

МУНДАРИЧА

Пешгуфтори муаллиф	7
Аз ношир	8
Ихтисорҳо	10
МУҚАДДИМА БА ПАЙМОНИ НАВИН	11
МУҚАДДИМА БА ИНЦИЛҲО	15
Инчили Матто	19
<i>Подшоҳии осмон</i>	28
<i>Хушхабар</i>	35
<i>Муносибати бовардор ба шариат</i>	39
<i>Талоқ ва оиладоршавии дубора</i>	42
<i>Рӯза</i>	47
<i>Шанбе</i>	74
Инчили Маркӯс	155
Инчили Луко	215
Инчили Юҳанно	327
Аъмоли фиристагон	453
<i>Дуо дар китоби Аъмол</i>	461
<i>Калисои хонагӣ ва ташилотҳои масеҳӣ</i>	471
<i>Масеҳӣ ва ҳукумат</i>	483
<i>Қайдҳо оиди ғӯтаи масеҳӣ</i>	493
<i>Хизматгузори аъзоёни қатории калисо</i>	495
<i>Тарзи пешбурдани фаъолияти миссионерӣ</i>	514
<i>Мухторияти калисои маҳаллӣ</i>	520
<i>Роҳнамоии илоҳӣ</i>	522
<i>Мӯъчизаҳо</i>	524
<i>Минбарҳои ғайриоддӣ</i>	529
<i>Китоби Аъмол чиро меомӯзад?</i>	559
Номаи Яъқуб	567
<i>Даҳ Фармуда</i>	580
<i>Шифоёбӣ аз Худо</i>	598
Номаи якуми Петрус	605
<i>Либоси масеҳиёна</i>	628
<i>Ғӯта</i>	635
Номаи дуюми Петрус	649
Номаи якуми Юҳанно	673
<i>Гуноҳе ки анҷомаи мамот аст</i>	693

Номаи дуюми Юҳанно	697
Нома сеюми Юҳанно	701
Номаи Яҳудо	705
Нома ба Румиён	719
<i>Бутпарастоне ки Хушхабарро нашунидаанд</i>	728
<i>Гуфтугӯ оиди гуноҳ</i>	737
<i>Таъиноти пешакии Худо ва масъулияти одам</i>	768
Номаи якум ба Қӯринтиён	805
Номаи дуум ба Қӯринтиён	887
Нома ба Ғалотиён	953
<i>Шариатпарастӣ</i>	983
Нома ба Эфсӯсиён	987
<i>Интихоби Худо</i>	992
Нома ба Филиппиён	1049
Нома ба Қӯлассиён	1083
<i>Ошти</i>	1095
<i>Оилаи масеҳӣ</i>	1116
Номаи якум ба Таслӯникиён	1127
<i>Омадани Худованд</i>	1137
<i>Нишонаҳои охирзамон</i>	1148
<i>Покишавӣ</i>	1155
Номаи дуум ба Таслӯникиён	1159
<i>Болошавии ҷамоат ва зоҳиршавии Масеҳ</i>	1162
<i>Болошавии ҷамоат</i>	1173
НОМАҲОИ ШУБОНӢ	1185
Номаи якум ба Тимотиюс	1189
Номаи дуум ба Тимотиюс	1227
Нома ба Титус	1253
<i>Пирони калисо</i>	1256
<i>Масеҳӣ ва ҷаҳон</i>	1266
Нома ба Филемӯн	1271
Нома ба Ибриён	1279
<i>Муртадӣ</i>	1302
<i>Паёми Нома ба Ибриён барои замони ҳозира</i>	1344
Ваҳйи Исои Масеҳ	1349
Илова (харитаҳо)	1389
<i>Харита 1-4: Ҳаёти Исои Масеҳ</i>	1391
<i>Харита 5-8: Сафарҳои миссионерӣ ва ҳабсшавии Павлус</i>	1395

ПЕШГУФТОРИ МУАЛЛИФ

Мақсади китоби “Тафсири Навиштаҳои Пок барои масеҳиён” — ба масеҳии оддӣ дар сар кардани омӯзиши ҷиддии Каломи Худо ёрӣ додан аст. Аммо бояд дар ёд дошт, ки ҳеҷ як китоби тафсир наметавонад Навиштаҳои Покро иваз кунад. Бехтарин коре ки ин гуна нашрияҳо карда метавонанд, ба таври осонфаҳм баён намудани мафҳумҳои умумӣ ва ба омӯзиши минбаъдаи Навиштаҳои Пок роҳнамун сохтани хонанда аст.

Тафсир бо забони соддаву оммафаҳм навишта шудааст. Он даъвои тадқиқоти илмӣ ё амиқи илоҳиётшиносиро надорад. Бисёр масеҳиён забонҳои нусхаҳои аслии Паймонҳои Кухан ва Навинро наметавонанд, аммо ин онҳоро аз манфиати амалии Сухан дур намекунад. Ман боварӣ дорам, ки ба шарофати омӯзиши бонизомии Навиштаҳо ҳар як масеҳӣ “коркуне [мегардад] ки хичил намешавад ва каломи ростиро дуруст мавъиза мекунад” (2Тим. 2,15).

Тафсир бо кӯтоҳбаёнӣ, возеҳӣ ва самтнокӣ фарқ мекунад. Барои гирифтани ёрӣ дар фаҳмидани ин ё он порча хонандаро лозим намеояд, ки саҳифаҳои дарози эзоҳотро паси сар кунад. Суръати зиндагии ҳозира

талаб мекунад, ки ҳақиқат дар шакли маводи маълумотӣ баён карда шавад.

Мақолаҳои тафсир ҷойҳои душворфаҳми Навиштаҳоро сарфи назар намекунад. Дар бисёр мавридҳо эзоҳоти гуногун оварда мешаванд, ва хонанда метавонад қарор диҳад, ки кадоми онҳо ба қаринаи матн ва умуман ба Навишта бештар мувофиқат мекунад.

Навиштаи Покро доништан кофӣ нест. Суханро дар амалияи ҳаёт истифода бурдан лозим аст. Бинобар ин тафсир мекушад машварат диҳад, ки ҷӣ гуна Навиштаи Пок метавонад дар ҳаёти марди Худо амалӣ гардад.

Агар ин китоб аз Навиштаи Пок чундо истифода шавад, он ба ҷои ёрӣ дом шуда метавонад; аммо агар он хонандаро ба хондани Навиштаи Пок ҳавасманд намуда, водор кунад, ки ба фармудаҳои Худо итоат намояд, пас он ба мақсадаш расидааст.

Бигзор Рӯҳи Пок, ки нависандагони Навиштаҳои Покро фаро мегирифт, роҳи хонандаро сӯи мақсади муъҷизасо — дарки Худо ба воситаи Сухани Ӯ — равшан намояд.

АЗ НОШИР

“Аз тафсирҳо нафрат накунад”. Маслиҳати муаллими Навиштаи Пок ба донишчӯёни мактаби инчилиии “Аммоус” (акнун донишгоҳ) дар охири солҳои 50-ум чунин буд. Дар ҳадди ақалл як донишчӯ ин суханонро дар тӯли се даҳсола ба ёд дошт. Муаллим Виял Макдоналд, муаллифи “Тафсири Навиштаҳои Пок барои масеҳиён”^{*} буд. Ношири ин китоб, Артур Фарстад, он вақт дар курси якум таҳсил мекард ва тӯли ҳаёташ фақат як китоби тафсирро хонда буд — “Ба сӯи осмонҳо” (дар бораи Нома ба Эфсӯсиён), ки муаллифаш Ҳарри Айэнсайд аст. Артур Фарстад, ки ханӯз навҷавон буд, боре дар фасли тобистон ин китобро ҳар бегоҳ хонда, фаҳмид, ки тафсир чист.

Тафсир чист

Дар ҳақиқат, тафсир чист ва чаро набояд аз он нафрат кард? Ба қарибӣ як ношири машҳури масеҳӣ типологияи нашрияҳои масеҳиро тартиб дод, ки ба он понздаҳ типӣ китобҳо дохил шудаанд. Боиси ҳайрат нест, ки баъзеҳо фарқи тафсирро аз Навиштаи Пок барои омӯзиши амиқ ва ё ҳатто аз симфония (оятёб), атлас ё луғати Навиштаҳои Пок намедонанд.

Тафсир *тавзеҳ медиҳад* ва ё қайдхое мекунад, ки барои фаҳмидани матн (умедворем) ёрӣ медиҳанд — оят ба оят ва ё банд ба банд. Баъзе масеҳиён тафсирро масҳара мекунад ва мегӯянд: “Ман мехоҳам фақат эзоҳоти шифоҳиро шунавам ва фақат Навиштаҳои Покро хонам!” Диндорона садо медиҳад, аммо дар асл ин тавр нест. Тафсир бехтарин (*ва душвортарин!*) эзоҳоти матни Навиштаҳои Покро дар шакли хаттӣ пешкаш карда, оят ба оят меомӯзад ва Сухани Худоро мавъиза мекунад. Баъзе тафсирҳо (ба монанди тафсири Айэнсайд) қариб баёни ҳарф ба ҳарфи мавъизаҳо дар шакли хаттӣ мебошанд. Зиёда аз ин, тадқиқоти бузургтарини Навиштаҳои Пок ба забони англисӣ дастрас мебошанд. Мутаасифона, бисёри онҳо чунон калонҳаҷм,

кӯхнашуда ва душворфаҳм мебошанд, ки шасти масеҳии оддиро мегардонанд. Бинобар ин мо ин тафсири Навиштаҳои Покро нашр мекунем.

Намудҳои тафсирҳо

Ба таври назариявӣ ҳар як шахсе ки ба Навиштаҳои Пок мароқ зоҳир мекунад, тафсир навишта метавонад. Бинобар ин тафсирҳо аз либералии ифротӣ (беҳад озодфикрона) то муҳофизакоронаи саҳт ва ҳамаи тобишҳои байни онҳо вучуд доранд. ТНП хеле муҳофизакорона аст ва Навиштаҳои Покро чун Сухани бехатои Худо аз назар мегузаронад, ки дорои илҳоми илоҳӣ буда барои бовар кардан ва дар ҳаёт истифода бурдан комилан кофист.

Тафсирҳо намудҳои гуногун доранд — аз асарҳои комилан илмӣ (ки чӯзъитарин тафсилоти синтаксиси забони юнонӣ ё ибриро аз назар мегузаронанд) то қайдҳои мухтасар. ТНП тақрибан дар мобайни ин катор ҷойгир аст. Ҳамаи тафсилоти даркорӣ аксаран дар тавзеҳот аз назар гузаронида мешаванд, аммо тадқиқи чиддии чӯзъиёт бе сарфи назар кардани ҷойҳои душворфаҳм ва бо маслиҳатҳои боисрор оиди истифодаи онҳо дода мешавад. Китоби Макдоналд бо *ғановати баён* фарқ мекунад. Мақсади он ба воя расондан ва тақмил додани на фақат пайравони равияҳои гуногуни масеҳӣ, балки *шогирдони* Масеҳ мебошад.

Ба ғайр аз ин, тафсирҳо мавқеъҳои гуногуни илоҳиётшиносиро ҷонибдорӣ мекунад — муҳофизакорона ё озодфикр, протестантӣ ё румӣ-католикӣ¹, премилленарӣ² ё постмилленарӣ³. ТНП тафсири илоҳиёти муҳофизакорона, протестантӣ ва премилленарӣ аст.

Ин китобро чӣ гуна бояд истифода бурд

Якчанд воситаҳои истифодаи ТНП ҳасанд. Мо инҳоро пешниҳод мекунем:

Аз назар гузарондан — Агар хондани Навиштаҳои Пок ба шумо маъқул бошад ва онро дӯст медошта бошед, пас барои ҳис кардани хусусияти тамоми китоб онро

* дар оянда ТНП

варақ зада, лаҳзаҳо ва порчаҳои алоҳидаро хонда, ҳаловат хоҳед бурд.

Банди муайян — оиди ояте ва ё порчае ки барои фаҳмидани он ёрӣ даркор мешавад, саволе пайдо шуда метавонад. Онро дар ҷои даркорию матн ёбед, ва шумо хатман маводи хуб ба даст меоваред.

Таълимот — агар шумо бо омӯзиши рӯзи шанбе, ғӯта, интихоби пешакӣ ё Ваҳдати Сегона машғул бошед, ба фаслҳое ки ин мафҳумҳоро аз назар мегузаронанд, муҷрият кунед. Дар мӯхтаво барои бисёрии ин мавзӯҳо номгӯи эссеҳо, ё рӯҷӯҳо дода шудааст. Барои муайян кардани калимаи асосӣ аз симфония истифода баред, то бидонед, ки кадоме аз 37 рӯҷӯ ба мавзӯи шумо мувофиқ меояд.

Як китоби Навиштаи Пок — фарз мекунем, ки гурӯҳи шумо дар мактаби якшанбегӣ ё тамоми калисо яке аз китобҳои Паймони Навинро меомӯзад. Агар ҳар ҳафта оиди он ҷои Навишта, ки бояд омӯзед, хонед, шумо дониши худро хеле афзун мегардонед (ва маводе ба даст меоваред, ки хангоми муҳокима ба дигарон расонда метавонед).

(Албатта, агар роҳбари гурӯҳ *низ* ТНП-ро чун китоби дарсӣ истифода барад, пас шумо шояд мехоҳед тафсири дигареро истифода баред!)

Тамоми китоб — бо мурури замон ҳар як масеҳиро лозим аст, ки *Навиштаҳои Покро пурра* хонад. Дар он ҷойҳои душворфаҳм ҳастанд, ва ТНП барин китоби эҳтиёткорона, муҳофизакор дониши шуморо амиктар мегардонад.

Ба андозаи ҳаловате ки ба даст меоваред, омӯзиши Навиштаҳои Пок метавонад аз дараҷаи “шавлаи арзан — судманд, аммо бемаза”, аммо бо мурури замон ба “торти шоколадӣ” табдил меёбад!

Сӣ сол пеш ҷаноби Макдоналд ба ман маслиҳат дод: “Аз тафсириҳо нафрат накунад”. Тафсири ӯро ба Паймони Навин бо диққат омӯхта ва онро нисбати матни Навиштаҳои Поки шоҳ Яъқуб истифода бурда, ман қадами навбатӣ гузошта метавонам. Маслиҳати ман чунин аст: “Аз хондани ин китоб ҳаловат баред!”

Тавзеҳот

1. Калисои румӣ-католикӣ ва протестантӣ - ду равияи асосии масеҳият мебошанд. Калисои протестантӣ дар давраи реформатсия (ислоҳот) аз калисои румӣ-католикӣ ҷудо шуда, пайдо шудааст.
2. премилленаризм - таълимот оиди он, ки Калисо пеш аз саршавии Подшоҳии Ҳазорсолаи Масеҳ ба осмон бурда мешавад (пре – пеш; миллениум – Подшоҳии Ҳазорсолаи Масеҳ)
3. постмилленаризм - таълимот оиди он, ки Подшоҳии Ҳазорсолаи Масеҳ аллакай дар давраи ҳозираи Калисо ба амал омадааст ва бовардорон пас аз ин давра ба осмон бурда мешаванд (пост – пас; миллениум – Подшоҳии Ҳазорсолаи Масеҳ)

ИХТИСОРҲО

НОМҲОИ ИХТИСОРШУДАИ КИТОБҲОИ НАВИШТАҲОИ ПОК

Паймони Кухан

Ҳас. — Ҳастӣ	2Вақ. — 2Вақоеънома	Дон. — Дониёл
Хур. — Хуруҷ	Эзр. — Эзро	Хуш. — Хушаъ
Иб. — Ибодат	Нах. — Наҳемё	Юил — Юил
Ад. — Аладҳо	Эст. — Эстер	Ом. — Омӯс
Так. Шар. — Такрори Шариат	Айюб — Айюб	Уб. — Убадё
Ех. — Ехушаъ	Заб. — Забур	Юн. — Юнус
Дов. — Доварон	Мас. — Масалҳо	Мик. — Мико
Рут — Рут	Воиз — Воиз	Наҳум — Наҳум
1Подш. — 1Подшоҳон	Сур. Сур. — Суруди Сурудҳо	Ҳаб. — Ҳабакқук
2Подш. — 2Подшоҳон	Иш. — Ишаъё	Саф. — Сафанё
3Подш. — 3Подшоҳон	Ирм. — Ирмиё	Ҳач. — Ҳаччай
4Подш. — 4Подшоҳон	Нав. — Навҳаҳои Ирмиё	Зак. — Закарё
1Вақ. — 1Вақоеънома	Ҳиз. — Ҳизқиёл	Мал. — Малокӣ

Паймони Навин

Мат. — Инчили Матто	2Юҳ. — 2Юҳанно	Қўл. — Қўлассиён
Марқ. — Инчили Марқӯс	3Юҳ. — 3Юҳанно	1Тас. — 1Таслўникиён
Луқ. — Инчили Луқо	Яҳ. — Яҳудо	2Тас. — 2Таслўникиён
Юҳ. — Инчили Юҳанно	Рум. — Румиён	1Тим. — 1Тимотиюс
Аъм. — Аъмол	1Кўр. — 1Кўринтиён	2Тим. — 2Тимотиюс
Яъқ. — Яъқуб	2Кўр. — 2Кўринтиён	Тит. — Титус
1Пет. — 1Петрус	Ғал. — Ғалотиён	Филем. — Филемўн
2Пет. — 2Петрус	Эфс. — Эфсўсиён	Ибр. — Ибриён
1Юҳ. — 1Юҳанно	Фил. — Филемўн	Ваҳй — Ваҳй

ИХТИСОРҲОИ ДИГАР

б. — боб(-и)	о. — оят(-и)
ибр. — ибронӣ/ ибрӣ	ПК — Паймони Кухан
мас. — масалан	ПН — Паймони Навин
муқ. — муқоиса кунед	сах. — саҳифа
НА — нусхаи матни юнонии Инчил “Нестле-Аланд”	с. — сол(-и)
ниг. — нигаред	такр. — тақрибан
НП — Навиштаҳои Пок	юн. — юнонӣ
	ҷ. — ҷилд

МУҚАДДИМА БА ПАЙМОНИ НАВИН

Арзишнокии таърихӣ ва рӯҳонии ин қисми Навишта ба ҳаҷм вобаста нест, зеро таъсири он ба ҳаёт ва таърих беандоза зиёд аст. Он субҳи рӯзеро тасвир мекунад, ки гурубаш дар Адан сар шуда буд. Масеҳ аз пешгӯиҳои Паймони Кухан дар Инҷилҳо Шахсияти таърихӣ, дар номаҳо намунаи таҷрибаи рӯҳонӣ ва дар Ваҳй дар ҷалол болобардоршуда мегардад.

У. Греҳем Скроггӣ

I. НОМИ “ПАЙМОНИ НАВИН”

Пеш аз он ки дар баҳри амиқи омӯзиши Паймони Навин (ПН) ва ё омӯзиши нисбатан хурди китоби муайяне ғӯтавар шавем, мухтасаран таъкид намудани баъзе фактҳо оиди Китоби Поке ки “Паймони Навин” ном дорад, судманд мебуд.

Калимаҳои “паймон”, “аҳд” ва “созишнома” тарҷумаи ҳамон як калимаи юнонии “диатеке” мебошанд, ва ҳангоми ба забони ибрий хондани як ё ду ҷои Навишта гуфтан душвор аст, ки кадоме аз тарҷумаҳо дурусттар аст. Дар сарлавҳаи Навиштаи масеҳиён яқинан калимаи “паймон” ва “созишнома” афзалиятнок аст, зеро китоб созишнома, алянс ва ё паймони Худоро бо халқи Худ эълон менамояд.

Бар акси Паймони (ё Созишнома) Кухан ин китоб Паймони *Навин* номида мешавад.

Ҳар ду Паймон бо илҳомии илоҳӣ навишта шудаанд ва аз ҳамин сабаб барои ҳамаи масеҳиён судманд мебошанд. Аммо, албатта, одаме ки ба Масеҳ бовар мекунад, аксаран ба он қисми Навиштаҳои Пок муроҷиат мекунад, ки ба таври махсус оиди Худованд, калисои Ҷ ва оиди он ки Ҷ аз шогирдонаш ҷӣ гуна ҳаётро интизор аст, нақл мекунад.

Августин алоқамандии Паймонҳои Кухан ва Навинро хеле хуб ифода намудааст:

“Паймони Навин дар Паймони Кухан нухуфтааст; Паймони Кухан дар Паймони Навин ошкор мегардад”.

II. ҚОНУНИ ШАРҶИИ ПАЙМОНИ НАВИН

Маънои калимаи “қонун” (юн. *kanon*) “қоида” аст (ки мувофиқи он чизро чен ме-

кунанд ва ё баҳо медиҳанд). Қонуни шарҷии Паймони Навин аз маҷмӯи китобҳои бо илҳомии илоҳӣ навишташуда иборат аст. Ҷӣ гуна мо доништа метавонем, ки фақат ин китобҳо бояд ба қонуни шарҷӣ дохил шаванд ва ё ҳар кадоме аз 27 китоби Паймони Навин бояд шомили он бошанд? Агар, аз замони кухан сар карда, дигар номаҳо ва китобҳои масеҳӣ (ва бидъаткорона низ) вучуд дошта бошанд, ҷӣ гуна мо боварӣ дошта метавонем, ки маҳз ҳамин ин китобҳо ҳақиқӣ мебошанд?

Бисёр вақт факте зикр мешавад, ки анҷумани калисои дар охири соли 300-уми милодӣ рӯйхати қонуниро тартиб додааст. Дар асл ин китобҳо дарҳол пас аз навишта шудан қонунӣ буданд. Шогирдон, мардони Худо, ки Ҷ ба онҳо фаросат ато намуда буд, аз худи аввал Навиштаро бо илҳомии илоҳӣ навишташуда эътироф намуданд, чуноне ки Петрус номаҳои Павлусро (2Пет. 3,15-16). Бо вучуди ин дар баъзе калисоҳо оиди баъзе китобҳо (мас. номаи Яҳудо, 2 ва 3 Юҳанно) муддате баҳсу мунозираҳо буданд.

Одатан агар китобро фиристае аз қабилӣ Матто, Петрус, Юҳанно, Павлус ва ё ягон касе аз доираи фиристагон — Маркӯс, Луко — навишта бошад, оиди қонунияти он шубҳае пайдо намешуд.

Анҷумани калисои, ки қонуни шарҷиро расман эътироф намуд, дар асл он чиро, ки кайҳо қабул шуда буд, фақат *тасдиқ* намуд. Анҷумани калисои на рӯйхати илҳомии илоҳӣ доштаи китобҳо, балки рӯйхати *китобҳои* дорои илҳомии илоҳиро тартиб дод.

III. МУАЛЛИФӢ

Муаллифи поки Паймони Навин Рӯҳи Пок аст. Он Матто, Маркӯс, Луқо, Юҳанно, Павлус, Яъқуб, Петрус, Яҳудо ва муаллифи номаълуми Нома ба Ибриёнро (ниг. “Муқаддима” ба Нома ба Ибриён) ба навиштан илҳом бахшид. Роҳи беҳтарин ва дурусттарини фаҳмидани тарзи ба миён омадани китобҳои Паймони Навин “муаллифии дутарафа” аст. Паймони Навин на китоби қисман одамӣ ва қисман илоҳӣ, балки пурра одамӣ ва дар айни замон пурра илоҳист. Муаллифи Илоҳӣ муаллифинсонро аз ягон хел хато ё ноаниқӣ эмин медошт. Натиҷааш китобҳои беҳатои дастнависҳои асли мебошанд.

Агар ба моҳияти Каломи Зинда – Худованди мо Исои Масех мурочиат намоем, фаҳмидани моҳияти Каломи навишташуда осонтар мешавад. Ӯ на қисман инсон ва қисман Худо (чун персонажҳои асотири юнонӣ), балки дар як вақт пурра инсон ва пурра Худост. Илоҳият содир намудани ягон гуноҳро барои моҳияти инсонии Ӯ номумкин мегардонад.

IV. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Бар хилофи Паймони Кухан, ки дар давоми қариб ҳазор сол навишта шуда буд (1400 – 400 то милод), Паймони Навин ҳамагӣ дар муддати ним аср навишта шуд (50 – 100 милодӣ).

Тартиби мавҷудаи китобҳои Паймони Навин барои калисои тамоми давраҳо ба таври беҳтарин мувофиқ меояд. Паймони Навин аз тасвири зиндагии Масех сар мешавад, сипас оиди Калисо нақл мекунад ва дар охир ояндаи Калисо ва ҷаҳонро ошкор мекунад. Бо вучуди ин, китобҳо на бо тартиби навишта шудан ҷой гирифтаанд. Онҳо дар робита бо эҳтиёҷи ба миён омада навишта мешуданд.

Китобҳои аввалин “номаҳо ба калисоҳои навбунёд” буданд, чуноне ки Филлипп менависад. Дар миёнаи асри якуми масехият, аз афти қор, аввал номаҳои Яъқуб ба Ғалотиён ва Таслуникиён навишта шуда буданд.

Сипас аз рӯи вақти навишта шудан Инчилҳо меоянд: аввал Инчили Матто ё Маркӯс, сипас Инчили Луқо ва ниҳоят

Инчили Юҳанно. Дар охир Ваҳй навишта шуда буд, шояд дар охири асри якуми милодӣ.

V. МУНДАРИЧА

Мундариҷаи Паймони Навинро чунин гурӯҳбандӣ кардан мумкин аст:

Китобҳои таърихӣ:

Инчилҳо

Аъмол

Номаҳо:

Номаҳои Павлус

Номаҳои умумӣ

Пешгӯиқунанда:

Ваҳй

Масехиёне ки ин китобҳоро хуб аз худ кардаанд, “ба ҳар амали нек тайёр” мебошанд. Мо оиди он дуо мекунем, ки ТНП ба бисёр масехиён ёрӣ расонанд.

VI. ЗАБОН

Паймони Навин ба забони гуфтугӯӣ навишта шудааст (ки *koine* ё “забони оддии юнонӣ” ном дорад). Дар асри якум он забони дуом, қариб умумичаҳонӣ буд, чуноне ки забони англисӣ дар замони мо васеъ паҳн шудааст.

Ба андозае ки услуби забони ибрӣ ба пайғамбарӣҳо, назм ва ҳикоя хеле хуб мувофиқат мекард, ба ҳамон андоза забони юнонӣ барои Паймони Навин чун воситаи мӯъҷизаосои тасвир пешбинӣ шуда буд. Забони юнонӣ ба шарофати забтқориҳои Искандари Бузург то гӯшаҳои дуртарин паҳн гардид, сарбозонаш бошанд ин забонро дар байни аҳоли сода ва маъмул намуданд.

Аниқ будани замонҳои феъл, падежҳо, захираи луғавӣ ва дигар ҷузъиёти забони юнонӣ онро барои расондани ҳақиқатҳои таълимотӣ, ки дар номаҳо мавҷуданд (хусусан дар Нома ба Румиён), хеле муносиб мегардонанд.

Забони юнонии *koine* адабии олий ҳисоб намеёбад, аммо дар айни замон забони “кӯча”, ё забони бенавоёни юнонӣ нест. Баъзе қисмҳои Паймони Навин — Нома ба Ибриён, Номаи Яъқуб, Номаи 2-юми Петрус – ба намунаҳои адабиёти олий наздик мебошанд. Инчили Луқо дар қисмҳои ҷудогона

қариб ба дараҷаи классикӣ мерасад, ва ҳатто Павлус гоҳо бо услуби баланд менависад (мас. 1Қӯр. бобҳои 13 ва 15).

VII. ТАРЧУМА

Навиштаи Пок ба забонҳои зиёд тарҷума шудааст ва дар тамоми ҷаҳон паҳн гардидааст. Тарҷумаҳои Навиштаи Покро асосан ба чор намуд тақсим кардан мумкин аст:

1. Тарҷумаи хеле аниқ

Тарҷумаи хеле аниқ тарҷумаи беҳад таҳтуллафзӣ мебошад. Он барои омӯзиш ғоиданок аст, аммо барои истифода ҳангоми мавъизаҳо, хониш ва аз ёд кардан суҷт мебошад. Мақсади тарҷумонҳо ҳамин буд, ки матни аслиро чун дар оина аниқ тасвир кунанд, бинобар ин соҳти ҷумлаи ибрий ё юнонӣ нигоҳ дошта шудааст.

2. Пурра мувофиқ

Тарҷумаҳои ки нисбатан аниқ буда, бо нусхаҳои ибрий ё юнонӣ алоқаи зич доранд, аммо дар мавридҳои ки услуб ва идиомаҳо талаб мекунанд, ба тарҷумаи нисбатан озод роҳ медиҳанд.

Нусхаи тоҷикии Навиштаи Пок (Институти тарҷумаи Библия, Стокҳолм с. 1992) ба ин гурӯҳ дохил мешавад.

3. Қариб мувофиқ

Ин типии тарҷума назар ба тарҷумаи пурра мувофиқ озодтар аст, баъзан дар он маънидод истифода мешавад — ин усул то даме бамаврид аст, ки хонанда онро дарк мекунад. Кӯшише карда шуд, то фикрҳои том бо ёрии структураҳои ифода карда шаванд, ки агар Юҳанно ва Павлус дар замони мо зиста, менавиштанд, онҳоро истифода мебуданд. Агар ин усулро муҳофизакорона ба кор баранд, он муфид буда метавонад.

4. Нақл

Нақл матнро фикр аз пайи фикр баён мекунад, агарчи бисёр вақт дар он *иловаи* озоди мавод ҷой дорад. Азбаски он дар интиҳоби калимаҳо аз матни асл дур аст, ҳамеша хатари *тарҷумаи хеле озод* ҳаст.

Мо чунин меҳисобем, ки тарҷумаи пурра мувофиқи Китоби Муқаддас барои омӯзиши муфассал судманд аст, чуноне ки бо нусхаи тоҷикии Навиштаи Пок дар ин тафсир пешниҳод шудааст.

МУҚАДДИМА БА ИНЧИЛҲО

Инчилҳо навбарҳои ҳамаи он чизҳое мебошанд, ки замоне навишта шудаанд.

Ориген

I. ИНЧИЛҲОИ ПУРШАРАФИ МО

Ҳар шахсе ки адабиётро меомӯзад, бо мафҳумҳое ба монанди ҳикоя, роман, пйеса, тарҷумаи ҳол ва дигар шаклҳои адабӣ шинос аст. Аммо ҳангоме ки Худованди мо Исои Масеҳ ба замин омад, шакли комилан нав — *Инчил* даркор шуд. Инчил тарҷумаи ҳол нест, агарчи бисёр маводи мансуб ба тарҷумаи ҳол дорад. Ва на ҳикоя, агарчи дар он масалҳо ҷой доранд, масалан, оиди писари ноқобил ва оиди сомарии некдил, — ки ба монанди ҳар гуна ҳикояи адабӣ шавқоваранд. Аз рӯи баъзе масалҳо ҳатто романҳо ва новеллаҳо навишта шудаанд. Инчилҳо ҳисоботҳои хуччатӣ низ нестанд, агарчи дар онҳо зикри аниқ ва мухтасари бисёр сӯхбатҳо ва мавъизаҳои Худованди мо ҳастанд.

“Инчил” на фақат шакли нотақрори адабист; баъди он ки чор инчилнавис Инчилҳои Матто, Маркӯс, Луқо ва Юҳанноро навиштанд, ҳеч каси дигар натавонист китобе нависад, ки сазовори ба қонуни шаръӣ дохил кардан бошад. Чор Инчилро, ва фақат ҳаминҳоро, масеҳиён дар давоми қариб ду ҳазор сол мӯътақидона меҳисобанд. Бидъаткорони гуногун китобҳое менавиштанд, ки худашон инчил *меномиданд*, аммо ин фақат кӯшишҳои ҳақиронаи баён намудани баъзе ақидаҳои бидъаткорона буданд, масалан гностисизм.

Аммо чаро чор Инчил? Чаро на панҷ, то ки бо Панҷкитоби Мусо мувофиқат кунад ва Панҷкитоби масеҳиро ташкил диҳад? Ё чаро на як Инчили дароз, ки ҳамаи такрорҳоро барҳам диҳад ва барои тасвири мӯъҷизаҳо ва масалҳо ҷой гузорад? Амалан кӯшишҳои “ҳамоҳангсозӣ”, ё муттаҳид намудани чор Инчил аз китоби Тасиан “Диатессарон” (ки дар тарҷума аз юнонӣ маънои “аз байни чор”-ро дорад) дар асри II милодӣ ибтидо мегирад.

Ириней назарияро пешкаш намуд, ки микдори Инчилҳо ба чор тарафи олам ва ба чор унсур мувофиқат мекунад ва ба рақами универсалии “чор” ишорат мекунад.

II. ЧОР РАМЗ

Ба бисёр касон, хусусан ба онҳое ки моили бадеиёт ҳастанд, байни чор Инчил ва чор рамзи Ҳизқиёл ва рамзҳои Ваҳй — шер, гӯсола, одам ва уқоб хатти мутавозӣ гузоштан маъқул аст. Вале масеҳиёни гуногун онҳоро бо Инчилҳо ба таври гуногун алоқаманд мекарданд. Агар ин *нишонаҳои* хос (чунон ки онҳоро дар санъат меноманд) асоснок бошанд, шер беш аз ҳама ба Инчили Матто мувофиқат мекунад — ба Инчили шоҳонаи Шер аз сибти Яҳудо. Гӯсола, чун ҳайвони борбардор, бо Инчили Маркӯс — Инчили Хизматгор хуб мувофиқат мекунад. Одам шахсияти асосии Инчили Луқо мебошад — Инчили Писари Одам. Ва ҳатто “Луғати муродифҳо, калимаҳои зидмаъно ва пешояндҳо” ба он ишора мекунад, ки “уқоб нишонаи хоси Юҳаннои пок аст, зеро он нишонаи пешбинии бузурги рӯҳонист”¹

III. ЧОР НАВЪИ ХОНАНДАГОН

Шояд беҳтарин маънидоди факти мавҷудияти чор Инчил он аст, ки Рӯҳи Пок мекӯшад ба дили чор гурӯҳи гуногуни одамон ворид шавад — чор типҳои аз қадим вучуддоштаи одамон, ки дар замони мо низ ҳаммонандҳои худро доранд.

Ҳар кас бо он розӣ мешавад, ки Инчили Матто — Инчили “яхудитарин” аст. Ҳатто хонандаи бетачриба дар он иқтибосҳоро аз Паймони Кухан, муҳокимарониҳои муфассал, насабномаи Худованд ва оҳанги умумии сомиро мебинад.

Маркӯс, ки шояд дар пойтахти империя менавишт, Инчили худро ба румиён ва

миллионҳо одамони монанди онҳо муқаррар намудааст, ки назар ба муҳокимарониҳо амалиётро афзал медонанд. Аз ҳамин сабаб дар Инчили *ӯ* тасвири муъҷизаҳо аз масалҳо бештар аст. Дар ин ҷо набояд маълумот оиди насабнома мебуд, зеро насабномаи яҳудие ки дар ҳаёташ хизматгор шуд, барои румиён ҷолиби диққат набуд.

Инчили Луқо — Инчил барои юнониён ва бисёр румиёнест, ки адабиёт ва маданияти юнониро дӯст медоранд. Чунин одамон ҷонибдори зебӣ, илмҳои гуманитарӣ, маданият ва камолоти адабӣ мебошанд. Табиб Луқо эҳтиёҷи онҳоро қонеъ мегардонад. Дар баробари юнониёни ҳозира, пайравони намӯи ин одамон франсавиён мебошанд. Ҳайратовар нест, ки маҳз франсавиён Инчили Луқоро “китоби бехтарин дар ҷаҳон” номидаанд (ниг. “Муқаддима” ба Инчили Луқо).

Пас барои Инчили Юҳанно кӣ мондааст? Ин инчили универсалӣ аст, ки барои ҳар кас мувофиқ аст. Он барои башоратдиҳӣ мебошад (20,30–31), аммо мутафаккирони ҷиддии масеҳӣ низ онро қадршиносӣ мекунад. Ҷавоб, шояд, ин аст: “Инчили Юҳанно барои “наҷоди сеюм” аст — бутпарастон масеҳиёни аввалинро, ки на яҳудӣ ва на бутпараст буданд, чунин меномиданд.

IV. ДИГАР АКИДАҲОИ ЧОРГОНАГӢ

Дар Паймони Куҳан дигар ақидаҳои чоргонагӣ ҳастанд, ки бо мавҷудияти чор мавзӯӣ дар Инчилҳо хуб мувофиқат мекунад.

Калимаи “Шоҳа/Навда”, ки Худованди моро тавсиф медиҳад, дар матнҳои зерин воমেҳӯрад:

“... Шоҳаи ... Подшоҳ” (Ирм. 23,5–6);

“... бандаи Худ — Навдаро” (Зак. 3,8);

“... марде ... Навда” (Зак. 6,12);

“... навдаи Худованд” (Иш. 4,2).

Калимаи “инак” низ чор бор дар Паймони Куҳан воমেҳӯрад, ки ин бо чор мавзӯи асосии Инчилҳо мувофиқ меояд.

“... Инак, Подшоҳи ту...” (Зак. 9,9);

“Инак, Бандаи Ман” (Иш. 42,1);

“... инак Марде” (Зак. 6,12);

“Инак, Худои шумо!” (Иш. 40, 9).

Айнияти охири равшан нест, аммо барои бисёриҳо далели баракатхост. Чор ранги мавод, ки хангоми сохтмони хаймаи ҷомеъ истифода мешуд, ва низ маънои рамзии онҳо ба ақидаи чоргонагии инчилнависон мувофиқат мекунад ва аломатҳои хоси Худованди моро тасвир мекунад.

Арғувон интиҳоби бехтаринест барои *Инчили Матто* — Инчили Подшоҳ. Дар Доварон 8,26 ба шоҳон дахл доштани ин ранг нишон дода шудааст.

Дар замони қадим ранги *қирмизиро* бо роҳи пахш кардани кирми қирмиз ҳосил мекарданд. *Инчили Марқӯсро* Инчили Хизматгор меноманд, Инчили “... *қирм...* ва на *одамизод*” (Заб. 21,7).

Ранги *сафед* оиди росткориҳои покони меғӯяд (Ваҳй 19,8). *Инчили Луқо* камолоти моҳияти одамии Масеҳро таъкид мекунад.

Кабуд рамзи гунбазест аз ёкути кабуд, ки мо осмонҳо меномем (Хур. 24,10), тасвири ҷозибаноки Илоҳияти Масеҳ — ақидаи асосии *Инчили Юҳанно*.

V. ТАРТИБ ВА МАЪНОИ АСОСИ

Дар Инчилҳо мо воқеаҳоеро воমেҳӯрем, ки на ҳамеша бо тартиби воқеъ шудан сабт гардидаанд. Пеш аз ҳама бояд донист, ки Рӯҳи Худо ақсар вақт воқеаҳоеро мувофиқи таълими ахлоқиашон гурӯҳбандӣ мекунад. Келли меғӯяд:

“*Ба пеш ҳаракат карда, мо он ҳақиқатро исбот мекунем, ки Инчили Луқо бо тартиби маъноӣ тавсиф дода мешавад ва Луқо на ин ки пайдарпайии одии воқеаҳоеро баён менамояд (ки ин дар асл шакли дагалтарин ва хомтарини баён аст), балки фактҳо, сӯҳбатҳо, саволҳо, ҷавобҳо ва баҳсҳои Худованди моро мувофиқи алоқамандии дохилиашон гурӯҳбандӣ мекунад. Аммо бо назардошти сабабҳо ва натиҷаҳо, мувофиқи тартиби маъноӣ гурӯҳбандӣ кардани воқеаҳо вазифаи душворест барои таърихшинос, ки аз солноманависи муқаррарӣ маҳз аз ҳамин ҷиҳат фарқ мекунад. Худо Луқоро истифода бурд, ва ӯ аз ӯҳдаи ин вазифа бо муваффақият баромад*”².

Самтҳо ва тарзҳои гуногуни баёни мавод барои фаҳмондани гуногунии Инчилҳо ёрӣ

медиханд. Дар ҳоле ки се Инчили аввал, “синоптикӣ” (яъне “дорои нуктаи назари умумӣ”), дар тарзи тасвири ҳаёти Масеҳ монанд ҳастанд, Инчили Юҳанно аз онҳо фарқ мекунад. Юҳанно дертар навишта буд ва чизҳои гуфташударо такрор кардан намехост. Дар Инчили ӯ ҳаёт ва суҳанони Худованди мо аз нуктаи назари мутафаккир ва илоҳиётшинос баён шудаанд.

VI. САВОЛИ СИНОПТИКӢ

Пас чаро дар се Инчил монандӣ ва ҳатто такрори пурраи калимаҳо дар порчаҳои тӯлонӣ бисёр вомерӯрад, ва дар айни ҳол бисёр фарқҳо дида мешаванд — ана ҳамин аст “мушкилии синоптикӣ”. Аниқтараш, ин на мушкилии масеҳиёни муҳофизакор, балки мушкилии онҳост, ки илҳои илоҳиро рад мекунанд. Бисёр назарияҳои мураккаб ба ҳуччатҳои гумшудае ишора мекарданд, ки осорашон дар шакли ҳаттӣ боқӣ намондааст. Баъзеи ин ақидаҳо бо Инчили Луқо 1,1 мувофиқанд ва аз нуктаи назари муҳофизакор ақаллан *имконпазиранд*. Бо вучуди ин баъзеи ин назарияҳо боиси пайдо шудани изҳороте гардиданд, ки гӯё калисои асри яқум “асотирҳо”-ро оиди Исои Масеҳ чамъ овардааст. Ин назарияҳо, ки шакли навиштро танкид мекунанд, ба ҳамаи сарчашмаҳои масеҳӣ ва таърихи Калисо бовар надоранд, ва бояд гуфт, ки далели ҳаттӣ ҳеҷ кадоми онҳо вучуд надорад. Ҳамчунин *ду олиме вучуд надоранд*, ки дар масъалаи ба категорияҳо ҷудо кардан ва ба порчаҳо тақсим намудани Инчилҳои синоптикӣ ҳамфикр бошанд.

Ҳалли беҳтарини ин масъаларо мо дар суҳанони Худованд дар Инчили Юҳанно (14,26) пайдо мекунем: “Лекин Пуштибон, яъне Рӯхулқудс, ки Падар Ӯро ба исми Ман хоҳад фиристод, ҳама чизро ба шумо таълим хоҳад дод ва ҳар он чиро, ки ба шумо гуфтам, ба ёди шумо хоҳад овард”.

Ин ёддоштҳои шохидонаи Матто ва Юҳанно, ва аз афташ, Марқӯсро низ мефаҳмонад, агар тахмин кунем, ки вай ёддоштҳои Петрусро менавишт, чунон ки таърихи Калисо ба ин ишора мекунад. Ба ин ёрии бевоситаи Рӯҳи Пок ҳуччатҳои ҳаттиро, ки

дар Инчили Луқо (1,1) зикр мешаванд, ва аниқии барҷастаи *анъанаҳои шифоҳои* халқҳои сомиро илова намоед — ва ҷавоб ба саволи синоптикӣ ёфт шуд. Ҳама гуна ҳақиқатҳои даркорӣ, ҷузъиёт ё маънидодҳоеро, ки берун аз ин сарчашмаҳоанд, дар суҳанони аз Рӯҳи Пок омӯхташуда (1Кӯр. 2,13) ошкор намудан мумкин аст.

Ҳамин тариқ, ҳангоме ки ихтилофҳо ва фарқиятҳои аёнро дар ҷузъиёт мебинем, мо чунин савол дода, кори дуруст мекунем: чаро *ин* Инчил *ин* воқеа ё суҳанрониро зикр намекунад, дохил мекунад ва ё таъкид менамояд? Масалан, Матто ду бор оиди ду шахси шифоёфта мегӯяд (кӯр ва девона), дар ҳоле ки Марқӯс ва Луқо фақат якеро зикр мекунанд. Баъзеҳо дар ин ихтилофро мебинанд. Онро ба ёд оваред, ки Инчили Матто Инчили яҳудист ва ду шахсро барои он зикр мекунад, ки шарият “ду ё се шохид” талаб мекард, дигарҳо бошанд маълумотро масалан, *номи* шахсро (Бартимайи кӯр), зикр мекунанд.

Бандҳои баъдина он ҳақиқатро нишон медиханд, ки баъзе такрорҳои дар Инчил вомерӯра дар асл фарқиятҳои муҳимро ба мадди аввал мегузоранд:

Инчили Луқо (6,20–23), дар назари аввал, Мавъизаи болои кӯҳро такрор мекунад, аммо ин ҷо гуфта мешавад, ки ин мавъиза дар ҳамворӣ воқеъ шудааст (Луқ. 6,17). Фармудаҳои хушбахтӣ хислати шаҳрванди идеалии Подшоҳиро тасвир мекунанд, дар ҳоле ки Луқо оиди тарзи зиндагии онҳое мегӯяд, ки шогирдони Масеҳ мебошанд.

Ҳаммонандии Луқо 6,40 ва Матто 10,24 ба назар мерасад. Аммо дар Инчили Матто Исо Устод аст, мо бошем — шогирдон. Дар Инчили Луқо шахси бовардор устод аст, ва шахсе ки ӯ ба вай таълим медихад — шогирд. Инчили Матто (7,22) хизмат ба Подшоҳро қаламдод менамояд, дар ҳоле ки Инчили Луқо (13,25–27) муносибатҳоро бо Соҳиб тасвир мекунад.

Агар Инчили Луқо (15,4–7) фарисиёнро саҳт айбдор мекарда бошад, пас Инчили Матто (18,12–13) оиди ғамхорӣ ба фарзандон ва муҳаббати Худо нисбати онҳо мегӯяд.

Дар ҳузури фақат бовардорон Яҳёи Ғӯта-диханда гуфт: “ \bar{U} шуморо бо Рӯхулқудс таъмид хоҳад дод” (Марк. 1,8; Юҳ. 1,33). Ва хангоме ки одамони гуногун ҳузур доштанд, ва фарисиён низ дар байни онҳо буданд, \bar{u} гуфт: “ \bar{U} шуморо бо Рӯхулқудс ва оташ таъмид хоҳад дод” (Мат. 3,11; Лук. 3,16).

Ифодаи “ба ҳар андоза, ки чен кунед” хангоми тасвири майли мо ба *ҳукм кардани дигарон* (Мат. 7,2), *мувофиқати мо ба Сухани Худо* (Марк. 4,24) ва *кушоодастии мо* (Лук. 6,38) истифода шудааст.

Ин фарқиятҳо на муҳолифат, балки ғизои рӯҳонии мақсаднок ва муфидест барои андешаронии шахси бовардор.

VII. МУАЛЛИФИИ КИТОБҲО

Ҳангоми баҳсҳои оиди муаллифии Инчилхо ва дигар китобҳои Навиштаҳои Пок одатан далелҳои ба шаҳодатҳои *дохилӣ* ва *берунӣ* чудо мекунанд. Мо бо ҳамаи 27 китоби Паймони Навин чунин карданро пешниҳод мекунем. Ба шаҳодатҳои *берунӣ* хабарҳои дохил мешаванд, ки аз нависандагон гирифта шудаанд, ки дар давраи ба навишти китоб наздик зистаанд, – одатан инҳо падарони Калисо дар асрҳои II ва III ва баъзе бидъаткорону муаллимони дурӯғин мебошанд. Ин одамон оиди китобҳо ва муаллифони мавриди таваҷҷӯҳи мо иқтибос меоваранд, зикр мекунанд ва баъзан маҳсусан нақл мекунанд. Масалан, агар Клименти Румӣ I Қуринтиёнро тақрибан дар охири асри

якуми милодӣ иқтибос оварда бошад, пас ин нома наметавонад асари қалбакии асри дуум бошад, ки бо номи Павлус навишта шудааст. Ба шаҳодатҳои *дохилӣ* услуб, таркиби луғавӣ, таърих ва мазмуни китоб дахл доранд, ки онҳоро аз назар гузаронда, мо мебинем, ки ин ба он чи дигар муаллифон ва ҳуччатҳо эълон менамоянд, мувофиқат дорад ё муҳолиф аст. Масалан, услуби Инчили Луко ва Аъмол нуктаи назареро тасдиқ мекунанд, ки муаллиф табиби маълумотноки ғайрияҳудӣ буд.

Дар бисёр китобҳо “қонуни шаръӣ” ё рӯйхати китобҳои тасдиқшуда оварда мешавад, ки бидъаткор Маркион дар асри II тартиб додааст. \bar{U} ба он фақат Инчили ихтисоршудаи Луко ва даҳ номаи Павлусро дохил кард, аммо, бо вучуди ин, рӯйхат оиди китобҳои шаҳодат медиҳад, ки он вақт умуман шинос буданд. Қонуни шаръии Мураторӣ (бо номи кардинал Муратори, ки ин нусхаи қонуни шаръиро ёфтааст) рӯйхати китобҳои қонунии масеҳист, ки порча-порча бошад ҳам, мӯътақидона мебошад.

Тавзеҳот

1. James C. Fernald, ed., “Emblem”, Funk & Wagnalls Standard Handbook of Synonyms, Antonyms and Prepositions, саҳ. 175.
2. William Kelly, *An Exposition of the Gospel of Luke*, саҳ. 16.

МУҚАДДИМА БА ИНЧИЛҲО

Инчилҳо навбарҳои ҳамаи он чизҳое мебошанд, ки замоне навишта шудаанд.

Ориген

I. ИНЧИЛҲОИ ПУРШАРАФИ МО

Ҳар шахсе ки адабиётро меомӯзад, бо мафҳумҳое ба монанди ҳикоя, роман, пйеса, тарҷумаи ҳол ва дигар шаклҳои адабӣ шинос аст. Аммо ҳангоме ки Худованди мо Исои Масеҳ ба замин омад, шакли комилан нав — *Инчил* даркор шуд. Инчил тарҷумаи ҳол нест, агарчи бисёр маводи мансуб ба тарҷумаи ҳол дорад. Ва на ҳикоя, агарчи дар он масалҳо чой доранд, масалан, оиди писари ноқобил ва оиди сомарии некдил, — ки ба монанди ҳар гуна ҳикояи адабӣ шавқоваранд. Аз рӯи баъзе масалҳо ҳатто романҳо ва новеллаҳо навишта шудаанд. Инчилҳо ҳисоботҳои хуччатӣ низ нестанд, агарчи дар онҳо зикри аниқ ва мухтасари бисёр сӯхбатҳо ва мавъизаҳои Худованди мо ҳастанд.

“Инчил” на фақат шакли нотақрори адабист; баъди он ки чор инчилнавис Инчилҳои Матто, Маркӯс, Луқо ва Юҳанноро навиштанд, ҳеҷ каси дигар натавонист китобе нависад, ки сазовори ба қонуни шаръӣ дохил кардан бошад. Чор Инчилро, ва фақат ҳаминҳоро, масеҳиён дар давоми қариб ду ҳазор сол мӯътақидона меҳисобанд. Бидъаткорони гуногун китобҳое менавиштанд, ки худашон инчил *меномиданд*, аммо ин фақат кӯшишҳои ҳақиронаи баён намудани баъзе ақидаҳои бидъаткорона буданд, масалан гностисизм.

Аммо чаро чор Инчил? Чаро на панҷ, то ки бо Панҷкитоби Мусо мувофиқат кунад ва Панҷкитоби масеҳиро ташкил диҳад? Ё чаро на як Инчили дароз, ки ҳамаи такрорҳоро барҳам диҳад ва барои тасвири мӯъҷизаҳо ва масалҳо чой гузорад? Амалан кӯшишҳои “ҳамоҳангсозӣ”, ё муттаҳид намудани чор Инчил аз китоби Тасиан “Диатессарон” (ки дар тарҷума аз юнонӣ маънои “аз байни чор”-ро дорад) дар асри II милодӣ ибтидо мегирад.

Ириней назарияро пешкаш намуд, ки микдори Инчилҳо ба чор тарафи олам ва ба чор унсур мувофиқат мекунад ва ба рақами универсалии “чор” ишорат мекунад.

II. ЧОР РАМЗ

Ба бисёр касон, хусусан ба онҳое ки моили бадеиёт ҳастанд, байни чор Инчил ва чор рамзи Ҳизқиёл ва рамзҳои Ваҳй — шер, гӯсола, одам ва уқоб хатти мутавозӣ гузоштан маъқул аст. Вале масеҳиёни гуногун онҳоро бо Инчилҳо ба таври гуногун алоқаманд мекарданд. Агар ин *нишонаҳои* хос (чунон ки онҳоро дар санъат меноманд) асоснок бошанд, шер беш аз ҳама ба Инчили Матто мувофиқат мекунад — ба Инчили шоҳонаи Шер аз сибти Яҳудо. Гӯсола, чун ҳайвони борбардор, бо Инчили Маркӯс — Инчили Хизматгор хуб мувофиқат мекунад. Одам шахсияти асосии Инчили Луқо мебошад — Инчили Писари Одам. Ва ҳатто “Луғати муродифҳо, калимаҳои зидмаъно ва пешояндҳо” ба он ишора мекунад, ки “уқоб нишонаи хоси Юҳаннои пок аст, зеро он нишонаи пешбинии бузурги рӯҳонист”¹

III. ЧОР НАВЪИ ХОНАНДАГОН

Шояд беҳтарин маънидоди факти мавҷудияти чор Инчил он аст, ки Рӯҳи Пок мекӯшад ба дили чор гурӯҳи гуногуни одамон ворид шавад — чор типи аз қадим вучуддоштаи одамон, ки дар замони мо низ ҳаммонандҳои худро доранд.

Ҳар кас бо он розӣ мешавад, ки Инчили Матто — Инчили “яхудитарин” аст. Ҳатто хонандаи бетачриба дар он иқтибосҳоро аз Паймони Кухан, муҳокимарониҳои муфассал, насабномаи Худованд ва оҳанги умумии сомиро мебинад.

Маркӯс, ки шояд дар пойтахти империя менавишт, Инчили худро ба румиён ва

миллионҳо одамони монанди онҳо муқаррар намудааст, ки назар ба муҳокимарониҳо амалиётро афзал медонанд. Аз ҳамин сабаб дар Инчили *ӯ* тасвири муъҷизаҳо аз масалҳо бештар аст. Дар ин ҷо набояд маълумот оиди насабнома мебуд, зеро насабномаи яҳудие ки дар ҳаёташ хизматгор шуд, барои румиён ҷолиби диққат набуд.

Инчили Луқо — Инчил барои юнониён ва бисёр румиёнест, ки адабиёт ва маданияти юнониро дӯст медоранд. Чунин одамон ҷонибдори зебӣ, илмҳои гуманитарӣ, маданият ва камолоти адабӣ мебошанд. Табиб Луқо эҳтиёҷи онҳоро қонеъ мегардонад. Дар баробари юнониёни ҳозира, пайравони намоеъни ин одамон франсавиён мебошанд. Ҳайратовар нест, ки маҳз франсавиён Инчили Луқоро “китоби бехтарин дар ҷаҳон” номидаанд (ниг. “Муқаддима” ба Инчили Луқо).

Пас барои Инчили Юҳанно кӣ мондааст? Ин инчили универсалӣ аст, ки барои ҳар кас мувофиқ аст. Он барои башоратдиҳӣ мебошад (20,30–31), аммо мутафаккирони ҷиддии масеҳӣ низ онро қадршиносӣ мекунад. Ҷавоб, шояд, ин аст: “Инчили Юҳанно барои “наҷоди сеюм” аст — бутпарастон масеҳиёни аввалинро, ки на яҳудӣ ва на бутпараст буданд, чунин меномиданд.

IV. ДИГАР АКИДАҲОИ ЧОРГОНАГӢ

Дар Паймони Куҳан дигар ақидаҳои чоргонагӣ ҳастанд, ки бо мавҷудияти чор мавзӯӣ дар Инчилҳо хуб мувофиқат мекунад.

Калимаи “Шоҳа/Навда”, ки Худованди моро тавсиф медиҳад, дар матнҳои зерин воমেҳӯрад:

“... Шоҳаи ... Подшоҳ” (Ирм. 23,5–6);

“... бандаи Худ — Навдаро” (Зак. 3,8);

“... марде ... Навда” (Зак. 6,12);

“... навдаи Худованд” (Иш. 4,2).

Калимаи “инак” низ чор бор дар Паймони Куҳан воমেҳӯрад, ки ин бо чор мавзӯи асосии Инчилҳо мувофиқ меояд.

“... Инак, Подшоҳи ту...” (Зак. 9,9);

“Инак, Бандаи Ман” (Иш. 42,1);

“... инак Марде” (Зак. 6,12);

“Инак, Худои шумо!” (Иш. 40, 9).

Айнияти охири равшан нест, аммо барои бисёриҳо далели баракатхост. Чор ранги мавод, ки хангоми сохтмони хаймаи ҷомеъ истифода мешуд, ва низ маъноӣ рамзии онҳо ба ақидаи чоргонагии инчилнависон мувофиқат мекунад ва аломатҳои хоси Худованди моро тасвир мекунад.

Арғувон интиҳоби бехтаринест барои *Инчили Матто* — Инчили Подшоҳ. Дар Доварон 8,26 ба шоҳон дахл доштани ин ранг нишон дода шудааст.

Дар замони қадим ранги *қирмизиро* бо роҳи пахш кардани кирми қирмиз ҳосил мекарданд. *Инчили Марқӯсро* Инчили Хизматгор меноманд, Инчили “... *қирм... ва на одамизод*” (Заб. 21,7).

Ранги *сафед* оиди росткориҳои покони меғӯяд (Ваҳй 19,8). *Инчили Луқо* камолоти моҳияти одамии Масеҳро таъкид мекунад.

Кабуд рамзи гунбазест аз ёкути кабуд, ки мо осмонро меномем (Хур. 24,10), тасвири ҷозибаноки Илоҳияти Масеҳ — ақидаи асосии *Инчили Юҳанно*.

V. ТАРТИБ ВА МАЪНОИ АСОСИ

Дар Инчилҳо мо воқеаҳоеро воমেҳӯрем, ки на ҳамеша бо тартиби воқеъ шудан сабт гардидаанд. Пеш аз ҳама бояд донист, ки Рӯҳи Худо аксар вақт воқеаҳоеро мувофиқи таълими ахлоқиашон гурӯҳбандӣ мекунад. Келли меғӯяд:

“*Ба пеш ҳаракат карда, мо он ҳақиқатро исбот мекунем, ки Инчили Луқо бо тартиби маъноӣ тавсиф дода мешавад ва Луқо на ин ки пайдарпайии одии воқеаҳоеро баён менамояд (ки ин дар асл шакли дагалтарин ва хомтарини баён аст), балки фактҳо, сӯҳбатҳо, саволҳо, ҷавобҳо ва баҳсҳои Худованди моро мувофиқи алоқамандии дохилиашон гурӯҳбандӣ мекунад. Аммо бо назардошти сабабҳо ва натиҷаҳо, мувофиқи тартиби маъноӣ гурӯҳбандӣ кардани воқеаҳо вазифаи душворест барои таърихшинос, ки аз солноманависи муқаррарӣ маҳз аз ҳамин ҷиҳат фарқ мекунад. Худо Луқоро истифода бурд, ва *ӯ* аз *ӯ*ҳдаи ин вазифа бо муваффақият баромад”².*

Самтҳо ва тарзҳои гуногуни баёни мавод барои фаҳмондани гуногунии Инчилҳо ёрӣ

медиханд. Дар ҳоле ки се Инчили аввал, “синоптикӣ” (яъне “дорои нуктаи назари умумӣ”), дар тарзи тасвири ҳаёти Масеҳ монанд ҳастанд, Инчили Юҳанно аз онҳо фарқ мекунад. Юҳанно дертар навишта буд ва чизҳои гуфташударо такрор кардан намехост. Дар Инчили ӯ ҳаёт ва суҳанони Худованди мо аз нуктаи назари мутафаккир ва илоҳиётшинос баён шудаанд.

VI. САВОЛИ СИНОПТИКӢ

Пас чаро дар се Инчил монандӣ ва ҳатто такрори пурраи калимаҳо дар порчаҳои тӯлонӣ бисёр воমেҳӯрад, ва дар айни ҳол бисёр фарқҳо дида мешаванд — ана ҳамин аст “мушкилии синоптикӣ”. Аниқтараш, ин на мушкилии масеҳиёни муҳофизакор, балки мушкилии онҳост, ки илҳои илоҳиро рад мекунанд. Бисёр назарияҳои мураккаб ба ҳуччатҳои гумшудае ишора мекарданд, ки осорашон дар шакли ҳаттӣ боқӣ намондааст. Баъзеи ин ақидаҳо бо Инчили Луқо 1,1 мувофиқанд ва аз нуктаи назари муҳофизакор ақаллан *имконпазиранд*. Бо вучуди ин баъзеи ин назарияҳо боиси пайдо шудани изҳороте гардиданд, ки гӯё калисои асри якум “асотирҳо”-ро оиди Исои Масеҳ чамъ овардааст. Ин назарияҳо, ки шакли навиштро танкид мекунанд, ба ҳамаи сарчашмаҳои масеҳӣ ва таърихи Калисо бовар надоранд, ва бояд гуфт, ки далели ҳаттӣ ҳеҷ кадоми онҳо вучуд надорад. Ҳамчунин *ду олиме вучуд надоранд*, ки дар масъалаи ба категорияҳо ҷудо кардан ва ба порчаҳо тақсим намудани Инчилҳои синоптикӣ ҳамфикр бошанд.

Ҳалли беҳтарини ин масъаларо мо дар суҳанони Худованд дар Инчили Юҳанно (14,26) пайдо мекунем: “Лекин Пуштибон, яъне Рӯхулқудс, ки Падар Ӯро ба исми Ман хоҳад фиристод, ҳама чизро ба шумо таълим хоҳад дод ва ҳар он чиро, ки ба шумо гуфтам, ба ёди шумо хоҳад овард”.

Ин ёддоштҳои шохидонаи Матто ва Юҳанно, ва аз афташ, Марқӯсро низ мефаҳмонад, агар тахмин кунем, ки вай ёддоштҳои Петрусро менавишт, чунон ки таърихи Калисо ба ин ишора мекунад. Ба ин ёрии бевоситаи Рӯҳи Пок ҳуччатҳои ҳаттиро, ки

дар Инчили Луқо (1,1) зикр мешаванд, ва аниқии барҷастаи *анъанаҳои шифоҳои* халқҳои сомиро илова намоед — ва ҷавоб ба саволи синоптикӣ ёфт шуд. Ҳама гуна ҳақиқатҳои даркорӣ, ҷузъиёт ё маънидодҳоеро, ки берун аз ин сарчашмаҳоанд, дар суҳанони аз Рӯҳи Пок омӯхташуда (1Кӯр. 2,13) ошкор намудан мумкин аст.

Ҳамин тариқ, ҳангоме ки ихтилофҳо ва фарқиятҳои аёнро дар ҷузъиёт мебинем, мо чунин савол дода, кори дуруст мекунем: чаро *ин* Инчил *ин* воқеа ё суҳанрониро зикр намекунад, дохил мекунад ва ё таъкид менамояд? Масалан, Матто ду бор оиди ду шахси шифоёфта мегӯяд (кӯр ва девона), дар ҳоле ки Марқӯс ва Луқо фақат якеро зикр мекунанд. Баъзеҳо дар ин ихтилофро мебинанд. Онро ба ёд оваред, ки Инчили Матто Инчили яҳудист ва ду шахсро барои он зикр мекунад, ки шарият “ду ё се шохид” талаб мекард, дигарҳо бошанд маълумотро масалан, *номи* шахсро (Бартимайи кӯр), зикр мекунанд.

Бандҳои баъдина он ҳақиқатро нишон медиханд, ки баъзе такрорҳои дар Инчил воМЕҳӯрда дар асл фарқиятҳои муҳимро ба мадди аввал мегузоранд:

Инчили Луқо (6,20–23), дар назари аввал, Мавъизаи болои кӯҳро такрор мекунад, аммо ин ҷо гуфта мешавад, ки ин мавъиза дар ҳамворӣ воқеъ шудааст (Луқ. 6,17). Фармудаҳои хушбахтӣ хислати шаҳрванди идеалии Подшоҳиро тасвир мекунанд, дар ҳоле ки Луқо оиди тарзи зиндагии онҳое мегӯяд, ки шогирдони Масеҳ мебошанд.

Ҳаммонандии Луқо 6,40 ва Матто 10,24 ба назар мерасад. Аммо дар Инчили Матто Исо Устод аст, мо бошем — шогирдон. Дар Инчили Луқо шахси бовардор устод аст, ва шахсе ки ӯ ба вай таълим медихад — шогирд. Инчили Матто (7,22) хизмат ба Подшоҳро қаламдод менамояд, дар ҳоле ки Инчили Луқо (13,25–27) муносибатҳоро бо Соҳиб тасвир мекунад.

Агар Инчили Луқо (15,4–7) фарисиёнро саҳт айбдор мекарда бошад, пас Инчили Матто (18,12–13) оиди ғамхорӣ ба фарзандон ва муҳаббати Худо нисбати онҳо мегӯяд.

Дар ҳузури фақат бовардорон Яҳёи Ғӯта-диханда гуфт: “ \bar{U} шуморо бо Рӯхулқудс таъмид хоҳад дод” (Марк. 1,8; Юҳ. 1,33). Ва хангоме ки одамони гуногун ҳузур доштанд, ва фарисиён низ дар байни онҳо буданд, \bar{u} гуфт: “ \bar{U} шуморо бо Рӯхулқудс ва оташ таъмид хоҳад дод” (Мат. 3,11; Лук. 3,16).

Ифодаи “ба ҳар андоза, ки чен кунед” хангоми тасвири майли мо ба *ҳукм кардани дигарон* (Мат. 7,2), *мувофиқати мо ба Сухани Худо* (Марк. 4,24) ва *кушодадастии мо* (Лук. 6,38) истифода шудааст.

Ин фарқиятҳо на муҳолифат, балки ғизои рӯҳонии мақсаднок ва муфидест барои андешаронии шахси бовардор.

VII. МУАЛЛИФИИ КИТОБҲО

Ҳангоми баҳсҳои оиди муаллифии Инчилхо ва дигар китобҳои Навиштаҳои Пок одатан далелҳои ба шаҳодатҳои *дохилӣ* ва *берунӣ* чудо мекунанд. Мо бо ҳамаи 27 китоби Паймони Навин чунин карданро пешниҳод мекунем. Ба шаҳодатҳои *берунӣ* хабарҳои дохил мешаванд, ки аз нависандагон гирифта шудаанд, ки дар давраи ба навишти китоб наздик зистаанд, – одатан инҳо падарони Калисо дар асрҳои II ва III ва баъзе бидъаткорону муаллимони дурӯғин мебошанд. Ин одамон оиди китобҳо ва муаллифони мавриди таваҷҷӯҳи мо иқтибос меоваранд, зикр мекунанд ва баъзан маҳсусан нақл мекунанд. Масалан, агар Клименти Румӣ I Қуринтиёнро тақрибан дар охири асри

якуми милодӣ иқтибос оварда бошад, пас ин нома наметавонад асари қалбакии асри дуум бошад, ки бо номи Павлус навишта шудааст. Ба шаҳодатҳои *дохилӣ* услуб, таркиби луғавӣ, таърих ва мазмуни китоб дахл доранд, ки онҳоро аз назар гузаронда, мо мебинем, ки ин ба он чи дигар муаллифон ва ҳуччатҳо эълон менамоянд, мувофиқат дорад ё муҳолиф аст. Масалан, услуби Инчили Луко ва Аъмол нуктаи назареро тасдиқ мекунанд, ки муаллиф табиби маълумотноки ғайрияҳудӣ буд.

Дар бисёр китобҳо “қонуни шаръӣ” ё рӯйхати китобҳои тасдиқшуда оварда мешавад, ки бидъаткор Маркион дар асри II тартиб додааст. \bar{U} ба он фақат Инчили ихтисоршудаи Луко ва даҳ номаи Павлусро дохил кард, аммо, бо вучуди ин, рӯйхат оиди китобҳои шаҳодат медиҳад, ки он вақт умуман шинос буданд. Қонуни шаръии Мураторӣ (бо номи кардинал Муратори, ки ин нусхаи қонуни шаръиро ёфтааст) рӯйхати китобҳои қонунии масеҳист, ки порча-порча бошад ҳам, мӯътақидона мебошад.

Тавзеҳот

1. James C. Fernald, ed., “Emblem”, Funk & Wagnalls Standard Handbook of Synonyms, Antonyms and Prepositions, саҳ. 175.
2. William Kelly, *An Exposition of the Gospel of Luke*, саҳ. 16.

ИНЧИЛИ МАТТО

Аз ҷиҳати азамати нуқтаи назар ва қуввае, ки ба воситаи он миқдори зиёди мавод ба идеяҳои бузург тобеъ карда шудаанд, ягон Навиштаҷоти Паймони Навин ё Куҳан, ки ба мавзӯоти таърихӣ дахл доранд, бо Инҷили Матто баробар шуда наметавонад.

Теодор Зан

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Инҷили Матто кӯпуки оличанобест байни Паймонҳои Куҳан ва Навин. Аз калимаҳои аввалин мо ба нахустпадари халқи Худо — Иброҳим ва аввалин шоҳи бузурги Исроил — Довуд бармегардем. Аз ҷиҳати эҳсосотнокӣ, обуранги зиёди ибрӣ, иқтибосҳои бисёр аз Навиштаҷотҳои яҳудӣ ва мавқеи аввали худ дар байни ҳамаи китобҳои Паймони Навин Инҷили Матто мақоми мантиқиеро таҷассум менамояд, ки хабари масеҳӣ барои ҷаҳон роҳи худро аз он сар мекунад.

Инҷили Матто аллакай муддати дароз байни Инчилҳо ҷои аввалинро ишғол мекунад. Шояд, сабаб дар он аст, ки то ба наздикӣ гумон мекарданд, ки ин Инчил *аввалин* навишта шудааст. Ҳамчунин инро аз боиси услуби бонизому возеҳи Матто барои дар пеши ҷамоат хондан мувофиқ меҳисобиданд. Бинобар ин Инҷили Матто ҳама вақт Инҷили маълумтарин буд ва фақат гоҳо ин ҷойро бо Инҷили Юҳанно тақсим мекард.

Бовар кардан ба он, ки Инҷили Матто яқум навишта шудааст, барои “муҳофизатор” будан ҳатмӣ нест. Ба ҳар ҳол масеҳиёни аввалин қариб ҳама яҳудиён буданд, ва онҳо ҳазорҳо буданд. Албатта эҳтиёҷи онҳо ба Инчил дар навбати *аввал* қонеъ гардид.

II. МУАЛЛИФӢ

Он ақидае ки Маттои андозғундор, ки Левӣ ҳам номида мешуд, Инҷили аввалинро навиштааст, *қадимӣ* ва *аз тарафи умум қабулшуда* аст. Азбаски вай узви машҳури гурӯҳи фиристагон набуд, хеле аҷиб менамуд, ки Инҷили аввалинро ба вай нисбат

диҳанд, дар ҳолате ки вай ба он ягон алоқае надошта бошад.

Ба ғайр аз ҳучҷати қадимие ки бо номи “Дидахэ” (“Таълимоти дувоздаҳ фириста”) маълум аст, Юстини Риёзаткаш, Дионисий аз Кӯринт, Теофилус аз Антиохия ва Афенагор аз Атино Инчилро ҳамчун эътимодбахш баҳо медиҳанд. Евсевий, муаррихи калисо, Папийро иқтибос мекунад, ки мегуфт: “Матто *“логиа”*-ро ба забони ибрӣ навиштааст, ва ҳар кас онро ҷуноне ки метавонад, тафсир мекунад”. Иринея, Пантейн ва Ориген асосан бо ин розӣ ҳастанд. Ақидае васеъ паҳн шудааст, ки “ибрӣ” шевае аз забони арамии мебошад, ки ибриён дар замони Худованди мо аз он истифода менамуданд, чунки ин калима дар Паймони Навин вомехӯрад. Аммо “логиа” чист? Одатан ин калимаи юнонӣ маънои “ваҳй”-ро дорад, чунки дар Паймони Куҳан *ваҳйҳои* Худо ҳастанд. Дар гуфтаи Папий он наметавонад ҷунин маъно дошта бошад. Бар ин фикри вай се нуқтаи назар ҳаст:

1. он аслан ба *Инҷили* Матто дахл дорад. Яъне Матто варианти арамии *Инҷили* худро махсус барои он навишт, ки яҳудиёно ба сӯи Масеҳ раҳнамун созад ва ибриёни масеҳиро панду насихат диҳад, ва варианти юнонӣ бошад баъдтар пайдо шуд;
2. он танҳо ба *гуфтаҳои* Исо дахл дорад, ки дертар ба Инҷили вай гузаронида шуданд;
3. он ба *“шаҳодатҳо”*, яъне ба иқтибосҳои Навиштаҳои Паймони Куҳан дахл дорад, то нишон диҳад, ки Исо — Масеҳ аст. Ақидаҳои аввал ва дуюм бештар имконпазир мебошанд.

Забони юнонии Матто ҳамчун тарҷимаи ошкоро хонда намешавад; аммо ҷунин

ривоятӣ васеъ паҳншуда (дар ҳолати набудани ихтилофоти ибтидоӣ) бояд далелҳои асоснок дошта бошад. Ривоят мегӯяд, ки Матто 15 сол дар Фаластин мавъиза мекард, ва баъд ба кишварҳои бегона барои хушхабаррасонӣ равона шуд. Эҳтимол, тақрибан дар соли 45 вай барои ибриёне ки Исоро ҳамчун Масех қабул карда буданд, лоиҳаи аввалини Инчили худро (ё ки *гуфтаҳои Масех*) ба забони арамии боқӣ гузошт, дертар бошад барои истифодаи умум варианти ниҳонии *юнонӣ* таълиф намуд. Юсуф, ҳамзамони Матто, низ ҳамин тавр кард. Ин муаррихи ибрий лоиҳаи аввалини “*Чанғҳои яҳудиён*”-ро ба забони арамии навишт, ва баъд китобро ба таври ниҳонӣ ба забони юнонӣ ба шакл даровард.

Шаҳодатҳои дохилии Инчили якум барои яҳудии тақводор, ки Паймони Куханро дӯст медошт ва нависандаю муҳаррири болаёқат буд, хеле мувофиқат мекунад. Ҳамчун ходими шаҳрвандии Рум, Матто мебоист ҳар ду забонро хуб медонист: забони халки худро (арами) ва забони онҳоеро, ки дар сари ҳокимият буданд. (Румиён дар Шарқ аз забони юнонӣ истифода мебуданд, на латинӣ.) Тафсилот оиди рақамҳо, масалҳо дар бораи пул, истилоҳоти молиявӣ, инчунин услуби фасеҳи дуруст — ҳамаи ин ба таври оличаноб бо касби ӯ (андозгундор) мувофиқат мекард. Олими ғайриконсервативӣ Гудспид қисман ҳамчунин зеро таъсири шаҳодатҳои боварибахши дохилии Матторо муаллифи ин Инчил меҳисобад.

Бо вучуди ин гуна шаҳодатҳои берунии универсал ва шаҳодатҳои дохилии мувофиқаткунанда аксари олимони либералии (озодандеш) ақидаи анъанавиеро *рад мекунад*, ки ин китобро андозгундор Матто навиштааст. Онҳо инро бо ду сабаб асоснок мекунад.

Якум: Агар чунин ҳисобем, ки Инчили Марқӯс аввалин Инчили хаттӣ буд (ки имрӯзҳо дар баъзе доираҳо онро “Инчили ҳақиқӣ” меноманд), пас ин қадар маводи зиёдро аз Марқӯс истифода бурдани фириста ва шохид чӣ хочат буд? (93% Инчили Марқӯс дар Инчилҳои дигар низ ҳаст.) Дар ҷавоби ин савол пеш аз ҳама мегӯем: *исбот*

нашудааст, ки Инчили Марқӯс аввал навишта шудааст. Шаҳодатҳои қадимӣ мегӯянд, ки Инчили Матто якум буд, ва азбаски масеҳиёни аввалин қариб ҳама ибриён буданд, дар ин маънои калоне ниҳон аст. Аммо агар бо “авлавияти Марқӯс” розӣ шавем ҳам (ва бисёрии илоҳиётшиносони мухофизакор ҳамин тавр мекунад), Матто метавонист иқро шавад, ки асари Марқӯс, чуноне ки ривоятҳои ибтидоии ҷамоат таъкид мекунад, асосан зеро таъсири Шимъӯни Петрус, ҳамфиристаи серғайрати Матто, эҷод шудааст (ниг. ба Муқаддима барои Инчили Марқӯс).

Далели дуюм ба муқобили он ки китобро Матто навиштааст (ё ягон шохиди дигар), набудани ҷузъиёти равшан аст. Марқӯс, ки ҳеҷ кас вайро шохиди хизмати Масех намеҳисобад, дар асари худ тафсилоти пуробуранге дорад, ки аз онҳо метавон хулоса намуд, гӯё вай хангоми вуқӯи ходисаҳо хузур дошта бошад. Аммо шохид чӣ тавр метавонист ин қадар беобуранг нависад? Эҳтимол, худ хусусиятҳои феълӣ атвори андозгундор инро хеле хуб шарҳ медихад. Барои ба суҳанҳои Худованди мо чои бештар додан Левӣ бояд барои ҷузъиёти нодаркор чои камтар чудо мекард. Ин махсус дар ҳолате ки Марқӯс аввал менавишт ва Матто бошад хусусиятҳоеро медид, ки бево-сита аз Петрус дохил шудаанд, ҳамин тавр мешуд.

III. ВАКТИ НАВИШТА ШУДАН

Агар ақидаи васеъ паҳншуда оиди он ки Матто аввал варианти арамии Инчилро навишт (ё, ақаллан, гуфтаҳои Исоро), дуруст аст, пас санаи навиштан - соли 45-уми милодӣ, 15 сол пас аз боло шудани Масех, пурра бо ривоятҳои қадимӣ мувофиқат мекунад. Инчили пурратари қонунии худро ба забони юнонӣ вай, эҳтимол, дар солҳои 50 – 55 ё аз он ҳам дертар ба охир расонд.

Ақидае ки Инчил *бояд* баъди вайроншавии Уршалим (соли 70-уми милодӣ) *навишта шавад*, дар нобоварӣ ба он ки Масех ходисаҳои ояндаро бо ҷузъиёташ пешгӯӣ карда метавонист ва дар дигар назарияҳои

ратсионалистӣ, ки илҳоми илохиро нодида мегиранд ва ё рад мекунанд, асос ёфтааст.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӯЪ

Матто чавон буд, вақте ки Исо вайро даъват кард. Аслу насабаш яҳудӣ ва касбаш андозгундор буда, вай ҳама чизро тарк кард, то ба Исо пайравӣ кунад. Яке аз подошҳои зиёд барояш он буд, ки вай ба қатори дувоздаҳ фириста дохил шуд. Подоши дигар – интиҳоб шудани вай ба муаллифии асаре мебошад, ки мо онро чун Инчили аввалин медонем. Одатан чунин мешуморанд, ки Матто ва Левӣ як шахс аст (Марқ. 2,14; Лук. 5,27).

Дар Инчили худ Матто ба худ мақсад мегузорад, то нишон диҳад, ки Исо – Масеҳи Исроил аст, ки дер боз интизораш буданд, ягона довталаби қонунӣ ба тахти Довуд.

Китоб даъвои онро надорад, ки ривояти пуррае оиди зиндагии Масеҳ бошад. Он аз насабномаи ӯ ва солҳои кӯдакияш сар мешавад, сипас ривоят ба ибтидои хизмати чамъиятии ӯ мегузарад, вақте ки ӯ тақрибан сисола буд. Тахти ҳидояти Рӯҳи Пок Матто чунин ҷанбаҳои ҳаёти Начоткорро интиҳоб мекунад, ки *Масеҳшудаи* Худо будани ӯро

шаҳодат медиҳанд (калимаи “Масеҳ” ё “Христос” ҳамин маъноро дорад). Китоб моро ба авҷи воқеаҳо мебарад: ҳукм шудан, азоб, марг, зиндашавӣ ва болоравии Худованд Исо. Ва, албатта, дар ин авҷи воқеаҳо асоси начоти одам гузошта шудааст. Бинобар ин китоб “Хушхабар” номида шудааст – на танҳо барои он ки вай барои начоти гунохкорон роҳ мекушояд, балки бештар барои он ки хизмати фидокоронаи Масеҳро нишон медиҳад, ки ба шарофати он начот имконпазир гардид.

“Тафсири Навиштаи Пок барои масеҳиён” он ҳадаферо надорад, ки фарогиранда ва аз ҷиҳати техникӣ комил бошад, балки, аниқтараш, мақсад дорад хоҳиши дар бораи Каломи Худо андешаронӣ қардан ва омӯхтани онро бедор намояд. Ва беш аз ҳама ин китоб ҳадафи онро дорад, ки дар дили хонанда хоҳиши қавии бозгашти Подшоҳро ба вучуд орад.

*Ва ҳатто ман, бо дили торафт сӯзон,
Ва ҳатто ман, бо умедвориҳои ширин,
Оҳи вазнин мекашам, эй Масеҳи ман,
Барои он даме ки бозгардӣ Ту,
Гум карда далериро аз дидани он
Оянда қадамҳои оташини Ту.*

Ф.У.Г. Майер

Накша

- I. НАСАБ ВА ЗОДАШАВИИ МАСЕҲ – ПОДШОҲ (Б. 1)
- II. СОЛҲОИ ҶАВОНИИ МАСЕҲ – ПОДШОҲ (Б. 2)
- III. ТАЙЁРӢ БА ХИДМАТИ МАСЕҲОНА ВА ИБТИДОИ ОН (Б. 3–4)
- IV. СОҲТОРИ ПОДШОҲӢ (Бобҳои 5–7)
- V. МӮЪҶИЗОТИ МАСЕҲ ДАР ФАЙЗ ВА ҚУВВА, ВА АКСУЛАМАЛИ ГУНОГУН БА ОН (8,1-9,34)
- VI. ФИРИСТАГОНИ МАСЕҲ-ПОДШОҲ БА ИСРОИЛ ФИРИСТОДА МЕШАВАНД (9,35–10,42)
- VII. МУХОЛИФАТИ АФЗУДАИСТОДА ВА РАД ШУДАНИ МАСЕҲ (Б. 11 ва 12)

- VIII. ПОДШОҲИ АЗ ТАРАФИ ИСРОИЛ РАДШУДА ШАКЛИ НАВИ МОБАЙНИИ ПОДШОҲИРО ЭЪЛОН МЕКУНАД (Б. 13)
- IX. ФАЙЗИ ХАСТАНАШАВАНДАИ МАСЕҲ БО ДУШМАНИИ АФЗОЯНДА РӮ БА РӮ МЕШАВАД (14,1–16,12)
- X. ПОДШОҲ ШОГИРДОНИ ХУДРО ТАЙЁР МЕКУНАД (16,13–17,27)
- XI. ПОДШОҲ БА ШОГИРДОНАШ ТАЪЛИМ МЕДИҲАД (Б. 18–20)
- XII. МУАРРИФӢ ВА РАД ШУДАНИ ПОДШОҲ (Б. 21–23)
- XIII. НУТҚИ ПОДШОҲ ДАР БОЛОИ КӮҲИ ЗАЙТУН (Б. 24 ва 25)
- XIV. АЗОБ ВА МАРГИ ПОДШОҲ (Б. 26 ва 27)
- XV. ТАНТАНАИ ПОДШОҲ (Б. 28)

Тафсир

I. НАСАБ ВА ЗОДАШАВИИ МАСЕҲ – ПОДШОҲ (Б. 1)

A. Насаби Исои Масеҳ (1,1–17)

Ҳангоми бе диққат хондани Паймони Навин хонанда метавонад ҳайрон шавад, ки чаро китоб бо мавзӯи дилгиркунандаи шаҷараи насаб (насабнома) сар мешавад. Касе метавонад қарор диҳад, ки ин рӯйхати номхоро сарфи назар карда, ба ҷои саршавии воқеаҳо гузаштан ҳеч зарар надорад.

Аммо насабнома ниҳоят муҳим аст. Он асосгузори ҳамаи он чизҳост, ки дар оянда гуфта мешаванд. Агар вориси қонунии Довуд будани Исоро нишон додан ғайримкон бошад, исбот кардани Масеҳ будан ва Подшоҳи Исроил будани Ӯ номумкин мешавад. Матто нақли худро маҳз аз он сар мекунад, ки мебоист сар мекард: аз исботи ҳуҷҷати он ки Исо ба воситаи падарандари Худ Юсуф ҳуқуқи қонуниро ба тахти Довуд мерос гирифтааст.

Дар ин насабнома аслу насаби қонунии Исо ҳамчун Подшоҳи Исроил нишон дода мешавад; дар насабномаи Инчили Луко аслу насаби бевоситаи Ӯ ҳамчун писари Довуд

нишон дода шудааст. Насабнома дар Инчили Матто хатти *подшоҳиро* аз Довуд ба воситаи писари вай Сулаймон, подшоҳи оянда, нишон медиҳад; насабнома дар Инчили Луко дар *хешии хунӣ* ба воситаи писари дигари Довуд, Нотон, асос ёфтааст. Ин насабнома бо Юсуф ба анҷом мерасад, ки Исоро *писархонд* намуд; насабнома дар боби сеюми Инчили Луко, аз афташ, гузаштагони Марямро аз назар мегузаронад, ки барои вай Исо писари *асли* буд.

Ҳазор сол пеш аз ин Худо бо Довуд иттиҳод баст, ва ба вай подшоҳии беохир ва сулолаи канданашавандаи подшоҳиро ваъда дод (Заб. 88,4.36.37). Он ваъда акнун ба воситаи Исо иҷро шуд: Ӯ ба воситаи Юсуф вориси қонунии тахти Довуд ва ба воситаи Марям насли ҳақиқии Довуд аст. Азбаски Ӯ ҷовидонӣ аст, подшоҳии Ӯ ҷовидонӣ хоҳад буд ва Ӯ чун Писари бузургтари Довуд ҷовидонӣ подшоҳӣ хоҳад кард. Исо ду шартӣ хатмиро (ҳуқуқӣ ва меросӣ) барои довталабӣ ба тахти Исроил дар Шахсияти Худ пайваст. Ва азбаски Ӯ холо ҳам зинда аст, дигар довталабон буда наметавонанд.

1,1–16 Тасвияи “*Насабномаи Исои Масеҳ, Писари Довуд, Писари Иброҳим*” ба ифода аз Ҳастӣ 5,1 мувофиқат мекунад: “Ин аст китоби насаби Одам...” Ҳастӣ ба мо Одами

якумро муаррифӣ мекунад. Матто – Одами охиринро. Одами аввалин сарвари офаридаи якум ё моддӣ, буд. Масеҳ, чун Одами охирин, Сарвари офаридаи нав, ё рӯхонӣ мебошад.

Мавзӯи ин Инчил – *Исои Масеҳ* аст. Номи “Исо” ӯро чун Яхува Начотдиҳанда¹ муаррифӣ мекунад, унвони “Масеҳ” (“Масхшуда”) – чун Масеҳи Исроил, ки дер боз интизораш буданд. Унвони “*Писари Довуд*” ба мартабаи Масеҳ ва Подшоҳ дар Паймони Куҳан монанд карда мешавад. Унвони “*Писари Иброҳим*” Худованди моро чун Оне муаррифӣ мекунад, ки ичрокунандаи ниҳони ваъдаи ба халқи яҳудӣ додашуда буд.

Насабнома ба се қисми таърихӣ чудо карда шудааст: аз Иброҳим то Ӯисой, аз Довуд то Ӯӯшиё ва аз Еконё то Юсуф. Қисми аввал ба Довуд мебарад, дуошомили давраи подшоҳӣ аст, қисми сеюм рӯйхати шахсони аслу насаби подшоҳӣ доштаро аз давраи асирий (соли 586 пеш аз милод) то Исо дар бар мегирад.

Дар ин рӯйхат бисёр чузъиёти чолиби диққат ҳастанд. Масалан, дар он чор зан номбар мешаванд: *Томор, Роҳоб, Рут, Батшобаъ* (ки зани Уриё буд). Азбаски дар насабномаҳои шарқӣ занҳо хеле кам вомехӯранд, ба рӯйхат дохил шудани ин занҳо боз аз он сабаб ҳайратовар аст, ки дутои онҳо фоҳиша буданд (Томор ва Роҳоб), яке зино кард (Батшобаъ) ва ду нафар ғайрияҳудӣ буданд (Роҳоб ва Рут). Ба қисми муқаддимаии Инчили Матто дохил карда шудани онҳо эҳтимол ишораи нозуке ба он ҳақиқате бошад, ки омадани Масеҳ ба гуноҳкорон начот, ба ғайрияҳудиён ғайз меоварад ва дар Ӯ хамаи монеаҳои наҷодӣ ва ҷинсӣ барҳам дода мешаванд.

Номбар шудани подшоҳе бо номи *Еконё* низ чолиби диққат аст. Дар Ирмиё 22,30 Худо ба ин одам лаънатро ба забон овард:

“Чунин мегӯяд Худованд: “Ин шахсро безоту зурриёт, марди дар умраш комёб-нашудае бинависед, зеро ки касе аз наслаш комёб шуда, бар тахти Довуд нахоҳад нишаст ва дар Яхудо дигар салтанат нахоҳад ронд”.

Агар Исо дар ҳақиқат писари Юсуф мебуд, ин лаънат ба Ӯ низ дахл медошт. Аммо Ӯ ба ҳар ҳол аз ҷиҳати ҳуқуқӣ бояд писари Юсуф мебуд, то вориси ҳаққи тахти Довуд бошад. Ин мушкилӣ бо зода шудан аз бокира ҳал шуд: ба воситаи Юсуф Исо аз ҷиҳати ҳуқуқӣ вориси тахт шуд. Ба воситаи Марям Ӯ писари ҳаққонии Довуд буд. Лаънати Еконё ба Марям ва фарзандонаш таъсир надошт, чунки аслу насаби вай аз Еконё набуд.

1,17 Матто ба мавҷудияти се гурӯҳ бо *чордаҳ авлод* дар ҳар кадом диққати махсус медиҳад. Аммо мо медонем, ки дар рӯйхати вай баъзе номҳо намерасанд. Масалан, байни Ӯӯром ва Узиё (ояти 8) Аҳазёху, Ехӯш ва Амасё подшоҳӣ кардаанд (4Подш. 8–14; 2Вақ. 21–25).

Ҳам Матто, ҳам Луко ду номи якхеларо номбар мекунанд: Шаалтиил ва Зарубобил (Мат. 1,12; Лук. 3,27). Аммо ачиб аст, ки насабномаи Юсуф ва Марям дар ин ду шахсият бояд нуқтаи умумӣ дошта бошанд, ва баъд боз аз ҳам дур шаванд. Сарфаҳм рафтан боз ҳам душвортар мешавад, чун пайҳас мекунем, ки ҳар ду Инчил мувофиқи Эзро 3,2 Зарубобилро ба қатори писарони Шаалтиил дохил мекунанд, ҳол он ки дар 1Вақоеънома 3,19 вай чун писари Фадое навишта шудааст.

Душвории сеюм дар он аст, ки Матто аз Довуд то Исо бисту ҳафт наслро нишон медиҳад, дар ҳоле ки Луко чилу ду наслро номбар мекунад. Агарчи инчилнависон насабномаҳои гуногунро меоранд, ба ҳар ҳол ин гуна фарқ дар миқдори наслҳо ачиб метобад.

Пас омӯзандаи Навиштаи Пок нисбати ин душворихо ва ихтилофоти ба назар метобида бояд ҷӣ чуна мавқеъро ишғол намояд? Аввалан, шартӣ пешакии бунёдии мо он аст, ки Навиштаи Пок Сухани Худост, ки бо илҳоми илоҳӣ навишта шудааст, бинобар ин дар он ғалатҳо буда наметавонанд. Сониян, он даркнашаванда аст, чунки беҳудудии Худоро инъикос мекунад. Мо метавонем ҳақиқатҳои бунёдии Каломро фаҳмем, аммо ҳеч гоҳ хамаи онро дарк карда наметавонем.

Бинобар ин, бо ин душвориҳо рӯ ба рӯ шуда, мо ба хулосае меоем, ки аниқтараш мушкилӣ дар камии дониши мост, на дар ноқисҳои Навиштаи Пок. Ҷойҳои душвор-фаҳм бояд моро водор намоянд, то Навиштаи Покро омӯзем ва ҷавобҳоро пайдо кунем. “Пӯшида доштани кор ҷалоли Худост, ва тафтиш кардани кор ҷалоли подшоҳон аст” (Мас. 25,2).

Таҳқиқотҳои бочидду ҷаҳди таърих-шиносон ва ҳафриётҳои бостоншиносон натавонистанд исбот кунанд, ки тасдиқоти Навиштаи Пок дурӯғанд. Ҳар он чи душвор ва ихтилофнок метобад, маънидоди асоснок дорад, ва ин маънидод пур аз маъноӣ рӯҳонӣ ва ғоида аст.

Б. Исои Масеҳро Марям зодааст (1,18 – 25)

1,18 *Таваллуди Исои Масеҳ* аз зодашавии одамони дигаре ки дар насабнома зикр шудаанд, фарқ дошт. Мо дар он ифодаи такроршавандаеро меёбем: “А” “Б”-ро ба дунё овард. Аммо ҳоло мо сабти зодашавиро бе падари инсонӣ мебинем. Далелҳои ки ба ин ҳомилашавии мӯъҷизанок дахл доранд, содда ва ба таври шоиста зикр шудаанд. *Марям* номзади *Юсуф* буд, аммо тӯй ханӯз барпо нашуда буд. Дар замони Паймони Навин номзадкунӣ як навъи фотиҳа буд (аммо назар ба ҳозира масъулияти бештаре дошт), ва онро танҳо бо талоқ бекор кардан мумкин буд. Агарчи ҷуфти номзадшуда то маросими ақди никоҳ ҳамроҳ намезистанд, бевафои номзадҳо зинокорӣ ба ҳисоб мерафт ва бо қатл ҷазо дода мешуд.

Номзад буда, *Маряма* бокира ба таври мӯъҷизанок аз *Рӯҳулқудс* (Рӯҳи Пок) ҳомила шуд. *Фаришта* дар бораи ин ҳодисаи асроромез пешакӣ ба *Марям* фаҳмонида буд: “*Рӯҳулқудс* бар ту хоҳад омад, ва қуввати Ҳаққи Таоло бар ту соя хоҳад афканд...” (Луқ. 1,35). Абрҳои бадғумонӣ ва расвоӣ бар *Марям* муаллақ шуданд. То ҳол дар таърихи инсоният чунин нашуда буд, ки бокира бизояд. Вақте одамоне зани бешавҳари ҳомиларо медиданд, шарҳи он танҳо якто буд.

1,19 Ҳатто *Юсуф* ҳам ханӯз шарҳи ҳақиқии ҳолати *Марямро* намедонист. Вай бо ду сабаб метавонист бар арӯси худ хашмгин шавад: аввалан, барои бевафои ошкоро; сониян, барои он ки вайро ҳатман дар шарикӣ айбдор мекарданд, агарчи вай дар ин кор бегуноҳ буд. Муҳаббат ба *Марям* ва хоҳиши рафтори одилона кардан вайро водор намуданд, то кӯшиш кунад, ки номзадиро бо талоқи пинҳонӣ бекор кунад. Вай мехост аз шармандагии кушода, ки одатан ҳамроҳи ин гуна корҳо мешуд, канораҷӯӣ кунад.

1,20 Дар он вақте ки ин шахси олиҳиммат ва эҳтиёткор нақшаи ҳимояи *Марямро* дар фикр омода мекард, *Фариштаи Худованд* ба вай дар хоб зоҳир шуд. Мурочиати “*Юсуф, писари Довуд*”, бешубҳа, барои он пешбинӣ шуда буд, ки дар вай ҳисси аз нажоди подшоҳон буданаширо бедор кунад ва барои омадани ғайриоддии Масеҳ-Подшоҳи исроилӣ тайёр кунад. Вай набояд дар хусуси оиладоршавӣ бо *Марям* шубҳае дошта бошад. Ҳама гуна шубҳаҳо оиди покии *Марям* беасос мебошанд. Ҳомиладории вай – мӯъҷизаест, ки Рӯҳи Пок ба амал овардааст.

1,21 Баъд фаришта ба вай чинс, ном ва вазифаи Кӯдаки ханӯз зоданашидаро ошкор кард. *Марям* *Писар* хоҳад зоид. Ӯро бояд *Исо* номид (ки маънои он “Яҳува – наҷот” ё “Яҳува – Наҷотдиҳанда” аст). Мувофиқи Номи Худ *Ӯ қавми Худро аз гуноҳхояшон наҷот хоҳад дод*. Ин *Фарзанд* *Худи Яҳува* буд, ки ба замин омад, то одамоне аз ҷазо барои гуноҳ, аз қудрати гуноҳ, ва дар ниҳояти кор, аз тамоми ҳузури гуноҳ наҷот диҳад.

1,22 Вақте ки *Матто* ин ҳодисаҳоро тасвир мекард, вай дарк мекард, ки дар таърихи муносибатҳои Худо бо инсоният давраи наве фаро расид. Суханони пешгӯии масеҳона, ки муддати зиёд пинҳон буданд, акнун зинда шуданд. Пешгӯии асроромези Ишаъё акнун дар Кӯдаки *Марям* иҷро шуд: “*Ва ҳамаи ин воқеъ шуд, то ба амал ояд Каломе ки Худованд бо забони набӣ гуфтааст...*” *Матто* меғӯяд, ки гуфтаҳои Ишаъё, ки *Худованд* ба воситаи вай қариб 700 сол пеш аз Масеҳ сухан ронда буд, илҳоми илоҳӣ доранд.

1,23 Дар пайғамбарии Ишаъё 7,14 зодашавии беҳамто (“Инак, бокирае ҳомила хоҳад шуд”), чинс (“ва Писаре хоҳад зоид”) ва номи писар (“ва Ҷро Имонуил хоҳад номид”) пешгӯӣ шуда буд. Матто шарҳеро илова мекунад, ки *Имонуил* маънои “*Худо бо мост*”-ро дорад. Дар ҳеч кучо навишта на-шудааст, ки ягон бор Масеҳро дар вақти ҳаёти заминиаши “Имонуил” номида бошанд. Ҷро ҳамеша “Исо” меномиданд. Аммо моҳияти номи *Исо* (ниг. ояти 21) ҳузури *Худоро бо мо* дар назар дорад. Шояд ин унвонест, ки асосан хангоми омадани дуҷуми Ҷ истифода хоҳад шуд.

1,24 Ба сабаби даҳлати фаришта Юсуф аз нақшаи ҷудошавӣ аз Марям даст кашид. Вай номзадиашро бо Марям то зодашавии Исо эътироф мекард, ва пас аз он вайро ба занӣ гирифт.

1,25 Таълимот дар бораи он ки Марям то охири умр бокира монда буд, бо ақди никоҳ, ки дар ин оят зикр шудааст, рад карда мешавад. Дигар ишораҳоро дар бораи он, ки Марям дигар фарзандон аз Юсуф дошт, дар Мат. 12,46; 13,55.56; Мик. 6,3; Юх. 7,3.5; Аъм. 1,14; 1Қӯр. 9,5 ва Ғал. 1,19 пайдо мекунем.

Марямро ба занӣ гирифта, Юсуф инчунин Кӯдаки вайро чун Писари худ қабул кард. Ҳамин тавр Исо аз чихати ҳуқуқӣ вориси тахти Довуд шуд. Ба гуфтаҳои фаришта итоат карда, *Юсуф* ба Кӯдак *Исо ном дод*.

Ҳамин тавр Подшоҳ-Масеҳ зода шуд. Ҷовидон ба замон дохил шуд. Пурқудрат Кӯдаки нозук шуд. Худованди ҷалол он ҷалолро бо бадани инсонӣ пӯшонид, ва “дар Ҷ тамоми пуррагии Илоҳият ҷисман сокин аст” (Қӯл. 2,9).

II. СОЛҲОИ ҶАВОНИИ МАСЕҲ-ПОДШОҲ (Б. 2)

A. Донишмандон барои парастии Подшоҳ меоянд (2,1–12)

2,1–2 Дар тартиби таърихии ҳодисаҳое ки ҳамроҳи зодашавии Масеҳ ба амал омаданд, сарҳисобро гум кардан осон аст. Агарчи аз ояти якум метавонад чунин тобад,

ки Ҷиродус Исоро хангоми дар оғил дар Байт-Лаҳм будани Марям ва Юсуф куштани буд, алоқаи ҳодисаҳо нишон медиҳад, ки ин як ё ду сол пас буд. Матто дар ояти 11 мегӯяд, ки донишмандон Исоро дар хона диданд. Фармони Ҷиродус дар бораи куштани ҳамаи кӯдакони то дусола (ояти 16) ҳамчунин ба он ишорат мекунад, ки фосилаи вақт баъди зодашавии Подшоҳ аниқ маълум нест.

Ҷиродуси Бузург аз насли Эсов ва аз ҳамин сабаб душмани анъанавии яҳудиён буд. Вай дини яҳудиро қабул кард, аммо ин асосан сабабҳои сиёсӣ дошт. *Донишмандон аз шарқ* ба ҷустуҷӯи *Подшоҳи яҳудиён* дар солҳои охири подшоҳии Ҷиродус омаданд. Ин одамоне, шояд, коҳинони бутпараст буданд, ки маросимхояшон дар унсурҳои табиат марказият ёфта буданд. Азбаски онҳо бисёр чизҳоро медонистанд ва моҳирона пешгӯӣ мекарданд, подшоҳон аксар вақт онҳоро ба мушовирӣ қабул мекарданд. Мо намедонем, ки онҳо дар кучои шарқ мезистанд, чанд нафар буданд ва сафари онҳо чӣ қадар давом карда буд.

Ситора дар шарқ ба кадом як тариқае ба онҳо зодашавии *Подшоҳро* маълум намуд, ки онҳо ба парастии вай омаданд. Шояд, онҳо бо пешгӯиҳои Паймони Куҳан дар бораи омадани Масеҳ шинос буданд. Ё, шояд, онҳо пешгӯии Бильомро дар бораи он ки ситорае аз Яъқуб тулӯъ хоҳад намуд, медонистанд (Ад. 24,17), ва онро бо пешгӯӣ дар бораи ҳафтад ҳафтсола, ки вақти омадани якуми Масеҳро пешгӯӣ мекунад, мувофиқат кунонидаанд (Дон. 9,24.25). Аммо эҳтимоли қавӣ меравад, ки ин дониш ба онҳо бо роҳи гайритабиӣ дода шуда буд.

Шарҳҳои гуногуни илмии пайдоиши ситора пешниҳод мешуданд. Баъзеҳо, масалан, мегӯянд, ки мувофиқати сайёраҳо ба амал омад. Аммо самти ҳаракати ин ситора тамоман мунтазам набуд: он пешопеши донишмандон мерафт ва онҳоро аз Уршалим ба хонае ки Исо дар он буд, роҳнамоӣ мекард (ояти 9). Баъд он истод. Дар асл он ба дараҷае ғайриоддӣ буд, ки онро танҳо мӯъҷиза ҳисобидан мумкин аст.

2,3 *Вақте подшоҳ Ҳиродус шунид, ки Кӯдаке ба дунё омад, ки бояд Подшоҳи яҳудиён шавад, вай ба изтироб афтод. Ҳар гуна чунин Кӯдак барои ҳукмронии бе ин ҳам ноустувори вай хатарнок буд. Тамоми Ерусалим ҳамроҳи вай ва ташвиш афтод. Шаҳре ки мебоист ин хабарро бо хурсандӣ қабул кунад, аз ҳар чизе ки вазъияти онро халалдор карда метавонист ё боиси норозигии ҳукуматдорони манфури румӣ мешуд, ба ташвиш меафтод.*

2,4-6 Ҳиродус тамоми роҳбарони диниро чамъ овард, то бидонад, ки *Масеҳ дар кучо бояд таваллуд ёбад. Саркоҳин ва писарони вай саркоҳинон буданд (шояд, аъзоёни дигари оилааш низ). Китобдонони қавм донандагони ғайридини шариати Мусо буданд. Онҳо шариатро нигоҳ медоштанд, шариатро таълим медоданд ва дар шӯрои пирон вазифаи доваронро иҷро мекарданд. Ин коҳинон ва китобдонон дарҳол Мико 5,2-ро иқтибос оварданд, ки он ҷо маҳалли зодашавии Масеҳ *Байт-Лаҳми Яҳудия* муайян гардида буд. Матни пешгӯии Мико ин шаҳро “Байт-Лаҳми Эфрот” меномад. Азбаски дар Фаластин якчанд шаҳр бо номи “Байт-Лаҳм” буд, ин ном ба он ишора мекард, ки ин шаҳр дар мавзеи Эфрот, дар худуди сибти Яҳудо мебошад.*

2,7-8 *Подшоҳ Ҳиродус мунаҷҷимонро пинҳонӣ даъват намуд, то вақти пайдоиши аввалини ситораро фаҳмида гирад. Ин пинҳонкорӣ мақсадҳои бераҳмонаи вайро ошкор кард: ин маълумот ба вай дар он ҳолате даркор мешуд, ки ҷои мавҷудияти Кӯдаки ҷустуҷӯ мешударо ошкор кардан нашавад. Мақсадҳои худро пинҳон карданӣ шуда, вай мунаҷҷимонро ба ҷустуҷӯ фиристод ва пешниҳод кард, ки вайро аз натиҷаи кор бохабар намоянд.*

2,9 Вақте ки мунаҷҷимон раҳсипор шуданд, *ситорае ки онҳо дар шарқ дида буданд, боз пайдо шуд. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки ситора на дар тамоми давоми сафари онҳо аз шарқ онҳоро ҳамроҳӣ мекард. Аммо ҳоло он онҳоро ва сӯи хонае роҳнамоӣ мекард, ки Кӯдак он ҷо буд.*

2,10 Махсусан дар бораи хурсандии зиёди мунаҷҷимон зикр карда мешавад, вақ-

те онҳо ситораро диданд. Ин бутпарастон Масеҳро бочидду ҷаҳд мечустанд; Ҳиродус Ҷоро куштани буд; коҳинон ва китобдонон бепарво буданд; халқ дар Уршалим дар ташвиш буд. Ин гуна муносибати гуногун нишонаи пешакии он буд, ки Масеҳ ҷӣ гуна қабул карда мешавад.

2,11 Ба хона даромада, мунаҷҷимон *Кӯдакро бо модараш Марям* диданд. Онҳо *зону зада, Ҷоро парастии карданд* ва ҳадяҳои қиматбаҳо пешкаш намуданд: *тилло, лодан ва мур*. Аҳамият диҳед, ки онҳо Исоро бо модараш диданд. Одатан аввал модар зикр мешавад, ва баъд кӯдаки вай, аммо ин Кӯдак беҳамто буд, ва ба Ҷои аввал дода шудааст (ниг. инчунин оятҳои 13, 14, 20, 21). Донишмандон Исоро парастии карданд, *на Марям ё Юсуфро. (Дар ин порча дар бораи Юсуф чизе гуфта намешавад, пас аз чанде вай умуман аз Инчили Матто ғайб мезанад.)* Шоистаи ҳамд ва парастии мо Исо аст, на Марям ё Юсуф.

Ганҷҳое ки мунаҷҷимон оварданд, маънои зиёде доранд. *Тилло* – рамзи илоҳият ва ҷалол аст. Он ифодагари камоли дурахшандаи Шахсияти Илоҳии Ҷост. *Лодан* – молиданӣ, ё воситаи ородихӣ аст; он ба нақхати ҳаёти комили бегуноҳона ишора мекунад. *Мур* – алафи талх аст; он аз азобҳои Ҷ, ки гуноҳҳои ҷаҳонро ба Худ мегирад, пешакӣ хабар медиҳад. Такдими ҳадяҳо аз тарафи бутпарастон – хотиррасон кардани он чизест, ки дар Ишаъё 60,6 гуфта шудааст. Ишаъё пешгӯӣ кард, ки бутпарастон бо ҳадяҳо ба назди Масеҳ хоҳанд омад, аммо танҳо тилло ва лоданро номбар кард: “...тилло ва лебӯно хоҳанд овард, ва ҳамду санои Худовандро башорат хоҳанд дод”. Ҷаро мур зикр нагардидааст? Чунки Ишаъё дар бораи омадани дуҷуми Масеҳ мегуфт – бозомадани Ҷ дар кудрат ва ҷалол. Он гоҳ мур нахоҳад буд, чунки Ҷ дигар азоб нахоҳад кашид. Аммо дар Матто мур барои он зикр гардидааст, ки омадани якуми Ҷ дар назар дошта шудааст. Дар Матто мо азоби Масеҳро мебинем, дар порчаи Ишаъё – ҷалолҳои ояндаи Ҷро.

2,12 Ба донишмандон *дар хоб ваҳй омад, ки ба назди Ҳиродус барнагарданд* ва итоат-

корона бо роҳи дигар ба хонаҳояшон баргаштанд. Ҳар касе ки бо дили соф бо Масех вохӯрдааст, бо роҳи пештара барнамегардад. Вохӯрии *ҳақиқӣ* бо \bar{U} тамоми зиндагири дигаргун мекунад.

Б. Юсуф, Марям ва Исо ба Миср мегурезанд (2,13–15)

2,13–14 Аз худи кӯдакӣ марг таҳдидгари Худованди мо буд. Албатта, \bar{U} омад, то бимирад, аммо дар вақти муайяншуда бимирад. Ҳар гуна одаме ки бо иродаи Худо мегардад, намиранда аст, то даме ки кори худро ба анҷом расонад. *Фариштаи Худо дар хоб* ба Юсуф фармуд, то бо оилааш ба Миср гурезад. Ҳиродус ба иҷрои вазифаи “ёфтани ва нобуд кардани” тайёр буд, бинобар ин оила аз ғзаби вай паноҳӣ мечӯяд. Мо намедонем, ки онҳо дар Миср чӣ қадар зиндагӣ карданд, аммо баъди марги Ҳиродус роҳи бозгашт ба ватан барояшон кушода буд.

2,15 Ҳамин тавр пешгӯии дигари Паймони Куҳан маънои навпайдо кард. Худо ба *воситаи пайгамбар Ҳушаъ* гуфт: “...*писари Худо аз Миср даъват намудам*” (Ҳуш. 11,1). Дар ибтидо ин суханон ба халосии Исроил аз асирии Миср дар замони хурӯҷ тааллуқ доштанд. Аммо ин гуфтаҳо метавонанд маънои дутарафа дошта бошанд: таърихи Масех ҳамеша бо таърихи Исроил монанд хоҳад буд. Ин пешгӯӣ дар ҳаёти Масех бо баргаштанаш аз Миср ба Исроил иҷро шуд.

Вақте ки Худованд ба замин бозмегардад, то дар ростӣ подшоҳӣ намояд, Миср яке аз кишварҳои хоҳад буд, ки ҳиссаи баракатхоро дар Подшоҳии Ҳазорсола хоҳад дошт (Иш. 19,21–25; Саф. 3,9.10; Заб. 67,32). Чаро халқе ки ба таври анъанавӣ душмани Исроил буд, сазовори чунин эҳтиром мегардад? Шояд чун нишонаи сипосгузории Худо барои он ки ба Худованд Исо паноҳ дод?

В. Ҳиродус кӯдаконро дар Байт-Лаҳм мекушад (2,16–18)

2,16 Вақте ки донишмандон барнагаштанд, Ҳиродус фаҳмид, ки дар нақшаи ошқор кардани ҷои мавҷудияти Подшоҳи хурдсол *фиреб* хӯрд. Дар ғзаби девонавор вай

фармуд, то *ҳамаи кӯдакони* то дусоларо дар *Байт-Лаҳм ва ҳудуди он* бикишанд. Маълумотҳо дар бораи кушташудагон гуногунанд. Як нависанда тахмин мекунад, ки бисту шаш кӯдак кушта шуд. Кушта шудани садҳо кӯдакон аз эҳтимол дур аст.

2,17-18 *Гиряе* ки пас аз кушта шудани кӯдакон буд, иҷро шудани гуфтаҳои пайгамбар *Ирмиё* буд: “Худованд чунин мегӯяд: “Овозе дар Ромо шунида шуд, садои нола ва гиряи талх; Роҳел барои фарзандони худ гиря мекунад; барои фарзандони худ наметавонад тасалли ёбад, зеро ки онҳо нестанд” (Ирм. 31,15).

Дар ин пешгӯӣ Роҳел тамоми халқи Исроилро таҷассум менамояд. Ғами халқ ба Роҳел, ки дар *Ромо* (назди Байт-Лаҳм, ки он ҷо куштори кӯдакон воқеъ шуда буд) дафн шуда буд, мансуб дониста мешавад. Ҳангоме ки волидонии фарзандгумкарда аз назди қабри вай мегузаштанд, ба назарашон менамуд, ки вай ҳамроҳи онҳо *гиря мекунад*. Ҳиродус бо кӯшиши аз рақиби ҷавон халос шудан ғайр аз хотираи шармсорона дар вақоеъномаи бадномӣ ба мақсаде нарасид.

Г. Юсуф, Марям ва Исо дар Носира сокин мешаванд (2,19–23)

2,19-23 Баъди марги Ҳиродус *Фариштаи Худованд Юсуфро* дилпур намуд, ки акнун бе ягон хавф баргаштан мумкин аст. Аммо ба замини Исроил баргашта, вай шунид, ки писари Ҳиродус – Аркилоус ба ҷои падараш дар Яҳудия подшоҳӣ мекунад. Юсуф нахост, ки ба ин вилоят баргашта, бо хатар рӯ ба рӯ шавад, бинобар ин, вақте ки хавфи вай бо *ваҳии Худо дар хоб* тасдиқ шуд, вай ба шимол, ба *ноҳияи Ҷалил* раҳсипор шуд, ва дар *Носира* сокин шуд.

Бори чорум аст, ки дар ин боб Матто иҷро шудани пешгӯиро ёдрас мекунад. Вай ягон *пайгамбарро* номбар намекунад, аммо мегӯяд, ки мувофиқи пешгӯиҳо, Масех *Носирӣ хонда хоҳад шуд*. Ягон оят дар Паймони Куҳан рӯйрост инро намегӯяд. Бисёр олимони тахмин мекунанд, ки Матто ба Ишаъё 11,1 ишора мекунад: “Ва навдае аз танаи Ҷисой берун хоҳад омад, ва ниҳоле аз решаҳояш сабзида, бор хоҳад овард”.

Калимаи ибрие ки чун навда тарчима мешавад – “несер” аст, аммо алоқамандӣ дар ин ҷо кам дида мешавад.

Тафсири мақбултар ин аст: “носири” барои номбар кардани шахсе истифода мешуд, ки сокини Носира бошад – шаҳре ки ҳама ба он бо нафрат менигаристанд. Натанъил ин муносибатро бо саволе ифода мекунад, ки зарбулмасал гаштааст: “Магар мумкин аст, ки аз Носира чизи некӯе пайдо шавад?” (Юх. 1,46). Нафрат ба ин шаҳри камаҳамият ба сокинони он низ дахлдор гардид. Барои ҳамин, вақте дар ояти 23 гуфта мешавад, ки *Ҷ Носирӣ номида хоҳад шуд*, ин маънои онро дорад, ки ба *Ҷ* ҳамчунин бо нафрат муносибат хоҳанд кард. Агарчи мо ягон пешгӯиеро намеёбем, ки Исо Носирӣ номида мешуда бошад, аммо як пешгӯе ҳаст, ки ба мо чунин мегӯяд: “*Ҷ* манфур буд ва радди мардум” (Иш. 53,3).

Пешгӯии дигар зикр мекунад, ки *Ҷ* “кирм” хоҳад буд, на одам, нанги мардум ва нафратзадаи халқ (Заб. 21,7). Аз ин бармеояд, ки агарчи пайғамбарон калимаҳои аниқро истифода набурдаанд, он чиз бахснопазир аст, ки рӯҳияи баъзе пешгӯиҳо ҳамин хел буд.

Ҳайратовар аст, ки вақте Худои тавоно ба замин омад, ба *Ҷ* лақаби таҳқиромез доданд. Ҳар кӣ *Ҷ*ро пайравӣ мекунад, он бартариеро дорад, ки беқадри аз саргузаронидаи *Ҷ*ро ба дӯш бардорад (Ибр. 13,13).

III. ТАЙЁРӢ БА ХИДМАТИ МАСЕҲОНА ВА ИБТИДОӢ ОН (Б. 3–4)

A. Яҳёи Ғӯтадиҳанда роҳро тайёр мекунад (3,1–12)

Байни бобҳои 2 ва 3 фосила 28 ё 29 сол аст, ки Матто онро зикр намекунад. Дар давоми ин муддат Исо дар Носира буд ва ба хизмати оянда тайёрӣ медид. Дар ин солҳо *Ҷ* мӯъҷизаҳо ба амал намеовард, аммо хусни тавачҷӯҳи Худоро ба даст овард (Мат. 3,17). Дар ин боб мо ба нуктаи ибтидоии хизмати чамъиятии *Ҷ* наздик мешавем.

3,1–2 Яҳёи Ғӯтадиҳанда аз холабачааш Исо шаш моҳ калонтар буд (ниг. Лук.

1,26.36). Вай ба арсаи таърих ҳамчун саромади Подшоҳи Исроил қадам ниҳод. Маҳалли ғайриоддии тобеи вай *биёбони Яҳудо* буд – замини беҳосиле ки аз Уршалим то дарёи Урдун тӯл мекашид. Юҳанно чунин ваъз мегуфт: “*Тавба кунед, зеро Малакути Худо наздик аст*”. Ба наздикӣ бояд Подшоҳе пайдо шавад, аммо *Ҷ* бар одамоне ки аз гуноҳхояшон даст накашидаанд, наметавонад ва нахоҳад подшоҳӣ кард. Онҳо бояд самти роҳҳои худро дигар кунанд, дар гуноҳхояшон иқро шавад ва аз онҳо даст кашанд. Худо онҳоро аз салтанати зулмот ба сӯи *Малакути Осмон* даъват мекард.

ПОДШОҲИӢ ОСМОН

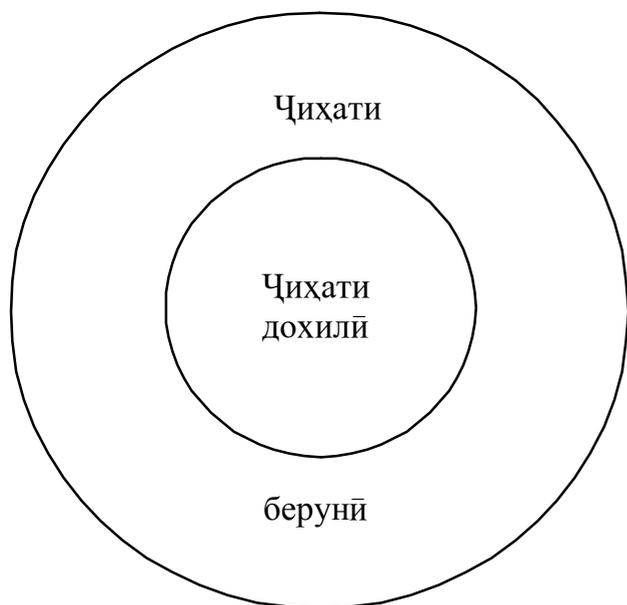
Дар ояти 2 мо бори аввал бо ибораи “Малакути Осмон” (Подшоҳии Осмон) вомеҳурем, ки дар ин Инчил 32 бор зикр мешавад. Азбаски одам бе фаҳмидани ин истилоҳ Инчили Матторо дуруст фаҳмида наметавонад, мо ин ҷо маънидод ва тасвири инро медиҳем.

Подшоҳии Осмон – доираест, ки дар он ҳукмронии Худо эътироф карда мешавад. Калимаи “осмон” барои ишора ба Худо истифода мешавад. Ин аз Дониёл 4,22 дида мешавад, ки он ҷо Дониёл мегӯяд: “Ҳаққи Таоло бар салтанати одамизод ҳукмфармост”. Дар ояти оянда вай мегӯяд, ки “осмон” ҳукмронӣ мекунад. Ҳамон ҷое ки одамон ба ҳукмронии Худо итоат мекунанд, Подшоҳии Осмон аст.

Ин Подшоҳӣ ду ҷиҳат дорад. Ба маънои васеътарин он ҳамаи онҳоеро дар бар мегирад, ки Худоро Ҳокими Олӣ *эътироф мекунанд*. Ба маънои тангтар он аз онҳое иборат аст, ки аз тахти дил ба *Исо Масеҳ бовар кардаанд*. Мо инро бо ёрии ду доирае ки як марказ доранд, нишон дода метавонем.

Доираи калон – соҳаи эътироф аст; он ҳамаи онҳоеро дар бар мегирад, ки тобеони самимии Подшоҳ мебошанд, ва ҳамчунин онҳоеро дар бар мегирад, ки танҳо эҳтиром намудани қонунҳои *Ҷ*ро эътироф мекунанд. Ин аз масал дар бораи қоранда (Мат. 13,3–9), донаи хардал (Мат. 13,31.32) ва хамиртуруш (Мат. 13,33) аён аст. Доираи хурд танҳо онҳоеро дар бар мегирад, ки ба воситаи

бовар ба Худованд Исои Масех аз олами боло зода шудаанд. Подшоҳии осмон дар шакли дохилии худ танҳо барои аз боло зодашудагон дастрас аст.

Тамоми ишораҳои Навиштаи Покро дар бораи Подшоҳии Осмон як ҷо ҷамъ карда, мо метавонем тараккии таърихии онро дар панҷ марҳилаи мураттаб мушоҳида намоем.

Аввалан, ин Подшоҳӣ дар Паймони Кухан *пешгӯӣ* шуда буд. Дониёл пешгӯӣ кард, ки Худо салтанате барпо мекунад, ки он то абад барҳам нахоҳад хӯрд ва ба қавми дигаре супурда нахоҳад шуд (Дон. 2,44). Вай инчунин омадани Исоро барои барпо намудани салтанати ҷовидонӣ бар ҷаҳон дид (Дон. 7,13.14, инчунин ниг. Ирм. 23,5.6).

Сониян, ин Подшоҳиро Яҳёи Ғӯтадиҳанда, Исо ва 12 шогирдон чун *наздиқшуда* ё *вучуддошта* пешгӯӣ карда буданд (Мат. 3,2; 4,17; 10,7). Дар Матто 12,28 Исо гуфтааст: “Лекин агар ман девҳоро бо Рӯҳи Худо берун карда бошам, пас Малакути Худо ба шумо омада расидааст”. Дар Луқо 17,21 Ӯ гуфта буд: “Инак, Малакути Худо дар дохили шумост”, яъне дар байни шумо. Ин Подшоҳӣ дар Шахсияти Подшоҳ хузур дошт. Чуноне ки мо баъдтар нишон медиҳем, истилоҳҳои “Подшоҳии Худо” ва “Подшоҳии Осмон” ҳамдигарро иваз карда метавонанд.

Сеюм, ин Подшоҳӣ дар шакли *мобайнии* худ тасвир ёфтааст. Подшоҳи аз тарафи

ҳалқи Исроил радшуда ба осмон баргашт. Аммо, агарчи Подшоҳ хузур надорад, Подшоҳӣ имрӯзҳо ҳам дар дили онҳое ки ҳокимияти подшоҳии Ӯро эътироф мекунанд, вучуд дорад. Қоидаҳои маънавӣ ва ахлоқии Подшоҳӣ, дар якҷоягӣ бо Мавъизаи болои кӯҳ, имрӯзҳо ҳам барои мо қобили истифодаанд. Ин марҳилаи мобайнии Подшоҳӣ дар масалҳои боби 13-уми Инчили Матто тасвир ёфтааст.

Марҳилаи чоруми ин Подшоҳиро метавон *мавҷудияти аёни* он номид. Ин Подшоҳии Ҳазорсолаи Исои Масех дар замин аст, ки ҳангоми дигаргуншавии Масех аён гардид, вақте ки Ӯро дар ҷалоли подшоҳии оянда диданд (Мат. 17,1–8). Исо дар Матто 8,11 ба ҳамин марҳила ишора мекард, вақте мегуфт: “...омада, дар Малакути Осмон бо Иброҳим, Исҳоқ ва Яъқуб хоҳанд нишаст”.

Шакли панҷум ва ниҳой Подшоҳии *ҷовидонӣ* хоҳад буд. Он дар 2 Петрус 1,11 чун “Малакути абадии Худованд ва Начотдиҳандаи мо Исои Масех” тасвир ёфтааст.

Ибораи “Малакути Осмон”-ро танҳо дар Инчили Матто пайдо мекунем, “Малакути Худо”-ро бошад дар ҳамаи чор Инчил. Амалан дар ҳар дуи онҳо фарқе нест: дар бораи ҳар ду Подшоҳӣ ҳамон як чиз гуфта мешавад. Масалан, дар Матто 19,23 Исо гуфтааст, ки ба Подшоҳии *Осмон* даромадани сарватманд душвор аст. Ҳам Марқӯс (10,23), ҳам Луқо (18,24) навиштаанд, ки Исо инро дар бораи Подшоҳии *Худо* гуфтааст (ниг. ба Мат. 19,24, ки худи ҳамон афоризм бо “Малакути Худо” истифода шудааст).

Мо дар боло зикр намудем, ки Подшоҳии Осмон ҷиҳатҳои дохилӣ ва берунӣ дорад. Он ки дар бораи Подшоҳии *Худо* низ ҳаминро гуфта метавонем, далели он аст, ки ин ду истилоҳ ба ҳамон як чиз ишорат мекунанд. Дар Подшоҳии *Худо* низ ҳам ҳақиқат ва ҳам дурӯғ ҳаст. Ин аз масалҳо дар бораи коранда (Лук. 8,4–10), донаи хардал (13,18.19) ва дар бораи хамиртуруш (Лук. 13,20.21) аён аст. Дар бобати мӯхтавои дохилӣ, ҳақиқӣ бошад, ба Подшоҳии *Худо* танҳо аз олами боло зодашудагон даромада метавонанд (Юх. 3,3.5).

Ва охирин: Подшоҳии Худо – бо Калисо (Чамоат) як чиз нест. Ин Подшоҳӣ вақте сар шуд, ки Масеҳ ба хизмати чамъияти сар кард. Ибтидои Калисо бошад, рӯзи Панतिकост аст (Аъм. 2). Ин Подшоҳӣ дар замин то дами нест карда шуданаш хоҳад буд. Калисо бошад то болобурдашавӣ (аз замин гирифта шудан, вақте Исо ба замин фаромада, ҳамаи бовардоронро бо Худ мегирад – 1Тас. 4,13–18). Калисо ҳангоми омадани дуоми Исо бармегардад, то ҳамроҳи Ҷ чун арӯсаш ҳукмронӣ намояд. Дар замони ҳозира одамоне ки ҳақиқатан ба Подшоҳӣ тааллуқ доранд, ҳамчунин дар Калисо мебошанд.

3,3 Ба маънидоди боби сеюми Инчили Матто баргашта, хотиррасон мекунем, ки хизматгузори тайёркунандаи Яҳёро пайғамбар *Ишаъё* зиёда аз 700 сол пеш пешгӯӣ карда буд:

Овозе нидо мекунад: “Дар биёбон роҳе барои Худованд тайёр кунед, тариқе барои Худои мо дар саҳро ҳамвор кунед” (40,3).

Яҳё ин *овоз* буд. Халқи Исроил ба маънои рӯхонӣ биёбон буд – хушк ва беҳосил. Яҳё одамонро даъват мекард, ки тавба карда, гуноҳхоро тарк карда ва роҳхоро ба сӯи Ҷ рост карда, яъне аз ҳаёти худ ҳама чизи ба ҳукмронии пурраи Ҷ халал мерасонидаро дур карда, барои *Худованд* роҳ тайёр кунанд.

3,4 Либоси Ҷӯтадиҳанда аз пашми шутур буд – на аз матои нафиси ҳозиразамон, балки аз матои дағале ки барои одами ҳамеша дар ҳавои кушод мегашта буд. Вай инчунин камарбанди чармин дар миён дошт. Ин як унсури либос буд, чуноне ки дар Илёс (4Подш. 1,8); шояд вай барои он хизмат мекард, то диққати яҳудиёнро ба он чалб намояд, ки хизмати Яҳё ба хизмати Илёс монандӣ дошт (Мал. 4,5; Лук. 1,7; Мат. 11,14; 17,10–12). Яҳё малах ва асали ёбоиро меҳӯрд – кути лоямути одаме ки бо хизмати худ машғул буда, аз роҳат ва лаззатҳои ҳаёт сарфи назар мекунад.

Шояд ҳангоми вохӯрдан бо Яҳё, бо одами берун аз ҳама он чи одамоне одатан барояш умр ба сар мебаранд, мардумро

ҳисси саҳти фаҳмидани гуноҳи худ фаро мегирифт. Ба ҳақиқатҳои рӯхонӣ гӯтавар будани вай дигаронро водор мекард, ки камбағал будани худро эҳсос кунанд. Барои ҳамасрони Яҳё, ки ба хушиҳои заминӣ ин қадар дилбаста буданд, худро инкор намудани вай таънаи тунду тезе буд.

3,5–6 Аз Ерусалим, тамоми Яҳудия ва атрофи Урдун тӯдаҳои мардум меоманд, то суханони Яҳёро шунаванд. Баъзеҳо ба даъвати вай гӯш карда, *дар рӯди Урдун* аз вай *таъмид ёфтанд*, ва бо ин тасдиқ мекарданд, ки тайёранд ба Подшоҳӣ меомада содиқона хизмат кунанд.

3,7 *Фарисиён ва саддуқиён* бошанд тамоман дигар хел рафтор мекарданд. Яҳё мидид, ки онҳо барои шунидани вай меоянд, ва медонист, ки онҳо инро на аз дили соф мекунанд. Вай табиати ҳақиқии онҳоро мидид: *фарисиён* изҳор мекарданд, ки шариатро пурра риоя мекунанд, аммо дар асл бадахлоқ, дурӯя, худписанд ва моили мазҳабпарастӣ буданд. *Саддуқиён* аз чихати аслу насаб ба табақаи ашрофон тааллуқ доштанд. Онҳо шаккокони динӣ буданд, ки чунин таълимоти асосиро рад мекарданд: растохези бадан, вучуд доштани фариштаҳо, абадзинда будани чон ва ҷазои ҷовидонӣ. Бинобар ин Яҳё ҳар ду равияро маҳкум мекард ва онҳоро *афъизодагон* меномид, ки барои аз *газаби оянда* халосӣ ёфтанд риёкорӣ мекарданд, аммо ягон нишонаи тавбаи ҳақиқиро зоҳир наменамуданд.

3,8 Вай талаб мекард, ки онҳо *самарҳои сазовори тавба* оварда, самимияти худро исбот кунанд. Тавбаи ҳақиқӣ, чуноне ки Мюллер навиштааст, ’ҳеҷ фоида надорад, агар он андаке ашк, майли тавба ва тарси сабуке меорад. Мо бояд гуноҳхоеро, ки аз онҳо тавба мекунем, тарк намоем, ва бо роҳҳои наву покизаи покшавӣ роҳ равам’.

3,9 Яҳудиён бояд чун руҳсатнома ба осмон истифода бурдани аз насли *Иброҳим* будани худро суиистифода накунанд. Файзи начот ба воситаи зодашавии табиӣ дода намешавад. Худо метавонист бо кӯшиши камтаре сангҳои соҳилҳои Урдунро ба *фарзандони Иброҳим* табдил диҳад, назар ба

ин ки фарисиён ва саддукиёнро ба назди худ оварад.

3,10 *Теша бар решаи дарахтон гузошта шудааст* гуфта, Яҳё онро дар назар дошт, ки ба зудӣ Доварии Худо сар мешавад. Омадани Масех ва дар замин будани \bar{V} санчиши ҳамаи одамон аст. Ҳар кӣ бесамар бошад, чун дарахти беҳосиле ки *бурида ба отаиш мепартоянд*, нобуд карда мешавад.

3,11–12 Дар оятҳои 7–10 Яҳё ба саддукиён ва фарисиён гап мезад (ниг. ояти 7), акнун бошад, аз афташ, вай ба ҳамаи ҳозирон мурочиат мекунад, ки дар байни онҳо ҳам одамони ростқавл ва ҳам фиребгарон буданд. Вай ба онҳо мефаҳмонад, ки байни хизмати вай ва хизмати Масех, ки ба зудӣ зоҳир мешавад, фарқи зиёде ҳаст. Яҳё *дар об барои тавба* ғӯта меод: об ба маросим дахл дошт ва қувваи пок карданро надошт; тавба, агарчи ҳақиқӣ бошад ҳам, боиси начоти пурраи одам намешуд. Яҳё хизмати худро омодакунанда ва нопурра меҳисобид. Масех аз Яҳё комилан бартарӣ хоҳад дошт. \bar{V} *тавонотар* хоҳад буд. Кори \bar{V} дурнамои васеътаре хоҳад дошт, чунки \bar{V} бо *Рӯҳулқудс ва отаиш таъмид хоҳад дод*.

Ғӯта бо Рӯҳи Пок аз ғӯта бо оташ фарқ дорад. Якумӣ ғӯтаи баракат аст, дуҷумӣ – ғӯтаи маҳкумшавӣ. Ғӯтаи аввал дар рӯзи Панतिकост ба амал омад, ғӯтаи дигар – дар оянда хоҳад буд. Якумӣ ба ҳамаи онҳое тааллуқ дорад, ки ҳақиқатан ба Худованд Исо бовар доранд, дуҷумӣ – насиби ҳамаи нобоварон хоҳад буд. Якумӣ барои ҳамаи исроилиёне буд, ки ғӯта барояшон зоҳиршавии берунии тавбаи дохилӣ буд; дуҷумӣ – ба фарисиён, саддукиён ва ҳамаи онҳое буд, ки нишонаҳои тавбаи ҳақиқӣ надоштанд.

Баъзеҳо таълим медиҳанд, ки ғӯта бо Рӯҳи Пок ва ғӯта бо оташ ҳамон як чиз аст, яъне оё наметавонист ғӯта бо оташ бо забонаҳои оташ, ки дар рӯзи Панतिकост вақти фуруд омадани Рӯҳи Пок пайдо шуданд, муносибате дошта бошад? Дар партави ояти 12, ки он чо оташ бо чазо баробар карда мешавад, эҳтимол, не.

Якбора пас аз зикри ғӯта бо оташ Яҳё дар бораи чазо гап мезанад. Худованд бо беле

тасвир мешавад, ки ғаллаи кӯфташударо дар шамол бод медиҳад. *Гандум* (бовардорони ҳақиқӣ) рост ба замин меафтад, ва сипас ба анбор чамъоварӣ карда мешавад. *Хасро* (нобоваронро) шамол ба як тараф мебарад, ва баъд онро чамъ карда, дар *отаиш хомӯшинашаванда* месӯзонанд. Оташ дар ояти 12 маънои чазоро дорад, ва азбаски ин оятро ояти 11 тақвият медиҳад, оқилона мебуд, ки ғӯта бо оташро ғӯтаи чазо ҳисобем.

Б. Яҳё Исоро ғӯта медиҳад (3,13–17)

3,13 Исо аз *Чалил* тақрибан 96 км ба сӯи поёноби *Урдун* рафт, то ки аз *Яҳё ғӯтаи таъмид* гирад. Ин шоҳиди он аст, ки Исо ба ин маросим аҳамияти зиёд меод, ва бояд ишора намуд, ки ғӯта имрӯзҳо барои пайравони \bar{V} аҳамияти зиёде дорад.

3,14–15 Ба тавба эҳтиёче надоштани Исоро эҳсос карда, Яҳё ғӯта додани \bar{V} ро рад мекунад. Гувоҳии дил вайро водор намуд, то пешниҳод кунад, ки аз Исо ғӯта хӯрдани худӣ вай дурусттар мебуд. Исо инро рад намекард. \bar{V} танҳо хоҳиши Худро оиди ғӯта тақрор кард, то ба ин васила *ҳар навъ адолат ба чо оварда шавад*. \bar{V} хис мекард, ки ин дуруст хоҳад буд, ва \bar{V} ба воситаи ғӯта Худро ба он исроилиёни худотарс, ки барои ғӯтаи тавба меомаданд, баробар мекунад.

Аммо ин чо маънои чуқуртаре ҳам буд. Барои Исо ғӯта маросиме буда, роҳи иҷрои ҳамаи талаботи ҳаққониеро ки Худо нисбати гуноҳи одам пешниҳод мекунад, рамзан ифода мекард. Ғӯтавар шудани \bar{V} тимсоли ғӯта дар обҳои чазои Худо дар Ҷолҷолто буд. Аз об берун шудан рамзи растохези \bar{V} буд. Бо марг, дафн ва зинда шудан \bar{V} талаботи адолати Худоро қонеъ мекард ва асоси росткориро таъмин мекард, ки гуноҳкорон ба воситаи он сафед шуда метавонистанд.

3,16–17 Ҳамин ки Исо аз об баромад, *Рӯҳи Худоро дид*, ки аз осмон дар шакли *кабӯтар* фаромада бар \bar{V} қарор гирифт. Чуноне ки дар Паймони Куҳан одамоне ва чизҳо барои мақсадҳои рӯҳонӣ бо рағфани тадҳини пок ҷудо карда мешуданд (Хур. 30,25–30), \bar{V} бо Рӯҳи Пок ҳамчун Масех тадҳин шуд.

Дар ин лаҳзаи пок ҳамаи се Шахсияти Ваҳдати Сегона зоҳир шуданд. Он чо *Писари Маҳбуб* буд. *Рӯҳи* Пок он чо дар шакли кабӯтар буд. *Овози* Падар, ки ба Исо баракат меод, аз осмон шунида мешуд. Ин воқеаи хотирнишин буд, чунки аз осмон овози Худо садо меод, ки суханҳои Навиштаҷотро тақрор мекард: “*Ин аст Писари Маҳбуби Ман*” (аз Заб. 2,7), “*ки ҳусни тавачҷӯҳи Ман бар Ўст*” (аз Иш. 42,1). Ин яке аз се ҳолатест, ки Падар аз осмон гап зада, Писари ягонаи Худо ботантана муаррифӣ мекард (ҷойҳои дигар – Мат. 17,5 ва Юх. 12,28).

В. Исоро шайтон меозмояд (4,1–11)

4,1 Метавонад ба назар аҷиб намояд, ки Исоро мебоист *Рӯҳ* барои озмоиш *мебурд*. Чаро *Рӯҳ* мебоист *Ўро* ба ин воҳӯрӣ *мебурд*? Ҷавоб чунин аст: ин васваса барои он даркор буд, ки муносиб будани Исо ба хизмате ки *Ў* барои он ба ин ҷаҳон омад, нишон дода шавад. Одами аввалин баъди воҳӯрӣ бо ҳарифи Худ дар боғи Адан ба ҳукмронӣ нолиқ буданаширо нишон дод. Дар ин чо бошад Одами охирин бо иблис *рӯ* ба *рӯ* вомахӯрад ва осеб надида мебарояд.

Калимаи юноние ки “озмоиш намудан” ё “имтиҳон кардан” тарҷима мешавад, ду маъно дорад:

1. санҷидан ё тафтиш кардан (Юх. 6,6; 2Қўр. 13,5; Ибр. 11,17) ва
2. ба бадкорӣ водор намудан.

Рӯҳи Пок Исоро месанҷид, ё тафтиш мекард. Иблис бошад роҳи ба васвасаи гуноҳ андохтани *Ўро* мечуст.

Дар озмоиши Худованди мо сирри амике ҳаст. Ногузир саволе ба миён меояд: Оё *Ў* метавонист гуноҳ кунад? Агар “не” гӯем, пас саволи дигаре пайдо мешавад: Оё ин озмоиширо ҳақиқӣ ҳисобидан мумкин аст, агар *Ў* ба он наметавонист дода шавад? Агар “ҳа” гӯем, мушкилии дигаре ба миён меояд: Чӣ гуна Худои тачассумёфта метавонист гуноҳ кунад?

Дар хотир доштани он ки Исои Масех Худост ва Худо гуноҳ карда наметавонад, аҳамияти аввалиндараҷа дорад. Он низ ҳақиқат аст, ки *Ў* ҳамчунин одам буд; аммо гуфтани он, ки *Ў* на ҳамчун Худо, балки

ҳамчун одам гуноҳ карда метавонист, на дар асоси Навиштаҳои Пок сохтани далелҳо мебошад. Муаллифони Паймони Куҳан якҷанд бор оиди беғуноҳии Масех навиштаанд. Павлус навишта буд, ки *Ў* “аз гуноҳ беҳабар буд” (2Қўр. 5,21). Петрус мегӯяд, ки *Ў* “ҳеч гуноҳе накардааст” (1Пет. 2,22), ва Юҳанно мегӯяд, ки “дар *Ў* гуноҳе нест” (1Юх. 3,5).

Ба монанди мо, Исо метавонист аз берун озмоиш карда шавад: Иблис ба назди *Ў* бо пешниҳодҳои омад, ки зидди иродаи Худо буданд. Аммо, бар хилофи мо, *Ў* наметавонист аз дарун озмоиш карда шавад – дар *Ў* ҳеч гуна шахватҳо ва ё хоҳишҳои ҷисм пайдо шуда наметавонианд. Зиёда аз ин, дар *Ў* чизе набуд, ки ба озмоиши шайтон мувофиқат кунад (Юх. 14,30).

Агарчи Исо гуноҳ карда наметавонист, озмоиш ҳақиқӣ буд. *Ў* метавонист бо озмоиши гуноҳ *рӯ* ба *рӯ* шавад, аммо барои *Ў* ахлоқан номумкин буд, ки гуноҳ кунад. *Ў* танҳо онро карда метавонист, ки дида буд, ки Падар мекунад (Юх. 5,19), ва ғайриимкон аст, ки *Ў* ягон вақт гуноҳ кардани Падарро дида бошад. *Ў* аз Худ чизе ба амал оварда наметавонист (Юх. 5,30), ва Падар ҳеч гоҳ ба *Ў* иҷозат намедод, ки ба васваса дода шавад.

Мақсади озмоиш на дар он буд, то маълум шавад, ки оё *Ў* гуноҳ мекунад ё не, балки исбот карда шавад, ки ҳатто тахти фишори даҳшатовар ҳам *Ў* ғайр аз итоаткорӣ ба Сухани Худо чизе карда наметавонист.

Агар Исо ҳамчун одам гуноҳ карда метавонист, мо ба мушкилие дучор мешудем, ки *Ў* дар осмон бошад ҳам, ҳанӯз одам аст. Ба ҳар ҳол, оё *Ў* метавонист гуноҳ кунад? Албатта, не.

4,2–3 *Чил шабонарӯз* *рӯза* гирифта, Исо *гурусна монд*. (Рақами *чил* дар Навиштаҷот дар қаринаи санҷиш ё тафтиш бисёр истифода мешавад.) Ин хоҳиши табиӣ ба *озмоишкунанда* сабабро меод, ки вай онро нисбати бисёр одамон ба кор мебурд. Вай ба Исо пешниҳод кард, ки қувваи мӯъҷизаовари худро ба кор барад, то *санғҳои* биёбонро ба *нон* табдил диҳад. Бо суханҳои муқаддимавии “*агар Ту Писари Худо бошӣ*” иблис шубҳаеро нишон додан намехоҳад. Амалан

онҳо чунин маъно доранд: “азбаски Ту Писари Худо ҳастӣ”. Иблис ба суханоне ишора мекунад, ки Худо ба Исо ҳангоми ғӯта гуфт: “Ин Писари маҳбуби Ман аст”. Ӯ чунин ибораеро истифода мебарад, ки дар забони юнонӣ рости гуфтаҳо ифода карда метавонад², ва ба воситаи ин Исоро даъват мекунад, ки қувваи Худро зоҳир созад, то гуруснагиро рафъ намояд.

Қонё намудани хоҳиши табиӣ ба воситаи қувваи илоҳӣ дар ҷавоби пешниҳоди иблис – беитоатии рӯйрост ба Худо аст. Фикре ки дар пешниҳоди иблис ниҳон буд, бо Ҳастӣ 3,6 ҳамоҳанг аст (“барои хӯрок хуб аст”). Юҳанно ин озмоишро чун шахвати ҷисм ба қалам медиҳад (1Юх. 2,16). Мо ҳам ба ҳамин гуна озмоиш рӯ ба рӯ мешавем: зистан барои қонё намудани хоҳишҳои табиӣ, интиҳоби роҳи қулай ва осон ба ҷои ҷустани Подшоҳии Худо ва ҳақиқати он. Иблис ба мо мегӯяд: “Ту набояд зиндагӣ кунӣ, ҳамин тавр не?”

4,4 Исо ба озмоиш бо иқтибос аз Каломи Худо ҷавоб дод. Намунаи Худованд моро таълим медиҳад, ки мо набояд зиндагӣ кунем, балки бояд ба Худо итоат намоем. Дарёфти *нон* чизи муҳимтарини ҳаёт *нест*. Итоаткор будан *ба ҳар як сухани Худо* муҳимтар аст. Азбаски Исо аз Падар оиди ба нон табдил додани сангҳо ягон нишондоде нагирифта буд, саҳт гурусна монда бошад ҳам, бо майли худ рафтор накард ва гуфтаи иблисро иҷро нанамуд.

4,5–6 Озмоиши дуум дар Уршалим дар боми маъбад рӯй дода буд. Иблис Исоро водор мекард, ки *Худро ба поён партояд*, то дар амал исбот кунад, ки Писари Худо аст. Боз ҳам калимаи муқаддимавии “агар” шубҳаро ифода намекунад, ва ин аз ишораи иблис ба ҳимояте ки Худо дар Забур 90,11.12 ба Масеҳ ваъда кардааст, аён аст.

Бо ин озмоиш иблис ба Исо пешниҳод мекард, ки амали ҳангомадоре карда, Худро чун Масеҳ нишон диҳад. Ӯ метавонист бе азоб ба ҷалол ноил шавад. Ӯ метавонист аз салиб барканор шавад ва бо вучуди ин ба тахт нишинад. Аммо ин гуна рафтор хилофи иродаи Худо буд. Юҳанно ин пешниҳоди иблисро ғурури зиндагонӣ меномад (1Юх.

2,16). Он “дарахти дилпазири донишафзо”-ро дар боғи Адан (Ҳас. 3,6) хотиррасон мекунад, зеро ҳам ин ва ҳам он воситаи ба даст овардани шарафи шахсӣ ва безътиноӣ ба иродаи Худо буд. Ин озмоиш ба мо ҳамроҳи хоҳиши дар олами дин мартабаи назаррасеро соҳиб шудан меояд, бе он ки дар азобҳои Ӯ шарик бошем. Мо барои худ чизи бузургеро мечӯем, ва баъд, чун дар пеши роҳамон душворихо дучор мешаванд, гурехта пинҳон мешавем. Ба иродаи Худо безътиноӣ карда, мо Худоро меозмоем.

4,7 Боз ҳам Исо аз Навиштаҷот иқтибос оварда, ҳучумро дафъ мекунад: “Ҳамчунин навишта шудааст: Худованд Худои худро наозмой” (ниг. Так. Шар. 6,16). Худо ваъда дод, ки Масеҳро нигоҳдорӣ кунад, аммо пеш аз ин кафолат бояд ҳаёти итоаткорона ба иродаи Худо бошад. Беитоат буда, ба ваъда талабгорӣ кардан маънои озмудани Худоро медошт. Замоне фаро мерасад, ки Исо чун Масеҳ зоҳир мешавад, аммо аввал бояд салиб бошад. Пеш аз тахт бояд қурбонгоҳ бошад. Пеш аз тоҷи ҷалол бояд тоҷ аз хор бошад. Исо бояд вақти муайянкардаи Худоро мунтазир шавад ва иродаи Худоро ба ҷо оварад.

4,8–9 Исоро бори сеюм озмоиш карда, иблис Ӯро ба кӯҳи баланде бурд ва *ҳамаи мамлакатҳои ҷаҳон ва ҷалолӣ онҳоро ба Ӯ нишон дод*. Ҳамаи инро вай дар ивази *сачда* ваъда дод. Агарчи ин озмоиш бо сачда, амали рӯҳонӣ, алоқаманд буд, иблис ин ҷо мекушид Худованди моро водор созад, ки ҳокимияти олиро ба воситаи сачда ба вай ба даст оварад. Муқофоти эҳтимоли – *ҳамаи мамлакатҳо ва ҷалолӣ онҳо* – ба ҳаваси чашмон мансуб аст (1Юх. 2,16).

Ба як маъно ҳоло мамлакатҳои ҷаҳон ба иблис тааллуқ доранд. Дар бораи вай чун “худои ин дунё” гуфта шудааст (2Қӯр. 4,4), Юҳанно бошад ба мо мегӯяд, ки “тамоми ҷаҳон дар зери ҳукумати иблис аст” (1Юх. 5:19). Ҳангоме ки Исо бори дуум чун Шоҳи шоҳон зоҳир мешавад (Ваҳй 19,16), “салтанати ҷаҳон” моликияти Ӯ хоҳанд шуд (Ваҳй 11,15). Исо ҷадвали Худоро вайрон накард, ва албатта, ҳеч гоҳ ба иблис сачда намекард!

Барои мо ин озмоиш ду тараф дорад: нахустзодагии рӯхонии худро ба чалоли даргузари ин ҷаҳон иваз кардан, ва ба ҷои Офаридгор ба офарида сачда намудан.

4,10 Исо бори сеюм бо истифодаи Паймони Куҳан ба озмоиш муқобилият намуд: “*Ба Худованд Худои худ сачда кун ва танҳо Ӯро ибодат кун*”. Парастии ва хизмате ки аз ин бармеоянд, танҳо барои Худо мебошанд! Ба иблис сачда кардан вайро Худо ҳисобидан мебуд.

Пайдарҳамии озмоишҳо, ки Матто тасвир кардааст, аз навиштаи Луқо фарқ мекунад (Луқ. 4,1–13). Баъзеҳо тахмин мекунад, ки тартиби баёнкардаи Матто бо силсилаи озмоишҳои мувофиқ аст, ки Исроил дар биёбон дучор шуда буд (Хур. 16; 17; 32). Исо бо ақсуламалаш ба душвориҳо Худро пурра бархилофи Исроил нишон дод.

4,11 Пас аз он ки Исо озмоишҳоро бо муваффақият дафъ намуд, *иблис Ӯро вогузошт*. Озмоишҳо одатан чун мавҷҳо меоянд, на чун ҷараёни доимӣ. “Вақте ки душман мисли наҳре ба ҳуҷум ояд, нафаси Худованд вайро хоҳад ронд” (Иш. 59,19). Чӣ дилбардорӣ барои покони озмудашавандаи Худо!

Ба мо гуфта шудааст, ки *фаристагон омада, Ӯро парасторӣ мекарданд*, аммо ин ёрмандии фавқуттабӣ маънидод карда намешавад. Шояд онҳо ба Исо хӯрокеро оварданд, ки вақте иблис онро пешниҳод мекард, Ӯ рад кард.

Аз озмоиши Исо мо мефаҳмем, ки иблис ба онҳое ки Рӯҳи Пок хидоятшон мекунад, ҳуҷум карда метавонад, аммо бар онҳое ки бо Сухани Худо ба вай муқобилият мекунад, кудрат надорад.

Г. Исо хизмати Худро дар Ҷалил сар мекунад (4,12–17)

Матто хизмати Исоро дар Яҳудия, ки қариб як сол давом карда буд, тасвир намекунад. Ин давраи яқсола дар бобҳои 1–4-и Инчили Юҳанно фаро гирифта шудааст ва ба давраи байни 4,11 ва 4,12 мувофиқат мекунад. Матто моро аз озмоиш якбора ба хизмат дар Ҷалил меорад.

4,12 Бо шунидани он ки *Яҳё дастгир шудааст*, Исо фаҳмид, ки ин аломати пешакии рад шудани Ӯ мебошад. Саромади Подшоҳро қабул накарда, одамоне амалан Худи Подшоҳро ҳам рад мекарданд. Аммо Исоро ба шимол, *ба Ҷалил* на тарс хидоят мекард. Дар асл Ӯ рост ба маркази подшоҳии Хиродус раван шуд – ҳамон подшоҳе ки Яҳёро ба наздикӣ ба зиндон партофт. Ба Ҷалили бутпараст гузашта, Ӯ нишон дод, ки аз тарафи яҳудиён рад шудани Ӯ имконияти ба бутпарастон расонидани хушхабарро фароҳам меорад.

4,13 Исо дар Носира то он вақте буд, ки сокинони ин шаҳр барои куштани Ӯ кӯшише карданд, зеро Ӯ наҷотро барои бутпарастон эълон кард (ниг. Луқ. 4,16–30). Баъд вай ба Кафарнаҳуми соҳили баҳри Ҷалил гузашт, ноҳияе ки одатан авлодони *Забулун ва Нафтолӣ* сокин буданд. Аз он вақт Кафарнаҳум маркази хизматгузори Ӯ шуд.

4,14–16 Ба Ҷалил гузаштани Исо иҷро шудани пешгӯии *Ишаё* (9,1.2) гардид. *Бутпарастони* ҷохил ва хурофотпараст, ки дар Ҷалил мезистанд, *нури азим*ро диданд, яъне Масеҳро, *Нури ҷаҳонро*.

4,17 *Аз он вақт Исо* ҳамон чизро таълим меод, ки Яҳё низ меомӯзонд: “*Тавба кунед, зеро ки Малакути Осмон наздик омадааст*”. Ин даъвати иловагӣ буд ба навшавии маънавӣ ҳамчун тайёрӣ ба Подшоҳии Ӯ. Подшоҳӣ ба он маънӣ наздик шуд, ки Подшоҳ аллакай ҳозир буд.

Г. Исо ҷор моҳигирро даъват мекунад (4,18–22)

4,18–19 Амалан дар ин ҷо Исо Петрус ва Андриёсро бори дуюм даъват кард. Дар Юҳанно 1,35–42 онҳо барои наҷот даъват шуда буданд, ин ҷо бошад Ӯ онҳоро ба хизмат даъват намуд. Даъвати якум дар Яҳудия ба амал омад, даъвати дуюм – дар Ҷалил. Петрус ва Андриёс *сайёди моҳӣ* буданд, аммо Исо онҳоро даъват кард, ки *сайёди мардум* шаванд. Вазифаи онҳо аз пайи Масеҳ рафтанд буд. Аз Ӯ талаб карда мешуд, ки онҳоро сайёдони моҳир кунанд. Аз пайи Исо рафтани онҳо аз мушоракати табиӣ дида чизи бештареро пешбинӣ мекард. Он

бояд боиси инъикоси хислати Исо мешуд, он бояд хизмати хислат мешуд. Кӣ будани онҳо аз он чи мегуфтанд ё мекарданд, муҳимтар буд. Ба монанди Петрус ва Андриёс, мо низ бояд аз озмоиши бо хушсуханӣ, шахсияти худ ё мубохисаҳои оқилона иваз кардани рӯхонияти ҳақиқӣ дурӣ чӯем. Аз пайи Масех рафта, шогирд рафтандро ба он чое ки моҳӣ шино мекунад, истифодаи дом, паси сар кардани душворихо ва норохатириро, пуртоқати ва аз назарҳо дур буданро меомӯзад.

4,20 Петрус ва Андриёс даъватро шуниданд ва ҳамон лаҳза ба он ҷавоб доданд. Бо бовари ҳақиқӣ онҳо *тӯрҳои худро монданд*. Онҳо бо боздеҳӣ ва сарсупурдагии ҳақиқӣ ба Исо пайравӣ намуданд.

4,21–22 Баъд даъват барои *Яқуб ва Юханно* садо дод. Онҳо ҳамон замон шогирдонӣ ӯ шуданд. На танҳо воситаҳои рӯзгузаронӣ, балки *падари худро* низ тарк карда, онҳо эътибори Масехро аз ҳамаи алоқаҳои заминӣ болотар донистанд.

Ба даъвати Масех итоат намуда, ин моҳигирон дар расондани Хушхабар ба олам симоҳои асосӣ шуданд. Агар онҳо тӯрҳои худро намегузоштанд, мо ҳеч гоҳ дар бораи онҳо намешунидем. Эътирофи ҳокимияти Масех ҳама чизро дар ин олам дигаргун мекунад.

Д. Исо ба одамони зиёде шифо мебахшад (4,23–25)

Хизмати Худованд Исо сетаарафа буд: ӯ дар *қуништҳо* Каломи Худоро таълим меод, *Инчили Малакутро* мавъиза мекард ва беморонро *шифо мебахшид*. Мақсади ягонаи шифокориҳои мӯъҷизаноки ӯ – тасдиқи шахсият ва хизмати ӯст (Ибр. 2,3.4). Бобҳои 5 то 7 намунаи хизмати таълимдихии ӯ мебошанд, бобҳои 8 ва 9 бошанд мӯъҷизаҳои ӯро тасвир мекунад.

4,23 Дар ояти 23 бори аввал дар Паймони Навин калимаи “*Инчил*” зикр мешавад, ки маънои “Хушхабар оиди начот”-ро дорад. Дар ҳар давраи таърихи инсоният танҳо як Хушхабар, як роҳи начот буд.

ХУШХАБАР

Асоси Хушхабар дар файзи Худо мебошад (Эфс. 2,8). Ин маънои онро дорад, ки Худо ҳаёти абади ба одамони гуноҳкор, ки лоиқи он нестанд, ройгон медиҳад.

Хушхабар бар меҳнати Масех, ки дар салиб ба ҷо овардааст, асос меёбад (1Қӯр. 15,1–4). Масехи мо ҳама он чиро, ки адолати Худо талаб мекард, иҷро намуда, ба Худо имкон дод, ки гуноҳкорони бовардорро сафед кунад. Бовардорони Паймони Кухан низ ба воситаи меҳнати Исо начот меёфтанд, агарчи ин барои онҳо кори оянда буд. Эҳтимол онҳо дар бораи Масех чизи бисёре намедонистанд, аммо Худо дар бораи ӯ медонист, ва ӯ арзиши меҳнати Масехро ба ҳисоби онҳо дохил намуд. Онҳо, чунин гӯем, ба таври “насия” начот ёфта буданд. Мо низ ба шарофати меҳнати Исо начот ёфтаем, аммо барои мо он аллакай иҷро шудааст.

Хушхабарро танҳо бо бовар қабул кардан мумкин аст (Эфс. 2,8). Дар Паймони Кухан одамоне начот меёфтанд, агар ба ҳамаи он чи Худо ба онҳо мегӯяд, бовар мекарданд. Дар замони мо одамоне ба воситаи бовар ба шаҳодати Худо оиди воситаи ягонаи начот будани Писараш начот меёбанд (1Юх. 5,11.12). Мақсади ниҳонии Хушхабар – осмон аст. Мо ба ҷовидонӣ дар осмонҳо умед дорем (2Қӯр. 5,6–10), ҳамон тавре ки покони Паймони Кухан онро доштанд (Ибр. 11,10.14–16).

Агарчи Хушхабар танҳо якто аст, дар замонҳои гуногун он хусусиятҳои гуногун дошт. Масалан, Хушхабаре Подшоҳӣ ва Хушхабаре файзи Худо чизҳои гуногунро таъкид мекунанд. Хушхабаре Подшоҳӣ мегӯяд: “Тавба кунед ва Масехро қабул кунед, он гоҳ, вақте ки Подшоҳии ӯ дар замин барқарор мешавад, шумо ба он ворид мешавед”. Хушхабаре файз мегӯяд: “Тавба кунед ва Масехро қабул кунед, он гоҳ шумо барои вохӯрдан бо ӯ бурда мешавед ва ҳамеша бо ӯ хоҳед буд”. Дар асл ин ҳамон як Хушхабар аст – начот бо файз ба воситаи бовар, аммо онҳо нишон медиҳанд, ки истифодаи гуногун доранд, ки ба амалӣ гаштани мақсадҳои Худо дар замонҳои гуногун вобастаанд³.

Хангоме ки Исо Хушхабари Подшохиرو мавъиза мекард, \bar{U} дар бораи он эълон мекард, ки чун Подшохи яҳудиён омад, ва шартҳои ба Подшоҳии \bar{U} дохил шуданро мефаҳмонд. Муъҷизаҳои \bar{U} табиати файзбахши ин Подшохиро аён карданд.

4,24–25 *Овозаи \bar{U} дар тамоми Сурия паҳн шуд* (дар худуди шимол ва шимолу шарқ аз Исроил). *Тамоми беморон, девонагон ва маъҷубон* ламси шифобахши \bar{U} ро эҳсос карданд. Одамон ба назди \bar{U} аз *Чалил, Декаполис* (иттиҳоди даҳ шаҳри бутпарастон дар шимолу шарқи Фаластин), *Ерусалим, Яҳудия* ва минтақае ки дар шарқии дарёи *Урдун* буд, меоманд. Чуноне ки Б. Б. Варфилд навишта буд, “дар муддати кӯтоҳ беморӣ ва марг, эҳтимол, пурра аз ин минтақа ронда шуда буданд”. Хайратовар нест, ки хабарҳои аз Чалил меомада халқро ба таачҷуб меоварданд!

IV. СОҲТОРИ ПОДШОҲӢ (Б. 5–7)

Дар аввали Паймони Навин ҷойгир будани Мавъизаи болои кӯҳ тасодуфӣ нест. Ҷои он ба дараҷаи аҳамияти он далолат мекунад. Подшоҳ дар он сифатҳо ва рафторҳои хулоса мекард, ки аз мансубони \bar{U} талаб карда мешавад.

Ин мавъиза баёни нақшаи наҷот *нест*, ва ин таълимот барои наҷотнаёфтагон намебошад. Мавъиза ба шогирдон равона карда шудааст (5,1.2) ва мебоист сарқонуне ё маҷмӯи қонунҳо ва принсипҳои мешуд, ки мансубони \bar{U} ро дар подшоҳии \bar{U} идора мекунанд. Он барои ҳамаи мансубони гузашта, ҳозира ва оянда равона шуда буд, ки Масеҳро Подшоҳ эътироф мекунанд. Вақте ки Исо дар замин буд, он бевосита ба шогирдонии \bar{U} дахл дошт. Ҳоло ки Худованди мо дар осмон подшоҳӣ мекунад, вай ба ҳамаи онҳое дахл дорад, ки \bar{U} ро дар дили худ тоҷгузорӣ карданд. Ва, ниҳоят, он дар давраи мусибати бузург ва подшоҳии Масеҳ дар замин кодекси ахлоқи пайравони \bar{U} хоҳад буд.

Мавъизаи болои кӯҳ обуранги аниқи ибрий дорад, ки он аз ишораҳо ба шӯро (яъне синедрион) дар 5,22, қурбонгоҳ (5,23–24) ва

Уршалим (5,35) аён аст. Аммо ба ҳар ҳол нодуруст мебуд гӯем, ки таълимоти \bar{U} танҳо ба исроилиёни бовардори гузашта ё оянда тааллуқ дорад, он барои тамоми асрҳо ва барои ҳамаи онҳое гуфта шудааст, ки Исои Масеҳро Подшоҳи худ эътироф мекунанд.

А. Хушоҳо (5,1–12)

5,1–2 Мавъиза аз хушоҳо ё баракатҳо сар мешавад. Онҳо дар бораи шаҳрвандони идеалии Подшоҳии Масеҳ тасаввурот медиҳанд. Сифатҳои ки дар ин ҷо тасвир ёфтаанд ва таҳсин карда мешаванд, ба он сифатҳои ки ҷаҳон меписандад, муҳолиф мебошанд. А. В. Тозер инро чунин тасвир менамояд: “Маънидоди хеле аниқи насли одамизодро ба одаме ки бо он шинос нест, пешниҳод кардан мумкин аст, агар хушоҳоро чаппа гардонем ва гӯем: «Ин аст насли одамизод»”.

5,3 Ин баракати яқум барои *мискинони рӯҳ* мебошад. Ин на ба ҳолати табиӣ, балки ба интиҳоби бомулоҳиза ва интизом дахл дорад. *Мискинони рӯҳ* – онҳое мебошанд, ки нотавонии худро эътироф мекунанд ва ба пурқудратии Худо таваккал менамоянд. Онҳо эҳтиёҷи рӯҳонии худро эҳсос мекунанд ва пуррашавии худро дар Худованд мебинанд. Подшоҳии Осмон ба ҳамин гуна одамон тааллуқ дорад, ва дар он худбодарӣ фазилят нест ва худро бузург ҳисобидан камбудӣ ҳисобида мешавад.

5,4 *Хушо мотамзадагон*, рӯзе фаро мерасад, ки онҳо тасалло меёбанд. Ин ғам барои пастиву баландиҳои зиндагӣ нест. Ин андӯхест, ки одам хангоми мушоракат бо Худованд Исо ҳис мекунад. Вай ҳамроҳи \bar{U} дард ва гуноҳи ҷаҳонро фаъолна эҳсос мекунад. Аз ин сабаб ин на танҳо андӯҳ аз ҳолати гуноҳолуди худ, балки аз ҳолати дахшатовари ҷаҳон аст, аз он ки вай Начоткорро рад мекунад, ва аз он ки радқунандагони марҳамати \bar{U} маҳкуми марг мебошанд. Ин мотамзадагон дар рӯзи меомада *тасаллӣ хоҳанд ёфт*, хангоме ки “Худо ҳар ашкро аз чашмони онҳо пок хоҳад кард” (Ваҳй 21,4). Бовардорон танҳо дар ин ҷаҳон ғам мехӯранд, барои нобоварон бошад, ғаме ки онҳо имрӯз эҳсос мекунанд, – танҳо

пешакӣ чашидани азобҳои ҷовидонӣ мебошад.

5,5 Баракати сеюм ба *ҳалимон* тааллуқ дорад: *онҳо вориси замин хоҳанд шуд*. Ин одамон табиатан метавонанд ноустувор, хардамхаёл ва дағал бошанд. Аммо ҳангоме ки онҳо бошуурона Рӯҳи Масеҳро қабул мекунанд, *ҳалим* ё фурутан мешаванд (бо Мат. 11,29 муқоиса кунед). Ҳалимӣ қабул кардани мавқеи пасти худро дар назар дорад. Одами *ҳалим* фурутан ва мӯътадил аст, вақте ки қор ба худӣ вай дахл дорад, агарчи қори Худо ё одамони дигарро ҳимоя карда, вай метавонад чун шер бошад.

Ҳалимон ҳозир заминро мерос намегиранд. Аниқтараш, дар замони ҳозира онҳоро нафрат ва аз мулк маҳрум шудан интизор аст. Аммо онҳо ҳатман заминро ба мерос мегиранд, ҳангоме ки Подшоҳ Масеҳ ҳазор сол бар замин дар осоиштагӣ ва гулгулшукуфӣ ҳукмронӣ мекунанд.

5,6 Сипас баракат ба *гуруснагон* ва *ташнағони адолат* эълон карда мешавад, ба онҳо серӣ ваъда шудааст. Ин одамон ташнаи *ҳақиқат* дар зиндагии худ мебошанд. Онҳо хоҳиши зиёде доранд, ки ҷаҳонро боинсоф, ростқавл ва боадолат бинанд, ва онҳо барои покии амалӣ дар ҷамоат саъй мекунанд. Ба монанди одамоне ки оиди онҳо Гамалиил Бредфорд навишта буд, онҳо “ташнағие доранд, ки ягон чашмаи заминӣ сероб карда наметавонад, ва гуруснағие доранд, ки танҳо Исои Масеҳ қонеъ карда метавонад, ё ин ки онҳо бояд бимиранд”. Ин одамон дар Подшоҳии ояндаи Масеҳ сер хоҳанд шуд; онҳо сер *мешаванд*, чунки адолат ҳукмронӣ хоҳад кард, ва бадахлоқӣ ҷои худро ба меъёрҳои ахлоқии баландтарин медиҳад.

5,7 Дар Подшоҳии Худованди мо *раҳимон хушбахтанд*, зеро *онҳо раҳм хоҳанд ёфт*. Раҳмдил будан – ҳамдардии фаёлона доштан аст. Аз як тараф маънои он ба қасе ки сазовори ҷазо аст, ҷазо надодан аст. Ба маънои васеътар ин ёрӣ додан ба онҳоест, ки ба худ ёрӣ дода наметавонанд. Худо моро аз ҷазои шоиста барои гуноҳоямон нигоҳ дошта, марҳамати Худо ба мо зохир кард ва ба воситаи меҳнати начотбахши Масеҳ меҳрубонии Худо зохир намуд. Ҳангоме ки

раҳмдилӣ мекунем, мо ба Худо тақлид мекунем.

Раҳмдилон *раҳм хоҳанд ёфт*. Ин ҷо Исо раҳми начотдиҳандаеро дар назар надорад, ки Худо ба гуноҳқори боварқарда медиҳад; *он* раҳм ба он вобаста нест, ки худӣ одам раҳмдил аст ё не, ин ҳадяи ихтиёрӣ аст, ки барои ба даст овардани он ягон шартро иҷро кардан лозим нест. Худованд ин ҷо оиди раҳми ҳаррӯзае сухан меронад, ки масеҳиён дар зиндагияшон мӯҳтоҷи онанд, ва инчунин оиди раҳм дар он рӯзи оянда, вақте ки амали қасе аллақай ба охир мерасад (1Қўр. 3,12–15). Қасе ки раҳмдил набуд, раҳм нахоҳад дид, яъне муқофоти вай қамтар хоҳад буд.

5,8 Ба *покдилон* боварӣ дода шудааст, ки *онҳо Худоро хоҳанд дид*. Покдил одамест, ки мақсадхояш возеҳ, фикрхояш покиза ва вичдонаш пок аст. Ифодаи ‘*онҳо Худоро хоҳанд дид*’-ро ду хел фаҳмидан мумкин аст. Аввалан, *покдилон Худоро ҳозир мебинанд*, чунки бо \bar{U} ба воситаи Навиштаҳо ва дар Рӯҳ мушоракат доранд. Сониян, онҳо баъзе вақт аз Худованд рӯъёҳои фаваққатиятӣ ё хобҳо мебинанд. Сеюм, онҳо Худоро дар шахси Исо хоҳанд дид, вақте \bar{U} боз меояд. Чорум, онҳо Худоро дар ҷовидонӣ мебинанд.

5,9 Баракат ба *сулҳҷўён* ваъда шудааст: *онҳо фарзандони Худо хонда хоҳанд шуд*. Аҳамият диҳед, ки Худованд дар бораи онҳое намегӯяд, ки хислати сулҳҷўёна дорад ё сулҳро дўст медорад. \bar{U} дар бораи одамоне мегӯяд, ки бо чидду ҷаҳд мекӯшанд, то сулҳ эҷод намоянд. Маънидои маъмулии ин оят кӯшиши он аст, ки даҳолат нақарда баҳсро аз ҷои дур тамошо мекунанд. Нуқтаи назари илоҳӣ дар он аст, ки масеҳӣ дар роҳи эҷоди сулҳ қадамҳои амалӣ гузорад, ҳатто агар он боиси таҳқир ё дашном шавад ҳам.

Сулҳҷўён *фарзандони Худо хонда хоҳанд шуд*. Ин маънои онро надорад, ки онҳо *ба ин восита* фарзандони Худо мешаванд, зеро ин танҳо ба воситаи ҳамчун Начотқор қабул кардани Исои Масеҳ ба амал омада метавонад (Юҳ. 1,12). Сулҳ эҷод намуда, бовардорон *нишон медиҳанд*, ки онҳо *фарзандони Худо* мебошанд, ва Худо замоне онҳоро чун

одамоне қабул мекунад, ки бо \bar{U} монандии хешовандона доранд.

5,10 Хушои дигар ба *таъқибшудагон* дахл дорад, аммо на барои хатоҳояшон, балки барои *роҳи адолат*. Подшоҳии Осмон ба он бовардорон ваъда шудааст, ки барои ба чо овардани ростӣ чафо мебинанд. Бовичдони онҳо чаҳони беҳудоро ҳукм мекунад ва боиси муносибати душманона мешавад. Одамон зиндагии росткоронаро бад мебинанд, зеро он ноинсофии онҳоро ошкор мекунад.

5,11 Метавонад чунин намояд, ки ин хушои пештараро такрор мекунад. Аммо дар он як фарқ ҳаст. Мавзӯи ояти пешина таъқиб барои росткорӣ буд, ин чо бошад таъқиб барои Масеҳ аст. Худованд медонист, ки ба шогирдонаш бо кина муносибат хоҳанд кард, зеро онҳо \bar{U} ро пайравӣ намуданд ва ба \bar{U} вафодор монданд. Таърих инро тасдиқ мекунад: аз худи аввал чаҳон пайравони Исоро таъқиб менамуд, ҳабс мекард ва мекушт.

5,12 Азоб кашидан барои Исо – бартариест, ки барояш бояд шод шуд. Онҳое ки дар азобҳо пайрави *пайгамбарон* шудаанд, *мукофоти бузург* хоҳанд дошт. Нидоқунандагони Худо дар Паймони Куҳан бо вучуди таъқибот собитқадам буданд. Ҳар касе ки ба садоқати мардонавори онҳо пайравӣ мекунад, ҳозир ва дар оянда дар баробари онҳо хурсанд ва сарафроз хоҳанд буд.

Хушоҳо ба мо симои шаҳрванди идеалиро дар Подшоҳии Масеҳ тасвир мекунанд. Аҳамият диҳед, ки задаи мантиқӣ ба *адолат* (ояти 6), *сулҳ* (ояти 9) ва *шодмонӣ* (ояти 12) гузошта мешавад. Шояд Павлус ҳамин порчаро дар назар дошт, хангоме ки чунин менавишт: “Зеро ки Малакути Худо аз хӯрдан ва нӯшидан иборат нест, балки адолат, сулҳу осоиштагӣ ва шодмонӣ дар Рӯҳулқудс аст” (Рум. 14,17).

Б. Бовардорон – намак ва нур (5,13–16)

5,13 Исо шогирдони Худро ба *намак* монанд мекард. Барои чаҳон онҳо ҳамон чизе буданд, ки намак дар зиндагии ҳаррӯза аст: намак ба хӯрок лаззат медиҳад, хӯроквориро

аз вайроншавӣ нигоҳ медорад, ташнагиро меорад, маза медиҳад. Шогирдони Масеҳ низ ба чамъияти инсонӣ қолибият медиҳанд, чун воситаи аз вайроншавӣ нигоҳ доштан хизмат мекунанд ва дигаронро водор мекунанд, то адолатеро, ки оиди он дар боло навишта шудааст, хоҳон бошанд.

Агар намак қуввати худро гум кунад, онро чӣ гуна шӯр мекуни? Мазаи ҳақиқӣ, табиӣ онро барқарор кардан имкон надорад; он дигар ба ҳеч кор намеояд. Онро берун мепартоянд, то ки одамон поймол кунанд. Тафсири Роберт Барнс ба ин порча рӯшани меандозад:

*Намаке ки дар кишвари мо истифода мешавад, пайвастагии химиявӣ аст, ва агар шӯри ё қувваи худро гум мекард, аз он чизе боқӣ намонд. Дар кишварҳои шарқ бошад намаке ки истифода мебуданд, ифлос, омехтаи зарраҳои растаниҳо ва хок буд. Аз ин сабаб вай метавонист шӯри худро гум кунад, аммо як қисми он (намаки бемаза) боқӣ мемонд. Он ба ҳеч чиз кор намеомад, магар ин ки ба роҳу пайраҳаҳо резанд, чуноне ки мо сангреза мерезем.*⁴

Вазифаи бузурги шогирд намаки замин будан аст – ба воситаи иҷрои шартҳои шогирдӣ, ки дар хушоҳо ва дар тамоми Мавъизаи болои кӯҳ зикр шудаанд. Агар вай ҳамин хастии рӯҳониро нишон дода натавонад, одамон шаҳодати вайро поймол мекунанд. Чаҳон ба бовардори бевафо танҳо нафрат дорад.

5,14 Исо масеҳиёро *нури чаҳон* меномад. \bar{U} Худро нури чаҳон меномид (Юх. 8,12; 12,35.36.46). Таносуби байни ин ду ифода чунин аст: Исо манбаи нур аст, масеҳиён – инъикоси нури \bar{U} . Вазифаи онҳо – нури \bar{U} ро паҳн кардан мебошад, чуноне ки моҳ чалоли офтобро инъикос мекунад.

Масеҳӣ ба *шаҳре* монанд аст, ки *бар фарози кӯҳ воқеъ аст*: он аз ҳама чизи атроф баландтар аст, ва дар ториқӣ нур меафканад. Он касе ки ҳаёташ ифодагари хусусиятҳои фарқкунандаи таълимоти Масеҳ аст, *аз назар пинҳон шуда наметавонад*.

5,15–16 Одамон шамъро даргиронда, дар зери зарф намегузоранд. Баръакс, онро *бар шамъдон* мегузоранд, то ба ҳама касоне ки

дар хонаанд, *рӯшноӣ диҳад*. Масеҳ онро дар назар дошт, ки мо нури Ҷро на барои худ чамъ мекунем, балки барои ба дигарон расонидани он. Мо бояд ба нури худ имкон диҳем, то чунон *битобад*, ки одамон корҳои неки моро дида, *Падари Осмониӣ моро ҷалол диҳанд*. Задаи мантиқӣ ба хизмати хислати масеҳиёна гузошта мешавад. Ҷолибияти ҳаёте ки дар он Масеҳ намоён аст, аз бовар кунондан бо сухан дида баландтар гувоҳӣ медиҳад.

В. Масеҳ шариатро риоя мекунад (5,17–20)

5,17–18 Бисёрии роҳбарони инқилобӣ ҳама гуна алоқаро бо гузашта бармекананд ва аз тартиби анъанавии мавҷуда даст мекашанд. Худованди мо Исо ин гуна нест. Ҷ шариати Мусоро тасдиқ намуд ва таъкид мекард, ки он бояд риоя карда шавад. Исо на барои вайрон кардани *Таврот ё суҳафи анбиё*, балки барои *ба ҷо овардани* онҳо омад. Ҷ возеҳу равшан мегуфт, ки *ҳеч як ҳарфе* (дар асл: “Йот”) *ва ё нуқтае аз Таврот ба фано нахоҳад рафт*, то даме ки ҳамааш иҷро шавад. Йот ҳарфи хурдтарин дар алифбои ибрӣ, хатча аломати хурдест, ки барои фарқ кунондани ҳарфе аз дигаре хизмат мекунад. Масалан хатчаи поёни ҳарфи х онро аз ҳарфи х фарқ мекунонад. Исо бовар дошт, ки Навиштаи Пок калима ба калима бо илҳомии илоҳӣ навишта шудааст, ҳатто дар ҳолатҳое ки сухан дар бораи ягон ҷузъиёти ночизе мерафт. Ҳеч чиз дар Навиштаҷот, ҳатто хатчаи хурдтарин, бе маъно нест.

Зикр кардан муҳим аст, ки Исо *нагуфт*, ки шариат *ҳеч* аз байн намеравад. Ҷ гуфт, ки шариат аз байн намеравад, то даме ки *ҳамааш иҷро нашавад*. Ин фарқият барои бовардор имрӯз ҳам аҳамият дорад, ва азбаски муносибати бовардор ба шариат мураккаб аст, мо мехоҳем вақт ҷудо кунем, то таълимоти Навиштаи Покро оиди ин масъала чамъбаст намоем.

МУНОСИБАТИ БОВАРДОР БА ШАРИАТ

Шариат маҷмӯи қонунҳост, ки Худо ба воситаи Мусо ба халқи Исроил дод. Тамоми шариат дар китобҳои Хуруҷ 20–31, Ибодат ва Такрори Шариат мавҷуд аст, агарчи чамъбасти он дар Дах фармон дода шудааст.

Шариат ҳамчун воситаи наҷот дода нашуда буд (Аъм. 13,39; Рум. 3,20а; Ғал. 2,16.21; 3,11). Он барои ба одамон нишон додани додани гуноҳолуд буданаш дода шудааст (Рум. 3,20б; 5,20; 7,7; 1Қӯр. 15,56; Ғал. 3,19) ва онҳоро ба ҷустани омурзиш ва марҳамат моил кунад. Он ба халқи Исроил дода шуда буд бо вучуди ин, ки принципҳои ахлоқиро дар бар мегирад, ки ба тамоми одамон барои ҳамаи асрҳо нигаронида шудаанд (Рум. 2,14.15). Худо Исроилро ба воситаи шариат чун намуна барои инсоният месанҷид, ва айбдорӣ Исроил исбот намуд, ки тамоми ҷаҳон дар пешии Худо айбдор аст (Рум. 3,19).

Шариат бо он ҷазои марғро пайваст кард (Ғал. 3,10), ва вайрон кардани яке аз фармонҳо маънои вайрон кардани тамоми шариат дошт (Яъқ. 2,10). Азбаски одамон шариатро вайрон карданд, онҳо дар зери лаънати марғ буданд. Покӣ ва адолати Худо талаб мекард, ки ҷазо иҷро гардад. Маҳз ба ҳамин сабаб Исо ба ҷаҳон омад, то бо марғи Худ музди гуноҳи инсониятро пардохт кунад. Ҷ ба ҷои вайронкунандагонии шариат чун Иваскунандаи онҳо мурд, агарчи Худи Ҷ бегуноҳ буд. Ҷ шариатро бекор накард, балки тамоми талаботи онро қабул карда, тамоми нишондодҳои қатъии онро дар зиндагӣ ва марғи Худ аниқ риоя кард. Ба ҳамин тарик, Хушхабар шариатро рад намекунад; вай онро тасдиқ мекунад ва нишон медиҳад, ки ҷӣ хел талаботи шариат бо қурбонии халосиовари Масеҳ пурра қонеъ карда шуданд.

Пас, қасе ки ба Исо бовар дорад, дигар тобеи шариат нест, балки тобеи ғайз аст (Рум. 6,14). Ба шарофати қурбонии Масеҳ вай барои шариат мурдааст. Музди ҷазое ки шариат пешбинӣ мекунад, бояд танҳо як бор пардохта шавад. Ва азбаски Масеҳ музди онро *пардохтааст*, бовардорро зарур нест,

ки инро кунад. Ба ин маъно барои бовардор шариат аллакай безътибор шуд (2Кӯр. 3,7–11). Шариат то дами омадани Масеҳ роҳнамо буд; пас аз он ки начот ба амал омад, зарурате ба он “асокаш” нест (Ғал. 3,24,25).

Ба ҳар ҳол, ҳарчанд масеҳӣ тобеи шариат нест, ин маънои онро надорад, ки шариат барои вай вучуд надорад. Вай бо бандҳои кавитар аз шариат баста шудааст, чунки зери итоати шариати Масеҳ аст (1Кӯр. 9,21). Рафтори вай на аз боиси тарси чазо, балки аз боиси хоҳиши самимии хуш омадан ба Начоткори худ тағйир меёбад. Масеҳ барои вай қонуни зиндагӣ шуд (Юҳ. 13,15; 15,12; Эфс. 5,1,2; 1Юҳ. 2,6; 3,16).

Ақсар вақт дар бораи муносибати бовардор ба шариат савол медиҳанд: “Оё Даҳ фармонро рия кардани ман зарур аст?” Ҷавоб чунин аст: принципҳои муайяне ки дар шариат ҳастанд, ҳамеша бамаврид мебошанд. Дуздидан, ҳасад бурдан, куштан – ҳамеша бад аст. Нӯҳ фармон аз дахто дар Паймони Навин бо хусусиятҳои қатъии фарқкунандаи худ такрор мешаванд: Онҳо ба халқи Худо на ҳамчун қонун (ки бо чазо тақвият дода шудааст), балки ҳамчун машқи парҳезгорӣ дода шудааст (2Тим. 3,16 б). Ягона фармоне ки такрор намешавад, фармон оиди шанбе аст: *Ҳеч гоҳ* аз масеҳиён нигоҳ доштани шанбе (яъне рӯзи ҳафтуми ҳафта) талаб карда намешавад.

Таъсири шариат барои начотнаёфтагон ба анҷом нарасидааст: “Лекин мо медонем, ки шариат нек аст, кас агар онро ба таври шаръӣ ба қор барад” (1Тим. 1,8). Истифодаи шаръии он бояд боиси эътирофи гуноҳ шавад, ва ба ин васила боиси тавба гардад. Аммо шариат на барои онҳоест, ки аллакай начот ёфтаанд: “...шариат на барои одил дар миён гузошта шудааст” (1Тим. 1,9).

Росткорие ки шариат талаб мекунад, дар онҳое иҷро шудааст, ки “на ба ҳасби ҳисм, балки ба ҳасби рӯҳ” зиндагӣ мекунанд (Рум. 8,4). Амалан, таълимоти Худованди мо дар Мавъизаи болои кӯҳ назар ба шариат меъёри боз ҳам баландтареро муқаррар намуд. Масалан, шариат мегӯяд: “Қатл нақун”. Исо гуфт: “Ҳатто нафрат нақун”. Ба ҳамин тариқ, Мавъизаи болои кӯҳ на танҳо шариат ва

пайғамбаронро тарафдорӣ мекунад, балки маънояшонро васеътар ва мақсадхояшонро амиктар мефаҳмонад.

5,19 Ба Мавъизаи болои кӯҳ баргашта, мо пайҳас мекунем, ки Исо тамоюли табиӣи сусти кардани фармонҳои Худоро пешакӣ ҳис мекард. Азбаски фармонҳо хусусияти Илоҳӣ доранд, дар одамон майли ба таври оқилона безътибор кардани он, ё ин ки ба таври мантиқӣ маънидод кардани он пайдо мешавад. Аммо ҳар кӣ *яке аз ин аҳкоми хурдтаринро вайрон кунад ва ба мардум чунин карданро таълим диҳад, вай дар Малақути Осмон хурдтарин шумурда хоҳад шуд*. Боиси ҳайрат аст, ки ин гуна одамон умуман ба ин Подшоҳӣ роҳ дода мешаванд, аммо, охир, барои даромадан ба Подшоҳӣ бовар ба Масеҳ кифоя аст. Мартабаи шахс дар Подшоҳӣ бо итоаткорӣ ва вафодорӣи вай ҳангоми дар рӯи замин буданаш муайян карда мешавад. Шахсе ки ба шариати Подшоҳӣ итоат мекунад, онест, ки *дар Малақути Осмон бузург хонда хоҳад шуд*.

5,20 Барои он ки мо ба Подшоҳии Осмон дароем, росткорӣи мо бояд аз росткорӣи китобдонон ва фарисиён (онҳо бо маросимҳои динӣ розӣ буданд, ки онҳоро зоҳиран пок мекарданд, аммо ҳеч гоҳ дилхояшонро дигаргун намекарданд). Исо муболиғаро истифода мебарад, то моро нишон диҳад, ки бо росткорӣи зоҳирӣ бе мазмуни дохилӣ мо ҳеч гоҳ ба Подшоҳии Осмон ворид намешавем. Ягона росткорие ки мақбули Худост, камолот аст, ки *ӯ* онро ба онҳое нисбат медиҳад, ки Писари *ӯ*ро чун Начотдиҳандаи худ қабул кардаанд (2Кӯр. 5,21). Албатта, он чое ки бовари ҳақиқӣ ба Масеҳ ҳаст, росткорӣи амалӣ низ хоҳад буд, ки онро Исои Масеҳ дар қисми боқимондаи Мавъизаи болои кӯҳ тасвир намулдааст.

Г. Исо аз хашм огоҳӣ медиҳад (5,21–26)

5,21 Яҳудиёни замони Исо медонистанд, ки Худо қатлро манъ кардааст ва қотил бояд чазо дода шавад. Ин ҳатто пеш аз он ки Мусо шариатро дод, одилона буд (Ҳас. 9,6), ва дертар ин ҳақиқат ба шариат дохил карда шуд (Хур. 20,31; Так. Шар. 5,17). Бо

суханони “Аммо Ман ба шумо мегӯям” Исо ба фармон оиди қатл илова медарорад. Минбаъд ягон кас фаҳр карда наметавонист, ки ҳеч гоҳ одамеро накуштааст. Исо ин ҷо мегӯяд: “Дар Подшоҳии Ман дар байни шумо ҳеч гоҳ ҳатто фикри қатл набояд бошад”. Ӯ амали куштанро то сарчашмаи он аз назар мегузаронад ва аз се намуди хашми ноодилона огоҳӣ медиҳад.

5,22 Намуди аввал – одам ба бародари худ беҳуда хашм мегирад.⁵ Касе ки дар ин ҷинойт айбдор карда мешавад, бояд ҷазо дода шавад, яъне *лоқи ҳукми дорулқазо хоҳад буд*. Бисёриҳо чунин меҳисобанд, ки ақидаҳои онҳо барои хашм сабаби ҷоиз ҳастанд, аммо хашм танҳо он вақт ҷоиз аст, ки шарафи Худоро химоя кардан лозим аст ва ё вақте каси дигареро меранҷонанд. Аммо хашм ҷоиз нест, агар он натиҷаи ранҷиши шахсӣ бошад.

Гуноҳи таҳқир кардани бародар аз ин боз вазнинтар аст. Дар замони Исо мардум аз калимаи *реқо* (истилоҳи арабӣ, ки маънояш “одами пуч” аст) истифода менамуданд, ки нафрат ва таҳқирро ифода мекард. Шахсе ки ин сифатро ба кор мебард, *лоқи ҳукми шӯрои пирон* мешуд, яъне вай дар маҳкамаи дараҷаи олии кишвар объекти муурофия мешуд.

Ва ниҳоят, касеро *аҳмақ* номидан – намуди сеюми хашми ноодилона аст, ки онро Исо маҳкум мекард. Ин ҷо бо калимаи “аҳмақ” аз кундфаҳм дида чизи бештаре дар назар дошта мешавад. Он дар бораи аблаҳи маънавӣ мегӯяд, ки бояд қатл карда шавад, ва ин хоҳиш дар ҳуди калима ҳаст. Имрӯзҳо касе ҳайрон намешавад, вақте одамон ба якдигар чунин суҳанони қабехро мегӯянд: “Лаънати Худо бар ту бод!” Ин гуна одам аз Худо хоҳиш мекунад, ки ин касро ба дӯзах фириштад. Исо мегӯяд, ки шахсе ки ин гуна лаънатро ба забон меоварад, *лоқи оташи дӯзах хоҳад шуд*. Ҷасадҳои ҷинойткорони қатлшударо одатан ба ахлоттӯдаи доимо месӯхтаи паси Уршалим мепартофтанд, ки бо номи Водии Ҷиннӯм ё Ҷаҳаннам маълум буд. Он ба оташи дӯзах, ки ҳеч гоҳ хомӯш намешавад, ишорат мекард.

Ба қатъияти суҳанони Начоткор набояд шубҳа намуд. Ӯ таълим медиҳад, ки хашм дар худ тухми қатлро дорад, ва дар нутқи таҳқиромез рӯҳи қатл ҳаст ва суҳанони лаънат хоҳиши қатлро ифода мекунад. Зиёдшавии ҷинойтҳо се дараҷаи ҷазоро талаб мекунад: *дорулқазо, шӯрои пирон ва оташи дӯзах*. Дар Подшоҳии Худ Исо нисбати гуноҳҳо мувофиқи дараҷаи ҷинойт рафтор хоҳад намуд.

5,23–24 Агар одам касеро бо хашми худ ё бо ягон рафтори дигар ранҷонад, ба Худо ҳадя пешкаш намудани вай беҳуда аст. Худо аз вай қаноатманд нахоҳад буд. Шахси ранҷонида аввал бояд бо шахси ранҷида муносибатҳоро барқарор намояд. Танҳо он гоҳ ҳадяи вай қабул мешавад.

Агарчи ин калимаҳо барои муҳити ибрӣ навишта шудаанд, ин маънои онро надорад, ки онҳо ба замони ҳозира мувофиқ нестанд. Павлус ин принципҳоро нисбати Шоми Худованд ба кор мебарад (ниг. ба 1Қӯр. 11). Худо ибодати бовардорро қабул намекунад, агар вай бо бародар қаҳрӣ бошад.

5,25–26 Ин огоҳии Исо бар зидди рӯҳи даъвогарӣ ва эътироф накардани гуноҳи худ аст. Якбора бо айбдоркунанда ошӣ кардан беҳтар аст аз он ки кор ба маҳкама оид шавад. Агар ин тавр воқеъ шавад, мо ҳатман бой медиҳем. Агарчи дар байни олимони забоншинос оиди шахсияти одам дар ин масал баъзе ихтилофот ҳаст, асли мақсади он аниқ аст: агар ту ноҳақ бошӣ, ба иқро шудан бишитоб ва корро ислоҳ намо. Агар ту тавба накунӣ, гуноҳи ту бо мурури замон ба худат зарар меорад ва лозим меояд, ки на танҳо зарари моддиро ҷаброн намой, балки боз ҷазои иловагӣ гири. Ва барои ба додгоҳ муроҷиат кардан шитоб накун. Агар ту ин корро кунӣ, қонун даргири ту хоҳад буд ва ту ҳамаашро то тангаи охири хоҳӣ пардохт.

Ғ. Исо зиноро маҳкум мекунад (5,27–30)

5,27–28 Шариати Мусо талоқро манъ кардааст (Хур. 20,14; Так. Шар. 5,18). Одам метавонад бо он фаҳр кунад, ки ҳеч гоҳ ин фармонро вайрон накардааст, ва дар айни замон чашмоне дошта бошад, ки пур аз шавқи шахвонӣ мебошанд (2Пет. 2,14).

Зохиран вай метавонад шахси дуруст тобад, аммо дар баробари ин акли вай дар рохҳои сарбастаи ифлосӣ роҳ мепаймояд. Бинобар ин Исо ба шогирдони Худ ёдрас мекунад, ки канорачӯии оддӣ аз наздикии чинсӣ кифоя нест, бояд покизагии ботинӣ вучуд дошта бошад. Шариат зиноро манъ кард, Исо хохиши онро манъ кард: “...*ҳар кӣ ба зане бо чашии шахватомез нигоҳ кунад, дар дили худ бо вай зино карда бошад*”. Е. Стенли Џоунс маънои оятро дуруст ҳис кард, вақте навишт: “Агар ту дар бораи зино фикр мекуни ё зино мекуни, шахвати чинсиро қонеъ намекуни, балки ба оташ равшан мерезӣ, то онро хомӯш кунӣ”. Гуноҳ дар шуур пайдо мешавад, ва агар онро дар дил парварем, албатта он амалро мекунем.

5,29–30 Барои ба ҳаёт бо фикрҳои пок ноил шудан интизоми дохилии қатъӣ даркор аст. Бинобар ин Исо гуфт, ки агар ягон қисми баданамон моро ба гуноҳ водор кунад, беҳтар он аст, ки аз ин узв дар ҳаёт маҳрум шавем, назар ба он ки чони худро дар ҷовидонӣ гум кунем. Оё мо бояд суханони Исоро айнан қабул намоем? Оё дар ҳақиқат вай тарафдори худмачрӯхкунӣ буд? Ин суханонро дар ҳолати зерин бояд айнан қабул кард: агар *интихоби ногузир* байни аз даст додани ягон узв ё *рӯҳ ба миён ояд*, он гоҳ барои мо беҳтар мебуд, ки бо хурсандӣ аз ин узв ҷудо шавем. *Хушбахтона, ин гуна зарурат нест*, зеро Рӯҳи Пок ба одам қувватро барои ҳаёти покона ба сар бурдан медиҳад. Аммо, аз тарафи худ, бовардор бояд ба ин ёрӣ расонад ва худро қатъиян боинтизом намояд.

Д. Исо талоқро маҳкум мекунад (5,31–32)

5,31 Аз рӯи шариати Паймони Кухан, талоқ танҳо мувофиқи Такрори Шариат 24,1–4 мумкин буд. Ин порча ба ҳолате дахл надорад, ки зан зинокор аст (зино бо қатл чазо дода мешуд, ниг. ба Так. Шар. 22,22). Аниқтараш, он дар бораи талоқ ба сабаби набудани муҳаббат ё номувофиқат сухан меронад.

5,32 Аммо дар Подшоҳии Масеҳ *ҳар ки аз зани худ, гайр аз айби зино, ҷудо шавад, боиси зинокории вай мегардад*. Ин маънои

онро надорад, ки вай ба таври автоматӣ зинокор мешавад. Он чиз дар назар аст, ки бе воситаи рӯзгузаронӣ монда, вай маҷбур мешавад бо марди дигар зиндагӣ кунад. Бо ин кор вай зинокор мешавад. На танҳо собик зан зинокор мешавад, балки *ҳар кӣ зани талоқшударо гирад, зино карда бошад*.

Талоқ ва оиладоршавии дубора яке аз мавзӯҳои душвортарин дар Навиштаи Пок аст. Ба ҳамаи саволҳои пайдомешуда ҷавоб додан амалан номумкин аст, аммо мушоҳида ва ҷамъбаст намудани он чи Навиштаҷот ба мо меомӯзад, ғоиданок хоҳад буд.

ТАЛОҚ ВА ОИЛАДОРШАВИИ ДУБОРА

Худо ҳеч гоҳ талоқро барои одам ба нақша нагирифта буд. \bar{U} меҳост, ки як мард ва як зан то он даме дар никоҳ бошанд, ки марг онҳоро аз ҳам ҷудо кунад (Рум. 7,2.3). Исо инро ба фарисийн бо ишора ба тартиби илоҳӣ дар ибтидои офариниш ошкор намуд (Мат. 19,4–6).

Худо аз талоқ нафрат дорад (Мал. 2,16), яъне аз талоқе ки на аз рӯи Навиштаҷот аст. На ин ки \bar{U} талоқро умуман бад медида бошад, чунки \bar{U} Худаш мегӯяд, ки бо Исроил дар талоқ аст (Ирм. 3,8). Аммо ин аз он сабаб рӯй дод, ки халқ \bar{U} ро тарк кард, то ки ба бутҳо сачда намояд. Исроил вафодориро нигоҳ надошт.

Дар Матто 5,31.32 ва 19,9 Исо таълим медиҳад, ки талоқ манъ аст, ба истиснои ҳолате ки яке аз ҳамсарон дар хиёнат айбдор аст. Дар Марқӯс 10,11.12 ва Луқо 16,18 истисно зикр намешавад.

Ин зиддият бо ин тавзеҳ дода шудааст, ки, эҳтимол, ин гуфтаҳоро на Марқӯс пурра сабт кардааст ва на Луқо. Пас, агарчи талоқ ҳалли беҳтарини масъала нест, дар ҳолати хиёнати яке аз ҳамсарон он иҷозат дода мешавад. Исо дар ин ҳолат талоқро *иҷозат медиҳад*, аммо \bar{U} инро *фармон на медиҳад*.

Баъзе илоҳиётшиносон 1Қўринтиён 7,12–16-ро ҳамчун таълимот дар бораи он ҳолате меҳисобанд, ки ҳамсари нобовар ҳамсари бовардорро тарк мекунад. Павлус мегӯяд, ки ҳамсари таркшуда дар ин ҳолат пойбанд нест, яъне ихтиёр дорад, ки никоҳро бекор кунад (барои ҷудошавӣ). Ба ақидаи

муаллифи ин асар, ин ҳолат ҳамон гуна истисноест, ки дар Матто (5 ва 19) иҷозат дода шудааст, яъне ҳамсари нобовар меравад, то бо каси дигар зиндагӣ кунад. Пас, ҳамсари бовардор метавонад дар асоси рӯҳонӣ никохро танҳо дар он ҳолате бекор кунад, ки ҳамсараш зино кунад.

Аксаран таъкид мекунам, ки агарчи дар Паймони Навин талоқ иҷозат дода шудааст, дар бораи оиладоршавии дубора сухан намеравад. Аммо ин далел асос надорад. Дар Паймони Навин никоҳи оиладоршавии дубора на барои тарафи бегуноҳ маҳкум карда мешавад, балки танҳо барои тарафи гуноҳкор. Зиёда аз ин, Навиштаҷот оиладоршавии дубораро иҷозат медиҳад, чунки ин мақсади асосии талоқ аст, вагарна чудошавии амалӣ (бе талоқи қонунӣ) низ ба мақсад мерасонид.

Дар ҳама гуна баҳс оиди ин масъала саволе ба миён меояд: “Дар хусуси онҳое ки то масеҳӣ шудан чудо шудаанд, чӣ бояд кард?” Бешубҳа, талоқи ғайриқонунӣ ва оиладоршавии дубора, ки то бовардор шудан ҷой доштанд, гуноҳи пурра бахшидашуда мебошанд (ниг. мас., 1 Қӯр. 6,11, ки он ҷо Павлус зиноро ба қатори гуноҳхое дохил мекунад, ки бовардорони Қӯринт пештар дар он иштирок доштанд). Гуноҳҳои пеш аз бовар кардан содиршуда бовардоронро аз ҳуқуқи узвияти ҷамоати маҳаллӣ маҳрум намекунам.

Масъалаи душвортар оиди масеҳиёнест, ки на аз рӯи Навиштаҷот чудо шудаанд ва дубора оиладор шудаанд. Оё онҳоро боз ба узвияти ҷамоати маҳаллӣ қабул кардан мумкин аст? Ҷавоб ба он вобаста аст, ки зино амали якдафъаинаи наздикии чинсӣ буд ё доимист. Агар ин одамоне дар зино зиндагӣ кунанд, пас онҳо бояд на танҳо иқрор шаванд, балки он ҳамхоберо ки ҳоло доранд, тарк кунанд. Аммо ҳалли илоҳии масъала ҳеч гоҳ онро мушқилтар намегардонад. Агар барои ҳалли масъалаи чигили оилавӣ мардҳо ва занҳо ба гуноҳ дода шаванд ё занҳо ва кӯдаконе бе хона ва бе воситаи рӯзгузаронӣ монанд, пас муолиҷа аз беморӣ хеле бадтар аст.

Ба ақидаи муаллиф, масеҳиёне ки на аз рӯи Навиштаҷот чудо шуда, сипас дубора оиладор шудаанд, метавонанд аз гуноҳи худ самимона тавба кунанд ва дар назди Худо ванд ва бародарии ҷамоат барқарор карда шаванд. Ҳар як ҳолати талоқ хусусиятҳои худро дорад. Бинобар ин пирони ҷамоати маҳаллӣ бояд ҳар як ҳолати алоҳидаро дида барояд ва мувофиқи Қаломи Худо муҳокима ронад. Агар баъзан ҷазои интизомӣ ба кор бурдан лозим бошад, ҳамаи шахсони дахлдор бояд ба қарори пирон иттибот намоянд.

Е. Исо қасамро маҳкум мекунад (5,33–37)

5,33–36 Дар шарияти Мусо якҷанд манъхое ҳастанд, ки ба қасамҳои *бардурӯг* ба номи Худо дахл доранд (Иб. 19,12; Ад. 30,2; Так. Шар. 23,21). Ба номи Худо қасам хӯрдан маънои онро дошт, ки шахс ӯро ба шохидии рост будани сухани худ даъват мекунад. Яҳудиён барои канораҷӯӣ аз беҳурмати дар қасам ба номи Худо ба *осмон*, *замин*, *Ерусалим ё сари худ* қасам меҳӯрданд.

Исо ин гуна тоб додани шариятро ҳамчун риёкории ошкор маҳкум мекунад, ва дар гуфтугӯи оддӣ қасам хӯрдан ва дар қасам зикр кардани номи Худоро манъ мекунад. Қӯшиши канораҷӯӣ аз қасам ба номи Худо бо иваз намудани он бо исми дигар на танҳо риёкорона, балки беҳуда аст. Қасам бо *осмон* – яъне бо *таҳти Худо* қасам хӯрдан аст. Қасам бо *замин* – яъне бо *пойандози ӯ* қасам хӯрдан аст. Қасам бо *Ерусалим* – яъне ба номи шаҳри подшоҳии бузург қасам хӯрдан аст. Ҳатто қасам бо *сари худ* ба Худо дахлдор аст, чунки ӯ Офаридгори ҳама чиз аст.

5,37 Барои масеҳӣ зарурате нест, ки қасам хӯрад. “Ҳа” гуфтани вай бояд “ҳа”, ва “не” гуфтани вай бояд “не” бошад. Истифодаи забони қавитар эътироф намудани он аст, ки иблиси *маккор* ҳаёти моро идора мекунад. Ягон вазъияте нест, ки дуруғро дар забони шахси масеҳӣ сафед кунад.

Ин порча ҳамчунин хира намудани ҳақиқат ё хилагариро манъ мекунад. Аммо он қасам хӯрданро дар додгоҳ манъ намекунад. Худи Исо дар назди саркоҳин бо қасам шаҳодат дода буд (Мат. 26,63.64).

Павлус ҳамчунин аз қасам истифода мебурд, то Худоро дар айни ҳақиқат будани навиштаҳояш ба шохидӣ даъват намояд (2Кӯр. 1,23; Гал. 1,20).

Ё. Гузаштан аз фарсанги дуҷум (5,38–42)

5,38 Шариат мегӯяд: чашм дар ивази чашм, дандон ба ивази дандон (Хур. 21,24; Иб. 24,20; Так. Шар. 19,21). Ин фармони чазо додан ва ҳам маҳдуд намудани чазо буд – чазо набояд аз ҷиноят зиёдтар бошад. Аммо, мувофиқи Паймони Кухан, қудрат барои чазодиҳӣ дар дасти роҳбарон буд, *на* дар дасти шахси алоҳида.

5,39–41 Исо қасосро комилан барҳам дода, аз шариат пештар, ба сӯи росткорию олитар рафт. Ӯ ба шогирдонаш нишон дод, ки чуноне ки дар вақташ мувофиқи шариат қасос иҷозат дода шуда буд, акнун зиддият накардан ба шарофати ғайзи Исо имконпазир шуд. Исо одами бад *муқобилат накарданро* ба шогирдонаш таълим медод. Агар касе ба як *рухсорай* онҳо торсақӣ занад, онҳо бояд *рухсорай дигарашонро* ба сӯи вай мегардонданд. Агар касе бо онҳо даъво карда, *куртаашонро* гирифтани мешуд, онҳо мебоист *ҷомаи* худро (либосе ки шабона онро ба болои худ мепӯшиданд) низ ба вай медоданд. Агар сардор онҳоро маҷбур кунад, ки борашро як фарсанг баранд, онҳо мебоист онро ихтиёран ду фарсанг мебурданд.

5,42 Ҳукми охири Исо дар ин қисм ба мо имрӯзҳо аз ҳама ноӯҳдабароёна метобад. *Ба касе ки аз ту металабад, бидеҳ, ва аз касе ки мехоҳад аз ту қарз гирад, рӯ нагардон.* Гирифторию мо ба неъматҳои моддӣ ва моликият аз шунидани он ки чизи ба даст овардамонро бояд бидиҳем, моро ба даҳшат меорад. Аммо агар мо мехостем, ки диққати худро ба ганҷҳои осмонӣ нигаронида, танҳо бо хӯрок ва пӯшоки зарурӣ қаноат кунем, он гоҳ ин калимаҳоро айнан ва бе маҷбурият қабул мекардем. Гуфтаи Исо дар назар дорад, ки одами ёрӣ металабида ҳақиқатан мӯхтоҷ аст. Ва азбаски фаҳмидани он имкон надорад, ки эҳтиёҷ ҳақиқӣ аст ё не, пас беҳтар аст (чуноне ки касе гуфтааст) “ба бист мӯхтоҷи хилагар ёрӣ

додан беҳтар аст, назар ба ин ки хавфи аз як мӯхтоҷи ҳақиқӣ рӯй гардондан ба миён ояд”.

Ҳамчун инсон муҳокима ронда, чуноне ки Худо моро дар ин ҷо даъват мекунад, рафтор намудан ғайриимкон аст. Танҳо шахсе ки Рӯхи Пок вайро хидоят мекунад, ҳаёти фидокорона ба сар бурда метавонад. Бовардор ба таҳқир (ояти 39), беадолатӣ (ояти 40) ва норухатиҳо (ояти 41) танҳо дар он ҳолате бо муҳаббат ҷавоб дода метавонад, ки Начоткор имкони дар ин шахс зистанро дошта бошад. Ин “Хушхабари фарсанги дуҷум” аст.

Ж. Душманони худро дӯст бидоред (5,43–48)

5,43 Мисоли охири Исо Худованди мо дар бораи росткорию олитар, ки дар Подшоҳии Ӯ даркор аст, ба муносибат бо душманон дахл дорад: мавзӯе ки ба таври табиӣ аз порчаи пештара бармеояд. Шариат исроилиёнро таълим медод, ки ёри худро дӯстдоранд (Иб. 19,18). Агарчи ба онҳо ҳеч гоҳ ба таври мушаххас ҳукм нафармуда буданд, ки *аз душманони худ нафрат кунанд*, рӯхи бадбинӣ ба дараҷаи назаррас дар худӣ таълимот ҷойгир буд. Ин нуқтаи назари умумиятёфтаи Паймони Кухан ба онҳое буд, ки халқи Худоро таъқиб мекарданд (Заб. 138,21.22). Ин душманию барҳақ буд бар душманони Худо.

5,44–47 Аммо акнун Исо эълон менамояд, ки мо бояд *душманонамонро дӯстдорем*, ва *барои таъқибкунандагонанамон дуо гӯем*. Он ҳақиқат, ки ба мо *дӯст доштан* фармуда мешавад, маънои онро дорад, ки муҳаббат – амали ирода аст, на танҳо аз ҳиссиёт. Он бо дилбастагии табиӣ як нест, зеро дӯст доштани ононе ки аз мо нафратдоранд ва ба мо бадӣ мекунанд, ғайритабиӣ аст. Ин ғайзи фавқуттабиӣ аст, ва онро танҳо онҳое зоҳир карда метавонанд, ки дар худ ҳаёти илоҳиро доранд.

Агар мо *дӯстдоронамонро* дӯст медошта бошем, барои ин ба мо мукофоте нест. Исо гуфт, ки хатто *бочгирон*⁶ инро мекунанд! Ин гуна муҳаббат қувваи илоҳиро надорад. Ва дар он неқирдорӣ нест, агар мо *танҳо ба бародарони*⁷ худ, яъне ба хешовандону

дӯстонамон салом гӯем. Начотнаёфта низ хамин гуна рафтор карда метавонад: дар ин ҳеҷ чизи махсуси масеҳӣ нест. Агар меъёрҳоямон аз меъёрҳои ҷаҳон баландтар набошанд, бешубҳа, мо ба ин ҷаҳон таъсир нахоҳем кард.

Исо гуфт, ки пайравони Ӯ бояд ба бадӣ бо некӣ ҷавоб диҳанд, то ки *фарзандони Падари Осмон* бошанд. Ӯ нагуфтааст, ки хамин тавр мо фарзандони Худо мешавем, балки ин тавр мо *нишон медиҳем*, ки фарзандони Худо ҳастем. Азбаски Худо на *бадон* ва на *неконро* афзал медонад (*офтоб* ва *борон* ҳам ба инҳо ва ҳам ба онҳо хизмат мекунад), мо низ бояд ба ҳама шарофатмандона ва боилтифот муносибат намоем.

5,48 Исо ин фикрро бо хотиррасон кардан ба охир мерасонад: “Пас, комил бошед, чунон ки Падари шумо, ки дар осмон аст, комил аст. Калимаи “*комил*”-ро дар партави матн дидан лозим аст. Он маънои “беғуноҳ” ё “бе камбудӣ”-ро надорад. Оятҳои пештара тавзеҳ медиҳанд, ки комил будан – дӯст доштани нафраткунандагони мо, дуо барои озордиҳандагони мо ва меҳрубонӣ ҳам ба дӯст ва ҳам ба душман аст. Комил будан дар ин ҷо – балоғати рӯҳонист, ки ба масеҳӣ имкони ба Худо монанд буданро дар расонидани баракатҳо ба ҳама медиҳад.

3. Аз таҳти дил диҳед (6,1 – 4)

6,1 Дар ин боб Исо дар бораи се соҳаи махсуси росткориҳои амалӣ дар ҳаёти одамони алоҳида сухан меронад: амалҳои садақа (оятҳои 1–4), дуо (5–15) ва рӯза (16–18). Калимаи “*Падар*” дар дар ин 18 оят даҳ бор вомеҳӯрад ва ҳамчун калид барои фаҳмидани онҳо хизмат мекунад. Корҳои амалии росткориро барои он бояд ба амал овард, ки онҳоро Ӯ биписандад, на одамон.

Исо ин қисми мавъизаи Худо бо огоҳкунӣ аз васвасаи намоиш додани худотарсии худ сар мекунад, яъне чунон *садақа додан*, ки мардум моро бинанд. Ӯ на худи амалро, балки омили водоркунандаи онро маҳкум мекунад. Агар омили водоркунанда ҷалб кардани диккати мардум бошад, пас ин мукофоти ягонаи мо хоҳад

буд, зеро Худо барои риёкорӣ мукофот намедихад.

6,2 Он қадар имконпазир наменаояд, ки риёкорон бо ғавғо хайрияҳои худро дар *кунитҳо* (ибодатхонаҳо) ба амал оварда ё дар кӯчаҳо ба гадоён садақа дода, диккато ба худ ҷалб карда метавонистанд. Худованд рафтори онҳоро бо мулоҳизаи кӯтоҳе маҳкум намуд: “*Онҳо мукофоти худро гирифтаанд*” (яъне мукофоти ягонаи онҳо – обрӯест, ки дар ҳаёти заминӣ ба даст овардаанд).

6,3–4 Вақте ки пайрави Масеҳ *садақа медиҳад*, бояд онро *пинҳонӣ* кунад. Ба дараҷае пинҳонӣ, ки Исо ба шогирдонаш гуфт: “Бигзор дасти чап аз он чи дасти ростат мекунад, хабардор нашавад”. Исо дар нутқаш ин ифодаи пуробурангро истифода мебарад, то нишон диҳад, ки мо бояд садақаҳои худро *ба Падар* диҳем, на барои ба даст овардани шӯҳрат.

Ин порчаро набояд барои манъ кардани ҳар гуна ҳадяе ки одамон дида метавонанд, истифода барем, зеро амалан имкон надорад, ки ҳамаи садақаҳои худро пурра беном (пинҳонӣ) ба амал оварем. Масеҳ фақат намоиши ҳангомадори садақадихиро манъ мекунад.

И. Аз таҳти дил дуо кунед (6,5–8)

6,5 Сипас Исо шогирдонашро аз он огоҳӣ медиҳад, ки *вақти дуо кардан* риёкорӣ накунад. Онҳо набояд дар ҷойҳои серодам бо вачоҳати махсус дуо гӯянд, то мардум дуояшонро бубинанд ё аз худотарсии онҳо ба хайрат афтанд. Агар майл ба шӯҳрат – омили ягонаи водоркунандаи дуо бошад, пас, чуноне ки Исо эълон мекунад, шӯҳрати бадастомада *мукофоти* ягонаи онҳост.

6,6 Дар оятҳои 5 ва 7 ҷонишини юнониёне ки “*ту*” тарҷима шудааст, дар шакли ҷамъ аст. Аммо дар ояти 6 барои таквияти мушоракати шахсӣ бо Худо он дар шумораи танҳо дода шудааст. Калиди ҷавоб ба дуо дар он аст, ки бояд пинҳонӣ дуо кард (яъне *ба ҳуҷраи худ даро ва дарро баста, ба Падари худ, ки ниҳон аст, дуо гӯӣ*). Агар мақсади аслии мо дуоямонро шунидани Худо бошад, Ӯ мешунавад ва ҷавоб медиҳад.

Агар мо ин порчаро барои манъи дуо дар байни омма истифода бурданӣ бошем, пас бояд матнро бо диққат хонем. Ҷамоати ибтидоӣ барои дуои якҷоя чамъ мешуд (Аъм. 2,42; 12,12; 13,3; 14,23; 20,36). Муҳим на он аст, ки мо *дар кучо* чамъ мешавем. Муҳимтар он аст, ки *барои чӣ* мо дуо мекунем: то ки моро одамон бинанд ё моро Худо шунавад.

6,7 Дуо набояд аз такрорҳои барзиёд (*пургӯй*) иборат бошад, яъне маҷмӯи ҷумлаҳо ё ибораҳои пуч. Начотнаёфтагон ин гуна дуо мекунанд, аммо пургӯй Худоро мутаассир намекунад. \bar{U} суханони самимино, ки аз дил бармеоянд, шунидан меҳаҳад.

6,8 Агар Падари мо *тамоми эҳтиёҷоти* моро, *пеш аз он ки талаб кунем, медонад*, пас саволе ба миён меояд: “Умуман барои чӣ дуо кардан лозим аст?” Далел чунин аст: дар дуо мо ба Худо вобаста буданамонро ва эҳтиёҷамонро эътироф мекунем. Он асоси алоқаи мо бо Худост. Ва Худо дар ҷавоби дуо он қореро мекунад, ки дар ҳолати дигар намекард (Яък. 4,2).

Й. Исо намунаи дуоро медиҳад (6,9–15)

6,9 Дар оятҳои 9–13 мо он чизеро меҳонем, ки одатан “дуои Худованд” меноманд. Ин номро истифода бурда, мо бояд дар ёд дошта бошем, ки Худи Исо ин гуна дуо намекард. Он ба шогирдон ҳамчун намуна дода шудааст, то дуоҳои худро ба монанди он тартиб диҳанд. Он на ҳамчун маҷмӯи ҳатмии калимаҳо дода шуда буд, ки мебоист ба қор мебурданд (оятҳои 7, аз афташ, инро инқор мекунад), чунки калимаҳои зиёди азёдқарда ба ифодаҳои берӯҳ табдил ёфта метавонанд.

Эй Падари мо, ки дар осмон ҳастӣ! Дуо бояд ба Худо Падар бо эътирофи ҳокимияти олии \bar{U} бар тамоми олам равона карда шавад.

Исми Ту муқаддас бод. Мо бояд дуои худро бо парастии сар кунем, ва ҳамду саноро ба Оне ки сазовор аст, арз намоем.

6,10 *Малакути Ту биёяд.* Парастии намуда, мо бояд хоҳиш кунем, ки қори Худо вусъат ёбад, яъне мақсадҳои \bar{U} ро ба мадди аввал гузорем. Хусусан барои он рӯз бояд дуо кунем, ки Начотқори мо Исои Масеҳ

ҳукмронии Худо бар замин барқарор намуда, аз рӯи ростӣ ҳукм хоҳад ронд.

Иродаи ту ба амал ояд. Дар ин хоҳиш мо эътироф мекунем, ки Худо медонад, ки чӣ барои мо беҳтар аст, ва мо иродаи худро ба иродаи \bar{U} тобеъ мекунем. Ин ҷо инчунин хоҳише ифода карда мешавад, ки иродаи \bar{U} ро дар тамоми олам эътироф намоянд.

Чуноне ки дар осмон аст, дар замин ҳам ба амал ояд. Ин ифода ба се хоҳиши пештара муносиб аст. Сачда ба Худо, роҳбарии илоҳӣ ва иҷроиши иродаи \bar{U} – ҳамаи ин ҳақиқатҳои мебошанд, ки дар *осмон*анд. Ин дуоест барои он ки ин шароитҳо *дар замин* низ амалӣ гашта тавонанд, чуноне ки *дар осмон* вучуд доранд.

6,11 *Ризқу рӯзии моро имрӯз ба мо деҳ.* Пас аз он ки мо мақсадҳои Худоро дар мадди аввал гузоштем, ба мо иҷозат дода мешавад, ки эҳтиёҷоти шахсиамонро пешниҳод намоем. Ин хоҳишҳо онро ифода мекунанд, ки мо ҳам дар ризқу рӯзии ҷисмонӣ ва ҳам рӯҳонӣ ба Худо вобаста ҳастем.

6,12 *Ва қарзҳои моро бубахш, чунон ки мо низ ба қарздорони худ мебахшем.* Ин ҷо дар бораи бахшидани қонунии ҷазои гуноҳ сухан намеравад (ин гуна бахшиш ба воситаи бовар ба Писари Худо ба даст меояд). Аниқтараш, ин ҷо гап дар бораи бахшидани волидона аст, ки агар мо муносибатҳои худро бо Падари Осмонӣ нигоҳ доштан хоҳем, ба мо дарқор аст. Агар бовардорон озордиҳандагони худро бахшидан нахоҳанд, пас чӣ гуна умеди мушоракат бо Падари Осмонӣ доранд, ки гуноҳҳои онҳоро бахшид, агарчи сазовори он набуданд?

6,13 *Ва моро ба озмоиш дучор нақун.* Шояд чунин намояд, ки ин хоҳиш ба Яъқуб 1,13 муҳолиф аст. Он ҷо гуфта мешавад, ки Худо ҳеҷ гоҳ қасеро ба озмоиш дучор намекунад. Аммо Худо волегузорад, ки халқаш тафтиш ва озмоиш карда шавад. Ин хоҳиш ифодагари нобоварии солим дар муқобилат карда тавониш ба озмоиш ва истодагарӣ карда тавониш ба озмоиш аст. Он вобастагии пурраро ба ҳимояи Худо ифода мекунад.

Балки моро аз иблис раҳой деҳ. Ин дуои онҳоест, ки аз тахти дил меҳаҳанд, то Худо

онхоро бо кувваи Худ аз гуноҳ нигоҳ дорад. Ин фарёди дил оиди начоти ҳаррӯза аз кувваи гуноҳ ва иблис дар ҳаёт аст.

Зеро ки Малакут ва қувват ва ҷалол то абад аз они Туст. Омин. Ҷумлаи охирин на дар ҳама, вале дар аксари дастнависҳои Инчил ҳаст⁸. Он анҷоми олидараҷаи дуо аст ва ҷуноне ки Ҷон Калвин менависад, он бояд “на танҳо дилҳои моро гарм кунад ва ба ҳамду сано водор намояд, балки инчунин ба дилҳои мо гӯяд, ки тамоми дуоҳои мо ғайр аз Худо асоси дигаре надоранд”.

6,14–15 Ин оятҳо тавзеҳот барои ояти 12 мебошанд. Ин на қисми дуо, балки илова аст ва онро таъкид менамояд, ки бахшидани Падарона, ки дар ояти 12 оиди он суҳан меравад, шартӣ аст.

Й. Исо тарзи рӯза гирифтани таълим медиҳад (6,16–18)

6,16 Шакли сеюми риёкории динӣ, ки Исо онро маҳкум мекунад, қиёфаи худро барои намоиш додани *рӯзадорӣ* дигаргун кардан аст. *Риёкорон*, вақте ки рӯза мегирифтанд, рӯи худро тираву турш мекарданд, то худро бемадор ва азияткашида вонамуд созанд. Аммо Худованд Исо мегӯяд, ки кӯшиши зоҳиран пок намудан хандаовар аст.

6,17–18 Бовардорони ҳақиқӣ бояд пинҳонӣ ва ноаён *рӯза гиранд*. *Ба сари худ равған молідан* ва *рӯи худро шустан* – яъне намуди оддии ҳарвақта доштан аст. Кифоя аст, ки *Падар* инро медонад. Мукофоти *Ҷ* аз таҳсини одамон бештар хоҳад буд.

РӯЗА

Рӯза доштан аз ҳама гуна талаботи табиӣ ба хӯрок худдорӣ кардан аст. Рӯзадорӣ метавонад ихтиёрӣ бошад, чун дар ин порча, ё маҷбурӣ (чун дар Аъм. 27,33 ё 2Қӯр. 11,27). Дар Паймони Навин он бо мотам (Мат. 9,14.15) ва дуо пайваст карда мешавад (Луқ. 2,37; Аъм. 14,23). Дар ин порчаҳо рӯзадорӣ чун тасдиқи самимияти шахси рӯзадор дар қабул кардани иродаи Худо ҳамроҳи дуохонӣ ба ҷо оварда мешуд.

Рӯза аз ҷиҳати аҳамият ба наҷот баробар нест, ва низ масеҳиро дар назди Худо дорои мавқеи махсусе намегардонад. Боре фарисӣ

бо фаҳр мегуфт, ки ҳар ҳафта ду рӯз рӯза мегирад, аммо ин ба вай сафедшавии матлубро надод (Луқ. 18,12.14). Аммо вақте ки масеҳӣ, пинҳонӣ рӯза гирифта, машки рӯхонӣ мекунад, Худо вайро мебинад ва мукофот медиҳад. Агарчи Паймони Навин рӯзадориро намефармояд, ба ҳар ҳол рӯзадорӣ бо ваъдаи мукофот *ҳавасманд карда мешавад*. Он метавонад сустӣ ва хоболудиро дур карда, барои ҳаёти рӯхонии шахс мусоидат кунад. Он дар лаҳзаҳои бӯхронӣ арзиши зиёде дорад, вақте ки одам иродаи Худоро фаҳмидан мехоҳад. Он ҳамчунин машқи интизом ва худдорист. Рӯза кори шахси алоҳида ва Худост, ва он бояд бо хоҳиши ба *Ҷ* хуш омадан иҷро карда шавад. Рӯза арзиши худро гум мекунад, агар он маҷбурӣ ё барои намоиш бошад ва омилҳои водоркунандаи барғалат дошта бошад.

К. Барои худ ганҷҳо дар осмон ғун кунед (6,19–21)

Ин порча баъзе панду насиҳатҳои инкилобитарини Худованд ва дар айни замон бештар сарфи назар мешударо дар бар мегирад. Мавзӯи қисми боқимондаи боб: ҷи гуна мо барои оянда бехатарии моддӣ ёфта тавонем.

6,19–20 Дар оятҳои 19–21 Исо дар бораи ҷи гуна таъмин намудани ояндаи бехатарии молиявӣ чизе бархилофи тамоми маслиҳатҳои инсонӣ мегӯяд. Вақте вай мегӯяд: “*Дар замин барои худ ганҷҳо ғун нақунед*”, *Ҷ* ба он чиз ишора мекунад, ки арзишҳои моддӣ беътимоданд. Ҳама гуна бойиғарии моддӣ метавонад ё ба сабаби қувваҳои табиӣ (*қуя ё занг*) аз даст равад, ё дуздада шавад. Исо мегӯяд, ки ягона сармоягузории гумнамешуда *ганҷҳо дар осмон* мебошанд.

6,21 Ин гуна сиёсати молиявӣ қатъӣ бар асоси ин қоида сохта мешавад: *Ҳар ҷо ки ганҷи шумост, дили шумо низ дар он ҷо хоҳад буд*. Агар пулҳои шумо дар бонки амонатӣ бошанд, дил ва хоҳишҳои шумо низ дар он ҷо мебошанд. Агар ганҷи шумо дар осмон бошад, шавқу ҳавасатон низ дар он ҷо хоҳад буд. Ин таълимот моро водор мекунад, то бифаҳмем, ки оё Исо дар бораи чизи

мегуфтааш андешаву мулоҳиза кардааст. Агар *ҳа*, пас саволе ба миён меояд: Ганҷҳои заминии худро чӣ кунем? Агар *не*, пас бояд ба худ саволи дигар диҳем: Навиштаи Поки худро чӣ кунем?

К. Чароғ барои бадан (6,22.23)

6,22–23 Исо дарк мекард, ки барои шогирдонаш душвор аст, то бифаҳманд, ки ин таълимоти на он қадар фаҳмо оиди бехатарии моддӣ оянда чӣ гуна амалӣ мешавад. Бинобар ин \bar{U} қиёсро бо *чашми одамӣ* ба қор мебарад, то оиди биноии рӯҳонӣ дарсе диҳад. \bar{U} гуфт, ки *чашм чароғи бадан аст*. Танҳо ба воситаи чашм бадан рӯшноӣ мегирад ва дида метавонад. *Агар чашм солим бошад, тамоми бадан бо равшанӣ* пур хоҳад шуд. *Лекин агар чашм хира бошад*, он гоҳ биноӣ суст мешавад. Ба ҷои равшанӣ *торикӣ* фаро мерасад.

Аз ин бармеояд, ки чашми пок ба одаме тааллуқ дорад, ки ниятҳои поканд ва хоҳиши ягонааш мақсадҳои Худост, ва мехоҳад таълимоти Масеҳро айнан қабул намояд. Тамоми зиндагии вай пурнур аст. Вай ба суҳанони Масеҳ бовар мекунад, вай бойигарихои заминиро тарк мекунад, вай барои худ дар осмон ганҷ чамъ мекунад, ва вай медонад, ки ин ягона қафолати ҳақиқии бехатарист. Аз тарафи дигар, чашми хира ба одаме тааллуқ дорад, ки мекушад барои ду ҷаҳон зиндагӣ кунад. Вай намехоҳад аз ганҷҳои худ дар замин даст кашад, ва бо вучуди ин мехоҳад дар осмон ганҷҳо дошта бошад. Таълимоти Масеҳ барои вай ноӯҳдабароёна ва иҷронашаванда метобад. Вай ҳидояткунандаи возеху равшан надорад, чунки вайро торикӣ фаро гирифтааст.

Исо боз илова мекунад, ки *агар нуре ки дар туст, зулмот бошад, чӣ гуна азим аст он зулмот!* Бо суҳанони дигар, агар шумо медонед, ки Масеҳ ба бойигарихои заминӣ ҳамчун ба қафолати оянда нигаристанро манъ кардааст, аммо ба ҳар ҳол ин қорро мекунад, пас таълимоте ки шумо ба он беитоатӣ қардед, ба торикӣ мубаддал мешавад. Шумо наметавонед бойигариро дар партави ҳақиқиаш бинед.

Л. Шумо наметавонед ба Худо ва ба мамуно хизмат кунед (6,24)

6,24 Имконнопазирии хизмат ҳам ба Худо, ҳам ба пул дар ин ҷо бо истилоҳҳои “*огоён*” ва “*гуломон*” аниқ қарда мешавад. *Яке* аз онҳо ҳатман дар садоқат ва итоаткории вай ҷои аввалро ишғол хоҳад кард. Бо *Худо ва мамуно* ҳамин тавр мешавад. Онҳо рақибонанд, ва бинобар ин бояд интиҳоб намуд. Ё мо бояд Худоро дар мадди аввал ҷойгир қарда, ҳокимияти қизи моддиро рад намоем, ё барои қизҳои бебақо зиста, даъвои Худоро ба ҳаётмон рад кунем.

М. Ғамхорӣ накунад (6,25–34)

6,25 Дар ин ҳолат Исо ба тамоюли дар хӯрок ва пӯшок марказонидани ҳаётмон зарба мезанад, зеро дар ин ҳолат маъноии ҳақиқии он гум мешавад. Мушкилӣ ақсар вақт на дар он аст, ки *имрӯз* мо чӣ меҳурем ва мепӯшем, балки дар он аст, ки пас аз даҳ, бист ё сӣ сол чӣ меҳурем ва мепӯшем. Ин гуна хавотиршавӣ аз оянда гуноҳ аст, зеро он муҳаббат, хирад ва қудрати Худоро рад қардан аст. Он ғамхорӣи Худоро сарфи назар қарда, муҳаббати \bar{U} рад мекунад. Он хирадмандии \bar{U} рад мекунад ва ба он ишора мекунад, ки \bar{U} чӣ қарданаширо наметавонад. Ва он қудрати \bar{U} рад мекунад ва он қизро зери шубҳа мегузорад, ки \bar{U} метавонад эҳтиётоти моро қонеъ қардонад.

Ин гуна ғамхорӣ моро водор мекунад тамоми қуввамонро сарф намоем, то боварӣ ҳосил кунем, ки барои зиндагиамон ҳама қизро ба қадри қофӣ хоҳем дошт. Ва то даме ки мо ба ин боварӣ ҳосил мекунем, ҳаётмон мегузарад, ва мо ҳадафи асосиамонро, ки барои он офарида шуда будем, гум мекунем. Худо моро ба сурати Худ барои таъйиноти баландтаре офаридааст, назар ба он ки танҳо ғизо истеъмол намоем. Мо дар ин ҷо барои он ҳастем, ки Худоро дӯст дорем, парастӣш кунем, хизмат намоем ва ифодагари мақсадҳои \bar{U} дар замин бошем. Баданҳои мо бояд ба мо хизматгор бошанд, на хӯчаин.

6,26 *Мурғони ҳаво* тасвиркунандаи ғамхорӣи Худо ба офаридааш мебошанд. Онҳо шаҳодат медиҳанд, ки ба ғамхорӣи мо ҳеҷ зарурате нест. Онҳо *на меқоранд* ва *на*

медараванд, аммо ба ҳар ҳол Худо ба онҳо *рӯзӣ мерасонад*. Ва азбаски одамон дар тартиби мартабаҳои Худо офаридаҳои *хеле беҳтар* аз паррандагон мебошанд, мо метавонем бо боварӣ интизори он бошем, ки Худо оиди эҳтиёҷоти мо ғамхорӣ мекунад.

Аммо мо набояд аз ин хулоса барорем, ки набояд кор кунем, то эҳтиёҷоти имрӯзамонро қонъ намоем. Павлус ба мо хотиррасон мекунад: "...агар касе нахоҳад кор кунад, бигзор хӯрок ҳам нахӯрад" (2Тас. 3,10). Мо инчунин набояд хулоса барорем, ки коштан, даравидан ва ҳосилро чамъоварӣ намудани деҳқон хатост. Ин кор қисми даркорӣ аст дар таъмини эҳтиёҷоти зарурии вай. Он чи Исо манъ мекунад, васеъ намудани анборҳост, то новобаста ба Худо барои худ боварино ба оянда таъмин намоем (одате ки онро \bar{U} дар масали Худ оиди шахси сарватманд маҳкум мекунад, Лук. 12,16–21). "Қайдҳои ҳаррӯзаи Чамъияти Навиштаи Пок" ояти 26-ро хулоса мекунад:

Хулоса ин аст: агар Худо офаридаи дараҷаи поёниро бе ягон хел иштироки бошуурона бо гизо таъмин мекарда бошад, пас онҳоеро, ки ҷаҳон барояшон сохта шудааст, \bar{U} беҳтар аз ин бо иштироки худашон бо гизо таъмин менамояд.

6,27 Ғамхорӣ мо оиди оянда на танҳо Худоро шарафманд наменамояд, балки бефоида ҳам ҳаст. Худованд инро бо саволе тасвир менамояд: "Ва кист аз шумо, ки бо ғамхорӣ худ коматашро як зирӯф баланд карда тавонад?" Одами қадпаст бо ғамхорӣ худ 48 см баланд шуда наметавонад. Ба ҳар ҳол, ин гуна қаҳрамонӣ нишон додан осонтар аст, назар ба ин ки бо ғамхорӣ захираи хӯроквориро барои тамоми эҳтиёҷоти оянда чамъ оварем.

6,28–30 Сипас Худованд дар бораи беҳуда будани ғамхорӣ барои *либос* дар оянда сухан меронад. *Савсанҳои саҳро* (эҳтимол, шақоикҳои саҳроӣ) на меҳнат мекунад ва на мересанд, аммо бо вучуди ин либосҳои онҳо дар зебӣ аз либосҳои шохонаи Сулаймон хубтар аст. Агар Худо гулҳои саҳроро ин гуна зебо мепӯшонад, ки тамоман муддати кӯтоҳе вучуд доранд, ва сипас онҳоро чун сӯхтани барои танӯри

нонпаз истифода мебаранд, пас, албатта, \bar{U} оиди халқе ки ба \bar{U} сачда ва хизмат мекунад, ғамхорӣ мекунад.

6,31–32 Инак, мо набояд ҳаётамонро ба ташвиши ёфтани хӯрок, нӯшокӣ ва пӯшок барои ояндаи худ гузаронем. *Халқҳои бутпарастӣ* нобовар умри худро бо чамъ овардани бемаъноӣ неъматҳои моддӣ мегузаронанд, гӯё тамоми ҳаёташон дар хӯрок ва пӯшок бошад. Аммо барои масеҳиён, ки *Падари Осмонӣ* доранд ва \bar{U} эҳтиёҷоти асосии онҳоро *медонад*, ин тавр набояд бошад.

Агар дар назди масеҳиён вазифае меистод, ки барои эҳтиёҷоти ояндашон захираҳо чамъ оваранд, он гоҳ вақт ва қуввашон барои ғун кардани захираҳои молиявӣ равона карда мешуд. Онҳо ҳеч гоҳ дилпур намешуданд, ки ба андозаи даркорӣ молу пул чамъ овардаанд, чунки ҳамеша хатари бӯҳрони иқтисодӣ, беқурбшавии пул, фалокат, бемории бардавом ё ҳодисаи ғайричашидошт ҳаст. Ин маъноӣ онро дорад, ки Худо аз хизмати халқи Худ маҳрум мешуд. Мақсади аслие ки одамон барои он офарида шудаанд ва ба Исои Масеҳ бовардор гардида буданд, гум мешуд. Мардҳо ва занҳо, симои Худоро дар худ дошта, дар ин замин барои ояндаи номуайян мезистанд, ҳол он ки бояд арзишҳои бефаноро дар назар дошта, зиндагӣ кунанд.

6,33 Бинобар ин Худованд бо пайравони Худ паймон мебандад. Ҷамчун натиҷаи ин, \bar{U} мегӯяд: "Агар ту манфиатҳои Худоро дар мадди аввал гузорӣ, Ман кафолат медиҳам, ки оиди эҳтиёҷоти ояндаат ғамхорӣ хоҳам намуд. Агар ту аввал *Малакути Худо* ва *адолати \bar{U} ро бичӯӣ*, он гоҳ Ман ғамхорӣ хоҳам кард, ки ту дар ягон эҳтиёҷи зиндагиат танқисӣ надошта бошӣ".

6,34 Ин барномаи "ҳифзи иҷтимоӣ"-и Худост. Вазифаи масеҳӣ ин аст – зистан барои Худованд бо боварии матин ба он ки Худо оиди вай дар оянда ғамхорӣ хоҳад намуд. Кор танҳо воситаи қонъ намудани эҳтиёҷоти ҳозира аст. Ҷамаи он чи зиёда аз ин аст, бояд ба кори Худо дохил шавад. Мо бояд барои ҳамин рӯз зиндагӣ кунем: *зеро ки фардо барои худ ғамхорӣ хоҳад кард.*

Н. Хукм накунед (7,1–6)

Ин қисм дар бораи ҳукм якбора пас аз таълимоти барангезанда оиди неъматҳои заминӣ меояд. Алоқаи байни ин ду мавзӯъ муҳим аст. Барои масеҳие ки ҳама чизро тарк кардааст, танқид кардани масеҳиёни сарватманд осон аст. Аз дигар ҷиҳат масеҳиёне ки вазифаи худро дар таъмини эҳтиёҷоти ояндаи оилаҳояшон ҷиддӣ ҳис мекунанд, ба паст задани онҳое ки ба иҷро намудани гуфтаҳои Исо дар ояти охирини боби шашум мекушанд, моил мешаванд. Азбаски ҳеч кас пурра мувофиқи бовар зиндагӣ намекунад, ин гуна танқид бемаврид аст.

Ин фармони ҳукм накардани дигарон маъниҳои зеринро дар бар мегирад: дар бораи фикрҳои дигарон ҳукм накардан – танҳо Худо онҳоро хонда метавонад; аз рӯи намуди зоҳирӣ ҳукм накардан (Юх. 7,24; Яқ. 2,1–4); ҳукм накардани онҳое ки дар баъзе масъалаҳо вичдонашон ором нест, ва онҳое ки ба худ боварӣ надоранд (Рум.14,1–5); хизматгузори масеҳии дигарро танқид накардан (1Қӯр. 4,1–5); дар ҳаққи бародари бовардори худ бадгӯӣ накардан (Яқ. 4,11.12).

7,1 Баъзан ин суханони Худованди моро нодуруст тафсир мекунанд, то ки ҳама гуна ҳукмро манъ намоянд. Новобаста ба вазъият, одамон худотарсона мегӯянд: “*Ҳукм накунед, то ки ҳукм карда нашавед*”. Аммо Исо моро таълим намедихад, ки одамони қобилияти ташҳис надошта бошем. *Ӯ* ҳеч гоҳ онро дар назар надошт, ки мо бояд аз ҳуқуқи танқид кардан ё аз сарфаҳм рафтан ба вазъият даст кашем. Дар Паймони Навин мисолҳои зиёде дар бораи ҳукми ҳаққонӣ оиди рафтор, ҳолат ё таълимоти дигарон ҳаст. Илова бар ин, баъзе соҳаҳои ҳастанд, ки ба масеҳӣ қарор намудан, неку бад ё хубу бехтарро фарқ кардан фармуда шудааст. Инак баъзе аз онҳо:

1. Вақте ки байни масеҳиён масъалаҳои баҳснок пайдо мешаванд, онҳо бояд ба муҳокимаи аъзоёни ҷамоат, ки онҳоро ҳал карда метавонанд, пешниҳод гарданд (1Қӯр. 6,1–8).
2. Ҷамоати маҳаллӣ бояд гуноҳҳои ҷиддии аъзоёнашро ҳукм намояд ва қарорҳои

дахлдор қабул намояд (Мат. 18,17; 1Қӯр 5,9–13).

3. Бовардорон бояд таълимоти муаллимон ва воизонро аз рӯи Қаломии Худо баҳо диҳанд (Мат. 7,15–20; 1Қӯр. 14,29; 1Юх. 4,1).
4. Масеҳиён бояд бовардоронро аз нобоварон фарқ кунанд, то ки фармудайи Павлусро дар 2Қӯринтиён 6,14 иҷро кунанд.
5. Аъзоёни ҷамоат бояд фаҳманд, ки кӣ сифатҳои роҳбарон ва диаконҳоро дорад (1Тим. 3,1–13).
6. Мо бояд танбалон, бечуръатон, сустон ва ғайраро шинохта тавонем ва бо онҳо мувофиқи Навиштаи Пок рафтор намоем (1Тас. 5,14).

7,2 Исо огоҳ намудааст, ки ҳукми ноодилонро подош интизор аст: *Зеро ба ҳар тариқ, ки ҳукм кунед, ба ҳамон тариқ ҳукм карда хоҳед шуд*. Тамоми зиндагӣ ва муносибатҳои одамон бар ин қоидаи ҷамъоварии чизи кошташуда сохта шудааст. Марқӯс ин асосро дар мавриди он истифода мекунад, ки мо Сухани Худоро ҷӣ гуна қабул мекунем (4,24), Луқо бошад онро дар мавриди омодагии мо дар ҳаҷми хайрия ба қор мебарад (6,38).

7,3–5 Исо чунин майли моро фош мекунад, ки дар каси дигар хатои хурдро мебинем, ва дар айни замон ҳамин хаторо дар худ нодида мегирем. *Ӯ* вазъиятро дидаву дониста аз будаш зиёд нишон медиҳад (муболиғаро истифода мекунад), то ки асли мақсадро ба самъи мо расонад. Касе бо *ҷӯбе* дар *чашии худ* каси дигарро барои *ҳасе* дар чашмаш таъна мекунад, ва камбудии худро ба инобат намегирад. Дурӯягӣ мебуд, агар фикр мекардем, ки мо ба одами камбудидошта ёрӣ расонида метавонистем, дар ҳоле ки норасоии худамон зиёдтаранд. Пеш аз танқид намудани дигарон мо бояд норасоии худро ислоҳ кунем.

7,6 Ояти 6 нишон медиҳад, ки Исо мақсад надошт *ҳама гуна* ҳукмро манъ кунад. *Ӯ* шогирдонашро огоҳ мекард, ки *он чи муқаддас аст, ба сагон надиҳанд*, ва *марворидро пеши ҳукон наандозанд*. Мувофиқи шариати Мусо, сағҳо ва хукҳо

хайвонҳои нопоканд, ва дар ин чо ин терминҳо барои тасвири одамони нобакор истифода шудаанд. Агар мо одамони бадро вохӯрем, ки ба ҳақиқатҳои илоҳӣ муносибати таҳқиромез доранд ва ба мавъизаи мо дар бораи талабҳои Масеҳ бо дашном ва ҳақорат ҷавоб медиҳанд, пас зарур нест, ки ба онҳо мавъиза кунем. Давом додан боиси бештари ҳалокати ҳақораткунанда мешуд.

Гуфтан зарур нест, ки барои шинохтани ин гуна одамон нуктасанҷии рӯҳонӣ доштан даркор аст. Эҳтимол, барои ҳамин ҳам оятҳои баъдина моро ба шакли дуое меоранд, ки ба воситаи он мо метавонем хирад талаб намоем.

О. Биталабед, бичӯед, дарро бикӯбед (7,7–8)

7,7–8 Агар мо фикр мекунем, ки бо қувваи худ мувофиқи таълимоти Мавъизаи болои кӯҳ зиста метавонем, пас мо хусусияти ҷавкутабии он ҳаётеро, ки Наҷоткор моро ба он даъват мекунад, дарк накардаем. Хирад ӛ қувват барои ин гуна зиндагӣ бояд ба мо аз боло дода шавад. Бинобар ин Исо дар ин чо моро даъват мекунад, ки *биталабем* ва боз *биталабем*, *бичӯем* ва боз *бичӯем*, *дарро бикӯбем* ва боз *бикӯбем*. Хирад ва қуввае ки барои зиндагии масеҳиёна даркор аст, ба ҳамаи ононе дода мешавад, ки боисрор барои ин дуо мекунанд.

Агар оятҳои 7 ва 8-ро аз қаринаи матн берун кунем, пас онро бо чеки пурнашуда барои бовардор монанд кардан мумкин аст, яъне дар ҷавоби дуои боисрор мо ҳама чизи пурсидаамонро гирифта метавонем. Аммо ин нодуруст аст. Ин оятҳоро дар қаринаи матнашон ва дар партави таълимоти тамоми Навиштаҳои Пок оиди дуо бояд фаҳмид. Бинобар ин ваъдаҳои дар ин чо додашуда, ки номаҳдуд метобанд, дар асл бо порчаҳои дигари Навиштаҷот маҳдуд карда мешаванд. Масалан, аз Забур 65,18 мо мефаҳмем, ки шахси дуо мекарда набояд гуноҳи эътирофнакарда дошта бошад. Масеҳӣ бояд бо бовар (Яък. 1,6–8) ва мувофиқи иродаи Худо дуо гӯяд (1Юх. 5,14). Дуо бояд боисрор (Лук. 18,1–8) ва самимӣ бошад (Ибр. 10,22а).

7,9–10 Ҳангоме ки шартҳои дуо иҷро шудаанд, масеҳӣ метавонад боварии комил дошта бошад, ки Худо мешунавад ва ба вай ҷавоб медиҳад. Ин боварӣ дар хислати Худо, Падари мо, асос ӛфтааст. Ба таври одамм муҳокима ронда, мо медонем, ки агар *писар нон биталабад*, падараш ба вай *санг* намедиҳад. Ҳамчунин ба вай *морро* намедиҳад, агар *моҳӣ биталабад*. Падари заминӣ писари гуруснаашро на танҳо фиреб намедиҳад, балки ба вай ҳам чизеро намедиҳад, ки зарар расонда метавонад.

7,11 Худованд аз далели пастир ба далели болотар хулоса мебарорад. Агар волидайнӣ заминӣ мувофиқи хоҳиши фарзандон чизи беҳтаринро медода бошанд, пас *Падари мо, ки дар осмон* аст, чанд маротиба зиёдтар хоҳад дод!

7,12 Алоқаи бевоситаи ояти 12 бо ояти пештара чунин аст: Азбаски Падарамон диҳандаи ҳар гуна нозу неъмат аст, мо низ, ба Ӯ тақлид карда, бояд ба дигарон некӣ кунем. Нек будан ӛ нек набудани он чиро ки мо ба дигарон мекунем, дар он ҳол мефаҳмем, ки агар хоҳем, то нисбати мо низ ҳамин тавр рафтор кунанд. Ин қоидаи тиллоиро Раввин Ҳиллел 100 сол пеш аз он вақт дар шакли манфӣ ифода карда буд. Аммо, ин қоиदारо дар маънидоди мусбат муқаррар намуда, Исо худдории ғайрифайзолабро як сӯ мегузорад ва ба саховати ғайзола рӯ меорад. Масеҳият на танҳо худдорӣ аз гуноҳ, балки нақӯории ғайзола аст.

Ин аст Таврот ва суҳафи анбиё, – мегӯяд Исо, яъне дар ин таълимоти ахлоқии *шариати* Мусо ва навиштаҳои пайғамбарони Исроил хулоса карда мешаванд. Росткорие ки Паймони Куҳан талаб мекунад, дар бовардороне ки ин тавр ба ҳасби рӯҳ зиндагӣ мекунанд, амалӣ мешавад (Рум. 8,4). Агар ба ин оят дар тамоми ҷаҳон итоат мекарданд, вай тамоми тарафҳои муносибатҳои байналхалқӣ, сиёсати миллий, ҳаёти оилавӣ ва ҷамоатиро дигаргун мекард.

П. Роҳи танг (7,13–14)

Сипас Исо огоҳӣ медиҳад, ки *дари* шогирдии масеҳиёна *танг* ва *роҳ душвор* аст.⁹ Аммо онҳое ки ба таълимоти Ӯ

содиканд, дар ин чо ҳаёти фаровон пайдо мекунад. Боз *дари фарох* низ ҳаст – аз пайи хошишҳои худ ва хушнудӣ будан. Охири ин гуна зиндагӣ *ҳалокат* аст. Ин чо сухан на дар бораи аз даст додани ҷон, балки дар бораи мувофиқи мақсади ҳаёт назистан аст.

Ин оятҳоро инчунин барои шаҳодат ба нобоварон истифода мебаранд ва ду роҳу ду тақдир аҳли башарро тасвир менамоянд. Дари фарох ва роҳи васеъ ба сӯи ҳалокат мебаранд (Мас. 16,25). Дари танг ва роҳи душвор ба сӯи ҳаёт мебаранд. Исо дар (Юх. 10,9) ва роҳ (Юх. 14,6) аст. Аммо агарчи ин порчаро дар ин маврид истифода бурдан мумкин аст, маънидоди он барои бовардорон аст. Исо мегӯяд, ки аз пайравони \bar{U} бовар, интизом ва тоқат талаб карда мешавад. Аммо ин гуна ҳаёти *душвор* – ягона ҳаёти меарзида аст. Агар ту роҳи осонро интихоб кунӣ, дӯстони зиёде хоҳӣ дошт, аммо чизи бароят беҳтаринро аз даст медиҳӣ.

Р. Онҳоро аз меваҳояшон хоҳед шинохт (7,15–20)

7,15 Дар чое ки талаботи саҳти шогирдии ҳақиқӣ таълим дода мешавад, *анбиёи козибе* низ ҳастанд, ки дари фарох ва роҳи осонро ҳимоя мекунад. Онҳо ҳақиқатро ба дараҷае бо об омехта мекунад, ки ҷуноне Сперчен гуфтааст, “аз он чизе боқӣ наместонад, то ҳатто барои малаҳаки бемор шӯрбо пухта шавад”. Ин одамон, гӯё оиди Худо сухан ронда, дар *либоси меш* мегарданд ва намуди бовардорони ҳақиқиро ба худ мегиранд. *Лекин дар ботин гургони даррандаанд*, яъне онҳо нобоварони бадандешанд, ки бетачрибагон, ноустуворон ва зудбоваронро тӯъмаи худ мекунад.

7,16–18 Оятҳои 16–18 роҳи шинохтани ин пайғамбарони дурӯғинро таълим медиҳанд: *онҳоро аз меваҳояшон хоҳед шинохт*. Онҳоро ҳаёти бадахлоқона ва таълимоти ҳалокатоварашон фош мекунад. Дарахт ё растанӣ мувофиқи табиати худ *мева* медиҳад. *Буттаи олуҷа ангур* ҳосил намедиҳад; *дар мушхор анҷир* намерӯяд. Дарахти нек меваҳои нек меоварад, *дарахти бад* бошад *меваҳои бад* меорад. Ин принцип ҳам дар олами моддӣ ва ҳам дар олами рӯҳонӣ

ҳақиқат аст. Ҳаёт ва таълимоти одамонро, ки даъвои аз номи Худо гап заданро доранд, бо Каломи Худо санҷидан лозим аст.

7,19–20 Тақдирӣ анбиёи козиб – *ба отаи андохта шудан* аст. Тақдирӣ муаллимони фиребгар ва пайғамбарони дурӯғин – *ҳалокати зуд* аст (2Пет. 2,1). Онҳоро аз меваҳояшон метавон шинохт.

С. Ман ҳаргиз шуморо намешинохтам (7,21–23)

7,21 Сипас Исо дар бораи он одамоне огоҳӣ медиҳад, ки мегӯянд, ки \bar{U} ро ҳамчун Начоткори худ медонанд, аммо худ ҳеҷ гоҳ тавба накарда буданд. *На ҳар касе* ки ба Исо “*Худовандо! Худовандо!*” мегӯяд, ба *Подшоҳии Осмон дохил хоҳад шуд*. Танҳо иҷрокунандагони *иродаи* Худо ба Подшоҳӣ дохил мешаванд. Қадами аввал дар иҷрои иродаи Худо – ба *Худованд* Исо бовар кардан аст (Юх. 6,29).

7,22–23 Дар *рӯзи доварӣ*, вақте ки нобоварон дар назди Масеҳ меистанд (Ваҳй 20,11–15), бисёриҳо ба \bar{U} хотиррасон хоҳанд кард, ки *нубувват* мекарданд, *девҳоро меронданд* ва ё *мӯъҷизони зиёде* нишон медоданд, – ва ҳамаи инро *ба исми \bar{U}* мекарданд. Аммо эродҳои онҳо беҳуда хоҳанд буд. Исо ба онҳо *хоҳад гуфт*, ки ҳеҷ гоҳ онҳоро *намедонист* ва аз *Худ* намеҳисобид.

Аз ин оятҳо мо мефаҳмем, ки на ҳамаи мӯъҷизаҳо аз Худо мебошанд ва на ҳар мӯъҷизагар намояндаи Худост. Мӯъҷиза фақат маъноӣ онро дорад, ки қувваи фавқтабиӣ амал мекунад. Ин қувва метавонад илоҳӣ бошад ё шайтонӣ. Шайтон метавонад ба зердастонаш *муваққатан* қувваи рондани девҳоро диҳад, то вонамуд кунад, ки ин мӯъҷизаи илоҳӣ аст. Дар ин ҳолат вай салтанати худро тақсим намекунад, балки суиқасди боз ҳам бадтари девҳоро дар оянда тартиб медиҳад.

Т. Бар санг бино кунед (7,24–29)

7,24–25 Исо мавъизаашро бо масале анҷом медиҳад, ки аҳамияти итоаткориро нишон медиҳад. Танҳо *шунидани суханҳо* кифоя нест, мо бояд онҳоро дар ҳаёт татбиқ

намоем. Шогирде ки фармудаҳои Исоро мешунавад ва ба ҷо меоварад, *ба марди оқиле монанд* карда мешавад, *ки хонаи худро бар санг бино кард*. Хонаи (ҳаёти) вай асоси мустаҳкаме дорад, ва вақте ки *борон* меборад ва *бодҳо* мевазад, он *фуру* намеравад.

7,26–27 Ҳар ки ин *суханони* Исоро мешунавад ва онҳоро *ба ҷо наоварад*, *ба марди нодоне монанд аст*, *ки хонаи худро бар рег бино кард*. Ин гуна одам наметавонад дар баробари тӯфонҳои харобиовар истодагарӣ кунад; вақте *борон борад* ва *бодҳо вазанд*, *хона фуру меравад*, чунки асоси мустаҳкам надошт.

Агар инсон мувофиқи принципҳои Мавъизаи болои кӯҳ зиндагӣ кунад, ҷаҳон вайро нодон меномад. Исо бошад мегӯяд, ки вай *доно* аст. Ҷаҳон он касеро хирадманд меҳисобад, ки мувофиқи дидаи чашмонаш зиндагӣ мекунад, барои ҳамин рӯз ва барои худ. Исо ин гуна одамро нодон меномад. Мисоли бинокорони доно ва нодонро барои тасвири Хушхабар истифода бурдан пурра бамаврид аст. Одами доно ба Санг – Исои Масех, Худованд ва Начоткор таваккал мекунад. Одами нодон тавбаро рад мекунад ва Исоро ҳамчун умеди ягонаи начот рад мекунад. Аммо амалан тавзеҳи масал моро боз дуртар аз начот мебарад – ба истифодаи амалӣ дар ҳаёти масеҳиёна.

7,28–29 Вақте ки Худованди мо суханонашро ба анҷом расонд, мардум *дар ҳайрат монданд*. Агар мо Мавъизаи болои кӯхро хонда, аз хусусияти дигаргунсозандаи он ба ҳайрат наафтем, пас мо маънои онро нафаҳмидаем.

Одамон фарқи байни таълимоти Исо ва китобдонро фаҳмиданд. *ӯ* чун соҳиб-қудрат сухан меронд; суханони китобдонон бошад беқувват буданд. *ӯ* овоз буд, онҳо – танҳо акси садо. Чемисон, Фоссет ва Браун тафсир мекунанд:

*Эҳсоси қудрати илоҳии Қонунгузор, Тафсиркунанда ва Довар аз байни таълимоти ӯ чунон нурпошӣ мекард, ки таълимоти китобдонон дар партави ин нур танҳо сухани беҳуда менамуд.*¹⁰

V. Мӯъҷизоти Масех дар Файз ва Қувва ва Аксуламали Гуногун ба Он (8,1–9,34)

Дар бобҳои 8–12 Худованд Исо ба халқи Исроил далелҳои боварибахши онро пешкаш мекунад, ки *ӯ* ҳақиқатан Масехест, ки пайғамбарон дар борааш навиштаанд. Ишаъё, масалан, пешгӯӣ кард, ки Масех чашмони нобиноёнро воз мекунад, гӯшҳои карҳоро мекушояд, лангҳоро шифо мебахшад ва гунгҳоро ба сурудхонӣ водор мекунад (Иш. 35,5.6). Ҳамаи ин пешгӯиҳоро иҷро намуда, Исо исбот кард, ки *ӯ* Масех аст. Исроил, Навиштаҳоро таҳқиқ карда, дар шинохтани Масех набояд ягон хел душворӣ медошт. Лекин бадтарини нобиноён онест, ки дидан намехоҳад.

Ҳодисаҳои дар ин бобҳо навишташуда на аз рӯи тартиби аниқи хронологӣ, балки мувофиқи мавзӯҳо пешниҳод шудаанд. Ин на рӯйхати пурраи хизматҳои Худованд, балки нақли воқеаҳоест, ки Рӯҳи Пок интиҳоб кардааст, то ки самтҳои муайян ва асосиро дар зиндагии Начотдиҳанда тасвир намояд. Дар ин нақл лаҳзаҳои зерин дохил карда шудаанд:

1. Қудрати мутлақи Масех бар бемориҳо, девҳо, марг ва қувваҳои табиат.
2. Даъвои *ӯ* ба ҳукмронии мутлақ дар ҳаёти ононе ки ба *ӯ* пайравӣ мекунанд.
3. Радшавии афзудаистодаи Исо аз тарафи халқи Исроил, хусусан аз тарафи роҳбарони дин.
4. Тайёр будани баъзе бутпарастон барои қабул кардани Масех.

A. Қудрат бар маҳав (8,1–4)

8,1 Агарчи таълимоти Исо катъӣ ва фавқуллода (extreme) буд, он чунин қувваи ҷозибаро дошт, ки *мардуми бисёре аз пайи ӯ равона шуданд*. Ҳақиқат худро тасдиқ мекунад, ва агарчи он метавонад ба одамон маъқул нашавад, онҳо онро ҳеч гоҳ фаромӯш намекунанд.

8,2 *Маҳавӣ* ба Исо таъзим карда, оиди шифо зорию тавалло менамуд. Вай бовар дошт, ки Худованд метавонад вайро шифо диҳад, бовари ҳақиқӣ бошад ҳеч гоҳ ноумед намешавад. Маҳав – тасвири муносибест

барои гуноҳ, зеро он бемории нафратовар, харобиовар ва сироятӣ аст, ва баъзе шаклҳои он табобатнашавандаанд.¹¹

8,3 Ба махавихо даст расондан мумкин нест. Тамос бо онҳо хавфи сироят ёфтано дошт. Дар байни яҳудиён ин гуна тамос одамро аз ҷиҳати расму оин нопок месохт, яъне ҳамроҳи бародарони исроилии худ хизматгузори кардани вай нораво буд. Аммо вақте Исо махавиро *ламс намуд* ва суханони шифоро ба забон овард, вай дарҳол *аз махав пок шуд*. Начоткори мо қуввае дорад, ки аз гуноҳ пок кунад ва одами покшударо барои ибодат қобил намояд.

8,4 Ин ҳодисаи аввалини дар Инчили Матто навишташуда аст, ки Исо гуфт, то дар бораи мӯъҷизаи дар худ рӯйдода ва ё дар бораи он чи онҳо диданд, *ба касе нагӯяд* (ниг. инчунин 9,30; 12,16; 17,9; Марк. 5,43; 7,36; 8,26). Эҳтимол, \bar{U} барои он ин тавр мекард, ки дарк мекард: барои бисёриҳо танҳо халосӣ аз юғи Рум аҳамият дошт ва барои ин мехостанд \bar{U} ро подшоҳ кунанд. Аммо вай медонист, ки Исроил ханӯз тавба накардааст, ва халқ роҳбарии рӯҳонии \bar{U} ро рад мекунад ва \bar{U} дар аввал бояд ба салиб равад.

Мувофиқи шариати Мусо *коҳин* инчунин табиб ҳам буд. Махавӣ пас аз пок шудан мебоист қурбонӣ мекард ва дар назди коҳин ҳозир мешуд, то вай \bar{u} ро покшуда эълон кунад (Иб. 14,4–6). Бешубҳа, хеле кам воқеъ мешуд, ки махавӣ пок шавад, ба дараҷае кам, ки ин мебоист коҳинро хавотир карда, водор мекард таҳқиқ намояд, ки оё ниҳоят Масеҳ наомадааст? Аммо мо дар бораи ягон ақсуламале мисли ин намехонем. Дар ин ҳолат Масеҳ ба махавӣ фармуд, ки шариатро риоя кунад.

Маънои рӯҳонии мӯъҷиза аён аст: Масеҳ ба Исроил бо қувваи аз беморӣ шифо додани халқ омад, \bar{U} ин мӯъҷизаро ҳамчун яке аз ваколатномаҳои Худ пешниҳод кард. Аммо халқ барои қабул кардани Начоткори худ ханӯз тайёр набуд.

Б. Қудрат бар фалаҷ (8,5–13)

8,5–6 Бовари *мирисади* ғайрияҳудӣ ҳамчун тазоди хайратовар бар беидрокии

яҳудиён пешниҳод шудааст. Агар Исроил Подшоҳи худро эътироф накунад, пас инро ғайрияҳудиёни манфур хоҳанд кард. Мирисад – афсари румӣ буда, ба сад сарбоз роҳбарӣ мекард. Вай дар Кафарнаҳум ё атрофи он мезист. Вай ба Исо наздик *омад*, то барои хизматгориш, ки аз бемории фалаҷ саҳт дар азоб буд, шифо пайдо кунад. Ин ғамхории ғайриоддӣ буд. Аксари роҳбарон нисбат ба хизматгори худ ин гуна ғамхорӣ нишон наметоданд.

8,7–9 Вақте Худованд *Исо* пешниҳод кард, ки беморро хабар гиранд, *мирисад* тамоми ҳақиқат ва умқи бовари худро нишон дод. Вай гуфт: “*Ман лоқи он нестам, ки Ту зери сақфи ман биёӣ*. Ин ҳеҷ зарурате надорад, чунки Ту бо як *сухан* ба осонӣ метавонӣ вайро шифо бахшӣ. Ман чигунагии *қудрат* доштанро медонам. Ман фармонҳои сардоронамро қабул мекунам ва ба тобеонам фармон медиҳам. Фармонҳои маро бегуфтугӯ қабул мекунанд. Суханони Ту бар бемории хизматгори ман қудрати беадоза бештареро доранд!”

8,10–12 Исо аз бовари ин ғайрияҳудӣ дар таачҷуб монд. Ин яке аз ду ҳолат аст, ки дар бораи таачҷуби Исо гуфта шудааст. Дар дафъаи дуюм \bar{U} аз нобовари яҳудиён таачҷуб намуд (Марк. 6,6). \bar{U} дар байни халқи интиҳобшудаи Худо, дар Исроил, *чунин имонро наёфта* буд. Ин \bar{U} ро водор намуд, то қайд намояд, ки дар Подшоҳии ояндаи \bar{U} ғайрияҳудиён аз тамоми гӯшаҳои замин ҷамъ меоянд, то аз мушоракат бо падаркалонҳои яҳудӣ лаззат баранд, *лекин фарзандони малакут ба зулмоти берун бадар ронда хоҳанд шуд*, ки дар он ҷо *гирия* ва *гичирроси* дандон хоҳад буд. *Фарзандони малакут* – онҳое мебошанд, ки аз рӯи зода шудан яҳудӣ буда, Худоро Подшоҳи худ эътироф мекарданд, аммо ҳеҷ гоҳ самимӣ бовар накарда буданд. Ин принцип барои замони ҳозира низ қобили қабул аст. Бисёр кӯдаконе ки афзалияти дар оилаҳои масеҳӣ зода шуда, тарбия ёфтано доштанд, дар дӯзах азоб хоҳанд кашид, зеро Масеҳро рад карданд, дар ҳоле ки ваҳшиёни чангалистонҳо аз шарафи абадии осмонҳо лаззат

хоханд бурд, зеро ба хабари Инчил бовар карданд.

8,13 *Исо ба мирисад гуфт: “Бирав, мувофиқи имонат ба ту ато шавад”*. Бовар мувофиқи дилпуриаш ба хусусиятҳои Худо мукофотонида мешавад. *Хизматгор ҳамон соат шифо ёфт*, агарчи Исо аз вай дар масофаи дур буд. Мо дар ин тасвир хизмати Исоро аёнани дида метавонем: табобати ғайрияхудии имтиёзнадошта аз фалаҷи гуноҳ, ҳарчанд худааш дар он ҷо ҳозир набуд.

В. Қудрат бар табларза (8,14.15)

8,14–15 *Ба хонаи Петрус даромада, Исо модарарӯси вайро дид, ки дар ҳолати табларза хобидааст. Ва дасти ӯро ламс кард, ва табларзаи ӯ қатъ шуд*. Одатан табларза одамро хеле беқувват мекунад, аммо ин шифоёбӣ чунон тез ва пурра буд, ки зан метавонист аз ҷойгаҳаш хезад ва ба *Ҷ парасторӣ* кунад – ифодаи муносиби миннатдорӣ барои он чи Начоткор барояш кард. Вақте ки мо шифо меёбем, бояд ба ин зан тақлид карда, ба Худо бо бахшидашавии навгашта ва ғайрат хизмат кунем.

Г. Қудрат бар девҳо ва бемориҳои гуногун (8,16.17)

8,16–17 *Шомгоҳон*, вақте ки рӯзи шанбе ба охир расид (ниг. ба Марқ. 1,21–34), одамон ба назди *Ҷ* чамъ шуда, *бисёр* бадбахтони гирифтори рӯхҳои нопокро меоварданд. Дар ин одамони ҳақир девҳо (рӯхҳои нопок) мезистанд, ки онҳоро дар зери назорати худ доштанд. Аксаран онҳо донишҳо ва қувваи фавқулинсонӣ зоҳир менамуданд, баъзан онҳо ин одамонро азоб медоданд. Баъзан ин одамон девонавор рафтор мекарданд, аммо сабаби он на ҷисмонӣ ё ақлӣ, балки ба девҳо (рӯхҳои нопок) вобаста буд. Исо бо *сухане арвохро берун кард*.

Ҷ инчунин пешгӯии Ишаёро ба амал оварда, *ҳамаи беморонро шифо дод* (53,4): “Аммо *Ҷ* бемориҳои моро ба сар мебурд ва ба дардҳои мо мубтало буд”. Аз рӯи бовар шифодихандагон аксаран ояти 17-ро истифода мекунанд, то нишон диҳанд, ки шифодихӣ ба гуноҳпӯшии Масеҳ тааллуқ дорад ва бо-

вардор ба воситаи бовар шифоӣ ҷисмониро ба даст оварда метавонад. Аммо дар ин ҷо Рӯҳи Худо ин пешгӯиро на нисбати коре ки Масеҳ дар салиб ба ҷо овард, балки нисбати хизмати заминии Начоткори мо ба кор мебарад.

Инак, дар ин боб чор мӯъҷизаи зеринро дидем:

1. Шифоёбии яхудии махавӣ дар ҳузури Масеҳ.
2. Шифоёбии хизматгори мирисад дар масофаи дур.
3. Шифоёбии модарарӯси Петрус, вақте ки Исо дар хона буд.
4. Шифоёбии ҳамаи гирифтори рӯхҳои палид ва беморон дар ҳузури Исо.

Ғабелин тахмин мекунад, ки онҳо чор марҳиларо дар хизмати Худованди мо ифода мекунанд:

1. Масеҳ хангоми омадани аввали Худ, ки ба халқи Худ – ба Исроил хизмат мекунад.
2. Давраи ғайрияхудиён, бе ҳузури Исо.
3. Омадани дуоми *Ҷ*, вақте *Ҷ* ба хона медарояд, муносибатҳояшро бо Исроил барқарор мекунад ва духтари бемори Сионро шифо мебахшад.
4. Подшоҳии ҳазорсола, вақте ки ҳамаи гирифтори рӯхҳои палид ва беморон шифо меёбанд.¹²

Ин таҳлили шавқовари тараккии таълимот оиди мӯъҷизот аст, ва он бояд диққати моро ба маъноҳои чуқури нухуфтаи Навиштаҷоти Пок ҷалб намояд. Аммо мо бояд аз истифодаи бемавқеъ ва ифротии ин усул канорачӯӣ кунем, то маънидодҳоро ба андозаи хандаовар инкишоф надихем.

Ғ. Мӯъҷизаи радшавӣ аз тарафи одамон (8,18–22)

Мо дидем, ки чӣ гуна Масеҳ қудрати Худро бар бемориҳо ва бар рӯхҳои нопок зоҳир менамуд. Ва танҳо дар муносибатҳо бо мардон ва занон *Ҷ* ба муқобилият дучор мешавад – мӯъҷизаи радкунии инсонӣ.

8,18–20 Вақте ки *Исо* ба соҳили дигари баҳри Чалил гузаштанӣ шуд (аз Кафарнаҳум ба соҳили шарқӣ), *китобдони* худбовар пеш баромада, ваъда дод, ки “дар ҳар ҷо” ба *Ҷ*

пайравӣ мекунад. Ҷавоби Исо Ӯро водор намуд, ки нархи инро ҳисоб карда барояд – даст кашидан аз манфиатҳои шахсӣ. “*Рӯбӯҳон лона ва мургони ҳаво ошӯна доранд; лекин Писари Одам ҷое надорад, ки сар ниҳад*”. Хизмати ҷамъиятии Худро ба ҷо оварда истода, Ӯ хонаи Худро надошт, аммо хонаҳое буданд, ки Ӯ он ҷо меҳмони азиз буд, ва Ӯ одатан ҷои хоб дошт. Қувваи ҳақиқии суханони Ӯ рӯҳонӣ аст: Ин ҷаҳон наметавонист ба Ӯ осоиштагии бардавоми ҳақиқиро диҳад. Ӯ коре дошт, ки мебоист иҷро мекард, ва то иҷро кардани он Ӯ истироҳат карда наметавонист. Ин ба шогирдони Ӯ низ дахл дорад; ин ҷаҳон барои онҳо на ҷои истироҳат аст, ё лоақал, набояд чунин бошад!

8,21 Шогирди дигари хеле боҳабар ҳамчунин изҳор дошт, ки аз пайи Ӯ равад, аммо вай чизи дигарро афзалтар меҳисобид: “*Худовандо! Ба ман иҷозат деҳ, ки рафта, аввал падари худро дафн кунам*”. Мурдан ё намурдани падари вай дар ин маврид аҳамияти калон надорад. Душвории асосӣ дар калимаҳоест, ки зиддиятро ифода мекунад: “*Худовандо... ман аввал*”. Ӯ кори шахсиашро аз Масеҳ авлотар донист. Ғамхорӣ оиди дафни сазовори падар кори зарурӣ аст, аммо бадӣ дар он аст, ки ин амали сазовор назар ба даъвати Начоткор авлотар дониста мешавад.

8,22 Дар асл Исо ба вай ҷавоб дод: “*Вазифаи аввалини ту аз пайи Ман рафтаи аст. Бигузор мурдагони рӯҳонӣ мурдагони худро дафн кунанд. Инро ҳам начотнаёфта карда метавонад. Аммо коре ҳаст, ки танҳо ту ба ҷо оварда метавонӣ. Чизи беҳтарини ҳаёти худро ба фанонашаванда бисупор. Онро барои майда-чуйда сарф накун*”. Гуфта нашудааст, ки ҳар ду шогирд ба ин ҷӣ ҷавобе доданд. Аммо таҳмин меравад, ки онҳо Масеҳро тарк карданд, то дар ҷаҳон бароҳаттар ҷой гиранд ва ҳаёти боқимондашонро дар пайи чизҳои дуҷумдараҷа гузаронанд. Аммо пеш аз он ки онҳоро маҳкум кунем, биеёд худро дар ду шартӣ шогирдӣ, ки Исо дар ин порча ба мо эълон кардааст, ме-санҷем.

Д. Қудрат бар қувваҳои табиат (8,23–27)

Баҳри Ҷалил бо тӯфонҳои саҳти ғайриҷашмдошти худ назаррас аст, ки онро ба кафки ҷӯшидаистода мубаддал менамояд. Шамолҳо бо водии Урдун аз шимол омада, дар сойи танг суръат мегиранд. Вақте ки онҳо ба баҳр мерасанд, киштиронӣ маҳсусан хатарнок мешавад.

Ин дафъа Исо аз соҳилаи ғарбӣ ба соҳили шарқӣ мегузашт. Вақте ки тӯфон сар шуд, Ӯ дар қайқ *хуфта* буд. Шогирдон ба воҳима афтада, бо зорию таваллоҳо оиди халосӣ Ӯро бедор карданд. Хуб аст, ки онҳо ба Шахсияти даркорӣ мурочиат карданд. Онҳоро дар сустии боварашон таъна зада, Исо *бодҳо* ва мавҷоро *манъ кард*. Вақте ки *оромии комил барқарор шуд*, шогирдон *дар тааҷҷуб монда буданд*, ки ҳатто мавҷҳо ба Мусофири фурутани онҳо итоат мекунанд. Онҳо он қадар хуб намефаҳмиданд, ки Офаридгор, ки тамоми оламро дар даст дорад, он рӯз бо онҳо дар қайқ буд!

Ҷамаи шогирдони Исо дер ё зуд бо тӯфонҳо рӯ ба рӯ мешаванд. Баъзан ба мо чунин менамояд, ки мавҷҳо моро фаро мегиранд. Ҷӣ дастгириест барои мо – дониستاني он, ки Исо бо мо дар қайқ аст. Ҳеҷ гуна мавҷҳо наметавонанд киштиеро фуру баранд, ки дар он Худованди укёнус, замин ва осмон ҳаст. Ҳеҷ кас наметавонад ба андозаи Худованд Исо тӯфонҳои зиндагири ором кунад.

Е. Исо ду чинзадагонро шифо мебахшад (8,28–34)

8,28 Дар соҳили шарқии баҳри Ҷалил *сарзамини ҷарҷасиён* воқеъ буд. Ҷангоме ки Исо ба он ҷо омад, Ӯ дар он ҷо ду ҳолати ниҳоят дахшатовари бо рӯхҳои палид гирифтор буданро вохӯрд. Ин чинзадагон дар мағоки қабрҳо мезистанд ва чунон бадхашм буданд, ки дар ин ҷой сафар кардан хавфнок буд.

8,29–31 Вақте ки Исо ба онҳо наздик шуд, рӯхҳои палид *фарёд* зада *гуфтанд*: “*Туро бо мо ҷӣ кор аст, эй Исо, Писари Худо? Ту ба ин ҷо омадаӣ, то ки моро пеш аз вақт азоб диҳӣ!*” Онҳо медонистанд, ки Исо кӣ буд ва онро низ медонистанд, ки дар охир

Ū онҳоро нест мекунад. Аз ин чихат илоҳиётшиносии онҳо аз илоҳиётшиносии бисёр муаллимони озодандеши ҳозиразамон дурусттар буд. Рӯхҳои нопок дарк мекарданд, ки Исо онҳоро аз ин одамон берун кардан аст, ва аз Ū иҷозат пурсиданд, то ба *галаи хукон*, ки дар наздикӣ мечариданд, дароянд.

8,32 Ҳайратовар аст, ки Исо илтимоси онҳоро қонеъ кард. Чаро Худованд, ки тамоми қудратро доро буд, мебоист бо хохиши рӯхҳои палид розӣ мешуд? Барои фаҳмидани ин рафтори Ū мо бояд ду ҳолатро ба ёд оварем: Аввалан, рӯхҳои нопок аз ҳолати бечисмӣ канораҷӯӣ мекунанд; онҳо мехоҳанд дар вучуди инсон, ё, агар ин номумкин бошад, дар ҳайвонҳо ё дигар мавҷудот иқомат намоянд. Сониян, шубҳае нест, ки мақсади рӯхҳои нопок вайрон кардан аст. Агар Исо онҳоро аз девонагон танҳо меронд, рӯхҳои нопок барои одамони дар ин ҷой мезиста хатарнок мешуданд. Ū ба хукҳо ворид шудани рӯхҳои нопокро иҷозат дода, роҳи даромади онҳоро ба ҷисми мардон ва занон маҳкам кард ва қувваи нобудкунандаи онҳоро дар ҳайвонот нигоҳ дошт. Вақти аз тарафи Худованд пурра нобуд шудани онҳо ҳанӯз фаро нарасидааст. Ҳамин ки ин ҷойивазкунӣ ба амал омад, *тамоми галаи хукон аз баландӣ ба баҳр ҷаст* ва ғарқ шуд.

Ин ҳодиса ба мо нишон медиҳад, ки мақсади асосии рӯхҳои нопок – нобудкунӣ аст, ва имконияти дахшатовари дар ду шахс мавҷуд будани ин микдор рӯхҳои нопокро, ки ду ҳазор хукҳоро нобуд карда тавонистанд, таъкид менамояд (Марк. 5,13).

8,33–34 Чӯпонон ба тарафи деҳа давиданд, то аз ин ҳодиса хабар диҳанд. Дар натиҷа сокинон ба ҳаяҷон омада, аз Исо *илтимос карданд, ки аз ҳудуди онҳо берун равад*. Аз он вақт Исо ҳамеша барои нобудшавии бефоидаи ин ҳайвонот танқид мекарданд ва хоҳиш мекарданд, ки равад, чунки Ū ҳаёти инсонро аз ҳаёти ҳайвонҳо боарзиштар меҳисобид. Агар ин чарчасиён яҳудӣ бошанд, пас парвариши хукҳо вайрон кардани шариат буд. Аммо новобаста ба он ки онҳо яҳудӣ буданд ё не, онҳо барои он

маҳкум мешаванд, ки галаи хукҳоро аз шифоёбии ду одами чинзада авлотар медонистанд.

Ё. Қудрати бахшидани гуноҳ (9,1–8)

9,1 Аз чарчасиён рад карда, Начоткор Ū ба он тарафи баҳри Ҷалил, ба Кафарнаҳум рафт, ки он барояш *шаҳри Худ* гардид, пас аз он ки дар Носира Ūро куштани буданд (Луқ. 4,29–31). Маҳз дар ҳамин ҷо Ū баъзе аз мӯъҷизаҳои бузургтарини Худро ба амал овард.

9,2 Чор одам дар ҷойгоҳи дағал (ё бӯр) *мафлӯҷеро* бардошта, ба назди Ū омаданд. Маркӯс ба мо мефаҳмонад, ки ба сабаби бисёр будани одамон ки Исо гӯш мекарданд, онҳо маҷбур шуданд сақфи хонаро шикоф карда, ҷойгоҳро ба назди Исо гузоранд (2,1–12). Ҳангоме ки *Исо имони онҳоро дид*, ба мафлӯҷ гуфт: “*Далер бош, эй фарзанд! Гуноҳҳои ту омурзида шуд*”. Аҳамият диҳед, ки Ū бовари онҳоро медид. Бовар ин одамонро водор намуд, ки маъюбро назди Исо оваранд, бовари шахси маъюб бошад ба сӯи Исо барои шифоёӣ равона шуд. Худованди мо аввал подоши ин боварро дода, гуфт, ки *гуноҳҳояш омурзида шуд*. Табиби бузург сабаби бемориро аз нишонаҳояш пеш гузошт; аввал Ū баракати бузургтаринро медиҳад. Аз ин ҷо саволе ба миён меояд: Оё Исо ягон бор касеро, бе он ки наҷоташ диҳад, табобат кардааст?

9,3–5 Ҳангоме *баъзе аз китобдонон* шуниданд, ки Исо бахшидани гуноҳҳои ин одамро эълон намуд, онҳо *дар дили худ* Ūро дар куфр гуноҳкор карданд. Охир, танҳо Худо метавонад гуноҳҳоро бахшад, ва онҳо бошанд, албатта, Ūро ҳамчун Худо эътироф кардан намехостанд! Худованди ҳамадон Исо фикрҳои онҳоро пай бурда, барои *андешаҳои бад дар дилҳои пур* аз нобовариашон таъна намуд, ва сипас аз онҳо пурсид, ки *кадомаш осонтар аст*: “*гуноҳҳои ту омурзида шуд*”, ё “*барҳез ва равона шав*”. Амалан *гуфтани* ҳам ин ва ҳам он *осон* аст, аммо *кардани* кадомаш осонтар аст? Ҳам ин ва ҳам он аз чихати инсонӣ номумкин аст, аммо натиҷаҳои фармони якум номамоён аст,

дар холе ки натиҷаҳои фармони дуҷум фавран аён мегардад.

9,6–7 Барои ба китобдонон нишон додани он ки *Ҷ дар рӯи замин қудрати омурзидани гуноҳоро* дорад (ва барои ҳамин ҳам Ҷро ҳамчун Худо бояд эҳтиром намуд), Исо ба онҳо мӯъҷизаи *дидашавандаро* медиҳад. Ба мафлӯч мурочиат карда, Ҷ гуфт: “*Бархез, бистари худро бардор ва ба хонаи худ равона шав*”.

9,8 Ҳангоме бисёр одамон диданд, ки вай бо бӯрӣ худ ба хона мерафт, ду ҳиссиёт дар онҳо пайдо шуд: тарс ва хайрат. Онҳоро дар ҳузури воқеаи то ин андоза ошкоро фавқуттабӣ тарс фаро гирифт. Онҳо *Худоро ҳамду сано хонданд, ки ба одамизод чунин қудрате бахшидааст*. Аммо онҳо аҳамияти мӯъҷизаро ба эътибор нагирифтанд. Шифоёбии *дидашавандаи* мафлӯч барои он ба амал оварда шуд, то одамон бовар кунанд, ки гуноҳҳои ин одам бахшида шудаанд, ки ин мӯъҷизаи *диданашаванда* аст. Аз ин чиз онҳо мебоист мефаҳмиданд, ки он чи диданд, на нишон додани қудратест, ки Худо ба одамон додааст, балки дар байни онҳо ҳозир будани Худо дар шахси Худованд Исои Масеҳ аст. Аммо онҳо инро нафаҳмиданд.

Дар хусуси китобдонон бошад, мо аз ҳодисаҳои баъдина медонем, ки нобоварӣ ва бадбинии онҳо боз ҳам бештар шуд.

Ж. Исо андозгундор Матторо даъват мекунад (9,9–13)

9,9 Муҳити шиддатноке ки дар атрофи Начоткор қувват мегирифт, муваққатан бо нақли сода ва фурутанонаи Матто дар бораи даъвати худ паст карда мешавад. Яҳудиён вайро ҳамчун андозгундор ё корманди бочхона бо ҳамкоронаш барои ноинсофӣ, барои андозҳои бераҳмонае ки онҳо муқаррар мекарданд, ва бештар аз ҳама барои ба империяи Рум хизмат карданашон хеле бад медиданд. Вақте ки *Исо* аз назди *бӯғоҳ мегузашт*, ба Матто гуфт: “*Аз пайи Ман бие*”. Ақсуламали Матто фаврӣ буд: *вай бархоста аз пайи Ҷ равона шуд* ва кори ноинсофонаи худро тарк кард, то ки шогирди ҳақиқии Исо шавад. Чуноне ки касе гуфтааст: “Вай кори манфиатнокро аз даст

дод, аммо тақдирӣ худро пайдо кард. Вай даромади хубро аз даст дод, аммо шӯҳратро ёфт. Вай шароити муҳайёро ба зиндагии шавқоваре ки онро касе орзу ҳам накардааст, иваз кард”. Ҳамчунин барои Матто он чиз мукофоти аҳамиятнок буд, ки вай яке аз дувоздах нафар шуд ва шарафи навиштани Инчиле ки номи вайро дорад, насибаш гашт.

9,10 Базмеро, ки дар ин чо тасвир ёфтааст, Матто ба шарафи Исо барпо намуда буд (Лук. 5,29). Ба ҳамин тариқ вай дар назди омма Масеҳро пайравӣ намуд ва Начоткорро ба дӯстонаш шиносонид. Табиист, ки дӯстони вай *бӯғирон* ва дигар *гуноҳкорон* буданд!

9,11 Дар он чо чунин таомул буд, ки дар кат дароз кашида, рӯ ба миз хӯрок мехӯрданд. *Чун фарисиён диданд*, ки Исо бо фурумояғони чамъият ҳамнишин аст, ба назди шогирдонаш рафта, Ҷро дар ҳамнишинӣ бо гуноҳкорон айбдор карданд. Албатта, ягон пайғамбари ҳақиқӣ *бо гуноҳкорон* хӯрок намехӯрд!

9,12 Исо инро шунида, гуфт: “*На тандурустон, балки беморон ба табиб ҳоҷат доранд*”. Фарисиён худро солим меҳисобиданд ва намехостанд иқрор шаванд, ки ба Исо эҳтиёҷ доранд. (Дар асл онҳо аз чихати рӯҳонӣ хеле бемор ва саҳт мӯҳтоҷи шифоёбӣ буданд.) Бӯғирон ва гуноҳкорон, баръакс, бештар аз онҳо мехостанд ҳолати ҳақиқии худро бидонанд ва дар ҷустуҷӯи файзи начотдиҳандаи Масеҳ буданд. Барои ҳамин ҳам ин айбдоркунӣ ҳаққонӣ буд! Масеҳ *дар ҳақиқат* бо гуноҳкорон хӯрок мехӯрд. Агар Ҷ бо фарисиён хӯрок мехӯрд, ин айбдоркунӣ боз бештар ҳаққонӣ мебуд! Агар Исо дар чунин ҷаҳоне чун ҷаҳони мо бо гуноҳкорон хӯрок намехӯрд, Ҷро лозим меомад, ки доим танҳо хӯрок хӯрад. Аммо ин чо қобили зикр аст, ки агарчи Исо бо гуноҳкорон хӯрок мехӯрд, Ҷ ҳеч гоҳ корҳои бади онҳоро таҳсин намекард ва шаҳодати Худо безътибор намекард. Ҷ чунин вазъиятро танҳо барои ба ҳақиқат ба покӣ даъват кардани онҳо истифода мебард.

9,13 Мушкилии фарисиён дар он буд, ки агарчи онҳо маросимҳои дини яҳудиёро дақиқкорона ба чо меоварданд, дилҳои онҳо

сахт, хунук ва бераҳм буданд. Бинобар ин Исо ба онҳо гуфт, ки бираванд ва маънои суханони Яҳуваро *биомӯзанд*: “*Марҳамат мехоҳам, на қурбонӣ*” (иктибос аз Хуш. 6,6). Агарчи Худо низоми қурбонӣ оварданро муқаррар кардааст, \bar{U} намехост, ки маросимҳо росткори ботиниро иваз намоянд. Худо маросимҳо нест, ва маросимҳои аз худотарсии шахсӣ дур, чуноне ки фарисиён инро ба ҷо меоварданд, ба \bar{U} мақбул нестанд. Онҳо шариатро ҳарф ба ҳарф ба ҷо меоварданд, аммо ба мӯхточони ёрии рӯхонӣ ҳамдардӣ надоштанд. Онҳо танҳо бо шахсони худписанд, яъне бо ҳаммонандони худ муошират менамуданд.

Баръакс, Худованд Исо возеху равшан ба онҳо гуфт: “*Ман омадам, ки на одилро, балки гуноҳкоронро ба тавба даъват кунам*”. \bar{U} ҳам аз чихати эҳсон ва ҳам аз чихати қурбонӣ иродаи Худоро ба таври комил ба ҷо овард. Хулоса, дар ҷаҳон росткорон нестанд, бинобар ин \bar{U} барои ба тавба даъват намудани ҳамаи одамон омадааст. Аммо ин ҷо чунин фикре дар назар аст: даъвати \bar{U} танҳо барои онҳое таъсир дорад, ки худро гуноҳкор эътироф мекунанд. \bar{U} наметавонад ба онҳое шифо диҳад, ки мағрур, барои худ росткор ва тавбанопазиранд ба монанди фарисиён.

3. Аз Исо дар бораи рӯза мепурсанд (9,14–17)

9,14 Дар он ҳангом, эҳтимол, Яҳёи Ғутадиҳандаро ба ҳабс гирифта буданд. Шогирдони вай ба назди Исо бо масъалае омаданд. Худи онҳо *бисёр* рӯза медоштанд, аммо шогирдони Исо *рӯза намедоштанд*. Чаро?

9,15 Худованд ба онҳо мисол оварда, ҷавоб дод. \bar{U} Домод буд, шогирдонаш бошанд – меҳмонони базми арӯсӣ. То даме ки \bar{U} бо онҳо буд, лозим набуд, ки чун нишонаи мотам рӯза дошта бошанд. Аммо ҳангоме ки \bar{U} аз онҳо гирифта мешавад, шогирдонаш *рӯза медоранд*. \bar{U} аз онҳо ҳангоми марг ва дафнкунӣ гирифта шуда буд, ва ҳамчунин баъди ба осмон рафтани \bar{U} ҷисман ҳамроҳи шогирдон набуд. Агарчи, мувофиқи суханони Исо, ба мо рӯзадорӣ

фармуда нашудааст, аммо \bar{U} , аз афташ, рӯзаро чун машғулияти муносибе барои ононе ки интизори бозгашти Домод ҳастанд, меписандад.

9,16 Масъалае ки шогирдони Яҳё зикр карданд, Исоро водор намуд, то бигӯяд, ки Яҳё дар анҷоми як давра истода, давраи нави файзро эълон намуд. Масеҳ нишон дод, ки принципҳои гуногуни ин давраҳо набояд омехта кард. Кӯшиши омехтани шариат ва файз монанди он аст, ки бар *ҷомаи кӯҳна* аз *матои нав* дарбеҳ кунанд. Ҳангоми шустан он медарояд ва аз матои кӯҳна канда мешавад. Дар натиҷа сӯроҳӣ аз пештара бадтар мешавад. Габелин дуруст зикр мекунад:

*Масеҳияти яҳудиёна, ки файз ва Хушхабарро иқрор карда, дар баробари ин кӯшиши мекунад шариатро нигоҳ дорад ва росткорию ба воситаи шариат тарафдорӣ мекунад, дар назари Худо аз Исроили эътирофкунанда, ки дар гузашта ба бутҳо сачда менамуд, нафратовартар аст.*¹³

9,17 Ин омехтакуниро инчунин ба шароби нав, ки ба машки кӯҳна андохта шудааст, метавон монанд кард. Фишоре ки аз турш шуда ҷӯшидани шароби нав бармеояд, машки кӯҳнаро медаронад, чунки он аллақай чандирии худро гум кардааст. Ҳаёт ва озодии Хушхабар машки маросимпарастиро медаронад.

Фаро расидани давраи масеҳият ногузир боиси шиддатнокӣ мешуд. Хурсандиеро ки Исо овард, наметавон бо шаклҳо ва маросимҳои Паймони Куҳан мутобиқ намуд. Бояд тартиби тамоман нави ашё бошад. Петтингил инро ба таври зайл мефаҳмонад:

Ҳамин тавр Подшоҳ шогирдони Худо аз омехтани кӯҳна... ва нав...барҳазар дошт. Аммо ба ин нигоҳ накарда ин ҳамон корест, ки дар олами масеҳӣ карда шуд. Яҳудият дар байни ҳамаи ҷамоатҳои масеҳӣ қабул карда шудааст, ва ба либоси кӯҳна тамгаи “Масеҳият” часпонидани шудааст. Дар натиҷа – омехтаи бетартиб: на яҳудият, на масеҳият, балки табдили маросимии бовар ба Худои зинда бо корҳои мурда. Шароби нави наҷот ба воситаи файз ба машки кӯҳнаи шариатпарастӣ андохта шудааст, ва нати-

чааш чист? Ана ин тавр: машк кафида медарад, шароб бошад мерезад, ва қисми зиёди ин чуръаҳои пурқимати ҳаётбахш ҳайф мешавад. Шариат қувваи тарсонандаи худро гум кардааст, чунки бо файз омехта шудааст, ва файз зебоӣ ва табиати худро гум кардааст, чунки бо корҳои шариат омехта шудааст.¹⁴

И. Қудрати шифо додани беморони сиҳат-нашаванда ва зинда кардани мурдагон (9,18–26)

9,18–19 Муҳокимаронии Исоро дар бораи тағйири шариат сардори аз андӯх чун девона гардидаи куништ қатъ намуд, ки духтараш ҳозир мурда буд. Вай пеши Худованд зону зад, ва илтичо намуд, ки омада, духтарашро ба ҳаёт баргардонад. Рафтори вай тамоман ғайриоддӣ буд: сардори куништ аз Исо ёрӣ металабид! Бисёрии роҳбарони яҳудӣ аз хашм ва нафрати шариконашон метарсиданд. Исо бовари вайро ба инобат гирифта, ҳамроҳи шогирдонаш ба хонаи ин сардор равона шуд.

9,20 Халали дигар! Акнун ин зане буд, ки *дувоздаҳ сол боз гирифтори хунравӣ буд*. Ин гуна даҳолатҳо ҳеҷ гоҳ ба Исо дилбазан намешуданд. ӯ ҳамеша ботамкин ва дастрас буда, бо камоли майл ёрӣ мерасонд.

9,21–22 Илми тиб ба ин зан ёрӣ дода натавонист; амалан ҳолати вай бадтар мешуд (Марк. 5,26). Дар мӯхтоҷии саҳт буда, вай Исоро вохӯрд, ё ба ҳар ҳол ӯро дид, ки дар атрофаш мардуми зиёде буданд. Бо боварӣ ба он ки ӯ метавонад ва мехоҳад ба вай шифо бахшад, зан аз байни тӯда ба ӯ наздик омада, канори *либоси ӯро ламс* кард. ӯ ҳеҷ гоҳ бовари ҳақиқиро пайҳас накарда намонад. ӯ ба ақиб гашта, шифо ёфтани вайро эълон кард. Бори аввал дар давоми дувоздаҳ сол зан ҳис кард, ки *сиҳат шуд*.

9,23–24 Нақл боз ба сардори куништ, ки духтараш мурда буд, бармегардад. Ҳангоме ки Исо ба хона наздик шуд, навҳагарони касбӣ, чуноне ки касе гуфтааст, “бо андӯхи сунӣ” оху фиғон мекарданд. ӯ фармуд, ки хонаро аз ҳозирон ҳолӣ кунанд, ва дар айни замон эълон намуд, ки *духтар намурдааст, балки хуфтааст*. Аксари муҳаққиқони На-

виштаи Пок чунин меҳисобанд, ки Худованд калимаи “хуфтааст”-ро ба маънои мачозӣ истифода бурда, “марг”-ро дар назар дошт. Аммо дигарон ақида доранд, ки духтар дар ҳолати кома буд. Ин гуна маънидодкунӣ қудрати Исоро дар зинда карда тавонистани духтар рад намекунад, ҳатто агар вай мемурад ҳам; аммо ин таъкид мекунад, ки Исо поквичдон буд ва растохези мурдаро ба Худ нисбат намедод, дар ҳоле ки вай дар асл намурда бошад. Сэр Роберт Андерсон ин ақидаро дастгирӣ кард. Вай ба он ишора кард, ки падар ва ҳозирони дигар гуфтанд, ки вай мурдааст, аммо Исо гуфт: “*Не*”.

9,25–26 Ба ҳар ҳол, Худованд *дасти* духтарро *гирифт* ва мӯъҷиза ба амал омад: вай барҳост. Муддати зиёде нагузашта, хабари ин мӯъҷиза ба тамоми маҳал паҳн шуд.

Й. Қудрати додани биноӣ (9,27–31)

9,27–28 Вақте ки Исо аз хонаи сардори куништ *рафт*, *ду кӯр аз пайи ӯ рафта*, илтичо мекарданд, ки ба онҳо биноиро баргардонад. Ин ду нафар биноии табиӣ надоштанд, аммо биноии тези рӯҳонӣ доштанд. Ба Исо чун ба *Писари Довуд* мурочиат карда, онҳо ӯро Масеҳе ки дер боз интизораш буданд ва Подшоҳи ҳақиқии Исроил эътироф мекарданд. Ва онҳо медонистанд, ки вақте Масеҳ меояд, яке аз ваколатномаҳои ӯ қудрати ба нобиноён баргардонидани биноӣ хоҳад буд (Иш. 35,5; 42,7). Ҳангоме ки Исо бовари онҳоро санчида, пурсид, ки оё бовар доранд, ки ӯ *инро карда метавонад* (ба онҳо биноӣ бахшад), онҳо бе дудилағӣ ҷавоб доданд: “*Оре, Худовандо!*”

9,29–30 Он гоҳ Табиби бузург *чашмони онҳоро ламс карда* бовар кунанд, ки аз сабаби боварашон хоҳанд дид. Ҳамон дам *чашмони ҳар ду комилан сиҳат шуданд*.

Одамон мегӯянд: “Аввал дидан, сипас бовар кардан”. Худо мегӯяд: “Бовар кардан дидан аст”. Исо ба Марто мегуфт: “Оё ба ту нагуфтам, ки агар имон оварӣ, ҷалоли Худоро хоҳӣ дид?” (Юх. 11,40). Муаллифи Нома ба Ибриён навиштааст: “Бо имон дарк мекунем...” (11,3), фириста Юханно навишта

буд: “Ба шумо, ки ... имон доред, инро навиштаам, то донед...” (1Юх. 5,13). Худо аз он хел бовар норозӣ аст, ки аввал мӯъчиза металабад. Ҷ мехоҳад, ки мо ба Ҷ танҳо барои он бовар дошта бошем, чунки Ҷ Худост.

Чаро Исо ба шифоёфтагон *таъкид карда, гуфт*, ки ба ҳеч кас дар бораи мӯъчиза накл накунад? Аз зикр ба Магто 8,4 метавон тахмин намуд, ки Ҷ, эҳтимол, намехоҳад пеш аз вақт ҳаракатро барои ба тахти подшоҳӣ нишондани Ҷ барангезад. Халқ ҳанӯз бовар накарда буд, ва Ҷ наметавонад бар онҳо подшоҳӣ кунад, то даме ки онҳо аз олами боло зода нашаванд. Илова бар ин, шӯриши инкилобӣ барои Исо метавонист боиси қасоси даҳшатовари ҳукумати Рум шавад. Ба ғайр аз ин, Худованд Исо мебоист ба салиб мебаромад, пеш аз он ки чун Подшоҳ ҳукмронӣ карда тавонад. Ҷамаи он чи барояш роҳро ба сӯи Ҷолҷолто мебастан, нақшаи пешакӣ муайяншудаи Худоро тағйир меод.

9,31 Ин ду шахс, ки барои бозгардонидани биноияшон бениҳоят миннатдор буданд, шифоёбии мӯъчизаноки худро ба ҳама ҷо овоза карданд. Агарчи мо, шояд, кори онҳоро мефаҳмем ва ҳатто аз ин шаҳодати пурэхсози онҳо ба ваҷд оем, ҳақиқат он аст, ки беитоати комили онҳо ночор боиси зарари бештаре назар ба Ҷоида шуд, ва дар байни одамон на диққати пур аз Рӯх, балки диққати рӯякиро барангехт. Ҷатто хоҳиши пурэхтирос барои Ҷоида намудани миннатдорӣ наметавонад беитоати сафед кунад.

Ҷ. Қудрати воз кардани даҳонҳо (9,32–34)

9,32 Аввал Исо ба мурда ҳаёт бахшид, сипас ба нобиноён биноӣ дод, акнун ба гунг қобилияти суҳангӯӣ медиҳад. Аз афташ, мо дар ин ҷо тартиби муайяни мӯъчизаҳоро мебинем: аввал ҳаёт, баъд фаҳмиш ва сипас шаҳодат.

Рӯҳи нопок боиси гунгии ин одам шуда буд. Қасе дар бораи он ғамхорӣ кард, ки вайро ба назди Исо биёранд. Бигузур Худо тӯдаи номбарнашудагонро, ки воситаи Ҷ

шуда, дигаронро ба назди Исо оварданд, баракат диҳад!

9,33 Ҷамин ки *дев берун карда шуд, гунг ба гап даромад*. Бегуфтугӯ, мо метавонем тахмин кунем, ки ин одам тамоми қувваи суҳангӯии барқароршудаи худро барои ҳамду сано ва шаҳодат дар бораи Оне ки вайро шифо дод, истифода бурд. Одамони оддӣ мефаҳмиданд, ки *Исроил* шоҳиди мӯъчизаҳои беҳамто шудааст.

9,34 *Лекин фарисиён* ба онҳо ҷавоб меоданд, ки Исо *девҳоро ба воситаи калони девҳо берун мекунад*. Ин айбномаро Исо дертар гуноҳи нобахшиданӣ номид (12,32). Ба қудрати иблис нисбат додани мӯъчизаҳо ки Ҷ бо Рӯҳи Пок ба амал меовард, куфр бар зидди Рӯҳи Пок аст. Дар ҳоле ки дигарон аз ламси шифодихандаи Масеҳ баракат меёфтанд, фарисиён рӯҳан мурда ва нобинову гунг мемонданд.

VI. ФИРИСТАГОНИ МАСЕХ-ПОДШОҲ БА ИСРОИЛ ФИРИСТОДА МЕШАВАНД (9,35–10,42)

А. Эҳтиёҷ ба даравгарон (9,35–38)

9,35 Аз ин оят гардиши сеюми Ҷалили сар мешавад. Исо *дар шаҳрҳо ва деҳаҳо гашта*, Хушхабарии *Малакутро* мавъиза мекард, ки Ҷ Подшоҳи Исроил аст ва агар халқ тавба карда, Ҷро ҳамчун Подшоҳ эътироф намояд, Ҷ бар он подшоҳӣ хоҳад кард. Дар ин вақт ба Исроил самимона Подшоҳӣ пешниҳод карда мешуд. Ҷи мешуд, агар Исроил онро қабул мекард? Навиштаи Пок ба ин савол ҷавоб намедиҳад. Мо медонем, ки Масеҳ хоҳ ноҳок мебоист мемурд, то асоси одилонае барпо намояд, ки Худо ба он така карда, гуноҳкоронро барои тамоми замонҳо сафед кунад.

Таълим дода ва мавъиза карда, Масеҳ ҳар гуна бемориҳо ва хастагӣҳои одамонро шифо меод. Ҷуноне ки мӯъчизаҳо тавсифкунандаи омадани аввали Масеҳ дар фурутанӣ ва файз буданд, ҳамчунин онҳо нишондиҳандаи омадани дуноми Ҷ дар қудрат ва ҷалоли бузург хоҳанд буд (муқоиса кунед: Ибр. 6,5 “қувваҳои олами оянда”).

9,36 Ҳангоме ки вай ба тӯдаи исроилиёни бемадор ва нотавон менигарист, \bar{U} онҳоро чун *гӯсфандоне* медид, ки *чӯпон* надоранд. Дили калони пур аз *раҳми* \bar{U} ба онҳо дилсӯзӣ пайдо намуд. Оҳ, кошки мо метавонистем дар бораи азоб ва ҳолати рӯҳонии гумроҳшудагон ва нобудшавандагон бештар донем. Мо бояд ҳамеша чунин дуо кунем:

*Ёрӣ расон, то ман ба ин тӯдаи мардум
чунон нигарам,*

*ки Наҷоткор менигарист,
то даме ки чашмонам аз ашкҳо хира
шаванд.*

*Ёрӣ расон, то ба ин гӯсфандони гумроҳ
бо ҳамдари нигарам
ва онҳоро ба хотири муҳаббати \bar{U} дӯст
дорам.*

9,37 Кори азими дарави рӯҳониро ба чо овардан лозим буд, аммо *коргарон* кам буданд. Ин мушкилӣ, аз афташ, ҳоло ҳам вучуд дорад: эҳтиёҷ ҳамеша аз қувваи корӣ бештар аст.

9,38 Худованд Исо ба шогирдон фармуд, то аз *Соҳиби дарав* илтимос кунанд, ки ба дарави *Худ коргар фиристонад*. Аҳамият диҳед, ки дар ин чо эҳтиёҷ на маъноӣ даъватро дорад. Коргарон набояд *раванд*, то даме ки онҳоро *фиристанд*.

*Масех, Писари Худо, маро ба
кишварҳои нимишабӣ равона кард.
Дастони сӯроҳгардидаи \bar{U}
маро ба ин кор даъват намудаанд.*

Герхард Терстеген

Исо шахсияти *Соҳиби даравро* аниқ намекунад. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки ин Рӯҳи Пок аст. Дар боби 10,5 Исо худаш шогирдонро мефиристад, ва аз ин бояд аён бошад, ки Худи \bar{U} Ҳамонест, ки ба \bar{U} дар масъалаи хушхабаррасонии ҷаҳон бояд дуо кунем.

Б. Даъвати дувоздаҳ шогирд (10,1-4)

10,1 Дар ояти охири боби 9-ум Худованд шогирдони Худро ба дуоё водор менамуд, то коргарон бештар бошанд. Барои он ки ин дуо самимӣ бошад, коргарон худашон бояд хоҳиши ба кор рафтан дошта бошанд. Бинобар ин мо дар ин чо дармеёбем, ки Худованд *дувоздаҳ шогирди Худро* даъват

мекунад. \bar{U} аллакай онҳоро интихоб кард, ва акнун онҳоро ба хизмати махсуси хушхабаррасонӣ барои халқи Исроил даъват менамояд. Ҳамроҳи даъват ба онҳо қудрати пешкардани рӯҳҳои нопок ва шифо додани ҳаргуна бемориҳо дода шуда буд. Дар ин чо беҳамтоии Исо дида мешавад. Дигарон низ мӯъҷиза ба амал меоварданд, аммо ҳеч кас ҳеч гоҳ ин қудратро ба касе тахвил наодаст.

10,2–4 Инак *номҳои дувоздаҳ шогирд*:

1. *Шимъӯн*, ки *Петрус* номида шуда буд. Вай пурҳарорат, олиҳиммат ва дӯстдор буда, табиатан сарвар буд.
2. *Андрӣс*, *бародараш*. Вайро бо Исо Яҳёи Ғӯтадиҳанда шиносонида буд (Юх. 1,36. 40). Баъд вай бародараш Петрусро назди \bar{U} овард. Аз ҳамон вақт ба назди Исо овардани дигарон машғулияти вай шуд.
3. *Яъқуб ибни Забдой*, ки дертар вайро Ҳиродус қатл кард (Аъм. 12,2), – аввалини дувоздаҳ нафар, ки бо марги риёзаткашона мурд.
4. *Юҳанно*, *бародараш*. Ҳамчунин писари Забдой; вай шогирде буд, ки Исо дӯсташ медошт. Ба шарофати вай мо Инчили чорум, се нома ва Ваҳйро дорем.
5. *Филиппус*. Сокини Байт-Сайдо, вай Натанъилро ба назди Исо овард. Вайро бояд аз Филиппуси хушхабаррасон дар китоби Аъмол фарқ кунем.
6. *Барталмо*. Чунин ҳисобида мешавад, ки вай Натанъил ҳамон исроилиест, ки Исо дар вай макре наёфт (Юх. 1,47).
7. *Тумо*, ки боз “Экизак” низ номида мешуд, одатан чун “Тумои шубҳакунанда” маълум аст; аммо шубҳаҳои вай боиси ҳамду санои аҷиб ба Масех гардиданд (Юх. 20,28).
8. *Матто*. Собик андозгундор, ки ин Инчилро навиштааст.
9. *Яъқуб ибни Ҳалфой*. Дар бораи вай ягон чизи аниқ маълум нест.
10. *Лаббой*, ки *лақабаш Таддо* буд. Вай ҳамчунин бо номи Яҳудо ибни Яъқуб маълум аст (Лук. 6,16). Ягона гуфтаи вай дар Юх. 14,22 навишта шудааст.
11. *Шимъӯни Қанно*, ки Луко вайро Ғаюр менамод (6,15).

12. *Яҳудои Исқариот*, таслимкунандаи Худованди мо.

Шогирдон он вақт тахминан аз бист то сисола буданд. Онҳо аз роҳҳои гуногуни зиндагӣ даъват шуда буданд ва, эҳтимол, лаёқатҳои ин ҷавонон миёна буд. Бузургии аслии онҳо дар мушоракаташон бо Исо буд.

В. Фиристодан ба Исроил (10,5–33)

10,5–6 Сипас ин боб нишондодҳои Исороиди юриши махсуси мавъизагарӣ ба *хонадони Исроил* дар бар мегирад. Онро бо фиристодани ҳафтад шогирд (Лук. 10,1) ё бо Супориши бузург (Мат. 28,19.20), ки дертар ба вукӯъ пайвастанд, набояд омехта кунем. Ин супориши муваққатие буд бо мақсади махсус: эълон кардани он ки *Малакути Осмон* наздик шудааст. Агарчи баъзе қонунҳо барои халқи Худо арзиши ҳамешагиро барои ҳамаи асрҳо доранд, он ҳақиқате ки баъзеи онҳоро дертар Худованд Исо бекор кард, исбот мекунад, ки онҳо на барои доимӣ амал кардан дода шуда буданд (Лук. 23,35.36).

Аввал ҳатти ҳаракат дода мешавад. Шогирдон набояд назди *гайрияҳудиён* ё *сомариён* – қабилани омехтае ки барои яҳудиён манфур буданд, мерафтанд. Хизмати онҳо дар он вақт танҳо ба *гӯсфандони гумишудаи хонадони Исроил* маҳдуд карда шуда буд.

10,7 Вазифаи онҳо хабар додан дар бораи он мебошад, ки *Малакути Осмон* наздик аст. Агар Исроил ин хабарро қабул накунад, барои вай узре нахоҳад буд, зеро эълони расмӣ махсус барои онҳо карда шуда буд. Подшоҳии Осмон дар шахси Подшоҳ наздик шудааст. Исроил бояд ба қароре ояд: Ёро қабул кунанд ё рад кунанд.

10,8 Ба шогирдон ваколатномаҳо дода шуда буданд, то рисолати онҳо тасдиқ карда шавад: Онҳо бояд *беморонро шифо* меоданд, *маҳавиёнро пок* мекарданд, *мурдагонро эҳё* мекарданд¹⁵ ва *девҳоро берун* мекарданд. Яҳудиён мӯъҷиза талаб мекарданд (1Қӯр. 1,22), бинобар ин Худо меҳрубонона илтифот намуда, ба онҳо ин мӯъҷизаҳоро дод.

Дар хусуси муқофот бошад намояндагони Худованд набояд барои хизматашон

ягон хел музд гиранд. Онҳо баракатҳоро муфт гирифтанд ва онҳоро бояд муфт ба дигарон бидиҳанд.

10,9–10 Онҳо набояд барои сафар хӯрокворӣ захира мекарданд. Охир онҳо исроилиӣ буданд, ки ба исроилиён мазъиза мекарданд, ва дар миёни исроилиён қоидае маъмул буд, ки шахси меҳнаткаш лоиқи ғизо аст. Бинобар ин онҳо набояд бо худ *тилло*, *нуқра*, *мис*, *тӯрба*, *ду пероҳан*, *чорук* ё асо мегирифтанд. Эҳтимол, ин ҷо пойафзоли эҳтиётӣ ё асои эҳтиётӣ дар назар дошта шудааст, зеро дар дасташон аллакай асое буд, ки иҷозати бо худ бурдани онро доштанд (Марк. 6,8). Маънои ин гуна рафтор чунин аст: эҳтиётоти онҳо мувофиқи принципи “ҳар рӯз барои худ ғамхорӣ мекунад” қонун карда мешаванд.

10,11 Онҳо дар бораи *манзил* чӣ гуна бояд ғамхорӣ мекарданд? Ҳангоме ки онҳо ба *шаҳр* мебаромаданд, бояд дар он ҷо соҳибхонаи *шоистаро* меҷустанд, ки онҳоро чун шогирдони Худованд қабул мекард ва барои қабул кардани хабари овардаашон ҳозир мебуд. Агар онҳо чунин соҳибхонаро ёбанд, пас бехтараш тамоми вақти дар ин шаҳр буданашон дар он ҷо бимонанд, ҳатто агар шароити бехтари зиндагӣ ёфт шавад.

10,12–14 Агар хонадон онҳоро қабул кунад, онҳо бояд онҳоро баракат диҳанд ва барои меҳмондорӣ бо эҳтиром ва бо мамнуният шодбош гӯянд. Аз тарафи дигар, агар хонадон фиристодагони Худовандро қабул накунад, пас зарурате нест, то дуо гӯянд, ки сулҳи Худо дар он хонадон бошад, яъне онҳо набояд ба ин хонадон баракат меҳостанд. Ва на танҳо ин: онҳо мебоист норозигии Худоро нишон дода, *губори пойҳои худро* афшонанд. Шогирдони Масеҳро рад карда, хонавода Худи Ёро рад мекард.

10,15 Исо огоҳ кард, ки дар *рӯзи доварӣ* ин гуна радкунӣ боиси ҷазои бештаре назар ба ҷазои *Садӯм* ва *Амӯрои* фосидшуда хоҳад шуд. Ин суханон исботи онанд, ки дар дӯзах дараҷаҳои гуногуни ҷазо хоҳад буд, вагарна чӣ гуна ҳолати як гурӯҳ аз дигаре *саҳлтал* буда метавонад?

10,16 Дар ин оятҳо Исо ба дувоздаҳ шогирди Худ маслиҳат медиҳад, ки агар таъкибот сар шаванд, бояд чӣ кор кунанд. Онҳо, *мисли гӯсфандон дар миёни гургон*, дар ихотаи одамоне хоҳанд буд, ки касди нобуд кардани онҳоро доранд. Онҳо бояд *мисли морон зирак* буда, аз муқобилияти бефоида ва вазъиятҳои хатарнок канораҷӯӣ намоянд. Онҳо бояд *мисли кабӯтарон содда* ва тахти ҳимояи зиреҳи хислати росткорона ва бовари бериё бошанд.

10,17 Онҳо инчунин бояд аз яҳудиёни нобовар ҳазар кунанд, ки онҳоро *ба маҳкамаҳо хоҳанд супурд ва дар қуништҳои худ қамчинқорӣ хоҳанд кард*. Таъқиботи онҳо ҳам шаҳрвандӣ ва ҳам динӣ хоҳанд буд.

10,18 Ба хотири Масеҳ онҳоро *назди ҳокимон ва подшоҳон хоҳанд бурд*. Аммо кори Худо бар бадии инсон ғолиб хоҳад шуд. “Инсон мақсади бад дорад, аммо Худо роҳи Худо дорад”. Ҳангоми мағлубияти зоҳирӣ шогирдон афзалияти беҳамтое хоҳанд дошт – дар назди ҳокимон ва *халқҳо* шаҳодат додан. Худо ҳамаи ходисаҳоро ба некӣ мегардонад. Масеҳият аз ҳокимияти шаҳрвандӣ хеле азият кашидааст, агарчи “ҳеч як таълимот барои ҳукуматдорон фоидаи бештаре наовардааст”.

10,19–20 Шогирдон набояд пешакӣ тайёрӣ бинанд, ки ҳангоми пурсиш чӣ гӯянд. Чун ин вақт фаро расад, *Рӯҳи Худо* хиради поки даркорино барои ҷунон ҷавоб додан медиҳад, ки Масеҳро ҷалол дода, айбдоркунандагонро парешонфикр ва шармсор намоянд. Дар тафсири ояти 19 бояд аз ду ифрот барканор буд. Аввалан, соддалавҳона аст фикр кунем, ки масеҳӣ ҳеч вақт набояд пешакӣ ба мавъиза омода шавад. Сониян, ақидае ҳаст, ки ин оят ба замони мо дахл надорад. Дуруст ва мувофиқи мақсад он аст, ки мавъизагар назди Худо дуо гуфта, барои ҳар як ҳолати мушаххас сухани мувофиқро интизор шавад. Аммо он низ ҳақиқат аст, ки дар вазъияти бўҳронӣ ҳамаи бовардорон метавонанд ба ваъдаи Худо умед банданд, ки барои бо илҳомии илоҳӣ сухан гуфтани хирад ато менамоянд. Онҳо барои Рӯҳи Падари мо баландгӯяк мешаванд.

10,21 Исо шогирдони Худо ро оғоҳ намуд, ки онҳо бо хиёнат ва бевафой рӯ ба рӯ хоҳанд шуд. *Бародар* бар *бародари* худ хабаркашӣ хоҳад кард. *Падар фарзанди* худро таслим хоҳад кард. *Фарзандон бар зидди волидон* худ шаҳодат хоҳанд дод, ва дар натиҷа волидон кушта хоҳанд шуд.

Ҷ. К. Макаули дар ин хусус хуб гуфтааст:

*Мо нафрати ҷаҳонро таҳаммул намуда, дар муҳити хубе ҳастем... Хизматгор аз дасти душман муомилаи беҳтареро аз он чи Худованд аз сар гузаронид, интизор буда наметавонад. Агар дар ҷаҳон барои Исо чизи беҳтаре аз салиб ёфт нашуд, пас барои пайравонаш низ фойтуни тиллоӣ ёфт нахоҳад шуд; агар барои Ҷ танҳо хорҳо буданд, пас барои мо гулчанбар нахоҳад буд... Танҳо биёед дилпурӣ ҳосил мекунем, ки ҷаҳон моро дар ҳақиқат “ба хотири Масеҳ” бад мебинад ва дар мо ягон чизи нафратовар ва нолоиқ барои Худои меҳрубон, ки мо намояндаиш ҳастем, нест.*¹⁶

10,22–23 Ҳама аз шогирдон *нафрат* хоҳанд кард – на ҳама бе истисно, балки дар ҳама маданиятҳо, миллатҳо, синфҳо ва ғайра. “*Лекин ҳар ки то ба охир сабр кунад, наҷот хоҳад ёфт*”. Агар ин оятро дар алоҳидагӣ гирем, шояд чунин намоянд, ки наҷотро бо сабри суботкорона ноил шудан мумкин аст. Мо медонем, ки ин суханонро набояд чунин тафсир кунем, чунки дар тамоми Навиштаҷот нишон дода мешавад, ки наҷот тӯҳфаи ихтиёронии файзи Худо ба воситаи бовар аст (Эфс. 2,8.9). Ин оят ҳамчунин он маъноро надорад, ки вафодорони Масеҳ аз марги табиӣ халосӣ меёбанд, зеро дар ояти пешина марги баъзе шогирдони вафодор пешгӯӣ карда шудааст. Тафсири соддатарин ҳамин аст: сабр нишонии наҷотёфтагонии ҳақиқист. Ононе ки ҳангоми таъқибот то ба охир сабр мекунанд, бо суботкории худ нишон медиҳанд, ки бовардорони ҳақиқӣ мебошанд. Ҳамин гуна суханро мо дар Мат. 24,13 меёбем. Он ба бақияи бовафои яҳудиён дар давраи мусибати азим дахл дорад, ки садокати худро ба Худованд Исо аз даст додан нахостанд. Сабри онҳо возеҳ нишон медиҳад, ки онҳо шогирдони ҳақиқӣ мебошанд.

Дар порчаҳои Навиштаи Пок, ки дар бораи оянда мегӯянд, Рӯҳи Худо аксар вақт аз ояндаи наздик ба ояндаи дур мегузарад. Пешгӯӣ метавонад маънои нопурраи ба замони наздик дахлдор дошта, дар замони нисбатан дур иҷроиши пурра дошта бошад. Масалан, ду омадани Масех метавонанд дар як порча бе тафсир якҷоя карда шаванд (Иш. 52,14,15; Мик. 5,2–4). Дар оятҳои 22 ва 23 Худованд Исо ҳамин гуна гузариши пешгӯиро ба кор мебарад. Ҷ шогирдони Худо аз он азиятҳои огоҳ мекунад, ки ба хоҳири Ҷ хоҳанд кашид; сипас вай, аз афташ, ба замони мусибати азим мегузарад ва шогирдонро чун намояндагони хоси пайравони содиқи яҳудии Худ мебинад. Ҷ аз азиятҳои масеҳиёни аввалин ба азиятҳои мегузарад, ки бовардорон пеш аз омадани дуҷуми Ҷ аз сар хоҳанд гузаронд.

Қисми аввали ояти 23-ро метавон ба дувоздаҳ шогирд мансуб донист: “Агар дар шаҳре шуморо таъқиб кунанд, ба дигаре бигузед”. Зарур нест, ки онҳо зери зулму ситам монанд, агар имкони бовичдононаи аз он канораҷӯӣ кардан бошад. “Аз хатар барҳазар будан гуноҳ нест. Аз иҷрои вазифа гурехтан гуноҳ аст”.

Қисми ояти 23 моро ба оянда мегузарад, ба рӯзҳои пеш аз зуҳури Масех барои подшоҳӣ: “...пеш аз он ки ҳамаи шаҳрҳои Исроилро тай кунед, Писари Одам хоҳад омад”. Ин калимаҳо ба хизмати шогирдон дахл дошта наметавонанд, чунки Писари Одам аллакай омад. Баъзе муаллимони Навиштаи Пок ин оятро чун ишора ба вайрон карда шудани Уршалим дар соли 70–уми асри мо мефаҳманд. Аммо фаҳмидан душвор аст, ки чаро дар бораи ин вайроншавӣ чун дар бораи “омадани Писари Одам” гуфтан мумкин аст. Дар ин ҷо дидани омадани дуҷуми Ҷ ба ҳақиқат наздиктар менамояд. Дар замони мусибати азим бародарии яҳудии ба Масех содиқ дар ҳама ҷо Хушхабари Подшоҳиро паҳн хоҳад кард. Онҳоро таъқиб ва пеш хоҳанд кард. Аммо то тамоми шаҳрҳои Исроилро давр задани онҳо Масех бармегардад, то ки душманонашро доварӣ намояд ва Подшоҳии Худо барқарор кунад.

Шояд чунин намояд, ки байни ояти 23 ва Матто 24,14 зиддият ҳаст. Ин ҷо ишора шудааст, ки на ҳамаи шаҳрҳои Исроилро то омадани Писари Одам давр хоҳанд зад. Он ҷо гуфта мешавад, ки то зуҳури дуҷуми Ҷ Хушхабари Подшоҳӣ дар тамоми ҷаҳон мавъиза карда мешавад. Аммо ин ҷо муҳолифате нест. Хушхабар дар тамоми ҷаҳон мавъиза карда мешавад, агарчи шарт нест, ки ба ҳар як одам. Аммо ин мавъиза боиси муқобилияти саҳт хоҳад шуд, дар Исроил мавъизагаронро бераҳмона таъқиб карда, садди роҳашон хоҳанд шуд. Бинобар ин онҳо ҳамаи шаҳрҳои Исроилро давр наметавонанд.

10,24–25 Шогирдони Худованд бисёр вақт имкон доштанд ҳайрон шаванд, ки чаро ба онҳо муносибати бад мекунад. Агар Исо Масех буд, чаро шогирдони Ҷ бояд азият кашанд, ба ҷои он ки подшоҳӣ кунанд? Дар оятҳои 24 ва 25 Масех ошӯфтагии онҳоро пешакӣ фаҳмида, ҷавоб медиҳад, ба тавре ки дар бораи муносибатҳои онҳо бо Ҷ хотиррасон мекунад. Онҳо шогирдон мебошанд, ва Ҷ Устод аст. Онҳо хизматгоронанд ва Ҷ Оғои онҳост. Онҳо аҳли хона, Ҷ бошад Соҳиби хона аст. Шогирд будан маънои пайрави Устод буданро дорад, на ин ки аз Ҷ болотар будан. Хизматгори набояд интизори он бошанд, ки бо онҳо назар ба Соҳибашон беҳтар муомила хоҳанд кард. Агар соҳиби мӯхтарамии хонаро “Баал-Забул” (“Сардори магасҳо” – ҳудои эҷруниён, ки номи вайро яҳудиён ба ҷои номи “иблис” истифода мебаранд) номида бошанд, пас аҳли хонаи Ҷро беш аз ин таҳқир хоҳанд кард. Шогирд будан ба монанди Устод радшуда будан аст.

10,26–27 Худованд се бор ба шогирдонаш мегӯяд, “натарсед” (оятҳои 26, 28, 31). Аввалан, онҳо набояд аз ғалабаи зоҳирии душманонашон тарсанд. Кори Ҷ дар рӯзи оянда бошарафона сафед карда мешавад. То ҳол Хушхабари Ҷ ниҳон буда, таълимоташ нисбатан махфӣ буд. Аммо ба зудӣ шогирдон бояд таълимоти масеҳиро, ки то ҳол ниҳонӣ, на дар пеши ҷамъият нақл карда мешуд, далерона эълон намоянд.

10,28 Аввалан, шогирдон бояд аз ғазабе ки қобили куштан аст, натарсанд. Бадтарин

чизе ки одамон карда метавонанд, *куштани ҷисм* аст. Марги ҷисмонӣ – барои масеҳӣ мусибати бадтарин нест. Мурдан яъне бо Масеҳ будан аст, ва ин хеле беҳтар аст. Марг – озодшавӣ аз гуноҳ, андӯхҳо, бемориҳо, азобҳо ва марг ва гузаштан ба чалоли ҷовидонӣ аст. Дигар хел гӯем, бадтарин коре ки одамон карда метавонанд, дар асл беҳтарин чизест, ки метавонад бо фарзанди Худо рӯй диҳад.

Шогирдон бояд аз одамон натарсанд, онҳо бояд дар назди Оне *ҳаросон бошанд, ки қодир аст ҳам ҷисм ва ҳам рӯхро дар дӯзах нобуд кунад*. Талафоти калонтарин – ҷудоии ҷовидонӣ аз Худо, аз Масеҳ ва аз умед аст. Марги рӯхонӣ – талафотест, ки андоза кардан намешавад, ва маргест, ки бо ҳеч нархе аз он барканор шудан имкон надорад.

Суханони Исо дар ояти 28 навиштаҷоти болои қабри марди Худо Чон Ноксро ба хотир меоранд: “Ин чо шахсе хобидааст, ки аз Худо чунон метарсид, ки ҳеч гоҳ аз рӯи ягон одам наметарсид”.

10,29 Дар байни азиятҳои даҳшатнок буда, шогирдон бояд бовар мекарданд, ки Худо барои онҳо ғамхорӣ мекунад. Худованд инро дар мисоли гунчишке ки дар ҳама чо ҳаст, ба мо меомӯзад. Дутои ин паррандагони беарзиш *ба як фулус* (тангаи мисин) *фурӯхта мешуданд*. Аммо ба ҳар ҳол *ягонтои онҳо бе хости Падар*, бе он ки *ӯ бохабар бошад ё ҳозир бошад, наметурад*. Чуноне ки касе гуфтааст: “Худо дар дафнкунии ҳар як гунчишк ҳозир аст”.

10,30–31 Худи ҳамон Худо, ки барои ҳар як гунчишк шахсан шавқманд аст, ҳамаи *мӯйҳои сари* ҳар як фарзандашро доимо ба ҳисоб мегирад. Як қабза мӯй, албатта, аз гунчишке камтар арзиш дорад. Ин далели он аст, ки халки *ӯ* барои *ӯ* аз *гунчишкон* дида хеле *бартарӣ доранд*. Пас, оё мешояд, ки мо битарсем?

10,32 Дар асоси муҳокимарониҳои пештара, чӣ чиз барои шогирдони Масеҳ аз он оқилонатар буда метавонад, ки *ӯро дар назди мардум бебокона эътироф кунанд?* Подоши ҳар гуна шармсорӣ ё шармандагӣ ки онҳо аз сар мегузаронанд, дар осмон дода хоҳад шуд, вақте Худованд Исо онҳоро *дар*

назди Падари Худ эътироф мекунад. Ин чо ба эътирофи Масеҳ дохил мешаванд: бахшидани ҳаёти худ ба *ӯ* чун ба Худованд ва Начоткор, ва дар натиҷаи ин бо ҳаёт ва бо даҳон эътироф намудани *ӯ*. Ин роҳ аксарияти дувоздах шогирдро ба эътирофи шахсии Худованд ба воситаи марги риёзаткашона овард.

10,33 Инкор кардани Масеҳ дар замин боиси инкор шудан *дар назди Падар дар осмон* хоҳад буд. Дар ин ҳол инкор кардани Масеҳ маънои рад кардани даъвои *ӯро* ба ҳаёти касе дорад. Онҳое ки ҳаёташон дар амал мегӯяд: “Ман ҳеч гоҳ Туро намедонистам”, дар охир суханони Масеҳро хоҳанд шунид: “Ман ҳеч гоҳ туро намедонистам”. Худованд ин чо на инкоркунии муваққатино дар зери фишор дар назар дорад, чуноне ки бо Петрус буд, балки чунин инкоркунии ки одатӣ ва ниҳой мешавад.

Г. На осоиштагӣ, балки шамшер (10,34 – 39)

10,34 Суханони Худованди моро бояд маҷозан фаҳмид, вақте натиҷаҳои аёни омадани *ӯ* чун максоди яқини омадани *ӯ* ифода мешаванд. *ӯ* мегӯяд, ки *на барои он омадааст, то осоиштагӣ* биёрад, *балки шамшер*. *ӯ* дар ҳақиқат барои он омад, ки осоиштагӣ биёрад (Эфс. 2,14–17). *ӯ* омад, то ки чаҳон ба воситаи *ӯ* начот ёфта тавонад (Юҳ. 3,17).

10,35–37 Аммо ин чо гап дар он аст, ки ҳар гоҳе шахсони алоҳида шогирдони *ӯ* мешаванд, оилаҳояшон ба муқобили онҳо бармехезанд. Ба падари бовардор писараш муҳолифат хоҳад кард; ба модари масеҳӣ – духтари начотнаёфтааш. Хушдомани аз нав зодашударо келини аз нав зоданашуда бад мебинад. Ҳамин тавр, тез-тез байни оила ва Масеҳ интиҳоб кардан лозим меояд. Ҳеч кадом алоқаи табиӣ набояд шогирдро аз вафодории мутлақ ба Худованд барканор созад. Начоткор бояд аз падар, модар, писар ё духтар авлотар бошад. Яке аз нархҳои шогирд будан аз сар гузаронидани муносибати шиддатнок, чанҷолҳо ва канораҷӯии аҳли хонавода аст. Ин муносибати душма-

нона аксаран аз он чи дар дигар соҳаҳои зиндагӣ вомехӯрад, талхтар мешавад.

10,38 Аммо, ба ғайр аз оила, боз чизе ҳаст, ки метавонад Масеҳро аз ҷои ҳаққонии истиқоматаш маҳрум созад – ин дӯст доштани ҳаёти худ мебошад. Бинобар ин Исо илова намуд: *“Ва ҳар ки салиби худро намебардорад ва маро пайравӣ намекунад, лоиқи Ман нест”*. Салиб, албатта, олати қатл буд. Салибро гирифта, аз пайи Масеҳ равона шудан – чунон ба \bar{U} вафодорона зистан аст, ки ҳатто ҳуди марг ҳам барои ин нархи беҳад зиёд натобад. На аз ҳама шогирдон талаб мешавад, ки барои Худованд ҷон диҳанд, аммо ҳама бояд \bar{U} ро чунон баланд қадрдонӣ кунанд, ки ҷони худро арзишнок нахисобанд.

10,39 Муҳаббат ба Масеҳ бояд ғаризаи худнигоҳдориро пурра ба худ тобеъ кунад: *“Ҳар кӣ ҷони худро нигоҳдорӣ кунад, онро барбод хоҳад дод; ва ҳар ки ҷони худро дар роҳи Масеҳ барбод диҳад, онро нигоҳдорӣ хоҳад кард”*. Васваса дар он аст, ки аз пайи нигоҳдории ҳаёти худ шуда, кӯшиш кунем, ки аз дард ва маҳрумшавии ҳаёти бахшидашавии пурра канораҷӯӣ кунем. Ҳаёти барои ҳаловати худ гузаронида – ҳаёти барбодрафта аст. Он ҳаёт бештар фоиданок аст, ки дар хизмат ба Масеҳ гузаштааст. Одаме ки аз сабаби ба \bar{U} бахшидани ҳаёти худ ҷони худро барбод медиҳад, ҳаётро бо фаровонии ҳақиқӣ хоҳад ёфт.

Ғ. Пиёлаи оби сард (10,40–42)

10,40 На ҳама хушхабари шогирдонро рад хоҳанд кард. Баъзеҳо онҳоро чун фиристодагони Масеҳ қабул намуда, муносибати хайрхоҳона хоҳанд дошт. Шогирдон барои подоши ин меҳрубонӣ имконияти маҳдуде хоҳанд дошт, аммо онҳо бояд ҳеҷ парвояе накунанд – ҳар он чи барои онҳо карда мешавад, ҳамчун барои Худи Худованд кардашуда ҳисоб ёфта, бо мукофоти муносиб тақдир карда хоҳад шуд.

Қабули шогирди Масеҳ ба қабули Худи Масеҳ баробар аст, қабули Масеҳ бошад – чун қабули Падар аст, ки *Фиристандаи \bar{U}* мебошад, чунки фиристодашуда намояндаи фиристанда аст. Қабули сафире ки намояндаи ҳукумати кишварест, ки вайро ваколат-

дор намудааст, бо кишвари вай муносибатҳои дипломатӣ доштан аст.

10,41 *Ҳар кӣ пайгамбарро ба исми пайгамбар қабул кунад, мукофоти пайгамбарро хоҳад гирифт*. А. Т. Патерсон шарҳ медиҳад:

Ибриён мукофоти пайгамбарро аз ҳама баландтар меҳисобиданд, зеро агарчи подшоҳон ба исми Худованд ҳукмронӣ мекарданд ва қоҳинон ба исми Худованд хизматгзорӣ мекарданд, аз тарафи Худованд пайгамбар меомад ва ҳам подшоҳро, ҳам қоҳинро насиҳат мекард. Масеҳ мегӯяд, ки ҳарчанд ту ғайр аз қабули пайгамбар ба исми пайгамбар кори дигаре накуни, ҳамон мукофоте ки ба пайгамбар дода мешавад, ба ту низ дода мешавад, агар ту ба вай ёрӣ диҳӣ. Агар ту одаме танқид кардани воизонро дошта боши, дар ин бора фикр кун! Агар ту ёрӣ диҳӣ, ки вай дар бораи Худо сухан гӯяд ва дастгирияш кунӣ, аз мукофоти вай насибе хоҳӣ гирифт; аммо агар вай аз боиси ту дар тарк кардани қор душворӣ кашад, ту мукофотатро аз даст медиҳӣ. Ёрӣ додан ба одаме ки кори нек кардан мехоҳад, кори бузург аст. Ту набояд ба либос ва намуди зоҳирии вай, ба тарзи рафтор ва овози вай аҳамият диҳӣ, балки бояд аз ҳамаи ин болотар нигоҳ карда, гӯӣ: “Шояд ин хабаре аз Худо барои ман бошад? Шояд ин одам барои ҷони ман пайгамбари Худо бошад?” Агар ҳамин тавр бошад, вайро қабул кун, суханон ва қорашро зиёда кун ва аз мукофоташ насибе бигир.¹⁷

Ҳар кӣ одилро ба исми одил қабул кунад, мукофоти одилро хоҳад ёфт. Касе ки ба дигарон аз рӯи ҷолибияти ҷисмонӣ ё вазъи молиявӣ баҳо медиҳад, наметавонад дарк кунад, ки арзишҳои ҳақиқии ахлоқӣ аксаран намуди назарногир доранд. Чӣ тавре ки одам бо шогирди соддатарин рафтор кунад, Худи Худованд бо вай ҳамон тавр рафтор хоҳад кард.

10,42 Ҳеҷ кори неке ки барои шогирди Масеҳ карда шудааст, номаълум наметавонад. Ҳатто як пиёлаи оби сард сазовори баҳои баланд хоҳад шуд, агар он ба шогирд ба хотири пайравии Худованд буданаш дода шудааст.

Ҳамин тавр, Худованд супориши махсуси Худо ба дувоздаҳ шогирд тамои карда, ба онҳо мартабаи подшоҳиро медиҳад. Ҳа, онҳо ба зиддият, рад шудан, ҳабс, шиканча, зиндонӣ шудан ё, мумкин аст, ба марг дучор хоҳанд шуд. Аммо бигузур онҳо ҳеҷ фаромӯш накунад, ки намояндагони Подшоҳ ҳастанд ва афзалияти пуршарафи онҳо аз номи Ӯ суҳан рондан ва амал кардан аст.

VII. МУҲОЛИФАТИ АФЗУДАИСТОДА ВА РАД ШУДАНИ МАСЕҲ (Б. 11-12)

А. Яҳёи Ғӯтадиҳанда зиндонӣ мешавад (11,1–19)

11,1 Шогирдонро ба хизматгузори махсуси муваққатӣ ба хонадони Исроил фиристода, Исо аз он ҷо равона шуд, то ки дар шаҳрҳои Чалил, ки шогирдонаш то ин вақт он ҷо мезистанд, таълим диҳад ва мавъиза кунад.

11,2–3 Дар ин ҳангом Ҳиродус Яҳёро зиндонӣ кард. Яҳё танҳо монда ва шасташ гашта, ба шубҳа афтод. Агар Исо Масеҳи ҳақиқӣ аст, пас чаро вай роҳ дод, ки саромадаш дар зиндон азоб кашад? Чун бисёр одамони бузурги Худо, Яҳё ба таназзули муваққатии бовар гирифтор шуда буд. Бинобар ин вай *ду нафар аз шогирди худ фиристод*, то аз Исо пурсанд, ки оё Ӯ ҳақиқатан ҳамонест, ки пайғамбарон ваъда кардаанд, ё онҳо Масхшудаи дигареро интизор шаванд.

11,4–5 Исо ба онҳо ҷавоб дода, ба Яҳё хотиррасон кард, ки Ӯ мӯъҷизаҳоеро ба амал меорад, ки оиди Масеҳ пешгӯӣ шудаанд: *кӯрҳо мебинанд* (Иш. 35,5), *шалҳо роҳ мераванд* (Иш. 35,6), *маҳавиён пок мешаванд* (Иш. 53,4 бо Мат. 8,16.17 муқоиса кунед), *карҳо мешунаванд* (Иш. 35,5), *мурдагон эҳё мешаванд* (ин мӯъҷизаи пешгӯинашуда аз мӯъҷизаҳои пешгӯишуда бузургтар буд). Исо инчунин ба Яҳё хотиррасон кард, ки Хушхабар ба *мискинон башорат дода мешавад*, то ки пайғамбарӣ оиди Масеҳ, ки дар Ишаъё 61,1 навишта шудааст, иҷро шавад. Одатан пешвоёни дин диққати худро ба сарватмандон ва асилзодагон равона мекарданд. Масеҳ Хушхабарро ба *мискинон* овард.

11,6 Сипас Наҷоткор илова намуд: “*Ва хушо касе ки дар ҳаққи Ман ба васваса наафтад*”. Агар ин суҳанон аз шахси дигаре бармеомаданд, ин худтаърифкунии худписанди калонтарин мебуд. Дар даҳони Масеҳ онҳо ифодаи ҳаққонии камолоти шахсии Ӯ буданд. Ба ҷои он ки чун генерали оличаноб биёяд, Масеҳ чун дуредгари фурутан омад. Олиҳимматӣ, ҳалимӣ ва хоксориӣ Ӯ ба ақидаи маъмул оиди Масеҳи ҷанговар мувофиқат намекарданд. Одамоне ки пайрави хоҳишҳои ҷисм буданд, ба даъвоҳои Ӯ оиди Подшоҳӣ шубҳа мекарданд. Аммо баракати Худо дар онҳоест, ки бо нигоҳи рӯзонӣ дар Исои Носирӣ Масеҳи ваъдашударо дид.

Ояти 6-ро набояд чун таъна ба Яҳё шарҳ дод. Бовари ҳар кас баъзан мӯхтоҷи тақвият ва дастгирӣ мешавад. Пастравии муваққатии бовар як чиз аст, ва дучори монетаи доимӣ шудан дар дарккунии ҳақиқии Исои Масеҳ – чизи дигар. Як боб тамоми таърихномаи одам нест. Агар ҳаёти Яҳёро умуман ба назар гирем, дар он оиди садоқат ва мардонагӣ навиштаҳоеро пайдо мекунем.

11,7–8 Ҳамин ки шогирдони Яҳё бо суҳанони дилбардории Исо рафтанд, Худованд ба *мардум* муроҷиат карда, Яҳёи Ғӯтадиҳандаро таърифу тавсиф намуд. Худи ҳамин тӯдаи мардум ҳангоми мавъизаҳои Яҳё дар биёбон назди вай ҷамъ мешуданд. Чаро? *Оё барои дидани наӣи беқувват* – одаме ки аз ҳар боди фикрҳои одамӣ *меларзад*? Албатта, не! Яҳё мавъизагари нотарс, инсоф дар ҷисм буд, ки аз хомӯшии дида азобро, ва аз дурӯтгӯӣ дида маргро авлотар медонист. *Оё барои дидани шахси дарбории хушлибосе мерафтанд*, ки аз роҳат лаззат мебарад. Албатта, не! Яҳё марди оддии Худо буд, ки ҳаёти ҷиддияш таънае ба давуғечи беандозаи одамон буд.

11,9 *Оё онҳо барои дидани наӣи рафта буданд?* Албатта, Яҳё пайғамбар буд, ҳатто калонтарини анбиё. Худованд ин ҷо дар назар надошт, ки вай бо сифатҳои шахсӣ, хушсуханӣ ё лаёқати боваркунонӣ аз дигарон беҳтар буд; вай барои он калонтар буд, ки саромади Масеҳ-Подшоҳ буд.

11,10 Ин аз ояти 10 аён мегардад: Яҳё иҷрошавии пешгӯии Малокӣ (3,1) буд –

қосиде ки мебоист пешопеши Худованд меомад ва халкро барои омадани *Ў муҳайё* мекард. Дигарон омадани Масехро пешгӯй мекарданд, аммо Яҳё он интихобшудае буд, ки мебоист дар ҳақиқат омадани *Ўро* эълон мекард. Хуб гуфта шудааст: “Яҳё барои Масех рохро муҳайё кард, ва сипас ба хотири Масех аз ин роҳ рафт”.

11,11 Ифодаи “*он ки дар Малакути Осмон хурдтарин аст, аз вай бузургтар аст*” исбот мекунад, ки Исо дар бораи афзалияти Яҳё сухан меронд, на дар бораи хислаташ. Одаме ки *дар Малакути Осмон хурдтарин аст*, шояд хислаташ аз хислати Яҳё беҳтар набошад, аммо афзалияташ *бештар аст*. Шаҳрванди Подшоҳӣ будан имтиёзи бештарест назар ба эълон кардан дар бораи фаро расидани он. Афзалияти Яҳё ба он маъно бештар буд, ки вай рохро барои Худованд муҳайё кард, аммо аз баракатҳои Подшоҳӣ баҳравар нашуд.

11,12 Аз ибтидои хизматгузории Яҳё то зиндонӣ шуданаш *Малакути Осмон* ба *фишор* *рӯ* ба *рӯ* буд. Фарисиён ва китобдонон бо тамоми қувват ба он муқобил меистоданд. Шоҳ Ҳиродус қосиди *Ўро* зиндонӣ карда, ба ин муқобилият саҳми худро гузошт.

Ва зӯрварон онро мерабоянд. Ин ибораро ду хел шарҳ додан мумкин аст. Якум: душманони Подшоҳӣ бо тамоми қувва мекӯшанд Подшоҳиро ба даст оваранд, то ки онро маҳв созанд. Яҳёро рад кардани онҳо пешгӯии дар оянда рад карда шудани ҳам Худи Подшоҳ, ҳам Подшоҳии *Ў* гардид. Аммо он метавонад чунин маъно ҳам дошта бошад: Онҳое ки ба омадани Подшоҳ тайёранд, аз ин хабар ба ҷӯшу хурӯш омаданд ва тамоми мушакхояшонро ба кор дароварданд, то ки ба Подшоҳии *Ў* дароянд. Маънои Луко 16,16 чунин аст: “Таврот ва суҳафи анбиё то Яҳёст; аз он вақт ин ҷониб Подшоҳии Худо башорат дода мешавад, ва ҳар кас бо чидду чаҳд ба он дохил мешавад”. Ин ҷо Подшоҳии Худо чун шаҳри муҳосирашуда тасвир карда мешавад, ки ҳамаи синфҳои одамон аз берун ба он зарбаҳо мезананд, то ки ба он дохил шаванд. Барои ин қувваи муайяни *рӯҳонӣ* лозим аст.

Кадоме аз ин ду ақида қабул карда шавад ҳам, мазмун ин ҷо чунин аст: мавъизаи Яҳё боиси аксуламале гардид, ки натиҷаҳои васеъ паҳншуда ва амиқ дошт.

11,13 “*Зеро тамоми анбиё ва Таврот то вақти зуҳури Яҳё пешгӯй кардаанд*”. Омадани Масех дар давоми тамоми Навиштаҳо аз Ҳастӣ то Малокӣ пешгӯй карда мешуд. Ҳангоме ки Яҳё ба арсаи таърих қадам гузошт, нақши беҳамтои вай на танҳо пайғамбарӣ, балки эълон кардани иҷроиши ҳамаи пешгӯиҳои оиди зуҳури аввали Масех буд.

11,14 Малокӣ пешгӯй кард, ки то омадани Масех Илёс чун саромад хоҳад омад (Мал. 4,5.6). Агар одамон Исоро чун Масех қабул кардан мехостанд, Яҳё нақши Илёсро иҷро мекард. Яҳё Илёси аз нав зиндашуда набуд; дар Юҳ. 1,21 вай Илёс буданашро рад кард. Аммо вай пеш аз Исо дар *рӯҳ* ва қуввати Илёс омад (Лук. 1,17).

11,15 На ҳама Яҳёи Ғӯтадиҳандаро қабул карданд ё маънои амиқи хизматгузории вайро фаҳмиданд. Бинобар ин Худованд илова намуд: “*Ҳар ки гӯши шунаво дорад, бишнавад!*” Бо суханони дигар: Эътибор диҳед, ки маънои чизи шунидаатонро гум нақунед! Агар Яҳё пешгӯиро оиди Илёс иҷро карда бошад, пас, Исо Масехи ваъдашуда аст! Ҳамин тавр, Исо вақолати Яҳёи Ғӯтадиҳандаро тасдиқ карда, даъвои Масехи Худо будани худро тасдиқ кард. Қабул кардани яке маънои қабул кардани дигареро низ дорад.

11,16–17 Аммо *насле* ки Исо ба он мурочиат мекунад, барои қабул кардани *ҳеҷ кадоми* онҳо хавасманд набуд. На *Ў*, на саромади *Ў* диққати яҳудиёнеро, ки имтиёзи дидани зуҳури Масех-Подшоҳи худро доштанд, ҷалб накард. Ҳар ду барои онҳо муаммо буданд. Исо онҳоро ба *кӯдакони* шаттоҳ монанд мекунад, *ки дар кӯчаҳо нишаста*, аз ҳар чизе ки ба онҳо пешниҳод кунанд, норозӣ мешуданд. Агар рафиконашон мехостанд най навозанд, то ки онҳо *рақсида* тавонанд, онҳо рад мекарданд. Агар *дӯстонашон* сахнаҷаи дафнкуниро бозидани шаванд, онҳо *намегиристанд*.

11,18–19 Яҳё ҳамчун зоҳид *омад*, ва яҳудиён вайро дар чинзадагӣ айбдор карданд. *Писари Одам*, баръакс, чун одамони мукаррарӣ меҳӯрд ва менӯшид. Агар зоҳиди Яҳё яҳудиёро ба ҳолати ногувор меандохта бошад, пас, онҳо мебоист қаноатманд мешуданд, ки хӯроки Исо маъмулӣ, оддӣ аст. Аммо не! Онҳо Ӯро *марди пурхӯр ва майгусор, дӯсти боҷгирон ва гуноҳкорон* номиданд. Албатта, Исо ҳеҷ гоҳ берун аз андоза намехӯрд ва наменӯшид; айбдоркунии онҳо тамоман нодуруст буд. Дар ҳақиқат, Ӯ *дӯсти боҷгирон ва гуноҳкорон* буд, аммо на ба он маъное ки онҳо гумон мекарданд. Ӯ дӯсти гуноҳкорон шуд, то ки онҳоро аз гуноҳҳо халос кунад, аммо ҳеҷ гоҳ дар гуноҳ иштирок намекард ва гуноҳҳои онҳоро маъқул намедонист.

“*Ва ҳикмат аз тарафи фарзандонаш тасдиқ карда мешавад*”. Албатта, Худованд Исо ҳикмат дар сурати одамӣ мебошад (1Кӯр. 1,30). Агарчи нобоварон ба Ӯ тӯҳмат карда метавонистанд, Ӯ бо қорҳои Худ ва ҳаёти пайравони Худ сафед мешуд. Агарчи аксарияти яҳудиён метавонистанд Ӯро чун Масеҳ-Подшоҳ қабул накунанд, даъвоҳои Ӯ бо мӯъҷизаҳои ва бо дигаргунии рӯҳонии шогирдонаш пурра тасдиқ мешуданд.

Б. Вой ба ҳоли шаҳрҳои тавбанакардаи Чалил (11,20–24)

11,20 Имтиёзҳои калон дар худ масъулияти калонро доранд. Ҳеҷ ягон шаҳр ҳолати имтиёзноктаре аз шаҳрҳои Кӯрозин, Байт-Сайдо ва Кафарнаҳум надошт. Писари таҷассумёфтаи Худо дар кӯчаҳои пурчанги онҳо мегашт, мардуми интиҳобшудаи онро таълим меод ва қисми зиёди *мӯъҷизаҳои* Худо дар он ҷойҳо ба амал овард. Ҳамаи ин далелҳои раднашавандаро дида, онҳо дар дилсаҳтии худ *тавба карданро* рад карданд. Барои ҳамин боиси ҳайрат нест, ки Худованд бояд ба онҳо ҳукми қатъӣ мебаровард.

11,21 Ӯ аз *Кӯрозин ва Байт-Сайдо* саркард. Ин шаҳрҳо мурочиати меҳрубонаи Начоткор-Худояшонро шуниданд ва бо вучуди ин аз Ӯ дидаву дониста рӯ гардонданд. Исо фикран ба шаҳрҳои *Сур ва Сидӯн* бармегардад, ки бо ҳукми Худо барои

расвоӣ ва бутпарастӣ хароб гашта буданд. Агар онҳо имтиёзи дидани мӯъҷизаҳои Исоро медоштанд, эҳтимол, бо тавбаи амиқ сар ҳам мекарданд. Бинобар ин *дар рӯзи доварӣ ҳолати Сур ва Сидӯн* аз ҳолати Кӯрозин ва Байт-Сайдо сабуктар хоҳад буд.

11,22 Калимаҳои “*дар рӯзи доварӣ сабуктар хоҳад буд*” ба он ишора мекунад, ки дар дӯзах дараҷаҳои гуногуни ҷазоҳо хоҳанд буд, чуноне ки дар осмон низ подошҳои гуногун хоҳанд буд (1Кӯр. 3,12–15). Ягона гуноҳе ки одам барои он дар дӯзах гирифтори ҷазо мешавад, рад кардани итоат ба Исои Масеҳ аст (Юҳ. 3,36 б). Аммо вазнинии азобҳо дар дӯзах ба имтиёзҳои радшуда ва гуноҳҳои содиркардаи одамон вобаста аст.

11,23–24 Кам шаҳре монанди *Кафарнаҳум* ёфт мешуд, ки ба он ин қадар афзалиятҳо зоҳир шуда бошанд. Пас аз он ки дар Носира Ӯро рад карданд, он барои Исо чун шаҳри зодгоҳаш шуд (Мат. 9,1, муқоиса кунед бо Марқ. 2,1–12), ва Ӯ баъзе мӯъҷизаҳои оличанобтарин – далелҳои раднашавандаи Масеҳияти Худо – дар он ҷо ба амал оварда буд. Агар Садӯми гуноҳкор, маркази ҳомосексуализм, ин гуна имтиёз меодшт, он тавба мекард ва набуд карда намешуд. Кафарнаҳум афзалиятҳои зиёде дошт. Сокинони он бояд тавба мекарданд ва бо шодӣ Худовандро эътироф мекарданд. Аммо Кафарнаҳум рӯзи муносибро аз даст дод. Гуноҳи Садӯм хеле калон буд. Аммо ҳеҷ гуноҳе бештар аз он нест, ки Кафарнаҳум Писари поки Худоро рад кард. Бинобар ин Садӯм дар рӯзи доварӣ на ба андозаи Кафарнаҳум ҷазо дода хоҳад шуд. Кафарнаҳум, ки бо имтиёзаш *ба осмон* барафрошта шуда буд, дар рӯзи доварӣ *ба дӯзах сарнагун хоҳад шуд*. Агар ин ҷазо барои Кафарнаҳум одилона бошад, пас, хеле одилонатар аст барои ҷойҳои ки Навиштаи Пок бисёр аст, ва Хушхабар ба воситаи радио шунавонида мешавад ва шахсоне ки баҳонаи ноогоҳӣ доранд, хеле кам ҳастанд.

Дар айёми Худованди мо дар Чалил чор шаҳри маълум буд: Кӯрозин, Байт-Сайдо, Кафарнаҳум ва Табария. Ӯ танҳо ба сеои аввал ҳукм баровард, на ба Табария. Ва натиҷааш чист? Кӯрозин ва Байт-Сайдо

чунон хароб гаштанд, ки ҳоло ҷои аники онҳо маълум нест. Ҷои Кафарнаҳум муайян нашудааст. Табария то ҳол ҳаст. Ин пешгӯии хайратовар аст – боз як далели он ки Начоткор ҳамадон аст, ва Навиштаи Пок бо илҳоми илоҳӣ навишта шудааст.

В. Аксуламали Начоткор ба радкуни **(11,25-30)**

11,25–26 Се шаҳри Ҷалил на чашмон доштанд, то бубинанд, на дил, то Масеҳи Худоро дӯст доранд. Ҷ медонист, ки муносибати онҳо ба Ҷ ибтидои радкунии пурра буд. Ҷ ба он ки онҳо аз тавба кардан рӯ тофтанд, чӣ аксуламале нишон медод? Бе хашмгинӣ ва бе қасосгирӣ. Аниқтараш, Ҷ бо шукргузори ба сӯи Худо овоз баланд кард, ки ҳеч чиз мақсадҳои олии Ҷро вайрон карда натавонист. “*Туро, эй Падар, эй Худованди осмон ва замин, ситоиш мекунам, ки ин чизҳоро аз хирадмандон ва оқилон пинҳон доштӣ ва ба кӯдакон ошкор кардӣ*”.

Мо бояд аз ду нофаҳмии имконпазир канораҷӯӣ кунем: Аввалан, Исо барои ҷазои ногузири шаҳрҳои Ҷалил хурсандӣ зоҳир намекард. Сониян, Ҷ намехост гӯяд, ки Худо бо дасти Худ ин нурро аз хирадмандон ва оқилон нигоҳ дошт.

Ин шаҳрҳо имконияти номахлуди бо хушнудӣ пешвоз гирифтани Худованд Исоро доштанд. Онҳо дидаву дониста қарор доданд, ки ба Ҷ итоат накунанд. Ҷангоме ки онҳо нурро рад карданд, Худо онро аз онҳо пинҳон кард. Аммо нақшаҳои Худо ҳеч гоҳ нобарор намешаванд. Агар оқилон бовар накунанд, Худо онро ба онҳое медиҳад, ки дили фурӯтан доранд. “Ҷ гуруснагонро аз неъматҳо пур мекунад, сарватмандонро бошад дастҳои мефиристад” (Лук. 1,53).

Касе ки ба сабаби хеле оқил ва доно буданаш чунин меҳисобад, ки ба Масеҳ эҳтиёҷ надорад, гирифтори кӯрии ақл мешавад. Аммо онҳое ки ба норасоии хирадашон иқрор мешаванд, ваҳйи Касеро қабул мекунанд, ки “дар Ҷ ҳамаи ганҷҳо ва дониш ниҳон аст” (Кӯл. 2,3). Исо Падарро барои он шукр мегуфт, ки мувофиқи пешбинии Ҷ, агар баъзеҳо Исоро қабул накунанд, баъзеи дигар қабул мекунанд. Дар рӯ ба рӯи

нобоварии азим Ҷ дар нақша ва мақсади асосии Худо тасалло меёфт.

11,27 *Ҷама чизро Падар ба Масеҳ сунирда буд.* Дар даҳони ҳар каси дигар ин ҳамчун даъвои ниҳоят худбоварона садо медод; Худованд Исо бошад танҳо ҳақиқатро баён мекунад. Дар он хангом, ба сабаби авҷ гирифтани муҳолифат, ҳеч ба назар намерасид, ки Падар ҳама чизро роҳнамоӣ мекунад, аммо бо вучуди ин ҳамин тавр буд. Аз рӯи нақшаи пешакӣ кашидашуда ҳаёти Исо бемайлон ба музаффарияти пуршарафи хотимаӣ наздик мешуд. “*Ҷеҷ кас Писарро, ҷуз Падар, намешиносад*”. Ин ҷо сирри донистанашавандаи шахсияти Масеҳ ниҳон аст. Ягонагии табиати илоҳӣ ва одамм дар як шахс боиси мушкилоте мешавад, ки ақли инсонро ба ҳарос меоваранд. Масалан, проблемаи марг ҳаст: Худо мурда наметавонад. Аммо ба ҳар ҳол Исо Худо аст, ва Ҷ мурд. Дар баробари ин табиати илоҳӣ ва одамии Ҷ ҷудонашаванда мебошанд. Агарчи мо Ҷро медонем, дӯст медорем, ба Ҷ бовар мекунем, аммо ба ҳар ҳол дарк мекунем, ки танҳо Падар метавонад Ҷро пурра фаҳмад.

Лек асрори номи Ту

хеле баланд мебошанд,

Болотар аз ҳар фаҳмиш,

к- офаридаат дорад;

Танҳо Падар (чӣ изҳороти аҷиб!)

Писарро фаҳмида метавонад.

Ту, эй Барраи Худо, сазовори он ҳастӣ,

ки андар ҳузури Ту ҳар зоне хам шавад!

Йосия Кондер

“*Ва ҳеҷ кас Падарро намешиносад, ҷуз Писар ва касе ки Писар бихоҳад ба вай ошкор кунад*”. Падар низ даркнашаванда аст. Дар ниҳояти қор, танҳо Худо он қадар бузург аст, ки Худоро фаҳмида тавонад. Одам наметавонад Худоро бо қувват ё ақли худ дарк кунад. Аммо Худованд Исо Падарро ба интиҳобшудагони худ ошкор карда метавонад ва мекунад. Касе ки Писарро мешиносад, Падарро низ мешиносад (Юҳ. 14,7).

Ба ҳар ҳол баъди ҳамаи ин гуфтаҳо бояд иқрор шавем, ки хангоми ҷустуҷӯи маънидоди ояти 27 мо бо ҳақиқатҳои рӯ ба рӯ мешавем, ки бароямон хеле баланд мебошанд. Мо хира мебинем, гӯё дар оина.

Ва ҳатто дар ҷовидонӣ ақли маҳдуди мо наметавонад бузургии Худоро баҳо диҳад ё сирри таҷассумро дарк кунад. Ҳангоме мо мехонем, ки Падар танҳо ба интиҳобшудагони Писар ошкор мешавад, фикр дар бораи интиҳоби худсаронаи якчанд писандидагон моро ба васваса андохта метавонад. Ояти оянда огоҳ мекунад, ки ин гуна тафсир нодуруст аст. Худованд Исо ба ҳама заҳматкашон ва гаронборон даъвати умумиро эълон мекунад, то ки онҳо ба назди \bar{U} оянд ва осоиш пайдо кунанд. Дигар хел гӯем, \bar{U} барои аён кардани Падар онҳоеро интиҳоб кард, ки ба \bar{U} чун ба Худованд ва Начоткор боварӣ кардаанд. Ин даъвати бениҳоят меҳрубононаро таҳлил намуда, биёед ба хотир меорем, ки Исо инро баъди он гуфт, ки шаҳрҳои Ҷалил \bar{U} ро шармандавор рад карданд, агарчи барояшон лутфу марҳамати зиёде карда буд. Бадбинӣ ва яқравии инсонӣ натавонистанд муҳаббат ва меҳрубонии \bar{U} ро хомӯш кунанд. А.Ҷ. МакКлейн гуфта буд:

*Агарчи халқи Исроил ба сӯи ҷазои вазнини Худо наздик шуда истодааст, Подшоҳи он дар сухани охирини Худ дарро барои наҷоти шахсӣ калон мекушояд. Ва \bar{U} бо ин исбот мекунад, ки ҳатто дар арафаи доварӣ \bar{U} Худои меҳрубонӣ аст.*¹⁸

11,28 Оед. Омадан – яъне бовар кардан (Аъм. 16,31), қабул кардан (Юх. 1,12), хӯрдан (Юх. 6,35), нӯшидан (Юх. 7,37), бозгашт кардан (Иш. 45,22), эътироф кардан (1Юх. 4,2), шунидан (Юх. 5,24.25), аз дар даромадан (Юх. 10,9), дарро кушодан (Вахй 3,20), ламс кардани либоси \bar{U} (Мат. 9,20.21) ва қабул кардани тӯҳфаи ҳаёти ҷовидонӣ ба воситаи Масеҳ, Худованди мо (Рум. 6,23).

Назди Ман. Предмети бовар – на Калисо, на рамзи бовар ва на мансабдори рӯхонӣ, балки Масеҳи зинда аст. Начот дар *Шахсият* аст. Касе ки Исоро дорад, чунон начот ёфтааст, ки танҳо Худо метавонад он гуна начот диҳад.

Эй ҳамаи заҳматкашон ва гаронборон. Барои ба назди Исо бо роҳи дуруст омадан одам бояд иқрор шавад, ки зери бори гарони гуноҳ аст. Танҳо он кас начот ёфта метавонад, ки ҳалокшуда будани худро эътироф мекунад. Пеш аз бовар ба Худованд

Исои Масеҳ касе бояд пеши Худо аз гуноҳи худ тавба кунад.

Ва ман ба Шумо оромӣ хоҳам бахшид. Аҳамият диҳед, ки оромӣ дар ин ҷо тӯҳфа аст, ва он на барои кор ва хизмат дода шудааст. Ин *оромии наҷот* аст, ки баъди дарки он фаро мерасад, ки Масеҳ кори раҳо карданро дар Ҷолҷолто ба амал овард. Ин *оромии вичдон* аст, ки баъди дарки он меояд, ки ҷазои гуноҳ як бор барои ҳама пардохта шуда буд ва Худо ин нархро бори дуюм талаб намекунад.

11,29 Дар оятҳои 29 ва 30 даъват ба начот бо даъват ба хизмат иваз мешавад.

Юғи Маро ба гардани худ гиред. Ин маънои онро дорад, ки ба иродаи \bar{U} итоат кунем ва роҳбарии ҳаёти худро ба \bar{U} вогузорем (Рум. 12,1).

Ва аз Ман таълим ёбед. Вақте ки мо ҳокимияти \bar{U} ро дар тамоми соҳаҳои ҳаётмон эътироф мекунем, он гоҳ \bar{U} бо роҳҳои рафтавро таълим медиҳад.

Зеро ки Ман ҳалим ва фурутан ҳастам. Бар хилофи фарисиёни дағал ва мағрур, Устои ҳақиқӣ ҳалим ва фурутан аст. Ҳар касе ки юғи \bar{U} ро қабул мекунад, ҳамчунин ишғол кардани мавқеи пасттаринро ёд мегирад.

Ва ҷонҳои шумо оромӣ хоҳад ёфт. Ин оромии вичдон нест, балки оромии дил аст, ва онро вақте ба даст овардан мумкин аст, ки дар назди Худо ва одамон мавқеи аз ҳама пасттарро ишғол кунӣ. Ин оромӣ монанди ҳамон оромист, ки одам ҳангоми ба Масеҳ хизмат кардан эҳсос мекунад, вақте кӯшиши бузург буданро бас мекунад.

11,30 *Зеро юғи Ман хуш ва бори Ман сабук аст.* Боз ҳам тазоди ҳайратовар бо фарисиён. Исо дар бораи онҳо гуфта буд: “Борҳои гарон ва душворро баста, бар дӯши мардум мегузоранд, лекин худашон намеҳоянд онҳоро ҳатто бо як ангушт ҳаракат диҳанд” (Мат. 23,4). Юғи Исо сабук аст ва китфҳоро обила намезанонад. Касе тахмин кард, ки агар дар даромадгоҳи устохонаи дуредгарии Исо лавҳае мебуд, он мебоист чунин хонда мешуд: “Юғҳои ман айнан муносиб мебошанд”.

Бори Ман сабук аст. Ин маънои онро надорад, ки дар зиндагии масеҳӣ мушкилот, мусибатҳо ва дарду алам нест. Ин он маъноро дорад, ки моро лозим нест худамон танҳо онҳоро ба дӯш бардорем. Мо дар як юғ бо Касе баста шудаем, ки хангоми эҳтиёҷмандии мо миқдори даркорию баракатро медахад. Хизмат ба Ҷ ғулумӣ нест, балки он озодии комил аст. Ҷ. Ҳ. Човетт мегӯяд:

Бовардор ба хатои ногузир меафтад, вақте мекӯшад, ки вазнини зиндагиро бо юги якка пеш барад. Дар нақшаи Худо ҳеҷ гоҳ пешбинӣ нашуда буд, ки одам бори худро танҳо барад. Барои ҳамин ҳам Масеҳ бо одам танҳо дар юғ сару кор дорад. Юғ афзолест барои ду нафар, ва Худованд иҷозат мепурсад, то дар он дуҷум бошад. Ҷ меҳоҳад ҳар гуна меҳнати вазнинро ҳамроҳ ба ҷо оварад. Сирри осудагӣ ва галаба дар ҳаёти масеҳиёна дар он аст, ки юги бори “ман”-и худро бароварда, “юғ”-и раҳокунандаи Устодро дар бар кунем¹⁹.

Г. Исо – Худованди шанбе (12,1–8)

12,1 Дар ин боб бӯҳрони афзояндаи радкунӣ тасвир ёфтааст. Хашми зиёдшаванда ва душмани фарисиён акнун тайёр аст лабрес шавад. Мухолифате, ки дарғотхоро мекушояд, масъалаи рӯзи шанбе аст.

Дар ин рӯзи шанбе *Исо* ва шогирдонаш аз киштзор мегузаштанд. *Шогирдони Ҷ ба чидан ва хӯрдани хӯшаҳо сар карданд.* Шариат бе истифодаи дос қанда хӯрдани ғалларо аз киштзори ҳамсоя иҷозат меод (Так. Шар. 23,25).

12,2 Аммо *фарисиён*, ки дар риояи шариат ба масъалаҳои ҷузъӣ хурдагирӣ мекарданд, ба хулосае омаданд, ки бо ин кор қонуни *шанбе* шикаста шудааст. Агарчи ҷузъиёти даъвоҳо зикр нашудаанд, аз афташ, онҳо шогирдонро дар қорҳои зерин айбдор меҳисобиданд:

1. ҷамъоварии ҳосил (чидани хӯшаҳо),
2. кӯфтани он (бо дастон молиш додан),
3. бод додан (аз хас ҷудо кардани ғалла).

12,3–4 Исо ба норозигии бемаънои онҳо ҷавоб дода, ҳодисаеро, ки боре дар ҳаёти *Довуд* рух дода буд, хотиррасон кард. Боре,

хангоми гурехтан, ӯ ва ҳамроҳонаш ба ҷои беодаме рафта, *нонҳои тақдирро*, дувоздах нони хотиравино *хӯрданд*, ки ғайр аз қохинон қасе бояд намехӯрд. На *Довуд*, на одамони вай қохин набуданд, аммо ба ҳар ҳол *Худованд* ҳеҷ гоҳ онҳоро дар қори қардашон мазаммат накард. Чаро?

Ҳап дар он аст, ки шариати Худо ҳеҷ гоҳ дар назди худ мақсаде нагузошта буд, то ба содиқонаш бадӣ кунад. *Довуд* на бо айби худ ронда шуда буд. Вайро халқи гуноҳкор рад кард. Агар халқ *Довудро* ба ҷои қонуниаш мегузашт, на вай, на одамонаш *нонҳои тақдирро* намехӯрданд. Аз сабаби он ки дар *Исроил* гуноҳ буд, *Худо* ба онҳо иҷозат дод, ки ин қори манъшударо кунанд.

Монандкунӣ фаҳмоист. *Худованд Исо* Подшоҳи қонунии *Исроил* буд, аммо халқ ӯро ҳамчун фармонраво эътироф накард. Агар ба Масеҳ ҷои муносиби ӯро меоданд, он гоҳ шогирдони ӯро лозим намеомад то дараҷае паст фароянд, ки дар рӯзи шанбе ё ягон рӯзи дигар ҳамин тариқ хӯрок хӯранд. Ҳодисаи таърихӣ тақрор шуд. *Худованд* шогирдони *Худро* мазаммат накард, чунки онҳо ҳеҷ қори бад накарда буданд.

12,5 Исо ба фарисиён хотиррасон кард, ки қохинон дар рӯзҳои шанбе дар парастиишгоҳ *оини шанbero риоя накарда*, ҳайвонотро қурбонӣ мекунанд ва боз бисёр қорҳои дигари парастиишгоҳро иҷро менамоянд (Ад. 28,9.10), аммо *беғуноҳанд*, чунки хизматгузори *Худоро* ба ҷо меоранд.

12,6 Фарисиён медонистанд, ки қохинон ҳар шанбе дар парастиишгоҳ қор мекунанд ва онро фосид намекунанд. Пас чаро онҳо шогирдонро барои қоре ки дар ҳузури *Шахсе ки аз маъбад бузургтар* аст, қардаанд, танқид менамоянд? Подшоҳии *Худое*, ки дар Шахсияти Подшоҳ ҳузур дорад, албатта аз маъбад хеле бузургтар аст.

12,7 Фарисиён ҳеҷ гоҳ дили *Худоро* намефаҳмиданд. Дар *Хушаъ* 6,6 ӯ гуфтааст: “*Марҳаматро хоҳон ҳастам, ва на забҳро*”. *Худо* ҳамдардиро аз маросим авлотар меоданд. *Хӯшаҳо* дар рӯзи шанбе қандани халқ дар назари *Худо* беҳтар мебуд, назар ба ин ки ин рӯзро то ба дараҷаи аз ҳол рафтаи риоя кунанд. Агар фарисиён инро мефаҳмиданд,

шогирдонро таъна намезаданд. Аммо онҳо дақиқкории зоҳириро аз беҳбудии инсон авлотар меҳисобиданд.

12,8 Сипас Начоткор илова намуд: “*Зеро ки Писари Одам оғои рӯзи шанбе низ мебошад*”. Ҷ шариатро муқаррар намудааст, ва бинобар ин танҳо Ҷ тафсиркунандаи ихтисосноки маъноӣ он аст. Е. В. Рочерс мегӯяд:

Чунин ба назар мерасад, ки Матто, зеро роҳнамоии Рӯҳ, дар ин боб шарҳи кӯтоҳи номҳо ва вазифаҳои Худованд Исоро медиҳад: Ҷ Писари Одам аст; Оғои Шанбе; Хизматгори ман; Дӯстдоштаи ман; Писари Довуд; аз парастиишгоҳ бузургтар; аз Юнус бузургтар; аз Сулаймон бузургтар. Вай инро барои он мекунад, то нишон диҳад, ки рад кардани Исо ва тамоми ҳуқуқҳоро ба Ҷ надодан гуноҳи ҳалокатовар аст”²⁰

Пеш аз он ки ба воқеаи навбатӣ гузарем (дастхушкро дар рӯзи шанбе шифо додани Исо), таваққуфе мекунем ва дар бораи таълимоти Навиштаҷот оиди шанбе шарҳи кӯтоҳе медиҳем.

ШАНБЕ

Шаббат ҳамеша рӯзи ҳафтуми ҳафта (шанбе) буд ва хоҳад монд.

Худо дар рӯзи ҳафтум, пас аз шаш рӯзи офариниш, ором гирифт (Ҳас. 2,2). Он вақт Ҷ ба одам нафармуд, ки шанберо риоя кунад, лекин, эҳтимол, чунин принсипро дар назар дошт: як рӯзи ҳафта – рӯзи оромиш аст, ки бояд риоя намуд.

Ба халқи Исроил риояи шанбе фармуда шуда буд, вақте ки Даҳ фармон дода шуда буданд (Хур. 20,8–11). Фармон дар бораи шанбе аз фармонҳои дигар фарқ дорад; ин фармони маросимӣ аст, дар ҳоле ки фармонҳои дигар ахлоқӣ буданд. Сабаби ягонаи хуб набудани кор дар рӯзи шанбе, амри Худо аст. Фармонҳои дигар ба амалҳои дахл доштанд, ки *дар асоси худ* нодуруст буданд.

Манъи кор дар рӯзи шанбе ҳеҷ гоҳ ба хизмати Худо (Мат. 12,5), ба корҳои зарурати аввал (Мат. 12,3.4) ва ё ба некӯкорӣ (Мат. 12,11.12) дахле надошт. Аз Даҳ фармон нӯхтоаш дар Паймони Навин на чун конун, балки чун роҳнамоӣ барои масеҳиёне

ки аз рӯи файз зиндагӣ мекунанд, такрор мешаванд. Ягона фармоне ки риояи он ба масеҳиён фармуда нашуда буд, фармон оиди шанбе аст. Павлус таълим медиҳад, ки масеҳиро барои риоя накардани шанбе маломат кардан лозим нест (Қўл. 2,16).

Рӯзи махсуси ҳафта барои масеҳиён рӯзи *якуми* ҳафта (рӯзи якшанбе) аст. Дар ин рӯз Худованд Исо аз мурдагон бархост (Юх. 20,1), то исбот шавад, ки кори кафорат анҷом ёфта, мақбули Худо гаштааст. Дар ду рӯзи дигари Худованд Ҷ бо шогирдонаш вомаҳурд (Юх. 20,19.26). Рӯҳи Пок ба фиристагон дар рӯзи якуми ҳафта дода шуда буд (Аъм. 2,1; бо Иб. 23,15.16 муқоиса кунед). Шогирдони аввалин дар ин рӯз барои шикастани нон чамъ мешуданд, то марги Худовандро эълон кунанд (Аъм. 20,7). Ин рӯзи муқарраркардаи Худост, ки дар он ҳамаи масеҳиён бояд барои кори Худованд маблағ пасандоз кунанд (1Қўр. 16,1.2).

Шанбе, ё рӯзи ҳафтум, дар охири ҳафтаи қорӣ фаро мерасид; рӯзи Худованд ё якшанбе, ҳафтара бо дарки осудаи он сар мекунад, ки кори наҷот анҷом ёфтааст. Шанбе ёдоварии офариниши аввалин аст, Рӯзи Худованд бошад бо офариниши нав вобаста аст. Рӯзи шанбе рӯзи масъулият буд, рӯзи Худованд бошад – рӯзи имтиёз.

Масеҳиён рӯзи Худовандро на чун воситаи ба даст овардани наҷот ё расидан ба покӣ, ва на аз тарси ҷазо риоя мекунанд. Онҳо ин рӯзро ба сабаби садоқати дӯстдорона ба Оне ки Худо барои онҳо таслим кард, аз ҳамаи рӯзҳои дигар ҷудо мекунанд. Мо дар ин рӯз аз ҳамаи қорҳои рӯзгор озод буда, онро барои парастииш ва хизмат ба Масеҳ ҷудо карда метавонем.

“Шанбе бо рӯзи Худованд иваз карда шудааст” гуфтан нодуруст мебуд. Шаббат шанбе аст, рӯзи Худованд бошад якшанбе аст. Шанбе соя буд, ҷисм бошад Масеҳ аст (Қўл. 2,16.17). Растохези Масеҳ ифодакунандаи нуқтаи нави сарҳисоб аст, ва рӯзи Худованд маъноӣ ин ибтидорона дорад. Исо ҳамчун яҳудии аслие ки мувофиқи шариат зиндагӣ мекунад, шанберо риоя мекард (агарчи фарисеён Ҷро дар риоя накардани шанбе айбдор мекарданд). Ҳамчун Худо-

ванди шанбе \bar{U} онро аз қоида ва оинномаҳои бардурӯте ки чун қабати таҳшин бар болои он буданд, озод намуд.

Г. Исо дар рӯзи шанбе шифо медиҳад (12,9–14)

12,9 Аз байни киштзорҳо гузашта, Исо ба *куништ даромад*. Луқо ба мо нақл мекунад, ки китобдонон ва фарисиён низ он ҷо буданд ва рафтори \bar{U} ро мушоҳида мекарданд, то ягон айбе биёбанд (Луқ. 6,6.7).

12,10 Дар куништ *одаме буд, ки дасти хушкшудае дошт* – шаҳодати бесухани он ки фарисиён ба вай ёрӣ дода наметавонианд. То ҳол онҳо ба вай бо бепарвоии дилсардона муносибат мекарданд. Аммо баноҳост вай ба онҳо ҳамчун воситаи ба дом кашидани Исо даркор шуд. Онҳо медонианд, ки Начоткор ҳамеша майли сабук кардани дарди одамонро дорад. Онҳо фикр карданд, ки агар \bar{U} дар рӯзи шанбе шифо диҳад, онҳо метавонанд \bar{U} ро дар хатои сазовори ҷазо айбдор кунанд. Ва инак онҳо аз суҳанбозие сар карданд, ки дар шариат асос ёфта буд: “*Оё дар рӯзи шанбе шифо додан ҷоиз аст?*”

12,11 Дар ҷавоб Начоткор саволи рӯ ба рӯ дод: оё онҳо *гӯсфанди худро дар рӯзи шанбе аз чуқурӣ гирифта намебароранд*. Албатта, мебароранд! Чаро? Шояд, онҳо мегуфтанд, ки ин кори раҳмдилӣ аст; аммо боз фикри дигаре ҳам буда метавонист: *гӯсфанд арзиши нақдӣ дошт, ва онҳо ҳатто дар рӯзи шанбе ҳам зарари моддӣ дидан намехостанд*.

12,12 Худованди мо ба онҳо хотиррасон кард, ки одам аз *гӯсфанд арзиши бештаре дорад*. Агар ба хайвон раҳмдилӣ зоҳир кардан мумкин бошад, *рӯзи шанбе* ба одам *некӣ кардан* бештар *ҷоиз аст!*

12,13–14 Сарварони яҳудиҳо ба доми харисии худашон гирифтдор карда, Исо дасти хушкшударо шифо дод. Бо фармони “*Дасти худро дароз кун*” бовар ва иродаи инсонӣ ба кор андохта шуд. Итоаткорӣ бо шифо мукофотонида шуд. Ба шарофати Офаридгори аҷиб дасти он шахс *мисли дасти дигараш сиҳат шуд*. Шояд, шумо гумон кунед, ки фарисиён барои шифо ёфтани одаме ки онҳо ба вай ёрӣ дода

наметавонианд, хурсанд шуданд? Баръакс, онҳо ба хашм омаданд ва бар зидди \bar{U} *машварат намуданд*, то ки \bar{U} ро *ҳалок кунанд*. Агар ягон нафари онҳо дасти хушкшуда медошт, аз шифо ёфтани дастонаш дар ҳар кадом рӯзи ҳафта хеле хурсанд мешуд.

Д. Шифо барои ҳама (12,15–21)

12,15–16 Ҳангоме ки Исо фикри бади душманонашро *дарёфт*, аз он ҷо *дур шуд*. Бо вучуди ин ҳар ҷое ки \bar{U} мерафт, мардуми зиёде ҷамъ мешуданд, ва ҳар ҷое ки беморон ҷамъ мешуданд, \bar{U} *ҳамаи онҳоро шифо медод*. \bar{U} дар бораи шифоёбиҳои мӯъҷизанок нақл карданро на барои аз хатар паноҳ ёфтани, балки барои он манъ мекард, ки аз ҳама гуна ҳаракати тӯдаи мардум барои қаҳрамони машҳури халқӣ сохтани \bar{U} барканор бошад. Нақшаи Худо бояд иҷро шавад. Инқилоби \bar{U} фаро мерасад, аммо на ба воситаи рехтани хуни румиён, балки хуни Худи \bar{U} .

12,17–18 Супориши раҳмдили \bar{U} дар он буд, ки мебоист пешгӯии *Ишаъё* 41,9 ва 42,1–4 ба амал меомад. Пайғамбар Масеҳро чун фотеҳи фурутан пешбинӣ карда буд. Вай Исоро чун *Бандае* тасвир мекунад, ки \bar{U} ро Яхува *интиҳоб кардааст*: *Маҳбубе ки ҳусни таваҷҷӯҳи Худо бар \bar{U} ст*. Худо *Рӯҳи Худро бар \bar{U} хоҳад ниҳод* – пешгӯие ки ҳангоми ғӯтаи Исо иҷро шуд. Хизматгузории \bar{U} бо сарҳади Исроил маҳдуд нахоҳад буд: \bar{U} *доварио ба халқҳо эълон хоҳад кард*. Гуфтаи охири бо мурури баландтар садо додани “не”-и Исроил аҳамияти бештаре пайдо мекунад.

12,19 Сипас Ишаъё пешгӯӣ кард, ки Масеҳ *ситеза ва фиғоне нахоҳад кард* ва *овози \bar{U} ро дар кӯчаҳо нахоҳанд шунид*. Дигар хел гӯем, \bar{U} ошӯбгари сиёсии омма нахоҳад буд, ки одамонро барангезад. МакКлейн менависад:

*Ин Подшоҳ, ки “банда”-и Худост, на бо ёрии воситаҳои маъмулии ҷисмӣ ё авомфиребии сиёсӣ, на бо ёрии қувваҳои фавқуттабиӣ ки дар ихтиёраш ҳастанд, барои ба даст овардани мартабаи баланди комил-ҳуқуқи Худ саъй нахоҳад кард.*²¹

12,20 *Ū* найи хамидаро нахоҳад шикаст ва ё *фатилаи нимсӯхтаро хомӯш нахоҳад кард*. *Ū* барои ба даст овардани мақсадҳои Худ мискинон ва бечорагонро зери по нахоҳад кард. *Ū* шахси мазлум ва дилшикастаро дастгирӣ карда, таквият хоҳад дод. *Ū* ҳатто шарораи хурдтаринро хоҳад дамид, то даме ки оташ даргирад. Хизматгузории *Ū* то дами довариро ба галаба оварда расонида-наш давом хоҳад кард. Носипосӣ ва нафрати одаи наметавонанд муносибати фурутанона ва дӯстдоронаи *Ū*ро хомӯш кунанд.

12,21 *Ва халқҳо ба исми Ū умед хоҳанд баст*. Ишаъё калимаҳои дигарро ба кор бурдааст: "... ва қазираҳо ба таълимоти *Ū* интизор хоҳанд буд". Аммо маънои онҳо як аст. Қазираҳо – ба халқҳои бутпараст дахл дорад. Онҳо чун ононе тасвир карда мешаванд, ки мунтазири Подшоҳии *Ū* ҳастанд, то раияти содики *Ū* гарданд. Клейст ва Лилли ба ин иқтибос баҳои баланд медиҳанд:

*Яке аз дурдонаҳои Инчил, сурати ниҳоят зебои Масеҳ... Ишаъё ягонагии Масеҳро бо Падар, супориши таълим додани халқҳо, олиҳиммати *Ū* дар муносибат бо инсонияти азияткашида ва галабаи ниҳоми *Ū*ро тасвир мекунад: Барои инсоният ғайр аз номи *Ū* ҳеч гуна умеди дигаре нест. Масеҳ, Наҷотдиҳандаи ҷаҳон, на бо истилоҳоти хушки илмӣ тасвир шудааст, балки бо либоси қиматбаҳои тахайюлотии шарқӣ пӯшонидани шудааст.*²²

Е. Гуноҳи нобахшиданӣ (12,22–32)

12,22–24 Ҳангоме ки Исо чинзадаи кӯр ва гунгро шифо бахшид, одамони оддӣ ба таври чиддӣ ба фикр афтоданд, ки *Ū*, эҳтимол, Писари Довуд, Масеҳи Исроил аст. Ин фарисиёнро ба хашм овард. Онҳо, ки тобу тоқати ҳеч гуна ҳусни тавачҷӯҳеро ба Исо надоштанд, гуфтанд, ки *Ū* ин мӯъҷизаро ба воситаи Баал-Забул, калони девҳо, мекунад. Ин айбдоркунии мудҳиш, ки гӯё Исо қувваи шайтониро дорост, бори аввал рӯйрост баён карда шуд.

12,25–26 Ин фикрҳои онҳоро дарёфта, Исо ба фош кардани беақлии онҳо сар кард. *Ū* ба он ишора кард, ки ҳеч гуна салтанат,

шаҳр ё хонае ки бар зидди худ аз ҳам ҷудо шавад, устувор истода наметавонад. Агар *Ū* девҳоро бо қувваи шайтонӣ берун карда бошад, он гоҳ шайтон бар зидди худ амал кардааст. Ин ғайриимкон мебуд.

12,27 Худованди мо ҷавоби дуҷуми маҳвкунандае барои фарисиён дошт. Баъзе дӯстони яҳудии онҳо, ки чун азоимхонон маълум буданд, мегуфтанд, ки қувваи берун кардани девҳоро доранд. Исо ин гуфтаи онҳоро на рад кард ва на қабул кард, аммо барои нишон додани он истифода бурд, ки агар *Ū* девҳоро ба воситаи Баал-Забул берун мекарда бошад, пас "писарони фарисиён" (яъне азоимхонони онҳо) низ айнан ҳамин тавр мекунанд. Фарисиён ҳеч гоҳ ба ин розӣ шуда наметавонишанд, аммо ба муқобили ин далели мантиқӣ истодагарӣ карда наметавонишанд. Дӯстони худашон фарисиёнро барои ишора ба он ки онҳо лаганбардорони шайтон буда, арвоҳи палидро берун мекунанд, маҳкум хоҳанд кард. Скоуфилд гуфтааст:

*Фарисиён ба ҳар гуна алоқамандии қувваи шайтонӣ зуд дар хашм мешуданд, зеро ин ба писарони онҳо низ дахл дошт, аммо айбдоркуниашон беасос шуд, чунки, агар Масеҳ девҳоро ба воситаи Баал-Забул берун мекарда бошад, он гоҳ писаронашон онҳоро барои ноустуворӣ маҳкум мекарданд: охир, агар қудрати берун кардани девҳо аз шайтон бармеомада бошад, пас ҳар касе ки ин гуна қувваро дорад, бо манбаи ин қувва алоқаманд аст.*²³

Бо сабабҳои гуногун тавсиф додани натиҷаҳои якхела мунтазамии мантиқӣ надорад.

12,28 Дар асл Исо девҳоро ба воситаи Рӯҳи Худо берун мекард. Ҳаёти заминии худро *Ū* бо қувваи Рӯҳи Пок ба сар бурдааст. *Ū* Масеҳи пур аз Рӯҳ буд, ки Ишаъё дар бораи *Ū* пешгӯӣ карда буд (Иш. 11,2; 42,1; 61,1–3). Бинобар ин *Ū* ба фарисиён гуфт: "Лекин агар ман девҳоро бо Рӯҳи Худо берун мекарда бошам, пас Малакути Худо ба шумо омада расидааст". Ин изҳорот мебоист зарбаи ҳалокатовар мешуд. Онҳо бо дониши илоҳиётшиносии худ фаҳр мекарданд, акнун Малакути Худо ба онҳо омада расид, чунки

Подшоҳ дар байни онҳо буд, аммо онҳо ҳатто нафаҳмиданд, ки \bar{U} он чо буд!

12,29 Дур аз ҳар гуна иттиҳод бо шайтон буда, Худованд Исо Мағлубкунандаи вай буд. \bar{U} инро бо мисоли шахси *зӯроваре* тасвир мекунад. Шахси *зӯровар* – шайтон аст. *Хонаи* вай – кураи замин аст, ки вай он чо ҳокимиятро дар даст дорад. Чизҳои вай – девҳоанд. Исо Онест ки *зӯроварро мебандад*, ва ба хонаи вай даромада, *чизҳои вайро горат мекунад*. Бастании шайтон зина ба зина ба амал меояд. Он аз хизматгузории чамбиятии Исо сар шуд. Он бо марг ва растохези Масеҳ кафолат дода шуд. Он дар сатҳи баландтар ҳангоми Подшоҳии ҳазорсолаи Масеҳ амалӣ хоҳад шуд (Ваҳй 20,2). Ва ниҳоят, он ҳангоми ба кӯли оташ партофта шудани шайтон ҷовидонӣ амалӣ хоҳад шуд (Ваҳй 20,10). Дар замони ҳозира шайтон бастанашуда ба назар мерасад; вай ханӯз қувваи зиёдеро зоҳир мекунад. Аммо нобудшавии вай аниқ шудааст, ва вақти вай кӯтоҳ аст.

12,30 Сипас Исо гуфт: “*Ҳар ки бо Ман нест, ба Ман муқобил аст; ва ҳар ки бо Ман чамъ намекунад, вай пароканда мекунад*”. Мавқеи куфромези фарисиён нишон дод, ки онҳо бо Худованд нестанд; ва бинобар ин онҳо ба \bar{U} *муқобил* мебошанд. Бо \bar{U} чамъ карданро рад карда, онҳо ғалларо пош медоданд. Онҳо Исоро дар он айбдор мекарданд, ки девҳоро бо қувваи шайтон берун мекунад, дар ҳоле ки худашон хизматгори шайтон буданд, ки ба кори Худо зарар расонидани мешуданд.

Дар Марқӯс 9,40 Исо гуфтааст: “*Ҳар кӣ зидди мо нест, бо мост*”. Чунин ба назар мерасад, ки ин муҳолифи он чизест, ки ин чо дар Магто 12,30 навишта шудааст. Масъала ҳал мешавад, вақте мо мефаҳмем, ки дар Магто ин масъалаи начот аст. Одам ё ҳамроҳи Масеҳ аст, ё зидди \bar{U} ; ҳолати бетарафӣ нест. Дар Марқӯс сухан оиди хизматгузори меравад. Дар байни шогирдони Исо фарқиятҳои зиёде ҳастанд: фарқ дар хизматгузори дар калисои маҳаллӣ, дар усулҳо ва дар тафсири таълимот. Аммо дар айни ҳол як қоида ҳаст: агар шахс муқобили Худованд набошад, пас вай ҳамроҳи \bar{U} ст ва,

аз ҳамин сабаб, барои ин бояд сазовори эҳтиром бошад.

12,31–32 Ин оятҳо бӯҳронро дар муносибатҳои Масеҳ ва роҳбарони Исроил нишон медиҳанд. \bar{U} онҳоро дар гуноҳи нобахшидани айбдор мекунад: куфр дар ҳаққи Рӯҳи Пок, яъне гуфтани он ки Исо мӯъҷизаҳои худро на бо қувваи Рӯҳи Пок, балки ба воситаи қувваи шайтон ба амал меорад. Амалан онҳо Рӯҳи Покро Баал-Забул номиданд, яъне сардори девҳо.

Намудҳои дигари *гуноҳ* ва *куфр* бахшида мешаванд. Кас метавонад ҳатто *бар зидди Писари Одам сухане гӯяд* ва бахшида шавад. Аммо ба Рӯҳи Пок куфр гуфтан куфрест, ки барои он *на дар ин олам, на дар олами ояндаи* Подшоҳии ҳазорсола бахшиш нест. Ҳангоме ки Исо “*дар ин давра*” гуфт, \bar{U} дар бораи давраи хизматгузории Худ дар замин сухан меронд. Асосе барои шубҳа ҳаст, ки оё ҳозир ин хел гуноҳи нобахшиданиро содир кардан метавон, чунки Исо дар замин ҷисман ҳозир нест ва мӯъҷизаҳо ба амал намеорад.

Ин гуноҳи нобахшидани бо рад кардани Хушхабар як нест. Кас метавонад солҳо Начоткорро бо нафрат рад кунад, аммо баъд тавба кунад, бовар кунад ва начот ёбад. (Албатта, агар вай нобовар бимирад, бахшиданашуда мемонад.) Ҳамчунин гуноҳи нобахшидани бо баргаштан аз бовар як буда наметавонад. Бовардор метавонад дур аз Худованд саргардон бошад вале баъд дар оилаи Худо барои хизматгузори аз нав барқарор карда шавад.

Бисёр одамон дар ғаму андӯҳанд, ки ин гуноҳи нобахшиданиро содир кардаанд. Ҳатто агар ин гуноҳро имрӯз содир кардан мешуда бошад ҳам, худи он ки ин чиз одамро ба ташвиш меорад, тасдиқи он аст, ки вай дар ин гуноҳкор нест. Онҳое ки ин гуноҳро содир кардаанд, дар зиддияти худ ба Масеҳ мустаҳкам ва хастанашаванда буданд. Онҳоро ҳеч гуна шубҳаҳо оиди таҳқири Рӯҳ ба ташвиш намеоварданд, ва онҳо ҳангоми муҳокимаи илочи куштани Писари Худо ҳеч дудила намешуданд. Онҳоро на вичдон ва на пушаймонӣ азоб намеод.

Ё. Дарахтро аз мевааш мешиносанд (12,33–37)

12,33 Ҳатто фарисиён иқрор мешуданд, ки Худованд девхоро берун карда, кори нек мекард. Аммо ба ҳар ҳол онҳо Ӯро дар бадӣ айбдор карданд. Ин чо Ӯ онхоро дар номувофикатии худашон айбдор карда, мегӯяд: “Худатон фикр кунед: Агар *дарахт* нек бошад, *мевааш ҳам нек* аст, ва баръакс”. Мева сифати дарахтеро ки онро ба бор меорад, инъикос мекунад. Самари хизматгузории Исо нек буд. Ӯ беморон, нобиноён, карҳо ва гунгхоро шифо меод, девхоро берун мекард ва мурдагонро зинда мекард. Оё дарахти вайроншуда ин гуна меваи нек ба бор оварда метавонист? Ин ҳеҷ имкон надорад! Пас чаро онҳо дар рад кардани Ӯ ин гуна истодагарӣ мекарданд?

12,34–35 Сабаби ин дар он буд, ки онҳо *афъизодагон* буданд. Адовати онҳо ба Писари Одам, ки бо суханони бад тасдиқ карда мешуд, аз дилҳои пуркинаи онҳо бармеомад. Диле ки пур аз некист, инро бо суханони файз ва ҳақиқат тасдиқ мекунад. Дили пуркина худро бо куфр, талхӣ ва дашном маълум мекунад.

12,36 Исо ба онҳо (ва ба мо низ) бо тантана эълон намуд, ки *одамон барои ҳар сухани ботиле ки мегӯянд, дар рӯзи доварӣ ҷавоб хоҳанд дод*. Азбаски он чи одамон мегӯянд, ифодагари ҳаёти онҳост, пас онҳо барои маҳкумшавӣ ё сафедшавӣ асоси мувофиқеро барпо мекунанд. Ҷазои фарисиён барои суханони даҳшатовар ва таҳқиромез дар ҳаққи Писари поки Худо чӣ қадар зиёд хоҳад буд!

12,37 *Зеро ки аз суханони худ сафед хоҳӣ шуд ва аз суханони худ маҳкум хоҳӣ шуд*”. Дар хусуси бовардорон бошад, музди суханони беандешаи онҳо аллакай ба воситаи марги Масеҳ пардохта шудааст, аммо суханони беандешаи мо, ки эътироф карда ва бахшида нашудааст, боиси аз даст додани мукофот дар довари Масеҳ хоҳад буд.

Ж. Аломати пайғамбар Юнус (12,38–42)

12,38 Новобаста ба ҳамаи мӯъҷизаҳое ки Исо ба амал овард, *китобдонон ва фарисиён* беҳаёна аз Ӯ *аломат* талаб карда, бо ин

изҳор менамуданд, ки агар Ӯ Масеҳ буда-нашро исбот кунад, онҳо бовар мекунанд. Аммо дурӯягии онҳо аён буд. Агар онҳо ин қадар мӯъҷизаҳоро дида, боз ҳам бовар накарда бошанд, пас оё бо дидани боз як мӯъҷиза боварӣ ҳосил мекунанд? Барои бовар кардан аломат талаб кардани одам ба хости Худо мувофиқ нест. Чуноне ки Исо ба Тумо гуфт: “Хушо касоне ки надида, имон меоваранд” (Юх. 20,29). Барои Худо, дидан пас аз бовар кардан меояд.

12,39 Худованд ба онҳо чун ба *насли шарир ва зинкор* мурочиат мекунад. *Шарир*, барои он ки онҳо дидаву дониста Масеҳи худро дидан намехостанд; *зинкор*, барои он ки онҳо рӯҳан ба Худои худ вафодор набуданд. Худо-Офарандаи онҳо, Шахсияти беҳамто, ки дар Ӯ Илоҳияти мутлақ ва табиати комили инсонӣ бо ҳам пайвастанд, дар байни онҳо истода, гап мезад, ва онҳо боз чуръат карда, аз Ӯ аломат талаб мекарданд!

12,40 Ӯ бе муҳокимарониҳои зиёд ба онҳо ҷавоб дод, ки ба онҳо ғайр аз *аломати пайғамбар Юнус* ҳеҷ гуна *аломати* дигаре *дода намешавад*, ва марги Худ, дафншавӣ ва растохези Худро дар назар дошт. Он чи Юнус аз сар гузаронд, ҳангоме ки вайро моҳӣ фурӯ бурд ва сипас қай кард (Юнус 1,17; 2,10), тимсоли азобҳо ва растохези Худованд буд. Аз мурдагон бархостани Ӯ аломати ниҳой ва олитарин дар хизмат ба халқи Исроил хоҳад буд.

Худованди мо пешгӯӣ кард, ки *чуноне Юнус се шабонарӯз дар шиками моҳӣ буд, Писари Одам низ се шабонарӯз дар огуши замин хоҳад буд*. Мушкилие ба миён меояд. Агар, чуноне ки бовар мекунанд, Исо рӯзи чумъа пас аз нисфирӯзӣ дафн карда шуда, пагоҳии рӯзи якшанбе зинда шуда бошад, пас чӣ гуна метавон гуфт, ки Ӯ се шабу се рӯз дар қабр буд? Ҷавоб чунин аст: Мувофиқи ҳисоби яҳудиён, ҳар гуна қисми шаб ё рӯз давраи анҷомёфта ҳисобида мешавад. “Рӯзу шаб як *onah*-ро ташкил медиҳанд, ва қисми *onah* монанди бутун аст” (зарбулмасали ибрӣ).

12,41 Исо бо ду муқоиса гуноҳи роҳбарони яҳудиро нишон дод. Аввалан, бутпарас-

тоне ки дар *Нинве* мезистанд, афзалияти камтаре доштанд ва бо вучуди ин, *мавъизаи* пайгамбари мусофир *Юнусро* шунида, бо пушаймонию зиёд *тавба карданд*. Онҳо дар *рӯзи доварӣ* бармехезанд, то ки одамони дар замони Исо мезистаро маҳкум кунанд, чунки Онеро ки аз *Юнус бузургтар аст*, – Писари таҷассумёфтаи Худоро, қабул накарданд.

12,42 Сониян, *маликаи* Сабо, ғайрияхудӣ, ки имтиёзе ба монанди имтиёзи яҳудиён надошт, аз чануб омад (ва ин бо сарфи молиявӣ ва кӯшишҳои зиёд ба даст омад), то ки бо Сулаймон ҳамсӯхбат шавад. Барои ибриёни замони Исо ҳеҷ зарурате набуд, ки барои дидани \bar{U} ба ҷое сафар кунанд. \bar{U} аз осмон ба маҳалли хурди онҳо омад, то ки Масеҳ-Подшоҳи онҳо шавад. Ва дар ҳаёти онҳо барои он ки аз *Сулаймон* хеле *бузургтар* буд, ҷое ёфт нашуд. Маликаи ғайрияхудӣ дар *рӯзи доварӣ* онҳоро барои ин гуна безътиноии зиёд маҳкум хоҳад кард.

Дар ин боб Худованди мо ҳамчун Оне тасвир ёфтааст, ки аз *маъбад* бузургтар (ояти 6), аз *Юнус* бузургтар (ояти 41) ва аз *Сулаймон* бузургтар аст (ояти 42). \bar{U} “аз азимтарин бузургтар ва аз хубтарин беҳтар аст”.

3. Дар бораи бозгаштани рӯҳи нопок (12,43–45)

12,43–44 Акнун Исо дар шакли маҷозӣ гузашта, ҳозира ва ояндаи Исроили нобоварро чамъбаст мекунад. *Одаме* ки ин ҷо дар борааш гуфта шудааст, халқи Исроилро ифода мекунад. Рӯҳи нопок бутпарастӣ аст, ки аз замони ғуломӣ дар Миср то асорат дар Бобил ба халқ хос буд. Асорат онро муваққатан аз бутпарастӣ шифо дод. Ин ба он монанд буд, ки рӯҳи нопок аз *одам берун шавад*. Аз охири асорат сар карда, то давраи тасвиршаванда ибриён ба бутҳо сачда намекарданд. Онҳо ба хонаи *хали*, *ҷорӯбзада* ва *ороста* монанд буд.

Бештар аз наздаҳ аср пеш Начоткори мо барои ба ин хонаи *хали* даромадан иҷозат мехост. \bar{U} Сокини комилҳуқуқ, Соҳиби ин хона буд, аммо одамон инодкорона \bar{U} ро ба хона даромадан намонданд. Агарчи онҳо дигар ба бутҳо сачда намекарданд, онҳо ба Худои ҳақиқӣ низ сачда намекарданд.

Хонаи *хали* аз холигии рӯҳӣ – ҳолати хавфноке дарак медиҳад, чуноне ки натиҷа-ҳояш нишон медиҳанд. Дигаргуниҳо кофӣ нестанд. Начоткорро ҳақиқатан қабул кардан лозим аст.

12,45 Бо мурури замон рӯҳияи бутпарастӣ қарор медиҳад, ки ба хона ҳамроҳи *ҳафт рӯҳи аз ҳудаш бадтар* баргардад. Азбаски ҳафт – шумораи камолот ё пуррагӣ аст, пас, эҳтимол, он чиз дар назар дошта шудааст, ки гулгулшукуфии бутпарастӣ фаро мерасад. Ин дар оянда дар назар дошта шудааст, дар давраи андӯҳи бузург, вақте ки халқи муртад ба зиддимасеҳ сачда хоҳад кард. Сачда ба одами гуноҳкор ва сачда ба вай ҳамчун ба Худо чунин шакли бутпарастӣ мебошад, ки аз он чи халқ пештар мекард, боз ҳам бадтар аст. Ва бинобар ин ҳолати охирини шахс *бадтар аз аввалиаш* мешавад. Дар айёми андӯҳи бузург Исроили нобовар ҷазоҳои даҳшатнок хоҳад дид, ва азобҳои он аз азобҳои асирӣ дар Бобил хеле бештар хоҳанд буд. Як қисми халқ, ки бутпарастӣ мекард, ҳангоми омадани дуёми Масеҳ комилан нобуд карда хоҳад шуд.

Ҳоли ин насли шарир низ ҳамин тавр хоҳад шуд. Худи ҳамон халқи муртад, ки Масеҳро ҳангоми омадани аввалинаш рад кард, ва ба Писари Худо безътиноӣ намуд, дар вақти омадани дуёми \bar{U} саҳт ҷазо дода хоҳад шуд.

И. Модар ва бародарони Исо (12,46–50)

12,46–50 Дар ин оятҳо ҳолати гуё оддӣ тасвир мешавад, вақте хешовандони Исо барои бо \bar{U} гап задан омаданд. Онҳо барои чӣ омаданд? Марқӯс барои фаҳмидани ин ба мо калиде дода метавонад. Баъзе дӯстони Исо гумон карданд, ки \bar{U} беҳуд шудааст (Марк. 3,21.31–35), ва, эҳтимол, аҳли хонаводааш барои охистаякак бурдани \bar{U} омада буданд (ниг. инчунин Юҳ. 7,5). Ҳангоме ба Исо гуфтанд, ки *модар ва бародаронаш дар берун истодаанд ва мехоҳанд бо \bar{U} гуфтугӯ кунанд*, Худованд бо саволе ҷавоб дод: “*Кист модари Ман, ва кистанд бародарони Ман?*” Сипас \bar{U} ба *шогирдон*и Худ ишора карда, гуфт: “*Ҳар кӣ хости Падари Маро, ки*

дар осмон аст, ба ҷо оварад, ҳамон кас бародару хоҳару модари Ман аст”.

Ин изҳороти ҳайратовар маънои рӯҳонӣ дорад. Он нуктаи возеҳи гардишро дар муносибатҳои Исо бо Исроил нишон медиҳад. Марям ва писарони вай ифодакунандагони халқи Исроил, хешовандони Исо буданд. То ҳол хизматгузории Ҷ ба гӯсфандони гумшудаи хонадони Исроил равона шуда буд. Аммо аён мегардид, ки халқи Худ Ҷро нахост. Ба ҷои он ки дар назди Масеҳи худ сар ҳам кунад, фарисиён Ҷро дар васвосии шайтон будан айбдор карданд.

Бинобар ин акнун Исо тартиби навро эълон мекунад. Минбаъд муносибатҳои Ҷ бо Исроил омили роҳбарикунандаи рафтори Ҷ нахоҳанд шуд. Агарчи дили ҳамдарди Ҷ барои ҳамватанони ҷисмии Худ шафоат карданро давом медиҳад, боби 12 нишон медиҳад, ки ҷудои Ҷ аз Исроил аён аст. Натиҷаи ин равшан аст. Исроил Ҷро қабул накард, бинобар ин Ҷ ба онҳое рӯ меорад, ки Ҷро қабул мекунанд. Муносибатҳои ҳамхунӣ бо муносибатҳои рӯҳонӣ иваз карда мешаванд. Итоат ба Худо мардон ва занонро, хоҳ яҳудӣ бошанд ва ё аз халқҳо, ба муносибатҳои ҳаётбахш бо Ҷ меорад.

Пеш аз он ки ин воқеаро тарк кунем, мо бояд ду нуктаи назарро, ки ба модари Исо дахл доранд, зикр намоем. Аввалан, агар гап дар бораи ба ҳузури Ҷ даромадан бошад, пас аён аст, ки Марям мавқеи имтиёзноро ишғол намекард.

Сониян, зикри бародарони Исо он таълимотеро барҳам мезанад, ки гӯё Марям то охири умр бокира буд. Ақидае асоснок аст, ки онҳо ҳақиқатан писарони Марям буданд, ва аз ин рӯ бародарони угаи Худованди мо буданд. Ин нуктаи назар дар ҷойҳои зерини Навиштаҳо тасдиқ мешавад: Заб. 68,9; Мат. 13,55; Марк. 3,31.32; 6,3; Юҳ. 7,3.5; Аъм. 1,14; 1Қур. 9,5; Ғал. 1,19.

VIII. ПОДШОҲИ АЗ ТАРАФИ ИСРОИЛ РАДШУДА ШАКЛИ НАВИ МОБАЙНИИ ПОДШОҲИРО ЭЪЛОН МЕКУНАД (Б. 13)

Масалҳои Подшоҳӣ

Мо ба лаҳзаи бӯҳронии Инчили Матто наздик шудем. Исо ишора намуд, ки минбаъд муносибатҳои заминӣ бояд бо алоқаҳои рӯҳонӣ иваз карда шаванд ва акнун на аслу насаби ибронӣ, балки итоаткорӣ ба Худо Падар асосӣ аст. Подшоҳро рад карда, китобдонон ва фарисиён ногузир Подшоҳиро низ рад карданд. Акнун бо ёрии силсилаи масалҳо Худованд Исо нишон медиҳад, ки дар давраи байни радшавии Ҷ то бозомадани ниҳои Ҷ чун Шоҳи шоҳон ва Худованди ҳукмронон Подшоҳӣ кадом шаклро мегирад. Шаштои ин масалҳо бо чунин суханон сар мешаванд: “Малакути Осмон монанди...”.

Биёед барои дар дурнамои дуруст дидани ин масалҳо муҳокимарониҳои худро дар боби 3 ба хотир меорем. Подшоҳии Осмон соҳаест, ки дар он ҳокимияти Худо эътироф карда мешавад. Он ду ҷанба дорад:

1. *этирофи берунӣ* — ҳамаи онҳое дар бар мегирад, ки дар сухан ҳокимияти Худоро қабул мекунанд, ва
2. *ҳақиқати дохилӣ* — танҳо ононро дар бар мегирад, ки ба воситаи тавба ва бовар ба Подшоҳӣ дохил шудаанд.

Мо дар бораи 5 марҳилаи Подшоҳӣ мехонем:

1. марҳилаи Паймони Кухан, ки дар он Подшоҳиро пайғамбарон пешгӯӣ карда буданд;
2. марҳилае ки дар он Подшоҳӣ дар шахси Подшоҳ “наздик шудааст”, ё ҳузур дошт;
3. давраи мобайнӣ, пас аз радшавии Подшоҳ ва ба осмон баргаштани Ҷ дар замин одамоне ҳастанд, ки тобеони Подшоҳ будани худро изҳор мекунанд;
4. ҳузури ошкорои он дар замони Подшоҳии Ҳазорсола;
5. ва, ниҳоят, Подшоҳии ҷовидонӣ.

Ҳар як ишораи Навиштаи Покро оиди Подшоҳӣ ба яке аз ин марҳилаҳо марбут доништан метавон.

Дар боби 13-ум сухан танҳо дар бораи марҳилаи сеюм меравад. Дар ин давра, аз Панतिकост то ба осмон бурда шудани Калисо, Подшоҳӣ дар воқеияти дохилӣ (бовардорони ҳақиқӣ) эҷод карда мешавад, - аз ҳамон одамоне ки Калисо аз онҳо иборат аст. Ин ягона чизест, ки Калисо ва Подшоҳӣ

дар он як ҳастанд. Аз дигар чихатҳо онҳо як нестанд.

Гуфтаҳои болоиро дар ёд дошта, биёед ин масалҳоро аз назар мегузаронем.

А. Масал дар бораи коранда

13,1 *Исо аз хонае* ки дар он девонаро шифо дод, *берун омада, дар канори баҳри Чалил нишаст*. Бисёр омӯзандагони Навиштаи Пок ин хонаро ҳамчун тимсоли халқи Исроил тасаввур мекунанд, ва баҳрро – чун тимсоли халқҳо. Хамин тариқ, ин ҷойивазкунии Худованд рамзи ҷудой бо Исроил аст; дар марҳилаи мобайнӣ Подшоҳӣ ба халқҳо мавъиза карда мешавад.

13,2 Вақте ки *мардуми бисёре* дар соҳил *ҷамъ омаданд*, \bar{U} ба қайқ даромада нишаст ва бо *масалҳо* ба мардум таълим доданро сар кард. Масал – ҳикоятест, ки ягон панди рӯхонӣ ё ахлокиро таъкид мекунад ва бисёр вақт маъноӣ пӯшида дорад. Ҳафт масали баъдина ба мо дар бораи он нақл мекунанд, ки Подшоҳӣ дар давраи байни омадани аввал ва дуюми Масеҳ ба ҷӣ монанд хоҳад буд.

Чор масали аввал барои мардум нақл карда шуд, аммо сеои дигар танҳо барои шогирдон буд. Ду масали аввал ва масали ҳафтумро Худованд ба шогирдон фаҳмонд, ва ба ин тариқ ба онҳо (ва ба мо) имкон дод, ки масалҳои боқимондари бо ёрии калидҳои додааш маънидод кунанд.

13,3 Масали аввал дар бораи корандае нақл мекунад, ки дар чор намуди гуногуни хок тухмӣ пошид. Чуноне ки бояд мешуд, натиҷаҳо дар ҳар маврид ҳар хел буданд.

13,4–8

ХОК	НАТИҶАҶО
1. Хоки саҳт лагад-кӯбшудаи роҳ	1. Паррандагон тухмиҳоро хӯрданд.
2. Қабати тунуки хок дар болои санглох	2. Тухмӣ зуд сабзид, аммо реша нашошт, офтоб онро пажмурда кард ва он хушк шуд.
3. Хоке ки бар он хори бисёр рӯидааст	3. Тухмӣ сабзид, аммо аз сабаби зиёд будани хорҳо он нашъунамо накард.

4. Хоки нағз

4. Тухмӣ сабзид, нашъунамо кард ва бор овард. Баъзе пояҳо сад, баъзе шаст ва баъзе сӣ баробар бор оварданд.

13,9 Исо масалро бо огоҳкунии пурасрор анҷом медиҳад: “*Ҳар ки гӯши шунаво дорад, бишнавад!*” Дар ин масал \bar{U} ба мардум як хабари муҳимро мерасонд, ва ба шогирдон хабари дигарро. Касе набояд маъноӣ муҳими суҳанони \bar{U} ро нафаҳмад.

Азбаски Худованд Худаш ин масалро дар оятҳои 18–23 мефаҳмонад, мо ҳисси кунҷковии худро то расидан ба ин порча бозмедорем.

Б. Вазифаи масалҳо (13,10–17)

13,10 Шогирдон ҳайрон мешуданд, ки чаро Худованд ба мардум бо забони ниҳонии *масалҳо суҳан мегӯяд*. Бинобар ин онҳо аз Исо хоҳиш карданд, ки усули Худро фаҳмонад.

13,11 Ба шогирдон ҷавоб дода, Исо байни мардуми зиёди нобовар ва шогирдони бовардор фарқ мегузорад. Мардум, намояндагони ҳамаи табақаҳои аҳоли, \bar{U} ро рӯйро рад мекард, агарчи то салиб ин радкунии онҳо қатъӣ набуд. Донишҷӯи *асрори Малакути Осмон* ба онҳо ато нашудааст, дар ҳоле ки ба пайравони ҳақиқии \bar{U} барои фаҳмидан ёрӣ дода мешавад.

Сирр дар Паймони Навин далеле мебошад, ки то ҳол ба инсон маълум набуд, ва инсон онро берун аз ваҳӣ илоҳӣ дарк карда наметавонад, аммо ҳоло он ошкор шуд. Асрори Подшоҳӣ ҳақиқатҳои то он вақт номаълуме мебошанд, ки ба шакли мобайнии Подшоҳӣ дахл доранд. Худи он ҳақиқат, ки Подшоҳӣ шакли мобайнӣ хоҳад дошт, то ҳол сирр буд. Масалҳо баъзе хусусиятҳои Подшоҳиро дар давраи ҳузур нашоштани Подшоҳ тасвир мекунанд. Баъзеҳо инро на аз сабаби ягон чизи пурасрор доштани “шакли ниҳонии Подшоҳӣ” меноманд, балки барои он ки то ҳол дар бораи ин шакл чизе маълум набуд.

13,12 Метавонад ноодилона битобад, ки ин асрор бояд аз мардум пинхон карда шуда, танҳо ба шогирдон ошкор карда шаванд. Аммо Худованд инро асоснок мекунад: “*Зеро ҳар кӣ дорад, ба вай дода ва афзуда шавад; лекин ҳар кӣ надорад, аз вай он чи низ дорад, гирифта шавад*”. Шогирдон бовар ба Худованд доштанд, бинобар ин ба онҳо лаёқатҳо барои фаҳмиши бештар дода шудаанд. Онҳо нурро қабул карданд, барои ҳамин ҳам онҳо нури бештаре хоҳанд гирифт. Аммо халқи яҳудӣ, баръакс, Нури чаҳонро рад кард, бинобар ин на танҳо дар қабул кардани микдори бештари нур дар назди вай монеае гузошта шудааст, балки вай он чизи камеро, ки дошт, аз даст хоҳад дод. Аз Нур рӯй гардонда, кас нурро тамоман аз даст медиҳад.

13,13 М. Ҳенри масалҳоро ба сутуни абр ва оташ монанд мекунад, ки барои исроилиён роҳро равшан мекард ва мисриёнро ба ошуфтагӣ меовард. Масалҳо ба ононе ошкор мешаванд, ки самимона инро меҳоҳанд, ва “боиси хашми ононе мешаванд, ки ба Исо душманӣ доранд”.

Пас ин ҳамин тавр як нозунузи Худованд набуда, такмили қоидаест, ки дар асоси зиндагии мо гузошта шудааст: Кӯрии бошурона боиси кӯрии ҳуқуқӣ мешавад. Ана аз ин сабаб \bar{U} бо яҳудиён бо масалҳо гап мезад. Ҳ. С. Вудринг инро чунин ифода намудааст: “Азбаски онҳо ҳақиқатро дӯст намедоштанд, онҳо ба нури ҳақиқат нарасиданд”²⁴ Онҳо мегуфтанд, ки мебинанд, яъне ҳақиқати илоҳиро медонанд, аммо Ҳақиқати таҷассум-ёфта дар наздашон меистод, ва онҳо дидани онро қатъиян рад карданд. Онҳо мегуфтанд ки Каломи Худоро мешунаванд, аммо Каломи зиндаи Худо дар байни онҳо буд ва онҳо ба \bar{U} итоат накарданд. Онҳо падидаи мӯъҷизаноки таҷассумро фаҳмидан нахостанд, ва аз ҳамин сабаб аз лаёқати фаҳмидан маҳрум шуданд.

13,14–15 Онҳо иҷроиши зиндаи пешгӯии Ишаёё буданд (6,9.10). Дили Исроил сангин ва гӯшаи ба сухани Худо вазнин шудааст. Яҳудиён дидаву дониста бо чашмони худ диданро рад карданд. Онҳо медонистанд, ки агар мешуниданд, медиданд ва тавба мекар-

данд, Худо онҳоро шифо меод. Аммо онҳо дар беморӣ ва эҳтиёҷи худ аз ёрии \bar{U} даст кашиданд. Бинобар ин ҷазо барои онҳо дар он буд, ки *хоҳанд шунид, вале нахоҳанд фаҳмид, нигоҳ хоҳанд кард, вале дарк нахоҳанд кард*.

13,16–17 Ба шогирдон имтиёзи бузурге дода шуда буд, чунки онҳо чизҳоеро медиданд, ки пештар ҳеч кас надида буд. Пайғамбарон ва ростткорони Паймони Куҳан мехостанд дар давраи омадани Масех зиндагӣ кунанд, аммо хоҳиши онҳо амалӣ нашуд. Шогирдон дорои шарафи дар ин давраи гузариши таърих зистан, Масехро дидан, шоҳиди мӯъҷизаҳои \bar{U} будан ва шунидани таълимоти бемисле буданд, ки аз даҳони \bar{U} мебаромад.

В. Тавзеҳи масал дар бораи коранда (13,18–23)

13,18 Худованд сабаби бо масалҳо сухан ронданастро фаҳмонида, акнун ба тавзеҳи масал оиди чор намуди хок сар мекунад. \bar{U} намегӯяд, ки коранда кист, аммо мо метавонем боварӣ дошта бошем, ки ин ё Худи \bar{U} ст (ояти 37), ё ононе ки оиди Подшоҳӣ мавъиза мекунанд. \bar{U} мефаҳмонад, ки тухмӣ Каломи Подшоҳӣ мебошад (ояти 19). Хок шунавандагони хабар оиди Подшоҳӣ мебошанд.

13,19 Роҳи саҳт лагадкӯбшуда – ононе мебошанд, ки Хушхабарро қабул кардан намехоҳанд. Онҳо онро мешунаванд, аммо *намефаҳманд*, - на барои он ки наметавонанд, балки барои он ки *намеҳоҳанд*. Паррандагон иблисро ифода мекунанд; вай тухмии коридаро аз дили ҳамин гуна шунавандагон *мерабояд*. Вай бо онҳо дар бесамарие ки интиҳоб кардаанд, ҳамкорӣ мекунад. Фарисиён ҳамин гуна шунавандагон бо хоки саҳт буданд.

13,20–21 Вақте ки Худованд дар бораи хоки санглох сухан меронд, қабати тунуки хокро дар назар дошт, ки харсангро мепӯшонанд. Он ифодагари одамонест, ки *каломро мешунаванд ва бо шодӣ қабул мекунанд*. Дар ибтидо шояд таъби коранда аз он хуш мешавад, ки мавъизааш бомуваффақият аст. Аммо ба зудӣ вай дарси амиктаре хоҳад омӯхт, ки на ҳамеша хуб аст, вақте хабарро

бо шодӣ ва табассум қабул мекунанд. Дар аввал бояд маҳкум намудани гуноҳ, пушаймонӣ ва тавба бошад. Он ҳолате бештар дилпуркунанда аст, ки шахси ба Ҷолҷолто мерафта ашкбор бошад, на ин ки беташвиш ва беҳад хурсанд. Хоки тунук эътирофи рӯякиро ба бор меорад, он ҷо умке барои реша нест. Ҳангоме ки эътирофи ин гуна одам ба офтоби сӯзони *азият* ё *таъқибот* дучор мешавад, вай қарор медиҳад, ки ин арзиши онро надорад, ва аз ҳар гуна эътирофи тааллуқ доштан ба Масеҳ даст мекашад.

13,22 Заминае ки бо хорзор пӯшида аст, хели дигари одамон аст, ки Каломро рӯякӣ мефаҳманд. Зоҳиран онҳо чун шаҳрвандони Подшоҳӣ менамоёнд, аммо пас аз муддате *андешаҳои дунёӣ ва ҳирси сарват* шавку рағбати онҳоро ба Подшоҳӣ хомӯш мекунад. Дар ҳаёти онҳо самаре барои Худо нест. Г.Ҳ. Ланг писари падари пулпарастеро мисол меорад, ки дорои корхонаи азими тичоратист. Ин писар дар чавонӣ Каломро шунида буд, аммо баъд ба тичорат ғӯтавар шуд.

Ба зудӣ вай дар назди интихобе меистод: ба Писари Худо хуш ояд ё ба падар. Ҳамин тариқ, хорҳо дар хок буданд, вақте ки донаҳо кошта шуда, нашъунамо мекарданд. Андешаҳои ин замона ва ҳирси сарват дар паҳлуяш буданд. Вай ба гапи падар даромада, вақти худро пурра ба тичорат бахшид ва ба дараҷаи роҳбари консерн расид, аммо ҳангоме ки дар ҳаёт ба муваффақият ноил шуд, бояд иқрор мешуд, ки аз арзишҳои осмонӣ сарфи назар кард. Вай мехост машгулиятҳои худро тарк кунад ва ба арзишҳои рӯҳонӣ бештар аҳамият диҳад, аммо Худо таҳқиришуда буда наметавонад. Ин мард ба истеъфо баромад ва пас аз якчанд моҳ гайричаимдоист мурд. Вай 90 000 фунт стерлинг ва ҳаёти аз ҷиҳати рӯҳонӣ беҳуда сарфшударо боқӣ гузошт. Хорҳо Каломро паҳш карданд, ва он бесамар монд".²⁵

13,23 Хоки нағз рамзи бовардори ҳақиқист. Вай Каломро *мешунавад*, қабул мекунад ва ба воситаи итоаткорӣ ба чизи мешунидааш *мефаҳмад*. Агарчи на ҳамаи ин гуна бовардорон миқдори баробари меваҳоро ба

бор меоранд, онҳо бо меваҳояшон нишон медиҳанд, ки ҳаёти илоҳиро доранд. *Бор* ин ҷо, аниқтараш, зухуроти хислати масеҳиёна аст, на ҷоне ки барои Масеҳ ба даст оварда шудааст. Калимаи “бор” ё “мева” дар Паймони Навин одатан маънои самари Рӯхро дорад (Ғал. 5,22.23).

Ин масал ба тӯдаи мардум чиро бояд гӯяд? Яқин аст, ки он аз хатари шунидан ва итоаткор набудан огоҳӣ медиҳад. Он инчунин ба он равона карда шудааст, ки одамони ҷудогонаро водор созад, ки Каломро самимона қабул кунанд ва сипас инро исбот кунанд – барои Худо самар оваранд. Дар хусуси шогирдон бошад, масал барои омода сохтани онҳо ва пайравони оянда барои фаҳмидани он ҳақиқати ҳайратоваре хизмат мекард, ки танҳо қисми ками шунавандагони хабари начот ҳақиқатан начот меёбад. Он тобеони ҳақиқии Масеҳро аз ҳаёли ботиле ҳифз мекунад, ки тамоми ҷаҳон ба воситаи паҳн кардани Хушхабар бовар кунонда шавад. Ин масал инчунин шогирдонро аз он огоҳӣ медиҳад, ки Хушхабар се душмани асосӣ дорад:

1. иблис (паррандагон – бадқирдор);
2. ҷисм (офтоби сӯзон – андӯхҳо ва таъқибот) ва
3. ҷаҳон (хорзор – андешаҳои ин замона ва ҳирси сарват).

Дар хулоса ба шогирдон фаҳмонида шудааст, ки он қуввате ки ба одамон дода мешавад, то кадом андозаи бузург самар меоварад. Сӣ баробар – баргаштани 3000 фоиз, шаст баробар – 6000 фоиз, ва сад баробар – 10 000 фоизи кошташуда. Амалан натиҷаҳои ҳар як ҳодисаи бовар кардани ҳақиқиро ҷен кардан имконнопазир аст. Ягон муаллими мактаби якшанбегӣ дар дили Д. Л. Муди тухмӣ корид. Муди дигаронро ба даст овард. Онҳо, дар навбати худ, дигаронро. Муаллими мактаби якшанбегӣ чун ибтидои реаксияи занҷирӣ хизмат кард, ки ҳеч ба охир намерасад.

Г. Масал дар бораи гандум ва мастак (13,24-30)

Масали болоӣ он ҳақиқатеро равшан тасвир мекард, ки ба Подшоҳии Осмон ҳам

онҳое дохил мешаванд, ки ба Подшоҳ бо лабҳо хизмат мекунанд, ва ҳам онҳое ки шогирдони ҳақиқии ӯ ҳастанд. Се намуди аввали ҳок Подшоҳиро дар доираи васеи он тасвир медиҳад – эътирофи зоҳирӣ. Намуди чоруми ҳок Подшоҳиро чун доираи хурдтар – бовардорони ҳақиқӣ – тасвир мекунад.

13,24–26 Масали дуюм, дар бораи гандум ва мастак, низ ҳамин ду ҷанбаи Подшоҳиро тасвир мекунад. Гандум ифодагари бовардорони ҳақиқӣ аст, мастак – онҳое ки танҳо бо лабҳо эътироф мекунанд. Исо *Малакутро* бо одаме монанд мекунад, ки *дар киштзори худ тухмии некӯ корид; лекин вақте ки мардум дар хоб буданд, душмани вай омада, дар байни гандум мастак пошид ва рафт*. Унгер мегӯяд, ки алафи бегонаи оддитарине ки дар киштзорҳои сарзамини Исроил паҳн гаштааст, “алафи захнокест, ки вақте қад мекашад, онро аз гандум фарқ кардан ғайриимкон аст. Аммо вақте ки киштзор хӯша мебандад, гандумро аз алафи бегона ба осонӣ фарқ кардан мумкин аст”.²⁶

13,27–28 Вақте *ғуломон* диданд, ки мастак бо гандуми некӯ омехта шудааст, онҳо аз соҳиби киштзор пурсиданд, ки ин чӣ хел шудааст. Вай зуд пай бурд, ки ин кори *душман* аст. *Ғуломон* ҳозир буданд, ки алафҳои бегонаро решакан кунанд.

13,29–30 Аммо соҳиби киштзор фармуд, ки то дарав сабр кунанд. Баъд даравгарон онҳоро ҷудо мекунанд. Гандум ба анборҳо чамъ карда мешавад, мастакҳо сӯзонида мешаванд. Чаро соҳиби киштзор фармуд, ки ҷудо кардани гандум аз мастак мавқуф гузошта шавад? Дар табиат решакан гандуму мастак чунон бо ҳам мепечанд, ки амалан якеро бе дигаре решакан кардан имкон надорад.

Ин масалро Худованди мо дар оятҳои 37–43 мефаҳмонад, бинобар ин мо шарҳи минбаъдаро мавқуф мегузорем.

Ғ. Масал дар бораи донаи хардал (13,31.32)

13,31–32 Сипас Начоткор *Малакути* Осмонро ба *донаи хардал* монанд мекунад, ки ӯ онро *хурдтарини тухмиҳо* меномад, хурдтарин дар таҷрибаи шунавандагонаш.

Ҳангоме ки одам яке аз ин гуна тухмиҳоро корид, он то ба андозаи дарахте сабзид. Ин сабзиши фавқуллода аст. Растании муқаррарии хардал бештар ба бутта монанд аст. *Дарахт* чунон калон буд, ки *мурғони ҳаво дар шоҳаҳоияи ошён сохта* метавонистанд.

Дона рамзи ибтидои хурди Подшоҳӣ аст. Дар ибтидо Подшоҳӣ ба сабаби таъқибот хурд ва пок буд. Аммо ба шарофати пуштибонӣ ва химояи давлат он нумӯи ғайриоддиро аз сар гузаронид. Сипас паррандагон парида омаданд ва дар он ошён гузоштанд. Барои паррандагон ин ҷо ҳамон калимае истифода шудааст, ки дар ояти 4 ҳаст: Исо фаҳмонид, ки паррандагон маънои иблисро доранд (ояти 19). Подшоҳӣ ҷои ошёнгузори иблис ва думравони вай шуд. Имрӯзҳо дар паси пардаи масеҳият чунин таълимотҳои радкунандаи Масеҳ ба монанди Унитаризм, “Илми Масеҳӣ”, Мормонизм, Шохидони Яхува ва “Калисои ягонагӣ” (Калисои Мун) пинҳон шудаанд.

Инак, ин ҷо Худованд шогирдонро огоҳ кард, ки дар вақти набудани ӯ Подшоҳӣ ба таври ғайриоддӣ нумӯ хоҳанд кард. Онҳо набояд фирефта шуда, инро ҳамчун дастовард ҳисобанд. Ин нумӯи носолим хоҳад буд. Агарчи донаи нафис аз ҷиҳати андоза дарахти ғайриоддӣ мешавад, бузургии он “*маскани девҳо ва паноҳгоҳи ҳар рӯҳи палид ва паноҳгоҳи ҳар мурғи палид*” мегардад (Ваҳй 18,2).

Д. Масал дар бораи хамиртуруш (13,33)

13,33 Сипас Исо *Малакутро* бо *хамиртуруш* монанд мекунад, ки *зане онро ба се ченак орд андохт*. Дар натиҷа ҳамаи орд расид (туруш шуд). Ин масалро ба таври оддӣ маънидод мекунанд: Орд ҷаҳон аст, ва хамиртуруш Хушхабар аст, ки дар тамоми ҷаҳон мавъиза карда мешавад, то даме ки ҳама начот ёбанд. Аммо ин нуктаи назар аз тарафи Навиштаҷот, таърих ва ҳодисаҳои замони ҳозира тасдиқ карда намешавад.

Хамиртуруш дар Навиштаи Пок ҳамеша ифодакунандаи ягон хел бадӣ аст. Ҳангоме Худо ба халқи Худ фармуд, ки хонаҳоро аз чизҳои хамиртурушдор холӣ кунанд (Хур. 12,15), онҳо инро фаҳмиданд. Одамеро, ки аз

рӯзи аввал то ҳафтуми иди фатир ягон чизи хамиртурушдор меҳӯрд, аз байни халқи Исроил берун кардан лозим буд. Исо аз хамиртуруши фарисиён ва саддуқиён (Мат. 16,6.12) ва хамиртуруши Хиродус (Марк. 8,15) бохабар мекард. Дар 1Кӯринтиён 5,6–8 хамиртуруш маъноӣ камбудӣ ва бадиро дорад; ва дар қаринаи матни Ғалотиён 5,9 бошад ишора меравад, ки он дар ин ҷо маъноӣ таълимоти бардурӯғро дорад. Умуман хамиртуруш маъноӣ таълимоти бардурӯғ ё рафтори гуноҳкоронаро дорад.

Ҳамин тариқ, дар ин масал Худованд аз ин огоҳӣ медиҳад, ки ҳокимияти бадӣ кори худро дар *Малакути Осмон* пеш мебарад. Масал дар бораи донаи хардал зоҳиршавии бадиро дар доираи берунии Подшоҳӣ тасвир мекунад; ин масал нишон медиҳад, ки вайронии дохилӣ ҳам рӯй медиҳад.

Мо чунин фикр мекунем, ки дар ин масал *орд* ифодакунандаи ғизое барои халқи Худо аст, ки мо инро дар Навиштаи Пок пайдо мекунем. *Хамиртуруш* таълимоти бардурӯғ аст. *Зан* пайғамбари дурӯғин аст, ки таълим дода, ба гумроҳӣ мебарад (Ваҳй 2,20). Оё ин қобили тавачҷӯх нест, ки занон асосгузори баъзе мазҳабҳои бардурӯғ буданд? Агарчи Навиштаи Пок таълим доданро дар Калисо ба онҳо манъ кардааст (1Кӯр. 14,34; 1Тим. 2,12), баъзеҳо ба ин рӯйро бейтоати мекунаанд, ва ҷойҳои муаллифони таълимотро ишғол намуда, ғизои халқи Худоро бо бидъатҳои харобиовар палид намудаанд.

Ҷ. Ҳ. Брукс мегӯяд:

Агар ҷавоби инкоркунандае пайдо шавад, ки Масеҳ Подшоҳии Осмонро ба ягон чизи гуноҳолуд монанд намекард, бояд ҷавоб дод, ки Ҷ Подшоҳиро ба он чизе монанд мекунад, ки гандум ва мастак, моҳии хуб ва бад дорад; ки дар он ҷо гуломи бад ҳаст (Мат. 18,23–32) ва одаме ки либоси тӯёна надошт ва ҳалок шуд (Мат. 22,1–13).²⁷

Е. Истифодаи масалҳо ҳамчун иҷрошавии пешгӯӣ (13,34.35)

13,34–35 Исо чор масали аввалро ба мардум нақл кард. Ин усули таълимо истифода бурда, Худованд пешгӯии Ософро дар Забур 77,2 иҷро кард, ки Масеҳ бо масалҳо

сухан хоҳад гуфт ва муаммоҳои замони қадимро баён хоҳад кард. Хусусиятҳои шакли мобайнии Подшоҳии Осмон, ки то ин вақт ниҳон буданд, акнун ошкор гаштанд.

Ё. Фаҳмонидани масал дар бораи мастак (13,36–43)

13,36 Қисми дигари насихатхоро Худованд ба шогирдон дар *хона* баён намуд. Ин ҷо шогирдон метавонанд боқимондаи бовардори Исроилро ифода кунанд. Зикри дуҷумбораи хона моро ба он фикр меорад, ки Худо халқи Худро, ки пешакӣ онро мешинохт, на то абад тарк кардааст (Рум. 11,2).

13,37 Дар шарҳи масал оиди гандум ва мастак Исо Худро ба қоранда ташбеҳ медиҳад. Дар айёми хизматгузори заминӣ Ҷ бевосита Худаш мекорид ва дар ҳамаи асрҳои оянда ба воситаи шогирдонаш мекорид.

13,38 Киштзор ҷаҳон аст. Задаро бояд ба он гузошт, ки киштзор ҷаҳон аст, на Калисо. *Тухмии некӯ – Писарони Малакут ҳастанд.* Шояд фикр дар бораи мавҷудоти инсоние ки ба замин қорида шудаанд, хандаовар ва аҷоиб тобад. Аммо моҳияти гап он аст, ки ин писарони Подшоҳӣ дар ҷаҳон қорида шудаанд. Дар солҳои хизматгузори ҷамъиятии Худ Исо дар ҷаҳон шогирдонашро, ки тобеони содиқи Подшоҳии Ҷ буданд, мекорид. Мастакҳо – писарони иблис мебошанд. Шайтон ба ҳама чизи пок тақлид карда метавонад. Вай ба ҷаҳон ононро мекорад, ки ба шогирдони Масеҳ монанд мебошанд, монанди онҳо гап мезананд, дар баъзе ҳолатҳо монанди онҳо рафтор мекунаанд, аммо дар айни замон пайрави ҳақиқии Подшоҳ нестанд.

13,39 Душман – иблис, муҳолифи Худо ва тамоми халқи Худо аст. *Дарав анҷоми олам аст,* ва охири шакли мобайнии Подшоҳӣ буда, он вақт фаро мерасад, ки Масеҳ дар ҷалол бозмеояд, то ки чун Подшоҳ ҳукмронӣ кунад. Худованд анҷоми оламо ба анҷоми давраи Калисо мансуб намедонад; агар ба ин ҷо Калисо дохил карда шавад, ин боиси бесарусомонӣ мегардад.

13,40–42 Даравгарон – фариштагонанд (ниг. Ваҳй 14,14–30). Дар давоми марҳилаи ҳозираи Подшоҳӣ барои бо қувва чудо

кардани гандум аз мастак ҳеч гуна кӯшише ба амал бароварда намешавад. Ба онҳо имкон дода шудааст, ки якҷоя нумӯ кунанд. Аммо хангоми омадани дуоми Масеҳ фариштагон ҳамаи васвасакорон ва ҳамаи бадкоронро чамъ карда, ба *кӯраи отаиш* мепартоянд, ки он чо гиря ва ғичирроси дандон хоҳад буд.

13,43 Тобеони ҳақиқии Подшоҳӣ, ки дар давраи андӯхи бузург дар замин хоҳанд буд, ба *Малакути Падари худ* дохил мешаванд, то ки аз Подшоҳии ҳазорсолаи Масеҳ лаззат баранд. Онҳо *чун офтоб дурахшон хоҳанд шуд*, яъне дар чалол хоҳанд дурахшид.

Ва боз Исо огоҳонидани чиддиро илова мекунад: “Ҳар ки гӯши мешунида дорад, бишнавад!”

Ин масал аъзогии нобоваронро дар калисои маҳаллӣ раво намедонад, чуноне ки баъзеҳо барғалат мепиндоранд. Дар ёд нигоҳ доред, ки киштзор ҷаҳон аст, на Калисо. Ба калисоҳои маҳаллӣ ба таври возеҳ фармуда мешавад, ки шахсони дар гуноҳҳои муайяни бадахлоқона айбдорро аз байни худ берун кунанд (1Қӯр. 5,9–13). Ин масал танҳо меомӯзад, ки Подшоҳии Осмон дар шакли ниҳониаш ҳақиқӣ ва риёкорона, асли ва сохтакоронаро дар бар мегирад, ва ин ҳолат то анҷоми олам давом хоҳад кард. Сипас фиристодагони Худо риёкоронро, ки маҳкум хоҳанд шуд, аз росткорон, ки барои хукмронии пурчалолӣ Масеҳ дар замин шодмонӣ хоҳанд кард, ҷудо мекунанд.

Ж. Масал дар бораи ганчи ниҳон (13,44)

13,44 Ҳамин тарик, ҳамаи масалҳо меомӯзанд, ки дар Подшоҳии Осмон тобеони бад ва нек, ҳақиқӣ ва риёкор хоҳанд буд. Ду масали оянда ба мо нишон медиҳанд, ки ду намуди тобеони ҳақиқӣ хоҳанд буд:

1. Бовардорони яҳудӣ пеш ва пас аз давраи Калисо;
2. Яҳудиён ва ғайрияҳудиёни бовардор дар замони ҳозира.

Дар масал оиди ганч Исо Подшоҳиро ба *ганче* монанд мекунад, ки дар *киштзор ниҳон аст*. *Касе* онро меёбад ва пинҳон мекунад, ва сипас *ҳар чизи дошташиро фурухта, он киштзорро мехарад*.

Метавон тахмин кард, ки *касе* Худи Худованд аст. (Ў инчунин дар *касе* аз масал оиди гандум ва мастак дар назар дошта шудааст, ояти 37). Ганч боқимондаи худотарси яҳудиёни бовардор мебошад, ки хангоми хизматгузории заминии Исо буд ва пас аз боло бурдани Калисо хоҳад буд (ниг. Заб. 134,4, ки он чо Исроил ганчи азизи Худо номида мешавад). Онҳо дар киштзор ниҳонанд, дар тамоми ҷаҳон паҳн шудаанд, дар асл ба ҳеч кас, ғайр аз Худо, маълум нестанд. Исо ин чо ҳамчун *касе* тасвир шудааст, ки ин ганчро ёфт, ва сипас ба салиб рафт ва ҳар чизи дошташиро дод, то ҷаҳонро, ки ганч дар он аст, харад (2Қӯр. 5,19; 1Юх. 2,2). Ҳангоме ки Раҳоқунандаи Исроил аз Сион меояд ва Подшоҳии Масеҳиро барпо мекунад, Исроили бо фидя халос кардашуда аз ҷои ниҳонӣ бароварда мешавад.

Ин масалро гоҳо ба гуноҳкоре дахлдор меҳисобанд, ки ҳама чизро тарк кард, то Масеҳро, ганчи ҳақиқиро, ба даст орад. Аммо ин гуна тафсир ба таълимот оиди файз мухолиф аст, ки мувофиқи он наҷот бемузд аст (Иш. 55,1; Эфс. 2,8.9).

3. Масал дар бораи марвориди киматбаҳо (13,45.46)

13,45–46 Подшоҳӣ ҳамчунин ба *точире* монанд карда мешавад, ки *марворидҳои хуб мечӯяд*. Ҳангоме ки вай марвориди гаронбаҳо меёбад, ҳамаи дороияшро медиҳад, то онро бихарад.

Дар суруде бо чунин матн: “Ман марвориди гаронбаҳотарине ёфтам...”, ёфтагӣ гуноҳкор аст, ва марворид – Начоткор. Аммо мо инро рад мекунем, чунки гуноҳкорро ҳеч зарурате нест, ки ҳама чизро фурухта, Масеҳро бихарад.

Ба фикри мо точир Худованд Исо аст. *Марвориди гаронбаҳо* Калисо аст. Дар Ҷолҷолто Ў ҳама чизро фуруخت, то ин марворидро бихарад. Чуноне ки марворид дар даруни садафак ба воситаи дардҳои ҷои варамида ба вучуд меояд, Калисо низ ба воситаи захмҳои бадани сӯрохшудаи Начоткор ташаккул ёфт.

Ҷолиби диққат аст, ки дар масал оиди ганч Подшоҳӣ ба худӣ ганч монанд карда мешавад. Аммо дар ин чо Подшоҳӣ на ба

марворид, балки ба тоҷир монанд карда мешавад. Фарқ дар чист?

Дар масали пешина зада ба ганҷ гузошта мешуд – ба Исроили бо фидя халос кардашуда. Подшоҳӣ бо Исроил зич алоқаманд аст. Он аз аввал ба ин халқ пешниҳод карда мешуд, ва дар шакли ояндаи Подшоҳӣ яҳудиён раияти асосӣ хоҳанд буд.

Чуноне ки зикр намудем, Калисо ва Подшоҳӣ як чиз нестанд. Ҳамаи ононе ки дар Калисо ҳастанд, дар Подшоҳӣ, дар шакли мобайнии он мебошанд, аммо на ҳамаи ононе ки дар Подшоҳӣ ҳастанд, дар Калисо мебошанд. Калисо дар шакли ояндаи Подшоҳӣ нахоҳад буд, балки ҳамроҳи Масеҳ бар замини навшуда ҳукмронӣ хоҳад кард. Дар масали дуом зада ба Худи Подшоҳ ва он музди бузурге гузошта мешавад, ки \bar{U} барои ба даст овардани арӯс пардохт, ки дар рӯзи Подшоҳ эълон шудани \bar{U} ҷалоли \bar{U} ро бо ҳам хоҳад дид.

Чуноне ки марворид аз баҳр мебарояд, Калисо низ, ки баъзан арӯси ғайрияҳудии Масеҳ номида мешавад, аксаран аз халқҳо иборат аст. Ин факти дар он мавҷуд будани исроилиёни бовардорро рад намекунад, ин ҷо танҳо қайд карда мешавад, ки тавсифи асосии Калисо он аст, ки он аз одамони аз халқҳои гуногун ба номи Исо даъватшуда иборат аст. Дар Аъмол 15,14 Яъқуб инро ҳамчун мақсади бузурги Худо дар замони ҳозира тасдиқ кард.

И. Масал дар бораи тӯр (13,47–50)

13,47–48 Масали хотимавии ин силсила Подшоҳиро ба *тӯре* монанд мекунад, ки *ба баҳр андохта шуд*, ва *ҳар навъ моҳӣ* ба он даромад. Моҳигирон моҳиёро интиҳоб намуда, *хубҳоро дар зарфҳо ҷамъ карданд*, *лекин бадҳоро дур андохтанд*.

13,49–50 Худованди мо ин масалро тавзеҳ медиҳад. Вақт – *анҷоми олам*, яъне охири давраи андӯҳи бузург аст. Ин вақти омадани дуҷуми Масеҳ аст. Моҳигирон фариштагонанд. Моҳиёни хуб росткоронанд, яъне начотёфтагон, ҳам аз яҳудиён ва ҳам аз халқҳо. Моҳиёни бад гуноҳкоронанд, яъне нобоварон аз ҳамаи халқҳо. Чудокунӣ ба амал меояд, чуноне ки мо дар масал оиди

гандум ва мастак дидем (оятҳои 30 ва 39–43). Росткорон ба Подшоҳии Падарашон дохил мешаванд, дар ҳоле ки гуноҳкорон ба ҷое фиристода мешаванд, ки оташи фурузон, *гиря ва гиҷирроси дандон аст*. Аммо ин доварии ниҳой нест. Ин доварӣ *пеш* аз Подшоҳии ҳазорсола баргузор мегардад. Маҳкумқунии ниҳой *пас* аз анҷоми ҳазор сол хоҳад буд (Ваҳй 20,7–15).

Габелин ин масалро чунин тафсир мекунад:

*Тӯр ба баҳр андохта мешавад, ки чуноне мо пештар дидем, ифодакунандаи халқҳост. Ин масал ба мавъизаи хушхабарии ҷовидонӣ дахл дорад, ки дар замони андӯҳи бузург воқеъ хоҳад шуд (Ваҳй 14,6.7). Фариштагон хубнро аз бадон ҷудо хоҳанд кард. Инро на ба замони ҳозира ва на ба Калисо, балки танҳо ба арафаи барпошавии Подшоҳӣ мансуб доништан мумкин аст. Фариштаҳо ба кор бурда мешаванд, чуноне ки аз китоби Ваҳй аён аст. Гуноҳкорон ба кӯраи оташи партофта мешаванд, ва росткорон барои Подшоҳии ҳазорсола дар замин хоҳанд монд.*²⁸

Й. Ганҷи ҳақиқат (13,51.52)

13,51 Бо масалҳо таълим доданро ба анҷом расонида, Устои бузург аз шогирдонни Худ пурсид, ки оё ҳамаашон *фаҳмиданд*. Онҳо ҷавоб доданд: “Оре”. Ин ҷавоб метавонад моро ба хайрат орад ё ҳатто хисси ҳасади моро ба онҳо бедор кунад. Эҳтимол, мо ин қадар боваринок “ҳа” гуфта наметавонем.

13,52 Агар фаҳмида бошанд, пас бояд ба дигарон нақл кунанд. Шогирдон бояд каналҳои баракат бошанд, на анборҳои он. Акнун ин дувоздаҳ нафар китобдонон гаштанд, ки *Малакути Осмонро омӯхтаанд*, яъне муаллимон ва тафсиркунандагони ҳақиқат. Онҳо *монанди соҳиби хонае* шуданд, *ки аз ганҷинаи худ чизҳои нав ва кӯҳна берун меоварад*. Дар Паймони Куҳан онҳо ганҷинаи бойи он чизеро доштанд, ки мо ҳақиқати *кӯҳна* меномем. Ҳангоме ки Масеҳ онҳоро бо масалҳо таълим медод, онҳо он чиро ба даст оварданд, ки барояшон тамоман *нав* буд. Акнун онҳо бояд аз ин анбори азими

дониш ҳақиқатҳои пурчалолро ба дигарон расонанд.

Й. Исоро дар Носира рад мекунад (13,53–58)

13,53–56 Исо ин масалхоро ба охир расонида, соҳилҳои баҳри Ҷалилро тарк кард ва бори охир ба Носира раҳсипор шуд. Ҷангоме ки *Ү онҳоро дар кунитҳошон таълим меод*, мардум аз хиради *Ү* ва мӯъҷизаҳои ӯ, ки дар бораи онҳо нақл карда буданд, *дар ҳайрат монданд*. Аммо барои онҳо *Ү* танҳо писари дуредгар буд. Онҳо медонистанд, ки *модараш Марям аст, ва бародаронаш Яъқуб, Йӯсе, Шимъун ва Яҳудо ... ва хоҳаронаш* – ҳамаи онҳо дар ҳамон ҷо, дар Носира, мезистанд! Чи гуна метавонист писараке ки дар шаҳри онҳо ба воя расидааст, ин хел суханҳо гуяд ва корҳои кунад, ки аз сабаби онҳо ин қадар машҳур гаштааст? Ин онҳоро ба ҳайрат меовард, ва онҳо қарор доданд, ки бештараш бо нодонии худ монанд, назар ба ин ки аз ҳақиқат огоҳ шаванд.

13,57–58 Онҳо *дар ҳақиқи Ү ба васваса афтоданд*, яъне онҳо аз боиси *Ү* хашмгин шуданд. Ин Исоро водор кард, то ба онҳо бигӯяд, ки *пайғамбар* ҳақиқӣ одатан дур аз зодгоҳаш қадр карда мешавад. Дар он ҷое ки *Ү* пештар мезист, ҳамсоғон ва хешовандонаш ба муносибати бонафрати дигарон бо *Ү* роҳ доданд. Нобоварӣ ба кори Начоткор дар Носира хеле халал мерасонд. *Ү* дар он ҷо танҳо якчанд касро шинохт (ниг. ба Марқ. 6,5). Ин на аз он сабаб буд, ки *Ү наметавонист*, чунки бади инсон ҳеч гоҳ қувваи Худоро суст карда наметавонад. Аммо ин ҷо *Ү* одамонро баракат меод, ки ин баракатро наметавонанд; эҳтиҷро дар он ҷое қонеъ мекард, ки инро дарк намекарданд; ононро шинохт меод, ки ба хашм меомаданд, агар ба онҳо гуянд, ки беморанд.

IX. ФАЙЗИ ХАСТАНАШАВАНДАИ МА- СЕҲ БО ДУШМАНИИ АФЗОЯНДА РҮ БА РҮ МЕШАВАД (14,1–16,12)

А. Сар задани Яҳеи Ҷутадиҳанда (14,1-12)

14,1–2 Овозаи хизматгузори Исо ба *гӯши тетрарх Ҷиродус* (тетрарх – ҳокими чоряки кишвар) расид. Ин писари бешарафи Ҷиродуси Бузург ҳамчунин бо номи Ҷиродуси Антипас маълум буд. Ана ҳамин шахс Яҳеи Ҷутадиҳандаро ба қатл расонд. Ҷангоме ки вай дар бораи мӯъҷизаҳои Исо шунид, вичдонаш вайро ба азоб додан сар кард. Хотираҳо дар бораи пайғамбаре ки вай қатл карда буд, дунболагирияш мекарданд. Вай ба хизматгоронаш гуфт: “Ин Яҳеи Ҷутадиҳанда аст. Вай аз мурдагон бархост. Мӯъҷизаҳои *Ү* аз ҳамин сабаб аст”.

14,3 Дар ояҳои 3–12 ба мо он чизе пешниҳод карда мешавад, ки экскурсия адабӣ ба гузашта ном дорад. Матто ҳикоятро мавқуф мегузорад, то дар бораи тафсилоти марги Яҳеи нақл кунад.

14,4–5 Ҷиродус занашро тарк карда, бо *Ҷиродия, зани Филиппус, бародараш* дар муносибати норавои шахсон мезист. Яҳеи, ки пайғамбари Худо буд, наметавонист вайро маҳкум накунад. Вай нотарсона ва ғаболуд бо ангушташ ба Ҷиродус ишорат намуда, ҳаёти бадахлоқонаи вайро фаш кард.

Подшоҳ чунон ба хашм омад, ки мехост вайро бикӯшад, аммо аз ҷиҳати сиёсӣ ин кор мувофиқи мақсад набуд. Мардум Яҳеиро чун *пайғамбар* эътироф мекарданд, ва, эҳтимол, аксуламали мардум ба қатли Яҳеи зӯрварона мебуд. Бинобар ин подшоҳи золим муваққатан хашми худро фурӯ нишонд, ба тавре ки Яҳеи ба зиндон партофт. “Нобоварон динро, чуноне ки шеронро дӯстдоранд, дӯст медоранд, яъне мурда ё дар қафас: Онҳо аз дин метарсанд, вақте ки он ба озодӣ мебарояд ва вичдонашонро ноором мекунад”.²⁹

14,6–11 *Вақте ки Ҷиродус рӯзи таваллуди худро ҷашн мегирифт, духтари Ҷиродия* бо рақсаш ба Ҷиродус чунон писанд омад, ки вай аз ғояти вачд бефикрона ваъда дод, ки ҳар чи бихоҳад, ба вай дода хоҳад шуд. Вай бо талқини модараш бешармона *каллаи Яҳеи Таъмиддиҳандаро ... дар табақа* талаб кард. То ин дам хашми подшоҳ ба Яҳеи пастртар шуда буд; эҳтимол, мардонагӣ ва софдилии пайғамбар вайро мафтун карда буд. Аммо, ҳарчанд аз ҳаёт маҳрум кардани пайғамбар барои вай таассуфовар буд, вай мефаҳмид,

ки бояд ваъдаашро ичро кунад. Фармон дода шуд, ва Яхёро сар заданд; хохиши дахшат-овари раққоса қонё гардонда шуд.

14,12 *Шогирдони Яхё маросими дафни ҷасадро ба таври шоиста гузарониданд, ва сипас рафта, ба Исо хабар доданд.* Онҳо каси беҳтареро пайдо накарданд, то андӯх ва ғазаби худро ба вай зоҳир намоянд. Онҳо барои мо намунаи беҳтаринро боқӣ гузоштанд. Ҳангоми таъкибот, таназзули рӯхӣ, азоб ва андӯх мо низ бояд рафта инро ба Исо нақл кунем.

Дар хусуси Ҳиродус бошад, агарчи амали ҷинойткорона анҷом ёфт, хотираи он боқӣ монд. Ҳангоме ки вай дар бораи Исо шунид, ҳодисаҳои гузашта чун шабаҳ баргаштанд, то вайро азоб диҳанд.

Б. Сер кардани панҷ ҳазор (14,13–21)

14,13–14 Ҳангоме *Исо шунид*, ки овозаи *Ҷ* Ҳиродусро ба ташвиш овардааст, *Ҷ ба қайқ нишаста, ба ҷои хилвате* дар соҳили баҳри Чалил рафт. Мо метавонем боварӣ дошта бошем, ки *Ҷ* ба он ҷо на аз тарс рафт. *Ҷ* медонист, то дами фаро расидани соати *Ҷ* ҳеч осебе ба *Ҷ* нахоҳад расид. Мо сабаби асосии ҷойивазкунии *Ҷ*ро наметавонем, аммо он низ сабаби аҳамиятноқ аст, ки шогирдони *Ҷ* ба наздикӣ аз муждадиҳӣ баргашта буданд (Марқ. 6,30; Лук. 9,10) ва ба оромиву истироҳат эҳтиёҷ доштанд.

Аммо издиҳами мардум аз шаҳрҳо берун омаданд ва *аз ақиб* *Ҷ* *ниёда равона шуданд.* Ҳангоме ки *Ҷ* ба соҳил фаромад, онҳо аллакай *Ҷ*ро интизор буданд. Азбаски ин гуна рафтор ҳеч боиси малоли хотири Худованди раҳмдилӣ мо буда наметавонист, *Ҷ* зуд корро сар кард ва *беморони онҳоро шифо дод.*

14,15 Чун *аср*, яъне вақти пас аз соати 3-и беғоҳ фаро расид, *шогирдони Ҷ* бӯҳронӣ будани вазъиятро эҳсос намуданд. Одамон ин қадар бисёранд, ва чизи хӯрдани надоранд! Онҳо аз Исо хоҳиш карданд, ки мардумро ба *деҳоти* атроф фиридад, то барои худ *хӯроке* бихаранд. Онҳо дили Масеҳро ин қадар кам мефаҳмиданд ва қувваташро ин қадар кам дарк мекарданд!

14,16–18 Худованд онҳоро бовар кунонд, ки *ҳочат нест* ин корро бикунанд. Чаро онҳо бояд аз назди Касе ки дасташро барои ба ҷо овардани хохиши ҳар ҷонзод мекушояд, бираванд (Заб. 144,16)? *Ҷ* бо суханони зерин шогирдонро ба ҳайрат овард: “*Шумо ба онҳо хӯрок диҳед*”. Онҳо дудила шуданд: “Ба онҳо хӯрок диҳем? Мо ба ғайр аз *панҷ нон ва ду моҳӣ* чизе надорем!” Онҳо фаромӯш карданд, ки Исоро низ доранд. Начоткор пурсаброна гуфт: “*Онҳоро ин ҷо назди ман биёред*”. Ин иштироки онҳо дар кор буд.

14,19–21 Мо ҳолатеро ба худ тасаввур карда метавонем, ки Худованд *мардумро фармуд, то бар сабза нишинанд.* *Ҷ* *панҷ нону ду моҳиро гирифта, ба осмон нигаристу баракат дод, ва нонро пора карда, ба шогирдон дод,* то ба мардум тақсим кунанд. Маълум шуд, ки он барои ҳама кифоят мекунад. Чун *ҳама* сер шуданд, шогирдон *дувоздаҳ сабад* пораҳои боқимондаро ҷамъ оварданд. Боқимонда аз аввала хеле бештар буд. Афзунии истехзоомез: барои ҳар як шогирди сустбодар як сабад рост меомад. Тӯдаи иборат аз 10 ё 12 ҳазор кас сер карда шуданд (5 ҳазор мард ва боз занону кӯдакон).

Ин мӯъҷиза дарси рӯҳониест барои шогирдони ҳамаи наслҳо. Тӯдаи мардуми гурусна ҳамеша ҳаст. Ҳамеша гуруҳи шогирдоне ҳаст, ки захираҳои гӯё ночиз доранд. Ва ҳамеша Начотдиҳандаи дилсӯз ҳаст. Вақте ки шогирдон он чизи ками худро ба *Ҷ* медиҳанд, *Ҷ* он чизи камро зиёд мекунад, то ки ҳазорон нафарро сер кунанд. Он фарқ назаррас аст, ки *панҷ ҳазор кас*, ки дар назди баҳри Чалил сер шуданд, гуруснагии худро танҳо ба муддати кӯтоҳ қонё намуданд; аммо ононе ки имрӯзҳо Масеҳи зинда онҳоро сер мекунад, ҷовидонӣ сер мешаванд (ниг. Юх. 6,35).

В. Исо дар баҳр роҳ меравад (14,22–33)

Мӯъҷизаи пештара шогирдонро бовар кунонд, ки онҳо Онеро пайравӣ мекунанд, ки эҳтиёҷоти онҳоро рад накарда, қонё мегардонад. Акнун онҳо мефаҳманд, ки *Ҷ* ҳамчунин Онест, ки метавонад онҳоро ҳимоя кунад ва қувват диҳад.

14,22–23 Мардумро ҷавоб дода, Исо ба шогирдонаш фармуд, ки *ба қайқ савор шуда, боз ба соҳили дигар* гузаранд. Сипас *Ҷ барои дуо гуфтан* ба кӯҳ баромад. Чун *шом* фаро расид, яъне пас ас ғуруби офтоб, *Ҷ дар он чо танҳо буд*. (Дар ҳисоби ибрий ду “беғоҳӣ” буд. Яке аз онҳо, ки ояти 15 ба он ишорат мекунад, дар соати 3-и беғоҳ сар мешуд, ва дигар, ки дар ин чо муаллиф ишорат мекунад, хангоми ғуруби офтоб.)

14,24–27 Дар ин хангом *қайқ* аз сохил дур шуда буд ва бо *боди муҳолиф* мубориза мебурд. Вақте ки мавҷҳо ба қайқ бармехӯрданд, Исо вазъияти хатарноки шогирдонро дида, *дар поси чоруми шаб* (аз соати 3 то 6-и саҳар) *бар баҳр қадам зада, назди онҳо омад*. Шогирдон *ба изтироб афтада* фикр карданд, ки ин шабаҳ аст. Аммо ҳамон дам онҳо овози оромкунандаи Устод ва Дӯсташонро шуниданд: “*Ором бошед, ин Манам, ҳаросон нашавед*”.

Инро ба таври аниқ ба ҳиссиёти шахсии мо нисбат додан мумкин аст. Аксар вақт тӯфонҳо моро ин сӯ он сӯ мепартоянд, мо дар парешонӣ ҳастем, рӯҳафтада мешавем. Чунин ба назар мерасад, ки гӯё Начоткор хеле дур аст. Аммо *Ҷ* доимо барои мо дуо мекунад. Ҳангоме ки шаб аз ҳамаи шабҳо ториктар метобад, *Ҷ* дар наздикии мост. Ва ҳатто он вақт ҳам мо *Ҷ*ро нашинохта, тугмаҷаи бонги хатарро зер мекунем. Он гоҳ мо овози оромкунандаи *Ҷ*ро мешунавем ва ба хотир меорем, ки ин мавҷҳое ки моро ба харос оварданд, зери пой *Ҷ* мебошанд.

14,28 Вақте ки Петрус овози шинос ва дӯстдоштаро шунид, ғайратмандӣ ва муҳаббат дар вай ҷӯш заданд. “*Худовандо! Агар ин Туӣ, ба ман амр деҳ, то ки бар рӯи об назди Ту биёям*”. Ба ҷои он ки “агар”-и гуфтаи Петрусро то дараҷаи сустбоварӣ калон кунем, беҳтараш ин хоҳиши вайро ҳамчун ифодаи боварии зиёд ҳисобем. Петрус дарк мекард, ки амри Худованд имконияти он аст, ки *Ҷ* барои иҷрои амраш қувват медиҳад.

14,29–33 Ҳамин ки Исо “*Биё*” гуфт, Петрус аз қайқ баромада, ба пешвози *Ҷ* равона шуд. То даме ки вай аз Исо чашмашро намеканд, кори ғайриимконро ба чо меовард, аммо ҳамон лаҳзае ки

диққаташро ба *боди шадид* равона кард, вай ба ғарқ шудан сар кард. Вай беҳудона фарёд кашид: “*Худовандо! Маро халос кун*”. Худованд вайро аз дасташ гирифт, ва барои *сустимониаш* оҳиста сарзаниш карда, ба қайқ даровард. Ҳамин ки Исо ба қайқ даромад, *бод соқит шуд*. Ва дар қайқ хизматгузории ибодат ба вуқӯъ пайваст, вақте ки шогирдон ба Исо гуфтанд: “*Ҳақиқатан Ту Писари Худо ҳастӣ*”.

Ба монанди рӯи об роҳ рафтан, ҳаёти масеҳиёна аз чихати одамӣ ғайриимкон аст. Танҳо бо қувваи Рӯҳи Пок масеҳиёна зистан мумкин аст. То даме ки мо аз чизҳои дигар сарфи назар карда, танҳо ба Исо нигоҳ мекунем (Ибр. 12,2), ҳаёти ғайритабиӣ ба сар бурда метавонем. Аммо ҳамин ки диққати мо ба худамон ё ба вазъиятамон равона мешавад, мо ба ғарқ шудан сар мекунем. Он вақт мо бояд ба Масеҳ барои ёрӣ ва дастгирии илоҳӣ муроҷиат намоем.

Г. Исо дар Чинесор шифо медиҳад (14,34–36)

14,34–36 Қайқ дар *Чинесор*, дар соҳили шимолӣ-ғарбии баҳри Ҷалил ба сохил расид. Ҳамин ки сокинон Исоро диданд, ҳамаи *беморони* он маҳалро чамъ оварда, *ба назди Исо оварданд*, то ин ки беморон ақаллан *домани ҷомаи Ҷро ламс кунанд*. Ҳар кӣ ба *Ҷ* даст расонд, *шифо ёфт*. Ҳамин тарик, ин барои табибони ҳамин маҳал рӯзи истироҳат буд. Ниҳоят, як муддате беморон набуданд. Ба воситаи омадани Табиби бузург ин маҳал дорои сихатӣ ва шифо гардид.

Ғ. Нопокӣ аз дарун бармеояд (15,1–20)

Аксаран пайҳас кардан осон аст, ки Матто дар бобҳои аввал пайдарҳамии таърихро риоя намекунад. Аммо аз боби 14 сар карда ва то охир ходисаҳо аксаран мувофиқи тартиби воқеъ шуданашон тасвир карда мешаванд.

Дар боби 15 ҳамчунин пайдарҳамии ботартиб аз рӯи давраҳои гуногуни идоракунии Худо риоя карда мешавад. Аввалан, мунозира ва ҷанҷоли бардавоми китобдонон ва фарисиён (оятҳои 1–20) аз тарафи Исроил рад шудани Масеҳро пешакӣ намоиш

медихад. Сониян, бовари зани канъонӣ (оятҳои 21–28) баёнгари он аст, ки дар замони мо Хушхабар чӣ гуна дар байни халқҳо паҳн мешавад. Ва ниҳоят, шифо ёфтани анбӯҳи зиёди мардум (оятҳои 29–31) ва сер кардани чор ҳазор (оятҳои 32–39) ба давраи ояндаи ҳазорсолаи сиҳати ва гулгулшукуфӣ дар тамоми олам ишорат мекунад.

15,1–2 *Китобдонон ва фарисиён* кӯшиш-ҳояшонро барои ба даст афтондани Наҷотдиҳанда қатъ намекарданд. Аз *Ерусалим* ҳайати намояндагони онҳо омада, *шогирдонро* дар нопокӣ айбдор мекарданд, зеро онҳо бо дастони ношуста хӯрок хӯрда, бо ҳамин *ривоятҳои муршидонро* вайрон мекарданд.

Барои баҳо додани ин ҳодиса мо бояд зикрро оиди покӣ ва нопокӣ фаҳмем ва донем, ки фарисиён зери мафҳуми шустушӯ маҳз чиро дар назар доштанд. Умуман нуқтаи назар оиди пок ва нопок аз Паймони Кухан сарчашма мегирад. Нопокӣ, ки шогирдонро дар он айбдор мекарданд, пурра маросимӣ буд. Агар, масалан, шахс ба ҷуссаи мурда даст мерасонд ё чизеро мехӯрд, ки чун нопок маълум аст, вай расман нопок мешуд – вай наметавонист аз рӯи расму оин ба Худо ибодат кунад. Пеш аз он ки вай ба Худо наздик шавад, шариати Худо талаб мекард, ки вай аз маросими покшавӣ мегузашт.

Аммо пирон ба маросимҳои покшавӣ боз урфу одатҳои илова намуданд. Онҳо исрор менамуданд, ки шахси ибрӣ пеш аз хӯрок хӯрдан бояд дастонашро бо як маросими бочидду чаҳди поккунӣ тоза кунад: вай мебоист на танҳо кафи дастонаш, балки дастонашро то оринҷ мешуст. Агар вай аз бозор омада бошад, мебоист ба таври маросимӣ оббозӣ мекард. Ҳамин тариқ, фарисиён шогирдонро дар он айбдор карданд, ки онҳо ҳамаи он тартиби мураккаби шустушӯйҳоро, ки анъанаи яҳудӣ мефармуд, на ба дараҷаи даркорӣ риоя мекарданд.

15,3–6 Худованд Исо ба танқидгарони худ хотиррасон намуд, ки *онҳо ҳукми Худовандро* вайрон мекарданд, на ин ки танҳо ривоятҳои пиронро. Шариат *иззат намудани* волидони худро мефармуд, ки дар

ҳолати зарурӣ ёрии молиявиро низ дар бар мегирифт. Аммо китобдонон ва фарисиён (ва бисёр касони дигар) пули худро барои таъмини волидони пиронсоли худ сарф кардан намехостанд. Барои ҳамин онҳо анъанаеро бофта бароварданд, ки бо ёрии он аз масъулият канорачӯӣ мекарданд. Агар *надар* ё *модар* аз онҳо хоҳиши ёрӣ мекарданд, онҳо дар ҷавоб метавонистанд танҳо ин суҳанонро гӯянд: “Ҳамаи он пулҳое ки ман мебоист барои ёрӣ ба ту истифода мебудам, аллакай ба *Худо* бахшида шудаанд, барои ҳамин ман онҳоро ба ту дода наметавонам”. Ин суҳанонро ба забон оварда, онҳо аз масъулияти молиявӣ барои волидон озод мешуданд. Ба ин анъанаи ҳилагарона пайравӣ намуда, онҳо ба ин тариқ, Каломи *Худоро*, ки барои волидон ғамхорӣ карданро мефармуд, рад мекарданд.

15,7–9 Калимаҳоро моҳирона печутоб дода, онҳо пешгӯии *Ишаъро* иҷро мекарданд (Иш. 29,13). Онҳо шаҳодат медоданд, ки *бо забони худ* *Худоро ҷалол медиханд*, вале *дилашон аз ӯ дур* буд. Ибодати онҳо ба Худо бефоида буд, зеро онҳо ба анъанаҳои одамии назар ба Каломи *Худо* бештар аҳамият медоданд.

15,10–11 Ба мардум мурочиат намуда, Исо эълонияи муҳимтаринро баён кард. Вай изҳор дошт, ки *на он чи ба даҳон медарояд*, одамро нопок мекунад; балки *он чи аз даҳон мебарояд*, одамро нопок мекунад. Аз эҳтимол дур аст, ки мо хусусияти инкилобии ин изҳоротро баҳо дода тавонем. Мувофиқи қонуни левизодагон чизи ба даҳон медаромада одамро *нопок* мекард. Барои яҳудиён хӯрдани ҳама гуна ҳайвоноте ки чуфтсум нестанд ва нушхор намекунанд, манъ буд. Онҳо намебоист моҳиро мехӯрданд, агар он пулакча ва пар надошта бошад. Худо ба онҳо дар хусуси хӯроки пок ва нопок дастуроти муфассал дода буд.

Акнун Қонунгузор барои барҳам додани як маҷмӯъ нопокиҳои маросимӣ замина тайёр мекард. Ӯ гуфт, ки хӯроке ки шогирдонаш бо дастони ношуста мехӯранд, онҳоро нопок намекунад. Вале дурӯягии китобдонон ва фарисиён нопокии ҳақиқӣ буд.

15,12–14 Ҳангоме шогирдон Исоро хабардор карданд, ки фарисиён аз ин фошкунихо хашмгин шуданд, дар ҷавоб Исо онҳоро ба растаниҳое монанд кард, ки Худо онҳоро нашинондааст. Онҳо на гандум, балки мастак мебошанд. Онҳо ва таълимоти онҳо комилан аз байн хоҳанд рафт. Сипас Ҷилова намуд: “*Онҳоро ба ҳоли худашон бигзоред; онҳо кӯроне ҳастанд, ки ба кӯрон раҳнамоӣ мекунад*”. Агарчи онҳо дар бораи худ изҳор менамуданд, ки дар масъалаҳои рӯҳонӣ манбаи эътибор ҳастанд, онҳо ва пайравони онҳо дар воқеияти рӯҳонӣ кӯрбуданд. Аён буд, ки ҳам роҳбарон ва ҳам пайравони онҳо дар *чоҳ хоҳанд афтод*.

15,15 Бешубҳа, шогирдон аз ин табаддулотӣ комил дар таълимоти машҳур оиди хӯроки пок ва нопок ба ҳайрат афтода буданд. Барои онҳо ин ҳамчун *масал* буд, яъне нақли номафҳуми нухуфта. Петрус ҳайрати онҳоро оиди ин масъала ифода намуд, вақте маънидодӣ онро хоҳон шуд.

15,16–17 Худованд дар аввал аз ин сустифаҳмии онҳо ҳайрон шуд, сипас фаҳмонд, ки нопокии ҳақиқӣ ахлоқӣ аст, на ин ки табиӣ. Аслан, хӯрок пок ва нопок буда наметавонад. Дар ҳақиқат ҳеч як чизи моддӣ дар худ зарарнок нест; суиистеъмоли он бад аст. Хӯроке ки одам онро мехӯрад, ба даҳон медарояд, барои ҳазмшавӣ ба шикам меравад ва баъд боқимондаҳои ҳазмнашуда аз он хориҷ мешаванд. Дар ин ҳол на моҳияти ахлоқӣ, балки танҳо бадан мавриди таъсир қарор мегирад. Имрӯзҳо мо медонем, ки “ҳар офаридаи Худо хуб аст ва ҳеч набояд рад карда шавад, агар онро бо шукргузорӣ бихӯранд, чунки бо каломи Худо ва бо дуо пок мегардад” (1Тим. 4,4.5). Албатта, ин порча на дар бораи растаниҳои заҳронок, балки дар бораи чизҳои мегӯяд, ки Худо барои хӯрокии инсон офаридааст. Ҳама чиз хуб аст ва бояд бо шукргузорӣ барои хӯрдан истифода шавад. Агар одам ба ягон хел хӯрок аллергия дошта бошад ё бад бинад, набояд онро хӯрад; аммо ба таври умум бо бояд бо боварие бихӯрем, ки Худо хӯрокро барои аз ҷиҳати ҷисмонӣ нигоҳдорӣ намудани мо истифода мебарад.

15,18 Агар хӯрок нопок намекарда бошад, пас чӣ нопок мекунад? Исо ҷавоб дод: “...*ҳар он чи аз даҳон мебарояд, аз дил пайдо мешавад; ва ин чизҳо одамро палид мекунад*”. Дар ин ҷо дил на узвест, ки хунро ба бадан мефиристад, балки манбаи вайроншудаи хоҳишҳо ва маромҳои одамист. Ин қисми табиати ахлоқии инсон худро бо фикрҳои вайрон, сипас бо суханони ифлос ва дар оқибат бо қорҳои бад зоҳир мекунад.

15,19–20 Инсонро *хаёлотӣ бад, қатл, зино, фисқ, дуздӣ, шаҳодати бардурӯғ ва куфр* (дар забони юнонӣ ин калима тӯхмат ба дигаронро ифода мекунад) нопок месозад.

Китобдонон ва фарисиён махсусан дар риояи намоишкорона ва расмиятпарастонаи маросими шустани дастон кӯшиши зиёд ба харҷ медоданд. Аммо ҳаёти дохилии онҳо нопок буд. Онҳо дар масъалаҳои ҷузъӣ хурдагирӣ мекарданд ва масъалаҳои ҳақиқатан муҳимро нодида мегирифтанд. Онҳо метавонистанд шогирдонро барои риояи накардани анъанаҳои аз рӯи илҳомӣ илоҳӣ пайдо нашуда танқид кунанд, аммо худашон машварат мекарданд, то Писари Худоро кушта, дар тамоми гуноҳҳои дар рӯйхати ояти 19 номбаршуда айбдор шаванд.

Д. Зани бутпараст барои бовари худ баракат ба даст меорад (15,21–28)

15,21–22 Исо ба ҳудуди Сур ва Сидун дар соҳили баҳри Миёназамин рафт. Он қадар ки ба мо маълум аст, дар давраи хизматгзории оммавии Ҷилова ин ягона ҳолатест, ки Ҷилова берун аз ҳудуди яҳудиён буд. Ин ҷо, дар Финикия, зани канъонӣ аз ӯ хоҳиш кард, то *духтарашро*, ки дар *чанги дев* буд, шифо диҳад.

Хеле муҳим аст, то дарк намоем, ки ин зан яҳудӣ не, балки бутпараст аст. Вай аслан канъонӣ, аз қабилаи бадахлоқ буд, ки Худо онро ба нобудӣ маҳкум кардааст. Ба сабаби беитоати Исроил баъзеи онҳо ҳангоми ба Канъон ворид шудани исроилиён бо роҳбарии Ехушаъ ибни Нун зинда монданд, ва ин зан аз авлоди ҳамон зинда мондагон буд. Азбаски вай бутпараст буд, аз имтиёзҳои ки Худо ба халқи интихобкардааш додааст, бархурдор набуд. Вай аҷнабие буд, ки умеди

надошт. Аз рӯи ин ҳолати худ вай ҳақ надошт, ки аз Худо ё аз Масеҳ чизе хоҳиш кунад.

Бо Исо сӯхбат карда, вай ба ӯ чун ба *Худованд, писари Довуд* мурочиат мекард. Ин унвоне буд, ки яҳудиён хангоми дар бораи Масеҳ сухан рондан истифода мебуданд. Агарчи Исо ҳақиқатан *писари Довуд* буд, бутпарастон ҳақ надоштанд, ки дар асоси ин ба ӯ мурочиат кунанд. Барои ҳамин ҳам дар аввал ӯ ба зан ҷавоб надод.

15,23 *Шогирдонаш назди ӯ омада илтимос карданд: “Вайро ҷавоб деҳ”,* зеро вай ҳалал расонд. Барои ӯ ин зан намунаи хуби бовар ва зарфе буд, ки дар он бовар ҷило хоҳад дод. Аммо аввал ӯ бояд бовари вайро санҷад ва тарбият кунад.

15,24–25 ӯ ба зан хотиррасон намуд, ки ӯ фақат *барои гӯсфандони гумишудаи Исроил* равона шудааст, на ин ки ба бутпарастон, хусусан канъониён. Аммо ин гуна радкунии рӯйрост занро натарсонд. Унвони “Писари Довуд”-ро ихтисор карда, зан ба ӯ таъзим карда, гуфт: “*Худовандо! Ба ман мадад кун*”. Агарчи вай ҳукуке надошт, ки ба ӯ чун зани яҳудӣ ба Масеҳи худ мурочиат кунад, аммо вай метавонист чун офарида ба Офаридгори Худ наздик ояд.

15,26 Барои боз ҳам хубтар санҷидани бовари вай Исо гуфт, ки хӯроки бачагони исроилиро *гирифтани хуб нест*, то ба *сағони бутпараст* нон дода шавад. Агар ин барои мо дағалона садо диҳад, пас мо бояд дар хотир дошта бошем, ки мақсади ин суханон – на дард расонидан ба зан, балки, чун корди ҷарроҳ, ба вай шифо додан аст. Ҳа, вай бутпараст буд. Яҳудиён ба бутпарастон чун ба сағони ифлоси бесоҳиб менигаристанд, ки дар ҷустуҷӯи хӯрок дар кӯчаҳо мегарданд. Аммо Исо ин ҷо калимаеро истифода бурд, ки маънои сағбачаҳои хурдакаки дӯстдоштаро дорад. Савол чунин буд: Оё зан дарк мекунад, ки лоики он нест, то камтарини эҳсонҳои ӯро ба даст орад?

15,27 Ҷавоби зан олиҷаноб буд. Вай бо тавсифоти додаи Исо пурра розӣ шуд. Агарчи вай мақоми бутпарастии ношоистаро дошт, худро ба марҳамат, муҳаббат ва файзи ӯ супурд. Дар охир вай гуфт: “Ту ҳақ ҳастӣ!

Ман ҳамагӣ яке аз *сағҳои* пеши суфра мебошам. Аммо ман пайҳас мекунам, ки баъзан *нонрезаҳо* аз *суфра* ба фарш меафтанд. Иҷозат деҳ, ки ман каме аз *нонрезаҳоро* бичинам. Ман лоики он нестам, ки Ту духтари маро шифо диҳӣ, аммо аз Ту илтиҷо мекунам, ки ин корро ба хотири яке аз *офаридаҳои* нолоиқат бикун”.

15,28 Исо вайро *барои имони бузургаш* таҳсин гуфт. Ҳар ҳоле ки кӯдакони нобовар ба нон мӯҳтоҷ набуданд, ин ҷо касе буд, ки худро “сағча” меҳисобид ва ашкрезон аз ӯ илтимос мекард. Бовари вай сазовори мукофот гардид, духтари вай ҳамон дам *шифо ёфт*. Он ҳақиқате ки *Худованд* ба духтари ғайрияҳудӣ аз масофаи дур шифо дод, моро ба фикре меорад, ки ҳозир хизматгузори ӯ дар ямини Худо бахшидани шифои рӯҳонӣ ба халқҳо дар ин давра аст, дар ҳоле ки халқи қадимии ӯ сарфи назар шудааст.

Е. Исо мардуми зиёдеро шифо медиҳад (15,29–31)

15,29–31 Дар Марқӯс 7,31 мо мехонем, ки *Худованд* Сурро тарк кард ва ба шимол ба сӯи Сидӯн равона шуд, сипас ба шарқ рафта аз Урдун гузашт ва ба воситаи худуди Декапӯлис ба чануб раҳсипор шуд. Он ҷо, дар назди баҳри Ҷалил, ӯ *гунгон, маъюбон, лангон, кӯрон ва бисёр дигаронро шифо дод*. Мардум ба хайрат афтоданд ва ба *Худои Исроил* ҳамду сано гуфтанд. Бовари катъӣ ҳаст, ки ин дар байни халқҳои ҳамсоия ғайрияҳудӣ буд. Одамоне Исо ва шогирдонро бо Исроил айният дода, хулосаи дуруст бароварданд, ки дар байни онҳо *Худи Худои Исроил* кор мекард.

Ё. Сер кардани чор ҳазор (15,32–39)

15,32 Хонандагоне ки бедиккатанд ё ба Навиштаҳо назари танқидӣ доранд, ин воқеаро бо сер кардани панҷ ҳазор омехта карда, Навиштаи Покро дар нусхабардорӣ, ихтилофот ва ҳисоби нодуруст айбдор мекарданд. Гап дар он аст, ки инҳо ду ходисаи гуногун мебошанд, ва, аниқтараш, ҳамдигарро пурра мекунанд, на ин ки хилофи ҳамдигаранд.

Баъди се рӯзе ки *мардум* бо Худованд буданд, хӯроквории онҳо тамом шуд. \bar{U} наметавонист онҳоро гурусна ба хонаҳояшон фиридад. Онҳо дар роҳ *бемадор* шуда метавонианд.

15,33–34 Шогирдони \bar{U} боз бо мушкилии ҳалнашаванда \bar{r} ба \bar{r} шуданд — ин қадар мардуми зиёдро сер кардан. Ин дафъа онҳо танҳо ҳафт нон ва *андак моҳиш майда* доштанд.

15,35–36 Чун дар мавриди панҷ ҳазор, Исо мардумро шинонд, ва *изҳори шукргузори* карда, *нон ва моҳиёро пора кард* ва ба *шогирдони Худ дод*, то ки тақсим кунанд. \bar{U} интизор мешавад, то шогирдон кори метавонисташонро кунанд, сипас мудохила мекунад ва он кореро мекунад, ки онҳо наметавонанд.

15,37–39 Ҳангоме ки *мардум* сер шуданд, *ҳафт сабади калон* аз ғизои боқимонда ҷамъ карданд. Микдори хӯрандагон, *ба ғайр аз занону кӯдакон, чор ҳазор мард* буд.

Дар боби оянда мо мебинем, ки маълумоти оморӣ оиди ин ду мӯъҷизаи сер кардани мардум (16,8–12) муҳим аст. Ҳар як ҷузъи ҳикояти Навиштаҳои Пок дорои мазмун аст. Мардумро ба хонаҳояшон равона карда, Худованди мо *ба қашқ савор шуд ва ба Маҷдал*, ки дар соҳили ғарбии баҳри Ҷалил воқеъ буд, рафт.

Ж. Хамиртуруши фарисиён ва саддуқиён (16,1–12)

16,1 *Фарисиён ва саддуқиён*, муҳолифони анъанавӣ дар масъалаҳои илоҳиёт, ифодагарони ду ифроти таълимотӣ буданд. Аммо вақте ки онҳоро мақсади умумии ғофилгир кардани Начоткор муттаҳид кард, муносибати душманонаи онҳо ба ҳамкорӣ табдил ёфт. Барои озмудани Исо *онҳо аз \bar{U} хоҳиш карданд*, ки ба онҳо *аломати осмонӣ нишон диҳад*. Бо қадом як роҳи ба мо номаълум онҳо мехостанд \bar{U} ро ба созиш бо онҳо маҷбур кунанд. *Аломати осмониро* талаб карда, эҳтимол онҳо фикр мекарданд, ки сарчашмаи аломоти \bar{U} аз сарчашмаҳои пештара фарқ хоҳад кард. Ё, эҳтимол, онҳо ягон аломати фавқуттабиירו дар осмон мехостанд. Ҳамаи мӯъҷизоти Исо дар замин ба

амал меомаданд. Оё \bar{U} дар осмон аломате нишон дода метавонист?

16,2–3 \bar{U} мавзӯи *осмонро* давом дода, ба онҳо ҷавоб дод. Агар онҳо бегоҳӣ осмони сурхро бинанд, пас барои рӯзи дигар *ҳавои софро* пешгӯӣ мекарданд. Онҳо инчунин медонианд, ки агар *пагоҳӣ осмон арғувонӣ ва гирифта бошад*, рӯзона \bar{b} ӯрон мешавад.³⁰ Онҳо дар шарҳ додани қиёфаи осмон мутахассис буданд, *аммо аломатҳои замонҳоро* шарҳ дода наметавонианд.

Ин чӣ аломатҳо буданд? Пайғамбаре ки омадани Масеҳро пешгӯӣ кард, дар шахси Яҳёи Ғӯтадиҳанда зоҳир шуд. Мӯъҷизаҳо ки дар бораи Масеҳ пешгӯӣ шуда буданд, - корҳои ки ҳеч гоҳ ягон одам накарда буд, - дар ҳузури онҳо нишон дода шуданд. Дигар аломати замонҳо он буд, ки яҳудиён Масеҳро рад карданд ва Хушхабар ба ғайри-яҳудиён гузашт — ба хоҳири иҷрошавии пешгӯиҳо. Аммо ба ҳар ҳол, бо вучуди далелҳои возеҳ, онҳо дарк намекарданд, ки таърих бунёд шуда истодааст ва ё пешгӯӣ иҷро шуда истодааст.

16,4 Фарисиён ва саддуқиён худро чун *насли шарир ва зинокор* нишон доданд, зеро аломатҳоро мечустанд, дар ҳоле ки Худи \bar{U} дар байни онҳо истода буд. Акнун ба онҳо аломате *ҷуз аломати Юнуси набӣ дода нахоҳад шуд*. Чуноне ки дар шарҳ ба 12,40 фаҳмонда мешавад, ин дар рӯзи сеюм зинда шудани Масеҳ мебошад. *Насли шарир ва зинокор* Масеҳи худро ба салиб мекашад, аммо Худо \bar{U} ро аз мурдагон зинда хоҳад кард. Ин аломати ҳалокати ҳамаи онҳое хоҳад буд, ки ба \bar{U} ҳамчун ба Ҳокими комилҳуқуқ сачда кардан нахостанд.

Ин порча бо суҳанони хавлнок ба охир мерасад: “*Ва онҳоро тарк карда, равона шуд*”. Маънои рӯҳонии ин гуфтаҳо бояд ба ҳар кас фаҳмо бошад.

16,5–6 Ҳангоме ки шогирдон дар соҳили шарқии кӯл ба Худованд ҳамроҳ шуданд, онҳо бо худ гирифтани хӯроквориро фаромӯш карданд. Барои ҳамин, вақте Исо ба онҳо мурочиат кард, ки аз хамиртуруши фарисӣ ва саддуқӣ эҳтиёт шаванд, онҳо гумон карданд \bar{U} мегӯяд, ки “Ба назди ин роҳбарони яҳудӣ барои хӯрокворӣ наравед!”

Андеша оиди ғизо онҳоро водор мекард, то дар дарси рӯхоние ки Исо ба онҳо таълим доданӣ буд, маъноӣ таҳтуллафзӣ ва табиӣ чӯянд.

16,7–10 Онҳо ханӯз ҳам барои нарасидани хӯрок безобита буданд, агарчи ҳамроҳи онҳо Оне буд, ки ба панҷ ҳазор ва ба чор ҳазор мард хӯрок дода буд. \bar{U} ба онҳо ду серкунии мӯъчизанокро боз як бор хотиррасон кард. Дарсе ки аз ин бармеомад, ба арифметикаи илоҳӣ ва ӯҳдабароии илоҳӣ дахл дошт, зеро ҳар қадаре ки Исо камтар дошт, ҳамон қадар бештар одамонро сер мекард, ва ҳамон қадар бештар хӯрок боқӣ мемонд. Хангоме ки танҳо панҷ нон ва ду моҳӣ буд, \bar{U} панҷ ҳазорро сер кард, ва 12 сабад хӯрок боқӣ монд. Вақте нон ва моҳии бештаре буд, \bar{U} танҳо чор ҳазорро сер кард, ва танҳо ҳафт сабад нон боқӣ монд. Агар мо воситаҳои маҳдуди худро ба истифодаи \bar{U} диҳем, \bar{U} метавонад онҳоро бо таносуби баръакси миқдори гузоштамон диҳад. “Кам маъноӣ зиёдро дорад, агар дар он Худо бошад”.

Ин чо назар ба серкунии панҷ ҳазор, калимаи дигаре барои тасвири *сабадҳо*³¹ истифода шудааст. Метавон тахмин кард, ки дар ин маврид ҳафт сабад аз дувоздаҳ сабади мавриди пештара калонтар буданд. Аммо асли маъноӣ дарс тағйир намеёбад: Дар бораи гуруснагӣ ва мӯҳтоҷӣ ғам хӯрдан чӣ хочат, хангоме ки мо бо Оне мушоракат дорем, ки қувват ва захираҳои беандоза дорад?

16,11–12 Дар бораи *хамиртуруши фарисӣ ва саддуқӣ* сухан ронда, Худованд на нонро, балки таълимот ва рафтори бадро дар назар дошт. Дар Луқо 12,1 хамиртуруши фарисӣ ҳамчун дурӯягӣ маънидод карда шудааст. Агарчи онҳо иброз медоранд, ки чузъиёти хурдтарини Каломи Худоро риоя мекунанд, ба ҳар ҳол итоаткории онҳо намоишкорона ва рӯякӣ буд. Онҳо ботинан бад ва вайроншуда буданд.

Хамиртуруши *саддуқӣ* – оқилтарошӣ аст. Озодфикрони замони худ буда, онҳо, ба монанди либералҳои имрӯза, як системаи шубҳаҳо ва радкуниҳоро сохта буданд. Онҳо мавҷудияти фариштаҳо ва рӯхҳо, растохези

бадан, намирандагии чон ва ҷазои абади ро инкор мекарданд. Ин хамиртуруши шаккоқӣ, агар ба он бо таҳаммул муносибат намоем, паҳн шуда, чун хамиртуруш ба орд чаббида мешавад.

Х. ПОДШОҲ ШОГИРДОНИ ХУДРО ТАЙЁР МЕКУНАД (16,13–17,27)

А. Эътирофи бузурги Петрус (16,13–20)

16,13–14 *Қайсарияи Филиппус* дар масофаи тақрибан 40 километр ба тарафи шимолӣ баҳри Чалил ва ҳашт километр ба тарафи шарқии Урдун воқеъ буд. Хангоме ки Исо ба деҳоти атрофи он омад (Марк. 8,27), ходисае ба амал омад, ки одатан чун авҷи хизмати муаллимии \bar{U} ҳисобида мешавад. То ин дам \bar{U} шогирдонашро ба сӯи фаҳмиши ҳақиқии Шахсияти Худ мебард. Бо муваффақият ба ин ноил шуда, \bar{U} акнун бо қатъият рӯи Худо ба сӯи салиб мегардонад.

\bar{U} аз он сар кард, ки аз *шогирдони Худ* пурсид, ки мардум \bar{U} ро кӣ мегӯянд. Як қатор вариантҳо номбар карда шуданд – аз *Яҳёи Таъмиддиҳанда* сар карда то *Илёс, Ирмиё ё яке аз пайғамбарон*. Барои одами муқаррарӣ \bar{U} яке дар миёни бисёриҳо буд. Хуб, вале Бехтарин не. Бузург, вале Бузургтарин не. Пайғамбаре, вале на *ҳамон* Пайғамбар. Ин гуна нуктаи назар тамоман кифоя нест. Он \bar{U} ро барои ситоиши махсус нолоиқ меҳисобид. Агар \bar{U} танҳо одами дигаре мебуд, пас \bar{U} фиребгар буд, зеро даъвои бо Худо баробар будан мекард.

16,15–16 Бинобар ин Исо аз шогирдон пурсид, ки онҳо \bar{U} ро кӣ мегӯянд. Ин савол *Шимъӯни Петрус*ро ба эътирофи таъриҳӣ овард: “*Ту Масеҳ, Писари Худои Ҳай ҳастӣ*”. Дигар хел карда гӯем, Исо Масеҳи Исроил ва Писари Худост.

16,17–18 Худованди мо *Шимъӯн* писари *Юнус*ро баракат дод. Ин моҳигир ба ин хулоса оиди Исо бо ақл ва ё хиради табиӣ худ наомадааст. Инро ба вай Худо *Падар* ба таври фавқуттабиӣ *зоҳир кард*. Аммо Писар низ меҳост ба вай як чизи муҳиме гӯяд. Бинобар ин \bar{U} илова кард: “*Ва Ман ба ту мегӯям: ту Петрус ҳастӣ, ва бар ин саҳра Ман калисои Худо ро бино мекунам, ва*

дарвозаҳои дӯзах бар он голиб нахоҳад шуд”. Мо ҳама медонем, ки дар атрофи ин оят назар ба ҳамаи оятҳои дигари Инчилҳо бештар баҳсу мунозираҳо мераванд. Савол чунин аст: “Сахра кӣ ё чист?” Як қисми мушкилӣ аз он бармеояд, ки ба юнонӣ номи “Петрус” ва “санг” қариб як хел садо медиҳанд, вале маънояш гуногун аст. Якум, *petros* маънои “санг” ё “гӯшаи ноустувори сахра”-ро дорад; дуюм, *petra* маънои “сахра, кӯхпораи мустаҳкам”-ро дорад. Бинобар ин дар асл Исо гуфт: “*Ту Петрус (санг) ҳастӣ, ва бар ин сахра Ман Калисои Худро бино мекунам*”. Ҷу нагуфт, ки Калисои Худро бар ин санг месозад, балки бар сахра.

Агар Петрус санг набошад, пас вай кист? Агар мо ба қаринаи матн пайравӣ кунем, он гоҳ ҷавоб чунин аст: санг – эътирофи Петрус дар бораи он аст, ки Масеҳ Писари Худои зинда аст, – ҳақиқате ки Калисо бар он бунёд ёфтааст. Эфсӯсиён 2,20 таълим медиҳад, ки Калисо бар Исои Масеҳ – Санги асосӣ, Санги зовия – бино мегардад. Гуфтаҳо дар ин ҷои Навиштаҳо дар бораи он ки мо бар асоси фиристагон ва анбиё устувор карда шудаем, на ба онҳо, балки ба асосе дахл дорад, ки дар таълимоти онҳо оиди Худованд Исо гузошта шудааст.

Дар бораи Масеҳ, ҳамчун “сахра”, дар 1Кӯринтиён 10,4 гуфта мешавад. Дар ин муносибат Морган хотиррасонкунии муфидеро меорад:

*Дар хотир нигоҳ доред, ки Ҷу ба яҳудиён сухан меронд. Агар мо истифодаи калимаи “сахра”-ро дар Навиштаҳои яҳудиён мушоҳида кунем, дармеёбем, ки он ҳеҷ гоҳ ифодакунандаи одам набуд, балки танҳо Худоро ифода мекард. Дар ин ҷо низ, дар Қайсарияи Филиппус, Калисо на бар Петрус сохта мешавад. Исо бо тимсолҳои муқаррари сухан ҳазл намекард. Ҷу тимсоли қадимии яҳудири гирифт – саҳраро, ки ҳамеша рамзи илоҳиятест, ва ишора кард: “Ман Калисои Худро бар Худи Худо, дар Масеҳ, Писари Худои зинда, бино мекунам”.*³²

Петрус ҳеҷ гоҳ дар бораи худ ҳамчун пойдевори Калисо сухан намеронд. Ҷу ду бор ба Масеҳ ҳамчун ба Санг ишора мекунад (Аъм. 4,11.12; 1Пет. 2,4–8), аммо ин ҷо тим-

сол дигар аст: санги сари гӯшаи бино аст, на пойдевор.

“*Ман Калисои Худро бино мекунам*”. Ин ҷо дар Навиштаи Пок бори аввал Калисо зикр карда мешавад. Он дар Паймони Куҳан вучуд надошт. Калисое ки хангоми сухангӯии Масеҳ ханӯз кори оянда буд, дар рӯзи Панतिकост ташкил ёфт ва аз ҳамаи масеҳиёни ҳақиқие иборат аст, ки ба Масеҳ бовардоранд – ҳам яҳудиён ва ҳам ғайрияҳудиён. Ҷамъияти ҷудокардае, ки ҳамчун бадан ва арӯси Масеҳ маълум аст, вазифа ва тақдир осмонии бемисл дорад.

Мо интизори он набудем, ки Калисо дар Инчили Матто, ки дар он мавзӯҳои асосӣ Исроил ва Подшоҳӣ мебошанд, муаррифӣ карда мешавад. Аммо дар натиҷаи рад кардани Масеҳ давраи мобайнӣ, - давраи Калисо - фаро мерасид, ки то боло бурда шудани Калисо давом хоҳад кард. Сипас Худо муносибатҳои Худро бо халқи Исроил ҳамчун бо миллат барқарор мекунад. Барои ҳамин дар ин ҷо пурра бамаврид аст, ки чун исроилиён Худоро рад карданд, Ҷу Калисоро ҳамчун қадами дигар дар барномаи давраҳои Худ пешниҳод мекунад.

“*Дарвозаҳои дӯзах бар он голиб нахоҳад шуд*”-ро ду хел фаҳмидан мумкин аст. Аввалан, *дарвозаҳои дӯзах* дар ҳамлаҳои бебарор бар зидди Калисо тасвир ёфтааст – Калисо ба ҳамаи ҳучумҳоеро, ки бар зидди Ҷу равона шудаанд, тоб меоварад. Ё ин ки Калисо метавонад худаш ҳамчун ба ҳучум гузаранда ва голиб мебаромада тасвир карда шавад. Дар ҳар сурат қувваҳои марг ба воситаи боло бурда шудани боваркардагони зинда ва растохези онҳое ки дар Масеҳ мурдаанд, мағлуб карда мешаванд.

16,19 “*Ва калидҳои Малакути Осмонро ба ту месупорам*” маънои онро надорад, ки ба Петрус ҳукуки ба осмон роҳ додани одамон дода шудааст. Ин ҷо дар бораи Подшоҳии Осмон дар замин сухан меравад – соҳае ки фарогирандаи ҳамаи онҳоест, ки изҳори садоқат ба Масеҳ мекунанд, ҳамаи онҳое ки худро масеҳӣ меҳисобанд. Калидҳо дар бораи иҷозат ва даромадан мегӯянд. Калидҳо, чуноне ки аз Супориши Бузург (Мат. 28,19) аён мешавад, шогирд сохтан,

ғўтаи масеҳӣ додан ва омӯзондан мебошанд. (Ғўтаи масеҳӣ шартӣ хатмии наҷот нест, ин маросими хабардоркунӣ аст, ки одамон ба воситаи он ба Подшоҳ содиқ будани худро дар назди омма эълон мекунанд.) Петрус бори аввал дар рӯзи Панतिकост калидхоро ба кор бурд. Калидхо танҳо ба вай не, балки ба вай ҳамчун ба намояндаи ҳамаи шогирдон дода шуда буданд (ниг. Мат. 18,18, ки дар он ба ҳамаи онҳо ҳамин гуна ваъда дода шудааст).

“...ва он чи ту бар замин бибандӣ, дар осмон баста хоҳад шуд, ва он чи бар замин кушой, дар осмон кушода хоҳад шуд”. Ин порча ва порчай ба ин ҳаммаъноро дар Юҳанно 20,23 баъзан барои таълими он истифода мебаранд, ки гӯё ба Петрус ва ноибони эҳтимолии вай қудрати бахшидани гуноҳҳо дода шудааст. Мо медонем, ки ин номумкин аст, танҳо Худо гуноҳхоро бахшида метавонад.

Ду роҳи фаҳмидани ин оят ҳаст. Аввалан, метавон чунин ҳисобид, ки фиристагон қудрати бастан ва кушоданро доштанд, ки мо имрӯзҳо инро надорем. Масалан Петрус Ҳанониё ва Сафираро бо гуноҳхояшон чунон баст, ки онҳо бо марғи фаврӣ чазо дода шуданд (Аъм. 5,1–10), дар ҳоле ки Павлус дар Қўринтус шахси чазодидаро аз натиҷаҳои гуноҳаш озод кард, зеро ин шахс тавба кард (2Қўр. 2,10).

Ё ки ин оят метавонад маънои онро дошта бошад, ки ҳар он чи фиристагон дар замин банданд ё кушоянд, бояд дар осмон аллақай баста ё кушода бошад. Ҳамин тавр, Райри мегӯяд: “На фиристагон, балки осмон ташаббускори ҳамаи бастан ва кушоданҳост, дар ҳоле ки фиристагон инро фақат эълон мекунанд”.³³

Ягона имконият барои дар вобастагӣ ба замони ҳозира маънидод кардани ин оят – маънои эълонкунандаи он мебошад. Ҳангоме ки гуноҳкор аз гуноҳҳои худ тавба мекунад ва Исои Масеҳро ҳамчун Наҷотдиҳандаи худ қабул менамояд, масеҳӣ метавонад эълон намояд, ки гуноҳҳои ин шахс бахшида шудаанд. Ҳангоме ки гуноҳкор Наҷоткорро рад мекунад, ходими масеҳӣ метавонад эълон намояд, ки гуноҳҳои вай дар ҳудаш

мемонанд. Вилиям Келли менависад: “Ҳар боре ки Калисо бо номи Худованд амал мекунад ва ҳақиқатан хости Ҷро ба амал меорад, мӯҳри Худо бар корҳои он ҳаст”.

16,20 Боз ҳам мо мехонем, ки Худованд Исо ба шогирдони Ҳуд амр медиҳад, ки ба ҳеч кас нагӯянд, ки Ҷ Масеҳ аст. Зеро, агар ин маълум шавад, ба сабаби нобоварии Исроил ҳеч хубие нахоҳад буд. Шубҳае нест, ки ҳаракати халқӣ барои ба тахт нишондани Ҷ зарар хоҳад овард, чунки чунин равиши нобаҳангоми воқеаҳо метавонад аз тарафи румиён бераҳмона пахш карда шавад.

Стюарт, ки ин марҳилаи хизматгузории Масеҳро нуқтаи гардиш меномад, чунин менависад:

*Ин рӯз дар Қайсарияи Филиппус мавқеи ҷудошавии Инчилҳоро ишорат мекунад. Аз ин лаҳза сар карда ҷӯйчаҳо ба тарафи дигар ҷорӣ шуда сар мекунанд. Мавҷи шӯҳрат-мандие ки дар рӯзҳои аввали хизмати Исо гӯё Ҷро ба сӯи тахт мебурд, дар қафо монд. Акнун ҷараён Ҷро ба сӯи салиб мебарад... Дар Қайсария Исо гӯё дар ҳудуди ҷудокунада меистод. Ин монанди он буд, ки аз баландии теппа Ҷ Ҳудро, ҳамаи роҳҳои гузаштаи худро дар қафо медида бошад, ва дар пеш – роҳи торик ва даҳшатнокеро, ки интизори Ҷст. Ҷ ба ақиб назар андохт, ки он ҷо ҳанӯз шӯълаҳои рӯзҳои хуш милт-милт мекарданд, ва сипас баргашта ба пеш, ба сӯи сояҳо равон шуд. Акнун самти ҳаракати Ҷ ба Ҷолҷолто буд”.*³⁴

Б. Тайёр намудани шогирдон ба марғ ва растохези Исо (16,21–23)

16,21 Акнун, вақте шогирдон фаҳмиданд, ки Исо Масеҳ, Писари Худои зинда аст, онҳо тайёр буданд, ки пешгӯии аввалини рӯйростро дар бораи марғ ва растохези Ҷро шунаванд. Акнун онҳо медонистанд, ки кори Ҷ ҳеч гоҳ зарар намебинад, ва онҳо дар ҷониби ғолиб ҳастанд ва дар ҳама сурат ғалаба таъмин гаштааст. Бинобар ин Худованд хабархоро ба дилҳои тайёршуда расонд. Ҷ бояд ба Ерусалим равад ва бояд аз дастӣ роҳбарони динӣ бисёр азоб кашад, ва қушта шавад, ва бояд пас аз се рӯз эҳё шавад. Хабарҳо барои он кифоя буданд, ки боиси

халокати хама гуна ҳаракат гардад, ба ғайр аз як чиз: *бояд... дар рӯзи сеюм эҳё шавад*. Фарқ маҳз дар ҳамин буд!

16,22 Петрус аз фикри он ки бо Устои вай ин гуна рафтор хоҳанд кард, хеле хашмгин шуд. Ӯро ба як сӯ чеғ зада, гӯё садди роҳи Ӯ шудани бошад, вай эътироз намуд: *“Ҳошо Туро, эй Худованд! Ин ба Ту ҳаргиз рӯй нахоҳад дод!”*

16,23 Рафтори вай боиси таънаи Худованд гардид. Ӯ ба ин ҷаҳон омад, то ки барои гуноҳкорон бимирад. Чизе ё касе ки барои ба ин мақсад расидан ба ӯ халал мерасонад, бо хости Худо муҳолиф мебуд. Барои ҳамин Ӯ ба Петрус гуфт: *“Эй шайтон, аз ман дур шав! Ту васвасакоре барои Ман ҳастӣ, зеро ту на дар бораи амру наҳии Худо, балки аз чизҳои инсонӣ андеша мекуни”*. Петрусро шайтон номида, Исо онро дар назар надошт, ки фириста чинзада аст ё зери итоати шайтон аст. Ӯ чунин меҳисобид, ки рафтор ва гуфтори Петрус ҳамонхое мебошанд, ки шайтон (ки номаш душман маъно дорад) интизор аст. Бар зидди Ҷолҷолто эътироз намуда, Петрус барои Начотдиҳанда монеа гардид.

Ҳар як масеҳӣ вазифадор аст, ки салиби худро гирифта, аз пайи Худованд Исо равад, аммо хангоме ки дар дуродур дар пайраҳа суроби салиб падидор мегардад, садои дохилӣ мегӯяд: *“Ба худ раҳмдил бош! Худо эҳтиёт кун”*. Ё, имкон дорад, ки овозҳои дӯстдоштагонамон моро аз пайраҳаи итоаткорӣ берун кардани мешаванд. Дар ин вақт мо бояд бигӯем: *Аз ман дур шав, шайтон! Ту ба ман халал мерасони”*.

В. Тайёри ба шогирдии ҳақиқӣ (16,24–28)

16,24 Акнун Худованд Исо он чиро, ки барои шогирди Ӯ шудан даркор аст, возеху равшан баён мекунад: инкор кардани худ, бардоштани салиб ва Ӯро пайравӣ намудан. *Инкор кардани худ* бо рад кардани худ як нест; ин худро ба иродаи Ӯ то дараҷае тобеъ намудан аст, ки “ман” ҳеҷ гуна ҳуқуқ надошта бошад. *Салибро бардоштан* – яъне ҳозир будан ба қабул намудани шармандагӣ, азобҳо ва, шояд марги пуразоб барои Ӯ, ва инчунин барои гуноҳ, барои худ ва барои

ҷаҳон мурдан. *Пайравӣ намудан* – яъне монанди Ӯ дар фурутанӣ, бечорагӣ, ҳамдардӣ, муҳаббат, раҳмдилӣ ва ҳар гуна хислатҳои неқӯрона зистан.

16,25 Худованд дар шогирди ду монсаро мебинад. Якум – васвасаи табиӣ *раҳонидани* худ аз нороҳатиҳо, дард, танҳоӣ ва аз даст доданҳо. Васвасаи дуюм – сарватманд шудан. Он чи ба васвасаи аввал дахл дорад, Исо огоҳ намуд, ки ҳамаи ононе ки ба ҳаёти худ часпида, мақсадҳои худхоҳона доранд, ҳеҷ гоҳ аз зиндагӣ қаноатманд намешаванд. Аммо ононе ки бе шакку шубҳа, сарфи назар аз талафот, баҳри Ӯ аз ҳаёти худ даст мекашанд, маънои мавҷудияти худро дармеёбанд.

16,26 Васвасаи дуюм – сарватманд шудан – оқилона нест. “Ба худ тасаввур кунед, – гуфт Исо, – ки одам ба дараҷае дар соҳибкорӣ муваффақ шуд, ки *тамоми дунёро* ба даст овард. Ин азми беақлона он қадар вақт ва қувваро фуру мебарад, ки вай мақсади асосии зиндагиро гум мекунад. Чӣ фоида дорад, агар вай ҳамаи ин пулҳоро ба даст орад, сипас бимирад ва ҳеҷ чизро бо худ набарад, ва ҷовидонӣро бе ҳеҷ чиз гузаронад?” Одам дар ин ҷаҳон аз гирд овардани пул дида барои кори бузургтаре вучуд дорад. Ӯ вазифадор аст ифодагари манфиатҳои Подшоҳи худ бошад. Агар вай ин мақсадро аз даст диҳад, ҳама чизро аз даст медиҳад.

Дар ояти 24 Исо ба шогирдон дар бораи чизи бадтарин гуфт. Чунин аст тавсифи масеҳият: *Ту чизи бадтаринро бояд аз худи аввал донӣ*. Аммо *Ту ҳеҷ гоҳ барои худ кашф намудани ганҷҳо ва баракатҳоро бас нахоҳӣ кард*. Барнхауз дар ин бора хуб гуфтааст:

*Вақте ки инсон тамоми чизҳои ноҷолиби дар Навиштаҳо зикршударо дид, ягон чизи ниҳоние ки ӯро ҳайрон мекарда бошад, боқӣ намемонад. Ҳар чизи нава ки мо замоне дар ин ҳаёт ё дар ҳаёти оянда мефаҳмем, ба мо ҳаловат хоҳад дод.*³⁵

16,27 Акнун Худованд дар бораи ҷалоли Худ низ, ки пас аз ранҷу азобҳо хоҳад омад, хотиррасон менамояд. Ӯ ба омадани дуҷуми Худ ишора мекунад, вақте Ӯ ба замин бо *фариштаҳои Худ* дар ҷалоли фавқуттабиӣ *Падари Худ* хоҳад баргашт. *Он вақт* Масеҳ

ба ҳамаи онҳое ки барои \bar{U} мезистанд, *мукофот хоҳад дод*. Роҳи ягона ба сӯи ҳаёти бомуваффақият — худро ба он замони пурчалол мутамарказ намудан, муайян кардани он ки чӣ он вақт муҳим хоҳад буд, сипас бо тамоми чидду чаҳд ба сӯи ин мақсад рафтанд аст.

16,28 Сипас Исо изҳороти хайратоваре кард, ки дар байни онҳое ки бо \bar{U} истодаанд, баъзе ҳастанд, ки то \bar{U} ро, ки дар Малакути Худ меояд, набинанд, мазаи маргро нахоҳанд чашид. Мушкилӣ, албатта дар он аст, ки шогирдон аллақай мурдаанд, ва Масеҳ ханӯз барои дар кудрат ва чалол барқарор намудани Подшоҳии Худ наомадааст. Аммо мушкилӣ ҳал мешавад, агар ба назар нагирем, ки боб тамом мешавад, ва чунин ҳисобем, ки шарҳи ин изҳороти пурасрор ҳашт ояти боби оянда мебошанд. Ин оятҳо ходисаи дар кӯҳи Дигаргуншавӣ рухдодаро шарҳ медиҳанд. Дар он ҷо Петрус, Яъқуб ва Юҳанно Масеҳи дигаргуншударо диданд. Онҳо ҳақиқатан имтиёзи дар чалоли Подшоҳиаш дидани Масеҳро доштанд.

Дар дигаргуншавии Масеҳ ба мо гӯё нақшаи пешакии Подшоҳии ояндаи \bar{U} аён мешавад. Петрус ин ҳодисаро чун “қувват ва омадани Худованди мо Исои Масеҳ” тасвир мекунад (2Пет. 1,16). Қувват ва омадани Худованди мо Исои Масеҳ ба омадани дуҷуми \bar{U} дахл доранд. Ва Юҳанно дар бораи он чи онҳо дар болои кӯҳ аз сар гузарониданд, чун дар бораи замоне мегӯяд, ки “мо чалоли \bar{U} ро дидем, ки чалоли шоистаи Писари ягонаи Падар аст” (Юҳ. 1,14). Омадани аввали Масеҳ омадан дар фурутанӣ буд. Омадани дуҷуми \bar{U} дар чалол хоҳад буд. Ҳамин тариқ, пешгӯии ояти 28 дар болои Кӯҳи Дигаргуншавӣ иҷро шуд. Петрус, Яъқуб ва Юҳанно Писари Одамро диданд, аммо аллақай на чун Носирии фурутан, балки чун Подшоҳи чалолёфта.

Г. Ба чалол омода намудани шогирдон:

Дигаргуншавӣ (17,1-8)

17,1-2 Пас аз *шаш рӯзи* ходиса дар Қайсарияи Филиппус Исо Петрус, Яъқуб ва Юҳанноро *ҳамроҳи Худ бурд ва онҳоро ба кӯҳи баланде*, ки дар Чалил буд, *баровард*.

Бисёр тафсирдиҳандагон ба ин шаш рӯз аҳамият медиҳанд. Габелин, аз ҷумла, чунин мегӯяд: “*Шаш – рақами инсонист, рақамест, ки рӯзҳои меҳнатро ифода мекунад. Пас аз шаш рӯз — пас аз он ки меҳнат ва рӯзи инсонӣ ба охир мерасад, рӯзи Худованд, Подшоҳӣ, фаро мерасад*”.

Ҳангоме Луко мегӯяд, ки дигаргунӣ пас аз “тақрибан ҳашт рӯз” ба амал омад (Лук. 9,28), вай, аз афташ, ҳам рӯзеро ки Исо ин суҳанонро ба шогирдони Худ гуфт, ва ҳам рӯзи дигаргуншавиро дохил мекунад. Азбаски ҳашт — рақами растохез ва ибтидои нав аст, пас Подшоҳиро пурра бо ибтидои нав муқоиса кардан мумкин аст, чуноне ки Луко мекунад.

Ба Петрус, Яъқуб ва Юҳанно, ки, аз афташ, ба Начоткор махсусан наздик буданд, \bar{U} имтиёзи дидани дигаргуншавиашро ато намуд. То ин дам чалоли \bar{U} тахти бадани ҷисмӣ ниҳон буд. Аммо акнун *рӯй ва либоси \bar{U}* чун *офтоб* дурахшида, ба таври хайратовар сафед гаштанд — зухуроти намоёни илоҳияти \bar{U} , айнан ҳамон тавре ки абри чалол (“шекина”), дар Паймони Куҳан рамзи ҳузури Худо буд. Ин манзара пешакӣ нишон меод, ки Худованд Исо чӣ гуна хоҳад буд, вақте барои барқарор намудани Подшоҳии Худ боз хоҳад омад. \bar{U} бори дигар на чун Барраи қурбонӣ, балки чун Шер аз сибти Яхудо хоҳад баргашт. Ҳамаи онҳое ки \bar{U} ро мебинанд, \bar{U} ро дарҳол чун Писари Худо, Шоҳи шоҳон ва Худованди худовандон хоҳанд шинохт.

17,3 Мусо ва Илёс дар болои кӯҳ пайдо шуда, бо \bar{U} дар бораи маргаш, ки дар Уршаллим бояд воқеъ мешуд, суҳан меронданд (Лук. 9,30.31). Мусо ва Илёс ифодакунандагони покони Паймони Куҳан буда метавонанд. Ё ки, агар Мусоро ифодакунандаи шариат, ва Илёсро ифодакунандаи пайғамбарон ҳисобем, пас мо ҳар ду қисми Паймони Куҳанро мебинем, ки ба азобҳои Масеҳ ва чалоли \bar{U} ишора мекунанд. Тахмини сеюм ин аст, ки Мусо ки ба осмон ба воситаи марг рафт, ифодагари ҳамаи онҳоест, ки пеш аз фаро расидани Подшоҳии Ҳазорсола аз мурдагон зинда мешаванд. Аммо Илёс, ки зинда ба осмон бурда ва

дигаргун карда шуда буд, ифодагари онхоест, ки ба воситаи дигаргуншавӣ ба Подшоҳӣ хоҳанд расид.

Шогирдон — Петрус, Яъқуб ва Юҳанно — умуман метавонанд тамоми покони Паймони Навинро ифода кунанд. Онҳо инчунин тимсоли бақияи амини Исроил буда метавонанд, ки ҳангоми омадани дубораи Масеҳ зинда аст ва ба Подшоҳӣ ҳамроҳи Масеҳ ворид мешавад.

Халқ дар поёни кӯҳ (ояти 14; бо Лук. 9,37 муқоиса кунед) ба халқҳои ғайрияхудӣ монанд карда мешавад, ки баракатҳои ҳукмронии Ҳазорсолаи Масеҳро бо ҳам хоҳанд дид.

17,4–5 *Петрус* аз ходисаи рухдода хеле ба ҳаяҷон омада буд, вай аҳамияти таърихӣ ин ходисаро дарк мекард. Бо хоҳиши нигоҳ доштаи ин рӯъёи дилпазир вай пешниҳод кард, ки дар ин ҷо *се* чодари хотиравӣ созанд, яке барои Исо, *яке барои Мусо ва яке барои Илёс*. Вай дуруст кард, ки Исоро ба ҷои аввал гузошт, аммо нодуруст кард, ки бар онҳо афзалият доштани Ӯро таъкид накард. Исо яке дар байни баробарон нест. Ӯ Худованди ҳама чиз аст. Барои он ки инро дарси ибрат намояд, Худо онҳоро бо *абри* пурнур пӯшонид; сипас эълон намуд: “*Ин аст Писари Маҳбуби Ман, ки ҳусни тавачҷӯҳи ман бар Ӯст; Ӯро бишнавед*”. Дар Подшоҳӣ Масеҳ Ҳокими ба таври бемонанд мустақил хоҳад буд, ки суҳанаш эътибори ниҳойӣ хоҳад дошт. Он дар дар дилҳои пайравонаш дар замони ҳозира бояд ҳамин гуна бошад.

17,6–8 *Шогирдон* аз ин абри ҷалол ва овоз ҳайрон шуда, *рӯй ба замин афтоданд*. Аммо Исо ба онҳо фармуд, ки барҳезанд ва *ҳаросон нашаванд*. Вақте ки онҳо барҳестанд, *ҷуз Исо касеро надиданд*. Дар Подшоҳӣ ҳамин хел мешавад — Худованд “тамоми ҷалолӣ замини Имонуил” хоҳад буд.

Ғ. Оиди саромад (17,9–13)

17,9 *Аз кӯҳ фаромада*, Исо ба шогирдон фармуд, ки *то Ӯ аз мурдагон эҳё нашавад*, чизи дидашонро *ба касе нагӯянд*. Яҳудиён, ки дар фикри пайдо шудани ягон касе буданд, ки онҳоро аз асорати румиён озод

кунад, Исоро ҳамчун халоскор аз асорати *Рум* бо хушнудӣ қабул карда метавонистанд, аммо Ӯро ҳамчун Наҷоткор аз *гуноҳ* намехостанд. Аз боиси мақсадҳои амалӣ Исроил Масеҳи худро рад кард, бинобар ин ба онҳо дар бораи чунин исботи ҷалолӣ Масеҳ гуфтан бефоида буд. Аммо пас аз растохез ин хабар ба тамоми ҷаҳон паҳн мешавад.

17,10–13 Инак, шогирдон омадани Масеҳро дар қувва ва ҷалолаш пешакӣ диданд. Аммо саромади Ӯ ҳанӯз пайдо нашуда буд. Малокӣ пешгӯӣ карда буд, ки пеш аз бозгашти Масеҳ *Илёс бояд аввал биёяд* (Мал. 4,5.6), бинобар ин *шогирдон* аз Исо дар ин бора *пурсиданд*. Худованд бо онҳо розӣ шуд, ки дуруст аст, ки *Илёс*, чун таҷдидгар, бояд *аввал* биёяд, то ҳама чизро омода созад, аммо фаҳмонд, ки *Илёс аллакай омад*. Аён аст, ки Ӯ *Яҳёи Таъмиддиҳандаро* дар назар дошт (ниг. ояти 13). Яҳё Илёс набуд (Юх. 1,21), аммо “*бо рӯҳ ва қувваи Илёс*” омад (Лук. 1,17). Агар Исроил Яҳё ва хабари вайро қабул мекард, вай ҳамаи он чиро ки оиди Илёс пешгӯӣ шудааст, иҷро мекард (Мат. 11,14), аммо халқ аҳамияти хизматгузории Яҳёро нафаҳмид ва бо вай мувофиқи хости худ рафтор намуд. Марги Яҳё аёнан онро пешгӯӣ мекард, ки онҳо бо Писари Одам хоҳанд кард. Онҳо саромадро рад карданд, ва онҳо ҳамчунин подшоҳро рад хоҳанд кард. Ҳангоме ки Исо инро ба шогирдон фаҳмонд, онҳо фаҳмиданд, ки *Ӯ оиди Яҳёи Таъмиддиҳанда суҳан мегуфт*.

Ин ҳамчунин асоси боварӣ ба он аст, ки пеш аз омадани дуёми Масеҳ пайғамбаре хоҳад барҳост, то Исроилро ба омадани Подшоҳ тайёр намояд. Гуфтан амалан ғайриимкон аст, оё ин шахсан Илёс хоҳад буд, ё каси дигаре ки хизматгузории ба вай монандро ба ҷо меоварад.

Д. Омодагӣ ба хизматгузорӣ ба воситаи рӯза ва дуо (17,14–21)

Ҳаёт ба мо на танҳо хурсандии фатҳи куллаҳоро медихад. Пас аз лаҳзаҳои болоравии рӯҳонӣ соатҳо ва рӯзҳои меҳнати шадид ва харочотҳо фаро мерасанд. Замоне мерасад, ки мо бояд аз қуллаи поён оем, то

дар водии эҳтиёҷоти инсонӣ хизматгузори худро давом диҳем.

17,14–15 Дар поёни кӯҳ Начоткорро падари аз ғам беҳудгашта интизор буд. *Назди Ҷ зону зада*, вай эҳтиёҷи ҳалталабашро оиди шифои писараш, ки гирифтори рӯҳи палид буд, баён кард. Писараш гирифтори намуди вазнини бемории саръ (эпилепсия) буд, *ки вайро дам ба дам ба отаи меандохт ва дам ба дам ба об*, бинобар ин ҳолати бади вай бо сӯхтан ва хавфи ғарқ шудан вазнинтар мешуд. Вай намунаи классикии азобҳое буд, ки шайтон — устои тамоми амалҳои бераҳмона меорад.

17,16 Ин падар барои ёрӣ ба *шогирдон* мурочиат карда буд, аммо фаҳмид, ки “ёрии инсонӣ ботил аст”. Онҳо қуввати ин гуна шифо доданро надоштанд.

17,17 “*Эй насли беимон ва қачрафтор! То кай бо шумо бошам? То ба кай шуморо тоқат кунам?*” — мурочиат ба шогирдон аст. Онҳо боваре надоштанд, то масрӯро шифо диҳанд, ва дар ин ҳолат монанди қисми зиёди халқи Исроил низ буданд — нобовар ва якрав.

17,18 Ҳамин ки масрӯро назди Ҷ оварданд, *Исо ба дев амр фармуд*, ва бемор дарҳол шифо ёфт.

17,19–20 *Шогирдон*, ки аз бемуваффақиятии худ ҳайрон буданд, дар танҳои аз Исо сабаби бемуваффақиятии худро пурсиданд. Ҷавоби Ҷ рӯйрост буд: *беимонӣ*. Агар онҳо ба *андозаи донаи хардал* (донаи аз ҳама хурдтарин) *имон* медоштанд, онҳо метавонистанд ба кӯҳ амр диҳанд, ки ба баҳр фуруғалтад, ва ҳамин тавр мешуд. Албатта, фаҳмидан лозим аст, ки бовари ҳақиқӣ бояд бар ягон фармон ё ваъдаи Худо асос ёфта бошад. Интизор будан ба иҷро шудани ягон найранги артистӣ барои қонеъ намудани хоҳиши нозпарваронаи худ, — на бовар, балки густохист. Аммо агар Худо шахси бовардорро ба қониби муайяне роҳнамоӣ кунад ё фармони муайяне диҳад, пас масеҳӣ метавонад боварии қонил дошта бошад, ки ҳатто агар душворӣ ба андозаи кӯҳ пайдо шаванд ҳам, онҳо ба таври мӯъҷизаосо

бартараф карда мешаванд. Барои шахси бовардор ҳеч чизи ғайриимкон нест.

17,21 “*Лекин ин чинс фақат ба воситаи рӯза ва дуо берун меравад*”. Ин оятро на дар ҳама, аммо дар аксари дастнависҳо пайдо кардан мумкин аст, ва он ба қаринаи матн оиди мушкилии махсус ба ягон душворӣ мувофиқ меояд.

Е. Исо шогирдонро ба таслим карда шудани Худ тайёр менамояд (17,22.23)

17,22–23 Боз ҳам, ба ягон ҳел фоҷианоқӣ ва ба ягон тантана, Худованд шогирдонро огоҳ намуд, ки қушта хоҳад шуд. Ва боз ҳам сухани сафедқунӣ ва пирӯзӣ садо дод: *Ҷ дар рӯзи сеюм эҳё хоҳад шуд*. Агар Ҷ пешакӣ инро намегуфт, вақте ин ҳама ба амал меомад, онҳо тамоман дилшикаста мешуданд. Марги шармандавор бо азобҳо ба интизориҳои онҳо оиди Масеҳ рост намеомад.

Ба ҳар ҳол, онҳо хеле ғамгин шуданд, ки Ҷ онҳоро тарк хоҳад кард ва қушта хоҳад шуд. Онҳо огоҳқуниҳои Ҷро оиди азобҳо шунида буданд, аммо чунин ба назар мерасад, ки онҳо ваъдаи зинда шуданаширо аз мадди назар дур гузошта буданд.

Ё. Петрус ва Устодаш андоз месупоранд (17,24–27)

17,24–25 Дар Кафарнаҳум ҷамъоварандагони хирочи парастигӯҳ аз Петрус пурсиданд, ки оё Устодаш дудирҳам намедихад, ки барои хизматгузори серхароҷоти парастигӯҳ сарф мешуданд. Петрус гуфт: “*Оре*”. Эҳтимол, шогирди ба ишгоҳ афтада меҳост Начотдиҳандаро аз вазъияти ногувор эҳтиёт кунад.

Ҳамадонии Худованд аз он чи баъд рӯй дод, аён аст. Вақте ки Петрус ба хона омад, пеш аз он ки вай имкони нақл кардани воқеаро дошта бошад, Исо бо вай сухан ронд: “*Эй Шимъун, фикри ту чист? Подшоҳони ҷаҳон боҷ ва хирочро аз қиҳ мегиранд? Аз фарзандони худ ё аз бегонагон?*” Ин савол дар партави тартиботи он замон равшан шуда метавонад. Ҳоким аз тамоми раияти худ хироч мегирифт, то ки оилаи худро ва подшоҳии худро таъмин намояд, вале оилаи вай хироч намедод. Дар

шакли идоракунии ҳозираи мо ҳама бояд андоз супоранд, аз ҷумла ҳокимон ва оилаи онҳо низ.

17,26 Петрус дуруст ҷавоб дод, ки ҳокимон аз бегонагон хироч мегиранд. Он гоҳ Исо гуфт, ки *фарзандон озоданд*. Гап дар он аст, ки ин парастиишгоҳ хонаи Худо буд. Барои Исои Масеҳ, Писари Худо, барои харочоти парастиишгоҳ хироч додан баробар ба он буд, ки Худаш ба Худ хироч диҳад.

17,27 Аммо ба ҷои он ки барои ҷанҷол сабаби нодаркор диҳад, Худованд розӣ шуд, ки хироч супорад. Аммо \bar{U} пулро аз кучо мегирифт? Ҳеч гоҳ навишта нашудааст, ки Исо бо Худ пул гирифта мегашт. \bar{U} Петрусро ба баҳри Чалил равона карда, фармуд, ки аввалин моҳии сайдшударо гирифта биёрад. Дар даҳони ин моҳӣ танга, *истатир* буд, ки Петрус бо он хирочро пардохт, нимаашро барои Худованд Исо, ва нимаашро барои худ.

Ин мӯъҷизаи ҳайратовар, ки хеле кӯтоҳ навишта шудааст, ҳамадонии Масеҳро возеҳ нишон медиҳад. \bar{U} медонист, ки кадоме аз тамоми моҳиёни баҳри Чалил дар даҳон истатир дошт. \bar{U} ҷойи маҳз ҳамин моҳиро медонист. Ва \bar{U} медонист, ки Петрус онро аввал сайд мекунад.

Агар дар ин ҷо принсипи илоҳӣ амалӣ намегашт, Исо хироч намесупорид. Ҷиҳати ахлоқии ин кор барои \bar{U} тафовуте надошт, ва \bar{U} қарор дод, ки беҳтараш хирочро супорад ва боиси ҷанҷол набошад. Мо, ки бовардор ҳастем, аз шариат озодем. Аммо дар ҳолатҳое ки ба ахлоқ дахл надоранд, мо бояд вичдони дигаронро эҳтиром намоем ва ҳеч боиси ранҷиш нашавем.

XI. ПОДШОҲ БА ШОГИРДОНАШ ТАЪЛИМ МЕДИҲАД (Б. 18–20)

А. Оиди фурутанӣ (18,1–6)

Боби 18-ро “Муҳокимаронӣ оиди бузургӣ ва омурзиш” номидан мумкин аст. Он таъкид менамояд, ки кадом меъёрҳои рафтор бояд ҳоси одамоне бошанд, ки худро мансубони Подшоҳ Масеҳ меноманд.

18,1 Шогирдон оиди Подшоҳии Осмон ҳамеша ҳамчун оиди асри тиллоии осоиш-

тагӣ ва гулгулшукуфӣ фикр мекарданд. Акнун онҳо хостанд, ки дар он мақоми фахриро дошта бошанд. Рӯҳи худхоҳи онҳо ифодаи худро дар ин савол ёфт: “*Дар Малакути Осмон кист бузургтар?*”

18,2–3 Исо ба онҳо бо мисоли зинда ҷавоб дод. Дар байни онҳо кӯдаки хурдERO гузошта, вай гуфт ки одамон бояд *рӯҷӯ кунанд ва ба кӯдакони хурд монанд* шаванд, то ки ба *Малакути Осмон дароянд*. \bar{U} оиди мӯхтавои дохилии Подшоҳӣ сухан меронд. Барои бовардори ҳақиқӣ шудан шахс бояд фикри азамати худро барканор гузорад ва мақоми пасттарини кӯдаки хурдро ишғол намояд. Ин ҳамон вақт сар мешавад, ки вай гуноҳкорӣ ва ношоҷияи худро эътироф карда, Исои Масеҳро ҳамчун умеди ягонаи худ қабул мекунад. Вай бояд дар давоми тамоми ҳаёти худ дар ин ҳолат монад. Исо шогирдони Худро наҷотнаёфта намехисобид. Ҳама, ба ғайр аз Яхудо, аз таҳти дил ба \bar{U} бовар доштанд ва аз ин сабаб сафед шуда буданд. Аммо онҳо ханӯз Рӯҳи Покро ҳамчун Шахсияте ки дар онҳо зиндагӣ мекунад, надоштанд. Аз ҳамин сабаб барои фурутанӣ ҳақиқӣ қувваеро, ки мо имрӯз дорем (аммо на ҳамеша онро ба таври даркорӣ истифода мебарем), надоштанд. Онҳо инчунин мӯхтоҷи рӯҷӯ кардан буданд ба он маъно ки бояд тафаккури барғалати онҳо мутобиқ ба Подшоҳӣ дигаргун мешуд.

18,4 Шахси бузургтарин дар Подшоҳӣ ҳамонест, ки *худро мисли ин кӯдак фурутан созад*. Аён аст, ки меъёрҳо ва арзишҳои Подшоҳии Осмон комилан муҳолифи он мебошанд, ки дар ҷаҳон аст. Тамоми тарзи фикррониямон бояд тағйир ёбад; мо бояд ҳамон фикрҳоеро дошта бошем, ки Масеҳ дорад (ниг. Фил. 2,5–8).

18,5 Ин ҷо Худованд қариб ноаён аз кӯдаки оддӣ ба кӯдаки рӯҳонӣ мегузарад. Ҳар кӣ яке аз пайравони фурутани \bar{U} ро ба *исми \bar{U}* қабул мекунад, ҳамон мукофотеро мегирад, ки гӯё Худи Худовандро қабул карда бошад. Он чи барои шогирд карда мешавад, барои Устод кардашуда ҳисобида мешавад.

18,6 Баръакс, касе ки шахси бовардорро ба васвасаи гуноҳ меандозад, ба маҳкумияти

вазнин рӯ ба рӯ хоҳад шуд: “*барои вай беҳтар аст, ки санги осиеб бар гарданиш овехта, вайро дар қабри баҳр гарқ кунанд*”. (Санги калони осиебери, ки ин чо зикр шудааст, танҳо ҳайвони корӣ давр занонда метавонист; санги хурдтарро бо даст давр занондан мумкин буд.) Бар зидди худ гуноҳ кардан нохуб аст, аммо шахси бовардорро ба гуноҳ водор кардан — аз покӣ маҳрум кардани вай, мафкураи вайро фосид кардан ва обрӯи вайро доғдор кардан аст. Ба марги зӯрварона дучор шудан беҳтар аз он аст, ки бо покии дигарон ҳазлбозӣ кунӣ!

Б. Оиди васвасаҳо (18,7–14)

18,7 Исо фаҳмонданро давом меод, ки *васвасаҳо* наомада наметавонанд. Ҷаҳон, ҷисм ва иблис бо ҳам муттаҳид шудаанд, то ки ба васваса ва озмоиш гирифта кунанд. Аммо агар инсон дар лашкари бадӣ думрави иблис шавад, гуноҳи вай калон мешавад. Бинобар ин Начотдиҳанда огоҳ мекард, ки ба худ саҳтгир будан беҳтар аст, назар ба он ки фарзанди Худоро ба васваса андозӣ.

18,8–9 Агар *дастат* ё *поят* ё агар *чашият* гуноҳ кунад, пас беҳтараш онҳоро бо роҳи чарроҳӣ дур кунӣ, назар ба ин ки амали Худоро дар ҳаёти касе вайрон кунӣ. Беҳтараш бе даст ё бе чашм *ба ҳаёт дароӣ*, назар ба он ки бо тамоми аъзои осебнадидаи бадан ба дӯзах партофта шавӣ. Худованд онро дар назар надорад, ки дар осмон баъзеҳо бедаст хоҳанд буд, балки ҳолати ҷисмонии бовардорро мефаҳмонад, вақте ки вай ин ҳаётро баҳри ҳаёти оянда тарк мекунад. Бечуну чаро, бадани аз нав зиндашуда бенуқсон ва комил хоҳад буд.

18,10 Сипас Писари Худо огоҳӣ дод, ки *ҳеч яке аз ин тифлонро*, ки ба *Ҷ* тааллуқ доранд, бад дидан мумкин нест, хоҳ кӯдак бошад ва ё каси дигаре ки ба Подшоҳӣ тааллуқ дорад. Барои Худо аҳамият доштани онҳоро таъкид карданӣ шуда, *Ҷ* илова намуд, ки *фариштаҳои онҳо* доимо дар ҳузури Худо мебошанд ва *рӯи* Уро мебинанд. *Фариштаҳо* дар ин чо, аз афташ, фариштаҳои ниғаҳбон мебошанд (ниг. инчунин Ибр. 1,14).

18,11 Ин оят оиди вазифаи Начоткори мо нуктаи авчи ин фасл мебошад.

18,12–13 Ин тифлон ҳамчунин ҳадафи хизматгузории меҳрубона ва начотбахшонаи Шубон мебошанд. Агар ҳатто яке аз *сад гӯсфанди* рама роҳгум занад, *Ҷ* *наваду нӯхро* монда, гумшударо то пайдо кардан чустучӯ мекунад. Шодии Шубон аз ёфтани гӯсфанди гумшуда бояд моро омӯзонад, ки ба қадри тифлони *Ҷ* расем.

18,14 Ин тифлон на танҳо барои фариштаҳо ва Шубон, балки инчунин барои Худо *Падар* арзиш доранд. *Иродаи Ҷ* *нест, ки яке аз тифлон нобуд шавад*. Агар онҳо он қадар аҳамият доранд, ки фариштагон, Худованд Исо ва Падари Осмонӣ бо онҳо машғул мешаванд, пас аён аст, ки мо ҳеч гоҳ набояд аз онҳо нафрат кунем, ҳатто агар барои мо нохуш ва ё камаҳамият намоянд ҳам.

В. Оиди ҷазои интизомӣ дар калисо (18,15–20)

Дар ин қисми боқимондаи боб сухан оиди таҳлили ихтилофоти байни аъзоёни Калисо ва зарурати ба микдори номаҳдуд омурзидан меравад.

18,15 Дар бораи масъулияти масеҳие ки бовардори дигар *ӯро* ранҷонд, сухан ронда, Исо дастуроти комилан аниқ медиҳад. Аввал муҳолифаткунандагон бояд корро байни худ дар алоҳидагӣ ҳаллу фасл кунанд. Агар шахси айбдор гуноҳашро ба гардан гирад, пас ошӣ ба даст омадааст. Аммо бади кор дар ин аст, ки мо аксар вақт ин тавр намекунем. Мо бо дигарон дар ин хусус ғайбат мекунем. Он гоҳ ин кор ба монанди оташ паҳн мешавад ва ҷанҷол авҷ мегирад. Биёед дар ёд нигоҳ дорем, ки қадами аввал ин аст — “*рафта байни худат ва ӯ ба танҳои гуноҳашро фаҳмон*”.

18,16 Агар бародари гунаҳкор *гӯш* накунад, он гоҳ бародари ранҷида бояд як ё ду шоҳидро бо худ гирад ва ба ҳамин тарик ҳалли масъаларо пайдо кунад. Бо ин таъкид карда мешавад, ки саркашии яқравонаи *ӯ* шакли чиддитаре мегирад. Зиёда аз ин, шаҳодати босалоҳият тавре таъмин карда мешавад, ки Навишта инро талаб мекунад: “*...то ки аз забони ду ё се шоҳид ҳар сухан тасдиқ шавад*” (муқоиса кунед: Так. Шар.

19,15). Ҳеч кас наметавонад ҳаҷми он осеби ба Калисо расидаро чен кунад, ки аз боиси беитоати ба қоидаи оддие ба миён омадааст, ки айбдоркунии шахс бояд бо шохидии як ё ду кас тасдиқ карда шавад. Аз ин ҷиҳат аксар вақт додгоҳи дунявӣ аз калисоҳо ва ҷамоатҳои масеҳӣ одилонатар аст.

18,17 Агар айбдоршаванда боз ҳам иқро шудан ва бахшиш пурсидан нахоҳад, кор бояд барои азназгарузаронӣ ба *калисои* маҳаллӣ гузаронида шавад. Бояд таъкид кард, ки на додгоҳи дунявӣ, балки калисои маҳаллӣ вазифадор аст корро аз назар гузаронад. Масеҳии дигарро ба маҳкама су-поридани масеҳӣ мумкин нест (1Қўр. 6,1–8).

Агар айбдоршаванда дар назди калисо гуноҳашро ба гардан гирифтани нахоҳад, ўро чун *халқҳо* (нобоварон) ва *боҷғир* ҳисобидан лозим аст. Маънои фаҳмотари ин ифода чунин аст: ўро бояд чун шахси берун аз калисо ҳисобем. Агарчи дар асл ў метавонад бовардор бошад, зиндагии ў аз ин дарак намедихад, ва бинобар ин бо ў бояд чунин муносибат намуд. Агарчи ў ханўз ҳам узви Калисои умумичаҳонист, аз имтиёзоти калисои маҳаллӣ бояд дур карда шавад. Ин гуна ҷазои интизомӣ кори хеле ҷиддист; он муваққатан бовардорро “...барои ҳалокати ҷисмаш ба шайтон месупорад, то ки рўҳаш дар рўзи Худованди мо Исои Масеҳ наҷот ёбад” (1Қўр. 5,5). Мақсади ин ҷазо — гуноҳро ба гардан гирифтани айбдоршаванда ва иқро шудани ўст. То даме ки ин мақсад ба даст наояд, бовардорон бояд бо гуноҳкор боэҳтиромона муомила кунанд, вале ҳамчунин ба ў нишон диҳанд, ки бо гуноҳи вай муросо намекунанд ва бо ў чун бо бародари масеҳӣ мушоракат дошта наметавонанд. Ҷамоат бояд омода бошад, ки вақте ки нишонаҳои тавбаи самимии ў пайдо шаванд, ўро дарҳол аз нав қабул кунад.

18,18 Ин оят мавзӯи болоиро давом медиҳад. Ҳангоме ки ҷамоат бо дуо ва бо итоаткорӣ ба Калом шахсро бо ҷораи интизомӣ мебандад, рафтори он дар *осмон* маъқул доништа мешавад. Вақте ки шахси ҷазогирифта тавба кард ва гуноҳи худро эътироф намуд ва ҷамоат ўро дар аъзогӣ барқарор менамояд, ин амали кушодан

ҳамчунин аз тарафи Худо тасдиқ карда мешавад (ниг. Юҳ. 20,23).

18,19 Саволе ба миён меояд: Ҷамоат бояд чӣ қадар калон бошад, то чуноне ки дар боло тасвир шудааст, бандад ва кушояд? Ҷавоб чунин аст: *Ду* бовардор ин гуна масъалахоро бо дуо дар ҳузури Худо оварда метавонанд, бо боварӣ ба он ки *Ў* мешунавад. Агарчи ояти 19-ро чун ваъдаи оддии ҷавобҳо ба дуоҳо истифода бурдан мумкин аст, дар қаринаи матн он ба дуо оиди интизоми калисои дахл дорад. Ҳангоме ки онро умуман дар робита бо дуои якҷоя ба кор мебаранд, онро дар партави тамоми таълимотҳои дигар оиди дуо аз назар гузарондан лозим аст. Масалан, мо бояд дуо кунем:

1. Мувофиқи иродаи кушодашудаи Худо (1Юҳ. 5,14–15).
2. Бо бовар (Яъқ. 1,6–8).
3. Бо дили соф (Ибр. 10,22а) ва ғайра.

18,20 Ин оятро дар қаринаи матн тафсир кардан лозим аст. Он асосан на ба ҳайати ақаллии калисои Паймони Навин, на ба маҷлиси умумии дуо, балки ба ҷамъомаде дахл дорад, ки калисо дар он байни ду масеҳие ки бо кадом як гуноҳе ҷудой доранд, ошӣ меҷӯяд. Комилан ҳаққонӣ онро ба ҳамаи ҷамъомадҳои бовардорон, ки Масеҳ он ҷо ҳузур дорад, мутааллиқ донистан мумкин аст, аммо ин ҷо ҷамъомад мақсади махсус дорад.

Ҷамъ омадан “ба номи *Ў*” чунин маъно дорад: зеро роҳбарии *Ў*, бо дарки ҳамаи он ки *Ў* кист, ва бо итоат ба Каломи *Ў*. Ҳеч кадом гурӯҳ наметавонад, даъво намояд, ки танҳо он ба номи *Ў* ҷамъ мешавад. Агар ин ҳамин тавр мебуд, пас ҳузури *Ў* дар замин бо қисми ками бадани *Ў* маҳдуд мешуд. Ҳар ҷо ки *ду ё се кас* бо эътирофи он ҷамъ шаванд, ки Исо Худованд ва Начотқорашон аст, *Ў* он ҷо *дар миёни онҳост*.

Г. Оиди омурзиши номаҳдуд (18,21–35)

18,21–22 Дар ин хусус Петрус меҳост бифаҳмад, ки *чанд бор* ў бояд *бародари худро*, ки нисбат ба ў гуноҳ кардааст, *бибахшад*. Эҳтимол, вай фикр мекард, ки *ҳафт*ро ҳамчун рақами дуруст барои

омурзидан пешниҳод карда, раҳмдилии беандоза зоҳир намудааст. Исо ҷавоб дод: *Ба ту намегӯям: “То ҳафт бор”, балки то ҳафтод карат ҳафт бор.* Мақсади \bar{U} ин набуд, ки мо рақами 490-ро айнан қабул намоем. \bar{U} ҳамин тавр “миқдори номуайян”-ро ифода намуд.

Пас, касе метавонад пурсад: Зинаҳои зикршударо тай намуда, худро саргардон кардан чӣ даркор? Чӣ хочат аст, ки худ назди шахси озордода равем, сипас бо як ё ду шоҳид, ва баъд \bar{U} ро ба калисо бибарем? Чаро \bar{U} ро набахшем ва бо ҳамин ин корро ба анҷом нарасонем?

Ҷавоб чунин аст: Раванди бахшидан зинаҳои муайяни зеринро дар бар мегирад:

1. Ҳангоме ки бародар маро меранҷонад ё бар зидди ман гуноҳ мекунад, ман бояд зуд \bar{U} ро дар дили худ бибахшам (Эфс. 4,32). Ин маро аз рӯҳи талхи набахшидан озод мекунад ва гуноҳро дар \bar{U} ҳдадории \bar{U} нигоҳ медорад.
2. Агарчи ман \bar{U} ро дар дили худ бахшидам, инро ханӯз ба \bar{U} намегӯям. Нодуруст мебуд, агар мо ошкоро нишон медедем, ки вай бахшида шудааст, дар ҳоле ки вай ханӯз иқрор нашудааст. Бинобар ин ман бояд ба назди бародар биравам ва \bar{U} ро бо муҳаббат мазаммат намоям, бо умеди он ки \bar{U} гуноҳашро ба гардан мегирад (Луқ. 17,3).
3. Ҳамин ки \bar{U} бахшиш мепурсад ва аз гуноҳаш тавба мекунад, ман мегӯям, ки \bar{U} бахшида шудааст. (Луқ. 17,4).

18,23 Сипас Исо масалеро дар бораи *Малакути Осмон* меорад, то ки аз натиҷаҳои рӯҳи набахшидани баъзе тобеоне ки омурзишро муфт гирифтаанд, огоҳ кунад.

18,24–27 \bar{U} дар бораи *подшоҳе* нақл мекунад, ки *мехост* китоби қарзхоро ба тартиб оварад. Як хизматгоре ки *даҳ ҳазор талант аз вай қарз дошт*, ин қарзро ба вай баргардонда наметавонист, бинобар ин хочааш фармуд, ки вай ва аҳли оилааш барои пардохти қарз ба ғуломӣ фурухта шаванд. Хизматгор, ки аз ғам девонаавзоъ гашта буд, аз хочааш илтиҷо намуд, то ба вай мӯҳлат диҳад, ва ваъда дод, ки агар \bar{U} фурсат диҳад, *ҳамаашро адо хоҳад кард*.

Чун бисёр қарздорон, \bar{U} хеле некбин (оптимист) буд, ва умед дошт, ки агар ба вай вақт дода шавад, қарзхоро пардохта метавонад (ояти 26). Даромади умумии вилояти Қалил то 300 талантро ташиқил меод, ин шахс бошад 10 000 талант қарздор буд! Ин миқдори беандозаи қарз бофтаи ҳаёл аст. Он бояд шунавандагонро ба ҳайрат оварда, диққаташонро ҷалб намояд, ва дар айни замон қарзи бузург ба Худоро қайд намояд. Мартин Лютер одатан мегуфт, ки ҳамаи мо дар назди \bar{U} камбағалонем. Мо бояд ҳеҷ ягон умед надошта бошем, ки қарзхоямонро пардохта метавонем. (Қайдҳои харрӯзаи Чамъияти Навиштаи Пок)

Ҳангоме ки *огояш* андӯҳи хизматгори худро дид, вай ҳамаи 10 000 талантро барояш бахшид. Ин зухуроти ҳимматбаландонаи раҳмдилӣ буд, на ин ки адолат.

18,28–30 Он хизматгор дигар хизматгор дошт, ки аз вай *сад динар* қарздор буд (якчанд сад доллар). Ба ҷои он ки рафиқашро бахшад, вай *гулӯяшро \bar{U} ро фишурда*, талаб кард, ки ҳамаи қарзро пурра баргардонад. Қарздори бечора илтиҷо мекард, ки мӯҳлат диҳад, аммо ҳамааш бефоида буд. Вай ба *зиндон* андохта шуд, *то қарзашро адо кунад*, ки ин аз эҳтимол дур буд, зеро вай имкони пул кор карданро аз даст дод, чунки дар *зиндон* буд.

18,31–34 Хизматгорони дигар, ки аз ин рафтори ношоиста оташин шуда буданд, *ба назди оғои худ омада, ҳар он чи рӯй дода буд, ба вай нақл карданд.* \bar{U} нисбати қарздори бераҳм хашмгин шуд: Дар ҳоле ки ин қадар қарзи бисёри вай бахшида шудааст, вай нахост, ки маблағи андакero бахшад. Ва \bar{U} ро ба дасти шиканчақунандагони *зиндон* доданд, то даме ки қарзашро бипардозад.

18,36 Истифодаи ин масал аён аст. Худо Подшоҳ аст. Ҳамаи хизматгоронаш аз боиси гуноҳ беандоза қарздор буданд, ки онро ҳеҷ гоҳ пардохта наметавонианд. Худованд бо раҳмдилӣ ва ҳамдардии ҳайратовар ин қарзро пардохт ва ба мо омурзиши пурраро муфт дод. Акнун ба худ тасаввур кунед, ки масеҳие масеҳии дигарро ранҷонид. Вақте ба вай дар ин бора гуфтанд, вай узр хост ва

бахшиш пурсид. Аммо бовардори ранчида бахшидан намехоҳад. Ба худӣ вай миллионҳо доллар қарзро бахшидаанд, вай бошад якчанд сад долларро бахшидан намехоҳад. Оё Подшоҳ роҳ медиҳад, ки ин гуна рафтор бечазо монад? Албатта, не! Гунаҳкор дар ин ҳаёт чазо дода мешавад ва дар пеши Курсии довари Масеҳ низ зарар хоҳад дид.

Ғ. Оиди оиладоршавӣ, талоқ ва беникоҳӣ (19,1–12)

19,1–2 Хизматгузории Худо дар *Чалил* ба анҷом расонида, Худованд ба чануб, ба сӯи Уршалим рафт. Агарчи хатти ҳаракати \bar{U} маълум нест, маълум мегардад, ки \bar{U} аз Перея, ки дар соҳили шарқии Урдун буд, гузашта мерафт. Матто дар бораи ин ноҳия ноаниқ мегӯяд: *он сӯи Урдун, дар ҳудуди Яҳудо*. Хизматгузорӣ дар Перея фосилаи байни боби 19,1 ва 20,16 ё 20,28-ро дар бар мегирад; вақти аз Урдун ба Яҳудо гузаштани \bar{U} аниқ зикр нашудааст.

19,3 Эҳтимол, тӯдаи одамоне ки барои шифо ёфтани аз пайи Исо мерафтанд, дар кучо будани Худовандро ба *фарисиён* маълум намуданд. Ба мисли тӯдаи сағҳои ёбой, онҳо ба \bar{U} наздик омаданд, то ки дар суҳан озмоянд. Онҳо пурсиданд, ки оё *талоқ* ҳамеша мумкин аст ё дар ҳолати муайян. \bar{U} чӣ ҷавобе ки надиҳад, ба ҳар ҳол ягон гурӯҳи яҳудиён ба хашм меомад. Яке аз хизбҳо ба талоқ муносибати озодфикрона дошт, дигаре ба ин масъала бо чиддияти том муносибат мекард.

19,4–6 Худованди мо фаҳмонд, ки мувофиқи нияти ибтидоии Худо, инсон бояд танҳо як зани зинда дошта бошад. Худое ки онҳоро *марду зан офарид*, муқаррар намуд, ки муносибатҳои никоҳӣ муносибатҳои волидайноро аз қор мегирад. \bar{U} инчунин гуфт, ки никоҳ иттиҳоди ду шахсиятест. Нияти Худо он буд, ки ин иттиҳоди аз тарафи Худо муқарраршуда ҳеҷ гоҳ бо қарордод ё қонуни инсонӣ қанда нашавад.

19,7 Фарисиён чунин ҳисобиданд, ки Худовандро дар инқор намудани Паймони Қухан ба даст афтонданд. Оё *Мусо* амре оиди *талоқ* нафармудааст? Мард метавонист ба зани худ тасдиқномаи хаттӣ диҳад, ва сипас

вайро аз хона бадар ронад (Так. Шар. 24,1–4).

19,8 Исо розӣ шуд, ки *Мусо* талоқро *ичозат* дод, аммо на барои он ки талоқ чизи бехтаре буд, ки Худо барои инсоният пешбинӣ намудааст, балки ба сабаби қафогардии Исроил: “*Ба сабаби дилсахтии шумо Мусо ба шумо иҷозат додаст, ки қонуни худро талоқ диҳед; лекин дар ибтидо чунин набуд*”. Мувофиқи нияти идеалии Худо талоқ набояд мебуд. Аммо Худо гоҳ-гоҳ вазъиятҳоеро роҳ медиҳад, ки хости бевоситаи \bar{U} нестанд.

19,9 Сипас Худованд омирони изҳор намуд, ки акнун нармдилӣ нисбати талоқ, дар он намуде ки пеш буд, қатъ карда мешавад. Дар оянда барои талоқ танҳо як асоси қонунӣ хоҳад буд: хиёнат дар муносибатҳои занушавҳарӣ. Агар шахс бо ягон сабаби дигар аз занаш ҷудо шуда, аз нав оиладор шавад, вай *зино карда бошад*.

Агарчи дар ин бора рӯйрост гуфта намешавад, аз суҳанони Худованди мо фаҳмидан мумкин аст, ки дар ҳолате ки талоқ ба сабаби зино дода шудааст, тарафи бегуноҳ метавонад боз оиладор шавад. Вагарна талоқ ба мақсади дигаре намерасид, назар ба он ки бо ҷудошавӣ ба амал меомад.

Одатан, зино гуфта *бадахлоқии ҷинсӣ* дар назар дошта мешавад, яъне фосикӣ. Аммо бисёр донишҷӯёни қобилиятноки Навиштаҳои чунин мешуморанд, ки зино танҳо ба бадахлоқии пеш аз оиладорӣ дахл дорад, ки баъди оиладоршавӣ маълум мешавад (ниг. Так. Шар. 22,13–21). Дигарон ақида доранд, ки ин танҳо ба маросимҳои оиладоршавии *яҳудӣ* дахл дорад ва ин “шарти махсус” танҳо дар ин ҷо, дар Инчили яҳудии Матто ҳаст.

Барои муҳокимаронии пурратар оиди талоқ ба тафсир дар Матто 5,31.32 нигаред.

19,10 Ҳангоме ки *шогирдон* таълимоти Исоро оиди талоқ шуниданд, онҳо худро чун одамоне нишон доданд, ки аз як ифрот ба ифроти дигар афтода, мавқеи хандаовареро ишғол мекунанд: Агар талоқ танҳо дар як ҳолат мумкин бошад, пас, барои қанораҷӯӣ аз гуноҳ дар ҳаёти оиладорӣ *зан нагирифтан бехтар аст*. Аммо мучаррадӣ онҳоро аз гуноҳ эмин намегузорад.

19,11 Бинобар ин Начоткор ба онҳо хотиррасон намуд, ки беникоҳӣ қоидаи умумӣ нест: Танҳо ҳамоне ки ба онҳо файзи махсус дода шудааст, аз никоҳ худдорӣ карда метавонанд. Суханони “*На ҳама метавонанд ин каломро қабул кунанд, балки танҳо касоне ки ба онҳо ато шудааст*” маънои онро надорад, ки на ҳама маънои ин суханонро мефаҳманд. Ин ҷо он дар назар дошта шудааст, ки шахсони ба ҳаёти беоида даъватнашуда покдоманона умр ба сар бурда наметавонанд.

19,12 Худованд Исо мефаҳмонад, ки се намуди *ахтаҳо* ҳастанд. Баъзеҳо барои он ахта ҳастанд, ки бе қобилияти наслдихӣ *таваллуд шудаанд*. Дигарон барои он чунин шудаанд, ки одамон онҳоро ахта кардаанд. Ҳокимони Шарқ бисёр вақт нисбати ходимони ҳарам ҳамин амалро ба кор мебарданд. Аммо Исо ин ҷо оиди онҳое сухан меронад, ки *ба хотири Малакути Осмон худро ахта кардаанд*. Ин одамон зан гирифта метавонистанд, онҳо нуқсонҳои ҷисмонӣ надоранд. Аммо худро ба Подшоҳ ва Подшоҳии Ҷ бахшида, онҳо ихтиёран аз никоҳ даст мекашанд, то саргарми вақтхушӣ нашуда, худро ба хизмати Масеҳ бахшанд. Чуноне ки дертар Павлус навишта буд: “Марди безан дар бораи он чи ба Худо оид аст, ғамхорӣ мекунад, ки чӣ гуна ба Худо писанд афтад” (1Қўр. 7,32). Безан будани онҳо на ба сабаби ҷисмонӣ, балки ба худдории ихтиёрӣ вобаста аст.

На ҳамаи одамон ин гуна зиста метавонанд, балки танҳо ҳамонҳое ки барояшон қувваи илоҳӣ дода шудааст: “...аммо ҳар кас лаёқати ба худ ҳосе аз Худо дорад, яке ин тавр, дигаре ба таври дигар (1Қўр. 7,7).

Д. Оиди кўдакон (19,13–15)

19,13–15 Мароқовар аст, ки пас аз муҳокимаронӣ оиди талоқ сухан дар бораи кўдакон меравад (ниг. инчунин Марқ. 10,1–16). Дар оилаҳои ҷудошуда аксаран беш аз ҳама онҳо азоб мекашанд.

Волидон кўдакони хурдсоларо назди Исо оварданд, то Устод ва Шубон онҳоро баракат диҳад. Шогирдон ба волидон *монё* шуданд, зеро ин ба назари онҳо халалрасонӣ

ва шилқинӣ намуд. Аммо Исо даҳолат намуда, суханонро гуфт, ки аз ҳамон вақт ҳусни тавачҷӯҳи ҳамаи кўдаконро ба Ҷ чалб намуд: “*Кўдаконро бигзоред, ки назди Ман оянд, ва ба онҳо монё нашлавед, зеро Малакути Осмон ба чунин касон тааллуқ дорад*”.

Аз ин суханон якчанд дарсҳои муҳим бармеоянд. Аввалан, онҳо бояд ба хизматгори Худованд талқин намоянд, ки ба назди Масеҳ овардани кўдакон аҳамияти беандоза дорад, зеро шуури онҳо ба Каломи Худо бештар ҳассос аст.

Сониян, он кўдаконро ки дар ҳузури Худованд боварашон изҳор кардани ҳастанд, ҳавасманд кардан лозим аст, на ин ки дур кардан. Ҳеч кас намедонад, ки дар дўзах одами хурдсолтарин чандсола аст. Агар кўдак хоҳиши самимонаи наҷот ёфтан дошта бошад, ба вай набояд гуфт, ки ҳанӯз хеле хурдсол аст. Дар айни замон ба кўдакон набояд фишор овард, то эътирофи сохта кунанд. Азбаски кўдакон ба даъватҳои пурҳиссиёт ҳассосанд, онҳоро аз методҳои башоратии бофишор эмин бояд дошт. Кўдакон барои наҷот ёфтан набояд интизори калоншавӣ бошанд; баръакс, калонсолон бояд ба кўдакон монанд шаванд (18,3.4; Марқ. 10,15).

Сеюм, ин калимаҳои Худованди мо ба савол ҷавоб медиҳанд: “Бо кўдаконе ки ба синни масъулиятшиносӣ нарасида мемуранд, чӣ хоҳад шуд?” Исо ҷавоб дод: “*Малакути Осмон ба чунин касон тааллуқ дорад*”. Ин барои волидоне ки фарзандони хурдсоларо аз даст додаанд, бояд кафолати кофӣ бошад.

Баъзан ин порчаро барои сафед кардани ғўтаи кўдакони хурдсол истифода мебаранд, то онҳоро аз бадани Масеҳ ва ворисони Подшоҳӣ намоянд. Ин порчаро бодикқаттар хонда, мо мебинем, ки он волидон кўдаконашонро ба назди Исо ва на барои ғўта меоварданд. Илова бар ин мо мебинем, ки Подшоҳии Осмон аллақай аз онҳо аст. Ҳамчунин дар ин оятҳо оиди об калимае ҳам нест.

Е. Оиди сарват: чавони сарватманд (19,16–26)

19,16 Ин воқеа ба мо имкон медиҳад, ки аз тазодҳо таълим гирем. Худи ҳозир мо дидем, ки Подшоҳии Осмон ба кӯдакон тааллуқ дорад. Акнун бошад ба мо нишон дода шудааст, ки ба Подшоҳии Осмон ворид шудани калонсолон чӣ мушкил аст.

Шахси сарватманд суханони Худовандро бо саволи ҳақиқатан самимӣ мебурад. Ба Исо бо суханони “*Эй Устоди Неку*” мурочиат намуда, *ӯ* пурсид, ки чӣ кор кунад, то ки *ҳаёти ҷовидонӣ* ёбад. Ин савол шохиди он аст, ки *ӯ* кӣ будани Исоро ва чӣ гуна пайдо намудани роҳи наҷотро наметонад. *ӯ* Исоро “*Устод*” номида, *ӯ*ро бо дигар одамони бузург дар як қатор мегузорад. Ва *ӯ* оиди ба даст овардани *ҳаёти ҷовидонӣ* ҳамчун оиди қарз сухан меронад, на ин ки ҳада.

19,17 Худованди мо *ӯ*ро бо ду савол санҷид. *ӯ* пурсид: “*Чаро Маро неку мегӯӣ? Ҳеҷ кас неку нест, ҷуз Худои ягона*”. Дар ин чо Исо илоҳияти Худро инкор намекард, балки ба ин шахс имкон медод, то бигӯяд: “Маҳз барои он Туро неку меномам, ки Ту Худо ҳастӣ”.

Барои санҷидани тасаввуроти *ӯ* оиди роҳи наҷот Исо гуфт: “*Агар меҳохӣ дохили ҳаёти ҷовидонӣ шавӣ, аҳкомро нигоҳ дор*”. Наҷоткор наметавонад бигӯяд, ки инсон бо риояи шариат наҷот ёфта метавонад. Аниқтараш, *ӯ* шариатро ба кор бурд, то ки дар дили ин шахс эҳсоси гуноҳкориро бедор кунад. Ин шахс барғалат чунин меҳисобид, ки дар асоси амалҳои худ вориси Подшоҳӣ шуда метавонад. Бинобар ин бигузор вай шариатро риоя намояд, ки чӣ кор қарданро барояш мегӯяд.

19,18–20 Худованди мо Исо панҷ фармонро, ки ба муносибат ба ёри худ дахл доранд, иқтибос оварда, бо ифодаи зерин ба нуктаи авҷ расонд: “*Ёри худро мисли худ дӯст бидор*”. Ин шахс ба сабаби нобиноии рӯҳонӣ худхоҳияшро дида наметавонист, ва ҳавобаландона изҳор намуд, ки ҳамеша ин фармонҳоро риоя мекард.

19,21 Сипас Худованд ёри худро мисли худ дӯст дошта натавонистани ин шахсро бо он нишон дод, ки ба ин шахс пешниҳод

намуд, то тамоми дороияшро *фурӯхта*, пулашро ба мискинон бидиҳад. Сипас вай бигузор *омада ӯро пайравӣ* кунад.

Худованд наметавонад бигӯяд, ки агар ин шахс дороияшро *фурӯхта*, пули онро ба ҳадафҳои хайрия сарф мекард, наҷот ёфта метавонист. Танҳо як роҳи наҷот ҳаст — бовар ба Худованд.

Аммо барои наҷот ёфтани шахс бояд дарк намояд, ки гуноҳ қардаст ва талаботи поки Худоро вайрон намудааст. Дороии худро бо мискинон бо ҳам дида натавонистани шахси сарватманд нишон дод, ки *ӯ* ёри худро мисли худ дӯст наметодад. *ӯ* бояд мегуфт: “Худовандо, агар ин ҳамон чизест, ки аз ман талаб қарда мешавад, пас ман гунаҳкорам. Ман худро бо кӯшишҳои худ наҷот дода наметавонам. Бинобар ин аз Ту хоҳиш менамоям, ки маро аз рӯи ғайри Худ наҷот диҳӣ”. Агар *ӯ* ба нишондодҳои Наҷоткор ақсуламал нишон медод, ба вай роҳи наҷот нишон дода мешуд.

19,22 Ба чо ин вай *ғамгин шуда, рафт*.

19,23–24 Ақсуламали шахси сарватманд Исоро водор намуд, то бигӯяд, ки *ба Малакути Осмон даромадани сарватдор душвор аст*. Сарват бо осонӣ метавонад ҳамчун бут шавад. Дорои сарват буда, ба он умед набастан душвор аст. Он гоҳ Худованди мо изҳор намуд: “*Аз сӯроҳи сӯзан гузаштани шутур осонтар аст аз он ки сарватдор ба Малакути Осмон дохил шавад*”. *ӯ* санъати адабиери ба кор бурд, ки муболиға ном дорад — баёноте ки дар шакли қувватнок ифода ёфтааст, ва ба мақсади таассуроти равшан ва фаромӯшнашудани бахшидан гуфта мешавад.

Возеҳ аст, ки шутур аз сӯроҳии сӯзан гузашта наметавонад! Аксар вақт чунин шарҳ медиҳанд, ки “сӯроҳии сӯзан” — дари хурдтарини дарвозаи шаҳр аст. Шутур ба зону истода, бо душворихоии зиёд аз он гузашта метавонист. Аммо дар порчаи мувозӣ аз Луқо ҳамин гуна калимаҳо барои ифода намудани сӯзане ки чарроҳон ба қор мебаранд, истифода мешаванд. Аз матн аён мешавад, ки Худованд на дар бораи душворӣ, балки дар бораи ғайримқон будан

сухан меронд. Ба таври инсонӣ гӯем, шахси сарватманд начот ёфта наметавонад.

19,25 *Шогирдон* ин суханонро шунида, *дар ҳайрат шуданд*. Ҳамчун яҳудиёни мувофиқи шариати Мусо мезиста, ки аз рӯи он Худо ба ҳамаи итоаткорони \bar{U} некӯахлоқӣ ваъда додааст, онҳо боварӣ доштанд, ки бойигарӣ нишонаи баракати Худост. Агар касе ки баракатҳои Худоро ин тавр ба кор мебард, начот ёфта наметавониста бошад, пас кӣ метавонист?

19,26 Худованд ҷавоб дод: “*Ба одамизод ин ғайриимкон аст, лекин ба Худо ҳама чиз имконпазир аст*”. Хулласи калом, ҳеч кас худаш начот ёфта наметавонад, танҳо Худо ҷонро начот дода метавонад. Аммо барои шахси сарватманд назар ба камбағал душвортар аст, ки иродаи худро ба Масеҳ тобеъ намояд, ва ин аз он аён аст, ки хеле кам шахсони сарватманд бовар мекунанд. Барои онҳо қариб ғайриимкон менамояд, ки боварӣ ба воситаҳои дидашавандаи такякуниро бо бовар ба Начоткори дидашаванда иваз намоянд. Танҳо Худо метавонад ин гуна дигаргуниро дар онҳо ба амал оварад.

Тафсирунандагон ва воизон дар ин ҷой ҳамеша илова мекунанд, ки комилан одилона аст, агар масеҳиён сарватманд бошанд. Боиси ҳайрат аст, ки ғун кардани ганҷҳои заминиро сафед карданӣ шуда, онҳо порчаеро истифода мебаранд, ки дар он Худованд сарватро ҳамчун монеаи некӯахлоқии абадии одам маҳкум менамояд! Мушоҳида намудан вазнин аст, ки масеҳӣ метавонад ба сарват саҳт часпад, агарчи дар ҳама ҷо қашшоқии даҳшатоварро мебинад, ва медонад, ки Худованд ғун кардани ганҷҳоро дар замин манъ кардааст ва вақти омадани \bar{U} наздик аст. Сарвати ғун кардашуда моро дар он айбдор мекунад, ки ёронамонро мисли худ дӯст намедорем.

Ё. Оиди мукофотҳо барои ҳаёти фидокорона (19,27–30)

19,27 *Петрус* маънои таълимоти Начоткорро дарёфт. “Ҳама чизро тарк карда, Маро пайравӣ кунед” гуфтани Исоро фаҳмида, Петрус ботинан фахр мекард, ки вай ва дигар шогирдон маҳз ҳамин тавр рафтор намуданд,

ва вай илова кард: “*Подоши мо чӣ хоҳад буд?*” Ин ҷо худхоҳии вай зоҳир шуд, табиати кӯҳна боз худро аён намуд. Ин рӯхе буд, ки ҳамаи мо бояд ба муқобили он омода бошем. Вай бо Худованд савдо мекард.

19,28–29 Худованд Петрусро бовар кунонд, ҳар он чи баҳри \bar{U} карда шудааст, бо мукофоти саховатмандона қадр карда хоҳад шуд. Худи 12 шогирд бошад дар Подшоҳии Ҳазорсола мақоми бозътибор хоҳанд дошт. *Умри дубора* ба ҳукмронии ояндаи Масеҳ дар замин дахл дорад. Ин бо ифодаи зерин фаҳмонида мешавад: “*...вақте ки Писари Одам дар тахти ҷалоли худ бинишад*”. Мо пештар дар бораи ин марҳилаи Подшоҳӣ ҳамчун оиди *мавҷудияти аёни* Подшоҳӣ гуфта будем. Дар он вақт дувоздаҳ нафар *бар дувоздаҳ тахт нишаста, бар дувоздаҳ сибти Исроил доварӣ* хоҳанд кард. Мукофотҳо дар Паймони Навин бо мақомҳо дар низоми идоракунии Подшоҳии Ҳазорсола вобаста мебошанд (Луқ. 19,17.19). Онҳо дар назди Курсии доварии Масеҳ *дода* хоҳанд шуд, аммо танҳо ҳамон вақт ба *эътибор* медароянд, ки Масеҳ ба замин бармегардад, то ки бар он ҳукмронӣ намояд.

Дар хусуси ҳамаи дигар бовардорон Масеҳ гуфт, ки *ҳар кӣ аз баҳри исми Ман хонаҳо, ё бародарон, ё хоҳарон, ё падар, ё модар, ё зан, ё фарзандон, ё амлокро тарк кунад, сад чандон хоҳад ёфт ва вориси ҳаёти ҷовидонӣ хоҳад шуд*. Дар ин зиндагӣ онҳо аз мушоракат бо бовардорони тамоми ҷаҳон лаззат мебаранд, ки он пурра ва барзиёд подоши алоқаҳои кандашудаи заминиро медиҳад. Онҳо ба ҷои як хонаи тарккардашон сад хонаи масеҳиёноро пайдо мекунанд, ки онҳоро хушнудона қабул мекунанд. Барои заминҳо ё дигар сарватҳои тарккардашон онҳо беҳисоб сарвати рӯҳонӣ хоҳанд гирифт.

Мукофоти оянда барои ҳамаи бовардорон — *ҳаёти ҷовидонӣ* аст. Ин маънои онро надорад, ки мо ҳаёти абадиро ба воситаи он ба даст меоварем, ки ҳама чизро тарк мекунем ва фидокорӣ менамоем. Ҳаёти ҷовидонӣ — ҳаёти аст, ва онро бо амалҳо ба даст овардан ё сазовор шудан имкон надорад. Дар ҳамин ҷо гуфта мешавад, ки

касоне ки ҳама чизро тарк кардаанд, ҳамчун мукофот имконияти бештаре барои лаззат бурдан аз ҳаёти ҷовидонӣ хоҳанд дошт. Ҳамаи бовардорон ҳаёти ҷовидонӣ хоҳанд дошт, аммо на ҳама ба як андоза аз он лаззат хоҳанд бурд.

19,30 Худованд нутки Худро бо огоҳкунӣ оиди рӯҳи додугирифт ба анҷом расонд. Дар амал *Ҷ* ба Петрус гуфт: “Ҳар он чи ту барои Ман мекуни, сазовори мукофот хоҳад буд, аммо эҳтиёт бош, ки туро мақсадҳои худхоҳона роҳнамоӣ накунад, вагарна *басо аввалин*, ки *охири* хоҳанд шуд, ва *охири* — *аввалин*. Ин суҳанон бо масале дар боби оянда тавзеҳ дода мешаванд. Он метавонист огоҳкунӣ низ бошад, ки дар пайраҳаи шогирдӣ ибтидои хуб кифоя нест. Ҳама чиз ба он вобастааст, ки ба марра расидан чӣ хел хоҳад буд.

Пеш аз анҷом додани ин боб ба он диққат додан лозим аст, ки ифодаҳои “Малакути Осмон” ва “Малакути Худо” дар оятҳои 23 ва 24 ба як маъно истифода мешаванд, пас, ин истилоҳот муродифанд.

Ж. Оиди мукофотҳо барои кор дар тоқзор (20,1–16)

20,1–2 Ин масал давоми муҳокимарониҳо дар охири боби 19 оиди мукофотҳо буда, ҳақиқати зеринро нишон медиҳад: Вақте ки ҳамаи шогирдони ҳақиқӣ мукофотҳо мегиранд, тартиби мукофотдиҳӣ ба он вобаста хоҳад буд, ки шогирдон ин хизматро дар кадом рӯҳия анҷом медоданд.

Масал тасвири *соҳиби хонаест*, ки *бомдодон берун рафт*, то ки барои кор дар тоқзори худ коргаронро киро кунад. Ин одамон розӣ шуданд, ки барои *рӯзе* як *динор* — музди мӯътадил барои он замон, кор кунанд. Фарз мекунем, ки онҳо корро соати 6-и пагоҳӣ сар карданд.

20,3–4 Соати 9-и пагоҳӣ соҳиби хона дар бозор якчанд коргарони бекорро пайдо мекунад. Ин дафъа ҳеч гуна қарордоди киро кардан баста нашуда буд. Онҳо ба суҳанони *ӯ* бовар намуданд, ки *он чи ҳаққи* онҳо *бошад*, ба онҳо хоҳад дод, ва ба кор шурӯъ намуданд.

20,5–7 Нимрӯзӣ ва соати 3-и пас аз нимрӯзӣ соҳиби хона боз одамонро дар асоси он киро кард, ки ба онҳо аз рӯи адолат музд хоҳад дод. Соати 5-и пас аз нимрӯзӣ вай боз одамони бекорро ёфт. Онҳо танбал набуданд; онҳо кор кардан мехостанд, аммо кор пайдо карда натавонистанд. Барои ҳамин вай оиди музд маслиҳат накарда, онҳоро ба *тоқзор* фиристод.

Бояд аҳамият диҳем, ки коргарони аввалин мувофиқи қарордод кор мекарданд; ҳамаи коргарони дигар масъалаи муздро ба ихтиёри соҳиби хона вогузошта буданд.

20,8 Дар охири рӯз соҳиби хона ба саркори худ фармуд, ки музди коргаронро *аз охири* кирошудагон сар карда, сипас ба *аввалинҳо* диҳад. Ҳамин тариқ, кирошудагони аввалин он чиро ки кирошудагони охири мегиританд, медиданд.

20,9–12 Музди ҳама як хел буд — як *динор*. Онҳое ки соати 6 омаданд, гумон карданд, ки бештар музд мегиранд, аммо онҳо низ як *динор* гирифтанд. Онҳо ба шӯр омаданд: Охир, онҳо бисёртар кор карданд ва *гарми* *рӯзро* паси сар карданд.

20,13–14 Дар ҷавоби соҳиб ба яке аз онҳо мо дарсҳои ибрати ин масалро пайдо мекунем. Аввалан, *ӯ* гуфт: “*Эй рафиқ! Туро озор надодаам, оё ту ба як динар бо ман паймон накардӣ? Музди худро гирифта, рав; мехоҳам ба ин охири мисли ту диҳам*”. Аввалинҳо барои ба ивази як *динор* кор кардан маслиҳат карда буданд ва мувофиқи қарордод музд гирифтанд. Дигарон ба некуии соҳиби хона умедвор шуданд ва некуӣ гирифтанд. Марҳамат аз адолат бештар аст. Масъалаи мукофотро ба ихтиёри Худованд супурдан бештар аз он аст, ки бо *ӯ* шартнома бибандӣ.

20,15 Сипас соҳиби хона гуфт: “*Оё ҳақ надорам, ки бо чизи худ он чи хоҳам, бикунам?*” Барои мо дарси ибрат он аст, ки Худо соҳибихтиёр аст. *Ҷ* ҳар чи хоҳад, карда метавонад. Ва он чи *ӯ* мехоҳад, ҳамеша дуруст, одилона ва аз рӯи инсоф аст. Соҳиби хона давом дод: “*Оё аз он ки ман некдил ҳастам, ту ҳасад мебарӣ?*” Ин савол худхоҳона будани табиати инсониро нишон медиҳад. Онҳое ки соати 6-и субҳ омаданд,

музди меҳнаташонро пурра гурифтанд, аммо ба он ҳасад мебурданд, ки дигарон камтар кор карда, ҳамон муздро гирифтанд. Бисёр касон тасдиқ мекунад, ки ин ноодилона метобад. Ин боз як бор онро исбот мекунад, ки дар Подшоҳии Осмон мо бояд тарзи тафаккури тамоман навро қабул намоем. Мо бояд аз рӯҳи бахилӣ ва ҳарифӣ, ки ба мо хос аст, даст кашида, монанди Худованд фикр кунем.

Соҳиби хона медонист, ки ин одамон ба пул эҳтиёҷ доранд, бинобар ин на аз рӯи ҳасисӣ, балки аз рӯи эҳтиёҷ музд дод. Ҳеч кас камтар аз он чи сазовор буд, музд нагирифт, аммо ҳама он қадаре гирифтанд, ки ба онҳо ва оилаҳояшон даркор буд. Чуноне ки Ҷеймс Стюарт мегӯяд, дарси ибрат дар он аст, ки “шахсе ки оиди мукофоти ниҳой савдо карданӣ мешавад, ҳамеша хато мекунад. Сухани охирин бошад ҳамеша ба неқӯии дӯстдоронаи Худо тааллуқ хоҳад дошт”.³⁶ Ҳар қадар ки масалро аз ин нуқтаи назар омӯзем, ҳамон қадар бештар дарк менамоем, ки он на танҳо одилона аст, балки ба таври оличаноб зебост. Онҳое ки соати 6 киро шуда буданд, мебоист имконияти ба ин гуна одами нек тамоми рӯз хизмат карданро талофии иловагӣ меҳисобиданд.

20,16 Исо масалро бо чунин суханон анҷом дод: “*Ба ин тариқа охиринҳо аввалин хоҳанд шуд, ва аввалинҳо — охирин*” (ниг. 19,30). Ҳангоми тақсими мукофотҳо ҳодисаҳои ғайриҷашмдошт бисёр хоҳанд буд. Баъзе аз онҳое ки *гумон доштанд* аввалин мешаванд, охирин хоҳанд буд, чунки хизматгузори онҳо пур аз рӯҳи кибр ва хоҳишҳои худхоҳона буд. Дигарон, ки аз рӯи муҳаббат ва шукргузори хизматгузори менамуданд, ба шарафи бузург ноил хоҳанд шуд.

*Амалҳоеро ки мо сазовор медонистем,
 Ҷ ба мо нишон хоҳад дод,
 ки ҳамагӣ гуноҳ мебошанд;
 Он корҳои хурдERO,
 ки мо фаромӯшашон кардем,
 Ҷ ба мо нишон хоҳад дод,
 ки барои Ҷ карда шудаанд.*

Анон

3. Оиди марг ва растохези Ҷ (20,17-19)

20,17-19 Аён аст, ки Худованд Переяро тарк карда, меҳост ба воситаи Ерихӯ ба Уршалим равад (ниг. ояти 29). Боз ҳам Ҷ *дувоздаҳ шогирдонашро танҳо назди Худ хонд*, то эълон намояд, ки хангоми ба Шаҳри Пок омаданашон чӣ хоҳад шуд. Ҷ *ба дастӣ саркоҳинон ва китобдонон таслим карда хоҳад шуд* — ишораи возеҳ ба хиёнати Яҳудо. Сарварони қавми яҳудӣ Ҷро *ба марг маҳкум хоҳанд кард*. Ба сабаби ҳукуки қатл карданро надоштан онҳо Ҷро *ба ғайрияҳудиён* (румиён) хоҳанд супурд. Ҷро масҳара карда, тозиёна зада, ба салиб хоҳанд кашид. Аммо марг қурбонии худро нигоҳ нахоҳад дошт — *дар рӯзи сеюм Ҷ эҳё хоҳад шуд*.

И. Оиди мартаба дар Подшоҳӣ (20,20-28)

Ин тавсифи андӯховари табиати инсонист, зеро дарҳол пас аз пешгӯии сеюми Масеҳ оиди азобҳои дахшатовари Худ шогирдон аз азобҳои Ҷ дида бештар дар бораи чалолӣ худ фикр мекарданд.

Пешгӯии якуми Масеҳ оиди азобҳо боиси муҳолифати Петрус шуд (16,22); баъди пешгӯии дуюм саволҳои шогирдон пайдо шуданд: “Кӣ бузургтар аст?” Дар ҳамин чо мо пешгӯии сеюмро дармеёбем, ки бо талаби шӯҳратпарастонаи Яъқуб ва Юҳанно ба анҷом расида буд. Онҳо яқравона аз огоҳкунӣ оиди мусибати оянда чаши мепӯшиданд ва танҳо ваъдаи чалолро медиданд, зеро нисбати Малакути Осмон ақидаи нодурусти материалистӣ доштанд. (аз Қайдҳои харрӯзӣи Чамбияти Навиштаи Пок)

20,20–21 *Модари* Яъқуб ва Юҳанно ба назди Исо омада, *илтимос кард*, ки писаронаш дар Малакути Ҷ дар ду тарафи Ҷ нишинанд. Шоёни таҳсин аст, ки вай аз Подшоҳии ояндаи Ҷ умедашро наметавонад ва меҳост писаронаш ба Исо наздик бошанд. Аммо вай он принципҳоеро, ки мувофиқи онҳо дар Подшоҳӣ мукофотҳои шарафнок дода мешаванд, намефаҳмид.

Марқӯс мегӯяд, ки писарон худашон ин хоҳишро баён карданд (Марк. 10,35); эҳтимол онҳо инро аз рӯи насихати модар

карданд ё, шояд, онҳо ҳар се ба назди Худованд омаданд. Ин ҷо ҳеч гуна ихтилоф нест.

20,22 Исо кушоду равшан ҷавоб дод, ки онҳо намефаҳманд чиро мепурсанд. Онҳо мехостанд тоҷро бе салиб, тахтро бе қурбонгоҳ ва ҷалолро бе ранҷу азоб, ки ба сӯи он мебаранд, дошта бошанд. Бинобар ин \bar{U} аз онҳо пурсид: “*Оё метавонед он косаеро, ки ман менӯшам, бинӯшед?*” Шубҳае нест, ки \bar{U} зери мафҳуми *коса* чиро дар назар дошт. \bar{U} ҳозиракак дар оятҳои 18 ва 19 инро маънидод кард. \bar{U} бояд азоб кашад ва бимирад.

Яъқуб ва Юҳанно гуфтанд, ки ҳозиранд ҳамроҳи \bar{U} азоб кашанд, агарчи, эҳтимол, боварии онҳо на дар дониш, балки дар ғайрат асос ёфта буд.

20,23 Исо онҳоро бовар кунанд, ки *косаи* \bar{U} ро онҳо ҳатман хоҳанд нӯшид. Яъқуб бо азобу шиканча кушта мешавад, Юҳанно бошад дучори таъкибот шуда, ба ҷазираи Патмӯс бадарға карда мешавад. Роберт Литл гуфтааст: “Яъқуб ҳамчун риёзаткаш мурд, Юҳанно бошад ҳамчун риёзаткаш мезист”.

Сипас Исо ба онҳо фаҳмонд, ки на \bar{U} дар Подшоҳӣ мартабаҳои ифтихориро медиҳад: *Падар* асосеро муқаррар намудааст, ки ин ҷойҳо мувофиқи он тақсим карда мешаванд. Онҳо гумон мекарданд, ки ин ба васояти сиёсӣ вобастааст – ба шарофати муносибатҳои наздик бо Исо онҳо метавонианд ба таври махсус талабгори мартабаҳои баланд шаванд. Аммо ин ба масъалаи хусни тавачҷӯҳи шахсӣ алоқамандие надорад. Дар нақшаи илоҳӣ ҷойҳои тарафи рости чап дар асоси азобу машаққатҳои дар роҳи \bar{U} кашидашуда дода мешаванд. Ин маънои онро надорад, ки ҷойҳои ифтихории асосӣ танҳо барои масеҳиёни асри якум муқаррар шудаанд. Баъзе аз онҳое ки имрӯзҳо зиндагӣ мекунанд, низ метавонанд онҳоро ба даст оваранд – ба воситаи азобу машаққат.

20,24 Ва чун он даҳ нафар шуниданд, ки писарони Забдой чунин талаб изҳор намуданд, *норозӣ шуданд*, эҳтимол, чунки худашон бузургтарин шудан мехостанд. Барои онҳо он чиз аламовар буд, ки Яъқуб ва

Юҳанно аввалин шуда хоҳиши худро баён намуданд!

20,25–27 Ин ба Худованди мо имкон дод, ки оиди бузургӣ дар Подшоҳии Худ изҳороти инкилобӣ намояд. *Халқҳо* (яъне нобоварон) гумон мекунанд, ки онҳо бо фармонравой ва ҳукмронӣ бузург мешаванд. Дар Подшоҳии Масеҳ бузургӣ дар хизматгузорӣ зоҳир мешавад. Касе ки мартабаи баландро соҳиб шуданист, бояд *хизматгори шумо шавад*, ва *ҳар кӣ хоҳад дар байни шумо нахустин бошад*, *ғуломи шумо шавад*.

20,28 Ҳаёти *Писари Одам* намунаи идеалии ин гуна хизмати паст мебошад. \bar{U} ба ин ҷаҳон на барои он омад, ки ба \bar{U} хизмат кунанд, балки барои он ки хизмат кунад ва ҷони Худро барои *фидияи бисёр касон бидиҳад*. Мақсади таҷассуми \bar{U} ро бо чунин суханон хулоса кардан мумкин аст: хизмат кардан ва ато намудан. Ҳайратовар аст, ки Худованди ҷалолёфта Худро то дараҷаи охур ва салиб фурутан намуд. Бузургии \bar{U} дар умқи фурутаняш зоҳир шуда буд. Бо мо низ бояд чунин бошад.

\bar{U} ҳаёти Худро барои *фидияи бисёр касон* дод. Марги \bar{U} ҳамаи талабҳои одилонаи Худоро нисбати гуноҳ конеъ кард. Он кофӣ буд, ки тамоми гуноҳҳои ҳамаи ҷаҳонро бартараф намояд. Аммо он танҳо барои онҳое қудрат дорад, ки \bar{U} ро ҳамчун Худованд ва Начоткор қабул мекунанд. Оё шумо ҳамин тавр кардед?

Й. Шифои ду нобино (20,29-34)

20,29–30 То ин дам Исо аз Перея баромада, Урдунро убур кард, ва ба *Ерихӯ* расид. Ҳангоме ки \bar{U} аз шаҳр мебаромад, *ду кӯр* ба \bar{U} нидо карданд: “*Эй Худованд, Писари Довуд! Ба мо марҳамат кун*”. Истифодаи унвони *Писари Довуд* маънои онро дорад, ки агарчи онҳо табиатан нобино буданд, бинои рӯҳонии онҳо чунон равшан буд, ки онҳо Масеҳро дар Исо шинохтанд. Онҳо метавонанд бақияи бовардори Исроили нобиноро ифода кунанд, ки хангоми барои подшоҳӣ баргаштани Исо \bar{U} ро ҳамчун Масеҳ эътироф мекунад (Иш. 35,5; 42,7; Рум. 10,25.26; 2Кӯр. 3,16; Ваҳй 1,7).

20,31–34 Одамон онҳоро ба хомӯши мачбур карданӣ буданд, *лекин онҳо аз пайи Ҷ боз ҳам беитар фарёд мезаданд.* Ҳангоме Исо пурсид, ки чӣ мехоҳанд, онҳо саргарми умумиятдиҳӣ нашуданд, чуноне ки мо аксаран дар дуохоямон мекунем. Онҳо хоҳиши худро возеҳан баён намуданд: “*Худовандо! Мехоҳем чашмони мо кушода шавад*”. Хоҳиши аниқи онҳо ҷавоби аниқ гирифт. Пас *Исо ба онҳо раҳм карда, чашмонашонро ламс намуд, ва дарҳол бино гашта, аз ақиби Ҷ равона шуданд.*

Габелин оиди чашмони онҳоро ламс намудани Исо чунин мушоҳидаи муфиде мекунад:

*Мо ҳанӯз пеш аз ин оиди маънои махсуси шифо ба воситаи ламс дар Инчил фаҳмидем. Ҳар боре ки Худованд ба воситаи ламс шифо медиҳад, ин ба мо ҳузури шахсии Ҷро дар замин ва муносибати раҳмдилонаширо ба Исроиил хотиррасон менамояд. Ҳангоме ки Ҷ ба василаи сухани Худ, бе ҳузури шахси шифо медиҳад ё Ҷ бо бовар ламс карда мешавад, ин ба он замоне ишора мекунад, ки Ҷ аллакай дар замин нахоҳад буд ва гайрияҳудиёне ки бо бовар ба назди Ҷ меоянд, аз Ҷ шифо ба даст меоваранд”.*³⁷

Ҳангоми бо Маркӯс 10,46–52 ва Луко 18,35–43 ва 19,1 мутобиқ намудани тасвири ин воқеа, ки Матто ба қалам додааст, душворихо ба миён меоянд. Ин ҷо дар бораи ду кӯр сухан меравад; дар Маркӯс ва Луко танҳо як нафар зикр мешавад. Таҳмине ҳаст, ки Маркӯс ва Луко шахси номаш маълумро (Бартимай) зикр карданд, аммо Матто, ки Инчили Худро махсус барои яҳудиён навишта буд, ду нафарро ҳамчун адади ақалли барои ҳаққонӣ будани шаҳодат зикр мекунад (2Қӯр. 13,1). Дар Маркӯс ва Матто гуфта шудааст, ки ин ҳодиса вақти аз Ерихӯ баромадани Исо рух дод; дар Луко гуфта шудааст, ки ин воқеа ҳангоми ба шаҳр наздик шудани Исо ба амал омад. Дар асл ду Ерихӯ буд; Ерихӯи кӯҳна ва нав; ва мӯъҷизаи шифоёбӣ, аз афташ он вақте рӯй дод, ки Исо аз яке баромада ба дигаре ворид мешуд.

ХП. МУАРРИФӢ ВА РАД ШУДАНИ ПОДШОХ (Б. 21–23)

А. Воридшавии ботантана (21,1–11)

21,1–3 Аз Ерихӯ баромада, Исо ба доманай шарқии кӯҳи *Зайтун*, ки он ҷо Байт-Ҳинӣ ва *Байт-Фоҷӣ* воқеъ буданд, наздик шуд. Аз он ҷой роҳ қад-қади доманай чанубии кӯҳи *Зайтун* тӯл кашида, ба водии *Еҳушофот* мебаромад, ва аз ҷӯйи *Қидрӯн* гузашта, ба боло ба сӯи *Ерусалим* мебаромад.

Исо ду шогирдро ба Байт-Ҳинӣ *фирис-тод* ва пешакӣ донист, ки онҳо дар он ҷой модахареро баста хоҳанд ёфт, ки *курраиш назди вай аст*. Онҳо мебоист ин ҳайвонҳоро аз банд кушода ба назди Исо меоварданд. Агар касе мепурсид, ки онҳо чӣ кор мекунанд, онҳо мебоист ҷавоб медоданд, ки ин ҳайвонҳо ба *Худованд* даркоранд. Он гоҳ соҳиби онҳо розӣ хоҳад шуд. Эҳтимол, соҳиби он ҳайвонҳо Исоро мешинохт ва пештар ёрии худро ба Ҷ пешниҳод карда буд. Ё ин воқеа мебоист ҳамадонӣ ва ҳокимияти баҳснопазири *Худовандро* нишон медод. Ҳама чиз ҳамон тавре ки Исо гуфта буд, воқеъ шуд.

21,4–5 Ба назди Худ овардани ҳайвонҳоро талаб кардани Исо иҷрои пешгӯии *Ишаъё* ва *Закарё* буд: “*Ба духтари Сион бигӯед: Инак, Подшоҳи ту бар харе, бар курраи бачаи модахар савор шуда, бо фурӯтанӣ назди ту меояд*”.

21,6 Пас аз он ки шогирдон либосҳои худро бар ҳайвонҳо афкарданд, Исо ба курра савор шуд (Марк. 11,7) ва ба сӯи *Уршалим* равона шуд. Ин лаҳзаи таърихӣ буд. Мувофиқи ҳисоббарориҳои сэр Роберт Андерсон шасту нӯҳ ҳафтсолаи пешгӯии *Дониёл* акнун гузаштанд (ниг. ҳисоботҳои ӯ китобаш “*The Coming Prince*”). Пас аз ин Масеҳ кушта хоҳад шуд (Дон. 9,26).

Ҳамин гуна ба *Уршалим* ворид шуда, *Худованд* Исо рӯйрост изҳор намуд, ки Ҷ Масеҳ аст. Ланге менависад:

Ҷ, амалан, пешгӯиеро иҷро намуд, ки дар замони Ҷ якдилона ҳамчун оиди Масеҳ маънидод шуда буд. Агар пеш аз ин Ҷ эълон намудани мартабаи Худро хавфнок меҳисобидо бошад, акнун Ҷ хомӯширо номумкин мешуморад... Пас аз ин наметавон гуфт, ки Ҷ ҳеч гоҳ дар бораи мартабаи Худ комилан

аниқ изҳор накарда буд. Вақте ки дертар Уршалим дар қатли Масеҳ айбдор карда мешавад, он гуфта наметавонад, ки Масеҳ аломати ба ҳама маълумро нишон надод.³⁸

21,7–8 Худованд ба шахр рӯ-рӯи қолине аз чомаҳо ва шохаҳои нахл, зери нидоҳои мардум, ки дар гӯшҳои Ҷ садо медоданд, ворид шуд. Ба як муддати кӯтоҳ Ҷ Подшоҳ эътироф карда шуд.

21,9 Мардум нидо мекарданд: “*Хӯшаъно ба Писари Довуд! Муборак аст Он, ки ба исми Худованд меояд!*” Ин иқтибос аз Забур 117,25.26 аниқ ба омадани Масеҳ дахл дорад. “*Хӯшаъно*” дар асл маънои “ҳозир начот дех”-ро дорад; эҳтимол, мардум гуфтан мехостанд: “Моро аз истисморгарони румӣ начот дех”. Дертар ин сухан ибораи нидоии таъриф шуд. Калимаҳои “*Писари Довуд*” ва “*Муборак аст Он, ки ба исми Худованд меояд*” возеҳан нишон медиҳанд, ки Исоро ҳамчун Масеҳ эътироф мекарданд. Ҷ Он Муборак аст, ки мувофиқи иродаи Яҳува меояд, то ки иродаи Ҷро ба амал оварад.

Маркӯс дар нақли худ чунин суханонро ҳамчун нидои мардум менависад: “Муборак аст Малакути падари мо Довуд, ки ба исми Худованд меояд!” (Марк. 11,10). Он ифодакунандаи орзуи халқ мебошад, ки ба ҳамин қарибӣ Масеҳи дар тахти Довуд нишаста Подшоҳиро барпо мекунад. Бо нидои “*Хӯшаъно дар арши аъло!*” мардум даъват менамуданд, ки осмон ба замин ҳамроҳ шуда, Масеҳро ҷалол диҳад, ва шояд, ба Ҷ бо хошише мурочиат мекарданд, ки аз арши аъло начот фиридад.

Маркӯс 11,11 шаҳодат медиҳад, ки ба Уршалим омада, Исо ба парастигӯҳ ворид шуд; на ба даруни парастигӯҳ, балки ба хавлӣ. Шояд, ин хонаи Худо буд, аммо Ҷ дар ин парастигӯҳ дар хонаи Худ набуд, чунки коҳинон ва мардум ба Ҷ ҷойи муносиб пешниҳод кардан нахостанд. Пас аз муоинаи кӯтоҳи парастигӯҳ Начоткор ҳамроҳи дувоздаҳ нафар ба Байт-Ҷинӣ равона шуд. Ин бегоҳии рӯзи якшанбе воқеъ шуд.

21,10–11 Ин вақт тамоми *шаҳр* барои донишҷӯи кӣ будани Ҷ дар ҳаракат буд. Ба онҳое ки оиди Ҷ савол медоданд, танҳо ҷавоб медоданд, ки Ҷ *Исои пайгамбар аз*

Носираи Ҷалил аст. Аз ин бармеояд, ки на ҳама ҳақиқатан фаҳмиданд, ки Ҷ Масеҳ аст. Ҷафтае нагузашта ин тӯдаи ноустувор фарёд хоҳад зад: “Ҷро ба салиб каш! Ҷро ба салиб каш!”

Б. Пок кардани парастигӯҳ (21,12.13)

21,12 Дар ибтидои хизматгузории ошкорои Худ Исо савдогаронро аз ҳудуди парастигӯҳ ронд (Юх. 2,13–16). Аммо ба хоҳири нафъи зиёд ҳанноти аз нав дар ҳавлии берунии парастигӯҳ сар шуд. Ҷайвонот ва паррандагон барои қурбонӣ бо нархҳои беҳад зиёд фурухта мешуданд. *Саррофон* нимсиқлҳоро, ки яҳудиён мебоист андози парастигӯҳро бо онҳо месупориданд, дар ивази пули зиёд иваз мекарданд. Акнун, ҳангоме ки хизматгузории Исо ба охир мерасид, Ҷ боз онҳоеро ки дар қорҳои пок ва маросимҳои динӣ сарват ба даст овардани буданд, *пеш кард*.

21,13 Иқтибосҳоро аз Ишаъё ва аз Ирмиё муттаҳид намуда, Ҷ нопоккунӣ, чашмгурӯснагӣ ва дабдабнокиро маҳкум намуд. Ишаъё 56,7-ро иқтибос оварда, Ҷ ба онҳо хотиррасон кард, ки Худо муқаррар намудааст, то ин парастигӯҳ *хонаи ибодат* бошад. Аммо онҳо онро *дуздхона* кардаанд (Ирм. 7,11).

Пок кардани парастигӯҳ амали аввалини расмӣ Ҷ баъди ба Уршалим омаданаи буд. Бо ин рафтор Ҷ ҳуқуқи Соҳиби парастигӯҳ будани Худо равшан изҳор намуд.

Инрӯзҳо ин воқеа барои мо маънои дугарафа дорад. Мо мӯхтоҷи онем, ки Ҷ ҳаёти калисоии моро аз бозорҳо, зиёфатҳо ва бисёр воситаҳои дигари сарватгундорӣ пок кунад. Ҷаёти шахсии мо низ ба қори поккунандаи Худованд дар бадани мо, ки маъбади Рӯҳи Пок аст, мӯхтоҷ аст.

В. Ҷазаби коҳинон ва китобдонон (21,14–17)

21,14 Дар мавриди дигар мо Худовандамонро дар ҳавлии парастигӯҳ машғули шифо додани *кӯрон ва лангон* мебинем. Ҷ ба ҳар ҷое ки равад, мӯхтоҷонро ба Худ ҷалб менамуд, ва ҳеч гоҳ бе он ки эҳтиёҷашонро қонеъ гардонад, онҳоро барнамегардонд.

21,15–16 Аммо чашмони бадхоҳон дар хама чо Ҷро мушоҳида менамуданд. Ва ҳангоме ки ин *коҳинон ва китобдонон* диданд, ки кӯдакон Исоро ба ҳайси *Писари Довуд* пешвоз мегиранд, онҳо ба хашм омаданд.

Онҳо гуфтанд: “*Оё Ту мешунавӣ, ки онҳо чӣ мегӯянд?*” — гӯё интизори он буданд, ки Ҷ Масеҳ номидани Ҷро ба кӯдакон манъ мекунад! Агар Исо Масеҳ набошад, пас ҳозир вақти муносиб аст, то дар ин хусус як дафъа ва ба хама якбора бигӯяд. Аммо чавоби Ҷ тасдиқ кард, ки кӯдакон ҳақ буданд. Ҷ Забур 8,3-ро аз Септуагинта иктибос овард: “*Аз даҳони кӯдакон ва ширмакон ҳамдро ба вуҷуд овардаӣ*”. Азбаски коҳинон ва китобдонон, ки бомаърифат ҳисобида мешуданд, Ҷро ҳамчун Масеҳи Худо ҷалол надоданд, пас ба Худованд мебоист кӯдакон сачда менамуданд. Кӯдакон бисёр вақт на мувофиқи синну сол биноии рӯҳонии возеҳ доранд, ва суханони бовар ва муҳаббати онҳо ба номи Худованд ҷалоли ғайриоддӣ меоваранд.

21,17 Пешвоёни динро дар андеша оиди ин ҳақиқат тарк намуда, Исо ба *Байт-Ҳинӣ* баргашт ва шабро дар он чо гузаронд.

Г. Дарахти анчири хушкшуда (21,18–22)

21,18–19 *Бомдодон*, ҳангоми ба Уршалим баргаштан Худованд *дарахти анцире* дида, ба назди он *рафт*, то бар он мева пайдо карда, гуруснагиашро рафъ намояд. *Ва ҷуз барғҳо, чизе бар он наёфта*, Ҷ гуфт: “*Пас аз ин то абад мевае аз ту нарӯяд*”. *Ва ҳамон дам дарахти анчир хушк шуд*.

Маркӯс 11,12–14 ин чо илова менамояд, ки ханӯз мавсими чамъоварии анчир фаро нарасида буд. Бинобар ин дарахтро ба сабаби бар он набудани анчир лаънат хондан Начоткорро бемулоҳиза ва бетоқат нишон дода метавонад. Бо донишани он ки ин тавр буда наметавонад, ин вазъияти душворро чӣ гуна маънидод кардан мумкин аст?

Дарахти анчир дар кишварҳои Навиштаи Пок ханӯз то баргкунӣ меваҳои хӯрданӣ ба бор меовард. Ин хабаррасонии пешакии ҳосили маъмулӣ буд. Агар, чун дар мавриди додашуда, анчири барвақтӣ пайдо нашуда

бошад, пас одатан ҳосили маъмулӣ ҳам намешавад.

Ин ягона мӯъҷизаест, ки Исо дар он на баракат дод, балки лаънат хонд, ҳаётро на барқарор кард, балки барҳам дод. Ана ҳамин чиз боиси душворӣ гардид. Ин гуна танқид далели надонишани шахсияти Масеҳ аст. Ҷ Худост, Фармонравои олам. Баъзе амалҳои Ҷ барои мо сирр мебошанд, аммо мо бояд онро ба асос гирем, ки хамаи амалҳои Ҷ дурустанд. Дар мавриди додашуда Худованд медонист, ки ин дарахти анчир ҳеҷ гоҳ ҳосил намедихад, ва бо он чун сохиби боғ, ки дарахти бехосилро меканд, рафтор намуд.

Ҳатто онҳое ки Худованди моро барои лаънат кардани дарахти анчир танқид мекунанд, рамзӣ будани ин амалро эътироф мекунанд. Ин воқеа маънидодкунии он пешвозгирии нохубе буд, ки ба қарибӣ дар Уршалим барои Ҷ воқеъ шуд. Дарахти анчир низ, дар баробари май ва дарахти зайтун, ифодагари халқи Исроил аст. Ҳангоме ки Исо ба назди халқи Худ омад, барғҳоеро дид, ки нишондиҳандаи эътирофи рӯякӣ буданд, аммо самаре барои Худо набуд. Исо аз халқ интизори самар буд.

Азбаски меваҳои барвақтӣ набуданд, Ҷ медонист, ки аз ин халқи нобовар ҳосили баъдина ҳам намешавад, ва бинобар ин дарахти анчирро лаънат кард. Ин намоиши пешакии он чазое буд, ки соли 70-уми милодӣ ба сари халқ фуру мерезад.

Мо бояд дар хотир дорем, ки дар ҳоле ки Исроили *нобовар* ба таври доимӣ бесамар мемонад, *бақияи* халқ баъди ба осмон гирифта шудани ҷамоат назди Масеҳи худ бозгашт хоҳад кард. Онҳо дар давраи андӯхи бузург ва дар Подшоҳии Ҳазорсола ба Ҷ самар хоҳанд овард.

Агарчи тафсири асосии ин порча ба халқи Исроил дахл дорад, онро нисбати тамоми одамони хамаи асрҳо, ки бисёр мегӯянд кам амал мекунанд, истифода бурдан мумкин аст.

21,20–22 Ҳангоме ки шогирдон дарахти банохост хушкшударо дида, хайрон шуданд, Худованд гуфт, ки агар онҳо *имон* медошанд корҳои аз ин бештарро ба амал оварда метавонишанд. Масалан, онҳо

метавонистанд ба кӯҳ гӯянд: “*Бархоста, худро ба баҳр афкан*”, ҳамин тавр мешуд. “*Ва ҳар он чи дар дуо бо имон талаб кунед, хоҳед ёфт*”.

Боз ҳам бояд тавзеҳ диҳем, ки ин ваъдаҳо оиди дуоро, ки бечуну чаро менамоянд, аз нуктаи назари тамоми таълимоти Навиштаи Пок оиди ин масъала бояд фаҳмид. Ояти 22 он маъноро надорад, ки ҳар кадом масеҳӣ метавонад чизи ба хотираш меомадаро талаб кунад, ва интизори иҷро шудани хоҳишаш бошад. Вай бояд мувофиқи шартҳои дар Навиштаи Пок гузошташуда дуо гӯяд.

Ғ. Аз Исо дар бораи қудраташ мепурсанд (21,23–27)

21,23 Ҳангоме ки Исо ба ҳавлии берунии маъбад омада таълим меод, *коҳинон ва китобдонон* таълими Ҷро бурида, пурсиданд, ки *қудрати* таълим додан, мӯъҷиза нишон додан ва пок кардани парастигоро ба Ҷ кӣ додааст. Онҳо, новобаста ба он ки Ҷ чӣ ҷавоб медиҳад, мехостанд Ҷро ба даст афтонанд. Агар Ҷ гӯяд, ки ҳамчун Писари Худо қудратро дар Худ дорад, онҳо Ҷро дар қуфр айбдор мекарданд. Агар Ҷ гӯяд, ки қудрати Ҷ аз одамон аст, онҳо ҷавоби Ҷро зери шубҳа мегузоштанд. Агар Ҷ гӯяд, ки қудрати Ҷ аз ҷониби Худост, онҳо исботеро талаб мекарданд. Онҳо худро посбонони бовар, мутахассисоне мепиндоштанд, ки ба воситаи маълумоташон ва даъвати инсонӣ вазифадоранд ба ҳаёти динии мардум роҳбарӣ кунанд. Исо маълумоти расмӣ илоҳиётшиносӣ надошт ва роҳбарони яҳудӣ Ҷро эҳтиром накарданд. Саволи онҳо нафрати диндорони касбиरो ба шахсоне ки қудрати тадҳини покро доранд, ифода мекард.

21,24–25 Исо ба онҳо ваъда дод, ки қудрати Худро мефаҳмонад, агар онҳо ба савол ҷавоб диҳанд: “*Таъмиди Яҳё аз кучо буд, аз осмон ё аз одамон?*” Ин ҷо ғӯтаи Яҳёро ҳамчун тамоми хизматгузори Яҳё бояд фаҳмид. Барои ҳамин ҳам савол чунин буд: “Кӣ ба Яҳё қудрат дод, то хизматгузориашро ба ҷо оварад? Оё ба хизмат вазифадор шудани Ҷ аз одамон буд ё аз Худо? Вай аз роҳбарони исроилӣ кадом ваколатномаҳо дошт?” Ҷавоб равшан буд:

“Яҳё шахсе буд, ки вайро Худо фиристод”. Қувваи вай на аз таҳсину тасвиби инсонӣ, балки аз *ваколати* илоҳӣ дарак меод.

Коҳинон ва пирон ба вазъияти душвор афтоданд. Агар онҳо эътироф намоянд, ки Яҳёро Худо фиристодааст, ба дом меафтанд. Яҳё Исоро ба одамон ҳамчун Масеҳ муаррифӣ намуда буд. Агар Яҳё аз Худо қудрат дошта бошад, пас чаро онҳо тавба накарданд ва ба Масеҳ *имон наоварданд*?

21,26 Агар онҳо гӯянд, ки Яҳё фиристодаи Худо набуд, пас мардум, ки аксаран Яҳёро ҳамчун *пайгамбар* эътироф менамуданд, ба онҳо механдиданд. Агар онҳо розӣ мешуданд, ки Яҳё фиристодаи Худост, лозим меомад, ки ба саволи худ ҷавоб диҳанд: Исо Масеҳ буд, ки Яҳё саромади Ҷ буд.

21,27 Аммо онҳо ин ҳақиқатро қабул кардан намехостанд ва бинобар ин гуфтанд, ки намедонанд. Онҳо сарчашмаи қувваи Яҳёро номбар карда наметавонистанд. Исо гуфт: “*Ман ҳам ба шумо намегӯям, ки ба кадом қудрат ин корро мекунам*”. Чаро Ҷ бояд ба онҳо он чиро гӯяд, ки онҳо аллакай медонистанд, аммо қабул кардан намехостанд?

Д. Масал дар бораи ду писар (21,28–32)

21,28–30 Ин масал мазаммати сахтест ба саркоҳинон ва китобдонон барои он ки ба даъвати Яҳё оиди тавба ва бовар гӯш надоданд. Он дар бораи шахсест, ки аз писаронаш хоҳиш кард, то *дар тоқзор* кор кунанд. Яке рад кард, аммо баъд қарори худро дигар карда, ба кор рафт. Дигаре розӣ шуд, аммо нарафт.

21,31–32 Ба саволи “*Кадам аз ин ду нафар хоҳиши падарро ба ҷо овард?*” роҳбарони динӣ, нохост худро айбдор намуда, гуфтанд: “*Нахустин*”.

Худованд масалро тафсир намуд. *Боҷирон ва фоҳишагонро* Ҷ ба писари якум монанд мекунад. Онҳо вонамуд намекарданд, ки тайёранд фавран ба Яҳёи Ҷӯтадиҳанда итоат кунанд, аммо дар охир бисёри онҳо тавба карданд ва ба Исо бовар карданд. Роҳбарони динӣ ба писари дуюм монанд буданд. Онҳо мегуфтанд, ки мавъизаи Яҳёро маъқул медонанд, аммо ҳеч

гоҳ аз гуноҳхояшон тавба накарданд ва ба Исо бовар накарданд. Бинобар ин, гуноҳкорони аз чамъият рондашударо ба Подшоҳии Худо медароянд, аммо роҳбарони динии худписанд берун аз он мемонанд. Имрӯзҳо айнан ҳамон чиз шуда истодааст. Назар ба онҳое ки дар паси ҷилои зоҳирии парҳезгории бардурӯғ паноҳ мешаванд, гуноҳкорон Хушхабарро бо омодагии бештаре қабул менамоянд.

Ифодаи “*Яҳё назди шумо бо роҳи адолат омад*” ҳаминро мефаҳмонад, ки ӯ барои он омад, то зарурати росткорӣ ба воситаи тавба ва боварро мавъиза намояд.

Е. Масал оиди тоқдорони бадкор (21,33–46)

21,33–39 Сипас, ба савол оиди қудрат ҷавоб дода, Исо *масалеро* дар бораи *соҳиби хонае* нақл кард, ки *тоқ шинонд, деворе гирдаш кашид, чархуште дар он сохт, бурҷе барпо кард ва онро ба тоқдорон супурду* ба кишвари дурдасте *ба сафар рафт. Ҳангоми чамъоварии меваи ангур ӯ хизматгори худро назди тоқдорон фиристод, то ки меваи худро бигирад, аммо тоқдорон хизматгори ӯро гирифта, баъзеро заданд, баъзеро куштанд ва баъзеро сангборон карданд. Вақте ки ӯ хизматгори дигарро фиристод, бо онҳо низ ҳамон гуна рафтор намуданд. Дафъаи сеюм ӯ писари худро назди онҳо фиристод* ва гумон дошт, ки онҳо аз вай *шарм хоҳанд дошт*. Чун онҳо аниқ медонистанд, ки вай *вориси соҳиби хона аст, ӯро куштанд*, зеро мехостанд *соҳиби мероси ӯ* шаванд.

21,40–41 Худованд аз қоҳинон ва китобдонон пурсид, ки соҳиби хона *бо он тоқдорон чӣ хоҳад кард*. Онҳо ҷавоб доданд: “*Он бадкоронро ба марги шадид маҳкум карда, тоқзорро ба тоқдорони дигаре хоҳад супурд, ки меваро дар мавсимаш ба ӯ диҳанд*”.

Ин масалро маънидод кардан душвор нест. Худо — соҳиби хона аст. Исроил — тоқзор (ниг. Заб. 79,9; Иш. 5,1–7; Ирм. 2,21). Девор — шариати Мусо мебошад, ки Исроилро аз бутпарастон ҷудо мекард ва ҳамчун халқи интиҳобшудаи Худо нигоҳ

медошт. Чархушт — истиора барои ифодаи меваҳоест, ки Исроил мебоист баҳри Худо меовард. Бурҷ — ишора ба ғамхории ҳушёронаи Худо барои халқи Худ аст. Тоқдорон — сарқоҳинон ва китобдорон мебошанд.

Худо борҳо ба назди халқи Исроил хизматгори Худро, пайғамбаронро фиристода, аз тоқзор меваҳои мушоракат, покӣ ва муҳаббатро интизор буд. Аммо халқ пайғамбаронро таъкиб мекард, ва баъзеашонро кушт. Дар охир Худо Писари Худро фиристода, гуфт: “Аз Писари Ман шарм хоҳанд дошт” (оятӣ 37). Сарқоҳинон ва китобдонон гуфтанд: “Ин ворис аст”, — эътирофи ногузир. Онҳо пинҳонӣ розӣ шуданд, ки Исо Писари Худо буд (агарчи дар назди халқ инро инкор мекарданд) ва, ба ҳамин тариқ, худашон ба савол оиди қудрати ӯ ҷавоб медоданд. Қудрати ӯ аз он бармеомад, ки ӯ Худо Писар буд.

Дар масал ба онҳо ишора ҳаст, ки меғӯянд: “Ин ворис аст, биёед, вайро бикӯшем ва соҳиби мерос шавем” (оятӣ 38). Дар ҳаёти ҳақиқӣ онҳо меғуфтанд: “Агар ӯро ҳамин тавр монем, ҳама ба ӯ бовар мекунанд, ва румиён омада, кишвар ва халқи моро хоҳанд гирифт” (ниг. Юҳ. 11,48). Инак, онҳо ӯро рад намуданд, бадар ронданд ва ба салиб кашиданд.

21,42 Ҳангоме Начоткор аз сарқоҳинон ва китобдонон пурсид, ки соҳиби хона чӣ хоҳад кард, ҷавобашон онҳоро маҳкум кард, чуноне ки ӯ дар оятҳои 42 ва 43 нишон медиҳад. ӯ суҳанони Забур 117,22-ро иқтибос овард: “*Санге ки меъмрон рад карданд, санги сари ғӯшаи бино гардид: ин аз ҷониби Худованд шуд ва дар назари мо ҳайратангез аст*”. Вақте ки Масех, Санг, худро ба меъмрон — сарварони Исроил — аён намуд, онҳо дар нақшаҳои меъмории худ барои ӯ чой наёфтанд. Онҳо онро ҳамчун нодаркор партофтанд. Аммо пас аз марги Худ ӯ зинда шуд, ва Худо ба ӯ мақоми афзалиятнок дод. ӯ дар бинои Худо санги муҳимтарин гардид: “*Бинобар ин Худо низ ӯро сарафроз кард ва ба ӯ номи дод, ки аз ҳар ном болотар аст*” (Фил. 2,9).

21,43 Он гоҳ Исо рӯйрост эълон намуд, ки *Малакути Худо* аз Исроил *гирифта, ба*

халқе дода хоҳад шуд, ки меваи онро биёрад. Хамин тавр ҳам шуд. Исроил, ҳамчун халки интихобшуда, рад карда шуд ва ҳаққонӣ ба нобиноӣ маҳкум гардид. Халқе ки Масеҳи худро рад кард, саҳтдил гардид. Пешгӯи оиди он ки *Малакути Худо ба халқе дода хоҳад шуд, ки меваи онро биёрад*, ба ду гурӯҳ дахлдор карда мешавад:

1. Ба Калисо, ки аз яҳудиён ва ғайрияҳудиёни боваркарда иборат аст, “халки муқаддас, қавме ки мулки азизи Худо доништа шудааст” (1Пет. 2,9) ё ин ки
2. ба қисми боваркардаи Исроил, ки дар замони омадани дуҷуми Масеҳ хоҳад зист. Исроили бозхаридшуда барои Худо мева хоҳад овард.

21,44 “*Ҳар кӣ ба ин санг афтад, пора-пора шавад, ва агар он бар касе афтад, вайро мачақ кунад*”. Дар қисми аввали оят санг дар замин аст; дар қисми дуҷум он аз баландӣ меафтад. Ин ҷо ду омадани Масеҳ дар назар дошта шудаанд. Ҳангоме ки \bar{U} бори аввал омад, роҳбарони яҳудӣ бар \bar{U} пешпо хӯрданд, ва пора-пора шуданд. Вақте ки \bar{U} боз меояд, душманони Худо чазо дода, чун гард парешон хоҳад кард.

21,45–46 Саркоҳинон ва китобдонон фаҳмиданд, ки ин *масалҳо* бар зидди онҳо дар ҷавоб ба саволашон оиди қудрате ки Масеҳ дорад, равона шуда буданд. Онҳо ҳозир буданд, ки ҳамон дам \bar{U} ро дастгир кунанд, *лекин аз мардум тарсиданд*, ки ханӯз \bar{U} ро *пайгамбар медонистанд*.

Ё. Масал оиди тӯи арӯсӣ (22,1–14)

22,1–6 Исо суҳангӯии Худо бо саркоҳинон ва китобдонон ба анҷом нарасонд. \bar{U} боз дар масал оиди *тӯи арӯсӣ* Исроили дӯстдоштаро ҳамчун радшуда тасвир намуд, ғайрияҳудиёни манфурро бошад – ҳамчун меҳмонон дар назди дастурхони тӯи арӯсӣ. \bar{U} *Малакути Осмонро ба подшоҳе монанд кард, ки барои писари худ тӯи арӯсӣ барпо кард*. Даъвати меҳмонон дар ду марҳила мегузашт. Даъвати аввалини пешакӣ, ки аз тарафи хизматгортон шахсан анҷом ёфт, рад карда шуд. Даъвати дуҷум вақте воқеъ шуд, ки тӯи аллакай тайёр буд. Онро низ баъзе касоне ки дар фермаҳои худ ва дар

соҳибқорӣ ниҳоят банд буданд, бо нафрат рад карданд. Дигарон бошанд, бо истифодаи қувва, хизматгортони даъваткунандаро *гирифта*, таҳқир карданд ва *куштанд*.

22,7–10 *Подшоҳ* чунон *хашмгин шуд*, ки аскарони худро *фиристода*, он *қотилонро* *нобуд намуд ва шаҳрашонро отаи дода сӯзонд*. Рӯйхати аввалини меҳмононро партофта, \bar{U} даъватномаи дигаре дарҷ намуд, ки барои ҳамаи хоҳишмандон умумӣ буд. Ин дафъа дар *тӯи хона* ягон ҷойи ҳолӣ набуд.

22,11–13 Аммо дар байни меҳмонон *шаҳсе* буд, ки *ҷомаи тӯёна дар бар* надошт. Ҳангоме аз вай пурсиданд, ки чаро бе либоси муносиб омадааст, *вай хомӯш монд*. Подшоҳ ба хизматгортон фармуд, ки вайро ба торикии шаб партоянд, ки *дар он ҷо гирия ва гиҷирроси дандон хоҳад буд*. Хизматгортон дар ояти 13 ва ғулмон дар ояти 3 як нестанд.

22,14 Масалро ба анҷом расонида, Худованди мо чунин хулоса намуд: “*Зеро ки даъватишудагон бисёранд, аммо баргузидагон — кам*”.

Маънои ин масал чунин аст: подшоҳ — Худост ва Писари \bar{U} Худованд Исо мебошад. Тӯи арӯсӣ — тасвири муносиби хурсандии никоҳ аст, ки Подшоҳии Осмонро тавсиф медиҳад. Калисоро дар он ҳамчун Арӯси Масеҳ қаламдод намудан манзараро ба таври нодаркор мураккаб мегардонад. Фикри асосии масал — дур карда шудани Исроил аст, на даъвати махсус ва тақдири Калисо.

Марҳилаи аввали даъват Яҳёи Ғӯтадиханда ва дувоздаҳ шогирдонро тасвир мекунад, ки Исроилро некроҳона ба тӯи арӯсӣ даъват мекунанд. Аммо халқ даъватро қабул кардан нахост. Суҳанони “онҳо нахостанд биёянд” (ояти 3) хангоми ба салиб кашидан ба авҷи аълои худ расиданд.

Марҳилаи дуҷуми даъват расонидани Хушхабарро ба яҳудиён, ки дар китоби Аъмол тасвир шудааст, ифода мекунад. Баъзеҳо ба ин хабар бо нафрат эътино намуданд. Дигарон бо зӯроварӣ ба он ҷавоб доданд: Бисёрии фиристагон бо ранҷу азоб кушта шуданд.

Подшоҳ бар Исроил ҳаққонӣ хашмгин шуда, “аскарони Худ”-ро, яъне Титус ва

легионҳои румиро фиристод, то ки дар соли 70-уми милодӣ Уршалим ва қисми зиёди аҳолии онро нобуд кунанд. Онҳо ба он маъно “аскарони Ҷ” буданд, ки ҳамчун олати чазо додани Исроил хизмат карданд. Расман онҳо аз онҳо Ҷ буданд, агарчи Ҷро шахсан наменинохтанд.

Акнун Исроил, ҳамчун халқ, дур карда шуда, Хушхабар ба ғайрияҳудиён равона карда шудааст: ҳам ба хубҳо ва ҳам ба бадҳо, яъне дорои ҳамаи дараҷаҳои покдилӣ (Аъм. 13,45.46; 28,28). Аммо ҳақиқӣ будани ҳар шахсе ки ба даъват гӯш андохтааст, санчида хоҳад шуд. Шахсе ки либоси тӯёна дар бар надошт — онест, ки ба қавлаш, барои Подшоҳӣ тайёр шудааст, аммо дар асл ҳеч гоҳ либоси илоҳии росткорӣ дар Исои Масеҳро (2Қӯр. 5,21) дар бар накарда буд. Ҳақиқатан, барои шахсе ки либоси тӯёна надорад, узре набуд ва нест. Чуноне ки Райри қайд мекунад, дар он замон одате буд, ки ба меҳмонон либос меоданд, агар онро надошта бошанд. Ин шахс, аз афташ, либоси пешниҳодшударо дар бар накард. Ҳангоме аз вай мепурсанд, ки оё барои ба Подшоҳӣ даромадан ҳақ дорад ё не, вай хомӯш аст, чунки Масеҳро надорад (Рум. 3,19). Сазои вай — зулмоти берун мебошад, ки он ҷо гирия ва ғичирроси дандон аст. Гирия онро дар назар дорад, ки дар дӯзах азоб мекашанд. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки ғичирроси дандон нафрат ва исёни давомдоштаро бар зидди Худо ифода мекунад. Агар чунин бошад, пас тасаввуроте рад мегардад, ки оташи дӯзах таъсири поккунанда дорад.

Ояти 14 ба тамоми масал дахл дорад, на ба воқеаи шахсе ки либоси тӯёна надошт. *Даъватшудагон бисёранд*, яъне Хушхабар ба бисёриҳо расонида мешавад. *Аммо баргузидагон каманд*. Баъзеҳо даъватро қабул намекунанд, ва ҳатто байни онҳое ки инро қабул мекунанд, баъзеҳо эътирофкунандаи барғалат мебароянд. Ба ҳар ҳол, онҳое ки ба даъвати Хушхабар ҳақиқатан гӯш меандозанд, баргузидагон мебошанд. Ягона роҳе ки ба шахс имкон медиҳад, то бигӯяд, ки баргузида аст ё не, муносибаташ бо Худованд Масеҳ мебошад: вай бо Худованд Исои Масеҳ чӣ мекунад. Чуноне ки

Ценнингс гуфтааст: “Ҳама даъват шудаанд, то дар базм хурсандӣ кунанд, аммо на ҳама меҳоянд ба Атоқунанда бовар кунанд, ки барояшон либосҳои муносиби базмро медиҳад”.

Ж. Пардохти хироч ба қайсар ва ба Худо (22,15–22)

Боби 22 — боби саволхоест, ки бо ёрии онҳо се гурӯҳи гуногун Писари Худоро ба даст афтондани буданд.

22,15 Ин ҷо мо оиди васваса аз ҷониби *фарисиён* ва *хиродиён* меҳонем. Ин ду хизб душманони ашаддӣ якдигар буданд, аммо онҳоро муваққатан нафрати умумӣ ба Начотдиҳанда муттаҳид намуд. Мақсади онҳо он буд, ки Масеҳро маҷбур кунанд, то изҳороти сиёсӣ кунад, ки натиҷаҳои хавфнок дошт. Онҳо аз ихтилофи ақидаи яҳудиён дар мавриди ба қайсар содиқ будан истифода бурданд. Баъзе яҳудиён комилан зидди садоқат ба қайсари бутпараст буданд. Дигарон, масалан, хиродиён, ба ин масъала бо таҳаммул муносибат менамуданд.

22,17 Аввал онҳо хушомадгӯёна покии хислат, адолат ва нотарсии Ҷро таъриф намуданд. Сипас онҳо ба Ҷ саволи фитнаангезона доданд: “*Оё ба қайсар чизя додан ҷоиз аст, ё не?*”

Агар Исо “Не” мегуфт, он гоҳ на танҳо хиродиёнро бар зидди Худ бармеангехт, балки дар беитоатӣ ба ҳокимияти румӣ айбдор карда мешуд. Фарисиён фикрҳои Ҷро парешон карда, бар зидди Ҷ айбномае пеш меоварданд. Агар Ҷ “Ҳа” мегуфт, миллатчиёни ғаюри яҳудӣ Ҷро дар хиёнат айбдор мекарданд. Ҷ аз дастгирии қисми назарраси оммаи мардум маҳрум мешуд – дастгирие ки то ҳол ба роҳбарон имкон намедод, то аз Ҷ халос шаванд.

22,18–19 Исо рӯйрост онҳоро *риёкороне* номид, ки Ҷро ба даст афтондани ҳастанд. Сипас Ҷ хоҳиш кард, ки барояш *динорро* нишон диҳанд, тангаеро ки бо он ба ҳукумати румӣ хирочро мепардохтанд. Ҳар боре ки яҳудиён дар танга сурат ва унвони қайсарро медиданд, ин барояшон ёдраскунии аламовари он буд, ки онҳо тахти ҳокимият ва хирочгузорию бутпарастон мебошанд. Дар

хақиқат динор бояд барояшон онро ёдрас мекард, ки бар онҳо ҳукмрон будани румиён натиҷаи гуноҳи онҳост. Агар онҳо ба Яхува содиқ мебуданд, масъалаи ба қайсар додани хироч ба миён намеомад.

22,20–21 Он гоҳ Исо аз онҳо пурсид: “*Ин сурат ва рақам аз они кист?*” Онҳо ноилоҷ ҷавоб доданд: “*Аз они қайсар*”. Он гоҳ Худованд ба онҳо ҷавоб дод: “*Пас, он чи аз они қайсар аст, ба қайсар диҳед, ва он чи аз они Худост — ба Худо*”.

Савол ба онҳо чун бумеранг баргашт. Ба масъалаи пардохти хироч даст зада, онҳо Исоро ба даст афтондани буданд. \bar{U} бошад онҳоро дар надодани он чи аз Худост, фош намуд. Агарчи онҳо норозигӣ зоҳир мекарданд, он чи аз қайсар аст, барояш медоданд, аммо даъвоҳои Худоро ба ҳаёти худ сарфи назар мекарданд. Оне ки дар назди онҳо истода буд, инъикоси Шахсияти Худо буд (ниг. Ибр. 1,3), аммо онҳо ҷои ҳаққонии \bar{U} ро барояш надоданд.

Ҷавоби Исо нишон медиҳад, ки бовардор ду шаҳрвандӣ дорад. \bar{U} вазифадор аст, ба ҳукумате ки одамон муқаррар намудаанд, итоат намояд, ва онро аз чихати молиявӣ дастгирӣ кунад. \bar{U} набояд дар бораи ҳокимон бадгӯӣ кунад ё барои сарнагун кардани ҳокимият коре кунад. Ҳамчун шаҳрванди осмон, вай бояд ба Худо итоат кунад. Агар дар байни итоат ба Худо ва ба ҳокимият зиддияте ба миён ояд, вай бояд пеш аз ҳама ба Худо вафодор бошад (Аъм. 5,29).

Ояти 21-ро иқтибос оварда, бисёр касон ба он қисме ки ба қайсар дахл дорад, бештар аҳамият медиҳанд, ва ба осонӣ он қисмеро, ки ба Худо дахл дорад, сарфи назар мекунанд, яъне ғалатеро содир мекунанд, ки Исо фарисиёнро барои он сарзаниш карда буд.

22,22 Чун фарисиён ҷавоби \bar{U} ро шуниданд, онҳо фаҳмиданд, ки мағлуб шудаанд. Ба онҳо фақат ҳайрон шудан ва рафтани мемонду халос.

3. Саддуқиён ва муаммои онҳо оиди растохези мурдагон (22,23–33)

22,23–24 Чуноне ки пештар зикр шуда буд, саддуқиён илоҳиётшиносони либералии

(озодандеши) он замон буданд, ки растохези бадан, мавҷудияти фариштагон ва мӯъҷизотро рад мекарданд. Амалан, онҳо аз бовар кардан дида бештар рад мекарданд.

Намояндагони онҳо ба назди Исо *омада*, хикоятро накл карданд, ки барои бемаънӣ ва хандаовар нишон додани ақидаи растохез бофта шуда буд. Онҳо ба \bar{U} қонунеро оиди никоҳи додаршӯӣ ёдрас намуданд (Так. Шар. 25,5). Мувофиқи ин қонун, агар исроилий пас аз худ *фарзанде* нагузошта бимирад, пас *бародараш* бояд беваро ба занӣ гирад, то ки ин насаби вайро дар Исроил ва меросро дар оила нигоҳ дорад.

22,25–28 Дар муаммои онҳо оиди зане гуфта мешуд, ки шавҳарашро аз даст дода, сипас ба яке аз бародарони вай ба шавҳар баромад. Бародари дуҷум низ мурд, бинобар ин зан ба бародари сеюм ба шавҳар баромад, ва ҳамин тавр то ҳафтум. Ниҳоят, *зан низ мурд*. Сипас саволе дода шуд, ки мақсадаш паст задани оне буд, ки Худ растохез аст (Юҳ. 11,25): “*Пас, дар эҳёи мурдагон вай зани кадоме аз ҳафт нафар хоҳад буд? Зеро ки ҳама вайро ба занӣ гирифта буданд*”.

22,29 Далели онҳо дар он асос ёфта буд, ки азбаски худӣ ақидаи растохез душвориро рафънашавандаро ба миён меорад, пас, он оқилона нест, ва бинобар ин нодуруст аст. Исо ба онҳо ҷавоб дод, ки душворӣ на дар таълимот оиди растохез, балки дар тафаккури онҳост; онҳо *Навиштаҳо* ва *қудрати Худоро* намедонистанд.

Аввалан, онҳо *Навиштаҳо*ро намедонистанд. Навиштаи Пок дар ҳеч ҷой намегӯяд, ки муносибатҳои заншӯӣ дар осмонҳо идома меёбанд. Агарчи мардҳоро шинохтан мумкин хоҳад буд, ки онҳо мардҳоянд, ва занҳоро, ки онҳо занҳоянд, — ҳамаи онҳо чун фариштагон хоҳанд буд, ба он маъное ки на зан хоҳанд гирифт ва на ба шавҳар хоҳанд баромад.

Сониян, онҳо *қудрати Худоро* намедонистанд. Агар \bar{U} одамро аз хоки замин офарида тавониста бошад, магар наметавонад ба осонӣ мурдагонро аз хок ба по хезонад, ва баданҳои фонии онҳоро ба ҷалол-ёфта мубаддал гардонад?

22,30–32 Сипас Худованд Исо аз Навиштаҳо далеле пеш овард, то нишон диҳад, ки растохез комилан ҳатмист. Дар Хуруҷ 3,6 Худо оиди Худ чун *Худои Иброҳим, Исҳоқ ва Яъқуб* сухан меронад. Исо гуфт, ки “*Худо на Худои мурдагон аст, балки Худои зиндагон*”. Худо бо ин одамон паймон баст, аммо онҳо пеш аз пурра иҷро шудани ин паймон вафот карданд. Чӣ гуна Худо метавонад оиди Худ чун Худои се шахсе сухан гӯяд, ки баданҳояшон дар қабр аст? Чӣ гуна Оне ки ваъдаҳилофӣ намекунад, он ваъдаҳоеро иҷро кунад, ки ба одамони кайҳо мурда додааст? Ҷавоб танҳо яқтост — ба воситаи аз нав зинда намудани онҳо.

22,33 Ҷои тааҷҷуб нест, ки *мардум шунида, аз таълими Ӯ дар ҳайрат монданд*. Мо низ аз Ӯ дар ҳайратем!

И. Фармони бузургтарин (22,34–40)

22,34–36 Ҳангоме *фарисиён шуниданд, ки Ӯ даҳони муҳолифонашонро, яъне саддуқиёнро бастааст*, онҳо ба назди Ӯ омаданд, то бо Ӯ мусоҳиба намоянд. Намояндаи онҳо, *шариатдон*, аз Исо хоҳиш кард, ки *ҳукми бузургтаринро дар шариат* чудо намояд.

22,37–38 Исо ӯҳдадорихои одамро дар назди Худо моҳирона *дар ҳукми аввалин ва бузургтарин* ҷамъбаст намуд: “*Худованд Худои худро бо тамоми дили ту ва бо тамоми ҷони ту ва бо тамоми ҳуши ту дӯст бидор*”. Марқӯс илова менамояд: “*ва бо тамоми қуввати ту дӯст бидор*” (Марқ. 12,30). Ин маънои онро дорад, ки вазифаи аввалини одам — бо тамоми ҳастӣ дӯст доштани Худост. Чуноне ки зикр шуда буд, дил оиди табиати эҳсосотӣ, ҷон оиди табиати иродавӣ, ҳуш оиди табиати ақлӣ ва қувва оиди табиати ҷисмонӣ шаҳодат медиҳад.

22,39–40 Сипас Исо илова намуд, ки вазифаи дуввуми инсон — *мисли худ дӯст* доштани ёри худ аст. Барнс мегӯяд: “*Муҳаббат ба Худо ва ба одам тамоми динро дар бар мегирад: ва зухуроти ин муҳаббатро Мусо, пайгамбарон, Наҷоткор ва фириштагон меҳостанд*”. Мо бояд ба ин калимаҳо гаштаву баргашта диққат диҳем: “*Ёри худро мисли худ дӯст бидор*”. Мо бояд оиди он

андеша кунем, ки худро то чӣ андоза дӯст медорем ва барои худ ғамхорӣ намуда, чӣ қадар корҳои зиёдро мекунем, то ки таъмамон хуш бошад. Сипас ба худ тасаввур кардан лозим аст, ки агар ин муҳаббатро ба дигарон зоҳир мекардем, он чӣ гуна мебуд. Баъд ҳамон хел рафтор кардан даркор аст. Ин гуна рафтор на табиӣ, балки фавқуттабиист. Танҳо дубора зодашудагон ин тавр зиндагӣ карда метавонанд, ва танҳо агар ба Масеҳ имкон диҳанд, ки ба воситаи онҳо амал намояд.

Й. Писари Довуд Худованди Довуд аст (22,41–46)

22,41–42 То даме ки *фарисиён* аз ҷавоби ба шариатдон додаи Исо ба худ меомаданд, Ӯ ба онҳо саволи душворе дод: “*Дар бораи Масеҳ чӣ фикр доред? Ӯ писари кист?*”

Аксари фарисиён бовар намекарданд, ки Исо — Масеҳ аст; онҳо ҳанӯз ҳам интизори Масеҳ буданд. Бинобар ин Исо аз онҳо напурсид, ки “*Дар бораи Ман чӣ фикр доред?*” (агарчи, албатта, ин низ дар назар буд). Ӯ ба таври умумӣ пурсид, ки вақте Масеҳ падида ояд, писари кӣ хоҳад буд?

Онҳо дуруст ҷавоб доданд, ки Масеҳ аз насли *Довуд* хоҳад буд.

22,43–44 Он гоҳ Худованд Исо Забур 109,1-ро иқтибос овард, ки он ҷо Довуд гуфтааст: «*Худованд ба Худованди ман гуфт: “Ба ямини Ман бинишин, то душманони Туро зери пои Ту андозам”*». Калимаи аввалини “Худованд” ба Худо Падар дахл дорад, дуввумаш бошад — ба Масеҳ. Яъне, Довуд дар бораи Масеҳ чун дар бораи Худованди худ мегӯяд.

22,45 Акнун Исо ба онҳо чунин савол дод: “*Модоме ки Довуд Ӯро Худованд меҳонад, чӣ сон Ӯ писари вай будааст?*” Ҷавоб: Масеҳ — ҳам Худованди Довуд, ҳам Писари Довуд аст; ҳам Худо, ҳам Одам. Ҳамчун Худо Ӯ Худованди Довуд аст; ҳамчун Одам — Писари Довуд.

Агар фарисиён пандро қабул мекарданд, онҳо мефаҳмиданд, ки Исо Масеҳ буд — аз тарафи Марям Писари Довуд буд ва аз рӯи калом, аъмол ва роҳҳояш Писари Худо буд.

22,46 Аммо онҳо инро дидан намехосанд. Аз хирадмандии \bar{U} ноилоҷ монда, онҳо кӯшишҳои бо саволҳо ба даст афтондани \bar{U} ро бас карданд. Аз ин дам онҳо усули дигарро интихоб намуданд — зӯриро.

Й. Огоҳкунӣ оиди корҳое ки бо суханон мувофиқат намекунанд (23,1–12)

23,1–4 Дар оятҳои аввали ин боб Начоткор халқ ва *шогирдони* Худро аз *китобдонон ва фарисиён* огоҳӣ медиҳад. Ин роҳбарон бар *курсии Мусо нишастаанд*, яъне шариати Мусоро таълим медоданд. Одатан ба таълими онҳо боварӣ кардан мумкин буд, аммо ба ҳаёти амалиашон — не. Ақидаҳои онҳо аз рафторашон беҳтар буданд. Ин маҳз ҳамон ҳолатест, ки суханон бо амалҳо мувофиқат намекунанд. Бинобар ин Исо гуфт: “*Пас, он чи ба шумо гӯянд, ба ҷо оваред ва риоя кунед; лекин аз рӯи аъмоли онҳо рафтор накунад, зеро мегӯянд ва намекунанд*”.

Онҳо ба одамон талаботи баланд пешниҳод мекарданд (эҳтимол, тафсири ҳарф ба ҳарфи шариатро), аммо ба ҳеч кас дар бардоштани ин борҳои тоқатнопазир ёрӣ нарасонданд.

23,5 Онҳо ҳамаи маросимҳои диниро ба ҷо меоварданд, аммо на аз таҳти дил, балки барои он ки одамон онҳоро бинанд. Мисоли ин — дар бар намудани дуо-қуттичаҳо буд (қуттичаҳо бо суханон аз Таврот). Ҳангоме Худо ба Исроил амр фармуд, ки суханони \bar{U} ро ҳамчун нишона дар дастон ва дар пешонӣ банданд (Хур. 13,9.16; Так. Шар. 6,8; 11,18), \bar{U} дар назар дошт, ки бояд дар пеши онҳо ҳамеша шариат бошад, ки тамоми фаъолияташонро идора мекунад. Онҳо ин амри рӯҳониро то дараҷаи тахтуллафзӣ ва рӯякӣ паст фароварданд. Онҳо порчаҳои Навиштаҳоро ба қуттичаҳои чармин андохта, ба пешонӣ ва ё дастон мебастанд. Ба ақидаи онҳо, риояи шариат — дар бар намудани бандҳо бо дуо-қуттичаҳои ниҳоят калон буд, ки аз рӯҳонияти факуллодаи онҳо шаҳодат медод. Шариат инчунин ба яҳудиён амр мефармуд, ки дар канорҳои либосашон пӯпакҳое аз риштаи осмониранг дошта бошанд (Ад. 15,37–41; Так. Шар. 22,12). Ин

чизи фарқкунанда мебоист ба онҳо хотиррасон мекард, ки онҳо халқи махсус мебошанд, ки дар роҳравиҳояшон аз халқҳои дигар бояд фарқ кунанд. Фарисиён ин дарси рӯҳониро ба назар нагирифта, онро бо шилшилаи дарозтар иваз намуданд.

23,6–7 Онҳо худписандии беандоза нишон дода, *дар зиёфатҳо ва қуништҳо* ҷойҳои ифтихориро ишғол мекарданд. Онҳо худхоҳии худро бо он тағофул медоданд, ки *дар кӯчаву бозорҳо мардум ба онҳо таъзим кунанд*, ва махсусан ба онҳо маъкул буд, ки онҳоро *устод* (ба ибрии “раббӣ”, ки маънояш “бузурги ман” ё “устоди ман” аст) меномиданд.

23,8–10 Ин ҷо Худованд шогирдонашро огоҳӣ медиҳад, то унвонҳоеро ба кор набаранд, ки танҳо нисбати Худо истифода бурдан мумкин аст. Мо набояд ҳамчун унвони фарқкунанда устод номида шавем, чунки мо танҳо як *Устод* дорем — *Масеҳ*. Мо набояд касеро *падар* номем; *Падари* мо Худост. Вэстон моҳияти ин оятҳоро чунин ифода менамояд:

“*Ин эълонияи моҳияти муносибатҳои одам бо Худост. Масеҳӣ се хусусияти фарқкунанда дорад: \bar{u} кист, ба \bar{c} бовар дорад ва \bar{c} мекунад; таълимот, таҷриба, амалия. Барои ҳастии рӯҳонии худ одам ба се чиз мӯҳтоҷ аст: ҳаёт, панд, роҳнамоӣ. Ин маҳз ҳамон чизест, ки Худованд дар ҳафт сухани Инҷилии эълон намудааст: “Ман роҳ ва ростӣ ва ҳаёт ҳастам”... Ҳеҷ одамеро *Падар эътироф* накунад, чунки ҳеҷ одаме *наметавонад ҳаёти рӯҳониро расонад* ё *нигоҳ дорад*. Ҳеҷ кадом одамро ба *дараҷаи устоди хатонакунанда набардоред*; ба ҳеҷ кас *имкон надихед, ки мартабаи роҳбари рӯҳониро ишғол намояд*. Шумо чун ҳар гуна *инсонии дигар ба ҳамин тавр муносибатҳои наздик бо Худо ва Масеҳ ҳақ доред*”.³⁹*

Маънои равшани суханони Начоткор чунин аст, ки дар Подшоҳии Осмон ҳамаи бовардорон бародарии баробархукуки одамро ташкил медиҳанд, ки дар он барои унвонҳои фарқкунандае ки якеро аз дигаре болотар мебардоранд, ҷой нест. Як андеша кунед, ки ҳоло дар масеҳият кадом унвонҳо ҳастанд: “пастор”, “пресвитер”, “поп”,

“папа” (ки маънояш падар аст), “падари муқаддас” ва ғайраҳо. Ҳатто калимаи “доктор”, ки безарар менамояд, ба лотинӣ маънои “муаллим”-ро дорад. (Ин огоҳкунӣ аз муносибатҳои касбии маишӣ ё академикӣ дида бештар ба муносибатҳои рӯхонӣ дахл дорад. Масалан, он ба кӯдак манъ намекунад, ки волиди худро “падар” номад, ва на ба беморон, ки ба табиби худ “доктор” гуфта мурочиат кунанд.) Вақте ки кор ба муносибатҳои маишӣ дахл дорад, он гоҳ қоидаи амалкунанда ин аст: “...ба ҳар кас он чиро, ки ба зиммаи шумо дайн аст, адо кунед, ... иззатро ба касе ки шоистаи иззат аст” (Рум. 13,7).

23,11–12 Ин ҷо боз ҳам хусусияти коми-лан дигари Подшоҳӣ нишон дода шудааст: бузургии ҳақиқӣ тамоман хилофи тасаввуроти инсонӣ оиди он аст. Исо гуфт: “*Бузургтарини шумо хизматгори шумо бошад: зеро ҳар кӣ худро баланд кунад, паст гардад; ва ҳар кӣ худро фурутан созад, сарафроз гардад*”. Бузургии ҳақиқӣ то дараҷаи хизматгорӣ поён мефарояд. Фарисиён, ки худро баланд мебардоранд, паст карда хоҳанд шуд. Шогирдони ҳақиқӣ, ки худро паст мекунанд, дар замони худ болобардор хоҳанд шуд.

К. “Вой бар ҳоли” китобдонон ва фарисиён (23,13–36)

Сипас Худованд Исо ҳашт бор “Вой бар ҳоли” дурӯяғони динии мутақаббири замони Худ мегӯяд. Ин лаънат нест, балки, аниқтараш, таассуф оиди тақдири онҳо мебошад, ба монанди “Дареғо!”

23,13 “*Вой бар ҳоли*”-и яқум бар зидди он равона шудааст, ки онҳо сахтдил шуда, барои дигарон чун монеа хизмат мекарданд. Онҳо худашон ба *Малакут* даромадан нахостанд ва барои ба он ворид шудани дигарон мамониат мекарданд. Аҷиб аст, ки роҳбарони динӣ аксаран худ муҳолифони Хушхабари файз мебошанд. Онҳо метавонанд ба ҳама чиз боилтифот бошанд, аммо на ба Хушхабар. Одами ҷисмонӣ наметавонад ҳадафи файзи Худо қарор гирад ва намехоҳад, ки Худо онро ба дигарон зохир намояд.

23,14 “Вой бар ҳоли”-и дуҷум ба онҳо барои он дармерасад, ки онҳо *хонаҳои бевазаноно* аз онҳо худ мекунанд ва дар паси *дуоҳои дурударози риёкорона* паноҳ мешаванд. Баъзе мазҳабҳои ҳозира ҳамин гуна усулро ба кор бурда, бевазаноно солхӯрдари, аксаран бовардорони ноустуворо, ба он моил мекунанд, ки моликияти худро ба “калисо” васият кунанд. Чунин фиребгарони динӣ ба ин сабаб *сахттар маҳкум* хоҳанд шуд.

23,15 Маҳкумияти сеюм бар онҳо барои кӯшишу ғайрати ба тарафи нодуруст равонашуда хоҳад омад. Онҳо масофаҳои тасаввурнашавандари тай мекарданд, то ки ақаллан як нафарро *ба дини худ гардонанд*, аммо пас аз ин ўро *ду баробар аз худашон бадтар* мекарданд. Муродифи имрӯзаи ин — кӯшишу ғайрати мазҳабҳои бардурӯғ мебошад. Гурӯҳе тайёр аст ба 700 дар тақ-тақ кунад, то ки ақаллан як касро ба мазҳаби худ гардонанд, аммо натиҷаи ниҳони кори онҳо ҳалокатовар аст. Чуноне ки касе гуфтааст: “Онҳое ки беш аз ҳама бозгашт кардаанд, аксаран беш аз ҳама роҳгумзада мешаванд”.

23,16–22 Чорум, Худованд онҳоро дар казуистика, ё дидаву дониста ноинсофона муҳокима рондан мазаммат намуд. Онҳо системаи бардурӯғи асосноккунӣ бунёд намуданд, то ки аз ҷазо барои қасамҳо халос шаванд. Масалан, онҳо таълим мебуданд, ки агар ту ба *маъбад* қасам хӯрӣ, қасамро вайрон карда метавонӣ, аммо агар ба *тиллои маъбад* қасам хӯрӣ, бояд ба ваъдаат вафо кунӣ. Онҳо мегуфтанд, ки агар шахс бо ҳадяи бар қурбонгоҳ буда қасам хӯрад, ўхдадор хоҳад шуд, дар ҳоле ки қасам ба худӣ қурбонгоҳ касро ўхдадор намекунад. Ҳамин тавр, онҳо тиллоро аз Худо зиёдтар (парастиишгоҳ хонаи Худо буд), ва ҳадяи дар қурбонгоҳ бударо (як навъ арзиши моддиро) аз худӣ қурбонгоҳ зиёдтар қадр мекарданд. Онҳо аз чизи рӯхонӣ дида бештар ба чизи моддӣ шавқманд буданд. Онҳо гирифтано (ҳадяро) аз овардан (қурбонгоҳ ҷои овардан аст) афзал медонистанд.

Ба онҳо ҳамчун ба *роҳбарони кӯр* мурочиат карда, Исо иштибоҳи онҳоро фош намуд. Тиллои маъбад танҳо барои он

арзиши махсус пайдо мекард, ки ба Худое ки дар парастигишгоҳ сокин аст, бахшида шудааст. Махз курбонгоҳ ба ҳада арзиш медод. Одамоне ки ба ақидаашон тилло худ аз худ арзиш дорад, нобиноянд; он танҳо ҳамон вақт арзиш пайдо мекунад, ки барои чалоли Худо истифода шавад. Ҳадяҳое ки бо ниятҳои ҷисмонӣ оварда шудаанд, арзиш надоранд; аммо ҳадяҳои ба Худованд ба хотири номи \bar{U} овардашуда арзишӣ доимӣ доранд.

Амалан, фарисиён бо ҳар чи қасам нахӯранд, ба ин қасам Худо ҷалб шудааст; ва онҳо мебоист онро иҷро мекарданд. Шахс наметавонад бо асосноккуниҳои ба ҳақиқат монанд аз иҷрои ваъдаҳо халос шавад. Қасамҳо \bar{u} ҳаддор мекунад, ва ваъдаҳо бояд иҷро карда шаванд. Барои халосӣ аз иҷрои \bar{u} ҳаддориҳо ба ҳар гуна усулҳои зоҳирӣ рӯ овардан бефоида аст.

23,23–24 “*Вой бар ҳоли*”-и панҷум бар зидди расму таомули бемаъно равона шудааст. *Китобдонон ва фарисиён* дар овардан даҳяк ба Худованд аз алафҳои сабзонидаашон хеле хурдагир буданд. Исо онҳоро барои ғамхорӣ оиди ин ҷузъиёти хурди итоаткорӣ маломат намекард, аммо барои он мазаммат намуд, ки ҳангоме ба дигарон *доварӣ, марҳамат ва имон* зоҳир намудан лозим буд, онҳо ниҳоят бесубот буданд. Ифодаи аз ҷиҳати фасоҳат бемонандро истифода бурда, Исо онҳоро ҳамчун софикунандагони *пашша* ва фурубарандагони *шутур* тавсиф медиҳад. Пашша — ҳашароти хурде ки бисёр вақт ба чоми майи ширин меафтид, ба воситаи аз байни дандонҳо макидани май софӣ карда мешуд. Дар бораи чунин чизи камаҳамият ғамхорӣ намудан, ва сипас ҳайвони калонтарини нопоки Фаластинро фуру бурдан хандаовар аст! Фарисиён ба чизҳои майда-чуйда бисёр аҳамият медоданд, аммо нисбати чунин гуноҳҳо ба монанди риёкорӣ, беинсофӣ, бераҳмӣ ва ҳарисӣ нобино буданд. Онҳо ҳисси таносубро гум карда буданд.

23,25–26 “*Вой бар ҳоли*”-и шашум бар риояи шакли берунӣ дахл дорад. Фарисиён, ки ба зухуроти берунии диндорӣ ва боахлоқӣ бисёр аҳамият медоданд, дилҳои пур аз *дузди*

*ва ифроткорӣ*⁴⁰ доштанд. Онҳо бояд *аввал даруни пиёла ва табақро* тоза кунанд, яъне боварӣ ҳосил кунанд, ки дилҳояшон ба василаи тавба ва бовар пок карда шудааст. Танҳо ҳамон вақт рафтори берунии онҳо писандида хоҳад буд. Байни шахсият ва симои мо фарқ ҳаст. Мо симои худро ҷуноне ки меҳоҳем дар бораи мо фикр кунанд, ҷилвагар карданӣ мешавем. Аммо Худо ба шахсияти мо аҳамият медиҳад — ба он чи мо дар асл ҳастем. Худо меҳоҳад, ки дар инсонии дохилии мо ҳақиқат сокин бошад (Заб. 50,8).

23,27–28 “*Вой бар ҳоли*”-и ҳафтум ҳамчунин зарбаи худро бар зидди риояи шакли берунӣ равона кардааст. Фарқ дар он аст, ки “*вой бар ҳоли*”-и шашум барои манфиатҷӯии пинҳонӣ мазаммат мекунад, ҳафтумаш бошад *риёкорӣ ва бадқирдориро* маҳкум менамояд.

Одатан мақбараҳоро сафед мекарданд, то ки яҳудиён беэҳтиётона ба онҳо даст расонда, нопок нашаванд. Исо китобдонон ва фарисиёнро ба ин *қабрҳои сафед кардашуда* монанд мекунад, ки зоҳиран тоза менамуданд, аммо дар дохил пур аз боқимондаҳои пӯсидаи стода буданд. Одамоне гумон мекарданд, ки муошират бо ин роҳбарони динӣ боиси покшавиашон мегардад, аммо дар асл нопок мешуданд, чунки онҳо пур аз риёкорӣ ва бадқирдорӣ буданд.

23,29–30 “*Вой бар ҳоли*”-и охири бар зидди он равона шудааст, ки дар зери парҳезгории зоҳирӣ мо одамкуш буда метавонем. *Китобдонон ва фарисиён мақбараҳои анбиёи* Паймони Куҳанро бино намуда ё таъмир карда ва мучассамаҳои онҳоро бо гулчанбарҳо оро дода, вонамуд мекарданд, ки онҳоро эҳтиром мекунанд. Дар нутқҳои бахшида ба ёдбуди пайғамбарон онҳо мегуфтанд, ки *дар рехтани хуни анбиё ба онҳо шарик* намешуданд.

23,31 Исо ба онҳо гуфт: “*Ба ҳамин тариқ худатон бар зидди худ шаҳодат медиҳед, ки фарзандони қотилони анбиё ҳастед*”. Онҳо дар ин бора чӣ гуна шаҳодат медоданд? Аз ояти пештара қариб аён аст, ки онҳо худро аз падаронашон, ки пайғамбаронро кушта буданд, ҷудо мекарданд. Аввалан, онҳо эътироф мекарданд, ки падаронашон (ки

китобдонон ва фарисиён чисман фарзандони онхоянд) хуни пайғамбаронро рехтаанд. Аммо Исо ин чо калимаи “фарзандон”-ро ба кор бурда, одамоноро дар назар дошт, ки онҳоро айнан ҳамон гуна тавсиф додан мумкин аст. \bar{U} медонист, ки агарчи онҳо мақбараҳои пайғамбаронро оро медоданд, онҳо машварат мекарданд, то \bar{U} ро ба қатл расонанд. Сониян, ба пайғамбарони фавтида эҳтиром зоҳир намуда, онҳо мегуфтанд: “Мо танҳо пайғамбарони мурдари дӯст медорем”. Аз ин ҷиҳат низ онҳо фарзандони падарони худ буданд.

23,32 Сипас Худованд илова намуд: “*Пас, шумо ҳам зарфи падарони худро лабрез кунед*”. Пайғамбаронро аз ҳаёт маҳрум намуда, падарон қисман зарфи кушторҳоро пур карданд. Китобдонон ва фарисиён ба қарибӣ Исои Масех ва шогирдони \bar{U} ро кушта, онро лабрез хоҳанд кард, ва ҳамин тариқ ба авҷи аълои кори саркардаи падаронашон хоҳанд омад.

23,33 Дар ин бобат Писари Худо чунин суханони сахтро ба забон овард: “*Эй морон ва афъизодагон! Аз маҳкумияти дӯзах чӣ гуна гурехта метавонед?*” Оё Таҷассуми муҳаббат чунин суханони дилхарош гуфта метавонад? Бале. Чунки муҳаббати ҳақиқӣ бояд одилона ва пок низ бошад. Тасаввуроти пахншуда оиди он ки Масех ислохотчи беозор буда, ғайр аз муҳаббат ба ҳиссиёти дигаре тавон надорад, ба Навиштаи Пок мувофиқат намекунад. Муҳаббат бетағйир буда метавонад, аммо ҳамеша бояд одилона бошад.

Бояд дар ёд дошт, ки ин суханон на ба бадмастон ва зинокорон, балки ба роҳбарони динӣ равона шуда буданд. Дар замони экуменӣ, ки баъзе масеҳиёни инҷилӣ бо душманони салиби Исо муттаҳид мешаванд, хуб мебуд ба намунаи додаи Исо амиқ сарфаҳм рафта, суханони ба Еҳӯшофот гуфтаи Еҳуро ба ёд оварем: “Оё туро сазад, ки ба бадкирдоре ёварӣ намоӣ, ва душманони Худовандро дӯст дорӣ?” (2Вак. 19,2).

23,34–35 Исо на танҳо марги Худо пешакӣ медонист, \bar{U} ба китобдонон ва фарисиён аниқ гуфт, ки онҳо баъзе фиристодагони \bar{U} ро, анбиё ва ҳакимон ва

китобдоноро, хоҳанд кушт. Баъзе фиристодагони аз марги пуразоб халосӣ ёфтаре, дар *куниттҳо* қамчинкорӣ карда, аз *шаҳре ба шаҳре* хоҳанд ронд. Ҳамин тариқ роҳбарони динии Исроил тамоми ҷинойтҳои давраи риёзаткаширо ба худ чамъ хоҳанд кард. *Тамоми хуни одилон, ки ба замин рехта шуд, аз хуни Ҳобили одил то хуни Закарё писари Баракё*, ки оиди кушта шудани \bar{u} дар 2Вакоеънома 24,20.21 — китоби охиринаи Паймони Куҳан аз рӯи тартиби яҳудӣ — навишта шудааст, бар сари онҳо фуруд хоҳад омад. (Ин на он Закарё аст, ки муаллифи китобе дар Паймони Куҳан аст.)

23,36 Гуноҳи наслҳои гузашта ба насл, ё халқе фуруд меояд, ки Исо ба онҳо мурочиат мекард, гӯё тамоми хуни рехта чамъ шуда, дар марги Начотдихандаи бегуноҳ ба авҷи аълои худ мерасад. Сели ҷазоҳо ба халқе фуру мерезад, ки аз Масеҳи худ бесабаб нафрат кард ва ба салиби ҷинойт мехкӯб намуд.

К. Исо оиди Уршалим гиря мекунад (23,37–39)

23,37 Хеле пурмаъност, ки бобе ки беш аз ҳама пешгӯйҳоро оиди бадбахтиҳо аз тарафи Худованд дорад, бо ашқҳои \bar{U} ба анҷом мерасад! Пас аз таънаи талхе ба фарисиён \bar{U} дар ҳаққи шаҳре ки фурсати мувофиқро аз даст дод, андӯҳгинона гиря мекунад. Такрори номи “*Ерусалим, Ерусалим*” пур аз ҳиссиёти ифоданашаванда аст. Ин шаҳр *анбиёро* кушт ва фиристодагони Худоро сангсор кард, аммо ба ҳар ҳол Худованд онро дӯст медошт ва мехост фарзандони онро бо муҳаббат назди Худ чамъ оварад, *монанди мокиёне ки ҷўҷаҳои худро зери болаш чамъ мекунад*, – аммо он нахост.

23,38 Дар анҷоми гиряи Худ Худованд Исо гуфт: “*Инак, хонаи шумо ба шумо вайрон гузошта мешавад*”. Асосан, ин чо хона – парастигӯҳ аст, аммо ҳам шаҳри Уршалим ва ҳам худи халқро ба он дохил кардан мумкин аст. Байни марги Масех ва омадани дубораи \bar{U} даврае мешавад, ки Исроили нобовар \bar{U} ро намебинад (пас аз

растохез Үро танҳо бовардорон дида буданд).

23,39 Дар ояти 39 интизории омадани дубора ифода ёфтааст, хангоме қисми бовардори Исроил Масеҳро ҳамчун Масеҳ-Подшоҳи худ қабул мекунад. Ин чиз зимни ин суханон дар назар дошта шудааст: “*Муборак аст Он ки ба исми Худованд меояд!*”

Ин ҷо дар назар дошта намешавад, ки қотилони Масеҳ имкони дуҷуми эътироф намудани Үро хоҳанд дошт. Ү дар бораи Исроил сухан меронд ва, ҳамин тариқ, маҷозан оиди соқинони он ва умуман оиди Исроил. Дафъаи оянда, хангоме онҳо Үро пас аз марг мебинанд, замоне фаро мерасад, ки онҳо назари худро ба Ү, ки меҳкӯбаш карда буданд, равона мекунанд, ва дар ҳақиқи Ү навҳа мекунанд, чуноне ки барои писари ягона навҳа мекунанд (Зак. 12,10). Аз навҳа барои писари ягона дида ҳеч навҳаи талхтаре нест.

ХIII. НУТКИ ПОДШОҲ ДАР БОЛОИ КҶҲИ ЗАЙТУН (Б. 24 ва 25)

Бобҳои 24 ва 25 Нутки болои кӯҳи Зайтунро ташкил медиҳанд, ки номи худро ба шарофати он хабари муҳими дар болои кӯҳи Зайтун гуфташуда гирифтааст. Ин нутк қомилан пайғамбарона аст, он ба давраи андӯҳ ва омадани дубораи Худованд ишора мекунад. Аксаран, агарчи на пурра, он ба ҳалқи Исроил дахл дорад. Ҷои амал, яқинан, Фаластин аст, масалан, “Он гоҳ онҳое ки дар Яҳудо мебошанд, ба кӯҳистон гурезанд” (24,16). Вазъияти атроф возеҳан яҳудиёна аст; масалан “Дуо кунед, ки гурехтани шумо... дар рӯзи шанбе рӯй надихад” (24,20). Истинод ба интиҳобшудагонро (24,22) ҳамчун *яҳудиёни* интиҳобшудаи Худо бояд фаҳмид, на ин ки Калисо. Агар мо ин ҷо тасвири Калисоро ҷустуҷӯ кунем, онро дар ягон пешгӯӣ ё дар масалҳои ин нутк пайдо намекунем.

А. Исо вайрон карда шудани парастиишгоҳро пешгӯӣ мекунад (24,1.2)

24,1–2 Ин нутк бо изҳороти пурмаъно оиди он сар мешавад, ки *Исо аз маъбад*

баромада, мерафт. Агар суханони ҳозирак-как гуфтаи Үро ба назар гирем: “Инак, хонаи шумо ба шумо вайрон гузошта мешавад” (23,38), самти ҳаракати Ү аҳамияти махсус дорад. Ин ба мо тасвири Ҳизқиёлро оиди парастиишгоҳро тарк кардани ҷалол хотиррасон менамояд (Ҳиз. 9,3; 10,4; 11,23).

Шогирдон меҳостанд, ки Худованд ҳамроҳи онҳо аз санъати меъмории парастиишгоҳ ба ваҷд ояд. Барои онҳо на чизи ҷовидонӣ, балки гузаранда ҷолиб буд, диққати онҳоро аз асл дида бештар сояҳо ҷалб менамуданд. Исо огоҳӣ дод, ки ин бино тамоман вайрон карда мешавад ва *санге бар санге нахоҳад монд.* Титус бар абас парастиишгоҳро наҷот додан меҳост, аммо аскаронаш биноро оташ заданд, ва ҳамин тариқ пешгӯии Масеҳро иҷро карданд. Вақте ки оташ ороиши тиллоиро гудохт, металлӣ обшуда байни сангҳо ҷорӣ шуд; барои ба даст овардани он аскаронро лозим омад, ки ҳамаи сангҳоро ҷой иваз кунанд, чуноне ки Худованд пешгӯӣ карда буд. Ин ҷазо соли 70-уми милодӣ иҷро шуд, вақте ки румиён тахти роҳбарии Титус Уршалिमро ғорат карданд.

Б. Қисми аввали давраи Андӯҳи бузург (24,3–14)

24,3 Пас аз он ки Исо ба кӯҳи Зайтун баромад, *шогирдонаш ба танҳои назди Ү омада*, се савол доданд:

1. *Ин кай* иҷро мешавад, яъне парастиишгоҳ кай вайрон карда мешавад?
2. *Аломати* бозомадани Ү *чӣ гуна* аст, яъне пеш аз он ки Ү ба замин барои барпо намудани Подшоҳи бозмегардад, кадом ҳодисаҳои ғайритабиӣ ба амал хоҳанд омад?
3. Аломати *охирзамон* кадом аст, яъне чӣ чиз бевосита пеш аз Подшоҳии пурчалолӣ Ү оиди охирзамон огоҳ хоҳад кард? (Саволҳои дуввум ва севвум дар асл як мебошанд.)

Бояд дар хотир дошт, ки афкори ин шогирдон-яҳудиён доимо дар атрофи давраи пурчалолӣ Масеҳ дар замин давр мезад. Онҳо оиди он фикр намекарданд, ки Масеҳ барои Калисо хоҳад омад. Онҳо оиди ин марҳилаи омадани Ү маълумоти хеле кам

доштанд, агар нагӯем, ки тамоман тасаввурот надоштанд. Онҳо интизори он буданд, ки омадани \bar{U} дар кудрат ва чалол хоҳад буд, то ки душманонашро нобуд кунад ва дар ин ҷаҳон ҳукмронӣ кунад.

Ҳамчунин мо бояд возеҳан фаҳмем, ки онҳо на дар бораи ба охир расидани дунё, балки дар бораи *охирзамон* (юн. айон – замон) сухан меронданд.

Ба саволи аввалини худ онҳо ҷавоби рӯйрост нагирифтанд. Аниқтараш, Начоткор муҳосираи Уршалимро дар соли 70-уми милодӣ (ниг. Лук. 21,20–24) бо ҳамин гуна муҳосира, ки дар рӯзҳои охирин воқеъ мешавад, якҷоя намуд. Пешгӯихоро омӯхта, мо бисёр вақт мебинем, ки Худованд қариб ноаён аз замони пештара, аз ҷузъӣ, ба замони дертар, ба иҷрошавии пурраи онҳо мегузарад.

Ҷавоб ба саволҳои дуюм ва сеюм дар оятҳои 4-44-и ҳамин боб дода шудааст. Ин оятҳо давраи ҳафтсолаи Андӯҳи бузургро тасвир мекунад, ки пеш аз бозомадани пурчалони Масеҳ хоҳад буд. Севуним соли аввал дар оятҳои 4–14 тасвир ёфтаанд. Севуним соли охир, ки “мусибати бузург” ва “замони тангӣ барои Яъқуб” ном дорад (Ирм. 30,7), барои соқинони замин замони азобҳои бемонанд хоҳад буд.

Бисёр шароитҳои тавсифкунандаи нимаи аввали Андӯҳи бузург аллақай дар тӯли таърихи инсоният қисман иҷро шудаанд, аммо ҳангоми давраи муҳокимашаванда онҳо дар шакли шадидтар зоҳир мешаванд. Ба онҳое ки дар Калисо ҳастанд, мусибат аллақай ваъда шуда буд (Юҳ. 16,33), аммо он аз андӯҳе ки ба ҷаҳони Писари Одамро радкарда фуру хоҳад рехт, хеле фарқ мекунад.

Мо бовар мекунем, ки Калисо аз ҷаҳон пеш аз он гирифта хоҳад шуд (1Тас. 4,13–18), ки рӯзи ғазаби Худо фаро мерасад (1Тас. 1,10; 5,9; 2Тас. 2,1–12; Ваҳй 3,10).

24,4–5 Ҳангоми нимаи аввали мусибати бузург масеҳони зиёди бардурӯғ пайдо мешаванд, ки мардуми зиёдеро бо муваффақият фиреб медиҳанд. Афзоиши тези мазҳабҳои гуногун дар замони мо сараҳбори ин буда метавонад, аммо на иҷроиши пурра.

Ин доҳиёни динии фиребгар яҳудиёне хоҳанд буд, ки худро *Масеҳ* вонамуд мекунад.

24,6–7 Инчунин *чангҳо ва овозаи чангҳо* хоҳанд буд. *Қавме бар зидди қавме ва салтанате бар зидди салтанате қиём хоҳад кард*. Ба осонӣ метавонад чунин тобад, ки ин ҳамин рӯзҳо иҷро шуда истодааст, аммо он чи мо мебинем — шабоҳати сусти воқеаҳои оянда аст. Дар асл воқеаи навбатӣ дар нақшаи Худо болошавии Калисо аст (Юҳ. 14,1–6; 1Кӯр. 15,51–57). То он дам ягон пайғамбарие нест, ки иҷро шавад. Баъди боло бурда шудани Калисо соати пайғамбаронаи Худо ба кор сар мекунад, ва ин ҳодисаҳо зуд аз худ дарак медиҳанд. *Қаҳтиҳо, вабоҳо ва зилзилаҳо* дар ҳар ҷои замин *рӯй хоҳанд дод*. Аллақай имрӯзҳо ба сабаби ниҳоят афзудани аҳолии ҳукуматҳои ҷаҳон аз нишонаҳои гуруснагӣ дар ташвишанд, аммо ин гуруснагӣ аз боиси мушкилоти таъмини хӯрокворӣ дар натиҷаи чангҳо қавитар хоҳад шуд.

Беш аз пеш *зилзилаҳо* диққатро ҷалб мекунад — на танҳо онҳое ки ҳозир ба амал меоянд, балки онҳое низ, ки дар назар ҳастанд. Боз ҳам, зилзилаҳои имрӯза — танҳо ишора ба иҷроиши гуфтаҳои Начоткор мебошанд.

24,8 Ояти 8 ин давраро равшан чун *ибтидои дардҳо* муайян мекунад — ин ибтидои азобҳои зодан аст, ки ба тартиби нави замони Масеҳ-Подшоҳ оварда мерасонад.

24,9–10 Бовардорони амин ҳангоми Андӯҳи бузург санчишҳои саҳти шахсиро аз сар хоҳанд гузаронд. Халқҳо бар зидди онҳое ки ба Масеҳ содиқанд, маъракаи боз ҳам бештари бадбиниро оғоз хоҳанд намуд. Онҳоро на танҳо дар маҳкамаҳои динӣ ва шахрвандӣ доварӣ хоҳанд кард (Марқ. 13,9), балки бисёр касонро ки аз Масеҳ даст кашиданро рад мекунад, хоҳанд кушт. Азбаски бовардорон дар тамоми марҳилаҳои хизматгузории масеҳиёна аз ин гуна санчишҳо гузаштаанд, аз афташ, ин ишораи махсусест ба он 144 000 бовардорони яҳудӣ, ки бояд дар ин давра хизматгузории махсусро ба ҷо оваранд.

Бисёрихо азоб кашидан ва мурданро нахоста, муртад шуданро (аз бовар рӯй гардонданро) афзал хоҳанд донист. Аъзоёни оилаҳо дар ҳаққи хешовандони худ хабаркашӣ карда, онҳоро ба дасти таъкибкунандагони бераҳм *таслим хоҳанд кард*.

24,11 *Басе анбиёи козиб ба майдон омада, мардуми бисёрро гумроҳ хоҳанд кард.* Онҳоро бо масеҳони бардурӯғи дар ояти 5 зикршуда набояд омехта кард. Анбиёи дурӯғин худро мунодиёни Худо вонамуд мекунад. Онҳоро бо ду хусусияташон шинохтан мумкин аст: пайғамбарирои онҳо на ҳамеша иҷро мешаванд ва таълимоти онҳо ҳамеша одамонро аз Худои ҳақиқӣ дур мебарад. Зикри *анбиёи дурӯғин* боз як бор онро тасдиқ мекунад, ки андӯҳи бузург аз чихати хусусияти худ асосан яҳудиёна аст. *Анбиёи дурӯғин* ба халқи Исроил хос мебошанд; дар Калисо хатар аз *муаллимони дурӯғин* бармеояд (2Пет. 2,1).

24,12 Бо зиёд шудани гуноҳ эҳсосоти инсонӣ камтар зоҳир мешавад. Рафторҳои бемуҳаббат зухуроти маъмулӣ шуда менамояд.

24,13 “*Лекин ҳар ки то охир сабр кунад, наҷот хоҳад ёфт*”. Албатта, ин маънои онро надорад, ки дар он замон ҷонҳои инсонӣ танҳо ба шарофати пуртоқатияшон наҷот меёбанд. Дар Навиштаи Пок наҷот ҳамеша чун атои ғайбӣ илоҳӣ нишон дода мешавад, ки ба василаи бовар ба марғи ивазкунандаи Масеҳ ва растохези Ҷ бар даст меояд. Ин маънои онро низ надорад, ки ҳамаи тоқаткардагон аз азобҳои ҷисмонӣ эмин хоҳанд буд; мо аллакай медонем, ки бисёр бовардорон кушта хоҳанд шуд (ояти 9). Ин мулоҳизаи умумӣ аст, ки чунин мегӯяд: Ҳар кӣ таъкиботро бо матонат, муртад нашуда, паси сар мекунад, ҳангоми омадани дубораи Масеҳ озодӣ ба даст меорад. Бигузур ҳеч кас гумон накунад, ки муртад шуда, аз азобҳо халос шуда ё наҷот ёфта метавонад. Танҳо онҳое *наҷот хоҳанд ёфт*, ки бовари ҳақиқӣ доранд. Агарчи бовари наҷотдиҳанда суст буда метавонад, ба ҳар ҳол он дорои хусусияти давомнокӣ аст.

24,14 Дар давоми ин давра *Инчили Малакут* дар тамоми олам мавъиза карда мешавад, *то ки барои ҳамаи халқҳо*

шаҳодате шавад. Чуноне ки дар тафсириҳо ба 4,23 фаҳмонда шуда буд, *Инчили Малакут* — Хушхабар дар бораи он аст, ки Масеҳ барои дар замин барпо намудани Подшоҳии Худ меояд, ва онҳое ки дар замони Андӯҳи бузург Ҷро бо бовар қабул мекунанд, аз баракатҳои Подшоҳии Ҳазорсола лаззат хоҳанд бурд.

Ояти 14-ро бисёр вақт нодуруст истифода мекунанд, то нишон диҳанд, ки Масеҳ барои калисои Худ ҳар лаҳза омада наметавонад, чунки ҳанӯз бисёр қабилаҳо Хушхабарро нашунидаанд. Душворӣ он вақт бартараф мешавад, агар мо эътироф намоем, ки ин ба омадани Ҷ *барои* покони не, балки *бо* покони омадани Ҷ дахл дорад. Ва ин суҳанон на ба Хушхабаре ғайбӣ дахл доранд (ниг. тафсири 4,23).

Байни ҳодисаҳои дар оятиҳои 3–14 номбаршуда ва он ҳодисаҳои ки дар Ваҳй 6,1–11 навишта шудаанд, ҳатти мувозии ҳайратоваре ҳаст. Савори аспӣ сафед — *масеҳи дурӯғин* аст; савори аспӣ куранд (зард) — *чанг*; савори аспӣ сиёҳмушқин — *гуруснагӣ*; савори аспӣ саманд — *вабо* ё мамот. Ҷонҳое ки дар зери қурбонгоҳ мебошанд, — риёзаткашонанд. Воқеаҳои дар Ваҳй 6,12–17 тасвирёфта бо он чи дар Матто 24,19–31 навишта шудааст, алоқаманд мебошанд.

В. Андӯҳи бузург (24,15–28)

24,15 Дар ин оят мо дар бораи миёнаи андӯҳ мехонем. Мо инро бо муқоисаи ояти 15 бо Дониёл 9,27 мефаҳмем. Дониёл пешгӯӣ кард, ки дар миёнаи ҳафтсолаи ҳафтодум, яъне дар охири севуним сол, дар ҷои пок, яъне дар парастиишгоҳ дар Уршалим, тасвири бут гузошта мешавад. Ҳамаи одамон мачбур хоҳанд буд, ки ба ин бутӣ манфур сачда намоянд. Онҳое ки рад мекунанд, кушта хоҳанд шуд (Ваҳй 13,15).

“*Пас, чун кароҳати харобиро, ки Дониёли набӣ ба забон овардааст, дар ҷои муқаддас бар по бубинед, — ҳар кӣ хонад, дарк кунад...*” Барои онҳое ки Каломи Худоро медонанд, бунёд намудани бут ишорате хоҳад буд, ки андӯҳи бузург сар шудааст.

Таваҷҷӯҳ намоед: Худованд меҳоҳад ки ҳар кӣ пайғамбариро меҳонад, онро *фаҳмад*.

24,16 *Онҳое ки дар Яҳудо мебошанд, ба кӯҳистон гурезанд; дар атрофи Уршалим сачдаи бутро инкор кардани онҳо зуд ошкор мешавад.*

24,17–19 Хеле шитоб кардан даркор мешавад. Агар одам *дар бом* бошад, вай бояд тамоми чизу чораашро гузорад. Дар вақти чамъ намудани чизу чора масъалаи ҳаёт ва мамот ҳал шуда метавонад. Шахсе ки дар киштзор кор мекунад, барои гирифтани *ҷомаи худ*, дар ҳар ҷое ки монда бошад, бояд барнагардад. Занони *ҳомиладор* ва модарони *ширдор* дар вазъияти нороҳат хоҳанд буд — зуд гурехтани онҳо душвор мешавад.

24,20 Бовардорон бояд дуо кунанд, ки ин лаҳзаи вазнин дар *зимистон* фаро нарасад, ки барои сафар хатари иловагӣ дорад, ва низ ба рӯзи *шанбе* рост наояд, вақте масофаи тай мекардашонро қонун маҳдуд мекунад (Хур. 16,29). Роҳи рӯзи шанбе барои аз минтақаи хатарнок берун омадан кифоят нахоҳад кард.

24,21 “*Зеро дар он замон чунон мусибати бузурге хоҳад шуд, ки аз ибтидои олам то ҳол нашудааст ва бори дигар нахоҳад шуд*”. Тасвири зикршуда ин давраро аз ҳамаи давраҳои гузашта чудо мекунад: инквизитсия, қатлу ғоратҳо, тозакуниҳои сиёсӣ, кушторҳо ва геносид (қатли ом). Ин пайғамбарӣ бо ҳеҷ кадом таъкиботи пештара иҷро шуда наметавонист, зеро аниқ гуфта шудааст, ки ин давра бо омадани дубораи Масеҳ ба анҷом мерасад.

24,22 Ин мусибат чунон саҳт мешавад, ки *агар он айём кӯтоҳ намешуд*, ҳеҷ кас зинда намест. Ин наметавонад маънои онро дошта бошад, ки мусибати бузурге ки муддаташ борҳо сеvu ним сол муайян карда мешуд, кӯтоҳ карда мешавад. Эҳтимол, ин маънои онро дорад, ки Худо ба таври мӯъҷизанок дарозии соатҳои рӯшноиро, ки хангоми он муҳорибаҳо ва кушторҳои бештар рӯй медиҳанд, кӯтоҳ хоҳад кард. Ба *баргузидагон* (онҳое ки Масеҳро қабул кардаанд) Худованд бо барвақтар фаро расидани торикӣ имконияти гурехтан медиҳад.

24,23–26 Дар оятҳои 23 ва 24 боз огоҳкунӣ дар бораи *масеҳон ва анбиёи бардурӯз* ҳаст. Дар вазъияти бӯҳронӣ овозаҳо паҳн мешаванд, ки Масеҳ дар ҷои пинҳонӣ мебошад. Ин овозаҳо барои ба даст даровардани онҳое ки омадани Масеҳро самимона ва бо муҳаббат интизоранд, истифода хоҳанд шуд. Бинобар ин Худованд шогирдони Худро огоҳӣ медиҳад, ки ба овозаҳо оиди омадани маҳдуд ва пинҳонии *ӯ* бовар накунад. Ҳатто мӯъҷизакорон наметавонанд на аз Худо бошанд; мӯъҷизаҳо аз чихати пайдоиш шайтонӣ буда наметавонанд. Ба он бадкор қувваи шайтоние дода мешавад, ки имкони мӯъҷиза ба амал оварданро медиҳад (2Тас. 2,9.10).

24,27 Омадани Масеҳ ошкоро хоҳад буд: он ғайриҷашмдошт, дар пеши назари омма, умумичаҳонӣ ва пурчалол хоҳад буд. Монанди *барқ* он дар як лаҳза ва ба ҳама намоён хоҳад буд.

24,28 Ва ҳеҷ кадом вайронии ахлоқӣ аз хашму ғазаб ва довари *ӯ* халосӣ нахоҳад ёфт. “*Ҳар ҷо лошае бошад, каргасон дар он ҷо чамъ мешаванд*”. Лоша ифодакунандаи яҳудияту масеҳияти муртад ва ҳамаи системаҳои чаҳониест, ки бар зидди Худо ва Масеҳи *ӯ* муттаҳид шудаанд. *Каргасон* ифодакунандаи ҷазоҳои илоҳӣ мебошанд, ки бо пайдо шудани Масеҳ фуру мерезанд.

Г. Омадани дубора (24,29–31)

24,29 Дар анҷоми Андӯҳи бузург дар осмон дигаргуниҳои даҳшатовар ба амал меоянд. *Офтоб хира мешавад*, ва азбаски рӯшноии моҳ фақат инъикоси нурҳои офтоб аст, *моҳ* низ *рӯшноии худро намедиҳад*. Ситораҳо аз осмон меафтанд ва сайёраҳо аз мадори худ берун мераванд. Ҳочати гуфтан нест, ки чунин дигаргуниҳои фарогири коинот ба обу ҳаво, мадду ҷазр ва фаслҳои сол дар замин чӣ гуна таъсир мекунад.

Гуфтаҳои Великовский оиди он ки чӣ буда наметавонист, агар чирми осмонӣ ба Замин наздик шуда, онро аз меҳвараш берун мебаровард, тасаввуроти хирае оиди он медиҳад, ки ҳамаи ин чӣ гуна ба амал хоҳад омад:

Дар ин лаҳза замин аз зилзила такони сахте меҳурд. Ҳаво ва об аз рӯи инерсия ҳаракатро давом медоданд; тӯфонҳо заминро рӯфта мебурданд, ва баҳрҳо бар қитъаҳо ҷорӣ мешуданд ва бо худ рег, шагал ва ҳайвоноти баҳрро оварда, ба замин мепартофтанд. Гармӣ зиёд мешуд, кӯҳҳо мегудохтанд, вулканҳо отаи меафканданд, гудоза (лава) аз сӯроҳиҳо ва кафидаҳои замин ҷорӣ шуда, масоҳатҳои азимро фаро мегирифт. Дар ҳамвориҳо банохост кӯҳҳо пайдо шуда, ба сӯи доманаи кӯҳҳои дигар ҳаракат карда, боло баромада, тарқишҳо ва ҷариҳоро ба вуҷуд меоварданд. Кӯлҳо чаппа шуда, ҳолӣ мегардиданд, дарёҳо маҷрои худро дигар мекарданд, қисмҳои калони хушкӣ, бо тамоми сокинонаш, зери об мешуданд. Ҷангалҳо месӯхтанд ё тӯфонҳо ё баҳрҳои пургалаён онҳоро аз замин барканда, шоҳаҳову решаҳоро ба тӯдаҳои азиме ҷамъ меварданд. Баҳрҳо ба биёбонҳо табдил меёфтанд, ва оби онҳо ҷорӣ шуда мерафт.⁴¹

24,30 “Он гоҳ аломати Писари Одам дар осмон намудор хоҳад гардид”. Ба мо гуфта нашудааст, ки ин чӣ гуна аломат хоҳад буд. Ҳангоми омадани якуми Ҷ бар аломате дар осмон буд — ситора. Шояд ин ситораи аҷиб аз омадани дубораи Ҷ низ хабар хоҳад дод. Баъзеҳо фикр мекунанд, ки Писари Одам Худ аломат аст. Ин аломат ҳар гунае ки набошад, ҳангоми пайдо шуданаш он ба ҳама фаҳмо хоҳад буд. Он гоҳ ҳамаи қабिलाҳои рӯи замин навҳа кунанд — бешубҳа, аз боиси он ки онҳо Масехро рад карданд. Аммо асосан қабिलाҳои ин кишвар⁴² навҳа хоҳанд кард — дувоздаҳ сибти Исроил. “Онҳо бар Ман, ки найза задаанд, назар хоҳанд дӯхт, ва мисли он ки барои писари ягона навҳа мекунанд, барои Ҷ навҳа хоҳанд кард, ва мисли он ки барои нахустзода мотам мегиранд, барои Ҷ мотам хоҳанд гирифт” (Зак. 12,10).

Он гоҳ “Писари Одамро бинанд, ки бо қудрат ва ҷалоли азим бар абрҳо меояд”. Чӣ лаҳзаи мӯъҷизанок! Оне ки найза зада шуда ба салиб кашида шуда буд, ҳамчун Худованди ҳаёт ва ҷалол сафед карда мешавад. Исои фурутан ва залил ҳамчун Худи Яхува зохир мешавад. Барраи қурбонишуда ҳамчун шери

пирӯзманд фуруд хоҳад омад. Дуредгари ҳақир аз Носира ҳамчун Шоҳи шоҳон ва Худованди худовандон хоҳад омад. Абрҳои осмон фойтунҳои Ҷ хоҳанд буд. Ҷ дар қудрат ва шукӯҳи подшоҳӣ хоҳад омад — лаҳзае ки офариниш онро ҳазорон сол бесаброна интизор буд.

24,31 Ҳангоме ки Ҷ фуруд меояд, фарриштаҳои Худро ба ақсои замин хоҳад фиристонд, то халқи интихобшудаи худро, Исроилро, ба Фаластин ҷамъ кунад. Аз тамоми гӯшаҳои замин онҳо ҷамъ мешаванд, то ки Масеҳи худро дуруд гӯянд ва аз ҳукмронии пурчалолӣ Ҷ лаззат баранд.

Ғ. Масал дар бораи дарахти анҷир (24,32–35)

24,32 “Акнун аз дарахти анҷир мисол гиред”. Исо боз аз табиат дарси рӯҳонӣ мегирад. Ҳангоме ки шоҳаҳои дарахти анҷир сабз ва нарм мешаванд, медонед, ки тобистон наздик аст. Мо дида будем, ки дарахти анҷир рамзи халқи Исроил аст (21,18–22). Исроил садҳо сол дар хоб буд, аз ҳукумати худ, аз замин, парастиишгоҳ, рӯҳонияти худ – аз ҳамаи нишонаҳои ҳаёти миллӣ маҳрум буд. Халқ дар тамоми замин пахну парешон буд.

Сипас, дар соли 1948, Исроил миллате бо замини худ, ҳукумат, пул, герб (тамға) ва дигар чизҳои худ шуд. Аммо аз чихати рӯҳонӣ халқ ҳанӯз бесамар ва сард аст; он барои Худо самар намеорад. Аммо агар оиди он чун миллат сухан ронем, гуфтан мумкин аст, ки шоҳаҳои он аллакай сабз ва нарм мебошанд.

24,33 “Ҳамчунин шумо чун ҳамаи ин чизҳоро дидед, донед, ки наздик аст, назди дар аст”. Чун миллат пайдо шудани Исроил на танҳо маънои онро дорад, ки саршавии Андӯҳи бузург наздик аст, балки маънои онро низ дорад, ки Худи Худованд наздик аст, назди дар аст!

Агар барои подшоҳӣ омадани Масеҳ ин қадар наздик бошад, пас, боло бурда шудани Калисо чӣ қадар наздик аст? Агар мо аллакай сояи воқеаҳои пеш аз зохиршавии пурчалолӣ Ҷ меомадаро медида бошем, пас, то чӣ

андоза мо ба марҳилаи аввали омадани \bar{U} наздик ҳастем (1Тас. 4,13–18)?

24,34 Баъди ишора ба дарахти анҷир Исо илова намуд: “*Ба ростӣ ба шумо мегӯям: ин насл ҳанӯз аз олам нагузашта, ҳамаи ин чизҳо воқеъ хоҳад шуд*”. “*Ин насл*” наметавонад маънои одамонро дошта бошад, ки ҳангоми дар \bar{r} и замин будани Масеҳ мезистанд; ҳамаи онҳо мурданд, воқеаҳои боби 24-ум бошанд ҳанӯз ба амал наомадаанд. Пас, Худованди мо “*ин насл*” гуфта, чиро дар назар дошт? Ду маънидоди бештар имконпазир ҳаст.

Ф. В. Грант ва дигарон чунин меҳисобанд, ки ин чо чунин фикр ниҳон аст: “Ҳамон насле ки ибтидои ин ҳодисаҳоро мебинад, анҷоми онҳоро низ хоҳад дид”.⁴³ Ҳамон одамоне ки чун миллат пешрафт кардани Исроилро мебинанд (ё ибтидои Андӯҳи бузургро), Худованди худро хоҳанд дид, ки бар абрҳо меояд, то дар замин подшоҳӣ кунад.

Маънидоди дигар чунин аст: “*насл*”-ро бояд ҳамчун “нажд” фаҳмид. Ин тарҷимаи пурра имконпазири калимаи \bar{y} нонӣ аст, ки маънои одамони ба як қавм, як хел тарбия ва ё як оила тааллуқдоштаро мефаҳмонад (Мат. 12,45; 23,35.36). Ҳамин тариқ, Исо огоҳ намуд, ки халқи яҳудӣ зинда мемонад, то иҷроиши ҳамаи ин воқеаҳоро бубинад. Бо вучуди таъкиботи шадид то имрӯз вучуд доштани онҳо мӯъҷизаи таърих аст.

Аммо, ман чунин фикр мекунам, ки боз як маънидоди иловагӣ ҳаст. Дар замони Исо “*ин насл*” халқе буд, ки \bar{U} ро ҳамчун Масеҳи худ қабул кардан намехост. Ба андешаи ман, Исо пешгӯӣ мекард, ки халқи яҳудӣ то омадани дубораи \bar{U} дар ҳолати радкунии \bar{U} боқӣ мемонад. Сипас ҳамаи беитоатӣ набуд карда мешавад, ва танҳо онҳое ки ихтиёрӣ ба ҳукмронии \bar{U} тобеъ мешаванд, нигоҳ дошта мешаванд, то ки ба Подшоҳии Ҳазорсола ворид шаванд.

24,35 Барои таъкид намудани бетағйир будани пешгӯиҳояш Исо илова намуд, ки *осмон ва замин гузарон аст, лекин каломии \bar{U} гузарон нест*. Дар бораи *осмони* гузарон сухан ронда, \bar{U} на Осмонро ки қароргоҳи Худост (2Кӯр. 12,2–4), балки осмони ситора-

ҳо ва атмосфера – гунбази нилгуни осмони болои моро дар назар дошт. Хароб шудани осмону замин дар 2 Петрус 3,10–13 тасвир ёфтааст ва боз дар Ваҳй 20,11 зикр мешавад.

Д. Рӯз ва соаташ маълум нест (24,36–44)

24,36 Оиди *рӯз ва соати* омадани дубораи \bar{U} *ғайр аз Падари Ман, ҳеҷ кас, ҳатто фариштагони осмон ҳам намедонанд*.⁴⁴ Ин огоҳиест бар зидди васвасай муайян намудани вақт ё бовар кардан ба онҳое ки вақтро муайян мекунад. Моро ба ҳайрат намеорад, ки фариштагон инро намедонанд, чунки онҳо офаридаҳои маҳдуд бо дониши маҳдуд мебошанд.

Агарчи одамони дар арафаи бозомадани Масеҳ мезиста *рӯз ва соатро* нахоҳанд донист, ба фикрам, онҳое ки бо пайғамбарӣ шинос ҳастанд, *солро* дониста метавонанд. Масалан, баъди дар парастиишгоҳ насб шудани тасвири бут тақрибан севуним сол хоҳад гузашт (Дон. 9,27; ниг. инчунин Дон. 7,25; 12,7.11; Ваҳй 11,2.3; 12,14; 13,5).

24,37–39 Дар он *рӯзҳо*, чун *дар айёми Нӯҳ*, аксари одамони бепарво хоҳанд буд. Агарчи замони пеш аз тӯфон ниҳоят бадахлоқона буд, ин чо задаи асосӣ на ба он гузошта мешавад. Одамони *мехӯрданд* ва *менӯшиданд*, зан *мегирифтанд* ва ба *шавҳар мерафтанд*; бо суханони дигар, онҳо тарзи зиндагии одатишонро давом медоданд, гӯё ҷовидонӣ зистанӣ буданд. Агарчи онҳоро оиди он чи бояд воқеъ шавад, огоҳӣ дода буданд, онҳо чунон рафтор мекарданд, ки гӯё барои тӯфон дастнорас буданд. Вақте ки тӯфон омад, онҳо омода ва дар ягона ҷои бехатар набуданд. Ҳангоми бозомадани Масеҳ айнан ҳамин тавр мешавад. Танҳо онҳое халосӣ меёбанд, ки дар Масеҳ мебошанд — дар киштии начот.

24,40–41 *Он вақт аз ду нафаре ки дар киштзор ҳастанд, яке барои маҳкумият гирифта* мешавад, дигаре *гузошта* мешавад, то ки ба Подшоҳии Ҳазорсола ворид шавад. *Ду зане ки бо дастос машгуланд* — фавран аз ҳам ҷудо карда мешаванд. Якеро тӯфони ҷазо мебарад, дигаре мемонад, то ки аз баракатҳои подшоҳии Масеҳ баҳравар гардад. (Оятҳои 40 ва 41-ро одатан барои

огоҳӣ додани начотнаёфтагон ба кор мебаранд, ва ба боло бурда шудани Калисо — марҳилаи аввали омадани Масеҳ истинод мекунад, вақте \bar{U} ҳамаи бовардоронро ба осмон мебарад ва ҳамаи нобоваронро барои маҳкумият мегузорад. Агарчи чунин *истифода бурдани* ин порча мумкин аст, аз матн маълум аст, ки *тафсири он* мутааллики ҳамчун Подшоҳ омадани Масеҳ аст.)

24,42–44 Ба сабаби надонистани рӯзу соат одамон бояд *бедор* бошанд. Агар касе донад, ки ба хонааш зада даромада метавонанд, \bar{u} ба ин тайёр мешавад, ҳатто агар вақти аниқашро надонад ҳам. Писари Одам он вақте меояд, ки қисми асосии мардум \bar{U} ро интизор нест. Бинобар ин халки \bar{U} бояд дар интизории шадид бошад.

Е. Масал оиди ғуломи мӯътамад ва бадкирдор (24,45–51)

24,45–47 Дар ин қисми хулосавии боб Худованд Исо нишон медиҳад, ки дар бораи хислати ҳақиқии ғулом аз рӯи рафтори \bar{u} , ки бозгаштани Хоҷаашро медонад, баҳо додан мумкин аст. Ҳамаи ғуломон бояд хӯрокро ба аҳли хонавода дар вақташ диҳанд. Аммо на ҳамаи онҳое ки худро ғуломи Масеҳ меноманд, ҳақиқатан ҳамин гунаанд.

Ғуломи мӯътамад ва доно ҳамонест, ки оиди халки Худо ғамхорӣ мекунад. Ин гуна ғулом сазовори иззату эҳтиром хоҳад буд. Ба \bar{u} кори масъулиятноке дар Подшоҳӣ боварӣ карда мешавад. Хоҷааш *вайро бар тамоми дорони худ таъин хоҳад кард*.

24,48–51 *Ғуломи бадкирдор* ифодакунандаи ба ном бовардор мебошад. Он факт, ки Хоҷааш бояд баргардад, ба рафтори вай таъсир намекунад. Вай *ба задани ғуломони дигар шуруъ мекунад ва бо бадмастон ба хӯрдан ва нӯшидан машғул мешавад*. Ин гуна рафтор нишон медиҳад, ки вай барои Подшоҳӣ тайёр нест. Ҳангоме ки Подшоҳ меояд, \bar{U} вайро чазо хоҳад дод ва *қисматашро бо риёкорон баробар хоҳад кард*, ки он чо одамон гиря мекунад ва дандонҳояшонро ғичиррос мезанонанд.

Дар ин масал оиди бозомадани намоёни Масеҳ ҳамчун Масеҳ-Подшоҳ сухан меравад. Аммо асоси масалро ба боло бурда шудани

Калисо низ нисбат додан мумкин аст. Бисёр касоне ки худро масеҳӣ меноманд, бо душманияшон ба халки Худо ва дӯстияшон бо беҳудоён нишон медиҳанд, ки интизори омадани Масеҳ нестанд. Барои онҳо он на маънои баракат, балки маҳкумиятро хоҳад дошт.

Ё. Масал оиди даҳ бокира (25,1–13)

25,1–5 Суханони аввалини “*дар он замон*” ба ақиб, ба боби 24 раҳнамун сохта, ин масалро аниқ ба замони пеш аз баргаштани Подшоҳ ба замин ва давраи бозгашти \bar{U} мансуб медонад. Исо *Малакути Осмонро ба даҳ бокирае монанд* мекунад, ки *чароғҳои худро бардошта ба пешвози домод берун рафтанд*. *Панҷ нафари онҳо доно буданд...* ва барои чароғҳои худ *равған* захира намуданд; дигарон онро надоштанд. Дар интизории домод ҳама хобиданд.

Панҷ *доно* ифодакунандаи шогирдони ҳақиқии Масеҳ дар замони Андӯҳи бузург мебошанд. Чароғҳо оиди эъторофи бовар дарак медиҳанд, равған бошад одатан рамзи Рӯҳи Пок аст. Бокираҳои *нодон* ифодакунандаи онҳое мебошанд, ки нигоҳ доштани умеди Масеҳро эътироф кардаанд, аммо ҳеч гоҳ бозгашт накарда буданд ва бинобар ин Рӯҳи Покро надоранд. *Домод* — Масеҳ, Подшоҳ аст. Дер мондани \bar{U} рамзи давраи байни ду омадани \bar{U} мебошад. *Хобидани* ҳамаи даҳ бокира далели он аст, ки зоҳиран онҳо фарқе надоштанд.

25,6 Нисфи шаб хабаре садо дод, ки *домод меояд*. Аз боби пештара мо фаҳмидем, ки омадани \bar{U} бо аломатҳои тарсовар пешакӣ маълум карда мешавад.

25,7–9 *Он гоҳ ҳамаи бокираҳо бархоста, чароғҳои худро тайёр карданд* — ҳама тайёр шудан мехостанд. Нодонҳо, ки равғанашон нарасид, аз дигарон хоҳиш мекарданд, ки андаке ба онҳо диҳанд, аммо онҳоро ба назди *фурӯшандагон* фиристоданд. Рад кардани доноён худхоҳона метобад, аммо дар соҳаи рӯҳонӣ ҳеч кас наметавонад Рӯҳро ба дигаре бидиҳад. Албатта, Рӯҳи Покро харидан имкон надорад, аммо Навиштаи Пок тимсоли бадеии харидани начотро бе пул ва бе пардохтани нархи он истифода мебарад.

25,10–12 *Ва ҳангоме ки онҳо барои харидан рафтанд, домод омад.* Нусхаи сурёнии Навиштаи Пок ва Вулгата мегӯянд, ки ӯ бо арӯсаш омад. Ин пурра ба тасвири пайғамбарона мувофиқат мекунад. Худованд Исо аз никоҳ бо арӯси Худ, Калисо, бармегардад (1Тас. 3,13). (Никоҳ дар осмон пас аз боло бурда шудан ба амал меояд, ниг. Ваҳй 19,7; 21,2.9.) Бақияи амине ки аз Андӯҳи бузург гузаштааст, ҳамроҳи ӯ ба базми арӯсӣ ворид мешавад. Базми арӯсӣ тасвири муносиби хурсандӣ ва баракати подшоҳии заминии Масеҳ аст. Бокираҳои доно *бо вай ба тӯйи арӯсӣ даромаданд, ва дар баста шуд.* Барои ва Подшоҳӣ даромада тавонистани боз ягон каси дигар хеле дер шуда буд. Ҳангоме ки *бокираҳои дигар омада*, даромаданӣ шуданд, домод онҳоро инкор карда, гуфт, ки ҳеч гоҳ онҳоро намедонист — далели равшани он ки онҳо ҳеч гоҳ аз олами боло зода нашуда буданд.

25,13 Дарси ибрат аз ин масал, чуноне ки Исо гуфт, чунин аст — *бедор будан*, чунки на рӯз ва на соати омадани ӯ маълум нест. Бовардорон бояд бо дарки он зиндагӣ кунанд, ки Худованд ҳар лаҳза омада метавонад. Оё чароғҳоятон тайёранд ва оё бо равшан пур карда шудаанд?

Ж. Масал оиди талантҳо (25,14–30)

25,14–18 Ин масал низ таълим медиҳад, ки дар лаҳзаи бозгашти Худованд ғуломони мӯътамад ва номӯътамад хоҳанд буд. Ин ҳикоя дар бораи *касест*, ки пеш аз рафтани ба сафари дур *ғуломони худро* чамъ намуда, ба онҳо миқдори гуногуни пулро *супурд*, ба ҳар кадом *алоқадри ҳолаш*. Яке *панҷ талант* гирифт, дигаре *ду талант* ва охири *як талант*. Онҳо мебоист ин пулҳоро тавре кор мефармуданд, ки соҳибашон фоида ба даст орад. Касе ки *панҷ талант* гирифта буд, *панҷ таланти дигар* ба даст овард. Шаҳсе ки *ду талант* гирифта буд, ҳамчунин пулҳояшро дучанд кард. Аммо касе ки *як талант* гирифта буд, рафта чуқури *канд* ва онро *пинҳон кард*.

Дидан душвор нест, ки оғояшон Масеҳ аст, ва сафари дурудароз — давраи байни ду омадан. Се ғулом — исроилиҳое мебошанд,

ки дар давраи Андӯҳи бузург зиндагӣ мекунанд ва барои намояндагии манфиатҳои Худованди ғойб масъул мебошанд. Ба онҳо мувофиқи лаёқатҳояшон масъулиятҳо дода шуда буданд.

25,19–23 *Пас аз муддати дуру дарозе оғои он ғуломон омада, аз онҳо ҳисобот талаб кард.* Ин тасвири омадани дубораи Масеҳ аст. Ду ғуломи аввал сазовори таҳсини комилан якхела гаштанд: “*Офарин, эй ғуломи нек ва мӯътамад! Ту дар чизи андак мӯътамад будӣ, туро бар чизҳои бисёр бигуморам; ба шоди оғои худ шарик шав*”. Санчиши хизмати онҳо на танҳо дар он буд, ки чӣ қадар пул ба даст оварданд, балки то чӣ андоза бо ғайрат меҳнат карданд. Ҳар кадоми онҳо истеъдодҳои худро пурра ба кор бурд ва фоидаи садфоиза ба даст овард. Онҳо ифодакунандагони бовардорони ҳақиқӣ мебошанд, ки мукофоташон ҳаловат бурдан аз баракатҳои подшоҳии Масеҳ хоҳад буд.

25,24–25 Ғуломи сеюм ғайр аз баҳонаҷӯӣ ва таҳқири хоҷааш чизе надошт. Вай хоҷаашро дар он айбдор кард, ки *сахтгир* ва беандеша аст: “*аз ҷое ки накоштаӣ, медаравӣ, ва аз ҷое ки напошидаӣ, чамъ мекунӣ*”. Вай чунин узре пеш меовард, ки аз тарси ӯ *таланти* худро зеро хок кард. Ин ғулом, бешубҳа, нобовар буд; ҳеч ғуломи софдил ба чунин фикрҳо дар бораи хоҷаи худ роҳ намедиҳад.

25,26–27 *Оғоаш* вайро дар он айбдор кард, ки вай бадкор ва *танбал* аст. Чаро вай, дар бораи хоҷаи худ чунин фикр карда, *пули* ӯро барои *фоида* гирифтани *ба саррофон надод*? Дар омади гап, дар ояти 26 хоҷа бо айбдоркуниҳо розӣ намешавад. Аниктараш, ӯ мегӯяд: “Агар ту маро чунин хоҷа ҳисоб мекарда бошӣ, асоси бештаре барои хуб кор фармудани талантат доштӣ. Суханонат туро сафед намекунанд, балки айбдор мекунанд”.

25,28–29 Агар ин одам бо таланти худ боз як талант ба даст меовард, баробари дигарон сазовори таҳсин мешуд. Ба ҷои ин, ҳамаи он чи ӯ нишон дод — чуқури дар замин буд! *Таланти* вайро *гирифта*, ба *касе* доданд, ки *даҳ талант* дошт. Аз пайи ин қонуне меояд, ки дар соҳаи рӯҳонӣ муқаррар шудааст: “*Зеро ҳар кӣ дорад, ба вай дода ва*

афзуда шавад; лекин ҳар кӣ надорад, аз вай он чи низ дорад, гирифта шавад". Барои онҳое ки баҳри ҷалоли Худо судманд будан мехоҳанд, воситаҳо дода мешаванд. Ҳар қадар бештар фаъолият намоянд, ба онҳо имкониятҳои зиёдтари баҳри Ҷ фаъолият намудан дода мешавад. Ва баръакс, он чиро ки истифода намебарем, аз даст медиҳем. Атрофия (аз кор мондани узвҳо) сазои танбалист.

Зикр шудани *саррофон* дар ояти 27 онро дар назар дорад, ки агар чизи доштагиамонро баҳри Худованд истифода бурдан натавонем, бояд онро ба касоне диҳем, ки ба кор бурда метавонанд. Дар ин маврид *саррофон* миссионерон, ҷамъиятҳои Навиштаи Пок, наشريётҳои масеҳӣ, барномаҳои масеҳии радио ва ғайра буда метавонанд. Дар ҷаҳоне ба монанди ҷаҳони мо баҳонае пайдо кардан мумкин нест, ки чаро пул ба гардиш монда нашудааст. Пирсон маслиҳатҳои судманд медиҳад:

*Ҷонҳои бечуръат, ки барои хизмати далерона ва мустақилона ба нафъи Подшоҳӣ ношоёманд, метавонанд ношоёмии худро бо тавоноӣ ва кордоии дигарон, ки бахшоишҳои онҳо ва дороии онҳоро баҳри Худованд ва Калисои Ҷ фойданок мегардонанд, муттаҳид намоянд... Ҷулом пул ва ё дигар бахшоишҳо дорад, ки муфид буда метавонанд, аммо бовари кофӣ надорад, ё дурандешӣ, қувваи амалӣ ва хирадмадиаш камӣ мекунад. — Саррофони Худо метавонанд ба вай роҳи ба Худованд нафъ оварданро нишон диҳанд... Калисо қисман ҳамин тавр ҳаёт ва фаъолият дорад, ки қувваи як узв метавонад ба сустии узви дигар ёри диҳад, ва дар натиҷаи фаъолияти якҷоя хурдтарон ва сусттарон қувваи бештаре хоҳанд дошт.*⁴⁵

25,30 Ҷуломи нобакор аз Подшоҳӣ ронда шуд. Тақдири пур аз ранҷу азоби гуноҳкорон насиби вай гардид. На дуруст ба кор бурда натавонистани таланти худ боиси маҳкумияти вай гардид, балки, аниқтараш, норасоии корҳои нек нишон дод, ки бовари начотдиҳандаро надошт.

3. Подшоҳ халқхоро доварӣ мекунад (25,31–46)

25,31 Ин фасл доварӣ бар халқхоро тасвир мекунад, ки онро бо Курсии доварию Масеҳ ва доварӣ дар назди Тахти бузурги сафед набояд омехта кард.

Курсии доварию Масеҳ — замони азназаргузаронӣ ва мукофотдиҳии бовардорон, баъди боло бурда шудан воқеъ мешавад (Рум. 14,10; 1Қӯр. 3,11–15; 2Қӯр. 5,9.10). Доварӣ дар назди Тахти бузурги сафед дар ҷовидонӣ пас аз Подшоҳии Ҳазорсола ба вуқӯъ мепайвандад. Гуноҳкорони мурда маҳкум гардида, ба кӯли оташин партофта мешаванд (Ваҳй 20,11–15).

Доварӣ бар халқҳо, ё бар ғайрияхудиён (калимаи юнонӣ ҳам ин ва ҳам он маъноро дошта метавонад) дар замин баъди барои подшоҳӣ омадани Масеҳ воқеъ мешавад, ки ин аз ояти 31 аён аст: “*Вақте ки Писари Одам дар ҷалоли Худ бо ҷамаи фариштагони муқаддас меояд...*” Агар ин довариро бо Юил 3 як ҳисобидани мо дуруст бошад, пас, маконаш водии Ехӯшофот берун аз Уршалим аст (Юил 3,2). Халқҳо мувофиқи он ки бо бародарони яҳудии Масеҳ, хангоми Андӯҳи бузург рафтор мекарданд, доварӣ хоҳанд шуд (Юил 3,1.2, 12–14; Мат. 25,31–46).

25,32 Бояд қайд намуд, ки ин ҷо се навъи одамон зикр мешавад: “*гӯсфандон*”, “*бузҳо*” ва “бародарони Масеҳ”. Ду гурӯҳи аввал, ки Масеҳ онҳоро доварӣ мекунад, ғайрияхудиёни дар замони Андӯҳи бузург мезиста мебошанд. Навъи сеюм — бародарони Масеҳ, яҳудиёни ба Ҷ содиқ мебошанд, ки бо вучуди таъкиботи афзудаистода, хангоми Андӯҳи бузург аз Ҷ даст накашиданд.

25,33–40 Подшоҳ *гӯсфандонро ба тарафи рост ва бузҳоро ба тарафи чапи Худ ҷой хоҳад дод*. Сипас Ҷ гӯсфандонро ба Подшоҳии пурчалол, ки аз *ибтидои офариниши олам барои онҳо муҳайё шудааст*, даъват мекунад. Дар асоси чӣ? Чунки онҳо хангоми *гуруснагиаш* ба Ҷ хӯрок доданд; хангоми *ташинагиаш* об доданд; хангоми *ғариб* буданаш қабул карданд; хангоми *бараҳна* буданаш пӯшониданд; хангоми *бемориаш* хабар гирифтанд, ва ба *зиндон* барои дидани Ҷ омаданд. Гӯсфандони росткор ҳатто наме-

донистанд, ки барои \bar{U} замоне ин гуна некӣ карда буданд; хангоми зистани насли онҳо \bar{U} дар замин набуд. Он гоҳ \bar{U} ба онҳо фаҳмонд, ки *ба яке аз бародарони хурдтарини \bar{U} ёрмандӣ карда, онҳо ба \bar{U} ёрмандӣ кардаанд.* Он чи ба яке аз шогирдони \bar{U} карда шудааст, ҳамчун шахсан барои \bar{U} кардашуда мукофотонида мешавад.

25,41–45 Ба бузҳои бадкирдор гуфта шуда буд, ки аз \bar{U} дур шуда, *ба оташи ҷовидоние ки барои иблис ва фариштагони вай муҳайё шудааст,* бираванд, чунки дар “Замони тангии Яъқуб” барои \bar{U} ғамхорӣ накарданд. Вақте ки онҳо узре пеш меоранд, ки ҳеч гоҳ \bar{U} ро надидаанд, \bar{U} хотиррасон мекунад, ки пайравони \bar{U} ро сарфи назар намуда, Худи \bar{U} ро сарфи назар кардаанд.

25,46 Ҳамин тарик, *бузҳо ба азоби ҷовидонӣ хоҳанд рафт,* гӯсфандон бошанд — *ба ҳаёти ҷовидонӣ.* Аммо ин ҷо ду мушкилӣ ба миён меояд. Аввалан, тасаввуроте ҳосил мешавад, ки халқҳо ба таври оммавӣ ё халосӣ меёбанд ё ҳалок мешаванд. Сониян, нақл чунин тасаввуроте медиҳад, ки гӯсфандон ба хоители корҳои неки худ наҷот ёфтаанд, бузҳо бошанд барои ба кори нек тавон надоштан маҳкум шудаанд. Оиди душвории аввал бояд дар хотир дошт, ки Худо бо халқҳо маҳз ҳамин тавр рафтор мекунад. Таърихи Паймони Куҳан пур аз мисолҳои, хангоме халқҳо ба таври оммавӣ барои гуноҳояшон ҷазо дида буданд (Иш. 10,12–19; 47,5–15; Ҳиз. 25,6.7; Ом. 1,3.6.9.11.13; 2,1.4.6; Уб. 10; Зак. 14,1–5). Асосе нест бовар накунем, ки халқҳо дар оянда низ ба қасоси пок гирифта хоҳанд шуд. Ин маънои онро надорад, ки ҳар як намоёндаи ин халқ дар алоҳидагӣ ба натиҷаи ин қасос рӯ ба рӯ хоҳад шуд. Принципиҳои адолати илоҳӣ ҳам дар асоси умумимиллӣ ва ҳам хусусӣ ба кор бурда мешаванд.

Калимаи “этне”, ки дар ин порча “халқҳо” тарҷума шудааст, чун “ғайрияхудиён” низ тарҷума шуда метавонад. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки ин порча довариро бар ғайрияхудиёни алоҳида тасвир менамояд. Агар доварӣ бар халқҳо ё бар шахсони алоҳида ба ҷо оварда шавад, мушкилие ба миён меояд, ки чӣ чуна чунин микдори зиёди

одамон ба ҳузурӣ Худованд дар Фаластин чамъ омада метавонанд. Аз афташ, дурусттараш чунин ҳисобем, ки ба доварӣ намоёндагони халқҳо ё синфҳои ҷудогона чамъ карда мешаванд.

Оиди душвории дуюм бошад ин порчаро нисбати таълимоти оиди наҷот ба василаи корҳои нек истифода бурдан мумкин нест. Шаҳодати ягонаи Навиштаи Пок дар он аст, ки наҷот на ба василаи корҳои нек, балки бо бовар ба даст меояд (Эфс. 2,8.9). Аммо таълимоти Навиштаи Пок онро низ таъкид мекунад, ки бовари ҳақиқӣ корҳои нек ба амал меоварад. Набудани корҳои нек далели он аст, ки шахс ҳеч гоҳ наҷот наёфта буд. Бинобар ин мо бояд ин ҷойро чунин фаҳмем: ғайрияхудиён на барои он наҷот меёбанд, ки ба бақияи амини яҳудиён некӣ кардаанд, балки барои он ки ин некӣ ифодакунандаи муҳаббати онҳо ба Худост.

Се фикри дигарро низ зикр намудан лозим аст. Аввалин: гуфта шудааст, ки Подшоҳӣ барои росткорон аз ибтидои офариниш муҳайё шудааст (ояти 34), дар ҳоле ки дӯзах барои иблис ва фариштагони вай омода карда шудааст (ояти 41). Худо одамонро баракат додан меҷӯяд: Дар ибтидо дӯзах на барои одамон муқаррар шуда буд. Аммо агар одамон ихтиёран аз ҳаёт даст мекашида бошанд, табиист, ки онҳо маргро интиҳоб мекунанд.

Фикри дуюм: Худованд Исо оиди оташи ҷовидонӣ (ҳаммазмун бо доимӣ, ояти 41), азоби ҷовидонӣ (ояти 46) ва ҳаёти ҷовидонӣ (ояти 46) сухан меронд. Оне ки оиди ҳаёти ҷовидонӣ таълим медиҳад, оиди ҷазои ҷовидонӣ низ таълим медиҳад. Азбаски худи ҳамон калимаи “ҷовидонӣ” ҳам барои тасвири ҳаёт ва ҳам барои ҷазо истифода мешавад, якеро эътироф карда, дигареро рад кардан аз рӯи мантиқ нест. Агар калимае ки “ҷовидонӣ” тарҷума шудааст, маънои “доимӣ”-ро надошта бошад, пас дар забони юнонӣ калимае нест, ки ин маъноро ифода кунад. Аммо мо медонем, ки он дар ҳақиқат маънои “доимӣ”-ро дорад, чунки барои тасвири ҷовидонии Худо истифода шудааст (1Тим. 1,17).

Ва ниҳоят, доварӣ бар ғайрияҳудиён ба мо онро хотиррасон мекунад, ки Масеҳ ва халқи Ҷ̄ ягонаанд: ҳар чи ба онҳо дахл дорад, ба Ҷ̄ низ дахл дорад. Мо имконоти зиёде дорем, ки ба дӯстдорони Худо некӣ карда, ба Ҷ̄ некӣ кунем.

XIV. АЗОБ ВА МАРГИ ПОДШОҲ (Б. 26 ва 27)

А. Суиқасд барои куштани Исо (26,1–5)

26,1–2 Бори чорум ва охири дар ин Инчил Худованди мо огоҳ мекунад, ки Ҷ̄ бояд бимирад (16,21; 17,23; 20,18). Хабари Ҷ̄ ба он ишора менамуд, ки вақти мушоракати онҳо дар байни Фисҳ ва ба салиб кашида шудани Ҷ̄ ба охир мерасад: “*Шумо медонед, ки пас аз ду рӯз иди фисҳ аст, ва Писари Одам таслим карда хоҳад шуд, то ки маслуб гардад*“. Дар ин сол Фисҳ маънои аслии худро пайдо мекард. Барраи Фисҳ ниҳоят пайдо шуд ва ба наздикӣ забҳ карда мешавад.

26,3–5 Айнан ҳамон вақте ки Ҷ̄ ин суханонро мегуфт, *саркоҳинон ва китобдонон ва пирони қавм дар ҳавлии саркоҳин, ки Қаёфо ном дошт, чамъ омаданд*, то ки стратегияи худро бияндешанд. Онҳо мехостанд Исоро пинҳонӣ ҳабс намуда бикишанд, аммо дар вақти ид ба ҷо овардани инро оқилона намеҳисобиданд — *мардум* бар зидди қатли Ҷ̄ баромада метавонишанд. Боварнокарданист: роҳбарони динии Исроил маслиҳат мекарданд, ки Масеҳи худро ба қатл расонанд. Онҳо мебоист аввалин шуда Ҷ̄ро эътироф мекарданд ва Подшоҳ эълон менамуданд. Ба ҷои ин онҳо дар сафи пеши душманони Ҷ̄ буданд.

Б. Тадҳини Исо дар Байт-Ҷинӣ (26,6–13)

26,6–7 Ин ходиса дар байни хиёнати коҳинон, тангназарии шогирдон ва ҳилагарии Яҳудо сабукии дилхоҳро медиҳад. *Ҷангоме ки Исо дар Байт-Ҷинӣ дар хонаи Шимъӯни маҳавӣ буд, зане назди Ҷ̄ омад ва бар сари Ҷ̄ зарфи гаҷини равгани атрафшонии гаронбаҳоро рехт*. Гаронбаҳонии қурбонии ин зан умқи вафодорияшро ба Худованд Исо нишон дод, ва дар асл гӯё мегуфт, ки дар

ҷаҳон ҳеч чизе нест, ки барои Ҷ̄ аз ҳад зиёд хуб бошад.

26,8–9 *Шогирдони Ҷ̄*, ва аз ҷумла Яҳудо (Юҳ. 12,4,5), ин амалро *исрофкори*и зиёд ҳисобиданд. Онҳо чунин меҳисобиданд, ки ин пулро *ба мискинон додан* беҳтар мебуд.

26,10–12 Исо фикрронии нодурусти онҳоро ислоҳ намуд. Рафтори зан беҳуда не, балки олиҷаноб буд. Бештар аз ин, он пурра бамаврид буд. Ба мискинон ҳамеша ёрдам додан мумкин аст. Аммо Начоткор танҳо як бор дар таърих барои дафн тадҳин шуда метавонист. Он соат даррасид, ва ягона *зан*, ки фаросати рӯҳонӣ дошт, онро фаҳмид. Ба пешгӯии Худованд оиди маргаш бовар карда, вай, аз афташ, қарор дод: ҳозир ва ё ҳеч гоҳ. Чуноне ки маълум шуд, ҳақ ба ҷониби вай буд. Ба занҳои дигар, ки *пас* аз дафн бадани Ҷ̄ро тадҳин кардани буданд, растохези Ҷ̄ ҳалал расонд (Марқ. 16,1–6).

26,13 Худованд Исо ин рафтори пурмуҳаббати вайро намиранда гардонд: “*Ба ростӣ ба шумо мегӯям: дар тамоми ҷаҳон ҳар ҷо, ки Инчил мавъиза шавад, кори вай низ барои ёдовари*и вай зикр хоҳад ёфт”. Ҷаргуна амали парастии ҳақиқӣ сахнҳои осмониро муаттар мегардонад ва дар хоштири Худованд ҷовидонӣ навишта мешавад.

В. Хиёнати Яҳудо (26,14–16)

26,14–15 *Он гоҳ яке аз он дувоздаҳ* — яке аз шогирдон, ки ҳамроҳи Исо мезист, бо Ҷ̄ роҳ мерафт, мӯъҷизаҳои Ҷ̄ро медид, таълимоти бемонанди Ҷ̄ро мешунид ва ба мӯъҷизаи ҳаёти бегуноҳро медид, — оне ки Исо вайро “касе ки бо ман дӯст буд... ва ӯ нони маро мехӯрд” номида метавонист (Заб. 40,10), — пошнаи худро ба Худованд бардошт. *Яҳудои Исқарют пеши саркоҳинон рафт* ва розӣ шуд, ки дар ивази *сӣ сиккаи нуқра* Устои худро фурушад. Коҳинон — ба шармандагии вай — микдори ҳақиронаи пулро, тақрибан понздаҳ доллар, доданд.

Тазод байни Яҳудо ва зане ки Исоро дар хонаи Шимъӯн тадҳин намуд, ҳайратовар аст. Зан Начотдиҳандаро хеле гиромикадр ва боарзиш меҳисобид, Яҳудо бошад арзиши каме ба ӯ қоилад буд.

26,16 Ҳамин тариқ, оне ки аз Исо ба ғайр аз неқӯй чизи дигар надида буд, равона шуд, то қисми ба \bar{u} дахл доштаи суикасди дахшатоварро тайёр кунад.

Г. Фисхи охирин (26,17–25)

26,17 *Рӯзи аввали иди фатир* буд — вақте ки ҳама гуна хамиртуруш аз хонаи яҳудиён дур карда мешуд. Кадом андешаҳо хуши Худовандро фаро гирифта буданд, ҳангоме ки \bar{U} *шогирдонро* ба Уршалим барои *тайёр* кардани *фисҳ* фиристонд. Ҳар як чузъиёти шом маънои талх хоҳад дошт.

26,18–20 Исо шогирдонро фиристонд, ки шахси номаш зикрнашударо чустучӯ кунанд, то \bar{u} онҳоро ба хонаи барои шом таъиншуда барад. Шояд, ноаникии дастурот барои роҳгум занондани суикасдчиён андешида шуда буд. Ба ҳар ҳол, мо пайҳас менамоем, ки Исо ҳама чизро дар бораи шахсиятҳо, ҷои онҳо ва омодагиашон барои бо \bar{U} ҳамкорӣ кардан медонист. Ба суханони \bar{U} аҳамият диҳед: “Устонд мегӯяд: Вақти Ман наздик аст, ва фисҳро бо шогирдони Худ дар хонаи ту мегузаронам”. \bar{U} марги наздик омадаро ботамкин пешвоз гирифт. \bar{U} шомро бо назокати том ташкил намуд. Чӣ имтиёзе барои ин одами номаълум — барои Фисхи охирин пешниҳод намудани хонаи худ!

26,21–24 Вақте ки ҳама меҳӯрданд, Исо эълони ҳайратоваре кард, ки *яке аз* дувоздаҳ \bar{U} ро *таслим хоҳад кард*. Шогирдон пур аз ғаму андӯҳ ва шубҳа шуданд. Яке паси дигар онҳо мегуфтанд: “Худовандо, оё он манам?” Вақте ки ба ғайр аз Яҳудо ҳама пурсиданд, \bar{U} гуфт, ки ин ҳамонест, ки *бо \bar{U} даст дар табақ меандозад*. Худованд лукмаи нонро гирифта, ба соуси гӯшти ғӯтонда ба Яҳудо дод (Юҳ. 13,26) — аломати махсуси муҳаббат ва хайрхоҳӣ. \bar{U} ба онҳо хотиррасон намуд, ки ҳар он чи бо \bar{U} рӯй хоҳад дод, ногузир аст. Аммо ин чиз хиёнаткорро аз масъулият озод намекард: “*Барои вай беҳтар мебуд, ки таваллуд намеёфт*”. Яҳудо дидаву дониста интиҳоб намуд, ки Начоткорро таслим намояд ва бинобар ин барои рафтораш шахсан ҷавобгар буд.

26,25 Ҳангоме ки Яҳудо, ниҳоят, саволи бемаъно дод, ки оё на вай, Исо ҷавоб дод: “Ҳа”.

Ғ. Аввалин Шоми Худованд (26,26–29)

Аз Юҳанно 13,30 мо мефаҳмем, ки хамин ки Яҳудо лукмаи нонро гирифт, берун баромад, ва шаб буд. Бинобар ин мо метавонем хулоса барорем, ки ҳангоми муқаррар намудани Шом вай ҳозир набуд (агарчи оиди ин масъала ихтилофи назар ҳаст).

26,26 Пас аз он ки Фисхи охирин барпо шуд, Худованд он чиро муқаррар намуд, ки мо Шоми Худованд меномем. Унсурҳои ташкилдиханда — нон ва май — аллақай дар рӯи дастурхон ҳамчун қисми шоми Фисҳ буданд. Исо ба онҳо маънои нав дод. Аввал \bar{U} *нонро гирифта, баракат дод ва пора кард*. Онро *ба шогирдон дода, \bar{U} гуфт*: “*Бигиред ва бихӯред, ки ин бадани Ман аст*”. Азбаски бадани \bar{U} ҳанӯз ба салиб кашида нашуда буд, аён аст, ки \bar{U} нонро — рамзи бадани Худро — истифода бурда, маҷозан сухан меронд.

26,27–28 Худи хамин гуфтаҳо барои *коса* ҳам дуруст аст; зарф барои баён намудани чизи дар дохили он буда истифода шудааст. Дар зарф самари ангур буд, ки дар навбати худ рамзи *Хун аз аҳди ҷадид* буд. Ин паймони бешарти фэйз бо *хуни* поки \bar{U} тасдиқ карда хоҳад шуд, ки барои бисёриҳо баҳри таъмини омурзиши гуноҳҳо рехта мешавад. Хуни \bar{U} кофӣ буд, ки омурзиши ҳамаро таъмин намояд. Аммо ин ҷо хун ба он маъно *барои бисёр касон рехта* мешуд, ки он танҳо гуноҳҳои онҳоеро ки бовар мекунанд, дур карда, таъсирбахш буд.

26,29 Сипас Начоткор ба онҳо хотиррасон намуд, ки *минбаъд аз ин шираи ангур* нахоҳад *нӯшид, то ҳамон рӯзе* ки ба замин барои подшоҳӣ кардан бармегардад. Он гоҳ май маънои нав хоҳад дошт: он аз хурсандӣ ва баракати *Малакути Падари \bar{U}* дарак хоҳад дод.

Аксар вақт саволе пайдо мешавад: барои Шоми Худованд чиро истифода барем — нони хамиртурушдор ё бе хамиртуруш, майи чӯшида ё начӯшида? Фақат андаке шубҳа ҳаст, ки Худованд нони беҳамиртуруш ва

маи чӯшидаро ба кор бурд (он замон ҳама гуна оби ангур чӯшида буд). Онҳое ки “нони хамиртурушдор ба рамз мувофиқат намекунад” мегӯянд (хамиртуруш одатан тимсоли гуноҳ аст), бояд фаҳманд, ки худӣ хамин чиз барои май низ дуруст аст. Ин бадбахтист, вақте мо то дараҷае машғули унсурҳои ташкилдиханда ҳастем, ки тавони дидани Худӣ Худовандро надорем. Павлус ба он диққати махсус медиҳад, ки на худӣ нон, балки маъноӣ рӯҳонии он муҳим аст. “Фисҳи мо, Масеҳ, барои мо забҳ шудааст. Бинобар ин идро на бо хамиртуруши кӯҳна, хамиртуруши шарорат ва макр, балки бо фатири покӣ ва ростӣ ба ҷо хоҳем овард” (1Кӯр. 5,7.8). На хамиртуруш дар *нон*, балки хамиртуруш дар *ҳаёти* мо аҳамият дорад!

Д. Шогирдони худбонавар (26,30–35)

26,30 Баъди Шоми Худованд гурӯҳи хурд сурудеро хонд, ки эҳтимол, аз Забур 112–117 гирифта шуда буд — “Халели Бузург”. Сипас онҳо аз Уршалим баромада, аз Қидрӯн гузаштанд ва аз нишебии ғарбии кӯҳи Зайтун ба боғи Чатсамонӣ баромаданд.

26,31 Дар давоми хизматгузории заминии Худ Худованд Исо софдилона дар бораи роҳи дар пеш истода огоҳӣ медод. Акнун бошад \bar{U} ба онҳо гуфт, ки *имшаб* ҳамаи онҳо \bar{U} ро тарк хоҳанд кард. Ҳангоме ки онҳо шиддати тӯфони саршударо мебинанд, ба ҳарос хоҳанд афтид. Барои халос кардани ҳаёти худ онҳо Устодро тарк хоҳанд кард. Пешгӯии Закарё иҷро хоҳад гардид: “Чӯпонро мезанам, ва гӯсфандони рама пароканда хоҳанд шуд” (Зак. 13,7).

26,32 Аммо \bar{U} онҳоро бе умед намемонад. Агарчи онҳо аз ҳамроҳи \bar{U} будан шарм хоҳанд дошт, \bar{U} онҳоро ҳеҷ гоҳ тарк намекунад. Баъди аз мурдагон бархостани Худ \bar{U} бо онҳо дар *Чалил* хоҳад вохӯрд. Дӯсти Аҷиб, ки ҳеҷ гоҳ тарк намекунад!

26,33–34 Петрус зуд сухани Худовандро бурида, гуфт, ки агарчи дигарон метавонанд \bar{U} ро тарк кунанд, вай *ҳаргиз* ин корро намекунад. Исо “ҳаргиз”-ро ба “*ҳамин шаб... се бор*” иваз намуд. Пеш аз он ки хурӯс бонг занад, ин шогирди пурҳарорат се бор аз Устои худ даст мекашад.

26,35 Вафодории худро ҳимоя намуда, *Петрус* таъкид мекард, ки бехтараш ҳамроҳи Масеҳ *мемурад*, аммо \bar{U} ро *инкор* намекунад. Ҳамаи шогирдон хамин чизро мегуфтанд. Онҳо самимӣ буданд, вале онҳо дилҳои худашонро намедонистанд.

Е. Ҳолати назъ дар боғи Чатсамонӣ (26,36–46)

Ҳеҷ кас наметавонад бе дарки он ки дар замини пок роҳ меравад, ба тасвири боғи Чатсамонӣ пардозад. Ҳар касе ки ин оятҳоро тафсир кардани мешавад, тарси боэҳтиромона ва худдориро эҳсос менамояд. Чуноне ки Гай Кинг навишта буд, “Хусусияти олиҷаноби ҳодисаҳои дар ин ҷо рухдода водор месозад битарсем, ки баноҳост бо расидани даст ба он осебе нарасонем”.

26,36–38 Ба *Чатсамонӣ* (маънояш “чалаки зайтун” ё “чархушти зайтун”) даромада, *Исо ба шогирдон*, ба ҳашт нафар аз ёздаҳ, фармуд, ки *бинишинанд* ва \bar{U} ро интизор шаванд, сипас *Петрус ва ҳар ду писари Забдойро* бо худ гирифта ба дарунтари боғ рафт. Оё аз ин хулоса баровардан мумкин аст, ки шогирдони гуногун лаёқатҳои гуногуни ба Начоткор дар ҳолати назъаш ҳамдардӣ кардан доранд?

\bar{U} *хеле маҳзун ва дилтанг шуд*. \bar{U} рӯйрост ба Петрус, Яъқуб ва Юҳанно иқрор шуд, ки *ҷони \bar{U} ба дараҷаи марговар маҳзун шудааст*. Бешубҳа ин тағйироти ногаҳонии ҷони поки \bar{U} буд, чунки \bar{U} пешакӣ пай бурд, ки барои гуноҳ баҳри мо қурбонӣ мешавад. Мо, гуноҳкорон, ба худ тасаввур ҳам карда наметавонем, ки барои \bar{U} , Бегуноҳ, баҳри мо ба гуноҳ табдил ёфтанд чӣ маъно дошт (2Кӯр. 5,21).

26,39 Ҳайратовар нест, ки \bar{U} ин се нафарро гузошта, ба боғ *каме пештар* рафт. Дигар касе наметавонист азоби \bar{U} ро бо ҳам бинад ё бо дуои \bar{U} дуо гӯяд: “*Эй Падари Ман! Агар мумкин бошад, ин коса аз Ман бигзарад; лекин на бо хоҳиши Ман, балки бо иродаи Ту*”.

Суханони \bar{U} ро дар Юҳанно 12,27.28 ба ёд меорем, то гумон накунем, ки ин дуо зиддият кардан ё хоҳиши баргаштанро ифода мекунад: “Алҳол ҷони ман дар изтироб аст; чӣ

бигӯям? Эй Падар! Маро аз ин соат раҳо намо! Аммо маҳз барои ҳамин соат Ман омадаам. Эй Падар! Исми Худро ҷалол деҳ”. Яъне “*ин коса аз Ман бигзарад*” гуфта, ӯ халосӣ аз салибро талаб намекард. ӯ ба ҷаҳон маҳз барои ҳамин омад!

Дуои ӯ риторикӣ буд, яъне он ҷавоб талаб намекард, балки барои дарси ибрат додан гуфта шуда буд. Дигар хел карда гӯем, Исо мегуфт: “Падари Ман! Агар ягон роҳи дигаре, ғайр аз роҳи Ман ба салиб, барои начот ёфтани ин гуноҳкорони беҳудо мавҷуд бошад, онро ҳозир ошкор намо! Аммо бо вучуди ин Ман меҳоҳам, то Ту бидонӣ: Ман ҳеч чизеро, ки хилофи иродаи Туст, намеҳоҳам”.

Ҷавоб чӣ гуна буд? Ҳеч гуна ҷавоб набуд. Осмонҳо хомӯш буданд. Аз ин хомӯшӣ мо медонем: Худо барои сафед кардани гуноҳкорони айбдор роҳи дигаре надошт, магар ин ки Начотдихандаи беғуноҳ ҳамчун Иваскунандаи мо бимирад.

26,40–41 Ба назди шогирдон баргашта, ӯ онҳоро хуфта ёфт. *Рӯҳи онҳо бардам буд, лекин ҷисм нотаваон.* Агар мо дар бораи ҳаёти дуогӯёнаи худ фикр кунем, ба маҳкум кардани онҳо ҷуръат намекунем. Мо аз дуо гуфтан дида беҳтар меҳобем; ҳангоме ки фикрҳои мо бояд бедор бошанд, онҳо парешонанд. Худовандро бисёр лозим меояд, ки ба мо, чун ба Петрус, бигӯяд: “*Оё натаваонистед соате бо Ман бедор бошед? Бедор бошед ва дуо гӯед, то ба озмоиш дучор нашавед*”.

26,42 ӯ бори дигар рафта дуо кард, ва итлоати Худро ба иродаи Падар изҳор намуд. ӯ омодааст, то косаи азоб ва маргро то охир бинӯшад.

ӯ ноилоч дар ҳаёти дуогӯёнаи Худ танҳо буд. ӯ ба шогирдон дуо гуфтанро ёд меод, ва ӯ дар назди онҳо дуо мегуфт, аммо ӯ ҳеч гоҳ *ҳамроҳи* онҳо дуо намегуфт. Бинобар беҳамтоии Шахсият ва хизмати ӯ иштироки дигарон дар ҳаёти дуогӯёнаи ӯ имкон надошт.

26,43–45 Ҳангоме ки ӯ бори дуюм ба назди шогирдон омад, *онҳо боз хуфта* буданд. Инчунин бори сеюм: ӯ дуо гуфт, онҳо хоб буданд. Ана ҳамон вақт ӯ ба онҳо

гуфт: “*Шумо ҳанӯз меҳобед ва истироҳат мекунед? Инак соат расидааст, ва Писари Одам ба даст гуноҳкорон таслим карда мешавад*”.

26,46 Имконияти бо ӯ бедор будан, ҳангоме ки ӯ бедор буд, аз даст рафта буд. Аллакай қадамҳои хиёнаткор шунида мешуданд. Исо гуфт: “*Бархезед, биравем*” — на ба ақиб, балки ба пешвози душман.

Пеш аз он ки мо боғро тарк кунем, биёед бозмеистем, то гирия талхи ӯро бишнавам, амикии андӯҳи ӯро ҳис кунем ва аз самими дил ба ӯ ташаккур гӯем.

Ё. Исо дар Ҷатсамонӣ таслим ва ҳабс карда шуд (26,47–56)

Аз тарафи яке аз офаридаҳои таслим карда шудани Начоткор ҳодисаи ғайриоддии ҳайратовартарини таърих аст. Агар вайронии инсон намебуд, мо саргаранг шуда, фаҳмонида наметавонистем, ки чӣ боиси хиёнати нобахшидани Яҳудо гардид.

26,47 Ҳангоме ки Исо ҳанӯз бо ёздаҳ нафар *сухан мегуфт*, Яҳудо бо гурӯҳе ки бо *шамшеру* калтакҳо мусаллаҳ буд, омад. Албатта, силоҳ дар нақшаи Яҳудо набуд, вай ҳеч гоҳ муқобилат нишон додан ва Худро дифоъ кардани Начоткорро надида буд. Шояд, силоҳ ифодакунандаи қарори қатъии саркоҳинон ва пирон буд, ки Исоро дастгир кунанд ва ба ӯ имконе барои гурехтан надиханд.

26,48 Яҳудо мебоист бӯсаро ҳамчун нишонаи ёрӣ барои тӯда истифода мебуд, то ки Исоро аз шогирдонаш фарқ кунанд. Рамзи умумии муҳаббат мебоист то ба чунин дараҷаи пасти истифода таҳриф мешуд.

26,49 Ба Исо наздик шуда, Яҳудо гуфт: “*Ассалом, эй Устод!* — сипас ӯро бӯсид. Дар ин ҷо ду калимаи гуногун, ки маънои бӯсаро доранд, истифода шудаанд. Якумаш, дар ояти 48, калимаи маъмулӣ, ки маънояш бӯса аст. Аммо дар ояти 49 калимаи кавитаре истифода шудааст, ки маънои бӯсаи такрорӣ ё намоишкоронаро дорад.

26,50 Исо оромона, бо борикбинии ҳайратовар пурсид: “*Эй рафиқ! Барои чӣ омадӣ?*” Бешубҳа, ин савол ба сари Яҳудо гӯё оби ҷӯш рехт, аммо акнун ҳодисаҳо зуд

ба вукӯъ мепайвастанд. Тӯда мудохила намуда, Исоро фавран дастгир кард.

26,51 Яке аз шогирдон — аз Юҳанно 18,10 мо медонем, ки ин Петрус буд — *шамшери худро аз гилоф кашид ва ба гуломи саркоҳин зада, гӯши вайро бурида партофт*. Аз эҳтимол дур аст, ки Петрус гӯшро ба нишон гирифта бошад, вай зарбаи марговар заданӣ буд. Ҳам мақсади вай ва ҳам ақидаи вай оиди пешбинии Худо бад ва раҳмангез буд.

26,52 Бузургии ахлокии Худованд Исо дар ин чо низ бо нури равшани худ рӯшноӣ мебахшад. Аввал \bar{U} Петрусро сарзаниш намуд: “*Шамшери худро гилоф кун, зеро ҳар кӣ шамшер кашад, ба шамшер кушта шавад*”. Дар Подшоҳии Масеҳ ғалабаро бо воситаҳои ҷисмонӣ ба даст намеоранд. Дар муборизаи рӯҳонӣ ба қувваи силоҳ даст задан — ба бало гирифтор шудан аст. Бигузор душманони Подшоҳӣ шамшерро ба кор баранд, онҳо ба мағлубияти ниҳой дучор хоҳанд шуд. Ҷанговари Масеҳ бошад ба дуо, ба Каломи Худо ва қувваи ҳаёти пур аз Рӯҳ рӯ меоварад.

Аз Луқои табиб мо медонем, ки Исо гӯши Малхро — шахси осебдида ҳамин ном дошт — шифо дод (Лук. 22,51; Юҳ. 18,10). Магар ин зухуроти ачиби раҳмдилӣ нест? \bar{U} онҳоеро, ки ба \bar{U} нафрат доштанд, дӯст медошт, ва ба онҳое ки \bar{U} ро аз ҳаёт маҳрум карданӣ буданд, меҳрубонӣ нишон медод.

26,53–54 Агар Исо ба ин тӯда муқобилат карданӣ мешуд, \bar{U} бо шамшери ночизи Петрус маҳдуд намешуд. \bar{U} метавонист ҳамон замон талаб кунад, ва барои \bar{U} *зиёда аз дувоздаҳ фавҷ фариштагон* (аз 36 то 72 ҳазор) фиристода мешуданд. Аммо ин кор нақшаи Худоро барҳам мезад. Пешгӯии Навиштаҳо оиди хиёнат ба \bar{U} , азобҳо, ба салиб кашида шудан ва растохези \bar{U} бояд иҷро мешуд.

26,55 Сипас Исо ба тӯда ёдрас намуд, ки барои дастгир намудани \bar{U} бо силоҳ *баромадан* бемаъно буд. Ҳеч гоҳ касе надида буд, ки \bar{U} ба зӯроварӣ муқобилат карда бошад, ё дар ғоратгарӣ ҳамдаст бошад. Аниқтараш, \bar{U} Устои ором буд, ки *ҳар рӯз дар маъбад* менишаст. Онҳо ба осонӣ дар он

чо \bar{U} ро дастгир карда метавонистанд, аммо накарданд. Барои чӣ акнун бо *шамшери таёқҳо* омадаанд? Мулоим карда гӯем, рафтори онҳо оқилона набуд.

26,56 Ба ҳамаи ин нигоҳ накарда, Начоткор дарк менамуд, ки бадии инсон танҳо дар мувофиқат бо нақшаи Худо муваффақ мешавад. “*Лекин ин ҳама шуд, то ки навиштаҳои анбиё ба амал ояд*”. Шогирдон фаҳмиданд, ки Устои онҳо аллақай халос намешавад, ва ҳамаашон \bar{U} ро *воғузошта* ҳаросон *гурехтанд*. Агар буздилии онҳо нобахшиданӣ бошад, пас, тарсидани мо боз ҳам бештар нобахшиданист. Онҳо ҳанӯз аз Рӯҳи Пок пур нашуда буданд, мо бошем онро дорем.

Ж. Исо дар назди Қаёфо (26,57–68)

26,57 Худованд Исо ду бор доварӣ карда шуд: довари динӣ дар назди роҳбарони яҳудӣ ва довари шахрвандӣ дар назди ҳокимияти румӣ. Муқоисаи гуфтаҳои ҳар чор Инчил нишон медиҳад, ки ҳар як доварӣ дар се марҳила мегузашт. Навиштаҳои Юҳанно нишон медиҳанд, ки дар аввал Исоро ба назди Ҳонон, хусури Қаёфо, оварданд. Тасвири Матто аз марҳилаи дуум сар мешавад — дар хонаи *саркоҳин Қаёфо*. Он чо синедрион (шӯрои пирон) *чамъ омада* буд. Одатан ба айбдоршавандагон имкон дода мешуд, ки барои ҷимоя омода шаванд. Аммо роҳбарони беандешаи динӣ шитобкорона Исоро аз банд ва довари одилона маҳрум карданд (ниг. Иш. 53,8).

Худи ҳамин шаб фарисиён, саддуқиён, *китобдонон ва пирон*, ки синедрионро ташкил медоданд, беэҳтиромии пурраи худро ба конунҳое ки бояд мувофиқи онҳо рафтор менамуданд, нишон доданд. Онҳо ҳақ надоштанд, ки шабона ё ҳангоми ягон иди яҳудӣ *чамъ* шаванд. Ба онҳо барои баёноти бардурӯғ бо ришва харидани шохидон низ мамнӯъ буд. Ҳукми қатлро пеш аз гузаштани шаби дигаре иҷро намудан мумкин набуд. Ва агар онҳо дар Толори сангҳои тарошида дар худуди парастигарӣ *чамъ* нашуда бошанд, қарори онҳо ҳукми конунро надошт. Барои зудтар аз Исо халос шудан ҳайати роҳбарияти яҳудӣ шарм на-

дошта, то дараҷаи вайрон кардани қонунҳои худашон паст фаромаданд.

26,58 Қаёфо довари раисикунанда буд. Синедрион, аз афташ, ҳам вазифаи ҳакамон, ва ҳам вазифаи айбдоркунандагонро иҷро мекард — якҷоягии ғайриоддӣ, агар мулоим карда гӯем. Исо айбдоршаванда буд. Петрус бошад аз масофаи беҳатар мушоҳида мекард: *вай бо хизматгорон нишаст, то анҷоми корро бубинад.*

26,59–61 Ёфтани *шаҳодати бардурӯғ бар зидди Исо* барои роҳбарони яҳудӣ душвор буд. Онҳо ба муваффақияти бештаре ноил мешуданд, агар вазифаи аввалиндараҷаи худро дар мувофиқи юридикӣ адо намуда, далелҳои бегуноҳии ӯро меҷустанд. Ниҳоят, *ду шоҳиди дурӯғгӯй* суханони таҳрифшудаи Исоро пешниҳод карданд: “Ин маъбадро вайрон кунед, ва дар се рӯз Ман онро барпо хоҳам кард” (Юҳ. 2,19–21). Мувофиқи гуфтаҳои онҳо, ӯ таҳдид мекард, ки *маъбади* Уршалимро *вайрон* мекунад, ва сипас аз нав месозад. Аммо дар асл ӯ марги Худ ва сипас зинда шудани Худро пешгӯӣ карда буд. Акнун яҳудиён пешгӯии ӯро ҳамчун далел барои қатли ӯ истифода мебарданд.

26,62–63 Ҳангоми ҳамаи ин айбдоркуниҳо Худованд Исо ҳеҷ чиз намегуфт: “Мисли баррае ки назди пашмтарошонаш безабон аст, ӯ ҳамчунон даҳони Худро воз накард” (Иш. 53,7). Саркоҳин аз хомӯшии ӯ хашмгин шуда, ба ӯ фишор меовард, то ҷавобе диҳад. Наҷоткор бошад аз ҷавоб додан худдорӣ мекард. Он гоҳ саркоҳин *ба ӯ гуфт*: “*Туро ба Худои Зинда қасам медиҳам, ба мо бигӯ, ки оё Ту Масеҳ, Писари Худо ҳастӣ?*” Шариати Мусо талаб мекард, ки агар коҳин яҳудиро қасам диҳад, вай бояд ҷавоб диҳад (Иб. 5,1).

26,64 Азбаски Исо яҳудии итоаткоре буд, ки шариатро риоя мекард, ҷавоб дод: “*Ту гуфтӣ*”. Сипас ӯ Масеҳ ва Худро будани Худро боз ҳам қатъитар тасдиқ намуд: “*Аммо Ман ба шумо мегӯям: пас аз ин Писари Одамро хоҳед дид, ки ба ямини Қудрат нишаста, бар абрҳои осмон меояд*”. Дар асл ӯ чунин мегуфт: “Ман Масеҳ, Писари Худо ҳастам, чуноне ки ту гуфтӣ. Ҳозир чалоли Ман дар ҷисми одамӣ

ниҳонест; Ман тамоман чун одамони дигар менамоям. Шумо Маро дар рӯзҳои залилиам дида истодаед. Аммо рӯзе фаро мерасад, ки шумо, яҳудиён, Маро чун Чалолёфта, ки аз ҳама ҷиҳат баробари Худост, дар ямини ӯ бар абрҳои осмон меомада хоҳед дид”.

Дар ояти 64 ҷонишини “вай” ба Қаёфо дахл дорад. “Шумо” ба он исроилиёне дахл дорад, ки дар вақти зуҳури пурчалолӣ Масеҳ зиндагӣ хоҳанд кард ва возеҳан хоҳанд дид, ки ӯ Писари Худост.

Ленски менависад: “Баъзан мегӯянд, ки Исо ҳеҷ гоҳ Худро Писари Худо наномидааст. Дар ин ҷо (ояти 64) ӯ *қасам меҳӯрад*, ки ӯ маҳз Писари Худо аст”.⁴⁶

26,65–66 Саволи Қаёфо ба ҳадаф расид. Исо ба пайғамбарии Дониёл оиди Масеҳ ишора намуд: “Дар рӯзҳои шаб ман дидам, ва инак мисли Писари одам бо абрҳои осмон меомад, ва то Атиқулайём расид, ва ба ҳузурӣ ӯ наздик оварданд” (Дон. 7,13). Аксуламали саркоҳин нишон медиҳад, ки вай изҳороти Исоро оиди бо Худо баробар буданаш фаҳмид (ниг. Юҳ. 5,18). Вай *ҷомаи* саркоҳинии худро ҳамчун нишонаи қуфр гуфтани шоҳид *дарронд*. Нутқи пурэхсоси вай, ки ба шӯрои пирон равона шуда буд, дар назар дошт, ки Исо айбдор аст. Ҳангоме ба шӯро оиди ҳукм савол дода шуд, ҷавоб чунин буд: “*Сазовори марг аст*”.

26,67–68 Марҳилаи дуҷуми доварӣ бо он анҷомид, ки ҳуқуқшиносон Айбдоршавандаро мезаданд ва ба рӯйш туф мекарданд, ва баъд бо тамасхур аз ӯ талаб мекарданд, ки қуввати Худро чун *Масеҳ* нишон дода, озордиҳандагони Худро шиносад. Ҳамаи ин воқеаҳо на танҳо ғайриқонунӣ, балки нангин низ буданд.

3. Петрус Исоро инкор менамояд ва зор-зор гиря мекунад (26,69–75)

26,69–72 Акнун барои Петрус лаҳзаи ғамангезтарин фаро расид. Ҳангоме ки ӯ *дар берун, дар рӯи ҳавлӣ нишаста буд*, ҷавонзане аз наздаш гузашта ӯро айбдор намуд, ки ӯ бо Исо шарик буд. Радкунии ӯ фаврӣ ва қатъӣ буд: “*Намедонам, ки ту чӣ мегӯӣ*”. Вай ба сӯи *дарвоза* рафт, шояд, барои он ки ӯро боз набинанд. Аммо он ҷо духтари *дигаре* дар

назди ҳама ўро ҳамчун ҳамроҳи *Исои Носирӣ* шинохт. Ин дафъа ӯ қасам хӯрд, ки *Он Одамро* намешиносад. *Он Одам* Устоди ӯ буд.

26,73–74 *Пас аз муддате* якчанд касе ки он чо истода буданд, омада гуфтанд: “*Дар ҳақиқат ту низ яке аз онҳо мебошӣ, зеро ки лаҳҷаи ту ба ин шаҳодат медиҳад*”. Радкунии оддӣ акнун кифоя набуд; ин дафъа ӯ инро бо савганду қасам тасдиқ намуд: “*Он одамро намешиносам*”. Ва баногоҳ, гӯё ба ин лаҳза интизор буда, *хурӯс бонг зад*.

26,75 Садои шинос на танҳо хомӯшии пагоҳиро, балки дили Петрусро низ сӯроҳ намуд. Шогирди ҳавобаланд суханони Худовандро ба хотир овард, ва *берун рафта, зор-зор гирифт*.

Чунин менамояд, ки дар Инчилҳо оиди микдор ва вақти радкуниҳо зиддияте ҳаст. Дар Матто, Луқо ва Юҳанно навишта шудааст, ки Исо гуфт: “Пеш аз он ки хурӯс бонг занад, Маро се бор инкор хоҳӣ кард” (Мат. 26,34; инчунин ниг. Лук. 22,34; Юҳ. 13,38). Дар Марқӯс пешгӯӣ чунин аст: “Пеш аз он ки хурӯс ду бор бонг занад, Маро се бор инкор хоҳӣ кард” (Марқ. 14,30).

Эҳтимол, на як хурӯс бонг зада буд: яке шабона ва дигаре субҳидам. Ҳамчунин имкон дорад, ки Инчилҳо шаш радкунии гуногуни Петрусро навиштаанд. Вай Масеҳро рад кард:

1. дар назди чавонзан (Мат. 26,69.70; Марқ. 14,66-68);
2. дар назди чавонзани дигар (Мат. 26,71.72; Марқ. 14,69.70);
3. дар назди тӯдаи дар наздики истода (Мат. 26,73.74; Марқ. 14,70.71);
4. одаме (Лук. 22,58);
5. шахси дигар (Лук. 22,59.60);
6. хизматгори саркоҳин (Юҳ. 18,26.27).

Мо чунин меҳисобем, ки ин шахс монанди шахсони дигар нест, зеро вай чунин гуфт: “Магар ман туро дар боғ бо ӯ надидам?” Дар бораи дигарон навишта нашудааст, ки чунин гуфта бошанд.

И. Доварии пагоҳӣ дар назди шӯрои пирон (27,1.2)

27,1–2 Марҳилаи сеюми доварӣ пагоҳӣ дар назди шӯрои пирон шуда гузашт. Агар айбдоршаванда сафед карда нашуда бошад, ҳеч гуна парвандаро дар ҳамон рӯз ба анҷом расонидан мумкин набуд. Дар назар дошта мешуд, ки пеш аз эълони ҳукм бояд як шаб гузарад, “то ки барои омадани ҳиссиёти раҳмдилӣ вақте бошад”. Дар ҳолати додашуда чунин менамояд, ки роҳбарони динӣ мекӯшиданд, ки ҳама гуна ҳиссиёти раҳмдилро хомӯш кунанд. Аммо азбаски доварихои шабона аз рӯи қоида набуданд, онҳо иҷлосияи пагоҳиро даъват намуданд, то ба ҳукми баровардашон ҳукми қонунро диҳанд.

Мувофиқи қонуни румӣ роҳбарони динии яҳудӣ ҳукуки иҷро намудани ҳукми қатро надоштанд. Барои ҳамин мо ҳоло мебинем, ки онҳо шитоб мекарданд, то Исоро ба ҳузури ҳокими румӣ *Понтиус Пилотус*, баранд. Агарчи онҳо аз ҳама чизи румӣ нафрат доштанд, ҳозир ба онҳо даркор буд, ки ин ҳокимиятро “истифода баранд”, то ки нафрати боз ҳам бештарро қонеъ намоянд. Зиддият бо Масеҳ ашаддитарин душманонро бо ҳам муттаҳид намуд.

Й. Пушаймони Яҳудо ва марги ӯ (27,3–10)

27,3–4 *Таслим кардани хуни беғуноҳро* дарк намуда, *Яҳудо* пулро ба *саркоҳинон* ва *пирон* бозгардонд. Ин суиқасдчиёни маккор, ки якчанд соат пеш бо майли тамом ҳамкорӣ мекарданд, минбаъд дар ин қор ягон хел иштироке доштан нахостанд. Яке аз муқофотҳои хиёнат ҳамин аст. *Яҳудо пушаймон шуд*, аммо тавбаи вай боиси начот нагардид, зеро он писанди Худо набуд. Агарчи Яҳудо барои натиҷаҳое ки чинояти вай ба сари худаш овард, афсӯс меҳӯрд, ӯ боз ҳам Масеҳро ҳамчун Худованд ва Начотқор эътироф кардан намехост.

27,5 Яҳудо бо ноумедӣ *сиккаҳои нуқраро дар мағбад*, ки ба он чо танҳо қоҳинон ҳукуки даромадан доштанд, *партофт*, сипас баромада рафт ва худкушӣ кард. Ин нақдро бо Аъмол 1,18 муқоиса карда, мо хулоса

мебарорем, ки вай худро ба дарахт овехт, ресмон ё шоха вазни ўро бардошта натавонист, бадани вай афтид, шикамаш кафид ва рӯдаҳояш берун рехт.

27,6 Саркоҳинони беҳад “рӯҳонӣ”, ки ин пулҳоро ба сабаби *хунбаҳо* буданаш ба *ҳазинаи маъбад* нагузоштанд, худашон дар он айбдор буданд, ки барои ба онҳо таслим намудани Масеҳ пул доданд. Аммо онҳо нисбати ин бепарво буданд. Чуноне ки Худованд Исо гуфт, онҳо беруни зарфро пок карданд, аммо дохили он пур аз фиреб, хиёнат ва куштор буд.

27,7–10 Онҳо ин пулро барои харидани *киштзори кулолгар* истифода бурданд, ки дар он ҷо мебоист ғарибони нопоки ғайри-яхуди ро дафн мекарданд, ва ба гӯшаи хотирашон намеомад, ки чӣ қадар ўрдуҳои ғайрияхудӣ замини онҳоро пур карда, кӯчаҳояшонро ба чӯйҳои хун табдил хоҳанд дод. Аз он дам ин замин барои халқи гуноҳкор *Мазрааи хун* гардид.

Саркоҳинон беихтиёр пешгӯии Закарёро оиди он ки музди коре барои харид аз кулолгар истифода хоҳад шуд, иҷро намуданд (Зак. 11,12.13). Ҳайратовар аст, ки ин порчаро аз Закарё ба таври дигар низ мехонанд: “ҳазина” барои “кулолгар”.

Коҳинон шубҳа доштанд, ки оё хунбаҳоро ба ҳазина гузоштан мумкин аст ё не, бинобар ин онҳо пайгамбарии дигар хониширо иҷро намуданд ва онро ба кулолгар дар ивази замин доданд. (аз Қайдҳои ҳаррӯзаи Чамъияти Навиштаи Пок)

Матто ин пешгӯиро ба Ирмиё мансуб медонад, дар ҳоле ки он яқинан аз китоби Закарё бармеояд. Аз афташ, ў ин иқтибосро барои он ба Ирмиё нисбат дод, ки ин пайгамбар дар аввали тӯмори китоби пайгамбарон, мувофиқи тартиби қадимии маҳфуз дар дастнависҳои бисёри яҳудӣ ва аз рӯи анъанайи талмудӣ маълум меистод. Ин гуна амалия дар Луқа 24,44 ҷой дорад, ки он ҷо китоби Забур ба тамоми қисми сеюми қонуни яҳудӣ номи худро медихад.

Й. Бори аввал дар назди Пилотус ҳозир шудани Исо (27,11–14)

27,11–14 Айбдоркуниҳои асосии яҳудиён хусусияти *динӣ* доштанд, ва онҳо Ўро дар ҳамин асос маҳкум намуданд. Аммо айбдоркуниҳои динӣ дар довари Рум эътиборе надоштанд. Инро дониста, яҳудиён Исоро ба довари Пилотус ҳозир намуда, бар зидди Ў се айбдоркунии *сиёсиро* пешниҳод намуданд (Луқ. 23,2):

1. Ў исёнгар буда, барои империя хатарнок буд.
2. Ў ба андозсупории халқ монеъ шуда, ба некӯахлоқии иқтисодии империя зарар мерасонд.
3. Ў Худро Подшоҳ номида, бо ин ба мартаба ва мавқеи император таҳдид мекард.

Дар Инчили Матто мо мехонем, ки Пилотус Ўро аз рӯи айбдоркунии сеюм истинтоқ мекунад. Ба савол оиди он ки оё Ў *Подшоҳи Яҳудиён* аст, Исо ҷавоби тасдиқкунанда дод. Ҷавоби Ў боиси сели таҳқиқро ва тӯхматҳои роҳбарони яҳудӣ гардид. Пилотус аз *сухан нагуфтани* Айбдоршаванда *бисёр дар ҳайрат монд*. Ў ба ягон айбдоркуни ҷавоб надод. Эҳтимол, ҳоким пеш аз ин ҳеч гоҳ ягон касеро надида буд, ки тахти чунин фишор хомӯш монда бошад.

К. Исо ё Бараббос? (27,15–26)

27,15–18 Ҳукуматдорони румӣ одате доштанд, ки дар иди Фисҳ *як банди яҳуди* ро озод карда, яҳудиёноро ором мекарданд. Яке аз чунин бандиён аз рӯи қонун Бараббос ном яҳудие буд, ки дар шӯриш ва куштор айбдор карда мешуд (Марк. 15,7). Ҳамчун исёнгар бар зидди ҳуқуқи румӣ, вай, эҳтимол, дар байни ҳамватанонаш шӯҳрат дошт. Инак, вақте Пилотус ба онҳо пешниҳод кард, ки байни *Исо* ва *Бараббос* интиҳоб кунанд, онҳо бо шӯру ғавғо Бараббосро талаб карданд. Ҳоким аз ин ҳайрон нашуд; вай дарк менамуд, ки ин ақидаи чамъияти қисман аз тарафи саркоҳинон, ки Исоро аз боиси ҳасад таслим намуданд, тайёр карда шудааст.

27,19 Муруфия ба сабаби хабаре аз ҷониби *зани* Пилотус қатъ карда шуд. Зани

Пилотус исрор менамуд, ки ба Исо бо эхтиром рафтор намояд ва ҳеҷ бадие ба \bar{U} накунад, чунки вай аз боиси \bar{U} хоби ташвишоваз дидаст.

27,20–23 *Саркоҳинон ва тирон* аз ақиб халқро таҳрик менамуданд, ки *Бараббос* озод карда шавад ва Исо қатл карда шавад. Бинобар ин, хангоме ки *Пилотус* бори дигар пурсид, ки киरो меҳоханд, то барояшон озод кунад, онҳо қотилро талаб карданд. Пилотус, ки дар тӯри бечуръатии худ печида буд, пурсид: “*Пас, Исоро, ки Масеҳ меноманд, чӣ кунам?*” Онҳо якдилона талаб карданд, ки \bar{U} ро ба салиб кашад, ки ин барои ҳоким нофаҳмо буд. Чаро \bar{U} бояд ба салиб кашада шавад? \bar{U} кадом ҷиноят содир намудааст? Аммо барои муҳокимаи ин савол фурсат аз даст рафта буд: шӯру ғавғои мардум ғолиб омад. Садои фарёд шунида шуд: “*Ҷӯро маслуб кун!*”

27,24 *Пилотус* фаҳмид, ки халқ паст наомада истодааст ва эҳтимол аст, ки шӯриш сар занад. Бинобар ин *дасти худро* дар пеши назари мардум *шуста*, дар хуни Айбдоршаванда гуноҳкор набуданашро эълон намуд. Аммо об ҳеҷ гоҳ Пилотусро аз гуноҳи беварории чиддитарини адлия дар таърих озод намекунад.

27,25 Тӯдаи мардум, ки аз шиддати хашм парвои бегуноҳӣ надошт, барои ба гардан гирифтани масъулият розӣ шуд: “*Хуни \bar{U} бар гардани мо ва фарзандони мо бошад*”. Аз ҳамон дам халқи Исроил гирифтори гетто ва кушторҳо, конслагерҳо ва камераҳои газӣ буд: он барои гуноҳи даҳшатовари қатли Масеҳи радшуда азоб мекашад. Онҳо боз бо “Замони тангии Яъқуб”, ҳафт соли Андӯҳи бузург, ки дар Матто 24 ва Ваҳй 6 - 19 тасвир мешавад, дучор хоҳанд шуд. То даме ки онҳо Исои радкардашонро чун Масеҳ-Подшоҳ эътироф накунанд, ин лаънат бар болои онҳо хоҳад буд.

27,26 Пилотус *Бараббосро* барои тӯдаи мардум *озод кард*, ва аз ҳамон замон рӯҳи Бараббос дар ҷаҳон ҳукмрон аст. Қотил то ҳол дар тахт нишастааст, аммо Подшоҳи одил рад шудааст. Сипас, мувофиқи одати он замон, Маҳкумшударо *тозиёна заданд*. Қамчини калони чармин бо порчаҳои

фулузии ба он часпондашуда ба тамоми тахтапушти \bar{U} фуруд омада, бо ҳар як зарба пӯстро аз ҳам медарид ва хуншор менамуд. Акнун ҳокими беирода ғайр аз он ки Исоро ба дасти сарбозон барои ба салиб кашидан диҳад, дигар илоче надошт.

К. Сарбозон Исоро масҳара мекунанд (27,27–31)

27,27–28 *Он гоҳ сарбозони ҳоким Исоро ба сарбозхона бурда, тамоми ғавҷро, эҳтимол, садҳо нафарро, гирди \bar{U} ҷамъ оварданд*. Он чиро, ки пас аз он воқеъ шуд, ба худ тасаввур кардан душвор аст! Офаридгор ва Таवони Мутлақи оламро сарбозони бераҳм ва дағал — офаридаҳои носазовор ва гуноҳкори \bar{U} — ба таври тасвирнашаванда таҳқир менамуданд. Онҳо *либоси \bar{U} ро кашада, ҷомаи арғувонӣ ба \bar{U} пӯшонданд* — тақлид ба либоси шоҳона. Аммо ин либос ба мо дар бораи чизе дарак медиҳад. Азбаски ранги сурх ба гуноҳ алоқаманд карда мешавад (Иш. 1,18), ба ман чунин фикр писанд аст, ки либоси арғувонӣ гуноҳҳои маро ифода мекунад, ки бар Исо гузошта шудаанд, то ки ман либосҳои илоҳии росткориро пӯшида тавонам (2Қӯр. 5,21).

27,29–30 Онҳо *тоҷе аз хор бофта бар сараш* зер карданд. Аммо ба масҳараи дағалонаи онҳо нигоҳ накарда, мо мефаҳмем, ки \bar{U} *тоҷе аз хор* мепӯшид, то ки мо *тоҷи ҷалолро* пӯшида тавонем. Онҳо ба \bar{U} ҳамчун ба Подшоҳи гуноҳ тамасхур менамуданд; мо \bar{U} ро ҳамчун Начоткори гуноҳкорон парас-тиш мекунем.

Онҳо ба \bar{U} *қамише* низ доданд — тақлиди ҷӯбдасти ҳокимият. Онҳо намедонистанд, ки дасте ки ин қамишро медорад, дасте мебошад, ки тамоми оламро идора мекунад. Дасте сӯрохшудаи Исо ҷӯбдасти ҳокимият бар тамоми оламро медорад.

Онҳо *назди \bar{U}* ба зону афтада, ҳамчун ба *Подшоҳи Яҳудиён* муроҷиат мекарданд. Бо ин қаноат накарда, онҳо ба рӯи ягона Одами комил дар ҷаҳон туф мекарданд, сипас онҳо *қамишро гирифта бар сараш заданд*.

Исо ба ҳамаи ин босаброна тоқат менамуд. \bar{U} сухане нагуфт. “Дар бораи \bar{U}

фикр кунед, ки аз дасти гуноҳкорон ба чунин хорӣ тоб овард, то ки шумо дар чонҳои худ хаста ва сушт нашавед” (Ибр. 12,3).

27,31 Ниҳоят онҳо ба *Ҷ либоси Худашро пӯшонданд ва Ҷро берун бурданд, то ки маслӯб кунанд.*

Л. Ба салиб кашида шудани Подшоҳ (27,32–44)

27,32 Худованди мо то як қисми роҳ салиби Худро мебурд (Юх. 19,17). Сипас сарбозон шахсеро, *Шимъӯнро* (аз *Қурин*, дар Африкаи шимолӣ), *маҷбур карданд*, ки ба ҷои *Ҷ* салибро бардошта барад. Баъзеҳо мепиндоранд, ки вай яҳудӣ буд, дигарон чунин меҳисобанд, ки вай одами сиёхпӯст буд. Мухимаш он аст, ки вай имтиёзи аҷиби бардоштани ин салибро дошт.

27,33 *Қолҷолто* ба забони арабӣ маънои “косахонаи сар”-ро дорад. Шояд, ин макон шакли косахонаи сарро дошт ва ё ин номро барои он гирифт, ки қатлгоҳ буд. Ҷои он маълум нест.

27,34 Пеш аз ба салиб кашидани Исо онҳо ба *Ҷ сиркои бо захра омехта*ро пешниҳод карданд, ки ба маҳкумшудагон ҳамчун пасткунандаи дард меоданд. Исо онро рад кард. Барои *Ҷ* он муҳим буд, ки тамоми вазнинии гуноҳҳои одамонро бе тирагии хуш, бе осон гардондан ба Худ гирад.

27,35 Матто равиши ба салиб кашиданро оддӣ ва бе эҳсосот баён мекунад. Вай ба драматизм дода намешавад, ба услуби хангомадори рӯзноманигорӣ рӯ намеорад ва дар ҷузъиёти дахшатнок таваккуф намекунад. Вай танҳо ҳодисаи рӯйдодаро тасвир мекунад: Онҳо *Ҷро* ба салиб кашиданд. Ҳатто ҷовидонӣ амиқии ин суҳанонро ба охир расонида наметавонад.

Чуноне ки дар Забур 21,19 пешгӯӣ шуда буд, сарбозон *сару либоси Ҷро дар миёни худ тақсим* карданд, *ва бар пероҳани* яклухти *Ҷ қуръа* партофтанд. Ин ҳамаи молиқияти заминии *Ҷ* буд. Денни гуфтааст: “Ягона ҳаёти комиле ки ягон вақт дар ин ҷаҳон ба сар бурда шудааст, ҳаёти *Ҷ*ст, ҳаёти Оне ки ба ғайр аз сару либоси Худ чизе надошт ва чизе боқӣ нагузошт”.

27,36 Ин сарбозон намояндагони ҷаҳони одамони хурд буданд. Онҳо, аз афташ, тасаввуроте ҳам надоштанд, ки таърих навишта шуда истодааст. Агар онҳо инро медонистанд, *нишаста посбонӣ* намекарданд; онҳо ба зону афтада, сачда менамуданд.

27,37 Онҳо бар болои сари *Ҷ* навиштаеро ҷойгир намуданд: “ИН АСТ ИСО, ПОДШОҲИ ЯХУДИЁН”. Тасвияи аниқи ин навишта дар чор Инчил андаке фарқ дорад.⁴⁷ Маркӯс мегӯяд: “Подшоҳи Яҳудиён” (Марк. 15,26); Луқо мегӯяд: “Ин аст Подшоҳи Яҳудиён” (Луқ. 23,38) ва Юҳанно мегӯяд: “Исои Носирӣ, Подшоҳи Яҳудиён” (Юх. 19,19). Саркоҳинон эътироз карданд, ки навишта бояд на баёни факт, балки танҳо изҳороти Маҳкумшуда бошад. Аммо Пилотус талаби онҳоро рад кард; он ҷо ҳақиқат навишта шуда буд, то ки ҳама онро бубинанд – ба забонҳои ибронӣ, лотинӣ ва юнонӣ (Юх. 19,19–22).

27,38 Оё Писари Худо на барои он дар миёни *ду ҷинояткор* гузошта шуд, ки Ишаёё 700 сол пеш пайғамбарӣ карда буд, ки *Ҷ* аз ҷинояткорон шумурда шуд (Иш. 53,12)? Дар аввал *ду ҷинояткор* ба *Ҷ* бадгӯӣ карда, таҳқиқаш менамуданд (оятӣ 44). Аммо баъд яке аз онҳо тавба кард ва сари вақт начот ёфт; пас аз якчанд соат вай бо Масеҳ дар бихишт буд (Луқ. 23,42.43).

27,39–40 Агар салиб муҳаббати Худоро аён мекарда бошад, пас, он инчунин вайронии инсонро ошкор мекунад. Роҳгузарон ба муддати зиёд таваккуф менамуданд, то бар Шубоне ки барои гӯсфандони Худ мемурд, биханданд: “*Эй! Ту, ки маъбадро вайрон карда, дар се рӯз аз нав бино мекуни! Худатро начот дех; агар Ту писари Худо боши, аз салиб фуруд ой*”. Забони нобовари ратсионалистӣ ҳамин гуна аст. “Ба мо имкон дихед, то бубинем, ва мо бовар мекунем”. Ин ҳамчунин забони озодандешӣ (либерализм) аст. “Аз салиб фуруд ой!” – бо суҳанони дигар: “Салиберо ки ба мо ҳалал мерасонад, баргараф кун, ва мо бовар мекунем!” Виллям Бутс гуфтааст: “Онҳо мегуфтанд, ки агар *Ҷ* поин мефаромад, бовар мекарданд; аммо мо барои он бовар мекунем, ки *Ҷ* дар он ҷо монд”.

27,41–44 Саркохинон, китобдонон ва пирон ба ин садоҳо ҳамовоз шуданд. Бо борикбини беихтиёр онҳо фарёд менамуданд: “*Дигаронро наҷот меод, аммо Худоширо наҷот дода наметавонад!*” Онҳо истехзо карданӣ буданд, аммо мо инро ҳамчун суруди ҳамду сано қабул мекунем:

*Ҷ Худро наҷот дода наметавонист,
Ҷ мебоист дар салиб мемурад,
Вагарна марҳамат ба гуноҳкорон
Наздик намеомад.
Бале, бояд хуни Исо,
Писари Худо, мерехт,
То ки гуноҳкорон аз гуноҳ
халос шуда тавонанд.*

Алберт Мидлайн

Ин дар ҳаёти Худованд ҳақиқат буд, ва дар ҳаёти мо низ бояд ҳамчунин бошад. Агар мо наҷотро барои худ бичӯем, дигаронро наҷот дода наметавонем.

Роҳбарони динӣ ба изҳороти Ҷ, ки Худро Наҷоткор, *Подшоҳи Исроил*, ва *Писари Худо* меномид, тамасхур мекарданд. Ҳатто роҳзанон ба ҳақоратҳои онҳо ҳамроҳ шуданд. Роҳбарони динӣ бо ҷинояткорон муттаҳид шуданд, то Худои худро таҳқир намоянд.

М. Се соати торикӣ (27,45–50)

27,45 Тамоми азобҳо ва хориҷе ки Ҷ аз дасти одамон кашид, дар муқоиса бо он чи ҳозир рӯ ба рӯ шуд, ночиз буданд. *Аз соати шашум* (нисфирӯзӣ) *то соати нӯҳум* (соати 3-и баъди нисфирӯзӣ) на танҳо дар *тамоми замини* Фаластин, балки дар ҷониқи Ҷ низ торикӣ буд. Маҳз ҳамин вақт Ҷ лаънати тасвирнашавандаи гуноҳҳои моро аз сар гузаронид. Дар ин се соат дӯзах, ки мо сазовори он ҳастем, ва ғзаби Худо барои ҳамаи гуноҳҳои мо ба Ҷ фишор меоварданд. Мо инро танҳо ба таври хира тасаввур карда метавонем; мо доништа наметавонем, ки қонеъ намудани талаботҳои одилонаи Худо нисбати гуноҳ барои Ҷ чӣ маъно дошт. Мо танҳо медонем, ки дар он се соат Ҷ нархи қарзи муқарраршударо пардохт ва амалеро ба анҷом расонд, ки барои раҳиҳои одамизод зарур буд.

27,46 Наздики соати сеи пас аз нисфирӯзӣ Ҷ бо овози баланд фарёд зада

гуфт: “*Худои Ман, Худои Ман! Чаро Маро тарк кардӣ?*” Ҷавобро мо дар Забур 21,4 пайдо мекунем: “*Ту, эй Пок, бар ҳамду саноҳои Исроил нишастай*”. Азбаски Худо пок аст, Ҷ гуноҳро сарфи назар карда наметавонад. Баръакс, Ҷ бояд онро ҷазо диҳад. Худованд Исо гуноҳи Худро надошт, аммо Ҷ айби гуноҳҳои моро ба Худ гирифт. Ҷангоме ки Худо, чун Довар, ба поён нигариста, гуноҳҳои моро бар Иваскунандаи бегуноҳ дид, Писари Худро аз муҳаббат маҳрум намуд. Ин ҳамон ҷудой бо Падар буд, ки боиси фарёде аз дили Исо гардид, ки онро хонум Браунинг бо назокат “*Фарёди ятимонаи Имонуил*” номидааст:

*Тарк карда шуд!
Худо аз Мансуби Худ дар ҳақиқат
рӯ гардонд;
Ва гуноҳҳои Одам дар миёни Писар ва
Падари одил резонда шуданд:
Бале, як бор фарёди Имонуили сагира
олами Ҷро ба ларза овард;
он ба боло рафт – танҳо, акси садо
надошта -
“Худоям, тарк карда шудам!”*

Элизабет Баррет Браунинг

27,47–48 Ҷангоме ки Исо фарёд кард: “*Элӣ, Элӣ...*” — *баъзе аз ҳозирон, чун шунданд, гуфтанд: “Ҷ Илёсро мехонад*”. Аниқ нест, ки оё онҳо ҳақиқатан номҳоро омехта карданд ё тамасхур менамуданд. Яке аз онҳо *наӣи* дарозеро гирифта, *исфанҷи* аз сирко пуршударо ба *даҳони Ҷ* наздик бурданӣ шуд. Мувофиқи Забур 68,22, ин на падидаи раҳмдилӣ буд, балки намуди иловагии азоб буд.

27,49 Ақидаи умумӣ ин буд: истода мунтазир шудан, ки *оё Илёс меояд*, то ки нақшero, ки яҳудиён ба таври анъанавӣ ба Илёс мансуб медонистанд, иҷро кунад: ба ёрии росткорон омадан. Аммо ин вақт барои омадани Илёс набуд (Мал. 4,5), ин вақт барои марги Исо буд.

27,50 Ҷангоме ки Исо *боз бо овози баланд фарёд зад*, Ҷ *ҷон дод*. Фарёди баланд нишон медиҳад, ки Ҷ на беҳол шуда, балки дар қувват мурд. *Ҷон додани Ҷ* маргашро аз марги одамони дигар фарқ мекунонад. Мо мемирём, чунки бояд бимирём. Ҷ барои он мурд, ки маргро интиҳоб намуд. Магар Ҷ

нагуфт: “Ман ҷони Худро фидо мекунам, то ки онро боз ёбам; ҳеч кас онро аз Ман намегирад, балки Худи Ман онро фидо мекунам: кудрат дорам, ки онро фидо кунам, ва кудрат дорам, ки онро боз ёбам” (Юҳ. 10,17.18)?

Офаридгори ҷаҳон, чун одам, барои одам лаънатзада шуд.

Талаботи қонунҳоро, ки Худаш муқаррар кардааст, Ҷ пурра пардохт.

Панҷаҳои поки Ҷ навдаеро офариданд, ки хорҳои тоҷи сари Ҷ ро рӯёнид.

Меҳҳое ки дастони Ҷ ро сӯроҳ намуданд, дар ҷойҳои ниҳони муқарраркардаи Ҷ ёфта, сохта шуда буданд.

Ҷ ҷангалеро офарид, ки он ҷо дарахте ки чун салиби Ҷ хизмат кард, месабзид.

Ҷ дар салибе аз ҷуб мурд, ва ҳатто тепаеро низ офарид, ки он ҷо салиб насб шуда буд.

Ва осмонҳоро, ки бар сари Ҷ торик шуданд, Ҷ бар замин густурдааст.

Он офтобе ки рӯи худро аз Ҷ пӯшонд, бо фармони Ҷ дар коинот муаллақ шудааст.

Найзае ки хуни поки Ҷ ро рехт, дар он ҷо, дар оҳангархонаи Худо обутоб ёфта буд.

Қабре ки бадани Ҷ ро қабул намуд, дар сахрае буд, ки дастони Ҷ сохтаанд.

Он тахте ки Ҷ ҳозир он ҷост, аз офари-ниши олам ба Ҷ тааллуқ дошт.

Аммо пешони Ҷ бо ҷалоли нав оро дода шудааст,

Ва дар назди Ҷ ҳар зоне хам шавад.

Ф. В. Питт

Н. Пардаи дариди (27,51–54)

27,51 Дар лаҳзаи марги Ҷ Дастии Ноаён пардаи вазнини аз пашм бофтаре, ки ду хучраи асосии парастигроҳро аз ҳам чудо мекард, аз боло то поён дарронд. То ҳамин дам ин парда ҳеч касро ба ғайр аз саркоҳин ба Поки покҳо, ки он ҷо Худо сокин буд, роҳ намедод. Танҳо як кас метавонист ба Поки покҳо дарояд, ва ӯ танҳо як бор дар як сол даромада метавонист.

Аз Нома ба Ибриён мо мефаҳмем, ки парда бадани Исоро ифода мекард. Даридани

он рамзи кушта шудани Ҷ буд. Ба василаи марги Ҷ “мо ҷуръат дорем ба покгоҳ ба василаи Хуни Исои Масеҳ бо роҳи нав ва зинда дохил шавем, ки онро Ҷ барои мо ба василаи пардае, яъне ҷисми Худ, аз нав кушодааст” (Ибр. 10,19.20). Акнун бовардори оддитарин ба воситаи дуо ва ҳамду сано дар ҳар гуна вақт ба ҳузури Худо даромада метавонад. Аммо набояд фаромӯш кунем, ки ин имтиёз барои мо ба нархи гароне — хуни Исо — харида шудааст.

Марги Писари Худо ҳамчунин боиси тағйиротҳои даҳшатовар дар табиат гардид, гӯё офаридаи ғайризинда ба Офаридгори худ ҳамдардӣ баён мекард. Заминчунбие руҳ дод, ки дар натиҷаи он санҳои бузург шикофта шуд, ва қабрҳои зиёде кушода шуд.

27,52–53 Аммо тавачҷӯх намоед, ки фақат баъд аз эҳёи Ҷ сокинони ин қабрҳо эҳё шуданд ва ба Уршалим рафтанд ва он ҷо ба бисёр касон зоҳир шуданд. Навиштаи Пок намегӯяд, ки оё ин покон аз нав мурданд ё ҳамроҳи Исо ба осмон рафтанд.

27,54 Рағкашиҳои аҷоибии табиат *мирисади* румӣ ва одамонро боварӣ ҳосил кунониданд, ки Исо *Писари Худо буд* (Агарчи дар юнонӣ пеш аз “Писари Худо” артикли муайянӣ нест, тартиби калимаҳо инро аниқ менамояд⁴⁸). *Мирисад* чиро дар назар дошт? Оё ин пурра ҳамчун Худованд ва Начоткор эътироф кардани Исои Масеҳ буд, ё ин эътироф он маъноро дошт, ки Исо аз одам бештар буд? Мо чизе гуфта наметавонем. Аммо ин ҳисси эҳтиром ва эҳсоси он буд, ки изтиробии табиат бо марги Исо як навъ алоқамандӣ дорад, аммо на бо марги онҳое ки ҳамроҳи Ҷ ба салиб кашида шуда буданд.

О. Занҳои содик (27,55.56)

27,55–56 *Занҳое* ки ба Худованд содиқона хизмат мекарданд, ва аз *Ҷалил* то Уршалим аз ақиби Ҷ омада буданд, махсус зикр карда шудаанд. *Маряма Маҷдалия ва Маряме ки модари Яъқуб ва Йӯсе буд*, ва Салӯмит, зани Забдой, он ҷо буданд. Садоқати нотарсонаи онҳо бо ҷилои махсусе зоҳир мегардад. Ҳангоме ки мардҳо-шоғирдон барои ҷони худро халос кардан гурехтанд, он занҳо бо Исо монданд!

П. Дафн дар қабри Юсуф (27,57–61)

27,57–58 *Юсуф аз Ҳаромот, шахси давлатманде* ва узви шӯрои пирон, дар қарори шӯро оиди ба Пилотус таслим намудани Исо иштирок накарда буд (Лук. 23,51). То ин дам вай *шогирди* пинҳонӣ буд, аммо акнун вай ҳама гуна эҳтиёткориро як сӯ гузошт. Вай далерона ба *назди Пилотус рафта*, барои дафн намудани Худованди худ иҷозат хост. Ба худ тасаввур мекунем, ки ба тарафи Маслубшуда гузаштани узви шӯрои пирон чӣ гуна Пилотусро дар ҳайрат гузошт ва чи гуна зарбае барои яҳудиён буд. Часади Исоро дафн намуда, Юсуф дар асл худро аз чихати иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва рӯҳонӣ дафн намуд. Ин рафтораш ба таври ҳамешагӣ ўро аз қотилони Худованд Исо чудо кард.

27,59–60 Пилотус иҷозат дод ва *Юсуф* бо муҳаббат ба часад ҳанут молид, ва дар байни чинҳои *катони тоза* алафҳои хушбӯӣ гузошта, онро *печонд*. Сипас вай *Ўро дар қабри наве ки аз санг барои худ тарошида буд, ниҳод*. Даромадгоҳи қабр бо *санги калоне* пӯшонида буд, ки шакли санги осибро дошт, ва поёнаш дар чуқурчае меистод, ки низ дар санг канда буданд.

Чандин садсолаҳо пештар Ишаъё пешгӯӣ карда буд: “Қабри Ўро бо шарирон таъин карданд, вале баъд аз мурданаҳ — бо саватдоре гӯрониданд” (Иш. 53,9). Душманонаш, бешубҳа, часади Исоро ба водии Ҳиннӯм партофтани буданд, то ки онро оташи партовгоҳ фуру барад ё ки рӯбоҳон бихӯранд. Аммо Худо нақшаҳои онҳоро барбод дод ва Юсуфро истифода бурд, то ки *бо сарватдор* дафн шудани Ўро таъмин намояд.

27,61 Пас аз он ки Юсуф рафт, *Маряма Маҷдалия* ва модари Яъқуб ва *Йӯсе дар рӯ ба рӯи қабр* бедор нишаста буданд.

Р. Қабри посбонишаванда (27,62–66)

27,62–64 Рӯзи аввали иди Фисҳ, ки рӯзи тайёркунӣ номида мешуд, рӯзи ба салиб кашидан буд. *Фардои он саркоҳинон ва фарисиён* худро ноором хис мекарданд. Онҳо пешгӯии Исоро оиди зинда шуданаш ба хотир оварданд, ва ба назди Пилотус рафта, хоҳиш карданд, ки дар назди қабр посбонон гузорад, то ки *шогирдони Ў* часадро дуздида,

тасаввуроте ҳосил нанамоянд, ки гӯё *Ў* зинда шуда бошад. Онҳо метарсиданд, ки агар ин ба амал ояд, *фиреби охирин аз аввалин бадтар мешавад*, яъне хабари зинда шудани *Ў* аз он ки *Ў* Худро Масеҳ ва Писари Худо меномид, бадтар хоҳад буд.

27,65–66 Пилотус ҷавоб дод: “*Шумо посбонҳо доред; биравед, ва чунон ки медонед, посбонӣ кунед*”. Ин метавонист маънои онро дошта бошад, ки ба онҳо аллакай посбонони румӣ дода шудаанд. Ё ки ин метавонист чунин маъно дошта бошад: “*Хоҳиши шумо қабул карда шуд. Ман ба шумо посбонро медиҳам*”. Оё вақте ки Пилотус “*чунон ки медонед, посбонӣ кунед*” гуфт, истехзое дар овозаш буд? Онҳо кӯшиш намуданд. Онҳо бар санг мӯҳр гузошта, посбонро монданд, аммо маълум шуд, ки беҳтарин воситаҳои посбонии онҳо кифоя набуданд. Унгер мегӯяд:

*Чорабиниҳои эҳтиётии душманони Ў, ки бар қабр мӯҳр гузошта, барои посбонии қабр қаровулон гузошта буданд, ба он оварда расониданд, ки Худо тамоми нақшаҳои ин бадкоронро дигаргун сохт ва далелҳои баҳснопазири растохези Подшоҳро пешниҳод намуд.*⁴⁸

XV. ТАНТАНАИ ПОДШОҲ (Б. 28)

А. Қабри холӣ ба Худованди зиндашуда (28,1–10)

28,1–4 Субҳи рӯзи якшанбе ду Марям *барои дидани қабр омаданд*. Ҳангоме ки онҳо омаданд, *зилзилаи сахт рӯй дод; зеро фариштаи Худованд аз осмон фурумада, сангро аз дари қабр ғелонид ва бар он нишаст. Посбонони румӣ аз ин нури сафеди дурахшон тарсида, беҳуш шуданд*.

28,5–6 Фаришта *занонро бовар кунонд*, ки онҳо набояд тарсанд. Касе ки онҳо *чустучӯяш мекунанд, чунон ки ваъда дода буд, эҳё шуд; биёед, ҷоеро ки Худованд хуфта буд, бубинед*”. Санг на барои сар додани Худованд аз дари қабр ғелонида шуд, балки барои он ки *зانون зинда шудани ўро дида тавонанд*.

28,7–10 Сипас фаришта занҳоро *вазифадор* намуд, ки *ба зудӣ рафта* ин хабари

хурсандибахшро ба шогирдони $\bar{У}$ расонанд. Худованд аз нав зинда аст ва бо онҳо дар *Чалил* вомехӯрад. Ҳангоме ки онҳо барои ба шогирдон расонидани ин хабар мерафтанд, Исо ба онҳо зоҳир шуда, “*Салом бар шумо!*”⁵⁰ гуфт. Дар ҷавоб онҳо ба *пойҳои* $\bar{У}$ сачда карда, $\bar{У}$ ро парастииш карданд. Сипас $\bar{У}$ шахсан онҳоро вазифадор намуд, то ба шогирдон эълон намоянд, ки онҳо $\bar{У}$ ро дар *Чалил* хоҳанд дид.

Б. Сарбозони барои дурӯғ гуфтан бо ришва харидашуда (28,11–15)

28,11 Ба худ омада, *баъзе аз сарбозон* бечуръатона ба назди *саркоҳинон* рафтанд, то ки хабарро ба онҳо расонанд. Онҳо вазифаи дар зиммашон бударо иҷро накарданд! Қабр ҳолӣ буд!

28,12–13 *Метавон* ба худ тасаввур намуд, ки чӣ даҳшате роҳбарони диниро фаро гирифт. *Саркоҳинон* бо пирон барои тартиб додани стратегия машварати махфӣ гузарониданд. Онҳо аз ноумедӣ ба *сарбозон* ришва доданд, то ки онҳо овозаи бофтаи хаёло паҳн кунанд, ки гӯё ҳангоме ки онҳо дар *хоб* буданд, *шогирдон* часади Исоро *дуздиданд*.

Чунин маънидод аз ҷавобҳо дида бештар саволҳоро ба миён меорад. Чаро сарбозон хобида буданд, дар ҳоле ки мебоист бедор мебуданд? Чӣ тавр шогирдон метавонистанд онҳоро бедор накарда, сангро ғелонанд? Чӣ тавр ҳамаи сарбозон метавонистанд дар як вақт хоб раванд? Агар онҳо хобида бошанд, аз кучо медонанд, ки шогирдон часадро дуздиданд? Агар нақли онҳо ҳақиқӣ бошад, пас, чаро ба онҳо ришва доданд, то ки чунин хикоят кунанд? Агар шогирдон часадро дузда бошанд, чаро вақтро сарф карда, кафанро бароварданд ва рӯймолоро печонида монданд (Луқ. 24,12; Юх. 20,6.7)?

28,14 Амалан ба сарбозон барои он ришва доданд, то онҳо ҳикояи айбдоркунандаи худашонро нақл кунанд. Мувофиқи қонуни румӣ хобидан ҳангоми посбонӣ бо қатл чазо дода мешуд. Бинобар ин роҳбарони яҳудӣ ваъда доданд, ки агар овозаи ин бо ягон тарике ба *гӯши ҳоким* расад, онҳоро тарафдорӣ мекунанд.

Шӯрои пирон медонист, ки ҳақиқат худаш худро сафед мекунад, аммо дурӯғро бо бисёр фиребҳои дигар нигоҳ доштан лозим аст.

28,15 Бо вучуди он *то имрӯз* ин афсона дар миёни бисёр яҳудиён зинда аст, ва дар байни ғайрияҳудиён низ. Дигар афсонаҳо низ ҳастанд. Вилбур Смит дутои онҳоро ба қалам додааст:

1. *Тахмини яқум ин аст: занҳо ба қабри дигар рафтанд. Дақиқае дар ин бора андеша кунед. Оё шумо аз нимрӯзии чумъа то субҳи рӯзи яқишанбе ҷои қабри шахси гиромӣ ва дӯстдоштаатонро фаромӯш карда метавонистед? Бештар аз ин, охир сухан на дар бораи қабристонии Юсуфи Ҳаромотӣ меравад. Ин боғи шахсии вай буд. Дар он ҷо қабрҳои дигар набуданд.*

Ақнун биёед тасаввур кунем, ки қабрҳои дигар низ буданд, ки дар асл набуданд, ва занҳо бо чашимони ашқолуд қабрро меҷустанд ва ба қабри дигар омаданд. Фарз кардем, ки ин бо занҳо руҳ дод. Аммо Шимъӯни Петрус ва Юҳанно, ду моҳигир, ки дастони меҳнатӣ доштанд ва гиря накарда буданд, низ ба сӯи қабр рафта буданд ва онро ҳолӣ ёфтанд. Оё шумо гумон мекунад, ки онҳо дар шинохтани қабр саҳв карданд? Илова бар ин, ҳангоме ки онҳо ба назди қабр омада, онро ҳолӣ ёфтанд, фариштае он ҷо буд, ки чунин гуфт: “ $\bar{У}$ дар ин ҷо нест; $\bar{У}$ зинда шуд. Биравед ва ҷоеро ки Худованд хобида буд, бубинед!” Оё шумо гумон мекунад, ки фаришта ба қабри дигар даромад? Фаромӯш накунад, ки ин қиссаҳоро одамони доно бофта баровардаанд. Аммо ин қисса мантиқ надорад!

2. *Дигарон тахмин мекарданд, ки Исо намурда буд, балки аз ҳуш рафта буд, ва баъд дар қабри салқин ба худ омада берун баромад. Ба даромадгоҳи қабр санги калоне ғелонида буданд, ки бар он мӯҳрҳои ҳокимияти румӣ зада шуда буд. Ҳеч кас ҳеч гоҳ сангеро, ки ба нишебӣ ғелонида, дар ҷуқурчае устувор намуда буданд, аз дохил ғелонида наметаво-*

нист. Исо аз қабр баромада наметавонист, чунки захмдори хуншор буд.

Ҳақиқати оддӣ ин аст, ки растохези Худованд Исо ҳақиқати таърихии пурра тасдиқшуда мебошад. Пас аз азобҳояш \bar{U} ба шогирдонаш зинда, бо бисёр далелҳое ки рад кардани онҳо ғайриимкон аст, зоҳир шуд. Дар бораи он мавридҳои махсусе ки \bar{U} пеш аз болошавияш ба шогирдони Худ зоҳир шуд, фикр кунед:

1. Ба Маряма Маҷдалия (Марқ. 16,9–11);
2. Ба занҳо (Мат. 28,8–10);
3. Ба Петрус (Луқ. 24,34);
4. Ба ду шогирд дар роҳ ба сӯи Аммоус (Луқ. 24,13–32);
5. Ба шогирдон, ба ғайр аз Тумо (Юҳ. 20,19–25);
6. Ба шогирдон ва Тумо (Юҳ. 20,26–31);
7. Ба ҳафт шогирд дар назди баҳри Ҷалил (Юҳ. 21);
8. Ба зиёда аз 500 бовардорон (1Кўр. 15,7);
9. Ба Яъқуб (1Кўр. 15,7);
10. Ба шогирдон дар кӯҳи Зайтун
11. (Аъм. 1,3–12).

Яке аз санғҳои асосии бунёдии бовари масеҳии мо, ки устувор ва наҷунбанда аст, исботҳои таърихии растохези Худованд Исои Масеҳ мебошанд. Дар ин ҷой ману шумо метавонем биистем ва барои бовар мубориза барем, чунки ба ин далелҳо зиддият кардан имкон надорад. Онро инкор кардан метавон, аммо ботил кардан имкон надорад.⁵¹

В. Супориши бузург (28,16–20)

28,16–17 Худованди зиндашуда дар Ҷалил дар кӯҳи номаълум ба шогирдони Худ зоҳир шуд. Ҳамин гуна зоҳиршавӣ дар Марқ.16,15–18 ва 1Кўр.15,6 сабт шудааст. Чӣ боздиди ачиб! Азобҳои \bar{U} ба таври ҷовидонӣ анҷом ёфтанд. \bar{U} зинда аст, ва аз ин сабаб онҳо низ хоҳанд зист. \bar{U} назди онҳо дар бадани чалолёфта меистод. Онҳо ба Худованди зинда ва дӯстдоранда сачда намуданд, агарчи дар тафаккури баъзеи онҳо шубҳаҳо ханӯз ҳам реша доштанд.

28,18 Сипас Худованд ба онҳо фаҳмонд, ки ба \bar{U} тамоми қудрат дар осмон ва бар замин дода шудааст. Ба як маъное, албатта,

\bar{U} ҳамеша тамоми қудратро дошт. Аммо ин ҷо \bar{U} дар бораи қудрате мегӯяд, ки ба \bar{U} ҳамчун ба Сарвари офариниши нав дода шудааст. Пас аз марг ва растохези Худ \bar{U} қудрати додани ҳаёти абадиро ба ҳамаи онҳое ки Худо ба \bar{U} додааст, соҳиб шуд (Юҳ. 17,2). \bar{U} ҳамеша қудратро ҳамчун Нахустзодаи тамоми офариниш дошт. Аммо акнун, ки \bar{U} кори кафоратро ба ҷо овард, қудратро ҳамчун Нахустзода аз мурдагон соҳиб шуд, “то ки дар ҳама чиз \bar{U} аввалин бошад” (Кўл. 1,15.18).

28,19–20 Ҳамчун Сарвари махлуқоти нав \bar{U} Супориши бузург дод, ки “дастуруламале” барои ҳамаи бовардорон дар ҳамин марҳилаи Подшоҳӣ аст — аз вақти рад шудани Подшоҳ то омадани дуҷоми \bar{U} . Ин супориш на пешниҳод, балки се амрро дар бар мегирад:

1. “Пас, биравед ва ҳамаи халқҳоро шогирд созед”. Ин бовар кардани тамоми ҷаҳонро дар назар надорад. Хушхабарро мавъиза намуда, шогирдон бояд кӯшиш кунанд, ки дигарон шогирдон, ё пайравони Начоткор шаванд — аз ҳар миллат, қабила, халқ ва забон.
2. Онҳоро ба номи Падар ва Писар ва Рӯҳулқудс ғӯта диҳед. Муждарасонони Масеҳ масъуланд, ки чӣ будани ғӯтаро таълим диҳанд, ва исрор намоянд, ки ин фармонест, ки бояд иҷро карда шавад. Ба воситаи ғӯта масеҳӣ дар назди омма худро бо Ваҳдати Сегонаи илоҳӣ айният медиҳад. \bar{U} эътиқод дорад, ки Худо Падари ӯст, Исои Масеҳ Худованд ва Начоткори ӯст, Рӯҳи Пок бошад онест, ки дар \bar{U} зиндагӣ мекунад, қувват мебахшад ва таълим медиҳад. “Исм” дар ояти 19 дар шакли танҳост. Як ном, ё як мавҷуд, аммо се шахсият: Падар ва Писар ва Рӯҳулқудс.
3. “Онҳоро таълим диҳед, то ҳар он чиро, ки ба шумо фармудам, ба ҷо оваранд”. Супориши бузург аз расондани Хушхабар бештар аст; одамонро “бовар кунондан” кофӣ нест, то ки баъд онҳоро танҳо гузорем, ки худашон оиди худ ғамхорӣ кунанд. Онҳоро бояд ёд дод, то ба фармуदाҳои Масеҳ, ки дар Паймони

Навин хастанд, *итоат кунанд*. Моҳияти шогирдӣ дар он аст, ки мо беш аз пеш ба Худованд монанд шавем, ва ин маҳз бо таълими системанок ва итоат ба Каломи Худо амалӣ мегардад.

Сипас Начоткор ба шогирдони Худ ваъда дод, ки то *охирзамон* бо онҳо бошад. Онҳо набояд танҳо, бе мадади \bar{U} , ба пеш раванд. Дар ҳар ҷои хизмат ва дар ҳамаи роҳҳои онҳо Писари Худо ҳамроҳашон хоҳад буд.

Тавачҷӯх намоед, ки дар ин Супориши бузург се бор калимаи “*ҳамаи*” дар шаклҳои гуногун истифода мешавад: *тамоми қудрат, ҳамаи халқҳо, ҳар он чиро... ба ҷо оваранд, ҳаррӯза*.

Инак, Инчил бо Супориши бузург ва тасалло аз ҷониби Худованди пурчалолӣ мо ба анҷом мерасад. Пас аз бист садсола ин суханон дорои ҳамон гуна боварибахшӣ, ҳамон гуна аҳамият ва ҳамон гуна истифода мебошанд. Ин супориш ҳанӯз то ба охир иҷро нашудааст.

Мо чӣ кор мекунем, то ки супориши охири Исо иҷро намоем?

Тавзеҳот

- (1,1) “Яхува” шакли тоҷикии номи ибрии Худо “Яхве” аст, ки одатан бо калимаи “Худованд” тарҷума мешавад. Инро бо номи “Исо”, шакли тоҷикии номи ибронии “Ехушаъ” (“Худо начот медихад”), муқоиса кунед.
- (4,2–3) Дар ин типӣ чумлаи шартӣ сиғаи хабарӣ истифода мешавад. Маънои ин чумларо чунин ифода намудан мумкин аст: Агар Ту — фарз кардем — Писари Худо бошӣ...” ё “Азбаски Ту Писари Худо ҳастӣ...”.
- (Ручӯъ) Дар матни аслии ин ҷо калимаи “dispensation” истифода шудааст, яъне “идора кардан, ба тартиб овардан”. Он моҳияти усулҳоро ошкор менамояд, ки Худо нисбати инсоният дар лаҳзаҳои муайяни таърихӣ ба кор бурдааст. Калима на танҳо муддати замонро ифода мекунад, аниқтараш, сухан дар бораи мақсадҳои Худо дар ягон муддати замон меравад.
- (5,13) Albert Barnes. *Notes on the New Testament. Matthew and Mark*, саҳ. 47.
- (5,22) Дар баъзе матнҳои юнонӣ калимаи “бехуда” партофта шудааст; хамин тариқ, ин қоида ба ғзаби одилона низ дахл медошт.
- (5,44–47) Дар баъзе матнҳои юнонӣ ба ҷои “бочгирон” калимаи “бутпарастон” истифода шудааст.
- (5,44–47) Дар аксари дастнависҳо ба ҷои “бародарон” калимаи “дӯстон” истифода шудааст.
- (6,13) Баъзе илоҳиётшиносон чунин меҳисобанд, ки ситоиш ҳамчун унсурӣ хизматгузори ба Худо аз 1Вақоенома 29,11 гирифта шудааст. Ин танҳо тахмин аст. Матни анъанавии протестантии дуо комилан асоснок аст.
- (7,13–14) Дар аксари дастнависҳо ин чумла хитобӣ аст: “Чи танг мебошанд дарвозаҳо ва чи танг аст роҳе ки ба сӯи ҳаёт мебаранд, ва фақат баъзеҳо онҳоро пайдо мекунанд!”
- (7,28–29) Jamieson, Fausset and Brown, *Critical and Explanatory Commentary on the New Testament*, ҷ. V, саҳ. 50.
- (8,2) Ваъзе намудҳои маҳав, ки дар Навиштаи Пок зикр шудаанд, ва беморие ки мо лепра ё маҳав меномем, — на ҳамон як беморӣ мебошанд. Масалан, дар Китоби Ибодат маҳав низ намудеро, ки дар хона ва ё дар либос ёфтани мумкин аст, дар бар мегирад.
- (8,16–17) Arno Gaebelin, *The Gospel of Matthew*, саҳ. 193.
- (9,16) Gaebelin, *Matthew*. саҳ. 193.
- (9,17) W.L. Pettingill, *Simple Studies in Matthew*, саҳ. 111–112.
- (10,8) Дар аксари дастнависҳо “мурдагонро эҳё кунед” нест.
- (10,21) J. C. Macaulay, *Obedient Unto Death, Devotional Studies in John's Gospel*, ҷ. II, саҳ. 59.
- (10,41) A.T. Pierson, *The Work of Christ for the Believer. The Ministry of Keswick, First Series*, саҳ. 114.

18. (11,27) Alva J. Gospel MacClain, *The Greatness of the Kingdom*, саҳ. 311.
19. (11,30) J. H. Jowett, иқтибос аз *Our Daily Bread*.
20. (12,8) E.W. Rogers. *Jesus the Christ*, саҳ. 65–66.
21. (12,19) MacClain, *Kingdom*, саҳ. 283.
22. (12,21) Kleist and Lilly. *The New Testament rendered from the Original Greek with Expanded Notes*, саҳ. 45.
23. (12,27) Ella E. Pohle, *C.I. Scofield's Question Box*, саҳ. 97.
24. (13,13) H. Chester Woodring, Қайдҳои нашрнашуда аз дарсҳои оиди Инчили Матто, Emmaus Bible School, 1961.
25. (13,22) G.H. Lang, *The Parabolic Teaching of Scripture*, саҳ. 68.
26. (13,24–26) Merrill F. Unger, *Unger's Bible Dictionary*, саҳ. 1145.
27. (13,33) J. H. Brookes, *I Am Coming*, саҳ. 65.
28. (13,49–50) Gaebelein, *Matthew*, саҳ. 302.
29. (14,4–5) Сарчашма номаълум аст.
30. (16,2–3) Албатта, ин пешгӯии обу ҳаво барои Исроил дуруст аст, аммо на барои Осиёи Миёна.
31. (16,7–10) Дар дувоздаҳ сабаде (“кофиноӣ”) ки аз 5000 боқӣ монд, назар ба ҳафт сабаде (“спуридес”) ки аз 4000 боқӣ монд, нони камтаре буда метавонад.
32. (16,17–18) G. Campbell Morgan, *The Gospel According to Matthew*, саҳ. 211.
33. (16,19) Charles R. Ryrie, ed., *The Ryrie Study Bible, New King James Version*, саҳ. 1506.
34. (16,20) James S. Stewart, *The Life and Teaching of Jesus Christ*, саҳ. 106.
35. (16,26) Donald Grey Barnhouse, *Words Fitly Spoken*, саҳ. 53.
36. (20,15) James S. Stewart, *A Man in Christ*, саҳ. 252.
37. (20, 31–34) Gaebelein, *Matthew*, саҳ. 420.
38. (21,6) J. P. Lange, *A Commentary on the Holy Scriptures*, 25 ҷ., саҳ. номаълум.
39. (23,8–10) H. G. Weston, *Matthew, the Genesis of the New Testament*, саҳ. 110.
40. (23,25–26) Дар аксари дастнависҳои ба ҷои калимаи “ифроткорӣ” (“адика”) калимаи “беадолатӣ” (“акразия”) аст.
41. (24,29) I. Velikovsky, *Earth in Upheaval*, саҳ.136.
42. (24,30) Калимаи юнонии “ге” ду маъно дорад: “замин” ва “кишвар”.
43. (24,34) F. W. Grant, “Matthew”, *Numerical Bible, The Gospels*, саҳ. 230.
44. (24,36) Дар нусхаи Инчили юнонии Нестле-Аланд илова шудааст: “ва на Писар”.
45. (25,28–29) A. T. Pierson, *Our Lord's Teachings About Money*(китобча), саҳ. 3,4.
46. (26,64) R. C. H. Lenski, *The Interpretation of St. Matthew's Gospel*, саҳ. 1064.
47. (27,37) Агар ҳамаи қисмҳои иқтибосшударо якҷоя кунем, “Ин Исо аз Носира, Подшоҳи Яҳудиён аст” ҳосил мешавад. Ҳамчунин мумкин аст, ки ҳар як муаллифи Инчил навиштаи пурраро, вале версияи забони дигарро, ки, эҳтимол, аз ҳам фарқ доштанд, иқтибос гирифт.
48. (27,54) Дар забони юнонӣ баъзе исмҳои хабарӣ, вақте ки пеш аз феъл меистанд, одатан бе артикл истифода мешаванд (қисми “Қоидаи Колвелл”).
49. (27, 65–66) Merrill F. Unger, *Unger's Bible Handbook*, саҳ. 491.
50. (28,8) “Салом бар шумо!”, бо тарҷумаи тахтуллафзӣ “Шод бошед!”, дуруди маъмулии юнонӣ буд. Дар субҳи Растохез тарҷумаи тахтуллафзӣ ин калима бештар қобили қабул менамояд.
51. (28,15) Wilbur Smith, “In the Study”, *Moody Monthly*, апрел 1969.

Рӯйхати адабиёт

Barnhouse, Donald Grey.
Words Fitly Spoken,
Wheaton: Tyndale House Publishers, 1969.

Gaebelein, A. C.
The Gospel of Matthew.
New York: Loizeaux Bros., 1910.

Kelly, William.
Lectures on Matthew.
New York: Loizeaux Bros., 1911.

Lenski, R. C. H.
The Interpretation of Saint Matthew's Gospel.
 Minneapolis: Augsburg Publishing House,
 1933.

Macaulay, J. C.
Behold Your King.
 Chicago: The Moody Bible Institute, 1982.

Morgan, G. Campbell.
The Gospel According to Matthew.
 New York: Fleming H. Revell Company, 1929.

Pettingill, W. L.
Simple Studies in Matthew,
 Harrisburg: Fred Kelker, 1910.

Tasker, R. V. G.
The Gospel According to St. Matthew, TBC.
 Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans
 Publishing Company, 1961.

Thomas, W. H. Griffith.
Outline Studies in Matthew,
 Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans
 Publishing Company, 1961.

Weston, H. G.
Matthew, the Genesis of the New Testament.
 Philadelphia: American Baptist Publication
 Society, сол номаълум.

Матбуоти даврӣ ва маводи нашрнашуда

Smith, Wilbur.
 “In the Study”, *Moody Monthly,*
 апрел 1969.

Woodring, H. Chester.
 Class Notes on Matthew, 1961,
 Emmaus Bible School, Oak Park,
 IL (ҳозир Emmaus Bible College)

ИНЧИЛИ МАРҚЌС

Дар Инчили Марқўс тароват ва қуввае ҳаст, ки хонандаи масеҳиро ба худ ҷалб мекунад ва дар ӯ шавқу рағбати мувофиқи ибрати Худованди поки худ бо чизе хизмат карданро ба вучуд меоварад.

Август Ван Рин

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАҲСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪИ

Азбаски Инчили Марқўс аз ҳама кўтоҳ аст, ва тақрибан навад фоизи маводи он дар Инчили Матто ва Инчили Луқо ё ин ки дар ҳар дуяшон низ вомехӯрад, пас саҳми ӯ чӣ гуна аст, ки мо ба он эҳтиёчи зиёд дорем?

Пеш аз ҳама, услуби мухтасарбаёнии Марқўс ва соддагии рўзноманигоронааш Инчили ӯро муқаддимаи идеалӣ барои бовари масеҳӣ мекунад. Дар арсаҳои нави табиғот аксар вақт Инчили Марқўсро аввалин шуда ба забонҳои миллӣ тарҷума мекунанд.

Аммо на танҳо услуби фаҳмои зинда, ки алалхусус барои румиён ва иттифоқчиёни муосири онҳо қобили қабул аст, балки мазмуни Инчили Марқўс низ онро нотақрор мегардонад.

Марқўс асосан ҳуди ҳамон ҳодисаҳоеро, ки Матто ва Луқо тасвир кардаанд, дахл карда мегузарад, ва ба онҳо якчанд ҳодисаҳои нодирро илова мекунад, вале ба ҳар ҳол дар ӯ ҷузъиёти хушобуранге ҳастанд, ки дар дигарон нестанд. Масалан, ӯ ба он диққат медиҳад, ки Исо ба шогирдон чӣ гуна нигоҳ мекард, чӣ гуна ӯ хашмгин мешуд ва чӣ гуна ӯ дар роҳ ба Уршалим пешопеши онҳо мерафт. Ин тафсилот, бешубҳа, аз Петрус, ки Марқўс дар охири ҳаёти ӯ ҳамроҳаш буд, гирифта шудаанд. Ривоят мекунанд, ва эҳтимол чунин ҳам ҳаст, ки Инчили Марқўс – моҳиятан, хотираҳои Петрус мебошанд. Ин дар тафсилоти дорои хусусиятҳои шахсӣ, дар инкишофи сужет ва дар таассуроте инъикос ёфтааст, ки ин китобро шоҳиди ҳақиқии ҳодисаҳо навиштааст.

Аз тарафи ҳама қабул гардидааст, ки Марқўс ҳамон ҷавоне буд, ки бараҳна

гурехта буд (14,51) ва ин имзои хоксоронаи ӯ дар китоб аст. (Сарлавҳаҳои Инчилҳо аз ибтидо як ҷузъи ҳуди китобҳо набуданд.) Ривоят, эҳтимол, дуруст аст, зеро ки Юҳанно-Марқўс дар Уршалим зиндагонӣ мекард; ва агар ӯ ба ягон тариқе бо Инчил алоқаманд намебуд, пас барои овардани ин рӯйдоди хурдак сабаб ҳам намебуд.

II. МУАЛЛИФӢ

Аксарияти муаллифон ақидаи ибтидоӣ ва яқдилонаи Калисоро қабул мекунанд, ки Инчили дуҷум аз тарафи Юҳанно-Марқўс навишта шудааст. Ӯ писари Марямаи уршалимӣ буд, ки хонаи ӯро масеҳиён барои ҷамъомад истифода мебарданд.

Шаҳодатҳои зоҳирии муаллифии ӯ барвақтианд, нисбатан асоснок ва аз қисмҳои гуногуни империя мебошанд. Папий (тақрибан соли 110-уми милодӣ) Юҳанно Пирро (эҳтимол, фириста Юҳанноро, гарчанде дигар шогирди аввалин низ истисно нест) иқтибос меоварад, ки ӯ ишорат мекард, ки ин Инчилро Марқўс, ҳамкори Петрус, навиштааст. Дар ин Юстини Риезаткаш, Иринея, Тертуллиан, Клименти Искандариягӣ, Ориген ва “Муқаддима бар зидди маркионитҳо” ҳамфикранд.

Шаҳодатҳои дохилии муаллифии Марқўс бисёр набошанд ҳам, ба ҳар ҳол бо ин ривояти умумии масеҳияти ибтидоӣ мувофиқанд.

Муаллиф, эҳтимол, Фаластинро ва маҳсусан Уршалимро хуб медонист. (Нақл дар бораи меҳмонхона нисбат ба дигар Инчилҳо бо тафсилоти бештар нишон дода шудааст. Ҷои тааҷҷуб нест, агар ҳодисаҳо дар хонае ки кӯдакиаш гузаштааст, ба вуқӯъ омада бошанд!) Инчил муҳити арамаӣ (забони яҳудиён) ва фаҳмиши урфу одатҳои нишон медиҳад. Ба ғайр аз ин услуби нақл ба алоқаи зич бо шоҳиди ҳодисаҳо ишорат мекунад.

Мазмуни китоб ба нақшаи мавъизаи Петрус дар боби 10-уми Аъмол мувофиқат мекунад.

Ривоят дар бораи он ки Марқӯс Инчилро дар Рум навиштааст, бо истифодаи миқдори бештари калимаҳои латинӣ, нисбат ба Инчили дигарон, тасдиқ мегардад (чунин калимаҳо ба монанди *сентурион* [мирисад], *сензус* [барӯйхатгирӣ], *динариус* [динор], *легион* ва *преториум* [сарбозхона]).

Даҳ маротиба дар Паймони Навин номи ғайрияхудии (лотинии) муаллифи мо – Марқӯс, ва се маротиба – номи муштаракӣ яхудӣ-ғайрияхудии Юҳанно-Марқӯс зикр карда мешавад. Марқӯс – хизматгор ё ёрдамчӣ: аввал аз онӣ Павлус, баъд аз онӣ тағо ё амаки худ Барнаббо ва, мувофиқи ривояти боваринок, аз онӣ Петрус то худи марги ӯ – барои навиштани Инчил дар бораи Хизматгори Комил одами идеалӣ буд.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Вақти навишта шудани Инчили Марқӯс хатто аз тарафи олимони муҳофизакор, ки ба Навиштаи Пок бовар доранд, муҳокима карда мешавад. Таърихи навишта шуданро аниқ муайян намудан мумкин нест, аммо ба ҳар ҳол вақти навишта шудан ишора карда мешавад – то замони вайрон карда шудани Уршалим.

Ривоят дар ақида оиди он ки оё Марқӯс мавъизаи Петрусро дар бораи зиндагонии Худованди мо то марги фириста (то соли 64-68) ё баъди марги ӯ навиштааст, низ ба ду ҷудо мешавад.

Аз ҷумла, агар Инчили Марқӯс – Инчили аввалини навишташуда бошад, чӣ тавре ки имрӯз аксарияти олимони тасдиқ мекунад, пас таърихи барвақти навишта шудан зарур аст, то ки Луқо маводи Марқӯсро истифода карда тавонад. Баъзе олимони Инчили Марқӯсро ибтидои солҳои 50 санагузорӣ менамоянд, аммо санагузорӣ аз солҳои 57 то 60 бештар дуруст менамояд.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗҶЪ

Дар ин Инчил нақли аҷоиб дар бораи Хизматгори Комили Худо, Худованди мо Исои Масеҳ пешниҳод карда шудааст; нақл дар бораи Шахсе ки аз шукӯҳи зоҳирии ҷалоли Худ дар осмонҳо даст кашид ва дар замин ба сурати ғулом даромад (Фил. 2,7). Ин нақли беназир дар бораи Шахсест, ки "...на барои он омад, ки ба ӯ хизмат кунанд, балки барои он ки хизмат кунад ва ҷони Худо барои фидияи бисёр касон бидиҳад" (Марк. 10,45).

Агар дар хотир дошта бошем, ки ин Хизматгори комил маҳз Худо Писар буд, ки ихтиёран бо либоси ғуломӣ камар баст ва ба одамони Хизматгор шуд, он гоҳ Инчил барои мо бо ҷилои ҷовидонӣ медурахшад. Дар ин ҷо мо Писари таҷассумёфтаи Худоро мебинем, ки ӯ дар замин чун Одами оддӣ зиндагӣ мекард. Ҳама коре, ки ӯ мекард, дар иттиҳоти комил ба иродаи Падари ӯ карда мешуд; тамоми аъмоли пуриктидори ӯ бошад бо таъсири Рӯҳи Пок ба амал оварда мешуданд.

Муаллиф Юҳанно-Марқӯс хизматгори Худованд буд; ӯ хеле хуб сар кард, ба сустии муваққатӣ дучор гашт (Аъм. 15,38), аммо баъдтар ба ғайри хизмат аз нав қабул карда шуд (2Тим. 4,11).

Услуби Марқӯс тез, пуртаъсир ва муҳтасар аст. ӯ бештар на ба суханони ӯ, балки ба аъмоли Худованд тавачҷӯх зоҳир менамояд; ин бо он далел тасдиқ мегардад, ки ӯ наздак мӯъҷизот ва танҳо ҷор масалро зикр мекунад.

Дар вақти омӯзиши ин Инчил мо барои ҷавоб ёфтани ба се савол кӯшиш мекунем:

1. Он дар бораи чӣ мегӯяд?
2. Он чиро мефаҳмонад?
3. Дар он барои ман чӣ гуна дарси ибрат ҳаст?

Барои ҳама шахсоне ки хизматгорони содиқ ва самимии Худованд будан мехоҳанд, ин Инчил бояд китоби дарсии арзандаи хизмат шавад.

Накша

I. ТАЙЁР КАРДАНИ ХИЗМАТГОР (1,1-13) II. ХИЗМАТИ ИБТИДОИИ ХИЗМАТГОР ДАР ҶАЛИЛ (1,14-3,12) III. ДАЪВАТ ВА ОМУЪЗОНДАНИ ШОГИРДОНИ ХИЗМАТГОР (3,13-8,38)	IV. САФАРИ ХИЗМАТГОР БА УРШАЛИМ (Б. 9 ва 10) V. ХИЗМАТИ ХИЗМАТГОР ДАР УРШАЛИМ (Б. 11 ва 12) VI. НУТҚИ ХИЗМАТГОР ДАР КҶҲИ ЗАЙТУН (Б. 13) VII. УҚУБАТҶО ВА МАРГИ ХИЗМАТГОР (Б. 14 ва 15) VIII. ҶАЛАБАИ ХИЗМАТГОР (Б. 16)

Тафсир

I. ТАЙЁР КАРДАНИ ХИЗМАТГОР (1,1-13)

A. Саромади Хизматгор роҳ тайёр мекунад (1,1-8)

1,1 Мавзӯи Инчили Маркӯс – Хушхабар дар бораи *Исои Масеҳ, Писари Худо* мебошад. Азбаски мақсади муаллиф – накши Худованд Исои Масеҳро чун Хизматгор махсус қайд кардан аст, ӯ на аз насабнома, балки аз хизмати чамъиятии Начоткор сар мекунад. Он аз тарафи Яҳеи Ҷӯтадиҳанда, мунодии Хушхабар эълон карда шуда буд.

1,2-3 Пайғамбарон Малокӣ ва Ишаъё дар бораи қосиде (муждарасоне) сухан меронданд, ки пеш аз Масеҳ меояд ва халқро ба ахлоқан ва рӯҳан тайёр будан ба омадани ӯ даъват менамояд (Мал. 3,1; Иш. 40,3). Яҳеи Ҷӯтадиҳанда ин пешгӯихоро иҷро кард. ӯ чун “*овози нидокунандае дар биёбон*” фирис-тода шуда буд.

1,4 Хабарӣ ӯ аз он иборат буд, то одамон тавба кунанд (ақидаҳои худро тағйир диҳанд ва аз гуноҳҳои худ рӯ гардонанд) ва *омурзиши гуноҳхоро* ба даст оваранд. Дар акси ҳол онҳо Худовандро қабул карда наметавонианд. Танҳо одамони пок Писари Поки Худоро қадр карда метавонанд.

1,5 Шунавандагони Яҳеи Ҷӯтадиҳанда ба гуноҳҳои худ иқро мекунанд ва ӯ онҳоро ғӯта меод. Ин ифодаи зохирии ручӯъ намудани онҳо буд. Ҷӯта онҳоро аз аксарияти халқи Исроил, ки аз Худованд рӯ гардонд, ба таври кушоду равшан ҷудо мекард. Вай онҳоро бо боқимондаи халқ, ки ба қабули Худованд тайёр буд, муттаҳид

менабуд. Аз ояти 5 чунин намуданаш мумкин аст, ки ҷавоб ба мавъизаи Яҳеи умумӣ буд. Аммо ин чунин нест. Дар аввал туғеи шавку завқ ба вучуд омада метавонист, ҳангоме ки одамони сершумор ба биёбон шитофтанд, то ки мавъизагари шӯълаварро шунаванд, аммо аксарияти одамон тавбаи ҳақиқиро ба амал наоварданд ва аз гуноҳҳои худ рӯ нагардониданд. Ин ба андозаи инкишофи нақл намоён мегардад.

1,6 Яҳеи чӣ гуна одам буд? Имрӯз ӯро мутаассиб ва гӯшанишин номиданашон мумкин буд. Хонаи ӯ биёбон буд. ӯ ба монанди Илёс либоси аз ҳама дурушт ва аз ҳама оддиро мепӯшид. Хӯроки ӯ барои нигоҳ доштани зиндагонӣ ва қувва кифоя буд, аммо онро дабдабанок номидан намешавад. Ин одаме буд, ки ҳама чизро ба як вазифаи пуршараф тобеъ кард – одамонро бо Масеҳ шинос намудан. Эҳтимол, ӯ метавонист сарватманд шавад, аммо камбағалиро афзал донист. Ҳамин тариқ, ӯ маҳз чунин мунодӣ гардид, ки ба Он Касе ки ҷое надошт, ки сарниҳад, мувофиқат мекард. Аз ин мо дарси ибрат гирифта метавонем, ки ҳамаи хизматгорони Худованд бояд бо содагӣ фарқ кунанд.

1,7 Яҳеи дар бораи бартарии Худованд Исои Масеҳ хабар меод. ӯ меғуфт, ки Исо аз ҷиҳати қудрат, бартарии шахсӣ ва хизмат бузургтар аст. Яҳеи худро сазовори *даволи пойафзоли* Начоткорро *воз кардан* намеҳисобид (вазифаи ғулом). Мавъизаи пур аз Рӯҳи Пок ҳамеша Худованд Исои Масеҳро боло мебардорад ва “ман”-и худро безътибор мекунад.

1,8 Яҳеи бо об ғӯта меод. Ин аломати зохирий буд, ки дар зиндагонии одам

дигаргунӣ ба вучуд намеовард. Исо бошад онҳоро бо *Рӯҳулқудс таъмид* хоҳад дод; ин ғӯта аз пайи худ афзоиши зиёди қувваи рӯҳониро ба вучуд меоварад (Аъм. 1,8). Он ҳамчунин бовардоронро ба Калисо, ба Бадани Масех, мепайвандад (1Қӯр. 12,13).

Б. Саромад Хизматгорро ғӯта медиҳад (1,9-11)

1,9 Дар ин вақт сӣ соли хомӯшӣ дар Носира ба итмом расид. Худованд Исои Масех ба оғози хизмати чамъиятии Худ тайёр буд. Пеш аз ҳама *Ҷ аз Носира* ба *Урдун* дар наздикии Ерухӯ 96 километрро тай намуд. Дар он ҷо *Ҷ аз Яҳё таъмид ёфт*. Дар мавриди *Ҷ*, албатта, тавба кардан талаб карда намешуд, зеро *Ҷ* гуноҳе надошт, то эътироф намояд. Барои Худованд ғӯта амали рамзӣ буд, ки ғӯтаи *Ҷ*ро ба мамот дар Ҷолҷолто ва растохези *Ҷ*ро аз мурдагон тасвир менамуд. Ҷамин тавр дар худи ба хизмати чамъиятӣ баромадани *Ҷ* нишонаи зиндаи салиб ва қабри холи гузошта шуда буд.

1,10-11 Ҷамин ки Исо аз об баромад, Яҳё осмонро дид, ки *шикофта аст*, ва *Рӯхро*, ки монанди *кабӯтаре бар Ҷ* нозил мешавад. Аз осмон овози Худо Падар даррасид, ки Исоро чун *Писари маҳбуби Худ* тасдиқ мекард.

Дар зиндагии Худованди мо чунин лаҳза набуд, ки *Ҷ* бо *Рӯҳулқудс* пур набошад. Аммо алҳол Рӯҳи Пок бар *Ҷ* фуруд омада, *Ҷ*ро барои хизмат тадҳин намуд ва ба *Ҷ* қувват ато намуд. Ин хизмати махсуси Рӯҳ буд, тайёри ба се соли минбаъдаи меҳнат. Қувваи Рӯҳи Пок зарур аст. Одам соҳиби маълумот, истеъдод, аҳли сухан буда метавонад, аммо бе ин сифати ниҳонӣ, ки мо онро “тадҳин” меномем, меҳнати *Ҷ* берӯҳ ва бесамар мешавад. Дар назди мо саволи ҳаётан муҳим меистад: Оё Рӯҳи Пок ба ман қувва барои хизмат ба Худованд ато кардааст?

В. Хизматгор аз тарафи шайтон озмуда мешавад (1,12.13)

1,12-13 Хизматгори Яхува дар давоми *чил рӯз* аз тарафи шайтон дар *биёбон* озмуда мешуд. *Рӯҳи Худо Ҷ*ро ба ин мулоқот на барои он овард, ки бинад, оё *Ҷ* гуноҳ

мекунад ё не, балки барои исботи он, ки *Ҷ* наметавонад гуноҳ кунад. Агар Исо ба монанди одам дар замин гуноҳ карда метавонист, пас мо чӣ гуна ба он мӯътақид буда метавонем, ки *Ҷ* алҳол чун одам дар осмонҳо гуноҳ карда наметавонад?

Чаро Маркӯс ишорат мекунад, ки *Ҷ* дар он ҷо бо *даррандагон* буд? Оё ин ҳайвонҳои буданд, ки онҳоро шайтон ба несту нобуд кардани Худованд водор мекард? Ё ин ки онҳо дар ҳузури Офаридгори худ нармдил мешуданд? Мо танҳо саволҳо дода метавонем.

Дар охири *чил рӯз ба Ҷ фарииштагон парасторӣ мекарданд* (муқоиса кунед Мат. 4,11); дар вақти озмоиш *Ҷ* ҳеч чиз намеҳурд (Лук. 4,2).

Санчишҳо дар зиндагии бовардор ногузиранд. Одам ҳар қадар наздиктар ба Худованд пайравӣ кунад, ҳамон қадар онҳо пурзӯртар мешаванд. Шайтон барои масеҳиёни номниҳод меҳнати барабас намекунад, аммо бар зидди онҳое ки дар муборизаи рӯҳонӣ худудҳо ба даст меоваранд, тӯпҳои калибрашон калони худро омода менамояд. Озмудашаванда будан – гуноҳ нест. Гуноҳ дар *гузашт* ба озмоиш ниҳон аст. Мо ба қувваи шахсии худ умед баста, ба он муҳолифат карда наметавонем. Аммо Рӯҳи Пок, ки дар бовардор сокин аст – қувваи *Ҷ* барои аз байн бурдани рағбатҳои торик мебошад.

II. ХИЗМАТИ ИБТИДОИИ ХИЗМАТГОР ДАР ҶАЛИЛ (1,14-3,12)

А. Хизматгор ба хизмати Худ оғоз мекунад (1,14.15)

1,14-15 Маркӯс хизмати Худовандро дар Яхудо партофта мегузарад (ниг. Юҳ. 1,1-4,54) ва аз хизмати бузург дар Ҷалил оғоз мекунад, ки он давраи 1 солу 9 моҳро фаро мегирад (1,14-9,50). Сипас, пеш аз он ки ба ҳафтаи охирин дар Уршалим гузарад, кӯтоҳақар марҳилаи охирини хизмат дар Переяро дахл карда мегузарад (10,1-10,45).

Исо ба Ҷалил омад ва Инчили Малакути Худоро мавъиза кард. Мавъизаи *Ҷ* ба таври мушаххас аз ин иборат буд:

1. *Вақт расидааст.* Мувофиқи мӯҳлатҳои пешгӯӣ кардаи пайғамбарон вақти дар байни одамон зоҳир шудани Подшоҳ муқаррар гардида буд. Алҳол ин вақт расид.
2. *Малакути Худо наздик* буд; Подшоҳ зоҳир шуд ва бо ниятҳои нектарин ба халқи Исроил Подшоҳро пешниҳод менамуд. *Малакут* (Подшоҳӣ) ба он маъно *наздик аст*, ки Подшоҳ зоҳир шуд.
3. *Ӯ* мардумро даъват менамуд, ки *тавба кунанд ва ба Инчил имон оваранд*. Барои ба Подшоҳӣ дохил шудан одамон бояд аз гуноҳ рӯй гардонанд ва ба Хушхабар дар бораи Худованд Исои Масеҳ бовар кунанд.

Б. Даъват намудани чаҳор моҳигир (1,16-20)

1,16-18 *Ва чун аз канори баҳри Ҷалил мегузашт, Исо Шимъун ва Андриёсро дид, ки моҳӣ сайд мекарданд. Ӯ онҳоро пеш аз ин ҳам дида буд; амалан онҳо дар ибтидои хизмати Ӯ шогирди Ӯ шуда буданд (Юҳ. 1,40-41). Акнун бошад Ӯ онҳоро даъват намуд, то бо Ӯ бошанд ва ваъда дод, ки онҳоро сайёди мардум мекунад. Онҳо дарҳол кори моҳигирии сердаромади худро гузошта, аз пайи Ӯ равона шуданд. Фармонбардории онҳо фаврӣ, фидокорона ва қатъӣ буд.*

Сайди моҳӣ – санъат аст, сайди мардум низ санъат ба ҳисоб меравад:

1. Сабру *тоқат* даркор аст. Аксар вақт соатҳои дароз дар танҳои интизор шудан лозим аст.
2. Аз шаст, хӯр-хӯрак ё тӯрҳо истифода бурда *тавонистан* лозим аст.
3. *Зиракӣ* ва ақли солим зарур аст, то ба он чое ки моҳӣ равона мешавад, равад.
4. *Устуворӣ* зарур аст. Моҳигири хуб ба зудӣ ноумед намешавад.
5. *Осудагӣ* зарур аст. Стратегияи аз ҳама беҳтарин – аз монеаҳо канора гирифтани ва худ дар дури будан аст.

Мо, хангоме ки аз пай Масеҳ меравем, *сайёдони мардум* мешавем. Чӣ қадар зиёдтар мо ба Ӯ монанд шавем, ҳамон қадар мо бештар дар ҷалб кардани дигарон назди Ӯ

бобарор мешавем. Вазифаи мо – *аз пай Ӯ рафтани*; Ӯ бошад оиди ҳама чизи боқимонда ғамхорӣ мекунад.

1,19-20 Худованд Исо *аз он ҷо каме пеш рафта Яъқуб ва Юҳанно*, писарони *Забдойро дид, ки тӯрҳои худро таъмир мекунанд. Ҳамин ки Ӯ онҳоро даъват намуд, онҳо бо падари худ хайрухуш карданд ва аз пайи Худованд равона шуданд.*

Масеҳ ҳозир ҳам даъват менамояд, ки одамон ҳама чизро монда, аз пайи Ӯ раванд (Лук. 14,33). На ба молу мулк, на ба падару модар имкон надихед, ки ба фармонбардорӣ монеа шаванд.

В. Берун кардани рӯҳи нопок (1,21-28)

Оятҳои 21-34 рӯзи одиро дар зиндагии Худованд тасвир менамоянд. Мӯъҷиза аз пайи мӯъҷиза ба вуқӯъ мепайваст, хангоме ки Табиби бузург одамони рӯҳи палид дошта ва беморонро шифо мебахшид.

Мӯъҷизоти шифо, ки Начоткор ба амал меовард, нишон медиҳанд, ки Ӯ чӣ тавр одамонро аз натиҷаҳои даҳшатноки гуноҳ халос мекунад. Инро ҷадвали дар поён овардашуда возеҳан намоиш медиҳад.

Гарчанде ҳозир мавъизагар барои ба амал овардани шифои ҷисмонии ба ин монанд даъват нашудааст, ӯ ҳамеша барои бо мушкилоти рӯҳонии ба ин монанд кордор шудан даъват шудааст. Магар мӯъҷизоте ки Худованд Исои Масеҳ дар Юҳанно 14,12 хотиррасон менамояд, бузург нестанд: “...ҳар кӣ ба Ман имон оварад, аъмоlero, ки Ман мекунам, вай низ хоҳад кард ва ҳатто бузургтар аз он ҳам хоҳад кард”?

1,21-22 Вале биед ба қиссаи Маркӯс бармегардем. Дар *Кафарнаҳум* Исо *дар рӯзи шанбе ба кунит даромад* ва таълим дода сар кард. Одамон фаҳмиданд, ки ин муаллими ғайриоддӣ буд. Суханони Ӯ бо қуввае пур шуда буданд, ки ба шакку шубҳае роҳ наметод. Вай тамоман на ба монанди *китобдонон* таълим метод – бо овози яқранг ва механикӣ. Ибораҳои ӯ тирҳои Таवони Мутлақ буданд. Дарсҳои ӯ ба худ ҷалб мекарданд, бовар мекунониданд, даъват мекарданд. Китобдонон бошанд дини

МУЪЦИЗА	НАҚОТ АЗ
1. Шифоёбии одаме ки рӯхи палид дошт (1,23-26)	1. Нопокиҳои гуноҳ.
2. Шифоёбии модарарӯси Шимъун (1,29-31)	2. Ошуфтагӣ ва норухатиҳои гуноҳ.
3. Шифоёбии махавӣ (1,40-45)	3. Нафратангезии гуноҳ.
4. Шифоёбии мафлуҷ (2,1-12)	4. Нотавонӣ аз сабаби гуноҳ.
5. Шифоёбии дасти хушкшуда (3,1-5)	5. Беҳудагӣ аз сабаби гуноҳ.
6. Шифоёбии чинзада (5,1-20)	6. Камбағалӣ, зӯроварӣ ва даҳшати гуноҳ.
7. Зани гирифтори хунравӣ буда (5,25-34)	7. Қувваҳои гуноҳ, ки аз қобилияти ҳаётӣ маҳрум мекунад.
8. Зинда шудани духтари Ёир (5,21-24.35-43)	8. Марги рӯхонӣ аз сабаби гуноҳ.
9. Шифоёбии духтари зане ки аз Финикияи Сурия буд (7,24-30)	9. Ғулумии гуноҳ ва шайтон.
10. Шифоёбии каси гӯши кар ва лакнати забон дошта (7,31-37)	10. Қобилият надоштан ба шунидани Сухани Худо ва сухан рондан дар бораи чизҳои рӯхонӣ.
11. Шифоёбии кӯр (8,22-26)	11. Нобиноӣ барои нури Инчил.
12. Шифоёбии чинзада (9,14-29)	12. Бераҳмии ҳукми шайтон.
13. Шифоёбии Бартимайи кӯр (10,46-52)	13. Ҳолати нобиноёна ва фақирона, ки гуноҳ ба он дучор менамояд.

бечонро бо зӯри бор мекарданд. Таълимоти Худованд Исои Масеҳ комилан воқеӣ буд. Ӯ барои эълони таълимоти Худ ҳуқуқи пурра дошт, зеро ки Ӯ мувофиқи он таълимоте, ки меомӯхт, зиндагонӣ мекард.

Ҳар касе ки Сухани Худоро таълим медиҳад, бояд бо эътибор сухан ронад ё тамоман гап назанад. Сарояндаи Забур гуфтааст: “Имон доштам, бинобар ин мегуфтам” (Заб. 115,1). Павлус ба ин суханон дар 2Қӯр. 4,13 ҳамовоз мешавад. Суханони онҳо бо эътиқоди амиқ асоснок карда мешуданд.

1,23 *Дар қуништи онҳо* касе буд, ки гирифтори рӯхи нопок шуда буд. Ин рӯх чун *рӯхи палид* тасвир карда шудааст. Ин, эҳтимол, онро ифода мекунад, ки рӯх хузури худро бо ҷисман ва ахлоқан нопок гардондани одам зоҳир мекард. Чинзадагиро бо шаклҳои гуногуни бемориҳои ақлӣ набояд омехта кард. Инҳо чизҳои гуногунанд. Ба одами чинзада ҳақиқатан рӯхи бад ворид мешавад ва ӯро идора мекунад. Одам басо рафторҳои фавқтабиӣ карданаш мумкин ва зуд-зуд дар вақти бо Шахсият ва аъмоли

Худованд Исои Масеҳ вохӯрдан беҳуд мешавад ё куфр меғӯяд.

1,24 Дикқат кунед, ки рӯхи бад *Исоро* мешиносад ва Ӯро Носирӣ ва *Қуддуси Худо* менамояд. Инчунин ба ивазкунии ҷонишини шумораи чамъ ба шумораи танҳо тавачҷӯҳ намояд: “Туро бо мо чӣ кор аст? ... Ту барои нест кардани мо омадаӣ! Ман медонам...” Дар аввал рӯхи нопок гӯё ки худро бо одам якҷоя намуда сухан меронад; баъд ӯ танҳо аз номи худ гап мезанад.

1,25-26 *Исо* шаҳодати рӯхи нопокро, ҳатто агар он ҳақиқӣ бошад ҳам, қабул намекард. Бинобар ин Ӯ ба рӯхи бад фармуд, ки *хомӯш шавад* ва аз одам *берун шавад*. Аз афташ, дидани одами ба *ларза* даромада ва шунидани фарёди баланди рӯхе ки курбонии худро тарк мекунад, ғайриоддӣ буд.

1,27-28 Ин мӯъҷиза таъҷуби амиқ ба вучуд овард. Одамон дар он ки Одам, фақат аз ӯ берун шуданро фармуда, рӯхи нопокро ронда метавонад, як чизи нав ва даҳшат-оварро медиданд. Онҳо фикр мекарданд, ки оё ин саршавии таълимоти нави динӣ буд. Хабарӣ мӯъҷиза зуд *дар тамоми сарзамини*

Чалил паҳн шуд. Пеш аз он ки ба оятҳои дигар гузарем, биёед се чизро қайд намоем:

1. Аён аст, ки аввалин зуҳури Масеҳ тугёни бузурги фаёолияти рӯхҳои бадро дар замин ба вучуд овард.
2. Ҳокимияти Масеҳ бар тамоми рӯхҳои бад аз ғалабаи Ҷ бар шайтон ва ҳамаи хизматгорони вай дар вақти муайян-кардаи Худо пешакӣ хабар мерасонад.
3. Дар ҳар кучое ки Худо меҳнат кунад, шайтон муқобилат нишон медиҳад. Ҳар кӣ ба роҳи хизмат ба Худованд по мегузорад, ба ҳар як қадами худ зиддият-ро интизор буда метавонад. “Чунки муборизаи мо на бар зидди хун ва ҷисм аст, балки бар зидди сарварон, бар зидди ҳукуматдорон, бар зидди фармонравоёни ин олами зулмот аст, бар зидди қувваҳои рӯҳии шарорат, ки дар афлок аст” (Эфс. 6,12).

Г. Шифоёбии модарарӯси Петрус (1,29-31)

“Дарҳол” – яке аз калимаҳои хоси ин Инчил мебошад; он ба Инчиле ки дар Худованд Исои Масеҳ хислати Хизматгорро қайд мекунад, махсусан мувофиқ аст.

1,29-30 *Аз кунӣшт* Худованди мо ба хонаи Шимъун раҳсипор гашт. Вақте ки Ҷ ба он ҷо омад, *модарарӯси Шимъун дар ҳолати табларза хобида буд.* Дар ояти 30 қайд карда шудааст, ки *дарҳол Ҷро аз ин ҳолати вай хабардор карданд.* Онҳо вақтро беҳуда аз даст надода, ба тавачҷӯҳи Шифобахшанда мӯхтоҷ буданаширо баён намуданд.

1,31 Исо гап назада, *аз дасти вай гирифт* ва барои ба по рост истодан ёрӣ дод. Вай дарҳол шифо ёфт. Одатан табларза одамро бемадор мекунад. Дар ин маврид Худованд на танҳо табларзаро шифо дод, балки ҳамон лаҳза барои хизмат қувва дод ва *вай ба парастории онҳо машғул гашт.*

Ҷ. Р. Миллер мегӯяд:

“Ҳар як бемор пас аз шифоёбие ки ба таври оддӣ ё гайриоддӣ ба вуқӯъ меояд, бояд ҳаёти ба ӯ баргардондари ба хизмати Худованд бахшад. Миқдори зиёди одамон ҳамеша имконияти хизмат ба Масеҳро бо диққат ҷустуҷӯ карда, ба худ хизмати

олиҷаноб ва намоёнро тасаввур мекунад. Дар айни замон онҳо он чиро аз даст медиҳанд, ки Масеҳ бо он ба Ҷ хизмат кардани онҳоро меҳаҳад. Хизмати ҳақиқӣ ба Масеҳ пеш аз ҳама аз иҷрои бовиҷдононаи вазифаи ҳаррӯзаии худ иборат аст”¹.

Он чиз ба худ диққатро ҷалб мекунад, ки Начоткор дар ҳар як мӯъҷизоти шифобахшӣ ҳар хел рафтор мекунад. Ин ба мо онро хотиррасон менамояд, ки комилан ду ручӯи якхела ба Масеҳ нестанд. Ба ҳар як одам ҷудоғона муносибат кардан лозим аст.

Он, ки Петрус модарарӯс дошт, нишон медиҳад, ки ғояи муҷаррадии коҳинон дар он рӯзҳо бегона буд. Ин анъанаи мардумист, ки он дар Сухани Худо тасдиқ намеёбад ва он бади зиёдро ба вучуд меоварад.

Ғ. Шифоёӣи ҳангоми фурурави оғтоб (1,32-34)

1,32-34 Дар давоми рӯз дар шаҳр овоза дар бораи ҳузури Начоткор паҳн гашт. Азбаски шанбе буд, одамон ба овардани мӯхтоҷон ба назди Ҷ ҷуръат накарданд. Дар вақти расидани бегоҳ, ҳангоме *оғтоб фуру рафта* буд ва шанбе ба охир расид, анбӯҳи одамон пеши дари хонаи Петрус шитофтанд. Беморон ва ҷинзадагон дар он ҷо қувваеро диданд, ки он аз ҳар намуд гуноҳ ва оқибати он халос мекунад.

Д. Мавъиза дар Чалил (1,35-39)

1,35 Исо хеле бармаҳал, то субҳ, хест, ва ба хилватгоҳ рафт, дар ҷое ки ҳеҷ чиз Ҷро аз дуо гуфтан ба чизи дигар ҷалб накунад. Гуломи Худо ҳар субҳ гӯши худро мекушод, то ки панди Худо Падарро барои рӯзи оянда қабул намояд (Иш. 50,4-5). Агар Худованд Исои Масеҳ ҳар субҳ ба дуо гуфтан эҳтиёҷ ҳис мекарда бошад, пас мо ба ин ҷӣ қадар бештар мӯхтоҷем! Тавачҷӯҳ намоед, ки Ҷ дар вақте дуо кард, ки дар ивази он мебоист чизеро аз даст медод (масалан вақт барои истироҳат); Ҷ *пагоҳӣ хеле бармаҳал* мехест ва, ҳанӯз дар торикӣ ба хилватгоҳ мерафт. Дуо бояд на мояи роҳати шахсӣ, балки мояи худинтизомӣ ва худтақдиркунӣ бошад. Оё ин баёнгари он нест, ки чаро хизмати мо аксаран ҷунин бесамар аст?

1,36-37 Ҳангоме ки *Шимъун* ва бо \bar{y} будагон хестанд, мардуми зиёд дар назди хона аз нав чамъ омаданд. Шогирдон ба Худованд дар бораи афзудани шӯхрати \bar{U} рафта гуфтан мехостанд.

1,38 Боиси тааччуби онҳо буд, ки \bar{U} баргашта ба шаҳр нарафт, балки шогирдонро ба *деҳоту шахрҳои* атроф бурд, инро бо он шарҳ дод, ки \bar{U} бояд *дар он ҷо ҳам мавъиза намояд*. Чаро \bar{U} ба Кафарнаҳум барнагашт?

1. Пеш аз ҳама, \bar{U} навакак дар дуо буд ва фаҳмид, ки Худо дар ин рӯз аз \bar{U} чӣ мехоҳад.
2. Сониян, \bar{U} мефаҳмид, ки дар назди \bar{U} зону задани мардуми Кафарнаҳум рӯякӣ буд. Наҷоткорро ҳеҷ гоҳ тӯдаи зиёди мардум чалб намекарданд. \bar{U} берун аз ҳудуди зоҳирӣ нигоҳ мекард ва медид, ки дар дили онҳо чӣ ҳаст.
3. \bar{U} дар бораи хатари шӯхрат медонист ва шогирдонро дар намунаи ибрати шахсии худ ба эҳтиёткор будан меомӯхт, ҳангоме ки ҳама дар бораи онҳо фикрҳои хуб мегӯянд.
4. \bar{U} суботкорона аз ҳар гуна намоиши рӯякӣ ва ҳиссиётҳои пуртаъсир, ки ба гузоштани тоҷ пеш аз салиб мекӯшиданд, канора мечуст.
5. \bar{U} ба мавъизаи Сухан тавачҷӯҳи зиёд зоҳир менамуд. Шифобахшиҳои мӯъҷизавӣ, ки мақсади сабук кардани вазъияти ҳузновари одамонро доштанд, инчунин барои он муқаррар шуда буданд, ки диққатро ба мавъизаи чалб намоянд.

1,39 Ҳамин тавр, Исо мегашт ва *дар тамоми Чалил дар кунитҳоро мавъиза менамуд* ва *девҳоро берун мекард*. \bar{U} мавъизаро бо таҷриба, суҳанро бо амал якҷоя мекард. Қайд кардан ачиб аст, ки \bar{U} дар кунитҳоро чӣ гуна зиёд девҳоро берун мекард. Оё калисоҳои озодандеши ҳозира ба кунитҳоро монанд ҳастанд?

Е. Покшавии маҳавӣ (1,40-45)

1,40-45 Нақл дар бораи *маҳавӣ* ба мо ибрати насиҳатомези дуоро, ки ба он Худо ҷавоб медиҳад, нишон медиҳад:

1. Дуо самимӣ ва боисрор буд – аз \bar{U} *зорӣ кард*.

2. Маҳавӣ эҳтиром нишон дод – дар назди \bar{U} *зону зад*.

3. Вай бо фурутанӣ ва фармонбардорона хоҳиш мекард – “*агар хоҳӣ*”.

4. Вай бовар дошт – “*метавонӣ*”.

5. Вай эҳтиёчи худро эътироф менамуд – “*маро пок кун*”.

6. Хоҳиши вай аниқ буд – на “ба ман баракат деҳ”, балки “*маро пок кун*”.

7. Хоҳиши вай шахсӣ буд – “*маро пок кун*”.

8. Дуояш кӯтоҳ буд – панҷ калима дар забони нусхаи асл.

Нигаред, чӣ ходиса рӯй дод!

Исоро бар вай раҳм омад. Биёед ин суҳанонро ҳамеша бо хурсандӣ ва ҳисси миннатдорӣ мехонем.

\bar{U} *дасти Худо дароз кард*. Дар ин бора андеша намоед! Дастии Худо дар ҷавоби дуои фурутанонаи бовар дароз шуд.

\bar{U} *вайро ламс намуд*. Мувофиқи шариат, одам, агар ба маҳав даст расонад, аз рӯи расму русум нопок мегардид. Инчунин хатари ба маҳав гирифтӣ шудан мавҷуд буд. Аммо Писари поки Одам азоби инсониятро пурра фаҳмид ва Худаш ба он мубтало нашуда, амали харобиовари гуноҳро барҳам дод.

\bar{U} гуфт: “*Мехоҳам*“. \bar{U} нисбат ба хоҳиши шифо ёфтани мо зиёдтар шифо бахшидан мехоҳад. Пас аз он илова намуд: “*Пок шав*”. Пӯсти маҳавӣ дарҳол ҳамвор ва пок гардид.

Исо овоза кардани мӯъҷизаро то вақте ки одам худро ба *коҳин* нишон надиҳад ва қурбонии муайяншударо наоварад, манъ кард (Иб. 14,2-32). Ин ҷо пеш аз ҳама санчиши фармонбардорӣ ин одам буд. Оё \bar{y} чуноне ки ба \bar{y} фармуда шуда буд, рафтор намуд? Не, чунин накард; \bar{y} дар бораи ходисаи бо \bar{y} ба амал омада овоза паҳн намуд, ва дар натиҷа барои хизмати Худованд монеа ба амал овард (оятӣ 45). Ин ҳамчунин санчиши зиракии коҳин буд. Оё \bar{y} дар ин ходиса омадани Масеҳро, ки мӯъҷизаҳои аҷоибӣ шифобахширо ба амал меоварад, дид? Агар \bar{y} намояндаи маъмулии халқи Исроил бошад, пас надид.

Ва боз мо мебинем, ки Исо аз анбӯҳи одамон дур рафт ва *дар ҷойҳои хилват*

хизмат мекард. \bar{U} комёбиҳоро аз рӯи микдор чен намекард.

Ё. Шифоёбии мафлурч (2,1-12)

2,1-4 Ба зудӣ пас аз он ки Худованд *ба Кафарнаҳум омад, дар хонае*, ки \bar{U} буд, мардуми *бисёр чамъ омаданд*. Овоза тез паҳн шуд ва мардум талабгори дидани Мӯъчизакор дар амал буданд. Мардумро он чое чалб менамояд, ки Худо дар қувва амал мекунад. Начоткор садоқатмандона *ба онҳо сухан мегуфт* ва одамон ҳатто дар назди дар чамъ шуданд. Дар кафои тӯдаи одамон *мафлурче* буд, *ки вайро чор кас* дар занбари дарҳол тайёркардашуда *бардошта* буданд. Аз сабаби анбӯхи одамон \bar{u} ро ба назди Худованд Исои Масеҳ наздиктар бурдан душвор буд. Одатан, ҳангоме ки мо дигаронро ба назди Исо мебарем, ҳамеша монеаҳо дучор мешаванд. Аммо бовар касро ихтироъкор мекунад. Чор нафар борбардор бо зинапояхои берунӣ ба болои боми хона баромаданд, қисман *боми* хонаро *қушоданд* ва *мафлурчо* ба поён фароварданд – эхтимол, ба ҳавлии дарунӣ, – \bar{u} ро ба наздиктари Писари Худо оварданд. Касе ба ин дӯстони нек лақаб гузошт: Ҳамдардӣ, Ҳамкорӣ, Суботкорӣ ва Зиракӣ. Ҳамаи мо бояд кӯшем, то ки дӯстоне бошем, ки сифатҳои ба ин монандро дороянд.

2,5 *Исо аз имони онҳо мутаассир гардида ба мафлурч гуфт: “Эй фарзанд, гуноҳҳои ту омурзида шуд”*. Ин суханон аҷиб менамоянд. Охир гап дар фалаҷ буд, на дар гуноҳ, оё ҳамин тавр нест? Бале, аммо Исо дар аломатҳо сабабро медид. Чисмро шифо дода, \bar{U} дар бораи чон ғамхорӣ мекард. \bar{U} масъалаи абадиятро бе тавачҷӯх гузошта, бо табобати чисми фонӣ машғул намешуд. Инак, \bar{U} гуфт: *“Гуноҳҳои ту омурзида шуд”*. Ин хабари аҷоиб буд. Алҳол, дар ин замин, дар ин зиндагӣ *гуноҳҳои* одам *омурзида шуда* буданд. Рӯзи довариро интизор шудани \bar{u} лозим набуд. \bar{U} имрӯз итминон ба омурзишро гирифт. Ҳар як шахсе, ки бовари худро ба Худованд Исои Масеҳ ниҳод, чунин боварӣ дорад.

2,6-7 *Китобдонон* аҳамияти ин изҳорро зуд фаҳмиданд. Онҳо бо таълимоти

Навиштаи Пок ба таври кофӣ хуб воқиф буданд, то донанд, ки танҳо *Худо гуноҳҳоро омурзида метавонад*. Одами гуноҳҳоро омурзанда бо ҳамин изҳор мекард, ки \bar{U} Худост. То ҳамин лаҳза мантиқи онҳо дуруст буд. Аммо, ба чои он ки Худованд Исои Масеҳро Худо эътироф намоянд, онҳо дар дили худ \bar{U} ро дар *қуфр* гунаҳкор намуданд.

2,8-9 Исо андешаҳои онҳоро фаҳмид, ки аллакай худи ҳамин исботи қувваи фавқуллодаи \bar{U} буд. \bar{U} ба онҳо саволи барангезанда дод: *“Кадомаш осонтар аст: ба одам гуфтан, ки гуноҳҳои \bar{u} омурзида шуданд ё ин ки фалаҷи \bar{u} табобат карда шуд?”* Аслан *гуфтани* ҳар дуи ин хеле осон аст. Аммо, аз нуктаи назари одамӣ, ба андозаи баробар на якеро, на дигареро *ба амал овардан* номумкин аст.

2,10-12 Худованд аллакай ба ин одам дар бораи омурзида шудани гуноҳҳояш гуфт. Бале, аммо оё ин дар ҳақиқат ба вукӯъ омад? Китобдонон дида наметавонистанд, чӣ тавр гуноҳҳои одам омурзида мешуданд. Бинобар ин онҳо бовар накарданд. Барои нишон додани он ки гуноҳҳои одам дар ҳақиқат омурзида шудаанд, Начоткор ба китобдонон як чизи аёнӣ дод, ки онҳо дида тавонанд. \bar{U} ба мафлурч гуфт: *“Барҳез, бистари худро бардор ва ... равона шав”*. Одам ҳамон дам итоат кард. Мардум *ҳайрон шуданд*. Ҳеҷ гоҳ онҳо дар ҳаёти худ *мисли инро надида* буданд. Аммо, ба шаҳодати моту мабхуткунанда нигоҳ накарда, китобдонон бовар накарданд. Бовар бо иродаи одам робитаи дутарафа дорад, онҳо бошанд бовар кардан намехостанд.

Ж. Даъвати Левӣ (2,13-17)

2,13-14 Халқро дар назди *бахр* таълим дода, Исо *Левиро* дид, ки боҷ чамъ мекард. Левӣ ба мо чун Магто маълум аст, ки баъдтар Инчили аввалро навишт. \bar{U} яҳудӣ буд, аммо машғулияти \bar{u} хеле ғайрияҳудӣ буд, агар онро ба назар гирем, ки \bar{u} боҷро барои ҳокимияти нафратангези Рум чамъ мекард! Чунин одамон на ҳамеша бо бовичдонӣ машғур буданд. Асосан ба онҳо – чун ба фоҳишагон – чун ба разилон, партовҳои чамъият, нигоҳ мекарданд. Аммо

ба ҳар ҳол ба Левӣ дар абадият он ба ҳисоб гирифта мешавад, ки даъвати Масеҳро шунида, ӯ ҳама чизро тарк кард ва *аз пайи ӯ равона шуд*. Бигзор ҳар кадоми мо, ба монанди ӯ, якбора ва бе ҳеч гуна савол итоат кунад. Дар замони ҳозира ин қурбонии бузург намуданаш мумкин аст, аммо дар абадият вай чун қурбонӣ ҳисобида нахоҳад шуд. Миссионер, баъдтар бошад риёзаткаш Чон Элиот гуфт: “Ҳаргиз аҳмақ нест он одаме ки он чиро, ки нигоҳ дошта наметавонад, барои ба даст овардани он чи гум карда наметавонад, медиҳад”.

2,15 Левӣ дар *хонаи* худ зиёфат орошт, ки дар он дӯстони худро бо Худованд Исои Масеҳ шинос карда метавонист. Дӯстони ӯ аксаран ба ӯ монанд буданд - *боҷгирон ва гуноҳкорон*. Исо таклифи бо онҳо якҷоя гузаронидани вақтро қабул намуд.

2,16 Китобдонон ва фарисиён гумон мекарданд, ки ӯро дар қонунвайронкунии чиддӣ дастгир намуданд. Ба ҷои он ки бевосита ба назди ӯ раванд, онҳо ба *шогирдонаш* мурочиат намуданд ва кӯшиш намуданд боварӣ ва садоқати онҳоро барбод диҳанд. Чӣ тавр Худованди онҳо *бо боҷгирон ва гуноҳкорон* меҳӯраду менӯшад?

2,17 Исо ин *гапро шунида*, ба онҳо хотиррасон намуд, ки на тандурустон, балки танҳо беморон ба табиб эҳтиёҷ доранд. Китобдонон гумон мекарданд, ки онҳо *тандурустанд*, бинобар ин эҳтиёҷи худро ба Табиби бузург дарк намекарданд. Боҷгирон ва гуноҳкорон гуноҳи худ ва эҳтиёҷ ба ёриро эътироф намуданд. Исо барои даъват намудани гуноҳкоре ба монанди онҳо омадааст, на барои одамоне ки худро росткор метарошанд.

Дар ин барои мо ҳам дарси ибрат ҳаст. Мо набояд дар муҳити масеҳӣ маҳдуд шавем. Баръакс, мо бояд бо одамоне ки Худоро намедонанд, вохӯрем, то ки онҳоро ба назди Худованд ва Начоткори мо биёрем. Муносибатҳои дӯстонаро бо гуноҳкорон нигоҳ дошта истода, мо набояд коре кунем, ки шаҳодати моро безътибор кунад, ё ба одамони начотнаёфта иҷозат диҳем, ки моро ба поён, то дараҷаи онҳо баранд. Мо бояд ташаббусро ба худ гирем ва дӯстонро бо

роҳи мусбат, ки барои онҳо рӯҳан муфид аст, равона намоем. Аз ҷаҳони пургуноҳ ҷудо будан осонтар мебуд, аммо на Исо ин тавр мекард, на пайравони ӯ бояд ин тавр кард.

Китобдонон фикр мекарданд, ки агар ӯро дӯсти гуноҳкорон номанд, обрӯи Худовандро паст мекунанд. Аммо он чиро, ки онҳо чун таҳқир ният карданд, барои ба амал омадани муҳаббати боз ҳам бузургтар хизмат намуд. Ҳамаи раҳшудагон бо хурсандӣ ӯро Дӯсти гуноҳкорон эътироф менамоянд ва ӯро барои ин ҷовидона дӯст хоҳанд дошт.

3. Мубоҳиса дар бораи рӯза (2,18-22)

2,18 *Шогирдони Яҳё ва фарисиён рӯзаро* чун машки динӣ таҷриба менамуданд. Дар Паймони Кухан рӯза чун ифодаи андӯҳи чуқур муқаррар шуда буд. Аммо вай аз бисёр ҷиҳат аҳамияти худро гум кард ва расму таомули муқаррарӣ шуд. Онҳо ба он тавачҷӯх зоҳир намуданд, ки *шогирдони Исо рӯза намедошанд*, ва, эҳтимол, дар дилҳои онҳо ҳасад ва таассуф ба худ пайдо шуд. Он гоҳ онҳо ба Худованд барои шарҳу эзоҳ мурочиат намуданд.

2,19-20 Дар ҷавоб ӯ шогирдони Худро бо дӯстони *домод* муқоиса намуд. Худи ӯ Домод буд. *То даме ки Домод бо онҳост*, дар онҳо сабаб барои ифодаи зоҳирии андӯҳ набуд. *Лекин айёме хоҳад расид*, ки ӯ *аз онҳо гирифта мешавад*; ва дар он айём дар онҳо сабаб барои рӯза доштан хоҳад буд.

2,21 Худованд дарҳол ду мисол овард, то ки дар бораи омадани асри нав, ки бо асри пешина мутобиқат намекунад, эълон намояд. Мисоли аввал ба дарбеҳи нав дахл дорад, ки аз матои *нав*, аз матои тарнашуда гузошта шудааст. Агар ин дарбеҳро *ба либоси кӯҳна* гузорем, вай ҳатман медарояд ва матои кӯҳнаро медаронад. Либоси аз матои кӯҳна дӯхташуда беқувват аст ва агар ба он дарбеҳ дӯхта шавад либос медарад. Исо Давраи Кӯҳнаро (Паймони Кухан) бо либоси кӯҳна муқоиса намуд. Худо ҳеч гоҳ мақсад надошт яҳудиятро бо масеҳият дарбеҳ кунад; ин чизи тамоман нав буд. Таассуфе, ки дар ҳаққи Давраи Кӯҳна дар рӯза ифода меёфт, бояд ба хурсандӣ барои чизи нав роҳ диҳад.

2,22 Дар мисоли дуввум сухан дар бораи *шароби нав* ва *машки кӯҳна* мерафт. Машкҳои кӯҳнаи чармин чандирии худро гум мекарданд. Ва агар ба онҳо *шароби нав* рехта шавад, пас он фишоре, ки дар вақти чӯшиш ба амал меояд, машкхоро медаронад. *Шароби нав* хурсандӣ ва кувваи дини масеҳиро таҷассум менамояд. *Машкҳои кӯҳна* ба шаклҳо ва расму таомули яҳудиён ишорат менамоянд. Шароби нав ба машкҳои нав эҳтиёҷ дорад. Шогирдони Яҳё ва фарисиён пайравони Худовандро ба ғуломии рӯзай хузномез, ки он вақт таҷриба карда мешуд, набояд бармегардонданд. Имкон додан лозим аст, то ки чизи нав худро дар хурсандӣ ва чӯшу хурӯши зиндагӣ нишон диҳад. Масеҳият ҳамеша аз кӯшиши бо шариатпарастӣ омехта кардани он зарар медид. Худованд Исои Масеҳ таълим медод, ки қонун ва баракат номувофиқанд. Инҳо принципҳои муҳолифанд.

И. Мубоҳиса дар бораи рӯзи шанбе (2,23-28)

2,23-24 Ин ҳодиса ихтилофи байни анъанаҳои дини яҳудӣ ва озодии Инчилро тасвир менамояд, ки оиди он дар айни замон Исо таълим медод.

Вақте ки *Ҷ* рӯзи шанбе аз киштзор гузаист, шогирдонаш ... ба хӯшачинӣ сар карданд, то бихӯранд. Бо ин онҳо ягон қонуни Худоро вайрон намекарданд. Вале мувофиқи анъанаҳои хурдагирони аз тарафи пирон муқарраршуда, шогирдон рӯзи шанберо риоя накарданд, зеро “ҳосил чамъ оварданд”, ва шояд, “ғалла кӯфтанд” (донахоро дар даст соиданд, то ки пӯчоки онро дур кунанд)!

2,25-26 Ба айбдоркуниҳои онҳо ҷавоб дода, Худованд ҳодисаеро аз Паймони Кухан хотиррасон намуд. Ҳарчанд *Довуд* ба подшоҳӣ тадҳин шуда буд, ӯро рад карданд ва ба ҷои он ки ӯро чун подшоҳ ҳурмат намоянд, ӯро чун қабқ сайд мекарданд. Боре, вақте ки захираҳои *ӯ* ба охир расиданд, *вай ба хонаи Худо даромад* ва нони тақдирро барои хӯроқи одамони худ ва барои худ гирифт. Одатан хӯрдани нони тақдим ба ҳеч ягон кас ба ҷуз қоҳинон мумкин набуд.

Аммо Худо *Довудро* барои ин кирдораш мазаммат накард. Чаро? Зеро ки дар Исроил вазъият ба иродаи Худо номуносиб буд. То он замоне ки *Довуд* ҷои сазовори худро чун подшоҳ гирифта наметавонист, Худо роҳи меод, ки *ӯ* он ҷиро кунад, ки одатан ғайриқонунӣ ҳисоб меёфт.

Худи ҳамин ҳодиса бо Худованд Исои Масеҳ рӯй дод. Ба Подшоҳӣ тадҳин шуда, *Ҷ* подшоҳӣ намекард. Худи ҳамин далел, ки ба шогирдони *Ҷ* дар дар аснои роҳ хӯшачинӣ кардан лозим меомад, нишон меод, ки қорҳо дар Исроил нодуруст ба роҳ монда шудаанд. Худи фарисиён мебоист ба ҷои тақид Исо ва шогирдони *Ҷ*ро меҳмондорӣ мекарданд.

Агар *Довуд* ҳақиқатан бо хӯрдани нони тақдим қонунро вайрон намуд ва бо вучуди он Худо ӯро сарзаниш накард, пас шогирдон то ҷӣ андоза бештар бегуноҳ буданд, ки онҳо айнан дар ҳамин ҳел вазъият ба ғайри воятҳои пирон ҳеч ҷизро вайрон накардаанд!

Ояти 26 нишон медиҳад, ки *Довуд* нони тақдирро вақте хӯрд, ки *Абётор* сарқоҳин буд. Мувофиқи 1 Подшоҳон 21,1, дар он вақт Аҳималик қоҳин буд. *Абётор* писари *ӯ* буд. Шояд сарқоҳин ба *Довуд* содиқ буд ва дар зери таъсири он чунин дуршавии ғайри муқаррариро аз қонун роҳ дод.

2,27-28 Худованди мо дар анҷоми суханони Худ ба фарисиён ёдрас намуд, ки *шанбе* аз тарафи Худо на барои ғулом кардани одамон, балки барои нафъи онҳо муқаррар шуда буд. Илова бар ин *Ҷ* гуфт, ки *Писари Одам* оғои рӯзи шанбе низ мебошад — Худи *Ҷ* шанберо муқаррар карда буд. Пас *Ҷ* ҳуқуқи қарор додан дорад, ки дар ин рӯз ҷӣ мумкин аст ва ҷӣ мумкин нест. Албатта, ҳеч гоҳ пешбинӣ карда нашудааст, ки дар рӯзи шанбе қор аз рӯи зарурат ё барои қорҳои нек бояд манъ карда шавад. Масеҳиён ба риоя кардани шанбе маҷбур нестанд. Ин рӯз барои мардуми Исроил дода шуда буд. Рӯзи махсус дар масеҳият — Рӯзи Худованд, рӯзи аввали ҳафта мебошад. Ба ҳар ҳол ин рӯзро бо ҳама гуна иҷозатҳо ва манъкуниҳои қонунӣ пур кардан дарқор нест. Аниқтараш ин рӯз имтиёзест, ки дар он

бовардорон фориғ аз корҳои дунё метавонанд Худоро парастииш кунанд, ба Ҷ хизмат кунанд ва барои рӯху чони худ ғамхорӣ кунанд. Мо ба худ набояд чунин савол диҳем: “Оё ин корро дар рӯзи Худованд кардан мумкин аст?” Аниқтараш бояд пурсем: “Ман чӣ гуна ин рӯзро баҳри ҷалоли Худо, барои баракати наздиконам ва барои некӯии рӯхониям бо бехтарин роҳ истифода бурда метавонам?”

Й. Хизматгори Худо дар рӯзи шанбе шифо мебахшад (3,1-6)

3,1-2 Боз як озмоиш дар рӯзи шанбе ба вукӯъ омад. Ҳангоме ки Исо боз ба кунит даромад, Ҷ одамеро дид, ки дасти хушкшудае дошт. Ҳозирбудагонро саволе ба миён омад ки: Оё Исо вайро дар рӯзи шанбе шифо медиҳад? Агар, ҳа, фарисиён боз бар зидди Ҷ айбнома пешниҳод мекарданд. Дурӯягӣ ва мунофикии онҳоро ба худ тасаввур намоед. Онҳо ба ин одам ҳеч ёрӣ дода наметавонианд ва ба Оне ки инро карда метавонист, зид мебаромаданд. Онҳо баҳона мечустанд, то ки Худованди зиндагиро маҳкум кунанд. Агар Ҷ дар рӯзи шанбе шифо бахшад, онҳо монанди галаи гургон ҳамла мекунанд, то ин ки Ҷро поропора кунанд.

3,3-4 Худованд ба мард фармуд, то дар миёнҷо бишад. Муҳит бо интизорӣ пур буд. Баъд Ҷ ба фарисиён гуфт: “Дар рӯзи шанбе кадом кор ҷоиз аст — некӯ кардан ё бадӣ кардан? Ҷонеро наҷот додан, ё ҳалок кардан?” Саволи Ҷ гунаҳкори фарисиёнро ошкор мекард. Онҳо гумон доштанд, ки мӯъчиза ба амал оварда ва дар рӯзи шанбе шифо бахшида, Ҷ қонунро вайрон мекунад. Дар баробари ин машварати куштани Ҷро дар рӯзи шанбе қонуншиканӣ намеҳисобиданд!

3,5 Тааҷҷубовар нест, ки онҳо ҷавоб надоданд! Баъд аз хомӯшии ноҳинҷор Начоткор ба одам фармуд, ки дасти худро дароз кунад. Вақте ӯ инро кард, ба ӯ қувва баргашт, ҷисмаш андозаи мукаррариашро гирифт ва чинҳояш нест шуданд.

3,6 Ин зиёдтар аз он буд, ки фарисиён метавонианд бардошт кунанд. Онҳо берун рафта, бо душманони анъанавии худ, бо

ҳиродиён алоқа бастанд ва бо онҳо машварат намуданд, то ки Исоро ҳалок кунанд. Ва ҳамаи ин дар рӯзи шанбе рӯй меод. Хиродус Яҳеи Ҷутадиҳандаро қатл кард. Шояд ҳизби ӯ бо ҳамин гуна муваффақият Исоро кушад? Фарисиён ба ин умедвор буданд.

Й. Одамони зиёде Хизматгори Исо мекунанд (3,7-12)

3,7-10 Куништро гузошта, Исо сӯи баҳри Ҷалил омад. Дар Навиштаи Пок баҳр аксаран рамзи ғайрияхудиён аст. Бинобар ин амали Ҷро чун рӯ гардонидан аз яҳудиён ба ғайрияхудиён нишон додан мумкин аст. Мардуми аз ҳад бисёре на танҳо аз Ҷалил, балки боз аз ҷойҳои дур ҳам ҷамъ омаданд. Ҷуда ба дараҷае серодам буд, ки Исо қайқи на он қадар қалонро талаб кард, то аз соҳил дур шавад ва аз тарафи одамоне ки барои шифоёбӣ омадаанд, паҳш нашавад.

3,11-12 Ҳангоме ки арвоҳи палид аз байни ӯ фарёд мекарданд, ки Ҷ – Писари Худост, Ҷ онҳоро саҳт таъкид мекард, ки инро нагӯянд. Чӣ хеле ки пеш қайд шуда буд, Ҷ аз рӯҳи нопок шаҳодат қабул намекард. Ҷ Писари Худо будани худро инкор намекард, аммо қарор дод, ки вақт ва тариқи эълони Писари Худо буданашро назорат кунад. Исо соҳиби қудрати шифобахшӣ буд, аммо Ҷ танҳо бар одамоне ки барои ёрӣ меомаданд, мӯъчиза ба амал меовард. Ҳамчунин бо начотдиҳӣ ҳам. Қувваи начотдиҳандагии Ҷ барои ҳама басанда аст, вале танҳо ба онҳое таъсир мекунад, ки ба Ҷ боварӣ доранд.

Мо аз хизмати Начоткор дармеёбем, ки эҳтиёҷ худ аз худ даъват нест. Эҳтиёҷ дар ҳама ҷо буд. Исо ба нишондодҳои Падар Худо мӯҳтоҷ буд, ки ба Ҷ хабар меод, то дар кучо ва кай хизмат кунад. Мо ҳам бояд чунин рафтор кунем.

Ш. ДАЪВАТ ВА ОМУЗОНДАНИ ШОГИРДОНИ ХИЗМАТГОР (3,13-8,38)

А. Интихоби дувоздаҳ шогирд (3,13-19)

3,13-18 Дар алоқамандӣ бо вазифаи инчилшиносони ҷаҳон Исо дувоздаҳ шогирд тайёр кард. Дар худи ин одамоне ҳеч чизи

чолиби диққат набуд; мансубияти онҳо ба Масеҳ онҳоро бузург гардонид.

Онҳо чавон буданд. Цеймс Е. Стюарт дар бораи чавонии шогирдон шарҳи барҷаста мекунад:

Масеҳият чун ҳаракати чавонон сар шуд... Дар санъати масеҳӣ ва мавъизаи масеҳӣ, мутаассифона, ин далелро бисёр вақт фуру менишонанд. Аммо комилан аниқ аст, ки шогирдони аввалин гурӯҳи чавонон буданд. Бинобар ин ҷои тааҷҷуб нест, ки масеҳият ба ҷаҳон чун ҳаракати чавонон ворид шуд. Аксари фиристагон, шояд, аз 20 то 30-сола буданд, вақте ки аз пайи Исо рафтанд. Худи Исо – ва мо ҳеҷ гоҳ набояд дар ин бора фаромӯш кунем – дар “шабнами чавонӣ” буда, ба хизмати заминӣ оғоз намуд (Заб. 109,3 – Худи Исо ин таронаро бори аввал нисбати Худ ба кор бурд ва баъд инро Калисои фиристагон кард). Нияти масеҳиёни замони баъдина, ки Худованди худро дар деворҳои катакомбаҳо на дар намуди ҷӯпони пир, мондашуда ё бо азобҳо хасташуда, балки ҷӯпони чавон дар талу тептаи субҳгоҳон тасвир менамуданд, ҳақиқӣ буд. Суханони суруди бузурги Исаак Воттс далели ҳақиқиро инъикос менамоянд:

Ҳангоме ки ман салиби мӯъҷизасоро тасаввур мекунам,

Ки дар он Шоҳзодаи чавони пурчалол мурд.

Ва ҳеҷ кас ҳеҷ гоҳ одамони чавонро бо хурсандӣ ва ҷасорати онҳо, олиҳимматӣ ва умедҳояшон, бо танҳои ногаҳонӣ ва хаёлпарастии доимӣ, бо зиддиятҳои дохилӣ ва озмоишҳои сахт ин қадар намефаҳмид – ҳеҷ кас онҳоро ба монанди Исо ин қадар хуб намефаҳмид. Ва ҳеҷ кас, ба гайр аз Исо, ин қадар аниқ дарк намекард, ки чавонии зиндагӣ, вақте ки одамро андешаҳои ниҳонии барояш гайриодатӣ фаро мегиранд ва дар пеши ӯ тамоми ҷаҳон кушода мешавад, барои ба дили ӯ даст расонидани Худо беҳтарин вақт мебошад... Ҳикояро дар бораи аввалин дувоздаҳ нафар хонда, мо дар ҳақиқат оиди саргузаштҳои одамони чавон мехонем. Мо мебинем, ки чӣ тавр онҳо аз паси Пешивои худ, кӣ будани Ӯро аниқ нафаҳмида, ба номаълумӣ равона мешаванд,

ё чаро онҳо ин тавр мекунад, ё Ӯ онҳоро ба куҷо мебарад. Онҳо танҳо ба Ӯ майл доранд, аз як чизи ҷозиб дар дили Ӯ мафтун шудаанд, ба он ҷалб карда шудаанд ва нигоҳ дошта мешаванд. Аз тарафи дӯстон масхара шуда, аз тарафи бадхоҳон таъқиб шуда, баъзан бо шубҳа ва норозигии афзоянда дар дил, қариб аз ҳама чиз рӯ гардонидан хоста, аммо ба монанди аввала ба Ӯ содиқ монда, онҳо аз байни шикастапораҳои умеди худ ба садоқати бузургтаре равона буданд ва ниҳоят ба таври ботантана номи бузурги ба онҳо додашударо сазовор гаштанд: “машварати пурчалолӣ фиристагон”. Онҳоро дар ин лаҳза дидан меарзад, зеро ки мо ҳам ба ҳолати рӯҳонии онҳо расида метавонем ва ба Исо часпида қадам зада тавонем”².

Даъвати дувоздаҳ нафар мақсади сегона дошт:

1. онҳо ҳамроҳи Ӯ буда метавонистанд;
2. Ӯ метавонист онҳоро барои мавъиза фиридад;
3. онҳо қудрат доштанд, ки беморонро шифо диҳанд ва девҳоро берун кунанд.

Аввалан, онҳоро давраи омӯзиш интизор буд – тайёр намудани ҳар яке пеш аз мавъиза ба дигарон. Ин принсипи асосии хизмат мебошад. Мо вазифадорем як муддатеро бо Ӯ гузаронем, пеш аз он ки ба сифати намояндаи Худо баромад намоём.

Сониян, Исо онҳоро барои мавъиза фиристод. Эълони Сухани Худо, тарзи асосии инчилшиносонии онҳо, бояд ҳамеша дар марказ бошад. Ҳеҷ чиз набояд онро ба мадди дуҷум гузорад.

Сеюм, онҳо қудрати фавкуллоддаро ба даст оварданд. Берун баровардани девҳо барои одамон чун далели он хизмат мекард, ки Худо ба василаи фиристагон сухан меронд. Навиштаи Пок ханӯз анҷом наёфта буд. Тавсияномаҳои фиристодагони Худо мӯъҷизот буданд. Дар замони мо одамон ба Сухани анҷомёфтаи Худо роҳ ёфтаанд ва онҳо бояд ба он бе тасдиқи мӯъҷизот бовар кунанд.

3,19 Номи *Яҳудои Исқариот* дар қатори номҳои фиристагон алоҳида меистад. Бо одаме ки фириста интиҳоб шуд, аммо

хиёнаткори Худованди мо гардид, сирре алоқаманд аст. Барои хизмати масеҳӣ дарди аз ҳама бузургтарин он аст, ки ягон одами боистеъдод, бовичдон ва зохиран маърифатнок баъдтар ба Начоткор пушт мегардонад ва ба он ҷаҳоне бармегардад, ки Ӯро ба салиб кашид.

Ёздаҳ нафар садоқати худро ба Худованд исбот намуданд ва ба шарофати онҳо Ӯ ҷаҳонро тамоман дигар кард. Кори онҳо дар чорабиниҳои инчилшиносони доимо инкишофёбанда давом дорад ва ба як маъно мо самари хизмати онҳо ҳастем. Ва ҳеч кас гуфта наметавонад, ки таъсири мо ба паҳнкунии масеҳият то ҷӣ андоза аҳамиятнок буда метавонад.

Б. Гуноҳи бахшиданашаванда (3,20-30)

3,20-21 Исо аз кӯҳе ки он ҷо Ӯ шогирдони Худро даъват намуд, ба хона дар Ҷалил баргашт. Аз пайи Ӯ *мардуми* зиёде равона буданд ва Ӯ бо шогирдонаш чунон машғул буданд, ки фурсати нон хӯрдан ҳам нашоштанд. Ҷӣ кор кардани Ӯро шунида, *хешони Ӯ* гумон карданд, ки Ӯ беҳуд шудааст ва барои бурдани Ӯ омаданд. Бешубҳа, чидду ҷаҳди ин мутаассиби динӣ аз оилаи онҳо хешовандонро ба ошuftагӣ меовард.

Ҷ. Р. Миллер шарҳ медиҳад:

Онҳо ҷидду ҷаҳди хастанашавандаи Ӯро танҳо оиди беҳуд шудани Ӯ хулоса бароварда фаҳмонида метавонистанд. Мо имрӯз шоҳиди ақидаҳои зиёде ба ин монанд мебошем, вақте ки ягон пайрави Масеҳ Худованди хешро дӯст дошта, тамоман дар бораи худ фаромӯш мекунад. Одамон мегӯянд: “Ӯ мумкин беҳуд шудааст!” Онҳо фикр мекунанд, ки ҳар як инсоне ки ҳиссиёти диниаш бо қувваи гайриоддӣ шӯъла мезанад, ё оне ки дар хизмати худ ба Худованд нисбат ба масеҳии оддӣ боэҳтимомтар мебошад, девона аст...

Ин беҳудӣ хуб аст. Афсӯс, ки он на ҳама рух медиҳад. Агар ин бисёртар мебуд, дар атроф ин қадар ҷонҳои наҷотнаёфта бисёр намебуданд, ки на он қадар дур аз калисоҳои мо мурда истодаанд; ёфтани миссионерҳо ва воситаҳо барои фиристодани Инчил ба кишварҳои дур он қадар душвор намебуд;

дар калисоҳои мо ҷойҳои холӣ ин қадар бисёр намебуд; ҳангоми ҷамъомадҳои дуохонӣ ин қадар фосилаҳои дарози зиёд намебуд; дар мактабҳои якшанбегии мо ин қадар муаллимони кам намебуд. Муъҷизаовар мебуд, агар ҳамаи масеҳиён ин гуна аз худ беҳуд мешуданд, чун Худованд ё чун Павлус. Беҳудии ин дунё аз ин бадтар аст: он ҳама вақт ба одамони нобовар дар алоқаи наздик буда, ба онҳо раҳм намекунад, ба ҳалокшудагии онҳо ғамхорӣ намекунад ва ҳеч куввае сарф намекунад, то онҳоро наҷот диҳад. Дилхунук ва бо хиради сард монда, ба ҷонҳои мурдаистода ғамхорӣ накардан осонтар аст. Вале мо нигоҳбонони бародарони худ ҳастем ва ҳеч гуна хато бадтар аз он буда наметавонад, ки ба одамони мӯҳтоҷ ба наҷоти абадӣ аҳамият надидем.³

Дуруст аст, ки инсони барои Худо сӯхтаистода ба ҳамзамонони худ беақл намояд. Ҷӣ қадаре ки мо ба Исо шабеҳ шавем, аз нофаҳмие ки мо дар байни хешу ақрабо ва дӯстони худ мебинем, ғаму андӯҳи боз ҳам зиёдро бояд аз сар гузаронем. Агар мо бойи-гариро ба даст овардан хоҳем, одамон моро меписанданд. Лекин мо агар ба Исои Масеҳ хизмат кунем, онҳо моро нафрин мекунанд.

3,22 Китобдонон гумон намекарданд, ки Ӯ гирифтори бемории рӯҳӣ буд. Онҳо Ӯро дар он гунаҳкор карданд, ки Ӯ девҳоро ба воситаи Баал-Забул, калони девҳо берун мекунад. Номи Баал-Забул “ҳокими пашшаҳои саргин” ё ин, ки “ҳокими партовҳо” маъно дорад. Ин айбдоркунии чиддӣ, қабех ва куфр буд!

3,23 Дар аввал Исо инро рад кард, баъд онҳоеро, ки инро баён карда буданд, маҳкум кард. Агар Ӯ девҳоро бо ёрии Баал-Забул берун кунад, пас шайтон худаш бо худаш мубориза бурда, нақшаҳои худро барҳам медиҳад. Максади ӯ — бо ёрии девҳо одамонро назорат кардан ва бастан мебошад, на ин ки аз онҳо халос кардан.

3,24-26 Салтанат, хона ё шахсият, бар зидди худ аз ҳам ҷудо шуда, устувор истода наметавонанд. Пояндагӣ ба амалиёти якҷояи дохилӣ вобаста аст, на ин ки ба муҳолифат.

3,27 Бинобар ин айбдоркунии аз тарафи китобдонон бемаънӣ буд. Дар асл Худованд

Исо он чиро мекард, ки баръакси гуфтаҳои онҳо буд. Мӯъчизоти \bar{U} бештар маънои сарнагуншавии шайтонро дошт, на баландшавии \bar{u} . Начоткор маҳз ҳаминро дар назар дошт, вақте ки гуфт: “*Ҳеҷ кас наметавонад ба хонаи шахси зӯрваре даромада, чизҳои вайро горат кунад, бе он ки аввал он зӯрварро бибандад, — ва пас аз он хонаи вайро горат мекунад*”.

Зӯрвар — шайтон аст. *Хона* — мулки \bar{u} ; вай — худои ин ҷаҳон мебошад. *Чизҳои \bar{u}* — одамонеанд, ки \bar{u} ба онҳо ҳукм дорад. Исо шайтонро баста, *хонаи \bar{u}* горат мекунад. Дар вақти зуҳури дуввуми Исо шайтон баста шуда, ба муддати ҳазор сол ба чуқурии бетаг партофта мешавад. Девҳоро берун кардани Начоткор ҳангоми хизмати заминии \bar{U} чун пешгӯии банд кардани ниҳой ва пурраи шайтон хизмат мекард.

3,28-30 Дар оятҳои 28-30 Худованд насиби китобдононро, ки дар гуноҳи бахшиданашиаванда айбдор буданд, баён мекунад. Бо айбдор кардани Исо дар он ки гӯё \bar{U} девҳоро бо қувваи шайтон берун мекард, агарчи дар асл \bar{U} инро бо қувваи Рӯҳи Пок мекард, онҳо, моҳиятан, Рӯҳи Покро шайтон меномиданд. Ин *Рӯҳулқудсро* ҳақорат додан аст. *Ҳамаи* гуноҳҳо метавонанд *омурзида* шаванд, аммо маҳз ин гуноҳ *омурзида* намешавад. Ин гуноҳи *абадист*.

Оё одамон ин гуноҳро дар рӯзҳои мо карда метавонанд? Эҳтимол, не. Ин гуноҳ дар замоне вучуд дошт, ки Исо дар замин буда, мӯъчиза ба амал меовард. Азбаски \bar{U} ҳозир дар замин дар ҷисми табиӣ вучуд надорад, ва девҳоро берун намекунад, чунин имконияти бадгӯӣ кардан ба Рӯҳи Пок мавҷуд нест. Одамоне ки оиди гуноҳи нобахшиданӣ ба ташвиш меафтанд, инро содир накардаанд. Худи далели он, ки онҳо аз ин ба ташвиш афтадаанд, онро мефаҳмонад, ки онҳо дар бадгӯӣ ба Рӯҳи Пок гунаҳкор нестанд.

В. Модар ва бародарони ҳақиқии Хизматгор (3,31-35)

3,31-35 Марям, *модари* Исо ва *бародарони \bar{U}* барои бо \bar{U} ҳамсӯҳбат шудан омаданд. Мардуми зиёд барои ба \bar{U} наздик шудан

ҳалал расониданд ва онҳо касеро фиристода гуфтанд, ки \bar{U} ро *берун* аз хона интизоранд. Вақте ки фиристода дар бораи он гуфт, ки *модари \bar{U} ва бародаронаш* мехоҳанд \bar{U} ро бинанд, \bar{U} ба *нишастагон назар афканда*, гуфт, ки *модар ва бародарони \bar{U} онҳое* мебошанд, ки *хости Худоро ба ҷо меоваранд*.

Аз ин мо якчанд дарси ибрат гирифта метавонем:

1. Пеш аз ҳама суҳанони Худованд Исо манъи парастии Марям (чун шакли бутпарастӣ) гардид. \bar{U} ба вай, ҳамчун ба модари ҳақиқии Худ, бо ҳурмат муносибат намуд, аммо ба он ишорат кард, ки муносибатҳои рӯҳонӣ бар муносибатҳои хешутаборӣ афзалият доранд. Барои Марям ба ҷо овардани хости Худо бештар шоёни таҳсин буд, нисбат ба он ки модари \bar{U} бошад.
2. Сипас, ин таълимотеро рад мекунад, ки гӯё Марям ҳамеша бокира монда буд. Исо бародарон дошт. Исо фарзанди нахустини Марям буд, аммо баъдтар \bar{u} писарон ва духтарони дигарашро зоид (ниг. Мат. 13,55; Марк. 6,3; Юх. 2,12; 7,3.5.10; Аъм. 1,14; 1Кӯр. 9,5; Гал. 1,19; ниг. инчунин Заб. 68,9).
3. Исо манфиатҳои Худоро аз робитаҳои хешутаборӣ болотар мегузошт. \bar{U} ба пайравони Худ ҳозир ҳам чунин мегӯяд: “Агар касе назди Ман ояд ва аз падару модар, зану фарзандон, бародарону хоҳарон ва ҳамчунин аз ҷони худ нафрат накунад, вай наметавонад шогирди Ман бошад” (Лук. 14,26).
4. Ин ҷо ба мо онро ёдрас менамояд, ки бовардорон бо масеҳиёни дигар нисбат ба хешутабори ҳамхуни начотнаёфтаи худ бо робитаҳои мустаҳкамтаре алоқаманд мебошанд.
5. Ва, ниҳоят, дар ин ҷо он чиз қайд карда мешавад, ки барои Исо иҷро кардани хости Худо ҷӣ гуна ҷои муҳимро ишғол менамояд. Оё ман ба ин меъёр мувофиқат менамоям? Оё ман модар ё бародари \bar{U} ҳастам?

Г. Масал дар бораи коранда (4,1-20)

4,1-2 Исо боз дар канори баҳр ба таълим додан шурӯъ намуд. Аз сабаби зиёдии мардум ба \bar{U} аз нав лозим омад *қаикро* каме аз сохил дур бурда, ба ҷои минбар истифода барад. Ва \bar{U} ҷаҳони табиатро истифода бурда, аз нав ба онҳо дар бораи Худ дарсҳои рӯҳонӣ таълим медод. \bar{U} дар олами табиат ҳақиқатҳои рӯҳониро дида метавонист. Ба ҳамаи мо ҷунин биниш доштан лозим аст.

4,3-4 Ин масал дар бораи *коранда*, дар бораи тухм ва хок нақл мекунад. Забини канори роҳ аз ҳад зиёд *сахт* буд, то ки тухм сабзида тавонад. Ва *паррандагон* парида *омаданд* ва онро барчиданд.

4,5-6 Ҷои *санглох* қабати тунуки хок дошт, ки он асоси мустаҳкамро мепӯшонид. Қабати тунуки заминӣ решаҳои тухмро чуқур рафтани намонд.

4,7 Буттаҳои *хор* тухмро аз ғизо ва офтоб маҳрум сохтанд ва сабзаро пахш карданд.

4,8-9 *Хоки нағз* чуқур шудгор шуда буд ва барои нашъунамои тухм шароити мусоид дошт. Баъзе тухмҳо *сӣ баробар*, баъзе *шаст* баробар, баъзеашон бошанд *сад* баробар бор оварданд.

4,10-12 *Вақте* ки шогирдон бо Исо танҳо монданд, \bar{U} ро *пурсиданд*, ки чаро \bar{U} бо масалҳо сухан гуфт. \bar{U} ба онҳо фаҳмонид, ки танҳо ба одамони соҳибфаросат *донистани асрори Малакути Худо* ато шудааст. *Асрор* дар Паймони Навин – ин ҳақиқатест, то замоне номаълум, ки танҳо ба василаи ваҳйи махсус дониста шуданаш мумкин аст. *Асрори Малакути Худо* дар ин аст:

1. Худованд Исои Масех, вақте ки Худро ҷун Подшоҳи Исроил пешниҳод намуд, рад шуда буд.
2. Пеш аз он ки Подшоҳӣ дар ҷаҳон аслан барқарор карда мешавад, бояд давраи мобайнии вақт гузарад.
3. Дар ин давраи мобайнӣ он дар намуди рӯҳонӣ хоҳад буд. Ҳамаи онҳое ки Масехро Подшоҳ эътироф мекунанд, ҳатто дар набудани Худи Подшоҳ дар Подшоҳӣ хоҳанд буд.
4. Дар давраи мобайнӣ Сухани Худо бо муваффақияти мухталиф кошта хоҳад шуд. Баъзе одамоне дар ҳақиқат бовар

мекунанд, дигарон бошанд танҳо ба ном бовардор хоҳанд буд. Ҳамаи онҳое ки худро масехӣ меноманд, дар доираи берунаи Подшоҳӣ хоҳанд буд ва танҳо бовардорони ҳақиқӣ ба доираи дарунии Подшоҳӣ ворид мешаванд.

Оятҳои 11 ва 12 шарҳ медиҳанд, ки чаро ин ҳақиқат дар масалҳо баён гардидааст. Худо асрори оилавии Худро ба онҳое мекушояд, ки дилҳояшон кушода, соҳибфаросат ва итоаткор мебошанд, вале дидаю дониста аз онҳое ки маслиҳати додаи \bar{U} ро рад мекунанд, ҳақиқатро пинҳон медорад. Ин одамоне мебошанд, ки онҳоро Исо *берунӣ* меномад. Суханон дар ояти 12 ба хонандаи тасодуфӣ саҳт ва ноҳақ намуданашон мумкин аст: *Ба тавре ки онҳо бо чашиҷҳои худ нигоҳ мекунанд, вале намебинанд; бо гӯшҳои худ мешунаванд, вале намефаҳманд; онҳо метавонианд рӯчӯъ кунанд ва гуноҳҳои онҳо омурзида хоҳанд шуд.*

Аммо мо бояд дар хотир дошта бошем, ки ин одамоне чӣ гуна имтиёзи бузурге доштанд. Худи Писари Худо дар байни онҳо буда, таълим медод ва дар назди онҳо мӯъҷизоти бузург ба амал меовард. Ба ҷои он ки \bar{U} ро ҷун Масехи ҳақиқӣ эътироф намоянд, онҳо ҳозир ҳам \bar{U} ро рад менамуданд. Азбаски онҳо Нури ҷаҳонро рад намуданд, бинобар он аз нури маърифати \bar{U} маҳрум хоҳанд шуд. Аз ин замоне, мӯъҷизоти \bar{U} ро дида, онҳо аҳамияти рӯҳонии онро нахоҳанд фаҳмид; суханони \bar{U} ро шунида, дарси амики дар онҳо бударо кадр нахоҳанд кард.

Ҷунин чизе ҳаст, ба монанди имконияти бори охири шунидани Хушхабар. Зиндагонии гуноҳолудро давом дода, рӯзи марҳаматро аз даст додан мумкин аст. Одамоне аз паҳлуи нуктаи наҷот гузашта, мувофиқи чараён ҳаракат мекунанд. Мардон ва занони Наҷоткорро радкарда ҳастанд, ки дигар ҳеҷ гоҳ имконияти тавба кардан ва омурзида шудан нахоҳанд дошт. Онҳо хабари Инчилро шунида метавонанд, аммо вай ба гӯшҳои кар ва дилҳои сангин меафтад. Мо мегӯем: “То замоне ки ҳаёт аст, умед ҳаст”, аммо Навиштаи Пок дар бораи одамоне мегӯяд, ки зиндаанд, лекин аз умед ба тавба маҳруманд (мас. Ибр. 4,4-6).

4,13 Ба масали коранда аз нав баргашта, Худованд Исои Масеҳ аз шогирдони Худаш пурсид, ки чӣ тавр онҳо ҳамаи *масалҳоро хоҳанд фаҳмид*, агар ин масали оддӣ ба онҳо фаҳмо набошад.

4,14 Начоткор нишон надодааст, ки *коранда* кӣ мебошад. Ин Худи Ҷ буда метавонист ё онҳое ки чун намояндагони Ҷ мавъиза мекунанд. Ҷ гуфт, ки тухм – *Калом* аст.

4,15-20 Намудҳои гуногуни хок дилҳои одамон ва онро ифода мекунанд, ки онҳо чӣ гуна Суханро қабул мекунанд, ба тартиби зерин:

Замини *канори роҳ* (ояти 15). Ин дили саҳт аст. Чунин одам якравона ва бо қатъият ба Начоткор “не” мегӯяд. *Шайтон*, ки ба сурати паррандагон нишон дода шудааст, Суханро медуздад. Мавъиза ба гунаҳкор таъсир намекунад ва музтариб намекунад. Яъне ӯ нисбати он бепарво ва беҳис аст.

Санглох (ояти 16-17). Чунин одам ба *Калом* рӯякӣ ҷавоб медиҳад. Шояд, ба эҳсоси пурҳарорати даъвати Мужда дода шуда, ӯ дар бораи ба Масеҳ бовар кардани худ эълон менамояд. Аммо ин танҳо розигии ақлии ӯ мебошад. Дар ӯ бахшида шудани ҳақиқӣ ба Масеҳ нест. Одам Суханро *бо шодӣ* қабул мекунад; беҳтар мебуд, ки ӯ онро дар тавбаи амиқ ва андӯҳ қабул намояд. Шояд, қорҳои ӯ то як муддат бисёр нағз мераванд. Аммо баъд, вақте ки аз сабаби эътирофи ӯ *азият ё таъқибот* сар мешаванд, ӯ қарор медиҳад, ки нарх хеле бузург аст ва ҳамаро ба фаромӯшии медиҳад. То замоне ки масеҳият машхур аст, ӯ дар бораи масеҳӣ будани худ эълон менамояд, аммо таъқибот беасосии вайро ошкор месозанд.

Замини дорои *хорҳо* (оятҳои 18-19). Ин одамоне мебошанд, ки ҳамчунин оғози умедбахш мегиранд. Аз рӯи ҳамаи аломатҳои зоҳирӣ онҳо бовардорони ҳақиқӣ менамоянд. Аммо баъд онҳо аз пайи қорчаллонӣ мешаванд, ғарқи ташвишҳои дунявӣ мегарданд, онҳоро хоҳиши сарватманд шудан фаро мегирад. Онҳо алҳол шавқу завқро ба масъалаҳои рӯҳонӣ гум мекунанд, ниҳоят, тамоман худро масеҳӣ наменоманд.

Хоки нағз (ояти 20). Дар ин ҷо мо қабули бечуну чарои *Каломро* мебинем, бо ҳар

нархе ки бошад. Ин дар ҳақиқат одамоне аз нав зодашуда мебошанд. Онҳо тобеони содиқи Подшоҳ Масеҳ мебошанд. Боварии онҳоро ба Ҷ на ҷаҳон, на ҷисм, на иблис сушт карда наметавонанд.

Ҳатто дар байни шунавандагони чун “замини нағз” ишорашуда дараҷаҳои гуногуни бороварӣ ҳастанд. *Баъзе сӣ баробар, баъзе шаст баробар, дигарон сад баробар* бор меоваранд. Дараҷаи боровариро чӣ муайян мекарда бошад? Зиндагонии аз ҳама самаровартарин дар одамоне мебошад, ки ба Сухан дарҳол, бешубҳа ва бо шодӣ итоат мекунанд.

Ғ. Масъулияти шунавандагон (4,21-25)

4,21 *Шамъ* дар ин ҷо ҳақиқатхоеро ифода мекунад, ки Худованд ба шогирдони Худ баён намуд. Ин ҳақиқатҳо на ба *зери зарфе ё кате*, балки ба ҷои қушод бояд гузошта шаванд, то ки одамоне бубинанд. *Зарф* рамзи қорчаллонӣ буда метавонад, ки он, агар ба вай имконият дода шавад, вақтеро хоҳад гирифт, ки ба қори Худованд бахшидан лозим аст. *Кат* дар бораи ҳузуру ҳаловат ва танбалӣ, ду душмани муждаразонӣ, гуфта метавонад.

4,22 Исо ба мардум бо масалҳои сухан мегуфт. Амиқии ҳақиқат аз онҳо ниҳон буд. Аммо мақсади Худо аз он иборат буд, ки шогирдон ин ҳақиқатҳои ниҳониро ба дилҳои шавқманд шарҳ диҳанд. Ояти 22 инчунин онро ифода карда метавонад, ки шогирдон доимо бояд рӯзи меомадаро дар хотир дошта бошанд, вақте маълум мегардад, ки оё иҷозат додан мумкин буд, ки қорчаллонӣ ё хоҳишҳо бар шаҳодат оиди Начоткор бартарӣ дошта бошанд.

4,23 Чиддияти ин суханон аз панди Исо аён аст: “*Ҳар кӣ гӯиши шунаво дорад, бишнавад!*”

4,24 Баъд Начоткор огоҳии чиддии дигарро илова намуд: “*Пайҳас кунед, ки чӣ мешунавед*”. Агар ман фармонро аз Сухани Худо шунавам, аммо онро иҷро накунам, дар он сурат онро ба дигар одамоне ҳам баён карда наметавонам. Таълимот танҳо ҳамон вақт қувва ва вусъат меёбад, ки одамоне

ҳақиқӣ будани онро дар зиндагонии мавъизагар мебинанд.

Шаҳодати боварро ба дигарон бо кадом андозае расонем, он ҳамон қадар бо фоидаи зиёд бармегардад. Одатан вақте ки муаллим ба дарс тайёри мебинад, нисбат ба шогирдон бештар дарк менамояд. Мукофоти ояндаи мо нисбат ба харочотҳои ночизи мо боз ҳам зиёдтар мешаванд.

4,25 Ҳар боре ки мо ҳақиқати наvero ба даст меоварем ва иҷозат медиҳем, то дар ҳаёти мо амри воқеӣ шавад, ба мо, бешубҳа, дар фаҳмиши ҳақиқат боз ҳам *бештар* дода хоҳад шуд. Аз тарафи дигар, ҳақиқатро дар зиндагӣ ба кор набурда, мо он чиро, ки пеш аз ин ба даст оварда будем, гум мекунем.

Д. Масал дар бораи тухми сабзидаи стода (4,26-29)

4,26-29 Ин масал танҳо дар Инчили Маркӯс вомахӯрад. Камаш ду маънидоди он ҳаст. *Одам*, эҳтимол, рамзи Худованд Исои Масеҳ аст, ки \bar{U} дар вақти хизмати чамъиятии Худ ба замин *тухм* мепошад ва баъд ба осмон бармегардад. Тухм сабзида сар мекунад – пинҳонӣ, ноаён, аммо мағлубнопазир. Аз ибтидои хурд вай то дарави бовардорони ҳақиқӣ нашъунамо меёбад. *Ва чун ҳосил расид, дарав* ба анбори осмони ғалла гирифта хоҳад шуд.

Масал, шояд, барои шогирдон чун рӯҳбаландкунӣ ҳам хизмат карда метавонист. Масъулияти онҳо – *тухм* коштан аст. Онҳо метавонанд *шабу рӯз бихобанду бархезанд*, бо дарки он ки Сухани Худо ба онҳо холи барнамегардад, балки он чиро, ки барои он пешакӣ муайян гардида буд, иҷро мекунад. Ба воситаи инкишофи пурасрор ва мӯъҷизанок, ки тамоман ба қувва ва маҳорати одамӣ вобаста нест, Сухан дар дилҳои одамон амал карда, барои Худо самар меоварад. Одам мекорад ва об медиҳад, вале Худо месабзонад. Аммо бо чунин тафсир ояти 29-ро фаҳмонидан душвор аст. Танҳо Худо *досро* фиристода метавонад, хангоме ки *вақти дарав* мерасад. Аммо, мувофиқи масал, худи ҳамон одаме ки тухм мекорад, ба ҳосили пухтарасида *дос мефиристад*.

Е. Масал дар бораи донаи хардал (4,30-34)

4,30-32 Ин масал нумӯи *Малакутро* тасвир менамояд, ки вай дар ибтидо ба *донаи хардал* монанд буд, сипас ба андозаи дарахт ё буттаи хеле калон расид, ба тавре ки *мурғони ҳаво* зери сояи он паноҳ бурда тавонанд. Подшоҳ аз ақаллияти хурди таъқибшаванда сар шуд. Баъд вай бештар машхур гашт ва аз тарафи ҳукумат ба статуси дини давлатӣ бардошта шуд. Ин нумӯ намунавӣ буд, аммо носолим буд, онро аксаран одамоне намояндагӣ мекарданд, ки ба Подшоҳ бо забон хизмат мекарданд, аммо ҳақиқатан бовардор набуданд.

Чӣ тавре ки Венс Ҳавнер мегӯяд:

*То замоне ки Калисо захмдор буд, вай ба пеш ҳаракат мекард. Вақте ки \bar{U} ба худ медалҳо пӯшид, қувваро аз даст дод. Барои Калисо он рӯзе боҳашаматтар буд, ки бовардоронро чун тӯъма пеши шерон мепартофтанд, нисбат ба он вақте ки худи онҳо чиптаҳои якмавсима харида, дар байни тамошобинон менишастанд.*⁴

Буттаи хардал, яқинан, масеҳиятро тасвир менамояд, ки дар зери сояи он муаллимонӣ дурӯғин чамъ омадаанд. Ин шакли зоҳирии Подшоҳӣ дар мавҷудияти имрӯзаи он мебошад.

4,33-34 Ин оятҳо муқаддима ба принсипи муҳими таълимот мебошанд. Исо одамонро таълим медод, *ба қадре ки тавоноии шундан доштанд*. \bar{U} дониши пешинаи онҳоро ба асос мегирифт ва пеш аз он ба онҳо дарси дигарро омӯзонад, барои аз худ кардани дарси пештара вақт медод. Қобилияти шунавандагонашро ба ҳисоб гирифта, \bar{U} онҳоро бо пандҳо, зиёда аз он ки онҳо ҷой дода тавонанд, пур намекард (ниг. инчунин Юх. 16,12; 1Кӯр. 3,2; Ибр. 5,12). Методи баъзе мавъизагарон моро ба андешае оварданаш мумкин аст, ки Исо чунин гуфтааст: “Заррофаҳои Маро бичарон” ба ҷои “Гӯсфандони Маро бичарон”!

Ҳарчанд таълимоти \bar{U} барои ҳама дар шакли масал буд, *ба шогирдони Худ \bar{U} гуфтаҳоишро дар хилват мефаҳмонд*. \bar{U} ба онҳое ки дар ҳақиқат инро мехоҳанд, равшанӣ медиҳад.

Ё. Тундбод ва баҳр ба Хизматгор итоат мекунад (4,35-41)

4,35-37 *Бегоҳии ҳамон рӯз* Исо ва шогирдони \bar{U} дар баҳри Чалил ба соҳили шарқӣ раҳсипор гардиданд. Онҳо ҳеҷ гуна тайёрии пешакӣ накарданд. *Ва қайқҳои дигар* аз пайи онҳо равона шуданд. Баноҳост тундбоди шадиде барҳост. *Мавҷҳои азим қайқро* бо ғарқ кардан таҳдид менамуданд.

4,38-41 Исо дар *ақиб* қайқ меҳобид. Шогирдони навмедшуда \bar{U} ро бедор карданд ва дар набудани ғамхории зоҳирӣ оиди бехатарии онҳо мазаммат менамуданд. \bar{U} барҳоста, бод ва мавҷоро манъ кард. Ва ҳамон лаҳза *оромии том* барқарор гардид. Баъд Исо пайравони Худро барои хавфи онҳо ва набудани боварашон сарзаниш намуд. Онҳо аз ин мӯъҷиза дар ҳайрат афтода буданд. Ҳарчанд онҳо медонистанд, ки Исо Кист, иқтидори Оне ки қувваҳои табиат ба \bar{U} итоат мекарданд, онҳоро аз нав ба даҳшат андохт.

Ин ҳодиса моҳияти одамай ва илоҳии Худованд Исои Масеҳро нишон медиҳад. \bar{U} дар ақиб қайқ меҳобид; дар ин – табиати одамии \bar{U} мебошад. \bar{U} фармон дод ва баҳр ором шуд; дар ин – илоҳияти \bar{U} ст.

Дар ин чо иқтидори \bar{U} бар табиат нишон дода шудааст, дар мӯъҷизаҳои пешина бошад мо ҳукми \bar{U} ро бар бемориҳо ва девҳо дида будем.

Ва, ниҳоят, ин ҳодиса моро водор менамояд, ки дар ҳама тӯфонҳои зиндагӣ ба назди Исои Масеҳ оем, ва донем, ки ҳангоме \bar{U} дар қайқ аст, он ҳеҷ гоҳ ғарқ намешавад.

Худованд, Ту Ҳамонӣ, ки дар ақиб қайқ меҳобид,

Худованд, Ту Ҳамонӣ, ки баҳри бадхаширо ром кард.

Чӣ тавр мо аз шиддати бод ва мавҷҳои баланд парвое дошта бошем,

Дар ҳоле ки мо дар қайқ бо Ту мебошем?

Эми Кармаикл

Ж. Шифо ёфтани чинзада дар Чадар (5,1-20)

5,1-5 *Сарзамини Чадар* дар соҳили шарқии баҳри Чалил воқеъ буд. Дар он чо Исо бо одаме вохӯрд, ки фавқуллода беҳуд буда,

рӯҳи нопок дошт ва чамбиятро ба даҳшат меовард. Ҳар як кӯшиши бастанӣ \bar{u} бо нобарорӣ ба охир мерасид. \bar{U} дар байни *гӯрҳо* ва кӯҳҳо зиндагонӣ мекард ва ҳамеша *фарёд мекашид ва худро бо санҷо мезад.*

5,6-13 Ҳангоме ки чинзада *Исоро* дид, аввал бо эҳтиром амал намуд ва баъд талх шикоят карда сар кард. “Чӣ гуна лавҳаи рост ва мудҳиш – одам сачда мекунад, бо хоҳиш ва бовар, ва дар айни вақт \bar{u} бад мебинад, густохӣ мекунад ва метарсад; дутақсим-шавии шахсият: ҳам ба озодӣ мӯхтоҷ аст ва ҳам азобу укубатро дошта меистад”. (аз Қайдҳои чамбияти Навиштаи Пок).

Тартиби аниқӣ ҳодисаҳо равшан нест, лекин онро ба тариқи зерин ба худ тасаввур кардан мумкин аст:

1. Чинзада дар назди Худованд Исои Масеҳ сачда намуд (ояти 6).
2. Исо ба *рӯҳи палид* фармуд, ки аз ин одам *берун шавад* (ояти 8).
3. Рӯҳе ки ба василаи одам гап мезад, Кӣ будани Исоро эътироф намуд, оиди ҳуқуқи даҳлат кардани \bar{U} баҳсу ҷидол намуд ва қасам дода аз Исо хоҳиш менамуд, ки \bar{u} ро азоб надихад (ояти 7).
4. Исо аз \bar{u} *номашро пурсид*. *Номаш – легион* буд, ин онро мефаҳмонад, ки дар ин одам девҳои зиёд ҷойгир шудаанд (ояти 9). Ин аён аст ва ба ояти 2 муҳолифат намекунад, дар он гуфта шудааст, ки \bar{u} рӯҳи палид дорад (дар шумораи танҳо).
5. Эҳтимол, аз номи девҳо яке аз намояндагони онҳо сухан меронд, ки \bar{u} иҷозати *ба галаи хукҳо* ворид шуданро илтимос мекард (оятҳои 10-12).
6. Иҷозат дода шуд, дар натиҷаи он *ду ҳазор хук* ба нишебии кӯҳ давиданд *ва дар баҳр гарқ шуданд* (ояти 13).
Худовандро аксар барои он танқид менамоянд, ки \bar{u} ба нест шудани хукҳо роҳ дод. Якчанд лаҳзаҳо қайд кардан лозим аст:

1. \bar{U} сабаби нест шудани онҳо набуд; \bar{U} танҳо ба ин иҷозат дод. Хукҳо бо ҳукми вайронкундаи шайтон нест карда шуда буданд.

2. Дар ин чо ба он ишорате нест, ки айб-номаро хӯчаинони хукҳо пешниҳод намудаанд. Эҳтимол, ин яҳудиёне буданд, ки ба онҳо парвариши хукҳо манъ карда шуда буд.
3. Чони мард нисбат ба тамоми хукҳои ҷаҳон арзиши зиёдтаре дошт.
4. Агар мо ҳамон қадар медонистем, ки Исо медонист, пас мо айнан монанди \bar{U} рафтор менамудем.

5,14-17 Онҳое ки ҳалок шудани хукҳоро диданд, *ба шаҳр* давида рафтанд ва нави-гарихоро нақл карданд. Аҳолии шаҳр омада, чинзадаи пешинаро дар пеши пой Исо *нишаста* диданд, ки *либос нӯшидааст ва ақлаш солим ғаштааст*. Одамоне *ҳаросон шуданд*. Дар ин бора хеле дуруст гуфта шудааст: “Одамоне тарсиданд, вақте ки \bar{U} дар баҳр тӯфонро ором намуд ва боз тарсиданд, вақте ки тӯфон дар дили одам ором шуд”. Шохидон ҳодисаи ба вуқӯъ омадаро ба нав омадагон нақл мекарданд. Барои аҳолии ин аз ҳад зиёд буд; онҳо аз Исо хоҳиш намуданд, то \bar{U} аз ҳудуди онҳо берун равад. Дар ҳамаи ҳодисаи рӯйдода маҳз ҳамин боиси ҳайрат аст, на ҳалокати хукҳо. Масеҳ чун меҳмон ба онҳо хеле қимат меафтад!

Одамоне бешумори зиёд ҳозир ҳам меҳонанд, ки Масеҳ аз онҳо дуртар бошад, аз тарси он ки робита бо \bar{U} боиси талафоти иҷтимоӣ, молиявӣ ва нақшаҳои шахсӣ шуда метавонад. Барои нигоҳ доштани молу мулк кӯшида, онҳо ҷонҳои худро гум мекунанд.

5,18-20 Вақте ки Исо барои бо *қайқ* ба рафтан тайёрӣ медид, шифоёфта илтимос намуд, ки ба \bar{U} ҳамроҳӣ кунад. Ин хоҳиши сазоворе буд, ки аз ҳаёти нав шаҳодат медод, аммо Исо \bar{U} ба сифати шоҳиди зиндаи қувваи бузург ва меҳрубонии Худо *ба хона* фиристод. Одам итоат кард ва Хушхабарро ба *Декаполис* бурд – вилояте ки даҳ шаҳрро фаро мегирифт.

Дар ин – фармони доимо амалкунанда ба ҳамаи онҳоест, ки баракати наҷотдиҳандаи Худоро дидаанд: “*Ба хона назди хешу табори худ бирав ва хабар деҳ аз он чи Худованд бо ту кардааст ва чӣ гуна ба ту раҳм намудааст*”. Хушхабаррасонӣ дар хона сар мешавад!

3. Шифо додани шифонаёбандагон ва зинда кардани мурдагон (5,21-43)

5,21-23 Ба соҳили ғарбии баҳри кабуди Чалил баргашта, Худованд Исо аз нав дар маркази *мардуми зиёд* афтада монд. Ба назди \bar{U} падари аз ғам беҳудгашта давида омад. Ин *Ёир*, *яке аз сардорони кунӣшт* буд. *Духтари* хурдакаки \bar{u} ба мурдан наздик буд. Оё Исо намеравад ва оё *даст бар вай намегузорад, то шифо ёбад?*

5,24 Худованд иҷобат кард ва ба хонаи \bar{u} равона гашт. Аз пайи \bar{U} мардуми зиёде *равона буданд* ва *Ҷуро фишор* медоданд. Шавқовар: дарҳол баъд аз суханон дар бораи он ки тӯда *Ҷуро фишор* медод, мо дар бораи шифоёбӣ ба воситаи *даст расонидан* ба \bar{U} меҳонем.

5,25-26 *Зани* навмедшуда Исоро дар роҳ ба хонаи Ёир нигоҳ дошт. Худованди мо аз барои ин монеаи зоҳирӣ ғамгин нашуд ва озурда нашуд. Мо чӣ гуна мутаассир мешавем, вақте моро нигоҳ медоранд?

Ман фикр мекунам, ки фоидаи аз ҳама бештаринро ҳамон вақт меёбам, ки мекунам ҳамаи монеаҳо ва сардҳоро дар кори ба нақша гирифтаи худ чун тарбия ва озмоиши аз тарафи Худованд фиристода-шавандае дида бароям, ки барои дар кори хеш худпараст нашудани ман ёрӣ медиҳанд... Ин сарфи вақт нест, чуноне ки одам, ба васваса афтада, ин гуна фикр мекунад. Ин қисми аз ҳама заруртарини кори ҳамин-рӯза мебошад – шояд қисми бештарини ба Худо пешниҳодшуда бошад (Тақвими “Хушхабарҳои баргузида”).

Ин зан *дувоздаҳ сол* аз хунравии доимӣ азоб мекашид. *Табибони зиёде*, ки \bar{u} ба онҳо мурочиат мекард, тарзҳои саҳти муолиҷаро истифода мебарданд ва дороии \bar{u} хароб карданд, вале \bar{u} дар *аҳволи бадтар* гузоштанд. Ҳангоме ки аз сихат шудан пурра умедаш канда шуд, як қас ба \bar{u} дар бораи Исо гуфт. Вай кофтукови \bar{U} ро мавқуф нагузошт. Аз миёни тӯда гузашта, домани *либоси Ҷуро ламс кард*. Хунравӣ ҳамон дам ист кард ва \bar{u} худаширо тамоман сихат ҳис намуд.

5,30 Вай меҳост оҳиста гурезад, вале Худованд нагузошт, ки вай баракати дар назди ҳама чун Начоткори худ эътироф

намудани ӯро аз даст диҳад. ӯ ҳис намуд, ки хангоме зан ӯро ламс намуд, аз ӯ *қувваи* илоҳӣ берун рафт; шифо додани вай барои ӯ қимат меафтид. Инак, ӯ пурсид: “*Кӣ либоси Маро ламс кард?*” ӯ ҷавобро медонист, вале барои он савол дод, то ки занро аз байни мардуми зиёд ба пеш даъват намояд.

5,31 *Шогирдон* гумон карданд, ки ин саволи беақлона аст. Одамони зиёд ӯро муттасил фишор медоданд. Чӣ лозим аст пурсидан: “*Кӣ Маро ламс кард?*” Аммо байни ламси ҷисмонӣ ва ламси бовари ба ҳама чиз тайёр фарқ ҳаст. Ҳатто ба ӯ хеле наздик будан ва бовар накардан мумкин аст, аммо номумкин аст, ки ӯро бо бовар ламс намояд ва инро ӯ нафаҳмад ва шифо набахшад.

5,32-33 *Зан тарсону ларзон* ба пеш баромад; вай *пеши ӯ афтод* ва бори аввал дар назди умум Исои Масеҳро эътироф намуд.

5,34 Баъд ӯ барои дили вай суханони тасалло гуфт. Ошкоро Масеҳро эътироф намудан аҳамияти бузург дорад. Бе он дар зиндагонии масеҳӣ нумӯи аҳамиятнок намешавад. Вақте ки мо бебокона ба тарафи ӯ меистем, ӯ дилҳои моро бо устувории пурра дар бовар пур мекунад. Суханони Худованд Исои Масеҳ на танҳо шифоёбии ҷисмонии ӯро тасдиқ намуданд, балки инчунин, бешубҳа, баракати бузургеро дар начоти ҷони ӯ дар бар мегирифтанд.

5,35-38 Дар ин вақт фиристодагон бо ҷунин хабар омаданд, ки *духтари* Ёир мурд. Эҳтиёҷ ба заҳмат додани *Устод* набуд. Худованд, бо меҳрубонии Худ, Ёирро ором кард ва баъд *Петрус, Яъқуб ва Юҳанноро ба хона* бурд. Онҳоро доду фарёди баланди гириякунандагон пешвоз гирифт, ки дар хонаҳои шарқӣ дар вақти мусибат хос аст. Баъзеҳо навҳагаронро киро менамуданд.

5,39-42 Вақте Исо онҳоро бовар кунонид, ки *кӯдак намурдааст*, балки хобидааст, ашкони онҳо ба тамасхур табдил ёфтанд. ӯ нотарсона хешу табори наздикро ба пеши духтараки беҳаракат хобида бурд ва *дасти духтарро гирифта*, ба забони арамей *гуфт*: “*Эй духтар, туро мегӯям, барҳез*”. Ва *духтари* дувоздаҳсола дарҳол *барҳоста*,

равон шуд. Хешу таборон дар ҳайрат монданд ва, бешубҳа, аз хурсандӣ қариб беҳуд шуданд.

5,43 Худованд ба онҳо паҳн кардани хабари мӯъҷизаро манъ кард. ӯ барои дар байни омма машҳур шудан рағбат надошт. ӯ бояд бо қатъият сӯи салиб мерафт.

Агар ин духтарак дар ҳақиқат мурда бошад, пас ин боб иқтидори Исои Масеҳро бар девҳо, бемориҳо ва марг тасвир менамояд. На ҳамаи олимони Навишта бо он розианд, ки ӯ мурда буд. Исо гуфт, ки ӯ намурдааст, балки хобидааст. Эҳтимол, ӯ дар ҳолати саҳти кома буд. ӯ метавонист бо ҳамин гуна осонӣ ӯро аз мурдагон зинда намояд, аммо ӯ инро ба Худ нисбат наметод, агар вай фақат беҳуш мебуд.

Мо набояд суханони охири ин бобро надида монем: “... *ва гуфт, то хӯроке ба вай диҳанд*”. Дар хизмати рӯҳонӣ ин парасторино ифода мекунад. Ҷонҳое ки тапиши зиндагонии навро эҳсос намудаанд, ба ғизо эҳтиёҷ доранд. Воситае ки бо он шогирд муҳаббати худро ба Начоткор нишон дода метавонад, – нигоҳубини ғусфандони ӯ мебошад.

И. Хизматгори дар Носира радкардашуда (6,1-6)

6,1-3 Исо бо *шогирдонаш* ба Носира баргашт. Ин *зодгоҳи* ӯ буд, ки ӯ дар он ҷо дуредгар шуда кор мекард. *Рӯзи шанбе ӯ дар кунииш* таълим медод. Одамони *дар ҳайрат монда* ҳикмати таълимоти ӯ ва фавқуллодагии мӯъҷизаҳои ӯро эътироф накарда наметавонишанд. Аммо онҳо ҳаргиз ӯро чун Писари Худо эътироф кардан наметавонанд. Онҳо дар бораи ӯ чун дар бораи *начҷор, писари Марям* фикр мекарданд, ки бародарон ва *хоҳарони* ӯ то ҳол дар ин ҷо буданд. Агар ӯ ба Носира чун қаҳрамони фотеҳи пуриктидор бармегашт, онҳо ӯро бо майли том қабул менамуданд. Аммо ӯ хоксор ва фурӯтан баргашт. Онҳо аз ин *ба васваса меафтоданд*.

6,4-6 Маҳз ҳамон вақт *Исо* пай бурд, ки ба *пайгамбар* одатан дур аз хона пазирии хуб мекунанд. Хешовандон ва дӯстонаш ба ӯ хеле наздик буданд, то ки Шаҳсият ё хизмати

Ҷӯро кадр намоянд. “Барои хизмат ба Худованд ҷои аз хона душвортар нест”. Худи носирӣ одамони безътибор буданд. Муносибати халқ ба онҳо чунин буд: “Оё аз Носира ягон чизи хуб омада метавонад?” Ва ба ҳар ҳол ин одамони барои ҷамъият безътибор ба Худованд Исои Масеҳ мағрурона менигаристанд. Ҷӣ гуна манзараи фахр ва нобоварии дили одам! Маҳз нобоварӣ ба кори Начоткор дар Носира мамониат мекард. Ҷ танҳо *чанд бемореро* шифо дод ва ин тамоми он чиз буд, ки Ҷ дар он ҷо карда метавонист. Нобоварии одамон Ҷӯро дар ҳайрат монанд. Ҷ. Г. Миллер огоҳ мекунад:

*Оқибати чунин нобоварӣ бадиро меафзояд. Вай роҳҳои баракат ва меҳрубониро мебандад ва танҳо ҷараёни хурде метавонад ба ҷони дар мӯҳтоҷӣ азоб кашидаистодаи одам роҳ ёбад.*⁵

Исо аз нав мазаи танҳоиро чашид; Ҷ фаҳмида нашуд ва нописанд шуд. Аксари пайравони Ҷ ин андӯҳи Ҷӯро бо ҳам мебинанд. Хизматгорони Худованд зуд-зуд дар либоси назарногир ва хоксорона зоҳир мешаванд. Оё мо метавонем дуртар аз намуди зоҳирӣ бинем ва арзиши рӯҳонии ҳақиқиро шиносем? Худованд аз сабаби рад шудани Худ дар Носира мардонагиро гум накарда, Суханро *дар деҳоти он музофот гашта, таълим меод.*

Й. Хизматгор шогирдони Худро мефиристад (6,7-13)

6,7 Вақти раҳсипор шудани *дувоздаҳ* нафар фаро расид. Онҳо дар мактаби беамсоли Начоткор буданд; акнун бошад онҳо мебоист чун расонандагони хабари пурчалол ба пеш мерафтанд. Исо онҳоро *ҷуфт-ҷуфт* фиристод. Ба ҳамин тарик мавъиза бо забони ду шохид тасдиқ карда мешуд. Ин ҳамчунин дар сафари якҷоя кувва ва ёрии ҳамдигариро меод. Ва, ниҳоят, хузури ду нафар дар шароити аҳволи пасти ахлоқӣ фоидаовар буда метавонист. Баъдтар Ҷ ба онҳо *бар арвоҳи палид қудрат дод*. Ба ин диққат додан меарзад. Берун кардани девҳо кори бузургест; танҳо Худо ба одамон чунин қудратро ато карда метавонад.

6,8 Агар Подшоҳии Худованди мо аз ин ҷаҳон мебуд, Ҷ ҳеч гоҳ пандхоеро, ки дар оятҳои 8–11 меҳонем, баён намекард. Онҳо тамоман муҳолифи нишондодҳои мебошанд, ки роҳбари оддии заминӣ меод. Шогирдон ба меҳнат бе захира бояд мебароманд – *бе тӯрба, бе нон, бе пуле дар камарбанд*. Дар дастрас намудани ҳама чизи зарурӣ онҳо мебоист ба Худованд бовар мекарданд.

6,9 Ҷ ба онҳо иҷозат дод пойафзол ва *асо* гиранд, эҳтимол, барои муҳофизат аз ҳайвонот, ва танҳо як қабат либос. Мутлақо, ҳеч кас ба моликияти шогирдон ҳасад бурда наметавонист ва бо имконияти сарватманд шудан ба масеҳият ҷалб карда намешуд! Ва ҳар гуна қудрате ки шогирдон хоҳанд дошт, бояд аз Худо барояд; онҳо худро пурра ба Ҷ вогузор намуданд. Аҳволи моддии онҳо дар вақти сафар хеле фақирона буд, аммо онҳо Писари Худоро намояндагӣ мекарданд ва ба қудрати Ҷ соҳиб буданд.

6,10 Онҳо бояд дар он ҷое меҳмоннавозиро пазиранд, ки онҳоро пазирай намоянд ва то аз он ҷо рафтани бояд дар он хона *бимонанд*. Мувофиқи ин насихат, мумкин набуд, ки онҳо, вақтро сарф карда, манзили бароҳатгаре ҷустуҷӯ кунанд. Вазифаи онҳо аз эълони хабар дар бораи Касе иборат буд, ки на барои он омад, ки ба Ҷ хизмат кунанд, ва худпараст набуд. Онҳо мавъизаро бо ҷустуҷӯи шукӯҳ, хузуру ҳаловат ва зиндагии сабук намебоист бадном мекарданд.

6,11 Агар дар ягон ҷо шогирдонро ва суханони онҳоро рад мекарданд, пас онҳо намебоист дар он ҷо мемонданд. Чунин кардан дар назди хуқо партофтани марворидро ифода мекард. Аз он ҷо берун рафта, шогирдон бояд *губори пойҳои* худро *биафшонанд* – рамзи он ки Худо онҳоро, ки Писари дӯстдоштаи Ҷӯро рад мекунанд, рад менамояд.

Ҷарчанд баъзе нишондодҳои хусусияти муваққатӣ доштанд ва баъдтар аз тарафи Худованд Исои Масеҳ бекор карда шуданд (Лук. 22,35.36), ба ҳар ҳол барои хизматгори Масеҳ дар онҳо принципҳои нагузаранда барои ҳамаи замони таҷассум гардидаанд.

6,12-13 Шогирдон *равона шуда*, тавбаро *мавъиза менамуданд*, *бисёр девҳоро берун*

мекарданд, бисёр беморонро равған молида шифо медоданд. Равған молидан, ба назари мо, амали рамзӣ буд, ки кувваи тасаллобахш ва сабуккунандаи Рӯҳи Покро тасвир менамояд.

Й. Саромади Хизматгор қатл карда шуд (6,14-29)

6,14-16 Чун хабари дар мамлакат гаштани мӯъчизаофаре ба *подшоҳ Хиродус* расид, ӯ дарҳол ба хулоса омад, ки *Яҳёи Таъмиддиҳанда аз мурдагон эҳё шудааст*. Баъзеҳо мегуфтанд, ки ин *Илёс ё яке аз пайгамбарон аст*, аммо *Хиродус мӯътақид* буд, ки шахсе ки ӯ *сарашро аз тан ҷудо кард*, аз мурдагон бархостааст. *Яҳёи Ғӯтадиҳанда* овози *Худо* буд. *Хиродус* ин овозро ба хомӯш шудан маҷбур сохт. Акнун азобҳои дахшатноки вичдон барои кори кардааш ӯро таъқиб менамуданд. Ӯ мефаҳмид, ки роҳи гунаҳкор чӣ гуна душвор аст.

6,17-20 Дар ин ҷо ҳикоят ба замони қатли *Яҳё бармегардад*. *Яҳёи Ғӯтадиҳанда Хиродусро* барои он фош мекард, ки ӯ *бо зани Филиппус бародараш* ба никоҳи ғайриқонунӣ даромада буд. *Хиродия*, зани *Хиродус*, хашмгин шуд ва ба қасд гирифтанд қасам ёд кард. Аммо *Хиродус Яҳёро* ҳурмат мекард, ва *марди одилу муқаддас* будани ӯро дониста, ба кӯшишҳои *Хиродия* мамониат менамуд.

6,21-25 Ниҳоят барои *Хиродия* имконият пайдо шуд. Дар вақти базми *рӯзи таваллуди Хиродус*, ки дар он ҳамаи номдорони маҳаллӣ буданд, *Хиродия* чунин кард, ки *духтари* вай мераксид. Вай ба *Хиродус* чунон писанд омад, ки ӯ на зиёд ва на кам, *нисфи қаламрави худро* медихам гуфта ба *духтар* ваъда дод. Бо маслиҳати модар вай *каллаи Яҳёи Таъмиддиҳандаро дар табақ талаб* намуд.

6,26-28 *Подшоҳ* ба дом афтод. Бар хилофи хоҳиши худ ва ақли солим, ӯ хоҳишро иҷро намуд. Гуноҳ дар атрофи ӯ дом андохт ва *подшоҳи мутеъ* қурбонии зани бад ва ракси пурэхсос гардид.

6,29 Вақте *шогирдони* содиқи *Яҳё* дар бораи ин ходиса *шуниданд*, онҳо часади ӯро

гирифтанд ва *онро ба гӯр* гузоштанд ва баъд рафта дар ин бора ба *Исо* нақл карданд.

К. Сер кардани панҷ ҳазор нафар (6,30-44)

6,30 Ин мӯъчиза дар ҳамаи ҷаҳор *Инчил* тасвир карда шудааст. Вай дар ибтидои соли сеюми хизмати ҷамъиятии *Исо* рӯй дод. *Фиристагон* айнан ҳамин вақт аз супориши хушхабаррасонии аввалини худ ба *Кафарнаҳум* баргаштанд (ниг. оятҳои 7-13). Шояд, онҳо аз муваффақият *рӯҳбаланд* шуда буданд, ё мумкин, монда шуданд ва пояшонро озурда карданд. Ба осоиш ва оромӣ эҳтиёҷ доштани онҳоро дарк намуда, *Худованд* онҳоро дар қайқ ба ҷои хилват дар соҳили баҳри *Чалил* гирифта бурд.

6,31-32 Мо аксар мешунавем, ки масеҳиён бо суҳанони “*шумо ба танҳои ба ягон ҷои хилват биравед ва каме истироҳат кунед*” гузаронидани руҳсатии бокарруфарро сафед мекунанд. Келли навишт:

*Барои мо хушӣ мебуд, агар мо ба чунин руҳсатӣ эҳтиёҷ медоштем, то зиёдтар истироҳат кунем; яъне агар меҳнатҳои мо он қадар фаровон мебуд, фидокориҳои мо баҳри баракат ба дигарон чунон доимӣ мебуд, то боварӣ дошта бошем, ки ин суҳанони *Худованд* ба мо ҳам дахл доранд.*⁶

6,33-34 *Мардуми* зиёд аз пайи *Худованд* ва шогирдони Ӯ лаб-лаби соҳили кӯл равона шуданд. *Исо* ба мардум *раҳмаш омад*. Онҳо бе раҳнамои *рӯҳонӣ*, гурусна ва бепушту паноҳ сарсонун саргардон мегаштанд. *Ва Ӯ онҳоро таълим* додан гирифт.

6,35-36 *Рӯзи дароз шогирдони* *Исоро* монда кард, ва онҳо оиди одамон безобита шуда сар карданд – онҳо ин қадар бисёранд ва ҳеҷ хӯроке нест. Онҳо *Худовандро ба ҷавоб додани* одамон моил кардани шуданд. *Худи* ҳамон одамон дар *Начоткор* ҳисси раҳм ва дар шогирдон ҳисси озурдагӣ ба вучуд оварданд. Мо одамони атрофамонро чӣ гуна қабул менамоем: чун шилкинон ё чун ба муҳаббати мо эҳтиёҷ доштагон?

6,37-38 *Исо* ба тарафи шогирдон нигоҳ карда гуфт: “*Шумо ба онҳо хӯрок диҳед*”. Шароит бемаънӣ менамуд: панҷ ҳазор мард,

ба иловаи он занон ва кӯдакон ва ҳеч чиз, ба ғайр аз панҷ нон, ду моҳӣ – ва Худо.

6,39-44 Ба шарофати мӯъчиза шогирдон диданд, ки чӣ гуна Начоткор Худро медиҳад, то барои ҷаҳоне ки гуруснагӣ мекашад, нони ҳаёт бошад. Ҷисми ӯ шикаста хоҳад шуд, то ки дигарон ҳаёти ҷовидониро ба даст оварда тавонанд. Ва дар ҳақиқат, гуфтаҳои ӯ Шои Худовандро ба хотир меоваранд, ки ба хотираи марги ӯ ба ҷо оварда мешавад: *ӯ гирифт, ӯ баракат дод, ӯ пора кард, ӯ тақсим кард.*

Шогирдон низ дарси бебаҳои хизмат ба ӯро гирифтанд:

1. Шогирдони Худованд Исо ҳеч гоҳ набояд шубҳа кунанд, ки ӯ қудрат дорад ҳамаи эҳтиёҷоти моро қонеъ намояд. Агар ӯ *панҷ ҳазор одамро бо панҷ нон ва ду моҳӣ* сер карда тавонад, пас дар ҳар гуна вазъият ӯ ҳама чизи заруриро барои онҳое ки ба ӯ бо бовар хизмат мекунанд, ба назар хоҳад гирифт. Онҳо дар бораи ризку рӯзӣ фикр накарда, барои ӯ меҳнат карда метавонанд. Агар онҳо пеш аз ҳама Подшоҳии Худо ва адолати ӯро ҷӯянд, тамоми эҳтиёҷоти онҳо қонеъ карда хоҳанд шуд.
2. Ба ҷаҳони нобудшудаи стода чӣ тарик мужда диҳем? Исо гуфт: “*Шумо ба онҳо хӯрок диҳед!*” Агар мо ҳама дороии худро ба ӯ диҳем, он ҳар қадар ночиз намояд ҳам, ӯ онро ба баракат барои бисёриҳо табдил дода метавонад.
3. ӯ ин корро бо тартиб, одамро *саднафарӣ ва панҷоҳ нафарӣ* ба гурӯҳҳо ҷудо намуда, кард.
4. ӯ нонҳоро ва моҳиро *баракат дод ва пора кард*. Бе баракат додан онҳо ҳеч гуна фоида намеоваранд. Бе шикастан онҳо камӣ мекарданд. “Сабаби ба дигарон на он қадар хуб хизмат кардани мо аз он иборат аст, ки мо ҳанӯз на он қадар шикасташаванда мебошем”.
5. На худ Исо хӯрокро тақсим мекард. ӯ кардани инро *ба шогирдони* Худ иҷозат дод. Нақшаи ӯ аз он иборат аст, ки ҷаҳонро ба василаи одамони Худ сер кунад.

6. Хӯрок ба ҳама расид. Агар ҳамаи бовардорон дар рӯзҳои мо тамоми чизи аз эҳтиёҷоти ҳаррӯзаи худ зиёдатириро барои кори Худованд гузоранд, аллакай ҳамин насли одамон дар тамоми ҷаҳон Хушхабарро шунида метавонанд.

7. Хӯроки боқимонда (*дувоздаҳ сабади нур*) нисбат ба он хӯроке ки ӯ бо он сар карда буд, хеле зиёдтар буд. Худо – Дихандаи босаховати зиндагӣ мебошад. Аммо тавачҷӯҳ намоед: ҳеч чиз зоеъ нашуда буд. Зиёдатихоро ҷамъ карданд. Исрофи беҳуда – гуноҳ аст.

8. Яке аз бузургтарин мӯъҷизот ба вуқӯъ намеомад, агар шогирдон ба хоҳиши истироҳат намудани худ истодагарӣ мекарданд. Чӣ гуна бисёр ин бо мо рӯй медиҳад!

К. Исо дар баҳр қадам мезанад (6,45-52)

6,45-50 Начоткор на танҳо дар бораи воситаҳои рӯзгузаронӣ барои хизматгори Худ, балки дар бораи бехатарии онҳо низ ғамхорӣ карда метавонад.

Шогирдонро ба ақиб, ба соҳили ғарбии кӯл, *бо қайқ* фиристода, Исо *барои дуо гуфтан бар фарози кӯҳе* баромад. Аз миёни торикии шаб ӯ дид, ки шогирдон базӯр муқобили бод қайқ меронанд. ӯ, *бар баҳр қадам зада*, барои ёрӣ додан ба онҳо шитофт. Дар аввал онҳо хеле тарсиданд, гумон карданд, ки *ин шабаҳ аст*. Он гоҳ ӯ бо онҳо гап зада сар кард ва ба қайқ даромад. *Бод дарҳол соқит шуд.*

6,51-52 Ҳикоят бо суханони зерин ба охир мерасад: “*Ва онҳо дар худ бениҳоят дар ҳайрат афтоданд ва тааҷҷуб карданд. Зеро ки мӯъҷизаи нонро дарк накарда буданд, чунки дилашон сахт буд*”. Дар ин ҷо оиди он гуфта шудааст, ки ҳатто нишонаи иқтидори Худовандро ҳангоми мӯъҷиза бо нонҳо дида, онҳо ба ҳар ҳол намефаҳмиданд, ки барои Исо ҳеч чизи ғайриимкон нест. Онҳо, қадам задани ӯро дар баҳр дида, набояд ҳайрон мешуданд. Ин мӯъҷиза нисбат ба он чи онҳо пештар шоҳидаш гардида буданд, зиёдтар набуд. Камии бовар ба сахт шудани дилҳои онҳо оварда расонд ва дарки рӯҳонии онҳо суғат шуд.

Калисо дар ин мӯъҷиза тасвири замони ҳозира ва ба охир расидани онро мебинад. Исо дар фарози кӯҳ рамзи хизмати имрӯзаи шафоатгаронаи Масеҳ дар осмонҳо мебошад. Шогирдон таҷассуми хизматчиёни Ҷ мебошанд, ки бо тӯфон ва санчишҳои зиндагӣ мубориза мебаранд. Ба зудӣ Наҷоткор ба пеши наздикони Худ бармегардад, онҳоро аз хатар ва укубатҳо халос мекунад ва бо роҳи бозътимод ба соҳили осмонҳо мебарад.

Л. Хизматгор дар назди баҳри Чинесор шифо медиҳад (6,53-56)

6,53-56 Чун Худованд ба соҳили ғарбии баҳр баргашт, Ҷро одамони бемор ихота карданд. Ба ҳар ҷо ки Ҷ меомад, одамон ба назди Ҷ мӯхтоҷони ёриро бар тахтаҳо гузошта меоварданд. Майдонҳои бозор ба беморхонаҳои ногаҳонӣ тайёр кардашуда табдил меёфтанд. Одамон мехостанд ба кадри кофӣ ба Ҷ наздик оянд, то ақаллан домани ҷомаи Ҷро ламс кунанд. Ҳар касе ки Ҷро ламс кард, шифо ёфт.

М. Анъанаҳо бар зидди Сухани Худо (7,1-23)

7,1 Фарисиён ва китобдонон сарварони дини яҳудӣ буданд, ки системаи калону вазнини анъанаҳои қатъӣ риояшавандаро ба вучуд оварда, то дараҷае бо суханони Худо даромехтанд, ки онҳо қариб чун Навишта эътибор пайдо мекарданд. Вале дар асл дар баъзе мавридҳо ин анъанаҳо ба Навишта муҳолифат мекарданд ё қонунҳои Худоро суст мекарданд. Сарварони динӣ бо камоли хушнудӣ коидахоро бо зӯрӣ бор мекарданд ва одамон аз системаи расму русуми аз ҳақиқати рӯҳонӣ дур қаноатманд шуда, хоксорона онҳоро қабул мекарданд.

7,2-4 Дар ин ҷои Навишта мо фарисиён ва китобдонро вомехӯрем, ки Исоро барои он ки шогирдонии Ҷ бо дастони ношуста мехӯрданд, танқид мекарданд. Ин маънои онро надошт, ки шогирдон пеш аз он ки хӯрок хӯрданро сар кунанд, дастонашонро нашустанд, балки онҳо расму русуми дақиқ коркардашударо ба ҷо наоварданд, ки аз тарафи анъана муқаррар шуда буд. Масалан, одам то даме ки дастонашро то оринҷ

нашуста бошад, аз рӯи оин *нопок* ҳисоб меёфт. Агар онҳо ба ҷойҳои серодам рафта оянд, бояд таҳорати маросимиро ба ҷо меоварданд. Ин системаи мураккаби таҳорат ҳатто таҳорати деғҳо ва пиёлахоро дар бар мегирифт. Дар бораи фарисиён Е. Стенли Ҷоунс менависад:

*Онҳо аз Уршалим тамоми роҳи дуру дарозро анҷом доданд, то бо Исо вохӯранд, аммо муносибати онҳо ба зиндагӣ ба дараҷае манфӣ ва хурдагирона буд, ки ҳамаи он чи онҳо دیدанд, дастҳои ношуста буданд. Онҳо мавҷи бузургтарини тавбаро, ки ягон вақт дар сайёра рух дода буд, дида наметавонистанд, – мавҷҳои поккунандаи рӯҳу ҷон ва ҷисми одамонро. Онҳо бо ҷашмонии қалон кушода ба чизҳои қамаҳамият ва ғайримухим нигоҳ мекарданд ва чизии асосиро намедиданд. Таърих онҳоро дар хотир надорад; фикрҳои манфӣи онҳо танҳо чун замина барои таъсири мусбати Масеҳ ба ёд оварда мешавад. Баъд аз худ онҳо танқидкунандагиро гузоштанд – Ҷ тавбаи рӯҳониро гузошт. Онҳо ҷойҳои заиф ва хатоҳоро ҷамъ меоварданд – Ҷ пайравонро ҷамъ мекард.*⁷

7,5-8 Исо дарҳол ба дурӯягии ин одамон ишорат намуд. Онҳо чунон рафтор мекарданд, ки *Ишаъё* пешакӣ огоҳонида буд. Онҳо иддао мекарданд, ки ба Худованд бахшида шудаанд, аммо дар дохил вайроншуда буданд. Ба анъанаҳо қиддӣ пайравӣ намуда, онҳо вонамуд мекарданд, ки Худоро ҳурмат мекунанд, лекин таълимоти Навиштаи Покро бо расму русуми худ иваз карданд. Ба ҷои он ки дар қорҳои бовар ва ахлоқ Сухани Худоро раҳнамои ягонаи рӯҳонӣ эътироф намоянд, онҳо аз талаботҳои аниқи Навиштаҷот рӯ тофта дар *анъанаҳои* худ узр мечустанд.

7,9-10 Исо намунаи онро овард, ки ҷи гуна *анъанаҳо* шариати Худоро бекор мекунанд. Яке аз Даҳ Фармон талаб мекард, то фарзандон падару модари худро *иззат намоянд* (ки он дар худ ғамхорӣ дар бораи мӯхтоҷии онҳоро ҳам дар бар мегирифт). Ҳар касе, ки падару модари худро дашном меод, бо марг ҷазо меид.

7,11-13 Аммо яҳудиён анъанаеро ҷорӣ намуданд, ки чун *Қурбон* маълум буда, “додашуда” ё “бахшидашуда”-ро мефаҳмо-

над. Фарз кунем, ки падару модар дар оилаи яхудӣ мӯхточиро аз сар мегузaronанд. Писари онҳо пул дошт, ки барои таъмин кардани онҳо имкон меод, аммо ӯ инро кардан намехост. Он чи аз ӯ талаб карда мешуд, гуфтани “қурбон” буд, бо назардошти он ки пулҳои ӯ ба Худо ё барои парастиишгоҳ таъин шудаанд. Ин ӯро аз ҳар гуна ёрии баъдина ба падару модари худ ва ҷавобгарӣ барои онҳо озод мекард. Ӯ метавонист микдори номаҳдуди пулро ба худ монад ва онро барои мақсадҳои худ истифода барад. Мухим набуд, ки оё вай ин пулҳоро ягон вақт барои эҳтиёҷоти парастиишгоҳ сарф мекунад ё не. Келли қайд мекунад:

Сарварон қолибе фикр карда бароварданд, ки молиқияти барои мақсадҳои динӣ муқарраршударо муҳофизат кард ва вичдони одамонро аз азоб оиди фармонҳои Сухани Худо ором намуд... Маҳз Худо одамро ба иззат намудани падару модар даъват менамуд ва Ӯ ҳар гуна беҳурматино нисбати онҳо маҳкум мекард. Аммо одамоне ёфт шуданд, ки худро бо дин рӯпӯш намуда, ҳар ду фармони Худоро риоя намекарданд! Худо ба ин калимаи анъанавии “қурбон” на танҳо чун ба рафтори нодуруст нисбати падару модар, балки чун саркашӣ аз фармонҳои Худо муносибат менамояд.⁸

7,14-16 Аз ояти 14 сар карда Худованд изҳороти инкилобӣ мекунад, ки одамро на он чи ба даҳони ӯ мебарояд, ҳаром мекунад (масалан, хӯроке ки бо дастони ношуста хӯрдаанд), балки ҳамаи он чи аз одам мебарояд (масалан, анъанавӣ ки Сухани Худоро рад мекунанд).

7,17-19 Ин изҳорат ҳатто *шогирдонро* ҳайрон намуд. Дар таълимоти Паймони Куҳан тарбия ёфта, онҳо ҳамеша гумон мекарданд, ки намудҳои муайяни хӯрок, масалан, гӯшти хук, харгӯш ва харчанг нопоканд ва метавонанд онҳоро нопок (ҳаром) гардонанд. Акнун бошад Исо рӯйрост дар бораи он арз кард, ки одам аз чизи ба ӯ мебаромада нопок намешавад. То дараҷаи маълум ин охири давраи шариатро ифода мекард.

7,20-23 Одамро он чизҳое ки аз ӯ берун меоянд, нопок мегардонанд: *хаёлотӣ бад, зино, фисқ, қатл, дуздӣ, тамаъ, кина, макр, ҳирс, чашии бад, куфр, гурур ва ҷаҳолат*. Аз қаринаи матн аён аст, ки анъанавӣ одамонро ҳам мебоист ба ин рӯйхат дароранд. Анъанавӣ “қурбон” ба қатл баробарқувва буд. Волидон то даме ки ин савганди бадахлоқона нест карда нашуд, ба гуруснагӣ маҳкум шуда буданд.

Яке аз бузуртгарин дарси ибрат, ки аз ин порча гирифта шудааст, чунин аст: Ҳамаи таълимот ва анъанаворо бо Сухани Худо муқоиса намуда, мо бояд ба ҳама чизе ки аз Худост, итоат намоем ва ҳама чизи одамиро инкор намоем. Дар аввал одам метавонад ҳақиқатҳои поки рӯҳониро таълим диҳад ва мавъиза намояд, то одамони ба Навишта боваркунанда ӯро қабул намоянд. Ба ин ноил гардида, ӯ ба илова намудани таълимоти одамӣ сар мекунад. Пайравони ба ӯ содиқ, ки вайро беҳато мехисобанд, аз паяш кӯр-кӯрона мераванд, бо вучуди он ки таълимоти ӯ тезии Суханро суст мекунад ё маъноӣ сареҳи онро хира мекунад.

Инак, китобдонон ва фарисиён ба худ обрӯю эътибори муаллимони Суханро ба даст оварданд. Аммо алҳол онҳо мақсади Суханро ба нестӣ мебарданд. Худованд Исо мебоист халқро дар бораи он хабардор мекард, ки Сухани Худо одамонро роҳбарӣ мекунад, на ин ки одамон Суханро. Барои мо меъёри асосии ҳақиқат бояд ин қоида бошад: “Дар ин бора Сухани Худо чӣ мегӯяд?”

Н. Зани ғайрияхудӣ аз рӯи бовар баракат гирифт (7,24-30)

7,24-25 Исо дар оятҳои пешина нишон дод, ки ҳар гуна хӯрок пок аст. Дар ин ҷо Ӯ нишон медиҳад, ки минбаъд ғайрияхудиёнро паст ё нопок шуморидан лозим нест. Исо ба шимоли ғарбӣ, ба *худуди Сур ва Сидӯн* равона гардид, маҳалле ки бо номи Финикияи Сурия низ машҳур аст. Ӯ мекӯшид худро шинос накарда, *ба хонае* дарояд. Аммо шӯҳрати Ӯ пеш аз Ӯ мерафт ва дар бораи ҳузури Ӯ дарҳол маълум гашт. Ба назди Ӯ *зани* ғайрияхудӣ омада, хоҳиш намуд, то ба *духтари* рӯҳи палид доштааш ёри диҳад.

7,26 Мо он далелро қайд менамоем, ки ин зан на яҳудӣ, балки *юнонӣ* буд. Яҳудиён, халқи аз тарафи Худо интихобшуда, дар назди Худо мавқеи махсус, имтиёзнокро ишғол менамуданд. *Ҷ* бо онҳо паймонҳои аҷоиб баст, ба ихтиёри онҳо Навиштаро супурд ва бо онҳо дар хаймаи ҷомеъ ва баъд дар парастигарӣ мезист. Бар хилофи ин, ғайрияҳудиён аз ҷамоати Исроил ҷудо буда, нисбат ба паймонҳои ваъда бегона, бе Масеҳ, бе умед ва бе Худо дар ҷаҳон буданд (Эфс. 2,11.12). Худованд Исо пеш аз ҳама ба назди халқи Исроил омад. *Ҷ* Худро чун Подшоҳи ин халқ муаррифӣ намуд. Мужда аввал ба хонаи Исроил мавъиза карда шуда буд. Барои фаҳмидани сӯҳбати *Ҷ* бо зан аз *Финиқияи Сурия* ҳамаи инро дар хотир доштан муҳим аст. Ҳангоме вай аз *Ҷ* *илтимос намуд, ки дебро аз духтараш берун кунад*, *Ҷ*, аз афташ, якбора рад намуд.

7,27 *Исо гуфт, ки аввал бояд бачагон сершаванд* (исроилиҳо), ва *нони бачагонро гирифта пеши сагон* (ғайрияҳудиён) *партофтан хуб нест*. Ҷавоби *Ҷ* рад кардан набуд. *Ҷ* гуфт: “*Бигзор аввал бачагон сершаванд*”. Ин суханон дурушт намуданашон мумкин буд. Дар асл онҳо чун санҷиши тавба ва бовари *Ҷ* хизмат мекарданд. Хизмати Исо дар ин вақт пеш аз ҳама ба яҳудиён равона шуда буд. Ҳамчун ғайрияҳудӣ, ин зан ба *Ҷ* ё ба некии *Ҷ* даъво надошт. Оё вай ин ҳақиқатро фаҳмида метавонист?

7,28 Бале, *Ҷ* фаҳмид! Ва *Ҷ* онро чунин гуфта эътироф намуд: “*Оре, Худовандо*. Ман ҳамагӣ сагча-ғайрияҳудӣ ҳастам. Вале ман пай бурдам, ки ҳатто сагҳо *пасмондаҳои бачагонро зерӣ суфра* меҳӯранд. Ман танҳо ҳаминро хоҳиш менамоем – резаҳои боқимондаро аз хизмати Ту ба яҳудиён!”

7,29-30 Ин бовари аҷиб аст. Худованд аз масофаи дур духтарро шифо бахшида, ҳамон соат ин занро мукофотонид. Ҳангоме ки вай ба хона омад, *духтараш* қомилан сихат буд.

О. Шифо ёфтани шахсе ки гӯши кар ва лакнати забон дошт (7,31-37)

7,31-32 Худованди мо аз соҳили баҳри Миёназамин ба соҳили шарқии *баҳри Ҷалил* – ба вилояте ки бо номи *Декаполис* машҳур

буд, баргашт. Дар ин ҷо ҳодисаи танҳо дар Инчили Маркӯс навишташуда рӯй дод. *Дӯстони ғамхор назди Ҷ касеро оварданд, ки гӯши кар ва лакнати забон дошт*. Шояд, *лакнати забон* аз боиси иллати ҷисмонӣ ба вучуд омада буд, ё садоҳои аниқро ҳеҷ гоҳ нашунида, *Ҷ* онҳоро дуруст такрор карда наметавонист. Ба ҳар ҳол, дар ин ҷо тасвири гунаҳкоре дода шудааст, ки ба овози Худо кар аст ва, бинобар ин, ба дигарон дар бораи *Ҷ* нақл карда наметавонад.

7,33-34 Аввал Исо он одамро *ба хилват бурд*. *Ҷ* *ангушти Худро дар гӯшҳои вай ниҳод ва туф карда, забонашро ламс кард*, бо ҳамин бо забони имову ишора ба он одам гуфт, ки меҳодад гӯшҳои *Ҷ*ро кушояд ва *Ҷ*ро ба ғап дароварад. Баъд Исо чун ишорат ба он ки қудрати *Ҷ* аз Худост, ба боло *ба осмон* нигарист. Бо оҳ кашидани Худ *Ҷ* ба азобҳои ки гуноҳ инсониятро ба онҳо кашид, ҳамдардии самимона изҳор намуд. Ва, ниҳоят, *Ҷ* “*ифатаҳ*” гуфт, калимаи арабӣ, ки “*воз шав*”-ро ифода мекунад.

7,35-36 Дарҳол гӯшҳои одам шунаво ва забонаш гӯё гардид. Худованд овоза накардани ин мӯъҷизаро аз одамон хоҳиш намуд, аммо онҳо ба нишондодҳои *Ҷ* гӯш наандохтанд. Ниятҳои одам ҳар қадар хуб бошанд ҳам, беитоатӣ ҳеҷ гоҳ сафед карда намешавад.

7,37 Ҳозирон ба қорҳои мӯъҷизаноки *Ҷ* ҳайрон мемонданд. Онҳо мегуфтанд: “*Ҷар қорро нағз мекунад: қарҳоро шунаво ва гунҷоро гӯё мегардонад*”. Онҳо ҳақиқатеро, ки дар борааш мегуфтанд, наметавонистанд. Агар онҳо дар ин тарафи Ҷолҷолто зиндагонӣ мекарданд, он гоҳ суханони онҳо бо ҳисси амиктар ва боварии боз ҳам бештаре пур мешуд.

Аз он даме ки дилҳои мо оиди муҳаббати Ҷ фаҳмиданд,

Ки Ҷ ба мо чӣ гуна меҳрубонӣ зоҳир намуд,

Меҳрубоние ки болотар аз ҳама ситоишҳои мост;

Ҷамаро хуб кард Исои мо.

Семюэл Медли

ПАНЧ ҲАЗОР НАФАР

ЧАҲОР ҲАЗОР НАФАР

1. Одамон яхудӣ буданд (ниг. Юх. 6,14.15).
2. Мардум бо Исо як рӯз ҳамроҳ буданд (6,35).
3. Исо панч нон ва ду мохиро истифода бурд (Мат. 14,17).
4. Панч ҳазор нафар мард ва инчунин занон ва кӯдакон сер шуданд (Мат. 14,21).
5. Аз пораҳои боқимонда дувоздаҳ сабадро пур карданд (Мат. 14,20).

1. Одамон, шояд, ғайрияхудӣ буданд (онҳо дар Декаполис мезистанд).
2. Ин мардум бо Исо се рӯз ҳамроҳ буданд (8,2).
3. Ҷафт нон ва чанд моҳии майдаро кор фармуд (8,5.7).
4. Чаҳор ҳазор мард, ва занон ва кӯдакон низ сер шуданд (Мат. 15,38).
5. Аз пораҳои боқимонда ҳафт сабадро пур карданд (8,8).

П. Сер шудани чаҳор ҳазор нафар (8,1-10)

8,1-9 Ин мӯъчиза ба сершавии панч ҳазор нафар монанд аст. Бо вучуди ин ба фарқиятҳои дар чадвал овардашуда тавачҷӯҳ намоед.

Ҳар қадаре ки Исо барои кор масолеҳи камтар дошт, ҳамон қадар зиёдтар ба амал меовард ва ҳамон қадар зиёдтар боқӣ мемонд. Дар боби 7 мо резаҳои сари суфра-ро, ки ба зани ғайрияхудӣ мерасид, дида будем. Дар ин ҷо ғайрияхудӣни хеле зиёд сер мешаванд. Эрдман шарҳ медиҳад:

Мӯъчизаи аввал дар ин ҷо онро дар назар дорад, ки барои ғайрияхудӣни мӯъҷиҷо резаҳои нон аз суфра афтада метавонанд. Мӯъчизаи дуюм ба он ишорат карда метавонад, ки Исо, аз тарафи халқи Худ рад шуда, ҷони Худро барои ҷаҳон медиҳад ва барои ҳамаи халқҳо Нони ҳаёт мегардад.⁹

Хавфи он ҳаст, ки ҷунин ҳодиса, ба монанди сершавии чаҳор ҳазор нафар, ҳамагӣ чун такрори камаҳамият аз назар гузаронда мешавад. Мо бояд ба омӯзиши Навиштаи Пок бо боварие муносибат намоем, ки ҳар як сухани Навишта бо ҳақиқати рӯҳонӣ пур карда шудааст, ҳатто агар мо инро дар дараҷаи ҳозираи фаҳмиши худ дида натавонем ҳам.

8,10 Аз Декаполис равона шуда, Исо ва шогирдонии ӯ аз баҳри Ҷалил гузаштанд ва ба соҳили ғарбӣ, ба маҳалле омаданд, ки *Далмонито* номида мешуд (дар Мат. 15,39 Мачдал).

Р. Фарисиён аломати осмониро дидан меҳоханд (8,11-13)

8,11 *Фарисиён* ӯро интизор буданд ва аломати осмониро талаб намуда сар карданд. Ҷаҳолат ва густоҳии онҳо беҳад бузург буд. Дар назди онҳо Ҷамоне меистод, ки худ аломати бузургтарин буд, – Худи Худованд Исои Масех. ӯ дар ҳақиқат аломати аз осмон фаромада буд, аммо онҳо ба ӯ баҳои сазовор надоданд. Онҳо суханони бемисли ӯро шунида буданд, мӯъчизаҳои ҳайратангези ӯро дида буданд, бо Одами мутлақо бегуноҳ – Худои дар ҷисм зохиршуда – алоқа намуда буданд, аммо дар ҷаҳолати худ боз аломати осмониро талаб менамуданд!

8,12-13 Табиист, ки Наҷоткор аз дил оҳе *кашид!* Агар ягон насл дар таърихи ҷаҳон имтиёз дошта бошад, пас ин насли яхудӣён буд, ки ин фарисиён ба он тааллуқ доштанд. Аммо онҳо дар рӯ ба рӯи шаҳодати аз ҳама равшан – зуҳури Масех – нобино буда, мӯъчизаро на дар замин, балки дар осмон талаб мекарданд. Исо ҷавоб дод: “Дигар ҳеҷ гуна аломат намешавад. Шумо имконияти худро аллакай доштед”. ӯ боз ба қайқ савор шуд ва ба шарқ равона шуд.

С. Хамиртуруши фарисиён ва Хиродус (8,14-21)

8,14-15 Дар вақти сафар шогирдон ба ёд оварданд, ки нон гирифтандро фаромӯш кардаанд. Исо то ҳол оиди воҳӯрии Худ бо

фарисиён андеша мекард, вақте ки онҳоро дар бораи *хамиртуруши фарисиён ва хамиртуруши Хиродус* огоҳонид. Дар Навиштаи Пок дар ҳама ҷо хамиртуруш рамзи бадиест, ки оҳиста-оҳиста ва номаълум паҳн шуда, ба ҳар чизе ки расад, таъсир мерасонад. *Хамиртуруши фарисиён* дар худ дурӯягӣ, расму русумчигӣ, худписандӣ ва таассуби кӯркӯроноро дар бар мегирифт. Фарисиён зоҳиран даъвои покии махсусро доштанд, вале дар дохил бадахлок ва беинсоф буданд. *Хамиртуруши Хиродус* дар таркиби худ шаккокӣ, бадахлокӣ ва набудани шавку завқи рӯхониро дошт. Ҳиродиён бо ин гуноҳҳо фарқ мекарданд.

8,16-21 Шогирдон суханони Исоро тамоман нафаҳмиданд. Онҳо танҳо дар бораи хӯрок фикр карда метавонианд. Он гоҳ \bar{U} ба онҳо зуд нӯҳ савол дод. Дар панҷ саволи аввал \bar{U} онҳоро барои зехни кунд маломат намуд. Чаҳор саволи охирин маломат барои он буд, ки онҳо оиди эҳтиёҷоти худ ғам меҳӯрданд, дар ҳоле ки \bar{U} бо онҳо буд. Магар \bar{U} *панҷ ҳазор нафарро бо панҷ* нон сер накард, ва дар баробари ин *дувоздаҳ сабад* пораҳо боқӣ монданд? Бале! Магар \bar{U} *чаҳор ҳазор нафарро бо ҳафт* нон сер накард, ва дар баробари ин *ҳафт* сабад пораҳо боқӣ монданд? Бале, \bar{U} инро ба амал овард. Пас чаро онҳо намефаҳманд, ки \bar{U} эҳтиёҷи чанд тан шогирдонро дар қайқ барзиёд пур карда метавонад? Магар ба онҳо аён нест, ки Офаридгор ва Парвардигори дунё дар қайқ бо онҳост?

Т. Шифо ёфтани кӯр дар Байт-Сайдо (8,22-26)

8,22-26 Ин мӯъҷизаи танҳо аз тарафи Маркӯс тасвиршуда якҷанд масъалаҳои аҷоибро дахл карда мегузарад. Чаро Исо он одамро аз *қасаба* берун бурд, пеш аз он ки ўро шифо диҳад? Чаро \bar{U} ин одамро танҳо бо даст расонидан шифо надод? Чунин “восита”-и ғайриоддиро, чун туф, истифода бурдан чӣ лозим аст? Чаро одам дарҳол комилан бино нашуд?¹⁰ (Ин дар Инчилҳо ягона намунаи шифоёбист, ки дар чанд марҳила ба вукӯъ меомад.) Ва, ниҳоят, чаро Исо ба ин шахс *дар қасаба* оиди мӯъҷиза

накл карданро манъ кард? Худованди мо – Ҳоким аст ва маҷбур нест дар назди мо барои амалҳои Худ ба ҳисобот диҳад. Ҳама коре ки \bar{U} мекард, сабаби асосноке дошт, ҳатто агар мо онро дида натавонем ҳам. Ҳамаи ҳодисаҳои шифоёбӣ фарқ мекунанд, чуноне ки ҳар як ҳодисаи тавба кардан. Баъзеҳо ҳамин ки бовар мекунанд, биниши рӯхонии аҷоиборо ба даст меоранд. Дигарон дар аввал хира мебинанд, вале дар оянда боварии комилро дар начот ба даст меоваранд.

У. Эътирофи бузурги Петрус (8,27-30)

Ду порчаи охирини ин боб моро ба нуқтаи баландтарин дар омӯзиши дувоздаҳ нафар мебарад. Ба шогирдон фаҳмиши шахсии амиқи он лозим буд, ки Исо Худаш Кист, пеш аз он ки \bar{U} ба онҳо оиди роҳи дар пеш истода накл карда тавонад ва онҳоро даъват намояд, то ба василаи ҳаёти бахшидашавӣ ва қурбонишавӣ аз пайи \bar{U} раванд. Порчаи додашуда моро ба дили шогирдӣ мебарад. Шояд, дар замони ҳозира ин соҳаи тафаккур ва таҷрибаи масеҳият беш аз ҳама сарфи назар карда мешавад.

8,27-28 *Исо бо шогирдони Худ* дар шимоли дур хилваткада мечуст. Дар роҳ ба *Қайсарияи Филиппус* \bar{U} оиди он ки мардум дар бораи \bar{U} чӣ фикр доранд, савол дода, мавзӯеро дахл карда гузашт. Умуман, мардум эътироф менамуданд, ки \bar{U} одами бузург аст, ва ба *Яҳеи Таъмиддиҳанда, Илос* ё дигар *пайгамбарон* баробар мебошад. Вале шарафи одамӣ – амалан бешарафист. Агар Исо Худо набошад, пас \bar{U} фиребгар, девона ё шахсияти афсонавӣ мебошад. Варианти дигар нест.

8,29-30 Баъд Худованд рӯирост аз шогирдон пурсид, ки ақидаи онҳо дар бораи \bar{U} чӣ гуна аст. *Петрус* дарҳол гуфт, ки \bar{U} *Масех*, яъне Масхшуда аст. Петрус инро бо ақл медонист, вале дар ин лаҳза чизе дар ҳаёти \bar{U} ба вукӯъ омад, ки ин алҳол боварии шахсии амиқ гардид. Зиндагонӣ дигар ҳеҷ гоҳ худи ҳамин хел буда наметавонад. Петрус бо мавҷудияти ба худ нигарондашуда қонеъ шуда наметавонист. Агар Исо Масех бошад, пас Петрус худро рад намуда, бояд

худро пурра ба ӯ бахшида барояш зиндагӣ кунад.

Ҷ. Хизматгор марг ва растохези Худро пешгӯӣ менамояд (8,31-38)

То ҳамин лаҳза мо мушоҳида менамудем, ки чӣ хел зиндагии Хизматгори Яхува дар хизмати муттасил ба дигарон мегузашт. Мо нафрати душманони Вай ва нофаҳмии дӯстонро дида будем. Мо зиндагии пур аз амал, камолоти ахлоқӣ, муҳаббати фавқуллода ва хоксорию дида будем.

8,31 Вале роҳи хизмат ба Худо ба укубат ва марг мебарад. Бинобар ин ҳозир Начоткор рӯйрост ба шогирдони Худ гуфт, ки ӯ бояд

1. азоб кашад;
2. рад карда шавад;
3. кушта шавад;
4. эҳё шавад.

Барои ӯ роҳ сӯи ҷалол ба василаи салиб ва қабр мегузашт. Ф. У. Грант инро чунин баён намуд: “Дили хизмат дар фидокорӣ зоҳир мегардад”.

8,32-33 Петрус бо он фикр розӣ шуда наметавонист, ки Исо бояд азоб кашад ва бимирад; ин ба тасаввуроти ӯ дар бораи Масеҳ муҳолифат менамуд. ӯ инчунин он ақидаро ба худ раво дидан намехост, ки Худованд ва Ҳокими ӯ аз тарафи душманони ӯ кушта хоҳад шуд. Бинобар ин ӯ Начоткорро барои суханонаш сарзаниш мекард. Маҳз ҳамон вақт Исо ба Петрус гуфт: “Эй шайтон, аз Ман дур шав, зеро ту на дар бораи амру наҳии Худо, балки аз чизҳои инсонӣ андеша мекунӣ”. Исо асло Петрусро дар он айбдор намекард, ки ӯ шайтон аст ё ин ки шайтон ба ӯ ворид шудааст. Суханони ӯ чунин маъно доштанд: “Ту чунон гап мезанӣ, ки гӯё шайтон гап мезада бошад. ӯ ҳамеша мекӯшад моро аз итоати пурра ба Худо баргардонад. ӯ моро ба васваса менамозад, то роҳи осонро ба сӯи тахт интиҳоб намоем”. Суханони Петрус ҳам аз рӯи пайдоиш ва ҳам аз рӯи мундариҷа шайтонӣ буданд ва ин Худовандро ба ғазаб овард. Келли шарҳ медиҳад:

Чӣ ин қадар Худованди моро ба ҳаяҷон овард? Доме ки дар пеши роҳи ҳар кадоми мост: кӯшиш ба худмуҳофизакунӣ, роҳи осон

ба салибро афзал доништан. Оё ҳамин таъриф нест, ки аз санҷишҳо, беобрӯӣ ва радшавӣ рӯӣ гардонидан ба мо хос аст; мо аз укубатҳое ки ҳангоми дар ҷаҳони мо иҷро кардани иродаи Худо ногузиранд, дури мечӯем; мо роҳи ороми мӯътабарии зиндагию афзал медонем – хулоса, дар ҳар ду ҷаҳон беҳтаринашро мечӯем? Ба ин дучор шудани одам чӣ гуна осон аст! Петрус намефаҳмид, ки чаро Масеҳ мебоист тамоми ин роҳи ҳузуро мегузашт. Мо ба ҷои ӯ аз ин бадтар мегуфтем ва фикр мекардем. Эътирози Петрус аз дилбандии самимию одамии пайдо шуд. ӯ Начоткорро аз тахти дил дӯст медошт. Лекин ин зуҳури рӯҳи дунявие буд, ки ӯ онро то ҳол дарк ва маҳкум накардааст.¹¹

Тавачҷӯҳ намоед, ки Исо аввал ба шогирдони Худ нигоҳ кард ва баъд ба Петрус манъ кард, гӯё мегуфт: “Агар Ман ба салиб набароям, шогирдони Ман чӣ гуна метавонанд начот ёбанд?”

8,34 Баъд Исо амалан ба онҳо гуфт: “Ман баҳри начоти одамон ба укубатҳо ва марг меравам. Агар шумо аз ақиби Ман рафтан хоҳед, пас бояд ҳама гуна ниятҳои худпарастонаро рад кунед, роҳи беобрӯӣ, укубат ва маргро дарк намуда интиҳоб намоед ва Маро пайравӣ намоед. Эҳтимол, лозим меояд, ки шумо аз лавозимоти шахсӣ, аз хурсандии ашрофона, алоқаҳои заминӣ, такаббури бузург, сарвати моддӣ ва ҳатто худӣ ҳаёт даст кашед”. Чунин изҳорот дар назди мо саволе мегузорад: аслан мо чӣ гуна ба он бовар карда метавонем, ки ҳуқуқ дорем зиндагию дар ҳашамат ва шароити муҳайё гузаронем? Чӣ гуна мо чизпарастӣ, худпарастӣ ва хунукии дилҳоямонро сафед карда метавонем? Суханони ӯ моро ба зиндагии инкори худ, итоат, укубат ва қурбонӣ даъват менамояд.

8,35 Ҳамеша васвасаи ҷони худро раҳонидан – бароҳат зиндагонӣ кардан, барои оянда захира кардан, “ман”-и шахсию ба маркази ҳама чиз гузошта, интиҳоби шахсии худро кардан – ҳаст. Аз ин дида роҳи дурустгаре барои гум кардани ҷони худ нест. Масеҳ моро даъват менамояд, ки рӯҳи худ, ҷони худ ва ҷисми худро ба ӯ супорда, худро

пурра ба мақсадҳои \bar{U} ва Мужда бахшем. \bar{U} моро даъват менамояд, ки дар хизмати поки \bar{U} худро сарф кунем ва сарф шавем, ва агар ин лозим бошад, зиндагиро барои муждарасонии ҷаҳон супорем. Гум кардани ҷон ҳаминро мефаҳмонад. Аз ин дида роҳи беҳтари раҳонидани ҷон нест.

8,36-37 Ҳатто агар бовардор тамоми сарватҳои ҷаҳонро дар умри худ чамъ карда тавонад, ба \bar{U} аз ин ҷӣ гуна фоида мешуд? \bar{U} имконияти барои ҷалоли Худо ва начоти ҳалокшудаистодагон истифода бурдани зиндагии худро аз даст медод. Ин созиши бад мебуд. Зиндагии мо нисбат ба тамоми чизҳои ки ин ҷаҳон пешниҳод мекунад, хеле зиёдтар арзиш дорад. Мо онро ба кӣ мебахшем: ба худ ё ба Масеҳ?

8,38 Худованди мо мефаҳмид, ки баъзе шогирдонии ҷавони \bar{V} , аз масҳара шудан тарсида, дар роҳи шогирдӣ пешпо хӯрда метавонанд. Бинобар ин \bar{V} ба онҳо хотиррасон намуд, ки ҳамаи онҳое ки аз барои \bar{V} хандахариш шудан намехоҳанд, вақте ки \bar{V} пуриктидор гардида ба замин бармегардад, боз ҳам зиёдтар шармсор мегарданд. Ҷӣ гуна фикр! Ба наздикӣ Худованди мо ба замин, ин дафъа на дар залилӣ, балки дар ҷалоли Худ ва ҷалоли Падари Худ бо фариштагони пок меояд. Ин манзараи бошукӯҳ хоҳад шуд. Он гоҳ \bar{U} онҳоеро, ки ҳозир аз \bar{V} шарм медоранд, шармсор хоҳад кард. Бигзор суҳанони \bar{V} : “*Ҳар кӣ дар ин насли зинокор ва осӣ аз Ман ва аз суҳанони Ман шарм кунад...*” дар дилҳои мо садо диҳанд. Дар ҷаҳони нобовар ва пургуноҳ аз Начоткори бегуноҳ шарм доштан ҷӣ бемаънист!

IV. САФАРИ ХИЗМАТГОР БА УРШАЛИМ (Б. 9 ва 10)

A. Дигаргун шудани Хизматгор (9,1-13)

Худованд ба шогирдон роҳи бешарафӣ, уқубат ва маргро нишон дод, ки \bar{U} бояд бо он мерафт, ва онҳоро даъват намуд, ки ба василаи худфидокунӣ ва дасткашӣ аз манфиатҳои шахсӣ ба \bar{V} пайравӣ кунанд. \bar{U} дар ин ҷо тарафи дигари медалро нишон медиҳад. Шогирдӣ ба онҳо дар ин зиндагӣ

хеле қимат афтад ҳам, он дар ҷалол мукофоти чандинкаратаро ба даст хоҳад овард.

9,1-7 Худованд аз огоҳонидани он шурӯъ намуд, ки *баъзе аз шогирдон зоқиқи маргро нахоҳанд чашид*, то *Малакути Худоро*, ки бо *қудрат меояд*, набинанд. \bar{U} *Петрус*, *Яъқуб* ва *Юҳанноро* дар назар дошт. Дар кӯҳи Дигаргуншавӣ онҳо *Малакути Худоро дар қудрат* диданд. Маънои ин ҷой чунин аст: ҳамаи уқубатҳои ҳозираи мо баҳри исми Масеҳ фаровон мукофотонида хоҳанд шуд, вақте ки \bar{V} бо хизматгорони Худ дар ҷалол бармегардад. Вазъияте ки дар кӯҳ ҳукмрон буд, чун нишонаи Подшоҳии Ҳазорсолаи Масеҳ хизмат мекард.

1. Исо *дигаргун шуд* – аз шахсияти \bar{U} дурахши чашмбар мебаромад. Ҳатто *либосҳои \bar{V}* чунон *дурахшон* шуданд, ки дар замин шустагар ҳам чунон сафед карда наметавонад. Дар ташрифи аввалини Исо ҷалоли \bar{U} пинҳон буд. \bar{U} чун Марди андӯхҳо, таҳқиршуда ва ғамдида омад. Лекин \bar{U} дар ҷалол бармегардад. Он гоҳ ҳеҷ кас, \bar{U} ро дида, хато намекунад. Ҳама дар \bar{U} Подшоҳи подшоҳон ва Худои худовандонро хоҳанд дид.
2. Бо \bar{U} *Илёс* ва *Мусо* буданд. Онҳо намояндагӣ мекунанд:
 - а) покони Паймони Куханро, ё
 - б) шариатро (Мусо) ва пайғамбаронро (Илёс), ё
 - в) покони мурдари ва покони дигаргуншударо.
3. Дар он ҷо *Петрус*, *Яъқуб* ва *Юҳанно* хузур доштанд. Онҳо покони Паймони Навинро намояндагӣ карда метавонанд ё онҳоеро, ки дар вақти барпо кардани Подшоҳӣ хоҳанд зист.
4. Шахсияти марказӣ *Исо* буд. Дар ҷавоби пешниҳоди Петрус оиди сохтани *се чодар*, аз *осмон овози* манъкунанда садо дод. Масеҳ бояд дар ҳама чиз бартарӣ дошта бошад. \bar{U} ҷалоли замини Имонуил хоҳад буд.
5. *Абр* – шояд, абри ҷалол аст, ки дар замони Паймони Кухан дар Поки Покҳои хаймаи ҷомеъ ва парастиишгоҳ

воқеъ буд. Вай ифодаи дидашавандаи хузури Худо буд.

6. *Овоз овози Худо Падар буд, ки Масехро чун Писари Маҳбуб эълон мекард.*

9,8 Вақте ки абр дур рафт, шогирдон *касоро чуз Исо надиданд*. Ин манзараи чои ягона, пурчалол ва имтиёзнокиест, ки Исо ишғол мекунад, вақте ки Подшоҳии Ҷ дар кудрат меояд, ва чоест, ки Ҷ дар замони ҳозира бояд дар дилҳои пайравони Худ ишғол намояд.

9,9-10 *Онҳо чун аз кӯҳ мефуромаданд, Ҷ таъкид намуд, ки то Писари Одам аз мурдагон эҳё нашавад, он чи дидаанд, ба касе нагуянд*. Ин огоҳкунии охири онҳоро ба хайрат овард. Эҳтимол, онҳо то ба ҳол тахмин карда наметавонистанд, ки Ҷ бояд кушта шавад ва аз нав зинда шавад. Онҳо дар таачҷуб буданд, ки ифодаи “аз мурдагон эҳё шудан” чӣ маъно дошта метавонад. Чун яҳудиён, онҳо он ҳақиқатро медонистанд, ки ҳамаи мурдагон бармехезанд. Аммо Исо дар бораи растохези алоҳида мегуфт. Ҷ аз байни бисёриҳо зинда мешавад – на ҳама ҳамроҳи Ҷ зинда мешаванд. Ин ҳақиқат танҳо дар Паймони Навин вохӯрад.

9,11 Дар назди шогирдон боз як масъала бархост. Онҳо навакак манзараи пешакии Подшоҳиро дида буданд. Вале магар Малокӣ пешгӯӣ накарда буд, ки *Илёс бояд пеш аз Масех биёяд*, барқароркуниро сар кунад ва барои барпо кардани Подшоҳии умумичаҳони Ҷ роҳ тайёр намояд (Мал. 4,5)? Илёс дар кучост? Оё Ҷ чӣ хеле ки *китобдонон* мегӯянд, *аввал меояд*?

9,12-13 Исо ба ин савол чунин ҷавоб дод: Дар ҳақиқат *дуруст аст, ки Илёс бояд аввал биёяд*, вале саволи муҳимтар аст: Оё дар Навиштаи Паймони Куҳан пешгӯӣ нашудааст, ки *Писари Одам бояд ранчи бисёр кашад ва ҳақир шумурда шавад*? Агар гап дар бораи Илёс бошад, пас *Илёс* омада буд (дар шахсият ва хизмати Яҳеи Ғӯтадиҳанда), аммо одамон бо ӯ, чӣ хеле ки худашон мехостанд, ҳамон тавр муносибат мекарданд, – бо Илёс ҳам айнан ҳамон хел рафтор мекарданд. Марги Яҳеи Ғӯтадиҳанда қаблан хабар меод, ки одамон ба Писари Одам чӣ кор

мекунанд. Онҳо саромадро рад намуданд, онҳо Подшоҳро низ рад хоҳанд кард”.

Б. Шифоёбии навраси чинзада (9,14-29)

9,14-16 Шогирдон набояд дар қуллаи кӯҳи чалол мемонданд. Дар поён, дар водӣ, онҳоро инсонияти нолидаистода, азияткашида интизор буд. Дар пеши пои онҳо чаҳони мӯхтоҷӣ паҳн шуда буд. Вақте ки Исо ва се шогирд ба доманаи кӯҳ фароманданд, *китобдонон*, мардуми бисёр ва дигар *шогирдон* бо шавку завқ мубоҳиса мекарданд. Ҳамин ки Худованд намудор шуд, сӯҳбат қатъ гардид ва мардум ба назди Ҷ шитофтанд. “Шумо бо шогирдони Ман дар бораи чӣ мубоҳиса мекунед?” – пурсид Исо.

9,17-18 Падари аз ғам беҳудгашта ба Худованд дар бораи *писари худ, ки рӯҳи гунг* дошт, бо ошуфтагӣ накл кард. Рӯҳ ӯро ба замин мезанад, ва маҷбур мекунад *дандонҳо бо ҳам сояд* ва *кафк барорад*. Аз ин рағкашиҳои даҳшатнок кӯдак оҳиста-оҳиста суст мешуд. Падар ба *шогирдон* муроҷиат намуд, аммо онҳо ёрӣ дода *натавонистанд*.

9,19 Исо шогирдонро барои нобоварии онҳо сарзаниш намуд. Магар Ҷ ба онҳо кудрати берун рондани девҳоро набахшид? *То кай Ҷ бо онҳо бошад*, пеш аз он ки онҳо кудратеро, ки Ҷ ба онҳо дод, истифода баранд? *То кай* ҳаёти нотавабона ва мағлубияти онҳоро тоқат кунад?

9,20-23 Вақте ки наврасро ба назди Худованд *оварданд*, дев хуручи махсусан чиддиро ба вучуд овард. Худованд *аз падари вай пурсид*, кай боз ин ҳолат бо кӯдак ба вуқӯъ омадааст. Падар фаҳмонид, ки *аз кӯдакӣ*. Дар вақти шиддати беморӣ рӯҳ наврасро *борҳо дар отаи ва дар об афканд*. Чандин бор ӯ ба марг наздик буд. Баъд падар аз Худованд хоҳиш намуд, ки *агар* мумкин бошад, ба онҳо раҳм кунад ва ёрӣ диҳад. Ин фиғони дили аз солҳои навмедӣ азияткашида буд. *Исо* ҷавоб дод, ки масъала на дар он аст, ки оё Ҷ шифо бахшида метавонад, балки дар он аст, ки оё падар *имон оварда* метавонад. Бовар кардан ба Худои зинда ҳамеша мукофотонида мешавад. Барои Ҷ ҳеч чизи ғайриимкон нест.

9,24 Падар парадокси бовар ва нобовари-ро, ки халки Худо дар ҳама замонҳо аз сар мегузаронад, баён намуд. “*Имон меоварам, эй Худованд! Ба беимони ман мадад кун!*” Мо бовар кардан мехоҳем, вале моро шакку шубҳа фаро гирифтааст. Мо ин мухолифати дохилӣ, беасосро бад мебинем ва бо он мубориза бурданамон бенатича барин менамояд.

9,25-27 Вақте ки Исо ба *рӯҳи палид* фармуд, то аз кӯдак берун шавад, боз як хуручи дахшатнок ба амал омад, сипас ҷисми хурдакак *монанди мурда* ланҷ шуд. Худованд *ӯро* хезонд ва ба падар баргардонд.

9,28-29 Баъдтар, вақте ки Худованди мо дар хона бо *шогирдони* Худ танҳо буд, онҳо аз *Ҷ* пурсиданд, чаро онҳо *рӯхро* берун карда натавонистанд. *Ҷ* ҷавоб дод, ки баъзе мӯъҷизаҳо *дуо ва рӯзаро* талаб менамоянд. Кадоме аз мо дар хизмати масеҳии худ ҳар сари чанд вақт бо ҳисси мағлубият ва нобарорӣ дучор нагаштааст? Мо монда нашуда ва аз *рӯи* вичдон меҳнат мекунем, вале натиҷаи кори *Рӯҳи* Худоро дар қувва намебинем. Мо инчунин суханони Наҷоткорро мешунавем, ки ба мо ёдрас мекунанд: “*Ин ҷинс ба ҳеч вачҳ берун намеравад, ҷуз ба дуо ва рӯза...*”.

В. Исо аз нав марг ва растохези Худро пешгӯӣ мекунад (9,30-32)

9,30 Худованд Қайсарияи Филиппусро бурида гузашт ва аз *Ҷалил мегузашт*. Ин роҳ *Ҷ*ро ба Уршалим ва ба салиб меоварад. *Ҷ* номаълум монда, сафар кардан мехост. Хизмати Худро дар назди омма *Ҷ* асосан ба итмом расонид. Акнун *Ҷ* вақташро бо шогирдон гузаронида, онҳоро насихат меод ва ба оянда тайёр менамуд.

9,31-32 *Ҷ* ба онҳо рӯйрост гуфт, ки *Ҷ*ро таслим хоҳанд кард ва хоҳанд кушт ва *Ҷ* *пас аз се рӯз эҳё хоҳад шуд*. Онҳо бо кадом як сабаб суханони *Ҷ*ро нафаҳмиданд, аммо *метарсиданд, ки бипурсанд*. Мо низ аксар аз пурсидан метарсем ва баракатро аз даст медиҳем.

Г. Иззатгалабӣ дар Подшоҳӣ (9,33-37)

9,33-34 Вақте ки онҳо ба *Кафарнаҳум*, ба хонае омаданд, ки бояд он ҷо ист мекарданд, Исо *пурсид*, ки дар роҳ бо

якдигар дар чӣ хусус мубоҳиса мекарданд. Шогирдон шарм мекарданд иқрор шаванд, ки онҳо дар бораи он мубоҳиса мекарданд, ки кадоме аз онҳо *бузургтар* аст. Эҳтимол, дигаргуншавӣ онҳоро ба Подшоҳӣ наздик аз нав умедвор кард ва онҳо дар он ба худ ҷои ифтихори интихоб менамуданд. Фаҳмида ни он дарднок аст ки дар ҳамон вақте ки Исо ба онҳо оиди марги наздикшудаистодаи Худ гап мезад, онҳо муайян мекарданд, ки кадоми онҳо беҳтарин аст. Аз *рӯи* гуфтаи Ирмиё дили одам аз ҳама ҷиз маккортар ва шифонопазир аст (Ирм. 17,9).

9,35-37 Пас аз фаҳмидани он ки онҳо дар бораи чӣ баҳс мекарданд, Исо ба онҳо дарси *фурӯтанӣ* дод. Вай гуфт, ки роҳи нахустин шудан — дар хизмат ихтиёран ҷои аз ҳама пасттаринро гирифтани ва на барои худ, балки барои дигарон зистан аст. *Ҷ* ба пеши онҳо *кӯдакero* гузошту ба оғӯш кашид. *Ҷ* қайд кард, ки ба шахсоне ки аз ҳама камтар *гиромӣ* буда, аз эҳтиром маҳрум ҳастанд, *ба исми Ҷ* некӣ кардан – ин аст бузургӣ. Ин баробар ба марҳамат кардан ба Худи Исо мебошад, ва на танҳо ба Худи *Ҷ*, балки ба Худо Падар низ. “*Эй, Худованд Исои пок, таълимоти Ту дили ҷисмонии маро санҷид ва фош намуд. Ман-и маро шикан ва Худат ба василаи зиндагии ман амал намо*”.

Г. Хизматгор мазҳабпарастиро манъ мекунад (9,38-42)

Ҷунин менамояд, ки ин боб пур аз нобарорихост. Суханони Петрус дар кӯҳи Дигаргуншавӣ бемаврид будаанд (оятҳои 5.6). Ба шогирдон аз писарчаи гунг берун кардани девҳо муяссар нагардид (оятҳои 18). Сипас онҳо оиди он баҳс карданд, ки кадоме аз онҳо бузургтар аст (оятҳои 34). Дар оятҳои 38-40 мо мебинем, ки онҳо чӣ гуна *рӯҳи* мазҳабпарастиро зоҳир намуданд.

9,38 *Юҳанно*, шогирди дӯстдошта, нақл намуд, ки онҳо одамеро вохӯрданд, ки ба *исми* Исо *девҳоро берун мекард*. Шогирдон кардани ин корро ба *ӯ* манъ карданд, зеро *ӯ* бо онҳо набуд. Он шахс таълимоти бардурӯғро мавъиза намекард ва дар гуноҳ намезист. *Ҷ* фақат ба шогирдон ҳамроҳ нашуд.

*Онҳо даврае кашиданд, ки ман ба он
намегунҷидам –*

*Саркаш, бидъаткор – чизи сазовори
нафрат;*

*Лек муҳаббат ва ақли ман голиб
омаданд–*

*Мо давраеро кашидем, ки онҳоро ҳам
фаро гирифт.*

9,39 *Исо гуфт:* “Ўро нигоҳ надоред. Агар дар \bar{u} бовар ба Ман кифоя бошад, то ки ба исми Ман девҳоро берун намоёнд, пас \bar{u} тарафдори Ман аст ва бар зидди шайтон меҳнат мекунад. \bar{U} наметавонад худи ҳамон замон зид барояд ва дар ҳаққи *Ман бадгӯй* кунад ё душмани Ман бошад”.

9,40 Ояти 40, аз афташ, ба Матто 12,30 муҳолифат менамоёнд, ки дар он ҷо Исо гуфтааст: “Ҳар кӣ бо Ман нест, ба Ман муқобил аст; ва ҳар кӣ бо Ман чамъ намекунад, вай пароканда мекунад”. Вале дар асл ин ҷо муҳолифат нест. Дар Матто сухан оиди он мерафт, ки оё Масеҳ Писари Худо буд ё \bar{U} дорои қувваи шайтонӣ буд. Дар чунин масъалаи умда ҳар касе ки бо Исо набуд, бар зидди \bar{U} амал мекард.

Дар ин оят на дар бораи шахсият ё амали Масеҳ, балки дар бораи ҳамкорӣ дар хизмат ба Худованд сухан меравад. Дар ин ҷо таҳаммул ва муҳаббат бояд бошад. Оне ки хизматаш *зидди* Масеҳ равона карда *нашуда-аст*, зидди шайтон амал мекунад ва, яъне, тарафдори Масеҳ аст.

9,41 Ҳатто хурдтарин амали неке ки *ба исми* Масеҳ карда шудааст, муқофотонида хоҳад шуд. *Косаи обе* ки ба шогирд аз боиси ба *Масеҳ* тааллуқ доштаниш медиҳанд, номаълум нахоҳад монд. Бо исми \bar{U} берун кардани дев – амали хеле намоён аст. Додани пиёлаи *об* – чизи муқаррарист. Вале ҳам он, ҳам дигарӣ дар назди Худованд арзанда мебошад, агар барои ҷалоли \bar{U} карда шавад. “*Аз он рӯ ки пайрави Масеҳ ҳастед*”, – ана он банде ки бояд бовардоронро ба як ҷо муттаҳид созад. Ин суханон, агар онҳоро аз назар дур накунем, моро аз рӯҳи мазҳабпарастӣ, ҷанҷолҳои ночиз ва ҳасад дар хизмати масеҳӣ наҷот медиҳанд.

9,42 Масеҳӣ ҳамеша бояд дар назар дошта бошад, ки суханон ё амали \bar{u} ба

дигарон чӣ гуна таъсир мекунанд. Барои бародари ҳамкор чун монеа хизмат кардан ва ба \bar{u} дар тамоми умраш зарари рӯҳонӣ расонидан мумкин аст. Дар ин ҳолат *беҳтар аст, ки санги осиебе бар гарданиш овезанд* ва \bar{u} ро ба баҳр афкананд, нисбат ба он ки ба \bar{u} иҷозат дода шавад, то *яке аз ин тифлонро* ба васвасаи дур шудан аз роҳи покӣ ва ҳақиқат андозад.

Д. Худинтизоми бераҳмона (9,43-50)

9,43 Оятҳои ояндаи ин боб зарурияти интизом ва дасткашӣ аз манфиатҳои шахсиро таъкид менамоёнд. Ҳар касе ки ба роҳи шогирдии ҳақиқӣ баромад, бояд ҳамеша бо хоҳишҳо ва майлҳои табиӣ мубориза барад. Хушомад ба ҷисм боиси ҳалокат мегардад. Назорат бар он ғалабаи рӯҳониро таъмин менамоёнд.

Худованд дар бораи *даст, пой* ва *чаши* сухан ронда, шарҳ меод, ки нисбат ба гирифтори васваса шуда ба *дӯзах* афтидан онҳоро аз даст додан беҳтар мебуд. Ба мақсад расидан ҳар гуна қурбониро меарзад.

Даст рамзи амали мост, *пой* – гардиши мо, *чаши* бошад – хоҳишҳои мост. Ин минтақаҳои дорои имкони хатаранд. Агар нисбати онҳо қатъӣ набошем, онҳо ба ҳалокати ҷовидонӣ оварда метавонанд.

Оё ин ҷо онро таълим медиҳад, ки бовардорони ҳақиқӣ метавонанд ҳалок шаванд ва ҷовидона дар *дӯзах* хоҳанд монд? Агар ин оятҳо аз қаринаи матн берун гирифта шаванд, ба чунин ақида оварда метавонанд. Аммо тамоми таълимоти Паймони Навинро ба асос гирифта, мо ба хулоса омада метавонем, ки ҳар як шахси ба *дӯзах* мерафта умуман ҳеч гоҳ масеҳии ҳақиқӣ набуд. Одам гуфта метавонад, ки \bar{u} аз нав зода шудааст ва якҷанд вақт шаҳодати зоҳирии хубро нигоҳ дошта метавонад. Вале агар чунин одам ба ҷисми худ тағофул намоёнд, пас маълум мешавад, ки \bar{u} ҳеч гоҳ наҷот наёфта буд.

9,44-48 Худованд борҳо¹² оиди *дӯзах* чун оиди ҷое ки *дар он ҷо кирми онҳо намемирад* ва *оташ хомӯш намешавад*, сухан меронад. Ин фавқуллода чиддӣ садо медиҳад. Агар мо дар ҳақиқат ба ин бовар мекардем, мо на

барои чизҳо, балки барои ҷонҳои ҷовидонӣ зиндагонӣ намуда сар мекардем. “Эй, Худовандо, ба ман барои ҷонҳо шавқу рағбат деҳ!”.

Хушбахтона, дар асоси мулоҳизаҳои ахлоқӣ зарурияти буридани даст, ё пой, ё чашм нест. Исо ба мо таҷриба намудани чунин ифротро маслиҳат намедод. \bar{U} фақат гуфт, ки истифодаи ин узвҳоро қурбон кардан аз он беҳтар аст, ки кас барои суиистеъмоли онҳо ба дӯзах андохта шавад.

9,49 Оятҳои 49 ва 50 махсусан душворанд. Бинобар ин мо онҳоро ибора ба ибора дида мебароем.

“Зеро ҳар кас бо отаиш намакин хоҳад шуд”. Се саволи асосӣ ҳафт:

1. Дар ин ҷо дар бораи кадом *отаиш* сухан меравад?
2. “*Намакин хоҳад шуд*” чиро ифода мекунад?
3. “*Ҳар кас*” ба начотёфтагон, начот наёфтагон ё ҳам ба инҳо ва ҳам ба онҳо ишорат менамояд?

Отаиш дӯзахро ифода карда метавонад (чӣ хеле ки дар оятҳои 44, 46, 48) ё ягон доварӣ, аз ҷумла доварию Худоро бар аъмоли бовардорон ва инчунин худмаҳкумкуниро.

“*Намак*” – муҳофиза мекунад, пок месозад ва хуштаъм мегардонад. Дар кишварҳои шарқӣ вай гарави садоқатмандӣ, дӯстӣ ва вафо ба паймон мебошад.

Агар “*ҳар кас*” ба нобоварон дахл дошта бошад, пас ин ба фикре меоварад, ки онҳо дар оташи дӯзах нигоҳ дошта мешаванд, яъне онҳо ҷовидона ҷазо хоҳанд кашид.

Агар “*ҳар кас*” ба бовардорон дахл дошта бошад, пас дар асоси ин ҷо онҳо бояд:

1. бо оташи тарбияи илоҳӣ дар ин ҳаёт пок карда шаванд; ё
2. худинтизомӣ ва дасткашӣ аз манфиатҳои шахсиро таҷриба намуда, худро аз вайрон шудан муҳофиза намоянд; ё
3. дар пеши Курсии доварию Масеҳ озмуда шаванд.

“*Ва ҳар қурбонӣ бо намак намакин хоҳад шуд*”. Ин ҷумла аз Иб. 2,13 иқтибос шудааст (ниг. инчунин Ад. 18,19; 2Вак. 13,5). Намак рамзи паймони байни Худо ва халқи \bar{U} буда, бояд ба халқ хотиррасон намояд, ки паймон

шартномаи ҷиддиест, ки онро бе вайронкунӣ риоя кардан лозим аст. Ҷисми худро барои қурбонии зинда ба Худо тақдим намуда (Рум. 12,1.2), мо бояд қурбониро намак кунем ва бахшида шуданро қатъиян ба амал оварем.

9,50 “*Намак хуб аст*”. Масеҳиён – намаки заминанд (Мат. 5,13). Худо интизори он аст, ки таъсири онҳо ба ҷаҳон муфид ва поккунанда хоҳад буд. То замоне ки онҳо пайравии худро ба амал меоваранд, ба ҳама баракат меоранд.

“*Лекин агар намак шӯр набошад, бо чӣ шумо онро ислоҳ мекунад?*” *Намаке* ки қувваташро гум кардааст, арзиш надорад. Масеҳие ки вазифаи худро чун шогирди ҳақиқӣ иҷро намекунад, – бесамар ва бенатича мебошад. Зиндагии масеҳиёнаро хуб сар кардан кифоя нест. То замоне ки дар зиндагии фарзанди Худо худмаҳкумкунӣ доимӣ ва қатъӣ набошад, \bar{u} ба мақсаде ки баҳри он Худо \bar{u} ро начот дод, расида наметавонад.

“*Пас дар худ намак бидоред*”. Дар ҷаҳон қувваи Худо бошад. Ба он баҳри ҷалоли Масеҳ таъсири файзбахш расонед. Дар зиндагии худ ба ҳама чизе ки самаранокии шуморо барои \bar{U} кам карда тавонад, оштинопазир бошад.

“*Ва бо якдигар муросо кунед*”. Дар ин ҷо, эҳтимол, ишора ба оятҳои 33 ва 34 аст, ки он ҷо шогирдон баҳс мекарданд, ки кадоме аз онҳо бузургтар аст. Ғурурро ба як сӯ гузоштан ва онро ба хизмати хоксорона барои ҳама иваз намудан лозим аст.

Дар охир чунин хулоса намудан мумкин аст: оятҳои 49 ва 50, эҳтимол, зиндагии бовардорро чун қурбонӣ ба Худо ифода мекунад. Вай бо оташ намакин карда шудааст, яъне ба \bar{u} худмаҳкумкунӣ ва дасткашӣ аз манфиатҳои шахсӣ хос аст. Вай бо намак намакин карда шудааст, яъне гарави садоқати устувор ба Худо мебошад. Агар бовардор \bar{u} ҳдадориҳои худро боз пас мегирад, ё аз \bar{u} ҳдаи назорати қатъӣ бар хоҳишҳои гуноҳкорона набарояд, пас зиндагии вай бемаза, беарзиш ва бемаънӣ хоҳад буд. Бинобар ин \bar{u} бояд аз зиндагии худ ҳамаи он чиро, ки ба иҷрои вазифаи аз

тарафи Худо ба \bar{u} таъингардида халал мерасонад, решақан кунад; \bar{u} ҳамчунин бояд бо бовардорони дигар муросо намояд.

Е. Никоҳ ва талоқ (10,1-12)

10,1 Худованди мо аз Чалил ба чанубу шарк, ба Перея, вилояте ки дар тарафи шарқии *Урдун* чой дошт, равона шуд. Хизмати \bar{U} дар Перея то ояти 10,45 давом мекунад.

10,2 *Фарисиён* \bar{U} ро хеле зуд ёфтанд. Онҳо чун галаи гургон аз пайи сайд мерафтанд. Онҳо \bar{U} ро ба дом афтонидан хоста, пурсиданд, ки оё *талоқ додан ҷоиз аст*. Исо ба онҳо Тавротро ишора намуд. *Мусо ба шумо чӣ фармудааст?*

10,3-9 Онҳо бо изҳор намудани он ки *Мусо иҷозат додааст*, аз савол канораҷӯӣ карданд. \bar{U} ба он шарт ба мард талоқ доданро ба занаш *иҷозат дод*, ки \bar{u} ба занаш *талоқномае* нависад. Аммо нияти Худо на дар ин буд; танҳо *ба сабаби дилсахтии* одамӣ талоқ иҷозат дода шуда буд. Аз рӯи нияти Худо никоҳ марду занро барои тамоми умр бо ҳам пайваст мекард. Ин паймон аз офариниши марду зан аз тарафи Худо бармеояд. Мард бояд падару модари худро *тарк карда*, никоҳ кунад, то ки \bar{u} ва зани \bar{u} *як тан* гарданд. Он чи *Худо ба ҳам пайваستاаст*, набояд аз рӯи нишондоди одам чудо карда шавад.

10,10 Аз афташ, қабули ин ҳатто ба *шогирдонаш* душвор буд. Дар он замонҳо замон Ҳимояи ҳуқуқӣ ва эҳтиромро надоштанд. Аксар вақт бо онҳо бо нафрат муносибат менамуданд. Мард агар аз занаш норозӣ бошад, ба \bar{u} талоқ дода метавонист. Зан ҳеҷ гуна ҳуқуқ надошт. Бо \bar{u} бисёртар чун ба молиқият муносибат мекарданд.

10,11-12 Ҳангоме ки шогирдон ба Худованд боз аниқтар савол доданд, \bar{U} рӯйрост гуфт, ки никоҳи дуюмбора баъд аз талоқ *зино мебошад*, новобаста ба он ки айбдори талоқ кӣ бошад: мард ё зан. Ин оятро дар алоҳидагӣ дида баромада, хулоса омадан мумкин аст, ки талоқ дар ҳама гуна маврид манъ аст. Аммо дар Матто 19,9 Исо истисно мекунад. Дар он ҷое ки яке аз ҳамсарон дар хиёнат гунаҳкор аст, ба дигарӣ талоқ гирифтанд ва озодӣ барои дуюмбора никоҳ

кардан иҷозат дода шудааст. Инчунин дар 1Қўр. 7,15 низ талоқ иҷозат дода мешавад, вақте ки ҳамсари нобовар ҳамсари бовардорро тарк мекунад.

Албатта, мушкилоте ҳастанд, ки умуман ба мавзӯи талоқ ва никоҳи дуюмбора дахлдоранд. Гоҳо муносибатҳои оилавӣ ба андозае чигиланд, ки барои кушодани ҳамаи чигилҳои он хиради Сулаймон лозим мешавад. Воситаи аз ҳама беҳтарини раҳӣ аз бесарусомонӣ – аз талоқ ҳазар кардан аст. Талоқ дар зиндагӣ боз мушкилиҳо ва рӯҳафтодагиро барои онҳое ки ба он алоқаманданд, ба вучуд меоварад. Вақте ки одами талоқшуда аз ҷои калисои маҳаллӣ шудан меҳаҳад, пирони калисо ин ҳодисаро бояд бо тарси Худо дида бароянд. Ҳар як ҳодиса ба дигарӣ монанд нест ва бояд чудоғона дида баромада шавад.

Ин порча нишон медиҳад, ки Масеҳ на танҳо дар бораи покии робитаҳои занушӯӣ, балки инчунин дар бораи ҳуқуқҳои замон ғамхорӣ менамуд. Масеҳият ба замон бо эҳтироми муносиб муомила мекунад, ки инро дар динҳои дигар вонамехӯред.

Ё. Исо кӯдаконро дуои хайр мекунад (10,13-16)

10,13 Дар ин ҷо мо ғамхорӣи Худованд Исоро дар бораи *кӯдакон* мебинем. Шогирдон падару модаронро, ки *кӯдакони* худро *меоварданд*, роҳ намедоданд, то Устод ва Шубон онҳоро дуои хайр диҳад.

10,14-16 Худованд *даргазаб шуда, гуфт*, ки *Малакути Худо ба кӯдакони* хурд ва ба онҳое ки бовардоранд ва ба монанди кӯдакон итоат мекунанд, тааллуқ дорад. Барои *ворид шудан* ба Подшоҳӣ калонсолон бояд ба кӯдакони хурд монанд шаванд.

Ҷорҷ Макдоналд такрор кардани онро дӯст медошт, ки ба масеҳияти он одам бовар намекунад, агар дар назди дари \bar{u} писаракону духтаракони бозӣ кардаистода набошанд. Яқинан, ин оятҳо бояд ба хизматгори Худованд таассурот ба амал оваранд: ба кӯдакон бо Сухани Худо таъсир расонидан чӣ андоза муҳим аст. Ақли кӯдакон фавқулодда нарм ва таъсирпазир аст. В. Грехем Скрогги гуфтааст: “Барои кӯдакон аз

ҳама беҳтарин гардед ва ба онҳо чизи аз ҳама беҳтаринро диҳед”.

Ж. Чавони сарватманд (10,17-31)

10,17 Яқинан, одами сарватманд дар назди Худованд бо саволи самимӣ ҳозир шуд. Исоро “*Устоди некӯ*” номида, ӯ пурсид, ки ӯ *чӣ кор* кунад, *то вориси ҳаёти ҷовидонӣ* шавад.

10,18 Исо дар суҳанони “*Устоди некӯ*” бозистод. ӯ ин номро рад намекард, вале онро барои озмоиши бовари одам истифода бурд. Танҳо *Худо* некӯст. Оё одами сарватманд ба Худованд Исои Масеҳ чун ба Худо эътиқод доштан мехост? Эҳтимол, не.

10,19-20 Баъдтар Наҷоткор барои фаҳмидани гуноҳ шариатро истифода бурд. Ин одам худро бо он фирефта мекард, ки бо принципи *амал кардан* вориси Подшоҳӣ шудан мумкин аст. Дар ин сурат бигзор ӯ шариатро иҷро намояд, ки он ба ӯ мегӯяд, ки *чӣ кор кардан* лозим аст. Худованди мо ба ӯ панҷ фармонро хотиррасон намуд, ки асосан ба муносибатҳои мо ба наздикон дахл доранд. Амалан, ин фармонҳо мегӯянд: “Наздикони худро ба монанди худат дӯст бидор”. Одам гуфт, ки ӯ ин фармонҳоро *аз ҷавони худ нигоҳ дошта* аст.

10,21-22 Аммо оё ӯ дар ҳақиқат наздикони худро ба монанди худаш дӯст медошт? Агар ҳа, пас бигзор тамоми молу мулки худро фурӯхта ва пулҳоро ба *мискинон* тақсим карда, инро исбот намояд. Оҳ, ин тамоман кори дигар аст! ӯ *аз ин суҳан ошӯфта ва гамгин шуда, рафт, чунки молу мулки бисёр дошт*.

Худованд Исои Масеҳ онро дар назар надошт, ки он мард молу мулки худро фурӯхта ва онро чун садақа тақсим намуда, наҷот ба даст оварда метавонист. Фақат ягона роҳ ба наҷот ҳаст – бовар кардан ба Худованд. Аммо барои он ки наҷот ба даст оварад, он мард бояд фаҳмад, ки ӯ гуноҳкор аст ва ба талаботи поки Худо мувофиқат намекунад. Худованд ба мард Дах Фармонро ишорат намуд, то ӯро ба пургуноҳии худ бовар кунонад. Тақсим кардани молу мулки худро нахостани ҷавони сарватманд исбот кард, ки ӯ наздикони худро ба монанди

худаш дӯст намедорад. ӯ мебоист мегуфт: “Худовандо, агар маҳз ҳамин талаб карда шавад, пас ман – гуноҳкорам. Ман худро бо саъю кӯшиши шахсии худ наҷот дода наметавонам. Бинобар ин ман хоҳиш менамоям: бо марҳамати Худат маро наҷот деҳ”. Аммо ӯ молу мулки худро беҳад дӯст медошт. ӯ аз он рӯ гардонидан намехост. ӯ нигоҳ доштани молу мулки худро афзал донист.

Вақте ки Исо ба ин одам фурӯхтани ҳама чизро пешниҳод намуд, ӯ ба ин усул чун ба роҳи наҷот ишорат намекард. ӯ ба одам онро ишорат намуд, ки ӯ шариати Худоро вайрон намуд ва ба наҷот мӯхтоҷ аст. Агар ӯ нишондодро мепазирuft, ба ӯ роҳи наҷот бахшида мешуд.

Вале ин ҷо боз як савол ба вучуд меояд. Оё мо, бовардорон, наздикони худро монанди худамон бояд дӯст дорем? Оё Исо ба мо мегӯяд: “*Ҳар он чи дорӣ, бифурӯш ва ба мискинон бидеҳ ва дар осмон ганҷе хоҳӣ ёфт; ва омада, салиб бардор ва Маро пайравӣ кун*”? Ҳар кас бояд худ ба худаш ҷавоб диҳад, аммо аввал далелҳои баҳснопазири зеринро дида мебароем:

1. Ҳазорҳо одамон ҳар рӯз аз гуруснагӣ мемиранд.
2. Зиёда аз нисфи аҳолии кураи замин ҳеҷ гоҳ Хушхабарро нашунидаанд.
3. Чизҳои қиматдори моро барои сабук кардани эҳтиёҷоти рӯҳонӣ ва ҷисмонии одамон истифода бурдан мумкин аст.
4. Ибрати Масеҳ моро меомӯзад, ки мо бояд бенаво гардем, то дигарон сарватманд шаванд (2Қӯр. 8,9).
5. Чӣ андоза кӯтоҳ будани умри мо ва чӣ қадар наздик будани омадани Масеҳро дониста, мо бояд хулоса кунем: пулҳои худро ҳозир ба кори Худо маблағгузорӣ кунем. Вақте ки ӯ меояд, хеле дер мешавад.

10,23-25 Чӣ гуна дар байни мардум ғайб задани одами сарватмандро дида, Исо изҳор намуд, ки *ба Малакути Худо* даромадани сарватмандон душвор аст. Шогирдонро ин суҳанон дар ҳайрат монанданд; онҳо сарватро баракат аз Худо ҳисобида одат карда буданд. Бинобар ин Исо тақрор намуд:

“Эй фарзандон! Ба онҳое ки умеди сарват доранд, даромадан ба Малакути Худо чӣ гуна душвор аст!” “Ҳақиқатан ҳам,” давом меод У, “аз сӯрохи сӯзан гузаштани шутур осонтар аст аз он ки сарватдор ба Малакути Худо дохил шавад”.

10,26-27 Ин дар шогирдон саволи зеринро ба вучуд овард: *Пас кӣ метавонад наҷот ёбад?* Чун яхудиёне ки тахти шариат зиндагӣ мекунанд, онҳо сарватро на беасос нишондихандаи баракатҳои Худо меҳисобиданд. Мувофиқи шариати Мусо, Худо ба фармонбардорон пешрафтро ваъда додааст. Шогирдон аз ин бояд хулоса мебароварданд, ки агар одами сарватманд ба Подшоҳӣ даромада наметавониста бошад, пас ҳеҷ кас ҳам наметавонад. Исо ҷавоб дод, ки *он чи* барои одамон *ғайриимкон аст, ба Худо имконпазир аст.*

Пас, ин порчаро омӯхта, ба чӣ гуна хулоса меоем?

Пеш аз ҳама, наҷот ёфтани одамони сарватманд махсусан душвор аст (ояти 23), зеро онҳо ба он моил мешаванд, ки сарвати худро аз Худо зиёдтар дӯст доранд. Онҳо назар ба сарвати худ аз Худо тезтар рӯ мегардонанд. Онҳо назар ба Худованд бештар ба сарвати худ умед мебаранд. То замоне ки онҳо дар чунин ҳолат мемонанд, онҳо наҷот ба даст оварда наметавонанд.

Дар ҳақиқат, дар Паймони Куҳан сарват аломати хайрхоҳии Худо буд. Аммо алҳол вазъият тағйир ёфт. Сарват ба ҷои аломати баракати Худо шудан санҷиши бахшида шудани одам ба Худо гардид.

Аз сӯрохи сӯзан гузаштани шутур осонтар аз он аст, ки шахси сарватманд ба дарвозаҳои Подшоҳӣ дарояд. Агар ба таври инсонӣ гӯем, сарватманд наҷот ёфта наметавонад. Дар ин ҷо касе эътироз карда метавонад, ки мувофиқи нуктаи назари одамӣ, *ҳеҷ кас* наҷот ёфта наметавонад. Ин рост аст. Вале дар мавриди шахси сарватманд ин ростӣ боз ҳам бузургтар аст. У бо шароите дучор меояд, ки дар бораи онҳо камбағал ҳатто гумон бурда наметавонад. Ҳокимияти молу сарват бояд аз тахти дили ӯ сарнагун карда шавад ва ӯ бояд дар назди Худо чун мискин ҳозир гардад. Чунин дигаргуниро бо

саъю кӯшиши одамӣ ба амал овардан ғайриимкон аст. Танҳо Худо ин корро карда метавонад.

Масеҳиёне ки дар замин ганҷ ҷамъ меоваранд, одатан барои беитоати худ дар зиндагии фарзандони худ ҷазо мебинанд. Хеле кам вомехӯрад, ки фарзандон аз чунин оилаҳо бо Худованд муносибатҳои дуруст дошта бошанд.

10,28-30 *Петрус* моҳияти таълимоти Наҷоткорро зуд дарк намуд. У фаҳмид, ки Исо бо ин чӣ гуфт: “Ҳама чизро тарк кунед ва ба Ман пайравӣ намоед”. Исо ба касе ки баҳри У ва Инчил ҳамаро тарк мекунад, алҳол ва дар абадият мукофот ваъда дода, ҳақиқӣ будани суҳанони ӯро тасдиқ намуд.

1. Мукофоти ҳозира даҳ ҳазор фоизро ташкил медиҳад, аммо на дар шакли пул, балки:

- а) дар *хонаҳо* – дар хонаҳои онҳое ки барои хизматгори Худованд истиқоматгоҳ пешниҳод менамоянд;
- б) дар *бародарон, хоҳарон, падарон, модарон ва фарзандон* – дӯстони масеҳӣ, ки робита бо онҳо зиндагиро ғанӣ мегардонад;
- в) дар *заминҳо* – кишварҳои дунё, ки ӯ ба онҳо ба исми Подшоҳ иддао мекунад;
- г) дар *таъқибот* – онҳо як қисми мукофоти ҳозира мебошанд. Агар одам ба укубат кашидан баҳри Исо сазовор аст – ин сабаб барои хурсандист.

2. Мукофоти оянда – зиндагии ҷовидон. Ин онро намефаҳмонад, ки ҳамаро тарк намуда, мо зиндагии абадиро ба даст меоварем. Зиндагии ҷовидон – ато аст. Дар ин ҷо фикре ниҳон аст, ки шахсони ҳама чизро тарккунанда қобилияти боз ҳам бештари дар осмон аз зиндагии ҷовидон лаззат бурданро ба мукофот мегиранд. Ҳамаи бовардорон ин зиндагиро доро хоҳанд буд, аммо на ҳама аз он ба дараҷаи якхела лаззат хоҳанд бурд.

10,31 Сипас Худованди мо огоҳиро илова намуд: “*Лекин басо аввалин, ки охириин хоҳанд шуд ва охириин – аввалин* “. Ибтидои хуб дар роҳи шогирдӣ –ханӯз ҳеҷ чиз нест. Он чиз ба ҳисоб гирифта мешавад, ки чӣ хел мо ба марра мерасем. Айэнсайд гуфт:

На ҳар кӣ пайрави содиқ ва бахшидашуда буданро ваъда додааст, то охир бо роҳи даст кашидан аз манфиатҳои шахсӣ баҳри Масеҳ хоҳад рафт. Шахсоне ҳам мешаванд, ки онҳо, гӯё, дар ақиб буданд, ва ба бахшидашуда будани онҳо шубҳа мекарданд, аммо онҳо садоқат ва фидокорию дар соати озмоиш нигоҳ медоранд.¹³

3. Пешгӯии сеюми уқубатҳои Хизматгор (10,32-34)

10,32 Вақти сӯи Ерусалим равона шудан расид. Ин роҳ Худованд Исои Масеҳро ба андӯх ва азобҳои Чатсамонӣ, ба шармандагӣ ва ҷонкани дар салиб мебурд.

Дар ин лаҳза Ӯро чӣ гуна ҳиссиёт фаро гирифта буданд? Магар мо инро аз суханони зерин фаҳмида наметавонем: “Исо пешопеши онҳо мерафт”? Ӯ, ба чӣ қимат афтидани онро пурра дарк намуда, баҳри иҷрои иродаи Худо саршори часорат буд. Ӯ танҳо буд – Ӯ пешопеши шогирдон танҳо мерафт. Ва Ӯро шодӣ фаро гирифта буд – шодии амиқи нагузаранда аз дарки он ки Ӯ иродаи Падарро иҷро менамояд, дурнамои шодиовари ҷалоли оянда, шодии кафорати Арӯси Худ. Ӯ дар бораи шодие ки Ӯро интизор буд, медонист ва бинобар ин, аз хорӣ натарсида ба сӯи салиб мерафт.

Мо низ, чӣ гуна пешопеш рафтани Ӯ, Пешвои собитқадами мо, Сарвар ва Комилкунандаи бовари мо, Худованди пурҷалол, Мири илоҳиямонро дида, дар ҳайрат мемонем. Эрдман менависад:

*Биед бозмеистем ва ба чеҳраи Ӯ менигарем, ба чеҳраи Писари Худо, ки ба сӯи салиб устуворона қадам мегузорад! Оё ин моро ба корнамоиҳои нав дар пайравӣ ба Ӯ водор намесозад; оё дар дили мо шӯълаи муҳаббат афрӯхта намешавад, вақте мо мебинем, ки Ӯ ихтиёрӣ баҳри мо ба мурдан меравад; ва оё моро маъно ва сирри ин марг ба ҳайрат намеоварад?*¹⁴

Шогирдон, ки аз ақибӣ Ӯ мерафтанд, ҳаросон буданд. Онҳо медонистанд, ки ҳокимони динӣ дар Уршалим марги Ӯро меҳостанд.

10,33-34 Исо бори аввал ба шогирдони Худ ходисаҳои меомадаро батафсил тасвир

намуд. Ин нақшаи пайғамбарона аз он шаҳодат медиҳад, ки Ӯ аз одами оддӣ бештар аст:

1. “Инак, мо сӯи Ерусалим меравем” (11,1-13,37).
2. “Писари Одам ба дасти сарқоҳинон ва китобдонон таслим карда хоҳад шуд” (14,1.2.43-53).
3. “Ва Ӯро ба марг маҳкум хоҳанд кард” (14,55-65).
4. “Ва Ӯро ба дасти гайрияҳудиён таслим хоҳанд кард” (15,1).
5. “Ва Ӯро тамасхур мекунанд, тозиёна мезананд, туфборон кунанд ва Ӯро бикушанд” (15,2-38).
6. “Ва дар рӯзи сеюм эҳё шавад” (16,1-11).

И. Бузургӣ дар хизмат аст (10,35-45)

10,35-37 Аз пайи ин пешгӯии аламнок оиди дар салиб меҳкӯб шудани Ӯ, ки наздик меомад, *Яъқуб ва Юҳанно* бо масъалаи хайрхоҳона ва дар айни ҳол бемаврид назди Ӯ омаданд. Хоҳиши онҳо хуб буд – онҳо ба Масеҳ наздиктар шудан меҳостанд, вале ба ҳар ҳол, ҳирси бузургӣ густохона мебошад. Онҳо боварии худро ба он нишон доданд, ки Исо ба зудӣ Подшоҳии Худро барпо хоҳад кард, аммо онҳо бояд дар бораи уқубатҳои дар пеш истодаи Ӯ андеша меронданд.

10,38-39 Исо аз онҳо пурсид, оё онҳо *косаи Ӯро*, ки рамзи уқубатҳои Ӯ буд, *нӯшида метавонанд*, ва оё *дар таъмиди Ӯ* – тимсоли марги Ӯ иштирок карда метавонанд. Онҳо ҷавоб доданд, ки *метавонанд* ва Ӯ тасдиқ намуд, ки онҳо ҳақанд. Онҳо барои садоқати худ ба Ӯ азоб хоҳанд кашид ва Яъқуб ҳатто марги пуразобро қабул хоҳад кард (Аъм. 12,2).

10,40 Вале баъд Ӯ шарҳ дод, ки дар Подшоҳӣ чойҳои боифтихор худсарона дода намешаванд. Ба онҳо бояд сазовор шаванд. Дар ин чо ба хотир овардан хуб аст, ки даромадгоҳ ба Подшоҳӣ ба мо аз рӯи файз ба василаи бовар кушода мешавад, аммо мавқеи мо дар Подшоҳӣ аз рӯи садоқат ба Масеҳ муайян карда хоҳад шуд.

10,41-44 Даҳ шогирди дигар аз *Яъқуб ва Юҳанно*, ки аз онҳо пешдастӣ кардан

хостанд, *норозӣ шуданд*. Аммо норозигии онҳо аз он шаҳодат меод, ки ки дар онҳо низ ҳамон рӯҳия буд. Ин ба Худованд Исои Масеҳ имкон дод, то ба онҳо дарси хубе оиди бузургӣ диҳад, ки аз ақидаи маъмулӣ қатъиян фарқ мекард. Дар байни нобоварон бузургони ин ҷаҳон худсарона ҳукмронӣ мекунанд. Онҳо бар зердастон бартарӣ до-ранд ва бар онҳо зулм мекунанд. Вале дар Подшоҳии Масеҳ бартарият бо хизмат нишона карда шудааст. *Ҳар кӣ хоҳад нахустин бошад*, бигзор гуломи ҳама шавад.

10,45 Олитарин намуна ба ин – Худи *Писари Одам* аст, ки *ӯ на барои он омада буд, ки ба ӯ хизмат кунанд*, балки барои он ки хизмат кунад ва ҷони *Худро барои фидияи бисёр қасон бидиҳад*. Дар ин бора ҳамеша андеша намоед! *ӯ* дар ин ҷаҳон ба тариқи фавқуттабӣи зода шуд. Тамоми зиндагии *ӯ* аз хизмат иборат буд. Ва *ӯ* ҷони *Худро* дар марги ивазкунанда супурд.

Чуноне ки дар боло зикр гардида буд, ояти 45 – ояти асосии тамоми Инчили Маркӯс мебошад. Ин илоҳиётшиносӣ дар шакли хурд, манзараи зиндагии бузургтарин дар ҷаҳон аст.

Й. Бартимайи кӯр бино шуд (10,46-52)

10,46 Баъдтар воқеа аз Перея ба Яхудо мегузарад. Худованд ва шогирдони *ӯ* аз Урдун гузашта, ба *Ерихӯ* ворид шуданд. Дар он ҷо онҳо *Бартимайи кӯрро* вохӯрданд, ки бениҳоят мӯҳтоҷ буд ва дар бораи ин мӯҳтоҷӣ медонист ва қарори қатъии аз ин раҳо ёфтандро дошт.

10,47 Бартимай дар Худованди мо *Писари Довудро* шинохт ва ба *ӯ* бо ин исм муроҷиат намуд. Чӣ чунна таъна! Дар ҳоле ки халки Исроил, дар байни онҳо ҳузур доштани Масеҳро надида, кӯр буд, яҳудии кӯр дорои биниши ҳақиқии рӯҳонӣ буд!

10,48-52 Доду фарёди боисрори *ӯ* оиди хайр бе ҷавоб намонд. Ба хохиши аниқ оиди бинӣ ҷавоби аниқ дода шуда буд. Сипосгузории *ӯ* дар шогирдии пур аз бовар ифода ёфт, вақте *ӯ* аз паси Исо дар роҳи охиринаи *ӯ* ба Уршалим пайравӣ намуд. Шояд, дили Худованд шод гардид, вақте *ӯ*, ба сӯи салиб рафта истода, дар *Ерихӯ* чунин боварро

дарёфт намуд. Хуб аст, ки Бартимай маҳз дар ҳамин рӯз ба Худованд муроҷиат намуд, зеро ки Начоткор дигар ҳеҷ гоҳ аз ин роҳ нагузашт.

V. ХИЗМАТИ ХИЗМАТГОР ДАР УРШАЛИМ (Б. 11 ва 12)

A. Воридшавии ботангана (11,1-11)

11,1-3 Нақл дар бораи ҳафтаи охири сар мешавад. Исо дар нишебии шарқии *кӯҳи Зайтун*, дар наздикии *Байт-Фочӣ* (“хонаи анҷирҳои нопухта”) ва *Байт-Ҳинӣ* (“хонаи бенавоён, фурутанон, мазлумон”) манзил гирифт.

Замоне даррасид, ки Исо мебоист кушоду равшан дар назди халки яҳудӣ чун Масеҳ-Подшоҳи онҳо ҳозир мешуд. *ӯ* инро, дар болои *харкурра* нишаста, баҳри иҷроиши пешгӯии Закариё 9,9 хоҳад кард. Инак, *ӯ* ду *шогирди Худро* аз *Байт-Ҳинӣ* ба *Байт-Фочӣ* мефиристад. Ба дониши комил ва обрӯю эътибори пурра молик буда, *ӯ* ба онҳо фармуд, ки *харкурраи* бастаеро, ки ханӯз қасе ба он нанишастааст, ёфта ба назди *ӯ* биёранд. Ва агар қасе онҳоро нигоҳ дорад, пас онҳо бояд гӯянд, ки *Худованд ба он эҳтиёҷ дорад*. Ҳамадоние ки Худованд дар ин ҷо зоҳир кард, шахсеро водор намуд чунин бигӯяд: “Ин Масеҳи илоҳиётшиносии ҳозиразамон нест, балки Масеҳи таърих ва осмонҳост”.

11,4-6 Ҳама чиз ҳамон хел шуд, ки Исо пешгӯӣ карда буд. Шогирдон дар кӯчаи деҳа назди дарвоза *курраро ёфтанд*. Вақте ки аз онҳо пурсиданд, ки чаро онҳо ҳайвонро мекушоянд, шогирдон ҷавоб доданд, ки Исо чунин карданро фармон додааст. Он гоҳ одамон *онҳоро ба ҳоли худ гузоштан*д.

11,7-8 Агарчи ба харкурра пеш аз ин ҳеҷ қас савор нашуда буд, вақте ки Офаридгори худро ба Уршалим мебурд, вай якравӣ намекард. Худованд ба шаҳр аз рӯи *ҷомаҳои* густурда ва *шоҳаҳои* наҳл дар зери нидоҳои халқ, ки дар гӯшҳои *ӯ* садо медоданд, даромад. Ҳеҷ набошад барои як лаҳза *ӯ* Подшоҳ эътироф гардида буд.

11,9-10 Одамон хитоб мекарданд:

1. “*Хӯшаъно*” – ин калима дар ибтидо “начот дех, мо зорӣ мекунем”-ро ифода менамуд, вале баъд нидои мадҳ гардид. Эҳтимол, одамон дар назар доштанд: “Зорӣ мекунем, аз золимони румӣ начот дех!”
2. “*Муборак аст Он ки ба исми Худованд меояд!*” – эътирофи аниқи он ки Исо Масеҳи ваъдашуда буд (Заб. 117,26).
3. “*Муборак аст малакути падари мо Довуд, ки ба исми Худованд меояд!*” – онҳо фикр мекарданд, ки вақти барқарорсозии Подшоҳӣ наздик шудааст ва Масеҳ ба тахти Довуд хоҳад нишаст.
4. “*Хӯшаъно дар арши аъло*” – даъват оиди чалол додани Худованд дар арши аълои осмонҳо ё нишон додани начот аз арши аълои осмонҳо аст.

11,11 Исо ба *Ерусалим* даромад ва баъд ба *маъбад* – на ба Кудс, балки ба ҳавлии парастигроҳ. Ин хонаи Худо ҳисобида мешуд. Аммо дар ин парастигроҳ \bar{U} чун дар хона набуд, зеро ки рӯҳониён ва халқ ба \bar{U} чои ҳаққониро пешниҳод кардан нахостанд. Бинобар ин, тез *ҳама чизро аз назар гузаронида*, Начоткор бо *дувоздаҳ* шогирд ба *Байт-Ҳинӣ рафт*. Бегоҳи якшанбе буд.

Б. Дарахти анчири бемева (11,12-14)

11,12-14 Ин ҳодиса чун шарҳи қабули овозадоре ки дар Уршалим ба Начоткор нишон дода шуд, хизмат кард. Исо халқи Исроилро чун *дарахти анчири* беҳосил медид, – вай баргҳои эътиқоди боварро дошт, аммо на ҳосил. Фарёди “*Хӯшаъно!*” ба зудӣ бо фарёди “ \bar{U} ро маслуб кун!” иваз мешавад.

Дар фаҳмиши ин порча душвории зоҳирӣ ҳаст. Исо дарахти анчиirro барои он лаънат кард, ки дар вай ҳосил набуд, агарчи дар хикоя аниқ гуфта шудааст, ки *мавсими анчир ҳанӯз нарасида буд*. Чунин менамояд, ки Начоткор беандеша ва бесаброна рафтор намуд. Вале мо медонем, ки ин тавр нест. Пас, ин вазъияти аҷоибро чӣ гуна шарҳ додан мумкин аст?

Дар кишварҳои Навиштаи Пок дарахтҳои анчир то пайдоиши баргҳо ҳосили хӯрданибоби барвақтӣ меоварданд. Онҳо

муждарасони ҳосили муқаррарӣ буданд, ки ин ҷо чун *мавсими анчир* тасвир шудааст. Агар анчирҳои барвақтӣ пайдо намешуданд, ин нишонаи он буд, ки баъдтар ҳосили муқаррарӣ намешавад. Вақте Исо ба назди халқи Исроил омад, \bar{U} баргҳоро, ки аз эътиқоди онҳо гувоҳӣ медиҳанд, дид, аммо ҳосил барои Худо наёфт. Ин ваъдаи бе иҷрош, эътиқод бе воқеияти ҳақиқӣ буд. Исо аз ин халқ интизори ҳосил буд. Вале азбаски ҳосили барвақтӣ набуд, \bar{U} медонист, ки аз ин халқи нобовар ҳосили баъдина ҳам намешавад ва бинобар ин дарахти анчиirro лаънат хонд. Ин нишонаи он маҳкумият аст, ки дар соли 70-уми милодӣ бар Исроил меафтад.

Аммо аз ин чунин хулоса намебарояд, ки Исроил ба беҳосилии ҷовидон маҳкум шудааст. Халқи Исроил то даме тарк карда шуда буд, ки Масеҳ барои подшоҳӣ кардан бармегардад, халқ аз нав зинда мешавад ва аз нав мавқеи имтиёзноки аз Худо додашударо ишғол менамояд.

Ин ягона мӯъҷизае мебошад, ки Масеҳ баракат надода лаънат хонд, зиндагиро барқарор нанамуда барҳам дод. Ин боиси ҳайрат аст. Вале эътироз дар ин ҷо беасос аст. Офаридгор ҳуқуқи мустақили нест кардани чизи бечонро дорад, то дарси муҳими рӯҳонӣ диҳад ва бо ҳамин одамонро аз ҳалокати ҷовидон начот диҳад.

Ҳарчанд шарҳи ин ҷой асосан бо Исроил алоқаманд аст, вай ба одамони ҳамаи замониҳо, ки суҳанони олий ва зиндагии бадахлоқонаро дар худ муттаҳид месозанд, қобили татбиқ аст.

В. Хизматгор парастигроҳро пок мегардонад (11,15-19)

11,15-16 Исо хизмати чамъиятии Худро сар карда, харидуфурӯшро аз парастигроҳ пеш кард (Юх. 2,13-22). Акнун, вақте ки хизмати \bar{U} ба охир мерасид, \bar{U} аз нав ба ҳавлии *маъбад* даромад ва онҳоеро, ки аз амалҳои динӣ ғоида гирифтани буданд, пеш кард. \bar{U} хатто *нагузошт*, ки *касе чизеро аз миёни маъбад бардошта гузарад*.

11,17 Иқтибосҳоро аз Ишаъё ва Ирмиё муттаҳид намуда, \bar{U} нопоккунӣ, чизпарастӣ

ва рӯҳи тичоратро маҳкум намуд. Худо пешбинӣ кард, ки парастигроҳ *хонаи ибодати ҳамаи халқҳо* хоҳад буд (Иш. 56,7), на танҳо барои Исроил. Онҳо бошанд онро ба ҷои савдои динӣ, ҷои дуздон ва фиребгарон табдил доданд (Ирм. 7,11).

11,18 Айбдоркунии \bar{U} ба *китобдонон ва саркоҳион* саҳт таъсир кард. Онҳо мехостанд \bar{U} ро ба *ҳалокат расонанд*, аммо ин корро ошкоро карда наметавонистанд, зеро одамони оддӣ ба Исо бо эҳтироми зиёд назар мекарданд.

11,19 Бегоҳ \bar{U} аз *шаҳр берун рафт*. Замони феълӣ забони нусхаи асл ба он ишорат мекунад, ки ин одати \bar{U} буд, шояд, ба андешаи бехатарӣ. \bar{U} барои Худ наметарсид. Мо бояд дар хотир дошта бошем, ки хизмати \bar{U} инчунин ғамхориро оиди таъмини амнияти гӯсфандон, яъне шогирдони \bar{U} , дар бар мегирифт (Юх. 17,6-19). Ба ғайр аз ин, Худро пеш аз вақти муайяншуда ба душманон таслим намудан аз тарафи \bar{U} бемаънигӣ мебуд.

Г. Дарси ибрати дарахти анчири беҳосил (11,20-26)

11,20-23 Субҳи дигар баъд аз он ки Исо дарахти анчирро лаънат хонд, шогирдон ба Исроил равона шуда, аз назди он мегузаштанд. Дарахти анчир *то реша хушк шуда* буд. Вақте Петрус инро ба Худованд нишон дод, \bar{U} фақат гуфт: “Ба Худо имон оваред”. Вале ин суханон бо дарахти анчир чӣ гуна алоқа доранд? Оятҳои баъдина нишон медиҳанд, ки Исо ба бовар чун воситаи бартарафкунандаи душвориҳо даъват менамуд. Агар шогирдон ба *Худо имон* дошта бошанд, пас онҳо мушкilotи беҳосилро ҳал карда, монеаи ба кӯҳ баробарро бартараф карда метавонанд.

Вале ин оятҳо ба одам ҳуқуқ намедиҳанд, то оиди қувваи мӯъҷизанок барои иҷрои талаботи худ ё лавозимоти шахсӣ дуо гӯяд. Ҳар як қадами бовар бояд бар ваъдаи Худо асос ёбад. Агар мо донем, ки бартараф намудани душвории муайян дар иродаи Худост, пас бо боварии комил дуо гуфта метавонем, ки ин ба ҷо оварда мешавад. Аслан, мо ҳамон вақт бо бовар дуо гуфта метавонем, ки ба мувофиқати хоҳишамон бо

иродаи Худо, ки дар Навиштаи Пок зоҳир шудааст, боварӣ дошта бошем, ё вақте ки шаҳодати дохилии Рӯхро гирифтаем.

11,24 Агар мо дар ҳақиқат зиндагиамонро дар робитаи зич бо Худованд гузаронем ва дар Рӯҳ дуо гӯем, пас пеш аз иҷобат шудани дуо ҳам ба он боварӣ дошта метавонем.

11,25-26 Вале яке аз шартҳои асоситарини иҷобат шудани дуо – рӯҳи бахшиш мебошад. Агар мо хашмигинӣ ва хоҳиши қасосгирӣ аз дигаронро дар худ парварем, пас мо умедвор шуда наметавонем, ки Худо моро мешунавад ва ҷавоб медиҳад. Мо бояд *авф намоем*, то омурзида шавем. Ин ба бахшиши ҳуқуқи гуноҳҳо дар лаҳзаи тавба кардан дахл надорад: вай танҳо бо файз ба василаи бовар ба вуқӯъ меояд. Ин ҷо бошад сухан дар бораи он аст, ки Худо бо фарзандони Худ корхоро падарона ҳал мекунад. Рӯҳи наомурзидан робитаи дутарафаи бовардорро бо *Падари осмонӣ* барҳам мезанад ва ба ҷараёни баракат мамониат менамояд.

Г. Қудрати Хизматгор зери шубҳа гузошта мешавад (11,27-33)

11,27-28 Ҳамин ки Исо ба *маъбад* наздик шуд, ба \bar{U} пешвоёни динӣ мурочиат намуданд ва ду савол дода, қудрати \bar{U} ро ба зери шубҳа гузоштанд:

1. “*Бо кадом қудрат Ту ин корхоро мекуни?*”
2. “*Ва кист, ки ин қудратро ба Ту додааст, то ин корхоро кунӣ?*” (яъне парастигроҳро пок намудан, дарахти анчирро лаънат хондан ва бо тантана ба Уршалим ворид шудан).

Онҳо новобаста ба он, ки \bar{U} чӣ гуна ҷавоб медиҳад, умедвор буданд \bar{U} ро ба дом афтонанд. Агар \bar{U} мегуфт, ки дар Худ ҳамчун Писари Худо қудрат дорад, онҳо \bar{U} ро дар куфр айбдор менамуданд. Агар \bar{U} мегуфт, ки ин қудрат ба \bar{U} аз одамон ато шудааст, онҳо \bar{U} ро беобрӯ мекарданд. Агар \bar{U} мегуфт, ки қудратро аз Худо гирифтааст, онҳо ба ин арз ситезаҷӯӣ менамуданд, чунки онҳо худро сарварони динии аз тарафи Худо интиҳобшудаи халқ меҳисобиданд.

11,29-32 Вале *Исо* ба савол бо савол ҷавоб дод. Оё Яҳёи Ғӯтадиҳандаро Худо

ваколат дода буд ё не? (Дар зери *таъмиди Яҳё* тамоми хизмати \bar{u} дар назар дошта шудааст.) Ин савол онҳоро саросема кард. Агар хизмати Яҳё аз осмон бошад, пас онҳо ба даъвати \bar{u} ба тавба бояд ҳамовоз мешуданд. Ва агар онҳо ба паст задани хизмати Яҳё чуръат менамуданд, пас қаҳру ғазаби халки оддиро ба вучуд меоварданд, ки онҳо *Яҳёро* мунодии Худо меҳисобиданд.

11,33 Вақте ки онҳо надонистанашонро далел оварда ҷавоб доданро рад намуданд, Худованд бо онҳо муҳокима намудани кудрати Худо рад кард. Азбаски онҳо ваколлати Саромадро эътироф кардан намехостанд, аз эҳтимол дур аст, ки ваколлати аз ин ҳам бузургтари Худи Подшоҳро эътироф намоянд!

Д. Масал дар бораи тоқдорони бадкор (12,1-12)

12,1 Худованд Исо бо ҳокимони яҳудӣ сӯхбат карданро бас накард, ҳатто вақте ки ба саволи онҳо ҷавоб доданро рад намуд. \bar{U} ба онҳо дар шакли *масал* айбномаи сахте изҳор намуд, ки онҳо Писари Худоро рад намуданд. *Касе* ки *тоқ шинонд* – Худи Худост. *Тоқзор* – мавқеи имтиёзноки Исроил мебошад. Шариати Мусо чун *девор* хизмат мекард, ки Исроилро аз бутпарастон ҷудо карда, онҳоро чун халки интиҳобшудаи Худо муҳофизат менамуд. *Тоқдорон* пешвоёни динӣ, ба монанди фарисиён, китобдонон ва пирон буданд.

12,2-5 Худо борҳо хизматгори Худ, пайғамбаронро, ба назди халки Исроил фиристода, мушоракат, покӣ ва муҳаббат чуста буд. Вале халқ пайғамбаронро таъкиб менамуд ва баъзе аз онҳоро *кушт*.

12,6-8 Ниҳоят, Худо *Писари* дӯстдоштаи Худо фиристод. Онҳо, албатта, бояд аз \bar{U} *шарм* медоштанд. Вале ин ба вукӯъ наомад. Онҳо бар зидди \bar{U} суиқасд ташкил намуданд ва охири охирон *куштанд*. Бо ин суханон Худованд марги шахсии Худо пешгӯӣ намуд ва кушандагони Худо нишон дод.

12,9 Худо бо чунин одамони бадкор чӣ хоҳад кард? \bar{U} онҳоро *ба марг маҳкум хоҳад кард*, чои имтиёзнокро бошад *ба дигарон* хоҳад супурд. Дар зери калимаи “*дигарон*”

ғайрияхудиён ё боқимондаи дар рӯзҳои охири тавбакардаи Исроилро фаҳмидан мумкин аст.

12,10-11 Ҳамаи ин ба хотири иҷрои Навиштаи Паймони Куҳан буд. Масалан, дар Забур 117,22.23 пешгӯӣ шудааст, ки пешвоёни яҳудӣ *Масехро* дар нақшаи сохтмони худ рад хоҳанд кард. Онҳо барои ин *Санг* чой нахоҳанд ёфт. Вале баъд аз марги Худ \bar{U} аз мурдагон зинда шуда, мақоми имтиёзноки аз тарафи Худо ба \bar{U} додашударо ишғол хоҳад намуд. \bar{U} дар бинои Худо *санги сари гӯша* хоҳад гашт.

12,12 Сарварони яҳудӣ маънои масалро фаҳмиданд. Онҳо боварӣ доштанд, ки Забур 117 дар бораи Масех мегуфт. Акнун онҳо шуниданд, ки чӣ тавр Худованд Исои Масех онро ба Худ истифода бурд. Онҳо *хостанд* \bar{U} ро *дастгир* кунанд, аммо алҳол вақти \bar{U} нарасида буд. *Мардум* ба тарафдории Исо бархоста метавонистанд. Инак, сарварони динӣ то муддате \bar{U} ро *воғузошта рафтанд*.

Е. Он чи аз они қайсар аст, ва он чи аз они Худост (12,13-17)

12,13-17 Дар боби 12 мо оиди ҳучумҳои фарисиён, хиродиён ва саддуқиён ба Худованд меҳонем. Ин боби саволхост (ниг. оятҳои 9, 10, 14, 15, 16, 23, 24, 26, 28, 35, 37).

12,13-14 *Фарисиён ва хиродиён*, душманони оштинопазир, алҳол якҷоя ба ҳам пайвастанд: онҳоро нафрати умумӣ ба Наҷоткор муттаҳид месохт. Онҳо мекӯшиданд \bar{U} ро ба гуфтани чунин як чизе водор созанд, ки барои айбдор кардани \bar{U} истифода бурдан мумкин бошад. Бинобар ин онҳо аз \bar{U} пурсиданд, ки оё ба ҳокимияти Рум *қизя додан* чоиз аст.

Ба ҳеч як яҳудӣ дар зери ҳокимияти бутпарастон зистан маъкул набуд. Фарисиён онҳоро ниҳоят бад медиданд, дар ҳоле ки хиродиён мавқеи муътадилтареро ишғол менамуданд. Агар Исо пардохти қизяро *ба қайсар* ошкоро дастгирӣ мекард, пас аксари яҳудиён аз \bar{U} дур мешуданд. Агар \bar{U} зидди қайсар сухан мегуфт, пас онҳо \bar{U} ро назди ҳукуматдорони румӣ меоварданд, то \bar{U} ро дастгир намоянд ва чун хиёнаткор маҳкум кунанд.

12,15-16 Исо хошиш намуд, то ба *Ṫ диноре* биёранд. (Эҳтимол, *Ṫ Худаш* надошт.) Дар танга қайсар Тибериус тасвир ёфта буд ба хотири огоҳӣ оиди он ки яҳудиён халқи фатхшуда, асир мебошанд. Чаро онҳо дар чунин вазъият буданд? Аз сабаби гуноҳ ва нобоварӣ. Онҳоро ба эътирофи он ки дар тангаҳояшон тасвири диктатори бутпараст буд, маҷбур карда, фурутан гардондан лозим буд.

12,17 Исо ба онҳо гуфт: “*Он чи аз они қайсар аст, ба қайсар диҳед ва он чи аз они Худост – ба Худо*”. Ҷавоби *Ṫ* онҳоро фош намуд, вале хатои онҳо на ба қисми якуми суханони Масех, балки ба қисми дуюм дахл дошт. Агарчи бе рағбат бошад ҳам, вале онҳо ба румиён чизя месупурданд, ҳукуки Худоро ба зиндагияшон бошад онҳо бе тавачҷӯх гузоштанд. Дар танга тасвири қайсар буд, яъне, вай ба қайсар тааллуқ дошт. Одам сурати Худоро дорад, Худо *ӯро* ба сурат ва шабоҳати Худ офарид (Ҳас. 1,26,27), яъне, одам ба Худо тааллуқ дорад.

Бовардор бояд ба ҳокимияте ки дар зери роҳбарии он зиндагонӣ мекунад, итоат намояд ва онро дастгирӣ кунад. *Ṫ* набояд роҳбарияти ҳукуматро ҳақорат диҳад ё дар сарнагун сохтани ҳукумат иштирок намояд. *Ṫ* бояд андоз супорад ва барои ҳамаи роҳбарон дуо гӯяд. Агар *ӯро* ба қардани чунин як чизе даъват намоянд, ки садоқати *ӯро* ба Масех вайрон мекарда бошад, *ӯ* бояд рад кунад ва ба ҷазо тоб оварад. Талаботи Худо бояд дар ҷои аввал бошанд. Ин талаботро пайравӣ намуда, масеҳиён бояд дар пеши мардум ҳамеша неқном бошанд.

Ё. Саддуқиён ва муаммони онҳо оиди растохез аз мурдагон (12,18-27)

12,18 *Саддуқиён* либералҳо (озодандешон) ва ратсионалистони ҳамон замон буданд, ки танҳо хирадро эътироф менамуданд, на ин ки боварро. Онҳо ба таълимот оиди *растохези* ҷисмонӣ тамасхур менамуданд. Ин ақидаро масхара қарданӣ шуда, онҳо ба назди Худованд бо ҳикояи бемаънӣ омаданд.

12,19 Онҳо ба Исо хотиррасон намуданд, ки шариати *Мусо* дар бораи бевазанон дар Исроил ғамхории махсусро пешбинӣ мена-

муд. Барои нигоҳ доштани номи оила ва нигоҳ доштани мола мулк, шариат мефармуд, ки агар мард фарзанд нагузошта бимирад, *бародараш* бояд беваи *ӯро* ба занӣ гирад (Так. Шар. 25,5-10).

12,20-23 Дар ин ҷо ҳикояи бофта дар бораи зане оварда мешавад, ки бо навбат ба *ҳафт бародар* ба шавҳар баромада буд. Пас *баъд аз ҳама* вай ҳам *мурд*. Саволи “оқилона”-и онҳоро бинед! “*Пас, дар қиёмат, ки ҳама эҳё хоҳанд шуд, вай зани кадоми онҳо мешавад?*”

12,24 Онҳо худро доно меҳисобиданд, аммо Наҷоткор ба амиқии ҷаҳолати онҳо ишорат намуд, зеро онҳо ҳам *Навиштаҳоро*, ки оиди растохез аз мурдагон таълим медиҳад, ҳам *қудрати Худоро*, ки мурдагонро зинда мекунад, намедонистанд.

12,25 Пеш аз ҳама онҳо бояд медонистанд, ки муносибатҳои занашӯӣ дар осмон давом намекунанд. Дар осмонҳо бовардорон якдигарро мешиносанд ва фарқиятҳоро чун мардон ва занон гум намекунанд, аммо *на зан мегиранд ва на ба шавҳар мераванд*. Дар ин бобат онҳо *монанди фариштагон дар осмон* хоҳанд буд.

12,26-27 Пас аз он Худованд ба саддуқиён, ки китобҳои Мусоро болотар аз боқии Паймони Кухан кадр менамуданд, ҳодисаи бо *Мусо* дар назди буттаи фурузон рухдодаро ёдрас намуд (Хур. 3,6). Он ҷо Худо Худро *Худои Иброҳим, Худои Исҳоқ ва Худои Яъқуб* меномид. Наҷоткор ин ҷойро барои нишон додани он истифода бурд, ки Худо *на Худои мурдагон, балки Худои зиндагон аст*.

Вале чӣ тавр? Магар Иброҳим, Исҳоқ ва Яъқуб намурда буданд, вақте ки Худо ба Мусо зоҳир шуд? Бале, ҷисми онҳо дар ғори Макфело дар Хебрӯн буданд. Ба чӣ тарик Худо Худои зиндагон аст?

Далелҳо, эҳтимол, инҳоянд:

1. Худо ба падаркалонҳо ваъдаҳое дод, ки ҳам ба замин, ҳам ба Масех дахл доштанд.
2. Ин ваъдаҳо дар вақти зиндагии онҳо иҷро нашуданд.

3. Хангоме ки Худо бо Мусо дар назди буттаи фурузон гап мезад, часади падаркалонҳо дар қабр буд.
4. Вале бо вучуди ин Худо дар бораи Худ чун дар бораи Худои зиндаҳо сухан меронд.
5. Ҷ бояд ваъдаи ба Иброҳим, Исҳоқ ва Яъқуб додасударо иҷро намояд.
6. Аз он чи ба мо оиди хислати Худо маълум аст, бармеояд, ки растохез – зарурияти мутлақ аст.

Ва бинобар ин Худованд ба саддуқиён дар вақти хайрухуш гуфт: “*Пас шумо басе гумроҳ шудаед*”.

Ж. Фармони бузургтарин (12,28-34)

12,28 Дар зери таъсири он ки Худованди мо чӣ хел устокорона аз ӯҳдаи саволҳои мунаққидони Худ баромад, *яке аз китобдонон аз Ҷ пурсид, ки муҳимтарин аҳком кадом аст.* Ин саволи софдилона ва ба дараҷаи муайян аз ҳама муҳимтарини ҳаёти буд. Аслан ӯ додани тасвияи мухтасари мақсади асосии мавҷудияти одамро хоҳиш менамуд.

12,29 Дар ибтидо Исо “Шема”, эълони бовари дини яҳудио аз Такрори Шариат 6,4 иқтибос овард: “*Бишнав, эй Исроил! Худованд Худои мо Худованди ягона аст*”.

12,30 Пас аз он ӯ ҷавобгарии одамро дар назди Худо ҷамъбаст кард: Ҷро бо тамоми дил, қон, ҳуш ва бо тамоми қувват дӯст бидор. Худо бояд дар зиндагии одам мавқеи баландтаринро ишғол намояд. Роҳ додан мумкин нест, ки ягон муҳаббати дигар бо муҳаббат ба Худо рақобат намояд.

12,31 Қисми дуҷуми Даҳ Фармон ба монанди худ дӯст доштани наздикони худро ба мо меомӯзад. Мо бояд Худоро нисбат ба худ зиёдтар дӯст дорем, наздикони худамонро бошад, ба монанди худамон дӯст дорем. Инак, маънои аслии зиндагӣ – ин пеш аз ҳама манфиатҳои Худо ва сипас аз он дигарон. Сухан дар бораи манфиатҳои моддӣ намеравад. Худо муҳим аст ва одамон ҳам муҳим ҳастанд.

12,32-33 Китобдон аз тахти дил бо ин шарҳ розӣ шуд ва бо аниқии шоёни таҳсин тасдиқ намуд, ки *муҳаббат* ба Худо ва ба

наздикон аз маросимҳо басе муҳимтар аст. Ҷ мефаҳмид, ки одамон, покии шахсӣ, дохилии надошта, маросимҳои диниро ба амал оварда ва ба дигарон диндорӣ худро намоиш дода метавонанд. Ҷ эътироф намуд, ки Худо ҳам ба ҳолати дохилии одам ва ҳам ба рафтори ӯ таваҷҷӯҳ зоҳир менамояд.

12,34 Ин суханони аҷоибро шунида, *Исо* ба китобдон гуфт, ки ӯ аз *Малакути Худо дур нест.* Тобеони ҳақиқии Подшоҳӣ бо диндорӣ зоҳирӣ пинҳон шуда, Худоро, одамонро ё худро фиреб додани намешаванд. Онҳо мефаҳманд, ки Худо ба дил назар меандозад, ва бинобар ин ба назди Ҷ меоянд, то аз гуноҳ пок шаванд ва барои бо ҳаёти ба Ҷ мақбул зистан қувват дошта бошанд.

Пас аз он *касе ҷуръат накард* ба Худованд бо саволҳои ифвогарона дом гузорад.

3. Писари Довуд Худованди Довуд аст (12,35-37)

12,35-37 *Китобдонон* ҳамеша таълим медоданд, ки Масеҳ аз насли *Довуд* мешавад. Ин рост аст, аммо на ҳамааш. Бинобар ин Худованд Исои Масеҳ ин саволи душворро ба одамоне ки дар атрофи Ҷ дар ҳавлии парастиишҳо ҷамъ омада буданд, дод. Дар Забур 109,1 Довуд дар бораи Масеҳи оянда чун дар бораи *Худованди* худ сухан меронад. Ин чӣ гуна буда метавонад? Чӣ гуна Масеҳ дар як замон ҳам *Писари Довуд* ва ҳам *Худованди* ӯ шуда метавонист? Барои мо ҷавоб аниқ аст. Масеҳ – ҳам Одам, ҳам Худост. Чун *Писари Довуд* Ҷ Одам, чун *Худованди Довуд* Ҷ Худост.

Ва мардуми бисёр каломи Ҷро бо хушнудӣ мешуниданд. Эҳтимол, онҳо ин далелро қабул кардан мехостанд, ҳатто агар он ба онҳо пурра фаҳмо набошад ҳам. Аммо дар бораи фарисиён ва китобдонон чизе гуфта нашудааст. Хомӯшии онҳо шумхабарона аст.

И. Огоҳонидан аз китобдонон (12,38-40)

12,38-39 Диндорӣ *китобдонон* зоҳирӣ буд. Онҳо *ҷомаҳои дароз* пӯшида гаштанро дӯст медоштанд. Ин онҳоро аз байни халқи оддӣ ҷудо мекард ва ба онҳо намуди покиро медод. Ба онҳо маъкул буд, ки дар ҷойҳои

чамбиятӣ онҳоро бо унвонҳои шӯхратнок ном гирифта, салом диҳанд. Ин ба худхоҳии онҳо писанд меомад! Онҳо мекушиданд *дар кунӣштҳо* ҷойҳои фахриро гиранд, гӯё ки ҷои ишғолкардаи онҳо ба диндорӣ ягон гуна муносибат дошта метавониста бошад. Онҳо на танҳо ба бартарияти динӣ мекушиданд, балки хоҳони фарқиятҳои иҷтимоӣ ҳам буданд. Онҳо *дар зиёфатҳо* ҳам *болонишин* шуданро мехостанд.

12,40 Даруни онҳо бошад пур аз тамаъ ва риёкорӣ буд. Онҳо барои сарватманд шудани худ *бевазанонро* аз молу мулк ва воситаҳои мавҷудият маҳрум месохтанд, ва чунин вонамуд мекарданд, ки пулҳо барои Худованд лозиманд! Онҳо *дуоҳои дурӯдароз* мехонданд – дабдабанок, тумтарок, пур аз ғурур, дуоҳо танҳо дар суҳан. Ба ибораи дигар, ба онҳо ғайримуқаррарӣ будан (ҷомаҳои дароз), шӯхратмандӣ (салом), мавқеи намоён (ҷойҳои беҳтарин), бартарӣ (мавқеи беҳтарин), сарват (хонаҳои бевазанон), диндорӣ сохта (дуоҳои тӯлонӣ) маъқул буданд.

Й. Ду фулуси бевазан (12,41-44)

12,41-44 Фидокорӣ бевазан муҳолифати барҷастае ба тамаъкорӣ китобдонон буд. Онҳо хонаҳои бевазанонро “*фурӯ мебурданд*”; *ӯ* бошад *ҳар чи дошт*, барои Худованд дод. Ин ҳодиса ҳамадонии Худовандро нишон медиҳад. Ба *ганчинаи* парастигӯҳ хайрияҳои хеле калон андохтани сарватмандонро дида, *ӯ* медонист, ки он чи онҳо медиҳанд, қурбонӣ нест. Онҳо *аз зиёдатии худ доданд*. Инчунин медонист, ин ду фулусе ки бевазан андохт, *тамоми нафақаи* *ӯ*ро дар бар мегирифт. *ӯ* арз намуд, ки бевазан аз ҳамаи онҳое ки ба ганчина андохтанд, *бештар* андохт. Дар ифодаи пулӣ вай хеле кам гузошт. Аммо Худованд хайрияро аз рӯи нияти мо, маблағи мо ва аз он ки мо ба худ чӣ қадар боқӣ гузоштем, баҳо медиҳад. Ин таҳсини бузург барои онҳоест, ки молу мулки модии зиёд надоранд, аммо хоҳиши зиёди қурбонӣ қардан ба Худоро доранд.

Он чиз ба тааҷҷуб меоварад, ки мо ба бевазан мафтун шуда ва бо ақидаи Начоткор розӣ шуда метавонем, аммо ба ибрати ин зан тақлид намекунем! Агар мо дар ҳақиқат ба

он боварӣ медоштем, ки аз рӯи гуфтаи худамон ба он боварӣ дорем, пас он чиро, ки *ӯ* кард, мо ҳам мекардем. Дар ин бахшиш вай ақидаи худро ифода намуд, ки ҳама чиз ба Худованд тааллуқ дорад, ва *ӯ* сазовори ҳама чиз аст ва *ӯ* бояд ҳама чиз дошта бошад. Алҳол масеҳиёни зиёд ин бевазанро танқид менамоянд, ки *ӯ* дар бораи ояндаи худ ғамхорӣ накард. Оё рафтори *ӯ* далели набудани дурандешӣ ва боақлӣ аст? Аксарият бо ин розӣ хоҳанд шуд. Вале ҳастии бовар дар ҳамин аст – ҳозир баҳри кори Худо ҳамаро додан ва ояндаро ба *ӯ* супурдан. Магар *ӯ* дар бораи онҳое ки пеш аз ҳама Подшоҳии Худо ва росткорӣ *ӯ*ро меҷӯянд, ғамхорӣ намуданро ваъда надод (Мат. 6,33)?

Ба таври қатъӣ? Инкилобӣ? То мо набинем, ки таълимоти Масеҳ моҳиятан қатъӣ ва инкилобист, маънои асосии хизмати *ӯ* ба мо фаҳмо намешавад.

VI. НУТКИ ХИЗМАТГОР ДАР КҶҲИ ЗАЙТУН (Б. 13)

А. Исо вайрон карда шудани парастигӯҳро пешгӯӣ мекунад (13,1,2)

13,1 Ҳангоме ки Худованд Исои Масеҳ бори охирин пеш аз марги Худ аз *маъбад* мебаромад, *яке аз шогирдон* кӯшиш кард шавки *ӯ*ро ба бошукӯҳии парастигӯҳ ва меъмории атроф чалб намояд. Дикқати шогирдон бо дастовардҳои меъмории алоқаманд бо бино қардани сангҳои бузург банд буд.

13,2 Начоткор қайд намуд, ки ҳамаи ин ба зудӣ хароб хоҳад шуд. Вақте ки лашкари румиён ба Уршалим дар соли 70-уми милодӣ зада медарояд, *дар ин ҷо санге бар санге нахоҳад монд*. Бо он чи фақат сояи гузаранда аст, саргарм шудан чӣ лозим аст?

Б. Ибтидои мусибатҳо (13,3-8)

Дар нутки Худ дар *кӯҳи Зайтун* Худованд тавачҷӯҳи шогирдонро ба ҳодисаи аз ин ҳам муҳимтар чалб намуд. Баъзе пешгӯиҳо, зоҳиран, ба харобшавии Уршалим дар соли 70-уми милодӣ дахл доранд; аксари онҳоро, эҳтимол, ба давраи хеле баъдина, ба давраи Андӯҳи бузург ва дар дар ҷисм бо

қудрат ва чалол баргаштани Масеҳ бояд нисбат дод. Шиори масеҳиён, ки ба бовардорони ҳамаи давраҳо қобили қабул мебошанд, бояд суханони зерин бошанд:

1. *ҳушёр ё барҳазар бошед* (оятҳои 5.23.33),
2. *натарсед* (ояти 7),
3. *сабр кунед* (ояти 13),
4. *дуо гӯед* (оятҳои 18.33),
5. *бедор бошед* (оятҳои 33.35.37).

13,3-4 Нутқ аз саволи *Петрус, Яъқуб, Юҳанно ва Андриёс* сар шуд. Парастиишгоҳ *кай* хароб карда мешавад ва пеш аз ҳодисаи пешгӯишуда *чӣ гуна аломат* ба вуқӯъ меояд? Чавоби Худованд ба харобшавии парастиишгоҳи баъдина дахл дошт, ки дар вақти Андӯҳи бузург, дар арафаи бори дуом омадани \bar{U} ба вуқӯъ хоҳад омад.

13,5-6 Аввалан, онҳо бояд *ҳушёр бошанд*, то ки ҳеч кас онҳоро бо даъвои масеҳ буданаш *гумроҳ накунад*. Масеҳони зиёди бардурӯғ пайдо хоҳанд шуд, ва он бо пайдоиши дину оинҳои зиёд тасдиқ мешавад, ки дар ҳар кадоми онҳо зиддимасеҳ ҳаст.

13,7-8 Сониян, *чангҳо ва овозаҳои чангро* чун аломати охирзамон набояд шарҳ дод. Дар давоми тамоми давраи мобайнӣ низоъҳои байни миллатҳо ба вуқӯъ хоҳанд омад. Дар зимни ин дар табиат фалокатҳои бузург – *зилзилаҳо, қаҳтиҳо, ошӯбҳо* мушоҳида карда хоҳанд шуд. Ин ҳамагӣ танҳо дардҳои пеш аз зоидаи мебошанд, ки дар бораи саршавии замони азобҳои фавқулодда хабар медиҳанд.

В. Таъқиб намудани шогирдон (13,9-13)

13,9 Сеюм, Худованд пешгӯӣ намуд, ки онҳоеро, ки собитқадамона дар бораи \bar{U} шаҳодат медиҳанд, санчишҳои бузург интизоранд. Онҳоро ба маҳкамаҳои динӣ ва шаҳрвандӣ хоҳанд кашид.

Агарчи ин оятро ба ҳамаи давраҳои шаҳодати масеҳӣ нисбат додан мумкин аст, ба ҳар ҳол он ба таври махсус ба хизмати 140000 бовардорони яҳудӣ ишорат менамояд, ки онҳо дар арафаи салтанати Масеҳ Инчили Подшоҳиро ба тамоми халқҳои рӯи замин хоҳанд бурд.

13,10 Ба ин оят така намуда, таълим додан лозим нест, ки *Инчил* бояд пеш аз

болошавии ҷамоат *дар байни тамоми халқҳо мавъиза карда шавад*. Сухани Худоро дар тамоми дунё мавъиза намудан лозим аст ва он, эҳтимол, мавъиза карда хоҳад шуд. Аммо “*вай бояд мавъиза карда шавад*“ гуфтан, яъне эълон кардани чунин як чизест, ки Навиштаи Пок ба он ишорат намекунад. Ҳеч ягон пешгӯие вучуд надорад, ки бояд то дами барои покнаш омадани Масеҳ иҷро шавад; \bar{U} ҳар лаҳза омада метавонад!

13,11 Худованд ваъда дод, ки бовардороне, ки барои исми \bar{U} бо роҳи маҳкамавӣ таъқиб хоҳанд шуд, дар вақти ҳимоя аз Худо ёрӣ хоҳанд гирифт. Ба онҳо лозим нест, ки далелҳои худро пешакӣ фикр карда бароянд; эҳтимол, онҳо барои ин вақт нахоҳанд дошт. *Рӯҳулқудс* ба онҳо суханҳои заруриро медиҳад. Ин ваъдаро чун баҳона истифода бурдан мумкин нест, ки имрӯз ба мавъиза ва инчилшиносонӣ тайёрӣ надиданро иҷозат меода бошад. Вай гавари ёрии фавқулодда дар замони бисёр мушкул мебошад. Ин ваъда барои риёзаткашон аст, на барои мавъизагарон!

13,12-13 Боз як нишонаи рӯзҳои мусибат: васеъ паҳн шудани хиёнат ба онҳое ки ба Начоткор содиқанд. Аъзоёни оила дар бораи хешу табори бовардори худ хабаркашӣ хоҳанд кард. Дунёро мавҷи бузурги ҳиссиёти зиддимасеҳӣ фаро хоҳад гирифт. Барои ба Худованд Исои Масеҳ содиқ мондан дорои далерӣ будан лозим хоҳад буд; *ҳар кӣ то охир сабр кунад, начот хоҳад ёфт*. Ин маънои онро надорад, ки \bar{u} начоти абадиро барои устувории худ хоҳад ёфт; ин таҳрифи хабари Инчил мебуд. Ин онро ҳам ифода карда наметавонад, ки дар вақти Андӯҳи бузург масеҳиёни содиқ аз марги ҷисмонӣ халосӣ меёбанд, зеро ки мо дар ҳама ҷо мехонем, ки бисёриҳо шаҳодатро бо хуни худ тасдиқ хоҳанд кард. Ин, эҳтимол, онро мефаҳмонад, ки то охир устувор будан чун далели ҳаққонияти начот хизмат хоҳад кард, яъне онҳоеро, ки дар ҳақиқат *начот ёфтаанд, тавсиф* хоҳад кард.

Г. Мусибати бузург (13,14-23)

13,14-18 Ояти 14 мобайни давраи мусибатҳоро, ибтидои мусибати *бузургро* хотир-

расон менамояд. Мо ҷои додашударо бо *Дониёл* 9,27 мукоиса намуда, инро мефаҳмам. Дар ин вақт дар парастигҳои Уршалим бути калони манфурро барқарор мекунам. Одамонро дар зерӣ таҳдиди марг ба парастиги он маҷбур хоҳанд кард. Бовардорони ҳақиқӣ, албатта, рад хоҳанд кард.

Барқароркунии ин сурати бутпарастӣ аломате барои ибтидои таъкиботи бузург хоҳад буд. Хонандагони Навиштаи Пок ва онҳое ки ба он эътиқод доранд, хоҳанд донист, ки вақти аз *Яхудо* гурехтан расидааст. Онҳо барои ҷамъ кардани ҷизҳои шахсӣ ҳатто вақт ҳам нахоҳанд дошт. Занҳои *ҳомилдор* ва модарони *ширдиханда* дар ҳолати махсусан душвор хоҳанд монд. Агар гурехтан *зимистон* рӯй диҳад, пас хатар меафзояд.

13,19 Ин давраи *мусибати* бузург хоҳад буд, ки мисли он ҳеч гоҳ дар гузашта ба вуқӯъ наомада буд ва дар оянда нахоҳад шуд. Ин мусибати бузург аст. Худованд Исои Масеҳ дар ин ҷо умуман оиди мусибатҳое ки бовардорони тамоми замонҳо ба онҳо дучор меоянд, намегӯяд. Ин давраи фавқулодда амиқи мусибат мебошад.

Диққат намоед, ки мусибат асосан ба яҳудиён дахл хоҳад дошт. Мо дар бораи парастигҳои мехонем (ояти 14, мукоиса намоед Мат. 24,15) ва дар бораи Яхудо (ояти 14). Ин замони тангӣ барои Яъқуб аст (Ирм. 30,7). Калисо дар ин ҷо дида намешавад. Он то ибтидои рӯзи Худованд ба осмон гирифта шудааст (1Тас. 4,13-18; мукоиса намоед бо 1Тас. 5,1-3).

13,20 Дар он рӯзҳо ба ҷаҳон косоҳои қару ғзаби Худо мерезанд. Ин рӯзҳои мусибат, бесарусомонӣ ва хунрезӣ хоҳад буд. Аслан куштор ҷунон оммавӣ хоҳад шуд, ки Худо ба тариқи фавқуттабӣ давомнокии рӯзи равшанро кам хоҳад кард; вагарна ҳеч кас зинда намонд.

13,21-22 Давраи мусибати бузург боз шохиди барҳостани *масеҳони козиб* мегардад. Мардум ба чунин навмедӣ хоҳанд афтид, ки ба ҳар касе ки ба онҳо бехатариро ваъда медиҳад, мурочиат хоҳанд кард. Вале бовардорон бояд дар хотир дошта бошанд,

ки Масеҳ ором ё бе огоҳонидан пайдо намешавад. Ҳатто агар ин *масеҳони козиб* мӯъҷизоти фавқулодда ба амал оваранд ҳам (ки онҳо ин корро хоҳанд кард), *баргузидагон* гумроҳ намешаванд. Онҳо мефаҳманд, ки ин мӯъҷизот аз шайтон илҳом гирифтаанд.

Сарчашмаи мӯъҷизот на ҳамеша Худост. Мӯъҷизот дуршавии фавқулодда ғайримуқаррарӣ аз қонунҳои маълуми табиат мебошанд, аммо онҳо кори шайтон, фариштаҳо ва девҳоро ифода карда метавонанд. “Одами бадкор” барои ба амал овардани мӯъҷиза аз шайтон қувват мегирад (2Тас. 2,9).

13,23 Бинобар ин бовардорон бояд *хушёр бошанд* ва огоҳиро дар ёд дошта бошанд.

Ғ. Омадани дуҷумбора (13,24-27)

13,24-25 *Пас аз он мусибат* дар осмон вайронҳои ваҳмонк ба амал хоҳанд омад. Ториқӣ заминро рӯзу шаб фаро хоҳад гирифт. *Ва ситорагон аз осмон фуру мерезанд ва қувваҳои афлок* (қувваҳое ки ҷирмҳои осмониро дар мадор нигоҳ медоранд) *мутазалзил мешаванд*.

13,26-27 Пас аз он мардуми аз даҳшат моту мабхутгашта *Писари Одамро* хоҳанд дид, ки ба замин бармегардад, ин дафъа на чун Носирии фурутан, балки чун Ғолиби пурчалол. *Ҷ бар абрҳо* ҳамроҳи мавҷудоти фариштаи бешумор ва покони дигаргуншуда мебиёяд. Ин манзараи қудрати ифоданашиаванда ва ҷилои ҷалол хоҳад буд. *Ҷ фариштаҳои Худро фиристода, баргузидагони Худро фароҳам хоҳад овард*, яъне онҳоеро, ки Ҷро чун Худованд ва Начоткор дар давраи мусибатҳо эътироф менамуданд. Аз тамоми қанорҳои замин – аз шимол то ҷануб, аз шарқ то ғарб – онҳо меоянд, то ки аз неъматҳои салтанати ҳазорсолаи аҷиби Ҷ дар замин лаззат баранд. Аммо дар айни замон душманони Ҷ нест карда хоҳанд шуд.

Д. Масал дар бораи дарахти анҷир (13,28-31)

13,28 Дарахти анҷир – рамзи (ё тимсоли) ҳалқи Исроил мебошад. Исо ин ҷо нишон дод, ки то бори дуҷум омадани Ҷ шохҳои дарахти анҷир *барг мекунамд*. Дар соли 1948 давлати мустақили Исроил ташкил карда

шуд. Алҳол ин кишвар ба ҳодисаҳои ҷаҳонӣ нисбат ба вусъати он бекиёс зиёдтар таъсир мерасонад. Дар бораи Исроил гуфтан мумкин аст, ки ӯ “барг мекунад”. Ҳосил ҳоло нест; аслан то баргаштани Масеҳ ба назди халқе ки ӯро қабул кардан меҳаҳад, ҳосил намешавад.

13,29 Ташаккул ва инкишофи давлати Исроил ба мо нишон медиҳад, ки Подшоҳ¹⁵ наздик аст, назди дар аст. Агар соҳиби тахту тоҷ шудани ӯ наздик бошад, пас омадани ӯ барои Калисо ба ҷӣ андоза наздиктар аст!

13,30 Аксаран ин оятро чунин мефаҳманд, ки ҳамаи он чи дар ин боб пешгӯӣ шудааст, дар вақти зиндагии одамоне ки Масеҳро дидаанд, ба вукӯъ меояд. Аммо чунин шарҳи оят хатост, зеро аксари ҳодисаҳо, махсусан он чи дар оятҳои 24-27 тасвир ёфтааст, дар он замон ба вукӯъ наомаданд. Дигарон ин оятро ба насл нисбат медиҳанд, ки дар вақти барг баровардани дарахти анҷир зиндагӣ хоҳад кард, яъне насл ки дар замони он дар соли 1948 давлати Исроил таъсис ёфт, омадани дуҷуми Масеҳро мебинад. Мо нуқтаи назари сеюмро афзал медонем. *Ин насл* “ин наҷоди одамон”-ро ифода карда метавонад. Мувофиқи ақидаи мо, ин калима “он қабилаи халқи яҳудӣ, ки бо нобоварӣ ва рад кардани Масеҳ тавсиф карда мешавад”-ро мефаҳмонад. Таърих дар бораи он шаҳодат медиҳад, ки “ин насл” алҳол нагузаштааст. Халқи Исроил на танҳо чун миллати алоҳида зинда монд, балки душмани чуқур решагирифтаи худро нисбати Худованд Исои Масеҳ давом дод. Исо пешгӯӣ намуд, ки хусусиятҳои миллии ин халқ то бори дуҷум омадани ӯ тағйир нахоҳанд ёфт.

13,31 Худованди мо дурустии мутлақи ҳар яке аз пешгӯиҳои Худро қайд намуд. *Осмони* атмосферӣ ва *осмони* пурситора гузарон мебошанд. Худи замин нест карда хоҳад шуд. Вале ҳар як сухани гуфтаи ӯ ба амал меояд.

Е. Рӯзу соат номаълум аст (13,32-37)

13,32 Исо гуфт: “Аммо он рӯз ва соатро, ғайр аз Падар, касе наметавонад, на

фарииштагони осмон, на Писар”. Хуб маълум аст, ки ин оятро душманони Инчил чун исботи он истифода бурданд, ки Исо – ҳамагӣ танҳо одами ба мо монанд буд, ки дониши маҳдуд дошт. Инро ҳамчунин бовардорони самимӣ, вале гумроҳ барои он истифода бурданд, то нишон диҳанд, ки Исо, вақте ки ба замин ба сурати Одам омад, аз хислатҳои илоҳии Худ маҳрум гашт.

Ҳеч яке аз ин тафсириҳо дуруст нест. Исо дар як вақт ҳам Худо, ҳам Одам буд ва ҳаст. ӯ ҳамаи хислатҳои Худо ва ҳамаи хусусиятҳои Одами комилро доро буд. Дуруст аст, ки илоҳияти ӯ дар бадани ҷисмонӣ пинҳон буд. Аммо, ба ҳар ҳол, он буд. ӯ ҳеч гоҳ, дар ягон лаҳза *пурра* Худо буданро бас накарда буд.

Пас он вақт ҷӣ хел гуфтан мумкин аст, ки ӯ вақти бори дуҷум омаданаширо наметавонад? Мо тахмин менамоем, ки ҷавоби ин саволро Юҳанно 15,15 медиҳад: “... банда наметавонад оғояш ҷӣ мекунад”. Чун Хизматгори комил, Худованд вақти омадани Худро наметавонист (Юҳ. 12,50; 17,8). Чун Худо, ӯ, албатта, дар ин бора медонист. Вале, чун ба Хизматгор, ба ӯ донистани ин дода нашуда буд, то ки ба дигарон ошкор накунад. Ҷеймс Ҳ. Брукс инро чунин шарҳ медиҳад:

*Ин инкори ҳамадонии илоҳии Худованди мо намебошад, балки фақат тасдиқи он аст, ки ҳангоми ба ҷо овардани раҳиҳои инсоният кори ӯ набуд, ки “вақт ва мӯҳлатҳоеро, ки онро Падар бо ҳукми Худ муқаррар намудааст, бидонад” (Аъм. 1,7). Исо медонист, ки боз меояд ва дар бораи бори дуҷум омаданаши ҳар замон мегуфт, вале муайян намудани санаи баргаштан ба хизмати ӯ чун Писар дохил намешуд ва, яъне, ӯ ба пайравони Худ ин саволро чун объекти интизории доимӣ ва хоҳиши гузошта метавонист.*¹⁶

13,33-37 Ин боб бо огоҳонидан оиди зарурати бедор будан ва, баргаштани Худовандро дар хотир дошта, дуо гуфтан ба итмом мерасад. Он далел, ки мо вақти муқарраршударо наметавонем, бояд моро дар ҳолати бедорӣ нигоҳ дорад.

Чунин вазъият дар зиндагии ҳаррӯза ҳам муқаррарист. Одам аз хона ба сафари дуру-

дароз меравад. \bar{U} ба хизматгори худ дастурҳо мегузорад ва ба дарбон мефармояд, ки дар интизории баргаштани \bar{u} бедор бошад. Исо Худро бо одами ба роҳ баромадаистода монанд кард. \bar{U} дар ҳар соати шаб баргашта метавонад. \bar{U} одамони Худро, ки чун қаровулони шаб хизмат мекунанд, набояд *хобида* ёбад. Бинобар ин ба ҳамаи халқи Худ \bar{U} ин суҳанонро гузошт: “*Бедор бошед!*”

VII. УКУБАТҲО ВА МАРҒИ ХИЗМАТГОР (Б. 14 ва 15)

А. Суиқасди куштани Исо (14,1.2)

14,1-2 Ин рӯзи чоршанбеи ҳамон ҳафтаи шум буд. Баъд аз *ду рӯз иди Фисҳ* бояд мешуд, ки оиди ибтидои ҳафт рӯзи иди *Фатир* хабар меод. Пешвоёни динӣ қатъиян қарор дода буданд Худованд Исоро ҳалок намоянд, вале инро дар вақти идҳои динӣ қардан намехостанд, зеро аксарияти мардум ба ҳар ҳол Исоро пайғамбар меҳисобиданд.

Гарчанде *саркоҳинон* ва *китобдонон* қарор доданд *ӯро дар вақти ид накушанд*, пешбини илоҳӣ ба ҷои онҳо қарор қабул кард, ва Барраи Фисҳи Худо маҳз дар ҳамин вақт кушта шуд (ниг. Мат. 26,2).

Б. Исо дар Байт-Ҳинӣ бо равған молида мешавад (14,3-9)

Чуноне ки заргар бриллиантро ба маҳмали сиёҳ ҷойгир мекунад, Рӯҳи Пок ва нависандаи заминии \bar{U} Марқӯс дурахши муҳаббати занро ба Худованди мо дар заминаи суиқасди мудҳиши роҳбарони динӣ ва хиёнати Яҳудо устокорона таъкид намуданд.

14,3 *Шимъуни махавӣ* ба шарафи Начоткор зиёфат ташкил намуд, эҳтимол, баҳри сипосгузорӣ барои шифоёбӣ. Зани номаш зикрнагашта (эҳтимол, Марям аз Байт-Ҳинӣ, Юх. 12,3) *ба сари* \bar{U} равғани атрафшони гаронбаҳоро фаровон рехт. Муҳаббати \bar{u} ба Исо ҷӣ гуна бузург буд!

14,4-5 *Баъзе* меҳмонон фикр қарданд, ки ин исрофкори аз ҳад берун буд. Вай рафтори беақлона кард ва зарари зиёде кашид. Чаро \bar{u} равғани атрафшонро *нафурӯхт* ва ба *мискинон* пулҳоро *тақсим* накард? (*Сеса*

динор маоши солонаро ташкил меод.) Одамон ҳозир ҳам фикр мекунанд, ки ба Худованд додани як соли зиндагӣ – исрофкорист. Онҳо ба Худованд бахшидани тамоми зиндагии худро то ҷӣ андоза исрофкори бузургтар ҳисобида метавонистанд!

14,6-8 *Исо* ба онҳо шикоят қарданро манъ намуд. Зан имконияти неки худ - ба Начоткор арзи эҳтиром намуданро - истифода бурд. Агар онҳо дар бораи мискинон чунин ғамхорӣ мекарда бошанд, пас онҳо ҳамеша имконияти ёрӣ додан ба онҳоро хоҳанд дошт, зеро *мискинон ҳар вақт дар назди шумо ҳастанд*. Аммо Худованд ба зудӣ мемирад ва дафн қарда мешавад. Ин зан муҳаббати худро дар вақте ки метавонист, нишон дод. Шояд, вай нисбати *бадани* \bar{U} пас аз маргаш ғамхорӣ қарда наметавонад, бинобар ин вай дар вақти зинда будани \bar{U} муҳаббати худро исбот намуд.

14,9 Нақҳати ин атриёт ба насли мо ҳам расид. Исо гуфт, ки ин занро дар тамоми ҷаҳон ёдоварӣ хоҳанд кард. Вайро ёдоварӣ мекунанд – ба шарофати зикр дар Инчилҳо.

В. Хиёнати Яҳудо (14,10.11)

14,10-11 Зан ба Начоткор баҳои баланд меод. Бар хилофи вай *Яҳудо*, ки бо Худованд Исои Масех камаш як сол зиндагӣ қард ва ба ғайр аз лутфу марҳамат аз \bar{U} чизи дигаре нагирифта буд, *ӯро* қадр намекард. Ҳозир \bar{u} ба назди саркоҳинон рафт ва онҳоро бовар кунанд, ки \bar{u} Писари Худоро ба онҳо *таслим* кунанд. Онҳо бо хушнудӣ пешниҳоди \bar{u} ро қабул намуданд ва барои хиёнати \bar{u} музд доданро ваъда қарданд. Акнун ҷузъиётро андешидан мемонд.

Г. Тайёрӣ ба Фисҳ (14,12-16)

14,12-16 Ҳарчанд оиди аниқии пайдарҳамии ходисаҳо шубҳае ҳаст, мо, эҳтимол, ҳозир ба рӯзи панҷшанбеи ҳафтаи Фисҳ расидем. Аз эҳтимол дур аст, ки шогирдон фаҳмида бошанд, ки ин Фисҳ иҷрошавӣ ва нуқтаи авҷи ҳамаи идҳои Фисҳ мегардад. Онҳо аз Худованд пурсиданд, ки \bar{U} ба онҳо дар кучо гузаронидани иди *Фисҳро* нишон медиҳад. \bar{U} онҳоро ба Уршалим *фиристода* дастур дод, то *мардеро* ёбанд, ки *кӯзаи обро*

бардошта мебарад, – манзараи ғайримаъмулӣ, зеро одатан кӯзаҳоро занон мебардошанд. Ин одам онҳоро ба хонаи даркорӣ мебарад. Баъд онҳо бояд аз соҳиби хона хоҳиш намоянд, то хонаеро нишон диҳад, ки дар он *Устод бо шогирдони* Худ *Фисхро хӯрда* тавонанд.

Мушоҳида кардан ачиб аст, ки Худованд чӣ гуна интиҳоб ва фармонравой мекунад. Ӯ чун Ҳокими мутлақи одамон ва моликият амал мекунад. Ҳамчунин дидани дилҳои мушфиқ, ки худро ва моликияти худро ба ихтиёри Ӯ медиҳанд, хеле хуб аст. Барои мо неъматӣ бузургест, агар бо камоли майл Ӯро ба ҳар як хонаи ҳаётамон роҳ диҳем!

Ғ. Исо пешгӯӣ мекунад, ки таслим карда хоҳад шуд (14,17-21)

14,17-21 Дар худи ҳамон *беғоҳ* Исо ба болохонаи тайёркардашуда *бо он дувоздаҳ омад*. Ҳангоме ки онҳо нишаста *таом мехӯрданд*, Исо эълон намуд, ки *яке аз шогирдон Ӯро таслим хоҳад кард*. Ҳамаи онҳо вайронии табиати худро эътироф намуданд. Бо нобоварии солим ҳар кадоме аз худ мепурсиданд, ки оё ӯ гунаҳкор аст. Пас аз он Исо хиёнаткорро чун шахсе ошкор кард, ки бо Ӯ нонро дар қайлаи гӯштӣ тар мекунад, – яъне касе ки Ӯ барояш нон дод. Исо гуфт, ки чуноне пешгӯӣ карда шудааст, *Писари Одам* ба сӯи марги Худ меравад, вале ҳалокати таслимкунандаи Ӯ даҳшатнок хоҳад буд. Аслан *барои вай беҳтар мебуд, ки таваллуд намеёфт*.

Д. Шоми аввалини Худованд (14,22-26)

14,22-25 *Нонро* гирифта, Яхудо ба шаб рафт (Юҳ. 13,30). Он гоҳ Исо он чиро, ки ба мо чун Шоми Худованд маълум аст, таъсис дод. Аҳамияти олиҷаноби он дар се суҳан аст:

1. Ӯ *гирифт* – симои одамиро ба Худ;
2. *пора кард* – Ӯ мебоист дар салиб пора мешуд;
3. *дод* - Худро барои мо супурд.

Нон Бадани дода мешудаи Ӯро ифода мекунад, *коса* – *Хуни* рехтаи Ӯро. *Бо Хуни* Худ Ӯ *Аҳди Ҷадидро* тасдиқ кард. Барои Ӯ

дигар то ба замин баргаштан ва барқарор намудани *Малакути* Худ иде нахоҳад буд.

14,26 Сипас онҳо ҳамду сано хонданд – эҳтимол, порчае аз “Ҳалели бузург” (Забур 112-117). Баъд онҳо аз Уршалим ба воситаи Қидрун ба кӯҳи *Зайтун* бароманд.

Е. Худбоварии Петрус (14,27-31)

14,27-28 Дар роҳ Наҷоткор шогирдонро огоҳӣ дод, ки дар соатҳои оянда *ҳамаи* онҳо аз Ӯ шарм хоҳанд дошт ва аз эътирофи пайравони Ӯ будан хоҳанд тарсид. Пешгӯии Закарё ба амал хоҳад омад: *чӯпон* кушта хоҳад шуд, *ғӯсфандони* Ӯ бошанд *пароканда хоҳанд шуд* (Зак. 13,7). Вале, аз рӯи лутфу марҳамати Худ, Ӯ онҳоро бовар кунанд, ки онҳоро тарк нахоҳад кард. Пас аз растохези Худ аз мурдагон Ӯ онҳоро дар *Ҷалил* интизор хоҳад шуд.

14,29-30 *Петрусро* андеша оиди рӯ гардондан аз Худованд ба ғазаб овард. Шояд, дигарон рӯ гардонанд, вале ӯ – ҳеч гоҳ! Исо “ҳеч гоҳ”-и ӯро бо “ба зудӣ” ислоҳ намуд. *Пеш аз он ки хурӯс ду бор бонг занад*, Петрус аз Наҷоткор *се бор* рӯ хоҳад гардонд.

14,31 “Ин сафсата аст,” – хитоб намуд Петрус. “Ман ба мурдан розӣ мешавам, вале аз Ту рӯ намегардонам!” Танҳо як худи Петрус набуд, ки ин тавр бо мағал худситой мекард. *Ҳама* ҳамин гуна саросемавор ва худбоварона суҳан меронданд. Биёед ҳамеша инро дар хотир дошта бошем, зеро мо аз онҳо ҳеч фарқе надорем. Мо дар бораи тарсончаки ва заифии дилҳоямон бояд донем.

Ё. Мубориза дар Ҷатсамонӣ (14,32-42)

14,32 Замиро торики фаро гирифт. Шаби панҷшанбе ба субҳи чумба мегузашт. Ҳангоме ки онҳо ба мавзеи девор кашидашудае омаданд, ки *Ҷатсамонӣ ном дошт*, Исо ҳашт нафар шогирдро дар даромадгоҳ гузошт.

14,33-34 Ӯ ба даруни боғ *Петрус*, *Яъқуб* ва *Юҳанноро* бо Худ *бурд*. Дар он чо оиди баҳри мо қурбон кардани Худ, ки бояд ба наздики воқеъ мешуд, дуо карда, Ӯ дар ҷони поки Худ вазнинии аз тоқат берунро аз сар гузаронид. Мо ба дарк кардан тавон надорем,

ки ба хотири мо гуноҳкор шудани \bar{U} , ки бегуноҳ буд, барои \bar{U} чӣ маъно дошт. \bar{U} се шогирдро гузошта, ба онҳо фармуд, ки онҳо чӣ бимонанд ва бедор истанд. \bar{U} каме ба дарунтари боғ рафт – танҳо. Ҳамчунин ба салиб ҳам \bar{U} танҳо меравад ва ҷазои дахшатноки Худоро барои гуноҳҳои мо мекашад.

14,35 Бо ҳайрат ва дахшат мо мебинем, ки чӣ хел Худованд Исои Масех, ба Худо дуо карда, ба замин афтид. Оё \bar{U} иҷозати ба салиб нарафтаниро мепурсид? Асло не, охир \bar{U} ба дунё бо ҳамин мақсад омад. Пеш аз ҳама \bar{U} дуо мегуфт, ки агар мумкин бошад, он соат аз \bar{U} бигзарад. Агар ба ҷои марг, дафн ва растохези \bar{U} ягон воситаи дигари начот додани гуноҳкорон бошад, пас бигзор Худо роҳ нишон диҳад. Осмон хомӯш буд. Роҳи дигаре набуд, то мо раҳой ба даст оварем.

14,36 Ва боз \bar{U} дуо мегуфт: “Аббо, Падарам! Ҳама чиз дар назди Ту мумкин аст; ин косаро аз Ман бигзарон; лекин на бо хоҳиши Ман, балки бо иродаи Ту”. Тавачҷӯх намоед, ки \bar{U} ба Худо чун ба Падари дӯстдоштаи Худ, ки ба \bar{U} ҳама чиз мумкин аст, мурочиат намуд. Ин ҷо масъала аз имконияти ҷисмонӣ дида бештар оиди имконияти ахлоқист. Оё Падари пуриктидор ягон асоси одилонаи дигар ёфта метавонист, ки дар асоси он гуноҳкорони нопокро начот дода тавонад? Хомӯшии осмон нишон дод, ки роҳи дигар нест. Писари поки Худо бояд хун мерехт, то ки гуноҳкорон аз гуноҳ озод шаванд!

14,37-40 Ба назди он се шогирд баргашта, \bar{U} онҳоро хуфта ёфт – шарҳи ғамангези табиати вайроншудаи одамӣ. Исо Петрусро огоҳ менамояд, то \bar{U} дар ин соати хатарнок нахобад. Ба қарибӣ Петрус аз устувории худ худситоӣ менамуд. Ҳозир бошад \bar{U} ҳатто бе хоб нишаста наметавонист. Агар одам дар давоми як соат дуо гуфта натавонад, пас аз ақл берун аст, ки \bar{U} дар лаҳзаи фишори фавқуллода ба санҷиш тоб оварда тавонад. Новобаста ба он ки рӯҳи \bar{U} чӣ гуна пуршавк аст, \bar{U} заифии ҷисми худро ба назари эътибор бояд гирад.

14,41-42 Худованд се маротиба баргашта, боз шогирдони Худо хуфта меёфт. Баъд \bar{U} гуфт: “Шумо ҳанӯз мехобед ва истироҳат мекунад? Соат расидааст; инак, Писари Одам ба дасти гуноҳкорон таслим карда мешавад”. Бо ин суханон онҳо бархостанд, то ки ба пеш раванд. Вале ба онҳо лозим наомад, ки дур раванд.

Ж. Исо таслим ва дастгир карда мешавад (14,43-52)

14,43 Ба боғ аллакай Яҳудо бо гурӯҳи одамони мусаллаҳ ворид шуд. Онҳо бо шамшеру таёқҳо омаданд, гӯё ки барои дастгир намудани ҷинояткори хатарнок чамъ омада бошанд.

14,44-45 Таслимкунандаи \bar{U} ишорате ба онҳо кард. \bar{U} Онеро бӯсид, ки онҳо бояд дастгир кунанд. Инак, Яҳудо ба Исо наздик шуд, \bar{U} ро “Устод” номид ва \bar{U} ро бӯсид. (Шакли ташдидӣ дар нусхаи асл бӯсидани бисёрқарата ё намоишкоронаро дар назар дорад.) Чаро Яҳудо Худовандро таслим намуд? Оё \bar{U} ноумед шуда буд, ки Исо сарвари мамлакатро ба дасти худ нагирифт? Ё ин ки умедҳои \bar{U} ба ҷои имтиёзнок дар Подшоҳӣ барҳам хӯрданд? Ё ҳасисӣ ғалаба кард? Ҳамаи ин метавонист \bar{U} ро ба кирдори бевичдонона оварад.

14,46-50 Шарикони мусаллаҳи хиёнаткор наздик омаданд ва Худовандро дастгир намуданд. Петрус тез шамшерро кашида ба гуломи саркоҳин заду як гӯши вайро бурида партофт. Ин ақсуламали ҷисмонӣ буд, на рӯҳонӣ. Петрус яроқи ҷисмониро барои мубориза дар ҷанги рӯҳонӣ истифода бурд. Чуноне ки мо дар Луко 22,51 ва Юҳанно 18,11 мехонем, Худованд Петрусро сарзаниш кард ва таври мӯъҷизаосо гӯшро барқарор намуд. Сипас Исо ба онҳое ки \bar{U} ро дастгир карданд, ёдрас кард, ки омада \bar{U} ро бо зӯрӣ дастгир кардани онҳо чӣ хел бемаънӣ буд! \bar{U} ҳар рӯз бо онҳо дар маъбад буд ва таълим медод. Чаро онҳо он вақт \bar{U} ро дастгир накарданд? \bar{U} ҷавобро медонист. Бояд Навиштаҳо ба амал оянд. Дар онҳо пешгӯӣ шуда буд, ки \bar{U} бояд таслим карда шавад (Заб. 40,10), дастгир карда шавад (Иш. 53,7),

зада шавад (Заб. 21,13) ва тарк карда шавад (Зак. 13,7).

14,51-52 Марқӯс - ягона мурааттиби Инчил мебошад, ки ин ходисаро тасвир менамояд. Ақидае васеъ паҳн гаштааст, ки худӣ Марқӯс ҳамон *ҷавоне* буд, ки дар вақти саросемавор гурехтан чодирӣ худро дар дасти одамони мусаллаҳ гузошт. *Чодир* либоси муқаррарӣ набуд, балки порчаи матое буд, ки ӯ чун чодирӣ зуд тайёр кардашуда бо худ гирифта буд.

Эрдман шарҳ медиҳад: “Эҳтимол, ин ходисаи рангин барои нишон додани он илова карда шудааст, ки Исо дар соатҳои укубатҳо ва дарди Худ пурра танҳо гузошта шуда буд. ӯ чӣ будани дар танҳои азоб кашиданро аниқ медонист”.

3. Исо дар ҳузури саркоҳин (14,53.54)

Сабти ин тафтишоти доварӣ аз ояти 53 то 15,1 давом мекунад ва ба се қисм тақсим мешавад:

1. пурсупос дар назди саркоҳин (оятҳои 53.54);
2. ҷамъомади нисфишабии шӯроӣ пирон (оятҳои 55-65);
3. маҷлиси бомдоии шӯроӣ пирон (15,1).

14,53 Аз тарафи ҳама эътироф карда шудааст, ки ин ҷо Марқӯс доварии назди Қаёфоро тасвир менамояд. Доварии назди Ҳонорро дар Юҳанно 18,13.19-24 дарёфт намудан мумкин аст.

14,54 *Петрус* масофаи беҳатарро интихоб намуда, аз пайи Худованд Исо то *ҳавлии дарунии саркоҳин* равона шуд. Қасе нақшаи зерини афтидани ӯро мухтасар тасвир намуд:

1. Аввал ӯ мубориза бурд – чидду чаҳди худро ба тарафи нодуруст равона кард.
2. Баъд ӯ гурехт – буздилона аз Устод даст кашид.
3. Ниҳоят, ӯ аз дур аз пайи Исо равона шуд – шогирдии дудилаи шабонгоҳ.

ӯ дар назди *отаи* бо хизматгори *нишаст* ва бо душманони Худованди Худ гарм шуд.

И. Исо дар назди шӯроӣ пирон (14,55-65)

14,55-59 Ҳарчанд ин ҷо аниқ гуфта нашудааст, ояти 55, аз афташ, тасвири ҷамъомади нисфишабии шӯроӣ пиронро сар мекунад. Ин ташкилот, ки аз ҳафтадо як сардори динӣ иборат буд, тахти раёсати саркоҳин ҷамъ омад. Дар ин шаби ғайриоддӣ фарисиён, саддуқиён, китобдонон ва пироне ки ба ҳайати шӯроӣ пирон дохил буданд, ба қоидаҳои мувофиқи онҳо бояд амал мекарданд, беътиноии қатъӣ зоҳир намуданд. Онҳо намебоист шабона ё ҳангоми иди яҳудиён маҷлис мегузарониданд. Мумкин набуд, ки онҳо барои ба даст овардани шаҳодати бардурӯғ шохидонро ҳарида гиранд. То ба анҷом расидани шаб ҳукми қатл баровардан мумкин набуд. Агар онҳо дар толори санҷиши Қандакорӣ ҷамъ намеоманд, ҳукми онҳо беътибор ба ҳисоб мерафт.

Ҳар ҷи зудтар қори Худовандро яктарафа кардан хоста, роҳбарони динӣ, фикр накарда, қонунҳои худро вайрон карданд. Бо сазо қӯшиш онҳо гурӯҳи шохидони *бардурӯғро* ҷамъ оварданд, вале гувоҳии мутобиқ кардашударо ба даст овардан барояшон муяссар нашуд. Қасе суҳанони Худовандро – *ин маъбади бо дасти одам сохташударо вайрон* карда, *дар се рӯз дигареро, ки бо дасти одам сохта нашуда бошад, бино* карданро – чун таҳдид нишон дод. Суҳанони аслии Исо дар Юҳанно 2,19 навишта шудаанд. Шохидон қасдан парастигӯҳи Уршалимро бо парастигӯҳи бадани ӯ омехта карданд.

14,60-62 Ба саволи яқуми *саркоҳин* Исо ҷавоб надод. Вале ҳангоме аз ӯ қасам дода пурсиданд (Мат. 26,63), ки оё ӯ дар ҳақиқат Масех, *Писари Худои Мутабаррак* ҳаст, Начоткор мувофиқи Ибодат 5,1 амал намуда “бале” ҷавоб дод. Баъд аз он, гӯё ки барои бартараф намудани ҳар гуна шубҳа дар бораи Худ, Худованд Исо ба саркоҳин гуфт, ки ӯ *Писари Одамро...*, *ки ба ямини қудрат нишаста, бар абрҳои осмон меояд*, хоҳад дид. Бо худӣ ҳамин ӯ онро дар назар дошт, ки ҳангоме ки ӯ чун Худо ҳозир мешавад, саркоҳин ӯро қушоду равшан хоҳад дид. Дар вақти зухури аввалини Исо қалоли илоҳии ӯ

дар ҷисми одамӣ ниҳон буд. Вале хангоме ки ӯ аз нав бо қудрат ва ҷалоли азим меояд, парда гирифта хоҳад шуд ва ҳар кас аниқ хоҳад донист, ки ӯ Кист.

14,63-64 *Саркоҳин* фаҳмид, ки Исо чиро дар назар дошт. ӯ ба аломати ғазаби одилона бар зидди *куфри* тахминшаванда *ҷомаи худро дарронд*. Исроилие ки мебоист беш аз ҳама ба эътироф ва қабули Масеҳ тайёр мебуд, дар бораи маҳкум намудани ӯ аз ҳама баландтар дод мезад. Вале ӯ танҳо набуд: тамоми шӯрои пирон¹⁷ бо вай розӣ шуд, ки Исо куфр гуфт ва *ӯро сазовори марг донистанд*.

14,65 Пас аз он саҳнаи бениҳоят зишт ба амал омад. Баъзе аъзоёни шӯрои пирон ба Писари Худо *туф кардан гирифтанд ва рӯяшро пӯшида*, талаб мекарданд, ки ӯ номи дилозорони Худо гӯяд. Қариб ғайриимкон аст, ки Начотқори сазовори ҷалол мебоист ба чунин ҳамлаҳои гуноҳкорон гирифтдор мебуд. *Хизматгорон* (полиси парастиишгоҳ) ба дастаи умумии таҳқиқкунӣ ҳамроҳ шуданд ва *ӯро ба рӯяш торсаки мезаданд*.

Й. Петрус Исоро инкор мекунад ва бо алам гирия мекунад (14,66-72)

14,66-68 *Петрус дар поён дар рӯи ҳавли* интизор буд. *Яке аз канизони саркоҳин* аз назди ӯ мегузашт. Вай бо диққат ба ӯ нигоҳ кард ва баъд дар он айбдор кард, ки ӯ пайрави *Исои Носирист*. Шогирди ношуд чунин вонамуд кард, гӯё комилан намефаҳмад, ки ӯ оиди чӣ гап мезанад ва баъд ба ҳавлии берун гузашт. Дар ин вақт *хурӯс бонг зад*. Ин лаҳзаи хеле ногувор буд. Гуноҳ хирочи дахшатноки худро мегирифт.

14,69-70 Каниз *бори дигар вайро дида*, ба ӯ чун ба шогирди Исо ишорат намуд. Петрус бори дигар хунсардона инкор намуд, эҳтимол, фикр мекард, ки агар одамоне ӯро ором мегузоштанд, беҳтар мебуд. Баъд кимкадом одамоне ба Петрус гуфтанд: “*Дар ҳақиқат ту яке аз онҳое мебоӣш; зеро ки ту аз Ҷалил ҳастӣ ва лаҳҷаи ту ҳамон хел аст*”.

14,71-72 Петрус ба савганду қасам хӯрдан оғоз намуд ва изҳор намуд, ки *он Одамро намешиносад*. Ҳамин ки ин суханон аз даҳони ӯ баромаданд, ҳамон дам *хурӯс*

бори дуҷум бонг зад. Чунин менамуд, ки табиат ба ҳамин тарик бар зидди дурӯғи буздилона эътироз баён мекард. Петрус якбора фаҳмид, ки пешгӯии Худованд ба вукӯъ омад. ӯ ғамгин шуд ва *гирифт*. Ҷолиби диққат аст, ки дар бораи инкор кардани Петрус ҳамаи ҷаҳор Инчил менависанд. Ҳамаи мо бояд дарси ибрат гирем, ки худбоварӣ ба хорӣ мебарад. Мо бояд на ба худ, балки пурра ба қувваи Худо умед бастанро омӯзем.

Й. Маҷлиси бомдодии шӯрои пирон (15,1)

15,1 Ин оят маҷлиси *бомдодии* шӯрои пиронро тасвир менамояд, ки он, эҳтимол, барои он ҷамъ омад, то он чиро, ки шаби гузашта ғайриқонунӣ ба вукӯъ омад, қонунӣ кунад. Дар натиҷа Исоро *баста* ба назди *Пилотус*, волии румӣ дар Фаластин, бурданд.

К. Исо дар ҳузури Пилотус (15,2-5)

15,2 То ин вақт Исо дар назди довариҳои пешвоёни динӣ меистод, ки ӯро дар куфр гунаҳкор мекарданд. Акнун бошад ӯро ба довариҳои шахрвандӣ бурданд ва дар хиёнат айбдор намуданд. Муруфияи шахрвандӣ дар се давра мегузашт – аввал дар ҳузури Пилотус, баъд дар ҳузури Ҳиродус ва, ниҳоят, аз нав дар ҳузури Пилотус.

Пилотус пурсид, ки оё Худованд Исо *Подшоҳи Яҳудиён* буд. Агар ҳа, пас, ӯ сарнагун намудани ҳокимияти қайсарро ният кард ва аз сабаби ин дар хиёнат гунаҳкор буд.

15,3-5 *Саркоҳинон* ба Исо микдори зиёди айбномаҳоро бор карданд. Пилотус дар назди чунин айбномаҳое зиёд ба худ омада наметавонист. ӯ аз Исо пурсид, чаро ӯ ба химояи Худ ҳеч чиз намегӯяд, вале Исо ба айбдоркунандагони Худ ҷавоб доданро рад намуд.

К. Исо ё Бараббос? (15,6-15)

15,6 Ҳокими румӣ ба муносибати иди Фисҳ одат дошт *як бандӣ-яхудиро* ҷавоб диҳад – ин як навъ садакаи сиёсӣ ба халқи бадбахт буд. Бандии барои ин интиҳобшуда *Бараббоси* дар *исён* ва *куштор* айбдор буд. Вақте Пилотус, саркоҳинони пурҳасдро таъ-

на заданӣ шуда, *ҷавоб додани* Исоро пешни-ход намуд, онҳо мардумро барангехтанд, то онҳо талаб кунанд, ки Бараббос озод карда шавад. Худи ҳамон шахсоне ки Исоро дар хиёнат бар зидди қайсар гунаҳкор карда буданд, ҷавоб додани одамеро хоҳиш мекарданд, ки дар ҳақиқат дар ин чиноят гунаҳкор буд! Мавқеи саркоҳинон бемаъно ва даҳшатнок аст, вале гуноҳ чунин аст. Онҳо, асосан, ба шӯҳрати \bar{U} ҳасад мебурданд.

15,9-14 Пилотус пурсид, ки \bar{u} бо Он, Шахсе ки худро *Подшоҳи Яҳудиён* меномад, чӣ кор кунад. Мардум беҳудона фарёд мезаданд: “*Ҷро маслӯб кун!*” Пилотус номбар намудани сабабро талаб намуд, вале сабаб набуд. Тӯдаи мардум ба ташвиш омад. Онҳо танҳо як чизро фарёд зада метавонианд: “*Ҷро маслӯб кун!*”

15,15 Ҳамин тарик, Пилотуси беирода он чиро, ки онҳо мехостанд, кард, - *Бараббосро барои онҳо озод кард* ва фармуд, ки Исоро зананд ва \bar{U} ро ба сарбозон барои маслӯб намудан *таслим кард*. Ин ҳукми аз чихати беинсофии худ мудҳиш буд. Вале ба ҳар ҳол дар он оиди раҳиҳои мо рамз ҳаст: Бегуноҳ ба марғ фиристода шуд, то ки гунаҳкор озодӣ аз ҷазо ба даст оварда тавонад.

Л. Сарбозон ба Хизматгори Худо тамасхур мекунанд (15,16-21)

15,16-19 *Сарбозон* Исоро ба даруни ҳавли қароргоҳи ҳоким бурданд. Тамоми *фавҷро гирд оварда*, онҳо тоҷгузории масхаракунандаи Подшоҳи Яҳудиёро ташкил карданд. Агар онҳо медонианд! Дар назди онҳо Писари Худо меистод, онҳо бошанд *ҷомаи аргувонӣ ба \bar{U} пӯшониданд*. Онҳо ба сари Офаридгори худ чанбаре аз *хор* чун тоҷ ниҳоданд. Онҳо тамасхур менамуданд ва Парвардигори дунёро *Подшоҳи Яҳудиён* меномиданд. Онҳо Худованди ҳаёт ва ҷалолро *бар сараш заданд*. Онҳо ба Мири осоиштагӣ *туф мекарданд*. Онҳо масхарабозона дар назди Подшоҳи подшоҳон ва Худованди худовандон зону зада таъзим мекарданд.

15,20-21 Ин истехзоҳои дағалро ба охир расонида, онҳо аз нав ба \bar{U} либосҳои худашро

пӯшониданд ва \bar{U} ро берун бурданд, то маслӯбаш кунанд. Марқӯс ин ҷо ёдрас мекунад, ки сарбозон *Шимъӯни* раҳгузарро аз Курин (дар Африқои Шимолӣ) фармуданд, ки *салиби \bar{U} ро* бардорад. \bar{U} зангӣ буда метавонист, вале, дурусттараш, яҳудии юнонӣ буд. \bar{U} ду писар дошт: *Искандар ва Руфус*, эҳтимол, бовардор (агар ин ҳамон Руфус бошад, ки оиди \bar{u} дар Рум. 16,13 ёдоварӣ мешавад). Ин лавҳа нишон медиҳад, ки чӣ бояд моро чун шогирдони Начоткор тавсиф намояд – бардошта бурдани салиб аз пайи Исо!

М. Маслӯбкунӣ (15,22-32)

Рӯҳи Худо маслӯбкуниро оддӣ ва хунсардона тасвир менамояд. \bar{U} дар бераҳмии ғайриоддии ин тарзи қатл ё дар укубатҳои даҳшатноке ки ин қатл боиси он мешавад, таваққуф наменамояд.

Ҷои аниқи Ҷолҷолто имрӯз номаълум аст. Ҳарчанд ҷои анъанавие ки дар он калисои Қабри Пок бино шудааст, дар дохили деворҳои шаҳр воқеъ аст, муҳофизони он тасдиқ менамоянд, ки дар замони Масеҳ вай берун аз деворҳои шаҳр буд. Дигар ҷои тахминӣ – “Ҷолҷолтои Гордон” мебошад, ки шимолтар аз деворҳои шаҳр ва ба боғҳо ҳамшафат воқеъ аст.

15,22 *Ҷолҷолто* – калимаи арабии буда, маънояш “косахонаи сар” аст. Эҳтимол, ин ҷой шакли косахонаи сарро дошт ё чунин номро барои он қабул намуд, ки дар ин ҷой қатл ба амал оварда мешуд.

15,23 Сарбозон ба Исо *шароби бо мур омехтаро* пешниҳод намуданд. Ин омехта чун дорӯе таъсир мекард, ки хушро суст мекунад. \bar{U} онро қабул накард, зеро қароре дода буд, ки гуноҳҳои одамиро бошуурона дарк намуда бардорад.

15,24 Сарбозон барои либосҳои онҳое ки маслӯб карда шуданд, куръапартоӣ карданд. *Либосе* ки онҳо аз Начоткор гирифтанд, қариб тамоми моликияти моддии \bar{U} ро ташкил мекарданд.

15,25-28 Вақте ки \bar{U} ро маслӯб карданд, соат нӯҳи саҳар буд. Дар болои сари \bar{U} чунин навиштаҷотро ҷойгир намуданд: “*ПОДШОҲИ ЯҲУДИЁН*”. (Марқӯс навиштаҷотро пур-

ра намеорад, балки бо мазмуни он каноат мекунад; ниг. Мат. 27,37; Лук. 23,38; Юҳ. 9,19.) Бо \bar{U} ду роҳзанро ба салиб кашиданд, яктой аз ҳар як тараф, – айнан мувофиқи пешгӯӣ дар Ишаъе, ки дар марги Худ \bar{U} ба қатори чинояткорон дохил карда мешавад (Иш. 53,12).

15,29-30 Худованд Исоро раҳгузарон (ояти 29.30), *саркоҳинон* ва *китобдонон* (ояти 31.32) ва ҳар ду роҳзан (ояти 32) дашном медоданд.

Раҳгузарон, эҳтимол, яҳудиёни ба шаҳр рафтаистода буданд, ки иди Фисхро дар он чо қайд карданӣ буданд. Онҳо берун аз шаҳр ист мекарданд, то Барраи Фисхро таҳкир намоянд. Онҳо суханони \bar{U} ро чун таҳдиди вайрон кардани *маъбади* дӯстдоштаи онҳо ва *дар се рӯз* аз нав сохтани он боз як бор барғалат тақрор намуданд. Агар \bar{U} чунин бузург бошад, пас бигзор Худро *наҷот* диҳад ва *аз салиб фурӯд ояд*.

15,31 *Саркоҳинон* ва *китобдонон* ба иддаои \bar{U} оиди наҷот додани *дигарон* тамасхур мекарданд. “*Дигаронро наҷот медод, лекин Худаширо наҷот дода наметавонад!*” Ин бераҳмии бадхоҳона, лекин дар айни ҳол ҳақиқати беихтиёрона буд. Ин дар зиндагии Худованд ҳақиқат буд ва инчунин дар зиндагии мо ҳам. Мо ба наҷот додани худ кӯшида, дигаронро наҷот дода наметавонем.

15,32 Пешвоёни динӣ инчунин аз \bar{U} талаб мекарданд, ки *аз салиб* фарояд, агар \bar{U} Масеҳ, *Подшоҳи Исроил* бошад. “Он гоҳ мо *имон меоварем*, – мегуфтанд онҳо. – Чунон кун, то мо *бубинем*, ва *имон меоварем*”.¹⁸ Вале конуни Худо чунин аст: “Бовар кунед ва баъд хоҳед дид”.

Ҳатто чинояткорон \bar{U} ро дашном медоданд!

Н. Се соати торикӣ (15,33-41)

15,33 Байни нисфирӯзӣ ва соати сеи рӯз *тамоми заминро торикӣ фаро гирифт*. Дар ин соатҳо Исо пуррагии довари Худоро барои гуноҳҳои мо аз сар мегузаронд. \bar{U} дар танҳои рӯҳонӣ ва дар ҷудой аз Худо азоб мекашид. Хиради номукаммали мо он азобҳоеро фаҳмида наметавонад, ки \bar{U}

таҳаммул кард, вақте ки чони \bar{U} қурбонии гуноҳ гардид.

15,34 Дар охири ин азобҳо Исо *бо овози баланд фарёд зад* (ба забони арамай): “*Худои ман, Худои ман! Чаро Маро тарк кардаӣ?*” Худо \bar{U} ро тарк кард, зеро \bar{U} дар покӣи Худ ба гуноҳ алоқаманд буда наметавонист. Худованд Исои Масеҳ Худро бо гуноҳҳои мо баробар кард ва пурра барои онҳо чазо гирифт.

15,35-36 *Баъзе* одамон аз тӯдаи бераҳм “Элӯҳӣ, Элӯҳӣ!” гуфтани \bar{U} ро шунида, гумон карданд, ки \bar{U} *Илёсро мехонад*. Чун таҳқири охирин, яке аз онҳо *исфанҷеро аз сирко пур кард* ва, ба *ҷубдаст* гузошта, ба \bar{U} *нӯшониданӣ шуд*.

15,37 Исо бо овози баланд *дод зада*, ғолибона *ҷон дод*. Марги \bar{U} амали ирода буд, на мурдани ғайриихтиёрона.

15,38 Дар ин лаҳза *пардаи маъбад аз боло то поён дарида, ду пора шуд*. Ин амали Худо буд ва ба он ишорат менамуд, ки ба василаи марги Масеҳ даромадан ба қудси Худо аз имрӯз эътиборан имтиёзи ҳамаи бовардорон гардид (ниг. Ибр. 10,19–22). Бо ин ибтидои давраи нави бузург хабар дода мешуд. Давраи ба Худо наздик будан, на дур будан аз \bar{U} .

15,39 Агарчи эътирофи афсари румӣ олихимматона садо медиҳад, ҳатмӣ нест, ки вай ба Худо баробар будани Исоро эътироф карда бошад. *Мирисади* ғайрияхудӣ \bar{U} ро чун *Писари Худо* эътироф намуд. \bar{U} , бешубҳа, таърихӣ будани тамоми ин лаҳзаро хис намуд. Вале аниқ нест, ки оё бовари \bar{U} ҳақиқӣ буд.

15,40-41 Маркӯс хотиррасон менамояд, ки дар назди салиб баъзе *занон* монда буданд. Шоёни зикр аст, ки занон дар нақли Инчил равшан медурахшанд. Андешаи бехатарии шахсӣ мардонро ба пинҳон шудан маҷбур намуд. Бахшидашавии занон муҳаббат ба Масеҳро аз офияти шахсӣ болотар гузошт. Онҳо дар назди салиб охирин ва дар назди қабр аввалин буданд.

О. Дафн кардан дар қабри Юсуф (15,42-47)

15,42 Шанбе аз ғуруби офтоб дар рӯзи чумба сар шуд. *Рӯзи пеш аз шанбе*, боз як ид буд, чун рӯзи тайёри маълум аст.¹⁹

15,43 Эхтимол, зарурияти зуд амал намудан ба *Юсуфи Ҳаромоти* часорат дод, ки аз Пилотус иҷозати дафн кардани *часади Исоро* хоҳиш намояд. Юсуф яҳудии диндор, шояд, узви шӯрои пирон буд (Луқ. 23,50.51; ниг. инчунин Мат. 27,57; Юх. 19,38).

15,44-45 Пилотус базӯр бовар мекард, ки Исо *аллакай фавтидааст*. Ҳангоме ки *мирисад* ин далелро тасдиқ намуд, ҳоким *часадро ба Юсуф дод*. Дар ин порча дар асл барои *часади Исо* ду калима истифода мешаванд: Юсуф “*чисм*”-и Исоро хоҳиш кард (ояти 43), Пилотус ба *ӯ* “*часад*”-и *ӯро* дод.

15,46 Юсуф (ва *Никӯдимус* – Юх. 19,38. 39) бо эҳтиёти бузург *часадро* ҳанут кард, *бо катон печонид*, ва баъд онро *ба қабри* нави худ гузошт. Қабр ҳучраи хурди *дар харсанг кандашуда* буд. Даромадгоҳ бо санге маҳкам карда мешуд, ки ба шакли танга тарошида шуда, ба роғи дар *харсанг кандашуда* ғелонида мешуд.

15,47 Ва аз нав ду зан зикр карда мешаванд, ва маҳз ду Марям. Мо барои муҳаббати сустнашаванда ва бебокони онҳо мафтун мешавем. Мегӯянд, ки дар байни миссионерон имрӯз замон афзалият доранд. Мардҳо дар кучоянд?

VIII. ҒАЛАБАИ ХИЗМАТГОР (Б. 16)

А. Загон дар назди қабри холӣ (16,1-8)

16,1-4 Бегоҳии шанбе ду Марям ва *Салӯмит* ба назди қабр омаданд, то ки *часади Исоро* бо хушбӯиҳо ҳанут кунанд. Онҳо медонистанд, ки ин осон намешавад. Онҳо медонистанд, ки ба даромадгоҳи қабр санги бузурге ҷафс карда шудааст. Онҳо дар бораи мӯҳри румӣ ва сарбозоне ки қабро посбонӣ мекарданд, медонистанд. Вале муҳаббат монеаҳои кӯҳмонандро паси сар мекунад, то ба объекти дӯстдошта расад.

Саҳариш якшанбе онҳо аз якдигар баланд-баланд мепурсиданд: “*Сангро аз дари қабр барои мо кӣ мегелонад?*” Онҳо *нигарис-*

танд ва диданд, ки вай аллакай ғелонда шудааст! Чуноне ки аксар мешавад, хангоме ки мо Наҷоткорро иззату икром кардани мешавем, душвориҳо пеш аз он ки мо ба онҳо наздик шавем, бартараф мешаванд.

16,5-6 *Ва чун ба қабр даромаданд*, онҳо фариштаро дар намуди *ҷавон диданд*, ки *либоси сафед дар бар дошт*. *Ҷ* эҳё шудани *Исоро* эълон намуда, дарҳол тарси онҳоро бартараф намуд. Қабр холӣ буд.

16,7 Баъд фаришта ба онҳо мунодиёни растохез буданро амр фармуд. Онҳо мебоист ба *шогирдон ва Петрус* мегуфтанд, ки Исо бо онҳо дар *Ҷалил* вомерхӯрад. Таваҷҷӯҳ намоед, ки *Петрус*, шогирде ки Худовандро инкор карда буд, алоҳида ёдоварӣ карда шудааст. Фидиягузори аз мурдагон бархоста аз вай рӯ нагардонд, *Ҷ* вайро дӯст медошт ва мехост *ӯро* боз бубинад. Меҳнати маҳсусро барои барқароршавӣ ба амал овардан зарур буд. Гӯсфанди гумроҳ бояд аз нав ба мушорақат бо Шубон оварда шавад. Гумроҳ бояд ба хонаи Падар баргардад.

16,8 Загон бо изтироб ва даҳшат *аз қабр гурехтанд*. Онҳо хеле тарсида буданд ва ба ягон кас дар бораи ходисае ки ба амал омад, нақл карда наметавонистанд. Ин ҳайратовар нест. Ҳайратангез он аст, ки онҳо то ин дам чунин шердил ва содиқ буданд.

Б. Ба Маряма Маҷдалия зоҳир шудан (16,9-11)

Азбаски ду дастнависи асосии Марқӯс оятҳои 9–20-ро надоранд, бисёр олимони ҳозира тахмин мекунанд, ки онҳо ҳақиқӣ нестанд. Вале ба фоидаи дохил намудани онҳо ба матн далелҳои мӯътақид ҳастанд:

1. Аслан ҳамаи дастнависҳои юнонии дигар ва навиштаҷоти зиёди падарони Калисо ин порчаро *доранд*.
2. Ояти 8 — анҷоми бағоят аҷиб аст, маҳсусан барои забони юнонӣ, ки дар он калимаи охири — “гар” (зеро ки) аст. Ин калима ҳатто дар охири чумла, ва хусусан дар охири китоб вучуд дошта наметавонад.
3. Агар, чуноне ки баъзеҳо таълим медиҳанд, охири нусхаи асли Инчили Марқӯс гум шуда, ин хотима дертар илова шуда

бошад, пас суханони Худованди мо дар бораи нигоҳ дошта шудани Сухан (Мат. 24,35), аз афташ, ичро нашудаанд.

4. Мазмуни ин порча эътиқодмандона мебошад.
5. Услуб, ва махсусан захираи луғавӣ ба боби аввали китоб наздик ва мувозӣ мебошад.²⁰ Ин намунаи сохти *хиазм* номидашаванда, мувозии баръакс мебошад, ки бо он ибтидо ва охири қор мувозӣ сохта мешаванд (абвг, гвба).

16,9 Начотқор аввал ба *Марями Маҷдалия* зоҳир шуд. Ҳангоме ки вай бори аввал бо Исо вохӯрд, \bar{U} аз вай *ҳафт девро берун карда буд*. Аз ҳамон вақт сар карда вай бо молу мулки худ ва бо муҳаббат ба \bar{U} хизмат мекард. \bar{U} шоҳиди маслукунӣ буд ва дида буд, ки часади \bar{U} ро ба кучо гузоштанд.

Аз дигар Инчилҳо мо мефаҳмем, ки, қабрро ҳолӣ ёфта, вай давида рафта дар ин бора ба Петрус ва Юҳанно нақл намуд. Бо вай баргашта омада, чӣ хеле ки вай ба онҳо гуфта буд, онҳо қабрро ҳолӣ ёфтанд. Онҳо ба хона баргаштанд, вай бошад дар назди қабри ҳолӣ монд. Маҳз ҳамон вақт Исо ба вай зоҳир шуд.

16,10-11 Вай аз нав ба шаҳр баргашт ва хабарӣ хушро ба шогирдони ғамгин гуфт. Барои онҳо хабар бениҳоят хуш буд, то ба он бовар намоянд. *Онҳо* ба Марям *бовар накарданд*.

В. Ба ду шогирд зоҳир шудан (16,12.13)

16,12 Тасвири пурраи ин ходиса дар Луқо 24,13-31 навишта шудааст. Дар ин ҷо мо меҳонем, ки Исо *ба ду шогирд дар роҳ ба Аммоус ба сурати дигар зоҳир шуд*. Ба Марям \bar{U} ба сурати боғбон зоҳир шуд. Дар ин ҷо \bar{U} чун ҳамсафар менамуд. Вале ин худи ҳамон Исо дар ҷисми ҷалолёфтаи Худ буд.

16,13 Вақте ки ду шогирд ба Уршалим баргаштанд ва дар бораи алоқаи худ бо Начотқори аз мурдагон бархоста нақл карданд, онҳоро ҳам ба монанди Марям, бо ҳамон нобоварӣ истиқбол карданд.

Г. Ба ёздаҳ нафар зоҳир гаштан (16,14-18)

16,14 Зоҳир шудан ба ёздаҳ нафар дар худи ҳамон бегоҳи якшанбе ба амал омад

(Луқ. 24,36; Юҳ. 20,19-24; 1Қӯр. 15,5). Ҳарчанд ин ҷо оиди *ёздаҳ нафар* шогирд гуфта мешавад, ҳамагӣ даҳ нафар ҳозир буданд. Ин бор Тумо набуд. Исо шогирдони Худро ба сабаби он маломат менамуд, ки хабарӣ аз Марям ва дигарон дар бораи растохези \bar{U} шунидаашонро қабул накарданд.

16,15 Дар ояти 15 фармони додаи Худованд дар арафаи боло рафтани \bar{U} навишта шудааст. Ба ҳамин тариқ, дар байни оятҳои 14 ва 15 фосила ҳаст. Ба шогирдон фармон дода шуда буд, то *Инчилро* ба ҳамаи офаришиш *мавъиза намоянд*. Мақсади Начотқор аз инчилшиносони ҷаҳон иборат буд. \bar{U} ният дошт инро бо ёздаҳ нафар шогирд ба амал орад, ки онҳо барои ба \bar{U} пайравӣ намудан ҳақиқатан ҳама чизро тарк мекунанд.

16,16 Мавъиза ду натиҷа хоҳад дошт. Баъзеҳо бовар карда, *таъмид хоҳанд гирифт ва начот хоҳанд ёфт*, дигарон бошанд аз бовар кардан \bar{r} у мегардонанд ва *маҳкум хоҳанд шуд*.

Баъзеҳо ояти 16-ро барои он истифода мебаранд, то дар бораи зарурияти \bar{r} ӯта бо об барои начот ёфтани таълим диҳанд. Мо медонем, ки он бо сабабҳои зерин инро ифода карда наметавонад:

1. Роҳзан дар салиб \bar{r} ӯта нахӯрда буд, вале дилпур кунонида шуд, ки дар бихишт бо Масеҳ хоҳад буд (Луқ. 23,43).
2. Бутпарастон дар Қайсария *баъди* начот ёфтани \bar{r} ӯта хӯрданд (Аъм. 10,44-48).
3. Худи Исо \bar{r} ӯта намедод (Юҳ. 4,1.2) – нуқсонӣ аҷиб мебуд, агар барои начот ёфтани \bar{r} ӯта зарур мебуд.
4. Павлус ба Худо миннатдорӣ изҳор менамуд, ки \bar{u} танҳо шахсонӣ камро дар Қӯринт (1Қӯр. 1,14-16) \bar{r} ӯта дода буд – изхори ғайриимкон, агар \bar{r} ӯта шартӣ зарурии начот мебуд.
5. Тақрибан 150 ҷой дар Паймони Навин ишорат менамояд, ки начот танҳо аз \bar{r} ӯи бовар дода мешавад. Ҳеч як оят ба ин аксарияти мутлақи шаҳодатҳо муҳолифат намекунад.
6. \bar{r} ӯта дар Паймони Навин бо марг ва дафн кардан алоқаманд аст, на бо зодашавии \bar{r} ӯхонӣ.

Пас ояти 16 чиро мефаҳмонад? Мо гумон мекунем, ки дар он ғӯта чун ифодаи берунии бовар кардан ёдоварӣ карда мешавад. Ғӯта – ин на шарти начот, балки эълони зохирии он аст, ки одам начот ёфтааст.

16,17-18 Дар ин чо Исо мӯъчизоти муайяно номбар мекунад, ки онҳо шахсонеро, ки ба Инчил бовар мекунад, ҳамроҳӣ хоҳанд кард. Вақте ки мо ин оятҳоро мехонем, бешубҳа саволе ба миён меояд: “Оё ин аломот имрӯзҳо зохир мешаванд?” Мо тахмин менамоем, ки ин аломот, асосан, барои давраи фиристагон муқаррар шуда буданд, то замоне ки Навиштаи Пок дар намуди анҷомёфта пайдо гашт. Қисми зиёди ин аломот дар китоби Аъмол вомехӯранд:

1. *Берун кардани девҳо* (Аъм. 8,7; 16,18; 19,11–16).
2. *Забонҳои нав* (Аъм. 2,4–11; 10,46; 19,6).
3. *Морро гирифтани* (Аъм. 28,5).
4. *Заҳри қотиле хӯрдан* бе оқибати зарарнок – дар китоби Аъмол навишта нашудааст. Таърихнависи Калисо Евсевий зикр мекунад, ки Юҳанно ва Барнаббо инро аз сар гузарониданд.
5. *Даст бар беморон ниҳодан* барои шифо ёфтани онҳо (Аъм. 3,7; 19,11; 28,8,9).

Мақсади ин мӯъчизот чист? Мо гумон мекунем, ки ҷавоб дар Ибриён 2,3,4 мавҷуд аст. То дар шакли анҷомёфта ба даст овардани китоби Инчил одамон бо саволҳо ба фиристагон муроҷиат менамуданд ва ҳамчунин ба дигар тасдиқоти хабари Инчил эҳтиёҷ доштанд. Барои тасдиқи мавъиза Худо ба василаи аломот, мӯъчизот ва атоҳои гуногуни Рӯҳи Пок шаҳодат меод.

Имрӯз ба чунин аломот эҳтиёҷ нест. Дар мо Навиштаи Пок пурра ҳаст. Агар одамон ба вай бовар накунад, пас онҳо ба ҳеч чиз бовар нахоҳанд кард. Маркӯс нагуфтааст, ки мӯъчизот давом меёбанд. Дар ин чо суханони “то охирамон” нестанд, чуноне ки дар Матто 28,18-20 ҳаст.

Вале Мартин Лютер тахмин мекард, ки “аломоте ки ин чо оиди онҳо гуфта мешавад, ҳангоми зарурат бояд истифода шаванд.

Вақте ки эҳтиёҷ ба вучуд меояд ва Хушхабар фишорро ҳис менамояд, он гоҳ

мо, бешубҳа, бояд ин аломотро ба амал орем ва роҳ надихем, ки Инчилро бадғӯӣ кунанд ва рад намоянд”.

Ғ. Боло рафтани Хизматгор ба ямини Худо (16,19,20)

16,19 *Худованди* мо Исои Масеҳ пас аз гузаштани чихил рӯзи растохези Худ ба осмон сууд карда, ба ямини Худо нишаст. Ин чои ҳурмат ва қудрат мебошад.

16,20 Шогирдони ба фармони Ҷ итлоқкор, чун машъали шӯълавар ба пеш рафта, хабари Инчилро мавъиза менамуданд ва барои Начоткор ҷонҳоро ба даст меоварданд. Қудрати *Худованд* бо онҳо буд. Аломоти ваъдашуда мавъизаи онҳоро ҳамроҳӣ намуда, каломеро ки онҳо меғуфтанд, *собит мегардонданд*.

Нақл бо ҳамин ба итмом мерасад – Масеҳ дар осмон, якчанд шогирдони воқиф гардондашуда бошанд дар замин вазнинии инчилшиносони ҷаҳонро ба дӯши худ гирифтанд ва пурра худро ба он доданд, ки натиҷаҳои он дар абадият оқибат хоҳанд дошт.

Ба мо дар насли мо Супориши бузурге боварӣ карда шудааст. Вазифаи мо – Инчилро ба ҳар як одам расонидан аст. Сеяки одамони ягон замон дар замин сокинбуда дар рӯзҳои мо зиндагонӣ мекунад. Дар соли 2000 дар замин нисфи тамоми одамони ягон вақт зиста хоҳанд зист. Бо чунин афзудани зиёди аҳоли вазифаи мо меафзояд. Вале усул худи ҳамон хел аст – шогирдони воқиф гардондашуда, ки беҳад Масеҳро дӯст медоранд ва барои онҳо қурбонии аз ҳад зиёд баҳри Ҷ вучуд надорад.

Хоҳиши Худо – инчилшиносони ҷаҳон мебошад. Мо барои ин чӣ кор мекунем?

Тавзеҳот

1. (1,31) J. R. Miller, *Come Ye Apart*, Хониш барои 28-уми март.
2. (3,13-18) James E. Stewart, *The Life and Teaching of Jesus Christ*, саҳ. 55,56.
3. (3,20-21) Miller, *Come*, Хониш барои 6-уми июн.

4. (4,30-32) Vance Havner, иқтибос аз J. Oswald Sanders in *Spiritual Maturity*, саҳ. 110.
5. (6,4-6) J. G. Miller, маълумоти дигар мавҷуд нест.
6. (6,31-32) William Kelly, *An Exposition of the Gospel of Mark*, саҳ. 85.
7. (7,2-4) E. Stanley Jones, *Growing Spiritually*, саҳ. 109.
8. (7,11-13) Kelly, *Mark*, саҳ. 105.
9. (8,1-9) Charles R. Erdman, *The Gospel of Mark*, саҳ. 116.
10. (8,22-26) Эҳтимол, одам дарҳол бино шуд, вале айнан ба монанди навзоде ки бо чашмони комил зода мешавад, бояд ба предмет марказонидани нигоҳаширо ёд мегирифт.
11. (8,32-33) Kelly, *Mark*, саҳ. 136.
12. (9,44-48) Се маротиба (оятҳои 44.46.48) Худованд суханони Ишаъёи 66,24-ро иқтибос меорад, то ки аз хавфи дар дӯзах гузаронидани абадият огоҳӣ диҳад.
13. (10,31) Harry A. Ironside, *Expository Notes on the Gospel of Mark*, саҳ. 157.
14. (10,32) Erdman, *Mark*, саҳ. 147.
15. (13,29) Дар забони юнонӣ дар ин ҷумла танҳо бандаки феълии “ҳаст” (estin) мубтадо мебошад, ки он дар матн маънои “Ү” (Масех) ё “ин” (тобистон, ҳодисаҳои пешгӯӣ кардашуда)-ро ифода карда метавонад. Ин ду маънӣ мушобеханд.
16. (13,32) James H. Brookes, “*I Am Coming*”, саҳ. 40.
17. (14,63-64) Чунин меҳисобанд, ки Юсуф аз Ҳаромот ва Ниқӯдимус дар ин маҷлиси ғайриқонунӣ ҳузур надоштанд.
18. (15,32) Дар аксари дастнависҳо суханони “ба Ү” илова карда шудаанд, ки ваъдаи пешвоёнро (эҳтимол, бардурӯғро) мушаххас мегардонад.
19. (15,42) Дар забони ҳозираи юнонӣ калимаи “тайёрӣ” ба маънои “ҷумъа” кор фармуда мешавад.
20. (16,8) инчунин ниг., George Salmon, *Historical Introduction to the Study of the Books of the New Testament*, саҳ. 144-151.

Рӯйхати адабиёт

Alexander, Joseph Addison.
The Gospel According to Mark.
Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1960.

Coates, C. A.
An Outline of Mark's Gospel and other Ministry.
Kingston-on-Thames: Stow Hill Bible and Tract Depot, 1964.

Cole, Alan.
The Gospel According to St. Mark.
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1961.

Erdman, Charles R.
The Gospel of Mark.
Philadelphia: The Westminster Press, 1917.

Ironside, Harry A.
Expository Notes on the Gospel of Mark.
Neptune, N. J.: Loizeaux Brothers Publishers, 1948.

Kelly, William.
An Exposition of the Gospel of Mark.
London: C. A. Hammond, 1934.

Lenski, R. C. H.
The Interpretation of St. Mark's Gospel.
Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1946.

Swete, Henry Barclay.
The Gospel According to St. Mark.
London: MacMillan and Company, Limited, 1902.

ИНЧИЛИ ЛУҚО

Зеботарини китобҳои мавҷуда.

Эрнест Ренан

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪЙ

Зеботарини китобҳои мавҷуда – ин баҳои баланд аст, махсусан аз даҳони аҳли шак. Ва ба ҳар ҳол мунаққиди франсавӣ Ренан ба Инчили Луқо маҳз ҳамин гуна баҳо додааст. Ва бовардори ҳассосе ки шоҳасари пурилҳои ин инчилнависро мехонад, ба ин суханон чӣ гуна эътироз карда метавонад? Луқо, шояд, ягона нависандаи ғайрияҳудиест, ки аз тарафи Худо барои навиштани Навиштаи Ҷ интихоб шудааст ва ин қисман ҷозибай махсуси онро барои ворисони маданияти юнонӣ-румӣ дар Ғарб шарҳ медиҳад.

Ба маънои рӯҳонӣ бе фасоҳати беназири табиб Луқо мо дар баҳодиҳӣ ба Худованд Исо ва хизмати Ӯ хеле қашшоқ мебудем. Ӯ ҳавасмандии махсуси Худованди моро ба шахсиятҳои алоҳида, ҳатто ба камбағалон ва радшудагон, кайд менамояд, муҳаббат ва начотеро, ки Ӯ на танҳо ба яҳудиён, балки ба ҳамаи одамон пешниҳод карда буд. Луқо инчунин ба ҳамду сано (ҳангоми овардани намунаҳои мадҳияҳои ибтидоии масеҳӣ дар боби 1 ва 2), дуо ва Рӯҳи Пок махсусан тавачҷӯх менамояд.

II. МУАЛЛИФӢ

Луқо – аслан аз Антиохия, аз рӯи ихтисос табиб – муддати зиёд ҳамсафари Павлус буд, бо дигар фиристагон бисёр сӯҳбат карда буд ва дар ду китоб ба мо намунаҳои дармонро барои ҷонҳо, ки аз онҳо гирифта буд, боқӣ гузошт.

Шаҳодати берунии Евсевий дар “Таърихи Калисо”-и ӯ оиди муаллифии Инчили сеюм бо ривоятҳои умумии масеҳияти ибтидоӣ мувофиқат мекунад. Иринея Инчили сеюмро чун ба қалами Луқо тааллуқдошта васеъ иқтибос меоварад. Дигар тасдиқоти ибтидоӣ ба тарафдории муаллифияти Луқо

Юстини Риёзатқаш, Ҳегезиппус, Клименти Искандариягӣ ва Тертуллианро дар бар мегирад. Дар нашри хеле тамоюлноқ ва мухтасари Маркион Инчили Луқо – ягона Инчилест, ки ин бидъаткори машҳур қабул намудааст. Қонуни нопурраи Мураторӣ Инчили сеюмро “Луқо” меномад.

Луқо – ягона нависандаи Инчил аст, ки давоми Инчили худро навиштааст, ва маҳз аз ҳамин китоб, китоби Аъмол, муаллифии Луқо хеле равшан маълум аст. Порчаҳо бо калимаи “мо” дар китоби Аъмол – тасвири ҳодисаҳои мебошад, ки дар онҳо нависанда шахсан иштирок намудааст (16,10; 20,5.6; 21,15; 27,1; 28,16; муқоиса намоед бо 2Тим. 4,11). Ҳамаро як-як аз назар гузаронида, танҳо Луқоро иштирокчии *ҳамаи* ин ҳодисаҳо эътироф намудан мумкин аст. Аз бахшида шудан ба Теофилус ва услуби навишт комилан равшан аст, ки Инчили Луқо ва китоби Аъмол ба қалами ҳамон як муаллиф тааллуқдоранд.

Павлус Луқоро “табиби маҳбуб” меномад ва ӯро алоҳида, аз масеҳиёни яҳудӣ ҷудо, зикр мекунад (Қўл. 4,14), ки ин ба ӯ чун ба ягона нависандаи ғайрияҳудӣ дар Паймони Навин ишорат менамояд. Инчили Луқо ва китоби Аъмол ҳаҷман аз ҳамаи номаҳои Павлус зиёдтар мебошанд.

Шаҳодатҳои дохилӣ ҳуҷҷатҳои берунӣ ва ривоятҳои калисоиро таквият медиҳанд. Захираи луғавӣ (аксаран дар истилоҳоти тиббӣ нисбат ба нависандагони дигари Паймони Навин бештар аниқ), дар баробари услуби адабии забони юнонӣ, муаллифияти табиби масеҳии бомаърифати ғайрияҳудиро тасдиқ менамояд, ки ӯ илова бар он бо масъалаҳои хоси яҳудӣ хуб ва батафсил шинос аст. Муҳаббати Луқо ба санаҳо ва тадқиқотҳои аниқ (мас., 1,1-4; 3,1) ӯро ба қатори таърихнависони аввалини Калисо мегузорад.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Санай бештар имконпазири навишта шудани Инчил — аввали солҳои 60-уми асри I аст. Баъзеҳо ҳамчунин онро ба солҳои 75–85 (ё ҳатто ба асри II) мансуб медонанд, ки ин, дар ҳадди ақалл, аз боиси қисман рад намудани вайроншавии Уршалимро аниқ пешгӯӣ карда тавонистани Масех ба вучуд омадааст. Шаҳр дар соли 70 милодӣ вайрон карда шуда буд, бинобар ин пешгӯии Худованд *пеш* аз ин сана бояд навишта шуда бошад.

Азбаски тақрибан ҳама бо он розиянд, ки Инчили Луко аз ҷиҳати вақти навишт пеш аз Аъмол бояд навишта шуда бошад, ва Аъмол бо замони дар Рум будани Павлус (тақрибан соли 63 милодӣ) ба охир мерасад, пас санай аз ин ҳам барвақттар даркор аст. Агар сӯхтори калон дар Рум ва таъқиботи баъдинаи масеҳиён, ки онҳоро Нерон айбдор эълон намуд (соли 64 милодӣ) ва инчунин риёзаткашии Петрус ва Павлус аллақай воқеъшуда мебуданд, таърихнависи аввалини калисо онҳоро бе тавачҷӯх гузошта наметавонист. Яъне, санай аз ҳама аниқтарин – солҳои 61–62 милодӣ мебошад.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗҶ

Юнониён одамеро мечустанд, ки камолоти Худоро доро буд ва дар айни замон дар худ хусусиятҳои аз ҳама бехтарини мардон ва занонро мепайваст, вале бе камбудихои онҳо. Луко Масехро – Писари Одамро чунин тасвир менамояд: пурқувват

ва дар айни замон пур аз дилсӯзӣ. Вай табиати одамии Ҷро махсус тасвир менамояд.

Масалан, дар ин ҷо, нисбат ба дигар Инчилҳо, зиёдтар ҳаёти дуогӯёнаи Ҷ таъкид карда мешавад. Ҳисси хайрхоҳӣ ва ҳамдардии Ҷ зуд-зуд хотиррасон карда мешаванд. Эҳтимол, маҳз барои ҳамин дар ин ҷо замон ва кӯдакон чунин ҷои махсусро ишғол менамоянд. Инчили Луко инчунин чун Инчили миссионерӣ машҳур аст. Дар ин ҷо Хушхабар ба ғайрияҳудиён равона карда мешавад, Худованд Исо бошад чун Начотдихандаи ҷаҳон нишон дода шудааст. Ва, ниҳоят, ин Инчил китоби дарсии шогирдӣ мебошад. Мо роҳи шогирдиро дар ҳаёти Худованди мо таҳқиқ менамоем ва ҳангоме ки Ҷ пайравони Худро насихат медиҳад, таълими муфассали онро мешунавем. Қисман, маҳз ҳамин хусусиятро мо низ дар тафсири худ таҳқиқ хоҳем кард. Дар ҳаёти Одами Комил мо ҷузъиётеро хоҳем ёфт, ки барои ҳамаи одамон зиндагонии идеалиро ба вучуд меоваранд. Дар суҳанони беамсоли Ҷ мо роҳи салибро, ки Ҷ моро ба он даъват менамояд, хоҳем ёфт.

Ба омӯзиши Инчили Луко сар карда, биёед ба даъвати Начотдиханда гӯш андозем, ҳама чизро гузорем ва аз пайи Ҷ равона шавем. Фармонбардорӣ воситаи фаҳмиши рӯхонист. Маънои Навиштаи Пок барои мо ҳамон вақт равшантар ва азизтар мешавад, ки мо худамон ба ҳодисаҳои дар ин ҷо тасвиршуда ворид шавем.

Накша

- I. МУҚАДДИМА:
МАҚСАДИ ЛУҚО ВА УСУЛИ ӯ
(1,1–4)
- II. ОМАДАНИ ПИСАРИ ОДАМ ВА
САРОМАДИ ӯ
(1,5 – 2,52)
- III. ТАЙЁРИИ ПИСАРИ ОДАМ БА
ХИЗМАТ
(3,1 – 4,30)
- IV. ПИСАРИ ОДАМ ҚУДРАТИ ХУДРО
ИСБОТ МЕКУНАД
(4,31 – 5,26)
- V. ПИСАРИ ОДАМ ХИЗМАТИ ХУДРО
ШАРҲ МЕДИҲАД
(5,27 – 6,49)

- VI. ПИСАРИ ОДАМ ХИЗМАТИ ХУДРО
ВУСЪАТ МЕДИҲАД
(7,1 – 9,50)
- VII. МУХОЛИФАТИ АФЗОЯНДА НИСБАТ
БА ПИСАРИ ОДАМ
(9,51 – 11,54)
- VIII. ТАЪЛИМ ВА ШИФО ДОДАН ДАР
РОҲ БА УРШАЛИМ (Б. 12–16)
- IX. ПИСАРИ ОДАМ ШОГИРДОНИ
ХУДРО МЕОМЎЗОНАД
(17,1 – 19,27)
- X. ПИСАРИ ОДАМ ДАР УРШАЛИМ
(19,28 – 21,38)
- XI. УҚУБАТ ВА МАРГИ ПИСАРИ ОДАМ
(Б. 22–23)
- XII. ТАНТАНАИ ПИСАРИ ОДАМ (Б. 24)

Тафсир

I. МУҚАДДИМА: МАҚСАДИ ЛУҚО ВА УСУЛИ ӯ (1,1–4)

Дар муқаддимаи худ Луко пеши назари мо чун таърихшинос зоҳир мешавад. ӯ сарчашмаҳои хучҷатириро, ки аз онҳо ҳуқуқи истифода дошт ва инчунин усулро, ки ба он пайравӣ менамуд, тасвир менамояд. Баъд ӯ мақсади навиштанро шарҳ медиҳад. Аз нуқтаи назари одамии ӯ ду намуди сарчашмаи аввалин дошт – қайдҳои хаттӣ дар бораи ҳаёти Масеҳ ва ахбороти даҳонии онҳое ки шоҳиди ҳаёти ӯ буданд.

1,1 Манбаъҳои хаттӣ дар ояти 1 тасвир ёфтаанд: *азбаски бисёр касон ба тартиб додани нақли воқеаҳои шурӯъ карданд, ки рӯй доданашон дар миёни мо пурра маълум аст...* Мо наметонем, ки ин муаллифон кистанд. Дар байни онҳо Матто ва Маркӯс буда метавонистанд, вале дигарон, шояд, барои ин аз олами боло илҳом нагирифта буданд (Юханно баъдтар навишта буд).

1,2 Луко инчунин ба ривоятҳои даҳонӣ така менамуд – *чунон ки аз ибтидо ба василаи шоҳидон ва ходимони Калом ба мо расондаанд.* Луко дар бораи худ чун шоҳид сухан намегӯяд, вале ӯ одамонро, ки шоҳид буданд, пурсучӯ карда буд. ӯ ин шогирдони Худованди моро *шоҳидон ва ходимони*

Калом менамуд. ӯ дар ин ҷо “Калом”-ро чун исми Масеҳ истифода мебарад, чунон ки Юханно дар Инчили худ мекунад. Ибораи “аз ибтидо” ибтидои давраи масеҳиро, ки дар бораи он Яҳёи Ғутадиҳанда эълон намуда буд, дар назар дорад. Манбаъҳои хаттӣ ва даҳониро истифода бурдани Луко илҳоми таҳтуллафзии он чиро ки ӯ навишт, инкор намекунад. Ин фақат маънои онро дорад, ки Рӯҳи Пок ба ӯ дар интиҳоб ва ба тартиб овардани мавод роҳбарӣ менамуд.

Чеймс С. Стюарт инро чунин шарҳ медиҳад:

Луко комилан равшан ба он ишорат менамояд, ки нависандагони аз Худо илҳом-гирифта аз зарурияти таҳқиқи дақиқи таърихӣ ба таври аҷиб озод набуданд... Илҳоми илоҳӣ аз он иборат набуд, ки Худо ба таври мӯъҷизаосо аз ҳудуди хирад ва қобилияти одамии мебаромад; Худо иродаи Худро ба василаи одамони мутеи ӯ ва ба воситаи ба онҳо бахшидани хирад ва қобилият ифода мекунад. Он аз доираи худи шахсияти нависандаи пок берун намебаромад ва ӯро “мошини Худо” намекард; он шахсияти ӯро устувор мегардонад ва одамро шоҳиди зиндаи Худо мекунад.¹

1,3 Луко мухтасар ба мақсадҳои худ ва усулҳои истифода мебардааш ишора менамояд: *ман низ салоҳ дониستم, ки ҳама чизро аз худи аввал бо диққат тадқиқ намуда, пай*

дар ҳам барои ту, эй Теофилуси мӯхтарам, бинависам. Агар сухан дар бораи сабаби ӯ равад, пас ӯ мегӯяд, ки ӯ салоҳ дониш. Аз мавқеи инсонӣ нигоҳ карда, ӯ боварии оромона ба он дошт, ки ӯ бояд Инчилро нависад. Ба мо, албатта, маълум аст, ки водоркунии Худо ба таври ачиб бо ин қарори одамӣ омехта буд.

Агар сухан дар бораи усули ӯ равад, ӯ рафти умумии ҳама чизро аз худӣ аввал пешакӣ аниқ муайян кард ва баъд инро ба тартиби муайян навишт. Ин вазифа илман дақиқ таҳқиқ намудани рафти ҳодисаҳоро дар ҳаёти Начотдиҳандаи мо дар бар мегирифт. Луко аниқии манбаъҳои худро тафтиш намуд, ҳамаи он чизро, ки аз ҷиҳати таърих нодуруст буд ва аз ҷиҳати рӯҳонӣ аҳамият надошт, гирифта партофт ва баъд маводи ҷамъовардари ба он тартибе ки мо имрӯз дорем, даровард. Ҳангоме Луко мегӯяд, ки ҳодисаҳоро *пайиҳам* навишт, ӯ хатман тартиби хронологиро дар назар надорад. Ҳодисаҳо дар Инчил на ҳамеша ба он тартибе ки онҳо ба вуқӯъ омада буданд, ҷойгир шудаанд. Тартиби ҷойгиршавии онҳо аниқтараш ахлоқӣ ё рӯҳонӣ мебошанд, яъне онҳо на бо вақт, балки бо пайдарпаии мавзӯӣ ё бо панди ахлоқӣ алоқаманданд. Ҳарчанд ин Инчил ва китоби Аъмол ба *Теофилус* ирсол гардидааст, мо дар бораи ин одам ҳайратангезона кам медонем. Мурочиат ба ӯ чун ба одами мӯхтарам ба он ишорат менамояд, ки ӯ ходими давлатӣ буд. Маънои номи ӯ “дӯсти Худо” мебошад. Эҳтимол, ин масеҳие буд, ки мавқеи фахрӣ ва масъулро дар вазорати қорҳои хориҷии империяи Рум ишғол мекард.

1,4 Мақсади Луко аз он иборат буд, ки ба Теофилус нақли хаттиеро пешниҳод намояд, ки он боваринокии ҳамаи он чиро, ки ба ӯ дар хусуси ҳаёт ва фаъолияти Худованд Исо таълим дода буданд, тасдиқ намояд. Аҳбороти хаттӣ бо устуворӣ фарқ мекунад ва аз ноаниқие ки ҳангоми нақли доимии даҳонӣ ба амал меоянд, ҳифз карда шудааст.

Ба ҳамин тариқ, оятҳои 1–4 ба мо таърихи кӯтоҳ, аммо мукаммали шароити одамии навишта шудани ин китоби Навиштаи Покро медиҳанд. Мо медонем, ки Луко аз рӯи

илҳом навишта буд. Дар ин ҷо ӯ оиди ин хотирнишон намекунад, магар ин ки онро дар калимаи *аз аввал* (оятҳои 3) дар назар дорад, ки онро инчунин *аз боло* тарҷума намудан мумкин аст.²

II. ОМАДАНИ ПИСАРИ ОДАМ ВА САРОМАДИ Ҷ (1,5 – 2,52)

A. Хабар дар бораи зода шудани саромад (1,5–25)

1,5–6 Луко нақли худро аз он сар мекунад, ки падару модари Яҳёи Ғӯтадиҳандаро ба мо мешиносонад. Онҳо дар он замоне зиндагонӣ мекарданд, ки дар *Яҳудо Хиродуси* Бузурги фосид ҳукмронӣ мекард. Ӯ адумӣ, яъне аз авлоди Эсов буд.

Закарё (ки маъноаш “Худованд ба ёд меорад” аст) *коҳине аз навбати Абиё* буд – яъне аз 24 навбат, ки Довуд коҳинони яҳудиёро ба он тақсим намуд (1Вақ. 24,10). Ҳар як навбат дар як сол ду маротиба аз шанбе то шанбе ба хизмат дар парастиишгоҳи Уршалим даъват карда мешуд. Дар он замони коҳинон чунон зиёд буданд, ки шарафи бухурсӯзонӣ дар парастиишгоҳ дар давоми зиндагӣ танҳо як дафъа мерасид ва хатто намерасид.

Элисобаъ (“ваъдаи Худо”-ро ифода мекунад) инчунин аз авлоди коҳинии Ҳорун буд. Вай ва шавҳари ӯ яҳудиёни содиқ буданд, ки Навиштаи ахлоқӣ ва маросимии Паймони Куханро дақиқ ва бо ҷидду ҷаҳд риоя мекарданд. Албатта, онҳо бегуноҳ набуданд, вале, гуноҳ карда, онҳо мекушиданд қурбонӣ кунанд ё бо ягон воситаи дигар талаботи маросимирию риоя намоянд.

1,7 Онҳо *фарзанд надоштанд*, ки барои ҳар як яҳудӣ боиси шарм буд. Табиб Луко қайд менамояд, ки сабаби ин нозой будани Элисобаъ буд. Мушкилот бо он далел меафзуд, ки *ҳар ду ба пиронсолағӣ расида буданд*.

1,8–10 Боре Закарё *дар маъбад* вазифаи коҳинии худро иҷро мекард. Дар ҳаёти ӯ ин рӯзи бузург буд, зеро қуръа ба номи ӯ баромад, то ки ба парастиишгоҳ *даромада*, *бухур сӯзонад*. *Берун аз парастиишгоҳ ҷамоати* зиёде ҷамъ омада буданд, ки *дуо*

мегүфтанд. Ҳеч кас аниқ намедонад, ки вақти бухур сӯзондан кадом вақт буд.

Диккат кунед: Инчил аз дуо *гуфтани* мардуми зиёд дар парастиишгоҳ сар мешавад ва бо он ба охир мерасад, ки одамон дар парастиишгоҳ Худоро ҳамду сано мегӯянд. Бобҳои мобайнӣ дар бораи он нақл мекунанд, ки чӣ гуна ба дуоҳои онҳо дар Шахсият ва хизмати Худованд Исои Масеҳ ҷавоб дода шуд. Ин бағоят илҳом мебахшад!

1,11–14 Дуои коҳин ва халқ вақт ва шароити мувофиқа барои ваҳии Худо буд. *Баногоҳ фариштаи Худованд бар ӯ зоҳир гардида, дар тарафи рости қурбонгоҳи бухур истод,* – ҷои марҳамат. Аввал *Закарё* ба ҳарос афтод: ҳеч кас аз ҳамзамонони ӯ ҳеч гоҳ фариштаро надида буд. Вале фаришта ба ӯ хабари аҷоибро гуфта, ӯро ором кард. *Элисобаъ писаре* хоҳад зоид, ки ӯро *Яҳё* номидан лозим аст (“марҳамат, ё файзи Яхува”). Ба ғайр аз ин, ӯ ба падару модари худ *шодмонӣ ва хурсандӣ* меоварад, ӯ инчунин барои *бисёр касон* баракат хоҳад шуд.

1,15 Ин кӯдак *дар назари Худованд бузург хоҳад буд,* – ягона бузургие, ки аҳамияти ҳақиқӣ дорад. Пеш аз ҳама ӯ бо шахсан ҷудошуда будан барои Худо бузург хоҳад буд; ӯ *шароб* (аз ангур тайёркардашуда) ва *арақ* (аз ғалладона тайёркардашуда) *нахоҳад нӯшид.*

Сипас, ӯ дар кудрати рӯҳонии худ бузург хоҳад буд; *ва аз шиками модари худ аз Рӯҳулқудс нур хоҳад буд.* (Ин маънои онро надорад, ки Яҳё аз вақти зода шудан наҷот ёфта буд ё бозгашт карда буд; ин танҳо онро дар назар дорад, ки Рӯҳи Худо дар ӯ аз аввал буд, то ки ӯро ба вазифаи махсуси саромади Масеҳ тайёр кунад.)

1,16–17 Баъд, ӯ дар нақши мунодии Масеҳ бузург хоҳад шуд. *Бисёр касонро* аз халқи яҳудӣ ӯ ба *Худованд рӯҷӯъ хоҳад кунанд.* Дар кӯшиши ба василаи тавба ба муносибати дуруст бо Худо овардани халқ хизмати ӯ ба хизмати *Илёс* пайғамбар монанд хоҳад буд. Ҷ. Колман Локк қайд менамояд:

Мавъизаи ӯ дилҳои бепарвои падару модаронро ба ғамхори рӯҳонии ҳақиқӣ дар бораи фарзандони худ табдил хоҳад дод. Ӯ

*ҳамчунин дилҳои саркаши муқобилаткунандаи фарзандонро ба “ҳикмати одилон” хоҳад баргардонд.*³

Дигар хел карда гӯем, ӯ кӯшиш хоҳад кард, ки аз ҷаҳон ҷамъияти бовардоронро ҷамъ кунад, ки он ба пешвози Худованд дар вақти зуҳури Ӯ омода хоҳад буд. Ин хизмати шоиста барои ҳар яки мо мебошад.

Тавачҷӯх намоед, ки чӣ гуна оятҳои 16–17 илоҳияти Масеҳро дар бар мегиранд. Дар ояти 16 гуфта шудааст, ки *Яҳё бисёр касонро аз банӣ Исроил ба Худованд Худои онҳо рӯҷӯъ хоҳад кунанд.* Пас аз он дар ояти 17 гуфта мешавад, ки *Яҳё пешоёни Ӯ қадам хоҳад зад.* Калимаи “Ӯ” ба кӣ ишорат мекунад? Аз ояти пешина комилан равшан аст, ки *ба Худованд Худои онҳо.* Вале мо медонем, ки *Яҳё* саромади *Исо* буд. Инак, хулоса маълум аст. *Исо* Худо мебошад.

1,18 *Закарёи* кӯҳансол аз имконнопазирӣ комили иҷроиши ваъда ғамгин буд. Ҳам ӯ ва ҳам *зани ӯ пиронсол* буданд, барои он ки падару модари кӯдак шаванд. Дар ин саволи соддадиллона тамоми шубҳаи фарогирандаи дили ӯ ифода гардидааст.

1,19 Ба ӯ ҷавоб дода, фаришта, пеш аз ҳама, худро *Ҷаброил* муаррифӣ намуд (“пурқуввати Худо”). Ҳарчанд ӯро одатан чун фариштаи муқарраб тасвир менамоянд, *Навиштаи Пок* дар бораи ӯ танҳо чун дар бораи *дар ҳузури Худо меистода* ва аз Худо ба одамон хабароваранда ёдовар мешавад (Дон. 8,16; 9,21).

1,20 *Азбаски Закарё шубҳа мекард,* пас ба ӯ то ҳамон рӯзе ки кӯдак зода шавад, забонаш лол шуданаш лозим меомад. Ҳар боре ки бовардор ба шубҳа оиди Сухани Худо ҷой медиҳад, ӯ аз шаҳодат ва суруди худ махрум мегардад. *Нобоварӣ* ба забони ӯ мӯҳр мегузорад, ва он то замоне мӯҳр баста меистад, ки бовар баргардад ва дахон бо ҳамду сано ва шаҳодат лабрез шавад.

1,21–22 *Мардум* бо бесабрӣ берун аз парастиишгоҳ интизор буданд; одатан коҳине ки бухур месӯзонд, хеле зудтар мебаромад. Вақте ки *Закарё* ниҳоят *баромад,* ба онҳо бо имову ишора мефаҳмонд. Ва он гоҳ *онҳо фаҳмиданд,* ки ӯ дар маъбад рӯъёе дидааст.

1,23 Пас аз анчоми рӯзҳои хизмати худ дар парастигӯи қохин ба хона *баргаит* ва ханӯз суҳан гуфта наметавонист, чӣ хеле ки фаришта пешгӯӣ намуд.

1,24–25 Вақте ки *Элисобаъ* ҳомила шуд, аз хонаи худ *панҷ моҳ* набаромад ва дар худ аз он хурсандӣ мекард, ки Худованд аз ӯ *нанги* бефарзандиро бардошт.

Б. Мужда дар бораи зода шудани Писари Одам (1,26–38)

1,26–27 Дар моҳи *шашум* баъд аз зуҳури худ ба Закарё (ё баъд аз он ки *Элисобаъ* ҳомила шуд) *Қаброил* аз нав зоҳир шуд – ин дафъа ба *Марям* ном боқирае ки дар *Носираи Чалил* мезист. *Марям* ба *Юсуф* ном шахс, авлоди ҳақиқии *Довуд*, номзад буд, ки ӯ ҳукуки қонуниро ба тахти *Довуд* мерос гирифта буд, ҳарчанд ӯ худаш дуредгар буд. Номзадӣ нисбат ба фотиҳаи рӯзҳои мо созиши пурқувваттаре ба ҳисоб мерафт. Гап дар он аст, ки он танҳо бо қарори қонунӣ ба мисли талоқ қатъ шуда наметавонист.

1,28 *Фаришта* ба *Марям* мурочиат намуд ва ӯро *пурфайз* номид, ки ӯро Худованд бо имтиёзи махсус зиёрат кардааст. Дар ин ҷо ба ду ҷиҳат ишорат намудан лозим аст:

1. фаришта *Марям*ро парастигӯи *накард* ва бо дуо мурочиат *накард*, ӯ фақат ба вай салом дод;
2. ӯ *нагуфт*, ки вай “аз *файз* пур аст”, балки гуфт, ки вай *муборак* аст, яъне *файз* ёфт.⁴

1,29–30 Албатта, аз чунин салом додан *Марям* *музтариб* шуд; ӯ андеша мекард, ки ин чиро ифода мекунад. *Фаришта* тарси ӯро ором намуд ва баъд гуфт, ки *Худо* ӯро чун модари Масеҳе ки кайҳо боз интизораш буданд, интиҳоб намудааст.

1,31–33 Ба ҳақиқатҳои муҳиме ки дар ин эълон ҳаст, таваҷҷӯҳ намоед.

Табиати воқеан одами Масеҳ – *ҳомила шуда*, *Писаре* *хоҳӣ* *зоид*.

Илоҳияти ӯ ва вазифаи ӯ чун *Наҷотдиҳанда* – ва *ӯро ИСО* *хоҳӣ* *номид* (ки “*Худо* *Наҷотдиҳанда* аст” маъно дорад).

Бузургии ӯ – ӯ *бузург* *хоҳад* *буд*; ин ҳам ба *Шахсияти* ӯ ва ҳам ба хизмати ӯ дахл дорад.

Писари *Худо* *будани* ӯ – ва *Писари* *Ҳаққи Таоло* *номида* *хоҳад* *шуд*.

Ба тахти *Довуд* қонунан сазовор будани ӯ – ва *Худованд* *Худо* *тахти* *надараи* *Довудро* *ба* ӯ *хоҳад* *дод*. Бо ҳамин ӯ чун *Масеҳ* тасдиқ карда мешавад.

Подшоҳии *ҷовидонӣ* ва *умумичаҳонии* ӯ – *бар* *хонадони* *Яъқуб* *то* *абад* *салтанат* *хоҳад* *ронд* *ва* *салтанати* ӯ *интиҳо* *нахоҳад* *дошт*.

Аён аст, ки оятҳои 31 ва қисми аввали ояти 32 ба зуҳури якуми Масеҳ мансубанд, дар ҳоле ки нимаи дуюми ояти 32 ва ояти 33 зуҳури ӯро чун *Подшоҳи* *подшоҳон* ва *Худованди* *худовандон* тасвир менамоянд.

1,34–35 Саволи *Марям*: “*Ин* *чӣ* *гуна* *мешавад?*” – ифодаи тааҷҷуб мебошад, на шакку шубҳа. ӯ чӣ гуна наметавонад бизояд, агар ӯ шавҳарро надонад? Ҳарчанд фаришта дар ин бора суҳанҳои зиёд нагуфт, вале ҷавоб чунин буд – *таваллуди* *бикр*. *Рӯҳулқудс* бояд мӯъҷиза ба амал оварад. Вай бар ӯ *хоҳад* *одад* *ва* *қуввати* *Ҳаққи Таоло* *бар* ӯ *соя* *хоҳад* *афканд*. Ба саволи *Марям* дар бораи он ки *чӣ* *гуна* (зеро ки ин барои фаҳмиши одами ғайриимкон менамуд), *Худо* ҷавоб медиҳад – ба василаи *Рӯҳулқудс*: *бинобар* *ин* *он* *мавлуди* *Муқаддас* *ҳам* *Писари* *Худо* *номида* *хоҳад* *шуд*. *Бинобар* *ин*, мо дар ин ҷо арзи боазамат дар бораи одамшавии *Худо* дорем. *Писари* *Марям* – *Худои* *мӯъҷиза* *дар* *ҷисм* *зоҳир* *шуда* *мебошад*. *Забон* *сирреро*, ки ин ҷо ниҳон аст, *пурра* *ифода* *карда* *наметавонад*.

1,36–37 Баъд аз он фаришта ба *Марям* хабареро арз кард, ки *Элисобаъ*, *хеши* ӯ, ки ӯ *пеш* *нозой* *буд*, бо писар дар шикам ҳомила аст ва ҳоло *моҳи* *шашум* аст. Ин мӯъҷиза *Марям*ро бояд ба он боварӣ ҳосил кунонад, ки *назди* *Худо* *ҳеҷ* *каломе* *бе* *оқибат* *наметавонад*.

1,38 *Марям* бо фармонбардории том худро ба ихтиёри *Худованд* барои амали гаштани мақсадҳои хайратангези ӯ воғузошт. Баъд *фаришта* *аз* *пеши* *вай* *рафт*.

В. Марям назди Элисобаъ меравад (1,39–45)

1,39–40 Ба мо гуфта нашудааст, ки чаро *Марям* дар он вақт ба назди *Элисобаъ рафт*. Шояд, \bar{u} мехост худро аз чанчале ки дар Носира дар мавриди маълум шудани ҳолати \bar{u} хатман ба вучуд меомад, дур кашад. Агар ин чунин бошад, пас пазирай ва меҳрубоние ки Элисобаъ зохир намуд, дучандон хуш буд.

1,41 Ва чун *Элисобаъ* саломи *Марямро шунид*, *бача дар шикамаи ба чунбиш омад* – чавоби асроромез ва беихтиёри саромади ҳоло зоданашуда ба омадани Масеҳи ҳоло зоданашуда. *Элисобаъ аз Рӯхулқудс пур шуд*, яъне \bar{U} суханон ва амали \bar{u} ро равона карда, вайро ба зери назорати Худ гирифт.

Дар боби 1 дар бораи се одами аз Рӯҳи Пок пуршуда гуфта мешавад: Яҳёи Ғӯтадиҳанда (ояти 15), Элисобаъ (ояти 41) ва Закарё (ояти 67).

Яке аз нишонаҳои ҳаёти пур аз Рӯҳи Пок, – нутқи дар таронаҳои Забур ва мадҳияҳо ва сурудҳои рӯҳонӣ ифодаёфта мебошад (Эфс. 5,18-19). Бинобар ин хайратангез нест, ки мо дар ин боб се суруд меёбем ва инчунин дуто дар боби баъдина. Чортои онҳо бо номи лотинӣ васеъ машҳуранд:

1. Саломи Элисобаъ (1,42-45);
2. “Magnifikat” (“Ситоиш”, 1,46-55);
3. “Benedictus” (“Муборак”, 1,68–79);
4. “Gloria in excelsis Deo” (“Худоро чалол дар арши аъло”, 2,14);
5. “Nunc dimittis” (“Акнун ба саломатӣ чавоб медиҳӣ”, 2,29 – 32).

1,42–45 Элисобаъ бо илҳоми махсус сухан ронда, *Марямро чун модари Худованди худ салому дуруд гуфт*. Дар дили \bar{u} асаре аз ҳасад набуд, танҳо хурсандӣ ва вачд аз он, ки Тифли ҳоло зоданашуда – *Худованди* \bar{u} ст. *Марям дар байни занон аз он чихат муборак аст*, ки ба \bar{u} имтиёзи зодани Масеҳ дода шуда буд. *Муборак аст самараи шиками \bar{u}* , зеро \bar{U} Худованд ва Начотдиҳанда аст. Навиштаи Пок ҳеҷ гоҳ *Марямро модари Худо наменомад*. Вай дар ҳақиқат модари Исо буд, Исо бошад Худост, вале ба ҳар ҳол “Худо модар дорад” гуфтан сафсатаи таълимӣ мешавад. Исо ҷовидона вучуд дошт, дар ҳоле ки *Марям офаридаи интихоёбанда*

буд ва санаи аниқи арзи ҳастӣ намудани худро медонист. Вай танҳо дар таҷассуми \bar{U} модари Исо буд.

Элисобаъ оиди вачди беихтиёри кӯдаки ханӯз зоданашудаи худ хангоми суханронии *Марям* хабар дод. Пас аз он \bar{u} *Марямро бовар кунонд*, ки бовари \bar{u} фаровон мукофотонида хоҳад шуд. Умеду орзуи \bar{u} иҷро хоҳад шуд. Бовари \bar{u} беҳуда нест. Кӯдаки \bar{u} мувофиқи ваъда зода хоҳад шуд.

Г. Марям Худовандро ҳамду сано мегӯяд (1,46–56)

1,46–49 Ситоиши *Марям* суруди *Ханоро* ба хотир меоварад (1Подш. 2,1 – 10). Пеш аз ҳама *Марям Худовандро* барои он чи \bar{U} барои вай ба амал овард, ситоиш намуд (оятҳои 46–49). Ба суханони вай диққат диҳед: “...*минбаъд ҳамаи наслҳо маро хушбахт хоҳанд хонд*” (оятҳои 48). Баракатҳо на аз вай бармео-янд, балки \bar{u} муборак хоҳад буд. Вай дар бораи *Худо* чун дар бораи *Начотдиҳандаи худ* сухан меронад; ҳамин тариқ ғоя дар бораи он ки *Марям* бегуноҳ буд, безътибор карда мешавад.

1,50–53 Баъд \bar{U} *Худовандро* барои он ситоиш намуд, ки *марҳамати \bar{U} насл ба насл барои касонест*, ки аз \bar{U} метарсанд. \bar{U} зӯр-оваронро аз тахтҳо воҳсун сохт ва *фурӯтанон* ва гуруснагонро *сарафроз гардонид*.

1,54–55 Ва ниҳоят, вай *Худовандро* барои садоқат ба *Исроил* дар иҷроиши ваъдае ки \bar{U} ба *Иброҳим* ва *насли \bar{u}* дода буд, чалол дод.

1,56 *Қариб се моҳ* назди Элисобаъ монда, *Марям ба хонаи худ* ба Носира *баргашт*. Вай ҳоло шавҳар накарда буд. Бешубҳа, вай мавзӯи бадғумонӣ ва бадғӯиҳо дар байни ҳамсояҳо гашт. Вале *Худо* \bar{u} ро сафед хоҳад кард; \bar{u} ба худ интизор шуданро иҷозат дода метавонист.

Ғ. Зода шудани саромад (1,57–66)

1,57–61 Вақти зодани *Элисобаъ* расид ва \bar{u} *писаре* зодид. *Хешовандон* ва дӯстон хурсандӣ мекарданд. *Дар рӯзи ҳаштум*, вақте ки *кӯдак* хатна карда шуд, ҳама фикр мекарданд, ки \bar{u} ро худ аз худ аз *рӯи номи падараш*, *Закарё* меноманд. Вақте *модари \bar{u}*

гуфт, ки номи писараш *Яҳё* мешавад, одамон хайрон шуданд, зеро ки дар *авлоди* вай бо *ин ном* ҳеч касе набуд.

1,62–63 Барои ба қарори қатъӣ омадан аз Закарё *бо имову ишора мепурсиданд*. (Ин ба он ишорат мекунад, ки *ӯ* на танҳо гунг, балки қар ҳам буд). *ӯ тахтачае талабид* ва ин масъаларо ҳал намуд – навишт: “*Номи кӯдак Яҳёст*”. *Ҳамаи ҳозирон мутааҷҷиб шуданд*.

1,64–66 Вале онҳо боз ҳам зиёдтар мутааҷҷиб шуданд, вақте диданд, ки ҳамин ки Закарё “*Яҳё*” навишт, ба *ӯ* қобилияти суҳангӯӣ баргашт. Хабар зуд дар *сарзамини кӯҳистони Яҳудо* паҳн гашт ва одамон андеша мекарданд: Вазифаи ояндаи ин кӯдаки ғайриоддӣ чӣ гуна хоҳад буд? Онҳо медонистанд, ки марҳамати махсуси *Худованд бо ӯ* буд.

Д. Пешгӯии Закарё дар бораи Яҳё (1,67–80)

1,67 Ниҳоят аз банди нобоварӣ озод шуда ва аз *Рӯҳулқудс пур шуда*, Закарё илҳом гирифт, ки ҳамду санои бағоят таъсирбахши пур аз иқтибосҳои Паймони Куханро баён намояд.

1,68–69 **Ҳамду сано бод ба Худо барои он чи ӯ кард:** Закарё фаҳмид, ки зода шудани писари *ӯ* Яҳё аз наздикии омадани Масеҳ дарк медиҳад. *ӯ* дар бораи омадани Масеҳ чун оиди амри воқеъ суҳан меронд, пеш аз он ки ин ба вуқӯъ омад. Бовар ба *ӯ* қобилияти гуфтанро дод, ки *Худо алақай Раҳонандаро фиристода, қавми худро парасторӣ намуда, ба вай халосӣ дод*. Яхува дар *хонадони* шоҳонаи *Довуд* *шоҳи наҷотро* барпо кард. (Шоҳ барои рағғани зайтун дар вақти тадҳини подшоҳон истифода мешуд; пас, ин ҷо он метавонад инро фаҳмонад: “*Подшоҳи наҷот аз шаҷараи подшоҳии Довуд*”. Ё шоҳ рамзи қудрат буда метавонад ва ба ҳамин тариқ “*Наҷотдиҳандаи пурқувватро*”-ро фаҳмонда метавонад).

1,70–71 **Ҳамду сано бод ба Худо барои иҷро шудани пешгӯӣ:** Омадани Масеҳ *бо забони анбиёи муқаддас аз қадим* пешгӯӣ шуда буд. Онҳо ба халқ *наҷот аз душманон* ва амният аз хасмҳоро ваъда карданд.

1,72–75 **Ҳамду сано бод ба Худо барои садоқат ва ваъдаҳои ӯ:** *Худованд бо Иброҳим аҳди бешарти наҷотро баст*. Ин ваъда дар омадани насли Иброҳим ва маҳз дар омадани *Худованд* Исои Масеҳ иҷро шуда буд. Наҷоти овардаи *ӯ* ҳам зоҳирӣ ва ҳам ботинӣ буд. Зоҳиран он дар халос шудан *аз дасти душманони онҳо* ифода меёфт. Маъноии ботинии он дар хизмат *ба ӯ* *бе турсу бим...* дар *қудсият ва адолат* буд.

Ин порчаро ба асос гирифта, Қ. Кемпбел Морган ду ақидаи хеле хубро баён намуд.⁵ *ӯ* пеш аз ҳама ба алоқаи хайратангез дар байни номи “*Яҳё*” ва мавзӯи суруд ишора менамояд: ҳам ин ва ҳам дигарӣ дар бораи марҳамати *Худо* мебошад. Пас аз он *ӯ* дар оятҳои 72 ва 73 ишораро ба номҳои “*Яҳё*”, “*Закарё*” ва “*Элисобаъ*” пайдо мекунад.

Яҳё – “марҳамати ваъдашуда” (оятҳои 72).

Закарё – “ба ёд овардан” (оятҳои 72).

Элисобаъ – “қасам” (оятҳои 73).

Марҳамате ки *Худо* ба воситаи Яҳё эълон намуд, натиҷаи он аст, ки *ӯ қасами аҳди муқаддаси Худо* ба ёд меорад.

1,76–77 **Вазифаи Яҳё, нидокунандаи Наҷотдиҳанда:** Ба Яҳё пешакӣ муқаррар шуда буд, ки *набиш Ҳаққи Таоло* шавад, дилҳои одамонро ба омадани *Худованд* тайёр намояд ва *наҷотро ба қавми ӯ* дар омурзиши *гуноҳҳои онҳо* мавъиза намоянд. Мо дар ин ҷо аз нав ба он дучор меоем, ки маълумотҳое ки дар Паймони Кухан оиди *Худо* ҳастанд, дар Паймони Навин барои Исо истифода мешаванд. Малоқӣ зуҳури муждарасонеро, ки *ӯ* ба Яхува роҳ тайёр мекунад, пешгӯӣ намуд (Мал. 3,1). Закарё Яҳёро бо ҳамон муждарасон айният медиҳад. Чуноне ки мо медонем, Яҳё барои он омад, ки пеши Исо роҳро *муҳайё* кунад. Хулоса аниқ аст: Исо Яхува мебошад.

1,78–79 **Ба тулӯи офтоб шабоҳат додани омадани Масеҳ:** Дар тӯли асрҳо ҷаҳон дар *торикӣ* буд. Акнун, аз *умқи марҳамати Худои мо*, бояд субҳ медамид. Он мебоист дар Шахсияти Масеҳ фаро мерасид, ки ғайрияхудӣни дар *торикӣ* ва сояи марғнишастаро мунаввар созад ва қадами Исроилро ба роҳи *осоиштагӣ* равона кунад (ниг. Мал. 4,2).

1,80 Боб бо қайди оддие ба охир мерасад, ки *кӯдак* чисман *калон мешуд* ва *рӯҳан қавӣ* *мегаши* ва *то рӯзи* ба халқи *Исроил* оммави зоҳир гардидан *дар биёбонҳо* буд.

Е. Зода шудани Писари Одам (2,1–7)

2,1–3 *Аз ҷониби қайсар Августус фармоне баромад, ки дар тамоми рӯи замин саршуморӣ гузаронанд, яъне саршуморӣ дар тамоми империяи ӯ бояд ба вукӯъ меомад. Дар замоне ки Кириниус дар Сурия ҳукмронӣ мекард, ин саршуморӣ аввалин буд. Дар давоми солҳои зиёд аниқии Инчили Луко аз сабаби ин истинод ба Кириниус зери шубҳа гузошта мешуд. Кашфиёти охиринаи бостоншиносӣ ба ҳар ҳол ин қайдро тасдиқ менамоянд. Аз мавқеи худ, қайсар Августус бартарии худро бар ҷаҳони юнонӣ-румӣ намоиш меод. Вале, аз нуктаи назари Худо, императори ғайрияҳудӣ дар инкишофи нақшаи Худо фақат лӯхтак буд (ниг. Мас. 21,1).*

2,4–7 Фармони Августус Юсуф ва Марямро ба Байт-Лаҳм маҳз дар вақти лозимӣ овард, то ки Масеҳ дар он ҷо барои иҷроиши пешгӯӣ зода шавад (Мик. 5,2). Вақте ки онҳо аз Ҷалил ба Байт-Лаҳм омаданд, шаҳр пур аз одам буд. Ягона ҷо барои истодан, ки онҳо ёфта тавонистанд, – оғили *мусофирхона* буд. Ин ишора ба он буд, ки одамон Начотдиҳандаи Худо чӣ гуна қабул мекунанд. Маҳз ҳамон вақте ки ин ҷуфт аз *Носира* он ҷо буд, Марям Писари нахустини худро зодид. *Ҷро парпеч карда*, вай *Ҷро* бо муҳаббат *дар охуре хобонид*.

Ҳамин тариқ дар Шахсияти Кӯдаки нотагон ва дар камбағалии оғилхонаи бадбӯй Худо ба сайёраи мо ташриф овард. Ҳайратовар! Дар ин бора Дарби зебо гуфтааст:

*Ҷ роҳро дар охур сар кард, дар салиб ба охир расонид ва дар давоми роҳ ҷои сарпаноҳ надошт.*⁶

Ё. Фариштаҳо ва ҷӯпонон (2,8–20)

2,8 Хабарӣ аввалин дар бораи ин зодашавии беназир на ба пешвоёни динӣ дар Уршалим, балки ба ҷӯпонони мушоҳидакор дар нишебии кӯхҳои Яхудо расонда шуд, ба одамони оддӣ, ки онҳо кори муқаррарии

худро софдилона иҷро мекарданд. Ҷеймс С. Стюарт қайд мекунад:

*Магар он далел аҳамиятнок нест, ки маҳз одамони хеле оддӣ машғул бо кори хеле оддӣ аввалин шуда бо ҷаимони худ ҷалолӣ омадани Худовандро диданд? Ин маъноӣ онро дорад, ки авалан, ҷои вазифа, ҳар қадар оддӣ бошад ҳам, – ҷои рӯёст. Дуюм, ин маъноӣ онро дорад, ки маҳз барои ҳамин гуна одамоне ки дар зиндагӣ худотарсии оддӣ ва амиқро нигоҳ меоширданд ва самимияти кӯдаконро аз даст наодоанд, дарвозаҳои Подшоҳӣ бо омодагии зиёдтаре кушода мешаванд.*⁷

2,9–11 *Фариштаи Худованд* дар назди ҷӯпонон ҳозир шуд ва нури раҳшон ва пурқувват дар гирду пеши онҳо дураҳшид. Азбаски онҳо аз даҳшат моту мабхут шуданд, фаришта онҳоро ором кард ва навигарию хабар дод. Ин муждаи бузурге барои тамоми қавм буд, ки дар худи ҳамон рӯз дар гирду атрофи Байт-Лаҳм Кӯдаке таваллуд ёфт. Ин Кӯдак *Начотдиҳанда аст, ки Ҷ Масеҳи Худованд аст!* Ба мо дар ин ҷо илоҳиёт дар ҳаҷми хурд пешниҳод гардидааст. Ҷ пеш аз ҳама *Начотдиҳанда аст*, ки дар исми Ҷ – Исо ифода карда шудааст. Пас аз он Ҷ *Масеҳ*, *Масхшудаи Худо*, *Масеҳи Исроил аст*. Ва ниҳоят, Ҷ *Худованд*, *Худои дар ҷисм зоҳиргашта* мебошад.

2,12 Ҷӯпонон Ҷро чӣ гуна мешиносанд? Фаришта ба онҳо аломати дукарата дод. Кӯдак пеш аз ҳама, *парпечшуда хоҳад буд*. Онҳо пеш аз ин ҳам кӯдакони дар парпеч дида буданд. Вале фариштагон навақас хабар доданд, ки ин Кӯдак Худованд мебошад. Ҳеҷ кас ҳеҷ гоҳ Худовандро дар сурати *Кӯдаки хурдсоли парпечшуда* надида буд. Қисми дуоми аломат аз он иборат буд, ки Ҷ *дар охуре хобида* хоҳад буд. Аз эҳтимол дур аст, ки ҷӯпонон ягон вақт кӯдакро дар чунин ҷои номувофиқ дида бошанд. Ин ҷои номуносиб ба Худованди ҳаёт ва ҷалол дода шуда буд, ҳангоме ки Ҷ ба ҷаҳон омад. Сари мо чарх мезанад, ҳангоме оиди он андеша мекунем, ки Офаридгор ва Ҳаманигоҳдорандаи олам ба таърихи одам на чун фотеҳи чангӣ, балки чун *Кӯдак* ворид шуд. Маҳз ҳамин аст ҳақиқати таҷассумёбии Худо.

2,13–14 *Ва ногаҳон хурсандии осмонхо, ки то кунун боздошта мешуд, рахна зад. Фавче аз лашкари осмон, ки Худоро ҳамду сано мехонданд, пайдо шуданд.* Ин мадҳия, ки акнун бо номи “Gloria in excelsis Deo” машхур аст, аҳамияти пурраи зода шудани ин Кӯдакро инъикос менамояд. Ҳаёт ва фаъолияти \bar{U} ба Худо ҷалол дар ариши аъло ва ошоштагӣ бар замин, дар миёни одамон ҳусни тавачҷӯх меоранд, ё аниқтараш, ба он одамоне ки писандидаи \bar{U} ҳастанд. Одамоне ки дар онҳо тавачҷӯхи Худо ҳаст, онҳоеанд, ки ба гуноҳи худ икром мешаванд ва Исои Масеҳро чун Худованд ва Начотдиханда қабул менамоянд.

2,15–19 Ҳамин ки *фариштагон рафтанд, ҷӯнон ба Байт-Лаҳм шитофтанд ва Марям ва Юсуф ва Исоро, ки дар охур хобида буд, ёфтанд.* Онҳо таачҷуби саҳти онҳоеро, ки дар оғил чамъ омада буданд, оварда, дар бораи рӯъёи фариштагон батафсил нақл карданд. *Марям бошад* дорони фаҳмиши амиқтари ҳодиса буд: *вай ҳамаи ин суҳанонро нигоҳ дошт* ва онҳоро бо диққат дар дили худ ҷо меод.

2,20 *Ҷӯнон ба назди рамаи худ баргаштанд,* бо дили пур аз шодӣ аз он чизе ки *шунда ва дида буданд,* бо ситоиши лаболаб саршор ба *Худо.*

Ж. Хатна кардан ва баҳшида шудани Исо (2,21–24)

Дар ин порча камаш се расму русуми гуногун тасвир карда шудаанд:

1. Якум – *хатнаи* Исо. Он вақте воқеъ шуд, ки \bar{U} *ҳаштрӯза* буд. Ин нишонаи паймони бо Иброҳим бастаи Худо буд. Дар худи ҳамон рӯз ба *Кӯдак*, мувофиқи анъанайи яҳудиён, ном гузошта шуд. Фаришта ба Марям ва Юсуф пешакӣ дастур дод, то ки \bar{U} ро ИСО номанд.
2. Маросими дуом бо *татҳири* Марям алоқаманд аст. Он пас аз чил рӯзи зода шудани Исо ба амал омад (ниг. Иб. 12,1–4). Одатан падару модар мебоист баррачаи пурра сӯзонда, инчунин кабӯтари ҷавон ё кабӯтари модаро барои гуноҳ ба қурбонӣ меоварданд.

Вале, чун ба камбағалон, ба онҳо иҷозат дода мешуд, ки *ду фохта ё ду ҷӯҷаи кабӯтарро* оваранд (Иб. 12,6–8). На баррача, балки танҳо *ду ҷӯҷаи кабӯтарро* овардани Марям тасдиқ мекунад, ки Исо дар камбағалӣ зода шуд.

3. Маросими сеюм аз пешниҳод намудани Исо дар парастиишгоҳи *Ерусалим* иборат буд. Худо дар ибтидо дастур дод, ки писарони нахустзода ба \bar{U} тааллуқ дошта бошанд; онҳо бояд синфи коҳинонро ташаккул меоданд (Хур. 13,2). Баъдтар \bar{U} барои хизмати коҳинӣ сибти Левиро ҷудо кард (Хур. 28,1,2). Баъд ба падару модар иҷозат дода шуд, ки панҷ сиқл супурда, писари нахустзодаи худро “бозхарид” ё “халос” намоянд. Онҳо инро хангоми *ӯро ба Худованд* бахшидан мекарданд.

3. Шимъун барои дидани Масеҳ зиндагӣ мекунад (2,25–35)

2,25–26 *Шимъун* аз боқимондаи яҳудиёни бовардор буд, ки *умедвори* омадани Масеҳ буданд. Ба \bar{u} аз *Рӯҳулқудс маълум буд, ки \bar{u} фавтро* нахоҳад дид, *то Масеҳи Худовандро ё* Тадҳиншударо *набинанд.* “Сирри Худованд – бо тарсгорони \bar{U} ст” (Заб. 24,14). Ба онҳое, ки бо Худо дар муоширати мушоҳидакоронаи ором мекарданд, \bar{U} пинҳонӣ дониши илоҳии Худро хабар медиҳад.

2,27–28 Ҳамин тавр шуд, ки Шимъун дар худи ҳамон рӯзе ки *падару модари* Исо \bar{U} ро ба Худо муаррифӣ мекарданд ба *маъбад* омад. Шимъун ба тариқи фавқулодда дастур гирифт, ки ин Кӯдак Масеҳи ваъдашуда аст. Исоро ба *даст* гирифта \bar{u} суруди аҷоибро хонд, ки он алҳол ба номи “Nunc Dimittis” (“Акнун руҳсати рафтан медиҳӣ”) маълум аст.

2,29–32 Мафҳуми асосии ин суруд аз ин иборат аст: “*Акнун, эй Парвардигор, маро, бандаи Худро, мувофиқи ваъдаи Худ, ба саломатӣ ҷавоб медиҳӣ. Зеро дар шахсияти ин Кӯдак ҷаимони ман наҷоти Туро дид* – Халоскунандаи ваъдашударо, чунон ки ту ба ман ваъда додӣ. Ту пешакӣ муайян кардӣ, то ки \bar{U} барои ҳамаи одамон наҷот оварад. \bar{U}

нуре барои маърифатнокии ғайрияҳудиён мешавад (Омадани аввалини \bar{U}) ва бар чалоли қавми *Исроил* медурахшад (Омадани дуюми \bar{U}). Баъд аз вохӯри бо Худованд Исо Шимъун ба мурдан тайёр буд. Неши марг бартараф шуда буд.

2,33 Луко таълимотро дар бораи зодашавии бикр бо чидду чаҳд мудофия намуда, инро аниқ бо суҳанони “*Юсуф ва Модари \bar{V}* ” ифода менамояд.

2,34–35 Баъд аз изҳори ҳамду сано ба Худо барои Масех, *Шимъун* падару модарро *баракат дод* ва баъд ба *Марям* суҳанони пайғамбарона гуфт. Пешгӯи аз чор қисм иборат буд:

1. Ин *Кӯдак барои галтидан ва бархостани бисёр касон дар Исроил* таъин шудааст. Мутақаббирон, тавбанакардагон, нобоварон *мегалтанд* ва чазо дода мешаванд. Он касоне ки итоат мекунанд ва дар гуноҳҳо тавба карда, Худованд Исо қабул мекунанд, *бармехезанд* ва *баракат* дода мешаванд.
2. *Кӯдак барои аломати муноқишот* таъин карда шудааст. Бо Шахсияти Масех маънои маҳсусе алоқаманд аст. Худи хузури \bar{U} дар замин чун маломати бузургтарин ба гуноҳ ва нопокӣ хизмат мекард ва бо худи ҳамин ғазоби талхи дили одамиро ба вучуд меовард.
3. *Дар ҷони ту низ шамшере фуруӯ хоҳад рафт*. Шимъун дар ин ҷо он андӯхеро пешгӯи мекунад, ки он дили *Марямро* фаро мегирад, ҳангоме \bar{u} маслубкунии Писари худро мебинад (Юх. 19,25).
4. *То ки андешаҳои дилҳои бисёр ошкор шавад*. Муносибати одам ба Начотдиҳанда санги санҷишии хоҳишҳо ва майлҳои дохилии \bar{U} мешавад.

Ба ҳамин тариқ, суруди Шимъун дар худ фикрҳоро оиди меъёри тафтиш, санги пешпо ва шамшер дар бар мегирад.

И. Ҳанои Набия (2,36–39)

2,36–37 *Ҳанои набия*, ба монанди Шимъун, ба бақияи амини *Исроил* мансуб буд, ки омадани Масехро интизор буданд. \bar{U} аз *сибти Ошер* буд (ки маънояш “хушбахт, бобаракат” аст), яке аз даҳ сибт, ки дар соли

721 то милод аз тарафи ашшуриён ба асири бурда шуда буданд. Ҳано, эҳтимол, зиёда аз сад сол дошт, ки аз онҳо *ҳафт солашро* вай бо шавҳараш гузаронид ва баъд *ҳаштоду чор сол* бева буд. Вай чун *набия*, бешубҳа, ваҳйи илоҳиро қабул мекард ва мунодии Худо шуда хизмат мекард. Вай софдилона ба парастии *ҷамоавӣ ба маъбад* меомад ва ба Худо *шабу рӯз дар рӯза ва дуо* ибодат мекард. Пирии \bar{u} барои хизмат ба Худованд монеа набуд.

2,38 Маҳз ҳамон вақте ки Исоро назди Худованд оварданд, ва Шимъун ба *Марям* мурочиат мекард, Ҳано ба ин гурӯҳи хурдакаки одамон наздик шуд. \bar{U} *Худовандро* барои Раҳонандаи ваъдашуда *ҳамду сано мехонд* ва баъд ба ҳамаи бовардорон *дар Ерусалим*, ки *мунтазири халосӣ* буданд, оиди Исо *суҳан меронд*.

2,39 Баъд аз он ки Юсуф ва *Марям* ҳамаи маросимҳои пок кардан ва пешниҳод карданро ба ҷо оварданд, онҳо ба *Ҷалил*, ба шаҳри худ *Носира баргаштанд*. Луко оиди омадани муначҷимон ва гурехтан ба Миср ёдовар намешавад.

Й. Солҳои кӯдакии Исо (2,40–52)

2,40 Инкишофи мӯътадили *Кӯдак* Исо ба ин тариқ ба вуқӯъ меомад: \bar{U} *ҷисман калон мешуд* ва *рӯҳан қавӣ мегашт*. \bar{U} гаштан, гап задан, бозӣ кардан ва кор карданро омӯхта, марҳалаҳои инкишофи ҷисмонии муқаррариро аз сар мегузаронд. Ба шарофати ин \bar{U} ба мо дар ҳар як марҳалаи инкишофамон ҳамдари карда метавонад. Дар инкишофи ақлӣ \bar{U} аз *ҳикмат пур мешуд*. \bar{U} на танҳо алифбо, рақамҳо ва ҳамаи донишҳои аз тарафи умум эътирофгаштаи он рӯзҳоро мефаҳмид, балки *дар ҳикмат*, яъне дар татбиқи амалии ин донишҳо дар мушкилоти ҳаётӣ, бузург мегашт. Аз чихати *рӯҳонӣ файзи Худо бар \bar{U}* буд. \bar{U} дар алоқа бо Худо ва вобастагӣ бо Рӯҳи Пок зиндагӣ мекард. \bar{U} *Навиштаи Покро* меомӯхт, вақташро дар дуо гуфтан мегузаронд ва аз иҷроиши иродаи Падари худ лаззат мебурд.

2,41–44 Писараки яҳудӣ дар синни дувоздаҳсолагӣ “*писари шарият*” мегардад. *Вақте ки Худованди мо дувоздаҳсола шуд,*

оилаи \bar{U} ба иди Фисҳ дар Ерусалим зиёрати харсоларо ба амал овард. Вале хангоме ки онҳо баргашта ба Чалил равона шуданд, пайхас накарданд, ки Исо дар назди онҳо нест. Шояд ин ба мо аҷоиб тобад, аммо оила, эҳтимол, дар ҳайати қофилаи хеле калон сафар мекард. Онҳо, бешубҳа, фикр мекарданд, ки Исо якҷоя бо ҳамсолони Худ мерафт.

Пеш аз он ки Юсуф ва Марямро маҳкум намоем, ба ёд меоварем, ки мо ҳам роҳи якрӯзаи худро ба гумони он ки Исо дар байни мо мебошад, ба осонӣ тай карда метавонем, хангоме ки дар асл алоқаро бо \bar{U} ба василаи гуноҳи эътирофнашуда дар ҳаётамон гум кардаем. Барои барқарор намудани алоқа бо \bar{U} мо бояд ба он ҷое ки муносибатҳо канда шудаанд, баргардем ва баъд гуноҳоро эътироф намоем ва аз онҳо даст кашем.

2,45–47 Ба Ерусалим баргашта, падару модари ғамгиншуда Исоро дар маъбад дар байни муаллимони нишаста ёфтанд, ки суханони онҳоро гӯш мекард ва ба онҳо савол медод. Дар ин ҷо гуфта нашудааст, ки \bar{U} чун кӯдаки аз синну солаш зиёдтар инкишофёфта амал мекард, ки бо муаллимон худ мувоҳиша мекунад. Не, \bar{U} ҷои кӯдаки муқаррариро ишғол намуда фурутанона ва оромона дар назди муаллимон худ таълим мегирифт. Ва ба ҳар ҳол дар рафти таълим ба \bar{U} бояд баъзе саволҳо медоданд, зеро ки аз ақли \bar{U} ва аз ҷавобҳои \bar{U} мутааҷҷиб мешуданд.

2,48 Ҳатто падару модари \bar{U} дар ҳайрат монданд, хангоме пайхас намуданд, ки Исо дар сӯхбат бо одамони аз рӯи синну сол аз \bar{U} хеле калон ба ин дараҷа хирадмандона иштирок мекард. Ва ба ҳар ҳол модар ғаму андӯх ва озурдагии дар \bar{U} ғуншударо изҳор намуда, \bar{U} ро сарзаниш намуд. Магар \bar{U} намедонист, ки онҳо аз барои \bar{U} мутаассир шуда буданд?

2,49 Ҷавоби Худованд, суханони аввалини \bar{U} , ки навишта шуда буданд, нишон медиҳанд, ки \bar{U} пурра Худро чун Писари Худо эҳсос менамуд ва ҳамчунин сарнавишти илоҳии Худро дарк мекард: “*Чаро Маро ҷустуҷӯ кардед? Магар намедонистед, ки Ман бояд дар ҳамон ҷое бошам, ки ба Падарам тааллуқ дорад?*” Марям гуфта буд:

“падарат ва ман”. Исо гуфт: “ки ба Падарам тааллуқ дорад”.

2,50 Дар он вақт онҳо маънои ҷавоби \bar{U} ро сарфаҳм нарафтанд. Ин барои Навраси дувоздахсола суханони ғайриоддӣ буданд!

2,51 Ҳар хеле ки бошад, онҳо аз нав якҷоя буданд ва метавонистанд ба Носира баргарданд. Камолоти ахлоқии Исо аз суханони “*Ва дар итлоати онҳо буд*” аён аст. Ҳарчанд \bar{U} Офаридгори ҷаҳон буд, дар ин оилаи хоксори яҳудӣ чун кӯдаки итлоаткор ҷои Худро ишғол кард. Вале тамоми ин муддат модари \bar{U} ин суханонро дар дили худ нигоҳ медошт.

2,52 Ва аз нав ба мо лавҳаи табиати ҳақиқии одамай ва инкишофи муқаррарии Худованди мо пешниҳод карда шудааст:

1. Инкишофи ақлии \bar{U} – дар ҳикмат... тараққӣ мекард.
2. Инкишофи ҷисмонии \bar{U} – дар камол... тараққӣ мекард.
3. Инкишофи рӯҳонии \bar{U} – ва дар илтифот назди Худо... тараққӣ мекард.
4. Инкишофи иҷтимоии \bar{U} – дар илтифот назди одамони тараққӣ мекард.

\bar{U} дар ҳамаи ҷанбаҳои инкишофи худ мутлақо комил буд. Баъд Луко дар нақли ҳаждаҳ сола ки онро Худованд Исо дар Носира чун писари дуредгар гузаронид, сукут ихтиёр мекунад. Ин солҳо моро ба аҳамияти тайёри дидан ва илмомӯзӣ, зарурияти сабр ва қадри меҳнати оддӣ таълим медиҳанд. Онҳо моро бар зидди ҷаҳиш аз зодашавии рӯҳонӣ ба хизмати ҷамъияти меогоҳонанд. Онҳое ки кӯдаки ва наврасии мӯътадили рӯҳонӣ надоштанд, зиндагонӣ ва шаҳодати худро ба бадбахтӣ гирифтанд мекунанд.

III. ТАЙЁРИИ ПИСАРИ ОДАМ БА ХИЗМАТ (3,1–4,30)

A. Саромади \bar{U} роҳ тайёр мекунад (3,1–20)

3,1–2 Чун таърихшинос, Луко пешвоёни сиёсӣ ва диниеро, ки он вақт дар сари қудрат буданд, номбар намуда солеро муайян мекунад, ки Яҳё мавъиза карданро сар кард: Як император (қайсар), як сардор, се тетрарх ва ду саркоҳин. Роҳбарони сиёсии

номбаршуда аз шиканчаи оҳанине ки халки Исроил бо он дар тобеият нигоҳ дошта мешуд, дарак медиҳанд. Он далел, ки дар Исроил ду саркоҳин буд, гувоҳи он аст, ки дар халқ чуноне ки тартиботи сиёсӣ набуд, тартиботи динӣ ҳам набуд. Ҳарчанд аз рӯи андозаи ҷаҳонӣ ин одамоне бузург шумурда мешуданд, дар пеши назари Худо онҳо бадкор ва бераҳм буданд. Бинобар ин, вақте ки \bar{U} ба одамоне мурочиат кардан хост, қаср ва куништро сарфи назар карда, сухани Худо ба Яҳё ибни Закарё дар биёбон хабар дод.

3,3 Яҳё дарҳол *тамоми атрофи кишвари Урдун*, эҳтимол, наздикии Ерихӯро тай намуд. \bar{U} халки Исроилро даъват менамуд, ки барои ба даст овардани омури аз *гуноҳҳо* тавба карда, бо ҳамин ба омадани Масеҳ тайёр шаванд. \bar{U} ҳамчунин одамоне даъват менамуд, то чун аломати зоҳирии он ки онҳо дар ҳақиқат тавба кардаанд, ғӯта хӯранд. Яҳё набиҳои ҳақиқӣ, вичдони таҷассумёфта, бар зидди гуноҳ фарёдзананда ва ба навшабии рӯҳонӣ даъваткунанда буд.

3,4 Ба ҳамин тариқ, хизмати \bar{u} иҷро шудани пешгӯии *Ишаё* 40,3–5 буд. \bar{U} *овози нидокунандае дар биёбон* буд. Ба маънои рӯҳонӣ Исроил дар он замон *биёбон* буд. Он хушк ва бенишот буд ва барои Худо самара намеовард. Барои ба омадани Худованд тайёр шудан халқ мебоист аз тағйиротҳои ахлоқӣ мегузашт. Ҳангоме ки дар он рӯзҳо подшоҳ бояд ташрифи шоҳона мекард, ба ин бодикқат тайёри миданд, роҳро рост мекарданд, то ки омадани \bar{U} боз ҳам кулайтар карда шавад. Яҳё халқро барои ба амал овардани маҳз ҳамин даъват менамуд, фақат сухан на дар бораи он мерафт, ки ба маънои тахтуллафзӣ роҳро таъмир карда шаванд; балки \bar{u} халқро даъват менамуд, ки дилҳои худро барои қабули Масеҳ тайёр кунанд.

3,5 Натиҷаи омадани Масеҳ ба ин тариқ тасвир карда шудааст:

Ҳар водӣ баланд хоҳад шуд – ҳар касе ки дар ҳақиқат тавба мекунад ва итоат мекунад, начот дода мешавад ва қонеъ гардонида мешавад.

Ҳар кӯҳ ва тенна пас хоҳад шуд – ба китобдонон ва фарисиён, мутақабброн ва ҳавобаландон ва ғайра лозим меояд фурутан шаванд.

Ҳар қачӣ рост хоҳад шуд – онҳое ки ба монанди бочгирон бевичдонанд, бояд хислатҳои худро рост кунанд.

Роҳҳои ноҳамвор ҳамвор хоҳанд шуд – ҷанговарон ва одамоне дигаре ки феъли тез ва дағалдоранд, мулоим ва олиҳиммат мешаванд.

3,6 Натиҷаи ниҳой аз он иборат хоҳад буд, ки *ҳар башар* – ҳам яҳудиён ва ҳам ғайрияҳудиён – *начоти Худоро хоҳад دید*. Дар омадани аввалини \bar{U} начот ба ҳамаи одамоне пешниҳод шуда буд, ҳарчанд на ҳама онро қабул карданд. Вақте ки \bar{U} барои ҳукмронӣ кардан бармегардад, ин оят пурра иҷро мешавад. Он гоҳ тамоми Исроил начот меёбад, ва ғайрияҳудиён низ имконияти истифодаро аз баракати Подшоҳии пурчалолӣ \bar{U} ба даст меоваранд.

3,7 Яҳё мидид, ки на ҳамаи онҳое ки барои *таъмиди ёфтани* назди \bar{u} меоманд, самимианд. Баъзеҳо фақат вонамуд мекарданд, дар асл бошад ба росткорӣ намекушиданд ва талабгори он набуданд. Маҳз чунин одамоне Яҳё “*афъизодагон*” номид. Савол “*Кӣ ба шумо талқин кард, ки аз ғазаби оянда бигрезед?*” аз он дарак медиҳад, ки Яҳё инро накарда буд. Хабарӣ \bar{u} ба онҳое равона карда шуда буд, ки гуноҳҳои худро эътироф кардан мехостанд.

3,8 Агар онҳо дар ҳақиқат бо Худо саруқор доштан хоҳанд, пас онҳо бояд ҳақиқӣ будани тавбаи худро бо ҳаёти дигаргуншуда тасдиқ намуда, нишон диҳанд. Тавбаи ҳақиқӣ *самаре* меоварад. Онҳо набояд фикр кунанд, ки аз наҷоди *Иброҳим* будан кофист; хешигарӣ ба одамоне худотарс ҳеч қасро росткор намекунад. Барои ба амал овардани мақсадҳои Худ *Худо* бо насли табиӣ *Иброҳим* маҳдуд намешавад; \bar{U} *санғо* назди дарёи Урдунро гирифта, аз онҳо *барои Иброҳим фарзандҳо ба вуҷуд оварда* метавонад. Дар ин ҷо *санғо*, эҳтимол, рамзи ғайрияҳудиён мебошанд, ки онҳоро Худо бо мӯъҷизаи файзи илоҳӣ метавонад ба бовардороне табдил диҳад, ки

боварашон монанди бовари Иброҳим аст. Чунин ҳам шуд. Насли ҷисмони Иброҳим, чун миллат, Масеҳи Худоро рад намуд. Вале ғайрияхудиёни зиёд ӯро чун Худованд ва Начотдиҳанда қабул намуданд ва бо худи ҳамин насли рӯҳони Иброҳим гаштанд.

3,9 *Ва алҳол теша бар решаи дарахтон гузошта шудааст* – ин ифодаи маҷозӣ онро мефаҳмонад, ки омадани Масеҳ ҳақиқӣ будани тавбаи одамро хоҳад санҷид. Он одамоне ки самараҳои тавбаро надоранд, маҳкум хоҳанд шуд.

Суханон ва ибораҳо аз забони Яҳё чун шамшер мебаромаданд: “афъизодагон”, “газаби оянда”, “теша”, “бурида”, “ба отаи андохта”. Пайгамбарони Худованд ҳеҷ гоҳ ширинзабон набуданд: Онҳо мавъизагарони бузурги ахлоқ буданд ва аксаран суханони онҳо бар одамон, чун табарҳои ҷангии аҷдодони мо ба тоскулоҳҳои душманони онҳо, фуру мерафтанд. (Аз қайдҳои ҳаррӯзаи ҷамъияти Навиштаи Пок)

3,10 *Мардуми* фошкардашуда аз Яҳё хоҳиш мекард, то маслиҳати амалӣ диҳад, ки ҳақиқӣ будани тавбаи худро чӣ гуна нишон диҳанд.

3,11–14 Дар оятҳои 11–14 вай ба онҳо роҳҳои аниқро нишон дод, ки чӣ гуна онҳо самимияти худро исбот карда метавонанд. Умуман, онҳо бояд наздикони худро дӯстдоранд ва аз либосу хӯроки худ ба мӯхтоҷон диҳанд.

Агар гап дар бораи *боҷирон* равад, онҳо дар ҳамаи қорҳои худ қатъиян бояд бовичдон бошанд. Азбаски онҳо, ҳамчун синф, хеле вайроншуда буданд, пас бовичдонии онҳо шаҳодати басо аниқи самимият мегардид.

Ва ниҳоят, ба *сарбозони* дар хизмати фаёлона буда гуфта шуда буд, ки онҳо аз се гуноҳи дар байни хизматчиён паҳнғашта худдорӣ кунанд: аз озордиҳӣ, тӯхмат ва норозигӣ. Фаҳмидан муҳим аст, ки иҷрошудани ин талабот одамро начот намедод. Ин, аниқтараш, чун шаҳодати зоҳирии он ки дилҳои онҳо ҳақиқатан дар назди Худо дар ҳолати дуруст мебошанд, хизмат мекард.

3,15–16 Ба нонамоён мондан кӯшидани Яҳё ҳайратовар буд. Дар давоми як муддате ӯ ба сифати Масеҳ баромад карда,

метавонист пайравони зиёдро ба худ ҷалб намояд. Вале ба ҷои ин вай худро бо Масеҳ муқоиса намуда, оиди худ хеле хоксорона сухан меронд. ӯ мефаҳмонд, ки ғӯтаи ӯ зоҳирий ва ҷисмонӣ буд, дар ҳоле ки ғӯтаи Масеҳ дохилӣ ва рӯҳонӣ мешавад. ӯ мегуфт, ки ба воз кардани даволи пойафзоли Масеҳ сазовор нест.

Масеҳ бо *Рӯҳулқудс* ва *отаи* ғӯта хоҳад дод. Хизмати ӯ аз ин ду қисм иборат хоҳад буд. Пеш аз ҳама, ӯ бовардоронро бо *Рӯҳулқудс* таъмин хоҳад дод – ваъдаи он ки дар рӯзи Панतिकост ба вуқӯъ хоҳад омад, вақте ки ҳамаи бовардорон ба Бадани Масеҳ ғӯта хоҳанд хӯрд. Вале баъд ӯ бо *отаи* ғӯта хоҳад дод.

3,17 Аз ояти 17 аниқ дида мешавад, ки бо *отаи* ғӯта додан – ғӯтаи доварист. Худованд дар ин ҷо чун боддиҳандаи дона тасвир карда шудааст. Вақте ки ӯ бо бел донро ба ҳар тараф пош медиҳад, коҳ дар хирманҷо ба як тараф мепарад. Баъд онро рӯфта мепартоянд ва отаи мезананд.

Ҳангоме ки Яҳё ба ҷамъомади омехтаи одамон – бовардорон ва нобоварон – сухан мегуфт, ӯ ҳам ғӯта бо *Рӯҳ*, ҳамчунин ғӯта бо *отаи*ро ёдовар мешуд (Мат. 3,11 ва дар ин ҷо). Ҳангоме ки ӯ танҳо дар бораи бовардорон сухан меронд (Марк. 1,5), пас ғӯта бо оташро партофта гузашт (Марк. 1,8). Ҳеҷ як бовардори ҳақиқӣ ҳеҷ гоҳ ғӯта бо оташро аз сар намегузаронад.

3,18–20 Ниҳоят Луко тайёр аст диққатро аз Яҳё ба Исо гузаронад. Бинобар ин дар оятҳои баъдина ӯ хизмати боқимондаи Яҳёро ҷамъбаст менамояд ва моро ба пеш ба вақти ба зиндон маҳбус шудани ӯ аз тарафи *Ҳиродус* мебарад. Амалан Яҳё баъди ҳаҷдаҳ моҳ ба зиндон партофта шуда буд. ӯ *Ҳиродус*ро дар он *мазаммат* намуд, ки ӯ бо зани бародараш дар зино зиндагонӣ мекунад. *Ҳиродус* тамоми қорҳои бади худро бо ҳабс кардани Яҳё дар зиндон ба итмом расонд.

Б. Тайёри ба василаи ғӯта (3,21.22)

3,21–22 Баробари аз доираи назари мо баромадани Яҳё ба ҷои аввал Худованд Исо мебарояд. ӯ хизмати ҷамъиятии Худро тах-

минан дар сисолагӣ, бо таъмид дар дарёи Урдун шуруъ менамояд.

Дар маълумот оиди ғӯтаи Ҷ якчанд лаҳзаҳои аҷоиб ҳаст:

1. Дар ин ҷо ҳамаи се Шахсияти Ваҳдати Сегона ҳузур доранд: *Исо* (ояти 21), *Рӯҳулқудс* (ояти 22а), *Падар* (ояти 22б).
2. Танҳо Луко он фактро навиштааст, ки Исо дар вақти ғӯта *дуо мегуфт* (ояти 21). Ин ба мақсади Луко мувофиқат мекунад – Масеҳро чун Писари Одам, ки ҳамеша ба Худо Падар вобаста аст, нишон додан. Ҳаёти дуогӯёнаи Худованди мо – мавзӯи афзалиятноки ин Инчил мебошад. Ҷ дар ибтидои хизмати ҷамъиятии Худ дуо гуфт. Ҷ дуо мегуфт, хангоме ки васеъ машҳур мегашт ва мардуми зиёде аз пайи Ҷ мерафтанд (5,16). Ҷ пеш аз интихоби дувоздаҳ шогирд тамоми шабро дар дуо гузаронд (6,12). Ҷ дар арафаи ҳодисае ки дар Қайсарияи Филиппи ба вукӯъ омада буд, – авҷи аълои хизмати таълимдихии Ҷ, дуо мегуфт (9,18). Ҷ дар кӯҳи Дигаргуншавӣ дуо мегуфт (9,28). Ҷ дар хузури шогирдони Худ дуо мегуфт ва ин барои суханронӣ оиди дуо имконият дод (11,1). Ҷ оиди дар бовар устувор мондани Петрус дуо мегуфт (22,32). Ҷ дар боғи Ҷатсамонӣ дуо мегуфт (22,41.44).
3. Ҷӯтаи Исо яке аз се мавриде буд, хангоме ки Худо аз осмон дар бораи хизмати *Писари* дӯстдоштаи Ҷ мегуфт. Дар давоми сӣ сол чашми Худо зиндагонии бенуксонро дар Носира мушоҳида мекард; дар ин ҷо ҳукмномаи Ҷ “*Хусни тавачҷӯҳи Ман бар Туст!*” буд. Ду мавриди дигар, вақте ки Падар дар назди одамон аз осмон сухан меронд, дар кӯҳи Дигаргуншавӣ ба вукӯъ омад, вақте ки Петрус сохтани ҷодарҳоро пешниҳод намуд (Лук. 9,35) ва хангоме ки юнониён Исоро дидан хоста, ба назди Филиппус омаданд (Юҳ. 12,20–28).

В. Тайёри ба воситаи мансубият ба инсоният (3,23–28)

3,23–28 Луко пеш аз он ки ба нақл оиди *хизмати* ҷамъиятии Худованди мо шуруъ намояд, таваккуф мекунад ва насабномаи

Ҷро меоварад. Агар Исо ҳақиқатан одам бошад, пас Ҷ бояд аз *Одам* ба вучуд омада бошад. Ин насабнома нишон медиҳад, ки Ҷ ҳақиқатан чунин буд. Ақидае васеъ паҳн гаштааст, ки дар ин ҷо шачараи Исо аз тарафи Марям оварда мешавад. Тавачҷӯҳ намоед: ояти 23 намегӯяд, ки Исо писари Юсуф буд, балки “*чунон ки гумон мекарданд, писари Юсуф буд*”. Агар чунин нуктаи назар дуруст бошад, пас *Эли* (ояти 23) хусури Юсуф ва падари Марям буд.

Дар байни тадқиқотчиён ақидае васеъ паҳн гаштааст, ки ин насабномаи Худованд бо сабабҳои зерин ба василаи Марям таҳқиқ карда мешавад:

1. Аён аст, ки шачараи оилавии Юсуф дар Инчили Матто оварда шудааст (1,2-16).
 2. Дар бобҳои аввали Инчили Луко ба Марям нисбат ба Юсуф ҷои намоёнтар ҷудо карда шудааст, дар ҳоле ки ин дар Матто баръакс мебошад.
 3. Дар байни яҳудиён номҳои занона дар мавриди алоқаҳои насабӣ васеъ истифода намешуданд. Наомадани номи Марям бо ҳамин шарҳ дода мешавад.
 4. Дар Матто 1,16 аниқ нишон дода шудааст, ки Яъқуб Юсуфро ба дунё овард. Дар ин ҷо, дар Луко, гуфта нашудааст, ки Эли Юсуфро ба дунё овард; гуфта мешавад, ки Юсуф писари Эли буд. “Писар” “домод”-ро ифода карда метавонад.
 5. Дар забони нусхаи асл дар пеши ҳар як ном дар насабнома ба *гайр аз яктоаш* артикли муайяни (“*to*”) дар сифати генитив (“аз онӣ”) меистад. Ин номи Юсуф мебошад. Маҳз ҳамин истисно ба тахмин кардан мачбур месозад, ки Юсуф ба насабнома танҳо аз боиси шавҳари Марям буданаш ворид карда шудааст. Ҷарчанд ба муфассал таҳқиқ намудани насабнома зарурат нест, ба ҳар ҳол ба якчанд нуктаҳои муҳим диққат додан фоиданок аст:
1. Ин номгӯй нишон медиҳад, ки Марям ба воситаи *Нотон* (ояти 31) аз авлоди *Довуд* буд. Дар Инчили Матто Исо ҳуқуқи *қонуниро* ба тахти Довуд ба василаи Сулаймон мерос гирифт.

Чун писари қонуни Юсуф, Худованд он қисми паймони Худоро бо Довуд иҷро кард, ки мувофиқи он тахти ӯ ҷовидона давом мекунад. Вале Исо зери лаънати Худо ба Конё (низ бо номи Ехӯёкин маълум) наафтада, писари ҳақиқии Юсуф буда наметавонист, ки мувофиқи он ҳеч касе аз насли ин подшоҳи бадкор комёб намешавад (Ирм. 22,30).

Чун писари ҳақиқии Марям, Исо он қисми паймони Худоро бо Довуд иҷро кард, ки дар он ба ӯ ваъда дода шудааст, ки *насли ӯ* ҷовидона дар тахт хоҳад буд. Ба василаи Нотон аз авлоди Довуд буда, ӯ ба зери лаънате ки ба Конё гуфта шуда буд, намеафтид.

2. *Одам* писари *Худо* номида шудааст (ояти 38). Ин фақат мефаҳмонад, ки ӯ аз тарафи Худо офарида шудааст.
3. Аён аст, ки хатти масеҳӣ дар Худованд Исо ба охир расид. *Дигар ҳеч кас ҳеч гоҳ* даъвоҳои комилҳуқуқи қонуниро ба тахти Довуд пешниҳод карда наметавонад.

Г. Тайёри ба василаи озмоиш (4,1–13)

4,1 Дар ҳаёти Худованди мо вақте набуд, ки ӯ аз Рӯҳи Пок пур набошад, вале ин ҷо дар алоқамандӣ бо озмуда шудани ӯ оиди ин аниқ гуфта мешавад. *Аз Рӯҳулқудс пур* будан – пурра ба ӯ итоат намудан ва пурра ба ҳар як сухани Худо фармонбардор буданро мефаҳмонад. Одаме ки аз Рӯҳ пур аст, аз ҳар гуна гуноҳи бошуурона ва худбинӣ озод аст ва дар ӯ Сухани Худо фаровон сокин аст. Ҳангоме ки Исо аз *Урдун* баргашт, ки дар он ҷо ӯ ғӯта дода шуд, *Рӯҳ ӯро ба биёбон бурд* – эҳтимол, ба биёбони Яҳудо, ки қад–қади соҳили ғарбии Баҳри Мурда ҷойгир буд.

4,2–3 Дар он ҷо *чиҳил рӯз иблис ӯро меозмуд* – *рӯзҳое* ки дар онҳо Худованд *ҳеч чиз нахӯрд*. Дар охири чиҳил рӯз озмоиши секарата, ки бо онҳо мо зиёдтар шиносем, сар шуд. Аслан озмоишҳо дар се ҷои гуногун ба вуқӯъ омаданд – дар биёбон, дар кӯҳ ва дар парастигиҳои Уршалим. Ҳақиқӣ будани табиати одами Исо дар феъли “*гурусна монд*” инъикос ёфтааст. Озмоиши аввалин маҳз ҳамин мақсадро дунболагирӣ мекард. Иблис ба Худованд таклиф намуд, ки барои

рафъ кардани гуруснагии ҷисмонӣ аз кудрати илоҳии Худ истифода барад. Нозукии ин озмоиш аз он иборат буд, ки худ аз худ чунин амал комилан қонунӣ буд. Вале, агар Исо ин корро мекард, ба иблис ғӯш андохта, нодуруст рафтор мекард. ӯ бояд мувофиқи иродаи Падари Худ амал намояд.

4,4 *Исо* аз Навиштаи Пок ҷоеро иқтибос оварда, ин озмоишро рад кард (Так. Шар. 8,3). Итоат ба Сухани Худо нисбат ба қонё кунонидани талаботҳои ҷисмонӣ хеле муҳимтар аст. ӯ баҳс намекард. Дарби гуфтааст: “Фақат як мисраъ аз Навишта шайтонро ба хомӯш шудан маҷбур менамояд, вақте ки онро дар қувваи Рӯҳи Пок истифода мебаранд. Дар муборизаи ақидаҳо тамоми сирри қувва дар истифодаи дурусти Сухани Худо мебошад”.

4,5–7 Дар озмоиши дуюм *иблис дар як лаҳза ба ӯ ҳамаи мамлакатҳои ҷаҳонро нишон дод*. Ба иблис вақти зиёде лозим нашуд, то ҳамаи он чиро, ки ӯ пешниҳод карда метавонад, нишон диҳад. ӯ на худи ҷаҳонро, балки танҳо *мамлакатҳои* ин ҷаҳонро пешниҳод карда метавонист. Ба маънои муайян ӯ *ҳақиқатан* бар мамлакатҳои ҷаҳон кудрат дорад. Аз сабаби гуноҳ кардани одам иблис мири ин ҷаҳон (Юх. 12,31; 14,30; 16,11), худои ин дунё (2Кӯр. 4,4), мире, ки дар ҳаво ҳукмрон аст (Эфс. 2,2) гардид. Мақсади Худо бошад чунин аст, то “салтанати ҷаҳон салтанати Худованди мо ва Масеҳи ӯ гардад” (Ваҳй 11,15). Ба ин тарик, иблис ба Масеҳ он чиро пешниҳод намуд, ки дар оянда ба ҳар ҳол ба ӯ тааллуқ хоҳад дошт.

Вале ба тахт роҳи кӯтоҳ буда наметавонист. Пешопеши он салиб буд. Дар шӯрои худ Худо пешакӣ муқаррар намуд, ки Худованд Исо пеш аз ба ҷалоли Худ ворид шудан бояд азоб кашад. ӯ мақсадҳои қонуниро бо воситаҳои нодуруст ноил шуда наметавонист. Дар ҳеч сурат ӯ дар назди иблис *саҷда* намекунад, новобаста аз он ки ба ӯ, чӣ гуна мукофот пешниҳод карда шудааст.

4,8 Инак, Худованд аз Такрори Шариат 6,13 суханонро иқтибос овард, то ки нишон диҳад, ки ба ӯ чун ба Одам, танҳо ба Худо

ибодат кардан ва хизмат намудан лозим аст.

4,9–11 Дар озмоиши сеюм иблис *Ўро ба Ерусалим* бурд, ба *кунгураи маъбад* гузошт ва ба *Ў ба зер андохтани* Худро пешниҳод кард. Магар Худо дар Забур 90,11.12, ваъда наодоаст, ки *Ў Масеҳро* муҳофизат мекунад? Эҳтимол, иблис Исоро меозмуд, то ки *ӯ* Худро намоиши хангоманок нишон дода, чун Масеҳ зоҳир кунад. Малокӣ пешгӯӣ намуд, ки Масеҳ ба парастиишгоҳи худ ногаҳон меояд (Мал. 3,1). Яъне, дар ин ҷо ба Исо имконияти ба Ҷолҷолто набаромада ба даст овардани ҷалол ва шӯхрати Халоскунандаи ваъдашуда дода шуда буд.

4,12 Дафъаи сеюм Исо аз Навиштаи Пок суханонро мисол оварда озмоишро рад кард. Такрори Шариат 6,16 озмудани *Худоро* манъ мекунад.

4,13 *Иблиси* бо шамшери Рӯхи Пок дур андохташуда *то муддате* аз Исо дур шуд. Озмоишҳо одатан на чун селоб мерезанд, балки чун мавҷҳо ғелида меоянд.

Дар бораи озмоиш сухан ронда якчанд чузъҳои иловагиро бояд ёдовар шуд:

1. Пайдарпаии озмоишҳо дар Луко аз Матто фарқ мекунад. Озмоиши дуҷум ва сеюм ба дигар тартиб ҷойгир кунонида шудааст; сабаби ин равшан нест.
2. Дар ҳамаи се ҳодиса мақсади ба Исо пешниҳодшуда дуруст аст, вале воситаҳои ба даст овардани онҳо нодурустанд. Ба иблис итоат кардан, ба *ӯ* ё ба ҳар кадом мавҷудоти офаридашудаи дигар сачда намудан ва санҷидани Худо ҳамеша нодуруст аст.
3. Озмоиши якум ба ҷисм, дуҷум ба ҷон ва сеюм бошад – ба рӯҳ дахл дошт. Онҳо мувофиқан ба шахвати ҷисм, ҳаваси чашмон ва ғурури зиндагӣ дахл мекарданд.
4. Ҳамаи се озмоиш дар атрофи се орзуи пурқувваттарини фитрати одамӣ чарх мезананд – талаботи ҷисмонӣ, шавқи қудрат ва моликият, ва инчунин хоҳиши аз тарафи умум эътироф шудан. Шогирдон чӣ қадар зуд–зуд ба озмоиши роҳи қулай ва ҳузуру ҳаловатро интиҳоб кардан, дар ҷаҳон ба мавқеи намоён

кӯшидан ва дар ҷамоат мавқеи баландро ишғол намудан дучор мешаванд.

5. Дар ҳамаи се озмоиш иблис забони диниро истифода бурд ва бо худи ҳамин озмоишро ба либоси зоҳирии бовикор печонид. *Ў* ҳатто оятҳои Навиштаи Покро иқтибос меовард (ояти 10.11). Ҷеймс Стюарт хеле аниқ қайд намудааст:

*Омӯзиши тасвири озмоишҳо ду лаҳзаи муҳимро равшанӣ меандозад. Аз як тараф, он исбот мекунад, ки озмоиш – на ҳатман гуноҳ аст. Аз тарафи дигар, ин нақл ба ақидаи бузургтарини аз шогирди дертарин навишташуда равшанӣ меандозад: “Зеро, чӣ тавре ки Худо *Ў* аз озмоиш гузашта, уқубат кашидааст, ба озмудашавандагон низ метавонад мадад расонад” (Ибр. 2,18).⁸*

Баъзан ақидаеро баён менамоянд, ки агар Исо гуноҳ карда наметавонист, озмоиш беҳуда мебуд. Ҳақиқатан, Исо – Худост, Худо бошад гуноҳ карда наметавонад. Худованд Исо ҳеҷ гоҳ аз ҳеҷ яке аз хусусиятҳои илоҳӣ даст намекашид. Илоҳияти *Ў* хангоми дар замин зистани *Ў* ниҳон буд, вале он ба як тараф гузошта шуда наметавонист. Баъзеҳо мегӯянд, ки чун Худо, *Ў* гуноҳ карда наметавонист, лекин, чун Одам, метавонист. Вале *Ў* то ба ҳол ҳам Худо, ҳам Одам аст, ва ҳатто андеша кардан мумкин нест, ки *Ў* имрӯз гуноҳ карда наметавонист. Мақсади озмоиш на дар он аст, то бинанд, оё *Ў* метавонист гуноҳ кунад, балки исбот намоянд, ки *Ў* гуноҳ карда наметавонист. Танҳо Одами Пок, бегуноҳ, Раҳонандаи мо буда метавонист.

Ғ. Тайёри ба василаи таълимот (4,14–30)

4,14–15 Дар байни оятҳои 13 ва 14 – як сол фосила ҳаст. Дар давоми ин вақт Худованд дар Яҳудо хизмат мекард. Ягона қайд дар бораи ин хизмат дар Юҳанно 2–5 ҳаст.

Ҳангоме ки *Исо* бо қуввати рӯҳ ба *Ҷалил баргаишт*, то соли дуҷуми хизмати ҷамъиятии Худро шурӯъ намояд, овоза дар бораи *Ў дар тамоми кишвар паҳн шуд*. Вақте ки *Ў* дар куништҳои яҳудиён *таълим меод*, *Ўро* дар ҳама ҷо ситоиш мекарданд.

4,16–21 Дар *Носира*, ба шаҳри кӯдакии Ҷ, Исо аз рӯи одати Худ, *рӯзи шанбе ба кунӣшт* даромад. Боз ду коре ҳаст, ки онҳоро, чӣ хеле ки мо мехонем, Ҷ мунтазам мекард. Ҷ мунтазам дуо мегуфт (Лук. 22,39), ва Ҷ аз рӯи одат, дигаронро таълим меод (Марк. 10,1). Дар яке аз ташрифҳои *кунӣшт* Ҷ барои *қироати* Навиштаи Паймони Куҳан бархост. Ходим ба ӯ лӯлапечи дастнависро дод, ки дар он пешгӯии Ишаъё навишта шуда буд. Худованд дастнависро дар ҳамон ҷое кушод, ки ба мо чун боби 61-уми Китоби Ишаъё пайғамбар маълум аст ва ояти 1 ва аввали ояти 2-ро хонд. Ин порча ҳамеша чун тасвири хизмати Масеҳ машҳур буд. Вақте ки Исо гуфт: “*Имрӯз ин Навишта, ки шумо гӯш кардед, ба иҷро расидааст*”, – Ҷ равшан дар бораи он изҳор намуд, ки Ҷ – Масеҳи Исроил аст.

Ба мақсадҳои инқилобии хизмати Масеҳ тавачҷӯх намоед. Ҷ барои он омад, то ки бо мушкилоти мудҳише ки дар тӯли тамоми таърих офати инсоният буданд, машғул шавад:

- Камбағалӣ. *Ба мискинон мужда расонидан.*
- Ғам. *Дилҳои шикастаро шифо бахшидан.*
- Ғулумӣ. *Ба асирон озодиро мавъиза намудан.*
- Азоб. *Ба нобиноён биноӣ додан.*
- Зулм. *Мазлумонро озод кардан.*

Алқисса, Ҷ барои мавъизаи соли тавачҷӯҳи Худованд омад – субҳи давраи нав барои одамизоди шикояткунанда ва навҳакунандаи ин ҷаҳон. Ҷ Худро чун ҷавоб ба ҳамаи беморихое ки моро азият медиҳанд, нишон дод. Ва ин ҳақиқат аст, новобаста ба он ки оё мо дар ин ҳол оиди беморихои ҷисмонӣ фикр мекунем ё рӯҳонӣ. Масеҳ – ана ҷавоб ба онҳо.

Ҷ қироатро дар суҳанҳои “*соли тавачҷӯҳи Худовандро мавъиза намоям*” тасодуфан қатъ накард. Ҷ иқтибос овардани ин суҳанонро аз Ишаъё давом надод: “...ва рӯзи интиқомгирии Худои мо”. Мақсади омадани аввалини Ҷ – соли тавачҷӯҳи Худовандро мавъиза намудан буд. Асри ғайри ҳозира – вақти тавачҷӯҳ ва рӯзи наҷот аст. Вақте ки Ҷ бори дуюм ба замин бармегардад, он гоҳ

рӯзи қасосгирии Худои моро эълон мекунад. Диккат диҳед, ки оиди замони *таваҷҷӯҳ* чун дар бораи сол гуфта шудааст, вақти қасосгирии бошад – рӯз аст.

4,22 Маълум аст, ки ин суҳанон барои одамон хеле таъсирбахш буданд. Онҳо дар бораи Ҷ суҳанони нек мегуфтанд, зеро онҳоро *суҳанони пурғайзи* Ҷ ҷалб мекарданд. Барои онҳо он чиз сир буд, ки *писари Юсуф*, дуредгар, чунин инкишофи хуб ба даст овард.

4,23 Худованд медонист, ки шӯҳрати Ҷ рӯякист. Одамон моҳият ва арзиши ҳақиқии Ҷро дар асл намефаҳмиданд. Барои онҳо Ҷ фақат яке аз ҳамдеҳаҳо буд, ки дар Кафарнаҳум кадом як кори хубе ба амал оварда буд. Ҷ медонист, ки онҳо ба Ҷ гуфта метавонанд: “*Эй Табиб! Худатро шифо бидеҳ*”. Одатан ин мақол чунин маъно дошт: “Он чиро ки ба дигарон кардӣ, ба худат кун. Агар ту мегӯӣ, ки дигаронро табобат менамояӣ, пас, ҳолати шахсии худро табобат намо”. Вале дар ин ҷо маъно як дараҷа фарқ мекунад. Он дар суҳанони баъдина шарҳ дода мешавад: “*Ҳар он чи шумидаем, ки дар Кафарнаҳум воқеъ шудааст, ин ҷо низ, дар ватани Худ бикун*”. Ин даъвати таҳқиромезе буд, то ки Ҷ дар Носира мӯъҷиза ба амал оварад, чуноне ки Ҷ дар дигар ҷойҳо ин тавр карда буд, ва бо ҳамин Худро аз тамасхур ҳалос кунад.

4,24–27 Дар ҷавоб Худованд қоидаеро баён намуд, ки дар таҷрибаи одамӣ амиқ ҷойгир шудааст: одамони бузургро дар ватани *худи* онҳо кадр намекунанд. Баъд Ҷ ду ходисаи машҳурро аз Паймони Куҳан ёдовар шуд, вақте ки пайғамбарони Худо дар назди халқи Исроил беҳурмат буданд ва дар натиҷа ба назди ғайрияхудиён фиристода шуда буданд. Вақте ки дар шаҳри Исроил *каҳтии сахте рӯй дод*, *Илёс* ба назди ягон нафар бевазани яҳудӣ фиристода нашуд, ҳарчанд шумораи онҳо зиёд буд, балки Худо ӯро ба назди *бевазани* ғайрияхудӣ дар *Сидӯн* равона кард. Ва ҳарчанд дар айёми хизмати *Элишоъ* ҳамчунин *бисёр маҳавиён дар Исроил буданд*, ӯ ба ёрии ҳеч яки онҳо наомад. Ба ҷои ин ӯ ба назди *Наамони* ғайрияхудӣ, сарлашқари қӯшуни сурёнӣ

фиристода шуда буд. Ба худ тасаввур намоед, ки суханони Исо ба яҳудиён чӣ хел таъсир карданд. Онҳо занон, ғайрияҳудиён ва махавиёнро ба зинаи аз ҳама пасттарини чамбияти мегузоштанд. Вале ин ҷо Худованд қасдан ин серо аз яҳудиёни нобовар *болотар* чойгир мекунад! \bar{U} айнан дар бораи он мегуфт, ки ҳодисаҳои Паймони Кухан тақрор хоҳанд шуд. Ба мӯъҷизаҳои \bar{U} нигоҳ накарда, \bar{U} ро на танҳо шаҳри Носира, балки инчунин тамоми халқи Исроил инкор хоҳад кард. Баъд \bar{U} ба ғайрияҳудиён рӯ хоҳад овард, чӣ хеле ки инро Илёс ва Элишоъ карданд.

4,28 Мардум дар Носира аниқ фаҳмиданд, ки \bar{U} чиро дар назар дошт. Онҳо танҳо аз як худи ёдраскунӣ оиди марҳамати ба ғайрияҳудиён зохирнамуда дар ғазаб мешуданд. Ускуф Райл шарҳ медиҳад:

*Одамон таълимот дар бораи соҳибхитиёрии Худоро, ки Масеҳ онро ин ҷо эълон намуд, хеле бад мебинанд. Худо тамоман маҷбур нест дар байни онҳо мӯъҷиза ба амал овард.*⁹

4,29–30 Мардум бархоста \bar{U} ро аз шаҳр бадар карданд ва бар қуллаи кӯҳе бурданд, то ки \bar{U} ро ба зер афкананд. Бешубҳа, ин макри иблис, боз як кӯшиши нест кардани Вориси шоҳ буд. Вале Исо ба тарзи мӯъҷизанок аз миёни анбӯҳ гузашт ва шаҳрро тарк карда рафт. Душманон аз нигоҳ доштани \bar{U} очиз буданд. Чунон ки ба мо маълум аст, \bar{U} дигар ҳеч гоҳ ба Носира барнагашт.

IV. ПИСАРИ ОДАМ КУДРАТИ ХУДРО ИСБОТ МЕКУНАД (4,31–5,26)

А. Кудрат бар рӯҳи палид (4,31–37)

4,31–34 Он чи Носира аз даст дод, барои Кафарнаҳум дастовард гардид. Мардуми ин шаҳр таълимоти Исоро эътиборнок эътироф намуданд. Суханони \bar{U} бовар мекуноид ва шавқманд мегардонид. Оятҳои 31–41 рӯзи оддии шанберо дар зиндагонии Худованд тасвир менамоянд. Дар ин ҷо \bar{U} чун Худованд бар рӯҳҳои палид ва бемориҳо нишон дода шудааст. Аввал \bar{U} ба қуништ рафт ва дар он ҷо одамеро воҳӯрд, ки рӯҳи деви палид дошт. Сифати “палид” зуд-зуд

барои тасвири рӯҳи бад истифода мешавад. Вай онро ифода мекунад, ки онҳо худашон нопоканд ва дар зиндагонии қурбонии худ нопокиро ба вучуд меоваранд. Дар ин порча ҳақиқӣ будани чинзада будан аён аст. Пеш аз ҳама рӯҳи нопок фарёди даҳшат баровард: “*Туро бо мо чӣ кор аст?*”. Баъд рӯҳ аниқ нишон дод, ки медонад Исо Кист – *Қуддуси Худо*, ки \bar{U} охири охирон бар лашкари иблис ғалаба мекунад.

4,35 Исо ба дев талаби дукарата кард: “*Хомӯш шав ва аз вай берун ой!*” Дев ҳамин тавр ҳам кард, аввал одамро ба замин афтонд, вале ҳеч осебе ба \bar{U} нарасонд.

4,36–37 Мардум ба воҳима афтода буданд! Дар суханони Исо чӣ чизе буд, ки рӯҳҳои палид ҳам ба \bar{U} итоат менамуданд? Ин чӣ қудрат ва қуввати фавқуллода буд, ки бо он \bar{U} сухан меронд? Хайратовар нест, ки овозаи \bar{U} дар тамоми гирду атроф паҳн шуд!

Ҳамаи мӯъҷизоти ҷисмонии Исо тасвири мӯъҷизаҳое мебошанд, ки \bar{U} дар доираи рӯҳонӣ ба амал меоварад. Масалан, аз мӯъҷизоти дар зер номбаршудаи Инчили Луко дарси ибрати зерин мебарояд:

- берун овардани рӯҳи палид (4,31–37) – халос шудан аз иллат ва нопокии гуноҳ;
- шифо додани модарарӯси Петрус (4,38. 39) – озод шудан аз нооромӣ ва заифие ки аз боиси гуноҳ аст;
- шифо додани махавӣ (5,12–16) – барқароршавӣ аз кароҳатангезӣ ва чоранопазирии гуноҳ (ниг. инчунин 17,11–19);
- мафлуҷ (5,17–26) – озодӣ аз фалачи рӯҳонӣ ва имконияти ба Худо хизмат кардан;
- растохези писари бевазан (7,11–17) – гунаҳкорон дар қонунвайронкунӣ ва гуноҳ мурдаанд ва ба ҳаёт эҳтиёҷ доранд (ниг. инчунин 8,49–56);
- ором кардани тӯфон дар баҳр (8,22–25) – Масеҳ тӯфонеро идора кардан метавонад, ки он дар зиндагонии шогирдони \bar{U} талотум мекунад;
- легиони девҳо (8,26–39) – гуноҳ аз пайи худ тааддӣ ва чунунро меоварад ва одамро аз чамбияти мутараккӣ берун мекунад. Худованд созгорӣ, осудахотирӣ ва мушоракат бо \bar{U} ро ато менамояд;

- зане, ки домани Ҷро ламс кард (8,43–48) – бенавой ва маъюси чун натиҷаи гуноҳ;
- сер шудани панҷ ҳазор нафар (9,10–17) – ҷаҳони пургуноҳ ба нони Худо эҳтиёҷ дорад; Масеҳ ин эҳтиёҷотро ба василаи шогирдони Худ қонеъ мегардонад;
- писари чинзада (9,37–43а) – бераҳмӣ ва тааддии гуноҳ ва қувваи шифобаҳшандаи Масеҳ;
- зани гирифтори рӯҳи заъф (13,10–17) – гуноҳ шаклро тағйир медиҳад ва ҷангак мезанонад, ламс кардани Исо барқароршавии пурраро меоварад;
- одами гирифтори бемории истиско (14,1–6) – гуноҳ нобобиҳо, ноумедӣ ва хатар ба вучуд меоварад;
- гадои кӯр (18,35–43) – гуноҳ ҷашмони одамонро барои ҳақиқатҳои абадӣ мепӯшонад. Дар натиҷаи аз нав таввалуд шудан ҷашмҳо кушода мешаванд.

Б. Қудрат бар табларза (4,38.39)

4,38–39 Сипас аз Исо хоҳиш намуданд, ки *ба хонаи Шимъун* биёяд, ки дар он ҷо *модарарӯси Шимъун гирифтори табларзаи сахте* буд. Ҳамин ки Худованд *табларзаро манъ кард, он нест шуд*. Шифоёбӣ на танҳо фаврӣ буд, балки комил ҳам буд, зеро зан барҳост ва хизмати хонаро карда тавонист. Одатан баъд аз таби баланд одам худро сушт ва беҳол ҳис менамояд. (Тарафдорони безании коҳинон дар ин порча барои худ тасаллии каме меёбанд. Петрус одами оиладор буд!)

В. Қудрат бар бемориҳо ва девҳо (4,40.41)

4,40 Азбаски шанбе ба охир мерасид, одамон аз бекории маҷбурӣ озод мешуданд; онҳо *ба назди Ҷ* маъюбони зиёд ва девонаҳоро *меоварданд*. Ҳеҷ кадом аз онҳо беҳуда наомад. Ҷ ҳар киро, ки бемор буд, *шифо меод* ва девҳоро берун мекард. Аксарияти онҳое ки даъвои аз рӯи бовар шифо доданро доранд, мӯъҷизоти худро бо номзадҳои интиҳобшуда маҳдуд мекунанд. Исо *ҳамаро шифо меод*.

4,41 *Девҳои* берун кардашуда медонистанд, ки Исо – *Масеҳ, Писари Худост*. Вале Ҷ шаҳодати девҳоро қабул намекард. Онҳоро

ба хомӯш шудан маҷбур кардан лозим буд. *Онҳо медонанд, ки Ҷ* – Масеҳ аст, вале Худо воситаҳои дигар, беҳтареро барои эълони ин далел доро буд.

Г. Қудрати роҳравон мавъиза кардан (4,42–44)

4,42–44 *Рӯзи* дигар Исо *ба хилватгоҳ* дар наздикии Кафарнаҳум рафт. *Мардум Ҷро кофта* ёфтанд. Онҳо зорию тавалло мекарданд, ки Ҷ наравад. Вале Исо ба онҳо хотиррасон кард, ки хизмати Худо дар *шаҳрҳои дигари Ҷалил* ҳам бояд ба амал оварад. Инак, аз куништ ба куништ, Ҷ мерафт ва Хушхабарро дар бораи *Малакути Худо мавъиза мекард*. Исо Худаш Подшоҳ буд. Ҷ бар одамон ҳукмронӣ кардан мехост. Вале пеш аз ин онҳо бояд тавба мекарданд. Ҷ бар онҳое ки гуноҳҳои худро маҳкам медоранд, ҳукмронӣ намекард. Ин монета буд. Онҳо бошанд на аз гуноҳҳои худ, балки аз мушқилоти сиёсӣ наҷот ёфтанд мехостанд.

Г. Қудрати омӯзондани дигарон: даъвати шогирдон (5,1–11)

5,1–11 Аз хабари оддӣ оиди даъвати Петрус якҷанд дарси муҳим мебароянд:

1. Худованд *қайқи* Петрусро чун минбаре ки аз он Ҷ ба мардум мавъиза менамуд, истифода бурд. Агар мо ба Худованд ҳама моликияти ба мо тааллуқдоштаро диҳем, пас Ҷ ба тариқи ачибе онро истифода мебарад ва инчунин ба мо муқофот медиҳад.
2. Баъд аз он ки Петрус ва дигарон *тамоми шаб* меҳнати вазнин ва бемуваффақият карданд, Ҷ ба Петрус аниқ нишон дод, ки дар кучо моҳии зиёдро ёфтанд мумкин аст. Худованди ҳамадон дар кучо шино кардани моҳиро медонад. Хизмате ки аз рӯи хирад ва қувваи шахсии мо ба амал меояд, бемуваффақият хоҳад буд. Сирри муваффақияти меҳнати масеҳӣ аз он иборат аст, ки Худованд моро роҳбарӣ мекунад.
3. Ҷарҷанд худи Петрус моҳигири таҷрибанок буд, ӯ аз Дуредгар панд гирифт ва дар натиҷа тӯрҳо пур шуданд. “*Аз рӯи сухани Ту тӯрро меандозам*”, – ин суха-

- нон арзиши фурӯтанӣ, таъсирпазирӣ ба панд ва фармонбардории дохилиро нишон медиҳад.
4. Онҳо дар *чуқуроб* буданд, вақте ки *тӯр* то ба охир пур шуд ва қариб *кафид*. Ҳамчунин мо ҳам бояд ба соҳил маҳкам часпиданро бас кунем ва ба баҳри кушоди бахшидашавии пурра бароем. Бовар амикии худро дар укубат, ғам ва талафот дорад. Маҳз ҳамин чуқуриҳо тӯрхоро самаранок пур мекунанд.
 5. *Тӯри онҳо* кафида сар кард, қайқҳо бошанд *қариб буд ки зери об шаванд* (ояти 6–7). Хизмат дар зери роҳбарии Масеҳ мушкилот ба амал меоварад – вале аз ин мушкилот чӣ қадар хурсандӣ ҳаст. Ин мушкилоте мебошанд, ки онҳо дили моҳигири ҳақиқиро ба ҳаяҷон меоранд.
 6. Дидани ҷалоли Худованд Исо дар *Петрус* ҳисси хузновари ношоистагии шахсии худро ба вучуд овард. Бо Ишаёе низ ҳамчунин буд (Иш. 6,5); ҳамон чиз бо ҳама ба вукӯъ меояд, касе ки Подшоҳро дар зебоии *Ҷ* мебинад (Иш. 33,17).
 7. Масеҳ Петрусро ба сайёди *одамон* шудан вақте даъват кард, ки *ӯ* бо меҳнати муқаррарии худ машғул буд. Роҳнамоиро интизор шуда, бо меҳнатҳое ки дастҳоятон меёбанд, машғул шавед. Ин корро бо чидду ҷаҳд кунед! Инро аз таҳти дил барои Худованд кунед! Чуноне ки суккон танҳо хангоми дар ҳаракат будани кишти онро идора мекунад, Худо ҳам одамонро вақте ки онҳо дар ҳаракат мебошанд, роҳбарӣ мекунад.
 8. Масеҳ Петрусро аз сайди моҳӣ ба сайди одамон, ё, агар айнан тарчума карда шавад, ба “зинда гирифтани одамон” даъват намуд. Дар муқоиса ба хурсандии беандозаи дидани он, ки як ҷон барои Масеҳ ва барои абадият ба даст оварда мешавад, тамоми моҳиҳо дар укёнус чистанд?
 9. Петрус, *Яъқуб ва Юҳанно* ҳар ду қайқро ба соҳил кашида бароварданд, дар яке аз рӯзҳои пурбарортарини худ *ҳама* чизро тарк карданд ва аз *ақиб* Исо *равона шуданд*. Ба қарори онҳо чӣ андоза чизҳои

зиёд вобаста буд! Шояд, мо ҳеҷ гоҳ дар бораи онҳо намешунидем, агар онҳо дар назди қайқҳои худ монданро афзал медонистанд.

Д. Қудрат бар маҳав (5,12–16)

5,12 Табиб Луко он далелро маҳсус ёдовар мешавад, ки *одам пур аз маҳав* буд. Ин ҳолати вазниншудаи маҳав буд ва дар фаҳмиши одамӣ, мутлақо чоранопазир буд. Вале маҳавӣ бовари аҷоиб дошт. *Ҷ* гуфт: “*Ту метавонӣ маро пок кунӣ*”. *Ҷ* инро ба ҳеҷ кадом дигар кас дар ҷаҳон гуфта наметавонист. Вале, *ӯ* ба қувваи *Худованд* мутлақо боварӣ дошт. Вақте *ӯ* “*агар хоҳӣ*” гуфт, *ӯ* шубҳаро дар хоҳиши Масеҳ ифода намекард. *Ҷ*, аниқтараш, чун илтимоскунандае меомад, ки ҳеҷ ҳукуке ба шифо надорад, вале худро ба марҳамат ва файзи *Худованд* супоридааст.

5,13 Аз нуқтаи назари тиб ба маҳавӣ даст расонидан хатарнок буд. Ин аз нуқтаи назари динӣ ҳаром кардан ва аз нуқтаи назари иҷтимоӣ таназзул буд, вале Начотдиҳанда ба ҳеҷ гуна нопокӣ гирифтормашуд. Баръакс, ба бадани маҳавӣ сели шифо ва саломатӣ борид. Ин шифоёбии тадриҷӣ набуд: *маҳав аз ӯ дарҳол нест шуд*. Андеша намоед, барои ин маҳавии ноумед, нотавон бақароршавии пурра дар як лаҳзаи вақт чиро бояд ифода мекард!

5,14 Исо ба *ӯ* ба ҳеҷ кас дар бораи шифоёбӣ нагуфтандро фармон дод. Начотдиҳанда намехост тӯдаи хангоматалабонро ҷалб кунад, ё ҳаракати халқиро барои Подшоҳ эълон намудани *Ҷ* барангезад. Баръакс, *Худованд* ба маҳавӣ фармуд, ки *рафта худро ба коҳин нишон диҳад ва он ҳадиёро, ки Мусо фармудааст*, оварад (Иб. 14,4). Ҳар як ҷузъи қурбонкунӣ оиди Масеҳ мегуфт. *Коҳин* вазифадор буд, ки маҳавиро таҳқиқ намояд ва муайян намояд, ки *ӯ* ҳақиқатан шифо ёфтааст. *Коҳин шифо бахшида* наметавонист; *ӯ* фақат одамро шифоёфта *эълон карда* метавонист. Ин коҳин пеш ҳеҷ гоҳ маҳавии покшударо надида буд. Ин ҳодисаи нодир буд; ба василаи он *ӯ* бояд мефаҳмид, ки охируламр Масеҳ зухур кард. Ин ҳодиса ба ҳамаи коҳинон чун *шаҳодат* бояд хизмат

мекард. Вале дилҳои онҳо аз нобоварӣ кӯр шуда буданд.

5,15–16 Агарчи Худованд фармуда буд, ки мӯъҷиза овоза карда нашавад, ба ҳар ҳол овоза зуд паҳн шуд ва шумораи зиёди мардум назди Ҷ барои шифоёбӣ чамъ меомаданд. Исо зуд-зуд барои дар дуо гузаронидани вақт ба хилватгоҳ мерафт. Наҷотдиҳандаи мо Марди дуо буд. Асоснок аст, ки ин Инчиле ки Ҷро чун Писари Одам нишон медиҳад, дар бораи ҳаёти дуогуёнаи Ҷ зиёдтар нақл мекунад.

Е. Қудрат бар фалаҷ (5,17–26)

5,17 Ба андозаи паҳн шудани овоза дар бораи хизмати Исо муносибати фарисиён ва муаллимони шариат боз ҳам душманонатар мешуд. Дар ин ҷо мо мехонем, ки онҳо дар Чалил бо нияти дар Ҷ ёфтани ягон айбе чамъ шуданд. Қувваи Худованд дар шифо додани беморон зоҳир шуд. Аслан Исо ҳамеша қувваи шифобахширо доро буд, вале ба ин на ҳамеша шароит мусоидат мекард. Дар Носира, масалан, Ҷ аз сабаби нобоварии халқ наметавонист бисёр корҳои бузургро ба амал оварад (Мат. 13,58).

5,18–19 Ба назди хонае ки дар он Исо таълим медод, чор шахс дар бистар одами мафлучеро оварданд. Онҳо аз сабаби бисёрии мардум ӯро ба назди Исо гузаронда натавонистанд, бинобар ин бо зинапоия берунӣ ба болои бом баромаданд. Баъд, сафоли бомпӯширо чудо карда гирифта, онҳо одамро ба василаи шикофии бом ба поён фароварданд.

5,20–21 Исо ба имоне, ки онҳоро ба овардани мӯхтоҷ ба назди Ҷ водор карда буд, тавачҷӯх зоҳир намуд. Ва Ҷ, имони онҳоро дида, яъне бовари чор шахс бо иловаи шахси маъҷуб, ба мафлуч гуфт: “*Ҷуноҳҳои ту омурзида шуд*”. Ин суханони бемисл китобдонон ва фарисиёно ба шӯр оварданд. Онҳо медонистанд, ки ҳеч кас, ба ғайр аз як худӣ Худо ҷуноҳоро омурзида наметавонад. Худо будани Исоро эътироф кардан нахоста, онҳо ғавғо бардоштанд, ки Ҷ куфр мегӯяд.

5,22–23 Он гоҳ Исо ба онҳо исбот кард, ки Ҷ ҳақиқатан ҷуноҳи одамро омурзид. Пеш аз ҳама Ҷ аз онҳо пурсид, ки гуфтани чӣ осонтар аст: “*Ҷуноҳҳои ту омурзида шуд*”, ё

гуфтани: “*Барҳез ва равона шав*”? Ба маънои муайян гуфтани ҳам ин ва ҳам он осон аст, вале ба амал овардани онҳо тамоман кори дигар аст, зеро ҳам ин ва ҳам он барои одамон ғайриимкон аст. Ин ҷо мақсад, аз афташ, он аст, ки “*Ҷуноҳҳои ту омурзида шуд*” гуфтан осонтар аст, зеро ба вукӯъ омадан ё наомадани инро дидан ғайриимкон аст. Агар “*Барҳез ва равона шав*” гӯем, пас дидан мумкин аст, ки оё бемор шифо ёфт.

Фарисиён дида наметавонистанд, ки оё одам омурзида шуд, бинобар ин онҳо бовар накарданд. Бинобар ин Исо мӯъҷизае ба амал овард, ки онҳо дида наметавонистанд ва ин барои исботи он буд, ки Ҷ ҳақиқатан ҷуноҳи одамро омурзид. Ҷ ба мафлуч қувваи роҳ рафтанд.

5,24 Вале барои он ки шумо бидонед, ки Писари Одам дар рӯи замин қудрати омурзидани ҷуноҳоро дорад”. Унвони “*Писари Одам*” табиати мукаммали одамии Худовандро таъкид мекунад. Ба маънои муайян ҳамаи мо писарони одаме, вале унвони “*Писари Одам*”, бо ҳарфи калон, Исоро дар байни ҳамаи одамон чудо мекунад. Вай Ҷро чун одаме тасвир менамояд, ки ба Худо мувофиқат мекунад, Оне ки камолоти ахлоқӣ дорад, Оне ки азоб мекашад, хунашро мерезад ва мемирад ва Оне ки сарварии олам ба Ҷ дода шудааст.

5,25 Ба суханони Ҷ итоат намуда, мафлуч бархост, бистари худро гирифт ва Худоро сипос гуфта, ба хонаи худ рафт.

5,26 Ва ҳамаро ба маънои асли ҳайрат фаро гирифт ва онҳо ҳамчунин Худоро ҳамду сано мехонданд, мегуфтанд, ки дар он рӯз корҳои аҷиб дидаанд, ва маҳз: эълони омурзиш ва мӯъҷизае ки инро тасдиқ мекард.

V. ПИСАРИ ОДАМ ХИЗМАТИ ХУДРО ШАРҲ МЕДИҲАД (5,27–6,49)

А. Даъвати Левӣ (5,27.28)

5,27–28 Левӣ яҳудии боҷғир буд, ки барои ҳукумати Рум боҷ чамъ мекард. Яҳудиён-ҳамқабилаҳо чунин одамро на танҳо барои ҳамкориҳои онҳо бо Рум, балки барои фиребгарӣ ҳам бад медиданд. Боре ҳангоме ки Левӣ машғули кор буд, Исо аз

назди \bar{u} мегузашт ва \bar{u} ро ба пайрави Худ шудан даъват намуд. Бо майли том Левӣ ҳама чизро тарк карда бархост ва аз пайи \bar{U} равона шуд. Дар бораи оқибатҳои ачибе ки чунин қарори оддӣ ба амал овард, андеша намоед. Левӣ ё Матто, нависандаи Инчили якум гашт. Ин арзиши калонеро дорад, агар кас ба даъвати Худованд гӯш андохта, аз пайи \bar{U} равад.

Б. Чаро Писари Одам гунаҳкоронро даъват менамояд (5,29–32)

5,29–30 Мулоҳизае ҳаст, ки *зиёфати калоне* ораста, Левӣ се мақсадро дунболагирӣ мекард. \bar{U} мехост, ки дар назди ҳама оиди ақидаҳои наваш шаҳодат диҳад ва инчунин ба Исо дӯстони худро ба Худованд муаррифӣ кунад. Қисми зиёди яҳудиён бо бисёрии *бочгирон* дар як суфра наменишастанд. Исо бо *бочгирон* ва *гунаҳкорон* хӯрок мехӯрд. \bar{U} , албатта, ба гуноҳҳои онҳо бепарвоёна муносибат намекард ва ҳеч коре намекард, ки шаҳодати \bar{U} ро безътибор карда тавонад, вале \bar{U} ин вохӯриҳоро чун восита барои таълим додан, сарзаниш кардан ва баракат додан истифода мебард.

Китобдонон ва *фарисиён*¹⁰ бошанд, Исро барои алоқа бо ин одамони ҳақир, партовҳои чамбият, танқид мекарданд.

5,31 Исо дар ҷавоби онҳо *гуфт*, ки амали \bar{U} бо мақсади ба ҷаҳон омадани \bar{U} комилан мувофиқат мекунад. Одамони сиҳат ба табиб мӯхтоҷ нестанд, вай танҳо ба беморон лозим аст.

5,32 Фарисиён худро *одил* мехисобиданд. Дар онҳо фаҳмиши амиқи гуноҳ ё эҳтиёҷ набуд. Яъне, онҳо аз хизмати Табиби бузург ғоида гирифта наметавонишанд. Вале бочгирон ва гунаҳкорон фаҳмиданд, ки онҳо *гунаҳкоранд* ва ба начот ёфтанд аз гуноҳҳои худ эҳтиёҷ доранд. Начотдиҳанда маҳз баҳри чунин одамон омад. Аслан фарисиён росткор набуданд. Онҳо низ ба монанди бочгирон ба начот ёфтанд мӯхтоҷ буданд. Вале онҳо намехостанд дар гуноҳҳои худ иқрор шуда, айби худро эътироф намоянд. Ва бинобар ин онҳо Табибро барои беморони вазнинро зиёрат карданаш танқид мекарданд.

В. Чаро шогирдони Исо рӯза намегирифтанд (5,33–35)

5,33 Амали дигари фарисиён савол ба Исо оиди анъанаи рӯза буд. Охир *шогирдони Яҳёи* Ғӯтадиҳанда ба зиндагонии гӯшанишинонаи муаллими худ тақлид мекарданд. Пайравони *фарисиён* низ расму русуми сершумори рӯзаро риоя мекарданд. Шогирдони Исо бошад инро намекарданд. Чаро?

5,34–35 Худованд дар ҷавоб *гуфт*, ки азбаски \bar{U} алҳол бо *онҳост*, барои шогирдони \bar{U} сабаб барои рӯза нест. Дар ин ҷо \bar{U} рӯзаро бо андӯх ва азодорӣ алоқаманд менамояд. Вақте ки \bar{U} аз *онҳо гирифта мешавад* (эҳтимол, бо марг), онҳо бо ин ғами худро ифода намуда *рӯза хоҳанд дошт*.

Г. Се масал дар бораи давраи нав (5,36–39)

5,36 Дар идома се масал меоянд, ки инҳо оиди он таълим медиҳанд, ки давраи Паймони Навин сар шуд ва навро бо кӯҳна омехта кардан мумкин нест.

Дар *масали* якум либоси *кӯҳна* рамзи низом ё давраи шариат мебошад, *либоси нав* бошад давраи *файзро* инъикос менамояд. Онҳо бо ҳам номувофиқанд. Кӯшиши омехтакунии шариат ва *файз* дар натиҷа ҳам ин ва ҳам онро вайрон мекунад. Дарбеҳи аз либоси нав гирифташуда либоси навро вайрон мекунад ва ба *ҷомаи кӯҳна* низ аз чихати намуд ва мустаҳкамӣ *мувофиқ намеояд*. Дар ин бора Ҷ. Н. Дарби хеле хуб *гуфтааст*: “Исо ҳеч гоҳ масеҳиятро ба дини яҳудӣ намечаспонд. Ҷисм ва шариат якҷоя меоянд, вале *файз* ва шариат – адолати илоҳӣ ва одамӣ – ҳеч гоҳ омехта намешаванд”.

5,37–38 Масали *дуҷум* таълим медиҳад, ки *шароби навро* ба *машкҳои кӯҳна* рехтан кори беақлона аст. Шароби нави чӯшида ба машкҳо фишор меоварад, ки барои ба ин тоб овардан онҳо дигар чандирии даркориро надоранд. Машкҳо *медаранд* ва шароб *мерезад*. Шаклҳо, қонунҳо, анъанаҳо ва маросимҳои дини яҳудӣ, ки дар тӯли асрҳо ба вучуд омадаанд, ниҳоят сахт буданд, то дар худ хурсандӣ, фаровонӣ ва қувваи давраи навро чойгир намоянд. *Машкҳои нав* дар ин боб инъикоси худро дар усулҳои аз

қайду шартҳо озоди он чор шахс, ки ба назди Исо мафлуҷро оварданд, ёфтанд. Шароби навро дар тароват ва чидду чаҳди Левӣ дидан мумкин аст. *Машиқҳои кӯҳна* дар дилбазанӣ ва шаклпарастии сарди фарисиён тасвир ёфтаанд.

5,39 Масали сеюм тасдиқ менамояд, ки *ҳеҷ кас шароби кӯҳнаро нӯшида*, ба шароби нав тарҷеҳ наменидад. *Зеро мегӯяд: “Шароби кӯҳна хуб аст”*. Дар ин чо нишон дода шудааст, ки одамон табиатан майл надоранд кӯҳнаро баҳри нав, дини яҳудио баҳри масеҳият, шариатро баҳри фэйз, сояро баҳри воқеият тарк кунанд! Чӣ хеле ки Дарби мегӯяд: “Ба одаме ки ба шакл, тартиботи одамай, дини падарон ва ғайра одат кардааст, ҳеҷ гоҳ принсипи нав ва қувваи Подшоҳӣ писанд намеояд”.

Ғ. Писари Одам – Ҳочаи шанбе (6,1–11)

6,1–2 Акнун дар назди мо ду ҳодисае мебошанд, ки рӯзи шанбе ба вуқӯъ омадаанд. Онҳо муҳолифати афзудаистодаи пешвоёни диниро, ки ба авҷи аълояш мерасид, нишон медиҳанд. Ҳодисаи аввал “рӯзи шанбеи аввалини дуюм” (тарҷумаи таҳтуллафзӣ) ба вуқӯъ омад. Инро чунин фаҳмидан даркор аст: “шанбеи аввал” шанбеи якум баъд аз Фисҳ буд. Шанбеи дуюм шанбеи пас аз он буд. Инак, дар рӯзи шанбе баъд аз шанбеи якум Худованд ва шогирдони *Ҷ аз миёни киштзор* мегузаштанд. Шогирдон *хӯшаҳоро мечиданд*, ба каф мемоланд ва онҳоро *мехӯрданд*. Фарисиён онҳоро гунаҳкор карда наметавонианд, ки онҳо хӯша мечиданд; ин аз рӯи шариат иҷозат дода шуда буд (Так. Шар. 23,25). Онҳо дар рӯзи шанбе ба вуқӯъ омадани онро маҳкум мекарданд. Онҳо хӯшачиниро чун чамъоварии ҳосил, ба каф молдани онҳоро – чун хирманкӯбӣ меҳисобиданд.

6,3–5 Чавоби Худованд, ки мисолро аз ҳаёти Довуд истифода бурдааст, маънои онро дошт, ки шариат оиди шанбе ҳеҷ гоҳ меҳнат аз рӯи заруриятро манъ намекард. Довуди радшуда ва таъқибшаванда ва одамони *ӯ* гурусна буданд. *Ҷ ба хонаи Худо даромад* ва нони тақдирро гирифт, ки он одатан барои *қоҳинон* муқаррар шуда буд.

Худо барои Довуд истисно кард. Исроил дар гуноҳ буд. Подшоҳ рад шуда буд. Лозим набуд, ки шариат оиди нони тақдим ба ин андоза ғуломвор риоя карда шавад, то ба гуруснагии тадҳиншудаи Худо роҳ дода шавад.

Дар ин чо вазъияти ба ин монанд буд. Масеҳ ва шогирдони *Ҷ* гурусна буданд. Фарисиён яқинан гуруснагии онҳоро назар ба гирифтани гандум дар рӯзи шанбе афзал медонистанд. Вале *Писари Одам Огои рӯзи шанбе низ мебошад*. *Ҷ* шариатро барқарор намуд ва ҳеҷ кас наметавонист беҳтар аз *Ҷ* аҳамияти ҳақиқии рӯҳонии шариатро маънидод намояд ва онро аз фаҳмиши нодуруст озод кунад.

6,6–8 Ҳодисаи дуюм, дар рӯзи шанбеи дигар ба вуқӯъ омад. Ин шифоёбии мӯъҷизанок буд. *Китобдонон ва фарисиён* бо диққат ва бадқасдона аз *пайи Исо* мепоиданд, ки шояд *Ҷ* дар рӯзи шанбе одами дастхушкро шифо диҳад. Исоро дониста истода ва ба таҷрибаи гузашта така намуда, онҳо сабаби асоснок доштанд, ҳисоб кунанд, ки *Ҷ* чунин рафтор хоҳад кард. Худованд онҳоро ноумед накард. *Ҷ* дар аввал ба одам фармуд, ки *бархезад* ва ба мобайни чамъият ба куништ барояд. Ин амал диққати ҳамаро ба он чизе ки бояд вуқӯъ меомад, чалб кард.

6,9 Он гоҳ Исо аз мунаққидони Худ пурсид, ки дар рӯзи шанбе чӣ кор кардан равост: *некӣ ё бадӣ?* Агар онҳо чавоби дуруст медоданд, пас ба онҳо лозим меомад эътироф намоянд, ки дар рӯзи шанбе некӣ кардан дуруст аст, бадӣ кардан бошад – нодуруст аст. Агар некӣ кардан дуруст бошад, пас *Ҷ* ин одамро шифо дода, некӣ мекард. Агар дар рӯзи шанбе бадӣ кардан нодуруст бошад, пас онҳо барои куштани Худованд Исо суиқасд ташкил намуда, шанберо риоя намекарданд.

6,10 Аз муҳолифон чавоб наомад. Он гоҳ Исо ба ин одам фармуд, ки *дасти* хушкшудаашро *дароз кунад*. (Танҳо табиб Луко ёдовар мешавад, ки ин дасти рост буд). Бо ин фармон қувваи зарурӣ омад. Вақте ки одам итоат кард, *дасташ* ба монанди дигараш *сиҳат шуд*.

6,11 Фарисиён ва китобдонон дар *газаб шуданд*. Онҳо Исоро барои риоя накардани шанбе маҳкум кардан мехостанд. \bar{U} бошад ҳамагӣ якчанд сухан гуфт – ва одам шифо ёфт. Дар ин ҳеч гуна меҳнати ҷисмонӣ набуд. Ва бо вучуди ин онҳо барои дастгир кардани \bar{U} суикасд ташкил карданд.

Худо шанберо барои манфиати одам пешбинӣ кард. Дар фаҳмиши дуруст вай меҳнатро аз рӯи зарурат ё амали раҳмдилона манъ намекард.

Д. Интихоби дувоздаҳ фириста (6,12–19)

6,12 Исо пеш аз интихоби дувоздаҳ нафар *тамоми шаб дуо гуфт*. Чӣ таънаест ба хардамхаёли ва мустақилии мо аз Худо! Луко – ягона мураттиби Инчил аст, ки дар бораи *шаби дар дуо* гузаронида ёдовар мешавад.

6,13–16 *Дувоздаҳ нафар*, ки онҳоро \bar{U} аз доираи боз ҳам васеътари *шогирдон интихоб намуд*, инҳо буданд:

1. *Шимъӯн, ки ўро Петрус номид*, писари Юнус. Яке аз машхуртарини фиристагон.
2. *Андриёс, бародараш*. Ин ҳамон Андриёс буд, ки Петрусро назди Худованд овард.
3. *Яъқуб*, писари Забдой. Ба \bar{u} имтиёзи бо Юҳанно ба кӯхи Дигаргунӣ баромадан дода шуда буд. \bar{U} аз тарафи Хиродуси Ағрипос I кушта шуда буд.
4. *Юҳанно*, писари Забдой. Исо Яъқуб ва Юҳанноро “писарони раъд” номид. Ин ҳамон Юҳанност, ки Инчил ва номаҳои ба номи \bar{u} номидашуда ва инчунин китоби Ваҳйро навишт.
5. *Филиппус*, зодаи Байт-Сайдо, ки Натанъ-илро ба назди Исо овард. Бо Филиппус, муждарасон аз китоби Аъмол, омехта накунад.
6. *Барталмо*. Фикр кардан мақбули ҳама мебошад, ки ин номи дуҷуми Натанъил мебошад. \bar{U} фақат дар номгӯии дувоздаҳ нафар зикр карда шудааст.
7. *Матто*, бочгир, ки инчунин Левӣ номида мешавад. \bar{U} Инчили якумро навишт.
8. *Тумо*, ки инчунин Дугоник номида мешавад. \bar{U} гуфт, ки то исботи боварибахшро набинад, ба растохези Худованд бовар намекунад.

9. *Яъқуб ибни Ҳалфой*. Вай, эҳтимол, ҳамон касе буд, ки баъди аз тарафи Хиродус кушта шудани Яъқуб ибни Забдой дар калисои Уршалим мавқеи масъулиятнокро ишғол намуд.

10. *Шимъӯн, ки лақабаш Фаюр буд*. Аз он чи дар Навиштаи Пок навишта шудааст, оиди \bar{u} кам маълум аст.

11. *Яҳудо ибни Яъқуб*. Эҳтимол, \bar{u} муаллифи нома аст, ва маълум аст, ки \bar{u} Лаббой аст ва лақабаш Таддо мебошад (Мат. 10,3; Марк. 3,18).

12. *Яҳудои Исқарют*. Тахмин карда мешавад, ки \bar{u} аз Қарюти Яҳудост, яъне ягона фиристаест, ки аз Ҷалил намебошад. Хиёнаткори Худованди мо буда, \bar{u} аз тарафи Исо “писари ҳалокат” номида шуда буд.

Шогирдон одамони дорои хирад ва қобилияти барҷаста набуданд. Онҳо намояндагони миёнаҳои инсоният буданд. Робита бо Исо ва ба \bar{U} бахшида шудан онҳоро бузург гардонид. Вақте ки Начотдиханда онҳоро интихоб намуд, онҳо, эҳтимол, ҷавонони аз бист то сисола буданд. Ҷавонӣ – давраест, ки одамон ғайрати аз ҳама зиёдтар доранд, ба илм омӯхтан таъсирпазиртаранд ва беш аз ҳама қобилияти аз сар гузаронидани мушкилиҳоро доранд. Исо танҳо дувоздаҳ шогирд интихоб намуд. \bar{U} аз микдор дида бештар ба сифат аҳамият меод. Ба шарофати интихоби дурусти одамон \bar{U} метавонист онҳоро ба меҳнат кардан фиристад ва ба василаи афзоиш ва тавлидоти рӯҳонии онҳо ба тамоми ҷаҳон мужда диҳад.

Қадами муҳими навбатӣ баъд аз интихоби шогирдон таълими чиддӣ онҳо ба принсипҳои Подшоҳии Худо буд. Боқимондаи ин боб ба нақли ҷамъбастишудаи он навъи ҳислат ва рафторе ки бояд ба шогирдони Худованд Исои Масеҳ хос бошад, бахшида шудааст.

6,17–19 Нутқи баъдина аз Мавъизаи болои кӯҳ як қадар фарқ дорад (Мат. 5-7). Он дар кӯҳ садо дод, ин – *дар ҷои ҳамвор*. Дар он “хушо”-ҳо буданд, вале “вой бар ҳоли”-ҳо набуданд; дар ин ҷо – ҳам он ва ҳам ин. Дигар фарқиятҳо ҳам ҳастанд: дар суханон, дар дарозӣ ва дар вазн.¹¹

Таваччӯҳ намоед: ин мавъиза дар бораи шогирдии чиддӣ барои *мардуми бисёре* гуфта шуда буд, ва инчунин барои дувоздаҳ нафар. Чунин менамояд, ки ба ҳар чое аз пайи Исо одамони сершумори зиёд равона шуданд, ӯ ба онҳо рӯйрост мурочиат намуда, самимияти онҳоро месанҷид. Касе гуфтааст: “Масеҳ дар аввал ба Худ чалб мекунад ва баъд месанҷад”.

Мардум аз тамоми Яҳудо ва Ерусалим дар ҷануб, аз соҳили *Сур ва Сидӯн* дар шимолу ғарб чамъ омаданд; ҳам ғайрияҳудиён, ҳам яҳудиён омаданд. Беморон ва чинзадагон наздиктар ҷафс мешуданд, то ба Исо даст расонанд; онҳо медонистанд, ки аз ӯ *қуввае берун омада* ҳамаро шифо мебахшид.

Фаҳмидан муҳим аст, ки таълимоти Начотдиханда то чӣ андоза чиддан нав буд. Дар хотир доред, ки ӯ ба салиб мерафт. ӯро мурдан, дафн карда шудан, дар рӯзи сеюм аз мурдагон бархостан ва ба осмон баргаштан дар пеш буд. Хушхабар дар бораи начот аз рӯи файз дар тамоми ҷаҳон бояд паҳн гардад. Начотёбии одамон ба он вобаста буд, ки оё онҳо мавъизаро мешунаванд. Ҷаҳон чӣ гуна бо муждарасонӣ фаро гирифта шуда метавонист? Баландмақомони ин ҷаҳон метавонишанд лашкарҳои азим ташкил кунанд, маблағҳои номаҳдуд, воридоти фаровони хӯрок, тамошои хушхолкунанда ва муносибатҳои ҷамъиятии хуб пешкаш намоянд.

Е. “Хушо” ва “Вой бар ҳоли”-ҳо (6,20–26)

6,20 Исо дувоздаҳ шогирд интиҳоб намуд ва онҳоро фиристод: камбағал, гурусна ва таъкибшуда. Оё ҷаҳонро ба ин тариқ бо муждарасонӣ фаро гирифтани мумкин аст? Бале, ба ҳамин тариқ ва ба ҳеч як тарикӣ дигар! Начотдиханда аз чор хушбахтӣ (хушо) ва чор огоҳӣ сар кард. “*Хушо шумо, эй мискинон*”. На фақат умуман мискинон баракат доранд, балки *шумо* — мискинон баракат доред. Худ аз худ бенавоӣ баракат нест; бештар аз ҳама ин мусибат аст. Дар ин ҷо Исо дар бораи баҳри ӯ ба худ гирифтани мискинӣ сухан меронад. ӯ дар бораи одамоне намегӯяд, ки аз танбалӣ, дар натиҷаи фочиа ё бо сабабҳои ба онҳо тобеъ набуда бенавоиянд. Не, ӯ ба онҳое ишорат менамояд,

ки дидаву доништа мискиниро интиҳоб менамоянд, то ки ба одамони дигар дар бораи Начотдихандаи онҳо шаҳодат диҳанд. Ва агар хуб мулоҳиза кунем, пас ин ягона муносибати бохирадонаи маънодор аст. Ба худ тасаввур намоед, ки шогирдон чун одамони сарватманд равона мешуданд. Одамон байрақи Масеҳро ба умеди сарватманд шудан тӯда шуда ихота мекарданд. Вале дар асл шогирдон ба онҳо нукраву тилло ваъда дода наметавонишанд. Одамон танҳо барои ҷустуҷӯи баракатҳои рӯҳонӣ бояд меомаданд. Ба ғайр аз ин, агар шогирдон сарватманд мебуданд, пас онҳо баракати вобастагии доимиро ба Худованд ва исботи садоқати ӯро аз даст медоданд. Подшоҳии Худо ба одамоне тааллуқ дорад, ки бо конёе намудани эҳтиёҷоти ҳозираи худ қаноатманданд, бинобар ин ҳамаи он чиро, ки илова бар он аст, ба кори Худованд дода метавонанд.

6,21 “*Хушо шумо, ки ҳоло гурусна ҳастед*”. Ва аз нав дар ин ҷо тӯдаи зиёди одамон, ки аз камии хӯрок азоб мекашанд, дар назар дошта нашудааст. Сухан дар бораи шогирдони Исои Масеҳ меравад, ки ихтиёран ҳаёти дасткашӣ аз манфиатҳои шахсино интиҳоб менамоянд, то ки эҳтиёҷоти ҷи рӯҳонӣ ва ҷи ҷисмонии одамонро сабук гардонанд. Ин одамоне мебошанд, ки шароити оддӣ ва хӯроки арзонро афзал медонанд, фақат барои ба хурсандиҳои худ тағофул намудан одамонро аз Инчил маҳрум накунанд. Ҷар гуна дасткашӣ аз манфиатҳои шахсии ба ин монанд дар рӯзҳои оянда мукофотонида мешавад.

“*Хушо шумо, ки ҳоло гирён ҳастед*”. Худ аз худ ғам баракат намебошад. Бо гиряҳои одамони начотнаёфта баракати ҷовидона алоқаманд нест. Дар ин ҷо Исо дар бораи ашкҳои барои ӯ рехташаванда сухан меронад. Ашкҳо дар бораи инсонияти ҳалокшудаистода ва гумроҳ. Ашкҳо бо сабаби ҳолати парокандагӣ ва заифии Калисо. Тамоми ғамҳое ки ба онҳо дар хизмат барои Худованд Исои Масеҳ тоб овардан даркор аст. Онҳое ки бо ашк мекоранд, бо хурсандӣ меғундоранд.

6,22 “*Хушо шумо, вақте ки мардум ... аз шумо нафрат намоянд ва шуморо дур кунанд*

ва дашном диҳанд ва номи шуморо ба бадӣ бароварда рад кунанд”. Ин баракат на барои онхоест, ки барои гуноҳ ё беақлии шахсии худ азоб мекашанд. Вай ба онҳое тааллуқ дорад, ки барои *садоқати* худ ба Масеҳ рад шудаанд, ронда шудаанд, маломат мешунаванд, гирифтори тӯхмат ҳастанд.

Калид ба фаҳмиши ин чор хушбахтӣ (“хушо”) дар суханони “*ба хотири Писари Одам*” мебошад. Он чизе ки худ аз худ лаънат бояд мебуд, баракат мегардад, вақте ки баҳри \bar{U} бо хоҳиш тоб оварда мешавад. Вале сабаби водоркунанда бояд муҳаббат ба Масеҳ бошад; дар акси ҳол қурбониҳои аз ҳама қаҳрамонона бефоидаанд.

6,23 Таъқибот барои Масеҳ – сабаб барои хурсандии бузург мебошад. Аввалан, барои он ки *мукофоти шумо дар осмон бузург аст*. Сониян, ситамдидаро бо шохидони вафодори асрҳои гузаштаи \bar{U} муттаҳид месозад.

Чор хушбахтӣ (“хушо”) одами идеалиро дар Подшоҳии Худо тасвир менамояд – касеро, ки фидокорона, чиддӣ, боандеша ва босаброна зиндагӣ мекунад.

6,24 *Бар акси ин, чор бадбахтӣ (“вой бар ҳоли”)* ба онҳое ишорат мекунад, ки дар чамъияти нави Масеҳ аз ҳама камтар боэҳтироманд. Агарчи даҳшатовар аст, вале инҳо он одамонеанд, ки дар ҷаҳони имрӯза бузург ҳисобида мешаванд! “*Вой бар ҳоли шумо, эй сарватдорон!*” Мушкилоти муҳими ахлоқӣ алоқаманд бо андӯхтани сарват дар ҷаҳонест, ки дар он зиёда аз ҳазор нафар ҳар рӯз аз бемадорӣ мемиранд ва аз ду нафар яке аз имконияти шунидани Хушхабар дар бораи начот аз рӯи бовар ба Масеҳ маҳрум аст. Масеҳиёне ки ба васваса афтада, бо мақсади захира “барои рӯзи сиёҳ” сарват чамъ мекунанд, оиди ин суханони Худованд Исои Масеҳ бояд бо диққат андеша намоянд. Чунин қардан – яъне барои ҷаҳони нодуруст зистан аст. Воқеан, ин пушаймонӣ дар бораи сарватмандон хеле боварибахш исбот менамояд, ки ҳангоме Худованд гуфт “хушо мискинон” (оятӣ 20), \bar{U} одамони рӯҳан мискинро дар назар надошт. Дар акси ҳол оятӣ 24 бояд мефаҳмонд: “вой бар ҳоли шумо, рӯҳан сарватмандон”, аммо чунин маъно норавост. Шахсе ки сарват дорад ва

онро барои сарватмандшавии абадии дигарон истифода намебарад, мукофоти ягонаеро, ки \bar{u} ягон вақт мегирад, аллакай *ёфта-аст*, – қонё гардонидани фаврии хоҳишҳои худбинонаи худ.

6,25 “*Вой бар ҳоли шумо, эй касоне ки ҳоло сер ҳастед!*” Ин он бовардороне мебошанд, ки дар тарабхонаҳои қимат хӯрок мехӯранд, хӯрокҳои аз ҳама зуккатаринро истеъмол мекунанд, онҳо ба арзиш нигоҳ намекунанд, вақте қор ба харид дар мағозаи хӯрокворӣ дахл дошта бошад. Шиори онҳо: “Барои халқи Худо ҳеҷ чизе аз ҳад зиёд хуб нест!” Худованд мегӯяд, ки онҳо дар рӯзи оянда, ҳангоме барои шогирдии садоқатмандона ва фидокорона мукофот дода мешавад, *гурусна* хоҳанд буд.

“*Вой бар ҳоли шумо, эй касоне ки ҳоло хандон ҳастед!*” Ин “*вой бар ҳоли*” бар зидди онҳое равона карда шудааст, ки дар гирдоби бефосилаи айш, хурсандӣ ва вақтхушӣ зиндагонӣ мекунанд. Онҳо чунон рафтор мекунанд, гӯё ки зиндагонӣ барои вақтгузаронии сурурбахш ва осон офарида шудааст ва ба ҳолати душвори одамоне бе Исои Масеҳ чашм мепӯшанд. Касоне ки *ҳоло хандон ҳастанд*, ҳангоме ки ба имкониятҳои аздастдода, тағофул ба хурсандиҳои шахсӣ, муфлисии рӯҳии худ гашта нигоҳ мекунанд, *мотам* хоҳанд гирифт ва *гиря* хоҳанд кард.

6,26 “*Вой бар ҳоли шумо, вақте ки тамоми*¹² *мардум шуморо таъриф кунанд*”. Чаро? Зеро ки ин аломати боэътимоди он аст, ки шумо бо ҳаёти эълони содиқонаи Сухан умр ба сар намебаред. Аз рӯи табиати худ хабари Инчил одамоне беҳудоро меранҷонад. Касе ки кафкӯбиҳои ин ҷаҳонро қабул менамояд, – ҳамсафари *пайгамбарони козиби* Паймони Қухан мебошад, ки ба одамоне он чиро ки онҳо шунидан мехостанд, гуфта, гӯшҳои онҳоро хушнуд мекарданд. Онҳо аз ситоиши Худо дида бештар мекӯшиданд дар назди одамоне обрӯманд бошанд.

Ё. Яроқи ниҳонии Писари Одам: Муҳаббат (6,27–38)

6,27–29а Худованд Исо дар ин ҷо ба шогирдони Худ яроқи маҳфири аз аслиҳахонаи Худо мекушояд – муҳаббат. Он яке аз

таъсирбахштарин силоҳҳо дар муждарасонии ҷаҳон хоҳад буд. Вале вақте ки \bar{U} дар бораи *дӯст доштан* сухан меронад, \bar{U} хиссиёти одамиро бо чунин ном дар назар надорад. Ин муҳаббати фавқуттабӣ мебошад. Танҳо аз олами боло зодашудагон чунин муҳаббатро дарк карда ва зоҳир карда метавонанд. Вай ба одаме ки дар \bar{U} Рӯҳи Пок сокин нест, мутлақо дастнорас аст. Қотил фарзандони худро *дӯст дошта* метавонад, вале ин на он муҳаббатест, ки Исо онро тарғиб менамояд. Он муҳаббат фақат меҳри одамист; ин бошад – муҳаббати илоҳист. Аввалӣ танҳо ба ҳаёти ҷисмонӣ вобаста аст; барои дуҷумӣ ҳаёти илоҳӣ талаб карда мешавад. Аввалӣ дар охир ба эҳсосот мебаррад; дуҷумӣ моҳиятан масъалаи ирода мебошад. Ҳар як одам *дӯстонро* *дӯст дошта* метавонад, вале барои *дӯст доштани* душманони худ қувваи фавқуттабӣ зарур аст. Ва маҳз *ҳамин* муҳаббати (юнонӣ: “агапе”) Паймони Навин аст, ки чунин маъно дорад: *Ба нафраткунандагони худ некӣ* кардан, *барои лаънаткунандагони худ баракат* хоستان ва *барои озордиҳандагони худ дуо* гуфтан ва низ ҳамеша ба ҳар касе ки ба руҳсораи ту торсақӣ мезанад, *руҳсораи* дигари худро низ гардондан.

Ф. Б. Майер шарҳ медиҳад:

*Ба маънои амиқтарини худ муҳаббат – имтиёзи масеҳият аст. Ба душманон эҳсос намудани он ки дигар одамон нисбат ба дӯстон эҳсос менамоянд; ба монанди борон ва нури офтоб ҳам ба гунаҳкорон ва ҳам ба росткорон некӣ кардан; хизмат кардан ба онҳое ки дилкаш нестанд ва нафратоваранд, ба монанди он ки дигар одамон ба дилписандон ва ҷолибон хизмат мекунанд; вобаста ба кайфият, нозунуз ё ҳавою ҳавас тағйир наёфтани; пуртоқатона азоб кашидан, бад фикр накардан, ба ҳақиқат хурсандӣ намудан, ба ҳама тоб овардан, ба ҳама чиз бовар кардан, ба ҳама умед бастан, тоқат кардан, ҳеч гоҳ бас накардан – ҳамин аст муҳаббат, чунин муҳаббат бошад – ин натиҷаи ҳузури Рӯҳи Пок аст. Мо онро худамон ба даст оварда наметавонем.*¹³

Чунин муҳаббат мағлубнашаванда аст. Ҷаҳон одатан одамеро, ки зарбахоро зада мегардонад, мағлуб карда метавонад. Ба он

ҳам ҷанг аз рӯи қонуни ҷангал ва ҳам принципи қасосгирӣ хос аст. Вале ҷаҳон намедонад, ки бо одами ба ҳама беадолатиҳо бо некӣ ҷавоб меодад чӣ гуна рафтор намояд. Чунин рафтор, ки аз ин ҷаҳон нест, онро ба изтиробии фавқулодда ва парешонӣ меоварад.

6,296–31 Дар ҷавоби чомае ки кашида гирифта шудааст, муҳаббат куртаро ҳам медиҳад. Вай ҳеч гоҳ аз эҳтиёҷи ҳақиқӣ рӯй намегардонад. Вақте аз \bar{u} моликиятро ғайриқонунӣ кашида мегиранд, вай баргардонида доданро талаб намекунад. Қоидаи тиллоии муҳаббат: ба дигарон бо ҳамон гуна некӣ ва тавачҷӯхе ки нисбат ба худ меҳохӣ, муносибат намудан.

6,32–34 Начотнаёфтагон онҳоеро *дӯст медоранд*, ки *онҳоро дӯст медоранд*. Ин рафтори табиист ва ба андозае маъмул аст, ки ба ҷаҳони одамони начотнаёфта таъсир намерасонад. Бонкҳо ва ширкатҳо ба умеди фоиз ба даст овардан пул қарз *медиханд*. Барои ин ҳаёти илоҳӣ талаб карда намешавад.

6,35 Бинобар ин Исо такрор намуд, ки мо бояд *душманони худро дӯст дорем ва некӣ кунем, ва қарз диҳем, бе он ки ба талофи он умедвор шавем*. Ин яқинан рафтори масеҳиёна аст ва он онҳоеро қайд менамояд, ки *писарони Худо* мебошанд. Албатта, одамон на ба ин тариқ фарзандони Худо мегарданд; ин танҳо ба василаи қабули Исои Масеҳ чун Худованд ва Начотдиҳанда ба вукӯъ омада метавонад (Юҳ. 1,12). Вале маҳз ҳамин тавр бовардорони ҳақиқӣ нишон медиҳанд, ки онҳо фарзандони Худоянд. Худо бо мо чуноне муносибат мекунад, ки дар оятҳои 27–35 тасвир карда шудааст. \bar{U} ҳам ба *носипосон* ва ҳам ба *бадон меҳрубон* аст. Вақте ки мо низ чунин рафтор менамоем, пас монандии оилавӣ зоҳир менамоем. Мо нишон медиҳем, ки аз Худо зода шудаем.

6,36 Раҳмдил будан – яъне бахшидан, ҳатто ҳамон вақте ки мо қудрати қасос гирифтани дорем. *Падар* ба мо бо он раҳм намуд, ки ҷазои сазовори моро надод. \bar{U} меҳоҳад, то мо ба дигар одамон раҳмдилӣ нишон диҳем.

6,37 Ду чиз ҳаст, ки онро муҳаббат намекунад: вай *доварӣ намекунад* ва *маҳқум намекунад*. Исо гуфт: “*Доварӣ накунад ва ба*

доварӣ дучор нахоҳед шуд”. Пеш аз ҳама, мо дар бораи майлҳои одам доварӣ набояд кунем. Мо дар дили ӯ хонда наметавонем ва зимнан, дониста наметавонем, ки чаро одам маҳз чунин рафтор мекунад. Баъдан, мо тарзи кор ё хизмати масеҳии дигарро набояд маҳкум намоем (1Қӯр. 4,1–5), фақат Худо дар ҳамаи ин корҳо Довар мебошад. Ва умуман, мо набояд хурдагир бошем. Рӯҳи танкид, чувствӯи гуноҳ қонуни муҳаббатро вайрон мекунад.

Бо вучуди ин доираҳои муайяне ҳастанд, ки дар онҳо ба масеҳиён ҳуқуқи доварӣ қардан дода шудааст. Аксар ба мо муайян намудан лозим меояд, ки оё дигар одамоне масеҳии ҳақиқӣ ҳастанд; дар акси ҳол мо ҳеч гоҳ “юғи бегона”-ро пай намебарем (2Қӯр. 6,14). Гуноҳ бояд дар оила ва дар калисо маҳкум карда шавад. Ба ибораи дигар, мо бояд мулоҳиза намоем, ки некӣ чист ва бадӣ чист, вале набояд майлҳоро ба зери шубҳа гузорем ё шахсиятро доварӣ карда кушем.

“*Бибашед ва бахшида хоҳед шуд*”. Дар ин ҷо бахшида шудани мо ба хоҳиши бахшидан вобастагӣ карда шудааст. Вале дигар ҷойҳои Навиштаи Пок аниқ таълим медиҳад, ки бо бовар Масеҳро қабул намуда, мо пурра ва бешарт бахшида шудаем. Ин муҳолифати зоҳириро чӣ навъ созиш кунонидан мумкин? Шарҳ чунин аст: Мо дар бораи ду шакли гуногуни бахшиш мегӯем – ҳуқуқӣ ва падарӣ. Бахшиши ҳуқуқӣ – он аст, ки онро Худо–Довар ба ҳар касе ки ба Худованд Исои Масеҳ бовар дорад, медиҳад. Ин онро мефаҳмонад, ки барои гуноҳ Масеҳ чазо дид ва гунаҳкори бовардорро лозим намеояд барои онҳо чазо бинад. Чунин бахшиш бешарт мебошад.

Бахшиши падарино Худо Падар ба фарзанди гумроҳи Худ медиҳад, вақте ки вай аз гуноҳҳои худ омурзиш металабад ва аз онҳо рӯ мегардонад. Дар натиҷа барқароршавии муносибат бо оилаи Худо ба амал меояд ва он ба чазо барои гуноҳ ҳеч алоқа надорад. Агар мо якдигарро бахшидан нахоҳем, чун Падар, Худо моро бахшида наметавонад. Ӯ ба ин тариқ рафтор карда наметавонад ва ба онҳое ки намебахшанд, дар мушоракат буда наметавонад. Исо дар суҳанони “*ва бахшида*

хоҳед шуд” маҳз ба ин бахшиши падарӣ ишора менамояд.

6,38 Муҳаббат дар дода тавоништан зоҳир мегардад (ниг. Юх. 3,16; Эфс. 5,25). Хизмати масеҳӣ хизмати ато қардан аст. Шаҳсе ки олиҳимматона *медихад*, саховатмандона мукофотонида мешавад. Ин ҷо одаме барои намуна оварда шудааст, ки либосаш аз пеш домани қалоне чун пешбанд дорад. Вай онро барои бурдани донаи тухмӣ истифода мебарад. Ӯ доноро ҳар қадар зиёдтар пош диҳад, ҳосили он ҳамон қадар зиёд мешавад. Ӯ ба *андозаи хуб, ҷунбонидашуда, фишурдашуда ва пуришуда* мукофотонида хоҳад шуд. Ӯ мукофотро ба *домани* либоси худ қабул менамояд. Дар ин – принципи устувори зиндагӣ мебошад: мо мувофиқи коштаи худ чамъ меоварем, амали мо ба мо бозхоста мешавад, зеро *ба қадом андоза, ки чен кунед, ба ҳамон андоза ба шумо чен карда хоҳад шуд*. Агар мо чизи моддиро қорем, пас ганҷи рӯҳонии бебаҳоро чамъ хоҳем овард. Он низ ҳақиқат аст, ки чизеро ки мо барои худ нигоҳ медорем, гум мекунем ва он чизеро, ки медиҳем, соҳиби он мегардем.

Ж. Масал дар бораи риёкори кӯр (6,39–45)

6,39 Дар оятҳои пешина Худованд Исои Масеҳ дар бораи он таълим медод, ки шогирдон бояд хизмати ато қарданро иҷро намоянд. Алҳол Ӯ дар бораи он огоҳӣ медиҳад, ки худуде ки онҳо барои дигар одамоне баракат буда метавонанд, бо ҳолати рӯҳонии шахсии онҳо маҳдуд аст. Оё *кӯр кӯрро роҳнамоӣ карда* метавонад? *Оё ҳар ду дар ҷоҳ намеафтанд?* Мо он чизеро, ки худ соҳиби он нестем, дода наметавонем. Агар чашмони мо ба ҳақиқатҳои муайяни Сухани Худо пӯшида бошанд, пас мо ба ҳеч кас дар ин соҳа ёрӣ дода наметавонем. Агар дар зиндагонии рӯҳонии мо “қитъаҳои нобино” бошанд, пас ин қитъаҳои нобино дар зиндагонии онҳое ки мо таълимашон медиҳем, албатта хоҳанд буд.

6,40 “*Шогирд аз муаллими худ авло нест; аммо, пас аз такмил ёфтани ҳам, ҳар кас чун муаллимиаш хоҳад буд*”. Одам он чиро ки худ намедонад, таълим дода наметавонад. Ӯ шогирдони худро ба дараҷаи баландтар аз он

ки худ расидааст, расонида наметавонад. Ҳар қадар бештар вай онҳоро таълим диҳад, ба ҳамон андоза бештар онҳо ба *ӯ* монанд мешаванд. Вале марҳалаи шахсии инкишофи *ӯ* худуди болоиро, ки *ӯ* онҳоро то ба андозаи он расонида метавонад, ташаккул медиҳад. Шогирд ҳамон вақт ба ғояти камол мерасад, ки ба муаллими таълимдиҳандааш монанд гардад. Камбудихое ки дар таълимот ё дар ҳаёти муаллим ҳастанд, ба ҳаёти шогирдони *ӯ* мегузаранд ва баъди анҷом ёфтани таълим аз шогирдон интизор будан лозим нест, ки аз муаллими худ болотар мешаванд.

6,41–42 Ин ҳақиқати муҳим бо возеҳияти боз ҳам бештаре дар мисоли *ҳас* ва *чӯб* нишон дода шудааст. Боре шахсе аз назди ҷое мегузашт, ки ғалларо хирманкӯбӣ мекарданд. Шиддати ногаҳонии бод сабӯсро бардошт ва ҳаси хурдакае рост ба чашми одам афтод. *ӯ* чашмашро меморад, то аз пораи ҳасе ки ба он афтодааст, халос шавад, вале ҳар қадар вай бештар молиш диҳад, чашм ҳамон қадар бештар озурда мешавад. Дар ин ҳангом аз назди *ӯ* шахси дигаре мегузарад, ахволи мушкили ин касро дида ёрӣ пешниҳод мекунад. Вале дар чашми ин одам *чӯб* овезон аст! Аз эҳтимол дур аст, ки *ӯ* ёрӣ дода тавонад, зеро *ӯ* наметавонад бинад, ки чӣ кор мекунад. Равшании ин дарс аз он иборат аст, ки муаллим ба шогирдони худ оиди камбудихо дар ҳаёти онҳо гуфта наметавонад, агар дар ҳаёти *ӯ* худӣ ҳамон камбудихо ва ҳатто дар шакли зиёдтар бошанд ва бо вучуди ин *ӯ* онҳоро набинад. Агар мо ба дигарон ёрӣ додан хоҳем, пас ҳаёти мо ҳам бояд намунавӣ бошад. Бар акси ҳол одамон ба мо мегӯянд: “Табиб, худро шифо дех!”

6,43–45 Мисоли чорум, ки Худованд меоварад, *дарахт* ва *мева* мебошад. Дарахт, вобаста ба он ки худ чист, меваи *хуб* ё *бад* меоварад. Мо дар бораи дарахт аз рӯи навъ ва сифати мевае ки он меоварад, ҳукм мебарорем. Оиди шогирдӣ ҳам худӣ ҳамин аст. Одами ахлоқан пок ва рӯҳан солим ба дигарон *аз ганҷинаи неки дилаш* баракат оварда метавонад. Аз тарафи дигар, одами ҷаҳони ботиниаш нопок *аз ганҷинаи бади дилаш* чизи *бад* берун меоварад.

Инак, дар оятҳои 39–45 Худованд ба шогирдон мефаҳмонад, ки хизмати онҳо бояд хизмати хислат бошад. На он чи онҳо ягон вақт мегӯянд ё мекунанд, балки чӣ гуна кас будани онҳо бештар муҳим аст. Натиҷаи ниҳонии хизмати онҳо бо он муайян карда мешавад, ки онҳо кистанд ва чиестанд.

3. Худованд фармонбардориро талаб менамояд (6,46–49)

6,46 “*Чаро Маро Худовандо! Худовандо! мегӯед, вале он чиро, ки Ман мегӯям, ба ҷо намеоваред?*” Калимаи “Худованд” “соҳиб”-ро ифода мекунад; вай зимнан дар назар дорад, ки Худованд бо ғояти пурраи қудрат бар зиндагонии мо молик аст, ва мо ба *ӯ* тааллуқ дорем ва ҳамаи он чиро, ки *ӯ* мегӯяд, бояд иҷро намоем. *ӯ*ро Худованд номидан ва баъд *ӯ*ро гӯш накардан – муҳолифати бемаънист. Оиди эътирофи ҳокимияти *ӯ* эълон намудан кифоя нест. Муҳаббат ва бовари ҳақиқӣ фармонбардориро дар бар мегирад. Мо *ӯ*ро ҳақиқатан дӯст намедорем ва ба *ӯ* ҳақиқатан бовар надорем, агар он чиро ки *ӯ* мегӯяд, иҷро накунем.

*Ту маро “Роҳ” меномӣ
ва аз пайи Ман намеравӣ,
Ту Маро “Ҳаёт” меномӣ
ва бо Ман зиндагӣ намекунӣ,
Ту Маро “Устод” меномӣ
ва ба Ман итоат намекунӣ,
Агар туро маҳкум кунам,
Маро гунаҳкор макун.
Ту Маро “Нон” меномӣ
ва Маро намечашӣ,
Ту Маро “Ростӣ” меномӣ
ва ба ман бовар намекунӣ,
Ту маро “Худованд” меномӣ
ва ба Ман хизмат намекунӣ,
Агар туро маҳкум намоям,
Маро гунаҳкор макун.*

Ҷеффри О’Хара

6,47–49 Ин ҳақиқати муҳимро бештар мустаҳкам намудан хоста, Худованд қиссаи ду бинокорро накл менамояд. Мо ин қиссаро дар хабари Инчил васеъ ба кор мебарем: мо мегӯем, ки одами хирадманд каси бовардор ва начотёфтгаро ифода мекунад; одами беақл

– шахсест, ки Масехро рад мекунад ва халок мешавад. Ин, албатта, татбиқи шоиста аст. Вале, агар мо ин қиссаро дар қаринаи матни он шарҳ диҳем, дар он маънои амиктареро ошкор менамоем.

Марди хирадманд шахсест, ки ба назди Масех *меояд* (начот), суханони Худовандро *мешунавад* (панд) ва онҳоро *ба ҷо меоварад* (фармонбардорӣ). Ин одамест, ки ҳаёти худро дар чунин принципҳои шогирдии масехӣ, ки дар ин боб гузошта шудаанд, барпо месозад. Ин роҳи дурусти эҷоди ҳаёт аст. Ҳангоме ки хона ба фишори обхезӣ ва чараёни об дучор мешавад, он устувор меистад, зеро ки *дар санг бунёд шуда буд* – дар Масех ва таълимоти Ҷ.¹⁴

Одами беақл – мешунавад (панд), вале ба таълимот итоат намекунад (беитоатӣ). Ҷ аз рӯи принципҳои ҷисмонии ин ҷаҳон амал карда, ҳаёти худро дар он ҷо ба ӯ аз ҳама беҳтар менамояд, эҷод менамояд. Ҳангоме ки тӯфони зиндагонӣ якбора сар шуда меравад, *хонаи ӯро ки бе таҳкурсии* аст, дарҳол чараёни об шуста мебарад. Ҷони Ҷ начот ёфта метавонад, вале ӯ ҳаёти худро гум мекунад.

Марди доно – шахсест, ки мискин аст, гурусна аст, гиря мекунад ва ба таъкибот дучор мегардад – ва ҳамаи ин ба хотири Писари Одам. Ҷаҳон ин гуна одамро беҳирад менамояд, Исо ӯро хирадманд менамояд.

Беақл шахсе аст, ки сарватманд аст, дабдабанок базм меорад, дар шодӣ зиндагонӣ мекунад ва дар байни одамон машҳур аст. Ҷаҳон ӯро одами оқил менамояд. Исо ӯро беақл менамояд.

VI. ПИСАРИ ОДАМ ХИЗМАТИ ХУДРО ВУСЪАТ МЕДИҲАД (7,1–9,50)

A. Шифо ёфтани ғуломи мирисад (7,1–10)

7,1–3 Нутки Худро ба охир расонида, Исо мардумро тарк карда *ба Кафарнаҳум ворид шуд*. Дар он ҷо Ҷро *пирони яҳудӣ* мечустанд, ки барои илтимос кардан омада буданд, то *ба ғуломи мирисади* ғайрияҳудӣ ёрӣ диҳад. Зоҳиран, ин мирисад ба халки яҳудӣ махсусан меҳрубон буд ва ҳатто барои онҳо куништ бино кард. Ба монанди ҳамаи

дигар мирисадон дар Паймони Навин ӯ ба таври хуб нишон дода шудааст (Лук. 23,47; Аъм. 10,1–48)

Хеле ғайриоддист, ки хоҷа ба ғулом ин қадар хусни тавачҷӯх дорад, ба монанди ин мирисад. Вақте ки *ғулом бемор* буд, мирисад *аз пирони яҳудӣ* хоҳиш намуд, то аз Исо шифо додани ӯро илтимос намоянд. Ба андозае ки ба мо маълум аст, ин афсари румӣ – ягона одамест, ки аз Исо барои ғулом баракат мечуст.

7,4–7 Пирони халқ дар ҳолати аҷиб монданд. Онҳо ба Исо бовар намекарданд, вале дӯстӣ бо мирисад онҳоро дар лаҳзаи эҳтиёҷ маҷбур сохт ба назди Исо раванд. Дар бораи мирисад онҳо гуфтанд, ки *ӯ сазовор аст*. Вале ҳангоме ки мирисад Исоро вохӯрд, ӯ гуфт: “*Ман лоиқ нестам*”, ки “*Ман он қадар мӯътабар нестам*”-ро ифода мекард.

Мувофиқи Инчили Матто, мирисад рост ба назди Исо рафт. Дар ин ҷо, дар Инчили Луко, ӯ пиронро фиристод. Дар ин муҳолифат нест. Дар ибтидо ӯ пиронро фиристод ва баъд худаш ба назди Исо баромад.

Фурӯтанӣ ва бовари мирисад боиси таъҷуб аст. Ҷ худро *лоиқи* он *намеҳисобид*, ки Исо *ба зери сақфи* хонаи ӯ ворид шавад. Ҷ инчунин худро сазовори шахсан *ба назди* Исо *омадан* намеҳисобид. Вале дар ӯ бовари бисёр буд, то эътироф намояд, ки Исо бе ҳузури шахсии Худ шифо дода метавонад. Як *сухани* Ҷ бемориро бартараф намуда метавонист.

7,8 Сипас мирисад шарҳ медиҳад, ки дар бораи қудрат ва масъулият тасаввурот дорад. Дар ин соҳа ӯ таҷрибаи зиёд дорад. Худи ӯ одами *фармонбардори* ҳукумати Рум мебошад ва барои иҷроиши фармонҳои он ҷавобгар аст. Ба ғайр аз ин, ӯ худаш *сарбозони* фармонбардор дорад, ки онҳо дарҳол ба фармони ӯ итоат мекунанд. Ҷ дарк намуд, ки чуноне ки ҳукумати Рум бар вай қудрат дошт, Исо ҳамин гуна қудратро бар бемориҳо дорад ва Ҷ дорои фармонбардорон аст.

7,9–10 Тасодуфӣ нест, ки Исо бовари ин мирисади ғайрияҳудиро дида, *дар таъҷуб монд*. Ҳеҷ кас *дар Исроил* бо чунин далерӣ ба қудрати мутлақи Исо эътиқод надошт.

Чунин имони бузург ҳеч гоҳ бемукофот наместонад. Ҳангоме ки фиристодагон ба хонаи мирисад баргаштанд, *зуломро тандуруст* ёфтанд.

Ин яке аз ду мавридест дар Инчил, ки Исо дар таачҷуб монда буд. \bar{U} ба бовари ин мирисади ғайрияхудӣ хайрон шуд ва \bar{U} нобовари Исроилро дида, дар таачҷуб монд (Марк. 6,6).

Б. Зиндашавии писари бевазан (7,11–17)

7,11–15 Ноин – шаҳрчае дар тарафи чанубу ғарбии Кафарнаҳум аст. Вақте ки Исо ба он наздик шуд, аҳли маросими чанозаро дид, ки аз шаҳр мебаромад. Писари ягонаи бевазанро дафн мекарданд. Дили Худованд ба модари аз умед маҳрумгашта *сӯхт*. Тобутро, ки дар он ҷисм мехобид ламс намуда – эҳтимол барои нигоҳ доштани маросим, – Исо ба *чавон* фармуд, ки *бархезад*. Дарҳол ҳаёт ба ҷисм баргашт ва *чавон нишаст*. Ба ҳамин тариқ Он Касе ки бар марг ва бар бемориҳо Худованд аст, писарро ба модари \bar{U} баргардонд.

7,16–17 Ҳамаи ҳозирбудагонро *тарсу ҳарос* фаро гирифт. Мардум шохиди мӯъҷизаи пурқудрат шуданд. Мурда ба ҳаёт баргашт. Онҳо бовар карданд, ки Худованд Исо – *Пайгамбари бузурги* аз тарафи Худо фиристодашуда аст. Вале “*Худо қавми худро тафаққуд намудааст*” – гуфта, онҳо, эҳтимол, онро намефаҳмиданд, ки Исо – *Худ* Худост. Ба фаҳмиши онҳо мӯъҷиза дар бораи он шаҳодат меод, ки Худо дар байни онҳо меҳнат мекард, вале шахсан не. *Ақидаи* онҳо дар бораи мӯъҷиза *дар тамоми гирду атроф* паҳн шуд.

Луқои табиб ҳодисаҳои аз тарафи Исо зинда карда шудани се “фарзанди ягона”: писари бевазан, духтари Ёир (8,42) ва кӯдаки чинзадари (9,38) менависад.

В. Писари Одам саромади Худро рӯхбаланд мекунад (7,18–23)

7,18–20 Хабар дар бораи мӯъҷизаҳои Исо ба *Яҳёи* Ғутадиҳанда дар зиндони қалъаи Маҳар дар соҳили шарқии баҳри Мурда расид. Агар Исо ҳақиқатан Масеҳ бошад, пас чаро \bar{U} қудрати Худро нишон намедихад, то

ки Яҳёро аз дасти Ҳиродус озод намояд? Инак, Яҳё аз *шогирдони* худ *ду нафарро* фиристод, то онҳо аз Исо пурсанд, ки оё \bar{U} дар ҳақиқат Масеҳ аст ё Масеҳ баъд бояд биёяд. Ба мо ачиб намуданаш мумкин, ки Яҳё умуман дар бораи Масеҳ будани Исо савол медихад. Вале мо бояд он чизро дар ёд дошта бошем, ки ҳатто одамони аз ҳама беҳтарин ҳам дар вақти мушкилиҳо сустии муваққати боварро аз сар мегузаронанд. Инчунин азобҳои ҷисмонӣ ҳам ба рӯхафтодагии чиддии рӯҳонӣ оварда метавонанд.

7,21–23 Исо ба саволи Яҳё ҷавоб дода, ба \bar{U} хотиррасон намуд, ки \bar{U} мӯъҷизаҳоеро ба амал овард, ки онҳоро аз рӯи пешгӯии пайгамбарон бояд Масеҳ ба амал меовард (Иш. 35,5.6; 61,1). Баъд чун охирсухан \bar{U} ба Яҳё илова намуд: “*Ва хушо касе ки дар ҳаққи Ман ба васваса наафтад!*” Инро чун таъна фаҳмидан мумкин аст: Яҳё дар бораи он ба *васваса афтад*, ки Исо инони ҳокимиятро ба даст нагирифт ва Худро чунон ки мардум инро интизор буд, нишон надод. Вале инро чун даъват ба Яҳё барои тарк накардани бовараш шарҳ додан мумкин аст.

С. Ҷ. Мур мегӯяд:

Ман дигар лаҳзаҳои душвортари санҷиши имонро намедонам, нисбат ба он вақте ки Исо шаҳодати қудрати Худро меафзояд ва онро истифода намебарад... Бовариш бузурге лозим аст, вақте фиристодагон бо суханони “Бале, \bar{U} тамоми қудратро дорост ва \bar{U} маҳз ҳамон касест, ки ту \bar{U} ро мепиндорӣ; вале \bar{U} дар бораи озодшавии ту аз зиндон ягон калима ҳам нагуфт...” – бармегарданд. Ҳеч гуна шарҳу эзоҳ; имон мукофотонида мешавад, дарҳои зиндон пӯшонидани мемонанд; ва пас ҳамин суханон: “Хушо касе, ки дар ҳаққи Ман ба васваса наафтад” ва тамоми!¹⁵

Г. Писари Одам саромади Худро ситоиш мекунад (7,24–29)

7,24 Исо ба Яҳё шахсан ҳар чи гуфта бошад ҳам, дар назди халқ \bar{U} танҳо вайро таъриф карда метавонист. Вақте ки мардуми бисёр дар биёбони Урдун чамъ меоманд, онҳо чиро ёфтанд мехостанд? Одами беътимод, ноустувор, дудила ва фоидаҷӯяндаро?

Ҳеч кас ҳеч гоҳ Яҳёро дар он, ки *ӯ қамиши аз бод ларзанда аст*, гунаҳкор карда наме-тавонист.

7,25 Оё онҳо *ӯро* чун “ситораи телевизион” дар либоси шинами мӯднок дидан мехостанд, ки дар шукӯҳ ва роҳат зиндагонӣ мекунад? Не, чунин одамон *дар қасрҳои подшоҳон* сокин буда, мекӯшанд аз тамоми хурсандихои дастраси дарбор лаззат баранд ва барои фоидаи шахсӣ ва муваффақияти худ алоқаҳои зиёде барпо карданӣ мешаванд.

7,26 Онҳо *барои дидани набӣ* рафта буданд – вичдони тачассумёфта, – ки Сухани Худои зиндаро хабар меод, новобаста ба он ки ин ба *ӯ* ба чӣ қимат меафтад. *ӯ* аз *набӣ ҳам бузургтар* буд.

7,27 *ӯ* худ одами пешгӯишуда буд ва имтиёзи беҳамтоеро дошт, ки Подшоҳро намояндагӣ кунад. Исо Малокӣ 3,1-ро далел овард, то нишон диҳад, ки ваъда дар бораи Яҳё дар Паймони Кухан дода шуда буд. Вале дар айни ҳол *ӯ* табдили хеле ачиби ҷонишинҳоро ба амал овард. Дар Малокӣ 3,1 мехонем: “Инак, Ман қосиди Худро мефиристам ва *ӯ* роҳро дар пешопеши Ман мухайё мекунад”. Исо бошад инро чунин ифода кард: “Инак, Ман қосиди Худро пешопеши *Ту мефиристам, то роҳи Туро пешопеши Ту мухайё кунад*”. Ҷонишини “Ман” бо “Ту” иваз карда шудааст.

Годет ин ивазкуниро ба тариқи зер шарҳ медиҳад:

*Аз нуқтаи назари пайгамбар, Оне ки пешопеши ӯ роҳ тайёр карда мешуд, ҳамон як шахс буд – Яҳува. Бинобар ин дар Малокӣ “пешопеши Ман” аст. Вале ба Исо, ки ҳангоми дар бораи Худ сухан рондан ҳеч гоҳ Худро бо Падар омехта намекард, фарқият дохил кардан зарур аст. Ин Яҳува нест, ки дар бораи Худ мегӯяд, балки Яҳува мебошад, ки ба Исо мегӯяд; бинобар ин шакли “пешопеши Ту” аст. Мувофиқи ин шаходат, магар аз ин иқтибос барнамеояд, ки дар тасавури ҳам пайгамбар, ҳам Исо омадани Масеҳ – омадани Яҳува аст?*¹⁶

7,28 Исо ситоиши Яҳёро давом дода тасдиқ кард, ки *аз миёни онҳое, ки аз зан таваллуд ёфтаанд, ҳеч як набие бузургтар аз Яҳёи Таъмиддиханда нест*. Ин афзалият

на ба хислати шахсии *ӯ*, балки ба мавқеи *ӯ* чун саромади Масеҳ ишорат мекунад. Дигар мардон ҳам буданд, ки дар ғайрат, покӣ ва садоқати фидокорона ба андозаи вай бузург буданд. Вале ҳеч каси дигар имтиёзи оиди омадани Подшоҳ хабар доданро надошт. Дар ин – беҳамтоии Яҳёст. Ва ба ҳар ҳол Худованд илова намуд, ки *он ки дар Малакути Худо хурдтарин аст, аз вай бузургтар аст*. Аз баракати *Малакут* лаззат бурдан нисбат ба саромади Подшоҳ будан *зиёдтар* аст.

7,29 Исо, эҳтимол, дар ояти 29 ҳам оиди Яҳё сухан ронданро давом медиҳад. *ӯ* дар бораи он ёдовар мешавад, ки мавъизаи Яҳё чӣ навъ қабул шуда буд. Тамоми *мардум* ва инчунин гунаҳкорони аз тарафи умум эътирофгардида, ба монанди *боҷгирон*, тавба карданд ва дар Урдун *таъмид гирифтанд*. Ба он чи аз Яҳё шуниданд, бовар карда ва мувофиқи мавъизаи *ӯ* рафтор намуда, онҳо ба *Худо ҳамду сано хонданд*, яъне халқи Исроил эътироф намуданд, ки Худо ҳуқуқ дорад талаб намояд, то пеш аз он ки Масеҳ бар онҳо ҳукмронӣ карда тавонад, онҳо тавба кунанд.

Г. Писари Одам ин наслро танқид мекунад (7,30–35)

7,30–34 *Фарисиён* ва шариятдонон аз ғўтаи Яҳё даст кашиданд ва бо ин корашон марҳамати Худоро оиди хушии онҳо *рад* карданд. Аслан ба он *насли* одамон, ки онҳо бар онон роҳбарӣ мекарданд, писанд омадан номумкин буд. Исо онҳоро ба *кӯдакони дар кӯча* нишаста монанд кард. Онҳо на тўйбозӣ, на ҷанозабозӣ кардан намехостанд. Онҳо инчик, худсар, пешгӯинашаванда ва якрав буданд. Худо дар байни онҳо ҳар гуна хизматро нишон диҳад ҳам, онҳо ба он эътироз менамуданд. *Яҳёи Таъмиддиханда* ба онҳо намунаи шикастанафсӣ, гўшанишинӣ ва дасткашӣ аз манфиатҳои шахсиро нишон дод. Ин ба онҳо маъқул нашуд; зиёда аз он, онҳо *ӯро* чун девона танқид намуданд. *Писари Одам* бо *боҷгирон* ва *гунаҳкорон* мехӯрад ва менӯшад, яъне Худро бо онҳое ки *ӯ* барои баракат доданашон омад, монанд кард. Ва бо ин ҳам фарисиён норозианд.

Онҳо ӯро шикампараст ва майзада номиданд. Рӯза ё базм, чаноза ё чашни арӯсӣ, Яҳё ё Исо – ҳеч чиз ва ҳеч кас ба онҳо писанд омада наметавонад!

Райл қаблан хабардор мекунад:

*Мо аз кӯшиши ба ҳар кас писанд омадан бояд даст кашем. Ин номумкин аст ва кӯшиши инро кардан – сарфи беҳудаи вақт аст. Мо бо он бояд қаноат намоем, ки аз пайи Масеҳ равам ва бигзор ҷаҳон ҳар чи меҳоҳад, ҳамонро гӯяд. Ҳар коре ки мо кунем, мо ҳеч гоҳ онҳоро қаноатманд кунонида наметавонем ва ба мулоҳизаҳои бади онҳо монез шуда наметавонем. Онҳо аввал дар ҷи гунаҳкор намудани Яҳёи Таъмиддихандаро ёфтанд ва баъд, Устоди мубораки ӯро. Онҳо хурдагирӣ ва ҷустуҷӯи айби шогирдонии Устодро давом хоҳанд дод, то замоне ки ақаллан яке аз онҳо дар замин монад.*¹⁷

7,35 *Ва ҳикмат аз тарафи ҳамаи фарзандони он тасдиқ карда шуд. Ҳикмат дар ин ҷо Худи Начотдихандаро дар назар дорад. Ақаллияти ками шогирдон, ки вайро эҳтиром мекунанд, фарзандони вай мебошанд. Ва ҳарчанд оммаи асосии халқ Исоро рад мекунад, ба ҳар ҳол пайравони ҳақиқии ӯ дар муҳаббат, покӣ ва ихлос зиста, ҳаққонияти ихлосоти ӯро собит мекунанд.*

Д. Зани гунаҳкор Начотдихандаро тадҳин мекунад (7,36–39)

7,36 Дар поён ҳодисае зикр мешавад, ки ба мо чун намунаи он хизмат карда метавонад, ки ҳикмат аз тарафи яке аз фарзандони худ, маҳз аз тарафи зани гунаҳкор сафед карда шудааст. Доктор Х. С. Вудринг хеле дуруст гуфт: “Агар Худо пешвоёни диниро ба кадр кардани Масеҳ маҷбур карда натавонад, пас ӯ ин корро дар фоҳиша ба амал меоварад”. Шимъӯни фарисӣ Исоро ба хонаи худ даъват намуд, то *бо вай хӯрок хӯрад*, эҳтимол, аз кунҷовӣ ва шояд, аз душманӣ.

7,37–38 Дар худи ҳамин вақт дар хона зани гунаҳкор пайдо гашт. Мо кӣ будани ӯро намедонем; ривоят ба он далолат менамояд, ки ин Маряма Маҷдалия буд, вале Навиштаи Пок инро тасдиқ намекунад. Ин зан *зарфи гачинеро* бо рағани атрофшон *овард*. Вақте

ки Исо дар диван барои хӯрокхӯрӣ дароз кашида ба суфра нигоҳ мекард, вай *аз қафо назди пойҳои ӯ истод*. ӯ *гирякунон пойҳои ӯро бо ашқи худ мешуст ва бо мӯйҳои сари худ меҳушконида ва пойҳои ӯро беист мебӯсид*. Баъд вай ӯро бо рағани атрофшони киматбаҳо *тадҳин кард*. Ҷунин парастии ва қурбонӣ эътиқоди ӯро ба он нишон дод, ки барои Исо ҳеч чизи аз ҳад зиёд хуб нест.

7,39 Муносибати Шимъӯн тамоман дигар буд. ӯ фикр мекард, ки пайғамбарон, ба монанди фарисӣён, бояд аз гунаҳкорон ҷудо бошанд. Агар Исо ҳақиқатан *набӣ* мебуд, ба хулоса омад ӯ, пас ӯ *ба зани гунаҳкор* иҷозат намеод, ки ҷунин муҳаббат нишон диҳад.

Е. Масал дар бораи ду қарздор (7,40–50)

7,40–43 Исо андешаҳои Шимъӯнро фаҳмида аз ӯ меҳрубона иҷозат хост, то ба ӯ *як чиз гӯяд*. Худованд фавқуллода устокорона воқеаи *қарзхоҳ* ва *ду қарздорро* ҳикоят кард. *Яке* панҷсад, дигарӣ панҷоҳ динор *қарздор* буд. Вале азбаски онҳо барои *адо кардан* чизе надоштанд, ӯ қарзи ҳар ду ро бахшид. Дар ин лаҳза Исо аз Шимъӯн пурсид, ки *кадоме аз қарздорон қарзхоҳро бештар дӯст хоҳад дошт*. Фарисӣ дуруст ҷавоб дод: “*Ба гумони ман, ҳамон касе ки ӯ ба вай бештар бахшидааст*”. Инро эътироф намуда, ӯ худро маҳкум намуд, ки инро Исо ба ӯ баъдтар нишон дод.

7,44–47 Аз ҳамон лаҳзае ки Худованд *ба хона омад*, зан ба ӯ муҳаббати худро ихлос мекард. Бар хилофи вай фарисӣ ӯро хеле сард пазироӣ намуд, ҳатто дар бораи риояи назокати муқаррарӣ ба монанди шустани пойи меҳмон, аз руҳсораш бӯсидан ва барои тадҳини сар раған додан ҳам андеша нанамуд. Чаро ӯ ҷунин рафтор кард? Сабаб дар он аст, ки зан мефаҳмид, ки ба ӯ ҷи андоза зиёд бахшида шудааст, дар ҳоле ки Шимъӯн ҳаргиз худро гунаҳкори бузург ҳис намекард. “*Касе ки кам омурзида шуда бошад, муҳаббати кам зоҳир менамояд*”.

Исо гумон намекард, ки фарисӣ гунаҳкори бузург набуд. ӯ аниқтараш қайд намуд, ки Шимъӯн ҳеч гоҳ зиёдии гуноҳи худро эътироф намекард ва омурзида нашуда

буд. Агар \bar{u} инро мефаҳмид, вай Худовандро ҳамон қадар саҳт ба монанди фоҳиша дӯст медошт. Ҳамаи мо гунаҳкори азимем. Ҳамаи мо омурзиши бузургро дарк карда метавонем. Ҳамаи мо Худовандро *бисёр* дӯст дошта метавонем.

7,48 Баъд Исо дар назди ҳама ба зан эълон намуд, ки *гуноҳҳои* вай *омурзида шудааст*. Вай ба *шарофати* муҳаббати худ ба Масеҳ омурзида нашуд; муҳаббати вай *натичаи* омурзиш буд. Вай барои он муҳаббати бисёре зоҳир намуд, ки гуноҳҳои бисёри вай омурзида шуда буд. Исо аз ин ҳодиса истифода бурд, то дар назди ҳама оиди омурзиши гуноҳҳои вай эълон намояд.

7,49–50 Меҳмонони дигар дар дили худ мепурсиданд, ки оё Исо ҳукуки омурзиши *гуноҳҳоро* дорад ё не. Дили ҷисмонӣ файзро дӯст намедорад. Лекин Исо аз нав *занро* ба он бовар кунонд, ки *имонаш* \bar{u} ро *наҷот* дод ва \bar{u} ро ба *саломатӣ* ҷавоб дод. Ин он чизест, ки равоншиносон карда наметавонанд. Онҳо ҳисси айбдориро шарҳ дода бартараф карда метавонанд, вале хурсандӣ ва осудагиеро, ки Исо медиҳад, дода наметавонанд.

Баъзе масеҳиён рафтори Худованди моро нодуруст маънидод мекунанд, ки \bar{U} дар суфраи фарисӣ хӯрок хӯрда, бо одамони нобовар муносибатҳои наздик доштан, ба вақтхушиҳои онҳо ташриф овардан ва дар хурсандии онҳо иштирок намуданро ҳимоя намуд. Райл меогоҳонад:

Он касе ки аз чунин далел истифода мебарад, хуб мебуд ба ёд оварад, ки дар ин ҳолат Худованд Худ чӣ гуна рафтор мекард. \bar{U} “кори Падари Худ”-ро иҷро мекард, ва сабаби ба сари суфраи фарисӣ омадани \bar{U} низ ҳамин буд. \bar{U} фарисиро дар гуноҳе ки вайро иҳота кардааст, фош намуд. \bar{U} ба вай табиати аз рӯи файз омурзида шудани гуноҳҳо ва сирри ҳақиқатан дӯст доштани \bar{U} ро шарҳ дод. \bar{U} моҳияти наҷотдиҳандагии имонро эълон намуд. Агар масеҳиёне ки ба фоидаи муносибатҳои наздик бо беимонон далел меоваранд, хонаҳои онҳоро дар рӯҳияи Худованди мо зиёрат намоянд, гап зананд ва чун Худованд рафтор намоянд, пас бигзор онҳо ин таҷрибаро давом диҳанд. Вале оё онҳо дар сари суфраи шиносҳои беимони худ

*ҳамон хел сухан мегӯянд ва оё чуноне ки Исо дар сари суфраи Шимъун рафтор намуд, рафтор менамоянд? Ба ин савол ҷавоб додани онҳо хуб мебуд.*¹⁸

Ё. Баъзе занон ба Исо хизмат мекунанд (8,1–3)

8,1–3 Набояд фаромӯш кард, ки Инчил фақат баъзе ҳодисаҳоро аз ҳаёт ва фаъолияти Худованди мо тасвир менамояд. Рӯҳи Пок бо хоҳиши Худ баъзе мавзӯҳоро интихоб намуд ва аксари дигарро партофта гузашт. Ин ҷо дар назди мо нақли оддиест оиди он ки Исо бо шогирдони Худ *дар шаҳрҳо ва деҳоти* Чалил гашта хизматгузори мекард. Вақте ки \bar{U} оиди *Малакути Худо* мужда расонда мавъиза мекард, *заноне* ки \bar{U} баракаташон дод, эҳтимол бо хӯрок ва манзил ба \bar{U} хизмат мекарданд. Масалан, дар ин ҷо *Марям* буд, ки *Маҷдалия* номида мешуд. Тахмин менамоянд, ки вай зани унвондор аз Маҷдал (Мичдол) буд. Дар ҳар сурат, аз \bar{u} ба тариқи мӯъҷизаосо *ҳафт* дев берун карда шуда буд. Дар он ҷо *Юҳона* низ буд, ки шавҳари \bar{u} *девонбеги* *Ҳиродус* шуда хизмат мекард ва инчунин *Сусан* ва *одамони дигар* буданд. Муҳаббати онҳо ба Худованди мо пайҳаснашуда ва тақдирнашуда намонд. Бо Исо моликияти худро бо ҳам дида, онҳо хеле кам дар бораи он фикр мекарданд, ки масеҳиёни тамоми асрҳои баъдина дар бораи саховатмандӣ ва меҳмоннавозии онҳо меҳонанд.

Мавзӯи хизмати Худованди мо аз муждаи *Малакути Худо* иборат буд. *Малакути Худо* Подшоҳии дидашаванда ва диданашавандаро мефаҳмонад, дар ҳама ҷое ки ҳокимияти Худо эътироф карда мешавад. Матто истилоҳи “Подшоҳии Осмонӣ”-ро истифода мебарад, вале он дар асоси худ ҳамон чиз аст ва маънои онро дорад, ки “Ҳаққи Таоло бар салтанати одамизод ҳукмфармост” (Дон. 4,29) ва “Малакути \bar{U} то абад аст” (Дон. 4,31).

Дар Паймони Навин мо дар бораи якчанд марҳалаи инкишофи Подшоҳӣ меҳонем:

1. Пеш аз ҳама Яҳёи Ғӯтадиҳанда дар бораи Подшоҳӣ эълон намуд, ки \bar{u} гуфта буд, ки он наздик омадааст (Мат. 3,1.2).

2. Баъд Подшоҳӣ ҳақиқатан дар Шахсияти Подшоҳ хузур дошт (“зеро инак, Малакути Худо дар дохили шумост”, Лук. 17,21). Ин хушхабар оиди Подшоҳӣ буд, ки онро Исо эълон намуд. Ӯ худро ба сифати Подшоҳи Исроил пешниҳод намуд (Лук. 23,3).
3. Баъдтар мо мебинем, ки чӣ тавр халки Исроил Подшоҳии Худоро рад менамояд (Лук. 19,14; Юх. 19,15).
4. Имрӯз Подшоҳӣ дар шакли пинҳонӣ хузур дорад (Мат. 13,11). Масеҳ–Подшоҳ муваққатан хузур надорад, вале баъзе одамон дар замин ҳукмронии Ӯро дар дилҳои худ эътироф менамоянд. Ба маънои муайян Подшоҳӣ имрӯз ҳамаи онҳоеро фаро мегирад, ки ҳукмронии Худоро дар сухан эътироф менамоянд, ҳатто агар ҳақиқатан бовар накарда бошанд ҳам. Ин соҳаи эътиқоди зоҳирӣ дар масали коранда ва тухм (Лук. 8,4–15), гандум ва мастак (Мат. 13,24–30) ва инчунин моҳӣ дар тӯр (Мат. 13,47–50) маълум аст. Вале ба маънои ҳақиқӣ ва амиқи худ Подшоҳӣ танҳо онҳоеро дар бар мегирад, ки бовар кардаанд (Мат. 18,3) ё аз нав зода шудаанд (Юх. 3,3). Ин худуди ҳақиқати дохилист. (Ниг. шарҳ ба Мат. 3,1.2).
5. Замоне Подшоҳӣ ба маънои асли дар ин ҷо, дар замин, барқарор карда хоҳад шуд ва Худованд Исои Масеҳ ҳазор сол чун Подшоҳи подшоҳон ва Худованди худовандон ҳукмронӣ хоҳад кард (Ваҳй 11,15; 19,16; 20,4).
6. Марҳилаи охирин чун “Подшоҳии абдаии Худованд ва Начотдиҳандаи мо Исои Масеҳ” маълум аст (2Пет.1,11). Ин Подшоҳӣ дар ҷовидонагӣ аст.

Ж. Масал дар бораи коранда (8,4–15)

8,4–8 Масал дар бораи коранда Подшоҳиро дар шакли ҳозираи он тасвир менамояд. Вай моро таълим медиҳад, ки Подшоҳии Худо дар худ ҳам эътирофкунандагон ва ҳам бовардорони ҳақиқиро дар бар мегирад. Ва он чун асос барои огоҳонидани тантанавӣ дар бораи он хизмат мекунад, ки мо бояд Сухани Худоро чӣ гуна *гӯш кунем*. Мавъиза

ва пандхоро аз Навиштаи Пок сабукфикрона *гӯш* кардан мумкин нест. Онҳое ки *ӯро гӯш* мекунад, нисбат ба ҳозира масъулияти бештаре доранд. Агар онҳо шундашонро рад кунанд, ё ба Сухан интиҳобан итоат кунанд, пас инро барои ҳалокати худ мекунад. Вале агар онҳо Суханро *гӯш* кунанд ва ба он итоат кунанд, пас ба қабули бештари нур аз Худо қобил мегарданд. Исо *масалро ба мардуми зиёд* накл кард ва баъд ба шогирдон шарҳ дод.

Дар масал дар бораи *коранда*, *тухмии* вай, чор намуди замин ки *тухмиро* қабул кард ва чор натиҷа гуфта мешавад.

Намуди замин	Натиҷа
1. Канори роҳ	Аз тарафи одамон <i>поймол шуд</i> ва <i>мурғони ҳаво</i> онро <i>хӯрданд</i> .
2. Санглох	<i>Хушк шуд</i> , зеро ки <i>рутубате набуд</i> .
3. Хорҳо	<i>Хорҳо</i> қад кашида <i>онро паҳш карданд</i> .
4. Хоки нағз	Сабзида, сад баробар <i>бор овард</i> .

Худованд масалро бо суханони: “*ҳар кӣ гӯши шунаво дорад, бишнавад!*” ба охир расонид. Дигар хел карда *гӯем*, вақте ки шумо Сухани Худоро мешунавед, пас эҳтиёт шавед ки шумо онро чӣ тавр қабул мекунад. Барои он ки ҳосил шавад, *тухмӣ бояд ба хоки нағз* афтад.

8,9–10 Шогирдони Исо аз Ӯ оиди маънои *ин масал* пурсиданд ва Худованд шарҳ дод, ки *сурри Малакути Худо* ба ҳар як одам фаҳмо намешавад. Азбаски шогирдон бовар кардан ва итоат намудан мехостанд, ба онҳо донишгари маънои таълимоти Масеҳ *дода* шудааст. Вале Исо қасдан бисёр ҳақиқатро ба шакли *масалҳо* баён менамуд, то ки дигарон, ки дар онҳо муҳаббати ҳақиқӣ нисбат ба Ӯ нест, нафаҳманд; ба тавре ки *онҳо нигоҳ мекунад, вале намебинанд ва гӯш медиҳанд, вале намефаҳманд*. Ба маънои муайян онҳо мешуниданд ва мездиданд. Масалан, онҳо мездонистанд, ки Исо дар бораи коранда ва тухмии *ӯ* сухан мегӯяд. Вале онҳо маънои чуқуртари ин мисолро

намефаҳмиданд. Онҳо нафаҳмиданд, ки дилҳои онҳо – замини саҳт, бо хор пахш кардашуда мебошад ва аз Сухани шунидаашон ба онҳо ғоидае набуд.

8,11–15 Худованд фақат ба шогирдон маънои *масалро* ошкор кард. Онҳо аллакай таълимотеро, ки ба даст оварданд, қабул намуданд, бинобар ин ба онҳо зиёдтар ато карда хоҳад шуд. Исо фаҳмонд, ки *тухм Каломи Худост*, яъне ҳақиқати Худо – таълимоти Ҷ.

Канори роҳ афтодагон, рамзи онҳоест, ки Суханро шуниданд, вале ба вай рӯякӣ ва саҳланғорона муносибат намуданд. Вай дар сатҳи берунии ҳаёти онҳо монд. Бинобар ин Суханро аз дили онҳо бурдани *иблис* (мурғони осмонӣ) осон буд.

Шунавандагоне ки чун замини *санглох* нишон дода шудаанд, ҳамчунин Суханро шуниданд, вале ба ӯ имкон надоданд, ки ба онҳо ворид шавад. Онҳо тавба накарданд. Тухм дилгармӣ (рутубат) нагирифт, бинобар ин вай хушк шуд ва мурд. Эҳтимол, дар ибтидо онҳо ба бовари худ бисёр нағз пайравӣ мекарданд, вале ин ҳақиқӣ набуд. Онҳо аз берун зинда менамуданд, вале дар дохил *реша* надоштанд. Вақте ки мусибатҳо омаданд, онҳо эътирофи масеҳии худро тарк карданд.

Шунавандагони бо замини хордор муқоисашаванда муддате хуб мерафтанд, вале худро бовардорони ғайрисамимӣ нишон доданд, зеро онҳо барои пеш рафтан устуворӣ ва сабр надоштанд. Ташвишҳои зиндагӣ, сарват ва лаззатҳои рӯзгор бар онҳо боло гирифтанд, Сухан бошад хомӯш ва пахш карда шуда буд.

Замини *нағз* бовардорони ҳақиқии дилашон *нек* ва *покро* нишон медиҳанд. Онҳо на танҳо Суханро қабул намуданд, балки ба ӯ барои зиндагии онҳоро ба тартиб овардан иҷозат доданд. Онҳо ба таълимот таъсирпазир ва ба он фармонбардор буда, хислати ҳақиқии масеҳиро парвариданд ва барои Худо *самар* оварданд.

Дарби он чиро, ки дар ин порча баён шудааст, ба тариқи зер чамъбаст менамояд:

Агар, Каломро шунида, ман на фақат аз шунидаам хурсандӣ кунам, балки онро соҳиб

*шавам, агар чизи шунида як қисми ҷони ман гардад, пас ман боз ҳам беиштар ба даст меоварам; зеро вақте ки ҳақиқат дорои ҷони ман мегардад, он гоҳ қобилияти қабулкунӣ боз ҳам беиштаре пайдо мешавад.*¹⁹

3. Масъулияти шунавандагон (8,16–18)

8,16 Дар назари аввал, ин қисм ва қисмҳои пешина байни худ алоқаманд нестанд. Вале дар асл чараёни пай дар пайи андеша дар ин ҷо қатъ намешавад. Начотдиҳанда то ба ҳол аҳамияти онро қайд менамояд, ки шогирдони Ҷ бо таълимоти Ҷ чӣ навъ рафтор менамоянд. Ҷ Худро ба одаме монанд мекунад, ки *шамъро даргиронда, онро бо зарфе намеӯшад ё ба зери кате намегузорад*, балки онро ба *шамъдон* мегузорад, то ки тамоми одамон *рӯшноиро бубинанд*. Қоидаҳои асосии Подшоҳии Худро ба шогирдон баён намуда, Ҷ шамъро дармегиронд. Онҳо бо вай чӣ кор кунанд?

Пеш аз ҳама, онҳо набояд онро *бо зарф* пӯшонанд. Дар Матто 5,15, Марқӯс 4,21 ва Луко 11,13 инчунин дар бораи зарфе гуфта мешавад, ки он дар доираи савдо ба сифати ченак истифода мешуд. Ҳамин тавр, ин шамъи зери зарфи ченак пинҳон кардашуда онро ифода карда метавонист, ки дар давучеги зиндагонии соҳибкорӣ шаҳодати одам панаҳ карда мешуд ё зада берун бароварда мешуд. Шамъро ба болои зарфи ченакӣ гузоштан, яъне масеҳиятро дар доираи соҳибкорӣ ҳам таҷриба намудан ва соҳибкории худро чун минбар барои пахш кардани хабари Инчил истифода бурдан беҳтар мебуд.

Баъдан, шогирдон шамъро *дар зери кат* набояд пинҳон кунанд. Кат дар бораи роҳат, ҳузуру ҳаловат, танбалӣ ва тағофул бо худ мегӯяд. Ҳамаи ин ба рӯшноӣ чӣ қадар мамоният мекунад! Шогирд шамъро бояд дар шамъдон гузорад. Дигар хел карда гӯем, ӯ аз рӯи ҳақиқат бояд зиндагонӣ кунад ва онро мавъиза намояд, то ки ҳама онро дида тавонанд.

8,17 Ояти 17, мумкин, ба он ишорат менамояд, ки агар мо ба ҳаёти соҳибкорона ё ба танбалӣ имкон диҳем, ки мавъизаи

Сухани моро махдуд кунанд, пас ин безътиной ва беасосии мо маълум мешавад. Ҳақиқати пинҳонкарда маълум мегардад ва онро пинҳон кардани мо *ошкор* мешавад.

8,18 Бинобар ин мо бояд бодиккат бошем, ки чӣ хел гӯш мекунем. Агар мо ҳақиқатро ба дигар одамон дуруст баён мекарда бошем, пас Худо ба мо ҳақиқатҳои нав ба нав ва амиқтареро ошкор хоҳад кард. Баръакс, агар мо дар муждарасонӣ рӯҳи ғайратро доро набоем, пас Худо моро аз ҳақиқате, ки мо гӯё дорем, маҳрум месозад. Мо он чиро, ки истифода намебарем, гум мекунем. Г. Ҳ. Ланг шарҳ медиҳад:

*Шогирдон бо ақл фаҳмидан, бо майли тамои бовар кардан ва фармонбардориро нишон додан хоста, гӯш мекарданд; дигарон бепарвоёна, ё аз кунҷовӣ, ё ба шундаишон бо қатъият муқобилият намуда гӯш мекарданд. Ба аввалиҳо фаҳмиши бештаре дода хоҳад шуд; дуомиҳо аз ҳамон донише, ки гӯё доранд, маҳрум мегарданд.*²⁰

Мо бояд бо ҳам бинем ин Хушхабар аз осмонро, агар мо онро нигоҳ доштан хоҳем:

Ато карданро бас карда, мо дороиро бас мекунем –

Қонуни муҳаббат дар ҳамин аст.

Р.С.Тренч

И. Модар ва бародарони ҳақиқии Исо (8,19–21)

8,19–21 Дар ҳамон лаҳзае ки Исо нутқи Худо мегуфт, ба \bar{U} гуфтанд, ки ба назди \bar{U} модар ва бародарон омаданд ва \bar{U} ро интизоранд, то мулоқот намоянд. Онҳо ба сабаби бисёрии мардум ба \bar{U} наздик шуда наметавонишанд. Дар ҷавоб Худованд гуфт, ки муносибатҳои ҳақиқӣ бо \bar{U} аз алоқай табиӣ вобаста нестанд, балки аз итоат ба *Каломи Худо* аст. \bar{U} ҳамаи онҳоеро, ки дар назди Сухан ба изтироб меоянд, онро бо фурутанӣ қабул менамоянд ва ба итоат ботинан тайёранд, аъзоёни оилаи Худ эфироф намуд. Ҳеч гуна тӯда халал расонида наметавонад, ки оилаи рӯҳонии \bar{U} пеши \bar{U} омада тавонад.

Й. Писари Одам тӯфонро ором мекунад (8,22–25)

8,22 Баъдтар ин боб нақл мекунад, ки чӣ тавр Исо ҳукмронии Худо бар қувваҳои табиат, девҳо, бемориҳо ва ҳатто бар марг ҳам зоҳир менамояд. Ҳама чиз ба сухани \bar{U} итоат мекунад; танҳо одамон \bar{U} ро рад мекунанд.

Тӯфонҳои саҳт дар баҳри Ҷалил ногаҳон сар шуда, киштрониҳо хавфнок мекунанд. Вале, эҳтимол, маҳз ҳамин тӯфонро шайтон ташкил карда буд; ки \bar{U} ба нест кардани Начотдиҳандаи ҷаҳон кӯшиш карда буд.

8,23 Вақте ки тӯфон бархост, Исо меҳобид; он далел, ки \bar{U} ро *хоб рабуд*, ҳақиқати табиати одамии \bar{U} ро тасдиқ менамояд. Тӯфон бо сухани Исо ором шуд; ин далел илоҳияти мутлақи \bar{U} ро тасдиқ менамояд.

8,24 Шогирдон Устодро бедор карда, оиди бехатарии худ хавфу тарси саҳт баён намуданд. Бо худдории комил \bar{U} бархост ва бод ва мавҷҳоро *манъ намуд* ва *оромӣ барқарор шуд*. Он кореро, ки \bar{U} дар баҳри Ҷалил ба амал овард, имрӯз барои шогирди ғамгин ва аз тӯфонҳо ларзидаи стода низ карда метавонад.

8,25 \bar{U} аз шогирдон пурсид: “*Имони шумо қучост?*” Онҳо намебоист ба изтироб меоманд. Онҳо намебоист \bar{U} ро бедор мекарданд. Ҳеч гуна обҳо киштиеро, ки дар он Ҳокими укёнус, замин ва осмонҳо хобидаст, фуру бурда наметавонанд. Дар қайқ бо Масех будан – яъне дар бехатарии мутлақ ва оромӣ будан аст.

Шогирдон худудҳои қудрати Худованди худро пурра баҳо намедоданд. Фаҳмиши онҳо дар бораи \bar{U} кифоя набуд. Онҳо мутааҷҷиб гашианд, ки қувваҳои табиат ба \bar{U} итоат мекунанд. Онҳо аз мо бо ҳеч чиз фарқ намекарданд. Дар тӯфонҳои зиндагӣ мо ҳам аксаран ба навмедӣ меафтем. Баъд, вақте ки Худованд ба ёрии мо меояд, мо аз қудрати зоҳирнамудаи \bar{U} мутааҷҷиб мегардем. Ва мо аз он ҳайрон мешавем, ки ба \bar{U} боз пурратар эътимод намекардем.

Й. Шифо ёфтани девонаи ҷадарӣ (8,26–39)

8,26–27 Вақте ки Исо ва шогирдони \bar{U} ба сохил расиданд, дар сарзамини *Ҷадариён* буданд. Дар он чо ба онҳо *марди* чинзада вохӯрд. Матто ду девонаро ёдовар мешавад, Марқӯс ва Луко танҳо дар бораи як нафар сухан мегӯянд. Чунин номувофиқати зоҳирӣ аз он дарак дода метавонад, ки дар ҳақиқат ду ҳодисаи гуногун буд, ё як муаллиф, нисбат ба дигарон, тасвири пурратареро додааст. Дар ин ҳодисаи аниқ курбонии чинзада *либос намепӯшид*, аз ҷамъият мегурехт ва *дар миёни қабрҳо* зиндагонӣ мекард.

8,28–29 *Исоро дида*, вай илтиҷо мекард, ки \bar{u} ором гузоранд. Албатта, ба василаи ин одами бадбахт *рӯҳи палид* сухан меронд.

Ҷинзадагӣ ҳақиқат аст. Ин девҳо на фақат таъсир буданд. Ин махлуқоти фавкут-табиие буданд, ки дар одам сокин гардида, фикрҳо, нутқ ва рафтори \bar{u} идора мекарданд. Ин девҳои муайян одамро ба фавкул-одда тундхӯ будан маҷбур месохтанд – ба андозае ки дар вақти чунин як авҷи шиддати ғазаб \bar{u} *занҷирҳоро*, ки бо онҳо \bar{u} мебастанд, *меканд* ва *ба биёбон* мегурехт. Ва ин хайратовар нест, вақте мо мебинем, ки дар ҳамин одам он қадар девҳои зиёд ҷамъ омаданд, ки метавонанд тақрибан ду ҳазор хукҳоро несту нобуд кунанд (ниг. Марқ. 5,13).

8,30–31 *Номи* ин одам “*легион*” буд, зеро \bar{u} легиони *девҳо* девона карда буданд. Ин девҳо Исоро чун Писари Худои Таоло шинохтанд. Онҳо инчунин дар бораи ногузирии доварӣ бар онҳо ва оиди он ки \bar{U} онро бояд ба амал меовард, медонистанд. Вале онҳо ба таъхир андохтанро мехостанд ва аз Исо хоҳиш мекарданд, *ки ба онҳо амр фармуда ба ҳовия нафиристад*.

8,32–33 Онҳо иҷозат пурсиданд, ки одамро тарк карда, ба *галаи бисёри хукҳо*, ки *дар болои кӯҳ* мегаштанд, дароянд. Онҳо чунин иҷозат гирифтанд, ки дар натиҷа галаи хукҳо *аз баландӣ ба қӯл ҷағ* ва *гарқ* шуд. Имрӯз Худовандро барои нест кардани моликияти касе танқид менамоянд. Вале агар хукҳоро яҳудиён бонӣ мекарда бошанд, пас машғулияти онҳо нопок ва ғайриқонунӣ буд. Хоҳ яҳудиён ё хоҳ ғайрияҳудиён бошанд,

онҳо як одамро нисбат ба ду ҳазор хук бояд бештар кадр намоянд.

8,34–39 Хабар зуд дар он сарзамин пахн гашт. Вақте ки мардуми зиёде ҷамъ омаданд, онҳо девонаи пештараро диданд, ки пурра ба ҳолати мӯътадил ва сихат баргаштааст. Аҳолии кишвари *ҷадариён* чунон мушавваш гардиданд, ки аз Исо *илтимос карданд*, ки аз пеши онҳо *баромада равад*. Онҳо аз Начотдиҳанда дида бештар дар бораи хукҳои худ фикр мекарданд; аз чони худ дида дар бораи афзоиши хукҳои худ бештар ғамхорӣ мекарданд. Дарби ёдовар мешавад:

*Ҷаҳон, дар кайфу сафои худ зистанро хоста, аз ҳузури қувваи Худо дида бештар аз ҳузури легиони девҳо безобита мешавад, ва аз Исо хоҳиш менамояд, ки биравад. Исо меравад. Одами шифоёфта... мехоҳад бо \bar{U} бошад, вале Худованд \bar{u} ро бармегардонад... то ки шаҳодатдиҳандаи файз ва қудрате бошад, ки дар \bar{u} зоҳир карда шудааст.*²¹

Баъдтар Исо аз нав ба Декаполис ташриф овард, \bar{u} мардуми зиёди ба \bar{u} хайрхоҳ пазироӣ намуданд (Марқ. 7,31–37). Оё ин натиҷаи шаҳодати садоқатмандонаи девонаи шифоёфта буд?

К. Исо зани сихатнашавандаро шифо ме- диҳад ва мурдаро зинда мекунад (8,40–56)

8,40–42 *Исо* баргашта ба воситаи баҳри Ҷалил ба соҳили ғарбӣ равона шуд. Дар он чо мардуми зиёде ҷамъ омаданд, ки *мунтазири \bar{U}* буданд. *Ёир*, *сардори кунӣшт* махсус мекушид \bar{u} ро бубинад, зеро *духтари дувоздаҳсолаи \bar{u}* ба ҳолати назъ расида буд. \bar{U} аз Исо исроркорона ҳамон дам ба хонаи \bar{u} омаданро хоҳиш менамуд. Вале мардум \bar{u} ро *фишор дода*, ба пешравиаш халал мерасониданд.

8,43 Дар байни тӯда *зани бечуръат*, вале ноилочшуда буд, ки *дувоздаҳ сол боз гирифтори хунравӣ* буд. Луқои табиб фарз мекунад, ки вай *тамоми дорой* ва пасандозро ба табибон сарф карда буд, вале ҳеч кадом аз *табибон \bar{u} ро шифо дода* натавонист. (Марқӯс хулосаи ғайрикасбӣ мекунад, ки аслан ҳолати \bar{u} бадтар шуд!)

8,44–45 Вай хис намуд, ки дар Исо куввае ҳаст, ки ўро шифо мебахшад ва бинобар ин аз миёни анбӯҳи одамон ба он чое, ки Ў буд, гузашт. Наздик шуда, вай домани *Ўро ламс намуд* – зеҳ ё шилшилаи поёнии либоси яхудӣ (Ад. 15,38-39; Так. Шар. 22,12). *Ва дарҳол хунравиш вай қатъ шуд* ва ў комилан шифо ёфт. Вай охистаякак рафтани шуд, вале ба гурехтани ў саволи Исо мамониат кард: “*Кист, ки Маро ламс кард?*” *Петрус* ва дигар шогирдон фикр карданд, ки ин саволи на он қадар оқилона аст: одамони хеле гуногун тела дода ва Ўро ламс намуда фишор меоварданд!

8,46 *Аммо Исо* тамоман навъи дигари ламсро фаҳмид. Чуноне ки як кас гуфтааст: “*Қисм тела медиҳад, бовар бошад ламс менамояд*”. Ў медонист, ки Ўро касе бо бовар *ламс намуд*, зеро *қувваи* аз Ў беруншударо хис намуд, – куввае ки занро шифо дод. *Ў хис намуд*, ки аз Ў *қувва* берун шуд. Албатта, Ў нисбат ба он ки пеш аз ин буд, камтар боқувват нашуд; вале шифо-бахшӣ барои Ў қимате дошт. Сарфшавии қувва ба вукӯъ омад.

8,47–48 *Зан тарсону ларзон омада* бахшиш пурсид, аз чӣ сабаб *Ўро ламс намуданаширо* шарҳ дод ва сипосгузорона дар бораи ҳодисаи воқеъшуда шаҳодат дод. Исо эътирофи ўро дар назди умум таҳсин намуд, дар назди тамоми мардум *бовари* ўро тақдир намуд ва ба ў *саломатӣ* хост. Ҳеч кас ва ҳеч гоҳ Исоро бо боваре ламс намекунад, ки Ў надонад ва баракати Худо ато накунад. Ҳеч гоҳ касе дар назди умум оиди Исо шаҳодат намедиҳад бе он ки дилпурияш ба начот тақвият ёбад.

8,49 Эҳтимол, шифоёбии зани гирифтори хунравӣ Исоро дар роҳ ба муддати дароз нигоҳ надошт, вале ин муддат кифоя буд, ки фиристодае бо чунин хабар омад, ки *духтари* Ёир мурд ва, яъне, мадади Устод дигар лозим нест. Бовар ба он ки Ў шифо бахшида метавонад, буд, вале бовар ба он ки Ў мурдаро зинда карда метавонад, набуд.

8,50 Вале *Исоро* аз нияташ баргардонидан он қадар осон набуд. Ў суханони тасаллобахш, рӯҳбаландкунанда ва ваъдаро *гуфт*:

“*Намарс, фақат имон овар ва ў начот хоҳад ёфт*”.

8,51–53 Ба хона омада, Ў ба хучра даромад, бо Худ танҳо *Петрус, Юҳанно ва Яъқубро* ҳамроҳи падару модар гирифт. Ҳама аз ғам мегиристанд, вале Исо ба онҳо фармуд, ки гирияро бас кунанд, зеро ки духтарча *намурдааст, балки хуфтааст*. Бар Ў хандиданд, зеро онҳо аниқ медонистанд, ки ў мурдааст.

Оё ў ҳақиқатан мурд ё дар хоби чуқури иғмомонанд буд? Аксари тафсиркунандагон бо он розианд, ки Ў мурда буд. Онҳо ишорат менамоянд, ки Исо дар бораи Лаъзор ҳам гуфта буд, ки ў хоб аст, ба он маъное ки ў мурдааст. Роберт Андерсон мегӯяд, ки дар ҳақиқат духтарча мурда набуд.²² Ана далелҳои ў:

1. Исо гуфт, ки духтарча начот хоҳад ёфт. Вай худӣ ҳамон суханеро, ки дар ояти 48-уми ҳамин боб истифода шудааст, ба кор бурд, ки на ба растохез, балки ба шифоёбӣ дахл дорад. Ин сухан дар Паймони Навин ягон маротиба ҳам вақте ба кор бурда намешавад, ки сухан дар бораи растохез аз мурдагон меравад.
2. Исо дар ҳодиса бо Лаъзор калимаи дигарро ба маънои “хоб рафтан” ба кор бурд.
3. Одамоне фикр мекарданд, ки вай мурдааст, вале азбаски Исо аниқ донист, ки ў хуфтааст, даъвои аз мурдагон зинда намуданро намекард.

Андерсон мегӯяд, ки масъала танҳо ба он вобаста аст, ки мо ба кӣ мехоҳем эътиқод намоем. Исо гуфт, ки вай хуфтааст. Дигарон фикр мекарданд, ки медонанд, ки вай мурдааст.

8,54–56 Ба ҳар ҳол Исо ба ў гуфт: “*Эй духтар! Барҳез*”. *Вай дарҳол барҳост*. Ўро ба падару модар баргардонида, Исо ба онҳо фармуд, ки дар бораи мӯъҷиза накл накунанд. Ў ба шӯҳрат, вачди ноустувори мардум, кунҷковии беҳуда рағбат надошт.

Соли дуҷуми хизмати Исо дар назди умум бо ҳамин ба охир мерасад. Боби 9-ум соли сеюмро мекушояд, ки он бо фиристодани дувоздаҳ нафар сар мешавад.

К. Писари Одам шогирдони Худро мефирстад (9,1–11)

9,1-2 Ин ходиса фиристодани *дувоздах нафарро* дар Матто 10,1–15 ба хотир меоварад, вале фарқиятҳои намоён дорад. Масалан, дар Матто ба шогирдон фақат ба назди яҳудиён рафтани фармуда шуда буд, ба онҳо на танҳо *шифо додани беморон*, балки зинда кардани мурдагон низ фармуда шуда буд. Эҳтимол, Луко бе сабаб накли худро кӯтоҳ накардааст, вале ба мо ин сабаб маълум нест. Худованд на танҳо қувват ва қудрати мӯъҷиза офариданро соҳиб буд, балки *ӯ* инчунин ин *қудрат ва қувватро* ба дигарон ҳам *мебахшид*. *Қувват* мустақкамӣ ё қобилиятро мефаҳмонад. *Қудрат* ҳуқуқи истифода аз онро мефаҳмонад. Дар набудани Навиштаи Поки пурра дар шакли навишташуда мавъизаи шогирдон ба воситаи аломот ва мӯъҷизот тасдиқ мегардид (Ибр. 2,3,4). Худо ба таври мӯъҷизаосо шифо бахшида метавонад, вале шубҳаовар аст, ки оё ҳозир ҳам шифобахшӣ бояд бо мавъизаи Инчил ҳамроҳӣ кунад.

9,3–5 Акнун шогирдон имконияти дар таҷриба истифода бурдани принципҳои, ки Худованд ба онҳо таълим дод, ба даст оварданд. Онҳо дар қонеъ гардонидани талаботҳои моддиашон бояд ба *ӯ* бовар мекарданд – онҳо бо худ на *тӯрбае*, на *ноне*, на *пуле* намегирифтанд. Ба онҳо хеле оддӣ зистан лозим меомад – ҳеч чизи зиёдатӣ, ҳатто ду пирохан ҳам набояд дошта бошанд. Онҳо бояд дар аввалин *хонае* ки онҳоро қабул кунанд, *бимонанд*, – ба умеди ёфтани манзили қулайтаре аз ҷое ба ҷое нагузаранд. Онҳо набояд дар байни онҳое ки Суханро рад мекарданд, бисёр истанд, ё ба онҳо фишор оваранд; мувофиқи дастур, онҳо бояд *ғубори пойҳои худро биафшонанд*, то ки *шаҳодате бар онҳо гардад*.

9,6 Шогирдон, аз афташ, дар дехоти Ҷалил мегаштанд, ки дар он ҷо Хушхабарро мавъиза менамуданд ва беморонро шифо мебахшиданд. Бояд ёдовар шуд, ки муждаи онҳо ба Подшоҳӣ алоқаманд буд, – онҳо ба мардум оиди ҳузури Шоҳ дар байни онҳо ва хоҳиши ба тавбакардагон ҳукмрон шудани *ӯ*ро эълон мекарданд.

9,7 *Ҳиродуси Антипос* дар он замон дар Ҷалил ва Перея *тетрарх* буд. *ӯ* бар чоряки сарзамине ки ба ҳокимияти падари *ӯ* *Ҳиродуси бузург* дохил буд, ҳукмронӣ мекард. Ба *ӯ* хабаре расид, ки дар сарзамини *ӯ* касе мӯъҷизоти бузург ба амал меоварад. Дар шуури *ӯ* дарҳол саволҳо ба вучуд омада сар карданд. Хотирот дар бораи *Яҳёи Ғӯта-диханда* то ба ҳол *ӯ*ро безобита мекарданд. *Ҳиродус Яҳёро* сар зада, ин овози бебокоро ба хомӯш шудан маҷбур кард, вале то ҳол вай аз қувваи ҳаёти *ӯ* дар тарс буд. Кӣ буд он шахс, ки *Ҳиродусро* ҳамеша дар бораи *Яҳё* ба фикр кардан маҷбур месохт? Овозае паҳн шуда буд, ки *Яҳё аз мурдагон эҳё шудааст*.

9,8–9 Баъзеҳо тахмин мекарданд, ки эҳтимол, *Яҳё* зуҳур кардааст ё *яке аз анбиёи Паймони Куҳан*. *Ҳиродус* сар задани *Яҳёро* ба дигарон ёдрас намуда, мекӯшид воҳимаи худро ором кунад. Вале тарс *ӯ*ро намегузошт. *Ин кист?* Вай *мехост ӯро бубинад*, вале танҳо пеш аз ба салиб кашида шудани *ӯ* дид.

Қувваи ҳаёти пур аз Рӯҳи Пок! Худованд Исои Масех, дуредгар аз Носира, *Ҳиродусро*, ки *ӯ*ро ҳатто надида буд, ба ларза меовард. Таъсири одами пур аз Рӯҳи Покро кам баҳо додан мумкин нест!

9,10 *Ҳаввориён, баргашта*, дар бораи натиҷаи миссияи худ бевосита ба Худованд Исо хабар доданд. Эҳтимол, ин барои ҳамаи меҳнаткашони масеҳӣ қоидаи хубе мебуд. Ба ҳама баён кардани қорҳо бениҳоят зиёд ба ҳасад ва ҷудошавӣ мебарад. Ҷ. Кемпбел Морган инро чунин шарҳ медиҳад: “Шавқи мо ба баҳисобгирӣ на аз рӯҳ, балки аз худбинӣ ва ҷисм бармеояд”. Худованди мо шогирдони Худро бо Худ *гирифт* ва ба *ҷои* махсусан *хилвате* дар қарибии *Байт-Сайдо* (“хонаи моҳигирӣ”) рафт. Чунин менамояд, ки дар он замон ду Байт-Сайдо буд, – яке дар соҳили ғарбии баҳри Ҷалил, дигараш бошад – дар соҳили шарқӣ. Ҷойгиршавии аниқ номаълум аст.

9,11 Ҳар гуна умед ба гӯшанишинии ором зуд барҳам хӯрд. Ба зудӣ мардум ҷамъ омаданд. Худованд Исо ҳамеша дастрас буд. *ӯ* омадани мардумро чун монетаи аламовар баҳо намедод. *ӯ* ҳеч гоҳ бисёр банд набуд, то

ки баракат диҳад. Аслан дар ин чо аниқ дар бораи он гуфта мешавад, ки *Ū онҳоро назирой намуд* (бо майли том), *бо онҳо дар бораи Малакути Худо сӯҳбат намуд* ва касонеро, ки ба шифо ёфтан эҳтиёҷ доштанд, *шифо дод*.

Л. Сер шудани панҷ ҳазор нафар (9,12–17)

9,12 Бегоҳирӯзӣ наздик мешуд ва *дувоздаҳ нафар* хаста шуданд. Чӣ қадар одами зиёд ба хӯрок мӯхтоҷанд! Вазъияти ҳалнопазир. Бинобар ин онҳо аз Худованд хоҳиш намуданд, ки *Ū мардумро ҷавоб диҳад*. Ин чӣ андоза ба дилҳои мо монанд аст! Вақте ки кор ба мо дахл дорад, мо, ба монанди Петрус, мегӯем: “Фармон деҳ, ки назди Ту оям...” Вале дар бораи дигарон чӣ андоза осон аст, гуфтан: “*Онҳоро ҷавоб деҳ*”.

9,13 Исо онҳоро ба деҳоти гирду атроф барои ба даст овардани хӯрок равона накард. Чӣ лозим аст, ки шогирдон барои ба одамон ёрӣ додан ба сафар раванд ва онҳоеро, ки дар назди дари онҳо истодаанд, тарк кунанд? Бигзор шогирдон мардуми чамъомадаро сер кунанд. Онҳо эътироз карданд, ки онҳо танҳо *панҷ нон ва ду моҳӣ* доранд, ва фаромӯш карданд, ки инчунин захираҳои беохири Худовандро доранд, ки онро метавонанд истифода баранд.

9,14–17 *Ū* фақат аз шогирдон хоҳиш намуд, ки *панҷ ҳазор нафар мард* ва чамъ занону кӯдаконро ҷойгир кунанд. Баъд, шукргузорӣ намуда, *Ū* нонро *пора кард* ва ба *шогирдон* барои тақсимот дод. Онҳо, дар навбати худ, онро ба одамон тақсим мекарданд. Барои ҳама хӯроки зиёде буд. Амалан, вақте ки хӯрокворӣ ба охир расид, нисбат ба пеш аз хӯрокхӯрӣ зиёдтар боқӣ монд. Пораҳо *дувоздаҳ сабадро* пур карданд, ба ҳар як шогирд яктоӣ. Онҳое, ки мекӯшанд исбот намоянд, ки ин мӯъҷиза нест, дар ҳақиқат саҳифаро бо дарҳам-барҳамӣ пур мекунанд.

Ин ҳодиса барои шогирдон, ки ба онҳо вазифаи инчилшиносонии ҷаҳон воғузур шудааст, пур аз аҳамият мебошад. *Панҷ ҳазор* одам инсонияти ҳалокшудаистодаро намояндагӣ мекунанд, ки хоҳони нони Худо

хастанд. Шогирдон масеҳиёни нотавонро намояндагӣ мекунанд, ки захираҳои онҳо маҳдуд менамоянд ва онҳо он чиро ки доранд, бо ҳам дидан намехоҳанд. Фармони Худованд: “Шумо ба онҳо хӯрок диҳед” – ин Супориши Бузурги бо суханони дигар баёншуда мебошад. Дарси ибрат бошад дар ин чо чунин аст: Агар мо ба Исо он чиро ки дорем, диҳем, *Ū* метавонад онро афзун кунад, то ки халқи рӯҳан ташнаро сер кунад. Ангуштарии ҷавохирдор, пули суғурта, ҳисоб дар бонк, таҷхизоти варзишӣ! Ҳамаи инро, масалан, ба адабиёти инчилӣ табдил дода, дар натиҷа ба начоти ҷонҳо хизмат кардан мумкин аст, ки онҳо, дар навбати худ, дар тамоми абадият ихлосманди Барраи Худо мешаванд.

Агар масеҳиён ба Масеҳ худро ва ҳамаи он чиро, ки доранд, пешниҳод мекарданд, ҷаҳонро алҳол дар давраи зиндагии авлоди ҳозира бо муждарасонӣ фаро гирифтанд мумкин мебуд. Дарси ибрати абадии сер кардани панҷ ҳазор нафар дар ҳамин аст.

М. Ёътирофи бузурги Петрус (9,18–22)

9,18 Дарҳол баъд аз сер кардани мӯъҷизаосои мардуми сершумор дар назди мо ёътирофи бузурги бовар ба Масеҳ дар Қайсарияи Филиппӣ аст, ки онро Петрус ба забон овард. Оё мӯъҷиза бо нон ва моҳӣ чашми шогирдонро кушод, то ки онҳо ҷалоли Худованд Исоро чун Тадҳиншудаи Худо бинанд? Ин ҳодиса дар Қайсарияи Филиппӣ аз тарафи ҳама чун сарҳади хизмати Начотдиҳанда дар таълими дувоздах нафар ёътироф карда шудааст. То ба ин лаҳза *Ū* онҳоро пуртоқатона ба дарки он мебурд, ки *Ū* чӣ гуна Кас аст ва *Ū* дар онҳо ва ба василаи онҳо чӣ кор карда метавонад. Дар ин чо *Ū* ба ин мақсад расид ва бинобар ин бо қатъият ба сӯи салиб равона мешавад. Масеҳ *дар ҷои хилвате* дуо мегуфт. Дар ҳеҷ ҷой навишта нашудааст, ки Худованд Исо ягон вақт бо шогирдон дуо мегуфт. *Ū* дар бораи онҳо дуо мегуфт, *Ū* дар ҳузури онҳо дуо мегуфт ва *Ū* онҳоро ба дуо гуфтан меомӯхт, вале зиндагонии шахсии дуоии *Ū* аз онҳо ҷудо ба амал меомад. Баъд аз як шабзиндадории дуоии худ *Ū* ба шогирдон

дар бораи он савол дод, ки мардум Ҷро кӣ мегӯянд.

9,19–20 Онҳо ба Ҷ ақидаҳои гуногунро гуфтанд: баъзеҳо Ҷро Яҳеи Таъмиддиханда меҳисобиданд; дигарон Илс; дигарон бошанд Ҷро яке аз анбиёи қадими аз мурдагон бархоста мегуфтанд. Вале вақте ки Ҷ ба шогирдон савол дод, Петрус дилпуруна Ҷро чун Масеҳи Худо эътироф кард.

Шарҳи Чеймс Стюарт дар бораи ин ҳодиса дар Қайсарияи Филиппӣ он қадар олий мебошад, ки мо онро пурра меоварем:

Ҷ аз саволи бешаҳс сар кард: “Мардум Маро кӣ мегӯянд?” Ба ин савол ҷавоб додани ҳар кас душвор набуд, зеро ки аз ҳар тараф мардум дар бораи Исо чизе мегуфтанд. Даҳҳо мулоҳизаҳо буданд. Овозаҳо ва ақидаҳои гуногун паҳн мешуданд. Дар забони ҳар як кас номи Исо буд. Ва мардум дар бораи Исо на танҳо ягон чиз нақл мекарданд, онҳо дар бораи Ҷ чизҳои бузург мегуфтанд. Баъзеҳо гумон мекарданд, ки Ҷ Яҳеи Таъмиддиханда буд, ки аз мурдагон эҳе шуд. Дигарон мегуфтанд, ки Ҷ ба онҳо Илсро ба хотир меоварад. Баъзеҳо дар бораи Ирмиё ё дигар набӣ мегуфтанд. Ба ибораи дигар, ҳарчанд ақидаҳои мавҷуда дар бораи Шахсияти Ҷ яқдилона набуданд, мардум ба ҳар ҳол бо он розӣ мешуданд, ки Ҷ – Шахси бузургест. Ҷои Ҷ дар байни қаҳрамонҳои халқии онҳо буд.

Дар ин ҷо қайд намудан меарзад, ки таърих тақрор меёбад. Номи Исо аз нав дар забони ҳама мебошад. Дар бораи Ҷ имрӯз хеле дур аз марзи Калисои масеҳӣ баҳсу мунозира мекунад. Ва ақидаҳо дар бораи Ҷ бағоят гуногунанд. Папини, ба Исо нигоҳ карда, дар Ҷ Шоирро мебинад. Брус Бартон Одами Амалро мебинад. Мидлтон Мерри Зоҳидро мебинад. Одамони аз эътиқодмандӣ дур тайёранд Исоро чун намунаи покони ва пешвои ҳамаи мураббӣни ахлоқии тамоми замонҳо таъриф кунанд. “Ҳатто ҳозир, – гуфт Чон Стюарт Милл, – ҳатто беимон ҳам бо душворӣ варианти аз ин беҳтари аз мавҳум ба ростӣ гузаронидани қоидаҳои некӯкориро меёфт, нисбат ба он ки кӯшиши намоёнд чунон зиндагонӣ кунем, то ҳаётмон ба Масеҳ мақбул бошад”. Ба монанди

одамони рӯзҳои Ҷ, ки Ҷро Яҳе, Илс, Ирмиё меномиданд, одамони ҳозира ҳамчунин ба он розианд, ки дар байни қаҳрамонон ва покони тамоми замонҳо Исо мавқеи аз ҳама болотаринро ишғол менамояд.

Вале Исо бо ин эътироф қаноат намекард. Мардум Ҷро Яҳе, Илс, Ирмиё меномиданд. Вале ин онро мефаҳмонд, ки Ҷ дар ин номгӯӣ яке аз бисёриҳо буд. Ин онро мефаҳмонд, ки тимсолҳо, қиёсҳо буданд ва ҳатто агар Ҷ дар қатори яқум меистод, пас танҳо яқум дар миёни баробарон мебуд. Вале комилан равшан аст, ки ин на он чиз аст, ки Масеҳи Паймони Навин даъво мекард. Мардум ба арзи Масеҳ метавонанд розӣ шаванд ва ё не; вале он чи ба худӣ далели арз дахл дорад, пас дар он заррае ҳам шубҳа нест. Масеҳ арз кард, ки Ҷ чунин чизе ва чунин Касе буд, ки пеш набуд: бе қиёс, бе рақибон, тақрорнашаванда (мас., Мат. 10,37; 11,27; 24,34; Юҳ. 10,30; 14,6).²³

9,21–22 Дарҳол баъд аз эътирофи таърихии Петрус Худованд ба онҳо фармони қатъӣ дод, дар ин бора ба ҳеч кас нагӯянд; ҳеч чиз бояд роҳи Ҷро ба салиб катъ накунад. Баъд Начотдиханда ояндаи наздики Худо ба онҳо ошкор кард. Ҷ бояд бисёр азоб кашад ва аз тарафи пирон, пешвоёни динии Исроил рад карда шавад ва кушта шавад ва дар рӯзи сеюм эҳе шавад. Ин арзи ҳайратангез буд. Биёед фаромӯш накунем, ки ин суҳанон аз тарафи ягона Одами бегуноҳ ва росткори ягон вақт дар замин зиста гуфта шуда буданд. Онҳо аз тарафи Масеҳи ҳақиқии Исроил гуфта шуда буданд. Ин суҳанони Худои дар ҳисм зоҳиршуда буданд. Онҳо ба мо мегӯянд, ки зиндагии пурра, зиндагии мукамал, зиндагии итоат ба иродаи Худо дар худ азоб, инкор ва марг дар ин ё он шакл, ва растохез ба зиндагиро дар бар мегирад, ки он маргро намедонад. Ин зиндагии барои дигарон додасуда мебошад.

Ин, албатта, муҳолифати пурра ба тасаввуроти машҳур дар бораи нақши Масеҳ буд. Одамон пешвоеро интизор буданд, ки силоҳашро такон дода, душманонро маҳв мекунад. Ин суҳанон, шояд, шогирдонро хичил мекарданд. Вале агар, мувофиқи эътиқоди онҳо, Исо дар ҳақиқат Масеҳи Худо буд, пас

дар онҳо сабаб барои рӯҳафтодагӣ ва ғусса набуд. Агар \bar{U} – Тадҳиншудаи Худо бошад, пас кори \bar{U} ҳеч гоҳ ба бемуваффақияти дучор намешавад. Новобаста ба он ки бо \bar{U} ё бо онҳо чӣ рӯй дода метавонад, ғалаба аз онҳост. Ғалаба ва начот – ногузиранд.

Н. Даъват ба бардоштани салиб (9,23–27)

9,23 Ояндаи Худро ба онҳо нишон дода, Худованд шогирдонро даъват намуд, то аз пайи \bar{U} раванд. Ин худро рад карда *салиби* худро гирифтандро ифода мекард. Худро рад кардан – яъне ихтиёран аз ҳукуки номниҳоди нақша кашидан ё интиҳоб кардан даст кашидан, ва ҳокимияти \bar{U} ро дар ҳар як соҳаи зиндагии худ интиҳоб намудан ва эътироф намудан мебошад. *Салиби Худро бардоштан* – яъне бошуурона ҳамон хел зиндагиеро, ки \bar{U} мезист, интиҳоб намудан мебошад. Ин дар бар мегирад:

- муҳолифат аз тарафи наздикони дӯстдошта;
- маломати ин ҷаҳон;
- аз оила, хона, заминҳо, аз шароити қулайи ин зиндагонӣ даст кашидан;
- вобастагии пурра ба Худо;
- итоат ба роҳнамоии Рӯҳи Пок ;
- эълони хабари номаъқул;
- роҳи танҳой;
- ҳамлаҳои муташаккилона аз тарафи роҳбарони ташкилотҳои динӣ;
- азобҳо ба хоҳири адолат;
- тӯҳмат ва бадномӣ;
- зиндагиеро баҳри дигарон фидо кардан;
- марг барои худ ва барои ҷаҳон.

Вале ин *инчунин* дар худ ба даст овардани зиндагии ҳақиқиро дар бар мегирад! Ин ёфтани мақсади ниҳои мавҷудияти худро ифода мекунад. Ва ин инчунин мукофоти абадиро ифода мекунад. Мо беихтиёрон аз зиндагӣ дар зери вазнинии салиб худро дур мекашем. Мо намехоҳем бовар кунем, ки дар ин – иродаи Худо барои мо мебошад. Вале суҳанони Масеҳ “*агар касе хоҳад аз ақиби Ман биёяд*” мефаҳмонанд, ки барои ҳеч кас сабаби узр ё истисно нест.

9,24 Тамоюли табиӣ – мавҷудияти худпарастона, худписандона, камаҳамият ва ба корҳои ҳаррӯза одатқардари интиҳоб намуда,

зиндагии худро нигоҳ доштан мебошад. Мо ба хурсандӣ ва хоҳишҳои худ, ба ҳузури ҳаловат, ҳашамат ва лавозимоти қулай дода шуда, бо рӯзи ҳозира зиста, ба ин ҷаҳон истеъдодҳои аз ҳама бехтаринро бар ивази якчанд соли хуши назарфиреб тағофул карда метавонем. Вале бо ҳуди ҳамин мо зиндагии худро гум мекунем, яъне маъноӣ ҳақиқии зиндагӣ ва қаноатмандии амиқи рӯҳониро, ки онро бояд ҳамроҳӣ кунад гум мекунем! Аз тарафи дигар, мо зиндагии худро баҳри Начотдиҳанда гум карда метавонем. Агар мо аз хоҳишҳои худпарастонаи шахсии худ даст кашем ва пеш аз ҳама ба Подшоҳии Худо ва адолати \bar{U} шитобем ва худро ба \bar{U} бебақия диҳем, одамон моро беақл меҳисобанд. Вале чунин зиндагии худсупорӣ зиндагии ҳақиқӣ мебошад. Дар он хурсандӣ, осудахотирии пок, қаноатмандии дохилии амиқи аз ҳар гуна тасвир бартар ҳаст.

9,25 Бо дувоздаҳ нафар сӯҳбат намуда, Начотдиҳанда мефаҳмид, ки орзуи сарватҳои моддӣ ба супурдашавии пурра саҳт мамониат карда метавонад. Бинобар ин \bar{U} чизе ба ин монанд гуфт: “Тасаввур намоед, ки шумо тилло ва нукраи *тамоми дунёро* чамъ оварда метавонед, тамоми мулки ғайриманкулро чун моликият ба даст оварда метавонед, бойигарӣ ва тамоми қоғазҳои қиматнок – ҳама чизии дорои арзиши моддӣ; ва баъд ба худ тасаввур намоед, ки дар кӯшиши саросемавори ба даст овардани ҳамаи он шумо мақсади ҳақиқии зиндагиеро бой додед. Ба шумо аз ин чӣ гуна фоида ҳаст? Шумо пасандозро танҳо муддати кӯтоҳе соҳиб хоҳед буд ва баъд ҷовидона тарк мекунад. Ин ҳаёти кӯтоҳро барои якчанд бозичаҳои гардолуд фурӯхтан беақлӣ мебуд”.

9,26 Монеаи дигари пурра ба Масеҳ баҳшида шудан – тарси бадномӣ аст. Аз Офаридгори худ шарм доштани офариниш, аз Начотдиҳандаи худ *шарм доштани* гунаҳкор ғояти беақлист. Лекин, кадоме аз мо дар ин хусус беғуноҳ аст? Худованд имконияти шармро эътироф менамуд ва ҷиддан бар зидди ин огоҳӣ меод. Агар мо, зиндагии ба ном масеҳиро ба сар бурда, ба

аксарият мувофиқгашта шуда, аз бадномӣ гурезем, пас *Писари Одам вақте ки дар ҷалолӣ Худ ва дар ҷалолӣ Падари Худ ва фарииштагони муқаддас меояд, аз мо шарм медорад.* Ҷ шукӯхи секаратаи омадани дуҷоми Худро қайд менамояд, гӯё мегӯяд, ки ҳар гуна бадномӣ ва маломате ки онро мо ҳозир аз барои Ҷ мекашем, дар оянда, вақте ки Ҷ дар ҷалол меояд, ба мо се маротиба кам хоҳад намуд, дар муқоиса ба шарми онҳое, ки алҳол Ҷро рад мекунам.

9,27 Ин ёдоварӣ дар бораи ҷалолӣ Ҷ алоқаманд аст бо он чӣ, ки баъд меояд. Вай пешгӯӣ менамояд, ки *баъзе аз шогирдони дар он ҷо истода Малакути Худоро* пеш аз марги худ *мебинанд.* Суханони Ҷ иҷроиши худро дар ояндаи 28-36 меёбанд – ҳодисаҳо дар кӯхи Дигаргуншавӣ. Ин шогирдон Петрус, Яъқуб ва Юҳанно буданд. Дар кӯх онҳо пешакӣ диданд, ки ҳангоме Худованд Исо Подшоҳии Худро дар замин барқарор мекунад, чӣ мешавад. Маҳз дар ҳамин бора Петрус дар Номаи дуҷоми худ мегӯяд:

Зеро, ҳангоме ки мо қувват ва омадани Худованди мо Исои Масеҳро ба шумо хабар додем, аз пайи афсонаҳои фиребгарона нарафтаем, балки кибриёи Ҷро бо чашми худ дидем. Зеро ки Ҷ аз Худо Падар шавкат ва ҷалол ёфт, вақте ки аз ҷониби ҷалолӣ боазамат сӯи Ҷ чунин овоз расид: “Ин аст Писари Маҳбуби Ман, ки ҳусни тавачҷӯхи Ман бар Ҷст”. Ва ин овозро, ки аз осмон омада расид, мо шунидем, ҳангоме ки бо Ҷ дар кӯхи муқаддас будем (1,16–18).

Ба пайдарпайии таълимоти Худованд дар ин порча диққат диҳед. Ҷ ҳозиракак дар бораи наздикшавии радшавӣ, азоб ва марги Худ эълон намуд. Ҷ шогирдони Худро даъват намуд, ки худро инкор карда ва ба азоб ва қурбониҳо нигоҳ накарда аз пайи Ҷ раванд. Амалан Ҷ мегӯяд: “Дар хотир доред: Агар шумо бо Ман азоб кашед, пас бо ман ҳукмронӣ ҳам хоҳед кард. Дар ақиби салиб ҷалол аст. Муқофот назар ба харочот беандоза афзунтар аст”.

О. Дигаргуншавии Писари Одам (9,28–36)

9,28–29 *Баъд аз ҳаши рӯз Исо Петрус, Юҳанно ва Яъқубро бо Худ гирифта ба кӯхе барои дуо гуфтан баромад.* Ҷои ин кӯх маълум нест, агарчи, эҳтимол, интиҳоб ба кӯхи баланди барфпӯши Ҳермӯн меафтад. Ҳангоме ки Худованд дуо мегуфт, *чеҳраи Ҷ дигаргун шуд.* Ҳақиқати ҷолиби диққат: ба ғайр аз ҳамаи чизҳои дигар, дуо ифодаи рӯи одамро дигаргун месозад. *Чеҳраи Ҷ* бо дурахши тобон мунаввар гашт, *либоси Ҷ* бошад сафеди дурахшон гардид. Ҷуноне ки дар боло ишорат шуда буд, ин тимсоли ҷалолест, ки Ҷ дар Подшоҳии ояндаи Худ хоҳад дошт. Вақте ки Ҷ дар ин ҷо, дар замин буд, ҷалолӣ Ҷ одатан бо бадан, ҷисми Ҷ ниҳон буд. Ҷ дар ин ҷо, дар залилӣ, чун ғулум буд. Вале дар Подшоҳии Ҳазорсола ҷалолӣ Ҷ пурра зоҳир хоҳад шуд. Ҳама Масеҳро дар тамоми дурахш ва ҷалолати Ҷ хоҳанд дид.

Профессор В. Ҳ. Рочерс дар ин бора хуб мегӯяд:

Дар дигаргуншавӣ ба мо дар шакли хурду нозук ҳамаи хусусиятҳои ба Подшоҳии оянда хос нишон дода шудаанд. Мо Худовандро дар либоси ҷалол мебинем, на дар либоси залилӣ. Дар назди мо дар ҳолати пурҷалол Мусо – намояндаи эҳшудагон, ки онҳо ба Подшоҳӣ ба василаи марг гузаштанд, мебошад. Мо Илёсро мушоҳида мекунем, ки дорои ҷалол аст, – намояндаи раҳонакардашудагон, ки онҳо ба Подшоҳӣ ба василаи болошавӣ ворид шудаанд. Се шогирд ҳаст – Петрус, Яъқуб ва Юҳанно, ки ҷалол наёфтаанд – намояндагони Исроил дар ҷисм дар Подшоҳии Ҳазорсола. Баъдан, дар доманаи кӯх мардуми бисёре ҳастанд, ки халқҷоеро намояндагӣ мекунам, ки онҳо ба Подшоҳӣ баъд аз эълони тантананоки он оварда мешаванд.²⁴

9,30–31 Ду мард – Мусо ва Илёс – бо Исо дар бораи оқибати (юн. “хуруҷ”) Ҷ, ки бояд дар Ерусалим ба амал ояд, сухан меронданд. Диққат диҳед: Дар бораи марги Ҷ дар ин ҷо чун дар бораи ҳодисаи иҷрошуда гуфта мешавад. Инчунин диққат диҳед, ки марг – танҳо “хуруҷ” аст, на қатъшавии мавҷудият, балки гузариш аз як ҷо ба ҷои дигар.

9,32–33 Вақте ки ҳамаи ин ба вуқӯъ меомад, шогирдон дар зери вазнинии хоб буданд. Ускуф Райл мегӯяд:

*Ба он тавачҷӯҳ намуданро иҷозат диҳед, ки худи ҳамон шогирдоне ки дар лаҳзаи зуҳури ҷалол хобида буданд, дар вақти азоби шадид дар боғи Ҷатсамонӣ хоб буданд. Ҷисм ва хун пеш аз он ки ба осмон ворид шаванд, ҳатман ба тағйиротҳо мӯҳтоҷанд. Бадани бечораю заифи мо дар соати санҷиши Масеҳ ҳамроҳи Ҷ шабзиндадорӣ карда наметавонад ва инчунин бо Ҷ дар ҷалоли Ҷ бедор буда наметавонад. Сохти ҷисмонии мо, пеш аз он ки аз ҷалоли осмонӣ ҳаловат бурда тавонад, бояд тағйироти бузургро аз сар гузаронад.*²⁵

Комилан бедор шуда, онҳо дурахши ҷалоли Масеҳро диданд. Покии ин ҳодисаро нигоҳ доштан хоста, *Петрус се* чайла, ё чодар сохтанро пешниҳод намуд: *яке барои Исо, яке барои Мусо ва яке барои Илёс*. Вале ғояи ӯ ба чидду ҷаҳди бе дониш асоснок шуда буд.

9,34–36 *Аз абре* ки онҳоро аз ҳама тараф фаро гирифта буд, *овози* Худо садо дода, мегуфт, ки Исо – *Писари Маҳбуби* Худо мебошад ва фармуд, то *Ҷро* бишнаванд. Ҷангоме ки ин *овоз* хомӯш шуд, Мусо ва Илёс нест шуданд; Исо *танҳо* монд. Дар ҷалол ҳам чунин хоҳад шуд: Ҷ дар ҳама чиз яқум хоҳад буд. Ҷ бо ҳеҷ кас ҷалоли Худо бо ҳам намебинад.

Шогирдон аз кӯҳ дар ҳолати чунон тарси боэҳтиром рафтанд, ки бо ҳеҷ кас ин ҳодисаро муҳокима накарданд.

П. Шифоёбии навраси чинзада (9,37–43)

9,37–39 Аз кӯҳи ҷалол Исо ва шогирдон дар *рӯзи дигар* ба водии мӯҳтоҷии одамӣ баргаштанд. Дар зиндагӣ лаҳзаҳои вачди рӯҳонӣ ҳаст, вале Худо онҳоро бо доираи қору бори харрӯза мувозӣ мекунад. Аз байни *мардуме* ки *Ҷро* пешвоз гирифтанд, падари ғамзада баромад ва аз Исо илтимос кард, ки ба *писари* чинзадаи ӯ ёри диҳад. Ин *фарзанди ягонаи* ӯ буд ва, яъне, хурсандии дили ӯ буд. Падар писари бо рағкашии азозилӣ фарогирифтаи худро дида, ба тарзи ноғуфтани азоб мекашид. Ин хуруҷҳои

беморӣ якбора, бе пешакӣ огоҳонидан сар мешаванд. Ҷавон наъра мезанад ва баъд аз даҳонаш *кафк* мебарорад. Дев танҳо баъд аз муборизаи даҳшатнок писарчаро дар ҳолати хеле азияткашида гузошта, аз вай берун рафт.

9,40 Писари андӯхгин пештар ба шогирдон мурочиат карда буд, вале онҳо очиз буданд. Чаро шогирдон аз ӯхдаи ёри додан ба ҷавон набаромаданд? Эҳтимол, онҳо дар хизмати худ “мутахассис” гардида, аз рӯи одат амал мекарданд. Эҳтимол онҳо фикр мекарданд, ки метавонанд бе машки доимии рӯҳонӣ ба хизмати пур аз Рӯҳ умед банданд. Эҳтимол, онҳо ҳамаро чун худ аз худ маълум дарк мекарданд.

9,41 Намуди ин ҳодиса Худованд *Исоро* ғамгин кард. Ҷеҷ касро аниқ ном нагирифта, Ҷ гуфт: “*Эй насли беимон ва қачрафтор!*” Ин мурочиат ба шогирдон, халқ, падар ё ба ҳамаи онҳо дар якҷоягӣ буда метавонист. Ҷамаи онҳо дар пеши эҳтиёҷоти одамӣ очиз буданд, агарчи сарчашмаи беохири қувваи Ҷро ба қор бурда метавонистанд. *То ба кай Ҷ* бо онҳо бошад ва онҳоро тоқат кунад? Баъд Ҷ ба падар гуфт: “*Писаратро ин ҷо биёр*”.

9,42–43а *Вақте* ки ҷавон ба назди Исо меомад, дев ӯро ба замин ғалтонида заданро сар кард. Вале Исоро зуҳури қувваи рӯҳи бад натарсонд; аз қувваи дев дида бештар нобоварии одамон ба Ҷ мамоният мекард. Исо *рӯҳи палидро* манъ кард, *писарро* шифо дод ва ба падари вай сунурд. Ва ҳамаи одамон дар ҳайрат монданд. Онҳо эътироф намуданд, ки Худо мӯъҷиза ба амал овард. Онҳо дар ин мӯъҷиза зуҳури *бузургии* Худоро диданд.

Р. Писари Одам марг ва растохези Худо пешгӯӣ мекунад (9,43–45)

9,43б–44 *Шогирдон*, эҳтимол, ба андешае розӣ буданд, ки Устоди онҳо мӯъҷиза офариданро то он вақт давом хоҳад дод, ки тамоми халқ Ҷро чун Подшоҳ эътироф намоянд. Барои хиради онҳоро аз ин гуна гумроҳӣ начот додан Худованд аз нав ба онҳо хотиррасон кард, ки *Писари Одам* бояд ба *дасти одамон таслим* карда шавад, яъне кушта хоҳад шуд.

9,45 Чаро онҳо *ин* пешгӯиро *нафаҳмиданд*? Фақат барои он ки онҳо худро бо он андеша тасалло меоданд, ки Масеҳ қаҳрамони халқ аст. Мувофиқи тасаввуроти онҳо марги \bar{U} заволи корро мефаҳмонд. Умедҳои шахсии онҳо он қадар пурзӯр буданд, ки онҳо ба ҷой додани ким-кадом нуктаи назари муҳолиф қобил набуданд. Ин ҳақиқатро аз онҳо на Худо, балки қатъияти шахсии бовар қардан нахостани онҳо пинҳон медошт. Онҳо *тарсиданд* дар бораи *ин* сухан аз \bar{U} *бипурсанд* – амалан онҳо аз шунидани тасдиқи хавфи худ метарсиданд!

С. Бузургии ҳақиқӣ дар Подшоҳӣ (9,46–48)

9,46 Шогирдон на танҳо умед доштанд, ки Подшоҳии пурчалол ба қарибӣ барқарор карда мешавад, балки онҳо инчунин дар Подшоҳӣ ба ҷойҳои бонуфуз умедвор буданд. Онҳо аллакай байни худ дар бораи он ки *кадоме аз онҳо бузургтар аст*, баҳс мекарданд.

9,47–48 Дар бораи масъалаи мушаввашкунандаи онҳо дониста, *Исо кӯдакро* гирифта дар пеши Худ гузошта шарҳ дод, ки ҳар касе ки *чунин кӯдакро ба исми \bar{U}* қабул намояд, он кас \bar{U} ро қабул мекунад. Дар назари аввал, ин ҳеч бо масъалае алоқаманд нест, ки дар байни шогирдон кӣ бузургтар аст. Аммо, ноаён бошад ҳам, алоқае мушоҳида мешавад: бузургии ҳақиқӣ дар ғамхории пурмехр оиди хурдсолон, дар бораи нотавонон, дар бораи касоне ки ҷаҳон аз онҳо канораҷӯӣ мекунад, мебошад. Бинобар ин, “*ҳар кӣ дар байни шумо аз ҷама хурдтар аст, вай бузург хоҳад буд*” – гуфта, Исо ба он касе ишорат мекард, ки худро фурутан сохта, яке аз бовардороне гардид, ки бо намуди зоҳирӣ фарқ намекунанд, машҳур нестанд ва таҳқир карда мешаванд.

Дар Матто 18,4 Худованд гуфт, ки дар Подшоҳии Осмонӣ он кас бузургтарин мешавад, ки худро ба монанди кӯдаки хурдсол фурутан месозад. Дар ин ҷо, дар Луко, дар бораи он гуфта мешавад, ки бузургтарин яке аз хурдтаринҳо дар байни фарзандони Худо бошад. Ҳам дар он ва ҳам дар дигар ҳолат

сухан дар бораи худро фурутан сохтан меравад, - ба монанди Худи Начотдиханда.

Т. Писари Одам мазҳабпарастиро манъ мекунад (9,49–50)

9,49 Ин ходиса намунаи рафторест, ки Худованд ба шогирдон аз он худдорӣ қарданро фармуд. Онҳо *ба одаме* вохӯрданд, ки *бо исми Исо девҳоро берун мекард*. Аз барои надоштани сабаби беҳтаре, онҳо ба \bar{u} дар асоси он ки \bar{u} пайрави онҳо *нест, манъ қарданд*. Дигар хел карда гӯем, онҳо ба исми \bar{U} қабул намудани фарзанди Худоро рад қарданд. Онҳо мазҳабпарастӣ ва маҳдудият зоҳир қарданд. Онҳо мебоист аз он шод мешуданд, ки дев аз одам берун карда шуд. Онҳо ба одам ё гурӯҳи одамоне ки нисбат ба онҳо девҳои зиёдтареро берун карда метавонанд, ҳеч гоҳ набояд ҳасад баранд. Ҳар як шогирд бояд худро аз чунин хоҳиши имтиёз доштан эҳтиёт намояд: дар қувваи рӯҳонӣ ва нуфуз соҳиби монополия будан.

9,50 *Исо ба вай гуфт: “Манъ накунед; зеро ҳар кӣ зидди шумо нест, вай тарафдори шумост”*. Агар гап дар бораи Шахсият ва кори Масеҳ равад, пас дар ин ҷо мавқеи бетарафона буда наметавонад. Агар мардум *тарафдори* Масеҳ набошанд, пас онҳо *зидди \bar{U}* ҳастанд. Вале ҳангоме ки сухан дар бораи хизмати масеҳӣ меравад, пас аз рӯи суханони А. Л. Вилямс:

Масеҳиёни самимӣ бояд дар хотир доранд, ки ҳангоме дигарон ягон чизро ба номи Масеҳ мекунанд, ин умуман бояд кори \bar{U} ро пеш барад... Ҷавоби Устод ҳақиқати кушод ва дурбарандаро дар бар мегирифт. Ҳеч як ҷамъияти заминӣ, ҳар қадар пок бошад ҳам, ба қувваи илоҳӣ, ки бо истифодаи ҳақиқӣ ва дурусти исми \bar{U} зич алоқаманд аст, (танҳо барои худ) даъво карда наметавонад.²⁶

VII. МУҲОЛИФАТИ АФЗОЯНДА НИСБАТ БА ПИСАРИ ОДАМ (9,51–11,54)

А. Сомария Писари Одамро рад мекунад (9,51–56)

9,51 Аллакай *айёми* ба осмон боло шудани Исо наздик мешуд. \bar{U} дар ин бора

хуб медонист. \bar{U} инчунин медонист, ки дар роҳ ба он чо салиб меистод, бинобар ин бо катбият ба *Ерусалим* равона шуд, ба сӯи хамаи он чи \bar{U} ро дар ин чо интизор буд.

9,52–53 Деҳаи сомариён, ки дар роҳи \bar{U} буд, ба Писари Худо *пазироӣ накард*. Ба мардум маълум буд, ки \bar{U} ба *Ерусалим* равона аст ва ин барои мамоният кардан ба \bar{U} ба андозае ки ин мумкин буд, чун сабаби кофӣ хизмат намуд, чунки байни сомариён ва яҳудиён душмани сахт мавҷуд буд. Рӯхияи мазҳабпарастӣ, оштинопазирӣ, ихтилофкорӣ ва фаҳри миллӣ онҳоро ба қабули Худованди ҷалол моил намекард.

9,54–56 *Яъқуб ва Юҳанно* аз сабаби чунин меҳмонбездорӣ ба андозае ба ғазаб омаданд, ки *оташе аз осмон* даъват намуданро пешниҳод намуданд, то ки дилозоронро маҳв созанд. Исо дарҳол *ба онҳо манъ кард*. \bar{U} на барои нобуд кардани ҷонҳои одамон, балки барои наҷот додани онҳо омадааст. Ин соли мусоиди Худованд буд, на рӯзи интиқомгирии Худои мо. Шогирдон бояд на бо қасосгириӣ, балки бо файз фарқ кунанд.

Б. Монеаҳо барои шогирдӣ (9,57–62)

9,57 Дар ин оятҳо мо бо се шахс вомехӯрем, ки шогирд шудан мехостанд. Онҳо се монеаи асосиро дар роҳи ҷоннисорона пайравӣ кардан ба Худованд ифода мекунанд. Одами аввал комилан боварӣ дошт, ки дар хама чо Исоро *пайравӣ хоҳад кард*. \bar{U} умед надошт, ки \bar{u} ро даъват мекунанд, вале пурҷӯшу хурӯш худро пешниҳод намуд. \bar{U} ба худ боварӣ дошт, хоҳиши беандоза дошт ва дар бораи нарх андеша намекард. \bar{U} маънои ҳақиқии чизи гуфтаашро намедонист.

9,58 Дар ибтидо ҷавоби Исо бо пешниҳоди одам алоқаманд наменамояд. Вале дар асл он чо алоқаи зич ҳаст. *Исо* асосан гуфт: “Оё ту медонӣ, ки дар ҳақиқат ба Ман пайравӣ кардан чиро ифода мекунад? Ин онро ифода мекунад, ки роҳат ва ҳаловати зиндагири тарк кардан лозим аст. Ман хонае надорам, ки онро аз они Худ номам. Ин замин ба Ман оромӣ намедихад. *Рубоҳон* ва *мурғон*, нисбат ба Ман ба маънои васеъ ҳаловат ва бехатарии бештари табири дороянд. Оё ту ба ман пайравӣ кардан мехоҳӣ, ҳатто агар ин

маънои рад кардани он чиро дошта бошад, ки аксари мардум чун ҳукуки дахлнопазири худ мехисобанд?” Вақте мо мехонем, ки *Писари Одам* *чоe надорад, ки сар ниҳад*, мо ба \bar{U} ғамхорӣ нишон дода метавонем. Як тафсирунанд кайд менамояд: “ \bar{U} ба ғамхории шумо эҳтиёҷ надорад. Ба худ ғамхорӣ намоед, агар шумо хонае дошта бошед, ки шуморо нигоҳ медорад, ҳангоме Масеҳ мехоҳад, то шумо ба паҳноҳои калони ин ҷаҳон равед”. Мо дигар оиди ин одам намешунавем ва танҳо тахмин карда метавонем, ки \bar{u} нахост баҳри пайравӣ ба Писари Худо аз роҳатҳои муқаррарии зиндагӣ рӯ гардонад.

9,59 Одами дуум даъвати Масеҳро оиди аз пайи \bar{U} рафтан шунид. \bar{U} гӯё ин корро кардан мехост, вале чизе буд, ки \bar{u} пеш аз он кардан мехост. \bar{U} *рафта, аввал падари худро дафн кардан* мехост. Ба суханони вай тавачҷӯх намоед: “*Худовандо! Ба ман иҷозат деҳ, ки рафта, аввал...*” Ба ибораи дигар: “*Худовандо, ... ман ... аввал...*” \bar{U} ба Исо чун ба *Худованд* муроҷиат намуд, вале дар амал хоҳишҳо ва мақсадҳои шахсии худро ба пеш меоварад. Суханони “*Худованд*” ва “*ман...* аввал” комилан ба якдигар муҳолифанд; мо бояд яке ё дигареро интихоб намоем. Оё *падар* аллақай мурда буд, ё писар дар хона интизори марги \bar{u} будан мехост, ин ҳеч чизро тағйир намедод – \bar{u} раво медонист, то чизи дигаре аз даъвати Масеҳ муҳимтар бошад. Ба падари мурда ё мурдаистоде эҳтиром нишон додан комилан раво аст, вале агар ягон кас ё ягон чиз ба Масеҳ муқобил гузошта шавад, пас ин аниқ гуноҳ мешавад. Ин одам боз ким чӣ хел машғулият дошт – гуфтан мумкин аст, кор ё вазифа – ва ин \bar{u} ро аз роҳи фидокоронаи шогирдӣ дур мебурд.

9,60 Худованд \bar{u} ро барои дудилагӣ маломат карда гуфт: “*Бигзор, ки мурдагон мурдагони худро дафн кунанд; аммо ту рафта, аз Малакути Худо башорат деҳ*”. Қасоне ки *рӯҳан* мурдаанд, онҳоеро ки *ҷисман* мурдаанд, дафн карда метавонанд, вале онҳо Инчилро мавъиза карда наметавонанд. Шогирдон набояд амалҳоеро афзал донанд, ки одамони наҷотнаёфта ба монанди масеҳиён хуб ба чо оварда метавонанд. Бовардор бояд

аниқ донад, ки вай дар он чи ба мақсади асосии ҳаёти \bar{u} дахл дорад, ивазнопазир аст. Мақсади асосии вай пешбарии кори Масеҳ дар рӯи замин аст.

9,61 Шогирди сеюми эҳтимолӣ ба аввалӣ дар он бобат монанд буд, ки худ аз пайи Масеҳ рафтани хост. \bar{U} ба дуюмӣ дар он бобат монанд буд, ки суханони ихтилофнок гуфт: “Худовандо!...лекин аввал ба ман”. \bar{U} мехоҳад пеш аз он бо оилаи худ хайрухуш намояд. Худ аз худ ин хоҳиш бохирадона ва имконпазир буд, вале ҳатто илтифотҳои ҳаётии мақбул нодуруст хоҳанд буд, агар онҳо аз фармонбардории таъхирнопазир ва пурра болотар гузошта шаванд.

9,62 Исо ба \bar{u} гуфт, ки шахсе ки *дасташро болои омочи шогирдӣ монда* аст, набояд ба ақиб нигоҳ кунад²⁷; дигар \bar{u} ба Малакути Худо лоиқ нест. Одамоне ки пур аз ҳиссиёти муҳолиф ва ҳаёлпарастии рикқатоваранд, пайрави Масеҳ буда наметавонанд. Ҳеч гуна андешаи оила ва дӯстон, ки худ аз худ раво аст, набояд онҳоро аз қомилан ва пурра ба Худованд пешниҳод кардани худ ба тарафи дигар гардонад. Ифодаи “ба Малакути Худо лоиқ нест”, на ба начот, балки ба хизмат дахл дорад. Масъала ин ҷо на дар *воридшавӣ* ба Подшоҳӣ, балки дар *хизмат* дар Подшоҳӣ баъд аз *воридшавӣ* мебошад. Сазовори *воридшавӣ* ба Подшоҳӣ будани мо дар Шахсият ва меҳнати Худованд Исо мебошад. Он ба василаи бовар ба \bar{U} аз онҳо мо мегардад.

Инак, дар назди мо се монесаи асосӣ дар роҳ ба шогирдӣ ҳаст, ки дар мисоли ин одамоне нишон дода шудаанд:

1. Роҳати моддӣ.
2. Кор ё машғулият.
3. Оила ва дӯстон.

Масеҳ бояд дар дилҳо бе рақиб қомилан ҳукмрон бошад. Ҳамаи намудҳои дигари муҳаббат ва ҳамаи дигар дилбастагиро бояд дуюмдараҷа бошанд.

В. Фиристодини ҳафтод шогирд (10,1–16)

10,1–12 Дар Инчилҳо ин ягона маълумот дар бораи он мебошад, ки Худованд *ҳафтод*²⁸ шогирдро ба меҳнат фиристод. Ин

фиристодани дувоздаҳ нафарро дар Матто 10 ба хотир меоварад. Вале дар он ҷо шогирдон ба вилоятҳои шимолӣ фиристода шуда буданд, дар ҳоле ки ҳафтод нафар ба ҷануб фиристода шуданд, мувофиқи хатти ҳаракате, ки бо он Худованд ба Уршалим мерафт. Бо ин супориш онҳо, эҳтимол, барои Худованд дар сафар аз Қайсарияи Филиппус ба Уршалим роҳ тайёр мекарданд — ба воситаи Ҷалил ва Сомария, ба воситаи Урдун, ба ҷануб ба воситаи Перея, ва баъд ба ақиб ба воситаи Урдун ба Уршалим.

Хизмат ва вақолати ҳафтод нафар танҳо муваққатӣ буданд, вале пандҳои аз тарафи Худованд ба онҳо додашуда принципҳои зиёди ҳаётро дар бар мегиранд, ки ба масеҳиёни ҳамаи асрҳо қобили татбиқ мебошанд.

Баъзе аз ин принципҳоро ба тариқи зерин ҷамъбаст кардан мумкин аст:

1. \bar{U} онҳоро *ҷуфт-ҷуфт* фиристод (ояти 1). Ин салоҳият доштани шаҳодатро дар назар дорад. “Бо гувоҳии ду ё се шохид ҳар сухан исбот хоҳад шуд” (2Кўр. 13,1).
2. Хизматгори Худованд бояд доимо барои он *дуо гӯяд*, ки \bar{U} ба *дарави Худ коргар фиристонад* (ояти 2). Эҳтиёҷ ҳамеша нисбат ба мавҷудияти коргар бисёр аст. Дар бораи *коргарон* дуо гуфта, мо, бояд худамон ҳам хоҳиши рафтани дошта бошем. Дикқат диҳед: *илтимос кунед* (ояти 2) *биравед* (ояти 3).
3. Шогирдони Исо ба муҳити душманона фиристода шудаанд (ояти 3). Зоҳиран онҳо ба *барраҳои* бе пушту паноҳ дар *миёни гургон* монанданд. Онҳо аз ҷаҳон ба эҳтироми шохона умед баста наметавонанд, аниқтараш онҳоро таъкибот ва ҳатто марг интизоранд.
4. Андешаҳои роҳати шахсиё набояд ба сифати дастур қабул кард (ояти 4). “Ҳеч ҳамёне, *тӯрбае* ва *чорук* бо худ *набаред*”. *Ҳамён* аз захираҳои молиявӣ дарак медиҳад. *Тӯрба* захираи озуқаро дар назар дорад. *Чорук* ё ба ҷуфти захиравӣ, ё ба пойафзоли махсусан қулай дахл дошта метавонад. Ҳар се аз бенавоӣ дарак медиҳанд, ки он ҳеч чиз надошта,

- дорои ҳама чиз аст ва бисёр касонро сарватманд мегардонад (2Кӯр. 6,10).
5. “*Ва ба ҳеҷ кас дар роҳ салом нагӯед*” (ояти 4). Хизматгорони Масеҳ ба саломҳои маросимии дурудароз, ки дар Шарк мақбули умум мебошанд, набояд вақт сарф намоянд. Онҳо бояд хушмуомила ва меҳрубон бошанд, вале дар айни ҳол вақти худро ба эълони пурчалолӣ Инчил истифода баранд, на ба гуфтугузори беҳуда. Барои ба таъхир андохтани бефоида вақт нест.
 6. Онҳо меҳмоннавозиро дар ҷое ки ба онҳо пешниҳод карда мешавад, бояд қабул намоянд (ояти 5.6). Агар саломии ибтидоии онҳоро соҳиби хона бо хайрҳои қабул намуда бошад, пас *ӯ* – писари *осоиштагӣ* мебошад. Ба ин одам *осоиштагӣ* хос аст ва *ӯ* хабари *осоиштагиро* қабул менамояд. Агар шогирдонро рад кунанд, онҳо набояд ноумед шаванд; *осоиштагӣ* онҳо ба худашон *бармегардад*, яъне онҳо ҳеҷ чиз гум накардаанд ва сарф накардаанд; одамони дигар *ӯро* қабул менамоянд.
 7. Шогирдон *дар ҳамон хонае* ки он ҷо ба онҳо сарпаноҳ медиҳанд, бояд *бимонанд* (ояти 7). Гузаштан *аз як хона ба хонаи дигар* онҳоро чун одамоне нишон доданаш мумкин аст, ки аз пайи манзили бошукӯҳ медаванд, дар ҳоле ки онҳо бояд одди зиндагӣ кунанд ва бояд барои ҳама чиз миннатдор бошанд.
 8. Онҳо бояд хӯрок ва нӯшокиеро, ки ба онҳо пешниҳод менамоянд, бе андешае қабул намоянд (ояти 7). Чун хизматгорони Худованд, онҳо сазовори хӯрду хӯрок мебошанд.
 9. Шаҳрҳо ва деҳаҳо, ба монанди одамоне ҳамчунин мавқеи тарафдор ё муқобили Худовандро ишғол менамоянд (ояти 8.9). Агар деҳа Суханро қабул намояд, пас шогирдон дар он ҷо бояд мавъиза намоянд, меҳмоннавозиро бояд қабул намоянд ва ба одамоне баракати Инчилро баранд. Хизматгорони Масеҳ ҳар он чиро, ки *пеши* онҳо *мемонанд*, ба хӯроки пешниҳодшуда эрод нагирифта ва ба соҳибони хона норозатӣ ба вучуд наоварда бояд *хӯранд*. Охир хӯрок – дар зиндагии

онҳо чизи асосӣ нест. Дар шаҳрҳое ки фиристодагони Худовандро қабул менамоянд, аҳолии аз сабаби гуноҳ бемори он шифо меёбад. Ба онҳо низ Подшоҳии Худо *наздиқ шудааст* (ояти 9).

10. Шаҳр метавонад Инчилро рад намояд ва ҳамин тавр имтиёзи аз нав шунидани онро аз даст диҳад (ояти 10–12). Дар муомилаи Худо чунин айёме мерасад, ки Сухан бори охирин садо медиҳад. Мардум ба Инчил набояд сахлангорона беэтиноӣ намоянд, зеро аз он ҷовидона маҳрум шуда метавонанд. Ба он шахсоне ки нурро рад мекунанд, нур дода намешавад. Шаҳрҳо ва деҳаҳо, ки имтиёзи шунидани Хушхабарро доранд ва онро рад мекунанд, нисбат ба *Садӯм* бо қатъияти хеле зиёдтаре маҳкум карда хоҳанд шуд. Имтиёз ҷӣ андоза зиёд бошад, масъулият ба ҳамон андоза баландтар аст.

10,13–14 Ҳангоме ки Исо ин суҳанонро мегуфт, *ӯ* дар бораи се шаҳри Ҷалил ёдовар шуд, ки ба онҳо имтиёзҳои нисбат ба ягон шаҳри дигар хеле баландтар ато шуда буд. Онҳо дида буданд, ки *ӯ* ҷӣ тавр дар кӯчаҳои онҳо мӯъҷиза нишон медод. Онҳо таълимоти пурфайзи *ӯро* шуниданд буданд. Ва бо вучуди ин онҳо *ӯро* тамоман рад карданд. Агар мӯъҷизоте ки *ӯ* дар *Кӯрозин* ва *Байт-Сайдо* ба амал овард, *дар Сӯр* ва *Сидӯни* қадима *зоҳир мешуд*, пас ин шаҳрҳои наздибахрӣ ба тавбаи амиқ дучор мешуданд. Азбаски шаҳрҳои Ҷалил аъмоли Исоро дида бепарво монданд, доварӣ бар онҳо нисбат ба *Сӯр* ва *Сидӯн* боз ҳам қатъитар хоҳад буд. Далелҳои таърихӣ шаҳодат медиҳанд, ки Кӯрозин ва Байт-Сайдо ба андозае бераҳмона хароб гардидаанд, ки имрӯз ҷои аниқи онҳоро муайян кардан ғайриимкон аст.

10,15 Баъд аз он ки Исо Носираро тарк кард, *Кафарнаҳум* истиқоматгоҳи *ӯ* гашт. Ин шаҳр аз рӯи имтиёз *ба осмон барафрошта* шуд. Вале вай ба Шаҳрванди аз ҳама беҳтарини худ беэтиноӣ намуд ва рӯзи мусоиди худро аз даст дод. Бинобар ин вай дар рӯзи доварӣ *ба дӯзах сарнагун хоҳад шуд*.

10,16 Исо пандҳои Худро ба ҳафтад нафар бо изҳори он ба охир расонд, ки онҳо фиристодагони *ӯ* мебошанд. Рад кардани

онхо – рад кардани Ҷро мефаҳмонд, рад кардани Ҷ – рад кардани Худо Падарро мефаҳмонд.

Райл шарҳ медиҳад:

Шояд, дар Паймони Навин суханоне нестанд пурқувваттар аз гуфтаҳо оиди қадру қимати меҳнати ходими содиқ ва гуноҳи онҳое ки шунидани суханони Ҷро рад мекунад. Бояд дар хотир дошт, ки ин суханон на ба дувоздаҳ фириста, балки ба ҳафтод шогирд ирсол шудаанд, ки номҳо ва саргузашти баъдинаи онҳо ба мо тамоман номаълуманд. Скотт қайд менамояд: “Фиристодаро рад намудан ё ба ӯ муносибати беэҳтиромона кардан – яъне ба ҳокиме ки ба ӯ супориш дод ва ӯ вайро намояндагӣ мекунад, беэҳтиромӣ кардан аст. Фиристагон ва ҳафтод шогирд сафирон ва намояндагони Масеҳ буданд; радкунандагон ва нафраткунандагони онҳо аслан Ҷро рад мекарданд ва ба ӯ нафрат доштанд”²⁹.

Г. Баргаштани ҳафтод нафар (10,17–24)

10,17–18 Вақте ки ҳафтод шогирд аз супориш баргаштанд, онҳо рӯҳбаланд буданд, зеро ҳатто девҳо ба онҳо итоат карданд. Чавоби Исоро ба ду тарик фаҳмидан мумкин аст. Аввалан, суханони Ҷ онро ифода карда метавонистанд, ки дар муваффақияти онҳо Ҷ гарави дар оянда аз осмон афтидани шайтонро медид. Чемисон, Фоссет ва Браун суханони Ҷро дигар хел баён мекунад:

“Ман дар супориши шумо аз пайи шумо мерафтам ва муваффақияти онро мушоҳида мекардам. Ҳангоме шумо аз он ҳайрон мешудед, ки девҳо ба шумо ба исми Ман итоат менамоянд, ба чашии Ман манзараи боз ҳам бузургтар зоҳир мегашт: ногаҳон, ба мисли барқ, ба замин афтидани шайтон”.

Ин афтидани шайтон – дар оянда аст. Вайро аз осмон Микоил ва фариштаҳоаш хоҳанд ронд (Ваҳй 12,7–9). Ин дар давраи Андӯҳи бузург то салтанати Масеҳ дар замин ба вуқӯъ хоҳад омад.

Сониян, маънидоди эҳтимолии суханони Исо дар огоҳкунӣ бар зидди ғурур иборат аст. Бо худи ҳамон Ҷ гӯё мегӯяд: “Бале, шумо шод ҳастед, зеро ки ҳатто девҳо ба шумо итоат мекунад. Вале танҳо як чизро

дар ёд доред: ғурур гуноҳи аввалин буд. Маҳз такаббур Лусиферро ба афтидан ва ронда шудан аз осмон оварда расонд. Нигоҳ кунед, ки шумо аз ин хатар дар амон бошед”.

10,19 Худованд ба шогирдони Худ қудрати ба тамоми қувваҳои душман ҳамла карданро дод. Ба онҳо кафолат дода шудааст, ки дар супориш аз зарар ҳимоя карда мешаванд. Ин ба ҳамаи хизматгорони Худо дахл дорад, - онҳо дар зери ҳимоя мебошанд.

10,20 Вале онҳо бо қудрати худ бар арвоҳ набояд шод шаванд, онҳо аз он бояд шод гарданд, ки худашон начот ёфтаанд. Ин ягона ҳодисаи навишташуда мебошад, ки Худованд ба шогирдони Худ шод нашуданро фармуд. Муваффақият дар хизмати масеҳӣ хатари нозуқро дар худ нухуфтааст, дар ҳоле ки дар осмон навишта шудани номҳои мо оиди қарзи беохирӣ мо дар назди Худо ва Писари Ҷ ёдрас мекунад. Барои начот аз рӯи файз бе хавфу хатар шодӣ кардан мумкин аст.

10,21 Аз тарафи аксарият рад шуда, Исо ба пайравони фурутанӣ Худ нигарист ва аз Рӯҳулқудс ба ваҷд омада, Падарро барои хиради беқиёси Ҷ ситоиш намуд. Ин ҳафтод нафар аз хирадмандон ва оқилони ин дунё набуданд. Онҳо одамони баландмаърифат набуданд, олим набуданд. Онҳо кӯдак буданд! Вале кӯдаконе ки бовар, бахшиш ва итоати бечуну чаро доштанд. Одамони баландмаърифат беҳад оқил, беандоза олим, бениҳоят бохирад буданд, то хушии худро донанд. Такаббур онҳоро дар назди арзиши ҳақиқии Писари дӯстдоштаи Худо кӯр мекард. Худо аз ҳама босамартар маҳз ба василаи “кӯдакон” меҳнат карда метавонад. Худованди мо барои ҳамаи онҳое ки Падар ба ӯ дод, шод буд; ва ӯ ба ин муваффақияти нахустини ҳафтод шогирд, ки он пешбинии дар оянда афтидани шайтон буд, шодӣ мекард.

10,22 Ҳама чизро дар осмон, дар замин ва дар зери замин Падари Ҷ ба Писари Худ супурда буд. Худо тамоми дунёро ба ихтиёри Писари Худ дод. Ва ҳеч кас, ҷуз Падар, наметавонад, ки Писар кист. Бо таҷассум сирре алоқаманд аст, ки онро ҳеч кас ба ғайр аз Падар дарк карда наметавонад. Он чиз

берун аз худуди фаҳмиши офариниш аст, ки Худо чӣ гуна метавонист Одам шавад ва дар чисми одамӣ сокин гардад. *Ва ҳеч кас намедонад, ки Падар кист, ҷуз Писар ва касе ки Писар бихоҳад ба вай ошкор кунад.* Худо ҳамчунин баландтар аз фаҳмиши одамист. Писар Ҷро ба таври комил медонад ва маҳз Писар Ҷро ба одамони нотавон, нодон ва залил, ки ба Ҷ бовар доранд, ошкор сохт (1Кӯр. 1,26–29). Онҳое ки Писарро дида буданд, Падарро дида буданд. Писари ягонае ки дар оғӯши Падар аст, Ҷро ба пуррагӣ зоҳир кард (Юх. 1,18).

Келли мегӯяд: “Писар дар ҳақиқат Падарро зоҳир мекунад; вале хиради одамӣ хангоми кӯшиши ошкор сохтани сирри ҳалнопазири ҷалоли Шахсияти Масех худро гум мекунад”.

10,23–24 Худованд *ба шогирдони Худ алоҳида* қайд намуд, ки онҳо дар рӯзҳои имтиёзи бемисл зиндагӣ мекунанд. Аксари *анбиё ва подшоҳони* Паймони Куҳан рӯзҳои Масехро *дидан мехостанд*, вале *надиданд*. Худованд Исо дар ин ҷо мегӯяд, ки Ҷ Он Шахсест ки *анбиёи* Паймони Куҳан интизор буданд, – Масех. Ба шогирдон имтиёзи *дидани* мӯъҷизот ва *шунидани* таълимоти умеди Исроил ато шуда буд.

Ғ. Шариатдон ва сомарии некдил (10,25–37)

10,25 *Шариатдон*, мутахассис дар таълимоти шариати Мусо, эҳтимол, дар саволи худ самимӣ набуд. Ҷ мекӯшид ба Начотдиханда гап хӯронад, Ҷро озмояд. Эҳтимол, ӯ фикр мекард, ки Худованд аз эътирофи шариат рӯ мегардонад. Барои ӯ Исо ҳамагӣ фақат *Устод* буд, *ҳаёти ҷовидонӣ* бошад – чизе ки онро бо аъмол бозёфт кардан ё сазовор шудан мумкин аст.

10,26–28 Худованд ҳамаи инро дар ҷавоби Худ ба назар гирифт. Агар шариатдон *фурутан* ва *тавбакарда* мебуд, он гоҳ Начотдиханда ба ӯ бо кушодадили зиёдтаре ҷавоб медод. Дар ҳамин хел шароит Исо диққати ӯро ба *Таврот* равона кард. Шариат чиро талаб мекард? Вай талаб мекард, ки одам *Худовандро* бештар аз ҳама *дӯст дорад* ва *ёри* худро *мисли худ* дӯст дорад. Исо ба ӯ

гуфт, ки *чунин* рафтор карда, ӯ зиндагӣ ба даст меоварад.

Дар назари аввал чунин намуданаш мумкин аст, ки Худованд дар бораи начот ба василаи риояи шариат таълим медод. Вале ин чунин нест. Худо ҳеч гоҳ дар назар надошт, ки ягон кас ягон вақт начотро ба василаи риояи шариат ба даст оварда бошад. Даҳ фармуда ба одамоне дода шуда буданд, ки аллақай гунаҳкор буданд. Мақсади шариат на дар он аст, ки аз гуноҳ начот диҳад, балки ба дарки гуноҳ овардан аст. Вазифаи шариат аз он иборат аст, то ки ба одам айби гуноҳи ӯро нишон диҳад.

Одами гунаҳкор Худоро *бо тамоми дили худ* ва *ёри* худро *мисли* худ дӯст дошта наметавонад. Агар ӯ инро аз зода шудан то ба марг карда метавонист, пас ба начот эҳтиёҷ наметавонист. Ҷ ҳалокшуда намебуд. Вале ҳатто дар ин ҳолат ҳам мукофоти ӯ на зиндагии ҷовидона дар осмон, балки танҳо зиндагии дурудароз дар замин мебуд. Зиндагии ӯ ҳамон қадар давом мекард, ки ӯ бегуноҳ зиндагӣ кардааст. Зиндагии ҷовидона танҳо барои гунаҳкоре муқаррар гардидааст, ки ҳолати ҳалокшудаи худро эътироф намудаанд ва бо *файзи* Худо начот ёфтаанд.

Ҳамин тариқ, арзи Масех: “*Чунин бикун ва хоҳӣ зист*” – пурра фарзан буд. Агар ба шариат истинод намудани Худованд ба шариатдон таъсири дилхоҳ ба вучуд меовард, пас ӯ мегуфт: “Агар инро Худо хоҳад, пас ман ҳалокшуда, нотавон ва ноумед ҳастам. Ман худро ба муҳаббат ва марҳамати Ту вогузор менамоям. Маро бо *файзи* Худ начот деҳ!”

10,29 Ба ҷои ин ӯ мекӯшид *худро сафед кунад*. Барои чӣ ӯ инро мекард? Ҳеч кас ӯро гунаҳкор накард. Ҷ айби худро мефаҳмид, ва дили ӯ мағрурона бархост, то ба он муқобил барояд. Ҷ пурсид: “*Пас ёри ман кист?*” Аз ҷониби ӯ ин кӯшиши дур шудан буд.

10,30–35 Дар ҷавоби ин савол Худованд *Исо* ҳодисаи сомарии некдилро гуфта дод. Тафсили ин ҳодиса ба ҳама маълум аст. Қурбонии ғорат (қариб бешубҳа яҳудӣ) дар роҳ ба *Ерих* дар ҳолати *ниммурда* мехобид. *Қоҳини* яҳудӣ ва баъд марде аз *сибти Левӣ* аз ёри додан рӯ гардониданд; шояд, онҳо аз

хила метарсиданд ё хавф мебурданд, ки агар онҳо таъхир кунанд, онҳоро ҳам ғорат мекунанд. Ба ёрӣ *сомариш* манфур омад; \bar{y} ёрии аввалин расонд, чабрдидаро ба *корвонсарой* овард ва дар бораи таъмини \bar{y} *гамхорӣ* намуд. Барои сомарӣ яхудии мӯхточ ёри \bar{y} буд.

10,36–37 Баъд Начотдиханда саволи ногузирро дод. *Кадоме аз ин се нафар* барои одами нотавон ёр буд? Албатта, касе ки ба \bar{y} *марҳамат* кард. Вале, албатта. Пас шариатдон бояд *равад ва чунин рафтор* кунад. “Агар сомарӣ ба яхудӣ меҳрубонӣ карда, тавонист исбот намояд, ки вай ёри ҳақиқии \bar{y} аст, пас бояд эътироф намуд, ки ҳамаи одамон наздиконанд”³⁰.

Дар кохин ва марде аз сибти Левӣ тасвири онро дида метавонем, ки шариат қобил нест ба гунаҳкори мурда ёрӣ диҳад. Шариат фармудааст: “Ёри худро ба мисли худ дӯст бидор”, вале барои итоат қувва наредод. Инчунин дар сомариӣ неқдил Худованд Исоро дидан душвор нест, ки \bar{y} ба назди мо ҳамон тавре ки мо будем, омад, моро аз гуноҳҳои мо начот дод, дар давоми тамоми роҳ аз замин то осмон ва то тамоми абадият дар бораи мо ғамхорӣ намуд. Кохинон ва левизодагон моро ноумед карда метавонанд, вале Сомариӣ Неқдил ҳеч гоҳ ноумед намекунад.

Саргузашти сомариӣ неқдил гардиши ногаҳонӣ пайдо кард. Вай аз ҷавоб ба саволи: “Ёри ман кист?” сар шуд. Вале бо гузориши саволи: “Ба кӣ ёри \bar{y} буданатро исбот менамоӣ?” ба охир расид.

Д. Марям ва Марто (10,38–42)

10,38–41 Сипас Худованд диққати Худро ба Сухани Худо ва дуо, чун ба ду воситаи бузурги баракат, равона месозад (10,38–11, 13).

*Марям пеши пойҳои Исо нишаста каломи \bar{y} ро гӯш мекард, Марто бошад давуҷеғ мекард ва дар бораи зиёфати калон барои Меҳмони шоҳона ғамхорӣ мекард. Марто меҳост, ки Худованд хоҳари \bar{y} ро барои ба \bar{y} ёрӣ надоданаш танбеҳ диҳад, вале Исо *Марторо* барои давуҷеғи \bar{y} меҳрубонона танбеҳ дод.*

10,42 Худованди мо муҳаббати моро нисбат ба хизмати мо баландтар баҳо медихад. Хизмат тобиши такаббур ва аҳамияти шахсӣ дошта метавонад. Ба мо *фақат* як чиз лозим аст: мушорақат бо \bar{y} . Ин ҳамон қисми *неқист*, ки *кашида гирифта намешавад*. “Худованд моро аз Марто ба Марям табдил додан меҳохад – қайд менамояд С. А. Коутс, – чуноне ки \bar{y} моро аз шариатдонон ба ёрон табдил додан меҳохад”³¹.

Чарлз Р. Эрдман менависад:

*Агарчи Худованд ҳамаи он чиро, ки мо барои \bar{y} мекунем, қадр менамояд, ба ҳар ҳол медонад, ки мо аз ҳама зиёд ба он эҳтиёҷ дорем, ки пеши пой \bar{y} шинем ва иродаи \bar{y} ро дарк намоем. Баъд мо дар меҳнатҳои худ ором, осоишта ва нек хоҳем буд ва хизмати мо ниҳоят тақомул ёфта метавонад, ба мисли Марям, вақте дар саҳнаи охири ба пой Исо рағани зайтун рехт, ки нақшати он то ба ҳол ҷаҳонро фаро гирифтааст.*³²

Е. Дуои шогирдон (11,1–4)

Байни бобҳои 10–11 фосилае ҳаст, ки он дар Юҳанно 9,1–10,21 тасвир ёфтааст.

11,1 Ин боз як ишораҳои зиёди Луко ба ҳаёти дуогӯёнаи Худованди мо мебошад. Вай ба мақсади Луко мувофиқат мекунад, ки вай Масеҳро чун Писари Одам, ҳамеша ба Худо, Падари \bar{y} вобаста нишон додан меҳост. Шогирдон ҳис мекарданд, ки дуо гуфтан – дар ҳаёти Исо қувваи ҳақиқӣ ва ҳаётан муҳим мебошад. Хангоме ки онҳо дуо гуфтани \bar{y} ро мешуниданд, дар онҳо хоҳиши ҳамчунин дуо гуфтан пайдо мешуд. Бинобар ин *яке аз шогирдони \bar{y}* илтимос намуд, ки Худованд ба онҳо *дуо гуфтанро* омӯзад. \bar{y} нагуфт: “Ба мо биомӯз, чӣ гуна дуо гӯем”, балки: “*Дуо гуфтанро ба мо ёд деҳ*” гуфт. Ҳар тавре ки бошад, илтимос, албатта дар худ ҳам амал, ҳамчунин усулро дар бар мегирад.

11,2 Намунаи дуо, ки онро Худованд Исо ба онҳо дар ин вақт дод, ба андозае аз он чи дар Инчили Матто дуои Худованд номида мешавад, фарқ мекунад. Ин фарқиятҳо мақсад ва маъно доранд. Ҳеч яки онҳо тасодуфӣ нест.

Пеш аз ҳама, Худованд ба шогирдон мурочиат ба Худоро омӯзонд: “Падари мо!” Чунин муносибатҳои наздики оилавӣ ба бовардорони Паймони Куҳан маълум набуданд. Ин фақат онро мефаҳмонад, ки минбаъд бовардорон бо Худо чун бо *Падари* дӯстдоштаи осмонӣ бояд гап зананд.

Сипас ба мо ки дуо дар бораи он ки *исми* Худо *муқаддас* бошад, таълим дода шудааст. Дар ин саъю кӯшиши дили бовардор ифода ёфтааст, то ки ба Худо бо парастии, ситоиш ва бо эҳтиром мурочиат карда шавад. “*Малакути Ту биёяд*” гуфта, мо дар бораи он дуо мегӯем, ки зудтар рӯзе биёяд, ки Худо қувваҳои душманонаро паст мекунад ва дар Шахсияти Масеҳ аз ҳама баландтар дар болои *замин* ҳукмрон мегардад, вақте ки *иродаи Ҷ* ҳам дар *замин*, *чунон ки дар осмон аст*, мешавад.

11,3 Ба дуогӯянда таълим дода шудааст, ки баъд аз ҷустани Подшоҳии Худо ва адолати Ҷ оиди эҳтиёҷот ва хоҳишҳои хабар диҳад. Дар ин ҷо эҳтиёҷоти доимӣ ба ғизои ҳам ҷисмонӣ ва ҳам рӯҳонӣ инъикос ёфтааст. Мо бояд дар вобастагии ҳаррӯза ба Ҷ зиндагӣ кунем ва Ҷро сарчашмаи ҳар неқӯӣ эътироф намоем.

11,4 Баъдан дуо оиди омурзиши *гуноҳҳо* дар асоси он ки мо ба ёрамон рӯҳи омурзиш зоҳир намудем, меояд. Комилан равшан аст, ки ин ба афв аз ҷазо барои гуноҳ дахл надорад. Чунин омурзиш бо амале ки Масеҳ дар Ҷолҷолто ба амал овард, асоснок карда мешавад ва танҳо бо бовар қабул карда мешавад. Дар ин ҷо мо бо омурзиши падару модар ё ҳукумат сару кор дорем. Баъд аз он ки мо наҷот ёфтем, Худо бо мо чун бо фарзандон муомила менамояд. Агар ӯ дар дилҳои мо рӯҳи беилтифотӣ ва наомурзиданро ёбад, Ҷ моро ба ҷазо гирифтӣ хоҳад кард, то он замоне ки мо фурутан гардем ва аз нав ба мушоракат бо Ҷ баргардем. Чунин омурзиш на бо муносибати фарзандона бо Худо, балки бо мушоракат бо Ҷ алоқаманд аст.

Илтимоси “*ва моро ба озмоиши дучор нақун*” барои баъзе одамон мушкилиро ифода мекунад. Мо медонем, ки Худо ҳеҷ гоҳ ҳеҷ касро ба гуноҳ васваса намекунад. Вале Ҷ раво медонад, ки мо дар зиндагии худ

мушкилот ва санҷишхоро, ки барои хушиҳои мо пешакӣ муайян карда шудаанд, аз сар гузаронем. Дар ин ҷо он маъно аниқ аст, ки мо ҳамеша бояд хушёр бошем, чунки мо моил ба гум кардани роҳ ва гирифтори гуноҳ шудан ҳастем. Ба мо аз Худо хоҳиш кардан лозим аст, ки моро аз гуноҳкунӣ нигоҳ дорад, ҳатто агар мо худамон ба кардани он хоҳиш дошта бошем. Мо бояд оиди он дуо гӯем, ки имконияти гуноҳ кардан ва хоҳиши рафторҳои пургуноҳ ҳеҷ гоҳ дар як вақт мувофиқ наоянд. Ин дуо нобоварии солимро дар муқобилат карда тавониши ба васвасаҳо ифода менамояд. Дуо бо хоҳиши *моро аз иблис раҳой додан* ба охир мерасад.³³

Ё. Ду масал дар бораи дуо (11,5–13)

11,5–8 Мавзӯи дуоро давом дода, Худованд мисоле овард, то нишон диҳад, ки Худо меҳонад арзи фарзандони Худро шунавад ва ба онҳо ҷавоб диҳад. Дар ин ҳикоят сухан дар бораи одаме меравад, ки *нисфи шаб* ба хонаи ӯ меҳмон омад. Мутаассифона, дар дасти ӯ хӯроки кофӣ набудааст. Бинобар он ӯ ба хонаи ҳамсоияш равона шуд, дари хонаи ӯро тақ-тақ кард ва аз ӯ *се нон* қарз гирифт. Дар аввал ҳамсоия безор шуд, ки ӯро аз хоб бедор карданд ва кӯшиш намекард, ки аз бистар бархезад. Вале, тақ-тақи давомнок ва даъвати баланди хоҷаи ба ташвиш омадаро шунида, ӯ ба ҳар ҳол хест ва ҷӣ қадаре ки пурсида буд, *ба вай дод*.

Мо дар истифодаи ин мисол бояд эҳтиёт шавем, то аз баъзе хулосаҳо раҳой ёбем. Ин мисол онро ифода намекунад, ки Худо аз илтимосҳои боисрори мо безор мешавад. Ва аз ин ҷо ҳаргиз чунин барнамеояд, ки ягона воситаи ба дуои худ ҷавоб гирифтӣ – исрор кардан аст.

Ин порча таълим медиҳад, ки агар одам тайёр аст ба дӯсташ аз рӯи талаби боисрори ӯ ёри диҳад, пас Худо шунидани фарёди кӯдакони Худро хеле бештар меҳонад.

11,9 Ин ҷо дар бораи он панд дода шудааст, ки мо дар зиндагии дуогӯянаи худ набояд монда шавем ё ноумед гардем. “Талабиданро давом диҳед... ҷустанро давом диҳед... кӯфтани дарро давом диҳед...”³⁴

Баъзан Худо ба дуои мо баъд аз илтимоси аввалини мо ҷавоб медиҳад. Вале ҳодисаҳои мешаванд, ки \bar{V} танҳо баъд аз илтимосҳои давомдор ҷавоб медиҳад:

*Худо ба дуоҳо ҷавоб медиҳад:
Баъзан, ҳангоме ки дилҳои мо нотавонанд,
 \bar{V} маҳз ҳамон атоҳоро медиҳад, ки имондорон ба он мӯхтоҷанд;
Вале аксаран имони мо бояд дарси ҷиддитареро аз худ кунад,
Ва вақте ки \bar{V} ҳеч чиз намегӯяд, ба хомӯшии Худо бовар карданро омӯзад,
 \bar{V} , ки номиш Муҳаббат аст, ҳама чизҳои беҳтаринро мефиристад.
Ситораҳо хомӯш шуда метавонанд,
кӯҳҳо вайрон мешаванд,
Вале Худо содиқ аст; ваъдаҳои \bar{V} боэътимоданд.
 \bar{V} қувваи мост.*

М. Г. П.

Ин масал дар бораи дараҷаи афзоишдаи исрор намудан равшан таълим медиҳад – биталабед, бичӯед, дарро бикӯбед.

11,10 Ин оят таълим медиҳад, ки ҳар кӣ биталабад, мегирад ва ҳар кӣ бичӯяд, меёбад ва ҳар кӣ дарро бикӯбад, он ба рӯиш кушода мешавад. Дар ин ҷо ба мо ваъдаи он дода шудааст, ки ҳангоме мо дуо мегӯем, Худо ба мо ҳамеша чизи талабидамонро ё ҳатто ягон чизи беҳтареро медиҳад. Ҷавоби “не” мефаҳмонад: Ба \bar{V} маълум аст, ки илтимоси мо бароямон ягон чизи аз ҳама беҳтар намешавад; дар ин ҳол инкори \bar{V} нисбат ба талаби мо беҳтар аст.

11,11–12 Ин ҷо оиди он гуфта мешавад, ки вақте мо *нон* металабем, Худо ҳеч гоҳ *санг* дода, моро фиреб намедиҳад. Дар он ҷо *нон*ро ба шакли кулчаи гирдаи паҳн, ки *санг*ро ба хотир меоварад, мекарданд. Вақте ки мо *хӯрок* металабем, Худо ҳеч гоҳ ягон чизи нахӯрдани дода, бар аҳволи мо намехандад. Агар мо *моҳӣ* пурсем, \bar{V} ба мо *мор* намедиҳад, яъне ягон чизеро, ки моро нест карда метавонад. Ва агар мо *туҳм* талаб намоем, \bar{V} ба мо *каждум* намедиҳад, яъне ягон чизеро, ки дарди пуразоб ба вучуд оварда метавонад.

11,13 Падари заминӣ тӯҳфаҳои бад намедихад; ҳарчанд \bar{U} табиати пургуноҳ дорад, \bar{U} *инъомҳои некро ба фарзандони худ дода метавонад*. Падари Осмонӣ чанд *маротиба зиёдтар ба онҳое ки аз \bar{V} металабанд, Рӯҳулқудсро хоҳад дод*. Ҷ. Г. Беллет мегӯяд: “Атое ки \bar{V} чун эҳтиёҷи аз ҳама бузург қайд кардааст, ва онро \bar{V} бештар аз ҳама чиз ба мо додан мевоҳад, – Рӯҳи Пок аст.” Вақте ки Исо ин суханонро мегуфт, Рӯҳи Пок ханӯз ато нашуда буд (Юҳ. 7,39). Мо ҳозир набояд дар бораи он дуо гӯем, ки Рӯҳи Пок ба мо чун Шахсияте *дода шавад*, ки доимо дар мо сокин аст, зеро \bar{V} аллакай дар мо ҳангоми бовар карданамон омад ва дар мо сокин гашт (Рум. 8,9; Эфс. 1,13.14).

Вале албатта, дар бораи Рӯҳи Пок қадре дигар хел дуо гуфта бамаврид ва зарур аст. Мо бояд дар бораи он дуо гӯем, ки Рӯҳи Пок моро таълим диҳад, Рӯҳ моро роҳнамоӣ кунад ва дар давоми тамоми хизмати мо барои Масеҳ қувваи \bar{U} бар мо ҷорӣ шавад.

Комилан мумкин аст, ки ҳангоме Исо ба шогирдон оиди *Рӯҳулқудс* хошиш карданро меомӯхт, \bar{U} ба қувваи Рӯҳи Пок ишора мекард, ки ба онҳо имкон меод ҳаёти шогирдӣ ба сар баранд, ва \bar{U} ба онҳо дар бобҳои пешина оиди он таълим дода буд. Онҳо дар ин муддат, эҳтимол, фаҳмиданд, ки онҳо ба чӣ андоза бо қувваҳои шахсии худ аз ӯҳдаи озмоишҳои шогирдӣ баромада наметавонанд. Ва ин ҳақиқатан чунин аст. *Рӯҳулқудс* – қувваест, ки ба одам қобилияти ҳаёти масеҳӣ ба сар бурданро медиҳад. Инак, Исо Худоро хошишманди боэҳтироси ба талабгори додани чунин қувва нишон медиҳад.

Дар нусхаи аслии юнонӣ дар ояи 13 пеш аз суханони “Рӯҳи Пок” артикли муайяни нест. Профессор Ҷ. Б. Свит қайд менамояд, ки вақте ки чунин артикл ҳаст, он ба худи Шахсият ишорат менамояд, вақте ки артикл нест, пас ин ишора ба атоҳои \bar{U} ва амали \bar{U} дар мо мебошад. Яъне, дар порчаи додашуда дуо бештар на оиди *Шахсияти* Рӯҳи Пок, балки оиди хизмати \bar{U} дар зиндагии мо мебошад. Ин ба воситаи ҷои мувозӣ дар Матто 7,11 бештар маълум мегардад, ки он мегӯяд: “...пас Падари шумо, ки дар осмон-

хост ба онҳое, ки аз \bar{U} металабанд, чанд маротиба зиёдтар чизҳои *нек* хоҳад дод”.

Ж. Исо ба мунаққидони Худ ҷавоб медиҳад (11,14–26)

11,14–16 Исо, *деви* гунгро берун намуда дар байни одамон воҳимаи комил ба амал овард. Баъзеҳо *дар ҳайрат монданд*, дигарон рӯйрост ба Худованд муқобил бароманд. Муҳолифат ду шакли асосиро қабул намуд. *Баъзеҳо* \bar{U} ро дар он гунаҳкор менамуданд, ки \bar{U} *девҳоро ба воситаи Баал-Забул, калони девҳо, берун мекунад*. Дигарон бошанд талаб мекарданд, то ки \bar{u} аз осмон аломат нишон диҳад; эҳтимол, онҳо чунин мешумориданд, ки ин метавонад айбномаи бар зидди \bar{U} баровардашударо аз байн барад.

11,17–18 Ҷавоб ба айбнома оиди он ки \bar{U} девҳоро берун кард, зеро ки дар \bar{U} Баал-Забул сокин шуд, дар оятҳои 17–26 дода шудааст. Ба хошиш оиди нишон додани аломот дар ояти 29 ҷавоб дода шудааст. Пеш аз ҳама Худованд Исо ба онҳо хотиррасон намуд, ки *ҳар салтанате ки бар зидди худ аз ҳам ҷудо шавад, рӯ ба харобӣ меоварад* ва *ҳар хонае ки бар зидди худ аз ҳам ҷудо шавад, фуру меғалтад*. Агар \bar{U} – аслиҳаи шайтон дар берун кардани девҳо бошад, пас *шайтон* бар зидди зердастони шахсии худ мубориза мебарад. Фикр кардан хандаовар аст, ки дев ба ҳамин тарик ҳуд ба худаш муҳолифат хоҳад кард ва ба мақсади худаш мамониат хоҳад кард.

11,19 Баъд Худованд ба мунаққидони Худ хотиррасон намуд, ки ҳамватанони онҳо дар худӣ ҳамон замон рӯхҳои палидро берун меронданд. Агар \bar{U} инро бо қувваи шайтон ба амал оварда бошад, пас аз ин албатта чунин бармеояд, ки онҳо ҳам инро бояд бо худӣ ҳамон қувва кунанд. Яҳудиён, албатта, инро ҳеч гоҳ эътироф намекарданд. Аммо чӣ хел онҳо қувваи далелҳоро рад карда метавонианд? Қувва барои берун кардани девҳо ё аз Худо, ё аз шайтон омад. Ё яке, ё дигаре; ҳам ину ҳам он дар як вақт буда наметавонист. Агар Исо бо қувваи шайтон амал карда бошад, пас яҳудиёне ки девҳоро берун мекунанд, ба худӣ ҳамон қувва

вобаста буданд. Маҳкум намудани \bar{U} маҳкум кардани онҳоро низ ифода мекунад.

11,20 Шарҳи ҳақиқӣ чунин аст: Исо *девҳоро бо ангушти Худо берун мекард*. \bar{U} чиро дар назар дошт, вақте ки “*бо ангушти Худо*” мегуфт? Дар Инчили Матто 12,28 мо инро меҳонем: “Лекин агар Ман девҳоро бо Рӯҳи Худо берун мекарда бошам, пас Малакути Худо ба шумо омада расидааст”. Аз ин хулоса баровардан мумкин аст, ки *ангушти Худо*, – худӣ ҳамон чиз аст, ки Рӯҳи Худост. Девҳоро бо Рӯҳи Худо берун кардани Исо аз он шаҳодат меод, ки *Малакути Худо* ба одамони ин насл наздик шуд. Подшоҳӣ дар Шахсияти худӣ Подшоҳ омад. Худӣ он далел, ки Худованд Исо чунин мӯъҷизот ба амал оварда дар байни онҳо буд, исботи қатъии он буд, ки дар арсаи таърих Ҳокими аз тарафи Худо тадҳиншуда зоҳир шуд.

11,21–22 То лаҳзаи ҳозира шайтон “*пурзӯр бо яроқ*” буд, ки вай бебаҳс дар мулки худ ҳокимият меронд. Одамони чинзада аз тарафи \bar{u} саҳт баста шуда буданд ва ҳеч кас оиди қудрати вай баҳсу талош намекард. *Дорои* \bar{u} дар амон буд, яъне дар ҳеч кас қуввае набуд бо ҳокимияти \bar{u} талош кунад. Худованд Исо аз шайтон *пурзӯртар* буд, *ба вай ҳуҷум кард, бар \bar{u} голиб омад, тамоми яроқи вайро* кашида гирифт ва дорои вайро, ки *тороҷ* кард, тақсим намуд.

Ҳатто мунаққидони Исо инкор намекунанд, ки \bar{U} рӯҳи палидро берун кард. Ин танҳо онро ифода карда метавонист, ки шайтон мағлуб шуда буд ва қурбониҳои \bar{u} ба озодӣ сар дода шуданд. Моҳияти оятҳои додашуда дар ҳамин аст.

11,23 Баъдтар Исо илова намуд, ки *ҳар касе ки бо \bar{U} нест*, он кас *муқобили \bar{U} ст* ва *касе ки бо \bar{U} ҷамъ намекунад* вай *пароканда мекунад*. Касе гуфтааст: “Одам ё садди роҳ мебошад, ё дар роҳ”. Мо аллакай дар бораи муҳолифати зоҳирӣ байни ояти додашуда ва 9,50 хотиррасон намуда будем. Агар масъала дар Шахсият ва амали Масеҳ бошад, пас бетарафӣ номумкин аст. Одаме ки тарафдори Масеҳ нест, муқобили \bar{U} ст. Вале агар суҳан дар бораи хизмати масеҳӣ равад, пас одамоне ки ба ходимони Масеҳ муқобил

нестанд, тарафдори онҳо мешаванд. Дар ояти якум – масъалаи начот, дар дуюм – масъалаи хизмат.

11,24–26 Аз афташ, Худованд мавзӯи сӯхбатро ба мунаққидони Худ мегузаронад. Онҳо Ӯро дар чинзадагӣ айбдор намуданд. Ӯ бошад халқи Исроилро бо одаме монанд мекунад, ки муваққатан аз чинзадагӣ шифо ёфта буд. Ин дар мавриди онҳо ҳақиқат буд. Халқи Исроил то асорати худ чинзадаи бутпараст буд. Вале асорат яҳудиёно аз ин *рӯҳи палид* раҳо дод ва аз он вақт онҳо ҳеч гоҳ дигар бутпарастӣ намекарданд. Хонаи онҳо *ҷорӯбзада ва ораста* буд, вале онҳо Худованд Исоро ба он чун соҳиб даъват намуданро рад карданд. Яъне, Ӯ пешгӯӣ кард, ки дар рӯзи меомада *рӯҳи палид ҳафт рӯҳи палиди аз худаи бадтарро* ҳамроҳи худ меоварад ва онҳо ба хона *дохил шуда, дар он ҷо зиндагӣ* мекунанд. Ин ба шакли даҳшатангези бутпарастӣ ишорат мекунад, ки онро миллати яҳудӣ дар давраи Мусибати бузург қабул менамояд. Онҳо зиддимасеҳро худо эътироф хоҳанд кард (Юх. 5,43), ва ҷазо барои ин гуноҳ бузург мешавад, нисбат ба он ки ягон вақт мардум аз сар гузаронида буданд.

Ҳарчанд ин мисол дар навбати аввал ба таърихи *халқи* Исроил дахл дорад, вай инчунин ба нокифоягии тавбаи оддӣ ё дигаргунӣ дар ҳаёти одами *алоҳида* ишорат менамояд. Фақат саҳифаи тозаро кушодан кифоя нест. Худованд Исои Масеҳро ба зиндагӣ ва ба дил қабул кардан лозим аст. Дар акси ҳол одам барои воридшавии шаклҳои аз ин бадтари гуноҳ кушода мебошад.

3. Аз Марям хушбахттар (11,27.28)

11,27–28 Як зан аз байни *мардуми* чамъомада баромад, то ки Исоро бо суханони зерин ҷалол диҳад: “*Хушо шикаме, ки туро ҳамл кардааст ва нистонҳое, ки Туро шир додааст!*” Ҷавоби Худованди мо аҳамияти бузурге дорад. Ӯ рад намекард, ки Марям, модари Ӯ, муборак аст, вале Ӯ гуфт, ки як чизи аз ин ҳам бузургтар ҳаст: *Каломи Худо-ро шунидан ва онро риоя кардан* муҳимтар аст. Ба ибораи дигар, Марям бештар аз он чихат муборак аст, ки ба Масеҳ бовар карда

Ӯро пайравӣ намудааст, нисбат ба он ки вай модари Ӯст. Муносибатҳои ҷисмонӣ чунон аҳамиятеро ба монанди муносибатҳои рӯҳонӣ надоранд. Ин бояд кифоя бошад, то онҳое ки Марямро объекти парастии мекунанд, хомӯш шаванд.

И. Аломати Юнус (11,29–32)

11,29 Дар ояти 16 баъзеҳо аз Худованд Исо *аломат* аз осмон талаб намуда, Ӯро ба васваса меандохтанд. Акнун Ӯ ба ин хоҳиш ҷавоб дода, мегӯяд, ки он аз ин *насли шарир* бармеояд. Суханони Ӯ дар навбати аввал ба насли яҳудиёне дахл доштанд, ки дар он вақт зиндагӣ мекарданд. Писари Худо онҳоро бо ташрифи Худо сарафроз кард. Онҳо суханони Ӯро шунида буданд ва шохидони мӯъҷизоти Ӯ буданд. Вале ин ба онҳо кифоя набуд. Алҳол онҳо арз мекарданд, ки фақат ҳамон вақте ки аломоти фавқуттабии бузургро дар осмон бинанд, ба Ӯ бовар мекунанд. Ҷавоби Худованд аз он иборат буд, ки ба онҳо ҳеч гуна *аломат, ҷуз аломати Юнуси набӣ, дода нахоҳад шуд*.

11,30 Ӯ ба растохези Худ аз мурдагон ишорат мекард. Ба монанди он ки *Юнус* баъди се рӯзу се шаб дар шиками наҳанг будан аз гирдоби баҳр начот ёфта буд, ҳамчунин Худованд Исо ҳам баъди дар қабр се рӯзу се шаб истодан аз мурдагон бармехезад. Ба ибораи дигар, мӯъҷизаи охири ва анҷомдиҳанда дар хизмати заминии Худованд Исо растохези Ӯ хоҳад буд. *Юнус аломате барои мардуми Нинве буд*. Вақте ки Ӯ барои мавъиза ба ин шаҳри ғайрияҳудиён равона шуд, ӯ ба он ҷо чун (ба маънои маҷозӣ) одами аз мурдагон зиндашуда рафт.

11,31–32 *Маликаи Ҷануб*, маликаи ғайрияҳудии Сабо, масофаи бузургро паси сар кард, то *ҳикмати Сулаймонро шунавад*. Вай ягон мӯъҷизаро надид. Ва агар вай имтиёзи дар рӯзҳои Худованд зистанро доро мебуд, пас бо майли том Ӯро қабул мекард! Бинобар ин вай дар рӯзи *доварӣ* бар зидди ин мардуми бад *бармехезад*, ки онҳо имтиёзи дидани аъмоли фавқуттабии Худованд Исоро доштанд ва ба ҳар ҳол Ӯро рад карданд. *Касе аз Юнус бузургтар ва аз*

Сулаймон бузургтар ба арсаи таърихи инсоният баромад. Дар он вақте ки *мардуми Нинве аз мавъизаи Юнус тавба карданд*, исроилиён аз мавъизаи Оне ки *аз Юнус бузургтар* аст, тавба карданро рад карданд.

Имрӯзҳо нобоварон ба ҳодисаи Юнус тамасхур карда, онро ба афсонаи яҳудиён нисбат медиҳанд. Исо дар бораи Юнус чун дар бораи шахсияти реалии таърихӣ сухан меронд, чуноне ки дар бораи Сулаймон ҳам. Одамоне ки мегӯянд, гӯё агар мӯъҷизаро бинанд, бовар мекунад, гумроҳ ҳастанд. Бовар на дар тасдиқи узвҳои ҳис асос меёбад, балки дар Сухани зиндаи Худо. Агар одам ба Сухани Худо бовар накунад, пас, ҳатто агар касе аз мурдагон зинда шавад, ӯ бовар намекунад. Талаби аломот ба Худо мақбул нест. Ин бовар нест, балки рӯъёст. Нобоварӣ мегӯяд: “Аввал бинам, баъд бовар мекунам”. Худо мегӯяд: “Бовар кунед ва баъд хоҳед дид”.

Й. Масал дар бораи шамъи даргиронда (11,33–36)

11,33 Дар назари аввал чунин менамояд, ки дар байни ин ва оятҳои пешина алоқае нест. Вале ҳангоми омӯзиши хеле дақиқ мо алоқаи хеле муҳимро ошкор менамоем. Исо ба шунавандагони Худ хотиррасон намуд, ки *ҳеҷ кас шамъро даргиронда*, дар ҷои ғайриҷоиз, *дар зерӣ зарф* намегузорад. Вай онро ба *шамъдон* мегузорад, ки дар он ҷо вайро дидан мумкин аст ва дар он ҷо ба ҳамаи воридшавандагон рӯшноӣ медиҳад.

Мавриди истифода чунин аст: Он Шахсе ки *шамъро даргиронд* – Худост. Ӯ дар Шахсият ва дар аъмоли Худованд Исои Масеҳ дурахши рӯшноиро барои ҷаҳон таъмин намуд. Ва агар касе Рӯшноиро намебинад, пас на бо айби Худо. Дар боби 8 Исо оиди ҷавобгарии ба ӯҳдаи шогирдони Ӯ гузашташуда сухан меронд: боварро паҳн кардан, на ин ки онро дар зерӣ зарф пинҳон намудан. Дар ин ҷо, дар ояти 11,33, Ӯ нобоварии мунаққидонро фаш мекунад, ки аз Ӯ аломот меҷӯянд. Ҷустуҷӯи он аз ҳарисӣ ва тарси шармандагӣ ба вучуд омадааст.

11,34 Натиҷаи хоҳишҳои нопоки онҳо нобоварӣ буд. Дар воқеияти табиӣ *чаши* ба

тамоми бадан рӯшноӣ медиҳад. Агар ҷашм солим бошад, пас одам рӯшноиро дида метавонад. Вале агар ҷашм бемор бошад, яъне кӯр бошад, он гоҳ рӯшноӣ ба он ворид шуда наметавонад.

Дар ҷаҳони рӯҳонӣ низ чунин аст. Агар одам дар хоҳиши фаҳмидани худ самимӣ бошад, ки оё Исо Масеҳи Худост, пас Худо инро ба ӯ ошкор месозад. Агар хоҳиши ӯ нопок бошад, агар вай дар ҳарисии худ истодан хоҳад, агар вай аз он чи ки дигарон мегӯянд, тарсад, пас ӯ дар назди эътибори ҳақиқии Наҷотдиҳанда кӯр аст.

11,35 Одамоне ки Исо ба онҳо мурочиат мекард, худро хеле бохирад меҳисобиданд. Онҳо гумон мекарданд, ки дар онҳо рӯшноӣ бағоят зиёд аст. Вале Худованд Исо ба онҳо маслиҳат дод онро ба ҳисоб гиранд, ки *нуре* ки *дар* онҳост, дар амал торикист. Хирад ва афзалияти шахсӣ, ки ин одамон иддао доштанд, онҳоро ба назди Ӯ роҳ наметоданд.

11,36 Одами дорой хоҳишҳои пок, ки дар назди Исо – Нури ҷаҳон – тамоми ҳастии худро мекушояд, пур аз илҳами рӯҳонӣ хоҳад буд. Зиндагонии ботинии ӯ айнан ҳамон хел бо Масеҳ маърифатнок карда хоҳад шуд, чуноне ки бадани одам ҳангоми дар зерӣ нурҳои рости шамъ нишастанаш равшан карда мешавад.

Й. Покии зоҳирӣ ва ботинӣ (11,37–41)

11,37–40 Вақте ки Исо ба хонаи *як фарисӣ* ба зиёфат рафт, Ӯ соҳиби хонаро бо он хайрон кард, ки *пеш аз хӯрок дасташро нашуст*. Исо андешаи ӯро фаҳмид ва ӯро барои чунин дурӯягӣ ва зоҳирпарастӣ маломат кард. Исо ба ӯ ёдовар шуд, ки на тозагии *берунаи пиёла*, балки тозагии *дохилии* он аҳамияти ҳақиқиро дорост. Зоҳиран фарисӣён қомилан росткор менамуданд, вале ботинан пур аз дудӣ ва макр буданд. Худи ҳамон Худо, ки *берунро офарид*, *дарунро* низ офарид. Вай хоҳони он аст, ки зиндагии ботинии мо пок бошад. Одам ба рӯй менигарад, Худованд бошад ба дил (1Подш. 16,7).

11,41 Худованд мефаҳмид, ки фарисӣён ҷи қадар ҳарис ва худписанд буданд, бинобар ин Ӯ ба ин соҳиб фармуд, ки аввал ӯ аз *он чизе ки дорад, садақа бидиҳад*. Агар ӯ аз

ин санчиши асоситарини муҳаббат ба наздикон гузашта метавонист, *он гоҳ ҳама* чизи *ӯ пок* мебуд.

Ҳ. А. Айэнсайд шарҳ медиҳад:

*Ҳангоме муҳаббати Худо дилро ба андозае пур кунад, ки одам дар бораи эҳтиёҷоти наздикон ғамхорӣ намояд, танҳо он гоҳ ин риояти зоҳирӣ арзиши ҳақиқиро соҳиб мешавад. Одаме ки монда нашуда барои худ гун мекунад ва ба одамони бенаво ва мӯҳтоҷи дар атрофаи буда бо бетарафии фавқулодда муносибат мекунад, дар бораи он шаҳодат медиҳад, ки дар ӯ муҳаббати Худо сокин нест.*³⁵

Муаллифи номаълум ҷамъбаст менамояд:

Суханони қатъӣ, ки дар оятҳои 39–52 бар зидди фарисиён ва шариатдонон навишта шудаанд, дар сари суфраи фарисӣ гуфта шуда буданд (ояти 37). Он чизро, ки мо “табъи баланд” меномем, аксаран садоқат ба ҳақиқатро иваз мекунад. Мо табассум менамоем, ҳангоме қавоқ андохтанамон лозим аст; ва мо хомӯш мемонем, ҳангоме бояд ғап занем. Аз вайрон кардани садоқат ба Худо дида хӯрокхӯриро қатъ намудан беҳтар аст.

К. Маломат ба фарисиён (11,42–44)

11,42 *Фарисиён* пайрави зоҳир буданд. Онҳо дар нисбати хурдтарин чузъиёти қонунҳои расму русумӣ, ба монанди ушр аз алафҳои хурд нозуктабъӣ зоҳир мекарданд. Вале онҳо дар бораи муносибатҳояшон бо Худо ва одамон ғамхорӣ намекарданд. Онҳо ба бенавоён зулм мекарданд ва Худоро дӯст намедоштанд. Худованд онҳоро барои додани ушр аз *наъно*, *садоб* ва ҳар гуна сабзавот маломат намекард, вале фақат ишорат намуд, ки онҳо, ба ўҳдадорихои асоситарини зиндагӣ, ба монанди *адолат* ва *муҳаббати Худо* хунукназарӣ намуда, дар иҷрои майда-чуйда набояд ба ин андоза хурдагир бошанд. Онҳо ба чизи дуюмдараҷа диққати махсус медоданд, чизи асосиро бошад сарфи назар мекарданд. Онҳо дар он чи одамони дигар дида метавонистанд, комил буданд, вале дар бораи он чи танҳо Худо мидид, ғамхорӣ намекарданд.

11,43 Онҳо ба намоиш мондани худ, *дар куниишҳо* мавқеи намоён ишғол кардан ва *дар кӯчаю бозор* ҷалб кардани тавачҷӯҳи бештарро дӯст медоштанд. Яъне онҳо на танҳо дар пайравӣ ба зоҳир, балки дар такаббур ҳам айбдор буданд.

11,44 Ва ниҳоят, Худованд онҳоро ба *қабрҳои* аз назар пинҳон қиёс намуд. Аз рӯи шариати Мусо ҳар каси ба қабр расида ҳафт рӯз нопок буд (Ад. 19,16), ҳатто агар расад ва надонад, ки ин қабр буд. *Фарисиён* зоҳиран таассуроте пайдо мекунонданд, ки пешвоёни содиқи дин ҳастанд. Вале онҳо мебоист дар худ аломатеро гирифта мегаштанд, то огоҳ кунад, ки ба онҳо даст расонидан боиси ҳаромшавии одамон мешавад. Онҳо чун *қабрҳои* аз назар пинҳон буданд, пур аз вайроншавии ахлоқӣ ва нопокӣ, ки онҳо дигаронро бо инфекцияи намоишдихӣ ва такаббур гирифтормекунанд.

К. Маҳқум намудани шариатдонон (11,45–52)

11,45 *Шариатдонон* китобдон буданд – мутахассисон дар маънидоди шариати Мусо. Вале қордонии онҳо бо он маҳдуд мешуд, ки онҳо ба дигарон мегуфтанд, ки онҳо бояд чӣ кунанд. Худи онҳо инро таҷриба намекарданд. Яке аз шариатдонон тезии фošкунандаи суханони Исоро ҳис намуд ва ба *Ў* хотиррасон кард, ки фарисиёнро танқид карда, *Ў* инчунин мутахассисон-шариатдононро ранҷонд.

11,46 Худованд аз ин баҳона истифода бурд, то баъзе гуноҳҳои шариатдононро нишон диҳад. Пеш аз ҳама, онҳо одамонро бо ҳар гуна *борҳои* шариат фишор медоданд, вале барои бардоштани ин *бор* ба онҳо ёрӣ намедоданд. Келли қайд менамояд: “Онҳо бо нафрат ба он одамоне ки аҳамияту эътиборашон бар онҳо барпо карда мешуд, машҳур буданд”.³⁶ Бисёр қоидаҳои онҳо аз тарафи одамон муқаррар шуда буданд ва ба масъалаҳои дахлдор буданд, ки аҳамияти реалӣ надоштанд.

11,47–48 Шариатдонон қушандагони дурӯя буданд. Онҳо чунин вонамуд мекарданд, ки аз пайғамбарони Худо ба вачд меоянд. Онҳо ҳатто то ба он дараҷа мерасиданд, ки

дар мақбараҳои анбиёи Паймони Кухан обида мегузаштанд. Бешубҳа, онҳо инро далели эҳтироми амиқ меҳисобиданд, вале Худованд Исо дар бораи дигар чиз медонист. Зохиран онҳо аз пешгузаштагони яҳудии худ, ки анбиёро *куштаанд*, дур шуда буданд, аммо дар амал аз пайи онҳо мерафтанд. Дар баробари сохтани мақбара барои пайғамбарон онҳо марги бузургтарин Пайғамбари Худо, Худи Худовандро меандешиданд. Ва онҳо куштани пайғамбарони содиқ ва фирис-тагони Худоро давом хоҳанд дод.

11,49 Ин оятро бо Матто 23,34 муқоиса намуда мо мебинем, ки *ҳикмати Худо* – Худи Исост. Дар ин ҷо \bar{U} суханони *ҳикмати Худоро* меоварад, ки он гуфтааст: “*Ба наздашон анбиё мефиристам*”. Дар Инчили Матто \bar{U} инро чун иқтибос аз Паймони Кухан ё ягон сарчашмаи дигар намеоварад, балки фақат чун тасдиқи Худ баён мекунад. (Ниг. инчунин 1Қӯр. 1,30, ки дар он ҷо дар бораи Масеҳ чун дар бораи ҳикмат гуфта мешавад.) Худованд Исо ваъда дод, ки *анбиё ва ҳаввориёнро* ба одамони авлоди онҳо *мефиристад*, онҳо бошанд онҳоро хоҳанд *кушт ва таъқиб* хоҳанд кард.

11,50–51 \bar{U} аз ин насл хуни *ҳамаи* онҳоро, ки дар бораи Худо шаҳодат медиҳанд, аз ҳодисаи аз ҳама аввал навишташудаи Паймони Кухан сар карда, яъне аз *Ҳобил* то ба ҳодисаи охирин, яъне *Закарё*, ки дар *миёни қурбонгоҳ ва маъбад кушта шудааст*, талаб хоҳад кард. (2Вақ. 24,21). Китоби дуёми Вақоеънома дар рӯйхати китобҳои Паймони Кухани яҳудӣ китоби охирин буд. Яъне, Худованд Исо *Ҳобил ва Закарёро* ёдовар шуда, тамоми силсилаи риёзаткашонро дохил намуд. Ин суханонро баён намуда, \bar{U} хуб медонист, ки насли он вақт мезиста тамоми таъқиботи пешинаи худро ба мардони Худо ба авчи даҳшатноктарин расонида, \bar{U} ро ба марг дар салиб хоҳад супурд. Маҳз аз ҳамин сабаб, ки онҳо \bar{U} ро мекушанд, *хуни ҳамаи* дар замони пеш кушташудагон ба гардани онҳо меафтад.

11,52 Ва ниҳоят, Худованд Исо *шариат-донорро* дар он гунаҳкор кард, ки онҳо *калиди фаҳмиширо гирифтанд*, яъне аз халқ Сухани Худоро кашида гирифтанд. Ҳарчанд

зохиран онҳо садоқат ба Навиштаи Покро пайравӣ мекарданд, бо вучуди ин онҳо Шах-соро, ки дар бораи Вай Навишта гуфтааст, якравона қабул кардан намехостанд. Ва онҳо барои ба назди Масеҳ омадани дигарон *монё мешуданд*. Онҳо худашон хоҳони \bar{U} набуданд ва намехостанд, ки дигарон \bar{U} ро қабул намоянд.

Л. Ҷавоби китобдонон ва фарисиён (11,53–54)

11,53–54 Китобдонон ва фарисиён аз гунаҳкоркунии рӯйрости Худованд ҳақиқатан ба ғазаб омаданд. Онҳо *бошиддат \bar{U} ро фишор дода*, кӯшиши зиёде намуданд, ки \bar{U} ро дар сухан ғофилгир кунанд. Бо ҳар гуна ҳилаю найранг онҳо мекӯшиданд аз даҳони \bar{U} *чизе бишнаванд*, то \bar{U} ро гунаҳкор кунанд ва ба марг маҳкум намоянд. Чунин рафтор намуда, онҳо фақат исбот мекарданд, ки \bar{U} хислати онҳоро бо ҷи гуна аниқӣ фаҳмид.

VIII. ТАЪЛИМ ВА ШИФО ДОДАН ДАР РОҲ БА УРШАЛИМ (Б. 12–16)

А. Огоҳонидан ва дилбардорӣ (12,1–12)

12,1 Ҳангоме ки Исо фарисиён ва шариатдонорро маҳкум мекард, *ҳазорон одамон ҷамъ омаданд*. Низоъ ё баҳс одатан одамони зиёдро ҷалб менамояд, вале ин тӯда, бешубҳа, барои он ҷамъ омад, ки ин пешвоёни дурӯяи диниро бебоконе гунаҳкор кардани Исо онро ҷалб намуд. Ҳарчанд муносибати бегузашт ба гуноҳ на ҳама вақт маъкул мешавад, вай, ба ҳар ҳол, бо адолати худ ба дили одам мерасад. Ҳақиқат ҳамеша худро тасдиқ мекунад. Ба *шогирдони Худ* мурочиат намуда Исо гуфт: “*Аз хамиртуруши фарисиён ҳазар кунед*”. \bar{U} фаҳмонид, ки хамиртуруш – рамз ё тимсоли *риёкорист*. Риёкор он шахсест, ки никоб мепӯшад, намуди зохирии вай аз он чи дар ботин ҳаст, бениҳоят фарқ мекунад. Фарисиён худро чун намунаи некӯкорию комил муаррифӣ менамуданд, вале дар амал онҳо устодони вонамудкунӣ буданд.

12,2–3 Вале рӯзи фошкунӣ хоҳад омад. Ҳамаи он чизе ки онҳо *пинҳон* медоштанд, ошкор хоҳад шуд ва ҳамаи он корҳое ки онҳо

дар торикӣ карда буданд, ба рӯшноӣ бароварда хоҳад шуд.

Ғалабаи ҳақиқат ба монанди фошкунии риёкорӣ ҳамчунин ногузир хоҳад буд. То ба ин вақт сухане ки шогирдон эълон мекарданд, на он қадар равшан буд ва барои шунавандагони маҳдуд гуфта мешуд. Вале баъди аз тарафи Исроил рад карда шудани Масеҳ ва омадани Рӯҳи Пок шогирдон нотарсона ба номи Худованд Исо ба пеш хоҳанд рафт ва дар ҳама ҷо Хушхабарро эълон хоҳанд кард. Баъд, ба таври маҷозӣ гӯем, Сухан дар боми хонаҳо эълон карда хоҳад шуд. Годет қайд мекунад: “Шахсоне, ки овозашон алҳол ба ғайр аз доираҳои маҳдуд ва ниҳонӣ шунавандаро ёфта наметавонад, дар оянда тамоми ҷаҳонро таълим хоҳанд дод”.³⁷

12,4–5 Бо суханони рӯҳбаландкунанда ва самимона “Эй дӯстонам”, Исо огоҳӣ медиҳад, ки шогирдони Ӯ дар ҳеҷ як озмоиш аз ин дӯстии бебаҳо шарм надоранд. Эълони хабар дар бораи Масеҳ дар тамоми ҷаҳон аз пайи худ таъкибот ва марғи шогирдони содиқро ба вучуд меоварад. Вале дар он ҷо ба онҳо чунин одамон ба монанди фарисиён карда метавонанд, худуде ҳаст. Ин ҳад – марғи ҷисмонист. Онҳо набояд аз он тарсанд. Худо ба таъкибкунандагони онҳо бо ҷазои аз ин ҳам бад ташриф хоҳад овард, маҳз бо маҳкумкунӣ ба марғи ҷовидона дар *дӯзах*. Яъне, шогирдон на аз одам, балки аз Худо бояд тарсанд.

12,6–7 Барои таъкид намудани рағбати Худо ба ҳимояи шогирдон Худованд Исо ғамхорӣ Падарро ба *гунчишкҳо* ёдовар шуд. Дар Матто 10,29 мо мехонем, ки ду гунчишк ба як фулус фурухта мешаванд. Дар ин ҷо мо мефаҳмем, ки *панҷ гунчишк ба ду фулус фурухта мешаванд*. Ба ибораи дигар, як гунчишкро бар илова медиҳанд, агар чорто харида шуда бошад. Вале ҳатто ин гунчишки иловагӣ, ки арзиши савдоӣ надорад, дар назари Худо фаромӯш нашудааст. Агар Худо дар бораи ин гунчишки хурд ғамхорӣ намояд, пас чӣ андоза зиёд Ӯ онҳоеро муҳофизат менамояд, ки бо Хушхабарӣ Писари Ӯ ба пеш мераванд! Ҳатто *ҳамаи мӯйҳои сари* онҳо *ҳисоб карда шудаанд*.

12,8 Начотдиханда ба шогирдон гуфт, ки *ҳар кӣ Ӯро дар назди мардум эътироф кунад, Ӯ дар назди фарӣштагони Худо эътироф хоҳад кард*. Дар ин ҷо Ӯ дар бораи тамоми бовардорони ҳақиқӣ сухан меронад. Эътирофи Ӯ – яъне Ӯро чун Худованд ва Начотдихандаи ягона қабул намудан аст.

12,9 Ҳар кӣ Ӯро дар назди мардум инкор кунад, *вай дар назди фарӣштаҳои Худо инкор карда хоҳад шуд*. Чунин менамояд, ки дар ин ҷо Ӯ дар навбати аввал ба фарисиён ишора мекунад, вале ин оят, албатта, ҳамаи онҳоеро дар бар мегирад, ки аз Масеҳ рӯ мебардоранд ва аз эътироф кардани Ӯ шарм мебардоранд. Дар он рӯз Ӯ ба чунин одамон мегӯяд: “Ман ҳеҷ гоҳ шуморо наметавонам”.

12,10 Баъд Начотдиханда ба шогирдон фаҳмонд, ки байни танкиди Ӯ ва *куфр бар зидди Рӯҳулқудс* фарқ ҳаст. *Ҳар кӣ бар зидди Писари Одам сухане гӯяд, омурзида мешавад*, агар тавба кунад ва бовар кунад. Вале *куфр гуфтан ба Рӯҳулқудс* – гуноҳи нобахшиданӣ. Ин гуноҳест, ки дар он фарисиён гунаҳкоранд (ниг. Мат. 12,22–32). Ин чӣ гуна гуноҳ аст? Ин гуноҳ дар нисбат додани мӯъҷизоти Худованд Исо ба шайтон буд. Ин бадгӯӣ ба *Рӯҳулқудс* мебошад, зеро ки Исо ҳамаи мӯъҷизоти Худо бо қудрати Рӯҳи Пок ба амал меовард. Яъне, онҳо тасдиқ мекарданд, ки Рӯҳи Поки Худо – иблис аст. Барои ин гуноҳ на дар ин замон, на дар замони оянда омурзиш нест.

Бовардорони ҳақиқӣ чунин гуноҳро содир карда наметавонанд, ҳарчанд баъзеҳоро тарсе азоб медиҳад, ки онҳо вақти аз бовар бераҳа шудан онро ба амал овардаанд. Аз бовар бераҳа шудан гуноҳи нобахшиданӣ нест. Муносибатҳои шахси аз бовар бераҳа шуда бо Худованд аз нав барқарор кардан мумкин аст. Худи он далел, ки одам ғам меҳӯрад, исбот менамояд, ки вай гуноҳи нобахшиданӣ накарда аст.

Ҳамчунин инкори Масеҳ барои нобоварон гуноҳи нобахшиданӣ намебошад. Одам ба Начотдиханда чандин маротиба дард оварда ҳам, баъд ба назди Худованд омада, тавба карданаш мумкин аст. Албатта, агар ӯ дар нобоварӣ бимирад, пас аллақай начот ба даст оварда наметавонад. Он гоҳ гуноҳи ӯ

ҳақиқатан нобахшиданӣ мешавад. Вале гуноҳе ки онро Худованди мо нобахшиданӣ номидааст, – гуноҳест, ки фарисийён ба амал овардаанд. Онҳо мегуфтанд, ки ӯ мӯъҷизоти Худро бо қувваи Баал-Забул, ҳокими девҳо, ба амал меовард.

12,11–12 Шогирдон ногузир ба доварӣ дар назди сардорон ва ҳокимон кашида хоҳанд шуд. Вале Худованд Исо гуфт, ки онҳо набояд пешакӣ машқ кунанд, ки *чӣ ҷавоб медиҳанд*. Рӯҳулқудс ҳангоми зарурат суханони мувофиқро ба забони онҳо мегузорад. Ин онро ифода намекунад, ки хизматгорони Худованд набояд вақтро дар дуо ва омӯзиш гузаронанд, пеш аз он ки Инчилро мавъиза намоянд ё Сухани Худоро таълим диҳанд. Ваъдаи зеринро чун баҳона барои танбалӣ истифода бурдан мумкин нест! Вале дар ин ҷо Худованд аниқ ваъда медиҳад, ки онҳое ки барои шаҳодаташон дар бораи Масеҳ ба доварӣ кашида мешаванд, аз Рӯҳи Пок ёрии махсус мегиранд. Ва ин ваъдаи умумӣ ба тамоми мардуми Худост: агар онҳо дар Рӯҳ гарданд, пас ба онҳо гуфта хоҳад шуд, ки маҳз чӣ гуна суханонро дар лаҳзаҳои бӯҳронии зиндагӣ гуянд.

Б. Огоҳонидан бар зидди ҳарисӣ (12,13–21)

12,13 Дар ин лаҳза *шахсе аз миёни мардум* баромада, аз Худованд ҳал кардани баҳси байни вай ва *бародарашро* дар бораи *мерос* хоҳиш кард. Аксаран мегӯянд: Дар он ҷое ки васиятнома ҳаст, дар он ҷо хешон зиёданд. Чунин менамояд, ин маҳз чунин ҳодиса мебошад. Ба мо гуфта нашудааст, ки оё ин одам ҳақиқатан аз қисме ки ба вай оид буд, маҳрум шудааст, ё вай аз ҳасисии худ меҳост зиёдтар аз он гирад, ки бояд мегирӣфт.

12,14 Начотдиҳанда дарҳол ба ӯ ёдрас кард, ки ӯ ба ин ҷаҳон барои ҳалли чунин масъалаҳои маишӣ наомадааст. Мақсади омадани ӯ – мардон ва занони гунаҳкорро начот додан аст. ӯ аз вазифаи бузург ва пуршукӯҳ ба тарафи дигар чалб шудан намехост, то ки мероси ночизро тақсим кунад. (Ба ғайр аз ин, ӯ ҳуқуқи қонунии

доварӣ кардан оиди масъалаҳои моликиятро надошт. Қарорҳои ӯ хусусияти ҳатмии қонунӣ надоштанд.)

12,15 Вале Худованд ин ҳодисаро барои он истифода бурд, то ки шунавандагони Худро зидди яке аз маккортарин балоҳо дар дили одам – *тамаъкорӣ* эҳтиёт намояд. Шавқӣ ҳарисонаи ғункунии неъматҳои моддӣ – яке аз қувваҳои пуриктидори пешбарандаи ҳаёт мебошад. Валекин ғункунии комилан бо мақсади мавҷудияти одамӣ мувофиқат намекунад. “*Зеро ки ҳаёти одам ба фаровонии дороиаш вобаста нест*”. Ҷ. Р. Миллер қайд мекунад:

Ин яке аз байрақчаҳои огоҳӣ аст, ки онро Худованди мо мегузорад ва онро аксарияти одамони замони мо, чуноне ки менамояд, на он қадар пай мебаранд. Масеҳ оиди хатари сарват бисёр гуфта буд, вале кам касон аз сарват метарсанд. Тамаъкорӣ дар замони ҳозира амалан гуноҳ ба ҳисоб намеравад. Агар одам фармудаи шашум ё ҳаштумро вайрон кунад, ӯро ҷинояткор меҳисобанд ва ӯро шармсор мекунанд; вале ӯ метавонад фармудаи даҳумро вайрон кунад, ва ин танҳо соҳибкорӣ ҳисобида мешавад. Навиштаи Пок мегӯяд, ки муҳаббат ба пул – решаи ҳамаи бадихост; вале ҳар касе ки ин суханонро иқтибос меоварад, ба калимаи “муҳаббат” задаи даҳшатнок карда, шарҳ медиҳад, ки на пул, балки танҳо муҳаббат ба онҳо чунин реша аст.

*Ба атроф нигоҳ карда, одам ба қароре омада метавонад, ки маънои зиндагӣ ба ҳар ҳол дар фаровонии мулк аст. Одамон фикр мекунанд, ки бузургии онҳо ба молу давлати андӯхта мутаносиб мебошад. Чунин менамояд, ки ин дуруст аст, зеро ҷаҳон одамонро бо бузургии сарҳисоби бонкии онҳо андоза мекунанд. Вале ҳеҷ гоҳ зиёда аз ин гумроҳии ноилоҷ набуд. Дар ҳақиқат одам бо он андоза карда мешавад, ки ӯ худ кист, на бо он, ки ӯ чиро дорост.*³⁸

12,16–18 Масал дар бораи *сарватдори* беақл он далелро нишон медиҳад, ки молу мулк дар зиндагӣ чизи асосӣ нест. Одами сарватманд ҳосили фавқуллода хуб ҷамъ овард. Дар айни ҳол мушкилие ба вучуд омад, ки аз барои он вай хеле ғамгин шуд. ӯ

намедонист, ки бо тамоми ғаллаи ғункардааш чӣ кор кунад. Ҳамаи анборҳои вай лаболаб пур буданд. Вале баъд ӯ илочашро ёфт. Мушкилӣ ҳал карда шуд. *ӯ анборҳоро вайрон мекунад* ва боз ҳам калонтарашро *бино мекунад*. *ӯ* метавонист худро аз ҳарочот ва ташвиши сохтани ин сохтмонҳои бузург озод созад, агар ба ҷаҳони мӯхтоҷи атрофи худ нигарад ва ин сарватҳоро барои қонеъ кардани гуруснагии рӯхонӣ ва ҷисмонӣ истифода барад. “Оғӯши бенавоён, хонаҳои бевазанон, даҳони кӯдакон – ин он анборҳоеанд, ки ҳамеша хоҳанд буд” – гуфтааст Амброзиус.

12,19 Баъди ба итмом расидани сохтмони анборҳои нав вай нақшаи ба осоиш рафтаниро кашида буд. Ба рӯҳияи мустақилии ба вай хос тавачҷӯх намоед: анборҳои ман, ҳосили ман, молу мулки ман, ҷони ман. *ӯ* тамоми ояндаи худро ба нақша гирифт. *ӯ* зиндагонии осуда гузаронидани буд: осуда бош, бихӯр, бинӯш, шодӣ бикун.

12,20–21 “Вале, ҳангоме ки вай дар бораи вақт чун аз онҳо худ фикр карда сар кард, он гоҳ вай, барои ҳалокати абадии худ, бо Худо дучор шуд”. *Худо ба ӯ гуфт*, ки вай худӣ ҳамин *шаб* мемирад. Яъне, вай ба тамоми молу мулки моддии худ ҳуқуқашро гум мекунад. Он ба ягон каси дигар мерасад. Касе гуфтааст, ки беақл касест, ки нақшаҳои дар назди қабр ба охир мерасанд. Ин одам ҳақиқатан беақл буд.

“*Пас он чи захира кардӣ, насиби кӣ мешавад?*” – пурсид *Худо*. Мо айнан ҳамин хел худ ба худамон ин саволро дода метавонем: “Агар ба Масеҳ ҳозир омадан лозим бошад, пас тамоми молу мулки ман насиби кӣ мешавад?” Онро имрӯз барои *Худо* истифода бурдан чӣ андоза беҳтар аст, нисбат ба он ки пагоҳ ба дасти иблис афтодани он роҳ дода шавад! Бо ёрии молу мулки худ мо ҳозир дар осмон *ғанҷ* ғун карда метавонем ва ба ҳамин тариқ *пеши Худо сарватманд* шавем. Ё мо метавонем онро ба ҷисми худ сарф кунем, ва аз ҷисм фаношавиро ҳосил кунем.

В. Ғамхорӣ дар муқобили бовар (12,22–34)

12,22–23 Яке аз бузургтарин хатарҳо дар зиндагонии масеҳӣ аз он иборат аст, ки ба даст овардани хӯрок ва либос мақсади аввалин ва асосии мавҷудияти мо мегардад. Мо ба андозае бо пул кор кардан ба ҳамаи ин машғул мешавем, ки меҳнати *Худованд* ба навбати дуҷум мавуқф гузошта мешавад. Дар Паймони Навин таъкид карда мешавад, ки кори Масеҳ дар зиндагии мо бояд ҷои аввалро ишғол намояд. *Хӯрок* ва *либос* бояд дар ҷои дуҷум бошад. Мо барои таъмини талаботи зарурии худ бояд монда нашуда меҳнат кунем ва баъд худро барои хизмат ба *ӯ* пешниҳод намуда ояндаи худро ба *Худо* боварӣ кунем. Зиндагӣ аз рӯи бовар дар ҳамин аст.

Вақте *Худованд* Исо гуфт, ки мо набояд дар бораи хӯрок ва либос *ғамхорӣ кунем*, *ӯ* онро дар назар надошт, ки мо бояд бекор нишинем ва интизор шавем, то даме ки ҳамаи ин ба мо оварда шавад. Масеҳият ба танбалӣ даъват намекунад! Вале *ӯ*, бешубҳа, онро дар назар дошт, ки барои талаботҳои ҳаёти пул кор карда истода, мо набояд роҳ диҳем, то ки онҳо барои мо аҳамияти аз ҳад зиёд пайдо кунанд. Охир дар зиндагӣ, назар ба он чи мо *меҳурем* ё он чи мепӯшем, як чизи муҳимтаре ҳаст. Дар ин ҷо мо фирис-тодагонии Подшоҳ мебошем ва ҳамаи мулоҳизаҳои роҳати шахсӣ ва намуди зоҳирӣ бояд ба як масъалаи пуршараф тобеъ бошанд: дар бораи *ӯ* хабар додан.

12,24 Исо *зогонро* чун намунаи ғамхорӣ *Худо* дар бораи офариниши *Худ* истифода бурд. Онҳо ҳаёти худро дар талоши аз ҳад зиёд барои хӯрок ва таъмини талаботҳои минбаъдаи худ намегузаронанд. Онҳо дар вобастагии ҳарсоата ба *Худо* зиндагӣ мекунанд. Он далел, ки *онҳо намекоранд ва намедараванд*, набояд то таълим дар бораи он васеъ карда шавад, ки одамоне бояд аз машғулиятҳои ҳаёти парҳез кунанд. Маъноии ҳақиқии он чунин аст: *Худо* дар бораи эҳтиёҷоти онҳое ки *ӯ* офарид, медонад ва агар мо дар вобастагӣ ба *ӯ* гардем, *ӯ* ин эҳтиёҷотро пур мекунад. Агар *Худо* ба *зогон рӯзӣ диҳад*, пас *ӯ* ба онҳое ки офарид, аз рӯи файзи *Худ* наҷот дод ва ба хизмат ба *Худ* даъват намуд, чӣ андоза зиёдтар рӯзӣ

медихад. Зоғон на анбор на хирман доранд, бо вучуди ин Худо онхоро ҳар рӯз таъмин мекунад. Пас чаро мо ҳаёти худро дар бунёди хирман ва анборҳои калон гузаронем?

12,25–26 “*Ва кист аз шумо, ки бо ғамхориҳои худ қоматашро як зироъ баланд карда тавонад?*” – пурсид Исо. Ин ба беҳудагии ғамхорӣ дар бораи он чи дар ҳукми мо нест (масалан, дар бораи оянда), ишорат менамояд. Ҳеҷ кас *ғамхорӣ карда, қоматашро баланд карда наметавонад* ё умри худро дароз карда наметавонад. (Калимаи “қоматаш”-ро “давомнокии умри худ” тарҷума кардан мумкин аст.) Агар ин тавр бошад, пас дар бораи оянда ғамхорӣ кардан чӣ лозим? Биёед ба ҷои ин тамоми кувва ва вақти худро барои хизмат ба Масеҳ истифода мебарем, ояндаро бошад ба *Ҷ* вогузор мекунем.

12,27–28 Сипас дар бораи *савсанҳо* гуфта мешавад. Ин мисол беҳудагии тамоми истифодаи истеъдодҳои аз ҳама зебои одамро барои ба даст овардани *либос* намоиш медиҳад. *Савсанҳо*, эҳтимол, гули шақоиқи сурхи ваҳшӣ. *Онҳо меҳнат намекунанд, намересанд* ва бо вучуди ин дорои зебоии табиӣ мебошанд, ки он *бо тамоми ҷалоли Сулаймон* рақобат мекунад. Агар Худо гулхоеро, ки *имрӯз* мешукуфанд ва пагоҳ ба оташ партофта мешаванд, бо чунин зебоӣ оро диҳад, пас магар *Ҷ* эҳтиёҷоти фарзандони Худо аз аҳамият мебарорад? Мо худ чун *сустимонҳо* рафтор менамоем, вақте ки мутаассир мешавем, ғамхорӣ мекунем ва дар муборизаи беохир беқарор мешавем, то ки боз ҳам зиёдтар ва зиёдтар молу мулки моддӣ ба даст оварем. Мо ҳаёти худро барои он сарф мекунем, ки Худо ба мо чӣ дода метавонист, агар мо вақт ва истеъдоди худро ба *Ҷ* боз бештар бахшем.

12,29–31 Дар асл талаботи ҳаррӯзаи мо каманд. Аҷиб, мо чӣ андоза оддӣ зиндагӣ карда метавонем. Пас чаро ба хӯрок ва либос дар зиндагии худ чунин ҷои намоёнро диҳем? Пас чаро дар бораи оянда *аз ғам осуда* бошем? Одамони начотнаёфта чунин зиндагӣ мекунанд. Дикқати *қавмҳои* ин ҷаҳон, ки онҳо Худоро чун Падари Худ

намедонанд, ба хӯрок, либос ва хузуру ҳаловат нигаронида шудааст. Ҳамаи ин маркази асосии доираи мавҷудияти онхоро ташкил медиҳад. Вале Худо ҳеҷ гоҳ пешакӣ дар назар надошт, то фарзандони *Ҷ* вақти худро дар талоши девонавор аз паси роҳат гузаронанд. *Ҷ* меҳнате дорад, ки онро дар замин ба амал овардан лозим аст ва *Ҷ* дар бораи онҳое ки худро бо тамоми дилу чон ба *Ҷ* бахшиданд, ғамхорӣ намуданро ваъда дод. Агар мо *Малакути Ҷ*ро *металабем*, *Ҷ* ҳеҷ гоҳ роҳ намедиҳад, ки мо гурусна ё бараҳна бошем. Чӣ андоза андӯҳовар хоҳад буд, ки ба охири умр расида, дарёбем, ки қисми зиёди вақти мо ба меҳнати ғулумона баҳри он чи аллакай ба чиптаи бозгашт ба хона дар осмон дохил шуд, сарф карда шудааст!

12,32 Шогирдон *рамаи хурди* гӯсфандони бепушту паноҳро ташкил мекарданд, ки ба ҷаҳони хусуматомез фиристода шудаанд. Онҳо ҳақиқатан ҳеҷ гуна воситаҳои намоёни таъминот ва ҳимоя надоштанд. Вале ба ин гурӯҳи ночизи ҷавонон пешакӣ муқаррар гардида буд, ки *Малакутро* бо Масеҳ мерос гиранд. Ба онҳо боре дар тамоми замин бо *Ҷ* ҳукмронӣ кардан дар пеш аст. Бо мақсади ин Худованд онхоро даъват менамояд, ки *натарсанд*, зеро ки агар *Падар* барои онҳо чунин эҳтироми пуршукӯҳ тайёр карда бошад, пас ба онҳо дар бораи роҳи мобайнӣ ғам хӯрдан лозим нест.

12,33–34 Ба ҷои чамъоварии неъматӣ моддӣ ва нақша кашидан барои ин замон, онҳо ин моликиятро ба қори Худованд истифода бурда метавонанд. Ба ҳамин тарик, саҳми онҳо барои осмон ва барои абадият мешуд. Амали харобиовари вақт ба моликияти онҳо зарар намерасонд. Ганҷҳои осмонӣ пурра аз дуддӣ ва вайроншавӣ эмин мебуданд. Масъала аз он иборат аст, ки одам ба он умед набаста ҳамту сарвати моддиро доро буда наметавонад. Ана чаро Исои Масеҳ гуфт: “*Зеро ҳар ҷо ки ганҷи шумост, дили шумо низ дар он ҷо хоҳад буд*”? Агар мо пулҳои худро ба оянда равона карда бошем, он гоҳ дилбастагӣҳои мо аз тамоми чизҳои фонӣ дар ин ҷаҳон ҷудо мешаванд.

Г. Масал дар бораи ғуломи бедор (12,35–40)

12,35 Шогирдон на танҳо дар хама чизе ки ба эҳтиёҷоти онҳо дахл дорад, ба Худованд бояд бовар кунанд, балки онҳо бояд дар интизории доимии дуҷумбора омадани \bar{U} зиндагӣ кунанд. *Камарҳояшон бояд баста ва чароғҳояшон фурузон бошад.* Дар кишварҳои Шарқ одамон камарҳояшонро мебастанд, то ки либоси дарозу овезонро банданд, вақте ки тез гаштан ё давидан лозим меомад. Бо камарбанд камар бастан дар бораи вазифае мегӯяд, ки онро ба амал овардан лозим аст, чароғи фурузон бошад аз эълони шаҳодат дарак медиҳад.

12,36 Шогирдон дар интизории ҳарлаҳзаинаи баргаштани Худованд бояд умр ба сар баранд, гуё агар \bar{U} одаме бошад, ки аз *тӯи арӯсӣ* бармегардад. Келли шарҳ медиҳад:

Онҳо аз бори гарони заминӣ бояд озод бошанд, то дар лаҳзае ки Худованд дарро мекубад, ҷуноне ки дар ин мисол аст, онҳо ба \bar{U} дарҳол дарро кушода тавонанд – бе монеа ва тайёри дидан. Дилҳои онҳо \bar{U} ро, Худованди онҳоро, интизоранд; онҳо \bar{U} ро дӯст мебаранд ва тайёранд пешвоз гиранд. \bar{U} дарро мекубад ва онҳо дарҳол ба \bar{U} дарро мекушоянд.³⁹

Тафсилоти қиссаи одамеро, ки аз *тӯи арӯсӣ* бармегардад, аз он ояндаи пайғамбарона бароварда, махсус маънидод кардан лозим нест. Мо набояд *тӯи арӯсии* ин ҷо зикршударо бо шоми арӯсии Барра, ё баргаштани одамо бо Болошавии Калисо монанд кунем. Қиссаи Худованд барои омӯзонидани маҳз як ҳақиқати оддӣ муқаррар шудааст: мо бояд ба баргаштани \bar{U} хушёрона интизор бошем. Ин на барои он накл карда шудааст, ки тартиби ходисаҳо дар вақти омадани \bar{U} муқаррар карда шавад.

12,37 Вақте хоҷа аз *тӯи арӯсӣ* бармегардад, *ғуломон* намехобанд, балки \bar{U} ро интизор мешаванд, то баробари пайдо шудани \bar{U} ба кор шуруъ кунанд. \bar{U} аз бедории онҳо ҷунон розӣ аст, ки \bar{U} худаш тайёр аст ба онҳо хизмат кунад. \bar{U} бо пешгирак *камари худро мебандад*, онҳоро ба назди суфра менишонад ва ба онҳо хизмат карда, хӯрок медиҳад. Ин ёдраскунии хеле таъсирбахш мебошад дар

бораи Он Шахсе ки боре ба ин ҷаҳон ба намуди Ғулом омад ва Оне ки ба халки Худ меҳрубона марҳамат намуда, аз нав ба \bar{U} дар хонаи осмонӣ хизмат хоҳад намуд. Муҳаққиқи худотарси олмонии Навишта Бенгел ояти 37-ро чун ваъдаи бузургтарин дар тамоми Сухани Худо меҳисобад.

12,38 *Поси дуҷуми* шаб аз соати нӯҳи бегоҳ то нисфи шаб давом мекард. *Поси сеюм* – аз нисфи шаб то соати сеи субҳ. Новобаста ба он ки хоҷа дар поси чандум бармегардад, *ғуломон* дар интизорӣ буданд.

12,39–40 Худованд мисоли соҳиби хонаеро, ки ба он ногаҳон дуздон даромаданд, оварда, лавҳаро тағйир медиҳад. Омадани *дузд* комилан ногаҳонӣ буд. *Агар соҳиби хона медонист, намегузошт, ки ба хонааш нақб занад.* Ин ҷо дарси ибрат дар он аст, ки вақти омадани Масеҳ номаълум аст: на рӯз, на соати омадани \bar{U} ро ҳеҷ кас намедонад. Ниҳоят вақте ки \bar{U} меояд, он бовардороне ки дар замин ганҷ ғун мекарданд, онҳоро гум мекунанд. Бинобар ин касе гуфтааст: “Масеҳӣ ё сарвати худро тарк мекунад, ё ба назди он меравад”. Агар мо ҳақиқатан дар интизории баргаштани Масеҳ бедор бошем, пас ҳамаи он чизеро, ки дорем, мефурушем ва ганҷҳоро ба осмонҳо мегузorem, ки дар он ҷо ҳеҷ гуна дузд гирифта наметавонад.

Ғ. Ғуломони мӯътамад ва безътимод (12,41–48)

12,41–42 Дар ин вақт *Петрус* пурсид, ки *масали* Масеҳ дар бораи интизории хушёрона ба кӣ ирсол шудааст: фақат ба шогирдон ё ба *ҳамаи* одамон. Худованд ҷавоб дод, ки вай барои ҳамаи онҳоест, ки худро гумоштаи Худо эътироф менамоянд. *Гумоштаи мӯътамад ва доно* – касест, ки бар хизматгорони хоҷааш таъин карда шудааст ва ба одамони \bar{U} *хӯрок* тақсим мекунад. Масъулияти асосии гумошта дар ин ҷо на ба чизҳои моддӣ, балки ба одамон дахл дорад. Ин ба тамоми матн мувофиқат мекунад, ки дар он Исо шогирдонро бар зидди чизпарастӣ ва тамаъ меогоҳонад. Одамон муҳиманд, на чизҳо.

12,43–44 Вақте Худованд *меояд* ва дармеёбад, ки ғуломи \bar{U} ба осудаҳои рӯҳонии мардон ва занон шавқи ҳақиқӣ нишон

медихад, пас ӯро саховатмандона мукофот медихад. Мукофотонидан, эҳтимол, бо хукмронии якҷоя бо Масех дар давраи Подшоҳии Ҳазорсола алоқаманд аст (1Пет. 5,1–4).

12,45 Дар ин чо *гулом* мегӯяд, ки барои Масех меҳнат мекунад, вале дар ҳақиқат вай нобовар аст. Ба чои он ки халқи Худоро хӯрок диҳад, вай онҳоро мезанад, тороч мекунад ва ба хотири ҳавою ҳаваси худ умр ба сар мебарад. (Дар ин чо, эҳтимол, фарисиён дар назар дошта шудаанд.)

12,46 Омадани Худованд нобоварии ӯро фош менамояд ва ӯ якҷоя бо дигар *хоишон* чазо мебинад. Ифодаи “*ӯро ду пора мекунад*”-ро “*ӯро саҳт чазо медихад*” тарҷума кардан мумкин аст.

12,47–48 Дар ин оятҳо принсипи асосии тамоми хизмат пешниҳод карда мешавад. Вай аз он иборат аст, ки имтиёз чӣ андоза зиёд бошад, масъулият ҳамон андоза зиёд мешавад. Барои бовардорон ин онро мефаҳмонад, ки дар осмонҳо дараҷаҳои мукофотонидан мешаванд. Барои нобоварон ин онро мефаҳмонад, ки дар дӯзах дараҷаҳои чазо мешаванд. Онҳое ки *иродаи* Худоро, ки дар Навиштаи Пок нишон дода шудааст, дарк карданд, барои итоат ба он масъулияти бузург доранд. Ба онҳо *бисёр ато шудааст*, аз онҳо *бисёр талаб карда мешавад*. Онҳое ки аз чунин имтиёзи бузург маҳрум буданд, ҳамчунин барои гуноҳҳои худ чазо хоҳанд дид, вале чазои онҳо чунин саҳт нахоҳад буд.

Д. Таъсири омадани аввали Масех (12,49–53)

12,49 Худованд Исо медонист, ки омадани ӯ *ба замин* дар ибтидо осоиштагӣ наметоварад. Дар ибтидо чудошавиҳо, низоъҳо, таъкибот, хунрезииҳо ба амал меоянд. ӯ бевосита барои он наомадааст, ки *ба замин* ин намуди *оташиро* фуруд оварад, вале натиҷа ё таъсири омадани ӯ чунин шуд. Агарчи дар вақти хизмати заминии ӯ азобу низоъҳо сар шуданд, вале то салиб дили одам комилан фош карда нашуда буд. Худованд медонист, ки ҳамаи ин бояд ба вукӯъ ояд ва меҳост, то ки *оташи* таъкибот бар зидди Худи ӯ ҳарчи зудтар аланга гирад.

12,50 ӯ мебоист *таъмиде ёбад*. Ин ба *таъмиди* ӯ то дами марг дар Ҷолҷолто дахл дорад. ӯ дар интизории салиб, ки дар он начоти инсонияти талафшудаистодаро бояд ба амал меовард, азоби даҳшатнокро аз сар мегузаронд. Бадномӣ, азоб ва марг – ана иродаи Падар барои ӯ, ва ӯ мекӯшид итоаткорӣ нишон диҳад.

12,51–53 ӯ хеле хуб медонист, ки ин дафъа на барои он омадааст, ки *ба замин осоиштагӣ* диҳад. Бинобар ин ӯ шогирдонро огоҳонид, ки одамонро, ки ба назди ӯ меоянд, оилаҳои онҳо ба таъкибот дучор мекунанд ва меронанд. Ворид намудани масехият ба оилаи оддии иборат аз *панҷ* нафар ба ихтилофи оила метоварад. Чун аломати вайронии табиати одамӣ онро қайд кардан аҷиб аст, ки хешу таборони гунаҳкор меҳоянд, ки писари онҳо беҳтараш майзада ё фосиқ бошад, назар ба он ки мавқеи ошқори пайрави Худованд Исои Масехро гирад! Ин порча назарияро рад менамояд, ки Исо барои муттаҳид сохтани тамоми инсоният (порсоён ва гунаҳкорон) ба ягона “дӯстии умумии одамӣ” омад. Баръакс, ӯ онҳоро чунон чудо намуд, ки онҳо ҳеч гоҳ пеш аз ин чунин чудо набуданд!

Е. Аломоти замон (12,54–59)

12,54–55 Оятҳои пешина ба шогирдон ирсол шуда буданд. Дар ин чо Начотдиҳанда ба *мардум* муроҷиат менамояд. ӯ ба одамон дар бораи қобилияти онҳо пешгӯӣ кардани обу ҳаво хотиррасон мекунад. Онҳо медонистанд, ки агар *абр аз гарб пайдо* шавад (аз баҳри Миёназамин), пас *боронро* бояд интизор шуд. Ва баръакс, *боди ҷанубӣ гармо* ва хушксолӣ метоварад. Ба одамон фаросат мерасид, то ин ки ҳамаи инро донанд. Вале дар ин чо нисбат ба ақл як чизи зиёдтаре лозим буд. Онҳо хоҳиши фаҳмиданро доштанд.

12,56 Дар масъалаҳои рӯҳонӣ ҳама чиз дигар хел буд. Ҳарчанд онҳо соҳиби ақли солими одамӣ буданд, онҳо намефаҳмиданд, ки дар таърихи инсоният чӣ *замони* муҳиме даррасид. Писари Худо ба ин замин омад ва дар ин лаҳза дар байни онҳо меистод. Ҳеч гоҳ пеш аз ин осмон ба ин андоза наздик наомада буд. Вале онҳо замони ташрифи

онхоро нафаҳмиданд. Онҳо соҳиби қобилияти ақлии донистан буданд, вале хоҳиши донистан надоштанд ва бинобар ин худашонро фиреб медоданд.

12,57–59 Агар онҳо аҳамияти замонеро, ки дар он мезистанд, дарк мекарданд, он гоҳ бо даъвогари худ ба ошғӣ шудан шитоб менамуданд. Дар ин ҷо чор истилоҳи ҳуқуқӣ истифода шудааст – даъвогар, сардор, қозӣ, мулозим – ва ҳамаи онҳо ба Худо ишора карда метавонанд. Маҳз дар ҳамин замон Худо дар байни онҳо мегашт ва ба онҳо бо зорӣ мурочиат намуда, ба онҳо имконияти ба даст овардани начотро медод. Онҳо бояд тавба карда, умеди худро ба Ҷ бандад. Агар онҳо рад кунанд, пас лозим меояд дар назди Худо чун дар назди Довари Худ истанд. Кор, албатта, бар зидди онҳо бурда хоҳад шуд. Онхоро гунаҳкор эътироф менамоянд ва барои нобоварӣ маҳкум мекунанд. Онҳо *ба зиндон* партофта хоҳанд шуд, яъне ба маҳкумияти ҷовидона. Онҳо *то фулуси охириро адо накунанд*, намебароянд – яъне онҳо *ҳеҷ гоҳ* намебароянд, зеро ки ҳеҷ гоҳ қарзи ба ин андоза даҳшатнокро пардохта наметавонанд.

Ба ин тариқ, Исо мегуфт, онҳо бояд замонеро, ки дар он зиндагӣ мекунанд, дарк кунанд. Баъд онҳо бояд дар гуноҳҳои худ тавба намуда ва худро дар итоати пурра ба Ҷ бахшида, ба муносибатҳои дуруст бо Худо оянд.

Ё. Мухим будани тавба (13,1–5)

13,1–3 Боби 12 бо он анҷом ёфт, ки халқи яҳудӣ дар кадом вақт зиндагӣ карданаширо фарқ карда натавонист, ва бо огоҳонидани Худованд оиди он ки вай фавран тавба намояд, вагарна ҷовидона ҳалок мешавад. Боби 13 ин мавзӯро давом медиҳад ва асосан ба Исроил ирсол шудааст, ҳарчанд принципҳои дар он баёншуда ба намояндагони ҷудогонаи халқ ҳам қобили қабул мебошанд. Ду мусибати миллӣ сабаб барои тавба ташкил доданд: Аввалин – куштори *ҷалилийёне* мебошад, ки ба Уршалим барои ибодат омада буданд. *Пилотус*, ҳокими Яҳудо, фармуд, ки вақте ки онҳо *қурбонӣ* мекарданд, онхоро кушанд. Дар бораи ин

вахшоният дигар ҳеҷ чиз маълум нест. Мо тахмин менамоем, ки яҳудиёни дар Ҷалил мезиста қурбонӣ гардиданд. Яҳудиён дар Уршалим, шояд, сахван тахмин мекарданд, ки *ин ҷалилийён* гуноҳҳои даҳшатнок карданд ва марги онҳо шаҳодати номехрубонии Худост. Вале Худованд Исо дар ин ҷо ислоҳот даровард, халқи яҳудиёро огоҳонид, ки *агар* вай тавба *накунад*, *ҳама ҳамин тавр нобуд хоҳанд шуд*.

13,4–5 Фоҷиаи дуҷум – афтодани *бурҷи Шилӯаҳ*, ки ба марги *ҳаждаҳ одам* оварда расонд. Дар бораи ин ҳодиса, ба ғайр аз чизи дар ин ҷо навишташуда дигар ҳеҷ чиз маълум нест. Вале ҳеҷ гуна тафсилоти дигарро донистанамон ҳам лозим нест. Фикре ки Худованд қайд мекунад, чунин аст: Ин фалокатро чун маҳкумқунии маҳсус барои гуноҳи вазнин фаҳмидан лозим нест. Баръакс, онро чун огоҳӣ ба тамоми халқи Исроил дида баромадан лозим аст, ки агар Ҷ тавба накунад, ба ӯ низ чунин маҳкумқунии меафтад. Чунин ҷазо ба сари онҳо соли 70 миллодӣ омад, вақте ки Титус ба Уршалим зада даромад.

Ж. Масал дар бораи дарахти анҷири бемева (13,6–9)

13,6–9 Баъд Худованд Исои Масеҳ *масалро* дар бораи *дарахти анҷир* гуфта дод, ки бо мавзӯи пешина зич алоқаманд аст. *Дарахти анҷирро* бо Исроил, ки дар *токзори* Худо, яъне дар ҷаҳон, *шинонида* шудааст, монанд кардан душвор нест. Худо дар дарахт *мева* мечуст, вале *наёфт*. Бинобар ин Ҷ ба *токдор* (ба Худованд Исо) гуфт, ки дар давоми *се сол* аз ин дарахт беҳуда *мева* интизор буд. Шарҳи аз ҳама оддии ин порча – онро ба се соли аввали хизмати заминии Худованди мо нисбат додан аст. Ба дарахти анҷир вақти хеле зиёд дода шуда буд, то ки мева оварад, агар вай ҳосил додани мебуд. Азбаски дар давоми се сол мева пайдо нагашт, ҳулосаи мантиқӣ худ аз худ мебаромад, ки он ҳеҷ пайдо намешавад. Азбаски дарахт бемева аст, Худо *буридани* онро фармуд. Вай танҳо *заминеро* ишғол менамуд, ки онро бо манфиати зиёд истифода бурдан мумкин буд. Токпарвар тарафи дарахти

анчирро гирифт ва хошиш кард, то ки ба вай боз як сол диҳанд. Агар дар охири ин вақт вай боз бемева монад, он гоҳ *ӯ онро бурида* метавонад. Ва маҳз ҳамин ба вукӯъ омад. Дар аввали соли чоруми хизмати Худованд Исо Исроил ӯро рад намуд ва маслуб кард. Дар натиҷа пойтахти вай вайрон карда шуд ва аҳолии он паҳну парешон карда шуданд.

Г. Ҳ. Ланг инро чунин ифода намуд:

*Писари Худо ниятҳои Падари Худ, Соҳиби тоқзорро, ва онро медонист, ки фармони даҳшатавез дода шудааст: “Бибур онро”. Исроил ғарбқарори Худоро барҳам дод. На мардум, на одами ҷудогона аз ғамхориҳои Худо лаззат бурда наметавонад, агар вай меваи порсоиро баҳри ҷалол ва ҳамди Худо наоварад. Одам барои он зиндагӣ мекунад, то ки Худоро ҳамд ва хурсанд намояд; агар вай ба ин мақсади одилона хизмат накунад, пас аз пайи дар гуноҳ афтодани ӯ ҳукми қатл омада метавонад ва ӯ аз макони имтиёзнокӣ маҳрум хоҳад шуд”.*⁴⁰

3. Шифоёбии зани чангакшуда (13,10–17)

13,10–13 Муносибати ҳақиқии Исроил ба Худованд Исои Масеҳ аз рӯи муносибати сардори куништ аён аст. Ин хизматгор бар зидди дар рӯзи шанбе шифо додани зан аз тарафи Наҷотдиҳанда эътироз мекард. Ин зан ҳаҷдаҳ сол боз аз қачшавии саҳти сутунмӯҳра азоб мекашид. Ин қачшавӣ он қадар вазнин буд, ки вай мустақилона қомат рост карда наметавонист. Ҳатто хошиши ёрӣ пурсиданро интизор нашуда, Худованд Исо сухани шифобахшандаро ба забон овард, *дастҳои худро бар вай гузошт* ва сутунмӯҳраи ӯро рост кард.

13,14 Сардори куништ ба ғазаб омада, ба мардум гуфт, ки ба онҳо барои шифоёбӣ *дар шаш рӯзи аввали* ҳафта омадан лозим аст, на ин ки дар рӯзи ҳафтум. Ин ходими динии мутахассис буд, ки дар бораи мушкilotи халқ бисёр ғам намехӯрд. Ҳатто агар онҳо дар шаш рӯзи аввали ҳафта меоманд, вай ба онҳо ёрӣ дода наметавонист. Вай нуқтаҳои техникийи шариатро дақиқ риоя мекард, вале дар дили ӯ муҳаббат ва шафқат набуд. Агар вай дар давоми ҳаҷдаҳ сол қачии сутунмӯҳра медошт, пас аҳамият

намедод, ки дар кадом рӯзи ҳафта онро рост мекунад!

13,15–16 *Худованд ӯро* ва дигар сардоронро дар риёкорӣ сарзаниш кард. Ба онҳо хотиррасон кард, ки онҳо андеша накарда, *гов ё хари худро дар рӯзи шанбе аз охур воз карда* барои об додан мебароранд. Агар онҳо дар рӯзи шанбе чунин ғамхориро барои ҳайвонҳои беабон нишон диҳанд, пас чӣ чиз нодуруст аст дар он ки Исо зан, *духтари Иброҳимро* шифо бахшид? Ифодаи “духтари Иброҳим” ба он ишорат менамояд, ки вай на танҳо яҳудӣ, балки бовардори ҳақиқӣ ҳам буд. Қачии сутунмӯҳраи ӯро *шайтон* карда буд. Аз дигар ҷойҳои Навиштаи Пок мо медонем, ки баъзе бемориҳо – натиҷаи амали шайтон аст. Ҷароҳатҳо дар бадани Айюб аз тарафи шайтон ба вучуд оварда шуда буданд. “Хор” дар бадани Павлус барои безор кардани ӯ аз тарафи шайтон фиристода шуда буд. Ба ҳар ҳол шайтон ҳамаи инро ба бовардорон бе иҷозати Худованд карда наметавонад. Худо бошад бар ҳар гуна чунин беморӣ ё азобҳо барои ҷалоли Худ сардорӣ мекунад.

13,17 Суханони Худованди мо мунаққидони ӯро фавқулодда *дар хичолат монанданд*. Халқи оддӣ бошад аз ин мӯъҷизаи аҷоиб шод буд.

И. Масалҳои Подшоҳӣ (13,18–21)

13,18–19 Чунин мӯъҷизаи аҷоибӣ шифоёбиро дида мардум ба он андеша моил шуда метавонистанд, ки Подшоҳӣ хеле зуд барқарор карда хоҳад шуд. Худованд Исо онҳоро аз гумроҳӣ бароварда, ду масал дар бораи *Малакути Худо* нақл кард, ки онҳо шакли мобайнии Подшоҳиро дар байни вақти инқори Подшоҳ ва баргаштани ӯ ба замин барои ҳукм рондан тасвир менамоянд. Онҳо нумӯи масеҳиятро инъикос менамоянд ва ҳам эътирофи зоҳирӣ, ҳам бовари ҳақиқиро дар бар мегиранд (ниг. қайдҳо ба 8,1-3).

Дар масали аввал ӯ *Малакути Худоро ба донаи хардал*, ба яке аз донаҳои хурдтарин, монанд кард. Агар он ба замин партофта шавад, аз он бутта мерӯяд, на дарахт. Яъне, аз ин тухмӣ *дарахти калон* рӯйд гуфта, Исо қайд намуд, ки чунин инкишоф фавқулодда

ғайримуқаррарист. Дарахт ба андозае бузург буд, ки *дар шохаҳои он мургони ҳаво* ошён сохтанд. Дар ин чо маъние ниҳон аст, ки масеҳият ба монанди *донаи хардал* ибтидои оддӣ, хурдакак дошт. Вале ба андозаи нумӯъ вай боз ҳам машхуртар мегардид ва он масеҳияте гардид, ки он ба мо алҳол маълум аст. Ҳамаи онҳое ки пайравии Худовандро эътироф мекунанд, новобаста ба он ки онҳо аз олами боло зода шуданро аз сар гузаронидаанд ё не, масеҳӣ мебошанд. *Мургони ҳаво* – каргасон ё мургони ваҳшӣ ҳастанд. Онҳо рамзи бадӣ мебошанд ва он далелро инъос менамоянд, ки масеҳият чо истироҳат барои шаклҳои гуногуни фасод гашт.

13,20–21 Дар масали дуҷум Подшоҳии Худо ба *хамиртуруше* монанд карда шуд, ки онро зан ба *се ченак* орд андохт. Мо чунин меҳисобем, ки хамиртуруш дар Навиштаи Пок ҳамеша рамзи бадӣ мебошад. Маънои ин масал чунин аст: Таълимоти бад ба хӯроки поки халқи Худо дохил карда хоҳад шуд. Талимоти бад беҳаракат нест, вай қувваи маккоронаи паҳншавиро дорост.

Й. Дарвозаи танг ба Подшоҳӣ (13,22-30)

13,22-23 Вақте ки Исо роҳи Худро ба *Уршалим* равона кард, касе аз халқ ба \bar{U} савол дод: “*Наход ки шумораи наҷотёбандагон кам аст?*” Ин саволи беҳудае буда метагонист, ки аз кунҷковии холис ба вучуд омадааст.

13,24 Худованд ба ин саволи назарӣ бо фармони рӯйрост ҷавоб дод. \bar{U} ба саволдиҳанда фармон дод, ки оиди аз *дари танг* дохил шудани худ ғамхорӣ намояд. Вақте Исо гуфт: “*Саъю кӯшиши кунед, ки аз дари танг дохил шавед*”, \bar{U} дар назар надошт, ки наҷот аз мо саъю кӯшиширо металабад. Дар ин чо дари танг – зодашавии нав, наҷот бо файз аз рӯи бовар аст. Исо ин одамро огоҳ менамуд, то санҷад, ки оё \bar{u} ба воситаи ҳамин дарвозаи танг даромад. “*Бисёр касон ба дохил шудан ҷидду ҷаҳд хоҳанд кард, лекин нахоҳанд тавонист*”, вақте ки дар баста мешавад. Ин асло онро ифода намекунад, ки онҳо ба василаи дари бозгашт намудан даромаданӣ мешаванд, балки дар рӯзе ки Масеҳ дар қувват ва ҷалол меояд, онҳо ба

Подшоҳии \bar{U} даромаданӣ мешаванд, вале хеле дер хоҳад буд. Рӯзи файз ки мо дар он зиндагӣ мекунем, ба охир хоҳад расид.

13,25-27 *Соҳиби хона бархоста дарро мебандад*. Дар ин чо халқи яҳудӣ чун *дарро* кӯбанда ва қушодани дарро аз Худованд хоҳишкунанда тасвир карда шудааст. \bar{U} ба онҳо дар он асос рад мекунад, ки ҳеҷ гоҳ онҳоро намедонист. Он гоҳ онҳо эътироз хоҳанд кард ва дар бораи он арз хоҳанд кард, ки бо \bar{U} дар муносибатҳои хеле наздик буданд. Вале ба \bar{U} ин арзҳо таъсир намекунанд. Ҳамаи онҳо – *бадкоронанд* ва иҷозати воридшуданро намегиранд.

13,28-30 Рад кардани \bar{U} *гирия ва гичирроси дандон*ҳо ба вучуд меоварад. Гиря дар бораи пушаймонӣ, гичирроси дандон бошад – дар бораи нафрати саҳт ба Худо мегӯяд. Ин онро нишон медиҳад, ки дарди ҷонкоҳи дӯзах дили одамро тағйир намедиҳад. Исроилиёни нобовар *Иброҳим, Исҳоқ, Яқуб ва тамоми анбиёро* дар Подшоҳии Худо хоҳанд дид. Онҳо худашон ҳам аз боиси хешӣ бо Иброҳим, Исҳоқ ва Яқуб умед доштанд дар он чо бошанд, вале онҳо *бадар ронда* хоҳанд шуд. Ғайрияхудиён аз тамоми гӯшаю канори замин дар рӯшноии Подшоҳии Масеҳ чамъ хоҳанд омад ва аз баракатҳои аҷоибӣ \bar{u} лаззат хоҳанд бурд. Ҳамин тавр бисёр яҳудиёне ки дар ибтидо ба нақшаи баракати Худо дохил буданд, рад карда хоҳанд шуд, дар айни замон ғайрияхудиёне ки ба онҳо чун ба сағҳо менигаристанд, аз баракати Ҳазорсолаи Подшоҳии Масеҳ лаззат мебаранд.

Й. Қуштори пайғамбарон дар Уршалим (13,31–35)

13,31 Аз афташ, дар ин вақт Худованд Исо дар сарзамини Хиродус буд. *Баъзе аз фарисиён* барои огоҳонидани \bar{U} омаданд, ки Хиродус \bar{U} ро қуштан мехоҳад ва хоҳиш карданд, ки *аз он чо равад*. Чунин зухури ғамхорӣ оиди офияту беҳатарии Исо комилан ба фарисиён монанд нест. Эҳтимол, онҳо бо Хиродус дар суиқасд забон як карданд, то ки Худовандро тарсонанд ва \bar{u} ро ба Уршалим роҳ надиханд, ки дар он чо, ҷӣ

хеле ки онҳо медонистанд, одамон ба \bar{U} пазиروии хуб хоҳанд кард.

13,32 Таҳдиди ҷазои ҷисмонӣ Худованди моро дудила накард. \bar{U} эътироф намуд, ки аз тарафи Ҳиродус ин суикасд буд, ва ба фарисиён баргаштан ва ба он *рӯбоҳ* хабар доданро фармуд. Баъзе одамонро он далел ба хичолат мемононад, ки Худованд Исо дар бораи Ҳиродус чун дар бораи *рӯбоҳи* мода (чинси занона дар забони асл) сухан меронд. Ба онҳо чунин менамояд, ки ин суханон Навиштаи Покро вайрон мекунанд, ки он дар бораи сардорон гуфтани суханони бадро манъ мекунад (Хур. 22,28). Вале ин бадгӯӣ набуд, ин ҳақиқати мутлақ буд. Моҳияти суханони Исо аз он иборат буд, ки \bar{U} боз ба як муддати *кӯтоҳ* кор дошт, ки онро ба амал овардан лозим аст. \bar{U} мебоист дар якчанд *рӯзи* ба \bar{U} боқимонда *девҳоро берун кунад* ва *беморонро шифо диҳад*. Ва баъд *дар рӯзи сеюм*, яъне дар *рӯзи* охирин, \bar{U} меҳнати бо хизмати заминии \bar{U} алоқамандро саранҷом хоҳад кард. Ҳеч чиз дар амалӣ намудани қарз ба \bar{U} мамониат карда наметавонад. Ҳеч гуна қувва дар замин ба \bar{U} то вақти муқарраршуда зарар расонида наметавонад.

13,33 Баъдан, \bar{U} дар Ҷалил кушта шуда наметавонист, ин имтиёз барои шаҳри Уршалим нигоҳ дошта мешуд. Ин шаҳрест, ки ба он куштори хизматгори Худои Таоло хос аст. Уршалим ба дараҷаи зиёд ё кам ба куштори чорчиёни Худо ҳуқуқи маҳсус дошт. Худованд Исо маҳз ҳаминро дар назар дошт, вақте гуфт, “*мумкин нест, ки набӣ берун аз Ерусалим бимирад*”.

13,34-35 Ба ҳамин тариқ дар бораи шаҳри гуноҳкор ҳақиқатро гуфта, Исо ба эҳсосот дода шуда *рӯй* гардонд ва дар ҳаққи он гиря кард. Ин шаҳре ки *анбиёро мекушад* ва фиристодагони Худоро *сангсор мекунад*, шаҳри *дӯстдоштаи* \bar{U} буд. Чандин бор \bar{U} мардуми шаҳро чун *мокиёне ки чӯҷаҳои худро зери болаш ҷамъ мекунад*, ҷамъ кардан меҳост, вале онҳо *намеҳостанд*. Мушкилӣ дар нахостани яқравонаи онҳо буд. Дар натиҷа шаҳри онҳо, парастигҳои онҳо ва замини онҳо хоку туроб карда хоҳанд шуд. Онҳо ба давраи дуру дароз дар бадарға мемонанд. Амалан то даме ки онҳо

муносибати худро ба \bar{U} тағйир надиханд, Худовандро намебинанд. Охири ояти 35 аз омадани дуҷумбораи Масеҳ дарак медихад. Дар ин вақт боқимондаи халқи Исроиил тавба мекунад ва *мегӯяд*: “*Муборак аст Он ки ба исми Худованд меояд!*” Он гоҳ халқи \bar{U} дар *рӯзи* ҳокимияти \bar{U} бо чону дил тайёр аст.

К. Шифоёбии одами гирифтори бемории истиско (14,1-6)

14,1-3 Дар *рӯзи шанбе* яке аз *сардорони фарисиён* Худовандро ба хонаи худ ба хӯрок хӯрдан даъват намуд. Ин зухури меҳмондӯстии самимӣ набуд, балки яқинан аз тарафи пешвоёни динӣ *кӯшиши* ёфтани айби Писари Худо буд. Исо одами гирифтори бемории истисқоро дид, яъне ин шахс варами аз ҷамъ шудани об дар бофтаҳои бадан ба амал омада дошт. Начотбахшанда андешаҳои муҳолифони Худо медонист, вақте ба онҳо савол дод, *оё дар рӯзи шанбе шифо додан ҷоиз аст*.

14,4-6 Ҳарчанд онҳо ҷавоби рад додан меҳостанд, дар онҳо ягон чизи асоснок мекарда набуд, бинобар ин *онҳо хомӯш монданд*. Он гоҳ Исо он одамро *шифо бахшид* ва *ӯро* ҷавоб дод. Барои \bar{U} ин амали меҳрубонӣ буд, муҳаббати Худо бошад ҳеч гоҳ хизмати худро қатъ намекунад, ҳатто дар *рӯзи шанбе* (Юҳ. 5,17). Баъд, ба яҳудиён мурочиат намуда, ба онҳо ёдрас намуд, ки агар ҳайвони қадоме аз онҳо *ба чоҳ* афтад, онҳо дарҳол дар *рӯзи шанбе* ҳам *онро берун меоваранд*. Чунин рафтор ба манфиати онҳо мебуд: ҳайвон пул меистод. Вале ҳамқабилаи азобкашидаистодаро дида, онҳо бепарвоӣ зоҳир мекарданд ва тайёр буданд Худованд Исоро барои ёрии расондааш маҳкум намо-янд. Ҳарчанд онҳо ба далелҳои Начотбахшанда ҷавоб дода наметавонистанд, мо метавонем шубҳа накунем, ки онҳо боз ҳам бештар хашмгин шуданд.

К. Масал дар бораи меҳмони иззатталаб (14,7-11)

14,7-11 Ҳангоме ки Худованд Исо ба хонаи фарисӣ ворид шуд, \bar{U} , эҳтимол, ба он аҳамият дод, ки чӣ тавр меҳмонон аз ин ҷо ба он ҷо ҳаракат мекарданд, то ки дар сари

дастурхон чои аввалро ишғол намоянд. Онҳо барои ишғол намудани чойҳои намоён, ифтихорӣ мекушиданд. Меҳмон будан ба ӯ халал нарасонд, ки кушоду равшан ва рӯйрост сухан гӯяд. ӯ чунин шакли худэтиромкуниро маҳкум намуд. Вақте ки ба зиёфат таклиф мекунанд, на *пешгоҳро*, балки *поини хонаро* бояд ишғол кунанд. Агар мо пешгоҳро ишғол кардан хоҷем, пас ҳамеша эҳтимолияти он ҳаст, ки моро бо *хичолат* ба поини хона менишонанд. Агар мо ҳақиқатан дар назди Худо хоксор бошем, пас барои мо танҳо як имкони ҳаракат ҳаст ва ин ба боло ҳаракат кардан аст. Исо таълим меод, ки ба пешгоҳ даъват шудан беҳтар аст нисбат ба ишғол кардани он, то ки баъд онро барои дигар кас ҳолӣ кунед. Худи ӯ – намунаи зиндаи фидокорист (Фил. 2,5–8). ӯ Худро залил сохт, Худо бошад ӯро боло бардошт. *Ҳар кӣ худро баланд кунад*, аз тарафи Худо *паст гардонда* мешавад.

Л. Меҳмоне ки онҳоро Худо эҳтиром мекунад (14,12-14)

14,12-14 Бешубҳа, сардори фарисиён ба ин зиёфат одамони номдори маҳалларо даъват намуд. Исо дарҳол ба ин диққат дод. ӯ дид, ки одамони бенавои ин деҳа ба рӯйхати меҳмонон дохил карда нашудаанд. Бинобар ин ӯ аз фурсат истифода бурд, то ки яке аз принципҳои бузургтарини масеҳиятро эълон намояд: Мо онҳоеро бояд дӯст дорем, ки бо муҳаббат фаро гирифта нашудаанд ва онҳо ба мо сипосгузори карда наметавонанд. Одатан одамон дар айни ҳол ба гирифтани подош умед карда *дӯстони худ*, *бародарон*, *хешон*, *ҳамсояҳои сарватмандро* даъват менамоянд. Барои ба ин тариқ рафтор кардан зиндагии нав аз ҷониби Худо талаб карда намешавад. Вале, бешубҳа, зоҳир намудани меҳрубонӣ ба *мискинон*, *маъҷубон*, *шалон ва кӯрон* комилан ғайриоддӣ хоҷад буд. Худо ба ҳар касе ки ба чунин одамон меҳрубонӣ зоҳир менамояд, мукофоти махсус тайёр намуд. Ҳарчанд чунин меҳмонон ба мо подош дода наметавонанд, Худи Худо ба одам дар растохези росткорон подош ваъда медиҳад. Дар Навиштаи Пок вай инчунин растохези аввалин номида мешавад, вақте ки

ҳамаи бовардорони ҳақиқӣ аз мурдагон бармеҳезанд. Он дар замони ба осмон гирифта шудани Калисо ба вуқӯъ меояд, ва инчунин ба назари мо, дар охири давраи андӯхи бузург. Яъне растохези аввалин – ҳодисаи якқарата нест, вай давра ба давра ба вуқӯъ хоҷад омад.

М. Масал дар бораи баҳонаҳои даъватшудагон (14,15-24)

14,15-18 Яке аз меҳмононе ки дар зиёфат бо Исо нишаста буд, қайд намуд, ки дар баракати *Малакути Худо* иштирок намудан чӣ хуш мебуд. Шояд, вай дар зери таасуроти принципҳои рафтор буд, ки дар бораи онҳо Худованд Исо худи ҳозир сухан меронд. Ё шояд, ин танҳо хитоби умумӣ буд, ки он одам дар бораашон саҳт андеша накарда гуфт. Ба ҳар ҳол Худованд эътироз кард, ки дар Подшоҳии Худо нон хӯрдан чӣ қадар хуш набошад ҳам, аксари даъватшудагон, мутаассифона, узрҳои ҳархелаи бемаънӣ меёбанд, то рад кардани худро сафед кунанд. ӯ Худоро чун як *шахсе* тасвир кард, ки *зиёфати калоне ташиқил кард* ва меҳмонони зиёдро даъват намуд. Вақте ки зиёфат тайёр шуд, ӯ ғуломи худро барои хабар кардани меҳмонони даъватшуда фиристод, ки *ҳама чиз тайёр аст*. Ин ба мо он далели бузургеро ба ёд меоварад ки дар Ҷолҷолто Худованд Исои Масеҳ амали кафоратро ба амал овард ва даъвати Хушхабар дар асоси меҳнате ки ӯ ба амал овардааст, садо медиҳад. Яке аз даъватшудагон бо он худро сафед мекард, ки замин *харидаст* ва мехоҷад *рафта онро бинад*. То харидани он рафта дидан оқилона мебуд. Вале ҳатто дар ин ҳолат ҳам ӯ муҳаббат ба чизҳои моддиро аз даъвати меҳрубона болотар гузошт.

14,19-20 Дигарӣ *панҷ чуфт барзагов харид* ва барои онҳоро *имтиҳон* кардан мерафт. ӯ рамзи онҳоест, ки қор, ғайолияти худ ё соҳибкориро аз даъвати Худо болотар мегуздоранд. Сеюмӣ гуфт, ки *зан гирифтааст* ва ба ин сабаб наметавонад биеяд. Робитаҳои оилавӣ ва муносибатҳои иҷтимоӣ аксар вақт ба одамон барои қабули даъвати Хушхабар мамониат мекунанд.

14,21–23 Вақте он *ғулом* ба *огои* худ хабар дод, ки хамаи даъватшудагон даъватро рад карданд, хоча *ӯро* ба *кӯчаҳо* ва паскӯчаҳои *шаҳр* барои даъват кардани *мискинон*, *маъюбон*, *шалон* ва *кӯрон* фиристод. “Ҳам ба табиат ва ҳам ба файз вакуум бегона аст” – гуфтааст Бенгел. Эҳтимол, даъватшудагони аввалин чун тимсоли пешвоёни халқи яҳудӣ хизмат мекунанд. Вақте ки онҳо Хушхабарро рад карданд, Худо онро ба одамони оддии *шаҳри* Уршалим равона кард. Бисёр касон аз халқи оддӣ ба даъват ҷавоб доданд, вале хонаи хоча ҳоло пур нашудааст. Бинобар ин хоча ба *ғулом* фармуд, ки *ба сари роҳҳо* ва *кӯчабоғҳо* равад, то ки одамонро *ба омадан розӣ* кунад. Дар ин ҷо, бешубҳа, нишон дода шудааст, чӣ тавр Хушхабар ба халқҳои ғайрияҳудӣ равона карда мешавад. Онҳоро на бо қувваи аслиҳа мачбур кардан лозим буд (чӣ хеле ки ин дар таърихи масеҳият карда шуда буд), балки, аниқтараш, бо қувваи эътиқод. Одамонро бо муҳаббат розӣ кардан ва саъю кӯшиш кардан лозим буд, то ки онҳоро биёянд ва то ки *хонаи* хоча *пур* шавад.

14,24 Инак, вақте ки хӯрок кашида шуд, рӯйхати нахустини меҳмомон нолозим гардид, зеро онҳое ки дар ибтидо даъват шуда буданд, наомаданд.

Н. Харчи шогирдии ҳақиқӣ (14,25-35)

14,25 Акнун аз пайи Худованд Исо *мардуми бисёре* равона буданд. Аксари сарварон, агар чунин шавқро ба шахсияти худ миданд, ниҳоят шод мешуданд. Вале Худованд одамонро намечуст, ки аз пайи *ӯ* аз кунҷковӣ, бе шавқи ҳақиқии қалбӣ равона буданд. *ӯ* онҳоеро мечуст, ки мехостанд бо зиндагии пур аз бахшидашавӣ ва садоқати самимӣ умр ба сар баранд ва агар талаб шавад, ҳатто ба мурдан барои *ӯ* тайёр бошанд. Бинобар ин дар ин ҷо *ӯ* ба онҳо шартҳои қатъии шогирдиро баён карда, ба ҷудо кардани тӯдаи мардум сар кард. Баъзан Худованд Исо мардумро ба назди Худ даъват мекард, вале баъд аз он ки онҳо аз пайи *ӯ* равона мешуданд, *ӯ* онҳоро ҷудо мекард. Дар ин ҷо маҳз ҳамин ба вуқӯъ меояд.

14,26 Аввалан, Исо ба онҳое ки аз пайи *ӯ* рафтанд, гуфт, ки барои шогирди ҳақиқӣ будан *ӯро* зиёда аз хама чиз дӯст доштан лозим аст. *ӯ* ҳеч гоҳ ба одамон намегуфт, ки онҳо *падар*, *модар*, *зан*, *фарзанд*, *бародарон* ва *хоҳаронро* бояд бад бинанд. Аниқтараш, *ӯ* қайд мекард, ки муҳаббат ба Масеҳ ба андозае бояд бузург бошад, ки дар қиёс бо он ҳар гуна муҳаббати дигар – нафрат аст (муқоиса кунед Мат. 10,37). Шогирд ба ҳеч гуна мулоҳизаҳои робитаҳои оилавӣ набояд иҷозат диҳад, ки *ӯро* аз роҳи итоати пурра ба Худованд ба тарафи дигар кашанд.

Асосан, қисми аз хама душвортарини шартҳои якуми шогирдӣ дар суҳбатҳои “*ва ҳамчунин аз ҷони худ*” мебошад. Мо бояд на танҳо хешу табори худро камтар дӯст дорем, мо бояд инчунин ҳаёти худро бад бинем! Ба ҷои он ки зиндагии ба худ нигаронидашударо гузаронем, мебояд онро ба Масеҳ нигаронем. Ба ҷои он ки пурсем, ин ё он рафтор ба мо чӣ гуна таъсир менамояд, мо бояд бо диққати махсус баркашем, ки он чӣ тавр дар Масеҳ ва ҷалол додани *ӯ* инъикос меёбад. Мулоҳизаҳои роҳати шахсӣ ва бехатарӣ бояд тобеи вазифаи бузурги ҷалол додани Масеҳ ва шаҳодат дар бораи *ӯ* бошанд. Суҳбатҳои Начотдиҳанда мутлақанд. *ӯ* гуфт, ки агар мо *ӯро* аз хама беш, аз оилаи худ зиёдтар ва аз ҳаёти худ бештар дӯст надорем, пас шогирдони *ӯ* буда наметавонем. Дар ин ҷо нимқорагӣ нест.

14,27 Дуюм, *ӯ* таълим медиҳад, ки шогирди ҳақиқӣ бояд *салиби худро бардорад* ва ба Худованд пайравӣ намояд. Салиб – ягон хел заифии ҷисмонӣ ё азоби рӯҳӣ нест, балки роҳи таънаҳо, азобҳо, танҳоӣ ва ҳатто марг аст, ки онро одам баҳри Масеҳ ихтиёран интиҳоб менамояд. На хамаи бовардорон салиб мебардоранд. Агар бо зиндагии ба ном масеҳӣ умр ба сар барӣ, аз он халос шудан мумкин аст. Вале агар мо қарори пурраи ба Масеҳ супурдани худро қабул намоем, пас бо ҷунон муҳолифати шайтонӣ рӯ ба рӯ мешавем, ки Писари Худо ҳангоми дар замин буданаш аз сар гузаронда буд. Ана ҳамин аст салиб. Шогирд бояд *аз пайи* Масеҳ равад. Яъне вай бояд чунин зиндагӣ кунад, ки Масеҳ ҳангоми дар замин буданаш ме-

зист, – ҳаёти фидокорона, залилона, таъкибот, таънаҳо, васвасаҳо ва мухолифатҳо аз тарафи гунаҳкорон.

14,28-30 Худованд Исо хост нишон диҳад, ки пеш аз пайравӣ ба \bar{U} харҷи онро ҳисоб кардан муҳим аст, ва ду мисол овард. \bar{U} зиндагии масеҳиро ба сохтмон ва баъд ба ҷанг монанд кард. Одам бурҷ сохтани шуда, аввал нишаста харҷи онро ҳисоб мекунад. Агар ҳамаи он чи барои иҷрои он лозим аст, нарасад, пас вай сохтмонро сар ҳам намекунад. Бар акси ҳол, вақте ки \bar{u} пойдевор мегузорад ва ба \bar{u} лозим мешавад кор қатъ кунад, бинандагон ба ҳоли \bar{u} механданд ва чунин мегӯянд: “*Ин шахс ба сохтан шурӯъ намуд ва ба тамои кардан қувватиаш нарасид*”. Шогирдӣ ҳам айнан ҳамин тавр аст. Пешакӣ фикр карда баромадан лозим аст, ки оё ҳақиқатан онҳо барои зиндагии худро ба ихтиёри пурраи Масеҳ супурдан майл доранд. Вагарна онҳо дар дурахши ҷалол сар карда ва баъд хомӯш шуда метавонанд. Ва агар чунин ба вукӯъ ояд, пас бинандагон ба \bar{u} барои ибтидои нек ва интиҳои бешарафона тамасхур хоҳанд кард. Ба масеҳиёни дудила ҷаҳон танҳо нафрат ҳис мекунад.

14,31-32 *Подшоҳ ба муқобили қӯшуне ки аз ҷиҳати шумора бартарият дорад, ба ҷанг рафта бояд дақиқ фикр карда барояд, ки оё \bar{u} имконият дорад, ки бо қувваҳои камтарин душманро шикаст диҳад. \bar{U} пурра сарфаҳм меравад, ки \bar{u} ё ғолиб меояд ё таслим мешавад. Айнан ҳамин тавр дар зиндагии шогирдони Масеҳ ҳам иқдоми нимқора набояд бошад.*

14,33 Ояти 33, эхтимол, дар тамоми Навиштаҷоти Пок ояти номаъқултарин мебошад. Дар он бешарҳ гуфта шудааст, ки “*ҳар яке аз шумо, агар аз тамоми дороиҳои худ даст накашад, наметавонад шогирди Ман бошад*”. Ин сухан ба ҳеч гуна роҳи даврзанӣ имкон намедиҳад. Онҳо дар назар надоранд, ки ба одам аз ҳама чиз даст кашиданро *хостан* кифоя аст. Баръакс, дар ин ҷо гуфта шудааст, ки \bar{u} аз ҳама чиз бояд даст кашад. Мо бояд ба Худованд Исо бовар кунем, ки \bar{U} ҷӣ гуфтанаширо медонист. \bar{U} дарк кард, ки кори \bar{U} ба таври дигар ҳеч гоҳ ба амал оварда

намешавад. \bar{U} чунин мардон ва занонро меҳаҳад, ки \bar{U} ро беш аз ҳама чизи ҷаҳон кадр мекунанд. Райл ёдовар мешавад:

Одаме ки ба худ неки меҳаҳад, он касест, ки ба хотири Масеҳ аз ҳама чиз даст мекашад. \bar{U} савдои беҳтаринро ба ҷо меоварад: Дар ин ҳаёт вай якчанд сол салиб мебардорад ва дар оянда бошад соҳиби зиндагии ҷовидона мегардад. \bar{U} молу мулки аз ҳама беҳтаринро ба даст меоварад; \bar{u} сарватҳои худро бо худ ба он дунё мебарад. \bar{U} дар ин ҷо бо файз сарватманд аст ва \bar{u} дар оянда дар ҷалол сарватманд аст. Ва, аз ҳама беҳтар он аст, ки аз рӯи бовар ба Масеҳ \bar{u} он чиро ба даст меоварад, ки ҳеч гоҳ гум намекунад. Ин он қисми неки мебошад, ки ҳеч гоҳ аз \bar{u} гирифта намешавад.⁴¹

14,34-35 *Намак рамзи шогирд аст. Дар одаме ки барои Худованд зиндагии бахшидашуда ва фидокорона ба сар мебарад, як чизи зебо ва шоёни таҳсин ҳаст. Вале баъд мо дар бораи намаке мехонем, ки қувваташиро гум мекунад. Намаки ҳозираи ошӣ қувваи худро гум карда наметавонад, зеро ки ин намаки пок аст. Вале дар заминҳои Навиштаи Пок намак аксаран омехтаҳои гуногун дошт. Бинобар ин ба андозаи истифодаи намак дар зарф пасафкандаҳо монданаши мумкин буд. Ин пасафкандаҳо нодаркор буданд. Онро ҳатто барои поруи замин истифода бурдан мумкин набуд. Онро партофтани лозим буд.*

Дар ин ҷо шогирде тасвир карда шудааст, ки бисёр нағз сар мекунад ва баъд ақиб менишинад. Шогирд танҳо як мақсади асосии мавҷудият дорад; ва агар вай ба ин мақсад мувофиқат накунад, пас вай ҳақир аст. Дар бораи намак мо мехонем, ки “*онро бароварда мепартоянд*”. Гуфта нашудааст, ки онро Худо мепартояд; ин ҳеч гоҳ ба вукӯъ омада наметавонад. Онро одамон бароварда мепартоянд, ба ибораи дигар, онҳо шаҳодати одамеро, ки сохтмонро сар карда, ба охир расонида наметавонад, зери по мекунанд. Келли қайд мекунад:

Дар ин ҷо хатари ибтидои нек ва охири бад нишон дода шудааст. Дар ҷаҳон ҷӣ ин қадар бефоида буда наметавонад, чун намаке ки хусусияти ягонаеро, ки вайро барои он кадр менамоянд, гум кардааст? Ин нисбат

ба танҳо барои ягон мақсади дигар бефоида будан бадтар аст. Бо шогирде ки шогирди Масеҳ буданро бас мекунад, низ ҳамин тавр аст. Вай барои мақсадҳои дунявӣ кор намеояд ва мақсадҳои Худоро низ тарк кард. Дар ӯ нур ё дониш хеле зиёд аст, то ба давуҷег ва гуноҳҳои ин ҷаҳон ворид шавад, ва ӯ хушбахтии файз ва ҳақиқатро аз даст дод, то бо роҳи Масеҳ рафтаниро давом диҳад... Намаки бемаза мавриди таҳқир ва маҳкумкунӣ қарор мегирад.⁴²

Худованд Исо порчаро дар бораи шогирдӣ бо суханони зерин ба охир расонид: “*Ҳар кӣ гӯши шунаво дорад, бишнавад!*” Ин суханон ба он ишорат мекунанд, ки на ҳар кас майл хоҳад дошт шартҳои саҳти шогирдиро шунавад. Вале агар одам ба арзиши эҳтимолӣ нигоҳ накарда, аз пайи Худованд Исо рафтан хоҳад, ӯ бояд шунавад ва пайравӣ кунад.

Ҷон Калвин боре гуфта буд: “Баҳри Масеҳ ман аз ҳама чиз рӯ гардондам ва ман чиро ба даст овардам? Дар Масеҳ ман ҳама чизро ёфтам”. Ҳенри Друммонд қайд намудааст: “Даромадан ба Подшоҳии Осмонӣ бепул аст; обунаи ҳарсола бошад ҳама чизро металабад”.

О. Масал дар бораи гӯсфанди гумшуда (15,1-7)

15,1-2 Пандҳои Худованди мо дар боби 14, эҳтимол, *бочгирони* нафратангез ва дигар одамонро, ки онҳо *гунаҳкор* менамуданд, ба худ ҷалб кард. Ҳарчанд Исо онҳоро барои гуноҳ сарзаниш мекард, бисёрии онҳо эътироф менамуданд, ки ӯ ҳақ аст. Онҳо бар зидди худ тарафдори Масеҳ гардиданд. Самимона тавба карда, онҳо ӯро чун Худованд эътироф намуданд. Дар ҳама ҷое ки Исо бо одамоне вомехӯрд, ки мехостанд ба гуноҳи худ иқро шавад, ӯ ба онҳо моил мешуд ва ба онҳо ёрии рӯҳонӣ меод ва онҳоро баракат меод.

Фарисиён ва *китобдонон* бошанд аз он сабаб шикоят мекарданд, ки Исо бо одамоне робита дошт, ки аз тарафи умум *гуноҳкор* хисобида мешуданд. Онҳо ба ин маҳавиёни иҷтимоӣ ва ахлоқӣ меҳрубонӣ зоҳир намекарданд ва аз Исо барои ба онҳо дилсӯзӣ

карданаш шиква мекарданд. Бинобар ин онҳо бар зидди ӯ айбнома пеш бароварданд: “*ӯ гунаҳкоронро назирӣ мекунад ва бо онҳо хӯрок мехӯрад*”. Албатта, айбнома дуруст буд. Онҳо меандешиданд, ки чунин рафтор сазовори сарзаниш буд, вале асосан иҷроиши он мақсаде ки Худованд Исо баҳри он ба ин ҷаҳон омад, маҳз дар ҳамин буд.

Маҳз дар ҷавоби айбномаи онҳо Худованд Исо масал дар бораи гӯсфанди гумшуда, дар бораи дирҳами гумшуда ва дар бораи писари ноқобилро гуфта дод. Ин ҳодисаҳо бевосита ба китобдонон ва фарисиён дахл доштанд, ки онҳо ҳеч гоҳ дар назди Худо дилшикаста намешуданд ва ҳолати ҳалокатовари худро эътироф намекарданд. Дар ҳақиқат онҳо чун фоҳишаҳо ва гуноҳкорон гумшуда буданд, вале якравона инро эътироф кардан намехостанд. Мақсади ҳамаи се хикоя дар он аст, ки Худо гунаҳкорони тавбакундаро дида, шодӣ ва қаноатмандии ҳақиқиро ба даст меоварад, баръакс худпурсоии риёкорон, ки аз боиси мағрурӣ вайронии гунаҳкоронаи худро эътироф намекунанд, ба ӯ ҳеч гуна хурсандӣ намебахшад.

15,3-4 Дар ин ҷо Худованд Исо дар сурати Шубон зоҳир мегардад. Наваду нӯх гӯсфанд рамзи китобдонон ва фарисиён мебошад. Гӯсфанди гумшуда – симои бочгир, ё гунаҳкори эътирофшуда аст. Вақте шубон мебинад, ки *яке* аз гӯсфандони ӯ гум шуд, ӯ *наваду нӯх* тояшро *дар биёбон мегузорад* (на дар оғил) ва аз пайи гумшуда меравад, *то даме ки онро биёбад*. Агар суҳан дар бораи Худованд равад, пас ин сафар ба замин фаромадани ӯ, солҳои хизмати чамбиятӣ, радшавӣ, азоб ва маргро дар бар мегирад. Мисраъҳои зерин аз суруди “Ҳамон наваду нӯх” ҷи қадар дуруст мебошанд:

*Ҳеч яке аз раҳшудагон ҳеч гоҳ
намедонист,*

*Ҷӣ андоза чуқур буданд дарёҳое ки
Худованд гузашт,*

*Ҷӣ гуна торик буд шабе ки ӯ мерафт,
То ки гӯсфанди гумшудаи Худо ёбад.*

Элизабет С. Клефейн

15,5 Гӯсфандро *ёфта*, ӯ онро *бар китфи худ гузошт* ва ба хона бурд. Дар ин ҷо ба он ишора шудааст, ки гӯсфанди начотёфта аз

имтиёзҳо ва наздикие лаззат бурд, ки хангоми дар байни дигарон буданаш ҳеч гоҳ барояш ошно набуд.

15,6 Шубон *дӯстон ва ҳамсояғони* худро ҳеҷ зад, то онҳо бо *ӯ* барои наҷот ёфтани *гӯсфанди* гумшуда *шодӣ* кунанд. Ин хурсандии Наҷотбахшандаро дар вақти дидани тавбаи гунаҳкор нишон медиҳад.

15,7 Дарс оддист: *Дар осмон барои як гуноҳкоре ки тавба мекунад, шодӣ хоҳад буд* ва дар бораи наваду нӯҳ гунаҳкоре ки ҳолати ҳалокатовари худро ҳеҷ гоҳ дарк намекарданд, шодие нахоҳад буд. Ояти 7 асло онро ифода намекунад, ки одамоне ҳастанд, ки мӯхтоҷи тавба нестанд. Ҳама одамоне гунаҳкоранд ва ҳама бояд тавба кунанд, то наҷот ёбанд. Оят онҳоеро тасвир мекунад, ки гумон мекунанд, *гӯё ба тавба эҳтиёҷ надоранд*.

П. Масал дар бораи дирҳами гумшуда (15,8-10)

15,8-10 *Зан* дар ин ҳикоя тимсоли Рӯҳи Пок буда метавонад, ки *ӯ* бо *шамъи* Сухани Худо гумшудагонро меҷӯяд. *Нӯҳ дирҳам* дар бораи тавбанакардагон гувоҳӣ медиҳанд, дар ҳоле ки *як дирҳами* гумшуда ба одаме ишорат мекунад, ки мехоҳад аз Худо дур буданашро эътироф намояд. Дар ҳикояи пешина *гӯсфанд* бо ихтиёри худ дур рафт. Танга – чизи ғайризинда аст ва аз ҳолати бечони гунаҳкор дарак дода метавонад. *ӯ* дар гуноҳҳо мурдааст.

Зан бо диққат *ҷустуҷӯ* мекунад, то *даме* ки тангаро ёбад. Баъд вай *дугонаҳо* ва *ҳамсояҳоро* ҳеҷ мезанад, то ки бо вай якҷоя шодӣ кунанд. Тангаи гумшудае ки вай ёфт, нисбат ба *нӯхто*, ки ҳеҷ гоҳ гум нашуда буданд, хурсандии ҳақиқии зиёдтаре овард. Худи ҳаминро дар бораи Худо ҳам гуфтан мумкин аст. Гуноҳкоре ки *фурӯтан* шуда, аз ҳолати ҳалокшудаи худ омурзиш мехоҳад, дили Худоро шод мегардонад. Аз онҳое ки ҳеҷ гоҳ эҳтиёҷ ба тавбаро хис намекарданд, Худо хурсанд намешавад.

Р. Масал дар бораи писари ноқобил (15,11-32)

15,11-16 Дар ин ҷо Худо Падар дар сурати *шахсе ки ду писар дошт*, нишон дода шудааст. *Хурдӣ* гунаҳкори тавбакунандаро таҷассум менамояд, писари калонӣ бошад – китобдонон ва фарисиёнро. Онҳо аз *рӯи* офариниш писарони Худо буданд, вале на аз *рӯи* наҷот. Писари хурдӣ ҳамчунин чун писари ноқобил маълум аст. Шахси *ноқобил* – одами бепарво ва исрофкорест, ки пулҳоро ба бод ҳаво медиҳад. Хонаи падар ба дили ин писар зад ва *ӯ* қарор дод, ки бояд шароитро иваз кунад. *ӯ* марги падарро интизор шудан намехост, бинобар ин вай аз падар пешакӣ меросеро, ки ба *ӯ* оид аст, талаб кард. Падар қисмҳои ба онҳо оидро байни писарон тақсим кард. Ба зудӣ баъд аз ин писари хурдӣ *ба кишвари дурдасте* сафар кард ва пулҳои худро ба кайфу сафои гунаҳкорона сарф намуд. Ҳамин ки пулҳои вай ба охир расиданд, дар он кишвар қаҳтии бузург ба вучуд омад ва *ӯ* дар мӯхтоҷӣ монд. Ягона коре ки *ӯ* ёфта тавонист, ниғаҳбонии *хукон* буд – кори фавқулодда ногувор барои яҳудии оддӣ. Чӣ хел *харнуб* хӯрдани хукҳоро мушоҳида намуда, вай ба онҳо ҳасад мебурд. Онҳо нисбат ба *ӯ* хӯроки зиёд доштанд, ва чунин менамуд, ки *ҳеҷ кас* ба вай ёрӣ додан намехост. Дӯстоне ки хангоми пулҳоро ба бод додани вай дар атрофи *ӯ* буданд, ғайб заданд.

15,17-19 Гуруснагӣ таъсири пурбаракат расонд. Он *ӯро* ба фикр намудан маҷбур мекард. *ӯ* ба хотир овард, ки *муздурони падараш* нисбат ба зиндагии ҳозираи *ӯ* хеле беҳтар мезистанд. Онҳо хӯроки фаровон доштанд, дар ҳоле ки *ӯ* аз *гуруснагӣ* қариб мемурд. Дар ин бора фикр карда, *ӯ* қарор дод ягон икдом кунад. *ӯ* қарор дод *ба назди падари* худ *рафта* тавба кунад, дар гуноҳи худ иқрор шавад ва узр хоҳад. Вай фаҳмид, ки аллакай *лоиқ* нест писари падари худ *номида шавад* ва мехост муздур шавад.

15,20 Вақте вай аз хона ҳанӯз хеле дур буд, *падараш ӯро* *дида*, *раҳмаш омад*. Вай *тозон рафта*, *ӯро* *ба оғӯш кашиду бӯсид*. Ин, эҳтимол, ягона ҷой дар Навиштаи Пок мебошад, ки дар он шитобкорӣ ба маънои хуб нишон дода шудааст. Стюарт шарҳ медиҳад:

Исо далерона нишон медиҳад, ки Худо интизор намешавад, то фарзанди шармсоршудаи \bar{V} ба хона ояд, ва ҳангоми наздик шудани вай шаъну эътибори худро нигоҳ дошта намеистад, балки ба пешвозаиш медавад, то \bar{U} ро ба дастҳои худ чуноне ки ҳаст, меҳрубонона қабул намояд: шармсор, чандапӯш ва чиркин. Як худи номи “Падар” дарҳол ранги гуноҳро рӯпӯш кард ва ҷалоли дураҳшони омурзиширо боло бардошт.⁴³

15,21-24 Писар то он чое ки кор хоستانӣ буд, гуноҳхояшро эътироф намуд. Падар бошад суханони вайро бурид, ба ғуломон фармуд ба писараш *либоси беҳтарин* пӯшонанд ва ба *дасташ ангуштарин* ва ба *поҳояш мӯза* диҳанд. \bar{V} инчунин зиёфати калон ташкил карданро фармуд, то баргаштани писари худро, ки *гум шуда буд ва ёфт шуд*, ид кунад. Дар чашми падар вай *мурда* буд, вале *зинда шуд*. Касе гуфтааст: “Чавон вақтгузаронии хушро мечуст, вале онро дар кишвари дур наёфт. Вай танҳо ҳамон вақт хурсандӣ ба даст овард, ки андешаи солим пайдо кард, то ба хонаи падари худ баргардад.” Ин чо ба он ишора карда мешавад, ки одамон ба хурсандӣ кардан *шурӯъ карданд*, вале дар бораи он ки хурсандии онҳо ба охир расид, дар ҳеч чой навишта нашудааст. Бо начот ёфтани гунаҳкор айнан чунин аст.

15,25-27 Вақте ки *писари калонӣ* аз *саҳро* баргашт ва садоҳои суруд ва сурурро шунид, яке аз хизматгоронро *пурсид*, ки чӣ ходиса рӯй дод. Вай ба \bar{u} гуфт, ки *бародари* хурдӣ ба хона баргашт ва *падар* аз шодӣ беҳуд шудааст.

15,28-30 Писари калонӣ ба хашм омад ва рашк кард. Вай дар шодии падараш иштирок кардан нахост. Қ. Н. Дарби оиди ин хуб гуфтааст: “Ба он чое ки хурсандии Худо хукмрон аст, одамони худписанд омада наметавонанд. Агар Худо ба гунаҳкор меҳрубон бошад, пас росткории ман чӣ лозим аст?” Вақте ки *падар* \bar{u} ро барои иштирок дар базм даъват намуд, \bar{u} рад кард, зеро аз он ранчид, ки падар *ҳаргиз* \bar{u} ро барои хизмати садоқатмандона ва итоат подош надода буд. Вай ҳеч гоҳ ба \bar{u} *бузғолае* ҳам надод, дар бораи \bar{u} солаи охурӣ нағӯем ҳам мешавад. \bar{V} аз он шиква мекард, ки вақте писари ноқобил

пулҳои падарро ба *фоҳишаҳо* сарф карда баргашт, падар, фикр накарда, зиёфати калон ташкил кард. Таваҷҷӯҳ намоед, ки вай на ин ки “бародарам”, балки “*ин писарат*” гуфт.

15,31-32 Чавоби падар ба он ишорат менамояд, ки хурсандӣ бо барқароршавии *гумшуда* алоқаманд аст, дар ҳоле ки писари якрав, ношукр, оштинашуда сабабе барои базм намеёбад.

Писари калонӣ – намунаи возеҳи китобдонон ва фарисиён мебошад. Вақте ки Худо ба гунаҳкорони бадкор меҳрубонӣ зоҳир мекард, онҳо хашмгин мешуданд. Дар тафаккури онҳо (агар на дар тафаккури Худо) онҳо ба \bar{V} садоқатмандона хизмат мекарданд, фармонҳои \bar{u} ро риоя мекарданд, аммо барои ҳамаи ин ҳеч гоҳ подоши бояду шояд нагирифта буданд. Ҳақиқат аз он иборат буд, ки онҳо риёкорони динӣ ва гунаҳкорони айбдор буданд. Такаббур чашми онҳоро мепӯшонд ва онҳо аз Худо дур будани худро намедиданд, ва низ намедиданд, ки \bar{V} ба онҳо баракат болои баракат *фурӯ* мерехт. Агар онҳо тавба кардан ва гуноҳҳои худро эътироф кардан меҳостанд, дили Падар шод мегардид ва баҳри онҳо низ базми бузург мешуд.

С. Масал дар бораи амалдори ноинсоф (16,1 – 13)

16,1-2 Акнун Худованд Исо аз фарисиён ва китобдонон ба *шогирдони* Худ \bar{r} меоварад ва ба онҳо дарси идораи молу мулкро медиҳад. Эътироф гардидааст, ки ин яке аз порчаҳои аз хама душвортарин дар Инчили Луко мебошад. Душворӣ дар он аст, ки \bar{g} ё қисса дар бораи амалдори ноинсоф беинсофиро шоёни таҳсини нишон медиҳад. Вале онро таҳлил карда, мо мебинем, ки тамоман ин тавр нест. Одами *сарватдор* дар ин ҳикоя худи Худост. *Амалдор* одамест, ки идора кардани моликияти шахси дигар ба \bar{u} бовар карда шудааст. Моҳияти ҳикояи додашуда дар он аст, ки ҳар як шогирди Худованд амалдор низ мебошад. Ин *амалдори* муайян дар исрофи пулҳои хоҷаи худ гунаҳкор карда шудааст. \bar{U} ро ба *ҳисобот* додан даъват карданд ва хабар доданд, ки \bar{u} аз кор ронда мешавад.

16,3–6 *Амалдор* тез ба фикр рафт. \bar{U} мефаҳмид, ки \bar{u} бояд оиди оянда фикр кунад. Вай аллакай хеле пир аст, ки бо меҳнати ҷисмонии вазнин машғул шавад ва хеле мағрур аст, ки *гадой* кунад (гарчанде на он қадар мағрур аст, ки дуздӣ накунад). Чӣ тавр вай метавонист барои амнияти иҷтимоияш тайёри бинад? \bar{U} нақшае фикр карда баромад, ки барои ба даст овардани дӯстон ёри медиҳад ва вақте ки вай дар мӯҳтоҷӣ мемонад, онҳо дар навбати худ меҳрубонӣ нишон медиҳанд. Нақша аз ин иборат буд: Вай ба назди яке аз мизочони хоҷаи худ равон шуд ва пурсид, ки \bar{u} чӣ қадар қарздор аст. Вақте мизоч гуфт, ки *сад ченак равган*, амалдор ба \bar{u} *панҷоҳ* ченак супориданро фармуд ва ҳисоб пӯшида шумурда хоҳад шуд.

16,7 Мизочи *дигар сад ченак гандум* қарздор буд. Амалдор ба \bar{u} *ҳаштод* ченак супориданро фармуд ва дар забонхат пардохтро қайд кард.

16,8 Он қисми ҳикоя ба ҳайрат меоварад, ки дар он *ого амалдори ноинсофро* барои он таъриф кард, ки вай оқилона рафтор кард. Чунин беинсофиро чӣ тавр сафед кардан мумкин аст? Кори амалдор ноҳақ буд. Оятҳои баъдина нишон медиҳанд, ки амалдорро на барои рафтори беинсофонаи вай, балки аниқтараш барои дурбиниаш таъриф карданд. \bar{U} бомулоҳиза амал мекард. \bar{U} дар бораи оянда фикр мекард ва дар бораи он ғамхорӣ кард. \bar{U} фоидаи ҳозираро баҳри мукофоти оянда қурбон кард. Инро дар ҳаёти шахсии худ истифода бурда, мо ба ҳар ҳол бояд хеле аниқ фаҳмем, ки ояндаи фарзандони Худо на дар ин замин, балки дар осмонҳост. Чун амалдоре ки амали муайянро шуруъ кард, то ки ба худ баъди аз кор рафтан дар ин ҷо, дар поён, дӯстонро ба даст оварад, ҳамин тариқ масеҳӣ ҳам бояд мулки Хоҷаи худро чунон истифода барад, ки хангоме ба осмон меравад, ба худ чашни пешвозгириро таъмин намояд.

Худованд гуфт: “*Писарони ин олам дар муомила бо мардуми насли худ аз писарони нур оқилтаранд*”. Ин онро ифода мекунад, ки одамони беҳудо, аз нав зоданашуда дар таъмини ояндаи худ дар ин ҷаҳон хиради зиёд-

таре зоҳир месозанд, нисбат ба бовардорон дар ҷамъоварии ганҷҳо дар осмонҳо.

16,9 Мо бояд ба воситаи *сарвати беинсофона барои худ дӯстон пайдо кунем*, яъне мо пулҳо ва дигар арзишҳои моддиро бояд чунон истифода барем, ки ҷонҳоро барои Масеҳ ба даст оварем ва бо ҳуди ҳамин дӯстиеро ба вучуд оварем, ки ҳамеша дар абадият хоҳад буд. Пирсон дар ин бора аниқ гуфтааст:

Пулҳоро барои харидани Навиштаи Пок, китобҳо, брошюраҳо истифода бурдан ва ба василаи онҳо ҷонҳои одамонро ба даст овардан мумкин аст. Ҳамин тариқ он чи моддӣ ва муваққатӣ буд, ҷовидонӣ, гайримоддӣ, рӯҳонӣ ва ҷовидона мегардад. Ана одаме ки сад доллар дорад. \bar{U} онҳоро ба зиёфати бошукӯҳ ё шабнишинӣ сарф карда метавонад; дар ин ҳол дар рӯзи дигар аз ин пулҳо ҳеч чиз намемонад. Аз тарафи дигар, вай ба харидани Навиштаи Пок маблағгузорӣ карда метавонад (як доллар барои як нусха). Бо ин пул сад нусха Сухани Худо харидан мумкин аст. Вай бохирадона онҳоро мекорад, чун донаҳои Подшоҳӣ, ки аз онҳо ҳосил на ба намуди Навиштаи Пок, балки ба намуди ҷонҳо мерӯяд. Чизи ноинсофонаро истифода бурда, вай ба худ дӯстони ҷовидониро ба даст овард, ки хангоме вай ба манзили ҷовидона меравад, онҳо вайро дар он ҷо қабул мекунанд”.⁴⁴

Пас, ин таълимоти Худованди мост. Ба василаи оқилона маблағгузорӣ кардани воситаҳои моддӣ мо дар баракати абадии мардон ва занон иштирок карда метавонем. Дар он вақте ки ба дарвозаҳои осмонӣ мерасем, метавонем ба худ кумитаи пешвозгириро таъмин намоем, ки аз одамони ба василаи қурбонҳои моддӣ ва дуоҳои мо начотёфта иборат аст. Ин одамон ба мо чунин гуфта сипосгузорӣ хоҳанд кард: “Маҳз шумо маро ба ин ҷо даъват намудед”.

Дарби шарҳ медиҳад:

Умуман, ҳар як одам амалдори Худост. Ба дигар маънӣ ва ба дигар тариқ Исроил амалдори Худо буд. Вай ба тоқзори Худо сардор таъин шуда буд ва ба \bar{u} шарият, ваъдаҳо, васиятҳо ва хизмат ба Худо супурда шуда буд. Вале Исроил чун исрофкунандаи

неъматҳои Худо дарёфт гардид. Одаме ки ба ӯ чун ба амалдор менигаристанд, дар ҳама чиз хеле ноинсоф будааст. Акнун чӣ кор кардан лозим аст? Худо меояд ва бо файзи пурқудрати Худ он чиро, ки он одам дар замин суиистифода мекард, ба самари осмонӣ табдил медиҳад. Одаме ки дар дасташ чизҳои ин ҷаҳон мебошанд, бояд онҳоро на ба кайфу сафои гузарандаи дунёвӣ, ки пурра аз Худо дуранд, балки барои таъмини оянда истифода барад. Мо набояд барои дар ин ҷо соҳиби чизҳо шудан кӯшиши кунем, балки ҳамаи ин чизҳоро дуруст истифода бурда, худро барои дигар замон таъмин намоем. Маблағоро барои дӯст баҳри рӯзи меомада ҷудо кардан беҳтар аст, нисбат ба он ки ҳозир соҳиби пулҳо бошем. Одам дар ин олам сӯи ҳалокат равона аст. Бинобар ин дар ин ҷо ӯ амалдорест, ки аз ҷояш дур аст.⁴⁵

16,10 Агар мо дар идора кардани чизи андак (пулҳо) мӯътамад бошем, пас дар идора кардани чизи бисёр (ганҷҳои рӯхонӣ) мӯътамад хоҷем буд. Ва, баръакс, одаме ки пулҳои аз тарафи Худо ба ӯ бовар кардашударо ноодилона истифода мебарад, ҳамон вақт ҳам, ки кор ба чизҳои аҳамиятноктар дахл намояд, мӯътамад нахоҳад буд. Камаҳамиятии нисбии пулҳо бо калимаи “чизи андак” таъкид карда мешавад.

16,11 Ҳар касе ки дар истифодаи сарвати ноинсофона барои Худованд мӯътамад нест, аз эҳтимол дур аст интизор шуда тавонад, ки ӯ ба вай сарвати ҳақиқиро боварӣ карда супорад. Пул сарвати ноинсофона номида шудааст. Моҳиятан, дар худ он бадӣ нест. Вале, эҳтимол, пул лозим намешуд, агар ба ҷаҳон гуноҳ ворид намешуд. Пулҳо ноинсофонаанд, зеро одатан онҳоро барои мақсадҳои истифода мебаранд, ки барои шӯҳрати Худо равона карда нашудаанд. Дар ин ҷо онҳо ба сарвати ҳақиқӣ муқобил гузошта шудаанд. Арзиши пулҳо номустаҳкам ва муваққатист; арзиши воқеияти рӯхонӣ мустаҳкам ва абадист.

16,12 Ояти 12 байни чизи бегона ва аз онҳо худ фарқ мегузорад. Ҳама чизе ки мо доро ҳастем – пул, вақт, истеъдоди мо, – ба Худованд тааллуқ дорад ва мо бояд инро

барои ӯ ба кор барем. Чизи худамон ба подоше дахл дорад, ки мо онро дар ин ҳаёт ва дар ҳаёти оянда чун натиҷаи хизмати садоқатмандонаи худ ба Масеҳ ба даст меоварем. Агар мо ба он чи ба ӯ тааллуқ дорад, мӯътамад набоям, ӯ ба мо аз онҳо моро чӣ хел дода метавонад?

16,13 Амалан дар як вақт ҳам барои ашё ва ҳам барои Худо зистан ғайриимкон аст. Агар мо дар ихтиёри пулҳо бошем, пас мо ба Худованд ҳақиқатан хизмат карда наметавонем. Барои ғун кардани сарват тамоми қувваи бехтарини худро ба ин масъала бахшидан лозим аст. Инро карда, мо аз Худо ҳамон чизеро, ки ҳақиқатан ба ӯ тааллуқ дорад, меуздем. Дар айни ҳол ду тақсим шудани эҳтимодноки ба вуқӯъ меояд. Хоҳишҳо омехта мешаванд. Қарорҳои бетарафна нестанд. Дар он ҷое ки ганҷи мост, дили мо ҳам дар он ҷост. Ба сарват ғун кардан кӯшида, мо ба мамуно хизмат мекунем. Дар худ ҳамин вақт ба Худо ҳам хизмат кардан ғайриимкон аст. Мо пул аз мо ҳама чизро талаб менамояд – шомҳои мо, рӯзҳои истироҳат, ва вақте ки мо бояд ба Худованд бахшем.

Г. Фарисиёни харис (16,14-18)

16,14 Фарисиён на танҳо мағрур ва риёкор, балки инчунин зарпараст ҳам буданд. Онҳо фикр мекарданд, ки порсой – воситаи пул кор кардан аст. Онҳо динро, ба монанди он ки ихтисоси даромаднокро интихоб менамоянд, интихоб мекарданд. Хизмати онҳо на ба ҷалоли Худо ва ёри ба наздикон, балки ба бойшавии шахси нигаронида шуда буд. Таълимоти Худованд Исоро дар бораи он ки сарвати ин ҷаҳонро тарк кардан ва барои худ дар осмонҳо ганҷ ғун кардан лозим аст, гӯш карда, онҳо ба ӯ механдиданд. Барои онҳо пулҳо нисбат ба ваъдаҳои Худо бештар воқеиянд. Бигзор ҳеч чиз ба онҳо дар ғун кардани сарват халал нарасонад.

16,15 Зохиран фарисиён диндор ва рӯхонӣ менамуданд. Онҳо худро дар назди мардум одил меҳисобиданд. Вале дар паси қиёфаи назарфиреб Худо харисии дилҳои онҳоро медид. Ӯро порсоии намоишкоронаи онҳо гумроҳ намекард. Зиндагӣ ки онҳо ба

сар мебурданд ва онро мардумони дигар меписандиданд (Заб. 48,19), *пеши Худо зишт* буд. Онҳо худро комёб мехисобиданд, зеро ки ғаъолияти диниро бо сарвати моддӣ мепайвастанд. Аммо аз нуқтаи назари Худо онҳо зинокорони рӯхонӣ буданд. Онҳо иддаои муҳаббат ба Яхуваро доштанд, дар асл бошад худои онҳо мамуно буд.

16,16 Пайдарпайии фикри оятҳои 16 то 18-ро фаҳмидан хеле душвор аст. Ҳангоми бори аввал хондан онҳо комилан на ба матни пешина на бо матни баъдина алоқаманд наменамояд. Аммо ба мо чунин менамояд, ки агар мавзӯи боби 16 — зарпарастӣ ва ноинсофии фарисиёнро фаромӯш накунем, онҳо ро бехтар фаҳмидан мумкин аст. Онҳое ки бо риояи қатъии шариат фаҳр мекарданд, чун риёкорони ҳарис фаш карда шудаанд. Рӯҳияи шариат бо рӯҳияи фарисиён дар муҳолифати шадид мебошад.

Таврот ва суҳафи анбиё то Яҳё буданд. Бо ин суханон Худованд замони шариатро тасвир кард, ки он аз Мусо сар шуд ва бо *Яҳёи* Ғӯтадиҳанда ба охир расид. Акнун амали замони нав сар мешуд. Аз рӯзҳои Яҳё *Малакути Худо башорат дода мешавад*. Ғӯтадиҳанда омадани Подшоҳи ҳақиқии Исроилро эълон мекард. *Ү* ба мардум мегуфт, ки агар онҳо тавба кунанд, Худованд Исо бар онҳо ҳукмронӣ хоҳад кард. Дар натиҷаи мавъизаи вай ва мавъизаи баъдинаи Худи Худованд ва шогирдони *Ү* бисёр одамон ба ин даъват бо майли том ҷавоб доданд.

“*Ҳар кас бо ҷидду ҷаҳд ба он дохил мегардад*” онро ифода мекунад, ки шахсони ба ин хабар ҷавобдода аслан ба Подшоҳӣ зада даромаданд. Бочгирон ва гунаҳкорон, масалан, монеаҳои аз тарафи фарисиён гузошташударо бояд паси сар мекарданд. Аз дигарон дар дилҳои шахсии худ майл ба пулҳоро саҳт маҳкум намудан талаб карда мешуд. Касе мебоист бар таассуб ғалаба мекард.

16,17-18 Вале омадани замони нав онро намефаҳмонад, ки ҳақиқатҳои асосии ахлоқӣ безътибор мешуданд. *Лекин фанои осмон ва замин осонтар аст аз он ки нуқтае аз Таврот маҳв шавад*. Ифодаи “*нуқтае аз*

Таврот”-ро бо хатчае ки ҳарфи *Х* аз ҳарфи *Х* фарқ мекунад, монанд кардан мумкин аст.

Фарисиён гумон мекарданд, ки дар Подшоҳии Худо мебошанд, вале Худованд, моҳиятан, ба онҳо гуфт: “Шумо наметавонед қонунҳои бузурги ахлоқии Худоро поймол карда, боз даъвои ҷой дар Подшоҳӣ дошта бошед”. Онҳо, эҳтимол, пурсида буданд: “Мо кадом нишондодҳои бузурги ахлоқиро иҷро намекунем?” Ва Худованд ба онҳо ба қонун оиди занӯшӯӣ ишорат кард, ки он ҳеҷ гоҳ бекор карда намешавад. *Ҳар кӣ зани худро талоқ дода, зани дигаре гирад, зино карда бошад. Ва ҳар кӣ зани талоқишударо гирад, зино карда бошад*. Ин ба он ки фарисиён ба маъноии рӯхонӣ рафтор мекарданд, мувофиқат мекунад. Халқи яҳудӣ бо Худо дар паймон буд. Вале фарисиён дар кӯшиши ғайримӯқаррарии худ ба сарвати моддӣ пушт ба Худо мегардониданд. Эҳтимол, оят ба он ишорат мекунад, ки онҳо на танҳо дар зиноии рӯхонӣ, балки дар зиноии ҷисмонӣ ҳам айбдор буданд.

У. Сарватманд ва Лаъзор (16,19–31)

16,19–21 Худованд нутқи Худро оиди идора кардани арзишҳои моддӣ бо ҳикоя оиди ду ҳаёт, ду марг ва ду насиби ҷовидона ба охир мерасонад. Бояд диққат дод, ки ин масал нест. Мо инро таъкид менамоем, зеро баъзе мунаққидон мекушанд маъноии ҷиддии ин ҳикояро бо ишора ба он рад мекунанд, ки ин гӯё масал аст.

Аз аввал аниқ нишон додан лозим аст, ки *сарватдори* беном барои сарвати худ ба дӯзах маҳкум нашуда буд. Асоси наҷот — бовар ба Худованд мебошад, ва одамон барои ба *Ү* бовар накардан маҳкум хоҳанд шуд. Чунончи, ин одами сарватманд бо нафрати бепарвоёнаи худ ба *мискине* ки *назди дарвозаи ӯ* бо *захм* дар *бадан мехобид*, нишон дод, ки бовари ҳақиқии наҷотбахш надошт. Агар дар вай муҳаббати Худо мебуд, дар он вақте ки ҳамқавм дар назди дарвозаи вай пораҳои нонро талабида мехобид, *ӯ* дар шукӯҳ, ҳузуру ҳаловат ва осудаҳолии зиста наметавонист. Агар *Ү* муҳаббат ба пулҳоро тарк мекард, ба Подшоҳии Худо бо зӯрӣ ворид мешуд.

Инчунин он ҳам ҳақиқат аст, ки *Лаъзор* на аз сабаби қашшокии худ наҷот ёфта буд. Дар кори наҷоти ҷони худ *ӯ* ба Худованд эътимод намуд.

Акнун бошад, ба сурати одами бой диққат диҳед. Вай танҳо либосҳои аз ҳама қиматбаҳотарин ва мӯднок мепӯшид, дар мизи *ӯ* бошад таомҳои аз ҳама зуккатарин гузошта шуда буд. *ӯ* ба ҳузуру ҳаловат ва хошишҳои нафс тағофул карда, барои худ мезист. Дар *ӯ* муҳаббати самимӣ ба Худо ва ғамхорӣ дар бораи одами дигар набуд.

Лаъзор – ба *ӯ* зиддияти рӯйрост аст. Ин *мискини* бадбахт, ки ҳар рӯз дар назди хонаи сарватманд мехобид, *пур аз захм* буд, аз гуруснагӣ хароб шуда буд ва *сағҳои* ифлос вайро таъқиб намуда *захмҳои ӯро мелесиданд*.

16,22 Вақте ки *он мискин мурд*, *ӯро фариштагон ба оғӯши Иброҳим бурданд*. Аксарият шубҳа доранд, ки оё ҳақиқатан *фариштаҳо* дар бардошта бурдани ҷонҳои бовардорон ба осмонҳо иштирок мекунанд. Мо сабаби ба қувваи оддии ин суханон шубҳа карданро намебинем. Фариштаҳо дар ин ҳаёт ба бовардорон хизмат мекунанд ва сабаб нест, ки онҳо бояд худӣ ҳамонро дар дами марг накунанд. *Оғӯши Иброҳим* – ифодаи рамзист, ки ҷои ҳузуру ҳаловатро ифода мекунад. Барои ҳар кадом яҳудӣ андеша дар бораи бо Иброҳим мушоракат доштан бо ҳузуру ҳаловати тасвирнопазир алоқаманд аст. Мо тарафдори онем, ки *оғӯши Иброҳим* ва осмон худӣ ҳамон як чиз аст. Вақте ки *сарватдор низ мурд*, ҷисми *ӯро дафн карданд* – он ҷисмеро, ки онро вай хурсанд мекард ва ба он ин қадар маблағи зиёд сарф мекард.

16,23–24 Вале ин ҳоло охири ҳикоя нест. Ҷони *ӯ*, ё “худ”-и бошуури *ӯ*, ба *дӯзах* афтод. *Дӯзах* (тарҷумаи юнонии калимаи “шеол” аз Паймони Кухан) – ҷои сукунати ҷонҳои мурдагон аст. Дар давраи Паймони Кухан дар бораи он чун дар бораи бошишгоҳи наҷотёфтагон ва наҷотнаёфтагон сухан меронданд. Дар ин ҷо он чун ҷое зикр шудааст, ки барои наҷотнаёфтагон пешакӣ муқаррар шудааст, зеро мо мехонем, ки сарватманд *дар азобу уқубат* буд.

Шогирдонро, эҳтимол, суханони Исо оиди он ки сарватманд ба *дӯзах* афтод, ба ҳайрат оварданд. Дар асоси Паймони Кухан онҳоро ҳамеша таълим медоданд, ки сарват – аломати баракат ва марҳамати Худост. Ба исроилие ки ба Худованд итоат мекард, пешрафти моддӣ ваъда шуда буд. Пас чӣ хел яҳудии сарватманд ба *дӯзах* афтода метавонист? Худованд Исо ҳозиракак эълон намуд, ки бо мавъизаи Яҳё тартиби нави чизҳо сар шуд. Дигар сарват аломати баракат нест. Вай барои озмоиши садоқати одам дар идоракунӣ хизмат мекунад. Аз касе ки ба вай фаровон дода шудааст, зиёд талаб карда мешавад.

Ояти 23 ғояи “хобидани ҷон”-ро безътибор мекунад - назарияро, ки мувофиқи он дар давраи байни марг ва растохез ҷон дар ҳолати беҳушӣ мебошад. Оят исбот мекунад, ки дар он тарафи қабр мавҷудияти бошуурона ҳаст. Амалан, вусъати донише ки сарватманд дошт, моро ба ҳайрат меоварад. *ӯ аз дур Иброҳимро бо Лаъзор, ки дар оғӯшаш буд, دید*. *ӯ* ҳатто бо Иброҳим робита кардан метавонист. *ӯро “надарам Иброҳим”* номида, *ӯ* аз вай *марҳамат* хошиш мекард ва аз *Лаъзор* овардани катраи *обро барои салқин кардани забонаш* илтимос кард. Албатта, савол ба миён меояд, ки ҷони бечисм чӣ гуна ташнагӣ ва азобу уқубатро *дар аланга* хис карда метавонад. Мо танҳо ба хулосае омада метавонем, ки ин ҷо ифодаи рамзӣ мебошад, вале ин асло онро намефаҳмонад, ки азобу уқубатҳо ҳақиқӣ нестанд.

16,25 *Иброҳим ӯро “фарзандам”* номида, тасдиқ кард, ки вай насли ҷисмонии *ӯ* буд, ҳарчанд бешубҳа рӯҳонӣ набуд. Падаркалон ба *ӯ* оиди *зиндагии* ёдовар шуд, ки дар шуқӯх, хурсандӣ ва кайфу сафо гузаронидааст. *ӯ* ҳамчунин камбағалӣ ва азобу уқубатҳои *Лаъзорро* ёдрас намуд. Акнун, дар он тарафи қабр, онҳо ҷойҳояшонро иваз карданд. Нобаробарӣ дар замин баръакс гардид.

16,26 Мо аз ин оят мефаҳмем, ки интихоби дар ин ҳаёт кардаи мо тақдири абадии моро муайян менамояд ва ҳамин ки марг меояд, - ин тақдир муқаррар шудааст. Аз манзили наҷотёфтагон ба бошишгоҳи маҳкумшудагон ва баръакс гузаргоҳ нест.

16,27–31 Баъд аз марг сарватманд баногоҳ муждарасон мешавад. \bar{U} мехоҳад, ки ягон кас ба назди *панҷ бародари* вай барои огоҳонидан равад, то ки онҳо ба ин *макони азобу уқубат* наоянд. Иброҳим ҷавоб дод, ки ин панҷ бародар яҳудӣ мебошанд ва Навиштаҷоти Паймони Куҳанро доранд ва он барои огоҳӣ бояд кофӣ бошад. Сарватманд ба *Иброҳим* эътироз намуда гуфт, ки *агар яке аз мурдагон ба назди онҳо равад*, пас онҳо аниқ *тавба хоҳанд кард*. Вале Иброҳим сухани охирино барои худ гузошт. Вай арз кард, ки шунидани Сухани Худоро инкор кардан катъӣ мебошад. Агар одамон огоҳонидани Навиштаи Покро *гӯш* накунад, пас, ҳатто агар касе аз *мурдагон эҳё шавад*, онҳо бовар нахоҳанд кард. Он чи бо Худи Худованд Исо ба *вукӯъ* омад, ба ин далели эътимодбахш буда метавонад. \bar{U} аз мурдагон бархост, вале одамон то ҳол ба ин бовар намекунад.

Аз Паймони Навин мо медонем, ки хангоми мурдани одами бовардор *чисми* \bar{u} ба қабр меафтад, *ҷонаш* бошад ба осмонҳо меравад, то ки бо Масеҳ бошад (2Қӯр. 5,8; Фил. 1,23). Вақте ки нобовар мемирад, *чисми* \bar{u} айнан ҳамон тавр ба қабр меафтад, вале *ҷони* \bar{u} ба *дӯзах* меравад. Барои \bar{u} *дӯзах* – ҷои уқубат ва пушаймонӣ аст.

Ҳангоми ба осмон гирифта шудани Калисо *чисмҳои* бовардорон аз *гӯр* мехезанд ва бо *рӯҳу* ҷон мепайванданд (1Тас. 4,13–18). Он гоҳ онҳо *ҷовидона* бо Масеҳ сокин хоҳанд буд. Дар вақти Доварӣ дар назди тахти бузурги сафед *чисм*, *рӯҳ* ва *ҷони* нобоварон ҳамчунин аз нав пайваст мешаванд (Ваҳй 20,12–13). Сипас онҳо ба *кӯли оташ*, ҷои *ҷазои ҷовидона*, партофта хоҳанд шуд.

Ба ҳамин тариқ, боби 16 бо огоҳонидани *фавкулудда* *чиддӣ* ба *фарисиён* ва *ҳамаи онҳое* ки барои пул *зиндагӣ* мекунад, ба *охир мерасад*. Онҳо *чунин рафтор* намуда, *ҷонҳои худро* ба *хатар* мегузоранд. Дар замин *нон талабидан* бехтар аст, *нисбат* ба *об талабидан* дар *дӯзах*.

IX. ПИСАРИ ОДАМ ШОГИРДОНИ ХУДРО МЕОМУЪЗОНАД (17,1–19,27)

А. Дар бораи хатари васвасаҳо (17,1.2)

17,1–2 Дар ин боб пайдарҳамии баёни фикрҳо аниқ мушоҳида намешавад. Баъзан ҳатто *чунин менамояд*, ки Луко якчанд *мавзӯҳои* *чудогонро* бо ҳам якҷоя мекунад. Вале ишораи аввалини Масеҳро дар бораи хатари *васвасаҳо* бо *ҳикоя* дар бораи сарватманд дар охири боби 16 алоқаманд кардан мумкин аст. *Зиндагӣ* дар *шукӯҳ*, *худписандӣ* ва *бароҳатӣ* барои онҳое ки дар бовари *масеҳӣ* *ҷавонанд*, ба *осонӣ* монета шуда метавонад. Махсусан, агар *шахси масеҳӣ* *обрӯманд* бошад, пас вай *хатман* барои *дигарон* намуна хоҳад буд. Ин *ҷӣ* *андоза хатарнок* аст – *хидоят* *намудани* *пайравони* *Худованд Исои Масеҳ* ба *ҳаёте* ки дар он *чизпарастӣ* ва *ибодат* ба *молу пул* *ҳукмрон* аст.

Албатта, ин *принсипро* хеле *васеъ* ба *кор бурдан* мумкин аст. *Яке аз ин тифлон* метавонад *пешпо хӯрад*, вақте *ӯро* ба *тарзи зиндагии* *дунявӣ* *ҳавасманд* мекунад. Одам метавонад ба *гуноҳи* *шаҳвонӣ* *кашида* шуда, *пешпо хӯрад*. \bar{U} метавонад ба *таълимоте* *рӯ оварад*, ки он *маъноӣ* *равшани* *Навиштаи Покро* *хира менамояд*. *Ҳамаи он* чи *одамонро* аз *роҳи* *самимии* *бовар*, *бахшидашавӣ* ва *поки дур* *мебарад*, *санги* *пешпоро* *ифода* *менамояд*.

Табиати *одамӣ* ва *ҳолати* *ин ҷаҳонро* *дониста*, *Худованд* *гуфт*, ки *ҳеҷ мумкин нест*, ки *васвасаҳо* ба *миён* *наоянд*. Вале *ин гуноҳи он шахсеро*, ки *васвасаҳо* ба *василаи* *вай* *меоянд*, *кам намекунад*. *Бехтар* *мебуд*, агар *бар гардани* *ин гуна одам* *санги осийе* *овехта*, *вайро* ба *қаъри* *бахр* *афкананд*. *Равшан* *мешавад*, ки *мақсади* *чунин* *ибораҳои* *пуртаъсир* – *тасвири* *на танҳо* *марги* *чисмонӣ*, *балки* *инчунин* *маҳкумияти* *ҷовидона* *ҳам мебошад*.

Вақте ки *Худованд Исо* дар бораи ба *васваса* *андохтани* *яке аз ин тифлон* *сухан* *меронад*, \bar{U} , *эҳтимол*, *ин ҷо назар* ба *фақат* *тифлон* *чизи* *бештареро* *дар назар* *дорад*. *Чунин менамояд*, ки \bar{U} ба *шогирдоне* ки дар *бовар ҷавонанд*, *ишора* *мекунад*.

Б. Дар бораи зарурати рӯҳи бахшанда (17,3.4)

17,3–4 Дар ҳаёти масеҳӣ на танҳо хатари дигаронро ба васваса андохтан мавҷуд аст. Инчунин хатар дар душманини нихонӣ, дар бахшидан нахостан, вақте ки шахси дилозор бахшоиш металабад, мавҷуд аст. Худованд дар ин ҷо айнан дар бораи ҳамин суҳан меронад. Паймони Навин таълим медиҳад, ки дар чунин вазъият чӣ хел рафтор кардан лозим аст:

1. Агар масеҳӣ аз як масеҳии дигар зарар дида бошад, пас вай пеш аз ҳама шахси дилозорро дар дили худ бояд бахшад (Эфс. 4,32). Ин дили ӯро аз ранҷиш ва адоват озод нигоҳ медорад.
2. Баъд аз он вай шахсан худаш ба шахси дилозор бояд мурочиат намояд ва *ба ӯ фаҳмонад* (ояти 3; инчунин Мат. 18,15). Агар вай *тавба кунад*, гуфтан лозим аст, ки вай бахшида шудааст. Ҳатто агар вай чандин қарат гуноҳ кунад ва баъд аз он гӯяд, ки тавба мекунад, ӯро бахшидан лозим аст (ояти 4).
3. Агар танбеҳи шахсӣ бенатиҷа бошад, он гоҳ одаме ки ба ӯ зарар расида буд, бояд як ё ду шохид оварад (Мат. 18,16). Агар шахси дилозор онҳоро гӯш накунад, он гоҳ ин корро ба калисо баровардан лозим аст. Рад кардани қарори калисо бояд боиси аз калисо ронда шудан гардад (Мат. 18,17).

Мақсади танбеҳ ва дигар таъсирҳои интизомӣ на дар баробар кардани ҳисобҳо ё таҳқири шахси дилозор мебошад, балки ӯро дар муносибат бо Худованд ва бародарон барқарор намудан аст. Ҳамаи танбеҳҳо бояд дар рӯҳияи муҳаббат ба амал оварда шаванд. Мо набояд ҳукм намоем, ки оё тавбаи шахси дилозор ҳақиқӣ буд ё не. Мо ба суҳанони вай, ки ӯ тавба кардааст, бояд бовар намоем. Ана барои чӣ Исо мегӯяд: “*Ва агар рӯзе ҳафт қарат ба ту гуноҳ кунад ва рӯзе ҳафт қарат рӯҷӯъ намуда, гӯяд: Тавба кардам, - ӯро афв нам*”. Дар ҳамин аст он меҳрубоние ки ба мо Падари мо зоҳир менамояд. Новобаста ба он ки мо аксар сазовори умедҳои ӯ намегардем, мо ба ҳар ҳол боварино ба он нигоҳ медорем, ки “агар мо гуноҳҳои

худро эътироф кунем, ӯ амин ва одил аст, ки гуноҳҳои моро биомурзад ва моро аз ҳар ноинсофӣ пок намояд” (1Юх. 1,9).

В. Дар бораи бовар (17,5.6)

17,5 Ғоя дар бораи дар як рӯз ҳафт маротиба бахшидан *ба ҳаввориён* душвор ва ҳатто иҷронашаванда намуд. Онҳо фикр карданд, ки ба зоҳир намудани чунин марҳамат қудрати онҳо намерасад. Бинобар ин онҳо аз *Худованд* хоҳиш намуданд, ки *имони* онҳоро *зиёд кунад*.

17,6 Ҷавоби *Худованд* нишон дод, ки масъала аз бузургии бовар дида бештар дар сифати он мебошад. Масъала инчунин аз он иборат нест, ки зиёдтар бовар ба даст оварда шавад, балки дар он аст, ки он бовареро ки доранд, истифода баранд. Моро аз бахшидани бародаронамон маҳз ғурури шахсиамон ва худписандии иллатнок нигоҳ медорад. Ин ғурурро решақан ва дур кардан лозим аст. Агар *имони* ба андозаи *донаи хардал дарахти тӯтро* решақан карда *ба баҳр* ҷойгир карда тавонад, пас вай ба мо бо осонии зиёдтаре бар сангдилӣ ва истодагарие ки он ба мо барои беохир бахшидани бародар ҳалал мерасонад, ғалаба дода метавонад.

Г. Дар бораи ғуломони ғоиданок (17,7–10)

17,7–9 Ғуломи ҳақиқии Масеҳ сабаб барои ғурур надорад. Ҳисси худписандиро решақан кардан зарур аст ва ба ҷои он дарки ношоистагии худро ҷойгир намудан лозим аст. Ин намунаро мо дар хикояи оиди ғулом дарёфт менамоем. Ин *ғулом* рӯзи дароз *шудгор* кард ва гӯсфандонро *ҷӯпонӣ* кард. Вақте ки вай дар охири рӯзи вазнини меҳнатӣ аз *саҳро* бармегардад, ҳама ӯро барои *нишастан* ба назди суфра даъват намекунад. *Баръакс*, вай ба ӯ мефармояд, ки камари худро баста хӯроки шом тайёр кунад. Танҳо пас аз иҷроиши ин фармон ба ғулом хӯрдан ва нӯшидан иҷозат дода мешавад. Ҳама ба ғуломи худ барои ба ҷо овардани фармонҳои вай *миннатдорӣ* баён намекунад. Ин вазифаи ӯст. Охир ғулом ба ҳамаи худ тааллуқ дорад ва вазифаи аввалини ӯ фармонбардор будан аст.

17,10 Ҳамчунин шогирдон ҳам ғуломи Худованд Исои Масех мебошанд. Онҳо ба \bar{U} рӯхан, бо чон ва чисман тааллуқ доранд. Ҳамаи он коре ки онҳо ягон вақт барои Начотдиханда карда буданд, барои такдир кардани коре ки \bar{U} дар Ҷолҷолто иҷро кард, кофӣ нахоҳад буд. Бинобар ин шогирд хама чизи ба \bar{u} дар Паймони Навин фармударо иҷро намуда, ба ҳар ҳол бояд эътироф намояд, ки \bar{u} *ғуломи ношоам* аст, ки вай танҳо он кореро, ки *карданиш лозим буд, кард*.

Рой Ҳешен панҷ аломати зерини ғуломро номбар мекунад:

1. Вай бояд бо омодагӣ як корро аз пайи кори дигар қабул намояд, бе он ки ба вай аҳамият диҳанд.
2. Чунин рафтор намуда, вай набояд миннатдориро барои ин интизор шавад.
3. Ҳамаи фармонҳоро иҷро намуда, вай набояд хоҷаи худро дар худбинӣ айбдор кунад.
4. Вай бояд худро ғуломи ношоам эътироф намояд.
5. Вай бояд эътироф намояд, ки корро иҷро карда ва ҳолати худро бо фурутанӣ ва тавозӯ қабул намуда, вай ҳеч чиз зиёда аз он ки бояд мекард, накардааст.⁴⁶

Г. Исо даҳ нафар махавиро шифо медиҳад (17,11–19)

17,11 Гуноҳи носипосӣ – боз як хатарест, ки шогирдро дар зиндагии \bar{u} таъкиб мекунад. Ин дар мисоли даҳ нафар махавӣ нишон дода шудааст. Мо мехонем, ки Худованд Исо дар аснои роҳ ба *Ерусалим* аз ҳудуди байни *Сомария* ва *Ҷалил* мегузашт.

17,12–14 *Ва ҳангоме ки \bar{U} ба деҳае дохил мешуд, \bar{U} ро даҳ шахси махавӣ диданд. Аз сабаби ҳолати бемории худ онҳо наздик наомаданд, вале ба \bar{U} аз дур истода мурочиат менамуданд, зорӣ мекарданд, то ки \bar{U} онҳоро шифо бахшад. Вай бовари онҳоро мукофотонид ва гуфт, ки *бираванд ва худро ба коҳинон нишон диҳанд*. Ин онро ифода мекард, ки ба назди коҳинон омада, онҳо аз махав шифо хоҳанд ёфт. Коҳин қудрати шифо додани онҳоро надошт, вале онҳоро покшуда эълон кардан вазифаи \bar{u} буд. Ба*

суханони Худованд итоат карда, махавиён ба назди коҳин равона шуданд ва *онҳо дар вақти рафтанишон*, ба тариқи мӯъҷизаосо аз беморӣ пок шуданд.

17,15–18 Ҳамаи онҳо бовар доштанд, то ки шифо ёбанд, вале танҳо яке аз даҳ нафар барои изҳори миннатдорӣ ба назди Худованд баргашт. Хеле ҷолиби диққат аст, ки ин як нафар *сомарӣ* буд, яке аз намояндагони ҳамсояхои барои яҳудиён манфур, ки яҳудиён бо онҳо ҳеч гуна қору бор надоштанд. Вай *пеши пойҳои Исо* (ҷои ҳақиқии парастииш) *рӯй ба замин* (ҳолати ҳақиқии парастиишкунанда) *афтод*. *Исо* пурсид, *оё даҳ нафар пок нашуданд?* Пас, чаро ба ғайр аз *ин аҷнабӣ* касе барнагашт, то ки миннатдорӣ намояд. *Нӯҳ нафари* дигар *куҷоянд?* Ҳеч кас аз онҳо *барои ҳамду сано хондани Худо* барнагашт.

17,19 Худованд Исо ба сомарӣ мурочиат намуда гуфт: “*Бархоста, бирав; имонат туро начот дод*”. Танҳо даҳ фоизи сипосгузор сарвати ҳақиқии Масехро ворис мешаванд. Исо баргаштани мо (оятӣ 15) ва миннатдорӣ моро (оятӣ 16) бо баракатҳои нав пешвоз мегирад. Суханони “*имонат туро начот дод*” ба он ишорат менамоянд, ки нӯҳ нафар аз махав шифо ёфтанд, нафари даҳум бошад инчунин аз гуноҳ ҳам начот дода шуд!

Д. Дар бораи омадани Подшоҳӣ (17,20–37)

17,20–21 Фаҳмидан душвор аст, ки оё саволи *фарисиён* дар бораи *Малакут* самимӣ буд, ё онҳо ҳамин тавр тамасхур мекарданд. Вале мо аниқ медонем, ки, ҳамчун яҳудиён, онҳо ба Подшоҳӣ умед мебастанд, ки он бо қувваи бузург ва ҷалол барқарор карда хоҳад шуд. Онҳо аломатҳои зоҳирӣ ва тағйиротҳои бузурги сиёсиро интизор буданд. Начотдиханда ба онҳо гуфт: “*Малакути Худо тавре намеояд, ки ба назар намоеён шавад*”, яъне омадани Подшоҳии Худо, лоақал дар намуди ҳозираи он, бо аломатҳои зоҳирӣ ҳамроҳ намеояд. Ин подшоҳии муваққатии заминии дидашаванда нест, ки дар бораи он гуфтан мумкин бошад, ки вай *дар ин ҷо ё дар он ҷо* мебошад. Баръакс, Начотдиханда гуфт, ки *Малакути Худо дар дохили одамоне, бехтараш, дар байни онҳо мебошад*. Худованд

Исо дар назар дошта наметавонист, ки Подшоҳӣ ҳақиқатан дар дилҳои фарисиён буд, зеро ки ин диндорони дурӯяи сангдил дар дили худ барои Масеҳ Подшоҳ чой надоштанд. Вай дар назар дошт, ки *Малакути Худо* дар байни онҳо буд. \bar{U} Подшоҳи ҳақиқии Исроил буд, \bar{u} мӯъчизоти Худо меофарид ва ваколатномаҳои Худо ба мушоҳидаи умум тақдим мекард. Вале фарисиён \bar{U} ро қабул кардан намехостанд. Яъне, Подшоҳии Худо ба онҳо пешниҳод карда шуда буд, онҳо бошанд, вайро тамоман пайҳас накарданд.

17,22 Худованд дар сӯхбат бо фарисиён Подшоҳиро чун як чизи аллакай омада тасвир кард. Ҳангоме ки \bar{U} ба шогирдон мурочиат кард, оиди Подшоҳӣ чун оиди ҳодисаи оянда, ки он дар омадани дуёми \bar{U} барқарор карда мешавад, мегуфт. Вале аввал \bar{U} давраи байни омадани яқум ва дуёми Худо тасвир намуд. *Айёме меояд, ки шогирдон дидани фақат як рӯзи Писари Одамро орзу хоҳанд кард*, вале *нахоҳанд дид*. Ба ибораи дигар, онҳо ақаллан баргардонидани як рӯзро талабгор мешаванд, замонеро ки \bar{U} бо онҳо дар замин буд ва онҳо аз робитаи ширин бо \bar{U} лаззат мебуданд. Ин рӯзҳо ба андозае завқи пешакии он замоне буд, ки \bar{U} бо қудрат ва чалоли азим меояд.

17,23–24 Бисёр масеҳони бардурӯғ пайдо мешаванд, ҳокимон бошанд омадани Масеҳро эълон мекунанд. Вале пайравони \bar{U} бо ҳеч гуна хабарҳои бардурӯғи ба ин монанд набояд фирефта шаванд. Омадани дуёми Масеҳ чунон ба назар намоён ва бехато хоҳад буд, *чун барқе*, ки осмонро аз ин канор то канори дигар бурида мегузарад.

17,25 Худованд Исо ба шогирдон аз нав ёдрас намуд, ки пеш аз воқеъ шудани ин аввал \bar{U} ро лозим аст, ки *бисёр азоб кашад ва аз тарафи ин насл рад карда шавад*.

17,26–27 Худованд аз нав ба мавзӯи барои ҳукмронӣ омадани Худ баргашта, қайд кард, ки рӯзҳои бевосита пеш аз ин ҳодисаи бочалол меомада ба *айёми Нуҳ* монанд хоҳанд буд. Мардум *мехӯрданд, менӯшиданд, зан мегирифтанд, ба шавҳар мебаромаданд*. Дар ин ҳеч чизи бад нест; ин фаъолияти муқаррарӣ ва қонунии одамист. Бадӣ дар он буд, ки мардум баҳри ҳамаи ин мезистанд,

дар бораи Худо фикр намекарданд ва барои \bar{U} вақт чудо намекарданд. Пас аз он ки *Нуҳ* ва оилаи вай *ба кишти* даромаданд, *тӯфон омада ҳама* мардуми боқимондари *нобуд кард*. Ҳамин тавр, барои ҳамаи онҳое ки меҳрубонии пешниҳодкардаи Худоро рад мекунанд, омадани дуёми Масеҳ довариро ифода хоҳад кард.

17,28–30 Худованд инчунин гуфт, ки рӯзҳои пеш аз бори дуём зоҳир шудани \bar{U} ба рӯзҳои *Лут* монанд хоҳанд шуд. Тамаддун дар ин давра хеле пеш рафта буд; мардум на танҳо *мехӯрданд ва менӯшанд*, балки инчунин *мехариданд, мефурӯхтанд, мекоштанд, иморат мекарданд*. Ин кӯшиши одам баҳри барпо кардани асри тиллоӣ, ба осудагӣ ва пешрафт бе Худо комёб шудан буд. *Дар худи ҳамон рӯзе ки Лут*, занаш ва духтараш аз *Садум баромаданд*, ба ин шаҳри пургуноҳ *отаи ва кибрит аз осмон борид ва ҳамаро маҳв кард*. *Дар рӯзи зоҳир шудани Писари Одам низ ҳамон тавр хоҳад буд*. Онҳое, ки ба лаззат бурдан, хушнуд кардани худ ва савдогарӣ чӯр шудаанд, маҳв карда хоҳанд шуд.

17,31 Ин рӯзе мешавад, ки дилбастагӣ ба чизҳои заминӣ ҳаёти одамро ба зери хатар мегузорад. Агар касе *дар бом* бошад, пас \bar{u} набояд барои халос кардани чизҳои *хонаи* худ кӯшиш кунад. Он касе ки *дар киштзор* мебошад, ба хонаи худ набояд *баргардад*. Вай бояд аз он чойҳое ки доварӣ ба он меафтад, гурезад.

17,32 Ҳарчанд *зани Лут* аз Садум қариб бо зӯри бурда шуд, дилаш ба ин шаҳр тааллуқ дошт. Дар ин бора ин далел шаҳодат медиҳад, ки вай *ба ақиб* нигоҳ кард. Вай аз Садум баромад, вале Садум аз вай набаромад. Дар натиҷа Худо \bar{u} ро ба сутуни намак табдил дода *нобуд кард*.

17,33 Ҳар кӣ *ҷони худро ниғаҳдорӣ кунад*, ба тавре ки дар бораи бехатарии ҷисмонӣ хавотир кашад ва дар бораи рӯҳи худ ғамхорӣ нанамояд, *онро барбод* хоҳад дод. Баръакс, ҳар кӣ ҳаёти худро дар ин давраи Андӯҳи бузург аз боиси садоқат ба Худованд *барбод диҳад*, дар ҳақиқат онро барои абадият нигоҳ хоҳад дошт.

17,34–36⁴⁷ Зухури Худованд замони тақсимот мешавад. *Ду нафар дар як ҷогаҳ* хоб мераванд. *Яке* барои доварӣ *гирифта мешавад*. *Дигаре*, бовардор, бахшида мешавад, то ба Подшоҳии Масеҳ ворид шавад. *Ду зан якҷоя бо дастос* кор хоҳанд кард; *яке*, нобовар, дар тӯфони қаҳру ғазаби Худо *гирифта хоҳад шуд*; *дигаре*, фарзанди Худо, *гузошта мешавад*, то ки аз меҳрубониҳои Подшоҳии Ҳазорсола бо Масеҳ лаззат барад.

Дар воқеъ, оятҳои 34 ва 35 тасдиқ менамоянд, ки замин даврашакл аст. Он далел, ки дар як қисми замин шаб, дар қисми дигар бошад рӯз аст (ки машғулиятҳои баёншуда оиди он шаҳодат медиҳанд), далелҳои илмиро, ки танҳо баъд аз солҳои зиёд кашф гардиданд, нишон медиҳанд.

17,37 Аз суханони Начотдиҳанда шогирдон дуруст фаҳмиданд, ки зухури дуҷуми \bar{U} барои ҷаҳони муртад чун довари шикаст-оваре аз осмон мешавад. Бинобар ин онҳо аз *Худованд* пурсиданд, ки доварӣ *дар кучо* воқеъ хоҳад шуд. \bar{U} ҷавоб дод, ки *лоша дар кучо* бошад, *каргасон низ дар он ҷо ҷамъ мешаванд*. Каргасон рамзи довари оянда мебошанд. Пас, дар ҷавоб ишорат карда мешавад, ки доварӣ ба сари ҳар гуна шакли нобоварӣ ва муҳолифат ба Худо, дар ҳар ҷое ки онҳо бошанд, меафтад.

Дар боби 17 *Худованд* Исо шогирдонро огоҳӣ дод, ки онҳоро мусибатҳо ва таъкибот интизоранд. То замони зухури пуршукӯҳи \bar{U} ба онҳо аз озмоишҳои бузург гузаштан лозим меояд. Барои онҳоро тайёр кардан, Начотдиҳанда пандҳои баъдинаро медиҳад, ки ба дуо тааллуқ доранд. Дар оятҳои баъдина мо дуои бевазан, дуои фарисӣ, дуои бочгир ва дуои гадоро меёбем.

Е. Масал дар бораи бевазани суботкор (18,1–8)

18,1 *Масал* дар бораи дуои бевазан онро меомӯзад, ки *кас бояд ҷамъа дуо гӯяд ва маънос нашавад*. Ин дар асл барои ҳамаи одамон ва барои ҳар хел дуо ҳақиқат аст. Вале дар ин ҷо ин суханон маъноии махсусро доранд – онҳо ба дуо дар бораи начоти Худо дар замони озмоиш тааллуқ доранд. Ин дуо бе *маъносӣ* дар давраи дуру дарози пуразоби

фосилаи байни зухури яқум ва дуҷуми Масеҳ мебошад.

18,2–3 Дар масал *қозии* беадолате нишон дода шудааст, ки на тарсе аз *Худо* ва на шарм аз *мардум* дошт. *Дар он шаҳр* ҳамчунин як *бевазан* буд, ки \bar{u} ро як *душман* азоб меод. *Бевазан* ба назди қозӣ бо исрор *меомад* ва аз \bar{u} адолат металабид, то ки \bar{u} вайро аз муносибати ғайриинсонӣ *муҳофизат* намояд.

18,4–5 Қозӣ нисбати далелҳои асосноки \bar{u} дилсаҳт мемонд. Он далел, ки ба \bar{u} беадолатона муносибат карданд, \bar{u} ро барои ба тарафдории вай амал кардан водор намекард. Вале омаданҳои доимии \bar{u} вайро ба амалиёт водор кард. Исрор ва суботкории зан корро ба ғайри \bar{u} ҳал кард.

18,6–7 Баъд аз он *Худованд* ба шогирдон фаҳмонд, ки агар *қозии ноинсоф* аз он сабаб ба ғайри \bar{u} бевазани мискин амал кард, ки вай \bar{u} ро безор карда ором нагузошт, пас *Худои* боадолат барои интиҳобшудагони *Худ* ҷи андоза зиёд тарафдорӣ хоҳад кард. Суханони “интиҳобшудагон” махсусан ба боқимондаи яҳудиён дар давраи Мусибати бузург ишорат карда метавонад, вале вай ҳамчунин ба ҳамаи бовардорони мазлум дар ҳамаи давраҳо паҳн мешавад. Худо тарафдорӣ кардани онҳоро аз он сабаб ба таъхир меандозад, ки \bar{U} одамонро дуру дароз тоқат мекунад, намехоҳад, то ки касе ҳалок шавад.

18,8 Вале рӯзе меояд, вақте ки \bar{R} ӯҳи \bar{U} дигар ба начот додани одамон намекушад ва он гоҳ \bar{U} онҳоеро, ки пайравони \bar{U} ро ба таъкибот дучор менамоянд, чазо хоҳад дод. *Худованд* Исо ин масалро бо савол ба охир расонид: “*Лекин вақте ки Писари Одам биёяд, оё имонро бар замин хоҳад ёфт?*” Дар ин ҷо, эҳтимол, *чунин* боваре, ки дар бевазани мискин буд, дар назар дошта шудааст. Вале ин ба он ҳам ишорат карда метавонад, ки дар замони баргаштани Масеҳ танҳо як қисми боқимонда ба \bar{u} содиқ хоҳад монд. Дар айни замон ҳар яки мо ба чунин бовар бояд кӯшем, ки он рӯзу шаб ба Худо мурочиат мекунад.

Ё. Масал дар бораи фарисӣ ва бочгир (18,9–14)

18,9–12 Масали баъдина ба одамоне ирсол гардидааст, ки худситой мекунанд, ки онҳо одиланд ва дигаронро аз худ паст шуморида, хор мебинанд. Шахси аввалро чун фарисӣ ишорат намуда, Начотдиханда заррае ҳам шубҳа нагузошт дар он ки маҳз чӣ гуна одамонро \bar{U} дар назар дошт. Гарчанде фарисӣ вонамуд мекард, ки дуо мегӯяд, дар ҳақиқат \bar{u} бо Худо гап намезад. Аниқтараш \bar{u} бо дастовардҳои ахлоқӣ ва динии худ худситой мекард. Ба ҷои он ки худро бо намунаи комили Худо муқоиса намояд ва ҳолати ҳақиқии пургуноҳи худро бинад, \bar{u} худро бо одамоне дигар дар ҷамъият муқоиса мекард ва бо бартарии худ бар онҳо худситой менамуд. Такрори зуд-зуди ҷонишини шахсии “ман” ҳолати ҳақиқии дили \bar{u} ро ошкор менамояд: худписандӣ ва мағрурӣ.

18,13 Бочгир бошад комилан акси \bar{u} ст. Дар назди Худо истода, вай камаҳамиятии пурраи худро эҳсос мекард. Вай хоку туроб шуд. Вай ҳатто ҷуръат надошт чашимонашро сӯи осмон баланд кунад; балки синаи худро мезаду ба Худо дар бораи меҳрубонӣ муроҷиат намуда мегуфт: “Худоё! Ба мани гуноҳкор раҳм кун!”. Вай дар бораи худ на чун як гунаҳкор дар байни аксарият, балки чун дар бораи ҷунин гунаҳкоре фикр мекард, ки лоиқ нест аз Худо ягон чиз гирад.

18,14 Худованд Исо ба шунавандагони Худ хотиррасон намуд, ки, баръакси аломатҳои зохирии одамӣ, маҳз ҷунин рӯҳи фурутанӣ ва тавба ба Худо мақбул аст. Маҳз бочгир сафед шуда ба хонаи худ рафт. Худо фурутанонро сарфароз менамояд, вале \bar{u} онҳоеро, ки худро мадҳ мекунанд, паст мекунад.

Ж. Исо ва кӯдакони хурд (18,15–17)

18,15–17 Ин ҳодиса суҳанони дар боло гуфташударо тасдиқ менамояд ва маҳз онро, ки барои ба Малакути Худо ворид шудан, дорой фурутанӣ кӯдакони хурд будан зарур аст. Дар атрофи Худованд Исо модарон бо кӯдакон барои аз \bar{U} баракат гирифтани ҷамъ омаданд. Ҷунин воридшавӣ бо зӯрӣ ба ҷадвали Начотдиханда шогирдонро андӯхгин кард. Вале Исо онҳоро сарзаниш кард ва меҳрубонона кӯдаконро ба назди Худ даъват намуд ва ҷунин гуфт: “Малакути Худо ба

ҷунин касон тааллуқ дорад”. Ояти 16 ба ин савол ҷавоб медиҳад: Вақте ки кӯдакон мемиранд бо онҳо чӣ ҳодиса рӯй медиҳад? Ҷавоб ҷунин аст: Онҳо ба осмон мераванд. Худованд аниқ гуфт: “Малакути Худо ба ҷунин касон тааллуқ дорад”.

Кӯдакон дар синни хеле хурд начот дода шуда метавонанд. Ҷунин синну сол, эҳтимол, дар ҳар як ҳодисаи ҷудогона гуногун аст, вале ҳақиқат амри воқеист: ба ҳар як кӯдаки ба назди Исо омадан меҳоста, чӣ қадр ки хурд набошад, қардани инро иҷозат додан лозим ва инҷунин бовари \bar{u} ро рӯҳбаланд қардан лозим аст.

Барои начот ба даст овардан ба кӯдакон қалонсол шудан лозим нест, ана ба қалонсолон бошад, барои ба Малакути Худо дохил шудан, соддагии бовар ва фурутанӣ кӯдакон лозим аст.

3. Сардори ҷавони сарватманд (18,18–30)

18,18–19 Дар ин порча дар бораи одаме, ки Подшоҳии Худоро чун кӯдак қабул накард, суҳан меравад. Боре сардороне ба назди Худованд Исо омад, \bar{U} ро Устоди некӯ номид ва пурсид, ки \bar{u} чӣ кор кунад, то вориси ҳаёти ҷовидонӣ гардад. Начотдиханда пеш аз ҳама ба \bar{u} дар бораи истифодаи унвони “Устоди некӯ” савол дод. Исо ба \bar{u} хотиррасон намуд, ки танҳо як худи Худо некӯст. Худованди мо инкор намекард, ки \bar{U} Худост, вале меҳост, то ки сардор ҳам ин далелро эътироф намояд. Агар \bar{U} некӯ бошад, пас бояд Худо бошад, зеро ки, моҳиятан, танҳо як худи Худо некӯст.

18,20 Пас аз он Исо ба саволе ҷавоб дод, ки барои ба ҳаёти ҷовидона ворис шудан чӣ кор қардан лозим аст. Мо медонем, ки ба ҳаёти ҷовидона бо иҷро қардани амалҳои нек ворис намешаванд ва ба даст оварда намешаванд. Ҳаёти ҷовидона – ин атои Худо аз рӯи бовар ба Исои Масеҳ. Худованд Исо сардорро ба Даҳ аҳком нигаронида дар назар надошт, ки одам ба василаи риояи шариат начот ёфта метавонад. Баръакс, \bar{U} шариатро барои он истифода бурд, ки одамро дар гуноҳ фаш намояд. Худованд Исо панҷ аҳкомро, ки ба ӯҳдадорӣ мо нисбат ба

наздикон тааллуқ дорад - лавҳи дуюми шариатро - иқтибос овард.

18,21–23 Шояд, шариат ба ҳаёти одам таъсири фошқунандаро ба вучуд наовард, зеро ки вай ҳавобаландона изҳор намуд, ки ин фармудаҳоро *аз кӯдакии худ нигоҳ доштааст*. Исо гуфт, ки ба \bar{u} як чиз намерасад – муҳаббат ба наздикон. Агар \bar{u} дар ҳақиқат ин фармудаҳоро нигоҳ медошт, пас \bar{u} ҳамаи молу мулки худро мефурӯхт ва ба *мискинон* тақсим мекард. Вале гап дар он аст, ки вай наздикони худро ба монанди худаш дӯст намедошт. \bar{U} худпарастона зиндагӣ мекард ва наздикони худро дӯст намедошт. Инро он далел исбот менамояд, ки, суханони Масеҳро *шунда*, \bar{u} *андӯҳгин шуд*, зеро ки *бағоят сарватдор буд*.

18,24 Ба \bar{u} нигоҳ карда, Худованд *Исо* гуфт, ки *ба сарватдорон* ворид шудан *ба Малакути Худо* чӣ гуна душвор аст. Душворӣ аз он иборат аст, ки, сарватманд буда, онро дӯст надоштан ва ба он тақя накардан.

Ин порча саволеро мебардорад, ки ҳам масеҳиён, ҳам нобоваронро ба ташвиш меоварад. Оё дар бораи мо гуфтан мумкин аст, ки мо дар ҳақиқат наздикони худро дӯст медорем, агар мо дар фаровонӣ ва роҳат зиндагонӣ мекунем, дар ҳоле ки дигарон, хабари Масеҳро нашунда ҳалок мешаванд?

18,25 Исо гуфт, ки *аз сӯрохи сӯзан гузаштани шутур осонтар аст аз он ки сарватдор ба Малакути Худо дохил шавад*. Ба ин арз шарҳи зиёде дода шуда буд. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки сӯрохи сӯзан - ин даричаи хурди дохили дар девори шаҳрест, ки аз он шутур танҳо ба зону истода гузашта метавонад. Вале табиб Луко калимаеро истифода мебарад, ки он аниқ сӯзани чаррохро мефаҳмонад, ва маънои суханони Худованд возеҳу равшан аст. Ба ибораи дигар, чӣ хеле ки *шутур аз сӯрохи сӯзан гузашта* наметавонад, ҳамчунин ба *сарватмандон ворид шудан ба Малакути Худо* имконнопазир аст. Аҳамияти ин суханонро бо он, ки одами сарватманд бо кӯшишу ғайрати шахсии худ ба Подшоҳӣ ворид шуда наметавонад, шарҳ додан кофӣ нест; ин ҳам ба сарватмандон ва ҳам ба мискинон дахл дорад. Дар ин чо маънӣ дар он аст, ки

ба Подшоҳии Худо ворид шудани одами *сарватдор номумкин аст*. То даме ки вай фаровонии худро худон худ меҳисобад ва ба он дар байни \bar{u} ва начоти чони \bar{u} истоданро иҷозат медиҳад, \bar{u} тавба карда наметавонад. Далели оддии ин масъала дар он аст, ки хеле ками сарватмандон начот ёфтаанд ва онҳое ки начот ба даст меоваранд, аввал бояд дар назди Худо дилшикаста шаванд.

18,26–27 Ҳангоме ки шогирдон дар бораи ҳамаи ин фикр мекарданд, дар онҳо саволе ба вучуд омад, *пас кӣ метавонад начот ёбад*. Барои онҳо сарват ҳамеша аломати баракати Худо буд (Так. Шар. 28,1–8). Агар яҳудиёни сарватманд начот наёфта бошанд, пас он гоҳ кӣ метавонад начот ёбад? Худованд ҷавоб дод, ки *Худо* он кореро, ки одамон карда наметавонанд, карда метавонад. Ба ибораи дигар, \bar{U} аз мулкдори бахил, ҳарис, сангдил рӯҳи сарватдӯстдориро дур карда ва онро бо муҳаббати ҳақиқӣ ба Худованд иваз карда метавонад. Ин мӯъҷизаи файзи илоҳист.

Инак, тамоми ин қисм масъалаҳоеро мебардорад, ки фарзандони Худоро ба ташвиш меоваранд. Гулом аз Ҳочаи худ болотар нест; Худованд Исо сарватҳои осмонии Худро гузошт, то ки чонҳои пургуноҳи моро начот диҳад. Ба мо сарватманд будан бемаврид аст, дар ҷаҳоне ки \bar{U} мискин буд. Қимати чонҳо, наздикии зуҳури Масеҳ, қудрати муҳаббати Масеҳ моро ба он бояд баранд, то ки ҳамаи сарватҳои моддии имконпазирро ба кори Худованд гузорем.

18,28–30 Ҳангоме ки *Петрус* ба Худованд хотиррасон намуд, ки шогирдон хона ва оилаҳои худро *тарк карданд*, то ки ба \bar{U} пайравӣ намоянд, Худованд гуфт, ки чунин ҳаёти қурбон кардашуда дар ҳаёти ҳозира фаровон мукофотонида мешавад ва дар абадият мукофоти баъдина ба даст меоварад. Қисми охири ояти 30 (*ва дар олами оянда ҳаёти ҷовидонӣ*) онро намефаҳмонад, ки ҳаёти ҷовидонӣ бо рад кардани ҳама чиз ба даст оварда мешавад; дар ин чо, аниқтараш, ба имконияти зиёди лаззат бурдан аз ҷалоли осмонҳо ва ҳамчунин ба мукофоти бузург дар Подшоҳии осмонӣ ишорат карда мешавад. Ин онро мефаҳмонад, ки

“амаликунонии пурраи ҳаёт, ки он дар давраи бовар кардан ба даст оварда шуд, яъне ҳаёти фаровон”.

И. Исо аз нав марг ва растохези Худро пешгӯӣ мекунад (18,31–34)

18,31–33 Бори сеюм Худованд *дувоздаҳ нафар* шогирдонро *назди Худ хонд* ва ба онҳо дар бораи ҳамаи он чи ки *Ҷро* интизор аст, муфассал нақл намуд (ниг. боби 9,22.44). *Ҷ* уқубатҳои Худро чун иҷроиши *он чи бо забони анбиё* дар Паймони Куҳан *навишта шудааст*, пешгӯӣ намуд. Бо пешбини илоҳӣ *Ҷ* оромона пешгӯӣ намуд, ки *Ҷро ба дастӣ ғайрияҳудиён таслим хоҳанд кард*. “Бештар имконпазир буд, ки *Ҷро* пинҳонӣ мекушанд ё дар байни мардум сангсор мекунанд”.⁴⁸ Вале анбиё пешгӯӣ намуданд, ки *Ҷро* ба ғайрияҳудиён таслим мекунанд ва *Ҷро тамасхур мекунанд* ва *Ҷро ҳақорат медиҳанд* ва *Ҷро тӯфборон мекунанд* ва бояд чунин ба амал ояд. *Ҷро* тозиёна мезананд ва мекушанд, вале *Ҷ дар рӯзи сеюм эҳё мешавад*.

Дар бобҳои боқимонда фоҷиае, ки онро *Ҷ* ба ин андоза ба тарзи аҷиб пешакӣ донист ва пешгӯӣ намуд, кушода мешавад:

Инак, мо сӯи Ерусалим меравем (18,35–19,45).

Писари одам *ба ғайрияҳудиён таслим карда хоҳад шуд* (19,47–23,1).

Ва Ҷро тамасхур кунанд ва ҳақорат диҳанд (23,1–32).

Ва Ҷро бикӯшанд (23,33–56).

Ва дар рӯзи сеюм эҳё мешавад (24,1–12).

18,34 Он чиз хеле ба тааҷҷуб меорад, ки шогирдон ҳеч *чиз аз ин нафаҳмиданд*. Маънии ин суханон барои онҳо *пӯшида* буд. Ба мо фаҳмидан душвор аст, чаро онҳо дар ин масъала ба ин андоза нофаҳм буданд, вале сабаб, эҳтимол, дар ин аст: Тафаккури онҳо бо андешаҳо оиди наҷотдиҳандаи заминӣ, ки онҳоро аз юғи румиён озод карда, дарҳол подшоҳиро барқарор мекунад, ба андозае пур буданд, ки онҳо ягон чизи дигарро фаҳмидан намехостанд. Аксар мо ба он чи бовар кардан *мехоҳем*, бовар мекунем ва ба ҳақиқат муҳолифат менамоем, агар он ба ақидаи пешакӣ ба вучуд омадаи мо чо нагирад.

Й. Шифоёбии гадои кӯр (18,35–43)

18,35–37 Аз Урдун гузашта Худованд Исо аз Перея баромад. Луко мегӯяд, ки ҳодисаи баъдина *вақте ки Ҷ ба Ерихӯ наздик мешуд*, ба вукӯъ омад. Матто ва Марқӯс ба он ишорат мекунанд, ки ин вақте ба вукӯъ омад, ки *Ҷ* аз Ерихӯ *мебаромад*, (Мат. 20,29; Марқ. 10,46). Матто инчунин қайд менамояд, ки ду нафар кӯр буд; Марқӯс ва Луко дар бораи як нафар мегӯянд. Эҳтимол, Луко дар бораи шаҳри нав менависад, Матто ва Марқӯс бошанд – дар бораи шаҳри қадима менависанд. Он чиз инчунин эҳтимол дорад, ки дар ин шаҳр на як мӯъҷизаи бино гаштани кӯрон буд. Шарҳи дуруст, чӣ гуна ки набошад, мо боварӣ дорем, ки агар дониши мо бузург мебуд, он гоҳ муҳолифатҳои менамудагӣ нест мешуданд.

18,38 Гадои кӯр ба чӣ тариқе *Исоро* Масеҳ шинохт, зеро ки вай ба *Ҷ* мурочиат намуд ва *Ҷро Писари Довуд* номид. *Ҷ* аз Худованд ба вай *марҳамат* кардан, яъне ба вай биноияшро барқарор карданро талабид.

18,39 Ба кӯшиши баъзеҳо, ки мехостанд *ӯро* ба хомӯш шудан маҷбур созанд, нигоҳ накарда, гадо бо исрор ба Худованд Исо мурочиат менамуд. Мардум ба гадо бепарво буданд. Вале Исо не.

18,40–41 Инак, *Исо истод*. Дарби қайди хеле амиқ мекунад: “Боре Ехушаъ хоҳиш намуд, ки офтоб дар осмон истад, дар ин чо бошад, *Худованди* офтоб, моҳтоб ва осмонҳо бо хоҳиши гадои кӯр меистад”. Исо фармуд, *ки вайро назди Ҷ биёранд* ва *пурсид*, ки *ӯ* чӣ мехоҳад. Гадо бе шакку шубҳа ё ҷамъбаст гуфт, ки мехоҳад *бино шавад*. Дуои *ӯ* кӯтоҳ, аниқ ва пур аз бовар буд.

18,42–43 *Исо* ба хоҳиши вай ҷавоб дод ва *ӯ дарҳол бино гашт*. Зиёда аз он, вай *Худоро ситоишкунон аз ақиби* Худованд *равона шуд*. Ин ҳодиса нишон медиҳад, ки мо бояд далерона ба Худо бовар кунем, ҳатто дар ба даст овардани чизи ғайриимкон. Бовари бузург ба Худо шарафи бузург меоварад. Чунон ки шоире навиштааст:

Ту назди Подшоҳ меоӣ

Ва аз Ҷ дархостҳои зиёд мекунӣ,

*Вале марҳамат ва тавоноши ӯ чунинанд,
Ки ҳеч кас ҳеч гоҳ аз ҳад зиёд пурсида
наметавонад.*

Чон Нютон

Ӯ. Бовар кардани Заккай (19,1–10)

Бозгашт кардани Заккай ҳақиқатеро аз Луко 18,27 намоиш медиҳад: “Он чи барои одамон ғайриимкон аст, ба Худо имконпазир аст”. Заккай одами сарватманд буд ва одатан ба одами сарватманд ба Подшоҳии Худо ворид шудан имконнопазир аст. Вале Заккай худро дар назди Начотдиханда фурутан сохт ва иҷозат надод, ки сарват байни ӯ ва Худо истад.

19,1–5 Ин, хангоме ки Худованд бори сеюм ва охирин ба Уршалим равона шуда, аз *Ерихӯ мегузашт*, ба вукӯъ омад. Маҳз ҳамон вақт *Заккай мехост* Исоро бубинад. Шояд, ин ҷустуҷӯ аз кунҷковӣ буд. Ҳарчанд вай *сардори бочгирон* буд, вай барои дидани Начотдиханда аз вайрон кардани баъзе шар-ту шароитҳо (монанди ба дарахт баромадан) шарм надошт. Азбаски *қадаш паст* буд, вай медонист, ки ба ӯ барои хуб дидани Исо халал мерасонанд. Бинобар он вай *давида пеш гузашту болои дарахти анҷире баромад*, ки дар роҳи мегузаштаи Худованд мерӯид. Ин зуҳури бовар пайҳас нашуда намонд. Хангоме ки *Исо* ба он ҷо наздик шуд, *ӯ назар афканда* Заккайро дид. *ӯ* ба вай фармуд, *ки зудтар* ба поён *фуруд ояд* ва Худро ба *хонаи бочгир* даъват намояд. Ин ягона ҳодисаи ба қайд гирифташуда мебошад, ки дар он Начотдиханда Худро ба хонаи касе даъват намуд.

19,6 Заккай чӣ тавре ки ба вай фармуда шуда буд, ҳамон тавр кард ва Худовандро *бо хурсандӣ назирой намуд*. Мо ин вақтро тақрибан бо аниқият санаи бовар кардани ӯ ҳисобида метавонем.

19,7 Мунаққидони Начотдиханда аз *ӯ шиква* карда сар карданд, зеро *ӯ* ба *хонаи* одаме ки чун *гунаҳкор* машҳур буд, *меҳмон шуд*. Онҳо ба он далел тавачҷӯх зоҳир накарданд, ки Худованд ба ҷаҳони мо омада, фақат ба ҷунин хонаҳо даромада метавонист!

19,8 Начот дар зиндагонии бочгир тағйироти асосӣ ба амал овард. Вай ба Начот-

диханда хабар дод, ки акнун *нисфи дороиҳои худро ба мискинон* доданист. (То ин дам вай аз камбағалон чизи охиринашонро кашида мегирифт.) Вай ҳамчунин аз пули ноинсофона ба даст овардаш *ҷор баробар* подош додан мехост. Ин зиёда аз талаботи шариат буд (Хур. 22,4.7; Иб. 6,5; Ад. 5,7). Рафтори вай нишон дод, ки ҳозир ба Заккай муҳаббат роҳбарӣ мекард, дар ҳоле ки пештар ҳарисӣ роҳбарӣ мекард.

Заррае ҳам шакку шубҳа нест дар он, ки Заккай сарвати худро ноинсофона ба даст оварда буд. Вуэст ояти 8-ро ҷунин тарҷума мекунад: “Ва азбаски ман муздро ноинсофона мегирифтам...” Дар ин ҷо ҳеч гуна “агар” нест.

Суханони Заккай ҷунон садо медиҳанд, ки гӯё вай бо одамдӯстии худ худситоӣ менамояд ва ба он дар кори начоти худ умед мебандад. Вале ин асло ҷунин нест. Вай мегӯяд, ки зиндагонии нави вай дар Масех дар ӯ хоҳиши ба гузашта подош доданро ба вучуд овард ва, ки, саршори сипос барои начот ба Худо, вай алҳол пулҳои худро барои ҷалоли Худо ва барои баракати наздикони худ сарф кардан мехост.

Ояти 8 – яке аз пурқувваттарин оятҳои Навиштаи Пок мебошад, ки дар бораи подош мегӯяд. Начот одамро аз ӯҳдадорӣ дуруст кардани ҳамаи он чизе, ки дар гузашта нодуруст карда шуда буд, озод наменамояд. Қарзҳои пеш аз замони тавба кардан роҳ дода шуда бо аз боло зода шудан бекор карда намешаванд. Ва агар пеш аз бовар кардан пулҳо дуздада шуда бошанд, пас маъноӣ ҳақиқии файзи Худо талаб менамояд, ки ин пулҳо пас аз он ки одам фарзанди Худо гашт, баргардонидани шаванд.

19,9 *Исо* кушоду равшан эълон намуд, ки *ба хонаи* Заккай *начот омадааст*, зеро ки вай ҳам *писари Иброҳим аст*. Начот на барои он омад, ки Заккай яҳудинаҷод буд. Дар ин ҷо ифодаи “писари Иброҳим” ба як чизи бузургтаре ишорат менамояд, нисбат ба наҷоди табиӣ; вай онро ифода мекунад, ки дар Заккай ҳамон хел бовар ба Худованд буд, чӣ хеле ки дар Иброҳим буд. Начот инчунин ба хонаи Заккай дар натиҷаи меҳрубонии вай ва баргардонидани қарзҳои ӯ (ояти 8) наома-

дааст. Ҳамаи ин амалҳо натиҷаи наҷот мебошанд, на сабаб.

19,10 Ба шахсоне, ки Ӯро барои ташрифаш ба хонаи гунаҳкор мазаммат мекарданд, ҷавоб дода, Исо гуфт: “*Писари Одам омадааст, ки гумишударо пайдо кунад ва наҷот диҳад*”. Ба ибораи дигар, бовар кардани Заккай иҷро шудани мақсади зуҳури Масеҳ ба ин ҷаҳон буд.

К. Масал дар бораи даҳ мино (19,11–27)

19,11 Вақте ки Начотдиҳанда аз Ерихӯ баромада ба *Ерусалим* наздик мешуд, аксари пайравони Ӯ *гумон мекарданд, ки ба зудӣ бояд Малакути Худо ба зуҳур ояд. Дар масал дар бораи даҳ мино Ӯ чунин умедҳои онҳоро безътибор кард. Ӯ нишон дод, ки дар байни зуҳури аввалин ва дуюмини Ӯ фосилаи вақте мешавад, ки дар давоми он шогирдон бояд барои Ӯ меҳнат кунанд.*

19,12–13 Масал дар бораи *шахсе аз ашироф* бо ҳодисаи Аркилоус киёс дорад. Ҳиродус вайро вориси худ интихоб намуд, вале халқ ӯро рад намуд. Вай ба Рум равона шуд, то вазифаи худро тасдиқ намояд ва баргашта хизматгори худро мукофотонид ва душманони худро несту нобуд кард.

Дар ин масал *шахсе аз ашироф* – Худи Худованд Исост, ки ба осмонҳо *рафт* дар интизории замоне ки *баргардад* ва *Малакути* Худро дар замин барқарор кунад. *Даҳ гулом* шогирдони Ӯро нишон медиҳанд. Ба ҳар яки онҳо Ӯ яктой мино дод ва фармуд, ки то омадани Ӯ бо ин мино *муомилот* кунанд. Агарчи истеъдодҳои қобилиятҳои ходимони Худованд гуногунанд (ниг. масал оиди истеъдодҳо, Мат. 25,14–30), онҳо як чизи умумӣ доранд: афзалияти мужда расондан ва Масеҳро ба ин ҷаҳон намоёндагӣ намудан ва инчунин афзалияти дуо гуфтан. Мино, бешубҳа, дар бораи ҳамин аст.

19,14 *Аҳли шахр* тимсоли оммаи асосии халқи яҳудӣ мебошанд. Онҳо на танҳо Ӯро рад карданд, балки ҳатто пас аз рафтани Ӯ аз *ақибӣ вай элчӣ фиристоданд, то бигӯяд: “Намехоҳем, ки вай бар мо подшоҳӣ кунад”*. Сафирон дар бораи муносибати онҳо ба хизматгори Масеҳ, ба монанди Истефанус ва дигар риёзаткашон, ишорат менамояд.

19,15 Дар ин ҷо мо тимсоли онро, ки ҷӣ тавр Худованд барои барқарор намудани Подшоҳии Худ бармегардад, мебинем. Баъд Ӯ бо касоне ки *ба онҳо пул дода буд*, ҳисобу китоб хоҳад кард.

Бовардорони асри ҳозира дар назди Курсии Доварии Масеҳ ҳозир мешаванд, то ки дар бораи хизмати худ ҳисобот диҳанд. Ин дар осмонҳо баъд аз болошавӣ ба амал меояд.

Боқимондаи яҳудиёни бовардор, ки онҳо дар бораи Масеҳ дар давраи Андӯҳи бузург шаҳодат медиҳанд, дар зуҳури дуюми Масеҳ ба ҳисобот додан даъват карда мешаванд. Дар ин порча пеш аз ҳама маҳз ҳамин доварӣ дар назар дошта шудагӣ барин шудааст.

19,16 Ғуломи *якум* аз як мино, ки ба ӯ дода шуда буд, *даҳ мино фоида* ба даст овард. Вай дарк намуд, ки ин пули ӯ нест (“*минои ту*”) ва онҳоро ба тариқи хеле хуб барои фоидаи мақсадҳои хоҷаи худ истифода бурд.

19,17 Хоча вайро барои он ки вай *ба чизи андак муътамад* буд, таъриф кард – хотиррасонкунӣ дар бораи он ки бо тамоми қувва меҳнат намуда, мо ба ҳар ҳол ғуломони ношоҷаем. Ба сифати мукофот вай *ҳокими даҳ шахрро* гирифт. Комилан аён аст, ки мукофот барои хизмати содиқона бо ҳукмронӣ дар Подшоҳии Масеҳ алоқаманд аст. Худудҳое, ки дар он шогирд ҳукмронӣ хоҳад кард, бо андозаи бахшида шудани вай ва худсупорӣ муайян карда мешавад.

19,18–19 Ғуломи *дуҷум* аз як *мино* ба ӯ дар ибтидо додашуда *панҷ мино* ба даст овард. Мукофоти вай *ҳокими панҷ шахр шудан* аст.

19,20–21 Сеюмӣ ба ғайр аз худсафедкунӣ чизе наовард. Вай *миноро*, ки бо эҳтиёт *дар рӯймоле печонда нигоҳ медошт*, баргардонд. Бо ин вай ҳеч чиз ба даст наовард. Чаро? Вай ҳатто хочаро айбдор намуд. Вай гуфт, ки хоча *шахси сахтгир* аст, ки умед дорад бе харочот фоида ба даст оварад. Вале ӯро суханони худаш маҳкум карданд. Агар вай меандешид, ки одами ашрофзода маҳз ҳамин хел аст, пас камтарин чизе ки вай метавонист кунад, - як миноро ба муомилот диҳад, то ки он ягон миқдор фоида оварад.

19,22 Суханони одами ашрофзодаро мисол оварда, Исо эътироф накард, ки онҳо ҳақиқат буданд. Маҳз дили пургуноҳи ғулом хочаро дар танбалӣ айбдор намуд. Вале агар вай дар ҳақиқат ба баҳонааш бовар мекард, ба вай ба таври муносиб амал кардан лозим меомад.

19,23 Ояти 23, чуноне ки менамояд, пандро дар бар мегирад, то ки мо ё ҳама чизи доштамонро, ба меҳнат барои Худованд гузорем, ё ин ки онро ба ягон касе, ки онро барои ӯ истифода мебарад, диҳем.

19,24–26 Ҳукми хоҷа ба ғуломи сеюм чунин аст: *Аз ӯ миноро гирифта* онро ба ғуломи якум, ки *даҳ мино* кор кард, *диҳед*. Агар мо имокниятҳоямонро барои Худованд истифода набарем, пас онҳо аз мо кашида гирифта хоҳанд шуд. Аз тарафи дигар, агар мо дар андак чиз мӯътамад бошем, пас Худо ғамхорӣ хоҳад кард, то ки мо ҳеч гоҳ дар маблағ камбудӣ надошта бошем ва ба ӯ боз бештар хизмат карда тавонем. Ба баъзеҳо ноҳақ намуданаш мумкин, ки мино ба одаме, ки вай аллакай *даҳто мино* дошт, дода шуд, вале дар зиндагии рӯхонӣ қоидаи устуворе ҳаст, ки мувофиқи онҳо ба ҳамаи онҳое, ки Худовандро дӯст медоранд ва бо эҳтимом ба ӯ хизмат мекунанд, имкониятҳои вусъат-ёбанда дода мешаванд. Рад кардани истифодаи имкониятҳо ба аз даст додани ҳамаи онҳо мебарад.

Ғуломи сеюм аз мукофот маҳрум гашт, вале гуфта нашудааст, ки вай ягон хел ҷазои дигар гирифта бошад. Дар ин ҷо, аз афташ, масъалаи начоти ӯ ба вучуд намеояд.

19,27 Аҳли шаҳр, ки одами ашрофзодаро ҳокими худ эътироф кардан намехостанд, чун *душманон* фош карда шуданд ва ба марг маҳкум карда шуданд. Дар ин суханон пешгуиӣ андӯховари тақдири халқе мебошад, ки Масеҳро рад кард.

Х. ПИСАРИ ОДАМ ДАР УРШАЛИМ (19,28 – 21,38)

А. Воридшавии ботантана (19,28–40)

19,28–34 Якшанбеи пеш аз маслубкунӣ даррасид. Исо ба нишебии шарқии кӯҳи Зайтун, қариби *Ерусалим*, наздик шуд. Чун ӯ ба *Байт-Фоҷӣ* ва *Байт-Ҳинӣ* наздик омад, ду

шогирди худро ба деҳае *фиристод*, то ки онҳо харкурраеро барои воридшавии ӯ ба Уршалим ёфта оранд. ӯ гуфт, ки маҳз дар кучо хайвонро меёбанд ва *соҳибон* чӣ мегӯянд. Вақте ки онҳо моҳияти вазифаи худро фаҳмониданд, соҳибон бо майли ошкор хари худро барои эҳтиёҷоти Исо доданд. Эҳтимол, онҳо пештар баракатро ба василаи хизмат ба Худованд эҳсос намуданд ва ба ӯ ёрии худро пешниҳод намуданд, ҳар вақте ки ба ӯ лозим шавад.

19,35–38 Шогирдон *ҷомаҳои худро* ба болои хар густурда барои Худованд тайёр карданд. Бисёриҳо *дар роҳ* дар назди ӯ *ҷомаҳои худро мегустурданд*, вақте ки ӯ ба Уршалим аз доманаи ғарбии кӯҳи Зайтун баромада сар кард. Баъд пайравони Исо якдилона *Худоро барои ҳамаи мӯъҷизаҳои, ки ӯ ба амал оварда буд ва онҳо дида буданд, ҳамду сано гуфта* сар карданд. Онҳо ӯро чун *Подшоҳи* Худо муборакбод мекарданд ва ҳамду сано мехонданд, ки натиҷаи зуҳури ӯ *осоиштагӣ дар осмон ва ҷалол дар ариши аъло* буд. Қайд кардан лозим аст, ки онҳо “*осоиштагӣ дар осмон*” хитоб мекарданд, на “*осоиштагӣ дар замин*”. Дар замин *осоиштагӣ* буда наметавонист, зеро ки Мири *осоиштагӣ* рад карда шуда буд ва ба зудӣ маслуб карда шуданаш лозим буд. Вале *дар осмон* *осоиштагӣ* хоҳад шуд, чун натиҷаи минбаъдаи марги дар пеш истодаи Масеҳ дар салиби Қолҷолто ва болошавии ӯ ба осмон.

19,39–40 *Фарисиён* аз он дар ғазаб омада буданд, ки ба Исо чунин эҳтироми самимӣ нишон медоданд. Онҳо талаб мекарданд, ки ӯ *шогирдон*и Худро *манъ кунад*. Вале ӯ ба онҳо *ҷавоб* дод, ки чунин истикбол ногузир буд. Агар шогирдон ин корро накунанд, *санғо нидо хоҳанд кард!* Бо худи ҳамин ӯ фарисиёнро барои он сарзаниш кард, ки онҳо нисбат ба санғои бечон саҳттар ва номехрубонтар будаанд.

Б. Писари Одам дар бораи Уршалим мегирад (19,41–44)

19,41–42 Ҳангоме ки Исо ба Уршалим *наздик омад*, барои *шаҳр*, ки имконияти тиллоии худро аз даст дод, гирия кард. Агар мардум ӯро чун Масеҳ қабул мекарданд, ин

боиси *осоштагии* онҳо мегардид. Вале онҳо эътироф накарданд, ки \bar{U} сарчашмаи *осоштагӣ* мебошад. Акнун бошад, хеле дер шуда буд. Онҳо аллакай ба қарор омаданд, ки бо Писари Худо чӣ кор мекунанд. Азбаски онҳо Худовандро рад намуданд, *чашимони* онҳо кӯр карда шуданд. Азбаски онҳо \bar{U} ро дидан нахостанд, акнун онҳо дигар \bar{U} ро наметавонистанд бинанд.

Дар ин чо бозистода дар бораи мӯъҷизаи ашки Начотдиҳанда андеша намоед. Чӣ хеле ки В. Ҳ. Гриффит Томас гуфт: “Биёед дар пеши пойҳои Масеҳ менишинем, то даме ки сирри ашки \bar{U} ро фаҳмем ва, ба гуноҳҳо ва азобу укубатҳои шаҳр ва атрофи он нигоҳ карда, ҳамчунин барои он гирия кунем”.⁴⁹

19,43–44 Исо дар бораи муҳосираи Титус огоҳии чиддӣ кард. \bar{U} тасвир намуд, чӣ тавр сипоҳи ин сарлашқари румӣ шаҳрро *сангар* сохта, сокинони онро муҳосира мекунанд, хурдон ва пиронро мекушанд, деворҳо ва биноҳоро хароб мекунанд. Дар шаҳр *санге бар санге намегузоранд*. Ва ҳамаи ин *барои он ки Уршалим вақти тафаққуди худро надонист*. Худованд ба шаҳр бо атои начот ташриф овард. Вале одамони \bar{U} ро қабул кардан нахостанд. Дар нақшаҳои онҳо барои \bar{U} ҷой набудааст.

В. Бори дуум пок кардани парастиишгоҳ (19,45.46)

19,45–46 Исо *маъбадро* дар ибтидои хизмати Худ дар назди мардум пок намуд (Юҳ. 2,14–17). Акнун, вақте ки хизмати \bar{U} босуръат ба итмом мерасид, вай ба ҷои пок ворид шуд ва *ба пеш кардани* онҳое *огоз намуд*, ки *хонаи ибодатро дуздхона* сохтаанд. Ҳамеша хатари ворид сохтани тичорат ба он чи ба Худо тааллуқ дорад, вучуд дорад. Масеҳиёни имрӯза ба ин офат гирифтторанд: бозорҳои калисоӣ ва маъракаҳо, корҳои муташаккили пулӣ, мавъиза баҳри ба даст овардани даромад – ва ҳамаи ин ба номи Масеҳ.

Амалиёти Худро асоснок карда, Масеҳ ба Навиштаи Пок такая кард (Иш. 56,7 ва Ирм. 7,11). Ҳар гуна ислоҳоти суиистеъмом дар Калисо бояд дар Сухани Худо асос ёбад.

Г. Таълими ҳаррӯза дар парастиишгоҳ (19,47.48)

19,47–48 Исо *ҳар рӯз дар маъбад таълим меод* – на дар дохили он, балки дар хавлӣ, ки ба он чо мардум роҳ дода мешуданд. Сарварони динӣ ягон хел баҳона мечустанд, то *\bar{U} ро набуд кунанд*, вале *мардуми* оддӣ то ба ҳол мафтунӣ Носирӣ буд, ки \bar{U} мӯъҷиза меофарид. Вақту соати \bar{U} ҳоло нарасидааст. Аммо ба зудӣ соате мерасад, ва он гоҳ *саркоҳинон, китобдонон* ва фарисиён барои куштор бо ҳам мешаванд.

Ин рӯзи душанбе буд. Рӯзи дигар, рӯзи сешанбе, ки рӯзи охири таълими ҷамъиятии \bar{U} хоҳад буд, дар боби 20,1 то 22,6 тасвир ёфтааст.

Ғ. Масъалаи қудрати Писари Одам (20,1–8)

20,1–2 Чӣ манзарае! Устои бузург Хушхабарро хаста нашуда дар сояи *маъбад* эълон менамояд, пири Исроил бошанд ҳукуқи таълим додани \bar{U} ро густохона ба зери шубҳа мегузоранд. Барои онҳо Исо дуредгари оддӣ аз Носира буд. \bar{U} маълумоти олий, унвонҳои академикӣ, ваколати муассисаи диниро надошт. \bar{U} чӣ гуна ваколатномаҳо дошт? Ба \bar{U} *ин қудрати* таълим додан ва ба дигарон мавъиза намуданро ва пок кардани парастиишгоҳро *кӣ додааст?* Онҳо доништан меҳостанд!

20,3–8 Исо ба савол бо савол *ҷавоб дод*: ва агар онҳо ба он дуруст ҷавоб меоданд, ба саволи худ низ ҷавоб мегирифтанд. Оё *таъмиди Яҳёро* Худо писандида буд, ё фақат бо хости инсон ба амал оварда мешуд? Онҳо дармонданд. Агар онҳо эътироф кунанд, ки Яҳё аз тарафи Худо ба мавъиза кардан тадҳин карда шудааст, пас чаро онҳо суханони вайро гӯш накарданд, тавба накарданд ва Масеҳро, ки вай дар бораи \bar{U} эълон намуд, қабул накарданд? Агар онҳо гӯянд, ки Яҳё фақат танҳо боз як мавъизагари ихтисоснок буд, қаҳру ғазаби оммаро меоваранд, зеро онҳо *Яҳёро наби* Худо медонистанд. Бинобар ин онҳо гуфтанд: “*Намедонем Яҳё қудрати худро аз кучо гирифт*”. Исо ҷавоб дод: “Дар ин ҳол *Ман ҳам ба шумо намегӯям, ки бо кадом қудрат* таълим медиҳам”. Агар

онхо дар бораи Яҳё ҳеч чиз гуфта наметавониста бошанд, пас чаро онҳо кудрати Онеро, ки аз Яҳё бузургтар буд, ба зери шубҳа мегузоранд? Ин порча нишон медиҳад, ки қисми таркибии асосии мавъизаи Сухани Худо иборат аз пур шудан бо Рӯҳи Пок аст. Касе ки дорои чунин ато мебошад, бар онҳое ки кудраташон дар унвонҳо, дараҷаҳо ва ифтихороти инсонӣ мебошад, ғолиб мебарояд.

Шумо дипломи худро дар кучо гирифтед? Кӣ шуморо дастгузори намуд? Ин саволҳои кӯхна, ки шояд дар асоси онҳо ҳасад ниҳон аст, ҳозир ҳам дода мешаванд. Истеъдод ва ҳаққонияти даъвати илоҳии мавъизагари бобарор, ки дар факултаи илоҳиётшиносии ягон донишгоҳи машҳур ё ягон ҷои дигар нахондааст, дар зери шубҳа гузошта мешавад.

Д. Масал дар бораи тоқдорони бадкор (20,9–18)

20,9–12 Дар масал оиди тоқзор бори дигар нақл карда мешавад, ки Худо пайваста барои халқи Исроил ғам мехӯрад. Худо – шахсест, ки тоқзори худро (Исроил) ба истифода ба тоқдорон (ба сардорони халқ – ниг. Иш. 5,1–7) супурд. *Ӯ ба назди тоқдорон* ғуломонро мефиристонд, то ки онҳо ба *Ӯ аз меваи тоқзор* диҳанд; ин ғуломон – пайғамбарони Худо, ба монанди Ишаъё ва Яҳёи Ғутадиҳанда мебошанд, ки Исроилро ба тавба кардан ва бовар кардан даъват менамунданд. Лекин ҳокимони Исроил якзайл пайғамбаронро таъкиб мекарданд.

20,13 Ниҳоят Худо *Писари маҳбуби* Худро фиристод, бо умеди он ки онҳо аз *Ӯ шарм медоранд* (агарчи Худо албатта медонист, ки Масеҳ рад карда мешавад). Диккат диҳед, ки Масеҳ аз ҳама дигарон фарқ мекунад. Онҳо ғулом буданд, *Ӯ* – Писар.

20,14 Тоқдорони ба гузаштаи худ содик қарор доданд *ворисро* бикушанд. Чун сардорон ва муаллимони халқ онҳо дорои ҳуқуқҳои махсус будан мехостанд – “*то ки мерос аз онҳо мо шавад*”. Онҳо асло мансабҳои динии худро ба Исо гузашт кардан намехостанд. Онҳо чунин мехисобиданд, ки

агар *Ӯро* кушанд, пас ҳеч чиз ба ҳукмронии онҳо бар Исроил таҳдид карда наметавонад.

20,15–17 *Ва ӯро аз тоқзор бароварда, куштанд*. Дар ин ҷо Исо аз шунавандагони яҳудии худ пурсид, *пас, соҳиби тоқзор* бо ин тоқдорони бадкор *чӣ хоҳад кард*. Дар Инчили Матто саркоҳинон ва пирон “*вай онҳоро мекушад*” гуфта ҷавоб дода, худашонро маҳкум карданд (Мат. 21,41). Дар ин ҷо Худованд Худаш ҷавоб дод: “*Вай омада, он тоқдоронро ба марг маҳкум хоҳад кард ва тоқзорро ба дигарон хоҳад супурд*”. Ин онро ифода мекард, ки яҳудиёни радкунандаи Масеҳ несту нобуд карда мешаванд, Худо бошад ҷои имтиёзноқро *ба дигарон* медиҳад. “Дигарон” ба ғайрияҳудиён ё ба Исроили аз нав зодашудаи рӯзи вопасин дахл дошта метавонад. Яҳудиён чунин суханонро шунида як қад париданд. “*Ҳошо ва калло!* (Чунин нашавад!)” – *гуфтанд* онҳо. Худованд Забур 117,22-ро истинод оварда, ин пешгӯиро тасдиқ намуд. *Меъморо*ни яҳудӣ Масеҳро, *Сангро рад карданд*. Барои *Ӯ* дар нақшаҳои онҳо ҷой ёфт нашуд. Лекин Худо қарор дод, ки *Ӯ* аз ҳама боло хоҳад буд ва *Ӯро санги сари ғӯша* кард, Санге ки зарурист ва ба *Ӯ* шарафи бузург дода шудааст.

20,18 Дар ин оят ба ду зуҳури Масеҳ ишорат ҳаст.⁵⁰ Зуҳури аввалини *Ӯ* чун *санг* дар замин ишорат шудааст; одамон бар залилий ва фурутанӣ *Ӯ* пешпо хӯрданд ва *пора-пора* шуданд, зеро *Ӯро* рад карданд. Дар қисми дуюми ин оят санг аз осмон меафтад ва нобоваронро ба хок яксон мекунад.

Е. Масъалаи хироч (20,19–26)

20,19–20 *Саркоҳинон ва китобдонон* фаҳмиданд, ки Исо инро *дар ҳаққи онҳо гуфт*, бинобар ин боз ҳам бештар имконияти *дастгир кардани Ӯро* мечустанд. Онҳо одамони маккорро пинҳонӣ *фиристоданд*, то ки онҳо Исоро дар сухан игво андозанд, то *Ӯро* ҳабс карда ба маҳкамаи *ҳокими Рум* супурдан мумкин бошад. Ин одамони маккор дар ибтидо *Ӯро* барои садоқати устувор ба Худо ва бебоқӣ дар назди одамон таъриф карданд, ба умеди он ки *Ӯ* ба муқобили қайсар ягон чиз мегӯяд.

20,21–22 Ва онҳо аз \bar{U} пурсиданд, оё дуруст аст, ки яҳудиён ба қайсар чизя меდიҳанд. Агар Исо ҷавоби рад меод, он гоҳ онҳо \bar{U} ро дар хиёнат айбдор мекарданд ва ба дасти румиён барои доварӣ меоданд. Агар \bar{U} ҷавоби мусбат меод, он гоҳ барои чунин нуқтаи назар аз \bar{U} хиродусиён (ва оммаи бузурги яҳудиён) рӯ мегардониданд.

20,23–24 Исо фаҳмид, ки зидди \bar{U} суикасд ҳаст. \bar{U} хоҳиш намуд, ки ба \bar{u} диноре диҳанд; эҳтимол, \bar{U} динори худро надошт. Он далел, ки дар дасти онҳо ин тангаҳо буданд ва онҳо аз он истифода мебарданд, вазъияти мутеонаи онҳоро аз ҳокимияти ғайрияҳудиён нишон меод. “*Сурат ва рақами он аз они кист?*” – пурсид Исо. Онҳо ҷавоб меоданд: “*Аз они қайсар*”.

20,25–26 Он гоҳ Исо онҳоро бо фармони зерин ба хомӯш шудан маҷбур сохт: “*Пас, он чи аз они қайсар аст, ба қайсар диҳед ва он чи аз они Худост – ба Худо*”. Онҳоро, эҳтимол, манфиатҳои қайсар хеле ҷалб мекарданд, вале онҳо аз ташвишҳои оиди чизҳои илоҳӣ хеле дур буданд. “Пулҳо аз они қайсаранд, шумо бошед ба Худо тааллуқ доред. Бигзор ҷаҳон дорои тангаҳои худ бошад, ва Худо дорои офаридаҳои худ”. Ба корҳои ночиз хурдагирӣ карда, дар айни ҳол ба чизҳои асосӣ дар зиндагӣ ҷашм пӯшидан ҷунун осон аст. Ва ба одамони ба худ монанд додани қарзҳо ва дар айни ҳол Худоро дар он чи ҳақиқатан ба \bar{U} тааллуқ дорад, ғорат намудан ҷунун осон аст.

Ё. Саддуқиён ва муаммои онҳо дар бораи растохез (20,27–44)

20,27 Азбаски кӯшиши Исоро дар масъалаи сиёсӣ ба даст афтондан барор нагирифт, ба назди \bar{U} баъзе аз саддуқиён бо муаммо оиди таълимоти динӣ омаданд. Онҳо пурра имконияти растохези мурдагонро рад мекарданд, бинобар ин мекӯшиданд бо ёрии тасвири ифротӣ таълимот дар бораи эҳё аз мурдагонро дар шакли хандаовар нишон диҳанд.

20,28–33 Онҳо ба Исо хотиррасон намуданд, ки аз рӯи шарияти Мусо марди мучаррад барои давом додани насл ва нигоҳ доштани моликияти оилавӣ бояд ба зани

бародари ғавтидааш оиладор шавад (Так. Шар. 25,5). Мувофиқи қиссаи онҳо, як зан пай дар пай ба ҳафт бародар ба шавҳар баромад. Вақте ки бародари ҳафтумин фарзанде нагузошта мурд, вай низ мурд. “*Пас, дар эҳёи мурдагон вай зани кадоми онҳо мешавад?*” – ана он чизе ки онҳо мехостанд донанд. Онҳо гумон мекарданд, ки чунин масъалаи ҳалнашавандаро пешниҳод намуда, онҳо хеле боақл буданд.

20,34 Исо дар ҷавоб гуфт, ки муносибатҳои никоҳӣ фақат барои ин ҳаёт муқаррар карда шудаанд; онҳо дар осмон давом намеkunанд. \bar{U} нагуфт, ки дар осмон шавҳарон ва занон якдигарро намешиносанд, балки дар он ҷо муносибатҳои онҳо комилан дар дигар асосҳо сохта хоҳанд шуд.

20,35 Ифодаи “*сазовори расидан ба он дунё*” дар назар надорад, ки ягон одам ҳудаш сазовори осмон шуда метавонад. Ягона шоистагӣ ки гунаҳкорон метавонанд дошта бошанд, шоистагии Худованд Исои Масех аст. “*Фақат онҳое сазовор ҳисобида мешаванд, ки худро маҳкум менамоянд, Масехро қабул мекунанд ва бо он розӣ мешаванд, ки ҳамаи шоистагӣ ба \bar{U} тааллуқ дорад*”.⁵¹ Ибораи “*эҳё аз мурдагон*” фақат ба растохези бовардорон дахл дорад. Он айнан “*растохез аз байни (ба юнонӣ “ек”) мурдагон*”-ро ифода мекунад. Андеша дар бораи растохези умумӣ, ки дар он ҳамаи мурдагон, ҳам начотёфтагон, ҳам начотнаёфтагон якбора аз мурдагон бармехезанд, дар Навиштаи Пок вонамехӯрад.

20,36 Баъдтар афзалияти ҳолати осмонӣ қайд карда мешавад. Марг дигар нест; дар ин бобат одамон ба фариштаҳо баробар мешаванд. Онҳо инчунин писарони Худо хоҳанд буд. Бовардорон аллақай писарони Худо мебошанд, вале зоҳиран ин маълум нест. Дар осмон онҳо чун писарони аёнан зоҳир мешаванд. Он далел, ки онҳо иштирокчиёни растохези аввалин гардиданд, инро тасдиқ менамояд. “*Фақат ҳамин қадарашро меоднем, ки дар вақти зоҳир шуданаш монанди \bar{U} хоҳем буд, зеро \bar{U} ро ҷунун ки ҳаст, хоҳем дид*” (1Юх. 3,2). “*Вақте ки Масех, ки ҳаёти шумост, зоҳир шавад, шумо низ бо \bar{U} дар ҷалол зоҳир хоҳед шуд*” (Қўл. 3,4).

20,37–38 Исо барои асоснок кардани растохез ба Хуруч 3,6 такия мекунад, ки дар он *Мусо Худовандро Худои Иброҳим ва Худои Исҳоқ ва Худои Яъқуб* номид. Агар саддукиён каме андеша мекарданд, пас мефаҳмиданд, ки:

1. Худо на Худои мурдагон, балки Худои зиндагон аст;
2. *Иброҳим, Исҳоқ ва Яъқуб* мурда буданд.

Ҳатман хулоса бармеояд, ки Худо онҳоро бояд аз мурдагон зинда кунад. Худованд нагуфтааст: “Ман Худои Иброҳим будам...”, балки: “Ман ҳастам...” Хислати Худо чун Худои зиндагон растохезро металабад.

20,39–44 Ба *баъзе аз китобдонон* лозим омад иктидори далелҳои *Ҷро* эътироф кунанд. Лекин Исо ва охир нарасонд, *Ҷ* бори дигар ба Сухани Худо мурочиат намуд. Дар Забур 109,1 *Довуд Масеҳро Худованди худ* номид. Ҳамаи яҳудиён розӣ буданд, ки Масеҳ *писари Довуд* мешавад. Чӣ хел *Ҷ* *Худованди Довуд* ва дар айни вақт *писари Довуд* буда метавонист? Худи Худованд ба ин савол ҷавоб буд. *Ҷ* аз Довуд чун Писари Одам ба вучуд омад; вале дар баробари ин *Ҷ* Офаридгори Довуд буд. Лекин онҳо бениҳоят кӯр буданд, то ки инро фаҳманд.

Ж. Огоҳонидан аз китобдонон (20,45–47)

20,45–47 Он гоҳ Исо дар назди хама халқро бар зидди *китобдонон* огоҳонид. Онҳо *ҷомаҳои дароз* мепӯшанд, то ки диндор намоянд. Онҳо дӯст медоранд, ки хангоми аз бозори серодам гузаштанишон онҳоро бо унвонҳои хушоҳанг ном гиранд. Онҳо *дар кунӣшт* ва зиёфатҳо ҷойҳои фахиро ба даст меоваранд. Лекин онҳо аз бевазанони бепушту паноҳ воситаҳои зиндагонии онҳоро кашида мегиранд, ва нуксонҳои худро бо *дуоҳои дуру дароз* мепӯшонанд. Чунин риёкорӣ алалхусус саҳт ҷазо дода мешавад.

3. Фулуси бевазан (21,1–4)

21,1–4 Вақте ки Исо *сарватдоронро* мушоҳида мекард, ки *ҳадияҳои худро ба ганҷинаи маъбад меандохтанд*, *Ҷро* тазоди байни *сарватдоронон* ва *бевазани камбагал* ба хайрат овард. Онҳо чизе медоданд, вай бошад *тамоми* пулашро дод. Дар назари

Худо ин бевазани камбагал аз *ҳамаи* онҳо, агар яқоя гирифта шавад, *беиштар* гузошт. Онҳо аз *зиёдатии худ* медоданд, аммо *вай* – аз *камбагалии худ*. Онҳо он чизеро доданд, ки барояшон арзиши кам дошт ё ба ҳеч чиз намеарзид; *вай тамоми нафақаеро, ки дошт, андохт*. “Тиллои фаровониро, ки аз боиси ба он эҳтиёҷ набудан ба Худо дода мешавад, Худо ба ҷоҳи бетағ мепартояд; фулуси мисини бо хун таршударо *Ҷ* мебардорад ва бо ламси даҳони Худ ба тиллои ҷовидонӣ табдил медиҳад”.⁵²

И. Тартиби ҳодисаҳои оянда (21,5–11)

Дар оятҳои 5–33 нутқи бузурги пайғамбарона баён шудааст. Гарчи вай нутқ дар кӯҳи Зайтунро дар Матто 24 ва 25 ба ёд меоварад, вай худи ҳамон хел нест. Мо бояд боз як маротиба ба худ ёдрас намоем, ки фарқиятҳо дар Инчилҳо аҳамияти чуқур доранд.

Дар ин нутқ мо ошкор месозем, ки Худованд оиди вайроншавии Уршалим дар соли 70 милодӣ, ва низ оиди аломатҳои мегӯяд, ки пеш аз зуҳури дуҷуми *Ҷ* хоҳанд буд. Ин намунаи қонуни иҷроӣ дубораи пайғамбарихост: Ба зудӣ пешгӯиҳои Исо бояд *қисман* дар муҳосираи Титус иҷро шаванд, лекин онҳо дар охири замони Андӯҳи бузург иҷрошавии баъдина ва *пурраро* хоҳанд дошт.

Нақшаи ин нутқ ба тариқи зерин аст:

1. Исо вайроншавии Уршалимро пешгӯӣ мекунад (оятҳои 5.6).
2. Шогирдон кай ба вукӯъ омадани инро пурсиданд (оятҳои 7).
3. Исо дар аввал манзараи умумии ҳодисаҳоеро, ки пеш аз зуҳури дуҷуми *Ҷ* ба вукӯъ меоянд, дод (оятҳои 8–11).
4. Баъд *Ҷ* сукути Уршалим ва давраи баъд аз ин меомадаро тасвир намуд (оятҳои 12–24).
5. Ва, ниҳоят, *Ҷ* дар бораи аломатҳои нақл кард, ки дар арафаи зуҳури дуҷуми *Ҷ* мешаванд, ва ба пайравони Худ дар интизори баргаштани *Ҷ* зистанро даъват намуд (оятҳои 25.26).

21,5–6 Вақте ки *баъзе* одамон аз ҳашамати *маъбади* Ҳиродус ба вачд меомаданд,

Исо онҳоро аз иштиёқ ба чизҳои моддӣ, ки ба зудӣ нест мешаванд, пешакӣ огоҳонид. *Айёме меояд*, ки парастиишгоҳ пурра вайрон карда мешавад.

21,7 Шогирдон дарҳол доништан хошанд, ки ин *кай* ба вуқӯъ меояд ва *чӣ гуна аломат* аз наздик шудани ин замон дарак медиҳад. Бешубҳа, саволи онҳо танҳо ба вайроншавии Уршалим дахл дошт.

21,8–11 Дар аввал ҷавоби Начотдиханда онҳоро ба охири замонҳо бурдагӣ барин шуд, вақте ки парастиишгоҳ аз нав дар арафаи барқароршавии Подшоҳӣ вайрон карда мешавад. Масеҳони бардурӯғ, овозаҳои бардурӯғ, *чангҳо* ва *ошӯбҳо* мешаванд. На танҳо низоъҳои байни халқҳо, балки катаклизмҳои бузург дар табиат ҳам мешаванд: *зилзилаҳо*, *қаҳтию вабоҳо*, *ҳодисоти пурдаҳшат* ва *аломоти бузург аз осмон*.

Й. Давраи пеш аз охир (21,12–19)

21,12–15 Дар оятҳои пешина Исо ҳодисахоеро тасвир намуд, ки бевосита пеш аз охири замон ба вуқӯъ меоянд. Ояти 12 бо ифодаи “*аммо пеш аз ҳамаи ин...*” сар мешавад, бинобар ин мо чунин мешуморем, ки дар оятҳои 12–24 давраи байни замони нутқ кардан ва замони ояндаи Мусибати бузург тасвир карда шудааст. Шогирдони Исоро ҳабс мекунанд, таъқиб мекунанд, ба маҳкамаҳои динӣ ва шахрвандӣ мекашанд ва ба зиндон мепартоянд. Ба онҳо ин нобарорӣ ва фочиа намуданаш мумкин аст, лекин дар асл Худованд ҳамаи инро ба *шаҳодати* ҷалони Худ табдил медиҳад. Онҳо набояд пешакӣ ҳимояи худро тайёр кунанд. Дар лаҳзаи хатарнок Худо ба онҳо *ҳикмати* маҳсуси гуфтани он чизро медиҳад, ки муҳолифони онҳоро ба ночории пурра мегузорад.

21,16–18 Инчунин дар оилаҳо хиёнат хоҳад буд: Хешовандони начотнаёфта масеҳиёро таслим хоҳанд кард, *баъзе* аз онҳоро бошад барои садоқат ба Масеҳ ҳатто қатл хоҳанд кард. Дар байни ояти 16 – “*ва баъзеи шуморо ба қатл хоҳанд расонд*” ва ояти 18 – “*лекин мӯе аз сари шумо талаф нахоҳад шуд*” зиддиятҳои зоҳирӣ ҳаст. Ин танҳо як чизро ифода карда метавонад: Ҳарчанд баъ-

зеҳо чун риёзаткаш барои Масеҳ мемиранд, рӯҳан онҳо пурра нигоҳ дошта мешаванд. Онҳо мемиранд, лекин несту нобуд намешаванд.

21,19 Ин оят ба он ишорат менамояд, ки ҳар касе ки устуворона ба ҳама чиз баҳри Масеҳ сабру тоқат мекунад ва аз \bar{V} рӯ намегардонад, бо худӣ ҳамин ҳақиқӣ будани бовари худро исбот мекунад. Одамони дар ҳақиқат начотёфта, ба бадали чизе ки набошад, дар ҳақиқат ва садоқат устувор мемонанд.

Й. Хароб шудани Уршалим (21,20–24)

21,20–24 Аён аст, ки дар ин ҷо Худованд ба мавзӯи харобшавии *Ерусалим* дар солҳои 70 милодӣ мегузарад. Аломати саршавии ин ҳодиса муҳосираи Уршалим аз тарафи лашкари румиён хоҳад буд.

*Ба масеҳиёни асри якум (солҳои 70 милодӣ) аломоти аниқ даракдиханда дода шуда буд, ки кай харобшавии Ерусалим сар мешавад ва маъбади зебои мраморӣ аз рӯи замин нест карда мешавад: “Ҳар гоҳ бубинед, ки аскарон Ерусалимро иҳота кардаанд, бидонед, ки харобии он наздик шудааст”. Ин аломати вайроншавии Ерусалим буд ва ин аломатро дида, масеҳиён бояд мегурехтанд. Беимонӣ эътироз карда метавонад, ки гурехтан гайриимкон аст, ҳангоме ки деворҳои шахрро аскарон иҳота кардаанд; лекин Сухани Худо ҳеҷ гоҳ хато намекунад. Сарлашқари румӣ ба муддати кӯтоҳе лашқари худро дур бурд, бо худӣ ҳамин ба яҳудиёни бовардор имконияти гурехтан дод. Онҳо ҳамин тавр ҳам карданд ва ба ҷое ки Пелла ном дошт, рафта дар он ҷо начот ёфтанд.*⁵³

Ҳар гуна кӯшиши аз нав ба шахр даромадан марговар хоҳад буд. Шаҳр бояд барои рад кардани Писари Худо ҷазо бинад. Вой бар ҳоли *ҳомиладорон* ва модарони *ширдор*, ки онҳо дар он рӯзҳо дар вазъияти маҳсусан мураккаб мемонанд; гурехтани онҳо аз довари Худо бар *замини* Исроил ва бар *қавми* яҳудӣ душвор мешавад. Бисёриҳо кушта мешаванд, зиндамондагонро бошад, ба асирӣ ба мамлакатҳои дигар мебаранд.

Қисми охирини ояти 24 пешгӯии шоёни диққате оиди он аст, ки шаҳри қадимаи *Ерусалим* аз давраи сукут ва *то даме ки даврони ғайрияҳудиён ба анҷом расад*, зери ҳокимияти ғайрияҳудиён хоҳад буд. Ин онро ифода намекунад, ки яҳудиён давраи кӯтоҳмуддат дар он роҳбарӣ намекунанд; дар ин ҷо аниқтараш сухан дар бораи он меравад, ки шаҳр пайваста аз тарафи ғайрияҳудиён ба хучумҳо ва тааддӣ дучор мешавад, *то даме ки даврони ғайрияҳудиён ба анҷом расад*.

Паймони Навин дар байни сарвати ғайрияҳудиён, пуррагии ғайрияҳудиён ва даврони ғайрияҳудиён фарқият мегузорад.

1. *Сарвати* халқҳо (Рум. 11,12) ба ҳолати имтиёзноке ишорат мекунад, ки ғайрияҳудиён дар замони ҳозира ишғол менамоянд, то замоне ки Худо муваққатан Исроилро рад кардааст.
2. *Пуррагии* ғайрияҳудиён (Рум. 11,25) – ин замони ба осмон гирифта шудан аст, вақте ки Арӯси Масеҳ аз ғайрияҳудиён ба пуррагӣ мерасад ва ба осмон гирифта мешавад ва вақте ки Худо муносибати Худо бо Исроил аз нав барқарор мекунад.
3. *Даврони* ғайрияҳудиён (Луқ. 21,24) аслан аз асорати Бобил (соли 521 то милод) сар шуданд ва то замоне давом хоҳад кард, ки халқҳои ғайрияҳудӣ дигар бар шаҳри Уршалим ҳукмонӣ намекунанд.

Дар давоми садсолаҳо аз он лаҳзае ки Наҷотдиҳанда ин суханонро гуфт, Уршалим асосан зери итоати давлатҳои ғайрияҳудӣ буд. Император Юлиани Муртад (солҳои 331-363 милодӣ) мекӯшид масеҳиятро бадном кунад ва пешгӯии Худовандро безътибор намояд. Вай яҳудиёро ба барқароркунии парастигӯҳ даъват мекард. Онҳо бо эҳтимом ба қор сар карданд, дар аҷобати худ белҳои нукрагӣ истифода мебарданд ва хокрӯбаро бо пардаҳои арғувонӣ мекашонданд. Лекин қори онҳоро зилзила ва гулӯлаҳои оташин, ки аз замин мебаромад, қатъ кард. Ба онҳо лозим омад ин қорро тарк кунанд.⁵⁴

К. Омадани дуҷум (21,25–28)

21,25–28 Ин оятҳо конвулсия ва катаклизмҳои табиатро *дар замин* тасвир менамоянд, ки пеш аз зуҳури дуҷуми Масеҳ ба вуқӯъ меоянд. Дар *офтоб ва моҳтоб ва ситорагон* аломатҳои аз замин возеҳ дидашаванда мешаванд. Ҷирмҳои осмонӣ аз мадори худ мебароянд. Ин боиси дигаршавии қунҷи меҳвари гардиши замин шуда метавонад. Мавҷҳои фавқуллода бузурги мадд ба хушкӣ зада медароянд. Инсониятро даҳшат зер мекунад, зеро ки ҷирмҳои осмонӣ ба мадори замин бисёр наздик меоянд. Лекин барои одамони порсо умед ҳаст:

“Ва он гоҳ Писари Одамро хоҳанд дид, ки бо қудрат ва ҷалоли азим бар абре меояд. Вақте ки ба амал омадани ин чизҳо оғоз шавад, бархоста, сарҳои худро баланд кунед, чунки халосии шумо наздик меояд”.

К. Дарахти анҷир ва ҳамаи дарахтон (21,29–33)

21,29–31 Боз як аломате ки ба наздикии баргаштани \bar{U} ишорат мекунад, – *дарахти анҷир ва ҳамаи дарахтони муғҷакарда*. *Дарахти анҷир* – тасвири муносиби халқи Исроил аст; дар ин рӯзҳои охирин вай шаҳодати ҳаёти навро зоҳир менамояд. Албатта, аз аҳамият маҳрум нест, ки баъд аз садсолаҳои парокандагӣ ва гумномӣ халқи Исроил дар соли 1948 барқарор карда шуд ва алҳол аз ӯзи оилаи халқҳо эътироф шудааст.

Шукуфтани дарахтони дигар ҳам рамзи нумӯи миллатпарастӣ ва ба вучуд омадани ҳукуматҳои зиёди на дар кишварҳои тараққикардаи ҷаҳон буда метавонад. Ин аломатҳо онро ифода мекунанд, ки Подшоҳии бочалолӣ Масеҳ ба зудӣ барпо хоҳад шуд.

21,32 Исо гуфт, ки *ин насл ҳанӯз* аз олам нагузашта, *ҳамаи ин чизҳо* воқеъ хоҳад шуд. Лекин \bar{U} ба ифодаи “ин насл” кадом маъниро меод?

1. Баъзеҳо фикр мекунанд, ки Худованд оиди авлоде сухан меронд, ки он замони \bar{U} мезист, ва ҳамаи ин ҳангоми харобшавии Уршалим иҷро шуд. Лекин ин чунин буда наметавонад, зеро ки Масеҳ дар абрҳо бо қудрат ва ҷалоли бузург барнагашт.

2. Дигарон чунин меҳисобанд, ки суханони “ин насл” ба одамоне дахл доранд, ки дар замони саршавии иҷроиши ин аломотҳо зиндагӣ мекунанд, ва одамоне ки саршавии иҷроиши ин аломотҳоро мебинанд, баргаштани Масехро ҳам мебинанд. Ҳамаи ҳодисаҳои пешгӯйшуда дар зиндагии як насл ба вукӯъ меоянд. Ин шарҳи имконпазир аст.
3. Боз як маънидод чунин аст: суханони “ин насл” ба халқи яҳудӣ дахл доранд, ки ба Масех душманона муносибат мекард. Худованд мегуфт, ки ба парокандагӣ нигоҳ накарда, миллати яҳудӣ нест наместавад, балки зинда мемонад, ва муносибатҳои вай ба *ӯ* дар давоми садсолаҳо тағйир намеёбанд. Эҳтимол, тафсири дуҷум ва сеҷум дурустанд.

21,33 Осмони атмосферӣ ва ситораҳо *гузаронанд*. Ҳамчунин *замин* ҳам шакли ҳозираи худро гум мекунад. Лекин пешгӯиҳои Худованд иҷро нашуда наместонанд.

Л. Огоҳӣ дар бораи ҳушёрӣ ва дуо (21,34–38)

21,34–35 Дар айни замон шогирдони *ӯ* бояд боҳабар бошанд, то бо хӯрок, нӯшоқӣ ва *гамхӯриҳои* зиндагӣ он қадар саргарм нашаванд, ки он рӯз бар онҳо *ногаҳон* ояд. Вай барои *ҳамаи соқиноне* ки *заминро* маскани доимии худ гумон мекунанд, маҳз чунин меояд.

21,36 Шогирдони ҳақиқӣ бояд ҳама вақт *бедор бошанд ва дуо гӯянд*, ва бо ҳуди ҳамин худро аз ҷаҳони беҳудои ба ғзаби Худо маҳкумшуда ҷудо кунанд ва ба ҳамаи онҳое монанд шаванд, ки *дар пеши Писари Одам* қабул шуда *меистанд*.

21,37–38 Ҳар рӯз Худованд *дар маъбад* таълим меод ва *шабҳоро ӯ* дар *кӯҳи Зайтун* мегузаронид, ва дар ин ҷаҳоне ки Худ офарид, ҳатто хона надошт. Ва баъд аз ин *тамоми мардум бомдодон* ба назди *ӯ* меомад, то ки аз нав *ӯро шунавад*.

ХИ. УКУБАТ ВА МАРҒИ ПИСАРИ ОДАМ (Б. 22–23)

А. Суиқасд бо мақсади куштани Исо (22,1–2)

22,1 *Иди Фатир* ба даврае дахл дорад, ки хангоми *Фисҳ* сар мешавад ва боз ҳафт рӯз давом мекунад, ки дар давоми он харгиз дар хӯрок хамиртуруш истеъмол кардан мумкин нест. *Фисҳ* дар рӯзи 14-уми моҳи нисан, моҳи аввали соли яҳудӣ, ид карда мешуд. Ҳафт рӯз, аз 15-ум то 21-ум, чун *иди Фатир* маълуманд, лекин дар ояти 1 бо ин ном тамоми ид ифода ёфтааст. Агар Луко мустасно барои яҳудиён менавишт, пас оиди алоқаи байни *иди Фатир* ва *Фисҳ* ёдовар шудан зарурате намедошт.

22,2 *Сарқоҳинон ва китобдонон* пайваста суиқасд ташкил мекарданд, ҷустуҷӯ мекарданд, ки *чӣ сон* Худованд Исоро ба *қатл расонанд*, лекин онҳо мефаҳмиданд, ки инро чунон бояд ба амал овард, то ошӯб барнаҳезад, зеро онҳо *аз мардум метарсиданд*. Онҳо медонистанд, ки аксарият ба Исо бо эҳтироми бузург муносибат мекарданд.

Б. Хиёнати Яҳудо (22,3–6)

22,3 *Ва ба дили Яҳудо, ки лақаби Исқариотро дошт ва аз ҷумлаи он дувоздаҳ буд, шайтон даромад*. Дар Юҳанно 13,27 гуфта шудааст, ки ин баъд аз он ба вукӯъ омад, ки Исо хангоми шомии *фисҳ* ба *ӯ* порайи нон дод. Мо ба хулосае меоем, ки ин ё дар марҳилаҳои пайдарҳам ба вукӯъ омад, ё Луко на вақти муайян, балки факти ҳодисаро қайд менамояд.

22,4–6 Ҳар тавре ки бошад, Яҳудо *бо сарқоҳинон ва сардорон*, яъне бо роҳбарони муҳофизатгарони парастиишгоҳи яҳудиён, созиш кард. Вай дақиқкорона нақша кашид, ки *чӣ гуна*, дар байни халқ ошӯб ба вучуд наоварда, Исоро ба дасти онҳо *таслим намояд*. Нақша пурра қобили қабул буд ва онҳо *ба вай пул доданӣ шуданд* – *чӣ хеле* ки мо медонем, *сӣ тангаи нуқра*. Инак, Яҳудо рафт, то ки *чузҳои нақшаи хиёнати худро* кор карда барояд.

В. Тайёрӣ ба иди Фисх (22,7–13)

22,7 Мушкилоти муайяни бо давраҳои гуногуни вақт алоқаманд, ки дар ин оятҳо ёдовар шудаанд, мавҷуданд. *Рӯзи иди Фатир* одатан бо 13-уми нисан монанд карда мешавад, вақте ки яҳудиён аз хонаҳои худ тамоми нони хамиртурушдорро бояд бароранд. Вале дар ин ҷо гуфта мешавад, ки ин рӯзе буд, ки дар он *барраи фисхро қурбонӣ кардан лозим буд*, ва ин аллақай ба 14-уми нисан дахл дорад. Леон Моррис ва инчунин олимони дигар чунин меҳисобанд, ки дар Фисх аз ду тақвим истифода мебаранд: аз расмӣ ва оне ки Исо ва дигарон риоя мекарданд.⁵⁵ Мо чунин меҳисобем, ки ҳодисаҳои панҷшанбеи охири дар ин ҷо сар мешаванд ва то ҳуди ояти 53 давом мекунад.

22,8–10 Худованд *Петрус ва Юҳанноро* ба Уршалим *фиристонд*, то барои ид кардани шони *фисх* тайёрӣ бинад. Ба онҳо дастур дода истода, *ӯ* нишон дод, ки дар бораи ҳама чиз дониши пурра дорад. Ҳангоми *ба шахр даромадан* ба онҳо бояд *марде рӯ ба рӯ шавад*, ки *кӯзае обро бардошта мебарад*. Дар шахрҳои шарқӣ ин ҳодисаи ғайриодатӣ буд; одатан кӯзае обро занҳо мебардоштанд. Дар ин ҷо мард тасвири хуби Рӯҳи Пок мебошад, ки *ӯ* ҷонҳои ташнаро ба он ҷое мебарад, ки онҳо бо Худованд робита хоҳанд дошт.

22,11–13 Худованд на танҳо ҷой ва рафти ҳаракати ин одамро пешакӣ донист, балки *ӯ* инчунин медонист, ки як соҳиби хона ба *ӯ* ва шогирдонии *ӯ* болохонаи калони мафрушери пешниҳод кардан меҷӯяд. Эҳтимол, ин одам Худовандро медонист ва ҳудаш ва молу мулки ҳудашро пурра ба *ӯ* бахшид. Байни меҳмонхона ва болохонаи калони мафруш фарқ ҳаст. Соҳиби олиҳиммат манзилеро тайёр кард, ки нисбат ба он чи шогирдон интизор буданд бехтар буд. Вақте ки Исо дар Байт-Лаҳм зода шуд, барои *ӯ* хучрае дар меҳмонхона ёфт нашуд (юнонӣ “каталума”). Дар ин ҷо *ӯ* ба шогирдонии Худ фармуд, ки хучрае (юнонӣ “каталума”) биталабанд, вале ба онҳо як чизе бехтарро пешниҳод намунад – болохонаи калони мафрушро.

Ҳама чиз чуноне ки *ӯ* пешгӯӣ кард, ба *вукӯъ* омад ва шогирдон *фисхро омода карданд*.

Г. Фисхи охири (22,14–18)

22,14 Дар давоми садсолаҳои зиёд яҳудиён Фисхро, ҳалос шудани пуршарафи худро аз Миср ва ба василаи хуни барраи бегуноҳ аз марг раҳой ёфтани худро ид мекарданд. Ҳамаи ин бояд хеле возеҳ ба хотири Начотдиҳанда меомад, вақте ки *ӯ назди суфра нишаст*, ва *дувоздаҳ* фириста бо *ӯ* нишастанд, то ки бори охири идро қайд кунанд. *ӯ* Барраи ҳақиқии Фисх буд, ки Хуни *ӯ* ба зудӣ баҳри начоти ҳамаи онҳое ки ба *ӯ* бовар мекунад, рехта мешавад.

22,15–16 *Ин Фисхи* муайян барои *ӯ* аҳамияти тасвирнопазир дошт ва *ӯ* мехост онро *пеш аз уқубати Худ* бичазад. *ӯ* Фисхро то ба замин баргаштани Худ ва барқарор кардани *Малакути* бочалол дигар намечашад. Ифодаи “*Ман хеле иштиёқманд будам*” кӯшиши гарму ҷӯшонро дар бар мегирад. Ин суханони кушоду равшан бовардорони тамоми замони ҳамаҷаҳонро даъват менамоянд, то ба назар гиранд, ки Исо ҷӣ андоза мекушад бо ҳамаи мо дар пеши суфра мушоракат дошта бошад.

22,17–18 Вақте ки *ӯ* *косаро* бо шароб, ки он як қисми расму таомули фисҳӣ мебошад, *гирифт*, *ӯ* барои он *шукргузорӣ намуд* ва онро ба шогирдон дод, ва ба онҳо бори дигар ёдрас кард, ки дигар *аз шираи ангур нахоҳад нӯшид*, то вақте ки Подшоҳии Ҳазорсолаи *ӯ* биёяд. Тасвири шони фисх бо ояти 18 ба охир мерасад.

Г. Шони Худованд (22,19–23)

22,19–20 Аз пайи Фисх дарҳол Шони Худованд омад. Худованд Исо ин ёдоварии покро барои он муқаррар намуд, ки пайравони *ӯ* дар давоми асрҳо дар бораи марги *ӯ* ёдовар шаванд. Пеш аз ҳама *ӯ* ба онҳо *нон* дод – рамзи *бадани* Худ, ки он ба наздикӣ барои онҳо *таслим карда* мешавад. Баъд *косаро* – шаҳодати возеҳи хуни бебаҳои *ӯ*, ки он дар салиби Ҷолҷолто рехта мешавад. *ӯ* оиди он чун оиди *косаи аҳди ҷадид дар хуни* *ӯ* мегуфт, ки он барои онҳое ки ба *ӯ* тааллуқ

доранд, *рехта мешавад*. Ин онро ифода мекунад, ки паймони навин, ки \bar{U} дар асл бо халки Исроил баста буд, *бо хуни \bar{U}* тасдиқ шуда буд. Ичроиши пурраи паймони навин дар замони Подшоҳии Худованди мо Исои Масеҳ дар замин ба амал меояд, вале мо, чун бовардорон, аллакай дар замони ҳозира ба баракати вай дохил мешавем.

Бе шакку шубҳа, нон ва шароб – тимсол-хо, ё *рамзҳои* бадан ва хуни \bar{U} мебошанд. Бадани \bar{U} ҳоло дода нашуда буд, инчунин хуни \bar{U} нарехта буд. Пас, тахмин кардан беҳуда мебуд, ки ин рамзҳо ба тариқи мӯъҷизаосо ба бадан ва хуни ҳақиқӣ табдил ёфтанд. Барои халки яҳудӣ дар хӯрок истифода бурдани хун мумкин набуд, пас шогирдон медонистанд, ки \bar{U} на оиди хуни ҳақиқӣ мегуфт, балки дар бораи он ки *тимсоли* хуни \bar{U} мебошад.

22,21 Аз ин оят чунин менамояд, ки Яҳудо ҳақиқатан дар шоми охирин ҳузур дошт. Лекин дар Юҳанно 13 ба ҳамин андоза возеҳ гуфта шудааст, ки хиёнаткор баъд аз он ки ба \bar{U} Исо пораи нонро ба хуриши обакӣ тар карда дод, аз ҳучра баромад. Азбаски ин то муқаррар кардани Шоми Худованд ба вукӯъ омад, бисёриҳо чунин меҳисобанд, ки Яҳудо дар лаҳзае ки Исо нон ва шаробро тақсим карда меод, ҳузур надошт.

22,22 Уқубат ва марги Худованд Исо *пешакӣ муқаррар шуда* буд, вале Яҳудо \bar{U} ро ихтиёран таслим кард. Ана аз ҳамин сабаб Исо гуфт: “*Вой бар ҳоли он кас, ки ба воситаи вай \bar{U} таслим карда шавад*”. Гарчи Яҳудо ба қатори дувоздаҳ нафар дохил мешуд, вай бовардори ҳақиқӣ набуд.

22,23 Дар ин чо қадаре ҳайрат ва нобоварии шогирдон ба худ нишон дода шудааст. Онҳо намедонистанд, *ки кадоме аз онҳо дар ин кори* разилона айбдор буда метавонист.

Д. Бартари ҳақиқӣ дар хизмат аст (22,24–30)

22,24–25 Дарҳол пас аз Шоми Худованд дар байни шогирдон сар шудани баҳсу мунозира оиди он ки *кадоме аз онҳо бояд бузургтар ҳисоб ёбад*, бар зидди дилҳои одамон айбномаи чиддӣ мебарорад. Худо-

ванд Исо *ба онҳо* ёдовар шуд, ки дар қаламрави \bar{U} бузургӣ муҳолифи тасаввуроти инсонӣ аст. *Подшоҳоне* ки бар *халқҳои* ғайрияҳудӣ ҳукмронанд, одамони бузург эътироф шудаанд; аслан онҳоро *валинеъмат* меноманд. Вале ин фақат дар сухан; дар асл онҳо ҳокими бедодгари золиманд. Онҳо номи валинеъматро доранд, лекин сифатҳои шахсии онҳо ба ин мувофиқат намекунад.

22,26 Дар пайравони Начотдиханда чунин набояд бошад. Шаҳсе ки \bar{U} ро бузургӣ дар пеш аст, бояд монанди *хурдтарин бошад*. Ва он шаҳсе ки \bar{U} ро сардор шудан дар пеш аст, бояд, хоксорона ба дигарон хизмат карда, паст шавад. Ин қонунҳои ғайриоддӣ тасаввуротҳои анъанавии аз тарафи умум эътирофшударо, ки ки хурд аз бузург пасттар аст, сардор бошад бузургии худро дар ҳукмронӣ нишон медиҳад, ба таври қатъӣ тағйир доданд.

22,27 Дар тасаввури одамон дар зиёфат меҳмон будан назар ба шахси хӯрок меода будан аҳамияти зиёдтаре дошт. Лекин Худованд Исо омад, то ба одамон хизмат кунад ва ҳамаи онҳое ки аз пайи \bar{U} мераванд, бояд аз ин чихат ба \bar{U} монанд шаванд.

22,28–30 Худованд меҳрубона шогирдонро барои он таъриф кард, ки онҳо *дар озмоишҳои \bar{U} бо \bar{U} буданд*. Охир онҳо худи ҳозир байни худ баҳс мекарданд. Хеле зуд ҳамаи онҳо \bar{U} ро тарк мекунанд ва пароканда мешаванд. Бо вучуди ин \bar{U} медонист, ки онҳо дар дили худ \bar{U} ро дӯст медоштанд ва ба хоҳири номи \bar{U} ба зиддият тоб меоварданд. Ба сифати мукофот онҳо *ба тахтҳои нишаста, бар дувоздаҳ сибти Исроил доварӣ хоҳанд кард*, вақте ки Масеҳ бармегардад, то ба тахти Довуд нишинад ва дар замин ҳукмронӣ намояд. Ҳамчуноне ки Падар Подшоҳиро ба Масеҳ ваъда дод, \bar{U} низ ба шогирдон ваъда дод, ки онҳо бо \bar{U} бар Исроили навшуда ҳукмронӣ хоҳанд кард.

Е. Исо инкори Петрусро пешгӯӣ мекунад (22,31–34)

Дар ин оятҳо аз силсилаи се саҳифаи ториктарин дар таърихи бевафоии инсоният саҳифаи охирин тасвир карда шудааст. Аввалин хиёнати Яҳудо буд. Дуюмӣ – такабури

худбинонаи шогирдон. Алҳол бошад дар назди мо тарсончакии Петрус аст.

22,31–32 Такрори ном “*Шимъун! Шимъун!*” дар бораи муҳаббат ва муносибати самимонаи Масеҳ ба шогирди ноустувор мегӯяд. *Шайтон* ба даст овардани ҳамаи шогирдонро *талабгор* буд, то ки онҳоро *мисли гандуме аз гарбел гузаронад*. Исо ба Петрус, чун ба намояндаи шогирдон, муроҷиат намуд. *Ӯ барои Шимъун дуо мегуфт, то ин ки имони* вай зарар набинад. (“*Ман барои ту дуо гуфтам*” – суханони ҳаяҷонангез!) Замоне ба Худованд *руҷӯ* намуда, Петрус бояд *бародарони* худро *устувор мегардонид*. Ин бозгашт намудан на ба начот, балки ба барқароршавӣ пас аз афтиш ишорат менамояд.

22,33–34 Петрус бо худбоварии номуносиб изҳор намуд, ки тайёр аст Исоро *ба зиндон ва ба мамот* ҳамроҳӣ кунад. Лекин вай маҷбур буд бишнавад, ки пеш аз он ки субҳ дамад, вай *се маротиба инкоркунон* хоҳад *гуфт*, ки Худовандро наmeshиносад!

Маркӯс суханони Худовандро чунин меоварад, ки пеш аз он ки хурӯс ду бор ҷеғ занад, Петрус Ӯро се бор инкор мекунад (14,30). Дар Матто 26,34; Луко 22,34; Юҳанно 13,38 Худованд гуфт, ки пеш аз он ки хурӯс бонг мезанад Петрус Ӯро се бор инкор мекунад. Росташро гӯем, ин зиддиятҳои зохириро созиш кунонидан душвор аст. Шояд, якчанд хурӯс бонг мезад, яке шабона, дигараш бошад субҳидам. Инчунин бояд қайд кард, ки Инчилҳо, камаш, шаш инкори гуногуни Петрусро қайд менамоянд. Вай Масеҳро инкор кард, дар назди:

1. зани ҷавон (Мат. 26,69.70; Марк. 14,66–68);
2. боз як зан (Мат. 26,71.72);
3. мардуми дар он чо истода (Мат. 26,73.74; Марк. 14,70.71);
4. як одам (Лук. 22,58);
5. боз як одам (Лук. 22,59.60);
6. ғуломи саркоҳин (Юҳ. 18,26.27). Ин, эҳтимол, одами дигар буд, зеро вай гуфт: “Магар ман туро дар боғ бо Ӯ надида будам? (ояти 26)”.

Ё. Роҳнамоиҳои нав (22,35–38)

22,35 Дар ибтидои хизмати Худ Худованд шогирдонро *бе ҳамён, бе тӯрба ва бе пойафзол* – миқдори ниҳоят ками чизҳо *мефиристод*. Ба онҳо фақат чизҳои аз ҳама зарурӣ бояд кифоят бошад. Ҳамин тавр ҳам буд. Онҳо эътироф намуданд, ки ба *ҳеҷ чиз* эҳтиёҷ надоштанд.

22,36 Акнун бошад ба Ӯ лозим меомад, ки онҳоро тарк кунад; онҳо бояд ба марҳалаи нави хизмат ба Ӯ қадам мегузоштанд. Онҳо қашшоқӣ ва гуруснагири хоҳанд дид, ба хавфу хатар дучор хоҳанд шуд ва лозим меояд, ки худашон дар бораи таъмини эҳтиётоти ҳаррӯзаи худ ғамхорӣ намоянд. Акнун онҳо бояд *ҳамён ва тӯрба* (ё захираи хӯрокворӣ) *гиранд*, агар *шамшер* набошад, бояд *ҷомаи худро фурухта шамшер* мехариданд. Начотдиханда чиро дар назар дошт, вақте ки ба шогирдон харидани *шамшерро* фармуд? Он чиз аниқ аст, ки Ӯ ният надошт, то онҳо шамшерро чун силоҳ барои ҳамла ба одамони дигар истифода баранд. Ин вайронкунии таълимоти Ӯ дар чунин порчаҳо мебуд:

“Подшоҳии Ман аз ин ҷаҳон нест; агар Подшоҳии Ман аз ин ҷаҳон мебуд, мулозимони Ман барои Ман мечангиданд” (Юҳ. 18,36).

“Зеро ҳар кӣ шамшер кашад, ба шамшер кушта шавад” (Мат. 26,52).

“Душманони худро дӯст бидоред” (Мат. 5,44).

“Балки агар касе ба руҳсораи рости ту торсаки занад, дигарашро низ ба сӯи ӯ бигардон” (Мат. 5,39; ниг. инчунин 2Қӯр. 10,4).

Исо чиро дар назар дошт, вақте ки дар бораи шамшер сухан меронд?

1. Баъзеҳо чунин мешуморанд, ки Ӯ дар бораи шамшери рӯҳонӣ сухан меронд, ки он Сухани Худост (Эфс. 6,17). Ин имкон дорад, вале он гоҳ ба ҳамёни пул, тӯрбаи хӯрокворӣ ва либос низ тимсоли рӯҳонӣ ёфтанд лозим аст.
2. Вилиямс мегӯяд, ки шамшер рамзи ҳифзи ҳукумати муқарраршуда мебошад, ва дар айни ҳол ба Румиён 13,4 таъя мекунад, ки

он чо шамшер ба ҳокимияти сардорон ишорат мекунад.

3. Ленг мегӯяд, ки шамшер ба одам на барои ҳамла кардан, балки барои муҳофизат аз душманон лозим аст. Лекин Матто 5,39 истифодаи шамшерро ҳатто ба мақсади Ҳимоя аниқ манъ мекунад.
4. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки шамшер танҳо барои Ҳимоя аз ҳайвонҳои ваҳшӣ лозим буд. Ин мумкин аст.

22,37 Ояти 37 шарҳ медиҳад, ки чаро минбаъд шогирдон бояд ҳамёни пул, тӯрбаи хӯрокворӣ ва шамшер гиранд. То ин лаҳза бо онҳо Худованд буд, ки талаботи зарурии онҳоро таъмин мекард. Ба зудӣ, мувофиқи пешгӯии Ишаё 53,12, \bar{U} бояд онҳоро тарк карда мерафт. Кори \bar{U} иҷро шуд, яъне ҳаёт ва хизмати заминии \bar{U} ба интиҳо наздик меомад ва бо *аз ҷинояткорон шуморида шудани \bar{U}* ба охир мерасид.

22,38 Шогирдон суханони Худовандро комилан нодуруст фаҳмиданд. Онҳо *ду шамшер* гирифтанд, зеро чунин ҳисобиданд, ки ин барои ҳалли ҳар гуна масъалаҳои дар пеш истода ба онҳо комилан кифоя хоҳад буд. Худованд Исо сӯҳбатро бо суханони “*кифоя аст*” ба охир расонид. Онҳо, шояд, фикр мекарданд, ки бо ёрии шамшерҳо кӯшиши душманонро барои куштани \bar{U} рад карда метавонанд. Мақсадҳои онҳо аз андешаҳои \bar{U} ҷӣ андоза дур буданд!

Ж. Изтироб дар Ҷатсамонӣ (22,39–46)

22,39 Боғи Ҷатсамонӣ дар нишебии ғарбии кӯҳи *Зайтун* ҷой гирифта буд. Исо ба он чо зуд-зуд барои дуогӯӣ мерафт ва *шогирдон*, аз ҷумла хиёнаткор ҳам, дар ин бора медонистанд.

22,40 Баъди ба охир расидани Шоми Худованд Исо ва шогирдон болохонаро тарк карда ба боғ рафтанд. Ҳангоме ки онҳо ба он чо омаданд, Исо онҳоро ба *дуо гуфтан* даъват намуд, *то ба озмоиш дучор нашаванд*. Эҳтимол, *озмоиши* махсуси мавриди назари \bar{U} иборат буд аз тарк кардани Худо ва Масеҳи \bar{U} дар он лаҳзае ки онҳоро душманон ихота мекунанд.

22,41–42 Баъд Исо шогирдонро гузошта, ба дарунтари боғ рафт, ва дар он чо дар

танҳои *дуо кард*. Дар дуои Худо \bar{U} хошиш мекард, ки *агар* дар он иродаи *Падар* бошад, бигзор *ин коса* аз \bar{U} бигзарад; *лекин, \bar{U} иродаи* Худоро ба чо овардан мехост, на аз они Худро. Мо маънои ин дуоро чунин мефаҳмем: “Агар бидуни ба салиб баромадани Ман ягон воситаи дигари наҷот додани гунаҳкорон бошад, пас ҳозир ин роҳро нишон деҳ”. Осмон хомӯш буд, зеро роҳи дигар набуд.

Мо чунин намеҳисобем, ки азобҳои Масеҳ дар боғ як қисми кори кафораткунандаи \bar{U} буд. Наҷот дар салиб дар давоми се соати торикӣ ба амал омада буд. Воқеан Ҷатсамонӣ ибтидои Ҷолҷолто буд. Дар ин чо як худи андеша оиди алоқа бо гуноҳҳои мо дар Худованд Исо азиятҳои саҳт ба вучуд меовард.

22,43–44 Табиати одамии \bar{U} дар *изтироб*, ки он меҳнати саҳти \bar{U} ро ҳамроҳӣ мекард, равшан намудор аст. *Ва фариштае аз осмон бар \bar{U} зоҳир гардида, \bar{U} ро тақвият меод*. Танҳо Луқо дар ин бора навишт ва инчунин дар бораи он ки *арақи \bar{U} мисли қатраҳои хун буд*. Ин тафсили охири таваҷҷӯҳи табиби ғамхорро ба худ ҷалб кард.

22,45–46 Вақте ки Исо *ба назди шогирдон* омад, онҳо *хобида буданд*, – на аз беъътиноӣ, балки, аниқтараш, аз бемадории ғамгинӣ. \bar{U} аз нав онҳоро даъват намуд, ки *бархезанд ва дуо гӯянд*, зеро соати мушкिल наздик меомад, вақте ки онҳо дар назди ҳукуматдорон ба васвасаи инкор кардани \bar{U} хоҳанд афтид.

3. Хиёнат ба Исо ва дастгир карда шудани \bar{U} (22,47–53)

22,47–48 Дар ин замон *Яҳудо* бо гурӯҳи саркоҳинон, пирон ва сардорони парастиишгоҳ барои дастгир кардани Худованд омад. Мувофиқи аҳду паймони пешакӣ, хиёнаткор бояд Исоро бӯсида ба \bar{U} ишорат мекард. Стюарт шарҳ медиҳад:

*Ин ламси бениҳоят даҳшатнок буд, ҳадди охири бадкирдорӣ, ки бадкирдори одамон зиёда аз ин гузашта наметавонад, ҳангоме ки дар он чо, дар боғ, Яҳудо Худованди худро на бо доду фарёд, на бо зарба, на бо ханҷар, балки бо бӯса таслим намуд.*⁵⁶

Исо бо алами амик пурсид: “*Яҳудо! Оё Писари Одамро бо бўса таслим мекуни?*”

22,49–51 Шогирдон фаҳмиданд, ки *кор ба чӣ меанҷомад* ва ба ҳамла кардан тайёри миданд. Ва дар ҳақиқат, *яке аз онҳо*, ва маҳз Петрус, *шамшерро* гирифт ва *гӯши ростии гуломи саркоҳинро* бурид. Исо ўро барои истифодаи воситаҳои ҷисмонӣ дар набарди рӯхонӣ мазаммат намуд. Соати \bar{U} даррасид ва мақсадҳои пешакӣ муайянкардаи Худо бояд амалӣ шаванд. Аз рӯи меҳробонии Худ, Исо, *гӯши* қурбониро *ламс карда*, *ўро шифо дод*.

22,52–53 Ба сардорони яҳудӣ ва пирон нигоҳ карда *Исо* пурсид, чаро онҳо барои дастгир кардани \bar{U} *берун омаданд*, гӯё ки \bar{U} *роҳзани* гуреза бошад. Магар \bar{U} *ҳар рӯз дар маъбад* таълим намедод? Ва онҳо он вақт ба дастгир кардани \bar{U} намекушиданд. Вале \bar{U} *чавобро* медонист: ҳоло – *соати* онҳост, *ки зулмот ҳукмфармост*. Нисфи шаби панҷ-шанбе наздик мешуд.

Доварии динӣ бар Худованди мо дар се давра мегузашт. Дар аввал \bar{U} назди Ҳонон ҳозир шуд. Баъд \bar{U} назди Қаёфо ҳозир шуд. Ва ниҳоят, \bar{U} ба синедрион (шӯрои пирон) оварданд. Ҳодисаҳо аз ин лаҳза ва то ояти 65, эҳтимол, байни соатҳои як ва панҷи шаби чумъа ба вуқӯъ меомаданд.

И. Петрус Исоро инкор мекунад ва зор-зор мегиряд (22,54–62)

22,54–57 Вақте ки Худовандро *ба хонаи саркоҳин* оварданд, *Петрус аз дур аз паи онҳо равона шуд*. Омада, \bar{U} дар назди онҳое чо гирифт, ки *дар рӯи ҳавлӣ* дар назди *отаи* гарм мешуданд. Як *каниз ўро дид*, нидо кард, ки вай *яке аз пайравони Исо* буд. Петруси ба ҳаяҷон омада *инкор кард* ва гуфт, ки бо \bar{U} *шинос* нест.

22,58–62 Баъд аз гузаштани каме вақт касе боз бо ангушти айбдоркунанда ба Петрус чун ба *яке аз пайравони Исои Носирӣ* ишорат намуд. *Петрус* аз нав ин айбномаро инкор намуд. *Тахминан як соат гузашт* ва боз касе дар шахси Петрус чалилиро ва инчунин шогирди Худовандро шинохт. *Петрус* инкор карда гуфт, ки *намедонад* ин мард дар бораи чӣ гап мезанад. Вале ин

дафъа инкори \bar{U} бо бонги *хурӯс* қайд карда шуд. Дар ин лаҳзаи тира *Худованд рӯй гардонда*, ба *Петрус назар андохт* ва *Петрус* пешгӯиро ба *ёд овард*, ки *пеш аз он ки хурӯс бонг занад*, вай \bar{U} *ро се бор инкор хоҳад кард*. Нигоҳи Писари Худо *Петрусро* ба берун равона кард ва дар торикии шаб \bar{U} *зор-зор гирифт*.

Й. Аскарон ба Писари Одам тамасхур мекунад (22,63–65)

22,63–65 Исоро посбононе боздоштанд, ки барои ниғаҳбонии парастиишгоҳи пок дар Уршалим даъват шуда буданд. Акнун инҳо, ба ном посбонони хонаи поки Худо, ба масхара кардани Исо ва задани \bar{U} сар карданд. Чашмони \bar{U} *баста*, бар рӯи \bar{U} *мезаданд ва аз \bar{U} меурсиданд*, ки ин корро *кӣ* кард. Ин на ҳамаи он корхоест, ки онҳо карданд, вале Исо босаброна ин зиддиятхоеро, ки гунаҳкорон ба муқобили \bar{U} мекарданд, таҳаммул кард.

Й. Доварии пагоҳирӯзӣ дар назди шӯрои пирон (22,66–71)

22,66–69 Вақте ки рӯз шуд (5.00 – 6.00 пагоҳӣ) *пирон Исоро ба шӯрои худ дароварданд*. Аъзоёни синедрион рӯйрост аз \bar{U} пурсиданд, ки оё \bar{U} Масеҳ аст. Исо моҳиятан чавоб дод, ки бо онҳо дар бораи ин савол баҳс кардан бефоида мебошад. Онҳо барои қабул кардани воқеият омода набуданд. Ба ҳар ҳол \bar{U} онҳоро огоҳонид, ки шахси дар назди онҳо залилшуда боре *ба ямини қуввати Худо хоҳад нишаст* (ниг. Заб. 109,1).

22,70–71 Он гоҳ онҳо рӯйрост аз \bar{U} пурсиданд, ки \bar{U} *Писари Худо* аст ё не. Шубҳае нест, ки онҳо маҳз чиро дар назар доштанд. Барои онҳо *Писари Худо* баробар бо Худо буд. Худованд чавоб дод: “*Шумо мегӯед, ки Ман ҳастам*” (ниг. Марк. 14,62). Маҳз ҳаминро онҳо мехостанд. Оё онҳо аз даҳони \bar{U} *куфрро*, *изхори баробарӣ* бо Худоро *нашуниданд?* Боз ба онҳо чӣ хел *шаҳодат* лозим буд? Лекин ин чо як мушкилии дигар пеш меомад. Тибқи қонуни онҳо *куфргӯӣ* бо қатл чазо дода мешуд. Вале яҳудиён дар зери ҳокимияти румиён буданд ва ваколлати ба қатл расондани зиндонийро

надоштан. Онҳо маҷбур буданд, ки Исоро ба назди Пилотус баранд, аммо ӯ ба чунин айбдоркунии динӣ, ба монанди куфр хеле кам аҳамият меод. Бинобар ин ба онҳо лозим меомад, ки бар зидди ӯ айбномаи сиёсӣ бароранд.

К. Исо дар назди Пилотус (23,1–7)

23,1–2 Баъди дар шӯрои пирон дида баромадани кори Исо (дар пеши *тамоми аҳли маҷлисашон*) ӯро саросемавор ба довари шаҳравандӣ ба назди *Пилотус*, ҳокими румӣ бурданд. Дар ин ҷо роҳбарони динӣ бар зидди ӯ се айбномаи сиёсӣ пешкаш намуданд. Аввалан, онҳо ӯро дар он айбдор намуданд, ки *қавро фосид мекунад*, яъне халқро аз садоқат ба Рум дур мекунад. Дуюм, онҳо гуфтанд, ки ӯ *ба қайсар ҷиза доданро* манъ мекард. Ва, ниҳоят, онҳо ӯро дар он айбдор карданд, ки *Худро Подшоҳ менамод*.

23,3–7 Вақте *Пилотус* аз Исо *пурсид*, оё дар ҳақиқат ӯ *Подшоҳи Яҳудиён* аст, ӯ ҷавоби мусбат дод. Пилотус арзи ӯро чун таҳдид ба императори Рум маънидод накард. Баъди сӯҳбати якка ба якка бо Исо (Юҳ. 18,33–38а) вай *ба сарқоҳинон* ва халқ мурочиат карда гуфт: “*Дар Ин Одам ҳеч айбе намеёбам*”. Анбӯҳи мардум боз ҳам боисрортар гардида, Исоро дар вайронкунии қонун аз *Чалили* нафратовар сар карда ҳатто то Уршалим айбдор мекард. *Пилотус* дар бораи Чалил *шунда*, андешид, ки барои худ чора ёфт. Чалил дар *вилояти Хиродус* ҷой дошт, бинобар ин Пилотус саъй кард аз ҳар гуна иштироки баъдина дар ин кор халос шавад, ва Исоро *назди Хиродус* фиристод. Ҳамин хел шуд, ки Хиродус низ *дар он рӯзҳо дар Ерусалим буд*.

Хиродуси Антипос – писари Хиродуси Бузургест, ки кӯдакони Байт-Лаҳмо қатл карда буд. Ин ҳамон Антипос буд, ки Яҳёи Гӯтадиҳандаро кушт, зеро вай Антипосро дар ишқварзии ғайриқонунӣ бо зани бародараш айбдор карда буд. Ин ҳамон Хиродус буд, ки вайро Исо “ин рӯбоҳ” (Луқ. 13,32) номид.

К. Пурсупоси таҳкиромези Хиродус (23,8–12)

23,8 *Хиродус* дар назди худ *Исоро* дида хеле *хурсанд шуд*. Вай дар бораи ӯ хеле зиёд *шунда буд* ва кайҳо боз *умед дошт*, ки аз ӯ ягон хел *муъҷиза бубинад*.

23,9–11 Агарчи Хиродус *саволҳои* худро ба Начотдиҳанда бо исрор пешниҳод менамуд, вай ҷавоб нагирифт. Яҳудиён боз бештар айбномаи худро қувват меоданд, вале Исо даҳон намекушод. Ҳамаи он чи *Хиродус*, ба фикраш, карда метавонист – ба аскарони худ иҷозат додани таҳкир кардани Исо буд. Баъд вай бо тамасхур ба ӯ *либоси дурахшоне* пӯшонид ва ӯро *назди Пилотус гардонда фиристод*.

23,12 *Пештар Пилотус* ва *Хиродус* бо *якдигар* душманӣ доштанд, вале пас аз ин душмании онҳо ба дӯстӣ табдил ёфт. Ҳар дуи онҳо дар як тараф зидди Худованд буданд ва ҳамин онҳоро муттаҳид менамуд. Қайди Теофилакт дар ин бобат пур аз андӯх аст: “Ба масеҳиён бояд айб бошад, дар ҳоле ки иблис муваффақ мешавад одамони бадро розӣ кунонад, то барои бадӣ кардан душманишонро барканор гузоранд, масеҳиён ҳатто дӯстиро барои кардани корҳои нек дастгирӣ карда наметавонанд”.

Л. Қарори Пилотус: бегуноҳ, аммо маҳкум (23,13–25)

23,13–17 Азбаски *Пилотус* дар таҳқиқи кори бандии шоҳонаи худ рафтори беадолатона намуд, алҳол вай дар вазъияти беилоч монд. Вай саросемавор роҳбарони яҳудиҳо даъват намуд ва ба онҳо фаҳмонд, ки *на Хиродус*, на худи вай исботи айбдорӣ Исоро ёфта натавонианд: “*Дар ӯ ҳеч гуноҳи сазовори марг ёфт нашудааст*”. Бинобар ин вай пешниҳод намуд, ки Худовандро чазо дода, баъд ҷавоб додан лозим аст. Стюарт менависад:

Ин созиши оқизона, албатта, комилан беасос ва гайримантиқӣ буд. Пилотус аз тарси ҷон кӯшиши оқизонае кард, ки қарзи худро нисбати Исо иҷро намояд ва дар айни замон дили тӯдаи одамоне ёбад. Лекин ин кӯшиш ба ҳеч чиз кор намеомад ва ҷои тааҷҷуб нест, ки рӯҳониёни ба қаҳру газаб

омада бо чунин қарор ба ҳеч ваҷҳ розӣ шудан намехостанд.⁵⁷

23,18–23 Саркохинон ва пирон ба қаҳру ғазаб омаданд. Онҳо ба Исо марг ва ба *Бараббос*, ба чинояткори машхур, ки *барои исён ва қатле, ки дар шаҳр рӯй дода буд, ба зиндон андохта шуда буд*, озодиро талаб мекарданд. Пилотус аз нав ба сафед кардани Худованд кӯшиши сусте намуд, лекин талабҳои бадкоронаи тӯдаи мардум ўро хомӯш кард. Новобаста ва суханоне ки вай мегуфт, онҳо бо исрори бузург ба Писари Худо марг *талабиданро* давом медоданд.

23,24–25 Ва агарчи *Пилотус* аллакай Исоро бегуноҳ эълон намуд, акнун вай Ўро ба марг маҳкум кард, то ки дили халқро ёбад. Дар айни ҳол вай *Бараббосро*, ки онҳо хоҳиш карда буданд, *озод кард*.

М. Писари Одамро ба Ҷолҷолто мебаранд (23,26–32)

23,26 Тахминан соати нӯҳи сахари рӯзи чумъа буд. Дар роҳ ба ҷои маслукунӣ аскарон ба шахсе ки *Шимъӯни Куринӣ* ном дошт, фармуданд, то *салибро бардошта барад*. Дар бораи ин одам чизи бисёр маълум нест, мо танҳо ҳаминро медонем, ки ду писари вай баъдтар масеҳиёни машхур гаштанд (Марқ. 15,21).

23,27–30 Вақте ки Исоро мебурданд, шумораи азими пайравони хайрхоҳ барои Ў гиря мекарданд. Ба *занони* дар анбӯҳ буда рӯ оварда, Исо онҳоро “*духтарони Ерусалим*” номид. Ў гуфт, ки онҳо бояд на ғами Ўро, балки ғами худашонро хӯранд. Ў харобшавии дахштангези ба сари Уршалим дар соли 70-уми милодӣ меафтидаро дар назар дошт. Уқубатҳо ва андӯҳи ин *рӯзҳо* ба андозае бузург хоҳад буд, ки занони *нозойро*, ки ода-тан маломат мекарданд, махсусан хушбахт хоҳанд ҳисобид. Дахшати муҳосираи Титус чунин хоҳад буд, ки одамон хоҳон мешаванд ба болои онҳо *кӯҳҳо биафтанд* ва *тепчаҳо* онҳоро *бинӯшонанд*.

23,31 Баъд Худованд Исо илова кард: “*Зеро, агар бо дарахти сарсабз чунин кунанд, бо дарахти хушк чӣҳо хоҳанд кард?*” Худи Ў дарахти *сарсабз* буд, Исорили нобовар бошад – *хушк*. Агар румиён чунин

тахқир ва уқубатро ба Писари бегуноҳ, беайби Худо бор карда бошанд, пас ба сари кушандагон, гунаҳкорони марги Писари дӯстдоштаи Худо чӣ гуна ҷазои дахшатнок меафтад?

23,32 *Ду чинояткорро* низ бо Исо ба куштан мебурданд.

Н. Ба салиб кашидани Исо (23,33–38)

23,33 Ҷои қатл *Косахонаи сар ном* дошт. Эҳтимол, суроби теппа косахонаи сарро ба хотир меовард, ё шояд, вай барои он чунин номида мешуд, ки ҷои марг буд, ва косахонаи сар аксар чун рамзи марг истифода мешавад. Худдории Навиштаи Пок дар тасвири маслукунӣ лоиқи тавачҷӯҳ аст. Муаллиф дар тафсилоти дахшатнок истода намегузарад. Танҳо ибораи оддӣ ҳаст: “...дар он ҷо Ўро маслук карданд. Ва аз нав суханони Стюарт хеле бамавридан:

*Бо хирад дарк намудани он ки Масеҳ бояд мемурад, хеле душвор аст, вале комилан аз ақл берун аст, ки Ў бояд бо чунин марг мемурад. Ва ба ҳар ҳол ин ба вуқӯъ омад. Масеҳ ҳама чизеро ки ягон вақт ламс карда буд, ҳатто салибро ҳам, оро медод, дигаргун месохт ва бо партави дурахш ва зебоӣ фаро мегирифт. Вале биёед ҳеч гоҳ фаромӯш нанамоем, ки Ў салибро аз кадом чуқуриҳои дахшатнок ба баландӣ гузошт.*⁵⁸

*Эҳ, ба ман фаҳмон,
Ки чиро ифода мекунад
Он салиби барафрошта
Бо Он Марди андӯҳҳо,
Ки маҳкум шуда буд,
То хунаш бирезад ва бимирад.*

Люси А. Беннет

Он рӯз дар Ҷолҷолто се салиб буд: салиби Исо дар байн ва салиби чинояткорон аз ду тарафи Ў. Ҳамин тавр Ишаъё 53,12 иҷро шуд: “...ва аз чинояткорон шумурда шуд”.

23,34 *Исо* дар муҳаббат ва файзи беохир аз салиб хитоб намуд: “*Эй, Падар! Инҳоро биомурз, зеро ки намедонанд чӣ мекунанд*”. Маълум нест, чӣ гуна шаршараи қаҳру ғазаби Худо бо ин дуо пешгирӣ карда шуд! Морган дар бораи муҳаббати Начотдиханда сухан меронад:

*Дар дили Исо озурдагӣ, хашму газаб ё хоҳиши ниҳони чазо додани онҳое ки ба Ҷ бад рафтор мекарданд, набуд. Одамон дар бораи мушти оҳанин бо шавқу завқ сухан меронанд. Вақте ки ман ин дуои Исоро мешунавам, ман медонам, ки ягона ҷой барои мушти оҳанин дар дӯзах аст.*⁵⁹

Баъд сарбозон либосҳои Ҷро дар байни худ таксим карданд ва барои перохани яклухт бофтааш қуръа партофтанд.

23,35–38 Сардорон дар назди салиб меистоданд, ба Ҷ тамасхур мекарданд ва даъват менамуданд, ки Ҷ Худро наҷот диҳад, агар Ҷ дар ҳақиқат Масех, интиҳобкардаи Худо бошад. Ҷамчунин сарбозон ҷам Ҷро ҳақорат мекарданд, ба Ҷ сиркоро наздик оварда, ба қобилияти Худро наҷот додани Ҷ ситеза мекарданд. Дар болои сари Ҷ инчунин лавҳаеро ҷойгир намуданд:

ИН АСТ ПОДШОҶИ ЯХУДИЁН

Боз як маротиба суханони Стюартро меварем:

Мо ба маънои он фақт, ки лавҳа ба се забон – юнонӣ, лотинӣ ва ибронӣ навишта шуда буд, аҳамият надода гузашта наметавонем. Инро, бешубҳа, барои он карда буданд, ки ҳар як одам дар анбӯҳ лавҳаро хонда тавонад; лекин Калисои Масех ҷамеша – ва ин дуруст аст - дар ин рамзи ҳукмронии умумичаҳони Исои Масехро мезд. Азбаски инҳо се забони бузурги чаҳонӣ буданд, ҳар яки он ба як гоия ҳукмфармо хизмат мекард. Забони юнонӣ забони маданият ва дониш буд; ва хати лавҳа гуфт, ки дар ин соҳа Исо Подшоҳ аст! Забони лотинӣ забони қонун ва ҳукумат буд; Исо дар ин ҷо ҳам Подшоҳ аст! Забони ибронӣ забони дини ваҳӣ буд; Исо – Подшоҳи он аст! Яъне, ҳатто ҳамоно замоне ки Ҷ мехӯб шуда буд ва мемурад, ба ростӣ “бар сари Ҷ тоҷҳои бисёр” буданд (Ваҳӣ 19,12).⁶⁰

О. Ду ҷинояткор (23,39–43)

23,39–41 Мо аз дигар ҳикояҳои Инчил медонем, ки ҳар ду ҷинояткор дар аввал бар Исо тамасхур мекарданд. Агар Ҷ Масех бошад, пас чаро ҳамаи онҳоро наҷот

намедихад? Вале баъд дар дили яке аз онҳо тағйирот ба амал омад. Вай ба дигарӣ рӯ оварда, барои беҳурматӣ мазаммат менамуд. Охир ҳар дуи онҳо барои ҷиноятҳои кардашон азоб мекашиданд. Чазои онҳо сазовор буд. Ин Одаме ки дар салиби мобайнӣ аст, ҳеч бадӣ накардааст.

23,42 Ба Исо рӯ оварда, ин ҷинояткор хоҳиш намуд, ки Худованд⁶¹, вақте ки бармегардад ва Малакути Худро дар замин барқарор мекунад, вайро ба ёд оварад. Ин бовари аҷиб аст. Ҷинояткори мурдаистода бовар кард, ки Исо аз мурдагон бармеҳезад ва дар оянда дар чаҳон ҳукмрон мешавад.

23,43 Исо бовари вайро бо ваъдае мукофотонид, ки дар ҳуди ҳамоно рӯз онҳо ҳамроҳ дар биҳишт хоҳанд буд. Биҳишт – ҳуди ҳамоно осмони сеюм аст (2Қӯр. 12,2.4) ва ҷои сукунати Худоро ифода мекунад. Имрӯз – ҷӣ гуна суръат! Бо Ман – ҷӣ гуна иттиҳод! Дар биҳишт – ҷӣ хушбахтӣ! Чарлз Р. Эрдман менависад:

Ин ҳодиса он ҳақиқатро нишон медиҳад, ки наҷот дар тавба ва бовар асос меёбад. Лекин вай инчунин ҳақиқатҳои муҳими дигарро дар бар мегирад. Вай эълон менамояд, ки наҷот ба фароиз вобаста нест. Ҷинояткор ҳеч гоҳ таъмид нагирифта буд ва дар Шоми Худованд иштирок накарда буд... Аслан, вай бовари худро дар ҳузури тӯдаи мардуми адоватнок, дар байни тамасхурҳо, таҳқирҳои сардорон ва сарбозон нотарсона софдилона эътироф намуд ва бе иҷрои ягон маросими расмӣ наҷот ёфт. Ин шаҳодати асоситарини он аст, ки наҷот ба аъмоли нек вобаста нест... Инчунин он чиз равшан аст, ки ҳеч гуна “хоби ҷон” нест. Бадан метавонад хоб равад, лекин шуур пас аз марг ҳам вуҷуд дорад. Инчунин аён мегардад, ки ҳеч чуна “аъроф” (оташи поксозӣ) нест. Ҷинояткори тавбакунанда аз ҳаёти пургуноҳ ва шармовар дарҳол ба ҳолати хушбахтӣ гузашт. Ва аз нав бояд ба он тавачҷӯҳ намуд, ки наҷот умумӣ нест. Ду ҷинояткор буданд – танҳо як нафар наҷот ёфт. Ва ниҳоят бояд гуфт, ки моҳияти хурсандие ки бар марг афзалият дорад, аз мушоракати шахсӣ бо Масех иборат аст. Моҳияти ваъдае ки ба ҷинояткори мурда-

истода дода шуд, чунин аст: “Бо Ман хоҳӣ буд”. Умеди хушбахтонаи мо дар ҳамин аст: фавтидан “ҳамроҳи Масеҳ будан” аст, ки аз ҳама чиз “беандоза беҳтар аст”.⁶²

Аз паҳлӯи Исои Масеҳ як одам ба осмон, дигараш бошад ба дӯзах рафта метавонад. Ту дар кадом тарафи салиб мебошӣ?

П. Се соати торикӣ (23,44–49)

23,44 Тахминан аз соати шаш то соати нӯҳ, яъне аз нисфирӯзӣ то соати сеи рӯз, тамоми заминро *торикӣ* фаро гирифта буд. Ин барои халқи Исроил аломат буд. Онҳо нурро рад карданд ва акнун Худо чун доварӣ онҳоро аз имконияти дидан маҳрум намуд.

23,45 *Пардаи маъбад* аз боло то ба поён ду *пора шуд*. Ин рамзи он далел аст, ки ба василаи марги Худованд Исои Масеҳ роҳ ба хузури Худо барои ҳама қасоне ки бо бовар ба назди Ӯ меоянд, кушода буд (Ибр. 10,20–22).

23,46–47 Маҳз дар ҳамин се соати торикӣ Исо бо ҷисми Худ дар ҷӯби салиб барои гуноҳҳои мо чазо дид. Дар охири ин вақт Ӯ *рӯҳи* Худро ба *дасти* Худо, *Падари* Худ супурд ва ихтиёран ҳаёти Худро дод. *Мирисади* румӣ аз ин сахна чунон мутаҳайир гашта буд, ки *Худоро ҳамду сано хонда гуфт*: “*Ҳақиқатан Ин Одам Одил буд*”.

23,48–49 *Ва тамоми мардум* бо андӯҳи бепоён ва ҳисси пешакии ягон воқеаи бад фаро гирифта шуданд. Баъзе аз пайравони содики Исо ва инчунин *заноне ки аз Ҷалил Ӯро пайравӣ намуда омада буданд, истода* ба ин муҳимтарин ҳодисаи таърихи ҷаҳон нигоҳ мекарданд.

Р. Дафни Исо дар қабри Юсуф (23,50–56)

23,50–54 То ин замон *Юсуф* шогирди нихонии Худованд Исо буд. Агарчи вай аъзои шӯрои пирон буд, бо ҳукме ки ба Исо бароварда шуд, розӣ набуд. Алҳол Юсуф часуруна назди *Пилотус* равона шуд *ва хоҳиш намуд*, ки ба вай шарафи аз салиб фаровардани *ҷасади Исо* ва дафни муносибро бовар кунанд. (Ин байни соати се ва шаши рӯз ба вукӯъ меомад.) Иҷозат дода шуд ва Юсуф бетаъхир Ӯро ба *катон печонид* ва ба қабре *ниҳод*, ки аз санг

тарошида шуда буд, ки ханӯз ҳеч кас дар он гузошта нашуда буд. Ин *рӯзи ҷумъа*, дар “*рӯзи тайёрӣ*” ба вукӯъ омад. Вақте дар бораи он гуфта мешавад, ки *шанбе фаро мерасид*, мо бояд дар ёд дошта бошем, ки шаббати яҳудӣ рӯзи ҷумъа дар вақти нишастани офтоб сар мешавад.

23,55–56 *Занони содик*, ки *ҳамроҳи Исо* аз *Ҷалил омада* буданд, медиданд, ки Юсуф чӣ тавр *ҷасади Ӯро* ба ҷои дафн бурд ва чӣ тавр Ӯро ба қабр гузошт. Баъд онҳо *ҳанут ва равғани атрафшон тайёр карданд*, то ки баргашта ҷасади Ӯро, Касеро ки дӯст медоштанд, бо равғани атрафшон ҳанут кунанд. Ҷасади Исоро дафн карда истода, Юсуф то як андоза худро низ дафн кард. Бо ин амал вай худро ҷовидона аз халқе ки Худованди ҳаёт ва ҷалолро маслуб кард, чудо кард. Вай ҳеч гоҳ аз нав ба дини яҳудӣ алоқадор намешавад, балки аз он дар дурии маънавий хоҳад зист ва бар зидди он шаҳодат хоҳад дод.

Дар рӯзи шанбе занони ба фармудаи шаббат итоаткор истироҳат мекарданд.

ХII. ТАНТАНАИ ПИСАРИ ОДАМ (Б. 24)

А. Занон дар назди қабри холӣ (24,1–12)

24,1 Баъд, рӯзи якшанбе, хеле барвақт, онҳо *ҳанутеро* ки барои ҷасади Исо *тайёр карда буданд*, бардошта ба *сарӣ қабр омаданд*. Вале онҳо ба ҷасади Ӯ чӣ тавр наздик шуда метавонистанд? Магар онҳо намедонистанд, ки даромадгоҳи қабр бо санги бузург баста шуда буд? Ҷавоб ба мо дода нашудааст. Мо фақат медонем, ки онҳо Ӯро хеле дӯст медоштанд, муҳаббат бошад аксаран душворихоро дар роҳи мақсади худ фаромӯш мекунад.

“Муҳаббат онҳоро субҳдам ба по хезонд (ояти 1) ва фаровон мукофотонида шуд (ояти 6). Ва то алҳол Худованди зиндашуда барои онҳоест, ки барвақт бедор мешаванд (Мас. 8,17)”.

24,2–10 Вақте ки онҳо назди қабр омаданд, *диданд, ки санг аз сарӣ қабр галтонда шудааст*. Ба он *ворид шуда*, онҳо *ҷасади Исои Худовандро* наёфтанд. Парешонии онҳоро тасаввур кардан душвор нест.

Ҳанӯз, ки онҳо саъй мекарданд ба ин шарҳ ёбанд, дар назди онҳо *ду* фаришта (ниг. Юҳ. 20,12) *дар чомаҳои дурахшанда* ҳозир шуданд ва онҳоро бовар кунониданд, ки Исо *зинда* аст; *Ҷро* дар қабр чустан беҳуда аст. *Ҷ* *эхё шуд*, чуноне ки *ҳангоми дар Чалил буданаш* ба онҳо ваъда дод. Магар *Ҷ* пешгӯӣ накард, ки *Писари Одам бояд* ба дасти *одамони гунаҳкор таслим карда шавад ва маслуб гардад ва дар рӯзи сеюм эҳё шавад?* (Луқ. 9,22; 18,33). Он замон ҳамаи ин ба ёди онҳо омад. Онҳо саросемавор ба шаҳр *баргашта*, ҳамаи инро *ба ёздаҳ* шогирд *нақл карданд*. Дар байни ин мунодиёни аввалини растохез *Марями Маҷдалия, Юҳона ва Марям, модари Яъқуб*, буданд.

24,11–12 Шогирдон ба суҳанони онҳо *бовар накарданд*. Ин ягон хел дурӯғ аст. Чизи аз ақл берун! Ақлнорас! То даме ки *Петрус* шахсан худаш ба *сӯи қабр* давида рафта дар он чо *фақат кафани гузошташударо дид*, онҳо чунин фикр мекарданд. Бо ин матоъҳо часад саҳт печонида шуда буд. Ба мо гуфта нашудааст, ки онҳо кушода шуда буданд ё шакли часадро нигоҳ дошта буданд, вале мо бо боварии қатъӣ гуфтаи охиринро тасдиқ карда метавонем. Худованд, эҳтимол, кафанро чун кирмаки пилла гузошта рафта метавонист. Он далел, ки кафан мондааст, исбот менамояд, ки часад дуздида нашудааст: Дуздон барои кушода гирифтани он вақт намеёфтанд. Петрус ба хонаи худаш баргашта, ханӯз мекӯшид ҳалли ин сирро ёбад. Ҳамаи ин чӣ маънӣ дошт?

Б. Роҳ ба Аммоус (24,13–35)

24,13 Яке аз ду нафар шогирдоне ки ба Аммоус мерафтанд, *Қлеюпос* ном дошт; кӣ будани дигариро мо намедонем. Ин зани *ӯ* буда метавонист. Мувофиқи як ривоят, ин худи Луко буд. Мо фақат бо боварии қатъӣ гуфта метавонем, ки ин яке аз ёздаҳ шогирдони аввалин набуд (ниг. ояти 33). Ба ҳар ҳол, ҳар ду ғамгинона, аз *Ерусалим ба Аммоус* бо роҳе ки дарозияш тахминан дувоздаҳ километр буд, бармегаштанд ва дар бораи марг ва дафни Худованд андеша мекарданд.

24,14–18 Ҳангоме ки онҳо мерафтанд, ба онҳо шахси ношиносе ҳамроҳ шуд; ин Худованди аз мурдагон бархоста буд, вале *онҳо Ҷро нашинохтанд*. *Ҷ* пурсид, ки онҳо дар бораи чӣ сӯҳбат мекунанд. Дар аввал онҳо дармонданд – аломати ғами аз ҳад зиёд. Баъд *Қлеюпос* ҳайрон шуд, ки *ӯ*, шахсе ки *ба Ерусалим омадааст*, дар бораи *воқеае ки дар ин рӯзҳо рӯй додааст*, чизе намедонад.

24,19–24 Исо сӯҳбатро давом дода пурсид: “Пас чӣ *ҳодиса* ба вукӯъ омад?” Дар ҷавоби худ онҳо аввал *Исоро* қадриносии намуданд ва баъд оиди доварӣ ва ба салиб кашидани *Ҷ* нақл карданд. Онҳо дар бораи умедҳои барҳамхӯрдаи худ ва баъд дар бораи он хабар, ки *ҷасади Ҷ* дар қабр набуд, нақл карданд. Зиёда аз он, *фариштагон* ба замон гуфтанд, ки *Ҷ зинда аст*.

24,25–27 Он гоҳ Исо онҳоро меҳрубонана барои нофаҳмиашон танқид намуд. Охир, ин маҳз ҳамон роҳе буд, ки *анбиёи* Паймони Кухан барои Масех пешгӯӣ намуданд. Дар аввал *Ҷ* бояд укубат кашад ва баъд ҷалол ёбад. Худованд аз *Мусо сар карда* то ҳамаи китобҳои *анбиё* он чиро ки *дар ҳамаи Навиштаҳо дар бораи Ҷ*, Масех, *гуфта шудааст*, хулоса кард. Ин дарси аҷоибии Навиштаи Пок буд ва мо хеле зиёд мехостем он замон бо *Ҷ* бошем! Воқеан мо худи ҳамон Паймони Куханро дорем ва мо Рӯҳи Пок дорем, ки моро роҳнамоӣ мекунад, то ки мо инчунин ҳамаи он чи *дар тамоми Навиштаҳо дар бораи Ҷ гуфта шудааст*, фаҳмем.

24,28–29 Акнун шогирдон ба хонаи худ наздик мешуданд. Онҳо ҳамсафари худро даъват намуданд, ки шаб ҳамроҳи онҳо монад. Дар аввал *Ҷ* боназокат вонамуд кард, ки рафтан меҳоҳад; *Ҷ* ба даромадан шитоб накард. Вале онҳо исрор мекарданд, то *Ҷ* бо онҳо бимонад – ва мукофоти онҳо беандоза фаровон буд!

24,30–31 Ҳангоме ки онҳо ба хӯрок хӯрдан нишастанд, Меҳмон ҷои соҳибхонаро ишғол кард.

Хӯрокхӯрии оддӣ амали пок шуд, хона бошад Хонаи Худо гардид. Масех дар ҳама ҷое ки ворид шавад, ана ҳаминро ба амал меоварад. Касоне ки Ҷро қабул мекунанд, аз

ҷониби \bar{U} хуш қабул карда мешаванд. Ду нафар ба \bar{U} хонаи худро кушоданд, ҳозир бошад \bar{U} чашмони онҳоро мекушояд”. (аз Кайдҳои ҳаррӯзаи чамбияти Навиштаи Пок)

Ҳангоме ки \bar{U} нонро пора кард ва ба онҳо дод, онҳо дарҳол \bar{U} ро шинохтанд. Шояд, онҳо захмҳои меҳро дар дасти \bar{U} диданд? Мо танҳо медонем, ки ба таври мӯҷизаосо чашмони онҳо кушода шуданд ва онҳо \bar{U} ро шинохтанд. Ҳамин ки ин ба вуқӯъ омад, \bar{U} аз назарашон нопадид шуд.

24,32 Баъд онҳо рӯзи худро дар роҳ аз нав ба хотир оварданд. Бехуда нест, ки вақте \bar{U} бо онҳо сӯҳбат мекард ва Навиштаҳоро мефаҳмонд, дилҳои онҳо гарм шуданд. Раҳнамо ва Ҳамсафари онҳо Худованд Исои Масеҳи аз мурдагон бархоста буд.

24,33 Ба ҷои он ки шабона дар Аммоус монанд, онҳо зуд баргаишта ба Ерусалим рафтанд, ва дар он ҷо ёздаҳ фириства ва дигаронро, ки бо онҳо чамъ омада буданд, ёфтанд. “Ёздаҳ” – дар ин ҷо истилоҳи чамъбасткунанда мебошад, ки ба гурӯҳи аввалини шогирдон бе Яхудо ишорат менамояд. Ҳақиқатан, ҷӣ хеле ки аз Юҳанно 20,24 мефаҳмем, на ҳамаи ёздаҳ нафар иштирок доштанд; ин истилоҳ ба маънои ҷомеъ истифода шудааст.

24,34 Пеш аз он ки шогирдон аз Аммоус ба онҳо хабари хуши худро расониданд, шогирдони уршалимӣ бо хурсандӣ ба онҳо хабар доданд, ки Худованд дар ҳақиқат аз мурдагон бархостааст ва ба Шимъӯни Петрус зоҳир гардидааст.

24,35 Акнун навбати гуфтан ба он ду нафар аз Аммоус расид: “Бале, мо инро медонем, зеро \bar{U} бо мо мерафт, ба хонаи мо даромад ва Худро дар вақти пора кардани нон маълум кард”.

В. Исо ба ёздаҳ нафар зоҳир шуд (24,36–43)

24,36–41 Бадани аз мурдагон бархостаи Худованд Исо ҳақиқӣ, пайкари ба назар намоён, иборат аз гӯшт ва устухон буд, ки ламс карданаш мумкин аст. Ин ҳамон бадане буд, ки чанд вақт пеш дафн карда буданд, лекин тағйирёфта ба он маъное ки дигар марг бар \bar{U} ҳукмрон набуд. Бо бадани

чалолёфтаи Худ Исо метавонист ба хона дарояд, вақте ки дарҳо маҳкам буданд (Юх. 20,19).

Худи ҳаминро \bar{U} дар ҳамон беғоҳи рӯзи якшанбеи аввалин карда буд. Бо шунидани гапи \bar{U} “Салом бар шумо бод” шогирдон нигоҳ карданд ва \bar{U} ро диданд. Онҳо тарсиданд, зеро фикр карданд, ки рӯхро дида истодаанд. Фақат пас аз он ки \bar{U} ба онҳо нишонаҳои укубати Худро дар дастҳо ва пойҳои нишон дод, онҳо ба фаҳмидан сар карданд. Ҳатто он вақт ҳама чиз хеле аҷоиб буд, то ба он бовар карда шавад.

24,42–43 Он замон, барои он ки дар ҳақиқат Исо буданашро нишон диҳад, \bar{U} каме моҳии бирён ва асали мумдор хӯрд.

Г. Зехни возшуда (22,44–49)

22,44–47 Ин оятҳо метавонанд чамъбасти таълимоти Начотдиханда дар байни растохез ва болошавии \bar{U} бошанд. \bar{U} мефаҳмонд, ки растохези \bar{U} иҷрошавии суханони худи \bar{U} мебошад, ки ба онҳо гуфта буд. Магар \bar{U} онҳоро огоҳ накарда буд, ки ҳамаи пешгӯиҳои Паймони Куҳан оиди \bar{U} бояд ба амал ояд? Тавротии Мусо, суҳафи анбиё ва Забур – се қисми асосии Паймони Куҳан мебошанд. Онҳо якҷоя тамоми Паймони Куҳанро ифода мекарданд. Қадоме аз пешгӯиҳои асосӣ дар Паймони Куҳан оиди Масеҳанд? Онҳо ишорат мекарданд, ки:

1. \bar{U} бояд укубат кашад (Заб. 21,1–21; Иш. 53,1–9).
2. \bar{U} бояд дар рӯзи сеюм аз мурдагон эҳё шавад (Заб. 15,10; Юн. 1,17; Ҳуш. 6,2).
3. Ва ба исми \bar{u} аз Ерусалим сар карда, дар миёни ҳамаи халқҳо тавба ва омуриши гуноҳҳо мавъиза карда шавад.

Исо зехни онҳоро барои фаҳмидани тамоми Навиштаҳои Пок равшан кард, ё воз намуд. Аслан ин боб пур аз чизҳои кушодашуда аст:

1. қабри кушода (ояти 12),
2. хонаи кушода (ояти 29),
3. чашмони кушода (ояти 31),
4. Навиштаи кушода (ояти 32),
5. даҳони кушода (ояти 35),
6. зехни кушода (ояти 45) ва
7. осмони кушода (ояти 51).

24,48–49 Шогирдон *шоҳиди* растохез буданд. Акнун онҳо чун мунодиёни ин хабари пурчалол бояд ба пеш раванд. Лекин онҳо пеш аз ин бояд *ваъдаи Падарро*, яъне дар рӯзи Панतिकост нозил шудани Рӯхи Покро интизор шаванд. Он гоҳ онҳо барои шаҳодат оиди растохези Исои Масех *бо қувваи* илоҳӣ *фаро гирифта* мешаванд. Рӯхи Пок аз тарафи Падар дар чунин ҷойҳои Паймони Куҳан, ба монанди Ишаё 44,3; Ҳизкиёл 36,27; Юил 2,28 ваъда шуда буд.

Ғ. Болошавии Писари Одам (24,50–53)

24,50–51 Боло рафтани Масех баъд аз чил рӯзи растохези \bar{V} ба вукӯъ омад. \bar{V} шогирдони Худро *то Байт-Ҳинӣ*, ки дар доманаи шарқии кӯҳи Зайтун воқеъ буд, *бурд ва дастҳои Худро бардошта, онҳоро баракат дод*. Ҳангоме ки онҳоро баракат меод, \bar{V} ба осмон сууд кард.

24,52–53 Онҳо ба \bar{V} саҷда намуда, бо шодии бузурге ба Ерусалим баргаишанд. Даҳ рӯзи минбаъда онҳо қисми зиёди вақтро *дар маъбад Худоро ҳамду сано гуфта ва муборак хонда*, мегузарониданд.

Инчили Луко аз он сар мешуд, ки бовардорони самимӣ дар парастигӯҳ оиди Масехе ки кайҳо боз интизораш буданд, дуо мегуфтанд. Вай айнан ҳамин хел бо он ба охир мерасад, ки бовардорони бахшидашуда дар парастигӯҳ буданд ва барои иҷобати дуо ва барои начоте ки ба амал омадааст, *Худоро ҳамду сано мегуфтанд ва муборак мехонданд*. Дар ҳамин аст бузургии беназири китобе ки онро Ренан зеботарини ҷаҳон номидааст. *Омин*.

Тавзеҳот

1. (1,2) James S. Stewart, *The Life and Teaching of Jesus Christ*, саҳ. 9.
2. (1,4) Худи ҳамон калима (“анотен”) дар Юҳ. 3,7 вомахӯрад: “Бояд шумо аз олами боло таваллуд ёбед”.
3. (1,16–17) G. Coleman Luck, *Luke*, саҳ. 17.
4. (1,28) Дар забони юнонӣ ин калима – тарзи мафъули сифати феълист, ки *ба*

даст овардани файзро нишон медиҳад. Ифодаи латинии “*gratia plena*” (“пур аз файз аст”) нодуруст маънидод карда шуда буд, то ки таълимот дар бораи он ки Марям *сарчаишмаи* файз аст, асоснок карда шавад.

5. (1,72–75) G. Campbell Morgan, *The Gospel According to Luke*, саҳ. 30–31.
6. (2,7) J. N. Darby, *Synopsis of the Books of the Bible*, ҷ. III саҳ. 293.
7. (2,8) Stewart, *Life and Teaching*, саҳ. 24.
8. (4,13) Stewart, *Life and Teaching*, саҳ. 45.
9. (4,28) John Charles Ryle, *Expository Thoughts on the Gospels, St. Luke*, ҷ. I саҳ. 121.
10. (5,30) Дар матни юнонии НА “фарисиён ва китобдонони онҳо” навишта шудааст, яъне сухан дар бораи он китобдононе мерафт, ки бо фарисиён ҳамфикр буданд.
11. (6,17–19) Лекин аксари тафсиркунандагон чунин мехисобанд, ки дар зери “ҷои ҳамвор” маҳалли ҳамвор дар доманаи кӯҳ дар назар дошта шуда буд, ва ба хулоса меояд, ки фарқ дар услуб, дар интихоби маъноӣ асосӣ аз тарафи Матто ва Луко ва дар тартиб додани маводҳо (бо илҳомии илоҳӣ) мебошад.
12. (6,26) Дар аксари дастнависҳои қадима калимаи “тамоми” партофта шудааст, ки бо он дар назар дошта шудааст, ки фақат баъзеҳо одамони ба созиш кардан розӣ бударо таъриф хоҳанд кард.
13. (6,27–29а) F. V. Meyer, *The Heavenlies*, саҳ. 26.
14. (6,47–49) Дар фаҳмиши дигари матни аслий (“хуб сохтааст”) ин фикри асосӣ мавҷуд нест. Сухан на дар бораи меравад, ки *ҷӣ гуна*, балки дар *Kū* (Масех) зиндагии худро сохтан зарур аст!
15. (7,21–23) C. G. Moore, иқтибос аз W. H. Griffith Thomas, *Outline Studies in the Gospel of Luke*, саҳ. 129.
16. (7,27) F. L. Godet, *Commentary on the Gospel of Luke*, ҷ. I саҳ. 350.
17. (7,30–34) Ryle, *St. Luke*, ҷ. I саҳ. 230.
18. (7,49–50) дар ҷои зикршуда, саҳ. 239.
19. (8,11–15) J. N. Darby, *The Gospel of Luke*, саҳ. 61.

20. (8,18) G. H. Lang, *The Parabolic Teaching of the Scripture*, саҳ. 60.
21. (8,34–39) Darby, *Synopsis*, ҷ. III саҳ. 340.
22. (8,51–53) Sir Robert Anderson, *Misunderstood Texts of the New Testament*, саҳ. 51.
23. (9,19–20) Stewart, *Life and Teaching*, саҳ. 109,110.
24. (9,28–29) W. H. Rogers, маълумотҳои бештар мавҷуд нестанд.
25. (9,32–33) Ryle, *Gospels, St. Luke*, ҷ. I саҳ. 320.
26. (9,50) A. L. Williams, маълумотҳои бештар мавҷуд нестанд.
27. (9,62) Эҳтимол, на нуқтаи назар ба гузашта, балки тарзи тафаккури “ба ақиб ба Миср”, ки ба яҳудиён дар вақти сафар дар биёбон хос буд, дар назар дошта шудааст.
28. (10,1–12) Дар НА дар ин ҷо ва дар ояи 17 “ҳафтоду ду” навишта шудааст.
29. (10,16) Ryle, *St. Luke*, ҷ. I саҳ. 357–358.
30. (10,36–37) F. Davidson (ношир), *The New Bible Commentary*, саҳ. 851.
31. (10,42) C. A. Coates, *An Outline of Luke's Gospel*, саҳ. 129.
32. (10,42) Charles R. Erdman, *The Gospel of Luke*, саҳ. 112.
33. (11,4) Луко варианти аз ҳама кӯтоҳи дуо “Падари мо”-ро меоварад. Ин, эҳтимол, ба он ишорат мекунад, ки ин дуоро калима ба калима қироат кардан даркор нест.
34. (11,9) Дар забони юнонӣ феъли замони ҳозира дар сиғаи амр амали давомнокро ифода карда метавонад.
35. (11,41) Harry A. Ironside, *Addresses on the Gospel of Luke*, саҳ. 390.
36. (11,46) William Kelly, *An Exposition of the Gospel of Luke*, саҳ. 199.
37. (12,2–3) Godet, *Luke*, ҷ. II саҳ. 89.
38. (12,15) J. R. Miller, *Come Ye Apart*, хониш барои 10-уми июн.
39. (12,36) Kelly, *Luke*, саҳ. 214.
40. (13,6–9) Lang, *Parabolic Teaching*, саҳ. 230.
41. (14,33) Ryle, *Gospels, St. Luke*, ҷ. II саҳ. 86.
42. (14,34–35) Kelly, *Luke*, саҳ. 249.
43. (15,20) Stewart, *Life and Teaching*, саҳ. 77,78.
44. (16,9) *Our Lord's Teachings About Money* (китобча), саҳ. 10,11.
45. (16,9) J. N. Darby, *The Man of Sorrows*, саҳ. 178.
46. (17,10) Roy Hession, *The Calvary Road*, саҳ. 49.
47. (17,34–36) Дар аксари дастхатҳо, аз ҳама қадимтарин ҳам, ояи 36 мавҷуд нест. Ин онро ифода мекунад, ки он дар матни ибтидоӣ ҳам мавҷуд набуд.
48. (18,31–33) Ryle, *Gospels, St. Luke*, ҷ. II саҳ. 282.
49. (19,41–42) Griffith Thomas, *Luke*, саҳ. 303.
50. (20,18) Дигарон, дар бораи санг сухан ронда, гунаҳкори тавбакундаро дар назар доранд, ки вай бо надомат ва дилшикастагӣ назди Исо меояд, бовар мекунад ва наҷот меёбад. Он касе ки Масехро рад мекунад, дар вақти доварии оянда хоку туроб карда мешавад.
51. (20,35) Coates, *Luke's Gospel*, саҳ. 252.
52. (21,1–4) Dr. Joseph Parker, маълумоти дигар мавҷуд нест.
53. (21,20–24) *Christian Truth Magazine*, Ноябрь 1962, саҳ. 303.
54. (21,20–24) Edward Gibbon, *The Decline and Fall of the Roman Empire*, ҷ. II саҳ. 95–101.
55. (22,7) Leon Morris, *The Gospel According to Luke*, саҳ. 302–304.
56. (22,47–48) Stewart, *Life and Teaching*, саҳ. 154.
57. (23,13–17) дар ҷои зикршуда, саҳ. 161.
58. (23,33) Stewart, *Life and Teaching*, саҳ. 166.
59. (23,34) Morgan, *Luke*, саҳ. 269.
60. (23,35–38) Stewart, *Life and Teaching*, саҳ. 168.
61. (23,42) Матни аксари дастнависҳо “Худованд,... маро ба ёд овар” назар ба матни баҳсноки НА “Исо,... маро ба ёд овар” бештар таъсирбахш мебошад. Истифодаи унвони “Худованд” (бо маънои “устод” ё “ҷаноб”) аз мурочиати оддӣ бо ном дида эҳтиром ва бовари амикро ифода мекунад.
62. (23,43) Erdman, *Luke*, саҳ. 217,218.

Рӯйхати адабиёт

Coates, C. A.

An Outline of Luke's Gospel.

Kingston on Thames: Stow Hill Bible and Tract Depot, n.d.

Darby, J.N.

The Gospel of Luke.

London: James Carter, n.d.

Darby, J.N.

The Man of Sorrows.

Glasgow: Pickering and Inglis, n.d.

Darby, J.N.

Notes of Addresses on the Gospel of Luke.

London: C.A. Hammond, n.d.

Erdman, Charles. R.

The Gospel of Luke.

Philadelphia: The Westminster Press, 1921.

Geldenhuis, Norval.

Commentary on the Gospel of Luke, 2 vols.,

Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1977.

Ironside, H. A.

Addresses on the Gospel of Luke.

New York: Loizeaux Brothers, 1947.

Kelly, William.

An Exposition of the Gospel of Luke

London: Pickering and Inglis, n.d.

Luck, G. Coleman.

Luke.

Chicago: Moody Press, 1960.

Morgan, G. Campbell.

The Gospel According to Luke.

New York: Fleming H. Revell Co., 1931.

Morris, Leon.

The Gospel According to St. Luke, TBC.

Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1974.

Thomas, W. H. Griffith.

Outline Studies in the Gospel of Luke.

Grand Rapids: Kregel Publications, 1984.

ИНЧИЛИ ЮХАННО

Аз ҷиҳати амиқии мазмун ин китоб дар ҷаҳон ба худ ҳаҷмтое надорад.

А.Т. Робертсон

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАҲСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Мувофиқи гуфтаҳои Юҳанно, китоби вай маҳсус барои ғайримасеҳиён навишта шудааст — “то шумо имон оваред” (20,31). Калисо ба даъвати фиристагон пайравӣ намуд: дар асри бистум миллионҳо нусхаҳои кисагии Инчили Юҳанно паҳн карда шуданд.

Аммо Инчили Юҳанно ҳамчунин барои бисёр масеҳиёни болиғ ва боэҳтимом яке аз китобҳои дӯстдоштаи Навиштаҳои Пок аст — агар дӯстдоштагарин набошад. Юҳанно на танҳо баъзе фактҳоро аз ҳаёти Худованди мо зикр мекунад; дар китоби вай мо бисёр фикру мулоҳизаҳои фиристаеро пайдо мекунем, ки аз рӯзҳои чавонияш дар Ҷалил то кӯҳансолияш дар вилояти Осиё ҳамроҳи Масеҳ буд. Дар Инчили вай мо он ояти машхуреро пайдо мекунем, ки Мартин Лютер “Хушхабар дар шакли хурд” номидааст — Юҳанно 3,16.

Агар Инчили Юҳанно ягона китоби Паймони Навин мебуд, дар он барои ҳар шахси хоҳишманд “гӯшт” (ва “шир”)-и Каломи Худо баҳри омӯхтан ва фикронии умрбод ба таври кофӣ ёфт мешуд.

II. МУАЛЛИФӢ

Масъалаи муаллифии Инчили чорум дар 150 соли охир хеле васеъ ва фаъолона муҳокима карда мешуд. Сабаби ин шавқи зиёд, бешубҳа, дар он равшаниест, ки инчилнавис бо он оиди Илоҳияти Исои Масеҳ шаҳодат медиҳад. Кӯшишҳои исбот кардани он буданд, ки ин Инчил на маҳсули қалами шоҳид, балки асари илоҳиётшиноси номаълуми боистеъдод мебошад, ки баъди панҷоҳ ё сад соли воқеаҳои тасвиршаванда зистааст. Пас, Инчил таълимоти дертари калисоро оиди Масеҳ ифода мекунад, на онро ки Исо

воқеан чӣ гуна буд, дар асл чӣ гуфта буд ва ҳақиқатан чӣ карда буд.

Номи муаллифи Инчил возеҳан зикр нашудааст, аммо далелҳои зиёде ҳастанд, ки ин маҳз фириста Юҳанно, яке аз дуvozдах нафар интиҳобшудагон буд.

Клименти Искандариягӣ дар бораи он навишта буд, ки дӯстони наздики Юҳанно дар Эфсӯс назди вай омада, пешниҳод намуданд, ки бар иловаи Инчилҳои синоптикии мавҷуда Инчили дигареро нависад. Ва инак, бо илҳоми Рӯҳи Пок, фириста Инчили *рӯҳониро* офарид. Ин тамоман маънои онро надорад, ки Инчилҳои боқимонда *рӯҳонӣ нестанд*. Аммо он задаи маҳсусе ки Юҳанно ба суҳанони Масеҳ ва маънои боз ҳам амиқтари *аломоти мӯъҷизаноки* нишондодаи Ӯ мегузорад, ба мо ҳақ медиҳад, то ин Инчилро “*рӯҳонӣ*” номем.

Шаҳодатҳои берунӣ

Шаҳодатҳои аввалин оиди он ки муаллифи ин Инчил Юҳанно аст, дар асарҳои Теофилус аз Антиохия (тақр. с. 170) вомахӯранд. Аммо зикрҳо ва истинодҳои дигари барвақттар ба Инчили чорум дар асарҳои Игнатий, Юстини Риёзаткаш (эхтимол), Тасиан, дар қонуни Мураторӣ ва бидъаткорон Василидий ва Валентин ҳастанд.

Ириней дар силсилаи шогирдоне ки аз Худи Исои Масеҳ ба Юҳанно, аз Юҳанно ба Поликарп ва аз Поликарп ба Ириней меравад, охирин аст. Ҳамин тариқ, даврае аз вақти пайдоиши масеҳият то охири асри дуум фаро гирифта мешавад. Ириней ин Инчилро асари Юҳанно хисобида, чун аз тарафи калисо эътирофшуда бисёр иқтибос мекунад. Аз Ириней сар карда, ин Инчил аз тарафи умум, аз ҷумла аз ҷониби Клименти Искандариягӣ ва Тертуллиан, эътироф карда шуд.

То аввали асри нуздаҳ муаллифии Юҳанно боиси шубҳа набуд. Танҳо фирқаи

номашхури Алогҳо ин фактро инкор мекарданд.

Тахмине вучуд дорад, ки анчоми боби 21 дар охири асри якум аз чониби пирони калисои Эфсӯс илова шудааст, то бовардорон ба қабул кардани Инчили Юҳанно ҳавасманд карда шаванд. Ояти 24 боз ба “шогирде ки Исо дӯсташ медошт” ва дар ояти 20 ва низ дар боби 13 зикр шуда буд, ишорат мекунад. Ин ишораҳо ҳамеша ба фириста Юҳанно дахлдошта ҳисобида мешуданд.

Илоҳиётшиносони озодандеш бошанд изҳор мекарданд, ки Инчили чорум дар охири асри дуум навишта шудааст. Аммо соли 1920 дар Миср порчае аз боби ҳаҷдахуми Инчили Юҳанно ёфт шуд (Папируси 52, ки ба воситаи усулҳои объективӣ дар нимаи *аввали* асри дуум, тахминан соли 125-уми милодӣ, санагузорӣ шудааст). Факти дар шаҳрчаи хурд ёфт шудани ин порча (на дар Искандария, масалан) онро тасдиқ мекунад, ки санагузории анъанавии навишта шудан — охири асри якум — дуруст аст, чунки барои аз Эфсӯс то худуди чанубии Миср расидани дастнависҳо вақт лозим аст. Ҳамин гуна порча аз боби панҷуми Инчили Юҳанно, Папируси Эгертон 2, ки онро низ ба *аввали* асри дуум мансуб медонанд, тахминеро тақвият медиҳад, ки ин Инчил дар замони зиндагии фириста Юҳанно навишта шудааст.

Шаҳодатҳои дохилӣ

Дар охири асри нуздаҳ олими илоҳиётшиноси машхури англиканӣ, ускуф Весткотт, муаллифии Юҳанноро хеле боварибахш исбот мекард. Пайдарҳамии мулоҳизаҳои вай чунин аст:

1. муаллиф, бешубҳа, *яхудӣ* аст — тарзи навишт, захираи луғавӣ, донишани урфу одатҳо ва хусусиятҳои маданияи яҳудиён, ва низ зерматни Паймони Куҳан, ки дар Инчил зоҳир мешавад, — ҳамаи ин чунин тахминро тасдиқ мекунад:
2. ин шахс *яхудиест*, ки дар *Фаластин мезист* (1,28; 2,1.11; 4,46; 11,18.54; 21,1.2). Вай Уршалим ва парастигроҳро хеле хуб медонад (5,2; 9,7; 18,1; 19,13.17.20.41; ниг. ҳамчунин 2,14–16; 8,20; 10,22);

3. вай *шоҳиди* воқеаҳои, ки нақл мекунад: дар матн бисёр ҷузъиёти хурд оиди ҷои амал, шахсон, замон ва урфу одат вомаҳӯранд (4,46; 5,14; 6,59; 12,21; 13,1; 14,5.8; 18,6; 19,31);
4. вай *яке аз фиристагон* аст: вай ҷузъиёти ҳаёти дохилии доираи шогирдон ва ҳаёти Худи Худовандро медонад (6,19.60.61; 12,16; 13,22.28; 16,19);
5. азбаски муаллиф дигар шогирдонро ном ба ном зикр карда, худро ҳеч номбар намекунад, ин ба мо ҳақ медиҳад тахмин намоем, ки шогирди беном аз 13,23; 19,26; 20,2; 21,7.20 *фириста Юҳанност*. Боз се ҷои муҳими тасдиқкунандаи он ки муаллифии Юҳанно шоҳиди воқеаҳои тасвиршаванда аст: 1,14; 19,35 ва 21,24.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Ириней возеху равшан изҳор менамояд, ки Юҳанно Инчили худро дар Эфсӯс навиштааст. Агар ҳақ ба чониби вай бошад, барвақттарин санагузории имконпазир тахминан ба солҳои 69 ё 70 дахл дорад — вақти ба Эфсӯс омадани Юҳанно. Азбаски Юҳанно вайроншавии Уршалимро дар ҳеч ҷой зикр намекунад, тахмин кардан мумкин аст, ки ин воқеа ҳанӯз ба амал наомада буд. Ин факт имкон медиҳад, то хулоса барорем, ки Инчил то ин воқеаи дахшатнок навишта шуда буд.

Як қатор олимони хеле озодандеши Навиштаҳои Пок кадом як алоқаеро бо лӯлапечҳои дар назди баҳри Мурда ёфтшуда таҳқиқ карда, ақидаеро пешниҳод намуданд, ки Инчили Юҳанно солҳои 45–66 навишта шудааст. Ин худ аз худ воқеаи ғайриоддист, зеро одатан маҳз озодандешон дар санагузориҳои дертар исрор мекунанд, дар ҳоле ки олимони муҳофизакор санагузориҳои барвақттарро химоя мекунанд. Дар ҳолати додашуда анъанавии калисои ибтидоӣ чонибдори санагузории дертар аст.

Далелҳо ба ғайриоддӣ охири асри якум асоси кофӣ доранд. Бисёри олимони бо ақидаи Ириней, Клименти Искандариягӣ ва Иероним розиянд, ки Инчили Юҳанно аз чор Инчил охирин навишта шудааст ва қисман ба Инчилҳои синоптикӣ таъя мекунад. Дар ин Инчил, шояд, аз он сабаб оиди вайрон-

шавии Уршалим чизе гуфта намешавад, ки китоб *баъди* 15–20 сол навишта шудааст, ҳангоме ки изтиробии рӯҳии аввал аллакай гузашта буд. Иринеи менависад, ки Юҳанно то замони ҳукмронии император Траян, ки соли 98 ба тахт нишаст, мезист, пас, пурра имкон дорад, ки Инчил андак пештар аз ин навишта шудааст. Зикрҳо оиди “яхудиён” дар ҳамин Инчил ҳамчунин далели санагузори дертар аст, ҳангоме ки аксуламали яхудиён ба масеҳият ба таъкибот гузашт.

Ҳамин тариқ, муайян кардани санаи аниқи навишта шудан ғайриимкон ба назар мерасад; давраи аз соли 85 то 95 бештар имконпазир аст.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӢ

Тамоми Инчили Юҳанно дар атрофи ҳафт мӯъчиза, ё аломот, сохта шудааст, ки Исо дар пеши назари одамон ба амал оварда буд. Ҳар кадоми ин аломот далели он буд, ки Исо Худост.

1. Ба май табдил додани об дар базми арӯсӣ дар Қонои Чалил (2,9).
2. Шифо додани писари дарборӣ (4,46–54).
3. Шифо додани бемор дар назди ҳавзи Байт-Ҳасдо (5,2–9).
4. Сер кардани панҷ ҳазор (6,1–14).
5. Дар баҳри Чалил қадам задани Исо барои наҷот додани шогирдон аз тӯфон (6,16–21).
6. Шифои кӯри модарзод (9,1–7).
7. Растохези Лаъзор (11,1–14).

Бар иловаи ин ҳафт мӯъчизаи дар назди омма ба амал овардашуда мӯъчизаи ҳаштум ҳаст, ки Масеҳ дар хузури шогирдон аллакай баъди растохези Худ ба амал овард — сайди моҳӣ (21,1–14).

Чарлз Р. Эрдман менавишт, ки Инчили чорум “одамони бештареро ба пайравии Масеҳ водор намудааст, бовардорони бештареро ба хизмати росткорона илҳом бахшидааст ва бештар аз ҳама китобҳои дигар дар назди муҳаққиқон масъалаҳои душворро гузоштааст”.

Маҳз аз рӯи Инчили Юҳанно пайдарҳамии хизматгузори Масеҳ дар рӯи замин барқарор карда мешавад. Агар ба се Инчили

дигар пайравӣ намоем, метавонад чунин тобад, ки он фақат як сол давом кардааст. Дар Юҳанно бошад зикри идҳои ҳарсолаи умумихалқӣ давраи тақрибан сесоларо чудо мекунад. Ба ин ҷойҳо диққат диҳед: иди якуми Фисхи яхудиён (2,12–13); “иди яхудиён” (5,1) – ин метавонад ё Фисх ё Пурим бошад; иди дуюм (ё сеюми) Фисх (6,4); иди хаймаҳо (7,2); иди таҷдид (10,22) ва иди охирини Фисх (12,1).

Юҳанно ҳамчунин дар зикри вақт дақиқ аст. Агар се инчилнависи дигарро зикри тақрибии вақт қонеъ қунонад, Юҳанно чунин ҷузъиётро, ба монанди соати ҳафтум (4,52); рӯзи сеюм (2,1); ду рӯз (11,6); шаш рӯз (12,1) қайд мекунад.

Услуб ва таркиби луғавии ин Инчил беҳамто буда, танҳо бо услуби номаҳои Юҳанно муқоисашаванда аст. Ҷумлаҳо дар он кӯтоҳ ва содда мебошанд. Муаллиф яхудиёна фикр мекунад, агарчи ба забони юнонӣ менависад. Аксаран ҳар қадаре ки фикр муҳимтар бошад, ҷумла ҳамон қадар кӯтоҳтар аст. Таркиби луғавӣ назар ба Инчилҳои дигар маҳдудтар, аммо аз ҷиҳати маъно амиктар аст. Ба калимаҳои муҳими зерин ва то чи андоза зуд-зуд дар матн такрор шудани онҳо диққат диҳед: Падар (118); имон овардан (100), ҷаҳон (78), дӯст доштан (45), шаҳодат додан (47), ҳаёт (37), нур (24).

Хусусияти фарқкунандаи Инчили Юҳанно аз ҷониби муаллиф бисёр истифода шудани рақами ҳафт ва рақамҳои ба ҳафт тақсимшаванда аст. Дар давоми тамоми Навиштаи Пок бо ин рақам ҳамеша фикри камолот ва пуррагӣ вобаста аст (ниг. Ҳас. 2,1–3). Дар Инчили додашуда Рӯҳи Худо ваҳӣи Худоро дар шахси Исои Масеҳ комил ва пурра кардааст, бинобар ин намунаҳо ва тимсолҳои гуногуни вобаста ба рақами ҳафт дар ин ҷо нисбатан зиёд вомехӯранд.

Ҳамчунин ҳафт “Ман ҳастам” аз Инчили Юҳанно маълуманд: “Нони ҳаёт” (6,35.41.48.51); “Нури ҷаҳон” (8,12; 9,5); “Дар” (10,7.9); “Ҷӯпони нек” (10,11.14); “Қиёмат ва ҳаёт” (11,25); “Роҳ ва Ростӣ ва Ҳаёт” (14,6) ва “Ток” (15,1.5). Дигар “Ман ҳастам” ё “ин Манам”, ки он қадар машҳур нестанд ва аз пайи онҳо муайянкунӣ намеояд, ҳамин

далелро ба таври оддӣ қайд мекунам: 4,26; 6,20; 8,24.28.58; 13,19; 18,5.8; дар ояти охир ду бор.

Дар боби шашум, ки суҳан оиди нони ҳаёт меравад, калимаи юноние ки “нон” тарҷума мешавад, 21 бор вомахӯрад — рақаме ки ба ҳафт тақсим мешавад. Дар ҳамин боб ибори “нон аз осмон” расо ҳафт

бор вомахӯрад, ҳамон қадаре ки “аз осмон нозилшуда” вомахӯрад.

Ҳамин тариқ, метавон хулоса кард, ки Юҳанно ин Инчилро навишт, то ҳама касони хондагӣ “имон оваранд, ки Исо Масеҳ ва Писари Худост; ва имон оварда, ба исми Ӯ ҳаёт ёбанд” (20,31).

Нақша

I. ПЕШГУФТОР: ОМАДАНИ ЯКУМИ ПИСАРИ ХУДО (1,1–18) II. СОЛИ ЯКУМИ ХИЗМАТГУЗОРИИ ПИСАРИ ХУДО (1,19 – 4,54) III. СОЛИ ДУЮМИ ХИЗМАТГУЗОРИИ ПИСАРИ ХУДО (Б. 5) IV. СОЛИ СЕЮМИ ХИЗМАТГУЗОРИИ ПИСАРИ ХУДО: ЧАЛИЛ (Б. 6) V. СОЛИ СЕЮМИ ХИЗМАТГУЗОРИИ ПИСАРИ ХУДО: УРШАЛИМ (7,1–10,39)	VI. СОЛИ СЕЮМИ ХИЗМАТГУЗОРИИ ПИСАРИ ХУДО: ПЕРЕЯ (10,40–11,57) VII. ХИЗМАТИ ПИСАРИ ХУДО БА МАНСУБОНИ ХУД (Б. 12–17) VIII. АЗОБҲО ВА МАРГИ ПИСАРИ ХУДО (Б. 18–19) IX. ТАНТАНАИ ПИСАРИ ХУДО (Б. 20) X. ОХИРСУХАН: ПИСАРИ ЗИНДАШУДАИ ХУДО ҲАМРОҲИ МАНСУБОНИ ХУД (Б. 21)

Тафсир

I. ПЕШГУФТОР: ОМАДАНИ ЯКУМИ ПИСАРИ ХУДО (1,1–18)

Юҳанно Инчили худро бо нақл оиди *Калом* сар мекунад, аммо якбора намефаҳмонад, ки *Калом* кист ё чист. *Калом* (сухан) — воҳиди забонист, ки бо ёрии он мо фикри худро ба дигарон баён карда метавонем. Аммо Юҳанно аниқтараш на оиди забон, балки оиди *Шахс* менависад. Ин *Шахс* — Худованд Исои Масех, Писари Худост. Худро Худро дар Шахсияти Исои Масех пурра ошкор намуд. Ба ҷаҳон омада, Масех ба таври комил ба мо нишон дод, ки Худро чӣ гуна аст. Ба ҷои мо дар салиб мурда, \bar{U} ба мо фаҳмонд, ки Худро моро то чӣ андоза зиёд дӯст медорад. Ҳамин тариқ, Масех — Сухани зиндаи Худро ба одам, ифодаи фикрҳои Худост.

A. Сухан дар ҷовидонӣ ва вақт (1,1–5)

1,1 *Дар ибтидо Калом буд.* \bar{U} Худ ибтидо надошт, балки ҷовидона вучуд дошт. Дар он гузаштае ки акли одамӣ онро фаро гирифта метавонад, Худованд Исо ҳамеша буд. \bar{U} ҳеч гоҳ офарида нашуда буд. \bar{U} ибтидо надошт. (Насабнома дар Инчил оиди Писари Худро даркор ҳам нест). *Ва Калом бо Худро буд.* \bar{U} Шахсияти алоҳида ва мустакил буд. \bar{U} танҳо идея, фикр ё ягон намунаи номуайян набуд, балки Шахсияти воқеӣ буд, ки *бо Худро* мезист. *Ва Калом Худро буд.* \bar{U} на танҳо дар назди Худро буд, балки \bar{U} Худро Худро буд.

Навиштаҳои Пок таълим медиҳад, ки як Худро ҳаст, ва \bar{U} дар се Шахсият ягона аст — Падар, Писар ва Рӯҳи Пок. Ҳар се Шахсият Худро мебошанд. Дар ин оят ду шахсият зикр шудаанд — Худро Падар ва Худро Писар. Ин аввалин зикрест аз бисёр зикрҳои равшани ин Инчил оиди Худро будани Исои Масех. \bar{U} “яке аз худоён” аст; \bar{U} ба Худро монанд аст ё \bar{U} илоҳӣ аст гуфтан кофӣ нест. Навиштаҳои Пок таълим медиҳад, ки \bar{U} Худост.

1,2 Ояти 2 дар назари аввал такрори оддии чизи зикршуда метобад, аммо дар асл ин тавр нест. Ин оят таълим медиҳад, ки Шахсияти Масех ва илоҳияти \bar{U} *ибтидо* надоштанд. \bar{U} бори аввал дар Кӯдак аз Байт-

Лаҳм тачассум шуда Шахсият нашудааст. Ва алалхусус \bar{U} баъди аз мурдагон бархостанаш Худро нашудааст, ҷуноне ки ҳозир баъзеҳо таълим медиҳанд. \bar{U} аз ҷовидонӣ Худост.

1,3 *Ҳама чиз ба воситаи \bar{U} ба вучуд омад.* \bar{U} офарида нашуда буд; балки \bar{U} Офаридгори *ҳама чиз* буд. \bar{U} инсоният, ҳайвонот, сайёраҳои осмон, фариштагонро офарид — ҳама чизи дидашаванда ва диданашавандаро. *Ва ҳар он чи вучуд ёфт, бе \bar{U} вучуд наёфт.* Ин суханон ҳеч гуна истисноӣ имконпазирро роҳ намедиҳанд. Агар ҳама чиз офарида шуда бошад, он аз ҷониби \bar{U} офарида шудааст. Ва табиист, ки \bar{U} , чун Офаридгор, аз ҳама чизи офаридааш афзалтар аст. Ҳар се Шахсияти Худро дар раванди офариниш иштирок доштанд: “Дар ибтидо Худро осмон ва заминро офарид” (Ҳас. 1,1). “Ва Рӯҳи Худро бар рӯи об дар парвоз буд” (Ҳас. 1,2). “Ҳамааш ба воситаи \bar{U} (Масех) ва барои \bar{U} ба вучуд оварда шудааст” (Қўл. 1,16).

1,4 *Дар \bar{U} ҳаёт буд.* Ин на танҳо маъноӣ онро дорад, ки \bar{U} зинда буд, балки низ онро ифода мекунад, ки \bar{U} *сарчаишмаи ҳаёт* буд ва ҳаст. Сухан ин ҷо ҳам ҳаёти табиӣ ва ҳам рӯҳониро дар бар мегирад. Таваллуд шуда, мо ҳаёти табииро гирифтём. Ҳангоме ки мо аз олами боло таваллуд мешавем, мо дорои ҳаёти рӯҳонӣ мешавем. Ҳар ду ҳаёт аз \bar{U} бармеоянд.

Ва ҳаёт нури одамиён буд. \bar{U} на танҳо Онест, ки ба мо ҳаёт бахшидааст, \bar{U} ҳамчунин Онест, ки *нури одамиён* мебошад. \bar{U} роҳнамоӣ ва роҳбариро, ки ба одам даркор аст, медиҳад. Охир, вучуд доштан як чиз аст, ва донишҷӯи ҷи гуна зистан, донишҷӯи мақсади ҳақиқии ҳаёт ва донишҷӯи роҳ ба сӯи осмон — чизи дигар. \bar{U} ҳам Онест, ки ба мо *ҳаёт* додааст, ва ҳам Онест, ки роҳи мерафтамонро равшан менамояд.

Дар боби якуми Инчил ҳафт номи олиҷаноби Худованди мо Исои Масех оварда мешаванд. Номҳои \bar{U} :

1. Калом (о. 1.14);
2. Нур (о.5.7);
3. Барраи Худро (о. 29.36);
4. Писари Худро (о. 34.49);
5. Масех (Христос) (о. 41);
6. Подшоҳи Исроил (о. 49);

7. Писари Одам (о. 51).

Чор номи аввал, ки ҳар кадом камаш ду бор зикр мешавад, аз афташ, ба ҳама гуна истифода мувофиқ мебошанд. Се номи охир, ки ҳар кадом танҳо як бор зикр мешавад, ба Исроил, халқи қадимии Худо, дахл доштанд.

1,5 *Ва нур дар торикӣ медурахшид.* Пайдоиши гуноҳ ақлҳои одамиёноро хира кард. Гуноҳ ҷаҳонро ба *торикӣ* ғўтонд ба он маъное ки одамон на танҳо Худоро намедонистанд, балки доништан ҳам намеростанд. Худованд Исо – *нуре* ки дар *торикӣ* медурахшад, ана ба ҳамин *торикӣ* омад.

Ва торикӣ онро фаро нагирифт. Ин чунин маъно дошта метавонад, ки ҳангоме Худованд Исо ба ҷаҳон омад, *торикӣ* Ҷро намефаҳмид. Одамон намефаҳмиданд, ки дар асл Ҷ Кист ё барои ҷӣ омадааст. Маънидои дигаре низ ҳаст: “*торикӣ* бар он дастболо нашуд”. Ин чунин фикрро баён мекард: аз ҷониби одамон рад шудан ва муносибати душманонаи онҳо ба дурахшидани *нури* ҳақиқӣ халал нарасонданд.

Б. Хизматгузори Яҳёи Ҷўтадиҳанда (1,6–8)

1,6 Ояти 6 ба Яҳёи Ҷўтадиҳанда дахл дорад. *Яҳёи Ҷўтадиҳанда* аз ҷониби Худо чун саромади Худованд Исо *фиристода шуда буд*. Вазифаи вай аз он иборат буд, ки омадани Масеҳро эълон намояд ва одамонро ба қабул кардани Ҷ тайёр намояд.

1,7 *Вай* барои шаҳодат додан оиди он омад, ки Исо ҳақиқатан Нури ҷаҳон буд, *то ки ҳамаи* одамон ба *воситаи Ҷ имон оварда* тавонанд.

1,8 Агар Яҳё дикқатро ба худ чалб кунонданӣ мешуд, ба вазифаи гузошташуда содиқ намебуд. Вай одамонро на сӯи худ, балки сӯи Исо роҳнамоӣ намуд.

В. Омадани аввали Писари Худо (1,9–18)

1,9 *Он Нури ҳақиқӣ буд.* Дар давоми асрҳои зиёд одамони гуногун изҳор мекарданд, ки онҳо роҳбарон ва наҷотдиҳандагон ҳастанд, аммо Оне ки Яҳё дар борааш шаҳодат меод, *Нури ҳақиқӣ, Нури бехтарин* ва ҳақиқитарин буд. Тарҷумаи дигари ин оят чунин садо медиҳад: “Нури ҳақиқӣ, ки ба

ҷаҳон даромада, ба ҳар як шахс нур медиҳад”. Маҳз ба шарофати омадани *Нури ҳақиқӣ ба ҷаҳон* ҳар одам дорои нур шуд. Ин чунин маъно надорад, ки ҳар одам оиди Масеҳ як дониши ботиние гирифт. Ин ҳамчунин он маъноеро надорад, ки ҳамаи одамон дар ин ё он замон оиди Худованд Исо шунида буданд. Аниқтараш, ин чунин маъно дорад, ки *Нур* барои ҳамаи одамон, новобаста ба миллат, наҷод ё ранги пӯст, медурахшад. Ин ҳамчунин маънои онро дорад, ки бар ҳамаи одамон бо нур рӯшноӣ дода, Худованд Исо моҳияти ҳақиқии онҳоро аён кард. Ҷ ба ин ҷаҳон чун Одами комил омада, нишон дод, ки дигарон то ҷӣ андоза нокомиланд. Вақте ки хучра торик аст, шумо ҷангро бар рӯи мебел намебинед. Аммо ҳангоме ки ба он рӯшноӣ ворид мешавад, хучра ҷуноне ки дар асл ҳаст, ба назар мерасад. Айнан ҳамин тавр ҷилои *Нури ҳақиқӣ* одамро ҷуноне ки дар асл ҳаст, нишон медиҳад.

1,10 Аз вақти таваллуди Худ дар Байт-Лаҳм то он рӯзе ки Ҷ ба осмон бозгашт, Исо *дар* ҳамон *ҷаҳоне буд*, ки мо ҳастем. Ҷ ҳамаи ин ҷаҳонро офарид ва Соҳиби қонунии он буд. Ба ҷои он ки Ҷро чун Офаридгор эътироф кунанд, одамон гумон мекарданд, ки Ҷ ҳамагӣ монанди онҳо одамест. Онҳо ба Ҷ чун бо бегона ва радди маърака муносибат мекарданд.

1,11 Ҷ *назди мансубони Худ омад.* Ҷ ба мулки касе дастдарозӣ накарда буд. Зиёда аз ин, Ҷ дар сайёрае мезист, ки Худаш офарида буд. *Ва мансубонаш* (одамон) Ҷро қабул накарданд. Ба маънои умумӣ ин ба тамоми инсоният дахл дошта метавонист; ва дар ҳақиқат, аксари инсоният Ҷро рад мекард. Аммо ба маънои тангтар халқи интиҳобшудаи заминии Ҷ яҳудиён буданд. Ба ҷаҳон омада, Ҷ ба яҳудиён чун Масеҳи онҳо зоҳир шуд, аммо онҳо Ҷро қабул накарданд.

1,12 Инак, акнун Ҷ боз Худро ба инсоният пешниҳод мекунад, ва ба онҳое ки Ҷро қабул мекунанд, ҳуқуқ, ё *қудрат* медиҳад, ки *фарзандони Худ* гарданд.

Ин оят ба мо возеҳан мегӯяд, ки ҷӣ гуна мо метавонем *фарзандони Худ* гардем. На корҳои нек, на узвият дар калисо, на саъю

кӯшиши афзуни мо ба он мебаранд, танҳо як чиз даркор аст — *Ҷӯро* қабул кардан, *ба исми Ҷ* бовар кардан.

1,13 Барои ба маънии табиӣ кӯдак шудан *таваллуд ёфта* лозим аст. Айнан ҳамин тавр барои фарзанди Худо шудан таваллуди дубора ёфта лозим аст. Он чун таваллуд аз олами боло, ё рӯчӯ ва ё наҷот маълум аст. Ин оят ба мо се роҳеро, ки ба таваллуд аз олами боло намебаранд, ва танҳо як роҳи ба даст овардани онро ошкор мекунад. Дар аввал — се роҳе ки моро ба таваллуд аз олами боло оварда наметавонанд. *На аз хун*. Ин чунин маъно дорад, ки одам волидони масеҳӣ дошта, аз рӯи мерос масеҳӣ намешавад. Наҷот аз волидон ба кӯдак ба воситаи *хун* намегузарад. Он *на аз хоҳиши ҷисм* аст. Дигар хел карда гӯем, одам бо кӯшишҳои *ҷисми* худ аз олами боло таваллуд ёфта наметавонад. Яъне, агарчи одам меҳодад наҷот ёбад, хоҳиши худи вай барои ин кофӣ нест. Он *на аз хоҳиши мардест*. Ҳеч шахс ба шахси дигар наҷотро дода наметавонад. Воиз, масалан, метавонад хоҳиши сахте дошта бошад, ки шахси муайяне аз олами боло таваллуд шавад, аммо вай қудрат надорад, ки ин таваллуди мӯъҷизасоро диҳад. Пас ин таваллуд чӣ гуна ба амал меояд? Ҷавобро дар ин суханон меёбем: *балки аз Худо*. Ин ҳамагӣ маънои онро дорад, ки қуввае ки одамро ба ҳаёти нав зинда карда метавонад, на дар чизе ё касе, балки дар *Худост*.

1,14 *Ва Калом ҷисм гардид*, ҳангоме ки Исо дар симои Кӯдак дар Байт-Лаҳм таваллуд шуд. *Ҷ*, чун Писари Худо, ҳамеша бо Падар дар осмон буд ва инак дар ҷисми одамӣ ба ҷаҳон омад. *Ҷ дар миёни мо сокин шуд*. Омадани *Ҷ* зоҳиршавии кӯтоҳмуддат набуд, ки метавонист боиси ягон хато ё нофаҳмие шавад. Худо ҳақиқатан ба ин замин омад ва дар байни одамон чун Одам мезист. “*Сокин шуд*” чунин маъно дорад: “дар хайма мезист” ё “хаймаи Худро рост кард”. Ҷисми *Ҷ* “хайма”-е буд, ки дар он *Ҷ* муддати 33 сол байни одамон мезист.

Ва мо ҷалоли Ҷӯро дидем. Дар Навиштаҳои Пок “ҷалол” аксаран маънои нури равшан, дурахшандаро дорад, ки дар хузури

Худо намоён буд. Он ҳамчунин маънои камолот ва покии Худоро ифода мекунад. Дар замин зиста, Худованд Исо ҷалоли Худро дар ҷисми одамӣ ниҳон медошт. Аммо ҷалоли *Ҷ* бо ду восита зоҳир гардида буд. Аввалан, дар *Ҷ ҷалоли* ахлоқӣ буд. Бо ин мо дурахшидани ҳаёт ва хислати Худи *Ҷӯро* дар назар дорем. Дар он ҳеҷ айбе ё ягон хато набуд. *Ҷ* аз ҳама ҷиҳат комил буд. Ҳамаи фазилатҳои *Ҷ* дар ҳаёташ бо ҳамоҳангии мутлақ зоҳир гардида буданд. Сипас дар кӯҳи Дигаргуншавӣ *ҷалоли Ҷ* аённа зоҳир шуд (Мат. 17,1.2). Дар он лаҳза Петрус, Яқуб ва Юҳанно рӯи *Ҷӯро* диданд, ки чун офтоб дурахшон шуда, либосаш чун нур сафед гаштааст. Ба ин се шогирд имконияти пешақӣ дидани тамоми ҳашамате дода шуда буд, ки Худованд Исо ҳангоме хоҳад дошт, ки ба замин бозмегардад ва дар давоми ҳазор сол ҳукмронӣ мекунад.

Бешубҳа, суханони “*мо ҷалоли Ҷӯро дидем*”, ки Юҳанно ба забон овардааст, пеш аз ҳама ба ҷалоли ахлоқии Худованд Исо дахл доранд. *Ҷ* ва шогирдони дигар мӯъҷизаи ҳаёти мутлақо комилро, ки ягон вақт дар рӯи замин вучуд дошт, мушоҳида мекарданд. Аммо онро низ тахмин кардан мумкин аст, ки Юҳанно воқеаро бар кӯҳи Дигаргуншавӣ дар назар дошт. Ҷалоле ки ба шогирдон зоҳир карда шуд, тасдиқ намуд, ки *Ҷ* ҳақиқатан Писари Худост. Исо — *Писари ягонаи Падар*, яъне Масеҳ — ягона Писари Худост. Худо ҳеҷ гоҳ Писари дигаре чун *Ҷ* надошт. Ба як маъное ҳамаи бовардорони ҳақиқӣ писарони Худоянд. Аммо Исо — Писари Худо — дар навъи худ ягона аст. Писари Худо буда, *Ҷ* ба Худо баробар аст.

Наҷотдиҳанда *пур аз ғайз ва ростӣ* буд. Аз як тараф, *Ҷ* пур аз меҳрубонӣ ба одамоне буд, ки сазовори он набуданд. Аз тарафи дигар бошад *Ҷ* мутлақо бовиҷдон ва росткор буд ва ҳеҷ гоҳ гуноҳро маъзур надоштааст ва бадири дастгирӣ накардааст. Мутлақо меҳрубон ва дар айни замон мутлақо одил будан чизест, ки онро танҳо Худо карда метавонад.

1,15 Яҳёи Ғӯтадиҳанда оиди он *шаҳодат дод*, ки Исо Писари Худо буд. Пеш аз он ки Худованд хизматгузорияшро сар кунад, Яҳё оиди *Ҷ* ба мардум хабар дод. Ҳангоме ки Исо

ба хизматгузорӣ баромад, Яҳё чунин суханонро ба забон овард: “Ин аст Он ки ман дар борааш гуфтам...” Агар сухан дар бораи таваллуд ва хизматгузории Исо равад, *Ū nas az* Яҳё омад. *Ū* баъди шаш моҳи таваллуди Яҳё таваллуд шуда, баъди чанд муддате ки Яҳё мавъиза кардан ва *ғӯта* доданро сар кард, дар назди халқи Исроил ҳозир шуд. Аммо Исо *neish az* Яҳё будааст. *Ū* аз Яҳё бузургтар буд. *Ū* аз он сабаб сазовори шарафи бештар буд, ки *Ū бар* Яҳё *муқаддам* буд. *Ū*, Писари Худо, ҷовидона вучуд дошт.

1,16 Ҳамаи онҳое ки ба Худованд Исо бовар доранд, *аз пуррагии Ū* қувваи *рӯхонӣ* мегиранд. Пуррагии *Ū* ба андозае бузург аст, ки *Ū* метавонад тамоми масеҳиёнро дар ҳамаи кишварҳо ва дар ҳамаи асрҳо бо он таъмин кунад. Маънои ибораи “файз бар файз”, шояд, “файз аз пайи файз” ё “файзи фаровон” аст. Ин ҷо файз ҳусни тавачҷӯҳи меҳрубонаи Худост, ки *Ū* онро ба фарзандони дӯстдоштаи Худ *фурӯ* мерезад.

1,17 Юҳанно давраи Паймони Куханро ба давраи Паймони Навин муқобил мегузорад. *Шариате* ки *ба воситаи Мусо* *ато* шуд, зоҳиршавии файз набуд. Он аз одамон итоатро талаб менамуд ва дар ҳолати вайрон кардани он ба марг маҳкум мекард. Он ба одамон нишон медод, ки чӣ хуб аст, аммо барои ҳамин тавр амал кардан қувват намедод. Он барои ба одамон нишон додани гуноҳкор буданашон дода шуда буд, лекин онҳоро аз гуноҳ хифз карда наметавонист. Аммо *файз ва ростӣ ба воситаи Исои Масеҳ* омад. *Ū* на барои доварӣ кардани ҷаҳон, балки барои начот додани нолоиқон омад, ки худро начот дода наметавонианд ва душманони *Ū* буданд. Ана ҳамин аст *файз* — беҳтарини осмон барои бадтарини замин.

На танҳо *файз*, балки *ростӣ* низ *ба воситаи Исои Масеҳ* омад. *Ū* оиди Худ гуфт: “Ман... Ростӣ ҳастам”. *Ū* дар тамоми суханон ва амалҳои Худ боинсоф буд. *Ū* ба қимати *ростӣ* файзро зоҳир намекард. *Ū* гуноҳкоронро дӯст медошт, аммо гуноҳҳои онҳоро дӯст намедошт. *Ū* мефаҳмид, ки музди гуноҳ марг аст. Дар натиҷа *Ū* Худ гирифтори он марге гардид, ки мо сазовораш будем, то ки муҳаббати беандозаи Худро, ки

мо сазовори он нестем, ба мо зоҳир намояд ва низ хоҳиши начот додани ҷонҳои моро ва ба мо додани ҳаётро дар осмон.

1,18 *Худоро ҳаргиз касе надидааст.* Худо *рӯх* аст ва бинобар ин *Ū* диданашаванда аст. *Ū* ҷисм надорад. Агарчи *Ū* дар Паймони Кухан ба одамон дар симои фаришта ё одам зоҳир мешуд, ин зухурот далели он буда наметавонанд, ки Худо маҳз ҳамин гуна намуд дорад. Инҳо фақат ғилофҳои муваққатие буданд, ки *Ū* интиҳоб карда буд, то бо одамони Худ гап занад. Танҳо Худованд Исо *Писари ягонаи*¹ Худост; *Ū* ягона Писари *Ū*ст; ва писари дигаре чун *Ū* нест. *Ū* ҳамеша ҷои маҳсусан наздикро ба Худо Падар ишғол мекунад. Ҳатто ҳангоме ки Исо ин ҷо, дар замин буд, *Ū* ба ҳар ҳол *дар оғӯши Падар* буд. *Ū* бо Худо як ва бо Худо баробар буд. Ин Шаҳси муборак ба андозаи пурра ба одамон нишон дод, ки Худо Кист. Ҳангоме ки одамон Исоро медиданд, онҳо Худоро медиданд. Онҳо чизеро мешуниданд, ки Худо мегуфт. Онҳо муҳаббат ва меҳрубонии Худоро эҳсос мекарданд. Мақсадҳои Худо ва муносибати *Ū* ба инсоният ба воситаи Масеҳ пурра зоҳир шуда буданд.

II. СОЛИ ЯКУМИ ХИЗМАТГУЗОРИИ ПИСАРИ ХУДО (1,19–4,54)

A. Шаҳодати Яҳёи Ғӯтадиҳанда (1,19–34)

1,19 Ҳангоме ба *Ерусалим* хабар расид, ки *Яҳё* ном шахсе мардумро ба тавба даъват мекунад, зеро бояд Масеҳ биёяд, яҳудиён гурӯҳи *коҳинон ва левизодагонро фиристоданд*, то аниқ кунанд, ки вай кист. *Коҳинон* дар парастиишгоҳ хизмати маҳсусеро ба ҷо меоварданд, дар ҳоле ки *левизодагон* ходимоне буданд, ки дар парастиишгоҳ вазифаҳои умумиро иҷро мекарданд. “*Ту кистӣ?*” – пурсиданд онҳо аз Яҳё. – “Оё Масеҳе ки дер боз интизораш ҳастем, Туӣ?”

1,20 Каси дигаре метавонист аз ин имконият истифода барад, то ки худро Масеҳ номида шӯҳратманд шавад. Аммо Яҳё шохиди амин буд. Вай оиди он шаҳодат дод, ки вай *Масеҳ* нест.

1,21–22 Яҳудиён интизор буданд, ки то ба замин омадани Масеҳ Илёс хоҳад омад

(Мал. 4,5). Онҳо чунин муҳокимаронӣ мекарданд: Агар Яҳё Масеҳ набошад, шояд, вай *Илёс* аст. Аммо Яҳё онҳоро бовар кунанд, ки вай *Илёс* нест. Дар Такрори Шариат 18,15 Мусо гуфта буд: “Пайғамбаре мисли ман аз миёни ту, аз бародарони ту Худованд Худоят барои ту ба майдон хоҳад овард; ба Вай гӯш диҳед”. Яҳудиён ин пешгӯиро ба ёд оварданд ва гумон карданд, ки Яҳё ҳамин *пайғамбаре* буда метавонист, ки Мусо зикр кардааст. Аммо боз ҳам Яҳё бовар кунанд, ки чунин нест. Намояндагон намехостанд ба Уршалим назди фиристодагонашон бе *ҷавоби* муайян баргарданд, бинобар ин онҳо ба Яҳё боз савол доданд, ки вай кист.

1,23 Вай *гуфт*: “Ман овози *нидокунандае дар биёбонам*”. Дар ҷавоби саволи онҳо Ғӯтадиҳанда Ишаъё 40,3-ро иктибос овард. Он ҷо пешгӯӣ оиди он навишта шудааст, ки саромаде пайдо шуда, омадани Масеҳро хабар хоҳад дод. Дигар хел карда гӯём, Яҳё тасдиқ кард, ки саромади пешгӯишуда аст. *Ҷ* овоз буд, Исроил бошад — *биёбон*. Одамон аз боиси гуноҳ ва аз Худо *рӯ* гардонданашон дилсаҳт ва чун *биёбон* бесамар шуда буданд. Яҳё оиди худ танҳо чун оиди *овоз* мегуфт. Вай худро одами бузурге вонамуд намекард, ки вайро ситоиш кардан ва аз вай ба вачд омадан лозим аст. *Ҷ* овоз аст, ки онро на дидан, балки шундан лозим аст. Яҳё *овоз* буд, Масеҳ бошад Сухан буд. Сухан ба овоз эҳтиёҷ дорад, то дар бораи он донанд, овоз бе сухан ҳеч маъно надорад. Сухан аз овоз беандоза бузургтар аст, аммо ин имтиёзи мо низ ҳаст — барои *Ҷ* овоз будан.

Яҳё хабареро мерасонд: “*Роҳи Худовандро рост кунед*”. Дигар хел карда гӯем: “Масеҳ меояд. Аз ҳаёти худ ҳама чизеро ки ба пешвоз гирифтани *Ҷ* халал мерасонад, дур кунед. Аз гуноҳҳои худ тавба кунед, то ки *Ҷ* омада бар шумо чун Подшоҳи Исроил ҳукмронӣ кунад”.

1,24–25 *Фарисиён* фиркаи саҳтгири яҳудиён буда, бо дониши аълои шариат ва кӯшиши ба ҷо овардани ҷузъиёти хурдтарини фармонҳои Паймони Куҳан фаҳр мекарданд. Амалан бисёри онҳо риёкорон буданд, ки никоби диндориро мепӯшиданд, аммо дар асл ҳаёти хеле гуноҳкорона ба сар мебураданд.

Онҳо доништан мехостанд, ки агар Яҳё яке аз шахсони соҳибқудрати номбаркардаи онҳо набошад, барои ғӯта додан ҷи ҳақ дорад.

1,26–27 “*Ман бо об таъмид медиҳам*”, — гуфт Яҳё. Вай намехост, ки касе оиди аҳамиятнокии вай фикр кунад. Вазифаи вай фақат аз он иборат буд, ки одамонро ба омадани Масеҳ тайёр кунад. Ҳар боре ки шунавандагони вай аз гуноҳхояшон тавба мекарданд, вай онҳоро дар об ғӯта медод. Маросими ғӯта дар об рамзи дигаргуншавии дохилии онҳо буд. “*Лекин дар миёни шумо Касе истодааст, ки шумо Ҷро намешиносед*”, — давом медод Яҳё, ва албатта, Исоро дар назар дошт. Фарисиён Ҷро чун Масеҳе ки дер боз интизораш буданд, нашинохтанд. Амалан Яҳё ба фарисиён мегуфт: “Маро одами бузург гумон накунад. Тавачҷӯҳи худро бояд ба *Ҷ* равона кунед, зеро *Ҷ* Худованд Исо аст; аммо шумо намешиносед, ки *Ҷ* дар асл кист”. *Ҷ* Онест, ки сазовори аҳамият додан аст. *Ҷ* баъди Яҳёи Ғӯтадиҳанда омад, аммо маҳз *Ҷ* сазовори ҳама гуна таҳсин ва бартарӣ аст. Ғулом ё шахси тобей вазифадор буд, ки даволи пойафзоли соҳибашро кушояд. Аммо Яҳё худро *сазовори он* намеҳисобид, ки ҳатто чунин хизмати хоксоронаро барои Масеҳ бикунанд.

1,28 Ҷои аниқи *Байт-Абора*, ё Байт-Ҷинӣ, мувофиқи сарчашмаҳои дигар, маълум нест. Аммо мо медонем, ки ин ҷой дар соҳили шарқии дарёи *Урдун* воқеъ буд. Агар фарз кунем, ки ин Байт-Ҷинӣ мебошад, ин на он Байт-Ҷинӣ аст, ки дар назди Уршалим буд.

1,29 *Фардои* сӯхбат бо фарисиён аз Уршалим Яҳё нигариста, *Исоро дид*, ки ба *ҷониби* вай меояд. Аз ин воқеа ба изтироб омада, вай нидо кард: “*Инак Барраи Худо, ки гуноҳи ҷаҳонро мебадорад!*” Яҳудиён барраро ҳайвони қурбонӣ меҳисобиданд. Худо ба халқи интиҳобкардаи Худ фармуда буд, ки барраро ба қурбонӣ оварда, ба ҳама чизи атроф хуни онро пошанд. Барра чун ивазкунанда (ҷонишин) мемурд, хуни он барои омурзиши гуноҳҳо рехта мешуд.

Аммо хуни ҳайвоноти дар давраи Паймони Куҳан кушташуда гуноҳро нобуд наме-

кард. Он барраҳо тимсол буданд: онҳо рамзан ба он ишора мекарданд, ки замоне Худо *Барраро* мефиристад, ки ҳақиқатан ҳамаи гуноҳоро бардошта, аз онҳо дур мекунад. Солҳои зиёд яҳудиёни худотарс интизори омадани ин Барра буданд. Ва инак, ниҳоят, ин замон фаро расид, ва Яҳёи Ғӯтадиҳанда омадани *Барраи Худоро* бо тантана эълон намуд.

Ҳангоме вай гуфт, ки Исо *гуноҳҳои ҷаҳонро* ба худ хоҳад гирифт, вай дар назар надошт, ки ҳамин тавр ҳамаи гуноҳҳо баҳшида мешаванд. Агарчи марги Масеҳ барои гуноҳҳои тамоми *ҷаҳон* музди ба андозаи кофӣ калон аст, танҳо ҳамон гуноҳкорон омурзида мешаванд, ки Худованд Исоро чун Начотдиҳандаи худ қабул мекунанд.

Ҷ. С. Чонс ишора мекунад, ки дар ин оят тамоми бартарии кафорати масеҳӣ баён карда шудааст:

1. Он аз ҷиҳати ХИСЛАТИ қурбонӣ афзалтар аст. Агар дар яҳудият барраҳои оддӣ қурбонӣ мешуда бошанд, дар масеҳият Барраи Худо қурбонӣ шуд.
2. Он аз ҷиҳати ТАЪСИРНОКИИ ҚОР афзалтар аст. Агар дар яҳудият қурбониҳо ҳар сол гуноҳро хотиррасон мекарда бошанд, дар масеҳият қурбонӣ ҳамаи гуноҳоро бартараф кард. “*Ҷ барои бо қурбонии Худ нобуд кардани гуноҳ омад*”.
3. Он аз ҷиҳати ДОИРАИ ТАЪСИР афзалтар аст. Агар қурбониҳои яҳудӣ имтиёзи фақат як халқ бошанд, дар масеҳият қурбонӣ барои ҳамаи халқхост; “*гуноҳи тамоми ҷаҳонро ба Худ мегирад*”.²

1,30–31 Яҳё ҳеч гоҳ аз гуфтани он хаста намешуд, ки вай фақат роҳро барои Оне тайёр мекунад, ки аз вай бузургтар аст. Исо аз Яҳё бузургтар буд, чуноне ки Худо аз одам бузургтар аст. Яҳё якчанд моҳ пештар аз Исо таваллуд шуд, аммо Исо ҷовидона вучуд дошт. Ҳангоме ки Яҳё “*Ман Ҷро намешинохтам*” гуфт, вай ҳатман дар назар надошт, ки ҳеч гоҳ пештар Исоро надида буд.

Яҳё ва Исо холабачаҳо мебошанд, ва пурра имкон дорад, ки онҳо бо ҳам хеле хуб шинос буданд. Аммо Яҳё то лаҳзаи ғӯта дар

холабачаи худ Масеҳро нашинохта буд. Вазифаи Яҳё он буд, ки барои Худованд роҳ тайёр кунад, ва баъди омадани Ҷро ба халқи Исроил нишон диҳад. Маҳз аз ҳамин сабаб Яҳё одамонро *бо об ғӯта* меод — то ки онҳоро ба омадани Масеҳ тайёр кунад, на ин ки ба тарафи худ шогирдонро ҷалб намояд.

1,32 Ин ҷо сухан дар бораи он лаҳзае мееравад, ки Яҳё Исоро дар Урдун ғӯта меод. Дар он лаҳзае ки Худованд аз об баромад, *Рӯҳи Худо чун қабӯтаре* фаромада, *бар Ҷ қарор гирифт* (ниг. Мат. 3,16). Сипас муаллиф фаҳмондани аҳамияти ин воқеаро давом медиҳад.

1,33 Худо ба Яҳё нишон дод, ки Масеҳ омадааст, ва ҳангоме ки Ҷ омад, *Рӯҳ фаромада, бар Ҷ қарор хоҳад гирифт*. Пас, ҳангоме ки ин воқеа бо Исо рух дод, Яҳё фаҳмид, ки дар назди вай Касест, ки *бо Рӯҳулқудс* ғӯта хоҳад дод. *Рӯҳулқудс* Шахсият аст, яке аз се Шахсияти Ваҳдати Сегона. Ҷ ба Худо Падар ва Худо Писар баробар аст.

Яҳё бо об ғӯта меод. Исо бошад бо *Рӯҳулқудс* ғӯта хоҳад дод. Ғӯта бо Рӯҳи Пок дар рӯзи Панतिकост ба амал омад (Аъм. 1,5; 2,4,38). Он вақт Рӯҳи Пок аз осмон фуруд омад, то ки дар ҳар як бовардор сокин шавад, ва низ вайро узви Калисо, яъне узви Бадани Масеҳ, гардонад (1Кӯр. 12,13).

1,34 Яҳё воқеаи ҳангоми ғӯта додани Исо дидаашро ба асос гирифта, дилпуруна *шаҳодат* меод, ки Исои Носирӣ *Писари Худо* мебошад, ки ба ҷаҳон омадани Ҷ пешгӯӣ шуда буд. Ҳангоме Яҳё гуфт, ки Масеҳ — Писари Худост, вай дар назар дошт, ки Ҷ Худо Писар аст.

Б. Даъват кардани Андриёс, Юҳанно ва Петрус (1,35–42)

1,35–36 *Фардои он* - рӯзи сеюми ин ҷо зикршуда аст. *Яҳё бо ду шогирди худ* буд. Ин одамон мавъизаи Яҳёро шунида буданд ва ба гуфтаҳои вай бовар мекарданд. Аммо онҳо ҳанӯз Худованд Исоро вонахӯрда буданд. Акнун Яҳё ба ҳама оиди Худованд шаҳодат меод. Як рӯз пеш аз ин вай оиди Шахсияти Ҷ (Барраи Худо) ва Вазифаи Ҷ (Оне ки гуноҳи ҷаҳонро мебардорад) мегуфт. Акнун

вай диққатро фақат ба Шахсияти \bar{U} чалб мекунад. Хабарӣ вай кӯтоҳ ва содда буд, вай на худро, балки Начотдиҳандаро болобардор мекард.

1,37 Аз боиси мавъизаи ҳаққонии худ Яҳё *ду шогирди* худро аз даст дод, аммо вай қаноатманд буд, вақте дид, ки онҳо аз пайи *Исо* равонаанд. Дар ин барои мо дарсе ҳаст: Мо бояд бештар барои он ғамхорӣ кунем, ки дӯстонамон аз пайи *Исо* раванд, на ин ки дар бораи мо ақидаи баланд дошта, пайравии моро кунанд.

1,38 Начотдиҳанда ҳамеша ба пайравони Худ аҳамият медиҳад. Ин чо \bar{U} аҳамият додани Худро бо он зоҳир намуд, ки ба *ду шогирд* мурочиат карда пурсид: “*Чӣ мехоҳед?*” \bar{U} ҷавоби саволро медонист; \bar{U} ҳама чизро медонист. Аммо \bar{U} мехост, ки онҳо хоҳиши худро бо суханон ифода кунанд. Ҷавоби онҳо: “*Раббӣ, дар кучо истиқомат дорӣ?*” — нишон дод, ки онҳо мехостанд бо Худованд бошанд ва \bar{U} ро бештар донанд. Танҳо вохӯрӣ бо \bar{U} онҳоро қонеъ намекард. Онҳо мехостанд бо \bar{U} мушоракат дошта бошанд. “*Раббӣ*” калимаи яҳудист, ки маънояш “устод” аст (айнан “ҳукмфармои ман”).

1,39 \bar{U} ба онҳо *гуфт*: “*Биёед ва бубинед*”. Ҳеч касе ки хоҳиши самимии бештар шинохтани Начотдиҳандаро дорад, рад карда намешавад. *Исо* ду нафарро ба манзили Худ, ки он вақт дар он чо мезист, даъват намуд; шояд, дар муқоиса бо хонаҳои ҳозира он манзили хеле фақирона буд.

Онҳо омаданд ва диданд, ки дар кучо истиқомат дорад, ва он рӯз назди \bar{U} бимонданд. Тақрибан соати даҳум буд.

Ин одамон ҳеч гоҳ ба чунин шараф сазовор нашуда буданд. Онҳо шабро дар ҳамон хонае гузаронданд, ки Офаридгори олам он чо буд. Онҳо дар қатори аввалин намояндагони халқи яҳудӣ буданд, ки Масеҳро шинохтанд.

Соати даҳум — ин ё соати 10 пеш аз нисфирӯзӣ, ё 4 баъди нисфирӯзӣ аст. Одатан барвақттарашро афзал меҳисобанд (вақти румиро).

1,40 *Яке аз он ду шогирд Андриёс буд.* Андриёс имрӯзҳо ба андозаи бародараш Шимъӯни Петрус он қадар маълум нест,

аммо шоёни диққат аст, ки вай аввалин шуда Исоро вохӯрд.

Номи дигарӣ зикр нашудааст, аммо қариб ҳамаи муҳаққиқони Навиштаҳои Пок чунин меҳисобанд, ки ин Юҳанност, ки ҳамин Инчилро навиштааст. Онҳо тахмин мекунанд, ки Юҳанно аз боиси фурӯтанӣ ва хоксории хислат номи худро зикр накардааст.

1,41 Ҳангоме ки шахс Исоро пайдо мекунад, вай одатан меҳоҳад, ки хешовандонаш низ бо \bar{U} вохӯранд. Начот чизи ниҳоят хуб аст, ва онро танҳо барои худ нигоҳ доштан нашоёд. Бинобар ин Андриёс бо хабари ҳаяҷоновар зуд ба назди бародари худ Шимъӯн рафт: “*Мо Масеҳро ёфтем!*” Чӣ хабари ҳаяҷонбахш! Одамон ҳадди ақалл чор ҳазор сол боз Масеҳи ваъдашударо, Тадҳиншудаи Худоро интизор буданд. Ва инак Шимъӯн аз даҳони бародараш хабари ҳайратовареро мешунавад, ки *Масеҳ* дар наздикист. Онҳо ҳақиқатан дар замоне мезистанд, ки таърих офарида мешуд. Хабарӣ Андриёс чи содда буд. Ҳамагӣ се сухан: “*Мо Масеҳро ёфтем*”, аммо Худо онҳоро истифода бурд, то Петрусро ба даст оварад. Ин оят ба мо онро меомӯзад, ки воизи бузург ё нотики доно будан шарт нест. Мо бояд бо суханони оддӣ ба одамон оиди Худованд *Исо* хабар расонем, ва Худо оиди боқимондааш ғамхорӣ мекунад.

1,42 Андриёс бародари худро ба чои даркорӣ ва ба назди Одами даркорӣ овард. Вай \bar{U} ро ба калисо ё ба назди қохин наовард, таълимоти диниро баён накард. Андриёс вайро назди *Исо* овард. Чӣ амали муҳиме! Ба шарофати ҳавасмандии Андриёс, Шимъӯн дертар “сайёд”-и бузурги одамон ва дар байни фиристагони Худованд яке аз аввалинҳо шуд. Шимъӯн аз бародараш бештар маълум аст, аммо Андриёс, бешубҳа, муқофоти умумиро бо Петрус тақсим намуд, зеро маҳз вай Петрусро ба назди Масеҳ овард. Худованд номи Шимъӯнро медонист, агарчи ҳеч касе вайро ба \bar{U} муаррифӣ накарда буд. \bar{U} ҳамчунин медонист, ки Петрус хислати ноустувор дорад. Ва, ниҳоят, вай медонист, ки хислати Шимъӯн ба дарачае дигаргун мегардад, ки вай чун харсанг мустаҳкам мешавад.

Исо ҳамаи инро чӣ тавр медонист? Ҷавоб яктост: \bar{U} Худо буд ва ҳаст.

Номи Шимъун тағйир ёфт, вайро *Кифо* (ки ба арама маънояш “санг” аст) меномиданд, ва вай ҳақиқатан шахси дорои хислати мустаҳкам шуд, хусусан баъди ба осмон рафтани Худованд ва фуруд омадани Рӯҳи Пок.

В. Даъват кардани Филиппус ва Натанъил (1,43–51)

1,43 Ин аллакай рӯзи чорум аст, ки мо оиди он дар боби якум мехонем. Бош қайд мекунад, ки дар рӯзи якум мо фақат Юҳанноро мебинем (о. 15–28); рӯзи дуюм – Юҳанно ва Исоро (о. 29–34); дар рӯзи сеюм мо Исо ва Юҳанноро мебинем (о. 35–42); ва дар рӯзи чорум мо фақат Исоро мебинем (о. 43–51). Худованд ба шимол, ба вилояте ки чун *Ҷалил* маълум аст, равона шуд. Он чо \bar{U} *Филиппусро ёфт* ва вайро даъват кард, ки аз пайи \bar{U} равад: “*Аз ақиб Ман биё!*” Ин суханони бузург мебошанд, чунки онҳоро \bar{U} ба забон овардааст; онҳо аз он сабаб низ бузурганд, ки шунавандашонро сазовори имтиёзи калон гардонданд. Начотдиханда ҳозир ҳам ба ҳама дар рӯи замин ин даъвати сода, аммо бо вучуди он, волоро ба забон меорад.

1,44 *Байт-Сайдо* шаҳрест дар соҳили баҳри Ҷалил. На он қадар шаҳрҳои зиёд ягон замон сазовори ин гуна шараф гашта буданд. Худованд дар он чо як қатор мӯъҷизаҳои азими Худро ба амал овард (Лук. 10,13). Ин шаҳри зодгоҳи *Филиппус, Андриёс ва Петрус* буд. Аммо ин шаҳр Начотдихандаро рад кард ва дар натиҷа чунон вайрон карда шуд, ки акнун мо ҷойи аниқи онро муайян карда наметавонем.

1,45 Филиппус хурсандии ба даст овардаашро ҳамроҳи касе бо ҳам дидани буд, бинобар ин рафта *Натанъилро ёфт*. Навбоварон бехтарин сайёрони ҷонҳо мебошанд. Хабар вай сода ва рӯйрост буд. Вай ба Натанъил хабар дод, ки Масеҳи аз тарафи *Мусо ва пайгамбарон* ваъдашударо *ёфтааст*, — вай *Исо аз Носира* аст. Амалан, хабари вай на он қадар аниқ буд. Вай Исоро *писари Юсуф* номид. Аммо Исоро Маряма бокира тавал-

луд карда буд ва \bar{U} падари одамаи надошт. *Юсуф* Исоро қабул кард ва ҳамин тарик падарандари \bar{U} шуд, аммо на падари ҳақиқиаш. Ҷеймс. С. Стюарт тафсир медиҳад:

Масеҳ дар аввал бовари комилро ҳеч талаб намекард. \bar{U} ҳеч гоҳ одаме надошт, ки шогирдонро аз сабаби эътирофи нокомилашон ақиб гардонад. Ва пурра аён аст, ки \bar{U} имрӯзҳо ҳам ба ин усул рӯ намеоварад. \bar{U} дар назди бародарони Худ мебошад. \bar{U} ба онҳо пешниҳод мекунад, ки дар ҳама гуна марҳила ба \bar{U} ҳамроҳ шаванд. \bar{U} онҳоро бо ҳамон боваре ки онҳо пешниҳод карда метавонанд, қабул мекунад. \bar{U} мефаҳмад, ки ин ибтидо аст; ва аз ҳамин чо \bar{U} дӯстони Худро ба пеш мебарад, чуноне ки гурӯҳи аввалинро мебурд, тадричан, қадам ба қадам, ба сӯи дарки он сирри ботинӣ оиди он ки \bar{U} Кист, ва ба сӯи шарафи бузурги шогирдӣ.³

1,46 Дар назди *Натанъил* мушкилие пайдо шуд. *Носираро* дар Ҷалил бад медиданд. Ва вай ғайриимкон метофт, ки Масеҳ дар чунин ҷои бад зиндагӣ мекунад. Бинобар ин вай саволеро дод, ки вайро хавотир мекард. *Филиппус* баҳс намекард. Вай ҳис мекард, ки ҷавоби бехтарин — бевосита ба Худованд Исо муаррифӣ кардани одамон аст (дарси пурқимат барои онҳое ки одамони дигарро барои Масеҳ ба даст овардан мехоҳанд). Баҳс кардан лозим нест. Мубоҳисаҳои дурудароз барпо кардан даркор нест. Ба одамон фақат пешниҳод кардан лозим аст, ки *биёнд ва бубинанд*.

1,47 Ин оят тасдиқ мекунад, ки *Исо* ҳама чизро медонист. Бе ягон хел шиносоии пешакӣ бо *Натанъил* \bar{U} эълон намуд, ки вай *исроилии ҳақиқӣ* мебошад, ки дар вай *макре нест*. Яъкуб (ки дертар *Исроил* номида шуд) чун корчаллони на он қадар росткор маълум буд, аммо *Натанъил* *исроилие* буд, ки бо Яъкуб ҳеч умумияте надошт.

1,48 *Натанъил*, аз афташ, хайрон шуд, ки шахси тамоман ношинос чунон сухан меронад, ки гӯё вайро мешиносад. Аз афташ, хангоми дар *зери дарахти анҷир* нишастаниш вай тамоман аз назари одамон ниҳон буд. Он чиз бешубҳа аст, ки шоҳаҳои хамадаи дарахт ва сабзаи атроф вайро аз назарҳо пинҳон

медошт. Аммо Исо вайро *дид*, агарчи вай чунин пинҳон буд.

1,49 Худованд Исо қобилияти дидани чизҳои аз назари одамон ниҳонро дошт, ва ин далел *Натанъилро* бовар кунонд, ки чунин дониш ба \bar{U} , шояд, ба таври фавқутабий дода шудааст. Дар ҳар ҳолат, вай акнун медонист, ки Исо *Писари Худо ва Подшоҳи Исроил* аст.

1,50 Худованд ба Натанъил ду исботи онро дод, ки \bar{U} Масеҳ аст. \bar{U} хислати вайро тасвир кард ва гуфт, ки Натанъилро вақте дидааст, ки ҳеч кас вайро дида наметавонист. Ин ду исбот барои Натанъил кофӣ буданд, ва вай бовар кард. Аммо акнун Худованд Исо ваъда дод, ки вай исботҳои *бузургтар аз ин ҳоҳад дид*.

1,51 Ҳар боре ки Исо суҳанронии худро бо чунин калимаҳо сар мекард: “*Ба ростӣ, ба ростӣ*” (тахтуллафзан “Омин, омин”)⁴, \bar{U} чизи бениҳоят муҳиме гуфтани буд. Ин ҷо \bar{U} ба Натанъил он ояндаеро тасвир намуд, ки \bar{U} бармегардад ва бар ҷаҳон ҳукмронӣ мекунад. Ҷаҳон он гоҳ хоҳад донист, ки Писари дуредгари сокини Носираи манфур дар ҳақиқат Писари Худо ва Подшоҳи Исроил аст. Дар он рӯз *осмон кушода* хоҳад шуд. Ҳусни тавачҷӯхи Худо бар Подшоҳ хоҳад буд, ҳангоме \bar{U} подшоҳӣ мекунад, ва Уршалим пойтахти Подшоҳии \bar{U} аст.

Эҳтимол, Натанъил оиди ҳикоя дар бораи нардбони Яъқуб андеша мекард (Ҳас. 28,12). Ин нардбон бо фариштагони боло мерафта ва поён мефаромада ба вай тимсоли худи Худованд Исои Масеҳ тофт, ки ягона роҳ ба сӯи осмон аст. *Фариштагони Худо* бар *Писари Одам* боло рафта ва поин хоҳанд омад. *Фариштагон* хизматгорони *Худо* мебошанд, ки супоришҳои \bar{U} ро ба ҷо оварда, чун забонаҳои оташ ҳаракат мекунанд. Ҳангоме ки Исо ба тахт менишинад, фариштаҳо хости \bar{U} ро ба ҷо оварда, байни замину осмон парвоз мекунанд.

Исо бо ин ба Натанъил гуфт, ки вай фақат зухуроти ночизи Масеҳ будани \bar{U} ро дидааст. Дар Подшоҳии ояндаи Масеҳ вай Худованд Исоро дар тамоми пуррагӣ чун Писари тадҳиншудаи Худо хоҳад дид. Он

вақт ҳамаи инсоният мебинад, ки аз Носира низ Каси хубе омада метавонад.

Г. Мӯъҷизаи якум: оби ба май табдил-ёфта (2,1–11)

2,1 “*Рӯзи сеюм*”, бешубҳа, ба *рӯзи сеюми* дар *Чалил* будани Худованд дахл дорад. Дар 1,43 мо хонда будем, ки Начотдиҳанда ба он вилоят омад. Мо аниқ наметавонем, ки Қоно дар кучо ҷойгир буд, аммо аз ояти 12-уми ин боб мо медонем, ки он дар наздикии Кафарнаҳум (эҳтимол, дар баландие) воқеъ буд.

Дар ин рӯз дар *Қоно тӯйи арӯсӣ* буд, ва *модари Исо* дар он ҷо буд. Ба чизи зерин диққат додан шавқовар аст: дар бораи Марям чун дар бораи *модари Исо* гуфта мешавад. Начоткор на аз боиси Писари Марями бокира будан машҳур буд, балки Марям аз боиси модари Худованди мо будан маълум буд. Навиштаҳои Пок ҳамеша на ба Марям, балки ба Масеҳ ҷои махсусе ҷудо мекунад.

2,2 *Исо ва шогирдонашро низ ба тӯй даъват карда буданд*. Масеҳро даъват кардани соҳибони тӯй хеле оқилона буд. Ин қарор ҳанӯз ҳам оқилона аст, ҳангоме ки одамон Худовандро ба тӯйи худ даъват мекунанд. Барои ин, албатта, арӯсу домод бояд бовардорони ҳақиқии Худованд Исо бошанд. Онҳо ҳамчунин бояд ҳаётанонро ба Начоткор диҳанд ва ба қароре оянд, ки \bar{U} дар хонаи онҳо ҳамеша дилхоҳ аст.

2,3 Дар тӯй *шароб камӣ* кард. Модари Исо инро фаҳмида, зуд ба Писараш хабар дод. Вай медонист, ки \bar{U} мӯъҷиза ба амал оварда бо май таъмин намуда метавонад, ва, шояд, меҳост, ки Исо Худро ба меҳмонони чамъшуда чун Писари Худо зоҳир намояд. Май дар Навиштаи Пок аксаран рамзи хурсандист. Ҳангоме ки Марям гуфт: “*Шароб надоранд*”, вай тасвири хеле аниқи мардон ва занони начотнаёфтаре дод. Шахси нобовар аз хурсандии ҳақиқии бардавом маҳрум аст.

2,4 Чавоби Худованд ба модари Худ хунук ва бепарвоёна ба назар мерасад. Аммо ин инкори на он қадар сахт аст, чуноне ки намуда метавонад. Ифодаи “*эй зан*”, ки ин ҷо истифода шудааст, эҳтиромона аст ва ба

калимаҳои “хотун”, “хонум” мувофиқат мекунад. “*Туро бо Ман чӣ кор аст, эй зан?*” гуфта, Худованд фаҳмонд, ки ҳангоми иҷрои вазифаи илоҳии Худ \bar{U} на мувофиқи маслиҳатҳои модараш, балки пурра ба иродаи Падари Осмонии Худ итоат карда, амал мекунад. Марям Исоро дар ҷалол дидан меҳост, аммо \bar{U} ро лозим омад ба вай ёдрас намояд, ки вақти ин *ҳанӯз нарасидааст*. Пеш аз он ки \bar{U} ба ҷаҳон чун Масеҳи ғолиби ҳама зоҳир шавад, \bar{U} бояд ба қурбонгоҳ барояд, ва \bar{U} дар салиби Қолҷолто ин корро кард.

Вилиямс гуфтаҳои зеринро таъкид менамояд:

Ифодаи “Туро бо Ман чӣ кор аст?” дар Навиштаҳои Пок якҷанд бор такрор мешавад. Он чунин маъно дорад: “Байни Ману ту чӣ умумияте ҳаст?” Ҷавоб: “Ҳеч чиз”. Довуд ба писарони хоҳараш Саруё муроҷиат карда, ин калимаҳоро ду бор истифода мебарад. Дар ҳаёти рӯҳонӣ байни онҳо ҳеч умумияте набуд! Элишоъ ин суханонро (4Подш. 3,13) барои ифодаи он ба кор мебарад, ки чӣ фосилае байни вай ва Йӯром писари Аҳъоб ҳаст. Се маротиба девҳо бо ҳамин суханон ба Масеҳ муроҷиат карда, нишон медиҳанд, ки шайтон бо Масеҳ, ё Масеҳ бо шайтон, ҳеч умумияте надорад. Ва, ниҳоят, Худованд ба Марям муроҷиат карда, ин калимаҳоро ба кор бурд, то нишон диҳад, ки байни илоҳияти беғуноҳи \bar{U} ва моҳияти гуноҳолуди одами Марям чи ҷарии бетаге ҳаст ва барои \bar{U} танҳо як Овоз эътибор дорад.⁵

2,5 Марям маънои суханони \bar{U} ро фаҳмид ва бинобар ин ба хизматгори гуфт, ки *ҳар чи \bar{U} мефармояд, ба ҷо оваранд*. Суханони вай барои ҳар яки мо муҳиманд. Аҳамият диҳед: нафармуд, ки гуфтаҳои вай ё каси дигарро ба ҷо оваранд. Вай ба хизматгори сӯи Худованд Исо ишора намуда хабар дод, ки \bar{U} Онест, ки бояд ба \bar{U} итоат намуд. Насиҳатҳои Худованд Исо ба мо дар саҳифаҳои Паймони Навин дода шудаанд. Ин китоби бебаҳоро хонда, мо бояд суханони охири навишташудаи Марямро дар ёд дорем: “*Ҳар чи \bar{U} ба шумо гӯяд, ба ҷо оваред*”.

2,6 Дар он ҷое ки тӯи арӯси мегузашт, *шаш кӯзаи калони сангин истода буд* — зарфҳо барои об, ки ғунҷоиши ҳар яке ҳафтад ё сад литр об буд. Ин обро яҳудиён барои таҳорати маросимӣ ба кор мебарданд. Масалан, агар яҳудӣ ба ҷисми мурда даст расонда бошад, то даме ки маросими поқкуниро нагузарад, нопок ҳисобида мешуд.

2,7 Исо фармуд ки *зарфҳоро аз об пур кунанд*. Хизматгори ҳамон замон фармудаи \bar{U} ро ба ҷо оварданд. Худованд барои ба амал овардани мӯъҷиза воситаҳои дастрасро ба кор бурд. \bar{U} фармуд, ки одамон *зарфҳоро аз об пур кунанд*, ва баъд кореро кард, ки ҳеч одам карда наметавонад: обро ба май табдил дод! Маҳз хизматгори, на ин ки шогирдон, зарфҳоро аз об *пур карданд*. Ҳамин тариқ, Худованд ҳама гуна имконияти дар фиреб айбдор карданро пешгирӣ кард. Зарфҳо аз об лаболаб пур буданд, бинобар ин касе гуфта наметавонист, ки ба об май илова кардаанд.

2,8 Мӯъҷиза ба амал омад. Худованд ба хизматгори фармуд, ки аз зарфҳо *кашида, ба сардори базм баранд*. Аён аст, ки мӯъҷиза фавран ба амал омад. Об тадричан ба май табдил наёфт, балки дар давоми як-ду сония ё наздики он. Касе инро ба таври шоирона ифода намудааст: “Обҳои беҳабар ногоҳ Худои худро дида, сурх шуданд”.

2,9 *Сардори базм* барои он масъул буд, ки дар дастурхонҳо ҳама чиз фаровон бошад. Майро *кашида*, вай фаҳмид, ки воқеаи ғайриоддӣ ба амал омадааст. Вай *надонист*, ки май аз *кучост*, аммо фаҳмид, ки он хеле сифати баланд дорад, бинобар ин фавран *домодро* даъват кард.

Имрӯзҳо масеҳиён ба май бояд чӣ гуна муносибат кунанд? Баъзан май ба мақсади муолиҷа маслиҳат дода мешавад, ва ин пурра ба таълимоти Паймони Навин мувофиқат мекунад (1Тим. 5,23). Аммо бо назардошти суиистифодаҳои дахшатовар ва нӯшиданҳои беандоза, ки дар замони мо мушоҳида мешаванд, аксари масеҳиён аз нӯшидани май канораҷӯӣ мекунанд. Ҳар кас метавонад ба нӯшокиҳои спирти вобастагӣ пайдо кунад, ки Навиштаҳо аз он огоҳӣ медиҳанд (Рум. 13,13; Ғал. 5,21; Эфс. 5,18; 1Пет. 4,3). Ин хатарро ба воситаи парҳез аз майнӯшӣ пеш-

гирӣ кардан мумкин аст. Ҳамчунин таъсири рафторамонро ба дигарон муоина намудан лозим аст, ки барои дигарон намунаи бад ё санги пешпо нашавем (Рум. 14,21).

2,10 Сардори базм диққатро ба хусусияти фарқкунандаи рафтори Худованд Исо, ки ба рафтори маъмулии одамон монанд нест, ҷалб менамояд. Одатан *шароби* беҳтаринро дар аввали тӯй медиҳанд, хангоме ки одамон мазаи онро беҳтар баҳо дода, аз навъҳои гуногуни он лаззат бурда метавонанд. Дертар, баъди хӯрдан ва нӯшидан, онҳо сифати нӯшокиро хуб баҳо дода наметавонанд. Дар ин тӯйи махсус майи беҳтарин дар охир дода шуда буд. Ин ҷо барои мо маънои рӯҳонӣ ниҳон аст. Одатан ҷаҳон ба одамон чизи беҳтаринро дар аввал пешниҳод менамояд. Пешниҳоди аз ҷама ҷозиб ба ҷавонон карда мешаванд. Сипас, хангоме ки ҳаёт дар лаззатҳои беҳуда сарф шудааст, ҷаҳон ба одами солхӯрда фақат партовхоро пешниҳод карда метавонад. Ҳаёти масеҳӣ тамоман баръакси ин аст. Он доимо такмил меёбад. Масеҳ майи беҳтаринро барои охир саришта менамояд. Хурсандӣ то охир давом мекунад.

Ин матни Навиштаи Пок бевосита ба халқи Исроил дахл дорад. Дар он замон яҳудиён аз хурсандии ҳақиқӣ маҳрум буданд. Одамони маросимҳои якрангро риоя мекарданд, ва ҳаёти онҳо дилгиркунанда ва беранг мегузашт. Онҳо дар базми хурсандии илоҳӣ бегонагон буданд. Худованд Исо онҳоро мечуст, то ба Ӯ бовар карданро таълим диҳад. Ӯ мавҷудияти дилгиркунандаи онҳоро ба фаровонии хурсандӣ табдил меод. Оби маросимҳои яҳудӣ ба майи ҳаёти хурсандона дар Масеҳ табдил ёфта метавонад.

2,11 Изҳор оиди он ки *ин ибтидои мӯъҷизот буд*, мӯъҷизоти аблаҳонаеро, ки гӯё Худованди мо дар кӯдакӣ ба амал оварда бошад, рад мекунад. Онҳоро дар инчилҳои калбакие ба монанди “Инчили Петрус” пайдо кардан мумкин аст. Он ба Худованди мо мӯъҷизотеро нисбат медиҳад, ки гӯё хангоми кӯдакияш ба амал овардааст. Онҳо моҳиятан аз куфр ҳеҷ фарқе надоранд. Инро пешакӣ дониста, Рӯҳи Пок ин давраи ҳаёти

Худованди мо ва хислати Ӯро бо ҳамин изҳори хурд махфӣ нигоҳ дошт.

Ба май табдил ёфтани об аломате буд, яъне мӯъҷизае ки дар он дарси муайяност. Ин амали фавқулинсонӣ бо маънои рӯҳонӣ буд. Исо мӯъҷизотро барои он ба амал меовард, то нишон диҳад, ки Ӯ ҳақиқатан Масеҳест, ки Худо фиристодааст. Ин аломатхоро пешниҳод намуда, Ӯ *ҷалоли Худро зоҳир кард*. Ӯ ба одамони шаҳодат дод, ки Ӯ Худост, ки дар ҷисм омадааст. *Шогирдонаш ба Ӯ имон оварданд*. Албатта, онҳо ба Ӯ пештар бовар карда буданд, аммо акнун бовари онҳо тақвият ёфт, ва онҳо ба Ӯ пурра боварӣ мекардагӣ шуданд. Синдилан Ҷонс таъкид менамояд:

Мӯъҷизаи аввалини Мусо ба хун табдил додани об буд; ин ҷо таъсири ҷиддии вайронкунанда маҳфуз аст. Аммо мӯъҷизаи якуми Масеҳ ба май табдил додани об гардид; ин ҷо таъсири оромкунанда, тасаллобахш ҳаст”.⁶

Г. Писари Худо хонаи Падари Худро пок мегардонад (2,12–17)

2,12 Акнун Начотдиҳанда Қоноро тарк карда, бо *модар, бародарон ва шогирдон*и Худ ба *Кафарнаҳум* омад. Онҳо дар Кафарнаҳум фақат айёми *каме* монданд. Ба зудӣ Худованд ба Уршалим равона шуд.

2,13 Дар ин оятҳо ба мо шаҳодати аввалини Худованд оиди шаҳри *Ерусалим* дода шудааст. Ин марҳилаи хизматгузории Ӯ то ояти 21-уми боби 3 давом мекунад. Ӯ хизматгузории Худро бо пок кардани парастиишгоҳ дар арафайи *Фисҳи яҳудиён* сар кард ва ба анҷом расонд (муқоиса кунед бо Мат. 21,12.13; Марк. 11,15–18; Лук. 19,45.46). Фисҳи яҳудиён ҳар сол чун ёдоварии он ҷашн гирифта мешуд, ки писарони Исроил аз ғулумии Миср озод шуданд, ва аз баҳри Сурх гузашта, ба биёбон, ва сипас ба замини ваъдашуда омаданд. Ҷашнгирии якуми Фисҳи яҳудиён дар боби 12-уми китоби Хуруҷ навишта шудааст. Чун яҳудии худотарс, Худованд Исо барои ҷашнгирии ин рӯзи муҳими тақвими яҳудиён ба *Ерусалим рафт*.

2,14 Ба парастиишгоҳ омада \bar{U} дид, ки он ба бозор табдил ёфтааст. Он чо *гову гӯс-фанду кабу́тар* мефурӯхтанд ва *саррофон* бо кори худ машғул буданд. Чорво ва паррандагон ба шахсоне ки ба парастииш меомаданд, фурӯхта мешуданд. *Саррофон* пулҳои шахсони аз кишварҳои дигар омадаро ба пули Уршалим иваз мекарданд, ки зиёраткунандагон бо он ба парастиишгоҳ хайрот медоданд. Маълум аст, ки ин саррофон аксаран имтиёзҳои ғайриқонуниро истифода мебуданд ва мусофирони кишварҳои дурро фиреб медоданд.

2,15 *Тозиёнае* ки Худованд Исо сохт, эҳтимол, камчини хурди аз *аргамчин* бофташуда буд. Навишта нашудааст, ки \bar{U} бо касеро аз ҳозирон зада бошад. Аз афташ, камчин фақат рамзи кудрате буд, ки \bar{U} дар даст дошт. Онро алвонҷ дода, \bar{U} савдогаронро аз *маъбад пеш кард* ва *мизҳои саррофонро чаппа кард*.

2,16 Шариат иҷозат медод, ки ба шаҳриёни камбағал ду кабу́тар фурӯхта шавад, чунки онҳо имкони харидани ҳайвоноти киматгарро надоштанд. Худованд ба *кафтарфурӯшон* фармуд, ки *инҳоро аз ин чо гирифта баранд*. Онҳо ҳақ надоштанд *хонаи Падари \bar{U} ро хонаи савдогарӣ* кунанд. Дар ҳамаи замонҳо Худо халқи Худро огоҳӣ медод, ки хизматгузори диниро чун воситаи сарватмандшавӣ истифода бурдан мумкин нест. Дар амалҳои Исо ҳеҷ чизи бераҳмона ё ноодилона набуд. Аниқтараш, онҳо зухуроти покӣ ва адолати \bar{U} буданд.

2,17 *Шогирдони \bar{U}* инро дида, суханони дар Забур 68,10 навишташударо ба ёд оварданд. Он чо пешгӯӣ карда мешуд, ки хангоме Масеҳ меояд, *рашки хонаи Худо \bar{U} ро мехӯрад*. Ва чун онҳо Исоро диданд, ки талаб мекард, то парастиишҳои Худо бо ҳеҷ чиз нопок карда нашавад, онҳо фаҳмиданд, ки дар назди онҳо Онест, ки нависандаи Забур дар бораи \bar{U} навиштааст.

Мо набояд фаромӯш кунем, ки бадани масеҳӣ парастиишгоҳи Рӯҳи Пок аст. Айнан ҳамон тавре ки Худованд Исо барои он ғамхорӣ мекард, то парастиишгоҳи Уршалим дар покӣ нигоҳ дошта шавад, мо низ ҳамин тавр бояд бадани худро дар покӣ нигоҳ

дорем ва ба Худованд имкон диҳем, ки доимо онро пок кунад.

Д. Исо марг ва растохези Худро пешгӯӣ мекунад (2,18–22)

2,18 Тасаввуроте ҳосил мешавад, ки яҳудиён ҳамеша аломате ва ё мӯъҷизотеро мечустанд. Онҳо амалан мегуфтанд: “Агар Ту дар назди мо ягон чизи хеле аҳамиятнок ва пуриктидорро ба амал оварӣ, он гоҳ мо бовар мекунем”. Худованд Исо мӯъҷизаҳоро пайҳам ба амал меовард, аммо бо вучуди он дилҳои онҳо барои \bar{U} маҳкам буданд. Дар ояти 18 онҳо шубҳа намуданд, ки \bar{U} қудрату эътибори аз парастиишгоҳ рондани савдогаронро дошта бошад. Онҳо талаб мекарданд, то \bar{U} чунин аломат нишон диҳад, ки Масеҳ будани \bar{U} ро исбот мекарда бошад.

2,19 Дар ҷавоб ба даъвоҳои онҳо Худованд Исо суханҳои ҳайратовареро оиди марг ва растохези худ гуфт. \bar{U} ба онҳо гуфт, ки онҳо метавонанд *маъбади \bar{U} ро* вайрон кунанд ва *\bar{U} дар се рӯз* онро барпо мекунад. Дар ин оят боз ҳам илоҳияти Масеҳ қайд шудааст. Фақат Худо гуфта метавонист: “*Ман дар се рӯз онро барпо хоҳам кард*”.

2,20 Яҳудиён \bar{U} ро нафаҳмиданд. Онҳо аз ҳақиқати рӯҳонӣ дида бештар ба чизҳои моддӣ аҳамият медоданд. Ягона парастиишгоҳе ки онҳо оиди он фикр карда метавонистанд, парастиишгоҳи Хиродус дар Уршалим буд. *Ин маъбадро дар зарфи чилу шаши сол бино кардаанд*, ва онҳо ба худ тасаввур карда наметавонистанд, ки одам чӣ тавр онро *дар се рӯз* барқарор карда метавонад.

2,21 Аммо Худованд Исо ин чо *дар бораи Бадани Худ сухан мегуфт*, ки *маъбад* буд ва дар он тамоми пуррагии Ваҳдати Сегона сокин буд. Чуноне ки яҳудиён парастиишгоҳи Уршалимро нопок карданд, ҳамон тавр онҳо баъди якчанд сол \bar{U} ро ба марг маҳкум карданд.

2,22 Дертар, хангоме ки Худованд Исо кушта шуд ва *аз мурдагон эҳё шуд*, *шогирдонаш* ваъдаи \bar{U} ро ба хотир оварданд, ки баъди се рӯз зинда мешавад. Чунин иҷрошавии мӯъҷизаноки пешгӯиро дида, онҳо ба *Навиштаҳо* ва ба *сухане ки Исо гуфта буд*, *имон оварданд*.

Мо бисёр вақт бо ҳақиқатҳое дучор мешавем, ки фаҳмиданашон душвор аст. Аммо маҳз ҳамон вақт мо дарк мекунем, ки бояд Сухани Худоро дар дил нигоҳ дорем. Ҳатто агар мо ҳозир онро нафаҳмем ҳам, ягон вақт Худованд ба мо ҷавоби аниқ медиҳад. Ин ҷо гуфта мешавад, ки онҳо *ба Навиштаҳо имон оварданд*. Ин чунин маъно дорад, ки онҳо ба пешгӯиҳои Паймони Кухан оиди растохези Масеҳ бовар карданд.

Е. Бисёриҳо эътироф мекунанд, ки ба Масеҳ бовар карданд (2,23–25)

2,23 Дар натиҷаи мӯъҷизаҳое ки Исо дар *Ерусалим* дар рӯзи *Фисхи* яҳудиён ба амал овард, *бисёр касон ба исми Ӯ имон оварданд*. Ин ҳатман маънои онро надорад, ки онҳо ҳақиқатан ҳаёти худро ба Ӯ боварӣ карда супурданд; онҳо фақат эътироф карданд, ки Ӯро қабул карданд. Онҳо қарори худро бо ҳеч амале тасдиқ намекарданд; ва танҳо зоҳиран, дар сухан, аз пайи Исо рафтанд. Ба монанди ҳамин бисёр касоне ки дар ҷаҳон зиндагӣ мекунанд, изҳор мекунанд, ки масеҳӣ ҳастанд, аммо дар асл ҳеч гоҳ бо бовар ба Худованд Исои Масеҳ аз олами боло таваллуд нашуда буданд.

2,24 Агарчи бисёриҳо ба Ӯ бовар карданд, Худи *Исо* ба онҳо бовар намекард (ба забони юнонӣ ҳамон як калима истифода мешавад). Яъне *Ӯ ба онҳо эътиمود накард*. Ӯ мефаҳмид, ки онҳо ба назди Ӯ аз ҳисси кунҷковӣ омадаанд. Онҳо ягон чизи ҳангомадор ва мафтункунандаро меҷустанд. Ӯ *ҳамаи* одамро – фикрҳо ва майлҳои онҳоро медонист. Ӯ медонист, ки чаро онҳо маҳз ҳамин тавр рафтор мекарданд, на ба таври дигар. Ӯ медонист, ки оё бовари онҳо ҳақиқӣ буд, ё фақат тақлид.

2,25 Ҳеч кас моҳияти одамро беҳтар аз Худованд намедонист. Ӯ дар ин хусус ба насихат ё огоҳии касе *эҳтиёҷ надошт*. Ӯ оиди *инсон* дониши пурра дошт ва медид, ки чаро инсон маҳз ҳамин гуна рафтор мекунад.

Ё. Исо ба Никӯдимус оиди зодашавӣ аз олами боло нақл мекунад (3,1–21)

3,1 Ҳикояти Никӯдимус тазоди сахтест бо он чи ҳозиракак ба амал омад. Бисёр

яҳудиён дар Уршалим изҳор менамуданд, ки ба Худованд бовар карданд, аммо Ӯ медонист, ки бовари онҳо ҳақиқӣ набуд. Никӯдимус истисно буд. Худованд дар вай хоҳиши чиддии дарки ҳақиқатро ошкор намуд. Ин оятро иқтибос овардан лозим аст: “*Дар⁷ байни фарисиён шахсе ки Никӯдимус ном дошт, аз сардорони яҳудиён буд*”.

Бо Никӯдимус чун бо муаллим муносибат мекарданд. Эҳтимол, вай барои он назди Худованд омад, ки дониш ба даст оварад, ва баъди бозгаштан онро ба яҳудиён расонад.

3,2 Дар Навиштаи Пок гуфта нашудааст, ки чаро Никӯдимус *шабона назди Исо омад*. Маънидоди возеҳтарин ин аст: вай аз он хавф дошт ки касе назди Исо рафтани вайро мебинад, чунки аксари яҳудиён Худовандро қатъиян қабул намекарданд. Аммо вай ба назди Исо омад. Никӯдимус тасдиқ намуд, ки Худованд ҳақиқатан *Устодест*, ки аз ҷониби *Худо* омадааст, зеро ҳеч кас чунин мӯъҷизотро ба амал оварда наметавонист, агар Худо бо вай набошад. Ба донишҳои андӯхтааш нигоҳ накарда, Никӯдимус Худовандро чун Худое ки дар ҷисм омадааст, қабул накард. Вай ба онҳое монанд аст, ки имрӯзҳо Исоро чун одами бузург, муаллими хеле хуб, шахсияти барҷаста эътироф мекунанд. Ҳамаи ин изҳорот аз ҳақиқати пурра дур мебошанд. Исо Худо буд ва ҳаст.

3,3 Дар назари аввал чунин менамояд, ки ҷавоби Исо бо он чи ҳозир Никӯдимус гуфт, алоқаманд нест. Худованди мо ба вай чунин ҷавоб дод: “Никӯдимус, ту назди Ман барои омӯхтани чизе омадӣ, аммо он чи ту ҳақиқатан ба он эҳтиёҷ дорӣ, таваллуд аз олами болост. Ин ҳамон чизест, ки бояд аз он сар кунӣ. Касе ки аз олами боло таваллуд нашавад, *Малакути Худоро дида наметавонад*”.

Худованд пеш аз ин суханони хуб чунин гуфт: “*Ба ростӣ, ба ростӣ ба ту мегӯям...*” (тахтуллафзан: “Омин, омин”).

Чун яҳудиёни дигар, Никӯдимус Масеҳро интизор буд, ки омада, Исроилро аз тобеияти Рум озод мекунад. Дар он замон Рум бар ҷаҳон ҳукмрон буд, ва яҳудиён ба қонунҳо ва ҳукумати он тобеъ буданд. Никӯдимус он соатеро интизор буд, ки Масеҳ дар рӯи замин Подшоҳии Худро барпо мекунад,

ва яҳудиён дар байни халқҳои дигар аввалин мешаванд ва ҳамаи душманони онҳо нобуд карда мешаванд. Инчо бошад Худованд ба вай мегӯяд: барои ба ин Подшоҳӣ даромадан одам бояд аз олами боло таваллуд ёбад. Айнан ҳамон тавре ки таваллуди аввал барои ҳаёти ҷисмонӣ даркор аст, таваллуди дуҷум барои ҳаёти илоҳӣ даркор аст. (Ифодаи “аз олами боло таваллудёфта” ҳамчунин маънои “аз нав таваллудшуда”-ро дошта метавонад.) Дигар хел карда гӯем, ба Подшоҳии Масеҳ фақат онҳое даромада метавонанд, ки ҳаёташон дигаргун шудааст. Ҳукмронии Ҷ одилона хоҳад буд, бинобар ин тобеони Ҷ низ бояд одил бошанд. Ҷ наметавонад бар одамоне ҳукмронӣ кунад, ки гуноҳ карданро давом медиҳанд.

3,4 Ва боз мо мебинем, ки фаҳмидани суханони Худованд Исо барои одамони чӣ гуна душвор буд. *Никӯдимус* ҳама чизро таҳтуллафзан қабул мекард. Вай фаҳмида наметавонист, ки чӣ тавр одами калон аз нав таваллуд шуда метавонад. Вай хайрон буд, зеро медонист, ки дар ҷаҳони ҷисмонӣ ин раванд ғайриимкон аст: наҳод одам бори дигар ба шиками модар баргашта, таваллуд шавад?

Никӯдимус намунаи он аст, ки “одами нафсонӣ он чиро ки аз Рӯҳи Худост, қабул намекунад, чунки он дар назари вай ҷаҳолат аст; ва онро дарк карда наметавонад, чунки он ҳукми рӯҳониро металабад” (1Кӯр. 2,14).

3,5 Фаҳмонданро давом дода, Исо ба Никӯдимус хабар дод, ки вай бояд аз *об ва Рӯҳ* таваллуд шавад. Вагарна вай ҳеҷ гоҳ ба *Малакути Худо даромада наметавонад*.

Исо чиро дар назар дошт? Бисёриҳо ба маънои таҳтуллафзии калимаи “об” исроф мекунанд ва чунин меҳисобанд, ки Худованд Исо оиди зарурати ғӯта чун шартӣ наҷот гуфтааст. Аммо чунин таълим ба қисми боқимондаи Навиштаҳои Пок муҳолифат дорад. Дар Сухани Худо меҳонем, ки наҷотро фақат бо бовар ба Худованд Исои Масеҳ ноил шудан мумкин аст. Бояд онҳое ғӯта хӯранд, ки аллақай наҷот ёфтаанд; он воситаи наҷот нест.

Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки *об* дар ин оят ба Сухани Худо дахл дорад. Дар Эфсӯ-

сиён 5,25.26 об бо Сухани Худо зич алоқаманд аст. Мувофиқи 1Петрус 1,23 ва Яқуб 1,18 таваллуд аз олами боло ба воситаи Сухани Худо ба амал меояд. Пурра имконпазир аст, ки об дар ин оят ҳақиқатан рамзи Навиштаҳои Пок аст. Мо медонем, ки бе Навиштаи Пок ҳеҷ гуна наҷот буда наметавонад, зеро танҳо дар Сухани Худо он хабаре ҳаст, ки гуноҳкор пеш аз он ки аз олами боло зода шавад бояд қабул кунад.

Аммо *об* наметавонад ба Рӯҳи Пок низ дахл дошта бошад. Дар Юҳанно 7,38.39 Худованд Исо оиди наҳрҳои оби зинда мегӯяд, ва қомилан равшан аст, ки он ҷо таҳти калимаи “об” Ҷ Рӯҳи Покро дар назар дошта мешавад. Агар об дар боби 7 рамзи Рӯҳ бошад, чаро он наметавонад дар боби 3 ҳамон маъноро дошта бошад?

Аммо агар ин маънидодро қабул кунем, пас, эҳтимол, чунин душворӣ ба миён меояд. Исо мегӯяд: “*Кас агар аз об ва Рӯҳ таваллуд наёбад, ба Малакути Худо даромада наметавонад*”. Агар *об* ин ҷо Рӯҳро ифода кунад, пас Рӯҳ дар ин оят ду бор зикр мешавад. Аммо калимаеро, ки чун “*ва*” тарҷума шудааст, чун “ҳамон” тарҷума кардан беҳтар мебуд. Дар ин ҳол оят чунин хонда мешуд: “Кас агар аз об, ки ҳамон Рӯҳ аст, таваллуд наёбад, ба Малакути Худо даромада наметавонад”. Мо тахмин мекунем, ки маънои дурусти оят ҳамин аст. Таваллуди ҷисмонӣ кофӣ нест.⁸ Барои ба *Малакути Худо даромадан* бояд таваллуди рӯҳонӣ низ ба амал ояд. Ин таваллуди рӯҳониро Рӯҳи Поки Худо ба амал меоварад, ҳангоме ки одам ба Худованд Исои Масеҳ бовар мекунад. Ин маънидод бо он далеле тасдиқ мешавад, ки ибораи “аз Рӯҳ таваллудшуда” дар оятҳои баъдина ду бор воমেҳуррад (о. 6.8).

3,6 Ҳатто агар Никӯдимус бо ягон тарик ба шиками модари худ даромада, бори дигар таваллуд шуда наметавонист, ин табиати гуноҳолуди вайро дигаргун намекард. “*Он чи аз ҷисм таваллуд меёбад, ҷисм аст*” маънои онро дорад, ки кӯдакони аз волидонии заминӣ таваллудшуда дар гуноҳанд, онҳо ислоҳнашавандаанд ва худро наҷот дода наметавонанд. Аз тарафи дигар, *он чи аз Рӯҳ таваллуд*

меёбад, рӯҳ аст. Таваллуди рӯҳонӣ он вақт ба амал меояд, ки одам худро бо боварӣ ба Худованд месупорад. Ҳангоме ки одам бо қувваи Рӯҳ аз олами боло таваллуд мешавад, вай моҳияти нав пайдо мекунад ва ба Подшоҳии Худо даромада метавонад.

3,7 Ниқудимус набояд аз таълимоти Худованд Исо *таачҷуб* мекард. Вай бояд мефаҳмид, ки *таваллуд аз олами боло* зарур аст ва одам тамоман вазъияти фалокатбори худро дигар карда наметавонад. Вай бояд фаҳмад: барои ба Подшоҳии Худо даромадан одам бояд пок, покиза ва рӯҳонӣ бошад.

3,8 Ҳақиқати рӯҳониро бо мисол нишон додани шуда, Худованд Исо аз табиат мисолҳо меовард. Ин ҷо низ Ҷамин воситаро ба кор бурд. Ҷамин ба Ниқудимус ёдрас намуд, ки *бод ҳар ҷо ки хоҳад мевазад, ва ту овози онро мешунави, лекин намедони ки аз кучо меояд ва ба кучо меравад.* Таваллуд аз олами боло ба ҷамин бод хеле монанд аст. Аввалан, он мувофиқи иродаи Худо ба амал меояд. Одам ба ин кор тавон надорад. Сониян, таваллуди нав намоён нест. Шумо дида наметавонед, ки он чӣ гуна ба амал меояд, аммо натиҷаҳои онро дар ҳаёти одам дида метавонед. Ҳангоме ки одам наҷот меёбад, дар вай дигаргуниҳои қуллӣ рӯй медиҳанд. Он бадие ки вай пештар дӯст медошт, акнун барояш манфур аст. Ҳама чизи илоҳӣ, ки вай пештар аз он нафрат дошт, акнун ягона чизи дӯстдоштаи вай хоҳад буд. Ҳеч кас бодро пурра фаҳмида наметавонад; ҳамчунин ғайриимкон аст фаҳмидани таваллуди нав — ин кори ҳайратовари Рӯҳи Пок, ки инсон Ҷаминро пурра фаҳмида наметавонад. Ба ғайр аз ин, таваллуди нав аз ҷиҳати пешгуинашаванда будан ба бод монанд аст. Муқаррар кардан ғайриимкон аст, ки кай ва дар кучо он ба амал меояд.

3,9 Ва боз *Ниқудимус* нишон дод, ки ақли одамии вай чизҳои илоҳиро фаҳмида наметавонад. Бешубҳа, вай ҳанӯз ҳам таваллуди навро чун падидаи табиӣ ё ҷисмонӣ гумон мекард, на рӯҳонӣ. Ва вай аз Худованд Исо пурсид: “*Чӣ тавр мумкин аст, ки чунин шавад?*”

3,10 Исо *ҷавоб* дод, ки чун *устоди Исроил*, Ниқудимус бояд инро фаҳмад. Навиштаҳои Паймони Қуҳан равшан таълим медиҳанд: ҳангоме ки Масеҳ ба замин баргашта, Подшоҳии Худо барпо мекунад, Ҷамин аввал душманони Худо доварӣ карда, ҳамаи зиддиятхоро дур менамояд. Танҳо онҳое ки тавба кардаанд, ба Подшоҳӣ хоҳанд даромад.

3,11 Сипас Худованд Исо беҳатоии таълимоти Худо ва нобоварии яқравонаи одамонро нисбати он таъкид намуд. Азбаски Ҷамин ҷовидона вучуд дошт, Ҷамин ҳаққонияти таълимоти Худо медонист ва танҳо оиди *он чи медонад ва он чи дидааст*, суҳан меронд. Аммо Ниқудимус ва ақсарияти яҳудиён ба шаҳодати Ҷамин бовар кардан нахостанд.

3,12 Ин чӣ чизҳои *заминӣ* аст, ки Худованд дар ин оят ба он ишора мекунад? Ин ҷо Ҷамин оиди Подшоҳии заминии Худ мегӯяд. Ниқудимус аз Паймони Қуҳан медонист, ки як замоне Масеҳ меояд ва дар рӯи замин Подшоҳии Худо барпо мекунад, ки пойтахти он Уршалим хоҳад буд. Ниқудимус фаҳмида натавонист, ки ба ин Подшоҳӣ фақат аз олами боло таваллуд шуда даромадан мумкин аст. Ин қадом чизҳои *осмонӣ* аст, ки Худованд сипас оиди он гап мезанад? Ин ҳақиқатҳои мебошанд, ки дар оятҳои зерин фаҳмонда мешаванд, — воситаи хеле хубе ки ба одам имкони аз олами боло таваллуд шуданро медиҳад.

3,13 Худованд Исо ягона Одаме буд, ки ҳақ дошт оиди чизҳои осмонӣ гап занад, зеро танҳо Ҷамин *дар осмон* буд. Ҷамин на фақат Устоде буд, ки Ҷаминро Худо фиристод, Ҷамин Оне буд, ки аз азал бо Худо Падар мезист ва ба ҷаҳон *нузул кард*. Ҳеч кас ба *осмон сууд накардааст* гуфта, Ҷамин онро дар назар дошт, ки покони Паймони Қуҳан, ба монанди Ҳанӯх ва Илёс, худашон ба осмон боло нашудаанд, балки ба осмон гирифта шудаанд, дар ҳоле ки Ҷамин бо қувваи Худ *ба осмон сууд кард*. Маънидоди дигар чунин аст: ғайр аз Ҷамин ҳеч одаме ҳуқуқи доимии ба ҳузури Худо даромадан надошт. Ҷамин ба маҳалли суқунати Худо бо роҳи махсус боло рафта метавонист, зеро аз осмон ба ин замин фуруд омадааст. Худованд Исо, дар рӯи замин буда ва бо Ниқудимус сӯҳбат

карда, гуфт, ки *Ū дар осмон аст*. Ин чӣ гуна буда метавонист? Тахмине ҳаст, ки чун Худо, Худованд дар як вақт дар ҳама ҷо буд. Мо маҳз ҳаминро дар назар дорем, ҳангоме меғӯем, ки *Ū* ломакон аст. Агарчи баъзе тафсириҳои ҳозиразамон “*дар осмон аст*”-ро мепартоянд, ин калимаҳо дар дастнависҳо борҳо тасдиқ мешаванд ва қисми ҷудонашавандаи матн мебошанд.

3,14 Акнун Худованд Исо тайёр аст ҳақиқати осмониро ба Никӯдимус ошкор намояд. Таваллуд аз олами боло чӣ гуна воқеъ шуда метавонад? Музди гуноҳҳои одам бояд пардохта шавад. Одамон бо бори гуноҳҳои худ ба осмон рафта наметавонанд. Ва *чунон ки* ҳангоме тамоми халқи Исроилро морҳо мегазиданд, *Мусо мори* мисинро *дар биёбон боло бардошт*, *Писари Одам низ бояд ончунон боло бурда шавад* (Ад. 21,4–9-ро хонед). Авлодони Исроил дар ҷустуҷӯи замини ваъдашуда дар биёбон саргардон буданд ва тадричан бечуръат ва бесабр шуданд. Онҳо аз Парвардигор шиква карданро сар карданд. Ҳамчун ҷазо Парвардигор ба онҳо морҳои заҳрдорро фиристод, ва мардуми бисёре мурданд. Ҳангоме ки боқимондагон тавба карданд ва сӯи Парвардигор фарёд намуданд, *Ū* ба Мусо фармуд, ки *мори* мисине созад ва онро ба нӯги ҳодае бардорад. Ва шахси моргазида ба он нигоҳ карда ба таври мӯъҷизаосо шифо ёфта, зинда мемонад.

Исо ба ин воқеаи Паймони Куҳан ишора намуд, то таваллуд аз олами болоро бо мисол фаҳмонад. Мардон ва занонро морҳои заҳрдори гуноҳ газида, ба марги ҷовидонӣ маҳкум менамуданд. Мори мисин тимсоли Худованд Исо буд. Мис дар Навиштаҳои Пок рамзи доварӣ аст. Худованд Исо беғуноҳ буд ва ҳеч гоҳ ба ҷазо гирифторм намешуд, аммо *Ū* ҷои моро ишғол кард ва ба марге ки мо сазовори он будем, маҳкум карда шуд. Ҳода тимсоли салиби Ҷолҷолто мебошад, ки Худованд Исо дар он овозон буд. Агар мо бо бовар ба *Ū* нигоҳ кунем, наҷот меёбем.

3,15 Наҷоткори мутлақо беғуноҳ гуноҳҳои моро ба худ гирифт, то ки мо тавонем адолати илоҳиро ба даст оварем. *То ҳар кӣ ба* Худованд Исои Масеҳ *имон оварад, ҳаёти ҷовидониро* ройгон ба даст оварад.

3,16 Ин, бешубҳа, яке аз оятҳои машхуртари Навиштаҳои Пок аст, чунки дар он тамоми моҳияти Инчил равшан ва содда баён шудааст. Он хулосақунандаи он чизест, ки Худованд Исо ба Никӯдимус оиди чӣ гуна ба даст овардани таваллуди нав таълим дода буд. *Зеро Худо ҷаҳонро чунон дӯст дошт... Ҷаҳон* ин ҷо тамоми инсониятро ифода мекунад. Худо гуноҳҳои одам ё низомии вайрони ҷаҳониро дӯст намедорад, аммо одамонро дӯст медорад ва намехоҳад, ки касе ҳалок шавад.

Беҳудудии муҳаббати *Ū* бо он исбот шудааст, ки *Ū Писари ягонаи Худро дод*. Худо Писари дигаре монанди Исо надорад. Муҳаббати беандозаи *Ū* дар он зоҳир шуд, ки *Ū Писари ягонаи Худро* барои гуноҳкорони исёнгар дод. Ин тамоман маъноии онро надорад, ки ҳар кас наҷот хоҳад ёфт. Пеш аз он ки Худо ба одам ҳаёти ҷовидонӣ диҳад, вай бояд он чизеро ки Масеҳ барояш кардааст, қабул кунад. Барои ҳамин ҳам ин ҷо чунин суханон илова карда шудаанд: “...*то ҳар кӣ ба Ū имон оварад, талаф нашавад, балки ҳаёти ҷовидонӣ ёбад*”. Ҳеч зарурате барои ҳалок шудан нест. Барои ба даст овардани наҷот воситае ҳаст, аммо барои ин бояд одам тасдиқ кунад, ки Худованд Исои Масеҳ Наҷотдиҳандаи шахсии ӯст. Ҳангоме ки *Ū* ин корро мекунад, *ҳаёти ҷовидонӣ* ба даст меоварад. Борҳем менависад:

*Вақте калисо он муҳаббатеро мефаҳмад, ки Худо ҷаҳонро бо он дӯст дошт, он дигар бе амал истода наметавонад ва то он даме ором намешавад, ки ҳамаи империяҳои калон фатҳ карда шаванд, то он даме ки ҳар як ҷазирачаи марҷонӣ тобеъ карда шавад.*⁹

3,17 Худо ҳокими тундхӯ ва бераҳме нест, ки ғазabi Худро бар одамият фуру мерехта бошад. Дили *Ū* пур аз меҳрубонӣ ба одам аст; барои наҷот додани одамон *Ū* чораи катъӣ андешид. *Ū Писари Худро ба ҷаҳон барои он фиристода* метавонист, ки *бар ҷаҳон доварӣ кунад*, аммо *Ū* ин корро накард. Баръакс, *Ū* Писарашро ба ин ҷо барои укубатҳо, хун ва марг фиристод, *барои он ки ҷаҳон ба воситаи Ū наҷот ёбад*. Кори Худованд Исо бар салиб чунон аҳамияти калоне дошт, ки дар натиҷа ҳамаи гуноҳко-

рон дар хама чо метавонанд начот ёбанд, агар Ҷро қабул кунанд.

3,18 Акнун хамаи инсоният ба ду синф чудо карда шудааст: бовардорон ва нобоварон. Тақдири абадии мо ба он вобаста аст, ки мо нисбати Писари Худо кадом мавқеъро ишғол мекунем. Касе ки ба Начотдиханда бовар дорад, *маҳкум намешавад*, ва ҳар кӣ ба Ҷ бовар надорад, *аллакай маҳкум шудааст*. Худованд Исо кори начотро ба анҷом расонд, ва акнун ҳар кадоми мо бояд қарор диҳем, ки Ҷро қабул кунем ё рад намоем. Рад кардани чунин тӯхфаи муҳаббат даҳшатовар аст. Агар одам ба Худованд Исо бовар накунад, Худо маҷбур мешавад, ки вайро маҳкум кунад.

Бовар қардан ба *исми Ҷ* — бо бовар қардан ба Ҷ як аст. Дар Навиштаҳои Пок ном одамро муаррифӣ мекунад. Агар шумо ба *исми Ҷ* бовар кунед, шумо ба Ҷ бовар доред.

3,19 Исо *нурест*, ки ба *ҷаҳон омад*. Ҷ Барраи беғуноҳ ва беайби Худост. Ҷ барои гуноҳҳои тамоми ҷаҳон мурд. Аммо оё одамон Ҷро барои ин дӯст медоранд? Не, онҳо Ҷро инкор мекунанд. Онҳо гуноҳ қарданро афзал медонанд. Онҳо Исоро чун Начотдихандаи худ қабул қардан намехоҳанд ва ҳамин тариқ, Ҷро рад мекунанд. Ба монанди ҳашароте ки аз нури ба онҳо равонашуда дур гурехтани мешаванд, одамони бадқирдор аз хузури Масеҳ мегурезанд.

3,20 Дӯстдорони гуноҳ *нурро* дӯст намедоранд, зеро дар нур тамоми гуноҳолудии онҳо аён аст. Ҷангоме ки Исо дар рӯи замин буд, гуноҳкорон дар хузури Ҷ худро нороҳат ҳис мекарданд, зеро Ҷ бо покии Худ ҳолати даҳшатовари онҳоро фош менамуд. Роҳи беҳтарини нишон додани қач будани чӯб дар назди он гузоштани чӯби рост аст. Ба ҷаҳон чун Одами комил ворид шуда, Худованд Исо ба воситаи чунин муқоиса вайронии хамаи одамони дигарро нишон дод.

3,21 Агар одам ҳақиқатан назди Худо софдил бошад, вай сӯи нур, яъне сӯи Исои Масеҳ меравад, ва тамоман ночиз ва гуноҳкор будани худро мефаҳмад. Сипас вай ба Начотдиханда боварӣ мекунад, ва ҳамин тариқ, аз рӯи бовар ба Масеҳ аз олами боло таваллуд мешавад.

Ж. Хизмати Яҳёи Ҷутадиҳанда дар Яҳудо (3,22–36)

3,22 Қисми аввали ин боб шаҳодати Худованд Исои Масеҳро дар Уршалим тасвир мекунад. Аз ин оят сар қарда, то охири боб Юҳанно хизматгузории Масеҳро дар Яҳудо тасвир мекунад, ки Ҷ он чо Хушхабарро оиди начот эълон мекард. Одамон ба назди Нур меоманданд ва *таъмид* мегирифтанд. Аз ин оят маълум аст, ки Худи Исо ғӯта медод, аммо дар Юҳанно 4,2 мо мефаҳмам, ки шогирдони Ҷ низ ғӯта медоданд.

3,23 Яҳё, ки дар ин оят зикр мешавад, Яҳёи Ҷутадиҳанда аст. Вай дар замини Яҳудо даъватро ба тавба қардан давом меод ва яҳудиёнеро, ки пеш аз омадани Масеҳ тавба қардан буданд, ғӯта медод. *Яҳё низ дар Энӯн, ки дар наздикии Солим аст, таъмид меод, чунки дар он чо об бисёр буд*. Ин исботи ниҳонии он нест, ки вай бо роҳи пурра ғӯтондан ғӯта медод, аммо барои чунин хулоса баровардан имкон медиҳад. Агар вай бо пошидан ё рехтан ғӯта медод, зарурате ба *оби бисёр* намебуд.

3,24 Ин оят бори дигар суботи хизматгузории Яҳёро ва амали ҷавобии яҳудиёни худотарсро ба даъвати вай тасдиқ мекунад. Дар ояндаи наздик Яҳё ба *зиндон* андохта шуда, барои шаҳодати содиқонааш сар зада мешавад. Аммо дар ин вақт вай ҳанӯз вазифаи худро бочидду ҷаҳд иҷро мекард.

3,25 Аз ин оят аён мегардад, ки *дар байни баъзе шогирдони Яҳё ва яҳудиён* дар масъалаи покшавӣ *баҳсу мунозира рӯй дод*. Ин чӣ маъно дорад? *Татҳир* гуфта ин чо, аз афташ, ғӯта дар назар дошта шудааст. Баҳс аз боиси он ба амал омад, ки ғӯтаи кӣ беҳтар аст — аз они Яҳё ё Масеҳ. Ҷӯтаи кӣ қувваи бештаре дорад? Ҷӯтаи кӣ аҳамиятноктар аст? Шояд, баъзе *шогирдони Яҳё* беҳирадона изҳор намуданд, ки ғӯтадиҳанда ҳар қадар беҳтар бошад, ғӯта ҳамон қадар беҳтар аст. Шояд, фарисиён хостанд дар шогирдони Яҳё рашкро нисбати Масеҳ ва шӯҳрати Ҷ бедор намоянд.

3,26 Онҳо барои ҳалли мунозира *назди Яҳё омаданд*. Шояд, онҳо ба вай чунин гуфтанд: “Агар ғӯтаи ту беҳтар бошад, чаро ин қадар одамони зиёд туро тарқ қарда,

назди Исо мераванд?” (Суханони “*Он Касе ки дар он тарафи Урдун бо ту буд*” ба Масеҳ дахл доранд). Яҳё оиди Худованд Исо шаҳодат дод, ва баъди шаҳодати вай бисёр шогирдонаш вайро тарк карда, аз пайи Исо рафтанд.

3,27 Агар чавоби Яҳё Худованд Исои Масеҳро дар назар дошта бошад, пас ин чунин маъно дорад, ки муваффақияте ки бо Начотдиҳанда буд, далели таҳсини корҳои Ҷ аз ҷониби Худост. Агар Яҳё оиди худ гуфта бошад, пас вай онро дар назар дошт, ки ҳеч гоҳ толиби бузургӣ ё мартабаи эътиборнок набуд. Вай ҳеч гоҳ нагуфта буд, ки ғӯтаи вай аз ғӯтаи Исо баландтар аст. Вай фақат гуфт, ки ғайр аз он чи аз осмон дода шудааст, чизи дигаре надорад. Ин барои ҳамаи мо ҳақиқат аст, ва ҳеч сабабе дар ҷаҳон нест, то ба мо асосе диҳад, ки мағрур шавем ё дар назди мардум худро баландмақом шуморем.

3,28 Яҳё боз ба шогирдонаш ёдрас кард, ки вай *Масеҳ нест*, балки пеш аз Ҷ *фиристода шудааст*, то ки барои Масеҳ роҳро тайёр кунад. Чаро дар атрофи вай бояд шӯру ғавғо бошад? Чаро бояд фирқаи наве барпо карда шавад? Вай бузург набуд — вай фақат ба одамон оиди Худованд Исо шаҳодат медод.

3,29 Худованд Исои Масеҳ *домод* буд. Яҳёи Ҷӯтадиҳанда фақат *дӯсти домод*, шохид, буд. *Арӯс* на ба дӯсти домод, балки ба худи *домод* тааллуқ дорад. Комилан табиист, ки одамон на аз пайи Яҳё, балки аз пайи Исо мераванд. *Арӯс* ин ҷо ҳамаи онҳоро ифода мекунад, ки шогирдони Худованд Исо мешаванд. Дар Паймони Куҳан оиди Исроил чун оиди зани Яхува гуфта мешуд. Дертар, дар Паймони Навин, аъзоёни калисои Масеҳ чун *Арӯс* тасвир карда мешаванд. Аммо ин ҷо, дар Инчили Юҳанно, ин калима ба маънои умумӣ истифода шудааст ва онҳоро ифода мекунад, ки Яҳёи Ҷӯтадиҳандаро тарк карда, аз пайи Масеҳ рафтанд. Он на Исроил, на калисоро ифода намекунад. Яҳё аз он намеранҷид, ки пайравонашро аз даст медиҳад. Шунидани *овози домод* барои вай хурсандиовар буд. Вай аз он хеле хурсанд мешуд, ки тамоми диққат ба Исо равона карда шудааст. Ин *шодии* вай *комил* шуд,

ҳангоме ки одамон Масеҳро ҳамду сано мегуфтанд ва иззат менамуданд.

3,30 Дар ин оят тамоми мақсади хизмати Яҳё хулоса карда шудааст. Вай бочидду ҷаҳд меҳнат карда, ба мардону занон сӯи Худованд ишора мекард ва аҳамияти ҳақиқии Ҷро ошкор менамуд. Инро ба ҷо оварда, Яҳё мефаҳмид, ки бояд худро дар мадди охир нигоҳ дорад. Диққатро ба худ ҷалб намудани хизматгори Масеҳ ҳақиқатан паймоншиканона мебуд.

Ба се калимаи “*бояд*” дар ин боб, ки ба гуноҳкор (3,7), ба Начотдиҳанда (3,14) ва шохид (3,30) дахл доранд, диққат диҳед.

3,31 Исо — *Он ки аз боло меояд, аз ҳама болотар аст*. Ин тасдиқот оиди асли осмонӣ ва авлавияти Ҷ шаҳодат медиҳад. Барои исбот кардани мавқеи тобеонаи худ Яҳёи Ҷӯтадиҳанда оиди худ гуфт: *он ки аз замин аст, заминӣ бошад ва чун заминӣ суҳан гӯяд*. Ин чунин маъно дорад, ки вай аз одам (волидони заминӣ) таваллуд шудааст. Вай мартабаи осмонӣ надошт ва бо он ҳукуматдорони олий, ки Писари Худо бо онҳо муошират мекард, муошират карда наметавонист. Вай аз Худованд Исо мартабаи пасттар дошт, зеро *Он ки аз осмон меояд, аз ҳама болотар аст*. Масеҳ Тавонои Мутлақи олам аст. Бинобар ин комилан дуруст аст, ки одамон на аз пайи саромади Ҷ, балки аз пайи Ҷ мераванд.

3,32 Худованд Исо ҳамеша чун Одами соҳибқудрат суҳан меронд. Ҷ ба одамон *он чиро*, ки *дидааст ва шундааст*, хабар медод. Хатое ё фиребе имконнопазир буд. Ва ба ҳар ҳол ҳайратовар аст, ки *ҳеч кас шаҳодати Ҷро қабул намекунад*. Ифодаи “*Ҳеч кас*” набояд ба маънои асли қабул карда шавад. Онҳое буданд, ки суҳанони Худованд Исоро қабул мекарданд. Аммо Яҳё тамоми инсониятро дар назар дошт ва фақат ҳақиқатро баён мекард, ки қисми зиёди аҳолии таълимоти Начотдиҳандаро рад мекард. Исо Он Касе буд, ки аз осмон фаромад, аммо кам касон Ҷро шунидан мехостанд.

3,33 Ояти 33 он микдори ками одамонро тасвир мекунад, ки суҳанони Худовандро чун суҳанони Худи Худо қабул мекарданд. Ва онҳое ки *шаҳодати Ҷро қабул кардаанд*,

тасдиқ кардаанд, ки Худо рост аст. Имрӯзо низ ҳамин тавр аст. Одамоне ки хабари Инчилро қабул мекунад, ба ҷониби Худо меистанд — зидди худ ва зидди қисми боқимондаи инсоният. Онҳо мефаҳманд, ки ҳар он чи Худо гуфтааст, *рост аст.* Аҳамият диҳед, ки ояти 33 оиди илоҳияти Масеҳ ҷи гуна равшан таълим медиҳад. Дар он гуфта мешавад: касе ки ба *шаҳодати* Масеҳ бовар мекунад, эътироф мекунад, ки *Худо рост аст.* Дигар хел карда гӯем, шаҳодати Масеҳ шаҳодати Худост, ва қабул кардани аввали маъноӣ қабул кардани дуомиро дорад.

3,34 Исо Он Касе буд, ки *Худо фирис-тод.* *Ҷ каломии* Худоро мегуфт. Барои тасдиқи ин изҳороти Яҳё илова мекунад: “... зеро *Худо Рӯхро бамизон ато намекунад*”. Масеҳ аз ҷониби Рӯҳи Худо на ба монанди одамони дигар тадҳин шуда буд. Дигарон ёрии Рӯҳи Покро дар хизматгузории худ дарк мекарданд, аммо ҳеч кадоми онҳо хизматгузорию бо он қуввате ба ҷо намеовард, чуноне ки Писари Худо ба шарофати қувваи Рӯҳи Пок ба ҷо меовард. Пайғамбарон аз Худо ваҳий қисмӣ ба даст оварданд, аммо “Рӯҳ ба воситаи Масеҳ ва дар *Ҷ* худи хирад, худи дили Худоро дар тамоми муҳаббати беҳудуди *Ҷ* ба инсоният зоҳир намуд”.

3,35 Ин оят яке аз ҳафт оятест дар Инчили Юҳанно, ки дар онҳо ба мо хабар дода мешавад, ки *Падар Писарро дӯст медорад.* Муҳаббати *Ҷ* дар он зоҳир мешавад, ки Падар *ҳама чизро* ба дасти *Ҷ* додааст. Дар байни ҳамаи он чи Начотдиҳанда бар он ҳукмфармоӣ, — тақдирҳои одамон аст, ки дар ояти 36 фаҳмонда мешавад.

3,36 Худо ба Масеҳ қудрате додааст, то ба ҳамаи онҳое ки ба *Ҷ* бовар мекунад, *ҳаёти ҷовидонӣ* ато намояд. Ин яке аз возеҳтарин оятҳои Навиштаҳои Пок аст, ки дар он оиди ҷи гуна ба даст овардани начот гуфта шудааст. Фақат ба Писар бовар кардан лозим аст. Ин оятро хонда, мо мефаҳмем, ки ин Худост, ки сухан мегӯяд. *Ҷ* ваъдаеро медиҳад, ки ҳеч гоҳ вайрон карда намешавад. Дар он равшану возеҳ гуфта мешавад, ки *ҳар кӣ ба Писар имон оварад, ҳаёти ҷовидонӣ меёбад.* Қабул кардани ин ваъда маъноӣ ба торикӣ частанро надорад. Ин фақат бовар

кардан ба он чизест, ки дурӯғ буда наметавонад. *Ва ҳар кӣ ба Писар имон наоварад, ҳаётро нахоҳад дид, балки газаби Худо бар вай мемонад.* Аз ин оят мо мефаҳмем, ки тақдирҳои абадии мо ба он вобастааст, ки бо Писари Худо ҷи гуна рафтор мекунем. Агар мо *Ҷ*ро қабул кунем, Худо ба мо ҳаёти ҷовидонӣ ато мекунад. Агар мо *Ҷ*ро рад кунем, ҳеч гоҳ аз ҳаёти ҷовидонӣ баҳра нахоҳем бурд. Бештар аз ин, моро *газаби* Худо интизор хоҳад буд, он бар сари мо истода, ҳар лаҳза ба фуру омадан тайёр аст.

Аҳамият диҳед: дар ин оят оиди итоат ба шарият, риояи “қоидаи тиллоӣ”, ба калисо рафтан, корҳои неки мо ё ҷустуҷӯҳои роҳ ба сӯи осмон чизе гуфта нашудааст.

3. Бозгашти зани сомарӣ (4,1–30)

4,1–2 *Ба гӯши фарисиён овозае расидааст, ки Исо назар ба Яҳё бештар шогирд ба даст меорад, ва шӯҳрати Яҳё кам шуда истодааст.* Шояд, онҳо инро барои он истифода бурданӣ шуданд, ки дар байни шогирдони Яҳё ва Худованд Исо рашк ва рақобатро бедор кунанд. Агарчи *Худи Исо* *ғӯта* намедод, *шогирдонаш* *ғӯта* медоданд. Аммо одамон чун пайравон ё шогирдони Худованд *ғӯта* мехӯрданд.

4,3 *Яхудоро* тарк карда, ба *Чалил* равона шуда, Исо нақшаҳои фарисиёноро вайрон кард ва онҳоро аз имконияти тухми низоъ коштан маҳрум кард. Аммо дар ин оят боз чизе ҳаст, ки аҳамияташ камтар намебошад. *Яҳудо* маркази динии яҳудияти дар он ҷо ҳукмрон буд, дар ҳоле ки *Чалил* чун замини бутпарастони ашаддӣ маълум буд. Худованд Исо мефаҳмид, ки роҳбарони яҳудӣ *Ҷ* ва шаҳодати *Ҷ*ро рад мекунад ва аз ин рӯ бо хабари начот ба бутпарастон мурочиат намуд.

4,4 *Сомария* дар роҳи рост аз Яҳудо ба *Чалил* воқеъ буд. Кам яҳудиён аз ин роҳи рост истифода мебуданд. Онҳо аз вилояти Сомария чунон нафрат доштанд, ки ба воситаи Перея давр зада рафтанро афзал медонистанд, то ки ба шимол, ба *Чалил*, ворид шаванд. Ҳамин тариқ, ин ҷо оиди он гуфта мешавад, ки *Ҷ*ро лозим буд аз *Сомария гузашта равад.* *Ҷ* на танҳо аз боиси нуктаи

назари чуғрофӣ бо ин роҳ рафт, балки бештар барои он ки он чо чони мӯхтоҷе мезист, ки Ҷ ба вай ёрӣ дода метавонист.

4,5 Ҳангоми сафар дар *Сомария* Худованд ба шаҳраки хурде омад, ки *Суҳар* ном дошт. Дар наздикии ин шаҳрак *қитъаи замин* буд, ки *Яъқуб ба писари худ Юсуф дода буд* (Ҳас. 48,22). Исо дар ин худуд сафар мекард, ва ҳамаи саҳнаҳои таърихи қадимии он пеши назари Ҷ чилвагар мешуданд.

4,6 Он чо чашмае буд, ки чун *чоҳи Яъқуб* маълум аст. Мусофирон ханӯз ҳам ин чоҳи қадимиро дида метавонанд. Он яке аз чоҳҳои ками Навиштаҳои Пок аст, ки имрӯзҳо ба осонӣ шинохтан мумкин аст.

Тақрибан наздики нисфирӯзӣ (вақти яхуди) ё соати шаши баъди нисфирӯзӣ (вақти румӣ) буд, ки *Исо* ба чоҳ омада расид. Баъди роҳи дароз Ҷ хастагиро ҳис намуда, *бар сари он чоҳ нишаст*. Исо — Писари Худост, аммо Ҷ Одам низ ҳаст. Чун Худо Ҷ ҳеч гоҳ набояд хаста мешуд, аммо чун Одам Ҷ хаста мешуд. Инро фаҳмидани мо душвор аст. Аммо шахсияти Худованд Исоро бо хиради фонию мо то охир фаҳмидан имконнопазир аст. Он ҳақиқат, ки Худо ба замин фаромада, чун Одам, дар байни одамон зиста метавонист, — сиррест, ки аз дараҷаи фаҳмиши мо болотар аст.

4,7 Ҳангоме ки Худованд Исо дар назди чоҳ менишаст, *зане аз шаҳрак барои об кашидан омад*. Агар, чуноне ки баъзе олимон меғоянд, ин вақт нисфирӯзӣ бошад, пас ин барои ба назди чоҳ рафтани зан вақти тамоман номуносибест; ин вақти гармтарини рӯз аст. Аммо ин зан гуноҳкори бадахлок буд ва, аз афташ, ин вақтро аз боиси шарм интиҳоб намуд, зеро дар ин хангом ҳеч зане вайро намедид. Албатта, Худованд Исо медонист, ки вай дар ин вақт ба назди чоҳ меояд. Ҷ ташнагии чони вайро медонист ва қарор дод, ки бо вай вохӯрад ва аз ҳаёти гуноҳолуд озод намояд.

Дар ин порча мо Фотеҳи моҳири қонхоро дар амал мебинем, ва омӯхтани усулҳое ки Ҷ барои ошкор намудани эҳтиёҷ ва ҳал намудани мушкилоти ин зан ба кор мебард, муфид хоҳад буд. Худованди мо ба ин зан

фақат ҳафт бор сухан гуфт. Зан низ ҳафт бор ҷавоб дод — шаш бор ба Худованд ва як бор ба мардуми шаҳрак. Агар мо бо Худованд ҳамин қадар суханронӣ мекардем, дар шаҳодат додан ба “мардуми шаҳрак” ҳамин қадар муваффақият медоштем. Исо гуфтугӯро бо хоҳиш сар кард. Аз сафар монда шуда, Ҷ ба зан гуфт: “*Ба Ман барои нӯшидан об деҳ*”.

4,8 Ин оят мефаҳмонад, ки чаро, аз нуқтаи назари одамӣ, Худовандро лозим омад аз ин зан об хоҳиш намояд. *Зеро ки шогирдонаш барои харидани хӯрок ба Суҳар рафта буданд*. Онҳо сатилҳои обро бо худ бурда буданд. Бинобар ин Худованд чизе надошт, ки бо он аз чоҳ об гирад.

4,9 Зан дар Исо *яхудиро* шинохт ва аз он дар ҳайрат буд, ки Ҷ бо вай, бо сомарӣ, сухан гуфт. Сомарӣён фикр мекарданд, ки аз сибти Яъқуб мебошанд ва худро исроилиёни ҳақиқӣ меҳисобиданд. Дар асл бошад онҳо омехтаи яхудиён бо бутпарастон буданд. Кӯҳи Ҷаризим барои онҳо чои расмии парастии буд. Ин кӯҳ дар Сомария буд ва ба Худованд ва зане ки бо Ҷ сӯҳбат мекард, намоён буд. Исроилиён ба сомарӣён бо нафрати оштинопазир муносибат мекарданд. Онҳо ин мардумро дурага меҳисобиданд. Маҳз барои ҳамин ин зан ба Худованд Исо гуфт: “*Чӣ тавр Ту, ки яхуди ҳастӣ, аз ман об мехоҳӣ, дар сурате ки ман зани сомариям?* Вай ханӯз намефаҳмид, ки бо Офаридгори худ сӯҳбат мекард ва муҳаббати Ҷ аз ҳамаи фарқиятҳои инсонӣ болотар аст.

4,10–11 Хоҳони илтифот шуда, Худованд тавачҷӯх ва кунҷковии занро бедор намуд. Акнун Ҷ оиди Худ чун оиди Худо ва Одам нақл карда, боз ҳам бештар диққати вайро ҷалб мекунад. Ҷ пеш аз ҳама *атойи Худо* буд. Танҳо Худо Писари ягонаи Худро дода метавонист, то ки Ҷ Начотдихандаи ҷаҳон шавад. Аммо Ҷ ҳамчунин Одаме буд, ки дар роҳ хаста шудааст ва об *нӯшидан* хост. Дигар хел карда гӯем, агар зан мефаҳмид, ки ҳамсӯҳбати вай Худои дар ҷисм зоҳиршуда аст, *хуदाш аз Ҷ хоҳиш мекард, ва Ҷ ба вай оби ҳаёт меод*. Зан калимаи “об”-ро айнан фаҳмид ва қарор дод, ки Ҷ барои гирифтани об чизе надорад. Вай Худовандро тамоман шинохт ва суханони Ҷро нафаҳмид.

4,12 Ҳангоме вай оиди падар *Яъқуб*, ки ба онҳо *ин чоҳро додааст*, фикр кард, изтироби вай афзуд. Худи Яъқуб аз он чоҳ об менӯшид, ва *фарзандонаш ва чорвояш аз он менӯшиданд*. Акнун, баъди садсолаҳо, мусофири хасташудае омад ва хоҳиш кард аз чоҳи Яъқуб об нӯшад ва дар айни замон меғӯяд, ки назар ба обе ки Яъқуб додааст, чизи беҳтаре дода метавонад. Агар \bar{U} чизи беҳтаре дошта бошад, чаро хоҳиш мекунад аз чоҳи Яъқуб нӯшад?

4,13 Ҳамин тарик, Худованд ба фаҳмондани фарқи байни оби асли аз чоҳи Яъқуб ва обе ки \bar{U} медиҳад, сар кард. *Ҳар ки аз ин об нӯшад, боз ташна монад*. Зани сомарӣ инро хуб медонист. Ҳар рӯз вай барои об ин чо меомад, вале боз ҳам он камӣ мекард. Ҳамин чиз ба ҳамаи чоҳҳои ҷаҳон дахл дорад. Одамон ҳаловатҳо ва қаноатмандиро дар чизҳои заминӣ меҷӯянд, аммо он наметавонад ташнагии дили одамро рафъ намояд. Чуноне ки Августин дар “Изҳори бовар”-и худ гуфтааст: “Худовандо, Ту моро барои Худ офаридӣ, ва дили мо ноором аст, то даме ки дар Ту ором шавад”.

4,14 Обе ки Исо медиҳад, ҳақиқатан ташнагиро рафъ менамояд. *Ҳар кӣ аз оби баракатҳо ва марҳамати Масеҳро нӯшад, абадан ташна намонад*. Атоҳои \bar{U} на танҳо дилро фаро мегиранд, онҳо аз он ҷорӣ мешаванд. Онҳо ба фаввораи об монанд ҳастанд, ки на танҳо дар ин ҳаёт, балки дар ҷовидонӣ низ доимо пур аст. “*То ҳаёти ҷовидонӣ меҷӯшад*” онро ифода мекунад, ки обе ки Масеҳ медиҳад, бо имкониятҳои заминӣ маҳдуд нест, балки ҷовидона ҷорӣ мешавад. Тазод аён аст. Ҳар он чи ҷаҳон пешниҳод карда метавонад, барои пур кардани дили одам кофӣ нест. Аммо баракатҳои ки Масеҳ медиҳад, на танҳо дилро пур мекунанд, балки онҳо аз ғунҷоиши як дил беандоза калонтаранд.

Тамоми олами бузург кофӣ нест,

То ки секунҷаи хурди дилро пур кунад, —
Он боз ташна монда

илтиҷо карданро давом медиҳад;

Танҳо Ваҳдати Сегона метавонад дили
бузурги секунҷаи одамиро қонеъ намояд.

Ҷорҷ Херберт

Лаззатҳои ин ҷаҳон барои якчанд соли кӯтоҳ мебошанд, аммо хурсандихое ки Масеҳ ато кардааст, дар *ҳаёти ҷовидонӣ* низ давом меёбанд.

4,15 Ҳангоме ки зан оиди ин оби мӯъҷизасо шунид, фавран онро чашидан хост. Аммо вай ҳанӯз ҳам оиди оби оддӣ фикр мекард. Вай намехост ҳар рӯз ба назди чоҳ *ояд*, об *кашад* ва онро дар кӯзаи вазнин ба сараш бардошта барад. Вай намефаҳмид, ки Исо оиди оби рӯҳонӣ меғуфт, ва \bar{U} баракатҳоеро дар назар дошт, ки ба ҷони одам аз рӯи бовар ба \bar{U} меоянд.

4,16 Ин чо мавзӯи сӯҳбат қатъиян дигар мешавад. Зан ҳозиракак об пурсид, ва Худованд Исо ба вай пешниҳод намуд, ки *шавҳараширо даъват намояд*. Чаро? Пеш аз начот ёфтани зан бояд гуноҳи худро эътироф намояд. Вай бояд айб ва шармандагии худро эътироф намуда, ба назди Масеҳ бо тавбаи самимӣ ояд. Худованд Исо оиди ҳаёти гуноҳолуди вай ҳама чизро медонист, ва қарор дод, ки тадричан, қадам ба қадам, вайро ба эҳсоси гуноҳкорияш бурда расонад.

Фақат касоне ки ҳалокшаванда будани худро медонанд, начот ёфта метавонанд. Ҳамаи одамон ҳалок шудаанд, аммо инро эътироф кардан намехоҳанд. Ҳангоме ки одамонро барои Масеҳ ба даст овардани мешавем, мо набояд аз савол оиди гуноҳ канораҷӯӣ кунем. Одамон бояд бо ҳақиқате рӯ ба рӯ шаванд, ки дар фасод ва гуноҳҳо ҳалок шуда истодаанд; ва ба онҳо Начотдиҳанда даркор аст; ки онҳо худашонро начот дода наметавонанд; ва Исо Начотдиҳандаест, ки онҳо ба \bar{U} мӯҳтоҷанд; ва фақат \bar{U} онҳоро начот медиҳад, агар онҳо дар гуноҳҳои худ иқрор шаванд ва ба \bar{U} бовар кунанд.

4,17 Дар аввал зан хост ҳақиқатро пинҳон кунад ва дар айни замон дурӯғ нағӯяд. Вай *дар ҷавоб гуфт*: “*Ман шавҳар надорам*”. Шояд, аз нуқтаи назари ҳуқуқӣ, гуфтаи вай дуруст бошад. Аммо он барои пинҳон доштани муоширати гуноҳолуд бо марде ки шавҳари вай набуд, гуфта шуда буд.

Вай (зан) оиди дин сӯҳбат мекунад,
илоҳиётро таҳлил менамояд, андаке киноя
мекунад, вонамуд месозад, ки саҳт ҳайрон
шудааст, — ҳар чи ҳам бошад, ба Масеҳ

имкон надиҳад, то ба ҷони пуризибоби вай, ки кӯшиши аз худ тинҳон шуданро дорад, назар андозад. (аз Қайдҳои ҳаррӯзаи Чамъияти Навиштаҳои Пок)

Худованд Исо, чун Худо, оиди ин зан ҳама чизро медонист. \bar{U} ба вай гуфт: “*Ту рост гуфтӣ, ки шавҳар надорӣ*”. Вай ҳамаи ошноёни худро фиреб карда метавонист, аммо на ин Одамро. \bar{U} дар бораи вай ҳама чизро медонист.

4,18 Худованд ҳеч гоҳ дониши пурраи худро оиди ҳама кас ва ҳама чиз барои беҳуда фош кардан ё шарманда кардани шахс ба кор намебурд. Ин ҷо \bar{U} ба фошкунӣ рӯ овард, то ки шахсро аз бори гуноҳ озод кунад. Аз афташ, ҳангоме ки \bar{U} ба зан оиди гузаштаи худ вай нақл мекард, вай хеле ҳайрон шуд. Вай панҷ шавҳар дошт, ва оне ки ҳоло бо вай аст, шавҳараш нест.

Оиди ин оят ақидаҳои гуногун баён карда мешаванд. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки панҷ шавҳари пештара ё вафот кардаанд, ё вайро партофтаанд ва дар алокаи онҳо бо вай ҳеч чизи гуноҳолуд набуд. Ҳамин тавр аст ё не, як чиз аниқ аст: ин зан зинокор буд. “*Касе ки алҳол дорӣ, шавҳари ту нест*”. Ин мулоҳизаи муҳим аст. Зан гуноҳкор буд, ва то даме ки вай чунин рафтор мекард, Худованд наметавонист вайро бо “оби ҳаёт” баракат диҳад.

4,19 Ҳангоме ки тамоми манзараи ҳаёт пеши назари зан омад, вай фаҳмид, ки ҳамсӯҳбати вай шахси оддӣ нест. Аммо вай ханӯз дарк намекард, ки \bar{U} Худост. Баҳои баландтарине ки вай ба \bar{U} дода метавонист, чунин буд — \bar{U} пайгамбар аст, яъне хабаррасони Худо.

4,20 Зан, аз афташ, гуноҳашро дарк кард ва мавзӯи сӯҳбатро дигар карданӣ шуда, оиди ҷои ҳақиқии парастии пурсид. Шояд, ин суханонро ба забон оварда: “*Падарони мо дар болои ин кӯҳ парастии мекарданд*”, вай ба кӯҳи Ҷаризим, ки дар наздики қомат афрохта буд, ишора кард. Сипас вай ба Худованд ёдрас намуд (ба ин эҳтиёче набуд), ки яҳудиён *Ерусалимро ҷои дурусти парастии меҳисобанд*.

4,21 Исо мулоҳизаи вайро сарфи назар накард, балки онро барои расондани ҳақиқа-

ти рӯҳонии зерин истифода бурд. \bar{U} ба вай гуфт, ки *соате мерасад, ки на дар болои кӯҳи Ҷаризим ва на дар Ерусалим парастии хоҳанд кард*. Дар Паймони Куҳан Худо Уршалимро чун шаҳре нишон дода буд, ки дар он ҷо \bar{U} ро парастииш кардан лозим аст. Парастиишгоҳи Уршалим ҷои сукувати Худо буд, ва яҳудиёни тақводор ба Уршалим бо қурбониовариҳо ва даҳякиҳои худ меомаданд. Табиист, ки дар давраи Паймони Навин ҳама чиз ба таври дигар аст. Худо ҷоеро дар рӯи замин муқаррар накардааст, ки одамон бояд барои парастииш биёянд. Худованд инро дар оятҳои баъдина муфассалтар баён кардааст.

4,22 Бо суханони: “*Шумо он чиро, ки намедонед, парастии мекунад*”, Худованд тарзи парастии сомарӣро маҳкум кард. Ин тазоди аёнест бо таълимоти он ходимони динии ҳозира, ки меғӯяд, гӯё ҳамаи динҳо хубанд ва, дар ниҳояти қор, ҳамаашон ба бихишти осмонӣ мебаранд. Худованд Исо ба ин зан хабар дод, ки парастии сомарӣ на фақат мавриди писанди Худо набуд, балки \bar{U} онро қабул намекунад. Ин парастииро одам фикр карда баровардааст ва Сухани Худо онро таҳсин намекунад. Парастии яҳудиён бошад чунин нест. Худо яҳудиёнро чун халқи заминии интиҳобшудаи Худ чудо кард. \bar{U} ба онҳо ҳамаи нишондодҳоро оиди тарзи парастииш \bar{U} дод.

“*Наҷот аз яҳудиён аст*” гуфта, Худованд таълим меод, ки Худо муқаррар намуда буд, ки яҳудиён фиристодагони \bar{U} бошанд ва фақат ба онҳо Навиштаи Покро дод. Масех маҳз ба воситаи яҳудиён фиристода шуд. \bar{U} аз модари яҳудӣ таваллуд шуд.

4,23 Сипас Исо ба зан хабар дод, ки бо омадани \bar{U} дигар барои парастииш Худо ҷои муайяне нахоҳад буд. Акнун онҳое ки ба Худованд Исо бовар доранд, Худоро дар ҳар ҷой ва ҳар вақт парастииш карда метавонанд. Парастииш ҳақиқӣ маънои онро дорад, ки бовардор ба ҳузури Худо бо бовар мебарояд ва дар он ҷо \bar{U} ро ҳамду сано мекунад ва \bar{U} ро парастииш мекунад. Шахс метавонад дар ҳуҷраи қорӣ худ, дар ҳабсхона ё дар саҳро бошад, аммо рӯҳи вай ба воситаи бовар дар ҳонаи осмонӣ ҳамроҳи Худо хоҳад буд. Исо

ба зан хабар дод, ки акнун Падарро *дар рӯҳ ва ростӣ* парастии хоҳанд кард. Яҳудиён парастииро бо шаклҳои зоҳирӣ ва маросимҳо маҳдуд карданд. Онҳо гумон мекарданд, ки шариятро бекаму кост ва шаклан риоя намуда, расму русуми муайяно ба ҷо оварда, онҳо Падарро парастии мекунанд. Аммо ин парастии дар рӯҳ набуд. Он зоҳирӣ буд, на ботинӣ. Қисмҳои онҳо то ба замин ҳам шуда метавонистанд, аммо дилҳои онҳо дар назди Худо ҳолати дурустро ишғол намекарданд. Онҳо дар айни ҳол камбағалонро истисмор карда ё харидуфурӯши беинсофона карда метавонистанд.

Сомариён, аз тарафи худ, ҳамчунин шакли парастииро кор карда баромаданд, аммо он бардурӯғ буд. Он ҳеч гуна эътибори рӯҳонӣ надошт. Онҳо дини худро эҷод намуда, нишондохоеро, ки худашон муқаррар карда буданд, иҷро менамуданд. Ҳамин тариқ, ҳангоме Худованд гуфт, ки *дар рӯҳ ва ростӣ* парастии кардан даркор аст, \bar{U} ҳам яҳудиён ва ҳам сомариёнро мазаммат менамуд. Бештар аз ин, \bar{U} ба онҳо гуфт, ки бо омадани \bar{U} одамон ба воситаи \bar{U} дар рӯҳ ва парастии самимӣ ба Худо наздик шуда метавонанд. Оиди ин андеша намоед! *Зеро ки Падар толиби ин гуна парастандагонӣ Худ мебошад*. Худо хоҳони парастии одамон аст. Оё \bar{U} онро аз ман ба даст меоварад?

4,24 *Худо Рӯҳ аст* – чунин аст баёни моҳияти Худо. \bar{U} одам нест, ва хатоҳову маҳдудиятҳои инсонӣ ба \bar{U} хос нестанд. \bar{U} на бо вақт, на бо фазо маҳдуд карда нашудааст. \bar{U} Шахсияти нонамоёнест, ки дар як вақт дар ҳама ҷо ҳузур дорад, \bar{U} ҳамадон ва пурқудрат аст. \bar{U} аз ҳама ҷиҳат комил аст. Пас, *онҳое ки \bar{U} ро парастии мекунанд, бояд дар рӯҳ ва ростӣ парастии кунанд*. Дар онҳо барои ҳеч гуна сохтакорӣ ва риёкорӣ ҷой набояд бошад. Агар ҳаёти ботинӣ вайрон ва фосид бошад, ҳеч гуна даъвои тақводорӣ набояд бошад. Аз эҳтимол дур аст, ки ба Худо ҳар гуна маросимҳо маъқул бошанд. Ҳатто агар ин маросимҳоро Худи Худо муқаррар карда бошад ҳам, ба ҳар ҳол \bar{U} исрор менамояд, ки одам ба \bar{U} бо дили шикаста ва тавбакунанда наздик шавад. Дар ин боб боз ду калимаи

“бояд” ҳаст, ки ба Фотеҳи ҷонҳо (“лозим” — 4,4) ва ба парастиикунанда (4,24) равона карда шудааст.

4,25 Худовандро шунида, зани сомарӣ тадриҷан ба фикр оиди омадани *Масеҳ* омад. Рӯҳи Пок дар вай чунин шавқ бедор кард. Вай изҳори боварӣ намуд, ки ҳангоме \bar{U} меояд, *ҳар чизро* ба одамон хабар медиҳад. Бо ин суханон вай фаҳмидани яке аз мақсадҳои бузурги омадани *Масеҳро* равшан баён намуд.

Ифодаи “*Христос, яъне Масеҳ*” маънидо-ди он аст, ки ин ду калима ҳамон як чизро ифода мекунанд. *Масеҳ* — ифодаи яҳудии Тадҳиншудаи Худо мебошад; *Христос* муодили юнонист.

4,26 *Исо ба вай гуфт: “Ман, ки бо ту сухан мегӯям, Ҳамонам”*. (Бо тарҷумаи аниқ: “Ман, ки бо ту сухан мегӯям, ҳастам” - калимаи “он” ё “ҳамон” дар матни юнонӣ нест). Суханони Худованд Исо маънои амике до-ранд. Ибораи “Ман ҳастам”-ро истифода бурда, \bar{U} нисбати Худ яке аз номхоеро ба кор бурд, ки Худо Худро дар Паймони Куҳан чунин меномид: \bar{U} гуфт: “**МАН ҲАСТАМ** бо ту сухан мегӯяд”, ё ки дигар хел карда гӯем: “Яҳува ҳамонест, ки бо ту сухан мегӯяд”. \bar{U} ба вай ҳақиқати ҳайратовареро баён намуд, ки ҳамсӯҳбаташ ҳамон *Масеҳ*ест, ки вай дидан мехост, ва \bar{U} ҳамчунин Худи Худост. Яҳува дар Паймони Куҳан — Исои Паймони Навин аст.

4,27 Аз Суҳар баргашта, *шогирдон* Исоро дар сӯҳбат бо зан ёфтанд. Онҳо ҳайрон шуданд, ки \bar{U} бо зани сомарӣ сӯҳбат мекард. Онҳо, эҳтимол, гуноҳкор будани вайро низ фаҳмиданд. *Лекин ҳеч кас аз Худованд напурсид, ки \bar{U} аз зан чӣ мехоҳад ё чӣ металабад*. Касе хуб гуфтааст: “Шогирдон ҳайрон шуданд, ки \bar{U} бо зан гап мезанад; аммо онҳо бояд боз ҳам бештар ҳайрон мешуданд, ки \bar{U} бо онҳо гап мезад!”

4,28 *Зан кӯзаи худро монд!* Он рамзи чизҳои гуногун буд, ки вай барои қонъ намудани хоҳишҳои аз ҳама ниҳонии худ ба кор мебард. Ҳамаи онҳо дучори ноқомӣ шуданд. Акнун, ҳангоме ки вай Худованд Исоро пайдо намуд, чизҳои ки пештар дар

зиндагии вай аҳамият доштанд, маънои худро гум карданд.

*Худовандо, ман мехостам обро
ба зарфҳои кафида резам,
Аммо, афсӯс! Тамоми об рехта рафт!
Ва он вақте ки ман барои нӯшидан
хам шудам, он мерехт.
Ман таассуф мехӯрдям, аммо он
бар ман истеҳзо мекард.
Ҳеч кас, гайр аз Масеҳ, ташинагиамро
рафъ карда наметавонад,
Ҳеч номи дигаре барои ман нест.
Муҳаббат, ҳаёт ва шодии доимиро
Исои Масеҳ, ман дар Ту ёфтам.*

Б. Е.

Вай на фақат кӯзаи худро монд, балки ҳамчунин ба шахр рафт. Одам наҷот пайдо карда, ҳамон дам оиди дигарон, ки ба оби ҳаёт мӯхтоҷанд, фикр мекунад. Қ. Ҳадсон Тейлор гуфтааст: “Баъзеҳо бисёр мехостанд чонишинони фиристагон бошанд; ман чонишини зани сомарӣ буданро афзал медонистам, ки хангоме онҳо дар пайи дарёфти хӯроқворӣ буданд, ҷонҳоро ҷустуҷӯ намуда, кӯзаи худро фаромӯш кард”.

4,29–30 Шаҳодати вай оддӣ, аммо самарабахш буд. Вай ҳамаи шахриёнро даъват кард, ки биёянд ва Касеро бубинанд, ки ҳар он чи кардааст, ба вай гуфт”. Вай ҳамчунин ба дили онҳо фикреро ҷой намуд, ки шояд ин Одам ҳақиқатан Масеҳ бошад. Худи вай дар ин хусус қариб шубҳае надошт, зеро ӯ ба вай аллакай эълон намуд, ки Масеҳ аст. Аммо вай хисси кунҷовии онҳоро бедор намуд, то ки онҳо назди Исо рафта, инро барои худ аниқ кунанд. Маълум аст, ки ин зан дар шаҳраки худ бо гуноҳ ва шармандагии худ маълум буд. Ва дар назди ҳама истода, оиди Худованд Исои Масеҳ шаҳодат додани вайро дида, аз афташ, одамон хеле ҳайрон шуданд! Шаҳодати зан самарабахш буд. Шаҳриён хонаву кори худро тарк карда, ба ҷустуҷӯи Исо рафтанд.

И. Шодии Писар дар он, ки иродаи Падарро ба ҷо меоварад (4,31–38)

4,31 Акнун, ки шогирдон бо хӯроқ баргаштанд, онҳо аз Худованд хоҳиш карданд, ки хӯроқ бихӯрад. Аз афташ, онҳо аҳамияти воқеаҳои ба амал меомадаро дарк намекар-

данд. Дар ин лаҳзаи таърихӣ, ки шаҳраки сомарӣ дар назди Худованди ҷалол ҳозир шуд, фикрҳои онҳо бо сер кардани ҷисм банд буд, на бо ягон чизи баландтар аз он.

4,32 Худованд Исо *ғизо* ва дастгириро дар он пайдо намуд, ки барои Падари Худ парастандагон ба даст оварад. Дар муқоиса бо ин шодӣ сершавии моддӣ барои ӯ аҳамияти зиёд надошт. Мо он чи дар ҳаёт аз паяш ҳастем, ба даст меоварем. Шогирдон дар фикри хӯроқ буданд. Онҳо барои хӯроқ ба шаҳрак рафтанд. Онҳо бо он баргаштанд. Худованд дар фикри ҷонҳо буд. ӯ мехост мардону занонро аз гуноҳ наҷот диҳад ва ба онҳо оби ҳаёти абадиро диҳад. ӯ низ он чиро ки мечуст, пайдо намуд. Мо дар фикри ҷи ҳастем?

4,33 Назари заминӣ ба чизҳо монעי шогирдон шуд, то маънои суханони Худовандро бифаҳманд. Онҳо он ҳақиқатро кадр накарданд, ки “шодӣ ва комёбии муваффақияти рӯҳонӣ метавонад муддате бар ҳамаи талаботи моддӣ баланд бардорад ва ба монанди гӯшт ва нӯшоки сер кунад”. Ҳамин тариқ, онҳо ба хулосае омаданд, ки аз афташ, касе ба Худованд *хӯрдани овардааст*.

4,34 Исо боз ҳам кӯшиш кард дикқати онҳоро аз аз чизҳои моддӣ ба рӯҳонӣ равона кунад. *Ғизои ӯ он буд, ки иродаи Фиристандаи Худро ба ҷо оварад ва кореро, ки Худо таъин намудааст, ба анҷом расонад*. Ин маънои онро надорад, ки Худованд Исо аз хӯрдани хӯроқи маъмулӣ худдорӣ мекард, ин, аниқтараш, маънои онро дорад, ки мақсади бузургтарини ҳаёти ӯ на сер кардани ҷисм, балки ба ҷо овардани иродаи Падар аст.

4,35 Шояд, шогирдон дар бораи дарави оянда сӯхбат мекарданд. Ё, шояд, яҳудиён зарбулмасале доштанд: “*ҷор моҳ* байни кишт ва *дарав*”. Ҳар навъе ки бошад, Худованд Исо падидаи табииро, *даравро*, ба кор бурд, то дарси рӯҳонӣ диҳад. Шогирдон набояд гумон кунанд, ки то дарав ханӯз муддати дароз ҳаст. Онҳо наметавонанд ҳаётро дар ҷустуҷӯи хӯроқ ва пӯшок сарф карда, гумон кунанд, ки кори Худоро баъд иҷро карда метавонанд. Онҳо бояд фаҳманд, ки *киштзор барои дарав сафед шудааст*. Ин ҷо киштзор

гуфта, албатта, одамон дар назар дошта шудаанд. Ин суханонро ба забон оварда, Худованд дар байни киштзори серҳосили пур аз мардону занони сомарӣ буд. Ҷ ба шогирдон гуфт, ки онҳоро кори зиёди чамъоварии ҳосил дар пеш аст ва онҳо бояд ҳосилро фавран ва бо чидду чаҳд чамъ оваранд.

Имрӯзҳо Худованд ба хамаи мо, бовардорон, мегӯяд: “*Чашимони худро боло карда киштзорро бубинед*”. Ҳангоме ки мо вақтро зоеъ карда, оиди бисёр эҳтиёҷоти ҷаҳон андеша мекунем, Худованд дар дилҳои мо бори ҷустуҷӯи ҷонҳои ҳалокшавандаро, ки дар назди мо ҳастанд, мегузорад. Ва мо бояд қарор диҳем, ки оё ба номи Ҷ барои ҷустан ва банд бастании хӯшаҳои чамъоварда пеш меравем ё не.

4,36 Ин ҷо Худованд Исо ба шогирдон мефаҳмонад, ки онҳо ба ҷӣ даъват шудаанд. Ҷ онҳоро барои дарав интиҳоб намуд. Онҳо на танҳо дар ин ҳаёт музд мегиранд, балки барои ҳаёти ҷовидонӣ маҳсул чамъ мекунанд. Хизмат ба Масеҳ дар замони ҳозира муқофоти калоне дорад, аммо дар рӯзҳои оянда даравгарон шодии иловагӣ хоҳанд дошт, ҳангоме ки дар осмон натиҷаи вафодорона Инчилро эълон намудани худро — ҷонҳои наҷотёфтгаро — мебинанд.

Ояти 36 онро таълим медиҳад, ки одам ҳаёти абадиро на бо дарави вафодорона сазовор мешавад, балки самараи кори вай дар ҳаёти ҷовидонӣ давом дорад.

Дар осмонҳо ҳам қоранда, ва ҳам даравгар бо ҳам шодӣ мекунанд. Дар ҳаёти заминӣ киштзорро аввал ба кишт тайёр менамоянд, ва баъд дар он ғалла кишт мекунанд. Дартар ғалларо чамъ меоваранд. Ҳар ҳаёти рӯҳонӣ низ айнан ҳамин тавр аст. Дар аввал хабар бояд мавъиза карда шавад, сипас онро бо дуо “об медиҳанд”. Ва ҳангоме ки мӯҳлати дарав фаро мерасад, хамаи онҳое ки дар меҳнат иштирок доштанд, бо ҳам шодӣ мекунанд.

4,37 Худованд дар ин иҷрои сухани он замонро меид: “*Яке мекорад ва дигаре дарав мекунанд*”. Баъзе масеҳиён даъват шудаанд, ки Инчилро дар давоми солҳои зиёд мавъиза намуда, маҳсули зиёди меҳнати худро набинанд. Дигарон аз пайи онҳо раф-

та, ҷонҳои зиёдеро ба назди Масеҳ меоваранд.

4,38 Исо шогирдонашро ба ҷойҳои аллакай аз тарафи дигарон тайёр кардашуда мефиристонд. Дар давоми тамоми давраи Паймони Қуҳан пайғамбарон фаро расидани давраи Инчил ва Масеҳро пешгӯӣ мекарданд. Сипас чун саромади Худованд Яҳёи Ғӯтадиҳанда омада, дилҳои одамонро меҷуст ва барои қабул намудани Ҷ тайёр мекард. Худованд шахсан ғалларо дар дар Сомария кишт кард ва даравро барои даравгарон тайёр кард. Акнун шогирдон тайёр буданд ба киштзори серҳосил бароянд, ва Худованд меҳост, ки онҳо донанд: онҳо аз дидани адади зиёди онҳое ки ба Масеҳ бовар мекунанд, шод шуда, бояд фаҳманд, ки дигарон меҳнат карданд, шогирдон бошанд дар меҳнати онҳо дохил шудаанд.

Микдори ками ҷонҳо ба шарофати хизмати як шахс наҷот меёбанд. Бисёрии одамон пеш аз қабул кардани Наҷотдиҳанда Инчилро борҳо шунидаанд. Пас, қасе ки дар ниҳояти қор шахсро ба назди Масеҳ меоваранд, набояд худситоӣ кунад, гӯё вай дар дасти Худо асбоби ягона буд, ки дар ин кори ҳайратовар истифода шуд.

Й. Бисёр сомариён ба Исо бовар мекунанд (4,39–42)

4,39 Ба шарофати шаҳодати содда ва қушодадилонии зани сомарӣ бисёр одамон ба Худованд Исо имон оварданд. Вай якчанд калимаро ба забон овард: “*Ҳар он чи кардаам, Ҷ ба ман гуфт*”, аммо ин барои ба назди Наҷотдиҳанда овардани онҳо кофӣ буд. Ин суханон дар шаҳодат оиди Масеҳ бояд барои мо намунаи соддагӣ, ҷасорат ва софдилӣ бошанд.

4,40 Он тарзи қабуле ки аз ҷониби сомариён ба Худованд зоҳир карда шуд, ба тарз қабуле ки яҳудиён ба Ҷ зоҳир намуданд, қомилан муқолиф буд. Аз афташ, сомариён ин Шаҳси олиҷанобро дуруст баҳо доданд ва аз Ҷ хоҳиш карданд, ки назди онҳо бимонад. Даъватро қабул карда, Худованд ду рӯз назди онҳо монд. Як фикр қунед, ки ҷӣ имтиёзе буд барои шаҳраки Сухар, ки тамоми ин муддат

имконияти аз хузури Худованди ҳаёт ва чалол баҳра бурдан дошт!

4,41–42 Ду бозгашти якхела нест. Баъзеҳо аз рӯи шаҳодати зан бовар карданд. *Боз бисёри* одамон аз рӯи сухани Худи Худованд Исо *имон оварданд*. Худо воситаҳои гуногунро ба қор мебарад, то ки гуноҳкоронро ба назди Худ оварад. Фақат як чиз дарқор аст — бовар ба Худованд Исои Масеҳ. Шундан ҷолиб аст, ки чӣ гуна ин сомариён оиди Начотдиҳанда чунин шаҳодати равшан баён менамоянд. Онҳо заррае шубҳа надоштанд. Онҳо боварии қомилро ба начот ба даст оварданд, ки на дар суханони зан, балки дар суханони Худи Худованд Исо асос ёфтааст. *Ҷро шунда* ва суханони *Ҷро* бо бовар қабул карда, сомариён *донистанд*, ки *Ҷ* дар ҳақиқат *Начотдиҳандаи олам*, яъне Масеҳ аст. Фақат Рӯҳи Пок метавонист ба онҳо ин фаҳмишро диҳад. Яҳудиён, аз афташ, гумон мекарданд, ки Масеҳ фақат барои онҳо меояд. Аммо сомариён фаҳмиданд, ки натиҷаҳои хизмати Масеҳ ба тамоми ҷаҳон паҳн мешаванд.

Ҷ. Мӯъҷизаи дуҷум: Шифо ёфтани писари дарборӣ (4,43–54)

4,43–44 Худованд *нас аз ду рӯзе* ки дар назди сомариён гузаронд, Худованд ба *Ҷалил* равона шуд. Ояти 44 барои фаҳмидан душворие дорад. Дар он гуфта шудааст, ки сабаби аз Сомария ба *Ҷалил* рафтани Начотдиҳанда он буд, ки *пайгамбар дар зодгоҳи худ беқадр аст*. Аммо зодгоҳи *Ҷ* *Ҷалил* буд, зеро шаҳри Носира маҳз дар он ҷо воқеъ аст. Шояд, дар оят дар назар дошта шудааст, ки Исо ба *Ҷалил* рафт, аммо на ба худи Носира. Дар ҳар сурат, бешубҳа, он чиз ҳақиқат аст, ки одатан дар шаҳри зодгоҳ шахсро на ба монанди ҷойҳои дигар қадр мекунанд. Хешовандон ва дӯстон вайро аз вақте дар хотир доранд, ки бачаи оддӣ буд ва аз онҳо ҳеҷ фарқе надошт. Албатта, ҳамшаҳриёни Худованд Исо *Ҷро* ба дараҷаи бояду шояд қадршиносӣ накарданд.

4,45 Баъди ба *Ҷалил* бозгаштан Худованд хуш пазируфта шуд, чунки одамон *ҳар он чи дар Ерусалим дар ид карда буд*, дида буданд. *Аз афташ*, аҳли *Ҷалил*, ки ин ҷо зикр меша-

ванд, яҳудиён буданд. Онҳо ба *Ерусалим* барои парастии омада буданд. Дар он ҷо онҳо Худовандро дида буданд ва шохидони амалҳои пурқудрати *Ҷ* буданд. Акнун онҳо *Ҷро* дар *Ҷалил* дидан мехостанд, аммо на барои он ки онҳо *Ҷро* Писари Худо мехисобиданд, балки дидани Оне ки ба ҳар ҷое равад, боиси шарҳу тафсириҳои зиёде мешуд, барояшон шавқовар буд.

4,46 Боз ҳам деҳаи *Қоно* сазовори ташрифи Худи Худованд шуд. Ҳангоми ташрифи аввалини *Ҷ* одамон дида буданд, ки *Ҷ* обро ба май табдил дод. Акнун онҳо мебоист шохиди мӯъҷизаи дигари пурқудрате мешуданд, ки овозаи он ҳатто ба *Кафарнаҳум* мерасад. *Шаҳсе аз дарбориён буд*, ки *писараш дар Кафарнаҳум бемор буд*. *Аз афташ*, вай яҳудие буд, ки дар дарбори шох *Ҷиродус* хизмат мекард.

4,47 Вай *шунд*, ки *Исо аз Яҳудо ба Ҷалил омадааст*. Вай, шояд, ба қобилияти шифодихии Масеҳ бовар мекард, чунки бевосита *назди Ҷ рафта*, *илтимос кард*, ки *омада*, *писарашро*, ки дар дами марг буд, *шифо диҳад*. Ба ин маъно вай аз бисёрии ҳамватанонаш бештар ба Худованд боварӣ дошт.

4,48 На танҳо ба дарборӣ, балки ба ҳамаи яҳудиён¹⁰ мурочиат намуда, Худованд ба онҳо “хусусияти миллӣ”-и онҳоро ёдрас кард: онҳо мехостанд аввал мӯъҷизаҳоро бубинанд ва баъд *имон оваранд*. Умуман мо чунин мехисобем, ки Худованд Исоро на он боваре қонеъ мекард, ки дар мӯъҷизот асос ёфтааст, балки он боваре ки танҳо дар сухани *Ҷ* асос ёфтааст. Ба *Ҷ* эҳтироми зиёдро на бо бовар кардан ба он чи *Ҷ* ба таври аёнӣ исбот мекунад, балки бо бовар кардан ба гуфтаҳои *Ҷ* зоҳир мекунанд. Ба одам хос аст, ки вай пеш аз бовар кардан дидан мехоҳад. Аммо Худованд Исо моро таълим медиҳад, ки аввал бовар кунем, сипас бубинем.

Аломат ва мӯъҷизот ба амалҳои фавқуттабӣ дахл доранд. Аломат — мӯъҷизоте мебошанд, ки маъно ё аҳамияти амиқ доранд. Мӯъҷизот — падидаҳои ғайриоддӣ мебошанд, ки одамонро бо фавқуттабӣ буданашон дар ҳайрат мемонанд.

4,49 *Дарборӣ* бо истодагариӣ бовари хақиқӣ чунин меҳисобид, ки Худованд Исо писарашро шифо дода метавонад, ва беш аз хама чиз онро меҳост, ки Худованд ба хонаи вай биёяд. Аммо бовари вай нопурра буд. Вай гумон мекард, ки Исо бояд дар назди бистари писарак истад, то ки вайро шифо диҳад. Аммо Начотдиҳанда вайро барои ин мазаммат накард, балки барои бовари зохиркардааш мукофотонид.

4,50 Ин ҷо афзудани бовари одам нишон дода шудааст. Вай бовари худро зохир намуд, ва Худованд бештар аз он дод. Исо вайро ба хонааш равона карда, ваъда дод, ки *“писарат зинда аст”*. Писар шифо ёфта буд! Бе ягон хел мӯъҷиза ё далел шахс *ба сухане ки Исо гуфт, имон оварда*, ба хонааш раҳсипор шуд. Ин бовар дар амал аст!

4,51 Дар роҳ дарбориро *навкаронаш* бо хабари хурсандиоваре пешвоз гирифтанд, ки *писараш* сиҳату саломат аст. Ин хабар вайро ҳеч ҳайрон накард. Вай ба ваъдаи Худованд Исо бовар мекард ва акнун исботи бовари худро медид. Падар аз навкарон *пурсид*, ки *аҳволи писараш кай беҳтар шуд*. Ҷавоби онҳо далели он буд, ки шифоёбӣ тадриҷӣ набуд; он фавран ба амал омад.

4,53 Акнун ҳеч шубҳае ба ин мӯъҷизаи олий намонда буд. Дар соати ҳафтуми рӯзи гузашта *Исо* дар Қоно ба дарборӣ *гуфт*: *“Писарат зинда аст”*. Ҳамон соат дар Кафарнаҳум писар шифо ёфт, ва табларза вайро тарк кард. Дарборӣ аз ин фаҳмид, ки зарурате нест, ки Худованд Исо ҷисман ҳозир бошад, то мӯъҷизае ба амал оварад ё ба дуо ҷавоб диҳад. Ин бояд ҳамаи масеҳиёро ба дуо гуфтан водор наояд. Мо Худои тавоноеро дорем, ки хоҳишҳои моро мешунавад ва мақсадҳои Худо дар ҳамаи ғӯшаҳои олам дар ҳар вақт амалӣ гардонда метавонад.

Дарборӣ *худааш ва тамоми аҳли байташ имон оварданд*. Аз ин ва дигар оятҳои Паймони Навин аён аст, ки Худо дидани оилаҳои дар Масеҳ муттаҳидшударо дӯст медорад. Ӯ намехоҳад дар осмон оилаҳои номуттаҳидро бинад. Ӯ оиди он ғамхорӣ мекунад, ки *тамоми аҳли байт* ба Писари Ӯ бовар кунанд, ва ин ҳолатҳоро ба қайд мегирад.

4,54 Шифоёбии писари дарборӣ дар тамоми хизмати Худованд то ин лаҳза мӯъҷизаи дуҷум набуд. *Ин мӯъҷизаи дуҷум буд, ки Исо баъд аз омаданиаш аз Яҳудо ба Ҷалил ба амал овард.*

III. СОЛИ ДУҶОМИ ХИЗМАТГУЗОРИИ ПИСАРИ ХУДО (Б. 5)

A. Мӯъҷизаи сеюм: Шифо додани бемор (5,1–9)

5,1 Дар ин боб оиди давраи гузарондаи яке аз идҳои яҳудӣ нақл карда мешаванд. Бисёриҳо тахмин мекунанд, ки ин ҷо сухан оиди Фисҳи яҳудиён меравад, аммо дар ин бовари пурра нест. *Исо* аз рӯи таваллуд яҳудӣ буд ва ба қонунҳои ки Худо ба яҳудиён дод, итоаткор буда, *ба Ерусалим* ба ид *омад*. Чун Яҳуваи Паймони Кухан, Худованд Исо Касе буд, ки аввалин шуда Фисҳи яҳудиёро муқаррар намуд. Чун Одаме ки ба Падар итоаткор аст, Ӯ акнун ба қонунҳои ки Ӯ муқаррар карда буд, итоат мекард.

5,2 *Дар Ерусалим ҳавзе ҳаст, ки Байт-Ҳасдо* номида шуда, маънояш “хонаи раҳмдилӣ” ё “хонаи ҳамдардӣ” аст. Ин ҳавз дар назди *Дарвозаи Меш* буд. Ҷои аниқӣ он аз рӯи ҳафриёт (назди калисои Аннаи пок, ки ба салибдорон тааллуқ дошт) маълум аст. Дар атрофи ҳавз *панҷ равоқ* буд, яъне толорҳои васеи кушод, ки микдори зиёди одамро ғунҷоиш дода метавонист. Баъзе муҳаққиқони Навиштаҳои Пок чунин меҳисобанд, ки ин панҷ равоқ ифодакунандаи шариаи Мусо мебошанд, ки ба инсон барои баромадан аз мушкилоти амиқ ёри дода наметавонист.

5,3 Аз афташ, ҳавзи Байт-Ҳасдо чун ҷои ба амал омадани мӯъҷизоти шифоёбӣ маълум буд. Оё ин мӯъҷизот дар давоми тамоми сол ба амал меомаданд, ё баъзан, масалан, дар рӯзҳои ид, мо намедонем. Дар атрофи ҳавз *беморони* бисёр хобида буданд, ки бо умеди шифо омада буданд. Баъзеҳо *кӯр*, дигарон *ланг*, баъзеи дигар *шал* буданд. Ин намудҳои гуногуни заифӣ ифодакунандаи одами гуноҳкор мебошанд: нотавонӣ, кӯрӣ, лангӣ ва ношоёмӣ.

Ин одамон, ки баданҳояшон дар натиҷаи гуноҳ азият мекашиданд, *мунтазири ҳарака-*

ти об буданд. Дилҳои онҳо пур аз интизории раҳӣ аз беморӣ буданд, ва онҳо самимона шифо ёфтанд мехостанд. Қ. Г. Беллет мегӯяд:

Онҳо дар атрофи оби тағйирёбанда ва фиребанда интизорӣ мекашиданд, агарчи Писари Худо дар ҳамамон ҷо ҳозир буд... Бешубҳа, ин барои мо дарс аст. Ҳавзи пур аз одамон, ва Исо, ки бе таваҷҷӯҳи мардум мегузарад! Чунинанд нишонаҳои динҳои ода-мӣ! Шифофтан аз пайи муқаррарот ва дастурот бо тамоми механизми мураккаби онҳо ва сарфи назар кардани файзи Худо.¹¹

5,4 Ин ҷо барои қонён намудани ҳисси кунҷковии мо хеле кам гуфта шудааст. Ба мо фақат гуфта мешавад, ки *фарииштаи Худо вақт-вақт ба ҳавз фурумада, обро ҳаракат меод.* Ва касе ки *аввалин* шуда баъди ба ҳаракат омадани об ба ҳавз мефаромад, шифо меёфт. Ба худ тасаввур кардан мумкин аст, ки ин ҷӣ гуна манзараи рикқатовар буд — одамони бисёре ки мӯхтоҷи ёрӣ буда, ба худ сӯи об роҳ мекушоанд, агарчи фақат як кас шифо ёфта метавонист.

Дар бисёр нусхаҳои Навиштаҳои Пок қисми охири ояти 3 (аз калимаҳои “мунтазири ҳаракати об буданд”) ва тамоми ояти 4 нест, аммо дар бисёрии дастнависҳо ин калимаҳо ҳастанд. Аз ҳикояте ки маънидод надорад, фаҳмидан душвор аст, ки чаро ин беморон он ҷо буданд.

5,5–6 Дар ҳавз як касе буд, ки *сию ҳашт сол боз бемор буд.* Ин чунин маъно дорад, ки вай ҳанӯз пеш аз таваллуди Начотдиханда бемор шуда буд. Худованд Исо ҳама чизро медонист. \bar{U} он одамро пеш аз ин надида буд, аммо \bar{U} медонист, ки вай *муддати дарозе* бемор аст.

\bar{U} пур аз муҳаббат ва ҳамдардӣ буда, ба вай гуфт: “Оё мехоҳӣ шифо ёбӣ?” Исо медонист, ки ин орзуи калонтарини дили он мард буд. Аммо \bar{U} ҳамчунин мехост, то шахс нотавонӣ ва ба шифоёбӣ эҳтиёҷ доштани худро эътироф намояд. Ин ба начот низ дахл дорад. Худованд медонад, ки мо начот ёфтанд мехоҳем, аммо \bar{U} аз мо интизори он аст, ки мо иқрор шавем, ки талафшуда ҳастем, ба \bar{U} мӯхтоҷем ва \bar{U} ро чун Начотдихандаи худ қабул мекунем. Мо бо иродаи худ начот ёфта наметавонем, аммо иродаи одамм бояд пеш

аз он ки Худо ҷонро начот диҳад, зоҳир шавад.

5,7 Ҷавоби бемор хеле рикқатовар буд. Дар тӯли солҳои зиёд вай назди ҳавз ҳобида, мунтазири он буд, ки *об ба ҳаракат меояд*, ва касе вайро ба ҳавз мефурурад, аммо касе набуд, ки ба вай ёрӣ диҳад. Ҳар боре ки вай худаш даромаданӣ мешуд, каси дигар пештар мефаромад. Ин ба мо оиди дилхунукие мегӯяд, ки моро интизор аст, агар мо ба одамони дигар тақия карда, умед бандем, ки онҳо моро аз гуноҳ озод мекунанд.

5,8 *Бистари* шахс палоси мулоим ва ё кӯрпачаи сабук буд. Исо ба вай фармуд, ки бархезад, ва бистари худро гирифта *биравад*. Дарс барои мо дар он аст, ки начот пайдо карда, мо бояд на танҳо бархезем, балки низ роҳ гардем. Худованд Исо моро аз маҳави гуноҳ пок мекунад ва баъд аз он интизори он аст, ки роҳгардии мо муносиби \bar{U} хоҳад буд.

5,9 Начотдиханда ҳеч гоҳ барои амале қувват надода иҷрои онро фармон намедиҳад. Ҳанӯз ҳангоме ки \bar{U} сухан мегуфт, ҳаёти нав ба бадани бемор ворид шуд. Вай ҳамагон сихат шуд. Ин шифоёбии тадриҷӣ набуд. Дастану пойҳое ки солҳо боз кор намекарданд ва суст буданд, акнун аз қувва пур шуданд. Бемор фавран ба сухани Худованд итоат кард. Вай *бистарашро бардошта, ба роҳ даромад*. Эҳтимол, баъди 38 соли беморӣ вай бо ҳаяҷони саҳт ба по хест.

Ин мӯъҷиза дар *рӯзи шанбе*, рӯзи охирини ҳафта ба амал омад. Дар рӯзи шанбе кор кардани яҳудиён мамнӯъ буд. Ин шахс яҳудӣ буд, аммо вай баъди суханони Худованд Исо, бо вучуди анъанаҳои яҳудие ки ба ин рӯз дахл доштанд, натарсида, бистарашро бардошта бурд.

Б. Муҳолифати яҳудиён (5,10–18)

5,10 Ҳангоме *яҳудиён* шахсро диданд, ки дар рӯзи *шанбе* бистарашро бардошта мебаранд, онҳо ба мазаммат кардани вай сар карданд. Ин одамон бо ҷиддияти тамоми ва ҳатто бераҳмона иҷрои расму русуми динии худро талаб мекарданд ва шариатро саҳт риоя менамуданд, аммо дар айни ҳол ба дигарон кам меҳрубонӣ ва ҳамдардӣ зоҳир мекарданд.

5,11 Одами шифоёфта чавоби хеле содда дод. Вай гуфт, ки Шифодиханда фармуд, то *бистарашро бигирад ва биравад*. Ба Касе ки кувват дорад одами 38 сол боз беморро шифо диҳад, итоат кардан лозим аст, ҳатто агар \bar{U} ба одам фармояд, ки дар рӯзи шанбе бистарашро бардошта равад! Он бақт шахси шифоёфта ҳақиқатан намедонист, ки Худованд Исо Кист. Вай оиди \bar{U} суханони умумӣ мегуфт, аммо бо миннатдории самимӣ.

5,12 Яҳудиён хеле мехостанд бидонанд, ки кадом касе ба ин шахс иҷозат дод анъанаи рӯзи шанbero вайрон кунад, ва аз вай хоҳиш карданд, ки айбдоршавандаро тасвир намояд. Шариати Мусо мегуфт: ҳар касе ки шанbero вайрон мекунад, бояд сангсор карда кушта шавад. Яҳудиён ба шифо ёфтани бемор коре надоштанд.

5,13 Одами *шифоёфта* намедонист, ки вайро кӣ шифо додааст. Вай инро доништа наметавонист, зеро Исо дар байни одамоне ки дар назди ҳавз буданд, нопадид шуд.

Ин ҳодиса дар хизмати умумии Худованд Исои Масеҳ яке аз лаҳзаҳои гардиш аст. \bar{U} дар рӯзи шанбе мӯъчиза нишон дод, ва ин боиси хашму ғазаби роҳбарони яҳудӣ шуд. Онҳо ба таъқиб кардани \bar{U} сар карда, имконияти аз ҳаёт маҳрум кардани \bar{U} ро меҷустанд.

5,14 Баъди муддате *Исо* шахси шифоёфтаре дар парастигроҳ пайдо намуд, ки вай, бешубҳа, дар он ҷо барои мӯъчизаи ачиби дар ҳаёташ рӯйдода Худоро шукргузорӣ мекард. Худованд ба вай ёдрас намуд, ки азбаски ба вай чунин эҳсони бузург зоҳир карда шудааст, акнун вай бояд ба як ўҳдадорӣ пайравӣ намояд. Имтиёз ҳамеша бо масъулият ҳамроҳ аст. *“Инак, шифо ёфтаӣ, дигар гуноҳе нақун, то ки ба вазъияти бадтаре дучор нашавӣ”*. Мо метавонем хулоса барорем, ки ин шахс дар натиҷаи гуноҳе дар ҳаёти худ бемор шуда буд. Аммо на ҳамеша беморӣ дар гуноҳ асос ёфтааст. Бисёр бемориҳо дар ҳаёти одам бо гуноҳ алоқаи бевосита надоранд. Кӯдакон, масалан, пеш аз он ки барои дидаву доништа гуноҳ кардан ба қадри кофӣ болиғ шаванд, бемор шуда метавонанд.

“Дигар гуноҳе нақун”, – формулаи покии илохиро тасвия дода, гуфт Исо. Агар \bar{U} “ҳаддалимкон камтар гуноҳ кун” мегуфт, \bar{U} Худо намебуд. Худо ба ҳеч андозае нисбати гуноҳ саҳлангорӣ карда наметавонад. Сипас Исо бори дигар огоҳ намуд: *“... то ки ба вазъияти бадтаре дучор нашавӣ”*. Худованд нагуфт, ки бадтар гуфта вай чиро дар назар дошт. Аммо \bar{U} , бешубҳа, мехост ин шахс бифаҳмад, ки гуноҳ оқибатҳои аз бемории ҷисмонӣ даҳшатноктар дорад. Онҳое ки дар гуноҳ мемиранд, ба ғазаб ва азобҳои ҷовидонӣ маҳкум мебошанд.

Гуноҳ бар зидди файз назар ба гуноҳ бар зидди шариат хеле ҷиддитар аст. Исо нисбати ин шахс муҳаббат ва раҳмдилии ҳайратовар зоҳир намуд. Ва баромада давом додани ҳамон ҳаёти гуноҳкоронае ки пештар боиси бемории вай гардида буд, носипосӣ мебуд.

5,15 Ба монанди зани сомарӣ, *он мард* хост, ки оиди Наҷотдиҳандаи худ дар назди мардум шаҳодат диҳад. Вай *рафта*, ба *яҳудиён гуфт*, ки *шифодихандаи* вай *Исо мебошад*. Вай ба Исо сипосгузорӣ кардан мехост, агарчи яҳудиён ба ин гуна сипосгузорӣ таваҷҷӯҳе надоштанд. Хоҳиши асосии онҳо дастгир кардан ва ҷазо додани Исо буд.

5,16 Ин ҷо дили беандоза фосидшудаи одам нишон дода мешавад. Наҷотдиҳанда омад ва амали бузурги шифодихиро ба ҷо овард, аммо яҳудиёноро ин саҳт хашмгин намуд. Онҳо аз он хашмгин буданд, ки мӯъчиза дар *рӯзи шанбе* ба амал омад. Онҳо иҷроқунандагони дилсаҳти динӣ буданд, ки аз баракат ва неқӯаҳволии халқи худ дида бештар ба риояи маросимҳо шавқманд буданд. Онҳо намефаҳмиданд, ки дар наздашон маҳз Ҳамоне буд, ки шанbero дар байни рӯзҳои дигар ҷудо кард ва акнун дар ҳамин рӯз ин амали раҳмдилоноро ба ҷо овард. Худованд Исо шанbero вайрон накард. Шариат дар ин рӯз кори вазнинро манъ мекард, аммо он ёрӣ расондан ва раҳмдилӣ зоҳир намуданро манъ намекард.

5,17 Худо офариниши оламро дар шаш рӯз анҷом дода, рӯзи ҳафтум истироҳат намуд. Ин рӯзи шанбе буд. Аммо ҳангоме ки ба ҷаҳон гуноҳ ворид шуд, истироҳати Худо

вайрон карда шуд. Акнун ба \bar{U} лозим меояд, ки беист кор кунад, то ки ба мардону занон мушоракатро бо Худ бозгардонад. \bar{U} бояд воситаҳои наҷотро таъмин намояд. \bar{U} бояд хабари Инчилро ба ҳамаи наслҳо фиристад. Ҳамин тариқ, аз замони гуноҳи Одам то ҳозир Худо беист *кор мекард* ва *кор* карда истодааст. Худи ҳамин нисбати Худованд Исо низ дуруст аст. \bar{U} бо кори Падари Худ машғул буд, муҳаббат ва марҳамати \bar{U} ро танҳо бо шаш рӯз маҳдуд кардан мумкин нест.

5,18 Ин оят хеле муҳим аст. Он ба мо хабар медиҳад, ки яҳудиён боз ҳам бештар имконият меҷустанд Худованд Исоро ба қатл расонанд, зеро \bar{U} на танҳо шанберо риоят намекард, балки Худро ба Худо баробар медонист! Онҳо бо хиради маҳдуди худ гумон мекарданд, ки Худованд шанберо риоя намекунад. Онҳо намефаҳмиданд, ки Худо ҳеҷ гоҳ намеҳост одам дар рӯзи шанбе ягон душворие дошта бошад. Агар одамро дар рӯзи шанбе шифо додан мумкин бошад, пас ба Худо писанд нест, ки вай боз як рӯз азоб кашад.

Ҳангоме ки Исо Худоро Падари Худ меномид, яҳудиён мефаҳмиданд, ки \bar{U} даъвои бо Худо баробар буданро дорад. Барои онҳо ин қуфри даҳшатовар метофт. Дар асл ин фақат ҳақиқат буд.

Оё дар ҳақиқат Худованд Исо изҳор менамуд, ки ба Худо баробар аст? Агар \bar{U} намеҳост, инро ба яҳудиён мефаҳмонд. Ба ҷои ин \bar{U} дар оятҳои оянда боз ҳам бо қатъият мегуфт, ки \bar{U} ҳақиқатан бо Падар як аст. Ҷ. Сидлоу Бакстер чунин менависад:

\bar{U} аз ҳафт ҷиҳат даъвои баробарӣ бо Худо мекунад:

1. баробарӣ дар меҳнат: “...он чи \bar{U} (Падар) мекунад, Писар низ мекунад” (о. 19);
2. баробарӣ дар дониш: “Зеро ки Падар Писарро дӯст медорад ва ҳар он чи Худаш мекунад, ба Писар нишон медиҳад” (о. 20);
3. баробарӣ дар зинда кардан аз мурдагон: “Зеро, ҳамчунон ки Падар мурдагонро зинда мегардонад, Писар низ ончунон ҳар киро, ки хоҳад, зинда мегардонад” (о. 21; ниг. ҳамчунин о. 28.29);

4. баробарӣ дар ҳуқуқи доварӣ: “Зеро ки Падар бар ҳеҷ кас доварӣ намекунад, балки тамоми довариро ба Писар супурдааст” (о. 22, ҳамчунин о. 27);
5. баробарӣ дар иззату эҳтиром: “То ки ҳама Писарро эҳтиром кунанд, ончунон ки Падарро эҳтиром мекунанд” (о. 23);
6. баробарӣ дар ҳуқуқи додани ҳаёти ҷовидонӣ: “...ҳар кӣ каломи Маро бишнавад ва ба Фиристандаи Ман имон оварад, ҳаёти ҷовидонӣ дорад” (о. 24.25);
7. баробарӣ дар худмавҷудият: “Зеро, ҳамчунон ки Падар дар Худо ҳаёт дорад, ба Писар низ ончунон ато кардааст, ки дар Худо ҳаёт дошта бошад” (о. 26).¹²

В. Исо даъвои ба Худо баробар будани Худро химоя мекунад (5,19–29)

5,19 Начотдиханда то андозае бо Худо Падар ҳаётан вобаста буд, ки мустақилона амал карда наметавонист. Ин чунин маъно надорад, ки \bar{U} тавон надошт ҳеҷ кореро Худаш анҷом диҳад. \bar{U} ба андозае бо Худо зич алоқаманд буд, ки фақат он чиро, ки Падари \bar{U} мекунад, карда метавонист. Агарчи Худованд мегуфт, ки ба Падар баробар аст, \bar{U} мустақилиятро талаб намекард. \bar{U} мустақил нест, агарчи \bar{U} бо Худо комилан баробар аст.

Худованд Исо, бешубҳа, меҳост, ки яҳудиён оиди \bar{U} чун оиди Оне ки бо Худо баробар аст, фикр кунанд. Ғайриимкон мебуд одами оддӣ гӯяд, ки вай ҳамон чизеро ба амал меоварад, ки Худи Худо мекунад. Исо изҳор менамояд, ки он чиро ки Падар мекард, дидааст. Барои чунин гуфтан \bar{U} мебоист доимо имкони воридшавӣ ба ҳузури Падар дошта бошад ва ҳамаи он чиро, ки дар осмон ба амал меояд, донад. Аммо \bar{U} ҳамчунин мегӯяд, ки он чи бубинад, ки Падар ба амал меоварад, \bar{U} ҳамонро мекунад. Ин, бешубҳа, изҳори бо Худо баробар будани \bar{U} ст. \bar{U} – пурқудрат аст.

5,20 Хусусияти муҳаббати Падар ба Писари Худ дар он аст, ки \bar{U} ҳар он чи Худаш мекунад, ба Писар нишон медиҳад. Ин “ҳар он чи”-ро на танҳо медид; \bar{U} тавоноӣ дошт инро ба амал оварад. Сипас Начотдиханда гуфт, ки Худо ба \bar{U} *корҳои бузургтар* аз инро

нишон медиҳад, ва ҳама *таачҷуб* менамоянд. Яҳудиён аллакай дида буданд, ки Худованд Исо мӯъчизаҳо ба амал меорад. Худи ҳозир онҳо шохиди он буданд, ки Худованд Исо шахсеро шифо дод, ки 38 сол боз бемор буд. Аммо онҳо мӯъчизаҳои бузургтареро хоҳанд дид. Чунин мӯъчизаи аввалин растохези мурдагон хоҳад буд (о. 21). Дуюм — доварӣ бар инсоният (о. 22).

5,21 Тасдиқи равшани дигаре низ оиди баробарии Писар бо Падар ҳаст. Яҳудиён Исоро дар он айбдор мекарданд, ки \bar{U} даъвои баробарӣ бо Худо мекунад. \bar{U} инро инкор намекард, балки далелҳои асоснок меовард, ки \bar{U} ва Падар як ҳастанд. *Зеро, ҳамчунон ки Падар мурдагонро зинда мегардонад, Писар низ ончунон ҳар киро, ки хоҳад, зинда мегардонад.* Агар \bar{U} одами оддӣ мебуд, оё чунин гуфта метавонист? Савол ҷавоб низ мебошад.

5,22 Паймони Навин таълим медиҳад, ки Худо *Падар тамоми довариро ба Писари Худ супурдааст.* Барои доварӣ кардан Исо бояд хатман дониши мутлақ ва адолати комил дошта бошад. \bar{U} бояд андешаҳо ва хошишҳои дилҳои одамиро фарқ карда тавонад. Ғайриоддист, ки Оне ки тамоми рӯи заминро доварӣ хоҳад кард, назди яҳудиён истода далелҳои қудрати Худо оварад, дар ҳоле ки онҳо хоҳ-ноҳоҳ \bar{U} ро эътироф намекунанд!

5,23 Ин ҷо фаҳмонда мешавад, ки чаро Худо ба Писари Худ қудрати зинда кардани мурдагон ва доварӣ кардани ҷаҳонро дод. Сабаб чунин аст: *То ки ҳама Писарро эҳтиром кунанд, ончунон ки Падарро эҳтиром мекунанд.* Дар Навиштаҳои Пок ин изҳори муҳимтарин ва яке аз далелҳои возеҳтарини илоҳияти Худованд Исои Масеҳ аст. Аз Навиштаҳои Пок мо медонем, ки фақат ба Худо сачда кардан мумкин аст. Дар Даҳ фармон ба одамон манъ шуда буд, ки ғайр аз ягона Худои ҳақиқӣ ба худои дигаре сачда кунанд. Акнун мо мефаҳмем, ки *ҳама Писарро эҳтиром кунанд, ончунон ки Падарро эҳтиром мекунанд.* Аз ин оят мо танҳо як хулоса бароварда метавонем: Исои Масеҳ Худост.

Бисёр одамон мегӯянд, ки Худоро мепарастанд, аммо дар айни ҳол инкор мекунанд, ки Исои Масеҳ Худост. Онҳо мегӯянд, ки \bar{U} одами бузург буд ё аз ҳамаи онҳое ки дар рӯи замин зистаанд, бештар ба Худо монанд буд. Аммо ин оят байни Исо ва Худо баробарии мутлақ мегузорад ва талаб мекунад, ки одамон \bar{U} ро ончунон эҳтиром кунанд, ки Худо Падарро эҳтиром мекунанд. *Касе ки Писарро эҳтиром накунад, Падарро ... эҳтиром накардааст.* Агар муҳаббат ба Худованд Исои Масеҳ набошад, оиди муҳаббат ба Худо сухан рондан бефоида аст. Агар шумо пештар ҳеч гоҳ кӣ будани Исои Масеҳро намефаҳмидед, оиди ин оят бо диққат мулоҳиза намоед. Фаромӯш накунед, ки ин Сухани Худост, ва ҳақиқати пурчалолро оиди он ки Исои Масеҳ Худои тачассумшуда аст, қабул намоед.

5,24 Аз оятҳои пештара мо донистем, ки Худованд Исо қуввати зинда кардан дошт ва тамоми доварӣ ба \bar{U} супурда шудааст. Ин ҷо мо мефаҳмем, ки чӣ тавр ҳаёти рӯҳониро аз \bar{U} ба даст овардан ва аз доварӣ раҳой ёфтан мумкин аст.

Ин яке аз оятҳои маълумтарини Навиштаҳои Пок аст, ки Хушхабарро эълон менамояд. Бисёр одамон ба воситаи он ҳаёти ҷовидонӣ пайдо намудаанд. Бешубҳа, сабаби чунин муҳаббати бузург дар он аст, ки ин оят роҳи начотро возеҳ муайян менамояд. Худованд Исо оятро бо суханони “*Ба ростӣ, ба ростӣ*” сар карда, диққатро ба аҳамиятнокии он чи гуфтани буд, ҷалб мекунад. Сипас \bar{U} шахсан аз Худ илова мекунад: “ба шумо мегӯям”. Писари Худо ин ҷо шахсан ба ҳар яки мо муроҷиат мекунад.

“*Ҳар ки каломи Маро бишнавад*”. Шунидани сухани Исо на танҳо шунидан, балки ҳамчунин қабул кардан, бовар кардан ва итоат кардан ба он аст. Бисёр одамон Инчилро, ки мавъиза карда мешавад, мешунаванд, аммо ба он итоат намекунанд. Ин ҷо Худованд мегӯяд, ки одам бояд таълимоти \bar{U} ро чун аз Худо бармеомада қабул кунад ва бовар намояд, ки \bar{U} Начотдихандаи ҳақиқии ҷаҳон аст.

“*Ва ба Фиристандаи Ман имон оварад*”. Ин масъалаи бовар ба Худост. Аммо оё ин

суханон маънои онро доранд, ки одам фақат аз рӯи бовар ба Худо начот меёбад? Бисёриҳо мегӯянд, ки ба Худо бовар мекунад, аммо онҳо ҳеҷ гоҳ тавба ва бозгашт накардаанд. Фикр чунин аст: мо бояд ба Худое бовар дошта бошем, ки ба ҷаҳон Худованд Исои Масеҳро фиристод. Ба ҷӣ бояд бовар кунем? Бояд бовар кунем, ки Худо Худованд Исоро *фиристод*, то Начотдихандаи мо шавад. Ба он чи Худо оиди Худованд Исо мегӯяд, бовар кардан лозим аст: \bar{U} Начотдихандаи ягона аст, ва гуноҳкорон фақат ба воситаи қурбонии \bar{U} дар Қолҷолто раҳонии пурра пайдо карда метавонанд.

“*Ҳаёти ҷовидонӣ дорад*”. Тавачҷӯҳ намоед, ин ҷо гуфта нашудааст, ки одам ҳаёти ҷовидонӣ хоҳад дошт, балки аллақай онро *дорад*. *Ҳаёти ҷовидонӣ* ҳаёти Исои Масеҳ аст. Ин на фақат ҳаётест, ки ҷовидона давом мекунад, балки ҳаёт дар сатҳи баландтар аст. Ин ҳаёти Начотдиханда аст, ки ба бовардорони \bar{U} дода шудааст. Ин ҳаёти рӯҳонист, ки шахс ҳангоми аз олами боло таваллуд шудан ба даст овардааст, бар хилофи ҳаёти табиӣ, ки вай онро ҳангоми таваллуди табиӣ доро шудааст.

“*Ва ба доварӣ намеояд*”. Фикр ин ҷо чунин аст: вай акнун сазовори маҳкумият нест ва дар оянда низ ҳеҷ гоҳ маҳкум карда намешавад. Касе ки ба Худованд Исои Масеҳ бовар дорад, аз *доварӣ* озод аст, зеро Масеҳ дар Қолҷолто барои гуноҳҳои вай ҷазо дид. Худо барои гуноҳҳо дубора ҷазо талаб намекунанд. Масеҳ гуноҳҳои моро ба ҷои мо ба дӯш гирифт, ва ин кофист. \bar{U} корро анҷом дод, ва ба он чизе илова кардан имкон надорад. Масеҳӣ ҳеҷ гоҳ барои гуноҳҳои ҷазо дода намешавад.¹³

“*Балки аз марг ба ҳаёт гузаштааст*”. Касе ки ба Масеҳ бовар дорад, аз ҳолати *марги* рӯҳонӣ ба ҳолати *ҳаёти* рӯҳонӣ гузаштааст. То гузариш вай дар ҷиноятҳо ва гуноҳҳо мурда буд. Вай барои муҳаббат ва мушоракат бо Худо мурда буд. Ба Исои Масеҳ бовар карда, вай дорои Рӯҳи Худо шуда, ҳаёти илоҳӣ ба даст меорад.

5,25 Бори сеюм дар ин боб ва бори ҳафтум дар ин Инчил Худованд ифодаи “*ба ростӣ, ба ростӣ*”-ро истифода бурдааст.

Соате мерасад, ва аллақай расидааст гуфта, Худованд вақти ба арсаи таърих баромадани Худро дар назар дорад.

Дар ин оят оиди кадом *мурдагон* гуфта мешавад? Кихоянд онҳое ки *овози Писари Худоро мешунаванд, ва ҳар кӣ бишнавад, зинда гардад*? Албатта, ин онҳое мебошанд, ки Худованд дар рӯзҳои хизмати Худ аз мурдагон меҳезонад. Аммо ин оят маънои васеътаре низ дорад. *Мурдагон* ки ин ҷо зикр мешаванд, онҳое мебошанд, ки дар гуноҳҳо ва ҷиноятҳо мурда ҳастанд. Ҳангоме ки Инчил мавъиза карда мешавад, онҳо *овози Писари Худоро мешунаванд*. Хушхабарро қабул карда ва Начотдихандаро соҳиб шуда, онҳо аз марг ба ҳаёт мегузаранд.

Барои тасдиқи фикр оиди он ки дар ояти 25 на чизи моддӣ, балки рӯҳонӣ дар назар дошта шудааст, мо дар ҷӣ мувофиқат ва ё фарқ доштани ин оятро аз оятҳои 28.29 зикр мекунем:

Ояти 25

аз марг сӯи ҳаёт

“*Соате мерасад ва аллақай расидааст*”
“*мурдагон*”

“*овозро*

мешунаванд”

“*ва ҳар кӣ бишнавад, зинда гардад*”

Оятҳои 28.29

ҳаёт пас аз марг

“*Соате мерасад*”

“*ҳамаи онҳое ки дар қабр мебошанд*”

“*овози Ҷро хоҳанд шунид*”

“*берун хоҳанд омад*”

5,26 Ин оят мефаҳмонад, ки одам ҳаётро аз Худованд ҷӣ гуна ба даст оварда метавонад. *Ҳамчунон ки Падар сарчашмаи ҳаёт* ва диҳандаи он аст, *ба Писар низ ончунон ато кардааст, ки дар Худ ҳаёт дошта бошад* ва онро ба дигарон дода тавонад. Ин боз як тасдиқи равшани илоҳияти Масеҳ ва баробарии \bar{U} бо Падар аст. Дар бораи ҳеҷ як одам гуфтан мумкин нест, ки вай дар худ ҳаёт дорад. Ба ҳар яки мо ҳаёт дода шуда буд, аммо он ҳеҷ гоҳ ба Падар ё ба Худованд Исо дода нашуда буд. Онҳо ҳаёти ҷовидонӣ доранд, ки дар Онҳо сокин аст. Ин ҳаёт ҳеҷ гоҳ ибтидо надошт. Он ҳеҷ гоҳ берун аз Худи Онҳо сарчашмае надошт.

5,27 Худо на танҳо ба Писар дар Худ ҳаёт доштанро ато кардааст, балки ҳамчунин

ба \bar{U} қудрат бахшидааст, ки доварӣ кунад. Қудрати доварӣ кардан ба Исо барои он бахшида шудааст, ки \bar{U} Писари Одам аст. Худованд Писари Худо ва низ Писари Одам номида шудааст. Номи Писари Одам ба мо ёдрас менамояд, ки Худованд Исо яке аз аъзоёни Ваҳдати Сегона, яке аз Шахсиятҳои Илоҳият аст. Чун Худо Писар \bar{U} бо Падар ва Рӯҳи Пок баробар аст, ва чун Писари Худо \bar{U} ҳаёт ато мекунад. Аммо \bar{U} Писари Одам низ ҳаст. \bar{U} ба ин ҷаҳон чун Одам омад, ин ҷо байни одамон зиндагӣ кард ва бар ивази мардону занон дар салиб мурд. \bar{U} ба ҷаҳон чун Одам омада, рад карда шуд ва бо азобу шиканҷаҳо кушта шуд. Аммо як вақте \bar{U} боз меояд, то ки душманонашро доварӣ кунад, ва дар он ҷаҳоне ки замоне бо \bar{U} бераҳмона рафтор карданд, сазовори иззату ҳурмат мешавад. Азбаски \bar{U} ҳам Худо ва Ҳам Одам аст, \bar{U} Довари комил аст.

5,28 Оиди бо Худо баробар будани Худ равшан ва боварибахш изҳор намудани Масеҳро шунида, яҳудиён хайрон шуданд. Исо медонист, ки дар сарҳои онҳо ҷӣ фикрҳо пайдо мешуданд, бинобар ин \bar{U} ба онҳо гуфт, ки *таачҷуб накунад*. Сипас \bar{U} назди онҳо ҳақиқати боз ҳам таачҷубоварро ошкор намуд. Замоне фаро хоҳад расид, ки *ҳамаи онҳое ки* ҳисмҳояшон дар қабр мебошанд, *овози \bar{U} ро хоҳанд шунид*. Агар \bar{U} Худо намебуд, аз забони \bar{U} шунидани пешгӯӣ оиди ҳисмҳои дар қабрҳо хобида, ки рӯзе овози \bar{U} ро хоҳанд шунид, аблаҳона мебуд! Фақат Худо метавонад ин гуна изҳоротро тасдиқ намояд.

5,29 Ҳамаи мурдагон ягон вақт бармехезанд. Баъзеҳо ба *ҳаёт* бармехезанд, дигарон — ба *доварӣ*. Ҷӣ ҳақиқати муҳимест: ҳар шахсе ки замоне зистааст ё хоҳад зист, ба яке аз ин ду гурӯҳ тааллуқ хоҳад дошт!¹⁴

Ояти 29 таълим намедихад, ки некӯкорон барои корҳои неки худ наҷот меёбанд ва бадкирдорон барои зиндагии бадкоронаи худ маҳкум карда мешаванд. Одам бо рафтори нек наҷот ёфта наметавонад, балки вай барои он корҳои нек мекунад, ки наҷот ёфтааст. Корҳои нек — на асоси наҷот, балки самари он мебошанд. Онҳо на сабаб, балки натиҷа мебошанд. Калимаи “*бадкорон*” ба онҳое

дахл дорад, ки ҳеҷ гоҳ ба Худованд Исо бовар надоштанд ва боварӣ накарда буданд, ва бинобар ин ҳаёташон дар фаҳмиши Худо *бадкор* буд. Онҳо бармехезанд, то ба ҳузури Худо биистанд ва ба марғи ҷовидонӣ маҳкум шаванд.

Г. Чор шаҳодате ки Писари Худо будани Исоро тасдиқ мекунад (5,30–47)

5,30 Дар назари аввал “*Ман аз Худ чизе ба амал оварда наметавонам*” аз он шаҳодат медиҳад, ки Худованд Исо ҳеҷ кореро Худаш карда наметавонад. Аммо ин тавр нест. Ин ҷо фикр дигар аст: Исо бо Худо Падар чунон зич алоқаманд аст, ки алоҳида амал карда наметавонад. \bar{U} ҳеҷ кореро бо иродаи Худ карда наметавонад. Начотдиҳанда ҳеҷ гоҳ худсарона рафтор накардааст. \bar{U} дар иттиҳоти пурра ба Падари Худ, мувофиқи иродаи \bar{U} ва дар ҳамоҳангӣ бо \bar{U} амал мекард.

Муаллимони дурӯғин аксаран ин оятро истифода бурда, нуктаи назари худро тасдиқ мекунад, ки Исои Масеҳ Худо набуд. Онҳо мегӯянд: азбаски \bar{U} ҳеҷ кореро Худаш карда наметавонист, \bar{U} фақат одам аст. Аммо оят тамоман чизии дигарро баён мекунад. Одамон ҳар чи хоҳанд, карда метавонанд, новобаста ба он ки ин бо иродаи Худо мувофиқ аст ё не. Исо Ҳамоне буд, ки ҳаст, яъне Худованд, ва аз ин рӯ чунин амал карда наметавонист. Ва ин ҷо сабаб на ҳисмонӣ, балки ахлоқист. Қувваи ҳисмони \bar{U} барои ҳама кор кофӣ буд, аммо \bar{U} кори нодурустро карда наметавонист; ва ҳар он чи хилофи иродаи Худост, барои \bar{U} нодуруст буд. Ин изҳор Худованд Исоро аз ҳамаи одамоне ки замоне зистанд, фарқ мекунонад.

Худованд Исо ба Падари Худ гӯш меандоخت ва ҳамарӯза аз \bar{U} нишондодҳо мегирифт, ва дар айни замон Худаш фикр мекард, меомӯخت ва амал мекард. “Доварӣ мекунам” ин ҷо на ба ҳалли масъалаҳои ҳуқуқӣ, балки, аниқтараш, ба қароре дахл дорад, ки \bar{U} бояд ҷӣ гуна рафтор кунад ё гӯяд.

Азбаски Начотдиҳанда ҳеҷ сабаби водоркунандаи худхоҳона надошт, \bar{U} метавонист масъалаҳоро одилона ва бегаразона ҳал намояд. Хоҳиши ягонаи \bar{U} писанд омадан ба

Падари Худ ва ичро намудани иродаи \bar{U} буд. Дар ин чода ҳеҷ чиз ба \bar{U} монёъ шуда наметавонист. Барои ҳамин ҳам ба муҳокимаронии \bar{U} оиди ашё андешаҳои манфиати шахсӣ таъсир надошанд. Ақидаҳо ва таълимоти мо бошанд умуман ба он вобастаанд, ки мо чӣ гуна рафтор карданӣ ва ба чӣ бовар карданӣ ҳастем. Аммо дар Писари Худо ҳама чиз дигар хел буд. Ақидаҳо ва муҳокимарониҳои \bar{U} ба манфиати Худаш моил набуданд. \bar{U} аз ғаразнокии пок буд.

5,31 Дар оятҳои баъдинаи ин боб Худованд Исои Масеҳ шаҳодатҳои гуногун овард, ки илоҳияти \bar{U} ро тасдиқ мекунанд. Оиди \bar{U} Яҳёи Ғӯтадиҳанда шаҳодат дода буд (о. 32–35), корхояш шаҳодат медоданд (о. 36), Падари \bar{U} шаҳодат медод (о. 37.38) ва Навиштаҳои Паймони Кухан шаҳодат медоданд (о. 39–47).

Дар аввал Исо оиди шаҳодат изҳороти умумӣ кард. \bar{U} гуфт: “Агар Ман бар Худ шаҳодат диҳам, шаҳодати Ман рост нест”. Ин тамоман маънои онро надорад, ки Худованд метавонист чизе бигӯяд, ки рост нест. Аниқтараш, \bar{U} қайд намуд, ки шаҳодати як кас дар доварӣ далели кофӣ нест. Мувофиқи муқаррароти Худо, барои тафтишоти судии асоснок на камтар аз ду ё се шаҳодат лозим аст. Ҳамин тариқ, Худованд Исо барои тасдиқи илоҳияти Худ на ду ё се, балки чор шаҳодат пешниҳод карданӣ буд.

5,32 Оиди он ки ин оят ба кӣ дахл дорад, ақидаҳои гуногун ҳастанд: ба Яҳёи Ғӯтадиҳанда, Худо Падар ё Рӯҳи Пок. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки бо калимаи “дигаре” Яҳёи Ғӯтадиҳанда дар назар дошта шудааст ва ин оят бо се ояти баъдина алоқаманд аст. Дигарон чунин меҳисобанд, ки Худованд ин чо оиди шаҳодате мегуфт, ки Рӯҳи Пок оиди \bar{U} дорад. Мо чунин ақида дорем, ки “вай” ин чо шаҳодати Падарро дар назар дошт.

5,33 Худованд бузуртгарини шохидон, Падари Худо пешниҳод намуда, сипас ба шаҳодати Яҳё рӯ овард. \bar{U} ба яҳудиёни нобовар ёдрас намуд, ки онҳо назди Яҳё одамонро *фиристода* буданд, то суханони вайро шунаванд ва тамоми шаҳодати Яҳё оиди Худованд Исо буд. Ба чои он ки ба одамон сӯи худ ишора кунанд, вай ба онҳо сӯи

Начотдиҳанда ишора намуд. Вай оиди Он Касе *шаҳодат* дод, ки *ростӣ* аст.

5,34 Худованд Исо ба шунавандагонаш ёдрас намуд, ки ки даъвои баробарии \bar{U} бо Худо на танҳо дар шаҳодати одамон асос ёфтааст. Агар ин шаҳодати ягона мебуд, вазъияти \bar{U} дар ҳақиқат ноумедона мебуд. Аммо \bar{U} ба шаҳодати Яҳёи Ғӯтадиҳанда истинод овард, зеро вай шахси аз ҷониби Худо фиристодашуда буда, шаҳодат медод, ки Худованд Исо Масеҳи ҳақиқӣ ва Барраи Худо буда, гуноҳҳои ҷаҳонро ба Худ мегиррад.

Сипас \bar{U} илова намуд: “... *вале ин суханонро мегӯям, то ки шумо начот ёбед*”. Чаро Худованд Исо бо яҳудиён чунин гуфтугӯи тӯлонӣ кард? Оё \bar{U} ба онҳо нишон доданӣ буд, ки ҳақ ба ҷониби \bar{U} ст ва онҳо ноҳақанд? Не, \bar{U} дар назди онҳо ин ҳақиқатхоро мекушод, то онҳо фаҳмида тавонанд, ки \bar{U} Кист, ва \bar{U} ро чун Начотдиҳандаи ваъдашуда қабул карда тавонанд. Ин оят ба мо дили пурмуҳаббат ва раҳмдилӣ Худованд Исоро равшан нишон медиҳад. \bar{U} бо онҳое гап мезад, ки \bar{U} ро бад медиданд, ва ба наздикии барои куштани \bar{U} ҳама гуна имкониятхоро чувствув мекунанд. Аммо дар дили \bar{U} нисбати онҳо ҳеҷ нафрате набуд. \bar{U} фақат онҳоро дӯст дошта метавонист.

5,35 Ин чо Худованд ба Яҳёи Ғӯтадиҳанда чун ба *чароге ки месӯхт ва медурахшид*, арзи эҳтиром мекунанд. Бо ин дар назар дошта мешуд, ки Яҳё хизмати худро бо саъю кӯшиш ба чо меовард, ва ин хизмат ба дигарон *нур* овард, ва худро баҳри он сарф намуд, ки ба одамон сӯи Исо ишорат намояд. Дар аввал халқи Исроил ба назди Яҳёи Ғӯтадиҳанда меомад. Вай як шахсияти ғайриоддӣ буд, ки ба ҳаёти онҳо дохил шуд, ва онҳо барои шунидани вай ба наздаш меомаданд. *Соате* (муддати каме) онҳо вайро чун муаллими машҳури динӣ қабул мекарданд.

Чаро Яҳёро чунин гарму ҷӯшон қабул карда, онҳо Он Касеро, ки Яҳё дар борааш мавъиза мекард, қабул накарданд? Шодии онҳо муваққатӣ буд, он боиси ҳеҷ гуна тавба нашуд. Дар амалҳои онҳо пайдарҳамӣ набуд. Онҳо саромадро қабул карданд, аммо онҳо

Подшоҳро қабул намекунанд! Исо ба Яҳё баҳои баланд дод. Ҳангоме ки Худи Писари Худо касеро *чароге ки месӯхт ва медурахшид* меномад, ин таърифу таҳсини ҳақиқист. Пас бигузур ҳар кӣ Худованд Исоро дӯст медорад, кӯшиш кунад, то барои \bar{U} оташи равшане бошад, ки месӯзад, аммо ба ин ҷаҳон нур меоварад.

5,36 *Шаҳодати* Яҳёро шаҳодати калонтарини илоҳияти Масеҳ ҳисобидан мумкин нест. Мӯъҷизаҳое ки Падар имкон дод, то Исо ба амал оварад, ҳамчунин оиди \bar{U} *шаҳодат* медоданд, ки *Падар* ҳақиқатан \bar{U} ро *фиристодааст*. Худ аз худ мӯъҷизаҳо ханӯз далели илоҳият нестанд. Дар Навиштаҳои Пок мо оиди одамоне мехонем, ки ба онҳо куввати мӯъҷиза ба амал овардан дода шуда буд ва ҳатто оиди махлуқҳои баде ки куввати ба амал овардани чизҳои фавқуттабиӣ доштанд. Аммо мӯъҷизаҳои Худованд Исо аз мӯъҷизаҳои дигар фарқ доштанд. Аввалан, \bar{U} барои офаридани ин корҳои пурқудрат дар Худ кувват дошт, дар ҳоле ки ба дигарон ин кувва дода шуда буд. Одамони дигар мӯъҷизаҳо ба амал меоварданд, аммо кувваи худро ба дигарон дода наметавонишанд. Худованд Исо на танҳо Худ мӯъҷиза меофарид, балки ба шогирдонаш низ қудрат дод, ки онҳо низ ҳамонро ба амал оваранд. Сониян, ҳамаи он чи Начотдиханда ба амал меовард, бо пешгӯиҳои Паймони Қуҳан оиди Масеҳ пурра мувофиқат мекард. Ва сеюм, мӯъҷизоте ки Худованд Исо меофарид, аз ҷиҳати ҳислат, микёс ва микдор беҳамто буданд.

5,37–38 Боз ҳам Худованд оиди шаҳодати *Падари* Худ мегӯяд. Шояд, ин ҷо вақте дар назар дошта шудааст, ки Худованд Исо \bar{U} -та хӯрд. Он вақт овози Худо аз осмон хабар дод, ки Исо Писари дӯстдоштаи \bar{U} -ст ва хусни тавачҷӯҳи Вай дар \bar{U} -ст. Аммо бояд илова намуд, ки Падар бо ҳаёт, хизмат ва мӯъҷизоти Исои Масеҳ ҳамчунин оиди он шаҳодат медод, ки Исо ҳақиқатан Писари Худост.

Яҳудиёни нобовар *ҳаргиз на овози \bar{U} ро шунидаанд ва на сурати \bar{U} ро дидаанд*. Ин барои он буд, ки *дар дилҳои онҳо каломи \bar{U} ҷой надошт*. Худо бо одамоне ба воситаи

Сухани Худ, Навиштаҳои Пок, гап мезанад. Яҳудиён Навиштаҳои Паймони Қуҳанро доштанд, аммо онҳо ба Худо имкон намедоданд, ки ба воситаи Навиштаи Пок бо онҳо гап зананд. Дилҳои онҳо сангин буданд, гӯшҳои онҳо барои шунидан маҳкам буданд.

Онҳо ҳеч гоҳ рӯи Худоро надида буданд, зеро ба Он Касе ки Худо *фиристодааст*, *имон намеоварданд*. Худо Падар рӯй ва шакли барои мо намоён надорад. \bar{U} Рӯҳ аст, ва бинобар ин намоён аст. Аммо Худо Худро дар Одам – Худованд Исои Масеҳ – зоҳир намуд. Онҳое ки ба Масеҳ бовар карданд, рӯи Худоро бо чашмони худ دیدанд. Нобоварон ба \bar{U} фақат чун ба одами оддӣ ки монанди онҳост, нигоҳ мекарданд.

5,39 Қисми якуми ин оятро ду хел фаҳмидан¹⁵ мумкин аст. Пеш аз ҳама, Худованд Исо метавонист ба яҳудиён фармояд, ки *Навиштаҳоро тадқиқ кунанд*. Ё \bar{U} фақат баён мекард, ки онҳо *Навиштаҳоро тадқиқ карда*, умед доштанд, ки танҳо дорои Навиштаҳои Пок будан ба онҳо *ҳаёти ҷовидонӣ* медиҳад. Ҳар ду тафсир имконпазир аст. Аз афташ, Худованд Исо фақат баён намуд, ки яҳудиён *Навиштаҳоро* тадқиқ намуда, гумон мекарданд, ки бо ин корашон *ҳаёти ҷовидониро* доро мешаванд. Онҳо намефаҳмиданд, ки Паймони Қуҳан оиди омадани Масеҳ хабар дода, амалан оиди Исои Масеҳ мегуфт. Фикр кардан даҳшатовар аст, ки одамоне ки Навиштаҳои Покро дар даст доштанд, то ин дараҷа нобино буда метавонишанд. Аммо он чиз бештар нобахшиданӣ буд, ки баъди гуфтугӯ бо Худованд Исо онҳо ханӯз ҳам \bar{U} ро қабул кардан намехостанд. Ба қисми охири ин оят диққат диҳед: “... онҳо бар *Ман шаҳодат медиҳанд*”. Ин фақат маънои онро дорад, ки мавзӯи асосии Паймони Қуҳан омадани Масеҳ аст. Шаҳс ҳангоми тадқиқи Паймони Қуҳан инро аз мадди назар дур карда, қисми муҳимтарини онҳо аз даст медиҳад.

5,40 *Яҳудиён намехостанд назди \bar{U} биёянд, то ки ҳаёт ёбанд*. Сабаби ҳақиқии Начотдихандаро қабул накардани одамоне дар он аст, ки онҳо Инчилро фаҳмида наметавонанд ё ба Исо бовар карданро имконнопазир меҳисобанд. Дар Худованд Исо ҳеч

чизе нест, ки боварӣ ба Ҷро имконнопазир мекарда бошад. Сабаби асосӣ дар худ иродаи одам аст. Вай гуноҳҳои худро беш аз Наҷотдиҳанда дӯст медорад. Вай корҳои бади худро тарк кардан намехоҳад.

5,41 Яҳудиёро барои Ҷро қабул кардан нахостанишон маҳкум намуда, Худованд намехост, то онҳо фикр кунанд, ки бо иззат накардан ва *чалол* надоданишон Ҷро озурда мекунад. Ҷ ба ҷаҳон на барои он омад, ки аз *мардуми* ин ҷаҳон чалол қабул кунад. Ҷ ба ҳамдгӯии онҳо эҳтиёҷ надошт ва танҳо таҳсини Падари Худро ҷӯё буд. Ҳатто агар одамон Ҷро рад мекарданд ҳам, ин наметавонист ҷалоли Ҷро кам кунад.

5,42 Дар ин ҷо сабаби Писари Худоро қабул накардани одамон хулоса карда мешавад: Ин одамон *дар дили худ муҳаббати Худоро надоштанд*, яъне онҳо назар ба Худо худро бештар дӯст медоштанд. Агар онҳо Худоро дӯст медоштанд, онҳо Он Касеро, ки Худо фиристод, қабул мекарданд. Худованд Исоро қабул накарда, онҳо нишон доданд, ки ба Падари Ҷ *муҳаббат* надоранд.

5,43 Худованд Исо *ба исми Падар* омад, яъне барои амалӣ намудани иродаи Падари Худ, чалол додани Падари Худ ва дар ҳама чиз ба Падари Худ итоат кардан омад. Агар одамон ҳақиқатан Худоро дӯст медоштанд, онҳо Он Касеро низ дӯст медоштанд, ки ба Худо дар ҳама чизи мегуфта ва мекардааш писанд омадан мехост.

Сипас Исо пешгӯӣ кард, ки *дигаре ба исми худааш меояд ва яҳудиён вайро қабул хоҳанд кард*. Шояд, “*дигаре*” гуфта, Ҷ муаллимони дурӯғини зиёдеро дар назар дорад, ки баъди Ҷ пайдо шуданд ва эътирофи оммаро хоҳон буданд. Эҳтимол, Ҷ асосгузори оинҳои дурӯғинро дар назар дошт, ки баъди садсолаҳо пайдо шуданд, ва изҳор менамуданд, гӯё онҳо “масеҳҳо” мебошанд. Аммо бештар имконпазир аст, ки Ҷ ин ҷо оиди зиддимасеҳ мегуфт. Рӯзе фаро мерасад, ки ҳокими номниҳод дар байни яҳудиён пайдо мешавад ва талаб мекунад, ки вайро чун Худоро парастӣш кунанд (2Тас. 2,8–10). Бисёри яҳудиён ин зиддимасеҳро чун ҳокими худ қабул мекунад ва ба довари сахтгиронаи Худо дучор хоҳанд шуд (1Юх. 2,18).

5,44 Ин ҷо Худованд боз як сабаби аз қабули Ҷ сар печидани яҳудиёро асоснок мекунад. Онҳо таҳсини одамонро беш аз таҳсини Худо хоҳон буданд. Онҳо метарсиданд, ки агар онҳо яҳудиятро тарк кунанд, дӯстонашон ҷӣ мегуфта бошанд. Онҳо аз таънаҳо ва укубатҳои метарсиданд, ки агар онҳо аз пайи Худованд Исо раванд, ба сари онҳо *фурӯ* рехта метавонианд. То даме ки одам аз он метарсад, ки дигарон ба вай ҷӣ мегӯяд ва ҷӣ мекунад, вай наҷот ёфта наметавонад. Одам бояд беш аз таҳсини ягон каси дигар таҳсини Худоро ҷӯё бошад, то ки ба Исои Масеҳ бовар карда тавонад. Одам *бояд ҷалолеро, ки аз Худои ягона аст, толиб* бошад.

5,45 Ба Худованд лозим набуд, ки *назди Падар бар* яҳудиён *даъво* кунад. Албатта, Ҷ метавонист зидди онҳо айбдоркуниҳои зиёде пешниҳод кунад. Аммо Ҷ ҳеҷ эҳтиёҷе надошт, ки ин корро кунад, чунки барои маҳкум намудани онҳо Навиштаҳои *Мусо* кофӣ хоҳад буд. Яҳудиён бо Паймони Куҳан, хусусан бо Панҷкитоби *Мусо*, Таврот, фахр мекарданд. Онҳо аз он фахр мекарданд, ки ин Навиштаҳои Пок ба Исроил дода шуда буданд. Аммо мушкилӣ дар он буд, ки онҳо ба суханони *Мусо* гӯш намеандоштанд, ва дар ояти 46 оиди ин гуфта шудааст.

5,46 Худованд Исо суханони *Мусоро* ба дараҷаи суханони Худ боэътибор медонист. Ба ёд оваред, ки “*тамоми Навиштаҳо аз рӯи илҳоми илоҳист ...*”. Хоҳ Паймони Куҳанро хонем ва хоҳ Паймони Навинро, мо худ Навиштаҳои Худоро мехонем. Агар яҳудиён ба суханони *Мусо* бовар мекарданд, онҳо ба Худованд Исои Масеҳ низ бовар мекарданд, зеро *Мусо* оиди омадани Масеҳ *навиштааст*. Мисоли инро дар Такрори Шариат 18,15.18 пайдо мекунем:

“Пайғамбаре мисли ман аз миёни ту, аз бародарони ту Худованд Худоят барои ту ба майдон хоҳад овард; ба Вай гӯш диҳед... Набие, мисли ту, Ман барои онҳо аз миёни бародарони онҳо ба майдон хоҳам овард, ва суханони Худро ба даҳони Вай хоҳам гузошт, ва ҳар он чи ба Вай амр фармоям, ба онҳо хоҳад гуфт”.

Дар ин оятҳо Мусо омадани Масехро пешгӯӣ намуд ва ба яҳудиён фармуд ки ҳангоме Вай меояд, ба Вай гӯш диҳанд ва итоат намоянд. Акнун Худованд Исо омад, аммо яҳудиён Ҷро қабул кардан нахостанд. Ана барои чӣ Ҷ гуфт, ки Мусо онҳоро дар назди Падар айбдор хоҳад кард: онҳо танҳо вонамуд мекарданд, ки ба суҳанони Мусо бовар мекунанд, аммо фармудаҳои вайро ба ҷо намеоварданд. Калимаҳои “*вай дар бораи Ман навиштааст*” изҳори равшани Худованди мо оиди он аст, ки Навиштаҳои Паймони Кухан дар бораи Ҷ пешгӯиҳо доранд. Августин инро мухтасар чунин тасвия намудааст: “Паймони Навин дар Паймони Кухан ниҳон аст; Паймони Кухан дар Паймони Навин ошкор мешавад”.

5,47 *Модоме ки яҳудиён ба навиштаҳои Мусо имон надоишанд, аз эҳтимол дур аст, ки онҳо ба суҳанони Исо бовар кунанд. Байни Паймони Кухан ва Паймони Навин алоқаи зич ҳаст. Агар одам дар илҳомии илоҳӣ доштани Паймони Кухан шубҳа дошта бошад, аз эҳтимол дур аст, ки вай суҳанони Худованд Исоро чун ваҳйи Худо қабул кунад. Агар одамон ба баъзе қисмҳои Навиштаҳои Пок дармеафтада бошанд, пас муддати зиёде нагузашта, онҳо қисмҳои дигари Китобро низ зерӣ шубҳа мегуздоранд. Кинг менависад:*

*Худованд, албатта, Панҷкитоби Мусоро дар назар дорад — он қисми Навиштаҳои Покро, ки беш аз ҳама дучори ҳуҷумҳои сахт мешуд; ва аҷиб аст, ки ин қисмро, ба андозае ки Навиштаҳо ба мо дастрасанд, Устод беш аз ҳама иқтибос меовард. Гӯё пеш аз он ки ҳуҷумҳо сар шаванд, Ҷ ба ин розигии Худо дода бошад.*¹⁶

IV. СОЛИ СЕЮМИ ХИЗМАТГУЗОРИИ ПИСАРИ ХУДО: ЧАЛИЛ (Б. 6)

А. Мӯъҷизаи чорум: сер кардани панҷ ҳазор нафар (6,1–15)

6,1 Ифодаи “*Пас аз он*” маънои онро дорад, ки баъди воқеаҳои дар боби 5-ум тасвиршуда муддате гузашт. Мо наредонем, ки чӣ қадар. Фақат ҳаминро меронем, ки *Исо* аз атрофи Уршалим ба сӯи баҳри Чалил

рахсипор шуд. Ҳангоме гуфта мешавад, ки Ҷ аз баҳр убур намуд, ин, аниқтараш, маънои онро дорад, ки Ҷ аз соҳили шимоли-ғарбӣ ва соҳили шимоли-шарқӣ гузашт. *Баҳри Чалил* ҳамчунин чун *баҳри Табария* маълум аст, зеро дар соҳили ғарбии он шаҳри Табария воқеъ аст. Ин шаҳр, пойтахти вилояти Чалил, ба шарафи қайсари Рум Тибериус номида шуда буд.

6,2–3 *Мардуми зиёде аз ақибӣ Ҷ равона шуданд* на аз боиси он ки ҳамаи онҳо ба Ҷ чун ба Писари Худо бовар карданд, балки, аниқтараш, барои он ки *мӯъҷизотеро, ки бар беморон* ба амал меовард, *медиданд*. Боваре ки дар мӯъҷизаҳо асос ёфтааст, ҳеч гоҳ ба андозаи боваре ки танҳо дар Каломии Ҷ асос ёфтааст, ба Худо писанд нест. Каломии Худо барои тасдиқи худ ба мӯъҷизот эҳтиёҷ надорад. Ҳамаи он чи Худо мегӯяд, ҳақиқат аст. Он ҳеч наметавонад дурӯғ бошад. Он бояд барои ҳар як одам кофӣ бошад. “*Исо ба кӯҳе баромад*”. Ин ҷо кӯҳ метавонад маънои маҳалли теппадор, яъне маҳалли назди баҳрро дошта бошад.

6,4 На он қадар равшан аст, чаро Юҳанно зикр намуд, ки *иди фисҳи яҳудиён наздик буд*. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки Худованд Исо фисҳи яҳудиёнро дар назар дорад, ки ҳангоми он дар ин боб хабари фавқуллода хубро оиди Нони ҳақиқии ҳаёт эълон менамуд. Ҷ дар ин иди фисҳ ба Уршалим нарафт. Юҳанно *фисҳро иди яҳудиён* меномад. Ҳақиқатан, онро Худо дар Паймони Кухан муқаррар намуда буд. Ҷ онро ба яҳудиён дод, ва ба ин маъно он *иди яҳудиён* буд. Аммо “*иди яҳудиён*” ҳамчунин метавонист онро ифода кунад, ки Худо дигар ин идро чун яке аз идҳои Худ намеҳисобид, зеро яҳудиён онро ба маросими оддӣ табдил доданд, ки ҳеч маънои амиқ надошт. Он маънои ҳақиқии худро гум кард ва дигар иди Яҳува набуд.

6,5 *Исо аз мардуми бисёр ошуфта* наредон шуд. Ҷ фикр намекард, ки онҳо оромии Ҷро ҳалалдор мекунанд ё барои бо шогирдон гузарондани вақт ҳалал мерасонанд. Фикри аввалини Ҷ бо хӯрок таъмин намудани одамон буд. Ҳамин тарик, Ҷ ба *Филиппус* мурочиат намуда, пурсид, ки аз кучо *нон* харидан мумкин аст, то ин қадар одамони

бисёр сер карда шаванд. Саволеро дода, Исо интизори ба даст овардани дониши иловагӣ набуд, *Ū* дигаронро таълим додани буд. *Ū* чавобро медонист, Филиппус — не.

6,6 Худованд ба Филиппус дарси хеле пурарзиш дода, бовари вайро *озмуданӣ* буд. Худи Исо *медонист*, ки дар назди мардуми бисёр мӯъчиза ба амал хоҳад овард. Аммо оё Филиппус мефаҳмид, ки Исо инро ба амал оварда метавонад? Бовари Филиппус бузург буд ё хурд?

6,7 Аз афташ, бовари Филиппус ба куллаҳои баландтарин намерасид. Вай зуд ҳисоб карда, қарор дод, ки ҳатто ба *дусад динор нон* харидан кифоят намекунад, то ба ҳар яке аз ҳозирон *андаке* расад. Мо аниқ намедонем, ки дар он вақт ба *дусад динор* чӣ қадар нон харидан мумкин буд, аммо, аз афташ, ин миқдори хеле зиёд буд. Мардикор он замон дар як рӯз як динор ба даст меовард.

6,8–9 *Андриёс бародари Шимъӯни Петрус* буд. Онҳо дар наздикии Байт-Сайдо, ки дар соҳили баҳри Чалил буд, мезистанд. Андриёс ҳамчунин шубҳа надошт, ки ин қадар одамонро сер кардан душвор аст. Вай бачаеро дид, ки *панҷ нони чав ва ду моҳӣ* дошт, аммо ҳис мекард, ки бо ин миқдор хӯрок рафъ намудани гуруснагии *ин қадар одам* қариб ғайриимкон аст. Ин писарак хӯрокии кам дошт, аммо мехост онро ба ихтиёри Худованд Исо диҳад. Дар натиҷаи ин некии вай ин воқеа дар ҳар чор Инчил навишта шудааст. Вай кори каме кард, аммо “кам бисёр мешавад, агар Худо дар он ҳозир бошад”, ва ҳамин тавр вай дар тамоми чаҳон машҳур гашт.

6,10 Худованд Исо ба одамони нишастанро (айнан: “қачпахлӯ дароз кашанд”) фармуда, оиди роҳати онҳо ғамхорӣ намуд. Дикқат диҳед: *Ū* чоеро интихоб намуд, ки *сабза бисёр* буд. Дар он вилоят чунин чойро ёфтанд он қадар осон нест, аммо Худованд оиди он ғамхорӣ намуд, ки ин миқдор одамони дар чои тоза ва форами бошанд.

Зикр шудааст, ки *мардум* (дар тарҷумаи юнонӣ “мардон”) ҳазорон нафар буданд, яъне онҳо чои занону кӯдакон низ буданд. Миқдори *панҷ ҳазор* барои нишон додани он зикр

мешавад, ки чӣ мӯъчизаи азиме мебоист ба амал меомад.

6,11 *Исо нонҳоро гирифта*, барои онҳо шукргузорӣ намуд. Агар *Ū* пеш аз тақсим намудани хӯрок ин корро карда бошад, пас мо низ бояд пеш аз хӯрок Худоро шукр гӯем! Сипас *Ū* хӯрокро ба *шогирдон* дод. Ин чӣ барои мо дарси аниқе ҳаст. Худованд Исо ҳама корро Худаш намекард. *Ū* хизматрасониро ба дигарон вогузор кард. Касе хуб гуфтааст: “Шумо он кореро кунед, ки карда метавонед; ман он кореро мекунам, ки ман карда метавонам; Худованд бошад он кореро мекунад, ки мо карда наметавонем”.

Пеш аз он ки Худованд нонро ба *шогирдон* дод, он ба таври мӯъчизасо зиёд шуд. Лаҳзаи аниқи ба амал омадани он навишта нашудааст, аммо мо медонем, ки он панҷ нон ва ду моҳӣ ба таври хайратовар дар дастони Худованд кифоя буданд, то мардуми зиёде сер шаванд. Шогирдон *нон ва моҳиро ба нишастагон* доданд. Ҳама чиз фаровон буд, чунки аниқ гуфта шудааст: онҳо моҳиро низ *ба қадре ки хостанд*, тақсим карданд. Гриффит Томас менависад, ки дар ин воқеа зебо тасвир шудаанд:

а) *чаҳоне ки ҳалок шуда истодааст;*

б) *шогирдони беқувват;*

в) *Наҷотдиҳандаи комил.*

Ин мӯъчиза амали воқеи офариниш буд. Ҳеҷ одами оддӣ наметавонист панҷ нон ва ду моҳиро гирифта, ба қадре зиёд кунад, ки ин қадар мардумро сер кунад. Касе хуб гуфтааст: “Фасли баҳор буд, ҳангоме ки Ū нонро баракат дод, аммо ҳангоме ки Ū нонро пора кард, мавсими дарав фаро расид”. Он низ ҳақиқат аст, ки “нон бе баракатдиҳӣ — нони афзуннашуда аст”.¹⁷

6,12 Ин чӣ мо зоҳиршавии ҳассосии хайратоварро мебинем. Агар Исо одами оддӣ мебуд, оиди *пораҳои боқимонда* парвоя намекард. Магар Касе ки панҷ ҳазорро сер карда метавонад, оиди *пораҳои боқимонда* ғам мехӯрад! Аммо Исо Худост, ва Худо ҳеҷ исрофкориеро аз саховатҳои Худ роҳ намедиҳад. *Ū* намехоҳад, ки мо он чизи пурқиматеро, ки *Ū* ба мо додааст, гум кунем, бинобар ин доимо ба мо ёдрас мекунад, ки

пораҳои боқимондаро бояд чамъ кард, *то ки чизе талаф нашавад.*

Бисёр касон ин мӯъчизаро бо маънидод-хояшон инкор карданӣ мешаванд. Бисёрии ҳозирон, мегӯянд онҳо, писареро диданд, ки панҷ нон ва ду моҳии худро ба Исо дод. Онҳо дарк карданд, ки то кадом андоза худписанд буданд, ва қарор доданд, ки хӯрданиҳои худро бароварда бо ҳам бинанд. Ҳамин тариқ ҳар касро бо хӯрок таъмин кардан мумкин буд. Аммо ҳеч кадоме аз ин мулоҳизаҳо фактҳои дар ояти оянда зикршударо фаҳмонда наметавонад.

6,13 Баъд аз он ки одамон хӯрданро бас карданд, аз пораҳои панҷ нон *дувоздаҳ сабадро* пур карданд. Агар ҳар кас ҳамроҳаш хӯрок медошт, ин қадар нон чамъ овардан ҳеч имкон наметавонад. Маънидодҳои одамони хандаовар метобанд. Танҳо як хулоса баровардан мумкин аст: мӯъчизаи азиме ба амал омад.

6,14 Худи одамон иқрор шуданд, ки ин мӯъчиза аст. Агар онҳо хӯроки худро ме-хӯрданд, ин тавр намегуфтанд. Онҳо ҳақиқатан боварӣ доштанд, ки ин мӯъчизаест ва он тасдиқ мекунад, ки Исо *Он Пайғамбар аст, ки бояд ба ҷаҳон биёяд.* Аз Паймони Кухан онҳо оиди омадани пайғамбар медонистанд ва касеро меҷустанд, ки онҳоро аз асорати империяи Рум раҳо кунад. Онҳо шоҳи заминиро интизор буданд. Аммо бовари онҳо ҳақиқӣ набуд. Онҳо намехостанд розӣ шаванд, ки Исо Писари Худост, ва намехостанд гуноҳҳои худро эътироф кунанд ба Ӯро чун Начотдиҳанда қабул кунанд.

6,15 Мӯъчизаро дида, одамон хоستانд Ӯро *подшоҳ кунанд.* Боз ҳам, агар Исо одами оддӣ мебуд, албатта, бо хоҳиши онҳо розӣ мешуд. Одамон шавқманди бузургии худ ва ба мартабаи барҷаста расидан мебошанд. Аммо Исо аз ғурур ва фаҳр дур буд. Ӯ мефаҳмид, ки ба ҷаҳон барои он омадааст, то дар салиб чун Ивазкунандаи гуноҳкорон бимирад. Ӯ ҳеч қореро, ки муҳолифи ин мақсад бошад, намекунад. Ӯ то даме ки ба қурбонгоҳ набарояд, ба тахт наменишинад. Ӯ пеш аз болобардор шудан бояд уқубат кашад, хунашро бирезад ва бимирад. Мейер менависад:

Чуноне ки Бернарди муқаддас гуфтааст: Ҳангоме ки Исро подшоҳ карданӣ мешуданд, Ӯ ҳамеша дурӣ меҷуст, ва ҳангоме ки Ӯро ба салиб кашиданӣ буданд, ҳозир шуд. Доимо инро дар хотир дошта, биёед, шубҳа накарда, ба суҳанони Иттои Ҷаттӣ ҳамфикр шавем: “Қасам ба ҳаёти Худованд ва ба ҳаёти оғоям подшоҳ, ки ҳар ҷое ки оғоям подшоҳ, хоҳ дар мамонт ва хоҳ дар ҳаёт бошад, банди ту дар он ҷо хоҳад буд” (2Подш. 15,21). Ва Ӯ, бешубҳа, ҳамон тавре ҷавоб медиҳад, ки Довуд ба гурезаи дигари барои ҷонибдорӣ вай омада ҷавоб дод: “Назди ман бимон, натарс; зеро ҳар кӣ ҷони маро бичӯяд, ҷони туро низ хоҳад ҷуст; ту тахти ҷимояи ман хоҳӣ буд.”¹⁸

Б. Мӯъчизаи панҷум: Исо рӯи об қадам мезанад ва шогирдонашро ҳалос мекунад (6,16–21)

6,16–17 *Шомгоҳон* фаро расид. Исо танҳо ба кӯҳ рафт. Одамон, аз афташ, хона ба хона рафтанд, шогирдон худашон монданд. Онҳо қарор доданд, ки ба лаби баҳр фаромада ба гузаштан аз баҳри Ҷалил тайёрӣ бинанд.

Ва, ба қайқ даромада, *ба он тарафи баҳр, сӯи Кафарнаҳум равона шуданд.* Ва ҳаво торик шуд, ва Исо назди онҳо набуд. Ӯ дар кучо буд? Ӯ дар кӯҳ дуо мекард. Чӣ тасвири аниқе барои пайравони ҳозираи Масеҳ! Онҳо дар баҳри пурталотуми ҳаётанд. *Торик* аст. Худованд Исо дар ҳеч ҷой намоён нест. Аммо ин маънои онро надорад, ки Ӯ чӣ ходиса рӯй доданашро намедонад. Ӯ дар осмон буда, барои дӯстдоштагони Худ дуо мекунад.

6,18 Дар баҳри Ҷалил тӯфонҳои ғайричашмдошт ва саҳт мешаванд. Шамол бо суръати баланд аз водии Урдун меояд. Он ба баҳри Ҷалил расида, мавҷҳои баландро бармехезонад. Дар *баҳр* будани киштиҳои хурд дар чунин вақт бехатар нест.

6,19 Шогирдон *тақрибан бисту панҷ ё сӣ стадия* (5 ё 6 километр) қайқ ронда буданд. Аз нуқтаи назари одамони онҳо дар хатари қалон буданд. Дар лаҳзаи даркорӣ онҳо нигоҳ карда, *Исро диданд, ки бар баҳр қадам зада, ба қайқ наздик меояд.* Ин ҷо боз як мӯъчизаи хайратовар тасвир шудааст.

Писари Худо дар болои оби баҳри Чалил кадам мезанад. Шогирдон *ҳаросон шуданд*, зеро то охир дарк накарда буданд, ки ин Одами ачиб кӣ буд.

Ба он диққат диҳед, ки ин воқеа чӣ тавр содда нақл карда шудааст. Юҳанно ба мо фактҳои ачиберо нақл мекунад, аммо суханони дабдабанокро ба кор намебарад, то оиди азамати ҳодиса таассурот бахшад. Вай бо худдорӣ фактҳоро баён мекунад.

6,20 Сипас Худованд Исо суханони ҳайратовари тасаллобахш гуфт: “*Ин Манам, натарсед*”. Агар \bar{U} фақат одам мебуд, ин онҳоро саҳт ҳаросон мекард. Аммо \bar{U} Офаридгори пурқудрат ва Нигоҳдорандаи олам аст. Ҳангоме ки \bar{U} дар назди онҳост, онҳо набояд аз чизе тарсанд. \bar{U} , ки замоне баҳри Чалилро офарида буд, метавонист ба мавҷҳо фармояд, то ором шаванд ва ба шогирдони ҳаросоншудаи Худ ёрӣ диҳад, то бе хатар ба сохил расанд. Суханони “Ин Манам” айнан “МАН ҲАСТАМ”-ро ифода мекунад. Бори дуюм дар Инчили Юҳанно Исо нисбати Худ номи Яҳуваро ба кор бурд.

6,21 Шогирдон фаҳмиданд, ки ин Худованд Исо мебошад, ва хоستانд \bar{U} ро ба *қаиқ дароваранд*. Ва *ҳамон дам* қаиқ ба соҳиле ки сӯи он равона буданд, расид. Ин ҷо боз як мӯъҷизае ба амал омад, ки маънидод карда намешавад. Онҳо дигар набояд бел мезаданд. Худованд Исо фавран онҳоро ба *сохил* расонд. Ин чӣ Шахсияти ачибест!

В. Одамон аломат мечӯянд (6,22–34)

6,22 Дар ин оятҳо рӯзе тасвир ёфтааст, ки баъди сер кардани панҷ ҳазор нафар фаро расид. *Мардум* ханӯз дар соҳили шимолӣ-шарқии баҳри Чалил буданд. Одамон дида буданд, ки бегоҳӣ шогирдон ба *қаиқ* мебароманд, ва медонистанд, ки *Исо* ҳамроҳи онҳо нарафта буд. Танҳо як қаиқ он вақт дар сохил буд ва *шогирдон* онро истифода бурданд.

6,23 Рӯзи дигар *наздики ҳамон ҷое* ки Худованд Исо бисёр одамонро сер кард, аз *Табария қаиқҳои* дигар омаданд. Аммо Худованд наметавонист бо ҳеч кадоми онҳо рафта бошад, чунки онҳо худи ҳозир омада буданд. Эҳтимол, чуноне ки дар оятҳои оянда навиш-

та шудааст, дар ин қаиқҳо одамон аз баҳр гузашта, ба Кафарнаҳум омаданд.

6,24 Одамон доимо аз пайи Исо мушоҳида мекарданд. Онҳо медонистанд, ки \bar{U} барои дуо кардан ба *кӯҳ* рафта буд. Онҳо медонистанд, ки \bar{U} ҳамроҳи шогирдоне ки аз баҳр гузаштанд, ба кишти надаромада буд. Аммо рӯзи оянда \bar{U} ро дар ҳеч ҷой пайдо карда наметавонистанд. Онҳо қарор доданд аз баҳр гузашта ба *Кафарнаҳум* расанд, ки шогирдон дар он ҷо буда метавонистанд. Онҳо тахмин карда наметавонистанд, ки *Исо* чӣ хел ба он ҷо расида бошад, аммо дар ҳар сураат қарор доданд \bar{U} ро *чустҷӯ* кунанд.

6,25–26 Ба Кафарнаҳум омада, \bar{U} ро дар он ҷо *ёфтанд*. Онҳо кунҷковии худро пинҳон карда натавониста, пурсиданд, ки \bar{U} кай омадааст.

Исо ба саволи онҳо *ҷавоби* рӯйро надод. \bar{U} фаҳмид, ки онҳо \bar{U} ро на барои он мечустанд, ки \bar{U} Исо аст, балки аниқтараш, ба хотири хӯроке ки \bar{U} ба онҳо дод. Онҳо диданд, ки он рӯз \bar{U} мӯъҷизаи бузурге ба амал овард. Ин мебоист онҳоро бовар мекунонд, ки \bar{U} ҳақиқатан Офаридгор ва Масех аст. Аммо шавқмандии онҳо фақат ба хӯрок дахл дошт. Онҳо *нони* мӯъҷизанокро хӯрданд, ва гуруснагиашон рафъ гардид.

6,27 Бинобар ин, пеш аз ҳама, Исо ба онҳо маслиҳат дод, ки *на барои гизои фонӣ саъю кӯшиш* кунанд. Худованд дар назар надошт, ки онҳо набояд кор карда, рӯзӣ ба даст оваранд; \bar{U} фақат огоҳӣ дод, ки ин набояд дар ҳаёти онҳо мақсади асосӣ бошад. Қонё намудани эҳтиёҷоти табиӣ — дар ҳаёт аз ҳама асосӣ нест. Одам на танҳо аз ҷисм, балки ҳамчунин аз рӯҳ ва ҷон иборат аст. Мо бояд оиди *гизои саъю кӯшиш* кунем, ки *то ҳаёти ҷовидонӣ боқӣ мемонад*. Одам набояд чунон зиндагӣ кунад, ки гӯё ҷисм ҳамаи он чизест, ки вай дорад. Вай набояд тамоми қувва ва истеъдодҳои худро барои сер кардани ҷисми худ, ки онро ба қарибӣ кирмҳо мехӯранд, сарф кунад. Вай бояд бештар оиди ҷони худ ғамхорӣ кунад — ҳар рӯз онро аз Сухани Худо ғизо диҳад. “Одамизод на танҳо бо нон зиндагӣ мекунад, балки бо ҳар калимае ки аз даҳони Худо барояд”. Мо бояд хаста нашуда меҳнат ку-

нем, то ки дар Сухани Худо дониши бештар пайдо кунем.

“*Худои Падар бар ӯ мӯҳр задааст*” гуфта, Худованд Исо онро дар назар дошт, ки Худо ӯро фиристод ва хизматгузори ӯро маъкул донист. Ҳангоме ки мо дар ҳуҷҷат мӯҳри худро мегузorem, мо ҳаққонияти чизи навишташударо тасдиқ мекунем. Худо ба он маъно бар Писари Одам “мӯҳр задааст”, ки ҳаққонияти суҳанони Исоро тасдиқ намуд.

6,28 Дар навбати худ, одамон аз Худованд пурсиданд, ки чӣ кор кунанд, то *аъмоли писандидаи Худоро ба ҷо оварда* бошанд. Одам ҳамеша кӯшиш мекунад бо *аъмол* ба осмон роҳ кушояд. Барои вай эҳсос кардан хуш аст, ки баҳри сазовори начот шудан ягон коре карда метавонад. Агар вай тавре карда боиси нигоҳ доштани ҷони худ шуда тавонад, барои худситоӣ сабаб ёфта метавонад; ва ин ба вай хуш меояд.

6,29 Исо риёкории онҳоро медид. Онҳо вонамуд мекарданд, ки барои Худо меҳнат кардан меҳоянд, аммо бо Писари Худо ҳеҷ коре доштан намехостанд. Исо ба онҳо гуфт, ки пеш аз ҳама онҳо бояд Он Касеро ки Худо *фиристод*, қабул кунанд. Ҳамин гуна вазъияро мо имрӯзҳо ҳам мебинем. Бисёриҳо меҳоянд ба василаи корҳои нек ба осмон роҳ пайдо кунанд. Аммо пеш аз кардани корҳои нек барои Худо онҳо бояд аввал ба Худованд Исо Масеҳ бовар кунанд. Корҳои нек пеш аз начот намеоянд; онҳо аз пайи он меоянд. Ягона кори неке ки гуноҳкор карда метавонад, — эътироф кардани гуноҳҳои худ ва Масеҳро чун Худованд ва Начотдиҳанда қабул кардан аст.

6,30 Ин оят бори дигар вайронии дилҳои одамонро исбот мекунад. Дирӯз онҳо дида буданд, ки Худованд Исо панҷ ҳазор нафарро бо панҷ нон ва ду моҳи сер кард. Имрӯз бошад онҳо назди ӯ омада гуфтанд, ки бо кадом *аломат* ӯ Писари Худо будани Худо тасдиқ карда метавонад. Чун бисёрии нобоварон, онҳо аввал меҳостанд бубинанд, сипас бовар кунанд: “*То ки дида, ба Ту имон оварем*”. Аммо ин вайрон кардани тартиби илоҳист. Худо ба гуноҳкорон мегӯяд: “Агар бовар кунед, хоҳед дид”. Бовар ҳамеша бояд аввал ояд.

6,31 Ба Паймони Куҳан истинод намуда, яҳудиён ба Исо мӯъҷизаи манни¹⁹ осмониро ёдрас намуданд. Эҳтимол, онҳо гуфтани буданд, ки Исо ҳеҷ гоҳ мӯъҷизаеро ба монанди ин наофаридааст. Онҳо Забур 77,24.25-ро иқтибос меоварданд, ки он ҷо гуфта шудааст: “*Аз осмон ба онҳо нон ато кард, то бихӯранд*”. Онҳо дар назар доштанд, ки Мусо хӯрокро аз осмон фуруд овард, ва Худованд ба дараҷаи Мусо бузург набуд, зеро фақат хӯроки бударо афзун кард!

6,32 Чавоби Худованд камаш ду фикрро дар бар мегирад. Пеш аз ҳама, на *Мусо*, балки Худо ба онҳо манро дод. Зиёда аз ин, манн *нони* ҳақиқии рӯҳонӣ аз *осмон* набуд. Манн маҳсулоти табиӣ барои сер кардани ҷисм буд, ки берун аз ин ҳаёт ҳеҷ аҳамияте надорад. Худованд Исо ин ҷо оиди *нони ҳақиқӣ*, идеали ва асли суҳан меронад, ки Худо аз осмон медихад. Ин нон на барои ҷисм, балки барои ҷон аст. Калимаҳои “*Падари Ман*” — изҳори Масеҳ оиди илоҳияти Худ аст.

6,33 Худованд Исо ба Худ чун ба *нони* Худо ишора кард, ки *аз осмон нозил шуда, ба ҷаҳон ҳаёт мебахшад*. ӯ афзалияти *нони* Худоро бар манн дар биёбон нишон дод. Манн ҳаёт намебахшид, он фақат мавҷудияти ҷисмониро нигоҳ медошт. Он на барои тамоми ҷаҳон, балки фақат барои Исроил буд. *Нони* ҳақиқӣ аз осмон нозил шуда ба одамон *ҳаёт мебахшад* — на фақат ба як халқ, балки ба тамоми ҷаҳон.

6,34 Яҳудиён ҳанӯз ҳам намефаҳмиданд, ки Исо оиди Худ чун оиди Нони ҳақиқӣ мегуфт, ва хоҳиш карданд, ки ҳамеша ба онҳо ин гуна *нон* бидихад. Онҳо ҳанӯз ҳам нони аслиро дар назар доштанд. Мутаассифона, дар дилҳои онҳо ҳеҷ гуна бовари ҳақиқӣ набуд.

Г. Исо, Нони ҳаёт (6,35–65)

6,35 Он гоҳ Исо ҳақиқатро содда ва равшан баён намуд. ӯ *нони ҳаёт* аст. Касоне ки назди ӯ меоянд, ҳама чизро барои рафъ намудани гурӯснагии рӯҳонӣ барои ҳамеша пайдо мекунанд. Касоне ки ба ӯ бовар мекунанд, ҳеҷ гоҳ ташна нахоҳанд монд. Ба калимаҳои “*Ман ҳастам*” дар ин оят диққат

дихед ва эътироф намоед, ки Худованд оиди баробарӣ бо Яхува мегӯяд. Беақлона мебуд, агар ин калимаҳоро аз ояти 35 одами гуноҳкор ба забон меовард. Ҳеч як одами оддӣ гуруснагӣ ва ташнагии худро конеъ карда наметавонад, чӣ ҷои гап дар бораи эҳтиёҷоти рӯҳонии тамоми ҷаҳон!

6,36 Дар ояти 30 яҳудиёни нобовар аз Худованд аломатеро талаб карданд, ки онро дида, бовар карда наметавонанд. Ин ҷо Исо мегӯяд, ки онҳо Ӯро аллакай *дида*анд — бузургтарини аломатро — *ва*, бо вучуди ин, *имон намеоваранд*. Агар Писари Худо, пур аз камолот, назди онҳо истода буд, ва онҳо Ӯро наменинохтанд, пас тахмин кардан беҳуда аст, ки онҳо ба аломате ки Ӯ нишон медиҳад, боварӣ ҳосил мекарданд.

6,37 Нобовари яҳудиён Худовандро хайрон накард. Ӯ медонист, ки ҳар он чи Падар ба нақша гирифтааст, иҷро хоҳад шуд. Ҳатто агар яҳудиёне ки бо Ӯ сӯхбат мекарданд, Ӯро қабул намекарда бошанд ҳам, Ӯ медонист, ки интиҳобшудагони Худо назди Ӯ меоянд. Пинк чунин менависад: “Дарки шикастнопазирии нақшаҳои Худо оромӣ, мувозинат, мардонагӣ, суботкорӣ мебахшад, ки ҳеч чизи дигар онҳоро дода наметавонад”.

Ин оят хеле муҳим аст, зеро дар якҷанд калима ду таълимотро аз таълимотҳои муҳимтарини Навиштаҳои Пок кушода медиҳад. Якум: Худо одамони муайянро ба Масеҳ бахшидааст ва ҳамаи онҳое ки ба Ӯ бахшида шудаанд, начот хоҳанд ёфт. Дуюм: таълимот оиди масъулияти одам. Барои начот ёфтани одам бояд назди Худованд Исо ояд ва Ӯро бо бовар қабул кунад. Худо одамони муайянро барои начот додан интиҳоб мекунад, аммо Навиштаҳои Пок дар ҳеч ҷой таълим намедиҳанд, ки Ӯ касеро барои лаънат интиҳоб мекунад. Агар касе начот ёбад — ин атои ғайби Худост. Аммо агар касе барои ҳамеша ҳалок мешуда бошад, ин бо айби худӣ ӯст. Ҳамаи одамон аз боиси вайронӣ ва гуноҳкорияшон маҳкум шудаанд. Агар ҳамаи одамон ба дӯзах меафтанд, ин он чизе мебуд, ки сазовори онҳост. Аммо Худо, аз рӯи ғайби Худ, илтифот менамояд ва аз тамоми инсоният одамони алоҳидаро начот медиҳад. Оё Ӯ ҳақ дорад ин корро кунад?

Албатта, дорад. Худо ҳар кореро, ки зарур меҳисобад, карда наметавонад, ва ҳеч кас наметавонад ин ҳаққи Ӯро инкор кунад. Мо медонем, ки Худо ҳеч гоҳ кори хато ё ноодилона намекунад.

Навиштаҳои Пок таълим медиҳанд, ки Худо баъзе одамонро барои начот муқаррар кардааст, аммо он айнан ҳамин тавр таълим медиҳад, ки одам барои қабул кардан ё накардани Инчил масъулият дорад. Мурочиати Худо ба ҳама бе истисно равона карда шудааст — агар шахс ба Худованд Исои Масеҳ бовар кунад, начот меёбад. Худо одамонро бар хилофи хоҳиши онҳо начот намедиҳад. Одам бояд назди Ӯ бо тавба ва бовар ояд. Он гоҳ Худо вайро начот медиҳад. Ҳеч касе ки ба воситаи Масеҳ назди Худо меояд, *бадар ронда* намешавад.

Ақли одамӣ ин ду таълимотро бо ҳам оштии дода наметавонад. Аммо мо, ҳатто агар фаҳмида натавонем ҳам, бояд ба онҳо бовар кунем. Инҳо таълимотҳои Навиштаҳои Поканд, ки ин ҷо равшан баён шудаанд.

6,38 Дар ояти 37 Худованд Исо гуфт, ки ҳамаи нақшаҳои Худо оиди начоти онҳое ки назди Ӯ меоянд, дар ниҳояти кор амалӣ мегарданд. Азбаски ин хости Падар аст, Худованд барои иҷро намудани он тамоми имкониятҳоро ба кор мебарад, зеро вазифаи Ӯ ба ҷо овардани иродаи Худост. “*Аз осмон нозил шудаам*”, — гуфт Масеҳ, ва возеҳ фаҳмонд, ки ҳаёти Ӯ дар охури Байт-Лаҳм сар нашудааст. Ӯ бо Худо Падар дар осмонҳо аз азал вучуд дошт. Ӯ ба замин чун Писари итоаткори Худо фуруд омад. Ӯ ихтиёран мавқеи хизматгорро ишғол намуд, то ки иродаи Падари Худо ба ҷо оварад. Ин чунин маъно надорад, ки Ӯ иродаи Худо надорад, аниқтараш, *иродаи Ӯ* бо иродаи Худо мувофиқати пурра дорад.

6,39 *Иродаи Падар* дар он аст, ки ҳар касе ки Худо ба Ӯ додааст, начот ёбад ва то растохез дар рӯзи охири, ки он вақт вай зинда шуда, ба даргоҳи осмонӣ қабул мегардад, нигоҳдорӣ шавад. Калимаи “*чизе*” ба бовардорон дахл дорад. Ин ҷо Исо на оиди бовардорони алоҳида, балки оиди тамоми Бадани Масеҳ мегуфт, — онҳое ки дар давоми солҳои зиёд начот хоҳанд ёфт. Худо-

ванд Исо барои он масъул аст, ки ягон узви Бадан талаф нашавад, балки тамоми Бадан дар *рӯзи вопасин* эҳё гардад.

Агар суҳан дар бораи масеҳиён равад, *рӯзи вопасин* барои онҳо *рӯзе* хоҳад буд, ки Худованд Исо бар абрҳо зоҳир мешавад. Он гоҳ аввал онҳое ки дар зиндагиашон ба Масеҳ бовар кардаанд, аз мурдагон бармехезанд, сипас бовардорони зинда дигаргун мешаванд, ва ҳама якҷоя ба осмон бурда мешаванд, то дар осмон бо Худованд вохӯранд ва ҷовидона бо \bar{U} бошанд. Барои яҳудиён ин маънои дар ҷалол омадани Масеҳро дорад.

6,40 Сипас Худованд фаҳмонданро давом медиҳад, ки одам чӣ гуна узви оилаи раҳшудагон мешавад. *Иродаи Худо ин аст, ки ҳар кӣ Писарро дид, ва ба \bar{U} имон овард, ҳаёти ҷовидонӣ дошта бошад. Писарро дидан ин ҷо чунин маъно дорад: \bar{U} ро на бо ҷашмони ҷисмонӣ, балки бо ҷашмони бовар дидан. Дидан ва дарк кардан лозим аст, ки Исои Масеҳ Писари Худо ва Начотдихандаи ҷаҳон аст; сипас ба \bar{U} бовар кардан даркор аст. Ин чунин маъно дорад, ки бовари кас бояд дар қабул намудани Худованд Исо чун Начотдихандаи шахсӣ зоҳир шавад. Ҳамаи бовардорон аллакай дар ин ҷо, дар замин, ҳаёти ҷовидонӣ доранд, ва низ бовариро ба он хоҳанд дошт, ки дар *рӯзи вопасин* зинда мешаванд.*

6,41 Мардум тамоман тайёр набуданд Исои Масеҳро қабул кунанд ва аз \bar{U} *шикоят карданд*. Исо мегуфт, \bar{U} *нонест, ки аз осмон нозил шуд*. Одамон фаҳмиданд, ки ин иддаои хеле муҳим аст. На одами оддӣ, ҳатто на пайғамбари калон аз осмон фуруд омада наметавонад. Ҳамин тариқ, *онҳо аз \bar{U} шикоят карданд*, зеро ба суҳанони \bar{U} бовар кардан нахостанд.

6,42 Онҳо медонистанд, ки *Исо Писари Юсуф* аст. Ин ақидаи онҳо, албатта, нодуруст буд. Исо аз Марями бокира таваллуд шудааст. Юсуф падари \bar{U} набуд. Худованди мо аз Рӯҳи Пок ба дунё омада буд. Бовар накардан ба таваллуд аз бокира онҳоро ба кӯрӣ ва нобоварӣ овард. Имрӯзҳо ҳам худи ҳамин мушоҳида мешавад. Онҳое ки Худованд Исо чун Писари Худо, ки ба ҷаҳон аз

бокира таваллуд шудааст, қабул намекунанд, худро маҳкуми рад кардани ҳамаи ҳақиқатҳои бузург оиди Шахсият ва аъмоли Масеҳ менамоянд.

6,43 Агарчи одамон инро ба \bar{U} рӯйрост намегуфтанд, *Исо* ҳамаи гуфтаҳои онҳоро медонист, ва дар ҷавоб огоҳӣ дод, ки “*ба якдигар шикоят накунад*”. Оятҳои оянда мефаҳмонанд, ки чаро шикваҳои онҳо бефоида ва нодаркор буданд. Яҳудиён шаходати Худованд Исоро ҳар қадар бештар рад кунанд, таълимоти \bar{U} ҳамон қадар мураккабтар мешуданд. “Нури радшуда нури инкоршуда аст”. Ҳар қадар бештар онҳо Хушхабарро рад кунанд, қабул кардани ин хабар барояшон ҳамон қадар душвортар мешуд. Агар Худованд ба онҳо оиди чизҳои оддӣ гуфт, ва онҳо бовар накарданд, пас, агар \bar{U} ба онҳо чизҳои мушкилтарро баён кунад, онҳо бештар аз ин намефаҳманд, ки \bar{U} чӣ мегӯяд.

6,44 Худ аз худ одам беандоза ноумед ва заиф аст. Вай ҳатто қувват надорад, ки худаш назди Исо ояд. То даме ки Падар дар дил ва ҳаёти вай кор карданро сар накунад, вай ҳеч гоҳ тамоми даҳшати гуноҳи худ ва эҳтиёҷ ба Начоткорро дарк намекунад. Барои бисёр касон ин оят душвор метобад. Мувофиқи ақидаи онҳо, он таълим медиҳад, ки одам метавонад начот ёфтан хоҳад, аммо имкони дарёфти онро надошта бошад. Ин тавр нест. Дар асл оят таълим медиҳад, ки аввал Худо дар дилҳои мо кор мекунад ва моро пайдо менамояд, то ба Худ ҷалб кунад. Ба мо интиҳоб пешниҳод шудааст: Худованд Исоро қабул кунем ё аз \bar{U} даст кашем. Аммо агар Худо бо дили мо гап назанад, мо ҳеч гоҳ хоҳиши ҷустани \bar{U} ро нахоҳем дошт. Худованд бори дигар ваъдаеро тасдиқ кард, ки \bar{U} дар *рӯзи вопасин* ҳар як бовардори ҳақиқиро эҳё мекунад. Чуноне ки мо аллакай дидем, он ба омадани Масеҳ барои покони Худ дахл дорад, ҳангоме ки мурдаҳо зинда мегарданд, зиндаҳо бошанд дигаргун мешаванд. Он растохез танҳо ба бовардорон дахл дорад.

6,45 Худованд бори дигар гуфт, ки то Падар ҷалб накунад, ҳеч кас назди \bar{U} омада наметавонад, ва фаҳмонданро давом дод, ки Падар одамонро чӣ гуна ҷалб мекунад. Пеш аз ҳама, \bar{U} Ишаъё 54,13-ро иқтибос меоварад:

“*Ва ҳама аз Худо таълим хоҳанд ёфт*”. Худо одамони алоҳидаро на танҳо интиҳоб мекунад. \bar{U} дар онҳо кореро анҷом медиҳад. \bar{U} ба воситаи Сухани пурқимати Худ ба дилҳои онҳо сухан мегӯяд.

Сипас иродаи шахсии одам ҳамроҳ мешавад. Онҳое ки ба таълимоти Сухани Худо ҷавоб додаанд ва аз *Падар* таълим гирифтаанд, назди Масеҳ меоянд. Ин ҷо мо боз мебинем, ки ду ҳақиқати бузург – соҳибхитиёрии Худо ва озодии интиҳоби одам – дар Навиштаи Пок назди ҳам ҷойгир карда шудаанд. Онҳо ба мо нишон медиҳанд, ки наҷот ҷиҳати илоҳӣ ва ҳам ҷиҳати инсонӣ дорад.

“*Дар суҳафи пайгамбарон навишта шудааст*” гуфта, Исо, албатта, китобҳои пайгамбаронро дар назар дошт. \bar{U} , дар ин ҷо китоби Ишаёро дар назар дошт, аммо фикреро, ки \bar{U} ифода менамуд, дар ҳамаи пайгамбарон ёфтани мумкин аст. Одамоне ба Худо танҳо ба василаи таълимоти Сухани Худо ва амали Рӯҳи Худо ҷалб мешаванд.

6,46 Одамоне таълим додани Худо маъноӣ онро надорад, ки онҳо \bar{U} ро *дидаанд*. Ягона Касе ки *Падарро дидааст*, Онест, ки аз ҷониби Худо омадааст, яъне Худи Худованд Исо.

Ҳамаи онҳое ки аз Худо таълим мегиранд, оиди Худованд Исои Масеҳ омӯзонда мешаванд, зеро мавзӯи асосии таълимоти Худо Худи Масеҳ аст.

6,47 Ояти 47 яке аз баёнҳои равшантарин ва кӯтоҳтарини роҳи наҷот дар тамоми Сухани Худост. Худованд Исо онро дар сухане тасвия намудааст, ки нодуруст тафсир кардани он аз эҳтимол дур аст: *ҳар кӣ ба Ман имон оварад, ҳаёти ҷовидонӣ дорад*. Диккат диҳед: \bar{U} пеш аз ин суханон қотеона “*баростӣ, ба ростӣ*” мегӯяд. Ин оят, чун бисёр оятҳои дигар дар Паймони Навин, таълим медиҳад, ки наҷот на аз рӯи аъмол, на дар натиҷаи риояи шариат ё “қоидаи тиллоӣ”, на аз рӯи тааллуқ ба Калисо, балки танҳо аз рӯи бовар ба Худованд Исои Масеҳ дода мешавад.

6,48–49 Ин ҷо Худованд Исо изҳор менамояд, ки \bar{U} *нони ҳаётест*, ки оиди он зикр карда буд. Табиист, ки “нони ҳаёт”

маъноӣ *нон*еро дорад, ки ба ҳар касе ки онро меҳӯрад, *ҳаёт* медиҳад. Яҳудиён пештар оиди *манн дар биёбон* ёдовар шуда, аз Худованд Исо хоҳиш карданд, ки ҳамин гуна хӯроки хубро биофарад. Ин ҷо Худованд ба онҳо ёдрас намуд, *ки падарони онҳо дар биёбон манн хӯрданд ва мурданд*. Дигар хел карда гӯем, манн фақат барои ин ҳаёт буд. Он наметавонист ба касоне ки онро меҳӯрданд, ҳаёти ҷовидонӣ диҳад. Бо ибораи “*падарони шумо*” Худованд Худро аз инсонияти талафшаванда ҷудо мекард ва ба таври ниҳонӣ илоҳияти Худро зикр намуд.

6,50 Бар хилофи манн, Худованд оиди Худ чун оиди *нон*е мегуфт, ки *аз осмон нозил мешавад*. Ва касе ки ин *нон*ро меҳӯрад, *намемирад*. Ин маъноӣ онро нашоҳад, ки вай ҷисман намемирад, балки вай дар осмон ҳаёти ҷовидон хоҳад дошт. Ҳатто агар вай ҷисман бимирад ҳам, бадани вай дар рӯзи вопасин зинда мешавад ва вай ҷовидона бо Худованд хоҳад буд.

Дар ин оят ва оятҳои баъдина Худованд Исо борҳо оиди одамоне мегӯяд, ки Бадани \bar{U} ро меҳӯранд. \bar{U} чиро дар назар дорад? Оё ин маъноӣ онро дорад, ки одамоне бояд ҳақиқатан Бадани \bar{U} ро бихӯранд? Бешубҳа, ин ғоя ғайриимкон ва нафратовар аст. Аммо баъзеҳо гумон мекунанд, ки \bar{U} таълимотеро дар назар дошт, ки мувофиқи он мо бояд ҳангоми шикастани *нон* Бадани \bar{U} ро бихӯрем: гӯё *нон* ва май ба таври мӯъҷизаосо ба Бадан ва Хуни Масеҳ табдил меёбанд, ва барои наҷот ёфтани мо бояд аз ин аломатҳои намоён баҳраманд шавем. Аммо Исо инро нагуфта буд. Аз матн аён аст, ки *хӯрдани* Бадани \bar{U} — яъне ба \bar{U} бовар кардан аст. Ҳангоме ки мо ба Худованд Исо чун ба Наҷотдиҳандаи мо бовар мекунем, мо ба воситаи бовар бо \bar{U} якҷоя мешавем. Мо ба имтиёзҳои Шахсияти \bar{U} ва қорҳои \bar{U} ҳамроҳ мешавем. Августин гуфтааст: “Бовар кунед ва шумо хӯрдаед”.

6,51 Исо *нони зинда* аст. \bar{U} на танҳо дар Худ ҳаёт дорад, балки \bar{U} ҳаётро медиҳад. *Касе ки аз ин нон бихӯрад, то абад зинда хоҳад монд*. Ин ҷӣ гуна буда метавонад? Ҷӣ тавр Худованд ба гуноҳкорони айбдор ҳаёти ҷовидонӣ дода метавонад? Ҷавоб дар қисми

охири ин оят дода шудааст: “... *ва ноне ки Ман ато мекунам, Бадани Ман аст, ки онро барои ҳаёти ҷаҳон мебахшам*”. Ин ҷо Худованд Исо марги Худро дар салиб пешгӯӣ кард. \bar{U} ҳаёти Худро чун фидия барои гуноҳкорон медихад. Бадани \bar{U} маҷрӯҳ карда шуда, Хуни \bar{U} барои қурбонии гуноҳҳо рехта хоҳад шуд. \bar{U} ба ҷои гуноҳкорон мемирад. \bar{U} ҷазоро барои гуноҳҳои мо ба дӯши Худ хоҳад гирифт. Чаро \bar{U} чунин хоҳад кард? \bar{U} ин корро *барои ҳаёти ҷаҳон* хоҳад кард. \bar{U} на фақат барои халқи яҳудӣ ё барои баъзе интихобшудагон хоҳад мурд. Марги \bar{U} барои тамоми ҷаҳон кифоя хоҳад буд. Ин, албатта, маънои онро надорад, ки тамоми ҷаҳон наҷот дода мешавад, аммо он чи Худованд Исо дар Ҷолҷолто ба амал овард, барои наҷот додани тамоми ҷаҳон кофӣ мебуд, агар ҳамаи одамон назди Исо меомаданд.

6,52 *Яҳудиён* ханӯз ҳам оиди нон ва бадани моддӣ фикр мекарданд. Фикрҳои онҳо аз сатҳи заминӣ болотар баромада наметавонианд. Онҳо намефаҳмиданд, ки Худованд Исо чизи моддиро барои таълими ҳақиқатҳои рӯҳонӣ ба кор бурд. Он гоҳ онҳо байни худ баҳс карда, мегуфтанд: *Чӣ тавр Ин Шахс Бадани Худро* ба дигарон барои хӯрдан дода метавонад? Парашют танҳо баъди аз ҳавопаймо ҷастан кушода мешавад. Бовар пеш аз дидан меояд ва ҷони шуморо барои фаҳмидан, дилро барои бовар, иродаро барои итоаткорӣ омода мекунад. Ба ҳама саволҳои “Чӣ тавр?” як ҷавоб ҳаст: ба нуфузи Масеҳ тобеъ шудан чун Павлус, ки нидо мекард: “Худовандо, Ту чӣ мефармоӣ, то ман бикунам?”

6,53 Азбаски *Исо* ҳамадон буд, \bar{U} афқору гуфтори яҳудиёро медонист. \bar{U} ба онҳо огоҳии ҷиддӣ дод: агар онҳо *Бадани Писари Одамро нахӯранд, ва Хуни Ҷро нанӯшанд, дар худ ҳаёт надоранд*. Ин ба нон ва май, ки дар Шоми Худованд истифода мешаванд, дахле надорад. Шабе ки Шоми Худованд ба вукӯъ мепайваст ва Худованд таслим карда шуд, Бадани \bar{U} ханӯз шикаста нашуда буд ва хуни \bar{U} ханӯз нарехта буд. Шогирдон нон ва майро мечашиданд, аммо онҳо ба маънои тахтуллафзӣ ҷисми \bar{U} ро намехӯрданд ва хуни \bar{U} ро наменӯшиданд. Бо ин суханон Худованд

Исо фақат изҳор менамуд, ки то даме бо бовар аҳамияти марги \bar{U} ро барои мо дар Ҷолҷолто қабул накунем, наҷот намеёбем. Мо бояд ба \bar{U} бовар кунем, \bar{U} ро қабул кунем ва \bar{U} ро гӯё “ба даст оварем”.

6,54 Ин оятро бо ояти 47 муқоиса карда, мефаҳмем, ки хӯрдани Бадани \bar{U} ва нӯшидани Хуни \bar{U} — ба \bar{U} бовар кардан аст. Дар ояти 47 мо мехонем: “*Ҷар кӣ ба Ман бовар кунад, ҳаёти ҷовидонӣ дорад*”. Дар ояти 54 мо ёд мегирем, ки “*ҷар кӣ Бадани Ҷро бихӯрад ва Хуни Ҷро бинӯшад, ҳаёти ҷовидонӣ дорад*”. Инак ду чизе ки бо як чиз баробаранд, байни худ баробаранд. Ҷамин тавр хӯрдани *Бадани Ҷ* ва нӯшидани *Хуни Ҷ* — маънои ба \bar{U} бовар карданро дорад. Ҷамаи онҳое ки ба \bar{U} бовар доранд, дар *рӯзи вопасин* зинда мешаванд. Албатта, баданҳои онҳое зинда мешаванд, ки ба Худованд Исо бовар кардаанд.

6,55 *Бадани Худованд Исо гизои ҳақиқист, ва Хуни Ҷ нӯшокии ҳақиқист*. Онҳо ба гизо ва нӯшокии ин ҷаҳон, ки фақат аҳамияти муваққатӣ доранд, муқобил гузошта мешаванд. Марги Худованд Исо бошад аҳамияти нагузаранда дорад. Касе ки бо бовар дар \bar{U} сахме пайдо мекунад, ҳаёти ҷовидонӣ ба даст меорад.

6,56 Байни \bar{U} ва ононе ки ба \bar{U} бовар доранд, ягонагии зич ҳаст. *Ҷар кӣ Бадани Ҷро бихӯрад ва Хуни Ҷро бинӯшад, дар Ҷ мемонад*, ва \bar{U} — дар он одам. Ин ягонагии наздиктарин ва зичтарин аст. Ҷангоме ки мо гизои маъмулиро мехӯрем, мо онро фуру мебарем, ва он қисми худи мо мешавад. Ҷангоме ки мо Худованд Исоро чун Наҷотдиҳанда қабул мекунем, \bar{U} ба ҳаёти мо ворид мешавад, то дар мо бошад, ва мо дар \bar{U} бошем.

6,57 Сипас Худованд боз як намунаи алоқамандии зичи байни \bar{U} ва одамро овард. Мисоли он ягонагии шахсии \bar{U} бо Худо Падар буд. *Падари Ҷай* Худованд Исоро ба ҷаҳон *фиристод*. (Ибораи “*Падари Ҷай*” маънои “*Падари Зинда*”, “*Падар – сарчашмаи ҳаёт*”-ро дорад) Агарчи Исо ба ин ҷаҳон чун Одам омад, \bar{U} ба василаи *Падар* мезист, яъне ба шарофати Падар \bar{U} дар ягонагии наздиктарин ва ҳамоҳангӣ бо Худо

Падар мезист. Худо марказ ва мазмуни ҳаёти \bar{U} буд. Мақсади \bar{U} иҷро намудани иродаи Худо Падар буд. Дар замин \bar{U} одами оддӣ буд, ва ҷаҳон намефаҳмид, ки \bar{U} Худои таҷассумшуда аст. Ҷаҳон \bar{U} ро нафаҳмид, аммо бо вучуди ин \bar{U} бо Падари Худ як буд. Онҳо дар ягонагии наздик мезистанд. Бовардорон бо Исои Масеҳ маҳз ҳамин тавр пайваст шудаанд. Онҳоро дар ин ҷаҳон намефаҳманд, бад мебинанд ва тез-тез таъкиб мекунанд. Аммо барои он ки онҳо ба Худованд Исо бовар кардаанд ва боварӣ доранд, онҳо ба василаи \bar{U} зинда ҳастанд. Ҳаёти онҳо бо ҳаёти \bar{U} зич даромехтааст, ва ин ҳаёт ҷовидона давом хоҳад кард.

6,58 Ин оят, аз афташ, ҳамаи он чиро, ки Худованд дар оятҳои пешина гуфтааст, ҷамъбаст мекунад. Исо *нонест, ки аз осмон нозил шуд*. Он аз *манн, ки падарон дар биёбон хӯрданд*, афзунтар аст. Он нон фақат аҳамияти муваққатӣ дошт. Он фақат барои ин ҳаёт даркор буд. Аммо Масеҳ Нони Худост, ки ба ҳамаи касоне ки \bar{U} ро меҳӯранд, ҳаёти ҷовидонӣ медиҳад.

6,59 Мардум аз соҳили шимоли-шарқӣ аз пайи Исо ва шогирдонаш сӯи Кафарнаҳум равона шуданд, ва эҳтимол, бисёриҳо Исоро дар куништ²⁰ дарёфтанд, ки он ҷо \bar{U} ба онҳо оиди Нони ҳаёт таълим меод.

6,60 Ин вақт Худованд Исо назар ба 12 шогирди аввалин хеле *бисёртар шогирдон* дошт. Ҳар касе ки аз пайи \bar{U} мерафт ва мегуфт, ки таълимоти \bar{U} ро қабул кардааст, шогирд ҳисобида мешуд. Аммо на ҳамаи онҳое ки худро шогирдони \bar{U} меномиданд, бовардорони ҳақиқӣ буданд. Дар ин оят баён шудааст, ки бисёрии онҳое ки худро шогирдони \bar{U} меномиданд, мегуфтанд: *“Ин сухани сахт аст”*. Онҳо онро дар назар доштанд, ки таълимоти Исо таҳқиромез аст. На барои он ки онҳо бисёр чизҳоро намефаҳмиданд, балки қабул кардани он барояшон нофорам буд. *“Кӣ метавонад онро бишнавад?”* гуфта, онҳо инро дар назар доштанд: *“Кӣ метавонад истода, ин гуна таълимоти таҳқиромезро қабул кунад?”*

6,61 Боз ҳам бо далели онро пайдо мекунем, ки Худованд ҳамадон буд. Исо ҳамаи он чиро, ки *шогирдон* мегуфтанд, ме-

донист. \bar{U} медонист, ки онҳо “аз осмон нозил шудаам” гуфтани \bar{U} ро шунида шикоят мекунанд; ва барои онҳо шунидани он нофорам буд, ки \bar{U} ба одамон хӯрдани Бадани \bar{U} ва нӯшидани Хуни \bar{U} ро пешниҳод мекунад, то дорои ҳаёти ҷовидонӣ шаванд. Инак, \bar{U} аз онҳо пурсид: *“Оё ин шуморо ба васваса меандозад?”*

6,62 Ба онҳо суханони \bar{U} оиди он ки \bar{U} аз осмон фуруд омад, маъқул нашуданд. Акнун \bar{U} пурсид: Онҳо ҷӣ фикр мекунанд, ҳангоме мебинанд, ки Бадан ба мақоми *аввалин*, ба осмон, *сууд мекунад*. \bar{U} медонист, ки ин баъд аз растохезаш рӯй медиҳад. Ҳамчунин суханон оиди он ки одамон бояд ҷисми \bar{U} ро хӯранд, ба онҳо маъқул нашуданд. Акнун онҳо ҷӣ фикр мекунанд, агар Бадани \bar{U} ро ба мақоми *аввалин* болошуда бинанд? Баъд аз он ки \bar{U} назди Падар бозмегардад, одамон ҷӣ гуна метавонанд ба маънои асли Бадани \bar{U} ро бихӯранд ва Хуни \bar{U} ро бинӯшанд?

6,63 Ин одамон ба маънои асли оиди бадани Масеҳ фикр мекарданд, аммо \bar{U} мегуфт, ки ҳаёти абадиро на ба василаи серкардани ҷисм, балки танҳо ба василаи амали Рӯҳи Поки Худо ба даст овардан мумкин аст. Ҷисм ҳаёт дода наметавонад; фақат Рӯҳ ҳаёт мебахшад. Онҳо суханони \bar{U} ро ба маънои тахтуллафзӣ фаҳмиданд, ва надонистанд, ки онҳоро ба таври рӯҳонӣ фаҳмидан даркор аст. Худованд Исо ба онҳо фаҳмонд, ки *суханоне ки \bar{U} ба онҳо мегӯяд, рӯҳ ва ҳаёт аст*. Ҳангоме ки суханони \bar{U} “Ҳар кӣ Бадани Маро бихӯрад ва Хуни Маро бинӯшад”-ро ба таври рӯҳонӣ мефаҳманд, яъне чун бовар ба \bar{U} , он гоҳ шахсоне ки ин хабарро қабул кардаанд, ҳаёти ҷовидонӣ меёбанд.

6,64 Ҳатто баъди ин фаҳмондан Худованд медонист, ки баъзе аз шунавандагонаш \bar{U} ро намефаҳманд, чунки *имон надоранд*. Монеа бештар на ноқобилии онҳо, балки нахостани онҳо буд. *Исо аз ибтидо медонист*, ки баъзе аз пайравони номниҳодаш *имон надоранд*, ва яке аз шогирдонаш \bar{U} ро *таслим хоҳад кард*. Албатта, *Исо* ҳамаи инро аз азал *медонист*, аммо ин ҷо, шояд, дар назар дошта шудааст, ки \bar{U} инро аз аввали хизмати заминии Худ медонист.

6,65 Исо фаҳмонд, ки мушкилӣ дар нобоварии онҳост, ки \bar{U} ба онҳо аллакай оиди он гуфта буд, ки *ҳеч кас наметавонад назди \bar{U} биёяд, магар ин ки Падари \bar{U} инро ба вай ато кунад*. Ин гуна суҳанон ба иззати нафси одаме мерасанд, ки гумон мекунад, бо аъмол сазовори начот шудан мумкин аст. Худованд Исо мегӯяд, ки ҳатто ҳуқуқи назди \bar{U} *омадан* аз Худо *Падар* бармеояд.

Ғ. Аксуламали гуногун ба суҳанони Начотдиханда (6,66–71)

6,66 Суҳанони Худованд Исо барои *бисёрии* онҳое ки \bar{U} ро пайравӣ мекарданд, нофорам буданд. Онҳо \bar{U} ро тарк карданд ва дигар бо \bar{U} мушоракат доштан намехостанд. Ин шогирдон ҳеч гоҳ бовардорони ҳақиқӣ набуданд. Онҳо бо сабабҳои гуногун аз пайи Худованд мерафтанд, аммо бе муҳаббати ҳақиқӣ ба \bar{U} ва ё фаҳмидани он ки \bar{U} Кист.

6,67 Баъд аз ин *Исо ба дувоздаҳ* шогирд мурочиат намуда, аз онҳо пурсид: оё онҳо низ рафтанд намехоҳанд?

6,68 Ҷавоби Петрус ҷолиби диққат аст. Вай чунин гуфт: “*Худовандо!* Чӣ тавр мо Туро тарк карда метавонем? *Ту* таълимотеро меомӯзӣ, ки ба *ҳаёти ҷовидонӣ* мебаранд. Агар мо Туро тарк кунем, дигар касе нест, ки наздаш равем. Туро тарк кардан — худро ба ҳалокат маҳкам кардан аст”.

6,69 Аз номи дувоздаҳ шогирдон суҳан гуфта, Петрус илова намуд: онҳо *имон овардаанд ва донистанд*, ки \bar{U} Масех, *Писари Худои Ҳай* аст.²¹ Ба тартиби калимаҳо аҳамият диҳед: “*имон овардаанд ва донистанд*”. Пеш аз ҳама онҳо ба Худованд Исои Масех бовар карданд, сипас донистанд, ки \bar{U} ҳақиқатан Он Касест, ки Худро меномад.

6,70 Дар оятҳои 68 ва 69 Петрус ба ҷои калимаҳои “дувоздаҳ шогирд” калимаи “мо”-ро ба кор бурдааст. Дар ояти 70 Худованд Исо вайро ислоҳ кард. Вай набояд ин гуна дилпуруна бигӯяд, ки ҳамаи дувоздаҳ шогирд бовардорони ҳақиқӣ ҳастанд. Худованд ҳақиқатан *дувоздаҳ* шогирдонро *интиҳоб* намуд, аммо *яке* аз онҳо *иблис* буд. Дар байни онҳо яке буд, ки ба ақидаҳои Петрус оиди Худованд Исои Масех ҳамфикр набуд.

6,71 Худованд Исо медонист, ки *Яҳудои Исқариот \bar{U} ро таслим* карданист. \bar{U} медонист, ки Яҳудо ҳеч гоҳ ҳақиқатан \bar{U} ро чун Худованд ва Начотдиханда қабул намекард. Ин ҷо мо боз ҳам дониши комили Худовандро мебинем. Ҳамчунин мо далели онро мебинем, ки Петрус аз номи ҳамаи шогирдон гап зада, хато мекард!

Худованди Мо суҳанрониро оиди нони ҳаёт аз таълимоти нисбатан содда сар кард. Аммо дар давоми сӯҳбат аён шуд, ки яҳудиён суҳанони \bar{U} ро рад мекунанд. Ҳар қадаре ки онҳо дилхо ва ақлҳои худро барои ҳақиқат маҳкам мекарданд, таълимоти \bar{U} ҳамон қадар душвортар мешуд. Дар хотима Исо гуфт, ки Бадани \bar{U} ро хӯрдан ва Ҳуни \bar{U} ро нӯшидан лозим аст. Ин аз ҳад зиёд буд! Онҳо гуфтанд: “Ин суҳани саҳт аст! Кӣ метавонад онро бишнавад?” – ва аз \bar{U} дур шуданд. Қабул накардани ҳақиқат боиси нобиноӣ мешавад. Онҳо дидан намехостанд, ва аз ин сабаб то ҳаде расиданд, ки дигар дида наметавонистанд.

V. СОЛИ СЕЮМИ ХИЗМАТГУЗОРИИ ПИСАРИ ХУДО: УРШАЛИМ (7,1–10,39)

A. Исо бародарони Худро сарзаниш мекунад (7,1–9)

7,1 Байни бобҳои 6 ва 7 якҷанд моҳ гузашт. *Исо дар Ҷалил* буд. \bar{U} *намехост* дар *Яҳудо бошад*, зеро он маркази яҳудиёне буд, ки *қасди куштани \bar{U} доштанд*. Аз ҷониби ҳама қабул шудааст, ки бо калимаи *яҳудиён*²² дар ин оят роҳбарони динӣ ва ё ҳокимон дар назар дошта шудаанд. Онҳо Худованд Исоро бениҳоят бад медиданд ва *қасди куштани \bar{U} доштанд*.

7,2 *Иди хаймаҳо* — дар таквими яҳудиён яке аз воқеаҳои муҳимтарин аст. Он дар мавсими дарав воқеъ мешуд ва вақтеро хотиррасон мекард, ки яҳудиён баъди аз Миср баромадан дар паноҳгоҳҳои муваққатӣ, ё хаймаҳо мезистанд. Ин иди тантананок ва хурсандиовар рамзи он рӯзе буд, ки Масех подшоҳ мешавад ва тамоми халқи Исроил дар осоиштагӣ ва тараккии рӯзафзун зиндагӣ мекунад.

7,3 Бародарони Худованд, ки дар ояти 3 зикр шудаанд, писарони Марям буданд, ки баъди Исо таваллуд шудаанд (баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки сухан дар бораи амакбачаҳо ё дигар хешовандони дур меравад). Аммо новобаста ба дараҷаи хешовандӣ бо Худованд Исо, онҳо аз наҷот дур буданд. Дар асл онҳо ба Худованд Исо бовар намекарданд. Онҳо ба Ҷ маслиҳат доданд, ки ба Уршалим ба иди хаймаҳо равад ва дар он ҷо мӯъҷизаҳои Худро ба амал оварад, то *шогирдонаш* он амалҳоеро, ки Ҷ мекунад, *бубинанд*. Ин ҷо на 12 *шогирдон*, балки онҳое дар назар дошта шудаанд, ки дар Яҳудо иддаои пайравии Худованд Исоро мекарданд.

Агарчи бародарон ба Ҷ бовар намекарданд, онҳо мехостанд, ки Ҷ Худро ба ҷаҳон ошкоро зоҳир намояд. Шояд, онҳо мехостанд, то ба онҳо чун ба хешовандони шахси машҳур тавачҷӯх зоҳир намоянд. Ё, бештар он имконпазир аст, ки онҳо ба шӯҳрати Исо ҳасад мебурданд ва бо умеди кушта шудани Ҷ бо исрор аз Ҷ хоҳиш мекарданд, ки ба Яҳудо сафар кунад.

7,4 Шояд, ин суханон бо киноя гуфта шуда буданд. Хешовандони Ҷ, аниқтараш, тахмин мекарданд, ки Худованд ҷӯеи шӯҳрат аст. Агар Ҷ машҳур шудани набошад, чаро ҳамаи ин мӯъҷизотро дар Ҷалил нишон медахад? Амалан онҳо чунин мегуфтанд: “Барои Ту имкониятҳои васеъ кушода мешаванд. Агар Ту ҷӯеи шӯҳрат бошӣ, бояд ба Уршалим ба ид равӣ. Он ҷо садҳо одамон ҷамъ мешаванд, ва Ту ба онҳо мӯъҷизоти Худро нишон дода метавонӣ. Ҷалил ҷои оромист, ин ҷо Ту мӯъҷизоти Худро пинҳонӣ ба амал меоварӣ. Чаро Ту чунин мекуни? Охир, мо медонем, ки ту машҳур шудан мехоҳӣ!” Сипас онҳо илова карданд: “*Агар Ту чунин аъмодро ба ҷо меоварӣ, Худро ба ҷаҳон бинамо*”. Онҳо бо ин гуфтан мехостанд: “Агар Ту ҳақиқатан Масеҳ бошӣ ва мӯъҷизоти Ту далели он бошанд, чаро Ту ин далелҳоро дар Яҳудо, дар он ҷое ки онҳо ҳақиқатан аҳамият хоҳанд дошт, пешниҳод намекуни?”

7,5 *Бародаронаш* хоҳиши самимии дар ҷалол дидани Исоро надоштанд. Дар асл онҳо *имон наоварда буданд*, ки Ҷ Масеҳ аст.

Онҳо ҳамчунин зиндагиашонро ба Ҷ боварӣ кардан намехостанд. Ҳамаи суханони онҳо пур аз киноя буданд. Дилҳои онҳо назди Худованд рост набуданд. Барои Худованд Исо, шояд, махсусан аламовар буд, ки бародарони Худаш ба суханон ва корхояш шубҳа мекунанд. Аммо бисёр вақт ҳамин тавр мешавад; онҳое ки ба Худо бовар доранд, аз ҷониби шахсони наздиктарин ва азизтаринашон ба муҳолифати саҳттарин рӯ ба рӯ мешаванд.

7,6 Ҳаёти Худованд аз аввал то охир пешакӣ муайян шуда буд. Ҷар рӯз ва ҷар қадам мувофиқи нақшаи пешакӣ тайёршуда амалӣ мегардид. Вақти пешбинишуда барои ба ҷаҳон зоҳир намудани Худ *ҷанӯз нарасида* буд. Ҷ аниқ медонист, ки Ҷро ҷӣ интизор аст ва иродаи Худо нест, ки Ҷ ҳозир ба Уршалим рафта Худро зоҳир кунад. Аммо Ҷ ба бародаронаш ёдрас намуд, ки *барои онҳо ҷар вақт муносиб аст*. Онҳо мувофиқи хоҳишҳои худ мезистанд ва ба иродаи Худо итоат намекарданд. Онҳо метавонистанд нақшаҳои худро кашанд ва барои ҳаловат сафар кунанд, зеро мехостанд фақат хоҳишҳои худро иҷро кунанд.

7,7 *Ҷаҳон* наметавонист ба бародарони Худованд *адоват дошта бошад*, чунки онҳо ба ҷаҳон тааллуқ доштанд. Онҳо бар зидди Исо ҷонибдори ҷаҳон шуданд. Ҳаёти онҳо бо ҷаҳон ҳамоҳангии пурра дошт. Ибораи “ҷаҳон” ин ҷо маънои системаеро дорад, ки одам офаридааст ва дар он барои Худо ва Масеҳ ҷой нест: Ин ҷаҳони маданият, санъат, маълумот ва дин аст. Амалан дар Яҳудо ҷаҳони динӣ буд, чунки маҳз ҳокимони яҳудӣ беш аз ҳама Масеҳро бад медиданд.

Ҷаҳон Масеҳро бад медид, чунки Ҷ шаҳодат меод, ки *аъмолаш бад аст*. Ин баҳои ғамангези табиати фосидшудаи одамист: Одами беғуноҳ, пок, ба ҷаҳон омад, ва ҷаҳон мехоҳад Ҷро бидушад. Ҳаёти беайби Масеҳ нишон дод, ки ҳаёти одамони дигар то ҷӣ андоза комил нест. Хатти росте ки назди хатти қач ҷойгир шудааст, қачии онро аён мекунад. Ҳамчунин ба ҷаҳон омадани Худованд тамоми гуноҳкории одамро нишон дод. Одам аз ин гуна фошкунӣ хашмгин шуд. Ва ба ҷои тавба кардан ва аз Худо марҳамат

хостан чаҳон мехост Он Касеро, ки гуноҳи Ҷро ошкор кард, нобуд кунад.

Ф. Б. Мейер тафсир мекунад:

Оҳ, ин яке аз таънаҳои даҳшатноктарин аст, ки Муҳаббати Таҷассушиуда на танҳо дар рӯзҳои дар ҷисм буданиш, балки имрӯзҳо ҳам мекунад: “Чаҳон шуморо бад дида наметавонад”. Ҳангоме ки чаҳон бад намебинад, ҳангоме ки чаҳон туро дӯст медорад ва навозиш мекунад, ҳангоме ки ба ту тамаллуқ мекунад — ин барои масеҳӣ яке аз вазъиятҳои даҳшатовартарин аст. “Чӣ кори баде кардаам, — пурсид хирадманди қадим, — ки вай дар бораи ман чунин суханони хуб мегӯяд?” Набудани бадбинии чаҳон исбот мекунад, ки мо оиди бад будани корҳои он шаҳодат наметавонем. Самимияти муҳаббати чаҳонӣ исбот мекунад, ки мо моликияти он буда, ба он тааллуқ дорем. Дӯстӣ бо чаҳон — душманӣ бо Худост. Бинобар ин касе ки дӯсти чаҳон аст, — вай душмани Худост (Юҳ. 7,7; 15,19; Яъқ. 4,4).²³

7,8 Худованд ба бародарони Худ гуфт, ки онҳо ба ин ид бираванд. Дар ин як чизи хеле андӯҳоваре ҳаст. Онҳо худро хеле диндор меҳисобиданд. Онҳо иди хаймаҳоро чашн гирифтани буданд. Дар айни ҳол дар шахси Масеҳ дар байни онҳо Худо истода буд, аммо онҳо ба Ӯ муҳаббати ҳақиқӣ надоштанд. Ба одам маросимҳои динӣ маъкуланд, зеро онҳоро бе ягон хел рағбати самимӣ риоя кардан мумкин аст. Аммо агар вайро бо Масеҳ рӯ ба рӯ гузоред, худро нороҳат ҳис мекунад. Исо гуфт, ки Ӯ ҳоло ба ин ид намеравад, зеро вақти Ӯ ҳанӯз нарасидааст. Ӯ дар назар надошт, ки умуман ба ид намеравад, зеро аз ояти 10 мо мефаҳмем, ки Ӯ ба он чо рафт. Аниқтараш, Ӯ дар назар дошт, ки бо бародаронаш намеравад, чунки шӯҳрати оммавино хоҳон набуд. Замони он ханӯз фаро нарасида буд. Ӯ меояд, аммо пинҳонӣ ва бе овозаи барзиёд.

7,9 Ҳамин тарик, Худованд дар *Чалил монд*, бародаронаш бошанд ба ид рафтанд. Онҳо Он Касеро дар ақиб гузоштанд, ки ба онҳо шодиву хурсандии ин идро дода метавонист.

Б. Исо дар парастиишгоҳ таълим медиҳад (7,10–31)

7,10 Ҳангоме ки *бародаронаш* ба Уршаллим омаданд, Худованд Исо оромона аз пайи онҳо равон шуд. Чун яҳудии такводор, Ӯ дар ид ҳозир будан мехост. Аммо, чун Писари итоаткори Худо, Ӯ бояд инро на ошкоро, балки пинҳонӣ кунад.

7,11 Аммо яҳудиён Ӯро дар ид ҷустуҷӯ мекарданд. Инҳо, бешубҳа, ҳокимон буданд, ки Ӯро куштани буданд. “Ӯ кучост?” гуфта, онҳо Ӯро парастииш кардани не, балки куштани буданд.

7,12 Аён аст, ки хузури Худованд дар миёни мардум ҳаяҷони калонеро ба вучуд овард. Мӯъҷизаҳое ки Ӯ ба амал овард, беш аз пеш одамноро водор мекарданд, то оиди дар асл Кӣ будани Ӯ андеша кунанд. Дар ид оиди пайғамбари ҳақиқӣ ё бардурӯғ будани Ӯ гуфтугузориҳои пинҳонӣ доир мешуданд. Баъзеҳо мегуфтанд: “Ӯ некӯст”, аммо дигарон мегуфтанд: “Не, Ӯ мардумро гумроҳ мекунад”.

7,13 Зиддияти роҳбарони яҳудӣ ба Исо чунон саҳт буд, ки ҳеч кас рӯйрост Ӯро тарафдорӣ карда наметавонист. Бешубҳа, бисёр одамони оддӣ фаҳмиданд, ки Ӯ ҳақиқатан Масеҳи Исроил аст, аммо ҷуръат намекарданд баромада инро гӯянд, зеро аз таъкиботи роҳбарияти динӣ метарсиданд.

7,14 Иди Хаймаҳо якчанд рӯз давом мекард. Баъди гузаштани қариб нисфи он *Исо ба маъбад* (айвони болопӯшида, ки дар он чо чамъ шудани одамон мумкин буд) *омада, таълим дод*.

7,15 Онҳое ки Начотдиҳандаро мешунданд, дар *хайрат афтада* буданд. Пурра имкон дорад, ки беш аз ҳама онҳо аз он мутаассир гаштанд, ки Ӯ Паймони Куҳанро ин қадар хуб медонад. Аммо диққати онҳоро ҳамчунин фароҳии таълимот ва қобилияти таълимдиҳии Ӯ чалб карда буд. Онҳо медонистанд, ки Исо ба ҳеч яке аз мактабҳои динии онвақта тааллуқ надошт, ва фаҳмида наметавонистанд, ки Ӯ ин гуна донишро аз кучо ба даст овардааст. Чаҳон ҳозир ҳам хайрон мешавад, ва баъзан ба шӯр меояд, ҳангоме бовардороне пайдо мешаванд, ки маълумоти расмии динӣ надоранд, аммо

қобилият доранд Сухани Худоро таълим диҳанд.

7,16 Боз як бори дигар суханони хубро оиди он меҳонем, ки Худованд шарафери, ки ба \bar{U} мансуб доништа мешуд, рад намуд, балки кӯшиш кард Падари Худро ҷалол диҳад. Исо ҷавоб дод, ки *таълимоти \bar{U} аз они Худи \bar{U} нест, балки аз они Фиристандаи \bar{U} ст.* Ҳар он чи Худованд Исо мегуфт ва ҳар он чи таълим меод, ҳамааш аз они Падар буд. Падар ба \bar{U} мефармуд, то сухан гӯяд ва таълим диҳад. \bar{U} бе иродаи Падар амал намекард.

7,17 Агар яҳудиён ҳақиқатан доништан меҳостанд, ки оё таълимоти \bar{U} ҳаққонист ё не, инро ба осонӣ аниқ мекарданд. *Агар касе ҳақиқатан хоҳад иродаи Худоро ба амал оварад, Худо ба вай нишон медиҳад, ки оё таълимоти Масеҳ аз Худост ё Худованд чизи Худаш меҳостагиро таълим медиҳад.* Ин ҷо ба ҳар касе ки самимона ҳақиқатро доништан меҳоҳад, ваъдаи аҷиб дода шудааст. Агар одам самимона ва воқеан ҳақиқатро доништан хоҳад, Худо онро ба вай нишон медиҳад. “Итоаткорӣ асбоби дарки рӯҳонист”.

7,18 Ҳар кӣ аз худ, яъне мувофиқи хости худ *сухан гӯяд, ҷалоли худро меҷӯяд.* Аммо дар Исои Масеҳ ҳамааш дигар хел аст. \bar{U} ҷӯеи ҷалоли Падар буд, ки *Фиристандаи \bar{U} ст.* Азбаски сабабҳои водоркунандаи \bar{U} комилан пок буданд, рисолаи \bar{U} комилан ҳақиқат буд. *Ва дар \bar{U} норостӣ* набуд.

Исо ягона Касест, ки оиди \bar{U} чунин суханонро гуфтан мумкин аст. Ҳар кадом муаллими дигар ба хизматгузори худ ҳиссае аз хурпарастӣ илова мекард. Аммо ҳар як хизматгори Худо бояд кӯшиш кунад, ки на худро, балки Худоро ҷалол диҳад.

7,19 Сипас Худованд рӯйрост яҳудиёнро айбдор намуд. \bar{U} ёдрас намуд, ки *Мусо* ба онҳо *шариатро* дод. Онҳо фаҳр мекарданд, ки шариат доранд. Аммо онҳо фаромӯш карданд, ки танҳо дорои шариат будан ҳеҷ фоидае намеоварад. Шариат итоат ба фармонхоро талаб мекард. Онҳо аз шариат фаҳр мекарданд, аммо ҳеҷ кадоми онҳо онро риоя намекард, зеро онҳо ҳатто қасди куштани Худованд Исоро доштанд. Аммо шариат қатро манъ мекард. Онҳо дар хоҳишҳои худ

нисбати Худованд Исои Масеҳ шариатро вайрон мекарданд.

7,20 Мардум тезии борикбинонаи айбдоркуниери, ки Исо ба онҳо ҳавола намуд, ҳис мекарданд, аммо онҳо ба ҷои он ки ҳақ будани \bar{U} ро эътироф намоянд, ба таҳқир кардани \bar{U} сар карданд. Онҳо пурсиданд, ки оё \bar{U} дев надорад. Онҳо гуфтаи \bar{U} ро оиди он ки касе \bar{U} ро *меҳоҳад бикушад*, рад карданд.

7,21 Ин ҷо *Исо* воқеаи шифо ёфтани мафлурро дар ҳавзи Байт-Ҳасдо ёдрас намуд. Ин мӯъҷиза боиси нафрати роҳбарони динӣ шуд, ва маҳз аз ҳамин лаҳза онҳо \bar{U} ро куштани шуданд ва бар зидди \bar{U} бофтани дасисаи маккоронаро сар карданд. Худованд ба онҳо ёдрас намуд, ки \bar{U} *як кор кард, ва ҳамаи онҳо дар ҳайрат монданд.* Онҳо беш аз он ки аз мӯъҷиза ҳайрон шаванд, аз он ба изтироб омада буданд, ки \bar{U} инро дар рӯзи шанбе мекунад.

7,22 Шариати Мусо мефармуд, ки кӯдаки мардина бояд дар рӯзи ҳаштуми таваллудшавӣ хатна карда шавад. (Дар асл ибтидои хатна *на* аз *Мусо*, балки аз “*падарон*” аст, яъне Иброҳим, Исҳоқ, Яқуб.) Ҳатто агар рӯзи ҳаштум ба *шанбе* рост ояд ҳам, яҳудиён инро монеа намеҳисобиданд ба писарро хатна мекарданд. Онҳо ҳис мекарданд, ки ин лозим аст ва Парвардигор ба онҳо иҷозат медиҳад, ки ин корро кунанд.

7,23 Агар барои вайрон накардани шариати Мусо писарро *дар рӯзи шанбе* хатна мекарда бошанд, пас чаро аз Худованд Исо нафрат мекунанд, ки *дар рӯзи шанбе касеро шифои комил додааст?* Агар шариат корро аз рӯи зарурат иҷозат меода бошад, пас оё корҳои марҳаматро низ иҷозат намедиҳад?

Хатна — амалиёти ночизи чарроҳист, ки ба кӯдаки мардина мекунанд. Албатта, он дарднок мебошад, фоидаи ҷисмонияш бошад ночиз аст. Бар хилофи ин, Худованд Исо одамро дар рӯзи шанбе пурра шифо дод. Ва яҳудиён \bar{U} ро айбдор намуданд.

7,24 Мушкилӣ дар он буд, ки яҳудиён ҳама чизро на аз рӯи моҳият, балки аз рӯи *намуди зоҳирӣ доварӣ* мекарданд. Доварии онҳо одилона набуд. Корҳои худро онҳо комилан қонунӣ меҳисобиданд, аммо агар ҳамин гуна корро Худованд кунад, он

комилан нодуруст хисобида мешуд. Одам табиатан ҳамеша майл дорад на аз рӯи моҳияти асли, балки аз рӯи намуди зоҳирӣ баҳо диҳад. Худованд Исо шариати Мусоро вайрон накарда буд; худи яҳудиён онро бо нафрати оштинопазири худ нисбати Ҷ вайрон мекарданд.

7,25 То ин дам дар *Ерусалим* аллакай маълум шуд, ки роҳбарони яҳудӣ бар зидди Начотдиҳанда суиқасд тартиб дода истодаанд. Баъзе шахриён мепурсиданд, ки оё Ҷ на Ҳамонест, ки роҳбарон таъкиб мекунанд.

7,26 Онҳо фаҳмида наметавонистанд, ки чаро, дар ин ҳолат, ба Худованд Исо иҷозат дода шудааст, ки чунин кушод ва *ошкоро* сухан гӯяд. Агар ҳокимон Ҷро ин қадар бад медида бошанд, пас чаро то ҳол ба Ҷ имкон медиҳанд, ки таълим диҳад? Оё имкон дорад, ки онҳо омадаанд, то ба таври ниҳой боварӣ ҳосил кунанд, ки Ҷ *дар ҳақиқат* Масеҳ аст, чуноне ки Ҷ мегӯяд?

7,27 Одамоне ки Исоро Масеҳ эътироф карданӣ набуданд, гумон мекарданд, ки аз кучо омадани Ҷро медонанд. Онҳо гумон мекарданд, ки Ҷ аз Носира омадааст. Онҳо модари Ҷ Марямро медонистанд ва Юсуфро падари Ҷ меҳисобиданд. Яҳудиёни он замон бовар мекарданд, ки хангоме Масеҳ меояд, Ҷ ногаҳон ва ба таври пурасрор зоҳир мешавад. Ба гӯшаи хотири онҳо намеомад, ки Ҷ чун Кӯдак таваллуд мешавад ва чун Одам калон мешавад. Аз Паймони Кухан онҳо бояд медонистанд, ки Ҷ дар Байт-Лаҳм таваллуд мешавад, аммо маълум шуд, ки онҳо оиди чузъиёти омадани Масеҳ боҳабар нестанд. Маҳз аз ҳамин сабаб онҳо гуфтанд: “Аммо чун Масеҳ ояд, қасе нахоҳад доист, ки ӯ аз кучост”.

7,28 Дар ин оят Исо ба одамоне ки чамъ омада, сӯхбатро гӯш мекарданд, мурочиат намуд. Ҷ гуфт, ки дар ҳақиқат онҳо Ҷро *мешиносанд* ва медонанд, ки Ҷ *аз кучо* омадааст. Ин ҷо, албатта, Ҷ дар назар дошт, ки Ҷро чун одам медонанд. Онҳо Ҷро чун Исои Носирӣ медонистанд, вале онҳо намедонистанд, ки Ҷ ҳамчунин Худост. Маҳз ҳаминро Ҷ дар қисми дуюми оят мефаҳмонад.

Чун одам, Ҷ дар Носира мезист. Аммо онҳо бояд ҳамчунин фаҳманд, ки Ҷ *аз Худ*

наомадааст, балки аз ҷониби Худу Падар фиристода шудааст, ки онҳо Ҷро *намешиносанд*. Дар ин калимаҳо Худованд Исо рӯйро иттифоқ ба баробарӣ бо Худу мекунад. Ҷ *аз Худ*, яъне бо қудрати Худ *наомадааст*, ва иродаи Худро ба ҷо намеоварад. Ҷ ба ҷаҳон аз ҷониби Худои *ҳақиқӣ* фиристода шудааст, ва ин Худоро яҳудиён *намешиносанд*.

7,29 Аммо Исо Ҷро медонист. Ҷ аз азал бо Худу буд ва дар ҳама ҷиз ба Худу Падар баробар буд. Хангоме Худованд гуфт, ки Ҷ *аз ҷониби* Худост, Ҷ на фақат аз ҷониби Худу *фиристода* шуданаширо, балки онро дар назар дошт, ки ҳамеша бо Худу мезист ва дар ҳама ҷиз бо Ҷ баробар аст. Бо суханони “*Ҷ маро фиристодааст*” Худованд комилан аниқ нишон дод, ки Ҷ Масеҳи Худу, Тадҳиншуда аст, ки Худу Ҷро ба ҷаҳон барои иҷрои кори бозхаридан фиристодааст.

7,30 Яҳудиён маънои суханони Исо ва изҳори Ҷро фаҳмиданд, ки Ҷ Масеҳ аст. Онҳо чунин меҳисобиданд, ки ин кифри рӯйро аст, ва Ҷро ҳабс карданӣ шуданд, *вале қасе даст бар Ҷ андохта* натавонист, *чунки ҳанӯз соаташ нарасида буд*. Қуввати Худу Худовандро аз андешаҳои бади одамоне то даме ниғаҳбонӣ мекард, ки вақти Ҷ расид, то Худро чун қурбонӣ барои гуноҳҳо пешниҳод кунад.

7,31 Дар асл *бисёре аз мардум* ба Худованд Исо *имон оварданд*. Мо мехостем чунин фикр кунем, ки бовари онҳо ҳақиқӣ буд. Муҳокимарониҳои онҳо чунин буданд: Оё Исо барои исбот намудани Масеҳ будани Худ ҷизи бештаре ба амал оварда метавонист? Агар фарз кунем, ки Исо Масеҳ нест, пас хангоме ки *Масеҳ ояд, нақод ки аз ин шахс бештар аломат нишон хоҳад дод?* Аз саволи онҳо аён аст, ки барои онҳо мӯъҷизоти Исо далели он буданд, ки Ҷ ҳақиқатан Масеҳ аст.

В. Душмани фарисиён (7,32–36)

7,32 Азбаски фарисиён доимо дар байни халқ буданд, ин гуфтугузорҳои *ниҳониро шуниданд*. *Мардум* дар бораи Начотдиҳанда *гуфта*, Ҷро маҳкум намекарданд, балки маҳфиёна аз Ҷ ба вачд меомаданд. Фарисиён метарсиданд, ки мардум Исоро қабул меку-

нанд, ва мулозимонро *фиристонданд*, то ки *Ҷро дастгир кунанд*.

7,33 Суханони ояти 33, бешубҳа, ба мулозимоне ки барои дастгир кардани *Ҷ* омада буданд, ҳамчунин ба фарисиён ва ба тамоми халқ гуфта шудаанд.

Худованд Исо талабҳои пештараи Худо ро паст намекард. Зиёда аз ин, *Ҷ* онҳоро тақвият меод. *Ҷ* ба яҳудиён ёдрас намуд, ки *боз муддати каме* назди онҳо буда, баъд назди Худо Падар, ки *Фиристандаи Ҷ*ст, бармегардад. Албатта, танҳо як худи ҳамин суханон фарисиёнро боз ҳам бештар хашмгин намуда метавонианд.

7,34 Замоне меояд, ки фарисиён *Ҷ*ро хоҳанд *ҷуст ва нахоҳанд ёфт*. Дар ҳаёти онҳо замоне фаро мерасад, ки ба Начотдиханда мӯхтоҷ мешаванд, аммо хеле дер хоҳад буд. *Ҷ* ба осмон бармегардад, аммо онҳо аз боиси нобоварӣ ва бадбинии худ дар он ҷо бо *Ҷ* вохӯрда наметавонанд. Суханони ин оят аҳамияти махсус доранд. Онҳо ба мо ёдрас мекунад, ки мафҳуми имконияти аз даст рафта вучуд дорад. Одамон имрӯз имконияти начот ёфтано доранд. Агар онҳо ин имконияти пешниҳодшударо аз даст диҳанд, он дигар ҳеч гоҳ ба онҳо дода нахоҳад шуд.

7,35 Яҳудиён маънои суханони Худовандро фаҳмида натавонианд. Онҳо ба худ тасаввур карда наметавонианд, ки *Ҷ* ба осмон бармегардад. Онҳо гумон мекарданд, ки шояд *Ҷ* ба яҳудиёне ки дар байни *юнониён* пароканда ҳастанд, ё ҳатто ба худи *юнониён* мавъиза карданро давом медиҳад.

7,36 Боз ҳам онҳо аз суханони *Ҷ* ба ҳайрат афтоданд. *Ҷ* чиро дар назар дошт, ҳангоме гуфт, ки *Ҷ*ро хоҳанд *ҷуст ва нахоҳанд ёфт*? *Ҷ* ба кучо меравад, ки онҳо аз пайи *Ҷ* рафта наметавонанд? Ин ҷо яҳудиён кӯриҳои нобовариро нишон доданд. Диле ториктар аз он нест, ки қабул кардани Худованд Исоро рад мекунад. Агар бо ибораи имрӯза гӯем, “шахсе нобинотар аз он касе нест, ки дидан намехоҳад”. Ин ҷо айнан ҳамин ҳолат аст. Онҳо Худованд Исоро қабул кардан намехостанд, барои ҳамин ҳам қабул карда наметавонианд.

Г. Ваъдаи Рӯҳи Пок (7,37–39)

7,37 Агарчи дар Паймони Куҳан зикр нашудааст, яҳудиён чунин маросимро ба ҷо меоварданд: Онҳо дар ҳар яке аз ҳафт рӯзи иди Хаймаҳо аз ҳавзи Шилӯаҳ об мекашиданд ва ба зарфи калони нуқрагӣ назди курбонгоҳ мерехтанд. Дар рӯзи ҳаштум ин маросим ба ҷо оварда намешуд, ва аз ҳамин сабаб пешниҳоди Масеҳ оиди додани оби ҳаёти ҷовидонӣ боз ҳам изтиробангез метофт. Яҳудиён ин маросими диниро ба ҷо меоварданд, аммо он ба дилҳои онҳо қаноатмандиро намеовард, чунки онҳо маънои аслии идро нафаҳмида буданд. Онҳо аллақай хона ба хона рафтани буданд, аммо *дар рӯзи охир*, ки *рӯзи бузурги ид* буд, *Исо истода*, ба онҳо *нидо кард*. *Ҷ* онҳоро даъват менамуд, ки барои қаноатмандии рӯҳонӣ назди *Ҷ* биёянд. Ба суханони *Ҷ* диққати махсус диҳед. Даъват ба ҳама (“*ҳар кӣ*”) дахл дошт. Хушхабарии *Ҷ* хабарии универсали буд. Касе нест, ки начот ёфта натавонад, агар назди Масеҳ биёяд.

Аммо, аҳамият диҳед, ки ин ҷо шарте ҳаст. Навиштаи Пок мегӯяд: “*Ҷар кӣ ташна бошад*”.²⁴ Ташнагӣ ин ҷо ба эҳтиёҷи рӯҳонӣ ишора мекунад. Агар одам надонад, ки гуноҳкор аст, вай ҳеч гоҳ начот ёфтан намехоҳад. Агар вай нафаҳмад, ки ҳалок шуда истодааст, вай ҳеч гоҳ ёрӣ наметалабад. Агар одам мискинии саҳти рӯҳиро дар ҳаёти худ дарк накунад, вай назди Худованд намеояд, то эҳтиёҷоти худро қонеъ гардонад. Начотдиханда ҷони ташнаро даъват намуд, ки назди *Ҷ* ояд — на ба калисо, на ба назди мавъизагар, на ба назди об барои ғӯта ё ба Шоми Худованд. Исо гуфт: “*Назди ман биёяд*”. Ҳеч каси дигар ва ҳеч чизи дигар об намедиҳад. “*Назди ман биёяд ва бинӯшад*”. “*Нӯшидан*” — Масеҳро шахсан қабул кардан аст. Ин ба *Ҷ* чун ба Худованд ва Начотдиханда боварӣ кардан аст. Ин *Ҷ*ро ба ҳаёти худ роҳ додан аст, чуноне ки мо стакани обро ба чисмҳои худ ворид мекунем.

7,38 Ояти 38 тасдиқ мекунад, ки қабул кардани Масеҳ ва нӯшидан — бо бовар кардан ба Масеҳ ҳамон як аст. Ҳамаи онҳое ки ба *Ҷ* бовар карданд, ташна наметавонанд ва наҳрҳои баракати рӯҳониро ба даст меова-

ранд, ки аз онҳо ба *сӯи дигарон* чорӣ хоҳад шуд. Тамоми Паймони Кухан таълим медиҳад, ки онҳое ки Масехро қабул кардаанд, худашон менӯшанд ва барои дигарон сарчашмаи баракат мешаванд (мас. Иш. 55,1). “*Аз батни вай наҳрҳои оби ҳаёт чорӣ хоҳад шуд*” чунин маъно дорад: аз батни одам, ё аз ҳаёти рӯҳонии вай наҳрҳои ёрӣ ба дигарон чорӣ мешаванд. Стотт ишора мекунад, ки мо бо чуръаҳои хурд менӯшем, аммо нӯшидамон афзун мешавад ва ба наҳрҳои азими чоришаванда табдил меёбад. Темпл огоҳӣ медиҳад: “*Ҳеч касе ки аз Рӯҳи Худо пур шудааст, ин ҳадияро дар худ нигоҳ дошта наметавонад. Рӯҳ аз он ҷое ки ӯ ҳаст, чорӣ мешавад; агар ӯ чорӣ нашавад, пас ӯ дар он ҷо нест*”.

7,39 Ин ҷо равшан зикр шудааст, ки калимаҳои “*оби ҳаёт*” ба Рӯҳи Пок дахл доранд. Ояти 39 хеле муҳим аст; он таълим медиҳад, ки ҳамаи онҳое ки Худованд Исои Масехро қабул мекунанд, Рӯҳи Худоро низ қабул мекунанд. Дигар хел карда гӯем, гуфтаҳои баъзеҳо оиди он ки Рӯҳи Пок дар одамон як муддат баъд аз бозгашт кардани онҳо ворид мешавад, нодуруст аст. Ин оят возеху равшан баён мекунад, ки касоне ки ба Масех бовар мекунанд, Рӯҳро қабул мекунанд. Ҳангоме ки Худованд Исо ин суханонро мегуфт, Рӯҳи Пок *ҳанӯз ато нашуда буд*. Фақат баъди ба осмон баргаштани Худованд Исо ва *чалол ёфтани ӯ* Рӯҳи Пок дар рӯзи Панतिकост фуруд омад. Аз он лаҳза дар ҳар касе ки ба Худованд Исои Масех бовар дорад, Рӯҳи Пок сокин аст.

Ғ. Ақидаҳои гуногун оиди Исо (7,40–53)

7,40–41 Баъди ин *бисёре* аз шунавандагон бовар карданд, ки Худованд Исо аниқ *ҳамон Пайгамбарест*, ки оиди ӯ Мусо дар Такрори Шариат 18,15.18 гуфта буд. *Дигарон* ҳатто ҳозир буданд иқрор шаванд, ки Исо Масех аст. Аммо баъзеҳо фикр мекарданд, ки ин номумкин аст. Онҳо фикр мекарданд, ки Исо аз Носираи Ҷалил омадааст, аммо ҳеч пешгӯии Паймони Кухан пайгамбарӣ намекард, ки *Масех аз Ҷалил меояд*.

7,42 Ҳақ ба ҷониби ин яҳудиён буд, зеро онҳо бовар мекарданд, ки *Масех* аз деҳаи

Байт-Лаҳм ва аз насли *Довуд* меояд. Агар онҳо меҳнати пурсучӯ карданро ба зимма мегирифтанд, дармеёфтанд, ки Исо дар Байт-Лаҳм таваллуд шудааст ва ба воситаи Марям авлоди бевоситаи Довуд аст.

7,43 Аз боиси ақидаҳои гуногун ва нодонии умумӣ *дар бораи ӯ дар байни мардум ихтилоф афтод*. Имрӯзҳо ҳам ҳамин чиз ба амал меояд. Мардон ва занон оиди Исои Масех ихтилофи ақидаҳо доранд. Баъзеҳо мегӯянд, ки вай фақат одамест чун дигарон. Дигарон фарз мекунанд, ки ӯ бузуртарин Одамест, ки замоне дар рӯи замин зистааст. Аммо онҳое ки ба Сухани Худо бовар мекунанд, медонанд, ки “*Масех... Худо бар ҳама ва то абад муборак аст*” (Рум. 9,5).

7,44 Боз кӯшиши ҳабс кардани Худованд Исо карда шуд, аммо дастгир кардани ӯ ба ҳеч кас муяссар нашуд. То даме ки одам ба иродаи Худо итоат мекунад, дар рӯи замин ҳеч қуввае нест, ки ба ӯ муқобилат карда тавонад. “*Мо то дами иҷро кардани кори худ намиранда ҳастем*”. Вақти Худованд ханӯз фаро нарасида буд, бинобар ин одамон ба ӯ ҳеч зараре расонда наметавонистанд.

7,45 *Фарисиён* ва *сарқоҳинон мулозимонро* барои дастгир кардани Исо фиристода буданд. *Мулозимон* баргаштанд, аммо Худованд бо онҳо набуд. *Сарқоҳинон ва фарисиён* аз мулозимон норозиёна пурсиданд, ки *ҷаро* онҳо *ӯро наоварданд*.

7,46 Ин ҷо ҳолате тасвир шудааст, ки одамони гуноҳкор маҷбур буданд оиди Наҷотдиҳанда сухани нек гӯянд, агарчи худашон ӯро қабул намекарданд. Инак суханони фаромӯшнашавандаи онҳо: “*Касе ҳаргиз монанди Ин Шахс сухан нагуфтааст!*”. Бешубҳа, ин мулозимон сухангӯии шахсони машҳури зиёдеро шунида буданд, аммо ҳеч гоҳ нашунида буданд, ки касе бо чунин эътибор, файз ва хирадмандӣ сухан ронда бошад.

7,47–48 Мулозимонро тарсондани шуда, фарисиён дар он айбдорашон карданд, ки онҳо низ аз Исо *гумроҳ шудаанд*. Онҳо ба мулозимон ёдрас карданд, ки ҳеч *касе аз сардорони яҳудӣ ба ӯ имон наовардааст*. Чӣ далели даҳшатовар! Чӣ шармандагӣ барои ҳокимони халқи яҳудӣ, ки Масехи омадаро шинохта натавонистанд!

Фарисиён на танҳо худашон ба Худованд Исо бовар кардан намеҳостанд, балки барои бовар кардани дигарон низ муҳолифат мекарданд. Имрӯзҳо ҳам мо ҳамин чизро мебинем. Бисёриҳо худашон начот ёфтанд намеҳоянд ва ҳама кори метавонистаашонро мекунанд, то ба ҳешовандон ва дӯстонашон имкони дарёфти онро надиханд.

7,49 Ин ҷо фарисиён халқи яҳудиро ҷохил ва *мальун* меномиданд. Далели онҳо чунин буд: агар халқи оддӣ аз Навиштаҳои Пок чизе донад, пас бояд донад, ки Исо Масеҳ нест. Иштибоҳе бештар аз иштибоҳи фарисиён нест!

7,50 Ин ҷо *Никӯдимус ба онҳо* мурочиат кард. Маҳз вай *шабона назди Ҷ* омада буд ва фаҳмид, ки бояд аз олами боло таваллуд шавад. Маълум шуд, ки Никӯдимус ҳақиқатан ба Худованд Исои Масеҳ бовар кардааст ва начот ёфтааст. Ин ҷо вай дар назди роҳбарони яҳудӣ ба тарафдории Худованди худ баромад кард.

7,51 Аз нуқтаи назари Никӯдимус, яҳудиён ба Исо имконият надоданд, ки худро сафед кунад. *Шариати* яҳудиён далелҳои сафедкуандаи *касро* настунида, вайро *маҳкум* наменамуд. Аммо роҳбарони яҳудӣ маҳз ҳамин тавр мекарданд. Оё онҳо аз далелҳои метарсиданд? Ҷавоб аён аст: онҳо метарсиданд.

7,52 Дар ҷавоб роҳбарон ба ҳамкасби худ, яъне ба Никӯдимус дарафтоданд. Онҳо бо писханд пурсиданд, ки оё вай низ яке аз пайравони *чалилии* Исо нест? Магар вай намедонад, ки дар Паймони Куҳан оиди *пайгамбаре* ки аз *Чалил зухур* кунад, чизе гуфта настунадааст. Ин ҷо, чуноне ки мебинем, роҳбарон ҷоҳилии худро нишон доданд. Наход онҳо ҳеҷ гоҳ оиди пайгамбар Юнус нахонда бошанд? Ҷ аслан аз Чалил буд.

7,53 Иди Хаймаҳо аллакай ба охир расид. Одамон ба хонаҳои худ баргаштанд. Баъзеҳо Начотдихандаро *рӯ ба рӯ* вохӯрда, ба Ҷ бовар карданд. Аммо аксарият Ҷро рад намуданд, ва роҳбарони яҳудӣ беш аз пеш дар нияти нобуд кардани Ҷ тақвият ёфтанд. Онҳо чунин меҳисобиданд, ки Ҷ барои дин ва тарзи зиндагии онҳо хатарнок аст.

Д. Зане ки дар амали зино дастгир шудааст (8,1–11)

8,1 Ин оят бо ояти охирини боби 7 зич алоқаманд аст. Агар ин оятҳоро ба таври зайл ҷойгир намоем, алоқамандӣ беҳтар аён мегардад: “Ҳар кас ба хонаи худ рафт, *лекин Исо ба кӯҳи Зайтун рафт*“. Худованд дуруст гуфта буд: “Рӯбоҳон лона ва мурғони ҳаво ошӯна доранд; аммо Писари Одам ҷоё надорад, ки сар ниҳад” (Луқ. 9,58).

8,2 Кӯҳи Зайтун аз парастиишгоҳ на он қадар дур воқеъ аст. *Бомдодон* Худованд Исо аз кӯҳи Зайтун поён омада, аз водии Қидрун гузашт, боз ба кӯҳ баромад ва ба шаҳр, ки парастиишгоҳ он ҷо буд, ворид шуд. *Ва тамоми мардум назди Ҷ омаданд; ва Ҷ нишаста, онҳоро таълим меод.*

8,3 Ин ҷо *китобдонон* (гурӯҳи одамоне ки Навиштаҳои Покро нусхабардорӣ мекарданд ва онро таълим меоданд) ва фарисиён хоستانд Худованд Исоро ба гуфтани суханҳои нодуруст иғво диҳанд, то барои айбдор кардани Ҷ имкон пайдо кунанд. Онҳо *занеро, ки дар амали зино дастгир шуда буд, назди Ҷ оварда*, дар байни тӯда, эҳтимол, назди Исо гузоштанд.

8,4 Онҳо ин *занро* дар амали зино гунаҳкор карданд, ки аз афташ ҳамин тавр ҳам буд. Сабабе нест, то шубҳа кунем, ки вай ҳангоми ба амал овардани ин гуноҳи даҳшатовар *дастгир шуда* буд. Аммо мард дар кучо буд? Аксаран дар ҳаёт занҳо ҷазо медиданд, аммо мардоне ки дар ҳамин гуноҳ айбдор буданд, бечазо мемонданд.

8,5 Акнун хилаи онҳо фаҳмо мешавад. Онҳо мехостанд ки Худованд чизе бар хилофи *шариати Мусо* гӯяд. Агар онҳо ба ин муваффақ мешуданд, онҳо одамоне оддиро бар зидди Исо равона карда метавонистанд. Онҳо ба Исо *шариати Мусоро* ёдрас намуданд, ки мувофиқи гуфтаи он, шахсони дар амали зино дастгиршуда *бояд* то мурданашон *сангсор шаванд*. Бо ин ниятҳои бади худ фарисиён умед доштанд, ки Худованд бо ин розӣ намешавад, ва пурсиданд, ки Ҷ дар ин бора чӣ фикр дорад. Онҳо фикр мекарданд, ки мувофиқи додгустарӣ ва шариати Мусо ба ин зан дарси ибрат нишон додан лозим аст. Чуноне ки Дарби мегӯяд:

Дили фосидшудаи одамі ҳамин ки шахси аз ҳудаш бадтарро мебинад, тасаллӣ меёбад ва ором мешавад. Вай фикр мекунад, ки гуноҳи бештари касе гуноҳи худӣ вайро сафед мекунад; шахси дигарро айбдор карда ва маҳкум намуда, вай бадкирдори худро фаромӯш мекунад. Вай, ҳамин тариқ, дар беадолатии худ шодӣ мекунад.²⁵

8,6 Фарисиён бар зидди Худованд айбдоркунии ба ҳақиқат монанд надоштанд, ва саъй мекарданд худашон онро пайдо кунанд. Онҳо медонистанд: агар \bar{U} ба зан имкони бечазо рафтани дихад, пас \bar{U} ба шариати Мусо зид мебошад, ва онҳо \bar{U} ро дар беадолатӣ айбдор мекунанд. Аммо агар \bar{U} занро ба қатл маҳкум кунад, онҳо метавонанд инро чун тасдиқи муносибати душманонаи \bar{U} ба ҳокимияти румӣ истифода баранд, ва низ онҳо баҳонае хоҳанд дошт, то бигӯянд, ки \bar{U} раҳмдил нест. Аммо Исо ҳам шуда, бо ангиштиаш бар рӯи замин чизе менавишт. Мо намедонем, ки \bar{U} чӣ менавишт. Бисёриҳо боварии комил доранд, ки инро медонанд, аммо фактро бояд қабул кард: Навиштаҳои Пок ба мо инро намегӯянд.

8,7 Яҳудиён норозӣ шуда, бо исрор ҷавобро талаб мекарданд. Он гоҳ Исо ҷавоб дод, ки шариат бояд иҷро карда шавад, аммо онро фақат касоне ба ҷо оварда метавонанд, ки ҳеҷ гуноҳе накарда бошанд. Ҳамин тариқ Худованд шариати Мусоро тасдиқ мекард. \bar{U} нагуфт, ки зан набояд мувофиқи шариат ҷазо бинад. Аммо дар айнаи ҳол \bar{U} ҳамаи ин одамро дар гуноҳкорӣ айбдор намуд. Касоне ки дигаронро доварӣ кардан мехоҳанд, бояд худашон пок бошанд.

Ин оятро бисёр вақт барои сафед кардани гуноҳҳо ба кор мебаранд. Дар айнаи ҳол чунин муҳокимаронӣ мекунанд: мо аз масъулият озодем, зеро ҳамаи дигарон низ ягон кори нодуруст кардаанд. Аммо ин оят гуноҳро сафед намекунад. Аниқтараш, \bar{U} шахси айбдорро маҳкум мекунад, ҳатто агар айби вай ҳеҷ гоҳ фош нашуда бошад ҳам.

8,8 Ва боз Начотдиханда ҳам шуда, бар замин навиштан гирифт. Ин ягона зикрест оиди он ки Худованд чизе менавишт, аммо навиштаҳои \bar{U} кайҳо аз рӯи замин пок карда шудаанд.

8,9 Маҳкумкунандагони занро *виҷдонашон* *нороҳат* шуд. Онҳо чизи гуфтани надоштанд. Онҳо яке аз пайи дигар рафтани гирифтанд. Ҳамаи онҳо, аз *пирон* сар карда то хурдон, айбдор буданд. Ва Исо танҳо монд, ва зан дар назди \bar{U} меистод.

8,10 Худованд Исо бо меҳрубонии хайратовар ба зан ишора кард, ки ҳамаи *даъвогаронаш* ғоиб шудаанд. Онҳо дар ҳеҷ ҷой падидор набуданд. Дар байни тӯда касе ёфт нашуд, ки ҷуръати маҳкум кардани вайро дошта бошад.

8,11 Сухани *ого* дар ин ҷо, эҳтимол, бо маънои “ҷаноб” истифода шудааст. Ҳангоме ки зан гуфт: “*Ҳеҷ касе, эй ого*”, Худованд суханони хеле хубро ба забон овард: “*Ман низ туро маҳкум намекунам; бирав ва дигар гуноҳ накун*”. Худованд намегуфт, ки барои ҳалли ин гуна масъалаҳо ваколати шаҳрвандӣ дорад. Ин ҳақ ба ҳокимияти румӣ тааллуқ дошт, ва \bar{U} даъвои онро надошт. \bar{U} занро маҳкум накард ва низ наомурзид. Ин вақт чунин кор аз ҷумлаи вазифаҳои \bar{U} набуд. Аммо \bar{U} огоҳӣ дод, ки вай бояд аз гуноҳ кардан худдорӣ намояд.

Аз боби якуми Инчили Юҳанно мо фаҳмидем, ки “*файз ва ростӣ ба воситаи Исои Масеҳ ба вучуд омад*”. Ва инак мисоле барои ин. Дар суханони “*Ман низ туро маҳкум намекунам*” *файз* ифода ёфтааст; суханони “*бирав ва дигар гуноҳ накун*” суханони ҳақиқат мебошанд. Худованд нагуфт, ки “*бирав ва то ҳадди имкон камтар гуноҳ кун*”. Исои Масеҳ Худост, ва меъёри \bar{U} камолоти мутлақ аст. \bar{U} ҳеҷ гуноҳро маъкул дониста наметавонад. Бинобар ин Исо дар назди вай меъёри идеалии Худи Худоро мегузорад.²⁶

Е. Исо, Нури ҷаҳон (8,12–20)

8,12 Сипас ҳодисаҳо ба назди ганчинаи парастиишгоҳ мегузаранд (ниг. о. 20). Бисёр одамон ҳанӯз аз пайи Исо мерафтанд. \bar{U} ба онҳо бо яке аз изҳороти бузурги зиёд оиди Масеҳ будани Худ муроҷиат намуд. \bar{U} гуфт: “*Ман нури ҷаҳон ҳастам*”. Дигар хел карда гӯем, ҷаҳон дар торикии ҷаҳолат ва гуноҳ аст, он мақсади ҳақиқии ҳаётро намебинад. *Нури ҷаҳон* — Исо мебошад. Бе \bar{U} аз зулмоти

гуноҳ халосӣ нест. Бе \bar{U} дар роҳи ҳаёт роҳнамоие нест, оиди мақсади аслии ҳаёт ва масъалаҳои ҷовидонӣ донише нест. Исо ваъда дод, ки ҳар касе \bar{U} ро пайравӣ кунад, *дар торики роҳ напаймояд, балки нури ҳаётро ёбад.*

Ба Масеҳ пайравӣ кардан — ба \bar{U} бовар кардан аст. Бисёр касон барғалат чунин меҳисобанд, ки метавонанд ба монанди Исо зиндагӣ кунанд, бе он ки аз олами боло зода шаванд.

Ба Масеҳ пайравӣ кардан — бо тавба назди \bar{U} омадан, ба \bar{U} чун ба Худованд ва Начотдиханда бовар кардан ва баъд ҳаёти худро ба \bar{U} боварӣ кардан аст. Касе ки чунин кардааст, дар ҳаёт роҳнамоӣ, ва баъди марг умеди равшан ва дурахшон дорад.

8,13 Акнун *фарисиён* Исоро дар он айбдор мекарданд, ки \bar{U} ҳукуки шаҳодат додан надорад. Онҳо ба \bar{U} ёдрас намуданд, ки \bar{U} оиди Худ шаҳодат медиҳад. Оиди худ шаҳодат додани одам кофӣ ҳисобида намешуд, зеро одатан одам оиди худ ақидаи объективӣ надорад. Фарисиён аз имконияти ба суханони Исо шубҳа кардан даст намекашиданд. Онҳо ҳақиқатан ба *ростии* суханони \bar{U} шубҳа мекарданд.

8,14 Худованд эътироф мекард, ки ду ё се шоҳид доштан лозим аст. Аммо дар мавриди додашуда *шаҳодати* \bar{U} мутлақо *рост* буд, зеро \bar{U} Худост. \bar{U} медонист, ки аз осмон омадааст ва ба осмон бармегардад. Аммо онҳо намедонистанд, ки \bar{U} аз *кучо омадааст ва ба кучо меравад.* Онҳо гумон мекарданд, ки \bar{U} мисли онҳо як одамест, ва бовар кардан намехостанд, ки \bar{U} Писари абадист, ки бо Падар баробар аст.

8,15 Фарисиён дигаронро аз рӯи аломатҳои зоҳирӣ ва меъёрҳои одамӣ доварӣ мекарданд. Онҳо ба Исо чун ба дуредгар аз Носира менигаристанд ва фикреро роҳ дода наметавонистанд, ки \bar{U} аз ҳама гуна одами зиндаи дигар фарқ дорад. Худованд Исо гуфт, ки \bar{U} *ҳеч касро* доварӣ намекунад. Ин чунин маъно дорад, ки \bar{U} оиди одамон аз рӯи меъёрҳои ҷаҳонӣ доварӣ намекунад, чуноне ки фарисиён мекунанд. Аммо, аниқтараш, ин чунин маъно дорад, ки мақсади ба ҷаҳон омадани \bar{U}

он буд, ки одамонро доварӣ накунад, балки начот диҳад.

8,16 *Ва агар* ба Худованд лозим ояд, ки *доварӣ* кунад, *довари* \bar{U} одилона ва *рост* аст. \bar{U} Худост, ва ҳар он чи \bar{U} мекунад, бо иродаи Падар, ки \bar{U} ро *фиристод*, мувофиқат мекунад. Худованд Исо борҳо ба фарисиён оиди яғонагии худ бо Худо Падар гуфта буд. Маҳз ҳамин дар дилҳои онҳо муҳолифати тундтаринро бар зидди \bar{U} пайдо мекард.

8,17–18 Худованд тасдиқ намуд, ки шариати Мусо *шаҳодати ду касро талаб кард.* Ҳеч як сухани \bar{U} мақсади инкор кардани ин фактро надошт.

Агар онҳо дар зарурати ду шоҳид исрор мекарда бошанд, \bar{U} бо осонӣ онҳоро пешниҳод мекунад. Пеш аз ҳама, Худи \bar{U} бо ҳаёти бегуноҳона ва суханоне ки аз даҳонаш мебаромаданд, *шаҳодат* меод. Сониян, Падар бо суханоне ки аз осмон садо доданд, ва онҳоро бисёриҳо шуниданд, ва бо мӯъҷизаҳои ки \bar{U} ба Худованд имкони ба амал овардани онҳоро дод, оиди Худованд Исо *шаҳодат* меод. Исо пешгӯиҳои Паймони Куханро оиди Масеҳ иҷро намуд, аммо бо вучуди ҳамаи ин шаҳодатҳои қавӣ роҳбарони яҳудӣ бовар кардан намехостанд.

8,19 Саволи дигари фарисиён, бешубҳа, бо оҳанги таҳкиромез гуфта шуда буд. Шояд, онҳо ба тӯдаи мардум назар меандохтанд, ҳангоме пурсиданд: “*Падари Ту кучост?*” Исо ба онҳо *ҷавоб дод*, ки онҳо на \bar{U} ро, яъне дар асл Кӣ будани \bar{U} ро, на Падари \bar{U} ро мешиносанд. Албатта, онҳо мебоист нашинотани Худоро бо шиддат рад мекарданд. Бо вучуди он, ин ҳамин тавр буд. Агар онҳо Худованд Исоро қабул мекарданд, онҳо Падари \bar{U} ро *низ мешинохтанд.* Аммо ҳеч кас Худо Падарро шинохта наметавонад, магар ин ки ба василаи Исои Масеҳ. Ҳамин тарик, Начотдихандаро рад карда, онҳо софдилона гуфта наметавонистанд, ки Худоро мешиносанд ва дӯст медоранд.

8,20 Ин чо мо мефаҳмем, ки суханронии дар оятҳои пештара тасвиршуда *назди ганҷинаи маъбад* воқеъ шуда буд. Боз ҳам Худованд бо химояи илоҳӣ фаро гирифта шудааст, ва *ҳеч кас* \bar{U} ро *дастгир* карда наметавонист, то ки ҳабс кунад ё бикӯшад. *Соати*

\bar{U} ханӯз нарасида буд. “Соати \bar{U} ” ба замоне дахл дорад, ки \bar{U} дар Чолчолто ба солиб кашида шуда, барои гуноҳҳои ҷаҳон мемирад.

Ё. Баҳси яҳудиён бо Исо (8,21–59)

8,21 Боз ҳам Исо нишон дод, ки ояндаро комилан медонад. \bar{U} ба айбдоркунадагонаш гуфт, ки *меравад*, ва на танҳо марг ва дафн карда шудани Худро, балки растохез ва ба осмон рафтани Худро низ дар назар дошт. Яҳудиён Масеҳро *хоҳанд ҷуст*, ва нахоҳанд фаҳмид, ки \bar{U} аллақай назди онҳо омада буд ва онҳо \bar{U} ро рад карданд. \bar{U} ро рад карда, онҳо *дар гуноҳ хоҳанд мурд*. (Калимаи “гуноҳ” дар асли юнонӣ, чун дар нусхаи тоҷикӣ низ, дар шумораи танҳо аст.) \bar{U} онро дар назар дошт, ки барои онҳо роҳ ба осмон, ки Худованд ба он ҷо меравад, ҷовидона баста хоҳад буд. Ин ҳақиқати ҷиддӣ аст! Онҳое ки қабул кардани Худованд Исоро рад мекунанд, ҳеч умеди ба осмон рафтан надоранд. Чӣ даҳшатовар аст дар гуноҳҳо мурдан, бе Худо, бе Масеҳ, ҷовидона бе умед!

8,22 Яҳудиён нафаҳмиданд, ки Худованд оиди баргаштан ба осмон мегӯяд. “Меравам” гуфта, \bar{U} чиро дар назар дорад? Оё \bar{U} дар назар дорад, ки худкушӣ карда, аз нияти онҳо, ки \bar{U} ро куштани буданд, пешдастӣ мекунад? Ин гуна фикр барои онҳо аҷиб метофт. Агар \bar{U} *мехоҳад Худро бидушад*, пас ҳеч чиз монев шуда наметавонист, ки онҳо низ худро кушта, аз пайи \bar{U} ба марг раванд. Ин боз як намунаи торикии нобоварист. Ғайриимкон метобад, ки онҳо нисбати ҳамаи он чи Начотдиханда гуфта буд, то ин дарача нодон ва ҷохил бошанд!

8,23 Мулоҳизаҳои бемаъноии онҳо оиди имконияти худкушӣ Худовандро водор намуданд бигӯяд, ки онҳо *аз поин мебошанд*. Ин чунин маъно дошт, ки онҳо оиди ашӯхо нуктаи назари бениҳоят маҳдуд доранд. Онҳо аз маъноии таҳтуллафзии ашӯи гузаранда ва ба ҷашм намоён болотар баромада наметавонанд. Онҳо аз ҳама гуна фаҳмиши рӯҳонӣ маҳруманд. Аммо Масеҳ — *аз боло мебошад*. Фикрҳои \bar{U} , суҳанон ва корҳои — илоҳӣ мебошанд. Ҳар он чи онҳоро ҷалб мекунад, аз *ин ҷаҳон* аст, дар ҳоле ки тамоми ҳаёти Исо аз он шаҳодат медиҳад, ки \bar{U} аз

ҷойҳое омадааст, ки назар ба ин ҷаҳон поктар аст.

8,24 Ба чизе аҳамияти махсус додани шуда, Исо бисёр вақт такрорро ба кор мебард. Ин ҷо \bar{U} бори дигар онҳоро саҳт огоҳӣ дод, ки онҳо *дар гуноҳҳои худ хоҳанд мурд*. Агар онҳо бо исрор ба \bar{U} бовар кардан нахоҳанд, интиҳоби дигаре нахоҳанд дошт. Танҳо ба воситаи Худованд Исо омурзиши гуноҳҳо ба даст овардан мумкин аст, бинобар ин ҳар касе ки бо *гуноҳҳои* наомурзида *мемирад*, ба осмонҳо рафта наметавонад. Калимаи “ин” дар матни юнонӣ нест. Таҳтуллафзан ин оят чунин хондан даркор аст: “Агар имон наоваред, ки Ман ҳастам, дар гуноҳҳои Худ хоҳед мурд”. Мо дар калимаҳои *Ман ҳастам* боз як изҳорро оиди илоҳияти Исои Масеҳ мебинем.

8,25 Яҳудиён дар таълими Исои Масеҳ тамоман сари калобаашонро гум карданд. Онҳо аз \bar{U} рӯйрост пурсиданд, ки \bar{U} кист. Шояд, онҳо инро бо истехзо мегуфтанд, гӯё дар назар доштанд: “Ту кистӣ, ки ҷуръат карда бо мо ин тавр сухан меронӣ?” Ё, шояд, онҳо ҳақиқатан шунидан мехостанд, ки \bar{U} оиди Худ чӣ мегӯяд. Ҷавоби \bar{U} ро иқтибос овардан мешояд: “*Ҳама нам, ки аз аввал ҳам ба шумо гуфтам*”. \bar{U} Масеҳи ваъдашуда буд. Яҳудиён бисёр вақт аз \bar{U} ин суҳанонро мешуниданд, аммо дилҳои якрави онҳо ҳақиқатро қабул кардан наметавонанд. Ҷавоби \bar{U} маъноии дигар дошта наметавонад: Худованд Исо ҳақиқатан *Ҳамоне* буд, ки оиди \bar{U} мавъиза мекард. Суҳанони \bar{U} бо амалҳои ихтилоф надоштанд. \bar{U} таҷассуми зиндаи ҳамаи он чизе буд, ки таълим меод. Ҳаёти \bar{U} бо таълимоташ мувофиқат мекард.

8,26 Маъноии ин оят равшан нест. Эҳтимол, Худованд ин ҷо мегӯяд, ки ханӯз ҷизҳои *бисёре* оиди ин яҳудиёни нобовар гуфта ва *доварӣ* карда наметавонад. \bar{U} наметавонист андешаҳо ва ниятҳои бади дилҳои онҳоро ошкор намояд. Аммо \bar{U} итоаткорона танҳо он чизеро мегуфт, ки *Падараш* ба \bar{U} фармуда буд, то бигӯяд. Ва азбаски *Падар ҳақиқист*, Исо низ сазовори он аст, ки ба \bar{U} бовар кунанд ва гӯш кунанд.

8,27 Яҳудиён ин ҷо *нафаҳмиданд, ки \bar{U} ба онҳо дар бораи Худо Падар сухан мегӯяд*.

Аз афташ ақлҳои онҳо тадричан тира мегафт. Пештар, хангоме Худованд мегуфт, ки \bar{U} Писари Худост, онҳо мефаҳмиданд, ки \bar{U} иддаои баробарӣ бо Худо Падар дорад. Акнун бошад онҳо чунин фикр намекарданд.

8,28 Боз ҳам Исо оиди он чи бояд ба амал ояд, пешгӯӣ мекунад. Пеш аз ҳама, яҳудиён *Писари Одамро* боло мебардоранд. Ин ба марги \bar{U} ба воситаи мехкӯб кардан дар салиб дахл дорад. Баъди ба салиб кашидан онҳо *хоҳанд фаҳмид*, ки \bar{U} Масеҳ аст. Онҳо инро аз рӯи зилзила ва торикӣ, аммо бештар аз ҳама аз рӯи қисман аз мурдагон зинда шудани \bar{U} хоҳанд фаҳмид. Ба суханони Худованд аҳамияти махсус диҳед: “*Он вақт хоҳед фаҳмид, ки ин Ман ҳастам*”. (Дар асл ин чо калимаи “ин” нест.) Маънои амиқтари ин суханон чунин аст: “*Он вақт хоҳед фаҳмид, ки Ман Худо ҳастам*”. Он гоҳ онҳо мефаҳманд, ки \bar{U} ҳеч чизро аз Худ, яъне мувофиқи иродаи Худ намекард. Аниқтараш, \bar{U} ба ҷаҳон чун иҷрокунандаи ирода, ғӯяндаи фақат он чи *Падар ба \bar{U} таълим дод*, омад.

8,29–30 Муносибатҳои Худованд бо Худо Падар хеле зич буданд. Ҳар яки ин гуфтаҳо изҳори баробарӣ бо Худо буд. Дар хизматгузори заминии \bar{U} Падар ҳамеша дар назди \bar{U} буд. Исо ҳеч гоҳ *танҳо* намонда буд. \bar{U} ҳамеша он кореро мекард, ки ба Худо писанд меояд. Ин суханонро фақат Шахсияти беғуноҳ гуфта метавонист. Ҳеч як шахсе ки аз волидони заминӣ таваллуд шудааст, наметавонад комилан ҳаққонӣ чунин суханонро ба забон оварад: “*Ман ҳамеша аъмоли писандидаи \bar{U} ро ба чо меоварам*”. Бисёр вақт мо корхоеро мекунем, ки ба худамон маъқул аст. Баъзан водоркунандаи мо хоҳиши ба дӯстон писанд омадан аст. Фақат Худованд Исо ҳамеша мехост аъмоли писандидаи Худоро ба чо оварад.

Чун ин суханони хубро *гуфт*, дид, ки бисёр касон бовар ба \bar{U} ро эътироф карданд. Бешубҳа, баъзеҳо ҳақиқатан бовар карданд. Дигарон, аз афташ, танҳо дар сухан ба \bar{U} бовар мекарданд.

8,31 Он гоҳ Исо байни “шогирдон” ва “*ҳақиқатан шогирдон*” фарқ гузошт. Шогирд касест, ки мегӯяд, ки аз шахсе таълим мегирад, аммо *ҳақиқатан шогирд* он касест, ки

худо пурра ба Худованд Исои Масеҳ бахшидааст. Бовардорони ҳақиқӣ чунин нишонаи фарқкунанда доранд: онҳо *дар каломии \bar{U} мемонанд*. Ин чунин маъно дорад, ки онҳо дар таълимоти Масеҳ буданро давом медиҳанд. Онҳо аз ин таълимот ба ҷонибе бераҳа намешаванд. Ба бовари ҳақиқӣ ҳамеша устуворӣ хос аст. Онҳо на аз боиси дар Сухани \bar{U} буданашон начот ёфтаанд, балки аз боиси начот ёфтанишон дар Сухани \bar{U} мебошанд.

8,32 Ин чо ба ҳамаи шогирдони ҳақиқӣ ваъда карда шудааст, ки *ростиро хоҳанд шинохт*, ва *ростӣ* онҳоро *озод хоҳад кард*. Яҳудиён ростиро намедонистанд ва аз ҳамин сабаб дар ғулумии даҳшатнок буданд. Онҳо ғулумони ҷаҳолат, хатоҳо, гуноҳ, шариат ва хурофот буданд. Онҳое ки ҳақиқатан Худованд Исоро медонанд, аз гуноҳ озод карда шудаанд, дар нур мегарданд ва онҳоро Рӯҳи Поки Худо ҳидоят мекунад.

8,33 Баъзе яҳудиёне ки дар наздикӣ истода буданд, суханони Худовандро оиди он ки онҳо озод хоҳанд буд, шуниданд. Ин онҳоро хеле ранҷонд. Онҳо аз мансубияти худ ба насли Иброҳим фаҳр мекарданд ва мегуфтанд, ки *ҳеч гоҳ гулом набуданд*. Аммо ин ҳақиқат набуд. Исроил дар ғулумии Миср, Ашшур, Бобил, Форс, Юнон ва акнун Рум буд. Бештар аз ин, хангоми сӯхбат бо \bar{U} онҳо дар ғулумӣ буданд — ғулумии гуноҳ ва иблис.

8,34 Ин чо Худованд яқинан оиди ғулумии *гуноҳ* мегуфт. \bar{U} ба шунавандагони яҳудии Худ ёдрас намуд, ки *ҳар кӣ гуноҳ мекунад, гуломи гуноҳ аст*. Яҳудиён вонамуд мекарданд, ки хеле такводор ҳастанд, аммо ҳақиқат ин буд, ки онҳо беинсоф, беэҳтиром буда, метавонистанд қатл кунанд, — хатто ҳозир онҳо ният доштанд Писари Худоро аз ҳаёт маҳрум кунанд.

8,35 Сипас Исо мавқеи *гулом* ва *писарро дар хона* муқоиса кард. Гулом ҳеч кафолате надорад, ки ҳамеша дар он чо зиндагӣ мекунад; барои писар бошад хона — хонаи худаш аст. Новобаста ба он ки “писар” чиро ифода мекунад — Писари Худоро ё касонеро, ки ба Масеҳ бовар карда, фарзандони Худо мешаванд, як чиз аниқ аст: Худованд Исо ба яҳудиён гуфт, ки онҳо на писарон,

балки ғуломон мебошанд, ки ҳар лаҳза метавонанд аз хона берун карда шаванд.

8,36 Шубҳае нест, ки калимаи “*Писар*” дар ин оят ба Худи Худованд Исо дахл дорад. Шахсоне ки \bar{U} онҳо озод кардааст, ҳақиқатан озод ҳастанд. Яъне касе ки назди Начотдиҳанда меояд ва аз \bar{U} ҳаёти ҷовидонӣ мегирад, аз ғуломии гуноҳ, шариатпарастӣ, хурофот ва девпарастӣ озод аст.

8,37 Азбаски аслу насаби одамии ин яҳудиён маълум буд, Худованд эътироф намуд, ки онҳо *фарзандони Иброҳим ҳастанд* (тахтуллафзан “насли Иброҳим”). Аммо аён аст, ки онҳо фарзандони рӯҳонии Иброҳим набуданд. Онҳо бар хилофи Иброҳим одамони худочӯй набуданд. Онҳо Худованд Исоро *куштанӣ* буданд, *чунки* таълимоти \bar{U} дар онҳо *намегунҷид*. Ин чунин маъно дорад, ки онҳо ба суханони Масеҳ имкон намедоданд, ки дар ҳаёташон амал кунанд. Онҳо ба таълимоти \bar{U} муҳолифат мекарданд ва ба \bar{u} самари нек намеоварданд.

8,38 Исо ба онҳо ҳамаи он чиро, ки Падар \bar{U} ро ба гуфтани он ваколатдор карда буд, таълим медод. \bar{U} ва Падари \bar{U} ба андозае як буданд, ки суханони мегуфтаи Исо суханони Худо Падар буданд. Худованд Исо хангоми дар ин ҷо, дар замин зистанаш Падари Худро ба таври комил ифода мекард. Аммо яҳудиён он чиро, ки аз *падари* худ омӯхта буданд, мекарданд. Худованд Исо на падари заминии онҳоро, балки, аниқтараш, иблисро дар назар дошт.

8,39 Бори дигар яҳудиён эътироф намудани ҳешовандии онҳоро бо *Иброҳим* талаб намуданд. Онҳо аз он худситой мекарданд, ки *падари* онҳо *Иброҳим* аст. Аммо Худованд Исо гуфт, ки агарчи онҳо аз авлоди (“насли”) Иброҳим (о. 37) мебошанд, онҳо *фарзандони \bar{U}* нестанд. Одатан фарзандон аз чихати зоҳирӣ, роҳгардӣ ва суханронӣ ба волидонии худ монанд мешаванд. Дар ин яҳудиён ҳама чиз дигар хел буд. Ҳаёти онҳо тамоман муҳолифи ҳаёти Иброҳим буд. Агарчи онҳо ҷисман аз авлоди Иброҳим буданд, ахлоқан онҳо фарзандони иблис буданд.

8,40 Худованд нишон додани фарқҳои равшани байни онҳо ва Иброҳимро давом

дод. Исо ба ҷаҳон омада, ғайр аз *ростӣ* чизи дигаре намегуфт. Таълимоти \bar{U} онҳоро ранҷонд ва саргум кард, бинобар ин онҳо мехостанд \bar{U} ро *бикушанд*. *Иброҳим чунин коре накардааст*. Вай ҳамеша ҷонибдори *ростӣ* ва адолат буд.

8,41 Комилан равшан буд, ки падари онҳо кӣ буд, зеро онҳо айнан монанди вай амал мекарданд. Онҳо *аъмоли падари худро*, яъне иблисро, мекарданд. Яҳудиён, эҳтимол, Худовандро дар он айбдор мекарданд, ки *аз зино таваллуд ёфтааст*. Аммо бисёр муҳаққиқони Навиштаҳои Пок дар калимаи “*зино*” ишораро ба бутпарастӣ мебинанд. Яҳудиён мегуфтанд, ки ҳеч гоҳ зинои рӯҳонӣ накарда буданд. Онҳо ҳамеша ба *Худо* вафодор буданд. \bar{U} ягона Касест, ки онҳо \bar{U} ро *Падари* худ эътироф менамуданд.

8,42 Худованд ғалат будани иддаоҳои онҳоро нишон дода, ёдрас намуд, ки агар онҳо Худоро дӯст медоштанд, низ Он Касеро, ки *Худо фиристод*, *дӯст медоштанд*. Изҳори дӯст доштани Худоро намудан ва дар айни замон аз Худованд Исои Масеҳ нафрат доштан тамоман бемаъно аст. Исо гуфт, ки \bar{U} *аз ҷониби Худо баромадааст*. Ин чунин маъно дорад, ки \bar{U} Писари ягона ва абадии Худост. Вақти муайяни таваллуди Писари Худо набуд, ин муносибатҳои Писару Падар аз азал вучуд доштанд. \bar{U} ҳамчунин ба яҳудиён ёдрас намуд, ки *аз ҷониби Худо омадааст*. Аз афташ, \bar{U} ин ҷо мавҷудияти азалии Худро изҳор менамуд. \bar{U} хеле пеш аз он ки ба замин омад, дар осмон бо Падар сукунат дошт. Аммо Падар \bar{U} ро барои начот додани ҷаҳон *фиристод*, ва \bar{U} чун Писари итоаткор ба ин ҷо омад.

8,43 Дар ояти 43 фарқи байни нутқ ва *калом* баён карда шудааст.²⁷ *Калом* Масеҳ ба тамоми таълимот дахл дорад. “Нутқ” калимаҳоеро ифода мекунад, ки \bar{U} ҳақиқатҳои Худро бо онҳо баён мекард. Онҳо хатто нутқи \bar{U} ро *фаҳмида* наметавонианд. Хангоме ки \bar{U} оиди нон сухан меронд, онҳо танҳо оиди нони аслӣ фикр мекарданд. Хангоме ки \bar{U} оиди об мегуфт, онҳо ҳеч гоҳ онро ба оби рӯҳонӣ нисбат намедоданд. Чаро онҳо нутқи \bar{U} ро фаҳмида наметавонианд?

Сабаб дар он аст, ки онҳо таълимоти Ҷро таҳаммул кардан намехостанд.

8,44 Акнун Худованд Исо ошкоро ба онҳо гуфт, ки *иблис падари онҳо аст*. Ин маънои онро надошт, ки онҳо аз иблис ҳамон тавре таваллуд шудаанд, ки бовардорон аз Худо таваллуд шудаанд. Аниқтараш, чуноне ки Августин гуфтааст, ин чунин маъно дошт, ки онҳо дар тақлид фарзандони иблис буданд. Онҳо монанди вай зиста, алоқамандии худро бо вай нишон доданд. Суханони: “... *ва шумо мехоҳед орзуҳои падари худро ба амал оваред*” ниятҳо, ё майлҳои дилҳои ононро ифода мекунанд.

Иблис аз *ибтидо қотил буд*. Вай ба Одам ва тамоми инсоният марг овард. Вай на танҳо *қотил*, балки *дурӯғгӯй* низ буд. Вай *дар ростӣ собит намонд, зеро ки дар вай ростӣ нест*. Вақте ки вай *дурӯғ мегӯяд, аз онҳо худро мегӯяд*. Дурӯғ қисми моҳияти вай буд. *Вай дурӯғгӯй ва падари дурӯғ аст*. Яҳудиён маҳз дар ҳамин чиз ба иблис тақлид мекарданд. Онҳо қотил буданд, зеро нияти дилҳои онҳо аз он иборат буд, ки Писари Худоро бидустанд. Онҳо *дурӯғгӯй* буданд, зеро мегуфтанд, ки падари онҳо Худост. Онҳо иддао мекарданд, ки халқи рӯҳонии Худо мебошанд, аммо ҳаёташон фосид буд.

8,45 Онҳое ки зерини ҳукми *дурӯғанд*, қобилияти қабул кардани ҳақиқатро гум мекунанд. Дар назди ин одамон Худованд Исо истода буд, ки ҳамеша *сухани рост* мегуфт. Ва онҳо ба Ҷ *имон намеоварданд*. Ин далели он буд, ки моҳияти ҳақиқии онҳо фосидшуда буд. Ленски хеле хуб навиштааст:

*Ҳангоме ки ақли вайроншуда бо ҳақиқат рӯ ба рӯ мешавад, вай танҳо як чизро мечӯяд: рад кардан. Вақте вай бо чизе вомехӯрад, ки аз ин ҳақиқат фарқе дорад, вай сабаберо мечӯяд, то ин фарқро қабул кунад.*²⁸

8,46 Фақат Масех, Писари бегуноҳи Худо, ҳақ дошт чунин суханонро ба забон оварад. Дар ҷаҳон ҳеч касе нест, ки Ҷро ақаллан дар ягон гуноҳ айбдор карда тавонад. Дар хислати Ҷ ягон айбе набуд. Ҷ дар ҳамаи корҳо комил буд. Ҷ фақат сухани роштро мегуфт, бо вучуди ин онҳо *имон намеоварданд*.

8,47 Одаме ки ҳақиқатан Худоро дӯст медорад, *каломи Худоро* мешунавад ва ба онҳо итоат мекунад. Яҳудиён хабари Исоро рад карданд, ва бо ҳамин нишон доданд, ки дар асл онҳо ба *Худо* тааллуқ надоранд. Аз ин оят аён аст, ки Худованд Исо суханони Худи Худоро эълон менамуд. Ин ҷо ҳеч гуна нодурустфаҳмӣ буда наметавонад.

8,48 Боз як бор *яҳудиён* ва забони таҳқир рӯ оварданд, зеро ба суханони Худованд дигар хел ҷавоб дода наметавонистанд. Ҷро *сомарӣ* номида, онҳо тӯҳмати бемаънои этникӣ мекарданд. Ин монанди он аст, ки онҳо *гӯянд*, ки Ҷ *яҳудии* пурра набуда, душмани Исроил аст. Онҳо ҳамчунин Ҷро дар он айбдор мекарданд, ки Ҷ *дев* дорад. Бешубҳа, онҳо бо ин дар назар доштанд, ки Ҷ аз ақл бегона аст. Мувофиқи ақидаи онҳо, фақат касе ки нуқсонҳои ақлий дорад, метавонад монанди Ҷ чунин изҳорот кунад.

8,49 Аҳамият диҳед, ки *Исо* ба душманони Худ чӣ *ҷавоби* баркаш кардашуда дод. Таълимоти Ҷ на суханони девона, балки суханони Он Касест, ки *Худо Падарро ҷалол* доданист. Ва онҳо Ҷро на аз боиси он беобрӯй мекарданд, ки *гӯё* девона бошад, балки аз боиси он ки манфиатҳои Падари осмонӣ Ҷро пурра фаро гирифта буданд.

8,50 Онҳо мебоист медонистанд, ки Ҷ тамоман *ҷалоли Худро толиб* нест. Мақсади ҳамаи он чи Ҷ мекард, ин буд: Падари Худро ҷалол додан. Ҳатто онҳоро дар беҳурмати нисбати Ҷ айбдор карда, Ҷ дар назар надошт, ки толиби *ҷалоли Худ* аст. Сипас Худованд илова намуд: “*Яке ҳаст, ки Толиб ва Довар мебошад*”. Ин суханон, албатта, ба Худо дахл доранд. Худо Падар барои Писари дӯстдоштаи Худ ҷалол мечӯяд ва ҳамаи онҳоро, ки қобили ҷалол додани Ҷ набуданд, маҳкум хоҳад кард.

8,51 Ин ҷо боз яке аз изҳороти боазамати Худованд Исо баён шудааст. Ин суханонро фақат Он Касе гуфта метавонист, ки Худ Худост. Пеш аз изҳорот чунин суханони шинос ва қатъӣ меоянд: “*Ба ростӣ, ба ростӣ ба шумо мегӯям*”. Исо ваъда дод, ки ҳар кӣ *каломи Ҷро риоя кунад, то абад маргро нахоҳад дид*. Ин ба марги ҷисмонӣ дахл надорад, зеро ҳар рӯз бисёр касоне мемиранд,

ки ба Худованд Исо бовар доранд. Ин чо оиди марги рӯхонӣ гуфта шудааст. Худованд мегуфт, ки ононе ки ба \bar{U} бовар доранд, аз марги човидонӣ раҳой ёфтаанд ва ҳеч гоҳ азобҳои даҳшатовари дӯзахро аз сар намегузаронанд.

8,52 Яҳудиён аз ин гуфтаҳо боз ҳам бештар боварӣ ҳосил намуданд, ки Исо “аз ақл бегона шудааст”. Онҳо ба \bar{U} ёдрас намуданд, ки *Иброҳим ва анбиё мурданд*. Пас чӣ гуна \bar{U} метавонист гӯяд, ки ҳар кӣ *каломи \bar{U}* ро риоя кунад, то абад маргро нахоҳад дид? Ин чизҳоро чӣ тавр бо ҳам муросо кунондан мумкин аст?

8,53 Онҳо фаҳмиданд, ки моҳиятан Худованд мегуфт, ки \bar{U} аз падари онҳо *Иброҳим ва анбиё бузургтар* аст. Иброҳим ҳеч гоҳ касеро аз марг раҳой надода буд ва худро аз марг раҳо карда наметавонист. Пайғамбарон низ инро наметавонианд. Аммо инак Касе пайдо шудааст, ки ба гуфташ, пайравони Худро аз марг раҳо карда метавонад. Аз афташ, \bar{U} Худро аз падарон бузургтар меҳисобад.

8,54 Яҳудиён гумон мекарданд, ки Исо ба Худ диққатро ҷалб карданист. *Исо* онҳоро бовар кунонд, ки ин тавр нест. \bar{U} ро *Падар*, Худи *Худо* ҷалол медахад, ҳамоне ки онҳо мегуфтанд, гӯё \bar{U} ро дӯст медоранд ва ба \bar{U} хизмат мекунанд.

8,55 Яҳудиён мегуфтанд, ки Падари онҳо Худост, аммо дар асл онҳо \bar{U} ро шаинохта буданд. Акнун онҳо бо он Касе ки Худо Падарро *мешиносад*, бо Касе ки бо \bar{U} баробар аст, гап мезананд. Онҳо мехостанд, ки Исо аз баробарии Худ бо Падар даст кашад, аммо \bar{U} гуфт, ки агар чунин кунад, *дурӯғгӯӣ* мешавад. \bar{U} Худо Падарро мешинохт ва *каломи \bar{U}* ро риоя мекард.

8,56 Азбаски яҳудиён ҳамчун далел ба Иброҳим истинод оварданро давом медоданд, Худованд ба онҳо ёдрас намуд, ки *Иброҳим шод буд, ки рӯзи омадани Масехро бубинад* ва \bar{u} ҳақиқатан бо бовар \bar{U} ро *дид ва шод гардид*. Худованд Исо мегӯяд, ки \bar{U} Касест ки Иброҳим интизораш буд. Бовари Иброҳим дар омадани Масеҳ асос ёфта буд.

Кай Иброҳим “рӯзи Масеҳ”-ро дид? Шояд, ин ҳангоме рӯй дод, ки вай Исҳоқро ба

кӯхи Мӯриё овард, то ба Худо чун қурбонии сӯхтанӣ пешкаш намояд. Он вақт тамоми саҳнаи марг ва растохези Масеҳ нишон дода шуда буд, ва шояд, Иброҳим инро ба воситаи бовар дид. Ҳамин тариқ, Худованд Исо мегуфт, ки ҳамаи пешгӯиҳои Паймони Кухан оиди Масеҳ иҷро шудаанд.

8,57 Боз як бор яҳудиён зоҳир намуданд, ки қобилияти фаҳмидани ҳақиқатҳои илоҳиро надоранд. Исо гуфт: “Иброҳим рӯзи маро дид ва шод гардид”, онҳо бошанд ҷавоб доданд, ки \bar{U} чунон гап мезанад, гӯё Иброҳимро дида бошад. Ин чо фарқи калон ҳаст. Худованд Исо даъвогари мақоми баландтар аз мақоми Иброҳим буд. Фикрҳо ва умедҳои Иброҳим ба \bar{U} нигаронида шуда буданд. Иброҳим бо бовар интизори рӯзи Масеҳ буд.

Яҳудиён инро фаҳмида наметавонианд. Онҳо чунин андеша мекарданд: Исо *ҳанӯз панҷоҳсола ҳам нест*. (Дар асл \bar{U} дар он вақт фақат тақрибан 33-сола буд.) Чӣ тавр \bar{U} *Иброҳимро дида* метавонист?

8,58 Худованд Исо ин чо боз як изхоре оиди он қард, ки \bar{U} Худост. \bar{U} чунин нагуфт: “*Пеш аз он ки Иброҳим пайдо шуд, Ман будам*”. Ин маънои онро дошта метавонист, ки \bar{U} то Иброҳим ба вучуд омад. Аммо \bar{U} номи Худоро ба қор бурд: *Ман ҳастам*. Худованд Исо аз азал бо Худо сукунат дошт. Замоне нест, ки \bar{U} пайдо шуда бошад ва ё \bar{U} вучуд надошта бошад. Бинобар ин \bar{U} гуфт: “*Пеш аз он ки Иброҳим пайдо шуд, Ман ҳастам*”.

8,59 Ҳамон дам яҳудиён Исоро то мурдани задани буданд, *лекин \bar{U}* *пинҳон шуд ва аз маъбад берун шуд*. Яҳудиён хеле хуб фаҳмиданд, ки “*Пеш аз он ки Иброҳим пайдо шуд, Ман ҳастам*” гуфта, чиро дар назар дошт. \bar{U} мегуфт, ки \bar{U} Яҳува аст! Маҳз аз ҳамин сабаб онҳо сангҳо гирифтанд, то ба \bar{U} партоянд. Мувофиқи ақидаи онҳо, ин қуфргӯӣ буд. Онҳо эътироф кардан намехостанд, ки Масеҳ дар байни онҳо истода буд. Ба онҳо Он Касе ки бар онҳо подшоҳӣ мекунад, дарқор нест!

Ж. Мӯъҷизаи шашум: шифо ёфтани кӯри модарзод (9,1–12)

9,1 Ин воқеа, шояд, баъди воқеаи дар боби 8 тасвиршуда, ҳангоми аз ҳудуди парас-тишгоҳ берун шудани *Исо* ва ё баъди мудда-те ба амал омад. Зикри *кӯри модарзод* будани шахс беилоҷ будани ҳолати вай ва ҳайрат-овар будани мӯъчизаеро нишон медиҳад, ки ба вай биноиро бозгардонд.

9,2 *Шогирдон* саволи ачибе доданд. Онҳо пурсиданд, ки сабаби нобиноии шахс дар чист: гуноҳи худаш ё гуноҳи волидонаш? Чӣ тавр сабаби *кӯри* гуноҳи вай буда метавонист, дар ҳоле ки вай *кӯр таваллуд шудааст*? Оё онҳо ба таҷассуми нав бовар мекарданд, ба он ки чонҳои мурдагон ба замин дар чисми нав бозмегарданд? Шояд, онҳо тахмин мекарданд, ки вай ҳамчун ҷазо барои гуноҳҳое ки баъди таваллудаш содир мекунад ва онҳо ба Худо пешакӣ маълуманд, *кӯр таваллуд шудааст*. Як чиз аён аст: онҳо гумон мекарданд, ки *кӯри* вай бевосита бо гуноҳ дар оила вобаста буд. Мо медонем, ки на ҳамеша чунин аст. Агарчи дар ниҳоят кор ҳамаи бемориҳо, азобҳо ва марг аз боиси гуноҳ ба ҷаҳон дохил шудаанд, нодуруст аст, ки дар ҳар як ҳолати чудоғона одам аз боиси гуноҳҳояш азоб мекашида бошад.

9,3 Исо онро дар назар надошт, ки на ин шахс ва на волидонаш гуноҳ накардаанд. Аниқтараш, *Ҷ* дар назар дошт, ки *кӯри* натиҷаи бевоситаи гуноҳ дар ҳаёти онҳо нест. Худо ин шахсро аз таваллуд аз биноӣ маҳрум намуд, то ки дар вай *аъмоли* пурқудрати *Худо* зоҳир шаванд. Исои Масеҳ ханӯз то зода шудани ин шахс медонист, ки ба ин ҷашмони *кӯр* биноиро бозмегардонад.

9,4 Наҷотдиҳанда дарк менамуд, ки ба *Ҷ* се соли хизмат муқаррар карда шудааст, ва баъди он *Ҷ* ба солиб кашида мешавад. Ҳар як лаҳзаи ин вақтро барои *аъмоли* Худо истифода бурдан лозим буд. Дар назди *Ҷ* шахси *кӯри* модарзод буд. Худованд Исо бояд дар *Ҷ* мӯъчизаи шифоро зоҳир созад, агарчи дар *рӯзи* шанбе бошад ҳам. Вақти хизмати *Ҷ* ба зудӣ анҷом меёбад, ва *Ҷ* дигар дар замин нахоҳад буд. Ин огоҳкунии чиддиест барои ҳар як масеҳӣ, ки ҳар *рӯзи* зиндагиаш босуръат гузашта истодааст, ва *шаб меояд*, вақте ки хизмати заминии мо барои ҳамеша тамом мешавад. Бинобар ин

мо бояд вақти бароямон додашударо сарфи хизмати бозғардон ба Худованд намоем.

9,5 Ҳангоме ки Исо *дар ҷаҳон* дар симои одамай мезист, *Ҷ нури* аён ва махсуси *ҷаҳон* буд. Вақте ки *Ҷ* мӯъчизаҳо ба амал меовард ва одамонро таълим медод, онҳо *нури ҷаҳонро* дар пеши ҷашмонашон медиданд. Худованд Исо ҳозир ҳам нури ҷаҳон аст; ба ҳамаи онҳое ки назди *Ҷ* меоянд, ваъда додааст, ки дар торикӣ роҳ нахоҳанд рафт. Аммо маҳз дар ҳамин ояг Худованд оиди хизмати Худ дар замин меғӯяд.

9,6 Ба мо гуфта нашудааст, ки чаро Исо *гил* ва *оби даҳан* омехта, *ба ҷашмони кӯр молид*. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки шахс ҷашмон надошт, ва Худованд Исо онҳоро офарид. Дигарон тахмин мекунанд, ки ба *кӯр* биноиро баргардонда, Худованд Исо чун ҳарвақта усулхоеро ба кор бурд, ки ҷаҳон аз он нафрат мекунад. Барои амалӣ гардондани мақсадҳои Худ *Ҷ* чизҳои бетаъсир ва камаҳамиятро ба кор мебард. Ҳатто имрӯзҳо ҳам, ба шахсони *рӯхан* нобино биноиро бозгардонда, Худо мардон ва занони аз хоки замин офаридашударо ба кор мебарад.

9,7 Худованд бовари *кӯрро* ба амал кардан даъват намуда, ба вай гуфт, ки *бировад ва дар ҳавзи Шилӯаҳ худро бишӯяд*. Бо вучуди *кӯрияш*, вай, эҳтимол, дар кучо будани ҳавзро медонист, ва ҳамон тавре кард, ки ба вай гуфта шуд. Навиштаи Пок ба калимаи “Шилӯаҳ” ки маънояш “Фиристода” аст, аҳамият медиҳад. Эҳтимол, он рамзи Масеҳ аст (Касе ки “фиристода” шудааст). Касе ки ин мӯъчизаро ба амал овард, аз чониби Худо Падар ба ҷаҳон фиристода шуда буд. *Кӯр* ба ҳавз *рафта*, *худро шуст* ва биноӣ пайдо кард. Биноии шахсе ки то ин дам ҳеч чизро намедид, барқарор карда шуд. Мӯъчиза дар як лаҳза ба амал омад, ва шахс фавран дида тавонист. Чӣ ҳодисаи ғайриҷашмдошт ва чолиб — бори аввал дидани ҷаҳоне ки вай дар он мезист!

9,8–9 *Ҳамсояғони* ин шахс ҳайрон шуданд. Онҳо бовар карда наметавонианд, ки ин ҳамон касест, ки *нишаста, гадоӣ мекард*. (Шахси наҷотёбанда низ, эҳтимол, чунин роҳро тай мекунад. Ҳамсояғонамон бояд дигаргуниро дар мо пайхас намоянд.) *Баъзе*

исрор мекарданд, ки ин ҳамон кас аст. Аммо *баъзе* на он қадар дилпур буданд, аммо тахмин мекарданд, ки як андоза монандӣ ҳаст. Аммо шахс ҳамаи шубҳахоро бартараф карда, гуфт, ки вай ҳамон кӯри модарзод аст.

9,10 Ҳар боре ки Исо мӯъчиза ба амал меовард, он дар дили одамон ҳар гуна саволхоро пайдо мекард. Бисёр вақт ин саволҳо ба бовардор имкон медоданд, ки оиди Худованд шаҳодат диҳад. Ин ҷо одамон аз шахс пурсиданд, ки ин *чӣ тавр* ба амал омад.

9,11 Шаҳодати вай содда, аммо боварибахш буд. Вай оиди шифоёбӣ накл карда, нисбати Касе ки ин мӯъчизаро ба амал овард, изҳори қадршиносӣ намуд. Он вақт ин одам ханӯз дарк намекард, ки Худованд Исо кист. Вай Ӯро фақат зикр намуд: “*Касе ки Исо номида мешавад*“. Аммо дертар фаҳмиши ин шахс афзуд, ва вай омад, то дар бораи Исо бештар бидонад.

9,12 Оиди Худованд Исои Масеҳ шаҳодат дода, мо низ аксаран дар дилҳои дигарон хоҳише пайдо мекунем, ки омада Ӯро дарк кунанд.

3. Муҳолифати афзудаистодаи яҳудиён (9,13–41)

9,13 Эҳтимол, баъзе яҳудиён аз ин мӯъчиза самимона рӯҳбаланд шуда, *ин одамро, ки пештар кӯр буд, назди фарисиён оварданд*. Онҳо, шояд, намефаҳмиданд, ки шифоёфтани ин шахс роҳбарони диниро то чӣ андоза ба ҳашм меоварад.

9,14 Исо дар *рӯзи шанбе* мӯъчиза ба амал овард. Фарисиён, ки нуқтаи назари танқидӣ доштанд, намефаҳмиданд, ки Худо ҳеҷ гоҳ намехост рӯзи шанбе дар роҳи зоҳир кардани марҳамат ва некӣ монеае бошад.

9,15 Шахси нобино боз як имконияте пайдо кард, ки оиди Исо шаҳодат диҳад. Ҳангоме ки *фарисиён*, дар навбати худ, аз *вай пурсиданд, ки чӣ тавр* бино шуд, онҳо боз ҳамон нақли оддиро шуниданд. Ин дафъа шахс номи Исоро зикр накард, аз афташ, на аз тарс, балки фаҳмид, ки ҳама медонанд, ки ин кори азимро Кӣ ба ҷо овард. То ин дам Худованд Исо дар Уршалим машҳур гашта буд.

9,16 Боз *ихтилоф* ба миён омад: фарисиён ақидаҳои гуногун доштанд, ки Исо кист. *Баъзе аз фарисиён* ғаюрона изҳор намуданд, ки Исо наметавонад Марди Худо бошад, зеро *шанберо* нигоҳ намедорад. *Дигарон* мегуфтанд, ки шахси гунаҳкор чунин мӯъчизаҳои ҳайратовар ба амал оварда наметавонад. Исо бисёр вақт боиси ихтилофи ақидаҳои одамон мегардид. Одамон маҷбур мешуданд тарафери ҷонибдорӣ кунанд: ё тарафдори Ӯ, ё зидди Ӯ.

9,17 Фарисиён аз ин шахси собиқ кӯр пурсиданд, ки вай оиди Исо чӣ фикр дорад. Вай ханӯз намефаҳмид, ки Исо Худост. Аммо бовари вай то андозае афзуд, ки вай Исоро *пайгамбар* номид. Вай чунин ақида дошт, ки Касе ки ба вай биноиро бозгардондааст, аз ҷониби Худо бо хабари илоҳӣ фиристода шудааст.

9,18–19 Бисёр *яҳудиён* ханӯз ҳам ба мӯъчизаи воқеъшуда *бовар кардан* намехостанд. Онҳо *падару модари* шахси биношударо *даъват* намуданд, то бишнаванд, ки онҳо чӣ мегӯянд.

Кӣ бехтар аз падару модар медонад, ки фарзанди онҳо кӯр таваллуд шудааст? Шаҳодати онҳо ҳама чизро аниқ хоҳад кард. Фарисиён *пурсиданд*, ки оё ин *писари* онҳост ва *чӣ тавр* вай бино шуд.

9,20–21 Шаҳодати *падару модар* тасдиқ мекард: ин *писари* онҳост ва онҳо ҳамаи ин солҳо аз боиси кӯрии вай андӯхгин буданд.

Аммо онҳо намехостанд беш аз он чи гуфтанд, чизе бигӯянд. Онҳо *намедонистанд*, ки биноии писарашон чӣ тавр барқарор шудааст, ва *кист* он касе ки чашмони вайро воз кардааст. Онҳо фарисиёнро сӯи писарашон равона карданд, то аз вай пурсанд, зеро фақат вай метавонад *аҳволи худро баён кунад*.

9,22–23 Ояти 22 тарси *падару модарро* мефаҳмонад. Онҳо шунида буданд, ки ҳар кӣ Исоро Масеҳ эътироф кунанд, аз *куништ ронда* мешавад. Ин гуна чудокунӣ барои ҳар як яҳудӣ мушкилии қалоне буд. Онҳо чунин нархро пардохтан намехостанд. Эътироф намудани Исо — аз воситаҳои рӯзгузаронӣ маҳрум шудан ва ҳамчунин аз даст додани

тамоми афзалиятҳои дини яҳуди ро ифода мекард.

Аз ин сабаб, аз тарс дар назди роҳбарони яҳудӣ, *падару модар* масъулиятро барои шаҳодат бар дӯши писарашон ниҳоданд.

9,24 Чумлаи “*Худоро сано гӯӣ*” ду маъно дошта метавонад. Пеш аз ҳама, ин шакли қасам буда метавонад. Шояд, фарисиён мегуфтанд: “Акнун росташро бигӯӣ; *мо медонем, ки Он Шахс гуноҳкор аст*”. Аммо он ҳамчунин метавонад маънои онро дошта бошад, ки фарисиён талаб карданд, то барои ин мӯъҷиза *Худоро* ҳамд гӯяд, аммо *Исоро* ҳамд нагӯяд, зеро *Ҷро* гуноҳкор меҳисобиданд.

9,25 Нобарорӣ фарисиёнро дар ҳар қадам дунболагир буд. Ҳар боре ки онҳо *Худованд* *Исоро* бадном кардани мешуданд, кор бо он меанҷомид, ки ба *Ҷ* ҳамду санои бештар дода мешуд. Шаҳодати шахси биношуда ин ҷо хеле хуб аст. Вай оиди шахсияти *Исо* чизи зиёд *намедонист*, аммо як чизро *медонист*: вай *кӯр буд ва ҳоло бино* аст. Ин далелро ҳеч кас инкор карда наметавонист.

Худи ҳамин ба онҳое ки аз олами боло таваллуд шудаанд, рӯй медиҳад. Ҷаҳон метавонад шубҳа кунад, масҳара кунад, таҳқир намояд, аммо шаҳодати моро инкор карда наметавонад, ки мо ҳалокшаванда будем, аммо акнун аз рӯи файзи *Худо* начот ёфтаем.

9,26–27 Фарисиён боз аз вай ҳамаи ҷузъиёти воқеаро пурсиданд. Акнун таъби шахси биношуда хира шуд. Ва ба онҳо ёдрас кард, ки *аллакай ба онҳо гуфт, аммо гӯиш надоданд. Чаро мехоҳанд дубора бишнаванд? Шояд, онҳо шогирдони Ҷ* шудан мехоҳанд? Яқинан ин саволи вай кинояомез буд. Вай хуб медонист, ки онҳо аз *Исо* нафрат доранд ва ҳеч намехоҳанд пайрави *Ҷ* шаванд.

9,28 Чунин мақоле ҳаст: “Агар далел набошад, худи даъвогарро айбдор мекунанд”. Ин ҷо низ мо ҳаминро мебинем. Пас аз он ки кӯшишҳои бесубот гардондани шаҳодати ин шахс барбод рафтанд, фарисиён ба мазаммат кардани вай сар карданд. Онҳо вайро дар он айбдор карданд, ки вай *шогирди Исо* аст, гӯё ин дар ҷаҳон бадтарин корест! Сипас онҳо гуфтанд, ки *шогирдони Мусо* ҳастанд, гӯё ин

беҳтарин корест аз байни ҳамаи корҳои имконпазир!

9,29 Фарисиён гуфтанд, ки *Худо ба Мусо сухан гуфт*, аммо оиди *Исо* бошад онҳо нописандона гап мезаданд. Агар онҳо ба *Навиштаҳои Мусо* бовар мекарданд, он гоҳ *Исоро* чун *Худованд* ва *Начотдиханда* қабул мекарданд. Ва агар онҳо ақаллан андаке фикр мекарданд, пас мефаҳмиданд, ки *Мусо* ҳеч гоҳ ба *кӯр* биноиро барнагардондааст. *Шахси аз Мусо* бузургтар дар байни онҳо буд, ва онҳо инро намефаҳмиданд.

9,30 Кинояи шахси биношуда боз ҳам нешдортар шуд. Фарисиён инро интизор набуданд. *Шахси биношуда* дар ҷавоби онҳо гуфт: “Шумо сардорони *Исроил* ҳастед. Шумо муаллимони халқи яҳудӣ мебошед. Бо вучуди ин дар байни шумо *Одаме* ҳаст, ки қудрати воз кардани чашмонро дорад, ва шумо аз *куҷо будани Ҷро* намедонед. Шарм доред!”

9,31 Акнун шахси биношуда дар шаҳодати худ далелтар мешавад. Бовари вай афзуд. Вай ба онҳо ёдрас кард, ки *Худо дуои гуноҳкоронро намешунавад* ва ба воситаи онҳо мӯъҷизаҳо намеофарад. *Худо* бадқирдоронро таҳсин намекунад ва ба ин гуна одамони қудрати иҷро намудани корҳои азимро намедихад. Аммо касе ки *Худоро* иззат менамояд, шоёни таҳсини *Худо* мегардад ва боварӣ пайдо мекунад, ки *Худо* вайро мешунавад.

9,32–33 Ин одам фаҳмид, ки дар тӯли таърихи инсоният вай ягона *кӯри модарзод* буд, ки биноӣ пайдо кард. Вай фаҳмида наметавонист, ки чаро фарисиён, шоҳиди ин мӯъҷиза шуда, ба *Шахсе* ки ин мӯъҷизаро ба амал овард, хурдагирӣ мекунанд.

Агар *Худованд* *Исо аз ҷониби Худо намебуд*, *Ҷ* ҳеч гоҳ ин гуна мӯъҷизоти фавқтабиӣ ба амал оварда наметавонист.

9,34 Боз ҳам фарисиён ба мазаммат кардани шахс *шурӯъ* карданд. Онҳо ақидаеро баён карданд, ки *кӯрии* ин шахс натиҷаи бевоситаи гуноҳҳои вай буд. Вай чӣ ҳақ дорад, ки онҳоро *таълим диҳад*? Дар асл вай пурра ҳуқуқ дошт ба онҳо таълим диҳад, зеро чуноне ки *Райл* гуфтааст: “*Шогирдии Рӯҳи Пок* назар ба шахсони сарватманд ва маълумотнок бештар дар байни одамони

табақаи поёнӣ дида мешавад”. Ҳангоме гуфта мешавад, ки *вайро бадар ронданд*, бо ин, шояд, дар назар дошта мешавад, ки вайро аз парастигӯҳ ронданд. Шояд, вай аз дини яҳудӣ дур карда шуд. Бо кадом сабаб? Ба одами кӯр дар рӯзи шанбе нури дида дода шудааст. Вайро аз дин дур карданд, зеро оиди Офарандаи мӯъҷиза чизи баде нагуфт.

9,35 Он гоҳ *Исо* он шахсро чуштучӯ карда ёфт. Шояд, *Ҷ* чунин гуфт: “Агар онҳо туро рад карда бошанд, Ман туро қабул мекунам”. Касе ки аз боиси *Исо* ронда мешавад, чизе гум намекунад, аммо баракати зиёде ба даст меоварад, чунки *Ҷ* вайро қабул мекунад ва дӯстии *Худро* пешниҳод мекунад. Бубинед, ки *Худованд Исо* чӣ гуна шахси шифоёфтаре хидоят мекунад, ки ба *Ҷ* чун ба *Писари Худо* бовар кунад! *Ҷ* саволи оддӣ дод: “*Оё ту ба Писари Одам имон дорӣ?*”²⁹

9,36 Агарчи шахс бино шуд, вай ҳанӯз мӯхтоҷи биноии рӯхонӣ буд. Вай аз *Худованд* пурсид, ки *Писари Худо кист, то ба Ҷ имон оварад*. “*Ого*” гуфта, шахс “чаноб”-ро дар назар дошт.

9,37 Акнун *Исо* ба шахси биношуда *Худро* чун *Писари Худо* муаррифӣ намуд. *Ҷ* на фақат одамест, ки биноӣ бахшида, дар ҳаёти вай чизи ғайриимконро ба амал овард. *Ҷ* *Писари Худост*, *Ҳамоне* ки вай *Ҷ*ро мебинад ва бо вай *гуфтугӯ мекунад*.

9,38 Он гоҳ ин шахс ба таври оддӣ ва хурсандона ба *Худованд Исо* бовар кард, ба зону афтид ва ба *Ҷ* сачда кард. Акнун вай одами начотёфта ва шифоёфта шуд. Ин дар ҳаёти вай рӯзи бузург буд! Вай ҳам биноии ҷисмонӣ ва ҳам рӯхонӣ пайдо кард.

Аҳамият диҳед: шахси биношуда ҳангоме ки *Писари Худо* будани *Худовандро* наредонист, ба *Ҷ* сачда намекард. Вай яҳудии дар шарият таълимгирифта буд, ва ба одами оддӣ сачда карда наметавонист. Аммо ҳамин ки *Писари Худо* будани шифодихандаи *Худро* фаҳмид, *вай ба Ҷ сачда кард* — на барои он чи кард, балки барои он ки *Ҷ* *Кист*.

9,39 Дар назари аввал ин оят ба *Юҳанно* 3,17 муҳолиф аст: “Зеро *Худо* *Писари Ҳудро* ба ҷаҳон барои он нафаришод, ки бар ҷаҳон доварӣ кунад...”. Дар асл ин ҷо ихтилофе

нест. Мақсади ба ҷаҳон омадани *Масеҳ* на доварӣ, балки начот додан аст. Аммо ҳамаи онҳое ки *Ҷ*ро қабул намекунанд, аз доварӣ раҳо нахоҳанд шуд.

Мавъизаи *Инчил* таъсири духела дорад. Касе ки нобиноии *Худро* эътироф мекунад, биноӣ пайдо мекунад. Аммо касе ки иддао мекунад, гӯё бе *Исои Масеҳ* ҳам биноии комил дорад, нобино мешавад.

9,40 *Баъзе аз фарисиён* фаҳмиданд, ки *Худованд Исо* оиди онҳо ва нобиноии онҳо мегуфт. Онҳо ба назди *Ҷ* омада бо хашм пурсиданд: навод *Ҷ* гуфтани мехоҳад, ки онҳо ҳам кӯр мебошанд? Саволи онҳо ҷавоби инкоркунанда металабид.

9,41 Ҷавоби *Худовандро* чунин баён кардан мумкин аст: “*Агар* шумо кӯрӣ, гуноҳкорӣ ва ба *Начотдиханда* эҳтиёҷ доштани *Худро* эътироф кунед, гуноҳҳои шумо бахшида мешаванд ва шумо начот ёфта метавонед. Аммо шумо изҳор мекунад, ки ба чизе эҳтиёҷ надоред. Шумо мегуед, ки росткор ҳастед ва дар худ гуноҳе надоред. Бинобар ин гуноҳ дар шумо мемонад ва омурзише барои шумо нест”. *Ҳангоме Исо гуфт*: “... *гуноҳ намедоштед*”, *Ҷ* дар назар надошт, ки онҳо комилан бегуноҳ мебуданд. *Ҷ* дар назар дошт, ки онҳо нисбатан бегуноҳ мебуданд. Агар онҳо кӯрии *Худро*, ки имкон надод *Ҷ*ро чун *Масеҳ* қабул кунанд, эътироф менамуданд, он гоҳ гуноҳи онҳо дар муқоиса бо гуноҳи азим — иддаои дида тавоништан ва дар айни замон *Ҷ*ро чун *Писари Худо* эътироф накардан ҳеч мебуд.

И. *Исо* барои гӯсфандон дар аст (10,1–10)

10,1 Ин оятҳо бо қисми охири боби 9 зич алоқаманд ҳастанд. Он ҷо гуфтугӯи *Худованд Исо* бо *фарисиён* тасвир ёфтааст. Онҳо мегуфтанд, ки ҷӯпонони қонунии халқи *Исроил* мебошанд. *Худованд Исо* дар ин ҷо маҳз ба онҳо мурочиат намуд. Ҷумлаи “*Ба ростӣ, ба ростӣ ба шумо мегӯям...*” оиди ҷиддияти он чи *Ҷ* гуфтани буд, шаҳодат медиҳад.

Оғили гӯсфанд маконе мебошад, ки гӯсфандон шабона он ҷо нигоҳ дошта мешуданд. Ин макон бо девор ихота шуда буд ва дарвозае дошт, ки чун дар истифода мешуд.

Ин чо “огили гӯсфанд” ба халқи яҳудӣ дахл дорад.

Бисёр касон назди халқи яҳудӣ омада, дохиён ва роҳбарони он шудан меҳостанд. Онҳо худро “масехон” эълон мекарданд. Аммо онҳо на бо роҳе мебароманд, ки дар Паймони Кухан барои Масех пешгӯӣ шудааст. Онҳо аз роҳи дигар мебароманд. Онҳо дар назди халқи Исроил ба тавре ки худашон зарур меҳисобиданд, ҳозир мешуданд. Ин одамон на чӯпонони ҳақиқӣ, балки дуздон ва ғоратгарон буданд. Дузд касест, ки чизи ба худаш тааллуқнадоштаро мегирад, ғоратгар бошад дар айни ҳол зӯриро ба кор мебарад. Фарисиён дуздон ва ғоратгарон буданд. Онҳо халқи Исроилро идора карданӣ мешуданд ва дар роҳи зиддият ба қабули Масехи ҳақиқӣ ҳама кори имконпазирро мекарданд. Онҳо пайравони Масехро таъқиб мекарданд ва дар ниҳояти кор Масехро ба қатл маҳкум карданд.

10,2 Ин оят оиди Худи Исо мегӯяд. \bar{U} ба назди гӯсфандони гумшудаи хонаи Исроил омад. \bar{U} Чӯпони ҳақиқии гӯсфандон аст. \bar{U} аз дар даромад, яъне омадани \bar{U} ба ҳамаи пешгӯиҳои Паймони Кухан оиди Масех мувофиқат мекард. \bar{U} Начотдиҳандаи номниҳод набуд, балки дар итоати комил ба иродаи Падари Худ омад. \bar{U} ба ҳама талабот ҷавобгӯ буд.

10,3 Дар муайянкунии *дарбон* дар ин оят ихтилофоти зиёде ҳаст. Баъзеҳо гумон мекунанд, ки бо ин калима пайғамбарони Паймони Кухан, ки омадани Масехро пешгӯӣ кардаанд, ифода ёфтаанд. Дигарон ақида доранд, ки ин чо суҳан оиди Яҳёи Ғӯтадиҳанда меравад, зеро вай саромади Чӯпони ҳақиқӣ буд. Баъзеи дигар боварӣ доранд, ки *дарбон* дар ин оят Рӯҳи Пок аст, ки дарро мекушояд, то Худовандро ба дилҳо ва ҳаётҳо роҳ диҳад.

Гӯсфандон овози чӯпонро мешунаванд. Онҳо овози вайро чун овози чӯпони ҳақиқӣ мешиносанд. Чуноне ки гӯсфанди ҳақиқӣ овози чӯпони худро мешиносад, дар байни яҳудиён низ онҳое ёфт шуданд, ки ҳангоми омадани Масех \bar{U} ро шинохтанд. Дар ҳама ҷои Инчил мо овози Чӯпонро мешунавам, ки гӯсфандони худро ном ба ном даъват ме-

кунад. \bar{U} якчанд шогирдонро дар боби 1 даъват карда буд, ва ҳамаи онҳо овози \bar{U} ро шуниданд ва ҷавоб доданд. \bar{U} дар боби 9 кӯрро даъват кард. Худованд Исо ханӯз ҳам онҳоеро, ки \bar{U} ро чун Начотдиҳанда қабул кардан меҳоханд, даъват мекунад, ва ин даъват барои ҳар як кас алоҳида садо медиҳад.

Суҳанони “ва берун мебарорад” маънои онро дошта метавонанд, ки Худованд Исо онҳоеро, ки овози \bar{U} ро шуниданд, аз оғили гӯсфандони Исроил мебарорад. Он чо онҳо дар ихотаи девор буданд. Шариат ба онҳо ҳеч гуна озодӣ намедод. Худованд гӯсфандони Худро ва озодии файзи Худ берун мебарорад. Дар боби гузашта яҳудиён шахсро аз куништ бадар ронданд. Дар айни ҳол беҳабар аз он буданд, ки ба кори Худованд ёрӣ расонданд.

10,4 Ҳангоме ки Чӯпони ҳақиқӣ гӯсфандони Худро берун мебарорад, \bar{U} онҳоро ронда намебарад, балки пешопеши онҳо меравад. \bar{U} онҳоро ба ҷое намефиристад, ки Худаш ханӯз кадам нагузоштааст. \bar{U} ҳамеша чун Начотдиҳандаи онҳо, Роҳбари онҳо ва чун Намунаи ибрат пешопеши гӯсфандон меравад. Гӯсфандони ҳақиқии Масех аз ақиби вай мераванд. Онҳо на аз сабаби пайравӣ ба намунаи \bar{U} , балки ба шарофати таваллуди нав гӯсфандон мешаванд. Баъди начот ёфтан онҳо меҳоханд ба он ҷое раванд, ки \bar{U} мебарад.

10,5 Худи ҳамон ғаризае ки ба гӯсфандон имкон медиҳад овози чӯпони ҳақиқиро шиносанд, онҳоро водор мекунад, ки аз каси бегона гурезанд. Бегонаҳо — фарисиён ва дигар роҳбарони яҳудӣ мебошанд, ки танҳо барои манфиатҳои шахсии худ ҳавасманди барраҳо мебошанд. Шахси биношуда намунаи равшани он аст. Вай на танҳо овози Худованд Исоро шунид, балки бегона будани фарисиёнро фаҳмид. Бинобар ин вай ба онҳо итоат кардан нахост, агарчи ин боиси аз куништ ронда шудани вай гардид.

10,6 Ин чо ба таври возеҳ қайд шудааст, ки Исо ин масалро ба фарисиён гуфт, лекин онҳо нафаҳмиданд, зеро гӯсфандони ҳақиқӣ набуданд. Агар чунин мебуданд, овози \bar{U} ро мешуниданд ва аз пайи \bar{U} мерафтанд.

10,7 Боз Исо як мисол овард. \bar{U} дигар чун дар ояти 2 дар бораи дари оғили гӯсфандон сухан намеронд. \bar{U} ин ҷо Худро дар *барои гӯсфандон* номид. Акнун масъала на оиди даромадан ба дари оғили гӯсфандони Исроил буд, балки оиди он буд, ки гӯсфандони интихобшудаи Исроил аз яҳудият баромада ба назди *дар* – Масеҳ оянд.

10,8 Ҳамаи онҳое ки *пеш* аз Масеҳ омадаанд, оиди ҳокимият ва мартабаи баланд фикр мекарданд. Аммо гӯсфандони интихобшудаи Исроил онҳоро гӯш намекарданд, зеро медонистанд, ки онҳо ба он чизе даъво доштанд, ки аз рӯи қонун ба онҳо тааллуқ надошт.

10,9 Ояти 9 яке аз оятҳои чолибест, ки барои талабагони мактаби якшанбегӣ осонфаҳм буда, дар айни ҳол барои андешаронии олимоне ки бисёр чизҳоро доништаанд, доимо ғизо хоҳад дод. Масеҳ *дар* аст. Масеҳият на таълимоти динӣ ё калисо аст. Ин Шахсият аст, ва ин Шахсият Худованд Исои Масеҳ аст. “*Ҳар кӣ ба василаи Ман дохил шавад*”. Начотро фақат ба василаи Масеҳ пайдо кардан мумкин аст. На ба воситаи ғӯта, на бо иштирок дар Шоми Худованд. Мо бояд ба василаи Масеҳ ва бо ҳамон роҳе ки \bar{U} муқаррар намудааст, дохил шавем. Ҳама даъват карда мешаванд. Масеҳ Начотдиҳандаи ҳам яҳудиён ва ҳам ғайрияҳудиён аст. Аммо барои начот ёфтани одам бояд дохил шавад. Вай бояд Масеҳро бо бовар қабул кунад. Ин қадами шахсӣ аст, ва бе он начот нест. Касе ки дохил мешавад, аз ҷазо, аз қудрати гуноҳ ва дар ниҳояти қор аз хузури он *начот меёбад*.

Начот ёфта, онҳо *ба дарун ва берун мераванд*. Шояд, ин ҷо фикре ҳаст, ки онҳо бо бовар ба хузури Худо медароянд, то ба \bar{U} сачда кунанд, ва баъд ба ҷаҳон мебароянд, то ки оиди Худованд шаҳодат диҳанд. Ин тасвири зебоест оиди он амният ва озодие ки дар хизмати Худованд дорем. Медаромадгон *ҷарогоҳ пайдо мекунанд*. Масеҳ на фақат начот медиҳад ва озодӣ ато мекунад, балки \bar{U} ҳамчунин Ҳимоя мекунад ва сер мекунад. Гӯсфандони \bar{U} дар Сухани Худо *ҷарогоҳ пайдо мекунанд*.

10,10 Мақсади *дузд* — *дуздидан, куштан ва талаф қардан* аст. Вай бо мақсадҳои сирф худхоҳона меояд. Барои қонун қардани хоҳишҳои худ вай ҳатто гӯсфандонро *мекушад*. Аммо Худованд Исо ба дили одам на бо мақсадҳои худхоҳона меояд. \bar{U} меояд, то бидиҳад, на ин ки бигирад. \bar{U} барои он меояд, то одамон *ҳаёт ёбанд ва онро ба фаровонӣ дошта бошанд*. Мо ҳаётро дар он лаҳзае мегирем, ки \bar{U} ро чун Начотдиҳанда қабул мекунем. Начот ёфта, мо дармеёбем, ки дараҷаҳои гуногуни ҳаловат аз ин зиндагӣ вучуд доранд. Ҳар қадаре ки Рӯҳи Пок дар мо бештар амал кунад, мо аз ҳаёти ба мо додашуда ҳамон қадар бештар ҳаловат мебарем. Он гоҳ мо на танҳо *ҳаёт* дорем, балки онро *ба фаровонӣ дорем*.

Й. Исо, Чӯпони нек (10,11–18)

10,11 Худованд Исо борҳо яке аз унвонҳои Худо, ибораи “Ман ҳастам”-ро, ба қор бурдааст. Ҳар дафъа вай иддао мекард, ки бо Худо баробар аст. Ин ҷо \bar{U} Худро чун *чӯпони нек* муаррифӣ намуд, ки *ҷони Худро барои гӯсфандон фидо мекунад*. Одатан гӯсфандон бояд барои чӯпони худ ҷони худро бидиҳанд. Аммо Худованд Исо барои рама мурд.

Ин Чӯпонро раҳмдилӣ водор намуд,

То хуни Худро бирезад.

\bar{U} ихтиёрӣ ба ҷои мо мурд,

То ки дар байни мову душман биистад.

Томас Келли

10,12 Муздур шахсест, ки барои пул хизмат мекунад. Масалан, чӯпон метавонист ба касе музд диҳад, то он шахс гӯсфандонро нигоҳбонӣ кунад. Фарисиён муздурон буданд. Майли онҳо ба одамон дар пуле ки дар ивази он мегирифтанд, асос ёфта буд. *Барои муздур гӯсфандон аз он худаи нестанд*. Ҳангоми ба миён омадани хатаре вай гӯсфандонро монда мегурезад, ва *гургон* онҳоро меҳӯранд.

10,13 Рафтори мо ба моҳияти ҳақиқии мо вобастааст. Муздур барои музд хизмат мекунад. Вай *ғами гӯсфандонро намехӯрад*. Вай аз саломатии онҳо дида бештар ба некӯахлоқии худаш тавачҷӯх дорад. Имрӯзҳо дар Калисо бисёр муздурон ҳастанд, ки ба гӯсфандони Худо муҳаббати ҳақиқӣ надоранд.

Онҳо хизматгузори чун машғулияти бароҳат интихоб мекунад.

10,14 Боз ҳам Худованд оиди Худ чун оиди *чӯпони нек* мегӯяд. Нек (юн. калос) ин чо маънои “идеали, сазовор, беҳтарин, оли”-ро дорад. Дар \bar{U} ҳамаи ин сифатҳо ҳастанд. Сипас \bar{U} оиди муносибатҳои хеле наздик байни \bar{U} ва гӯсфандонаш мегӯяд. \bar{U} мансубони Худро медонад, ва мансубонаш \bar{U} ро медонад. Ин ҳақиқати ҳайратовар аст.

10,15 Ин оят давоми ояти пешина аст: “...мансубони Худро мешиносам, ва мансубонам Маро мешиносанд: *Чунон ки Падар маро мешиносад, Ман ҳам Падарро мешиносам*”. Ин воқеан ҳақиқати ҳайратовар аст! Муносибатҳои Худро бо гӯсфандон Худованд бо муносибатҳои монанд кард, ки байни \bar{U} ва Падари \bar{U} вучуд доранд. Байни Чӯпон ва гӯсфандон ҳамон иттиҳод, наздикӣ ва ҳамдигарфаҳмие ҳаст, ки байни Падар ва Писар вучуд дорад. “*Ва чони Худро барои гӯсфандон фидо мекунам*”, – илова намуд \bar{U} . Ин чо мо боз як бори дигар яке аз гуфтаҳои зиёди Худованд Исоро оиди марге барои гуноҳкорон, ки \bar{U} ро дар салиб интизор аст, мебинем.

10,16 Ояти 16 калидест барои ҳамаи боб. *Гӯсфандони дигар*, ки Худованд ин чо зикр мекунад, ғайрияхудиён мебошанд. \bar{U} асосан барои гӯсфандони Исроил омада буд, аммо \bar{U} ҳамчунин наҷот ёфтани ғайрияхудиёнро дар назар дошт. Гӯсфандони ғайрияхудӣ ба *огили* яхуди тааллуқ надоштанд. Аммо дили калони Худованд Исо ба ин гӯсфандон низ ҳамдардӣ дошт, ва, мувофиқи иродаи Худо, \bar{U} мебоист онҳоро ба назди Худ *меовард*. \bar{U} медонист, ки онҳо назар ба яхудиён барои *шунидани овози* \bar{U} бештар омода хоҳанд буд.

Дар қисми охири оят гузариши муҳимест аз *огили* яхудият ба *рамаи* масеҳият. Ин оят имкон медиҳад, ки ба ояндаи яхудиён ва ғайрияхудиён, ки дар Масеҳ як хоҳанд буд, назаре андозем; фарқиҳои пештара байни онҳо рафъ хоҳанд шуд.

10,17 Дар оятеҳои 17 ва 18 Худованд Исо фаҳмонд, ки \bar{U} чӣ кор мекунад, то ки яхудиён ва ғайрияхудиёни интихобшударо назди Худ оварад. \bar{U} марг, дафн ва аз мурдагон зинда шудани Худро бо омодагӣ интизор буд. Агар Худованд Исо одами оддӣ мебуд, ин суханон

тамоман бемаврид мебуданд. \bar{U} оиди он мегуфт, ки *чони Худро фидо мекунад, то ки онро бо иродаи Худ боз ёбад*. Фақат \bar{U} ин корро карда метавонист, зеро \bar{U} Худост. *Падар* Худованд Исоро *дӯст медошт*, зеро \bar{U} тайёр буд бимирад ва аз нав зинда шавад, то ки гӯсфандони гумшуда наҷот ёфта тавонанд.

10,18 *Ҳеч кас* Худованд Исоро аз ҳаёт маҳрум карда наметавонист. \bar{U} Худост ва, бинобар ин, аз ҳамаи суиқасдҳои қотилонаи маҳлукони Худ боло меистад. \bar{U} дар Худ *қудрат* дошт ҳаёти Худро *фидо кунад*, ва \bar{U} ҳамчунин *қудрат* дошт, *ки онро боз ёбад*. Аммо магар на одамон \bar{U} ро куштанд? Ҳа, одамон. Дар Аъмол 2,23 ва 1Таслӯникиён 2,15 оиди ин возеҳан гуфта шудааст. Худованд Исо ба онҳо имкон дод инро бикунанд, ва *қудрати чон фидо кардани* \bar{U} дар ҳамин зоҳир шуд. Ба ғайр аз ин, \bar{U} “*чон дод*” (Юҳ. 19,30); ин амали қувва ва иродаи шахсии \bar{U} буд.

“*Ин ҳукми аз Падари Худ гирифтаам*”. Падар ба Худованд фармуд, ки ҳаёти Худро диҳад ва боз аз мурдагон зинда шавад. Марг ва растохези \bar{U} дар иҷрои иродаи Падар амалҳои зарурӣ буданд. Бинобар ин \bar{U} ба марг итоат намуд ва, мувофиқи Навиштаи Пок, дар рӯзи сеюм зинда шуд.

Й. Ихтилоф дар байни яхудиён (10,19–21)

10,19 Суханони Худованд Исо боиси *ихтилофи* навбатӣ дар байни яхудиён гардид. Ба замин, ба хонаҳо ва дилҳои одамон омадани Масеҳ, бо худ на осоиштагӣ, балки шамшер меорад. Фақат \bar{U} ро чун Худованд ва Наҷотдиҳанда қабул карда, одам осоиштагӣ дар Худоро мефаҳмад.

10,20–21 Худованд Исо ягона Одами комиле буд, ки замоне зистааст. \bar{U} ягон бор дурӯғ нагуфтааст ва кори бад накардааст. Бо вучуди ин дили одамӣ то дараҷае фосид шуда буд, ки хангоме \bar{U} бо суханони муҳаббат ва хирадмандӣ омад, одамон мегуфтанд, ки \bar{U} *дев дорад ва девона аст* ва суханони \bar{U} шоёни диккат нестанд. Ин, албатта, доғест дар саҳифаи аъмоли наҷоди инсонӣ. Ақидаи *дигарон* фарқ дошт. Онҳо эътироф карданд, ки суханон ва аъмолеро, ки

Худованд Исо мегуфт ва мекард, на дев, балки Одами хуб ба амал оварда метавонад.

К. Исо бо корҳои Худ исбот намуд, ки \bar{U} Масеҳ аст (10,22–39)

10,22 Дар байни оятҳои 21 ва 22 нақл фосилае дорад. Худованд Исо дигар ба фарисиён гап намезад, \bar{U} умуман ба яҳудиён мурочиат мекард. Мо намедонем, ки дар байни ин оятҳо чӣ қадар вақт гузаштааст. Дар воқеъ, ин ҷо танҳо як бор дар Навиштаҳои Пок иди Таҷдид, ё ба яҳудӣ Ханукка, зикр шудааст. Чунин ҳисобида мешавад, ки ин идро Яҳудои Маккабӣ муқаррар намудааст, ҳангоме ки парастиишгоҳ аз нав пок карда шуд, баъди он ки дар соли 165 то милод онро Антиох Эпифан нопок карда буд. Ин иди ҳарсолае буд, ки на Худованд, балки худи яҳудиён муқаррар намуда буданд. Ва *зимистон буд*, на танҳо аз ҷиҳати тақвим, балки рӯҳонӣ низ.

10,23–24 Хизмати ҷамъиятии Худованд қариб ба анҷом расида буд, ва \bar{U} дар арафаи бо марг дар салиб нишон додани ба Худо Падар пурра бахшида шудан буд. *Равоқи Сулаймон* ҳавлии бо девор ихоташуда ва бо парастиишгоҳи Ҳиродус ҳамхудуд буд. Дар он маконе ки Худованд қадам мезад, барои дар атрофи \bar{U} ҷамъ шудани яҳудиён ҷои ҳолӣ бисёр буд.

Яҳудиён гирди \bar{U} ро гирифта, ба \bar{U} гуфтанд: “То кай моро дар тардид мегузорӣ? Агар Ту Масеҳ бошӣ, ошкоро бигӯ”.

10,25–26 Исо боз ба онҳо суханон ва *аъмоли* Худро ёдрас намуд. \bar{U} бисёр вақт ба онҳо мегуфт, ки \bar{U} Масеҳ аст, ва мӯъҷизоти офаридаи \bar{U} ҳаққонияти изҳороти \bar{U} ро исбот мекарданд. \bar{U} ба яҳудиён бори дигар ёдрас кард, ки \bar{U} мӯъҷизотро бо қудрати Падари Худ ва барои ҷалоли Падари Худ ба амал меовард. Дар айни ҳол \bar{U} нишон дод, ки \bar{U} ҳақиқатан Ҳамон Касест, ки Падар ба ҷаҳон фиристодааст.

Масеҳро қабул кардан нахостани онҳо исбот мекунад, ки онҳо аз ҷумлаи *гӯсфандони \bar{U} нестанд*. Агар онҳо барои ба \bar{U} тааллуқ доштан интиҳобшуда мебуданд, хоҳиши бовар карданро медоштанд.

10,27 Якчанд оятҳои баъдина комилан равшан таълим медиҳанд, ки ҳеч қадом *гӯсфанди ҳақиқии Масеҳ ҳалок намешавад*. Бехатарии абадии бовардор – факти хеле хуб аст. *Гӯсфандони ҳақиқии Масеҳ ба овози \bar{U} гӯш медиҳанд*. Ҳангоме ки Инчил мавъиза карда мешавад, онҳо гӯш медиҳанд, ва бо бовар кардан ба \bar{U} ҷавоб медиҳанд. Сипас онҳо ҳар рӯз ба овози \bar{U} *гӯш медиҳанд* ва ба Сухани \bar{U} итоат мекунанд. Худованд Исо *гӯсфандони Худро мешиносад*. \bar{U} ҳар як барраро ном ба ном медонад. Ҳеч яке бе тавачҷӯҳи \bar{U} нахоҳад монд. Ҳеч яке аз боиси бедикқатӣ ва бепарвоии \bar{U} гум шуда наметавонад. *Гӯсфандони Масеҳ аввал ба василаи бовари наҷотбахш ба \bar{U} , сипас дар итоат ба \bar{U} қадам зада, ба \bar{U} пайравӣ мекунанд*.

10,28 Масеҳ ба *гӯсфандони Худ ҳаёти ҷовидонӣ* медиҳад. Ин ҳаёт ҷовидона давом мекунад. Ин ҳаёт ба рафтори онҳо вобаста нест. Ин *ҳаёти ҷовидонист*, ки анҷом надорад. Аммо ин *ҳаёти ҷовидонӣ* ҳамчунин сифати ҳаёт аст. Ин ҳаёти Худи Худованд Исо мебошад. Ин ҳаёт метавонад аз ҷамакизе ки Худо дар ин зиндагӣ мефиристад, ҳаловат барад, ва ба таври баробар ба манзили осмонии мо мувофиқат мекунад. Ба суханони зерин диққати махсус диҳед: “... *то абад талаф нахоҳанд*³⁰ *шуд*”. Агар қадом яке аз *гӯсфандони Масеҳ ҳалок мешуд*, Худованд Исо дар он айбдор мебуд, ки ба ваъдааш вафо накард, аммо ин номумкин аст. Исои Масеҳ Худост, ва \bar{U} ба нобарорӣ дучор шуда наметавонад. \bar{U} дар ин оят ваъда додааст, ки ҳеч як *гӯсфанд мувофиқи иродаи \bar{U} ҷовидониро дар дӯзах нахоҳад гузаронд*.

Оё ин маънои онро дорад, ки одам наҷот ёфта, сипас мувофиқи хости худ зиста метавонад? Оё имкон дорад, ки баъди наҷот ёфтани вай ба ҳаловатҳои гуноҳолуди ин ҷаҳон дода шавад? Не, вай дигар инро намехоҳад. Вай ба Чӯпон пайравӣ кардан мехоҳад. Мо на аз он сабаб ҳаёти масеҳиёна ба сар мебарем, то масеҳӣ шавем ё наҷоти худро нигоҳ дорем. Мо аз он сабаб масеҳиёна зиндагӣ мекунем, ки масеҳӣ ҳастем. Мо на аз тарси гум кардани наҷоти худ ҳаёти пок ба сар бурдан мехоҳем, балки аз боиси

сипосгузорӣ ба Он Касе ки барои мо мурд. Таълимот оиди бехатарии ҷовидонӣ ҳаёти сабукфикронаро таҳсин намекунад, балки водоркунандаи қавиест барои ҳаёти пок.

Ҳеч кас *наметавонад* бовардорро аз дасти Масеҳ *кашида гирад*. Дасти Ҷ пуркудрат аст. Он ҷаҳонро офарид ва ҳатто ҳозир онро нигоҳ медорад. Чунин қуввае нест, ки гӯсфандонро *аз дасти Ҷ кашид* *азирифта тавонад*.

10,29 Бовардор на танҳо дар дасти Масеҳ аст, вай ҳамчунин дар *дасти Падар* аст. Ин кафолати бехатарии дучанд аст. Худо Падар *аз ҳама бузургтар аст, ва ҳеч кас наметавонад* бовардорро *аз дасти Падар кашид* *азирифта*.

10,30 Акнун Худованд Исо боз як иддаои баробарӣ бо Худоро илова намуд: “*Ман ва Падар як ҳастем*”. Эҳтимол, ин ҷо дар назар дошта шудааст, ки Масеҳ ва *Падар* кудрати баробар доранд. Исо ҳозиракак оиди кудрати химоя намудани гӯсфандони Масеҳ мегуфт. Бинобар ин Ҷ фаҳмонд, ки кудрати Ҷ ҳамон гуна мебошад, ки кудрати Падар аст. Албатта, айнан ҳамин чиз дар мавриди ҳамаи сифатҳои дигари Худо низ дуруст аст. Худованд Исои Масеҳ пурра Худо мебошад ва дар ҳама чиз ба Падар баробар аст.

10,31 Яҳудиён ягон саволе надоштанд, ки Наҷотдиҳанда чиро дар назар дошт. Онҳо фаҳмиданд, ки Ҷ рӯйрост илоҳияти Худро эълон мекард. Бинобар ин онҳо боз *санг бардоштанд, то ки Ҷро сангсор кунанд*.

10,32 Пеш аз он ки онҳо санг партофта тавонанд, Исо ба онҳо оиди *бисёр аъмоли неке* ёдрас намуд, ки *аз ҷониби Падари Худ* зоҳир намудааст. Сипас Ҷ пурсид, ки кадоме аз *аъмол* онҳоро ба ҳашм овардааст, ки Ҷро *сангсор кардан* мехоҳанд.

10,33 Яҳудиён рад мекарданд, ки Ҷро барои мӯъҷизот сангсор карда мехоҳанд. Аниқтараш онҳо Ҷро аз боиси он сангсор карданӣ буданд, ки ба ақидаи онҳо, Ҷ Худро бо *Худо* Падар баробар эълон намуда, *куфр* мегӯяд. Онҳо эътироф кардан намехостанд, ки Ҷ аз одам бузургтар аст. Аммо аз изҳорони Ҷ пурра аён буд, ки Ҷ Худро *Худо* мекунад. Инро онҳо ҷоиз шумурда наметавонистанд.

10,34 Он гоҳ Худованд ба яҳудиён аз Забур 81,6 иқтибос овард. Ҷ онро қисми *шариат* номид. Дигар хел карда гӯем, ин оят аз Паймони Кухан, ки онҳо онро Сухани илҳоми илоҳӣ дошта эътироф менамуданд, гирифта шуда буд. Оят ба таври пурра чунин садо медиҳад: “Ман гуфтам: Шумо худоён ҳастед, ва ҳамаатон писарони Ҳаққи Таоло”. Тарона ба доварони Исроил нигаронида шуда буд. Онҳо на барои он “худоён” номида мешуданд, ки ҳақиқатан илоҳӣ буданд, балки аз боиси он ки ҳангоми доварӣ Худоро намояндагӣ мекарданд. Дар забони яҳудӣ калимаи “худоён” (элоҳим) аслан маънои “пуркудратон”-ро дорад ва нисбати шахсиятҳои муҳиме ба монанди доварон истифода шуда метавонад. (Аз қисми боқимондаи Тарона аён аст, ки онҳо на худоён, балки фақат одамон буданд, зеро ноодилона доварӣ мекарданд ва ба ғайри доварони шахсиятҳои баланд-мартаба довариро фосид менамуданд.)

10,35 Худованд ин оятро аз Забур иқтибос оварда, нишон дод, ки Худо калимаи *худоҳоро* ба кор бурд, то одамонро тасвир кунад, *ки каломи Худо сӯяшон* нигаронида шуда буд. Дигар хел карда гӯем, ин одамон фиристодагони Худо буданд. Худо ба воситаи онҳо бо халқи Исроил гап мезад. “Онҳо намояндагони Худо дар кудрат ва доварии Ҷ буданд ва вақолатҳои аз ҷониби Худо муқарраршуда доштанд”. “*Ва Навишта наметавонад ботил шавад*”, – гуфт Худованд ва доварии Худро ба илҳоми илоҳӣ доштани Паймони Кухан изҳор намуд. Ҷ Паймони Куханро Навиштаҳои бехато мехисобад, ки бояд иҷро шаванд ва онҳоро рад кардан имконнопазир аст. Дар ҳақиқат, на танҳо фикрҳои ё идеяҳо, балки ҳамаи калимаҳои Навиштаи Пок илҳоми илоҳӣ доранд. Тамоми исботи Ҷ дар як калимаи “*худоҳо*” асос ёфтааст.

10,36 Худованд далелҳоро “аз хурд то калон” хулоса кард. Агар доварони беадолат дар Паймони Кухан “худоҳо” номида шуда бошанд, пас Ҷ ҳуқуқи беандоза бештаре дошт бигӯяд, ки Ҷ Писари Худост. Сухани Худо ба назди онҳо омад; Ҷ Сухани Худо буд ва ҳаст. Онҳо худоҳо номида мешуданд; Ҷ Худо буд ва ҳаст. Онҳо ҳеч гоҳ оиди худ

нахоҳанд гуфт, ки *Падар* онҳоро тақдис карда, ба ҷаҳон фиристод. Онҳо ба монанди ҳамаи фарзандони дигари Одами гуноҳкоршуда таваллуд шудаанд. Аммо Исо аз ҷониби Худо *Падар* аз азал пок гардида буд, то Начотдихандаи ҷаҳон шавад, ва \bar{U} аз осмон, ки он ҷо ҳамроҳи *Падари* Худ мезист, ба ҷаҳон фиристода шуда буд. Ҳамин тариқ, Исо ҳукуки пурраи баробарӣ бо Худоро дошт. \bar{U} куфр намегуфт, хангоме изҳор мекард, ки \bar{U} *Писари* Худо буда, бо *Падар* баробар аст. Худи яҳудиён истилоҳи “худоён”-ро нисбати одамони ришвахӯр ба кор мебарданд, ки фақат намояндагон ва ё доварони Худо буданд. Боз чӣ қадар \bar{U} оиди ҳуқуқ ба ин унвон гуфта метавонад, дар ҳоле ки \bar{U} ҳақиқатан Худо буд ва ҳаст? Самюэл Грин хуб гуфтааст:

*Яҳудиён \bar{U} ро дар он айбдор мекарданд, ки \bar{U} Худро Худо меномид. \bar{U} инкор намекунад, ки Худро бо ин суханон бо Худо баробар мекунад. Аммо \bar{U} куфр гуфтавро инкор мекунад, ва ин дар асоси далелҳои ки \bar{U} ро ҳатто дар иддао ба иззату эҳтироми Худоёна пурра сафед мекарданд, ва маҳз дар он ки \bar{U} Масеҳ, *Писари* Худо, *Имонуил* аст. Яҳудиён умед надоштанд, ки \bar{U} аз ин иддаоҳои баланди Худ даст мекашад. Ин аз он душмани бардавом, ки доимо зоҳир мегашт, аён аст. Ниг ояти 39.³¹*

10,37 Боз ҳам Начотдиханда ба мӯъҷизоте ки барои исботи вазифаи илоҳии Худ ба амал меовард, ишора намуд. Аммо ба ибораи зерин диққат диҳед: “...*аъмоли Падари Худро*”. Худ аз худ мӯъҷизаҳо ханӯз далели илоҳият нестанд. Мо дар Навиштаҳои Пок оиди мавҷудоти бадкирдор мехонем, ки кудрат доштанд гоҳ-гоҳ мӯъҷиза ба амал оваранд. Аммо мӯъҷизоти Худованд *аъмоли Падари \bar{U}* буданд. Онҳо далели дучанди он буданд, ки \bar{U} Масеҳ аст. Аввалан, Паймони Куҳан пешгӯӣ мекард, ки ин мӯъҷизотро Масеҳ зоҳир хоҳад кард. Сониян, инҳо мӯъҷизоти марҳамат ва ҳамдардӣ буданд, ки ба инсоният нафъ меоварданд ва онҳоро ҳеч каси бадкирдор ба амал оварда наметавонад.

10,38 Барои беҳтар фаҳмидан Райл ояти 38-ро ба таври дигар баён намудааст:

*Агар Ман аъмоли Падари Худро ба ҷо меоварда бошам, пас, агар ба гуфтаҳои Ман бовар карда натавонӣ, ба аъмоли Ман бовар кун. Агар ту ба шаҳодати суханони Ман муҳолифат кунӣ, бо шаҳодати аъмоли Ман розӣ шав. Ҳамин тариқ, фаҳмидан ва бовар карданро биёмӯз, ки Ман ва Падари Ман як ҳастем — \bar{U} дар Ман ва Ман дар \bar{U} , ва дар изҳори Ман оиди он ки Ман *Писари \bar{U}* ҳастам, ҳеч куфре нест.*

10,39 Яҳудиён фаҳмиданд, ки ба ҷои аз иддаоҳои пештараи Худ даст кашидан Худованд Исо онҳоро тақвият медиҳад. Бинобар ин онҳо бори дигар кӯшиш карданд \bar{U} ро ҳабс кунанд, аммо \bar{U} боз аз онҳо дур шуд. Он вақт дур набуд, ки \bar{U} имкон медиҳад дастгираш кунанд, аммо ханӯз он вақт фаро нарасида буд.

VI. СОЛИ СЕЮМИ ХИЗМАТГУЗОРИИ ПИСАРИ ХУДО: ПЕРЕЯ (10,40–11,57)

A. Исо ба он тарафи Урдун меравад (10,40–42)

10,40 Худованд боз ба он тарафи Урдун, ба ҳамон ҷое ки пештар хизматгузории чамбиятии Худро сар карда буд, рафт. Се соли суханон ва аъмоли ҳайратовар ба охир мерасиданд. \bar{U} фаъолияти Худро дар ҳамон ҷое ки сар кард, ба анҷом мерасонд: берун аз тартиботи муқарраршудаи яҳудият, дар ҷойҳои радшавӣ ва танҳой.

10,41 *Касоне* ки назди \bar{U} омаданд, шояд, бовардорони самимӣ буданд. Онҳо мехостанд дар беобрӯӣ бо \bar{U} бошанд, ҳамроҳи \bar{U} берун аз бошишгоҳи Исроил бароянд. Ин бовардорон ба Яҳёи Ғутадиҳанда сипосгузор буданд. Онҳо ёд доштанд, ки хизмати Юҳанно намоишӣ ё хангоманок набуд, аммо он *рост* буд. Ҳар он чи вай оиди Худованд Исо гуфт, дар хизмати Начотдиханда иҷро шуд. Ин бояд ҳар як масеҳиро рӯҳбаланд кунад. Мо мӯъҷизаҳои азим ба амал оварда ё диққати чамбиятро ба худ ҷалб карда наметавонем, аммо, ҳадди ақалл, мо наметавонем оиди Худованд ва Начотдихандамон Исои Масеҳ шаҳодати ҳақиқӣ барем. Ин дар назари Худо хеле пурқимат аст.

10,42 Қобили таваҷҷӯҳ аст, ки агарчи халқи Исроил ба таври умум Худованд Исоро қабул накард, ба ҳар ҳол дар байни он дилҳои фурӯтан ва пазиранда буданд. *Ва бисёр касон*, он қадаре ки ба мо маълум аст, *дар он ҷо ба Ҷ имон оварданд*. Дар ҳамаи замонҳо ҳамин тавр мешавад: ҳаст боқимондаи хурди одамоне ки дар назди Худованд Исо будан меҳоянд; ва новобаста ба он ки ҷаҳон онҳоро меронад, бад мебинад ва нафрат дорад, онҳо аз мушоракати дилпосанд бо Писари Худо ҳаловат мебаранд.

Б. Бемории Лаъзор (11,1–4)

11,1 Акнун мо ба охири мӯъҷизаи бузург дар хизмати Худованд Исо наздик мешавем. Ба як маъное ин мӯъҷизаи бузургтарин аст — растохези мурда. *Лаъзор* дар деҳаи хурди *Байт-Ҷинӣ*, тақрибан дар масофаи се километр шарқтар аз Уршалим мезист. Ҷамчунин маълум аст, ки дар *Байт-Ҷинӣ Марям ва хоҳараш Марто* мезистанд. Пинк усқуф Райлро иқтибос меоварад:

*Иҷозат диҳед қайд намоям, ки ҳузури фарзандони интихобишудаи Худо он чизест, ки шаҳрҳо ва кишварҳоро дар ҷаҳмони Худо маъруф мегардонад. Дар Паймони Навин деҳаи Марто ва Марям зикр шудааст, дар ҳоле ки Мемфис ва Тебен номбар нашудаанд.*³²

11,2 Юҳанно мефаҳмонад, ки ин ҳамон *Марям аз Байт-Ҷинӣ* буд, ки *Худовандро бо рағани атрафшон тадҳин карда, пойҳои ӯро бо мӯи худ хушкони*д. Ин амали бемонанди муҳаббат аз ҷониби Рӯҳи Пок махсус қайд карда шудааст. Худованд қаноатманд аст, ҳангоме ки пайравони ӯ тайёранд муҳаббаташонро ба ӯ нишон диҳанд.

11,3 Ҷангоме ки Лаъзор бемор шуд, Худованд Исо, аз афташ, дар соҳили шарқии дарёи Урдун буд. *Хоҳарон ба ӯ кас фирис-тода, гуфтанд*: Лаъзор, ки ӯро *дӯст медорӣ, бемор аст*. Хоҳарон воқеаро ба Худованд ба таври хеле рикқатовар хабар доданд. Онҳо муҳаббати ӯро ба бародари онҳо чун далели махсус пеш оварданд, ки аз бойси он ӯ бояд биёяд ва ёрӣ диҳад.

11,4 *Исо гуфт*: “*Ин касалӣ барои мамот нест*”. ӯ бо ин дар назар надошт, ки Лаъзор

нахоҳад мурд, *мамот* натиҷаи ниҳони ин *касали* нахоҳад буд. Лаъзор мемирад, аммо аз мурдагон зинда карда мешавад. Мақсади ҳақиқии касалӣ *ҷалол*и Худо буд, *то ки Писари Худо ба василаи он ҷалол ёбад*. Худо аз он сабаб ба ин роҳ дод, то Исо биёяд ва Лаъзорро зинда кунад, ва ҳамин тариқ, Худро боз чун Масеҳ зоҳир намояд. Одамон барои ин мӯъҷизаи азим *Худоро ҷалол* хоҳанд дод.

Мо ҳақ надорем тахмин кунем, ки касалии Лаъзор натиҷаи ягон гуноҳи махсусе дар ҳаёти вай буд. Яқинан вай чун шогирди вафодор баҳо дода мешавад, ки Наҷотдиҳанда вайро махсусан дӯст медошт.

В. Сафари Исо ба Байт-Ҷинӣ (11,5–16)

11,5 Ҷангоме ки беморӣ ба хонаҳои мо медарояд, мо набояд чунин ҳисобем, ки Худо бар мо ҳашмигин шудааст. Ин ҷо беморӣ аз ҳашмигида бештар бо муҳаббати ӯ вобаста буд. “*Худованд ҳар киро дӯст дорад, ҳамонро ҷазо медиҳад*”.

11,6–7 Аслан мо мебоист чунин муҳокимаронӣ мекардем: Агар Худованд ҳақиқатан ин се бовардорро дӯст медошта бошад, ӯ ҳама корро монда ба хонаи онҳо мешитобад. Аммо Худованд, баръакс, чун хабарро *шунид, дар ҷое ки буд, ду рӯз монд*. Таъхир кардани Худо маънои рад карданро надорад. Ба дархостҳои мо фавран ҷавоб надода, ӯ шояд интизор шуданро ёд медиҳад, ва агар мо босаброна интизор шавем, дармеёбем, ки ӯ ба дархостҳои мо хеле ҳайратовартар аз он чи тахмин карда метавонистем, ҷавоб медиҳад. Ҷағто муҳаббат ба Марто, Марям ва Лаъзор Масеҳро маҷбур карда наметавонист пеш аз вақти муайяншуда амал кунад. Ҷамаи рафтори ӯ ба иродаи Падари ӯ тобеъ буданд ва ба ҷадвали илоҳӣ мувофиқат мекарданд.

Баъди гузаштани ду рӯз, ки гӯё вақти аз даст рафта метофт, Худованд Исо ба *шогирдонаш* пешниҳод кард, ки *боз ба Яҳудо бираванд*.

11,8 *Шогирдон* ҳанӯз хеле хуб дар ёд доштанд, ки баъди ба кӯр биной бахшидани Масеҳ *яҳудиён мехостанд ӯро сангсор* кунанд. Онҳо ҳайрон шуда гуфтанд, ки ба

хотири бехатарӣ ӯ бояд оиди сафар ба Яхудо хатто фикр ҳам накунад.

11,9 Исо ба онҳо чунин ҷавоб дод: одатан, дар давоми рӯз одамон *дувоздаҳ соат, то даме ки равшан аст*, кор карда метавонанд. Дар ин вақт одам ба хатари пешпо хӯрдан ва ё афтидан дучор намешавад, *чунки* ба кучо рафтани ва чӣ кор карданаширо *мебинанд*. *Нури ин ҷаҳон*, ё рӯшноии рӯз, вайро аз пешпо хӯрдан ё марги тасодуфӣ эмин медорад.

Маъноии рӯҳонии суҳанони Худованд чунин аст: Худованд Исо то ба охир ба иродаи Худо итоат мекард. Бинобар ин тарсидан лозим нест, ки ӯро пеш аз мӯҳлати муқарраршуда аз ҳаёт маҳрум карда тавонанд. ӯ то иҷро шудани қораш ҳимоят карда мешавад.

Ба як маъноӣ ин барои ҳар як бовардор аҷиб аст. Агар мо дар мушоракати зич бо Худованд зиста, иродаи ӯро ба ҷо оварем, дар олам ҳеч қуввае нест, ки моро пеш аз вақти муқарраркардаи Худо аз ҳаёт маҳрум кунад.

11,10 Шахсе ки *шабона роҳ меравад*, ба Худо боварӣ намекунад, балки мувофиқи хости Худ амал мекунад. Ин гуна одам ба осонӣ *пешпо мехӯрад*, *чунки* роҳнамоии Худоро, ки роҳи вайро равшан мекарда бошад, надорад.

11,11 Худованд марги Лаъзорро хуфтан меномид. Аммо бояд зикр кард, ки дар Паймони Навин калимаи “хоб” ҳеч гоҳ нисбати ҷон истифода намешавад, балки фақат барои ҷисм. Навиштаи Пок таълим намедиҳад, ки ҷони шахси мурда дар ҳолати хуфтан аст. Ҷони шахси бовардор меравад, то бо Масеҳ бошад, ки ин беандоза бехтар аст. Ин ҷо Худованд Исо ҳамадонии Худро зоҳир намуд. ӯ медонист, ки Лаъзор аллакай мурдааст, агарчи ба ӯ хабар доданд, ки Лаъзор бемор аст. ӯ медонист, зеро ӯ Худост. Ҳар кас метавонад каси дигарро аз ҳоби табиӣ бедор кунад, аммо фақат Худованд метавонист Лаъзорро аз марг бедор кунад. Ин ҷо Исо нияти ба ҷо овардани маҳз ҳаминро зоҳир кард.

11,12 *Шогирдон* ӯ суҳанони Худовандро оиди хоб нафаҳмиданд. Онҳо тасаввур

карда наметавонистанд, ки ӯ оиди марг мегӯяд. Шояд, онҳо тахмин мекарданд, ки хуфтан далели шифоёбист, ва хулоса бароварданд, ки агар Лаъзор саҳт хобида бошад, пас ҳолати бӯҳронӣ паси сар шудааст ва ӯ *шифо хоҳад ёфт*. Оят ҳамчунин метавонад маъноии онро дошта бошад, ки агар ҳоби табиӣ мушкилии ягонаи Лаъзор бошад, барои ба вай ёри додан ба Байт-Ҳинӣ рафтани зарур нест. Шояд, шогирдон аз хатаре ки ба онҳо таҳдид мекард, дар ҳарос буданд ва ин барояшон баҳонае шуд, то ба ҳонаи Марто ва Марям нараванд.

11,13–14 Ин ҷо ба таври возеҳ гуфта шудааст, ки оиди хуфтан *суҳан ронда*, Исо *вафотро* дар назар дорад. Ҳеч гуна нодурустаҳамӣ буда наметавонад. Исо ба шогирдонаш *ошкоро гуфт*: “*Лаъзор мурдааст*”. Шогирдон ин хабарро чӣ қадар оромона қабул намуданд! Онҳо аз Худованд напурсиданд: “Ту аз кучо медонӣ?” ӯ бо боварии пурра мегуфт, ва онҳо ба дониши ӯ шубҳае надоштанд.

11,15 Худованд Исоро аз он шод набуд, ки Лаъзор мурдааст; ӯ *барои он шод* буд, ки он вақт дар Байт-Ҳинӣ *набуд*. Агар ӯ дар он ҷо мебуд, Лаъзор намебуд. Дар ҳеч ҷои Паймони Навин зикр нашудааст, ки дар ҳузури Худованд касе мурд. Шогирдон мӯъҷизаи бештар аз пешгирии маргро хоҳанд дид. Онҳо хоҳанд дид, ки одам аз мурдагон зинда мешавад. Ба шарофати ин бовари онҳо мустаҳкам мешавад. Барои ҳамин ҳам Худованд Исо гуфт, ки *барои* онҳо аз боиси дар Байт-Ҳинӣ *набуданиаш шод* аст.

ӯ илова намуд: “...*то ки имон оваред*”. Худованд дар назар надошт, ки шогирдон ба ӯ бовар надоштанд. Онҳо албатта бовар доштанд! Аммо мӯъҷизае ки онҳо дар Байт-Ҳинӣ хоҳанд дид, бовари онҳоро ба ӯ хеле мустаҳкамтар мекунад. Бинобар ин ӯ онҳоро водор менамуд, то бо ӯ *бираванд*.

11,16 *Тумо* чунин мехисобид, ки агар Худованд ба он ҷойҳо равад, яҳудиён ӯро мекушанд. Вай боварӣ дошт, ки агар ҳамроҳи Исо раванд, онҳо низ кушта мешаванд. Аммо хатто дар ҳолати маъюсӣ ва афсурдахотирӣ вай шогирдонро водор менамуд, ки ҳамроҳи Исо раванд. Суҳанони вай на

бовари бузург ё часорат, балки маъюсиро ифода мекунанд.

Г. Исо: растохез ва ҳаёт (11,17–27)

11,17–18 *Чор рӯз боз дар қабр будани Лаъзор далели он буд, ки вай ҳақиқатан мурдааст. Аҳамият диҳед, ки чӣ тавр Рӯҳи Пок ҳама чизро пешбинӣ кардааст, то нишон диҳад, ки растохези Лаъзор ҳақиқатан мӯъҷиза буд. Лаъзор, эҳтимол, ба зудӣ баъди ба ҷустуҷӯи Исо рафтани қосидон мурда буд. Исо дар Байт-Абора, дар масофаи як рӯза роҳ аз Байт-Ҳинӣ буд. Бемории Лаъзорро фаҳмида, боз ду рӯз дар он чо монд. Баъд як шабонарӯзи дигар дар сафар ба Байт-Ҳинӣ гузашт. Ҳамин аст тафсири он чаҳор рӯзе ки Лаъзор дар қабр гузаронд.*

Чуноне ки зикр шуда буд, *Байт-Ҳинӣ* дар шарқии *Ерусалим* тақрибан ба *масофаи тақрибан понздаҳ стадия* (тақрибан се километр) *воқеъ буд.*

11,19 Ба Уршалим наздик будани Байт-Ҳинӣ ба *бисёре аз яҳудиён* имкон дод, ки *назди Марто ва Марям омада, барои бародарашон онҳоро тасаллӣ диҳанд.* Онҳо ҳатто тахмин ҳам намекарданд, ки ба наздикӣ тасаллодиҳои онҳо нодаркор мешаванд, зеро ин хонаи мотам ба хонаи шодӣ мубаддал мегардад.

11,20 *Чун Марто шунид, ки Исо меояд, ба пешвози ӯ берун рафт.* Воҳӯрӣ берун аз деҳа воқеъ шуд. Гуфта нашудааст, ки чаро *Марям* дар *хона* монд. Шояд, вай хабарӣ омадани Исоро нашунида буд. Ё, шояд, аз ғам беҳаракат шуда буд ва ё дар рӯҳи дуо ва умед буд. Оё ба шарофати наздикӣ ба Худованд вай ҳис мекард, ки чӣ бояд ба амал ояд? Мо намедонем.

11,21 Бовари Марто ба он ки Исо марги Лаъзорро пешгирӣ карда метавонист, бовари ҳақиқӣ буд. Аммо бовари вай комил набуд. Марто гумон мекард, ки Исо инро фақат дар ҳолате карда метавонист, ки Худаш бо онҳо бошад. Вай намефаҳмид, ки ӯ одамро аз масофаи дур ҳам шифо дода метавонад, ва ҳатто ба гӯшаи хотираш намеомад, ки ӯ мурдаро зинда карда метавонад. Бисёр вақт дар лаҳзаҳои ғам мо монанди Марто рафтор мекунем. Мо гумон мекунем, ки агар ин ё он

доруру ихтироъ мекарданд, яке аз наздикони дӯстдоштаи мо наемурд. Аммо ҳам чиз дар дасти Худованд аст, ва бе иҷозати ӯ бо дӯстдоштагонаш ҳеч воқеае рӯй намедихад.

11,22 Боз ҳам бовари ин хоҳари вафодор дурахшид. Вай намедонист, ки Худованд Исо чӣ гуна ёрӣ медихад, аммо боварӣ дошт, ки ӯ ин корро мекунад. Вай боварӣ дошт, ки *Худо* ба ӯ ҳар чизи металабидаашро медихад ва ин фоҷиа ба ягон чизи хуб табдил меёбад. Аммо ҳатто ҳозир ҳам вай тахмин карда наметавонист, ки бародари вай аз мурдагон бармехезад. Калимаи “талаб”-ро, ки Марто ба кор мебарад, одатан хангоми тасвири одамоне ба кор мебарданд, ки аз Офаридгор илтиҷо менамоянд ё ба ӯ дуо мекунанд. Аз ин маълум мешавад, ки Марто ханӯз илоҳияти Худованд Исоро эътироф накарда буд. Вай фаҳмид, ки ӯ Одами бузург ва ғайриоддист, аммо, эҳтимол, на бештар аз пайғамбарони Паймони Куҳан.

11,23 Барои ба баландиҳо бардоштани бовари вай Худованд Исо изҳороти шигифт-ангезе кард, ки Лаъзор аз нав эҳё мешавад. Дидан хуш аст, ки Худованд бо ин зани андӯхгин сӯхбат карда, қадам ба қадам вайро сӯи бовар ба ӯ чун ба Писари Худо хидоят менамояд.

11,24 *Марто* мефаҳмид, ки Лаъзор замоне аз мурдагон зинда мешавад, аммо тамоман гумон надошт, ки ин худи ҳамон рӯз ба амал меояд. Вай ба эҳё аз мурдагон бовар мекард ва чунин меҳисобид, ки ин “дар рӯзи вопасин” воқеъ хоҳад шуд.

11,25 Изҳороти баъдинаи Худованд баробар ба ин суханон аст: “Ту Маро намефаҳмӣ, Марто. Ман дар назар надорам, ки Лаъзор дар рӯзи вопасин зинда мешавад. Ман Худо ҳастам, ва қиёмат (растохез) ва ҳаёт дар дасти ман аст. Ман Лаъзорро худи ҳозир аз мурдагон зинда карда метавонам, ва инро мекунам”.

Худованд ба пеш, ба замоне менигарист, ки ҳамаи бовардорони ҳақиқӣ зинда карда мешаванд. Ин ҳамон вақт ба амал меояд, ки Худованд Исо бори дуюм меояд, то ки халқи Худро ба хона, ба осмон барад.

Он гоҳ ду гурӯҳи бовардорон хоҳад буд: онҳое ки дар бовар мурдаанд, ва онҳое ки

хангоми бозгашти \bar{U} зинда хоҳанд буд. Ба аввалихо \bar{U} чун Растохез, ва ба дуюмихо чун Ҳаёт хоҳад омад. Оиди гурӯҳи якум дар қисми охири ояти 25 гуфта мешавад: “*Ҳар кӣ ба Ман имон оварад, агар бимирад ҳам, зинда хоҳад шуд*”. Ин чунин маъно дорад, ки бовардороне ки то омадани Масеҳ мурдаанд, аз мурдагон зинда мешаванд.

Беркитт мегӯяд:

*Эй муҳаббат, ту аз марг қавитар ҳастӣ! Қабр наметавонад Масеҳ ва дӯстонашро аз ҳам ҷудо кунад. Дӯстони дигар моро то лаби гӯр ҳамроҳӣ мекунад, ва баъд тарк мекунад. Аммо на ҳаёт, на марг наметавонанд аз муҳаббати Масеҳ ҷудо кунанд.*³³

Бенгел тафсир медиҳад: “Ин бо тартиби илоҳӣ хеле ҳамоҳанг аст, ки мувофиқи он, то даме ки Мири Ҳаёт вучуд дорад, ҳеч кас ҳеч гоҳ мурда ҳисобида намешавад”.

11,26 Оиди гурӯҳи дуюми одамон дар ояти 26 гуфта шудааст. Онҳое ки хангоми омадани дуюми Начотдиҳанда зинда буда, ба \bar{U} бовардоранд, *то абад нахоҳанд мурд*. Онҳо феврал, дар як мижа задан дигаргун мешаванд, ва ба хона ба осмон ҳамроҳи зиндашудагон меоянд. Чӣ ҳақиқатҳои пурқимате ба мо дар натиҷаи марги Лаъзор ошкор шуданд! Худо талхиро ба ширинӣ табдил медиҳад ва ба хокистар зебоӣ мебахшад. Сипас Худованд, барои санҷидани бовари Марто, ба вай саволи муҳиме дод: “*Оё ба ин имон дорӣ?*”

11,27 Бовари Марто дар равшании нимрӯзӣ дурахшид. Вай эътироф кард, ки Исо *Масеҳ Писари Худо* аст, ки чуноне пайғамбарон пешгӯӣ карда буданд, бояд *ба ҷаҳон меомад*. Бояд зикр кард, ки ин эътироф на баъди бародари вайро зинда кардани Исо, балки пеш аз он воқеъ шуд!

Ғ. Исо дар назди қабри Лаъзор гирия мекунад (11,28–37)

11,28–29 Дарҳол баъди ин эътироф Марто ба ақиб ба деҳа шитофт ва ба *Марям* хабари нафасгиркунандаеро расонд: “*Устод ин ҷост ва туро металабад*”. Офаридгори олам ва Начотдиҳандаи ҷаҳон ба Байт-Ҳинӣ омада, вайро *металабид*. Имрӯзҳо ҳам айнан ҳамин тавр аст. Худи ҳамин Шахсияти оли-

ҷаноб истода, одамонро бо суханони Инчил даъват мекунад. Даъвати воз намудани дили худ ва роҳ додани Начотдиҳанда барои ҳар кас садо медиҳад. Марям дарҳол ҷавоб дод. Вай вақтро беҳуда сарф накард, балки зуд *бархост* ва назди Исо рафт.

11,30–31 *Исо* Марто ва Марямро берун аз деҳаи Байт-Ҳинӣ истиқбол намуд.

Яҳудиён намедонистанд, ки \bar{U} наздик буд, зеро он чи Марто ба Марям гуфт, танҳо ба онҳо маълум буд. Онҳо гумон мекарданд, ки *Марям ба сари қабр* равона шуд, *то ки дар он ҷо гирия кунад*.

11,32 *Марям ба пойҳои* Начотдиҳанда *афтод*. Шояд, ин амали парастии буд, ё, эҳтимол, дилаш аз ғам пур шуда буд. Монанди Марто, вай афсӯс хӯрд, ки Исо дар Байт-Ҳинӣ набуд, – он гоҳ *бародари* онҳо *намебуд*.

11,33 Андӯҳи Марям ва дӯстони вайро дида, Худи Исо андӯҳгин ва *музтариб* шуд. Бешубҳа, \bar{U} оиди ҳамаи он азобҳо, ғамҳо ва марг, ки ба ҷаҳон дар натиҷаи гуноҳкоршавии одам ворид шудаанд, фикр мекард. Ин \bar{U} ро ботинан азоб меод.

11,34 Худованд, албатта, медонист, ки Лаъзор дар *кучо* дафн карда шудааст, аммо саволро барои он дод, ки интизори бодор кунад, боварро дастгирӣ намояд ва одамонро ба ҳамкорӣ даъват намояд. Бешубҳа, навҳагарон бо тамоми чиддият ва хоҳиши самимӣ Худовандро ба назди қабр бурданд.

11,35 Ояти 35 дар нусхаи англисии Навиштаҳои Пок кӯтоҳтарин аст.³⁴ Ин яке аз се ҳолати дар Паймони Навин тасвиршуда аст, ки он ҷо оиди *гирия* кардани Худованд гуфта мешавад. (\bar{U} аз боиси Уршалим ғамгин шуда мегирист, ва низ дар боғи Ҷатсамонӣ.) *Гирия* кардани *Исо* аз табиати ҳақиқии инсонии \bar{U} шаҳодат меод. \bar{U} дар байни одамон натиҷаҳои даҳшатовари гуноҳро дида, ашкҳои ҳақиқии андӯҳ мерехт. Дар хузури марг гирия кардани Исо далели он аст, ки хангоми мурдани наздиконашон гирия кардани масеҳиён комилан табиист. Аммо масеҳиён на ба монанди дигарон, ки ҳеч гуна умед надоранд, гирия мекунад.

11,36 Ашкҳои Писари Одам барои *яҳудиён* шаҳодати муҳаббат ба Лаъзор буданд.

Албатта, ҳақ ба чониби яҳудиён буд. Аммо Исо ба онҳо низ муҳаббати амиқи бефано дошт, ва бисёрии онҳо инро фаҳмида натавонистанд.

11,37 Боз ҳам хузури Худованд Исо боиси дар байни мардум пайдо шудани саволҳо гардид. Баъзеи онҳо дар *Ҷ* Касеро шинохтанд, ки чашмони *қ*ӯрро боз кард. Онҳо аз якдигар мепурсиданд, ки чаро *Ҷ* натавонист чунин *бикунад*, ки Лаъзор *намирард*. Албатта, *Ҷ* метавонист чунин *бикунад*, аммо ба ҷои ин *Ҷ* мӯъҷизаи калонтаре ба амал овардани буд, ки ба ҷонҳои бовардор умеди азимтаре меоварад.

Д. Мӯъҷизаи ҳафтум: растохези Лаъзор (11,38–44)

11,38 Яқинан, *қабри* Лаъзор *горе* дар зери замин буд, ки ба он бо нардбон ё бо зинапояхо фаромадан мумкин аст. Дар даромадгоҳи ғор *санге* меҳобид. Ин ғор аз қабри Худованд Исо бо он фарқ мекард, ки он дар харсанг қанда шуда буд, ва одам ба он озодона даромада метавонист, бе он ки боло барояд ё поён фарояд.

11,39 Исо ба ҳозирон фармуд, ки *сангро* аз даромадгоҳи қабр *бардоранд*. *Ҷ* Худ низ инро бо сухане карда метавонист. Аммо одатан Худо он кореро, ки худи одамон карда метавонанд, барояшон намекунад.

Марторо аз андешаи кушодани қабр дахшат фаро гирифт. Вай медонист, ки часади бародараш дар он ҷо *чор рӯз* боз меистод, ва метарсид, ки он ба вайроншавӣ сар кардааст. Аз афташ, часади Лаъзорро ханут накарда буданд. Вайро дар рӯзи маргаш дафн карданд — анъанаи он замон ҳамин буд. Он факт муҳим аст, ки Лаъзор *чор рӯз* боз дар қабр буд, ки ҳолати хоб ё беҳуширо тамоман истисно мекард. Ҳамаи яҳудиён медонистанд, ки вай *мурдааст*. Растохези вай танҳо мӯъҷиза буда метавонист.

11,40 Аён нест, ки кай *Исо* суханони ин оятро ба забон овард. Дар ояти 23 *Ҷ* гуфт, ки бародари вай зинда мешавад. Аммо суханони ин ҷо гуфташуда моҳияти он чизе буданд, ки *Ҷ* пеш аз ин ба вай гуфт. Ба тартиби калимаҳо дар ин оят диққат диҳед: “... *агар*

имон оварӣ, ... хоҳӣ дид”. Ин мисли он аст, ки Худованд Исо чунин гӯяд: “Агар фақат бовар кунӣ, хоҳӣ дид, ки ман мӯъҷизае меофарам, ки фақат Худо ба амал оварда метавонад. Ту *ҷалоли Худоро*, ки дар Ман зоҳир шудааст, хоҳӣ дид. Аммо аввал бояд *имон оварӣ, баъд хоҳӣ дид*”.

11,41 Инак, *сангро* аз қабр бардоштанд. Пеш аз ба амал омадани мӯъҷиза *Исо* ба *Падари* Худ барои он сипосгузори намуд, ки дуои *Ҷ*ро *шунид*. Дар ин боб гуфта намешавад, ки Исо пеш аз мӯъҷиза дуое карда бошад. Аммо *Ҷ*, бешубҳа, тамоми ин муддат бо *Падари* Худ гап мезад ва дуо мекард, ки номи Худо дар растохези Лаъзор ҷалол ёбад. Ин ҷо *Ҷ* дар интизории воқеаи меомада ба *Падар* шукр гуфт.

11,42 Исо фаҳмо дуо мекард, то *мардум имон оваранд*, ки *Падар Ҷ*ро *фиристодааст* ва ба *Ҷ* гуфтааст, ки ҷӣ кунад ва ҷӣ гӯяд, ва зикр кард, ки *Ҷ* ҳамеша дар вобастагии комил ба Худо *Падар* амал мекунад. Ин ҷо боз ягонагии пурраи Худо *Падар* ва *Худованд Исои Масех* таъкид карда мешавад.

11,43 Ин дар *Паймони Навин* яке аз ҳолатҳои камшуморест, ки *бо овози баланд нидо* кардани Худованд зикр шудааст. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки агар *Ҷ* Лаъзорро ном намегирифт, ҳамаи мурдагон аз қабрҳо бар-мехестанд!

11,44 Лаъзор ҷӣ гуна берун омад? Баъзеҳо гумон мекунанд, ки вай аз қабр пешпо хӯрда баромад; дигарон фикр мекунанд, ки вай гавак кашида берун омад, баъзеҳо зикр мекунанд, ки дастону пойҳои вай бо кафан сахт печонида шуда буданд ва вай мустақилона берун омада наметавонист. Онҳо тахмин мекунанд, ки бадани вай аз қабр дар ҳаво муаллақ баромад ва танҳо пеши Худованд Исо пойҳояш ба замин расиданд. *Бо рӯймоле пӯшида* будани *рӯяш* боз як далеле мебошад, ки вай мурда буд. Ҳеҷ кас наметавонист дар ҳолати бо чунин латта баста будани *рӯяш* дар давоми чор рӯз зинда монад. Боз ҳам Худованд одамнро ба иштирок ҷалб намуда, фармуд, ки Лаъзорро *воз* кунанд ва ба вай имкони роҳ *рафтани* диҳанд. Фақат Худованд Исо аз мурдагон зинда карда метавонад, аммо *Ҷ* моро

вазифадор мекунад, ки сангҳои пешпоро дур кунем ва кафани ақидаҳои нодуруст ва хурофотро воз кунем.

Е. Яҳудиёни бовардор ва нобовар (11,45–57)

11,45–46 Барои бисёре аз ҳозирон ин мӯъҷиза шаҳодати беҳатои илоҳияти Худованд Исо гардид, ва онҳо ба *Ū* имон оварданд. Фақат Худо метавонист часадро баъди чор рӯзи мурданаши аз қабр даъват кунад.

Аммо таъсири мӯъҷиза дар ҳаёти одам ба ҳолати ахлоқии вай вобаста аст. Дили бадкирдор, исёнкор ва нобовар ҳатто баъди дидани растохези шахсе ҳам бовар намекунад. Ин ҷо низ ҳамин тавр буд. *Баъзе аз яҳудиёне* ки шоҳиди мӯъҷиза буданд, бо вучуди чунин далели баҳснопазир Худованд Исоро чун Масеҳи худ қабул кардан намехостанд. Онҳо *назди фарисиён рафтанд*, то он чиро, ки дар Байт-Ҷинӣ воқеъ шуд, хабар диҳанд. Шояд, онҳо фарисиёнро барои он хабар карданд, то онҳо низ бовар кунанд? Аниқтараш, онҳо барои он чунин карданд, то фарисиёнро боз бештар бар зидди Худованд барангезанд ва ба куштани *Ū* водор кунанд.

11,47 *Он гоҳ саркоҳинон ва фарисиён дар шӯрои расмӣ чамъ омаданд*, то ба қароре оянд, ки чӣ бояд бикунанд. Саволи “*Чӣ бояд кард?*” чунин маъно дорад: “Мо чӣ гуна аксуламале бояд нишон диҳем? Чаро мо дар амал кардан сустӣ мекунем? *Ин Шахс мӯъҷизаҳои зиёде ба амал меоварад*, аммо мо барои боздоштани *Ū* ҳеҷ коре намекунем”. Роҳбарони яҳудӣ бо ин суханон худашонро маҳкум мекарданд. Онҳо эътироф мекарданд, ки Худованд Исо *мӯъҷизоти зиёде ба амал меоварад*. Пас чаро онҳо ба *Ū* бовар накарданд? Онҳо бовар кардан нахостанд, зеро гуноҳҳои худро аз Начотдиҳанда афзал донишанд.

Райл хуб мегӯяд:

Ин эътирофи ҳайратовар аст. Ҳатто душманони ашаддӣ Худованд эътироф менамоянд, ки Худованди мо бисёр мӯъҷизаҳо ба амал меовард. Шубҳае нест, ки агар онҳо метавонистанд, ҳаққонияти мӯъҷизаҳои Ūро инкор мекарданд. Аммо онҳо, аз афташ,

кӯшише ҳам намекарданд. Онҳо шоҳидони мӯъҷизаҳои бисёр, мӯъҷизаҳои оммавӣ буданд, ва ҷуръат намекарданд онҳоро инкор кунанд. Бигузор беҳудоён ва шаккокони ҳозира фаҳмонанд, ки дар рӯ ба рӯи ин факт онҳо чӣ гуна оиди қаллобӣ ва фиреб сухан ронда метавонанд? Агар фарисиён, ки дар замони Худованди мо мезистанд ва бисёр мекушиданд ба корҳои Ū ҳалал расонанд, ҳеҷ гоҳ ба мӯъҷиза офаридани Ū шубҳа карда наметавонистанд, пас акнун, баъди 18 садсола, инкор кардани мӯъҷизоти Ū бемаънист.³⁵

11,48 Сардорон ҳис мекарданд, ки акнун амал накарда наметавонанд. Агар онҳо даҳлат накунанд, бисёр одамон мафтунӣ мӯъҷизоти Исо шуда, ба тарафи *Ū* мегузаранд. Агар онҳо ҳамин тариқ тасдиқ кунанд, ки Исо Подшоҳи онҳост, ин боиси нохушиҳо бо Рум мегардад. Румиён гумон мекунанд, ки Исо барои барҳам додани ҳукмронии онҳо омадааст; он гоҳ онҳо яҳудиёнро ҷазо медиҳанд. “*Кишвар ва қавми моро хоҳанд гирифт*” маънои онро дорад, ки румиён парастигро нобуд мекунанд ва яҳудиёнро пахну парешон менамоянд. Маҳз ҳамин чиз дар соли 70-ум ба амал омад — на барои он ки яҳудиён Худовандро қабул карданд, балки, аниқтараш, аз сабаби он ки онҳо Ūро рад карданд.

Ф. Б. Мейер дар ин бора хуб гуфтааст:

Масеҳият соҳибкориро ба хатар мегузорад, соҳаҳои манфиатнок, аммо зарароварро нобуд мекунад, аз парастигроҳи иблис мизочонаширо кашида мегирад, ба соҳаи манфиатҳои қонунии вай ҳуҷум мекунад ва ҷаҳонро чаппа мекунад. Ин кори хастакунанда, хашишгункунанда ва нобудкунандаи фоида аст.³⁶

11,49–50 *Қаёфо* аз соли 26 то 36-уми милодӣ саркоҳин буд. *Ū* дар муруфияи динӣ бар Худованд раисӣ мекард ва ҳангоме ки Петрус ва Юҳанно дар пеши шӯрои пирон меистоданд, ҳозир буд (Аъм. 4,6). Бо вучуди суханони дар ин ҷо гуфташ вай ба Худованд Исо бовар надошт.

Қаёфо чунин мехисобид, ки саркоҳинон ва фарисиён барғалат гумон мекунанд, ки яҳудиён аз боиси Исо мемиранд. Вай пешгӯӣ

мекард, ки аниктараш, Исо барои халки яҳудӣ мемирад. Вай гуфт, ки беҳтар мебуд, агар танҳо Исо *ба хотири қавм бимирад*, назар ба ин ки *тамоми қавм* аз боиси \bar{U} ба нохушиҳо гирифтोर шавад. Тақрибан чунин садо медиҳад, гӯё Қаёфо ҳақиқатан сабаби ба ҷаҳон омадани Исоро мефаҳмид. Гумон кардан мумкин буд, ки Қаёфо Исоро Раҳонандае ки барои гуноҳкорон мемирад, меҳисобид (ин таълимоти марказии масеҳият аст). Аммо, муаассифона, ин тавр нест. Ҳамаи гуфтаҳои вай ҳақиқат буданд, аммо худи вай ба Исо чун ба Начотдиҳандаи ҷонаш бовар надошт.

11,51–52 Ин ҷо фаҳмонда мешавад, ки чаро Қаёфо маҳз ҳамин тавр гуфт. *Лекин вай инро аз худ нагуфт*, яъне ин қарор аз вай барнамеомад. Вай инро бо хости худ намегуфт. Аниктараш, суҳанони вай аз ҷониби Худо дода шуда буданд ва маънои онҳо аз доираи идроки вай аниктар буданд. Ин пешгӯии илоҳӣ оиди он буд, ки *Исо бояд барои қавми Исроил бимирад*. Он ба Қаёфо дода шуд, зеро вай *дар он сол саркоҳин буд*. Худо ба воситаи вай аз боиси фаъолияти динияш суҳан меронд, на аз боиси росткориин шахсӣ, зеро вай гуноҳкор буд.

Мувофиқи пешгӯии Қаёфо, Худованд *на танҳо* барои қавми Исроил, балки *барои якҷоя кардани* фарзандони Худо, ки пароканда ҳастанд, мемирад. Баъзеҳо гумон мекунанд, ки Қаёфо яҳудиёнеро дар назар дошт, ки дар тамоми замин пароканда ҳастанд, аммо, аниктараш, вай ғайрияҳудиёнеро дар назар дошт, ки ба Масеҳ ба василаи мавъизаи Инчил бовар мекунанд.

11,53–54 Фарисиён аз мӯъҷиза дар Байт-Ҳинӣ боварӣ ҳосил накарданд, баръакс, онҳо боз ҳам бештар бар Писари Худо хашмгин шуданд. *Аз ҳамон рӯз* онҳо бо азми бештар *маслиҳатро ба як ҷо монданд, ки \bar{U}ро бикӯшанд*.

Душмани афзудаи яҳудиёнеро ба назар гирифта, Худованд Исо *ба шахре ки Эфроим ном дошт*, равона шуд. Имрӯз мо намедонем, ки Эфроим дар кучо чойгир буд; фақат тахмин кардан мумкин аст, ки он дар ҷои ором ва ҷудогона дар *наздики биёбон* воқеъ буд.

11,55 Хабар *наздики шудани фисҳи яҳудиён* ба мо ёдрас мекунад, ки анҷоми хизмати Худованд наздик меояд. Маҳз дар ҳамин иди фисҳ вайро мебоист ба салиб кашида мешуд. Мардум мебоист *пеш аз фисҳ ба Ерусалим меоманд*, то ки *худро пок намоянд*. Масалан, агар яҳудӣ ба мурда даст расонда бошад, вай мебоист маросими муайяни покшавиро аз нопокии маросимӣ ба ҷо меовард. Ин покшавӣ аз намудҳои гуногуни шустушӯйҳо ва ҳадияовариҳо иборат буд. Ҳамаи фочиа дар он буд, ки яҳудиён ҳамин тавр мехостанд худашон пок шаванд, аммо дар айнаи ҳол нақшаи куштани Барраи фисҳро мекашиданд. Чӣ зоҳиршавии даҳшатовари бадӣ дар дили Одам!

11,56–57 Ҳангоме ки мардум *дар маъбад* ҷамъ омаданд, онҳо оиди Шахсе фикр мекарданд, ки Исо ном дошта, дар кишвари онҳо мезист ва мӯъҷизаҳо ба амал меовард. Муҳокима сар шуд, ки *оё \bar{U} ба ид намеояд*. Баъзеҳо ақида доштанд, ки бинобар сабаби дар ояти 57 зикршуда \bar{U} намеояд.

Саркоҳинон ва фарисиён фармоне бароварданд, ки Исо ҳабс карда шавад. Ба ҳар касе ки дар кучо будани \bar{U} ро донад, фармуда шуд, ки ба ҳукуматдорон хабар диҳад, *то ки \bar{U}ро дастгир кунанд* ва ба марг маҳкум кунанд.

VII. ХИЗМАТИ ПИСАРИ ХУДО БА МАНСУБОНИ ХУД (Б. 12–17)

A. Исо дар Байт-Ҳинӣ тадҳин карда шуд (12,1–8)

12,1 Хона дар *Байт-Ҳинӣ* маконе буд, ки *Исо* дар он ҷо буданро дӯст медошт. Он ҷо \bar{U} аз мушоракати дилписанд бо *Лаъзор*, Марто ва Марям ҳаловат мебурд. Дар ин вақт ба *Байт-Ҳинӣ* омада, аз нуктаи назари одамӣ \bar{U} Худо ба хатар мегузашт, зеро дар Уршалим, ки дар наздики воқеъ буд, маркази ҳамаи қувваҳои муҳолифи \bar{U} қарор дошт.

12,2 Агарчи бисёриҳо ба Исо муносибати душманона доштанд, ба ҳар ҳол якчанд дилҳое пайдо шуданд, ки пур аз бовари ҳақиқӣ ба \bar{U} буданд. *Лаъзор* яке аз онҳое буд, ки бо Худованд *бар сари суфра менишастанд*, ва *Марто* ба онҳо *хизмат мекард*. Навиштаи

Пок оиди он чи Лаъзор аз лаҳзаи марги худ то зинда шудан дид ё шунид, чизе намегӯяд. Эҳтимол, Худованд баён кардани чунин маълумотхоро ба вай манъ кард.

12,3 Дар Инчилҳо якчанд ҳолатҳое зикр шудаанд, ки зан Худованд Исоро тадҳин кардааст. Ҳеч кадоми онҳо бо дигарӣ пурра мувофиқат намекунад, аммо воқеаи дар ин ҷо тасвиршуда, чуноне ки фикр мекунад, умуман ба он чи дар Марқӯс 14,3–9 тасвир шудааст, мувофиқат мекунад. Садоқати Марям ба Масеҳ вайро водор кард, ки *ратле аз равгани атрафшонӣ сунбули холиси гаронбахоро* гирифта, *пойҳои Ӯро тадҳин кунад*. Вай бо ин кораш гуфт, ки ҳеч чизе ки вай дорад, барои ба Масеҳ додан беҳад пуркимат нест. Ӯ сазовори ҳамаи он чизест, ки мо дорем ва ҳастем.

Ҳар боре ки мо бо Марям вомахӯрем, вай назди пойҳои Исо мебошад. Дар ҳолати додашуда вай *пойҳои Ӯро бо мӯи худ* мехушконад. Азбаски мӯи зан шарафи вай аст, вай шарафи худро пеши пойҳои Ӯ гузошт. Худ аз худ маълум аст, ки дар давоми муддате пас аз он худи Марям низ накҳати равғанро дар худ дошт. Ҳамин тарик, бовардороне ки Масеҳро парастид мекунад, накҳати он лаҳзаро ба худ чаббида мегиранд. Хонае ки дар он ба Исо ҷои қонунӣ дода мешавад, аз чунин накҳат пур аст.

12,4–5 Ин ҷо аён аст, ки ба ин соҳаи хеле пок чизи ҷисмонӣ сар мехалонад. *Яке*, ки мехост Худованди худро *таслим кунад*, тоқати дидани онро надошт, ки *равгани атрафшон* ин тавр сарф карда мешавад.

Яҳудо чунин намехисобид, ки Исо ба *сесади динор* меарзад. Вай фикр мекард, ки равғани атрафшонро *фурӯхта*, ба *мискинон тақсим кардан* лозим аст. Аммо ин риёкории ошкоро буд. Ғамхории вай оиди мискинон на зиёда аз ғамхорияш оиди Худованд буд. Вай Ӯро на ба ивази *сесади динор*, балки ба ивази даҳяки ин маблағ таслим карданӣ буд. Райл хуб мегӯяд:

Он ҳақиқат, ки вай метавонист дар давоми се сол чун шогирд аз пайи Масеҳ равад, мӯъҷизаҳои Ӯро бинад, таълимоти Ӯро шунавад, доимо аз дастони Ӯ некӯиҳо гирад, фириста ҳисобида шавад ва боз ҳам

*дар охир то умқи дил нӯсида бошад, — ҳамаи ин дар назари аввал ғайриимкон метобад! Аммо ин ҳодисае ки бо Яҳудо рӯй дод, нишон медиҳад, ки ин тавр буда метавонад. Яқинан, ҳеч чиз ба монанди ахлоқан наст фаромадани одам суст эҳсос карда намешавад.*³⁷

12,6 Юҳанно илова мекунад, ки Яҳудо *инро* на аз боиси ғамхорӣ ба *мискинон* гуфт, балки барои он ки *дузд* ва ҳасис буд. *Ҳамёни пул дар дасти Яҳудо буд, ва ӯ аз пуле ки дар он меандохтанд, барои худ мегурифт.*

12,7 Аммо Худованд ҷавоб дод: “Ба вай халал нарасонед. *Вай инро барои рӯзи дафни Ман саришта карда нигоҳ доштааст.* Ҳамчун нишонаи дилбастагӣ ва парастиди вай бар ман хушбӯиҳо молидан меҳаҳад. Бигузур ин корро кунад”.

12,8 Дар ҳамаи замонҳо *мискиноне* хоҳанд буд, ки нисбати онҳо некӯӣ кардан мумкин аст. Аммо хизматгузории Худованд дар замин босуръат ба анҷомёбӣ наздик мешуд. Марям на *ҳамеша* имкон хоҳад дошт равғани атрафшонро барои Ӯ истифода барад. Ин бояд ба мо ёдрас намояд, ки имкониятҳои рӯхонӣ доимӣ нестанд. Мо набояд иҷрои он чиро, ки барои Начотдиханда карда метавонем, мавқуф гузорем.

Б. Суиқасд бар зидди Лаъзор (12,9–11)

12,9 Овозаҳо оиди он ки Исо дар наздикиҳои Уршалим аст, зуд паҳн шуданд. Оиди хузури Ӯ беш аз ин хомӯш будан имконнопазир буд. *Бисёре аз яҳудиён* ба Байт-Ҳинӣ барои дидани Ӯ омаданд, баъзеҳо барои дидани Лаъзор, *ки Ӯ аз мурдагон эҳё карда буд*, омаданд.

12,10–11 Дар ин оят боз ҳам бадбинии беақлонаи дили одамӣ нишон дода шудааст. *Саркоҳинон қарор доданд, ки Лаъзорро низ бикушанд.* Фикр кардан мумкин аст, ки гӯё вай аз мурдагон зинда шуда, ба касе хиёнат карда бошад! Вай ҳеч айбе надошт, аммо ба ҳар ҳол онҳо чунин мехисобиданд, ки вай сазовори марг аст.

Чунки аз боиси Лаъзор *бисёре аз яҳудиён... ба Исо имон меоварданд.* Ана барои чӣ Лаъзор душмани сарварони яҳудӣ буд, ва ӯро аз сари роҳ дур кардан лозим буд.

Одамоне ки дигаронро назди Худованд меоваранд, ҳамеша гирифтори таъқибот ва хатто укубатҳо мешаванд.

Баъзе илоҳиётшиносон чунин меҳисобанд, ки азбаски саркоҳинон саддуқиёни инкоркунандаи растохез буданд, онҳо бо қатли Лаъзор далелро нобуд кардан меҳостанд.

В. Воридшавии ботантана (12,12–19)

12,12–13 Акнун мо оиди воридшавии ботантанаи *Исо ба Ерусалим* меҳонем. Якшанбеи пеш аз қатли \bar{U} бар салиб буд.

Аниқ фаҳмидан душвор аст, ки ин *мардуми бисёр* оиди Исо чӣ фикр мекарданд. Оё онҳо ҳақиқатан мефаҳмиданд, ки \bar{U} Писари Худо ва Масеҳи Исроил аст? Ё онҳо \bar{U} ро фақат Подшоҳе меҳисобиданд, ки онҳоро аз асорати румиён халос мекунад? Шояд, ин зоҳиршавии лаҳзаинаи эҳсосот буд? Бешубҳа, дар байни тӯдаи одамон бовардорони ҳақиқӣ буданд, аммо таассуроти умумӣ чунин аст, ки аксари мардум ба Худованд ҳеч тавачҷӯҳи самимӣ, ҳақиқӣ надоштанд.

Шоҳаҳои *дарахти хурмо* – рамзи оромӣ ва осоиштагӣ баъди андӯҳ аст (Ваҳй 7,9). Маънои калимаи “*ҳӯшаъно*” “ҳозир начот дех, аз ту илтиҷо мекунем” мебошад. Чунин ба назар мерасад, ки ин ду мафҳумро муттаҳид намуда, гӯё одамоне Исоро чун Касе эътироф мекунанд, ки аз ҷониби Худо барои аз бераҳмии Рум начот додани онҳо фирис-тода шудааст ва баъди солҳои дарози зулми ғайрияҳудиён ба онҳо оромӣ ва осоиштагӣ медиҳад.

12,14–15 Исо ба шаҳр савори *харкуррае* ворид шуд. Воситаи маъмулии нақлиёт. Аммо муҳимаш он аст, ки Худованд ба шаҳр ин тавр ворид шуда, пешгӯиро иҷро намуд.

Ин иқтибос аз Закарё 9,9 гирифта шудааст. Он ҷо пайғамбар пешгӯӣ намуд, ки Подшоҳ ба Исроил *бар куррае савор шуда* меояд. *Духтари Сион* ифодаи маҷозист, ки ба яҳудиён дахл дорад. *Сион* теппаест дар Уршаллим.

12,16 *Шогирдон нафаҳмиданд*, ки ин воқеа иҷрошавии аниқи пешгӯии Закарё оиди он аст, ки Исо ҳақиқатан ба Уршаллим чун Подшоҳи қонунии Исроил ворид мешавад. Лекин ҳангоме ки Худованд ба осмон

баргашт ва ба ямини Падар нишаста *чалол ёфт*, шогирдон ба ёд оварданд, ки ҳама чиз мувофиқи Навиштаи Пок ба амал омад.

12,17–18 Дар байни тӯдаи одамоне ки ба Уршаллим ворид шудани Исоро мушоҳида мекарданд, шахсоне буданд, ки дида буданд, чӣ тавр \bar{U} *Лаъзорро* аз қабр даъват намуда аз мурдагон *эҳё кард*. Онҳо ба дигарон, ки дар наздашон меистоданд, нақл мекарданд, ки савори харкурра Ҳамонест, ки Лаъзорро ба ҳаёт баргардондааст. Азбаски хабар оиди ин *мӯъҷизаи* махсус тез паҳн мешуд, тӯдаи зиёди *мардум* ба пешвози Исо баромад. Мутаассифона, онҳоро на бовари ҳақиқӣ, балки кунҷковӣ чалб менамуд.

12,19 *Фарисиён* хашмгин мешуданд, зеро тӯдаи мардум зиёд мешуд ва тавачҷӯҳ ба Начотдиҳанда меафзуд. Ҳеч чизе аз он чи онҳо гуфта ё карда метавонистанд, натиҷае намебахшид. Аз ғояти хашмгинӣ онҳо фарёд мезаданд, ки тамоми *чаҳон аз пайи Исо меравад*. Онҳо намефаҳмиданд, ки тавачҷӯҳи тӯда гузаранда буд ва дар байни он ягон-ягон шахсоне ёфт мешуданд, ки ҳақиқатан Исоро чун Писари Худо парастид кардани буданд.

Г. Якчанд юнониён Исоро дидан меҳоянд (12,20–26)

12,20 *Юнониёне* ки назди Исо омаданд, бутпарастони ба яҳудият гаравида буданд. *Дар ид ба ибодат омадани* онҳо далели он аст, ки онҳо анъанаҳои динии аҷдодони худро намепарастиданд. Дар ин лаҳза назди Худованд Исо омадани онҳо тасвири қобили тавачҷӯҳест оиди он, ки агарчи яҳудиён Худованд Исоро рад карданд, ғайрияҳудиён Инчилро хоҳанд шунид ва бисёре аз онҳо бовар хоҳанд кард.

12,21 Гуфта нашудааст, ки чаро онҳо *назди Филиппус омаданд*. Шояд, номи юнонии вай ва аз *Байт-Сайдои Чалил* буданаш ин ғайрияҳудиёни навбоварро чалб намуд. Хоҳиши онҳо ҳақиқатан олиҳимматона буд: “*Эй ого, мо меҳоҳем Исоро бубинем*”. Ҳеч касе ки дар дил хоҳиши самимӣ дорад, бе мукофот намемонад.

12,22 Шояд, Филиппус боварии пурра надошт, ки оё Худованд бо юнониён вомеҳӯрад ё не. Пештар Масеҳ ба шогирдон фар-

муда буд, ки бо Инчил ба назди ғайри-яхудиён нараванд, бинобар ин *Филиппус* назди *Андрієс* рафт, ва онҳо ҳар ду ба *Исо гуфтанд*.

12,23 Чаро юнониён Исоро дидан мехостанд? Байни сатрҳо хонда, мо тахмин карда метавонем, ки онҳоро ҳикмати Исо ҷалб карда буд ва онҳо *Ҷро* чун файласуфи барҷаста болобардор кардани буданд. Онҳо медонистанд, ки *Ҷ* бо сардорони яҳудӣ зиддиятҳо дошт, ва, шояд, мехостанд, ки *Ҷ* ба хоҳири начот додани ҳаёти Худ ҳамроҳи онҳо ба Юнон равад. Фалсафаи онҳо “ба худ раҳм кун” буд. Аммо *Исо* ба онҳо ҷавоб дод, ки ин фалсафа комилан муҳолифи қонуни дарав аст. *Ҷ* на бо ҳаёти осудаҳолона, балки бо марги фидокоронаи Худ *ҷалол меёбад*.

12,24 *Агар дона дар хок афтада*, намирад, ҳеч гоҳ ғалла ба бор намеорад. Дар ин ҷо Худованд Исо Худро бо *донаи гандум* монанд мекунад. Агар *Ҷ* *намирад*, *фақат Худаш* мемонад. *Ҷ* аз зебоиҳои осмон танҳо ҳаловат хоҳад бурд; он ҷо ягон гуноҳкори начотёфта нахоҳад буд, то ҷалоли *Ҷро* бо ҳам бинад. Аммо агар *Ҷ* бимирад, роҳи начотро таъмин мекунад, ки ба василаи он бисёриҳо начот ёфта метавонанд.

Худи ҳамин ба мо низ дахл дорад, чуноне ки Т. Г. Рагланд мегӯяд:

*Агар мо рад кунем, ки донаҳои гандум ҳастем, ки ба замин меафтанд ва мемиранд; агар нақшаҳои ояндаи худро қурбон накунем, обрӯю эътибор, моликият, саломатиҳои худро ба хатар наандозем; агар мо даъват карда шавем, аммо мо хонаи худро тарк накунем, алоқаҳои оилавино ба хоҳири Масеҳ нақардем, пас мо танҳо мемонем. Аммо агар мо самар овардани бошем, бояд аз пайи Худованди муборакамон равем, он гоҳ мо самари бисёр меоварем.*³⁸

12,25 Бисёриҳо фикр мекунанд, ки дар зиндагӣ хӯрок, пӯшок ва ҳаловатҳо муҳиманд. Онҳо барои ҳамин зиндагӣ мекунанд. Аммо онҳое ки ҳаёти худро ҳамин тавр дӯст медоранд, фаҳмида наметавонанд, ки чон аз бадан муҳимтар аст. Ҳолати ҷонро сарфи назар карда, онҳо ҳаёти худро аз даст медиҳанд. Аз тарафи дигар, шахсоне ҳастанд, ки мувофиқи ақидашон, ба хоҳири Масеҳ аз

ҳама чиз маҳрум шудан лозим аст. Барои ба *Ҷ* хизмат кардан онҳо ҳамаи он чизҳоеро, ки дар байни одамон арзиши баланд дорад, сарфи назар мекунанд. Онҳо касоне мебошанд, ки ҳаёти худро *то ҳаёти ҷовидонӣ нигоҳ хоҳанд дошт*. Ҳаёти худро бад дидан — яъне Масеҳро беш аз манфиатҳои худ дӯст доштан аст.

12,26 Барои ба Масеҳ хизмат кардан ба *Ҷ* *пайравӣ намудан* лозим аст. Хизматгори *Ҷ* ба таълимоти *Ҷ* итоат мекунад ва ба *Ҷ* ахлоқан монанд ҳастанд. Марги *Ҷ* барои онҳо бояд намунаи тақлид бошад. Ба ҳамаи хизматгори ҳузури доимии Соҳиб ва ҳимояи *Ҷ* ваъда шудааст, ва ин на танҳо ба ҳаёти заминӣ, балки ба ҷовидонӣ низ дахл дорад. Касе ки хизмат мекунад, Худо вайро дар рӯзи меомада иззат хоҳад кард. Ҳар қадар вай дар ин ҷо аз шармандагӣ ва таънаҳо азоб кашад, дар муқоиса бо он ки Худо Падар вайро дар осмон назди ҳама таъриф мекунад, ҳеч аст!

Г. Исо дар рӯ ба рӯи марги ногузир истодааст (12,27–36)

12,27 Фикрҳои Худованд беш аз пеш ба он чи *Ҷро* дар ояндаи наздик интизор аст, равона карда мешуданд. *Ҷ* оиди салиб ва оиди замоне андеша мекард, ки гуноҳҳои моро ба дӯши Худ мегирад, ва аз боиси онҳо ғзаби Худо ба *Ҷ* *фурӯ* хоҳад рехт. *Ҷ* оиди “соати талх”-и Худ андеша мекард, ва *ҷони Ҷ* *дар изтироб* буд. Дар ин лаҳза чӣ гуна дуо кардани *Ҷ* лозим буд? Оё мебоист хоҳиш мекард, ки *Падар Ҷро аз ин соат раҳо намояд*? *Ҷ* оиди ин дуо карда наметавонист, зеро мақсади ба ҷаҳон омадани *Ҷ* аз он иборат буд, ки ба салиб кашида шавад. *Ҷ* барои мурдан таваллуд шуда буд.

12,28 Ба ҷои хоҳиш оиди аз салиб халос кардан Худованд Исо хоҳиш мекард, ки *исми* Падари *Ҷ* ҷалол ёбад. *Ҷ* бештар на оиди неқӯаҳволӣ ё бехатарии Худ, балки оиди ҷалол ёфтани Худо ғамхорӣ мекард. Худо ба ин аз осмонҳо ҷавоб дод, ки *ҷалол додааст ва боз ҷалол хоҳад дод*. Тамоми хизмати заминии Исо ҷалол додани номи Худо буд. Сӣ соли хомӯшӣ дар Носира, се соли хизматгузори чамъиятӣ, суҳанон ва аъмоли хеле

хуби Начотдиханда — ҳамаи ин номи Падарро ба таври сазовор чалол дод. Аммо чалоли бештар ба Худо ба воситаи марг, дафн, растохез ва боло шудани Масеҳ дода хоҳад шуд.

12,29 Баъзе аз онҳое ки наздик истода буданд, овози Худоро раъд гумон карданд. Ин гуна одамон ҳамеша ба чизҳои рӯхонӣ маънидоди табиӣ доданӣ мешаванд. Одамоне ки мӯъҷизотро эътироф кардан намехоҳанд, онҳоро бо ягон қонуни табиӣ вобаста карданӣ мешаванд. Дигарон медонистанд, ки ин раъд нест, аммо ба ҳар ҳол эътироф намекарданд, ки ин овози Худост. Аз афташ, онҳо дарк мекарданд, ки ин ягон чизи фавқуттабиист, аммо танҳо ба хулосае омада метавонистанд, ки ин овози *фаришта* аст. Овози Худоро касоне шунида ва фаҳмида метавонанд, ки ба онҳо Рӯҳи Пок ёрӣ медиҳад. Одамон метавонанд Инчилро борҳо шунаванд, аммо ба ҳар ҳол, агар Рӯҳи Пок ба воситаи он бо онҳо гап назанад, он барояшон як чизи бемаъно хоҳад буд.

12,30 Худованд ба шунавандагон фаҳмонд, ки *ин садо* на барои Ӯ буд. Ӯ онро ба таври дигар низ мефаҳмид. Он барои онҳое буд, ки дар наздикии меистоданд.

12,31 *“Алҳол доварӣ бар ин ҷаҳон аст”*, – гуфт Ӯ. Ҷаҳон Худованди ҳаёт ва чалолро ба салиб кашиданӣ буд. Ва чунин рафтор карда, он худро маҳкум мекунад. Барои чунин даст кашидани даҳшатнок аз Масеҳ бар он айбнома бароварда мешавад. Начотдиханда дар ин ҷо маҳз ҳаминро дар назар дошт. Айбнома ба инсонияти гуноҳкор қариб ба амал бароварда шуда буд. *Мири ин ҷаҳон* – иблис аст. Ба маънои асли иблис дар Ҷолҷолто пурра мағлуб шуда буд. Вай гумон карда буд, ки Худовандро барои ҳамеша нобуд карда тавонист. Начотдиханда ба ҷои ин ба одамон роҳи начотро таъмин намуд ва, дар айни ҳол иблис ва лашкари вайро мағлуб кард. Чазо дар ҳаққи иблис ҳанӯз ба иҷро расонда нашудааст, аммо ҳалокати вай пешакӣ ҳал шудааст. Вай ҳанӯз дар ҷаҳон мегардад ва кори бади худро давом медиҳад, аммо ин муваққатист, зеро вай ба кӯли оташин *ронда мешавад*.

12,32 Қисми якуми ин оят ба марги Масеҳ дар салиб дахл дорад. Ӯ бар салиби ҷӯбин меҳкӯб шуда, *аз замин боло бурда шуд*. Худованд гуфт: агар Ӯро ҳамин тавр маслӯб кунанд, Ӯ *ҳамаро ба сӯи Худ хоҳад кашид*. Ин якчанд маънидод дошта метавонад. Баъзеҳо фикр мекунанд, ки Масеҳ ҳамаи одамонро ё ба начот, ё ба доварӣ мекашад. Дигарон гумон мекунанд, ки агар Масеҳ дар мавъизаи Инчил болобардор карда шавад, Хушхабар қудрати калоне хоҳад дошт, то ҷонҳоро ба Ӯ чалб намояд. Аммо маънидоди дуруст, аз афташ, чунин аст: дар натиҷаи маслӯб шудани Худованд Исо ҳамаи одамон ба сӯи Ӯ кашида мешаванд. На ҳамаи одамон бе истисно, аммо намояндагони ҳар як халқ, қабила ва забон.

12,33 Оиди болобардор шудан сухан ронда, Худованд Исо мефаҳмонд, ки *бо ҷи гуна марг бояд бимирад*, яъне ба воситаи маслӯбшавӣ. Ин ҷо боз ба мо ҳамадонии Худованд нишон дода шудааст. Ӯ пешакӣ медонист, ки дар бистар ё бо амри тасодуф намемирад, балки ба салиб меҳкӯб карда мешавад.

12,34 *Мардум* аз изҳороти Худованд оиди *боло бурда шудан* ҳайрон шуданд. Аз суханони Ӯ мардум медонистанд, ки Ӯ Масеҳ буданро иддао мекард, аммо аз Паймони Куҳан маълум буд, ки Масеҳ ҷовидона хоҳад буд (ниг. Иш. 9,7; Заб. 109,4; Дон. 7,14; Мик. 4,7). Аҳамият диҳед, ки одамон суханони Исоро ҷи гуна такрор мекарданд: *“... Писари Одам бояд боло бурда шавад”*. Дар асл Ӯ гуфт: *“Ман аз замин боло бурда мешавам”*. Албатта, Худованд Исо борҳо зикр карда буд, ки Ӯ Писари Одам аст, ва, эҳтимол, пештар ҳатто оиди Писари Одам, ки аз замин боло бурда шудааст, гуфта буд, бинобар ин одамон бо осонӣ ин ду фикрро бо ҳам пайваста метавонистанд.

12,35 Ҷангоме халқ аз Исо пурсид, ки ин Писари Одам кист, Ӯ боз Худро *нури* ҷаҳон номид. Ӯ ёдрас намуд, ки *нур* муддати каме бо онҳо хоҳад буд. Онҳо бояд бо Нур бошанд ва дар Нур қадамгузор бошанд, то *зулмот*, ки он ҷо онҳо дар ҷаҳолат доимо пешпо хоҳанд хӯрд, *онҳоро фаро нагирад*.

Ин ҷо Худованд Худро ба офтоб ва рӯшноии рӯз, ки вай инро паҳн мекунад, монанд

мекард. Офтоб пагоҳӣ мебарояд, нисфирӯзӣ ба нуктаи авҷ мерасад ва бегоҳӣ гуруб мекунад. Он фақат муддати маҳдуд бо мост. Мо бояд аз вақте ки он рӯшноӣ медиҳад, истифода барем, зеро ҳангоме ки шаб фаро мерасад, он ба мо фоида намеоварад. Ба маънои рӯхонӣ касе ки ба Худованд Исо бовар дорад, дар нур роҳ меравад. Касе ки Ӯро рад мекунад, *дар торики роҳ меравад, ва намедонад, ки қучо меравад*. Вай роҳнамоии илоҳиро надорад, ва вай тамоми ҳаёт пешпо мехӯрад.

12,36 Боз ҳам Худованд шунавандагони худро даъват намуд, ки *то даме ки* имкон ҳаст, ба Ӯ *имон оваранд*. Чунин рафтор намуда, онҳо *писарони нур* хоҳанд шуд. Онҳо дар роҳнамоии зиндагӣ ва ба ҷовидонӣ боварӣ хоҳанд дошт. Пас аз ин суҳанон Худованд *аз пеши* одамон *рафт* ва аз онҳо пинҳон шуд.

Д. Нобоварии аксари яҳудиён (12,37-43)

12,37 Юҳанно дар ин ҷо нақли худро қатъ карда, ҳайрати худро оиди он изҳор менамояд, ки *бо вучуди мӯъҷизоти бисёре* ки Худованд Исо пеши назари одамон нишон дод, *онҳо ба Ӯ имон наоварданд*. Чуноне ки мо аллақай зикр карда будем, нобоварии онҳо натиҷаи камии шаҳодатҳо набуд. Худованд шаҳодатҳои боварибахши илоҳияти Худро пешниҳод намуд, аммо одамон бовар кардан намехостанд. Онҳо мехостанд подшоҳе дошта бошанд, ки онҳоро идора кунад, аммо тавба кардан намехостанд.

12,38 Нобоварии яҳудиён ба пешгӯии Ишаё 53,1 мувофиқат мекард. Ба саволи: “*Худовандо! Кӣ ба пайгоми мо бовар кард?*” – ҷавобе меояд: “*На он қадар бисёр!*” Чуноне ки бозу дар Навиштаи Пок оиди қудрат ё қувват мегӯяд, ибораи “*бозуи Худованд*” оиди қудрати тавоноии Худро мегӯяд. Тавоноии Худро танҳо ба онҳое *ошкор мешавад*, ки ба хабари Худованд Исо бовар мекунанд. Аммо азбаски миқдори ками одамон хабарро оиди Масеҳ қабул карданд, қуввати Худро ба миқдори ками одамон ошкор шуд.

12,39 Ҳангоме ки Худованд Исо Худро ба халқи Исроил зоҳир кард, он Ӯро рад намуд. Борҳо Худованд ба одамон мурочиат

карда, наҷотро пешниҳод мекард, аммо онҳо ба Ӯ “не” гуфтандро давом медоданд. Ҳар қадаре ки одамон Инчилро рад кунанд, қабул кардани он барояшон ҳамон қадар душвортар мешавад. Ҳангоме ки одамон чашмонашонро аз Нур мепӯшонанд, Худро онҳоро аз имконияти дидани Нур маҳрум мекунад. Худро ба онҳо зарбаҳо мерасонад, ки чун “*кӯрии мурофиавӣ*” маълум аст, яъне кӯрие ки натиҷаи доварии Худро бар онҳо барои аз Писари Ӯ даст кашидан аст.

12,40 Ин иқтибос аз Ишаё 6,9.10 аст. Худро *чашмони* исроилиёнро *нобино ва дилҳои онҳоро сахт гардондааст*. Аммо Ӯ инро фақат баъди он кард, ки худӣ онҳо чашмонашонро пӯшонданд ва ва дилҳои худро сахт карданд. Исроилиён дар натиҷаи яқравона ва барқасдона рад кардани Масеҳ аз биноӣ, фаҳмиш ва қобилияти бовар кардан барои шифо ёфтани маҳрум шуданд.

12,41 Дар боби 6-уми Ишаё *ҷалоли* Худоро мушоҳида кардани пайғамбар тасвир шудааст. Ин ҷо Юҳанно мефаҳмонад, ки Ишаё *ҷалоли* Масеҳро *дид ва дар бораи* Масеҳ *суҳан ронд*. Ҳамин тарик, ин боз як ҷузъи муҳим дар силсилаи далелҳоест, ки Худро будани Исои Масеҳро нишон медиҳанд.

12,42 *Бисёре аз сардорони* яҳудӣ боварӣ ҳосил карданд, ки Исо Масеҳ аст. Аммо онҳо ҷуръат намекарданд ақидаҳои онҳоро ба дигарон бигӯянд, зеро аз ронда шудани метарсанд. Мехостем фикр кунем, ки ин одамон бовардорони ҳақиқии Худованд Исо буданд, аммо ин шубҳаовар аст. Он ҷое ки бовари ҳақиқӣ ҳаст, дер ё зуд эътирофи Масеҳ ба амал меояд. Ҳақиқатан Масеҳро чун Наҷотдиҳанда қабул карда, ҳеч кас дар қарори худ дудила намешавад, то новобаста ба натиҷаҳои дар ин бора ба ҳама бигӯяд.

12,43 Яқинан ин одамон *ҷалоли мардумро* аз *ҷалоли* Худро бештар дӯст медоштанд. Онҳо бештар оиди он фикр мекарданд, ки одамон онҳоро таҳсин кунанд, на Худро. Оё ин гуна одамон метавонанд ба Масеҳ самимона бовар дошта бошанд? Ҷавобро дар боби 5, ояти 44 бинед.

Е. Хатари нобоварӣ (12,44–50)

12,44 Агар ояти 44-ро дигар хел баён кунем, чунин мешавад: “Касе ки ҳақиқатан *ба Ман имон оварад*, на танҳо *ба Ман*, балки ба Падари Ман, ки *Фиристандаи Ман* аст, низ *имон овардааст*”. Ин ҷо Худованд боз ба ягонагии пурраи Худ бо Худ Падар ишора мекунад. Ба Яке бовар кардан ва ба Дигаре бовар накардан имконнопазир аст. Ба Масеҳ бовар кардан – ба Худ Падар бовар кардан аст. Ба Падар бовар карда, дар айни ҳол ба Писар шарафи баробарро коил нашудан имконнопазир аст.

12,45 Ба як маъно ҳеч кас Худ Падарро дида наметавонад. \bar{U} рӯҳ аст ва ба ҳамин сабаб диданашаванда аст. Аммо Худованд Исо ба ҷаҳон омад, то мо донем, ки Худ чӣ гуна аст. Бо ин мо дар назар дорем, ки \bar{U} ба мо на оиди моҳияти табиӣ Худ, балки оиди оиди моҳияти маънавии \bar{U} хабар мерасонад. \bar{U} ба мо Шахсияти Худоро зоҳир намуд. Бинобар ин, ҳар кӣ Масеҳро дидааст, Худоро дидааст.

12,46 Аз афташ, мисол бо *нур* — яке аз дӯстдоштатарин мисолҳои Худованд аст. Боз ҳам \bar{U} Худро бо *нуре* шабоҳат медиҳад, ки *ба ҷаҳон омадааст*, то ҳар кӣ ба \bar{U} бовар кунад, *дар торики намонад*. Бе Масеҳ одамон дар торикии зулмот ҳастанд. Онҳо аз фаҳмиши дурусти ҳаёт, марг ва ҷовидонӣ маҳруманд. Аммо онҳое ки ба назди Масеҳ бо бовар омадаанд, ҳақиқатро дигар намечӯянд, зеро онро дар \bar{U} ёфтаанд.

12,47 Мақсади омадани якуми Масеҳ на *бар ҷаҳон доварӣ* кардан, балки онро *начот* додан буд. \bar{U} онҳоеро, ки ба суханони \bar{U} гӯш кардан ё бовар кардан намехостанд, доварӣ намекард. Ин маънои онро надорад, ки \bar{U} ин нобоваронро дар рӯзи меомада доварӣ намекунад, аммо ин гуна доварӣ мақсади омадани якуми \bar{U} набуд.

12,48 Худованд он рӯзи вопасинро интизор буд, ки онҳое ки суханони \bar{U} ро рад карданд, дар пеши довари Худ хоҳанд истод. Он гоҳ *калом* ё таълимоти Худованд Исо барои маҳкум кардани онҳо кофӣ хоҳад буд.

12,49 Исо таълимоташро Худ бофта набаровардааст ва дар мактабҳои одамонӣ ёд нагирифтааст. Чун Хизматгор ва Писари

итоаткор \bar{U} фақат он чизеро мегӯяд, ки Падар ба \bar{U} фармудааст, то *бигӯяд*. Ин фактест, ки дар рӯзи вопасин одамонро доварӣ хоҳад кард. Сухане ки Исо мегуфт, сухани Худ буд, ва одамон онро шунидан нахостанд. Падар на танҳо *чӣ гуфтан*, балки *чӣ гуна сухан рондан*ро ба \bar{U} баён кардааст. Ин ду мафҳум аз ҷиҳати маъно фарқ мекунанд. “*Чӣ гуфтан*” ба моҳияти хабар дахл дорад. “*Чӣ гуна сухан рондан*” ба худӣ калимаҳое дахл дорад, ки Худованд бояд ҳангоми таълим додани ҳақиқати илоҳӣ ба кор барад.

12,50 Исо медонист, ки Падар ба \bar{U} фармудааст, то ба онҳое ки ба \bar{U} бовар мекунанд, *ҳаёти ҷовидонӣ* ато кунад. *Пас*, Масеҳ ҳамон тавре сухан меронд, ки *Падар* ба \bar{U} фармуда буд.

Акнун мо ба лаҳзаи дигаргунии қатъӣ дар нақл наздик мешавем. То ин лаҳза Худованд Худро ба Исроил зоҳир мекард. Ҳафт аломот, ё мӯъҷизот навишта шудаанд, ва ҳар кадоми онҳо нишон медиҳад, ки ҳар гуноҳкори ба Масеҳ боваркардари чӣ интизор аст. Ин аломатҳо инҳоянд:

1. Ба май табдил додани об дар базми арӯсӣ дар Қонои Ҷалил (2,1–12). Он рамзи гуноҳкорест, ки аз хурсандии илоҳӣ бегона буда, бо қудрати Масеҳ дигаргун мешавад.
2. Шифо ёфтани писари дарборӣ (4,46–54). Он рамзи гуноҳкорест, ки бемор буда, мӯҳтоҷи саломатии рӯхонист.
3. Шифо ёфтани бемор дар ҳавзи Байт-Ҳасдо (боби 5). Гуноҳкори бечора бекуват аст ва барои шифо додани худ ҳеч коре карда наметавонад. Исо вайро аз бекуватӣ шифо медиҳад.
4. Сер кардани 5 ҳазор (боби 6). Гуноҳкор бе ғизо ва гурусна буда, мӯҳтоҷи он чизест, ки қувват медиҳад. Худованд ба ҷони вай ғизо медиҳад, то ки вай дигар ҳеч гурусна намонад.
5. Ором кардани баҳри Ҷалил (6,16–21). Гуноҳкор дар ҷои хатарнок аст. Худованд вайро аз тӯфон начот медиҳад.
6. Шифо ёфтани кӯри модарзод (боби 9). Ин шахс рамзи кӯрии дили одамист, ки ҳанӯз қувваи Масеҳ онро ламс накардааст. То даме ки Рӯҳи Пок ба одам маъри-

фат ато накунад, на гуноҳкорию худ, на зебоии Начотдихандаро дида наметавонад.

7. Растохези Лаъзор аз мурдагон (боби 11). Ин мӯъчиза, албатта, ба мо хотиррасон мекунад, ки гуноҳкор аз рӯи гуноҳҳо ва ҷиноятҳо мурда аст ва мӯҳтоҷи ҳаёт аз олами болост.

Ҳамаи ин мӯъчизаҳо бояд исбот кунанд, ки Исо — Масех, Писари Худост.

Ё. Исо пойҳои шогирдони Худро мешӯяд (13,1–11)

Аз боби 13 гуфтугӯҳо дар болохона сар мешаванд. Исо дигар дар байни яҳудиёни муҳолиф намегашт. \bar{U} ҳамроҳи шогирдонаш дар болохонае дар Уршалим хилватгузин шуд, то вақти боқимондаро то санҷиши оянда ва маслубшавӣ дар мушоракат бо онҳо гузаронад. Бобҳои 13–17-уми Инчили Юҳанно яке аз ҷойҳои дӯстдоштатарин дар тамоми Паймони Навин аст.

13,1 Як рӯз пеш аз маслубшавӣ Худованд *Исо донист, ки соати мурдан, зинда шудан ва ба осмон баргаштани \bar{U} расидааст. \bar{U} мансубони Худро дар ин ҷаҳон дӯст медошт, яъне онҳоеро, ки ҳақиқатан бовар кардаанд. \bar{U} то ба охири хизматгузорию заминии Худ онҳоро дӯст медошт ва ҷовидона дӯст хоҳад дошт. Аммо \bar{U} ҳамчунин онҳоро ба дараҷаи беандоза дӯст медошт ва мехост инро исбот кунад.*

13,2 Юҳанно намегӯяд, ки ин ҷо кадом шом зикр шудааст — шои Фисх, Шои Худованд ё хӯрокхӯрии маъмулӣ. *Иблис дар дили Яҳудо фикре андохт, ки ҳоло айнан вақти таслим кардани Исо фаро расидааст. Яҳудо бадиро бар зидди Худованд пештар андешида буд, аммо акнун барои иҷрои нақшаҳои ифлосаш ба вай ишора дода шуда буд.*

13,3 Ояти 3 таъкид мекунад, ки вазифаи ғуломро иҷро карда — на фақат раббӣ, ё устод, балки Исо, ки илоҳияти Худро дарк мекард, \bar{U} медонист, ки кадом коре ба \bar{U} супурда шудааст. \bar{U} медонист, ки аз ҷониби Худро омада буд ва ба сӯи Худро меравад.

13,4 \bar{U} Кӣ будани Худро, вазифаи Худро дарк мекард, ки ба \bar{U} имкон дод ҳам шуда

пойҳои шогирдонашро бишӯяд. Аз шом бархоста Худованд *либоси дарози болопӯшии Худро кашид*. Сипас, *дастмоделро* гирифта, ба миёнаш чун пешдоман баст ва ҷои ғуломро ишғол кард. Мо метавонистем интизори он бошем, ки ин воқеа дар Инчили Марқӯс, Инчили Хизматгори Комил, тасвир мешавад. Аммо дар Инчили Писари Худро ҷойгир шудани ин воқеа онро боз ҳам бештар таъҷубовар мекунад.

Ин амали рамзӣ ба мо ёдрас мекунад, ки Худованд манзили осмонии Худро тарк карда, ба ин ҷаҳон чун Хизматгор омад ва ба офаридаҳои хизмат кард.

13,5 Дар кишварҳои шарқ шиппақҳои кушода мепӯшанд, ва аз ин сабаб зарурати тез-тез *шустани пойҳо* ба миён меояд. Пойҳои меҳмононро шустани ғуломи соҳиби хона маъмул буд ва аломати меҳмоннавозӣ ва илтифот ҳисобида мешуд. Ин ҷо Соҳиби илоҳӣ ғулом шуд ва ин вазифаи хоксоронаро ба ҷо овард. Исо дар пеши пойҳои хиёнаткор — ҷӣ манзарае! Ҷӣ дарси ибрат барои мо!

13,6 *Петрус* аз фикр оиди он ки Худованд *пойҳои вайро мешӯяд*, ба изтироб омада, норозигӣ баён кард: ҷӣ гуна чунин Худованди бузург барои чунин шахси носазовор паст мефарояд? Намуди Худро дар нақши хизматгор боиси безобитагӣ мегардад.

13,7 *Исо* ба Петрус фаҳмонд, ки рафтори \bar{U} маъноӣ рӯҳонӣ дорад. Шустани пойҳо тимсоли як навъ таҳорати рӯҳонӣ аст. Петрус медонист, ки Худованд амали ҷисмониро иҷро мекунад, аммо аҳамияти рӯҳонии онро намефаҳмид. Аммо вай пас аз чанде *хоҳад фаҳмид*, ки зеро Худованд инро хоҳад фаҳмонд. Ва \bar{u} инро аз таҷрибаи худ *хоҳад фаҳмид*, хангоме ки дертар, баъди инкор карданиш, ба назди Худованд бармегардад.

13,8 Петрус — намунаи зиндаи ифротҳои хислати одамист. Вай қасам хӯрд, ки Худованд *пойҳои вайро ҳаргиз нахоҳад шуст*; ин ҷо “*ҳаргиз*” айнан маъноӣ “ҷовидона «не»”-ро дорад. Худованд ба Петрус ҷавоб дод, ки бе ин шустушӯ ҳеч гуна ягонагӣ бо \bar{U} буда наметавонад. Маъноӣ шустани пойҳо акнун ошкор гардид. Азбаски масеҳиён дар ин ҷаҳон зиндагӣ мекунанд, онҳо бо ифлосӣ дар тамос хоҳанд буд. Онҳо суханҳои кабеҳро

мешунаванд, чизҳои расворо мебинанд, бо бехудоён кор мекунанд, ва ин хоҳ-нохоҳ ҳар як бовардорро олуида мекунад. Вай бояд доимо пок карда шавад.

Ин поккуниро оби Сухан ба амал меорад. Ҳангоме ки мо Навиштаҳои Покро мехонем ва меомӯзем, ҳангоме мавъизаи онро мешунавем, ва оиди он бо ҳам муҳокимаронӣ мекунем, дармеёбем, ки он моро аз таъсири берунии бад пок мекунад. Аз тарафи дигар, ҳар қадаре ки мо Навиштаҳои Покро сарфи назар кунем, ин таъсири бад дар ақло ва дилҳои мо менамояд, бе он ки боиси безобитагии мо шавад. Ҳангоме Исо гуфт: “*Туро бо ман ҳиссае нест*”, \bar{U} онро дар назар нашофт, ки то даме \bar{U} пойҳои Петрусро нашӯяд, вай начот нахоҳад ёфт, балки гуфтан мехост, ки мушоракат бо Худованд фақат ба воситаи амали поккунандаи Навиштаи Пок дар ҳаёти вай ниғадорӣ карда мешавад.

13,9–10 Акнун *Петрус* ба ифроти дигар рӯ овард. Дақиқае пеш вай гуфт: “*Ҳаргиз*”. Акнун вай чунин гуфт: “*Ҳама чоямро бишӯй*”.

Пойҳои шахсе ки аз ҳаммоми чамбиятӣ меояд, боз ифлос мешаванд. Аммо зарур нест, ки вай боз тамоми баданаширо бишӯяд, вай бояд фақат пойҳояшро шӯяд. “*Касе ки гусл кардааст, фақат ба шустани пойҳояш эҳтиёҷ дорад, чунки вай тамоман пок аст*”. Байни ҳавз ва тағора фарқ ҳаст. Ҳавз рамзи покшавиест, ки дар лаҳзаи начот ба даст омадааст. Покшавӣ аз ҷазои гуноҳ ба василаи Хуни Масеҳ танҳо як бор воқеъ мешавад. Тағора рамзи покшавӣ аз ифлосии гуноҳ аст, ки бояд зери таъсири Сухани Худо доимо ба амал ояд. Танҳо як ҳавз ҳаст, аммо тағораҳои бисёре барои пой ҳастанд. “*Ва шумо пок ҳастед, аммо на ҳама*” маънои онро дорад, ки ҳамаи шогирдон аз ҳавзи зодашавии дубора гузаштанд, ғайр аз Яҳудо. Вай начотро қабул накард.

13,11 Ҳамадон буда, Худованд *медонист*, ки Яҳудо *таслимкунандаи* \bar{U} ст, бинобар ин \bar{U} яке аз онҳоро чун касе ки ҳеҷ гоҳ аз ҳавзи зодашавии нав нагузаштааст, чудо кард.

Ж. Исо шогирдони Худро таълим медиҳад, ки ба намунаи \bar{U} пайравӣ кунанд (13,12–20)

13,12 Чунин менамояд, ки Масеҳ *пойҳои* ҳамаи *шогирдонро шуст*. Сипас \bar{U} *либосҳои Худро пӯшида, боз нишаст*, ва маънои рӯҳонии кори кардаширо фаҳмонд. \bar{U} сӯхбатро бо савол сар кард. Таҳлил намудани саволҳои Начотдиҳанда қобили тавачҷӯҳ аст. Онҳо яке аз усулҳои самарабахштарини таълим мебошанд.

13,13–14 Шогирдон тасдиқ намуданд, ки Исо *Устод ва Худованди* онҳост, ва ҳақ ба ҷониби онҳо буд. Аммо мисоли \bar{U} нишон дод, ки мақоми баландтарин дар Подшоҳӣ ба хизматгор тааллуқ дорад.

Агар Устод ва Худованд пойҳои шогирдонро шуста бошад, онҳо бо чӣ сафед карда мешаванд, агар *пойҳои якдигарро* нашӯянд? Оё Худованд дар назар дошт, ки онҳо бояд айнан пойҳои якдигарро шӯянд?³⁹ Оё вай ин ҷо расму русуми калисоиро таъсис медод? Не, ин амал маънои рӯҳонӣ дошт. \bar{U} ба шогирдон мегуфт, ки онҳо бояд якдигарро дар покии мушоракат дар Сухани Худо нигоҳдоранд. Агар касе пай барад, ки бародараш ба корҳои ҳечу пуч дода шудааст ва ё бепарво гардидааст, вай бояд ўро мувофиқи Навиштаҳои Пок бо муҳаббат насихат кунад.

13,15–16 Худованд *ба* онҳо *намунае*, дарси ибрати амалие *нишон дод*, ки онҳо ба маънои рӯҳонӣ бояд ба ҳамдигар чӣ *бикунанд*.

Агар ғурур ё хашмгинии шахсӣ барои ба бародаронамон хизмат кардан халал расонанд, мо бояд дар дар ёд дошта бошем, ки мо аз *Огои* худ *бузургтар нестем*, \bar{U} фурутан шуд, то пойҳои онҳоеро бишӯяд, ки нолоик ва носипос буданд, агарчи медонист, ки яке аз онҳо \bar{U} ро таслим хоҳад кард. Оё шумо метавонистед ҳам шуда ба касе хизмат кунед, агарчи медонед, ки вай ба наздикӣ шуморо дар ивази пул фурухтанист? *Расулон* (шогирдон) набояд худро барои корҳои ки *Фиристандаи* онҳо (Худованд Исо) мекард, беҳад баланд ҳисобанд.

13,17 *Донистани* ин ҳақиқатҳо оиди фурутанӣ, беғаразӣ ва хизмат — як чиз аст;

аммо кас метавонад онҳоро донад ва ҳеч гоҳ ичро накунад. Арзиши асли ва баракат дар ичрои онҳост!

13,18 Ҳамаи ҳақиқатҳо оиди хизмате ки Худованд ҳозиракак ба воситаи он таълим медод, ба Яҳудо дахл надоштанд. \bar{U} яке аз онҳое набуд, ки Худованд онҳоро бо Инчил ба тамоми ҷаҳон мефиристад. Исо медонист, ки гуфтаҳои Навиштаи Пок, аз ҷумла Забур 41,9, оиди таслим намудани \bar{U} бояд ба амал ояд. Яҳудо касе буд, ки дар давоми се сол ҳамроҳи Худованд нон меҳӯрд, аммо бо вучуди ин *пошнаи худро ба \bar{U} баланд кард*, — ифодаи ишоракунанда ба он, ки вай Худовандро таслим намуд. Дар Забур 41 хиёнаткор ҳатто чун “дӯсти наздики ман” тасвир шудааст.

13,19 Худованд ба шогирдон ошкор намуд, ки таслим карда мешавад, то ки ҳангоми воқеъ шуданаш онҳо бовар кунанд, ки \bar{U} илоҳияти ҳақиқиро дорост. Калимаи “ин”-ро аз ин ҷумла гирифтани мумкин аст. “*То ки ... бовар кунед, ки МАН ҲАСТАМ*”. Исо дар Паймони Навин — Яҳуваи Паймони Кухан аст. Ҳамин тариқ, пешгӯии ичрошуда яке аз далелҳои азими илоҳияти Масеҳ, ва инчунин, ин ҷо илова мекунем, илҳоми илоҳӣ доштани Навиштаи Пок аст.

13,20 Худованди мо медонист, ки таслим карда мешавад ва ин боиси пешпо хӯрдан ва шубҳаҳои шогирдон шуда метавонад. Бинобар ин \bar{U} суҳанони дастгирӣ ва дилбардориро илова намуд. Онҳо бояд дар ёд нигоҳ доранд, ки бо вазифаи илоҳӣ фиристода шудаанд. Онҳо бояд ба дараҷае бо \bar{U} ҳаммонанд шаванд, ки шахсони онҳоро қабул мекарда бо ҳамин \bar{U} ро қабул кунанд. Монанди он ки қабулкунадагони Масеҳ Худо Падарро қабул мекунанд. Ҳамин тариқ, алоқаи наздик бо Худо Писар ва Худо Падар барояшон бояд дастгирӣ бошад.

3. Исо пешгӯӣ кард, ки таслим карда мешавад (13,21–30)

13,21–22 Донистани он ки яке аз шогирдон \bar{U} ро таслим хоҳад кард, Худовандро хеле ба ташвиш меовард. Чунин менамояд, ки ин ҷо Исо ба хиёнаткор имконияти охириро дод, то аз нақшаи бадкирдоронаи худ даст

кашад. Вайро рӯйрост фош накарда, Худованд нишон дод, ки оиди мақсади *яке аз* дувоздаҳ оиди *таслим* намудани \bar{U} медонад. Аммо ҳатто ҳамин суҳанон фикрҳои хиёнатгарро дигаргун карда натавонистанд.

Шогирдони дигар аз Яҳудо гумонбар набуданд. Онҳо ҳайрон шуданд, ки яке аз онҳо ин корро мекунад, ва ҳайрон буданд, ки ин кӣ буда метавонад.

13,23 Дар он ҷо одамон ҳангоми хӯрок-хӯрӣ назди миз наменишастанд, балки дар кӯрпача якпаҳлу дароз мекашиданд. Юҳанно, муаллифи ин Инчил, он шогирде буд, ки *Исо вайро дӯст медошт*. \bar{U} номи худро зикр накард, аммо натарсид гӯяд, ки вай дар дили Начотдиҳанда ҷои махсус дошт. Худованд ҳамаи шогирдонро дӯст медошт, аммо Юҳанно аз илтифоти махсуси наздикӣ бо \bar{U} бархурдор буд.

13,24–25 *Петрус ба вай ишорат кард*, то бо овози баланд нагӯяд. Шояд, сар чунбонда, вай аз Юҳанно хоҳиш кард, ки номи хиёнаткорро пурсад.

Юҳанно, *бар сандуқи синаи Исо така зада*, пичир-пичиркунон саволеро дод, ва ба он, аз афташ, бо ҳамон гуна овози паст ҷавобро шунид.

13,26 *Исо ҷавоб дод*, ки оне ки \bar{U} ба вай *луқмаи нонро* ба май ё оби таом *гӯтонда* *медихад*, хиёнаткор аст. Баъзеҳо мегӯянд, ки дар Шарқ соҳиби хона ба меҳмони фахрӣ нонро дароз мекунад. *Яҳудоро* меҳмони фахрӣ карда, Худованд ба вай марҳамат ва муҳаббати махсуси Худро нишон медод, ва бо ҳамин меҳост вайро ба тавба водор намояд. Дигарон тахмин мекунанд, ки одатан ҳангоми шоми Фисҳи яҳудиён нонро ҳамин тавр дароз мекарданд. Агар ҳамин тавр бошад, Яҳудо то таъсиси Шоми Худованд, ҳангоми шоми Фисҳи яҳудиён рафт.

13,27 Иблис аллақай дар дили Яҳудо фикри таслим намудани Худовандро ворид намуд. Акнун *шайтон дар вай дохил шуд*. Дар аввал ин фақат пешниҳод буд. Аммо Яҳудо онро қабул кард. Он ба вай маъкул шуд, ва вай бо он розӣ шуд. Акнун иблис вайро зери назорати худ гирифт. Ҳамин ки Худованд кӣ будани хиёнаткорро ба таври ниҳой нишон дод, \bar{U} ба вай фармуд, ки инро

ба зудӣ бикунад. Яқинан, \bar{U} вайро ба кори бад ҳавасманд намекард, балки беумедии андӯхгинона зоҳир менамуд.

13,28–29 Ин оят тасдиқ мекунад, ки шогирдони дигар гуфтугӯи пешинаи байни Исо ва Юҳанноро оиди нон нашунида буданд. Онҳо ҳанӯз намедонистанд, ки Яҳудо Худованди онҳоро таслим карданист.

Баъзеҳо гумон карданд, ки Исо ба Яҳудо фармуд, то зуд рафта *барои ид харид кунад* ва ё, азбаски Яҳудо ҳазинадор буд, аз вай хошиш кард, то рафта чизе ба *мискинон* диҳад.

13,30 Яҳудо *луқмаи* нонро чун нишонаи илтифоти махсус *гирифт*, ва баъд чамбияти Худованд ва дигар шогирдонро тарк кард. Навиштаи Пок калимаҳои маънодори “*ва шаб буд*”-ро илова мекунад. Барои Яҳудо на танҳо ба маънои асли, балки ба маънои рӯхонӣ низ шаб буд, ки ҳеч гоҳ тамом намешавад. Барои онҳое ки ба Начотдиҳанда пушт мегардонанд, ҳамеша шаб хоҳад буд.

И. Фармони нав (13,31–35)

13,31 Ҳамин ки Яҳудо рафт, сӯхбати Исо бо шогирдонаш боз ҳам озодтар ва самимӣ гардид. Шиддатнокӣ паст шуд. “*Алҳол Писари Одам ҷалол ёфт*”, – гуфт \bar{U} . Худованд интизори кори раҳой буд, ва \bar{U} азми ба ҷо овардани онро дошт. Марги \bar{U} , шояд, чун шикаст метофт, аммо ин воситае буд барои ба начот хидоят намудани гуноҳкорони талафшуда. Баъди он растохез ва боло шудани \bar{U} буданд, ва дар ҳамаи ин \bar{U} ҷалоли азимро нишон дод. Ва *Худо дар* корҳои Начотдиҳанда *ҷалол ёфт*. Марги \bar{U} маънои онро дошт, ки \bar{U} Худои пок аст ва тоқати гуноҳҳои моро надорад, аммо \bar{U} ҳамчунин Худои дӯстдор аст, ки ҳалокати гуноҳкорро намехоҳад; он эълон намуд, ки ҷи гуна \bar{U} , Худои одил, ба ҳар ҳол метавонист гуноҳкоронро сафед кунад. Ҳар яке аз хусусиятҳои илоҳият дар Ҷолҷолто ба нуқтаи олитарини худ расиданд.

13,32 “*Агар Худо дар \bar{U} ҷалол ёфт* — ва \bar{U} ҷалол ёфт,⁴⁰ *Худо низ \bar{U} ро дар Худ ҷалол хоҳад дод*”. Худо хоҳад дид, ки Писари дӯстдоштаи \bar{U} ро ба таври сазовор иззату икром мекунанд. “*Ва ба зудӣ \bar{U} ро ҷалол хоҳад дод*”

— бе таъхир. Худо Падар ин пешгӯии Худованд Исоро иҷро кард, ва \bar{U} ро аз мурдагон зинда намуда, ба ямини Худ дар осмонҳо нишонд. Худо барқарор шудани Подшоҳиро интизор намешавад. \bar{U} Писари Худо *ба зудӣ ҷалол хоҳад дод*.

13,33 Худованд Исо бори аввал ба шогирдонаш чун ба *фарзандон* мурочиат кард, бо суханони навозишкорона. Ва \bar{U} фақат баъди рафтани Яҳудо чунин кард. *Муддати каме \bar{U}* бо онҳо хоҳад буд. Ба наздикӣ \bar{U} дар салиб мемирад. Онҳо \bar{U} ро *ҷустуҷӯ* хоҳанд кард, аммо аз пайи \bar{U} рафта наметавонанд, зеро \bar{U} ба осмон бармегардад. Худованд худи ҳаминро ба *яҳудиён* низ гуфт, аммо \bar{U} ба он суханон маънои дигар медод. Рафтани \bar{U} барои шогирдонаш фақат муваққатӣ хоҳад буд. \bar{U} боз ба назди онҳо хоҳад омад (б. 14). Аммо барои *яҳудиён* рафтани \bar{U} ниҳой ва бебозгашт хоҳад буд. \bar{U} ба осмон бармегардад, аммо онҳо аз боиси нобоварии худ аз пайи \bar{U} рафта наметавонанд.

13,34 Дар вақти набудани \bar{U} шогирдон бояд *ҳукми дӯст доштанро* роҳнамои худ қарор диҳанд. Ин фармон аз ҷиҳати замон нав набуд, зеро Даҳ фармон дӯст доштани Худо ва наздиконро таълим медоданд. Аммо ин *ҳукм* аз дигар ҷиҳат *тоза* (нав) буд. Ин фармон аз он сабаб *тоза* аст, ки Рӯҳи Пок ба бовардорон қувваи нав хоҳад дод, то ки онҳо ба он итоат карда тавонанд. Он аз ин ҷиҳат *тоза* аст, ки аз фармони пештара афзалият дорад. Фармони пештара чунин мегуфт: “*Ёри худро дӯст дор*”, аммо фармони нав чунин мегӯяд: “*Душманони худро дӯст доред*”.

Хуб гуфта шудааст, ки қонуни дӯст доштани дигарон акнун аниқии нав дорад, водоркунандаҳо ва ӯҳдадорӣ нав дорад, бо намунаҳои нав нишон дода мешавад ва итоати навро металабад.

Чуноне ки дар оят гуфта шудааст, фармон нав буд, зеро ба дӯст доштан дар сатҳи болотар даъват мекард: “*Чунон ки Ман шуморо дӯст доштам, шумо низ якдигарро дӯст доред*”.

13,35 Нишонаи шогирдии масеҳӣ на салиб дар гардан ё дар гиребони камзӯл ва на либоси махсус аст. Ҳар кас метавонист

ҳамин тавр худро шогирд вонамуд созад. Нишонаи ҳақиқии масеҳӣ — *дӯст доштани* бародарони масеҳии худ мебошад. Он қувваи илоҳиро металабад, ва ин қувва фақат ба онҳое дода мешавад, ки дар Рӯҳ мебошанд.

Й. Исо инкор кардани Петрусро пешгӯӣ мекунад (13,36-38)

13,36 *Шимъони Петрус* намефаҳмид, ки Исо оиди марги Худ мегӯяд. Вай гумон мекард, ки Худованд дар ҳамин ҷо, дар замин ба сафар баромаданӣ, ва намефаҳмид, ки чаро вай наметавонад ҳамроҳ биравад. Худованд фаҳмонд, ки Петрус аз *ақиби* \bar{U} дертар, яъне баъди мурдан *меравад*, аммо ҳоло ин корро карда наметавонад.

13,37 *Петрус* бо самимият ва ғайрати хоси худ изҳор кард, ки тайёр аст барои Худованд бимирад. Вай гумон мекард, ки қувваи худаш кофист, то ба марги риёзаткашона барои бовар тоб оварад. Дертар вай ҳақиқатан барои Худованд мурд, аммо ин ба амал омад, чунки Худо ба вай қувват ва мардонагии махсус дод.

13,38 *Исо* “ғайрати бе андеша”-и вайро тафтиш карда, чизеро хабар медиҳад, ки вай намедонист: Пеш аз он ки шаб гузарад, вай *се бор* Худовандро инкор мекунад. Ҳамин тариқ \bar{U} ба Петрус ёдрас намуд, ки вай суеба ва тарсончак аст ва бо эътимод ба қувваи худ ҳатто якчанд соат аз ақиби Худованд рафта наметавонад.

Й. Исо: Роҳ, ростӣ ва ҳаёт (14,1-14)

14,1 Баъзеҳо ин оятро бо ояти охири боби 13 пайваст карда, гумон мекунанд, ки гуфтаҳои ин ҷо ба Петрус дахл доранд. Агарчи вай Худовандро инкор мекунад, ба ҳар ҳол барояш сухани тасаллибахш ҳаст. Аммо шакли чамъ дар забони юнонӣ ба он далолат мекунад, ки Худованд бо ҳамаи шогирдон гап мезад, пас, баъди боби 13 бояд таваққуфе бошад. Ин ҷо чунин фикр буда метавонад: “Ман дур меравам, ва шумо Маро дида наметавонед. Бигузур *дили шумо музтариб нашавад; ба Худо имон оваред*, агарчи \bar{U} ро намебинед. Ва ба Ман низ чун пештара бовар кунед”. Ин боз як иddaои муҳими баробарӣ бо Худост.

14,2 *Хонаи Падар* гуфта осмон дар назар дошта шудааст, ки он ҷо икоматгоҳ бисёр аст. Он ҷо барои ҳамаи раҳшудагон ҷой ҳаст. *Ва агар чунин намебуд*, Худованд ба онҳо *мегуфт*; \bar{U} намехост, ки онҳо орзуҳои бардурӯғ дошта бошанд. “*Меравам, то ки барои шумо ҷой тайёр кунам*” ду маъно дошта метавонад. Худованд Исо ба Ҷолҷолто мебарояд, то ки барои мансубонаш ҷой тайёр кунад. Маҳз ба шарофати марги ивазқунандаи \bar{U} барои бовардорон дар он ҷо ҷой таъмин карда шудааст. Аммо Худованд ҳамчунин ба осмон баргашт, то ки ҷой тайёр кунад. Мо намедонем, ки ин чӣ гуна ҷоест, аммо медонем, ки дар он ҷо барои ҳамаи фарзандони Худо тамоми шароит муҳайёст, – ҷойи тайёршуда барои одамони тайёршуда!

14,3 Ояти 3 ба замоне дахл дорад, ки Худованд аз осмон *боз меояд* ва онҳое ки дар бовар мурдаанд, зинда мешаванд, зиндаҳо дигаргун мешаванд, ва ҳамаи мардуми бо хун бозхарида ба хона, ба осмон меоянд (1Тас. 4,13-18; Қӯр. 15,51-58). Ин омадани шахсӣ, аслии Масеҳ аст. \bar{U} айнан ҳамон тавре ки рафт, *боз меояд*. \bar{U} мецоҳад, ки ҳамаи мансубони \bar{U} ҷовидона бо \bar{U} бошанд.

14,4-5 \bar{U} ба осмон рафтани буд, ва онҳо *роҳро* ба осмон медонистанд, зеро \bar{U} борҳо ба онҳо дар ин хусус гуфта буд.

Яқинан, *Тумо* маънои суханони Худовандро намефаҳмид. Вай ба монанди Петрус, шояд, дар бораи сафар ба ҷои дурдасти замин фикр мекард.

14,6 Ин ояти хеле хуб тавзеҳ медиҳад, ки Худованд Исои Масеҳ Худ *роҳ* ба осмон аст. \bar{U} на фақат роҳро нишон медиҳад; \bar{U} *роҳ* аст. Начот дар Шахсияти \bar{U} ст. Ин Шахсиятро чун аз онҳо худ қабул кунед, ва шумо начот меёбед. Масеҳият Масеҳ аст. Худованд Исо яке аз роҳҳои бисёр нест. \bar{U} роҳи ягона аст. *Касе наметавонад назди Падар ояд, магар ин ки ба василаи \bar{U}* . Роҳ ба сӯи Худо на ба воситаи Даҳ фармон, “қоидаи тиллоӣ”, қарордодҳо, узвият дар калисо, балки фақат воситаи Масеҳ аст. Имрӯзҳо бисёриҳо мегӯянд, ки агар бовар самимӣ бошад, ба чӣ бовар доштан аҳамият надорад. Онҳо мегӯянд, ки ҳамаи динҳо дар худ чизи хубе доранд ва ҳамашон дар ниҳояти кор ба

осмон мебаранд. Аммо Исо гуфт: “*Касе наметавонад назди Падар ояд, магар ин ки ба василаи Ман*”.

Худованд *ростӣ* аст. \bar{U} на фақат Касест, ки ростиро таълим медиҳад, \bar{U} *ростӣ* мебошад. \bar{U} таҷассуми Ҳақиқат аст. Касе ки Исо-ро дорад, Ҳақиқатро дорад. Онро дигар дар ҳеч ҷой пайдо кардан имкон надорад.

Масеҳ Исо *ҳаёт* аст. \bar{U} сарчашмаи ҳаёти *рӯҳонӣ* ва абадист. Касе ки \bar{U} -ро қабул мекунад, ҳаёти ҷовидонӣ дорад, зеро ки \bar{U} Ҳаёт аст.

14,7 Худованд бори дигар оиди иттиҳоди пурасоре ки байни \bar{U} ва Падар ҳаст, ёдрас мекунад. Агар шогирдон медонистанд, ки Исо дар асл Кист, *Падари* \bar{U} -ро *низ мешинохтанд*, зеро Худованд Падарро ба одамон зоҳир намуд. *Аз ҳамин дам*, хусусан баъди растохези Масеҳ, шогирдон хоҳанд фаҳмид, ки Исо Худо Писар аст. Он гоҳ онҳо дарк мекунанд, ки шинохтани Масеҳ — *шинохтани* Падар аст ва дидани Худованд Исо — дидани Худост. Ин оят таълим намедиҳад, ки Худо ва Худованд Исо ҳамон як Шахсият аст. Дар Ваҳдати Сегона се Шахсияти гуногун ҳаст, аммо фақат як Худо ҳаст.

14,8 *Филиппус* мехост, ки *Худованд* бо як тариқе *Падарро* нишон диҳад, ва ин барояш кофӣ хоҳад буд. Вай намефаҳмид, ки суҳанҳову корҳои Худованд ва Кӣ будани \bar{U} , ҳамин ошкоркунии Падар буд.

14,9 *Исо* босаброна вайро ислоҳ кард. Филиппус муддати дароз ҳамроҳи Худованд буд. Вай яке аз аввалин шогирдони даъватшуда буд (Юх. 1,43). Ба ҳар ҳол ба вай ханӯз ҳақиқати пурра оиди илоҳияти Масеҳ ошкор нашуда буд. Вай намедонист, ки Исоро дида, Касеро мебинад, ки ба таври комил *Падарро* зоҳир мекард.

14,10–11 Суҳанони “*Ман дар Падар ҳастам, ва Падар дар Ман*” наздикии ягонагии *Падар* ва Писарро тасвир мекунанд. Онҳо Шахсиятҳои алоҳида мебошанд, аммо бо вучуди ин Онҳо дар он чи ба сифат ва ирода дахл дорад, як ҳастанд. Агар мо инро фаҳмида натавонем, маънос шудан лозим нест. Ҳеҷ як ақли фонӣ ҳеҷ гоҳ Ваҳдати Сегонаи Худоро пурра фаҳмида наметавонад. Мо бояд дониши онро ки ҳеҷ гоҳ доништа наметавонем,

ба Худо супорем. Агар мо \bar{U} -ро пурра фаҳмида наметавонистем, ба монанди \bar{U} бузург мебудем! Исо қудрат дошт суҳанон гӯяд ва мӯъҷизот ба амал оварад, аммо \bar{U} ба ҷаҳон чун Хизматгори Яҳува омад ва дар итоати комил ба Падар суҳан мегуфт ва амал мекард.

Шогирдон бояд аз *рӯи шаҳодати Худи* \bar{U} *имон оваранд*, ки \bar{U} бо Падар як аст. Агар бовар накунанд, бояд ақаллан аз *рӯи он аъмоле* ки \bar{U} кард, *имон оваранд*.

14,12 Худованд пешгӯӣ кард, ки бовардорони \bar{U} мӯъҷизоте монанди мӯъҷизоти \bar{U} ва ҳатто *бузургтар* аз онро ба амал хоҳанд овард. Дар китоби Аъмол мо оиди фиристагоне мехонем, ки ба монанди Начотдиҳанда қудрати шифо додан доштанд. Аммо мо ҳамчунин оиди мӯъҷизоти бузургтар аз ин мехонем: бовар кардани се ҳазор кас дар *рӯзи Панतिकост*. Бешубҳа, мӯъҷизаи эълони умумичаҳонии Инчил, начот ёфтани микдори зиёди ҷонҳо ва барпо шудани Калисоҳо ҳамон буд, ки Худованд “*аъмоли бузургтар аз он*” гуфта, оиди он мегуфт. Начот додани ҷонҳо аз шифо додани ҷисм *бузургтар* аст. Хангоме ки Худованд ба осмон баргашт, \bar{U} ҷалол ёфт ва *Рӯхи Пок* ба замин фиристода шуд. Ба шарофати қуввати *Рӯх* фиристагон ин мӯъҷизоти бузургтарро ба амал оварда тавонистанд.

14,13 Барои шогирдон хеле тасаллибахш буд фаҳмидани он ки агар Худованд онҳоро тарк кунад ҳам, онҳо ба номи Падар дуо карда, ба дархостҳои худ ҷавоб пайдо карда наметавонанд. Ин оят дар назар надорад, ки бовардор аз Худо ҳама чизи мехостаашро гирифта наметавонад. Калиди фаҳмиши ин ваъда дар калимаҳои “*ба исми Ман*” аст: *ҳар чиро, ки ба исми Ман биталабед*. Ба номи Исо дархост намудан на танҳо зикри номи \bar{U} дар охири дуост. Ин талабидан мувофиқи ирода ва нияти Худост. Ин яъне дархост кардан оиди он чизест, ки Худоро ҷалол медиҳад, ба инсоният баракат медиҳад ва ба ҷони мо фоида меорад.

Барои ба номи Исо дархост намудан мо бояд дар мушоракати наздик бо \bar{U} зиндагӣ кунем. Вагарна мо муносибати \bar{U} -ро ба дархостамон нахоҳем донист. Ҳар қадар мо ба \bar{U}

наздик бошем, микдори бештари дархостҳои мо ба иродаи \bar{U} мувофиқат хоҳанд кард. *Падар дар Писар ҷалол меёбад*, зеро Писар фақат он чиро меҳаҳад, ки мувофиқи хости Худои. Агар ин гуна дуоҳо гуфта шаванд ва қабул гарданд, пас онҳо ба Худо шараф ва ҷалоли бузург меоранд.

14,14 Ин ҷо ваъда барои таъкиди он такрор мешавад, ки ба фарзандони Худо ҷӣ андоза дилбардорӣ ва дастгирии қавӣ ато хоҳанд шуд. Чунон зиндагӣ кунед, ки дар марказ иродаи \bar{U} бошад, дар мушоракат бо Худо бошед, он чиро *биталабед*, ки Худо меҳаҳад, ва ҳар он чи биталабед, хоҳед гирифт.

К. Ваъда оиди фиристодани Пуштибони дигар (14,15–26)

14,15 Худованд Исо шогирдони Худро тарк карданӣ буд ва медонист, ки онҳо пур аз андӯҳ хоҳанд буд. Онҳо муҳаббати худро ба \bar{U} ҷӣ тавр баён карда метавонанд? Фақат ба воситаи риояи фармонҳои \bar{U} . На бо ашқҳо, балки бо итоаткорӣ. *Аҳкоми* Худованд нишондодҳои ҳастанд, ки \bar{U} дар Инчил ва дар қисмҳои дигари Паймони Навин ба мо додааст.

14,16 Калимае ки чун “*илтимос кардан*” тарҷума шудааст, ва Худованд онро ин ҷо ба кор мебарад, на ҳамон калимаест, ки дуои шахси поёнро ба болоӣ тасвир мекунад; он маҳз оиди мурочиат ба шахси баробар мегӯяд. Худованд аз *Падар илтимос хоҳад кард*, ки *Пуштибони дигаре* фириштад. Калимаи “*Пуштибон*” (парақлет) касеро ифода мекунад, ки назди касе даъват шуда, бояд ёри диҳад. Ин калима чун Шафоатгар низ (1Юҳ. 2,1) тарҷума мешавад. Худованд Исо Шафоатгар ва Пуштибони мост, Рӯҳи Пок бошад *Пуштибони дигар* аст, на ба маънои “аз аввали фарқкунанда”, балки боз яке бо ҳамон хосиятҳо. Рӯҳи Пок *ҳамеша* бо бовардорон *мемонад*. Дар Паймони Куҳан Рӯҳи Пок аҳёнбар одамон фуруд меорад ва аксаран баъд онҳоро тарк мекард. Акнун \bar{U} меояд, то *ҳамеша* ин ҷо бимонад.

14,17 Рӯҳи Пок *Рӯҳи ростӣ* номида мешавад, зеро таълимоти \bar{U} ростист ва \bar{U} Масеҳро, ки Ростист, ҷалол медиҳад. *Чаҳон*

наметавонад Рӯҳи Покро *бипазирад*, зеро \bar{U} ро намебинад. Нобоварон меҳаҳанд аввал бинанд, сипас бовар кунанд, агарчи ба мавҷудияти шамол ва қувваи барқ (электрик) бовар мекунанд, ҳол он ки онҳоро намебинанд. Начотнаёфтагон моҳияти Рӯҳи Покро намедонанд ва намефаҳманд. \bar{U} , эҳтимол, онҳоро дар гуноҳ мазаммат мекунад, аммо онҳо намефаҳманд, ки ин \bar{U} ст. Шогирдон Рӯҳи Покро медонистанд. Онҳо медонистанд, ки \bar{U} дар ҳаёти онҳо амал мекунад, ва ба воситаи Худованд Исо амал кардани \bar{U} ро медиданд.

“*Зеро ки \bar{U} бо шумо мемонад ва дар шумо хоҳад буд*”. То Рӯзи Панतिकост Рӯҳи Пок бар одамон фуруд меорад ва бо онҳо мемонд. Аммо баъди Рӯзи Панतिकост Рӯҳи Пок ҳамеша дар ҳаёти он шахсе мемонад, ки ба Худованд Исо бовар дорад. Дуои Довуд: “Рӯҳи Поки Худро аз ман дур накун”, имрӯзҳо рост намеояд. Рӯҳи Пок ҳеҷ гоҳ аз бовардор дур намешавад, агарчи \bar{U} метавонад андӯхгин шавад, хомӯш карда шавад, ё манъ карда шавад.

14,18 Худованд шогирдони Худро *ятим намегузорад* ва тарк намекунад. \bar{U} боз назди онҳо меояд. Ба як маъное \bar{U} баъди растохези Худ назди онҳо омад, аммо шубҳаовар аст, ки ин ҷо фақат ҳамин дар назар бошад. \bar{U} ҳамчунин дар рӯзи Панतिकост дар Шахсияти Рӯҳи Пок назди онҳо омад. Ин омадани рӯҳонӣ — маънои ҳақиқии ин оят аст. “Дар Панतिकост чизе ҳаст, ки аз омадани Исо шаходат медиҳад”. Ба маънои сеюм: \bar{U} дар охири ин замон боз назди онҳо меояд, ҳангоме ки интиҳобшудагони Худро ба хона ба осмон гирифта мебарад.

14,19 Ҳеҷ кас аз нобоварон Худованд Исоро баъди дафн надидааст. Баъди растохез \bar{U} фақат бо онҳое вомехӯрд, ки \bar{U} ро дӯст медоштанд. Аммо ҳатто баъди ба осмон рафтани \bar{U} шогирдон ба воситаи бовар дидани \bar{U} ро давом медоданд. Ин, бешубҳа, дар калимаҳои зерин дар назар дошта шудааст: “... *лекин шумо Маро хоҳед дид*”. Баъд аз он ки чаҳон дигар наметавонист Исоро бинад, шогирдон дидани \bar{U} ро давом медоданд. “*Ва азбаски Ман зиндаам, шумо низ хоҳед зист*”. Ин ҷо \bar{U} ҳаёти Худро баъди растохез дар

назар дошт. Он гавони ҳаёт барои ҳамаи бовардорони \bar{U} хоҳад буд. Ҳатто агар онҳо бимиранд, боз барои бефаноӣ зинда хоҳанд шуд.

14,20 “*Дар он рӯз*”, аз афташ, боз ба омадани Рӯҳи Пок дахл дорад. \bar{U} бовардоронро ба он ҳақиқате хидоят хоҳад кард, ки байни Писар ва Падар алоқаи ҳаётӣ ҳаст; иттиҳоди шигифтангези Масеҳ бо покони \bar{U} низ ҳамин гуна хоҳад буд. Фаҳмондан душвор аст, ки чӣ гуна дар як вақт Масеҳ дар бовардор ва бовардор дар Масеҳ ҳаст. Инак мисоли оддӣ бо оташкове ки дар оташ аст. На танҳо оташков дар оташ аст, балки ҳамчунин оташ дар оташков аст.⁴¹ Аммо ин мисол ҳама чизро намефаҳмонад. Масеҳ ба он маъно дар бовардор ҳаст, ки ҳаёти \bar{U} ба вай алоқаманд мешавад. \bar{U} амалан ба василаи Рӯҳи Пок дар бовардор мебошад. Бовардор ба он маъно дар Масеҳ мебошад, ки вай тамоми фазилатҳои Шахсият ва корҳои Масеҳро доро буда, пеши Худо меистад.

14,21 Далели воқеии муҳаббат ба Худо — риояи *аҳкоми* \bar{U} ст. Агар мо ба \bar{U} итоат кардан нахоҳем, оиди муҳаббат ба \bar{U} гуфтан бефоида аст. Гуфтан мумкин аст, ки Падар тамоми ҷаҳонро дӯст медорад. Аммо \bar{U} махсусан онҳоеро дӯст медорад, ки Писари \bar{U} ро дӯст медоранд. Масеҳ низ онҳоро дӯст медорад ва Худо ба онҳо ба таври махсус ошкор мекунад. Мо Начотдихандаро ҳар қадар бештар дӯст дорем, ҳамон қадар бештар \bar{U} ро мешиносем.

14,22 *Яҳудо*, ки ин ҷо зикр шудааст, мутаассифона, бо хиёнаткор номи якхела дошт. Аммо Рӯҳи Худо меҳрубона ба байни \bar{U} ва *Исқатиот* фарқ гузошт. Вай фаҳмида наметавонист, ки Худо чӣ гуна наметавонад ба шогирдон зоҳир шавад, аммо *на ба ҷаҳон*. Бешубҳа, вай оиди чун подшоҳи ғолиб ва ё қаҳрамони машҳур омадани Начотдиханда фикр мекард. Вай намефаҳмид, ки Худованд Худо ба таври рӯҳонӣ *зоҳир* хоҳад кард. Онҳо \bar{U} ро бо бовар ба воситаи Сухани Худо хоҳанд дид.

Имрӯзҳо, ба шарофати амали Рӯҳи Пок, мо ҳақиқатан Масеҳро аз он ки шогирдон ҳангоми дар замин зистанаш медонистанд, бештар шинохта наметавонем. Ҳангоме ки \bar{U} ин

ҷо буд, шахсоне ки дар пеши мардум меистоданд, назар ба онҳое ки дар ақиб меистоданд, ба \bar{U} наздиктар буданд. Аммо ҳозир ба воситаи бовар ҳар яки мо наметавонад аз мушоракати наздиктарин бо \bar{U} ҳаловат барад. Ҷавоби Масеҳ ба саволи Яҳудо нишон медиҳад, ки ваъдаи ба бовардорони алоҳида зоҳир шудани \bar{U} бо Сухани Худо вобаста аст. Риояи Сухан боиси омадан ва сокин шудани Падар ва Писар мегардад.

14,23 Агар одам Худовандро ҳақиқатан *дӯст дорад*, вай на фармони алоҳидаро, балки тамоми таълимотро *риоя кардан* мевоҳад. Падар онҳоеро, ки ба Писари \bar{U} бечуну чаро итоат кардан мевоҳанд, *дӯст* медорад. Ҳам Падар ва ҳам Писар ба ин гуна дилҳои *дӯстдоранда* ва итоаткор махсусан наздиканд.

14,24 Аз тарафи дигар, *Касе ки \bar{U} ро дӯст наметдорад*, *суханони \bar{U} ро риоят намекунад*. Аз суханони Масеҳ даст кашида, онҳо ҳамчунин аз Падар даст мекашанд.

14,25 *Бо* шогирдон буда, Худованд ба онҳо ҳама чизро ёд дода наметавонист. \bar{U} наметавонист ба онҳо ҳақиқатҳои бештарро ошкор кунад, зеро онҳо тайёр набуданд онҳоро фаҳманд.

14,26 Аммо *Рӯҳулқудс* ба онҳо чизҳои бештарро ошкор хоҳад кард. \bar{U} аз ҷониби *Падар* дар рӯзи Пантикост *ба исми* Масеҳ фиристода хоҳад шуд. Рӯҳ ба он маъно *ба исми* Масеҳ фуруд омад, ки \bar{U} ваколатдор аст манфиатҳои Масеҳро дар замин намояндагӣ кунад. \bar{U} на барои ҷалол додани Худ, балки барои ба назди Начотдиханда овардани мардон ва занон фуруд омад. “*Ҳама чизро ба шумо таълим хоҳад дод*”, — гуфт Худованд. \bar{U} инро пеш аз ҳама ба воситаи хизмати шифоии фиристагон кард, сипас — ба воситаи Сухани навиштаи Худо, ки ҳозир мо бо худ дорем. Рӯҳи Пок *ҳар он чиро*, ки Начотдиханда таълим дода буд, *ба ёд хоҳад овард*. Дар асл, чуноне ки мо гумон мекунем, Худованд Исо дар шакли ибтидоӣ тамоми таълимотро, ки дар қисми боқимондаи Паймони Навин баён карда хоҳад шуд, пешкаш намуд.

К. Исо осоиштагии Худо ба шогирдон боқӣ мегузорад (14,27–31)

14,27 Одатан одам пеш аз марг васият навишта, дар он моликияти худро ба дӯстдоронаш боқӣ мегузорад. Ин ҷо Худованд Исо ҳамин корро кард. Аммо \bar{U} на арзишҳои моддӣ, балки он чиро васият кард, ки дар ивази пул харидан мумкин нест: *осоиштагӣ*, - *осоиштагии* дохилии вичдон, ки дар натиҷаи эҳсоси омуриши гуноҳҳо ва ошӯи бо Худо пайдо мешавад. Масеҳ *осоиштагиро* дода метавонад, зеро онро бо Хуни Худ дар Қолқолто ба даст овард. \bar{U} ба мо *на он чунон* медиҳад, *ки ҷаҳон медиҳад*, — ба миқдори ночиз, бо сабабҳои ғаразнок ва ба муддати кӯтоҳ. Атои *осоиштагии* \bar{U} барои ҳамеша аст. Пас чаро масеҳӣ *музтариб ва ҳаросон* шавад?

14,28 Исо аллакай ба онҳо гуфт, ки чӣ тавр \bar{U} онҳоро тарк карданист ва чӣ тавр дертар бозгаштанист, то онҳоро ҳамроҳи Худ ба хона, ба осмон барад. *Агар* онҳо \bar{U} ро *дӯст медоштанд*, *шод мешуданд*. Албатта, онҳо \bar{U} ро ба таври худ дӯст медоштанд. Аммо онҳо ҳанӯз то охир баҳо надода буданд, ки \bar{U} Кист, ва бинобар ин муҳаббати онҳо на он қадар калон буд, чуноне ки бояд мебуд.

Шод мешудед, ки гуфтам: “Назди Падар меравам”, зеро ки Падар аз Ман *бузургтар аст*. Дар назари аввал ин оят ба ҳамаи он чи Исо оиди баробарии Худ бо Худо Падар гуфта буд, муҳолиф аст. Аммо ин ҷо ҳеч ихтилофе нест, ва изҳороти баъдина ин суҳанонро мефаҳмонад. Ҳангоме ки Исо дар замин буд, \bar{U} ро бад медиданд, таъкиб мекарданд, меронданд ва дастгир кардани мешуданд. Одамон \bar{U} ро ҳақорат медоданд ва ҳатто ба \bar{U} туф мекарданд. \bar{U} ба таҳқири даҳшатовар аз тарафи офаридаҳои Худаш тоб овард.

Худо Падар ҳеч гоҳ ба чунин муносибати таҳқиромез аз ҷониби одамон \bar{r} ба \bar{r} нашуда буд. \bar{U} дар осмон, дур аз бади гуноҳкорон буд. Ба осмон баргашта, Худованд Исо дигар ҳеч гоҳ ба ин гуна таҳқир дучор намешавад, зеро он ҷо ин нест. Бинобар ин шогирдон бояд дар ҷавоби суҳанони Исо шод мешуданд, ки \bar{U} *назди Падар меравад*, зеро ба ин маъно Падар аз \bar{U} *бузургтар аст*. Падар на чун Худо *бузургтар аст*; \bar{U} аз он чихат *бузургтар аст*, ки ҳеч гоҳ ба замин дар

симои Одаме наомада буд, ки бо \bar{U} чунин рафтори бераҳмона карданд. Дар он чи ба хусусиятҳои илоҳӣ дахл дорад, Писар ва Падар баробаранд. Аммо ҳангоме мо оиди он нақши паст ва зиллатноке фикр мекунем, ки Исо чун Одам дар ин замин ба Худ гирифт, мефаҳмем, ки ба ин маъно Худо *Падар аз \bar{U} бузургтар аст*. \bar{U} аз чихати мавқеи Худ *бузургтар аст*, аммо на аз чихати сифатҳои шахсияти.

14,29 Оиди шогирдони тарсида бегаразона ғамхорӣ намуда, Худованд нишон дод, ки чӣ бояд ба амал ояд, то онҳо ба васваса наафтанд, \bar{r} уҳафтада нашаванд ва натарсанд, балки *имон оваранд*.

14,30 Худованд медонист, ки замони таслим карда шудани \bar{U} наздик шудааст, ва барои бо шогирдон *гуфтугӯ кардан* вақти зиёд намондааст. Аллакай ҳамон вақт иблис наздик омада буд, аммо Наҷотдиҳанда медонист, ки душман дар \bar{U} қатрае гуноҳ ёфта наметавонад. Дар Масеҳ чизе набуд, ки ба васвасаҳои бадкирдоронаи иблис ҷавоб диҳад. Хандаовар мебуд, агар каси дигар, ғайр аз Исо, мегуфт, ки иблис дар вай *чизе* пайдо нахоҳад кард.

14,31 Мо ин оятро ба таври зерин баён карда метавонистем: “Вақте наздик шуда истодааст, ки Маро таслим хоҳанд кард. Аммо Ман ба салиб ихтиёрӣ меравам. Барои Ман ин иродаи Падар аст, ки ҷаҳон ба воситаи иҷрои он хоҳад донист, ки Ман *Падари* Худро чӣ тавр *дӯст медорам*. Маҳз аз ҳамин сабаб Ман бе ҳеч гуна муқобилат ба марг меравам”. Инро гуфта, Худованд ба шогирдон пешниҳод кард, ки *барҳезанд* ва ҳамроҳи \bar{U} *бираванд*. Аз ин матн маълум нест, ки онҳо аз болохона ба кучо рафтанд. Шояд, онҳо дар роҳ сӯхбатро давом доданд.

Л. Исо, Токи ҳақиқӣ (15,1–11)

15,1 Дар Паймони Кухан халқи Исроил чун токи ангур тасвир карда мешавад, ки Яхува шинондааст. Аммо халқ бевафо ва бесамар баромад, бинобар ин акнун Худованд Исо Худро чун *Токи ҳақиқӣ*, ки ҳамаи тимсолҳо ва тасвирхоро ба таври комил иҷро мекунад, зохир намуд. Худо *Падар Токдор аст*.

15,2 Ақидаҳо оиди маънои *навдаҳое*, ки дар *Ҷ мева намеоваранд*, гуногунанд. Баъзеҳо фикр мекунанд, ки ин эътирофкунандаи бардурӯғ аст. Вай худро масеҳӣ вонамуд мекунад, аммо дар асл ҳеч гоҳ бо Масеҳ муттаҳид набуд. Дигарон фикр мекунанд, ки ин масеҳии ҳақиқист, ки аз боиси бесамар буданаш начотро гум кардааст. Ин яқинан ақидаи нодуруст аст, зеро ба бисёр изҳороти дигар оиди начоти ҷовидонӣ доштани бовардор ихтилоф дорад. Баъзеҳо фикр мекунанд, ки ин масеҳии ҳақиқист, ки дертар аз ақидаҳои худ даст кашидааст. *Ҷ* аз Худованд дур шуда, ғуломи арзишҳои ин ҷаҳон мешавад. Вай самари Рӯҳро зоҳир карда наметавонад; муҳаббат, хурсандӣ, осоиштагӣ, пурсабрӣ, некуӣ, раҳмдилӣ, бовар, фурутанӣ, худдорӣ.

Бо навдаи беҳосил чӣ кор кардани Худованд ба тарҷумаи феъли юнонии “аиро” во-баста аст. Он метавонад маънои “мебурад”-ро дошта бошад, чуноне ки умуман тарҷума шудааст. Ин ба ҷазои марғи ҷисмонӣ мувофиқ мебуд (1Қӯр. 11,30). Аммо худӣ ҳамин калима метавонад маънои “мебардорад”-ро дошта бошад (чуноне ки дар Юҳ. 1,29 ва 8,59). Он гоҳ ин калима хизмати мусбати дастгирии навдаи беҳосилро тасвир мекунад: онро мебардоранд, то ки бештар ҳаво ва рӯшноӣ гирифта тавонад, бо умеди он ки самар меорад.

Навдае... ки мева меорад, — масеҳиест, ки тадричан ба Худованд Исо монанд мешавад. Шоху барғҳои изофии ҳамин гуна навдаҳоро ҳам буридан ва пок кардан лозим аст. Чуноне ки токро аз ҳашарот, пӯпанак ва замбӯруғҳо пок кардан лозим аст, масеҳиро низ аз ҷизи ҷаҳоние ки ба вай мечаспад, пок кардан даркор аст.

15,3 Моддаи поккунанда — *каломи* Худост. Дар аввал шогирдон ба воситаи *калом* дар лаҳзаи бовар кардан пок шуда буданд. Аммо ҳангоме ки Начотдиҳанда бо онҳо сӯхбат мекард, сухани *Ҷ* ҳамчунин ба ҳаёти онҳо таъсири поккунанда мерасонд. Ҳамин тариқ, ин оят метавонад ҳам ба сафедшавӣ ва ҳам ба покшавӣ дахл дошта бошад.

15,4 “*Мондан*” маънои дар ҷои будаатон истоданро дорад. Масеҳӣ дар Масеҳ мемо-

над; ин ҷои вай аст. Дар қадамгузориҳои ҳар-рӯза вай бояд бо Худованд мушоракати наздик дошта бошад. *Навда* дар тоқ мемунад, аз он ҳаёт ва ғизо мегирад. Пас, ҳангоме ки вақтро дар дуо мегузаронем, Сухани *Ҷ*ро мехонем ва риоя мекунем, бо халқи *Ҷ* мушоракат дорем ва доимо ягонагии худро бо *Ҷ* дарк мекунем, мо дар Масеҳ мемунам. Азбаски ҳамин тариқ мо бо *Ҷ* алоқаи доимӣ дорем, мо дарк мекунем, ки *Ҷ* низ дар мо мемунад ва ба мо қувваи рӯҳонӣ мефиристад. *Навда* фақат ҳамон вақте *мева оварда* метавонад, ки *дар тоқ монад*. Ягона шарте ки ба масеҳӣ имкон медиҳад самарҳое монанди самарҳои Масеҳ оварда, — ҳар лаҳза дар мушоракат бо Масеҳ зистан аст.

15,5 Худи Масеҳ *тоқ* аст; бовардорон — *навдаҳои тоқ*. Ва худ аз худ маълум аст, ки на навда барои тоқ зиндагӣ мекунад, балки сели ҳаёт аз тоқи ангур ба воситаи навдаҳо ҷорӣ мешавад. Баъзан мо дархост мекунем: “Худовандо, ба ман ёрӣ дех, то барои Ту зиндагӣ кунам”. Чунин хоҳиш кардан беҳтар мебуд: “Худованд Исо, ба воситаи ман зиндагӣ кун”. *Бе* Масеҳ *ҳеч коре наметавонем кунем*. Навдаи тоқ як мақсади калон дорад — мева овардан. Аз он мебел сохтан, хона бино кардан имкон надорад. Аз он ҳатто ҳезуми хуб ба даст намеояд. Аммо он барои меваҳо хуб аст, то даме ки дар тоқ мемунад.

15,6 Ояти 6 ақидаҳои гуногунро ба миён овардааст. Баъзеҳо фикр мекунанд, ки одами тасвиршуда бовардорест, ки ба гуноҳ афтада, дар натиҷа ҳалок шудааст. Ин гуна маънидод ба бисёр оятҳои Навиштаи Пок ихтилоф дорад. Навиштаи Пок таълим медиҳад, ки ҳеч як фарзанди ҳақиқии Худо ҳалок намешавад. Дигарон чунин меҳисобанд, ки ин одам рӯякӣ эътирофи бовар карда, ба масеҳият тақлид мекунад, аммо аз олами боло таваллуд нашудааст. Аксаран чун намунаи ин гуна одам Яхудоро зикр мекунанд.

Мо чунин меҳисобем, ки ин одам бовардори ҳақиқист, зеро тамоми порча оиди масеҳиёни ҳақиқӣ мегӯяд. Ин ҷо мавзӯ на начот, балки дар тоқ мондан ва мева додан аст. Аз боиси беаҳамиятӣ ва ҳаёти бедую ин гуна бовардор мушоракат бо Худовандро

гум мекунад. Дар натиҷа вай гуноҳ мекунад, ва шаҳодати вай вайрон мешавад. Аз боиси дар Масеҳ монданро нахостан вай *чун навдае* партофта мешавад, — на аз тарафи Масеҳ, балки аз тарафи дигар одамон. Навдахоро чамъ карда, ба *оташ* мепартоянд, ва *онҳо месӯзанд*. Инро на Худо, балки одамон мекунанд. Инро чӣ тавр фаҳмем? Ин масеҳии аз бовар баргаштаре одамон масхара мекунанд. Онҳо номи вайро дар лой зери по мекунанд. Онҳо шаҳодати масеҳиёнаи вайро ба *оташ* мепартоянд. Ин дар ҳаёти Довуд хуб намоён аст. Вай бовардори ҳақиқӣ буд, аммо ба Парвардигор беитоатӣ карда, гуноҳи зино ва қатлро содир намуд. Дар ҳақиқӣ вай душманони Парвардигор бадгӯӣ мекарданд. Ҳатто имрӯзҳо атеистҳо бар номи Довуд (ва Худои Довуд) механданд. Онҳо, чуноне ки гуфта шудааст, вайро ба *оташ* мепартоянд.

15,7 Дар Масеҳ *мондан* сирри ҳаёти дуо-гӯёнаи бомуваффақият аст. Ҳар қадар мо ба Худованд наздик шавем, ҳамон қадар бештар бо фикрҳои \bar{U} андеша карданро меомӯзем. Ҳар қадар мо \bar{U} ро ба воситаи Сухани \bar{U} бишиносем, иродаи \bar{U} ро ҳамон қадар бештар мефаҳмем. Ҳар қадар хоҳишҳои мо бо иродаи \bar{U} мувофиқтар бошанд, ҳамон қадар бештар мо метавонем боварӣ дошта бошем, ки \bar{U} дуоҳои моро мешунавад.

15,8 Фарзандони Худо ба Масеҳ монанд будани худро ба ҷаҳон зоҳир месозанд, ва *Падар* дар ин ҷалол меёбад. Одамон маҷбуранд иқрор шаванд, ки агар \bar{U} чунин гуноҳкорони бадро ба покони Худо табдил дода метавониста бошад, аз афташ, \bar{U} Худои бузург аст. Ба пешравие ки дар ин оят ҳаст, аҳамият диҳед: мева (о. 2), бештар мева (о. 2), *меваи фаровон* (о. 8).

“*Ва шогирдони Ман хоҳед буд*“. Ин чунин маъно дорад, ки хангоме мо дар \bar{U} мемонем, мо *шогирдони* \bar{U} буданро исбот мекунем. Агар мо ба Худовандамон монанд бошем, пас дигарон низ мебинанд, ки мо шогирдони ҳақиқӣ ҳастем.

15,9 Муҳаббати Начотдиҳанда ба мо ҳамон таврест ки *Падар* Писарро дӯст доштааст. Ҳангоми хондани чунин суханон дилҳои мо пур гардида, дар парастии хам мешаванд. Он муҳаббат аз чихати сифат ва дарача

ҳамон аст. Ин муҳаббати калон, беинтиҳо, амиқ, болотар аз ҳар гуна фаҳмиш аст, ки одам онро ҳеҷ гоҳ пурра дарк карда наметавонад. Ин амиқиест, ки дар он ҳамаи фикрҳои мо ғарқ мешаванд. “*Дар муҳаббати Ман бимонед*”, — гуфт Худованд. Ин чунин маъно дорад, ки мо бояд муҳаббати \bar{U} ро доимо аз нав фаҳмем ва дар ҳаёти худ аз он ҳаловат барем.

15,10 Қисми аввали ояти 10 мефаҳмонад, ки чӣ гуна мо дар муҳаббати \bar{U} монда метавонем: риоят намудани *аҳкоми* \bar{U} . “Ғайр аз боварӣ ва итоаткорӣ ҳеҷ воситаи дигари дар Исо хушбахт будан нест”. Қисми дуюми оят ба мо Намунаи комилро пешкаш мекунад. Худованд Исо *аҳкоми Падари* Худо *риоят* мекард. Дар ҳамаи қорҳои \bar{U} ба иродаи Худо итоаткор буд. \bar{U} доимо аз *муҳаббати* Падар шод буд. Ҳеҷ чиз наметавонист ҳисси ширини мушоракати дӯстдоронаро тира созад.

15,11 Дар мушоракат бо Худо Падар Исо *шодии* амиқ эҳсос менамуд. \bar{U} мехост, то шогирдони \bar{U} ҳамон хурсандиеро дошта бошанд, ки баъди итоат ба \bar{U} меояд. \bar{U} мехост, ки *шодии* \bar{U} шодии онҳо бошад. Тасаввуроти одамӣ оиди шодӣ аз он иборат аст, ки хушбахтии бештаринро дар ҳаёт бе Худо ба даст овардан мумкин аст. Худованд таълим меод, ки шодии ҳақиқӣ ҳамон вақт меояд, ки дар ҳаёти худ Худоро ҳар чӣ бештар қабул мекунем. “*Ва шодии шумо комил*, [ё пурра] *бошад*”. Шодии онҳо ба василаи дар Масеҳ мондан ва риояти фармонҳои \bar{U} пурра хоҳад буд. Бисёриҳо боби 15-уми Юҳанноро барои шубҳа кардан ба бехатарии бовардор истифода бурдаанд. Онҳо бо истифодаи оятҳои пешина нишон доданӣ мешаванд, ки дар ниҳояти қор гӯсфанди Масеҳ ҳалок шуда метавонад. Аммо мақсади Худованд на он аст, ки “шумо метавонед пурра ба шубҳаҳо дода шавед”, балки он аст, ки *шодии шумо комил бошад*.

М. Фармони дӯст доштани якдигар (15,12–17)

15,12 Ба қарибӣ Худованд аз назди шогирдонаш меравад. Онҳо дар ҷаҳони душманона мемонанд. Бо афзудани шиддатнокӣ

хатари рақобат байни шогирдон пайдо мешавад. Бинобар он Худованд ин фармони доимиро боқӣ мегузорад: “*Якдигарро дӯст доред, чунон ки Ман шуморо дӯст доштам*”.

15,13 Онҳо бояд то ҳаде дӯст доранд, ки тайёр бошанд барои якдигар бимиранд. Одамоне ки чунин рафтор кардан меҳоянд, байни худ душманӣ намекунанд. Намунаи бузургтарини фидокории одам — чони худро *барои дӯстони худ* супурдан аст. Шогирдони Масеҳ ба он даъват шудаанд, ки чунин фидокориро нишон диҳанд. Баъзеҳо ҳаёти худро ба маънои асли фидо мекунанд; дигарон тамоми ҳаёти худро дар хизмати хастанашаванда ба фарзандони Худо мегузаронанд. Худованд Исо намунаи он мебошад. \bar{U} ҳаёти Худро барои дӯстони Худ фидо кард. Албатта, хангоме ки \bar{U} барои онҳо мемурад, онҳо душман буданд, аммо хангоме ки наҷот меёбанд, дӯстони \bar{U} мешаванд. Бинобар ин гуфтан дуруст аст, ки \bar{U} ҳам барои дӯстон ва ҳам барои душманон мурд.

15,14 *Аҳкоми* \bar{U} ро ба ҷо оварда, мо нишон медиҳем, ки *дӯстони* \bar{U} ҳастем. Мо бо ин восита дӯстони \bar{U} намешавем, балки аниқтараш, ба ҷаҳон нишон медиҳем, ки дӯстони \bar{U} ҳастем.

15,15 Ин ҷо Худованд фарқи байни *бандагон* ва *дӯстонро* таъкид намуд. Аз *бандагон* фақат иҷрои кори фармударо интизоранд, аммо *дӯстон* ҳамеша аз боварӣ бархурдоранд. Ба дӯст мо нақшаҳои ояндаи худро ошкор мекунем. Мо асрори махфитаринро ба вай мегӯем. Ба як маъно шогирдон ҳамеша *бандагони* Худованд хоҳанд монд, аммо дар айни ҳол онҳо аз *бандагон* бештар мебошанд, – онҳо дӯстон хоҳанд буд. Худованд аллақай ҳозир ба онҳо он чиро, ки *аз Падар шунда* буд, ошкор мекард. \bar{U} ба онҳо оиди рафтани Худ, фуруд омадани Рӯҳи Пок, омадани дуҷуми Худ ва дар назди \bar{U} ҳама вақт масъулият доштани онҳо гуфт. Касе гуфтааст, ки чун навдаҳо, мо мегирем (о. 5), чун шогирдон, мо пайравӣ мекунем (о. 8) ва, чун дӯстон, мо мушоракат дорем (о. 15).

15,16 Исо ба шогирдон ёдрас намуд, ки \bar{U} Он Касест, ки онҳоро *баргузида* аст, то онҳо камтарин хоҳиши дилхунук ва рӯҳафтада шудан надошта бошанд. \bar{U} онҳоро барои

начоти ҷовидонӣ, шогирдӣ ва мева овардан *баргузида* аст. \bar{U} шогирдонро ба меҳнате вогузоштааст, ки онҳо бояд ба ҷо оваранд. Мо бояд *биравем ва мева оварем*. Мева метавонад маънои файзи ҳаёти масеҳиёнаро ифода кунад, масалан: муҳаббат, шодӣ, осоиштагӣ ва ғайра. Ё он маънои ҷонҳоеро дорад, ки назди Худованд Исои Масеҳ оварда шудаанд. Байни ин ду намуди мева алоқаи тарафайн вучуд дорад. Фақат дар ҳамоно ҳолате ки мо намуди якуми меваро оварем, намуди дуҷуми онро низ оварда метавонем.

Ҷумлаи “*Меваи шумо бимонад*” ба фикре меоварад, ки мева гуфта начоти ҷонҳо дар назар дошта шудааст. Худованд шогирдонро интиҳоб намуд, то ки онҳо бираванд ва *меваи* мемонда оваранд. \bar{U} на ба эътирофи холии бовар, балки ба ҳолатҳои начоти ҳақиқӣ тавачҷӯх зоҳир менамояд. Л. С. Чафер ба он диққат медиҳад, ки дар ин боб оиди дуои самаранок (о. 7), шодии осмонӣ (о. 11) ва меваи ҷовидонӣ (о. 16) гуфта мешавад. “*То ки ҳар чи... талаб кунед...*” Сирри хизмати бомуваффақият дуо мебошад. Шогирдон барои ба пеш рафтан фиристода шудаанд, ва ба онҳо ваъда шудааст, ки *ҳар чи ба исми Масеҳ талаб кунанд*, *Падар* ба онҳо медиҳад.

15,17 Худованд шогирдонро оиди душмани ҷаҳон огоҳ карданӣ буд. \bar{U} аз хоҳиши *якдигарро дӯст доштан*, ҳамроҳ будан ва якҷоя бар зидди душман истодагарӣ кардан сар кард.

Н. Исо нафрати ҷаҳонро пешгӯӣ мекунад (15,18–16,4)

15,18–19 *Агар ҷаҳон аз* шогирдон *нафрат* кунад, онҳо набояд ҳайрон ё дилхунук шаванд. (Калимаи “*агар*” ҳеч шубҳаеро дар воқеъ шудани ин ифода намекунад; ин хатман, бешубҳа хоҳад шуд.) Ҷаҳон аз Худованд *нафрат* дошт ва аз ҳамаи онҳоеро, ки ба \bar{U} монанд ҳастанд, нафрат хоҳад кард.

Одамони ҷаҳон онҳоеро дӯст медоранд, ки чун онҳо зиндагӣ мекунанд: ҳақоратҳои қабел мекунанд, ҳавасҳои ҷисмро қонъ мегардонанд, ё онҳоеро ки рафтори қомилан маданӣ доранд, аммо фақат барои худ зиндагӣ мекунанд. Масеҳиён бо ҳаёти поки

худ ин гуна одамонро маҳкум мекунад, аз ин сабаб ҷаҳон аз онҳо нафрат мекунад.

15,20 Шогирд набояд интизор бошад, ки ҷаҳон ба вай назар ба он ки бо *Огои* худ рафтор намуд, беҳтар муносибат хоҳад кард. Вайро ба монанди Масеҳ таъкиб хоҳанд кард. Суханони вайро ҳамон тавре рад хоҳанд кард, ки суханони Начотдихандаро рад карданд.

15,21 Ин бадбинӣ ва таъкиб “*барои исми Ман*” аст. Яъне барои он ки бовардор бо Масеҳ муттаҳид аст, аз ҷониби Масеҳ аз ҷаҳон ҷудо карда шудааст, номи Масеҳро дорад ва ба \bar{U} монанд мешавад, вай таъкиб карда мешавад. Ҷаҳон Худоро намедонад. *Онҳо* Он Касеро намедонанд, ки Худовандро ба ҷаҳон *фиристодааст*, то Начоткори онҳо шавад. Аммо нодонӣ ҳеҷ гоҳ сафед намекунад.

15,22 Худованд ин ҷо таълим намедихад, ки агар \bar{U} намеомад, одамон гуноҳкор намебуданд. Аз замони Одам ҷамаи инсонҳо гуноҳкоранд. Аммо гуноҳи онҳо чун ҳозира азим набуд. Ин одамон Худовандро дида буданд ва суханони ачиби \bar{U} ро шунида буданд. Онҳо дар \bar{U} ҳеҷ нуқсоне наёфтанд. Аммо ба ҳар ҳол онҳо \bar{U} ро рад карданд. Маҳз ҳамин чиз гуноҳи онҳоро чунин азим кард. Ҷама чиз дар муқоиса фаҳмида мешавад. Дар муқоиса бо гуноҳи даҳшатовари онҳо — рад кардани Худованди ҷалол — гуноҳҳои дигари онҳо ҳеҷ буданд. Акнун онҳо *барои гуноҳи худ* ҳеҷ гуна *узре надоранд*. Онҳо Нури ҷаҳонро рад карданд!

15,23 Аз Масеҳ нафрат дошта, онҳо аз *Падари \bar{U}* низ нафрат доштанд. Писар ва Падар як мебошанд. Онҳо гуфта наметавонианд, ки Худоро дӯст медоранд, зеро агар Худоро дӯст медоштанд, Он Касеро низ, ки \bar{U} фиристонд, дӯст медоштанд.

15,24 Онҳо на фақат аз он сабаб масъуланд, ки таълимоти Масеҳро шунида буданд; онҳо мӯъҷизоти \bar{U} ро низ дида буданд. Аз ҳамин сабаб онҳо маҳкумияти бештареро сазовор буданд. Онҳо *аъмолеро дида* буданд, *ки дигаре ҳаргиз накарда* буд. Дар $r\bar{u}$ ба $r\bar{u}$ и ин шаҳодат даст кашидан аз Масеҳ нобаҳшиданӣ буд. Худованд ҷамаи гуноҳҳои дигарро бо ин гуноҳ муқоиса карда гуфт, ки гуноҳҳои пештара дар баробари гуноҳи ҳозира ҳеҷ

мебошанд. Онҳо аз Писар *нафрат карданд*, яъне аз *Падар* низ нафрат карданд; бинобар ин барои онҳо ин айбномаи даҳшатовар садо дод.

15,25 Худованд мефаҳмид, ки муносибати одамон ба \bar{U} дар пайғамбарӣ аниқ пешгӯӣ шудааст. Дар Забур 68,5 пешгӯӣ шудааст, ки аз Масеҳ *бесабаб нафрат* хоҳанд кард. Акнун, ки ин иҷро шуд, Худованд кайд намуд, ки ҳатто Паймони Кухан, ки ин одамон онро баланд кадр мекарданд, нафрати беасоси онҳоро ба \bar{U} пешгӯӣ кардааст. Будани чунин пайғамбарӣ маънои онро надошт, ки ин одамон бояд аз Масеҳ нафрат мекарданд. Онҳо мувофиқи интиҳоби худ аз \bar{U} нафрат мекарданд; аммо Худо пешакӣ медонист, ки ҳамин тавр мешавад, ва ба Довуд амр намуд, то оиди ин дар Забур 68 нависад.

15,26 Бо вучуди он ки одамон Масеҳро рад карданд, шаҳодат оиди \bar{U} қатъ намегардад. Онро *Пуштибон* — $R\bar{u}$ хи Пок давом хоҳад дод. Ин ҷо Худованд гуфт, ки аз ҷониби *Падар $R\bar{u}$ хро мефиристад*. Дар Юҳанно 14,16 $R\bar{u}$ хро Падар мефиристад. Магар ин боз як далели баробарии Писар бо Падар нест? Ғайр аз Худо кӣ метавонист Он Касеро фиристад, ки Худ Худост? *$R\bar{u}$ хи ростӣ*, ки аз *Падар содир мегардад*. Ин чунин маъно дорад, ки Худо \bar{U} ро доимо мефиристад, ва омадани \bar{U} дар $r\bar{u}$ зи Панतिकост — фақат як намунаи махсуси ин аст. $R\bar{u}$ х оиди Масеҳ шаҳодат медиҳад. Ин вазифаи бузурги \bar{U} ст. \bar{U} сабӣ намекунад, ки диққати одамонро ба Худ ҷалб намояд, агарчи \bar{U} яке аз аъзоёни Ваҳдати Сегона аст. Аммо \bar{U} диққати ҳам шахси гуноҳкор ва ҳам шахси покро ба Худованд ва ҷалоли \bar{U} равона мекунад.

15,27 $R\bar{u}$ х мустақиман ба воситаи шогирдон шаҳодат хоҳад дод. Онҳо аз *ибтидо* (ибтидои хизмати \bar{U}) бо Худованд *буданд*, \bar{U} ро медонистанд ва ба дигарон оиди Шахсият ва аъмоли \bar{U} шаҳодат дода метавонианд. Агар касе дар Худованд ақаллан нуқсони камтарине ёфта метавонист, пас ин онҳое мебуданд, ки беш аз ҷама ба \bar{U} ҳамроҳӣ мекарданд. Аммо онҳо ягон бор дар \bar{U} гуноҳе надида буданд. Онҳо оиди он шаҳодат дода метавонианд, ки \bar{U} Писари бегуноҳи Худо ва Начотдихандаи ҷаҳон аст.

16,1 Шогирдон, аз афташ, умед доштанд, ки Масех дар байни халқи Исроил Подшоҳии Худро барпо мекунад ва хукмронии Румро сарнагун мекунад. Худованд ба ҷои ин гуфт, ки бояд бимирад, зинда шавад ва ба осмон баргардад. Хангоме ки Рӯҳи Пок фуруд меояд, шогирдон чун шоҳидони Масех равона мешаванд. Аз онҳо нафрат намуда, таъкибашон хоҳанд кард. Худованд ҳамаи инро ба онҳо пешакӣ гуфт, то ки онҳо ноумед нагарданд, *ба васваса наафтанд* ва музтариб нашаванд.

16,2–3 Барои бисёрии яҳудиён *аз куништ* ронда шудан бадтарин чизи имконпазир буд. Аммо бо вучуди ин яҳудиёнеро, ки шогирдони Исо мешаванд, ҳамин чиз интизор аст. Аз бовари масеҳӣ ба дараҷае нафрат хоҳанд кард, ки бадномкунандагони он *гумон мекунад*, гӯё кори писандидаи Худоро мекунад. Инро он далеле тасдиқ мекунад, ки одам метавонад хеле самимӣ, хеле боэҳтимом бошад, аммо хеле ноҳақ бошад.

Ва дар асоси ҳамаи ин — эътироф накардани илоҳияти Масех мебошад. Яҳудиён Ӯро қабул кардан нахостанд ва ҳамин тариқ қабул кардани *Падарро* низ рад мекарданд.

16,4 Худованд шогирдонро боз пешакӣ огоҳ кард, ки хангоме ҳамаи ин мусибатҳо ба сарашон меояд, ба даҳшат наафтанд. Онҳо бояд *ба ёд оваранд*, ки Худованд таъкиботро пешгӯӣ кард. Онҳо бояд донанд, ки ҳамаи ин як қисми нақшаи Ӯ барои ҳаёти онҳост. Пештар Худованд бисёр чизҳоро ба онҳо намегуфт, чунки дар байни онҳо буд. Ҳеч зарурат набуд, ки онҳоро безобита кунад ва ё ақлу ҳуши онҳоро аз он чи бояд таълим медод, ба тарафи дигар равона кунад. Аммо акнун, пеш аз тарк кардани шогирдон, Ӯ бояд хабар диҳад, ки онҳоро ҷӣ гуна роҳ дар пеш аст.

О. Омадани Рӯҳи Ростӣ (16,5–15)

16,5 Ояти 5, аз афташ, ноумедиرو ифода мекунад, ки шогирдон ба он чи Худовандро дар пеш интизор аст, на он қадар тавачҷӯх зоҳир мекунанд. Агарчи онҳо пурсиданд, ки Ӯ *кучо меравад*, зоҳиран он қадар тавачҷӯх надоштанд.

16,6 Онҳо бештар на дар фикри Ӯ, балки дар фикри ояндаи худашон буданд. Исоро салиб ва қабр дар интизор буд. Онҳоро — таъкибот дар хизмат ба Масех дар пеш буд. *Дили онҳо* на барои Масех, балки барои мусибатҳои худашон *пур аз гам шуд*.

16,7 *Лекин* онҳо бе ёрӣ ва пуштибонӣ нахоҳанд монд. Масех Рӯҳи Покро хоҳад фиристод, ки *Пуштибони* онҳо хоҳад буд. Бо омадани *Пуштибон* аҳволи шогирдон *бехтар* мешавад. Ӯ онҳоро дастгирӣ ва рӯҳбаланд мекунад, ба онҳо мардонагӣ мебахшад, онҳоро таълим медиҳад ва Масеҳро барои онҳо аз пештара воқеитар мекунад. То даме ки Масех ба осмон баргашта ҷалол наёбад, *Пуштибон* намеояд. Албатта, Рӯҳи Пок то ин ҳам дар ҷаҳон буд, аммо акнун Ӯ бо мақсади дигар меояд — то ки ҷаҳонро фош кунад ва ба раҳшудагон хизмат намояд.

16,8 Рӯҳи Пок *ҷаҳонро бар гуноҳ ва бар адолат ва бар доварӣ мулзам хоҳад кард*. Одатан чунин ҳисобида мешавад, ки Ӯ фаҳмиши ботинии ин чизҳоро дар дили гуноҳкори ҷудоғона пайдо мекунад. Ин ҳақиқатест, аммо ин таълимоти аниқии ин порча нест. Рӯҳи Пок *ҷаҳонро* бо далели мавҷудияти Худ дар замин ҳукм мекунад. Ӯ набояд дар ин ҷо бошад, зеро маҳз Худованд Исо бояд дар рӯи замин бошад ва бар тамоми замин подшоҳӣ кунад. Аммо ҷаҳон Ӯро рад кард, ва Ӯ ба осмон баргашт. Рӯҳи Пок дар рӯи замин ба ҷои Масеҳи радшуда мебошад, ва ин далели гуноҳи ҷаҳон аст.

16,9 Рӯҳ ҷаҳонро дар *гуноҳи имон наовардан* ба Масех айбдор мекунад. Худованд лоиқи бовар кардан буд. Дар Ӯ чизе набуд, ки одамон аз боиси он ба Ӯ бовар карда натавонанд. Аммо онҳо рад карданд. Ва дар ҷаҳон ҳузур доштани Рӯҳи Пок далели ҷинояти онҳост.

16,10 Начотдиҳанда мегуфт, ки Ӯ росткор аст, аммо одамон изҳор мекарданд, ки Ӯ дев дорад. Сухани охириро Худо гуфт. Ӯ ҷавоб дод: “Писари Ман росткор аст, ва Ман Ӯро аз мурдагон зинда намуда ва ба осмон гирифта, инро исбот мекунам”. Рӯҳи Пок шоҳиди он мебошад, ки Масех ҳақ аст ва ҷаҳон ноҳақ.

16,11 Ҳузури Рӯҳи Пок ҳамчунин чаҳонро аз *доварии* оянда огоҳ мекунад. Дар ин чо будани \bar{U} маънои онро дорад, ки иблис аллакай дар салиб маҳкум карда шудааст ва ҳамаи онҳое ки Начотдихандаро инкор мекунанд, дар рӯзи вопасин, дар доварӣ, тақдирӣ даҳшатовари вайро бо ҳам мебинанд.

16,12 Худованд *боз бисёр чизҳо* дошт, то ба шогирдон бигӯяд, аммо он вақт онҳо ҳама чизро аз худ карда наметавонианд. Ин принсипи муҳими таълим аст. То даме ки ҳақиқатҳои пештар омӯхташуда аз худ карда нашаванд, ҳақиқатҳои навро таълим додан мумкин нест. Худованд ҳеч гоҳ ба шогирдонаш таълими аз ҳад зиёдро бор намекард. \bar{U} мувофиқи принсипи зерин рафтор мекард: “Сатр аз пайи сатр, фармон аз пайи фармон”.

16,13 Кореро, ки Худованд сар кард, *Рӯҳи ростӣ* давом хоҳад дод. \bar{U} онҳоро ба *тамоми ростӣ раҳнамоӣ хоҳад кард*. Тафсири ҳаст, ки *тамоми ростӣ* ба фиристагон дар давраи хизмати ҳаётии онҳо дода шуда буд. Онҳо, дар навбати худ, онро дар коғаз баён намуданд, ва имрӯз мо онро дар Паймони Навин дорем. Он ба Паймони Кухан ҳамроҳ карда шудааст, ва ҳамин тариқ, ваҳйи хаттии Худоро барои одам хотима медиҳад. Аммо он низ ҳақиқат аст, ки Рӯҳ фарзандони Худоро ба тамоми ростӣ ҳидоят мекунад. \bar{U} инро ба воситаи Навиштаи Пок мекунад. \bar{U} танҳо он чизро *хоҳад гуфт*, ки ба \bar{U} аз ҷониби Падар ва Писар дода шудааст. “*Аз воқеоти оянда ба шумо хабар хоҳад дод*”. Ин шарт ҳақиқатан дар Паймони Навин иҷро шудааст, хусусан дар китоби Ваҳй, ки он чо оянда ошкор гардидааст ва хабар дода шудааст.

16,14 Мақсади асосии \bar{U} *ҷалол додани* Масеҳ аст. Ин метавонад барои мо ҳамчун меъёри баҳодихии ҳама гуна таълимот ва мавъиза хизмат кунад. Агар дар натиҷаи хизмат Начотдиханда болобардор карда шавад, яъне ин кори Рӯҳи Пок аст. “*Аз он чи аз они Ман аст, гирифта, ба шумо хабар хоҳад дод*” маънои онро дорад, ки \bar{U} ҳақиқатҳои бузургеро оиди Масеҳ хоҳад гирифт. Ин ҳақиқатҳоро \bar{U} ба бовардорон ошкор хоҳад кард. Ин мавзӯъ ҳеч гоҳ ба анҷом намерасад!

16,15 *Ҳар он чи Падар дорад*, ба Писар тааллуқ дорад. Ин ҳамон покӣ ва камолот аст, ки Масеҳ оиди онҳо дар ояти 14 гуфта буд. Рӯҳ ба фиристагон камолоти пурчалол, хизмат, кудрат, файз ва пуррагии Худованд Исоро ошкор кард.

II. Андӯҳ ба шодӣ мубаддал мегардад (16,16–22)

16,16 Худудҳои замони ояти 16 аниқ муқаррар нашудаанд. Он метавонад дар назар дошта бошад, ки дар давоми се рӯз Худованд аз онҳо дур буда, баъди зинда шуданаш боз назди онҳо пайдо хоҳад шуд. Он метавонад низ дар назар дошта бошад, ки Исо назди Падари Худ ба осмон бармегардад ва баъд *дере нагузашта* (дар давраи ҳозира) боз назди онҳо меояд (омадани дуҷуми \bar{U}). Ё он метавонад дар назар дошта бошад, ки *дере нагузашта* онҳо \bar{U} ро бо биниши табиӣ *нахоҳанд дид*, аммо баъди он ки дар рӯзи Панतिकост Рӯҳи Пок фуруд меояд, онҳо \bar{U} ро бо бовар эҳсос намуда, аз пештара ҳам равшану возехтар хоҳанд дид.

16,17 *Шогирдони \bar{U}* саргаранг шуданд. Сабаб он буд, ки (дар ояти 10) Начотдиханда гуфт: “Ман назди Падари Худ меравам, ва дигар Маро *нахоҳед дид*”. Акнун \bar{U} гуфт: “*Дере нагузашта Маро нахоҳед дид, ва боз дере нагузашта Маро хоҳед дид*”. Онҳо ин гуфтаҳоро бо ҳам мувофиқат кунонда наметавонианд.

16,18 Онҳо аз якдигар мепурсиданд, ки “*дере нагузашта*” чӣ маъно дорад. Ҳайратовар аст, ки ҳозир низ мо дар назди ҳамон мушкили истодаем. Мо намедонем, ки оё ин ба се рӯзи пеш аз растохези \bar{U} дахл дорад, ё ба чил рӯзи то Панतिकост, ё ба бештар аз 1900 соли то омадани дуҷуми \bar{U} !

16,19–20 Чун Худо, Худованд Исо фикрҳои онҳоро хонда метавонист. Бо саволҳои Худ \bar{U} нишон дод, ки ҳама чизро оиди ҳайронии онҳо медонад.

\bar{U} бевосита ба мушкилии онҳо ҷавоб наод, аммо оиди “*дере нагузашта*” маълумоти бештар дод. *Чаҳон шод хоҳад шуд*, зеро ба он муваффақ мешавад, ки Худованд Исоро ба салиб кашад, шогирдон бошанд *гиря ва нола хоҳанд кард*. Аммо ин дер давом намекунад.

Ғами онҳо ба шодӣ мубаддал хоҳад шуд. Ҳамин тавр ҳам шуд: аввал ба воситаи растохез, сипас ба воситаи фуруд омадани Рӯх. Ва ҳангоме ки Худованд Исо бозмегардад, барои ҳамаи шогирдони ҳамаи наслҳо ғам ба шодӣ мубаддал мегардад.

16,21 Ҳеч чизе хубтар аз он нест, ки модар баъди зодани *кӯдак* ба зудӣ *ғаму* дардҳои худро фаромӯш мекунад. Бо шогирдон низ ҳамин тавр хоҳад буд. Ҳангоме ки онҳо Худовандро боз мебинанд, ғами ҷудой зуд фаромӯш мешавад.

16,22 Боз ҳам мо бояд эътироф кунем, ки бо ин суҳанони Худованд кадом замон ифода ёфтааст: “... *лекин шуморо боз хоҳам دید*”. Оё ин суҳанон ба растохези *Ҷ*, ба фуруд омадани Рӯх дар рӯзи Панतिकост ё ба омадани дуёми *Ҷ* дахл доранд? Дар ҳар се ҳолат натиҷа ҳамон аст: Онҳо шод хоҳанд шуд, ва ҳеч кас ин *шодиро* аз онҳо гирифта наметавонад.

Р. Дуо ба Падар ба номи Исои Масех (16,23–28)

16,23 То ҳол шогирдон бо тамоми саволҳо ва дархостҳои худ ба Худованд мурочиат мекарданд. Ва *дар он рӯз* (даврае ки Рӯх дар рӯзи Панतिकост фуруд меояд) *Ҷ* дигар бо онҳо ҷисман нахоҳад буд, ва онҳо ба *Ҷ* саволҳо дода наметавонанд. Оё ин ҷо дар назар дошта шудааст, ки ҳеч касе нахоҳад буд, то наздаш бираванд? Не, *дар он рӯз* онҳо имтиёзи аз *Падар* талабу дархост намуданро пайдо мекунанд. *Ҷ* ба онҳо ҳама чизеро, ки ба номи Исо дархост кунанд, медиҳад. *Ҷ* на аз боиси сазовор буданамон ҳама чизии дархост мекардамонро медиҳад, балки барои он ки Худованд Исо сазовор аст.

16,24 То ин дам шогирдон ҳеч гоҳ аз Худо Падар *ба исми* Худованд талабу дархост накарда буданд. Акнун онҳо чунин *талаб* хоҳанд кард. Акнун онҳо дархост мекунанд ва мегиранд, то ки *шодии* онҳо *комил гардад*.

16,25 Дар таълимоти Худованд маънои чизҳои бисёр на ҳамеша дар сатҳ намоён аст. *Ҷ* *масалҳо* ва забони маҷозро ба кор мебард. Ҳатто дар ин боб мо на ҳамеша ба аниқии маъно боварӣ дошта метавонем. Бо омадани

Рӯхи Пок таълимот оиди *Падар* фаҳмотар шуд. Дар китоби Аъмол ва номаҳо манзара аллақай на ба воситаи масалҳо, балки бо тасдиқоти кушоду равшан аён мешавад.

16,26 “*Дар он рӯз*” боз давраи Рӯхи Покро дар назар дорад, ки ҳоло мо дар он зиндагӣ мекунем. Имтиёзи мо дар он аст, ки аз Падар *ба исми* Худованд Исо талабу дархост кунем. “*Ва Ман ба шумо намегӯям, ки аз Падар барои шумо илтимос хоҳам кард*”, яъне аз Падар илтимос кардан лозим нест, то дуоҳои моро шунавад. Ба Худованд лозим намеояд, ки аз *Ҷ* дархост кунад. Аммо ба ҳар ҳол мо бояд дар ёд дошта бошем, ки Худованд Исо байни Падар ва одам Миёнарав аст ва дар назди тахти Худо барои интихобшудагони Худ шафоат мекунад.

16,27 *Падар* шогирдонро дӯст медошт, зеро онҳо Масехро қабул карданд, *Ҷ*ро *дӯст медоштанд* ва ба илоҳияти *Ҷ* *имон оварда* буданд. Маҳз аз ҳамин сабаб Худовандро лозим набуд аз Падар илтимос кунад. Бо омадани Рӯхи Пок онҳо аз ҳисси нави наздикӣ бо Падар ҳаловат хоҳанд бурд. Онҳо метавонанд бо боварӣ ба *Ҷ* наздик шаванд, зеро Писари *Ҷ*ро *дӯст доштаанд*.

16,28 Ин ҷо Худованд иддаои баробарии Худро бо Худо Падар такрор кард. *Ҷ* чунин намегуфт: “Ман аз ҷониби Худо омадам”, гӯё *Ҷ* фақат пайғамбарест, ки аз ҷониби Худо фиристода шудааст, балки “*Ман аз ҷониби Падар омадам*”. Ин чунин маъно дорад, ки *Ҷ* Писари абадии Падари абадист, ки бо Худо Падар баробар аст. *Ҷ* *ба ҷаҳон* чун Касе омад, ки то омаданаш дар ҷои дигар мезист. Баъди ба осмон рафтани *Ҷ* ҷаҳонро тарк кард ва *назди Падар* баргашт. Ин маълумоти кӯтоҳест оиди тарҷумаи ҳоли Худованди ҷалол.

С. Уқубатҳо ва осоиштагӣ (16,29–33)

16,29–30 *Шогирдони* Исо гумон мекарданд, ки акнун, бори аввал, *Ҷ*ро фаҳмида метавонанд. Онҳо *гуфтанд*, ки *Ҷ* дигар забони маҷозро ба кор намебарад.

Онҳо фикр мекарданд, ки *акнун* сирри Шахсияти *Ҷ*ро фаҳмиданд. Акнун онҳо *имон оварданд*, ки *Ҷ* дониши *комил* дорад ва аз *ҷониби* Худо *омадааст*. Аммо *Ҷ* гуфт, ки аз

чониби Падар омадааст. Оё онҳо маънои инро фаҳмиданд? Оё онҳо фаҳмиданд, ки Исо яке аз Шахсиятҳои Ваҳдати Сегона аст?

16,31 Исо бо ин савол ба онҳо фаҳмонд, ки бовари онҳо ханӯз комил нест. \bar{U} медонист, ки онҳо \bar{U} ро дӯст медоранд ва ба \bar{U} боварӣ доранд, аммо оё онҳо дар ҳақиқат медонанд, ки \bar{U} Худои таҷассумёфта аст?

16,32 Пас аз чанде \bar{U} ро ҳабс мекунанд, ҳукм мекунанд ва ба салиб мекашанд. Ҳамаи шогирдон \bar{U} ро тарк мекунанд ва ҳар яке ба тарафи худ паҳну парешон мешавад. Аммо \bar{U} танҳо намемонад, зеро Падар бо \bar{U} хоҳад буд. Маҳз ҳамин ягонагиро бо Худо Падар онҳо намефаҳмиданд. Ҳангоме ки ҳамаи онҳо шитобон чони худро халос мекунанд, маҳз он \bar{U} ро дастгирӣ хоҳад кард.

16,33 Мақсади ин сӯҳбат бо шогирдон он буд, *то ки осоиштагӣ дошта бошанд*. Ҳангоме ки аз онҳо нафрат мекунанд, таъкиб менамоянд, меронанд, бардурӯғ маҳкум мекунанд ва ҳатто азоб медиҳанд, онҳо дар \bar{U} осоиштагӣ хоҳанд дошт. \bar{U} дар салиби Қолҷолто *ҷаҳонро* мағлуб кард. Бо вучуди ҳамаи азобҳо онҳо метавонанд боварӣ дошта бошанд, ки ғалаба дар чониби онҳост.

Бо омадани Рӯҳи Пок онҳо ҳамчунин барои тоб овардан ба ҳама чиз, барои дар муқобили душман истодагарӣ кардан қувваи нав пайдо мекунанд.

Т. Исо оиди хизмати Худ дуо мекунад (17,1–5)

Акнун мо боберо дида мебароем, ки чун дуои Саркоҳинии Худованд Исо маълум аст. Дар ин дуо \bar{U} барои мансубони Худ шафоат мекард. Ин намунаи хизмати ҳозираи \bar{U} дар осмон аст, ки он ҷо \bar{U} барои халқи Худ дуо мекунад. Маркӯс Рейнсфорд оиди он хеле хуб гуфтааст:

Тамоми дуо — тасвири шигифтангези шафоати Худованди мубораки мост, ки дар ямини Худои мо ништааст. Ҳеҷ як сухане зидди халқи Худ; ҳеҷ зикре оиди хатокориҳо ва ё норасоӣҳои онҳо... Не, \bar{U} оиди онҳо чун оиди дар маркази диққати Падар истодагон мегӯяд, чун оиди онҳое ки қисми ҷудоинопазири Худи \bar{U} мебошанд, чун оиди онҳое ки сазоворанд пурра он чизро бигиранд, ки \bar{U} аз

осмон фаромада ба онҳо бояд диҳад... Ҳамаи шафоатҳои махсуси Худованд барои интихобишудагони Худ ба чизҳои рӯҳонӣ дахл доранд; ҳамаи онҳо ба баракатҳои осмонӣ дахл доранд. Худованд барои онҳо сарват, ё иззату эҳтиром, ё қудрати дунявӣ, ё болоравӣ дар мансаб талаб намекунад, балки хеле самимона аз Падар талаб мекунад, ки онҳоро аз бадӣ, аз чизи дунявӣ дур нигоҳ дорад, дар иҷрои вазифа ёрӣ диҳад ва бо муваффақият ба хона ба осмон омадани онҳоро таъмин намояд. Муваффақияти рӯҳонӣ муваффақияти беҳтарин аст; он нишондиҳандаи некӯаҳволии ҳақиқист.⁴²

17,1 Соат расидааст. Душманон ягон бор ҳам \bar{U} ро дастгир карда натавонианд, зеро соати \bar{U} нарасида буд. Аммо акнун вақте фаро расид, ки Худованд бояд бимирад. “Писари Худро ҷалол деҳ”, – дуо мекард Начотдиҳанда. \bar{U} марги Худро, ки мебоист ба наздикӣ воқеъ мешуд, дар назар дошт. Агар \bar{U} дар қабр монад, ҷаҳон хоҳад донист, ки \bar{U} фақат яке аз одамон буд. Аммо агар Худо \bar{U} ро аз мурдагон зинда намуда, ҷалол диҳад, ин исботи он хоҳад буд, ки \bar{U} Писари Худо ва Начотдиҳандаи ҷаҳон аст. Худо ба ин хоҳиш ҷавоб дода, Исои Масеҳро дар рӯзи сеюм зинда намуд ва баъд \bar{U} ро ба осмон бозпас гирифта, тоҷи ҷалолу шарафро бар сари \bar{U} гузошт.

“Писарат низ Туро ҷалол диҳад”, – давом дод Худованд. Маънои ин суханон дар ду ояти баъдина фаҳмонда мешавад. Исо ба бовардорони Худ ҳаёти ҷовидонӣ ато намуда, Падарро ҷалол медиҳад. Худо ҷалол ёфтааст, ҳангоме мардону заноне ки бе Худо сарсону саргардон буданд, бовар мекунанд ва ҳаёти Худованд Исоро дар ин ҷаҳон зоҳир месозанд.

17,2 Дар натиҷаи кори бозхаридан дар салиб Худо ба Писари Худ бар тамоми башар қудрат дод. Ин қудрат ба \bar{U} ҳақ меод, то ба касоне ки Падар ба \bar{U} бахшидааст, ҳаёти ҷовидонӣ бидиҳад. Ин ҷо боз ба мо ёдрас карда мешавад, ки Худо пеш аз офариниши олам онҳоро интихоб намуд, ки ба Масеҳ тааллуқ доранд. Бо вучуди ин дар ёд нигоҳ доред, ки Худо ба ҳар касе ки Масеҳро қабул мекунад, начотро пешниҳод

мекунад. Касе нест, ки агар ба Начотдиханда боварӣ намояд, начот ёфта натавонад.

17,3 Маънидои одии роҳи ба даст овардани ҳаёти ҷовидонӣ ҳаст: шинохтани *Худо ва Исои Масеҳ*. *Худои ягонаи ҳақиқиро* — бар хилофи бутҳо, ки худоёни ҳақиқӣ нестанд. Ин оят дар назар надорад, ки Исои Масеҳ *Худои ҳақиқӣ* нест. Ҳамроҳи *Худо* Падар чун ягона сарчашмаи ҳаёти ҷовидонӣ зикр шудани номи *Ҷ* маънои онро дорад, ки онҳо баробаранд. Ин ҷо *Худованд* *Худро Исои Масеҳ* меномад. Ин оят тӯҳматеро рад мекунад, ки гӯё Исо ҳеч гоҳ нагуфта бошад, ки *Ҷ* Масеҳ аст.

17,4 Ҳангоме ки *Худованд* ин суханонро мегуфт, *Ҷ* чунон мегуфт, гӯё аллакай мурдааст, дафн шудааст ва аз мурдагон бархостааст. *Ҷ* бо ҳаёти бе гуноҳ, мӯъҷизот, азобҳо, марг ва растохези *Худ* Падари *Худро ҷалол дод*. *Ҷ* *кореро*, ки Падар ба *Ҷ* *супурда буд*, ба *анҷом расонд*. Райл оиди ин чунин мегӯяд:

*Дар салиб мехкӯб гардидан ба Падар ҷалол овард. Он ҳикмат, садоқат, покӣ ва муҳаббати Ҷро ҷалол дод. Он ҳикмати Ҷро дар амалӣ кардани нақшае зоҳир намуд, ки ба шарофати он Ҷ тавонист одил бимонад ва дар айни замон гуноҳкоронро сафед кунад. Он зоҳир намуд, ки Ҷ дар иҷрои ваъдааш оиди он ки насли зан сари морро хоҳад кӯфт, содиқ аст. Он покии Ҷро дар он нишон дод, ки талаботи шариат ба воситаи Ивазкунандаи бузурги мо иҷро шудаанд. Он ба одами гуноҳкор чунин Начотдиханда ва чунин Миёнарав, Раҳонанда ва Дӯстро ба монанди Писари абадии *Худ фиристода*, муҳаббати *Ҷро зоҳир намуд*.*

*Дар салиб мехкӯб шудан ба Писар низ ҷалол овард. Он ҳамдардӣ, пурсабрӣ ва тавоноии Ҷро ҷалол дод. Он ҳамдардии бузурги Ҷро нишон дод, зеро Ҷ дар замини мо азоб кашида, ба ҷои мо маргро қабул кард; гуноҳҳо ва лаънати моро қабул карда, бо нархи хуни *Худ* моро халосӣ дод. Он пурсабрии Ҷро зоҳир намуд, ҳангоме ки Ҷ бо марги барои аксари одамон гайриоддӣ мемурд ва ихтиёран дардҳову азобҳоеро аз сар мегузаронд, ки ҳеч кас тасаввур карда наметавонад, дар ҳоле ки як сухан гуфта-наш кифоя мебуд, то фариштагони Падар*

*Ҷро озод намоянд. Он тавоноии бузурги Ҷро зоҳир намуд, зеро вазнинии гуноҳҳои тамоми ҷаҳонро ба *Худ* бор кард, иблисро мағлуб намуд ва тӯъмаи Ҷро кашида гирифт.*⁴³

17,5 То ба ҷаҳон омаданаи Масеҳ бо Падар дар осмон мезист. Ҳангоме ки фариштагон *Худовандро* медиданд, онҳо тамоми зебоии илоҳии *Ҷро* медиданд. Барои онҳо *Ҷ* бешубҳа *Худо* буд. Аммо ҳангоме ки *Ҷ* дар байни одамон мегашт, ҷалоли илоҳӣ ниҳон буд. Агарчи *Ҷ* ханӯз ҳам *Худо* буд, ин барои аксари одамон яқин набуд. Онҳо ба *Ҷ* чун ба писари дуредгар нигоҳ мекарданд. Ин ҷо Начотдиханда хоҳиш мекунад, ки зухуроти намоени ҷалоли *Ҷ* дар осмон барқарор карда шавад. Ин суханон: “...эй Падар, Маро назди *Худ* ҷалол деҳ ба ҳамон ҷалоле ки пеш аз ҳастии олам назди *Ту доштам*” — чунин маъно дорад: “Маро дар хузури *Худ* дар осмон ҷалол деҳ. Имкон деҳ, то ҷалоли пештарае ки Ман то тачассум шуданам бо *Ту доштам*, барқарор карда шавад”. Ин равшан исбот мекунад, ки Масеҳ пеш аз офарида шудани олам вучуд дошт.

У. Исо оиди шогирдони *Худ* дуо мекунад (17,6–19)

17,6 Исо ба шогирдон *исми* Падарро шиносонд. “Исм” дар навиштаи Пок маънои Шахсият, хусусиятҳо ва хислати онро дорад. Масеҳ табиати ҳақиқии Падарро пурра ошкор намуд. Шогирдон аз ҷаҳон ба Писар ато шуда буданд. Онҳо аз аксарияти нобовари инсоният чудо буда, алоҳида нигоҳ дошта мешуданд, то ба Масеҳ тааллуқ дошта бошанд. “Онҳо аз ҷониби Падар пеш аз офариниши олам интиҳоб шуда буданд, ба Масеҳ чун атои Падар ва ба воситаи нархи хуни *Ҷ* аз он *Ҷ* шуданд” — навишта буд Ч. Г. Беллетт.

“Ва онҳо каломи *Туро риоят* кардаанд”, — гуфт *Худованд*. Бо вучуди ҳамаи бемуваффақиятиҳо ва норасоихояшон, *Ҷ* ба онҳо шӯҳрат дода, мегӯяд, ки онҳо ба *Ҷ* бовар доштанд ва таълимоти *Ҷро* риоят мекарданд. “Ҳеч як сухани баде оиди мансубони *Худ*, — менависад Рейнсфорд, — ҳеч як ишорае ба он чи онҳо карданд ва ё карданӣ буданд: тарк кардани *Ҷ*”.

17,7–8 Начотдиҳанда Падари Худро ба таври комил ошкор намуд. \bar{U} ба шогирдон фаҳмонд, ки на бо кудрати Худ, балки фақат мувофиқи иродаи Падар амал мекард. Ҳамин тарик, *онҳо донистанд*, ки Падар Писарро *фиристодааст*.

Зиёда аз ин, Масеҳ ташаббускори вази-фаи Худ набуд. \bar{U} ба иродаи Падар итоат мекард. \bar{U} Хизматгори комили Яхува буд.

17,9 Чун Саркоҳин, \bar{U} барои шогирдон дуо мекард; \bar{U} барои тамоми *чаҳон* дуо намекард. Ин маънои онро надорад, ки Исои Масеҳ ҳеч гоҳ барои *чаҳон* дуо намекард. Дар салиб \bar{U} хоҳиш мекард: “Падар, онҳоро биомурз; зеро намедонанд чӣ мекунанд”.

Аммо ин ҷо \bar{U} чун Касе дуо мекард, ки бовардоронро дар назди тахти Худо муаррифӣ намуд. Ин ҷо дуои \bar{U} фақат барои мансубонаш аст.

17,10 Дар ин оят иттиҳоди комил байни Падар ва Писар нишон дода шудааст. Ҳеч як одами оддӣ софдилона ин суханонро гуфта наметавонист. Шояд мо ба Худо гуфта метавонистем: “Он чи аз они Ман аст, аз они Туст”, аммо мо наметавонистем бигӯем: “Он чи аз они Туст, аз они Ман аст”. Писар бо Падар баробар аст, бинобар ин метавонист чунин гӯяд. Дар ин оятҳо (6–19) Исо рамаи мискин ва бечуръати Худро муаррифӣ менамояд ва ба ҳар як баррача либосҳои ҳарранга пӯшонда, мегӯяд: “Ва Ман дар онҳо ҷалол ёфтаам”.

17,11 Худованд Исо интизори ба осмон баргаштани Худ буд. \bar{U} чунон дуо мекард, гӯё аллакай ба он ҷо рафта бошад. Ба номи “Падари Пок” аҳамият диҳед. “Пок” оиди он Касе мегӯяд, ки беандоза баланд аст. “Падар” оиди он Касе мегӯяд, ки беандоза наздик аст.

Дуои Исо: “...то ки як бошанд” ба ягонагии масеҳиён дахл дорад. Азбаски Падар ва Писар дар монандии ахлоқӣ як ҳастанд, пас бовардорон низ бояд муттаҳид бошанд, то ба Худованд Исо монанд бошанд.

17,12 *Вақте ки* Начотдиҳанда бо шогирдон буд, \bar{U} онҳоро ба исми Падар *нигоҳ медошт*, яъне бо қувват ва кудрати Худ дар садоқат ба \bar{U} нигоҳ медошт. “Ҳеч яке аз онҳо ҳалок нашуд”, – гуфт Исо, – “ҷуз аз писари

ҳалокат”, яъне Яхудо. Аммо ин маънои онро надорад, ки Яхудо яке аз онҳое буд, ки Падар ба Писар дод, ё ин ки вай ягон вақт бовардори ҳақиқӣ буд. Ин ҷумла чунин маъно дорад: “Онҳое, ки ба Ман додӣ, Ман нигоҳ доштаам, ва ҳеч кадоми онҳо гум нашудааст, аммо писари ҳалокат гум шуд, то Навиштаи Пок ба амал омада тавонад”. Номи “*писари ҳалокат*” маънои онро дорад, ки Яхудо ба ҳалокат, ё лаънати ҷовидонӣ маҳкум шуда буд. Яхудоро маҷбур накардаанд, ки барои иҷро шудани пешгӯӣ Масеҳро таслим кунад, балки худи вай қарор дод Начотдиҳандаро таслим кунад, ва ҳамин тарик *Навишта ба амал омад*.

17,13 Худованд фаҳмонд, ки чаро \bar{U} дар ҳузури шогирдон дуо кард. \bar{U} гӯё ба онҳо мегӯфт: “Ин онҳое мебошанд, ки Ман барояшон дар осмон дар назди Худо шафоат карданро ҳеч гоҳ бас намекунам. Аммо акнун Ман инро *дар чаҳон* мегӯям, ва шумо мешунавед, то бехтар фаҳмед, ки чӣ гуна Ман барои шумо ва некӯахлоқии шумо дуо мекунам, то шумо ба *шодии* комили Ман шарик шуда тавонед”.

17,14 Худованд каломи Худоро ба шогирдон дод, ва онҳо онро гирифтанд. Дар натиҷа *чаҳон* ба онҳо пушташро гардонд ва аз онҳо *нафрат* кард. Онҳо бо Худованд Исо умумиятҳои бисёр доштанд, бинобар ин *чаҳон* аз онҳо нафрат дошт. Онҳо ба системаи *чаҳонӣ* мувофиқат намекарданд.

17,15 Худованд аз Падар *илтимос намекард*, ки бовардоронро фавран ба хона ба осмон *бибарад*. Онҳо бояд ин ҷо бимонанд, дар файз рушд намоянд ва оиди Масеҳ шаҳодат диҳанд. *Балки* Масеҳ илтимос мекард, ки Худо онҳоро аз *бадӣ* нигоҳ дорад. Нагирад, балки нигоҳ дорад.

17,16 Масеҳиён аз *чаҳон нестанд*, чуноне ки Масеҳ аз *чаҳон нест*. Мо бояд инро дар ёд дошта бошем, хангоме моро водор мекунанд, ки дар ягон хел вақтхушии дунявӣ иштирок кунем ё ба ягон хел иттиҳоди дунявие дохил шавем, ки дар он худи номи Исо мақбул набошад.

17,17 *Тақдир кардан* — яъне ҷудо, алоҳида кардан аст. Сухани Худо ба бовардорон таъсири поккунанда дорад. Онро хонда ва

риоя намуда, онҳо чудо гардида, зарфҳое мешаванд, ки Хоча ба қор мебарад. Худованд Исо ин ҷо маҳз оиди ҳамин дуо мекард. \bar{U} мехост, ки одамон аз ҷаҳон чудо шуда, барои истифодаи илоҳӣ муносиб шаванд. “*Каломи Ту ростист*”, – гуфт Исо. \bar{U} на он тавре гуфт, ки ин рӯзҳо бисёриён мегӯянд: “Дар Сухани Ту ростӣ ҳаст”, балки “*Каломи Ту ростӣ АСТ*”.

17,18 Падар Худованд Исоро ба ҷаҳон фиристод, то ба одамон хислати Худоро зоҳир намояд. Дуо карда, Худованд мефаҳмид, ки пас аз ҷанде ба осмон бармегардад. Аммо наслҳои оянда низ ба шаҳодат оиди Худо эҳтиёҷ хоҳанд дошт. Ин қорро бояд бовардорон бо қувваи Рӯҳи Пок ба ҷо оваранд. Албатта, масеҳиён ҳеҷ гоҳ Худоро чун Масеҳ ба таври комил муаррифӣ карда наметавонанд, зеро ҳеҷ гоҳ ба Худо баробар шуда наметавонанд. Аммо бовардорон маҳз аз ҳамин сабаб дар ин ҷо ҳастанд, ки Худоро ба ҷаҳон муаррифӣ кунанд. Маҳз барои ҳамин ҳам Исо онҳоро ба ҷаҳон фиристод.

17,19 Ҳатмӣ нест, ки тақдир қардан маъноӣ пок намудани касеро дошта бошад. Исо аз ҷиҳати сифатҳои хоси Худ пок аст. Ин ҷо оиди он гуфта шудааст, ки Худованд Худро барои қор ҷудо мекунад, ки Падар \bar{U} ро барои он фиристодааст, яъне ба марги қурбонишавӣ. Он низ дар назар буда метавонад, ки \bar{U} берун аз ҷаҳон ҷойро ишғол намуда ва ба ҷалол қабул шуда, Худро ҷудо намуд. “Покии \bar{U} намуна ва қувват барои покшавии мост”, – мегӯяд Вайн. Мо бояд аз ҷаҳон ҷудо шавем ва ҳиссаи худро дар \bar{U} пайдо кунем.

\bar{U} . Исо барои ҳамаи бовардорон дуо мекунад (17,20–26)

17,20 Ин ҷо Сарқоҳин на фақат барои шогирдон дуо мекард. \bar{U} барои наслҳои оянда дуо мекард. Амалан, ҳар бовардоре ки ин оятро мехонад, чунин гуфта метавонад: “Зиёда аз 1900 сол пеш Исо барои ман дуо карда буд”.

17,21 \bar{U} дар дуо оиди ягонагӣ дар байни бовардорон хоҳиш мекард, аммо ин дафъа он бо фикри начоти гуноҳкорон буд. Ягонагӣ ки Масеҳ оиди он дуо мекард, иттиҳоди зо-

ҳирии калисохоро дар назар надошт. Аниқтараш ин ягонагӣ буд, ки дар монандии ахлоқии умумӣ асос ёфтааст. \bar{U} хоҳиш мекард, ки бовардорон моҳияти Худо ва Масеҳро зоҳир намуда, ҳама як бошанд. Маҳз ҳамин ҷиҳат ҷаҳонро водор мекунад, то *имон оварад*, ки Худо \bar{U} ро фиристодааст. Ин ягонагӣ ҷаҳонро маҷбур мекунад, то бигӯяд: “Чуноне ки Падар дар Масеҳ аён буд, ҳамчунин ман дар масеҳиён Масеҳро мебинам”.

17,22 Дар ояти 11 Худованд оиди ягонагӣ дар мушоракат дуо мегуфт. Дар ояти 21 — оиди ягонагӣ дар эълони шаҳодат. Ин ҷо — оиди ягонагӣ дар ҷалол. \bar{U} он лаҳзаеро интизор буд, ки поқон баданҳои ҷалолёфтаи худро мегиранд. “*Ҷалоле ки Ту ба Ман додаӣ*”, ҷалолӣ растохез ва болошавӣ аст.

Мо ҳанӯз ин ҷалолро надорем. Он ба мо барои амалӣ намудани мақсадҳои Худо дода шудааст, аммо то даме ки Начотдиханда барои ба осмон бурдани мо наояд, мо онро намегирем. Ҳангоме ки Масеҳ барои дар замин барпо намудани Подшоҳии Худ бармегардад, он ба ҷаҳон зоҳир карда мешавад. Он гоҳ ҷаҳон ягонагии ҳаётии Падару Писар, ва Писару халқи \bar{U} ро мефаҳмад ва (хеле дер) эътироф мекунад, ки Исо аз ҷониби Худо фиристода шудааст.

17,23 Ҷаҳон на фақат мефаҳмад, ки Исо Худо Писар аст, балки низ мефаҳмад, ки Худро бовардоронро ҳамон тавре дӯст медорад, ки Исоро дӯст медорад. Қариб ғайриимкон менамояд, ки мо чунин дӯстдошта ҳастем, аммо ҳамин тавр ҳаст!

17,24 Писар мехоҳад, ки интиҳобшудагони \bar{U} дар ҷалол бо \bar{U} бошанд. Ҳар боре ки бовардор мемирад, ин, ба як маъно, ҷавоб ёфтани дуои Масеҳ аст. Агар мо инро фаҳмем, дар андӯҳи худ тасалло меёбем. Мурдан — яъне рафтани барои бо Масеҳ будан ва ҷалолӣ \bar{U} ро дидан аст. Ин ҷалол на танҳо ҷалолӣ Худост, ки \bar{U} дар назди Худо пеш аз офариниши дунё дошт. Ин ҳамчунин ҷалолест, ки \bar{U} чун Начотдиханда ва Халоскор ба даст овардааст. Ин ҷалол далели он аст, ки Худо Масеҳро *пеш аз таъсиси ҷаҳон дӯст медошт*.

17,25 Ҷаҳон Худро дар Масеҳ зоҳиршударо дида натавонист. Аммо якчанд шо-

гирдон дида тавонистанд ва чунин меҳисобиданд, ки Исоро Худо *фиристодааст*. Дар арафаи маслубшавии \bar{U} дар тамоми ҷаҳон фақат якчанд дилҳои ба \bar{U} содиқ монданд — ва ҳатто онҳо низ \bar{U} ро тарк кардани буданд!

17,26 Худованд Исо хангоми бо шогирдонаш буданаш *исми* Падари Худро ба онҳо *шиносонд*. Ин маънои онро дошт, ки \bar{U} ба онҳо Падарро нишон дод. Суханон ва корҳои \bar{U} суханон ва корҳои Падар буданд. Онҳо дар Масеҳ ифодаи комили Падарро медиданд. Исо *шиносонидани исми* Падарро ба воситаи хизмати Рӯҳи Пок давом медиҳад. Баъди рӯзи Панतिकост Рӯҳ бовардоронро оиди Худо Падар таълим хоҳад дод. Ҳамчунин мо метавонем Кӣ будани Худоро ба воситаи Сухани Худо фаҳмем. Хангоме ки одамон Худо Падарро, ки ба воситаи Исои Масеҳ зохир шудааст, қабул мекунанд, онҳо ба таври махсус мавриди *муҳаббати* Падар қарор мегиранд. Худованд Исо дар ҳамаи бовардорон сокин аст, пас, Падар метавонад дар онҳо Писари Худро бинад ва ба онҳо чун ба Писари ягонаи Худ муносибат кунад. Реусс мегӯяд:

*Муҳаббати Худо, ки то таъсиси ҷаҳони табиӣ комилан ба Шахсияти Писар равона шуда буд (ояти 24), баъди офаридани ҷаҳони дигари рӯҳонӣ онҳоеро, ки бо Писар як ҳастанд, фаро мегирад.*⁴⁴

Годет илова мекунад:

*Писари Худро ба замин фиристода, Худо маҳз мехост аз инсоният барои Худ оилаи фарзандони ба Худаш монандро ташиқ диҳад.*⁴⁴

Маҳз аз сабаби он ки Худованд Исо дар бовардор мебошад, Худо вайро чунон дӯст медорад, ки Масеҳро дӯст медорад.

*Ман барои Худо ба андозае азиз ҳастам,
Ки азизтар буда наметавонам;
 \bar{U} Маро бо он муҳаббате дӯст медорад,
Ки Писарашро дӯст медорад.*

Кейтсби Рейчет

Шафоатҳои Масеҳ барои одамони Худ, чуноне ки Рейнсфорд мегӯяд, ... ба чизҳои рӯҳонӣ, ба баракатҳои осмонӣ дахл доранд. \bar{U} на оиди сарват, иззату эҳтиром, ё қудрати дунявӣ, балки оиди халосӣ аз бадӣ, ҷудоӣ

аз ҷаҳон, оиди хизмати содиқона ва беҳатар ба осмон омадан дархост мекунад.⁴⁵

VIII. АЗОБҲО ВА МАРҒИ ПИСАРИ ХУДО (Б. 18–19)

A. Яҳудо Худовандро таслим мекунад (18,1–11)

18,1 Суханроние ки дар бобҳои 13–17 навишта шудааст, дар Уршалим воқеъ шуда буд. Акнун Исо шахрро тарк карда, ба тарафи шарқ, ба сӯи кӯҳи Зайтун равона шуд. \bar{U} аз *води* Қидрун гузашта ба боғи Ҷатсамонӣ, ки дар доманаи ғарбии кӯҳи Зайтун ҷойгир буд, дохил шуд.

18,2–3 Яҳудо медонист, ки Худованд дар ин боғ вақти зиёдеро дар дуо мегузаронд. Вай *медонист*, ки ҷои бештар имконпазири пайдо намудани \bar{U} ҷоест, ки \bar{U} дуо мекунад. *Дастаи сарбозон*, эҳтимол, аз аскарони румӣ иборат буд, дар ҳоле ки *мулозимон аз сарқоҳинон ва фарисиён* мансабдорони яҳудӣ буданд. Онҳо бо *чароғҳо ва машъалҳо ва аслиҳа* омаданд. Онҳо омаданд, то Нури ҷаҳонро бо чароғ ҷустуҷӯ кунанд!

18,4 Худованд мунтазир нашуд, ки онҳо \bar{U} ро пайдо кунанд, ва ба пешвози онҳо *берун омад*. Ин далели он буд, ки \bar{U} тайёр буд ба салиб барояд. Сарбозон аслиҳаи худро дар хона монда метавонистанд: Наҷотдиҳанда муқобилат намекард. Савол: “*Киро ҷустуҷӯ мекунад?*” — барои фаҳмидани мақсади вазифаи онҳо аз даҳони худи онҳо дода шуда буд.

18,5 Онҳо Исои *Носириро* мечустанд, ва тасаввуроте надоштанд, ки \bar{U} Офаридгор ва Ҳаётдиҳандаи онҳо, Дӯсти беҳтарин аст. Исо гуфт: “*Ман ҳастам*”. \bar{U} дар назар дошт, ки на танҳо Исои Носирӣ мебошад, балки Яҳува низ ҳаст. Чуноне ки зикр шуда буд, “**МАН ҲАСТАМ**” — яке аз номҳои Яҳува дар Паймони Куҳан аст. Оё ин *Яҳудоро*, ки ҳамроҳи дигарон дар миёни тӯда буд, водор намуд, то бори дигар андеша кунад?

18,6 Дар лаҳзаи кӯтоҳ Худованд Исо Худро ба онҳо чун Худои тавоно зохир намуд. Ин ба онҳо чунон таъсир кард, ки онҳо *ақиб-ақиб рафта*, ба замин афтоданд.

18,7 Худованд *боз аз онҳо пурсид*, то бигӯянд *ки кире ҷустуҷӯ мекунад*. Ва боз, бо вучуди аксуламале ки дар натиҷаи ду сухани гуфтаи Масеҳ воқеъ шуд, ҷавоб ҳамон буд.

18,8–9 Исо бори дигар ҷавоб дод, ки *ӯ* Ҳамон аст, ва *ӯ* Яхува мебошад: “*Ман ба шумо гуфтам, ки Ман ҳастам*”. Онҳо *ӯ*ро ҷустуҷӯ мекарданд, бинобар ин *ӯ* аз онҳо хоҳиш кард, ки ба шогирдон даст нарасонанд, *бигузур онҳо бираванд*. Хеле хуб аст дидани он ки *ӯ* беғаразона ғамхорӣ мекунад, дар ҳоле ки ҳаёти Худи *ӯ* дар хатар аст. Ҳамин тарик, суханони Юҳанно 17,12 низ иҷро шуданд.

18,10 *Шимъони Петрус* қарор дод, ки вақти он расидааст, то қувваро ба қор бурда Худованди Худро наҷот диҳад. Розигии Худовандро нагирифта, вай ки шамшер дошт, *онро кашида, ба гуломи саркоҳин зад*. Бешубҳа, вай *ӯ*ро куштани буд, аммо Дасти Ноаён зарбаро чунон моил кард, ки он *гӯши рости вайро бурида партофт*.

18,11 *Исо Петрусро* барои саъйи беандешааш мазаммат намуд. *Косаи азоб ва маргро Падар ба ӯ додааст, ва ӯ онро менӯшад*. Луқо, табиб, навишт, ки Худованд *гӯши Малхусро* ламс намуда шифо дод (Луқ. 22,51).

Б. Исоро ҳабс карданд ва бастанд (18,12–14)

18,12–13 Бори аввал одамони бадкор тавонистанд Исоро дастгир карда бибанданд.

Ҳонон пештар саркоҳин буд. Маълум нест, ки чаро Исоро аввал назди вай оварданд, на назди Қаёфо, домоди *ӯ*, ки он вақт *саркоҳин* буд. Зикр кардан муҳим аст, ки Исо аввал назди доварии яҳудиён ҳозир шуд. Онҳо исбот кардани буданд, ки *ӯ* дар куфргӯй ва бидъат гуноҳкор аст. Мо метавонистем инро доварӣ барои ақидаҳои динӣ номем. Сипас *ӯ* аз ҷониби ҳукуматдорони румӣ истинтоқ карда шуд. Ин ҷо душманонаш кӯшиш карданд исбот намоянд, ки *ӯ* душмани қайсар аст. Ин доварии шаҳрвандӣ буд. Яҳудиён тахти ҳукмронии Рум буданд, бинобар ин бояд ба доварии румиён мурочиат мекарданд. Онҳо, масалан, ҳукми қатро

ба ҷо оварда наметавонистанд. Барои ин розигии Пилотус лозим буд.

18,14 Юҳанно фаҳмонд, ки саркоҳин *ҳамон Қаёфо* буд, ки пешгӯй кард, *ки беҳтар аст як кас барои қавм бимирад* (ниг. Юх. 11,50). Акнун вай дар амалӣ гардондани ин пешгӯй иштирок мекард. Ҷеймс Стюарт менависад:

*Ин шахсе буд, ки дар ҳифзи ҷони миллат буд. ӯ чун тафсиркунандаи олий ва намояндаи Ҳаққи Таоло интиҳоб шуда буд. Ба ӯ имтиёзи комилан махсусе дода шуда буд, ки соле як бор ба Поки покҳо дохил шавад. Аммо ӯ ҳамин шахсе буд, ки Писари Худоро маҳкум кард. Таърих шаҳодате даҳшатноктар аз ин боқӣ нагузоштааст, ки имкониятҳои беҳтарини динии ҷаҳон ва муҳити умедбахштарин ба кас кафолати наҷотро намедиханд ва ҷонашро нексиришит намегардонанд. “Он гоҳ ман боварӣ ҳосил кардам”, – менависад Ҷон Буянн, китоби худро ба анҷом расонида, – *ки роҳе ҳаст, ки ба дӯзах мебарад ... аз худи дарвозаи осмон*.⁴⁶*

В. Петрус Худованди худро инкор мекунад (18,15–18)

18,15 Бисёри олимони илоҳиётшинос ақида доранд, ки *шогирди дигаре* ки ин ҷо зикр шудааст, Юҳанно буд, аммо вай аз сабаби хоксорӣ номи худро зикр накардааст, хусусан дар баробари инкоркунии шармандавори Петрус. Ба мо гуфта нашудааст, ки чӣ тавр Юҳанно ба дараҷае *ба саркоҳин* шинос шуд, вале ин ба вай имкон дод, ки *ба даруни ҳавлии саркоҳин* дарояд.

18,16–17 *Петрус* танҳо баъди он даромада тавонист, ки Юҳанно баромада аз канизаке ки дарбон буд, хоҳиш кард, то вайро роҳ диҳад. Ба ақиб нигариста, мо ба худ саволе медихем: Оё эътибори худро ин гуна истифода намудани Юҳанно дуруст буд? Он чиз муҳим аст, ки бори аввал Петрус на дар назди сарбози қавию бадҳайбат, балки дар назди *канизаки дарбон* Худовандро инкор кард. Вай шогирди Исо буданаширо инкор кард.

18,18 Петрус бо душманони Худованд омехта шуд ва кӯшиш кард, ки вайро нашиносанд. Ба монанди бисёр шогирдони дигар

вай дар назди *оташи* чаҳон истода, *гарм* мешуд.

Г. Исо дар пеши саркоҳин (18,19–24)

18,19 Аниқ нест, ки ин *саркоҳин* кӣ буд: Ҳонон ё Қаёфо. Агар ин Ҳонон бошад (ин бештар имконпазир аст), пас вай, эҳтимол, аз рӯи ҳурмат саркоҳин номида шудааст, зеро пештар ин вазифаро дошт. *Саркоҳин аз Исо дар бораи шогирдонаш ва таълимаш пурсид*, гӯё онҳо ба шариати Мусо ва ҳокимияти Рум таҳдид мекарданд. Аён аст, ки ин одамон бар зидди Худованд ҳеч айбдоркунии боэътибор надоштанд, бинобар ин онро бофтани буданд.

18,20 *Исо ба вай ҷавоб дод*, ки хизмати \bar{U} ҳамеша *ошкоро* буд. \bar{U} ҳеч чизро пинҳон намекард. \bar{U} дар ҳузури *яхудиён дар куншит ва дар маъбад таълим* меод. Ва таълимоти Худро ҳеч гоҳ махфӣ намедошт.

18,21 Ин муборизаталабӣ буд: Исо пешниҳод кард, то ягон нафареро аз *яхудиёне* ки суханони \bar{U} ро мешуниданд, оваранд. Бигузор \bar{U} ро дар ягон чиз айбдор кунанд. Агар \bar{U} чизеро нодуруст гуфта бошад, бигузор шохидон инро бигӯянд.

18,22 Муборизаталабӣ *яхудиёнро* яқинан хашмгин кард. Имконияти айбдоркунӣ боқӣ намонд. Он гоҳ онҳо ба таҳқир намудан саркарданд. *Яке аз мулозимон* ба рӯи *Исо* зад, гӯё \bar{U} ба *саркоҳин* ба таври номуносиб ҷавоб дод.

18,23 Бо боварии тамом ва мантиқи баҳснопазир Начотдиҳанда ноҳақ будани рафтори онҳоро нишон дод. Онҳо наметавонистанд \bar{U} ро дар гуфтани сухани бад айбдор кунанд; пас онҳо \bar{U} ро барои сухани ҳақ заданд.

18,24 Оятҳои пешина истинтокро дар назди Ҳонон тасвир мекарданд. Юҳанно довариро дар назди Қаёфо, ки байни оятҳои 18,24 ва 18,28 воқеъ шуд, тасвир намекунад.

Ғ. Инкори дуҷум ва сеюми Петрус (18,25–27)

18,25 Нақл боз ба *Шимъӯни Петрус* бармегардад. Дар соатҳои хуноки сахарии барвакт вай назди оташ *худро гарм* мекард. Бешубҳа, либосҳо ва лаҳҷаи вай баёнгарии он

буданд, ки вай моҳигири ҷалилӣ мебошад. Касе ки дар наздаш истода буд, пурсид, ки оё вай шогирди Исо аст. Аммо вай боз Худовандро *инкор* кард.

18,26 Сипас *хеши* Малхус бо Петрус гап зад. Вай дида буд, ки *Петрус гӯши* хеши *вайро бурида* буд: “*Магар ман туро дар боз бо он Исо надидам?*”

18,27 *Петрус* бори сеюм аз Худованд даст кашид. *Ва ҳамон дам* садои бонги *хурӯсро* шунид, ки суханони Худовандро ёдрас менамуданд: “*Пеш аз он ки хурӯс бонг занад, Маро се бор инкор хоҳӣ кард*”. Аз Инчилҳои дигар мо медонем, ки Петрус зорзор гирифта, рафт.

Д. Исо дар назди Пилотус (18,28–40)

18,28 Доварии динӣ ба анҷом расид, доварии шахрвандӣ сар мешуд. Ҳодисаҳо дар толори доварӣ ё қасри ҳокими румӣ воқеъ мешаванд. *Яҳудиён* намехостанд ба қасри бутпараст дароянд. Онҳо аз *нопок шудан* дар арафаи *Фисҳи яҳудиён* метарсанд. Чунин ба назар мерасид, ки онҳо аз он ки қасди куштани Писари Худоро доранд, парвоя намекарданд. Ба хонаи бутпараст даромадан барои онҳо фочиа метофт, аммо куштор чизи камаҳамият буд. Августин зикр мекунад:

*Эй кӯрии гунаҳкоруна! Ҳақиқатан, онҳо гумон мекарданд, ки аз даромадан ба манзили бегона нопок мешаванд ва аз ҷинояте ки бо дастони худ содир мекунанд, нопок намешаванд. Онҳо аз нопок шудан дар сарбозхонаи довари хориҷӣ метарсанд, аммо аз нопок шудан бо хуни бародари бегуноҳ наметарсанд.*⁴⁷

Ҳолл тафсир медеҳад:

Вой бар шумо, қоҳинон, китобдонон, сардорон, риёкорон! Чӣ хонае ба монанди дилҳои худ шумо нопок буда метавонад? На деворҳои Пилотус, балки дилҳои худ шумо нопок мебошанд. Шумо кушторро ба нақша гирифтаед ва дар назди нопокии манзили бутпараст таваққуф мекунад? Худо шуморо сарнагун хоҳад кард, шумо, эй деворҳои сафедшуда! Шумо мехоҳед бо хун доғдор шавед — бо Хуни Худо, ва хавфи аз фарши Пилотус нопок шуданро доред? Чунин

паишаи хурде дар гулӯятон дармондааст, дар ҳоле ки чунин шутури бадкирдори даҳшатоварро фуру мебаред? Аз Уриалим дур шавед, эй бовардорони бардурӯг, зеро шумо нопок шудаед! Пилотус сабаби зиёдтаре дорад, то битарсад, ки деворҳои вай аз ҳузури чунин махлуқҳои беадолатӣ нопок хоҳанд шуд.⁴⁸

Пул қайд мекунад: “Тамоман оддӣ ва маъмулист, ки одамон дар иҷрои маросимҳо боэҳтимом буда, нисбати ахлоқ комилан бепарво мебошанд”.⁴⁹ Чумлаи “... то ки барраи фисхро бихӯранд”, аз афташ, идери дар назар дорад, ки баъди Фисхи яҳудиён меомад. Худи Фисхи яҳудиён шаби гузашта воқеъ шуда буд.

18,29 Пилотус, прокуратори румӣ, ба хурофоти динии яҳудиён гузашт карда, ба чое ки онҳо истода буданд, баромад. Вай довариро аз он сар кард, ки онҳо нисбати маҳбус чӣ даъвое доранд.

18,30 Ҷавоби онҳо густохона ва беадабона буд. Онҳо дар ҷавоб гуфтанд, ки аллақай вайро истинтоқ кардаанд ва гуноҳкор дарёфтаанд. Онҳо мехостанд, ки Пилотус фақат ҳукмро эълон намояд.

18,31 Пилотус саъй кард аз масъулият канорагирӣ кунад ва ба яҳудиён пешниҳод кард, ки худашон қарор қабул кунанд. Агар онҳо аллақай Исоро истинтоқ карда, гуноҳкор дарёфта бошанд, пас чаро вайро мувофиқи шариати худашон маҳкум накунанд? Ҷавоби яҳудиён хеле муҳим буд. Онҳо бо суханони зиёд ҷавоб доданд: “Мо халки мутеъ ҳастем. Мо ба ҳокимияти Рум итоат мекунем. Мо аз ҳуқуқҳои шахрвандӣ маҳрумем ва дигар ба мо ҷоиз нест, ки касеро бидушем”. Ҷавоби онҳо далели тобеият ва итоати онҳо ба ҳокимияти бутпарастона буд. Ба ғайр аз ин, онҳо масъулиятро барои марги Масеҳ ба гардани Пилотус бор кардани буданд.

18,32 Ояти 32 ду маънои гуногун дошта метавонад:

1. Дар Матто 20,19 Исо пешгӯӣ кард, ки Ҷ барои назди бутпарастон оварда мешавад, то онҳо Ҷро ба марг маҳкум кунанд; яҳудиён бо Ҷ айнан ҳамин тавр карданд.

2. Дар бисёр ҷойҳо (Юх. 3,14; 8,28; 12,32. 34) Худованд мегуфт, ки “боло бардошта” мешавад, ва маргро ба воситаи салиб дар назар дошт. Барои ба ҷо овардани ҳукми қатл яҳудиён сангсор карданро ба кор мебарданд, дар ҳоле ки маслукунӣ одати румиён буд. Ҳамин тариқ, ба ҷо овардани ҳукми қатлро рад карда, яҳудиён худашон надониста ин ду пайғамбариро оиди Масеҳ иҷро карданд (ниг. ҳамчунин Заб. 21,17).

18,33 Акнун Пилотус Исоро барои гуфтугӯи хусусӣ ба сарбозхона даъват кард ва рӯйрост аз Ҷ пурсид: “Оё Ту Подшоҳи Яҳудиён ҳастӣ?”

18,34 Исо ба вай амалан ҷавоб дод: “Оё ту, чун прокуратор, боре шунидаӣ, ки Ман ҳокимияти Румро сарнагун карданӣ бошам? Оё ба ту ягон бор хабар додаанд, ки Ман Худро Подшоҳе эълон намуда бошам, ки империяи қайсарро аз байн мебарад? Ту маро дар асоси фактҳои ба ту маълум айбдор мекунӣ ё дар асоси он чи яҳудиён мегӯянд?”

18,35 Дар саволи Пилотус нафрати рӯйрост аён буд: “Магар ман яҳудӣ ҳастам?” Вай дар назар дошт, ки аз боиси масъалаи маҳаллии яҳудӣ ғам хӯрдан шоистаи мартабаи баланди вай нест. Аммо бо ҷавоби худ вай ҳамчунин эътироф мекард, ки бар зидди Исо ягон айбдоркунии воқеӣ надорад. Вай танҳо он чиро донист, ки роҳбарони яҳудӣ гуфтанд.

18,36 Он гоҳ Худованд эътироф кард, ки Ҷ Подшоҳ аст. Аммо на он Подшоҳе ки яҳудиён мегуфтанд. Ва на оне ки ба Рум таҳдид мекард. Подшоҳии Масеҳ бо силоҳи одамӣ ба даст намеояд. Вагарна шогирдони Ҷ меҷангиданд, то ки яҳудиён Ҷро дастгир карда натавонанд. Подшоҳии Масеҳ аз ин ҷо, яъне аз ин ҷаҳон нест. Он аз ҷаҳон вақолат намегирад; мақсаду маромҳои Ҷ ҷисмонӣ нестанд.

18,37 Ҳангоме ки Пилотус пурсид: “Пас Ту Подшоҳ ҳастӣ?” – Исо ҷавоб дод: “Ту мегӯӣ, ки Ман Подшоҳ ҳастам”. Аммо Подшоҳии Ҷ на ба шамшерҳо ва сипарҳо, балки ба ростӣ таваҷҷӯҳ дорад. Ҷ барои он ба ҷаҳон омадааст, ки бар ростӣ шаҳодат диҳад. “Ростӣ” ин ҷо маънои ҳақиқат оиди

Худо, Худи Масех, Рӯҳи Пок, одам, гуноҳ, начот ва ҳамаи таълимотҳои асосии масехиятро дорад. *Ҳар кӣ аз ростист, овози Исоро мешунавад*, ва империяи Ҷ маҳз ҳамин тавр вусъат меёбад.

18,38 Гуфтан душвор аст, ки *Пилотус ба Ҷ* “*Ростӣ чист?*” гуфта, чиро дар назар дошт. Дар ин савол чӣ садо медиҳад: шавқмандӣ, ҳайрат ё писханд? Ҳамаи он чи мо медонем, – он аст, ки дар назди вай Ростии таҷассумшуда меистод, аммо вай Онро эътироф накард. Пилотус боз назди яҳудиён баромад, то бигӯяд, ки дар Исо ҳеч айбе наёфтааст.

18,39 Яҳудиён *одаме* доштанд, ки дар иди Фисҳ озод кардани ягон маҳбуси яҳудии дар зиндони румиён бударо пурсанд. Пилотус ҳамин анъанаро дастак кард, то ки дар як вақт ҳам ба яҳудиён писанд ояд ва ҳам Исоро озод кунад.

18,40 Нақша барбод рафт. Яҳудиён Исоро озод кардан нахостанд; онҳо *Бараббосро* хостанд. *Бараббос як роҳзан буд*. Дили бадкирдори одаме чинояткорро аз Офаридгор афзалтар донист.

Е. Хукми Пилотус: бегуноҳ аст, аммо маҳкум карда шуд (19,1–16)

19,1 *Пилотус* хеле ноодилона рафтор намуда, фармуд, то Одами бегуноҳро тозиёна зананд. Шояд, вай умедвор буд, ки ин чазо яҳудиёнро қонеъ мегардонад ва онҳо марги Исоро талаб нахоҳанд кард. Тозиёна задан навъи чазои румӣ буд. Маҳбусро бо қамчин ё чӯб мезаданд. Ба қамчин порчаҳои филиз ё устухон часпонда мешуданд, ки дар бадан ҷароҳатҳои чуқур мегузоштанд.

19,2–3 *Сарбозон* Исоро Подшоҳ номида, масҳара мекарданд. Тоҷ барои Подшоҳ! Аммо ин *тоҷе аз хор* буд. Он дарди саҳт меовард, зеро онро ба пешонии Ҷ фароварда шуда буд. Хорҳо — рамзи лаънатест, ки гуноҳҳо ба инсоният овардаанд. Ин чо мо Худованд Исоро мебинем, ки лаънати гуноҳҳои моро ба дӯши Худ бардошт, то ки мо тоҷи ҷалол ба даст оварем. *Ҷомаи аргувон* низ барои ханда истифода гардид. Ранги *аргувонӣ* рамзи ҳокимияти подшоҳӣ буд. Ва боз он ба мо гуноҳҳоямонро ёдрас мекунад,

ки бар Исо гузошта шуданд, то ки мо либосҳои адолати илоҳиро дар бар кунем.

Чӣ изтиробангез аст фикр кардан оиди Писари Худо, ки офаридаи Худаш ба Ҷ даст боло кард! Лабҳое ки Худи Ҷ офаридааст, акнун Ҷро масҳара мекунад!

19,4 *Боз Пилотус* назди издиҳом *баромада*, эълон кард, ки Исоро назди онҳо *мебарорад*, аммо дар Ҷ ҳеч гуноҳро намебинад. Ҳамин тариқ, Пилотус худро бо суханони худ маҳкум кард. Вай дар Масех гуноҳе наёфт, бо вучуди ин ба Ҷ имкони рафтан надод.

19,5 *Исо*, дар ҳолате ки *тоҷи аз хор бофтае бар сар ва ҷомаи аргувоне дар бар дошт*, *берун омад*, ва Пилотус Ҷро муаррифӣ кард: “*Он Одам!*” Аниқ кардан душвор аст, ки оё вай инро бо истехзо гуфт, ё бо ҳамдардӣ ё бе ягон ҳисси муайяне.

19,6 *Саркоҳинон* пай бурданд, ки Пилотус дудила аст, ва хашмигона фарёд заданд, ки Исо бояд ба салиб кашида шавад. Маҳз роҳбарони динӣ ташаббускорони марги Начотдиҳанда буданд. Ва бисёр вақт дар давоми садсолаҳои баъдина маҳз намояндагони расмии Калисо бовардорони ҳақиқиро бо чидду чаҳди бештар таъқиб менамуданд. Чунин метобид, ки *Пилотус* аз онҳо ва кинаи беасоси онҳо ба Исо нафрат дошт. Вай дар ҷавоб гуфт: “Агар чунин меҳисобед, пас чаро шумо *Ҷро гирифта маслуб намекунед?* Чуноне ки ман мебинам, Ҷ бегуноҳ аст”. Аммо Пилотус медонист, ки яҳудиён Ҷро ба марг маҳкум карда наметавонанд, зеро дар он замон фақат румиён ҳаққи ба амал овардани ҳукмро доштанд.

19,7 Онҳо диданд, ки барои ҳукумати қайсар хатар доштани Исоро исбот карда наметавонанд, бинобар ин боз бар зидди Ҷ айбдоркунии диниро пешниҳод карданд. Онҳо гуфтанд, ки Масех даъвои баробарӣ бо Худо дорад ва мегӯяд, ки Ҷ *Писари Худост*. Яҳудиён ақида доштанд, ки ин куфрест, ки сазовори марг аст.

19,8–9 *Пилотус* имконияти Писари Худо будани Исоро тасаввур карда, ба ташвиш афтод. Ҳамаи ин бесарусомонӣ аллакай вайро хавотир карда буд, акнун бошад вай *беш аз ин ҳаросон шуд*.

Пилотус боз ҳамроҳи Исо ба *сарбозхона*, ё толори доварӣ даромад ва пурсид, ки \bar{U} аз кучо омадааст. Дар ин хикоя Пилотус симои фоциавитарин аст. Вай иқрор шуд, ки Исо ҳеч кори баде накардааст, бо вучуди ин мардонагии ахлоқӣ надошт, то ба \bar{U} рухсати рафтан диҳад, зеро аз яҳудиён метарсид. Чаро *Исо ба вай ҳеч ҷавобе* надод? Аз афташ, барои он ки медонист: Пилотус мувофиқи нуқтаи назари худ амал кардани нест, агарчи рӯшноӣ дорад. Пилотус дар ин рӯз имконияти начотро аз даст дод. Вай дигар рӯшноӣ нахоҳад дошт, зеро ба рӯшноие ки дар худ дошт, ҷавоб надод.

19,10 Пилотус ба Худованд таҳдид карда, ба ҷавоб додан маҷбур кардани мешуд. Вай ба Исо ёдрас кард, ки чун вай прокуратори румист, *қудрат* ва ваколат дорад \bar{U} ро *маслуб кунад* ва ё *озод кунад*.

19,11 Худдории Худованд Исо ҳайратовар аст. \bar{U} назар ба Пилотус оромтар буд. \bar{U} оромона ҷавоб дод, ки ҳар гуна *қудрате* ки Пилотус дорад, аз ҷониби Худо ба вай *дода* шудааст. Ҳамаи ҳокимиятҳо аз ҷониби Худо таъин карда шудаанд, ва ҳар гуна ҳокимият, шахрвандӣ ё рӯхонӣ, – аз Худост.

“Он касе ки *Маро ба ту таслим кард*” метавонад ба инҳо дахл дошта бошад:

1. ба Қаёфои саркоҳин;
2. Яҳудои хоин ё
3. умуман ба яҳудиён.

Маънояш дар он аст, ки худи яҳудиён дониши кофӣ доштанд. Онҳо Навиштаи Пок доштанд, ки омадани Масехро пешгӯӣ мекард. Ҳангоме ки \bar{U} омад, онҳо мебоист \bar{U} ро мешинохтанд. Аммо онҳо \bar{U} ро рад карданд ва ҳатто қатл кардани \bar{U} ро талаб мекарданд. Ин оят ба мо таълим медиҳад, ки дараҷаҳои гуногуни гуноҳ ҳастанд. Пилотус айбдор буд, аммо Қаёфо, Яҳудо ва ҳамаи яҳудиёни бадкирдор бештар айбдор буданд.

19,12 Пилотус дар фикри *озод* кардани Исо буд, аммо яҳудиён далели охири ва мӯтабартареро ба қор бурданд, ки худи Пилотусро маҳкум мекард: “*Агар* Ин Одамро *озод кунӣ, дӯсти қайсар нестӣ*”. Гӯё онҳо оиди қайсар ғамхорӣ мекарда бошанд! Онҳо аз вай нафрат доштанд. Онҳо вайро нест карда, аз зери асорати вай *озод* шудани

буданд. Аммо акнун онҳо вонамуд карданд, ки империяи қайсарро аз Исо, ки Худро Подшоҳ меномад, муҳофизат мекунанд. Онҳо барои ин риёкории дахшатовар чазо хоҳанд дид, ҳангоме ки румиён дар соли 70-уми милодӣ ба Уршалим даромада, сокинонашро қатл мекунанд ва шахрро тамоман вайрон мекунанд.

19,13 Пилотус наметавонист ба яҳудиён имкон диҳад, ки вайро дар бевафой ба қайсар айбдор кунанд, бинобар ин ба таври суст-ирода бо ақидаи тӯдаи мардум розӣ шуд. Вай *Исоро ба* ҷои чамбиятӣ, ки *Сангфарш номида шуда*, он ҷо чунин корҳо ҳал карда мешуданд, *берун овард*.

19,14 Иди Фисҳи яҳудиён шаби гузашта шуда гузашт. Тайёрӣ ба рӯзи Фисҳи яҳудиён маънои тайёрӣ ба идери дорад, ки баъди иди якум меомад. “Дар соати шашум” — шояд, шаши пагоҳӣ аст, аммо оиди ҳисоби вақт дар Инчилҳо масъалаҳои ҳалнашуда ҳастанд. “*Инак, Подшоҳи шумо!*” Қариб яқин аст, ки Пилотус барои ошуфтан ва хашмгин кардани яҳудиён чунин гуфт. Вай, бешубҳа, онҳоро барои он айбдор мекард, ки ба дом афтадааст ва маҷбур аст Исоро маҳкум кунад.

19,15 Яҳудиён талаб мекарданд, ки Исоро маслуб кунанд. Пилотус саволи нешдор дод: “Оё шумо дар назар доред, ки *подшоҳи шуморо маслуб кунам?*”. Он гоҳ яҳудиён хеле паст афтада, гуфтанд: “*Ғайр аз қайсар подшоҳе надорем*”. Миллати нобовар! Худои худро рад кардан ба хотири подшоҳи бадкирдори бутпараст!

19,16 Пилотус ба яҳудиён писанд омадани шуда, Исоро ба сарбозон дод, то *маслуб кунанд*. Вай ҷалоли одамиро аз ҷалоли Худо афзал донист.

Ё. Дар салиб меҳкӯб шудан (19,17–24)

19,17 Калимае ки чун “салиб” тарҷума шудааст, ба ғӯлачӯб (сутун) ё, эҳтимол, ба ду ғӯлачӯби ба таври салиб ба ҳам часпондашуда дахл дорад. Дар ҳар сурат, андозаи он чунон буд, ки одам онро бардошта бурдан метавонист. Исо *салиби Худро* то як қисми роҳ бурд. Мувофиқи Инчилҳои дигар, баъд онро Шимъӯни Қуринӣ бардошта бурд. “*Ҷои*

косахонаи сар”, шояд, бо ду сабаб ин номро гирифта бошад:

1. худи баландӣ ба косахонаи сар монанд буд, хусусан, агар дар канорҳои ин теппа ғорҳо кофта шуда бошанд. Ин ҷой дар Исроил ҳозир “Чолчолтои Гордон” ном дорад;
2. дар ин ҷой гуноҳкоронро қатл мекарданд; шояд, дар ин ноҳия косахонаҳои сар ва устухонҳо меёфтанд, агарчи, дар партави шариати Мусо оиди дафнкунӣ, ин эҳтимолияти кам дорад.

19,18 Дастон ва пойҳои Худованд Исоро ба салиб мехкӯб карданд. Сипас салибро бардошта, ба чуқурии дар замин кофташуда устувор карданд. Ягона Одами комил аз мансубони Худ чунин муносибатро сазовор гардид! Агар шумо пештар ба \bar{U} чун ба Худованд ва Начотдихандаи худ бовар накарда бошед, навод акнун, баъд аз хондани чунин ҳикояи содда оиди он ки \bar{U} барои шумо мурд, бовар намекунед? Ҳамроҳи \bar{U} ду роҳзанро, якеро аз ин тарафаш ва дигареро аз дигар тарафаш, ба салиб кашиданд. Ҳамин тариқ, пайғамбарии Ишаё 53,12 иҷро шуд; “... аз ҷинойткорон шумурда шуд”.

19,19 Анъанае буд, ки дар болои сари қатлшуда *навиштае* бо зикри ҷинойти содиркардааш гузошта мешуд. Пилотус фармуд, то чунин нависанд: “ИСОИ НОСИРӢ, ПОДШОҲИ ЯХУДИЁН”, ва дар салиб ҷойгир кунанд.

19,20 Александер ин фактро хеле фасеҳона тасвир намулдааст:

*Ибронӣ — забони поки падаркалонҳо ва пайғамбарон аст. Юнонӣ — забони хушоҳанг ва наҷибест, ки дарки эҳсосотӣ ва ҷисро тараннум мекунад, ва низ таҷассуми абстраксияҳои фалсафӣ аст. Латинӣ — забони одамонест, ки аз ибтидо дар байни фарзандони одам қавитарин мебошанд. Се забон се навод ва ақидаҳои онҳоро ифода мекунад — ваҳӣ (ошкоршавӣ), санъат, адабиёт, инкишоф, ҷанг ва адлия. Дар ҳар ҷое ки ин се майли инсонӣ ҳаст, дар ҳар ҷое ки нутқи одамӣ садо медиҳад, дар ҳар ҷое ки дил барои гуноҳ, забон барои нутқ, чашимон барои хондан ҳастанд, салиб хабаре меоварад.*⁵⁰

“Ҷой... ба шаҳр наздик буд”. Худованд Исо берун аз худуди шаҳр ба салиб кашида шуд. Ҷой аниқ ба таври дақиқ маълум нест.

19,21 Навишта ба *саркоҳинон* маъкул нашуд. Онҳо мехостанд, ки навишта иддаои Исоро ифода кунад, на худи фактро (ки ҳақиқат буд).

19,22 *Пилотус* тағйир додани навиштаро рад кард. Яҳудиён вайро асабонӣ мекарданд, ва вай ба онҳо дигар дар ҳеҷ чиз гузашт кардан намехост. Аммо вай бояд пештар қатъият нишон меод!

19,23 Баъди қатл ба *сарбозон* иҷозат меоданд, ки либоси мурдагонро бигиранд. Ин ҷо мо мехонем, ки ҷӣ гуна онҳо *либоси* Масеҳро байни худ тақсим мекунанд. Аз афташ, либос ҳамагӣ аз панҷ ҳисса иборат буд. Чор қисми либосро тақсим карданд, вале *пероҳан* боқӣ монд, ки *дарз надошт*, ва агар онро пора мекарданд, арзише намедошт.

19,24 Онҳо барои пероҳан *қуръа партофтанд*, ва он ба ғолиби номаълум расид. Онҳо пай намебурданд, ки бо ин кор пайғамбарии аҷиби ҳазор сол пеш гуфташударо иҷро менамуданд (Заб. 21,19)! Ин пайғамбарҳои иҷрошуда боз ба мо ёдрас мекунанд, ки ин Китоб Сухани дорои илҳоми илоҳӣ мебошад ва Исои Масеҳ ҳақиқатан Масеҳи ваъдашуда аст.

Ж. Исо модари Худро ба Юҳанно месупорад (19,25–27)

19,25 Бисёр муҳаққиқони Навиштаҳои Пок чунин мехисобанд, ки дар ин оят чор зан тасвир шудаанд:

1. Марям, модари Исо;
2. хоҳари Марям, Салӯмит, модари Юҳанно;
3. Марям, зани Қлӯнос;
4. Марями Маҷдалия.

19,26–27 Ба азобҳои Худ нигоҳ накарда, Худованд оиди дигарон ғамхорӣ карданро давом меод. *Модари Худ* ва Юҳаннои *шогирдро* дида, \bar{U} ба вай Юҳанноро чун касе муаррифӣ намуд, ки дар оянда барояш чун писар хоҳад буд. Ба модараш “эй зан” гуфта, Худованд нисбати вай беэҳтиромӣ зоҳир накард. Аммо он чиз қобили тавачҷӯҳ аст, ки \bar{U} вайро “Модар” нагуфт. Оё ин барои онҳое ки Марямро то ҳадди парастидан болобардор

карданӣ ҳастанд, дарс нест? Исо аз Юҳанно хошиш кард, ки ба Марям чун ба *модари* худ ғамхорӣ кунад. Юҳанно итоат кард ва Марямро *ба хонаи худ* бурд.

3. Масеҳ кори супурдашударо ба анҷом расонд (19,28–30)

19,28 Аз афташ, байни оятҳои 27 ва 28 се соати торикӣ гузаштанд — аз нисфирӯзӣ то соати сеи баъди нисфирӯзӣ. Дар ин вақт Худо Исоро тарк карда буд, зеро \bar{U} чазоро барои гуноҳҳои мо ба Худ гирифт. Фарёди \bar{U} “*Ташнаам*” — далели ташнагии ҳақиқии табиӣ буд, ки аз азобҳои маслубшавӣ саҳттар шуда буд. Аммо он ҳамчунин ба мо ёдрас мекунад, ки ташнагии рӯҳонии \bar{U} барои наҷот додани ҷонҳои одамии аз ташнагии табиӣ афзунтар буд.

19,29 Сарбозон ба \bar{U} *сиркоро*⁵¹ барои нӯшидан доданд. Онҳо, эҳтимол, *исфанҷеро* ба нӯги найза баста бо *зуфо* ба лабонаш наздик бурданд. (*Зуфо* — растаниест, ки ҳамчунин дар Фисхи яҳудиён истифода мешавад — Хур. 12,22.) Ин бо сиркои омехта бо захра (Мат. 27,34), ки пештар ба \bar{U} пешниҳод карданд, як нест. Исо аз он даст кашид, зеро он чун пасткунандаи дард таъсир мекард. Вай мебоист гуноҳҳои моро пурра хушёрона ба Худ мегирифт.

19,30 “*Иҷро шуд!*” Коре ки Падар ба \bar{U} супориш дода буд, иҷро шуд! Ҷон аз \bar{U} чун қурбонӣ барои гуноҳ берун шуд! Кори бозхаридкунӣ ва кафорат иҷро шуд! \bar{U} ханӯз намурдааст, аммо марг, дафн ва ба осмон рафтани \bar{U} ба андозае пешакӣ муайян буданд, ки гӯё аллакай иҷро шуданд. Худованд Исо фароҳам оварда шудани роҳеро, ки гуноҳкоронро ба сӯи наҷот меоварад, эълон кард. Пас биёед Худоро барои он коре ки Худованд дар салиби Ҷолҷолто ба ҷо овард, ташаккур гӯем!

Баъзе илоҳиётшиносон мегӯянд, ки *сар фуру* овардан маънои ба қафо андохтани сарро дошта метавонад. Вайн менависад: “ \bar{U} баъди марг сари Худро нотавонона ба пеш ҳам накард, балки дидаву доништа дар ҳолати осудагӣ ба қафо андохт”.

Ҷон додани \bar{U} ихтиёрӣ будани марги \bar{U} ро таъкид мекунад. Вақти марги Худро \bar{U} Худ

муайян кард. Лаёқатҳои Худро пурра идора карда, \bar{U} ҷон дод, ки инро ҳеҷ як одами оддӣ карда наметавонист.

И. Қабургаи Начотдиҳандаро бо найза сӯроҳ мекунад (19,31–37)

19,31 Боз мо мебинем, ки *яҳудиёни* диндор ин куштори хунсардонро бо ҷидду ҷаҳд ба иҷро расонданд. Онҳо “пашшаро софӣ карда, шутурро фуру бурданд”. Онҳо дар ёд доштанд, ки ҷасадҳо бояд *бар салиб дар рӯзи шанбе* намонанд. Охир, дар шаҳр идро таҷлил мекарданд. Ва онҳо аз Пилотус хошиш карданд, ки барои тезондани марги қатлшудагон *соқи пойҳои* ҳар сеяшонро *бишкананд*.

19,32 Навиштаи Пок тасвир намекунад, ки соқи пойҳои онҳоро ҷӣ гуна мешикастанд. Аммо, аз афташ, якчанд ҷои соқи пойҳоро мешикастанд, зеро агар танҳо як бор шикастанд, марг фаро намерасад.

19,33 Ин сарбозон таҷрибаи зиёд доштанд. Онҳо медонистанд, ки *Исо аллакай мурдааст*. Ҳеҷ имкон надошт, ки \bar{U} беҳол шуда ё беҳуш шуда бошад. Онҳо *соқи пойҳои \bar{U} ро* *нашикастанд*.

19,34 Ба мо гуфта нашудааст, ки чаро *яке аз сарбозон ба қабургаи \bar{U} найза зад*. Шояд, ин алангаи саҳти бадқирдорӣ дар дили вай буд. “Ин зарбаи наҳси душмани мағлубшуда баъди муҳориба буда, далели нафрат ба Худо ва Масеҳ аст, ки дар дили инсон реша давондааст”. Оиди *хун ва об* ин ҷо ақидаҳои гуногун ҳастанд. Баъзеҳо инро нишонаи марг аз кафидани дил меҳисобанд, аммо мо аллакай хондем, ки Исо ихтиёран маргро қабул кард. Дигарон дар ин рамзи гӯта ва Шоми Худовандро мебинанд, ки ин аз ҳақиқат дур метобад. Хун далели покшавӣ аз айби гуноҳ буда, об рамзи покшавӣ аз олудагии гуноҳ ба воситаи Сухан аст. Ин дар шеъри зерин баён шудааст:

Бигузур об ва хун,

Ки аз бадани сӯроҳшудаи Ту ҷорӣ мешуданд,

Маро аз гуноҳ дучанд шифо диҳанд

Ва аз айб ва қудрати он наҷот диҳанд.

Огастес Топледи

19,35 Ояти 35 дар назар дошта метавонад, ки пойҳои Исоро нашикастанд, ё ки қабурғаҳои Исоро бо найза сӯроҳ карданд ё ӯро ҳақиқатан дар салиб меҳкӯб карданд. Дар *он касе ки дид*, бешубҳа, Юҳанно, муаллифи Инчил, шинохта мешавад.

19,36 Ин оят гуфтаҳои ояти 33-ро чун иҷрои пайғамбарӣ аз Хуруҷ 12,46 тасдиқ мекунад: “Ҳеч як устухони ӯ шикаста нахоҳад шуд”. Ин суҳанон ба барраи фисҳ дахл доштанд. Паймони Худо талаб мекард, ки устухонҳои он бутун монанд. Масеҳ — Барраи ҳақиқии фисҳ аст, ки пайғамбарӣ бо аниқии том дар ӯ иҷро шуд.

19,37 Ояти 37 бо ояти 34 алоқаманд аст. Сарбоз пай намебурд, ки рафтораш боз ба як пайғамбарии *Навиштаи* Пок (Зак. 12,10) мувофиқат мекард. “Одам бадкирдории худро зохир мекунад, аммо Худо нақшаҳои Худо амалӣ мекунад”. Пайғамбарии Закарё ба рӯзҳои оянда дахл доранд, вақте ки яҳудиёни бовардор ба замин омадани Худовандро хоҳанд дид. “Ба Ман, ки найза задаанд, назар хоҳанд дӯхт, ва мисли он ки барои писари ягона навҳа мекунанд, барои ӯ навҳа хоҳанд кард”.

Й. Дафни Исо дар қабри Юсуф (19,38–42)

19,38 Ин ҷо дафни Исо тасвир карда мешавад. То ҳол *Юсуф аз Ҳаромот* шогирди пинҳонӣ буд. *Аз тарси яҳудиён* вай ба Масеҳ рӯйрост пайравӣ намекард. Акнун вай далерона қадаме ба пеш гузошт ва иҷозат хост, то *Ҷасади Исоро* фароварда дафн кунад. Ин кори вай боиси аз куништ ронда шудан, нафрат ва таъкибот мегардид. Фақат он чиз таассуфовар аст, ки вай ба ҳимояи Исои радшуда хангоме барнахест, ки ӯ ханӯз ба халқ хизмат мекард.

19,39–40 Хонандагони Инчили Юҳанно аллакай бо *Ниқудимус*, ки замоне *шабона назди Исо омада буд* (б. 3), шинос ҳастанд, ва дертар, хангоме ки кори Исо дар синедрион (шӯрои пирон) шунида мешуд, исрор менамуд, ки ба Исо имкон дода шавад, то барои сафед кардани Худ суҳан гӯяд (7,50. 51). Вай ба Юсуф ҳамроҳ шуд, ва бо худ *сад ратл мур ва уди омехта овард*. Ин *ҳанут*, аз

афташ, хока буд ва онро ба ҷасад мепошиданд. Сипас *Ҷасадро ба кафан печонданд*.

19,41 Қариб ҳар як ҷузъиёти ин оятҳо дар пайғамбариро тасдиқи худро меёбад. Ишаё пешгӯӣ кард, ки Масеҳро ҳамроҳи бадкирдорон дафн карданӣ мешаванд, аммо ӯ бо сарватдоре дафн карда мешавад (Иш. 53,9). *Қабри наве дар бог*, эҳтимол, ба шахси сарватманд тааллуқ дошт. Аз Матто мо мефаҳмем, ки он ба Юсуфи Ҳаромотӣ тааллуқ дошт.

19,42 Ҷасади *Исоро* ба қабр гузоштанд. Ба сабаби иди худ, ки хангоми ғуруби офтоб сар мешуд, яҳудиён меҳостанд ҷасадро зудтар аз чашмон дур кунанд. Вале ҳамаи ин қисми нақшаи илоҳӣ буд, ки ҷасад дар замин бояд се рӯзу се шаб мемонд. Дар ин робита бояд гуфт, ки яҳудиён ҳар як қисми шабонарӯзро чун рӯз меҳисобиданд. Ҳамин тариқ, Худованд се рӯзи нопурра дар қабр буд, ки ин ба пешгӯии ӯ дар Матто 12,40 мувофиқат мекунад.

IX. ТАНТАНАИ ПИСАРИ ХУДО (Б. 20)

А. Қабри холӣ (20,1–10)

20,1 *Рӯзи якшанбе* рӯзи якуми ҳафта буд. *Маряма Маҷдалия* то фаро расидани субҳ *бар сари қабр омад*. Эҳтимол, қабр мақбараи хурде буд, ки дар камари теппа ё харсанг канда шуда буд. *Санг* шакли тангаро дошт — мудаввар ва паҳн. Онро ба даромадгоҳи қабр мегелонданд, ва он ба кома зич даромада, даромадгоҳро маҳкам мекард. Марям бар сари қабр рафта дид, ки *санг аз қабр бардошта шудааст*. Чуноне ки мо аз Матто 28 медонем, ин баъди растохези Масеҳ ба амал омад.

20,2 Марям фавран *дартоз назди Петрус* ва Юҳанно омада, эълон мекунад, ки касе Худовандро *аз қабр бурдааст*. Вай нагуфт, ки инро кӣ кард, фақат гуфт, ки “*онҳо*” (дар тарҷумаи тоҷикӣ ин ҷонишин партофта шудааст), ва дар назар дошт, ки ин ҳамаи он чизест ки вай медонад. Садоқат ва вафодории занонро зикр кардан лозим аст: онҳо хангоми дар салиб мурдани Худованд ва хангоми зинда шудани ӯ дар назди ӯ буданд. Шогирдон Худовандро тарк карда

гурехтанд. Занон, бо вучуди хатар ба амнияти шахсӣ, истода буданд. Ин фактро беаҳамият гузоштан нашоёд.

20,3–4 Тасаввур кардан душвор аст, ки *Петрус* ва Юҳанно ҳангоми аз шахр ба боғи назди Ҷолҷолто шитобидан чӣ фикр мекарданд. Юҳанно, эҳтимол, аз *Петрус* чавонтар буд, ва аввал *бар сари қабр омад*.

20,5 Эҳтимол, қабр сақфи паст дошт, ва барои даромадан ва ё нигоҳ кардан ҳам шудан лозим меомад. Юҳанно *кафанро гузошта дид*. Оё онҳо кушода буданд, ё шакли баданро нигоҳ медоштанд? Мо тахмин мекунем, ки охиринаш дуруст аст. *Лекин* Юҳанно ба қабр *надаромад*.

20,6–7 Дар ин вақт *Петрус* расида омад ва бе дудилағӣ ба қабр даромад. Ба вай як андоза ҳардамҳаёли хос аст, ки вайро ба монанд мекунад. Вай ҳамчунин *кафани* катониро *гузошта дид*, аммо бе часади Начотдиханда.

Ҷузъиёт оиди *рӯймол* барои нишон додани он илова шудааст, ки рафтани Худованд оромона ва бешитоб буд. Агар касе часадро медузид, матоъро махсус *печонда* намемонд!

20,8 Юҳанно ба қабр даромада, кафанро ва *рӯймолро* боэҳтиёт печонида *дид*. Аммо суханони “*ва дид, ва имон овард*” аз биниши табиӣ бештарро ифода мекунанд. Онҳо маънои онро доранд, ки вай фаҳмид. Дар назди вай далели растохези Масех буд. Он ба вай воқеаи рухдодаро ошкор кард, ва вай *имон овард*.

20,9 То ин лаҳза шогирдон ҳақиқатан *Навиштаҳои* Паймони Куханро оиди он ки Масех *бояд аз мурдагон эҳё шавад*, намефаҳмиданд. Худованд ҳамчунин оиди ин борҳо гуфта буд, аммо онҳо суханони *Ҷро* намефаҳмиданд. Аввалин шуда инро Юҳанно фаҳмид.

20,10 *Ва шогирдон* ба чое ки дар он чо иқомат доштанд, *баргаишанд* — эҳтимол, ба Уршалим. Онҳо қарор доданд, ки дар назди қабр интизор шудан бефоида аст. Рафта, ба шогирдони дигар хабар додани воқеаи рухдода бехтар аст.

Б. Ба Маряи Мачдалия зоҳир шудан (20,11–18)

20,11 Ду калимаи аввал хеле мувофиқанд: “*Аммо Марям*”. Ду шогирди дигар ба хона рафтанд, аммо Марям... Ин чо мо боз муҳаббат ва садоқати занро мебинем. Вай хеле зиёд омурзида шуда буд ва муҳаббати вай калон буд. Вай дар назди қабр танҳо навбатдорӣ карда, мегирист, зеро гумон мекард, ки эҳтимол, часадро душманони Худованд дуздидаанд.

20,12 Ин дафъа, ба қабр нигариста, вай *ду фариштаро дид, ки дар он чое ки часади Исо гузошта шуда буд, нишаста буданд*. Қобили зикр аст, ки ин фактҳо оромона, бе эҳсосоти махсус хабар дода мешаванд.

20,13 Чунин менамояд, ки Марям натарсид ва хайрон нашуд. Вай ба саволи онҳо ҷавоб дод, *гӯё* зоҳиршавии онҳо ҳодисаи маъмулӣ буд. Аз ҷавоби вай аён аст, ки вай ханӯз намефаҳмид, ки Исо аз мурдагон бархостааст ва аз нав зинда аст.

20,14 Дар ин лаҳза чизе вайро водор намуд, ки ба ақиб нигарад. Дар назди вай Худи *Исо* меистод, аммо вай *Ҷро* нашинохт. Саҳарии барвақт буд, ва ханӯз пурра рӯшноӣ нашуда буд. Вай беист мегирист, ва, табиист, ки нигоҳаш тира шуда буд. Шояд, Худо низ то вақти даркорӣ ба вай имкони шинохтани Худовандро надод.

20,15 Худованд ҷавобхоро ба ин саволҳо медонист; аммо вай мехост инро аз худӣ вай шунавад. Вай тахмин кард, ки ин *боғбон аст*. Начотдихандаи ҷаҳон метавонад ба одамон наздик бошад ва бо вучуди ин шинохтанашуда монад. *Ҷ* ҳамеша намуди хоксорона дорад — на чун кудратмандони ин ҷаҳон. Марям ҷавоб дода, номи Худовандро нагуфт. Вай оиди Исо се бор бо истифодаи ҷонишини *Ҷ* сухан ронд. Вай фақат барои як Одам ғам мехӯрд, ва фикр мекард, ки шахсияташро аниқтар муайян кардан зарур нест.

20,16 Акнун Марям овози шиносро шунид, ки номи вайро мегирифт. Хато буда наметавонист — ин *Исо* аст! Вай *Ҷро* “*Раббунӣ*” номид, ки маънояш “*Устоди бузургам*” аст. Амалан, вай ханӯз ҳам оиди *Ҷ* чун оиди Устоде фикр мекард, ки медонист. Вай намефаҳмид, ки акнун *Ҷ* аз Устод зиёдтар

аст, — \bar{U} Худованд ва Начотдиҳандаи вай аст. Худованд тайёр буд ба вай роҳи навтар ва комилтари дар оянда шинохтани \bar{U} ро фаҳмонад.

20,17 Марям Исоро шахсан чун Одам мешинохт. Вай мӯъчизотеро, ки \bar{U} хангоми дар чисми одамӣ буданаш ба амал меовард, мидид. Бинобар ин вай хулоса баровард: агар \bar{U} ба назараш намуда, Худаш нонамоён бошад, вай ҳеҷ гуна умеди баракат ёфтани нахоҳад дошт. Худованд бояд фикрронии вайро ислоҳ мекард. \bar{U} гуфт: “*Ба Ман чун ба Одам дар чисм даст нарасон. Ман ҳанӯз назди Падари Худ сууд накардаам. Пас аз он ки Ман ба осмон бармегардам, Рӯҳи Пок ба замин фиристода мешавад. Ҳангоме ки \bar{U} меояд, Маро ба дилат чунон ошкор мекунад, ки пештар ҳеҷ гоҳ Маро он гуна намедонистӣ. Ман ба ту назар ба он ки хангоми дар ин ҷо зистани Ман имконпазир буд, наздиктар ва арзишноктар хоҳам шуд*”.

Сипас \bar{U} ба вай фармуд, ки *назди бародарони \bar{U} рафта*, ба онҳо дастури нави \bar{U} ро хабар диҳад. Бори аввал Худованд шогирдонро “*бародарони Ман*” номид. Онҳо бояд донанд, ки Падари \bar{U} Падари онҳост ва Худои \bar{U} Худои онҳост. Фақат ҳозир бовардорон “*писарон*” ва “*ворисони Худо*” шуданд.

Худованд Исо “*Падари мо*” нагуфт, балки “*Падари Ман ва Падари шумо*”. Байни Падари Исо будан ва Падари мо будани Худо фарқе ҳаст. Худо аз ҷовидонӣ *Падари* Худованд Исо аст. Масеҳ ба воситаи зодашавии абадӣ Писар аст. Писаре ки ба Падар баробар аст. Мо писархондҳои Худо ҳастем. Ин муносибатҳо хангоми начот ёфтани мо сар мешаванд, ва ҳеҷ гоҳ тамом намешаванд. Чун писарони Худо, мо ба Худо баробар нестем ва ҳеҷ гоҳ баробар нахоҳем шуд.

20,18 *Маряма Маҷдалия* ба вазифаи худ итоат карда, чуноне ки касе номидааст, “*фирриста ба фирристагон*” шуд. Оё мо метавонем шубҳа кунем, ки ин имтиёзи калон ба вай барои садоқат ба Масеҳ дода шудааст?

В. Дар назди шогирдон зоҳир шудани \bar{U} (20,19–23)

20,19 *Бегоҳии* якшанбе буд. *Шогирдон* шояд, дар ҳамон болохонае ки се рӯз пеш

вохӯрда буданд, якҷоя *чамъ омаданд. Дарҳои он аз тарси яҳудиён баста буданд*. Ногаҳон онҳо Исоро дар мобайн диданд, ва овози \bar{U} ро шуниданд: “*Салом!*” Маълум аст, ки Худованд дарро накушода, ба хона даромад. Мӯъчиза ба амал омад. Бояд дар ёд дошт, ки баъди растохез бадани \bar{U} бадани воқеии иборат аз гӯшт ва устухон буд. Аммо бо вучуди ин \bar{U} қудрати аз монеаҳо гузаштан ва новобаста ба қонунҳои табиат амал карданро дошт. Суханони “*Салом [осоиштагӣ] бар шумо бод!*” акнун маънои нав пайдо карданд, зеро Масеҳ бо Хуни Худ осоиштагиро таъмин намуд. Онҳое ки бо бовар сафед карда шудаанд, бо Худо осоиштагӣ доранд.

20,20 Баъди эълони осоиштагӣ \bar{U} ба онҳо нишонаҳои укубатҳоеро, ки ба воситаи онҳо осоиштагӣ ба даст омада буд, *нишон дод*. Онҳо захми меҳҳо ва захми найзаро диданд. Ҳангоме онҳо диданд, ки ин Шахс ҳақиқатан *Худованд* аст, дили онҳоро шодӣ фаро гирифт. \bar{U} ҳамон тавре кард, ки гуфта буд. \bar{U} аз мурдагон бархост. Худованди зиндашуда барои масеҳӣ сарчашмаи шодист.

20,21 Ояти 21 хеле зебост. Бовардорон набояд танҳо худашон аз осоиштагии он ҳаловат баранд. Онҳо бояд онро бо дигарон бо ҳам бинанд. \bar{U} онҳоро ба ҷаҳон мефиристад, *чуноне ки Падар \bar{U} ро фиристодааст*.

Масеҳ ба ҷаҳон чун Одами мискин омад.

\bar{U} чун Хизматгор омад.

\bar{U} Худро кам донист.

\bar{U} бо шодӣ иродаи Падарро ба ҷо овард.

\bar{U} симои одамиро қабул кард.

\bar{U} фақат некӣ мекард.

\bar{U} бо қувваи Рӯҳи Пок амал мекард.

Мақсади \bar{U} салиб буд.

Акнун \bar{U} ба шогирдон гуфт: “*Ман низ шуморо мефиристам*”.

20,22 Ин яке аз оятҳои душвортарин дар тамоми Инчил аст. Мо мехонем, ки Исо бар шогирдон *дамид*, ва гуфт: “*Рӯҳулқудсро пайдо кунед*”. Душворӣ дар он аст, ки Рӯҳи Пок то рӯзи Панतिकост дода нашуда буд. Чӣ тавр ин воқеа хангоми ин суханонро гуфтани Худованд рӯй дода натавонист?

Якчанд маънидод ҳаст:

1. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки Худованд фақат ваъда дод, ки дар рӯзи Панतिकост

онҳо Рӯҳи Покро хоҳанд гирифт. Аз эҳтимол дур аст, ки ин маънидоди муносиб бошад.

2. Дигарон ба он ишора мекунанд, ки дар асл Начотдиханда ин ҷо на “Рӯҳи Покро пайдо кунед”, балки “Рӯҳро пайдо кунед” гуфтааст. Онҳо аз ин хулоса мебароранд, ки шогирдон дар он лаҳза на Рӯҳи Покро дар пуррагӣ, балки хизмати чузъии Рӯҳро ба даст оварданд, масалан дониши бештари ҳақиқат ё қудрат ва роҳбарӣ барои вазифаи онҳо. Онҳо мегӯянд, ки шогирдон қафлат ё пешакӣ чашидани Рӯҳи Покро ба даст оварданд.
3. Дигарон изҳор менамоянд, ки дар ин вақт Рӯҳи Пок бар шогирдон пурра фуруд омад. Ин аз эҳтимол дур метобад, зеро дар Луқо 24,49 ва дар Аъмол 1,4.5.8 омадани Рӯҳи Пок чун воқеаи дар оянда рух медода каламдод мешавад. Аз Юҳанно 7,39 аён аст, ки то чалол ёфтани Исо, яъне то ба осмон баргаштани \bar{U} , Рӯҳ ба пуррагӣ фуруд омада наметавонист.

20,23 Ин боз як ояти душвор аст, ки бисёр ихтилофотро ба миён овардааст.

1. Нуктаи назари яқум чунин аст: Амалан Исо ба фиристагони Худ (ва ба ҷонишинони дар назар будаи онҳо) қудрати омурзидан ё боқӣ гузоштани гуноҳхоро дод. Чунин ақида комилан муҳолифи Навиштаҳои Пок аст, ки мувофиқи таълимоти он, фақат Худо гуноҳхоро бахшида метавонад (Луқ. 5,21).
2. Габелин нуктаи назари дуҷумро меоварад: “Қудрат ва эътибори ваъдашуда мувофиқи мавъизаи Инчил дода шудаанд. Шогирдон фақат эълон мекунанд, ки дар асоси қадом шартҳо омурзиши гуноҳхоро ба даст овардан мумкин аст, ва агар ин шартҳо қабул карда нашаванд, гуноҳҳо боқӣ гузошта мешаванд”.
3. Нуктаи назари сеюм, (ки ба дуҷум монанд аст) ва мо бо он ҳамфикр ҳастем, чунин аст: Ба шогирдон ҳуқуқи эълон намудани омурзиши гуноҳҳо дода шудааст.

Иҷозат диҳед, то ақидаи сеюмро бо мисолҳо фаҳмонам. Шогирдон Инчилро мавъиза мекунанд. Баъзе одамон аз гуноҳҳо тавба мекунанд ва Худованд Исоро қабул

менамоянд. Шогирдон вақолат доранд ба онҳо хабар диҳанд, ки *гуноҳҳои онҳо омурзида шудаанд*. Дигарон тавба карданро рад мекунанд ва ба Масеҳ бовар намекунанд. Шогирдон ҳақ доранд ба ин гуна одамон бигӯянд, ки онҳо ханӯз дар гуноҳанд, ва хангоме ки мемиранд, ҷовидона ҳалок мешаванд.

Ба иловаи ин маънидод мо ҳамчунин бояд диққатро ба он ҷалб намоем, ки Худованд ба шогирдон қудрати махсусро додааст, то бо гуноҳҳои муайян сарукар дошта бошанд. Масалан, дар Аъмол 5,1–11 Петрус ин қудратро ба кор бурд, ки он боиси марги Ҳанонийе ва Сафира шуд. Павлус гуноҳро дар фасодкорон боқӣ мегузорад (1Қӯр. 5,3–5.12.13) ва гуноҳро афв мекунад (2Қӯр. 2,4–8). Дар ин мавридҳо афв аз ҷазо дар ҳамин зиндагӣ дар назар дошта шудааст.

Г. Шубҳае ки ба бовар табдил ёфт (20,24–29)

20,24 Хулосаи шитобкорона баровардан лозим нест, ки *Тумо* дар он айбдор аст, ки бо шогирдон набуд. Оиди сабаби набудани вай ҳеч чиз гуфта намешавад.

20,25 Туморо дар нобоварӣ айбдор кардан лозим аст. Вай мехост далели дидани, моддии растохези Худовандро дошта бошад, вагарна *бовар нахоҳад кард*. Имрӯзҳо ҳам бисёриҳо ҳамин тавр рафтор мекунанд, аммо ин оқилона нест. Ҳатто олимони ба бисёр чизҳои бовар мекунанд, ки намебинанд ва “даст расондан” наметавонанд.

20,26 Пас аз як ҳафта Худованд боз дар назди шогирдон ҳозир шуд. Ин дафъа *Тумо бо онҳо буд*. Боз ҳам Худованд ба таври ғайриоддӣ ба хона даромада, “*Салом ба шумо бод!*” гуфт.

20,27 Худованд бо пайрави нобовари Худ меҳрубона ва пурсаброна сӯҳбат мекард. \bar{U} ба вай пешниҳод кард, ки *дасташро ба ҷои захми найза дар қабурға* гузорад, то боварӣ ҳосил кунад, ки \bar{U} ҳақиқатан зинда шудааст.

20,28 *Тумо* боварӣ ҳосил кард. Мо намедонем, ки оё вай ба захми Худованд даст расонд ё не. Аммо вай ниҳоят дарёфт, ки Исо зинда шудааст ва *Худованд* ва

Худост. Чон Бойз дар ин бора хеле хуб навиштааст: “Вай илоҳияти нонамоёнро ба воситаи захмҳои намоён эътироф намуд”.

20,29 Қобили зикр аст, ки Исо парастиишро чун Худо қабул мекард. Агар \bar{U} фақат одам мебуд, \bar{U} мебоист ин гуна мурочиатро нисбати Худ манъ мекард. Аммо бовари Тумо на он қадар ба Худованд маъкул буд. Зеро ин бовар дар чизи намоён асос ёфта буд. *Касоне ки надида имон меоваранд*, бештар хушбахтанд.

Шаҳодати боварибахштарин Сухани Худост. Агар мо ба суханони Худо бовар кунем, бо ин ба \bar{U} иззату эҳтиром зоҳир менамоем; ва, баръакс, агар шаҳодатҳои иловагӣ талаб кунем, ба \bar{U} иззату эҳтиром зоҳир намекунем. Мо бояд фақат бовар кунем, азбаски \bar{U} инро гуфтааст, ва \bar{U} бошад ҳеч гоҳ дурӯғ намегӯяд ва хато намекунад.

Ғ. Мақсади Инчили Юҳанно (20,30-31)

20,30–31 На ҳамаи мӯъҷизоти офаридаи Исо дар Инчили Юҳанно навишта шудаанд. Рӯҳи Пок аз байни онҳо ҳамонҳоро интихоб намуд, ки ба мақсадҳои \bar{U} бештар ҷавобгӯ хастанд.

Дар ин ҷо мақсади Юҳанно дар навиштани ин китоб зикр мешавад. Ин китоб барои он навишта шудааст, то хонандагон *имон оваранд*, ки *Исо Масеҳи ҳақиқӣ ва Писари Худост*. *Имон оварда, онҳо ба исми \bar{U} ҳаёти ҷовидонӣ ёбанд*.

Оё шумо бовар мекунед?

Х. ОХИРСУҲАН: ПИСАРИ ЗИНДА-ШУДАИ ХУДО ҲАМРОҲИ МАНСУБОНИ ХУД (Б. 21)

А. Масеҳ ба шогирдони Худ дар Чалил зоҳир мешавад (21,1–14)

21,1 Акнун воқеаҳо дар соҳили баҳри *Табария* (баҳри Чалил) ба амал меоянд. Шогирдон ба шимол, ба тарафи хонаҳои худ дар Чалил рафтанд. Дар он ҷо онҳоро Худованд Исо истиқбол намуд. “*Зоҳир шудани ин тавр буд:*” маънои онро дорад, ки Юҳанно чӣ гуна ба онҳо зоҳир шудани Масеҳро тасвир карданист.

21,2 Дар он вақт ҳафт шогирд: *Шимъӯни Петрус, Тумо, Натанъил, Яъқуб ва Юҳанно (писарони Забдой) ва ду нафари дигар*, ки номҳояшонро намендем, бо ҳам буданд.

21,3 Шимъӯни Петрус қарор дод дар кӯл моҳӣ сайд кунад, ва дигарон розӣ шуданд, ки ҳамроҳи вай раванд. Ин чун қарори табиӣ ба назар мерасид, агарчи муҳаққиқони Навиштаҳои Пок ақидадоранд, ки сайди моҳӣ хилофи иродаи Худо буд ва онҳо пешакӣ дуо накарда рафтанд. *Ва он шаб чизе сайд накарданд*. Онҳо моҳигирони аввалин набуданд, ки шабро гузаронда, ягон моҳӣ сайд накарданд! Ин намунаи он аст, ки кӯшишҳои одамай бе мадади илоҳӣ бефоидаанд, хусусан дар масъалаи сайди чонҳо.

21,4 *Исо* онҳоро вақте интизор буд, ки онҳо *субҳ* қайқро ба *соҳил* меронданд, аммо онҳо \bar{U} ро нашинохтанд. Шояд, ҳанӯз торик буд, ё шояд, Худо бо қудрати Худ ба шогирдон имкон надод, ки \bar{U} ро бишиносанд.

21,5 Ин монанди он аст, ки Худованд чунин савол дода бошад: “Эй ҷавонон, оё ягон чизи хӯрданӣ доред?” Онҳо маъносона ба \bar{U} ҷавоб доданд: “*Не*”.

21,6 Ба назари онҳо чунин намуд, ки ин ношиносест, ки дар соҳил қадам мезанад. Аммо ба ҳар ҳол дар ҷавоби маслиҳати \bar{U} онҳо *тӯрро ба тарафи рости қайқ андохтанд*, ва... Оҳ, мӯъҷиза! *Моҳии бисёр!* Чунон бисёр, ки онҳо тӯрро кашида наметавонистанд! Ин онро ифода мекунад, ки Худованд Исо ҳамадон аст ва бинобар ин медонист, ки дар кучои кӯл моҳӣ ҳаст. Ин ҳамчунин барои мо дарс аст: Ҳангоме ки Худованд хизматгузории моро идора мекунад, тӯрҳои холи дигар нахоҳанд буд. \bar{U} медонад, ки чонҳои омодаи қабул кардани начот хастанд, ва меҳодад моро ба сӯи онҳо равона кунад, агар мо ба \bar{U} имкон диҳем.

21,7 Юҳанно аввалин шуда Худовандро шинохт ва инро ба *Петрус* гуфт. Петрус *ҷомаширо ба худ печонд*, худро ба баҳр партофт ва ба сӯи соҳил рафт. Ба мо хабар дода нашудааст, ки оё вай шино кард ё дар об мерафт ё ҳатто бар болои об (чуноне ки баъзеҳо ақидадоранд).

21,8 *Шогирдони дигар* аз қайқи калони моҳидорӣ ба қайқи хурд гузаштанд ва *тӯрро*

то сохил ба масофаи сад метри боқимонда кашиданд.

21,9 Начотдиҳанда аллакай барои онҳо хӯрок тайёр карда буд — *моҳии бирён ва нон*. Мо намедонем, ки оё Худованд ин моҳиро сайд кард ё ба таври мӯъҷизавӣ ба даст овард. Аммо мо аниқ медонем, ки \bar{U} ба кӯшишҳои заифи мо вобаста нест. Бешубҳа, дар осмон мо хоҳем фаҳмид, ки бисёр одамон ба воситаи мавъиза ва шаҳодати шахсӣ начот ёфтаанд, дар ҳоле ки дигаронро Худи Худованд, бе ёрии одамон, начот додааст.

21,10 Акнун \bar{U} аз онҳо хоҳиш кард, ки тӯрро бо *моҳиён* биёранд — на барои пухтани онҳо, балки барои ҳисоб кардан. Ин бори дигар ба онҳо ёдрас мекунад, ки сирри муваффақият дар он аст, ки тахти роҳбарии \bar{U} қор кунанд ва дар итоати комил ба Сухани \bar{U} амал намоянд.

21,11 Навиштаҳои Пок миқдори аниқи моҳиёни сайдшударо мегӯяд — *саду панҷоҳу се адад*. Маъниододҳои бисёри маъноӣ ин рақам ҳастанд, ки ҳолиби диққатанд:

1. миқдори забонҳои ҷаҳон дар он вақт;
2. миқдори нажодҳо ё қабилаҳо дар ҷаҳон, ки тӯри Инчил то онҳо хоҳад расид;
3. миқдори намудҳои гуногуни моҳиён дар баҳри Ҷалил ё умуман дар ҷаҳон.

Бешубҳа, он метавонад гуногунии ба воситаи мавъизаи Инчил начотёфтагонро ифода кунад — одамони гуногунро аз ҳар як қабила ва халқ. Моҳигирон *надаридани тӯрро* мӯъҷиза ҳисобида, шод шуданд. Ин боз як далели он аст, ки одаме ки кори Худоро мувофиқи иродаи \bar{U} ба ҷо меоварад, ҳеч гоҳ дар васоити илоҳӣ танқисӣ нахоҳад касид. Вай хоҳад дид, ки тӯр намедарад.

21,12 Даъватро ба *хӯрдани хӯрок* шунида, шогирдон дар назди оташ ҷамъ мешаванд ва хӯроки болаззатеро, ки Худованд пешкаш кард, пора мекунанд. Лахчаҳои сӯзонро дида, шояд, Петрус чизеро ба ёд овард. Шояд, вай оташеро ба ёд овард, ки дар назди он гарм мешуд, ҳангоме Худовандро рад кард. Дар ҳузири Худованд шогирдонро ҳисси ғайриоддии ҳарос ва тантананокӣ фаро гирифт. \bar{U} дар назди онҳо дар ҷисми зиндашудаи Худ меистод. Онҳо ба \bar{U} саволҳои зиёде додан мехостанд. Аммо онҳо ҷуръат намекарданд.

Онҳо медонистанд, ки *ин Худованд аст*, агарчи ҳис мекарданд, ки Ин Одамро сирр фаро гирифтааст.

21,13 Акнун *Исо* ба онҳо хӯрокро медиҳад. Аз афташ, ҳодисае монанди ин ба ёди онҳо омад, ҳангоме \bar{U} бо якчанд нон ва моҳӣ панҷ ҳазорро сер карда буд.

21,14 *Ин бори сеюм буд*, мегӯяд Юҳанно, ки *Исо ба шогирдони Худ* зоҳир шуд. Аз Инчилҳои дигар аён аст, ки \bar{U} аз ин ҳам бештар ба онҳо зоҳир шуда буд. Дар ин Инчил \bar{U} ба шогирдон бегоҳии рӯзи якшанбе, сипас баъди як ҳафта ва акнун дар соҳили кӯли осмониранги Ҷалил зоҳир шуд.

Б. Барқароршавии Петрус (21,15–17)

21,15 Худованд аввал оиди эҳтиёҷоти табиӣ шогирдон ғамхорӣ намуд. Баъди он ки онҳо гарм шуданд ва сер гардиданд, \bar{U} ба *Петрус* бо саволҳои рӯҳонӣ мурочиат кард. Петрус се бор дар назди ҷамъият Худовандро инкор кард. Сипас вай тавба кард ва мушоракатро бо Худованд барқарор намуд. Дар ин оятҳо Худованд дар назди ҷамъият барқароршавии Петрусро эълон мекунад.

Бисёр вақт ба он ишора мекунанд, ки барои ифодаи *дӯст доштан* дар ин оятҳо ду калимаи гуногун истифода мешаванд. Мо ояти 15-ро ба таври зерин аз нав баён карда метавонистем: “*Шимъун ибни Юнус, оё Маро бештар аз шогирдони дигар дӯст медорӣ?*” Вай ба \bar{U} чунин мегӯяд: “*Оре, Худовандо! Ту медонӣ, ки Туро нағз мебинам*”. Вай лоф намезанад, ки ҳеч гоҳ Худовандро тарк намекунад, ҳатто агар ҳамаи шогирдони дигар чунин кунанд. Вай ин дарсро аз худ кард.

“*Барраҳои Маро бичарон*”, – гуфт Исо. Роҳи беҳтарини исбот намудани муҳаббат ба Масеҳ – рамаи ҷавони \bar{U} ро чаронидан аст. Қобили тавачҷӯх аст, ки сӯҳбат аз сайди моҳӣ ба шубонӣ гузашт. Сайди моҳӣ рамзи кори инчилшиносонӣ аст, дуҷумӣ бошад таълимот ва ғамхорӣ шубониро дар назар дорад.

21,16 Боз бори дигар Худованд аз Петрус пурсид, ки оё вай \bar{U} ро дӯст медорад. Петрус ҷавоб дод. Бори дуҷум дар ҷавоби Петрус нобоварӣ ба худ садо медиҳад: “*Ту медонӣ,*

ки Туро нағз мебинам”. Ин дафъа \bar{U} ба вай гуфт: “Гӯсфандони Маро бичарон”. Дар рамаи Масеҳ барраҳо ва гӯсфандон ҳастанд, ки мӯхточи ғамхории меҳрубонаи он касе мебошанд, ки Шубонро дӯст медорад.

21,17 Пертус се бор Худовандро инкор кард, бинобар ин ба вай се бор имкон дода шудааст, ки \bar{U} ро эътироф намояд.

Ин дафъа Петрус ба он далолат мекунад, ки Исо Худост, бинобар ин аз ҳама чиз воқиф ҳаст. Вай бори сеюм гуфт: “Ту медонӣ, ки Туро нағз мебинам”. Ва бори сеюм ба вай пешниҳод карда шудааст, ки гӯсфандони Масеҳро чаронида, инро исбот кунад. Дарси асосии ин порча дар он аст, ки ягона сабаби қобили қабули хизмат ба Масеҳ муҳаббат ба \bar{U} ст.

В. Исо марги Петрусро пешгӯӣ мекунад (21,18–23)

21,18 Вақте ки Петрус ҷавон буд, озодона ҳаракат карда метавонист. Вай ба ҳар чое ки мехост, рафта метавонист. Аммо ин ҷо Худованд пешгӯӣ кард, ки \bar{U} ро дар охири умр ҳабс мекунад ва баста ба қатл мебаранд.

21,19 Ин ҷо ояти 18 фаҳмонда мешавад. Петрус бо марги риёзаткашонааш Худоро ҷалол хоҳад дод. Ба касе ки Худовандро инкор кард, часорат дода мешавад, то барои \bar{U} бимирад. Оят онро ёдрас мекунад, ки мо Худоро ҳам дар зиндагӣ ва ҳам дар марг ҷалол дода метавонем. Сипас Худованд нидо кард: “Аз ақиби Ман бие!” Инро гуфта, \bar{U} , аз афташ, рафтани буд.

21,20 Чунин менамояд, ки Петрус аз пайи Худованд рафт, аммо баъд, ба атроф нигоҳ карда, Юҳанно дид, ки аз ақиби онҳо меояд. Ин ҷо Юҳанно номи худро нагуфтааст, аммо худро чун ҳамоне зикр кардааст, ки дар вақти таоми шоми Фисҳ бар сандуқи синаи Исо така зада, номи хоинро пурсид.

21,21 Петрус Юҳанноро дид, ва, эҳтимол, дар майнааш фикре пайдо шуд: “Оқибати Юҳанно чӣ хоҳад буд? Оё вай низ чун риёзаткаш мемурад? Ё хангоми баргаштани Худованд вай ханӯз зинда хоҳад буд?” Вай аз Худованд оиди ояндаи Юҳанно пурсид.

21,22 Худованд ҷавоб дод, ки Петрус набояд оиди рӯзҳои охири Юҳанно рағбат

зоҳир намояд. Ҳатто агар вай то омадани дуоими Масеҳ зинда мемонда бошад, ин барои Петрус набояд аҳамияте дошта бошад. Бисёр набарориҳо дар масеҳият бо он вобастаанд, ки шогирдон на ба Худи Худованд, балки ба корҳои якдигар аҳамият медиҳанд.

21,23 Суханони Худованд нодуруст иқтибос карда шуданд. \bar{U} нагуфт, ки хангоме \bar{U} ба замин бозмегардад, Юҳанно ханӯз зинда хоҳад буд. \bar{U} фақат гуфт, ки ҳатто агар ин воқеъ шавад ҳам, набояд ба Петрус дахле дошта бошад. Бисёриҳо маънои ин суханонро дар он мебинанд, ки Исо ин ҷо Юҳанноро бо омадани дуоими Худ алоқаманд мекунад ва ба Юҳанно имтиёзи навиштани Ваҳйи Исои Масеҳ дода шудааст, ки ба ҷузъиёти охири замон дахл дорад.

Г. Шаҳодати хотимавии Юҳанно оиди Исо (21,24.25)

21,24 Юҳанно илова кард, ки оиди аниқии навиштаҳои худ шахсан шаҳодат медиҳад. Баъзеҳо ин суханонро аз тарафи пирони калисои Эфсӯс тасдиқ шудани Инчили Юҳанно меҳисобанд.

21,25 Мо аз тахтуллафзӣ қабул намудани ояти 25 наметарсем! Исо Худост ва бинобар ин беинтиҳо мебошад. Маънои суханон ва микдори аъмоли \bar{U} интиҳо надоранд. Хангоми дар замин буданаш \bar{U} ҳамона Тавонои мутлақи офтоб, моҳ ва ситорагон буд. Кӣ ҳамаи он чиро, ки оламо ба ҳаракат меоварад, ягон вақт тасвир карда метавонад? Ҳатто мӯъҷизоти \bar{U} дар замин фақат сатҳӣ тасвир шудаанд. Оиди асабҳо, мушакҳо, хун ва қисмҳои дигари бадан, ки \bar{U} дар раванди шифодихӣ идора мекард, фикр кунед. Оиди қудрати \bar{U} бар микробҳо, моҳиён, олами ҳайвонот фикр кунед. Оиди он фикр кунед, ки \bar{U} корҳои одамонро хидоят ва роҳнамоӣ мекунад. Оиди он фикр кунед, ки \bar{U} сохти атомии ҳар як ҳиссаҷаи материяро дар олам идора мекунад. Агар ҳамаи ин муфассал тасвир карда шавад, оё тамоми дунё он китобҳои навишташударо гунҷош дода метавонист? Ҷавоб аниқ аст: “Не”.

Инак, мо тафсири худро ба Инчили Юҳанно анҷом медиҳем. Эҳтимол, он ба мо ёрӣ дод, то беҳтар фаҳмем, ки чаро ин Инчил

яке аз қисмҳои дӯстдоштатарини Китоби Пок шудааст. Агар онро бо диққат ва бо дуо хонем, аз нав дӯст надоштани Шахсияте ки он Ӯро муаррифӣ мекунад, ғайриимкон аст.

Тавзеҳот

1. (1,18) Дар матни дигар (НА) мехонем: “Худои ягона”. Ибораи анъанавии “Писари ягона” ба аксарияти дастнависҳо ва инчунин ба 3,16 мувофиқат мекунад.
2. (1,29) J. Cynddylan Jones, *Studies in the Gospel According to St. John*, саҳ. 103.
3. (1,45) James S. Stewart, *The Life and Teaching of Jesus Christ*, саҳ. 66–67.
4. (1,51) Мо фақат дар Юҳанно “омин”-и дубораро (“ба ростӣ, ба ростӣ”) меёбем. Дигар муаллифон, аз афташ, ин гуфтаи Худованди моро ихтисор кардаанд, ва мо мехонем: “ба ростӣ”.
5. (2,4) George Williams, *The Student’s Commentary on the Holy Scriptures*, саҳ. 194.
6. (2,11) Jones, *Studies*, саҳ. 148.
7. (3,1) Дар матни юнонӣ ин оят бо пайвандаки хурди “ге” бо маънои *ва, акнун, аммо* сар мешавад.
8. (3,5) Боз як маънидоди асосноке ки ба қаринаи матни муқобилгузори таваллуди рӯхонӣ ва ҷисмонӣ додан мумкин аст: об ба таваллуди ҷисмонӣ дахл дорад, Рӯх бошад ба Рӯхи Пок дахл дорад. Раббинҳо калимаи “об”-ро барои ифодаи нутфаи мард ба қор мебарданд; об ҳамчунин ҳалтаи моеи атрофи чанинро, ки ҳангоми зода шудани кӯдак мекафад, ифода карда метавонад.
9. (3,16) F.W. Voreham, маълумоти бештаре нест.
10. (4,48) Дар забони юнонӣ ин ҷо шумораи ҷамъ (“ба онҳо”) истифода мешавад.
11. (5,3) James Gifford Bellett, *The Evangelists*, саҳ. 50.
12. (5,18) J. Sidlow Baxter, *Explore the Book*, ҷ. V, саҳ. 309.
13. (5,24) Дигар оятҳо таълим медиҳанд, ки бовардор ягон рӯз пеши Курсии довари Масеҳ ҳозир хоҳад шуд (Рум. 14,10; 2Кӯр. 5,10). Аммо дар он лаҳза вай барои гуноҳ ҷазо дода намешавад. Зеро ҷазо аллакай дар Ҷолҷолто ба амал омадааст. Дар пеши Курсии довари Масеҳ ҳаёт ва хизмати бовардор аз назар гузаронида мешавад, ва вай ё муқофот мегирад, ё зиён мебинад. Он вақт гап на дар бораи наҷоти ҷони вай, балки оиди самаранокӣ ҳаёти вай хоҳад буд.
14. (5,29) Агар дар Навиштаҳои Пок ин ояти ягона оиди растохез мебуд, хулоса баровардан мумкин мебуд, ки ҳамаи мурдагон якбора зинда мешаванд. Аммо аз қисмҳои дигари Навиштаҳои Пок, хусусан аз Ваҳй 20, мо медонем, ки байни ду растохез камаш ҳазор сол мегузарад. Дар вақти растохези яқум онҳое зинда мешаванд, ки дар бовар ба Масеҳ наҷот ёфтаанд. Растохези дуум онҳоеро дар бар хоҳад гирифт, ки бе бовар мурдаанд.
15. (5,39) Шакли юнонии феъли “тадқиқ қардан” якмаъно нест. Он дар сиғаи амрӣ (“тадқиқ кунед”, “ҷӯед”) ё хабарӣ буда метавонад (“шумо тадқиқ кунед”, “шумо меҷӯед”). Қаринаи матн ба маънои дуум мувофиқат мекунад.
16. (5,47) Guy King, *To My Son*, саҳ. 104.
17. (6,11) W. H. Griffith Thomas, *The Apostle John: His Life and Writings*, саҳ. 173, 174.
18. (6,15) Frederick Brotherton Meyer, *Tried By Fire*, саҳ. 152.
19. (6,31) Манн резаҳои хурди сафеди хӯрдани буд, ки Худо ба таври мӯъҷизаосо ба исроилиён дар биёбон фиристод. Онҳо бояд манро хар саҳарии шаш рӯзи аввали ҳафта ҷамъ меоварданд.
20. (6,59) Куништ ҷои ҷамъшавии яҳудиёни диндор аст, аммо он бо парастигҳои Уршалим, ки он ҷо қурбониҳо овардан мумкин буд, як нест.
21. (6,69) Дар НА мехонем: “Ту Поки Худо ҳастӣ”.
22. (7,1) Доништан Ҷоиданок аст, ки дар забони юнонӣ калимаи “яҳудӣ” (Йоудайос) ҷунин маъноҳо дошта метавонад:
 1. яҳудӣ (бар акси ҷалилӣ);
 2. хама гуна яҳудӣ (бо зимни оне ки Масеҳро қабул мекунад);

3. муҳолифи масеҳият, хусусан роҳбари динӣ.
Юҳанно калимаи “яхудӣ”-ро асосан ба маънои охири истифода мебарад, агарчи худааш яҳудӣ (ба маънои дуҷум) буд.
23. (7,7) Meyer, *Tried*, саҳ. 129.
24. (7,37) (Зикри тарҷумон) Дар нусхаи англисӣ мехонем: “*Agar* касе ташна бошад...”.
25. (8,5) J.N. Darby, маълумоти бештаре нест.
26. (8,11) Дар дастнависҳои қадимтари Инчили Юҳанно оятҳои 7,53–8,11 нестанд, аммо дар бештар аз 900 нусхаи юнонӣ (аксари кулл) ҳастанд. Аниқ маълум нест, ки оё ин оятҳо қисми матни ибтидоӣ ҳастанд ё не. Мо ақида дорем, ки онҳоро чун қисми матни дорои илҳомии илоҳӣ қабул кардан лозим аст. Ҳамаи он чи онҳо таълим медиҳанд, бо қисми боқимондаи Навиштаҳои Пок ҳамоҳангии пурра дорад. Августин менависад, ки касе ин оятҳоро аз хавфи он ки онҳо боиси тараккии тасаввуроти озода оиди ахлоқ мешаванд, аз матн берун кардааст.
27. (8,43) (Зикри тарҷумон) Дар асли юнонӣ дар ҷои “калом” ду калима ҳаст: “нутқ” ва “калом”. Яъне дар асл ин оят чунин садо медиҳад: “Чаро нутқи Маро намефаҳмед? Чунки каломи Маро наметавонед бишнавед”.
28. (8,45) R. C. H. Lenski, *The Interpretation of Colossians, Thessalonians, Timothy, Titus, Philemon*, саҳ. 701, 702.
29. (9,35) Аксари дастнависҳо дар ин ҷо “Писари Худо” мехонад, ки ин ба қаринаи матн (парастиш дар о. 38) бештар мувофиқат мекунад.
30. (10,28) Дар забони юнонӣ ин ҷо барои тақвият инкори дуқарата ҳаст.
31. (10,36) Samuel Green, “*Scripture Testimony to the Deity of Christ*”, саҳ. 7.
32. (11,1) Arthur W. Pink, *Exposition of the Gospel of John*, ҷ. III, саҳ. 12.
33. (11,25) Burkitt, маълумоти бештаре нест.
34. (11,35) Ояти кӯтоҳтарини Паймони Навини юнонӣ дар тарафи баръакси спектри эҳсосоти ҷойгир аст: “Ҳамеша шод бошед” (*Pantote chairete*, 1Тас. 5,16).
35. (11,47) Ryle, *Expository Thoughts on the Gospels, St. John*, ҷ. II, саҳ. 295.
36. (11,48) Meyer, *Tried*, саҳ. 112.
37. (12,4-5) Ryle, *John*, ҷ. II, саҳ. 309,310
38. (12,24) T. G. Ragland, маълумоти бештаре нест.
39. (13,13-14) Албатта, махсусан дар кишварҳои Шарқ ҳолатҳои ҳақиқатан шустани пойҳои дигарон ҳастанд, аммо ин фақат яке аз намунаҳои хизмати хоксоруна аст.
40. (13,32) Аз рӯи грамматикаи забони юнонӣ аён аст, ки ин ҳақиқат аст.
41. (14,20) Намунаҳои дигар маълуманд: парранда дар ҳаво ва ҳаво дар парранда; моҳӣ дар об ва об дар моҳӣ.
42. (17,1) Marcus Rainsford, *Our Lord Prays for His Own*, саҳ. 173.
43. (17,4) Ryle, *John*, ҷ. III, саҳ. 40, 41.
44. (17,26) F. L. Godet, *Commentary on the Gospel of John*, ҷ. II, саҳ. 345.
45. (17,26) Rainsford, *Our Lord Prays*, саҳ. 173.
46. (18,14) Stewart, *Life and Teaching*, саҳ. 157.
47. (18,28) Augustine, иқтибос аз Ryle, *John*, ҷ. III, саҳ. 248.
48. (18,28) Bishop Hall, дар ҷои зикршуда.
49. (18,28) Poole, дар ҷои зикршуда.
50. (19,20) Alexander, маълумоти бештаре нест.
51. (19,29) Ин калима инчунин чун “сиркои май” ё “маи турш” тарҷума кардан мумкин аст.

Рӯйхати адабиёт

Godet, F. L.
Commentary on the Gospel of John.
Grand Rapids: Zondervan Publishing House,
1969 (таҷдиди ҷопи с. 1893, 2 ҷилд якҷоя).

Hole, F. B.
The Gospel of John Briefly Expounded.
London: The Central Bible Truth Depot,
сол номаълум

- Ironside, H. A.
Addresses on the Gospel of John.
New York: Loiseaux Bros., 1956.
- Jones, J. Cynddylan.
Studies in the Gospel according to St. John.
Toronto: William Briggs, 1885.
- Kelly, William.
An Exposition of the Gospel of John.
London: C. A. Hammond Trust Bible Depot,
1966.
- Lenski, R. C. H.
The Interpretation of St. John's Gospel.
Minneapolis: Augsburg Publishing House,
1942.
- Macaulay, J. C.
*Obedience Unto Death: Devotional Studies in
John's Gospel.*
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Co., 1942.
- Pink, Arthur W.
Exposition of the Gospel of John. III.
Swengel, Pennsylvania: Bible Truth Depot,
1945.
- Rainsford, Marcus.
Our Lord Prays for His Own.
Chicago: Moody Press, 1955.
- Ryle, J. C.
Expository Thoughts on the Gospels: St. John.
London: James Clarke and Co., Ltd., 1957.
- Tasker, R.V.G.
The Gospel According to St. John.
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Company, 1968.
- Tenney, Merrill C.
JOHN: The Gospel of Belief.
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Company, 1948.
- Thomas, W. H. Griffith.
*The Apostle John: Studies in His Life and
Writings.*
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Company, 1968.
- Van Ryn, A.
Meditations in John.
Chicago: Moody Press, 1949.
- Vine, W. E.
John, His Record of Christ.
London: Oliphants, 1957.
- Westcott, B. F.
The Gospel According to St. John.
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Co., 1954.

АЪМОЛИ ФИРИСТАГОН

Исо – мавзӯъ, Калисо – восита, Рӯҳи Пок бошад қувва аст.

В. Грехем Скроггӣ

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Китоби Аъмол ягона китобест, ки дар он таърихи калисо ба василаи *илҳоми илоҳӣ* баён шудааст; ҳамчунин аввалин ва ягона таърихи калисост, ки ибтидои ташаккули масеҳиятро шарҳу эзоҳ медиҳад. Ҳамаи муаллифони дигар ба он баъзе тасаввуротҳои анъанавиро (ва фарзияҳои зиёдро) илова карда, асари Луқоро ба асос мегиранд. Бе ин китоб дар назди мо мушкилиҳои ҷиддӣ ба вучуд меомаданд. Аз зиндагонии Худованди мо, ки дар Инчил тасвир ёфтааст, якбора ба номаҳо мегузаштем. Ҷамоатҳои ки номаҳо ба онҳо ирсол шуда буданд, аз кӣҳо иборат буданд ва онҳо чӣ гуна ба вучуд омадаанд? Китоби Аъмол ба ин ва ба бисёр саволҳои дигар ҷавоб медиҳад. Ин кӯпрुकест на танҳо байни зиндагонии Масеҳ ва зиндагонӣ дар Масеҳ, ки номаҳо онро таълим медиҳанд, балки ҳалқаи гузариш байни дини яҳудӣ ва масеҳият, байни шариат ва файз. Яке аз асоситарин мушкилиҳои тафсири китоби Аъмол аз ҳамин иборат аст – тадричан васеъшавии доираи амал аз ҳаракати хурдакаки яҳудиён, ки марказаш Уршалим буд, то бовари умумичаҳоние ки ҳатто ба худӣ пойтахти империя расид.

II. МУАЛЛИФӢ

Муаллифи Инчили Луқо ва китоби Аъмол – худӣ ҳамон як шахс аст; ба ин қариб ҳама ҳамфикранд. Агар Инчили сеюм аз тарафи Луқо навишта шуда бошад, пас китоби Аъмол ҳам ба ӯ тааллуқ дорад ва баръакс (ниг. ба “Муқаддима” ба тафсири Инчили Луқо).

Шаҳодатҳои берунии он, ки китоби Аъмолро Луқо навиштааст, эътимодноқанд, маъмуланд ва ба давраи аввали таърихи Калисо тааллуқ доранд. “Муқаддима ба

Инчили Луқо” (тахминан солҳои 160-180), ки ба муқобили маркионизм равона карда шудааст, қонуни Мураторӣ (тахминан солҳои 170-200) ва падарони аввалини Калисо: Иринеи, Клименти Александриягӣ, Тертуллиан ва Ориген — ҳама эътироф мекунанд, ки Луқо муаллифи китоби Аъмол мебошад. Қариб ҳамаи шахсоне ки дар таърихи калисо пас аз онҳо омадаанд, аз он ҷумла, чунин шахсони обрӯманд, монанди Евсевий ва Иероним чунин ақида доранд.

Дар худӣ матни китоби Аъмол се *шаҳодати дохилӣ* ҳаст, ки муаллиф будани Луқоро тасдиқ мекунад. Дар аввали китоби Аъмол муаллиф махсус асари аз он пештар таълифшударо номбар мекунад, ки низ ба Теофилус бахшида шудааст. Аз Луқо 1,1-4 маълум аст, ки “нома”-и зикршуда Инчили сеюмро дар назар дорад. Услуб, тезутундии баён, захираи луғавӣ, диққати махсус ба апологетика (ҳимояи бовари масеҳӣ) ва маҷмӯи зиёди ҷузъиёти хурд ин ду асарро ба ҳамдигар мепайванданд. Агар хоҳиши Инчили Луқоро якҷоя бо се Инчили дигар ҷойгир намудан намебуд, бешубҳа ин ду асар, ба монанди номаҳои 1-ум ва 2-юм ба Кӯринтиён, якҷоя ба Паймони Навин дохил мешуданд.

Баъдан, аз матни китоби Аъмол маълум аст, ки муаллиф ба Павлус дар сафархояш ҳамсафар буд. Ба ин истифодаи ҷонишини “мо” дар баъзе порчаҳо (16,10-17; 20,5-21,18; 27,1-28,16) далолат мекунад. Яъне муаллиф дар ҳодисаҳои ки маълумот медиҳад, худаш бевосита иштирок дошт. Кӯшишҳои ин хусусиятхоро ҳамчун услуби бадеӣ шарҳу эзоҳ додани шаккокони эътимодноқ нестанд. Агар онҳо фақат бо мақсади саҳеҳии бештаре бахшидан ба асар илова карда шуда бошанд, пас чаро онҳо ин қадар кам ва беталқинкунӣ ворид карда мешаванд ва аз чӣ сабаб шахси ба ин “мо” дохилшаванда номбар карда намешавад?

Хулоса, агар дигар ҳамсафарони аз тарафи муаллиф дар шахси сеюм номбаршудаи Павлусро ба эътибор нагирем, инчунин он ҳамсафаронаш, ки онҳо дар вақти ҳодисаҳои дар ин порчаҳо тасвир ёфта (бо “мо”) бо Павлус набуданашон маълум аст, пас, ягона номзади реалӣ Луко мебошад.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Дар ҳоле ки муайян кардани таърихи аниқи навишта шудани баъзе аз китобҳои Паймони Навин он қадар муҳим нест, барои китоби Аъмол, китобе ки пеш аз ҳама *таърихи* Калисо мебошад ва инчунин таърихи аввалинест, ки мо дорем, он аҳамияти зиёд дорад.

Се санагузори китоби Аъмол пешниҳод шуда буд, ки дутояш ба муаллифии Луко мувофиқат мекунад яқояш онро инкор мекунад:

1. Асри II милодӣ муайян шудани таърихи навишта шудан, албатта, муаллифии Луқоро имконнопазир мегардонад: аз эҳтимол дур аст, ки вай аз соли 80 ӯ, аз ҳама дер, аз соли 85 милодӣ дертар зиндагӣ карда бошад. Баъзе олимони либералӣ бар он ақидаанд, ки муаллиф “Атиқаҳои яҳудӣ”-и Юсуфро (тақрибан соли 93 милодӣ) истифода бурдааст, вале монандиҳое ки Аъмол 5,36-ро (дар бораи Тавдо) муоина карда, ба онҳо ишора кардаанд, ба ҳам мувофиқат намекунанд ва дар байни тасвири ҳодисаҳо мутобиқати махсус вучуд надорад.
2. Нуктаи назари маъмул чунин аст: Луко ҳам Инчил ва ҳам китоби Аъмолро дар байни солҳои 70-80 навиштааст. Пас, барои мураттаб сохтани Инчили худ Луко аз Инчили Марқӯс, ки мумкин аст аз солҳои 60 вучуд дошт, метавонист истифода барад.
3. Тахмини асоснок кардан мумкин аст, ки Луко китоби Аъмолро дере нагузашта пас аз воқеъ шудани он ҳодисаҳои ки дар хотимаи китоб тасвир ёфтаанд, навишта шуд: яъне дар вақти бори аввал ҳабс шудани Павлус дар Рум.

Мумкин аст, ки *Луко* нақшаи навиштани ҷилди сеюмро қашида буд (вале ба он

эҳтимол хости Худо набуд) ва бинобар ҳамин дар бораи таъкиботе ки ба сари масеҳиён дар байни солҳои 63 ва 70 омада буд, намегӯяд. Вале набудани маълумотҳо дар бораи чунин ҳодисаҳо монанди таъкиботи шадиди масеҳиён аз тарафи Нерон дар Италия баъд аз сӯхтор дар Рум (соли 64), ҷанги яҳудиён бо Рум (солҳои 66-70), марги пуразоби Петрус ва Павлус (нимаи дуоми солҳои 60) ва он чи барои яҳудиён ва масеҳиёни яҳудӣ аз ҳама даҳшатноктарин буд — харобшавии Уршалим, ба санагузори барвақтар ишора мекунад. Яъне, эҳтимоли бештаре дорад, ки Луко китоби Аъмолро дар вақти дар ҳабсхона дар Рум будани Павлус соли 62 ӯ 63 милодӣ навиштааст.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӯЪ

Китоби Аъмол лабреси ҳаёт ва амал аст. Дар он мо мебинем, ки Рӯҳи Пок чӣ гуна амал мекунад, Калисоро ташаккул дода, онро мустақкам намуда нуфузи онро интишор медиҳад. Ин қиссаи ҳайратангез дар бораи он, ки чӣ тавр Рӯҳи сохибхитиёри Худованд, воситаҳои аз ҳама фавқуллоддари истифода бурда, монеаҳои бартарарфнашавандаи зиёдеро бартарарф намуда ва бо роҳҳои аз ҳама ғайримаъмулӣ равона шуда, ба натиҷаҳои ҳайратангез комёб мегардад.

Дар китоби Аъмол нақл аз ҳамон лаҳзаи ба охир расидани Инчил аз нав сар мешавад, сипас тасвириҳои фоҷиаангези кӯтоҳ моро бо солҳои пурташвиши аввалини Калисои ҷавон шинос менамояд. Китоби Аъмол дар бораи давраи бузурги гузариш ривоят мекунад, ки Калисои Паймони Навин аз кафани дини яҳудӣ озод мешуд ва дар бораи худ ҳамчун ҷамъияти тамоман фарқкунандаи нав эълон менамуд, ки дар он яҳудиён ва ғайрияҳудиён дар Исои Масеҳ ягонаанд. Аз ҳамин сабаб китоби Аъмолро таърихи “аз сина баровардани Исҳоқ” номидан мумкин аст.

Дар вақти хондани ин китоб, ҳангоми дидани он ки Худо чӣ гуна меофарад, мо рӯҳан ҳаловат мебарем. Дар айни замон мо шиддатнокиро эҳсос менамоем, вақте мушоҳида мекунем, ки чӣ тарз гуноҳ ва шайтон ба кори Худо муҳолифат мекунанд.

Дар дувоздах боби аввал ҷои марказиро фириста Петрус, ки ба халқи Исроил мардона ваъз мегуфт, ишғол менамояд. Аз боби сездах ва баъд фириста Павлус, ки бо эҳтимом, илҳом ва пуртоқатӣ дар байни ғайрияхудиён тухми маърифатро мекошт, ба мавқеи аввал мебарояд.

Китоби Аъмол тахминан давраи 33-сола-ро дар бар мегирад. Ҷ. Б. Филлипс қайд кард, ки дар ягон давраи дигари таърихи инсоният «шумораи ками одамони оддӣ ба ҷаҳон ин хел таъсир карда натавонистаанд, ки душманони онҳо бо ашкҳои ғазаб гӯянд, ки ин одамон “ҷаҳонро чаппагардон карданд”».¹

Накша

I. КАЛИСО ДАР УРШАЛИМ (Б. 1-7)

- А. Худованди зиндашуда Рӯҳи Покро ваъда медиҳад (1,1-5)
- Б. Худованди болораванда ба фиристагон фармон медиҳад (1,6-11)
- В. Шогирдони дуокунанда дар Уршалим интизоранд (1,12-26)
- Г. Рӯзи Панतिकост ва ба вучуд омадани Калисо (2,1-47)
- Ғ. Лангро шифо додан, ва халқи Исроилро ба тавба даъват кардани Петрус (3,1-26)
- Д. Таъкиби Калисо ва нумӯи он (4,1-7,60)

II. КАЛИСО ДАР ЯХУДО ВА СОМАРИЯ (8,1-9,31)

- А. Хизмати Филиппус дар Сомария (8,1-25)
- Б. Филиппус ва хочасарои ҳабашӣ (8,26-40)
- В. Бозгашт кардани Шоули Тарсусӣ (9,1-31)

III. КАЛИСО ТО АҚСОИ ОЛАМ

(9,32-28,31)

- А. Петрус Хушхабарро ба ғайрияхудиён мавъиза менамояд (9,32-11,18)
- Б. Таъсиси калисо дар Антиохия (11,19-30)
- В. Масеҳиёро таъкиб намудани Ҳиродус ва марги ӯ (12,1-23)
- Г. Сафари аввалини миссионерии Павлус: Ғалотия (12,24-14,28)
- Ғ. Машварат дар Уршалим (15,1-35)
- Д. Сафари дуюми миссионерии Павлус: Осиёи Хурд ва Юнон (15,36-18,22)
- Е. Сафари сеюми миссионерии Павлус: Осиёи Хурд ва Юнон (18,23-21,26)
- Ё. Ҳабси Павлус ва мурофиаҳои ӯ (21,27-26,32)
- Ж. Роҳи Павлус ба Рум ва шикасти киштӣ (27,1-28,16)
- З. Ҳабси хонагии Павлус ва шаҳодати ӯ ба яхудиён дар Рум (28,17-31)

Тафсир

I. КАЛИСО ДАР УРШАЛИМ (Б. 1-7)

A. Худованди зиндашуда Рӯҳи Покро ваъда медиҳад (1,1-5)

1,1 Китоби Аъмол бо хотиррасонкуни сар мешавад. Луко, “табиби маҳбуб”, асари худро — китоберо, ки мо ҳозир ҳамчун Инчили Луко медонем (ниг. Лук. 1,1-4), пеш аз ин ҳам ба *Теофилус* ирсол намуда буд. Дар оятҳои охири ин Инчил \bar{u} ба Теофилус гуфт, ки Худо бевосита пеш аз боло шудани Худ ба шогирдонаш ваъда дод, ки онҳо бо Рӯҳи Пок \bar{g} та дода мешаванд (Лук. 24,48-53).

Акнун Луко наклашро давом додан меҳада, бинобар ҳамин ба ин ваъдаи чолиб ва фараҳбахш ҳамчун ба нуктаи сарҳисоб бармегардад. Ва инро \bar{u} тасодуфан накардааст, зеро ки дар ин ваъдаи Рӯҳ асоси ҳамаи ғалабаҳои рӯҳоние ки дар китоби Аъмол хикоя карда мешаванд, пинҳон мебошанд. Луко Инчили худро номаи аввал меномад. Дар он \bar{u} дар бораи ҳар он чи *Исо аз ибтидо ба амал овард ва таълим дод*, акс кардааст. \bar{u} дар китоби Аъмол ёддоштҳои давом дода, дар бораи он ки Исо баъди ба осмон бурда шуданаш ба василаи Рӯҳи Пок чиро ба амал овард ва чиро таълим дод, бо тафсил баён мекунад.

Аҳамият диҳед, ки хизмати Худованд ҳам дар қорҳо ва ҳам дар суҳанҳо ифода меёфт. Он таълимот бе \bar{u} ҳдадорӣ ё эътироф бе амал набуд. Исои Масеҳ — таҷассуми зиндаи таълимоти Худ буд. \bar{u} он чиро, ки мавъиза мекард, дар ҳаёт амалӣ мегардонд.

1,2 Ин оятро хонда, Теофилус мебоист ба хотир меовард, ки китоби пешинаи Луко бо қиссаи ба осмон бурда шудани Исо ба охир расида буд: \bar{u} ба осмон бурда шуд. Инчунин \bar{u} охирин дастурҳоеро, ки Худованд пеш аз ба осмон бурда шуданаш ба ёздаҳ фиристаи Худ дода буд, мебоист ба ёд меовард.

1,3 Худо дар давоми *чиҳил рӯз* байни зинда шудани Худ ва ба осмон бурда шудани Худ бо *далелҳои бисёри бозътимоди расто-*

хези ҷисмии Худ ба шогирдонаш зоҳир шуд (ниг. Юҳ. 20,19.26; 21,1.14).

Дар ин вақт \bar{u} бо онҳо инчунин дар бораи *Малакути Худо* суҳан мегуфт. \bar{u} ро пеш аз ҳама на подшоҳҳои заминӣ, балки худде ки дар он Худо Подшоҳ аст, ба ташвиш меовард.

Ин *Малакутро* бо Калисо омехта кардан мумкин нест. Худованд Исо ба халқи Исроил Худро ба сифати Шоҳ пешниҳод кард, вале рад карда шуд (Мат. 23,37). Ҳамин тавр, подшоҳии заминии \bar{u} то тавба кардани Исроил ва \bar{u} ро ҳамчун Масеҳ қабул кардани он мавқуф гузошта шуд (Аъм. 3,19-21).

Дар вақти ҳозира Шоҳ нест. Вале Подшоҳии ноаёне дар замин зери ҳукми \bar{u} мебошад (Қўл. 1,13). Бандагони \bar{u} ҳамаи онҳое мебошанд, ки барои содиқ будан ба \bar{u} розӣ шудаанд (Мат. 25,1-12). Ба мафҳуми муайян онҳо аз одамоне иборатанд, ки худро масеҳӣ меҳисобанд — ин чиҳати берунии он мебошад (Мат. 13,1-52). Дар асл бошад, он танҳо қасонеро дар бар мегирад, ки аз боло зода шудаанд (Юҳ. 3,3.5). *Малакут* дар ҳолати имрӯзаи он дар масалҳо дар боби 13-уми Инчили Матто, тасвир ёфтааст.

Калисо як қизи ачиби комилан нав аст. Он дар пешгӯиҳои Паймони Куҳан хабар дода нашуда буд (Эфс. 5,3). Ба он ҳамаи бовардорон дохил мешаванд — аз рӯзи Панतिकост то ба боло бурда шудан. Калисо ҳамчун Арӯси Исои Масеҳ бо \bar{u} дар Подшоҳии Ҳазорсола ҳукмронӣ хоҳад кард ва шӯҳрати \bar{u} ро яқумрӣ бо \bar{u} бо ҳам мебинад. Исои Масеҳ, ҳамчун Шоҳ дар охири Андӯҳи Бузург бармегардад, душманони Худро нест мекунад ва Подшоҳии ҳақиқатро дар тамоми замин барқарор менамояд (Заб. 71,8). Ҳарчанд ҳукмронии \bar{u} дар Уршалिम танҳо ҳазор сол давом мекунад (Ваҳй 20,4), Подшоҳии \bar{u} ҷовидонӣ мебошад ба он маъно, ки ҳамаи душманони Худо охири охирон несту нобуд карда мешаванд ва дигар ҳеч кас ба \bar{u} муқовимат намекунад ё ҳалал намерасонад, ки яқумрӣ дар осмон ҳукмрон шавад (2Пет. 1,11).

1,4 Дар ин ҷо Луко дар бораи воҳӯрии Худованд бо шогирдони Худ, хангоми дар *Ерусалим* дар хонае *ҷамъ* омадани онҳо

хикоя мекунад. Исои зиндашуда ба онҳо амр дод, ки дар *Ерусалим* бимонанд. Лекин чаро дар *Ерусалим*, бешубҳа метавонистанд онҳо ба худ савол диҳанд. Барои онҳо ин шаҳри душманӣ, золимӣ ва таъкиб буд.

Бале, ичроиши *ваъдаи Падар* мебоист дар Уршалим рӯй меод. Хузури Рӯх дар худи ҳамон шаҳре ки Наҷотдиҳандаро таслиб карда буданд, мебоист ба вуқӯъ меомад. Барои он одамоне ки Писари Худоро рад карда буданд, хузури Рӯх мебоист ҳамчун шаҳодат мешуд. Рӯхи ростӣ чаҳони гунохро маҳкум мекунад, тақводорӣ ва адолатро меоварад — ва ҳамаи ин пеш аз ҳама дар Уршалим бояд рӯй диҳад. Шогирдон дар ҳамон шаҳре ки онҳо худашон аз Худованд рӯ гардонда буданд ва барои ҳаёти худро наҷот додан гурехта буданд, мебоист Рӯхи Покро қабул мекарданд. Онҳо мебоист часорат ва шуҷоатро дар худи ҳамон ҷое зоҳир менамуданд, ки худашонро заиф ва тарсончак нишон дода буданд.

Аллакай бори аввал набуд, ки шогирдон аз забони Исо дар бораи *Ваъдаи Падар* мешуниданд. Дар давоми ҳамаи хизматгузориҳои Худаш ва хусусан дар сӯҳбати охири пеш аз азобу уқубаташ $\bar{У}$ ба онҳо мегуфт, ки Пуштибон хоҳад омад (ниг. Лук. 24,49; Юх. 14,16.26; 15,26; 16,7.13).

1,5 Акнун, дар вақти мулоқоти охири бо онҳо $\bar{У}$ ин ваъдаро тақрор менамояд. Баъзе-хоро, агар на ҳамаи онҳоро, *Яҳё* аллакай *бо об таъмид* дода буд. Вале ғӯтаи Яҳё зоҳирӣ ва ҷисмонӣ буд. *Баъд аз чанд рӯз²* онҳо бо Рӯхи Пок ғӯта дода мешаванд ва ин ғӯта ботинӣ ва рӯхӣ мешавад. Ғӯтаи аввалин онҳоро бо як қисми халқи тавбакунандаи Исроил расман муттаҳид мекард. Дуюмаш онҳоро бо Калисо – Бадани Исо – муттаҳид сохта, бо ҳамин барои хизматгузорӣ устувор месозад.

Исо ваъда дод, ки баъд аз якчанд рӯз онҳо бо Рӯхи Пок ғӯта дода мешаванд, лекин дар китоби Аъмол дар бораи ғӯта бо оташ гуфта нашудааст (Мат. 3,11.12; Лук. 3,16.17). Ғӯта бо оташ ғӯтаи маҳкумкунӣ мебошад, ки танҳо ба сари одамони нобовар меояд ва дар оянда воқеъ мегардад.

Б. Худованди болораванда ба фиристагон фармон медиҳад (1,6-11)

1,6 Эҳтимол воқеаҳои ки дар бораашон ин ҷо гуфта мешавад, дар кӯҳи Зайтун рӯ ба рӯи Байт-Ҳинӣ рӯй додаанд. Аз ҳамин ҷо Худованд Исо ба осмон бурда шуд (Лук. 24,50.51).

Шогирдон ҳамеша дар бораи фуруд омадани Рӯх фикр мекарданд. Онҳо пешгӯии пайғамбар Юилро дар бораи зуҳури Рӯх, ки бо Подшоҳии машҳури Масех алоқадор аст, дар хотир доранд (Юил 2,28). Аз ин онҳо ба хулоса омаданд, ки Худо ба зудӣ *Салтанати* Худро барқарор мекунад, барои он ки дар аввал $\bar{У}$ гуфта буд, ки Рӯх ба онҳо баъд аз якчанд рӯз фуруд меояд. Саволи онҳо исбот кард, ки то ҳол ба зудӣ барқарор шудани Подшоҳии Исоро дар замин интизор буданд.

1,7 Худо фикрҳои онҳоро, ки ба барқароркунии Подшоҳии $\bar{У}$ дар замин интизор мешаванд, ислоҳ накард. Ин умед дуруст буд ва дуруст мемонад. $\bar{У}$ фақат ба онҳо гуфт, ки онҳо наметавонанд *бидонанд*, кай Подшоҳии $\bar{У}$ сар мешавад. Ин рӯз танҳо бо *қудрати* Падар муқаррар шудааст ва мувофиқи иродаи $\bar{У}$ инро мо набояд донем. Ин фақат ба Худо маълум аст.

Ибораи “*замонҳо ва мӯҳлатҳо*” дар Навиштаҳои Пок ҳангоме истифода мешавад, ки сухан дар бораи воқеаҳои пешгӯикардаи Худо меравад ва ба халқи Исроил дахл дорад. Шогирдони дар дини яҳудӣ тарбияёфта метавонистанд хулоса бароранд, ки ин ибора ба он рӯзҳои муҳиме дахл дорад, ки бевосита пеш аз дар замин барпо шудани Подшоҳии Ҳазорсолаи Исо меоянд.

1,8 Ба саволи шогирдон дар бораи рӯзи муайяни саршавии ин Подшоҳӣ чунин ҷавоб дода, Худованд Исо диққати онҳоро ба он ҷалб намуд, ки дар он лаҳза аз ҳама муҳим буд: ба моҳият ва соҳаи паҳншавии вазифаи онҳо. Моҳияти он *шаҳодат* буд, доираи паҳншавии он — *Ерусалим, тамоми Яҳудо ва Сомария ва то ақсои дунё*.

Вале пеш аз ҳама ба онҳо лозим буд, ки *қувват* гиранд, *қуввати Рӯхулқудсро*. Ин қувват беш аз ҳама ба масеҳӣ барои шаҳодат лозим аст. Инсон метавонад дорои истеъдоди

ғайриоддӣ, маълумоти хеле хуб, таҷрибаи бойи ҳаматарафа бошад, вале бе қувваи рӯҳӣ фаъолияти ӯ самаранок намешавад. Ва баръакс, инсон метавонад бесавод, бебезб, аз рафтори боназокат маҳрум бошад, вале агар ӯ қувваи Рӯҳи Покро дошта бошад, мардум дар ӯ нури Илоҳиро мебинанд. Барои шогирдони ба ҳарос афтода қувва барои шаҳодат, бебокии олий барои мавъизаи Хушхабар даркор буд. Онҳо ин қувваро ба даст меоваранд, агар Рӯҳи Пок бар онҳо фуруд ояд.

Мувофиқи пешбини меҳрубонаи Худод, шаҳодати онҳо мебоист дар *Ерусалим* сар мешуд ва ин пешакӣ муқаррар кардан маънии амиқ дорад. Худи ҳамон шаҳр, ки дар он Худованди моро ба салиб кашида буданд, мебоист аввалин шуда даъват ба тавбаро қабул мекард ва ба ӯ бовар менамуд.

Баъд *Яҳудо* — қисми ҷанубии Фаластин бо аҳолии аксар яҳудӣ, ки шаҳри асосиаш *Ерусалим* буд.

Баъд *Сомария* — вилоят дар маркази Фаластин бо аҳолии ба яҳудиён манфури дурага, ки яҳудиён кӯшиш мекарданд бо онҳо сару кор надошта бошанд.

Ва дар охир, канори ҷаҳоне ки то он вақт маълум буд — кишварҳои ғайрияҳудиён, ки то ҳол берун аз худуди манфиатҳои динӣ буданд. Маҳз ҳамин хел бо давраҳои ҳаммаркази доимо васеъшавандаи шаҳодат дар китоби Аъмол рафти таърих нишон дода шудааст.

1. Шаҳодат дар *Уршалим* (боби 1-7).
2. Шаҳодат дар *Яҳудо* ва *Сомария* (8,1-9,31).
3. Шаҳодат то *ақсои олам* (9,32-28,31).

1,9 Ҳамин ки Начотбахшанда ба шогирдонаш дастурҳои охиринашро дод, ӯ боло ба осмон бурда шуд. Оиди ин дар Навиштаҳои Пок танҳо ҷунин гуфта шудааст: “*ӯ боло бурда шуд ... ва абре ӯро аз пеши назари онҳо гирифта бурд*”. Ҷунин манзараи бошукӯҳ ин қадар ба таври оддӣ ва оромона тасвир ёфтааст! Худдорӣ дар нақл, ки ба муаллифони Навиштаҳои Пок хос аст, ба рӯҳи илоҳӣ доштани Сухан ишорат мекунад; одатан одамон оиди ин гуна ҳодисаҳои ҷолиб ин тарз оромона нақл карда наметавонанд.

1,10 Ва боз, Луқо ягон аломати тааҷҷубро нишон надода, дар бораи пайдо шудани *ду марди сафедпӯш* сухан меронад. Аз афти кор, ин фариштаҳои дар замин ба намуди одам падидамада буданд. Шояд ин худи ҳамон фариштаҳое буданд, ки онҳоро дар назди қабр баъд аз зинда шудан дида буданд (Луқ. 24,4).

1,11 Дар аввал фариштаҳо ба шогирдон, онҳоро *мардони Ҷалил* номида мурочиат карданд. Чунон ки маълум аст, ҳамаи шогирдон, ба ғайр аз Яҳудои Исқариюти, зодагони маҳале буданд, ки дар ғарби баҳри Ҷалил воқеъ гаштааст.

Баъд фариштаҳо онҳоро аз он ҳолате ки ба осмон нигоҳ карда истода буданд, бароварданд. Чаро шогирдон *истода ба осмон* нигоҳ мекарданд? Онҳоро чӣ гуна эҳсос фаро гирифта буд: андӯх, эҳтиром ё хайрат? Бешубҳа, инҳо ҳиссиёти омехта буданд, агарчи андӯх ба ҳар ҳол бартарӣ дошт. Дар ин ҷо ба онҳо сухани тасаллобахш дода шуд: Исои ба осмон рафта бозмегардад.

Ин ҷо ба мо ваъдаи аниқи бори дуюм зухур кардани Худованд дода шудааст, ки дар натиҷаи он Подшоҳии ӯ дар замин барқарор мегардад. Сухан на дар бораи болошавии Калисо меравад, балки дар бораи Подшоҳии ӯ меравад.

1. ӯ аз кӯҳи Зайтун боло рафт (о.12).	1. ӯ ба кӯҳи Зайтун бармегардад (Зак. 14,4).
2. ӯ шахсан боло шуд.	2. ӯ шахсан бармегардад (Мал. 3,1).
3. ӯ дар пеши назарҳо боло шуд.	3. ӯ дар пеши назарҳо бармегардад (Мат. 24,30).
4. ӯ дар абр боло шуда буд (о. 9).	4. ӯ дар абрҳои осмонӣ меояд (Мат. 24,30).
5. ӯ дар шӯҳрат боло шуд.	5. ӯ бо қудрат ва шӯҳрати азим бармегардад (Мат. 24,30).

В. Шогирдони дуоқунанда дар Уршалим интизоранд (1,12-26)

1,12 Дар Инчили Луко 24,52 гуфта шудааст, ки шогирдон бо шодии бузурге ба Уршалим баргаштанд. Нури муҳаббати илоҳӣ дили онҳоро ба шавқ овард ва бо вучуди ғаму андӯхи зиёди фарогирифта рӯяшон пурнур гашт.

Онҳо масофаи на он қадар зиёдро тай карданд — тақрибан як километр, ки Уршалимро аз кӯҳи *Зайтун* чудо мекард, — ба водии Қидрун фароманданд ва баъд ба шаҳр бароманданд. Дар он вақт ин масофаи зиёдтарине буд, ки яҳудӣ дар рӯзи *шанбе* тай карда метавонист.

1,13 Ба шаҳр баргашта онҳо ба *болохонае бароманданд* ва дар он чо буданд.

Дар ин оят Рӯҳи Худо бори чорум ва охири шогирдонро як-як номбар мекунад (Мат. 10,2-4; Марқ. 3,16-19; Лук. 6,14-16). Вале дар ин чо як ном гуфта нашуд: Яҳудои Исқарюти дигар дар рӯйхат номбар намешавад. Хиёнаткор ҷазои ҳаққонӣ гирифт.

1,14 Якҷоя чамъ шуда шогирдон *якдилона* амал мекарданд. Ин калима, ки дар китоби Аъмол ёздаҳ маротиба воমেҳурад — яке аз калидхоест, ки сирри Баракатро мекушояд. Дар чое ки бовардорон якҷоя дар ягонагӣ ҳамнишин мебошанд, Худо баракати Худо васият кардааст - “ҳаёт то абад” (Заб. 132).

Калиди дуввум — дар калимаҳои “*ба дуо машғул буданд*”.

Чӣ тавре ки дар он вақт, ҳозир ҳам ҳамин тавр, Худо хангоми дуо гуфтани одамон амал мекунад. Одатан мо назар ба дуогӯй бо дигар корҳо бештар машғул мебошем. Вале мо ҳамон вақте ки дар назди Худо бо субот, бешитоб, пур аз боварӣ ва якдилона дуо мехонем, — фақат ҳамон вақт қувваи ҳаётбахш, қувватдиҳандаи қудрати Рӯҳи Пок ато карда мешавад.

Бе муҳобот гуфтан мумкин аст, ки ягонагӣ ва дуогӯй ба Панतिकост муқаддима гардидааст.

Якҷоя бо шогирдон якҷанд *занони* номбарнашуда буданд (эҳтимол, онҳое ки аз паси Исо мерафтанд), инчунин *Марям, модари Исо* ва бародарони *Ҷ*. Ин чо якҷанд

лаҳзаҳои диққатҷалбкунандаро қайд кардан лозим аст:

1. Ин охири номбаркунии *Марям* дар *Паймони Навин* — бешубҳа, “эътирози хомӯшона бар зидди парастии *Марям*” мебошад. Шогирдон *бо ӯ* якҷоя дуо мехонданд, на *ба ӯ*. *Ҷ* якҷоя бо онҳо атои Рӯҳи Покро интизор буд.

2. *Марям модари Исо* номида шудааст, на *модари Худо*. Исо — номи Худованди модар таҷассуми *Ҷ* ҳамчун одам. Азбаски чун одам *Ҷ* аз *Марям* зода шудааст, *ӯ* бо тамоми асос модари Исо номида мешавад. Лекин дар ягон ҷои Навиштаҳои Пок *ӯ* “модари Худо” номида нашудааст. Ҳарчанд Исои Масеҳ Худои ҳақиқӣ мебошад, аз нуқтаи назари илоҳиётшиносӣ Худо модар дорад гуфтан нодуруст ва бемаънист. Ҳамчун Худо, *Ҷ* ҳамеша вучуд дошт.

3. Зикри бародарони Исо баъд аз *Марям*, эҳтимол, ба он ишорат мекунад, ки ин чо сухан дар бораи писарони *Марям* ва бародарони *ӯ*гаи Исо меравад. Боз дигар оятҳо ҳастанд, ки инчунин ақидаи баъзеҳоро оиди он, ки *Марям* бокира монда буд ва пас аз Исо дигар фарзанд надошт, инкор мекунад (ниг. мас. Мат. 12,46; Марқ. 6,3; Юҳ. 7,3.5; 1Қўр. 9,5; Ғал. 1,19; инчунин Заб. 68,9).

1,15 Боре, хангоме ки *тақрибан саду бист нафар шогирдон* якҷоя чамъ шуданд, *Петрус* ба онҳо дар бораи оятҳои *Паймони Кухан* хотиррасон кард, ки дар онҳо дар бораи оне гуфта шудааст, ки *Масеҳро* таслим мекунад.

1,16-17 Дар аввал *Петрус* зикр кард, ки баъзе пешгӯиҳои навиштаи *Довуд* дар бораи *Яҳудо мебоист иҷро мешуданд*. Вале пеш аз он ки аз ин ҷойҳои Навиштаҳои Пок иқтибос оварад, *ӯ* хотиррасон кард, ки ҳарчанд *Яҳудо* яке аз дувоздаҳ нафар буд ва бо онҳо хизмати фиристаҳоро бо ҳам мидид, бо вучуди ин вай *роҳнамои онҳое буд, ки Исоро дастгир карданд*. Диққат диҳед, ки *Петрус* ин рафтори разилонро бо чӣ гуна тамкин тасвир менамояд. *Яҳудо* бо ихтиёри худ хиёнаткор гашт ва ҳамин тавр пешгӯиро дар

бораи он ки кӣ Худованди ӯро ба душманон дастгир карда медиҳад, ба ҷо овард.

1,18-19 Ин ду оят ҳамчун эзоҳи Луко тафсир карда мешаванд, на чун як қисми нутки Петрус. Онҳо ҳақиқати таърихро оиди Яхудо ва марги ӯ пурра мекунад ва ҳамин тавр таъин шудани ҷонишини ӯро асоснок мекунад.

Тасвири марги Яхудо, ки дар ин ҷо оварда шудааст, ба маълумоти дар Матто 27,3-10 додашуда муҳолифат намекунад. Матто тасдиқ мекунад, ки Яхудо сӣ сиккаи нукраро ба саркоҳинон ва пирон гардонда дод, баромада рафт ва худро овехта кушт. Баъд саркоҳинон сиккаҳои нукраро гирифта ба ин пул заминро барои қабристон хариданд.

Дар ин ҷо, дар китоби Аъмол, Луко мегӯяд, ки Яхудо ба музди бадкирдории худ *мазраае харид* ва бар он рӯйнокӣ афтода, *шикамаи кафид* ва *тамоми амъояш берун шуд*.

Ин ду ҳикояро якҷоя муқоиса карда мо хулоса карда метавонем, ки доду гирифти заминро дар ҳақиқат саркоҳинон ба ҷо овардаанд. Воқеан Яхудо ин заминро харид ба он маъно, ки ин кор бо пули ӯ карда шуда буд ва саркоҳинон дар ин ҷо ҳамчун намояндагони ӯ амал мекарданд. Вай дар дарахти қабристон худаширо овехта кушт, вале эҳтимол, банд канда шуд, ҷасад афтод ва аз зарба *шиками ӯ кафид*.

Вақте ки дар бораи ин ҳодиса дар *Ерусалим* маълум гардид, “замини кулолгар” *Ҳақалдамо яъне*, “*Мазрааи хунин*”, ё “мазрааи хун” номида шуд (ба забони арабӣ).

1,20 Баъд аз шарҳи Луко нутки Петрус давом мекунад. Пеш аз ҳама ӯ шарҳ медиҳад, ки дар Забур 68,26 Довуд маҳз дар бораи таслимкунандаи Исо “*Манзили вай хароб гардад ва касе дар он сокин нашавад*” гуфта буд.³

Пас аз он ба пешгӯии дигар мегузарад, ки дар ҳамон лаҳза мебоист иҷро мешуд: “*Ҷоҳу ҷалоли варо дигаре бигирад*” (Заб. 108,8). Фириста Петрус инро чунин фаҳмид, ки пас аз хиёнати Яхудо бояд одаме интиҳоб карда шавад, ки ҷои ӯро мегирад. Хоҳиши ба

Сухани Худо итоат кардан доштани ӯ хеле хуш аст.

1,21-22 Баргузида бояд ба ду талабот ҷавоб диҳад:

1. ӯ аз касоне бояд бошад, ки бо шогирдон дар давоми се соли хизмати Исои Худованд *ҳамроҳ* буданд — аз *таъмили Яҳё* то болошавии ӯ.
2. ӯ бояд дар бораи эҳё шудани Худованд *шаҳодати* боваринок дода тавонад.

1,23-26 Номи ду нафар пешниҳод карда шуд, ки ба талаботҳои гуфташуда мувофиқат мекарданд, — *Юсуф...*, ки *лақабаи Юстус* буд, ва *Матёс*. Вале кадом якеро бояд интиҳоб кард? Фиристаҳо ҳалли инро ба Худо ҳавола карда хоҳиш намуданд, ки ӯ интиҳоби Худо маълум созад. Баъд онҳо *қуръае* барои онҳо *партофтанд* ва қуръа ба номи *Матёс* баромад, ҳамчун ҷонишини Яхудо, ки ба *мақони* худ рафтааст (яъне ба заволи абадулобод).

Дар ин ҷо ногузир ду савол ба миён меояд:

1. Оё фиристагон дар интиҳоби *Матёс* ҳақ буданд? Оё лозим набуд, то онҳо интизори он шаванд, ки Худо фириста Павлусро даъват кунад, то ки ҷои холишударо ба ӯ диҳад?
2. Барои ҳукми Худоро фаҳмидан оё қуръа партофтанишон лозим буд?

Агар гап дар бораи саволи аввал равад, дар нақл ҳеҷ чизе нест, ки ба нодуруст будани амали шогирдон ишора кунад. Онҳо вақти зиёдро дар дуогӯӣ мегузарониданд; онҳо чидду ҷаҳд мекарданд ба Навиштаҳои Пок итоат кунанд ва аз афти кор дар интиҳоби ҷонишини Яхудо яқдил буданд. Зиёда аз он, вазифаи Павлус аз хизмати дувоздаҳ нафар хеле фарқ мекард ва асосе нест, то тахмин кунем, ки ӯ ягон вақт Яхудоро иваз кардан мехост. Исо ҳангоми дар замин буданаш ба дувоздаҳ фириста вазифаи дар байни яҳудиён мавъиза карданро воғузошт, аммо Павлусро Исои ҷалолёфта даъват карда, ӯро ба назди ғайрияҳудиён фиристода буд.

Агар гап дар бораи қуръа равад, ин шакли дониستاني ҳукми Худо дар Паймони Куҳан эътироф шуда буд: “Қуръа дар доман

партофта мешавад, вале ҳар натиҷаи он аз Худованд аст” (Мас. 16,33).

Шубҳае нест, ки интихоби Матёс бо ёрии куръа аз тарафи Худо маъқул дониста шудааст, зеро аз ҳамин вақт инчониб дар бораи фиристагон ҳамчун “дувоздах нафар” гуфта мешавад (ниг. Аъм. 6,2).

ДУО ДАР КИТОБИ АЪМОЛ

Китоби Аъмол китобе оиди дуои бо-муваффақият аст. Аллакай дар боби 1 мо мебинем, ки шогирдон дар ду вазъияти гуногун чӣ тавр дуо мекунанд. Ҷавоб ба дуои онҳо дар болохона баъд аз болоравии Худованд Панतिकост буд. Вақте ки онҳо дуо карда, аз Худо хоҳиш менамуданд, ки ба онҳо дар интихоби шахсе ба ҷои Яхудо роҳбарӣ намояд, Худо бо куръаи ба номи Матёс баромада ҷавоб дод. Ва дар давоми хамаи китоб чунин мешавад.

Ононе ки дар рӯзи Панतिकост бовар карда буданд, муттасил дар дуо буданд (2,42). Оятҳои баъдина (43-47) муҳити рӯҳонии идеалиро, ки дар ин ягонагии дуогӯй ҳукмфармо буд, тасвир менамоянд.

Баъди озод шудани Петрус ва Яҳё бовардорон дар бораи часорат дуо мекарданд (4,29). Дар натиҷа маконе ки дар он ҷамъ шуда буданд, ба ҷунбиш омад ва ҳама аз Рӯҳи Пок пур шуданд ва сухани Худоро далерона мегуфтанд (4,31).

Дувоздах фириста пешниҳод карданд, ки ҳафт одам барои идора кардани корҳои молиявӣ интихоб карда шаванд, то ин ки фиристагон ҳамаи вақти худро ба дуо ва ба хизмати Сухани Худо бахшида тавонанд (6,3.4). Сипас фиристагон дуо гуфтанд ва даст бар сари ҳафт мард монданд (6,6). Оятҳои баъдина дар бораи ғалабаҳои нави хайратангези Хушхабар шаҳодат медиҳанд (6,7.8).

Истефанус пеш аз марги пуразоби худ дуо гуфт (7,60). Дар боби 9 ба ин дуо ҷавоб гуфта шудааст — бовар кардани яке аз шохидони катл, Шоул аз Тарсус.

Петрус ва Юҳанно дар бораи бовардорони сомариягӣ дуо гуфтанд, ки дар натиҷа онҳо Рӯҳи Покро қабул карданд (8,15-17).

Баъд аз бовар кардани Шоул аз Тарсус дар хонаи Яхудо дуо мегуфт; Худо ба ин дуо ҷавоб дод ва ба назди ӯ Ҳанониёро фиристод (9,11-17).

Петрус дар Ёфо дуо гуфт ва духтаре бо номи Тобито зинда шуд (9,40). Дар натиҷа бисёр касон ба Худованд бовар карданд (9,42).

Бутпараст — мирисад Корнилюс низ дуо мегуфт (10,2) ва дуоҳои ӯ дар ҳузури Худо зикр ёфтанд (10,4). Вай фариштаи Худоро дар рӯъё дид ва ӯ гуфт, ки Шимъун Петрусро даъват намоед (10,5). Фардои он, вақте ки Петрус дуо мегуфт (10,9), Худо ба дуои ӯ ҷавоб дода рӯъё фиристод, ки ӯро ба кушодани дарҳои Подшоҳӣ барои Корнилюс ва дигар ғайрияҳудиён тайёр намуд (10,10-48).

Вақте ки Петрус дар зиндон буд, масеҳиён барои ӯ бо ҷидду ҷаҳд дуо мегуфтанд (12,5). Худо дар ҷавоб дуогӯёнро ба хайрат оварда, ба тарзи мӯъҷизакорона ӯро аз зиндон халос кард (12,6-17).

Пайғамбарон ва муаллимон дар Антиохия ба ибодат ва рӯзадорӣ машғул буданд (13,3). Ин ибтидои аввалин сафари миссионерии Петрус ва Барнаббо гашт. Ин таъсири аз ҳама пурқудрати дуогӯй ба ҳисоб меравад, ки ягон вақт мушоҳида шуда буд, ҷунки ин ба воситаи миссионерон Павлус ва Барнаббо то ақсои олам, ва ҳатто ба назди мо расид.

Дар роҳи бозгашт дар Лустра, Иқуния ва Антиохия Павлус ва Барнаббо дар бораи онҳое ки бовар кардаанд, дуо мегуфтанд (14,23). Яке аз бовардорон Тимотиюс буд. Магар ба сафари дуоими миссионерии Павлус ва Сило ҳамроҳ шудани Тимотиюс ҷавоб ба ин дуогӯйҳо набуд?

Дар зиндон дар Филиппӣ, вақте ки қарибии нисфи шаб Павлус ва Сило дуо мегуфтанд, Худо ба дуои онҳо бо заминчунбӣ ва ба масеҳият бовар кардани зиндонбон ва аҳли хонаводаи вай ҷавоб дод (16,25-34).

Павлус ҳамроҳи пирони калисои Эфсӯс дар Милитус дуо гуфт (20,36) ин ифодаи ҳаяҷоновари муҳаббати онҳо ба ӯ буд ва андӯҳи онҳо барои он, ки дигар ҳеч гоҳ ӯро дар ин дунё намебинанд.

Масехиён дар Сур ҳамроҳи Павлус дар сохил дуо гуфтанд (21,5), ва бешубҳа, ин дуоҳо дар худӣ Рум ва то қатли ӯ бо ӯ буданд.

Пеш аз шикасти киштӣ Павлус дар хузури ҳама дуо гуфта барои хӯрок ба Худо шукргузорӣ кард. Ин маллоҳон ва мусофирони маъюсгаштаро рӯҳбаланд кард (27,35-36).

Дар чазираи Малит (ҳозира Малта) Павлус барои падари бемори сардори чазира дуо мегуфт. Дар натиҷа бемор ба таври мӯъҷизаосо шифо ёфт (28,8).

Аз ин маълум мегардад, ки ибодат ҳамон муҳити зисти Калисо дар аввали пайдоиши масеҳият буд. Ва ҳангоме ки масеҳиён дуо мекарданд, Худо амал мекард!

Г. Рӯзи Панतिकост ва ба вучуд омадани Калисо (2,1-47)

2,1 Иди *Панतिकост*, рамзи фуруд омадани Рӯҳи Пок, баъд аз панҷоҳ рӯзи иди навбарҳо, ки тимсоли растохези Исо буд, чашн гирифта мешуд. Маҳз дар ҳамин *рӯзи Панतिकост* шогирдон якдилона бо ҳам буданд. Мумкин аст, мавзӯи сӯҳбати онҳо порчаҳо аз Паймони Кухан буд, ки дар он сухан дар бораи иди Панतिकост мерафт (мас. Иб. 23,15.16). Ё ин ки онҳо Забур 132-ро месуруданд: “Инак, чӣ хуш аст ва чӣ дилпазир, ки бародарон дар як ҷой ҳамнишин бошанд!”

2,2 Фуруд омадани Рӯҳ шунидашаванда, дидашаванда ва бо мӯъҷиза якҷоя буд. *Фулеулае ки аз осмон баромад ва тамоми хонаро пур кард*, ба *тундбоди сахт* монанд буд. Бод чун ҷавҳари газмонанд ва ҳаракаткунанда рамзи Рӯҳи Пок (дар қатори рафган, оташ ва об) аст, ки таҷассумкунандаи олии хислати соҳибхитиёр ва пешгӯинашавандаи ҳаракати Ҷ мебошад.

2,3 Дидан мумкин буд, ки *забонаҳои аз ҳам ҷудое, мисли забонаҳои оташ* ба онҳо зоҳир шуда, *якто-якто бар ҳар яке аз шогирдон қарор* гирифтанд. Дар ин ҷо гуфта нашудааст, ки онҳо забонаҳои оташ буданд, онҳо *мисли* забонаҳои оташ буданд.

Ин зухуротро бо ғӯта бо оташ омехта кардан мумкин нест. Ҳарчанд доир ба ғӯта бо Рӯҳ ва ғӯта бо оташ дар як оят гуфта шудааст (Мат. 3,11.12; Лук. 3,16.17), ин ду

ходиса алоҳида ва аз ҳам фарқкунанда мебошанд. Аввалин — ғӯтаи баракат, дуюмӣ — ғӯтаи доварӣ. Аввалин ба бовардорон дахл дошт, дуюмӣ — ба нобоварҳо. Ба воситаи аввали Рӯҳи Пок дар бовардорон ҷойгир гашт ва калисоро таъсис намуда, онҳоро қавӣ гардонд. Ба воситаи дуюмӣ нобоварон нест карда мешаванд.

Вақте ки Яҳёи Ғӯтадиҳанда ба издиҳоми омехта мурочиат мекард (дар ин ҷо ҳам тавбакунандагон ва ҳам гунаҳгорони барои тавба тайёр набуда буданд, ниг. Мат. 3,6.7), ӯ гуфт, ки Исо онҳоро бо Рӯҳи Пок ва оташ ғӯта медиҳад (Мат. 3,11). Аммо вақте ки ӯ бо онҳое гап мезад, ки дар ҳақиқат тавба кардаанд (Марк. 1,5), ӯ гуфт, ки Исо онҳоро бо Рӯҳи Пок ғӯта хоҳад дод (Марк. 1,8).

Пас дар Аъмол 2,3 забонаҳои аз ҳам ҷудое, мисли забонаҳои оташ чиро ифода мекарданд? *Забонаҳо*, бешубҳа, рамзи нутқ мебошанд ва эҳтимол, бо дигар забонҳо гап задан атои мӯъҷизаосост, ки фиристагон мебоист дар он вақт қабул мекарданд. *Оташ*, эҳтимол, Рӯҳи Покро таҷассум менамояд, ҳамчун сарчашмаи ин ато, ва низ метавонад фаъолияти мавъизагии далерона, гарму ҷӯшон, пуршавку завқро, ки баъд аз ин ходиса ба амал меояд, ифода намояд.

Тахмин оиди ғайрат дар ин ҷо махсусан мувофиқ менамояд, зеро ки шавку завқ доштан — ҳолати муқаррарии шахсе мебошад, ки ҳаёташ аз Рӯҳи Пок пур аст, ва шаҳодат натиҷаи ногузири ин ҳолат аст.

2,4 Мӯъҷизаи дар рӯзи Панतिकост рӯйдода аз *Рӯҳулқудс* пур шудан буд, ки баъд аз он шогирдон *ба забонҳои дигар-дигар ба сухан гуфтан шурӯъ карданд*. То ин вақт Рӯҳи Пок бо шогирдон буд, аз ин лаҳза сар карда ӯ дар онҳо мебошад (Юх. 14,17). Ин оят марҳилаи муҳими дигаргунии қатъиро дар муносибати дутарафаи Рӯҳи Пок ва одамон қайд мекунад. Дар Паймони Кухан Рӯҳ ба одамон фуруд меомад, аммо фақат ба як муддати кӯтоҳ (Заб. 50,13). Аз рӯзи Панतिकост Рӯҳи Худо ҳамеша дар одамон аст: ӯ омад ва то ба охир бо онҳо мемонад (Юх. 14,16).

Дар рӯзи Панतिकост Рӯҳи Пок на танҳо дар бовардорон ҷойгир шуд, балки онҳоро

пур кард. Рӯхи Худо аз лаҳзаи наҷот дар мост, вале барои аз Рӯх пур шудан мо бояд Сухани Худоро омӯзем, дар бораи он мулоҳиза ронем, ибодат намоем ва дар итоат ба Худо зиндагӣ кунем.⁴ Агар имрӯз аз Рӯх пур шудан худ ба худ кафолат дода мешуд, пас Навиштаҳои Пок моро даъват намекарданд, ки: “Аз Рӯх пур шавед” (Эфс. 5,18).

Фуруд омадани Рӯхи Пок дар рӯзи Панतिकост ҳамчунин бовардоронро дар Калисо, Бадани Исо муттаҳид намуд.

“Зеро ки ҳамаи мо — хоҳ яҳудиён, хоҳ юнониён, хоҳ ғуломон, хоҳ озодон — бар тибки як Рӯх дар як бадан ғӯта хӯрдаем, ва ҳама аз як Рӯх нӯшониди шудаем” (1Кӯр. 12,13). Аз ҳамин вақт сар карда, бовардорон – яҳудиён ва ғайрияхудиён – дар Исои Масех мебоист як одами нав мешуданд ва қисмҳои як Бадан мегардиданд (Эфс. 2,11-22).

Шогирдон аз Рӯх пур шуданд, ва чун Рӯх ба онҳо қудрати такаллум бахшид, ба забонҳои дигар-дигар ба сухан гуфтан шурӯъ карданд. Аз оятҳои зерин маълум мегардад, ки ба онҳо қобилияти мӯъҷизасои ба забонҳои хориҷии ҳамзамонашон гап задан дода шуда буд, ки ҳеҷ гоҳ пеш аз ин наомӯхта буданд. Инҳо нидоҳои бемаънии чунунӣ набуданд, балки забонҳои муайяне буданд, ки дар дигар қисмҳои дунё бо он гап мезаданд. Ин атои забонҳо яке аз аломатҳои мӯъҷизасое буд, ки Худо барои тасдиқи ҳаққонияти он чи фиристагон мавъиза мекарданд, истифода бурдааст (Ибр. 2,3,4). Дар он вақт Паймони Навин ҳоло навишта нашуда буд. Ҳоло бошад, вақте ки Сухани Худо ба шакли хатӣ дастрас аст, эҳтиёҷ ба аломатҳо асосан аз байн рафтааст (агарчи, бешубҳа, Рӯхи Поки пуриктидор мисли пешина метавонад онҳоро истифода барад, агар Ҷ ихтиёр кунад).

Зухури атои забонҳо дар рӯзи Панतिकост ҳамчун тасдиқи он, ки забонҳо ҳамеша бо қобилияти Рӯх ҳамроҳ буданд, истифода бурдан лозим нест. Агар ин чунин мебуд, пас чаро забонҳо дар алоқамандӣ бо мавридҳои зерин номбар намешаванд:

1. бовар кардани се ҳазор нафар (Аъм. 2,41);
2. бовар кардани панҷ ҳазор нафар

(Аъм. 4,4);

3. қабул кардани Рӯхи Поки сомариён (Аъм. 8,17)?

Аслан танҳо боз дар ду маврид дар китоби Аъмол дар бораи атои забонҳо зикр карда мешавад:

1. Дар вақти бовар кардани ғайрияхудиён аз хонаи Корнилюс (Аъм. 10,46).
2. Дар вақти дубора ғӯта додани шогирдони Яҳё дар Эфсӯс (Аъм. 19,6).

Пеш аз он ки ба ояти 5 гузарем, мо бояд зикр намоем, ки дар байни илоҳиётшиносон ихтилофоти зиёде оиди ғӯта бо Рӯхи Пок вучуд дорад: оиди микдори ходисаҳо ки онҳо рӯй дода буданд, инчунин оиди оқибатҳо ки аз он сарчашма мегиранд.

Агар сухан дар бораи такроршавандагии адади ғӯта бо Рӯх равад, дар ин ҷо чунин нуқтаҳои назар ҳастанд:

1. Он танҳо як бор ба вуқӯъ омад — дар рӯзи Панतिकост. Дар ҳамон вақт Бадани Масех ташкил ёфт, ва аз ҳамон вақт бовардорон ба атои ғӯта ҳамроҳ мешаванд.
2. Он дар се ё чор давра ба амал меомад: дар рӯзи Панतिकост (б. 2), дар Сомария (б. 8), дар хонаи Корнилюс (б. 10) ва дар Эфсӯс (б. 19).
3. Он ҳар дафъа дар лаҳзаи наҷотёбии ҳар як шахси алоҳида рӯй медиҳад.

Агар сухан дар бораи таъсири ин ғӯтаи масехӣ ба ҳаёти одамон равад, баъзе илоҳиётшиносон инро “фурӯ рехтани дуҷум”-и файз меҳисобанд, ки одатан баъд аз бовар кардан ба вучуд меояд ва то андозае ба покшавии пурра меорад. Ин нуқтаи назар дар Навиштаҳои Пок тасдиқ карда намешавад. Чуноне ки гуфта гузаштем, ба воситаи ғӯтаи масехӣ бо Рӯхи Пок бовардорон:

1. ба Калисо қабул карда шуданд (1Кӯр. 12,13);
2. қувват ёфтанд (Аъм. 1,8).

2,5-13 Дар Уршалим дар иди Панतिकост яҳудиён, одамони худотарс аз тамоми ҷаҳоне ки он вақт маълум буд, ҷамъ омаданд. Ҷи ходиса рӯй доданаширо шунида, онҳо дар назди хонае ки фиристагон дар он буданд, ҷамъ омаданд. Амалҳои Рӯхи Худо ҳам дар он вақт ва ҳам ҳозир одамонро ба худ ҷалб мекард.

Ҳангоме ки *мардум* ба хона наздик шуда буданд, фиристагон ба забонҳои гуногун гап мезаданд. Омадагон хеле ҳайрон шуданд, вақте шуниданд, ки ин шогирдони чалилӣ ба забонҳои гуногуни хоричӣ гап мезаданд. Воқеан мӯъчиза бо онҳое рӯй дод, ки гап мезаданд, на бо онҳое ки мешуниданд. Шунавандагон ҳар касе ки бошанд — яхудизодагон ё онҳое ки ба дини яҳудӣ рӯ овардаанд, зодагони шарқ ё ғарб, шимол ё чануб, — ҳар кадоми онҳо ҳикояро дар бораи *корҳои бузурги Худо ба забонҳои худашон* шуниданд. Калимаи юнонии дар оятҳои 6 ва 8 истифодашудаи “диалектос”, ки дар ин ҷо “забон” тарҷума шудааст, калимаи ҳозираи “диалект”-ро (бо маънои “шева, лаҳча”) ба вучуд овард.

Ақидае васеъ паҳн шудааст, ки яке аз ҳадафҳои атои забонҳо дар Панतिकост — дар як вақт мавъиза кардани Хушхабар ба одамоне буд, ки бо забонҳои хоричӣ гап мезаданд. Масалан, як муаллиф менависад: “Худо шарияти Худо ба як халқ ва бо як забон дод, вале Хушхабарро ӯ ба *ҳамаи* халқҳо ба *ҳамаи* забонҳо ато кард”.

Вале аз ин матн чунин барнамеояд. Ба забонҳои гуногун гап занандагон дар бораи *корҳои бузурги Худо* нақл мекарданд (2,11). Ин аломат ба халқи Исроил буд (1Қўр. 14,21.22), ки ҳадафаш — ҳайрат ва шавқу завқро ба вучуд овардан буд. Петрус бошад, баръакс, Хушхабарро ба забоне мавъиза мекард, ки агар ҳама нафаҳманд ҳам, аксарияти шунавандагон мефаҳмиданд.

Шоҳидон ба таври гуногун ба атои мӯъчизаосои забон эътибор медоданд. Чунин менамуд, ки баъзеҳоро он хеле ба худ чалб кард, дигарон фиристагонро ба он гунаҳгор мекарданд, ки онҳо *маيي* чавон нӯшидаанд. Фиристагон дар ҳақиқат дар зерӣ таъсири қувваи беруна буданд, вале ин таъсири Рӯҳи Пок буд, на шароб!

Одамони рӯҳан аз нав зоданашуда майлдоранд, ки ҳодисаҳои рӯҳониро чун сабабҳои табиӣ шарҳ диҳанд. Боре, вақте ки аз осмон садои Худо шунида шуд, баъзеҳо гуфтанд, ки раъд ғуррид (Юҳ. 12,28.29). Акнун нобоварон бо тамасхур он таъби хуши фиристагонро, ки баъд аз фуруд омадани Рӯҳ

буд, чун таъсири *май* шарҳ медоданд. “Одамон, — мегуфт Шиллер, — дар офтоб доғ ёфтано ва ҳам шахсони аз онҳо боло бударо поён, ба ифлосӣ кашиданро дӯст медоранд”.

2,14 Фиристае ки як вақтҳо савганд хӯрда Худоро инкор карда буд, акнун ба пеш баромада ба издиҳом мурочиат мекунад. ӯ акнун шогирди бечуръат ва дудила нест, ӯ ба мисли шер пуркуват аст. Панतिकост ӯро тағйир дод. *Петрус* акнун пур аз Рӯҳ аст.

Дар Қайсарияи Филиппӣ Худованд супурдани калидҳои Подшоҳии Осмонро ба Петрус ваъда дод (Мат. 16,19). Дар ин ҷо, дар Аъмол 2, мо мебинем, ки чӣ тавр ӯ бо ин калидҳо ба яҳудиён дарро мекушояд (ояти 14), инчунин, баъдтар, дар боби 10, ӯ онро ба ғайрияхудиён мекушояд.

2,15 Пеш аз ҳама фириста мефаҳмонад, ки ҳодисаҳои ғайриоддии ҳаминрӯза натиҷаи таъсири майи чавон набуданд. Соат танҳо нӯҳи саҳар буд, ва хеле ғайриоддӣ мебуд, агар ҳамин қадар одами зиёд ин қадар барвақт *маст* мешуданд. Илова бар ин яҳудиёне ки дар хизмати идонаи куништ иштирок доштанд, то соати 10-и саҳар ё ин ки то нисфирӯзӣ, вобаста ба он ки кай қурбонии рӯзона оварда шуда буд, аз хӯрок ва об парҳез мекарданд.

2,16-19 Шарҳи ҳақиқии ҳодисаи руҳдода фуруд омадани Рӯҳи Пок буд, ки *аз тарафи* пайғамбар *Юил* пешгӯӣ шуда буд (Юил 2,28 ва пас аз он).

Дар асл ҳодисаҳои рӯзи Панतिकост иҷрошавии пурраи пешгӯии Юил набуданд. Қисми зиёди ҳодисаҳои дар оятҳои 17-20 тасвирёфта дар он лаҳза ба вукӯъ наомад. Вале тасодуфи рӯйдоди рӯзи Панतिकост чашидани пешакии он чизҳое буд, ки *дар рӯзҳои охири*н, пеш аз рӯзи *азиму пуришукӯхи Худованд* ба вукӯъ мепайвандад. Агар рӯзи Панतिकост иҷроиши пешгӯии Юил бошад, чаро баъдтар (3,19) ваъда дода мешавад, ки дар сурати тавбаи умумихалқӣ, агар халқи Исроил Онеро ки таслиб карда буд, қабул намояд, Исо бармегардад ва хузури Худо фаро мерасад?

Иқтибос аз Юил — ин намунаи амали “қонуни истиноди дубора”, ки мувофиқи он

ҳар кадом пешгӯии Навиштаҳои Пок аввал қисман ва баъдтар қомилан иҷро мешавад.

Рӯҳи Худо дар рӯзи Панतिकост фуру рехт, вале на ба *тамоми башар*. Иҷроиши охирини нубувват дар охири Андӯҳи Бузург ба амал меояд. Пеш аз бо ҷалоли азим омадани Исо *мӯъҷизаҳо* дар осмон ва *аломатҳо* дар замин мешавад (Мат. 24,29.30). Он вақт Худованд Исои Масеҳ ба замин меояд, то ин ки душманони Худро нест намояд ва Подшоҳии Худро барқарор кунад. Дар аввали ҳукмронии ҳазорсолаи Ҷ Рӯҳи Худо ба *тамоми башар* фуру мерезад, ҳам ба халқҳо ва ҳам ба яҳудиён, ва ҷунин ҳолат аксаран дар тамоми Подшоҳии Ҳазорсола давом мекунад. Зухуроти гуногуни Рӯҳ ба одамон новобаста ба ҷинс, синну сол, аҳволи иҷтимоии онҳо ато карда мешаванд. *Рӯъёҳо* ва *хобҳои* хоҳанд буд, ки дониш медиҳанд, ва нубувватҳои ки онро ба дигарон мерасонанд. Ҳамин тарз атоҳои ваҳй ва нубувват зоҳир мешаванд. Ҳамаи ин дар вақте рӯй медиҳад, ки Юил *рӯзҳои охири* номидааст (оятҳои 17). Албатта, рӯзҳои охири Исроил дар назар дошта шудаанд, на ин ки Калисо.

2,20 Дар ин ҷо возеҳ гуфта шудааст, ки аломатҳои фавқуттабӣ дар осмон *пеш аз он ки рӯзи азиму пурушукӯҳи Худованд фаро мерасад*, ба вуқӯъ меоянд. Дар ин матн ибораи “*рӯзи Худованд*” шахсан ба замин баргаштани Ҷ барои нест кардани душманони Худ ва барои дар қудрат ва шукӯҳи бузург ба тахт нишастан мебошад.

2,21 Петрус иқтибосро аз Юил бо ваъда ба охир мерасонад, ки *ҳар кӣ исми Худовандро бихонад, наҷот хоҳад ёфт*. Он чи ки наҷот ба ҳар як одам ба шарт ба Худо бовар кардани дода мешавад — Хушхабар барои ҳамаи даврахост. *Исми Худованд* — мафҳуми фарогирандаи ҳамаи он чизест, ки Худоро ифода мекунад. Ҳамин тавр, *исми Ҷро хондан* — ин ҳақиқатан бовар карда, Ҷро ҳамчун роҳи ягонаи наҷот даъват кардан аст.

2,22-24 Пас, Худо кист? Баъдтар Петрус пайғоми ҳайратангезро дар бораи он хабар медиҳад, ки Исое ки онҳо таслиб карда буданд, ҳам Худованд ва ҳам Масеҳ мебошад. Дар аввал ӯ дар бораи зиндагии Исо, марги Ҷ, растохез ва болошавӣ ва баъд дар

тарафи дасти рости Худо, Падари Ҷ ҷалол ёфтани Ҷ нақл мекунад. Агар то ба ин дам ягон тасаввури ғалат дар бораи он ки *Исо* то ба ҳол дар қабр аст, дошта бошанд, Петрус ба зудӣ иштибоҳи онҳоро барҳам мезанад. Онҳо бояд шунаванд, ки Оне ки онҳо кушта буданд, дар осмон аст ва онҳо дар назди Ҷ ҷавоб хоҳанд дод.

Ана далелҳои фириста. Мӯъҷизоти зиёде шаҳодат медиҳанд, ки *Исои Носирӣ Марде буд аз ҷониби Худо*. Ҷ ин *мӯъҷизаҳо*ро бо қувваи *Худо* ба амал меовард (оятҳои 22). Худо бо ҳукми Худ ва пешбини Худ Ҷро ба дасти халқи Исроил супурд. Онҳо бошанд, дар навбати худ, Ҷро ба ғайрияхудиён (шариатро намедонистагон) супурданд, ки Ҷро *бар салиб меҳкӯб карда, куштанд* (оятҳои 23). Вале *Худо завлоии маргро шикаста*, Ҷро аз байни мурдагон зинда намуд. Марг наметавонист Ҷро дар асорат *нигоҳ дорад*, зеро ки:

1. Худи моҳияти Худо растохези Ҷро талаб мекард. Ҷ бегуноҳ буда, барои гунаҳгрон мурд. Худо бояд Ҷро зинда намояд ва ин шаҳодат ба он мешавад, ки Ҷ бо қурбонии кафораткунандаи Масеҳ қаноатманд аст.
2. Нубувватҳои Паймони Куҳан растохези Ҷро пешгӯӣ кардаанд. Дар оятҳои оянда Петрус онро маҳсус қайд мекунад.

2,25-27 Дар Забур 15 Довуд оиди зиндагӣ, марг, растохез ва ҷалол ёфтани Худованд пешгӯӣ мекунад.

Дар бораи зиндагии Ҷ суҳан ронда, *Довуд* ҳисси беинтиҳои эътимод ва боварии Онеро мерасонад, ки бо Падар дар мушоракати муттасил зиндагӣ мекунад. *Дил, забон ва ҷисм* — ҳамаи вучуди Ҷ пур аз хурсандӣ ва умед буд.

Довуд марги Ҷро *пешгӯӣ* намуда, муқаррар карда буд, ки Худо ҷони Ҷро дар *дӯзах* нахоҳад монд ва *нахоҳад гузошт*, ки Поки Ҷ *фаноро бубинад*. Ба ибораи дигар, *ҷони Худованд Исо* аз лифофаи ҷисмонӣ ҷудо намононад ва тани Ҷ фано намегардад. (Ин оятро барои исботи он, ки дар лаҳзаи марги Худ Худованд Исо дар қаъри замин, дар “зиндони” рӯҳи мурдагон буд, истифода бурдан лозим нест. Рӯҳи Ҷ ба осмонҳо рафт⁵

– Лук. 23,43 – , чисмаш бошад ба қабр монда шуд.)

2,28 Агар сухан дар бораи растохези Худо равад, Довуд боварӣ изҳор менамояд, ки Худо ба \bar{U} роҳи ҳаётро нишон медиҳад. Дар Забур 15,11 Довуд навишта буд: “Тариқи ҳаётро ба ман биомӯз...” Дар ин ҷо Петрус ин суханхоро иқтибос оварда, сиғаи амрро бо замони гузашта иваз намудааст: “*Тариқи ҳаётро ба ман омӯхтаӣ*”. Албатта, \bar{u} ро Рӯҳи Пок равона мекард, чунки дар он вақт аллакай растохез ба амал омада буд.

Чалол ёфтани Начоткор, ки пас аз растохез ба вукӯъ пайваст, аз тарафи Довуд дар суханҳои зерин пешгӯӣ карда шудааст: “*Бо ҳузури Худ маро аз шодӣ нур хоҳӣ кард*”, ё, чӣ тавре ки дар Забур 15,11 гуфта шудааст: “...камоли шодиҳо ба ҳузури Туст, ва хушиҳо ба ямини Туст то абад”.

2,29 Петрус исрор дорад, ки Довуд дар бораи худааш инро гуфта наметавонист, чунки чисми \bar{u} фано дида буд. Дар он рӯзҳо қабри \bar{u} ба яҳудиён хуб маълум буд. Онҳо медонистанд, ки \bar{u} аз мурдагон барнахостааст.

2,30-31 Дар навиштани ин таронаи Забур Довуд ҳамчун *пайгамбар* баромад кардааст. \bar{U} дар ёд дошт, ки Худо ваъда додааст, аз насли \bar{u} якеро растохез намояд ва ба *тахти \bar{u}* барои ҳамешагӣ *шинонад*. Довуд медонист, ки ин Масеҳ аст, ҳарчанд \bar{U} мемирад, чони \bar{U} дар *дӯзах намонанд* ва тани \bar{U} *фаноро намебинад*.

2,32-33 Акнун Петрус пайгомеро тақрор мекунад, ки шояд шунавандагони яҳудиҳо моту мабхут намуд. Масеҳ, ки дар борааш Довуд пешгӯӣ карда буд, — Исои Носирист. Худо \bar{U} ро аз мурдагон *эхё намуд*, ки инро ҳамаи фиристагон тасдиқ карда метавонистанд, зеро ки онҳо шохиди растохези \bar{U} буданд. Баъд аз растохези Худ Худованд Исо бо *ямини Худо боло бурда шуда* буд ва акнун чӣ тавре ки *Падар* ваъда карда буд, Рӯҳи Покро ато кард. Чунин аст шарҳи рӯйдодҳои ғайриоддӣ дар ин рӯз дар Уршалим.

2,34-35 Боло бурда шудани Масеҳро магар Довуд инчунин пешгӯӣ накардааст? Дар Забур 109,1 \bar{u} дар бораи худааш нагуфтааст. \bar{U} суханони Яхуваро, ки ба Масеҳ

равона карда шудааст, иқтибос меорад: “*Ба ямини Ман бинишин, то ки душманонатро зери пой Ту андозам*” (Таваччӯҳ намоед, ки оятҳои 33-35 он замони интизорииро, ки дар байни чалол ёфтани Исо ва баргаштани \bar{U} барои ҷазо додани душманонаш ва барои барқарор шудани Подшоҳии \bar{U} мегузарад, пешгӯӣ мекунад.)

2,36 Ҳамон як хабар аз нав бар яҳудиён фурӯ мерезад. ХУДО (\bar{U} РО) ХУДОВАНД ВА МАСЕҲ ГАРДОНДААСТ, – ҲАМИН ИСОРО, КИ ШУМО МАСЛУБ КАРДЕД (мувофиқи тартиби калимаҳо ба забони юнонӣ). Чӣ хеле ки Бенгел гуфт, “охири ин нутқ чун неш мехалид”: *ҲАМИН ИСОРО, ки шумо маслуб кардед*. Онҳо Масеҳи Худоро ба салиб кашиданд, ва фуруд омадани Рӯҳи Пок исботи он гашт, ки Исо дар осмонҳо чалол ёфтааст (ниг. Юх. 7,39).

2,37 Қувваи фошкунандаи Рӯҳи Пок чунон таъсирбахш буд, ки шунавандагон ба ин нутқ яқбора эътибор доданд. Петрусро лозим набуд, то онҳоро ба ягон чиз даъват кунад, онҳо худашон дод заданд: “*Эй бародарон, мо чӣ кунем?*” Ин савол дар зерин таъсири ҳисси амики гуноҳ ба вучуд омад. Акнун онҳо фаҳмиданд, ки Худи Ҳамон Исо, ки онҳо \bar{U} ро бераҳмона куштанд, Писари дӯстдоштаи Худо буд! Ин Исо аз мурдагон зинда шуда ва акнун дар осмонҳо чалол ёфтааст. Акнун гунаҳгори куштор чӣ тавр аз ҳукм начот меёбанд?

2,38 Петрус ҷавоб дод, ки *онҳо бояд тавба кунанд ва ба исми Исои Масеҳ барои омурзиши гуноҳҳо таълим бигиранд*. Пеш аз ҳама онҳо мебоист *тавба мекарданд* ва гуноҳи худро эътироф намуда, яқоя бо Худо худашонро маҳкум менамуданд.

Баъд онҳо мебоист *барои омурзиши гуноҳҳои худашон ғӯта мегиританд*. Дар назари аввал чунин менамояд, ки ин оят таълимот оид ба начот ба воситаи ғӯтаро дар бар мегирад ва одамони зиёде бо қатъият тасдиқ мекунанд, ки он маҳз ҳаминро ифода мекунад. Чунин маънидод ғалат аст, бо сабабҳои зерин:

1. Дар дахҳо оятҳои Паймони Навин гуфта шудааст, ки начот бо бовар кардан ба Худо Исои Масеҳ ба даст оварда

мешавад (мас. Юх. 1,12; 3,16.36; 6,47; Аъм. 16,31; Рум. 10,9). Ин шаҳодатҳои зиёд наметавонанд бо як ё ду оят инкор шаванд.

2. Ба ғоратгари ба салиб кашидашуда ваъдаи наҷот дода шуда буд, бо вучуди он ки \bar{y} \bar{g} ӯта нагирифта буд (Лук. 23,43).
3. Ягон далеле нест, ки Наҷотдиҳанда Худаш ягон касро \bar{g} ӯта дода бошад, саҳве ки аҷиб менамуд, агар барои наҷот \bar{g} ӯта додан ҳатмӣ мебуд.
4. Фириста Павлус ба Худо шукргузори мекунад, ки \bar{y} фақат баъзе кӯринтиёнро \bar{g} ӯта додааст, ин боз ҳам аҷиб аст, агар \bar{g} ӯта додан кувваи наҷотдиҳанда дошта бошад (1Қӯр. 1,14-16).

Қобили зикр аст, ки фиристагон танҳо яҳудиёнро даъват менамуданд, то барои ба даст овардани омурзиши гуноҳ \bar{g} ӯта хӯранд (ниг. Аъм. 22,16). Ин ҳақиқат, чӣ тавре ки ба мо менамояд, — калид барои фаҳмидани ин порча мебошад. Халки Исроил Худои ҷалолро ба салиб кашид. Яҳудиён гуфтанд: “Хуни \bar{y} бар гардани мо ва фарзандони мо бошад” (Мат. 27,25). Ҳамин тариқ, халки Исроил дар марги Масех гунаҳгор шуд.

Акнун баъзе аз ин яҳудиён саҳви худро дарк намуданд. Тавба карда, онҳо эътироф карданд, ки дар назди Худо гуноҳ кардаанд. Ба Худованд Исо ҳамчун Наҷотдиҳандаи худ бовар карда, онҳо аз олами боло зода шуданд ва омурзиши гуноҳхоро ҷовидона ба даст оварданд. \bar{g} ӯта бо обро қабул карда, онҳо худро аз халке ки Худоро ба салиб кашида буд, ҷудо мекарданд ва оид ба мансубияти худ ба халки \bar{y} арз мекарданд. Ҳамин тариқ, \bar{g} ӯтаи масехӣ рамзи он мегардад, ки гуноҳи инкор кардани Исо аз тарафи онҳо (инчунин ҳамаи дигар гуноҳхоро) шуста шуд. Ин онҳоро аз заминаи яҳудӣ ҷудо намуда, масехӣ мегардонид. Вале \bar{g} ӯтаи масехӣ онҳоро наҷот намедод. Танҳо бовар ба Исо инро карда метавонист. Дигар хел таълим додан — яъне Хушхабарии дигарро омӯзонидан ва барои ин ба лаънат дучор шудан аст (Ғал. 1,8.9).

Боз як маънидоди \bar{g} ӯтаро *барои омурзиши гуноҳхоро* Райрӣ медихад:

Ин ибора ифода намекунад, ки “то ин ки гуноҳхоро бахшида шаванд”, зеро ки дар ҳама

ҷо дар Паймони Навин гуноҳхоро дар натиҷаи бовар кардан ба Исо, на дар натиҷаи \bar{g} ӯтаи масехӣ бахшида мешаванд. Ин ҷумла “ \bar{g} ӯта хӯрдан дар натиҷаи бахшиши гуноҳхоро”-ро ифода мекунад. Пешоянди юнонии “эис” (барои) маънии “аз сабаби, ба тӯфайли”-ро дорад, на танҳо дар ин ҷо, балки боз, масалан, дар порчае аз Матто 12,41, ки маънои онро танҳо чунин шарҳ додан мумкин аст: “Онҳо тавба карданд ба тӯфайли (барои не) мавъизаи Юнус”. Барои ҳамаи онҳое ки дар назди хонаи фиристагон дар рӯзи Панतिकост ҷамъ омада буданд, аз паси тавба бахшиши гуноҳхоро омад, ва ба тӯфайли бахшиши гуноҳхоро онҳо метавонистанд \bar{g} ӯта дода шаванд.”⁶

Петрус онҳоро бовар кунонид, ки агар онҳо тавба кунанд ва \bar{g} ӯтаи таъмидро қабул кунанд, пас *атои Рӯҳулқудсро* мегиранд. Ба он исрор кардан, ки ҳамон як пайдарпайӣ ҳоло ҳам ба мо мувофиқ аст, яъне нафаҳмидани он аст, ки чӣ тавр Худо Калисоро дар ибтидои мавҷудияти он роҳбарӣ мекард. Чуноне ки Х. П. Баркер хуб нишон додааст, дар китоби Аъмол чор намуди ҷамоатҳои бовардорон тасвир ёфтаанд, ва дар ҳар ҳолат тартиби ҳодисаҳои вобаста бо қабули Рӯҳи Пок гуногун мебошад.

Дар ин ҷо, дар Аъмол 2,38 мо дар бораи масехиёни яҳудӣ мехонем. Барои онҳо пайдарпайӣ чунин буд:

1. Тавба.
2. \bar{g} ӯтаи обӣ.
3. Қабули Рӯҳи Пок.

Дар бораи бовар кардани сомариён дар Аъмол 8,14-17 нақл карда мешавад. Дар он ҷо ҳодисаҳо ба ин тартиб рӯй дода буданд:

1. Онҳо бовар карданд.
2. Онҳо дар об \bar{g} ӯта хӯрданд.
3. Фиристагон барои онҳо дуо гуфтанд.
4. Фиристагон дастони худро бар сари онҳо гузоштанд.
5. Ба онҳо Рӯҳи Пок фуруд омад.

Дар Аъмол 10,44-48 оиди бовар кардани ғайрияҳудиён нақл карда шудааст. Ба пайдарпайии ҳодисаҳо дар ин ҳолат диққат диҳед:

1. Бовар кардан.
2. Фуруд омадани Рӯҳи Пок.

3. Ғӯта дар об.

Ҷамоати намуди чоруми бовардорон аз пайравони Яҳёи Ғӯтадиҳанда иборат буданд (Аъм. 19,1-7):

1. Онҳо бовар карданд.
2. Онҳо дуҷумбора ғӯта хӯрданд.
3. Фириста Павлус дастҳои худро бар сари онҳо ниҳод.
4. Рӯҳи Пок бар онҳо фуруд омад.

Оё ин чунин маъно дорад, ки дар китоби Аъмол чор роҳи наҷот тасвир ёфтааст? Албатта, не. Наҷот дар асоси бовар кардан ба Худо ба амал меояд, ба амал меояд ва ҳамеша ба амал хоҳад омад. Вале дар давраи гузариш, ки дар китоби Аъмол қайд карда шудааст, Худо бо иродаи Худ тартиби ҳодисаҳои бо қабули Рӯҳи Пок вобастаро бо сабабҳои ба Ҷ маълум, вале барои мо номаълум иваз мекунад.

Чӣ гуна нақша имрӯз барои мо қобили қабул аст? Азбаски умуман халқи Исроил Масеҳро инкор кард, яҳудиён ҳуқуқҳои махсусро, ки метавонистанд доро бошанд, аз даст доданд. Акнун Худованд аз ғайрияхудиён халқеро ба исми Худ даъват менамояд (Аъм. 15,14). Пас, нақшаи ҳозира бо он ки дар Аъмол 10 дода шудааст, мувофиқат мекунад:

1. Бовар.
2. Фуруд омадани Рӯҳи Пок.
3. Ғӯта дар об.

Мо чунин мешуморем, ки чунин тартиб ҳозир барои ҳама қобили қабул аст: ҳам ба яҳудиён ва ҳам ба халқҳо. Дар назари аввал ин фикр беасос намуданаш мумкин аст. Савол ба миён меояд: Кай тартиби бовар кардани яҳудиён ба масеҳият, ки дар Аъмол 2,38 баён шудааст, бо пайдарпайии дар Аъмол 10,44-48 овардашуда иваз карда мешавад. Албатта, рӯзи муайяно гуфтан мумкин нест. Вале дар китоби Аъмол гузариши тадриҷӣ аз паҳнкунии Хушхабар асосан дар байни яҳудиён ба паҳнкунии ин таълимот дар байни халқҳо мушоҳида карда мешавад, чунки яҳудиён чандин маротиба онро инкор карда буданд. Дар охири китоби Аъмол қариб ҳамаи халқи Исроил дар бораи Хушхабар медонистанд, вале онро қабул накарданд. Аз сабаби бовар накарданашон

онҳо ҳуқуқи халқи баргузидаи Худо номида шуданро аз даст доданд. Дар давоми марҳилаи Калисо бо халқи яҳудӣ чун бо халқҳои ғайрияхудӣ амал карда мешавад, бинобар ҳамин барои онҳо низ он тартиб ба кор бурда мешавад, ки аз тарафи Худо барои халқҳо муқаррар гаштааст ва дар Аъмол 10,44-48 оварда шудааст.

2,39 Баъд Петрус ба онҳо хотиррасон менамояд, ки *ваъдаи Рӯҳи Пок барои ҳамаи онҳо ва фарзандони онҳо (ба яҳудиён), инчунин барои ҳамаи онҳоест, ки дур ҳастанд (ғайрияхудиён), яъне барои ҳар касе ки Худованд Худои мо ӯро бихонад.*

Худи ҳамон одамон, ки замоне гуфта буданд: “Хуни Ҷ дар мо ва фарзандони мост”, акнун тасдиқи марҳамати Худоро, агар ба Худо бовар кунанд, ба худ ва фарзандони худашон мегиранд.

Ин оятро аксар ин тавр нодуруст шарҳ медиҳанд, ки фарзандони падару модари бовардор ягон хел бартарияте доранд, ки бо паймон ваъда шудааст, ё наҷотро автоматӣ ба даст меоранд. Сперҷен ба ин иштибоҳ чунин ҷавоб медиҳад:

Магар ба бовардорон маълум нест, ки “Зодаи ҷисм, ҷисм аст ва зодаи Рӯҳ, Рӯҳ аст”? “Магар метавонад пок аз нопок зода шавад?” Зодашавии табиӣ табиати гуноҳро дар худ дорад ва ба навзод ҷайз дода наметавонад. Дар Паймони Навин хотирнишон карда мешавад, ки фарзандони Худо “на аз хун, на аз хоҳиши ҷисм, на аз хоҳиши мард, балки аз Худо” зода шудаанд.⁷

Қайд кардан муҳим аст, ки *ваъда* на танҳо ба “шумо ва фарзандони шумо”, балки инчунин ба *онҳое* дахл дорад, ки *дур ҳастанд*, яъне *барои ҳар касе ки Худованд Худои мо ӯро бихонад*. Ин таъбир ба ибораи “ҳар касе” ки ба даъвати Хушхабар ҷавоб диҳад ҳаммаъно аст.

2,40 Дар ин боб нутқи Петрус пурра оварда нашудааст, вале фикри асосӣ иборат аз он буд, ки яҳудиёни ӯро шунидаистода бояд аз ин насли *каҷрав*, ки Худованд Исоро рад кард ва кушт, раҳо ёбанд. Ин корро онҳо ба Исо ҳамчун ба Наҷотдиҳанда ва Масеҳи худ бовар карда ва дар пеши мардум аз хешутаборӣ бо халқи ҷинояткори яҳудӣ даст

кашида, ғӯтаи масеҳиро қабул намуда, карда метавонистанд.

2,41 Дар он рӯз одамони зиёде ғӯта хӯрдан хостанд ва ин исботи он аст, ки *онҳо бо рағбат*⁸ каломи *Петрусро* ҳамчун Сухани Худо қабул кардаанд.

Ва дар он рӯз ба бовардорон *тақрибан се ҳазор нафар ҳамроҳ шуданд*. Агар шумораи бовардорон шаҳодати беҳтарини он аст, ки хизмати пур аз қувваи Рӯҳи Пок ба ҷо оварда шудааст, пас хизмати Петрус бешубҳа ҳамин гуна мебошад. Албатта, ин ҳодисаҳо суханони Худованд Исоро ба ёди моҳиғири чалилӣ овард: “Ман шуморо сайёди мардум гардонам” (Мат. 4,19). Мумкин аст, ӯ инчунин ин суханони Начотдихандаро ба хотир овард: “Ба ростӣ, ба ростӣ ба шумо мегӯям: ҳар кӣ ба Ман имон оварад, аъмолеро, ки Ман мекунам, вай низ хоҳад кард ва ҳатто бузургтар аз он ҳам хоҳад кард, зеро ки Ман назди Падар меравам” (Юх. 14,12).

Он эҳтиёткорӣ дар зикр кардани шумораи бовардорон ибратомӯз аст — тақрибан се ҳазор нафар. Ҳамаи хидматгорони Худо, ба ном бовардоронро шумурда истода, метавонистанд чунин тамкин зоҳир намоянд.

2,42 Ҳақиқати бовар кардан доимо бо амал тасдиқ карда мешавад. Навбоварон самимияти бовари худро бо он исбот мекунанд, ки доимо:

1. дар *таълими* фиристагон ҳастанд, яъне доимо мавъизаи дорои илҳомии илоҳии фиристагонро ғӯш мекунанд, — аввал мавъизаи даҳониро, акнун бошад дар Паймони Навин сабтшударо.
2. дар *мушоракат* ҳастанд. Шаҳодати дигари ҳаёти нави наубоварон — хоҳиши мушоракат бо халқи Худо ва бо он шодию ғамро бо ҳам дидан аст. Дар дили онҳо аз дунё чудо будан ва умумият бо дигар масеҳиён ҳукмрон буд.
3. дар *шикастани нон* ҳастанд. Дар Паймони Навин ин ибора ҳам Шоми Худованд, ҳам хӯрокхӯрии якҷояи муқаррариро ифода мекунад. Маъноӣ ҳар як мавриди мушаххас ба алоқамандии матн вобаста аст. Дар ин ҷо, бешубҳа, Шоми Худованд дар назар дошта шудааст, зеро гуфтани он ки онҳо хӯрок

хӯрданро давом медоданд, беҳуда мебуд. Аз Аъмол 20,7 мо мефаҳмем, ки масеҳиёни аввалин дар рӯзи аввали ҳафта нонро мешикастанд (Шоми Худовандро қайд мекарданд). Дар Калисои аввалин баъд аз Шоми Худованд, шоми муҳаббат ҳамчун ифодаи муҳаббати муқаддасон ба якдигар, меомад. Вале ҳангоме ки суиистеъмом ба миён омад, бо мурури замон ин анъанаи шоми муҳаббат (ё шоми агапе) нест шуд.

4. дар *дуоғӯӣ* ҳастанд. Ин анъанаи чоруми асосии калисоии масеҳиёни аввалин буд. Бо дуоҳояшон онҳо дар мавриди параситиш, роҳнамоӣ, муҳофизат ва хизматгузорӣ ба Худо пурра вобаста буданашонро изҳор мекарданд.

2,43 Одамонро тарси эҳтиромона фаро гирифта буд. Қувваи пуриктидори Рӯҳи Пок он қадар аён буд, ки дилҳо бозмеистоданд ва ба он тан медоданд. Дили яҳудиёноро ҳайрат фаро мегирифт, вақте онҳо *фиристагонро* медиданд, ки *мӯъҷизоти бисёр ва аломат* ба амал меоварданд. Дар ин ҷо ҳодисаҳои фавкуттабий, ки ҳайрат ва вачдро ба вучуд меоваранд, *мӯъҷизот* номида шудаанд. *Аломат* — мӯъҷизоте ки маъноӣ рамзӣ доранд, яъне ба бовардорон иродаи Худоро хабар медиҳанд. Ҳодисаи фавкулодда ҳам *мӯъҷиза* ва ҳам *аломат* буда метавонад.

2,44-45 Бовардорон доимо якҷоя чамъ мешуданд ва *дар ҳама чиз шарик буданд*. Дили онҳо саршори муҳаббати Худованд буд, бинобар ҳамин *ҳар гуна молу мулк*ро онҳо муштарақ меҳисобиданд (4,32). Вақте ки дар ҷамоат *эҳтиёҷ* ба пул ба миён меомад, онҳо молу мулки худро мефурӯхтанд ва маблағи ба даст овардари тақсим мекарданд. Ба ҳамин тариқ, дар ҷамоат ҳама баробар буданд.

Дар байни бовардорон якдилӣ ва умумияти манфиатҳо зоҳир мегашт — *ягонагии ки худбинии ба табиати гунаҳкоронаи мо хосро дар самимияти муҳаббат ба якдигар аз байн бурд* — *дар ҳиссиёте ки аз муҳаббати Худо ба одамон сарчаиша мегирифт*. *Онҳо муттаҳид буданд ба он маъно, ки онҳо ҳамаи дороияшонро якҷоя идора мекарданд ва на аз рӯи ягон қонун ё*

мачбурият (ки ҳамаро вайрон мекард), балки бо идроки он ки ҳамаи онҳо аз они Масеҳанд ва Масеҳ ба ҳамаи онҳо якҷоя ва ба ҳар як кас дар алоҳидагӣ тааллуқ дорад. Баракати Ҷ — чунин боигарист, ки ҳеч чиз онро кам карда наметавонад, ва ҳар қадаре ки онҳо бисёртар тақсим мекарданд, ҳамон қадар зиёдтар ба даст меоварданд. Онҳо “молу мулки худро мефурухтанд ва ба ҳама, мувофиқи эҳтиёҷоти ҳар кас, тақсим мекарданд.”⁹

Ҳозир аксарият чунин меҳисобанд, ки моро зарур нест, то дар ин масъала ба ибрати масеҳиёни аввалин пайравӣ кунем. Ин ба тасдиқе монанд мешуд, ки мо набояд наздиконамонро дӯст дорем, чӣ тарзе ки худамонро. Хоҳиши молу мулк ва моликияти шахсиро бо ҳам дидан ногузир ба амал меомад, вақте ки дили одам бо Рӯҳи Пок пур мешуд. Чӣ тавре ки гуфта шуда буд, “масеҳии ҳақиқӣ ба он розӣ шуда наметавонад, ки вай чизи хеле бисёр дорад, дар он ҳоле ки дигарон чизи хеле кам доранд”.

2,46 Ин оят нишон медиҳад, ки Пантикост ба ҳаёти динӣ ва тарзи зисти навбаварон таъсир кардааст.

Ҳаёти динии онҳоро муоина карда, мо бояд дар хотир дошта бошем, ки бовардорони аввалин аз рӯи насаб яҳудӣ буданд. Ҳарчанд Калисои масеҳӣ кайҳо вучуд дошт, алоқаҳо бо анъанаи динии яҳудиён якҷанд муддат нигоҳ дошта мешуданд. Чараёни раҳой аз кафани дини яҳудӣ дар давоми тамоми даврае ки дар китоби Аъмол тасвир ёфтааст, тӯл кашид. Бинобар ҳамин бовардорони масеҳӣ хизматгузори дар парастиишгоҳ¹⁰ давом медоданд ва дар он ҷо хониш ва тафсири Паймони Куҳанро гӯш мекарданд. Ба ғайр аз ин, албатта, онҳо дар хонаҳо якҷоя чамъ меомаданд ва он чиро, ки дар ояти 42 гуфта шудааст, ба амал меоварданд.

Дар бораи тарзи зиндагонии онҳо мо мехонем, ки онҳо *нон мешикастанд*, *бо дилхушӣ ва самимият бо ҳам хӯрок мехӯрданд*. Аз матн аён аст, ки ибораи “шикастани нон” дар ин ҷо хӯрокхӯрии оддиро ифода мекунад. Хушнудии наҷот саросар тамоми ҳаёти онҳоро фаро гирифта буд, ҳатто

ташвишҳои оддии зиндагиро бо дурахши заррини ҷалол мунаввар сохта буд.

2,47 Барои онҳое ки аз зери таъсири чаҳолат раҳой ёфта, шахрванди Подшоҳии муҳаббати Писари Худо шуданд, ҳаёт мадҳия ва таронаи шукронаи Забур гардид.

Дар аввал бовардорон *дар байни тамоми мардум меҳру муҳаббат пайдо карда буданд*. Вале ин бисёр давом карда наметавонист. Моҳияти масеҳият чунин аст, ки дар дили одамай хатман нафрат ва хусумат бармеангезад. Начоткор шогирдони Худашро аз шӯҳратманд шудан меогоҳонид (Лук. 6,26), таъқибот ва азобҳоро ба онҳо пешгӯӣ мекард (Мат. 10,22.23). Ҳамин тарик, ин *меҳру муҳаббат* танҳо як давраи кӯтоҳе буд, ки ба зудӣ бо душмании сустнашаванда иваз шуд.

Худованд ҳар рӯз касонеро, ки наҷот меёфтанд, ба аҳли Калисо меафзуд. Ҳар рӯз ҷамоати масеҳиён меафзуд, зеро ки одамон тавба мекарданд ва ба Худованд Исои Масеҳ бовар менамуданд. Касоне ки Хушхабарро шунида буданд, ӯҳдадор буданд, ки бо амали иродаи худ Худованд Исоро қабул кунанд. Он ҳақиқат, ки Худованд наҷотёбандагонро пешакӣ интиҳоб мекунад ва *меафзояд*, ба ҳеч хотир озодии интиҳоб ва масъулияти худӣ одамро бекор карда наметавонад.

Инак, дар ин боб дар бораи фуруд омадани Рӯҳи Пок, дар бораи нутқи фаромӯшнашавандаи Петрус ба яҳудиёни чамъомада, дар бораи бовар кардани одамони зиёд нақл карда шудааст, инчунин тавсифи кӯтоҳи зиндагии масеҳиёни аввалин дода шудааст. Ҳикояи ачибе дар бораи зиндагии масеҳиёни аввалин дар нашри 13-уми Энциклопедияи Бритонӣ дар мақолаи “Таърихи Калисо” оварда шудааст:

Дар ҳаёти масеҳиёни аввал аз ҳама аҷоибаш ҳисси амиқи он буд, ки онҳо — халқи даъватшуда ва интиҳобшудаи Худо мебошанд. Калисои масеҳӣ ба фаҳмиши онҳо на муассисаи мардумӣ, балки Илоҳӣ буд. Он аз тарафи Худо таъсис ёфта ва идора карда мешуд ва ҳатто дунё барои он офарида шуда буд. Дар давраи масеҳиёни аввал ҳамин нуқтаи назар ба тамоми ҳаёти онҳо — ҳам ба ҳаёти шахсӣ ва ҳам ба ҳаёти ҷамъиятӣ роҳбарӣ мекард. Онҳо худро аз

дунёи дигар ҷудошуда ва бо якдигар бо торҳои махсус алоқаманд ҳисоб мекарданд. Онҳо шахрвандони осмон буданд, на аз замин, ва усулу қонунҳое ки бо он онҳо мекушиданд зиндагӣ кунанд, аз боло ба онҳо дода шуда буд. Дунёи ҳозираашон барои онҳо фақат қароргоҳи муваққатӣ буд, ҳаёти ҳақиқии онҳо бошад мебоист дар оянда сар мешуд. Онҳо чунин меҳисобиданд, ки ба зудӣ Исо бармегардад, бинобар ҳамин қору ҳузуру ҳаловати ин давр онҳоро кам ба таъвиши меовард. Ҳаёти ҳаррӯзаи масеҳиён бо Рӯҳи Пок нур буд ва ҳамаи наққориҳои масеҳиён натиҷаи ҳузури Рӯҳи Пок буд. Чунин боварӣ ба ҳаёти онҳо хусусияти рӯҳбаландии фавқуллода, таъсирнокии аз Худо илҳомгирифтаро мебахшид. Зиндагии онҳо зиндагии одамони муқаррарӣ набуд: онҳо табиати заминии худро шикаст дода, ҳаёти наҷибтару рӯҳонитар ба сар мебуданд.

Ин мақоларо хонда, то андозае мефаҳмед, ки Калисо аз қудрат ва муттаҳидии аввалаи худ то чӣ андоза дур шудааст!

КАЛИСОИ ХОНАГӢ ВА ТАШКИЛОТҲОИ МАСЕХӢ

Азбаски дар ин ҷо (2,47) дар китоби Аъмол бори аввал калимаи “калисо” (юн. экклезиа) зикр мешавад¹¹, мо ба таври муфассал доир ба мақоми марказии Калисо мувофиқи фаҳмиши масеҳиёни аввал истода мегузарем.

Калисо дар китоби Аъмол, инчунин дар дигар китобҳои Паймони Навин калисои гӯё хонагӣ буд. Масеҳиёни аввал дар хонаҳои истиқоматӣ чамъ меоманд, на дар биноҳои махсуси калисоӣ. Чунин ҳисобида мешавад, ки дин аз манзилҳои махсуси пок ҷой иваз карда, дар манзилҳое ки одамон зиндагӣ мекарданд, дар хонаҳои бовардорон мутамарказ шуд. Унҷер тасдиқ мекунад, ки хонаҳо дар давоми ду аср чун ҷои чамъшавии масеҳиён хизмат мекарданд.¹²

Барои мо шарҳи аз ҳама оддӣ он шуда метавонист, ки истифодаи хонаҳои шахсӣ, на бо ягон мулоҳизаи рӯҳонӣ, балки бо зарурияти иқтисодӣ илқо карда мешуд. Мо ба биноҳои бузурги калисо ва ибодатхонаҳо то андозае одат кардаем, ки гумон мекунем,

гӯё онҳо ба таври идеалӣ ба Худо мувофиқ ҳастанд.

Бо вучуди ин далелҳои асоснок ҳастанд пиндорем, ки масеҳиёни асрҳои аввал, эҳтимол, аз мо оқилтар буданд.

Пеш аз ҳама, ба бовари масеҳӣ ва ба таъкиди он оиди муҳаббат мувофиқ нест, ки ҳазорҳо доллар ба биноҳои боҳашамат сарф карда шаванд, дар ҳоле ки дар тамоми дунё қашшокии даҳшатангез ҳукмрон аст. Вобаста ба ин Стэнли Ҷоунс навишта буд:

Ман дар калисои ҷомеи Рум бо ҳавас тасвири Тифл, Исои хурдакаро, ки бо ҷавоҳироти бошукӯҳ ораста шуда буд, тамошо мекардам, вале аз калисо баромада рӯи кӯдакони гуруснаро дидам. Баъд аз он ман аз худ пурсидам: Оё Исо ба ин гуруснагӣ нигоҳ карда, аз орошоти Худ хурсанд шуда метавонад? Ва агар тавонад — ин фикр маро бо қатъият таъқиб мекард, — пас ман дигар бо хушудӣ дар бораи Исо фикр карда наметавонистам. Ин Тифли бо ҷавоҳироти бошукӯҳ орошашуда ва кӯдакони гурусна — рамзи он аст, ки мо чӣ қор кардем, Исоро бо либоси бошукӯҳи калисоҳои ҷомеъ ва дигар калисоҳои боазамат ораста, ҳатто кӯшиши бо беадолатии умқи ҷамъият мубориза бурдан накардем, дар ҳоле ки Исо дар ҳар як бекор ва бенаво гуруснагӣ мекашад.¹³

Сарф кардани пул барои сохтмони биноҳои киматбаҳо, ки дар як ҳафта аз 3-5 соат зиёд истифода намешаванд, на фақат зидди одамдӯстист, балки аз ҷиҳати иқтисодӣ номақбул аст. Оё мо метавонем беақлона ин қадар бисёр сарф карда ва ба ивазаш ин қадар кам гирифтано ба худ раво бинем?

Барномаҳои ҳозиразамони мо доир ба сохтмони калисоӣ яке аз калонтарин мамониатҳо дар инкишофи Калисо буд ва ҳаст. Маблағҳои калони пулӣ, ки барои пардохти маблағи қарзҳо ва фоизи онҳо сарф карда мешаванд, роҳбарияти калисоро маҷбур месозанд ба ҳар як кӯшиши ҷудо шудан ва калисои нав ташкил кардани гурӯҳҳои бовардорон муқобилат нишон диҳанд. Ҳар як камшавии одамони ба калисо меомада даромадери, ки барои сохтмон ва истифодаи бино зарур аст, дар зери хавф мемонад. Насли ханӯз зоданашуда дар зери бори қарз

аст ва ҳар гуна умеди такроран пуррашавии Калисо барҳам меҳӯрад.

Аксаран мегӯянд, ки биноҳои таассуротбахши калисо доштан даркор аст, то ин ки аъзои калисо набудагонро ба маҷлис ва парастии чалб намоем. Чунин тарзи тафаккур дунявист, зиёда аз ин, комилан таҷрибаи Паймони Навинро ба назар намегирад. Дар ин давра ба ҷамъомади калисоӣ асосан бовардорон меомаданд. Масеҳиён барои шунидани мавъизаи фиристагон, мушоракат, шикастани нон ва дуо ҷамъ меомаданд (Аъм. 2,42). Онҳо одамонро ба маҷлиси якшанбегӣ даъват карда, Хушхабарро мавъиза намекарданд, балки ба онҳое ки дар давоми ҳафта вохӯрда буданд, шаҳодат медоданд. Танҳо ҳамон вақте ки одам дар ҳақиқат бовар мекард, ӯ ба ҷамъоат дохил мешуд ва метавонист ба калисои хонагӣ ташриф оварад, то дар ин ҷо ғизои рӯхонӣ ва ёрӣ гирад.

Баъзан одамонро ба ибодат дар биноҳои калисоҳои боҳашамат моил кардан мушкул аст. Дар одамон эътирози тезу тунд ба ҳар гуна шаклпарастӣ, инчунин андешаи он ҳаст, ки аз онҳо пул талаб мекунад. Аксаран шунидан мумкин аст: “Барои калисо танҳо пули шумо лозим аст”. Вале аксарияти онҳое ки ба калисо рафтани намехоҳанд, бо шавку ҳавас ба машғулиятҳои хонагӣ доир ба омӯзиши Навиштаҳои Пок мераванд. Дар он ҷо бо масеҳиён мушоракат намуда, онҳо худро дар шароити ғайрирасмӣ нисбатан озод ҳис карда метавонанд.

Дар ҳақиқат, калисои хонагӣ барои ҳар кадом тамаддун ва ҳар сарзамин ба таври идеалӣ мувофиқат мекунад. Эҳтимол, агар мо ба тамоми дунё назар андохта метавонистем, пас мегӯем, ки қисми зиёди бовардорон на дар биноҳои махсус, балки дар хонаҳо ҷамъ меоянд.

Баръакси давраи мо, ки ҳоло биноҳои бузурги калисоҳои ҷомеъ ва ибодатхонаҳо сохта шудаанд, ҳамчунин шумораи зиёди ташкилотҳои конфессиявӣ, миссионерӣ ва байникалисоии хуб таркибёфта таъсис ёфтаанд, фиристагон, ба андозае ки аз китоби Аъмол маълум аст, ба таъсиси ягон хел ташкилот, ки кори Худоро давом медиҳад бошад, кӯшиш накардаанд. Калисоҳои маҳаллӣ

“дастаҳои пешоҳанг”-и Худо буданд, ки боварро паҳн мекарданд ва фиристагон бо ин вазифаи худ қонеъ буданд.

Дар солҳои охир дар ҷаҳони масеҳӣ зиёдшавии хайратангези фаъолияти ташкилотӣ мушоҳида карда мешавад. Ҳар дафъае ки ба сари бовардор фикри нава оиди хизмат ба кори Исо меояд, ӯ гурӯҳи миссионерӣ, иттиҳод ё дигар ташкилоти навро таъсис медиҳад!

Аз ҷумла, ин ба он оварда мерасонад, ки муаллимон ва мавъизагарони боистеъдод маҷбур мешаванд барои бурдани кори маъмурӣ аз хизмати асосии худ ба дигар тараф кашида шаванд. Агар ҳамаи маъмуроне ки дар идораҳои ташкилотҳои миссионерӣ кор мекунанд, дар ҳуди соҳаҳои миссионерӣ машғул мешуданд, дар он ҷо масъалаи доимии эҳтиёҷи кормандон ҳал мешуд.

Боз як натиҷаи тез инкишоф ёфтани ташкилотҳо — зиёд шудани хароҷоти иловагӣ мебошад. Аз ин сабаб маблағи зиёди пулҳо на ба паҳнкунии Хушхабар сарф карда мешаванд. Қисми зиёди пули ба бисёр ташкилотҳои масеҳӣ бахшидашуда барои пӯшонидани хароҷоти таъмини ҳуди ташкилот сарф карда мешавад, ва на ба он мақсаде ки баҳри он таъсис ёфта буд.

Аксаран ташкилотҳо ба иҷрои Супориши Бузурги Худовандамон монев мешаванд. Исо ба фиристагони Худ фармуд, ки ҳамаи он чиро ки Ӯ васият карда буд, таълим диҳанд. Аксари одамоне ки дар ташкилотҳои масеҳӣ кор мекунанд, бо мурури замон мефаҳманд, ки онҳо иҷозати мавъиза намудани ҳамаи ҳақиқати Худоро надоранд. Масалан, онҳо дар бораи баъзе мавридҳои ихтилофнок гап зада наметавонанд, зеро ташкилот метарсад, ки бо ин кор одамонро, ки ба он ёрии молиявӣ мерасонанд, аз худ дур мекунад.

Афзуншавии шумораи муассисаҳои масеҳӣ аксаран боиси найрангҳо, ҳасад ва рақобат мегарданд, ки ба кори шаҳодат оиди Масеҳ зарари калон мерасонанд.

Ташкилотҳои зиёди масеҳии дар мамлакатҳои мо ва дар хориҷа бударо, ки вазифаҳои қисман мувофиқат мекунанд, дида бароем. Онҳо барои кадрҳои шумораашон маҳдуд ва барои захираҳои молиявӣ

камшаванда мубориза мебаранд. Бисёре аз ин ташкилотҳо бо пайдоиши худ ба ҳисси сирф дунявии рақобати ташкилкунандагони худ вобастаанд, агарчи дар изҳороти назди омма, бешубҳа, онҳо ба иродаи Худо таъя мекунанд. (аз Қайдҳои харрӯзаи чамбияти Навиштаҳои Пок)

Аксаран он чиз дуруст аст ки ҳар як ташкилот мавҷудияти худро ба муддати зиёд дароз карда метавонад, ҳатто агар он самаранокиашро кайҳо гум карда бошад ҳам. Чархи механизм чарх заданро давом медиҳад, ҳарчанд мақсади асосгузори он аз назар пинҳон шуд, ва аз шӯҳрати ҳаракате ки замоне пурҷӯшу хурӯш буд, нишоне намондааст. На соддадилӣ ба одамони оддӣ хос, балки ҳикмати рӯҳонӣ масеҳиёни аввалро аз ташкил додани муассисот барои давом додани кори Худо нигоҳдорӣ кард. Г. Ҳ. Ланг менависад:

Як нависандаи моҳир хизмати фиристагонро бо тарзу усули барои мо то андозае муқаррарии кори миссионерӣ муқоиса карда гуфтааст, ки “мо маъмурияти миссияҳо таъсис медиҳем, фиристагон калисоҳо таъсис медоданд”. Чунин фарқ хеле муҳим аст. Фиристагон калисоҳо таъсис медоданд ва дигар ҳеҷ чизро, зеро ки барои расидан ба мақсади дар пешашон истода чизи дигаре талаб карда намешуд ва бештар муносиб набуд. Дар ҳар як маҳал онҳо ҷамоатҳои маҳаллии бовардоронро бо сардории пирон — ҳамеша бо якчанд пирон, на бо як нафар пир (ниг. Аъм. 14,23; 15,6.23; 20,17; Фил. 1,1) — таъсис медоданд, ки бовардоронро роҳнамун мекарданд, онҳоро роҳбарӣ ва насиҳат мекарданд. Худованд ин одамонро таъин мекард ва ҳамаи бовардорон интиҳоби онҳоро эътироф мекарданд (1Қӯр. 16,15; 1Тас. 5,12.13; 1Тим. 5,17-19). Маҷлиси бовардорон ходимонро таъин мекард (Аъм. 6,1-6; Фил. 1,1), ки аз пирони калисо фарқ мекарданд. Диаконҳо мебоист бо корҳои камшумори ҳар сари чанд вақт ба вучуд меомада, вале хеле муҳим машғул мешуданд, аз ҷумла, тақсироти маблағи пулии ҷамоатро онҳо идора мекарданд. Ҳамаи кори ташкилии фиристагон ба ташаккули шогирдон дар чунин ҷамоатҳо бурда мерасонд. Дар Паймони

Навин ҳеҷ як ташкилоти дигар номбар нашудааст. Мо дар он ҳатто нишонаҳои аввалини ҳамаи ташкилотҳои масеҳиро, ки дертар ба вучуд омадаанд, намеёбем.¹⁴

Барои масеҳиёни аввал ва роҳбарони онҳо, фиристагон, ҷамоати маҳаллӣ ташкилоти аз тарафи Худо интиҳобшуда дар замин буд, ки ба воситаи ин \bar{U} дар замин амал карданӣ аст. Ва ягона чунин ташкилоте ки \bar{U} ба он мавҷудияти абадиро ваъда дод, Калисо буд.

Г. Лангро шифо додан, ва халқи Исроилро ба тавба даъват кардани Петрус (3,1-26)

3,1 Дар Уршалим соати сеи баъд аз пешин буд, вақте ки *Петрус ва Юҳанно* якҷоя ба парастиишгоҳ *мерафтанд*. Чӣ тавре ки пештар гуфта шуда буд, аввал масеҳиёни яҳудӣ дар давоми якчанд вақт баъд аз таъсиси Калисои масеҳӣ ибодатро дар парастиишгоҳҳои яҳудиён давом медоданд. Қатъи муносибат бо дини яҳудӣ яклаҳзаина набуд, давраи гузариш талаб карда мешуд. Барои бовардорони ҳозира ба ибрати онҳо пайравӣ кардан нобахшиданӣ мебуд, зеро ки дар мо ваҳйи пурраи Паймони Навин ҳаст, ки дар он гуфта шудааст: “...пас, хори \bar{U} ро бардошта, берун аз бошишгоҳ \bar{S} и \bar{U} бароем” (Ибр. 13,13; ниг. инчунин 2Қӯр. 6,17.18).

3,2 Ба парастиишгоҳ наздик шуда, онҳо одамонро диданд, ки марди ланги гадоро назди он дарвозаи маъбад, ки *Ҷамил ном дошт*, бардошта меоварданд. Нотавонии ин марди ланги модарзод бо меъмории бошукӯҳи парастиишгоҳ тазоди саҳт дошт. Ин чиз камбағалӣ ва чаҳолатро, ки зери сояи калисоҳои ҷомеи бузург хеле бисёр дучор омадан мумкин аст, ва ба шахсони ҷисман ва рӯҳан бемор қобилияти ёрӣ расондан надоштани ташкилотҳои калисоии пуриктидорро ба хоҳири мо меоварад.

3,3 Бешубҳа, ин марди ланг аллакай умеди шифо ёфтани надошт ва ба он тан дода буд, ки барои \bar{u} як имконият — *садақа* пурсидан мондааст.

3,4 Ба ин маъюби нотавон бо диққати нигариста, *Петрус* имконияти нишон додани қудрати тавоноии Худоро дид. “Агар мо аз

тарафи Рӯҳи Пок раҳнамун шавем, пас, нигоҳи худро дар онҳое бозмедорем, ки Худо барои баракат додан интихоб кардааст, ва бо тирҳои холи намепарронем ва хаворо намеларзонем”.

Ба гадо бо суҳанҳои: “*ба мо нигоҳ кун*”, мурочиат карда, Петрус мехост диққати мардумро не, диққати лангро ба худ ва ба Юҳанно ҷалб кунад.

3,5-6 Маъюб ҳанӯз ҳам ба умеди гирифтани ёрии пулӣ бо диққат *ба онҳо чаши медрӯхт*. Он чи \bar{u} баъд шунид, \bar{u} ро ноумед карда, моту мабхут намуд. Петрус чизе надошт, ки ба \bar{u} чун садақа диҳад. Вале \bar{u} чизи беҳтаре дода метавонист. *Ба исми Исои Масеҳи Носирӣ* \bar{u} ба ланг бархостану роҳ рафтандро амр дод. Як воизи пири доно гуфтааст: “Маъюби гадо садақа пурсид, аммо соҳиби по шуд”.¹⁵

Нақл мекунам, ки боре Тумои Аквинӣ назди Папаи Рум омад, ки \bar{u} дар он вақт маблағи калони пулро мешумурд. Папа таъриф карда гуфт: “Акнун мо набояд чунон бигӯем, ки як замоне Петрус гуфта буд: “Ман нукра ва тилло надорам.” Тумо ба ин чунин ҷавоб дод: “Аммо ҳамчунин монанди Петрус: Бархезу роҳ рав! – ҳам гуфта наметавонед”.

3,7 Вақте ки Петрус ба ин одам барои ба по хестан ёрӣ дод, *панҷаи по ва зону, ки то ҳол кор намекарданд*, қувват гирифтанд. Ин боз ба мо хотиррасон мекунад, ки дар ҳаёти рӯҳонӣ ба тариқи фавқуллода ҷиҳати Илоҳӣ ва одами омехта мешавад. Петрус ба ин одам барои ба по хестан ёрӣ медиҳад ва баъд Худо \bar{u} ро шифо медиҳад. Мо бояд он чи метавонем, ҳамонро кунем, он гоҳ Худо он чиро, ки мо карда наметавонем, мекунад.

3,8 Мӯъҷизаи шифоёбӣ яклаҳзаина буд, на тадриҷӣ. Ба он диққат диҳед, ки Рӯҳи Худо чӣ қадар феълҳоро истифода мебарад, ки ҳаракатро ифода мекунам: ...*ҷаста хест ...*, *ба роҳравӣ даромад ... ва ворид шуд ... роҳравону ҷастухезкунон*.

Вақте мо ба хотир меорем, ки кӯдак роҳ гаштанро чӣ тарз оҳиста ва пуразоб ёд мегирад, мефаҳмем, чӣ гуна мӯъҷизае буд барои он одам, ки \bar{u} якбора бори аввал дар ҳаёташ роҳ гашта ва ҷаҳида тавонист.

Ин мӯъҷизаи ба исми Исо ба вукӯъ омада бори дигар ба халқи Исроил тасдиқ кард, ки Ҳамоне ки \bar{U} ро онҳо таслиб карда буданд, зинда аст ва Шифодиханда ва Начотдихандаи онҳо шудан меҳақад.

3,9-10 Одамон ҳар рӯз ба дидани ин гадо дар назди дари парастиишгоҳ одат карда буданд. Акнун, ки \bar{u} шифо ёфт, дар бораи мӯъҷизаи ногузир ба ҳама маълум гашт. *Мардум* наметавонистанд инкор кунанд, ки мӯъҷизаи бузурге руҳ дод, вале ҳамаи ин чиро мефаҳмонанд?

3,11 Азбаски *шифоёфта аз Петрус ва Юҳанно*, ки ба \bar{u} шифо бахшида буданд, дур намерафт, *тамоми мардум дар равоқи Сулаймон*, як қисми бинои парастиишгоҳ, бо ҳайрат сӯи онҳо *шифофтанд*. Вақд ва ҳайрати онҳо ба Петрус имконияти бо мавъиза ба онҳо мурочиат карданро дод.

3,12 Пеш аз ҳама *Петрус* диққати одамонро аз шахси шифоёфта ва худӣ фиристагон ба дигар тараф кашид. Шарҳи мӯъҷизот дар ҳеч қадами онон набуд.

3,13-16 Дарҳол \bar{u} ба онҳо Холиқи ҳақиқии мӯъҷизаҳоро номбар кард. \bar{U} Исо буд — худӣ Ҳамоне ки онҳо \bar{U} ро таслим карданд, рад карданд ва *куштанд*. Худо \bar{U} ро аз мурдагон зинда намуд ва дар осмонҳо ҷалол дод. Акнун, ба хотири бовар ба исми \bar{U} ин шахс аз дарди худ шифо ёфтааст.

Бешубҳа, бебокии Петрус олиҷаноб аст, ки халқи Исроилро гунаҳкор кард. \bar{U} онҳоро дар ин корҳо гунаҳкор меҳисобад:

1. Онҳо Исоро *таслим карданд* (ба маҳкамаи ғайрияҳудиён).
2. *Дар ҳузури Пилотус*, ки мехост \bar{U} ро озод кунад, *\bar{U} ро рад намуданд*.
3. Онҳо *Қуддус ва Одилро* рад намуда, хоҳиш карданд, ки як шахси *одамкуш* (Бараббос) озод карда шавад.
4. Онҳо *Сарвари* (ё Холиқи) *ҳаётро куштанд*.

Ва баръакс, диққат диҳед, ки Худо ба Исо чӣ гуна муносибат дорад:

1. Худо \bar{U} ро *аз мурдагон эҳё кард* (ояти 15)
2. \bar{U} ба Хизматгори *Худ Исо ҷалолат бахшид* (на Писари Худаш Исоро, чӣ хеле ки дар тарҷумаи тоҷикӣ оварда шудааст, ояти 13).

Дар охир дониста бошед, ки мӯъчизаи шифоёбиро шарҳ дода, фириста асосан ба *имон* ба Исо така мекунад (о. 16). Дар ин оят хамчунин дар дигар чойҳо исм одамро ифода мекунад. Ҳамин тавр, бовар ба исми \bar{U} бовар ба Исоро ифода мекунад.

3,17 Дар ин оят Петрус якбора оҳанги мурочиати хушадро иваз мекунад. Гуноҳи марги Худованд Исоро ба Исроил гузошта, акнун \bar{u} ба онҳо чун *бародарони* яҳудии худ мурочиат мекунад, раҳмдилона фарз мекунад, ки *онҳо ин корро аз рӯи нодонӣ кардаанд*, ва ба тавба кардан ва бовар кардан даъват мекунад.

Мумкин чунин намояд, ки суханҳои Петрус дар бораи он ки яҳудиён Худованд Исоро аз нодонӣ таслиб кардаанд, ба ҳақиқат муҳолифат мекунад. Оё \bar{U} бо “ваколатнома”-и Масеҳ будан ба назди онҳо наомад? Оё \bar{U} дар байни онҳо мӯъчиза ба вучуд намеовард? Оё Худро ба Худо баробар эълон карда, онҳоро ба хашм наовард? Бале, ин дуруст аст. Бо вучуди ин онҳо аз он беҳабар буданд, ки Исои Масеҳ — зодаи Худост. Онҳо на Масеҳи хоксор ва раҳмдил, балки озодкунандаи чанговару пурзӯрро интизор буданд. Онҳо Исоро чун сохтаном қабул карданд.

Онҳо намедонистанд, ки \bar{U} дар ҳақиқат Писари Худо буд. Шояд, онҳо ҳатто гумон мекарданд, ки \bar{U} ро кушта, кори ба Худо мақбулро карда истодаанд. Худи Начотдиханда дар салиб чунин гуфт: “...намедонанд чӣ мекунанд” (Лук. 23,24), ва баъдтар Павлус навишта буд: “...агар (мирони ин ҷаҳон) медонистанд, Худованди ҷалолро маслуб намекарданд” (1Қӯр. 2,8).

Ҳамаи ин мебоист мардони Исроилро бовар мекунонд, ки гуноҳи онҳо, харчанд бузург аст, бо марҳамати Худо бахшида шуданаш мумкин аст.

3,18 Ҷинояти онҳоро дуруст нашумурда, Петрус нишон медиҳад, ки *Худо* барои ба мақсади Худ расидан онро истифода бурд. Пайғамбарони Паймони Куҳан пешгӯӣ карда буданд, ки Масеҳ *азобу уқубат мекашад*. Ин азобу уқубатро ба \bar{U} халқи яҳудӣ расондааст. Вале акнун \bar{U} метавонад Худо ва Начотдихандаи онҳо шавад. Ба шарофати \bar{U} онҳо

метавонанд ба гуноҳҳои худ омурзиш гиранд.

3,19 Халқи Исроил бояд тавба кунад ва *руҷӯ намояд*. Вақте ки онҳо инро мекунанд, гуноҳҳои онҳо *маҳв мегардад* ва *айёми фароғат фаро мерасад*.

Бояд дар хотир дошт, ки ин мурочиат ба “мардони Исроил” равона шуда буд (о. 12). Дар он зарурати тавбаи умумихалқӣ таъкид карда мешавад, ки мебоист пеш аз таҷаддуди миллӣ ва баракат ба вучуд меомад. *Айёми фароғат аз ҳузури Худованд* гуфта ояндаи пурбаракати Подшоҳии Худо дар замин номида шудааст, ки доир ба он дар ояти дигар зикр гардидааст.

3,20 Пас аз он ки Исроил тавба кунад, Худо Масеҳ, *Исоро мефиристад*. Чӣ хеле ки пеш қайд гардида буд, дар ин ҷо зуҳури дуҷуми Исо, вақте ки \bar{U} ҳазор сол дар замин ба тахти подшоҳӣ менишинад, дар назар дошта шудааст.

3,21 Ноғузир савол ба миён меояд: “Агар пас аз даъвати Петрус Исроил тавба мекард, оё Худованд Исо ба замин бармегашт?” Одамони бузург ва тақводор ба ин савол ба таври гуногун ҷавоб медиҳанд. Баъзеи онҳо чунин мешуморанд, ки \bar{U} бармегашт; дар акси ҳол, мегӯянд онҳо, ин ваъда аз рӯи вичдон намебуд. Дигарон чунин меҳисобанд, ки ин суханон пайғамбарона буданд ва тартиби ҳодисаҳоеро, ки дар ҳақиқат рӯй медиҳанд, пешгӯӣ мекарданд. Вале ин масъала тахминист. Дар асл Исроил тавба накард ва Худованд Исо барнагашт.

Мувофиқи ояти 21, *Худо* пешбинӣ карда буд, ки халқи Исроил Исоро рад мекунад ва то зуҳури дуҷуми \bar{U} давраи ҳозираи файз мегузарад. *Осмон* мебоист Исоро *то замони таҷдид кардани ҳама чиз қабул мекард*. *Замони таҷдид кардани ҳама чиз* — Подшоҳии Ҳазорсолаи Исо аст. Ин суханон, чуноне ки баъзеҳо барғалат тахмин мекунанд, дар бораи начоти ҳама намебошад; чунин таълимот ба Навиштаҳои Пок бегона аст. Яқинан онҳо вақтеро дар назар доранд, ки ҷаҳони офаридашуда аз асорати фаношавӣ озод мешавад ва Исо дар тамоми замин одилона подшоҳӣ мекунад меронад.

Ин *замонҳои таҷдид* аз тарафи пайғамбарони Паймони Куҳан пешгӯӣ карда шуда буданд.

Ояти 21-ро далел оварда, кӯшиш мекунад боло бурда шудани Қалисоро, ки пеш аз саршавии Андӯҳи Бузург ба вуқӯъ меояд, инкор кунанд. Дар ин ҳол далелҳо чунинанд: агар осмон Исоро то саршавии Подшоҳии Ҳазорсола қабул мекарда бошад, пас Ҷ пештар барои ба осмон гирифта бурдани Қалисо омада наметавонад. Ҷавоб ба ин, албатта, дар он ниҳон аст, ки Петрус дар ин ҷо ба мардони Исроил мурочиат мекунад (ояти 12). Ҷ ба онҳо мегӯяд, ки Худо ба халқи Исроил чӣ гуна рафтор мекунад. Он чи ба халқи Исроил дахл дорад, барои онҳо Худо то замони зуҳури Ҷ ва ҳукмронияш дар охири замони Андӯҳи Бузург дар осмон мемонад. Вале яҳудиёни дар тӯли давраи Қалисо ба Ҷ бовардор ҳамчунин якҷоя бо ғайрияҳудиёни бовардор дар болобурдашавии Қалисо, ки ҳар лаҳза воқеъ шуда метавонад, иштирок хоҳанд кард. Илова бар ин, дар лаҳзаи болобурдашавӣ Худо осмонро тарк намекунад, мо ба назди Ҷ мебароем.

3,22 Ба сифати мисоли пешгӯии Паймони Куҳан доир ба подшоҳии пурчалолои Исо Петрус Такрори Шариат 18,15.18.19-ро иқтибос меорад. Ин порча Исоро ҳамчун Пайғамбари Худо дар асри тиллоии Исроил, пайғамбаре ки хости Худо ва шариати Ҷро шарҳу эзоҳ медиҳад, тасвир мекунад.

Вақте ки Мусо: “*Пайғамбарро... Худованд Худои шумо барои шумо ба миён хоҳад овард*” мегуфт, Ҷ на шабоҳати хислатҳо ё қобилиятҳоро, балки шабоҳатро дар он ки ҳар дуи онҳо аз тарафи Худо ба миён оварда шуда буданд, дар назар дошт. “Ҷ чӣ хеле ки маро ба миён оварда буд, Ҷро ҳам чунин ба миён хоҳад овард”.

3,23 Дар давраи подшоҳии Исо дар замин ҳар касе ки Ҷро *гӯш кардан нахоҳад* ва ба Ҷ итоат накунад, *решакан карда мешавад*. Албатта, Ҷро радкунандагон ҳозир ҳам ба чазои доимӣ маҳкум шудаанд, вале маънои аслии ин оят дар он аст, ки Исо бо дасти оҳанин ҳукмронӣ мекунад, ва ҳар касе ки ба Ҷ итоат накунад ва ба муқобили Ҷ бархезад, фавран чазо дода мешавад.

3,24 Чандин маротиба пешгӯӣ шудани айёми фароғатро таъкид карда, Петрус илова мекунад, ки *тамоми анбиё аз Самуил сар карда* дар бораи ин айём гуфтаанд.

3,25 Акнун Петрус ба шунавандагони яҳудии ҳудаш хотиррасон мекунад, ки ваъдаи ин айёми баракат ба онҳо чун *фарзандони анбиё* ва авлоди Иброҳим дода шудааст. Ба ҳар ҳол Худо *аҳде бо Иброҳим* баст, ки *ҳамаи қабिलाҳои рӯи замин дар насли ӯ* баракат хоҳанд ёфт. Маркази ҳамаи ваъдаҳои баракати ҳазорсола Насл, яъне Масеҳ мебошад. Ҷамин тавр, онҳо Худованд Исоро бояд ҳамчун Масеҳ қабул кунанд.

3,26 Худо аллакай *Бандаи Худро эҳё намуд* (3,13) ва аввал Ҷро ба назди халқи Исроил *фиристод*. Ин назар ба растохези Худованди мо бештар ба таҷассум ва ҳаёти Ҷ тааллуқ дорад. Агар онҳо Ҷро қабул мекарданд, Ҷ *ҳар якеро аз роҳҳои шароратомез бармегардонид*.

Дар ин мавзӯи ба халқи Исроил равонашудаи Петрус мо пай мебарем, ки на Қалисо, балки маҳз Подшоҳӣ дар назар дошта шудааст ва диққат ба миллат дода мешавад, на ба шахсиятҳо. Рӯҳи Худо муддати дуру дароз ба Исроил мурочиат мекард, бо таҳаммул ва меҳрубона халқи қадими Худоро зорию тавалло мекард, ки Худованд Исои ҷалолёттаро чун Масеҳ қабул намояд ва ба ҷамин тариқ ба замин фуруд омадани Масеҳ ва ҳукмронии Ҷро тезонад.

Вале Исроил ин хоҳишро нашунид.

Д. Таъқиби Қалисо ва нумӯи он (4,1-7,60)

4,1-4 Саршавии таъқиби Қалисои навзод аллакай дур набуд. Чӣ тавре ки интизор шудан мумкин буд, таъқибот аз сардорони динӣ бармеоманд. *Қоҳинон, сардорони посбонони маъбад ва саддуқиён* ба муқобили фиристагон бароманд.

Скрогӣ тахмин мекунад, ки *қоҳинон* оштинопазирӣ диниро, *сардорони посбонони маъбад* — хусумати сиёсиро, *саддуқиён* бошанд — нобоварии мулоҳизакоронаро таҷассум менамоянд. Саддуқиён таълимот дар бораи растохезро инкор мекарданд, ки нугузир онҳоро ба ихтилоф бо фиристагон меовард, зеро ки растохез лаҳзаи асосӣ дар

мавъъзаи фиристагон буд. Сперчен чунин мукоисаро мегузаронад:

*Саддуқиён, чӣ тавре ки шумо медонед, назари васеъро тарафдор буданд, озодфикр буданд, одамони пешқадами замони худ буданд. Ба ин “ҷавонмардони олиҳиммат” дар мазохҳои бешармона, писханди нешдор ва аъмоли бераҳмона ҳамто набуд. Онҳо ба ҳама пурра озодфикрона муносибат мекарданд, ба ғайр аз онҳое ки тарафдори ҳақиқатанд, ва барои ин хел одамон саддуқиён ба таври фаровон тундӣ доштанд, ки аз тундӣ явшон ва захра хеле зиёдтар буд. Онҳо ба бародаронашон, ки таълимоти бардурӯз паҳн мекарданд, чунон муносибати олиҳимматона мекарданд, ки дигар дар онҳо барои масеҳиёни инҷили пурсабрӣ боқӣ наемонд.*¹⁶

Ин роҳбарони диниро худи он ҳақиқат, ки фиристагон халқро таълим медоданд, ба қаҳру ғазаб меовард, зеро инро онҳо ҳукуки маҳсуси дахлнопазири худ меҳисобиданд. Ҳамчунин мавъъзаи растохези Исо аз мурдагон қаҳру ғазаби онҳоро ба вучуд меовард. Худи растохези Исо аз байни мурдагон саддуқиёро бадном мекард.

Ибораи “*эхёи мурдагон*” (дар асл: “эхё аз мурдагон”) дар ояти 2 бисёр муҳим аст, зеро он нуктаи назари машҳурро доир ба растохези умумӣ дар охирзамон рад мекунад. Ҳамин порча ва порчаҳои дигар дар бораи зинда шудан аз мурдагон шаҳодат медиҳанд. Дигар хел карда гӯем, баъзеҳо зинда мешаванд, дар он вақте ки дигарон (нобоварон) то мӯҳлати хеле зиёд дар қабрҳо мемонанд.

Азбаски дер шуда буд, пирон қарор доданд, ки фиристагонро то рӯзи дигар дар ҳабси хонагӣ нигоҳдоранд. (Мӯъҷизаи шифо ёфтаи, ки дар боби 3 тасвир ёфтааст, тақрибан соати сеи нисфирӯзӣ ба вукӯъ омад.)

Ба зиддияти шахсиятҳои расмӣ нигоҳ накарда одамони зиёде ба Худо рӯй оварданд. Гуфта шудааст, ки ба ҷамоати масеҳӣ тақрибан панҷ ҳазор мард ҳамроҳ шуданд (юнонӣ “андре” — “мардон”). Шорехон ба ақидаи ягонае наомаданд, ки ин шумора се ҳазор нафари дар рӯзи Панतिकост начотёфта-ро низ дар бар мегирад ё не. Ба ин шумора занону кӯдакон дохил намешаванд.

4,5-6 Рӯзи дигар шӯрои динӣ бо номи “синедрион” маълум, ба маҷлис бо мақсади хотима гузоштан ба фаъолияти ин вайронкунадагон осудагии ҷамъият ҷамъомаде барпо карданд. Вале дар натиҷа фиристагон боз як имконияти шаҳодат додан дар бораи Масеҳро пайдо карданд.

Дар баробари сардорон, пирон ва китобдонони онҳо дар ҷамъомад инҳо ҳузур доштанд:

1. *Ҳонони саркоҳин*. Замоне Худовандро аввалан ба назди ӯ оварданд. Дар ин вақт ӯ аллақай саркоҳин набуд, вале, эҳтимол, одоби муошират талаб мекард, то ин ки ба ӯ монанди аввала бо ин унвон мурочиат кунанд.
2. *Қаёфо*, домоди Ҳонон, раёсаткунанда дар маҳкамаи Худо.
3. *Юҳанно ва Искандар*, ки дар бораи онҳо чизе маълум нест.
4. *Ва ҳамаи аъзоёни хонаводаи саркоҳин*, мардони ба қавми саркоҳинон тааллуқдошта.

4,7 Маҳкама бо саволи ба фиристагон додашуда сар шуд, ки *бо кадом қувват ва ба кадом исм* онҳо мӯъҷизаи шифоёбиро ба амал оварданд. Ва Петрус аллақай бори сеюм пай дар пай дар Уршалим бо мавъъза дар бораи Исо баромад мекард. Ба ӯ имконияти бебаҳои мавъъза намудани Хушхабар ба сарварони дин дода шуд ва ӯ аз ин имконият бо майли тамом ва натарсида истифода бурд.

4,8-12 Пеш аз ҳама вай ба шунавандагон ёдрас кард, ки сабаби норозигиашон он буд, ки фиристагон *ба одами нотавон некӣ карданд*. Ҳарчанд Петрус инро нагуфт, ҳама медонистанд, ки одаме ки ӯ ба вай шифо бахшид, то он вақт муддати зиёд назди дари парастигӯҳ садақа металабид, вале сарварони дин ба ӯ шифо бахшида наметавонистанд. Суханони навбатии фириста барои шунавандагон чун раъд дар рӯзи равшан садо дод: вай эълон намуд, ки ин одам *ба исми Исо...*, ки *ӯро* онҳо *маслуб карданд*, шифо ёфтааст. Худо Исоро аз мурдагон зинда намуд ва маҳз бо ҳукми ӯ ин мӯъҷиза ба вучуд омад. Яҳудиён дар системаи фикрҳои худ барои Исо ҷой наёфтанд, бинобар ҳамин ӯро рад карданд ва *таслиб* намуданд. Вале Худо ӯро

аз мурдагон эҳё намуда, дар осмонҳо чалол дод. Ба ҳамин тариқ, *санги радшуда санги сари гӯшаи бино гардид*, санги зарурие ки сохтмони биноро ба охир мерасонад. Ва \bar{U} дар ҳақиқат зарур аст. Бе \bar{U} наҷот нест. \bar{U} Наҷотдихандаи ягона аст. Дар зери осмон ҳеч исми дигаре ба одамон ато нашудааст, то ки ба василаи он *наҷот ёбем*, ва танҳо бо ин исм мо бояд наҷот ёбем.

Оятҳои 8-12-ро хонда, ба ёд меорем, ки ин суҳанро ҳамон одаме ки се маротиба савганд хӯрда аз Худо рӯ гардонда буд, гуфт.

4,13 Дини бе обуранг ва расмӣ ҳамеша ба мавъизаи пур аз ҳаёт ва қувваи Хушхабар, ки дар дилу зиндагии одамон бор меоварад, оштинопазирона муносибат мекунад. Роҳбарони диниро он ошуфта месозад, ки *одамони ноҳонда ва оддӣ* ба ҷамъият таъсир расонида метавонанд, дар ҳоле ки худ онҳо, ба ҳама заковати худ нигоҳ накарда “аз ҷисм ва хун боло шуда наметавонанд”.

*Дар Паймони Навин байни коҳинон ва аъзоёни қатории калисо фарқ гузошта нашудааст. Ин фарқият дар давраи католицизм ба вучуд омад. Барои таълимот оиди қаҳонати умумӣ дар Чехия Ян Хус мубориза бурд ва ҳалок шуд; ва то ба ҳозир рамзи пайравони Хус ҷоми Шоми Худованд дар болои Навиштаҳои Поки кушодашуда мебошад. Маҳз ҳақиқати қаҳонати шоҳона ва қобилияти шаҳодат дода тавонистани ҳар як бовардор қувваи пешбарандаи Калисо дар ибтидои масеҳият буд. Бе ягон таҷҳизоти ҳозиразамон ва воситаҳои нақлиёт, бе тарҷума ва наири Сухан Хушхабар дар бораи марҳамати Худо тамоми империяи Румро то худӣ дарбори қайсар, ки дар он ҷо низ масеҳиён буданд, такон дод. Худо моро даъват мекунад, ки ба чунин масеҳият баргардем.*¹⁷

Шӯрои пирон ба *ҷасорати Петрус ва Юҳанно* хайрон монда буд. Ҳакамон ба эътибор нагирифтани онҳоро чун моҳигирони ноҳонда ва чоҳили ҷалилӣ афзал мешумориданд. Вале чизе дар рафтори онҳо — тамкин, боварӣ ба қувваи худ, шучоат — рафтори Исоро дар маҳкама ба хогири онҳо меовард. Ҷасорати фиристагонро онҳо бо он далел шарҳ медоданд, ки *онҳо* дар гузашта *ҳамроҳи*

Исо буданд, вале шарҳи дуруст чунин аст: онҳо ҳозир аз Рӯҳи Пок пур буданд.

4,14-18 Боз як вазъияте ки ҳакамонро хичил мекард, дар толори маҷлис будани маъюби шифоёфта буд. Худи далели мӯъҷизаро рад кардан ғайриимкон буд.

Ҷ. Х. Ҷовет менависад:

*Одамон аз шумо дар маҳорати бурдани баҳс метавонанд бартарӣ дошта бошанд. Ва дар баҳси ақлӣ шумо метавонед осон ба шикаст дучор оед. Вале агар далели шумо — ҳаёти наҷотдодашуда бошад, пас он рад-нашаванда аст. “Чун шахси шифоёфтаре диданд, ки назди онҳо истода буд, чизе ба муқобили он гуфта натавонистанд”.*¹⁸

Барои тарзи рафтори минбаъдари муҳокима намудан онҳо ба муддате Петрус ва Юҳанноро аз маҷлисгоҳ берун карданд. Дар пешии онҳо масъалаи мушкиле меистод: онҳо фиристагонро барои кори раҳмдилонаи кардашон ҷазо дода наметавонистанд, вале агар онҳо ин мутаасибонро нигоҳ надоранд, дини худӣ онҳо дар зери хавфи аз даст додани пайравони худ мемонад. Бинобар ҳамин онҳо ба хулоса омаданд, ки ба Петрус ва Юҳанно бо одамон дар бораи *Исо* дар сӯҳбатҳои шахсӣ суҳан рондан ва дар бораи \bar{U} ба таври оммавӣ таълим доданро манъ кунанд.

4,19-20 *Петрус ва Юҳанно* ба ин гуна маҳдудкунӣ розӣ шуда наметавонистанд. Онҳо ба *Худо* мебоист содиқ мемонданд ва дар назди \bar{U} ҷавоб медоданд, на дар назди одамон. Ва пирон, агар онҳо худ дар назди худ софдил мебуданд, мебоист инро қабул мекарданд. Фиристагон шоҳиди растохез ва ба осмон рафтани *Исо* буданд. Онҳо якзайл таълимоти \bar{U} ро гӯш мекарданд. Онҳо вазифадор буданд, ки оиди *Худо* ва Наҷотдихандаи худ *Исои Масеҳ* шаҳодат диҳанд.

4,21-22 Сустии мавқеи пирон дар он ошкор гашт, ки онҳо фиристагонро ҷазо дода наметавонистанд: ҳамаи *халқ* медонист, ки мӯъҷизаи хайр ба вучуд омад. Одамон марди шифоёфтаре, ки *беитар аз ҷиҳилсола* буд, хуб мешинохтанд, зеро ки онҳо муддати дуру дароз \bar{U} ро дар ҳолати хузновар дида буданд. Бинобар ҳамин шӯрои пирон метавонист фиристагони маҳкумшударо танҳо каме таҳдид карда, ҷавоб диҳад.

4,23 Мувофиқи фаросати писарони озоди Худо амал карда, фиристагон ҳамин ки онҳоро ҷавоб доданд, ба назди ёрони худ омаданд. Онҳо мушоракати “рамаи мушток ва ҷамъомадаро, ки ягона гуноҳашон Исо буд”, ҷустуҷӯ мекарданд ва меёфтанд. Ҳақиқатан ҳам, ҳамеша хислати масеҳӣ бо он санчида мешуд, ки ӯ дӯстон ва шариконашро дар кучо меёбад.

4,24-26 Ҳамин ки бовардорон нақли фиристагонро шунданд, овози худро сӯи Худо бо дуо баланд карданд. Ба Худо чун Парвардигор, яъне Ҳокими ҳама чиз (ин калима дар Паймони Навин хеле кам истифода мешавад) мурочиат карда, онҳо пеш аз ҳама Ӯро чун Офаридгори ҷаҳон ситоиш мекарданд, яъне аз ҷумла чун Офаридгори он офаринишҳои Ӯ, ки ҳоло ба ҳақиқати Ӯ муқобил меистоданд. Баъд онҳо суханони Довудро аз Забур 2 иқтибос меоваранд, ки дар он ӯ аз Рӯҳи Пок илҳом гирифта дар бораи зиддияти ҳокимони заминӣ ба Масеҳи Ӯ сухан меронд. Дар асл дар Забур оиди вақте сухан меравад, ки Масеҳ ба замин меояд, то ки Подшоҳии Худро барпо кунад, ва вақте ки подшоҳон ва мирон кӯшиш мекунанд ба Ӯ ҳалал расонанд. Вале масеҳиёни аввал мефаҳмиданд, ки вазъияти ҳозираашон монанди он буд, бинобар ин ба он худи ҳамон суханонро истифода бурдан ҷоиз аст. Чӣ тавре гуфта шуда буд, “тақводории ҳақиқии онҳо дар маҳорати худододе ки бо он Навиштаҷоти Покро бо матни дуоҳои худ мепайвастанд, хувайдо мегашт”.

4,27-28 Дар ин оятҳо тафсири иқтибос аз Забур баён ёфтааст. Дар ин ҷо, дар Уршалим, бар зидди Писари Муқаддаси Худо Исо¹⁹ румиҳо ва яҳудиён муттаҳид шуданд. Ҳиродус яҳудиёнро намояндагӣ мекард, Пилотус бошад аз номи ғайрияҳудиён амал мекард. Оят ғайриҷашмдошт ба охир мерасад. Шикоятҳои масеҳиёнро ба он интизор шудан мумкин буд, ки ин ҳокимон барои амалӣ кардани нақшаҳои худ, ки дар дилҳои фосидашон тавлид ёфтаанд, муттаҳид шуданд. Оят ба ҷои ин тасдиқ менамояд, ки онҳо барои он муттаҳид шуданд, то он чиро, ки

бозуи Худованд ва раъйи Ӯ пешакӣ муқаррар карда буд, ба ҷо оваранд.

Мэтсон инро чунин шарҳ медиҳад:

Дар ин ҷо гоя чунин аст: кӯшиши ба иродаи Худо муқобил баромадан ба он оварда расонд, ки он галаба кард. ... Онҳо барои бар зидди Масеҳ ҷанг кардан муттаҳид гаштанд, вале нафаҳмида танҳо ба инкишофи шӯҳрати Ӯ мусоидат намуданд... Худои мо тӯфонеро, ки бар зидди Ӯ бармехезад, ором намекунад; Ӯ онро идора мекунад, ба воситаи он амал мекунад.²⁰

4,29-30 Ба ҳамин тариқ ба қувваи пуриктидори Худо бовариашонро ифода карда, масеҳиён аз Ӯ се ҷизро хоҳиш карданд:

1. Ба таҳдидҳои онҳо назар андоз. Онҳо чуръати амр кардан ба Худо надоштанд, ки чӣ хел ин одамони гунаҳкорро ҷазо диҳад ва дар ин масъала пурра ба худи Ӯ бовар карданд.
2. Ба бандагони Худ ато фармо, то ки бо камоли ҷасорат сухан гӯянд. Бехатарии шахсӣ барои онҳо муҳим нест. Ҷасорат дар мавъизаи Сухан бештар муҳим буд.
3. Дар сурате ки Ту дастӣ Худро барои шифо бахшидан дароз мекуни. Дар аввали масеҳият Худо мавъизаи Хушхабарро бо аломату мӯъҷизоти ба исми Исо ба амал меомада тасдиқ мекард. Дар ин ҷо бовардорон аз Худо хоҳиш мекунанд мавъизаи фиристагонро ба ҳамин тариқ тақвият диҳад.

4,31 Ҳамин ки дуояшон ба охир расид, макон ба ҷунбиш омад, ки ифодаи ҷисмонии мавҷудияти қувваи рӯҳонӣ буд. Ҳамаи онҳо аз Рӯҳулқудс пур гаштанд, ки ин дар итлоқи Худо будани онҳоро, зиндагии онҳоро дар нур, фурутанӣ онҳоро дар назди Ӯ шаҳодат медиҳад. Онҳо гуфтани каломи Худоро далерона давом медоданд, ки ин ҷавоб ба дуои онҳо дар ояти 29 буд.

Якчанд маротиба дар китоби Аъмол дар бораи он гуфта мешавад, ки одамоне аз Рӯҳи Пок пур мешуданд, ё ин ки пур буданд. Ба мақсадҳо ва натиҷаҳои ин пуршавӣ диққат диҳед:

1. барои гап задан (2,4; 4,8 ва дар ин ҷо);
2. барои хизмат кардан (6,3);
3. барои шубон шудан (11,24);

4. барои фош кардан (13,9);
5. барои мурдан (7,55).

4,32-35 Дилҳое ки бо муҳаббат ба Масеҳ аланга мезананд, инчунин бо муҳаббат ба якдигар афрӯхта мешаванд. Ин муҳаббат дар омода будан ба бахшиш зоҳир мегардад. Бинобар ин бовардорони аввалин воқеияти ягонагии худро дар Масеҳ дар тачрибаи умумияти молу мулк нишон доданд. Ба ҷои он ки худбинона молу мулки худро дошта истанд, онҳо онро аз онҳо ҳамаи ҷамоат меҳисобиданд. Ҳар гоҳе ки *эҳтиёҷе* пайдо мешуд, онҳо *замин ё хонаро* мефурӯхтанд ва арзиши фурӯхташударо ба фиристагон, ки он пулҳоро тақсим мекарданд, меоварданд. Муҳим он аст, ки онҳо ҳар гоҳе ки *эҳтиёҷ* пайдо мешуд, *медоданд*; ин тақсимоти баробари яккарата ва худсарона набуд.

Ф. В. Грант шарҳ медиҳад:

*Ин радқунии принсипиалии ҳуқуқ ба молу мулки шахси набуд, балки муҳаббате буд, ки ба одам иҷозат намедод, то аз эҳтиёҷи шахси дигар рӯй гардонад. Онҳоро савқи табиии дилҳое роҳбарӣ мекард, ки моликияти ҳақиқии худро дар мавзее ки Масеҳ боло шуда буд, ёфтаанд.*²¹

Фикри мувозии ба дараҷаи муайян истеҳзоомез, вале, мутаассифона, бениҳоят зуд-зуд тасдиқшавандаро Ф. Е. Марш меорад:

Калисои пешинаро бо ҷаҳони ҳозираи масеҳӣ муқоиса намуда касе чунин гуфтааст: “Магар дарк кардан алампнок нест, ки агар Луқои инҷилнавис на солҳои аввали масеҳиятро, балки ҳолати ҳозираи онро тасвир мекард, пас Аъмол 4,32-35 тахминан чунин садо медод: Дар бисёри онҳое ки бовардор будани худро изҳор мекунанд, дили сангин ва сиришти бетараҳҳум буд; ва ҳар яке мегуфт, ки ҳама чизе ки ӯ дорад, аз онҳо худӣ ӯст; ва ҳама чиз дар онҳо аз рӯи мӯд буд. Ва бо қувваи бузург онҳо дар бораи зебоии ин ҷаҳон шаходат медоданд; ва дар ҳамаи онҳо худбини бузург буд. Ва дар байни онҳо шахсоне бисёр буданд, ки дар онҳо муҳаббат набуд; чунки касоне ки замин доштанд, боз зиёдтар мехариданд, баъзан қисми ками онро ба ҷамъият мебахшиданд, барои он ки номи онҳо дар газетаҳо ҷой

*шавад; ва ба ҳар кас шӯҳрат мувофиқи хоҳиши ӯ дода мешуд”.*²²

Дар ҳаёти онҳое ки худро пурра ба Худо бахшидаанд, қувваи ниҳонии чалбкунандае амал мекунад. Пас, он чи мо дар ояти 33 меҳонем, мувофиқати тасодуфии вазъиятҳо намебошад. Фиристагон бошанд *бо қувваи бузург* дар бораи растохези Худованд Исои Масеҳ *шаҳодат медоданд; ва дар ҳамаи онҳо файзи* зиёд буд. Чунин менамояд, ки вақте ки Худо одамони молу мулкашонро барои ба ӯ додан тайёрбударо меёбад, ӯ ба шаҳодати онҳо ҷаззобии бисёр хуб ва қувваи илова мекунад.

Аксарият чунин ақида доранд, ки тақсимоти неъматҳои моддӣ танҳо ба давраи муайяни ҳаёти Калисои пешина хос буд ва ба мо ҳамчун намуна набояд хизмат кунад. Чунин фикрронеҳо танҳо кашшоқии рӯҳонии худӣ моро нишон медиҳанд. Агар дар дили мо қувваи Панतिकост мебуд, дар зиндагии мо ҳам меваҳои он фаровон мебуд.

Райрӣ ишорат мекунад:

*Ин “коммунизми масеҳӣ” нест. Фурӯхтаи молу мулк кори комилан ихтиёрӣ буд (ояти 34). Ҳуқуқи молу мулк доштан риоя карда мешуд. Ҷамоат ба пулҳои аз фурӯш бадастомада назорат ҷорӣ намекард, то ба он даме ки онҳо ихтиёран ба фиристагон дода намешуданд. Пулҳо баробар тақсим намешуданд, балки мувофиқи эҳтиёҷ. Ин принципҳои коммунистӣ намебошанд. Ин хайру эҳсонӣ соф масеҳӣ мебошад.*²³

Ба ду нишонаи Калисои бузург дар ояти 33 диққат диҳед — *қувваи бузург* ва *файзи азим*. Венс Ҳавнер чор аломати дигарро номбар мекунад: хароси азим (5,5.11); таъқиботи шадид (8,1); шодии азим (8,8; 15,3); шумораи бузурги бовардорон (11,21).

4,36-37 Ин оятҳо бобҳои 4 ва 5-ро ба якдигар мепайванданд. Олиҳиммати *Барнаббо* дар ин ҷо махсус ҳамчун тазод ба дурӯягии Ҳанонийе нишон дода шудааст. *Юсуф*, ки *Барнаббо* ном гирифта буд, аз *сибти Левӣ* буд. Левийён одатан замин надоштанд; ба Худо хизмат кардан қисмати онҳо буд. Чӣ хел ва барои чӣ ӯ ин заминро ба даст овард, ба мо маълум нест. Вале мо медонем, ки қонуни муҳаббат дар дили *ибни*

тасалли чунон пурзӯр буд, ки \bar{y} замини худашро *фурӯхт* ва *пулҳоро* ба назди пой фиристагон *гузошт*.

5,1-4 Дар он ҷое ки Худо корҳои бузурги Худро ба амал меорад, ҳамеша дар наздики *шайтон* ҳозир аст, ки барои фиреб кардан, ба роҳи бад бурдан ва ба ҳамин тариқ барои ба Худо муқобил баромадан лаҳзаи мувофиқро интизор аст. Вале дар он ҷое ки қувваи ҳақиқии рӯҳонӣ вучуд дорад, фиреб ва дурӯягӣ тез фош карда мешаванд.

Ҳанониё ва Сафира яқинан аз олиҳиммати Барнаббо ва дигарон мутаассир гашта буданд. Эҳтимол, онҳо барои сазовори таърифи одамон шудан кори неки ба ҳамин монандро иҷро кардан мехостанд. Бинобар ҳамин онҳо мулкашонро *фурӯхтанд* ва як қисми пулҳои ба даст омадаро ба фиристагон доданд. Гуноҳи онҳо дар он буд, ки онҳо гуфтанд, ки ҳамаашро доданд, ҳол он ки дар асл танҳо як қисми пулҳоро оварда буданд. Ҳеч кас аз онҳо хоҳиш накарда буд, ки мулкашонро *фурӯшанд*. Онро *фурӯхта*, онҳо ба додани ҳамаи пул маҷбур набуданд. Вале онҳо дурӯғ гуфтанд, ки ҳамаашро доданд, ҳол он ки дар асл як қисми онро барои худ нигоҳ дошта буданд.

Петрус Ҳанониёро дар дурӯғгӯӣ ба *Рӯҳулқудс* айбдор кард, на танҳо ба одамон. Ба *Рӯҳулқудс* дурӯғ гуфта, \bar{y} ба Худо дурӯғ гуфт, зеро ки *Рӯҳулқудс* Худост.

5,5-6 Дар ин лаҳза *Ҳанониё* ҷон дод ва ҷавонон \bar{y} ро барои дафн кардан бароварданд. Ин амали чиддии дасти ҷазодихандаи Худо дар калисои аввалин буд. Вале ин онро ифода намекард, ки *Ҳанониё* аз начоти ҷовидонӣ маҳрум гашт. Аниқтараш, ҳамин тарз Худо норозигии Худро ба аломатҳои аввалини гуноҳ дар Калисои \bar{Y} ифода кард. “Чӣ хеле ки яке аз тафсирунандагон мухтасар баён намуд — иқтибос меорад Ричард Бюис,— ё *Ҳанониё*, ё *Рӯҳ* бояд равад”. Муносибатҳои байниҳамдигарӣ дар ҷамоатҳои масеҳиёни аввал он қадар соф буданд, ки чунин дурӯғ дар онҳо вучуд дошта наметавонист.

5,7-11 Пас аз се соат, вақте ки Сафира омад, *Петрус* \bar{y} ро дар забон як кардан бо шавҳараш ва *фиреб додани Рӯҳи Худованд*

гунаҳкор кард. \bar{Y} дар бораи тақдири шавҳараш ба \bar{y} гуфта, пешгӯӣ кард, ки \bar{y} ро низ ҳамон тақдир интизор аст. *Ногаҳон вай* афтоду мурд ва \bar{y} ро барои дафн кардан бароварданд.

Қобилияти ҳукм бароварда тавонистани Петрус ба ин ҷуфт — намунаи қувваи мӯъҷизаноки маҳсули ба фиристагон додашуда мебошад. Эҳтимол, ин иҷро шудани ваъдаи Худо буд: “...касоро, ки [гуноҳхояшро] авф накунед, омурзида намешавад” (Юҳ. 20,23). Худи ҳамон қувва дар он намудор мегардад, ки Павлус ҳуқуқ дошт масеҳии гунаҳкоргаштаро барои ҳалокати ҷисмаш ба шайтон супорад (1Қӯр. 5,5). Асосе нест, то тахмин кунем, ки ин қувва боз ба ягон каси дигар, ба ғайр аз фиристагон, дода шуда бошад.

Тасаввур кардан мумкин аст, ки бовардоронро ва ҳамаи ононро ки дар бораи ин ду марг боҳабар мешуданд, ҷӣ гуна ҳисси тарси эҳтиромомез фаро гирифт.

5,12-16 Баъд аз марги *Ҳанониё* ва *Сафира* фиристагон мӯъҷиза ба вучуд оварданро давом медоданд ва мардум дар гирди онҳо дар *равоқи Сулаймон* ҷамъ меомаданд. Ҳисси ҳузур доштани Худо ва қувваи \bar{Y} он қадар намоён буд, ки одамон ба ҳамроҳ шудан ба онҳо, ё ин ки саросема худро бовардор эълон кардан ҷуръат намекарданд. Ва ба он нигоҳ накарда одамони оддӣ *онҳоро ситоиши мекарданд*, бисёриҳо ба Худованд Исо бовар мекарданд. Мардум беморони худро ба *кӯчаҳо бароварда болои бистарҳо ва катҳо мегузоштанд*, то ки вақти *гузашти рафтаи Петрус* ақаллан сояи \bar{y} ба *баъзеи онҳо биафтад*. Ҳама мезданд, ки дар зиндагии фиристагон қувваи воқеӣ намудор мешавад ва ба василаи онҳо Худо дигаронро баракат медиҳад. Инчунин аз шаҳрҳои атроф *беморон* ва гирифтронии арвоҳи палид меомаданд ва *ҳамаи онҳо шифо меёфтанд*.

Аз Ибриён 2,4 аён аст, ки мӯъҷизоти ба ин монандро Худо барои хизмати фиристагонро тасдиқ кардан истифода бурдааст. Вале вақте ки Паймони Навин навишта шуд, зарурат ба чунин *аломатҳо* ба дараҷаи хеле зиёд аз байн рафт. Агар сухан дар бораи “маҷлисҳои шифоёбӣ”-и ҳозира равад, қайд намудан кофист, ки аз онҳое ки ба назди

фиристагон меоварданд, ҳама шифо меёфтанд. Инро дар бораи ба ном табибони динии ҳозира гуфтан намешавад.

5,17-20 Хизмати ҳақиқии Рӯҳи Пок аз як тараф ба бовар кардан, ва аз тарафи дигар ба зиддияти тезу тунд мебарад. Дар ин ҷо ҳам чунин буд. *Саркоҳин* (эҳтимол Қаёфо) ва саддукиёни дӯстони ӯ ба ғазаб омаданд, чун диданд, ки ин мутаассибон — шогирдони Исо — дар байни мардум чунин обрӯю эътибор доранд. Онҳо дар ғазаб буданд, чунин шароит ба мақоми онҳо ҳамчун роҳбарони ягонаи дин таҳдид мекард. Махсусан мавъизаи растохези ҷисмонӣ, ки онро онҳо, албатта, комилан рад мекарданд, дар онҳо ғзаби зиёдеро ба вучуд меовард.

Фақат бо зӯрӣ метавонистанд аз ӯҳдаи фиристагон бароянд, бинобар ин онҳо фармон доданд, ки фиристагонро ҳабс карда, ба *зиндон* шинонанд. Худи ҳамон *шаб Фарииштаи Худованд* фиристагонро аз *зиндон* баровард ва амр фармуд ба онҳо *ба маъбад* баргашта *ҳамаи ин суханони ҳаётро ба ин қавм гӯянд*. Луқо дар бораи мудохилаи *фаришта* маълумот дода, бо вучуди ин на хайрат ва на таачҷуби оддиро изҳор накард. Худи фиристагон ҳайрон шуда бошанд ҳам, дар қисса дар ин бора ягон чиз гуфта нашудааст.

Фаришта масеҳиятро хеле мувофиқ *ин ҳаёт* номид. Масеҳият на танҳо эътироф ё маҷмуи таълимот, балки *Ҳаёт* — ҳаёти растохез дар Худованд Исо мебошад, ки ба ҳамаи ононе ки ба ӯ бовар доранд, ато карда мешавад.

5,21 Субҳидам фиристагон аллакай *дар маъбад* таълим медоданд. Дар ин вақт *саркоҳин шӯрои пирон* ва *ҳамаи пиронро* даъват карда, интизори *овардани* *зиндонии* он буд.

5,22-25 Вале *мулозимон* ошуфта баргашта ба ҳакамон хабар доданд, ки дар *зиндон* муназзамии комил ҳукмфармоист, ба ҷуз як чиз — *зиндонии* ғайб задаанд. Дарҳо бояду шояд *баста* буданд ва ҳамаи *посбонон дар пеши дар истода* буданд — танҳо *зиндонии* набуданд. Чунин хабар, албатта, ғамгин накарда намонд. “Ҳамаи ин чӣ оқибате дошта бошад? — *сардори посбонони маъбад*

ва *саркоҳин* дар хайрат буданд. Ин ҳаракат дар халқ то ба кучо меравад?” Сипас саволҳои онҳо қатъ гардид, зеро шахсе омада хабар дод, ки *зиндонии* гуреза аз нав *дар маъбад истода халқро таълим медиҳанд*. Мардонагии онҳо моро бояд ба вачд орад. Ба мо лозим аст, ки хатман қобилияти барои эътиқод ба алам тоқат кардани масеҳии аввалро аз нав омӯзем.

5,26 *Мулозимон* рафта фиристагонро бе зӯроварӣ ба шӯро оварданд. *Онҳо метарсанданд*, ки *қавм* онҳоро сангсор мекунад, агар онҳо бо ин пайравони Исо, ки одамони зиёди оддӣ ин қадар эҳтиромашон мекарданд, ошкоро дағал муносибат кунанд.

5,27-28 Аввалин шуда *саркоҳин* сухан гирифт: “*Оё шуморо ба таври қатъӣ амр нафармудаем, ки ба ин исм таълим надиҳед?*” ӯ аз гирифтани номи Худованд Исои Масеҳ қасдан худдорӣ мекард. “*Ва инак шумо Ерусалимро бо таълимоти худ пур кардаед*”. Худаш инро нахоста, ӯ ба таъсирбахшии хизмати фиристагон баҳои баланд дод. “*Меҳоҳед хуни Он Одамро ба гардани мо бор кунед*”. Вале пешвоёни халқи яҳудӣ аллакай чунин карданд, вақте ки гуфтанд: “*Хуни ӯ бар гардани мо ва фарзандони мо бошад*” (Мат. 27,25).

5,29-32 Якчанд оят пештар фиристагон барои часорат дар мавъизаи Сухан дуо мекарданд. Ин часорат ба онҳо аз боло дода шуда буд ва акнун онҳо исрор мекарданд, ки “*Ба Худо беиштар бояд итоат кард, на ба одамизод*”. Онҳо бо қатъият гуфтанд, *Исоро* ки яҳудии ӯро ба *чӯб овехта кушта* буданд, *Худо эҳё кард ва Худо ӯро ба ямини Худ боло бардошта Сарвар ва Наҷотдиҳанда гардонд*. Ва чуноне ки ҳаст, ӯ омода аст *ба Исроил тавба ва омурзиши гуноҳоро ато фармояд*. Ҳамчун зарбаи охири фиристагон илова карданд, ки онҳо худашон *шоҳидони ӯ дар ин бобат ҳастанд* ва ҳамчунин *Рӯҳулқудс* шаҳодат медиҳад, ки *Онро Худо ба фармонбардорони Худ*, ба бовардорони Писари ӯ бахшидааст.

Ифодаи *Худо Исоро эҳё кард* (о. 30) ба таҷассумшавӣ ва ё зиндашавии ӯ дахл дошта метавонад. Эҳтимол, дар ин ҷо дар назар

дошта шудааст, ки *Худо* ӯро дар таҷассумшавӣ бархезонд, то *Наҷотдиҳанда* шавад.

5,33-37 Фошкуние ки дар суханони ин одамони таҷассумкунандаи вичдон садо меод, он қадар асоснок буд, ки пешвоёни яҳудӣ *қасд карданд онҳоро ба қатл расонанд*. Дар ин лаҳза Чамлиил ҳамроҳ шуд. ӯ яке аз муаллимони хеле мӯхтарамии Исроил, *муаллими шариати* Шоул аз Тарсус буд. Маслиҳате ки ӯ дод, онро ифода намекунад, ки ӯ масеҳӣ буд ё ба онҳо таваҷҷӯҳ дошт; фақат дар ӯ ҳикмати зиндагӣ буд.

Ба бурдани *фиристагон* фармон дода, ӯ пеш аз ҳама ба шӯрои пирон оғоҳӣ дод, ки агар ин ҳаракат аз *Худо* набошад, он ба наздикӣ шикаст меҳӯрад. Барои тасдиқ ӯ ба ду далел таъя мекард:

1. *Тавдо* ном қаллоб наздик ба *чорсад нафар* пайравони худро чамъ кард, вале *кушта шуд* ва одамонаш *пароканда шуданд*;
2. *Яҳудои Чалилӣ* шӯриши бемуваффақият бардошт ва вай низ *кушта шуда, пайравонаш пароканда шуданд*.

5,38-39 Агар ин дини масеҳӣ аз *Худо* намебуд, қарори аз ҳама беҳтарин онҳоро ба холи худ *гузоштан* мебуд ва дар он вақт ҳаракат пайи ҳам худаш хомӯш мегашт. Мубориза бурдан бо он — яъне онро мустаҳкам кардан мебошад. (Ин далел на ҳамеша дуруст аст. Аксарияти ташкилотҳои беҳудоёна асрҳо вучуд доранд ва инкишоф меёбанд. Зиёда аз он, онҳо нисбат ба ҳақиқат пайравони зиёдтарро чамъ мекунанд. Аммо ҳатто агар таърихи инсоният ин далелро тасдиқ накунад ҳам, он барои солшумории илоҳӣ — ҷовидонӣ — дуруст аст.)

Аз тарафи дигар, давом меод Чамлиил, *агар* ин ҳаракат аз *Худо* бошад, онҳо онро *барҳам дода наметавонанд* ва дар вазъияти нозук афтоданашон мумкин аст, зеро ки муҳолифи *Худо* мешаванд.

5,40 Ин мантиқ ба ҳокимон эътимоднок намуд ва онҳо фиристагонро *ҷег зада оварда* фармуданд *қамчинкорӣ кунанд* ва минбаъд ба *исми Исо* ҳарф заданро ба онҳо манъ карда *онҳоро озод намуданд*. Ин ҷазои бемаънӣ ва беадолатона фақат аксуламали бефикронаи дилҳои бетоқат ба ҳақиқати

Худо буд²⁴. Фармоне ки баъд аз ин зарбу лат дода шуд, инчунин беақлона ва бемаънист: Онҳо ба фиристагон *ба исми Исо* ҳарф заданро манъ карданд — ҳамчунин онҳо метавонистанд офтобро аз тобидан манъ кунанд.

5,41-42 Зарбу лати ба сари фиристагон омада ба ду натиҷаи ғайриҷашмдошт оварда расонд. Аввал ин ки он дар фиристагон хурсандии зиёдро ба вучуд овард, зеро ки *ба хотири исми Оне*²⁵ ки дӯсташ меоданд, *сазовори беҳурматӣ гардиданд*. Сониян, ин зарбу лат фиристагонро боз ҳам зиёдтар рӯҳбаланд намуд ба он ки *ҳар рӯз дар маъбад ва дар хонаҳо* боэҳтимом ва суботкорона *дар бораи Исои Масеҳ таълим ва башорат диҳанд*.

Ба ҳамин тариқ, шайтон бори дигар худро фиреб дод.

МАСЕҲӢ ВА ХУКУМАТ

Ба андозае ки масеҳиёни аввалин Хушхабарро мавъиза карда, пеш мерафтанд, ихтилофи онҳо бо ҳукумати ногузир мегашт, хусусан, бо ҳукумати динӣ, ки дар доираи ҳукуки онҳо қисми зиёди корҳои шахрвандӣ воқеъ буд. Бовардорон ба ин гуна ихтилоф тайёр буданд ва ба он оромона ва бо тамкин эътибор меоданд.

Умуман масеҳиён кӯшиш мекарданд ҳокимони худро ҳурмат кунанд ва ба онҳо итоат кунанд, зеро ки ҳокимият аз тарафи *Худо* барқарор шудааст ва барои беҳбудии ҷамъият хизмат мекунад. Ҳамин тавр, вақте ки Павлус надониста саркоҳинро гунаҳкор кард ва барои ин ба ҷавобгарӣ кашида шуд, ӯ бетаъхир бахшиш пурсида, аз Хуруҷ 22,28 иқтибос овард: “Ба пешвои қавми худ носазо нагӯй” (Аъм. 23,5).

Лекин вақте ки қонунҳои одамон бо фармонҳои *Худо* муҳолифат мекарданд, он гоҳ масеҳиён дидаю дониста ба ҳокимон итоат накарданро афзал мешумурданд ва натиҷаи ин саркаширо, чӣ тарзе ки онҳо набошанд, таҳаммул мекарданд. Масалан, вақте ки ба Петрус ва Юҳанно мавъизаи Хушхабарро манъ карданд, онҳо ҷавоб доданд: “Худатон ҳукм кунед, оё дар назари *Худо* дуруст аст, ки итоати шуморо аз итоати

Худо авло донем? Мо наметавонем аз гуфтани он чи дидаем ва шунидаем, даст кашем” (4,19. 20). Ва ҳангоме ки Петрус ва фиристагонро ба он гунаҳкор карданд, ки онҳо таълим доданро аз номи Масеҳ давом додаанд, Петрус ҷавоб дод: “Ба Худо бояд итоат кард, на ба одамизод” (5,29).

Ҳеч гуна ишорате нест, ки онҳо ягон вақт ба сарнагун кардани ягон ҳокимият кӯшиш карда бошанд, ё ба чунин кор ҳамроҳ шуда бошанд. Ба фишор ва таъкибот нигоҳ накарда онҳо ба ҳокимони худ фақат хубӣ мехостанд (26,29).

Худ аз худ маълум аст, ки онҳо ҳеч гоҳ то ба дараҷаи ягон амали бешармона паст намефароманданд, то ки тавачҷӯҳи ҳокимонро ба даст оваранд. Ҳоким Феликс, масалан, беҳуда кӯшиш мекард аз Павлус пора гирад (24,26).

Онҳо нампиндоштанд, ки татбиқи ҳуқуқҳои шахрвандӣ бо вазифаи масеҳӣ мувофиқат намекунад (16,37; 21,39; 22,25-28; 23,17-21; 25,10.11).

Ба ин нигоҳ накарда онҳо ба муборизаи сиёсии ин ҷаҳон мудохила намекарданд. Чаро? Ба ин ҳеч гуна шарҳу эзоҳ дода намешавад. Вале як чиз аён аст: ин одамон танҳо як мақсад доштанд — мавъизаи Хушхабарии Масеҳ. Ва онҳо пурра ба ин кор дода мешуданд. Онҳо мумкин аст мепиндоштанд, ки Хушхабар — ҷавоб ба ҳамаи муаммоҳои башарият мебошад. Ин ақида он қадар пурқувват буд, ки онҳо бо амалҳои нисбатан хурд, ба монанди сиёсат, қонё шуда наметавонистанд.

6,1 Агар шайтон ягон чизро бо ҳамлаҳои беруна барҳам дода натавонад, ӯ кӯшиш мекунад бо ёрии ҷангҳои дохилӣ нест кунад, ки оятҳои оянда инро нишон медиҳанд.

Дар ибтидои масеҳият анъанае буд, ки ҳар рӯз ба бевазанони камбағали ҷамоати калисой, ки дигар манбаи даромад надоштанд, маблағи муайянеро тақсим мекарданд. Баъзе бовардорон, яҳудиёни юнонизабон, норозигӣ баён карда сар карданд, зеро ки чӣ тавре ки онҳо мешумурданд, *бевазанони онҳо* он қадар намегирифтанд, чӣ қадаре ки бевазанони *ибронӣ* (аз Уршалим ва Яҳудо).

6,2-3 *Дувоздаҳ* фиристагон мефаҳмиданд, ки бо инкишофи Калисо зарурияти қабули баъзе чораҳо ба вучуд меояд, ки барои ҳамин қабил корхоро ба сомон расонидан имконият медоданд. Худи онҳо аз хизмати *каломи Худо* дур шуда, бо таъмини ризку рӯзӣ машғул шудан намехостанд, бинобар ин ба калисо маслиҳат доданд, ки *ҳафт одами аз Рӯҳ пур* бударо, ки бо корҳои хоҷагии Калисо машғул мешаванд, интиҳоб намоянд.

Ҳарчанд дар Навиштаҳои Пок ин одамон “диакон” номида нашудаанд, мо бо итминони комил онҳоро чунин шумурда метавонем. Дар ибораи “хизмати таъмини ризку рӯзӣ” калимаи “хизмат кардан” (“диаконео”) аз исми “диаконс” – “хизматгор” сохта шудааст, ки дар забони русӣ калимаи “диакон”-ро ба вучуд овардааст. Ҳамин тариқ, вазифаи онҳо айнан ташвишу тараддуди мизбонӣ буд.

Онҳо мебоист ба се талабот ҷавоб медоданд:

1. *Некном* бошанд - баобрӯ
2. *Аз Рӯҳи Пок пур* бошанд - рӯҳонӣ
3. *Пурҳикмат* бошанд - таҷрибанок

Тавсифи васеътари диаконҳо дар 1Тимотинос 3,8-13 дода шудааст.

6,4 Фиристагон доимо *бо дуо ва бо таълими каломи Худо машғул* буданд. Дар ин ҷо маҳз чунин тартиб муҳим аст: аввал *дуо*, баъд таълими *каломи Худо*. Пеш аз он ки бо одамон дар бораи Худо гап зананд, онҳо бо Худо дар бораи одамон гап мезаданд.

6,5-6 Аз рӯи номҳои ҳафт каси интиҳобшуда гуфтан мумкин аст, ки аксарияти онҳо то бовар кардан яҳудиёни юнонизабон буданд, ки чун амали иродаи нек нисбат ба норозигӣ баҳо додан мумкин аст. Аз ин лаҳза аз тарафи онҳо ҳеч гуна гунаҳкорӣ дар ғаразнокӣ наметавонист садо диҳад. Вақте ки дили одамон бо муҳаббат ба Худо пур мешавад, он бар майдагапӣ ва худбинӣ ғалаба мекунад.

Ба мо фақат ду диакон нағз маълуманд — *Истефанус*, ки аввалин риёзаткаш шуд ва *Филиппус*, муждабаре ки баъдтар Хушхабарро ба Сомария овард, хочасарои ҳабаширо барои Масеҳ ба даст овард ва дар Қайсария дар хонааш Павлусро қабул мекард.

Дуо гуфта, фиристагон интихоби Калисоро маъкул донистанд ва чун ишораи мушоракат бо онҳо бар сари ин ҳафт нафар *даст гузоштанд*.

6,7 Агар ояти ҳафт дар қаринаи матни оятҳои аввала хонда шавад, худ аз худ хулоса мебарояд, ки барои бурдани қорҳои хочагӣ таъин қардани диаконҳо ба пешравии зиёди Хушхабар оварда расонд. Ба андозаи он ки *каломи Худо* инкишоф меёфт, ба ҷамоат дар *Ерусалим шогирдони* нав ҳамроҳ мешуданд ва *қоҳинони* хеле зиёди яҳудӣ пайрави Худованд Исо гардиданд.

6,8 Акнун дар маркази қисса яке аз диаконҳо *Истефанус*²⁶ мебошад, ки боэҳтимом ба Худо хизмат мекард, мӯъҷизот ба амал оварда мавъиза мекард. *Ū* баъд аз фиристагон дар китоби Аъмол аввалин одамест, ки “*Ū* мӯъҷизот ба амал меовард” гуфта шудааст. Таъин шуданаш ба хизмати боз ҳам баландтар натиҷаи хизмати вафодоронаи диаконӣ буд, ё ҳар дуи ин хизматхоро *Ū* якбора иҷро мекард? Матнро ба асос гирифта, ба ин савол ҷавоб додан имкон надорад.

6,9 Норозигӣ аз қори пуриқтидори Истефанус дар қуништ ба вучуд омад. Қойҳое ки яҳудиён рӯзҳои шанбе дар он барои омӯхтани шариат ҷамъ меомаданд, қуништ номида мешуданд. Номи ҳар як қуништ дар бораи одамоне ки дар он ҷо ҷамъ меомаданд, маълумот меод. *Либартиён*, эҳтимол, яҳудиҳо — ғулумони аз румиён озодшуда буданд. *Қурин (Қайравон)* — шаҳре дар Африқо, ки аз афти қор, яҳудиёни зодаи он дар Уршалим сокин шуда буданд. Яҳудиёни *искандариягӣ* аслан аз шаҳр-бандари ҳамноми мисрӣ буданд. *Қилиқия* — музофоти чанубӣ-шарқии Осиёи Хурд буд, Осиё — вилояте дар Осиёи Хурд, ки аз се музофот ташкил ёфта буд. Эҳтимол, ҷамоатҳои яҳудиёне ки аслан аз ин қойҳо буданд, қуништҳои худро дар Уршалим ё назди он доштанд.

6,10-14 Ин яҳудиёни боэҳтимом, чӣ хеле ки маълум гашт, Истефанусро дар мубоҳисаи қушод мағлуб қарда наметавонистанд. Суханҳое ки *Ū* мегуфт ва қуввае ки бо он сухан меронд, баҳснопазир буданд. Онҳо *Ū*ро ба

хомӯш шудан маҷбур қарданӣ шуда, шоҳидони қозибро оварданд, ки онҳо Истефанусро дар қуфр гуфтан дар ҳаққи *Мусо ва Худо* гунаҳкор қарданд.²⁷ Даре нагузашта *Ū* чун гунаҳкоре ки дар ҳаққи *маъбад* ва *шариат* қуфр гуфтааст, дар назди шӯрои пирон меистод. Онҳо гӯё суханони *Ū*ро шунида буданд, ки *Исо* парастигороҳро *қароб ҳоҳад қард* ва ҳамаи расму русумеро, ки *Мусо ба Исроил супурдааст*, тағйир ҳоҳад дод.

6,15 Шӯрои пирон айбномаро шунид, вале, ба Истефанус нигоҳ қарда онҳо на чеҳраи шайтон, балки *чеҳраи фарӣштаро* медиданд. Онҳо зебоии пурасрори зиндагири медиданд, ки пурра дар зерӣ итоати Худо буд ва ба эълони Ҳақиқат баҳшида шуда буд; зебоии шахсеро, ки бештар дар ташвиши он аст, ки Худо чӣ фикр мекунад, нисбат ба он ки одамоне чӣ гуфта метавонанд. Онҳо партави шӯҳрати Масеҳро медиданд, ки дар чеҳраи дурахшони шогирди вафодори *Ū* акс ёфта буд.

Дар боби 7 дар бораи моҳирона сохта шудани ҳимояи Истефанус нақл қарда мешавад. *Ū* баромади худро оромона, аз як навъ шарҳи таърихи яҳудиён сар мекунад. Баъд *Ū* ба ду шахсият диққатро ҷалб менамояд, Юсуф ва Мусо, ки аз тарафи Худо бардошта шуда буданд, аз тарафи Исроил рад шуда буданд ва баъд ҳамчун озодқунандагон ва наҷотдиҳандагон бардошта шуданд. Ҳарчанд Истефанус онҳоро бо Масеҳ рӯи-рост муқоиса накунад ҳам, қиёс дар ин ҷо аён аст. Ва дар охир Истефанус ба танқиди саҳти пешвоёни Исроил гузашта, онҳоро ба муқобилат ба Рӯҳи Пок, қуштани Одил ва вайрон қардани шариати Худо гунаҳкор мекунад.

Истефанус, эҳтимол, медонист, ки ҳаёти *Ū* дар хатар аст. Барои аз ин хатар ҳалос шудан ба *Ū* басанда буд ба мусолиҳа тайёр буданашро нишон диҳад, бо суханони худ қӯшиш қунад доваронро ошӣ диҳад. Вале *Ū* бештар ба мурдан тайёр буд, нисбат ба он ки ба бовари поки худ хиёнат қунад. Мардонегии *Ū* сазовори мафтун шудан аст!

7,1-8 Қисми аввали нутқ моро ба сарчашмаи қавми яҳудиёни қадим бармегардонад. Он қадар равшан нест, ки ба Истефанус

барои чӣ лозим шудааст ба таърихи Иброҳим чуқуртар ворид шавад, лекин чунин шарҳ додан мумкин аст:

1. Чунин экскурс зарур буд, барои нишон додани бохабарии Истефанус аз таърих ва муҳаббати \bar{u} ба халқи Исроил.
2. \bar{u} тадричан шунавандагонро ба таърихи Юсуф ва Мусо наздик меовард, дар ҳар ду ҳолат қиёс бо рӯй гардондан аз Масех дида мешуд.
3. Ин таърих метавонист нишон диҳад, ки ихлоси Иброҳим ба Худо писанд буд, ҳарчанд парастии \bar{u} дар ягон ҷои муайян мавриди диққат қарор нагирифта буд (Истефанусро дар он, ки \bar{u} ба муқобили парастиишгоҳ – “макони муқаддас” баромад кард, гунаҳгор мекарданд.)

Лаҳзаҳои асосии тарҷумаи ҳоли Иброҳим чунинанд:

1. Худо ба \bar{u} дар *Байнаннаҳрайн* зоҳир гашт (ояти 2-3).
2. \bar{u} аввал ба *Ҳоррон* кӯчид ва баъд ба Канъон (ояти 4).
3. Худо ба Иброҳим ваъда дод, ки ба \bar{u} барои мулкдорӣ замин медиҳад, ҳарчанд худӣ падаркалон як ваҷаб ҳам замин надошт, ки онро зарурияти харидани ғори Макфело чун ҷои дафн кардан исбот мекунад (ояти 5). Иҷроиши ин ваъда ҳоло кори оянда аст (Ибр. 11,13-40).
4. Худо дар бандагии мисриён мондани Исроил ва дар оянда озод шудани онҳоро пешгӯӣ кард (ояти 6.7). Ҳар ду қисми ин пешгӯиро одамоне ба ҷо оварданд, ки пеш аз тарафи қавм рад шуда буданд: Юсуф (ояти 9-19) ва Мусо (ояти 20-36). *Чорсад сол*, ки дар ояти 6 ва дар Ҳастӣ 15,13 гуфта шудааст — вақтест, ки дар тӯли он қавми яҳудӣ дар Миср *азобу уқубат* мекашид. Чорсаду сӣ соли дар Хуруҷ 12,40 ва Ғалотиён 3,17 ишорашуда тамоми давраи аз муҳочирати Яъқуб ва насли \bar{u} ба Миср то хуруҷ ва дода шудани шариатро дар бар мегирад. Исроилиҳо дар давоми сӣ соли аввали зиндагӣ дар Миср таъқиб карда намешуданд, дар ҳақиқат бо онҳо комилан бо эҳтиром муносибат мекарданд.
5. *Аҳди хатна* (ояти 8).

6. Зода шудани *Исҳоқ*, баъд *Яъқуб*, ва баъд *дувоздаҳ сарқабилла* (ояти 8). Ҳамин тавр таърих ба қисса дар бораи Юсуф, яке аз дувоздаҳ писарони Яъқуб наздик мешавад.

7,9-19. Аз ҳамаи тимсолони Масех дар Паймони Куҳан *Юсуф* – яке аз дурахшонтарин ва писандидатарин аст, ҳарчанд дар ин бора рӯйрост гуфта нашудааст. Албатта, яҳудиён нутқи Истефанусро шунида гуноҳи худро дақиқ фаҳмиданд: вақте ки \bar{u} ба онҳо дар бораи баъзе ҳодисаҳо аз ҳаёти Юсуфро хотиррасон кард, онҳо онро ба ёд оварданд, ки онҳо бо Исои Носирӣ чӣ қор карданд.

1. *Юсуф* аз тарафи бародаронаш ба *Миср* *фурӯхта* шуд (ояти 9).
2. Аз тарафи онҳо рад шуда, \bar{u} дар *Миср* ҳокимият ва қудратро ба даст меорад (ояти 10).
3. Бародарони Юсуфро *қажтӣ* маҷбур кард, ки ба *Миср* оянд, вале онҳо бародари худро нашинохтанд (оятҳои 11.12).
4. *Бори дуюм Юсуф худро* ба онҳо *шиносонид*. Ҳамон вақт радшуда наҷотдиҳандаи оилаи худ гашт (оятҳои 13.14). Бояд қайд кунем, ки дар байни рақамҳои *ҳафтоду панҷ* нафар (ояти 14) ва *ҳафтод* (Ҳас. 46,27) муҳолифати зоҳирӣ вучуд дорад. Истефанус ба тарҷумаи юнонии Ҳастӣ 46,27 ва Хуруҷ 1,5, ки рақами *ҳафтоду панҷ* оварда мешавад, пайравӣ кардааст. Дар матни қадимаи яҳудӣ рақами дигар нишон дода шудааст — *ҳафтод*. Фарқият танҳо бо тарзи гуногуни ҳисоб кардани аҳли оилаи Яъқуб шарҳ дода мешавад.²⁸
5. Марги сарқабиллаҳо ва дафн кардани онҳо дар замини Канъон (оятҳои 15.16). Ин оятҳо низ ба шарҳу эзоҳ эҳтиёҷ доранд. Дар ин ҷо гуфта шудааст, ки *Иброҳим* макбараеро барои дафн кардан аз баъни *Ҳамӯр* харид. Дар Ҳастӣ 23,16.17 гуфта шудааст, ки *Иброҳим* мағораи Макфелоро дар *Ҳебрӯн* аз писарони Ҳит харид. *Яъқуб* бошад заминро дар Шакем аз фарзандони *Ҳамӯр* харид (Ҳас. 33,19). Якчанд шарҳи эҳтимоли вучуд дорад.
 - а) Иброҳим заминро ҳам дар Шакем ва ҳам дар *Ҳебрӯн* харид. Баъдтар Яъқуб

метавонист боз як бор дар Шакем замин харад.

б) Истефанус метавонист насли \bar{y} , Яъкубро Иброҳим номад.

в) Истефанус, эхтимол, барои кӯтоҳбаёни харидуфурӯши Иброҳим ва Яъкубро якҷоя кард.

6. Зиёдшавии оилаи Яъкуб дар *Миср* ва баъд аз марги Юсуф дар зери зулму тааддӣ мондани онҳо (оятҳои 17-19). Ин, албатта, моро ба қисми дигари нутки Истефанус тайёр мекунад — нақл дар бораи он ки халқи Исроил бо Мусо чӣ муносибат кард.

7,20-43 Истефанус бо нотарсии нешдор нишон медиҳад, ки то Масех камаш ду дафъа халқи яҳудӣ наҷотдиҳандагонро, ки Худо барои раҳо ёфтани онҳо боло бардошт, рад карда буд. Мисоли дуноми \bar{y} *Мусо* аст.

Истефанусро дар он гунаҳгор карданд, ки \bar{y} дар бораи Мусо куфр гуфт (6,11). \bar{y} исбот мекунад, ки гунаҳгори ҳақиқӣ — халқи Исроил аст, ки одами аз тарафи Худо интихобшударо рад кард.

Истефанус лаҳзаҳои асосии ҳаёти Мусоро хотирнишон менамояд:

1. Зода шудан, солҳои аввали зиндагӣ ва тарбия дар Миср (оятҳои 20-22). Ифодаи “дар сухан қавӣ” ба асарҳои хаттии \bar{y} метавонад дахл дошта бошад, зеро ки худи \bar{y} худаширо шахси суханвар намеҳисобид (Хур. 4,10).
2. Бори аввал Мусо аз тарафи бародаронаш рад шуда буд, вақте ки яке аз онҳоро тарафгирӣ карда, як *мисриро* кушт (оятҳои 23-28). Тавачҷӯх намоед ба ояти 25. Дар он дар бораи он ки чӣ тавр Масех аз тарафи худихо рад шуда буд, ёдоварӣ карда мешавад.
3. Гурехтани \bar{y} ба замини *Мидён* (оятӣ 29).
4. Худо ба \bar{y} дар шӯълаи *буттаи* *фурӯзон* зоҳир шуд ва баргашта ба *Миср* фиристод, то ки халқи Худро наҷот диҳад (оятӣ 30-35).
5. Мусо наҷотдиҳандаи миллат гардид (оятӣ 36).
6. Пешгӯии Мусо дар бораи Масехи оянда (оятӣ 37). “*Мисли ман*” “чуноне ки \bar{y} маро бархезонд”-ро ифода мекунад.

7. \bar{y} чун шариатгузор дар *ҷамоат* дар *биёбон* баромад мекунад (оятӣ 38).

8. Мусо бори дуюм аз тарафи халқи худ, ки ба *гӯсолаи* тиллоӣ ибодат мекард, рад карда шуд (оятӣ 39-41). Дар бораи бутпарастии Исроил муфассал дар оятҳои 42 ва 43 нақл карда шудааст. Бо иддаои он ки онҳо ба Худованд *қурбонӣ меоранд*, халқ *хаймаи Малукро* бо худ гирифт, ки парастии он яке аз ҳама манфуртарин намуди қадимии бутпарастист. Ва онҳо *Римфон*, худои ситорагонро ибодат мекарданд. Худо огоҳонид, ки барои ин гуноҳ онҳо чазо мебинанд — асирӣ дар Бобул. Дар оятҳои 42 ва 43 Истефанус китоби пайғамбар Омӯс 5,25-27-ро аз рӯи Септуагинта иқтибос меорад. Ана барои чӣ \bar{y} мегӯяд, ки бадарға дуртар аз *Бобил* мешавад, на дуртар аз Димишк. Ҳар ду далел, албатта, дуруст аст.

Таърих тақрор мешавад. Ҳар як насли нав ҳамон як хаторо мекунад. Одамон иваз намешаванд. Бо пайгоми Худо $\bar{r}\bar{y}$ ба $\bar{r}\bar{y}$ шуда онҳо онро намефаҳманд (оятӣ 25). Онҳо даъвати бо \bar{y} дар осоишта зистанро *гӯш* кардан намехоҳанд (оятӣ 27). Раҳонандаи аз ҷониби Худо фиристодашударо рад мекунад (оятӣ 39). Аз мусибат наҷот ёфта, онҳо бутҳои бефоида аз Худои меҳрубон афзал мешуморанд (оятӣ 41). Чунин аст табиати одам — саркаш, ношукр, беандеша. Худо иваз намешавад. Худои бо Мусо гап зада, Худи Ҳамон Худоест, ки як замоне бо гузаштагони \bar{y} гап зада буд (оятӣ 32). Худо мусибати одамонро мебинад (оятӣ 34). Ва \bar{y} ба ёрии онҳо меояд (оятӣ 34). \bar{y} халқи Худро аз марг ба ҳаёт мебарад (оятӣ 36). Агар касе бо хоҳиши худ \bar{y} ро рад кунад, \bar{y} ба хоҳиши он шахс итоат мекунад (оятӣ 42). Чунин аст Худованди бузурги мо — меҳрубон, тавоно, пок. Чӣ ҳодисае ки $\bar{r}\bar{y}$ надиҳад, \bar{y} ҳеч гоҳ тағйир намеёбад (Мал. 3,6). Барои шунавандагони Истефанус ин огоҳие буд, ки бо Худо шӯҳӣ накунад, инчунин итминон додан ба он ки ҳар як ваъдаи Худо ҳамеша воқеист.²⁹

7,44-46 Истефанусро дар он айбдор мекарданд, ки \bar{y} ба муқобили парастиишгоҳ баромад мекард. \bar{y} ба он рӯзхое ки халқи

Исроил *хаймаи шаҳодат дар биёбон* доштанд, мурочиат карда ба ин айб ҷавоб медиҳад. Маҳз дар худи ҳамин вақт халқ инчунин ситорагонро парастид мекард. Вақте ки *Еҳушаъ* ибни Нун исроилиҳоро ба замини Канъон овард ва бутпарастони он ҷо бадар ронда шуданд, *хаймаро* ба ин мулк гузарониданд, ки он *то замони Довуд* дар он ҷо монд. Падарон дархост намуданд, то ки *ба Худои Яъқуб маскане* ёбанд ва ҳамин тавр *дар ҳузури Худо илтифот ёфтанд*.

7,47-50 Хоҳиши Довуд, ки сохтани парастидгоҳ барои Худо буд, иҷро нашуд, вале *Сулаймон барои Ҷ хонае сохт*.

Ҳарчанд парастидгоҳ манзили Худо дар байни мардуми Ҷ буд, Худоро бо ин бино маҳдуд карда намешавад. Дар бораи ин Сулаймон дар вақти покшавии парастидгоҳ фаҳмо гуфтааст (3 Подш. 8,27). Пайғамбар Ишаъё инчунин огоҳ карда буд, ки Худо на ба биноҳо, балки ба вазъияти ахлоқӣ ва маънавии одамон аҳамият медиҳад (Иш. 66,1.2). Ҷ дили шикаста ва тавбапазири ода-меро, ки дар назди Сухани Ҷ ба ҳаяҷон меояд, ҷустуҷӯ менамояд.

7,51-53 Пешвоёни яҳудӣ Истефанусро ба он айбдор карданд, ки ӯ зидди шариат баромад мекард. Акнун ӯ бо айбномаи кӯтоҳ ва фаҳмо ба онҳо ҷавоб медиҳад.

Маҳз онҳо — *гарданкашон*, одамони *соҳиби дилҳо ва гӯшҳои номахтун* ҳастанд. “Ҷ онҳоро на халқи интиҳобкардаи Худо, балки бутпарастони якрави дилхояшон ва гӯшхояшон номахтун меҳисобад”. Онҳо писарони шоистаи *падарони* худ буданд, ба монанди онҳо ҳамеша ба Рӯҳи Пок муқобилат нишон медоданд. *Падарони онҳо анбиёро, ки омадани Масеҳро пешакӣ хабар дода буданд, таъқиб мекарданд*. Онҳо бошанд ин *Одилро* таслим карданд ва куштанд. Онҳо халқе буданд, ки шариятро вайрон кардаанд, худи ҳамон халқе ки он *ба василаи фариштаҳо* ба онҳо дода шуда буд.

Дигар суҳан лозим набуд. Дар ҳақиқат ба ин дигар ҳеч чизро илова кардан мумкин нест. Онҳо кӯшиш карданд Истефанусро ба мудофия кардан маҷбур кунанд. Вале ӯ айбдоркунанда шуд, онҳо бошанд — айбдороне ки гуноҳашон ошкор шудааст.

Баромади ӯ яке аз охири мурочиатҳои Худо ба халқи Исроил буд, пеш аз он ки Хушхабар дар байни ғайрияхудиён паҳн шуданро сар кард.

7,54-60 Чун Истефанус гувоҳӣ дод, ки *осмонро кушода* мебинанд, тӯда дигар ӯро гӯш накард. Онҳо бо овози баланд фарёд зада ба ӯ ҳамла оварданд ва аз шаҳр берун бароварда *сангсор карданд*.

Ва гӯё ки дар омади гап Рӯҳ ҷавонеро, ки ҷомаҳои ҷаллодони ба шӯр омадаро нигоҳбонӣ мекард, зикр мекунад. Номи ӯ *Шоул* буд. Рӯҳ гӯё ки ба мо мегӯяд: “Ин номро дар хотир нигоҳ доред. Шумо онро боз мешунавед!”

Марги Истефанус марги Худованди моро ба хотир меовард:

1. Ҷ дуо мехонд: “*Эй Исои Худованд! Рӯҳи маро қабул кун*” (оятӣ 59). Исо бошад дуо мехонд: “*Эй Падар! Рӯҳи Худро ба дасти Ту месупорам*” (Луқ. 23,46).
2. Ҷ хоҳиш мекард: “*Худовандо! Ин гуноҳро ба ҳисоби онҳо дохил накун*” (оятӣ 60). Исо бошад дуо мехонд: “*Эй Падар! Инҳоро биомурз, зеро ки намедонанд, чӣ мекунанд*” (Луқ. 23,34).

Магар ин маънои онро надорад, ки Истефанус ба кори Худованд ҳамроҳ шуда “ба ҳамон сурат аз ҷалол ба ҷалол табдил ёфт, ва ин аз Худованд, яъне аз Рӯҳ аст” (2Қўр. 3,18)?

Баъд ӯ дуо гуфту *ҷон дод* (тахтуллафзан: “хобид”). Вақте ки калимаи “хобидан” дар Паймони Навин маргро ифода мекунад, он ба тан дахл дорад, на ба рӯҳ. Рӯҳи бовардор дар лаҳзаи марги ӯ ба назди Масеҳ меравад (2Қўр. 5,8), тан бошад ба мисли хобида менамояд.

Одатан ба яҳудиён ҳукми қатл баровардан иҷозат дода намешуд, ин ҳуқуқи мустаннои ҳокимони Рум буд. Вале, аз афти қор, дар он ҳолатҳое ки қор ба парастидгоҳ дахл дошт, истисно карда мешуд. Истефанусро дар баромад ба муқобили парастидгоҳ айбдор карданд ва ҳарчанд айбнома асос надошт, яҳудиён ӯро қатл карданд. Худованд Исоро дар он айбдор мекарданд, ки Ҷ таҳдиди вайрон кардани парастидгоҳро

мекард (Марк. 14,58) вале, баёноти шоҳидон ихтилофнок буданд.

II. КАЛИСО ДАР ЯХУДО ВА СОМАРИЯ (8,1 - 9,31)

A. Хизмати Филиппус дар Сомария (8,1-25)

8,1 Ва аз нав Рӯҳи Пок номи *Шоулро* зикр мекунад. Дар дили ин одами чавон аллакай муборизаи дохилӣ сар мешуд. Рӯзҳои ӯ чун душмани даҳшатовари масеҳият ба шумор буданд, ҳарчанд зоҳиран ӯ чунин мемонд. *Шоул ба қатли Истефанус розӣ буд*, вале ин ибтидои роҳе гардид, ки дар охири он ӯ таъкибкунандаи асосии масеҳиён буданро қатъ кард.

Давраи нав бо суханҳои: “*Дар он рӯз*” сар мешавад. Чунин менамуд, ки марги Истефанус ибтидои таъкиботи шадида *бар зидди калисо* гардид. Бовардорон *ба ноҳияи Яхудо ва Сомария пароканда шуданд*.

Худованд ба пайравони Худ вазифа гузошт, ки дар Уршалим шаҳодатро сар кунанд ва баъд амали худро дар Яхудо, Сомария ва то “ақсои олам” паҳн намоянд. То ба ҳол шаҳодати онҳо танҳо бо Уршалим маҳдуд мегашт. Эҳтимол, онҳо ба васеъ кардани худуди шаҳодат чуръат намекарданд. Вале акнун онҳо аз сабаби таъкибот маҷбур буданд Уршалимро тарк намоянд.

Худи *фиристагон* дар шаҳр монданд. Чуноне ки Келли мухтасар қайд кардааст, “боқимондаҳо, албатта, шахсони аз хама манфур буданд”.

Аз нуқтаи назари одами оддӣ, барои бовардорон ин рӯзи даҳшатнок буд. Яке аз шарикони онҳо кушта шуд. Худи онҳоро, чун харгӯшҳо дунболагирӣ мекарданд. Вале аз нуқтаи назари Худо ин рӯз харгиз торик набуд. Донаи гандум ба замин партофта шуда буд ва мебоист ҳосил меовард. Тӯфонҳои дарду алам тухми Хушхабарро то гӯшаҳои дурдаст паҳн мекард, ва кӣ баҳо дода метавонист, ки ҳосил чӣ гуна мешавад?

8,2 Номҳои *мардони накӯкор*, ки Истефанусро дафн карда буданд, маълум нестанд. Эҳтимол, инҳо масеҳиёни то ҳол аз Уршалим ронда нашуда буданд. Ва ё, мумкин аст, ин

яхудиёни диндор буданд, ки дар ин мазлум чизеро диданд, ки аз нуқтаи назари онҳо ӯро лоиқи дафн кардани шоиста мегардонанд.

8,3 Ва аз нав номи *Шоул*. Ӯ бо қувваи монданашаванда ба *калисо* зада медаромад, қурбониёни бадбахти худро аз хонаҳо *кашола карда* бароварда онҳоро *ба зиндон меандохт*. Кош ӯ метавонист Истефанусро фаромӯш созад — чӣ гуна салобат, чӣ гуна эътиқоди мустаҳкам, чеҳраи фаришта. Ӯ бо-яд ин хотиротро решақан намояд, ва ӯ ҳаммазҳабони Истефанусро боз ҳам шиддатноктар таъкиб намуда, кӯшиш мекард ин қорро кунанд.

8,4-8 Пароканда шудани масеҳиён ба шаҳодати онҳо ҳалал нарасонид. Дар хама чое ки онҳо меомаданд, онҳо Хушхабарро дар бораи наҷот меоварданд. *Филиппус*, яке аз диаконҳо, ки дар боби 6 номбар шудааст, ба шимол ба як *шаҳри Сомария* рафт. Ӯ на танҳо дар бораи Масеҳ нақл мекард, балки *мӯъҷизоти* зиёде ба амал меовард. Аз мубталоён *арвоҳи палид* берун мешуд, *мафлуҷону лангон шифо меёфтанд*. Мардум ба Хушхабар *гӯш мекарданд*, ва дар натиҷа, чӣ хеле ки чашмдор шудан мумкин буд, *шодии азиме* падид омад.

Масеҳиёни аввалин амрҳои аз тарафи Исои Масеҳ аниқ гуфта шударо иҷро мекарданд:

Онҳо аз шаҳр берун рафтанд, ба монанди Масеҳ, ки аз он рафт. (Юх. 20,21; бо Аъм. 8,1-4).

Онҳо молу мулки худро фурӯхта, ба камбағалон садақа медоданд (Лук. 12,33; 18,22; бо Аъм. 2,45; 4,34).

Онҳо падар, модар, хона ва заминҳоро монда, дар хама чо рафта суханро мавъиза менамуданд (Мат. 10,37; бо Аъм. 8,1-4 муқоиса кунед).

Онҳо шогирдон пайдо карда, онҳоро ба меҳнат ва итоат таълим медоданд (Мат. 28,18.19; бо 1Тас. 1,6).

Онҳо салиби худро гирифта аз ақиби Исо мерафтанд (Аъм. 4; 1Тас. 2).

Онҳо дар таъкибот шод буданд (Мат. 5,11.12; бо Аъм. 16; 1Тас. 1,6-8 муқоиса кунед).

Онҳо мурдагони худро ба мурдагон гузошта худашон рафта, Хушхабарро мавъиза менамуданд (Луқ. 9,59.60);

Онҳо ғубори пойҳои худро меафшонданд, агар одамон онҳоро ғӯш накунад ва қабул накунад ва ба пеш мерафтанд (Луқ. 9,5; бо Аъм. 13,51 муқоиса кунед).

Онҳо беморонро шифо меоданд, арвоҳи палидро меронданд, мурдагонро зинда мекарданд ва бовари онҳо натиҷаҳои устувор меовард (Марқ. 16,18; Аъм. 3,16)³⁰.

8,9-11 Дар байни шунавандагони аз ҳама маълумтарини Филиппус чодугар *Шимъун* буд. *Ӯ* худаи *пеш аз ин мардуми Сомарияро* бо санъати соҳириаш ба ҳайрат оварда буд. *Ӯ* худро *шаҳси бузурге вонамуд* мекард ва баъзе одамон дар ҳақиқат боварӣ доштанд, ки *ӯ қуввати азими Худост*.

8,12-13 Вақте ки аксари одамон ба мавъизаи *Филиппус бовар карданд* ва ғӯта хӯрданд, *Шимъун* низ худро масеҳӣ³¹ эълон намуда *таъмид гирифт* ва пайрави *Филиппус* шуд, зеро мафтуни *мӯъҷизоте* гашта буд, ки *ӯ* ба амал меовард.

Аз воқеаҳои баъдина аён мегардад, ки *Шимъун* аз боло зода нашуда буд. *Ӯ* боварро эътироф кард, вале онро соҳиб набуд. Мавъизакунандагони наҷот ба василаи ғӯта дар ин ҳолат дар вазъияти ноҳинҷор мемонанд. *Шимъун* ғӯта хӯрд, вале бо ин ҳама гунаҳкор монд.

Диккат диҳед, ки *Филиппус дар бораи Малакути Худо ва исми Исои Масеҳ башорат дод*. *Малакути Худо* — соҳаест, ки дар он Худо ҳоким аст. Дар замони ҳозира Малик нест, ва ба ҷои Подшоҳии заминӣ дар ҳаёти онҳое ки ба *Ӯ* содиқанд, Подшоҳии рӯҳонӣ, диданашавандаи Худо ҳаст. Дар оянда Малик ба замин бармегардад, то ин ки Подшоҳии ҳақиқиро бо пойтахташ дар Уршалим барқарор намояд. Барои дар ҳақиқат ба Подшоҳӣ дар ҳар шакли он ворид шудан одам бояд аз олами боло зода шавад. Бовар ба *исми Исои Масеҳ* — роҳ ба ин зодашавӣ аст. Бешубҳа, маънои умумии мавъизаи Филиппус чунин буд.

8,14-17 Вақте ки хабар дар бораи он ки сомариягӣҳо бо шавқ *каломро қабул карданд*, то ба фиристагон дар Уршалим расид,

Петрус ва Юҳанноро назди онҳо фиристоданд. Вақте ки онҳо омада расиданд, бовардорон аллақай *бо исми Худованд таъмид гирифта буданд*, вале ба онҳо *ҳанӯз Рӯҳ нозил нашуда буд*. Зоҳиран, фиристагон аз роҳнамоии Худо дастур гирифта *дуо гуфтанд*, то ки ин бовардорон *Рӯҳулқудсро қабул намоянд* ва ба сари онҳо *дастҳояшонро гузоштанд*. Ҳамин ки ин кор карда шуд, сомариягӣҳо *Рӯҳулқудсро қабул намуданд*.

Вобаста ба ин якбора саволе ба миён меояд: Аз чӣ сабаб дар пайдарпайии ҳодисаҳо дар ин ҷо ва дар рӯзу Панतिकост фарқият дида мешавад? Дар рӯзи Панतिकост яҳудиён:

1. Тавба карданд.
2. Ғӯта хӯрданд.
3. Рӯҳи Покро қабул карданд.

Сомариягӣҳо бошанд:

1. бовар карданд;
2. ғӯта хӯрданд;
3. фиристагон барои онҳо дуо гуфтанд ва ба онҳо дасташонро гузоштанд;
4. онҳо Рӯҳи Покро қабул карданд.

Ба як чиз мо метавонем боварӣ дошта бошем: ҳамаи онҳо танҳо бо бовар кардан ба Исо наҷот ёфтанд. *Ӯ* ягона Роҳи наҷот аст. Вале дар ин давраи гузариш аз дини яҳудӣ ба масеҳият Худо дар гурӯҳҳои гуногуни бовардорон чудагона амал кард. Бовардорони наҷодашон яҳудӣ мебоист пеш аз он ки Рӯҳи Пок бар онҳо фуруд ояд, ғӯта хӯрда, аз халқи яҳудӣ чудо мешуданд. Ба сомариягӣҳо бошад дуои махсус ва даст гузоштани фиристагон лозим шуд. Чаро?

Эҳтимол, ҷавоби беҳтарин ба ин савол чунин аст: ин ягонагии Калисоро, ки ба он ҳам яҳудиён ва ҳам сомариягӣҳо дохил буданд, мебоист нишон меод. Хавфи ҳақиқии он вучуд дошт, ки дар байни бовардорони Уршалим ғояи бартарияти яҳудиён нигоҳ дошта шуданаш мумкин буд ва онҳо чун пешина метавонистанд кӯшиш намоянд, ки бо бародарони сомариягӣ ҳеҷ гуна умумияте надошта бошанд. Барои пешгирӣ намудани ихтилоф, ё ин ки ҳатто ақида оид ба ду калисо (яке — яҳудӣ, дуюм — сомариягӣ), Худо фиристагонро барои ба сари сомариягӣҳо даст гузоштан фиристод, ки ин якшавии

пурраро чун бовардорон ба Худованд Исо ифода мекард.

Вақте дар ояти 16 гуфта мешавад, ки *онҳо танҳо ба исми Исои Худованд таъмид ёфта буданд* (ниг. инчунин 10,48 ва 19,5), ин онро ифода намекунад, ки ягон хел фарқияти ин ғӯта аз ғӯтаи “ба исми Падар ва Писар ва Рӯҳи Пок” (Мат. 28,19) вучуд дошт. “Луко тасвияи истифодашударо айнан такрор намекунад, — менависад В. Е. Вайн, — фақат фактҳои таърихи қайд менамояд”. Ҳар дуи гуфтаҳо садоқат ва шабоҳатро ифода мекунанд ва ҳамаи бовардорони ҳақиқӣ вафодории худро ба иттиҳоди Сегона ва Худованд Исо бо хурсандӣ ифода мекунанд.

8,18-21 Он ҳақиқат, ки *Рӯҳулқудс* вақте фуруд омад, ки фиристагон ба сомариён даст *гузоштанд*, ба *Шимъӯни* чодугар таъсири махсусе ба амал овард. *ӯ* маънои чуқури рӯҳонии ин амалро намефаҳмид ва *Рӯҳро* чун қувваи ғайритабиӣ меҳисобид, ки дар ҳунари *ӯ* фоидаовар бошад. Бинобар ҳамин, ин қувваро харидани шуда, *ӯ* ба фиристагон пул пешниҳод кард.

Ҷавоби Петрус имкон медиҳад хулоса барорем, ки *Шимъӯн* боварвардаи ҳақиқӣ набуд:

1. *Бигзор пулат бо ту нест шавад*. Ҳеч як бовардор ҳеч гоҳ талаф намешавад (Юҳ. 3,16).
2. *Ту аз ин чиз насибе ва баҳрае нест*; дигар хел карда *гӯем*, *ӯ* ба ҷамоат дохил набуд.
3. *Дилат дар ҳузури Худо рост намебошад*. Ин тасвири аниқи одами начотнаёфта мебошад.
4. *Зеро мебинам, ки пур аз захраи талх ва гирифтори қайди шарорат ҳастӣ*. Магар дар бораи одами аз нав зодашуда чунин гуфтан мумкин аст?

8,22-24 Петрус *Шимъӯнро* дар гуноҳи бузургаш ба *тавба* кардан ва *дуо* *гуфтан* водор кард, то ин ки Худо ба *ӯ* фикрҳои гунаҳкоронаашро биомурзад. Дар ҷавоб *Шимъӯн* аз Петрус хоҳиш кард, ки дар байни *ӯ* ва Худо миёнарав шавад. *ӯ* саромади он одамонест, ки ба одам-миёнарав мурочиат карданро афзал мешуморанд, на ин ки ба Худи Худованд. Он ки аз тарафи *Шимъӯн*

тавбаи ҳақиқӣ ба амал наомадааст, аз суханҳои *ӯ* маълум мегардад: “*Шумо барои ман ба Худованд дуо гӯед, то ки чизе аз он ҷӣ гуфтед, ба ман рӯй надихад*”. *ӯ* на дар бораи гуноҳаш, балки дар бораи он афсӯс меҳӯрд, ки он барои *ӯ* ҷӣ гуна натиҷа хоҳад дошт.

Маҳз номи ҳамин одам, *Шимъӯн*, калимаи ҳозираи “*шимъӯния*” — корчаллонӣ дар чизи пок, истифодаи чизи пок ба мақсади фоидаро ба вучуд овард. Ин мафҳум фуруши индулгенсия (тасдиқнома оиди омурзиши гуноҳ, ки аз тарафи Папай Рум ба бадали пул дода мешавад) ва дигар афзалиятҳои рӯҳонии тахминӣ ва ҳамаи намудҳои тичоратро дар доираи рӯҳонӣ фаро мегирад.

8,25 Петрус ва Юҳанно *пас аз он ки шаҳодат доданд ва каломии Худоро мавъиза карданд, ба Ерусалим баргаиштанд*. Платсдарми нав ба даст оварда шуд ва онҳо *дар бисёре аз деҳоти Сомария аз Инҷил башиорат* доданро давом медоданд.

Б. Филиппус ва хочасарои ҳабашӣ (8,26-40)

8,26 Маҳз дар вақти бедоршавии бузурги рӯҳонии Сомария *фариштаи Худованд* соҳаи нави амалиётро ба *Филиппус* нишон дод. *ӯ* мебоист чоеро, ки баракат ба ҳама паҳн мешуд, гузошта, ба як нафар мавъиза менамуд. *Фаришта Филиппусро* равона карда метавонист, вале ба ҷои *ӯ* хушхабар дода наметавонист. Ин ҳуқуқ ба одамон дода шудааст, на ба фариштаҳо.

Хоксорона, ягон хел савол надода, *Филиппус* аз Сомария ба чануб ба сӯи Уршалим равона шуд, сипас ба яке аз роҳҳои ки ба *Ғазза*³² меравад, равона шуд. Дар асл маълум нест ки калимаи “*биёбон*” ба ҷӣ дахл дорад, ба роҳ ё ба худии *Ғазза*. Вале ин аҳамияти принципиалӣ надорад, натиҷа ҳамин аст: *Филиппус* маҳалли серодам ва рӯҳан самароварро тарк кард, то ин ки ба кишвари *биёбонӣ* равад.

8,27-29 Дар роҳ *ӯ* ба корвон баробар шуд. Дар аробаи дучархаи асосӣ ашроф — *хоҷасаро*,³³ ҳазинадори *Кандока*³⁴ *маликаи Ҳабаш* мерафт. (Қисми чанубии сарзамини Миср ва Судон Ҳабашистон ном дошт.) Эҳтимол, ин одам замоне ба дини яҳудӣ рӯ

оварда буд, зеро ки \bar{y} ба Ерусалим барои ибодат омада буд ва акнун ба ватан бармегашт. Дар роҳ \bar{y} китоби Ишаъи набиро мехонд. Айнан саридарвақт Рӯҳ ба Филиппус амр дод, ки ба ароба наздик шуда ҳамроҳ шавад.

8,30-31 Филиппус сӯхбатро бо саволи дӯстона сар мекунад: “Оё мефаҳмӣ он чиро, ки мехонӣ?” Хочасаро бо майли том икрор шуд, ки ба \bar{y} раҳнамо лозим аст ва Филиппусро даъват намуд, то ба ароба савор шуда бо \bar{y} нишинад. Хуш аст дидани он ки дар ин чо ҳеҷ гуна таассуби нажодӣ ба назар намерасад.

8,32-33 Ба тарзи аҷоиб маълум гашт, ки хочасаро маҳз Ишаъё 53-ро мехонд, ки дар он чо тасвири олитарини Масеҳи азобкашидаистода баён шуда буд. Чаро Филиппус ба ароба маҳз дар ҳамин лаҳза наздик шуд?

Порчаи додашуда аз Ишаъё Онеро тасвир мекунад, ки дар назди душманони Худ фурутан ва безабон буд, Онеро, ки аз ҳукми одилона маҳрум буд, Онеро, ки дар \bar{U} ба насл умед набуд, зеро ки \bar{U} дар айни авҷи камолот кушта шуд ва зан надошт.

8,34-35 Хочасаро пурсид, ки оё Ишаъё дар бораи худаш гуфтааст, ё дар бораи ягон каси дигар. Ин, албатта, ба Филиппус имконияти дилхоҳро дод, то нақл кунад, ки ин Навиштаҷотҳо дар зиндагӣ ва марги Исои Носирӣ ба амал омадаанд. Бешубҳа, ҳангоми дар Уршалим буданаш ҳабаши нақлҳо дар бораи Исо ном одам шунида буд, вале дар ин нақлҳо \bar{U} ро, албатта, аз чихати бад нишон медоданд. Ҳозир бошад хочасаро фаҳмид, ки Исои Носирӣ ин ҳамон Бандаи азобкашандаи Яҳува мебошад, ки дар борааш Ишаъё навиштааст.

8,36 Эҳтимоли кулӣ дорад, ки Филиппус ба ҳабаши маънии баланди \bar{y} таи масеҳиро, ки одамро бо Масеҳ дар марг, дафн ва растохези \bar{U} монанд мекунад, шарҳ дод. Ва вақте ки онҳо дар назди як ҳавз мегузаштанд, хочасаро хоҳиши \bar{y} та хӯрданро кард.

8,37 Ояти 37 дар аксарияти дастхатҳои юнонии Паймони Навин нест. Ва гап дар он нест, ки мавзӯи он ба Навиштаҷот муҳолифат мекунад: бешубҳа, бовар ба Исои Масеҳ хатман бояд пеш аз \bar{y} та хӯрдан бошад.

Фақат бояд гуфт, ин оят бо ҳуҷҷатҳои асосии паймони нав тасдиқ намешавад.³⁵

8,38 Ароба меистад ва Филиппус хочасароро \bar{y} та меदिҳад. Он ҳақиқат, ки ин ба об \bar{y} тондан буд, аз худи тасвия маълум буд: онҳо ба об фуромаданд, ва онҳо аз об баромаданд.³⁶

Соддагии ин маросим таъсирбахш аст. Дар роҳи биёбон бовардор навбоварро \bar{y} та дод. На калисо, на дигар масеҳиён, на фиристагон набуданд. Танҳо хизматгорон аз корвон шоҳиди \bar{y} та хӯрдани хӯчаинашон гаштанд; онҳо фаҳмиданд, ки аз ин пас \bar{y} пайрави Исои Носирист.

8,39 Ҳамин ки \bar{y} та додан ба охир расид, Рӯҳи Худованд Филиппусро даррабуд. Ин чойивазкунии оддӣ нест, сухан дар бораи аз назар ғойб шудани ногаҳонии мӯҷизавӣ мееравад. Мақсад аз ин дар он буд, то ин ки хочасаро бо Худи Худованд якка ба якка монад ва диққаташ ба одаме ки ба ручӯъ намудани вай мусоидат кард, ҷалб нашавад.

Бигзор зебоии \bar{U} маро

иҳота намояд,

Вақте ки роҳгумкардагонро

ба назди \bar{U} мебарам.

Ва бигзор онҳо раҳнаморо

фаромӯш карда,

Танҳо \bar{U} ро бинанд.

Кейт Б. Вилкинсон

Хочасаро бо хурсандӣ роҳи худро давом дод. Дар итоат ба Худо хурсандие ҳаст, ки аз ҳамаи дигар эҳсосҳои форум афзалтар аст.

8,40 Филиппус дар ин вақт хизмати худро дар Ашдӯд, ки дар шимоли Ғазза ва дар ғарби Уршалим наздики баҳр чойгир аст, аз нав сар кард. Аз ин чо \bar{y} қад-қади сохил ба шимол, ба Қайсария ҳаракат кард.

Хочасаро чӣ? Филиппус имконияти давом додани ғамхорӣ кардан ба навбоварро надошт. Муждабар танҳо \bar{y} ро ба Худо ва Навиштаҷоти Паймони Кухан супорида метавонист. Ба ин нигоҳ накарда, бо Рӯҳи Пок қавӣ гашта, ин масеҳии нав ба Ҳабашистон³⁷ баргашт, ва дар бораи марҳамати начотбахши Худованд Исои Масеҳ шаҳодат меод.

КАЙДҲО ОИДИ ҒҮТАИ МАСЕХӢ

Ғӯтаи хочасаро, ки худи ҳозир шоҳиди он будем, яке аз намунаҳои зиёди он аст, ки ғӯтаи масеҳӣ қисми таълимот ва амалияи Калисои пешинаро дар бар мегирифт (Аъм. 2,38; 22,16). Он аз ғӯтаи Яҳё, ки рамзи тавба буд, фарқ дошт (13,24; 19,4). Аслан он дар назди омма эътироф намудани монандӣ бо Масеҳ буд.

Он ҳамеша баъд аз тавба кардан рӯй меод (2,41; 8,12; 18,8) ва барои мардон ва занон (8,12), барои яҳудиён ва ғайрияхудиён (10,48) як хел буд. Зикр карда мешавад, ки бо тамоми хонавода ғӯта меҳӯрданд (10,47.48; 16,15; 16,33) вале, ба ҳар ҳол, аз ду ҳодисаи номбаршуда маълум аст, ки ҳамаи хонавода бовар карда буданд. Дар ягон ҳолат дар бораи ғӯтаи кӯдакон хотирнишон карда намешавад.

Бовардорон ба зудӣ пас аз бовар кардан ғӯта меҳӯрданд (8,36; 9,18; 16,33). Возехан ин дар асоси он рӯй меод, ки онҳо бовар ба Масеҳро эътироф мекарданд. Барои бовар кардан ба ҳаққонияти тавба ҳеҷ гуна мӯҳлати озмоиш талаб карда намешуд. Албатта, аз таъкибот тарсида, одамон метавонистанд бовари худро кушоду равшан эътироф наку- нанд.

Он ҳақиқат, ки ғӯта худ аз худ қувваи наҷотбахш надошт, дар ҳодисаи Шимъӯн аён аст (8,13). Ҳатто дар бораи бовари худ эълон карда ва ғӯта хӯрда, ӯ пур аз “заҳраи талх ва гирифтори қайди шарорат аст” (8,23). Дили ӯ “дар ҳузури Худо рост намебошад” (8,21).

Чӣ тавре ки пеш гуфта шуда буд, ғӯтаи масеҳӣ бо ғӯтонидан ба вукӯъ меомад (8,38.39): “...ва ҳар ду ба об фуromaданд, Филиппус ва хочасаро; ва ӯро ғӯта дод. Вақте ки онҳо аз об баромаданд...”. Ҳатто бисёре аз тарафдорони ҳозираи ғӯта бо пошидани об эътироф мекунанд, ки масеҳиёни асри як бо ғӯтонидан ғӯта меоданд.

Дар ду ҳолат, зоҳиран, ғӯта бо омурзиши гуноҳҳо алоқаманд аст. Дар рӯзи Панतिकост Петрус гуфт: “Тавба кунед, ва ҳар яке аз шумо ба исми Исои Масеҳ барои омурзиши гуноҳҳо таъмид бигиред...” (2,38). Ва баъдтар Ҳанониё ба Шоул гуфт: “Барҳез ва таъмид бигир ва исми Ӯро хонда, аз

гуноҳҳои худ пок шав...” (22,16). Дар ҳар ду ҳолат ин ба яҳудиён дахл дошт. Ба ягон ғайрияхудӣ барои омурзиши гуноҳҳо ғӯта хӯрад гуфта нашудааст. Ғӯтаи масеҳиро қабул карда, яҳудӣ ошкоро аз ҳалқе ки Масеҳи худро рад кард ва таслиб намуд, рӯй мегардонд. Омурзиши ӯ дар эътиқод ба Худованд Исо асос меёфт. Қимати омурзиш Хуни гаронбаҳои Худованд буд. Ин омурзишро яҳудӣ ба воситаи ғӯта дар об ба даст меовард, зеро ки ғӯта ӯро ошкоро аз асоси яҳудӣ ҷудо мекард ва масеҳӣ мекард.

Формулаи ғӯта “ба исми Падар ва Писар ва Рӯҳи Пок” (Мат. 28,19) дар китоби Аъмол вучуд надорад. Чӣ тавре ки сомариён (8,16), инчунин пайравони Яҳё (19,5) бо исми Худованд Исо ғӯта дода шуда буданд. Вале ин хатман онро ифода намекунад, ки формулае ки Ваҳдати Сегонаро номбар мекунад, он вақт истифода намешуд. Ибораи “ба исми Худованд Исо” метавонад “бо ҳукми Худованд Исо”-ро ифода кунад.

Шогирдони Яҳё ду бор ғӯта хӯрданд: аввал бо ғӯтаи Яҳё, ки омурзишро ифода мекард, баъд, бовар карда, онҳо ғӯтаи масеҳиро қабул намуданд (19,3.5). Ин барои “дубора ғӯта додан”-и онҳое ки пеш аз наҷот ёфтанд ғӯта хӯрда буданд ё ба онҳо об пошида шуд, тимсол ба вучуд меоварад.

В. Бозгашт кардани Шоули Тарсусӣ (9,1-31)

9,1-2 Боби 9 — марҳилаи муайяни гардиши қатъӣ дар китоби Аъмол мебошад. То ба ҳол Петрус ба ҳалқи Исроил мавъиза намуда, мавқеи муҳимро ишғол мекард. Аз ин лаҳза сар карда фириста Павлус беш аз пеш тадричан симои барҷаста мегардад, Хушхабар бошад боз бештар дар байни ғайрияхудиён паҳн мешавад.

Дар ин вақт Шоули Тарсусӣ, эҳтимол, тахминан силола буд. Муаллимони илми илоҳиёти яҳудӣ ӯро яке аз ҷавонони ояндадори яҳудӣ меҳисобиданд. Оиди саъю кӯшиш гӯем, ӯ дар ин аз ҳамаи рафиқонаш афзалият дошт.

Инкишофи эътиқоди масеҳиро, ки чун “ин тариқат”³⁸ маълум буд, мушоҳида карда ӯ дар он таҳдидро ба дини худаш меид.

Бинобар ин \bar{u} $\bar{g}\bar{u}\bar{e}$ ки бо қувваи тамомнашаванда ба нест кардани ин фиркаи зарарнок сар кард. Аз чумла, \bar{u} аз *саркоҳин* ҳуқуқи расмии дар *Димшиқ* дар Сурия кофта ёфтани пайравони Исоро ба даст овард, то ки онҳоро *бандӣ карда ба Ерусалим* барои доварӣ ва чазо *оварад*.

9,3-6 \bar{U} ва ҳамсафаронаш ба *Димшиқ* наздик меоманд. *Баногоҳ нуре аз осмон давродаври \bar{u} дурахшид ва Шоул бар замин афтод. \bar{U} овозеро шунид, ки мегуфт: “Шоул, Шоул. Барои чӣ маро таъқиб мекуни?”*. Вақте ки Шоул пурсид: “*Худовандо, Ту кистӣ?*” — ба \bar{u} ҷавоб дода шуд: “*Ман он Исо ҳастам, ки ту \bar{U} ро таъқиб мекуни*“.

Барои фаҳмидани он, ки дар ин лаҳза Шоулро чӣ гуна ҳиссиёт фаро гирифта буд, бояд дар хотир дошт: \bar{u} боварии қатъӣ дошт, ки *Исои Носирӣ* мурдааст ва дафн карда шудааст. Азбаски роҳбари “фирқа” аз байн рафт, танҳо чунин кардан лозим буд, — пайравони \bar{U} ро нест кардан. Он гоҳ замин аз ин “бало” халос мешуд.

Акнун бошад ба сари Шоул ҳақиқат фуру рехт: Исо ҳаргиз намурдааст, балки аз мурдагон бархоста, дар тарафи рости Худо дар осмонҳо дар ҷалол нишаст. Он ҳақиқат, ки \bar{u} Начотдиҳандаро дар шаъну шӯҳрат дид, ҳаёти \bar{u} ро ба тамом тағйир дод.

Шоул боз фаҳмид, ки шогирдони *Исоро* таъқиб карда \bar{u} Худи Худовандро *таъқиб мекард*. Дарди ба аъзоҳои Бадани Исо расонидаро Сари Бадан низ дар осмонҳо хис мекард.

Шоул мебоист аввал таълим мегирифт ва баъд хизмат мекард. Аввал \bar{u} ҳама чизро дар бораи Худи Исо фаҳмид. Пас аз он ба *Димшиқ* фиристода шуд, ки дар он ҷо фармони ҳаракат кардан ба сафарро мегирифт.

9,7-9 *Онҳое ки ҳамсафари \bar{u} буданд*, дар ин вақт моту мабхут буданд. Онҳо аз осмонҳо садоро шуниданд, вале суҳанҳои Шоул шунидаро фаҳмида наметавонианд (22,9). Онҳо Худовандро намедиданд, танҳо Шоул \bar{u} ро медид ва ҳамин тариқ ба хизмати фиристагона даъват шуда буд.

Фарисии мағруро, аз *дасташ гирифта*, ба *Димшиқ* бурданд, ки дар он ҷо *се рӯз*

нобино монд. Ва ҳамаи ин вақт чизе *нахӯрд* ва *наӯшид*.

9,10-14 Тасаввур кардан мумкин аст, ки ин хабар ба масеҳиён дар *Димшиқ* чӣ гуна таъсир ба вучуд овард. Онҳо медонианд, ки Шоул барои дастгир кардани онҳо ба шаҳр меояд. Ба даҳлати Худо умед баста, онҳо дуо мегуфтанд. Эҳтимол, онҳо ҳатто ҷуръат карда, оиди тавбаи Шоул дуо гуфта буданд. Акнун бошад онҳо мешунаванд, душмани якуми бовар масеҳӣ шудааст. Онҳо бо душворӣ ба $\bar{g}\bar{u}\bar{s}\bar{x}\bar{o}$ и худ бовар мекарданд.

Он гоҳ Худованд ба *Ҳанониё*, яке аз масеҳиён дар *Димшиқ* гуфт, ки ба назди Шоул равад, *Ҳанониё* ҳамаи ҳиссиёти бади пешакиро, ки дили \bar{u} ро нисбати ин одам фаро гирифта буд, гуфта дод. Вале ба он ки *Шоул* ҳозир *дуо мегӯяд* ва масеҳиёнро таъқиб намекунад, дилпур шуда, *Ҳанониё* ба *хонаи Яҳудо дар кӯчаи Рост* рафт.

9,15-16 Худованд барои Шоул нақшаи аҷиб дошт: “*... \bar{u} зарфи баргузидаи Ман аст, то ки исми Маро пеши халқҳо ва подшоҳон ва банди Исроил эълон намояд; зеро ки Ман ба \bar{u} нишон хоҳам дод, ки барои исми Ман \bar{u} чӣ қадар азобу уқубат бояд бикашад*”. Пеш аз ҳама, Павлус фиристаи *халқҳо* мешавад ва ин вазифа \bar{u} ро ба назди подшоҳон мебарад. Вале \bar{u} инчунин ба ҳамватанони ҳамхуни худ мавъиза мекунад ва аз онҳо ба таъқиботи аз ҳама зиёд дучор мешавад.

9,17-18 Муҳаббат ва шафқати масеҳонаро таъсирнок зоҳир карда, *Ҳанониё* ба навбовар як шудани худро бо он ифода мекунад, ки даст *бар \bar{u} гузошта* “*бародар Шоул*” меномад ва мақсади омаданаширо фаҳмонида медиҳад. \bar{U} барои он омад, то ин ки Шоул *бино гардад ва аз Рӯҳулқудс пур шавад*.

Бояд қайд кард, ки *Рӯҳулқудс* ба Шоул ба воситаи дастони шогирди оддӣ фуруд омад. *Ҳанониё*, чуноне ки тафсирунандагон шарҳ медиҳанд, масеҳии оддӣ буд. Он ҳақиқат, ки Худованд одамеро истифода бурд, ки фириста набуд — таънаест ба онҳое ки хизмати рӯҳониро имтиёзи коҳинон карданӣ мешаванд.

Вақте ки одам дар ҳақиқат рӯчӯ кардааст, бо \bar{u} ҳамеша ҳодисаҳои муайян рӯй медиҳанд. Баъзе аломатҳо мавҷуданд, ки

ҳақиқӣ будани рӯчӯро тасдиқ мекунад. Ин гуфтаҳо нисбати Шоули Тарсусӣ низ дуруст аст. Ин аломатҳо чӣ гунаанд? Фрэнсис В. Диксон баъзе аз онҳоро номбар мекунад:

1. \bar{U} бо Худо вохӯрд ва овози \bar{U} ро шунид (Аъм. 9,4-6). \bar{U} ваҳйи илоҳиро қабул кард, ки фақат он метавонист \bar{u} ро бовар кунонад ва чунин шогирди фурутан ва пайрави содиқ гардонад.
2. \bar{U} бо хоҳиши пурҳарорати итоат кардан ба Худо ва иродаи \bar{U} ро иҷро кардан пуршуд (Аъм. 9,6).
3. \bar{U} дуо гуфта сар кард (Аъм. 9,11).
4. \bar{U} ғӯта хӯрд (Аъм. 9,18).
5. \bar{U} бо халқи Худо мушоракат дошт (Аъм. 9,19).
6. \bar{U} бо қатъият шаҳодат дода сар кард (Аъм. 9,20).
7. \bar{U} дар файз нумӯ мекард (Аъм. 9,22).

ХИЗМАТГУЗОРИИ АЪЗОӢНИ КАТОРИИ КАЛИСО

Яке аз сабақҳои асосие ки ба мо дар китоби Аъмол дода шудааст, чунин аст: масеҳият ҳаракати аъзоӢни катории калисо мебошад. Шаҳодат додан на ин ки фақат ба коҳинони махсус, балки ба ҳамаи бовардорон дода шуда буд.

Ҳарнак изҳор мекард, ки *галабаҳои бузурги Калисои пешин дар империяи Рум на бо муаллимон, мавъизагарон Ӣ фиристагон балки бо миссионерони гайрирасмӣ ба даст оварда шуда буданд.*³⁹

Дин Инч менавишт:

*Масеҳият чун дине сар шуда буд, ки дар он нақши пайгамбаронро одамони оддии рутбаи динӣ надошта мебозиданд... Ояндаи масеҳият маҳз ба аъзоӢни оддии Калисо вобаста аст.*⁴⁰

Брайан Грин қайд мекунад:

*Ояндаи масеҳият ва расонидани Хушхабар ба ҳамаи дунё асосан дар дасти мардон ва занони оддӣ мебошад, на мутахассисони корозмудаи масеҳӣ.*⁴¹

Лейтон Форд гуфт:

Калисое ки шаҳодатро фақат ба мутахассисон боварӣ мекунад, мақсади Роҳбари худро, инчунин таҷрибаи устувори масеҳиӢни аввалро риоя намекунад. Мавъизаи

*Хушхабар вазифаи на танҳо роҳбарони он, балки тамоми Калисо буд.*⁴²

Ва дар охир Ч. А. Стюарт менависад:

*Ҳар як узви ҷамоати маҳаллӣ дар алоқаи шахсӣ одамонро барои Исо ҷалб мекард ва баъд ин “навзодон”-ро ба ҳамаи калисое меовард, ки худ ба он тааллуқ дошт. Дар он ҷо бо таълимот чуқуртар шинос мешуданд ва дар бовар ба Раҳонанда устувор мегаштанд. Баъд, дар навбати худ, онҳо ҳамин тавр амал мекарданд.*⁴³

Дар Калисои фиристагон коҳинон Ӣ ходимони касбии ба ҷамоати маҳаллӣ роҳбарикунанда набуданд. Калисои оддии маҳаллӣ аз покони, ускуфон ва ходимон иборат буд (Фил. 1,1). Ҳамаи покони дар маънии Паймони Навин коҳинон буданд. Ускуфон пирон, назораткунандагон Ӣ пешвоӢни рӯхонӣ буданд. Ходимон бо корҳои молиявии калисои маҳаллӣ машғул буданд.

Ҳеч як ускуф Ӣ пир кашиши касбӣ набуд. Кашишҳо барои ҷамоати бовардорон якчанд пирон буданд, ки якҷоя чун шубонони рама кор мекарданд.

Ягон кас мепурсад: “Набошад фиристагон, пайгамбарон, муждабарон, шубонон ва муаллимони чӣ? Дар калисои аввалин магар онҳо кашиш набуданд?” Ба ин дар Эфсӯсийн 4,12 ҷавоб дода шудааст. Ин бахшоишҳо барои такмили покони ба кори ибодат, ба бинои Бадани Масеҳ ато шуда буд. Мақсади ин ходимон роҳбар шудан ба сари ҷамоати маҳаллӣ набуд, балки наздик кардани рӯзе буд, ки калисои маҳаллӣ бе Ӣрии онҳо вучуд дошта тавонад. Он гоҳ онҳо метавонистанд барои таъсис додан ва қавӣ гардонидани дигар калисоҳо раванд. Мувофиқи гуфтаи таърихнависони Калисо, қаҳонати касбӣ дар асри ду пайдо шуд. Дар даврае ки дар китоби Аъмол тасвир Ӣфтааст, он ҳанӯз маълум набуд. Он дар роҳи инчилшинсонии умумичаҳонӣ ва паҳншавии Калисо монетае гардид, зеро дар қаҳонати касбӣ чизҳои зиёд ба одамони кам вобаста мебошанд.

МасеҳиӢн дар Паймони Навин на фақат хизматгорони Худо, балки ҳамчунин коҳинон буданд. Чун қаҳонати покони онҳо ҳуқуқи доимии мурочиат ба Худо барои парастии ба \bar{U} доштанд (1Пет. 2,5). Чун қаҳонати

шоҳона, онҳо ҳуқуқи нақл кардан дар бораи Оне доштанд, ки онҳоро аз “зулмот ба рӯшноии аҷоибии Худ” даъват кардааст (1Пет. 2,9). Қаҳонати умумӣ он маъноро надорад, ки ҳамаи масеҳиён ба қадри кофӣ барои ба таври оммавӣ мавъиза кардан ё омӯзонидан тайёр шуда буданд; он асосан, парастии ва шаҳодат доданро дар бар мегирад. Вале он дар ҳақиқат он маъниро дорад, ки дар Калисо синфи махсуси коҳинон (ё рӯхониён), ки парастии ва хизматгузорию нозрат кунанд, набояд бошанд.

9,19-25 Шогирдон дар *Димишқ* барои *Шоул* дилҳои худ ва хонаҳои худро кушоданд. Ба зудӣ вай аллакай дар *куништҳо* мавъиза мекард, ва бебокони шаҳодат меод, ки Исо *Писари Худост*. Ин шунавандагони яҳудии ӯро ба ҳайрат меовард. Онҳо медонистанд, ки Шоул худи номи Исоро бад медид. Акнун бошад ӯ таълим медиҳад, ки Исо Худо мебошад. Чӣ тавр чунин воқеъ шуда метавонист?

Мо наметонем, ки бори аввал ӯ дар *Димишқ* чанд муддат монд. Вале аз Ғалотиён 1,17 мо фаҳмидем, ки Димишқро тарк намуда, ӯ як муддат ба Арабистон рафт ва баъд баргашта омад. Мо ин сафарро ба кадом қисми боби 9 чойгир карда метавонем? Мумкин, дар байни оятҳои 21 ва 22.

Бисёр бандагони Худо, ки ба ӯ беҳтар аз ҳама хизмат карда буданд, то сар кардани фаъолияти воизӣ як муддат дар “Арабистон” ё ин ки дар биёбон буданд.

Дар Арабистон барои *Шоул* имконияти ҳаматарафа фикр кардан оиди воқеаҳои бузурге дода шуда буд, ки дар ҳаёти ӯ ба амал омаданд, ва махсусан дар бораи Хушхабарии марҳамати Худо, ки ба ӯ супурда шуда буд. Вақте ки ӯ ба *Димишқ* баргашт (о. 22), дар *куништҳо* яҳудиёро ба ҳайрат оварда, тавонист *исбот кунад, ки Ҳамин Исо Масеҳи халқи Исроил аст*. Ин онҳоро чунон ба ғазаб овард, ки онҳо розӣ шуданд онеро кушанд, ки замоне беҳтарини онҳо буд, акнун бошад “кофир”, “динфурӯш” ва “ҳиёнатгар” гаштааст. *Шоул шабона* аз сӯрохии девори шаҳр дар *сабад* фаромада гурехт. Ин чун фирори шармандавор менамуд, вале

ғурури ӯ бе ин ҳам шикаст хӯрда буд, одаме ки барои Исо феълӣ атвори худро дигар кардааст, шармандагиеро, ки каси дигар кӯшиш менамуд аз он гурезад, метавонад бардорад.

9,26-30 Аз нуқтаи назари одами оддӣ *Ерусалим* барои *Шоул* чои аз ҳама хатарнок буд. Бо вучуди ин, боварӣ ба он ки ҳама чиз дар иродаи Худост, ба он имкон медиҳад, ки гоҳ-гоҳ ҳаёти худро ба хатар гузоред.

Савол дар бораи он ки оё ин ташрифи аввалини Павлус ҳамчун масеҳӣ ба *Ерусалим* ҳамон ташрифе буд, ки пас аз се соли рӯчӯ карданаш (Ғал. 1,18) воқеъ гашта буд, то ҳол бечавоб мемонад. Дар вақти ташрифи аввал ба *Ерусалим* Павлус аз ҳамаи фиристагон танҳо Петрус ва Яқубро дида буд. Дар ин чо, дар ояти 27, гуфта мешавад, ки *Барнаббо ӯро гирифта, назди фиристагон овард*. Албатта, имкон дорад, ки ин чо Петрус ва Павлус дар назар дошта шудаанд, аммо тамоми фиристагон низ дар назар буда метавонанд. Дар ҳолати охири ин ташрифи дуоми ӯ ба Уршалим аст, ки дигар дар ҳеч чой зикр нашудааст.

Дар аввал *шогирдон* дар Уршалим аз қабули *Шоул* метарсанд, ба самимияти бозгашт намудани ӯ бовар намекарданд. Барнаббо номи худ “ибни тасаллӣ”-ро амалан собит карда, дар бораи бовар кардани ӯ ва мавъизаи далеронаи ӯ дар бораи Исо дар *Димишқ* нақл намуда, ба Шоул дӯстона муносибат кард. Вақте масеҳиён диданд, ки *Шоул дар Ерусалим* чӣ тарз *далерона ба исми Исо мавъиза менамуд*, онҳо фаҳмиданд, ки ӯ ростгӯй аст. Ба муқобили ӯ яҳудиёни юнонизабон пурхашмона баромад мекарданд. Вақте *бародарон* фаҳмиданд, ки ба ӯ аз ин яҳудиён хатар таҳдид менамояд, онҳо Шоулро ба *Қайсария* фиристоданд. Аз он чо вай ба шаҳри худаш Тарсус, ки дар чанубӣ-шарқии соҳилҳои Осиёи Хурд чойгир буд, раҳсипор гардид.

9,31 Баъд барои *калисоҳо* дар Фаластин танаффуси кӯтоҳ фаро расид. Ин вақти мустаҳкамшавии мавқеҳои аллакай ба даст овардашуда ва афзоиши шумораи ва маънавии ҷамоатҳои масеҳӣ буд.

III. КАЛИСО ТО АКСОИ ОЛАМ (9,32-28,31)

A. Петрус Хушхабарро ба ғайрияхудиён мавъиза менамояд (9,32-11,18)

9,32-34 Вақте ки қисса боз ба шарҳи холи *Петрус* бармегардад, мо ўро дар қисмҳои гуногуни Яхудо меёбем, ки масеҳиёро ташриф менамояд. Дар охир \bar{u} ба *Лидда* (Лод), дар шимоли ғарб аз Уршалим, дар роҳи Ёфо меояд. \bar{U} дар он ҷо одами мафлурчи мебинад, ки *ҳашт сол боз болои бистар хобида буд*. Номи ўро гирифта, *Петрус* ба \bar{u} гуфт, ки *Исои Масеҳ* — Шифобахшандаи \bar{u} ст. Аниёс дарҳол барҳост ва бистарашро чамъ кард. Дар ҳақиқат имкон дорад, ки дар як вақт \bar{u} ҳам чисман шифо ёфт ва ҳам ҳаёти нави рӯхониро ба даст овард.

9,35 Шифоёбии фалаҷ барои *Лидда* ва ҳамаи водии наздисоҳилии *Сорун* шаҳодат дар бораи Худованд гашт. Дар натиҷа бисёриҳо ба *Худованд рӯ оварданд*.

9,36-38 Ёфо бандари асосии баҳрии Фаластин дар баҳри Миёназамин буд ва тахминан 48 километр ба тарафи шимолӣ-ғарб аз Уршалим воқеъ буд. Дар байни масеҳиёни он ҷо мезиста як зани меҳрубон бо ними *Тобито* (“Ғизол”) буд, ки бо дӯхтани либос ба камбағалон машҳур буд. Вақте ки \bar{u} ноҳост *мурд*, шогирдон ба *Лидда* хабар фиристода аз *Петрус* хоҳиш карданд, ки ба *зудӣ* ба назди онҳо ояд.

9,39-41 Ба он ҷо омада *Петрус* ҳамаи бевазанонро дид, ки *гирякунон куртаю ҷома-ҳоеро*, ки *Ғизол* барои онҳо *медӯхт*, нишон доданд. \bar{U} аз онҳо хоҳиш кард, ки берун бароянд, баъд *зону зада дуо гуфт* ва ба *Тобито* амр дод, ки *хезад*. Дарҳол \bar{u} зинда шуд ва аз нав ба дӯстони масеҳӣ ҳамроҳ шуд.

9,42 Муъҷизаи зиндашавӣ хеле машҳур гашт, бинобар ҳамин бисёр касон ба *Худованд имон оварданд*. Вале агар оятҳои 42 ва 35-ро муқоиса намоем, маълум мегардад, ки пас аз шифо ёфтани Аниёс нисбат ба зинда шудани *Ғизол* бештар одамон бовар карданд.

9,43 *Петрус* чандин рӯз дар Ёфо назди *Шимъун* ном даббоге монд. Зикри касби *Шимъун* маънии маҳсус дорад. Яхудиён қариб чармгариро касби ҳаром меҳисобиданд.

Алоқаи доимӣ бо мурдаи ҳайвонҳо яхудиёро расман нопок мекард. Он ҳақиқат, ки *Петрус* дар хонаи *Шимъун* зиндагӣ мекард, нишон меод \bar{u} аллакай бо расму оини яхудиён алоқаманд нест.

Аксаран ба он ишора мекунам, ки дар ҳар яке аз се боби пай дар пай омада мо шохиди бовар кардани насли яке аз фарзандони Нӯҳ мегардем. Ҳоҷасарои ҳабаши (боби 8), бешубҳа, ба авлоди *Ҳом* тааллуқ дошт. Шоули *Тарсусӣ* (боби 9) аз авлоди *Сом* буд. Дар боби 10 дар симои *Корнилюс* мо ба одами *вомехурем*, ки ба авлоди *Ёфат* тааллуқ дошт. Ин далели бисёр хуби он аст, ки *Хушхабар* барои ҳама наҷодҳо ва маданиятҳо ягона аст ва дар *Исо* аз байни онҳо ҳамаи сарҳадҳо нест мешаванд. Дар боби 2 *Петрус* барои ба яхудиён кушодани дари бовар калидҳои *Подшоҳиро истифода* мебарад. Дар боби 10 мо мебинем, ки \bar{u} ҳаминро барои ғайрияхудиён низ мекунад.

10,1-2 Боб бо ходисаҳои дар *Қайсария* рӯйдода сар мешавад (тақрибан 45 километр ба шимол аз Ёфо). *Корнилюс* сарлашқари румӣ буд. \bar{U} *мирисад* буд, яъне дар зери фармони \bar{u} қариб сад одам буд. \bar{U} ба *фавҷи Итолиёвӣ* тааллуқ дошт. На танҳо истеъдоди ҷангии \bar{u} , балки аз он ҳам бештар худотарсияш олидараҷа буд. \bar{U} одами *парҳезгор ва худотарс буда*, яхудиёни камбағалро *бисёр садақот меод ва ҳамеша назди Худо дуо мегуфт*. Райрӣ тахмин мекунад, ки \bar{u} , эҳтимол, “навмаслаки назди дар буд, яъне ба *Худо* яхудиён ва ба ҳокимияти олии \bar{U} бовар дошт, лекин алҳол барои яхудии комилхуқуқи навбовар шудан кӯшише намекард”.⁴⁴

Маълум нест, ки \bar{u} аллакай начот ёфта буд ё не. Онҳое ки начотёфта буд гуфта ҳисоб мекунам, ба оятҳои 2 ва 35 далолат мекунам, ки дар он ҷо, эҳтимол, *Корнилюс* дар назар дошта, дар охир *Петрус* мегӯяд, ки “аз ҳар қавм ҳар кӣ аз \bar{U} тарсад ва аз рӯи адолат рафтор кунад, дар ҳузури \bar{U} мақбул аст”. Онҳое ки ханӯз начотёфта набудани *Корнилюс*ро тасдиқ мекунам, ба боби 11,14 ишорат мекунам. Он ҷо суханҳои фаришта оварда шудааст, ки ваъда додааст, ки *Петрус*

ба вай суханхоеро мегӯяд, ки бо онҳо Корнилюс начот меёбад.

Аз нуқтаи назари мо, Корнилюс намунаи одамест, ки мувофиқи дараҷаи маърифатнокӣ ба ӯ Худо дода зиндагӣ мекунад. Ҳарчанд ин рӯшноӣ барои начотёбӣ кофӣ нест, Худо дар бораи он ғамхорӣ кард, ки ӯ рӯшноии иловагии Хушхабарро ба даст орад. То шинос шудан бо Петрус ӯ ба начот ёфтани боварӣ надошт, вале ӯ наздик будани худаширо ба онҳое ки ба Худои ҳақиқӣ ихлос доштанд, ҳис мекард.

10,3-8 Боре, тақрибан соати сеи рӯз, *Корнилюс фариштаи Худоро* ошкоро дид, ки дар назди ӯ зоҳир гашт ва номи ӯро гирифта ба ӯ мурочиат кард. Азбаски *Корнилюс* яҳудӣ набуд, ӯ дар бораи хизмати фариштаҳо чун ҳар як яҳудӣ он қадар маълумот надошт, ва бинобар ҳамин тарсид ва фариштаро Худо пиндошт. Фаришта ӯро ором кард ва гуфт, ки ба Худо *дуо ва садақоти ӯ* маъкуланд, ва баъд фармуд, то ба Ёфо кас фиристода Шимъӯни Петрусро, ки *дар хонаи Шимъӯни даббоғ, дар соҳили баҳр*⁴⁵ меҳмон аст, даъват намояд. Бечуну чаро итоат карда, мирисад *ду хизматгориширо* бо як сарбозаш, ки ҳамчунин парҳезгор буд, фиристод.

10,9-14 *Фардои он, тақрибан нисфирӯзи Петрус ба болои боми ҳамвори хонаи Шимъӯн дар Ёфо баромад, то ки дуо гӯяд. Ӯ гуруснагиро* ҳис мекард ва мехост чизе бихӯрад, вале хӯрок алҳол дар поён, дар хона муҳайё мешуд. Гуруснагӣ, албатта, ӯро ба он чи баъд аз он ба амал омад, хеле хуб тайёр кард. *Ба ҳолати беҳудӣ афтада, ...суфраи калони... аз чор гӯшааш овозони ба замин мефуромадаро* дид, ки *дар дохили он ҳар гуна чорвои замин, ҳайвоноти ваҳшӣ, хазандагон ва мурғони ҳаво буданд*, пок ва нопок. Овоз аз осмон ба фиристаи гурусна фармон дод: “*Бархоста, забҳ кун ва бихӯр*”. Шариати Мусоро, ки хӯрдани ҳар гуна чонвари нопокро ба яҳудиён манъ карда буд, дар хотир дошта, Петрус ҷавоби инкори худро гуфт, ки ба таърих ворид шудааст: “*Не, Худованд.*” Скроггӣ онро чунин шарҳ медиҳад: “Касе ки *не* мегӯяд, ҳеч гоҳ мурочиати *Худовандро* набояд илова кунад,

ва оне ки аз самими дил *Худованд* мегӯяд, ҳеч гоҳ *не* намегӯяд”.

10,15-16 Вақте Петрус фаҳмонд, ки пеш аз ин ӯ амру наҳйи фақат хӯроки ҳалол хӯрданро ҳеч гоҳ вайрон накарда буд, овоз аз осмон гуфт: “*он чӣ Худо пок кардааст, онро ҳаром нахон*”. Ин диалог *се бор* такрор ёфт, ва баъд суфра боз ба *осмон* баромад.

Аён аст, ки рӯё на танҳо ба хӯроки пок ё нопок дахл дошт, балки маънии амике дошт. Дар ҳақиқат, бо омадани масеҳият қоидаҳои ба хӯрок дахлдошта аллақай амал намекарданд. Вале маънои ҳақиқии ин рӯё чунин буд: Худо тайёр буд ба ғайрияҳудиён дари боварро кушояд. Чун яҳудӣ, Петрус ҳамеша ғайрияҳудиёро нопок, бегона, беҳудо, нобовар меҳисобид. Вале алҳол, бо иродаи Худо, вазъият мебоист тағйир меёфт. Ғайрияҳудиён (ҳайвонҳо ва мурғони нопок рамзи онҳо буданд) ба зудӣ ба монанди яҳудиён (ҳайвонҳо ва мурғони пок), ки ӯро аллақай қабул карда буданд, ба қарибӣ мебоист аз Рӯҳи Пок пур мешуданд. Тафрикаи миллӣ ва динӣ бояд нест шавад ва ҳамаи онҳое ки ба Исои Масеҳ ҳақиқатан бовар доранд, дар ҷамоати масеҳӣ баробар мешаванд.

10,17-23 *Чун Петрус* дар бораи рӯёи худ *фикр мекард*, хизматгорони *Корнилюс* ба дарвоза омада дар бораи ӯ пурсиданд. Ӯро Рӯҳ равона мекард, ва ӯ аз боми хона фаромад, то бо онҳо вохӯрӣ кунад. Вақте ки мақсади ташриф овардани онҳоро фаҳмид, ӯ *онҳоро даъват намуд* ва ҷои хоб дод. Хизматгорон хӯчаини худро ҳамчун *марди нақӯкор ва худотарс ва назди тамоми қавми яҳудӣ неқном* таъриф мекарданд.

10,23-29 *Фардои он Петрус* бо се хизматгори *Корнилюс* ва *чанд нафар аз бародарони ёфогӣ ба Қайсария* равона шуд. Аз афти қор, онҳо тамони рӯзро дар роҳ гузарониданд, модоме ки ба Қайсария танҳо *рӯзи дигар расиданд*.

Дар интизории онҳо *Корнилюс хешу табор* ва *дӯстони наздиқашро даъват* карда буд. Вақте ки Петрус ба хона дохил шуд, мирисад ба шаҳодати эҳтиром *бар пояи афтад*. Фириста чунин таъзимро қабул накарда гуфт, ки ӯ фақат *инсон* аст. Бад намебуд, агар ҳамаи “шогирдон”-и сохтаномии

Петрус ба одамон дар назди онҳо зону заданро манъ карда хоксории ӯро таклид мекарданд.

Одамони дар хона чамъомадаро дида, *Петрус* фаҳмонид, ки чун яҳудӣ, одатан ӯ ба хонаи ғайрияҳудиён намендаромад, вале *Худо* ба ӯ дастур дод, ки ӯ набояд ғайрияҳудиёнро дигар нопок ва начис донад. Пас ӯ пурсид, ки аз барои чӣ ӯро даъват намудаанд.

10,30-33 *Корнилиус* бо мароқи том рӯёи чор рӯз пеш дидаашро тасвир кард, ки фаришта ӯро ба он бовар кунонидааст ки дуои ӯ шунида шудааст, ва фармуд то ба *Петрус* кас фиристода даъват намояд. Шоёни таҳсин аст, ки дили ин ғайрияҳудӣ бо хоҳиши зиёде интизори сухани *Худо* буд. ӯ гуфт: “...алҳол ҳамаамон дар ҳузури *Худо* ҳозирем, то ҳар он чиро, ки *Худо* ба ту фармудааст, бишинавем”. Чунин дили соф ва шавқманди дониш, албатта, раҳнамоии илоҳиро мебоист сазовор мегашт.

10,34-35 *Петрус* мавъизаи худро аз эътирофи самимӣ сар мекунад. То ба ҳол ӯ чунин мешумурд, ки лутфу марҳамати *Худо* танҳо ба халқи *Исроил* паҳн мешавад. Акнун ӯ фаҳмид, ки *Худо* на миллати одамро ба эътибор мегирад, балки дили бошараф ва тавбакардаро, аҳамият надорад, ӯ яҳудист ё ғайрияҳудӣ. “Ва аз ҳар қавм ҳар кӣ аз ӯ тарсад ва аз рӯи адолат рафтор кунад, дар ҳузури ӯ мақбул аст”.

Ду шарҳи асосии ояти 35 мавҷуд аст:

1. Баъзеҳо мешуморанд, ки одаме ки аз таҳти дил тавба мекунад ва *Худоро* мечӯяд, начот ёфтааст, ҳатто агар ҳеч гоҳ дар бораи *Худованд Исо* на шунида бошад ҳам. Инро бо ҳамин далел исбот мекунанд, ки ҳатто агар одам дар бораи қурбонии ивазкунандаи *Масех* чизе на донад ҳам, *Худо* дар бораи он медонад ва ба шарофати ин қурбонӣ одамро начот медихад. Ҳамин ки ӯ бовари самимонаро мебинад, ӯ қурбонии *Масехро* ба эътибор мегирад, аз ҷумла, барои ин одам ҳам.
2. Нуктаи назари дигар чунин аст: ҳатто агар одам худотарс бошад ва аз рӯи адолат рафтор кунад ҳам, ӯ холо начот наёфтааст. Начот танҳо бо бовар кардан ба *Худованд Исои Масех* ба амал меояд.

Вале вақте *Худо* мебинад, ки одам мувофиқи рӯшноии аз *Худованд* қабул кардааш зиндагонӣ мекунад, ӯ чорае меандешад, ки ин одам *Хушхабарро* шунавад ва ба ҳамин тариқ имконияти начотро пайдо кунад.

Мо нуктаи назари дуюмро боэътимодтар меҳисобем.

10,36-38 Дертар *Петрус* ба шунавандагони худ хотиррасон мекунад, ки ҳарчанд *Хушхабар* дар аввал ба яҳудиён фиристода шуда бошад ҳам, *Исои Масех* *Худованди ҳама аст* — чӣ тавре ки аз яҳудиён аст, ҳамин тавр аз ғайрияҳудиён низ ҳаст. Шунавандагони ӯ, эҳтимол, аллакай қиссаи *Исои Носириро* шунида буданд; он дар *Чалил* оғоз шуда буд, вақте ки *Яҳё* ғӯта медод, ва сар то сари *Яҳудо* паҳн мегашт. Ин *Исо* ки *Рӯҳулқудс* ӯро тадҳин карда буд, ба ҳама корҳои нек карда ва ба ҳамаи онҳое ки дар қайди иблис буданд, шифо бахшида, зиндагӣ мекард.

10,39-41 *Фиристагон* шохидоне буданд, ки ҳақиқат будани ҳамаи он корҳоеро, ки *Исо* ба ҷо оварда буд, тасдиқ карда метавонистанд. Онҳо сар то сари *Яҳудо* ва дар *Ерусалим* ба ӯ ҳамроҳ буданд. Ба зиндагонии бенуксони *Исо* нигоҳ накарда, одамон ӯро ба салиб овехта куштанд. Аммо *Худо* ӯро дар рӯзи сеюм эҳё кард, ва ӯро ба шохидоне ки *Худо* пешакӣ баргузида буд, зоҳир сохт. Чӣ тавре ки мо медонем, ягон нобовар *Худованд Исо*ро пас аз зинда шудани ӯ надидааст. Вале фиристагон на танҳо ӯро диданд, балки бо ӯ хӯрдаанд ва нӯшидаанд. Ин, албатта, исбот мекунад, ки бадани Начотдиҳандаи зиндашуда материалӣ ва ламсшаванда буд.

10,42 *Худованди* зиндашуда ба фиристагон фармуд, ки ба мардум мавъиза намоянд ва шаҳодат диҳанд, ки ӯ *Довари зиндагон ва мурдагон аст*. Ин бо бисёр дигар порчаҳои *Навиштаи Пок* мувофиқат мекунад, ки меомӯзад, Падар тамоми довариро ба *Писар* супурдааст (Юх. 5,22). Албатта, ин онро мефаҳмонад, ки чун *Писари Одамай*, ӯ ғайрияҳудиёнро ҳамон тавр доварӣ мекунад, чуноне ки яҳудиёнро.

10,43 Вале Петрус дар мавзӯи доварӣ дуру дароз намеистад. Ба чои ин ӯ ҳақиқати бузурги масеҳиятро ба онҳо ошкор намуда мефаҳмонад, ки чӣ тарз аз маҳкумшавӣ халос шудан мумкин аст. Чӣ тавре ки ҳамаи анбиёи Паймони Куҳан меомӯхтанд, ҳар ки ба номи Исои Масеҳ *имон оварад, гуноҳояш омурзида хоҳад шуд*. Ин на танҳо ба Исроил балки ба тамоми дунё дахл дорад. Оё шумо мехоҳед, ки гуноҳҳои шумо омурзида шаванд? Пас ба ӯ бовар кунед!

10,44-48 *Ин суханон ҳанӯз бар забони Петрус буд, ки Рӯҳулқудс бар ҳамаи ғайрияҳудиён нозил шуд*. Ҳамаи онҳо ба забонҳои сухан ронда, *Худоро* ҳамду сано мехонданд. Барои ҳамаи ҳозирбудагон ин шаҳодате буд, ки ба *Корнилюс* ва аҳли хонааш дар ҳақиқат Рӯҳи Пок фуруд омад. Меҳмонон аз Ёфо, яҳудизодагон аз он *дар ҳайрат афтанд*, ки ғайрияҳудиён пешакӣ навмаслак-яҳудӣ нашуда атои Рӯҳулқудсро қабул намуданд. Вале *Петрус* аллакай на ба он дараҷа побанди таассуби яҳудӣ буд. ӯ дарҳол фаҳмид, ки Худо дар байни яҳудиён ва ғайрияҳудиён тафриқае намегузорад, бинобар ҳамин ба аҳли хонаи *Корнилюс таъмид гирифтанд*ро пешниҳод намуд.

Ба ибораи “*онҳое ки Рӯҳулқудсро мисли мо низ ёфтаанд*” диққат диҳед. Ин ғайрияҳудиён айнан ба монанди яҳудиён наҷот ёфтанд — бо бовар кардани оддӣ. Дар бораи риоя кардани шариат, маҳтункуни ё ягон маросим ё расму русуми дигаре ягон гап набуд.

Ба тартиби ҳодисаҳое ки бо Рӯҳи Поки ба ғайрияҳудиён фурудомада вобастаанд, диққат диҳед:

1. Онҳо *каломро мешуниданд*, яъне онҳо бовар карданд (оятӣ 44).
2. Ба онҳо *Рӯҳулқудс нозил шуд* (оятӣ 44 ва 47).
3. Онҳо *таъмид гирифтанд* (оятӣ 48).

Чунин аст тартиби бовар кардан, ки ҳам барои яҳудиён, ҳам барои ғайрияҳудиён вучуд дорад, вақте ки Худо одамонро ба исми *Худ* даъват менамояд.

Тааччубовар нест, ки баъд аз атое ки Рӯҳи Пок дар Қайсария намуд, масеҳиён аз

Петрус хоҳиш карданд, ки *якчанд рӯз назди онҳо бимонад*.

11,1-3 Овозаи он ки Петрус ба ғайрияҳудиён мавъиза намуд ва онҳо наҷот ёфтанд, то ба Яҳудо тез расид. Бинобар ҳамин, вақте ки *Петрус* ба *Ерусалим* омад, *маҳтунон* бар вай таъна заданд, ки назди мардуми номаҳтун рафта бо онҳо хӯрок хӯрдааст. *Маҳтунон* ин чо — масеҳиёни яҳудинаҷод мебошанд, ки ақидаҳои пешинаи онҳо ҳоло ҳам онҳоро побанд нигоҳ медошт. Масалан, онҳо мепиндоштанд, ки ғайрияҳудии аз Худо баракати пурра мехоста бояд хатна карда шавад. Онҳо то ҳол гумон доштанд, ки Петрус бо ғайрияҳудиён хӯрок хӯрда нодуруст рафтор кард.

11,4-14 *Худро* ҳимоя карда, *Петрус* ҳар он чи рӯй дода буд муфассал ҳикоя кард: дар бораи *руъёи худ оид ба суфрае ки аз осмон мефурамад*, дар бораи ҳозир шудани *фаришта* ба *Корнилюс*, дар бораи омадани қосидони *Корнилюс*, дар бораи бо онҳо рафтан, фармон додани Рӯҳ ва дар бораи фуруд омадани *Рӯҳулқудс* ба ғайрияҳудиён. Чун *Худо* иродаи *Худро* бо чунин роҳҳои гуногун нишон дод, пас, бешубҳа, аён аст, ки муқобилат ё эътироз намудан — ба *Худованд* итоат накарданро ифода мекард.

Дар ҳикояи Петрус якчанд ҷузъиёти ачибе вучуд доранд, ки дар боби пешина набуданд.

1. ӯ гуфт, ки *суфра аз осмон* айнан ба он чое *фаромад*, ки ӯ истода буд (оятӣ 5).
2. ӯ мегӯяд, ки онро бо диққат аз назар гузаронид (оятӣ 6).
3. Боз як ҷузъиёте ки Петрус илова мекунад: бо ӯ ҳамроҳ шуда, аз Ёфо ба Қайсария *шаи бародар* рафтанд (оятӣ 12).
4. Аз оятӣ 14 мо дар бораи ваъдаи фаришта мефаҳмем, *Петрус ба Корнилюс суханхоеро мегӯяд, ки аз он ӯ ва аҳли байташ наҷот меёбанд*. Ин оят — яке аз далелҳои асосии он аст, ки *Корнилюс* то омадани *Петрус* наҷот наёфта буд.

11,15 Мувофиқи ҳикояи Петрус, ҳамин ки ӯ ба сухан оғоз кард, *Рӯҳулқудс* ба ғайрияҳудиён *нозил шуд*. Вақте ки мо Аъмол 10,44-ро мехонем, дар мо чунин тасаввур ба вучуд меояд, ки ӯ аллакай чанд вақт сухан

гуфта буд. Эҳтимол, \bar{y} сухан гуфта сар кард, вале бисёр чизро нагуфта сухани \bar{y} ро бури-данд.

11,16 Вақте ки *Рӯхулқудс* ба ғайрияҳудиён фуруд омад, Петрус ҳамон замон Пантикостро ба хотир овард. Сипас хоотири \bar{y} ба ваъдаи Худованд дар бораи он ки шогирдони \bar{Y} бо *Рӯхулқудс* ғӯта хоҳанд хӯрд, баргашт. \bar{Y} фаҳмид, ки ин ваъдаи қисман дар Пантикост иҷрошуда ҳозир ҳам иҷро мешуд.

11,17 Пас аз он Петрус ба хатнашудагон бо савол муроҷиат кард: “*Пас, модоме ки Худо ба ғайрияҳудиён ҳамон Рӯхро ато карданист, ки \bar{Y} пештар инро ба яҳудиёни имоноварда ато карда буд, Петрус кист, ки тавонад ба Худо моневъ шавад?*”

11,18 Боиси таҳсин ба яҳудиёни масеҳӣ мебошад, ки онҳо Петрусро шунида, амали дасти Худоро эътироф намуданд ва якбора муносибати Худо ро тағйир доданд. Онҳо дигар эътирозе надоштанд. Ба ҷои ин онҳо Худоро барои он ки *ба ғайрияҳудиён низ тавбаи ҳаётбахш ато кардааст*, ҳамду сано хонданд.

Б. Таъсиси калисо дар Антиохия (11,19-30)

11,19 Акнун қисса ба давраҳои таъқибот, ки баъд аз марги пуразоби *Истефанус* ба амал омада буд, бармегардад. Дигар хел карда гӯем, ҳодисаҳои дар оятҳои баъдина тасвирёфта *то* бовар кардани Корнилиус ба вукӯъ омада буданд.

Касони *ба сабаби таъқибот парокандашуда* Хушхабарро оварданд ба:

1. *Финиқия*, китъаи танги территория қадқади соҳили шимолӣ-шарқии баҳри Миёназамин, ки дар он бандарҳои Сур ва Сидон ҷойгир буданд (ҳозира Лубнон).
2. *Қиприс* — ҷазираи калон дар шимолу шарқии баҳри Миёназамин.
3. *Қурин* — шаҳри бандарӣ дар соҳилҳои шимолии Африқо (ҳозира Либия).

Вале онҳо Хушхабарро *ба ғайр аз яҳудиён ба каси дигар мавъиза намекарданд*.

11,20-21 Лекин баъзе аз масеҳиён, аз аҳли *Қиприс* ва *Қурин*, ба Антиохия рафта, дар он ҷо Хушхабарро ба юнониён мавъиза менамуданд. Мавъизаи онҳо баракат дода

шуда буд, *ва шумораи бузурге имон оварда, ба Худованд рӯҷӯъ карданд*. Ф. В. Грант мегӯяд: “Бисёр хуб аст, ки ин кор ҳамин тавр бе ягон расмиятпарастӣ ташкил карда шуда буд. Мо номи ягонтои он одамонро, ки ба ин кор ҷалб шуда буданд, наменонем”.

Паҳн шудани масеҳият ба Антиохия дар пешравию Калисо қадами муҳим гашт. Антиохия дар дарёи Оронт, дар Сурия, шимолтар аз Фаластин ҷойгир буд. Он аз ҷиҳати бузургӣ дар империяи Рум ҷои сеюмро ишғол мекард, ва ҳозир дар бораи он чун “Парижи дунёи қадим” сухан меронанд. Баъдтар Павлус ва ҳамроҳони \bar{y} аз ин ҷо ба сафарҳои миссионерии худ раҳсипор мегардиданд, то ки Хушхабарро ба ғайрияҳудиён расонанд.

11,22-24 Вақте ки *овозаи* ин бедоршавии рӯхонӣ ба гӯши аҳли *калисои Ерусалим* расид, қарор дода шуд ба *Антиохия Барнаббои самимӣ* ва хайрхоҳро фиристанд. Ин одами бисёр хуб дарҳол дид, ки Худованд дар байни ғайрияҳудиён бо иқтидори бузург амал мекунад, бинобар ин *онҳоро насиҳат мекард*, ки аз самими қалб ва устуворона ба *Худованд бичаспанд*. Чӣ хуб, ки ба ин калисои навбунёд *марди некӯкор ва пур аз Рӯхулқудс* ва *имон фиристода* шуда буд. Ҳангоми дар он ҷо будани \bar{y} *мардуми бисёре ба Худованд имон оварданд*. Дар айни ҳол ягонагӣ бо калисои Уршалим нигоҳ дошта мешуд.

11,25-26 Баъд Барнаббо *Шоул* аз *Тарсус*ро ба хотир овард. Маҳз \bar{y} замоне Шоулро ба фиристагони Уршалим шиносонида буд. Он вақт Шоул маҷбур шуда буд, ки аз шаҳр гурезад, то он ки аз сӯиқасди яҳудиён халос ёбад. Аз он вақт сар карда \bar{y} дар шаҳри худаш *Тарсус* зиндагӣ мекард. Ба хоотири он ки *Шоул* фаъолонатар ба хизмат ҷалб карда шавад ва ба калисои Антиохия барои ба даст овардани ҷунин муаллим афзалият дода шавад, *Барнаббо ба Тарсус рафт* ва Шоулро ба *Антиохия овард*. Тамоми сол онҳо якҷоя бо калисои маҳаллӣ *мардуми бисёрро таълим дода* хеле хуб кор карданд.

Маҳз дар *Антиохия шогирдон аввалин бор масеҳӣ номида шуданд*. Бешубҳа, дар он вақт ҷунин ном чун таъна садо медод, вале аз

хамон дам сар карда он аз тарафи ҳамаи онхое ки Начотдиҳандаро дӯст медоранд, маъкул доништа шудааст.

Ҷ. А. Стюарт шарҳ медиҳад:

Ф. Б. Мейер мегуфт: “*Антиохия ҳамеша дар солномаҳои масеҳӣ ҷои муҳимро ишғол мекунад, ба шарофати он ки якчанд шогирдонии номбарнашуда ва рутбаи рӯҳонӣ надошта аз таъқиботи Шоул аз Ерусалим гурехта, ҷуръат карданд, ки қоидаи муҳимтарини дини яҳудиёро комилан эътироф накарда, Хушхабарро ба юнониён мавъиза намоянд ва ба калисо навбодаронро ҷамъ намоянд*”.

Агар ин масеҳиён аз ҷамоати ҳозира, ки дар он хизмат танҳо ба як кас вогузор шудааст, мебаромаданд, ин давраи музаффарият дар таърихи Калисо, эҳтимол, ҳеҷ гоҳ навишта намешуд. Мутаассифона, дар калисои оддӣ атои мавъизаи Рӯҳи Пок бекор, истифода нашуда меистад, зеро бовардори оддӣ шароити истифода бурдани онро надорад. То замоне ки дар ҳар як гурӯҳи ҳатто на он қадар калони масеҳиён шубоне ҳаст, ки ба ӯ барои ба онҳо ғамхорӣ карданиаш музд медиҳанд, дар бораи як чиз бо эҳтимод гуфтан мимкин аст: Хушхабар ҳеҷ гоҳ ба тамоми ҷаҳон расонда намешавад. Ташаккур ба Худо барои муаллимони мактабҳои якшанбегӣ, ки бе пул кор мекунанд; барои муаллимони гурӯҳҳои омӯзиши Навиштаҳои Пок ва барои ҳамаи ихтиёриён. Агар ҳамаи онҳо барои кори худашон музд металабиданд, он гоҳ аз сабаби муаммоҳои пулию молӣ калисоҳои хеле кам метавонистанд амал кунанд.⁴⁶

11,27-30 Гарчанде Антиохия маркази мавъизаи Хушхабар ба ғайрияхудиён гардид, масеҳиёни ин шаҳр ҳамеша муносибатҳои наздик ва самимонаро бо калисои Ерусалим нигоҳ медоштанд, бо шаҳре ки маркази мавъизаи Хушхабар дар байни яҳудиён буд. Ҳодисаи зерин инро тасдиқ менамояд.

Тахминан дар ҳамин вақт аз Ерусалим ба Антиохия баъзе пайгамбарон омаданд. Ин пайгамбарон масеҳиёне буданд, ки Рӯҳи Пок қобилияти мунодии Худо буданро ба онҳо ато карда буд. Онҳо аз Худованд ваҳй гирифта ба мардум хабар медоданд. Яке аз

онҳо, *Огобус* ном дошт, пешгӯӣ кард, ки дар тамоми ҷаҳоне ки он вақт маълум буд, *қаҳтии сахт* рӯй хоҳад дод. Ва дар ҳақиқат *қаҳтӣ* дар замони қайсар Клавдиус рӯй дод. Он гоҳ *шогирдон* дар Антиохия зуд қарор доданд, ки барои бародарони масеҳии *сокини Яҳудо* ионате равона кунанд. Ин, албатта, шаҳодати таъсирбахши он гашт, ки девори яҳудиён ва ғайрияхудиёнро чудокунанда барҳам хӯрда истодааст ва зиддияти оштинопазир бо салиби Масеҳ нест карда шуд. Файзи илоҳӣ дар дилҳои ин *шогирдон* баръало ҳукмфармо буд, ки номаълум, самимона ва мувофиқи тавоноӣ хайр мекарданд: ҳар яке алоқадри дороии худ хайр кард. Ф. В. Грант дар ин бобат бо андӯх қайд мекунад: “Имрӯз, эҳтимол, ин чунин садо медод: Ҳар яке каме аз чизи зиёдаиаш хайр мекард, одамони аз ҳама бой бошанд аз ҳама кам”.

Пул ба пирон ба василаи Барнаббо ва Шоул фиристода шуд. Ин аввалин номбаркунӣ дар бораи пирон алоқамандона бо Калисо буд. Воқеан ба яҳудиён қонуну қоидаи пирон маълум буд, зеро ки пирон дар куништ буданд. Дар бораи он ки ин одамон дар Уршалим чӣ тарз пирон шуданд, ҳеҷ гуна маълумот нест. Дар калисоҳои дар байни ғайрияхудиён ташкил мешуда *пирон* аз тарафи фиристагон ё намояндагони онҳо таъин карда мешуданд (Аъм. 14,23; Тит. 1,5). Талаботи ба онҳо баён карда мешуда дар 1Тимотиюс 3,1-7 ва Титус 1,6-9 оварда мешаванд.

В. Масеҳиёнро таъқиб намудани Хиродус ва марги ӯ (12,1-23)

12,1-2 Шайтон монда нашуда ба Калисо ҳучум мекард. Ин дафъа таъқиботро *подшоҳ Хиродус* сар кард. Ин Хиродус Агрипоси I, набераи Хиродуси Бузург буд. Қайсари Рум Клавдиус ӯро шоҳи Яҳудо таъин кард. Хиродус қонуни Мусоро риоя мекард ва барои ба яҳудиён писанд гардидан ҳама корро мекард. Ин сиёсатро пайравӣ намуда, *баъзе аз аъзоёни калисоро* таъқиб намуд ва *Яъқуб, бародари Юҳанноро, бо шамшер кушт*.

Ин ҳамон *Яъқуб* буд, ки якҷоя бо Петрус ва Юҳанно дар кӯҳи Дигаргуншавӣ бо

Худованди мо буд; ва модари \bar{u} хошиш кард, ки ду писари \bar{u} бо Масех дар Подшоҳии \bar{U} нишинанд.

Боби 12 имкон медиҳад тадқиқи ачиби роҳҳои Худованд барои халқи \bar{U} гузаронида шавад. *Яъқуб* аз дасти душман кушта шуд, Петрус бошад ба таври мӯъҷизанок начот ёфт. Хиради одамӣ суол медиҳад, ки чаро тарҷеҳ ба Петрус дода шуда буд. Бовар бошад дар муҳаббат ва хиради илоҳӣ асос меёбад, зеро

*Бадие ки Худованд баракат дод,
ба мо бо неки бармегардад;
Неки, агар муборак хонда нашуда бошад,
фақат сабаби дард мешавад.
Ва одилона мешавад он чи,
аламовар менамояд,
Агар он иродаи неки \bar{U} бошад.*

Фредерик В. Фабер

12,3-4 *Яҳудиён* қатли *Яъқубро* бо чунон хурсандӣ қабул карданд, ки *Хиродус* худи ҳаминро бо *Петрус* карданӣ шуд. Вале дар ин замон *иди фатир* сар шуд, ва дар вақти идҳои динӣ қатл кардан мувофиқ намеояд. Илова бар он *яҳудиён* аз ҳад зиёд бо расму русуми худ машғул буданд ва ёриеро, ки *Хиродус* ба онҳо расониданӣ буд, баҳо дода наметавонидаанд. Бинобар ин фармон дод, ки дар вақти ид *Петрус* ба зиндон андохта шавад. Фиристаро шонздаҳ сарбоз дар *чор дастаи чоргона* посбонӣ мекарданд.

12,5 *Калисо* дар Уршалим самимона барои *Петрус* дуо мегуфт, хусусан барои он ки марги *Яъқуб ханӯз* дар ёди онҳо буд. Ч. К. Морган менависад: “Қувваи дуои пайваста ва бочидду чаҳд аз *Хиродус* ҳам пуриктидортар буд, пуриктидортар аз худи *дӯзах*”.

12,6-11 *Дар ҳамон шабе ки Хиродус қасди берун овардани \bar{u} ро дошт, Петрус, бастаи ду занҷир, дар миёни ду сарбоз саҳт хобида буд. Касе хоби \bar{u} ро музаффарияти бовар номид. \bar{U} , эҳтимол, ваъдаи Худовандро дар бораи он ки то пирӣ зиндагӣ мекунад, дар ёд дошт (Юҳ. 21,18) ва бинобар ҳамин медонист, ки *Хиродус \bar{u} ро барвақт кушта наметавонад. Баногоҳ Фарииштаи Худованд ҳозир шуд ва рӯшноӣ дар он хона дурахшид. Ба паҳлуи Петрус оҳиста зада фариишта ба \bar{u} фармуд: “Зуд бархез”.* Дарҳол занҷирҳо аз*

дастҳояш *афтоданд*. Баъд *фариишта кӯтоҳ* ва аниқ ба *Петрус* фармуд, ки камарашро бандад, *кафи бар пой кунад*, чомаашро пӯшад ва аз қафояш *ояд*. Петрусӣ хайроншуда ба ин нигоҳ накарда, аз пеши *посбонони аввал ва дуо* гузашта, аз қафои фариишта *равона шуд*. Вақте ки *ба дарвозаи оҳанин расиданд*, он худ аз худ *кушода шуд*, *гӯё* ки ба он ягон хел фотоэлементи ҳозиразамон гузошта шуда буд. Танҳо баъд аз он ки онҳо *як кӯчаи шахрро гузаштанд* ва *фариишта* нопадид шуд, Петрус ба худ омад ва дарк намуд, ки ин хоб нест, балки *Худованд* ба таври мӯъҷизанок \bar{u} ро аз дасти *Хиродус* ва *яҳудиён раҳо кард*.

12,12 Вақте ки Петрус истод, то ин ки фикр кунад, \bar{u} ба хотир овард, ки шогирдон дар хонаи *Марям*, модари *Юҳаннои Марқӯс* дуо мегӯянд. Эҳтимол, ин ҷамъомади дуо-гӯён буд, ки тамоми шаб давом карда буд, зеро ки *раҳо ёфтани Петрус* аз зиндон хангоми субҳи барвақт ба *вукӯъ* омад.

12,13-15 Петрус *дарвозаро кӯфта* интизор шуд. *Рудо ном канизе* (юн. “садбарг”) баромад, то *гӯш кунад*, вале вақте ки овози Петрусро шунид, чунон ба ҳаяҷон омад, ки *кушодани дарвозаро фаромӯш кард*. \bar{U} ба хона давида даромад, то ин хабарӣ хушро ба одамони дуо гуфтаистода расонад. Онҳо гумон карданд, ки \bar{u} девона шудааст ва дудила нашуда дар ин бора ба \bar{u} гуфтанд, вале \bar{u} исрор мекард, ки фириста дар ҳақиқат дар назди дар истодааст. Онҳо мегуфтанд: “Ин шояд *фарииштаи \bar{u} ст*”, вале \bar{u} исрор мекард, ки \bar{u} Петрус аст.

Ин масеҳиёро бисёр барои ба қувваи дуо бовар накарданишон айбдор мекунаанд: онҳо дар ҳақиқат хайрон шуданд, вақте ки Худо ба дуои онҳо ҷавоб дод. Вале ин гуна танқид, эҳтимол, бо боварии қатъӣ надоштани худи мо ба вучуд омадааст. Ба ҷои он ки дигаронро танқид кунем, мо бояд шод шавем, ки Худо ба ин гуна дуои бе боварӣ низ ҷавоб медиҳад. Ҳамаи мо ба “бовардорони нобовар” будан моил ҳастем.

12,16-17 Петрус дар ин вақт дар дарвоза меистод ва *дарро тақ-тақ мекард*. Вақте ки ниҳоят онҳо дарро кушоданд ва \bar{u} даромад, ҳамаи шакку шубҳаи онҳо нест шуд ва онҳо

бо доду фарёд хурсандӣ изҳор мекарданд. ӯ онҳоро зуд ором кард, дар бораи раҳо ёфтани муъҷизаноки худ кӯтоҳ карда нақл кард, хоҳиш кард, ки дар ин бора ба *Яъқуб* (эҳтимол, ба писари Ҳалфой) *ва бародарон* хабар диҳанд ва баъд аз он *баромад*. Ба кучо раҳсипор шуданаш номаълум буд.

12,18-19 Чун субҳ дамид ва набудани *Петрус* ошкор шуд, изтиробӣ бузурге дар байни сарбозон афтод. Барои *Ҳиродус* он ки ӯро фиреб доданд, зарбаи бағоят сахт ба иззати нафсаш буд. Нақли *сарбозон* бағоят безътимод садо медод. Дар ҳақиқат бошад сустии далелҳои онҳо, эҳтимол, подшоҳро боз ба қаҳру ғазаби зиёдтар меовард, бинобар ҳамин ӯ фармуд, ки онҳоро ба қатл расонанд. Баъд аз он худаш ба *Қайсария* рафт, то иззати нафси коҳидаашро даво намояд.

12,20 Бо сабабҳои номаълуме *Ҳиродус* ба *мардуми Сур* ва *Сидун*, аҳолии ду бандари тичоратии баҳри Миёназамин, бисёр хашмигин буд. Аҳолии ин ду шаҳр барои илтифоти ӯро аз нав ба даст овардан дар *Қайсария* будани *Ҳиродусро* истифода бурданд, зеро ки ба онҳо гандуме ки аз *Яҳудо* оварда мешуд, ҳаётан муҳим буд. Бинобар ин онҳо *Блостусро*, ки *нозири хобгоҳи подшоҳ* буд, ба тарафи худ кашида, мекӯшиданд ба воситаи ӯ муносибатҳои дипломатиро барқарор намояд.

12,21-23 Дар рӯзи таъиншуда *Ҳиродус* либоси шоҳона дар бар кард ва бар маснади ҳукумат нишаста, ба онҳо нутқ кард. Мардум бо ҳаяҷон нидо карда мегуфтанд: “*Ин овози Худост, на овози инсон.*” ӯ ҳатто кӯшиш накард, ки аз ин ҳурмату эҳтироми олий дур шавад, ё ин ки *Худоро қалол диҳад*. Барои ҳамин ҳам *Фариштаи Худованд* ӯро бо бемории даҳшатноке *зад ва ӯ мурд*. Ин соли 44 милодӣ рух дод.

Ба ҳамин таъриқ, шахсе ки барои писанди яҳудиён гаштан *Яъқубро* кушт, худаш бо дасти Оне ки метавонад дар дӯзах на танҳо ҷисм, балки рӯҳро маҳв созад, кушта шуд. *Ҳиродус* он чи худаш корида буд, ҳамонро даравид.

Г. Сафари аввалини миссионерии Павлус: Ғалотия (12,24-14,28)

12,24 Ҳамаи ин вақт *Хушхабар* бемайлон паҳн мегашт. *Хашми одамизодро Худо* ба ҳамди *Худ* табдил медиҳад ва боқии хашмхоро *фурӯ менишонад* (Заб. 75,11). ӯ ақидаи мардумро барҳам медиҳад, вале панди *Худованд абадулобод мемонад* (Заб. 32,10.11).

12,25 *Хизматашонро дар Ерусалим* иҷро карда — тӯҳфаи антиохиёно супурда — *Барнаббо* ва *Шоул* бо *худ Марқус*, ҷияни *Барнабборо*, ки дертар *Инчили* дуюмро навишт, *гирифта* ба Антиохия⁴⁷ *баргаштанд*.

Маълум нест, ки *Барнаббо* ва *Шоул* дар вақти куштани *Яъқуб*, зиндон кардани *Петрус*, ё ин ки марги *Ҳиродус* дар *Ерусалим* буданд ё не.

Аксари шорехони *Навиштаҳои Пок* чунин меҳисобанд, ки боби 13 як навъ давраи тағйироти кулӣ дар китоби Аъмол мебошад. Баъзеҳо аз ҳад гузашта, онро ва бобҳои баъдинаро чилди дуҷуми китоби Аъмол меноманд. Дар қисса фириста *Павлус* акнун ба ҷои яқум гузошта мешавад, ва марказе ки аз он *Хушхабар* ба ҳама тараф ба ғайрияхудиён паҳн мегардад, Антиохия дар Сурия мешавад.

13,1 Ҳанӯз аз боби 11 мо медонем, ки дар *Антиохия калисо* ташкил карда шуда буд. Ба ҷои як нафар ходим ё кашии *калисо* одамони зиёди пур аз атохоро доро буд. Агар аниқтар карда гӯем, дар он камаш панҷ *анбиё* ва *муаллим* буданд. Чӣ тавре ки пеш гуфта шуда буд, набӣ — одами бо Рӯҳи Пок маҳсус ато шуда мебошад, ки қобилияти бевосита аз *Худо* ваҳй қабул намудан ва онро ба дигарон мавъиза карданро дорад. Ба маънои муайян онҳо чорчиёни *Худо* буданд ва аксар вақт метавонистанд ҳодисаҳои минбаъдаро пешгӯӣ кунанд. *Муаллимон* — мардоне мебошанд, ки Рӯҳи Пок ба онҳо қобилияти сода ва фаҳмо гуфтан ва фаҳмонидани *Сухани Худоро* додааст.

Номҳои *анбиё* ва *муаллимон* ба тартиби зерин оварда шудаанд:

1. *Барнаббо*. Мо аллақай бо ин ходими аҷоибӣ *Худо* ва ҳамсафи содиқи *Павлус* шинос ҳастем. Дар ин ҷо ӯ аввалин шуда

номбар карда шудааст, эҳтимол, барои он ки аз дигарон пештар бовар кардааст ва аз дигарон бештар ба Исо хизмат кардааст.

2. *Шимъун, ки лақабаш Ниҷар* буд. Агар аз рӯи ном мулоҳиза ронем, \bar{y} аслан яҳудиначод буда, эҳтимол, аз чамоати яҳудиёни африқой буд. Шояд, ки \bar{y} номи *Ниҷар* (сиёҳ ё гандумгун)-ро барои он қабул кард, ки бо ғайрияҳудиён кор кардан осонтар шавад. Албатта, аз эҳтимол дур нест, ки \bar{y} сиёхпӯст буд, ва ин дар лақабаш акс ёфтааст. Дигар ҳеч чиз дар бораи \bar{y} маълум нест.
3. *Лукюси Куринӣ*. Эҳтимол, \bar{y} яке аз куриниёне буд, ки аввалин шуда ба *Антиохия* омада, масеҳиятро тарғиб мекарданд (11,20).
4. *Маноҳим*. Дар бораи \bar{y} гуфта шудааст, ки \bar{y} бо *тетрарх Хиродус дар як ҷо тарбият ёфта калон шуда буд*. Худи ҳамин факт ачиб аст. Одаме ки Хиродуси Ағрипоси бадахлокро ин қадар наздик медонист, яке аз аввалинҳо шуда ба бовари масеҳӣ рӯ овард. Лақабии “*тетрарх*” ба он ишора мекунад, ки *Хиродус* ҳукмрони аз чор як қисми қаламрави падараш буд.
5. *Шоул*. Ҳарчанд дар ин рӯйхат номи Шоул дар охир оварда шудааст, таҷассуми зиндаи ҳақиқат шудан дар насиби \bar{y} буд: “Охиринҳо аввалин мешаванд”.

Ин панҷ нафар одам гувоҳи онанд, ки Калисои масеҳиёни аввалин ягона ва муттаҳид буд ва ба одамон аз ранги пӯсташон тафриқа намегузошт. Дар он меъёри нави баҳогузори амал мекард: “На ту *кистӣ*, балки аз *они кистӣ*”.

13,2 Боре ин анбиё ва муаллимон, эҳтимол, якҷоя бо ҳамаи бовардорон барои ибодат ва рӯзадорӣ чамъ омаданд. Аз матн аён аст, ки ибораи “*онҳо ба Худованд хизмат мекарданд*” онро ифода мекунад, ки онҳо вақти худро дар ибодат ва дуо гуфтан барои Калисо мегузaronиданд. Рӯза дошта, онҳо тани худро мутеъ мекарданд, то ин ки ҳеч чиз онҳоро аз дуо гуфтан ба дигар тараф накашад.

Барои чӣ ба дуо гуфтан ҳамаашон чамъ омаданд? Оё мо асосе дорем чунин шуморем,

ки онҳо ба ин чамъомад ҳамаи вазнинии масъулияти расонидани Хушхабар ба ҷаҳонро дарк карда омаданд? Дар матн ишорате нест ба он ки ин чамъомади дуогӯён тамоми шаб давом кард, вале, бешубҳа, ин оят зимнан дар назар дорад, ки он аз чамъомади дуогӯи оддии ҳозира хеле чиддӣ ва дарозтар буд.

Вақте ки онҳо дуо мекарданд, *Рӯҳулқудс* ба онҳо комилан кушоду равшан гуфт, ки *Барнаббо ва Шоулро аз баҳри коре ки барояш онҳоро даъват намудааст, ба \bar{y} ҷудо кунанд*. Ин, зимнан, шаҳодати хеле аниқи табиати шахсиятноки *Рӯҳулқудс* мебошад. Агар \bar{y} танҳо “кувва” мебуд, тасаввур карда намешавад, ки чунин калимаҳоро истифода бурдан мумкин мебуд. *Рӯҳулқудс* чӣ тарз дар ин бора ба анбиё ва муаллимон хабар дод? Ҳарчанд ба ин савол ягон хел ҷавоби аниқ вучуд надорад, эҳтимол, \bar{y} ба василаи яке аз анбиё — Шимъун, Лукюс ё Маноҳим гап зад.

Аввалин дар ин ҷо Барнаббо зикр ёфтааст, Шоул бошад — дуоимин. Вале вақте ки онҳо ба Антиохия баргаштанд, номи онҳо аллақай ба тартиби дигар меомад.

Ин оят аҳамияти бузурги амалиро до-рост, зеро ки нақши *Рӯҳулқудс*ро дар роҳбарӣ ба Калисои аввалин ва таъсирпазирии шо-гирдонро ба роҳнамоии \bar{y} таъкид менамояд.

13,3 Пас аз он ки Рӯҳи Пок ба чунин тарз иродаи Худро нишон дод, ин мардон ибодат ва рӯзадориро давом медоданд. Баъд се нафари онҳо (Шимъун, Лукюс ва Маноҳим) *даст бар сари Барнаббо ва Шоул гузоштанд*. Ин “дастгузорӣ”-и расмие нест, ки дар масеҳияти ҳозира маъмул аст, вақте ки мансабдори калони калисоӣ ба поёни мансаби динӣ медиҳад. Ин ифодаи оддии ягонагии бародарона бо ин ду мард буд, дар он коре ки Рӯҳи Пок онҳоро ба он даъват намуд. Мафҳуми дастгузорӣ чун маросиме ки ба мушаррафшаванда ҳуқуқи фарз ва иҷро кардани вазифаҳои калисоиро медиҳад, дар Паймони Навин маълум нест. Бернхауз шарҳ медиҳад:

Саҳви бузурги амалии мо дар он аст, ки мо дар як одам ҳамаи истеъдодҳои барои роҳбар зарурбударо дарёфт кардан мехоҷем. Ҳамин тавр, дар калисо якчанд ҳазор аъзоён

буда метавонанд, лекин танҳо як шубон. \bar{U} бояд мавъиза карда тавонад, тасалло дода тавонад ва бисёр дигар корҳоро карда тавонад. Дар асл аз ҳаши татои дар матни мо номбаршуда (Рум. 12,6-8) одатан ҳафт ато имтиёзи шубони дастгузошта ба ҳисоб мераванд, ҳаши тумаш бошад, ба аъзоёни қатории Калисо тааллуқ дорад. Ба ҷамоат чӣ гуна ато боқӣ гузошта шудааст? Аз рӯи ҳисоб пул супурдан. Дар ин ҷо, бешубҳа, хатое ҳаст.

Касе метавонад пурсад, ки оё ман мавъизаро ба аъзоёни қатории калисо супурданро пешниҳод намекунам? Бешубҳа, агар узви қаторӣ Навиштаҷоти Муқаддасро хуб донанд, бояд атои худро инкишоф диҳад ва ҳангоми ҳар як имконияти пайдошуда мавъиза намояд. Дар байни аъзоёни қатории Калисо инкишофи хеле бузурги фаъолият мушоҳида карда мешавад, ки ин қадамест ба самти дуруст — ба ақиб, ба амалияи Паймони Навин.⁴⁸

Дар хотир доштан зарур аст, ки дар ин вақт Барнаббо ва Шоул аллақай дар давоми ҳашт сол дар арсаи илоҳӣ меҳнат мекарданд. Онҳо дар хидмат ба Исо навшогирд набуданд. Онҳо аллақай аз “гузоштани дастҳои сӯрохшуда” гузаштанд. Ҳоло бошад, бародарони онҳо дар Антиохия танҳо ягонагии худро бо онҳо дар супориши махсуси расонидани Хушхабар ба ғайрияхудиён изҳор карданд. Баъд онҳоро равона карданд, тахтуллафзан: онҳоро барои кори ба онҳо супурдашуда “ичозати рафтан доданд”.

13,4 Аз ин оят он чизе сар мешавад, ки одатан чун сафари аввалини миссионерии Павлус маълум аст. Рӯзномаи сафари аввалин дар боби 14,26 ба охир мерасад. Дар ин давра мавъизаи Хушхабар асосан Осиёи Хурдро фаро гирифт. Сафари миссионерии дуҷум Хушхабарро ба Юнон овард. Дар сафари миссионерии сеҷум Павлус дубора калисоҳои Осиёи Хурд ва Юнонро дидан намуд, вале ҳадафи асосии \bar{u} ноҳияи Осиё ва шаҳри Эфсӯс буд. Фаъолияти миссионерии Павлус тахминан понздаҳ сол тӯл кашид.

(Роҳи Павлусро тадқиқ карда, мо чойҳои рафтагиашро дар он ҷое ки он дар рафти

тасвири ҳар як сафари мушаххас бори аввал вомехӯрад, бо ҳарфҳои калон ҷудо мекунем.)

Аз Антиохияи Сурия ду хизматгузори нотарси Исо аввал ба САЛУКИЯ, бандари баҳрӣ, ки тақрибан бисту панҷ километр дуртар аз Антиохия чойгир буд, омаданд. Аз он ҷо онҳо ба ҷазираи ҚИПРИС равона шуданд.

13,5 Баъди фаромадан дар САЛОМИС, дар соҳили шарқии Қиприс онҳо ба куништҳои гуногун мерафтанд ва дар он ҷо Каломи Худоро мавъиза мекарданд. Аз рӯи анъана ҳар як марди яҳудӣ имконияти хондан ва шарҳ додани Навиштаҷотро дошт. Юҳаннои Маркӯс дар он замон ба онҳо ёрдамчӣ шуда хидмат мекард. Пеш аз ҳама ба куништ рафта, Барнаббо ва Шоул фармони илоҳиро ба ҷо меоварданд, ки мувофиқи он Хушхабар бояд аввал ба яҳудиён ва баъд аз он ба ғайрияхудиён мавъиза карда шавад.

13,6 Аз Саломис онҳо аз байни тамоми ҷазира аз шарқ ба ғарб гузашта ба ПОФУС, ки дар соҳили ғарбӣ буд, омаданд. Саломис шаҳри тичоратии калонтарини ҷазира буд, Пофус пойтахт буд.

13,7-8 Дар он ҷо онҳо бо набиши козиб ва ҷодугари яҳудӣ, ки Барюшаъ ном дошт (маънояш “писари Исо” ё “писари Еҳушаъ”) дучор омаданд. Ба ким-кадом тариқе ин ҷодугар бо воли Сарҷиус Павлус, проконсули⁴⁹ Рум, шахси вазифадор, ки ҳокимияти иҷрокунандаи ҷазираро роҳбарӣ мекард, ҳамнишин гашта буд. Ин одам чун марди бофаҳм тавсиф мешавад. Вақте ки \bar{u} Барнаббо ва Шоулро даъват намуда, хост Каломи Худоро бишнавад, ин ҷодугар кӯшиши мудохила кардан кард: эхтимол, шайтон ба \bar{u} талқин кард, ки ба пахншавии Хушхабар муҳолифат намояд.

Дар ояти 8 \bar{u} Алиммо номида шудааст, ки “хирадманд” маъно дорад. Бешубҳа, ин ном ба \bar{u} мувофиқат намекунад.

13,9-10 Аз самими калб ба ҳақиқат рӯ овардани Серҷиус Павлусро, ва душмани ин ҳақиқат будани ҷодугарро фаҳмида, Шоул ўро ошкоро ва бераҳмона фош кард. Барои он ки ҳеҷ кас гумон набарад, ки ба Шоул шавку завқи ҷисмонӣ роҳбарӣ мекард, дар матн ба таври возеҳ гуфта шудааст, ки дар он

лахза *ӯ аз Рӯҳулқудс пур шуд*. Ба чодугар *чаим дӯхта*, Шоул *ӯро* дар он ки пур аз ҳар гуна макру хила ва *ҳар гуна шарорат* мебошад, гунаҳгор намуд. Шоулро номи Барюшаъ фиреб надод; *ӯ* ин ниқобро канда, *ӯро фарзанди иблис* номид. Ин чодугар *душмани ҳар гуна ҳақиқат* буд, ки доимо ба вайрон кардани ҳақиқати илоҳӣ кӯшиш мекард.

13,11 Баъд, чун фиристае ки кудрати ҷазои интизомӣ додан дорад, Шоул эълон намуд, ки Алимo *то муддате* нобино мегардад. Азбаски *ӯ* мехост дигаронро, масалан проконсулро, дар торикии маънавӣ нигоҳ дорад, *ӯ* бо нобиноии ҷисмонӣ ҷазо дода шуд. *Ногаҳон дунё дар назараи тираву тор шуд*, ва *ӯ* ба ҳар сӯ рӯ оварда, *асокаше* мечуст.

Алиморо тимсоли халқи Исроил ҳисобидан мимкин аст, ки на фақат намехост Худованд Исоро қабул намояд, балки кӯшиш мекард ба дигарон ҳам дар ин кор муҳолифат намояд. Чун натиҷа, ба тариқи ҷазо Исроил аз тарафи Худо нобино карда шуда буд, вале танҳо *то муддате*. Охири охирон боқимондаи халқ тавба мекунад, ба Исо чун Масех бовар мекунад ва рӯчӯ мекунад.

13,12 Ба *воли*, эҳтимол, ҳукми Худо таассурот бахшид, вале *таълими* Худованд, ки Барнаббо ва Шоул ба *ӯ* баён карданд, боз ҳам бештар таассурот бахшид. *ӯ* бовардори ҳақиқии Худованд Исо гардид, аввалин “ғанимат”-и файз дар сафари аввалини миссионерӣ.

Дикқат диҳед, ки дар нақли ин ҳодиса Луқо ба ҷои номи яҳудиёнаи Шоул варианти ғайрияҳудиёнаи ин ном — Павлусро кор фармуда сар мекунад (оятӣ 9). Истифодаи номи Павлус ба беш аз пеш паҳншавии Хушхабар дар байни ғайрияҳудиён ишора мекунад.

13,13 Суханҳои “*Павлус ва ҳамроҳонаш*” ба он ишорат мекунад, ки акнун нақши асосиро Павлус иҷро карда сар мекунад. *Аз Пофус* онҳо ба шимолу ғарб, ба ПИРЧАИ ПАМФИЛИЯ раҳсипор гардиданд. *Памфилия* — яке аз музофотҳои Рум дар соҳилҳои ҷанубии Осиёи Хурд буд. Пирча пойтахти он

буд ва тахминан даҳ километр дуртар аз соҳил дар дарёи Кестрос воқеъ буд.

Маҳз дар ҳамон вақте ки онҳо ба Пирча расиданд, *Юҳаннои Маркӯс* онҳоро тарк намуда ба *Ерусалим баргаишт*. Эҳтимол, *ӯ* аз нияти ба ғайрияҳудиён мавъиза кардан шод набуд. *Павлус* рафтани Маркӯсро дар вақти хизмат чунон гуноҳи ҷиддӣ ҳисобид, ки *ӯ* ба сафари дуҷуми миссионерӣ ҳамроҳ набурд. Ин ба он оварда расонд, ки алоқаи байни *Павлус* ва Барнаббо қатъ гардид, ва дар натиҷа роҳҳои онҳо дар хизмат ба масеҳият ҷудо шуданд (муқоиса кунед Аъм. 15, 36-39). Дар оянда Маркӯс боварии фириста Павлусро ба худ баргардонид (2Тим. 4,11).

Дар бораи будан дар Пирча дигар ҳеҷ чиз нақл карда намешавад.

13,14-15 Таваккуфи оянда дар АНТИО-ХИЯИ ПИСИДИЯ, тахминан 160 километр шимолтар аз Пирча буд. Ва ду нафар қосиди салиб боз ба *куништ дар рӯзи шанбе* омаданд. Пас аз он ки порчаҳо аз Навиштаҷот хонда шуданд, *сардорони куништ* дар меҳмонони худ яҳудиёнро шинохтанд ва онҳоро ба нутқ кардан даъват карданд, *агар онҳо сухани пандомезе бари мардум дошта бошанд*. Чунин мавъизаи озоди Хушхабар дар куништҳо дер давом карда наметавонист.

13,16 Ҳеҷ гоҳ имконияти мавъиза намудани Хушхабарро аз даст надода, *Павлус бархост* ва ба ҷамъомадагон муроҷиат намуд. Нақшаи умумии нутқи *ӯ* чунин буд: аввал ёдоварии асосҳои таърихи яҳудиён, ки шунавандагонро ба ҳодисаҳои алоқаманд бо ҳаёт ва фаъолияти Исо наздик мекунад, баъд аз он шаҳодати эҳтимодбахш дар бораи растохези Исо, хабар дар бораи омурзиши гуноҳҳо, ки аз тарафи Начотдиҳанда ато шудааст ва огоҳӣ додан дар бораи ҳалокати онҳое ки *ӯро* рад мекунанд.

13,17 Мавъиза аз он сар мешавад, ки Худованд *халқи Исроилро* чун халқи Худ баргузид. Павлус зуд ба даврае мегузарад, ки яҳудиён *дар замини Миср* истиқомат мекарданд, ва ба лутфу марҳамате ки Худо зоҳир намуда, бо *бозуи зӯрмандаи* онҳоро аз зулми фиръавн берун овард, ҳамду сано мегӯяд.

13,18 *Чиҳил сол* Худо халқи Исроилро дар *биёбон гизо дод*. Феъли “гизо дод”

“ғамхорӣ дар бораи эҳтиёчи касе”-ро ифода мекунад. Бешубҳа, Худованд ба норозигии халқи Исроил нигоҳ накарда, бо он чунин рафтор мекард.

13,19-22 *Чорсаду панҷоҳ соли* зикркардаи Павлус, эҳтимол, моро ба давраҳои падаркалонҳо бармегардонанд ва ҳамаи давраи таърихи то доваронро⁵⁰ дар бар мегиранд.

Пас аз он ки исроилиҳо ба Канъон ворид шуданд, Худо ба халқ *то замони Самуили набӣ доваронро* меод. Вақте ки онҳо шоҳро талабиданд, монанди дигар халқҳо, *Худо ба онҳо Шоул ибни Қиш аз сибти Бинёминро дод*; *ӯ муддати чихил сол* подшоҳӣ кард. Барои саркашӣ *Шоул аз тахт бардошта* шуд ва ба ҷои *ӯ Худо Довудро гузошт*. Худо *Довудро* ситоиш намуда, *ӯро марди мувофиқи таъби дили Худ меномад, ки ӯ тамоми хостай ӯро ба ҷо хоҳад овард*. Дар ояти 22 иқтибосҳо аз Забур 88,21 ва 1 Подшоҳон 13, 14 якҷоя карда шудаанд.

13,23 Зикри Довуд ба Павлус имконият дод, ки осон ва зуд ба *Исо, насли Довуд* гузарад. Чӣ тавре ки касе зарифона қайд кардааст: “Ҳамаи роҳҳои мавъизаи Павлус ба Исо мебардоранд”. Шояд, мушқил аст баҳо додан ба мардонагӣ ки талаб карда мешуд барои ба халқи Исроил *эълон намудани он, ки Исо Наҷотдиҳанда буд*, ки Худо мувофиқи *ваъдаи Худ фиристода буд*. Онҳо *ба Исо* ба таври тамоман дигар нигоҳ карда одат карда буданд!

13,24 Исоро ба таври кӯтоҳ шинос намуда, Павлус ба ақиб, ба хизмати *Яҳеи Ғӯтадиҳанда* баргашт. Пеш аз зуҳури Исо (яъне пеш аз хизмати *ӯ*) *Яҳе таъмиди тавбаро ба ҳамаи халқи Исроил мавъиза намуд*. Ин онро ифода мекунад, ки *ӯ омадани Масеҳро* хабар дода буд, мардумро ба ин зоҳиршавӣ тайёр карда ба тавба намудан даъват мекард. Ғӯта дар дарёи Урдун мебоист *тавбаи онҳоро* ифода мекард.

13,25 Ягон дақиқа *Яҳе* чунин фикреро роҳ намедод, ки *ӯ Масеҳ* буда метавонад. То *ба анҷоми хизмати худ ӯ монда* нашуда тақрор менамуд, ки *ӯ Оне нест*, ки дар бораи *ӯ* анбиё гуфтаанд. *ӯ* ҳатто мегуфт, ки *сазавори он нест, ки банди пойафзоли ӯро*

воз кунад, Онеро, ки дар бораи омаданаи хабар меод.

13,26 Ба шунавандагони худаш чун *бародарон* ва *фарзандони насли Иброҳим* мурочиат карда, Павлус ба онҳо хотиррасон намуд, ки *каломи ин наҷот* аз аввал ба халқи Исроил *фиристода шуда буд*. Исо маҳз ба назди *гӯсфандони раҳгумзадаи хонаҳои Исроил* меомад. Ва шогирдон амр гирифта буданд, ки дар навбати аввал маҳз ба онҳо хабари хуш диҳанд.

13,27-28 Вале халқ дар *Ерусалим* ва *сардорони онҳо* дар Исо Масеҳи дилхоҳро нашинохтанд. Онҳо нафаҳмиданд, ки *ӯ* Ҳамонест, ки дар бораи *ӯ* *анбиё* навишта буданд. Вақте ки онҳо пешгӯиро дар бораи Масеҳ, ки *ҳар рӯзи шанбе* аз Навиштаҷот хонда мешуд, мешуниданд, онҳо онро бо Исои Носирӣ алоқаманд намекарданд. Худашон инро нафаҳмида, онҳо воситаи иҷроиши ин порчаҳои Навиштаҷот гардиданд, ва *ӯро маҳкум карда ва дар ӯ ҳеҷ айби сазовори марг наёфта*, онҳо *ӯро* ба *Пилотус* доданд, то ин ки *ӯро кушад*.

13,29 Қисми аввали оят ба яҳудиён дахл дорад, ки Масеҳро рад намуда, пешгӯиро иҷро намуданд. Дар қисми дуюм дар бораи Юсуф аз Ҳаромот ва Никӯдимус, ки бо муҳаббат қисми Худованд Исоро ба қабр гузоштанд, суҳан меравад.

13,30-31 Далели растохези Исо *аз мурдагон* боэътимод тасдиқ мешуд. *Онҳое* ки бо Исо *аз Чалил* ба *Ерусалим* бароманданд, холо зинда буданд ва шаҳодати онҳо раднопазир буд.

13,32-33 Баъд фириста эълон намуд, ки *ваъдаи ба падарон* дар Паймони Куҳан дар бораи Масеҳ додасударо Худованд дар Исо *ба иҷро расонд*. Аввал он дар зода шудани Исо дар Байт-Лаҳм *ба иҷро расид*. Павлус зодашавии Исоро иҷро шудани пешгӯӣ аз Забур 2,7 меҳисобад, ки дар он Худо мегӯяд: “*Ту Писари Ман ҳастӣ; Ман имрӯз Падари Ту шудаам*”. Ин суҳанон он маъниро надоранд, ки Исо Писари Худо шуд, вақте ки дар Байт-Лаҳм зода шуд. *ӯ* аз абад Писари Худо буд, вале ба ҷаҳон чун Писари Худо ба воситаи таҷассуми Худ пайдо шуд. Забур

2,7-ро барои инкори фарзандии абадии Масеҳ истифода бурдан мумкин нест.

13,34 Дар ояти 34 растохези Худованд Исо дида бароварда мешавад. Худо Ҷро аз *мурдагон эҳё кард*, бинобар ҳамин Ҷ *дигар ба фано дучор намешавад*. Баъд аз он Павлус аз Ишаъё 55,3 иктибос овард: “*Марҳаматҳои боэътимоди Довудро ба шумо хомам бахшид*”. Ин иктибос барои хонандаи тайёр набуда каме мушкилтар менамояд. Байни оят дар Китоби Ишаъёи набӣ ва растохези Исо чӣ гуна алоқа буда метавонад? Паймони Худо бо Довуд ба растохези Начотдиханда чӣ гуна миносибат дорад?

Худо ба Довуд тахту подшоҳии абади ро ваъда дода, пешгӯӣ кард, ки насли ӯ дар ин тахт ҷовидонӣ менамояд. Дар ин байн Довуд мурд ва ҷисми ӯ фаноро дид. Подшоҳии ӯ муддати кӯтоҳе мавҷуд буд, ва баъд зиёда аз чор аср Исроил подшоҳ надошт. Насли Довуд бошад, дар тӯли солҳои зиёд давом дошт — то Исои Носирӣ. Ҷ ҳукуки қонуниро ба тахти Довуд ба воситаи Юсуф мерос мегирифт. Ҷарчанд Юсуф падари ҳақиқии Исо набошад ҳам, аз рӯи қонун чунин буд. Модари Исо Марям, ва ба воситаи модар Ҷ низ, инчунин бевосита ба насли Довуд тааллуқ дошт.

Павлус қайд менамояд, ки марҳаматҳои боэътимоди (Иш. 55,3) ки ба Довуд ваъда шудаанд, дар Масеҳ ба амал меоянд. Ҷ насли Довуд аст, ки замоне ба тахти Довуд менишинад. Азбаски Исо аз *мурдагон* зинда шуд ва ҷовидонӣ зинда аст, Ҷ — исботи ҷовидонагии паймони Худо бо Довуд аст.

13,35 Ин боз ҳам амиқтар дар ояти 35 қайд карда мешавад, дар он ҷое ки фириста Забур 15,10-ро иктибос меорад: “*Нахоҳӣ гузошт, ки Қуддуси Ту фаноро бубинад*”. Дигар хел карда гӯем, аз он даме ки Худованд аз мурдагон бархост, марг ба Ҷ дигар ҳукмрон нест. Ҷ дигар ҳеч гоҳ намемирад ва ҷисми Ҷ ҳеч гоҳ *фаноро намебинад*.

13,36-37 Ҷарчанд Довуд суханони Забур 15-ро навишт, ӯ наметавонист дар бораи худаш сухан ронад. *Дар замони худ бо иродати Худо хизмат карда, вафот ёфт ва ба падарони худ пайваст* ва баданаш ҳок шуд. Аммо Худованд Исо дар рӯзи сеюм аз мурда-

гон зинда карда шуд, пеш аз он ки ҷисми Ҷ *фаноро бубинад*.

13,38 Растохези Масеҳ тасдиқи он гардид, ки Худо тамоми фаъолияти Ҷро маъқул менамояд. Ва бинобар ин Павлус акнун наметавонист дар бораи *омурзиши гуноҳҳо* чун амри воқеъ сухан ронад. Ба ин суханони ӯ диққат диҳед: “...*ба воситаи Ҷ ба шумо омурзиши гуноҳҳо эълон мешавад*”.

13,39 Зиёда аз он, Павлус акнун наметавонист дар бораи ба василаи Ҷ пурра ва ройгон аз ҳамаи гуноҳҳо сафед шуданро хабар диҳад. Инро *шариати Мусо* ҳеч гоҳ пешниҳод карда наметавонист.

Сафед кардан амали Худост, ки Ҷ ба воситаи ин гунаҳгори бехудоро, ки бо бовар Писари Ҷро чун Худованд ва Начотбахшанда қабул кардаанд, росткор эълон менамояд. Ин амали ҳукукиест, ки аз Худо бармеояд ва ҳамаи айбро аз гунаҳгор мегирад. Худо наметавонад гунаҳгорро сафед кунад ва дар айни ҳол одил монад, зеро ки ҷазои ҳамаи гуноҳҳои ӯро Худованд Исои Масеҳ дар салиб ба худ гирифт.

Вақте ки ин порчаро бори аввал мехонӣ, чунин тасаввурот ба амал меояд, ки *шариати Мусо* баъзе амалҳои одамро сафед карда наметавонист, вале ба воситаи Масеҳ ӯ пурра сафед карда мешавад. Вале ин тамоман ин хел нест. *Шариат* ҳеч гоҳ сафед карда наметавонист, он танҳо ҳукм карда наметавонист. Дар ҳақиқат Павлус дар ин ҷо онро дар назар дорад, ки ба Масеҳ бовар карда, ҳар як шахс, ба вазнинии айбномаи ба муқобили ӯ баровардашуда нигоҳ накарда, сафед карда шуда наметавонад ва ин сафедкунии пурра мешавад, – сафедкунии ки ҳеч гоҳ *шариати Мусо* дода наметавонист.

13,40-41 Баъд аз он фириста мавъизаи худро бо огоҳкунии таҳдидомез ба онҳое ки ба васвасаи қабул накардани атои бузургии илоҳӣ доир ба начот меафтанд, ба охир мерасонад. Ҷ аз Ҷабакқуқ 1,5 иктибос меорад (ва, эҳтимол, қисман аз Иш. 29,14 ва Мас. 1,24-31). Худо дар он нафратқунандагони сухани Худро огоҳ мекунад, ки Ҷ аз онҳо ба ғазаб меояд ва ғазabi Ҷ чунон даҳшатнок мешавад, ки онҳо ҳеч гоҳ *бовар намекарданд*, агар Ҷ ба онҳо пештар дар ин бора

мегуфт. Эҳтимол, дар замонҳои Павлус ин суханон ба вайронкунии Уршалим (дар солҳои 70 милодӣ) дахл дошт, аммо он инчунин огоҳкунӣ оиди маҳкумкунии абадии онҳост, ки Писари Ҷро рад мекунанд.

13,42-43 Вақте ки ибодат дар куништ ба охир расид, *бисёре аз яҳудиён ва парастандагони Худо*, ки аз бутпарастӣ ба дини яҳудӣ рӯ оварда буданд, *бениҳоят марок* зоҳир карда, *аз пайи Павлус ва Барнаббо рафтанд*. Хизматгузори Худо аз самими қалб онҳоро ҳавасманд менамуданд, ки *дар файзи Худо устувор бошанд*.

13,44 Пас аз як ҳафта Павлус ва Барнаббо аз нав ба куништ омаданд, то ин ки кори худро аз ҷое ки қатъ карда буданд, давом диҳанд. *Қариб тамоми аҳли шаҳр* ба он ҷо *ҷамъ омаданд, то ки Каломи Худоро бишнаванд*. Хизмати ин ду мавъизакунандаи оташин ба одамони зиёд таассуроти фаромӯш-нашаванда бахшид.

13,45 Вале шӯҳрати ин “таълимоти бегона” *яҳудиёро аз ҳасад* ва ғазаб *пур кард*. Онҳо ба муқобили ӯ ибораҳои беҳад сахтро истифода бурда ба мавъизаи Павлус ошкоро муҳолифат карда сар карданд.

13,46-47 Вале маълум гашт, ки *Павлус ва Барнабборо тарсонидан осон нест*. Онҳо фаҳмониданд, ки вазифадор буданд дар навбати аввал *Хушхабарро* ба яҳудиён расонанд. Вале азбаски онҳо онро рад карданд ва ба ҳамин тарик, худашонро *шоистаи ҳаёти ҷовидонӣ надонистанд*, мавъизакунандагон эълон намуданд, ки акнун ба *ғайрияҳудиён* *Хушхабарро* паҳн мекунанд. Агар ба онҳо барои ҳамин тарз кандани алоқаи муносибатҳо бо аънаҳои яҳудӣ дастгирии Навиштаҷоти Пок лозим мебуд, суханҳо аз Ишаё 49,6 чунин хизматро ба ҷо меоварданд. Дар ҳақиқат бошад дар ин оят Худо ба Масех муроҷиат мекунад: “*Туро нури халқҳо гардондам, то ки Ту то ақсои замин василаи наҷот бошӣ*”. Вале рӯҳи Худо ба хизматгузори Масех имкон дод, то ин суханҳоро нисбати худ истифода баранд, зеро ки ба василаи онҳо *Ҷ нур ва наҷотро* ба халқҳои бутпараст мерасонид.

13,48 Агар суханҳо оид ба огоҳии наҷот ба *ғайрияҳудиён* дар байни яҳудиён қаҳру

ғазаб ба вучуд оварда бошад, дар *ғайрияҳудиёне* ки дар он ҷо хузур доштанд, шодии бузург ба амал овард. *Онҳо ба каломи Худованд*, ки шунида буданд, *ҳамду сано мехонданд*. *Ҳамаи онҳое ки барои ҳаёти ҷовидонӣ пешакӣ таъин шуда буданд, имон оварданд*. Ин оят таълимотро дар бораи соҳибхитиёрии интиҳоби пешакии Худо баён менамояд. Онро бечуну чаро бояд қабул кард ва ба он бояд бовар кард. Китоби Муқаддас аниқ таълим медиҳад, ки баъзеҳоро Худо аллақай пеш аз офаридани олам барои он интиҳоб кардааст, ки дар Масех бошанд. Ҳамчунин ҳамин гуна аниқ дар он гуфта шудааст, ки ба одам ҳуқуқи интиҳоби озод дода шудааст ва агар ӯ ба Исои Масех ҳамчун Худованд ва Наҷотбахшанда бовар кунад, ӯ наҷот хоҳад ёфт. Ҳам интиҳоби пешакии илоҳӣ ва ҳам масъулияти одам — ҳақиқати Навиштаҳои Пок мебошанд ва ҳеҷ кадоми онҳо бар зарари дигаре набояд таъкид карда шавад. Агар ба мо чунин намояд, ки онҳо ба якдигар муҳолифат мекунанд, ин муҳолифат танҳо дар шуури одам вучуд дорад, на дар шуури Худо.

Одамон ҳукмро худашон сазовор мешаванд, бо интиҳоби худ, на бо иродаи Худо. Агар ҳамаи одамон ҳаққонӣ ҷазо медиданд, пас ҳама мемураданд. Вале Худо бо марҳамати Худ ба одамон илтифот менамояд ва баъзе аз онҳоро наҷот медиҳад. Оё ӯ ба чунин кардан ҳуқуқ дорад? Албатта. Таълимот дар бораи соҳибхитиёрии интиҳоби пешакии Худо — таълимотест, ки Худоро ба ҷои сазовори ӯ чун Ҳукмронии олам мегузорад, ки метавонад бо иродаи Худ рафтор кунад ва он ҳеҷ гоҳ беадолатона ва бераҳмона намешавад. Ин мавзӯъ хеле мушкил аст, вале суханони Эрдманро ба хотир оварда, бисёр мушкилиҳоро ҳал кардан мумкин буд:

*Соҳибхитиёрии Худо беандоза аст, вале он на дар маҳкум кардани одамоне ки бояд наҷот ёбанд, балки бештар дар наҷоти одамоне ки сазовори марганд, падидор мегардад.*⁵¹

13,49-50 Ба муқобилати яҳудиён нигоҳ накарда, *калони Худо дар тамоми он сарзамини атрофи Антиохияи Писидия интишор*

меёфт. Ин дар бошишгоҳи муҳолифон боз оташинӣ ва муқобилатро ба амал меовард. *Яҳудиён* якчанд *занони диндору иззатманди* чамоатро, ки ба дини яҳудӣ бовар карда буданд, ба барангехтан ва равона кардани халқ ба муқобили фиристагон иғво доданд. Ба ғайр аз ин, онҳо барои иҷро кардани ниятҳои гунаҳгоронаи худ *ақобирони шахрро* истифода бурданд. Онҳо чунон тӯфони таъкиботро барпо карданд, ки *Павлус ва Барнаббо* ба зӯрӣ аз ин ноҳия ронда шуданд.

13,51-52 Мувофиқи амри Худованд (Луқ. 9,5; 10,11), онҳо ғубори пойҳои худро бар онҳо афшонда, ба *Иқуния* равона шуданд. Бо вучуди ин, масеҳиён ин ходисаро чун мағлубият ва ақибнишинӣ қабул накарданд, зеро мо мехонем, ки *онҳо аз шодӣ ва Рӯхулқудс пур шуданд. Иқуния* ки дар ҷанубу шарқии Антиохия, дар Осиёи Хурд ҷойгир буд, дар рӯзҳои мо Коня ном дорад.

14,1-2 Дар Иқуния, инчунин дар дигар ҷойҳо, ки куништҳо мавҷуд буданд, ба Павлус ва Барнаббо мувофиқи расму русуме ки он давра дар байни яҳудиён васеъ паҳн гашта буд, ба мавъиза кардан иҷозат доданд. Рӯҳи Худо сухани онҳоро чунон пурқувват гардонд, ки *шумораи зиёде аз яҳудиён* ва ғайрияҳудиёне ки ба дини яҳудӣ рӯ оварда буданд, ба Худованд Исо бовар карданд. Ин қаҳру ғазаби он яҳудиёнеро овард, ки ба Хушхабар итоат карданро рад карданд, ва онҳо дар навбати худ, *ғайрияҳудиёнеро шӯронида, ба муқобили бародарон барангехтанд*. Дар китоби Аъмол барангезандагони таъкибот ба муқобили фиристагон аксаран яҳудиёни бовар накарда буданд, ҳарчанд онҳо аксаран худашон амал намекарданд. Онҳо ғайрияҳудиёнеро барои ба амал овардани ниятҳои бадкоронаи худ устокорона моил кунонида метавонидаанд.

14,3 Тезутунд шудани вазъиятро ҳис карда, мавъизакунандагон дар ҳар ҳол ба исми *Худованд далерона* сухан ронданро давом медоданд. Худованд ба онҳо қудрати *аломат* ва *мӯъҷиза* ба амал оварданро ато карда, тасдиқ мекард, ки мавъизаи онҳо аз Худост. *Аломат ва мӯъҷизот* — ду калимаи ифодакунандаи ходисаҳои фавқулодда мебошанд. Калимаи “аломат” онро ифода

мекунад, ки дар ҳодиса сабақи муайяне мавҷуд аст, дар вақте ки “мӯъҷизот” бояд эҳсоси тарси эҳтиромонаро оиди қорҳои Худо ба амал орад.

14,4-7 Ба қадри афзоиши шиддатнокӣ дар шахр тарафҳои муқобил возеҳ намудор гаштанд. *Як қисмашон тарафдори яҳудиён* ва *қисми дигарашон тарафдори фиристагон* буданд. Оқибат *ғайрияҳудиёни* нобовар ва *яҳудиён* низоъ ба амал оварданд, то ин ки ба фиристагон⁵² ҳучум оваранд. Онҳо мехостанд онҳоро сангсор кунанд, вале фиристагон ба ЛУСТРА ва ДАРБА, шахрҳо дар ЛЕКОНИЯ, вилояте ки дар маркази Осиёи Хурд ҷойгир аст, баромада рафтанд. Онҳо бо ҷидду ҷаҳди сустнашаванда дар тамоми кишвар *башорат* доданро давом медоданд.

Вақте ки ба Павлус ва Барнаббо сангсоркунӣ таҳдид мекард, *онҳо ба Лекония баромада рафтанд*. Дар дигар чунин ҳолатҳо дар тамоми тӯли хизмати миссионерии худ онҳо, аз афти қор, ба хавфу хатар нигоҳ накарда дар ҷойҳои худ мемонданд. Чаро дар вазъияти зерин онҳо гурехтанд, вале дар дигар ҳолатҳои ба ин монанд қаръият нишон медоданд? Чӣ хеле ки ба мо менамояд, ба ин савол ҷавоби яқхела нест. Принципи асосии хизмати фиристагон роҳбарии Рӯҳи Пок буд. Ин одамон дар алоқаи зич бо Худованд зиндагӣ мекарданд. Дар *Ў* буда истода, онҳо ҳамеша дар бораи ният ва иродаи Худо медонистанд. Барои онҳо танҳо ҳамин муҳим буд, на ин ки маҷмӯи қоидаҳо ва тарзи рафтори қатъиян барқароршуда.

14,8-9 Дар *Лустра* миссионерон одамеро вохӯрданд, ки модарзод *ланг* буд. *Суханони Павлусро* гӯш карда, *ӯ* шавқи фавқулодда зоҳир кард. Павлус ба ҷи тариқе фаҳмид, ки ин *одам имон ба шифо дорад*. Ҳарчанд дар ин ҷо рӯйрофт гуфта нашудааст, ки ҷи хел *Павлус* дар ин бора фаҳмид, мо чунин мешуморем, ки ба муждабари ҳақиқӣ қобилияти пай бурдани ҳолати рӯҳонии он одамоне ки бо онҳо робита мекунад, дода шудааст. *Ў* метавонад фарқ кунад, ки дар онҳо танҳо кунҷковии оддист ё ин ки рӯҳи онҳо дар ҳақиқат гунаҳкор будани худро фаҳмида, ғамгин аст.

14,10-12 Ҳамин ки *Павлус* ба ин мард фармуд, ки бар пойҳои худ рост истад, *он мард ҷаста хесту ба роҳ рафтани даромад*. Азбаски мӯъҷиза дар пеши чашми одамон рӯй дод ва *Павлус*, бешубҳа, *бо овози баланд гап зада* диққати оммаро ба худ ҷалб кард, ба *мардум* ин таассуроти зиёд бахшид. Худи ҳамон замон дар байни мардум овозҳо шунида шуданд, ки *Барнабборо Зевс* ва *Павлусро Ҳермес*⁵³ номиданд. *Мардум* дар ҳақиқат бовар карданд, ки дар сурати ин ду миссионер *худоҳои* онҳо падида омаданд. Бо як сабаби гуфтанишуда онҳо *Барнабборо* худои сарвар шумориданд. Азбаски *Павлус сарвари нотиқон* буд, онҳо ба хулоса омаданд, ки *ӯ* — *Ҳермес*, қосиди *Зевс* аст.

14,13 Ҳатто *коҳини маъбади Зевс* боварӣ дошт, ки онҳоро дар ҳақиқат худоён зиёрат кардаанд. *ӯ* бошитоб парастигарони дар назди дарвозаи *шаҳр* ҷойгиршуда бо *барзаговон* ва *тоҷҳои гул* баромад, то ки қурбонии бузург ба амал орад. Чунин ҳаракат барои дини масеҳӣ нисбат ба ҳамаи дигар шаклҳои маъмули муҳолифат таҳдиди хеле мукамалтаре дошт. Тамоми диққатро на ба Масеҳ, балки ба хизматгори *ӯ* ҷалб кардан ба муваффақияти мавъизаи масеҳӣ ба дараҷаи хеле зиёд таҳдид менамояд, нисбат ба таъкибот.

14,14-15а Дар аввал *Барнаббо* ва *Павлус* наредонистанд, ки мардум ҷӣ кор карданианд, зеро ки шеваи лекониеро наредонистанд. Ҳамин ки ба миссионерон аён гашт, ки одамон ба онҳо чун ба худоён таъзим намудани ҳастанд, ба аломати қаҳру ғазаб ва эътироз *ҷомаҳои худро дарониданд*. Баъд аз он онҳо ба *миёни мардум давида даромаданд* ва бо қатъият мардумонро аз ин гуна беаклӣ боздоштани шуданд. Онҳо худо нестанд, онҳо одамонд, ба *монанди* лекониҳо. Мақсади онҳо — расондани *Хушхабар* ба мардум аст, то ин ки *аз бутҳои бечон гашта*, ба *Худои Ҳай рӯҷӯ* намоянд.

14,15б-17 Он чиз диққатро ба худ ҷалб менамояд, ки бар хилофи мавъиза ба яҳудиён, *Павлус* ва *Барнаббо* ба ин ғайрияхудиён *Паймони Куханро* иқтибос намеоварданд. Ба ҷои ин онҳо аз таърихи офариниш, ки ҳамеша ба мардуми бутпараст дар ҳамаи

кишварҳо ва дар ҳама давраҳо шавқовар буд, сар карданд. *Мавъизагари* шарҳ доданд, ки *дар наслҳои пешина* Худо ҳамаи халқро роҳ додааст, ки *мувофиқи тариқати худ рафтор кунанд*. Вале ҳатто ҳамон вақт ҳам дар онҳо шаҳодати вучуд доштани Худо — офариниш ва ғамхорӣ *ӯ* дар ҳақиқи онҳо буд. Маҳз *ӯ*, онҳоро дӯст дошта, ба онҳо аз осмон *борон меборонад*, *фаслҳои бороварро мебахшад*, ба онҳо *ғизо медиҳад* ва *дилҳои онҳоро аз шодмонӣ пур мекунад*. Ибораи хушобуранги охири онро ифода мекунад, ки *ғизои барои тан заруриро фиристода* истода, *Худо дилҳои онҳоро аз шодмонӣ пур мекард*, ки он аз лаззати *ғизо* сар мезанад.

14,18 Мавъиза натиҷаи дилхоҳ бахшид. Одамон, харчанд бо дили нохоҳам, бе майлу рағбат бошад ҳам, аз мақсади ба ин хизматгори *Худованд қурбонӣ кардан* даст кашиданд.

14,19-20 *Яҳудиён аз Антиохияи Писидия* ва *Иқуния* ба *Павлус* ва *Барнаббо* дар *Лустра* расида гирифтанд. Ба онҳо дар ин ҷо ҳам ғайрияхудиёнро бар зидди миссионерон иғво андохтан муяссар гашт. Худи ҳамон одамони оддӣ, ки тайёр буданд фиристагонро ба монанди *Худо* парастигар кунанд, акнун *Павлусро сангсор карданд* ва ба *гумони он ки мурдааст*, аз *шаҳр берун кашиданд*.

Шарҳи *Келли* ба ин порча аз ҳама муносибтар аст:

Чаро ин ҳодиса рӯй дод? Худи рад кардани ҳурмату эҳтироме ки аҳолии Лустра ба онҳо кардани буданд, ба одам ба дараҷаи олии таҳқиромез аст ва ӯро водор мекунад, то ба манфуртарин дурӯғ дар бораи онҳое ки тайёр буд Худо шуморад, бовар кунанд. Парастии — ҳисси бо вачд саришор аст, ва агар объекти он ба умеди воғузошта сазовор нашавад, он ба зудӣ ба нафрат табдил меёбад ва ба марги оне ки пештар чун худо парастида мешуд, оварда расониданиш мумкин аст. Бар хилофи малитиҳо, ки дар аввал Павлусро қотил ҳисобиданд ва баъд худо ҳисобиданд (Аъм. 28,6), мардуми Лустра муносибати худро ба Павлус ба тарафи муқобил иваз карданд. Ба иғвои яҳудиён гӯш андохта, харчанд одатан ба ақидаи онҳо нафрат доштанд, ӯро ҳамчун пайгамбарта-

*рош сангсор карданд, ҳамонеро ки ба ӯ қурбонӣ кардан мехостанд, ва аз шаҳр берун кашида, чун мурдагон хобонида монда рафтанд.*⁵⁴

Баъд аз он ки ӯро сангсор карданд, оё Павлус дар ҳақиқат мурда буд? Агар дар 2Кӯринтиён 12,2 маҳз ҳамин ҳодиса тасвир ёфта бошад, ҳатто ӯ инро намедонист. Мо танҳо як чизро гуфта метавонем: шифоёбии ӯ муъҷизанок аст. Вақте ки *шогирдон дар гирди ӯ чамъ омаданд, бархоста, бо онҳо ба шаҳр даромад. Фардои он рӯз бо Барнаббо сӯи ДАРБА равона шуд.*

14,21 Миссионерон ба бехатарии шахсӣ аҳамияти зиёде намедоданд. Ба ин он далел ишорат мекунад, ки дар Дарба *башорат дода*, онҳо баргашта аз *ЛУСТРА* мегузашанд, аз он ҷое ки Павлусро сангсор карда буданд. Ин қобилияти тез барқарор кардани қувва ва ба ҷои пештара баргаштанро бо мисол тасвир мекунад.

Ҳарчанд дар ин ҷо дар бораи Тимотиюс зикр карда намешавад, эҳтимол, маҳз дар ҳамин вақт ба шарофати мавъизаи Павлус ӯ наҷот ёфт. Вақте ки фириста дафъаи дигар ба *Лустра* ташриф овард, Тимотиюс аллақай шогирд буд ва дар байни бародарон ҳурмату эҳтироми зиёде дошт (Аъм. 16,1.2). Вале он далел, ки Павлус баъдтар ӯро фарзанди ҳақиқӣ дар бовар (1Тим. 1,2) меномад, ҳатман онро ифода намекунад, ки маҳз Павлус ӯро назди Масех овард. Эҳтимол, ӯ ба ибрати Павлус дар зиндагӣ ва хизмат пайравӣ карда “фарзанди ҳақиқӣ” гашта буд.

Вақте ки хизмати миссионерон дар *Лустра* ба охир расид, онҳо аз нав *Иқуния* ва *Антиохияи* Писидияро, ки аллақай пештар дар он ҷо калисоҳо барпо шуда буд, зиёрат карданд. Мақсади ин дафъа ба ин ҷо омадани онҳо он буд, ки мо ҳозир “омӯзондани навбоварон” меномем. Онҳо ҳеҷ гоҳ танҳо бо мавъизаи Хушхабар ва овардани одамон ба назди Наҷотбахшанда қонёе намегардиданд. Барои онҳо ин танҳо давраи аввал буд. Сипас онҳо мекӯшиданд, то навбоваронро дар бовари пок қавӣ гардонанд ва алаҳхусус таълимотро оиди Калисо ва ҷои маҳсуси чудо карда шуда ба он дар нақшаи илоҳӣ ба онҳо фаҳмонанд.

Эрдман ишора мекунад:

*Мақсади нақшаи бояду шояд такмилдодани фаъолияти миссионерӣ — дар ҳар як минтақа калисоҳои худидоракунанда, ҳаётан устувор ва қобили инкишофи соҳибихтиёрон ба барпо кардан аст. Ин ҳамеша мақсад ва фаъолияти амалии Павлус буд.*⁵⁵

14,22 Омӯзондани навбоварон, яқум, дар тақвият додани дилҳои шогирдон ва устувор гардонидани масеҳиён дар имон ба василаи ҳидоят бо Сухани Худо иборат аст. Павлус ин чараёнро дар Кӯлассиён 1,28.29 тасвир намудааст: “Ва ӯро мо мавъиза намуда, ба ҳар кас мефаҳмонем ва ба ҳар кас ҳар ҳикматро ёд медиҳем, то ки ҳар касро дар Исои Масех комил гардонидани ҳозир кунем; барои ҳамин ҳам ман меҳнат мекунам ва бо таъсири қуввати ӯ, ки дар ман қодирона амал мекунад, чидду чаҳд менамоям”.

Сониян, онҳо дар имон монданро ба онҳо мефаҳмонданд. Агар таъқиботи хеле васеъро ба эътибор гирем, чунин панд маҳсусан айни муддао буда метавонист. Ба ин панд огоҳкунӣ ҳамроҳ буд дар бораи он ки бояд бо *мусибатҳои бисёр ба Малакути Худо дохил гардем*. Ин ба Подшоҳии ояндаи Худо дахл дорад, ки дар он бовардорон ҷалоли Масехро бо ҳам мебинанд. Одам ба Подшоҳии Худо ба василаи аз боло зодан шудан ворид мешавад. Таъқибот ва *мусибатҳо* наҷот намедиханд. Вале роҳ ба ҷалоли ояндаи онҳое ки бовар карда ба *Малакути Худо* ворид мешаванд, чӣ хеле ки ба онҳо Павлус ваъда медиҳад, пур аз *мусибат* аст: “...агар ҳақиқатан бо ӯ азобу уқубат кашем, то ки бо ӯ низ ҷалол ёбем” (Рум. 8,17).

14,23 Дар айни замон миссионерон дар ҳар як калисо ҳамчунин *пиронро таъин карданд*. Ба ин муносибат якчанд қайдҳо кардан зарур аст:

1. Пирони замони Паймони Навин худотарс, мардони баркамоле буданд, ки дар калисоҳои маҳаллӣ роҳбарии рӯҳонӣ ба амал меоварданд. Онҳо ҳамчунин ускуф ё нозир номида мешаванд.
2. Дар китоби Аъмол пирон дарҳол, ҳамин ки калисо барпо мешуд, таъин карда намешуданд. Аксаран ин корро фиристагон дар вақти ташрифи дуҷум ба калисо

мекарданд. Дигар хел карда гӯем, дар ин муддат онҳое ки Худи Рӯҳи Пок ба онҳо пирони калисо шуданро муқаррар кардааст, шинохта шуда метавонистанд.

3. Пирон аз тарафи фиристагон ё намояндагони онҳо таъин карда мешуданд. Паймони Навин, ки дастури аниқ медиҳад, ки пирон бояд ба ҷӣ гуна талабот ҷавоб диҳанд, дар он вақт ҳанӯз навишта нашуда буд. Вале фиристагон медонистанд, ки ин талаботҳо ҷӣ гунаанд ва метавонистанд одамони дорои сифатҳои заруриро ҷудо карда гиранд.
4. Имрӯз дар мо фиристагоне ки пиронро таъин карда метавониста бошанд, нестанд. Вале мо дар бораи сифатҳои барои пирон (усқуфон) зарурӣ дар 1Тимотиюс 3 ва дар Титус 1 хонда метавонем. Ҳамин тариқ, ҳар як калисои маҳаллӣ бояд дар байни аъзоёни худ одамонро дарёфт карда тавонад, ки ба талаботҳои ба хизматгузoron пешниҳод мекардаи Худо мувофиқат мекунад.

Баъд аз он ки Павлус ва Барнаббо дуо гуфтанд ва рӯза гирифтанд, онҳоро ба *Худованде* ки ба *Ҷ* бовар карда буданд, *супурданд*. Ба мо мумкин аст тамоман ачиб намояд он, ки дар чунин давраи кӯтоҳ калисоҳо ташкил шуда метавонистанд. Танҳо дар давоми муддати хеле кӯтоҳ ба онҳо роҳбарӣ ва таълими миссионерон лозим шуд ва ба ин нигоҳ накарда онҳо кори *Худовандро* чун калисоҳои мустақил вучуддошта бисёр хуб давом медоданд. Ҷавоб охири охири дар қувваи пурқудрати Рӯҳи Пок аст. Ин қувва дар зиндагонии одамони ба Павлус ва Барнаббо монанд падида мегардид. Онҳо ҳар чое ки мекарданд, бо ибрати худ атрофиёро ба *Худо* равона мекарданд. Одамон самимият ва садоқати зиндагонии онҳоро медиданд. Мавъизаи онҳо бо ибрати шахсияшон тасдиқ мегашт ва таъсири чунин шаҳодати дукарата бебаҳо буд.

Оятҳои 21-23 нақшаи оддии фаъолияти фиристагонро тасвир менамоянд: мавъизаи *Хушхабар*, таълими навбоварон ва ташаккулу мустаҳкамкунии калисоҳо.

14,24-26 *Баъд аз Писидия гузашта*, онҳо ба чануб, ба *ПАМФИЛИЯ* равона шуданд.

Баъд аз он онҳо аз нав ба *ПИРЧА* омаданд, аз он ҷо бошад, ба бандари баҳрии *АТТОЛИЯ фаромаданд*, ки дар он ҷо ба кишти савор шуда ба *АНТИОХИЯИ СУРИЯ рафтанд*. Он нуқтаи охири саёҳати аввалини миссионерии онҳо гашт. Маҳз дар *Антиохия* онҳо, ба *хотири хизмате* ки ҳоло ба ҷо оварданд, ба *файзи Худо супурда шуда буданд*.

14,27 Эҳтимол, ҷӣ гуна хурсандивар буд он рӯз, вақте ки ҳамаи масеҳиёни Антиохия якҷоя ҷамъ омаданд, то нақли корнамоиҳои миссионерии ин ду баргузидаи бузурги *Худоро* шунаванд. Бо ҳокории ба масеҳиён хос, *онҳо аз он ҷӣ Худо бо онҳо ба амал оварда буд ва ҷӣ гуна Ҷ дарвозаи имонро ба рӯи гайрияҳудиён кушода буд, нақл карданд*. Ин нақл на дар бораи он буд, ки онҳо *барои Худо* ҷӣ кор карданд, балки дар бораи он буд, ки *Ҷ* ба василаи онҳо чиро ба амал овардан мехост.

14,28 Онҳо *муддати дарозе* дар Антиохия *бо шогирдон монданд*. Ба ақидаҳои гуногун, онҳо аз як сол то ду сол дар он ҷо монданд.

ТАРЗИ ПЕШБУРДАНИ ФАЪОЛИЯТИ МИССИОНЕРӢ

Он чиз ба шавқ меорад, ки ҷӣ хел якчанд нафари хурдакаки номбарнашудаи шогирдон, ки дар як кунчи фаромӯшшудаи ҷаҳон зиндагӣ мекарданд, аз ваҳйи хеле хуб илҳом гирифта баҳри расонидани *Хушхабар* ба тамоми ҷаҳон равона шуданд ва онҳо ҷӣ гуна аз ӯҳдаи иҷрои ин вазифа баромаданд. Ҳар яки онҳо худро бевосита барои ин кор ҷавобгар меҳисобид ва ба тамом ба он дода мешуд.

Аксаран *Хушхабарро* масеҳиёни маҳаллӣ мерасонданд, дар айнаи ҳол корҳои ҳаррӯзаи худро тарк намекарданд. Онҳо *Хушхабарро* ба ҳамсоягони худ паҳн мекарданд.

Ба ғайр аз ин, фиристагон ва дигар сайёҳон *Хушхабарро* мавъиза карда ва калисо барпо намуда, аз як мамлакат ба мамлақати дигар мегаштанд. Онҳо дунафарӣ, ё ин ки бо гурӯҳҳои хурд ба роҳ мебаромаданд. Баъзан ба калонтар хурдтар ҳамроҳ мешуд, масалан, Тимотиюс ба Павлус.

Фаъолияти миссионерӣ асосан бо ду роҳ ба амал оварда мешуд: ба василаи расонидани хушхабар ба як шахс ва ба гурӯҳҳои зиёди одамон. Вобаста ба охири кайд кардан вочиб аст, ки аксаран мавъизаҳои ногаҳонӣ буданд ва ба онҳо ходисаҳои маҳаллӣ, ё ин ки вазъиятҳои бӯҳронӣ сабаб шуда хизмат мекарданд.

*Қариб ҳамаи мавъизаҳои дар ин ҷо (дар китоби Аъмол) овардашуда дар вазъиятҳои гуфта мешуданд, ки барои миссионер барои тайёри ба баромад ягон хел имкониятро намерасиданд; ҳар як ҳодисаи тасвирёфта ногаҳонӣ буд.*⁵⁶

Чуноне ки Е. М. Баундс гуфтааст, фаъолияти миссионерии онҳо бо баромади якоата ба охир намерасид, балки тамоми зиндагии онҳоро фаро мегирифт.

Ба фиристагон ва ҳамроҳони онҳо Рӯҳи Пок роҳбарӣ мекард, вале ин роҳбарӣ аксар аз тарафи калисои маҳаллии онҳо тасдиқ мешуд. Ҳамин тавр, мо мехонем, ки пайғамбарон ва муаллимон дар Антиохия онҳоро ба сафари миссионерии аввалин фиристода истода, ба сари Барнаббо ва Павлус даст гузоштанд (13,2). Ва ҳамчунин, пеш аз он ки Тимотиус бо Павлус равона шуд, дар бораи ӯ бародарон аз Лустра ва Иқуния шаходат доданд (16,2). Пеш аз сафари миссионерии онҳо калисои Антиохия Павлус ва Силоро ба ҷайзи Худо супурданд (15,40).

Одамон тасдиқ мекунанд, ки стратегияи ҷуғрофии фиристагон мавъиза дар шаҳрҳои бузург ва ташаккули калисоҳо дар он ҷо буд, ки баъд онҳо ба маҳалҳои наздик хабар хуш мерасониданд. Эҳтимол, ин фаҳмиши хеле сатҳӣ ва содда мебошад. Асоси стратегияи онҳо ба нишондоди Рӯҳи Пок пайравӣ кардан буд, ба кучоки ӯ онҳоро роҳнамоӣ кунад: ба шаҳри бузург ё деҳаи хурдак. Рӯҳи Пок Филиппусро аз Сомарияи серодам ба роҳ ба Ғазза барои расонидани хабар хуш ба як нафар одам бурд (8,26-40). Ва Худи ӯ Павлусро ба Бирия овард (17,10), ки Сисерон онро “шаҳри аз роҳҳо берун” меномид. Росташро гӯем, дар китоби Аъмол стратегияи ҷуғрофии қатъиян интиҳобкардашуда ва ивазнашавандаро намебинем. Аниқтараш, мо дар ин ҷо роҳнамоии соҳибихти-

ёри ба иродаи бузурги ӯ мувофиқаткунандаи Рӯҳро мебинем.

Дар ҳама ҷо, дар ҷое ки одамон Хушхабарро дарк карда метавонистанд, калисоҳои маҳаллӣ ташкил карда мешуданд. Ҷамъомадҳои онҳо ба хизмат хусусияти тағйирнопазир ва устуворро мебахшид. Ин Калисоҳо худидорашаванда, аз ҷиҳати пулӣ мустақил ва худпахншаванда буданд. Фиристагон ҳар сари чанд вақт ҷамъоатҳоро зиёрат мекарданд, бовардоронро устувор гардониди, насихат дода (14,21.22; 15,41; 20,1.2) ва пиронро таъин мекарданд (14,23).

Дар сафарҳои миссионерӣ фиристагон ва ҳамсафаронашон баъзан худро таъмин мекарданд (18,3; 20,34) ва баъзан аз ҳисоби қурбонӣ аз калисо ва шахси алоҳида (Фил. 4,10.15-18) зиндагонӣ мекарданд. Павлус на танҳо барои таъмини эҳтиёҷоти худаш, балки барои таъмини эҳтиёҷоти онҳое ки бо ӯ буданд, низ кор мекард (20,34).

Ҷарҷанд калисоҳои маҳаллӣ фиристагонро ба ҷайзи Худо *месупурданд* ва онҳоро аз ҷиҳати моддӣ *дастгирӣ мекарданд*, онҳоро *назорат намекарданд*. Фиристагон фиристодагонии озоди Худо буданд, ки ягон ҷизи ғайридоварро аз даст навода, иродаи Худоро хабар медоданд (20,20).

Дар охири сафари миссионерии худ онҳо ба калисои худ баргашта дар назди он дар бораи он ки Худованд ба василаи онҳо ҷиғуна амал мекард, ҳисобот медоданд (14,26-28; 18,22.23). Ин ибрати начибест барои тақлид ба ҳамаи миссионерон дар ҳамаи давраҳо.

Ғ. Машварат дар Уршалим (15,1-35)

15,1 Баҳси дар атрофи маҳтункунӣ дар калисои Антиохия ба амалномада инчунин дар Ғалотиён 2,1-10 тасвир карда шудааст. Ҷар ду хикояро якҷоя карда, мо чунин манзараро ба даст меорем: *баъзе* бародарони козиб аз калисо дар Уршалим ба Антиохия омаданд ва дар он ҷо мавъиза карда саркарданд. Мақсади мавъизаи онҳо ин буд: барои он ки *наҷот ёбанд*, ғайрияхудиён бояд *маҳтун шаванд*. Ба онҳо бовар кардан ба Худованд Исои Масеҳ басанда нест, онҳо бояд боз ба шарияти *Мусо* итоат кунанд. Ин,

албатта, ҳучуми рӯйрост ба Хушхабар дар бораи файзи Худо буд. Мувофиқи файзи ҳақиқии Хушхабар Масеҳ кори начотро дар салиб ба охир расонд. Он чи ба гунаҳкор кардан лозим аст, танҳо бовар кардан ба \bar{U} мебошад. Хамин ки сухан дар бораи корҳои нек ва хизмати шоёни одам меравад, начот атои файз буданаширо катъ мекунад. Ҳамчун файз, начот пурра ба Худо вобаста аст, на ба одам. Агар ягон хел талабот ба вучуд ояд, пас, он аз атои начот ба қарз табдил меёбад. Начот бошад ато *мебошад*; онро хизмат карда ба даст овардан ва ё сазовор шуда ба даст овардан номумкин аст.

15,2-3 *Павлус ва Барнаббо* бо ғайрат ба тарафдорони дини яҳудӣ муқобилат мекарданд, зеро мефаҳмиданд, ки онҳо барои аз озодӣ маҳрум кардани бовардорони ғайрияҳудие ки дар Масеҳ мебошанд, омадаанд.

Дар ин ҷо, дар боби 15-уми китоби Аъмол ба мо маълум мегардад, ки бародарон дар Антиохия қарор доданд *Павлус ва Барнаббо ва чанд нафари дигарро назди фиристагон ва тирон дар Ерусалим* фиристанд. Дар Галотиён 2,2 Павлус мегӯяд, ки \bar{u} ро барои рафтани ба Уршалим ваҳй водор кард. Дар ин ҷо, албатта, зиддият нест. Рӯҳи Худо ба Павлус ошкор кард, ки \bar{u} бояд равад, \bar{U} ҳамчунин ба калисои Антиохия ошкор кард, ки бояд \bar{u} ро равона намояд. Гурӯҳ дар роҳ ба *Ерусалим* дар ҷойҳои гуногуни *Финиқия ва Сомария* ист мекард ва *дар бораи имон овардани ғайрияҳудиён ҳикоят мекард* ва бо ин дар ҳама ҷо *шодии бағоят* зиёде ба амал меовард.

15,4 Чун ба *Ерусалим* расид, Павлус пеш аз ҳама ба назди *фиристагон ва тирон* омад ва дар он ҷо дар сӯҳбати алоҳида ба онҳо дар бораи Хушхабар ба ғайрияҳудиён мавъизакардааш нақл кард. Онҳо наметавонистанд эътироф накунанд, ки ин худи ҳамон Хушхабар буд, ки ба яҳудиён мавъиза карда мешуд.

15,5 Баъзе аз *фарисиёни масеҳӣ бархоста* гуфтанд, ки бояд ғайрияҳудиёнро хатна карда амр фармоянд, ки *шариати Мусоро риоя кунанд*, бе ин онҳо шогирдони ҳақиқӣ шуда наметавонанд. Аз афти кор, ин дар маҷлиси умумии ҳамаи калисо рӯй дод.

15,6 Аз ояти 6 чунин намуданаш мукин аст, ки дар вақти баровардани қарори охирин танҳо *фиристагон ва тирон* ҳузур доштанд. Вале ояти 12 ба он ишорат мекунад, ки дар он ҷо инчунин ҳамаи аъзоёни калисо буданд.

15,7-10 Вақте ки *Петрус бархост*, мухолифон, эҳтимол, қарор доданд, ки \bar{u} нуқтаи назари онҳоро дастгирӣ менамояд. Охир, *Петрус* ба махтунон Хушхабар мерасонд. Вале онҳоро ноумедӣ интизор буд. *Петрус* ба ҳозирон хотиррасон кард, ки чандин сол пеш *Худо* муайян кард, ки *ғайрияҳудиён каломии Хушхабарро аз забони \bar{u} хоҳанд шунид*. Ин дар хонаи Корнилос ба вуқӯъ омад. Вақте *Худо* дид, ки дилҳои ин *ғайрияҳудиён* бо бовар ба \bar{U} нигаронида шудаанд, \bar{U} ба онҳо *Рӯҳулқудсро бахшид*, ба монанди ба яҳудиён дар рӯзи Панतिकост. Он вақт *Худо* аз ин *ғайрияҳудиён* махтункуниро талаб накард. Он ҳақиқат, ки онҳо *ғайрияҳудӣ* буданд, ҳеч гуна аҳамияте надошт: \bar{U} дилҳои онҳоро бо имон пок кард. Азбаски *Худо* ғайрияҳудиёнро дар асоси имон қабул намуд, на барои риояи шариат, *Петрус* ба чамъомадагон савол дод, ки чаро онҳо ҳозир *мехоҳанд* ба ғайрияҳудиён *юги* шариатро андозанд — *югеро, ки онро на падарони онҳо, на худи онҳо бардошта наметавонистанд*. Шариат ҳеч гоҳ ҳеч касро начот надодааст. Вазифаи он ҳукм баровардан буд, на ин ки сафед кардан. Шариат ба одам дар бораи гуноҳ маълумот медиҳад, вале \bar{u} ро аз он начот намедиҳад.

15,11 Суханҳои охирини Петрус диққати махсусро сазоворанд. \bar{U} ақидаи амики худро ифода кард, ки *мо* (яҳудиён) *бо файзи Худованд Исои Масеҳ* (на бо риояи шариат) *начот меёбем, ҳамчунон ки онҳо* (ғайрияҳудиён) *низ*. Интизор будан мумкин буд, ки Петрус, ҳамчун яҳудӣ, мегӯяд, ки ғайрияҳудиён чун яҳудиён начот меёбанд. Вале *файз* дар ин ҷо, аз афти кор, бар фарқиятҳои этникӣ ғалаба кард.

15,12 Вақте ки Петрус баромади худро ба охир расонд, *Барнаббо ва Павлус* дар бораи он нақл карданд, ки чӣ тавр *Худо* ба *ғайрияҳудиён* зоҳир шуд ва мавъизаи Хушхабарро бо *аломат ва мӯъҷизот* ҳамроҳӣ кунанд.

15,13-14 Петрус нақл кард, ки Худованд чӣ хел дар аввал ба воситаи ӯ дари боварро ба гайрияҳудиён кушод. Павлус ва Барнаббо ба ин шаходати худро дар бораи он илова карданд, ки чӣ хел Худованд ба воситаи онҳо ба гайрияҳудиён хабари хуш расонид. Акнун Яъқуб бо нуфуз эълон намуд, ки дар ин давра максуди Худованд – аз миёни гайрияҳудиён қавмеро ба исми Худ гирифтанд аст. Ин моҳияти он чизе буд, ки дар бораи он худи ҳозир Шимъун (Петрус) гуфт.

15,15-19 Баъд Яъқуб Омӯс 9,11.12-ро иқтибос овард. Диккат диҳед: ӯ тасдиқ намекунад, ки даъвати бовардорон аз ҷумлаи гайрияҳудиён иҷро шудани пешгӯии Омӯси пайғамбар мебошад, аниқтараш, он бо гуфтаҳои анбиё мутобиқ аст. Ба ҳозирон хайрон шудан лозим набуд ба он ки Худо ба гайрияҳудиён зоҳир шуд, ба онҳо наҷот бахшид, барои он ки ин хеле равшан дар Паймони Куҳан пешгӯӣ карда шуда буд. Худо пешгӯӣ кард, ки гайрияҳудиён чӣ гуна, ки ҳастанд ҳамон тавр баракат дода мешаванд, на чун яҳудиёни бовардор.

Иқтибос аз Омӯс ба Подшоҳии ҳазорсола дахл дорад, вақте ки Масеҳ тахти Довудро мегирад ва вақте ки ҳамаи халқҳо толиби Худованд мегарданд. Яъқуб дар назар нашофт, ки пешгӯӣ дар ҳамаи рӯзҳо ба амал меояд. Аниқтараш, ӯ чунин меҳисобид, ки наҷоти гайрияҳудиён, ки он вақт рӯй меод, аз рӯи гуфтаи Омӯс, бо он ки баъдтар рӯй медиҳад, мутобиқ аст.

Мана мазмуни кӯтоҳи нутқи Яъқуб: Аввал Худо ба гайрияҳудиён ташриф меоварад, то ин ки аз онҳо қавме ба исми Худ барпо намояд. Дар он вақт маҳз ҳамин ба вуқӯъ меояд (ва то ҳозир давом дорад). Гайрияҳудиёни бовардор дар қатори яҳудиёни бовардор Калисоро ташкил мекунанд. Он чизе ки дар он вақт дар миқёси хурд рӯй меод (наҷоти гайрияҳудиён), баъдтар дар миқёси бағоят калоне рӯй медиҳад. Масеҳ бармегардад, давлати Исроилро барқарор мекунад ва ҳамаи халқҳоро, ки дар байни онҳо исми Ӯ хонда мешавад, наҷот медиҳад.

Ҳодисаҳои дар рӯзҳои ӯ рӯйдодаро Яъқуб зиёрати аввалини гайрияҳудиён меҳисобид. Ӯ ҳис мекард, ки ин зиёрати аввалин

хеле хуб бо пешгӯии Омӯс мувофиқат мекунад — бо зиёрати ояндаи гайрияҳудиён, вақте ки Масеҳ ба замин аллакай чун Подшоҳ бармегардад. Ин ду ҳодиса мувофиқат мекунанд, ҳарчанд як нестанд.

Инчунин ба пайдарпайии ҳодисаҳо диққат диҳед:

1. Ҳозир, дар давраи файз, аз гайрияҳудиён қавмеро ба исми Худ интихоб кардан (ояти 14).
2. Барқарор кардани бақияи бовардор аз халқи Исроил дар давраи зуҳури дуҷуми Масеҳ (ояти 16).
3. Наҷоти халқҳои гайрияҳудӣ баъди аз нав барпошавии Исроил (ояти 17). Дар ин ҷо ин гайрияҳудиён чун “ҳамаи халқҳои ки исми Ман дар байни онҳо хонда мешавад” номида шудаанд.

Оятҳо аз Омӯс 9,11.12, ки Яъқуб иқтибос меорад, аз худи ҳамин оятҳо дар баёни Паймони Куҳан хеле фарқ мекунанд. Қисман ин фарқиятро бо он далел фаҳмонидан мумкин аст, ки Яъқуб, эҳтимол, матни юнонии Паймони Куҳанро иқтибос оварда буд. Вале иқтибос аз порчаи дахлдори Септуагинта низ фарқ мекунад. Яке аз шарҳҳо чунин аст: худи ҳамон Рӯҳи Пок, Оне ки замоне ин суҳанонро ба пайғамбар талқин кард, ҳозир ба иваз кардани онҳо иҷозат дод, то ин ки онҳо ба ҳалли масъалае ки ба миён омадааст, мусоидат кунанд. Шарҳи дуюм аз он иборат аст, ки дар боби 9 Омӯс дар дастхатҳои гуногуни қадимаи яҳудӣ фарқи нусхаҳо воমেҳурданд. Элфорд чунин меҳисобад, ки Яъқуб, эҳтимол, тарҷумаи ба матни қабулшудаи қадимаи яҳудӣ наздикро иқтибос овардааст, вагарна фарисиён ҳеҷ гоҳ ин иқтибосро ба сифати исбот қабул намекарданд.

Баъд аз ин рӯчӯъ намуда... (ояти 16). Яъқуб аллакай гуфта буд, ки дар замони ҳозира Худо дари боварро ба халқҳо мекушояд. На ҳамаи онҳо наҷот меёбанд, вале Ӯ аз онҳо халқе барои номи Худ барпо менамояд. Дар ин ҷо Яъқуб илова намуд, ки баъд, яъне пас аз он ки аз ҳамаи халқҳо Калисо барпо карда мешавад, Худо бармегардад ва хаймаи Довудро, ки фуру галтидааст ва хароб гардидааст, аз нав

барқарор мекунад. Хаймаи Довуд – иборани образноки ифодакунандаи хона ё насли ӯ аст. Аз нав ба вучуд овардани он – аз нав барпо шудани ояндаи сулолаи шоҳӣ ва тахти *Довуд* аст, ки ба он Масеҳ чун Шоҳ менишинад. Он гоҳ Исроил манбаи баракат барои ҳамаи ҷаҳон мегардад. *Бақияи мардум ва ҳамаи халқҳое ки исми Ман дар байни онҳо хонда мешавад, толиби Худованд мегарданд.*

Иқтибос аз Омӯс бо тасдиқи он ба охир мерасад, ки ин суханони *Худовандест, ки ҳамаи инро ба амал меоварад.*

Яъне, азбаски дар ҳамин марҳала мақсади Худо – аз *ғайрияҳудиён халқи Худо* гирифтани аст, Яъқуб пешакӣ бар зидди он огоҳӣ медиҳад, ки ба риояи шариати Мусо маҷбур карда, *ғайрияҳудиёнро ба душворӣ наандозанд.* Агар суҳан дар бораи наҷот равад, ҳамагӣ чизе ки барои он зарур аст, – бовар аст.

15,20 Вале ба ҷавоби калисои Антиохия ӯ ба бовардорон маслиҳат пешниҳод намуд, ки *аз наҷосати бутҳо, аз зино, аз гӯшти ҳайвоноти бугишуда ва аз хун парҳез кунанд.* Дар назари аввал мумкин чунин намояд, ки Яъқуб худааш ба худааш муҳолифат мекунад. Оё ин як навъ шариатпарастӣ набуд? Оё ин барои ба шариат тобеъ шудан маҷбур кардани онҳоро ифода намекард? Ҷавоб ба ин савол аз он иборат аст, ки маслиҳати додашуда бо наҷот ҳеч ягон алоқа надошт. Дар ин хусус аллакай ҳамааш аниқ карда шуд. Ин маслиҳат ба робитаи дутарафаи байни масеҳиёни яҳудинаҷод ва масеҳиёни ғайрияҳудӣ дахл дошт. Ҳарчанд пайравӣ ба ин маслиҳатҳо шартӣ наҷот набошад ҳам, он, албатта, хеле муҳим буд, зеро ки дар асрҳои аввали масеҳият барои аз муҳолифатҳои тезу тунд халос шудан имконият меод.

Манъ карда шуда буд:

1. *Наҷосати бутҳо* (бо бутҳо ҳаром кардашуда). Дар ояти 29 шарҳ дода мешавад, ки ин ғизои ба бутҳо қурбонишуда мебошад. Агар масеҳиёни ғайрияҳудӣ ба хӯрдани чунин ғизо давом медоданд, бародарони яҳудии онҳо метавонистанд дар асоси ҳамин саволе диҳанд, ки оё онҳо аз парастии бутҳо даст кашиданд. Ҳарчанд масеҳиёни ғайрияҳудӣ ҳақ

доштанд чунин ғизоро хӯранд, ин метавонист барои бародарони заиф — яҳудиён ҳамчун монеа хизмат кунад ва бинобар ҳамин нодуруст мебуд.

2. *Зино.*⁵⁷ Ин гуноҳ беш аз ҳама дар байни ғайрияҳудиён паҳн гардида буд. Бинобар ҳамин Яъқуб зарур донист, ки дар бораи ин гуноҳ дар қатори дигарҳо зикр намояд. Дар ҳеч кучои Навиштаҳои Пок ҳукми *аз зино* парҳез кардан зери шубҳа гузошта намешавад. Он дар ҳамаи замонҳо эътибори худро гум намекунад.
3. *Гӯшти ҳайвоноти бугишуда.* Ин манъкунӣ аз паймони баъд аз тӯфон бастаи Худо бо Нӯҳ ибтидо мегирад (Ҳастӣ 9,4). Ба ҳамин тариқ он на танҳо барои халқи Исроил, балки барои тамоми наслҳои одамизод эътиборнок аст.
4. *Хун.* Ин манъкунӣ низ аз Ҳастӣ 9,4 ибтидои худро мегирад ва ба ҳамин тариқ, аз шариати Мусо пештар ба вучуд омадааст. Азбаски паймони бо Нӯҳ басташуда ҳеч гоҳ бекор карда нашуда буд, мо чунин мешуморем, ки ин қоидаҳо то ба имрӯз амал мекунанд.

15,21 Ин оят мефаҳмонад, ки чаро дар ояти 20 чунин маслиҳат дода шудааст. *Дар ҳамаи шаҳрҳо* яҳудиён зиндагӣ мекарданд, ки ба онҳо ҳамеша таълим дода мешуд, ки кардани коре ки дар борааш Яъқуб пешакӣ огоҳонида буд, норавост. На танҳо рафтори бадахлоқона, балки истемоли ғизои ба бутҳо қурбонӣ шуда, гӯшти ҳайвоноти бугӣ кардашуда ва хун пургуноҳ буд. Пас чаро ба ғайрияҳудиён иҷозат дода мешуд, ки рафтори бадахлоқона карда Худоро таҳқир кунанд, ё дигар рафторҳоро карда одамонро таҳқир намоянд?

15,22 Пас ба қароре омаданд, ки ба ғайрияҳудиён барои наҷот хатна шарт нест. Қадами дигар *фиристодани* қарор дар ин бора дар шакли мактуб ба калисои *Антиохия* буд. *Фиристагон ва пирон* дар Уршалим бо *аҳли калисо Яҳудоро*, ки лақабаш *Барсаббо* буд ва *Силоро* — мардони дар байни *бародарон пешво бударо* интиҳоб карданд, то ки онҳо *ҳамроҳи Павлус ва Барнаббо ба Антиохия* раванд. Ин *Сило* — худи ҳамон одамест, ки баъдтар ҳамсафари *Павлус* дар сафарҳои

гашт ва ҳамонест, ки дар номаҳо Силвонус номида шудааст.

15,23-29 Дар ин чо мазмуни мухтасари ин нома оварда шудааст. Дониста бошед, ки ҳамон бародарони козиб, ки дар ибтидо аз Уршалим ба Антиохия омада буданд, ҳеч гоҳ дар Уршалим аз калисо ваколат ва таҳсин нагирифтаанд (ояти 24).

Вобастагии доимии шогирдон ба Рӯҳи Пок дар ояти 28 намудор мегардад: “*Зеро ки Рӯҳулқудс ва мо савоб дидем...*” Касе чунин мақоми Рӯҳи Покро “мақоми шарики калонӣ” номидааст.

15,30-31 Вақте ки нома аз Уршалим дар калисои *Антиохия хонда шуд*, он чун *тасаллобахши* бузурге хизмат кард. Шогирдон акнун медонистанд, ки Худо онҳоро чун ғайрияҳудиён начот дод ва ба онҳо яҳудӣ шудан шарт нест.

15,32-33 *Яҳудо ва Сило* дар Антиохия барои иштирок дар якчанд маҷлис монданд, ки дар вақти он онҳо *бародаронро насиҳат доданд* ва онҳоро дар бовар устувор гардонданд. Баъд аз муддати мадиде дар Антиохия дар муносибати дӯстона ва хизматгузорӣ онҳо ба Уршалим баргаштанд.

15,34 Дар аксари дастхатҳо, аз ҷумла дар дастхатҳои қадима ояти 34 нест. Эҳтимол, он бо ташаббуси баъзе нусхабардорон пайдо шудааст, ки додани ин маълумотро зарур донистаанд, барои он ки муҳолифати намоёни байни оятҳои 33 ва 40-ро шарҳ диҳанд. Дар ояти 33 чунин менамояд, ки Сило ба Уршалим баргашт. Вале баъд аз ояти 40 мефаҳмем, ки ӯ дар сафари дуҷуми миссионерӣ ба Павлус ҳамроҳ буд. Эҳтимол, ин масъала чунин ҳал мешавад: Сило ба Уршалим баргашт, балки дертар аз он чо даъват карда шуд, то ки Павлусро дар сафарҳои ҳамроҳӣ кунад.

15,35 Дар зимни он *Павлус ва Барнаббо дар Антиохия монда, каломии Худовандро таълим ва башорат меоданд*. Дар ҷамоат инчунин бисёр *касони дигари* хизматгузор меҳнат мекарданд. Дар ин вақт, эҳтимол, ҳодисаҳои дар Нома ба Ғалотиён 2,11-14 тасвирёфта рӯй доданд.

Д. Сафари дуҷуми миссионерии Павлус: Осиёи Хурд ва Юнон (15,36-18,22)

15,36-41 Вақти сар кардани сафари дуҷуми миссионерӣ шуд. *Павлус* дар бораи он бо *Барнаббо* гап зада, пешниҳод намуд, ки шаҳрҳои дар он чо *Каломии Худовандро мавъиза кардаашонро* дубора зиёрат кунанд. Вақте ки *Барнаббо* кӯшиш кард дар он истодагарӣ намояд, ки онҳоро ҷияни ӯ *Марқӯс* ҳамроҳӣ намояд, *Павлус* якбора ба ин муқобил баромад. ӯ хеле хуб дар хотир дошт, ки *Марқӯс дар Памфилия аз онҳо ҷудо шуд* ва ӯ хавотир мекашид, ки ӯ боз чунин карда метавонад. Ранҷиш ё муҳолифати байни *Барнаббо* ва *Павлус* чунон шиддат ёфт, ки ин ду хизматгузори иззатманди *Худо аз якдигар ҷудо шуданд*. *Барнаббо Марқӯсро гирифта бо кишти ба Қиприс рафт*, ба ватани худ, инчунин ба ҷои истгоҳи аввалини онҳо дар сафари миссионерии аввалин. *Павлус бошад, Силоро ба худ интиҳоб карда, СУРИЯ ва ҚИЛИҚИЯРО гузашта, калисоҳоро тақвият* меод.

Оятҳои 36 ва 41 ба мо имкон медиҳанд рӯҳи ҳақиқатан шубононаи *Павлусро* боз ҳам амиқтар фаҳмем. Муҳаббат ва ғамхорӣ ӯ дар бораи халқи *Худо* боре дар суҳанҳои муаллими барҷаста инъикос ёфт. Вай гуфт, ки барои хизматгузорӣ омода кардани як нафар бовардорро нисбат ба даъвати садҳо одамон барои сар кардани зиндагонии масеҳиёна афзалтар меҳисобад.

Дар ин чо ногузир саволе ба миён меояд: кӣ ҳақ аст, *Павлус* ё *Барнаббо*? Айб, аз афташ, дар ҳар дуи онҳо буд. Эҳтимол, *Барнаббо* имкон дод, ки дилбастагии табиӣ ба *Марқӯс* ба қарораш таъсир кунад. Ояти 39 нишон медиҳад, ки байни *Павлус* ва *Барнаббо* *низо* ба амал омад. “Аз ғурур фақат низо ба миён меояд” (Мас. 13,10). Пас, дар ҳодисаи зерин ҳар яке дар такаббур гунаҳкор буд. Онҳое ки *Павлусро* ҳақ мешуморанд, ба он ишорат мекунанд, ки аз ҳамин лаҳза *Барнаббо* аз саҳифаҳои китоби Аъмол ғоиб мешавад. Боз як далел: *Павлус* ва *Сило* аз тарафи *бародарон ба ғайри* *Худо* *супурда* шуда буданд, ки ин дар бораи *Барнаббо* ва *Юҳаннои Марқӯс* гуфта нашудааст. Ба ҳар

хол он чиз рӯҳбаланд мекунад, ки дар ниҳоят Маркӯс худро сафед карда тавонист ва боварии Павлусро барқарор кард (2Тим. 4,11).

МУХТОРИЯТИ КАЛИСОИ МАҲАЛЛӢ

Дар назари аввал машварат дар Уршалим як чизи ба Шӯрои олии калисо монанд намуданаш мумкин аст. Вале далелҳо ба ин муҳолифат мекунад.

Ҳар як ҷамоати маҳаллии бовардорон дар ибтидои масеҳият мустақил, яъне худидоракунанда буд. Иттиҳоди калисоҳо бо системаи марказии идоракунӣ вучуд надошт. Конфессияҳо (равияҳои масеҳӣ) набуданд, пас, марказҳои идоракунандаи равияҳо низ набуданд. Ҳар як калисои маҳаллӣ бевосита дар назди Худованд ҷавобгар буд. Ин дар Ваҳй 1,13 акс ёфтааст. Дар он ҷо мо Худовандро дар миёни ҳафт ҷароғдони тиллоӣ истода мебинем, ки ҳафт калисои Осиёро нишон медиҳанд. Мақсади ин ваҳй дар он аст, ки дар байни калисоҳои алоҳида ва Сардори Олии Калисо ҳеч гуна органи идоракунанда вучуд надорад. Ҳар як калисоро *бевосита* \bar{U} идора мекунад.

Барои ҷӣ истиқлолият ин хел муҳим аст? Аввал ин ки вай ба паҳн шудани иштибоҳ монеъ мешавад. Вақте ки калисоҳо ба ҳамдигар алоқадоранд ва дар зери назорати ягона мебошанд, қувваҳои либерализм, ратсионализм ва дигар таълимоти барғалат танҳо роҳбарияти марказӣ ва муассисаҳои таълимии ин равияҳо ба даст дароварда, метавонанд ҳамаи онҳоро забт намоянд. Вақте ки калисоҳо мустақиланд, душман маҷбур аст ба муқобили гурӯҳҳои алоҳидаи зиёд мубориза барад.

Дуюм ин ки агар дар сари ҳокимият ҳукумати ба калисо душман бошад, мустақил будани калисоҳои маҳаллӣ чун омили муҳими мудофиавӣ амал мекунад. Вақте ки Калисоҳо муттаҳид ҳастанд, давлати тоталитарӣ бар болои роҳбарони камшумори идораҳои марказӣ назоратро таъмин намуда, имконияти ҳамаи онҳоро назорат кардан дорад. Ҳангоме ки калисо эътироф кардани ҳар гуна ҳокимияти марказонидашударо бар худ рад мекунад, вай дар давраи вазнин ба осонӣ метавонад ба фаъолияти пинҳонкорӣ равад.

Имрӯзҳо аксарияти давлатҳо, ҳам демократӣ ва ҳам бо шакли диктатории ҳукмронӣ, меқӯшанд калисоҳои хурди мустақилро муттаҳид созанд. Онҳо тасдиқ мекунанд, ки на бо ҷамоатҳои камшумори маҳаллӣ, балки бо идораи марказӣ, ки онҳоро намояндагӣ мекунад, саруқор доштанро афзал мешуморанд. Давлатҳои демократӣ ба онҳо имконияти имтиёз ва афзалият дода, кӯшиш мекунанд ба ташаккули чунин иттиҳодҳо мусоидат кунанд. Дигар давлатҳо бошанд, ҷӣ тавре ки инро Гитлер дар давраи ҳукмронии фашистон кард, кӯшиш мекунанд бо фармонҳои калисоҳо ба муттаҳид шудан маҷбур созанд. Дар ҳар гуна ҳолат калисоҳое ки ба ин фишор тан додаанд, хусусияти инчӣ, инчунин қобилияти муқобилат ба кӯшиши модернизм (ҷараёне ки Навиштаҳои Покро чун асоси бовар ва таълимот дар калисо тадричан тарк мекунад) ва пинҳонӣ давом додани фаъолият дар давраи таъкиботро гум мекунанд.

Ба китоби Аъмол таъя карда баъзеҳо метавонанд эътироз кунанд, ки дар ҳақиқат калисоҳои органи марказии идоракунӣ доштанд ва маҳз — машварат дар Уршалим, ки худ ҳозир дида баромадем. Вале омӯзиши дақиқи ин порча нишон медиҳад, ки машварат ягон хел органи расмӣ ҳокимиятдор набуд. Ин танҳо маҷлиси фиристагон ва ускуфон буд, ки чун органи машваратӣ амал мекард.

Бовардорони Антиохияро ба маҷлис ҷеғ назаданд, онҳо худашон қарор доданд рафта, бо бародарон дар Уршалим маслиҳат кунанд. Қарори маҷлис барои калисоҳо ҳатмӣ набуд; он танҳо ба сифати ақидаи ягонаи ҳамин гурӯҳи бовардорон пешниҳод карда мешавад.

Таърихи Калисоро ҳоҷат ба баён нест. Дар ҳар кучое ки иттиҳодияҳои калисоҳо дар зери роҳбарияти ягона ташкил мегардид, ин ногузир таназзули онро метезонид. Шаҳодати аз ҳама тозатар доир ба Худоро калисоҳои аз ҳукмронии берунаи одам озод буда нигоҳ медоранд.

16,1-2 Ҳангоме ки Павлус боз ба ДАРБА ва ЛУСТРА омад, эҳтимол воқеаҳои гузашта

якбора ба ёдаш омаданд. Хотира дар бораи сангсоркунӣ дар *Лустра*, бешубҳа, метавонист \bar{y} ро ба хавф биёрад, ки он боз такрор шуда метавонад, агар \bar{y} ба он чо баргардад. Вале фириста медонист, ки дар он чо ҳам Худованд одамони худро дорад ва ҳеҷ гуна андешаҳои бехатарии шахсӣ \bar{y} ро нигоҳ дошта наметавонианд.

Чӣ хеле ки пештар тахмин карда мешуд, *Тимотиюс*, эҳтимол, ба воситаи хизматгузори *Павлус* дар вақти ташири аввалинаш ба *Лустра*, (эҳтимол, зодгоҳи *Тимотиюс*) бовар карда буд. Модари *Тимотиюс* Авнико ва модаркалони \bar{y} *Лӯид* *яхудиёни* бовардор буданд (2Тим. 1,5). *Падари* \bar{y} *юнонӣ* буд ва эҳтимол, дар он вақт мурда буд.

Дили *Павлус* шод гардид, вақте ки аз *бародарон* дар *Лустра* ва *Иқуния* фаҳмид, ки *Тимотиюс* дар бовари масеҳӣ меафзуд. *Павлус* \bar{y} ро ба сафари миссионерӣ бо худ даъват намуд. Қайд мекунем, ки дар ибтидои масеҳият фиристагон на танҳо дунафарӣ кор мекарданд, инчунин бо худ бародарони хурдро (*Маркӯс* ва *Тимотиюс*) мегирифтанд, то ин ки ба онҳо хизматгузори амалии масеҳиро омӯзонанд. Барои ин ҷавонон сафари якҷоя “дар як қӯш” бо ветеранҳои устувори ҳаракати миссионерии масеҳӣ чӣ гуна шараф ба ҳисоб мерафт.

16,3 Пеш аз он ки ба роҳ барояд, *Павлус* *Тимотиюс*ро *хатна кард*. Чаро \bar{y} ин корро кард, вақте ки комилан ба наздикӣ чунон исроркорона хатна кардани *Титус*ро рад карда буд (Ғал. 2,1–5)? Ҷавоб хеле оддӣ аст: Дар ходиса бо *Титус* масъалаи асосӣ бо таълимоти масеҳӣ вобаста буд, дар ҳоле ки бо *Тимотиюс* тамоман вазъияти дигар аст. Муаллимони козиб ба хатна кардани ғайрияхудии асил *Титус* исрор мекарданд, зеро гумон доштанд, ки бе ин \bar{y} наметавонад начот ёбад. *Павлус* мефаҳмид, ки чунин мавқеъ басанда будани қурбонии кафораткунандаи Масеҳро инкор мекунад, ва инро роҳ надод. Дар ин чо бошад, тамоман ходисаи дигар буд. Ҳамаи сокинони маҳаллӣ медонианд, ки *Тимотиюс* аз тарафи модараш *яхудӣ* мебошад. *Павлус*, *Сило* ва *Тимотиюс* барои расонидани хабари хуш раҳсипор гардиданд. Аксаран онҳо алокаи

аввалинро бо *яхудиён* барқарор мекарданд. Агар ин *яхудиён* мефаҳмиданд, ки *Тимотиюс* хатна нашудааст, онҳо метавонианд ба онҳо гӯш надиханд; агар \bar{y} хатна шуда бошад, пас онҳо наметавонанд бо ин сабаб \bar{y} ро таҳқир намоянд. Азбаски ин кор аз нуқтаи назари рӯҳонӣ беаҳамият буд ва ягон хел аҳамияти таълимотӣ надошт, *Павлус* бо *Тимотиюс* ин маросими *яхудиро* ба чо овард. Барои ҳама кас \bar{y} ҳама чиз шуд, то ки бо ҳар роҳ баъзе касонро начот диҳад (1Қӯр. 9,19-23).

Эҳтимол, шарҳи овардаи мо оиди хатнаи *Тимотиюс* чун воситаи ба *Хушхабар* чалб кардани шунавандагони *яхудӣ* бо суханони зерин асоснок карда шудааст: “...ва \bar{y} ро *гиррифта*, ба *хотири* *яхудиёне* ки дар он ноҳия буданд, хатна кард, зеро ки ҳама падарашро *мешинохтанд*, ки *вай* *юнонӣ* буд”.

16,4-5 *Аз* *шаҳрҳои* *Лекония* *гузашта* *истода*, се миссионер *дастурҳо*ро, ки *фиристагон* ва *пирон* дар *Ерусалим* тайёр карда буданд, *месунурданд*. *Мухтасаран* ин *дастурҳо* чунин буданд:

1. Аслан барои начот танҳо бовар зарур аст. Хатна ё риояи шариат чун шарт иловагӣ шуморида шуданаш лозим нест.
2. Рафтори бадахлокона ба ҳамаи масеҳиён дар ҳамаи давраҳо манъ карда шудааст, вале ин огоҳӣ, эҳтимол, дар навбати аввал ба ғайрияхудиёни бовардор равона карда шуда буд, зеро ки ин гуноҳи доимии онҳо буд (ва ҳаст).
3. Истеъмоли гӯшти ба бутҳо қурбонишуда, гӯшти ҳайвоноти буғишуда ва хун манъ карда шуда буд, вале на барои он ки он шарт зарурии начот буд, балки барои сабуктар кардани муносибатҳои байни масеҳиёни *яхудинаҷод* ва масеҳиёни ғайрияхудӣ. Баъзе аз ин нишондодҳо баъдтар аз нав дида баромада шуданд (ниг. 1Қӯр. 8-10; 1Тим. 4,4.5).

Дар натиҷаи хизмати ин одамон *калисоҳо* дар *имони* масеҳӣ *мустаҳкам* мешуданд ва *ҳар рӯз* миқдоран *меафзуданд*.

16,6-8 Ин оятҳо фавқулодда муҳиманд, зеро ба фаъолияти миссионерии фиристагон назорат кардан ва ба он роҳбарӣ намудани *Рӯҳулқудсро* нишон медиҳанд. Калисоҳои

ФРИЦИЯ ва **ФАЛОТИЯРО** дубора зиёрат карда, онҳо мехостанд ба *Осиё*, вилоят дар ғарби Осиёи Хурд, раванд. Вале *Рӯхулқудс* ба онҳо роҳ надод, ки ин корро кунанд. Ба мо гуфта нашудааст, ки чаро; баъзеҳо тахмин мекунанд, ки мувофиқи иродаи Худо, ин вилоят ба Петрус пешакӣ таъин карда шуда буд (ниг. 1Пет. 1,1). Ба ҳар ҳол, онҳо ба шимолу ғарб, ба **МИСИЯ** равон шуданд. Он як қисми вилояти *Осиё* буд, вале зоҳиран, онҳо дар он ҷо мавъиза накарданд. Ҳангоме ки онҳо аз он ҷо қад-қад соҳили баҳри Сиёҳ ба шимолу шарқ ба *Битуния* рафтани шуданд, *лекин Рӯҳ ба онҳо иҷозат надод*. Ба ҳамин тариқ, онҳо ба ғарб, ба шаҳри наздизоҳилии **ТРҶОС** равона шуданд. Акнун танҳо баҳри Эгей онҳоро аз Юнон, остонаи Аврупо ҷудо мекард. Райрӣ менависад:

*Осиё ба Хушхабар эҳтиёҷ дошт, вале ҳоло вақти он наомада буд. Як худи эҳтиёҷ барои даъват кардани фиристагон ба он ҷо кам буд. Онҳо фақат ҳозир аз шарқ омада буданд, барои онҳо ҳам ҷануб ва ҳам шимол банд буд, вале онҳо аз ин хулосае набароварданд, ки Худованд онҳоро ба ғарб равона карда истодааст, — онҳо изҳори бевоситаи иродаи Ҷро интизор буданд. Барои фаҳмида ни даъвати Худо мантиқ кифоя нест.*⁵⁸

16,9 Павлус шабона дар *рӯё* шахси мақдуниро дид, ки аз ӯ илтимос мекард, омада ба онҳо мадад расонад. Қисми шимолии Юнон, ки дар ғарби Трҷос ҷойгир аст, **МАҚДУНИЯ** номида мешуд. *Мақдуния* (ва ҳамаи Аврупо) фаҳмида ё нафаҳмида, ба Хушхабар дар бораи файзи раҳокунанда эҳтиёҷ дошт. Худованд дарҳои Осиёро баст, то ин ки мулозимони Ҷ Хушхабарро ба Аврупо биёранд. Стокер ин манзараро чунин тасвир менамояд:

*[Мақдунӣ] Аврупоро таҷассум мекард, илтимоси ӯ оид ба мадад бошад — эҳтиёҷи Аврупо ба Масеҳ аст. Павлус дар ин рӯё фармоиши Худоро пай бурд ва аллакай дар рӯзи дигар офтоби гурубкунанда дар болои Геллесонти дар шуоҳи тиллоии он оббозӣ кардаистода қаду басти фиристаи дар саҳни кишти нишастаи ба соҳилҳои Мақдуния равонаро мунаввар гардонид.*⁵⁹

16,10 Дар ин оят ивазшавии қатъии ҷонишини ӯ ба мо ба вуқӯ меояд. Аксаран чунин меҳисобанд, ки дар ҳамин вақт ба Павлус, Сило ва Тимотиюс Луқои китоби Аъмолро навишта ҳамроҳ шуд. Аз ҳамин лаҳза сар карда ӯ дар бораи ходисаҳо чун шоҳид нақл мекунад.

РОҲНАМОИИ ИЛОҲӢ

Барои он ки дар замин самаранок амал кунад, Калисои фиристагони аввалин ба роҳнамоии Сардори осмонии худ эҳтиёҷ дошт. Вале Худованд Исо иродаи Худро ба мулозимон чӣ тавр зоҳир мекард?

Дастурҳои умумии аз ҳама бештарро Ҷ пеш аз боло шудан ба онҳо гузошта гуфта буд: "...ва дар Уршалим ва дар тамоми Яҳудо ва Сомария ва то аксои дунё шоҳидони Ман хоҳед буд" (Аъм. 1,8).

Баъд аз боло шудан Ҷ иродаи Худро ба онҳо бо роҳҳои гуногун зоҳир мекард.

Петрус ва дигар шогирдон дар вақти интиҳоби фириста ба ҷои Яҳудо *порчаҳо аз Паймони Қуҳанро* ба сифати дастур қабул карданд (Заб. 68,26; Аъм. 1,15-26).

Ба ҳар ҳол, дар панҷ ҳодиса Худованд одамонро ба василаи *рӯё* роҳнамоӣ мекард: Ханониёро (9,10-16); Корнилюсро (10,3); Петрусро (10,10.11.17); ду маротиба Павлусро (16,9.10; 18,9).

Ҷ ба воситаи *анбиё* ду маротиба дастур дода буд (11,27-30; 21,10-12).

Масеҳиён дар дигар ҳолатҳо мувофиқи *вазъият* амал мекарданд. Масалан, онҳо дар натиҷаи таъкибот пахну парешон шуда буданд, ё ин ки ронда шуда буданд (8,1-4; 11,19; 13,50.51; 14,5.6). Ҳукумати шаҳр аз Павлус ва Сило хоҳиш карданд, ки аз Филиппӣ баромада раванд (16,39.40). Дертар Павлус аз тарафи ҳукумат аз Уршалим ба Қайсария оварда шуда буд (23,33). Мурочиати Павлус ба қайсар боиси сафари ӯ ба Рум гардид (25,11), шикасти кишти бошад, ки дертар ба вуқӯ омада буд, ба замон ва пайдарҳамии ҷойивазкунии баъдина таъсири худро гузошт (27,41; 28,1).

Баъзан Худованд иродаи Худро ба василаи *маслиҳат* ва *ташаббуси масеҳиёни дигар* зоҳир мекард: Барнабборо ба Анти-

охия калисои Уршалим фиристод (11,22). Оғобус қахтиро пешгӯӣ кард ва ин калисои Антиохияро ба фиристодани ёрӣ ба масеҳиёни Яҳудо водор кард (11,27-30). Калисои Антиохия Павлус ва Барнабборо ба Уршалим фиристод (15,2). Яҳудо ва Сило аз тарафи калисои Уршалим бо Барнаббо ва Павлус фиристода шуда буданд (15,25-27). Павлус ва Сило, ба сафари дуҷуми миссионерӣ баромада истода, аз тарафи бародарон ба ғайри Худо супурда шуданд (15,40). Павлус ҳангоми аз Лустра рафтаниш бо худ Тимотиюсо гирифт (16,3). Аз Павлус хавотир шуда, бародарон аз Таслӯники Павлус ва Силоро ба Бирия фиристоданд (17,10). Бародарон аз Бирия, дар навбати худ, бо ҳамон андешаҳо Павлусро фиристоданд (17,14.15). Дар охир, Павлус Тимотиюс ва Арастусро ба Мақдуния фиристод (19,22).

Ба ғайр аз ин, дар баъзе ҳолатҳо иродаи Худо ба одамон *бевосита* хабар дода мешуд. Фариштаи Худованд Филиппусро ба назди хочасарои ҳабаш равона кард (8,26). Рӯҳи Пок дар Антиохия, ҳангоме ки онҳо дар рӯза ва дуо буданд, бо анбиё ва муаллимон гап зад (13,1.2). Рӯҳи Пок ба Павлус ва Тимотиюс дар Осиё мавъиза кардан нагузошт (16,6). Баъдтар онҳо ба Битуния рафтаниш шуданд, лекин Рӯҳ ба онҳо иҷозат надод, ки ба он ҷо раванд (16,7).

Ба ҳамин тариқ, дар ибтидои масеҳият Худо иродаи Худо ба бовардорон зоҳир мекард:

1. ба василаи Навиштаҷот;
2. ба василаи рӯъё ва пешгӯӣ;
3. ба василаи вазъият;
4. ба василаи маслиҳат ва ташаббуси дигар масеҳиён;
5. дар алоқаи бевосита, эҳтимол, дарунӣ ва хеле шахсӣ.

16,11-12 Намояндагони монданашиавандаи Масеҳ аз *Трӯос* ба шимолу ғарб *равона шуда*, ба як шаб дар соҳили ҷазираи *СОМҶТРОКӢ* қарор гирифтанд. *Рӯзи дигар* онҳо ба бандари дар материк ҷойгир будаи *НИЁПҶЛИС* расиданд, ки аз *Трӯос* тақрибан 200 км дуртар буд, баъд аз он ба дарунтари материк равона шуданд, якчанд километр то

ФИЛИППӢ рафтанд, ки *шаҳри аввалини вилояти Мақдуния, қасабаи муҳожирнишин буд*.

16,13-15 Аз афти қор, дар Филиппӣ куништ набуд, вале Павлус ва ҳамроҳони ӯ шуниданд, ки баъзе аз яҳудиён *рӯзи шанбе берун аз шаҳр дар соҳили дарё* ҷамъ меоманд. Ба он ҷо омада, онҳо гурӯҳи *занони* ибодаткунандаро диданд, ки дар байнашон як зан *бо номи Лидия* буд. Ӯ, зоҳиран, ғайрияхудии ба дини яҳудӣ рӯ оварда буд. Ӯ зодаи *шаҳри Тиёттира* дар Лидия, дар ғарби Осиёи Хурд буд, ки ба Филиппӣ кӯчида дар он ҷо *арғувонфурӯшӣ* мекард. *Тиёттира* бо рангҳои худ машҳур буд.

Ӯ на танҳо бо майли тамом Хушхабарро гӯш кард, балки *дили ӯ* барои он кушода буд. Ба Худованд Исо бовар карда, *вай ва аҳли байтаи таъмид гирифтанд*. *Аҳли байтаи*, албатта, аввал бовар карданд ва танҳо баъд *таъмид гирифтанд*. Дар китоби Аъмол гуфта намешавад, ки Лидия шавҳар дошт ё не; эҳтимол, *аҳли байтаи* хизматгорон буданд.

Лидия на ба воситаи қорҳои некаш наҷот ёфт, балки барои он ки онҳоро ба амал биёрад. Ӯ ҳақиқӣ будани боварашро, бо он исбот кард, ки дари хонаашро барои Павлус, Сило, Луқо ва Тимотиюс кушод.

16,16-18 Боре, ҳангоме ки *Павлус* ва ҳамроҳонаш ба *ибодатгоҳ* мерафтанд, онҳо бо *канизӣ рӯҳи ғайбгӯӣ дошта* вохӯрданд. Ӯ бо рӯҳи нопок метавонист ояндаро пешгӯӣ кунад, кушоишҳои хайратангез намояд. Бо ҳамин роҳ ӯ ба *огоёни худ даромади* калоне *меовард*.

Баъд аз *вохӯрдан* бо миссионерони масеҳӣ ӯ *чандин рӯз* аз қафои онҳо гашта фарёд мезад: “*Ин одамон – бандагони Худои Таолоянд ва роҳи наҷотро ба мо хабар медиҳанд*”. Он чизе ки ӯ мегуфт, *ҳақиқат* буд, вале *Павлус* нағз медонист, ки ин шаҳодат аз рӯҳи нопок буд ва онро қабул кардан намехост. Ҳамчунин ҳоли табоҳи духтар – каниз ӯро ғамгин месохт. Бинобар ин *ба исми Исои Масеҳи* Тавоно ӯ ба рӯҳ фармуд, ки *аз вай берун барояд*. Дарҳол пас аз ин суҳанҳо ӯ аз ин ғуломии даҳшатангез халос шуд ва одами рӯҳан сихат, боақл гашт.

МУЪЧИЗАХО

Ба қиссаи китоби Аъмол дар тамоми тӯли он мӯъчизот дохил мешаванд. Мана баъзе аз онҳо, аз ҳама машхуртаринашон:

- Мӯъчизоти атои забонҳо (2,4;10,46;19,6).
- Шифои ланг дар назди дари парастиишгоҳ (3,7).
- Ҷазои ҳаққоние ки Ҳанониё ва Сафира гирифтанд (5,5.10).
- Халос шудани фиристагон аз зиндон (5,19).
- Вохӯрдани Шоул бо Исои ҷалолёфта (9,3-6).
- Шифои Аниёс аз тарафи Петрус (9,34).
- Зиндашавии Тобито (9,40).
- Петрус рӯёи суфраи аз осмон фаромада-истодаро дид (10,11).
- Аз зиндон халос шудани Петрус (12,7-10).
- Фаришта Ҳиродусро мезанад (12,23).
- Ҷазо додани ҷодугар Алимо бо нобиноӣ (13,11).
- Шифои ланги лустрагӣ аз тарафи Павлус (14,10).
- Шифои мӯъчизаноки Павлус пас аз он ки ўро дар Лустра сангсор карданд (14,19.20).
- Рӯёи Павлус, ки дар он марди макдунӣ дар бораи мадад расонидан илтимос мекунад (16,9).
- Аз духтарак дар Филиппӣ рондани рӯҳи нопок аз тарафи Павлус (16,18).
- Аз зиндони Филиппӣ халос шудани Павлус ва Сило (16,26).
- Офтихӯс зинда кардани Павлус (20,10.11).
- Пешгӯии Оғобус (21,10.11).
- Халосӣ ёфтани Павлус аз мор дар Малит (28,3-6).
- Шифои падари Публиюс аз табларза (28,8).
- Шифо ёфтани дигар одамон аз беморӣ (28,9).

Ба ғайр аз ин, дар китоби Аъмол гуфта мешавад, ки фиристагон мӯъчиза ва аломот ба вучуд меоварданд (2,43); Истефанус дар байни мардум мӯъчизот ва аломоти бузург ба амал меовард (6,8); Филиппус мӯъчиза ва аломот ба вучуд меовард (8,6.13); Барнаббо

ва Павлус мӯъчиза ва аломот ба амал меоварданд (15,12); Худо бо дасти Павлус мӯъчиза ба амал меовард (19,11).

Дар вақти хондани китоби Аъмол саволи комилан табиӣ ба вучуд меояд: “Оё ба вукӯъ омадани мӯъчизоти ба ҳамин монандро ҳозир умедвор шудан мумкин аст?” Ба ин савол ҷавоб дода истода, аз ду ифрот худдорӣ кардан зарур аст. Яке аз онҳо — изхории он ақидае ки азбаски Исои Масех ивазнашаванда буд, ҳаст ва хоҳад буд, мо бояд шоҳиди ҳамин гуна мӯъчизоте шавем, ки дар ибтидои масеҳият ба амал меомаданд.

Нуктаи назари тамоман муқобил аз он иборат аст, ки мӯъчизот танҳо дар асрҳои аввали масеҳият ба амал меомаданд ва мо ҳозир ба амал омадани онҳоро ҳақ надорем умедвор шавем.

Ҳақиқат он аст, ки Исои Масех дирӯз ва имрӯз ва ҷовидона айни Ҳамон аст (Ибр. 13,8). Вале ин онро ифода намекунад, ки тариқи амали Худо иваз нашуда мемонад. Масалан, балоҳое ки Худо Мисро гирифтори онҳо кард, ҳеҷ гоҳ такрор нашуданд. Ва Ҷамон тарз пурқудрат аст. Ҷ ба монанди аввала метавонад ҳар гуна мӯъчиза ба амал орад. Вале ин онро намефаҳмонад, ки дар тӯли асрҳои зиёд Ҷ худӣ ҳамон як мӯъчизотро бояд ба амал орад. Ҷ — Худои гуногуншаклии беохир аст.

Аз тарафи дигар, мо набояд мӯъчизотро чун як чизи ба давраи Калисо хос набуда гирифта партоем. Мӯъчизотро бо марҳилаҳои кӯтоҳ дар нақшаи Худо маҳдуд кардан ва бо зиндагонии ҳеҷ гоҳ аз ҳаёти рӯзмарра боло намешуда қаноат намудан бисёр оддӣ мебуд.

Ҳаёти мо аз қувваи фавқулодда бояд пур шавад. Мо бояд ҳамеша дар шароити ҳайратангез дасти Худоро бинем. Мо бояд дар таҷриба роҳнамоии даркнашаванда, ҳайратангези Ҷро дар ҳамаи роҳҳо аз сар гузаронем. Ба мо лозим аст ҳодисаҳои берун аз худуди эҳтимолро аз сар гузаронем. Мо бояд дарк намоем, ки Худо ба мо вохӯрихо ташкил менамояд, дарҳоро мекушоад, зиддиятҳоро барҳам мезанад. Хизмати мо бояд то охир пур аз ҳодисаҳои фавқулодда бошад.

Ба мо лозим аст бинем, ки Худо чӣ гуна ба дуои мо ҷавоб медиҳад. Ҳангоме ки ҳаёти мо бо ҳаёти одамони дигар пайваст мешавад, мо дар ҳодисаҳои содиршуда иродаи Худоро бояд пай барем. Мо дар шикастҳо, дар таъхирҳо, дар бадбахтиҳо, дар талафот ва дар ҳодисаҳои ба фочиа монанд бояд дасти Ӯро бинем. Мо бояд ёрии мӯъҷизанокро аз саргузаронем ва дар бораи қувва, мардонагӣ, осоиш ва хираде фаҳмем, ки берун аз имкониятҳои табиӣ мо мебошанд.

Агар зиндагонии мо танҳо дар сатҳи муқаррарӣ гузарад, пас мо аз одамони нобовар чӣ тавр фарқ мекунем? Мувофиқи иродаи Худо, зиндагонии мо бояд фавқулодда бошад, ба василаи мо бояд зиндагонии Исои Масеҳ баён карда шавад. Ҳангоме ки ин ба вуқӯъ меояд, ғайриимкон имконпазир мегардад, дарҳои пӯшида кушода мешаванд ва мо қувваро эҳсос мекунем. Дар он вақт мо пур аз Рӯҳи Пок мегардем ва одамони дар наздамон буда дар мо дурахши Ӯро мебинанд.

16,19-24 Ба ҷои миннатдор шудан, ки ин зани ҷавон аз рӯҳи нопок озод шудааст, *огоёни ӯ* оташин шуданд, зеро ки дар натиҷа *даромадашонро* гум мекарданд. Бинобар ҳамин ҳам *онҳо Павлус ва Силоро* ба назди *сардорон* (преторҳо) *кашида бурданд* ва ба муқобили онҳо айбномаи қалбаки пешниҳод карданд. Асосан айбномаҳо чунин маъно доштанд, ки ин *яхудиёни* шӯрандоз тартибу интизоми барқароркардаи румихоро вайрон кардан мехоҳанд. Мардум низ бар онҳо қиём карданд ва *волиён ҷомаҳои* Павлус ва Силоро *канда партофта, фармуданд, ки калтаккорӣ кунанд*. Пас аз он фиристагони бераҳмона задшударо ба зиндон андохта, ба *зиндонбон* амр фармуданд, ки *онҳоро дурустакак ниғаҳбонӣ кунанд*. Ӯ фармонро иҷро карда, онҳоро *дар зиндони дохилӣ* маҳбус кард ва *ба пойҳояшон кунда зад*.

Дар ин порча ду тарзи асосии нишон дода шудааст, ки шайтон истифода мебарад. Дар аввал ӯ муҳаббати бардурӯғро ба кор андохт — шаҳодати духтаре ки рӯҳи нопок дошт. Вақте ки ин кӯшиш барор наёфт, ӯ таъқиботи ошкоро ба кор бурд. Грант меғӯяд: “Иттифоқ ё таъқибот — чунин ду

имкон ҳаст: дӯстии бардурӯғ ё ҷанги ошкоро”. А. Ҷ. Поллок шарҳ медиҳад:

*Эҳтимол, шайтон хеле шодмонӣ мекард, ки ба хизмати ин қосидони содиқи Худо хотима бахшид. Чӣ хеле ки одатан мешавад, ӯ хеле барвақт хурсандӣ мекард. Дар ин ҳолат ҷамаиш бо шикасти пурраи ӯ ва нешрафти баъдинаи кори Худованд ба охир расид.*⁶⁰

16,25 Дар қарибии *нисфи шаб Павлус ва Сило дуо гуфта, Худоро ҳамду сано меҳонданд*. Хурсандии онҳо ба шароити беруна тамоман вобаста набуд. Оне ки онҳоро илҳом мебахшид, дар осмони баланд буд. Морган эътироф мекунад:

*Ҳар кадом одам ба сурудан сар мекунад, вақте ки дари зиндон кушода мешавад ва ӯ озод мешавад. Рӯҳи масеҳӣ бошад дар зиндон ҳам месарояд. Метарсам, ки агар дар ҷои Сило ман мебудам, ба Павлус якка хондан лозим меомад; бо вучуди ин ман шӯҳрат ва бузургии Рӯҳро мебинам, ки аз ҳар гуна мушкилиҳо ва маҳдудиятҳо болотар аст.*⁶¹

16,26 Зиндониёни дигар дуо ва ҳамду санои онҳоро, ки Худоро таърифу тавсиф мекарданд, мешунданд. Баногоҳ зиндон аз *заминчунбӣ* фавқулодда ҷунбид. Он *ҷамаи дарҳоро кушод*, кундаву занҷирҳоро суст кард, вале биноро вайрон накард.

16,27–28 Вақте ки зиндонбон бедор шуд ва *дарҳои ҳабсхонаро кушода* дид, ӯ гумон кард, ки *зиндониён* гурехтаанд. Барои ин бо ҳаёташ ҷавоб доданаширо фаҳмида, ӯ *шамшерро бароварда* мехост худро кушад. Вале Павлус ӯро бовар куноид, ки ӯ набояд худро кушад, зеро *ҷамаи* зиндониёне ки ӯ барои онҳо ҷавобгар буд, дар ҷояшон буданд.

16,29–30 Акнун зиндонбонро ҳиссиёти наведе фаро гирифт. Тарси гум кардани кор ва эҳтимол, ҳаёт ҳам бо эҳсоси чуқури гунаҳкории худ иваз шуд. Гуноҳҳо безобита мекарданд ва акнун ӯ метарсид ба Худо мурочиат кунанд. Ӯ дод зад: “*Эй огоён! Чӣ бояд бикунам, то ки наҷот ёбам?*”

Ин савол бояд пеш аз ҳар як боваркардани ҳақиқӣ дода шавад. Пеш аз он ки *наҷот* ёбад, одам бояд донад, ки ӯ ба ҳалокат маҳкум шудааст. То замоне ки ӯ аввал

самимона нагӯяд: “Ман дар ҳақиқат сазовори ҳукми абадии дӯзах мебошам”, ба одам дар бораи чӣ гуна начот ёфтани сухан рондан барвақт аст.

16,31 Танҳо ба ҳамон одамоне ки гуноҳи худро эҳсос карданд ва худро гунаҳкор меҳисобанд, дар Паймони Навин ба Исои Масеҳи Худованд бовар кардан пешниҳод карда мешавад. Акнун, вақте ки зиндонбон аз эҳсоси гунаҳкорию худ андӯхгин буд, ӯ шунид: “*Ба Исои Масеҳи Худованд имон овар ва ту бо аҳли байти худ начот хоҳӣ ёфт*”.

Ин онро намефаҳмонад, ки агар ӯ ба Исо бовар кунад, пас аҳли байти ӯ автоматӣ начот меёбанд. Ин ибора онро ифода мекунад, ки агар ӯ ба *Исои Масеҳи Худованд* бовар кунад, пас ӯ *начот меёбад* ва бо ҳамин тариқ аҳли байти ӯ низ *начот меёбад*: “Имон овар... ва начот меёбӣ ва бигзор аҳли байтат низ чунин кунанд”.

Чунин таассурот ба вучуд меояд, ки имрӯз аксарияти одамоне чӣ будани бовар карданро ба худ тасаввур карда наметавонанд. Вале вақте гунаҳкор эҳсос мекунад, ки ӯ ҳалок шудааст ва ба ӯ аз ҳеч кучо ёрӣ намерасад, ҳангоме ӯ дар ноумедӣ мефаҳмад, ки ба азобҳои дӯзах маҳкум шудааст, он гоҳ, ба Масеҳ чун Худованд ва Начотбахшанда бовар карданро шунидани ӯ аниқ медонад, ки ин чиро ифода мекунад. Ин ягона корест, ки ӯ ҳоло *метавонад* кунад.

16,32-34 Пас аз он ки Павлус ва Сило ба оилаи зиндонбон мавъиза намуданд, ӯ захмхояшонро шуста ва фавран *таъмид гирифта*, ҳаққонияти бовар карданаширо намоиш дод. *Онҳоро ба хонаи худ оварда*, дар пешашон хӯрок монд ва *бо тамоми аҳли байти худ* шод шуд, ки ҳамашон ба Худованд бовар карданд.

Ва боз мехостем инро қайд намоем: ҳеч гуна асосе нест ҳисобем, ки бо тамоми аҳли байт навзодон ё кӯдакони хеле хурд ғӯта хӯрданд. Ҳамаи онҳое ки ғӯта хӯрданд, барои *имон овардан ба Худо* ба қадри кофӣ болиғ буданд.

16,35 Эҳтимол, шабона таъби *волиён* тағйир ёфт, зеро ки субҳ онҳо *мулозимони*

шаҳро (ликторҳоро) барои ҷавоб додани ҳар ду маҳбус *фиристоданд*.

16,36-37 Ҳангоме ки зиндонбон ин хабар хушро ба *Павлус* расонид, фириста ба ҳамин тариқ рафта нахост. Охир, ӯ ва Сило, ҳарчанд яҳудизода бошанд ҳам, шаҳрвандони Рум буданд. Онҳоро ноҳақ ҳукм карданд ва заданд. Акнун волиён фикр мекунанд, ки онҳо пинҳонӣ шаҳро тарк мекунанд, гӯё ки дар ҳақиқат ягон гуноҳ доштанд ва худро шармсор карданд? *Не. Бигзор* худи сардорон *биёнд* ва маҳбусонро озод намоянд.

16,38-40 *Ва волиён* дар ҳақиқат омаданд ва *аз онҳо узр пурсиданд*. Онҳо аз Павлус ва Сило хоҳиш карданд, ки барои ба амал наомадани бетартибиҳо дар оянда, *аз шаҳр бираванд*. Бо ҳашамати сазовори писарони Подшоҳ хизматгузори Худованд *аз зиндон* баромаданд, вале шаҳро фавран тарк накарданд. Аввал онҳо *ба хонаи Лидия* рафтанд, *бародаронро* ором карда, *онҳоро насиҳат карданд*. Аҷаб! Онҳое ки гӯё худашон ба тасаллӣ мӯхтоҷ буданд, дигаронро дилбардорӣ мекарданд.

Ҳангоме ки вазифаи онҳо дар Филиппӣ ба охир расид, онҳо ғалабаи комил ба даст оварда, *раҳсипор гардиданд*.

17,1 Филиппиро тарк карда Павлус ва Сило тахминан панҷоху се километр ба чанубу ғарб то *АМФИПҶҶЛИС* рафтанд. Истгоҳи баъдинаи онҳо боз чилу ҳашт километр чанубу ғарбтар дар *АПОЛОНИЯ* буд. Аз он ҷо онҳо ба ғарб равона шуданд ва тахминан шаст километр роҳ гашта ба *ТАСЛҶҶНИКӢ* расиданд. Ин шаҳр аҳамияти муҳими стратегӣ дошт, зеро ки дар чорроҳаи тичоратӣ чойгир буд. Рӯҳи Пок ин шаҳро чун маркази интишори Хушхабар ба ҳамаи тарафҳо интиҳоб намуда буд. Дар рӯзҳои мо ин шаҳр чун Салоникӣ машҳур аст.

Вақте ки Павлус ва Сило барои ба даст овардани заминҳои нав барои Худованд Филиппиро тарк намуданд, Луко, эҳтимол, дар он ҷо монд. Ба ин ивазшавии навбатӣ дар қисса ишорат мекунад: шахси якуми шумораи чамъ (мо) бо шахси сеюм (*онҳо*) иваз мешавад.

17,2-3 *Аз рӯи одати худ*, миссионерон куншти яҳудиёро ёфтанд ва дар он ҷо Хушхабарро мавъиза намуданд. *Се рӯзи шанбе*⁶² Павлус аз Паймони Кухан *ошкор мекард* ва бо исрор *исбот мекард*, ки мувофиқи пешгӯиҳо, *лозим буд Масеҳ азобу уқубат кашад ва аз мурдагон эҳё шавад*. Инро дар асоси *Навиштаҷот* исбот карда, Павлус фикри худро давом дода эълон намуд, ки ҳамин *Исои Носирӣ Масеҳе* буд, ки кайҳо боз интизораш буданд. Магар *ӯ* азобу уқубат нақашид, намурд ва аз мурдагон барнахост? Магар ин исбот намекунад, ки *ӯ Масеҳи Худо* буд?

17,4-7 *Баъзе* аз яҳудиён *имон оварданд* ва чун масеҳиён *ба Павлус ва Сило ҳамроҳ шуданд*. Ҳамчунин бисёре аз юнониҳои худотарс *ва шумораи зиёде аз занони аширофи* шаҳр бовар карданд. Ин яҳудиёни нобоварро ба амалиётҳои қатъӣ водор кард. Чанд нафар нобакоронро аз *майдони* бозор гирифта издиҳоме чамъ карданд ва шаҳро ба шӯр оварданд ва ба *хонаи Ёсӯн*, ки дар он ҷо *Павлус ва Сило* қарор доштанд, тохтанд. Павлус ва Силоро дар хона *наёфта*, онҳо *Ёсӯн ва баъзеи* дигар масеҳиёро *ба назди сардорони шаҳр* (“политарх”-ҳо) кашиданд. Худашон онро нахоста онҳо Павлус ва Силоро *зерузабаркунандагони тамоми олам* номида, ба қадри онҳо расиданд. Баъд онҳо дар сӯиқасд ба вайрон кардани ҳокимияти *қайсар* бо таблиғи *подшоҳи дигар* – *Исо* айбдор карданд. Мулоим карда гӯем, барои *яҳудиён* чунин боэҳтимом тарафдори ҳокимияти *қайсар* будан аҷоиб буд, зеро ки одатан онҳо ба империяи Рум хеле ботаҳаммул, агар душманона набошад, муносибат мекарданд.

Вале оё айбномаи онҳо ҳақиқӣ буд? Бешубҳа, онҳо шунида буданд, ки чӣ хел Павлус дар бораи зуҳури дуҷуми Исо хабар медод, вақте ки *ӯ* барои дар тамоми дунё подшоҳӣ кардан меояд. Вале ин барои қайсар бевосита таҳдид намекард, зеро ки Масеҳ танҳо ҳамон вақт барои ҳукмронӣ кардан бармегардад, ки ҳамаи халқи Исроил тавба кунад.

17,8-9 Ин хабар сардорони шаҳро *ба ташвиш* андохт. Онҳо аз *Ёсӯн* ва дигарон, ки

бо онҳо буданд, барои меҳмононашон замонат доданро талаб карданд, эҳтимол, дархос-ти аз тарафи онҳо тарк кардани шаҳро ба ин илова карда бошанд. Пас аз он *онҳоро ҷавоб доданд*.

17,10-12 *Бародарони* Таслӯникӣ қарор доданд, ки аз шаҳр рафтани миссионерон беҳтар аст, бинобар ин онҳо *шабона* онҳо *ба БИРИЯ фиристоданд*, ки дар он ҷо муждабарони саркаш ва нотарс дарҳол ба *куншти яҳудиён рафта*, дар он ҷо Хушхабарро мавъиза карданд. Яҳудиёни маҳаллӣ *Навиштаҳои* Паймони Куханро бо диққат омӯхта, санчида ва муқоиса намуда, холис будани худро нишон доданд. Хиради онҳо барои омӯзиш кушода буд, вале онҳо доимо он чиро, ки ба онҳо меомӯзониданд, бо *Навиштаҳои* Пок муқоиса мекарданд. *Бисёре* аз ин яҳудиён *имон оварданд*. Ҳам аз занони *аширофи* ғайрияҳудӣ ва ҳам шумораи зиёде аз *мардон* бовар карданд.

17,13-14 *Вақте* хабари он ки *Павлус* ва Сило хизмати худро дар *Бирия* давом дода истодаанд, то ба Таслӯникӣ расид, *яҳудиён аз Таслӯникӣ* маҳсус *ба Бирия* омада, *мардумро* ба муқобили фиристагон *ба шӯр овардаву* барангехтанд. Бинобар ҳамин *бародарон Павлусро* ҳамроҳи якчанд масеҳиён сӯи баҳр *равона* карданд. Эҳтимол, онҳо то ДИУМА расида ба ПИРЕЙ шаҳри бандарии назди АТИНО, раҳсипор гардиданд. *Сило ва Тимо-тинос* дар Бирия монданд.

17,15 Роҳ аз Бирия то *Атино* хеле дур буд ва хоҳиши бо *Павлус* дар тӯли тамоми роҳ ҳамроҳӣ кардани баъзе бародарон дар бораи садоқати ҳақиқӣ ва муҳаббати масеҳиёни бириягӣ шаҳодат медод. Ҳангоме ки *дар Атино* вақти *Павлусро* тарк кардани онҳо расид, *ӯ* ба воситаи онҳо ба *Сило ва Тимо-тинос фармони* ҳар ҷи *зудтар* ба *ӯ* ҳамроҳ шуданро фиристод.

17,16 *Онҳоро дар Атино* интизор шуда, Павлус аз бутпарастие ки *дар ин шаҳр* ҳукмрон буд, хеле музтариб шуд. Ҳарчанд *Атино* маркази маданият, илму маърифат ва саноеи нафиса буд, диққати *Павлусро* ин чизҳо қалб намекард. *ӯ* вақти худро ба муоинаи ҷойҳои тамошобоб сарф намекард. Арнот шарҳ медихад:

*Гап дар он нест, ки ӯ ҳайкалҳои мармариро қадр намекард, балки дар он аст, ки ӯ одамони зиндари баландтар қадр мекард. Ҳамон одаме ки ҷонҳои ҷовидониро аз саноеи нафиса дида беиштар муҳим меҳисобад, заиф нест, балки тавоност... Павлус бутпарастиро на зебо ва безарар, балки хеле гамангез меҳисобид.*⁶³

17,17-18 *ӯ дар қуништ бо яҳудиён ва худотарсон гуфтугӯ мекард ва инчунин дар майдон ба ҳамаи онҳое ки ӯро гӯш кардан мехостанд, мавъиза мекард. Ба ҳамин тариқ ӯ бо баъзе файласуфони эпикури ва истой вохӯрд. Пайравони файласуф Эпикур эпикуриён номида мешуданд. Эпикур таълим медод, ки мақсади олии ҳаёт дар хузуру халоват аст, на дар шавқу рағбат ба дониш. Пантеистони истой бошанд хирадро аз он иборат медонистанд, ки аз эҳсосоти тавоно озод шаванд, ва ба шодию ғам бефарқ монда, сархамона ба қонунҳои табиат итоат кунанд. Ҳангоме ки намояндагони ин ду мактаби файласуфон Павлусро шуниданд, онҳо ӯро лаққӣ (ҳарзагӯй) ва мавъизагари худоҳои бегона ҳисобиданд, зеро ки ӯ ба онҳо аз Исо ва эҳё башорат медод.*

17,19-21 *ӯро дастгир карда, ба Арюпогус, ки органи ҳукукии ба монанди додгоҳ аст, оварданд, ки дар тепаи Марс чамъ меомаданд. Дар ин маврид ба маънии аслии ин калима доварӣ набуд, танҳо шунидан буд, ки ба Павлус имконият медод таълимоти худро дар назди доварон ва мардум баён намояд. Ин дар ояти 21 як андоза шарҳ дода шудааст. Аҳли Атино дар майдонҳои шаҳр чамъ шуданро хеле дӯст медоштанд, то ин ки худашон гӯянд ва ба дигарон гӯш диҳанд. Аз афти қор, барои ин онҳо вақти номахдуд доштанд.*

17,22 *Дар миёнаҳои доварон истода Павлус мавъизаи машҳури “Мавъиза дар арюпогус”-ро эрод намуд. Онро омӯхта истода, дар хотир доштан зарур аст, ки дар он ӯ на ба яҳудиён, балки ба ғайрияҳудиён мурочиат мекард. Онҳо бо Паймони Кухан шинос набуданд, бинобар ҳамин ҳам дар аввал ба ӯ лозим буд мавзӯро ёбад, ки шунавандагони ӯро ба шавқ орад. ӯ баромадашро бо он сар кард, ки аҳли Атино*

ниҳоятдараҷа диндоранд. Ва дар ҳақиқат, Атино шаҳри хеле динӣ буд, ки ба ин он далеле шаҳодат медиҳад, ки ба афкори умум, дар он аз одамони дида бутҳо зиёдтар буданд.

17,23 *Дар байни бутҳое ки дида буд, Павлус мазбаҳро (қурбонгоҳ) ба хотир овард, ки дар он навишта шудааст: “БА ХУДОИ НОШИНОС”. Ин навиштаҷот нуқтаи асосии мавъизаи ӯ гардид. Фириста дар он эътирофи ду ҳақиқати муҳимро дид. Якум, ҳақиқати вучуд доштани Худо, дуюм ин ки ӯ ба аҳли Атино ношинос буд. Баъд аз он Павлус метавонист комилан табиӣ ба нақл дар бораи Худои ҳақиқӣ гузарад. Чӣ тавре ки касе гуфтааст, ӯ чараёни гумроҳи диндорӣ онҳоро ба маҷрои дуруст равона кард.*

17,24-25 *Миссионерон ибраз менамоянд, ки дар вақти ба ғайрияҳудиён таълим додан, хуб мешуд, мавъизаро дар бораи Худо аз нақл дар бораи офариниш сар кунанд. Павлус мавъизаи худро ба аҳли Атино маҳз ҳамин тавр сар кард. ӯ Худоро чун Оне ки олам ва тамоми мавҷудоти онро офаридааст, тасвир намуд. Дикқати шунавандагонро ба парастиишҳои зиёди бутпарастии дар атроф буда чалб намуда, фириста хотиррасон кард, ки Худои ҳақиқӣ дар маъбадҳои сохтаи дастии инсон сокин нест ва ба мадади дастони одамӣ эҳтиёҷ надорад. Дар парастиишҳои бутпарастӣ коҳинон аксар ба худоҳои худ хӯрок ва дигар “лавозимоти асосӣ” меоранд, вале Худои ҳақиқӣ ба ҳеч як хизмати одамӣ эҳтиёҷ надорад, зеро ки ӯ Худаш манбаи ҳаёт, нафас ва ҳама чиз ҳаст.*

17,26-28а *Баъд аз он Павлус дар бораи пайдоиши насли одамизод истода гузашт. Ҳамаи халқҳо аз ҷадди ягонаи аввал — Одам ба вучуд омаданд. Худо на танҳо ба ҳамаи халқҳои гуногун ҳаёт додааст, балки инчунин барои ҳар яки онҳо мӯҳлатҳо ва ҳудуди муайяне пешакӣ муқаррар кардааст. ӯ ба онҳо марҳамати бешумореро зоҳир кард, то ки онҳо ӯро ҷустуҷӯ кунанд. ӯ мехост, ки онҳо ӯро эҳсос намоянд ва ӯро ёбанд, ҳарчанд, дар ҳақиқат, ӯ аз ҳар яки онҳо он қадар дур нест. Маҳз бо Худои ҳақиқӣ мо зиндагӣ мекунем, ҳаракат мекунем ва вучуд*

дорем. \bar{U} на танҳо моро офарид, балки аз хама тараф моро ихота мекунад.

17,286 Павлус, барои бори дигар таъкид кардани робитаи дугарафаи офариниш бо Офаридгори худ, аз баъзе аз шоирони юнонии худи онҳо иктибос овард, ки гуфтаанд: “Мо аз фарзандони \bar{U} ҳастем”. Ин суханхоро чун таълимот дар бораи бародар будани одамон ва падар будани Худо набояд тафсир дод. Мо ба он маъно насли Худо ҳастем, ки \bar{U} Моро офарид, вале танҳо ҳамон вақт писарони Худо мегардем, ки ба Худованд Исои Масеҳ бовар кунем.

17,29 Павлус мулоҳизаҳои худро давом медиҳад. Агар одамон – насли Худо бошанд, пас набояд гумон кунем, ки \bar{U} ба тилло, ё нукра, ё санги бут монанд аст. Бутҳо аз санъат ва ҳаёли инсон сурате гирифтаанд ва бинобар ин аз одамон поёнтар меистанд. Ин бутон дар бобате маҳсули зиндагии одамон мебошанд, ҳол он ки ҳақиқат дар он аст, ки худи одамон – офаридаи Худоянд.

17,30 Павлус тамоми беандешагии бутпарастиро нишон дода қайд мекунад, ки дар давоми чандин асрҳо Худо ба ҷаҳолати бутпарастон тавачҷӯх намекард. Вале ҳоло, вақте ки ваҳйи Хушхабар ато шудааст, \bar{U} дар ҳар ҷо ба ҳамаи одамон амр мефармояд, ки тавба кунанд, яъне ба \bar{U} рӯ оваранд.

17,31 Ин огоҳӣ хеле таъҷибӣ буд, зеро Худо рӯзеро муқаррар намудааст, ки аҳли ҷаҳонро ба василаи Худованд Исои Масеҳ, Марде ки баргузидаи \bar{U} ст, аз рӯи инсоф доварӣ мекунад. Доварие дар назар дошта шудааст, ки дар вақти ба замин баргаштани Масеҳ ба вукӯъ меояд, барои сарнагун кардани душманони Худаш ва оғоз намудани Подшоҳии ҳазорсола. Ин бо он далел исбот мегардад, ки Худо Худованд Исоро аз мурдагон зинда намуд. Ана ҳамин тавр Павлус онхоро ба мавзӯи писандидаи худ — растохези Исо наздик мебарад.

17,32-33 Мумкин аст, Павлус нутки худро ба охир нарасонд. Он бо тамасхури онҳое ки худи ғояи аз мурдагон эҳё шуданро рад мекарданд, бурида шуд. Дигарон тамасхур намекарданд, вале шубҳа доштанд. Онҳо қарор қабул карданро мавқуф гузошта гуфтанд: “Дар ин бора дафъаи дигар ба

сухани ту $\bar{g}\bar{u}\bar{s}$ хоҷем дод”. Онҳо гумон мекарданд, ки рӯзи қабул кардани Масеҳ рӯзи бадбахтӣ мешавад. Онҳо наметавонистанд гӯянд: “Ҳеч гоҳ”, балки мегуфтанд: “Ҳозир не”.

17,34 Вале ба аҳли Атино мурочиат кардан бо нобарорӣ ба охир расид гуфта ҳисобидан нодуруст мебуд. Охири охирион Диёниссиюси арюпогии довар бовар кард. Инчунин Домарис ном зан ва дигарон, ки номи онҳо зикр нашудааст, бовар карданд.

Бо ҳамин, Павлус аз миёни онҳо берун омад. “Дигар мо дар бораи Атино намешунавем. Павлус ба он ҷое ки ба таъкиб дучор мегардид, бармегашт, вале он ҷое ки ба муносибати сабукфикрона ва мағрурона дучор гашт, ба \bar{u} хочати дигар сухан гуфтан набуд”.

Баъзеҳо ин мавъизаро танкид мекунанд, ки дар он гӯё аҳли Атино чун диндорон таъриф карда шудаанд, ҳол он ки дар ҳақиқат онҳо бутпарастони ашаддӣ буданд; дар он Павлус тахмин мекунад, ки навиштаҷоти ба худои бутпарастон дахлдошта, эҳтимол, Худои ҳақиқиро ифода мекунад; ва гӯё Павлус ин мавъизаро ба расму русум ва анъанаҳои аҳли Атино аз ҳад зиёд бо чидду чаҳд мувофиқ мекард ва дар он Хушхабар на он қадар возеҳ ва боварибахш, чӣ тавре ки дар баъзе мавъизаҳои дигари фириста ҳаст, баён шудааст. Ин таънаҳо ноҳақанд. Мо аллақай кӯшиш намудем фаҳмонем, ки Павлус дар ибтидо нуктаи ба ҳам наздикшавиро бо шунавандагон ҷустуҷӯ намуд, пас аз он тадричан шунавандагони худро аввал ба маълумот доир ба Худои ҳақиқӣ ва пас аз он ба зарурати тавба кардан алоқамандона бо зуҳури Масеҳ чун Довар наздик меовард. Барои ҳимояи ин мавъизаи Павлус гуфтан басанда аст, ки ба туфайли он баъзе одамон Масеҳро самимона қабул карданд.

МИНБАРҲОИ ҒАЙРИОДДӢ

Ҷое ки Павлус мавъиза карда буд, Арюпогус (теппаи Марс) яке аз ҳамин гуна ҷойҳои ғайриоддист, ки масеҳиёни аввалин Каломи Худоро мавъиза мекарданд.

Онҳо беш аз ҳама дар кӯча, дар зери осмони соф мавъиза карданро дӯст медоштанд. Аз рӯи шумораи шунавандагон ва

начотёфтагон дар рӯзи Панतिकост мумкин аст, ки фиристагон дар кӯча мавъиза карда буданд⁶⁴ (Аъм. 2,6.41). Дигар ҳолатҳои мавъиза дар берун дар бобҳои 8,5.25.40; 13,44; 14,8-18 қайд шудаанд.

Ҳеч набошад дар се ҳолат (3,1-11; 5,21.42) ҳавлии парастиишгоҳ ба Хушхабар тақвият меод. Павлус ва ҳамроҳонаш Суханро дар Филиппӣ назди дарё мавъиза намуда буданд. Дар ин ҷо, Павлус пеш аз нутқ кардан дар Арюпогус, дар Атино дар бозорҷой мавъиза намуд (17,17). Дар Уршалим ӯ ба издиҳоми ба ғазабномада аз зинаи қалъаи Антоний (21,40-22,21) муроҷиат кард.

Фиристагон дар назди шӯрои пирони яҳудиён ҳеч набошад чор маротиба Хушхабарро эълон карданд: Петрус ва Юҳанно (4,8.19); Петрус ва фиристагони дигар (5,27-32); Истефанус (7,2-53) ва Павлус (22,30-23,10).

Одатан Павлус ва рафиқонаш Хушхабарро дар куништҳо мавъиза мекарданд (9,20; 13,5.14; 14,1; 17,1.2.10.17; 18,4.19.26; 19,8).

Чандин маротиба хонаҳои шахсӣ истифода мешуданд. Петрус дар хонаи Корнилюс мавъиза намуд (10,22.24). Дар Филиппӣ Павлус ва Сило дар хонаи зиндонбон шаҳодат доданд (16,31.32). Павлус дар Қӯринт дар хонаи Криспус, сардори куништ (18,7.8) мавъиза кард. Ӯ дар Трӯос дар хонаи шахсӣ то нисфи шаб мавъиза намуд (20,7). Ӯ дар хонаҳо дар Эфсӯс (20,20) ва дар хонаи ичоравии худ дар Рум (28,30.31) мавъиза менамуд.

Филиппус ба ҳоҷасарои ҳабаш дар ароба (8,31-35), Павлус бошад дар кишти мавъиза кард (27,21-26). Дар Эфсӯс ӯ ҳар рӯз дар омӯзишгоҳ таълим дод (19,9).

Павлус дар маҳкама дар назди Феликс (24,10), Фестус (15,8) ва Агрипос (26,1-29) мавъиза кард.

Дар боби 8,4 мо мехонем, ки масеҳиёни пахну парешоншуда суханро дар ҳама ҷо мавъиза мекарданд.

Ба ҳамин тариқ, масеҳиёни аввал чунин намехисобиданд, ки Хушхабар бояд ҳамеша дар ҷойҳои махсус, биноҳои “мукаддас” эълон карда шавад. Дар ҳама ҷое ки одамон буданд, манфиат ва имконияти онҳоро бо

Масеҳ шинос намудан буд. Бо ин А. Б. Симпсон розӣ аст:

*Масеҳиёни аввалин ҳар як шароитро чун имконияти шаҳодат дар бораи Масеҳ меҳисобиданд. Ҳатто вақте ки онҳоро ба назди шоҳон ва ҳокимон меоварданд, аз муҳокимаи масъалаҳои баҳснок рӯй гардонидани ва аз оқибаташ тарсида, кушоду равшан худро масеҳӣ эълон накардан ҳеҷ гоҳ ба хотирашон ҳам намеомад. Ин барои онҳо як фурсате буд барои расондани Хушхабар ба шоҳон ва ҳокимон, ки ба таври дигар дастнорас буданд. Эҳтимол, Худо ба мо ҳар як одамро фиристода имконият медиҳад, ба роҳи ӯ дуои хайр диҳем, ба дили ӯ ва ҳаёти ӯ чунон таъсир расонем, ки ӯро ба Худо наздиктар гардонанд.*⁶⁵

Худованд Исо ба шогирдон фармудааст: “Ба тамоми олам биравед ва Инчилро ба ҳамаи махлуқот мавъиза кунед” (Марқ. 16,15). Китоби Аъмол нишон медиҳад, ки чӣ гуна онҳо ин фармоишро иҷро мекарданд.

Илова кардан мумкин аст, ки мавъизаҳои дар китоби Аъмол навишташуда аксаран бе тайёри карда шуда буданд. Одатан барои тайёр кардани онҳо вақт набуд. Тайёрӣ як соат не, балки тамоми умрро дар бар мегирифт. На мавъизаҳо, балки мавъизакунандагон тайёр карда мешуданд.

18,1 Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки Павлус аз сабаби натиҷаи бениҳоят ками мавъиза Атиноро тарк кард. Мо афзал медонем чунин шуморем, ки Рӯҳи Пок ӯро ба ғарб равона кард ва ба ҚЎРИНТ, пойтахти ОХОИЯ, овард. Ин шаҳри бо бадахлоқӣ машҳур ба мавъизаи Хушхабар ва ташкили калисо эҳтиёҷ дошт.

18,2-3 Дар Қӯринт Павлус бо зану шавҳар, ки Акило ва Прискила ном доштанд, шинос шуд, ки дӯстӣ бо онҳо тамоми умри ӯ давом дошт. Акило яҳудӣ аз Понтус, вилояти шимоли шарқии Осиёи Хурд, буд. Ӯ ва зани ӯ дар Рум зиндагӣ мекарданд, вале аз он ҷо бо фармони қайсар Клавдиус бар зидди яҳудиён ронда шуданд. Азбаски Қӯринт дар роҳи асосии аз Рум ба шарқ мерафта ҷойгир буд, онҳо дар ин ҷо монда корхонаи хаймадӯзӣ кушоданд. Павлус низ ҳунари

хаймадӯзӣ дошт, ба туфайли ин ӯ бо онҳо шинос шуд.

*Ваҳйҳои аз ҳама зеботарин дар зиндагонӣ ба мо ҳангоме марҳамат карда мешаванд, ки бо кори ҳаррӯза машғулем. Қути лоямутатро бо арақи чабин ба даст овар ва дар байни меҳнати вазнин ту баракат мегирӣ ва ваҳйи тасаллобахиро мебинӣ... Устохона, идора ё дӯконе ки дар он ҷо кор мекуни, ба хонаи Худо монанд шуда метавонанд. Дар соҳаи худ меҳнат кун ва бо ҷидду ҷаҳд кор кун: дар ҳамин меҳнат ту метавонӣ дӯстони рӯҳан ба худ наздикро ёбӣ, чӣ хеле ки ин бо Акило ва Прискило рӯй дод.*⁶⁶

Аз қисса маълум нест, ки оё Акило ва Прискила масеҳӣ буданд, ҳангоме ки Павлус бо онҳо шинос шуд, ё онҳо дар натиҷаи хизматгузори ӯ бовар карданд. Эҳтимол, паллаи тарозу ба ҳамон тараф ҳам мешавад, ки ҳангоме ки ба Кӯринт омаданд, онҳо аллақай масеҳӣ буданд.

18,4 Павлус ҳар як рӯзи шанбе дар қуништ сухан ронда, яҳудиёну ғайрияҳудиёни худотарсро ба он бовар мекунонд, ки Исо дар ҳақиқат Масеҳи Худо буд.

18,5 Ба Атино рафта истода, Павлус, Сило ва Тимотиюсро дар Бирия монд. Аз Атино ӯ ба онҳо фармоиш дод, ки ба ӯ ҳамроҳ шаванд. Онҳо ба ӯ танҳо дар Кӯринт расиданд.

Баъд аз омадани онҳо Павлус аз Рӯҳ илҳом ёфт, яъне Худованд ба ӯ воғузур кард, ки бо ҷидду ҷаҳди боз ҳам зиёдтар ба яҳудиён шаҳодат додан гирад, ки Исо Масеҳ аст. Тахмин кардан мукин аст, ки фириста вақтро дигар ба хайматайёркунӣ сарф намекард, балки худро пурра ба мавъизаи Хушхабар бахшид.

Тахминан дар ҳамин давра Павлус Номаи 1-ро ба Таслӯникиён менависад (тақрибан дар соли 52 милодӣ).

18,6 Яҳудиёни нобовар ба Павлус мухолифат менамуданд ва бадзабонӣ мекарданд. Хушхабарро рад кардан охири охирон худ ба худ муқобилат карданро мефаҳмонад. Нобовар ба ҳеч кас он қадар зарар намекунад, чӣ хеле ки худаш ба худаш.

Павлус домани худро ба онҳо афшонда, гуфт: “Хунатон ба гарданатон; ман аз он мубарро ҳастам; минбаъд назди ғайрияҳудиён хоҳам рафт”. Афшондани доман амали хеле пурмаъно буд, ки чудошавиро таҷассум мекард. Вале ин ба Павлус дар шаҳри дигар, масалан дар Эфсӯс, барои рафтан ба қуништ монеъ нашуд (19,8).

Суханони фириста огоҳии ҷиддиест ба ҳар як масеҳӣ дар бораи он ки ӯ барои наҷотёбии одамон ҷавобгар аст. Масеҳӣ – қарздори ҳар як одам аст. Агар ӯ Хушхабарро мавъиза карда, ин қарзро наканад, Худо аз ӯ барои ҳалокати одамон талаб мекунад. Аз тарафи дигар, агар ӯ содиқона дар бораи Масеҳ шаҳодат диҳад, вале ба мухолифати қатъӣ дучор ояд, пас ӯ аз ҷавобгарӣ озод карда мешавад ва ҳамаи гуноҳ ба оне ки Масеҳро рад мекунад, меафтад.

Дар ин оят тағйири роҳи Хушхабар аз халқи Исроил ба ғайрияҳудиён тасвир ёфтааст. Худо қарор дод, ки пеш аз ҳама Хушхабар бояд дар байни яҳудиён паҳн карда шавад, вале чӣ хеле ки дар китоби Аъмол қайд мешавад, азбаски халқи Исроил онро рад мекунад, Рӯҳи Худо бо андӯх аз ин халқ рӯ мегардонад.

18,7-8 Баъд аз баҳси пурҷӯшу хурӯш бо яҳудиён фириста ба хонаи Юстуси аз бутпарастӣ ба дини яҳудӣ гузашта, ки дар шафати қуништ зиндагӣ мекард, равона шуд. Дар ин ҷо ӯ хизмати худро давом меод ва ба ӯ шодии дидани он ки чӣ тавр Криспус, сардори қуништ, бо аҳли байти худ бовар кард, дода шуд. Бисёр қӯринтиёни дигар инчунин ба Наҷотбахшанда имон оварданд ва таъмид гирифтанд. Павлус Криспус ва баъзеи дигаронро ғӯта дод (1Кӯр. 1,14-16), вале одатан ӯ маросими ғӯтаро ба ягон масеҳии дигар месупурд. Павлус метарсид, ки одамон дар гирди ҳуди ӯ муттаҳид мешаванд, ба ҷои он ки муҳаббат ва садоқати худро комилан ба Худованд Исо бахшанд.

18,9-10 Худованд як шаб дар рӯё Павлусро меҳрубонана рӯҳбаланд карда гуфт, ки ӯ набояд тарсад. Фириста мавъизаи суханро бояд давом диҳад ва боварӣ дошта бошад, ки Худо бо ӯст ва ӯро муҳофизат менамояд. Дар ин шаҳр Худованд мардуми

зиёд дошт, яъне \bar{U} кори Худро дар хаёти онҳо ба амал меовард ва дар охир онҳо начот меёбанд.

18,11 Павлус дар Қўринт боз якуним сол монда, *Каломи Худоро* ба қўринтиён таълим дод. Маълумотҳои муҳими иловагӣ дар бораи ин давраро Номаҳои 1-ум ва 2-юм ба Қўринтиён дар бар мегиранд.

18,12-16 Эҳтимол, дар охир, вақти дар Қўринт будани Павлус, тахминан соли 53 милодӣ *волии Охоия Фолион* таъин шуда буд. Яҳудиён ба гумони он ки *волии* нав тарафи онҳоро мегирад, *Павлусро* ба назди \bar{y} , ба маҳкамаи дар майдони бозори Қўринт ҷойгир буда *оварданд*. Айбнома аз он иборат буд, ки ин *Павлус* мардумро иғво медиҳад, ки *ибодати Худоро бар хилофи шариати* яҳудиён ба ҷо оварданд. *Фолион* ҳатто ба фириста имконияти баромад кардан надода, бо як нафрати хеле саҳт кори маҳкамаро хотима дод. \bar{U} ба яҳудиён гуфт, ки ин кор танҳо ба *шариати* онҳо дахл дорад ва ба доираи ҳуқуқи \bar{y} дохил нест. *Агар озоре ё кирдори баде ба вуқӯъ меомад*, барои *Фолион* асос мебуд, ки арзи яҳудиёнро босаброна *бишнавад*, вале дар ҳақиқат *баҳс* танҳо дар бораи *таълимот*, дар бораи *номҳо* ва *шариати* яҳудиён мерафт. *Воли* ягон хел хоҳиши *дар ин кор довар* буданро надошт, бинобар ҳамин ҳам ин корро хотима дод.

18,17 Баъзеҳо чунин мешуморанд, ки *юнониён Сўстинусро* барои он ҷазо доданд, ки вай *Павлусро* бо чунин як айбномаи андак ба назди *Фолион* бурд. Суханони: “*Фолион ба ин ҳеч нарво накард*” онро ифода намекунанд, ки Хушхабар диққати \bar{y} ро ҷалб намекард, вале эҳтимол, ҳамин хел ҳам буд. Зоҳиран, \bar{y} намехост ба шариат ва анъанаи яҳудиён даҳолат кунад.

18,18 Баъд аз ин ҳодисаҳо *Павлус боз чандин рӯз* дар Қўринт *истод*. Эҳтимол, маҳз дар ҳамин вақт \bar{y} Номаи 2-юмро ба *Таслўникиҳо* навишт.

Ҳангоме ки дар охир \bar{y} ҳамроҳи *Акило* ва *Прискила* бо Қўринт *хайру маъзур* кард, онҳо бо киштӣ ба Сурия равона шуданд, аз афташ, нияти ба Антиохия баргаштан доштанд. Шорехон ба ақидаи ягонае омада наметавонанд, ки *дар Канхария*, бандари

шаркии Қўринт, *Павлус ё Акило мўйсар гирифт*.⁶⁷

Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки чунин тарзи додани *назр* сирф аз яҳудиён аст ва барои ин хел одами рӯҳонии баркамол ба монанди Павлус ба кор намеомад. Вале, эҳтимол, ин масъаларо як хел ҳал карда намешавад.

18,19-20 Ҳангоме ки киштӣ ба соҳили ЭФСҮС расид, *Прискила* ва *Акило* ба нияти дар он ҷо мондан фаромаданд. Павлус аз истгоҳи кӯтоҳи киштӣ истифода бурда, ба *куништ* рафт ва *бо яҳудиён* гуфтугӯ кард. Хоҳиши онҳо, ки \bar{y} муддате бо онҳо бимонад, ачиб буд, вале Павлус инро карда наметавонист.

18,21 Киштӣ равона мешуд. Вале Павлус ваъда дод, ки *иди дар пеш истодаро дар Ерусалим гузаронида, агар Худо хоҳад, ба Эфсӯс бармегардад*.

18,22 Истгоҳи ояндаи киштӣ дар ҚАЙСАРИЯ буд. Аз он ҷо фириста ба *Ерусалим* омад, дар он ҷо *калисоро табрик намуд*, пас аз он ба АНТИОХИЯ рафт. Ин ташрифи охири ба Антиохия буд.

Сафари дуҷуми миссионерии Павлус ҳамин тавр ба охир расид.

Е. Сафари сеюми миссионерии Павлус: Осиёи Хурд ва Юнон (18,23-21,26)

18,23 Муддати зиёде дар Антиохия *истода*, Павлус тайёр буд боз ба муддати зиёд ба роҳ барояд. Нақли ин сафари миссионерӣ аз ояти 23 то боби 21,26 оварда шудааст.

Аввалин вилоятҳое ки Павлус ташриф овард, *ФАЛОТИЯ* ва *ФРИЦИЯ* буданд. Фириста ҳар як калисои маҳаллиро як-як дида баромада *ҳамаи шогирдонро тақвият меод*.

18,24-26 Қисса моро боз ба Эфсӯс меоварад, ки дар он ҷо мо *Акило* ва *Прискиларо* тарк карда будем. Ба он ҷо мавъизагари *суханвар* бо номи *Апўллўс*, шахси аз *Навиштаҳои* Паймони Куҳан *бохабар* омад. \bar{U} *яҳудизода* аз *Искандария*, пойтахти Мисри шимолӣ буд. Ҳарчанд мавъизаи \bar{y} бо қувваи зиёд фарқ мекард ва худи \bar{y} хеле боэҳтимом буд, бо вучуди он эҳсос карда мешуд, ки ба \bar{y}

дониш оиди бовари масехӣ намерасад. Аз афташ, *ӯ* дар бораи хизмати *Яҳеи* Ғӯтадиҳанда ва дар бораи он ки *Яҳе* халки Исроилро ба тавба кардан ва ба зуҳури Масех тайёри дидан даъват мекард, хуб медонист. Таассуроте ба амал меояд, ки *ӯ* дар бораи ғӯтаи масехӣ ё дигар ягон чузъиёти таълимоти масехӣ чизе намедонист. Вақте *Акило ва Прискила* шуниданд, ки чӣ тарз *ӯ* дар қуништ *сухан меронад*, фаҳмиданд, ки *ӯ* ба насихат эҳтиёҷ дорад, бинобар ҳамин *ӯро* бо муҳаббат қабул карданд ва *тариқи Худовандро ба ӯ дуруста-как фаҳмониданд*. Омодагии ин мавъизагари *суханвар* барои қабули насихат аз устои хаймадӯз ва зани *ӯ* *ӯро* сазовори хурмат мекунад.

18,27-28 Дили Апӯллӯс барои таълим додан кушода буд ва бинобар ин *бародарон* дар Эфсӯс нияти *ӯро* дастгирӣ намуданд, ки ба Кӯринт рафта мавъиза кунад. Онҳо ҳатто барои *ӯ* тавсиянома *навиштанд*. Дар натиҷа Апӯллӯс дар Кӯринт ба масехиён хеле фоида овард, *зеро ки бо қуввати тамои дар пеши назари ҳама бо яҳудиён баҳсу мунозира карда, исбот менамуд, ки Исо дар ҳақиқат Масех аст*.

19,1 Ҳангоме ки Павлус ба Эфсӯс бори аввал ташриф овард, *ӯ* ба яҳудиён дар қуништ ваъда дод, ки агар Худо хоҳад, *ӯ* бармегардад. Ин ваъдаро иҷро карда, *ӯ* аз кишвари Ғалотия ва Фриҷия бо роҳе ки аз байни кӯҳсор ба даруни материк мерафт, ба ЭФСҶС равона шуд, ки дар ғарби соҳилҳои Осиёи проконсулӣ ҷойгир буд. Ба он ҷо омада, *ӯ* тахминан бо дувоздаҳ нафар одами худро *шогирд* эълон карда вохӯрд. *Ӯ* бо онҳо ҳамсӯҳбат шуда фаҳмид, ки маълумоти онҳо дар бораи бовари масехӣ хеле номукамал ва нокифоя мебошад. Дар *ӯ* ҳатто саволе ба вучуд омад, ки оё ба онҳо ягон вақт Рӯҳи Пок фуруд омадааст.

19,2 Бинобар ин *ӯ* аз онҳо пурсид: “*Оё вақте ки имон овардед, Рӯҳулқудсро қабул кардед?*” Дар як нусхаи Навиштаҳои Пок савол мухтасар чунин баён карда шудааст: “*Оё баъд аз он, ки шумо бовар кардед, Рӯҳи Пок ба шумо фуруд омадааст?*” Чунин тасвия

саҳван тахмин мекунад, ки Рӯҳи Пок *нас* аз начот қабул мекунад.

Ин оят дар назар надорад, ки қабули Рӯҳи Пок амали файз аст, ки *нас* аз начот меояд. Ҳамин ки гунаҳкор Начотбахшандаро бо бовар қабул менамояд, Рӯҳи Пок ба *ӯ* фуруд меояд.

Шогирдон ҷавоб доданд: “*Ҳатто нашундаем, ки Рӯҳулқудс вучуд дорад*”. Азбаски ин одамон шогирдони Яҳеи Ғӯтадиҳанда буданд, ки дар ин бора мо аз ояти оянда мефаҳмем, онҳо аз Паймони Куҳан дар бораи мавҷудияти Рӯҳи Пок мебоист медонистанд. Ба ғайр аз ин, Яҳе ба пайравони худаш таълим медод, ки Оне ки баъд аз *ӯ* меояд, онҳоро бо Рӯҳи Пок ғӯта медихад. Чизе ки ин шогирдон намедонистанд, он буд, ки *Рӯҳулқудс* аллакай дар рӯзи Панतिकост ато шуда буд.

19,3-4 Ҳангоме ки фириста дар бораи ғӯта хотиррасон кард, *ӯ* фаҳмид, ки ин одамон танҳо дар бораи *таъмили Яҳе* медонанд. Дигар хел карда гӯем, онҳо танҳо наздик будани зуҳури Масехро медонистанд ва ба шаҳодати *тавбаи* худ *таъмидро* қабул карданд, чун тайёрии зарурӣ ба зуҳури *Ӯ* чун Шоҳ. Онҳо намедонистанд, ки *Масех* мурд, дафн карда шуд, аз мурдагон зинда шуд ва ба осмон боло шуд ва *Ӯ* Рӯҳи Покро фиристод. *Павлус* ҳамаи инро ба онҳо фаҳмонид. *Ӯ* ба онҳо хотиррасон кард, ки вақте *Яҳе* бо *таъмили тавба таъмид* медод, *ӯ* онҳоро бовар мекуноид, ки *ба Исои Масех имон оваранд*.

19,5 *Инро шунда, онҳо ба исми Худованд Исо таъмид гирифтанд*. Дар давоми ҳамаи китоби Аъмол қудрати Исо возеҳ таъкид карда мешавад. Бинобар ин дар ин ҷо ҳам шогирдони Яҳе баҳри итоат ба *Худованд Исо таъмид гирифтанд*, ва дар пеши мардум эътироф менамуданд, ки онҳо ба Исои Масех бовар кардаанд ва тамоми ҳаёти худро ба *Ӯ* чун ба *Худованд* тобеъ кардаанд.

19,6-7 Пас аз он *Павлус ба сари онҳо даст ниҳод* ва онҳо *Рӯҳулқудсро* қабул намуданд. Ин дафъаи чоруми фуруд омадани *Рӯҳулқудс* аст, ки дар китоби Аъмол тасвир ёфтааст. Дар ҳодисаи аввал, ки дар боби 2 нақл карда шудааст, *Рӯҳ* дар ибтидо дар рӯзи

Пантикост бар яхудиён фуруд омад. Ҳодисаи дуҷум дар боби 8 Аъмол оварда шудааст, вақте ки Рӯҳ ба сомариён ба воситаи дастгузории Петрус ва Юҳанно ато шуда буд. Дар ҳодисаи сеҷум Рӯҳ ба хонаи ғайри-яхудӣ Корнилюс дар Ёфо фуруд омад. Мо аллакай пештар ҳам қайд карда будем, ки тартиби ҳодисаҳои пеш аз қабули Рӯҳулқудс дар ҳар як маврид гуногун аст.

Дар ин ҷо, дар Аъмол 19, тартиб чунин аст:

1. Бовар.
2. Ғӯтаи дубора.
3. Дастгузории фириста.
4. Қабул намудани Рӯҳи Пок.

Ба василаи дастгузории Павлус шогирдони Яхёро бо Рӯҳулқудс пур карда, Худованд худ иҷмояти тахминҳои бемавқеъро дар бораи он ки Павлус аз Петрус, Юҳанно ё дигар фиристагон пасттар бошад, пешгирий кард.

Ҳангоме ки ба шогирдони Яхё Рӯҳулқудс фуруд омад, онҳо ба забонҳои дигар сухан ронда нубувват карданд. Чунин қобилиятҳои фавқуллоддари ато карда, Худо дар он рӯзҳо, ки Навиштаҳои Паймони Навин ҳоло навишта нашуда буданд, амал мекард. Ҳозир бошад, дар бораи он ки дар лаҳзаи бовар кардан ба мо Рӯҳулқудс фуруд омад, ба мо на аломот, мӯъҷизот ва ҳатто эҳсосот, балки Навиштаҳои Паймони Навин шаҳодат медиҳад.

Аз ҳамон лаҳза, ҳамин ки одам ба Худованд Исои Масеҳ бовар кард, Рӯҳи Пок дигар ӯро тарк намекунад; ӯ бо Рӯҳи Пок нақш баста шудааст; ӯ замонаи Рӯҳи Покро ба даст меорад; ӯ масҳи Рӯҳи Покро ба даст меорад; ва ӯ бо Рӯҳ ба Бадани Масеҳ ғӯта хӯрдааст. Вале ин он далелро рад намекунад, ки дар ҳаёти бовардорон мушкилиҳои рӯҳонии баъдина хоҳанд буд. Ҳамчунин эътироф накардани он мумкин нест, ки Рӯҳи Пок зуд-зуд ба одамони алоҳида фуруд омада, онҳоро барои хизмати махсус бо қувва пур карда, бебокии бузург дар бовар ва ҳамдардии махсус ба ҷонҳои халокшудаистода ато менамояд.

19,8 *Муддати се моҳ* Павлус ба қуништи Эфсӯс меомад, мусоҳиба мекард ва дар

бораи Малакути Худо шаҳодат медиҳад. “Мусоҳиба карда” – ба хиради одамон муроҷиат мекард. “Шаҳодат дода” – ӯ мекушид ба иродаи онҳо таъсир расонад, бо бовар онҳоро мӯътақид менамуд, ки Исои Масеҳро қабул намоянд. Мавзӯи баромади ӯ Малакути Худо буд.

К. Е. Стюарт шарҳу эзоҳ медиҳад:

*Зарур аст қайд намоем, ки ӯ Хушхабарии Подшоҳиро мавъиза намекард: ин дар ҳамин давра бемаврид мебуд. Дар ин бора Худованд мавъиза карда буд. Вале бо марғи ӯ ин мавъиза бурида шуда буд ва дар рӯзи меомада аз нав сар мешавад (Мат. 24,14; Ваҳй 14,6.7). Павлус бошад дар бораи Подшоҳии Худо, ки ҳоло дар замин ҳузур дорад, мегуфт.*⁶⁸

19,9-10 Азбаски баъзе яхудиён сангдил шуданд (бо хиради худ), саркаш буданд (бо иродаи худ) ва мардумро зидди тариқати Худованд бармеангехтанд, Павлус қуништро тарк карда шогирдони худашро аз яхудиёни маҳаллӣ ҷудо кард. ӯ онҳоро ба омӯзишгоҳи Тиронус овард, ки дар он ҷо ҳар рӯз озодона онҳоро таълим дода метавонист. Чунин меҳисобанд, ки Тиронус ҷунобӣ буд, ки аз фалсафа ё илми суханпардозӣ дарс медиҳад. Наздик ба ду сол фириста шогирдонро тайёр мекард ва пас аз онҳоро барои мавъиза кардан ба дигарон мефиристод. Дар натиҷа тамоми соқинони вилояти Осиё, ҳам яхудиён ва ҳам ҷунобиён, мавъизаро дар бораи Худованд Исо шуниданд. Ҳамин тариқ барои Павлус дари бузургу фароҳе боз шуд, ҳарчанд ӯ муҳолифони зиёд дошт (1Кӯр. 16,9).

19,11-12 Ҳамчун фиристаи Исои Масеҳ Павлус аломот нишон дода ва мӯъҷизот ба амал оварда метавонист. Онҳо ҳамчун далели фириста будани ӯ хизмат мекарданд ва мавъизаи ӯро тасдиқ мекарданд. Қувваи ба василаи ӯ паҳн мешуда ҷуноб бузург буд, ки ҳатто дастрӯмолҳо ва камарбандҳои дастрасонидааш, ки ба беморон ва мубталоеҳои рӯҳи нопок гузошта мешуданд, ба онҳо шифо мебахшиданд. Саволе ба миён меояд: Оё ин мӯъҷизот имрӯз такрор шуда метавонанд? Рӯҳи Поки Худо пуриктидор аст ва ҳар чизро, ки дар иродаи ӯст, метавонад ба амал орад. Вале бояд иқрор шуд, ки ба фиристагон ва ҳамсафшон қобилияти

фавкулодда ато шуда буд. Азбаски ҳозир дар мо ба маънои аслии ин сухан фиристагон нестанд, исрор кардани он ки мӯъҷизоти ба амал овардаи онҳоро ҳамеша такрор кардан мумкин аст, бефоида мебуд.

19,13-14 Дар он ҷое ки Худованд пуркудратона амал мекунад, шайтон доимо дар наздикӣ мебошад, то ин ки бо ҳар тарз ба Ӯ муҳолифат намояд ва ҳалал расонад. Дар он рӯзҳое ки Павлус дар Эфсӯс мавъиза мекард ва мӯъҷизот меофарид, дар он ҷо якчанд *азоимхонҳои* оворагарди яҳудӣ зиндагӣ мекарданд. Ин одамон ба *рӯҳи хабиси* мубталоён (*исми Худованд Исоро* ҳамчун формулаи мӯъҷизаовар кор фармуда) мефармуданд, ки аз онҳо бароянд. Худи Хуованд Исо эътироф мекард, ки баъзе яҳудиён дар ҳақиқат қобилияти баровардани рӯҳи хабисро доштанд (Лук. 11,19).

Дар байни ҷодугарони яҳудии инро тачрибакунанда ҳафт писари Искиво номбар шудаанд. Ин одам *сарқоҳин* ё қоҳин таъин шуда буд, ки барои бисту чор доираи қоҳинӣ ҷавобгар буд. Боре писарони ӯ аз мубталое рӯҳи хабисро рондани шуданд. Онҳо ба рӯҳи хабис гуфтанд: “Туро ба Исое ки Павлус мавъиза менамояд, қасам медиҳем”.

19,15-16 Онҳо ин суханро ба забон оварданд, вале қувваи мувофиқ дар онҳо набуд ва рӯҳи хабис ба онҳо итоат накард. Ҷавоби *рӯҳи хабис* ба дараҷаи олий қобили қайд аст. Ӯ гуфт: “*Исоро мешиносам, Павлусро низ медонам, лекин шумо кистед?*”

Вобаста ба ин мавзӯ шарҳи ачиби Ф. Б. Мейерро иқтибос овардан меарзад:

Ҳангоме ки писарони Искиво ба рӯҳи хабис дарафтанд, ӯ ба онҳо нигоҳ кард ва гуфт: “Шумо, паканаҳо, шумо, лилутҳо, шумо кистед? Павлусро ман медонам. Аммо шуморо намедонам. Ман ҳеҷ гоҳ дар бораи шумо пеш аз ин нашундаам; номҳои шумо ҳеҷ гоҳ дар дӯзах зикр нашудааст. Ҳеҷ кас шуморо намедонад ва ҳатто берун аз ҳудуди шаҳраки хурд бо номи Эфсӯс касе дар бораи шумо нашундааст”.

Ва имрӯз худи ҳамин савол дар назди ман меистад: “Оё дар бораи ман дар дӯзах медонанд?” Оё дар бораи мо девҳо медонанд? Оё онҳо аз мо метарсанд? Оё онҳо метаво-

*нанд ба мо ҳамла кунанд? Ҳангоме ки дар рӯзи якшанбе мавъиза мекунем, дар кӯча сӯҳбат мекунем ё дар мактабҳои якшанбегӣ таълим медиҳем, шайтон мегӯяд: “Ман туро намедонам. Ту арзиши онро надорӣ, ки барои ту борут сарф карда шавад; метавонӣ кори худро давом диҳӣ. Ман барои боздоштани ту дӯзахро чаппагардон кардани нестам”.*⁶⁹

Қайд кардан ачиб аст, ки чӣ гуна дар Навиштаҷот тавофути байни *рӯҳи хабис* (оятӣ 15) ва *одаме* ки дар ӯ *рӯҳи хабис* буд, гузаронида мешавад (оятӣ 16). Дар оятӣ 15 *рӯҳи хабис* гап мезад. Вале дар оятӣ 16 бошад, худи *одаме* ки *рӯҳи хабис* дошт, ба писарони Искиво *дарафт*од, онҳоро *мағлуб кард*, либосашонро кашида гирифт ва зад.

19,17 Хабар дар бораи шикасти қувваҳои шайтон дар тамоми гирду атроф паҳн шуд ва ҳамаи мардум ба ҳарос афтоданд ва *исми Худованд Исо бештар иззату иқром пайдо кард*. На номи Павлус, балки *исми* Наҷот-диҳандаи ӯ машҳур гашт.

19,18-19 Рӯҳи Пок бо чунон қуввае ба онҳое ки бо соҳирӣ машғул буданд, таъсир расонид, ки аксари онҳо ба Масех рӯ оварданд, *аъмоли худро иқрор ва ошкор карданд*. Ин корро карда, онҳо дар пеши ҳамаи мардум *китобҳои худро* дар бораи соҳирӣ ҷамъ оварда, дар гулхани калон сӯзонда, бовар кардани худро нишон доданд. Арзиши умумии ин китобҳо *панҷоҳ ҳазор дирҳамро* ташкил медод. Эквиваленти ҳозираи долларро бо ин маблағ аниқ муайян кардан бисёр мушкил аст; эҳтимол, ин аз ҳашт то даҳ ҳазор долларро ташкил медиҳад.

19,20 Чунин инкор дар пеши мардум аз анъанаҳои бутпарастӣ ба он оварда расонд, ки *Каломи Худованд* бо *қувваи* зиёд меафзуд ва тантана мекард. Эҳтимол, агар масеҳиёни ҳозира китобҳо ва журналҳои пастсифати худро месӯзонданд, Каломи Худо боз ҳам бештар тантана мекард.

19,21 Вақте ки мӯҳлати дар Эфсӯс будани Павлус ба охир расид, ӯ қарор дод боз ба *Ерусалим* ба воситаи *Мақдуния* ва *Охоия* равад ва баъд аз ин ӯ меҳост *Румро* бинад. Дили бузурги пур аз муҳаббат ва тараххуми ӯ ҳамеша ӯро ба он ҷо мекашид,

ба он чое ки ба ёрии \bar{y} мӯҳтоҷ буданд, ва ба он чо Хушхабарро овардан мумкин буд, ва вай аз он чо ба дигар чо паҳн шуда метавонист.

19,22 \bar{U} ба Мақдуния Тимотиос ва Арастусро фиристод, худаиш бошад ба муддаде дар Осиё монд. Аз афташ, маҳз ҳамон вақт \bar{y} Номаи якум ба Қуринтиёнро навишт (тахминан соли 56 милодӣ).

19,23-27 Ба шарофати хизмати Павлус аксари эфсӯсиён аз худоҳои бути худ рӯ гардонида, ба Худованд рӯ оварданд. Бедоршавии рӯхонӣ дар шаҳр чунон вусъат ёфт, ки ин ба пастшавии талабот ба маҳсулоти хунармандоне ки бутҳоро тайёр мекарданд, оварда расонд. Яке аз “зарардидагон” Димитриоси нуқрагар буд. \bar{U} тасвирҳои нуқрагини маъбади Артамисро (Диана)⁷⁰ месохт. Димитриос чун намояндаи хунармандон баромад карда, ҳамаи ҳамкасбонхунармандонро чамъ карда, онҳоро ба амалиёти қатъӣ водор кард. \bar{U} ба онҳо хотиррасон кард, ки Павлус ҳамин хел бо мувафаккият одамони бисёрро бовар кунонид, ки худоҳои сохтаи дасти инсон вучуд надоранд. \bar{U} мақсади ҳақиқии худро ошкор кард, вақте гуфт ки ин ба хунари онҳо таҳдид мекунад, вале кӯшиш кард ба баромади худ тобиши динӣ диҳад ва вонамуд кард, ки ба Артамис ва маъбади \bar{y} эҳтироми бузурге дорад.

19,28-31 Машварати хунармандони нуқрагар дере нагузашта ба бетартибҳои умумӣ табдил ёфт, ки тамоми шаҳрро фаро гирифт. “Бузург аст Артамиси эфсӯсиён!” – гӯён фарёд зада издиҳом ба сӯи тамошоҳона (саҳна ё амфитеатр) тохт ва ду нафарро аз ҳамроҳони Павлус – Фоюс ва Ористархусро дастгир карда, қасди куштани онҳоро кард. Павлус мехост ба издиҳом мудохила карда сӯҳбат кунад, вале ба \bar{y} шогирдон, ҳамчунин баъзе аз сардорони вилояти Осиё (асиархҳо, амалдорони аз тарафи аҳли шаҳр интиҳобшуда, ки аз ҳисоби худ бахшида ба худоҳо идҳо ташкил мекарданд) намонданд, ки ин корро кунад. Ин некӯкорони шаҳр, ки ба Павлус муносибати дӯстона доштанд, \bar{y} ро бовар кунониданд, ки ба саҳна баромадан ниҳояти беақлист.

19,32 Дар айни замон, издиҳом тамоман идоранашаванда гардид. Аксарият ҳатто намедонистанд, ки барои чӣ чамъ шудаанд. Дар ҳар тараф доду фарёди мухталиф шунида мешуд.

19,33-34 Яҳудӣ бо номи Искандар баромада ба издиҳом мурочиат кардан хост. Бешубҳа, \bar{y} мехост яҳудиёнро тарафдорӣ намояд, ки онҳо дар ин чо тамоман ҳеч гуноҳе надоранд. *Ҳангоме дар издиҳом фаҳмиданд, ки \bar{y} яҳудист*, онҳо шӯру ғавғо бардошта, \bar{y} ро сухан гуфтан намонданд. Тахминан ду соат онҳо нидо мекарданд: “Бузург аст Артамиси эфсӯсиён.”

19,35 Дар ин давраи дигаргуншавии қатъӣ нозири низом мардумро ором карда тавонист. Ҳарчанд баромади \bar{y} на он қадар боварибахш буд, вале ба натиҷаи дилхоҳ овард. Аслан \bar{y} гуфт, ки ба эфсӯсиён тарсидан лозим нест. Охир, ҳама медонистанд, ки шаҳри Эфсӯс парастандаи маъбади олиҳаи бузург Артамис интиҳоб шуда буд. Ҳарчанд барои соҳиб шудан ба парастиишгоҳи Артамис сездеҳ шаҳри Осиё талош мекарданд, бо вучуди ин ҳифзи парастиишгоҳ ба Эфсӯс афтод, чуноне ки ҳифзи Дионет низ (ҳарф ба ҳарф “аз осмон фуруд омада”) – ҳайкали Артамис, ки аз осмон фурудомада ҳисоб меёфт.

19,36-40 Дар баробари фаҳмонидани он ки ҳеч кас ба асосҳои динии онҳо тааддӣ намекунад ва ҳеч кас ҳеч гоҳ оини Артамисро сарнагун карда наметавонад, \bar{y} ба одамон гуфт, ки ҳамаи ин ғавғоро ташкил кардан аз тарафи онҳо бемулоҳизагӣ буд. Охир мардуме ки онҳо ба муқобилашон баромадаанд, маъбадро тороҷ накардаанд ва дар ҳаққи олиҳа Артамис сухани куфр нагуфтаанд. Агар Димитриос ва дигар ҳамкоронаш даъвои ҳаққоние дошта бошанд, метавонанд ба маҷлиси оддии маҳкама мурочиат кунанд, ки дар он волиён ҳозиранд онҳоро гӯш диҳанд. Агар талаби дигаре дошта бошанд, ҳамеша имконияти маҳкамаи шаръӣ барпо кардан ҳаст. Онҳо бошанд чун издиҳомии номуташаккил чамъ омадаанд. Ҳокимони империяи Рум чунин ҳодисаҳоро на он қадар маъкул медонистанд. Агар онҳоро барои ин баромади авом ба ҷавобгарӣ

кашанд, онҳо имконияти худро сафед кардан надошганд. Нозирни низом инчунин медонист, ки агар хабарҳои ошӯб то ба Рум расад, мансаби ӯ ва, эҳтимол, ҳаёти ӯ дар хатар мебуд.

19,41 Дар ин вақт издиҳом ором шуд ва одамон саросема ба хонахоҷашон рафтанд.

Аҷиб он аст, ки маҳз иқдоми нозирни низом баҳри оромиро барқарор кардан, на худди ошӯбҳо, ба хизмати Павлус дар Эфсӯс хотима гузоштанд. Ҳарчанд ӯ дар Эфсӯс мухолифони зиёд дошт, то даме ки мухолифат хусусияти “солим”-ро доро буд, Павлус ҳис мекард, ки дар ин ҷо барои ӯ “дарвозаи бузургу фароҳе кушода аст” (1Қўр. 16,8.9). Вале, аз афташ, ҳангоме ӯ маҷбур буд пуштибонии ҳокимони шаҳро қабул кунад, Эфсӯсро тарк намуд ва роҳашро давом дод.

Бо калимаи “чамъомад” ё “чамоат” (оятҳои 32 ва 40) калимаи юнонии “эκκλῆζια”, ки “чамъомади даъватшуда”-ро мефаҳмонад, тарҷума шудааст. Дар дигар ҷойҳои Паймони Навин ин калима “калисo” тарҷума мешавад. Танҳо аз қаринаи матн муайян кардан мумкин аст, ки оё калимаи юнонӣ издиҳомии бутпарастонро мефаҳмонад, чӣ хеле дар ин ҷо, ё халқи Исроилро, чӣ хеле ки дар Аъмол 7,38, ва ё Калисои Паймони Навинро ифода мекунад. Калимаи “чамоат” – назар ба “калисo” тарҷумаи беҳтари “эκκλῆζια” мебошад. Калимаи “калисo” (церковь) аз калимаи юнонӣ мебарояд, ки “ба Худованд тааллуқдошта”-ро ифода мекунад (“қуриакэ”, ки аз ин калимаи англисии “church” пайдо шуд). Ҳозир дар зерин ин калима одатан парастигарӣ, бинои динӣ фаҳмида мешавад. Мана барои чӣ масеҳиёни зиёд истифодаи калимаи “чамоат”-ро афзалтар мешуморанд; он инъикоскунандаи далелест, ки Калисо пеш аз ҳама бино нест ва ҳатто мазҳаб нест, балки гурӯҳи одамони даъватшуда ва дар як ҷо чамъ меомада мебошад.

20,1 Ояти 1 гӯё тасдиқ мекунад, ки фириста аз Эфсӯс рост ба Мақдуния равона шуд. Вале аз 2Қўринтиён мо мефаҳмем, ки аввал ӯ ба ТРҶОС рафт. Дар он ҷо ӯ барои мавъизаи Хушхабар дари кушод ёфт, вале мақсади асосии ӯ вохӯрдан бо Титус буд ва

фаҳмидани он, ки қўринтиён номаи аввалро чӣ гуна қабул карданд. Титусро дар ТрҶос наёфта, Павлус ба МАҚДУНИЯ равона шуда, қисми шимолӣ-шарқии баҳрӣ Эгейро бурида гузашт. Бешубҳа, ӯ ба НИЁПҶЛИС фаромад ва баъд аз он ба дарунтари материк, ба ФИЛИППИЙ равона шуд. Дар Мақдуния, эҳтимол, дар Филиппӣ, Павлус бо Титус вохӯрд ва аз ӯ хабарҳои умедбахшро аз Қўринт гирифт. Аз афташ, маҳз дар ҳамин вақт ӯ Номаи дуюм ба Қўринтиёнро навишт (с. 56 милодӣ?). (Ниг. 2 Қўр. 1,8.9; 2,12–14; 7,5–7).

20,2-3а Муддатеро дар хизмат дар Мақдуния гузаронида Павлус ба ҷануб ба ЮНОН ё ОХОИЯ равона шуд. Қисми зиёди он се моҳро, ки фириста дар он ҷо буд, ӯ, бешубҳа, дар ҚҶРИНТ гузаронд ва маҳз дар ҳамин вақт Нома ба Румиёнро навишт. Баъзе тадқиқотчиён чунин меҳисобанд, ки дар ҳамин вақт инчунин Нома ба Ғалотиён навишта шудааст.

20,36 Павлус аз ибтидо нақша қашида буд, ки рост аз Қўринт ба воситаи баҳри Эгей ба Сурия меравад. Вале вақте ӯ фаҳмид, ки яҳудиён қасд карданд, ӯро дар роҳ кушанд, ӯ роҳи худро дигар кард ва аз нав ба шимол ба воситаи МАҚДУНИЯ равона шуд.

20,4 Дар ин ҷо бо баъзе ҳамроҳони Павлус шинос мешавем. Дар ин оят тасдиқ мешавад, ки онҳо то Осиё ӯро ҳамроҳӣ карданд, вале мо медонем, ки баъзеи онҳо ҳатто дар Рум бо Павлус ҳамроҳ буданд.

Супотрус аз аҳли Бирия, эҳтимол, ҳамон Сўсипатрус аст, ки хеши Павлус буда, дар Румиён 16,21 зикр шудааст.

Ористархус аз аҳли Таслўникӣ, ки ҳангоми ошӯб дар Эфсӯс қариб ҳалок шуд (Аъм. 19,29). Баъдтар зикр мешавад, ки ӯ якҷоя бо Павлус дар Рум ба зиндон андохта шуд (Филем. 23; Қўл. 4,10).

Секундус, ҳамчунин аз аҳли Таслўникӣ, Павлусро то Осиё, эҳтимол, то ТрҶос ё Милитус ҳамроҳӣ карда буд.

Ҷоюсро аз Дарба бо мақдуниёни ки аз тарафи издиҳом дар Эфсӯс дастгир карда шуд, омехта кардан лозим нест (Аъм. 19,29). Дар Паймони Навин дар бораи боз як Ҷоюс зикр карда мешавад – аҳли Қўринт, ки

хангоми дар он чо буданаш Павлус дар хонаи \bar{u} истода зиндагӣ карда буд (Рум. 16,23). Номаи сеюми Юҳанно ба Ғоюс ном одам фиристода шудааст, ки эҳтимол, дар ягон шаҳри назди Эфсӯс зиндагӣ мекард. Номи Ғоюс хеле интишор ёфта буд.

Тимотиюс Павлусро на танҳо *то Осиё ҳамроҳӣ кард*, балки дар Рум хангоми бори аввал ҳабс шудани \bar{u} низ ҳамроҳ буд. Баъдтар \bar{u} якҷоя бо Павлус вилояти *Осиёро* саёҳат кард. Дар 2Тимотиюс Павлус хоҳиши ба \bar{u} аз нав вохӯрданро кард, вале мо намедонем, ки он ягон вақт амалӣ шуд ё не.

Тӯхиқӯс, аз мардumi *Осиёи* Хурд, аз афташ, фиристаро то Милитус ҳамроҳӣ кардааст. Баъд \bar{u} ба Павлус дар Рум ҳамроҳ шуд ва чӣ хеле ки зикр мешавад, бо \bar{u} то (ва дар вақти) дубора ҳабс шудани \bar{u} якҷоя меҳнат карда буд.

Трофимус, зоҳиран ғайрияҳудӣ буд, ки дар Эфсӯс дар Осиёи Хурд зиндагӣ мекард. Якҷоя бо Павлус \bar{u} ба Уршалим рафт ва беихтиёр сабабгори ҳабси фириста гашт. \bar{U} инчунин дар 2Тимотиюс 4,20 номбар шудааст.

20,5-6 Аз афташ, ҳафт бародарони дар боло номбаршуда ба *Трӯос* пештар рафтанд, Павлус ва Луко бошанд то он замон *ФИЛИППИРО* зиёрат карданд. (Мо чунин меҳисобем, ки Луко бо фириста якҷоя буд, зеро дар ин порча ҷонишини шахси якум истифода шудааст: “*мо*” дар ояти 5, 6 ва ғайра.) *Пас аз айёми иди фатир* ё Фисхи яҳудиён Павлус ва Луко бо кишти аз Мақдуния ба *Трӯос* рафтанд. Одатан чунин сафар *панҷ рӯз* давом намекард. Чунин таъхир дар ин чо дигар ҳеҷ гуна шарҳ дода намешавад.

20,7-9 Дар вақти муқоисаи оятҳои 6 ва 7 чунин менамояд, ки фириста қасдан ҳафт рӯз дар *Трӯос* монд, то ин ки дар *шикастани нон* дар рӯзи якшанбе ҳузур дошта бошад. Аз ояти 7 комилан аён аст, ки масеҳиёни аввалин оини *дар рӯзи аввали ҳафта* чамъ шудан доштанд ва Шоми Худовандро ба чо меоварданд.

То нисфи шаб сухан кардани *Павлус* набояд моро ба хайрат оварад. Ҳангоме ки харорати рӯҳонии ҷамоат баланд аст, Рӯҳи

Худо метавонад ба ҳукмронии вақт итоат накунад. Шаб оҳиста-оҳиста тӯл мекашид, болохона гарм ва дим шуд, ки ба он, эҳтимол, *чароғҳои бисёри* дар он чо буда, инчунин шумораи зиёди одамон мусоидат карданд. *Як ҷавон, бо номи Офтихӯс*, ки дар *тирезаи* кушода менишаст, хобаш бурда ба поён ба замин санг барин афтид. \bar{U} аз ошёнаи *сеюм* афтада мурд.

20,10 *Вале Павлус* поён фуromaда худро ба болои тани ҷавон партофт, \bar{u} ро дар оғӯш гирифт, ки замоне пайғамбарон чунин мекарданд. Пас аз он \bar{u} ба одамон гуфт, ки онҳо дигар хавотир нашаванд ҳам мешавад, зеро ки Офтихӯс зинда аст. Аз суханони Павлус чунин намуданаш мумкин аст, ки хавотиршавии ҷамъомадагон беҳуда аст, зеро ки ҷавон намурдааст; *ҷони \bar{u}* то ба ҳол *дар \bar{u} ст*. Вале аз ояти 9 аён аст, ки \bar{u} дар ҳақиқат мурда буд. Бо қувваи ба фиристагон додашуда Павлус ба тарзи мӯъҷизавӣ \bar{u} ро зинда гардонд.

20,11-12 Ҳангоме ки Павлус боло баромад, онҳо *нонро шикастанд* (ояти 11), яъне Шоми Худовандро ба чо оварданд, ки барои он чамъ омада буданд (ояти 7). Пас аз он онҳо ба хӯрокхӯрии умумӣ сар карданд, эҳтимол, ин “агапе” ё шоми муҳаббат буд. Дар Калисои масеҳиёни аввал ба ноншиканӣ хӯрокхӯрӣ ҳам ҳамроҳ буд, ки дар он ҳамаи ҷамоат иштирок мекард, вале ин анъана оҳиста-оҳиста барҳам хӯрд, чунки суиистифода сар шуд (1Қӯр. 11,20-22).

Баъд аз ин ҷамъомад, ки тамоми шаб давом кард ва фаромӯшнашаванда гашт, фириста бо масеҳиёни *Трӯос* хайрухуш кард.

20,13-15 Павлус *Трӯосро* тарк кард ва қариб сӣ километр *ниёда* гашта аз байни гардана ба *АСҶС* рафт. Ҳамроҳони вай димоғаро аз баҳр давр зада, \bar{u} ро дар тарафи ҷанубӣ ба *кишти* гирифтанд. Эҳтимол, \bar{u} меҳост муддате танҳо бошад, то дар бораи Сухани Худо хуб мулоҳиза кунад.

Қад-қади соҳилҳои Осиёи Хурд ба ҷануб шино карда истода, онҳо ба *МИТИЛИНИ*, шаҳри асосии ҷазираи ЛЕСБОС, *расиданд*. Шоми дигар онҳо дар назди ҷазираи *ХИОС* лангар андохтанд. Боз як рӯзи шинокунӣ ва онҳо дар ҷазираи *СОМҶС* буданд ва ба

ТРУЧИЛИЮН рафта омаданд. Дар охир сайёҳон ба *МИЛИТУС*, бандар дар чанубу ғарби соҳили Осиёи Хурд, дар панҷоҳу чор километр чанубтари Эфсӯс омаданд.

20,16 *Павлус* қасдан ба Эфсӯс надаромад, зеро метарсид, ки ин ӯро бисёр ба таъхир меандозад, ӯ бошад хеле *шитоб дошт*, то дар *рӯзи Панतिकост* дар Ерусалим бошад.

20,17 Дар *Милитус* фаромада ба Эфсӯс кас фиристода *пирони* калисоро даъват намуд. То даме ки хабар ба онҳо расид, як муддате гузашт ва барои ба *Милитус* расидани онҳо вақт лозим шуд. Вале онҳо бо нутқи бисёр аъло, ки аз забони фириста садо дод, мукофотонида шуданд. Дар он симои аҷоибӣ хизматгори идеалии Худованд Исои Масеҳ тасвир ёфтааст. Мо одамеро, ки комилан ба Начотдиҳанда содиқ аст, мебинем. Ӯ пайваста кор мекард, монданашаванда ва нотарс буд. Ӯ ҳақиқатан хоксор аст. Ҳеч як нарх барои ӯ аз ҳад зиёд бузург набуд. Хизмати ӯ натиҷаи эҳсосоти амики рӯҳонӣ буд. Ӯ пур аз чуръат ва бебокии пок буд. Барои ӯ муҳим набуд, ки зинда мемонад ва ё мемирад, вале он муҳим буд, ки хости Худо иҷро шавад ва одамон Хушхабарро шунаванд. Ҳамаи амалҳои ӯ беғаразона буданд. Ӯ қабул карданро не, ато карданро афзал медонист. Мушкилиҳо ӯро ба ҳарос намеоварданд. Ӯ он чиро, ки мавъиза мекард, дар зиндагӣ амалӣ мегардонид.

20,18-19 Фириста ба пирони эфсӯсӣ хотиррасон кард, ки ӯ *чӣ гуна* зиндагӣ мекард, вақте ки бо онҳо буд. *Аз рӯзи аввали дар Осиё* будан ва ҳамеша, то он даме ки дар он ҷо буд, ӯ ба *Худованд* бо камоли *фурӯтанӣ* ва фидокорона хизмат мекард. Дар хизмати Павлус вазъиятҳое ба амал меомаданд, ки ӯро дар шиддати пуртаъсири доимӣ нигоҳ медоштанд; *ашку* ғам ва озмоишҳо ҳам буданд. Ҳамеша *бо дасисаҳои яҳудиён* ба таъкибот дучор мегашт. Ба ҳар ҳол, ба ҳамаи вазъиятҳои номусоид нигоҳ накарда хизмати ӯ мардона ва бебокона буд.

20,20-21 *Павлус* аз эфсӯсиён ҳеч чизро пинҳон надошт, чизеро ки метавонист ба зиндагонии рӯҳонии онҳо фоидаовар бошад. Ӯ дар *пеши тамоми мардум ва хона ба хона гашта мавъиза менамуд*, ки ба ин ӯро

муҳаббати Масеҳ водор мекард. Яъне ӯ чамъомадхоро гоҳ-гоҳ намегузаронид, балки ҳар як имкониятро истифода мебард, то ба инкишофи маънавии масеҳиён кӯмак кунад. Ба ҳама, новобаста ба миллат ё таҷрибаи динии пешина, мурочиат намуда ӯ дар бораи зарурати *тавба* кардан дар назди *Худо ва имон овардан* ба *Худованди мо Исои Масеҳ* мавъиза менамуд. Чунинанд ду ҳақиқати асосии Хушхабар. Дар ҳар як бозгашт, агар он самимӣ бошад, ҳам *тавба* ва ҳам *имон* вучуд дорад. Инҳо ду тарафи Хушхабар мебошанд. Агар одам бояду шояд тавба накарда бошад, бовари начотбахш номумкин аст. Аз чихати дигар, тавба беҳуда мебуд, агар пас аз он ба Писари Худо бовар накунад. *Тавба* — бозгашт дар дили гунаҳкорест, ки ба ҳалокат маҳкумшуда буданашро мефаҳмад, ва дар назди довари *Худо* сар ҳам мекунад. *Имон* — қарори ба Исои Масеҳ чун ба *Худованд* ва *Начотдиҳанда* супоридани худ аст.

Дар аксари оятҳои Паймони Навин тасдиқ мешавад, ки шартӣ ягонаи начот *имон* аст. Вале барои бовар тавба шарт аст. Одам чӣ гуна самимона ба Масеҳ чун Начотдиҳанда бовар карда метавонад, агар ӯ то ба ҳол дарк накарда бошад, ки ӯ ба Начотдиҳанда эҳтиёҷ дорад? Дарки эҳтиёҷи худ, ки Рӯҳи Пок гунаҳкорро ба он меоварад, *тавба* мебошад.

20,22-23 Фириста дар гузашта дар бораи он ки ӯ дар байни эфсӯсиён чӣ гуна умр ба сар мебард, хотиррасон намуда, акнун ба оянда назар андохта дар бораи азобҳои ки ӯро дар пеш аст, сухан меронад. *Рӯҳ* ӯро барои *Ерусалим рафтан* водор мекард. Ӯро ба он ҷо садои ботинӣ даъват мекард, ки ба он, эҳтимол, ӯ итоат накарда наметавонист. Ҳарчанд ба ӯ аниқ маълум набуд, ки ходисаҳо дар Уршалим чӣ тарз сураат мегиранд, ӯ медонист, *ки занҷирҳои асорат ва уқубатҳо* насиби ӯ мегарданд. *Рӯҳулқудс* ба ӯ дар *ҳар шаҳр*, мумкин бо забони пайғамбарон ё бевосита ба худи ӯ дар *рӯъи* аз боло ато шуда, дар ин бора *шаҳодат додааст*.

20,24 Ин пешгӯиро мулоҳиза карда Павлус чунин намеҳисобид, ки хатар ба *ҳаёти* ӯ таҳдид мекардари ба эътибор гирифтани

лозим аст. Мақсади \bar{y} – ба Худо итоат кардан ва ба \bar{U} мақбул будан буд. Агар барои иҷроиши ин мақсад *ҳаёти* худро ба қурбонӣ овардан талаб карда шавад, \bar{y} барои инро кардан тайёр буд. Чунин фидокорие набуд, ки \bar{y} барои Оне ки баҳри \bar{y} мурд, намекарда бошад. Барои \bar{y} аз ҳама муҳим *иҷро кардани вазифа* ва он *хизмате* мебошад, ки \bar{y} аз *Худованд Исо қабул кардааст, яъне мавъизаи Хушхабарӣ файзи Худоро* ба ҷо овардан. Мақсади Хушхабарро, ки Павлус мавъиза мекард, бо ягон хел суханҳои дигар беҳтар баён кардан мумкин нест: *Хушхабарӣ файзи Худо*. Ин хабарӣ ҳайратангез дар бораи марҳамати Худо нисбати гунаҳкорони осӣ ва ҷинояткор мебошад, ки танҳо ҷовидона дар дӯзах буданро сазоворанд. Ин хабарест дар бораи он ки ҷӣ тавр Писари дӯстдоштаи Худо аз осмонҳои пурчило, ки дар он ҷо волотарин саодат ҳукмрон аст, фаромад, то ин ки ҷафо кашад, хуни Худро резад ва дар Ҷолҷолто бимирад, то онҳое ки ба \bar{U} бовар мекунанд, бахшиши гуноҳҳо ва зиндагии абадиро дарёфт карда тавонанд.

20,25-27 Павлус боварӣ дошт, ки \bar{y} бародарони дӯстдоштаи эфсӯсии худро ҳеч гоҳ намебинад, вале вичдони \bar{y} дар назди онҳо пок буд, зеро \bar{y} медонист, ки ҳеч як фурсатро *аз даст надодааст*, то ба онҳо *тамоми иродаи Худоро* фаҳмонад. \bar{U} ба онҳо на танҳо асосҳои Хушхабарро, балки тамоми ҳақиқати барои ҳаёти порсоёна зарурро таълим меод.

20,28 Азбаски ба \bar{y} бо ин кашишон дар замин боз як бор вохӯрдан насиб набуд, \bar{y} ба зиммаи онҳо вазифаи поки пеш аз ҳама *нигоҳ доштани* покии ҷони худашонро супурд. Танҳо дар муносибат бо *Худованд зиста*, онҳо метавонистанд роҳбари маънавии *калисо* гарданд.

Чун пирон онҳо бояд *нигаҳбони тамоми рамае бошанд*, ки *Рӯҳулқудс* онҳоро *барои назорат кардани он таъин намудааст*. Чуноне ки дар боло зикр гардид, назоратчиён дар Паймони Навин ҳамчунин ускуфҳо, пирон ва шубонон номида мешаванд. Дар ин оят қайд карда мешавад, ки пирон аз тарафи ҷамоати маҳаллӣ таъин карда намешаванд ва интиҳоб карда намешаванд. Онҳоро *Рӯҳул-*

қудс нозир гузоштааст ва инро бояд ҳамаи масеҳиёне ки онҳо дар байнашон кор мекунанд, эътироф кунанд.

Ба ғайр аз ин, онҳо бояд *калисои Худоро бичаронанд*. Аҳамияти ин вазифа дар ин суханҳо таъкид карда мешавад: “...ки онро \bar{U} ба *Худ бо Хуни Худ харидааст*”. Ифодаи охирин сабаби баҳсу мунозираҳои зиёд дар байни таъбиркунандагон гардид. Он таъбире нуқтаи ҳалталаб гардид, ки *Худо Хуни Худро* рехт. Вале *Худо – Рӯҳ* аст (яъне моҳияти ғайримоддиро дорад). *Хуни Худро* *Худованд Исо* рехт ва харчанд *Исо* *Худо* бошад ҳам, ба хар ҳол дар ҳеч ҷои Навиштаҳои Пок гуфта нашудааст, ки *Худо* ҷафо кашид ва мурд.

Дар аксари дастнависҳои қадима навишта шудааст: “Калисои *Худованд* ва *Худо*, ки \bar{U} ба *Худ бо хуни Худ харид*”. Аз ин суханҳо бармеояд, ки хуни *Худро* рехтагӣ Шахсияти дуҷуми илоҳӣ (*Худованд*) буд.

Тарҷумаи Навиштаҳои Поки Ҷ. Н. Дарби, шояд, ба моҳияти аслии ин порча аз ҳама наздиктар аст, ки ин матлабро бо суханҳои зерин ифода кардааст: “Калисои *Худо*, ки \bar{U} ба *Худ бо хуни мансуби Худ харид*”. *Худо* дар ин ҷо фидиягузори Калисо нишон дода шудааст, ки ин начотро бо хуни Писари *Худ*, *Худованд Исои мутабаррак* ба амал овардааст.

20,29-30 Павлус хуб *медонист*, ки *баъд аз рафтани* вай калисо ба ҳамлаҳо аз берун ва дарун дучор мегардад. Муаллимони козиб, *гурғони* ҷомаи гӯсфанд пӯшида рамаро бераҳмона азият хоҳанд дод. Ва дар даруни худӣ калисо одамон дар талош барои мартабаи баланд ҳақиқатро вайрон карда, *шогирдонро аз ақиби худ кашид* бурданӣ хоҳанд шуд.

20,31 Аз сабаби таҳдиди ин хатарҳо пирон бояд хушёр бошанд ва ҳамеша дар хотир дошта бошанд, ки ҷӣ тавр Павлус *се сол* онҳоро *рӯзу шаб ашк рехта* пешакӣ огоҳ мекард.

20,32 Акнун Павлус метавонист онҳоро танҳо *ба Худо* ва *ба каломӣ файзи \bar{U} супорад*. Дониста бошад, ки \bar{y} онҳоро на ба дасти одамони дигар, шогирдони тахминии фиристагон, *месупурд*. \bar{U} онҳоро аниқтараш *ба Худо* ва Навиштаҳои Пок месупурд. Ин

шаҳодати эътимодбахшии кифоя будани Навиштаҷоти дорои илҳоми илоҳӣ аст. Маҳз он *метавонад* масеҳиёнро *панд диҳад* ва ба онҳо *меросе дар миёни ҳамаи муқаддасон бахшад*.

20,33-35 Дар охири нутки худ фириста Павлус боз як маротибаи дигар ба мисоли зиндагонии шахсии худ ва хизмати худ баргашт. Бевичдонӣ накарда, *ӯ метавонист гӯяд, ки аз ҳеч кас на симу зар, на пирохан наталабидааст. Ӯро на хохиши беҳтар кардани аҳволи моддии худ ба меҳнат ба исми Худо водор мекард. Аслан, аз чихати моддӣ ӯ камбағал буд, вале муносибат бо Худо ӯро бой гардонида буд. Дастонашро ба онҳо дароз карда, ӯ метавонист ба онҳо хотиррасон кунад, ки ин дастҳо хеле кор кардаанд, то ки эҳтиёҷоти худӣ ӯ ва ҳамроҳонашро таъмин кунанд. Беш аз он, ӯ хайма тайёр карда кор мекард, то ин ки ба *заифон* – беморон, *заифони* маънавӣ ва рӯҳӣ имконияти ёрӣ додан дошта бошад. Пирон бояд инро дар хотир дошта бошанд ва дар ҳама кор пеш аз ҳама дар бораи хушии дигарон ғамхорӣ намуда, *суханони Худованд Исоро* ба ёд оваранд: “Додан аз *гирифтани беҳтар аст*”. Шоёни диққат аст, ки ин суханони Худованди мо дар ҳеч як Инчил нестанд. Онҳо дар ҳақиқат моҳияти таълимоти Ӯ мебошанд, вале дар ин ҷо чун иловаи дорои илҳоми илоҳӣ ба суханони Ӯ дар Инчил оварда мешаванд.*

20,36-38 Дар охири мавъизаи худ Павлус ба замин *зону зада* бо пирон *дуо гуфт*. Барои онҳо ин лаҳзаи андӯҳи беҳад буд. Онҳо Павлусро *огӯш кашида* ва *ӯро бӯсида* дилбастагии худро ба фиристаи дӯстдоштаи худ зоҳир намуданд. Алалхусус онҳоро он чиз ғамгин намуд, ки Павлус ба онҳо гуфт, *онҳо дигар рӯи ӯро нахоҳанд дид. Онҳо* дилу бедилон *ӯро то киштӣ гуселиноданд*, ки бо он ӯ ба Уршалим раҳсипор шуд.

21,1-4а Пас аз хайрухуши рикқатовар ва пур аз муҳаббат дар Милитус Павлус ва ҳамроҳонаш ба ҷазираи КОС расиданд ва дар он ҷо шабро гузарониданд. *Рӯзи дигар* онҳо роҳи худро ба ҷанубу шарқ ба ҷазираи РУДС давом доданд. Аз канори шимолии ҷазира шино карда, онҳо ба шарқ ба ПОТРА –

бандари баҳрии Ликия, ки дар соҳили ҷанубии Осиёи Хурд воқеъ аст, равона шуданд. Дар *Потра* онҳо ба *киштии ба Финиқия* равонашаванда савор шуданд, ки вилояти наздисоҳилии *Сурия* буда, минтақаи камбари кад-кади баҳр тӯл мекашид ва яке аз шаҳрҳои асоситаринаш *Сур* буд. Баҳри Миёназаминро дар самти ҷанубӣ-шарқӣ бурида гузашта, онҳо канори ҷанубии ҷазираи *Киприсро* давр заданд, дар ҳоле ки он дар *тарафи чап* буд. Бандари якуми таъиншуда дар материк, дар Фаластин *СУР* буд. Азбаски дар он ҷо *мебоист, бори киштиро мефуроварданд*, Павлус бо ҳамроҳонаш назди масеҳиёни маҳаллӣ меҳмон шуданд ва бо онҳо *ҳафт рӯз истоданд*.

21,46 Маҳз ҳамон вақт ин масеҳиён бо *талқини Рӯҳ ба Павлус гуфтанд*, ки ӯ набояд ба *Ерусалим равад*. Ин аз нав саволи пешинаро мебардорад: оё омадани *Павлус ба Ерусалим* саркашии бошууроно буд; мақсади Худовандро пешакӣ фаҳмида натавониста, ӯ инро беихтиёр кард, ё ба он ҷо равона шуда, мувофиқи иродаи Худо рафтор кард? Дар вақти диққат накарда хондани ояти 4 мумкин аст чунин намояд, ки фириста ошкоро ба Рӯҳ итоат накард, зеро худсар ва якрав буд. Вале дар вақти бодикқаттар хондан равшан мегардад, ки *Павлус* дар ҳақиқат намедонист, ки ин огоҳӣ аз Рӯҳ баромадааст. Луқо, чун таърихшинос, ба хонандагон хабар медиҳад, ки машварати шогирдони *Сур* ваҳӣ илоҳӣ дошт, вале ӯ тасдиқ намекунад, ки фириста дар ин бора медонист. Бештар чунин намуданаш мумкин, ки *Павлус* ин маслиҳати дӯстонро хохиши начот додани ӯ аз азоби ҷисмонӣ ё ҳатто марг шарҳ дод. Ҷамватанон – яҳудиёнро дӯст дошта истода, беҳатарии шахсии худро ба эътибор гирифтани ӯ муҳим намешумурд.

21,5-6 Вақте ки *ин ҳафт рӯз* гузашт, ҳамаи масеҳиёни *Сур* барои гуселонидани миссионерон ба соҳил бароманданд, ки дар бораи муҳаббати масеҳиёнаи онҳо шаҳодати равшан мебошад. Баъд аз дуо ва хайрухуши рикқатовар *киштӣ* аз бандар дур шуд ва одамони дар соҳил буда ба *хонаҳояшон баргаштанд*.

21,7 Истгоҳи навбатӣ *ПТОЛИМУС* буд, бандари баҳрии тахминан чил километр чанубтар аз Сур, ки ҳозир чун шаҳри Акко машхур аст, дар назди Ҳайфа. Он ба шарафи ҳокими Миср Птолимус номида шуда буд. Истгоҳи якрӯза ба мулозимони Худо имконияти *бо бародарони* маҳаллӣ мулоқот карданро дод.

21,8 *Рӯзи дигар* давраи охирини сафари баҳрии онҳо сар шуд – онҳо боз тахминан панҷоҳу чор километр чанубтар *ба ҚАЙСАРИЯ*, ки дар водии Шорӯн воқеъ буд, рафтанд. Дар он ҷо онҳо *дар хонаи Филиппуси башоратдиҳанда* (бо фиристаи чунин ном дошта омехта кардан лозим нест) манзил гирифтанд. Ин ҳамон *Филиппус* мебошад, ки калисои Уршалим ӯро диакон интихоб карда буд ва дар Сомария Хушхабарро расонд. Насиҳатҳои ӯ ба наҷот ёфтани ҳочасарои ҳабашӣ мусоидат кард.

21,9 *Филиппус чор духтари бокира дошт, ки нубувват мекаранд.* Ин онро мефаҳмонад, ки Рӯҳи Пок ба онҳо қобилияти бевосита аз Худованд қабул карда ба дигарон расонидани паёмҳоро ато кардааст. Баъзеҳо аз ин хулоса мебароранд, ки занҳо ба мавъиза кардан ва таълим додан дар калисо ҳақ доранд. Вале азбаски дар Навиштаҷот *аниқ* гуфта шудааст, ки ба занҳо мавъиза кардан, суҳан кардан ё ҳукмронӣ кардан ба мардон дар ҷамоат *манъ карда шудааст* (1Қур. 14,34.35; 1Тим. 2,11.12), аз ин ҷо хулосаи ягонае баровардан мумкин аст: хизмати пайғамбарии ин *чор духтари бокира* дар хона ё дар ҷамъомадҳои берун аз калисо ба амал оварда мешуд.

21,10-11 Вақте ки Павлус ба Қайсария расид, аз *Яҳудо Огобус* ном набие омад. Ин худи ҳамон *набие* буд, ки аз Уршалим ба Антиохия омада қаҳтии дар давраи ҳукмронии Клавдиус шударо пешгӯӣ кард (Аъм. 11,28). Акнун ӯ *камарбанди Павлусро гирифт* *дастҳо ва пойҳои худро бо он баст.* Вай ба монанди аксари дигар пайғамбарони то замони худ на танҳо пешгӯиашро баён мекард, балки онро дар амал нишон медод. Сипас вай маъноӣ амалҳои худро шарҳ дод. Ба ҳамин тарик, ҷӣ тарзе ки ӯ *дасту пой* худро *баст*, ҳамин тарз яҳудиён дар *Ерусалим*

дасту пой Павлусро *мебанданд* ва ӯро *ба даст* ҳокимони *гайрияҳудӣ* месупоранд. Хизмати Павлус ба яҳудиён (*камарбанд* тимсоли он буд) ба он оварда мерасонад, ки худи онҳо ӯро дастгир мекунанд.

21,12-14 *Вақте* ки ҳамроҳони фириста ва масеҳиёни қайсариягӣ инро шуниданд, онҳо *илтимос карданд, ки ӯ ба Ерусалим наравад.* Вале Павлус ба ташвиши онҳо ҳамфиқр набуд. Ашки онҳо *дили ӯро* мешикаст. Оё тарси занҷиру зиндон метавонист ӯро аз амалӣ намудани он ҷӣ иродаи илоҳӣ меҳисобид, нигоҳ дорад? Онҳо мебоист медонистанд, ки ӯ *тайёр аст на танҳо бандӣ шавад, балки дар Ерусалим ба хошири исми Исои Худованд бимирад.* Ҳамаи боваркунониҳо беҳуда буданд. ӯ ба қарори қатъӣ омад, ки меравад ва бинобар ин чунин гуфт: *“Он ҷӣ хости Худованд аст, бишавад!”*

Бовар кардан мушқил аст, ки суҳанҳои дар вақти хайрухуш гуфтаи Павлусро одаме гуфт, ки ба роҳнамоии Рӯҳи Пок дидаю дониста итоат накард. Мо медонем, ки шогирдон дар Сур бо талқини Рӯҳи пешгӯӣ карданд, ки рафтани ӯ ба Уршалим лозим нест (ояти 4). Вале *оё* Павлус *медонист*, ки онҳо бо талқини Рӯҳи гап мезаданд? Ва *оё* чунин наменамояд, ки Худованд роҳи ӯро ба Уршалим маъқул донист, ҳангоме ки гуфт: *“Устувор бош, Павлус ва ҷӣ тавре ки дар Уршалим дар ҳаққи Ман шаҳодат додӣ, дар Рум низ бояд ҳамон тавр шаҳодат диҳӣ”* (Аъм. 23,11)? Ду ҷиз равшан ҳастанд: аввалан, ба Худованд хизмат карда истода Павлус бо андешаи беҳатарии шахсӣ амал намекард. Дуюм ин ки Худованд ҳодисаҳоро чунон рағбона мекард, то ки онҳо баҳри шӯҳрати ӯ хизмат кунанд.

21,15-16 Барои аз Қайсария *ба Ерусалим* расидан аз хушкӣ ҳаштод километр роҳро пай намудан лозим буд – барои он давра роҳи дуру дароз. Шумораи ҳамроҳони фириста зиёд шуд, чунки ба онҳо *баъзе шогирдон аз Қайсария* ҳамроҳ шуданд, инчунин бародари масеҳӣ бо номи *Маносӯн*. Вай аҳли *Қиприс* буда, дар он ҷо яке аз аввалин масеҳиён буд. Акнун ӯ дар *Ерусалим* зиндагӣ мекард ва шарафи дар хонаи худ қабул кардани фириста ва ҳамроҳони ӯ дар вақти

ташрифӣ охиринаи Павлус ба *Ерусалим* насиби \bar{y} гардид.

Бо омадани Павлус ба *Ерусалим* асосан сафарҳои миссионерии \bar{y} ба охир мерасанд. Қисми боқимондаи китоби Аъмол дар бораи хабси \bar{y} , муурофияи \bar{y} , роҳ ба Рум, доварӣ ва зиндонӣ шуданаш дар он ҷо қисса мекунад.

21,17-18 Вақте ки ба *Ерусалим* расиданд, фириста ва рафиконаш аз тарафи бародарон бо хурсандӣ пазиروي шуданд. Рӯзи дигар бо *Яъқуб* ва *ҳамаи пирон* вохӯрӣ ташкил карданд. Аниқ гуфта намешавад, кадом *Яъқуб* дар ин ҷо номбар шудааст. Мумкин, ин бародари Худованди мо буд, ё писари Ҳалфой ё шахси дигари чунин ном дошта буд. Аз ҳама дурусташ аввалинаш мебошад.

21,19-20 Павлус маҷлисро кушода, аз он ҷӣ *Худо* ба *василаи хизмати* \bar{y} дар миёни *гайрияҳудиён* ба амал оварда буд, ба таври муфассал нақл кард. Нақли \bar{y} шодии зиёде ба амал овард.

20,21-22 Вале бародарони яҳудӣ дар ҳавотир буданд. Дар шаҳр овоза паҳн шуда буд, ки фириста Павлус ба муқобили Мусо ва шариат мавъиза мекунад ва таълим медиҳад. Ин дар Уршалим бесарусомониҳо ба амал оварда метавонист.

Моҳияти айбномаи ба муқобили Павлус бароварда аз он иборат буд, ки \bar{y} *ҳамаи яҳудиён* дар дигар заминҳо зиндагӣ мекарданд таълим меод, ки аз *Мусо* дур шаванд, ба онҳо *мегуфт*, ки писарони худро хатна накунад ва қоидаҳои шариати яҳудиёнро ба ҷо наоваранд. Оё Павлус дар ҳақиқат инро таълим меод?

\bar{y} дар ҳақиқат мавъиза мекард, ки Масеҳ охири шариат аст, ба росткорӣ барои ҳар як бовардор. \bar{y} дар ҳақиқат таълим меод, ки ҳамин ки ба зиндагонии яҳудии бовардор Масеҳ ворид мешавад, шариат ба \bar{y} даҳлат намекунад. \bar{y} тасдиқ мекард, агар одам хатнаро барои худро сафед кардан қабул карда бошад, \bar{y} худро аз имконияти дар Исои Масеҳ начот ёфтани маҳрум мекунад. \bar{y} таълим меод, ки баъд аз омадани Масеҳ ба рамзҳо ва сурӯҳҳои шариат баргаштан \bar{y} ро таҳқир мекунад. Инро ба эътибор гирифта, фаҳмидан душвор нест, чаро яҳудиён дар

бораи \bar{y} маҷбур буданд ҳамон тавре фикр кунанд, ки фикр мекарданд.

21,23-24 Вале бародарони яҳудӣ дар Уршалим нақшае доштанд, ки ҷӣ тавре ки онҳо мешумурданд, ҳамдиёрони онҳоро ошті медиҳад – ҳам начотёфтагонро ва ҳам начотнаёфтагонро. Онҳо ба Павлус пешниҳод намуданд, ки бо оини яҳудӣ *назр* диҳад. *Чор нафар* аллакай онро иҷро карда буданд. Павлус бояд ба онҳо ҳамроҳ шавад, бо онҳо таҳорат намояд ва *харҷашонро* ба гардан бигирад. Ф. В. Грант шарҳ медиҳад:

*Бигзор \bar{y} ин чор нафарро бигирад, ки чун худӣ \bar{y} масеҳӣ буда, бо вучуди он худро бо назри назирӣ алоқаманд карда тавонистанд ва дар парастиишгоҳ бо онҳо таҳорат карда хароҷоти ба ин таҳорат вобастаро ба гардан бигирад: ва ҳамаи инро бигзор дар назди мардум ба ҷо орад, то ки ҳама муносибати \bar{y} ро ба шариат аниқ дида тавонанд.*⁷¹

Мо аниқ наметонем, ки ин *назр* аз ҷӣ иборат буд. Ҷузъиёти он зери ғубори ноаёнӣ мондааст. Ба мо басанда аст донем, ки он *назри яҳудӣ* буд ва агар яҳудиён медиданд, ҷӣ тавр фириста маросими бо он алоқамандро иҷро мекунад, бешубҳа, ба он боварӣ ҳосил мекарданд, ки \bar{y} дигаронро аз *шариати* Мусо намегардонид. Ин мебоист шаҳодат меод, ки худӣ фириста *шариатро* риоя мекунад.

Амали фириста, ки ба додани *назри* яҳудӣ розӣ шуд, ҳам дуруст шумурда мешуд ва ҳам танқид карда мешуд. Ба тарафдорӣ Павлус гуфта мешуд, ки \bar{y} мувофиқи принципҳои шахсии худ амал мекард: барои ҳама кас ҳама чиз шудан, то ин ки ҳеч набошад баъзе касонро начот диҳад (1Кӯр. 9,19-23). Аз тарафи дигар, Павлус ба зери танқид гирифта мешавад, барои он ки дар кӯшиши яҳудиёнро ба худ ҷалб кардан беандоза аз ҳад гузашта, таассуроти риояи шариатро ба вучуд овард. Дигар хел карда гӯем, Павлусро дар муҳолифат ба тасдиқи худаш айбдор мекарданд, ки масеҳӣ ба шариат на ба сафед шудан, на ба роҳбарӣ дар зиндагӣ эҳтиёҷ надорад (Ғал. 1 ва 2). Мо моил ҳастем ба ин танқид розӣ шавем, вале чунин меҳисобем, ки ҳангоми баҳо додан ба

далелхое ки фириста ба сифати дастур қабул кардааст, хеле боэҳтиёт будан зарур аст.

21,25 Бародарон аз Уршалим Павлусро бовар кунониданд, ки маҷбур кардани бовардорони *ғайрияҳуди*ро ба риоя кардани ягон хел қоида зарур намеҳисобанд ба ғайр аз қоидахое ки дар машварат дар Уршалим пешниҳод шуда буданд ва маҳз: *ғайрияҳудиён* бояд аз *қурбониҳои бутҳо*, аз *хун*, аз *гӯшти ҳайвоноти бугишуда* ва аз *зино парҳез* намоянд.

21,26 Имрӯз маънии амали *Павлус* ба мо равшан нест. Аксари тафсирдиҳандагон инро назри назирӣ меҳисобанд. Вале агар ҳамин тавр ҳам бошад, мо хоҳ-нохоҳ мазмуни давраҳои гуногуни маросими дар ин порча тасвирёфтаре намефаҳмем.

Ё. Хабси Павлус ва мурофияҳои ӯ (21,27-26,32)

21,27-29 *Вақте ки ҳафт рӯзи* назр аллақай ба *охир мерасид*, маълум гашт, ки кӯшиши осуда кардани *яхудиён* беҳуда будааст. Вақте ки баъзе *яхудиёни* нобовари *аҳли вилояти Осиё* ӯро дар маъбад диданд, тамоми мардумро ба муқобили ӯ ба шӯр оварданд. Онҳо Павлусро на танҳо дар он айбдор мекарданд, ки таълимоти ӯ ба *шариат* муҳолифат мекунад ва ба муқобили *халқи* яҳудӣ равона карда шудааст, балки дар он низ, ки ӯ ғайрияҳудиёнро ба ҳавлии дарунӣ дароварда, *маъбадро палид гардонид*ааст. Дар ҳақиқат бошад чунин ҳолат рух дода буд: *пеш аз ин онҳо Трофимусро бо Павлус дар шаҳр дида буданд*. Трофимус ғайрияҳудии эфсӯсии ба масеҳият рӯ оварда буд. Азбаски онҳо ҳардуяшонро якҷоя дида буданд, *онҳо гумон карданд, ки Павлус дӯсти худ – ғайрияҳуди*ро ба ҳавлии дарунии маъбад даровадааст.

21,30-35 Ҳарчанд аён буд, ки айбнома дурӯғ аст, он таъсир кард. *Тамоми шаҳрро* ошӯб фаро гирифт. Мардум *Павлусро дастгир* карда аз маъбад берун бароварданд ва дарҳол дарҳоро бастанд. Онҳо ба ин ҳам қаноат накарда, мехостанд ӯро кушанд. Ин хабар то ба хиляарх, *мириҳазор*, сардори *сипоҳи* қалъаи Антоний расид. Вай дарҳол бо якчанд *сарбозони* худ ба он ҷо шитофт,

Павлусро аз дасти издиҳоми бағазабномада кашида гирифта *бо ду занҷир баста* пурсид, ки *ӯ кист ва чӣ гуноҳе кардааст*. Мардум, албатта, номураттаб ва бе сару нӯг ҷавоб медоданд. *Баъзеҳо* як *чиз* ва *баъзеи дигар* *чизи дигар* мегуфтанд. Ба ҳамин тариқ ҳеч чизро нафаҳмида, мириҳазор ба сарбозон *фармон* дод, ки бандиро ба қалъа баранд, дар он ҷо ӯ муайян мекунад, ки чӣ ҳодиса рӯй додааст. *Халқ*, ки бо як катъият ба пеш рафт, ба иҷро кардани ин фармон халал мерасонд ва *сарбозон маҷбур* шуданд Павлусро *бардошта* болои зинапоя баранд.

21,36 Боло барномада истода онҳо суханони фарёд зада мегуфтаи мардумро мешуниданд, суханоне ки эҳтимол, баъзе аз онҳо пеш аз ин ҳам шунида буданд: “*Ҷро бикушед!*”

21,37-39 Дар он лаҳза, ки онҳо мехостанд *Павлусро* ба қалъа баранд, Павлус аз *мириҳазор* хоҳиш кард, ки барои ба ӯ *чизе гуфтан* иҷозат диҳад. Ӯ ба *юнонӣ* сухан рондани *Павлусро* шунида хайрон шуд. Ӯ, эҳтимол, гумон кард, ки *мисриеро*, ки *фитнае барангехта* чор ҳазор *одамкушро* бо худ ба *биёбон бурда* буд, ҳабс кардааст. Павлус дарҳол ӯро бовар кунонид, ки ӯ *яхудист*, аз Тарсус, *табааи Қилиқия*, ки *шаҳри маишур* аст. Ин шаҳр чун маркази маданият, маориф ва савдо дар давраи қайсар Августус “шаҳри озод” эълон шуда буд. Фириста бо бебокии ба худ хос иҷозати *бо мардум сухан гуфтанро* хоҳиш кард.

21,40 Иҷозат дода шуд ва *Павлус* дар болои зина истода дар ихотаи сарбозони Румӣ мардумро бо *даст* ором кард. Ҳамон қадаре ки доду фарёди мардум то он дам бошиддат буд, ба ҳамон андоза *хомӯшии том* фаро расид. Акнун Павлус метавонист дар Уршалим ба *яхудиён* шаҳодат диҳад.

Дар зери истилоҳи “*забони ибронӣ*” дар ин ҷо, эҳтимол, забони арамии дар назар дошта шудааст (ба *яхудии қадима* наздик), ки дар он замонаҳо *яхудиён* бо он гап мезаданд.

22,1-2 Фириста ба мардуми *яхудӣ* ба забони арамии муроҷиат карда, бохирадона рафтор кард. Забони модарии худро *шунида*, онҳо ба тарзи ачиб хайрон шуданд, доду

фарёдашон ба ҳар ҳол ба як муддате ором шуд.

22,3-5 Дар аввал Павлус дар бораи насабаш нақл кард: дар бораи он ки *ӯ яҳудиест, ки дар Тарсуси Қилиқия таваллуд шудааст ва дар хизмати Чамлиил, муаллими машхури шариат, тарбият ёфта, дини яҳудиरो омӯхтааст. Ӯ махсус онро қайд кард, ки яҳудии боэҳтимом буд. Ӯ масеҳиёро ба зиндон партофта, бовари масеҳиро таъқиб мекард. Саркоҳин ва шӯрои пирон метавонистанд шаҳодат диҳанд, ки бо чӣ гуна чидду ҷаҳд ва чиддият ӯ ин корро мекард. Маҳз аз онҳо ӯ нома гирифт, ки ба Димишқ рафта ва барои ҷазо ба Ерусалим овардани масеҳиёни он чоро ба вай вогузор мекард.*

22,6-8 То ба ҳол яҳудиён метавонистанд ҳама чизро ки Павлус мегуфт, фаҳманд ва агар онҳо ҳудашон дар худ пок мебуданд, пас бо он ки ҳамаи ин рост аст, мебоист розӣ мешуданд. Акнун фириста ба онҳо дар бораи он ҳодисае ки пурра ҳаёти ӯро дигаргун сохт, нақл карданӣ буд. Онҳо мебоист ҳудашон ҳал мекарданд, ки ин оё бо иродаи Худо ба амал омад.

Вақте ки Павлус ба Димишқ равона буд, нури азиме аз осмон даврдаври ӯ дурахшид. Дар ин ҷо бори аввал дар бораи он зикр карда мешавад, ки ин қариби пешин рӯй дод – яъне ин нур тобонтар ва дурахшонтар аз офтоб дар вақти қиём буд. Ба замин афтада, бо қувваи нур маҳву мот шуда таъқибкунанда овозеро аз осмон шунид, ки мегуфт: “Шоул, Шоул! Барои чӣ маро таъқиб мекуни?” Пурсида, ӯ фаҳмид, ки аз осмон бо ӯ Исои Носирӣ гап мезад. Носирӣ аз мурдагон зинда шуда, дар осмонҳо ҷалол ёфта буд.

22,9 Одамоне ки ҳамроҳи Павлус буданд, нурро диданд ва садоро шуниданд (9,7) вале калимаҳоро фаҳмида наметавонистанд. Аниқтар гӯем, онҳо ғулғуларо шуниданд, на нутқро.

22,10-11 Баъд аз сӯхбат бо Худованди ҳаёт ва ҷалол Павлус худро ба Начотдиҳанда бо рӯҳ, чону тан супурд. Дар ин бора саволи ӯ шаҳодат медиҳад: “Худовандо! Чӣ кунам?” Худованд вайро ба Димишқ равона кард ва дар он ҷо ӯ мебоист дастур мегирифт. Пав-

луси аз дурахши шӯхрати Масеҳ нобиношударо аз дасташ гирифта ба шаҳр бурданд.

22,12 Дар Димишқ ба назди ӯ Ҳанонийё омад. Павлус ба шунавандагони худ, яҳудиён, ӯро чун марди порсои мутеи шариат, дар миёни ҳамаи яҳудиёни сокини Димишқ некном тасвир намудааст. Шаҳодати чунин одам тасдиқи муҳими қисса оиди бозгашт кардани Павлус мебошад.

22,13 Павлусро бародар Шоул номида, Ҳанонийё фармон дод, ки бино шавад. Ҳамон дам бори аввал Павлус ӯро дид.

22,14-16 Мо дар оятҳои 14-16 бори аввал мефаҳмем, ки Ҳанонийё ба Павлус чӣ гуфт:

“Худои падарони мо туро баргузидааст, то ки иродаи Ӯро дарк намой ва он Одилро бубинӣ ва аз забонаи сухане бишнавӣ, чунки аз он чи дидаӣ ва шундаӣ, дар пешии тамоми мардум шоҳиди Ӯ хоҳӣ шуд; Пас, чаро таъхир мекуни? Барҳез ва таъмид бигир ва исми Ӯро хонда, аз гуноҳҳои худ пок шав”.

Дар ин оятҳо якчанд лаҳзаҳои муҳимро қайд кардан зарур аст. Аввалан, Ҳанонийё исрор мекунад, ки ҳодисаҳо дар роҳ ба Димишқ бо иродаи Худои падарони мо ба вуқӯъ омад. Барои яҳудиён муҳолифат кардан ба он чи рӯй дод, ба Худо муҳолифат карданро ифода мекунад. Сониян, Ҳанонийё ба Павлус гуфт, ки ӯ дар пешии тамоми мардум шоҳиди Худованд хоҳад шуд. Ин мебоист шунавандогон – яҳудиёро ба хабари Павлус дар бораи он ки ӯ ба назди ғайри-яҳудиён фиристода шуда буд, тайёр мекард. Дар охир, ба Павлус гуфта шуд, ки барҳезад, таъмид бигирад ва аз гуноҳҳои худ пок шавад.

Ояти 16 барои таълими зодашавӣ аз боло ҳангоми ғӯта хӯрдан нодуруст истифода мешавад. Эҳтимол, ин оят ба Павлус танҳо чун ба яҳудие дахл дорад, ки мебоист барои ҷудо шудан аз ҳалқе ки Масеҳро рад кард, ғӯтаи обӣ мегирифт (ниг. шарҳ ба Аъм. 2,38).

Ҳалли аз ҳама оддӣ аз таркиби грамматикӣ нусхаи асл бармеояд. Дар баъзе тарҷумаҳо чор вазифаи номбаршуда дар сатҳи баробар меистанд. Дар матни юнонӣ дар ҳар як нимаи ҷумла феъли тасрифӣ истодааст, ки бо сифати феълӣ муайян карда мешавад, яъне ду вазифаи аввал ва ду вазифаи охир

чуфтро ташкил медиҳанд. Тарчумаи тахтул-лафзӣ чунин садо медод: “Бархоста гӯта хӯр ва исми Худовандро хонда, аз гуноҳҳои худ пок шав!” Ҳамин шакли ибора бо таълимоти умумии Навиштаҳои Пок тасдиқ мешавад (муқоиса кунед Юил 2,32, Аъм. 2,21; Рум. 10,13).

22,17-21 Мо аз ин оятҳо бори аввал дар бораи он мефаҳмем, ки Ҳангоме ташрифи аввалини ӯ ба Уршалим баъди бовар қардан аллақай ба охир мерасид, бо Павлус чӣ ҳодиса рӯй дод. *Дар маъбад дуо гуфта истода ӯ ба ҳолати беҳудӣ афтида суханони Худовандро шунид, ки ба ӯ аз Ерусалим шитобон баромада рафтавро фармон медод, чунки халқ шаҳодати ӯро дар бораи Масеҳ қабул нахоҳанд кард. Ба фириста он ачиб менамуд, ки халқи худаш ӯро шунидан намехоҳад. Охир онҳо медонистанд, ки ӯ пеш аз ин чӣ гуна яҳудии боэҳтимом буд; онро ҳам медонистанд, ки чӣ хел ӯ шогирдони Исоро ба зиндон меандоخت ва мезад ва шарикӣ куштори Истефанус буд. Вале Худованд фармони худро такрор кард: “Равона шав, зеро Ман туро ба ҷойҳои дур, сӯи гайрияҳудӣ хоҳам фиристод”.*

22,22-23 То ба ин ҷой яҳудӣ Павлусро оромона гӯш мекарданд. Вале зикри мавъиза ба гайрияҳудӣ алангаи аз ҳад зиёди рашқу адоватро ба вучуд овард. Мардум марги Павлусро талаб карда бо қаҳру ғазаб доду фарёд мезаданд.

22,24-25 Вақте ки *мириҳазор* беҳудии девонавори мардумро дид, ӯ ба хулосае омад, ки Павлус мумкин аст дар ягон ҷинойти ниҳоят ҷиддӣ гунаҳкор аст. Аз афташ, ӯ суханони Павлусро, ки ба забони арабӣ гап мезад, намефаҳмид, ва қарор дод бо шиканча ӯро иқрор кунонад. Бинобар ин ӯ фармон дод ӯро ба қалъа дароранд ва бо тасмаҳо баста тозиёна зананд. Вақте ки ба тозиёна задан тайёри миданд, Павлус аз мирисад оромона пурсид, оё ба шумо ҷоиз аст, ки *табааи Румро*, бе он ки маҳкум шуда бошад, тозиёна занед. Охир пеш аз он ки гуноҳаш исбот шавад, *табааи Румро* завлона задан аз рӯи қонун набуд. ӯро тозиёна задан бошад ҷинойти хеле вазнин буд.

22,26 *Мирисад* дарҳол ба *мириҳазор наздик шуда* маслиҳат дод, ки дар рафтор нисбат ба Павлус боэҳтиёт бошад, зеро ки *ин одам табааи Рум аст*.

22,27-28 Инро фаҳмида, *мириҳазор* шитобон назди Павлус омад. ӯро дар ин бора пурсида фаҳмид, ки фириста дар ҳақиқат *табааи* (шаҳрванди) *Рум* аст. Дар он давраҳо бо се роҳ шаҳрванди Рум шудан мумкин буд. Якум, шаҳрвандӣ бо фармони қайсар чун мукофот барои хизматҳо ва қаҳрамониҳо дода мешуд. Дуюм, *табааи Рум* зода шудан мумкин буд, чуноне ки Павлус зода шудааст: ӯ дар Тарсус, шаҳри озоди империяи Рум, ба дунё омад ва падари ӯ *табааи Рум* буд. Ниҳоят, аксаран ба бадали маблағи қалон шаҳрвандиро харидан мумкин буд. *Мириҳазор* ҳамин тавр маблағи қалон дода, шаҳрвандиро харида буд.

22,29 Хабарӣ шаҳрванди Рум будани Павлус ҳароси ҳокимонро ба амал оварда, ба тозиёна задан ӯ монета гардид.

22,30 Шояд, *мириҳазор* мекӯшид *аниқ донад*, ки *яҳудӣ Павлусро дар чӣ гунаҳгор мекунанд*. Дар айни замон ӯ қатъӣ қарор дод, ки тафтишро муташаккилона ва дар чорҷӯбаи қонун гузаронад. Бинобар ин рӯзи дигар баъд аз бетартибҳои оммавӣ дар Уршалим ӯ фармон дод *Павлусро* аз зиндон бароранд ва *ӯро дар назди саркоҳинон ва шӯрои пирон гузоранд*.

23,1-2 Дар назди шӯрои пирон истода, *Павлус* баромади худро аз тасдиқи он сар кард, ки ҳамеша тамоми умр бо *виҷдони пок* зистааст. Инро шунида, *саркоҳин Ҳанонӣ* ба хашм омад. Бешубҳа, ӯ *Павлусро* аз дини яҳудӣ гашта ва хиёнатгар меҳисобид. Чӣ хел як шахси аз дини яҳудӣ рӯйгардонда чуръат кард чунин арз намояд? Бинобар ин *саркоҳин* фармуд бандиро ба *даҳонаш зананд*. Чунин фармон ба дараҷаи олӣ ноҳақ буд, зеро ки тафтиш танҳо акнун сар мешуд.

23,3 *Павлус* қарздор шуда намонда ба Ҳанонӣ ҷавоб дод, ки *Худо ӯро мезанад*, барои он ки ӯ ба *девони сафедшуда* монанд аст. Зоҳиран саркоҳин одил ва боинсоф менамуд, вале ҷони ӯ бо нуқсонҳо хӯрда шуда буд. ӯ бар *хилофи шарият* фармон дод,

ки Павлусро зананд, дар он вақте ки \bar{y} мебоист аз *рӯи шарият* доварӣ мекард.

23,4 Ҳозирон аз танбеҳи нешдори фириста хичил шуда буданд. Оё \bar{y} медонист, ки бо *саркоҳин* гап мезананд?

23,5 Бо як сабаби ба мо номаълум Павлус дар ҳақиқат намедонист, ки Ҳанониё *саркоҳин* аст. Шӯрои пирон шитобкорона даъват шуда буд ва эҳтимол, Ҳанониё он либосеро, ки мартабаи \bar{y} ро нишон меод, напӯшида буд. Ҳатто, эҳтимол, на дар он ҷое менишаст, ки одатан *саркоҳин* ишғол мекард. Ва мумкин сабабаш чашми хираи Павлус буд. Вале сабабҳо чӣ гуна ки набошанд, Павлус ҳокими ба таври қонунӣ таъиншударо барқасд *бадгӯӣ* накардааст. \bar{U} Хуруҷ 22,28-ро ба хотир оварда барои суҳанҳои худаш узр пурсид: “Ба раисе ки дар қавми туст, лаънат нагӯӣ”.

23,6 Фириста аз \bar{r} ӯи сӯхбат дар маҳкама фаҳмид, ки дар байни *саддуқиён* ва *фарисиён* ҳамдигарфаҳмии пурра нест, бинобар ин қарор дод ихтилофи онҳоро зиёдтар кунад, ва изҳор кард, ки *фарисиест* ки барои бовар ба *эҳёи мурдагон* муҳокима карда мешавад. *Саддуқиён*, албатта, *эҳё шуданро*, инчунин вучуд доштани фаришта ва \bar{r} ӯхро рад мекарданд. *Фарисиён* бошанд бисёр мӯътақид буда, ҳам ба ин ва ҳам ба он бовар мекарданд (ниг. 23,8).

Павлусро барои он танқид мекунанд, ки \bar{y} бо мақсади чудо кардани шунавандагони худ хилаи дунявиро истифода бурд. “Мо аз эҳсосе наҷот ёфта наметавонем, – менависад А. Ч. Поллок, – ки Павлус ноҳақ буд, вақте ки худро фарисӣ эълон намуд ва ба ҳамин тариқ дар байни ду гурӯҳи рақобаткунандаи саддуқиён ва фарисиён низоъ барангехта, афзалияти стратегӣ ба даст овард”.

23,7-9 Рафтори Павлус дуруст буд ё не, суҳанони \bar{y} дар ҳақиқат дар байни *фарисиён* ва *саддуқиён* низоъ барангехт ва *гавгон азиме* ба амал омад. Баъзе *китобдонони фирқаи фарисӣ* Павлусро тарафдорӣ мекарданд, исбот мекарданд, ки \bar{y} гунаҳкор нест ва дар асл мегуфтанд: “Чӣ аҳамият дорад, ки *рӯҳ ё фаришта* ба \bar{y} суҳан гуфт?”

23,10 Ихтилофи байни ин ду гурӯҳ чунон қувват гирифт, ки *мириҳазор* ба *сарбозон*

фармуд, ки бандиро аз маҳкама берун кунанд ва ба қалъа баргашта баранд.

23,11 *Шаби дигар* Худованд Исо Худаш дар зиндон ба Павлус зоҳир шуд ва гуфт: “Устувор бош, Павлус; ва чӣ тавре ки дар *Ерусалим* дар ҳаққи Ман шаҳодат додӣ, дар *Рум* низ бояд ҳамон тавр шаҳодат диҳӣ”. Ҷолиби диққат аст, ки Худованд шахсан Павлусро барои шаҳодати дуруст дар *Ерусалим* таҳсин кард, – маҳз дар ҳамон порчае ки рафтори Павлус дар он тез-тез дучори танқид мешуд. Аз забони Наҷотдиҳанда ягон даҳон таъна ё сарзаниш шунида нашуд. Танҳо суҳанони таҳсин ва ваъда гуфта шуда буданд. Хизмати Павлус ҳоло ба охир нарасидааст. Чунон ки \bar{y} дар *Ерусалим* содиқона хизмат кард, \bar{y} дар *Рум* низ бояд дар бораи Масеҳ шаҳодат диҳад.

23,12-15 *Рӯзи дигар* баъзе аз *яхудиён* ба куштани фириста Павлус қасд карданд. *Зиёда аз чил* нафари онҳо ҳатто қасам *хӯрданд*, ки то ин фиребгарро накушанд, ба ҳеч *хӯрдани* ва *нӯшидани* лаб намезананд. Нақшаи суиқасд аз ин иборат буд: онҳо ба назди *саркоҳинон* ва *пирон* рафтанд ва гирд овардани шӯрои пиронро пешниҳод намуданд, то ки кори Павлус дақиқ тафтиш карда шавад. Шӯрои пирон аз *мириҳазор* овардани бандиро хоҳиш мекунад. Вале дар роҳ аз зиндон ба маҷлисгоҳ фиристаро *чил* роҳзан дар камингоҳ интизор мешаванд. Ҳамин ки Павлус ба онҳо наздик мешавад, онҳо ба \bar{y} ҳамла мекунанд ва *мекушанд*.

23,16-19 Бо қарори Худо дар бораи суиқасд тасодуфан ҷияни фириста шунид ва дар бораи он ба Павлус хабар дод. \bar{U} қарор дод аз вазъият истифода барад, то ки беҳатарии худро бо воситаҳои қонунӣ таъмин намояд, бинобар ин дар ин бора ба яке аз *мирисадҳо* хабар дод. *Мирисад ҷавонро* шахсан худаш ба назди *мириҳазор* бурд.

23,20-21 Ҷияни Павлус дар бораи суиқасд батафсил нақл кард ва аз *мириҳазор* илтиҷо мекард, ки ба талаби *яхудиён* оиди ба назди онҳо овардани Павлус гӯш наандозад.

23,22 Ин нақлро гӯш карда, *мириҳазор ҷавонро* ҷавоб дод ва фармуд, ки ба ҳеч қас дар бораи вохӯрии онҳо нагӯяд. \bar{U} фаҳмид, ки бояд таъҷили чораҳои қатъиро бинад, то

ки асири худро аз хашми таскиннопазири яхудиён начот диҳад.

23,23-25 Мириҳазор дарҳол *ду мирисадро даъват намуд* ва фармуд, ки дастаи мушойи-ати ҳарбӣ, ки фиристаро бояд *то Қайсария* ҳамроҳӣ намояд, тайёр намоянд. Посбонон аз *дусад сарбози пиёда, ҳафтод савора ва дусад найзаандоз* иборат буданд. Онҳо мебоист соати даҳи *шаб* ба роҳ мебаромаданд, то ки онро дар паноҳи торикӣ тай намоянд.

Чунин шумораи зиёди ҳарбиён барои ба чо овардани эҳтироми фиристодаи содики Масеҳ набуд. Аниқтараш он ифодагари азми мириҳазор буд, ки меҳост дар пеши чашми сардорони румӣ номи неки худро нигоҳ дорад: агар яхудиён Павлусро, шаҳрванди Румро, мекуштанд, ба *ӯ* барои хунукназариаши ҷавоб додан лозим меомад.

23,26-28 Дар номае ки мириҳазор *ба ҳокими румӣ Феликс* навишт, *ӯ* худро *Клавдиус Лисиёс* меномад. Албатта, нома бо мақсади шарҳи вазъияте ки дар атрофи Павлус ба вучуд омад, навишта шуда буд. Мушоҳидаи он ки *чӣ* тавр *Лисиёс* дар мактубаш мекӯшад худро қаҳрамон ва ҳомии адолат ва осудагии ҷамъиятӣ нишон диҳад, то дараҷае аҷоиб аст. Аз афташ, вай хеле метарсид, ки *Феликс* дар бораи бе ҳукм *табааи Румро* занҷирбанд кардани *ӯ* мефаҳмад. Ба бахти *Клавдиус Лисиёс* Павлус аз сергапҳо набуд.

23,29-30 Сипас мириҳазор эзоҳ дод: тафтиши гузаронидаи *ӯ* нишон дод, ки Павлус ягон гуноҳ надорад, ки *сазовори марг, ё ҳабс бошад*. Эҳтимол, ғавғо барои *ақидаҳои баҳсноке ки ба шариати яҳудӣ дахл доранд*, сар задааст. Ба сабаби вучуд доштани суиқасд ба муқобили Павлус мириҳазор салоҳ донист, ки вайро ба Қайсария фиристад ва чунин кунад, ки *даъвогарони ӯ* низ тавонанд ба он чо раванд ва ин кор дар ҳузури Феликс шунида шавад.

23,31-35 Дар роҳ *ба Қайсария* мусофирон ба муддати кӯтоҳ дар *Антипотрис* истоданд, ки шасту ду километр дуртар аз Уршалим ва сию хашт километр дуртар аз *Қайсария* чойгир буд. Азбаски акнун ҳамлаи яхудиён аз эҳтимол дур буд, *сарбозони* пиёда ба Уршалим баргаштанд, *саворон* бошанд барои

ба Қайсария бо *Павлус* ҳамроҳ шуда рафтанд монданд. Онҳо ба он чо расида, *Павлусро* ҳамроҳи *номаи* Лисиёс ба назди Феликс ҳозир намуданд. Вақте тафтиши пешакӣ собит кард, ки Павлус шаҳрванди Рум мебошад, Феликс аз ин қаноатманд шуда ваъда дод, ки *вақте даъвогарони ӯ* аз Уршалим ҳозир *шаванд*, кори *ӯ* мешунавад. Ва фармон дод, ки то он дам *Павлусро* дар *сарбозхонаи* қасри Хиродус дар *ҳабс* нигоҳ доранд.

Ҳокими румӣ Феликс замоне ғулом буд, вале арбоби намоёни сиёсии империяи Рум гардида, босуръат боло рафт. Дар ҳаёти шахсӣ бошад *ӯ* бо фосиқии мутлақ фарқ карда меистод. Дар он замоне ки *ӯ*ро ҳокими Яҳудо таъин карда буданд, *ӯ* аллакай се маротиба ба занҳое ки аз авлоди шоҳон буданд, хонадор шуда буд. Ва ҳангоме ки ҳоким шуд, *ӯ* ба Друсилла, ки зани Азиз, подшоҳи Эмесса буд, ошиқ шуд. Аз рӯи шаҳодати Юсуфи Флавиус, ба барпо шудани никоҳ чодугар аз Қиприс Шимъун ёрӣ расонд.

Феликс ҳокими худсари золим буд. Дар ин бора он далел шаҳодат медиҳад, ки *ӯ* куштори саркоҳин Йўнотонро ташкил кард, ки *ӯ*ро барои бад роҳбарӣ карданаши танқид карда буд.

Чунин буд он Феликс, ки Павлус дар назди *ӯ* мебоист ҳозир мешуд.

24,1 *Баъд аз панҷ рӯзи* Уршалимро монда ба Қайсария равона шудани Павлус, ба он чо *саркоҳин Ҳанонийё* бо якчанд аъзоёни шӯрои пирон омад. Онҳо *Тартуллус* ном румиро киро карданд, то ки онҳоро дар маҳкама намояндагӣ кунад. *ӯ* мебоист дар назди Феликс ҳозир шуда, ба муқобили *Павлус* айбнома мебаровард.

24,2-4 *Тартуллус* айбномаи худро бо хушомад ба ҳоким сар кард. Албатта дар он чи *ӯ* мегуфт, заррае аз ҳақиқат буд. *Феликс* исёну шӯришро пахш намуда тартибу интизомро нигоҳ медошт. Вале суханҳои Тартуллус нисбат ба қайд кардани далелҳо маънои бештаре доштанд ва, эҳтимол, кӯшиши пайдо кардани лутфи ҳоким буданд.

24,5-8 Пас аз он *ӯ* ба муқобили фириста Павлус чор айбномаи гуногун пешниҳод кард:

1. *Ū фасодангез* буд, яъне одами вайронкор, офат буд.
2. *Ū сабабгори ошӯб дар байни яҳудиён* буд.
3. *Ū сардастай бидъати носирӣ* буд.
4. *Ū ба палид кардани маъбад кӯиши кард.*

24,9 Пас аз он ки Тартуллӯс ба он изхори боварӣ кард, ки Феликс метавонад, ҳукм кунад, ки айбномаҳо бар зидди Павлус ба чӣ андоза ҳаққонианд, *яҳудиёни* дар ин ҳузурдошта айбномаҳои пешниҳодкардаи Тартуллӯсро дастгирӣ карданд.

24,10 Бо *ишораи ҳоким Павлус* барои химояи худ баромад кард. Пеш аз ҳама *ӯ* ба он изхори қаноатмандӣ кард, ки ба *ӯ* дар назди одаме ки ба шарофати *солҳои зиёди* таҷриба бо анъана ва тарзи зисти халки яҳудӣ шинос буд, иҷозат доданд баромад кунад. Суханони *ӯ* хушомад намуданаш мумкин, вале дар асл онҳо бо назокатона далелҳоро қайд мекарданд.

Пас аз он фириста ба айбномаи бар зидди *ӯ* баровардашуда бо тартиб ҷавоб дод.

24,11 Ба айбнома дар бораи он ки вайронкунандаи осудагии чамъиятӣ мебошад, Павлус ҷавоб дод, ки аз вақти *ба Ерусалим омадани* танҳо *дувоздаҳ рӯз* гузашт, ва мақсади омадани *ӯ* *ибодат* буд, на ташкили бетартибиҳо.

24,12-13 Пас аз он *ӯ* айбномаро дар бораи ба ошӯб барангехтани яҳудиён рад кард. *Ū* ягон маротиба на *дар маъбад*, на *дар қуништ*, на *дар шаҳр* бо мардум мубоҳиса накардааст ва ба ягон тарз нақӯшидааст онҳоро барангезад. Далелҳо чунин буданд ва ҳеч кас онҳоро рад карда натавонист.

24,14-17 Павлус айбномаи сеюмро, ки *ӯ* сарвари *бидъати* носирист, рад намекард. Дар айни замон *ӯ* гуфт, ки ба ин сифат *ӯ* *бо имон ба ҳамаи он чизе ки дар Паймони Куҳан навишта шудааст*, ба *Худои* яҳудӣ хизмат мекард. *Ū* ба умеди яҳудиёни мӯътақид, хусусан фарисӣён ҳамфикр буд, ки *ҳам барои одилон ва ҳам барои золимон эҳёи мурдагон дар пеш аст*. Дар бораи ин растохези оянда ёд карда, *ӯ* ҳамеша меқӯшид муносибати худро бо Худованд ва одамон пок нигоҳ дорад. Павлус на танҳо аз фикри дар байни яҳудиён ошӯб бардоштан дур буд, *ӯ* ба Уршалим барои *садақот овардан ва*

ҳадя пешкаш кардан омада буд. *Ū*, албатта, садақоти аз калисоҳои Мақдуния ва Охоя барои мӯҳтоҷони яҳудинажоди Уршалим пешакӣ таъиншударо дар назар дошт.

24,18-19 Агар гап дар бораи айбномаи чорум равад – он ки *ӯ* *маъбадро* палид кардааст, Павлус ба ин чунин ҷавоб дод: Ҳангоме ки *ӯ* назри яҳудиро иҷро карда истода, ба *маъбад* ҳадя пешкаш мекард, баъзе аз *яҳудиёни вилояти Осиё* *ӯ*ро дар маъбад дида, ба он гунаҳгор карданд, ки *ӯ* *ба маъбад* ғайрияҳудии нопокро овардааст. Ин, албатта, дурӯғ буд. Фириста дар ин вақт танҳо буд ва расму русуми таҳоратро иҷро мекард. Ин *яҳудиёни вилояти Осиё*, ки дар Уршалим бар зидди *ӯ* ошӯб барангехтанд, *агар чизе бар зидди фириста дошта бошанд*, барои *ӯ*ро айбдор кардан *мебоист* ба Қайсария меомаданд.

24,20-21 Баъд аз он Павлус аз яҳудиёни ҳузурдошта талаб кард ошкоро гӯянд, ки ҳангоме *ӯ* дар Уршалим *дар назди шӯрои пирон меистод*, дар чӣ гуна чиноятҳо гунаҳкор будани *ӯ* исбот шудааст. Онҳо ин корро карда наметавонианд. Онҳо танҳо метавонианд гӯянд, ки Павлус *бо овози баланд гуфт*. “... аз барои таълими эҳёи мурдагон имрӯз *пеши шумо муҳокима карда мешавам*”. Дигар хел карда гӯем, айбномаҳои дар чиноят бар зидди Павлус бардошташуда дурӯғанд ва он чи дар онҳо рост аст, чиноят набуд.

24,22 Корро шунида, *Феликс* дар назди дилемма монд. *Ū* дар бораи тариқати масехӣ хеле хуб медонист ва кӣ ҳақ буданаширо дарк мекард. Бандии дар наздаш истода дар ягон хел чинояти зидди қонуни Рум аниқ гунаҳкор нест. Бо вучуди ин, агар *ӯ* Павлусро сафед кунад, қаҳру ғазаби яҳудиёнро ба вучуд меорад. Аз нуктаи назари сиёсӣ барои *ӯ* хусни таваҷҷӯҳи онҳоро ба даст овардан хеле муҳим буд. Бинобар ин *ӯ* барои давом додани тафтиши қор баҳона ёфт. *Ū* эълон намуд, ки то ба Қайсария омадани *мириҳазор Лисиёс* интизор мешавад. Дар асл бошад ин танҳо як ҳилаи тактикӣ буд, ки барои тафтиширо ба таъхир андохтан имконият меод. Дар бораи он ки *мириҳазор* ба Қайсария омад, ягон хел маълумот нест.

24,23 Корро ба охир расонида истода, *Феликс фармон дод*, ки Павлусро дар ҳабс

нигоҳ доранд, вале *ба ӯ сабуки* дода шавад, *ба наздикони ӯ* ичозати мулоқот дода шавад, то ӯро бо хӯрок ва пӯшок таъмин намоянд. Ин, бешубҳа, ба он ишорат мекунад, ки ҳоким *Павлусро* чинояткори ҳақиқӣ намеҳисобид.

24,24-25а *Баъд аз чанд рӯз* пас аз шунидани масъала дар назди мардум *Феликс* ва зани *ӯ Друсил* барои бисёртар дониш дар бораи бовари масеҳӣ бо фириста мулоқоти шахсӣ ташкил карданд. *Павлус* бо часорати мутлақ бо ҳокими фосиқ ва зани ғайриқонунии вай *дар бораи адолат, парҳезгорӣ ва довари* оянда *сухан меронд*. На дар ҳаёти чамъиятӣ ва на дар ҳаёти шахсии онҳо *адолат* набуд. Онҳо *бо парҳезгорӣ* шинос набуданд, ки ба он пайванди пургуноҳи ҳозираи онҳо шаҳодат медиҳад. Онҳоро дар бораи *довари* оянда пешакӣ огоҳонидан лозим буд, зеро ки танҳо дар он ҳол, агар гуноҳҳои онҳо ба туфайли хуни Масеҳ бахшида шаванд, ба онҳо аз ҳалокат дар оташи дӯзах начот ёфтани муяссар мегардад.

24,25б-26 Суханони фириста, аз афти кор, ба *Феликс* нисбат ба *Друсил* хеле саҳттар таъсир кард. Вале *ӯ*, ҳарчанд *ба ҳарос афтод*, ба Начотдиҳанда *рӯ* наовард. *ӯ* қабули қарорро ба таъхир монанда гуфт: “*Алҳол бирав ва ҳар гоҳ фурсат ёбам, боз туро даъват хоҳам кард*”. Таассуфангез бошад ҳам, чунин *фурсат* дигар нарасид, чуноне ки дар ин бора аз *рӯи* Навиштаҳои Пок ҳукм баровардан мумкин аст. Вале ин шаҳодати охиринаи *Павлус* ба *Феликс* набуд. Дар давоми ду соли минбаъда, ки *Павлус* дар Қайсария чун бандӣ гузаронид, ҳоким *ӯро* ба наздаш чандин бор даъват намуда буд. Дар ҳақиқат бошад, *Феликс* умедвор буд, ки дӯстони *Павлус* ба *ӯ* барои озод кардани ин бандӣ пораи зиёд медиҳанд.

24,27 *Баъд аз гузаштани ду сол* дар соли 60-уми милодӣ *ба ҷои Феликс Поркиус Фестус* таъин шуд. *Феликс*, ки мехост *яхудиёро* хурсанд созад, *Павлусро* дар зиндон дар Қайсария *нигоҳ дошт*.

25,1 Тирамоҳи соли 60-уми милодӣ император Нерон Поркиус *Фестусро* ҳокими румии Яҳудо таъин намуд. *Қайсария* маркази

сиёсии вилояти румии Сурия буд, ки ба он Яҳудо ҳам дохил буд. *Баъд аз се рӯз Фестус аз Қайсария ба Ерусалим*, ба пойтахти динии сарзамини ба *ӯ* супурдашуда *равона шуд*.

25,2-3 Ҳарчанд аз он вақте ки *Павлус* ба Қайсария гузаронида шуд, аллакай ду сол гузашта бошад ҳам, *яхудиён ӯро фаромӯш* накарда буданд ва нафрати саҳти онҳо хомӯш нагашта буд. Ба гумони он ки ба *марҳамати* ҳокими нав умед баста метавониста бошанд, *саркоҳин ва бузургони яхудиён* айбномаи зидди *Павлусро* аз нав пешниҳод карданд ва хоҳиш карданд, ки *ӯро ба Ерусалим* фиристанд, то доварӣ карда шавад. Эҳтимол, онҳо дар назар доштанд, ки *ӯро* бояд шӯрои пирон доварӣ кунад, вале нақшаи ҳақиқии онҳо аз он иборат буд, ки камин созанд ва дар *роҳ ӯро ба қатл расонанд*.

25,4-5 Вале *Фестус*, бешубҳа, дар бораи суиқасд баҳри куштани *Павлус* ва дар бораи чораҳои мураккабе ки мириҳазори Уршалим пешакӣ дида буд, то ки пинҳонӣ *ӯро* ба Қайсария барад, огоҳонида шуда буд. *ӯ* илтимоси онҳоро рад кард, вале ваъда дод, ки агар онҳо *ба Қайсария* омада тавонанд, имконияти бо баёнот бар зидди *Павлус* баромад карданро медиҳад.

25,6-8 Дар Уршалим *ҳашт ё даҳ рӯзро* гузаронида, *Фестус ба Қайсария* баргашт ва *рӯзи дигар* доварӣ таъин кард. *Яҳудиён* ба ҳамла шитофтанд, бар зидди *Павлус айбҳои гарони зиёдро* бор карданд, вале ягонтои онҳоро исбот карда натавонишанд. Фириста заифии айбдоркунандагони худро ҳис карда, бо инкори ягон хел *чинояте*, хоҳ *бар зидди шарият*, хоҳ *бар зидди маъбад*, хоҳ *бар зидди қайсар*, қаноат намуд.

25,9-11 Лаҳзае чунин намуданаш мумкин буд, ки *Фестус* тайёр аст ба талаби *яхудиён* розӣ шавад, ки *Павлус ба Ерусалим* ба довари шӯрои пирон фиристода шавад. Вале *ӯ* инро бе розигии бандӣ кардан намехост. Албатта, *Павлус* мефаҳмид, ки агар розӣ шавад, ҳеч гоҳ ба *Ерусалим* зинда намерасад. Бинобар ин *ӯ* розӣ нашуд ва арз кард, ки доварӣ дар Қайсария барои ин тафтиш пурра мувофиқат мекунад. Агар *ӯ* чинояте бар зидди империяи Рум содир карда бошад, *ӯ* барои ин ба мурдан тайёр аст. Вале агар *ӯ*

дар чунин чиноят гунаҳкор набошад, пас чӣ тавр дар асоси қонун ба дасти *яхудиён* супурда шуданаш мумкин аст? Он гоҳ, аз ҳукуки шахрванди Рум пурра истифода бурда, фириста Павлус суҳанони фаромӯшнашавандаи худро гуфт: “*Ман довариш қайсарро талаб мекунам*”.

Оё мурочиати *Павлус ба қайсар* дуруст буд? Оё ба *ӯ* намебоист ба Худованд пурра умед бандад ва то вобастагии худ ба шахрванди ин ҷаҳон будан паст нафарояд? Оё ин яке аз “хатоҳои Павлус” набуд? Мо ба ин савол бо ҳама аниқӣ ҷавоб гуфта наметавонем. То андозае ки ба мо маълум аст, ҳамоно вақт маҳз мурочиат ба *қайсар* монеи озод шудани *ӯ* гардид ва ҳатто, агар *ӯ довариш қайсарро* талаб накунад ҳам, *ӯ* ба таври дигар низ ба Рум рафта метавонист.

25,12 *Фестус* кӯтоҳақак бо мушовиронаш, “бо ҳуқуқшиносон”, *маслиҳат* кард, ки дар ҳолатҳои ба ҳамин монанд чӣ гуна бояд рафтор кард. Пас аз он *ӯ*, эҳтимол, хеле бадхашмона, ба Павлус гуфт: “*Модоме ки довариш қайсарро талаб мекунӣ, назди қайсар хоҳӣ рафт*”.

25,13 Баъди гузаштани муддате аз ходисаҳои тасвиршуда *подшоҳ Агрипоси II* ва хоҳари *ӯ Бернико ба Қайсария омаданд*, то ки *Фестусро* бо вазифаи нав *муборақбод намоянд*. *Агрипос* писари *Хиродус Агрипоси I* буд, ки *Яькубро* кушта ва *Петрусро* ба зиндон андохта буд (Аъм. 12). Хоҳари *ӯ* зани *фавкуллода* зебо буд. Ҳарчанд таърихшиносон ба *ӯ* рафторҳои бағоят шубҳанокро, ҳамчунин ишқбозӣ бо бародари худаширо ҳам нисбат меоданд, *Паймони Навин* дар бораи хулқи *ӯ* чизе намегӯяд.

25,14-16 Онҳо дар *Қайсария* рӯзҳои зиёде истоданд ва *Фестус* қарор дод ба *Агрипос* дар бораи масъалае нақл кунад, ки вобаста ба бандие бо номи *Павлус ба вучуд омадааст*. Пеш аз ҳама *ӯ* муфассал дар бораи талаби *яхудиён* оиди бе довариш расмӣ ҳукми таъҷили баровардан нақл кард. Худро тарафдор ва ҳимоятгари риояи қоидаҳои ҳуқуқии даркорӣ нишон дода, *ӯ* нақл кард, ки чӣ тавр ба мурофияи судӣ исрор карда муваффақ шуд, ки *айбдоршаванда* дар он метавонад бо

даъвогаронаш *рӯ ба рӯ* вохӯрда, имконияти худро ҳимоя кардан дошта бошад.

25,17-19 Ҳангоме ки кор ба мурофия расид, *Феликс* дарёфт, ки бандӣ дар ҳеч гуна чиноятӣ зидди империя гунаҳкор нест. Аниқтараш, *яхудиён* бо *ӯ* фақат *оид ба парастии Худо ва дар бораи Исо ном шахсе ки мурдааст*, вале *Павлус* мегуфт, ки *ӯ* зинда аст, *ихтилофи ақида* доштанд.

25,20-22 Баъд аз он *Фестус* дар бораи он ки *ӯ ба Павлус ба Ерусалим рафтаниро* пешниҳод кард ва дар бораи мурочиат кардани *Павлус ба Августус* (дар ин ҷо унвон, на номи қайсар) нақл кард. Ин, албатта, мушкилӣ ба вучуд меовард. Дар баробари ба Рум фиристодани бандӣ ба муқобили *ӯ* айбнома баровардан лозим буд. Чӣ гуна? *Азбаски Агрипос* *яхудӣ* буд ва фармудаҳои дини *яхудиро* хеле хуб медонист, *Фестус* умедвор буд, ки *ӯ* барои айбномаи мувофиқ тартиб додан ба *ӯ* ёрӣ мебахад.

Дар бораи Начотдихандаи ҷаҳон суҳан ронда истода *Фестус* ифодаи “ким-кадом Исо”-ро истифода бурд. Дар ин бобат шарҳи *Бенгелро* такрор кардан меарзад: “*Ва чунин мегӯяд ким-кадом Фестуси ҳақир дар бораи Оне ки дар назди ӯ ҳама бояд зону зананд*”.

25,23 *Рӯзи дигар* мурофияи расмӣ таъин гардид. *Агрипос ва Бернико* бо *ҳашамати бузурге* омаданд. Онҳоро *мириҳазорон ва бузургони шахр* ҳамроҳӣ мекарданд. Баъд *Павлус оварда шуд*.

25,24-27 *Фестус* аз нав таърихи ин корро нақл кард: дар бораи куштани *Павлусро* боисрор талаб кардани *яхудиён*; дар бораи он ки *ӯ*, *Фестус*, ягон гуноҳи *сазавори марги фиристаро* наёфт ва дар бораи мурочиати *Павлус ба қайсар*. Ин *Фестусро* ба вазъияти мушкил гузошт: *ӯ* маҷбур буд талаби *Павлусро* иҷро кунад ва *ӯро* ба назди *Нерон фиристад*, ҳарчанд ягон ҳел асоси қонунӣ барои мурофия набуд. *Фестус* рӯйрост гуфт, ки ба ёрии *Агрипос* умедвор аст: ниҳоят, дар ҳақиқат, *хилофи ақл* менамояд, ки *бандиеро фиристанд ва айбҳои ба гарданаи мондашударо нишон надиханд*. Мурофия аз доварӣ дида бештар *гӯшкуниро* ба хотир меовард. Дар он *яхудиёне* ки *Павлусро* гунаҳкор мекарданд, иштирок намекарданд ва аз

Агрипос қарори ба ягон чиз водоркунандаро интизор набуданд.

26,1-3 Ин сахна бо иборай зерин равшан баён карда мешавад: “Шоҳ дар банд ва ғулом дар тахт“. Аз нуқтаи назари рӯҳонӣ *Агрипос* шахсияти ҳақире буд, дар ҳоле ки фириста дар боли бовар парвоз мекард, ки ӯро аз мавқеи заминӣ хеле баланд бардошта буд.

Ҳангоме ки *Агрипос* ба ӯ иҷозати суҳан кардан дод, *Павлус дасташиро дароз карда* нақли ҳаяҷоновари худро дар бораи он ки ӯ чӣ тавр масеҳӣ гардид, сар кард. Пеш аз ҳама ӯ барои имконияти пешниҳоди кори худ барои тафтиш ба одаме ки яҳудист ва бо расму оин ва ақидаҳои баҳсноки дар байни яҳудиён паҳншуда шинос аст, миннатдорӣ изҳор намуд. Чунин оғозро хушомоди оддӣ ҳисобидан мумкин нест: ин формулаи назокати масеҳӣ буд ва ҳақиқати оддӣ буд.

26,4-5 Дар ибтидои *зиндагии* худ фириста яҳудии намунавӣ буд. *Яҳудиён* маҷбур буданд эфироф намоянд, агар *мехостанд гувоҳӣ диҳанд*, ки *Павлус* чун *фарисии* мӯътақид дар таносуби *қиддӣ* бо шарият зиндагӣ мекард.

26,6 *Ва ҳоло* *Павлус* барои “чинояте” муҳокима карда мешуд, ки аз *умед бастанӣ* ӯ ба он ваъдае ки *Худо* ба падарони яҳудиён дар Паймони Куҳан додааст, иборат буд. *Павлус*, эҳтимол, чунин андеша дошт: дар Навиштаҳои Паймони Куҳан *Худо* бо сардорони халқи *Исроил*, аз *чумла*, бо *Иброҳим*, *Исҳоқ*, *Яъқуб*, *Довуд* ва *Сулаймон* паймонҳои гуногун бастааст. Ва паймони асосӣ ин аст – ваъдаи омадани *Масеҳ*, касе ки халқи *Исроилро* озод мекунад ва дар тамоми замин ҳукмрон мегардад. Нахустпадарони Паймони Куҳан иҷроиши ин ваъдаро интизор нашуда мурданд. Оё аз ин чунин мебарояд, ки *Худо* ваъдаи худро иҷро намекунад? Албатта, ӯ онро иҷро мекунад! Вале ӯ чӣ тарз инро карда метавонад, вақте ки падарон аллақай мурдаанд? Ҷавоб чунин аст: “Онҳоро аз мурдагон зинда карда”. Ба ҳамин тариқ, фириста ваъдаи ба интиҳобшудагони Паймони Куҳани *Худо* додашударо бо растохез аз мурдагон рӯйрост алоқаманд мекунад.

26,7 Фириста *дувоздаҳ сибти* исроилиҳо-ро доимо бо қидду чаҳд ба *Худо* ибодат-

кунанда ба *умеди* он ки иҷрои ҳамон ваъдаро мебинанд, тасвир кардааст. Ба ёд овардани *дувоздаҳ сибт* махсусан муҳим аст, агар таълимоти маъмулро дар бораи он ки даҳ сибти исроилиҳо баъд аз асирий “гум шуда” буданд, ба назари эътибор гирифта шавад. Ҳарчанд онҳо дар байни халқҳои бутпараст паҳну парешон шуда буданд, фириста онҳоро халқи алоҳида меҳисобид, ки ба *Худо хизмат мекунанд* ва Наҷотдиҳандаи ваъдашударо интизор мебошанд.

26,8 Ана аз чӣ иборат будааст чинояти *Павлус*! ӯ боварӣ дошт, ки онҳоро аз мурдагон зинда намуда, *Худо* ваъдаи ба падарон додаро иҷро мекунад. “Дар ин чӣ чиз аз *ақл берун* аст?” – мепурсид *Павлус* аз *Агрипос* ва ҳамаи ҳамроҳонаш.

26,9-11 Ба таърихи зиндагонии худ баргашта, *Павлус* дар бораи он муборизаи бе-рахмона ва суботкорона, ки ӯ бар зидди пайравони таълимоти масеҳӣ мебард, нақл кард. ӯ бо тамоми қувва ба *исми Исои Носирӣ* зиддият нишон медод. *Аз сарқоҳинон* изи гирифта *бисёр* масеҳиёнро дар Уршалим ба зиндон меандоخت. Ҳангоме ки онҳо дар назди маҳкамаи шӯрои пирон ҳозир мешуданд, ӯ ҳамеша барои маҳкум кардани онҳо овоз медод. *Дар ҳамаи кунистҳо* ҳар дам онҳоро азоб медод ва ҳама кори метавонистаашро мекард, то онҳоро барои мункир шудан аз *Худованди* худ маҷбур кунад. (Ҳангоме ки ӯ меғӯяд, ки *онҳоро маҷбур мекард*⁷² *Масеҳро куфр бигӯянд*, ин маънои онро надорад, ки ин ба ӯ муяссар мешуд; ӯ танҳо кӯшиш мекард инро кунад.) Нафрати *Павлус* ба шогирдони *Исо* тамоми Уршалим ва *Яҳудоро* фаро гирифт ва таъкибот ба *шаҳрҳои бегона* низ паҳн гардид.

26,12-14 Дар яке аз чунин амалиётҳо ҳодисае рӯй дод, ки тамоми зиндагонии ӯро тағйир дод. ӯ ба *Димшиқ* мерафт ва дар даст ҳуччате дошт, ки ба ӯ ваколат медод масеҳиёнро ҳабс намояд ва барои ҷазо додан ба Уршалим орад. *Нисфи рӯз* ӯ бо рӯёи ачибе нигоҳ дошта шуд. *Аз осмон нуре* дурахшид, ки *равшантар* аз *нури офтоб* дар осмон буд. ӯ ба замин *афтод* ва *овозеро шунид*, ки мепурсид: “*Шоул, Шоул! Барои чӣ маро таъқиб мекуни?*” Овоз инчунин таъкид

намуд: “Лагад заданат ба сихак душвор аст”. Сихак чӯби нӯгтезест, ки бо он ҳайвоноти якравро меронданд ва барои ба пеш рафтан маҷбур мекарданд. Павлус зидди сихаки вичдони худ *мерафт*, вале аз ин зиёда он муҳим буд, ки *ӯ* зидди овози фошкунандаи Рӯҳи Пок *мерафт*. *ӯ* ҳеч аз ёд бароварда наметавонист, ки Истефанус бо чӣ гуна оромӣ ва шаъну шӯҳрат чон дод. *ӯ* бар зидди Худи Худо *мубориза бурд*.

26,15 Павлус пурсид: “Худовандо, *Ту кистӣ?*” Овоз ҷавоб дод: “*Ман он Исо ҳастам, ки ту ӯро таъқиб мекуни*”. Исо? Магар ин мумкин аст? Магар Исо таслиб карда шуда дафн нашуда буд? Магар шогирдони *ӯ* ҷисми *ӯ*ро дуздида дар як ҷои ниҳонӣ пинҳон накарданд? Пас чӣ гуна Исо метавонист ҳозир бо *ӯ* гап занад? Ҳақиқат дили Павлусро равшан кард: Исо дар ҳақиқат дафн карда шуда буд, вале *ӯ* аз мурдагон бархост! *ӯ* акнун ба осмонҳо бардошта шуд, ки аз он ҷо акнун бо Павлус гап мезад. Масеҳиёнро таъқиб карда, Павлус Устои онҳоро таъқиб мекард. *ӯ*ро таъқиб карда, *ӯ* Масеҳро, Начотдиҳандаи халқи Исроил, Худи Писари Худоро таъқиб мекард.

26,16 Баъдтар Павлус кӯтоҳакак дар бораи вазифае ки аз тарафи Худованд Исои Масеҳ ба *ӯ* вогузор шуда буд, нақл кард. Худованд ба *ӯ* гуфт, ки *бархезад ва бар пой худ биистад*. Масеҳ ба Павлус барои он дар ҷалол зоҳир шуд, ки ба *ӯ* пешаки муқаррар шуда буд ба Худованд хизмат кунад ва дар бораи ҳамаи он чи *ӯ* он рӯз *дида* буд ва дар бораи он ҳама ҳақиқатҳои бузурги масеҳият, ки ба *ӯ* ошкор хоҳанд шуд, шаҳодат диҳад.

26,17 Ваъдаи Худовандро дар бораи халос кардани Павлус аз қавми яҳудӣ ва халқҳо чунин фаҳмидан лозим аст: начот умуман то он даме ки кори *ӯ* ба охир расад.

26,18 Худованд Павлусро асосан назди ғайрияҳудиён мефиристод: то ки *чашимони онҳоро* воз кунад ва онҳо аз зулмот ба *рӯшноӣ* бароянд ва аз *чанголи шайтон раҳо* шуда ба Худо *руҷӯ* намоянд. Ба василаи боваре ки ба Худованд Исо мекунад, онҳо *омурзиши гуноҳҳо* ва *насибе дар миёни муқаддасон пайдо* мекунад. Х. К. Дауни

нишон медиҳад, ки дар ояти 18 натиҷаҳои Хушхабар мухтасар ифода ёфтаанд:

1. Аз зулмот начот ёфтан.
2. Аз қудрати шайтон раҳо ёфтан.
3. Омурзиши гуноҳҳо.
4. Мероси аз даст рафтаро аз нав соҳиб шудан.

26,19-23 Павлус ба *Агрипос* мефаҳмонад, ки чунин супоришро гирифта, *ӯ* ба *рӯёи осмонӣ* муҳолифат накард. *ӯ* дар *Ди-мишқ* ва дар *Ерусалим* ва баъд дар *тамоми сарзамини Яҳудо* ва ба *ғайрияҳудиён мавъиза* менамуд, ки *тавба карда* ба Худо мурочиат намоянд ва ҳақиқат будани *тавбаи* худро бо корхояшон исбот кунанд. Маҳз ҳамин корро мекард, вақте ки *яҳудиён ӯро дар маъбад дастгир карда*, мехостанд *кушанд*. Вале *Худо* ба *ӯ* ҳимоя ва *ёрдам* ато кард ва *ӯ* ба ҳамаи онҳое ки ба *ӯ* вомехӯрданд, шаҳодат медод ва *дар бораи он чизе ки анбиё* ва *Мусо* дар *Паймони Куҳан мегуфтанд*, мавъиза кард. Моҳияти мавъизаи *ӯ* аз он иборат буд, ки *Масеҳ бояд азобу уқубат кашад ва аввалин касе бошад, ки аз мурдагон эҳё шуда* ва баъд ба *ин қавм* (ба яҳудиён) ва ба *халқҳо* (-и ғайрияҳудӣ) аз *тулӯи нур хабар расонад*.

26,24-26 Ғайрияҳудӣ *Фестус*, эҳтимол, фикрҳои фиристаро намефаҳмид. *ӯ* комилан наметавонист шахси пур аз Рӯҳи Покро кадр кунад, бинобар ин қаҳролуд *Павлусро* дар он гунаҳкор кард, ки *аз дониши зиёд* девона шудааст. Ягон хел оташинӣ ва норозигӣ нишон надода, фириста ин айбномаро рад кард ва қайд кард, ки *суханони ӯ – сухани ҳақиқат* ва бо *ақли солим баён* шудаанд. Пас аз он *ӯ* изҳори боварӣ кард, ки *подшоҳ* дар бораи ҳақиқат будани *суханони ӯ* медонад. Ҳаёт ва шаҳодати Павлус пинҳонӣ набуд. Яҳудиён дар ин бора ҳама чизро медонистанд ва нақлҳо дар бораи *ӯ*, бешубҳа, то ба *Агрипос* расидаанд.

26,27 Ба *подшоҳ* бевосита мурочиат карда Павлус пурсид: “*Эй подшоҳ Агрипос, оё ба анбиё имон дорӣ?*” Ва ба саволи худ ҷавоб дода истода гуфт: “*Медонам, ки имон дорӣ*”. Қувваи ин далел аён аст. Павлус аслан мегуфт: “*Ман ба ҳамаи он чизе ки пайғамбарон дар Паймони Куҳан гуфтаанд, бовар мекунам. Ту ҳам, эй Агрипос, ба пешгӯии*

онҳо *имон дорӣ*, магар ҳамин тавр нест? Пас чӣ хел яҳудиён маро дар чинояти сазовори марг айбдор карда метавонанд? Ва чӣ тавр ту маро барои боварӣ ба он чи худ низ бовар дорӣ, гунаҳгор карда метавонӣ?”

26,28 Ба он ки *Агрипос* қувваи ин далелро хис кард, суханони *ӯ* далолат мекунанд: “*Кам мондааст маро тарғиб намой, ки масеҳӣ шавам*”. Вале дар бораи он ки *Агрипос* чиро дар назар дошт, муҳолифатҳои хеле зиёде мавҷуданд. Баъзеҳо мепиндоранд, ки подшоҳ дар ҳақиқат барои ба Масеҳ бовар кардан тайёр буд. Онҳо чунин мешуморанд, ки ҷавоби Павлус дар ояти 29 инро тасдиқ мекунад. Дигарон тахмин мекунанд, ки *Агрипос* инро ҳазломез гуфт, гӯё ки аз Павлус мепурсид: “Ва ту фикр мекуни, ки ба масеҳӣ шудан маро ин тавр тез моил кунонида метавонӣ?” Дигар хел карда гӯем, *ӯ* ҳамаро ба шӯҳӣ гардонида, аз таъсири суханони фириста раҳой ёфтаи мехост.

26,29 Оё *Агрипос* самимона гап мезад ё масхара мекард, *Павлус* ба *ӯ* бо чиддияти том ҷавоб дод. *ӯ* хоҳиши гарму ҷӯшон изҳор кард, ки вақти кам ё зиёд сарф карда *Агрипос* ва *ҳамаи* дигар ҳозиронро ба он бовар кунонда тавонад, ки онҳо ба шодӣ ва хушвақтии ҳаёти масеҳӣ ворид шаванд, хурмату эҳтироми ба Павлус насиб гардида-ро бо ҳам бинанд ва дар ҳама чиз ба *ӯ* монанд гарданд, *чуз аз ин занҷирҳо*. Морган менависад:

ӯ барои наҷот додани *Агрипос* ба мурдан ҳам тайёр буд, вале занҷирҳои худро ба *Агрипос* бор кардан намехост. Дар ҳамин аст тамоми масеҳият. Инро афзоед ва дар ҳаёти худ татбиқ намоед. Самимияте ки таъқиб мекунад, масеҳият нест. Худи ҳамон самимияте ки барои наҷоти одам мемирад, вале ба *ӯ* занҷир бор намекунад, – ин аст масеҳият.⁷³

26,30-32 Подшоҳ, ҳоким, *Бернико* ва дигар мансабдорон барои машварат аз толор баромаданд. Онҳо маҷбур буданд эътироф намоянд, ки Павлус ҳеч коре накардааст, ки сазовори марг ё ҳабс бошад. Эҳтимол, бо оҳанги таассуф *Агрипос* ба *Фестус* гуфт, ки агар Павлус довари қайсарро талаб намекард, *ӯ*ро озод кардан мумкин буд.

Табиист, ки савол ба вучуд меояд: Мурочиат ба *қайсарро* чаро бекор кардан мумкин набуд? Онро бекор кардан мумкин буд ё не, мо як чизро аниқ медонем: иродаи Худо буд, ки Павлус, фиристаи халқҳо, ба Рум рафта дар назди маҳкамаи қайсар ҳозир шавад (23,11). Дар он ҷо хоҳиши *ӯ*, ба монанди Худованди худ мурдан, ба амал омад.

Ж. Роҳи Павлус ба Рум ва шикасти киштӣ (27,1-28,16)

Ин боб достони ҷолибест дар бораи сафари фириста аз Қайсария ба Малит дар роҳ ба Рум. Агар яке аз мусофирон дар ин киштӣ Павлус намебуд, мо на дар бораи ин сафар, на дар бораи шикасти киштӣ ҳеч гоҳ намешунидем. Дар матн истилоҳҳои зиёди баҳрӣ мавҷуданд, бинобар ин фаҳмидани он на ҳамеша осон аст.

27,1 Сафар бо киштӣ дар Қайсария саршуд. *Павлусро* дар зери Ҳимояи афсар *Юлиус* супурданд. Ин *мирисади фавҷи Августус* буд, аз легиони машҳури лашкари Рум. Ба монанди ҳамаи дигар *мирисадҳо*, ки дар Паймони Навин номбар шудаанд, *ӯ* хислати начиб дошт, одамдӯст ва ҳақиқатҷӯ буд ва ба дигарон ғамхорӣ мекард.

27,2 Дар киштӣ бандиҳои дигар ҳам буданд, ки ба монанди Павлус барои му-рофия ба Рум фиристода шуда буданд. Дар рӯйхати мусофирон инчунин номи *Ористархус* ва Луко низ буд, ки дар сафарҳои пешина ҳам Павлусро ҳамроҳӣ мекарданд. *Киштии* саворшудаашон *Адрамитӣ* буд. Адрамит — шаҳр дар Мисия дар шимоли ғарбии Осиёи Хурд буд. Киштӣ мебоист ба тарафи шимоли ғарбӣ мерафт ва ба бандарҳои қад-қад соҳили *Осиё*, вилояти ғарбии Осиёи Хурд медаромад.

27,3 Киштӣ қад-қад соҳили Фаластин мерафт, ба муддати кӯтоҳ дар *Сидун*, ки дар саду даҳ километр аз Қайсария ҷойгир буд, истоданд. Мирисад *Юлиус* одамдӯстона ба Павлус иҷозат дод ба соҳил *фаромада*, назди дӯстони худ рафта, лавозимоти сафараширо аз онҳо бигирад.

27,4-5 Аз *Сидун* роҳ аз байни қисми шимолӣ-шарқии баҳри Миёназамин, аз назди

Қиприс мегузашт, ки онҳо онро аз канори чап монданд ва аз он истифода бурданд, ки ин тарафи ҷазира онҳоро аз боди муҳолиф муҳофизат мекард. Ҳарчанд *боди муҳолиф* мевазид, кишти ба соҳили ҷанубии Осиёи Хурд расид, пас аз он дар самти ғарб рӯ ба рӯи *Қилиқия ва Памфилия* бахрро миёнбур карда ба шаҳри бандарии *Мирои Ликия* расид.

27,6 Дар он ҷо *мирисад* бандиёни худро ба *киштии* дигар савор кард, зеро ки киштии аввала онҳоро ба *Итолия* бурда наметавонист; он мебоист ба бандари худ ба соҳили ғарбии Осиёи Хурд мерафт.

Киштии дуҷум аз Искандария буд, ки дар соҳили шимолии Африқо аст. Дар он 276 нафар аз ҳайати киштӣ ва мусофирон буданд ва бори гандум низ буд. Аз Искандария он рост ба шимол, ба воситаи баҳри Миёназамин ба *Миро* мерафт, аз он ҷо бошад ба ғарб ба *Итолия* равона мешуд.

27,7-8 Киштӣ дар давоми *чандин рӯз* аз сабаби боди муҳолиф оҳиста-оҳиста мерафт. Ба ҳайати киштӣ танҳо *базӯр* киштиро ба бандари рӯ ба рӯи *Книдӯс*, ба бандари канори ҷануби ғарбии Осиёи Хурд оварда расонидан муяссар гардид. Азбаски *боди муҳолиф* мевазид, онҳо ба ҷануб равона шуданд ва қад-қади соҳили шарқии аз бод муҳофизатшудаи ҷазираи *Крит* равона шуданд. Димоғаи *Салмӯниро* давр зада, онҳо ба ғарб баргаштанд ва бо душворӣ ба муқобили бод ҳаракат карда, ниҳоят ба *Бандари Нек* расиданд, *бандари назди шаҳри Ласия* дар маркази соҳили ҷанубии ҷазираи *Крит*.

27,9-10 Дар ин вақт аз сабаби номусоидии боду ҳаво *сафар* дар киштӣ вақти *зиёде* аз даст дода шуда буд. Наздикшавии зимистон роҳи минбаъдаро *хатарнок* мекард. Эҳтимол, сентябр ё аввали октябр буд, зеро аллакай *айёми рӯзадорӣ* (рӯзи кафорат) ҳам *гузашта* буд. *Павлус* сардорони киштиро огоҳонид, ки *сафар* хавфнок аст ва агар он давом дода шавад, на танҳо барои *бор ва киштӣ*, балки ҳатто ба *ҷони* одамони дар киштӣ буда низ хатар ҳаст.

27,11-12 Аммо *суккондор* ва соҳиби *киштӣ* роҳро давом додан мехостанд. *Мирисад*, чун аксари дигар мусофирон ба далелҳои

онҳо розӣ шуд. Ба ғайр аз ин, ин *бандар* барои зимистонгузаронӣ ҷои он қадар мувофиқ ҳам набуд, ба монанди бандари *Финиқо*, ки дар шасту чор километр ғарбтар аз *Бандари Нек*, дар канори ҷанубӣ-ғарбии *Крит* воқеъ аст. Бандари он *рӯ ба самти ҷануби ғарбӣ* ва *шимоли ғарбӣ* воқеъ аст.

27,13-17 Ҳангоме ки *боди ҷанубӣ* вазид, баҳрнавардон қарор доданд, ки метавонанд масофаеро ки онҳоро аз *Финиқо* ҷудо мекард, тай кунанд. Онҳо лангар бардоштанд ва қад-қади соҳил ба ғарб рафтанд. Вале дере нагузашта боди саҳти шимолӣ-шарқӣ (*эвриклидон*) *вазид*, ки аз соҳили серхарсанги *Крит* бар онҳо *фурӯ* рехт. Азбаски бо самти интиҳобшуда рафтан имконнопазир гардид, ҳайати киштӣ *киштиро* ба ихтиёри мавҷҳо вогузошт. Бод онҳоро ба ҷанубу ғарб ба сӯи *ҷазирачае* мебурд, ки *Клавдо ном дошта*, дар сӣ-чил километр дуртар аз *Крит* буд. Ҳангоме ки онҳо ба қисми муҳофизатшавандаи *ҷазирача* расиданд, онҳо *базӯр қаиқи* аз ақиби худ бурдаистодашонро *нигоҳ доштанд*. Ниҳоят ба онҳо муяссар гардид, ки онро ба болои киштӣ бароранд. Пас аз он онҳо камари *киштиро* бо *танобҳо маҳкам бастанд*, то ки вайроншавии онро аз баҳри пурталотум пешгирӣ намоянд. Онҳо метарсиданд, ки бод онҳоро ба ҷануб, ба *Сирт*, ба халиҷи соҳили африқоӣ, ки бо пастбӯҳои хатарноки худ машҳур буд, гирифта мепартояд. Барои инро пешгирӣ кардан *онҳо бодбонҳоро фуруварданд* ва *ҳамчунон* ба *ҷараёни об ронда* мешуданд.

27,18-19 Рӯзи дароз онҳо дар ихтиёри мавҷҳо буданд, *рӯзи дигар* бошад *бори* киштиро ба об партофтанд гирифтанд. Дар рӯзи сеюм онҳо *асбобу анҷоми киштиро* партофтанд. Бешубҳа, *киштӣ* оби зиёдеро чамъ кард ва онро сабук кардан лозим буд, то ин ки ғарқ нашавад.

27,20 *Чандин рӯз* онҳо ночор дар ихтиёри мавҷҳо мерафтанд, на *офтобро* мидиданду на *ситораҳоро*, ва аз имконияти муайян кардани мавқеи худ ва аниқ кардани он ки дар кучо мебошанд, маҳрум буданд. *Дигар ҳеҷ умеде барои халосӣ* набуд.

27,21-26 Ноумедӣ бо гуруснагӣ дучанд меафзуд. Одамони аллакай *чандин рӯз* чизе

нахӯрда буданд. Аз афташ, онҳо беист кор мекарданд, киштиро мустаҳкам намуда обро гирифта мепартофтанд. Мумкин, дар киштӣ барои тайёр кардани хӯрок ягон хел асбоби хӯроктайёркунӣ намонда буд. Эҳтимол, касалии баҳрӣ, тарс, ноумедӣ низ иштиҳои онҳоро мебастан. Дар хӯрок камбудӣ набуд, вале онҳо ягон хоҳиши хӯрок хӯрдан надоштанд.

Он гоҳ *Павлус дар байни онҳо истода*, мекушид одамонро рӯҳбаланд намояд. Аввал ӯ оромона хотиррасон кард, ки аз *Крит баромадан лозим набуд*. Пас аз он онҳоро бовар кунонид, ки ҳарчанд *киштӣ талаф шавад* ҳам, *ҳеҷ осебе ба ҷони ҳеҷ яке намерасад*. ӯ аз кучо медонист? Ҳамон *шаб ба ӯ фариштаи* Худованд зоҳир шуд ва ӯро бовар кунонид, ки ӯ *дар назди қайсар* дар Рум *ҳозир мешавад*. *Худо ҷони Ҳамаи ҳамсафаронаширо* ба фириста *бахшид*, яъне Ҳамаи онҳо инчунин наҷот меёбанд. Бинобар ин онҳо бояд рӯҳбаланд шаванд. *Павлус боварӣ дошт*, ки Ҳама чиз ба хубӣ меанҷомад, ҳарчанд онҳо ба шикасти киштӣ дучор мешаванд ва ба *ягон ҷазира партофта* мешаванд.

А. В. Тозер равшанфикрона ёдовар мешавад:

*Ҳангоме ки “боди ҷанубӣ мевазид”, киштӣ, ки мусофираи Павлус буд, бемалол мерафт ва ҳеҷ каси дар болои киштӣ буда намедонист, ки Павлус кист ва дар зери ин афту андоми хеле оддӣ чӣ гуна қувваи рӯҳонӣ ниҳон аст. Вале вақте ки бӯрони пурқувват якбора сар шуда рафт, эвриклидон, бузургии Павлус мавзӯи гуфтугӯи Ҳамаи дар киштӣ будагон гардид. Фириста, ҳарчанд бандӣ буд, дар асл роҳбарии киштиро ба зиммаи худ гирифт, қарор қабул мекард, фармонҳои медод, ки ҳаёт ва мамоти одамонро ифода мекарданд. Ва ба ман чунин менамояд, ки дар вазъияти бӯҳронӣ дар Павлус сифатҳои падидор гардиданд, ки худӣ ӯ аз онҳо беҳабар буд. Ҳангоме ки тӯфон хест, назарияи зебо бо қудрат амалӣ гашт.*⁷⁴

27,27-29 Аз он рӯзе ки онҳо Бандари Некро тарк карданд, чордах рӯз гузашт. Акнун онҳо очизона дар ихтиёри мавҷҳо, дар он қисми баҳри Миёназамин байни Юнон,

Итолия ва Африқо, ки бо номи *баҳри* Иония машҳур буд, овора буданд. *Қарибии нисфи шаб маллоҳон пай бурданд, ки хушике наздик аст*. Шояд, онҳо шуниданд, ки чӣ тавр мавҷҳо ба соҳил бархӯрда истодаанд. Бори аввал чуқуриро чен карда онҳо *муайян карданд*, ки он *бист қомат* (36 метр) будааст, баъд аз чанд муддат чуқурӣ аллакай *поздаҳ қомат* буд. Барои он ки киштиро ба соҳил гирифта напартояд, *онҳо аз думи киштӣ чор лангар андохтанд ва дамидани субҳро мунтазир шуданд*.

27,30-32 Аз ҳавли ҷони худ баъзе *маллоҳон* бо *қайқ* аз киштӣ гурехтанд буданд. Онҳо аллакай қайқро аз сари *киштӣ* фароварданд шуда, *чунин вонамуд мекарданд*, ки *гӯё* боз ҳам *лангар партофта* истодаанд. *Павлус дар бораи сӯйқасди онҳо ба мирисад хабар дод. Павлус хотиррасон кард, ки агар маллоҳон дар киштӣ намонанд*, боқимондаҳо наҷот намеёбанд. *Он гоҳ сарбозон танобҳои қайқро буриданд ва он афтод*. Акнун *маллоҳон* маҷбур буданд барои ҳаёти худро, ҳамчунин ҳаёти шахсони дар *киштӣ* бударо халос кардан кӯшиш намоянд.

27,33-34 Филлипс оятҳои 33-37-ро “нишонаи ақли солими Павлус” меномад. Барои тамоми ҷиддияти ин лаҳзаро фаҳмидан мо дар ҳақиқат бояд донем, ки тӯфони саҳт дар баҳр чӣ гуна даҳшатнок аст. Инчунин мо бояд дар хотир дошта бошем, ки Павлус сардори киштӣ набуд, балки яке аз бандиён-мусофирон буд.

Пеш аз субҳидам *Павлус* аз Ҳама *хоҳиш кард*, ки чизе бихӯранд; хотиррасон кард, ки онҳо аллакай ду ҳафта *чизе нахӯрдаанд*. Вақти хӯрдан расид; амнияти онҳо ба Ҳамин вобастааст. Фириста бовар кунонид, ки *мӯе аз сари ҳеҷ яке аз онҳо нахоҳад афтод*”.

27,35 Баъд худаш ибрат нишон дода, *нонро* гирифта *дар хузури Ҳама Худоро шукргузори кард* ва ба хӯрдан шуруъ намуд. Мо бисёр вақт аз дуо кардан дар назди дигарон шарм мекунем. Вале бисёр вақт чунин дуо нисбат ба мавъизаи дурудароз таъсири зиёдтаре дорад!

27,36-37 Ба Ҳамин тариқ қавидил гашта, онҳо *низ нон хӯрданд. Дар киштӣ ҷамъ дусаду ҳафтоду шаш нафар буд*.

27,38-41 Чун аз хӯрок сер шуданд, гандумро ба об партофта, киштиро сабук карданд. Замин дар ким-кучо, дар наздикиҳо буд, вале онҳо онро шинохта наметавонистанд. Он гоҳ онҳо қарор доданд, ки бо киштӣ ба ҳадди имкон ба соҳил наздик шаванд. Онҳо лангарҳоро бурида, дар баҳр гузоштанд. Пас сукконро, ки пештар бардошта шуда буд, кушоданд ва онро барқарор карданд. Онҳо бодбонро боло кашида, роҳи соҳилро пеш гирифтанд. Киштӣ ба пастоб дакка хӯрд. Бинии киштӣ дар рег дармонд, лекин думаиш ба зудӣ аз шиддати мавҷҳо дарҳам шикаст.

27,42-44 Сарбозон барои нагурехтани бандиён онҳоро куштанӣ шуданд, вале мирисад барои раҳо кардани Павлус ба ин кор монеъ шуд. Ҷ ба ҳамаи онҳое ки шино карда метавонистанд, фармон дод ба соҳил шино кунанд. Ба дигарон гуфт, ки тахта ё дигар қисмҳои киштиро истифода баранд. Ба ҳамин тариқ ҳамаи маллоҳон ва мусофирон ба саломат ба замин расиданд.

28,1-2 Ҳамин ки маллоҳон ва мусофирон ба соҳил фароманданд, онҳо фаҳмиданд, ки дар ҷазираи Малит мебошанд. Баъзе аз сокинони ҷазира киштии шикастаро диданд ва шохиди он буданд, ки гирифтронии шикасти киштӣ аз об мебароянд. Онҳо барои омадагон меҳрубонана оташ афрӯхтанд, зеро онҳо аз оби баҳр баромада, дар зери борон монда хунук хӯрда буданд.

28,3 Вақте ки Павлус барои оташ афрӯхтан ёрӣ меод, ӯро мори захрдор газид. Аз афташ, мор дар чӯбпораи обовард карахт буд. Вақте ки хезумро ба оташ гузоштанд, мори захрдор тез зинда шуда ба фириста ҳамла кард. Он ба дасташ часпид, на танҳо дар гирди он овезон шуд, балки дар ҳақиқат дасти ӯро газид.

28,4-6 Дар аввал сокинони маҳаллӣ қарор доданд, ки фириста бояд қотил бошад ва ҳарчанд пас аз шикасти киштӣ наҷот ёфта бошад ҳам, адолат ном олиҳа (ба юнонӣ “Дикэ”) ӯро ба ҳар ҳол дарёфт кард. Онҳо мунтазир буданд, ки ба зудӣ баданаиш варам мекунад, ё ки ӯ баногоҳ афтада ҷон медиҳад. Вале азбаски газидани мор ба фириста ҳеч офате нарасонд, онҳо фикрашонро дигаргун

карданд ва қарор доданд, ки ӯ худое мебошад. Ин боз як намунаи барҷастаи ноустуворӣ ва нопойдории дилу хиради одамизод мебошад.

28,7 Дар он вақт сардори ҷазираи Малит Публиус буд. Дар наздикиҳои мавзеъ, ки гирифтронии варшикасти киштӣ он ҷо буданд, замини сардори ҷазира буд. Ин амалдори бойи румӣ Павлус ва дӯстони ӯро се рӯз бо меҳрубонӣ пазирой намуд, то оне ки онҳо ҷои зисти муқимӣ барои гузаронидани зимистон ёфтанд.

28,8 Некии ин ғайрияхудӣ мукофотонида шуд. Тахминан дар ҳамин вақт падари ӯ гирифтори табларза ва дарди шикам шуда бемор шуд. Павлус назди вай омад, дуо гуфт ва дастҳои худро бар вай гузошта ӯро шифо дод.

28,9-10 Хабарии ин шифоёбии мӯъҷизаасо ба зудӣ дар тамоми ҷазира паҳн шуд. Дар тӯли се моҳи баъдина ба назди Павлус беморонро меоварданд ва ҳамаи онҳо шифо меёфтанд. Сокинони Малит фириста ва Лукоро⁷⁵ иззату эҳтиром карда, ҳангоми аз он ҷо рафтан бо лавозимоти сафар ба Рум таъмин намуданд.

28,11 Пас аз се моҳ, вақте ки зимистон ба охир расид ва шино кардан бехатар гардид, мирисад бо бандиҳои ба ӯ супурдашуда ба киштии Искандария, ки зимистонро дар ҷазира гузаронида буд, нишаст. Нақши пеши ин киштӣ (ва номи он ҳам) Чавзо буд, яъне бародарон-дугоникҳо Кастор ва Поллукс, ки баҳрчиён-бутпарастон онҳоро чун худоҳои химоякунандаи баҳрчиён мепарастиданд.

28,12-14 Онҳо аз Малит тахминан 145 километр роҳ рафта ба Саркузо, пойтахти Сисилия, ки дар соҳили шарқии он ҷойгир буд, омаданд. Киштӣ дар он ҷо се рӯз истод, пас аз он роҳи худро ба Ригюн, ки дар канори ҷанубӣ-ғарбии Итолия, дар нӯги “мӯза”-и итолиявӣ ҷойгир буд, давом доданд. Баъд аз як рӯз боди мусоиди ҷанубӣ вазид ва ба киштӣ имконияти боз 325 км ба шимол – қад-қад соҳили ғарбии Итолия ба Пүтюлӣ рафтанро дод, ки дар соҳили шимолии халиҷи Неапол ҷойгир буд. Пүтюлӣ тахминан 240 км ба ҷануби шарқ аз Рум ҷойгир буд. Дар он ҷо фириста бародарон-масеҳиёнро

ёфта, мувофиқи хошишашон *ҳафт рӯз* дар назди онҳо буд.

28,15 Мо намедонем, чӣ тавр хабари ба Пўтюлӣ омадани Павлус то ба Рум расид. Воқеан ду гурӯҳи *бародарон* ба пешвози ӯ баромаданд. Як гурӯҳ шасту нӯх километр роҳ рафта ба чанубӣ-шарқии Рум, ба *бозоргоҳи Опиос* омаданд. Гурӯҳи дигар фиристаро дар панҷоҳу се километр аз чанубӣ-шарқии Рум дар *Се Меҳмонхона* пешвоз гирифт. *Павлусро* чунин ифодаи таъсирбахши муҳаббати масеҳиёни румӣ нисбат ба ӯ ба ҳаяҷон овард ва рӯҳбаланд намуд.

28,16 Ба Рум расида ба ӯ *иҷозат дода шуд*, ки бо як сарбозе ки ӯро *посбонӣ мекард*, дар хонаи чудоғонае *иқомат кунад*.

3. Ҳабси хонагии Павлус ва шаҳодати ӯ ба яҳудиён дар Рум (28,17-31)

28,17-19 Мувофиқи принципҳои худаш, яъне пеш аз ҳама ба *яҳудиён* шаҳодат додан, *Павлус* ба пешвоёни динии онҳо даъватнома фиристод. *Ҳангоме ки онҳо* дар хонае ки ӯ ичора гирифта буд, *ҷамъ омаданд*, Павлус ба онҳо фаҳмонид, ки кори ӯ аз чӣ иборат аст. Фириста гуфт, ки ҳарчанд ӯ ягон коре зидди *қавми яҳудиён* ё *расму таомули* онҳо накарда бошад ҳам, *яҳудиёни Ерусалим* ӯро барои муҳокима ба *дасти румиён* супурданд. Ҳокимони ғайрияҳудӣ ягон гуноҳи ӯро ёфта натавониста, *хостанд* ӯро *озод кунанд*, вале *азбаски яҳудиён муҳолифат мекарданд*, фириста *маҷбур шуд мурофиаи қайсарро талаб кунад*. Ӯ ин корро на барои *қавми яҳудиё*ро айбдор кардан, балки барои худашро ҳимоя намудан кард.

28,20 Маҳз барои ҳамин ки ӯ дар ҳеч як ҷинойти зидди қавми яҳудӣ айбдор набуд, пешвоёни яҳудиёни Румро *даъват намуд*. Дар ҳақиқат бошад ӯ аз *барои умеди Исроил* бо ин занҷир *баста* шуда буд. *Умеди Исроил*, чуноне ки дар боло тавзеҳ ёфт, иҷроиши ваъдаест, ки ба нахустпадарони яҳудӣ дода шуда буд, хусусан ваъда дар бораи Масеҳ. Растохез аз мурдагон бо иҷроиши ин ваъдаҳо зич алоқаманд буд.

28,21-22 Пешвоёни яҳудиён кушоду равшан иқрошуданд, ки дар бораи фириста Павлус ҳеч чиз намедонанд. Онҳо аз *Яҳудия*

дар бораи ӯ ягон хел *нома нагирифтаанд*, ҳеч яке аз яҳудиёни шинос ягон сухани бад дар бораи ӯ нагуфтааст. Вале онҳо дар ҳақиқат аз Павлус бисёртар шунидан меҳостанд, зеро медонистанд, ки дар бораи таълимоти масеҳӣ, ки ӯ намояндагӣ мекунад, *дар ҳама ҷо баҳс мекунад*.

28,23 Баъд аз чанд муддат яҳудиёни зиёд ба *меҳмонхона* ба назди Павлус барои шунидани ӯ омаданд. Ӯ аз ин имконият истифода бурд, то ки ба онҳо дар бораи *Малакути Худо* шаҳодат диҳад ва *дар бораи Исо* далел оварад. Ин корро карда истода, ӯ аз *шариати Мусо* ва *суҳафи анбиё* аз *субҳ то шом* иқтибос меовард.

28,24 Баъзеҳо ба шаҳодати ӯ бовар карданд, *дигарон* бошанд *имон намеоварданд*. (Нобоварӣ на танҳо ба қабули Хушхабар қобилият надоштан аст. Он ба радкунии қатъӣ ишорат мекунад.)

28,25-28 Вақте *Павлус* дид, ки яҳудиён бори дигар *комилан Хушхабарро* рад мекунанд, Ишаъё 6,9.10-ро иқтибос овард, ки дар он пайғамбар мебоист ба *қавме мавъиза* мекард, ки *дилашон сахт, гӯшашон вазнин* ва *чаимонашон баста* шудааст. Фириста аз расондани Хушхабар ба касоне ки шунидан намехоҳанд, аз нав дилшикастагиро эҳсос кард. *Азбаски яҳудиён онро рад карданд*, *Павлус* эълон намуд, ки хабари начотро ба *ғайрияҳудиён* мебарад ва боварӣ изҳор кард, ки онҳо онро хоҳанд шунид.

28,29 *Яҳудиёни* нобовар байни худ *мубоҳисақунон рафтанд*. Чӣ тавре ки Калвин ишорат мекунад, Павлус пешгӯии *фошкунандаро* иқтибос оварда, хашму ғазаби он беҳудоёнро, ки Масеҳро рад карда буданд, ба вучуд овард. Чунин *фошкунӣ* онҳоро бар зидди яҳудиёни ба Исо боваркарда *барангехт*. Ислоҳотчӣ (Калвин) аз ин хулосаи таҷрибавии зеринро мебарорад:

*Ниҳоят, инро ба асос гирифта изҳор кардан бемаънист, ки Хушхабарии Масеҳ баҳсҳо ба вучуд меорад, ҳангоме маълум аст, ки ин ҷудоӣҳо танҳо аз яқравию одам сар мезананд. Дар асл, барои он ки бо Худо тифоқ зиндагӣ кунем, ба мо зарур аст ба муқобили онҳое ки бо Ӯ бе эҳтироми сазовор муносибат мекунанд, ҷанг кунем.*⁷⁶

28,30 Пас аз ин *Павлус ду соли тамом* дар Рум монда, *дар хонаи иҷорагии худ* мезист ва ба микдори зиёди онҳое ки назди \bar{y} меомаданд, мавъиза мекард. Шояд, маҳз дар ҳамин вақт \bar{y} номаҳо ба эфсӯсиён, филиппиён, кӯлассиён ва ба Филемӯнро навишт.

28,31 \bar{y} *Малакути Худоро мавъиза карда* ва бо тамоми *далерӣ тариқати Исои Масеҳи Худовандро бемалол таълим дода* аз озодии кофӣ истифода мебурд.

Китоби Аъмол ҳамин тарз ба охир мерасад. Баъзеҳо чунин мешуморанд, ки ин китоб аз ҳад зиёд тез қатъ мешавад. Вале тархе ки дар аввали китоби Аъмол гузошта шуда буд, дар ин лаҳза пурра амалӣ гашта буд. Хушхабар дар Уршалим, Яҳудо, Сомария, акнун бошад ба ҷаҳони ғайрияхудиён низ паҳн шуд.

Дар бораи ҳаёти Павлус баъд аз хотимаи ҳодисаҳои дар китоби Аъмол тасвирёфта танҳо аз номаҳои баъдинаи \bar{y} ҳукм кардан мумкин аст.

Ақидае ҳаст, ки танҳо пас аз ду соли иқомати Павлус дар Рум Нерон кори \bar{y} ро гӯш кард ва ҳукми сафедкунанда баровард.

Пас аз он фириста боз ба роҳ баромад, ки чун сафари чоруми миссионерӣ машхур аст. Шояд, дар ин вақт \bar{y} ин чойҳоро дидан намуд (ҳарчанд тартиби овардашуда ҳатмӣ нест):

1. ҚҶЛАССО ва ЭФСҶС (Филем. 22).
2. МАҚДУНИЯ (1Тим. 1,3; Фил. 1,25; 2,24).
3. ЭФСҶС (1Тим. 3,14).
4. ИСПОНИЯ (Рум. 15,24).
5. КРИТ (Тит. 1,5).
6. ҚҶРИНТ (2Тим. 4,20).
7. МИЛИТУС (2Тим. 4,20).
8. НИКҶПҶЛИС, ки дар он ҷо зимистонро гузаронд (Тит. 3,12).
9. ТРҶОС (2Тим. 4,13).

Ба мо маълум нест, чаро, қай ва дар кучо \bar{y} ҳабс карда шуд, вале мо медонем, ки \bar{y} бори дуюм чун бандӣ ба Рум оварда шуда буд. Ин ҳабс аз ҳабси аввала хеле вазнинтар буд (2Тим. 2,9). \bar{y} ро аксарияти дӯстон тарк карданд (2Тим. 4,9-11) ва \bar{y} медонист, ки соати маргаш аллақай дур нест (2Тим. 4,6-8).

Мувофиқи ривоят сари \bar{y} ро дар наздикиҳои Рум солҳои 67 ё 68 милодӣ гирифтаанд. Ба сифати мадҳия ба Павлус суханони худи

\bar{y} ро аз 2Қӯринтиён 4,8-10; 6,4-10 ва 11,23-28 овардан мумкин аст ва шарҳи мо ба ин порчаҳои дорои илҳоми илоҳӣ низ ба \bar{y} хизмат мекунад.

КИТОБИ АЪМОЛ ЧИРО МЕОМУЗАД?

Мо китоби Аъмолро хонда баромадем ва акнун хуб мешуд боз як маротиба принципҳо ва таҷрибаи масеҳиёни аввалро ба хотир оварем. Чӣ чиз ҳар як бовардорро дар алоҳидагӣ ва калосоҳои маҳаллиро, ки онҳо аъзоёнаш буданд, муайян мекард?

Пеш аз ҳама, комилан равшан аст, ки масеҳиёни асри аввал асосан барои Худованд Исо зиндагӣ мекарданд. Дар маркази ҷаҳонбинии онҳо Масеҳ буд. Маънӣ ва мақсади мавҷудияти онҳо аз шаҳодат дар бораи Начотдиханда иборат буд ва онҳо ба ин ҳамаи кувваро мебахшиданд. Дар ҷаҳоне ки муборизаи шадид баҳри зиндагӣ мерафт, гурӯҳи боэҳтимоми шогирдон-масеҳиён ба вучуд омад, ки пеш аз ҳама Подшоҳии Худо ва ҳақиқати \bar{y} ро мечустанд. Ҳамаи дигар чизҳо ба ин вазифаи пуршараф тобеъ буданд.

Ҷоветт бо шавқу завқ қайд мекунад:

*Шогирдон бо як шавқу рағбати пок ва гарму ҷӯшон гӯта мегирифтанд, ки он аз қурбонгоҳи Худо ба онҳо фуруд меомад. Дар қалби онҳо оташе месӯхт, ки ба тамоми зиндагонии онҳо қувват мебахшид. Ин шӯълаи дили фиристагон оташи дар оташдони лайнери бузург бударо ба хотир меовард, ки аз миёни тӯфон онро аз болои вартаи ба фуру бурдан тайёр мебарад. Ин одамонро ҳеҷ чиз нигоҳ дошта наметавонист. Онҳоро дар роҳ ҳеҷ чиз боздошта наметавонист. Ҳамаи корҳои онҳо ба суханонашон ба як орзуи бузург тобеъ буданд. Оташе ки ба онҳо гармӣ ва равшанӣ меодод, дар вақти бо Рӯҳулқудс гӯта хӯрданашон ба онҳо ато шуда буд.*⁷⁷

Мавзӯи марказии мавъизаи онҳо растохез ва ҷалоли Худованд Исои Масеҳ буд. Онҳо бо ҷашмони худ Начотдихандаи зиндашударо дида буданд. Одамон Масеҳро куштанд, вале Худо \bar{y} ро аз мурдагон зинда намуд ва ба \bar{y} ҷои аз ҳама боифтихорро дар осмонҳо ато намуд. Ҳама бояд дар назди \bar{y} зону хам кунанд — Одаме ки ба осмон

бардошта шуд ва дар тарафи дасти рости Худованд нишастааст. Дигар роҳи начот нест.

Дар байни нафрат, бераҳмӣ ва хирси дар гирду атроф ҳукмроникунанда масеҳиён муҳаббат ба ҳамаи одамонро намоиш медоданд. Онҳо ба таъкибот бо муҳаббат ҷавоб медоданд ва барои душманони худашон дуо мегуфтанд. Бародардӯстие ки дар байни онҳо ҳукмрон буд, душманонашонро маҷбур мекард, то хитоб кунанд: “Нигаред, чӣ тарз ин масеҳиён якдигарро дӯст медоранд!”

Дар мо таассуроти якхела ба вучуд меояд, ки тамоми зиндагонии онҳо ба як мақсад тобеъ гардонидани шуда буд — паҳн кардани Хушхабар. Агар гап дар бораи моликияти онҳо равад, онҳо чунин меҳисобиданд, ки ба он танҳо бо супориши Худо роҳбарӣ мекунанд ва соҳибони он намебошанд. Агар дар ягон ҷо ягон эҳтиёҷ ба амал меомад, ба он ҷо ба тезӣ маблағи барои таъмини он зарурбуда дода мешуд.

Яроқи ҷанговаронаи онҳо ҷисмонӣ набуд, вале аз тарафи Худо пурқувватшуда барои вайрон кардани истеҳкомҳо буд. Онҳо мефаҳмиданд, ки бар зидди пешвоёни динӣ ё сиёсӣ мубориза намебаранд, балки зидди қувваҳои олами торикӣ. Ва бинобар ин онҳо бо бовар, дуо ва Сухани Худо мусаллаҳ гардида ба пеш мерафтанд. Бар хилофи ислом, масеҳият дар асрҳои аввалин бо истифодаи зӯрӣ паҳн карда намешуд.

Масеҳиёни аввал аз ҷаҳон ҷудо буданд. Онҳо дар он зиндагӣ мекарданд, вале ба он тааллуқ надоштанд. Онҳо бо шавқу ҳавас бо нобоварон робита мекарданд, ба онҳо шаҳодат медоданд, вале ҳеч гоҳ дар ҳузуру ҳаловати пургуноҳи ин ҷамъият иштирок карда садокати худро ба Масеҳ ба хатар наандохтаанд. Чун сайёҳ ва мусофир онҳо дар заминҳои бегона мегаштанд, мекӯшиданд баракатро ба ҳама расонанд, вале бо иштирок дар гуноҳҳои онҳо худро ҳаром намекарданд.

Оё онҳо бо сиёсат машғул мешуданд ва ё нуқсонҳои иҷтимоии ҷамъияти он замонаро мекӯшиданд ислоҳ кунанд? Онҳо чунин меҳисобиданд, ки ҳамаи нуқсонҳо ва ҷиноятҳои ҷамъият аз табиати пургуноҳи одам ба

вучуд меоянд. Ислоҳотҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ ба беморӣ таъсир накарда, танҳо аломатҳои онро таъбабат мекунанд. Танҳо Хушхабар табиати пургуноҳи одамро тағйир дода, метавонад ба моҳияти масъала роҳ ёбад. Бинобар ҳамин онҳо ба ҷораҳои дуҷумдараҷа диққати худро ҷалб намекарданд. Онҳо ҳамеша ва дар ҳама ҷо Хушхабарро мавъиза мекарданд. Ва дар ҳама ҷо, ба он ҷое ки Хушхабар ворид мешуд, вай бо худ шифо ва ислохро меовард.

Масеҳиён ҳайрон нашуданд, ҳангоме ки онҳоро таъкиб карда сар карданд. Ба онҳо интизори ин буданро таълим медоданд. Ба ҷои он ки аз таъкибкунандагонӣ худ қасос гиранд, ё ақаллан худро ҳимоя кунанд, онҳо ба довари боадолат, ба Худо таваккал карданд. Ба ҷои кӯшиши аз муруфияҳо канорачӯӣ кардан онҳо дуо мегуфтанд, ки ба онҳо мардонагӣ ато намояд, то ба ҳама қасони вомерӯдашон оиди Масеҳ шаҳодат диҳанд.

Дар назди фиристагон мақсади ба тамоми ҷаҳон мавъиза намудани Хушхабар меистод. Онҳо дар байни мавъизаи Хушхабар дар кишвари худ ва дар сарзаминҳои бегона фарқият намегузоштанд. Майдони амалиёти онҳо тамоми ҷаҳон буд. Вале мавъизаи Хушхабар мақсади ягона, охири вазифаи онҳо набуд: дигар ҳел карда гӯем, онҳо бо он қаноат намекарданд, ки одамонро назди Масеҳ оваранд ва баъд ин навбаваронро ба тақдир ҳавола кунанд. Ҳамаи бовардорон дар ҷамоатҳои масеҳии маҳаллӣ муттаҳид мегаштанд. Дар ин ҷо онҳо дар Қаломи Худо панду насихат мегирфтанд, дуо гуфтандро меомӯхтанд ва ба ҳар тарз дар бовар устувор мегардиданд. Пас аз он онҳо барои ба дигарон расонидани Хушхабар равона мешуданд.

Маҳз таъсиси калисоҳои маҳаллӣ ба қор хусусияти доимӣ медод ва паҳншавии Хушхабарро дар ҳудуди атроф фароҳам меовард. Ҷамоатҳои маҳаллӣ соҳибхитиёр буданд, яъне худидорашаванда, худпаҳншаванда ва худмаблағгузоранда буданд. Ҳар як ҷамоат ба ҷамоатҳои дигар вобаста набуд, ҳарчанд дар байни онҳо алоқаи маънавии наздик мавҷуд буд. Ҳар як ҷамоат мекӯшид дигар ҷамоатҳоро дар заминҳои наздик таъсис намояд. Ва ҳар як ҷамоат аз аъзоёни худ

маблағгузорӣ карда мешуд. Ягон хел хазинаи марказӣ, ё ягон хел ташкилоти асосӣ вучуд надошт.

Ҷамоатҳо, дар навбати аввал, ба масеҳиён чун паноҳгоҳи маънавӣ хизмат мекарданд, на чун маркази ба бовар даъват кардани ғайримасеҳиён. Фаъолияти ҷамоат маросими шикастани нон, парастииш, дуо гуфтан, омӯзиши Навиштаҳои Пок ва мушоракати бовардоронро дар бар мегирифт. Ҷамоатҳо аслан барои мавъизаи Хушхабар маҷлисҳои махсус намегузарониданд, вале дар ҳама ҷо, дар он ҷое ки имконияти ба ғайримасеҳиён мурочиат кардан пайдо мешуд, мавъиза мекарданд: дар куништҳо, дар бозорҳо, дар кӯчаҳо, дар зиндонҳо ва дар хонаҳо.

Маҷлисҳо на дар биноҳои махсуси барои ин мақсад сохташуда, балки дар хонаҳои шахсии масеҳиён гузаронида мешуданд. Ин ба ҷамоат дар замони таъкибот тезҳаракатии заруриро илова мекард ва ба он имкони тез ва осон “ба пинҳонкорӣ гузаштан”-ро медод.

Дар аввал, албатта, ягон хел тақсирот ба равияҳо набуд. Ҳамаи масеҳиён худро аъзоёни Бадани Масеҳ меҳисобиданд ва ҳар як ҷамоати маҳаллӣ қисми ҷамоати умумичаҳонӣ ба ҳисоб мерафт.

Дар байни коҳинон ва аъзоёни қатории калисо тафриқа набуд. Дар ҷамоат ягон кас ба насихатгӯӣ, мавъиза намудан, ғӯтадиҳӣ ва шикастани нон ҳуқуқи мустасно надошт. Эътироф карда мешуд, ки ҳар як бовардор дорои истеъдоди махсус аст ва барои ин аторо инкишоф додан озод аст.

Онҳое ки бахшоиши фириста, пайғамбар, муждабар, шубон ё муаллим доштанд, кӯшиш намекарданд ба сифати роҳбари расмии ҷамоат ҷойгир шаванд. Вазифаи онҳо масеҳиёнро дар бовар устувор кардан буд, то ки онҳо ҳамин тарз ҳамарӯза ба Худованд хизмат карда тавонанд. Дар замони Паймони Навин атои махсус – тадҳин бо Рӯҳи Пок одамонро ба хизмат омода месохт. Бо ҳамин шарҳ дода мешавад, ки чаро мардуми оддии бесавод ба давраи худ чунин таъсир расониданд. Онҳо “мутахассис” ба маънои имрӯзаии ин калима набуданд, балки

мавъизагарони халқии аз боло тадҳиншуда буданд.

Мавъизаи Хушхабар дар китоби Аъмол аксаран бо мӯъҷизот, аломат ва атоҳои гуногуни Рӯҳи Пок ҳамроҳ буд. Ҳарчанд, ҷи хеле ки менамояд, мӯъҷизот дар бобҳои аввал нақши аз ҳама муҳимтарро бозанд ҳам, ба амал омадани онҳо то охири китоб давом мекунад.

Ҷамоати маҳаллии фаълро таъсис дода, фиристагон ё намояндагони онҳо пиронро таъин мекарданд – одамонро, ки чун роҳбари рӯҳонӣ мебоист хизмат мекарданд. Ин одамон шубонони рама буданд. Дар ҳар як ҷамоат якҷандтоӣ пирон меҳнат мекарданд.

Дар китоби Аъмол исми “диакон” танҳо чун истилоҳи ифодакунандаи вазифадори рӯҳонӣ кор фармуда намешавад. Вале ҳар хел хизмат барои Худованд бо шакли феълии ин калима низ тасвир карда мешавад, ҳам рӯҳонӣ ва ҳам моддӣ.

Дар ибтидои масеҳият ғӯта чун ғӯтонидани пурра дар об ба кор бурда мешуд. Аз афташ, бовардорон ба зудӣ пас аз бовар кардан ғӯта мегирифтанд. Дар рӯзи аввали ҳафта шогирдон якҷоя ҷамъ меомаданд, то ки бо шикастани нон Худовандро ёд кунанд. Ин хизматгузорӣ, шояд, он қадар расмӣ набуд, чуноне ки он ҳозир аксаран ҳаст. Ноншиканӣ одатан бо хӯрокхӯрии умумӣ ё шои муҳаббат ҳамроҳ буд.

Дар ҷамоати пешина дуогуӣ нақши бузург мебозид. Он “роҳи ҳаёт” буд, ки ба сӯи Худованд мебарад. Дуо самимӣ, гарму ҷӯшон ва пур аз бовар буд. Шогирдон инчунин рӯзаро ба кор мебурданд, то ки ба ҳеч ягон чиз диққати худро ҷалб накарда ва ба хоболудӣ наафтада, ҳамаи диққати худро ба чизҳои рӯҳонӣ ҷалб кунанд.

Маҳз пас аз дуо гуфтан ва рӯза гирифтани пайғамбарон ва муаллимони Антиохия Барнаббо ва Павлусро барои иҷрои вазифаи махсуси миссионерӣ ба Худо супурданд. То ин дам ҳар дуи онҳо аллакай якҷанд муддат ба Худованд хизмат мекарданд. Бинобар ин чунин супоридан унвонгузории расмӣ набуд, балки, аниқтараш, аз тарафи роҳбарони ҷамоат дар Антиохия эътироф кардани онро ифода мекард, ки ин одамон дар ҳақиқат аз

тарафи Рӯҳи Пок даъват шудаанд. Он инчунин чун далели он хизмат мекард, ки бародарон аз дилу чон бо Барнаббо ва Павлус ба вазифаи қабулкардашон ҳамфиқранд.

Чамоати маҳаллӣ хизмати он масеҳиёне-ро, ки барои мавъизаи Хушхабар ба дигар ҷойҳо равона мешуданд, тафтиш намекард. Онҳо хизмати худро чӣ тарзе ки онҳоро Рӯҳи Пок равона мекард, ҳамон тарз ба ҷо оварда метавонистанд. Вале ба хона баргашта, онҳо ба чамоати худ дар бораи он нақл мекарданд, ки Худованд кори онҳоро чӣ тарз баракат дод.

Дар ин бобат чамоат идораи баланд-тартибот набуд, балки организми зинда буд, ки мувофиқи иродаи Худованд зиндагӣ мекард ва инкишоф меёфт. Сардори осмонии чамоат, Масех, аъзоёни онро роҳбарӣ мекард, онҳо бошанд кӯшиш мекарданд, фаросат, тезҳаракатӣ ва ба роҳбарии Худо зуд ҷавоб дода тайёр буданро нигоҳ доранд. Ба ҳамин тариқ, дар китоби Аъмол мо на тартиби хизмати навишташуда, шахшудамондари, балки дигаргуншавандагӣ, тару тозагӣ ва набудани карахтиро мебинем. Масалан, қонуни устувор мавҷуд набуд, то ба тартиб дарорад, ки фириста чанд муддат бояд дар як ҷой истад. Дар Таслӯники Павлус, эҳтимол, се моҳ истод, дар Эфсӯс бошад се сол монд. Ҳама чиз ба он вобаста буд, ки барои устувор кардани бовардорон то ба дараҷае ки онҳо худашон хизмати масеҳиро давом дода тавонанд, чанд муддат талаб карда мешуд.

Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки фиристагон диққати худро ба шаҳрҳои калон нигаронда, дар он ҷо чамоатҳои асосӣ таъсис медоданд, то ки онҳо тавонанд мавъизаи Хушхабарро дар атрофи шаҳр давом диҳанд. Вале ин оё ҳамин хел аст? Оё фиристагон ягон хел стратегияи ягона ва муқаммал доштанд? Ё онҳо ҳар рӯз ба он ҷое мерафтанд, ки Худованд онҳоро роҳнамоӣ мекард — ҳам ба шаҳрҳои калон ва ҳам ба деҳаҳои хурд?

Шояд, дар китоби Аъмол ба мо бештар он таъсир мебахшад, ки масеҳиёни аввал бо умед мезистанд ва ба роҳнамоии Худованд бовар мекарданд. Баҳри Масех онҳо аз ҳама

чиз рӯ мегардониданд. Онҳо ба ғайр аз Худи Худованд ҳеҷ чиз ва ҳеҷ кас надоштанд. Бинобар ин онҳо аз Ҷ нишондодҳои ҳаррӯзаро интизор буданд ва Ҷ онҳоро ноумед намекард.

Чунин менамояд, ки дар мавъизагари сафаркунандаи масеҳӣ дунафарӣ сафар кардан маъмул шуда буд. Аксаран хизматгори хеле ҷавони Худо ҳамроҳ мешуд, ки барои ӯ ин як навъи шогирдӣ буд. Фиристагон доимо одамони ҷавони бовардорро меҷустанд, ки шогирди онҳо шуда метавониста бошанд.

Баъзан хизматгори Худованд худашон барои таъмини зиндагии худашон кор мекарданд; инчунин, масалан, Павлус бо хайма-тайёркунӣ машғул буд. Дигар вақт онҳо аз ҳисоби қурбонҳои шахсони алоҳида ё чамоат зиндагӣ мекарданд.

Боз як мушоҳидаи муҳим аз он иборат аст, ки масеҳиёне ки бо сардорони рӯҳонӣ паҳлу ба паҳлу меҳнат мекарданд, онҳоро ҳамин хел эътироф мекарданд. Рӯҳи Пок ба ин одамон қувваи махсус ато кардааст. Ва худи ҳамон Рӯҳи Пок ба бовардорон қобилияти беихтиёр ин қувваро ҳис карда ба он итоат карданро ато намуд.

Шогирдон ба ҳокимони ашроф итоат мекарданд, вале то худуди муайян. Ин ҳудуд манъи мавъизаи Хушхабар буд. Дар ин ҳолат онҳо на ба одамон, балки ба Худо итоат карданро афзал мешумориданд. Вақте ки ҳокимони ашроф онҳоро ҷазо медоданд, онҳо муқобилат накарда ва кӯшиши якҷоя ба муқобили ҳокимон баромадан накарда, ба ин ҷазо тоқат мекарданд.

Дар аввал Хушхабар ба яҳудиён мавъиза карда мешуд, пас, ҳангоме ки халқи Исроил Хушхабарро рад кард, он дар байни ғайри-яҳудиён паҳн шудан гирифт. Фармони “аввал ба яҳудиён” дар китоби Аъмол таърихан иҷро шуда буд. Имрӯз яҳудиён ва ғайри-яҳудиён дар назди Худо баробаранд: Онҳо ҳеҷ фарқияте надоранд, зеро ки “ҳама гунаҳкоранд ва аз шӯҳрати Худо маҳруманд”.

Хизмати чамоати пешина бо қудрати бузург алоқаманд буд. Тарси ба ғазаби Худо гирифтӣ шудан ба одамон имкон намедод, ки худро ба осонӣ ба қатори масеҳиён дохил намоянд. Гуноҳ дар чамоат тез ошкор карда

мешуд ва баъзан сахт ҷазо дода мешуд, масалан, чун дар мавриди Ҳанониё ва Сафира.

Ҷамъбасти пурра ва охирине ки пас аз омӯхтани китоби Аъмол кардан мумкин аст, чунин аст: Агар мо ибрати масеҳиёни аввалро дар бовар, фидокорӣ, садоқат ва хизмати доимӣ ба инобат мегирифтем, Хушхабар дар давраи мо ба тамоми ҷаҳон паҳн карда шуда метавонист.

Тавзеҳот

1. (Мукаддима) J. B. Phillips, *The Young Church in Action*, саҳ. VVI.
2. (1,5) Байни растохез ва ба осмон рафтани Масеҳ чил рӯз гузашт. Боз даҳ рӯз то рӯзи Панतिकост гузашт. Вале Худованд вақти муайянеро нишон надодааст, эҳтимол, барои он ки шогирдон дар интизори доимӣ бошанд.
3. (1,20) Ин иқтибоси аниқ аз Забур нест, чӣ тарзе ки он дар Навиштаҳои Пок баён ёфтааст. Ба ин ду сабаби имконпазир ҳаст:
 - а) Муаллифони Паймони Навин аксар Паймони Куханро аз Септуагинта (тарҷумаи юнонии Паймони Кухан) иқтибос меоваранд, дар ҳоле ки тарҷумаҳои мо аз матни аслии қадимаи яҳудӣ гирифта шудаанд; ин метавонист дар интихоби калимаҳо ба баъзе фарқиятҳо оварад.
 - б) Чуноне ки аксаран рӯй медиҳад, Рӯхи Пок, муаллифи Паймони Кухан, онро каме тағйир дода, дар вақти иқтибос овардан дар матни Паймони Навин озодӣ зоҳир менамояд.
4. (2,4) Ба ғайр аз ин, дар лаҳзаи бовар кардан Рӯхи Пок ба мо ато менамояд: тадхин (1Юх. 2,27), мӯҳр зада шудан (Эфс. 1,13) ва гарав (Эфс. 1,14). Боз атоҳои дигари Рӯхи Пок ҳаст, ки ба фармонбардорӣ ва бахшидашавии мо *вобаста аст*: роҳнамой (Аъм. 8,29), шодӣ (1Тас. 1,6) ва қувват (Рум. 15,13).
5. (2,25-27) Биҳишт — худӣ ҳамон аст, ки “осмони сеюм” (2Қӯр. 12,2.4).
6. (2,38) Charles C. Ryrie, *The Acts of the Apostles*, саҳ. 24.
7. (2,39) Charles H. Spurgeon, *The Treasury of the New Testament*, қ. I, саҳ. 530.
8. (2,41) Матни НА “бо рағбат”-ро мепартояд.
9. (2,44-45) F. W. Grant, “Acts”, *The Numerical Bible: Acts to 2 Corinthians*, қ. VI, саҳ. 25,26.
10. (2,46) Ҳар боре мо мехонем, ки Павлус ва дигарон ба парастигӯҳ медаромаданд, ин онро ифода мекунад, ки онҳо ба хавлии дарунӣ даромадаанд, на ба Пок ё Поки покҳо. Ба покҳо танҳо коҳинон даромада метавонистанд. Ба ғайрияхудиён бошад танҳо ба хавлии берунӣ даромадан иҷозат дода мешуд; ба дарунтар дохил шудан бо марғ ҷазо дода мешуд.
11. (Ручӯъ) Дар матни интиқодии НА калимаи “калисо” танҳо дар боби 5,11 пайдо мешавад.
12. (Ручӯъ) Merril F. Unger, *Unger’s Bible Handbook*, саҳ. 586.
13. (Ручӯъ) E. Stanley Jones, *Christ’s Alternative to Communism*, саҳ. 78.
14. (Ручӯъ) G. H. Lang, *The Churches of God*, саҳ. 11.
15. (3,5-6) Суханбозӣ дар забони англисӣ: alms (садақа) ва arms (дастҳо) як ҳел гуфта мешавад.
16. (4,1-4) Charles Haddon Spurgeon; дигар маълумотҳо нестанд.
17. (4,13) James A. Stewart, *Evangelism*, саҳ. 95.
18. (4,14-18) J. H. Jowett, *The Redeemed Family of God*, саҳ. 137.
19. (4,27-28) Тарҷумаи калимаи юнонии “паис” чун “хизматгор” назар ба “Писар” бештар мувофиқ аст (чун дар 3,13.26; 4,30).
20. (4,27-28) George Matheson, *Rest By the River*, саҳ. 75-77.
21. (4,32-35) Grant, “Acts” саҳ. 34.
22. (4,32-35) Marsh, *Fully Furnished*, саҳ. 74.
23. (4,32-35) Ryrie, *Acts*, саҳ. 36.
24. (5,40) Райрӣ тахмин мекунад, ки ҷазо, эҳтимол, барои итоат накардан ба фармони пешинаи шӯрои пирон таъин шуда буд (муқоиса кунед Так. Шар. 25,2.3).

25. (5,41-42) Дар анъанаи дастхатнависӣ дар ин чо якчанд вариант хаст: “барои исм”, “барои исми Ҷ”, “барои исми Исо”.
26. (6,8) Истефанус “шилшила” ё “гулчанбари зафар”-ро ифода мекунад.
27. (6,10-14) Тартиби калимаҳо ба он ишорат карда метавонад, ки онҳоро бештар ҷалолӣ Мусо ба ташвиш меандоخت, на ҷалоли Худо.
28. (7,9-19) “Шояд, ҳам матнҳои аслиӣ ва ҳам матнҳои юнонӣ дурустанд: матни юнонӣ панҷ писари Менашше ва Эфроимро, ки дар Миср (1Вак. 7,14-27) таваллуд шуданд, дар бар мегирад, ки комилан имконпазир буд ва аксар дар чунин рӯйхатҳо дучор мешуд”. Kelly, *Acts*, саҳ. 84.
29. (7,20-43) Daily Notes of the Scripture Union, 31 майи 1969.
30. (8,4-8) Homer L. Payne, “What Is A Missionary Church?” *The Sunday School Times*, 22-юми феввали 1964, саҳ. 129.
31. (8,12-13) Азбаски дар матн гуфта мешавад, ки Шимъун “имон овард” ва аз Петрус хошиш мекунад, ки дар бораи ӯ дуо гуяд (оятӣ 24) тахмин карда шуд, ки ӯ наҷот ёфт, вале одами хеле ҷисмонӣ монда буд.
32. (8,26) Шаҳри қадимаи фалиштиён дар соҳили баҳри Миёназамин, дар ҷанубӣ-ғарбӣ аз Уршалим дар роҳ аз Фаластин ба Миср.
33. (8,27-29) Хизматгортонмардонӣ занон-ҳокимонро баъзан ахта мекарданд. Ба ахта ҳуқуқи ба табақаи болоии ҷамъияти яҳудиён ворид шудан набуд (Так. Шар. 23,1). Онҳо танҳо макони “навмасликони назди дарвоза”-ро қабул карда метавонистанд. Вале дар ин чо ҳочасароӣ узви комилҳуқуқи калисои масеҳӣ мегардад.
34. (8,27-29) *Кандока*, эҳтимол, унвон (ҷун фиръавн), на номи одам аст.
35. (8,37) Ҳам дар дастнависҳои қадима (НА) ва ҳам дар дастнависҳои баъдина ин оят мавҷуд нест. Чунин меҳисобиданд, ки ин формулаи ғӯта дар аввали асри дуум дар Рум истифода бурда мешуд, ҷунки ин ибора дар дастнависҳои ғарбӣ вомахӯрад, аз ҷумла дар тарҷумаи лотинӣ. Шояд, пайравони ғояи зодашавии рӯҳонии ба воситаи ғӯта ба амал меомада ин оятро аз даст додан намехоҳанд.
36. (8,38) Аксарияти олимони мазҳаби католикӣ, Калвин ва бисёр дигарон, ки ғӯта бо об пошиданро ба қор мебаранд, эйтироф мекунанд, ки тариқи қадимтарини ғӯта ба об ғӯтондан буд. Вале баҳри ҳақиқат ба ёд овардан зарур аст, ки калимаҳои юнониро, ки “ба” ва “аз”-ро ифода мекунанд, инчунин “ба сӯи” ва “аз тарафи” тарҷума кардан мумкин аст.
37. (8,40) Ҳабашистон – ягона кишвар дар Африқо аст, ки дар он чо анъанаи масеҳӣ аз давраҳои қадим то ба рӯзҳои мо қатъ нашудааст. Эҳтимол, садоқати Филиппус калиде буд, ки дар он чо дари Калисоро кушод.
38. (9,1-2) Ниг. инчунин 18,26; 19,9.23; 22,4; 24,14.22.
39. (Ручӯъ) Harnack, иқтибос оварда мешавад аз Leighton Ford, *The Christian Persuader*, саҳ. 46.
40. (Ручӯъ) Dean Inge, иқтибос оварда мешавад аз E. Stanley Jones, *Conversion*, саҳ. 219.
41. (Ручӯъ) Bryan Green, дар ҳамон чо.
42. (Ручӯъ) Leighton Ford, иқтибос оварда мешавад аз Jones, *Conversion*, саҳ. 46.
43. (Ручӯъ) James A. Stewart, *Pastures of Tender Grass*, саҳ. 70.
44. (10,1-2) Ryrie, *Acts*, саҳ. 61.
45. (10,3-8) Истеҳсоли пӯст мебоист берун аз шаҳр ҷойгир карда мешуд. Мувофиқи мулоҳизаҳои санитарӣ соҳили баҳр бисёр хуб буд, ки ба он чо мурдаҳои ҳайвонот партофта мешуданд.
46. (11,25-26) James A. Stewart, *Evangelism*, саҳ. 100-101.
47. (12,25) Ҳам дар матни исқандариягӣ ва ҳам дар аксари матнҳои дигар “ба Уршалим” гуфта мешавад. Азбаски дар боби 13,1 Барнаббо ва Павлус аз нав дар Антиохия мебошанд, эҳтимол, нусхабардорон инро ба “аз” иваз кардаанд.
48. (13,3) Donald Grey Barnhouse, *The Measure of Your Faith*, Book 69, саҳ. 21.
49. (13,7-8) Дар нусхаи тоҷикӣ Сарчиюс Павлус “воли” номида мешавад. Унвони

- аники \bar{y} “проконсул” буд. Луко номи идорахо ва вазифахоеро, ки дар он замон дар империяи Рум қабул карда шуда буданд, аниқ медонист. Ҳамин тариқ, шахсони вазифадори Филиппиро \bar{y} ба юнонӣ *strategoī*, ба лотинӣ *praetors* (16, 20), мансабдоронро бошад *rhabdouchoi* (лот. *lictors*) меномад. Ҳокимони Таслӯникиро \bar{y} дуруст *politarchs* (17,6) меномад, дар ҳоле ки ҳамкорони онҳоро дар Эфсӯс *asiarchs* (19,31) ном мегирад. “Ҳамаи онҳо ҳокимиятро дар ҷойҳо, дар шаҳрҳои гуногун ба амал меоварданд, дар он вақте ки аз болои онҳо гувернатори Рум (ё проконсул) роҳбарӣ мекард, ки тамоми вилоятҳоро идора мекард. Ба ҳамин тариқ, Луко, номи аниқи вазифаи ҳар кадоми онҳоро дар ҳар кадом шаҳр оварда, нишон медиҳад, ки дар бораи ҷӣ сухан ронданастро хеле хуб медонад. Чунин дақиқкорӣ ба \bar{y} чун солноманависи боинсоф боварио меафзояд”. – С. Е. Stuart, *Tracings from the Acts of the Apostles*, саҳ. 272.
50. (13,19-22) Ниг. Kelly. *Acts*, саҳ. 185, ки дар он масъалаҳои таърихӣ ва матнӣ дида баромада мешаванд.
51. (13,48) Charles R. Erdman, *The Epistle of Paul to the Romans*, саҳ. 109.
52. (14,4-7) Дар ин ҷо ин калима аслан “миссионерон”-ро ифода мекунад.
53. (14,10-12) Ин номҳои юнонӣ дар матни аслии истифода бурда шудаанд. Дар баъзе матнҳо номҳои бештар паҳншудаи лотинии ин худоҳо — Юпитер ва Меркурий кор фармуда мешаванд.
54. (14,19-20) Kelly, *Acts*, саҳ. 202.
55. (14,21) Erdman, *Acts*, саҳ. 109.
56. (Ручӯъ) С. А. Coates, *An Outline of Luke's Gospel*, саҳ. 254.
57. (15,20) Баъзе муҳаққиқон чунин меҳисобиданд, ки ин чор манъкунӣ ба Ибодат 17 ва 18 тааллуқ доранд ва маҳз: қурбонҳои бутҳо (17,8.9); зино – на танҳо хиёнати занашӯӣ, бисёрзанагӣ (18,20), бачабозӣ (18,22) ва чорвоомезӣ (18,23), вале инчунин ақди никоҳ бо хешутаборони ҳамхун (инсест) (18,6-14) ва ҳатто бо хешутабори ҳамсар (18,15. 16); истеъ-
- моли гӯшти ҳайвоноти буғишуда дар хӯрок ё гӯшти ҳайвоноти нодуруст кушташуда (17,15) ва хун (17,10-12). Масеҳиёни яҳудӣ барои худ таҳқир меҳисобиданд, агар медиданд, ки масеҳиёни ғайрияҳудӣ ин қоидахоро вайрон мекунанд (Аъм. 15,21).
58. (16,6-8) Rylie, *Acts*, саҳ. 88-89.
59. (16,9) James Stalker, *Life of St. Paul*, саҳ. 78.
60. (16,19-24) A. J. Pollock, *The Apostle Paul and His Missionary Labors*, саҳ. 56.
61. (16,25) G. Campbell Morgan, *The Acts of the Apostles*, саҳ. 389-390.
62. (17,2-3) Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки Павлус дар Таслӯникӣ тақрибан се моҳ буд, ҳарчанд дар куништ танҳо се шанбе таълим дод.
63. (17,16) William Arnot, *The Church in the House: A Series of Lessons on the Acts of the Apostles*, саҳ. 379 ва ғайра.
64. (Ручӯъ) Баъзе олимони чунин меҳисобанд, ки мавъиза дар ҳавлии парастигӯҳ мегузашт.
65. (Ручӯъ) А. В. Simpson, дигар маълумотҳо нестанд.
66. (18,2-3) Dinsdale T. Young, *Neglected People of the Bible*, саҳ. 232-233.
67. (18,18) Сифати феълие ки гирифтани мӯйсарро ифода мекунад, дар матни аслии юнонӣ дарҳол пас аз номи “Акило” ва хеле дур аз номи “Павлус” меистад.
68. (19,8) Stuart, *Tracings*, саҳ. 285.
69. (19,15-16) F. V. Meyer, иқтибос мешавад аз W. H. Aldis, *The Keswick Convention 1934*, саҳ. 60.
70. (19,23-27) *Диана* номи лотинии *Артамици* юнониест, ки чун олиҳаи ҳосилхезӣ парастигӯ карда мешуд.
71. (21,23-24) Grant, *Acts*, саҳ. 147.
72. (26,9-11) Дар ин ҷо дар матни юнонӣ, бешубҳа, имперфекти конативӣ кор фармуда шудааст, ки ният ё хоҳишро баён мекунад: “Ман онҳоро мачбур карданӣ будам...”
73. (26,29) Morgan, *Acts*, саҳ. 528.
74. (27,21-26) A. W. Tozer, *That Incredible Christian*, саҳ. 134.
75. (28,9-10) Эҳтимол, ки дар қатори қобилияти мӯъҷизаноки шифобахшии Павлус,

- Луко инчунин дониши тиббии худро истифода мебурд. Агар Худованд касби духтурро маъқул намедонист, \bar{U} гумон аст, ки ба табиб навиштани 28% Паймони Навинро (Инчили Луко ва китоби Аъмол) бовар карда месупурд!
76. (28,29) John Calvin, *The Acts of the Apostles*, ч. II, саҳ. 314.
77. (Ручӯъ) J. H. Jowett, *Things that Matter Most*, саҳ. 248.

Рӯйхати адабиёт

- Arnot, William.
The Church in the House: A Series of Lessons on the Acts of the Apostles.
New York: Robert Carter & Brothers,
1873.
- Blaiklock, E. M.
The Acts of the Apostles, TBC.
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans
Publishing Company,
1959.
- Calvin, John.
The Acts of the Apostles, 2 ҷилд.
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans
Publishing Company,
1977.
- Erdman, Charles R.
The Acts.
Philadelphia: The Westminster Press,
1919.
- Kelly, William.
An Exposition of the Acts of the Apostles.
London: C. A. Hammond, 1952.
- Martin, Ralph.
Understanding the New Testament: Acts.
Philadelphia: A. J. Holman Company,
1978.
- Morgan G. Campbell.
The Acts of the Apostles.
New York: Fleming H. Revell Co.,
1924.
- Rackham, R. B.
The Acts of the Apostles.
London: Methuen, 1901.
- Ryrie, Charles Caldwell.
Acts of the Apostles.
Chicago: Moody Press, 1961.
- Stuart, C. E.
Tracings from the Acts of the Apostles.
London: E. Marlborough and Company,
санааш номаълум.

НОМАИ ЯЪҚУБ

[Яъқуб] мавъизагарест, ки чун пайгамбар... бо забоне сухан мекунад, ки аз ҷиҳати эътимодноки ва қудратмандӣ дар адабиёти масеҳии барвақтӣ амсол надорад, ба ғайр аз нутқи Исо.

Теодор Зан

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Баҳои пасте ки Мартин Лютер ба Номаи Яъқуб додааст (“Номаи комилан хасин”), мутлақо нодуруст аст! Дуруст нафаҳмидани таълимоти Яъқуб оиди корҳои нек ҳангоми авҷи муборизаи шадиди реформаторҳо бар зидди онҳое ки бо бовар ва бо амалҳо наҷот ёфтандро таълим меоданд, боиси хатои Лютер гашт. Ва ӯ ягона шахсе нест, ки номаи аз ҳама аввалини масеҳиёро кадр накардааст. Баъзеҳо ин китобро “дурдонаҳои ба ришта гузаронидашуда” номида, онро дар назар доштанд, ки дар Нома ҳеҷ гуна бандҳои алоқамандкунанда нестанд, танҳо якҷанд қайдҳои хуб кор кардашудаи ба якдигар гузаронида мавҷуданд.

Дар ҳақиқат ин китоби на он қадар калон шоҳасари адабиёти дидактикӣ мебошад. Он обуранги зиёди яҳудиёро дорост, ҳатто ҷамъомади масеҳиро “синагога” меномад (2,2 – юн.). Ин калима аз забони юнонӣ гирифта шуда, ҳамагӣ танҳо ҷамъомадро ифода мекард, вале ба зудӣ онро танҳо барои ҷамъомаҳои яҳудӣ, чун имрӯзҳо, истифода мекардагӣ шуданд.

Дар панҷ боби кӯтоҳ Яъқуб сӣ маротиба аз табиат мисол меорад, то ки ҳақиқати рӯҳониро тасвир намояд. Дар ин ҷо ҳар як шахс таълимоти Худованди моро ба хотир меоварад.

Ин номаи хеле амалӣ мебошад. Он баъзе мавзӯҳои нофорамро ба монанди нигоҳ доштани забон, хатарии хушомад ба сарватмандон ва зарурати ба воситаи ҳаётмон нишон додани ҳақиқӣ будани боварамонро дахл карда мегузарад.

II. МУАЛЛИФӢ

Аксари номҳои Навиштаҳои Пок роҳеро аз ибрий ба юнонӣ ва аз он то забони мо тай намуда, тағйир ёфтаанд. Номи “Яъқуб” аз “Яъков”-и яҳудӣ гирифта шуда, ба юнонӣ чун “Иакобос” тарҷума карда мешуд. Номи Яъқуб дар байни яҳудиён хеле маъмул буд ва дар Инҷил чор кас бо ҷунин ном номбар шудаанд. Ҳар кадоми онҳо чун муаллифи ин нома пешниҳод шуда буданд, вале бо дараҷаҳои гуногуни эҳтимолият ва дастгирии илоҳиётшиносон.

1. *Фириста* Яъқуб, писари Забдой ва бародари Юҳанно (Мат. 4,21). Агар фириста Яъқуб муаллиф мебуд, пас ҷунин муддати тӯлонӣ қабул накардани ин нома ба вучуд намеомад (ниг. ба зер). Ба ғайр аз ин, Яъқубро соли 44-уми милодӣ, шояд, пеш аз навишта шудани ин нома, азоб дода кушта буданд.
2. Яъқуб, *писари Ҳалфой* (Мат. 10,3). Ӯ қариб номашхур аст, ба ҷуз он ки дар рӯйхати фиристагон буд. Муаллиф худро ба таври оддӣ, бе ягон гуна унвонҳои фарқкунанда Яъқуб меномад, ки ин оиди машхур будани ӯ дар он замон шаҳодат медиҳад.
3. Яъқуб, *падари Яҳудо* (на аз Исқариют, Лук. 6,16). Ин одам боз бештар номаълум буд ва ӯро бе ягон шакку шубҳа хориҷ кардан мумкин аст.
4. Яъқуб, *бародари ӯгаи Худованди мо* (Мат. 13,55; Ғал. 1,19). Эҳтимол, маҳз ӯ муаллифи нома мебошад. Ӯ машхур аст, вале хоксор аст, зеро ҳешигарии ҷисмонии худро бо Масеҳ зикр намекунад (ниг. инҷунин Муқаддима ба Номаи Яҳудо). Ин одам дар шӯрои фиристагон дар Уршалим раисӣ мекард ва то худи марг дар шахр монда буд. Ӯ чун масеҳии

ниҳоят *яхудӣ*, ки хеле парҳезгорона умр ба сар мебурд, машҳур аст. Мухтасар карда гӯем, ҳам таърих (Юсуф), ҳам анъанаҳои калисоӣ ўро чун масеҳие дар хотир доранд, ки фақат ў чунин номаро навишта метавонист.

Шаҳодати беруни

Шаҳодати *беруни* Яъқуб яке аз сустраринҳо мебошад, зеро ки падарони аввалини калисо ба ў танҳо истинод мекунад, вале аз ў иқтибос намеоранд. Дар қонуни Мураторӣ низ шаҳодат нест. Эҳтимол, ин барои он рӯй дод, ки нома аз Уршалим ба яҳудиёни шарқӣ фиристода шуда буд ва ба аксарият чунин менамуд, ки гӯё он ба таълимоти Павлус оиди сафедшавӣ бо бовар муҳолифат мекунад.

Бо вучуди ин ба Яъқуб Кирилли Уршалимӣ, Григорий Назианзин, Афанасий ва Чером истинод намудаанд. Евсевий ба мо хабар медиҳад, ки Номаи Яъқуб дар байни он китобҳои буд, ки баъзе масеҳиён ба муқобили онҳо ақидаи худро баён мекарданд (*antilegomena*), вале худи ў ба он чун ба Навиштаҷоти Пок истинод менамуд.

Шаҳодати дохилӣ

Шаҳодати дохилӣ дар бораи муаллиф будани Яъқуб хеле пурқувват аст. Он бо маълумоти мо оиди услуби Яъқуб дар Аъмол ва Ғалотиён, ҳамчунин бо таърихи диаспора (парокандагӣ), ки аз дигар сарчашмаҳо маълум аст, мувофиқат мекунад. Барои сохтакорӣ ё бофта баровардани чунин китоб ҳеч гуна сабаб нест; он ҳеч гуна иловаи муҳимро ба таълимоти динӣ дар бар намегирад (дар садаи дуум ин ба ҳамаи сохтакорҳои бидъатӣ хос аст). Юсуф ба мо хабар медиҳад, ки Яъқуб дар байни яҳудиён ҳамчун шахси ба шариат содиқ обрӯю эътибори хеле хуб дошт, вале ўро барои шаҳодат оиди Масеҳи худ, ки он вақт кори манъшуда буд, азоб дода кушта буданд. Ин таърихшиносии яҳудӣ мегӯяд, ки Яъқубро бо фармони саркоҳин Ҳанониё сангсор карданд. Евсевий хабар медиҳад, ки Яъқубро аз манораи парастигӯҳ партофтанд ва баъд бо чӯбдастаҳо то

мурданаҳ заданд. Гегезипп ин ҳар ду нақро яқҷоя мекунад.

Он далел, ки услуби юнонии Номаи Яъқуб барои яҳудии ғаластинӣ “аз ҳад зиёд хуб” аст, оиди тамоман надонистани қобилияти ҳайратангези ақлии халқи интиҳобшуда шаҳодат медиҳад.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Юсуф менависад, ки Яъқубро дар соли 62 куштанд, ба ҳамин тариқ, нома бояд пеш аз ин ҳодиса навишта шуда бошад. Азбаски дар нома оиди қарорҳои шӯрои Уршалим дар солҳои 48 ё 49 милодӣ (дар он Яъқуб раисӣ мекард; Аъм. 15) дар хусуси риояи шариат ҳеч чиз гуфта нашудааст, дар ҳама ҷо санаи байни солҳои 45 ва 48 милодӣ қабул карда шудааст.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТА ШУДАН ВА МАВЗҶ

Ин китоб, эҳтимол, аз китобҳои навишташудаи Инчил аввалин мебошад, бинобар ин обуранги зиёди яҳудӣ дорад ва таълимоти он ба ҳеч ваҷҳ ба дигар давра тааллуқ дошта наметавонад. Он ба мо имрӯз қобили қабул ва хеле дарқор аст.

Яъқуб барои ба мақсади худ расидан пурра ба таълимоти Худованд Исо дар Мавъизаи болои кӯҳ таъя менамояд. Инро ба осонӣ дар муқоисаи зерин мушоҳида кардан мумкин аст:

Мавзӯ	Яъқуб	Мазмуни мувозӣ дар Матто
Замони машаққат	1,2.12; 5,10	5,10-12
Дуо	1,5; 4,3; 5,13-18	6,6-13; 7,7-12
Дидаи беғубор	1,8; 4,8	6,22.23
Сарват	1,10.11, 2,6.7	6,19-21.24-34
Хашм	1,19.20; 4,1	5,22
Шариат	1,25; 2,1.12.13	5,17-44
Эътирофи холи	1,26.27	6,1-18

Шариати шоҳона	2,8	7,12
Марҳамат	2,13	5,7
Бовар ва амалҳо	2,14-26	7,15-27
Реша ва ҳосил	3,11.12	7,16-20
Ҳикмати ҳақиқӣ	3,13	7,24
Мусолиҳа-кунандагон	3,17.18	5,9
Ҳукм бар дигарон	4,11.12	7,1-5
Нест шудани ганҷҳо	5,2	6,19
Қасамҳо	5,12	5,33-37

Дар ин нома истинодҳои зиёд ба шариат дучор мегардад. Он “шариати комил” (1,25) “шариати шоҳона” (2,8) ва “шариати озодӣ” (2,12) номида мешавад. Яъқуб чунин таълим

намедихад, ки хонандагони ӯ барои начот ёфтанд дар зери шариат ё қоидаҳои ҳаёти мебошанд. Аниқтараш, қисмҳои шариат чун панду насихат оиди порсӣ барои дар зери файз будагон иқтибос оварда мешаванд.

Номаи Яъқуб бо китоби Масалҳо монандии зиёде дорад. Чун дар Масалҳо, услуби ӯ дуруштнамо, пуробуранг, ифоданок ва таҳлилаш душвор аст. Калимаи “*ҳикмат*” зуд-зуд вомехӯрад.

Калимаи дигари асосӣ дар Номаи Яъқуб – “*бародарон*” мебошад. Он 15 маротиба вомехӯрад ва оиди он ёдрас мекунад, ки Яъқуб ба масеҳиён менависад, ҳатто агар баъзан чунин намояд, ки ӯ ба нобоварон низ муроҷиат мекунад.

Дар Инчил Номаи Яъқуб ба андозае бештар аз ҳама ҳукмравоёна аст. Яъне Яъқуб нисбат ба дигар муаллифон зиёдтар панду насихат медиҳад. Дар матни кӯтоҳ – дар 108 оят – панҷоҳу чор панду насихат мавҷуд аст (дар шакли амр).

Нақша

- I. САЛОМ (1,1)
- II. ОЗМОИШҲО ВА ВАСВАСАҲО (1,2–17)
- III. КАЛОМИ ХУДО (1,18–27)
- IV. МАЗАММАТИ РҶЙБИНИ (2,1–13)
- V. БОВАР ВА АМАЛҲО (2,14–26)
- VI. ЗАБОН: ИСТИФОДА ВА СУИИСТИФОДА (3,1–12)

VII. ХИРАДИ ҲАҚИҚӢ ВА БАРДУРӢ (3,13–18)

VIII. ҲАВАСҲО: САБАБ ВА ХАЛОСӢ (Б. 4)

IX. САРВАТМАНДОН ВА ПУШАЙ-МОНИИ ОЯНДАИ ОНҲО (5,1–6)

X. ДАЪВАТ БА ПУРСАБРӢ (5,7–12)

XI. ДУО ВА ШИФО ЁФТАНИ БЕМОР (5,13–20)

Тафсир

I. САЛОМ (1,1)

Муаллиф худро чун *Яъқуб, бандаи Худо ва Худованд Исои Масеҳ* муаррифӣ мекунад. Муаллиф, чуноне ки мо тахмин мекунем, бародари ӯгаи Худованд буд, пас, дар зиндагии ӯ тағйиротҳои аҷиб рӯй додаанд. Замоне ӯ ба Худованд Исо бовар намекард (Юх. 7,5). Шояд ӯ ба ақидаи аз ақл бегона шудани Исо ҳамфиқр буд (Марқ. 3,21). Вале

Худованди мо босаброна тухми суханро пароканда мекард. Ҳарчанд ӯро ба эътибор намегирифтанд, ӯ принципҳои бузурги Подшоҳии Худоро таълим меод. Ва тухми дар ҳаёти Яъқуб реша давонд. Дигаргунҳои муҳим ба вуқӯъ омаданд. Шаккок банда гашт. Ва ӯ аз сухан рондан оиди ин шарм намедошт!

Худро *бандаи Худо ва Худованд Исои Масеҳ* номида, Яъқуб *Худо ва Худованд Исоро* дуруст дар пояи мувофиқ ҳамчун

баробар мегузорад. \bar{U} Писарро эҳтиром мекунад, ҳамон тарзе ки Падарро эҳтиром мекунад (Юх. 5,23). Яъқуб медонист, ки “ҳеҷ кас ба ду хоча хизмат карда наметавонад” (Мат. 6,24). Ва ба ҳар ҳол дар бораи худ чун оиди бандаи Худо ва Худованд Исо сухан меронд. Дар ин ҷо ҳеҷ гуна муҳолифат нест, зеро ки Худо Падар ва Худо Писар баробаранд.

Нома ба *дувоздаҳ сибт* ирсол шудааст, ки *пароканда мебошанд*, тахтуллафзан: пароканда дар хорича (юн. “диаспора”). Ин одамон яҳудиёне буданд, ки ба *дувоздаҳ сибти* исроилиҳо тааллуқ доштанд. Барои гуноҳи Исроил онҳо аз замини худашон бадарға шуда, дар кишварҳои баҳри Миёназамин пароканда шуда буданд. Парокандашавии *якум соли 721* то милод ба вукӯъ омад, вақте ки даҳ сибт аз тарафи ашшуриён ба асирий бурда шуданд. Баъзе аз онҳо, вале на ҳамаашон, дар рӯзҳои Эзро ва Наҳемё ба ватанашон баргаштанд. Дар рӯзи Панतिकост яҳудиёни худотарс аз тамоми кишварҳои ҷаҳони он замона ба Уршалим меомаданд (Аъм. 2,4). Онҳо метавонистанд ҳақиқатан яҳудиёни дар парокандагӣ буда номида шаванд. Вале боз дертар парокандашавии яҳудиёни *масехӣ* воқеъ шуда буд. Дар Аъмол 8,1 мо мехонем, ки масехиёни аввалин (асосан яҳудинажодон) аз сабаби таъкиботи Шоул дар ҳама ҷо берун аз ҳудуди Яҳудо ва Сомария пароканда шуда буданд. Ин парокандашавӣ боз як маротиба дар он ҷое ки мо оиди диндорони ба Финикия, Қиприс ва Антиохия рафта мехонем, зикр гардидааст. Бинобар ин Яъқуб эҳтимолан ба ҳамаи одамоне менавишт, ки дар ҳар як давраи ин вақтҳои пурошӯб пароканда шуда буданд.

Азбаски ҳамаи масехиёни ҳақиқӣ дар ин ҷаҳон ғариб ва мусофиранд (Фил. 3,20; 1Пет. 2,11), мо метавонем ин номаро барои худ истифода барем, ҳатто агар он бевосита барои мо навишта нашуда бошад ҳам.

Саволи боз ҳам мушкилтар: оё Яъқуб ба яҳудиёни ғайримасехӣ, ба яҳудиёни ба Масех бовардошта, ё ҳам ба ину ҳам ба он мурочиат мекунад? Пеш аз ҳама, муаллиф ба масехиёни ҳақиқатан аз олами боло зодашуда менависад (1,18). Аммо таассуроте ба

амал меояд, ки дар баъзе порчаҳо \bar{u} ба шахсоне мурочиат мекунад, ки танҳо бо ном масехӣ ҳастанд, дар порчаҳои дигар ҳатто ба шахсони тамоман нобовар. Ин яке аз далелҳои санагузории аз ҳама барвакти нома аст: байни яҳудиёни масехӣ ва яҳудиёни нобовар ханӯз фарқияти саҳт набуд.

II. ОЗМОИШҲО ВА ВАСВАСАҲО (1,2-17)

1,2 Дар ин қисм Яъқуб оиди васваса менависад. \bar{U} калимаро дар ду маънои гуногун истифода мебарад. Дар ояҳои 2-12 васвасаҳо гуфта *озмоишҳои* пок ё вазъиятҳои мураккаберо номидан мумкин аст, ки Худо моро барои санҷидани ҳақиқӣ будани боварамон ва ба Масех монандтар шуданамон ба онҳо дучор мекунад. Дар ояҳои 13-17, баръакс, оиди “васвасаҳои нопок”, ки аз дарун мебароянд ва ба гуноҳ мебаранд, сухан меравад. Ҳаёти масехӣ пур аз мушкилот аст. Онҳо бе даъват ва ногаҳон меоянд. Баъзан якто-якто, баъзан ҳамаашон як ҷо ҷамъ меоянд. Онҳо ногузиранд. Яъқуб намегӯяд: “Агар ба *озмоишҳои гуногун дучор мешавед*”, балки: “*вақте ки*”. Мо ҳеҷ гоҳ ба онҳо рӯ ба рӯ нашуда наметавонем. Масъала дар он аст, ки мо бо онҳо чӣ қор карданием?

Якчанд навъи имконпазири муносибат ба ин озмоишҳо ва васвасаҳои ҳаётӣ ҳаст. Мо метавонем ба муқобили онҳо бархоста (Ибр. 12,5), онҳоро ба майдон талабем ва худситоӣ кунем, ки бо қувваи худ то ғалаба мубориза мебарем. Ё, баръакс, мо метавонем рӯҳафтада шавем, ё зери таъсири онҳо таслим шавем (Ибр. 12,5). Ин тақдирпарастии маҳз аст. Он нобоварино ба он ки Худованд дар бораи мо ғамхорӣ мекунад, ба вучуд меорад. Ва он гоҳ мо аз мусибатҳои худ менодем ва шикоят мекунем. Павлус дар 1Қўринтиён 10,10 моро маҳз дар ин бора огоҳӣ медиҳад. Интиҳоби дигар – мо метавонем ғами худамонро хӯрда, фақат оиди худ фикр кунем ва кӯшиш намоем, ки ҳамдардии дигаронро ба даст оварем. Вале беҳтар аст, ки мо аз душворихо ва бесарусомониҳои зиндагӣ таълим гирем (Ибр. 12,11). Ҷавобан ба онҳо мо гуфта метавонем: “Худо иҷозат дод, ки ин озмоиш ба сари ман афтад. Он ба ман бо нияти нек

фиристода шудааст. Ман намедонам, ки Худо дар ин маврид чӣ мақсад дорад, вале кӯшиш мекунам онро муайян кунам. Ман мехоҳам, ки мақсадҳои Худо дар ҳаёти ман иҷро гарданд”. Яъқуб маҳз чунин нуктаи назарро тарафдорӣ менамояд: “*Эй бародарони ман, вақте ки ба озмоишҳои гуногун дучор мешавед, инро барои худ шодиш бузург ҳисоб кунед*”. Эътироз накунед! Ҷасур бошед! Шодӣ кунед! Ин мушкилот душманоне нестанд, ки шуморо несту нобуд кардан мехоҳанд. Онҳо дӯстонеанд, ки омадаанд, то барои инкишоф додани хислати масеҳиёна ба шумо ёрӣ диҳанд.

Худо ҳар кадоме аз фарзандони Худо шабеҳи Масеҳ кардан мехоҳад. Ин равиш, албатта, аз пайи худ ранҷу азоб, ноумедӣ ва хайратро меорад. Самари Рӯхро дар шароити неқӯахволии пай дар пай ба даст овардан мумкин нест, бояд борон ва абрҳои тира низ бошанд. Мусибат ҳеҷ гоҳ хурсанд намекунад; онҳо хеле пурмашаққат ва ногувор менамоянд. Вале дар натиҷа ин душворихо ба онҳое ки ба воситаи он таълим ёфтаанд, самари осоиштаи адолатро меоваранд (Ибр. 12,11). Аксаран мо мешунавем, ки масеҳие ки ягон ҳодисаи фавқулодда пуризитиробро аз сар гузаронидааст, мегӯяд: “Ин осон набуд, вале ман таҷрибаи ба даст овардаамро ба ягон чиз иваз намекунам”.

1,3 Яъқуб дар бораи *имтиҳони имони шумо* сухан меронад. Ӯ боварро бо фулузи гаранбаҳо муқоиса менамояд, ки Заргар (Худо) барои муайян кардани ҳақиқӣ будани меозмояд. Ин фулуз ба оташи таъкибот, бемориҳо, азобу укубат ва ғам гирифтадор мешавад. Бе мушкилот мо ҳеҷ гоҳ пурбардошт намешавем. Ҳатто одамони чаҳон мефаҳманд, ки душворихо хислатро устувор мегардонанд. Чарлз Кеттеринг, саноатчии машҳур, боре гуфтааст: “Мушкилот – нархи инкишоф аст. Ба ман ба ғайр аз мушкилот чизе наоваред. Хабарҳои хуш маро суст мекунанд”.

1,4 “*Ва сабр бошад бояд амали комил дошта бошад*”, – мегӯяд Яъқуб. Вақте ки мушкилот меоянд, мо ба ноумедӣ меафтем ва тайёрем бо ҳар восита аз онҳо тезтар халос шавем. Ба ҷои он ки аз Худованд пурсем, ки Ӯ дар ин ҳолат чӣ мақсад дорад,

мо, масалан, назди духтур медавем ва микдори зиёди доруҳо фуру мебарем, то таъсири озмоишро суст кунем. Ҳамин тарз рафтор намуда, мо амалан нақшаи Худоро дар зиндагии худ вайрон мекунем. Ва дар натиҷа дар оянда, эҳтимол, ба озмоиши дуру дарози зиёдтаре дучор шуданамон лозим меояд, то ки мақсади маҳсули Ӯ дар мо ба амал ояд. Мо набояд ба инкишофи пурсабрӣ дар зиндагии худ муҳолифат намоем. Бо Худо ҳамкорӣ карда, мо масеҳии пухта, ҳақиқӣ, бе ягон камбудӣ дар ҷайзи Рӯх мешавем.

Аз озмоишҳо гузашта, мо ҳеҷ гоҳ ба рӯҳафтадагӣ ва ноумедӣ набояд афтем. Барои Падари мо мушкилоти аз ҳад зиёд вучуд надорад. Дар зиндагӣ мушкилоти бартарафнашаванда ҳам мавҷуданд. Мо бояд онҳоро чун атои неки Ӯ қабул кардан ва ба кифоя будани ҷайзи Ӯ бовар карданро омӯзем. Павлус се маротиба аз Худованд илтиҷо кард, ки аз ӯ бемории ҷисмониро дур кунад. Худованд онро дур накард, вале ба Павлус марҳамати ба он тоб оварданро ато намуд (2Кӯр. 12,8-10).

Ҳангоми дучор омадан бо озмоишҳои ҳаёти ки Худо бартараф кардани нест, мо бояд ба хости Ӯ итоат кунем. Духтарчаи ҳаштсолаи боистеъдоди нобино чунин суруд эҷод кардааст:

*То чӣ андоза хушбахт аст ҷонам,
Ҳарчанд нобино ҳастанд чашимонам.
Ман қарор додам, ки дар ин олам
Сабру қаноат пеша намоям.
Ҳаловат дорам аз баракатҳо,
К-аз он маҳруманд дигар шахсҳо.
Аз нобиноӣ ман наменолам,
Боке надорам, ғам намехӯрам.*

Фанни Кросби

Осоиш ба воситаи итоаткорӣ ба хости Худо меояд.

Вақте ки мо аз мушкилот дарси ибрат мегирем, баъзеи онҳо аз ҳаёт бартараф мешаванд. Ҳамин ки Устои рехтагар акси Худо дар фулузи рехташуда мебинад, Ӯ ҳарорати баландро хомӯш мекунад. Ба аксари мо хирадмандӣ намерасад, то нохушиҳои зиндагиро аз нуктаи назари Худо муоина

кунем. Баногоҳ дар мо кӯтоҳандешӣ пайдо мешавад, ки ба мо норохатӣ меоварад. Мо фаромӯш мекунем, ки ниятҳои дурандешонаи Худо аз он иборатанд, ки ба мо ба воситаи фишор вусъат диҳад (ниг. Заб. 4,2).

1,5 Мо набояд ба мушкilotи зиндагӣ бо хиради худ рӯ ба рӯ шавем. *Агар* дар давраи озмоишҳо мо норасоии фаҳмиши рӯҳониро эҳсос намоем, пас бояд назди Худо равем ва ба \bar{U} ҳама чизро оиди мушкilot ва чаҳолати худ хабар диҳем. Ҳар кӣ ба ҳамин тариқ дар озмоишҳо ёфтани мақсади Худоро меомӯзад, *бо саховат* мукофотида мешавад. Вай набояд ғусса хӯрад, ки Худо \bar{u} ро сарзаниш мекунад; Ҳангоме ки мо меомӯзем ва итоат мекунем, \bar{U} розӣ аст. Ба ҳамаи мо *хирад* намерасад. Навиштаҳои Пок ба ҳамаи саволҳои бешумори дар ҳаёт пайдошаванда ҷавобҳои муайян намедиханд. Ҳарчанд дар он чизи хеле бисёр гуфта шудааст, вай мушкilotро ҳал намекунад; вале Сухани Худо ба мо принципҳои умумиро пешниҳод мекунад. Мо бояд ин принципҳоро дар мушкilotе ки ҳар рӯз ба вучуд меоянд, татбиқ намоем. Маҳз барои ҳамин мо ба хирад эҳтиёҷ дорем. Хиради рӯҳонӣ истифодаи амалии таълимоти Худованди мо дар вазъиятҳои ҳаррӯза аст.

1,6-8 Мо бояд ба Худо *бо имон*, *ҳеҷ шакку шубҳа надошта* наздик шавем. Мо бояд бовар кунем, ки \bar{U} моро дӯст медорад, дар ҳаққи мо ғамхорӣ мекунад ва бо \bar{U} ҳеҷ чизи ғайриимкон нест. Агар мо ба некӯӣ ва кувваи \bar{U} шубҳа дошта бошем, пас, ҳангоми озмоиш ҳеҷ гуна устуворӣ ба даст намеоварем. Ба ваъдаи \bar{U} умедвор шуда, мо метавонем муддате осуда бошем, вале лаҳзае нагузашта ба мо чунин менамояд, ки Худо оиди марҳаматаш фаромӯш кардааст. Мо ба мавҷҳои пуризириб ва ҷавлонзанандаи *бахр* монанд хоҳем шуд, ки ба баландии азим бардошта шуда ва баъд аз он ба поён меафтад. Боваре ки байни зиндадилӣ ва рӯҳафтадагӣ худро ин сӯ он сӯ мепартояд, Худоро ҷалол намедихад. \bar{U} ба чунин одамони дудила ва ноустувор фаҳмиши Илоҳиро ато карда наметавонад (о. 7.8). Мувофиқи оятҳои 5–8, манбаи хирад Худост; хирадро дар дуо мегиранд; он ба ҳар кас дастрас аст;

он ба осонӣ ва бе ягон таъна дода мешавад; шарти асосии ба даст овардани он *ҳеҷ шакку шубҳа надошта*, *бо имон талабидан* аст.

1,9 Дар назари аввал, оятҳои 9–11 комилан ба мавзӯи нав бахшида шудаанд, ё ба ҳар ҳол, чун як навъ замима хизмат мекунанд. Аммо Яъқуб озмоишҳои покро дар мисолҳои муайян дида мебарояд. Ҳар як шахс, камбағал ё сарватманд, аз мусибат ва бӯҳронҳои зиндагӣ фоидаи рӯҳонии фаромӯшнашаванда гирифта метавонад. Масалан, вақте ки *бародари залил* қонёе нест ва шасташ гаштааст, \bar{u} ҳамеша метавонад аз он шод бошад, ки \bar{u} вориси Худо ва ҳамирси Исои Масеҳ аст. \bar{U} метавонад дар он ҳақиқате тасалло ёбад, ки ҳама чиз ба \bar{u} тааллуқ дорад; \bar{u} ба Масеҳ тааллуқ дорад ва Масеҳ – ба Худо. Чунин намуданаш мумкин аст, ки *бародари залил* вазъиятеро ки \bar{u} ро залил мекунад, тамоман назорат намекунад. Ҳеҷ гуна сабабе нест гумон кунем, ки \bar{u} танбал ва мусоҳилакор аст. Вале Худо лозим донист \bar{u} ро дар байни одамони дарачаи даромадашон паст ҷойгир кунад ва бинобар ин вай дар он ҷо зиндагӣ мекунад. Шояд, агар \bar{u} сарватманд мебуд, ҳеҷ гоҳ Масеҳро қабул намекард. Акнун бошад, вақте ки \bar{u} дар Масеҳ аст, \bar{u} аз ҳама баракатҳои рӯҳонӣ дар осмон бархурдор аст. \bar{U} бояд ҷӣ кунад? Оё \bar{u} бар зидди вазъияти худ эътироз баён кунад? Оё \bar{u} сангдил шавад ё ҳасад барад? Не, \bar{u} бояд шароитро, ки бар он ҳеҷ гуна қудрат надорад, аз Худо қабул намояд ва барои баракатҳои рӯҳонии худ шод бошад.

Масеҳиёни зиёде дар зиндагӣ бар зидди чинси худ, синну соли худ, қад ва ҳатто ҳаёти худ норозигӣ баён мекунанд. Духтароне ки футболро дӯст медоранд, мехоҳанд писар бошанд. Ҷавонон мехоҳанд калонсолтар бошанд, мӯйсафедон бошанд ҷавон будан мехоҳанд. Одамони қадпаст ба қадбаландон ҳасад мебаранд, қадбаландон бошанд он қадар намоеён будан намехоҳанд. Баъзеҳо ҳатто мегӯянд: “Ҷӣ хел ман мурдан мехостам!” Ҳамаи ин бемаънист! Муносибати масеҳӣ онро дар назар дорад, ки ҳамаи он чиро, ки мо тағйир дода наметавонем, аз Худо қабул кунем. Ин тақдирест, ки онро Худо бароямон муайян кардааст ва мо бояд

онро барои чалоли \bar{U} ва баракати дигарон то ба ҳадди охирин истифода барем. Мо бояд якчоя бо фириста Павлус гӯем: “Аммо бо файзи Худо он чи ҳастам, ҳастам” (1Қӯр. 15,10). Ҳангоме нуқсонҳои худро фаромӯш карда, ба дигарон хизмат мекунем, мо мефаҳмем, ки одамони рӯхонӣ моро, масалан, на барои намуди зоҳириамон дӯст медоранд, балки барои он ки мо аз худ чиро таҷассум менамоем.

1,10.11 Баъд Яъқуб ба *сарватдор* рӯ меоварад. Вале хеле аҷиб аст, ки \bar{u} намегӯяд: “Бигзор сарватманд бо сарвати худ худситоӣ кунад”. \bar{U} мегӯяд, ки сарватманд бо залолати худ худситоӣ карда метавонад. \bar{U} бо Ирмиё 9,23.24 розӣ аст:

Бигзор хирадманд бо хиради худ наболад ва зӯрвар бо зӯри худ наболад ва сарватдор бо сарвати худ наболад. Балки каси болада фақат бо ин биболад, ки Маро фаҳм мекунад ва мешиносад, ки Ман Худованд ҳастам, ки марҳамат, инсоф ва адолатро бар замин ба амал меоварам, зеро фақат ҳамин барои Ман матлуб аст, мегӯяд Худованд.

Дар асл сарватманд сабаби ҳақиқии болиданро ёфта метавонад, агар аз моликияти моддии худ маҳрум шавад. Шояд, нобарорихи соҳибкориаш \bar{u} ро назди Худованд меоваранд. Вале агар \bar{u} аллакай масеҳӣ бошад, пас метавонист торочи дороии худро бо шодӣ қабул намояд, чун медонад, ки дар осмонҳо дороии беҳтарин ва бобақо дорад (Ибр. 10,34). Сарватҳои заминӣ чун *гули алаф* мегузаранд (Иш. 40,6.7). Агар инсон танҳо дорои сарватҳои моддӣ бошад, пас ҳамаи нақшаҳои \bar{u} дар гӯр ба охир мерасанд. Яъқуб дар пажмурдашавии *алаф* чун намунаи ҳаёти тезгузарандаи шахси сарватманд ва маҳдудияти арзиши сарвати \bar{u} истода мегузарад. Вай *дар роҳҳои худ пажмурда хоҳад шуд*. Моҳият дар он аст, ки на офтоб ва на боди сӯзонанда ба сарватҳои рӯхонӣ зарар расонида наметавонанд. Ҳар гуна озмоише ки моро аз дилбастагӣ ба чизҳои гузаранда дур мекунад ва чидду ҷаҳди моро ба чизҳои осмонӣ устувор мегардонад, баракати пинҳонӣ мебошад. Ба ҳамин тарик, худӣ ҳамон файзе ки залилро боло мебардорад, сарват-

мандро залил мегардонад. Ҳар ду барои шодмонӣ сабаб мебошанд.

1,12 Дар хотимаи муҳокимаи имтиҳонҳои пок Яъқуб ба одаме ки мушкилиҳоро аз сар мегузаронад, баракат эълон менамояд. Одаме, ки ба озмоиш тоб овард, *имтиҳон медиҳад ва тоҷи ҳаётро ба даст хоҳад овард*. Тоҷ ин ҷо – на ороиши шохӣ, балки тоҷи ғолиб аст, ки бо он ҳар кас дар пеши Курсии Доварии Масеҳ мукофотонида мешавад. Мо ҳаргиз чунин намешуморем, ки ҳаёти ҷовидонӣ мукофот барои имтиҳонҳои дуру дароз аст, вале онҳое ки мардона онҳоро аз сар гузарониданд, барои ин ҳаёт мукофотонида мешаванд ва аз эҳсоси амиқтари ҳаёти ҷовидонӣ дар осмонҳо ҳаловат хоҳанд бурд. Дар осмонҳо ҳамаи ҷомҳо пур хоҳанд шуд – вале ин ҷомҳо андозаҳои гуногун хоҳанд дошт – яъне одамоне ба андозаҳои гуногун аз осмонҳо ҳаловат хоҳанд бурд. Шояд, дар зери ифодаи “*тоҷи ҳаёт*” ҳамин дар назар дошта шудааст; он ба ҳаловати боз ҳам пурратар аз зебоии осмонӣ дахл дорад.

Акнун биёед ин оятҳоро оиди имтиҳонҳои пок бо таҷрибаи ҳаётамон мувофиқат мекунонем. Мо ба имтиҳоноти гуногуни ҳаёт чӣ гуна эътино мекунем? Мо аз нобарорихи ба алам шикоят мекунем, ё шодӣ мекунем ва барои онҳо ба Худованд шукр мегӯем? Мо ба имтиҳонҳои худамон диққатро ҷалб менамоем ё онҳоро бо осудагӣ аз сар мегузаронем? Мо бо умеди оянда, дар интизории беҳтар шудани вазъият зиндагӣ мекунем, ё бо ҳозира, дар ҳама ҳодисаҳое ки бо мо рӯй медиҳанд, дасти Худоро дидан хоста, зиндагӣ мекунем? Мо барои худ таассуф меҳӯрем ва ҳамдардӣ меҷӯем, ё пурра ба хизмат ба дигарон дода мешавем?

1,13 Акнун дар бораи васвасаҳои нопок сухан меравад (о. 13-17). Ҳамон тавре ки имтиҳонҳои пок барои ошкор кардани хубие ки дар мо ҳаст, муқаррар карда шудаанд, ҳамчунин озмоишҳои ба гуноҳ водоркунанда барои ёфтани чизҳои бадтарин дар мо муқаррар карда шудаанд. Бояд инро аниқ муайян кард: вақте ки васвасаи гуноҳ бар мо ғолиб мебарояд, озмоиш на аз *Худо* бармеояд. Худо месанҷад ё меозмояд, ки бовари

одамон ба чӣ андоза пурқувват аст, вале ҳеч гоҳ одамро барои содир кардани ягон хел бадӣ ба васваса намеандозад. *ӯ Худаш* ба васвасаи *бадӣ* дода намешавад ва ҳеч касро ба гуноҳ васваса намекунад.

1,14 Одам ҳамеша тайёр аст ҷавобгариро барои гуноҳҳои худ ба ягон каси дигар бор кунад. Агар *ӯ* Худоро гунаҳкор карда натавонад, пас нуқтаи назари психологияи ҳозиразамонро истифода бурда, чунин мегӯяд, ки гуноҳ беморист. Ҳамин тариқ *ӯ* умедвор аст аз доварӣ халос шавад. Вале гуноҳ на беморӣ, балки шикасти ахлоқист, ки барои он одам ҷавобгар аст. Баъзеҳо ҳатто мекушиданд айбро барои гуноҳ ба предметҳои бечон бор кунанд. Вале чизҳои моддӣ худ аз худ бегуноҳанд. Гуноҳ аз онҳо барнамеояд. Яъқуб шерро то лонааш мушоҳида намуда, мегӯяд: “*Балки ҳар кас саргарм ва фирефтаи ҳаваси худ гардида, ба озмоиш дучор мешавад.*” Гуноҳ дар даруни мост ва аз табиати кӯҳна, бад ва пастфитрати навнашудаи мо мебарояд. Исо гуфт: “Зеро ки аз дил хаёлотӣ бад, қатл, зино, фисқ, дуздӣ, шаҳодати бардурӯғ ва куфр пайдо мешавад” (Мат. 15,19).

Калимае, ки Яъқуб дар ояти 14 истифода мебарад, – *ҳавас*,¹ метавонад ба ҳар гуна хоҳиш, нек ё бад, дахл дошта бошад. Худи калима аз нуқтаи назари ахлоқ бетараф аст. Вале, ба ғайр аз баъзе истисноҳо, дар Инҷил, аз ҷумла дар ин ҷо, вай барои тасвири ҳавасҳои бад истифода мешавад. Ҳавас бо зани маккор муқоиса карда мешавад, ки латофати худро ба намоиш гузошта, қурбонии худро ба васваса меандозад. Ҳар кадоми мо ба васваса меафтад. Ҳавасҳои палид ва хирси нопоки мо ҳамеша моро ба гуноҳ моил мекунанд. Вақте ки мо *саргарм ва фирефтаи ҳаваси худ мегардем*, оё моро қурбонии нотавон ҳисобидан мумкин аст? Не, мо метавонем ҳамаи андешаҳои монро оиди гуноҳ аз сар дур кунем ва диққатамонро ба ҳар он чи муқаддас ва пок аст, ҷалб кунем (Фил. 4,8). Ҳамчунин дар лаҳзаи васвасаи ниҳоят сахт мо метавонем ба Худованд рӯ оварда, дар хотир дошта бошем, ки “Исми Худованд бурчи қувват аст: одил сӯи он медавад ва паноҳ меёбад” (Мас. 18,10).

1,15 Агар чунин бошад, пас чаро мо гуноҳ мекунем? Инак ҷавоб: *баъд ҳавас, ҳомила шуда гуноҳро ба дунё меоварад*. Ба ҷои аз сар дур кардани фикри гуноҳолуд мо онро ҳавасманд мекунем, навозиш мекунем, аз он ҳаловат мебарем. Ин гузашт ба алоқаи чинсӣ монанд аст. Ҳавас ҳомиладор мекунад ва кӯдаки манфур бо номи ГУНОҲ зода мешавад. Дигар хел карда гӯем, агар мо оиди рафтори номумкин хеле дуру дароз фикр кунем, оқибат онро ба ҷо меоварем. Тамоми рафти фикр карда баромадани ҳавас ва кардани гуноҳ дар ҳодисаи бо Довуд ва Батшобаъ рӯйдода возеҳ тасвир ёфтааст (2Подш. 11,1–27).

Ва гуноҳ, ки ба амал омад, мамотро ба вучуд меоварад, мегӯяд Яъқуб. Гуноҳ бе оқибат намемонад; вай бенасл нест, *ӯ* ба худ монандро ба вучуд меорад. Баёнотро оиди он ки *гуноҳ мамотро* ба вучуд меорад, ду хел фаҳмидан мумкин аст. Пеш аз ҳама гуноҳи Одам ба *ӯ* ва ҳамаи авлоди *ӯ* марги ҷисмониро овард (Ҳас. 2,17). Вале гуноҳ ҳамчунин ба марги рӯҳонии ҷовидонӣ мебарад – ба ҷудошавии одам аз Худо ва аз баракат (Рум. 6,23). Ин он маъноеро низ дорад, ки гуноҳ барои бовардор бо мамот ба охир мерасад. Масалан, дар 1Тимотиюс 5,6 мо мехонем, ки бевазани масеҳие ки дар айшу ишрат умр мегузаронад, зинда ба зинда мурдааст. Ин онро ифода мекунад, ки *ӯ* умрашро беҳуда месӯзонад ва он мақсадеро, ки Худо барои он *ӯ*ро начот додааст, тамоман наметавонад иҷро кунад. Аз мушоракат бо Худо берун будан барои масеҳӣ зинда ба зинда мурданро ифода мекунад.

1,16.17 Одамоне ки ба гуноҳ меафтанд, на худашонро, балки Худоро айбдор мекунанд. Онҳо ба Офаридгори худ мегӯянд: “Чаро Ту маро чунин офаридӣ?” Вале ин худфиребист. Аз Худо танҳо атоҳои нек бармеоянд. Дар асл *ӯ* манбаи *ҳар як инъоми нек ва ҳар як бахшоиши комил* аст.

Яъқуб Худоро чун *Падари нурҳо* тасвир менамояд. Дар Навиштаҳои Пок калимаи “*Падар*” баъзан маънои Офаридгор ё Манбаъро дорад (ниг. Айюб 38,28). Бинобар ин Худо Офаридгор ё Манбаи *нурҳо*ст. Вале дар зерӣ мафҳуми *нурҳо* чӣ дар назар дошта

шудааст? Албатта, онҳо ҷисмҳои осмониро дар бар мегиранд – офтоб, моҳ ва ситораҳо (Ҳас. 1,14-18; Заб. 135,7). Вале Худо ҳамчунин манбаи ҳар гуна нури рӯҳонӣ мебошад, бинобар ин мо бояд оиди \bar{U} чун оиди манбаи ҳамаи шаклҳои нур дар ҷаҳон фикр кунем. Дар \bar{U} тағйироте ва ҳеҷ дигаргуние мавҷуд нест. Худо аз ҷисмҳои осмонӣ, ки \bar{U} офаридааст, фарқ мекунад. Онҳо ба тағйиротҳои доимӣ дучор мешаванд. \bar{U} – ҳеҷ гоҳ. Шояд, Яъқуб на танҳо оиди камшавии тобиши офтоб ва ситораҳо, балки низ оиди тағйири вазъияти онҳо нисбат ба Замин фикр мекунад, чунки сайёраи мо ҷарх мезанад. Ба офтоб, моҳ ва ситораҳо тағйирёбӣ хос аст. Ифодаи “сояи дигаргунӣ” сояи дар натиҷаи ҷарх задан ба амал меомадаро ифода карда метавонад. Он ба соя дар замин, ки дар натиҷаи ҷарх задани Замин дар атрофи Офтоб ба амал меояд, дахл дошта метавонад. Вай ба гирифтани офтоб ё моҳтоб ҳам дахл дошта метавонад. Масалан, гирифтани офтоб он вақт рӯй медиҳад, ки сояи моҳ ба замин меафтад. Бо Худо ҳама чиз дигар хел аст; дар \bar{U} ҳеҷ гуна тағйирот ё соя, ки дар натиҷаи дигаргунӣ ба вучуд омадааст, нест. Ва инъомҳои \bar{U} ба ҳамон андоза *комиланд*, чуноне ки Худи \bar{U} . Бинобар ин ғайриимкон аст, ки \bar{U} ягон вақт одамро ба васвасаи гуноҳ андозад. Васваса аз табиати бади худи одам бармеояд.

Биёед бовари худро дар мисоли васвасаҳои нопок месанҷем. Оё мо ба фикрҳои бад иҷозат медиҳем, ки дар хиради мо таваккуф кунанд, ё тез онҳоро гирифта мепартуем? Гуноҳ карда, оё мегӯем, ки бо ин ҳеҷ кор карда наметавонем? Вақте ки ба васвасаи гуноҳ дода мешавем, оё Худоро айбдор мекунем?

III. КАЛОМИ ХУДО (1,18–27)

Яъқуб оиди Худо ҳамчун оиди Падари нурҳо сухан меронд. Акнун вай ба мо ёдрас мекунад, ки \bar{U} ҳамчунин Падари мост ва дар байни офаридаҳои бешумори Худ ба мо нақши махсусро ҷудо кардааст. Мо ба сухани ҳақиқат итоат карда, ин нақшро иҷро карда метавонем (о. 19–27).

1,18 Ин оят нақши Сухани Худоро дар зода шудан аз олами боло қайд мекунад, зеро мо онро ба василаи Рӯҳи Пок барои ҳаёти худ ба кор мебарем. Ба мо гуфта шудааст, ки “ \bar{U} , бар ҳасби хости Худ, моро ба василаи каломии ростӣ ба дунё овард, то ки як навъ навбари офаридаҳои \bar{U} бошем”. Калимаи “бар ҳасби хости Худ” ба мо оиди он мегӯяд, ки чӣ \bar{U} ро ба начот додани мо водор кард. Ҳеҷ ягон хусусияти мо \bar{U} ро вазифадор намекард, ки инро кунад. \bar{U} бо иродаи неки шахсиаш чунин рафтор кард. Муҳаббати \bar{U} ро мо бо ҳеҷ чиз сазовор нашудем, нахаридем ва бе ягон кӯшиш аз тарафи худамон ба даст овардем. \bar{U} моро комилан ихтиёрӣ дӯст дошт. Ин муҳаббат парастиро ба амал меорад! Калимаҳои “ \bar{U} моро ба дунё овард” факти зодашавии дубораро тасвир менамоянд. Ба василаи зодашавии рӯҳонӣ мо фарзандони \bar{U} мешавем ва ин муносибатҳо ҳеҷ гоҳ тағйир намеёбанд, чунки зодашавӣ наметавонад нобуд карда шавад. “*Бо каломии ростӣ*”: Навиштаи Пок асбоби зодашавӣ аз олами болост. Дар ҳар як мавриди бовар кардани ҳақиқӣ Навиштаҷоти Пок ё дар шакли даҳонӣ, ё дар шакли хаттӣ иштирок дошт. Бе Китоби Муқаддас мо роҳи начотро намедонистем. Амалан мо ҳатто дониста наметавонистем, ки начот дастрас аст!

То ки як навъ навбари офаридаҳои \bar{U} бошем. Дар алоқа бо калимаи “навбар” се фикр ба вучуд меояд. Аввал ин ки навбари ҳосил дарзаи якуми ғаллаи расида буд. Масеҳиёне ки Яъқуб ба онҳо навиштааст, аввалин бовардорони давраи масеҳӣ буданд. Ҳамаи масеҳиён як навъ навбари офариниши \bar{U} мебошанд, вале дар нома Яъқуб пеш аз ҳама масеҳиёни яҳудиномадро дар назар дошт. Сониян, *навбар* чун шукргузори барои саховатмандии \bar{U} ва ҳамчун эътирофи он ки ҳама чиз аз \bar{U} меояд ва ба \bar{U} тааллуқ дорад, ба Худо инъом карда мешуд. Ба ҳамин тарик, ҳамаи масеҳиён бадани худро ба қурбонии Худо бояд зинда пешниҳод намоянд (Рум 12,1.2). Сеюм, *навбар* гавари ҳосили фаровон дар оянда аст. Яъқуб хонандагони худро ба дарзаи аввал дар дарави Масеҳ монанд кардааст. Дар садаҳои баъдина дигарон ба онҳо пайравӣ хоҳанд кард, вале аввалинҳо

чун намунаи поконе ки самари офариниши навро ифода мекунад, мемонанд. Дар охир Худованд тамоми заминро бо дигар офаридаҳои ба онҳо монанд маскун мекунад (Рум. 8,19-23). Дарави фаровон он вақт фаро мерасад, ки Худованд Исо барои дар замин ҳукм рондан бармегардад. То он замон онҳо ба Масех бояд ҳамон тавре итоат намоянд, ки тамоми дунё ба \bar{U} дар Подшоҳии Ҳазорсола итоат хоҳад кард. Ва ҳарчанд ин оят пеш аз ҳама ба масеҳиёни асри якум тааллуқ дорад, ба ҳар ҳол, ба ҳар як шахсе ки номи Масехро ҷалол медиҳад, мувофиқ аст.

1,19a Қисми боқимондаи ин боб оиди он ки чӣ тавр мо навбари офариниши \bar{u} буда метавонем, дастурҳои амалӣ медиҳад. Вай росткорию амалиро, ки ба шахсони аз олами боло ба василаи Сухани ростӣ зодашуда хос аст, тасвият медиҳад. Мо медонем, ки ба воситаи Сухан зода шудаем, то он ки ҳақиқати Худоро зоҳир кунем. *Пас*, биёед акнун вазифаҳои худро дида мебароем.

Мо бояд *дар шунидан бошитоб бошем*. Ин фармудаи фавқулоддаест, ки дар худ андаке зарофат дорад. Вай ба гуфтае монанд аст: “Ба шунидан шитоб кун!” Вай онро ифода мекунад, ки мо бояд ба *шунидани* Сухани Худо ва ҳамаи маслиҳатҳову мулоҳизаҳои Худо тайёр бошем. Моро бояд Рӯҳи Пок раҳнамоӣ кунад. Ҳамчунин мо бояд *дар гуфтан оҳиста* бошем. Хеле аҷиб аст, ки Яъқуб чандин маротиба дар бораи нутқи мо сухан меронад! \bar{U} моро даъват менамояд, ки дар гуфтугӯ эҳтиёткор бошем. Ва худи табиат инро ба мо таълим медиҳад. Замоне Эпиктет зикр карда буд: “Табиат ба одам як забон дод, вале ду гӯш, то ки нисбат ба гап задани худ ду маротиба зиёдтар гӯш андозад”. Сулаймон бо хушнудӣ бо Яъқуб розӣ мешуд. \bar{U} боре гуфтааст: “Касе ки даҳони худро нигоҳ дорад, ҷонашро муҳофизат мекунад; вале касе ки даҳони худро калон кушояд, ба вай осеб мерасад” (Мас. 13,3); ва: “Сухани бисёр аз гуноҳ фориг нест, ва касе ки лабҳои худро боздорад, оқил аст” (Мас. 10,19). Лаккиҳои гузаро оқибат гуноҳ мекунаанд.

1,19b.20 Мо бояд *дар хаши оҳиста* бошем. Шахси бадхашм *адолатеро*, ки Худо

аз фарзандони Худо интизор аст, *ба амал намеоварад*. Бадхашмон оиди масеҳият таассуроти нодуруст ба амал меоранд. Суханҳои зерин то ба ҳол ҳақиқатанд: “Собир бех аз паҳлавон, ва шахси худдор бех аз шаҳрситон” (Мас. 16,32).

1,21 Тарики дигари навбари офариниши \bar{U} шудан – *ҳар нопокӣ ва бақияи бадиро як сӯ гузоштан* аст. Ин камбудихо ба либоси дарида монанданд, ки як сӯ гузоштан лозим аст. *Нопокӣ* ҳар гуна ҳаромшавихоро дар бар мегирад: рӯҳонӣ, ақлӣ ва ҷисмонӣ. Ибораи “*бақияи бадӣ*” ба он шаклҳои бадӣ, ки аз давраи нобоварӣ дар мо мондааст, дахл дошта метавонад. Он метавонад гуноҳхоеро дар назар дошта бошад, ки дар ҳаёти мо мондаанд ва ба ҳаёти дигарон дахл мекунаанд, ё ин ки бади барзиёдро – он гоҳ Яъқуб на зиёд будани бадиро, балки табиати бениҳоят бади ин ҳиссиётро тасвир менамояд. Маънои асосӣ равшан аст. Барои ҳақиқати Сухани Худоро қабул кардан мо бояд ахлоқан пок бошем.

Шарти дигари қабули ҳақиқати Худо – *фурӯтанӣ*. Имкон дорад Китоби Муқаддасро хонем ва дар айни ҳол ба он иҷозат надихем, ки бо мо гап занад. Мо метавонем онро комилан ба таври назариявӣ омӯхта, дар айни ҳол, дар зери таъсири он набошем. Гурур, сангдилӣ ва гуноҳи мо моро кудзехн ва лоқайд мекунаанд. Танҳо бо рӯҳи итоаткор, хоксор аз Навиштаҷоти Пок манфиати ниҳоят зиёдро интизор будан мумкин аст. “Ҳалимонро ба роҳи инсоф меандозад ва ба ҳалимон тарики Худо таълим медиҳад” (Заб. 24,9). “Ва Ман бар инҳо назар хоҳам кард: бар мискин ва шикастарӯҳ ва бар касе ки пеши каломи Ман ба ларза меояд” (Иш. 66,2).

Яъқуб оиди Навиштаҷоти Пок чун оиди *каломи кошташудае*, ки он метавонад *ҷонҳои шуморо наҷот диҳад*, сухан меронад. \bar{U} онро дар назар дорад, ки Калом дар ҳаёти масеҳии аз олами боло зодашуда гарави муқаддас мегардад. Дар яке аз тарҷумаҳои англисӣ мехонем “сухани модарзод”. Ин Сухан қобилият дорад *ҷонҳои шуморо наҷот диҳад*. Китоби Муқаддас асбобест, ки Худо онро ҳангоми аз олами боло зода шудан

истифода мебарад. \bar{U} онро на танҳо барои начоти чонҳо аз чазо барои гуноҳ, балки барои раҳой аз қудрати он низ istifода мебарад. \bar{U} онро на танҳо барои аз лаънати ҷовидонӣ начот додани мо, балки барои аз мағлубият дар ин зиндагӣ раҳо кардан низ istifода мебарад.² Бешубҳа, Яъқуб дар ояти 21 дар бораи ин ҷанбаи давомдори ҳозираи начот суҳан меронад.

1,22 Сухани кошташавандаро ба даст овардан кам аст – ба он итоат кардан лозим аст. Агар одам Китоби Муқаддас дошта бошад, ё онро чун асари адабӣ хонад, ҳеҷ гуна манфиат намешавад. \bar{U} бояд хоҳиши амиқи шунидани Худоро, ки ба вай мурочиат мекунад, дошта бошад, ва ба иҷро кардани ҳар он чи \bar{U} мегӯяд, ҳозир бошад. Мо бояд Китоби Муқаддасро дар амал татбиқ намоем. Калом дар ҳаёти мо бояд ҷисм шавад. Ба он имконияти ба некӣ тағйир додани ҳаёти моро намода, ба ҳеҷ вачҳ хондани Навиштаҷоти Покро сар кардан мумкин нест. Агар дарки афзояндаи Калом аз пайи худ боз ҳам зиёдтар монандшавӣ ба Исои Масеҳро наоварад, муҳаббати бузургро ба Каломи Худо намоиш додан ё ҳатто худро донандаи Навиштаҳои Пок нишон додан шакли худфиребист. Дониши аклии Навиштаҳои Пок, ки аз итоат ба он маҳрум аст, ба ҷои баракат дом буда метавонад. Он чиро ки кардан лозим аст, пайваста омӯхта ва онро накарда, мо ба рӯҳафтадагӣ, ноумедӣ ва сангдилӣ меоем. “Дарк кардан бе зоҳир намудан боиси таназзул (депрессия) мегардад”. Ҳамчунин ҷавобгарии мо дар назди Худо меафзояд. Суханро хондан ва бечуну чаро ба он итоат кардан — ин аст пайвасти идеалӣ.

1,23.24 *Касе ки каломро мешунаваду рафтори худро тағйир намедихад, ба шахсе монанд аст*, ки ҳар субҳ нигоҳи кӯтоҳе ба оина меандозад ва баъд комилан дидаашро фаромӯш мекунад. \bar{U} аз оина, ё аз он ки ба он нигоҳ мекунад, ҳеҷ гуна манфиат намегирад. Албатта, дар симои мо чизе ҳаст, ки тағйир дода намешавад. Вале, ба ҳар ҳол, мо бояд намуди хоксорона дошта бошем! Ва хангоме оина мегӯяд: “Шустушӯй кун”, ё “Ришатро гир”, ё “Мӯятро шона кун”, ё “Либосатро тоза кун”, мо, ақаллан, чизеро ки ба мо гуфта

шуд, бояд кунем. Вагарна оина ба мо ҳеҷ гуна манфиат намеорад.

Осонтар аст, ки Навиштаҳои Покро гоҳ-гоҳ ё мувофиқи амри вичдон хонем, вале иҷозат надихем, ки чизи хондамон ба мо таъсир кунад. Мо мебинем, ки чӣ гуна бояд бошем, вале зуд инро фаромӯш мекунем, гӯё ки аллакай комилем. Чунин худканоатмандӣ ба инкишофи рӯҳонӣ халал мерасонад.

1,25 Шахсе, ки ба Сухани Худо *диққат мекунад* ва доимо онро дар таҷриба istifода мебарад, тамоман баръакси тасвири боло мебошад. Дар бораи Калом бо диққат андеша рондан ба \bar{u} манфиати амалӣ мерасонад. Китоби Муқаддас барои \bar{u} *шариати комили озодӣ* мебошад. Дастуроти он мушкил нестанд. Онҳо ба \bar{u} иҷрои кореро мефармоянд, ки табиати нави \bar{u} иҷрои онро алалхусус дӯст медорад. \bar{U} дар итоат озодии ҳақиқиро аз анъанаҳои одамӣ ва муҳокимарониҳои ҷисмонӣ дармеёбад. Ҳақиқат ӯро озод мекунад. Чунин одам аз Навиштаҳои Пок манфиат мегирад. \bar{U} хондаашро фаромӯш намекунад. Беш аз ин, \bar{u} мекӯшад хондаашро дар амалияи ҳаррӯза istifода барад. Итоати оддӣ, самимии \bar{u} ба ҷони \bar{u} баракати бешумор меорад. *Хушо он кас дар амали худ*.

1,26.27 Дар ин ҷо *диндорӣ бефоида* бо *диндорӣ пок ва беайб* муқобил гузошта мешавад. *Диндорӣ* дар ин ҷо тарзи дидашавандаи ҳаёт аст, ки ба бовар асос ёфтааст. Вай ба нишонаҳое дахл дорад, ки аниқтараш ба берун равона шудаанд, на ба рӯҳи дохилӣ. Ин бовар ба таълимотро дар назар надорад, балки бовареро, ки дар парастииш ва хизмати зоҳирӣ ифода меёбад.

Агар *касе гумон кунад, ки диндор аст ва ҷилави забони худро кашида* наметавонад, *диндорӣ вай бефоида аст*. \bar{U} метавонад ҳамаи маросимҳои диниро ба ҷо оварад ва хеле тақводор тобад. Вале \bar{u} худаш худашро фиреб медиҳад. Ба Худо расму русум лозим нест; \bar{U} шавқманди ҳаётест, ки дар он диндорӣ амалӣ ҳаст.

Забони лачомгусехта танҳо як намунаи *диндорӣ* бефоида аст. Ҳар гуна рафтори ба дини масеҳӣ муқобил ба ҳеҷ чиз намеарзад. Дар ин ҷо овардани воқеаи баққоле бамаврид аст, ки диндорӣ аниқ фиребгарӣ буд. \bar{U}

дар хонаи болои мағозаи худаш зиндагӣ мекард. Ҳар сахар ба поён ба ёрдамчии худ дод мезад:

- Раҳим!
- Бале, чаноб.
- Ту ба шир об андохтӣ?
- Бале, чаноб.
- Ту ба равған моддаи рангкунанда андохтӣ?
- Бале, чаноб.
- Ту ба кофе коснӣ андохтӣ?
- Бале, чаноб.
- Бисёр хуб. Барои парастии пагоҳӣ ба боло баро!

Яъқуб чунин диндориро *бефоида* мегӯяд.

Худо диндорӣ амалиро мечӯяд, ки аз ғамхорӣ ба дигарон ва покии зиндагонии шахсӣ иборат аст. Яъқуб мисоли одами *дини пок ва беайб доштаро* меорад, ки *ятимон ва бевазанонро* дар андӯхи онҳо парасторӣ менамояд ва худро *аз олам олуида накарда* нигоҳ медорад.

Дигар хел карда гӯем, натиҷаи амалии зиндашавӣ “амалҳои раҳмдилона ва чудошавӣ аз олам” хоҳанд буд. Гай Кинг ин фазилатҳоро чун муҳаббати амалӣ ва покии амалӣ тасвир менамояд.

Мо бояд ба саволҳои зерин ҷавоб дода, имони худамонро санҷем: оё ман Навиштаҳои Покро бо хоҳиши хоксорона мехонам, то ки Худо маро панд диҳад, таълим диҳад ва тағйир диҳад? Оё ман кӯшиш мекунам, ки чилави забонамро нигоҳ дорам? Оё ман хислати худро сафед мекунам, ё мехоҳам бар вай ғолиб бароям? Вақте ки ягон кас латифаи кабеҳ накл мекунад, ман чӣ гуна эътино мекунам? Оё бовари ман дар корҳои нек ба касоне ки маро барои онҳо мукофотонида наметавонанд, зоҳир мешавад?

IV. МАЗАММАТИ РҶЙБИНИ (2,1–13)

Нимаи аввали боби 2 тамаллуққорона эҳтиром намудани шахсро мазаммат мекунад. Касеро афзал доништан падидаест, ки ҳам ба Худованд, ҳам ба тамоми таълимоти Инчил тамоман бегона аст. Дар байни масеҳиён ба нозпарвардӣ ё поймоли ҳуқуқ ҷой набуданаш лозим аст.

2,1 Пеш аз ҳама чунин амалия манъ шудааст. Диккат диҳед, мурочиат моро бовар мекунонад, ки ин маслиҳат ба масеҳиён равона карда шудааст: “*Эй, бародарони ман!*” *Имон ба Исои Масеҳи Худованди* мо дини масеҳиро дар назар дорад. Дар ин ҷо сухан на оиди боварии \bar{U} ба Худо, балки аниқтараш оиди таҷассуми ҳақиқате меравад, ки \bar{U} ба мо додааст. Ҳамаи ин ақидаҳоро якҷоя карда, мо мефаҳмем, ки Яъқуб мегӯяд: “*Эй, бародарони ман! Дар имони масеҳии худ рӯйбинӣ накунад*”. Нозпарвардӣ ва махдудкунии синфӣ ба масеҳияти ҳақиқӣ бениҳоят муҳолифат мекунад. Дар ҳузури Худованди ҷалол ба бузургии одамизод сари таъзим фуруд овардан ҷой надорад. Нафрат ба дигарон аз сабаби авлод, наҷод, чинс ва вазъияти моддӣ – дар амал рад кардани бовар аст. Ин фармуда ба дигар порчаҳои Инчил, ки дар он ҷо эҳтиром намудани ҳокимон, соҳибон, калонсолон ва падару модарро ба масеҳиён таълим медиҳанд, муҳолифат намекунад. Муносибатҳои аз тарафи Худо муайяншуда, ҷоришуда мавҷуданд, ки бояд иҷро карда шаванд (Рум. 13,7). Дар ин ҷо оиди ба хотири либоси қиматбаҳо ва дигар афзалиятҳои ҳаёли шахсро тамаллуққорона эҳтиром намудан сухан меравад.

2,2-4 Ин фармударо Яъқуб дар ояҳои 2–4 возеҳ тасвир намудааст. Гай Кинг ин қисми бобро бо муваффақият ном ниҳодааст: “Дарбони кӯтоҳандеш”. Амалиёт дар *ҷамъомади*³ маҳаллии масеҳиён рӯй медиҳад. Инак ҷавонмарди ашрофзодае дар тан либоси дабдабанок бо *ангуштарини* қиматбаҳои *тиллои* омадааст. Дарбон таъзим мекунад ва хушомад мезанад, баъд меҳмони ашрофзодаро ба пеш, ба ҷои намоёни фахрӣ бурда мемонад. Ба назди дар баргашта, дарбон мебинад, ки боз як меҳмон омадааст! Акнун ин шахси *камбағалест*, ки дар тан либоси назарногир дорад. (Ибораи *либоси чиркин* на ҳатман дар назар дорад, ки либоси ин шахс ба шустан эҳтиёҷ дошт. Либоси оддии вай оиди шароити камбағалонаи зиндагиаш шаходат медод.) Ин дафъа дарбон ҷолокона мекушад ҷамъомадро аз ташвиш халос кунад ва ба меҳмон пешниҳод менамояд, ки дар қафо истад, ё дар пеши ҷои \bar{u} дар фарш

нишинад. Аз ҳақиқат дур менамояд, ки касе ҳамин тариқ рафтор карда метавонад. Мо мехостем фикр кунем, ки ин тасвир муҳобот карда шудааст. Вале, ба дили худ нигоҳ карда мо мебинем, ки бисёр вақт худамон одамнро бо ин тафрикаи синфии сунъӣ чудо мекунем ва ба ҳамин тариқ *доварони соҳиби афкори бад мешавем*.

Шояд дар калисои ҳозиразамон мисоли намоёнтарини ин – поймоли ҳукуки одамон аз рӯи наҷод ва ранги пӯст аст. Дар бисёр ҳолатҳо масеҳиёни сиёҳпӯст аз ҷамоат пеш карда мешуданд, ё, ба ҳар ҳол, ба онҳо мефаҳмонанд, ки онҳо номатлубанд. Яҳудиёни бовардорро на ҳамеша самимона қабул мекарданд. Масеҳиёни шарқӣ ба ҳар гуна поймоли ҳукукҳо дучор мешуданд. Албатта, дар соҳаи муносибатҳои наҷодӣ мушкилоти бузурги иҷтимоӣ мавҷуданд. Вале масеҳӣ бояд ба принципҳои илоҳӣ вафодор бошад. Вазифаи ӯ аз он иборат аст, ки ҳақиқатро оиди он ки ҳамаи масеҳиён дар Исои Масеҳ ягонаанд, дар амал тасдиқ кунад.

2,5.6a Хотирбинӣ комилан бо бовари масеҳӣ номувофик аст. Яъқуб оиди ин дар оятҳои 5–13 сухан меронад. Ӯ чор сабаби асоснок меоварад, ки аз рӯи онҳо ба сарватманд тамаллуқ кардан ва ба камбағал ҳавобаландона нигаристани масеҳӣ бемаънист.

Чунин рафтор карда, мо пеш аз ҳама одамеро, ки *Худо* ҳурмат мекунад, ҳурмат намекунем. *Худо камбағалони оламро интихоб кардааст, ки сарватдор дар имон ва ворисони Малакуте бошанд, ки онро Ӯ ба дӯстдорони Худ ваъда кардааст*. Камбағалон интихобшудагони Худо, афзал донишшудагони Худо, ворисони Худо ва дӯстдоштагони Худо мебошанд. Дар Навиштаҳои Пок мо чандин маротиба мебинем, ки на сарватдорон, балки маҳз камбағалон зери парчами Масеҳ чамъ меоянд. Худи Худованди мо гуфтааст: "...ва ба мискинон мужда дода мешавад" (Мат. 11,5). Маҳз одамони оддӣ, на одамони сарватманд ё номдор Ӯро бо хушнудӣ мешуниданд (Марк. 12,37). Дар байни даъватшудагон шахсони номдор ва ашрофзода каманд, соддалавҳон, заифон, нотавонон, хору залилон ва бекадрҳо бештаранд (1Қӯр. 1,26–29). Сарватмандон одатан

дар бовар камбағаланд, зеро на ба Худо, балки ба сарвати худ боварӣ доранд. Аз тарафи дигар, камбағалон аз тарафи Худо *интихоб шудаанд*, то ки *сарватдор дар имон шаванд*. Дар Подшоҳии Ӯ аҳолие ки аксарияташон дар ин зиндагӣ камбағал буданд, сокин мешаванд. Дар он ҷо онҳо аз сарват ва шӯҳрат ҳузуру ҳаловат мебаранд. Бо таҳқир муносибат кардан ба онҳое ки дар Подшоҳии Худованд ва Начотдиҳандаи мо замоне ҷалол дода мешаванд, чӣ гуна беақлона ва хатарнок аст.

2,6б Сабаби дуҷоми беақлона будани эҳтиром намудани *сарватдор* он аст, ки ӯ ба он синфи ҷамъияти дохил аст, ки одатан ба фарзандони Худо фишор меоваранд ва зулм мекунанд. Дар ин ҷо на ҳама чиз фаҳмо ва баҳснопазир менамояд. Сарватманди дар боло зикршуда, бешубҳа, масеҳӣ буд. Аз ин чунин барнамеояд, ки сарватмандони дар ояти 6 зикргардида низ масеҳиёнанд. Яъқуб оддӣ карда мегӯяд: "Оё одамнро танҳо барои сарватманд буданашон афзал доништан дуруст аст? Агар шумо чунин рафтор кунед, пас, онҳое ки аввалин шуда шуморо таҳқир мекарданд ва ба маҳкамаҳо мекашиданд, лоиқи эҳтиром медонед. Калвин дар ин бора мухтасар гуфтааст: "Ҷаллодони худро ҳурмат кардан чӣ лозим аст?"

2,7 Сабаби сеҷоми бемаврид будани ҷонибдорӣ сарватманд он аст, ки онҳо одатан бадгӯӣ мекунанд ё номи Масеҳро беобрӯ мекунанд. Онҳо номи неки бовардоронро, ки бар онҳост – масеҳиён ё пайравони Масеҳро беобрӯ мекунанд. Ҳарчанд гуноҳи ҳақорат додани Худованд на танҳо хоси маҳз сарватмандон аст, ба ҳар ҳол ҳақиқат он аст, ки шахсоне ки ба камбағалони масеҳӣ фишор меоваранд, аксаран дар баробари таъкиб инчунин Начотдиҳандаро ҳақорат мекунанд. Пас чаро масеҳӣ ҳар касеро, ки сарватманд аст, бояд эҳтиром кунад? Хислатҳои хоси сарватмандон одатан ба Худованд Исо мақбул нестанд. Ифодаи "номи неке ки бар шумост"-ро мумкин аст чунин тарҷума кард "номи неке ки бар шумо эълон карда шудааст". Баъзеҳо дар ин ҷо ишора ба ғӯтаи масеҳиро мебинанд. Масеҳиён ба исми Худованд Исо ғӯта мехӯранд.

Сарватмандон одатан маҳз ҳамин номро беобрӯ мекунад.

2,8 Далели чоруми Яъқуб чунин аст: сарватмандро эҳтиром карда, шахс *шариатро* вайрон мекунад, ки мегӯяд: “*Ёри худро мисли худ дӯст бидор*”. Вай *шариати шоҳона* номида мешавад, зеро ки аз Шоҳ баромадааст ва шоҳи ҳамаи шариатҳо мебошад. Шояд дарбон муносибати худро ба сарватманд сафед карда, мегуфт, ки танҳо мекӯшид ёри худро мисли худ дӯст дорад. Вале ин он муносибатеро, ки \bar{u} ба камбағал намуд, намебахшад. Агар мо дар ҳақиқат ёрони худро чун худамон дӯст медоштем, ба онҳо ҳамон тавре муносибат мекардем, ки мехостем ба мо муносибат кунанд. Табиист, ки мо намехостем танҳо барои камбағал буданамон дучори муносибати таҳқиромез шавем. Бинобар ин мо набояд дигаронро хор бинем.

Аз ҳамаи таълимотҳои Навиштаҳои Пок ин албатта яке аз инқилобитаринаш мебошад – *ёри худро мисли худ дӯст бидор*. Ба маънои он мулоҳиза кунед! Маънои он чунин аст, ки мо бояд оиди дигарон ҳамон гуна ғамхорӣ кунем, чуноне ки оиди худ ғамхорӣ мекунем. Мо бояд хоҳиш дошта бошем, ки аз молу мулки моддиамон ба қасони на ба андозаи мо осудаҳол диҳем. Ва пеш аз ҳама мо бояд ҳама кори аз дастамон меомадаро кунем, то онҳо имконияти шинохтани Начотдихандаи поки моро ба даст оваранд. Аксаран мо дар қарорҳои худ мувофиқи он амал мекунем, ки амалиёти мо ба худӣ мо чӣ асар мегузоранд. Мо худамон ба худамон нигаронида шудаем. Мо ба умеди мукофоти иҷтимоӣ ё моддӣ дили сарватмандонро ёфтани мехоҳем. Мо ба камбағалон безътиноӣ мекунем, зеро аз онҳо ба мо манфиати зиёд нест. *Шариати шоҳона* чунин истифодаи худбинонаи дигаронро манъ мекунад. \bar{u} ба мо таълим медиҳад, ки ёрони худро мисли худамон дӯст бидорем. Дар ҷавоби саволи мо: “Кӣ ёри ман аст?” воқеаи сомарии некдил оварда шудааст (Луқ. 10,29-37), ки мувофиқи он ёри мо ҳар касест, ки мо талаботи \bar{u} ро қонеъ карда метавонем.

2,9 *Хотирбинӣ кардан* шариати шоҳонаро вайрон кардан аст. Ин ҳам *гуноҳ*, ҳам ҷиноят аст. *Гуноҳ* ҳар гуна номувофиқат ба

иродаи Худо, ба қоидаҳои \bar{u} ҷавоб дода натавоништан аст. Ҷиноят вайрон кардани қонуни маълум аст. Баъзе амалҳо пургуноҳанд, зеро дар асоси худ нодурустанд, вале онҳо танҳо ҳамон вақт ҷиноят мешаванд, ки қонуни муайяне ҳаст, ки онҳоро манъ мекунад. *Рӯйбинӣ* гуноҳ аст, зеро ки худ аз худ нодуруст аст. Вале он ҳамчунин ҷиноят аст, зеро ба муқобилаш шариат ҳаст!

2,10 *Як* талаботи шариатро вайрон кардан – *дар ҳама чиз айбдор будан* аст. Шариат ба занҷире монанд аст, ки аз даҳ ҳалқа иборат аст. Як ҳалқаро вайрон кунед – ва занҷир мешиканад. Худо ба мо иҷозат намедиҳад, ки қонунҳои ба мо маъқулро риоя карда, дигарашро вайрон кунем.

2,11 Худо *зино карданро* манъ кардааст, вале \bar{u} *қатлро* низ манъ кардааст. Имкон дорад, ки одам дар *зино* айбдор набошад, вале *қатл* ба амал орад. Оё \bar{u} *шариатро* вайрон кардааст? Оре, албатта! Моҳияти шариат дар он аст, ки шахс ёри худро мисли худ дӯст дорад. *Зино кардан*, албатта, онро вайрон мекунад, чуноне ки куштор низ. Ва ҳамчунин нозпарвардӣ ва истисмор. Агар мо яке аз ин гуноҳҳоро ба амал орем, пас, мо фармудаи шариатро риоя накардаем.

ДАҲ ФАРМУДА

Дар ин ҷо мо муҳокимаи худро қатъ мекунем ва мушкилии асосиеро дида мебароем, ки дар далелҳои Яъқуб ба амал омадааст. Мушкилӣ дар он аст: оё масеҳиён дар шариатанд ё не? Чунин таассурот ба амал меояд, ки Яъқуб аҳамияти Даҳ Фармударо барои бовардорони масеҳӣ пурқувват мегардонад. Махсусан \bar{u} ба фармудаи шашум ва ҳафтум, ки куштор ва зиноро манъ мекунад, така мекунад. Ҳамчунин \bar{u} панҷ фармудаи охиринро дар суҳанҳои “Ёри худро мисли худат дӯст бидор” ҷамъбаст мекунад. Ба ҳар ҳол масеҳиро таҳти тасарруфи шариат чун қоидаи ҳаёт гузоштан – яъне бо дигар ҷойҳои Инҷил, масалан, бо Румиён 6,14 ба муҳолифат даромадан аст: “Шумо, охир, тобеи шариат не, балки тобеи файз ҳастед”; Румиён 7,6: “Мо аз [шариат] фориг шудаем”; Румиён 7,4: “Шумо ба воситаи Бадани Масеҳ барои шариат мурдаед” (ниг. ҳамчунин Ғал. 2,19;

3,13.24.25; 1Тим. 1,8.9; Ибр. 7,19). Он ҳақиқате ки масеҳиён тахти тасарруфи Даҳ Фармуда намебошанд, дар 2Кўринтиён 3,7-11 ба таври равшан эълон карда шудааст.

Пас чаро Яъқуб дар ин асри файз масъалаи шариатро барои масеҳиён муҳобот мекунад? Пеш аз ҳама, масеҳиён тахти тасарруфи шариат чун қоидаи ҳаёт намебошанд. Барои масеҳиён на шариат, балки Масеҳ намуна аст. Дар он ҷое ки шариат ҳаст, ҷазо ҳам бояд бошад. Ҷазо барои вайрон кардани шариат – марг аст. Масеҳ мурд, то ки барои шариати вайроншуда ҷазо бинад. Дар Масеҳ будагон берун аз шариат ва ҷазо мебошанд. Вале баъзе принципҳои шариат арзиши нагузаранда доранд. Ин фармуда ба ҳамаи одамони ҳамаи замонҳо татбиқшаванда аст. Бутпарастӣ, зино, куштор ва дуздӣ дар асоси худ пурра нодурустанд. Онҳо ҳам барои бовардорон ва ҳам барои нобоварон гуноҳ мебошанд. Ба ғайр аз ин, аз даҳ фармуда нӯхтоаш дар номаҳо такрор меёбанд. Ягона чизе ки такрор намешавад, фармуда дар бораи шанбе мебошад. Дар ҳеч ҷой ба масеҳиён риояи шанбе, ё рӯзи ҳафтуми ҳафта фармуда нашудааст, зеро ин фармуда аз ахлоқӣ дида бештар маросимист. Аслан ҳеч бадие надорад, ки яҳудиён рӯзи ҳафтуми ҳафта кор кунанд. Ин танҳо барои он бад буд, ки Худо ин рӯзро аз байни дигар рӯзҳо ҷудо кард.

Нихоят, бояд ёдрас кард, ки нӯх фармудаи дар номаҳо такроршуда на ҳамчун *шариат*, балки чун дастуруламали росткорӣ барои халқи Худо дода мешаванд. Дигар хел карда гӯем, Худо ба масеҳиён намегӯяд: “Агар дуздӣ кунед, ба марг маҳкум мешавед”. Ё: “Агар рафтори бадахлокона кунед, начотро аз даст медихед”. Аниқтараш Ҷ мегӯяд: “Ман шуморо аз рӯи марҳамати Худо начот додам. Акнун Ман мехоҳам, ки шумо аз муҳаббат ба Ман самимона зиндагонӣ кунед. Агар шумо доништан хоҳед, ки Ман аз шумо чиро интизорам, инро дар ҳама ҷо дар Инчил ҷӯед. Дар он ҷо шумо аз Даҳ Фармуда нӯхтоашро такрор меёбед. Шумо ҳамчунин таълимоти Худованд Исоро меёбед, ки амалан ба он қоидаҳои рафтор даъват менамояд, ки назар ба пешбиникардаи

шариат боз ҳам начибтаранд”. Бинобар ин дар асл Яъқуб масеҳиёнро тахти тасарруфи шариат ва ҳукми он намегузорад. Ҷ намегӯяд: “Агар шумо хотирбинӣ карда рафтор кунед, пас шариатро вайрон мекунад ва ба хамин тарик, ба марг айбдоред”.

2,12 Яъқуб мегӯяд: “Ҳамчун масеҳиён, шумо минбаъд на дар зери шариати ғулумӣ, балки тахти *шариати озодӣ* ҳастед – *озодиш* кардани он чи дуруст аст. Шариати Мусо талаб мекард, ки ёри худро дӯст доред, вале барои ин ба шумо қувват намедод ва агар шумо ба ноқомӣ дучор шавед, маҳкум мекард. Аз рӯи файз ба шумо қувва ато карда мешавад, то ёри худро дӯст дошта тавонед ва барои он муқофонида шавед. Шумо инро на барои ба даст овардани начот мекунад, балки барои он ки начот ёфтаед. Шумо инро на барои он мекунад, ки аз ҷазо метарсед, балки барои он ки Онеро ки барои шумо мурд ва аз нав зинда шуд, дӯст медоред. Хангоме ки шумо дар пеши Курсии Доварии Масеҳ ҳозир мешавед, мувофиқи ин меъёр, ё муқофонида мешавед, ё зарар мебинед. Дар он ҷо на масъалаи начот, балки муқофот ҳал карда мешавад. Ифодаи “*чунин сухан гӯед ва чунин амал кунед*” ба суханҳо ва амалҳо дахл дорад. Суханҳо бо амалҳо бояд мувофиқат кунанд. Дар нутқ ва рафтор масеҳӣ бояд аз рӯбинӣ худдорӣ кунад. Чунин вайронкунии шариати озодӣ дар пеши Курсии Доварии Масеҳ маҳкум карда мешавад.

2,13 Ояти 13-ро аз нуктаи назари гуфтаҳои боло фаҳмидан лозим аст. Яъқуб ба масеҳиён мурочиат мекунад. Дар ин ҷо оиди ҷазои ҷовидонӣ сухан намеравад; музди ҳар гуна ҷазо замоне дар салиби Ҷолҷолто пардохта шудааст. Масъала дар он аст, ки Худо бо мо, ки чун фарзандони Ҷ дар ин дунё зиндагӣ мекунем, чӣ тавр рафтор мекунад. Агар мо ба дигарон *шафқат* зоҳир накунем, пас бо Худо дар мушоракат нестем ва бояд аз натиҷаи дуршавӣ аз Ҷ азоб кашем.

Суханони “*марҳамат бар доварӣ галаба меёбад*” метавонанд онро ифода кунанд, ки Худо ба онҳо ғазаб карданро не, балки *марҳамат* карданро афзал медонад (Мик. 7,18); доварӣ барои Ҷ “амали нохуш” аст.

Дар ин чо дар назар дошта шудааст, ки агар мо ба дигарон бошафқат бошем, пас метавонем аз доварӣ натарсем, вале агар мо ба шахсоне ки аз рӯи адолат доварӣ карда метавонистем, марҳамат накунем, пас ба мо ҳам марҳамат карда намешавад. Ё ин чоро чунин фаҳмидан мумкин аст, ки *марҳамат бар доварӣ галаба меёбад*, зеро он ҳамеша нисбат ба доварӣ баландтар аст. Аслан дар ин чо ғоя чунин аст: агар мо ба дигарон марҳамат кунем, пас доварие ки дар акси ҳол метавонист ба мо афтад, бо марҳамат иваз карда мешуд.

Биёед худамонро месанҷем, ки оё мо рӯбинӣ мекунем. Оё мо ба ҳамқавмони худ ва намояндагони дигар наҷод як хел некӣ мекунем? Оё мо ба ҷавонон нисбат ба пирон бештар меҳрубонӣ мекунем? Оё мо ба мушоракат бо одамони зебо нисбат ба одамони безеб ва хоксор зиёдтар майл дорем? Оё мо ба одамони машҳур дастгирии дӯстона карданро нисбат ба одамони номашҳур афзалтар медонем? Оё мо аз одамони ҷисман нотавон худро канор гирифта, ҳамнишинӣ бо одамони пурқувват ва солихро меҷӯем? Киро мо афзал мешуморем: сарватмандон ё камбағалонро? Оё мо ба “хориҷиён”, ки ба забони мо бо лаҳни хориҷӣ сухан меронанд, қабули беилтифотона мекунем?

Ба ин саволҳо ҷавоб дода истода, мо тасаввур мекунем, ки агар ба масеҳии номаҳбубтарин муносибати беилтифотона кунем, ба Начотдиҳанда низ ҳамон хел муносибат мекунем (Мат. 25,40).

V. БОВАР ВА АМАЛҲО (2,14-26)

Шояд ин оятҳо дар Номаи Яъкуб аз ҳама бештар баҳсноканд. Ҳатто чунин муаллими бузург ва шоистаи калисо, ба монанди Лютер, дар байни таълимоти Яъкуб оиди сафедшавӣ бо амал ва тасдиқи боисрори Павлус оиди сафедшавӣ бо бовар ихтилофи оштинопазирро медид. Одатан аз ин оятҳо суиистифода карда, бидъати синергизро қувват медиҳанд, ки гӯё начотро ба василаи бовар ва амал ба даст овардан мумкин аст. Дигар хел карда гӯем, мо бояд ба Худованд Исо чун Начотдиҳандаи мо бовар кунем, вале ин кифоя нест. Мо ҳамчунин бояд ба

амали начоти \bar{U} амали шафқат ва садоқати худро илова кунем.

Ин порчаро мохиятан “Сафедшавӣ бо амал” номгузорӣ кардан мумкин аст, зеро сафедшавӣ бо амал маъное дорад. Ва дар ҳақиқат, барои дарки пурраи ҳақиқати сафедкунӣ мо бояд фаҳмем, ки шаш ҷиҳати сафедкунӣ ҳаст. Мо бо *файз* сафед карда шудаем (Рум. 3,24). Ин онро ифода мекунад, ки мо сазовори сафедшавӣ нестем; дар асл мо комилан чизи муҳолифро сазоворем. Мо бо *имон* сафед карда шудаем (Рум. 5,1). Бовар ҷавоби шахс ба *файзи* Худост. Бо бовар мо атои *файзро* қабул мекунем. Бовар он чизест, ки амали барои мо кардаи Худоро аз худ мекунад. Мо бо *хун* сафед карда шудаем (Рум. 5,9). Хун арзишест, ки барои таъмини сафедшавии мо пардохта шудааст. Бори гуноҳ бо нархи хуни гаронбаҳои Масеҳ пардохта шудааст ва акнун, чунки қаноатмандии одилона ба амал омад, Худо гунаҳкорони бехудоро сафед карда метавонад. Мо аз тарафи *Худо* сафед карда шудаем (Рум. 8,33). Ҳақиқат дар он аст, ки Худо Онест, ки сафед мекунад. Мо бо *қудрат* сафед карда шудаем (Рум. 4,24.25). Сафедшавии мо бо қудрате вобаста аст, ки Масеҳро аз мурдаҳо зинда кардааст. Растохези \bar{U} исбот мекунад, ки Худо қаноатманд аст. Ва мо бо *корҳо* сафед карда шудаем (Яъқ. 2,24). Корҳо исботи зохирии ҳақиқат будани бовари мост. Онҳо барои ифодаи зохирии он чи дар дигар ҳолат ноаён аст, хизмат мекунанд. Аз рӯи онҳо мо хулоса бароварда метавонем, ки одам бо *файз*, бо *бовар*, бо *Хун*, бо *Худо*, бо *қудрат* ва бо *корҳо* сафед карда шудааст. Дар ин чо ҳеч гуна муҳолифат нест. Ин фикрҳо танҳо ҷиҳатҳои гуногуни худӣ ҳамон як ҳақиқатро ифода мекунанд. *Файз* принсипе мебошад, ки дар асоси он Худо сафед мекунад; *бовар* – воситаи ба даст овардани он; *Хун* – арзише, ки Начотдиҳанда бояд мепардохт; *Худо* – Шахсияти ғайбӣ дар сафед кардан; *қудрат* – исботи сафедшавӣ; *корҳо* – натиҷаи он.

2,14 Яъкуб исрор мекунад, ки бовари бо аъмоли нек мустаҳкамнашуда начот намебахшад. Ду воситаи ёридиҳанда барои фаҳмидани ин оят ҳаст. Пеш аз ҳама, Яъкуб

намегӯяд: “Чӣ фоида аз он ки одам бовар дорад”. Ҷ мегӯяд: “*Чӣ фоидае ҳаст, агар касе гӯяд, ки имон дорад*”. Ба ибораи дигар, маъно на дар он аст, ки одами ҳақиқатан бовардор ба ҳар ҳол начот наёфтааст. Яъқуб одамеро тасвир менамояд, ки танҳо ба ном масеҳӣ аст. Ҷ мегӯяд, ки бовар дорад, вале ҳеч чиз дар зиндагии ӯ ба ин ишорат намекунад. Калиди дуҷуми муфид дар саволе нишон дода шудааст, ки оят бо он ба охир мерасад: “Оё чунин⁴ бовар ӯро начот дода метавонад?” Агар аз Яъқуб мепурсиданд, ки ӯ чӣ гуна боварро дар назар дорад, ӯ ба қисми якуми оят ишорат мекард. Ҷ дар бораи *чунон имоне* ки бо аъмоли нек мустаҳкам карда нашудааст, мегӯяд. Чунин бовар ба ҳеч чиз намеарзад. Ин танҳо суҳанҷост ва дигар ҳеч чиз.

2,15.16 Дар ин оятҳо беҳудагии суҳанҷо бе корҳо тасвир карда шудааст. Дар онҳо суҳанҷо бораи ду одам меравад. Яке на *ризуку рӯзӣ* дорад, на либос. Дигарӣ ҳам ину ҳам онро дорост, вале онро бо ҳам дидан намеҳадад. Худро хеле олиҳиммат вонамуд карда, ӯ ба бародари камбағали худ мегӯяд: “Рав ягон либос пӯш ва хуб хӯрок хӯр”. Вале ӯ барои имконпазир гардидани ин хатто ангушти хурдашро ҳам намечунбонад. Чунин суҳанҷони ӯ то чӣ андоза хубанд? Онҳо ба ҳеч чиз намеарзанд! Онҳо сер намекунанд ва *танро* гарм намекунанд.

2,17 *Ҳамчунин имон низ, агар аъмол надошта бошад, ба худии худ мурда аст.* Бовар бе аъмол – умуман бовари ҳақиқӣ нест. Ин танҳо гап аст. Яъқуб намегӯяд, ки мо бо бовар ва *илова бар он* бо корҳо начот меёбем. Чунин таълим додан – яъне кори анҷомдодаи Худованд Исои Масеҳро камаҳмият нишон додан аст. Агар мо бо бовар ва *илова бар он* бо корҳо начот меёфтем, пас ду начотдиҳанда мебуд – Исо ва худии мо. Вале Инҷил тасдиқ мекунад, ки Масеҳ ягона Начотдиҳанда аст. Яъқуб таъкид мекунад, ки бовари рӯякӣ начот намедихад; он боваре начот медихад, ки ба аъмоли нек ҳаёт мебахшад. Ба ибораи дигар, амалҳо на решаи начот, балки самар мебошанд; онҳо на сабаб, балки натиҷаанд. Калвин ин вазъиятро мухтасар тасвир медиҳад: “Мо танҳо бо

бовар начот ёфтаем, вале на бо боваре ки танҳо менамояд”.

2,18 Бовари ҳақиқӣ ва аъмоли нек чудо-нашавандаанд. Яъқуб инро дар мисоли баҳси ду шахс нишон медиҳад. Одами якум, ки дар ҳақиқат начот ёфтааст, сӯҳбатро баён мекунад. Дуҷумӣ тасдиқ мекунад, ки бовар дорад, вале онро бо корҳои нек тасдиқ карда наметавонад. Аввалӣ, гӯё ки ба дигараш даъвати бечавоб мекунад. Мо метавонистем гуфтугӯи онҳоро андаке тағйир диҳем: “Бале – одилона ва ҳаққонӣ *гуфта* метавонад одами якум, – *ту* мегӯӣ, ки *имон дорӣ*, вале корҳои исботкунандаи онро надорӣ. Ман исрор мекунам, ки бовар бояд бо корҳо тақвият дода шавад. Ба ман исбот намо, ки *ту имони бе аъмоли нек дорӣ*. Ту инро карда наметавонӣ. Бовар диданашаванда аст. Ягона воситаи бовар кунонидани дигарон, ки *ту бовар дорӣ*, – онро намоиш дода зистан аст. *Ман ба ту имони худро аз аъмоли худ нишон медиҳам*”. Калид ба ин оят дар феъли “*нишон додан*” мебошад: боварро танҳо бо корҳо нишон додан мумкин аст.

2,19.20 Баҳс давом мекунад. Ҳоло ҳам одами якум гап мезанад. Эътирофи бовар ба ғайр аз ризоияти ақлӣ бо далели маълум чизи дигаре буда наметавонад. Чунин ризоияти ақлӣ ба одам ҳеч гуна ӯҳдадорӣ намегузорад ва зиндагиро дигаргун намесозад. Ба вучуд доштани *Худо* бовар доштан кифоя нест. Ин, албатта, хеле муҳим аст, вале ин кифоя нест. Хатто *девҳо* ба мавҷудияти *Худо имон доранд* ва дар фикри ҷазои охири меларзанд. *Девҳо* ба далел *имон доранд*, вале ба Шахсият итоат намекунанд. Ин бовар начот намедихад. Ҳангоме ки одам дар ҳақиқат ба *Худованд бовар дорад*, ин бовар ба *рӯх*, чон ва тан ӯҳдадорӣ мегузорад. Ин ӯҳдадорихо, дар навбати худ, аз паси худ дар зиндагӣ тағйиротҳо меоваранд. *Имон* бе *аъмол* танҳо бовари ақл аст ва *бинобар ин мурда*⁵ мебошад.

2,21 Ин ҷо ду мисоли бовари Паймони Куҳан, ки бо корҳо мустаҳкам гардидааст, оварда шудаанд. Яке дар бораи *Иброҳими яҳудӣ*, дигараш бошад дар бораи *Роҳоби ғайрияҳудӣ*. *Иброҳим писари худ Исҳоқро ба қурбонгоҳ бароварда бо аъмоли худ сафед*

шуд. Биёед барои дар дурнамои даркорӣ дидани ин ҳақиқат ба Ҳастӣ 15,6 мурочиат мекунем. Мо мехонем, ки Иброҳим ба Худованд бовар кард ва \bar{U} инро ба \bar{u} чун росткорӣ ҳисобид. Иброҳим ба Худованд бовар намуда, сафед карда шуд. Вале дар Ҳастӣ 22 мо мехонем, ки Иброҳим писари худро ба қурбонӣ пешниҳод мекунад. Маҳз ҳамон вақт \bar{u} бо *аъмол сафед карда шуда* буд. Ҳамин ки Иброҳим ба Худованд бовар кард, дар назари Худо сафед карда шуд. Вале баъд, пас аз ҳафт боб, Худо бовари Иброҳимро месанҷад. Иброҳим тайёр буд Исҳоқро қурбонӣ кунад, ва бо ҳамин ҳақиқат будани боварашро тасдиқ кард. Итоати \bar{u} оиди он шаҳодат меод, ки \bar{u} на танҳо бо ақл, балки бо дил бовар кардааст.

Баъзан эътироз мекунам, ки дар ҳамон лаҳзае ки Иброҳим Исҳоқро ба қурбонгоҳ мегузошт, дар наздаш ҳеҷ кас набуд, яъне, Иброҳим ҳақиқат будани бовари худро ба ҳеҷ кас исбот карда наметавонист. Вале ҷавононе ки Иброҳимро ҳамроҳӣ мекарданд, дар наздикӣ интизори аз кӯҳ баргаштани Иброҳим ва Исҳоқ буданд. Ба ғайр аз ин, Исҳоқ дар он ҷо буд. Ҳамчунин дар бораи бо амри Худо ба куштани писараш тайёр будани Иброҳим дар Навиштаҳои Пок навишта шудааст ва ба ҳамин тариқ ҳақиқӣ будани бовари \bar{u} ба ҳамаи наслҳо намоиш дода шудааст.

2,22.23 Равшан аст, ки бовари Иброҳим ба қорҳои \bar{u} боис гашт ва *бо аъмол имони \bar{u} ба камол расид*. Бовари ҳақиқӣ ва қорҳо чудонашавандаанд. Аввалӣ дуомиро меоварад, дуоми бошад оиди аввалӣ шаҳодат медиҳад. Дар қурбонӣ овардани Исҳоқ мо тасдиқи амалии бовари Иброҳимро мебинем. Ин иҷроиши амалии *Навиштаи* Пок буд, ки дар он гуфта шудааст, ки *Иброҳим* бовар дошт ва сафед карда шуд. Аъмоли неки \bar{u} тасдиқ кард, ки \bar{u} *дӯсти* Худо буд.

2,24 Аз ин ҷо мо ба хулосае меоем, ки *одамизод ба василаи аъмол сафед карда мешавад, на фақат ба василаи имон*. Боз ҳам ин онро ифода намекунад, ки Иброҳим бо бовар *ва* қорҳо сафед карда шуда буд. \bar{U} бо *имон* дар пеши Худо ва бо *аъмол* дар пеши одамон сафед карда шуда буд. Худо \bar{u} ро дар

лаҳзаи бовар кардани сафед кард. Одам меғӯяд: “Ҳақиқӣ будани бовари худро ба ман исбот кун”. Ягона воситаи кардани ин – нишон додани аъмоли неки аст.

2,25 Мисоли дуоми аз Паймони Куҳан – *фоҳиша Роҳоб* аст. \bar{U} , албатта, *на* барои рафтори намунавӣ наҷот ёфта буд (\bar{u} фоҳиша буд!). Вале \bar{u} *бо аъмол сафед шуд*, зеро ки *ҷосусонро қабул кард ва ба роҳи дигар равона кард*. Роҳоб қанбонӣ буд, ки дар шаҳри Ерухӯ зиндагӣ мекард. \bar{U} хабархоеро шунида буд, ки ба шаҳр лашкари пирӯзманд наздик шудааст ва ҳеҷ кас ба ин лашкар муқобилат карда наметавонист. \bar{U} ба хулосае омад, ки Худои яҳудиён Худои ҳақиқист ва қарор дод ба ҳар воситае ки бошад тарафдори ин Худо шавад. Ҳангоме ки ба шаҳр ҷосусон ворид шуданд, \bar{u} онҳоро дӯстона пазироӣ намуд. Дар айни ҳол \bar{u} ҳақиқӣ будани бовари худаширо ба Худои зинда ва ҳақиқӣ исбот намуд. \bar{U} барои он ки ба ҷосусон паноҳгоҳ дод, наҷот наёфт, вале ин меҳмондӯстӣ исбот намуд, ки вай ҳақиқатан бовардор аст.

Баъзе одамон ин ҷойро нодуруст истифода мебаранд. Онҳо чунин меҳисобанд, ки наҷот то андозае ба аъмоли неки вобаста аст. Вале, дар айни ҳол, *онҳо* аъмоли неки гуфта хайрот, пардохти қарзҳо, бовичдонӣ ва ба калисо рафтани дар назар доранд. Оё қорҳои Иброҳим ва Роҳоб ба ҳамин маъно неки буданд? Албатта, не! Иброҳим ба куштани писараш тайёр буданаширо нишон дод. Роҳоб хиёнаткор шуд. Агар аз ин қорҳо боварро чудо кунем, онҳо бештар бад мебошанд, на хуб. “Онҳоро аз бовар маҳрум кунед ва онҳо на танҳо бадахлоқонаву бераҳмона, балки гунаҳкоруна мешаванд”. Макинтош ҷӣ хуб гуфтааст: “Ин порча ба аъмоли зиндагӣ дахл дорад, на ба аъмоли шариат. Агар шумо бовари Иброҳим ва Роҳобро аз аъмоли онҳо гиред, пас онҳо аъмоли бад мешаванд. Ба онҳо чун самари бовар нигоҳ кунед ва онҳо аъмоли зиндагӣ мешаванд”.

Бинобар ин, ин на он ҷоест, ки дар таълимот оиди наҷот бо аъмоли неки ба қор бурдан мумкин бошад. Вай ба василаи куштор ва хиёнат наҷот ёфтаниро таълим дода, шогирдро ба ҳолати ноустувор мегузорад!

2,26 Яъқуб бобро бо тасдиқ ба охир мерасонад: “*Зеро, чунон ки ҷисм бе рӯҳ мурда аст, ончунон имон низ бе аъмол мурда аст*”. Дар ин ҷо моҳияти масъала хеле зебо чамъбаст карда шудааст. Яъқуб *имонро бо ҷисми* одам муқоиса мекунад. *Аъмолро* *ӯ ба рӯҳ* монанд мекунад. *Ҷисм бе рӯҳ* мурда аст, бефоида аст, ҳеч гуна арзиш надорад. *Ҳамчунин имон бе аъмол мурда аст*, бесамар аст, ба ҳеч чиз намеарзад. Аз афти кор, ин бовари қалбакист, на бовари ҳақиқӣ ва начотбахшанда.

Гуфтаҳои Яъқубро дар ин боб чамъбаст карда, биёед ба саволҳои зерин ҷавоб дода, бовари худро месанҷем: оё ман, чун Иброҳим, азизтарин чизи дар зиндагиам бударо ба Худо пешниҳод кардан меҳоҳам? Оё ман, чун Роҳоб, ба ҷаҳон хиёнат кардан меҳоҳам, то ки ба Масеҳ писанд оям?

VI. ЗАБОН: ИСТИФОДА ВА СУИИСТИ-ФОДА (3,1-12)

Аввалин дуvozдаҳ ояти боби 3 дар бораи забон (ки ҳамчунин дар 1,19.26; 2,12; 4,11; 5,12 зикр шудааст) мегӯяд. Чуноне ки табиби кӯхнапараст забони беморро аз назар мегузаронад, то бемории ӯро ташхис намояд, Яъқуб низ саломатии рӯҳии одамро аз рӯи забони ӯ месанҷад. Худтафтишқуниро аз гуноҳҳои забон бояд сар кард. Яъқуб бо латифаи ҳозиразамон розӣ мешуд, ки мегӯяд: “Ба забони худ диққат деҳ. Он дар ҷои тар мебошад, ки дар он ҷо лағжидан осон аст!”

3,1 Боб аз огоҳонидан оиди кӯтоҳандешона будани хоҳиши муаллими Сухани Худо шудан сар мешавад. Ҳарчанд забон аниқ номбар нашудааст, фикри асосӣ дар ин ҷо чунин аст: касе ки хангоми таълими Навиштаҷоти Пок аз забони худ истифода мебарад, дар назди Худо ва одамон ҷавобгарии иловагӣ дорад. Суханони “*Бисёре аз шумо муаллим нашавед*”-ро тағйир додан мумкин аст: “Ин қадар шӯҳратпараст нашавед, то ки ба муаллим шудан кӯшиш кунед”. Онро чун манъи истифодаи атои Худо ба шахсе ки ҳақиқатан барои таълим додан даъват шудааст, фаҳмидан лозим нест. Ин танҳо огоҳӣ оиди он аст, ки ба ин хизмат

бояд чиддӣ муносибат кард. Онҳое ки Каломи ҳақиқатро таълим медиҳанд, агар чизи таълим меодашонро дар амал истифода бурда натавонанд, ба *мазаммати* бузург дучор мегарданд.

Навиштаҳои Покро таълим додан ҷавобгарии азим аст. Муаллим бояд тайёр бошад, ки ба он чи дар Калом мебинад, итоат кунад. *Ӯ* дар ҳеч ҳолат умедвор буда наметавонад, ки дигарон аз пайи *ӯ* дуртар аз он чи *ӯ* худ дар таҷриба истифода мебарад, мераванд. Дарачаи таъсири *ӯ* ба дигарон бо он муайян карда мешавад, ки худ *ӯ* чӣ қадар пеш рафтааст. Муаллим дар дигарон ба худ монандро аз нав меофарад, *ӯ* онҳоро ба худ монанд мекунад. Агар *ӯ* маъноӣ равшани ягон порчаи Навиштаҷотро норавшан ё нодуруст нишон диҳад, *ӯ* ба инкишофи шогирдони худаш монёе мешавад. Агар *ӯ* аз ягон гуноҳ ҷашм пӯшад, ба зиндагии бе покӣ мусоидат мекунад. Ягон китоби дигар ҳамчун Инчил ба хонандагон чунин талаботро пешниҳод намекунад. Вай даъват мекунад, ки худро пурра ба Исои Масеҳ бахшем. *Ӯ* таъкид мекунад, ки *Ӯ* бояд Худованди ҳар як ҷанбаи зиндагии масеҳӣ шавад. Ин хеле масъулиятнок аст – аз чунин китоб таълим додан!

3,2 Акнун Яъқуб аз хизмати махсуси таълим ба мавзӯи умумии гуфтор мегузарад. *Ҳамаи мо ба бисёр пешро хӯрдан* моилем, вале агар одам ҷилави забонашро нигоҳ дошта тавонад ва дар сухан гуноҳ накунад, пас вай дар ҳақиқат худро комилан идора карда метавонад. Он касе ки гуфторашро идора карда метавонад, дар дигар соҳаҳои зиндагӣ низ бояд бо худдорӣ мушкилӣ надарда бошад. Албатта, Худованд Исои Масеҳ ягона касест, ки замоне дар ин бобат ба ғояти камол расид, вале маъно дар он аст, ки ҳар яки мо метавонад *комил*, яъне баркамол, устувор, пурра худро идора карда метавонистагӣ шавад.

3,3 Сипас панҷ фигураи риторикӣ, ё ташбеҳоти бадеӣ барои забон оварда мешаванд. Пеш аз ҳама он бо сӯлуқ муқоиса карда мешавад. Сӯлуқ қисми ба тасмаҳои ҷилав пайваस्तшудаи афзоли асп аст, ки *ба даҳони аспҳо* андохта мешавад. Бо сӯлуқ лаҷоми

дароз пайваст аст. Сӯлуқ аз меҳварҳои хурди фулузӣ иборат аст, ки одам бо ёрии онҳо аспро идора карда метавонад. Яъне забон метавонад ҳаётро ё ба тарафи хубӣ равона кунад, ё ба бадӣ.

3,4 Шабоҳати дуҷум байни забон ва *суккон* гузаронида мешавад. Нисбат ба худ киштии *суккон* хеле хурд аст. Вазни он ҳиссаи ками вазни киштиро ташкил медиҳад. Масалан, киштии “Малика Элизабет” 83673 тонна вазн дошт. Суккони ин киштии ҳамагӣ 140 тонна вазн дошт – камтар аз ду даҳяки фоиз аз вазни умумӣ. Ба ҳар ҳол, вақте ки *суккон* равона карда мешавад, роҳи киштиро тағйир медиҳад. Аз ақл берун менамояд, ки одам бо ёрии чунин дастгоҳи нисбатан хурд киштии бузургро идора карда метавонад; бо вучуди ин маҳз чунин мешавад. Пас, қувваи забонро аз барои андозаи он кам баҳо додан лозим нест. Ҳарчанд ин узви хурд ва нисбатан ниҳони ҳисм бошад ҳам, бо дастовардҳои бузурги ҳам хуб ва ҳам бад болида метавонад.

3,5.6 Дар муқоисаи сеҷум забон ба *отаиш* монанд карда мешавад. Бедикқатона партофта шудани гӯғирди сӯхтаистода сабабгори сӯхтор мешавад. Он метавонад *чангалро* сӯзонда, дар ҷои он тӯдаи хокистарро гузорад. Гӯғирдаки хурд дар худ ҷӣ гуна имкониятҳои вайронкунии ва хоку тӯробкунии дорад! Яке аз калонтарин фалокатҳо дар таърих сӯхтори соли 1871 дар Чикаго буд. Аз рӯи шаҳодат, ин сӯхтор аз он сар задааст, ки гови хонум О’Леарӣ фонусро бо сумаш лагад задааст. Ин ҳамин хел аст ё не, вале дар давоми се рӯз сӯхтор якчанд километри квадратии шаҳро несту нобуд кард. Дар натиҷаи сӯхтор 250 нафар одам ҳалок гардиданд ва 100 ҳазор одам беҳонумон монданд; зарари расонидаи он 175 миллион доллар баҳо дода мешавад. Забон ба гӯғирди даргирондаи хурдак, ё ба фонуси чаппагардоншуда монанд аст. Иқтидори бади он қариб беинтиҳост. Яъқуб оиди он чун “*як дунёи шарорат*” дар миёни узвҳои мо суҳан меронад. Калимаи “дунё” (дар нусхаи тоҷикӣ нест. – эзоҳи тарҷумон) дар ин ҷо барои ифодаи беинтиҳой кор фармуда мешавад.

Забон ҳарчанд хурд аст, имкониятҳои зиёди бадӣ карданро дорад.

Дар мисоли сӯхбати ду зан аз Бруклин ҷӣ гуна паҳн шудани шӯълаи бадгӯиро нишон додан мумкин аст. Яке меғӯяд: “Тиллӣ ба ман гуфт, ки ту он сирреро, ки аз ту хоҳиш карда будам, то ба ӯ нагӯӣ, ба ӯ нақл кардаӣ”. Дигараш ҷавоб медиҳад: “Ана маҳлуқи разил. Вай ба ман қавл дод, ки он чиро ки ба ӯ гуфтам, ба ту намеғӯяд”. Аввали ҷавоб медиҳад: “Майлаш, ман ба Тиллӣ ваъда додам, ки он чиро ки ба ман гуфт, ба ту намеғӯям; бинобар ин ба ӯ нагӯӣ, ки ман ин корро кардам”.

Забон *тамоми ҷисмро* палид карда метавонад. Одам забони худро барои тӯҳмат, таҳқир, дурӯғ, қуфр ва қасам истифода бурда, худро то бадахлоқии пурра расонда метавонад.

Чаппел менависад:

*Шаҳси аз ҳама чиз норозӣ ба худ зарар мерасонад... Сиёҳқунандаи дигарон наметавонад дасту дили худро бо ҳамон сиёҳӣ ифлос накарда, дар вақтгузарониши дӯстдоштаи иштирок кунад. Мо аз чунин таҷриба аксаран ҳисси нопокишавиро мебаровардем! Вале мо ҳаргиз ба ин намеқӯшидем. Мо беҳуда умедвор будем, ки дигаронро сиёҳ карда, ба покии худамон ягон касро бовар қунонида метавонем. Мо хеле нодон будаем, зеро бовар мекардем, ки касро паст зада, худамонро баланд бардошта метавонем. Мо кӯр шуда будем, ки тасаввур мекардем, ба зери хонаи ҳамсоя динамит гузошта, асоси хонаи худро мустаҳкам мекунем. Ҳеҷ гоҳ ин хел намешавад. Мо дар қидду қаҳди худ оиди ба дигарон бадӣ кардан муваффақ буда метавонем, вале ҳамеша ба худамон зарари боз ҳам бештаре хоҳем расонд.*⁶

Забон *доираи* (ё чархи) ҳаётро *отаиш* медиҳад. Ин “чарх” ҳангоми зода шудан ба ҳаракат дароварда шудааст. Вай ҳама соҳаҳои фаъолияти одамро фаро мегирад. Забони бад на танҳо ҳаёти шахсии одамро, балки тамоми фаъолияти ӯро ҳаром мекунад. Вай “бо бадиҳои худ ҳам ба худ одам, ҳам ба тамоми ҳаёти ӯ” зарар мерасонад. Забони бад аз *қаҳаннам отаиш гирифтааст*. Ҳамаи суҳанҳои бад аз ҳамон ҷо сар мезананд. Онҳо

аз рӯи табиати худ дӯзахианд. Ба ҷои калимаи “дӯзах” дар ин ҷо калимаи “ҷаҳаннам” истифода мешавад; ба ғайр аз ин маврид, онро танҳо Худованд Исо дар Инчил истифода мебарад.

3,7 Тимсоли чорум, ки забон ба он монанд карда мешавад, ҳайвони ваҳшӣ, саркаш аст. Ҳамаи намуди ҳайвонот, паррандаҳо, хазандаҳо ва бошандагони баҳрро ром кардан мумкин аст. Филҳо, шерҳо, палангҳо, паррандаҳои ваҳшӣ, мор, кӯрмуши обӣ ва ҳатто моҳиҳои ромшударо бисёр дидан мумкин аст. Плиний ҷонварони дар вақташ ромкардаи одамро номбар мекунад: филҳо, шерҳо ва палангон – дар байни ҳайвонот; уқоб – дар байни паррандагон; афъихо ва дигар морҳо; тимсоҳ ва моҳиҳои гуногун – дар байни бошандагони об. Баҳс кардан дар бораи он ки аслан на ҳамаи мавҷудот ром карда шудаанд – дар далелҳои Яъқуб чизи асосиро нафаҳмидан аст. Ҳеч гуна асосе нест чунин ҳисобем, ки одам ягон хел ҷонварро дар ҳолати будани вақти кофӣ ва суботкорӣ ром карда натавонад.

Роберт Г. Ли ба таври эътимодбахш инро баён мекунад:

Одам бо филҳои калон чӣ кор кард? Ў бо зӯрӣ ба хонаҳои онҳо – ҷангалзорҳо, зада даромад, бо фиреб онҳоро ба дом овард ва ба аксари онҳо қашонда бурдани гӯлаҷӯбҳоро, тела додани аробаҳои вазнинбор ва иҷро кардани дигар намудҳои корро ёд дод. Одам бо бисёр палангҳои банголии сабзчаши чӣ кор кард? Ў онҳоро дошта гирифт, таълим дод ва ба худ дӯст кард. Одам бо шерҳои ваҳшӣ, хашигин ва пурзӯри африқоӣ чӣ кор кард? Бисёре аз онҳоро ӯ дастгир карда, аз ҷалқии сӯхтаистода ҷаҳида гузаштан, аспаворӣ, дар хавозаҳои баланд нишастан, ҳатто гурусна бошад ҳам, дар ҷангал гӯшти говро дошта истода бепарво будан, ба сухани одам итоат карда, ба қарсози тозиёнаи дар дасти одам буда итоат карда хобидан, хестан, давидан, гурриданро ёд дод. Воқеан, чандин сол пеш ман дар сирк шереро дидам, ки даҳони гуруснаи ба гор монанди худро калон мекушод ва ҳамин хел кушода нигоҳ медошт ва одам – ромкунанда сари худро ба даҳони

шер мегузошт ва дар он ҷо пурра онро як дақиқа дошта меистод.

Одам бо мори печони бузург чӣ кор кард? Бо питони калон чӣ кор кард? Ба сирк рафта ба занҳои хурдакаки монанди гулҳо нозук нигоҳ кунед, ки ҷисмашонро ин махлуқони бадҳаҳбат печонда, ба онҳо ҳеч гуна зарар намерасонанд. Ба намоиши равед, ки дар он ҳайвонҳо иштирок мекунад ва бинед, чӣ хел одам паланги хол-хол ва юзи алои хунхорро ба ҳайвонҳои ором ва безарар табдил додааст. Ба кайҳои таълимгирифта, шағоли гуруснаи дар назди баррачаи нармдил хобида, ба лонаҳои кабутар ва уқоб, ки ҳамшафатанд, ба бозиҳои сермағали гургу харгӯи нигаред.⁷

3,8 Вале муваффақияти одам дар ром кардани ҳайвонҳои ваҳшӣ ба соҳаи забони худӣ ӯ паҳн намешавад. Агар мо бовичдон бошем, ҳақиқат будани инро дар ҳаёти худ бояд эътироф намоем. Пас аз гунаҳкоршавӣ мо ҳокимияти худро ба ин қисми хурдакаки ҷисмамон гум кардем. Дар худӣ одам на қобилият, на қуввати идора кардани ин узви хурд нест. Танҳо Худо метавонад онро зерин назорат нигоҳ дорад.

Баъдтар Яъқуб забонро чун шарорати боздоштаниашаванда тавсиф мекунад. Ин ифодаро бо суханҳои “пур аз заҳри марговар” пайваста, мо тахмин мекунем, ки Яъқуб мори беқарори заҳри марговар доштаре дар назар дорад. Як ё ду қатра метавонад кушад. Бинобар ин забон метавонад хирадро заҳролуд кунад ва обрӯро барҳам занад. Ҳамаи мо медонем, ки дар бораи дигарон ғайбат кардан чӣ тавр осон аст. Мо дар бадном кардани касе танҳо барои гуноҳҳои тахминӣ чандин бор иштирок кардаем. Баъзан умуман бесабаб дигаронро паст мезадем, танқид мекардем ва таъна мезадем. Кӣ зарари расонда, ашкҳои рехта, дилҳои захмдорро чен карда метавонад? Ва кӣ мусибати ба ҳаёти шахсии мо ва ба оилаҳои омадаро чен карда метавонад? Дарду алами дохилии моро фарогирифта, шарму ҳаё аз боиси зарурати узр пурсидан, таъсири манфӣ ба саломатии мо. Падару модаре ки кушоду равшан муҳокима кардани дӯстони масеҳиро раво медонистанд, дар

оянда пай мебурданд, ки фарзандони онҳо худи ҳамон рӯҳи айбҷӯйро қабул карданд ва дур аз чамбияти масеҳӣ сарсону саргардон гаштаанд. Нархе ки мо бояд барои забони худсар бипардозем, хеле гарон аст.

Чӣ хел шифо ёбем? Ҳамарӯза аз Худованд хошиш кунем, ки ӯ моро аз ғайбат, айбҷӯӣ ва суханони бад нигоҳ дорад. Дар бораи ягон кас бад нагуед; муҳаббат гуноҳҳои зиёдро рӯпӯш мекунад (1Пет. 4,8). Агар мо ба ягон шахс муҳолифате дошта бошем, биёед рост назди ӯ равем ва ҳамаро дар муҳаббат муҳокима кунем ва якҷоя дуо гӯем (Мат. 18,15; Лук. 17,3). Биёед кӯшиш намоем дар бародарони худ Масеҳро бинем, гуноҳҳои камро зиёд нишон надихем. Ҳангоме ки дигаронро бад гуфта таъна заданро сар мекунем, биёед як лаҳза бозистем ва фаҳмонем, ки давом додан маъно ва манфиат надорад. Баъзе чизхоро беҳтараш нагуфта монем.

3,9.10 Забонро ҳам барои мақсадҳои хуб ва ҳам бад истифода бурдан номувофик аст; дар табиат ба ин монанд чизе нест. Худи ҳозир одам бо забони худ *Худоро* муборак мехонад, вале баъд аз лаҳзае – онҳоеро ки *ба сурати Худо офарида шудаанд*, лаънат мегӯяд. Тасаввур кардан беъманост, ки аз як чашма баноҳост оби сифаташ тамоман гуногун рехта сар кунад! Чунин ҳолат ғайримикон аст. Забоне ки *Худоро* муборак мехонад, бояд ба одамоне ёрӣ диҳад, на ин ки онҳоро азоб диҳад. Ҳамаи он чи мо мегӯем, бояд аз санҷиши секарата гузарад: Оё ин ҳақиқат аст? Оё ин барои хубӣ хизмат мекунад? Оё ин зарур аст? Мо бояд ҳамеша аз Худованд хошиш кунем, ки ба забони мо посбон гузорад (Заб. 140,3), то суханони забонамон ва фикрҳои дилҳоямон дар назди Оне ки қувва ва Начотбахшандаи мост, мақбул бошанд (Заб. 18,15). Мо бояд дар хотир дошта бошем, ки ҳисми мо, ки дар бораи он дар Румиён 12,1 гуфта шудааст, забонро ҳам дар бар мегирад.

3,11 Ҳеч гуна *чашма* дар як вақт *ҳам оби ширин ва ҳам талх* намебарорад. Забон низ набояд чунин кунад. Ҳама чизе ки аз он мебарояд, бояд якхела хуб бошад.

3,12 Чӣ хеле ки оби чашма намии тару тоза мебахшад, ҳамчунин меваи *анҷир* ғизо

медихад. *Анҷир* наметавонад *зайтун* оварад, ё *токи ангур* – *анҷир*. Дар табиат дарахт танҳо як намуди меваро ба бор меоварад. Чӣ хел мешавад, ки забон метавонад ду хел мева диҳад – нек ва бад?

Ин ҷойро ба ҷои ба ҳамин монанди Матто 7,16–20 иштибоҳ кардан лозим нест. Дар он ҷо моро меогоҳониданд, ки аз дарахтҳои бад меваи хуб интизор будан лозим нест. Одамоне бад фақат кори бад карда метавонанд. Дар ин ҷо бошад ба мо гуфта шудааст, ки забонро барои овардани ду хел меваи муҳолиф истифода намебаранд.

Ҳеч гуна чашма дар як вақт *ҳам оби ширин ва ҳам ширинро* дода наметавонад. Вай ё ин, ё он мешавад. Мақсади ин мисолҳо аз табиат – ба мо ёдрас кардани он аст, ки нутқи мо бояд бетағйир нек бошад.

Ба ҳамин тариқ Яъқуб нутқи моро месанҷад. Пеш аз гузаштан ба оятҳои дигар, биёед ба худ саволҳои зеринро диҳем: оё дигаронро ба он чи худам итоат намекунам, таълим медиҳам? Оё ман ягон касро аз пасаш танқид мекунам? Оё нутқи ман ҳамеша бетағйир пок, ибратбахш, нек аст? Оё ман қасам ба номи Худо ё ҳақорат ба монанди “сабил монад”, “ба Худо”, “Худо занад”, “Худоё”-ро истифода мебарам? Пас аз парастии оё ман дар сӯҳбатҳои сабуқфикрона оиди ҳисоби бозии футбол иштирок мекунам? Оё ман суханбозии аз Навиштаҷоти Пок гирифташударо истифода мебарам? Ҳодисаеро нақл карда истода оё муболиға мекунам, то ки одамоне зиёдтар чалб кунам? Оё ман ҳамеша рост мегӯям, ҳатто агар ин сабаби аз даст додани дӯстон, маблағ ё обрӯю эътибори шахси гардад?

VII. ХИРАДИ ҲАКИКӢ Ё БАРДУРӢҒ (3,13-18)

Акнун Яъқуб фарқи байни хиради ҳақиқӣ ва бардурӯғро муҳокима мекунад. Оиди хирад сухан ронда, вай на донишҳои одамро, балки ҳар рӯз чӣ хел зиндагӣ кардани ӯро дар назар дорад. Кори асосӣ на дониш доштан, балки ба тарзи муносиб истифода бурдани он аст. Дар ин ҷо одами ҳақиқатан бохирад тасвир ёфтааст. Дар асл ин одам Худованд Исои Масеҳ аст; ӯ таҷассуми

хирад аст (Мат. 11,19; 1Қўр. 1,30). Вале он шахс низ хирадманд аст, ки дар \bar{u} ҳаёти Масеҳ зоҳир мешавад, ва дар \bar{u} самари Рӯҳ аён аст (Ғал. 5,22.23).

Дар ин ҷо ҳамчунин шахси дар пеши назари мардум бохирад тасвир ёфтааст. \bar{U} мувофиқи принципҳои ин ҷаҳон амал мекунад. \bar{U} сифатҳои аз тарафи одамон васфшавандаро амалӣ мегардонад. Рафтори \bar{u} дар худ ҳеч гуна осори ҳаёти илоҳиро надорад.

3,13 Агар одам *ҳаким ва бохирад* аст, \bar{u} инро бо *рафтори неки* худаш ва рӯҳи *фурӯтанӣ*, ки аз *хирадмандӣ* мебарояд, исбот мекунад. Худованд Исо, таҷассуми хиради ҳақиқӣ, мағрур ва ҳавобаланд набуд; \bar{U} *фурӯтан* ва қалбан ҳаким буд (Мат. 11,29). Бинобар ин ҳар касе ки дар ҳақиқат бохирад аст, бо ҳалимии ҳақиқӣ фарқ хоҳад кард.

3,14 Барои одаме ки дар фаҳмиши ин дунё бохирад аст, *ҳасади талх ва* такаббури худбинонаи дар дил решагирифта хос аст. Ягона шавқи зиндагии \bar{u} ғамхорӣ оиди манфиатҳои шахсӣ мебошад. \bar{U} ҳеч гуна рақибонро тоқат надорад ва нисбати онҳо бераҳм аст. \bar{U} бо хиради худ, ки ба \bar{u} муваффақият меоварад, фахр мекунад. Вале Яъқуб мегӯяд, ки ин аслан хирад нест. Чунин худситоӣ беҳуда аст. Ин рад кардани амалии ҳақиқат оиди он аст, ки одами бохирад дар ҳақиқат хоксор аст.

3,15 Ҳатто дар хизмати масеҳиёна ҳасади талх бурдан ба дигар хизматчиён ва барои худ ҷои намоён чустан имкон дорад. Ҳамеша хатари он вучуд дорад, ки роҳбарони калисо одамони бо фаҳмиши ин дунё бохирадро пешбарӣ хоҳанд кард. Мо ҳамеша бояд чораҳо бинем, то ба принципҳои дунявӣ иҷозат надихем, ки дар корҳои рӯҳонӣ моро роҳбарӣ намоянд. Яъқуб чунин хиради бардурӯғро *заминӣ*, *нафсонӣ* ва *шайтонӣ* меномад. Дар ин се сифат прогрессияи камшавандаи муайян мушоҳида мешавад. Ҳикмати *заминӣ* ҳикматест на аз осмонҳо, балки аз ин замин. Ҳикмати *нафсонӣ* на самари Рӯҳи Пок, балки маҳсули табиати пасттари одам аст. Ҳикмати *шайтонӣ* – ин ҳикमत то амалҳои паст мефарояд, ки бештар на ба рафтори одамон, балки девҳо монанд аст.

3,16 Ҳар дафъа бо *ҳасад ва худсарӣ* вохӯрда, шумо ҳамчунин *носозӣ*, *ноҷӯрӣ* ва *ҳар* гуна *бадиҳо* меёбед. Чӣ гуна ҳақиқат! Оиди нооромӣ ва ошуфтагӣ, ки ҷаҳони имрӯзаро фаро гирифтааст, фикр кунед. Ҳамаи ин барои он аст, ки одамон Ҳикмати ҳақиқиро рад карда, бо ақли бардурӯғи худ амал мекунанд.

3,17 *Ҳикмате* ки аз Худо мебарояд, *аввалан, пок аст*. Вай дар фикр, сухан ва амалҳо покиза аст. \bar{U} на дар рӯҳ ва ҷисм, на дар таълим ва таҷриба, на дар бовар ва ахлоқ доғдор нашудааст. \bar{U} ҳамчунин *осоишта* аст. Ин танҳо онро ифода мекунад, ки одами бохирад *осоиштагиро* дӯст медорад ва дар айни ҳол покиро қурбон накарда, барои дастгирии *осоиштагӣ* ҳама қори имконпазирро хоҳад кард. Ин хусусиятро мисоли овардаи Лютер оиди ду буз тасвир мекунад, ки дар кӯпрукчаи танг дар болои ҷӯйи чуқур вохӯрданд. Онҳо ба ақиб баргашта наметавонистанд, вале ба мубориза кардан ҳам чуръат намекарданд. Баъд аз гуфтугузори кӯтоҳ яке аз онҳо хобид ва ба дигараш иҷозати аз болояш гузаштанро дод ва ба ҳамин тарик ҳеч кас ба дигараш зарар нарасонд. “Маъно – гуфт Лютер – оддист: ризоманд бошад, агар ба хотири *осоиштагӣ* шахсияти шуморо поймол кунанд; шахсияти шуморо, мегӯям ман, вале на вичдони шуморо”. Ҳикмати ҳақиқӣ *боилтифот* аст. Вай қаноатпеша аст, на амир; боназокат аст, на дағал. Одами бохирад чентлменест, ки ҳиссиёти дигаронро эҳтиром мекунад. А. Б. Симпсон мегӯяд: “Рафтору кирдори дағалона, истехзоомез, ҷавоби нешдор, тамасхури пуркина – ҳамаи ин ҳеч умумияте бо таълимоти Тасаллодиханда надорад”.

Хусусияти дигари ҳикмате ки аз болост, дар он аст, ки вай *фармонбардор* аст. Он *осоиштакунанда*, дастрас, барои муҳокимаронӣ кушода аст, ва, агар ҳақиқат онро талаб кунад, ба гузашт кардан тайёр аст. Он ба саркашӣ ва яқравӣ зид аст. Ҳикमत аз боло *пур аз марҳамат ва самараи нек аст*. Он *пур аз марҳамат* ба онҳоест, ки дар роҳи хато мебошанд, ва тайёр аст барои ёфтани роҳи дуруст ёрӣ диҳад. Он дилсӯз ва хайрхоҳ аст. Дар он ҳеч гуна интиқомҷӯӣ нест; ба беэҳти-

ромӣ бо хайрхоҳӣ ҷавоб медиҳад. Он *беғараз аст*, яъне ҳаққонист, дар \bar{u} шиносбозӣ нест. Он ба дигарон беғаразона муносибат мекунад. Ниҳоят ҳикмати ҳақиқӣ *бериё аст*. Он самимӣ ва ҳақиқист. Он намехоҳад риёкорона аз асл беҳтар тобад.

Акнун биёед ин ду фикрро якҷоя менамоем ва суратҳои ин ду одамро мекашем – шахси ҳақиқатан бохирад ва шахси хиради бардурӯғ доштаро. Одами ҳақиқатан бохирад самимона хоксор аст. \bar{U} дигаронро нисбат ба худаш болотар мегузорад. \bar{U} ба худ намуди боақдро намегирад, балки мекӯшад, то дигарон худро дар муносибат бо \bar{u} озод ҳис кунанд. Рафтори \bar{u} аз рафтори атрофиён фарқ мекунад, он на аз ин дунёст. \bar{U} на барои чисм, балки барои $r\bar{u}x$ зиндагӣ мекунад. Суханон ва аъмоли \bar{u} шуморо ба фикр оиди Худованд Исо водор мекунад. Зиндагии \bar{u} пок аст. \bar{U} ахлоқан ва $r\bar{u}x$ ан беайб аст. \bar{U} ҳамчунин сулҳдӯст аст. \bar{U} ба таҳқир ва айбдоркунии бардурӯғ тоб меоварад ва муҳолифат намекунад ё ақаллан ба сафед кардани худ кӯшиш намекунад. \bar{U} хоксор, ҳалим ва меҳрубон аст. Бо \bar{u} муҳокима кардан осон аст, зеро \bar{u} бо майлу рағбат мекӯшад нуктаи назари дигар касро фаҳмад. \bar{U} интиқомчӯй нест, баръакс, ҳамеша тайёр аст онҳоро, ки ба \bar{u} ноҳақ рафтор мекунад, бахшад. Беш аз он, \bar{u} одатан ба дигарон некӣ мекунад, махсусан ба онҳое ки ба ин намеарзанд. Ва \bar{u} ба ҳама якхела муносибат мекунад; \bar{u} азиздурдона надорад. Ба сарватмандон ҳамон тавре мурочиат мекунад, чуноне ки ба камбағалон; бузургонро аз одамони оддӣ афзал намешуморад. Ниҳоят, \bar{u} риёкор нест. \bar{U} як чизро гуфта, дигар чизро дар назар надорад. Шумо ҳеҷ гоҳ аз \bar{u} хушомадро намешунавед. \bar{U} ҳамеша рост мегӯяд ва ҳеҷ гоҳ мақсади ҳақиқии худро пинҳон намекунад.

Одами бохиради дунявӣ чунин нест. Дили \bar{u} пур аз ҳасад ва низоъ аст. Дар ҷидду ҷаҳди худ ба сарватмандшавӣ \bar{u} ба ҳар гуна рақиб ва ҳариф тоқатнопазир аст. Дар рафтори \bar{u} ягон қатра ҳам олиҳимматӣ нест; он аз замин болотар бардошта намешавад. \bar{U} барои қонё кардани хирси ҷисмонии худ зиндагӣ мекунад, чуноне ки ҳайвонҳо мекунад. Усулҳои \bar{u} бераҳмона, хоинона ва шай-

тонӣ мебошанд. Дар зери костюми хеле хуб дарзмолшудаи \bar{u} ҳаёти бадахлоқона аст. Фикрҳои \bar{u} фосиқонаанд, ахлоқаш разилона, нутқаш бошад ифлос аст. \bar{U} бо ҳамаи онҳое ки бо \bar{u} розӣ намешаванд ё ба \bar{u} муҳолифат мекунад, душманӣ мекунад. Дар хона, дар кор, дар ҷамъият \bar{u} ҳамеша мунозира мекунад. Рафтори \bar{u} тез ва омирона, беназокат ва дағалона аст. Ба \bar{u} наздик шудани одамон мушкил аст; \bar{u} онҳоро дар масофаи дасти ба пеш дароз кардашуда нигоҳ медорад. Бо \bar{u} оромона сӯхбат кардан тақрибан номумкин аст. \bar{U} ба ҳама чиз фикри тайёр дорад, ки тағйир додан мумкин нест. \bar{U} намебахшад, \bar{u} интиқомчӯй аст. Касеро дар хато ва иштибоҳи фаш карда, \bar{u} бераҳм мегардад. \bar{U} яқинан ба сели таҳқир, дағалӣ ва разолат ихтиёр медиҳад. \bar{U} одамонро аз рӯи фоидае ки аз онҳо гирифтаниш мумкин аст, баҳо медиҳад. Вақте ки \bar{u} дигар онҳоро истифода бурда наметавонад, яъне аз шиносӣ бо онҳо ҳамагуна умеди фоида барҳам меҳӯрад, рағбатро ба онҳо гум мекунад. Ниҳоят, \bar{u} дурӯя ва мунофиқ аст. Шумо ҳеҷ гоҳ ба \bar{u} дилпур намешавед – на дар суханҳои \bar{u} , на дар рафтораш.

3,18 Яъқуб бобро бо суханҳои “*Ва самараи адолат дар осоиштагӣ кошта мешавад, барои онҳое ки осоиштагиро ба амал меоваранд*” ба охир мерасонад. Ин оят кӯпрукест дар байни он чи мо муҳокима кардем ва он чи баъд меояд. Мо худи хозир фаҳмидем, ки ҳикмати ҳақиқӣ сулҳдӯст аст. Дар боби дигар мо дар бораи ихтилоф дар байни халқи Худо мехонем. Дар ин ҷо ба мо ёдрас менамоем, ки ҳаёт ба раванди хочагии кишлоқ монанд аст. Фермер дорем (одами бохирад, мусолиҳакунанда), иқлим (*осоиштагӣ*), ҳосил (*адолат*) дорем. Фермер мехоҳад самари адолат ҷамъ оварад. Оё онро дар шароити низоъ ва муноқиша сабзонидан мумкин аст? Не, киштукор бояд дар вазъияти осоишта анҷом ёбад. Онро бояд онҳое ба амал оваранд, ки хислати сулҳдӯстона доранд. Он гоҳ самари адолат дар зиндагии шахсии онҳо ва дар зиндагии одамоне ки онҳо барояшон хизмат мекунад, меафзояд.

Яъқуб бори дигар бовари моро месанҷад, ин дафъа дар мавриди ҳикмате ки мо дар

зиндагии ҳаррӯза зоҳир менамоем. Мо бояд аз худамон пурсем: Оё ман одамони ифтихорманди ҷаҳонро нисбат ба масеҳиёни хоксори Худованд Исо бештар эҳтиром мекунам? Оё ман ба Худованд оиди ба кӣ расидани таърифу таҳсин фикр накарда хизмат мекунам? Оё ман барои ба натиҷаҳои хуб расидан баъзан воситаҳои шубҳаомезро истифода мебарам? Оё ман барои ба одамони таъсир расонидан ба хушомад роҳ медиҳам? Оё дар дили ман ба рашк ва хашм ҷой ҳаст? Оё ман писханд ва танбеҳи заҳрдорро ба кор мебарам? Оё фикрҳои ман, нутқам, амалҳоям пок аст?

VIII. ҲАВАСҲО: САБАБ ВА ХАЛОСӢ (Б. 4)

Яъқуб ишорат кардааст, ки одами бохирад сулҳдӯст аст. Акнун ӯ низоъҳои ҷоҷиавиеро, ки бисёр вақт дар байни фарзандони Худо ҳастанд, ба ёд меоварад. Сабаби ҳамаи ин дар чист? Аз чӣ сабаб хонаҳои бадбахт ин қадар бисёранд ва калисоҳои бо муҳолифатҳо порашаванда ин қадар зиёданд? Чаро чунин душмани ашаддӣ дар байни коркунони масеҳӣ дар ватан ва чунин муҳолифатҳо дар байни миссионерон дар хорича мавҷуд аст? Сабаб дар он аст, ки мо беист мекӯшем иштиёқи лаззат бурдан ва соҳиби сарват шуданро қонеъ гардонем ва мехоҳем дар ин аз дигарон гузарем.

4,1 Таассуфовар аст, ки дар байни масеҳиён *адоват ва ҷидолҳо* ҳастанд. Дурандешона нест чунин пиндорем, ки ин оятҳо ба масеҳиён дахл надоранд, вагарна онҳо барои мо ҳама арзиши худро гум мекунанд. Сабабҳои ин душманӣ дар чист? Он аз *ҳавасҳои* зиёдест, ки дар вучуди мо ҳамеша баҳри қаноатманд шудан ҷанг мекунад. Мо соҳиби неъматҳои моддӣ шуданро талабгорем. Мо барои обрӯю эътибор мекӯшем. Мо хоҳони кайфу сафо ва қонеъ гардидани хирси ҷисмонии худ ҳастем. Ин кувваҳои пурзӯр дар узвҳои мо мечанганд. Мо ҳеҷ гоҳ қонеъ нестем. Мо ҳамеша зиёдтар мехоҳем. Ва ба ҳар ҳол чунин менамоем, ки мо ҳамеша дар хоҳиши ба даст овардани он чи мехоҳем, ноумед мешавем. Интизории қонеънашуда ҷунон пурзӯр мешавад, ки мо шахсони ба

муваффақияти мо гӯё зид мебаромадаро лагадкӯб мекунем. Яъқуб мегӯяд: “Мекушед”. Ӯ то андозае ин калимаро ба маънои маҷозӣ истифода мебарад. Мо таҳтуллафзан намекушем, вале ғзаб, ҳасад ва бераҳмӣ, ки аз мо мебарояд, дар ҳолати ҷанинӣ мекушанд.

4,2.3 Мо *ҳавас мекунем – ва надорем*. Мо нисбат ба дигарон зиёдтар ва бештар доштан мехоҳем. Ва дар ин саъю кӯшиш мо душманӣ мекунем ва якдигарро меҳӯрем.

Неъмат ва Малика ба наздикӣ хонадор шуданд. Кори Неъмат миёна, бо маоши мӯътадил аст. Малика мехоҳад ҳамон хел хонаи хубе дошта бошад, ки ҷуфти ҷавони дигар дар калисо доранд. Неъмат автомобили навӣ охири мехоҳад. Малика техникаи маишии бисёр нағз ва ҷиҳози зебои хонаро мехоҳад. Баъзе аз ин ҷиҳоро ба кредит харидан лозим меояд. Маоши Неъмат базӯр мерасад, ки ба чунин шиддат тоб оварад. Баъд дар оила кӯдак пайдо мешавад; ин хароҷоти иловагиро ба вучуд меоварад. Бюджети оила хеле ноустувор аст. Азбаски талаботҳои Малика меафзоянд, Неъмат эътироз карда сар мекунад ва тундмизоч мешавад. Дар ҷавоб Малика бадгапӣ ва гиряро истифода мебарад. Ба зудӣ деворҳои хона аз ғавғои дахонӣ ба ларза медароянд. Ҷизпарастӣ оиларо барҳам медиҳад.

Дар дигар ҳолат чунин шуданаш мумкин аст, ки Малика ҳасуд аст. Ба ӯ чунин метобад, ки Умед ва Муҳаббат дар ҷамоат нисбат ба ӯ ва Неъмат ҷои намоёнтареро ишғол менамоенд. Пас аз чанде ӯ Муҳаббатро маломате мекунад, ки иззати нафси ӯро таҳқир менамоем. Дар байни онҳо тез душманӣ ба вучуд меояд, Неъмат ва Умед низ ба мубориза кашида мешаванд. Баъд масеҳиёни дигар тарафдори яке аз ҷонибҳо мешаванд – ва аз боиси кӯшиши ба мақоми намоён расидани як одам ҷамоат аз ҳам ҷудо гардид.

Дар ин ҷо манбаи мочаро ва душманӣ дар байни масеҳиён нишон дода шудааст. Онҳо аз хоҳиши зиёдтар ба даст овардан ва ҳасад ба вучуд меоянд. “Аз ҳамсоя ақиб намондан” – чунин аст номи боназоқатонаи ин падида; барои дақиқтар будан онро бахилӣ, ҳарисӣ ва ҳасад номидан лозим аст. Хоҳиш ҷунон бузург мегардад, ки одамони

хама кори имконпазирро мекунад, то ки онро қонеъ гардонанд. Онҳо барои фаҳмидани он шитоб намекунад, ки лаззати ҳақиқӣ на дар қонеъ гардидани хоҳишҳои худ, балки дар қобилияти танҳо ба хӯрок ва либос қонеъ будан аст (1Тим. 6,8).

Муносибати дуруст ба ин масъала – дуо гуфтан аст. “Муноқиша накунад. Душманӣ накунад. Дуо кунед”, – мегӯяд Яъкуб. *Надоред, чунки илтимос намекунад.* Ба ҷои он ки ҳамаи эҳтиёҷоти худро дар дуо пеши Худованд биёрем, мо мекушем чизи мехоста-амонро бо ҷидду ҷаҳди худ ба даст оварем. Агар он чизро ки надорем, хоҳем, пас бояд дар ин бора аз Худо хоҳиш намоем. Агар мо илтимос намоем ва дуо бечавоб монад, пас чӣ? Ин онро ифода мекунад, ки ниятҳои мо пок набуданд. Мо на барои ҷалоли Худо ё беҳбудии наздикони худ ба ин молу мулк соҳиб шудан мехостем. Мо онро барои хурсандии худбононаи шахсиамон мехостем. Мо мехостем, ки он хирси табиӣ моро қонеъ гардонад. Худо ваъда намедихад, ки ба чунин дуо ҷавоб медиҳад.

Дар ин се ояти аввал дарси ҷиддӣ оиди рӯҳшиносӣ дода шудааст. Агар одамон бо он чи Худо ба онҳо додааст, қонеъ мегардиданд, аз ҷӣ гуна ихтилоф ва изтиробҳои ҳаяҷон-овар наҷот ёфтани муяссар мегардид! Агар мо наздикони худро ба монанди худамон дӯст медоштем ва бо ҳам диданро бештар аз соҳиб шудан мехостем, он гоҳ ҷаҳон ҷӣ гуна мешуд! Агар мо ба фармонҳои Наҷотдиҳанда оиди тарк кардани ҳамаи ҷизҳои ҷамъоварда ва на дар замин, балки дар осмонҳо ҷамъ овардани ганҷ пайравӣ мекардем, ҳамаи ҷангу ҷидол барҳам мехӯрд!

4,4 Яъкуб муҳаббати беандоза ба ҷизҳои моддиро чун зинокории рӯҳӣ таъбир мекунад.⁸ Худо мехоҳад, ки мо ӯро пеш аз ҳама ва беш аз ҳама дӯст дорем. Ҷизҳои бебақои ин ҷаҳонро дӯст дошта, мо ба ӯ хиёнат мекунем.

Бахилӣ шакли бутпарастист. Ин онро ифода мекунад, мо он чизро, ки Худо ба мо додан намехоҳад, исроркорона мехоҳем. Ин онро ифода мекунад, ки мо дар диламон ба бутҳо ҷой додаем. Мо ҷизҳои моддиро аз иродаи Худо болотар медонем. Бинобар ин

бахилӣ бутпарастист, бутпарастӣ бошад хиёнати рӯҳӣ ба Худованд аст.

Дӯстӣ бо дунё инчунин *душманӣ бо Худост.* Дунё дар ин ҷо на сайёраест, ки дар он зиндагӣ мекунем ва на табиатест, ки моро ихота кардааст. Ин сохтест, ки одам ба вучуд овардааст, ва мақсади он – шахвати ҷисм, шахвати ҷашм ва ғурури зиндагист. Дар ин сохт ба Худо ва Писари ӯ ҷой нест. Ин дунёи санъат, маданият, маориф, илм ва ҳатто дин буда метавонад. Вале ин соҳаест, ки дар он номи Масеҳ нофорам аст ё ҳатто манъ аст, магар ин ки он расмияти беҳудаест. Хулоса, ин дунёи одамист, ки берун аз ҳудуди Калисои ҳақиқӣ мебошад. *Дӯсти* ин сохт будан – яъне *душмани Худо* шудан аст. Маҳз ҳамин дунё Худованди зиндагӣ ва ҷалолро ба салиб кашид. Дар ҳақиқат дунёи динӣ дар маҳкум ба марг намудани ӯ нақши муҳим бозидааст. Аз ҳақиқат дур менамояд, ки масеҳиён бо дунёе ки Наҷотдиҳандаи онҳоро куштааст, даст ба даст рафта мехоҳанд!

4,5 Ояти 5 дар Нома яке аз мушкилтаринҳо аст. *Оё шумо гумон мекунад, ки Навишта бар абас гуфтааст: “Рӯҳро ки дар мо сокин аст, то ба дараҷаи раиқ дӯст медорад?”*

Мушкилии аввалин аз он иборат аст, ки Яъкуб, зоҳиран ба Навиштаҳои Паймони Куҳан истинод мекунад. Вале ин суханҳо на дар Паймони Куҳан ҳастанд ва ҳатто на дар китобҳои апокрифӣ. Ду шарҳи имконпазир ҳаст. Азбаски ин суханҳо дар Навиштаҳои Паймони Куҳан ёфт нашуданд, Яъкуб, шояд онҳоро чун таълимоти умумии Навиштаҳои Пок иқтибос овард. Ҳалли дуюми масъала дар як тарҷумаи англисии Навиштаҳои Пок дода шудааст. Дар он ҷо оят ба ду савол ҷудо карда шудааст: “Оё шумо гумон мекунад, ки Навишта бар абас гуфтааст? Оё рӯҳе ки дар мо сокин аст, толиби ҳасад аст?” Дар ин ҷо он дар назар дошта шудааст, ки рӯҳи дунявии рақобатро маҳкум карда, Китоби Муқаддас суханҳоро беҳуда ҳайф намекунад.

Душвории дуюм дар ояти 5 — маъноии қисми дуюми оят аст. Масъала аз он иборат аст, ки оиди қадом рӯҳ сухан меравад: Рӯҳи Пок ё рӯҳи худсари ҳасад?⁹ Агар аввалинаш дар мадди назар бошад, яъне Рӯҳи Поке ки

Онро Худо ба мо дод, бахилӣ ва ҳасади ба душманӣ оварандаро ба вучуд намеорад; аниқтараш \bar{U} ба *дараҷаи раиш* хоҳони садоқати пурраи мо ба Масеҳ аст. Агар дуюмаш дуруст бошад, пас маънои порча чунин аст: рӯҳи дар мо буда, яъне рӯҳи бахилӣ ва ҳасад, сабаби хиёнати мо ба Худо мебошад.

4,6 *Лекин файзи беишаре мебахшад*. Дар панҷ ояти аввал мо дидем, ки табиати фарсудаи шахси масеҳӣ то чӣ андоза пургуноҳ буда метавонад. Акнун мо мефаҳмем, ки зидди ҳаваси ҷисм бо қувваи худ мубориза бурданамон лозим намеояд. Худоро шукр, ки хангоми зарурат \bar{U} *файз* ва қувваи *беишаре медиҳад* (Ибр. 4,16). \bar{U} ваъда дод: “Ба монанди рӯзҳои ту қувваи ту меафзояд (Так. Шар. 33,25; мувофиқи як тарҷумаи англисии Навиштаҳои Пок).

*Вақти афзун гаитани душвориҳо
Медиҳад \bar{U} файзи афзунтар ба мо.
Корҳо чун мешаванд бисёртар,
Мефиристад қувваи бисёртар.
 \bar{U} ба бадбахтии нав зам мекунад
Марҳаматҳои Худашро беадад.
 \bar{U} ба санҷишҳои афзуни башар
Медиҳад осоиши афзунтар.*

Энни Љонсон Флинт

Барои исботи он ки Худо хангоми зарурат *файз медиҳад*, Яъқуб ба Масалҳо 3,34 истинод мекунад, вале ин ҷо боз як фикр ҳаст: маҳз ба *фурутанон*, на ба мағрур, *файз* ваъда дода шудааст. *Худо ба мағрурон муқобилат мекунад*, вале дар назди рӯҳафтадагон тоб оварда наметавонад.

4,7 Дар оятҳои 7–10 мебинем, ки ба тавбаи ҳақиқӣ шаш қадам мебарад. Яъқубро гуноҳҳои покон ғамгин мекард. Суханони \bar{U} ба дилҳои мо чун тирҳои мазаммат ворид мешаванд. Онҳо чун зарбаи барқ аз тахти Худо фуру мерезанд. Мо мефаҳмем, ки бо мо Худо сухан меронад. Дилҳои мо зери таъсири суханони \bar{U} андӯхгин мешаванд. Вале масъала акнун дар он аст, ки мо чӣ кор кунем?

Аввалин чизе ки бояд кард – ба *Худо итоат намудан* аст. Яъне мо ба \bar{U} бояд итоат кунем, ба шунидани \bar{U} тайёр бошем ва ба \bar{U} мутеъ бошем. Мо бояд ҳассос ва дилшикаста

бошем, на мағрур ва яқрав. Баъд аз он бояд *ба иблис муқобилат кунем*. Мо ба пешниҳод ва васвасаи \bar{u} гӯшҳо ва диламонро баста, муқобилат мекунем. Мо Навиштаҳои Покро чун шамшери Рӯҳ барои рад кардани ҳамлаҳои \bar{u} истифода бурда, муқобилат мекунем. Агар мо муқобилат кунем, \bar{u} аз мо *мегурезад*.

4,8 Сипас мо ба *Худо бояд наздик шавем*. Мо инро ба василаи дуо мекунем. Мо бояд назди \bar{U} дар дуо бо бовар дили ошуфтаамонро холӣ кунем. Ҳамин тариқ ба \bar{U} наздик шуда, мо хоҳем дид, ки \bar{U} ба мо *наздик мешавад*. Мо мепиндоштем, ки аз сабаби нафс ва муҳаббате ки ба дунё дорем, \bar{U} аз мо дур мешавад, вале хангоме мо ба \bar{U} *наздик мешавем*, \bar{U} моро мебахшад ва зинда мекунад. Қадами чорум: “*Дастҳои худро бишӯед, эй гунаҳкорон ва дилҳои худро пок кунед, эй дудилагон*”. *Дастҳо* дар бораи амалҳои мо, *дилҳо* бошанд дар бораи орзуҳо ва хоҳишҳои мо шаҳодат медиҳанд. Мо гуноҳоро эътироф карда, ошкоро ва пинҳонӣ гуноҳ карданро рад карда, *дастон* ва *дили* худро *пок* мекунем. Чун *гунаҳкорон* мо бояд корҳои бади худро эътироф намоем; чун *дудилагон* мо бояд майлҳои ихтилофноки худро эътироф кунем.

4,9 Иқрор шудан бояд ҳамроҳ бо андӯхгин амик барои гуноҳ бошад. *Андӯхгин шуда, гиря ва нола кунед: бигзор хандаи шумо ба гиря ва шодиш шумо ба гусса мубаддал шавад*. Хангоме ки Худо ба мо ташриф оварда, гуноҳҳои моро мазаммат менамояд, барои сабукфикрӣ вақт нест. Аниқтараш ин вақтест барои назди \bar{U} ба рӯй ғалтидан ва аз сабаби гуноҳкорӣ, нотавонӣ, дилсардӣ ва бесамариамон *гиря кардан*. Мо аз манфиатпарастӣ, дӯстӣ бо дунё ва расмиятпарастиямон бояд андӯхгин шавем ва гиря кунем. Ҳам аз дарун ва ҳам аз берун мо бояд самари тавбаи такводоронаро нишон диҳем.

4,10 Ниҳоят мо бояд *дар ҳузури Худованд фурутан бошем*. Агар мо содиқона ҷои худро дар хоки пеши пойи \bar{U} ишғол намоем, \bar{U} моро дар вақти муайян *сарфароз* мегардонад.

Хангоме ки Худованд ба мо худамонро нишон медиҳад, мо бояд чунин эътино кунем. Вале, аксаран, ин ба амал намеояд.

Баъзан, масалан, хангоме ки дар чамъомад мебошем, Худо ба дили мо мурочиат мекунад. Муддати кӯтоҳе мо ба ҳаяҷон омадаем ва бо ниятҳои нек саршор шудаем. Вале вақте ки чамъомад ба охир мерасад, одамон гарму ҷӯшон ва бепарвоёна сӯҳбат мекунанд. Тамоми таъсири хизматгузориҳои рӯхонӣ барҳам хӯрд, қувва нест шуд, ва Рӯҳи Худо хомӯш карда шуд.

4,11.12 Гуноҳи дигар, ки дар бораи он Яъқуб мегӯяд, ҳукм кардан ё зидди *бародар бадгӯӣ* кардан аст. Касе се савол пешниҳод намудааст, ки мо бояд пеш аз танқид кардани дигарон ба он ҷавоб диҳем: Танқид ба бародари ту чӣ манфиат меорад? Он ба ту чӣ манфиат меоварад? Худо ба василаи ин чӣ гуна ҷалол меёбад?

Шариати шоҳонаи муҳаббат мегӯяд, ки мо бояд наздикони худро мисли худамон дӯст дорем. Бинобар ин дар ҳаққи бародар *бадгӯӣ кардан* ё ниятҳои ӯро маҳкум кардан монанди он аст, ки зидди ин *шариат* баромад кунем ва онро чун ба ҳеч чиз намеарзида маҳкум кунем. Дидаю доништа вайрон кардани шариат – яъне ҳурмат накардан ва баддидани он аст. Ин ба тасдиқе баробар аст, ки шариат бад аст ва сазовори итоат кардан нест. “Итоат карданро рад мекарда аслан мегӯяд, ки шариат, шояд ғайриқонунӣ аст”. Чунин рафтор *бародари бадгӯйкундаро* на ба ҳолати он ки бояд маҳкум мешуд, балки ба ҳолати аҷибӣ *довар* мегузорад. ӯ ба шариат итоат намекунад, балки худро аз он болотар мегузорад. Вале танҳо Худо аз шариат болотар аст; ӯ Онест, ки шариатро дод ва Онест, ки дар асоси шариат ҳукм мекунад. *Кист*, ки ба ҷои Худо дастдарозӣ мекунад ва *дигареро*¹⁰ ҳукм мекунад?

4,13 Гуноҳи дигаре ки Яъқуб онро мазаммат мекунад, боварӣ ба худ, нақша кашидани пурлофу газофест, ки ба Худо робитае надорад (о. 13-16). Вай корчаллонеро тасвир кардааст, ки нақшаи мукаммали амалхоро барои оянда кор карда баромадааст. Ба ҷузъиёт диққат диҳед. ӯ вақтро (*имрӯз ё фардо*); хайатро (мо); маконро (*фалон шаҳр*); давомнокиро (*як сол зиндагонӣ мегузаронем*); фаъолиятро (*бо тиҷорат машғул шуда*); натиҷаи дар назар доштаро (*фоида*

мекунем) фикр карда баромадааст. Дар ин манзара чӣ намерасад? Вай ягон бор ҳам Худоро ба ёд намеорад. Дар зиндагӣ зарурати сохтани нақша барои оянда ба вучуд меояд, вале инро бо иродаи худ кардан гуноҳ аст. “Мо мекунем” ё “ман мекунам” гуфтан асоси гуноҳ аст. Масалан, ба “ман мекунам”-и бешумори Лусифер дар Ишаё 14,13.14 диққат диҳед: “Ва ҳол он ки ту дар дили худ мегуфти: Ман ба осмон сууд карда, курсии худро болотар аз ситорагони Худо хоҳам гузошт ва бар кӯҳи анҷумани худоён, дар ақсои шимол хоҳам нишаст; бар баландиҳои абрҳо сууд намуда, монанди Ҳаққи Таоло хоҳам шуд”.

4,14 Чунон нақша кашидан, ки гӯё ин *фардо* албатта фаро мерасад, нодуруст аст. “Нагӯй... фардо...” (Мас. 3,28). Мо намедонем, ки фардо бо худ чӣ меорад. Ҳаёти мо чун абри дуд нозук ва пешгӯинашаванда аст.

4,15 Ҳамаи нақшаҳои худро бо ризоияти Худо кашидан лозим аст ва онҳо ба иродаи ӯ бояд мувофиқат кунанд. Дар ҳукми ӯ будани тақдирмонро дарк намуда, зистан ва сухан ронданамон зарур аст. Мо бояд гӯем: “*Агар Худо хоҳад ва зинда бошем, ин ё онро мекунем*”. Ҳамин тавр, дар Аъмол 18,21 фириста Павлус мегӯяд: “...баъд аз он, Худо хоҳад, боз назди шумо хоҳам баргашт”. Дар 1Кӯринтиён 4,19 ӯ навиштааст: “Аммо ба қарибӣ, агар Худованд бихоҳад, назди шумо хоҳам омад...”. Баъзан масеҳиён ҳарфҳои “D.V.”-ро истифода мебаранд, ки ҳамин маънои вобастагӣ ба Худоро ифода мекунанд. Ин ҳарфҳои аввали ду калимаи лотинии “Deo volente”, ки “агар Худо хоҳад”-ро ифода мекунанд.

4,16 *Шумо, ба сабаби ҳавобаландии худ, лоф мезанед*, – менависад Яъқуб. Масеҳиён бо нақшаҳои пурлофу газофи худ барои оянда фахр мекарданд. Онҳо дар боварии худ мағрур буданд, ки ҳеч чиз барои ба амал омадани нақшаҳои онҳо ҳалал намерасонад. Онҳо чунон амал мекарданд, ки гӯё худашон тақдиршонро идора мекунанд. *Ҳар лофи монанди ин бад аст*, зеро дар он барои Худо ҷой нест.

4,17 *Пас, касе ки медонад, чӣ некӣ бояд кард ва намекунад*, – ба вай гуноҳ аст. Дар

ин қаринаи матн *некӣ кардан* – ҳар як лаҳзаи зиндагӣ ба Худо умед бастан ва ҳар дақиқа дар вобастагӣ аз \bar{U} зистан аст. Агар мо донем, ки бояд чунин рафтор кунем, аммо ин тавр накунем, пас, мо аниқ гуноҳ мекунем. Албатта, ин принцип мавриди истифодаи васеътареро дорад. Дар ҳар соҳаи зиндагӣ имконияти *некӣ кардан* моро барои иҷроиши он ҷавобгар менамояд. Агар мо донем, ки дуруст аст, бояд мувофиқи фаҳмидагиамон зиндагӣ кунем. Агар мо ии корро *накунем*, яъне ба муқобили Худо, ба муқобили наздикон ва ба муқобили худамон *гуноҳ мекунем*.

Дар боби 4 Яъқуб муносибати моро ба ҳарисӣ ва душманӣ, бадгӯӣ ва нақшагирӣ бе маслиҳат бо Худованд месанҷад. Бинобар ин биёед ба худ саволҳои зеринро диҳем: оё ман барои зиёдтар ба даст овардан мекӯшам ё бо он чи дорам, қаноат мекунам? Оё ман ба онҳое ки зиёдтар аз ман доранд, ҳасад мебарам? Оё ман пеш аз он ки чизе ҳарам, дуо мегӯям? Ҳангоме ки Худо бо ман гап мезанад, ман иттиҳом мекунам ё муқобилат мекунам? Оё ман бародарони худро танқид мекунам? Оё ман бе маслиҳат бо Худованд ягон чизро ба нақша мегирам?

IX. САРВАТМАНДОН ВА ПУШАЙ-МОНИИ ОЯНДАИ ОНҲО (5,1–6)

Яъқуб яке аз порчаҳои барои вичдони мо таъсирбахштарини номаи худро бо фош кардани гуноҳи сарватмандон сар мекунад. Суҳанон ба монанди зарбаи болға саҳт ва бераҳмона фуру меғалтанд. Ва дар ҳақиқат, айбнома ба андозае пурқувват аст, ки ин оятҳо дар мавъизаҳо кам садо медиҳанд.

Яъқуб дар ин ҷо дар нақши тарғибгари адолати иҷтимоӣ баромад мекунад. \bar{U} аз он ба ғзаб меояд, ки сарватмандон пулҳояшонро барои сабук кардани эҳтиёҷи одамон ба кор бурдан намехоҳанд. \bar{U} онҳоро, ки коргарони худро истисмор карда бой шудаанд, мазаммат мекунад. \bar{U} онҳоро дар истифодаи сарват барои тағофули ҳавою ҳавасҳои худ ва зиндагии пурҳашамат мазаммат мекунад. Ниҳоят, \bar{U} сарватмандонро чун истисморгарони мағрури тақводорон тасвир мекунад.

5,1 Дар аввал \bar{U} *сарватмандонро* даъват мекунад, то барои *балоҳое* ки бояд аз саргузаронанд, *гирия ва нола кунанд*. Ба зудӣ онҳо дар назди Худо ҳозир мешаванд ва он гоҳ шарм мекунанд ва пушаймон мешаванд. Онҳо мебинанд, ки маъмури бад будаанд. Онҳо оиди имкониятҳои аз даст дода андӯхгин мешаванд. Онҳо ба ҳасисӣ ва худбинии худ афсӯс меҳӯранд. Онҳо барои дасисаҳои бевичдононаи худ таъна мешунаванд. Онҳо мефаҳманд, ки бехатариро на дар Худованд, балки дар чизҳои моддӣ чустан чӣ хел гуноҳ аст. Ва онҳо аз сабаби бо роҳи тағофул ба ҳавою ҳаваси худ рафтанишон бо алам афсӯс меҳӯранд. Яъқуб чор гуноҳи асосии ба сарватмандон хосро ёдрас мекунад. Гуноҳи якум чамъ кардани сарват аст.

5,2 Ҷ. Б. Филипс ин порчаро чунин баён мекунад: “Чизҳои аз ҳама қиматбаҳои шумо пӯсидаанд ва захираи либосҳоро куя хӯрдааст. Тилло ва нуқраҳоятон бечило шудаанд. Бале, тирагии онҳо зидди гуноҳҳои ғуншудаи шумо шаҳодат хоҳад дод ва шумо аз онҳо худро якбора дур мекашед, гӯё онҳо суп-сурх тафсонда шудаанд”.

Китоби Муқаддас дар ҳеч ҷой намегӯяд, ки сарватманд будан гуноҳ аст. Шаҳс, масалан, метавонад ногоҳ моликиятро мерос гирад ва табиист, ки бой шудани \bar{U} гуноҳ нест. Вале Китоби Муқаддас таълим медиҳад, ки сарват чамъ кардан гуноҳ аст. Худованд Исо кушоду равшан молпарастиро манъ кард. \bar{U} гуфт: “Дар рӯи замин барои худ ганҷҳо ғун накунед, ки дар ин ҷо онҳоро куя ва занг мезанад ва дуздон нақб канда медузданд; балки барои худ ганҷҳо дар осмон ғун кунед, ки дар он ҷо куя ва занг намезанад ва дуздон нақб намеқананд ва намедузданд; зеро ҳар ҷо ки ганҷи шумост, дили шумо низ дар он ҷо хоҳад буд” (Мат. 6,19-21).

Яъқуб дар бораи чор намуди сарват мегӯяд: *сарват*, *либосҳо*, тилло ва нуқра. Дар замонҳои Навиштаҳои Пок зери маънои сарват асосан ғалладона, равшан ва дигар молҳоро дар назар доштанд: либосҳо, тилло ва нуқра. Шояд ҳангоме ки Яъқуб мегӯяд: “*Сарвати шумо пӯсидааст*,” – \bar{U} онро дар назар дорад, ки ғалладонаро кирмҳо хӯрданд ва равшан талх шудааст. Гап дар он аст, ки ин

маҳсулот то замони вайрон шуданашон нигоҳ дошта шудаанд. Дар вақташ онҳоро барои сер кардани гуруснагон истифода бурдан мумкин буд; акнун бошад, онҳо ба ҳеч чиз намеарзанд. “*Либосҳои шуморо куя задааст,*” – давом медиҳад ӯ. Бо либосе ки ҳамеша мепӯшанд, чунин ходиса рӯй намедиҳад. Вале хангоме ки чевонҳо (шкафҳо) то андозае бо либос пур карда шудаанд, ки онҳоро хеле дер-дер мепӯшанд, онҳоро куя мезананд. Яъқуб ба ин тарик ғун кардани либосро дар он вақте ки одамони зиёде дар тамоми дунё дар бенавоии саҳт мебошанд, чинояти ахлоқӣ мешуморад.

5,3 *Тилло ва нуқраи шуморо занг задааст ва занги онҳо исботе ба муқобили шумо гардида, мисли оташ ҷисми шуморо хоҳад хӯрд,* давом медиҳад ӯ. *Тилло ва нуқра* занг намезананд, вале тира мешавад ва рангаш тағйир меёбад, ва дар шароити номусоиди нигоҳдорӣ шояд ба таъсири зангзанӣ дучор шавад. Ба ҷои он ки пули худро ба қор андозад, гуруснагонро сер кунад, мӯхточонро пӯшонад, беморонро бо дору таъмин кунад ва Хушхабарро паҳн кунад, сарватманд пулҳои худро ба “*рӯзи сиёҳ*” эҳтиёт мекард. Онҳо ба ҳеч кас ғоида наоварданд ва ниҳоят пӯсиданд.

Занг, ки далели истифода набурдан ва фано шудан аст, далели маҳкумқунии сарватмандон мешавад. Агар ин дар рӯзҳои Яъқуб барои сарватмандон ҳақиқат буд, дар рӯзҳои мо барои масеҳиён то ҷӣ андоза ҳақиқат аст! Агар воситаи паҳн кардани Хушхабарро дошта бошем ва аз он истифода бурдан нахоҳем, ба маҳкумияти саҳт дучор мешавем! Агар сарватҳои моддӣ ғун кунем, пас, онҳоро барои начоти ҷонҳои истифода бурда метавонистем! Ифодаи “*занги онҳо... ҷисми шуморо чун оташ мехӯрад*” онро ифода мекунад, ки ба ғоидаи дигарон истифода набурдани сарват ба сарватмандон азобу укубат ва пушаймониҳои зиёде меоварад. Хангоме ки чашмони онҳо ниҳоят кушода мешаванд ва онҳо ҳама дағалии худбинӣ ва хасисии худро мебинанд, сарват (зару зевари қиматбаҳо, либоси хуб, хонаҳои боҳашамат, мошинҳои гаронбаҳо) онҳоро чун оташ хоҳад сӯзонд.

5,4 Гуноҳи дуҷум, ки Яъқуб ғош мекунад – ба даст овардани сарват аз ҳисоби кам додани музди қор аст. *Коргароне* ки сахроҳоро *даравида буданд*, аз музди қонунии худ маҳрум карда шуданд. Ҳарчанд коргарон эътироз мекарданд, онҳо барои ноил шудан ба ҷуброн хеле очиз буданд. Онҳо дар замин касе надоштанд, ки тарафи онҳоро гирад. Вале *доду фарёди* онҳоро *Худованди лашкарҳо* шунид. Ӯ чун роҳбари лашкари осмонӣ қудрат дорад барои ҳифзи ҳуқуқҳои поймолшудаи халқи оддӣ барояд. *Худованд* *Худои* Тавоно онҳоро тарафдорӣ мекунад ва интиқоми онҳоро мегирад. Ба ҳамин тарик, *Навиштаҳои* *Пок* на танҳо молпарастиро, балки бо роҳи бевичдонона ба даст овардани сарватро низ маҳкум мекунад. Яъқуб, илова бар гуноҳи ғайриқонунӣ нигоҳ доштани музди меҳнат, метавонист сохтакорӣ пардохти андоз аз даромад, аз тарозу задан ва кам ҷен кардан, пора додан ба нозирони маҳаллӣ ё дигар шахсони вазифадор, эълонҳои бардурӯғ ва ҳисобҳои хароҷоти қалбакиро ёдрас намояд.

5,5 Баъдтар Яъқуб ҳаёти исрофқоронаи сарватмандонро маҳкум мекунад. Зебу зина-ти қиматбаҳо, либосҳои ғохир, хӯрокҳои нозук ва хонаҳои боҳашамат – онҳо сарвати худро ҷӣ тавр метавонистанд ба худ сарф кунанд, вақте ки одамони бешуморе дар мӯхточии тоқатнопазир мебошанд? Ё аз рӯзҳои мо мисол мегирием. Сарватмандӣ ва исрофқорӣ калосо ва масеҳиёнро ҷӣ гуна сафед кардан мумкин аст? Мо дар дунёе зиндагонӣ мекунем, ки ҳар рӯз ҳазорон одамон аз гуруснагӣ мемиранд. Зиёда аз нисфи аҳолии қураи замин ҳеч гоҳ дар бораи *Худованд* *Исои* *Масеҳ* нашунидааст. Дар чунин дунё мо автомобилҳои спортивӣ, лимузинҳо, киштиҳои тезгарди худро ҷӣ хел сафед карда метавонем? Мо пулҳои *Худовандро* ба меҳмонхонаҳои қимат, ресторанҳои якуминдараҷа, ба шаклҳои гуногуни тағофули хоҳишҳои худ ҷӣ тавр сарф карда метавонем? Таълимоти аниқи *Навиштаҷоти* *Пок*, эҳтиётоти дилхароши ҷаҳон, намунаи *Начотдиҳанда* ва ҳисси оддӣ ҳамдардӣ ба мо далолат мекунанд, ки то замоне ки ақаллан як каси *Хушхабарро*

нашунида ҳаст, боҳашамат ва осуда, дар халоват зистан норавост.

Онҳое ки дар *айшу ишрат ва ҳашамат* зиндагонӣ мекунад, ба онҳое монанд карда шудаанд, ки *дилҳои* худро *гӯё ки барои рӯзи қатл фарбеҳ* кардаанд, чун хайвонҳое ки махсус пеш аз қурбонӣ кардан бӯрдоқӣ карда шудаанд ё чун аскарони ба дуддӣ машғул, дар ҳоле ки дигарон дар атрофи онҳо мемиранд.

5,6 Айбномаи охирин бар зидди сарватмандон: онҳо *одилро маҳкум намуда куштанд* ва *ӯ* ба онҳо *муқобилат накард*. Баъзеҳо мепиндоранд, ки ин *одил* Худованд Исо аст. Вале ба марги *ӯ* на одамони сарватманд, балки ходимони дин гунаҳгоранд. Шояд дурусттар мебуд, дар бораи *одил* чун намояндаи ҳамаи одамони бегуноҳ фикр кунем. Яъқуб оиди муносибати дағалона ва омиронаи хоси сарватмандон ба зердастони худ фикр мекунад. Сарватмандон онҳоро бо айбномаи бардурӯғ бо нутқи тезу тунди худ ва таҳдидҳо *маҳкум намуданд*. Шояд онҳо на ба маънои асли куштанд, балки аз ҳад зиёд ба кор кардан мачбур намуданд ва барои кор музди кам доданд. Бегуноҳон ҳеч гуна муқобилат нишон намедоданд. Муқобилат барои онҳо бо таҳқири зиёдтаре ё аз кор ҳолӣ шудан ба охир расиданаш мумкин буд.

Х. ДАЪВАТ БА ПУРСАБРӢ (5,7–12)

5,7 Акнун Яъқуб ба масеҳиёне мурочиат мекунад, ки таҳти зулму ситам мебошанд, ва онҳоро ба *пурсабрӣ* даъват менамояд. Асос барои *пурсабрӣ* – *омадани Худованд* аст. Он метавонад ё ба осмон баромадан ё омадани Масеҳро барои подшоҳӣ кардан ифода кунанд. Ҳар дуяш дар Инчил чун сабаби водоркунанда ба *пурсабрӣ* истифода мешавад.

Зироаткор талабот ба сабрро нишон медиҳад. *ӯ* худи ҳамон рӯзи кориданаш намедаравад. Ба *ӯ* давраи дуру дарози интизорӣ лозим аст. Аввал бояд *борони аввалин* борад, ки ба сабзиши дона ёрӣ медиҳад. Баъд дар охири мавсим – *борони охирин*, ки барои ҳосили хуб зарур аст. Баъзеҳо дар ин ишора ба *борони аввалин ва охирин* ваъдаи пеш аз баргаштани Худованд такрор шудани баракатҳои Панतिकостро ме-

бинанд, ки дар ибтидои масеҳият ба Калисо фуру рехтанд, вале маънои умумии Инчил, аз афташ, ин умедро тасдиқ намекунад. Вале ҳеч чиз ба мо манъ карда наметавонад, ки бақияи амини масеҳиёнеро интизор шавем, ки дар хизмат ба Худо чидду чаҳд дошта, ба мавъизаи Хушхабар ба чаҳон бахшида шудаанд. Оё роҳи аз ин беҳтари муборакбоди баргаштани Начотдиханда ҳаст?

5,8 Ҳангоме ки Худованд бармегардад, бадии заминӣ ба некӣ табдил меёбад. Бинобар ин халқи *ӯ* бояд чун кишоварз *пурсабр* бошад. *Дилҳои* фарзандони Худо бояд бо боварӣ ба *омадани ӯ* кавӣ гарданд.

5,9 Дар давраи таъкибот ва мусибатҳо қурбонӣ набояд бо ҳам муҳолифат кунанд. Дар рӯзҳои санчиш хусусияти аҷиби табиати инсон ба назар мерасад: хашму ғазаби мо зидди онҳое чӯш мезанад, ки аз ҳама зиёдтар дӯсташон медорем. Бинобар ин Яъқуб пешакӣ меогоҳонад: “*Эй бародарон, аз якдигар шиква накунад, то ки маҳкум нагардед?*”¹¹ Ин оят хизматгори Худовандро дар шароитҳои вазнин ба якҷоя меҳнат кардан даъват менамояд. Ба хашму ғазаб набояд имкон диҳем, ки моро фаро гирад. Охир, *Довар аллакай назди дар истодааст! ӯ* фикри моро медонад. Ба зудӣ мо ба довари Масеҳ барои додани ҳисобот ҳозир хоҳем шуд. Мо набояд маҳкум кунем, то ки худ маҳкум нашавем.

5,10 Барои намунаи *уқубат ва пурсабрӣ анбиёи* Паймони Куҳан оварда шудаанд. Диккат диҳед, ки *уқубат* пеш аз *пурсабрӣ* омадааст. “Мусибат сабрро ба вучуд меоварад” (Рум. 5,3). Чуноне ки дар боло баён шуда буд, сабр дар Паймони Навин қуввати рӯҳӣ ё матонатро ифода мекунад. Барои садоқат дар эълони Каломи Худо пайғамбаронро бераҳмона таъкиб мекарданд. Вале онҳо, “мисли он ки Нонамоёнро дида бошанд, боматонат буданд” (Ибр. 11,27.32-40).

5,11 Мо ба Ишаё, Ирмиё ва Дониёл барин пайғамбарон бо эҳтироми зиёд менигарем. Мо онҳоро барои зиндагии пурчидду чаҳд ва пурсадоқат иззату эҳтиром мекунем. Ба ин маъно мо онҳоро *хушбахт мешуморем*. Мо ба он розӣ мешавем, ки онҳо ҳақ буданд ва чаҳон ҳақ нест. Мо бояд дар ёд дошта бошем, ки онҳо аз санчишҳои бузург ва

азобҳо гузаштанд ва онҳоро бо сабр паси сар карданд. Агар мо хоҳем, ки моро хушбахт шуморанд, окилона мебуд хулоса барорем, ки мо низ бояд худи ҳамин корро кунем.

Айюб намунаи хеле ачиби *сабр* ё қувваи рӯхист. Андак касон, агар ҳамин хелҳо дар таърихи ҷаҳон буданд, чун *Айюб* дар муддати хеле кӯтоҳ чунон талафоти зиёдеро аз сар гузарондаанд. Ва ба ҳар ҳол \bar{u} ҳеч гоҳ Худоро лаънат нагуфтааст ва аз \bar{U} даст накашидааст. Дар охир сабри \bar{u} мукофотонида шуд. Худо Худро зохир кард, зеро \bar{U} ҳамеша *раҳмон ва бахшанда аст*.

Агар мо намедонистем, ки Яъқуб *анҷоми корро* аз *Худованд* меномад (хулосаи охирин ё натиҷае ки *Худованд* мебарорад), шояд ба гунаҳкорон ҳасад мебурдем. Ософ ба осудагии гунаҳкорон ҳасад бурд (Заб. 72,3–17). \bar{U} дар ин бора ҳар қадар зиёд фикр кунад, ҳамон қадар бештар заҳмат мекашид. Он гоҳ \bar{u} ба қудси Худо даромад ва оқибати гунаҳкоронро фаҳмид. Ҳамаи ҳасади \bar{u} барҳам хӯрд. Довуд худи ҳаминро аз сар гузаронд. Дар Забур 16,15 \bar{u} қисмати бовардоронро дар зиндагии оянда тасвир менамояд. Ба подоши минбаъда назар карда, бовардор устувор мегардад. Дар ҳодисаи *Айюб анҷоми кори Худованд* чунин буд: Худо ба \bar{u} дучандон зиёдтар аз он чи ки пеш дошт, дод (*Айюб* 42,10–15).

5,12 Бесабри дар замони санчиш ҳамчунин дар савгандҳо ошкор мешавад. Дар ин ҷо пеш аз ҳама на дар бораи куфр ё лаънат гуфтан сухан меравад. Ва на дар бораи дар маҳкама савганд хӯрдан. Дар ин ҷо номи *Худованд* ё дигар номро барои тасдиқи ҳаққонияти суханон сабуқфикрона истифода бурдан манъ карда мешавад. Масеҳӣ *набояд* бо касе ё чизе *қасам хӯрад*: на бо *осмон*, на бо *замин*. Касоне, ки \bar{u} ро мешиносанд, бояд бовари дошта бошанд, ки “*бале*”-и \bar{u} “*бале*”-ро ва “*не*”-и \bar{u} “*не*”-ро ифода мекунад.

Дар асоси ин оят ҳамчунин нораво будани ифодаҳои беҳудаи зеринро зикр кардан мумкин аст: “аз барои ҳамаи муқаддасот”, “Худо ба ман довар”, “чун Худо пок”, ва бо чунин қасамҳои дағал, ба монанди “Худо маро занад”, “Худо маро пора кунад” ва “ба Худо”.

*То ки ба маҳкумият*¹² дучор нашавед, мегӯяд Яъқуб, шояд оиди фармудаи сеюм фикр карда: “Исми *Худованд* *Худои* худро беҳуда ба забон нагир; зеро ки *Худованд* касеро, ки исми \bar{U} ро беҳуда ба забон мегирад, бечазо нахоҳад гузошт” (*Хур.* 20,7).

XI. ДУО ВА ШИФО ЁФТАНИ БЕМОР (5,13-20)

Мавзӯи оятҳои охирини нома дуо гуфтан аст. Ин калима дар шакли исм ё феъл дар ин ҷо ҳафт маротиба вомерӯрад.

5,13 Дар ҳама гуна вазъиятҳои зиндагӣ мо бояд бо дуо назди *Худованд* оем. Дар давраҳои азобу укубат мо бояд ба \bar{U} бо дуоҳои гарму ҷӯшон наздик шавем. Дар замони хурсандӣ мо бояд ҳамду санои самимонаи худро ба \bar{U} расонем. \bar{U} мехоҳад дар ҳамаи тағйироти кайфият дар зиндагии мо иштирок намояд.

Мо бояд сабаби ибтидоии ҳамаи он чиро, ки дар зиндагиамон рӯй медиҳад, дар Худо бинем. Мо набояд ба таъсири он чизе афтем, ки ба қавли Рузерфорд “гардиши бертартибонаи ҷарҳи сабабҳои дуомдараҷа” аст. Ба қурбони вазъият шудани худ имкон додан, ё ба тағйир ёфтани вазъият интизор шудан мағлубшавист. Мо дар ҳама чиз бояд танҳо дастони \bar{U} ро бинем ва дигар ҳеч чиз.

Ин яке аз қисмҳои баҳсноктарини нома ва, шояд, ҳамаи Инчил аст. Он моро бо мушкilotи шифоёбӣ дар зиндагии масеҳии ҳозира рӯ ба рӯ мегузорад.

Пеш аз он ки дар оятҳо муфассалтар истода гузарем, таълимоти Навиштаҳои Покро оиди бемориҳо ва шифоёбӣ аз назар гузарондан ғайриҷароҳатӣ мешавад.

ШИФОЁБӢ АЗ ХУДО

1. Масеҳиён эътироф мекунанд, ки ҳама гуна беморӣ асосан натиҷаи мавҷудияти гуноҳ дар ҷаҳон аст. Агар гуноҳ намебуд, ҳеч гуна беморӣ намебуд.
2. Баъзан беморӣ натиҷаи бевоситаи гуноҳ дар ҳаёти одам аст. Дар 1Кӯринтиён 11,30 мо оиди кӯринтиёне мехонем, ки аз гуноҳи дар ҳаёташон ҷойдошта тавба накарда, яъне эътироф накарда ва онро тарк накарда, дар Шоми *Худованд*

- иштирок намуданд ва бинобар ин бемор шуданд.
3. На ҳар гуна беморӣ натиҷаи бевоситаи гуноҳ дар ҳаёти одам аст. Айюб бемор шуд, ҳарчанд \bar{u} одами аз ҳама тақводор буд (Айюб 1,8). Кӯри модарзод ҳеч гуна гуноҳ накарда буд (Юҳ. 9,2.3). Бемории Эпафрӯдитус натиҷаи хизмати пайваста дар арсаи Худованд буд (Фил. 2,30). Ғоюс рӯҳан сихат, вале ҷисман бемор буд (3Юҳ. 2).
 4. Баъзан беморӣ натиҷаи фаъолияти шайтон аст. Маҳз шайтон ҷисми Айюбро ба маҳави саҳт гирифторм кард (Айюб 2,7). Маҳз шайтон ба зане ки дар борааш Луко (Луқ. 13,10-17) нақл мекунад, осеб расонида, \bar{u} ро чунон чангак кард, ки \bar{u} кома-ташро рост карда наметавонист: “Ва ин духтарро... шайтон ҳаждаҳ сол боз баста буд” (Луқ. 13,16). Павлус бемории ҷисмонӣ дошт, ки шайтон ба амал оварда буд. \bar{u} онро неше дар ҷисм меномид, ки шайтон дода буд, то ки \bar{u} ро азоб диҳад (2Кӯр. 12,7).
 5. Худо шифо дода метавонад ва инро мекунад. Ба маънои асли ҳар гуна шифоёбӣ аз Худо бармеояд. Яке аз номҳои Худо дар Паймони Кухан Яҳува-Рофека аст, яъне “Худованди шифобахши ту” (Хур. 15,26). Мо дар ҳар ҳодисаи шифоёбӣ ҳузурӣ Худоро бояд эътироф намоем.
Аз Китоби Муқаддас мефаҳмем, ки Худо барои шифобахшӣ воситаҳои гуногунро истифода мебарад. Баъзан \bar{u} ба воситаи равандҳои табиӣ ҷисмонӣ шифо мебахшад. \bar{u} ба ҷисми одам қувваи бузурги шифоёбӣ ато кардааст. Духтурон медонанд, ки аксари бемориҳо пагоҳӣ ба табобат моил мешаванд. Баъзан Худо ба воситаи доруҳо шифо мебахшад. Масалан, Павлус ба Тимотиюс маслиҳат меод: “Барои меъдаат ва нотобиҳои зиёде ки дорӣ, каме шароб ба кор бар” (1Тим. 5,23). Баъзан \bar{u} ба воситаи “раҳой ёфтаи аз тарси ноаён, ҳисси ранҷиш, худмӯшавваши ва ҳисси гуноҳ, ки ҳар кадомаш беморӣ оварда метавонад, шифо мебахшад”. Баъзан \bar{u} ба воситаи духтурҳо ва ҷарроҳон шифо мебахшад. Исо қушоду равшан таълим меод, ки одамони бемор ба духтурон эҳтиёҷ доранд (Мат. 9,12). Павлус оиди Луко ҳамчун оиди “табиби дӯстдошта” сухан меронд (Кӯл. 4,14) ва табиист, ки дар байни масеҳиён эҳтиёҷи ба табибон бударо эътироф мекард – Худо табибонро дар хизмати шифобахшӣ истифода мебарад. Чуноне ки ҷарроҳи машҳури франсавӣ А. Паре гуфтааст: “Ҷарроҳ захмро ҷароҳатбандӣ мекунад, Худо онро дармон мебахшад”.
 6. Вале Худо ба тарзи мӯъҷизанок ҳам шифо мебахшад. Инчилҳо мисолҳои зиёдеро оиди ин дар бар мегиранд. Нодуруст мебуд ғӯем, ки Худо асосан танҳо ҳамин хел шифо мебахшад, ва он тасдиқ низ нодуруст аст, ки \bar{u} ин корро умуман ҳеч гоҳ намекунад. Дар Навиштаҳои Пок ҳеч чизе нест, ки бовари моро ба шифои мӯъҷизаноки илоҳӣ дар замони ҳозира ба шубҳа андозад.
 7. Ба ҳар ҳол мо бояд фаҳмем, ки на ҳамеша ба шифоёбӣ иродаи Худо ҳаст. Павлус Трофимӯси беморро дар Милитус вогузошт (2Тим. 4,20). Худованд Павлусро аз неше ки дар ҷисмаш буд, халос накард (2Кӯр. 12,7-10). Агар иродаи Худо ба шифо ҳамеша мебуд, пас баъзе одамон ҳеч гоҳ пир намешуданд ва намемурданд!
 8. Худо ваъда надодааст, ки дар ҳар кадом ҳолат шифо мебахшад, бинобар ин мо наметавонем аз \bar{u} шифо талаб кунем. Дар Филиппиён 2,27 оиди шифо чун оиди “марҳамат” гуфта мешавад, на ин ки дар бораи чизе ки мо ҳақ дорем талаб намоем.
 9. Ба маънои умумӣ дуруст он аст, ки шифо дар асоси кафорат гузошта шудааст, вале ба ҳар ҳол на ҳама баракатҳои дар кафорат буда ҳозир ба мо дода шудаанд. Масалан, ба кори Масеҳ наҷоти бадани мо дохил карда шудааст, вале мо онро то даме ки Масеҳ барои покони худ наояд, ба даст намеоварем (Рум. 8,23). Ана ҳамон вақт мо пурра ва қатъиян аз ҳамаи бемориҳо халос мешавем.
 10. Агар мо аз беморӣ шифо ёфта натавонем, пас ин онро ифода намекунад, ки

бовари мо кам аст, ё нест. Агар ин ҳамин хел мебуд, пас тахмин кардан мумкин аст, ки касе бениҳоят дуру дароз зиста метавонад; вале ҳеч кас инро наметавонад. Павлус, Трофимӯс ва Ғоюс шифо наёфтанд, аммо ба ҳар ҳол бовари онҳо болиғ ва амалӣ буд.

5,14.15 Ба боби 5-уми Номаи Яъқуб баргашта мо мебинем, ки чӣ гуна ин чой ба тамоми таълимоти Навиштаҳои Пок дар бораи шифо мувофиқат мекунад:

Оё касе аз шумо бемор аст? Бигзор тирони калисоро назди худ даъват намояд ва онҳо ӯро ба исми Худованд равған молида, дар ҳаққи ӯ дуо гӯянд. Ва дуои имон беморро шифо хоҳад дод, ва Худованд ӯро ба но хоҳад хезонд; ва агар ӯ гуноҳ карда бошад, гуноҳхояш омурзида хоҳад шуд.

Агар дар Навиштаҳои Пок фақат ҳамин оятҳо ба шифоёбӣ дахлдор мебуданд, мо гумон мекардем, ки талаботҳои дар ин чо номбаршударо иҷро карда, масеҳӣ метавонад дилпур бошад, ки аз ҳама гуна беморӣ шифо меёбад. Вале дар асоси порчаҳои дигари Навиштаҳои Пок мо гуфта метавонем, ки на ҳама вақт ба шифоёбӣ хости Худо ҳаст. Бинобар ин мо маҷбурем хулоса барорем, ки Яъқуб на оиди ҳамаи бемориҳо, балки танҳо оиди баъзеашон сухан меронад, яъне оиди бемориҳое ки дар натиҷаи шароитҳои муайян гирифтори онҳо шудаем. Калид барои фаҳмидани маънии ин оятҳо дар суханҳои зерин дода шудааст: “*Ва агар ӯ гуноҳ карда бошад, гуноҳхояш омурзида хоҳад шуд*”. Шифоёбӣ дар ин ҳолат бо омурзиши гуноҳҳо вобаста аст.

Дар ин чо шахсе тасвир шудааст, ки гуноҳе кардааст ва шояд бо ин кор ба шаҳодати калисои маҳаллӣ зарар расонд. Муддати кӯтоҳе нагузашта ӯ бемор шуд. Ӯ дарк мекунад, ки ин беморӣ натиҷаи бевоситаи гуноҳи ӯст. Худо ӯро чазо дод, то имкон диҳад, ки ба мушоракат бо Ӯ баргардад. Одам аз гуноҳи худ пушаймон мешавад ва онро дар назди Худо эътироф мекунад. Вале азбаски гуноҳи ӯ ба шаҳодати ҷамоат дар пеши мардум таъсир кард, ӯ *пиронро* даъват менамояд ва ба онҳо низ кори кардашро

эътироф мекунад. Онҳо *ӯро ба исми Худованд равған молида, дар ҳаққи ӯ дуо мегӯянд*. Чунин дуои имон беморро *начот медиҳад ва Худованд ӯро ба но хоҳад хезонд*. Худованд бо ин ба мо ваъдаи муайян медиҳад: дар он чое ки беморӣ натиҷаи бевоситаи гуноҳ аст ва дар он чое ки ба гуноҳ иқрор мешаванд ва онро тарк мекунанд, чуноне ки дар ин чо тасвир шудааст, Худованд шифо мебахшад.

Касе эътироз карда метавонад: “Шумо аз кучо медонед, ки шахс гуноҳ кардааст ва дар ин маврид ӯ пушаймон шуда ба гуноҳаш иқрор шудааст?” Ҷавоб дар қисми хотимавии ояти 15 аст. Дар он чо гуфта шудааст, ки *гуноҳҳои ӯ омурзида хоҳанд шуд*. Вале мо медонем, ки гуноҳҳо танҳо дар натиҷаи иқрор шудан омурзида мешаванд (1Юх. 1,9).

Касе аз нав эътироз карданаш мумкин аст: “Дар ин чо гуфта намешавад, ки ӯ гуноҳ кард. Дар ин чо гуфта шудааст: “*агар ӯ гуноҳ карда бошад*”. Ҳақ асту рост, вале тамоми қаринаи матн оиди эътирофи гуноҳ ва ба по хезондани гунаҳкор шаҳодат медиҳад. Ба ояти зерин диққат диҳед: “Ба гуноҳҳои худ назди якдигар иқрор шавед ва барои якдигар дуо гӯед, то шифо ёбед”. Хушксолии дар оятҳои 17 ва 18 гуфташуда ҷазои Худо барои гуноҳҳои Исроил буд. Он танҳо пас аз он хотима ёфт, ки халқ ба Парвардигор рӯ овард ва ӯро чун Худои ҳақиқӣ эътироф намуд (3Подш. 18,39). Чуноне ки мебинем, аз оятҳои 19 ва 20 аниқ бармеояд, ки сухан дар бораи барқарор намудани гунаҳкор меравад.

Мазмуни умумии Яъқуб 5,13–20 дар назар дорад, ки Худо шифоро ба касе ваъда медиҳад, ки бемориаш дар натиҷаи гуноҳ ба вучуд омадааст, ва дар назди *пирон* ба гуноҳаш иқрор мешавад. Вазифаи *пирон* аз он иборат аст, ки *ба ӯ равған молида, дар ҳаққи Ӯ дуо гӯянд*. Баъзеҳо чунин мешуморанд, ки бо мафҳуми *равған* истифодаи дору дар назар дошта шудааст, зеро ки равғани зайтун дар он рӯзҳое ки Яъқуб Номаи худро менавишт, дору ҳисоб меёфт (Лук. 10,34). Нуктаи назари дигар истифодаи маросимии равғани зайтунро ҳимоя мекунад. Он бо ифодаи “*ба исми Худованд*” тақвият дода мешавад. Дигар хел карда гӯем, тадҳин бояд бо ҳукми Ӯ ва дар итоат ба сухани Ӯ иҷро карда шавад.

Фиристагон баъзан равғани зайтунро дар шифобахшии мӯъчизакорона истифода мебаранд (Марк. 6,13). Рағани зайтун қувваи шифобахш надошт, вале он рамзи Рӯҳи Пок ва хизмати шифобахшандагии ӯ буд (1Қӯр. 12,9).

Касе эътироз хоҳад кард, ки истифодаи маросимии рағани зайтун муҳолифи давраи фазл аст, ки он расму одатҳо ва маросимҳоро рад мекунад. Аммо мо нон ва шаробро чун рамзи бадан ва хуни Масеҳ истифода мебарем, дар вақти ғӯта бошад обро истифода мебарем. Занон дар чамъомад бо сари пӯшида мешинанд, ки ин рамзи итоати онҳо ба шавҳарашон мебошад. Пас чаро мо бояд ба истифодаи маросимии рағани зайтун эътироз кунем?

Дар ҷавоби *дуои имон* Худо ба одам шифо мебахшад. Ин *дуои имон* дар ваъдаи Каломи Худо асос ёфтааст. Гап дар он нест, ки оё пирон ё худӣ бемор бовари кофӣ доранд, ё не. Пирон метавонанд бо боварии комил дуо ғӯянд, чунки Худо барқарор кардани одамро ваъда додааст, агар ҳамаи шартҳои нишондода пурра иҷро карда шаванд.

Пас, хулоса мебарорем: Ба фикри мо, оятҳои 14 ва 15 ба вазъияте дахл дорад, ки шахс дар натиҷаи ягон хел гуноҳ бемор мешавад. Инро фаҳмида ва пушаймон шуда, ӯ бояд *пирони калисоро даъват намояд* ва ба ҳама чиз иқрор шавад. Пас онҳо бояд *ба ӯ ба исми Худованд раған молида, дар ҳаққи ӯ дуо ғӯянд*. Онҳо барои ба по хестани ӯ бо бовар дуо гуфта метавонанд, зеро Худо ба ин хел одам шифо ваъда додааст.

5,16a *Ба гуноҳҳои¹³ худ назди якдигар иқрор шавед ва барои якдигар дуо ғӯед, то шифо ёбед*. Дар вақти рӯякӣ хондани ин панд чунин таассурот ҳосил шуда метавонад, ки мо бояд ба дигарон оиди ҳамаи гуноҳҳои ниҳонии худ маълумот диҳем. Вале дар ин ҷо маъно тамоман дигар аст! Яъқуб пеш аз ҳама онро дар назар дорад, ки ҳангоме мо зидди касе гуноҳ мекунем, бояд худӣ ҳамон замон назди ӯ ин гуноҳамонро эътироф намоем.

Ҳамчунин мо бояд *барои якдигар дуо ғӯем*. Ба ҷои он ки иҷозат диҳем, то ҳисси

ранчиш ва бадхоҳӣ моро фаро гирад, мо бояд ба василаи иқроршавӣ ва дуо гуфтан дар худ ҳисси робитаи бародаронаро бо дигарон нигоҳ дорем.

Шифоёбии ҷисмонӣ бо барқароршавии рӯҳонӣ вобаста аст. Диккат кунед, Яъқуб чӣ гуна эътироф, дуо ва шифоёбиро муттаҳид мекунад. Ин ишораи муайянест ба робитаи дутарафаи ҳаётан муҳим дар байни ҷисмонӣ ва рӯҳонӣ. Одам эҷоди сеченака аст, ки аз рӯҳ, ҷон ва ҷисм иборат аст (1Тас. 5,23). Ба як қисми он таъсир расонидан ё зарар расонидан – яъне ба ҳамааш таъсир расонидан ё ба ҳамааш зарар расонидан мебошад. Дар замонҳои Паймони Қухан коҳин дар айни замон табиб буд. Маҳз ӯ махавро ташхис мекард ва худӣ ӯ оиди шифоёбӣ эълон мекард. Ба ҳамин тарик, хизмати коҳин ва табибро дар як одам муттаҳид намуда, Худованд ба алоқаи наздики рӯҳ ва ҷисм ишорат кард.

Соҳаи тибби психосоматикӣ (ҷисмонӣ ва рӯҳӣ) ин алоқаро эътироф мекунад ва мушкilotи шахсиятиро, ки қобилияти ба вучуд овардани бемориҳои ҷисмониро доранд, тадқиқ менамояд. Вале тибби ҳозира зидди гуноҳ дору надорад. Аз айбдорӣ, нопокшавӣ, қудрати гуноҳ ва ҷазо барои он танҳо дар асоси хуни Масеҳ, тавба дар назди Худо ва одамон ҳалосӣ ёфтан мумкин аст. Чунин гуноҳҳо, ба монанди пурхӯрӣ, ташвишҳо, хашмгинӣ, рӯҳи авф накардан, нопарҳезгорӣ, ҳасад, худбинӣ ва ғурур бештар аз он ки мо мехостем эътироф кунем, боиси бемориҳо мешаванд. Гуноҳ дар зиндагӣ аз пайи худ беморӣ ва баъзан маргро меоварад (1Қӯр. 11,30). Ҳамин ки ба ҳаёти мо ворид шудани гуноҳро дарк намоем, мо бояд дар он иқрор шавем ва гуноҳро тарк кунем. Ҳамаи гуноҳҳо дар назди Худо бояд эътироф карда шаванд. Ба ғайр аз ин, гуноҳҳои бар зидди дигарон кардари ҳамчунин дар назди онҳо бояд эътироф кард. Ин ҳам барои сихатии маънавӣ ва ҳам барои сихатии ҷисмонӣ ҳаётан муҳим аст.

5,166-18 “*Дуои боисрори шахси одил қуввати бузурге дорад. Илос шахсе буд монанди мо ва дуо гуфт, ки борон наборад; ва се солу шаш моҳ дар рӯи замин борон набуд; ва боз*

дуо гуфт, ва осмон борон дод ва замин самараи худро ба вучуд овард”.

Ин ходиса дар 3Подшоҳон 17,1-19,10 навишта шудааст. Ахъоб дар он замон подшоҳи Исроил буд. Вай ба зани худаш Изобал гузашт карда, ба сачдаи Баал сар кард ва ин шакли манфури бутпарастиро дар байни одамон паҳн мекард. “Ахъоб корҳои бадашро давом дода, бештар аз ҳамаи подшоҳони Исроил, ки пеш аз ӯ буданд, Худованд Худои Исроилро ба ғазаб овард” (3Подш. 16,33). Хушксолие ки дар Исроил сеюним сол давом кард, натиҷаи бевоситаи гуноҳ буд.

Он гоҳ байни Илѐс ва коҳинони Баал дар кӯҳи Кармил мусобиқаи маълум ба вукӯъ омад. Вақте ки оташи Худованд фуру рехт ва қурбонии сӯхтанӣ ва ҳезум ва санғо ва хокро фуру бурд ва оби дар хандак бударо лесид, одамон боварӣ ҳосил карданд ва аз нав ба Худованд рӯ оварданд. Ва Илѐс аз *нав дуо гуфт* ва хушксоли қатъ гардид. Мисоли *Илѐс* барои рӯҳбаланд кардани мо дода шудааст, то мо барои гунаҳкороне дуо гӯем, ки дур аз мушоракат бо Худо саргардонанд. *Дуои боисрори шахси одил қуввати бузурге дорад*, Ӯ чуноне ки касе суханҳоро тағйир дода гуфтааст: “Дуои одаме ки дилаш дар назди Худо ҳақ аст, мӯъҷизаҳо меофарад”. Барои он ки фикре пайдо нашавад, ки Илѐс нисбат ба мо болотар мебошад, Яъқуб ёдрас менамояд, ки *Илѐс* айнан ҳамин хел одаме *монанди мо* буд, ки ҷисми фонӣ дошт. ӯ одами оддӣ буда, ҳамон майлу хавасҳо ва сустихоеро дошт, ки дигарон доштанд.

5,19.20 Дар оятҳои пешина мо дидем, ки чӣ хел Худо барои ба по ҳезондани гунаҳкори пок пирони калисоро истифода мебарад. Ва мо Илѐсро дидем, ки дар барқарор кардани (қисман ва муваққатан) халқи гунаҳкор истифода мешавад. Акнун даъвати ба ин хизмати чиддӣ бахшидани худ ба мо нигаронида шудааст.

Ояти 19 бародари масеҳиро, ки *аз ростӣ* Ӯ дар бовар Ӯ дар амал сар печидааст, тасвир мекунад. Бародари дигар бо чидду чаҳд ва бовар дуо мегӯяд ва ҳамин тариқ бо муҳаббат ӯро ба мушоракат бо Худо ва бародарону хоҳарон дар Масеҳ бармегардо-

над. Аҳамияти ин хизмат хеле бузург аст. Пеш аз ҳама ӯ бародари гунаҳкорро аз марғи бармаҳал аз дасти ҷазодихандаи Худо *начот медиҳад*. Ба ғайр аз ин, ӯ *гуноҳҳои зиёдро рӯпӯш хоҳад кард*. Онҳоро Худо бахшидааст ва фаромӯш кардааст. Онҳо ҳамчунин аз тарафи масеҳиён бахшида шудаанд ва аз нигоҳи дақиқи дунёи ихотақунанда ниҳонанд. Ин хизмат имрӯз то чӣ андоза зарур аст! Хушхабарро ба ҳалокшавандагон боэҳтимом расонда, шояд мо ба гӯсфандони аз рама ақибмондаи Масеҳ аҳамияти кофӣ намедихем.

Ба соҳаҳои гуногуни зиндагии масеҳиёна дахл намуда, Яъқуб бори дигар ба вичдони мо мурочиат мекунад. Масалан, ӯ аз мо мепурсад: Оё шумо дар замин ганҷҳо гун мекунед? Оё усулҳои пеш бурдани корхоянро комилан бовичдонона номидан мумкин аст? Масалан, пардохти андоз аз даромадро? Шумо боҳашаматона ва Ӯ чонфидоёна зиндагӣ мекунед, то ки дигарон назди Начотдиханда оянд ва ӯро дарк кунанд? Зидди шахси дигар гуноҳ карда, оё назди ӯ мешитобед ва узрҳои мекунед? Агар шумо бемор шавед, пеш аз ҳама ба кӣ мурочиат мекунед – ба табиб Ӯ Худованд? Гунаҳкор шудани бародарро дида, шумо ӯро фақат танқид мекунед Ӯ мекушед ӯро ба по ҳезонед?

Инак, мо омӯзиши ин номаи кӯтоҳи амалиро ба охир мерасонем. Дар он мо санчиши боварро дидем. Мо бовари бо мушкilotи ҳаётӣ, бо васвасаҳои шайтонӣ, бо итоат ба Каломи Худо санчидашударо дидем. Ба одами “бовар дорам” мегуфта пешниҳод шуда буд, ки аз рӯйбинӣ ва нозпарвардӣ худдорӣ карда, боварашро зоҳир намояд, ва онро бо аъмоли нек тасдиқ намояд. Бовари воқеӣ дар суханҳои одам аён мегардад; масеҳӣ ба ҳокимияти Масеҳ мутеъ намудани забони худро меомӯзад. Бовари ҳақиқӣ бо ҳикмати ҳақиқӣ ҳамроҳ аст; зиндагии пур аз ҳасад ва душманӣ ба зиндагии худотарсии амалӣ табдил меёбад.

Бовар аз душманӣ, ихтилоф ва ҳасад, ки аз ҳарисӣ ва ҳавобаландии ҳаётӣ ба вучуд меоянд, дурӣ мечӯяд. Он аз рӯҳи танқидӣ ва қатъӣ барканор аст. Он аз боварӣ ба худ, ки

Худоро берун аз нақшаҳои ҳаёт мегузорад, канора мечӯяд. Бовар аз санҷиши тарзи пулкоркунӣ ва сарфи он бо муваффақият мегузарад. Ба зулму тааддӣ нигоҳ накарда, вай то омадани Худованд қувваи рӯҳ ва сабру тоқатро нишон медиҳад. Суханони бовар ҳамеша рост аст ва ба ҳеҷ гуна боваркунонии қасамӣ эҳтиёҷ надорад. Бовар дар ҳамаи тағйиротҳои кайфиятҳои зиндагӣ ба Худо нигаронида шудааст. Дар беморӣ вай пеш аз ҳама сабабҳои рӯҳониро мечӯяд. Вай дар назди Худо ва шахсоне ки дар ҳаққашон бадӣ кардааст, иқроӣ шуда, ин сабабҳои имконпазирро бартараф менамояд. Ва ниҳоят, бовар худро дар муҳаббат ва ҳамдардӣ ба онҳое зоҳир менамояд, ки пешпо хӯрда, ба гуноҳ дода шудаанд.

Бовари шумо ва ман ҳар рӯз санҷида мешавад. Ҳукми Довар чӣ гуна аст?

Тавзеҳот

- (1,14) Калимаи юнонии “эпитумиа” – танҳо шакли пурқувваткардашудаи калимаи “хоҳиш” аст. Калимаи тоҷикии “ҳавас” ҳамчунин “хоҳиш” ё “шавк”-ро ифода мекунад, вале дар ин ҷо маънии хоҳиши шахватпарастиро дорад.
- (1,21) Худи ҳамон як калимаи юнонӣ (“психэ”) ҳам “зиндагӣ” ва ҳам “ҷон”-ро ифода мекунад ва на ҳама вақт боварӣ ба он ҳаст, ки ин ё он тарҷума беҳтар аст. Ҳамчунин ҳатмӣ нест, ки калимаи “начот” ба начоти ҷовидонӣ таллуқ дошта бошад. Он ба шифоёбӣ, раҳой, озодшавӣ ва дигар зухурот дахл дошта метавонад. Ба ҳамин тарик, ифодаи “ҷони худро начот диҳед” дар баъзе матнҳо “дар зиндагии худ (барои Масеҳ) комёб бошед”-ро ифода карда метавонад.
- (2,2-4) Дар ин ҷо калимаи юнонии “синагог” (ҷамоат) истифода шудааст. Азбаски ин калима дертар танҳо барои ҷамъомади яҳудиён (“синагога”) истифода мешуд, вай сабаби санагузори аз ҳама барвакти Номаи Яъқуб гардид. “Ҷамоат”, “калисо” ва “ҷамъомад” одатан тарҷумаи калимаи “эклезиа” – (даъватшуда ба) ҷамъомад” аст. Дар ибтидо он истилоҳи сиёсӣ буд.
- (2,14) Барои аниқтар будан бояд зикр кард, ки дар ин ҷо дар забони юнонӣ калимаи “ҷунин” нест, балки танҳо артикли муайяни (“ин”) ҳаст. Азбаски артикл баъзан қувваи ҷонишини ишоратиро дошта метавонад, дар баъзе ҳолатҳо онро артикли муқаррарии бо исми абстрактӣ истифода мешуда ҳисобидан мумкин аст.
- (2,20) Дар матни НА ба ҷои “мурда” “беҳуда” мехонем.
- (3,5.6) Clovis G. Chappel, *Sermons from the Psalms*, саҳ. 132.
- (3,7) Robert G. Lee, *Lord I Believe*, саҳ. 166–168.
- (4,4) Дар аксари дастнависҳо “зинокорон ва зонияҳо” мехонем, ки шояд бадахлоқии ҳақиқиро дар баъзе ҷамоатҳо дар назар дорад. Дар дастнависҳои Искандариягӣ (НА) танҳо шакли занона “зония” дода шудааст, ки маънои маҷозиро дар назар дошта метавонад. Тарҷумаи тоҷикии Китоби Муқаддас ҳар ду маъноро имконпазир медонанд: зинокории ҷисмонӣ ва ё маънавӣ.
- (4,5) Дар дастнависҳои юнонӣ барои ҳарфи калон ва сарҳарфҳо фарқи хуруфотӣ нест. Дар идеал ин ҷо бояд ҷунин ҳарфи “р” бошад, ки як чизи миёна байни варианти калон ва хурд бошад. Ин барои аксари ҷойҳои Инҷил хос аст, ки дар он аз матн маълум нест, ки оиди Рӯҳи Пок ё рӯҳи одам сухан меравад. Азбаски шакли ба ин монанди ҳарфҳо нест, пас ба тарҷумонон ва муҳаррирон лозим меояд, ки фаҳмиши матнро ба асоси гирифта, ба қароре оянд. Дар ин ҷо ва дар дигар ҷойҳо ақидаи олимони илоҳиётшинос мухталиф аст.
- (4,11.12) Дар матни НА “наздиқро” мехонем.
- (5,9) Дар матнҳои НА ва аксари дастнависҳо “доварӣ нашлавед” мехонем, вале матн ҳукми манфири дар назар дорад, бинобар ин калимаи “маҳкум нагардед” асоснок карда шудааст.

12. (5,12) Аксари матнҳо варианти шавқ-овартари хонишро медиҳад. Дар НА “ҳипо крисин” мехонем, яъне “дар зери маҳкумият” ба ҷои калимаи юнонӣ истифода шудааст. Вале дар аксари дастнависҳо “эис” (“дар”) “хипокрисин” (“дурӯягӣ”) мехонем. Агар пешоянди хурдакаи “эис” дар вақти нусхабардорӣ партофта шуда бошад, пешоянди “ҳипо”-ро ҳамчун пешоянди алоҳида гирифта ва маънидодаи “дар зери муҳокима” ба даст овардан табиӣ мешавад. Ҳар ду ифода ба матни додашуда мувофиқат мекунанд, яъне зимнан, ҳамаи Номаи Яъқубро, ки дар ин ҷо ба охир мерасад, ҳамчун огоҳӣ зидди дурӯягии рӯҳонӣ дида баромадан мумкин аст.
13. (5,16) Дар матни НА мо мехонем: “Бинобар ин ба гуноҳатон иқро шавед”.

Gaebelein, Frank,
The Practical Epistle of James.
Great Neck, N. Y.: Doniger & Raughley,
1955.

Johnstone, Robert,
Lectures Exegetical and Practical on the Epistle of James,
Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers (таҷдиди ҷопи с. 1781).

Kelly, William,
The Epistle of James,
London: F. E. Race, 1913.

King, Guy H.,
A Belief that Behaves,
London: Marshall, Morgan & Scott,
1954.

Zodhiates, Spiros,
The Behaviour of Belief,
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans
Publishing Co., 1959.

Рӯйхати адабиёт

Adamson, James,
The Epistle of James(NIC),
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans
Publishing Company, 1976.

Brown, Charles,
*The General Epistle of James:
A Devotional Commentary,*
Philadelphia: The Union Press,
1907.

НОМАИ ЯКУМИ ПЕТРУС

Агар мо намедонистем, ки ин Номаро кӣ навиштааст, маҷбур мебудем иқрор шавем: танҳо одам-сахра, ки ҷонаш дар таҳқурсии мустаҳкам осоиш меёбад, чунин навишта метавонист; ӯ бо шаҳодати тавоноии худ ҷонҳои одамонеро, ки зери фишори азобҳои ба сарашон фуру мерехта мебошанд, устувор мегардонад ва онҳоро дар асоси ҳақиқатан мустаҳкам обод мекунад.

Висингер

Муқаддима

I. ЧОИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРӢ

Масеҳиён дар кишварҳои исломӣ ва коммунистӣ ба фишорҳо, муносибати душманона ва ҳатто таъқиботи рӯйрост чунон одат кардаанд, ки қариб интизори онҳо ҳастанд. Номаи якуми Петрус барои онҳо ёрии бузурги амалист. Он таълим медиҳад, ки азобҳоро чунон қабул кунанд, ки Худованд паси саркард, ва барои ҳосил намудани сифатҳое ба монанди суботкорӣ ёри медиҳад.

Масеҳиён дар Ғарб, хусусан бовардорони англисизабон бо мероси калони дониши Навиштаҳои Пок, ҳанӯз ба муҳолифати чамъияти ки зидди бовар равона шудааст, мутобик нашудаанд. То қарибҳои давлат оиларо чун ячейкаи асосии чамъият таҳсин менамуд ва ҳатто ба “калисо аз рӯи интиҳоб” рафтандро ҳавасманд мекард. Аммо акнун ин тавр нест. Ҳукумат, хусусан органҳои маҳаллии ҳокимият, аз афташ, доварон, муассисаҳои таълимӣ ва хусусан расонаҳои хабариро барои он истифода мебаранд, ки масеҳиёни ба Китоби Муқаддас бовардоштаро дар партави бардурӯғ муаррифӣ кунанд, масхара ва ё ҳатто бадном намоянд. Радио, телевизион, филмҳо, рӯзномаҳо, маҷаллаҳо ва ахбори расмӣ бадахлоқӣ, дағалӣ, дурӯғ ва ҳатто бадгӯӣ ба Худоро тарғиб мекунад. Имрӯзҳо масеҳият “зиддимаданӣ” шудааст, ва агар бовардорон ҳарчи зудтар дарсҳоеро, ки фириста Петрус дар Номаи якуми худ таълим медиҳад, дарк кунанд, онҳо ҳамон қадар бехтар ба солҳои

охирӣ асри бист ва солҳои аввали асри бисту як омода мешаванд — агар Худованди мо таъхир кунад.

II. МУАЛЛИФӢ

Шаҳодати берунӣ

Шаҳодати берунӣ оиди он ки ин Номаро Петрус навиштааст, барвақт ва қариб умумист. Евсевий чунин меҳисобад, ки Номаи якуми Петрус дар байни китобҳои ҷоймегирад, ки ҳамаи масеҳиён қабулдоранд (*homologoumena*). Поликарп ва Клименти Искандариягӣ ҳамчунин китобро қабулдоранд. Дар “Қонун”-и Маркион набудани он набояд ҳайрон кунад, чунки вай фақат номаҳои Павлусро қабулмедошт. Дар рӯйхатҳои “Қонун”-и Мураторӣ 1Петрус нест, аммо ин, аз афташ, аз боиси хусусияти фрагментарии (порча-порча) ин ҳуҷҷат аст.

Пурра имкондоранд, ки 2Петрус 3,1 барвақттарин тасдиқи Номаи якуми Петрус аст. Ҳатто онҳое ки боварӣдоранд, ки Петрус Номаи дуюмро нанавиштааст (ниг. Муқаддима ба 2Петрус), ба ҳар ҳол онро ба қадри кофӣ барвақт меҳисобанд, то қувваи шаҳодатро барои Номаи якуми Петрус дошта бошад, агар, чуноне ки тахмин меравад, ба ин Номаи барвақттар навишташуда дахл дошта бошад.

Шаҳодати дохилӣ

Шаҳодати дохилӣ, ки баъзеҳоро водор месозад, то ба муаллифии Петрус шубҳа кунанд, — забони хеле дурусти юнонист, ки дар Нома истифода мешавад. Оё моҳири

чалилӣ ин тавр хуб навишта метавонист? Бисёриҳо мегӯянд: “Не”. Аммо, чуноне ки маданияти худи мо бисёр вақт тасдиқ мекунад, шахсоне ки ба забон ва ба баромадҳои чамбиятӣ истеъдоддоранд, дар санъати суханварӣ ба забони хоричӣ барҷаста мешаванд, агарчи дар коллеч ва ё семинария таълим нагирифта бошанд ҳам. Петрус сӣ сол таълим меод, илова бар ин илҳомии Рӯҳи Пок ва ёрии имконпазири Силвонусро низ дар таълифи Нома бояд ба эътибор гирифт. Ҳангоме дар Аъмол 4,13 гуфта мешавад, ки Петрус ва Юҳанно ноҳонда ва содда буданд, ин танҳо он маъноро дорад, ки онҳо таҳсилоти расмӣ равиниро надоштанд.

Истинодҳо ба ҳаёт ва хизмати Петрус дар Номаи якум пурра кофист, ки инро рӯйхати зерини ҷузъиёт нишон медиҳад.

Дар 1,8 муаллиф дар назар дорад, ки Исоро чунон дидааст, ки хонандагони вай надидаанд. Вай мегӯяд: “...Ҷӯро надида дӯст медоред”, на ин ки “мо Ҷӯро надидаем”. Аз оятҳои дигар мо мефаҳмем, ки муаллиф ба Худованд ҳамроҳӣ мекард.

Даҳ ояти аввали боби 2 Масеҳро чун санги зовия муаррифӣ мекунад ва, ҳамин тариқ, моро ба ҳодисаҳо дар Қайсарияи Филиппус (Мат. 16,13–20) бармегардонанд. Ҳангоме ки Петрус Исоро чун Масеҳ, Писари Худои зинда эътироф намуд, Худованд Исо эълон намуд, ки Калисои Ҷ бар ин асос сохта хоҳад шуд, яъне бар он ҳақиқат, ки Масеҳ Писари Худои зинда аст. Ҷ санги зовия ва асоси Калисо аст.

Истинод ба сангҳои зинда дар 2,5 воқеаеро дар Юҳанно 1,42 ба ёд меорад, ки онҳо номи Шимъун бо “Кифо”-и арамей, ё “Петрус”-и юнонӣ, ки маънояш “санг” аст, иваз карда шуда буд. Петрус аз рӯи бовар ба Масеҳ санги зинда шуд. Ҳайратовар нест, ки вай дар боби 2 оиди сангҳо гуфтаниҳо дорад. Дар 2,7 муаллиф аз Забур 117,22 иқтибос меорад: “*Санге ки меъморои рад карданд, санги сари ғӯшаи бино гардид*”. Ҳангоми дар назди ҳокимон, пирон ва китобдонон дар Уршалим ба доварӣ кашида шуданаш Петрус ба ҳамин ҷой истинод карда буд (Аъм. 4,11).

Ба ҳукумат мутеъ буданро маслиҳат додани фиристаро хонда (2,13–17), мо оиди

он замоне фикр мекунем, ки худи Петрус итоат накарда, ғӯши ғуломи саркоҳинро бурида буд (Юҳ. 18,10). Бинобар он ин маслиҳати вай на танҳо илҳомии илоҳӣ дорад, балки бар таҷрибаи калони амалӣ бунёд шудааст!

Порчаи 2,21–24, аз афташ, ба шаҳодати шоҳиди азобҳо ва марги Масеҳ ишорат мекунад. Петрус итоаткорона сабр кардан ва хомӯшона азоб кашидани Начотдиҳандаро ҳеч гоҳ фаромӯш карда наметавонист. Дар 2,24 ба мо гуфта мешавад, ки Начоткор ҷӣ гуна мурдааст — ба воситаи меҳкӯб кардан дар салиб. Аз афташ, тасвир суханони Петрусро дар Аъмол 5,30 ва 10,39 такрор мекунад.

Оиди хонандагони худ, ки ба назди Ҷӯпон ва Нозири ҷонҳо баргаштаанд, суханронда (2,25), Петрус, аз афташ, оиди барқароршавии худ (Юҳ. 21,15–19) баъди Худовандро рад кардан фикр мекард.

Ёдрасӣ оиди он ки “муҳаббат гуноҳҳои зиёдро рӯпӯш мекунад” (4,8), шояд ба саволҳои Петрус ишорат мекунад: “Худовандо! Чанд бор ба бародари худ, ки нисбат ба ман гуноҳ карда бошад, афв намоям? Оё то ҳафт бор?” Исо ҷавоб дод: “Ба ту намегӯям: То ҳафт бор, балки то ҳафтод карат ҳафт бор” (Мат. 18,21.22). Дигар хел карда ғӯем, дафъаҳои беҳисоб.

Дар 4,16 ба мо гуфта шудааст, ки агар касе чун масеҳӣ уқубат кашад, бояд шарм надорад, балки Худоро ҷалол диҳад. Ин ҷойро бо Аъмол 5,40–42 муқоиса кунед, ки онҳо Петрус ва фиристагони дигар баъди шаллоқхӯриҳо аз шӯрои пирон баромада, “хурсанд шуданд, ки ба хотири исми Ҷ сазовори беҳурмати гардидаанд”.

Муаллифи Нома худро шоҳиди азобҳои Масеҳ меҳисобад (5,1). Ибораи “шарикӣ ҷалоле ки бояд ба зухур ояд” дигаргуншавии Исоро ифода карда метавонад. Албатта, Петрус шоҳиди ҳар ду ҳодиса буд.

Маслиҳати кӯтоҳи шубонона оиди ҷаронидани “рамаи Худо, ки назди шумост” (5,2), суханони Начоткор ба Петрусро ёдрас мекунад: “Барраҳои Маро бичарон... ғӯсфандони Маро ҷӯпонӣ намо... ғӯсфандони Маро бичарон” (Юҳ. 21,15–17).

Суханон аз 5,5 “фурӯтаниро дар бар кунед” ходисаеро ёдрас мекунад, ки дар Юҳанно 13 тасвир шудааст, хангоме Исо Худаш дастмоли ғуломро ба миёнаш баста, пойҳои шогирдонашро шуст. Порча оиди ғурур ва фурӯтанӣ (5,5.6) аҳамиятноктар мешавад, хангоме мо ба ёд меоварем, ки Петрус мағрурона изхор кард, ки ҳеҷ гоҳ Худовандро инкор намекунад (Марқ. 14,29-31), аммо баъд аз он се бор Худовандро инкор кард (Марқ. 14,67-72).

Истиноди хотимаӣ, ки ва тачрибаи Петрус дахл дошта метавонад, дар 5,8 ёфт шудааст: “Душмани шумо, иблис, мисли шери ғуррон гаштугузор карда, касеро мечӯяд, то ба коми худ кашад”. Хангоме ки Петрус инро менавишт, шояд, он вақтеро ба ёд меовард, ки Исо ба вай гуфт: “Шимъун! Шимъун! Инак шайтон талабгори он буд, ки шуморо мисли гандуме аз ғарбел гузаронад” (Лук. 22,31).

III. ВАКТИ НАВИШТА ШУДАН

Таълимоти Петрус оиди умуман фоиданок будани ҳукумат барои онҳое ки неки карданӣ ҳастанд (1Пет. 2,13-17), чуноне ки бисёриҳо ақида доранд, баъди таъкиби бе-рахмонаи масеҳиёро сар кардани Нерон

(соли 64-уми милодӣ) навишта нашудааст, зеро беҳад муросокорона аст. Дар ҳар сурат, Нома аз ин замон дур буда наметавонад. Шояд он соли 64 ё 65 навишта шудааст.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТА ШУДАН ВА МАВЗӮЪ

Чуноне ки зикр шуда буд, Петрус ба азобҳо дар ҳаёти масеҳиёна диққати махсус медихад. Чунин ба назар мерасад, ки хонандагони вай ба хотири Масеҳ ба тӯхмат ва масхараҳо дучор шудаанд (4,14.15). Маҳбас, мусодираи молу мулк ва марги зӯрварона барои бисёриҳо, аз афташ, дар оянда аст. Аммо азобҳо мавзӯи ягонаи ин Номаи бузург нест. Баракатҳое ки бо қабули Хушхабар ба мерос гирифтаем, муносибатҳои дурусти бовардорон бо ҷаҳон, давлат, оила ва Калисо, насихатҳо оиди пирони калисо ва ҷазои интизомӣ дар калисо — ҳамааш ба ҳамин чо дохил карда шудааст.

Аз “Бобил” — ё ҳақиқатан аз ин шаҳр дар соҳили Фурот, ки он чо ҷамоати яҳудӣ буд, ё аз Бобили рӯхонӣ дар соҳили Тибр (Рум) — фириста ин Номаро ба вилоятҳои шарқӣ мефиристад, ба он чое ки ҳозир Туркия ҷойгир аст.

Нақша

I. ИМТИЁЗҲО ВА ВАЗИФАҲОИ БОВАРДОР (1,1-2,10)

- А. Дуруд (1,1.2)
- Б. Мавкеи масеҳӣ чун бовардор (1,3-12)
- В. Рафтори масеҳӣ дар партави мавқеаш (1,13-2,3)
- Г. Имтиёзҳои масеҳӣ дар хонаи нав ва қаҳонати нав (2,4-10)

II. МУНОСИБАТҲОИ БОВАРДОР (2,11-4,6)

- А. Мусофир ба ҷаҳон бояд чӣ гуна муносибат кунад (2,11.12)
- Б. Шаҳрванд ба ҳокимият бояд чӣ гуна муносибат кунад (2,13-17)

В. Хизматгор ба хоҷааш бояд чӣ гуна муносибат кунад (2,18-25)

Г. Зан ба шавҳар бояд чӣ гуна муносибат кунад (3,1-6)

Ғ. Шавҳар ба зан бояд чӣ гуна муносибат кунад (3,7)

Д. Бародар ба бародарӣ бояд чӣ гуна муносибат кунад (3,8)

Е. Ситамдида бо таъкибкунандагон бояд чӣ гуна муносибат кунад (3,9-4,6)

III. ХИЗМАТ ВА АЗОБИ БОВАРДОР (4,7-5,14)

А. Насихатҳои муҳим барои рӯзҳои охир (4,7-11)

Б. Насихатҳое ки ба азобҳо дахл доранд (4,12-19)

В. Пандҳо ва дурудҳо (5,1-14)

Тафсир

I. ИМТИЁЗҲО ВА ВАЗИФАҲОИ БОВАРДОР (1,1–2,10)

A. Дуруд (1,1.2)

1,1 Мохигири дӯстдошта худро *Петрус, ҳаввориш Исои Масеҳ* муаррифӣ мекунад. Чун яке аз дувоздаҳ, вай аз Худованд фармонегирӣ гирифт, ки расонандаи хабарӣ пурчалолӣ дигаргункунанда бошад. Ба даъвати илоҳӣ фавран итоат намуда, вай “сайёди одамон” шуд.

Ҳамаи бовардорон ба он даъват шудаанд, ки дар рӯи замин манфиатҳои Масеҳро намоёндагӣ кунанд. Ҳамаи мо вазифадорем миссионер бошем, дар хона ё дар хориҷа. Барои мо, чун барои пайравони Исо, ин мақсади асосии ҳаёт аст; ҳама чизӣ дигар дуҷумдараҷа аст.

Нома ба *ғарибон*, ё хориҷиён, ки дар ҳама ҷо парокандаанд, навишта шудааст: *дар Понтус, Ғалотия, Каппадокия, Осиё ва Битуния*. Ин муҳочирон кӣҳо буданд?

Калимаи “*пароканда*”-ро ба кор бурдани Петрус моро ба он фикр водор месозад, ки онҳо бовардорони яҳудӣ буданд, чунки Яъқуб ҳамин калимаро барои мурочиат ба бовардорон аз дувоздаҳ сибти Исроил ба кор мебарад (Яъқ. 1,1). Дар Юҳанно 7,35 низ ин калима яҳудиёни дар байни бутпарастон пахншударо тасвир мекунад.

Аммо он чиз низ имконпазир аст, ки Петрус ба бовардорони ғайрияҳудӣ, ки аз боиси таъкибот дар байни халқҳои атроф пароканда шуда буданд, менависад. Дар айни ҳол вай бисёр номхоро, ки пештар халқи замини Худо бо онҳо номида мешуданд, гирифта, онҳоро нисбати чамбияти нави Худо — нисбати Калисо ба кор мебарад. Вай онҳоро “интиҳобшуда” (1,2), “насли баргузида”, “қаҳонати шоҳона”, “халқи муқаддас”, “қавме ки мулки азизи Худо доништа шудааст” (2,9), меномад. Боз се омилӣ ишоракунанда ба он ҳаст, ки вай ба бовардорони ғайрияҳудӣ менавишт. Вай оиди ҳаёти ҳечу пуч мегӯяд, ки онҳо аз падаронашон мерос гирифтаанд (1,14.18). Вай онҳоро чун онҳое тасвир мекунад, ки дар гузашта халқи Худо

набуданд (2,10). Ва ниҳоят, дар 4,3 вай мегӯяд, ки дар гузашта онҳо чун бутпарастон мезистанд. Ҳамин тариқ, мо асоси бозғаймиро дорем чунин ҳисобем, ки диаспора, ё парокандагӣ ки Петрус оиди он мегӯяд, калисои масеҳист, ки ба андозаи хеле калон аз ғайрияҳудиёни бовардор иборат буд. Асосан фиристаи яҳудиён будани Петрус хизмат ба ғайрияҳудиёнро аз эҳтимол соқит намекунад. Албатта, Павлус, фиристаи ғайрияҳудиён, ҳамчунин вақтро дар хизмат ба яҳудиён мегузаронд.

1,2 Барои онҳое ки ин Нома мегиранд, ин ҷо чор марҳилаи наҷот додани онҳо тасвир шудаанд, ки ҳар се Шахсияти Ваҳдати Сегонаро дар бар мегиранд.

Пеш аз ҳама, онҳо *мувофиқи таъиноти пешакии Худои Падар интиҳоб шудаанд*. Ин чунин маъно дорад, ки Худо аз азал онҳоро интиҳоб кард, то ки онҳо ба Ё тааллуқ дошта бошанд. Таълимот оиди интиҳоби илоҳӣ на ҳамеша ба омма маъқул аст, аммо кадрӣ қиматаш дар ин аст, ки он ба Худо имкон медиҳад Худо бошад. Кӯшишҳои ба одамони мақбул намудани он танҳо боиси камгардидани соҳибхитӣҳои Худо мегарданд. Ҳама гуна душворӣ дар мутобиқ кардани интиҳоби илоҳӣ ва масъулияти одам дар ақли инсон аст, на дар Худо. Китоби Муқаддас ҳар ду таълимотро меомӯзонад, ва мо бояд ба ҳар дуяш бовар кунем. Ҳақиқат дар ҳар ду ифрот аст, на дар миёни онҳо.

Гуфта шудааст, ки интиҳоби илоҳӣ *ба таъиноти пешакии Ё* вобастааст. Баъзеҳо инро чунин мефаҳманд, ки Худо касонро, ки ба Наҷотдиҳанда бовар кардани онҳоро пешакӣ донист, интиҳоб кардааст. Дигарон мегӯянд, ки Худо хуб медонист, ки ҳеч як гуноҳкоре ки ба ҳоли худ гузошта шудааст, Наҷотдиҳандаро бо бовар қабул намекунад, бинобар ин дар таъиноти пешакии Худ одамони муайянро интиҳоб намуд, то муқофоти Ғайри Ё бошанд. Агарчи дар интиҳоби илоҳӣ сирри баённашаванда ниҳон аст, мо метавонем дилпур бошем, ки дар он ҳеч чизӣ беадолатона нест.

Марҳилаи дуҷуми наҷот — *тақдиси Рӯҳ* аст. Ин чихати покшавӣ пеш аз бовар кардан воқеъ мешавад.¹ Маҳз ба воситаи хизмати

Рӯҳи Пок Худо одамонро барои он чудо кард, то онҳо ба Ҷ тааллуқ дошта бошанд (ниг. ҳамчунин 2Тас. 2,13). Он мантиқан аз пайи интихоби Худо Падар меояд. Дар ҷовидонӣ Худо одамонро пешакӣ шинохта, интихоб кард. Дар вақти даркорӣ дар ҳаёти шахсони алоҳида Рӯҳи Пок ба қор сар карда, ин интихобро ба воқеият табдил медихад.

Марҳилаи сеюм дар наҷоти ҷон — ҷавоби гуноҳкор ба қори Рӯҳи Пок аст. Он чун *итоат* ба Исои Масеҳ тасвир шудааст. Ин маънои ба Хушхабар итоат карда, дар гуноҳҳо тавба кардан ва Масеҳро чун Наҷоткор қабул карданро дорад. Идеия Хушхабар дар итоат ба он аст; он барои тамоми Паймони Навин умумист (ниг. Рум. 2,8; 2Тас. 1,8).

Ва ниҳоят, *пошидани хуни Ҷ*. Мо набояд онро тахтуллафзӣ фаҳмем ва изҳор намоем, ки одами наҷотёфта ҳақиқатан бояд бо хуни Исо шуста шавад. Ин ифодаи маҷозист. Дар назар дошта шудааст, ки одам баробари ба Хушхабар итоат карданаш тамоми имтиёзхоеро мегирад, ки аз хуни дар Ҷолҷолто рехтаи Масеҳ бармеоянд. Хуни Наҷоткор як бор ва барои ҳамеша қариб 1900 сол пеш рехта шуда буд; он дигар ҳеҷ аз нав намерезад. Аммо ҳамин ки ба Ҷ бовар кунем, мо омурзиш, наҷот ва дигар баракатҳои беҳисобро мегирем, ки аз ин хун бармеоянд.

Ҷор марҳиларо дар зодашавии рӯҳонии хонандагонаш аз назар гузаронда, Петрус акнун меҳаҳад барои онҳо *файз ва осоиштагӣ фаровон* бошад. Онҳо наҷот ва оштии бо Худоро ба даст оварда, аллакай файзи Худоро аз сар гузаронданд. Аммо рӯз аз рӯз онҳо ба *файз*, ё қувват, барои ҳаёти масеҳиёна ва ба *осоиштагӣ* дар ҷамъияти ноором эҳтиёҷ хоҳанд дошт. Ҷеймс Деннӣ гуфтааст, ки “файз қалимаи аввалин ва охирини Хушхабар аст, ва *осоиштагӣ* — саломатии комили рӯҳонӣ — амали анҷомёфтаи файз аст”.

Б. Мавқеи масеҳӣ чун бовардор (1,3–12)

1,3 Дар оятҳои 3–12 Петрус беҳамтоии ҷалони наҷоти моро тасвир мекунад. Вай аз даъват ба ҳамду санои Муаллифи наҷот — *Худо ва Падари Худованди мо Исои Масеҳ*

сар мекунад. Ин ном муносибатҳои духелаи Худоро бо Худованд Исо муаррифӣ мекунад. Номи “*Худои Худованди мо Исои Масеҳ*” табиати одами Наҷотдихандаи моро таъкид мекунад. Номи “*Падар*” табиати илоҳии Писари Худоро таъкид мекунад. Ин ҷо номи пурраи Писар дода шудааст:

Худованд — Оне ки ҳаққи фавқулоддаи фармонравои ро бар дилҳо ва ҳаётҳо дорад.

Исо — Оне ки одамони Худро аз гуноҳҳо наҷот медихад.

Масеҳ — Масеҳшудаи Худо, ки дар осмон беш аз ҳама болобардор карда шудааст.

Маҳз бо *марҳамати бузурги* Худо мо ба *умеди зинда* ба воситаи *аз мурдагон* бархостани *Исои Масеҳ* зинда карда шудем. Худо сарчашмаи ин наҷот аст. Марҳамати бузурги Ҷ сабаб аст. Зодашавӣ аз олами боло табиати он аст. Умеди зинда мукофоти атошуда аст. *Эҳёи Исои Масеҳ* асоси қонунии наҷоти мо ва асоси *умеди зиндаи* мост.

Чун гуноҳкорон, мо аз ҳама гуна умеди ҳаёти баъд аз марг маҳрум будем. Дар пеши мо ҳеҷ чизе ғайр аз боварӣ ба доварӣ ва оташи сӯзон набуд. Чун аъзоёни офариниши аввалин, мо ба марг маҳкум будем. Аммо дар қори наҷотдихандаи Масеҳ Худо асоси қонунӣ ёфт, ки ба Ҷ имкон меод гуноҳкорони осиро наҷот диҳад ва одил монад. Масеҳ гуноҳҳои моро бозхарид намуд. Ҷ музди онҳоро пурра пардохт. Талаботи довари одилони иҷро карда шуданд ва акнун файз ба онҳое ҷорӣ шуда метавонад, ки ба Хушхабар итоат мекунанд. Масеҳро зинда намуда, Худо тасдиқ кард, ки аз қаҳрамони фидо-коронаи Писараш қаноатманд аст. Растохез ҷавоби тасдиқкунандаи “Омин”-и Падар ба нидои Худованди мо “Иҷро шуд!” мебошад. Ин растохез ҳамчунин гавари он аст, ки ҳамаи онҳое ки дар Масеҳ мемиранд, аз мурдагон бармехезанд. *Умеди зиндаи* мо интизории он аст, ки моро ба хона, ба осмонҳо, қабул мекунанд, то ки мо бо Масеҳ бошем ва ба таври доимӣ ба Ҷ монанд шавем. Ф. Б. Мейер *умеди зиндаро* “алоқа байни ҳозира ва ояндаи мо” меномад.

1,4 Оятҳои 4–5 ин ҷиҳати ояндаи наҷотро тасвир мекунанд. Аз олами боло зода шуда, мо ба *мерос...* дар осмон умеди мустаҳкам

баста метавонем. *Мерос* ҳамаи он чиро дар бар мегирад, ки бовардор ҷовидона дар осмонҳо аз онҳо лаззат хоҳад бурд, ва ҳамаи ин ба вай ба воситаи Масеҳ тааллуқ хоҳад дошт (Заб. 16,5). Мероси *бефано*, пок ва пажмурданашаванда.

1. *Бефано* – он ҳеҷ гоҳ занг намезанад, намепӯсад ва дуздида намешавад. Он тобеи марг нест.
2. *Пок* – мерос дар ҳолати комил аст. Покии он бо ягон нуқсон ё доғ олууда шуда наме-тавонад. Он таҳти фармони гуноҳ нест.
3. *Пажмурданашаванда* – арзиш, шӯҳрат ё зебоии он ба дигаргунӣ дучор намешавад. Он тобеи вақт нест.

Мероси заминӣ, дар ҳолати беҳтарин, безътимод аст. Баъзан арзиши заминҳо аз боиси паст шудани нарх дар бозор кам мешавад. Баъзан шахсони дар васият зикр-нашуда бо муваффақият барои он талош мекунанд. Баъзан одамон аз боиси расмият-ҳои ҳуқуқӣ аз мерос маҳрум мешаванд. Аммо мероси Худо ба ҳеҷ дигаргунӣ вақт вобаста нест, ва барои аз ҳаққи молики он будан маҳрум кардани бовардор ҳеҷ роҳе нест. Он барои фарзандони Худо дар маҳзани бехатар дар осмон нигоҳ дошта мешавад.

1,5 На танҳо мерос барои масеҳиён нигоҳ дошта мешавад, балки ҳуди онҳо низ барои он *нигоҳ дошта мешаванд*. Дар ин ҳаёт ворис метавонад пеш аз тақсими мерос бимирад. Аммо ҳуди ҳамон файзе ки мероси осмониро нигоҳдорӣ мекунад, моро чун ворисон барои ба мерос гирифтани он нигоҳ медорад. Одамоне ки аз тарафи Худо инти-хоб шудаанд, ҳеҷ гоҳ ноумед намешаванд. Онҳое ки пеш аз офариниши олам интихоб шудаанд, дар замон наҷот меёбанд ва барои ҷовидонии оянда нигоҳ дошта мешаванд. Онҳое ки ба Масеҳ бовар доранд, дар бе-хатарии ҷовидонӣ мебошанд.

Аммо ҷиҳатҳои ҳам инсонӣ ва ҳам илоҳии бехатарии ҷовидонӣ ҳастанд. Мо *бо қуввати Худо барои наҷот нигоҳ дошта мешавем*, ва ин ҷиҳати илоҳӣ мебошад, аммо танҳо *ба воситаи имон*, ки он ҷиҳати инсонӣ аст. Ин маънои онро надорад, ки одам фақат то он даме ки бовар дорад, наҷот ёфтааст. Он

ҷое ки *имони* ҳақиқӣ ҳаст, тағйирнопазирӣ низ ҳаст. Ба бовари наҷотдиҳанда ҳамеша доимият ҳос аст.

Фарзанди Худо *бо қуввати Худо... нигоҳ дошта мешавад барои наҷоте ки муҳайё шудааст, то ки дар замони охир ба зухур ояд*. Ин ба наҷот дар оянда дахл дорад. Бисёр зикр шуда буд, ки се вақти наҷот ҳаст.

1. Масеҳӣ аз айби гуноҳ дар лаҳзае наҷот меёбад, ки бори аввал ба Наҷотдиҳанда боварӣ кард (Эфс. 2,8).
2. Вай ҳар рӯз аз ҳукми гуноҳ наҷот меёбад, чунки ба Наҷотдиҳанда имкон медиҳад, ки дар ҳаёти вай амал кунад (Рум. 5,10).
3. Вай ҳангоми ба осмон гирифта шудан наҷот меёбад (Ибр. 9,28). Бадани вай ди-гаргун шуда, ҷалол меёбад ва ҷовидона аз гуноҳ, бемориҳо ва марг озод мешавад. Ин замони ояндаи наҷот воқеаеро низ дар бар мегирад, ки покон ҳамроҳи Масеҳ ба замин бармегарданд ва ҳама возеҳан мебинанд, ки онҳо фарзандони Худоянд (1Юх. 3,2).

1,6 Бовардорон ба шарофати умед ба наҷоти бадан ва мероси пурҷалол ҳатто дар миёни *озмоишҳо шодӣ* карда метавонанд. Масеҳиёне ки Петрус ба онҳо мурочиат мекард, барои шаҳодат додан оиди Масеҳ дучори таъкибот мешуданд. Петрус ба онҳо оиди яке аз парадоксҳои ҷозибии масеҳият – шодӣ дар миёни андӯхҳо – ёдрас мекунад. Аз як тараф, онҳо метавонанд бо донишҷуи он *шодӣ кунанд*, ки андак андӯхгин хоҳанд буд, дар ҳоле ки ҷалол ҷовидонӣ хоҳад буд (ниг. 2Кӯр. 4,17). Суханонро оиди шодӣ дар миёни андӯхҳое ки аз боиси озмоишҳои зиёд руҳ додаанд, тафсир намуда, Қ. Х. Ҷоветт навишта буд: “Ман дар ҷунин биёбони ноумедку-нанда тамоман интизори пайдо кардани сар-чашмае набудам”.

1,7 Покони укубаткашанда бо донишҷуи он тасалло меёбанд, ки укубатҳои онҳо бе-мақсад ва бенатиҷа нестанд. Азобҳои исён-корон танҳо муқаддимаи азобҳои ҷовидонаи онҳо дар дӯзах мебошанд. Аммо ба масеҳӣ ин таҳдид намекунад. Дар ҳаёти фарзандони Худо андӯхҳо бисёр мақсадҳои хуштаъсир ва судманд доранд, ки яке аз онҳо — санҷидани *холис* будани *имон* аст. Петрус бовари моро

ба тилло муқобил мегузорад. Аз ҳамаи моддаҳое ки ба одам маълуманд, тилло яке аз устувортаринҳост. Онро бо шиддат гарм кардан мумкин аст, ва он вайроннашаванда метобад. Аммо ҳақиқат он аст, ки тилло ҳангоми истифода, дар зери фишор ва дар оташ *фонӣ мебошад*.

Имони ҳақиқӣ вайроннашаванда аст. Бовардор метавонад дучори азсаргузарониҳо ва озмоишҳои чиддӣ шавад, аммо онҳо бовари ӯро хароб намекунанд, балки барои он заминаи ғизогири мешаванд. Шояд ба Айюб назар ба он чи ҳар гуна одаме дар таърихи олам аз сар гузаронидааст, маҳрумиятҳои бештаре дар як рӯз фурӯ рехтанд, аммо бо вучуди он вай метавонист чунин гӯяд: “Инак, маро қатл кунад ҳам, ба ӯ умед хоҳам баст” (Айюб 13,15). Се ҷавон дар кӯраи бобилӣ ба маънои тахтуллафзӣ *дар оташ озмуда* шуданд. Оташ ҳаққонияти бовари онҳоро исбот кард. Он ҳамчунин ресмонҳоеро, ки онҳоро дар банд нигоҳ медоштанд, нобуд кард, ва онҳо аз бандҳо озод шуданд (Дон. 3,12–30). Дар лаҳзаи озмоиш бо оташ онҳо ҳамроҳи “марди ба писари Худо монанд” буданд. *Холис* будани *имон* метавонад танҳо ба воситаи *оташ* озмуда шавад. Ҳангоме ки вазъият мусоидат мекунад, масеҳӣ будан осон аст. Аммо ҳангоме ки пайравии ошкорои Масеҳ боиси таъкибот ва уқубатҳо мешавад, пайравони номниҳод ба каноре рафта, дар байни издиҳом нопадид мешаванд. Дине ки аз мо чизеро талаб намекунад, сазовори чизе нест. Боваре ки аз чизе даст кашидан намехоҳад, самимӣ нест. Ин гуна бовар дар суҳанро Яъқуб маҳкум мекунад.

Имони ҳақиқӣ боиси *ҳамд* ва *шавкат* ва *чалол* дар вақти зуҳури Исои Масеҳ мегардад. Ин маънои онро дорад, ки Худо ба ҳар як масеҳии дар озмоишҳо устувор муқофот медиҳад. ӯ онҳоеро *ҳамд* мегӯяд, ки шодӣ мекарданд, агарчи дар ихотаи нохушиҳо буданд. ӯ бовардоронеро, ки ба таъкибот ва уқубатҳо дучор шудаанд, аммо ҳамаи мусибатҳоро чун ифодаи боварии ӯ ба онҳо қабул кардаанд, сазовори *шавкат* ва *чалол* хоҳад кард.

Ҳама бо чашмони худ мебинанд, ки чӣ гуна Исои Масеҳ ба замин бармегардад, то чун Шоҳи шоҳон ва Худованди ҳукмронон подшоҳӣ кунад, ва ҳамаи онҳое ки ҷаҳон онҳоро рад кардааст, равшан хоҳанд дид, ки онҳо писарони Худоянд. Аз Навиштаи Пок мо медонем, ки муқофотҳо дар пеши Курсии Доварии Масеҳ, дар осмонҳо, баъди ба осмон гирифта шудан эълон карда мешаванд. Аммо намоиши ин муқофотҳо, аз афташ, ҳангоми омадани дуҷоми Масеҳ воқеъ мешавад.

1,8 Акнун Петрус шодии ҳозираи начоти мо — Масеҳи бо бовар қабулшударо — муҳокима мекунад. Агарчи мо ӯро бо чашмони Худ ҳеч гоҳ *надидаем*, ӯро *дӯст* *медорем*.² *Ва агарчи ӯро ҳанӯз надидаем*, ба ҳар ҳол ба ӯ бовар мекунем. Маҳз ҳамин тавр мо камоли хушбахтиеро, ки Исо дар сӯхбат бо Тумо зикр кард, ба даст меорем: “Хушо қасоне ки надида, имон меоваранд” (Юҳ. 20,29).

Вилиям Линколн менависад:

*Одамон оиди муҳаббат бисёр гап мезананд, аммо санҷиши ҳақиқии муҳаббат ба Худо ва Масеҳ ин аст, ки дар озмоиш чунин гӯем: “Барои аз даст надодани пуштибонӣ ва мадади Худо ман назар ба андӯҳгин сохтани ӯ беҳтараш азоб мекашам”. Муҳаббат бо пораи нон ва ҳусни тавачҷӯҳи Худо қаноат мекунад, назар ба ин ки дар ҷаҳон бе ҳусни тавачҷӯҳи Худо вазъи иҷтимоии баланд ва маъруфият дошта бошад. Ҳамаи фарзандони ҳақиқии Худо аз ҳамин гуна санҷишҳо мегузаранд; санҷиши галларо аз алафҳои бегона ҷудо мекунад. Санҷиши бо оташ ва покшавӣ аз гапҳо имкон медиҳад, ки тилло дар шакли холис ба даст ояд.*³

Ба ӯ имон оварда, мо бо шодмонии *молокалом* ва *пур* аз *чалол* шодӣ мекунем. Бо бовар ҳамроҳи ӯ будан — яъне бо сарчашмаи ҳама гуна *шодӣ* робитаи муттасил, ҷовидон доштан аст. Шодии масеҳӣ на ба шароити заминӣ, балки ба Масеҳи зиндашуда ва болобардоршуда вобаста аст, ки дар тарафи рости Худо нишастааст. Шахси муқаддасро аз шодияш маҳрум кардан имкон надорад, чунки Масеҳро аз ҷои ҷалолаш барканор

кардан ғайриимкон аст. Ин ва он бо ҳам вобастаанд.

1,9 Сипас Петрус натиҷаи боварро дар замони ҳозира аз назар мегузаронад — *начоти* чонҳо. Начоти бадан — ханӯз дар оянда аст; он ҳамон вақте ба амал меояд, ки Масеҳ барои покони Худ меояд. Аммо ҳамин ки мо бо бовар ба Масеҳ таваккал мекунем, начоти чонҳои худро ба даст меоварем. Калимаи “чон” ин ҷо на ба бадан, балки ба чихати ғайримоддии одам, ба шахсияти вай дахл дорад. Ҳангоми марг маҳз чон аз бадан ҷудо мешавад. Дар ҳолати додашуда он рӯҳро дар бар мегирад, ки ба воситаи он мо Худоро мешиносем. Ҷон дар лаҳзаи зодашавии нав начот меёбад.

1,10 Ҳамин *начот* мавзӯи бисёр пайғамбарони Паймони Куҳан буд. Хабаррасонҳои қадимии Худо пешгӯӣ мекарданд, ки мо хусни тавачҷӯҳеро ба даст меоварем, ки сазовори он нестем. Аммо онҳо то охир намефаҳмиданд, ки оиди чӣ менависанд (ниг. Дон. 12,8).

1,11 Онҳо: 1) Кӣ будани ин Шахсиятеро, ки чун Масеҳ меояд; ва 2) *замони* пайдо шудани ӯро аниқ намефаҳмиданд. Аз Рӯҳи Худо илҳом гирифта, онҳо *уқубатҳои* Масеҳро ва *чалолеро*, ки *баъд аз он фаро хоҳад расид*, пешгӯӣ мекарданд. Аммо онҳо намефаҳмиданд, ки ин ду воқеа ҳадди ақалл ба муддати 1900 сол аз ҳам ҷудо хоҳанд буд. Чуноне ки бисёр вақт тасвир карда мешуд, онҳо ду қуллайи кӯҳиро медиданд: (а) Ҷолҷолторо, ки он ҷо Исо уқубат кашида буд, ва (б) кӯҳи Зайтунро, ки ӯ ба он ҷо дар чалол хоҳад баргашт. Аммо онҳо водии байни ин ду қулларо, яъне давраи ҳозираи *файзро* надида буданд; акнун мо назар ба онҳо дар дурнамои равшантаре ҳар ду воқеаро дида метавонем, ки яке аз онҳо ба гузашта дахл дорад, дигаре — ханӯз ба оянда.

1,12 Рӯҳи Худо ба таври мӯъҷизавӣ ба онҳо *ошкор* кард, ки онҳо ба наслҳои ханӯз зоданашуда хизмат мекунанд. Агарчи суханони пайғамбарон барои насли худи онҳо маъно доштанд, онҳо медонистанд, ки маънои пурраи пайғамбариро бо воқеаҳои он рӯзҳо маҳдуд намешавад.

Табиист, ки саволҳо пайдо мешаванд. Наход пайғамбарони Паймони Куҳан ҳақиқати сафедшавӣ бо боварро намедонистанд? Чӣ гуна онҳо ҳақиқатро оиди начоти мо намефаҳмиданд? Ба кадом маъно онҳо *на ба худашон, балки беиштар ба мо* хизмат кардаанд?

Вилиям Линколн мегӯяд:

*Фаровонии файз то омадани Масеҳ фуру рехта наметавонист. Худо гуноҳкоронро начот дода метавонист ва ҳақиқатан начот меод ва онҳоро ба осмон мегирифт, масалан Ҳанӯхро, аммо ягонагӣ бо Масеҳ ва ҳамаи он чи ин ягонагӣ дар назар дорад, танҳо пас аз марги Масеҳ амалӣ шуда метавонист. Оҳ, Худо аз дидани иззату иқдоми беҳисоб, ки нисбати Писари ӯ арз мешавад, беҳад шодмонӣ мекунад!*⁴

Он чи барои пайғамбарон дар паси парда буд, акнун аён мешавад. Дар рӯзи Панतिकост аз осмон Рӯҳи Пок фуруд омад. ӯ фиристагонро ваколатдор намуд, ки Хушхабарро оиди он ки Исои Носирӣ Масеҳи ваъдашуда аст, ва ӯ барои гуноҳҳои одамон мурд, дафн карда шуд ва дар рӯзи сеюм зинда шуд, мавъиза кунанд. Онҳо эълон мекарданд, ки дар давраи файз мақсади Худо аз халқҳои гуногун одамонро ба номи ӯ чамъ кардан аст, ва меғуфтанд, ки замоне Худованд Исо ба замин бармегардад, то ки ҷубдасти ҳукмронии ҷаҳонро ба дасташ гирад.

Имтиёзи бузургтарини бовардорони давраи Паймони Навин на танҳо дар он зоҳир мешавад, ки онҳо он чиро, ки барои пайғамбарон пӯшида буд, равшан мефаҳманд, балки ҳамчунин дар он аст, ки *фариштаҳо* низ *мехоҳанд андаруни* ин ҳақиқатҳои начот назар андозанд. *Фариштаҳо* дар Паймони Навин ҳамон гуна ҷои намоёнро ишғол мекунанд, ки дар Паймони Куҳан доштанд. Онҳо дар робита бо зодашавии Масеҳ, озмуда шудани ӯ, азобҳои рӯҳии ӯ дар Ҷатсимонӣ ва растохези ӯ зикр шудаанд. Аммо, он қадаре ки мо медонем, барои фариштаҳои афтода ҳеҷ омури нест. Масеҳ на барои ҳимояи фариштаҳо, балки барои авлодони Иброҳим омад (Ибр. 2,16). Калисо барои фариштаҳо намунаи аёнист, чунки ҳикмати гуногуншакли Худоро нишон медиҳад (Эфс.

3,10). Аммо ба онҳо дарки он шодие ки начот ба мо меорад, дода нашудааст.

В. Рафтори масехӣ дар партави мавқеаш (1,13–2,3)

1,13 Аз ин оят сар карда гузоштани задаҳои мантиқӣ дигар мешавад. Петрус чалоли начоти моро тасвир мекард. Акнун вай як қатор насихатҳо медиҳад, ки дар маводи зикршуда асос ёфтаанд. Ҷоветт мегӯяд: “Ин даъват дар мавъизаи пешакии Хушхабар асос ёфтааст... Ангезаи рӯҳонӣ аз боиси қувваи ҳаракатдиҳандаи фактҳои азим аст. Ҷараёни инкишофи ин вазифа дар қалби Хушхабар тавлид шудааст”.⁵

Пеш аз ҳама, Петрус ба покони бо исрор маслиҳат медиҳад, ки “*камари ақли худро*” банданд. Бастании камари *ақл* — маҷози адабии ҷолиб аст. Дар кишварҳои шарқӣ одамон либосҳои дароз мепӯшиданд, ки чинҳои озодашон рост мефароманд. Ҳангоме ки онҳо тез ё бо мамониатҳои камтар ҳаракат карданӣ мешуданд, либосашонро бо миёнбанд мебастанд (ниг. Хур. 12,11). Ҳамин тариқ онҳо камари худро мебастанд. Аммо *камари ақли худро бандед* гуфта, Петрус чиро дар назар дорад? Дар ҷаҳони муҳолиф ҳаракат карда, бовардорон бояд аз воҳима ва парешонхотирӣ канорагирӣ кунанд. Дар давраҳои таъкибот ҳамеша имкони ошӯфта шудан ё ба ҳаяҷон омадан ҳаст. Камари бастаи ақл ба одамони боқувват, ором, хунсард ва ба амал тайёр хос аст. Ин гуна одамон аз тарси инсонӣ дар назди таъкибот озоданд.

Сипас ин ҳолати босаранҷомии фикрӣ бо калимаи “*хушёр шавед*” ҳавасманд карда мешавад. Яъне бар акси воҳима ва асабоният худдориро нигоҳ доред. Рӯҳи *хушёр* мӯътадил ва устувор аст.

Сипас ба покони бо исрор маслиҳат дода мешавад, ки зиндадилро нигоҳ доранд ва ба оянда бо умед нигоҳ кунанд: *ба файзе ки дар вақти зуҳури Исои Масеҳ ба шумо ато хоҳад шуд, комилан умедвор бошед*. Боварӣ ба бозомадани Масеҳ ба мо чун асоси устувор дода шудааст, ки имкон медиҳад дар миёни ҳамаи ошӯфтагиҳо ва тирарӯзиҳои ҳаёт то охир истодагарӣ кунем. Чунин ҳисобида

мешавад, ки *зуҳури Исои Масеҳ* ба бозомадани пурчалолӣ \bar{U} ба замин дахл дорад. Аммо он ҳамчунин метавонад дахлдори ба осмон гирифта шудан бошад, ҳангоме ки Масеҳ баҳри покони Худ меояд.

1,14 Дар оятҳои 14–16 сухан дар бораи самти *фармонбардоронаи* фикрҳо меравад. *Бачагони фармонбардор* набояд гуноҳро кунанд, ки дар ҳаёти гузашта ба онҳо хос буданд. Акнун, чун масеҳиён, онҳо бояд ба Оне тақлид кунанд, ки номашро доранд. Агар онҳо бо ҷаҳони беҳудо мувофиқ шаванд, онҳо табиати осмонии худро инкор мекунанд. Он чиро, ки онҳо дар рӯзҳои *нодонӣ* мекарданд, акнун бояд тарк кард, чунки онҳо аз ҷониби Рӯҳи Пок пок гардонда шудаанд. *Ҳавасҳои пештара* гуноҳро мебошанд, ки ин одамон дар замони ҳанӯз Худро надоништанашон содир мекарданд.

1,15 Ба ҷои тақлид ба ҷаҳони беҳудо бо шавку завқ ва мӯдҳои гузарандаи он, ҳаёти мо бояд хислати *муқаддаси* Онеро ҳосил намояд, ки моро даъват кардааст. Тақводор будан монанди Худо будан аст. Худо дар ҳама чиз пок аст. Барои ба \bar{U} монанд шудан мо бояд дар ҳамаи он чи мекунем ва мегӯем, пок бошем. Дар ин ҳаёт мо ҳеҷ гоҳ чун \bar{U} пок намешавем, аммо мо бояд пок бошем, чунки \bar{U} пок аст.

1,16 Барои тасдиқи он ки Худо аз халқи Худ интизори монандӣ ба \bar{U} ст, Петрус ба ақиб, ба Паймони Куҳан бармегардад. Дар Ибодат 11,44 Худо гуфтааст: “*Муқаддас бошед, чунки ман қуддус ҳастам*”. Масеҳиён даъват шудаанд, то ба воситаи қуввати Рӯҳи Пок ки дар онҳо сокин аст, пок зиндагӣ кунанд. Покони Паймони Куҳан ин ёрӣ ва баракатро надоштанд. Мо дар вазъи бештар имтиёзнок ҳастем, пас мо ҳамчунин масъулияти бештаре дорем. Ояте ки Петрус аз китоби Ибодат иқтибос овард, дар Паймони Навин маънои нав, амиқтар пайдо мекунад. Он дар фарқи байни чизҳои расмӣ ва ҳаётӣ аст. Дар Паймони Куҳан поки идеали Худо буд. Аммо танҳо бо омадани Рӯҳи ҳақиқат он сифати мушаххас, ҳаррӯзаро қабул кард.

1,17 Мо на танҳо ба поки, балки ҳамчунин ба боҳурмат будан, яъне *тарси* эҳтиромона, дарки амиқи Кӣ будани Худо даъват

шудаем. Мо бояд махсусан дарк намоем, ки Оне ки мо ба \bar{U} чун ба *Падар* мурочиат мекунем, фарзандони Худо бе рӯйбинӣ аз *рӯи аъмолашон доварӣ мекунад*. Бо дарки он ки дониши \bar{U} пурра ва доварияш дуруст аст, мо бояд боандеша зиндагӣ кунем ва аз норозӣ кардани \bar{U} тарсем. *Падар* онҳоеро *доварӣ мекунад*, ки дар ин ҳаёт ба \bar{U} тааллуқ доранд; тамоми довариро бар гуноҳкорон \bar{U} ба Худованд Исо додааст (Юх. 5,22).

Линколн менависад: “ \bar{U} мушохида мекунад, \bar{U} ҳамаи онҳоеро, ки мақсадҳояшон пок, фикрҳояшон оқилона ва дилашон хоҳони писанди \bar{U} шудан аст, фаромӯш намекунад”.⁶

Мо бояд замони *гурбати худро* дар замин бо *худотарсӣ* гузаронем. Ин ҷаҳон барои масеҳиён хона нест. Мо дар кишвари бегона, ки аз осмон дур аст, зиндагӣ мекунем. Мо набояд дар ин ҷо чунон маскан гирем, ки гӯё ин манзили доимии мо бошад. Ҳамчунин мо набояд ба рафтори сокинони замин тақлид кунем. Мо бояд ҳамеша ватани осмони худро дар хотир дошта бошем ва чун шаҳрвандони осмон рафтор кунем.

1,18 То тавба карданашон бовардорон аз одамони сокини ҷаҳон фарқ намекарданд. Гуфтор ва рафтори онҳо чун аз он одамони атрофашон ҳечу пуч ва бемаъно буданд. Рӯзҳои дар дурӣ аз Худо гузаронда чун “*ҳаёти ботиле ки аз падарони худ мерос гирифтаед*” тасвир шудаанд. Аммо барои бозхарид намудани онҳо аз он мавҷудияти бефоида нархи гароне пардохта шудааст. Онҳо аз тақлиди ғуломона ба ҷаҳон бо пардохти фидияи азим начот дода шудаанд. Пас барои озодии қурбониҳои дуздидашуда чӣ пардохта шуда буд: *нуқра ё тилло* (ниг. Ҳас. 30,15)?

1,19 Не, онҳо бо *Хуни гаронбаҳои Масеҳ*, ки ба хуни *барраи* беайб ва пок шабоҳат дода шуда буд, харида шуда буданд. Масеҳ *барраи беайб ва пок* аст. \bar{U} ҳам аз дарун ва ҳам аз берун мутлақо комил аст. Агар бовардор ягон вақт ба васвасае дода шавад, ки ба ҳаловатҳо ва вақтхушиҳои дунявӣ бозгардад, одатҳо ва меъёрҳои рафтори дунявиро қабул кунад, ба ҷаҳоне ки бо роҳҳои нодуруст меравад, монанд шудан хоҳад, бигузур Масеҳро ба ёд оварад, ки *Хуни* Худо барои

аз ин гуна зиндагӣ озод кардани вай рехтааст. Ба ҷаҳон бозгаштан — яъне партгоҳи бетагро, ки бар болои он кӯпруки ниҳоят гаронбаҳое бунёд шуда буд, ба сӯи ақиб тай намудан аст. Зиёда аз ин, бозгашт ба ҷаҳон — дидаву доништа ба Начотдиханда хиёнат кардан аст.

“Аз бузургии қурбонӣ оиди бузургии гуноҳ хулоса бароред. Сипас қарор диҳед, ки бо он, чи нархи ҷони Начоткорро талаб кард, дигар ҳеч коре надоред”.

1,20 Начоте ки Масеҳ барои мо ба ҷо овард, фикри дермондае дар нақшаи Худо набуд. Начотдихандае ки мебоист барои мо мемурд, *пеш аз таъсиси ҷаҳон пешакӣ таъин шуда буд*. *Лекин дар замони охир*, яъне дар охири давраи шариат \bar{U} аз осмон омад, то моро аз роҳҳои пештараи ҳаёт начот диҳад. Линколн тафсир мекунад: “Дар ин замони охир таърихи ахлокии ҷаҳонӣ дар салиби Масеҳ итмом ёфт. Он худро тамоман ошкор кард ва дар назди Худо ба анҷоми худ расид”.⁷

Аҳамияти аз низоми ҷаҳонӣ пурра чудо шуданро ба мо амиктар фаҳмондани шуда, Петрус таъкид мекунад, ки Масеҳ мурд, то моро аз он озод кунад. Мо дар ҷаҳон зиндагӣ мекунем, аммо мо аз он он нестем. Аммо мо набояд аз одамони аз олами боло зодана шуда канорагирӣ кунем, аниқтараш, мо бояд ба онҳо Хушхабарро расонем. Аммо, бо онҳо муошират намуда, мо ба ҳеч ваҷҳ набояд дар гуноҳҳои онҳо иштирок кунем ва ба онҳо мусоҳилакорӣ намоем. Мо бояд дар мисоли ҳаёти худ нишон диҳем, ки мо фарзандони Худо ҳастем. Агар мо ба ин ҷаҳон монанд шавем, шаҳодати мо сушт мешавад. Одамони дунявӣ ҳама гуна хоҳиши бовардор шуданро гум мекунанд, агар фарқеро набинанд — тағйиротро ба сӯи беҳбудӣ дар ҳаёти мо.

1,21 Садоқатро ба Худованд Исо нигоҳ доштан лозим аст, чунки танҳо *ба воситаи \bar{U}* мо ба *Худо имон овардаем*. Махз \bar{U} ба мо дили Падарро кушод. Чуноне ки В. Т. П. Волстон мегӯяд: “Одам Худоро на ба воситаи офариниш, пешбинӣ ва шариат, балки ба воситаи Масеҳ шинохт”.⁸ Падар \bar{U} ро аз *мурдагон эҳё карда* ва ба \bar{U} ҷои *ҷалоли* оли-

таринро дар осмон *бахшида*, тасдиқ кард, ки аз кори начотдихандаи Масеҳ пурра қаноатманд аст. Дар натиҷаи ҳамаи ин мо ба *Худо имон ва умед* дорем. Мо на дар низоми бади ҳозираи ҷаҳон, балки маҳз дар *Ū* зиндагӣ мекунем, ҳаракат мекунем ва вучуд дорем.

1,22 Акнун фириста хонандагонро бо исрор насихат медихад, ки пурмуҳаббат бошанд (1,22–2,3). Аввал вай зода шудан аз олами болоро тасвир мекунад ва ишорат мекунад, ки яке аз дигаргуниҳое ки пас аз он меоянд, *бародардӯстӣ* мебошад (1,22). Сипас вай боз исрор менамояд, ки дӯст доштан *ӯхдадориест* (1,22). Боз вай ба зода шудан аз олами боло бармегардад ва ба тухме ишорат мекунад, ки аз он ин ҳаёти нав рӯидааст, — ба Сухани Худо (1,23–25). Боз як бор вай *ӯхдадориеро* таъкид мекунад, ки бар қабулкардагони Сухан вогузор шудааст (2,1–3).

Дар ояти 22 Петрус пеш аз ҳама зодашавии навро тасвир мекунад: *ҷонҳои худро... пок карда*. Мо, албатта, мефаҳмем, ки ҳангоме мо начот ба даст меоварем, маҳз Худо ҷонҳои моро пок мекунад; мо ба маънои аслии барои пок кардани худ қуввате надорем. Аммо, мувофиқи ин ифода, онҳое ки покшавиро аз сар гузаронданд, онро аз рӯи бовар гирифта ҳисоб мешаванд.

Воситае ки дар ин покшавӣ истифода мешавад, — *итоати ростист*. Бори дуюм Петрус бовари начотдихандаро чун амали итоат тасвир мекунад (ниг. 1,2). Дар Румиён Павлус ду бор ибораи “итоати бовар”-ро ба кор мебарад. Мо дар фикрронии худ набояд боварро аз итоат ҷудо карданӣ шавем. Бовари ҳақиқӣ — бовари фармонбардор аст. Итоат танҳо ба *воситаи Рӯҳ* амалӣ шуда метавонад.⁹

Яке аз мақсадҳои зода шудан аз олами боло — *бародардӯстии берие* аст. Ба маънои ниҳоят мушаххас мо барои он начот ёфтаем, ки дигар масеҳиёро дӯст медорем. Ба шарофати ин муҳаббат мо медонем, ки аз марг ба ҳаёт гузаштаем (1Юх. 3,14); зоҳиршавии ин муҳаббатро дида, ҷаҳон медонад, ки мо шоғирдони Худованд Исо ҳастем (Юх. 13,35).

Даъвати *доимо якдигарро аз самими қалб дӯст доштан* хеле табиӣ садо медихад. Ин яке аз бисёр ҷойҳое дар Инҷил аст, ки тасди-

қоти ҳикоягӣ барои амр асос мешавад. Баён ин аст: *Чун ҷонҳои худро... барои бародардӯстии берие пок кардаед... Сипас амр меояд: доимо якдигарро аз самими қалб дӯст бидоред*. Мавқеъ барои амалиёт асос мешавад. Муҳаббати мо бояд гарму ҷӯшон, самимӣ, қавӣ, чиддӣ, доимӣ ва пок бошад.

Насихати боисрори якдигарро дӯст доштан махсусан барои одамоне саридарвакт аст, ки таъкиботро аз сар мегузаронанд, чунки “дар шароити вазнин ихтилофоти ночиз то андозаҳои азим калон мешаванд”.

1,23 Боз Петрус хонандагонро ба зодашавии нави онҳо бармегардонад, ин дафъа ба тухми ин зодашавӣ — *Каломи Худо*. Насихатҳои дар 2,1–3 баёншуда бар он асос хоҳанд ёфт.

Аз олами боло зода шудан на аз *тухми фонӣ* ба амал омадааст, яъне на чун зода шудани табиӣ. Ҳаёти одамӣ аз тухме пайдо мешавад, ки ба қонунҳои табиӣ фаношавӣ ва марг тобеъ аст. Ҳаёти табиӣ пайдошуда ҳамон хосиятҳои тухмеро, ки аз он пайдо шудааст, дорад; он низ хусусияти муваққатӣ дорад.

Аз олами боло зода шудан аз *Каломи Худо* ба амал меояд. Навиштаҳои Покро шунида ва хонда, одамоне худро дар гуноҳҳо маҳкум мекунанд, дар он боварӣ ҳосил мекунанд, ки Масеҳ Начотдихандаи ягона ва кофӣ аст, ва ба Худо бозгашт мекунанд. Ҳеч кас ҳеч гоҳ бе ин ва ё он амали Каломе фасоднопазири Худо начот намеёбад.

Семюэл Ридаут дар “Навиштаҳои Поки рақамҳо” зикр мекунад:

Дар боби якум мо оиди се чизи бефано мехонем — мероси бефано (о. 4), начоти бефано (о. 18.19), ва Каломе бефано, ки мо ба воситаи он аз нав таваллуд шудаем (о. 23). Ҳамин тариқ, мо дар асоси начоти бефано табиати бенуқсон дорем, ки метавонад барои мероси беайби арзишширо ҳеч гоҳ гум намекарда шодӣ кунад. Чӣ мӯҳри камолоти ҷовидонӣ бар ҳамаи он аст, ва чӣ ҳамсафари мувофиқ бо он зебоии бефанои рӯҳи ҳалиму соқит (3,4)!¹⁰

Калом зинда аст ва то абад боқист.¹¹ Осмон ва замин гузарон ҳастанд, аммо он ҳеч гоҳ аз байн намеравад. Он ҷовидона дар

осмон хоҳад буд. Ва ҳаёте ки \bar{U} ато мекунад, ҳамчунин ҷовидонист. Онҳое ки ба воситаи Калом аз нав зода шудаанд, табиати ҷовидонии Каломро дар бар мекунанд.

Ҳангоми зода шудани одам тухме (нутфае) ки кӯдак аз он инкишоф меёбад, тамоми хусусиятҳои хоси \bar{u} ро дар ҳолати ҷанинӣ дорад. Дар оянда \bar{c} хел шудани кӯдакро тухм (нутфа) муайян мекунад. Дар ҳолати додашуда донишгани мо кофист, ки тухм ҷовидонӣ нест, он фонӣ аст, пас ҳаёте ки аз он пайдо мешавад, ҳамчунин фонист.

1,24 Доимӣ набудани одам бо иқтибос аз Ишаё 40,6.7 таъкид карда шудааст. Ҳаёти одамӣ ба мисли алаф муваққатист. Зебоии ҷисмонӣ чун ҳаёти гулҳои сахроӣ зудгузар аст. Алаф хушк мешавад, ва гулҳо хазон шуда мемиранд.

1,25 Баръакс, Каломи Худованд то абад боқист (Иш. 40,8). Бинобар ин ҳаёти нави бовардор ҳамчунин бефано аст. Ин Каломи бефано паёми Хушхабар аст, ки ба хонандагони Петрус мавъиза шудааст ва боиси аз нав зода шудани онҳо гардидааст. Он сарчашмаи ҳаёти ҷовидонии онҳо шудааст.

2,1 Азбаски масеҳиён шарикони ҳаёти илоҳӣ ҳастанд, онҳо бояд як бор ва барои ҳамеша аз амалҳои зерини бемуҳаббат даст кашанд:

Кина — бар зидди каси дигар фикрҳои бад парваридан. *Кина* душманиро мепарварад, ранчиширо чамъ мекунад ва пинҳонӣ умед мекунад, ки дигарӣ ҳадафи касос, зарар ё фочиае мегардад. Ҷорҷ Вашингтон Карверро ба университет қабул накарданд, чунки вай сиёхпӯст буд. Баъди солҳои зиёд, вақте касе аз вай номбар кардани он университетро хоҳиш кард, вай гуфт: “Намеарзад. Акнун ин ягон аҳамияте надорад”. Карвер бар зидди онҳое ки \bar{u} ро ранҷонда буданд, кинае дар дил надошт.

Макр — бевичдонӣ ва фиреб (чӣ шаклҳои гуногунеро он ба худ мегирад!). Макр пардохти андозҳо аз даромадро сохтакорӣ мекунад, дар имтиҳонҳо фиреб медиҳад, синну солро пинҳон медорад, ба шахсони вазифадор пора медиҳад ва дар соҳибкорӣ каллобӣ мекунад.

Риё — самимӣ набудан, вонамуд кардан, фиреб. Риёкор — хунарпешаест дар пйеса, ки нақши касеро мебозад. Вай вонамуд мекунад, ки дар оиладорӣ хушбахт аст, дар ҳоле ки ҳонаи вай майдони ҳақиқии муҳориба аст. Вай рӯзҳои якшанбе намуди рӯхонӣ мегирад, дар рӯзҳои дигар бошад ба ҳавасҳои ҷисмонии худ озода медиҳад. Вай вонамуд мекунад, ки ба дигарон тавачҷӯх дорад, дар ҳоле ки хоҳишҳои худпарастонаанд.

Ҳасад — рашки рӯйрост. Вайн онро чун ҳисси ноқаноатмандӣ муайян мекунад, ки ҳангоми мушоҳидаи пешравии дигарон ё шунидани афзалиятҳои онҳо пайдо мешавад. Маҳз *ҳасад* саркоҳинонро водор намуд, ки Исоро барои қатл кардан ба дасти Пилотус супоранд (Мат. 27,18). *Ҳасад* қотил низ ҳаст. Занон метавонанд дигаронро барои хонаҳо ва боғҳои беҳтар, либосҳои зеботар ва ё беҳтар хӯрок пухтанашон бад бинанд. Мард метавонад мошини нав ё хонаи калони шахсеро таъриф кунад, аммо дар айни замон фикр кунад: “Ман ба вай нишон медиҳам. Ман чизи беҳтаре хоҳам дошт”.

Ҳар бадгӯӣ — тӯҳмат, ғайбати бадфикрона, айбдоркунии якдигар аст. Тӯҳмат кӯшиши оиди шахсе бадгӯӣ карда, худро поктар нишон додан аст. Он шаклҳои нозукеро ба кор мебарад, ба монанди: “Ҳа, вай одами хуб аст, аммо як норасоӣ дорад...”, ва баъд корд ба тахтапушти вай ҳалонда мешавад. Бадгӯӣ ҳатто вачоҳати диниро қабул карда метавонад: “Ман инро танҳо барои дастгирии дуоии ту зикр мекунам, лекин оё ту медонӣ, ки вай...” — ва баъд тавсифи маҳвкунандаи шахс меояд.

Ҳамаи ин гуноҳҳо вайрон кардани ҳукми асосӣ аст: ёри худро ба монанди худ дӯст доштан. Ҳайратовар нест, ки Петрус ба мо маслиҳат медиҳад, то аз онҳо қатъиян даст кашем.

2,2 Вазифаи дуюм, ки аз зодашавии дубораи мо бармеояд, аз он иборат аст, ки ташнагии рафънашавандаро ба *шири поки рӯхонии калом* нигоҳ дорем. Гуноҳҳое ки дар ояти гузашта зикр шуданд, рушди рӯхониро бозмедоранд; Сухани неки Худо онро ғизо медиҳад.

Ифодаи “чун кӯдакони навзод” на ҳатман маънои онро дорад, ки хонандагони Петрус навбоварон буданд; шояд онҳо чандин сол пеш назди Масеҳ омада буданд. Аммо, новобаста ба муддати зиёди дар бовар буданашон, онҳо бояд чун кӯдаконе ки бе *шир* дод мегӯянд, ташнаи сухан бошанд. Мо тасаввуротро оиди ташнагии кӯдаки солим бо мушоҳидаи он ба даст меорем, ки чӣ тавр вай бесаброна, боисрор, бо қатъият рафтор мекунад, вақте модар ба вай сина мемаконад.

Ба шарофати *шири* поки калом бовардор рӯҳан рушд мекунад.¹² Мақсади ниҳое ки тамоми рушди рӯҳонӣ дар ин ҳаёт ба он равона карда шудааст, — мувофиқат ба тим-соли Худованди мо Исои Масеҳ аст.

2,3 Агар ҳақиқатан чашидаед, ки Худованд некӯст. Чӣ ҳавасмандкунии азим барои ташнаи шири поки рӯҳонӣ! Калимаи “агар” ҳеч шубҳаеро роҳ намедихад; мо санчидем ва дидем, ки Худованд некӯст (Заб. 33,9). Қурбонии \bar{U} барои мо зухуроти некӯӣ ва одамдӯстии баённашаванда аст (Тит. 3,4). Мо аллақай чашидем, ки чӣ хел \bar{U} некӯст, ва бинобар ин иштиҳои мо зиёдтар мешавад, то ки боз бештар аз \bar{U} ғизо гирем. Ҳисси форами наздики бо \bar{U} бояд моро водор кунад, ки ҳатто аз фикри дур шудан аз \bar{U} битарсем.

Г. Имтиёзҳои масеҳӣ дар хонаи нав ва қаҳонати нав (2,4–10)

2,4 Акнун Петрус аз насихат ба муоинаи имтиёзҳои бовардорон дар хонаи нав (Калисо) ва қаҳонати нав мегузарад.

Мувофиқи тартиби нав, Масеҳ дар марказ аст, мо бошем ба \bar{U} нигаронида шудаем. Петрус истилоҳоти сохтмончиёро ба кор мебарад, бинобар ин ҳайрон намешавем, вақте мебинем, ки Худованд маҷозан чун *санг* нишон дода шудааст. Аввал \bar{U} *санги зинда* аст, — на санги берӯҳ ё мурда, балки Оне ки ба ҳасби қуввати ҳаёти бепоён зиндагӣ мекунад (Ибр. 7,16).

Метавонад ғайриимкон намояд, ки одамон \bar{U} ро рад карданд. Одамони паст, кӯтоҳ-андеш дар нақшаҳои ҳаётии бемаъно, худпарастона ва номукаммали худ барои Офаридгор ва Начоткори худ ҷое пайдо намекунанд. Чуноне ки барои \bar{U} дар меҳ-

монхона ҷой ёфт нашуд, дар нақшаҳои ҳаётии онҳо низ барои \bar{U} ҷой нест.

Аммо фикри одам нақше намебозад. Дар назари Худо Исои Масеҳ *баргузида ва гаронбаҳост*. \bar{U} на танҳо чун санги мувофик, балки ҳамчунин чун санги зарурӣ баргузида аст. Ва арзиши \bar{U} дар назди Худо беҳад бузург аст. \bar{U} бе ягон шубҳа *гаронбаҳост*.

Агар мо дар нақшаи сохтмони Худо иштирок карданӣ бошем, бояд назди Масеҳ оем. Ягона чизе ки мо лоики он ҳастем, маводи сохтмон будан аст, ки танҳо дар натиҷаи якшавии мо бо \bar{U} ҳосил мешавад. Мо аз он сабаб муҳим ҳастем, ки ба ҷалоли \bar{U} ҳисса мегузorem.

2,5 Хонаи рӯҳонӣ аз ҷониби ҳамаи ба Масеҳ бовар доштагон бино карда мешавад, бинобар ин, он бо Калисо як аст. Калисоро ба парастигӯҳи Паймони Куҳан монанд кардан мумкин аст, чунки он ҷои сукунати Худо дар замин аст (3Подш. 6,11–13; Эфс. 2,22). Аммо он аз парастигӯҳ, аз бинои табиӣ, материалӣ, ки аз маводи зебо, аммо бебақо сохта шудааст, фарқ мекунад. Калисо иншоотест, ки аз *сангҳои зинда* сохта шудааст.

Акнун сухани маҷозӣ аз *хонаи рӯҳонӣ* зуд ба *қаҳонати муқаддас* мегузарад, ки дар алоқамандӣ бо хона амал мекунад. Бовардорон на танҳо маводи сохтмони зинда мебошанд, ки хона аз он бино карда мешавад; онҳо ҳамчунин коҳинони *муқаддас* ҳастанд. Мувофиқи шариати Мусо, қаҳонат танҳо ба сибти Левӣ ва оилаи Ҳорун тааллуқ дошт. Ва ҳатто барои коҳинон ба ҳузури Худо даромадан мамнӯъ буд. Танҳо саркоҳин ба он ҷо дар як сол як бор бо риояи расму қоидаи аниқ муқарраршуда, ки Худо барои ин маврид муқаррар карда буд, даромада метавонист (дар Рӯзи Кафорат, Йом Киппур).

Дар Давраи Нав тамоми бовардорон коҳиноне ҳастанд, ки назди тахти Офаридгори олам ҳам рӯз ва ҳам шаб ворид шуда метавонанд. Ба вазифаҳои онҳо *тақдим кардани қурбонӣҳои рӯҳонӣ* дохил мешавад (бар акси қурбонӣҳои ҳайвонот, паррандаҳо ва орд, ки шариати Мусо муқаррар намуда буд). Қурбонӣҳои рӯҳонии коҳини Паймони Навин инҳоянд:

1. Тақдим намудани бадан чун қурбонии зинда, пок ва писанди Худо. Ин амали парастии рӯхонист (Рум. 12,1).
2. Қурбонии ҳамду сано, “яъне самараи лабҳое ки ба исми \bar{U} ҳамду сано меҳонанд” (Ибр. 13,15).
3. Қурбонии эҳсонкорӣ. “Инчунин инсондӯстӣ ва саховатро аз хотир набароред, зеро ки ин гуна қурбониҳо ба Худо писанд меояд (Ибр. 13,16).
4. Қурбонии моликият ва ё пул. Ин қурбонӣ ҳамчунин ба Худованд писанд меояд (Фил. 4,18).
5. Қурбонии хизматгузорӣ. Павлус оиди хизмати худ ба ғайрияҳудиён чун оиди қурбонии коҳинӣ мегӯяд (Рум. 15,16).

Ин гуна қурбониҳо ба *василаи Исои Масеҳ мақбули Худо* мебошанд. Мо танҳо ба *василаи Исои Масеҳ*, Миёнарави худ, метавонем ба Худо наздик оем, ва фақат \bar{U} қурбониҳои моро мавриди писанди Худо намуда метавонад. Ҳама чизе ки мо мекунем — парастии ва хизмати мо, — комил нест ва бо гуноҳ вайрон гаштааст. Аммо пеш аз он ки ба назди Падар расад, он ба воситаи Худованд Исо мегузарад. \bar{U} ҳар гуноҳро дур мекунад, ва қорҳои мо, ки ба назди Худо Падар мерасанд, пурра писандида мешаванд.

Саркоҳини Паймони Куҳан дар қулоҳи худ лавҳачаи тиллоиро гирифта мегашт, ки дар он чунин суханон сабт шуда буданд: “МУҚАДДАС АСТ БАРОИ ХУДОВАНД” (Хур. 28,36). Ин барои он қарда мешуд, ки ҳеҷ гуноҳе ба ҳадияҳои одамон ҳамроҳ нашавад (Хур. 28,38). Акнун бошад Саркоҳини мо ба хотири мо ин қулоҳро мепӯшад ва ҳар норасоии одамо, ки дар ҳадияҳои мо буда метавонад, баргараф мекунад.

Қаҳонати ҳамаи бовардорон ҳақиқатест, ки онро бояд ҳамаи масеҳиён фаҳманд, ба он бовар кунанд ва хурсандона амалӣ кунанд. Дар айни замон аз он суиистифода қардан мумкин нест. Агарчи ҳамаи масеҳиён қоронанд, на ҳар қорин ҳақ дорад, ки дар ҷамъомад мавъиза кунад ё таълим диҳад. Қоидаҳои муайянро риоя қардан лозим аст:

1. Ба зан иҷозат дода намешавад, ки таълим диҳад ё бар мард ҳукмрон шавад (1Тим. 2,12).

2. Мардоне ки мавъиза мекунанд, бояд чун хабаррасони Худо сухан гӯянд (1Пет. 4,11). Ин маънои онро дорад, ки онҳо бояд қорилан боварӣ дошта бошанд, ки суханони маҳз барои ин мавриди маҳсус додаи Худоро мегӯянд.

3. Ҳамаи бовардорон бахшоиши муайяне доранд, ба монанди он ки ҳар узви бадани одам вазифаи муайяне дорад (Рум. 12,6; 1Қӯр. 12,7). Аммо на ҳамаи бахшоишҳо воизиро дар назди омма дар бар мегиранд. На ба ҳама бахшоиши маҳсули хизмати муждабар, шубон ё муаллим дода шудааст (Эфс. 4,11).

4. Ҷавонмард бояд дар худ бахшоиши Худоро инкишоф диҳад (2Тим. 1,6). Агар ин бахшоиш воизӣ, таълим додан ё шакли дигари сухангӯӣ дар назди оммаро дар бар гирад, ба ин шахс имкони амалӣ қардани бахшоиши худро дар ҷамъоат додан лозим аст.

5. Қаҳонати бовардорон дар амал дар 1Қӯринтиён 14,26 нишон дода шудааст: “Пас, эй бародарон, бояд чӣ қард? Вақте ки шумо ҷамъ мешавед, ва ҳар яке аз шумо таронае аз Забур, ё насихате, ё забоне, ё ваҳйе, ё тафсири дорад, — бигзор ҳамааш барои обод қардан бошад”.

Дар он боб воситаҳои боздоштан тасвир шудаанд, ки амалӣ қардани бахшоишҳоро дар ҷамъоат маҳлуд мекунанд. Ин гуна қорҳои барои расонидани насихат ва таъмини тартибот дар ҷамъоат имкон медиҳанд. Суиистифодаҳоро дар қорилан маҳаллӣ бо қаҳонати умумии бовардорон сафед қардан мумкин нест.

2,6 Ҳанӯз ҳам оиди бино андеша қарда, Петрус Масеҳро санг, бештар аз ин, *санги асосии зовия* меномад. Ба Ишаё 28,16 истинод намуда, вай нишон медиҳад, ки нақши Масеҳ чун *санги зовия* дар Навиштаҳои Пок пешгӯӣ шуда буд. Вай таъкид мекунад, ки Худо қарор дод ба Масеҳ мавқеи маҳсус диҳад, ва \bar{U} *санги баргузида ва қорилан* хоҳад буд, ки ба он пурра таъқиб қардан мумкин аст. Ҳеҷ қас, ба \bar{U} боварӣ қарда, ноумед нахоҳад шуд.

Калимае ки дар ин оят “санги зовия”¹³ тарчума шудааст, камаш се маъно дошта метавонад, ва ҳар тафсириро ба дараҷа ва қувваи баробар нисбати Худованд Исо истифода бурдан мумкин аст.

1. Дар меъморӣ ҳозира *санги зовия* дар таҳкурсии як кунҷ гузошта шуда, ду деворро бо ҳам мепайвандад ва таҳкурсииро таҷассум мекунад, ки тамоми бино бар он истодааст. Масеҳ *санги зовия*, ягона таҳкурсии ҳақиқист (1Қӯр. 3,10. 11), Онест, ки бовардорони яҳудӣ ва ғайрияҳудиҳо (чун ду девор дар як бино) ба як одами нав (Эфс. 2,13.14) муттаҳид кард.
2. Баъзе олимони фикр мекунанд, ки сухан дар бораи санги қуфл дар равоқ меравад. Ин сангест, ки дар маркази равоқ гузошта мешавад ва қисми боқимондаи биноро нигоҳ медорад. Худованди мо, албатта, ба ин тасвир мувофиқат мекунад. \bar{U} санги марказӣ дар равоқ аст, ва бе \bar{U} бино на устуворӣ хоҳад дошт, на мустаҳкамӣ.
3. Мувофиқи ақидаи сеюм, сухан дар бораи санги қуфл дар аҳром (пирамида) меравад, ки дар иморат ҷои баландтаринро ишғол мекунад. Ин дар иморат ягона сангест, ки шаклан фарқ мекунад. Шакли он шакли тамоми аҳромро муайян мекунад. Ин санги охириест, ки сохтмон бо он анҷом меёбад. Ҳамин тариқ, Масеҳ санги авҷи аълои Калисо, ҳақиқатан санги беҳамтост. Калисо аз он хусусиятҳои хоси худро мегирад. Ҳангоме ки \bar{U} бозмегардад, бино ба анҷом расонда мешавад.

\bar{U} санги *баргузида* ба *гаронбаҳост*. \bar{U} ба он маъно *баргузида* аст, ки Худо \bar{U} ро ба ҷои аз ҷамаи ифтихорӣ муқаррар намуда, интиҳоб кард. \bar{U} барои он *гаронбаҳост*, ки каси дигарӣ монанди \bar{U} вучуд надорад.

Касе ки ба Он имон оварад, ҳиҷил нахоҳад шуд. Дар матни Ишаёе, ки Петрус ба он истинод мекунад, чунин навишта шудааст: “Ҳар касе ки бовар кард, таъҷил нахоҳад кард”. Ҳар ду матнро муттаҳид кунед ва ваъдаи хуберо ба даст меоред, ки касоне ки Масеҳро чун санги *зовия* доранд, аз хори ба

ноумедӣ мебарда ва шитоби беақлона раҳой ёфтаанд.

2,7 Дар оятҳои гузашта Худованд Исо чун санги зинда, санги радшуда, санги гаронбаҳо ва санги зовия муаррифӣ шуда буд. Акнун, ин калимаро истифода набурда, аз афташ, Петрус \bar{U} ро чун санги тафтишӣ тасвир мекунад. Санги тафтишӣ муайян мекунад, ки аз ду минерале ки дар шафати он аст, кадомаш аслии аст ва кадомаш қалбақӣ. Он, масалан, нишон медиҳад, ки маъдан тиллоест ё пирите ки барғалат тилло гумон карда мешавад.

Ҳангоме ки одамон бо Начотдиханда сару кор мегиранд, маълум мешавад, ки онҳо дар асл кистанд. Бо муносибаташон ба Худованд онҳо моҳияти худро аён мекунанд. Барои бовардорони ҳақиқӣ \bar{U} *гаронбаҳост*; нобоварон \bar{U} ро рад мекунанд. Ҳаёти худро бе Масеҳ тасаввур карданӣ шуда, бовардор мефаҳмад, ки \bar{U} то чӣ андоза *гаронбаҳост*. Ҳеҷ кадом ҳаловати заминӣ “хатто лаҳзае ҳам бо ҳаёт дар мушоракат бо Масеҳ баробар шуда наметавонад”. \bar{U} “бар беваре (даҳ ҳазор) баланд бардошта шудааст” ва \bar{U} “сар то по фаттон аст” (Сур. Сур. 5,10.16).

Аммо бо беитоатон, ё *беимонон*, чӣ мешавад? Муаллифи Забур 117 пешгӯӣ кард, ки ин санги гаронбаҳоро бинокорон рад хоҳанд кард, аммо дертар он *санги сари гӯша* хоҳад шуд.

Оиди сохта шудани парастиишгоҳи Сулаймон достоне ҳаст, ки ин пайғамбариро хеле хуб тасвир мекунад. Сангҳои барои парастиишгоҳ дар кони санги дар наздиқӣ буда пешакӣ тайёр карда мешуданд. Ба қадри зарурат онҳоро ба майдони қорӣ мебароварданд. Боре қоргарон ба бинокорон сангеро оварданд, ки шакл ва андозаи нотақрор дошт. Қоргарон барои он дар бино ҷой наёфтанд ва онро безътиноёна ба нишебӣ партофтанд, ки он ҷо он тадриҷан бо алаф пӯшида шуд. Сохтмони парастиишгоҳ ба анҷом наздик буд, ва ба хонасозон санги андозааш муайян даркор шуд. Одамон дар кони санг гуфтанд: “Мо қайҳо ба шумо ин гуна санг фиристода будем”. Баъди чустуҷӯҳои зиёд санги радшуда ёфт шуд ва ба ҷои муносиб дар парастиишгоҳ гузошта шуд.

Аналогия (монандкунӣ) пурра фаҳмост. Худованд Исо дар омадани якумаш Худро ба халқи Исроил пешниҳод намуд. Халқ, ва дар навбати аввал сарварон, дар системаи ашёҳои худ барои \bar{U} ҷой наёфтанд. Онҳо \bar{U} ро рад карданд ва ба маслӯбшавӣ маҳкум намуданд.

Аммо Худо \bar{U} ро аз мурдагон зинда намуд ва дар осмон ба тарафи рости Худ шинонд. Ҳангоме ки Радшуда бори дуюм ба замин бозмегардад, \bar{U} чун Шоҳи шоҳон ва Худованди ҳукмфармоён хоҳад омад. Он гоҳ \bar{U} дар назди омма чун *санги сари гӯшаи бино* зоҳир мегардад.

2,8 Ин ҷо боз тағйири тимсолҳо ба амал меояд. Масех, санги тафтишӣ ва зовия, акнун чун *санги пешпо* аён мегардад. Ишаёё пешгӯӣ кард, ки барои нобоварон \bar{U} санге хоҳад буд, ки ба он пешпо хоҳанд хӯрд, ва сахрае ки онҳоро ба афтидан мачбур хоҳад кард (Иш. 8,14.15).

Дар таърихи халқи Исроил ин пешгӯӣ аниқ иҷро шуд. Ҳангоме ки Масеҳи онҳо омад, яҳудиён аз аслу насаб ва ҳаёти хоксоронаи \bar{U} ба васваса меафтанд. Онҳо роҳбари сиёсӣ ва сарлашқарро интизор буданд. Ба далелҳои хеле боварибахш нигоҳ накарда, онҳо \bar{U} ро чун Масеҳи ваъдашуда қабул карданро рад карданд.

Аммо ин на танҳо нисбати Исроил қобили истифода аст. Барои ҳар касе ки ба Исо бовар намекунад, \bar{U} *санги пешпо* ва *сахраи васваса мешавад*. Одамон ё дар тавба назди \bar{U} сар хам карда, начотро бо бовар қабул мекунанд, ё ба \bar{U} пешпо мехӯранд ва ба дӯзах меафтанд. “Он чи начоти онҳо буда метавонист, сабаби маҳкумияти афзояндаи онҳо мегардад”. Бетарафӣ буда наметавонад; \bar{U} бояд ё Начотқор ва ё Довар бошад.

Онҳо, *ба калом итоат накарда, ба ин санг пешпо мехӯранд*. Чаро онҳо пешпо мехӯранд? На аз боиси душвориҳои ақлии самимӣ. На барои он ки дар Худованд Исо чизе ҳаст, ки бовар ба \bar{U} ро ғайриимкон мегардонад. *Онҳо пешпо мехӯранд*, барои он ки дидаву доништа ба *калом* итоат намекунанд. Мушқилӣ дар иродаи одамист. Одамон барои он начот намеёбанд, ки начот ёфтанд намехоҳанд (Юх. 5,40).

Чунин ба назар мерасад, ки қисми охири ояти 8, “*барои ҳамин ҳам таъин шудаанд*”, оиди он мегӯяд, ки онҳо барои ба *калом* итоат накардан муқаррар шуда буданд. Оё маънои ин ҷумла чунин аст? Не, ин оят таълим медиҳад, ки ҳамаи онҳое ки дидаву доништа ба *калом* итоат намекунанд, насибашон *пешпо хӯрдан* аст. Суханони “*барои ҳамин ҳам таъин шудаанд*” ба қисми аввали ҷумла дахл доранд: “*онҳо, ба калом итоат накарда, пешпо мехӯранд*”. Худо пешбинӣ намудааст, ки ҳамаи онҳое ки пешпи Худованд Исо таъзим кардан намехоҳанд, *пешпо хӯранд*. Агар одам исроркорона бовар кардан нахоҳад, насиби вай *пешпо хӯрдан* аст. “Итоат кардан нахостан *пешпо хӯрданро* натиҷаи ҳатмӣ мегардонад” (Филлипс).

2,9 Акнун Петрус боз ба имтиёзҳои бовардорон бармегардад. Онҳо *насли баргузида, қаҳонати шоҳона, халқи муқаддас, қавме ҳастанд, ки мулки азизи Худо доништа шудаанд*. Худо ба халқи Исроил маҳз ҳамин имтиёзотро ваъда дод, агар онҳо ба \bar{U} итоат кунанд:

Ва алҳол, агар шумо ба овози ман ба яқин гӯш диҳед, ва аҳди маро риоят кунед, шумо ганҷи баргузидаи Ман аз миёни ҳамаи қавмҳо хоҳед буд; зеро ки тамоми замин аз они Ман аст. Ва шумо барои Ман мамлақати қоҳинон ва халқи муқаддас хоҳед буд (Хур. 19,5.6).

Аз боиси нобоварӣ Исроил натавонист ваъдаи Худоро фаҳмад, ва халқ ҳуқуқеро гум кард, ки халқи Худо ва *мулки азизи \bar{U} доништа* шавад. Дар давраи ҳозира Калисо мавқеи имтиёзнокеро ишғол мекунад, ки Исроил аз боиси беитоатӣ аз даст дод.

Бовардорони рӯзҳои мо *насли баргузида* аст, ки Худо пеш аз офариниши олам *баргузида* аст ва ба Масех тааллуқ дорад (Эфс. 1,4). Аммо бар хилофи мардуми заминӣ бо насабномаи маъмулӣ ва хусусиятҳои фарқкунандаи ҷисмонӣ, масеҳиён халқи осмонӣ мешаванд, ки аслу насаби илоҳӣ ва монандии рӯҳонӣ доранд.

Бовардорон *қаҳонати шоҳона* мебошанд. Ин *қаҳонати* дуюм аст, ки дар ин боб зикр шудааст. Дар ояти 5 бовардорон чун қаҳонати пок тасвир шудаанд, ки қурбонии рӯҳонӣ меоваранд. Акнун онҳо қоҳинони

шоҳона номида шудаанд, ки аз камолоти Худо нақл мекунад. Чун коҳинони *муқаддас*, онҳо бо бовар барои парастии ба покгоҳи осмон медароянд. Чун коҳинони *шоҳона* онҳо ба ҷаҳон барои шаҳодат додан мебароянд. Ин фарқ дар қаҳонатро маҳбусии Павлус ва Сило дар Филиппӣ нишон медиҳад. Чун коҳинони *муқаддас*, онҳо дар нимишабӣ Худоро ҳамду сано мехонданд; чун коҳинони *шоҳона* онҳо ба посбони зиндон Хушхабарро мавъиза мекарданд (Аъм. 16,25. 31).

Бовардорон *халқи муқаддас* ҳастанд. Худо мехост, то Исроил халқе шавад, ки бо покияш фарқ мекунад. Аммо исроилиён амалияи гуноҳолуди ҳамсоҷҳои бутпарасташонро қабул намуданд. Ҳамин тариқ, Исроил муваққатан барканор шуд, ва акнун Калисо *халқи муқаддаси* Худо шуд.

Ниҳоят, масеҳиён *қавме ҳастанд, ки мулки азизи Худо доништа шудаанд*. Онҳо ба таври махсус мулки Ҷ шуданд ва барояш бениҳоят пуркимат ҳастанд.

Қисми охири ояти 9 масъулияти онҳоеро тасвир мекунад, ки *насл, қаҳонат, халқ ва қавми* нави Худо шудаанд. Мо бояд аз *камолоти Ҷ*, ки моро аз зулмот ба рӯшноии аҷоибӣ Худ даъват намудааст, нақл кунем. Пештар мо дар торикии гуноҳ ва шармандагӣ роҳгум зада будем. Ба шарофати халосии азим мо ба Подшоҳии Писари дӯстдоштаи Ҷ гузаронда шудаем. Акнун рӯшноии пок ва равшан торикии зулмотро иваз намуд. Мо бояд ба Касе ки ҳамаи инро барои мо кардааст, ҳамду саноҳои беандоза бигӯем.

2,10 Петрус ин қисми нақро бо мурочиат ба Китоби Ҷушаъ анҷом медиҳад. Ҳаёти фоҷианоки оилаи пайғамбарро чун дарси ибрат истифода бурда, Худо ба халқи Исроил ҳукмро эълон намуд. Вай гуфт, ки барои ба Ҷ бевафой карданашон дигар ба онҳо раҳм нахоҳад кард ва онҳо дигар халқи Ҷ нахоҳанд буд. (Хуш. 1,6.9). Аммо рад шудани Исроил ниҳой набуд, зеро Парвардигор ваъда дод, ки дар оянда Исроил барқарор карда мешавад: “*Ва бар Ҷу-Рухома марҳамат хоҳам намуд, ва ба Ҷу-Аммӣ хоҳам гуфт: Ту қавми Ман ҳастӣ, ва ӯ хоҳад гуфт: Ту Худои ман ҳастӣ*” (Хуш. 2,23).

Баъзе аз онҳое ки Петрус ба онҳо менавишт, ба халқи Исроил тааллуқ доштанд. Акнун онҳо аъзоёни Калисо буданд. Аз рӯи бовар ба Масеҳ онҳо халқи Худо шуданд, дар ҳоле ки яҳудиёни нобовар ханӯз радшуда боқӣ мемонданд.

Ҳамин тариқ, Петрус дар яҳудиёни бовардори он замон қисман иҷро шудани пешгӯии Ҷушаъ 2,23-ро мебинад. Дар Масеҳ онҳо халқи нави Худо шуданд; дар Масеҳ онҳо ба *марҳамат ноил шуданд*. Ин гурӯҳи хурди яҳудиёни начотёфта аз баракатҳои ки ба Исроил ба василаи Ҷушаъ ваъда шуда буданд, аз тамоми Исроил хеле барвақтар ҳаловат мебуданд.

Аз ин порча набояд хулоса кард, ки агар халқи Худо Калисо бошад, Ҷ дигар бо Исроил чун бо халқ коре надорад. Ҳамчунин ҳеч кас набояд фикр кунад, ки Калисо Исроили имрӯзаи Худост ва ваъдаҳои ба Исроил додашуда акнун ба Калисо дахл доранд. Исроил ва Калисо объектҳои гуногунанд, ва фаҳмидани ин фарқ яке аз калидҳои муҳим барои маънидоди пайғамбарихост.

Исроил аз замони даъват шудани Иброҳим то омадани Масеҳ халқи баргузидаи заминии Худо буд. Зиддият ва нобоварии халқ вақте ба нуқтаи даҳшатовари авҷ расид, ки Масеҳ ба салиб меҳкӯб карда шуд. Барои ин гуноҳи охирин Худо муваққатан Исроилро чун халқи баргузидаи Худ рад кард. Ва имрӯзҳо Исроил халқи қадимии заминии Ҷст, аммо на баргузида.

Дар давраи ҳозира Худо халқи нава дорад — Калисо. Давраи Калисо чун як фосилаест дар муносибатҳои Худо бо Исроил. Ҷангоме ки ин фосила ба анҷом мерасад, яъне вақте ки Калисо ба осмон бурда мешавад, Худо муносибатҳои Худро бо Исроил аз нав барқарор мекунад. Он гоҳ қисми бовардори яҳудиён аз нав халқи Худо мешавад.

Иҷроиши хотимавии пешгӯии Ҷушаъ ханӯз дар оянда аст. Он дар лаҳзаи омадани дуом ба амал меояд. Одамоне ки Масеҳи худро рад карда буданд, “ба Ман, ки найза задаанд, назар хоҳанд дӯхт, ва мисли он ки барои писари ягона навҳа мекунад, барои Ҷ навҳа хоҳанд кард, ва мисли он ки барои нахустзода мотам мегиранд, барои Ҷ мотам

хоханд гирифт” (Зак. 12,10). Он гоҳ Исроили пушаймоншуда ва бовардор омурзида шуда, аз нав халқи Худо мешавад.

Фикри асосии Петрус дар ояти 10 чунин аст: яҳудиёни бовардор аллакай имрӯз аз ичроиши пешгӯии Ҳушаъ баҳра мебаранд, дар ҳоле ки нобоварон ханӯз Худоро инкор мекунанд. Ичроиши пурра ва ниҳии пешгӯӣ хангоме ба амал меояд, ки “аз Сион Раҳо-кунанда хоҳад омад ва маъсиятро аз Яъқуб дафъ хоҳад кард” (Рум. 11,26).

II. МУНОСИБАТҲОИ БОВАРДОР (2,11–4,6)

A. Мусофир ба ҷаҳон бояд чӣ гуна муносибат кунад (2,11.12)

2,11 Қисми зиёди матни боқимондаи Номаи якуми Петрус оиди рафторе мегӯяд, ки ба масеҳӣ дар ҳолатҳои гуногуни ҳаёт бояд хос бошад. Петрус ба бовардорон ёдрас мекунад, ки онҳо дар ҷаҳон *ғарибон ва муҳочирон* ҳастанд ва ин бояд дар тамоми рафтори онҳо инъикос ёбад. Онҳо *ғарибонанд* ба он маъно, ки дар кишвари бегона зиста, ҳукуки шаҳрвандӣ надоранд. Онҳо *муҳочиронанд* ба он маъно, ки маҷбуранд якҷанд муддат дар ҷое истикомат кунанд, ки хонаи доимии онҳо нест.

Сурудҳои қадимӣ ба мо оиди мусофират ёдрас мекунанд. Масалан:

*Аз олами боло даъват шуда,
дар оилаи Худо зода шудаем (як замоне
фақат сокинони замин будем).*

*Мо ин ҷо чун мусофиронем,
хонаи осмониро меҷӯем.*

*Ҳаёти ояндаи мо ханӯз дар пеш аст,
мо ин ҷо танҳо ношиносонем.*

*Мо толиб нестем хонаеро дар замин,
ки ба Ту фақат қабрро дод.*

*Салиби Ту занҷирҳоеро, ки моро баста
буданд, канд.*

*Ту акнун Ганчи мо дар ҷаҳони
равшантар ҳастӣ.*

Чеймс Г. Дек

Аммо ин ҳиссиёт дар сурудҳои мо камтар шудаанд. Дар замоне ки Калисо дар ин ҷаҳон ҷойгир шудааст, хондан оиди он чи

берун аз таҷрибаи мост, андаке риёкорона метобад.

Ҳангоме ки мо даъвати исроркоронаро оиди *аз ҳавасҳои ҷисм, ки бар зидди ҷон қиём мекунанд, парҳез намудан* мехонем, мо фавран оиди гуноҳҳои ҷинсӣ фикр мекунем. Аммо истифодаи ин калимаҳо васеътар аст; ин даъват ба ҳама гуна хоҳиши саҳте дахл дорад, ки муҳолифи иродаи Худост. Ин суи-истеъмоли хӯрок ё нӯшокиҳо, бисёр хобидан, хоҳиши ғун кардани сарвати моддӣ ё шавқи лаззатҳои дунявӣ низ ҳаст. Ҳамаи ин хоҳишҳо бар зидди некӯахлоқии рӯҳонии мо мутасил мечанганд. Онҳо ба мушоракат бо Худо монеъ мешаванд. Онҳо рушди рӯҳониро бозмедоранд.

2,12 Мо на танҳо бояд ҳавасҳои ҷисмонии худро маҳдуд намоем ва идора кунем, балки ҳамчунин *дар миёни халқҳо*, яъне дар ҷаҳони бутпараст *умри некӯкорона*¹⁴ ба сар барем. Ҳаёти мо набояд тақлид ба ҷаҳон бошад. Мо бояд таҳти садои нақораи дигар роҳ равам.

Қариб ҳатман мо ба танқид дучор мешавем. Эрдман менависад, ки хангоме Петрус ин Номаро менавишт,

*масеҳиён барои ба худоёни бутпарастон саҷда накардан чун нобоварон ба тӯҳмат гирифтор шуда буданд; барои аз бадахлоқиҳо ва бадиҳои маъмулгашта худдорӣ кардан — чун беақлон ва гӯшанишинон; барои садоқат ба Подшоҳи Осмонӣ — чун беитоатон ба ҳукумат.*¹⁵

Аз чунин бадгӯии мунаққидон ҷои гурез нест. Аммо бовардорон набояд ба ҷаҳон барои ин гуна таънаҳо баҳонаи асосноке диҳанд. Ҳама гуна тӯҳмат бояд бо шаҳодати раднопазири қорҳои нек рад карда шавад. Он гоҳ айбдоркунандагон маҷбур мешаванд, ки *Худоро дар рӯзи тафаққуд ҳамду сано хонанд.*

Рӯзи тафаққуд (бозҷӯӣ) ҳар вақтест, ки Худованд ба онҳо ё барои марҳамат, ё барои доварӣ наздик мешавад. Луқо дар 19,41–44 низ худӣ ҳамин ифодаро истифода мебарад. Исо барои Уршалим гирия мекард, чунки шаҳр вақти бозҷӯиро нафаҳмид, яъне Уршалим намефаҳмид, ки Масеҳ бо муҳаббат ва марҳамат наздаш омадааст. Ин ҷо “тафаққуд

қуд” метавонад инро ифода кунад: 1) рӯзе ки файзи Худо бадгӯёнро бозчӯӣ мекунад ва онҳо начот меёбанд, ё 2) рӯзи маҳкумият, вақте ки нобоварон назди Худо ҳозир хоҳанд шуд.

Шоул аз Тарсус мисоли тафсири якум аст. Вай ҳамчунин Истефанусро гуноҳкор мекард, аммо корҳои неки Истефанус бар ӯ ҳама гуна душманӣ ғолиб шуданд. Ҳангоме ки Худо дар меҳрубонии Худ Шоулро дар роҳи Димишқ бозчӯӣ намуд, фарисии тавбакунанда Худоро ҳамд гуфта, чун Истефанус, барои ба дигарон таъсир расондан бо нури ҳаёте ки Исои Масеҳ дар он подшоҳӣ мекунад, роҳи худро идома дод. Ҷоветт мегӯяд:

Ҳаёти зебо бояд фикрҳои одамонро барои дар назди азамати Худо сари таъзим фуруд овардан баланд кунад. Ҳангоме ки одамони чизи илоҳиро мебинанд, ки дар одам инъикос ёфтааст, онҳо низ моил мешаванд бо осмон мушоракат дошта бошанд. Онҳо бояд моил карда шаванд, - на аз боиси хушсухани мо, балки аз нури ҳаёти мо. Ба воситаи файзи пуртаъсири ҳаёти неққирдорона, ки таассурот мебахшад, мо “даҳонҳои ҷаҳолати одамони беақлро мебандем”, ва ин хомӯшӣ барои онҳо қадами аввалин дар саъю кӯшиши сӯи ҳаёти ба Худо бахшидашуда аст.¹⁶

Агар тафсири дуюмро ба асос гирем, пас одамони начотнаёфта маҷбур мешаванд Худоро дар рӯзи доварӣ ҳамду сано хонанд. Онҳо ҳеҷ гуна далеле барои сафедшавӣ нахоҳанд дошт, чунки на танҳо Хушхабарро шунидаанд, балки онро дар ҳаёти ҳешовандон, дӯстон ва ҳамсоягони масеҳӣ низ дидаанд. Он гоҳ Худо ба воситаи рафтори беайби фарзандони ӯ сафед карда мешавад.

Б. Шаҳрванд ба ҳокимият бояд чӣ гуна муносибат кунад (2,13–17)

2,13 Панҷ ояти оянда муносибати масеҳиро ба роҳбарият тасвир мекунад. Калимаҳои асосӣ дар ин ҷо *итоат намоед* мебошанд. Амалан дар Нома фармони итоат кардан чор бор садо медиҳад.

Шаҳрвандон бояд ба ҳокимият *итоат* намоянд (2,13).

Ғуломон бояд ба соҳибони худ *итоат* намоянд (2,18).

Занҳо бояд ба шавҳарони худ *итоат* намоянд (3,1).

Бовардорони ҷавонтар бояд ба шубонон *итоат* намоянд (5,5).

Лайолл мегӯяд:

Ҷавоби ниҳони масеҳиёна ба таъқибот, бадгӯён ва айбдоркунандагон ҳаёти тақводорона, рафтори бенаҷсон ва иҷрои боинсофонии вазифаҳои шаҳрвандист. Аз ҷумла... итоаткорӣ фазилати оли масеҳист.¹⁷

Ҳокимиятҳои инсонӣ аз ҷониби Худо барпо шудаанд (Рум. 13,1). Ҳокимон хизматгори Худоянд (Рум. 13,4). Ҳатто агар ҳокимон нобовар бошанд ҳам, расман онҳо одамони Худоянд. Ҳатто агар онҳо фармонравоёни ҷафокор бошанд ҳам, ҳукмронии онҳо аз набудани ҳокимият беҳтар аст. Набудани ҳокимият анархия (беҳокимиятӣ) аст, ва ҳеҷ гуна ҷамъият дар шароити анархия пойдор намеонад. Пас ҳукумати бад аз набудани ҳукумат беҳтар аст. Тартиб аз хаос (бетартибӣ) беҳтар аст. Бовардорон бояд ба ҳар роҳбарияти одамӣ ба хотири Худованд *итоат* намоянд. Бо ҳамин онҳо иродаи ӯро ба ҷо меоваранд ва он чи писандидаи ӯст, иҷро мекунад. Ин насихатҳо нисбати подшоҳ ё ягон ҳокими олии қобили истифодаанд. Ҳатто агар қасри императориро Нерон ба даст оварад, мо бояд ба вай *итоат* кунем.

2,14 Фармоиши *итоат* кардан ҳамчунин соҳибмансабони зердастро, чун *ҳокимон*, дар бар мегирад. Онҳоро Худо вазифадор кардааст, ки ҷинойткоронро ҷазо диҳанд ва риоякунандагони қонунро *тақдир* кунанд. Амалан соҳибмансабони ҳукумат барои иҷрои ин вақт ё хоҳиши кам доранд, аммо ин вазифаи *итоат* кардани масеҳиро бекор намекунад! Таърихшинос Арнолд Тойнбӣ қайд намудааст, ки “то даме ки гуноҳ қисми табиати инсон аст, Қайсар ҳамеша барои худ кор меёбад”.

Албатта, истисноҳо ҳастанд. Баъзан *итоат* ҳатмӣ нест. Агар ҳокимиятҳои инсонӣ ба бовардор фармон диҳанд, ки зидди иродаи Худо амал намояд, бовардор набояд ба онҳо *итоат* кунад. Дар ин маврид вай масъулияти

баландтар дорад; вай бояд на ба одамон, балки ба Худо итоат кунад (Аъм. 5,29). Агар барои беитоатии вай чазо муқаррар шудааст, вай бояд мардонавор онро таҳаммул намояд. Ба ҳеҷ вачҳ зиддият намудан ва барои сарнагун кардани ҳукумат кӯшиш кардан мумкин нест.

Шахсоне ки Навиштаҳои Покро пинҳонӣ ба кишварҳои маҳкам мебаранд, аз нуктаи назари расмӣ қонуншиканӣ мекунад. Аммо онҳо ба қонуне итоат мекунад, ки аз ҳама гуна қонунҳои инсонӣ бартарӣ дорад, — ба амри бо Хушхабар ба тамоми ҷаҳон рафтани Ҳамин тарик, онҳо дар асоси Навиштаҳои Пок маҳкум карда намешаванд.

Фарз мекунем, ки ҳукумат ба масеҳӣ амр медиҳад, то дар артиш хизмат кунад. Оё вай маҷбур аст итоат карда, ба даст яроқ гирад? Агар вай ҳис кунад, ки ин рӯйро вайрон кардани Сухани Худост, вай аввал бояд ба дигар намудҳои хизмати алтернативӣ муроҷиат кунад ё статуси шахси наметангидаро нигоҳ дорад. Агар кӯшишҳои вай бар абас бошанд, вай бояд аз хизмати ҳарбӣ даст кашад ва натиҷаҳои таҳаммул кунад.

Бисёр масеҳиён оиди хизмат дар сафи қувваҳои мусаллаҳ шубҳа надоранд. Дар ин масъала ҳар кас бояд ақидаи мустақами худро дошта бошад; аммо ба дигарон имкони бо ин ақида розӣ нашуданро додан лозим аст.

Масъала оиди он ки оё масеҳӣ бояд дар интихобот ё дар сиёсат иштирок кунад, — дигар аст. Ҳукумат инро талаб намекунад, пас масъала оиди итоат ё беитоатӣ аз байн меравад. Ҳар кас бояд мувофиқи принципҳои рафтор ва қарзи шахрвандӣ, ки дар Навиштаҳои Пок тасвир ёфтаанд, амал намояд. Ин ҷо низ мо бояд дигар нуктаҳои назарро имкони ҳисобем ва дар дурустии ақидаҳои худ пофишорӣ накунем.

2,15 *Иродаи Худо* дар он аст, то ҳалқи \bar{U} чунон сазовор ва бенуқсон зиндагӣ кунад, ки нобоварон барои айбдоркунӣ асоси қонунӣ надошта бошанд. Масеҳиён бояд бо рафтори намунавияшон *ҷаҳолати айбдоркуниҳо*ро, ки *мардуми беандеша* зидди онҳо пеш меоранд, нишон диҳанд.

Масеҳиён ва бовари масеҳӣ аз *ҷаҳолати мардуми беандеша* доимо гирифтори ҳучумҳо мебошанд. Ин дар аудиторияи университет, дар лабораторияи илмӣ ё ҳатто аз минбари воиз буда метавонад. Петрус мегӯяд, ки ҷавоби беҳтарин ба ин гуна хоружоркунӣ ҳаёти пок аст.

2,16 Чун *қасони озод* амал намоед. Мо на дар ғуломии ҳокимияти шахрвандӣ мебошем. Мо набояд дар ғуломӣ ё тарс зиндагӣ кунем. Дар ниҳояти қор, мо одамони озоди Худованд ҳастем. Аммо ин маънои онро надорад, ки мо барои гуноҳ кардан озод ҳастем. *Озодӣ* маънои беинтизомиро надорад. *Озодӣ* қонуншиканиро дар бар намегирад. Бинобар ин мо ҳеҷ гоҳ набояд озодии худро чун сафедкунии гуноҳ истифода барем. Беитоатии гуноҳолуд ба ҳеҷ вачҳ бо баҳонаҳои гӯё рӯхонӣ сафед карда намешавад. Бадие ки бо либоси динӣ пӯшонида шудааст, ҳеҷ гоҳ ба қори Масеҳ мусоидат намекунад.

Агар мо ҳамчун *бандагони Худо* зиндагӣ кунем, муносибатҳои мо бо ҳокимияти шахрвандӣ дар дараҷаи дарқорӣ хоҳад буд. Мо бояд дар партави ҳузури Худо амал намоем, дар ҳама чиз ба \bar{U} итоат намоем, ҳама чизро барои ҷалоли \bar{U} кунем. Шахрванди беҳтарин бовардорест, ки чун бандаи Худо зиндагӣ мекунад. Мутаассифона, аксари ҳукуматҳои наметангидар, ки то ҷи андоза бояд ба масеҳиёне ки ба Навиштаҳои Пок бовар ва итоат мекунад, шукргузор бошанд.

Оиди ибораи “*бандагони Худо*” андеша намоед. Ф. Б. Мейер менависад: “Осмон даҳшатноктарин калимаҳои моро гирифта, онҳоро водор мекунад бо равшании худ ҷило диҳанд, ва он чи синоними даҳшат менамуд, мақсади фикрҳои наҷибтарини мо мешавад”¹⁸.

2,17 Ҳеҷ қадом муносибатҳои тарафайн аз доираи масъулияти масеҳиёна берун на мемонанд. Ҳамин тавр Петрус худуди муносибатҳоро бо қор ҳукми қатъӣ васеътар мекунад.

Ҳамаро ҳурмат кунед. Мо на ҳамеша гуфтор ва рафтори одамнор ҳурмат карда метавонем, аммо метавонем дар ёд нигоҳ дорем, ки ҳар як ҳаёти алоҳида бештар аз

тамоми ҷаҳон арзиш дорад. Мо эътироф мекунем, ки ҳар як одам ба сурат ва шабоҳати Худо офарида шудааст. Мо ҳеҷ гоҳ набояд фаромӯш кунем, ки Худованд Исо ҳатто барои нолоиктаринҳо хуни Худро рехт ва мурд.

Бародариро дӯст доред. Мо бояд ҳамаи одамонро ва хусусан аъзоёни оилаи рӯҳониямонро дӯст дорем. Ин муҳаббат монанди муҳаббати Худо ба мост. Ҳеҷ кас ба он сазовор нест, он ба онҳое равона карда шудааст, ки дӯст намедоранд, он интизори мукофот нест, ва он аз марг пурзӯртар аст.

Аз Худо тарсед. Мо аз \bar{U} метарсем, агар \bar{U} ро чун Худованди Таоло эҳтиром кунем. Он гоҳ ҳамду санои \bar{U} ҳаққи аввалиндараҷаи мо мегардад. Мо аз қардани он чи боиси норозигии \bar{U} мешавад, метарсем, ва аз он метарсем, ки \bar{U} ро ба одамон нодуруст муаррифӣ намоем.

Подшоҳро иззат кунед. Петрус барои ёдраскунии хотимаӣ ба мавзӯи ҳукумат бармегардад. Мо бояд ҳокимони худро чун вазиладороне ки аз тарафи Худо барои хизмат ба ин ё он ҷамъият таъин шудаанд, хурмат намоем. Ин маънои онро дорад, ки мо бояд “андозро ба касе ки андоз меситонад; хирочро ба касе ки хироч мегирад; тарсро ба касе ки лоиқи тарс аст”, диҳем (Рум. 13,7). Умуман, масеҳӣ дар ҳар гуна сохти ҳокимият зиста метавонад. Вай фақат дар он ҳолат набояд итоат кунад, ки ба \bar{u} мефармоянд байни итоат ба ҳокимият ва итоат ба Худованд Исои Масеҳ интихобе кунад.

В. Хизматгор ба хоҷааш бояд чӣ гуна муносибат кунад (2,18–25)

2,18 Рамзист, ки китоби Инчил ба *хизматгорон* назар ба подшоҳон насихати бештаре медиҳад. Бисёр масеҳиёни аввалин ғуломон буданд, ва Навиштаи Пок нишон медиҳад, ки аксари масеҳиён аз табақаҳои миёна ё поёнии ҷамъият буданд (Мат. 11,5; Марқ. 12,37; 1Қӯр. 1,26–29).

Ин порча ба *хизматгорон* равона карда шудааст, аммо принципҳои нисбати ҳама гуна коргарон қобили истифода аст. Павлус ба хизматгорон амр медиҳад, ки ба хоҷа бо

тамоми эҳтиром итоат намоянд. Воқеияти ҷудоинопазири ҳаёт он аст, ки дар ҳар гуна ҷамъият ё ташкилот бояд аз як тараф ҳокимият бошад, аз тарафи дигар итоат ба ин ҳокимият. Хизматгор ба хоҷаи худ бояд ба хотири беҳбудии худ итоат кунад, вагарна вай корашро аз даст медиҳад. Барои масеҳӣ итоат намудан боз ҳам муҳимтар аст. Гап аз маош дида бештар дар шаҳодати \bar{u} мебошад, ки ба итоат вобаста аст.

Итоат набояд мувофиқи хислати корфармо тағйир ёбад. Ба хоҷагони *нек ва фурӯтан* ҳар кас итоат карда метавонад. Бовардорон бояд дуртар рафта, ба роҳбари *сахтгир* бо эҳтиром ва итоаткорӣ муносибат кунанд. Ҳамин аст рафтори ҳақиқии масеҳиёна.

2,19 Ноҳақ азоб кашида, мо розигии Худоро ба даст меоварем. \bar{U} қаноатманд аст, вақте мебинад, ки мо ба \bar{U} вобаста будани худро дарк мекунем, ҳангоме ки худро сафед накарда ва муқобилат накарда, ба азобҳои носазовор тоб меоварем. Вақте ки мо ба муносибати ноодилона бо *фурӯтанӣ* тоб меоварем, мо Масеҳро нишон медиҳем; ин гуна ҳаёти фавқуттабӣ сазовори таҳсини Худо мегардад: “Алло!”

2,20 Ҳеҷ фазилате дар он нест, ки кас барои ҷиноятҳои худ укубат кашида, сабр кунад. Албатта, дар ин ҳеҷ ҷалоле барои Худо низ нест. Ин гуна укубат кашидан ҳеҷ гоҳ моро чун масеҳиён тавсиф намедихад ва дигаронро водор намекунад, то масеҳӣ шаванд. Аммо барои корҳои нек укубат кашида, *тоқат қардан* аҳамияти бузург дорад. Он барои ҷаҳон чунон ғайритабӣ ва бегона аст, ки одамонро ба изтироб меорад, ва онҳо тадриҷан дар гуноҳкории худ ва зарурати начот боварӣ ҳосил мекунанд.

2,21 Фикр оиди азоби бовардорон барои корҳои нек ҳатман ба ин суҳанони воло оиди *намунаи ибрати* Худованд Исо меорад, ки \bar{U} барои мо боқӣ гузоштааст. Ҳеҷ гоҳ ва бо ҳеҷ кас чунин ноодилона рафтор накардаанд, чуноне ки бо \bar{U} , ва ҳеҷ кас азобхоро чунин пурсаброна паси сар накардааст.

Мо даъват шудаем чунон рафтор кунем, ки \bar{U} барои бади дигарон укубат кашида, рафтор мекард. Дар калимаи “*намуна*“, ки ин ҷо истифода шудааст, идея оиди дафтари

хушнависона пур кардашуда чой дорад. Шогирд кӯшиш мекунад, ки аслро то ҳадди имкон аниқтар нусхабардорӣ кунад. Агар вай ба намуна бо чидду чаҳд тақлид намояд, хаташ ба қадри имкон хуб хоҳад буд. Аммо ҳар қадаре ки вай аз асл дуртар равад, нусхаҳо ҳамон қадар бадтар мешаванд. Беҳатариӣ мо дар пайравии доимӣ ба Асл аст.

2,22 Худованди мо на барои гуноҳҳои Худ уқубат кашид, чунки бегуноҳ буд. \bar{U} “аз гуноҳ беҳабар буд” (2Қӯр. 5,21); \bar{V} *гуноҳе накардааст* (хамин оят) ва “дар \bar{U} гуноҳе нест” (1Юҳ. 3,5).

Гуфтори \bar{V} ҳеч гоҳ бо *макр* олуида нашуда буд. \bar{V} ҳеч гоҳ дурӯғ намегуфт ва ҳақиқатро пинҳон намедошт. Дар ин бора фикр кунед! Як замоне дар ин сайёра шахсе мезист, ки мутлақо боинсоф, мутлақо ба фиреб ва *макр* бегона буд.

2,23 \bar{V} пурсабр буд ва ба иғво дода намешуд. *Гирифтори бадгӯӣ гардида*, \bar{V} *ҷавобан бадгӯӣ намекард*, яъне ҳамон хел ҷавоб намеод. Ҳангоме ки \bar{U} ро мазаммат мекарданд, \bar{V} таҳдид намекард. Ҳангоме ки айбдор намуданд, \bar{U} Худро ғимоя накард. \bar{U} ба таври ҳайратовар аз ҳисси ғимояи худ озод буд.

Муаллифи номаълум навиштааст:

Нишонаи фурутанӣ амиқ, ҳақиқӣ он аст, ки ҳангоме мебинем, ки моро ноҳақ маҳкум мекунад, сархам бошем. Таҳқиқҳо ва ранҷониданҳоро хомӯшона таҳаммул кардан — тақлиди олиҷанобест ба Худованди мо. Ҳангоме мо уқубатҳои Онеро ба ёд меорем, ки тамоман сазовори ин набуд, нисбати он, ки худро вазифадор меҳисобем ба ғимоя ва сафедкунии худ сухане гӯем, чӣ ҳиссе дошта метавонем?

Азоб кашида, таҳдид намекард. Ҳеч як сухани дағал, таҳдидомез аз лабони хомӯши \bar{V} берун наомадааст. Шояд, муҳолифонаш хомӯшии \bar{U} ро нишонаи сустӣ меҳисобиданд. Агар онҳо дар ҷои \bar{V} мебуданд, мефаҳмиданд, ки ин сустӣ не, балки қувваи фавқуттабӣ мебошад!

Қадам қувваҳои ниҳонии рӯҳонӣ ба \bar{V} ёрӣ медоданд, то ба фишори чунин таҳқири беасос тоб оварад? \bar{U} ба Худо, ба *Довари Одил*, боварӣ дошт. Мо низ ба он даъват шудаем, ки чунин рафтор намоем:

Эй маҳбубон, интиқоми худро нагиред, балки ба газаби илоҳӣ воғузур кунед; зеро ки навишта шудааст: “Интиқом аз ҷониби Ман аст, Ман сазо хоҳам дод, мегӯяд Худованд”. Пас, агар душманат гурусна бошад, шикамаширо сер кун; агар ташна бошад, ба \bar{U} об деҳ; зеро ки бо чунин рафторат бар сари \bar{U} оташпораҳо фуру хоҳӣ рехт. Ба бадӣ мағлуб нашав, балки бадири бо некӣ мағлуб кун (Рум. 12,19–21).

2,24 Уқубатҳои Начотдиҳанда ба мо на танҳо чун намуна хизмат кардаанд, балки қафурати мо низ буданд. Албатта, мо наме-тавонем ба уқубатҳои \bar{V} тақлид кунем, ва Петрус инро пешниҳод намекунад. Далели вай, аз афташ, ин аст: Уқубатҳои Начотдиҳанда натиҷаи гуноҳҳои \bar{V} набуданд, чунки \bar{U} гуноҳ надошт. \bar{U} маҳз барои *гуноҳҳои мо* ба салиб меҳкӯб карда шуд. \bar{U} як бор ва барои ҳамеша ба хотири гуноҳҳои мо уқубат кашид, пас, мо ҳеч гоҳ набояд роҳ диҳем, ки худамон низ барои гуноҳҳо уқубат кашем. Барои гуноҳҳо мурдани \bar{U} бояд моро водор созад, ки барои гуноҳҳо бимирем. Аммо ин ҷо гап на дар бораи некӯкории манфист; мо бояд на танҳо барои гуноҳ бимирем, балки низ *барои адолат зиндагӣ кунем.*

Шумо аз ҷароҳатҳои \bar{V} шифо ёфтед. Қалимаи “ҷароҳатҳо” дар нусхаи асл шумораи танҳо дорад. Аз афташ, дар назар дошта шудааст, ки тамоми бадани \bar{V} аз боиси қамчинкорӣ як ҷароҳати яклухт буд. Агар шифоёбии мо барои Начотдиҳанда ин қадар қимат афтодааст, муносибати мо ба гуноҳ бояд чӣ гуна бошад? Теодорет тафсир медиҳад: “Усули нав ва ачиби шифодихӣ. Табиб худ уқубат кашид, ва бемор шифо ёфт”.

2,25 То бовар кардан мо *мисли гӯсфандони гумшудае* будем — роҳгумзада, беқарор, захмдори хуншор. *Гӯсфандони* роҳгумзадари зикр кардани Петрус аз шаш ишора ба боби 53-юми Ишаъё дар ин порча охири аст:

Ояти 21 *Масеҳ... барои мо уқубат кашид* (муқоиса кунед бо Иш. 53,4.5);

Ояти 22 *\bar{V} гуноҳе накардааст, ва дар забонаш макре набуд* (муқоиса кунед бо Иш. 53,9);

Ояти 23 *Гирифтори бадгӯӣ гардида, ӯ ҷавобан бадгӯӣ намекард* (муқоиса кунед бо Иш. 53,7);

Ояти 24 *ӯ шахсан гуноҳҳои моро дар Бадани Худ ба дор бардошт* (муқоиса кунед бо Иш. 53,4.11);

Ояти 24 *Шумо аз ҷароҳатҳои ӯ шифо ёфтед* (муқоиса кунед бо Иш. 53,5);

Ояти 25 *Зеро ки шумо мисли гӯсфандони гумишудае будед* (муқоиса кунед бо Иш. 53,6);

Начотро ба даст оварда, мо сӯи Чӯпон бармегардем — Чӯпони нек, ки ҳаёти Худро барои гӯсфандон фидо кард (Юх. 10,11); Чӯпони бузурге ки меҳрубона ва хаста на-шуда оиди рамае ки барояш хун рехтааст, ғамхорӣ мекунад; Сарчӯпоне ки ба қарибӣ меояд ва гӯсфандони Худро ба ҷароғҳои сабзи осмонӣ мебарад, ки он ҷо онҳо ҳеч гоҳ роҳгум намезананд.

Бовар ҷонҳои моро сӯи *Нозири*¹⁹ ҷонҳо бозмегардонад. Мо офаридаи ӯ будем, аммо аз боиси гуноҳ гум шуда будем. Акнун мо ба дастони ғамхори ӯ бозмегардем ва дар бехатарӣ мешавем, дар бехатарии ҷовидон.

Г. Зан ба шавҳар бояд ҷӣ гуна муносибат кунад (3,1–6)

3,1 Петрус ба вазифаи масеҳиён оиди итоат кардан ба ҳукумати одамӣ ва хоҷагони заминӣ таваҷҷӯҳ зоҳир намуд. Акнун вай ба мавзӯи итоати *зانون* ба *шавҳарон* мегузарад.

Ҳар як зан, новобаста ба бовардор будан ё набудани шавҳараш, бояд ба вай мутеъ бошад. Худо ба шавҳар ҷои сардорро муқаррар намудааст, ва иродаи ӯ дар он аст, ки зан ҳокимияти мардро эътироф намояд. Муносибатҳои байни марду зан ифодакунандаи муносибатҳои Масеҳ бо Калисо мебошанд. Зан бояд ба шавҳари худ итоат кунад, чуноне ки Калисо низ бояд ба Масеҳ итоат кунад.

Дар ҷамъияти мо ин гуна муносибатҳо аз байн рафтаанд. Занҳо бар мардҳо ҳукмронӣ мекунанд, ва ҷамъияти мо беш аз пеш матриархалӣ мешавад. Дар бисёр калисоҳо занҳо назар ба мардҳо фаълтар ва болаёқаттар метобанд. Аммо сухани Худо тағйирнопазир аст. Сарвари мард муқаррароти илоҳист. Далелҳо ҳар қадар оқилона садо диханд ҳам, натиҷаи ҳокимиятро бар мард

ғасб намудани зан танҳо мушкилот ва бетартибӣ хоҳад буд.

Ҳатто агар шавҳар нобовар бошад, зан бояд вайро чун сарвар эътиром намояд. Ин шаҳодати бовари зан ба Масеҳ хоҳад буд. *Рафтори* итоаткорона, дӯстдорона ва вафодоронаи зан метавонад боиси ба Начотдиханда рӯ овардани шавҳар гардад.

Ва зан *бе калом* метавонад ӯро барои Масеҳ ба даст оварад. Ин маънои онро дорад, ки зан набояд доимо ба шавҳараш мавъизаҳо хонад. Шояд заноне ки ба шавҳаронашон ғур-ғур карда, Хушхабарро ба каллаи онҳо даровардани шудаанд, ба онҳо зарари калон расондаанд. Ин ҷо таъкид карда мешавад, ки занҳо метавонанд ба воситаи ҳаёти ҳаррӯзаи худ шавҳарро барои Масеҳ ба даст оваранд.

Аммо фарз мекунем, ки шавҳар ба ҳаёти масеҳиёнаи зан даҳлат мекунад. Дар ин ҳолат зан бояд ҷӣ кунад? Агар шавҳар талаб кунад, ки зан ба фармудаи равшани Навишта итоат накунад, вай ихтиёр дорад ба шавҳар итоат накунад ва ба Худованд вафодор монад. Агар масъала на ба вазифаи аниқ, балки фақат ба ҳуқуқҳои масеҳиёна оид бошад, зан бояд ба шавҳараш итоат кунад ва аз имтиёзҳои даст кашад.

Ҳангоме Петрус оиди зани масеҳие мегӯяд, ки шавҳари ғайримасеҳӣ дорад, вай нисбати никоҳи бовардор бо нобовар бепарвоӣ зоҳир намекунад. Худо ҳеч гоҳ инро иҷозат надиҳааст. Фириста пеш аз ҳама ҳолатҳоеро таҳқиқ мекунад, ки зан баъди никоҳ бовар кардааст. Вазифаи зан аз он иборат аст, ки ҳатто ба шавҳари нобовар мутеъ бошад.

3,2 *Рафтори пок* ва эътиромонаи зан ба шавҳари нобовар таассурот бахшида метавонад. Рӯҳи Худо метавонад ҳаёти занро барои дар гуноҳ фош кардани шавҳар истифода барад ва боиси ба Масеҳ бовар кардани вай шавад.

Ҷорҷ Мюллер дар бораи як олмони сарватманде нақл мекунад, ки занаш бовардори ҳақиқӣ буд. Ин мард хеле майпараст буд ва то бевақтии шаб дар трактир (ошхона) мемонд. Зан хизматгоронро барои хобидан фиристода, худаш то бозгаштани вай хоб намерафт, вайро меҳрубона пешвоз мегирифт ва ҳеч гоҳ ҷанҷол ё шикоят намекард.

Баъзан ба зан лозим меомад либосҳои вайро кашад ва вайро ба чойгаҳ хобонад.

Боре шабона дар трактир вай ба дӯстони наздикаш гуфт: “Биёед шарт мебандем, ки хангоме ба хонаи ман равем, занам нишаста интизори ман хоҳад буд. Вай ба мо дарро мекушояд ва ба таври шоҳона пешвоз мегирад, ҳатто бароямон хӯроки шом тайёр мекунад, агар ман хоҳиш кунам”.

Аввал дӯстон бовар накарданд, аммо қарор доданд, ки рафта боварӣ ҳосил кунанд. Ва дар ҳақиқат зан дарро кушод ва онҳоро хуш қабул кард, ва бе ягон эътироз розӣ шуд, ки барояшон хӯроки шом тайёр кунад. Дастурхонро ораста, зан ба хучраи худ рафт. Ҳамин ки зан рафт, яке аз меҳмонон ба сарзаниш кардани мард сар кард: “Ту чӣ хел мард ҳастӣ, ки бо ин зани хуб рафтори бад мекунӣ?” Айбдоркунанда хӯрокро ба анҷом нарасонда, хест ва аз хона рафт. Аз пайи вай дуҷумӣ ва сеҷумӣ баромад, ва ҳамин тавр ҳама, хӯрокро нахӯрда, рафтанд.

Дар давоми ним соат мард гуноҳқорӣ худро ва хусусан муносибати сангдилонаашро нисбати занаш дарк кард. Вай ба хучраи занаш рафта, аз вай хоҳиш кард, ки барояш дуо кунад, аз гуноҳхояш тавба кард ва назди Масеҳ омад. Аз ҳамон вақт вай шогирди вафодори Худованд Исо шуд. Вай бе ягон сухан ба даст оварда шуд!

Ҷорҷ Мюллер маслиҳат меод:

*Агар аз дасти хешовандони нобовар азоб мекашида бошед, рӯҳафтада нашавед. Шояд, ба наздикӣ Худованд хоҳиши дили шуморо иҷро мекунад ва ба дуоятон оиди онҳо ҷавоб медиҳад. Шумо бошед дар айни замон саъй кунед, ки ҳақиқатро ба онҳо расонед, барои ба шумо муносибати нодуруст доштани таъна назанед, балки ҳалимӣ, меҳрубонӣ ва раҳмдилӣ Худованд Исои Масеҳро зоҳир намоед.*²⁰

3,3 Метавонад чунин намояд, ки ин чо мавзӯи дигар мешавад ва ба либоси занона мегузарад, аммо амалан фириста тасвир мекунад, ки зан ба шавҳар чӣ гуна ба таври беҳтарин писанд омада, хизмат карда метавонад. Ҳаёти ботинӣ зан, ки пур аз покӣ ва итоат аст, аз намуди зоҳирӣ диди таъсири бештаре ба шавҳар мерасонад.

Аз ороишҳои зоҳирии гуногун бояд канораҷӯӣ кард:

1. *Гесӯ бофтан*. Баъзеҳо ақида доранд, ки ҳатто мӯйбофии хоксорона ҳам манъ аст. Аниқтараш, Петрус бар зидди мӯйбофӣҳои ниҳоят калон бо лентаҳои зиёд, ки дар Руми қадим маъмул буданд, баромад мекунад.

2. *Зевари тилло*. Баъзеҳо инро чун мутлақо манъ кардани ҳама гуна ороишоти заргарӣ меҳисобанд. Дигарон дар ин манъи ҷавохироти назаррабо ва аҷобатангезро мебинанд.

3. *Либосҳои зебо нӯшидан*. Яқинан, на пӯшоки оддӣ, балки либосҳои тумтарок мамнӯъ мебошанд. Ишаё 3,16–25-ро хонед, ва мефаҳмед, ки Худо оиди ҳама намудҳои ороишҳои аҷобатангез чӣ фикр дорад.

ЛИБОСИ МАСЕХИЁНА

Дар интиҳоби либос ва ҷавохирот ҳамаи бовардорон, ҳам мардон ва ҳам занон, бояд принципҳои якхеларо пайравӣ кунанд. Принципи якум арзиш аст. Мо барои либос чанд пул сарф мекунем? Оё ҳамаи он либосҳо ба мо заруранд? Пулҳоро ба таври беҳтар сарф кардан имкон дорад ё не?

Дар Номаи якум ба Тимотиюс 2,9 либоси пуркимат манъ карда шудааст: “...на бо либосҳои гаронбаҳо”. Гап на дар он аст, ки мо ин гуна либосро ба худ иҷозат дода метавонем ё не. Барои либоси пуркимат пул сарф кардани масеҳӣ гуноҳ аст, чунки Сухани Худо инро манъ мекунад. Ҳамдардӣ низ зидди ин мебарояд. Аҳволи хеле вазнини наздиконамон дар кишварҳои дигар, эҳтиёҷоти рӯҳонӣ ва ҷисмонӣ онҳо сангдилона будани сарфи зиёди пулро барои либос тасдиқ мекунад.

Ин на танҳо ба сифати либоси меҳаридамон, балки ба миқдори он низ дахл дорад. Ҷевонҳои баъзе масеҳиён магазинҳо ё анборҳои либосро ба ёд меоваранд. Хангоме ки онҳо ба руҳсатӣ мераванд, дар нишастгоҳи ақибӣ мошин меҳвареро насб мекунад, ки дар он либосҳои зиёде овезонанд ва онҳо бо намунаҳои фурушандаи либос рақобат карда метавонанд.

Чаро мо чунин рафтор мекунем? Магар ин ғурур нест? Оиди завқи баланд, намуди

зохирии оличанобамон таърифӣ таҳсин шунидан ба мо маъкул аст. Харочот барои харидани либос танҳо як принцип аст, ки ҳангоми интихоби либос бояд ба он пайравӣ кунем.

Принсипи дуҷум хоксорӣ аст. Павлус мегӯяд: “маҳҷубона ва боисмат”. Яке аз маъноҳои калимаи “маҳҷубона” боодобона аст. Яке аз вазифаҳои либос пӯшонидани урёнии одам аст. Ақаллан дар аввал ҳамин тавр буд. Аммо акнун либос, аз афташ, барои бештар нишон додани хусусиятҳои анатомӣ муқаррар карда шудааст. Одам ҳамин тариқ бо шармандагии худ фахр мекунад. Ҳангоме ки ин корро нобоварон мекунад, боиси хайрат нест, аммо дидани он ки масеҳиён ба онҳо тақлид мекунад, хеле нафратовар аст.

Аммо хоксорӣ дилчасп буданро низ ифода карда метавонад. Ин маънои онро дорад, ки масеҳӣ бояд тозаву озода либос пӯшад. Дар бесомонӣ ва чиркинӣ ҳеҷ фазилате нест. Освалд Чамберс гуфтааст, ки намуди бесомон доштан таҳқири Рӯҳи Пок аст. Либоси бовардор бояд пок ва дарзмолкарда, дар ҳолати хуб ва андозааш муносиб бошад.

Умуман масеҳӣ бояд аз фасонҳои диққатчалбкунанда канораҷӯӣ намояд. Ин мақсади ҳаётии вай нест. Вай дар замин на чун ороиш, балки чун навдаи ҳосилдиҳандаи Тоқ мебошад. Мо бо ҳар восита диққатро ба худ чалб карда метавонем. Либоси кӯҳна низ диққатро чалб мекунад. Масеҳӣ ҳамчунин бояд аз либоси беҳад кушода, назаррабо ё аҷиб канораҷӯӣ кунад.

Ниҳоят, масеҳӣ (ва ин метавонад барои бовардори ҷавон мушкилии маҳсусе бошад) бояд аз либоси ношоиста ва бедоркунандаи эҳсосоти шахвонӣ канораҷӯӣ кунад. Мо аллакай фасонҳои кушодаро зикр кардем. Аммо либос метавонад тамоми баданро пӯшонад ва бо вучуди ин дар дигарон шахватро бедор кунад. Фасонҳои ҳозира барои рӯҳбаландкунии рӯҳоният муқаррар нашудаанд. Баръакс, онҳо шахватпарастии ҳоси замони моро ифода мекунад. Бовардор ҳеҷ гоҳ набояд либосе пӯшад, ки рағбатро бедор мекунад ё барои дигарон ҳаёти масеҳиёнаро душвор мегардонад.

Душвории калон, албатта, дар истодагарӣ кардан ба фишори саҳти иҷтимоӣ аст. Ин

ҳамеша воқеияти ҳаёт буд ва ҳаст. Масеҳӣ бояд сутунмӯҳраи қавӣ дошта бошад, ки ба ифротҳои мӯд зиддият кунад, зидди ҷараёни афкори ҷамъиятӣ шино кунад ва худро чунон оро диҳад, ки шоистаи Хушхабар аст.

Агар мо Исоро Худованди ҷевони либоси худ кунем, ҳамааш хуб мешавад.

3,4 Либосе ки бовардоронро воқеан ҷолиби диққат менамояд, зебоии *одамияти ботинии самимӣ* мебошад. Ороиши замонавии мӯйсар, зеварҳои гаронбаҳо ва либоси зебо фонӣ мебошанд. Ин тазоди равшанро оварда, Петрус талаб мекунад, ки мо интихобе кунем. Ф. Б. Мейер мегӯяд: “Бисёр одамоне ҳастанд, ки баданашон аз берун хуб оро дода шудааст, аммо моҳияти ботинияшон чандапӯш аст; аммо дигарон ҳастанд, ки либосашон кӯҳна шудааст, аммо ботинан онҳо оличанобанд”.²¹

Одамон гумон мекунад, ки ҷавохирот арзиш доранд. Худо чунин меҳисобад, ки ганҷи *рӯҳи ҳалиму соқит... гаронбаҳо* мебошад.

3,5 Занҳои парҳезгори Паймони Куҳан бо такмил додани зебоии ахлоқӣ ва рӯҳонии ҳаёти ботинӣ *худро оро меоданд*. Як ҷиҳати ин зебоӣ дар итоати бошууро ба *шавҳарони худ* аст. Ин *занони муқаддас... ба Худо умед мебастанд*. Ҳаёти онҳо дар Худо марказонида шуда буд. Ба *Ҷ* дар ҳама чиз писанд омадани шуда, онҳо тартиби муқарраркардаи *Ҷ*ро эътироф мекарданд ва *мӯтеи шавҳарони худ буданд*.

3,6 Ин ҷо *Соро* мисол оварда шудааст. Вай ба *Иброҳим итоат намуда, ӯро ого меномид*. Дар Ҳастӣ 18,12 мо мехонем, ки Соро ин суҳанро “дарунакӣ” талаффуз менамуд. Вай ба Иброҳим итоаткор будани худро дар ҳама ҷо бо овози баланд эълон намекард ва *ӯро* пеши ҳама оғо наменомид. Вай ботинан Иброҳимро сарвари худ эътироф намуд, ва ин эътироф дар амалҳои вай зоҳир мегардид.

Занҳое ки ба намунаи Соро пайравӣ мекунад, фарзандони вай мебошанд. Занони яҳудӣ авлодони Соро аз рӯи зода шудан мебошанд. Аммо барои ба маънои беҳтарин *фарзандони* вай шудан онҳо бояд ба рафтори

вай пайравӣ кунанд. Фарзандон бояд ба волидони худ монанд бошанд.

Онҳо бояд *некӣ кунанд* ва аз ҳеч гуна тарс ба изтироб наоянд. Яъне зани масеҳӣ бояд нақши аз ҷониби Худо барояш муқарраршудаи ёрдамчии итоаткорро иҷро кунад ва натарсад, ҳатто агар ба рафтори беҳирадонии шавҳари нобовараш тоб овардан лозим ояд, албатта, ба ғайр аз он ҳолатҳое ки он ба зӯроварӣ мегузарад ва ба ҳаёт таҳдид мекунад.

Ғ. Шавҳар ба зан бояд чӣ гуна муносибат кунад (3,7)

Акнун фириста ба *шавҳарон* мурочиат мекунад ва ба вазифаҳои муайяне ки онҳо бояд иҷро кунанд, ишора мекунад. Онҳо бояд дар ҳаққи занони худ ғамхорӣ карда, муҳаббат, илтифот ва *бомулоҳизагӣ* зоҳир намоянд. Онҳо бояд ба занон чун ба намояндагони ҷинси *заифтар* меҳрубона муносибат намоянд.

Дар рӯзҳои мо, хангоме ки ҳаракати феминистӣ дар авҷ аст, чунин намуда метавонад, ки Китоби Муқаддас оиди *зарфҳои заифтар* сухан ронда, гӯё ҳамқадами замон нест. Аммо он факт, ки зани оддӣ ҷисман аз мард *заифтар* аст, исбот наметалабад. Ҳамчунин, умуман, вай ҳиссиёти худро ба монанди мард идора карда наметавонад, ва аксаран назар ба фикрронии хирадмандонаи мантиқӣ бештар ба хуруҷҳои эҳсосотӣ пайравӣ мекунад. Зан дар таҳлили масъалаҳои амиқи илоҳиёт суғат аст. Ва умуман зан назар ба мард бештар вобаста аст.

Аммо аз бисёр ҷиҳатҳо *заифтар* будани зан маънои онро надорад, ки вай аз мард пастиқтар аст; Китоби Муқаддас тамоман инро дар назар надорад. Ҳамчунин ин маънои онро надорад, ки вай ҳақиқатан дар баъзе соҳаҳо кавитар ва босалоҳияттар буда наметавонад. Одатан занҳо ба Масеҳ назар ба мардҳо бештар вафодоранд. Ва онҳо одатан дарди давомнок ва вазъиятҳои вазнинро бештар пурсаброна таҳаммул мекунанд.

Шавҳар бояд эътироф намояд, ки зан низ ба монанди вай *ҳамирси файзи ҳаёт* аст. Ин ҷо оилае дар назар дошта шудааст, ки дар он ҳар ду ҳамсарон бовардоранд. Зан аз ягон

ҷиҳат назар ба шавҳар заифтар аст, аммо вай аз мавқеи баробар дар назди Худо ҳаловат мебарад, ва шарикӣ баробари атои ҳаёти ҷовидонӣ мебошад. Ҳамчунин зан барои ба дунё овардани ҳаёти нав бештар аз шавҳараш ҷалб гардидааст.

Ҳангоме ки байни ҳамсарон ихтилофот вучуд доранд, барои *дуо* монеа пайдо мешавад. Бигг мегӯяд: “Ҳангоме ки Худо дуоҳои шавҳарро мешунавад, оҳ кашиданҳои зани ранҷида ҳалалҳо ба вучуд меоранд”.²² Агар ҷизе мушоракати онҳоро вайрон кунад, якҷоя *дуо* кардани ҷуфти оилавӣ душвор мешавад. Ба хотири осоиштагӣ ва беҳбудӣ дар хона муҳим аст, ки шавҳару зан якҷанд қоидаҳои асосиро риоя кунанд:

1. Комилан софдил будан, то барои боварии тарафайн асосе бошад.
2. Ҳатти алоқаро озод нигоҳ доштан. Барои ба вазъият сарфаҳм рафтан доимо тайёр будан лозим аст. Ҳангоме ки дар дег буғ ҷамъ мешавад, ҳатман таркиш рӯй медиҳад. Муайян кардани муносибатҳо бо омодагӣ “Ман таассуф меҳӯрам, маро бубахш” гуфтани ҳар яке ва шояд на як бор бахшиданро дар бар мегирад.
3. Ба хатоҳои ночиз ва одатҳои ба худ хос аҳамият надодан. Муҳаббат гуноҳҳои зиёдеро мепӯшонад. Агар худатон барои комил будан тавон надошта бошед, аз дигарон камолотро талаб накунед.
4. Кӯшиш кунед, ки дар масъалаҳои молиявӣ ҳамфикр бошед. Аз хароҷоти зиёд, бо қарз харидан ва кӯшиши “аз ҳамсоя ақиб намондан” худдорӣ кунед.
5. Дар ёд нигоҳ доред, ки муҳаббат на эҳсосоти беназорат, балки амр аст. Муҳаббат ҳамаи он чиро дар бар мегирад, ки дар боби 13-уми 1Қӯринтиён тасвир шудааст. Масалан, муҳаббат боилтифот аст; он шуморо аз танкиди ҳамсар ё муҳолифат бо вай дар пеши назари дигарон нигоҳ медорад. Муҳаббат шуморо аз ҷанҷол дар хузури кӯдакон нигоҳ медорад, зеро медонед, ки ин ҳисси бехатарии онҳоро барҳам зада метавонад. Дар ин ва садҳо ҳодисаҳои дигар муҳаббат дар оила муҳити хушбахтиро барпо намуда, душманиву ҷудоиро дур меандозад.

Д. Бародар ба бародарӣ бояд чӣ гуна муносибат кунад (3,8)

Аз даъват ба ягонагӣ ва муҳаббати бародарӣ маълум аст, ки ин оятҳо пеш аз ҳама ба масеҳӣ ва муносибати вай бо ҷамоат дахл доранд. Се даъвати дигари боисрор метава-нанд истифодаи васеътаре дошта бошанд.

Калимаи “*ниҳоят*” онро дар назар надорад, ки Петрус Номаи худро анҷом доданист. Вай ба гурӯҳҳои гуногуни аҳолӣ — ба хизматгорон, занон ва шавҳарон мурочиат мекард. Акнун, дар хотима, вай ба *ҳамаи* мо мурочиат мекунад.

Ҳамаатон ҳамфикр бошед. Ин маънои онро надорад, ки масеҳиён нисбати ҳамаи ашӯҳо нуқтаи назари якхела хоҳанд дошт. Ин на ягонагӣ, балки якхелагӣ мебуд. Тасвияи бехтарин дар ин суханон аст: “Дар чизи асосӣ — ягонагӣ, дар дуҷумдараҷа — озодӣ, дар ҳама чиз — муҳаббат”. Мо бояд нисбати якдигар *ҳамдард* бошем. Ин маънои “ҳамроҳ азоб кашидан”-ро дорад, ва ин насиҳат махсусан ба онҳое даркор аст, ки таъкиб карда мешаванд. Маслиҳат дар ҳамаи замонҳо муфид аст, чунки ҳеч кас ва ҳеч гоҳ аз азоб озод карда нашудааст.

Бародардӯст бошед. Муаллифи номаълум менависад:

Қазову қадар моро намеурсад, ки киро бародари худ дидан мехоҳем, инро ба ҷои мо ҳал кардаанд; аммо ба мо фармуда шудааст, ки новобаста ба майлу завқамон онҳоро дӯст дорем. Шумо мегӯед, ки ин гайриимкон аст. Аммо дар ёд нигоҳ доред, ки муҳаббати ҳақиқӣ на ҳамеша бо эҳсосот сар мешавад, балки ба ирода вобаста аст; он на бо ҳиссиёт, балки корҳо; на бо суханони меҳрубона, балки бо рафтори наҷибона ва беғаразона муайян карда мешавад.

Бошафқат бошед — яъне доштани диле ки ба эҳтиётот ва ҳиссиёти дигарон ҳассос аст. Он ба беинсофӣ нигоҳ накарда, хунук, саҳт ва беор шудан намеҳадад.

Фурӯтан (ё боназоқат) *бошед*.²³ Хеле мувофиқ менамояд, ки ин мафҳумро чун яке аз фазилатҳои масеҳиёна таълим додан лозим аст. Аслан, он маънои “бо фурӯтанӣ оиди дигарон фикр кардан”, “дигаронро аз худ

боло ҳисобидан”, “гуфтан ва кардани корҳои раҳмдилӣ”-ро дорад. Фурӯтанӣ пеш аз худ ба дигарон хизмат мекунад, ҳама гуна имконияти ёрӣ доданро меҷӯяд ва барои некӣ фавран миннатдорӣ баён мекунад. Он ҳеч гоҳ дағал, дурушт ва беназоқат намешавад.

Е. Ситамдида бо таъкибкунандагон бояд чӣ гуна муносибат кунад (3,9–4,6)

3,9 Ин Нома дар муҳити таъкибот ва азобҳо навишта шудааст. Аз ҳамин оят то боби 4,6 сухан оиди масеҳӣ ва муносибати вай ба таъкибкунандагон меравад. Ба бовардорон борҳо маслиҳатҳои боисрор дода мешаванд, ки ба хоҳири ҳақиқат азоб кашада, чораҳои ҷавобӣ наандешанд. Мо бояд *дар ивази бадӣ бадӣ* накунем, ё *дар ивази лаънат лаънат* нагуем. Ба ҷои ин мо бояд озордиҳандагонанро баракат диҳем ва дар ивази таҳқир некӣ кунем. Чун масеҳиён, мо даъват шудаем, ки ба одамон на бадӣ, балки некӣ кунем, на лаънат, балки дуои хайр гуем. Он гоҳ Худо ба рафтори мо бо *баракат* ҷавоб медиҳад.

3,10 Дар оятҳои 10–12 Петрус ба Забур 33,13–17 ишорат мекунад ва тасдиқ мекунад, ки онҳое ворисони баракати Худо хоҳанд буд, ки аз корҳои бад худдорӣ карда, росткорона рафтор мекунанд.

Қувваи ояти аввал дар ин аст: касе ки тамоми пуррагии *ҳаётро* дӯст медорад ва мехоҳад рӯзҳои нек бинад, бояд аз *бадгӯӣ* ё гуфтори *макромез* худдорӣ кунад. Вай набояд дар ҷавоби таҳқирҳо ҳамон гуна ҷавоб диҳад.

Дар Юҳанно 12,25 *дӯст доштани ҳаёт* маҳкум карда мешавад, аммо он ҷо ҳаёт барои нафъи худ ва безътиной ба мақсади асосии ҳаёт дар назар дошта шудааст. Аммо ин ҷо оиди ҳаёте гуфта мешавад, ки табиноти Худоро ба ҷо меоварад.

3,11 На танҳо суханони бад, балки корҳои *бад* низ мамнӯъ мебошанд. Чораҳои ҷавобӣ муҳолифатро бадтар мекунанд. Истифодаи воситаҳои дунявии худҳимоякунӣ кори паст аст. Бовардор бояд ба *бадӣ* бо *некӣ* ҷавоб диҳад ва таҳқирхоро бо фурӯтанӣ таҳаммул намуда, *осоиштагиро* чӯяд. Оташро бо оташ хомӯш кардан имкон надорад.

Роҳи ягонаи бартараф намудани бадӣ — ба \bar{U} имкони бо роҳи худ рафтано додан аст, то ба муқобилате ки дар ҷустуҷӯиаш аст, дучор нашавад. Муқобилат бадии бештареро тавлид мекунад ва ба отаи равған мерезад. Аммо ҳангоме ки бадӣ ба ҳеч гуна муҳолифат дучор намешавад, ва на ба монеаҳо, балки бо тобовариш пурсаброна $r\bar{u}$ ба $r\bar{u}$ мешавад, неши он канда мешавад ва он ниҳоят бо ҳарифе дучор мешавад, ки аз он қавитар аст. Албатта, ин танҳо дар он ҳолате ба амал омада метавонад, ки камтарин хоҳиши муқобилат кардан партофта шудааст, ҳангоме ки пурра аз қасос даст кашидан ба даст омадааст. Он гоҳ бадӣ барои худ ҳадаф намеёбад, бадии минбаъдaro ба вучуд оварда наметавонад ва бесамар мемонад (Мунтахабот).

3,12 Худованд ба онҳое ки дуруст рафтор мекунанд, ризомандона менигарад. \bar{U} ба дуоҳои онҳо диққат медиҳад. Албатта, Худо дуоҳои ҳамаи одамони Худо мешунавад. Аммо \bar{U} ба дуоҳои онҳое ки ба хотири Масеҳ азоб мекашанд ва дар ҷавоби бадӣ бадӣ намекунанд, бо диққати махсус $g\bar{u}sh$ мекунад.

$R\bar{u}i$ Худованд ба муқобили бадкорон аст. Ин пеш аз ҳама ба таъкибкунандагони халки \bar{U} дахл дорад. Аммо ин ҳамчунин метавонад бовардоронро ифода кунад, ки ба ҳарифони худ бо зӯровариш ҷисмонӣ ва тундзабонӣ ҷавоб медиҳанд. Бадӣ бадист, ва Худо ҳар чое ки бадиро пайдо кунад, муқобили он мебарояд, хоҳ он дар одами начотёфта бошад, хоҳ ҳалокшаванда.

Ба Забур 33,17 истинод намуда, Петрус суханони хотимавино намеорад: "...то ки зикри онҳоро аз замин маҳв намояд". Ин соқиткунӣ сахв набуд. Мо дар замони файзи махсуси Худо зиндагӣ мекунем, ин замони Худованд мусоид аст. $R\bar{u}i$ ғазаби Худованди мо ҳанӯз фаро нарасидааст. Ҳангоме ки Худованд Исо чун Подшоҳи подшоҳон Худованди худовандон бозмегардад, \bar{U} бадкоронро ҷазо медиҳад ва аз $r\bar{u}i$ замин зикри онҳоро нест мекунад.

3,13 Петрус далелҳои худро бо чунин савол давом медиҳад: "Ва кист, ки ба шумо бадӣ кунад, агар шумо дар неқӯкорӣ ғайр бошед?". Ҷавобе ки дар назар дошта шуда-

аст, ин аст: "Ҳеч кас". Аммо ба ҳар ҳол таърихи риёзаткашон, аз афташ, исбот мекунад, ки душманони Хушхабар ба шогирдони вафодор бадӣ мекунанд.

Камаш ду маънидоди ин парадокс вучуд дорад:

1. Умуман, ба ононе ки бо роҳи росткорӣ мераванд, зарар расондан имкон надорад. Сиёсати муқобилат накардан душманро беяроқ мекунад. Истисноҳо буда метавонанд, аммо одатан касе ки ба росткорӣ кӯшиш мекунад, маҳз бо камолоти худ аз бадӣ дар амон аст.
2. Бадтарин чизе ки ҳариф бо масеҳӣ карда метавонад, ба вай зарари ҷовидонӣ намерасонад. Душман бадани вайро маъюб карда метавонад, аммо ҷонро маъюб намекунад.

Дар солҳои Ҷанги дуҷуми ҷаҳонӣ писарбачаи 12-солаи масеҳӣ нахост ба яке аз ҳаракатҳо дар Аврупо ҳамроҳ шавад. "Магар ту намедонӣ, ки мо ихтиёр дорем туро бикӯшем? – гуфтанд ба вай. "Шумо намедонед, – оромона гуфт писарбача, – ки ман ихтиёр дорам барои Масеҳ бимирам!" Вай боварӣ дошт, ки ҳеч кас ба вай зарар расонда наметавонист.

3,14 Аммо фарз мекунем, ки масеҳӣ барои ба Начоткор вафодор буданаш бояд аз таъкибот *уқубат* кашад. Он гоҳ чӣ? Се натиҷаи уқубатҳо ҳаст:

1. Худо уқубатҳоро ба ҷалоли Худ бармегардонад.
2. \bar{U} уқубатҳоро ба кор мебарад, то ба дигарон баракат оварад.
3. \bar{U} уқубаткашандагонро ба номи \bar{U} баракат медиҳад.

Аз одамон натарсед ва аз таҳдидҳои онҳо музтариб нашавед. Чунин тарзи рафтор барои риёзаткашон дар ҳаёт хеле ғоида мерасонд! Ҳангоме ба Поликарп гуфтанд, ки агар Масеҳро ҳақорат диҳад, озодаш мекунанд, вай гуфт: "Ман ба Масеҳ 86 сол хизмат кардам, ва \bar{U} ба ман ҳеч гоҳ бадӣ накардааст. Чӣ гуна ман дар ҳаққи Подшоҳ ва Начотдиҳандаи худ бадгӯй кунам?" Ҳангоме ҳоким гуфт, ки вайро назди ҳайвоноти ваҳшӣ мепартояд, вай ҷавоб дод: "Барои ман фақат бехтар хоҳад буд, ки аз ин зиндагии ҳақи-

рона халос шавам”. Ниҳоят, ҳоким таҳдид кард, ки вайро зинда ба зинда оташ мезанад, Поликарп гуфт: “Ман аз оташе ки зуд сӯхта тамом мешавад, наметарсам; шумо оташеро намедонед, ки ҷовидона месӯзад”.

3,15 Дар қисми охири ояти 14 ва дар ин оят Петрус ба Ишаё 8,12.13 истинод менамояд: “Аз он чи онҳо метарсанд, натарсед, ва биме надошта бошед. Худованди лашкарҳоро, – танҳо Ҷро, – тақдис намоед, ва Ҷ тарси шумо бошад, ва Ҷ бими шумо бошад!” Касе гуфтааст: “Мо аз Худо на он қадар метарсем, чунки аз одам хеле метарсем”.

Ишаё оиди “Худованди лашкарҳо” мегӯяд, ки ба Ҷ бо тарси эҳтиромона муносибат намудан лозим аст. Петрус, ба ин чой ишора намуда, бо илҳами *Рӯҳи Пок Худованд Худоро*²⁴ дар дилҳои худ тақдис намуданро таълим медиҳад.

Эҳтиром намудани Худованд — яъне Ҷро ҳукмфармои ҳаётҳои мо намудан аст. Ҷар он чи мо мегӯем ва мекунем, бояд ба иродаи Ҷ, хоҳиши Ҷ мувофиқат кунад ва Ҷро ҷалол диҳад. Ҷуқмфармоии Масеҳ бояд ба ҳар як соҳаи ҳаёти мо паҳн шавад — моликияти мо, машғулиятҳои мо, китобхонаи мо, ҳаёти оилавӣ, вақти бекорӣ — ҳеч чиз набояд истисно бошад.

Ҷамеша тайёр бошед, ки ба ҳар касе ки аз шумо дар бораи умедатон ҳисоб талаб кунад, бо фурутанӣ ва эҳтиром ҷавоб диҳед. Пеш аз ҳама ин суханон ба замонҳое дахлдоранд, ки дар онҳо масеҳиён барои бовар ба таъкиб дучор мешаванд. Дарки хузури Худованд Исо бояд ба онҳо шучоати пок медод ва онҳоро барои шаҳодат додан оиди эътиқоди неки худ илҳом мебахшид.

Оят барои ҳаёти ҳаррӯза низ қобили истифода аст. Одамон аксаран ба мо саволҳои масеҳанд, ки ба таври табиӣ имкон медиҳанд ба онҳо оиди Худованд шаҳодат диҳем. Мо бояд *тайёр бошем* оиди он қорҳои азиме ки Худованд барои мо кардааст, нақл кунем. Аммо дар ҳар ҳолат бо ҳалимӣ ва эҳтиром шаҳодат додан лозим аст. Ҷангоме ки мо оиди Наҷотдиҳанда ва Худовандамон сухан меронем, ҳеч дурушті, тундӣ ё густохие набояд бошад.

3,16 Бовардор бояд *вичдони пок* дошта бошад. Вай метавонад таъкиботро бо ҷасорати шер паси сар намояд, зеро медонад, ки дар ҷинойте айбдор нест. Аммо агар вичдонаш нопок бошад, вайро ҳисси айбдорӣ азоб медиҳад ва вай ба душман муқобилат карда наметавонад. Ҷатто агар ҳаёти бовардор беайб бошад, бо вучуди ин душманони Хушхабар вайро айбдор карда, бар зидди вай шаҳодати бардурӯғ хоҳанд дод. Аммо ҳангоме ки қор ба муқофиа оид мешавад ва бардурӯғ будани айбдоркуниҳо маълум мешавад, айбдоркунандагон *шарманда мешаванд*.

3,17 Агар *уқубат* кашидани масеҳӣ лозим ояд, ки инро Худо баъзан бо иродаи Худроҳ медиҳад, пас бояд *барои аъмоли нек* уқубат кашад. Аммо агар уқубатҳои вай аз боиси ҷинойтҳои худаш бошанд, дар ин ҳеч некӯкорӣ нест.

3,18 Дар оятҳои боқимондаи боби 3 *Масеҳ* чун намунаи классиқии Он Касе муаррифӣ мешавад, ки барои росткорӣ *уқубат кашид* ва ба мо ёдрас мекунад, ки барои Ҷ уқубат роҳ ба сӯи ҷалол буд.

Ба шаш хусусияти уқубатҳои Ҷ аҳамият диҳед:

1. Онҳо кафораткунанда буданд, яъне гуноҳкорони бовардорро аз ҷазо барои гуноҳ озода карданд.
2. Онҳо барои ҳамаи замонҳо таъсирбахш буданд. Ҷ барои ҳама мурд ва масъалаи гуноҳро ҳал кард. Қори наҷот иҷро шуд.
3. Онҳо ивазкунанда буданд. *Одил барои золимон* мурд. “Худованд гуноҳи ҳамаи моро ба гардани Ҷ монд” (Иш. 53,6).
4. Онҳо оштидиҳанда буданд. Ба воситаи марги Ҷ мо назди Худо омада метавонем. Гуноҳе ки сабаби ҷудойи шуда буд, бар тараф гардид.
5. Онҳо пуразоб буданд. Марги Ҷ натиҷаи қатл буд.
6. Ниҳоят, растохез нуқтаи авҷи уқубатҳои Ҷ гардид. Ҷ дар рӯзи сеюм аз мурдагон бархост. “*Ба ҳасби рӯҳ зинда гардид*” маънои онро дорад, ки растохези Ҷ бо қувваи Рӯҳи Пок амалӣ гардид.

3,19 Оятҳои 19 ва 20 яке аз матнҳои пурмуаммои Инҷил мебошанд. Онҳо барои пай-

до шудани чунин таълимоти ғайринавиштагӣ, ба монанди аъроф аз як тараф, ва начоти умумӣ аз тарафи дигар, баҳона шуданд. Аммо дар байни масеҳиёни инчилий ду тафсир қабул шудааст.

Мувофиқи аввалинаш, дар давраи байни марг ва растохез Масеҳ дар рӯҳ ба дунёи мурдагон (ибр. “ҳадес”) фаромад ва оиди тантанай қаҳрамонии бузурги Худ дар салиб эълон намуд. Дар байни масеҳиёне ки ин ақидаро пайравӣ мекунанд, ҳамфикрие оиди он нест, ки *арвоҳ дар зиндон* бовардорон, нобоварон ё ҳам ину ҳам он буданд. Аммо онҳо бо он розиянд, ки Худованд Исо ба ин арвоҳ Хушхабарро мавъиза намекард. Вагарна аз ин ҷо таълимоте оиди “имконияти дуҷум” бармеомад, ки дар Навиштаҳои Пок тасдиқ намеёбад. Тарафдорони ин тасаввурот аксаран ин ҷойро бо Эфсӯсиён 4,9 алоқаманд мекунанд, ки он ҷо Худованд чун “ба асфали замин нузулкарда” қаламдод шудааст. Онҳо ба ин суҳанон чун ба боз як исботи он ишора мекунанд, ки вай ба дунёи мурдагон дар ҳолати бечисм фаромад ва оиди ғалабаи Худ дар Ҷолҷолто эълон намуд. Онҳо ҳамчунин ба суҳанони Эътирофи фириставии бовар ишора мекунанд: “ва ба дӯзах фаромада...”.

Маънидоди дуҷум ин калимаҳоро ба ҳодисаҳои айёми Нӯҳ, ки Петрус тасвир намудааст, дахлдор менамояд. Маҳз рӯҳи Масеҳ ба воситаи Нӯҳ ба насли нобоварон пеш аз тӯфон мавъиза мекард. Он вақт онҳо на арвоҳ дар ҳолати бечисм, балки мардон ва занони зиндае буданд, ки аз огоҳкунии Нӯҳ сар печиданд ва аз ҳамин сабаб аз обхезӣ ҳалок гардиданд. Акнун онҳо *арвоҳ дар зиндон* дунёи мурдагон мебошанд.

Нуктаи назари дуҷум ба матн бештар мувофиқат мекунад ва бинобар ин мушқилооти камтареро ба миён меорад. Биёед ин оятро ибора пайи ибора таҳлил намоем.

Ва дар рӯҳ ӯ рафта, ба арвоҳе ки дар зиндон буданд, мавъиза намуд. Дар нусхаи асл “*Ва дар он ӯ рафта ба арвоҳе ки дар зиндон буданд, мавъиза намуд*” мебошад. Ҷонишини “он” возеҳан ба рӯҳ дар охири ояти 18 дахл дорад. Мо мефаҳмем, ки Рӯҳи Пок дар назар дошта шудааст. Дар боби 1,11-и ин Нома Рӯҳи Масеҳ, яъне Рӯҳи Пок, чун гӯянда

ба воситаи пайғамбарони Паймони Кухан тасвир ёфтааст. Дар Ҳастӣ 6,3 низ Худо оиди Рӯҳи Худ, яъне оиди Рӯҳи Пок мегӯяд, ки аз боиси гуноҳкории одамоне ки пеш аз тӯфон мезистанд, косаи сабраш лабрес шуда буд.

Рафта мавъиза намуд. Чуноне ки зикр шуда буд, маҳз Масеҳ мавъиза мекард, аммо ба воситаи Нӯҳ. Дар 2Петрус 2,5 Нӯҳ “воизи адолат” номида шудааст. Калима бо ҳамин реша ин ҷо барои тасвири мавъизаи Масеҳ истифода мешавад.

Ба арвоҳе ки дар зиндон буданд. Ҳангоме ки Нӯҳ мавъиза мекард, ин одамон мардон ва занони зинда буданд, ки огоҳкунӣ оиди тӯфони меомада ва ваъдаи начот дар киштиро шунида буданд. Онҳо ин хабарро рад карданд ва ҳангоми обхезӣ ҳалок шуданд. Акнун онҳо *арвоҳи бечисм* ҳастанд, ки дар интизори довари ниҳой *дар зиндон* азоб мекашанд.

Ҳамин тариқ, оятро муфассалтар чунин баён кардан мумкин аст: “*Ва дар рӯҳ (-и Пок) ӯ (Масеҳ) ба арвоҳе ки дар зиндон (“ҳадес”) буданд, рафта мавъиза намуд* (ба воситаи Нӯҳ)”.

Аммо мо чӣ ҳақ дорем, ки одамонеро, ки дар айёми Нӯҳ мезистанд, *арвоҳ дар зиндон* ҳисобем? Ҷавобро дар ояи оянда меёбем.

3,20 Ин ҷо арвоҳ дар зиндон ошкоро зикр шудаанд. Онҳо кихо буданд? Онҳое ки *пештар беитоат буданд*. Кай онҳо *беитоат буданд*? *Вақте ки Худо, дар айёми Нӯҳ, пурсаброна интизорӣ мекашид, ҳангоме ки кишти сохта мешуд*. Натиҷаи ниҳой чӣ гуна буд? *Ҷаҳат мардуми каме, яъне ҳаши нафар, аз об начот ёфтанд*.

Ин ҷо таваккуф намуда, фикри асосии ин Номаро ба ёд овардан лозим аст, ки дар муҳити умумии таъқибот навишта шудааст. Масеҳиёне ки Петрус барояшон менавишт, аз боиси ҳаёт ва шаҳодати худ дучори таъқиб буданд. Шояд онҳо ба худ саволе медоданд: Агар бовари масеҳӣ дуруст бошад, чаро онҳо бояд на подшоҳӣ кунанд, балки укубат кашанд? Агар масеҳият бовари ҳақиқӣ бошад, чаро масеҳиён ин қадар каманд?

Ба саволи якум ҷавоб дода, Петрус ба Худованд Исои Масеҳ ишора мекунад. Масеҳ барои ҳақиқат то худи марг укубат ка-

шид. Аммо Худо Ҷро аз мурдагон зинда кард ва дар осмонҳо чалол бахшид (ниг. о. 22). Роҳ ба сӯи чалол ба воситаи водии укубатҳо мегузарад.

Сипас Петрус ба Нӯҳ рӯ меоварад. Дар давоми 120 сол ин воизи содиқ оиди он огоҳӣ меод, ки Худо ҷаҳонро бо об нобуд карданист. Ба ҷои сипосгузорӣ нафрат ва рад кардан насиби вай буд. Аммо Худо вайро сафед кард ва ҳамроҳи оилааш аз тӯфон начот дод.

Он гоҳ саволе боқӣ мемонад: “Агар ҳақ ба ҷониби мо бошад, ҷаро мо ин қадар кам ҳастем?” Петрус ҷавоб медиҳад: “Замоне буд, ки дар тамоми ҷаҳон танҳо ҳашт нафар ҳақ буданд ва тамоми боқимондагон — ноҳақ!” Чун қоида, дар таърихи ҷаҳон аксарият ноҳақ аст. Одатан бовардорони ҳақиқӣ каманд, бинобар ин бовар набояд аз боиси миқдори ками начотёфтагон музтариб шаванд. Дар айёми Нӯҳ фақат *ҳашт* бовардор буданд; имрӯзҳо онҳо миллионҳо нафаранд.

Дар охири ояти 20 меҳонем, ки *мардуми каме, яъне ҳашт нафар, аз об начот ёфтанд*. Об ин ҷо чун доварӣ хизмат мекард, ки Худо онҳоро аз он саломат гузаронд.

Барои дуруст фаҳмидани ин тасдиқот ва ояти баъдина мо бояд маънои рамзии киштӣ ва тӯфонро бинем. Киштӣ рамзи Худованд Исои Масеҳ мебошад. Обҳои тӯфон рамзи довариҳои Худо мебошанд. Киштӣ ягона роҳи начот буд. Ҳангоме ки тӯфон сар шуд, танҳо шахсоне ки дар даруни киштӣ буданд, начот ёфтанд; ҳамаи онҳое ки берун аз он буданд, ҳалок шуданд. Ҳамин тариқ, Масеҳ ягона роҳи начот аст; онҳое ки дар Масеҳанд, дар бехатарии комил мебошанд, ки Худи Худо кафолат додааст. Онҳое ки берун аз киштӣ буданд, дар ҳолати ҳалокатовартар буда наметавонианд.

Об воситаи начот набуд, зеро ҳамаи онҳое ки дар об буданд, ғарқ шуданд. Киштӣ паноҳгоҳ буд. Киштӣ дар оби доварӣ шино мекард, вай шиддати асосии тӯфонро ба худ гирифт. Ягон қатра об ба даруни киштӣ надаромад. Ҳамин тариқ, Масеҳ ғазоби довариҳои Худоро барои гуноҳҳои мо таҳаммул намуд. Онҳое ки дар Ҷ мебошанд, ҳеҷ доварӣ карда намешаванд (Юҳ. 5,24).

Об дар зери киштӣ буд, он аз боло бар вай мерехт, он аз ҳама тараф киштиро ихота карда буд. Аммо киштӣ сокинони худро аз об ба бехатарӣ дар байни офаридаи навшуда мебурд. Ҳамин тавр шахсоне ки ба Начотдиҳанда боварӣ мекунанд, баҳри марг ва вайрониро бо муваффақият гузашта, ба замини растохез ва ҳаёти нав мерасанд.

3,21 *Ва тимсоли он таъмидаст, ки... ҳоло моро низ... начот медиҳад*. Боз як бор мо ба худуди душвор ва баҳсноқ афтодем. Ин оят майдони муҳориба байни онҳое мебошад, ки оиди растохез ба воситаи ғӯта таълим медиҳанд, ва онҳое ки қувваи начотдиҳандаи ғӯтаро рад мекунанд.

ҒҶТА

Биёед аввал аз назар гузаронем, ки ғӯта маънои чиро дошта метавонад, ва баъд — чиро наметавонад.

Ҳақиқатан, ғӯтае ҳаст, ки моро начот медиҳад, — на ғӯтаи мо дар об, балки ғӯтае ки қариб ду ҳазор сол пеш дар Ҷолҷолто ҷой дошт. Марги Масеҳ ғӯта буд. Ҷ дар обҳои доварӣ ғӯта хӯрд. Ҷ маҳз ҳаминро дар назар дошт, хангоме мегуфт: “Моро таъмида дар пеш аст, таъмида ки бояд биёбам; ва ҷӣ қадар дар изтироб ҳастам, то даме ки ин ба амал ояд!” (Луқ. 12,50). Сарояндаи Забур ин ғӯтаро чунин тасвир кардааст: “Варта вартаро бо овози шаршараҳои Ту даъват менамояд; ҳамаи туғёнҳо ва мавҷҳои Ту бар ман гузаштааст” (Заб. 41,8). Масеҳ дар марги Худ дар обҳо ва мавҷҳои ғазоби Худо ғӯта хӯрд, ва маҳз ҳамин ғӯта асоси начоти мост.

Аммо мо бояд марги Ҷро барои худ қабул кунем. Ҳамон тавре ки Нӯҳ ва оилааш барои начот ёфтани мебоист ба киштӣ мебаромаданд, мо низ бояд ба Худованд чун ба ягона Начоткорамон умед бандем. Танҳо ҳамон вақт мо бо Ҷ дар марг, дафн ва растохезаш якҷоя мешавем. Он гоҳ ба маънои аслитарин мо бо Ҷ ба салиб қашида мешудем (Ғал. 2,20), бо Ҷ дафн мешудем (Рум. 6,4) ва бо Ҷ ба ҳаёти навшуда зинда мегардидем (Рум. 6,4).

Ҳамаи ин дар ғӯтаи бовардор инъикос меёбад. Маросим рамзи берунии он чизест, ки дар ҳаёти рӯҳонӣ ба амал омадааст; мо ба

марги Масех ғӯта хӯрдем. Ба об ғӯтавар шуда, мо бо Ҷ дафн шуданамонро эътироф мекунем. Аз об баромада, мо нишон медиҳем, ки бо Ҷ зинда шудаем ва мехоҳем дар ҳаёти навшуда қадамгузор бошем.

Тимсоли наҷоти мо ғӯтаест, ки рамзи ғӯтаи Масех ба марг дар салиб ва ҳаммонанд шудани мо бо Ҷ дар марги Ҷ мебошад, ки бо ғӯтаи обӣ ифода ёфтааст.

Оят наметавонад онро дар назар дошта бошад, ки мо наҷотро дар натиҷаи ғӯтаи маросимӣ дар об ба даст меоварем, чунки:

1. Ин на Худованд Исоро, балки обро Наҷотдиҳанда месохт. Аммо Ҷ гуфтааст: “Ман роҳ ҳастам...” (Юҳ. 14,6).
2. Бо ин дар назар дошта мешуд, ки Масех беҳуда мурдааст. Агар одамоне бо об наҷот ёфта тавонанд, мурдани Худованд Исо чӣ даркор буд?
3. Ин гуна тасвир бо ҳаёт тасдиқ намегардид. Бисёр ғӯтахӯрдагон бо ҳаёти минбаъдаи худ нишон доданд, ки ҳеч гоҳ аз олами боло зода нашуда буданд.

Ҳамчунин ин оят дар назар надорад, ки мо бо бовар ба иловаи ғӯта наҷот меёбем.

1. Чунин маънидод дар назар медошт, ки кори Наҷотдиҳанда дар салиб кофӣ набуд. Ҳангоме вай фарёд зад: “Иҷро шуд!”, он гоҳ бо тақия ба ин тасаввурот, ин гуфтаи Ҷ ба ҳақиқат мувофиқат намекард, зеро ба кори наҷот, ки Ҷ анҷом дод, ғӯтаро низ илова кардан лозим меомад.
2. Агар наҷот бе ғӯта ғайриимкон бошад, пас ачиб аст, ки Худи Худованд ҳеч касро ғӯта наодоааст. Юҳанно 4,1.2 изҳор менамояд, ки Исо пайравони Худро ғӯта намедод; шогирдонии Ҷ ғӯта медоданд.
3. Фириста Павлус Худоро барои он шукргузорӣ мекард, ки микдори ками кӯринтиёнро ғӯта додааст (1Қӯр. 1,14–16). Агар ғӯта барои наҷот ин қадар аҳамиятнок бошад, ин гуна шукргузории муждабар ачиб мебуд! Баъзеҳоро дар ҳақиқат ғӯта додани Павлус аз он дарак медиҳад, ки вай ғӯтаи бовардоронро таълим медод; аммо микдори ками одамоне ғӯта додани вай ба он ишора мекунад, ки фи-

рифта ғӯтаро шартӣ зарурӣ барои наҷот намеҳисобид.

4. Ҷинояткоре ки дар салиб тавба кард, ғӯта нахӯрда буд, аммо боварӣ ба даст овард, ки ҳамроҳи Масех дар бихишт хоҳад буд (Лук. 23,43).
5. Бутпарастони наҷотёфта дар Қайсария бовар карда, Рӯҳи Покро қабул карданд (Аъм. 10,44), ки далели ба Масех тааллуқ доштани онҳо буд (Рум. 8,9). Баъди қабул кардани Рӯҳи Пок, яъне аллакай дорои наҷот буда, онҳо ғӯта мехӯрданд (Аъм. 10,47.48). Ҷӯта барои наҷоти онҳо зарур набуд. Аввал онҳо наҷот ёфтанд, баъд дар об ғӯта хӯрданд.
6. Дар Инҷил ғӯта на бо зода шудани рӯҳонӣ, балки ҳамеша бо марг алоқаманд аст.
7. Дар Инҷил қариб 150 ҷой ҳаст, ки дар онҳо таълим дода мешавад, ки наҷотро фақат ба воситаи бовар ба даст овардан мумкин аст. Ба онҳо ду ё се оятро, ки гӯё барои наҷот даркор будани ғӯтаро таълим медиҳанд, муқобил гузоштан мумкин нест.

Бинобар ин суханон дар ояти 21 “*таълим... наҷот медиҳад*” на ғӯтаи моро дар оби оддӣ, балки ғӯтаи Масехро дар марг ва ҳаммонандшавии моро бо Ҷ дар маргаш ифода мекунад.

На шустани нопокии ҷисм. Хизматгузори маросимии Паймони Куҳан, ки ба яҳудиёни масеҳӣ, хонандагони Петрус, маълум буд, танҳо зоҳиран пок мекард. Он ба коҳинон ва ё ба мардум вичдони покро нисбати гуноҳ дода наметавонист. *Ҷӯтае* ки Петрус оиди он мегӯяд, покшавии ҷисмонӣ ва ё ҳатто маросимӣ аз нопокии намебошад. Об ҳақиқатан ифлосиро аз бадан дур мекунад, аммо он наметавонад вичдони покро дар назди Худо диҳад. Фақат ҳаммонандшавии шахсӣ бо Масех дар марг, дафн ва растохези Ҷ ин корро карда метавонад.

Ба зимма гирифтани вичдони пок ба ҳузури Худо. Ногузир саволе ба миён меояд: “Чӣ гуна ман назди Худо росткор буда метавонам? Чӣ гуна ман назди Ҷ вичдони пок дошта метавонам?” Ҷавоб дар ғӯтаест,

ки Петрус оиди он мегӯяд, дар ғӯтаи Масеҳ ба марг дар Ҷолҷолто ва шахсан қабул кардани кори Ҷ мебошад. Масеҳ бо марги Худ масъалаи гунохро як бор ва барои ҳамеша ҳал намуд.

Ба воситаи эҳёи Исои Масеҳ наҷот медиҳад. Чӣ тавр ман дониста метавонам, ки Худо қонеъ шудааст? Ман инро аз он медонам, ки Ҷ Масеҳро аз мурдагон зинда намуд. Вичдони пок бо эҳёи Исои Масеҳ алокаи ногустастанӣ дорад; онҳо ҳамроҳ меистанд ё меафтанд. Растохез ба ман мегӯяд, ки Худо бо кори наҷотдиҳандаи Писари Худ пурра қонеъ шудааст. Агар Масеҳ зинда намешуд, мо ҳеч гоҳ дар он боварӣ ҳосил карда наметавонистем, ки масъалаи гуноҳҳои мо ҳал шудааст. Ҷ чун ҳар гуна одами дигар мемурад. Аммо Масеҳи зиндашуда кафолати мутлақи мо дар он аст, ки талаботи Худо нисбати гуноҳҳои мо пурра қонеъ карда шудаанд.

Муаллифи сурудҳо Чеймс Г. Дек чунин изҳор намудааст: “Вичдони мо бо осоиштагии нагузаранда пур аст: ин Барра дар осмонҳост, ки дар тахт нишастааст”. Инак *таъмид* — *ба зимма гирифтани вичдони пок ба ҳузури Худо, ба воситаи эҳёи Масеҳ наҷот медиҳад.* Ягона ҳаққи ман ба вичдони пок дар марг, дафн ва растохези Худованд Исо асос ёфтааст. Тартиб ин ҷо чунин аст:

1. Дар Ҷолҷолто Масеҳ барои ман ба марг ғӯта хӯрд.
2. Ба Ҷ чун ба Худованд ва Наҷотдиҳанда боварӣ карда, ман рӯҳан бо Ҷ дар марг, дафн ва растохезаш ҳамроҳ мешавам.
3. Чун медонам, ки Ҷ аз мурдагон барҳост, ман ба талаби худ оиди вичдони пок ҷавоб мегирам.
4. Дар ғӯтаи обӣ ман ба таври намоён оиди озодшавии рӯҳонӣ, ки аз сар гузарондам, шаҳодат медиҳам.

3,22 *Ки Ҷ ба осмон сууд карда, ба ямини Худо нишастааст ва фариштаҳо ва ҳукуматдориҳо ва қудратҳо мутеи Ҷ шудаанд.* Худованд Исои Масеҳ на танҳо аз мурдагон барҳост, балки *ба осмон*, ки боре аз он фаромада буд, боло шуд. Имрӯзҳо Ҷ дар он ҷо на чун рӯҳи намоён, ҳиснашаванда мебошад, балки чун Одами зинда дар бадани

чалолёфтаи иборат аз ҷисм ва хун. Дар ин бадан ҷароҳатҳое аёнанд, ки дар Ҷолҷолто ба Ҷ расонда шудаанд, — аломатҳои возеҳ ва ҷовидонии муҳаббати Ҷ ба мо.

Худованди мо *ба ямини Худо нишастааст*, яъне чунин ҷойро ишғол намудааст:

Ҳокимият: азбаски дасти рост аз дасти чап боқувваттар аст, он ифодакунандаи ҳокимият аст (Мат. 26,64);

Шараф: “Худо Ҷро бо ямини Худ боло бардоштааст” (Аъм. 2,33; 5,31);

Осудан: кори ба зиммаи Ҷ гузошташударо ба анҷом расонда, Масеҳ “ба ямини Кибриё дар афроз нишаст” (Ибр 1,3; ниг. ҳамчунин 8,1; 10,12). Ин осудан — осудани қаноатмандӣ ва хурсандӣ аз эҳсоси иҷрои вазифа мебошад, на осоиштагии ки аз боиси хасташавист;

Шафоаткунанда: Павлус мегӯяд, ки дар ямини Худо буда, Масеҳ барои мо шафоат мекунад (Рум. 8,34).

Болобардоршавӣ: “Ба ямини Худ дар афлок шинонд, болотар аз ҳар сарварӣ, ва ҳукуматдорӣ, ва қудрат, ва салтанат, ва ҳар номе ки на танҳо дар ин олам, балки дар олами оянда низ хонда мешавад” (Эфс. 1,20.21).

Ҳукмфармой: дар Ибриён 1,13 Худо Падар ба Писар мегӯяд: “*Ба ямини Ман бинишин, то душманони Туро зери пой Ту андозам*”. Ҳукмфармой дар 1Петрус 3,22 низ таъкид карда мешавад: “... *ба ямини Худо нишастааст ва фариштаҳо ва ҳукуматдориҳо ва қудратҳо мутеи Ҷ шудаанд*”.

Фариштаҳо ва ҳукуматдориҳо ва қудратҳо, бешубҳа, ҳамаи унвонҳои мавҷудоти осмониро ифода мекунанд. Ҳамаи онҳо хизматгорони Масеҳи чалолёфта мебошанд, ки ба осмон боло шудааст.

Худованди мо барои корҳои нек уқубат кашид. Ҳам вақте Ҷ то таҷассуми Худ ба воситаи Нӯҳ шаҳодат медод, ва ҳам хангоме ки чун Писари Одам ба замин омад, одамон Ҷро рад карданд. Ҷ дар обҳои торики марг дар Ҷолҷолто ғӯта хӯрд. Аммо Худо Ҷро аз мурдагон зинда кард ва дар осмон ба ямини Худ нишонда, болобардор намуд. Дар мақсади ҷовидонии Худо уқубатҳо мебоист пеш аз азобҳо меомаданд.

Ин дарс ҳам ба хонандагони Петрус, ҳам барои мост. Мо набояд маҳзун шавем, ҳангоме ки ба мо барои корҳои нек муқобилат мекунамд ва ҳатто таъқиб менамоянд, зеро назар ба Начотдихандаи мо дар айёми дар рӯи замин зистанаш чизи бехтареро сазовор нестем. Моро бояд ваъдае таскин диҳад, ки ҳамроҳи \bar{U} уқубат кашида, мо ҳамчунин ҳамроҳи \bar{U} чалол хоҳем ёфт (Рум. 8,17). Ба ғайр аз ин, азобҳои ҳозира бо он чалоле ки моро интизор аст, муқоисанашаванда мебошанд (Рум. 8,18). Андӯхҳо сабук ва муваққатӣ мебошанд; аммо чалол ҷовидонӣ ва бемонанд аст (2Кӯр. 4,17).

4,1 Байни ин порча ва порчаҳои пештара алокаи зич ҳаст (мук. бо 3,18). Мо оиди Масеҳ чун оиди Касе сухан рондем, ки беадолатона *уқубат кашидааст*. \bar{U} аз дасти одамони бад аз боиси росткорӣ *уқубат кашидааст*. Бинобар ин пайравони вай бояд *бо ҳамон фикр мусаллаҳ* шаванд. Онҳо бояд тайёр бошанд, ки ба хотири номи \bar{U} уқубат кашанд. Онҳо бояд бо омодагӣ таъқиботро таҳаммул кунанд, чунки онҳо масеҳиянд.

Ҳар касе ки *ба ҳасби ҷисм уқубат кашад*, *дигар гуноҳ намекунад*. Дар назди бовардор ду имконият ҳаст — гуноҳ ё уқубат. Вай метавонад чун атрофиёни нобовар зиндагӣ карда, вақтхушиҳои гуноҳолуди онҳоро бо ҳам бинад, ва ҳамин тариқ аз таъқибот эмин хоҳад монд. Ё ин ки вай дар покӣ ва тақводорӣ зиндагӣ мекунад ва ба хотири Масеҳ хорӣ дида, аз одамони бад уқубат мекашад.

Ҷеймс Гутри, риёзаткаш, пеш аз ба дор овехта шудан гуфт: “Дӯстони азиз, ба ҷои гуноҳ кардан ин косаи уқубатро, ки ман нӯшидам, бинӯшед зеро гуноҳ ва уқубат ба ман пешниҳод карда шуданд, ва ман уқубатро интиҳоб кардам”.

Ҳангоме ки бовардор бошуурона на ҳаёт дар гуноҳ, балки уқубатро барои бовар интиҳоб менамояд, вай *дигар гуноҳ намекунад*. Ин маънои онро надорад, ки вай гуноҳ содир намекунад, аммо кудрати гуноҳ дар ҳаёти вай шикастааст. Ҳангоме ки шахс аз боиси он уқубат мекашад, ки гуноҳ карданро рад мекунад, вай дигар ба ҳавасҳои ҷисм итоат намекунад.

4,2 То охири ҳаёти заминии худ бовардор на ба ҳавасҳои инсонӣ, балки ба *иродаи Худо* тобеъ аст; вай на чун нобоварон гуноҳ кардан, балки чун масеҳӣ азоб кашиданро афзал медонад. Вай мурданро афзалтар аз он медонад, ки аз Худованди худ даст кашад. *Боқии умри ҷисмонӣ* рӯзҳои боқимондаи ҳаёти инсон дар замин аст. Бовардор афзал меҳисобад, ки боқии умри худро на ба қонъ намудани майлҳои ҷисмонӣ, балки ба чалол додани Худо бахшад.

4,3 Петрус ба онҳое муроҷиат мекунад, ки то бовар кардан дар вайронии ахлоқии олами бутпараст мезистанд. Ин гуна зистани онҳо аллакай *кофист!* Чун масеҳиён, онҳо офаридаи нав шуданд, пас, гуноҳҳои пештаро рад кардан лозим аст. Солҳои боқимондаи ҳаёт ба Худо тааллуқ доранд, ва онҳоро ба \bar{U} додан лозим аст.

Гуноҳҳои номбаршуда имрӯзҳо ҳам ҳанӯз ба олами бутпарастонаи ғайримасеҳӣ хос мебошанд — гуноҳҳои шахвонӣ, бадмастӣ ва динҳои бардурӯғ.

Нопокиҳо — ҳавасҳои номаҳдуд, пеш аз ҳама бадахлоқии чинсӣ.

Ҳавасҳо — ҳама гуна ҳирси ғайриқонунӣ, ки аниқтараш, ба гуноҳҳои шахвонӣ дахл доранд.

Мастигарӣ — майл ба нӯшокиҳои спиритӣ, ки боиси суст шудани қувваи ирода ва ба васваса муқобилат карда натавоништан мешавад. Мастигарӣ ва бадахлоқӣ бисёр вақт хеле наздиканд.

Ифроткорӣ дар хӯрдан ва нӯшидан — базмҳои пуршӯру ғавғо ва зиёфатҳои шабона. Мастигарӣ, ки боиси гумшавии худдорӣ ва чанҷолҳо мешавад.

Бутпарастии зишт — парастии бутҳо ва ҳама гуна бадахлоқие ки ба ин парастииҳо ҳамроҳӣ мекунад.

Одамоне ба он чи мепарастанд, шабоҳат пайдо мекунамд. Ҳангоме ки онҳо Худои ҳақиқиро рад мекунамд, меъёрҳои ахлоқии онҳо паст мешаванд. Ин меъёрҳои пастшуда ба онҳо иҷозат медиҳанд, то дар ҳар гуна вақтхушиҳои гуноҳолуд, ки ба таври ғаривӣ майл ба онҳо доранд, иштирок кунанд. Ана барои ҷӣ динҳои бутпарастона гуноҳ ва таназзулро ба бор меоваранд.

4,4 Ин оят таҷрибаи умумии онҳоеро ифода мекунад, ки аз ҳаёти ахлоқан вайронкунанда начот ёфтаанд. Дӯстони пештараи онҳо гумон мекунанд, ки онҳо аз ақл бегона шудаанд, ва онҳоро дар таассуби динӣ айбдор мекунанд. Аз рақс, базмҳои дунявӣ ва айшу ишрати мастона даст кашидандро онҳо як шакли девонагӣ меҳисобанд. Ҳаёти пок, боахлоқонаи бовардор гуноҳкорро маҳкум мекунад; ҳайратовар нест, ки гуноҳкор ин гуна дигаргунӣ тарзи зиндагиро бад мебинанд!

4,5 Агарчи беҳудоён бар масеҳиён бадгӯӣ мекунанд, онҳо ҳангоми Доварӣ дар назди Тахти Бузурги Сафед барои ҳар як сухан ҳисоб хоҳанд дод. Худованд тайёр аст зиндагон ва мурдагонро доварӣ кунанд. Аён аст, ки Петрус нобоваронро дар назар дорад. Доварӣ бар беҳудоёни зинда то саршавии Подшоҳии Ҳазорсола ба амал меояд; гуноҳкорони мурда баъди дар замин анҷом ёфтани ҳукмронии Масеҳ доварӣ карда мешаванд. Маҳкумияти онҳо далели росткории фарзандони Худо хоҳад буд.

4,6 Зеро барои ҳамин, яъне барои ҳимояи фарзандони Худо, ба мурдагон низ башорат дода шудааст. Боз ҳам дар назди мо ҷоест, ки фаҳмиданаш душвор аст. Оё ин ҷо дар назар дошта шудааст, ки Хушхабар ба одамон баъди маргашон ё ҳанӯз ҳангоми зинда буданашон расонда шудааст? Ва ин одамони кихо буданд?

Мо мефаҳмем, ки ин оят ба одамоне равона шудааст, ки Хушхабар ба онҳо ҳангоми ҳанӯз дар замин буданашон расонда шуда буд. Онҳо ба Худованд бовар карданд, барои ҳақиқат часурина истодагарӣ мекарданд, аз дасти одамони бад укубат мекашиданд ва дар як қатор мавридҳо то мурдан азоб дода шуданд. Агарчи ин бовардорон ба доварӣ дучор гардиданд, ё маҳкум карда шуданд, ба ҳасби ҷисм ба тариқи одамизод Худо онҳоро сафед кард. Онҳо акнун ҳамроҳи \bar{U} аз ҳаёти ҷовидонӣ лаззат мебаранд.

Ҳангоме ки Хушхабар ба онҳо мавъиза карда мешуд, онҳо мурда набуданд. Аммо акнун баданҳои онҳо мурда аст. Агарчи одамон онҳоро беақл меҳисобиданд, Худо

онҳоро мушарраф гардонд, ва акнун рӯҳи онҳо дар осмонҳост.

Мавъизаи Хушхабар барои бовардорон натиҷаи дутарафа дорад: маҳкумкунӣ одамон ва ризоияти Худо. Барнс мефаҳмонад:

*Мақсади мавъизаи Хушхабар барои онҳо дар он буд, ки агарчи онҳо аз тарафи одамони айбдор шуда, ба марг маҳкум шуда буданд, онҳо метавонанд мувофиқи табиати олитарии худ, мувофиқи рӯҳ, барои Худо зиндагӣ кунанд.*²⁵

III. ХИЗМАТ ВА АЗОБИ БОВАРДОР (4,7–5,14)

A. Насихатҳои муҳим барои рӯзҳои охир (4,7–11)

4,7 Ин ҷо пеш аз як қатор насихатҳои изҳороте меояд: “Аммо фарҷоми ҳама наздик аст”. Ин метавонад чунин маъно дошта бошад: 1. вайрон шудани Уршалिम, 2. ба осмон бурда шудан, 3. бозгашти Масеҳ пеш аз Подшоҳии Ҳазорсола, 4. нобуд карда шудани осмон ва замин дар охири Подшоҳии Ҳазорсола. Мо чунин меҳисобем, ки аниқтараш ин калимаҳо гуфтаҳои охириро дар назар доранд.

Насихати аввал — *бомулоҳиза ва барои дуо ҳушёр бошед*. Он ҳангоми таъкибот навишта шуда буд ва чунин маъно дорад, ки безобитагӣ набояд масеҳиро аз ҳаёти дуоӣ ба ҷои дигар ҷалб кунад, он бояд аз безътидолие ки аз боиси шиддатнокӣ пайдо шудааст, озод бошад: вазъиятҳои ҳаёт набояд ба мушоракати вай бо Худо таъсир расонанд.

4,8 Вай бояд ба мушоракат бо дигар бовардорон диққат диҳад (о. 8,9) ва ба тамоми оилаи бовардорон *муҳаббати пурзӯр дошта бошад*. Ин гуна муҳаббат хатоҳо ва нокомиҳои масеҳиёни дигарро ба ҳама маълум намекунад, балки онҳоро аз маҳкумкунӣ ҷамъияти ҳимоя мекунад. Касе гуфтааст: “Нафрат аз ҳама чизҳо бадтаринро месозад. Аммо муҳаббат ҳақ дорад ҳама чизро рӯпӯш кунад”.

Ҷумлаи “*муҳаббат гуноҳҳои зиёдро рӯпӯш мекунад*”-ро (Мас. 10,12) чун маънидодӣ таълимотии он ки гуноҳҳо ҷи гуна бартараф карда мешаванд, қабул кардан лозим нест. Фақат хуни Масеҳ аз айбдорӣ ва ҷазо барои

гуноҳҳо озод мекунад. Ин калимаҳоро ҳамчунин барои ба гуноҳ чашм пӯшида, чамоатро аз ҷавобгарӣ барои ҷазо додани озордиханда ё ҷинояткор озод кардан истифода бурдан мумкин нест. Онҳо маъно доранд, ки муҳаббати ҳақиқӣ метавонад ба хатоҳои ночиз ё ноқомии дигар бовардорон аҳамият надиҳад.

4,9 Яке аз воситаҳои зоҳиршавии муҳаббат ба бародарон — меҳмоннавозии самимист. Ин насихат ҳангоми таъкибот махсусан даркор аст, ҳангоме ки захираҳои хӯрок метавонанд ночиз бошанд ва шахсоне ки ба масеҳиён сарпаноҳ медиҳанд, ҳабс ва аз озодӣ маҳрум карда мешаванд, ё ҳатто кушта мешаванд.

Меҳмоннавозӣ имтиёзи бузург аст. Зеро ба воситаи он баъзе касон, надониста, фарштагонро меҳмоннавозӣ кардаанд (Ибр. 13,2). Ҳама гуна некие ки ба яке аз фарзандони Худо зоҳир карда шудааст, ба Худи Худованд зоҳир карда шудааст (Мат. 25,40). Кори нек ҳар қадар ночиз бошад ҳам, он савоқатмандона муқофотида мешавад; ҳатто косаи обе ки ба номи Худованд дода шудааст, бе муқофот намемонад (Мат. 10,42). Касе ки пайғамбарро ба номи пайғамбар қабул кунад, муқофоти пайғамбарро хоҳад ёфт (Мат. 10,41), ки инро яҳудиён муқофоти олигарин меҳисобиданд. Бисёр масеҳиён оиди баракате ки ба хонаҳо ва фарзандонашон ба воситаи меҳмоннавозӣ омадааст, шаҳодат медиҳанд.

Исо таълим медод, ки мо бояд ба шахсоне меҳмоннавозӣ кунем, ки музди онро пардохта наметавонанд (Лук. 14,12). Ин маъно онро надорад, ки мо ҳеҷ гоҳ набояд хешовандон, дӯстон ё ҳамсоғгонро даъват кунем, ки моро ҷавобан даъват карда метавонанд. Аммо мақсади мо аз он иборат аст, ки ба номи Худованд Исо некӣ кунем, ва оиди талофии харочот фикр накунем. Албатта, саволе ба миён меояд, ки оё лозим аст, ки бовардорон такроран барои меҳмонони доираи худ базмҳо ороянд, дар ҳоле ки халқҳои том ҳанӯз Хушхабарро нашунидаанд.

4,10 Ҳар як бовардор аз Худованд *бахшоиие ёфтааст*, то чун узви Бадани Масеҳ вазифаи махсусро ба ҷо оварад (1Кӯр. 12,4–

11,29–31; Рум. 12,6–8). Ин бахшоиишхоро Худо барои идоракунии тақсим мекунад. Онҳоро на ба мақсадҳои худпарастона, балки барои ҷалоли \bar{U} ва беҳбудии дигарон истифода бурдан лозим аст. Мо набояд танҳо қабулқунандагони бахшоиишҳои Худо бошем; *файзи \bar{U}* ба мо мерасад, аммо бо мо тамои намешавад. Мо барои он муқаррар карда шудаем, то каналҳои бошем, ки ба воситаи онҳо баракатҳо ба дигарон ҷорӣ мешаванд.

Аз мо талаб карда мешавад, ки *муваққалони неки файзи гуногуни Худо* бошем. *Файзи Худо* ин ҷо ба марҳамати носазворе дахл дорад, ки Худо ба одам пешниҳод мекунад. “*Гуногун*” тахтуллафзан маънои “ҳарранга” ё “ҳархела”-ро дорад. Филиппс ин калимаро чун “ба таври хайратовар гуногун” тарҷума мекунад.

4,11 Ҳатто агар одам бахшоииши муждбарӣ ё муаллимӣ дошта бошад, вай бояд боварӣ ҳосил кунад, ки суҳанони меғуфтааш маҳз ҳамон суҳаноне ҳастанд, ки Худо барои ҳамин ҳолати махсус тайёр кардааст. Тахти суҳанони “*бигзор ҳамчун суҳанони Худо ба забон ронад*” маҳз ҳамин дар назар дошта шудааст. Танҳо аз Навиштаҳои Пок мавъиза кардани шахс кофӣ нест. Вай бояд ҳамчунин боварӣ дошта бошад, ки хабари махсусро мерасонад, ки Худо маҳз ҳамин вақт барои ҳамин шунавандагон муқаррар намудааст.

Ҳар ки хизматеро ба ҷо меоварад, бояд онро бо дарки фурутанонаи он ба ҷо оварад, ки маҳз *Худо* ӯро вақолатдор кардааст. Он гоҳ ҷалол ба *Худо* дода мешавад — ба Касе ки он ба \bar{U} тааллуқ дорад.

Одам набояд бо истеъдоднокии худ дар хизмати масеҳӣ фаҳр намояд. Вай ин бахшоиишро дар хизмати масеҳиёна на бо саъю кӯшиши худ ба даст овардааст, аммо онро аз олами боло гирифтааст. Амалан вай чизе надорад, ки нагирифта бошад. Тамоми хизмат бояд тавре ба ҷо оварда шавад, ки ҷалол ба *Худо* дода шавад.

Чуноне ки Петрус ишора мекунад, ин ҷалол ба Падар *ба воситаи Исои Масеҳ* чун Миёнарав дода мешавад, зеро Худо ҳама чизро ба воситаи \bar{U} медиҳад. Тамоми ҷалол ва қудрат *то абад* ба ин Наҷотдиҳандаи пурбаракат тааллуқ дорад. *Омин.*

Б. Насихатҳое ки ба азобҳо дахл доранд (4,12–19)

4,12 Қисми боқимондаи боби 4 насихатҳо ва тавзеҳотеро дар бар мегирад, ки ба уқубатҳо барои номи Масеҳ дахл доранд. Калимаи “уқубат” ва калимаҳои ки аз он баромадаанд, дар ин нома бисту як бор истифода мешаванд.

Барои масеҳӣ ба озмоишҳои фиристодашуда чун ба чизи *ачиб* ва ғайриоддӣ муносибат кардан хос аст. Мо бо дидани уқубати ногузир хайрон мешавем. Аммо Петрус мегӯяд, ки мо бояд онро чун таҷрибаи маъмулии масеҳиёна аз назар гузаронем. Мо ҳақ надорем аз ҷаҳон назар ба Начоткорамон муносибати беҳтареро интизор бошем. Ҷамаи онҳое ки дар Исои Масеҳ ҳаёти парҳезгорона бурдан меҷаҳанд, ба таъкибот гирифтӣ хоҳанд шуд (2Тим. 3,12). Он чиз ҳақиқат аст, ки хизматгори Масеҳ, ки Ӯро дар пеши омма тарафдорӣ мекунад, мавриди ҳучумҳои шадид қарор мегирад. Иблис силоҳи худро беҳуда бар зидди онҳое ки танҳо ба ном масеҳӣ ҳастанд, ба кор намебарад. Вай тӯпҳои вазнини худро бар зидди онҳое равона мекунад, ки ба дарвозаҳои дӯзах ҳамла мекунад.

4,13 Бартариҳои уқубатҳои Масеҳро бо ҳам дидан бояд моро бо хурсандӣ пур кунад. Албатта, мо азобҳои кафораткунандаи Ӯро бо ҳам дида наметавонем; Ӯ ягона Қасест, ки гуноҳҳои дигаронро ба Худо гирифт. Аммо мо метавонем худи ҳамон уқубатҳое, ки Ӯ чун Одам аз сар гузаронд, бо ҳам бинем. Мо бо Ӯ радшавӣ ва шармандагиро бо ҳам дида метавонем. Ба мо захмҳо ва доғҳое расонда метавонанд, ки нобоварон ханӯз ҳам ба Ӯ расондани ҳастанд.

Агар фарзанди Худо имрӯзҳо дар байни азобҳо шодӣ карда тавонад, хангоми зуҳури ҷалолӣ Масеҳ то чӣ андоза бештар хурсандӣ мекунад ва ба вачд меояд. Хангоме ки Начотдиханда чун шери сибти Яхудо бозмегардад, Ӯ чун Писари пурқудрати Худо зоҳир мешавад. Онҳое ки ҳозир барои Ӯ азоб мекашанд, баъд ҳамроҳи Ӯ сазовори шараф хоҳанд шуд.

4,14 Масеҳиёни аввал ба хотири исми Масеҳ гирифтӣ шармандагӣ шуданро бартарӣ ҳисобида, хурсандӣ мекарданд (Аъм. 5,41). Ҳар як масеҳие ки ба вай бартариҳои ба хотири номи Масеҳ бадгӯӣ шунидан дода шудааст, бояд ҳамин гуна аксуламал нишон диҳад. Ин гуна уқубат тасдиқи ҳақиқии он аст, ки *Рӯҳи ҷалол, Рӯҳи Худо бар шумо қарор мегирад*. Маҳз *Рӯҳи* Пок бар масеҳиёни таъкибшаванда *қарор мегирад*, чуноне ки абри ҷалол бар хаймаи Паймони Куҳан қарор гирифта, ба ҳузури Худо ишора мекард.

Мо медонем, ки *Рӯҳ* дар ҷамаи фарзандони ҳақиқии Худо сокин аст, аммо ба таври махсус *бар* онҳое *қарор мегирад*, ки пурра ба Масеҳ вафодоранд. Ин гуна одамоне ҳузур ва қувваи *Рӯҳи* Худоро медонанд, аммо дигарон — не. Худи ҳамон Худованд Исоро, ки таъкибкунандагон *хорӣ медиҳанд*, покони уқубаткашандаш *ҷалол* медиҳанд.²⁶

4,15 Масеҳӣ ҳеҷ гоҳ набояд барои кардани корҳои бад уқубат кашад. Номумкин аст, ки вай дар куштор, дудӣ, бадкирдорӣ ё дастдарозӣ ба моликияти бегона айбдор карда шавад. Ин гуна уқубат Худоро ҷалол намедиҳад, балки ба шаҳодати Масеҳ фақат нанг меоварад.

4,16 Аммо ҳеҷ чизи бешарафона нест, агар *касе ҳамчун масеҳӣ* уқубат кашад. Ф. Б. Мейер мегӯяд, ки ин барои ҷама гуна уқубат ҳақиқат аст, ё барои “аз даст додани кор, обрӯ ва хона; ё тарк карда шудан аз ҷониби волидон, фарзандон ва дӯстон; ё тӯхмат, нафрат ва ҳатто марг”.²⁷ *Масеҳӣ* метавонад дар ҷамаи ин санҷишҳо *Худоро ҳамду сано хонад*. Ҷ. Кемпбелл Морган оиди чизҳои зерин огоҳӣ медиҳад:

*Ин аз фахр кардан бо номи масеҳӣ бештар аст. Фақат бо ҳаёти сазовор Худоро ҷалол додан мумкин аст. Агар шахс худро масеҳӣ номида, мувофиқи он зиндагӣ накунад, вай ба Худо нанг меорад. Дорони ин ном будан ба худ гирифтани масъулияти бузурги на танҳо пурҷалол, балки муқаддас низ мебошад.*²⁸

4,17 Петрус уқубатҳои халки Худоро дар ин ҳаёт ба уқубатҳои гуноҳкорон дар ҷовидонӣ муқобил мегузорад. *Зеро вақти он расидааст, ки доварӣ аз хонаи Худо оғоз*

шавад. Вақти зикршуда давраи Калисо аст, ки дар рӯзи Панतिकост сар шуда, то ба осмон гирифта шудан давом мекунад. Хонаи Худо Калисоро дар назар дорад. Дар давраи файз Калисо аз чониби ҷаҳони нобовар доварӣ карда мешавад. Бовардорон ба монанди он ки Исо дар айёми ҳаёти заминияш укубат мекашид, азоб мекашанд.

Агар чунин бошад, пас онҳоеро, ки ба *Инҷили Худо итоат намекунанд*, чӣ қисмате дар пеш аст? Агар ҳозир масеҳиён барои корҳои нек азоб кашанд, пас начотнаёфтагонро дар ҷовидонӣ барои ҳамаи корҳои беҳудоёна чӣ укубатҳое интизоранд?

4,18 Мавзӯи ин оят, ки аз Масалҳо 11,31 иктибос шудааст, хамин аст: Модоме ки *одил* бар замин сазо меёбад, чӣ қадар бештар бадкор ва *гуноҳкор*?

Одил базӯр, ё бо душворӣ *начот меёбад*. Аз нуқтаи назари илоҳӣ начоти вай бо нархи гарон харида шудааст. Аз нуқтаи назари одамӣ ба одамон гуфта шудааст: “Саъю кӯшиш кунед, ки аз дари танг дохил шавед” (Луқ. 13,24). Бовардоронро ёд медиҳанд, ки “бояд бо мусибатҳои бисёр дохили Подшоҳӣ гардем” (Аъм. 14,22). Дар байни ҳамаи хатарҳо ва васвасаҳое ки масеҳиро ихота кардаанд, фақат мӯъҷизаи файзи Худо ӯро барои Подшоҳии Худо нигоҳдорӣ мекунад.

Ва агар ин чунин бошад, пас онҳоеро, ки тавба накарда ва начот наёфта, дар гуноҳҳо мурдаанд, чӣ фарҷоме интизор аст? Ҳикояти зерин, ки дар байни дастнависҳои Ф. Б. Мейер ёфт шудааст, он ҳақиқатро равшан нишон медиҳад:

Як шахси бовардор барои худ чунон марги тантананокеро мехост, то ба писарони нобовараш таассурот бахшад ва қувваи аёни Хушхабар, ки барои аз водии сояи марг мардонавор ва бо шодӣ гузаштан ёрӣ медиҳад, онҳоро ҷалб намояд. Аммо, мутаассифона, пеш аз марг вай рӯҳафтада шуд; ӯро шубҳаҳо ва гувоҳиҳои бади дил фишор медоданд. Ба душман имкон дода шуда буд, ки вайро сахт азоб диҳад. Аммо маҳз ҳамин чиз ба фарзандони вай таъсир кард. “Ҳамаи мо медонем, – гуфт писари калонӣ, – ки падари мо одами хуб буд; аммо ба ҳар ҳол бингаред, ки азобҳои рӯҳониши вай чӣ гуна вазнин

*буданд. Пас моро чӣ фарҷоме интизор аст, ки мо оиди ҷонҳои худамон андеша накардем?”*²⁹

4,19 Петрус исрор мекунад, ки азобҳо дар ҳаёти мо *бар тибқи иродаи Худо* воқеъ мешаванд. Мутаассибони динӣ аз рӯи майли ногаҳонӣ, бе роҳнамоии Худо амал карда, худро ба азобҳо гирифта мекунанд. Онҳо бо комплекси риёзаткаш Худоро меозмоянд; ин гуна роҳ ба бешарафӣ мебарад. Аммо роҳи ҳақиқии азобҳо масеҳиёнро сӯи ҷаллоли ҷовидонӣ мебарад. Аз ин хотир онҳо бояд новобаста ба натиҷаҳо корҳои нек карданро давом диҳанд ва *ҷонҳои худро ба Офаридгори амин супоранд*.

Андаке ачиб метобад, ки ин ҷо Петрус Худовандро на чун Начотдиҳанда, Саркоҳин ё Шубон, балки чун *Офаридгор* нишон медиҳад. Масеҳ ба ду маъно Офаридгори мост: Мо қисми офариниши аввалин ва офариниши нави Ҷ ҳастем (Эфс. 4,24; Қўл. 3,10). Дар ҳар ҳол Ҷ моро дӯст медорад ва барои мо ғамхорӣ мекунад. Пас супоридани худ ба Касе ки моро офарид ва ҷонҳои моро начот дод, то чӣ андоза ақлона аст.

В. Пандҳо ва дурудҳо (5,1–14)

5,1 Боби хотимавии Номаи якуми Петрус пандҳо ва дурудҳоро дар бар мегирад. Дар аввал сухан ба *пирон* нигаронида шудааст. Петрус, ки эътибори насихати шубонӣ додан дошт, худро чун *низ пир* ва *шоҳиди укубатҳои Масеҳ* ва *шарики ҷаллоли* оянда муаррифӣ мекунад. *Низ пир* — ин суханон аз даъвои “саркоҳини олий”-и Калисо будан фарсахҳо дур мебошанд. *Шоҳид* — Петрус барои гӯсфандони Худ мурдани Шубонро дида буд, ва хотираи ин гуна муҳаббат вайро водор мекунад, ки дар ҳақиқи гӯсфандон ғамхорӣ кунад. *Шарик* — ба қарибӣ ҷалол нурпошӣ хоҳад кард, Масеҳ хоҳад омад, ва мо ҳамроҳи Ҷ дар ҷалол зохир хоҳем шуд (Қўл. 3,4). Аммо то фаро расидани он замон супориши бузурги Начотдиҳанда боқӣ мемонад: “Барраҳои Маро бичарон!... Гӯсфандони Маро ҷўпонӣ намо!” (Юҳ. 21,15–17).

5,2 Шубонон одамони болиғи дорои хислати масеҳиёна мебошанд, ки онҳоро Рӯҳи Пок ба роҳбарии калисои маҳаллӣ

муқаррар мекунад. Паймони Навин оиди шубонони зиёде мегӯяд — на оиди як шубон дар калисо ё гурӯҳи калисоҳо, балки оиди ду ё якчанд шубон дар як ҷамоат (Фил. 1,1). Талаботеро, ки ба шубонон пешниҳод карда мешаванд, дар 1Тимотиюс 3,1—7 ва Титус 1,6—9 хондан мумкин аст. Дар Калисои ибтидоӣ, ханӯз то дар шакли навишта дастрас гардидани Инчил, шубонро фиристагон ва намояндагони онҳо таъин мекарданд. Барои ин онҳо дар калисо ҳамон қадар мемонданд, то боварӣ ҳосил намоянд, ки номзадҳо ба талаботи пешниҳодшуда ҷавобгӯ ҳастанд. Имрӯзҳо масеҳиён бояд онҳоеро, ки сифатҳои заруриро доранд ва хизмати шубониро ба ҷо меоваранд, эътироф намоянд ва ба онҳо итоат намоянд.

Рамаи Худоро, ки назди шумост, бичаронед. Рама ба Худо тааллуқ дорад, ба шубонон бошад масъулияте вогузор шудааст, ки ҳамшубон бошанд. *На ба таври маҷбурӣ, балки ба таври ихтиёрӣ.*³⁰ Рамаро назорат кардан коре нест, ки ба он интиҳоб ё таъин мекунад. Рӯҳи Пок лаёқатҳо медиҳад ва ба хизмат водор мекунад, шубонон бошад бояд ба даъвати Ӯ бо дилу ҷон ҷавоб диҳанд. Ҳамин тавр, мо дар 1Тимотиюс 3,1 меҳонем: “...агар касе ускуфиро орзу кунад, кори хуберо орзу мекунад”. Дар баробари лаёқати худодод омодагии одамӣ низ бояд бошад.

На аз барои тамаи нангин, балки аз сидқи дил. Подоши молиявӣ набояд водоркундаи хизмати шубонӣ бошад. Мо бо ин дар назар надорем, ки калисои маҳаллӣ шубонро дастгирӣ карда наметавонад; оиди чунин “ходимон бо ҳафтаи пурраи корӣ” дар 1Тимотиюс 5,17.18 гуфта шудааст. Аммо ин маънои онро дорад, ки рӯҳияи кироӣ бо хизмати ҳақиқии масеҳиёна мувофиқат намекунад.

5,3 Ҷиҳати сеюми насихати Петрус чунин аст: *Ва на ҳамчун касоне ки бар мероси Худо ҳукмронӣ мекунад, балки ба рама намунаи ибрат нишон диҳед.* Пирони калисо набояд фармон диҳанд, балки намунаи ибрат нишон диҳанд. Онҳо бояд на аз ақиби рама, балки пеш-пешӣ он раванд. Онҳо набояд чунон рафтор кунанд, ки гӯё он ба онҳо

тааллуқ дошта бошад. Ин зарбаест ба дили авторитаризм!

Агар ходимон ба се насихат дар оятҳои 2 ва 3 итоат мекарданд, бисёр сунистифодаҳо дар ҷаҳони масеҳӣ бартараф карда мешуданд. Аввалӣ ҳама гуна хоҳиш надоштанро бекор мекард. Дуюмӣ ҳама гуна тамаъро барҳам мебуд. Сеюмӣ рӯҳияи маъмуриятчигиро дар калисо нобуд мекард.

5,4 Хизмати пири калисо бо сарфи зиёди қувваи ҷисмонӣ ва эҳсосотӣ вобаста аст. Вай бояд рӯҳбаланд кунад, маслиҳат диҳад, маънавият намояд, насихат кунад, таълим диҳад, огоҳ намояд ва ҷазо диҳад. Баъзан ин метавонад кори камқадр тобад. Аммо ба пири вафодори калисо мукофоти махсус ваъда карда шудааст. *Ҳангоме ки Сарвари ҷӯнон зоҳир шавад, шумо тоҷи ҷалолро, ки наҷмурда намешавад, хоҳед ёфт.* Ростӣ гап, мо дар бораи тоҷҳои ҷалол, ки дар Навиштаи Пок ваъда шудаанд, чизи каме медонем: тоҷи фахр (1Тас. 2,19), тоҷи адолат (2Тим. 4,8), тоҷи ҳаёт (Яқ. 1,12; Ваҳй 2,10) ва тоҷи ҷалол. Мо намедонем, ки инҳо ба маънои таҳтуллафзӣ тоҷҳо хоҳанд буд, ки мо онҳоро пешӣ пойҳои Начотдиҳанда партофта метавонем; ё онҳо фақат оиди дараҷаи масъулияте ки ба мо дар Подшоҳии Масеҳ дода мешавад, шаҳодат медиҳанд (Лук. 19,17–19); ё онҳо ҷиҳатҳои хислати масеҳӣ мебошанд, ки мо онро дар тамоми ҷовидонӣ хоҳем дошт. Аммо мо аниқ медонем, ки онҳо барои ашқҳо, санҷишҳо ва азобҳои ки мо дар ин ҷо, дар замин таҳаммул мекунем, талофии кофӣ хоҳанд буд.

5,5 *Ҷавонон, хоҳ аз рӯи синну сол ё дар бовар, бояд ба пирон итоат кунанд.* Чаро? Зеро ки пирон дорои хираде мебошанд, ки бо гузашти солҳо ва таҷрибаи кор дар киштзори Худо ба даст меояд. Онҳо дониши амиқи Сухани Худоро доранд, ки дар амал санҷида шудааст. Ва Худо масъулияти ғамхорӣ бар гӯсфандони Худро маҳз ба онҳо вогузоштааст.

Ҳамаи бовардорон бояд *фурӯтаниро дар бар кунанд*; ин фазилати калон аст. Моффарат мегӯяд: “Пешдомани итоаткориро пӯшед”. Ин калимаи хеле мувофиқ аст, агар онро ба назар гирем, ки пешдоман рамзи хизматгор

аст. Миссионере дар Ҳиндустон боре гуфтааст: «Агар ба ман лозим меомад, ки ду сухани барои рушди рӯхонӣ зарурро интиҳоб намоям, ман инҳоро интиҳоб мекардам: “Намедонам” ва “Бубахшед”. Ҳар ду сухан оиди фурутанӣ амиқ шаҳодат медиҳанд». Чамоатеро ба худ тасаввур кунед, ки ҳамаи аъзоёнаш дорои ин рӯҳи фурутанӣ мебошанд; дигаронро бештар аз худ эҳтиром менамоянд; яке назди дигаре кори камқаддро ба гардан мегиранд. Калисо на танҳо дар тасаввур, балки дар асл метавонад ва бояд чунин бошад.

Агар барои фурутанӣ сабаби дигаре намебуд, фақат ҳаминаш кофист: *Худо ба мағрурон муқобилат мекунад, вале ба фурутанон ғайз мебахшад.* (Петрус тарҷумаи юнонии Масалҳо 3,34-ро иқтибос меоварад.) Оиди ин андеша намоед: Худои тавоно ба ғурури мо муқобилат мекунад ва тайёр аст онро бишканад, дар ҳоле ки ҳамон Худои тавоно наметавонад ба дили фурутан ва шикаста муқобилат кунад!

5,6 Ин фурутанӣ на танҳо нисбати одамони дигар, балки нисбати Худо низ бояд зоҳир шавад. Дар айёми Петрус покони аз санчишҳои оташин мегузаштанд. Худо ин санчишҳоро намефиристонд, балки онҳоро роҳ меод. Бехтарин рафтор, – мегӯяд Петрус, – онҳоро бо фурутанӣ аз дастони Парвардигор қабул кардан аст. *Ҷ фарзандони Худо дастгирӣ мекунад ва онҳоро дар замони Худ сарафроз мекунад.*

5,7 Ба бовардорон бартарие дода шудааст, ки бе ҳеҷ шубҳа ҳамаи ташвишҳои худро ба Худованд вогузор намоянд, зеро ки *Ҷ ба онҳо ғамхорӣ мекунад.* Петрус боз як бор тарҷумаи юнонии Паймони Куханро иқтибос мекунад (Заб. 54,23).

Ҷ. Сидлоу Бакстер ба ду намуди ташвишҳо ишора мекунад:

*Ғамхориҳои пурташвише дар ин суханон ҳастант: “Ҳамаи ғамҳои худро ба Ҷ вогузор намоед”; ва ғамхориҳои пурмуҳаббат дар ин суханон ҳастант: “Зеро ки Ҷ ба шумо ғамхорӣ мекунад”. Ба ҳамаи ғамхориҳои пурташвишии мо ғамхориҳои пурмуҳаббати камнашавандаи Наҷоткори мо муқобил меистад.*³¹

Ба изтироб омадан лозим нест: мо набояд ба дӯши худ тамоми бори ғамхоро бардорем, дар ҳоле ки *Ҷ* метавонад ва мехоҳад онро ба ҷои мо бардорад. Ба ташвиш омадан бефоида аст; ин хоҳ-нохоҳ мушкилотро бартараф намекунад. Ба ташвиш омадан гуноҳ аст. Касе гуфтааст: “Ба ташвиш омадан гуноҳ аст, чунки он ҳикмати илоҳиро рад мекунад: он мегӯяд, ки *Ҷ* намедонад чӣ мекунад. Он муҳаббатро ба Худо рад мекунад: он мегӯяд, ки *Ҷ* ғамхорӣ намекунад. Ва он қудрати Худоро инкор мекунад: он мегӯяд, ки *Ҷ* наметавонад маро аз он чи маро ба ташвиш меорад, раҳо намояд”. Дар бораи ин андешидан меарзад!

5,8 Мо набояд ташвиш кашем, *балки ҳушёр ва бедор бошем, чунки мо душмани қавӣ дорем — иблис. Ҳушёр будан — яъне чиддӣ будан, ба ҳаёт муносибати солим доштан, ҳилаҳои шайтонро ошкор карда тавонистан. Пентекост хуб гуфтааст:*

*Касе ки оиди табиат ва хислати ҷаҳони мо тасаввуроте надорад, касе ки ба дасисаҳо ва ҳучумҳои душмани мо, иблис, аҳамият намедиҳад, вай метавонад ҳаёти бепарвоёна ва сабукфикрона ба сар барад. Аммо касе ки ба ҳаёт чун Исои Масеҳ менигарад, бояд муносибати тамоман дигар, дурнамои тамоман дигар дошта бошад, ки ба он ҳушёрӣ ва хирадмандӣ хос аст.*³²

Ҳамчунин доимо бедор будан, ба дафъ кардани ҳучумҳои душман омода будан лозим аст. Ин ҷо душман чун *шер* тасвир шудааст, ки *гуррон ғаштугузор карда, касеро мечӯяд, то ба коми худ кашад.* Иблис симоҳои гуногунро қабул мекунад. Баъзан он чун мор меояд ва одамнро ба бадахлоқӣ васваса мекунад. Баъзан вай намуди фариштаи нурро мегирад, то одамнро дар соҳаи рӯхонӣ фиреб диҳад. Ин ҷо дар нақши *шер* *гуррон* вай халки Худоро бо таъкибот тарсонданист.

5,9 Мо набояд ба хашми вай таслим шавем. Аниқтараш, мо бояд Сухани Худо ва дуоро истифода бурда, ба он муқобилат кунем. Худи мо ба вай муқобилат карда наметавонем, аммо агар мо дар *имон*, дар умедмон ба Худованд қавӣ бошем, метавонем ба вай муқобилат кунем.

Яке аз воситаҳои шайтон фикрро оиди беҳамтоии азобҳои мо талқин намуда, дарҳам шикастани мост. Аз оташи санчишҳо гузашта, навмед шудан ва қарор додан осон аст, ки ҳеҷ кас ба ғайр аз мо ба ин қадар балоҳо гирифта нашудааст. Петрус ба мо ёдрас мекунад, ки ин *гуна уқубатҳо ба сари бародарони масеҳии мо низ дар тамоми ҷаҳон меояд*.

5,10 Ғалабаи ҳақиқӣ дар санчишҳо дар дидани Худо мебошад, ки ҳама чизро назорат мекунад ва ба таври ҳайратовар нақшаҳои Худо амалӣ мекунад. Санчишҳои мо ҳар хеле ки бошанд, мо бояд пеш аз ҳама дар ёд дошта бошем, ки Худованд *Худои ҳар ҷайз* аст. Ин номи зебои Худои мо онро ёдрас мекунад, ки муносибати \bar{U} бо мо на дар фазилатҳои мо, балки дар муҳаббати беандозаи \bar{U} ба мост. Санчишҳои мо ҳар қадар даҳшатовар бошанд ҳам, мо ҳамеша метавонем \bar{U} ро барои он ташаккур гӯем, ки мо на дар дӯзахем, ки бояд дар он бошем.

Тасаллои дуҷумро мо дар он пайдо карда метавонем, ки \bar{U} *моро ба ҷалоли абадии Худ... даъват намудааст*. Ин ба мо имкон медиҳад, то ба паси азобҳои ин ҳаёт, ба оянда назар андозем, хангоме ки мо бо Начотдиҳанда буда, ҷовидона ба \bar{U} монанд мегардем. Дар ин бора як фикр кунед! Моро аз чуқурии ахлот берун оварда, *ба ҷалоли абадии Худ даъват намудаанд!*

Тасаллои сеюм дар он аст, ки азобҳои мо кӯтоҳмуддат мебошанд. Дар муқоиса бо *ҷалоли абади* андӯхҳои зиндагӣ аз яклаҳзаина камтаранд.

Ва тасаллои хотимаӣ: Худо азобро ба кор мебарад, то моро омӯзонад ва дар мо хислати масеҳӣнаро ташаккул диҳад. Он моро барои ҳукмронӣ тайёр мекунад. Дар зер се ҷиҳати ин омӯзиш зикр шудаанд:

Комил кардан — санчишҳо бовардоронро обутоб медиҳанд; онҳо дар санчишҳо сифатҳои даркорӣ хислатро тарбия менамоянд ва рӯҳан болиғ мегардонанд.

Устувор кардан — азобҳо масеҳӣнаро бештар устувор, дорӣ қобилияти ҳимоя кардани бовари худ ва дар зерӣ фишор дар ҳам нашикастан мегардонанд. Худи ҳамин суҳанро Худованд Исо дар сӯҳбат бо Петрус

истиғода бурдааст: “...бародарони худро устувор гардон” (Луқ. 22,32).

Қавӣ кардан — шайтон бо таъқибот меҳаҳад бовардоронро суғ ва беҳол кунад, аммо ба натиҷаи баръакс дучор мешавад. Онҳо масеҳӣнаро тақвият медиҳанд ва пурсабр мегардонанд.

Матин кардан — ин феъл дар асл бо калимаи “асос” ҳамреша аст. Худо меҳаҳад, ки ҳар як бовардор бар асоси боварибахш — Писари \bar{U} ва Каломи \bar{U} — реша гирад.

Лейсӣ мегӯяд:

*Санчишҳое ки дар ҳаёти масеҳӣна ногузиранд, дар ҳаёти бовардор ҳамеша ҳамон як натиҷаи бобаракатеро ба бор меоранд: Онҳо боварро комил мекунанд, хислатро ташаккул медиҳанд, устувор мегардонанд, қавӣ менамояд ва фарзандони Худоро матин мегардонанд.*³³

5,11 Худо ба таври ҳайратовар бар таъқибот ва азобҳо дастболо мешавад ва онҳоро ба *ҷалоли* Худ мубаддал менамояд, бинобар ин тамоман аҷиб нест, ки Петрус нидо мекунад: “*Ҷалоли ва салтанат то абад бод. Омин*”. Танҳо \bar{U} лоиқӣ *ҷалоли* аст; танҳо дар дастони \bar{U} *салтанат* дар беҳатарист!

5,12 *Силвонус* (эҳтимол, ҳамон касе ки Сило номида шудааст — шакли кӯтоҳи ном) *бародари амин* буд, ки Петрус ин номро ба вай дикта мекард; аз афташ, худи ҳамин шахс номро расонд. Петрус Номаи якумро барои он навишт, то бовардорони дар парокандагӣ бударо бовар кунонад, ки бовари масеҳии онҳо бовари ҳақиқист, ё, чуноне ки вай менамояд, *ҷайзи ҳақиқии Худост*. Шояд, дар вақти авҷи таъқибот дар онҳо саволе пайдо мешуд: Оё онҳо масеҳиятро ихтиёр намуда, кори дуруст кардаанд? Петрус эълон менамояд, ки ҳақ ба ҷониби онҳост. Онҳо ҳақиқати Худоро пайдо кардаанд ва бояд устуворона бар он қоим бошанд.

5,13 *Калисо* (дар матни асл калимаи “*ка-лисо*” нест ва танҳо “*вай*” гуфта шудааст) *ки дар Бобил аст ва мисли шумо интиҳоб шудааст, ба шумо салом мерасонад, ҳамчунин писарам Марқӯс*.

Аниқ муқаррар кардан имкон надорад, ки “*Вай, ки дар Бобил аст ва мисли шумо интиҳоб шудааст*” ҷӣ маъно дорад. Инак

баъзе маънидодҳои асосӣ: 1) “Бародарӣ” (2,17; 5,9); дар забони юнонӣ ин исми чомеъ чинсияти занона дорад. 2) зани Петрус. 3) як зани дар он маҳал машхур. Ҳамчунин фаҳмидаи имкон надорад, ки кадом *Бобил* дар назар дошта шудааст. Ин метавонад: 1) шаҳри маълум дар соҳили Фурот бошад, ки он ҷо яҳудиёни зиёде мезистанд; 2) базаи ҳарбӣ бо ҳамин ном дар соҳили Нил (эҳтимоли кам дорад); 3) Рум. Дар Ваҳй умуман Бобил бо Рум ҳаммонанд карда мешавад (17,1–9; 18,10.21).

Саволи сеюм ба муносибати зикри номи *Марқӯс* ба миён меояд. Оё ин *писари* ҳақиқии Петрус буд, ё Юҳаннои *Марқӯс*, муаллифи Инчил, дар назар дошта шудааст? Охири бештар имконпазир аст. Агар чунин бошад, пас мо худамон бояд қарор кунем, ки оё *Марқӯс* аз сабаби он писари Петрус номида шудааст ки вай *Марқӯсро* назди Масеҳ овард, ё калимаи “*писар*” фақат муносибатҳои наздики рӯҳониро байни масеҳии калонсол ва ҷавон дар назар дорад. Калимае ки Петрус барои *писар*³⁴ истифода мебарад, на ҳамонест, ки Павлус барои ифодаи муносибатҳои рӯҳонии худ бо Тимотиус ва Титус ба қор мебарад, ва ба анъанаи қадимие мувофиқат мекунад, ки мувофиқи он Инчили хеле пуробуранги *Марқӯс* бар ёддоштҳои Петрус чун шоҳид асос ёфтааст.

5,14 Пир Петрус Номаро бо сухани хайрбод ва баракатҳои анҷом медиҳад. *Ба якдигар бо бӯсаи муҳаббат салом гӯед*. Вазифаи ба бародарон муҳаббат доштан — тартиби барои Калисо муқарраршуда аст, агарчи роҳи воситаи изхори муҳаббат баробари маданият ва замон дигар буда метавонад.

Баракатдихӣ: *Бар ҳамаи шумо, ки дар Исои Масеҳ ҳастед, осоиштагӣ бод*. Ин сухане ки оиди осудагӣ мегӯяд, ба покони гирифтори тӯфон нигаронида шудааст, ки ба хотири Масеҳ мусибатҳоро аз сар мегузаронанд. Исо ба рамаи бо хун харидашудааш охиста мегӯяд: “*осоиштагӣ бар шумо бод*”, зеро он ба хотири *ӯ* дар байни ҷамъияти ноором азият мекашад.

Осоиштагӣ, осоиштагии комил — оё марг мову шуморо тира карда метавонад?

*Исо бар марг голиб омад
ва бар ҳама гуна қудрати он.*

Эдвард Ҳ. Бикерстет

Тавзеҳот

- (1,2) Дигар шаклҳои покшавӣ ҳастанд, ки дертар меоянд. Одами аз олами боло зодашуда аз ҷиҳати мавқеъ пок мешавад, зеро вай “дар Масеҳ” аст (Ибр. 10,10.14). Сипас дар ҳаёти масеҳиёнаи худ вай бояд покшавии амалиро ба даст оварад, яъне беш аз пеш ба Масеҳ монанд шавад (1Пет. 1,15). Дар осмонҳо вай покшавии пурраро ба даст меорад, зеро дигар ҳеҷ гуноҳ намекунад (Қўл. 1,22). Ниг. тафсир оиди покшавӣ ба Ибриён 2,11.
- (1,8) Дар бисёрии дастнависҳои юнонӣ ба ҷои “дида” (“идонтес”) “дониста” (“эидонтес”) навишта шудааст. Моҳият қариб худӣ ҳамон аст: онҳо дар замин бо Исо шахсан шинос набуданд.
- (1,8) William Lincoln, *Lectures on the First and Second Epistles of Peter*, саҳ. 21.
- (1,12) Дар ҷои зикршуда, саҳ. 23.
- (1,13) J. H. Jowett, *The Redeemed Family of God*, саҳ. 34.
- (1,17) Lincoln, *Lectures*, саҳ. 30.
- (1,20) Дар ҷои зикршуда, саҳ. 33.
- (1,21) W. T. P. Wolston, *Simon Peter: His Life and Letters*, саҳ. 270.
- (1,22) Дар матни интиқодии НА “ба воситаи Рӯҳ” партофта шудааст.
- (1,23) Поварақ дар китоби F. W. Grant, “1Peter”, *The Numerical Bible, Hebrews to Revelation*, саҳ. 149.
- (1,23) Дар матни НА “то абад” партофта шудааст.
- (2,2) Дар Кодекси Искандариягӣ “то ки аз он *то* наҷот нашъунамо ёбед” аст. Аммо ин метавонист ба кафолати наҷот шубҳаро пайдо кунад.
- (2,6) Дар тарҷумаи юнонии Навиштаҳои Пок калимаи “литон” (санг), “акро-” (қулла ё нӯг), “гониаион” (дар кунҷ) аст, пас, *санги зовия ё санги сари гӯша* (о. 7) аз ҳамин ҷост.

14. (2,12) Тарчумаи тахтуллафзӣ “начиб”, ё “оличаноб” аст (“калос”-и юнонӣ), бо “каллиграфия” (санъати хушхатӣ) муқои-са кунед.
15. (2,12) Charles R. Erdman, *The General Epistles*, саҳ. 66.
16. (2,12) Jowett, *Redeemed Family*, саҳ. 88,89.
17. (2,13) Leslie T. Lyall, *Red Sky at Night*, саҳ. 81.
18. (2,16) F. V. Meyer, *Tried by Fire*, саҳ. 91.
19. (2,25) Калимаи юнонӣ дар ин ҷо “эпископос” аст, ки маънояш “назораткунанда” ё “ускуф” аст.
20. (3,2) George Mueller, дар маҷаллаи даврии “Сухан” тахти таҳрири Ричард Берсон, таърихи рӯз маълум нест, саҳ. 33–35.
21. (3,4) F. V. Meyer, *Tried*, саҳ. 117.
22. (3,7) Charles Bigg, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles of St. Peter and St. Jude (ICC)*, саҳ. 155.
23. (3,8) Ба ҷои “фурӯтан” (“филофронес”) дар матни НА мо дар матнҳои дигар “боназокат” (“тапейнофронес”) мехонем. Ҳар ду фазилатҳои некеро ифода меку-нанд, ки ба матн мувофиқат мекунанд; кадоми онро асли ҳисобидан ба нуктаи назари касе дахл дорад, ки матни Ин-чилро таҳлил мекунад.
24. (3,15) Дар матни НА ба ҷои “Худованд Худоро” “Масехро чун Худованд” мехо-нем. Метавон тахмин кард, ки Масехи Паймони Навин — Яҳува Сабоют (Ху-дованди лашкарҳо)-и Паймони Кухан аст.
25. (4,6) Albert Barnes, *Notes on the New Testament: James, Peter, John and Jude*, саҳ. 191.
26. (4,14) Дар матни НА қисми охири ояти 14 партофта шудааст. Азбаски “бар шумо қарор мегирад” ва “чалол меёбад” дар забони юнонӣ як хел анҷома доранд (“-этай”), тасодуфан партофта рафтани онҳо осон мебуд. Ин падида *партофта рафтан аз боиси анҷомаҳои якхела но-мида мешавад*.
27. (4,16) F. V. Meyer, *Tried*, саҳ. 27.
28. (4,16) G. Campbell Morgan, *Searchlights from the Word*, саҳ. 336.
29. (4,18) F. V. Meyer, *Tried*, саҳ. 180,181.
30. (5,2) Дар матни НА ба ҷои “ба таври ихтиёрӣ” “мувофиқи Худо” навишта шу-дааст. Тарчумаи анъанавӣ ба аксари даст-нависҳо мувофиқат мекунад ва ба матн хеле беҳтар мувофиқат мекунад, чун та-зод ба “на ба таври маҷбурӣ”.
31. (5,7) J. Sidlow Baxter, *Awake, my Heart*, саҳ. 294. Монандии зебои калимаҳои “ғамҳо” ва “ғамхорӣ мекунад” дар матни юнонӣ нест. Дар он ҷо ду калимаи гуно-гун истифода шудааст.
32. (5,8) J. Dwight Pentecost, *Your Adversary the Devil*, саҳ. 94.
33. (5,10) Harry Lasey, *God and the Nations*, саҳ. 92.
34. (5,13) Калимаи оддии юнонии “хуиос”; Павлус “тектон”-ро истифода мебарад, ки маънои тахтуллафзияш “навзод” ё “кӯдак” аст.

Рӯйхати адабиёт (1 ва 2Петрус)

Barbieri, Louis A.,
First and Second Peter,
Chicago: Moody Press, 1975.

Bigg, Charles,
A Critical and Exegetical Commentary of St. Peter and St. Jude (ICC),
Edinburg: T. & T. Clark, 1901.

Grant, F. W.,
I and II Peter, *The Numerical Bible*, ҷ. 7,
New York: Loizeaux Brothers, 1903.

Ironside, H. A.,
Notes on James and Peter,
New York: Loizeaux Brothers, 1947.

Jowett, J. H.,
The Redeemed Family of God,
London: Hodder & Stoughton, сол номаълум.

Lenski, R. C. H.,
The Interpretation of the Epistles of St. Peter, St. John & St. Jude,
Columbus: Wartburg Press, 1945.

Lincoln, William,
Lectures on the First and Second Epistles of Peter,
Kilmarnock: John Ritchie, сол номаълум.

Meyer, F. B.,
Tried by Fire,
Fort Washington, PA: Christian Literature Crusade, 1983.

Stibbs, Alan M.,
The First Epistle General of Peter,
Grant Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1959.

Thomas, W. H. Griffith,
The Apostle Peter: His Life and Writings,
Grand Rapids: Kregel Publications, 1984.

Westwood, Tom,
The Epistles of Peter,
Glendale, California: The Bible Treasury Hour, 1953.

Wolston, W. T. P.,
Simon Peter: His Life and Letters,
London: James Nisbet & Co., 1913.

НОМАИ ДУЮМИ ПЕТРУС

[Номаи дуюми Петрус] нафаси Масехро дорад ва интизори иҷро шудани мақсади Ӯст.

Е. Г. Ҳомригхаузен

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРӢ

Иктибоси дар боло овардашуда махсусан муҳим аст, чунки муаллиф, чун бисёрии онҳое ки имрӯзҳо зиндагӣ мекунанд, муаллифи ин Нома будани Петрусро рад мекунад. Аммо вай “аз ҷиҳати хислат ва рӯҳия ба Петрус тааллуқ доштан”-и ин китобро имконпазир меҳисобад.¹ Ҳайратовар бошад ҳам, ин ду тасдиқот саҳми нотақрори Номаи дуюми Петрусро ҷамъбаст мекунанд.

Дар торикии зулмоти муртадӣ ин Номаи кӯтоҳ бесаброна интизори омадани Худованди мост. Агарчи дар мактуб ҷиҳатҳои ҳоси хислати Петрус ва ёддоштҳои шахсии вай оиди ҳаёт акс ёфтаанд, дар асл барои касоне ки ба ин номаи хурд имкон медиҳанд ҳудаш аз худ сухан гӯяд, он оиди Масеҳ шаҳодат медиҳад.

II. МУАЛЛИФӢ

Яке аз муҳаққиқони консервативии амрикоии Паймони Навин ба наздики гуфтааст: “Ҳангоме ки қор то Номаи дуюми Петрус мерасад, пас чун дар китобҳои Дониёл ва Ишаё дар Паймони Қуҳан, илоҳиётшиносони ҳақиқатан самимино аз дигарон фарқ кардан мумкин аст”. Ин Номаро таҳқиқ карда, муҳаққиқони ҳозира аксаран ҳатто кӯшиш намекунанд муаллифи ин нома набудани Петрусро исбот намоянд. Онҳо исботшуда меҳисобанд, ки Петрус онро нанавиштааст. Ҳеч китоби дигари Паймони Навин чун ин нома ин қадар сабабҳои асосноки чун нусхаи асл эътироф нашудан надорад, аммо яқинан ин сабабҳо на он қадар бузурганд, чуноне ки қаламдод мекунанд.

Шаҳодати берунӣ

Мо дар Поликарп, Игнатий ва Иринея аз 2Петрус иктибосеро вонамехӯрем. Аммо, чуноне ки Калисои ибтидоӣ таълим меод, агар Номаи Яҳудо пас аз Номаи дуюми Петрус меомада бошад, пас мо дар Номаи Яҳудо тасдиқи 2Петрусро дорем (ниг. “Муқаддима” ба Номаи Яҳудо), ки таъриҳаш *асри якум* аст. Олими олмонӣ Заан чунин меҳисобад, ки мо ба исботи дигаре эҳтиёҷ надорем. Дар баробари Яҳудо, Ориген аввалин касест, ки ба 2Петрус истинод меоварад, аз пайи он Мефодий аз Олимп (ки дар замони Диоклетиан азоб дода кушта шудааст) ва Фумилиан аз Қайсария меоянд. Евсевий эътироф мекунад, ки бисёрии масеҳиён 2Петрусро қабул карданд, дар ҳоле ки ҳуди вай шубҳа дорад.

Дар қонуни Мураторӣ 2Петрус нест, аммо дар он 1Петрус низ нест; ба ғайр аз он, ин ҳуҷҷат бесилсила аст. Агарчи ба Иероним шубҳаҳо оиди асли будани 2Петрус маълум буданд, вай, дар баробари падарони асосии Калисо — Афанасий ва Августин, онро асли меҳисобид. То замони Ислоҳот тамоми Калисо ба намунаи онҳо пайравӣ мекард.

Чаро Номаи дуюми Петрус назар ба китобҳои дигар шаҳодати *берунии* султтар дорад? Пеш аз ҳама барои он ки он хеле кӯтоҳ аст, бинобар ин ба таври васеъ нусхабардорӣ нашудааст. Дар он ҳамчунин маводи нодир, махсус, кам аст. Ин нуқтаи охир — далел ба фоиди Навишта аст: китобҳои бидъатӣ ҳамеша аз таълимотҳои ихтилофнок, ё ақаллан аз иловаҳои ғайриоддӣ ба таълимоти фиристагон пур буданд. Шояд, дар асрҳои аввал ин сабаби асосии эҳтиёткорӣ нисбати 2Петрус буд: яқинан “мактубҳои қалбаки” вучуд доштанд, ки дар онҳо, бо суиистифодаи номи Петрус, бидъат-

ҳои гностикӣ аз қабилӣ “Ваҳйи Петрус” пеш бурда мешуданд.

Нихоят, доништан муҳим аст, ки Номаи дуҷуми Петрус яке аз китобҳои аст, ки боиси баъзе шубҳаҳо мебошанд, аммо ҳеҷ гоҳ ҳеҷ як калисо онро чун қалбаки рад накардааст.

Шаҳодати дохилӣ

Онҳое ки муаллифии Петрусро рад мекунад, таъкид мекунад, ки услуби ниғориши 1Петрус аз 2Петрус фарқ дорад. Иероним инро чунин маънидод мекард, ки Павлус котибони гуногунро, ки гуфтаҳои ӯро менавиштанд, истифода мебард. Аммо фарқиатҳо байни Номаҳои якум ва дуҷуми Петрус дар асл на он қадар қалон мебошанд. Агар ҳар ду номаро бо китобҳои дигари Паймони Навин муқоиса кунем, онҳо хеле бештаранд. Дар ҳар ду нома лексикаи васеъ, бадеӣ истифода мешавад, ки аз бисёр ҷиҳат бо мавъизаҳои Петрус дар “Аъмол” ва воқеаҳои ҳаёти вай мувофиқат мекунад.

Ишораҳо ба воқеаҳои ҳаёти Петрус, ки дар китоб воҷеҳанд, ҳам ба тарафдорӣ муаллифии анъанавӣ, ҳам бар зидди он истифода мешавад. Онҳое ки муаллифии Петрусро рад мекунад, мегӯянд, ки *зикрҳо ё ишораҳо* бояд бештар бошанд; дигарон чунин меҳисобанд, ки шахсе ки ҳучҷатро сохтасан мекард, ба нақша нагирифта буд, ки *онҳо хеле зиёд* бошанд! Аммо чӣ сабабе метавонист ба сохтасанӣ ин китоб боис шавад? Агарчи онҳое ки ба асли будани китоб шубҳа доранд, *назарияҳои* бисёре ихтироъ кардаанд, мо дар байни онҳо ягонто боварибахшасанро пайдо намекунем.

Зиёда аз ин, Номаро омӯхта, мо якҷанд шаҳодатҳои пайдо мекунем, ки муаллифии Петрусро тасдиқ мекунад.

Дар 1,3 муаллиф бовардоронро чун онҳое қаламдод мекунад, ки бо ҷалол ва қамол Худованд даъват шудаанд. Ин моро ба Луқо 5,8 бармегардонад, ки он ҷо ҷалол Худованд Петрусро чунон ба ҳайрат овард, ки вай нидо кард: “Худовандо! Аз пеши ман бирав, чунки ман шахси гунаҳкор ҳастам”.

Ҳангоме муаллиф насихатеро медихад, ки ба он пайравӣ карда, хонандагон ҳеҷ гоҳ пешпо намехӯранд (1,5–10), мо дарҳол ба

гуноҳ афтидани Петрус ва ноумедии баъд аз он омадаро ба хотир меорем.

Ояти 14-уми боби 1 махсусан муҳим аст. Худованд Исо ба муаллиф оиди марги вай хабар медихад. Ин бо Юҳанно 21,18.19 пурра мувофиқат мекунад — он ҷо Исо ба Петрус ошкор менамояд, ки вай дар пиронсолӣ кушта хоҳад шуд.

Ду қалма аз оятҳои 13–15-уми боби 1 — “хайма” (хаймаи ҷомеъ) ва “риҳлат” (хурӯҷ) дар Луқо 9,31–33 дар нақл оиди дигаргуншавӣ истифода мешавад.

Як аз далелҳои боварибахши муаллифии Петрус — зикри дигаргуншавӣ дар оятҳои 1,16–18 аст. Муаллиф дар кӯҳи пок буд. Он ҷо Петрус, Яқуб ва Юҳанно буданд (Мат. 17,1). Аммо ин Номаи дуҷум даъвои на асари Яқуб ё Юҳанно, балки асари Петрус буданро дорад.

Дар 2,14.18 мо феъли “ба дом медароваранд”-ро воҷеҳдорем. Ин феъл аз қалмаи “делеаго” гирифта шудааст — бо хӯрхӯрак сайд намудан. Ин феъл ба луғатномаи моҳигир дохил мешавад ва махсусан ба Петрус хос аст.

Дар 3,1 муаллиф ба номаи пешина, шояд ба Номаи якуми Петрус ишорат менамояд. Ҳамчунин дар 3,15, оиди Павлус сухан ронда, вай ифодаҳои ба қор мебарад, ки ба шахсият дахл доранд, ки албатта фириста ин қорро қарда метавонист.

Боз як қалмаеро, ки моро ба таҷрибаи шахсии Петрус бармегардонад, дар 3,17 пайдо мекунем. Қалмаи “матонат” бо феъли “устувор гардондан”, ки Исо дар Луқо 22,32 ба қор мебарад, ҳамреша аст: “...ва ту як вақте, бозгашт намуда, бародарони худро устувор гардон”. Худи ҳамин қалмаро дар 1Петрус 5,10 ва 2Петрус 1,12 воҷеҳдорем.

Нихоят, мо тахмин мекунем, ки чун дар номаҳои шубҳонӣ, аз тарафи Петрус саҳт маҳкум қарда шудани муртадон аз бисёр ҷиҳат боиси он шудааст, ки ба Номаи дуҷуми Петрус чун ба асари аслии муайянкунандаи ҳаёт ва тарзи навишти фириста муносибати душманона қарда мешавад.

Номаро омӯхта, мо дигар шаҳодатҳои дохилро низ пайдо мекунем, ки онро бо фириста Петрус алоқаманд мекунад. Аммо

муҳим он аст, ки ба худи Нома баргардем ва бубинем, ки Худованд ба мо ба воситаи он чӣ мегӯяд.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Санагузории Номаи дуюми Петрус ба асли будани он алоқаманд аст. Онҳое ки номаро қалбакӣ меҳисобанд, онро ба асри дуом мансуб медонанд. Аммо мо чунин меҳисобем, Номаи дуюми Петрусро қонунӣ ҳисобидани Калисо дуруст буд, ва дурнамои таърихӣ ва рӯхониро ба асос гирифта, санаи навишта шудани онро солҳои 66 ё 67-уми милодӣ мешуморем, яъне чунин меҳисобем, ки он андаке пештар аз марги вай дар соли 67 ё 68 навишта шудааст.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТА ШУДАН

Дар матои номаи фириста ду риштаи асосии рақобаткунанда равшан намоён мешаванд: *каломи нубувват* (1,19–21) ва *озодандешӣ* (б. 2). Петрус дар уфуқ муаллимони

Нақша

- I. ДУРУД (1,1.2)
- II. ДАЪВАТ БА ИНКИШОФ ДОДАНИ ХИСЛАТИ ҚАВИИ МАСЕҲИЁНА (1,3–21)

Тафсир

I. ДУРУД (1,1.2)

1,1 *Шимъӯни Петрус* худро чун *банда ва ҳаввори* Исои Масеҳ муаррифӣ мекунад. Моро содагӣ ва фурутани вай ба хайрат меоварад. Вай бо хости худ банда буд, аммо *ҳавворӣ* будани вай мувофиқи таъиноти илоҳӣ буд. Вай ба унвонҳо ва рамзҳои дабдаба-нок, ки мартабаи вайро таъкид мекунад, рӯ намеорад. Вай фақат бо мамнуният вазифаи ба Начоткори зиндашуда хизмат кардани худро тасдиқ мекунад.

Оиди ба кихо навишта шудани ин мактуб фақат он чиз гуфта шудааст, ки онҳо худи ҳамон *имони гаронбаҳоеро қабул кардаанд*, ки Петрус ва ҳамсафони вай қабул кардаанд. Ин метавонад оиди он шаҳодат диҳад, ки вай

дурӯғинро бо “бидъатҳои ҳалокатовар”-и онҳо мебинад, ки тарзи зиндагии бепарвоёна ва бадахлоқонаро имконпазир меҳисобанд. Ин одамон бар таълимот оиди доварии оянда тамасхур мекунад (3,1–7). Ҳамаи он чи Петрус оиди онҳо дар замони оянда мегӯяд, дар Номаи Яҳудо ҳамчун чизҳои тасвир шудаанд, ки аллакай дар ҳаёт татбиқ шуда истодаанд (о. 4). Ҳангоме ки масеҳиён шавку ҳавасро ба бозомадани Масеҳ аз даст доданд ва дар ҷаҳон мустаҳкам ҷой гирифтанд (дар замони Константин ва баъд аз он), ахлоқи Калисо зуд рӯ ба пастӣ овард. Худи ҳамин чиз имрӯзҳо низ дуруст аст. Шавку ҳавас ба ҳақиқати пайғамбарона, ки дар асри нуздаҳ бедор шуда буд, имрӯзҳо дар бисёр соҳаҳо хомӯш шуда истодааст, ва ҳаёти бадахлоқона дар баъзе калисоҳо тасдиқ мекунад, ки Петрус илҳом ёфта буд ҳақиқатхоеро нависад, ки ба масеҳиёни ҳама замонҳо даркор аст.

III. ПЕШГҶҲҲ ОИДИ ПАЙДО ШУДАНИ МУАЛЛИМОНИ ДУРУҶИИ (Б. 2)

IV. ПЕШГҶҲҲ ОИДИ ПАЙДО ШУДАНИ ИСТЕҶЗОКУНАНДАҶОН (Б. 3)

ба бовардорони ғайрияҳудӣ навишта буд, ки онҳо — ва ин муҳим аст — худи ҳамон *имонеро* қабул кардаанд, ки яҳудиёни бовардор қабул кардаанд, бовареро ки ба ҳеч вачҳ нокомил набуд. Ҳамаи онҳоеро, ки аз рӯи файз начот ёфтаанд, ӯ баробар қабул кардааст, хоҳ яҳудӣ бошанд ё ғайрияҳудӣ, мард ё зан, ғуломон ё озодҳо.

Имон ҳамаи он чизест, ки онҳо бо қабул кардани масеҳият гирифтаанд. Петрус фаҳмонданро давом дода мегӯяд, ки ин бовар дар *адолати Худои мо ва Исои Масеҳи Начотдиҳанда* дода шудааст. Вай дар назар дорад, ки Худо ба ҳамаи онҳое ки ба Худованд *Исо* бовар кардаанд, ҳамон як *имонро* дода, одилона рафтор кардааст. Асоси одилонае ки ба Худо имкон медиҳад, то ба гуноҳкорони бовардор марҳамат намояд, марг, дафн ва растохези Масеҳ мебошад.

Музди гуноҳ пурра пардохт шудааст, ва акнун Худо гуноҳкори осиро, ки ба Писари Ҷ баровар дорад, сафед карда метавонад.

Номи “*Худои мо ва Исои Масеҳи Наҷоткор*” — яке аз номҳои зиёде дар Паймони Навин аст, ки ба илоҳияти бешубҳаи Худованд Исо ишора мекунад. Агар Ҷ Худо набошад, пас ин суханон ҳеҷ маъно надоранд.

1,2 Фириста дар дуои олий барои хонандагони худ *файз* ва *осоиштагӣ* хоҳон аст, ки барои онҳо дар *шинохтани Худо ва Исои Худованди мо фаровон* шуда метавонист. Вай мехоҳад, ки онҳо *файзи* устуворкунанда ва тақвиятдиҳандаи Худоро дар ҳаёти ҳаррӯзаи худ шиносанд. Вай мехоҳад, ки дилҳои онҳоро *осоиштагии* Худо, ки аз ҳама гуна фаҳмиш болотар аст, химоя намояд. Аммо ин баракатҳо бо вояҳои хурд дода намешаванд! Фириста мехоҳад, ки онҳо *фаровон* шаванд, на ин ки андак-андак оянд.

Ин баракатҳо чӣ гуна *фаровон* шуда метавонанд? Ба воситаи *шинохтани Худо ва Исои Худованди мо*. Ҳар қадар мо Худоро бештар донем, ҳамон қадар бештар *файз* ва *осоиштагиро* эҳсос менамоем. Мо чизи боз ҳам бештарро ба даст меоварем, агар доимо дар Поки покҳои Худои Таоло бошем, назар ба ин ки баъзан ба он ҷо равем. Сирри *файз* ва *осоиштагии* Худоро танҳо онҳое мефаҳманд, ки дар макони муқаддас зиндагӣ мекунад, на ин ки дар назди он.

II. ДАЪВАТ БА ИНКИШОФ ДОДАНИ ХИСЛАТИ ҚАВИИ МАСЕҲИЁНА (1,3–21)

1,3 Ин порча бояд таваҷҷӯҳи зиёди ҳар як масеҳиро бедор кунад, зеро ин ҷо оиди чӣ гуна дар ин зиндагӣ аз афтиданҳо барҳазар будан ва чӣ гуна ба даст овардани боварии дохилшавӣ ба ҳаёти оянда гуфта мешавад.

Дар аввал мо бовариро ба он ба даст меорем, ки Худо моро пурра бо ҳама чизи зарурӣ барои ҳаёти пок таъмин намудааст. Ин таъминкунӣ аз *қувваи Ҷ* дарак медиҳад: *Қувваи илоҳии Ҷ ҳама чизҳои барои ҳаёт ва парҳезгорӣ заруриро ба мо бахшидааст*. Чуноне ки қувваи Ҷ пештар моро наҷот дода буд, ҳамин тавр ин қувва моро водор мекунад, ки дар оянда пок зиндагӣ кунем.

Тартиб чунин аст: аввал *ҳаёт*, сипас *парҳезгорӣ*. Хушхабар қувваи илоҳист, ки аз ҷазо барои гуноҳ ва аз қудрати лаънат ва нуқсон наҷот медиҳад.

Ҳама чизҳои барои ҳаёт ва парҳезгорӣ зарур кори саркоҳинии Масеҳ, хизмати Рӯҳи Пок, амали фариштагон барои мо, ҳаёти наве ки мо хангоми бовар кардан ба даст меоварем, ва таълими Каломи Худоро дар бар мегирад.

Қувват барои пок зистан ба *воситаи* *шинохтани Ҷ*, ки *моро даъват намудааст*, меояд. *Қувваи илоҳии Ҷ* сарчашмаи покшавӣ мебошад, *шинохтани Ҷ* бошад — роҳи восита. Донистани Ҷ ҳаёти ҷовидонӣ доштан аст (Юх. 17,3), дар *шинохтани Ҷ* афзун шудан — яъне дар покӣ афзудан аст. Ҳар қадар Ҷ ро шиносем, ҳамон қадар ба Ҷ шабоҳат пайдо мекунем.

Даъвати мо яке аз мавзӯҳои дӯстдоштаи Петрус аст. Он ба хотир меорад, ки: 1) мо аз зулмот ба рӯшноии аҷоибӣ Ҷ даъват шудаем (1Пет. 2,9); 2) мо барои ҳамин даъват карда шудаем, ки бо роҳи укубатҳо аз пайи Масеҳ равона шавем (1Пет. 2,21); 3) мо даъват шудаем, ки ба ивази суханони бад дуои хайр кунем (1Пет. 3,9); 4) мо ба ҷалоли ҷовидонии Ҷ даъват шудаем (1Пет. 5,10); 5) мо *бо ҷалол ва камоли Ҷ* даъват шудаем (2Пет. 1,3). Ин зикри охири маъноӣ онро дорад, ки Ҷ сифатҳои аҷоибӣ Шахсияти Худро ошкор намуда, *моро даъват кардааст*. Шоули Тарсусӣ дар роҳи Димишк даъват шуда буд, хангоме ки ҷалоли Худоро дид. Дертар яке аз шогирдон шаҳодат медиҳад: “Ман ба рӯи Ҷ нигаристам ва шавқу ҳавасро ба ҳама чизе ки ба Ҷ монанд набуд, ҷовидона гум кардам”. Вай *бо ҷалол ва камоли Ҷ даъват* шуда буд.

1,4 Ба таркиби “ҳама” он чи қувваи Худо барои ҳаёти пок *додааст*, *ваъдаҳои бузург ва гаронбаҳо* дар Каломи Худо дохил мешаванд. Дар Китоби Муқаддас камаш 30000 ваъдаҳо ҳастанд. Ҷон Бунян боре гуфтааст: “Роҳи ҳаёти аз ваъдаҳои Худо чунон пур аст, ки бе паҳш кардани яке аз онҳо қадаме ҳам гузоштан имкон надорад”.

Дар номаҳои Петрус ҳафт *ваъдаҳои гаронбаҳо* зерин зикр шудаанд. Бовари мо аз тилло ҳам гаронбаҳотар аст (1Пет. 1,7).

Хуни Масех гаронбахост (1Пет. 1,19). Масех Санги зинда аст, ки дар назди Худо гаронбахост (1Пет. 2,4). \bar{U} чун санги зовия низ гаронбахост (1Пет. 2,6). \bar{V} барои ҳамаи бовардорон хеле гаронбахост (1Пет. 2,7). Зебоии бефанои рӯҳи халиму сокит дар назди Худо хеле гаронбахост (1Пет. 3,4). Ва ниҳоят, *ваъдаҳои* Худо *гаронбаҳо* мебошанд (2Пет. 1,4).

Оиди баъзе ваъдаҳое ки ба ҳаёти пок дахл доранд, фикр кунед. 1) Озодӣ аз ҳукми гуноҳ (Рум. 6,14). 2) Басанда будани файз (2Кӯр. 12,9). 3) Қувват барои ба фармудаҳои Худо итоат кардан (Фил. 4,13). 4) Ғалаба бар иблис (Яъқ. 4,7). 5) Сабуқӣ дар озмоишҳо (1Кӯр. 10,13). 6) Бахшидани гуноҳҳо, агар мо онҳоро эътироф кунем (1Юҳ. 1,9), ва ҳамчунин ваъдаи ба хотир наовардани онҳо (Ирм. 31,34). 7) Ҷавоб додан ҳангоми \bar{U} ро даъват намудани мо (Заб. 49,15).

Беҳуда нест, ки Петрус мегӯяд: *ваъдаҳои Худо бузург ва гаронбаҳоянд!* Ин ваъдаҳо ба бовардор имкон медиҳанд, то аз *фасоди шахват*, ки дар *ҷаҳон ҳукмфармост*, дур шавад. Худо ваъда додааст, ки ҳама чизи даркориро барои муқобилат ба озмоиш медиҳад. Ҳангоме ки ҳавасҳо наздик мешаванд, мо ҳақ дорем ба ваъдаҳо умед бандем. Онҳо ба мо имкон медиҳанд, то аз *фасоди шахват*, ки дар *ҷаҳон ҳукмфармост*, барканор бошем — аз гуноҳҳои чинсӣ, бадмастӣ, алфози қабех, ҳасисӣ, хиёнат ва душманӣ.

Ҷиҳати мусбат дар он аст, ки ба воситаи ҳамин ваъдаҳо мо *шарикӣ табиати илоҳӣ гардидаем*. Пеш аз ҳама, ин ҳангоми бовар кардан ба амал меояд. Сипас, ваъдаҳои Худоро дар амалияи ҳаёт истифода бурда, мо беш аз пеш ба сурати \bar{V} монанд мешавем. Масалан, \bar{V} ваъда додааст, ки ҳар қадар бештар дар бораи \bar{V} фикр кунем, ҳамон қадар ба сурати \bar{V} дигаргун мешавем (2Кӯр. 3,18). Мо Каломеро, ки Масех дар он Худро ба мо зоҳир намуд, хонда ва омӯхта, ва ба \bar{U} пайравӣ намуда, ин ваъдаро дар амал татбиқ мекунем. Агар мо ин корро кунем, Рӯҳи Пок дар мо дигаргуниҳо ба амал оварда, ба сурати Масех монанд мекунад, ва мо аз як дараҷаи ҷалол ба дараҷаи дигар рушд мекунем.

1,5 Оятҳои 3 ва 4 нишон медиҳанд, ки Худо ба мо барои ҳаёти пок ҳама чизро додааст. Худо пок аст, бинобар ин мо низ бояд барои покӣ саъй намоем. Худо моро бар хилофи хоҳишамон ё бе иштирокамон пок намегардонад. \bar{U} аз мо хоҳиш, собитқадамӣ ва итоаткориро интизор аст.

Петрус дар инкишофи хислати масеҳӣ *имонро* асосӣ меҳисобад. Дар ниҳояти қор, вай ба масеҳиён, ба онҳое мурочиат мекунад, ки аллакай *имони* наҷотбахшро ба Худованд Исо доштанд. Вай онҳоро даъват намекунад, ки бовар кунанд; вай фарз мекунад, ки онҳо аллакай бовар кардаанд.

Бояд ба *имон* ҳафт қисми таркибии муқаддасӣ ҳамроҳ бошанд, ки яке пайи дигар намеоянд, балки ҳама дар айни вақт зоҳир мешаванд.

Падари Том Олсон одати ба фарзандонаш хондани иқтибоси зеринро дошт:

*Ба бовари худ некӯкорӣ ва мардонагии Довудро илова кунед; ба мардонагии Довуд — хирадмандии Сулаймонро; ба хирадмандии Сулаймон — сабри Айюбро; ба сабри Айюб — парҳезгории Дониёлро; ба парҳезгории Дониёл — бародардӯстии Йӯнотонро; ба бародардӯстии Йӯнотон — муҳаббати Юҳанноро.*²

Ленски пешниҳод мекунад:

*Петрус пайгамбарони дурӯгин (2,1) ва ҳаёти онҳоро, ки ба бовари риёкоронаи онҳо мувофиқат мекунад, дар ёд дошта, рӯйхати ҳафт некӯкориро тартиб дод. Ба ҷои қадру қимат онҳо шармандагӣ меоранд; ба ҷои дониш — нобиноӣ; ба ҷои худдорӣ қардан — бебанду бор будан; ба ҷои устуворӣ дар некӣ — исроркорӣ дар бадӣ; ба ҷои парҳезгорӣ — маъсият; ба ҷои бародардӯстӣ — душманӣ ба фарзандони Худо; ба ҷои муҳаббати ҳақиқӣ — набудани даҳшатовари он.*³

Нишонаи хоси аввал — *некӯкорист*. Бо ин сухан парҳезгорӣ, ҳаёти некӯкорона ё покии ахлоқӣ дар назар дошта шуда буд, агарчи дертар ҳамаи ин сифатҳо бо як калима ифода карда мешаванд — “парҳезгорӣ”. Ин ҷо калимаи “некӯкорӣ” ҳамчунин мардонагии рӯҳониро дар назди ҷаҳони душман, қувватро барои ҳимоя кардани ҳақиқат ифода карда метавонад.

Мо мардонагии риёзаткашонро ба хотир меоварем. Ба усқуф Кранмер интихоbero пешниҳод карданд: аз бовараш даст кашиданро имзо кунад ё дар гулхан сӯзонда шавад. Дар аввал вай рад мекард, аммо баъдтар, тахти фишори саҳт дасти рости вай даст кашиданро имзо кард. Дертар вай хатон худро дарк кард ва аз чаллодон хоҳиш кард, ки оташро даргиронанд. Мувофиқи хоҳишаш дастони вайро кушоданд. Он гоҳ вай дасти росташро дар оташ дошта, гуфт: “Дасте ки инро навишт, бояд аввал чазо дода шавад. Ин даст гуноҳ кард! Пас бимир, эй дасти рости носазовор!”⁴

Мардонагиро бояд *хирадмандӣ*, хусусан донишони ҳақиқати рӯҳонӣ, ҳамроҳӣ намояд. Бо ин бори дигар аҳамияти омӯхтани Каломи Худо ва итоат ба фармонҳои пок таъкид карда мешавад.

Дар бораи Исо ва Каломи Ҷ беатар доништан,

Беатар бо Худовандам мушоракат доштан,

*Ба овози Ҷ дар ҳар як сатр гӯш додан —
Ва он гоҳ ҳама гуфтаҳои боваринок аз
они ман хоҳанд буд.*

Элиза Е. Хьюитт

Ба воситаи дониши Навиштаҳои Пок, ки дар таҷриба асос ёфтааст, чизе инкишоф меёбад, ки Эрдман онро “малакаҳои амалӣ дар майда-чуйдаҳои ҳаёти масеҳӣ” меномад.

1,6 Ҳар як масеҳиро Худо ба интизомнокӣ даъват мекунад. Касе онро чун “қобилияти идора кардани хоҳишҳо бо ҳамкориҳои Рӯҳи Худо” номидааст. Интизом дар дуо, омӯхтани Китоби Муқаддас, истифодаи вақт, паҳш кардани ҳавасҳои ҷисм, ҳаёти фидокорона даркор аст.

Павлус *худдорӣ*⁵ карданро машқ мекард. “Бинобар ин ман медавам на он тавре ки бар абас бошад, ва мушт мезанам на он тавре ки ки фақат барои задани ҳаво бошад; балки ҷисми худро азоб медиҳам ва ғулом мегардонам, то ки ба дигарон мавъиза намуда, худам маҳрум набошам” (1Қӯр. 9,26.27).

Аудюбон, табиатшиноси бузург, тайёр буд муддати зиёд дар шароити нороҳат бошад, то ки олами паррандагонро омӯзад.

Бигузур Роберт Г. Ли дар бораи ин нақл кунад:

Вай ба хотири муваффақият роҳати ҷисмониро ҳеҷ медонист. Вай соатҳои зиёд дар замин беҳаракат, дар торикӣ ва туман хобида, худро пурра муваффақ ҳис карда метавонист, агар баъди ҳафтаҳои интизорӣ ягон факти камаҳамиятеро аз ҳаёти як парранда ба даст меовард. Вай нафас набароварда, то гардан дар оби беҳаракат истода метавонист, дар ҳоле ки морҳои бешумори заҳрдори ботлоқӣ аз пеши рӯи вай гузашта мерафтанд ва тимсоҳҳои азим дар пеши назараш ин сӯ он сӯ шино мекарданд.

*“Ин нугувор аст, – мегуфт вай, агарчи вачоҳаташ аз рӯҳбаландии пурҳарорат дарак меод. – Хайр чӣ? Дар ивази ман дар бораи ин парранда ҳама чизро медонам”. Вай танҳо ба хотири тасвир намудани парранда ба ин кор даст мезад.*⁶

Азбаски мо намунаҳои дигарон, эҳтиёҷоти мавқуфнопазири ҷаҳони ҳалокшаванда, хатари шахсии барбод рафтани шаҳодатамонро дорем, пас мо бояд худро интизомнок кунем, то ки Масеҳ аз ҳаёти мо чизи беҳтаринро пайдо кунад.

Худдорӣ бояд бо *тоқат*, яъне пурсабрии устуворона хангоми таъкибот ва вазъиятҳои фалокатбор пурра карда шавад. Мо бояд ҳамеша дар ёд дошта бошем, ки ҳаёти масеҳиёна моро даъват менамояд, то пурсабр бошем. Дар нурпошии ҷалол будан кофӣ нест; мо бояд ба душвориҳо нигоҳ накарда, устувор бошем. Тасаввурот оиди он ки масеҳият лаззати беохир дар қуллаи кӯҳ аст — ғалат мебошад. Тартиби рӯз, кори сиёҳ, вазъиятҳои нобарор, андӯҳи саҳт, нақшаҳои вайроншуда ҳастанд. *Тоқат* — санъати истодагарӣ кардан ва боисрор будан дар рӯ ба рӯи ҳар он чизест, ки, ба ақидаамон, зидди мо амал мекунад.

Ҷазилати дигар *парҳезгорист*. Ҳаёти мо бояд шабоҳати Худоро дошта бошад, аз ҷумла ҳамаи он чи ба покии амалӣ дахл дорад. Рафтори мо бояд чунин сифати фавқуттабӣ дошта бошад, ки аз рӯи он дигарон мешиносанд, ки мо фарзандони Падари осмонӣ ҳастем; монандии оилавӣ бояд беҳато бошад. Павлус ба мо ёдрас мекунад:

“Диндорӣ барои ҳама чиз фоиданок аст, ки ваъдаи ҳаёти ҳозира ва ояндаро дорад” (1Тим. 4,8).

1,7 Ба шарофати *бародардӯстӣ* ҷаҳон моро бо шогирдони Масеҳ айният медиҳад: “Аз рӯи ҳамин ҳама хоҳанд донист, ки шогирдони Ман ҳастед, агар якдигарро дӯст доред” (Юҳ. 13,35).

Бародардӯстӣ боиси *муҳаббат* ба тамоми инсоният мегардад. Ва ин ҷо гап на дар эҳсосот, балки дар хоҳиш аст. Ин на ҳаяҷони пурэхсос, балки ҳукмест, ки ба он бояд итоат кард. Дар фаҳмиши китоби Инҷил муҳаббат фавқуттабиист. Нобовар наметавонад он тавре ки Китоби Муқаддас таълим медиҳад, дӯст дорад, чунки ҳаёти илоҳӣ надорад. Барои дӯст доштани душманон ва дуо кардан барои ҷаллодон ҳаёти илоҳӣ ба сар бурдан лозим аст. Мо дӯст медорем, вақте ки ато мекунем. Масалан: “Зеро Худо ҷаҳонро ҷунон дӯст дошт, ки... дод” (Юҳ. 3,16). “Масеҳ низ ба Калисо муҳаббат дошт ва Худро барои он таслим намуд” (Эфс. 5,25). Мо метавонем вақти худро, истеъдодҳои худро, хазинаҳои худро ва ҳаёти худро барои дигарон дода, муҳаббат зоҳир кунем.

Т. Е. Маккуллӣ падари Эд Маккуллӣ, яке аз панҷ миссионерони ҷавон буд, ки ҳиндуёни қабилаи Аука дар Эквадор кушта буданд. Боре шабона мо ҳама якҷоя ба зону истода будем, ва ӯ дуо мекард: “Худованд, ба ман имкон деҳ зиндагии ба таври кофӣ тӯлонӣ дошта бошам, то онҳоеро, ки бачаҳои моро куштаанд, начотёфта бубинам, то ман тавонам онҳоро ба оғӯш гирам ва гӯям, ки дӯсташон медорам, зеро онҳо Масеҳи маро дӯст медоранд”. Ҳамин аст муҳаббати масеҳиёна — хангоме ки шумо барои кушандагони писаратон ҷунин дуо карда метавонед.

Ин ҳафт намуди файз хислати масеҳиёнаро том мегардонанд.

1,8 Дар роҳи шогирдӣ ё ҳаракат ба пеш ҳаст, ё афтидан — ва ҳеч гуна қадаммонӣ дар як ҷой нест. Қувва ва бехатарӣ танҳо дар ҳаракат ба пеш аст; хатар ва нокомӣ дар ақибнишинист.

Бесабрӣ дар инкишофи хислати масеҳиёна боиси танбалӣ, бесамарӣ, нобиноӣ, кӯтоҳбинӣ ва фаромӯшӣ мешавад.

Танбалӣ. Танҳо ҳаёт дар мушоракат бо Худо ҳақиқатан натиҷабахш буда метавонад. Роҳнамоии Рӯҳи Пок фаъолияти бемаъноро бартараф мекунад ва *муваффақияти* бештаринро кафолат медиҳад. Вагарна мо вонамуд мекунем, ки мубориза мебарем, ё бе ришта медӯзем.

Бесамарӣ. Имкон дорад, ки кас оиди *Худованд Исои Масеҳ* маълумоти васеъ дошта, вале *бесамар* бошад. Дар амал истифода бурда натавонистани донишҳо хоҳ-нохоҳ ба бесамарӣ бурда мерасонад. Баҳри Мурда аз он сабаб мурда аст, ки об ба он ҷорӣ мешавад, аммо аз он берун намеояд; дар олами рӯҳонӣ низ ин ҳамчунин маҳсулнокиро мекушад.

1,9 *Кӯтоҳбинӣ.* Дарачаҳои гуногуни заифии биноӣ ҳастанд, ки онҳоро нобиноӣ меноманд. Кӯтоҳбинӣ он шакли нобиноиро муайян менамояд, хангоме одам на барои оянда, балки барои ҳозира зиндагӣ мекунад. Вай он қадар бо чизҳои моддӣ фаро гирифта шудааст, ки чизҳои рӯҳониро сарфи назар мекунад.

Кӯрӣ. Шахсе ки дар вай ҳафт нишонаи хоси дар оятҳои 5–7 номбаршуда нест, кӯр аст. Вай наметавонад, ки ҷи чиз дар зиндагӣ асосӣ аст. Вай лаёқати фарқ кардани арзишҳои ҳақиқии рӯҳониро надорад. Вай дар олами торики сояҳо зиндагӣ мекунад.

Фаромӯшӣ. Ниҳоят, одаме ки ҳафт фазилатро доро нест, *фаромӯш кардааст, ки гуноҳҳои пештараш ӯ татҳир шудаанд.* Ҳақиқати начоти вай қудраташро бар вай гум кардааст. Вай ба он ҷое бармегардад, ки боре аз он ҷо раҳо карда шуда буд. Вай бо гуноҳҳои сабаби марги Писари Худо шуда буданд, бозӣ мекунад.

1,10 Ҳамин тариқ, Петрус хонандагони худро даъват мекунад, ки *даъват ва интиҳоби* худро тасдиқ намоянд. Ин ду ҷиҳати нақшаи илоҳии начот аст. *Интиҳоб* ба интиҳоби мустақили ҷовидонии шахсони алоҳида аз ҷониби Ӯ дахл дорад, ки ба Ӯ тааллуқ хоҳанд дошт. *Даъват* оиди корҳои Ӯ мегӯяд, ки дар замон ба амал меоянд, ва ба шарофати онҳо интиҳоб яқин мешавад. Мо то офарида шудани олам *интиҳоб* шуда будем; аммо *даъватро* мо вақте доро мешавем, ки бовар-

дор мешавем. Аз чихати хронологӣ аввал *интихоб* меояд; сипас — *даъват*. Аммо дар ҳаёти заминӣ мо аввал дар бораи *даъвати Ҷ* мефаҳмем, сипас мефаҳмем, ки дар Масеҳ аз азал *интихоб* шуда будем.

Мо *даъват* ва *интихобро* аз будаи устувортар карда наметавонем; ба мақсадҳои ҷовидонии Худо халал расондан имконнопазир аст. Аммо мо дар шабоҳат ба Худованд рушд намуда, онҳоро тасдиқ карда метавонем. Самари Рӯхро зоҳир намуда, мо метавонем шаҳодати беҳатой ҳақиқатан ба Ҷ тааллуқ доштани монро таъмин намоем. Ҳаёти пок ҳаққонияти наҷоти моро исбот мекунад.

Ҳаёт дар поқӣ моро аз *пешпо хӯрдан* эмин медорад. Гап на дар он аст, ки ба макони ҳалокати ҷовидонӣ афтодан мумкин аст; меҳнати Масеҳ моро ин ҷой эмин медорад. Аниқтараш, “пешпо хӯрдан” маъно ба гуноҳ афтодан, шармсор шудан ё бефоиди буданро дорад. Агар дар чизҳои илоҳӣ мо имкони пешравӣ надошта бошем, ба ҳаёти мо хатари афтидан таҳдид мекунад. Аммо агар мо дар Рӯх қадамгузор бошем, пас чун устуворшудагон барои хизмати Ҷ наҷот меёбем. Худо масеҳиеро, ки ба хотири Ҷ ба пеш ҳаракат мекунад, эмин медорад. Хатар дар бефаъолияти ва кӯрии рӯхонӣ аст.

1,11 Рушди доимии рӯхонӣ на танҳо кафили беҳатарист, дар он ҳамчунин ваъдае ҳаст, ки *даромадгоҳи Малакути абадии Худованд ва Наҷотдиҳандаи мо Исои Масеҳ ... бемалол кушода хоҳад шуд*. Ин ҷо Петрус на оиди факти даромадани мо ба он ҷо, балки оиди василаи он мегӯяд. Асоси ягона барои даромадан ба *Малакути* осмон бовар ба Худованд Исои Масеҳ аст. Аммо барои баъзеҳо даромадгоҳ назар ба дигарон бештар кушода хоҳад буд. Ва мукофоте ки ин ҷо оиди он гуфта мешавад, ба дараҷаи монандии касе ба Наҷоткор вобаста аст.

1,12 Аҳамияти ҳозира ва ҷовидонии ин мавзӯро аз назар гузаронда, Петрус азми қавӣ дорад, ки дар оянда низ ба бовардорон аҳамияти инкишоф додани хислати масеҳиёнаро ёдрас намояд. Ҳатто агар онҳо аллақай инро донанд ҳам, доимо ба онҳо инро ёдрас кардан даркор аст. Мо низ ҳамин тавр ме-

кунем. Ҳатто бо он ки *мо дар ин ростӣ устувор ҳастем*, ҳамеша хатари баноҳост парешон шудани фикр ё фаромӯшхотирӣ ҳаст. Бинобар ин ҳақиқатро доимо тақрор кардан даркор аст.

1,13 Петрус на танҳо мақсади худ, балки вазифаи худ медонист, ки *то даме* зинда аст, покнро бо *ёдовари* зиёд таҳрик диҳад. Азбаски ҳаёти вай ба охир наздик мешуд, вай зарурати аз хоби рӯхонӣ химоя кардани онҳоро дарк мекард.

1,14 *Худованд* ба Петрус вақти марги вайро ва чӣ тавр мурданаширо ошкор намуд (Юҳ. 21,18.19). Аз он замон солҳои бисёр гузаштанд. Фиристаи пиршудаистода медонист, ки мувофиқи қонунҳои табиӣ ҳаёт марги вай наздик аст. Ин дониш омили иловагӣ буд барои мақсади вай оиди ғамхорӣ ба ҳолати рӯхонии халқи Худо дар вақти кӯтоҳе ки аз умраш боқӣ мондааст.

Вай оиди марги худ чун оиди рафтани аз манзили заминӣ ё тарк кардани бадани худ — *хайма*, сухан меронад. Чуноне ки хайма барои мусофирон паноҳгоҳи муваққатист, бадан низ хонаест, ки мо дар он хангоми мусофиратамон дар замин сокин ҳастем. Баъди марг хайма хароб мешавад. Хангоми ба осмон гирифта шудан бадан зинда мешавад ва дигаргун мешавад. Бадан дар шакли ҷовидонӣ ва ҷалолёфта “хона” ва “бино” номида мешавад (2Кӯр. 5,1).

Вақти маргашро донишмандии Петрус ҳақиқати омадани ногузири Масеҳро барои покнаш инкор намекунад, чуноне ки баъзан баҳс мекунанд. Калисои ҳақиқӣ ҳамеша интизор буд, ки Масеҳ дар ҳар лаҳза омада метавонад. Танҳо ба воситаи ваҳйи махсус Петрус медонист, ки хангоми бозгаштани Худованд вай аллақай дар қайди ҳаёт нахоҳад буд.

1,15 Фириста қарор дод, ки на танҳо шахсан ба покн оиди аҳамияти рушди рӯхонӣ ёдрас намояд, балки низ пешбинӣ намуд, ки баъди вай ёдрасӣ дар шакли хатти боқӣ монад. Ба шарофати мактубҳои вай бовардорон метавонанд инро ҳамеша дар ёд дошта бошанд. Дар натиҷа мактубҳои Петрус дар давоми нуздаҳ аср ба мардону занон рохро равшан мекарданд ва минбаъд ҳам то омадани Наҷотдиҳанда равшан мекунанд.

Ривоятҳои қадимии шоёни боварӣ шаҳодат медиҳанд, ки Инчили Маркӯс, моҳиятан, хотираҳои шоҳидии устои рӯҳонии вай фириста Петрус мебошад.

Ана барои чӣ хизматгузории хаттӣ ин қадар муҳим аст. Ин сухани навишташуда аст, ки зистанро давом медиҳад. Ба воситаи сухани навишташуда хизматгузории шахс давом мекунад, дар ҳоле ки бадани вай аллақай дар қабр хобидааст.

Ба ҷои калимаи “мурдан” Петрус калимаи дигарро истифода мебарад, ки аз калимаи “хуруҷ” гирифта шудааст. Марги Масеҳ дар Инчили Луко 9,31 низ бо ҳамин калима тасвир ёфтааст. Марг на анҷоми мавҷудият, балки берун шудан, аз ҷое ба ҷои дигар гузаштан аст.

Барои мо ин оятҳо махсусан арзишнок ҳастанд, зеро нишон медиҳанд, ки барои марди Худо, ки зери сояи марг зиндагӣ мекунад, чӣ чиз муҳим аст. Калимаи “ин” дар ин ҷо чор бор вохӯрад — дар оятҳои 8, 9, 12 ва 15. Агар ба ҳақиқатҳои бузурги асосгузори бовари масеҳӣ аз канори ҷовидонӣ назар андозем, онҳо арзиши бузург доранд.

1,16 Дар оятҳои хотимавии боби 1 сухан оиди боварӣ ба омадани Масеҳ дар ҷалол меравад. Петрус дар аввал оиди боваринокии шаҳодати фиристагон, сипас оиди боваринокии сухани пайғамбарона сухан меронад. Петрус гӯё Паймони Навин ва Паймони Қуҳанро муттаҳид месозад ва хонандагонашро даъват менамояд, ки ба ин шаҳодати якдилона вафодор монанд.

Вай таъкид менамояд, ки шаҳодати фиристагон на дар асотир, балки дар факт асос ёфтааст. Онҳо аз пайи афсонаҳои фиребгарона ё асотирҳо нарафтаанд, балки ба хонандагон қувват ва омадани Худованди мо Исои Масеҳро хабар додаанд.

Вай ба воқеаи махсус рӯ меоварад — Дигаргуншавии Масеҳ дар кӯҳ. Се фириста — Петрус, Яъқуб ва Юҳанно оиди он шаҳодат додаанд. Қувват ва омадан — санъати адабиест⁷ барои ифодаи мафҳуми “дар қувват омадан”, ё “омадани пурқудрат”. Дигаргуншавӣ гӯё намоиши пешакии дар қувват омадани Масеҳ барои бар тамоми ҷаҳон ҳукмронӣ кардан буд. Ин воқеа дар Инчили

Матто равшан тасвир ёфтааст. Исо гуфт: “Ба ростӣ ба шумо меғоям; аз истодагон дар ин ҷо баъзе ҳастанд, ки то Писари Одамро, ки дар Малакути Худ меояд, набинанд, зоиқаи маргро нахоҳанд чашид” (Мат. 16,28). Фавран баъд аз ин оятҳои меоянд, ки дар онҳо Дигаргуншавӣ тасвир мешавад (17,1–8). Дар кӯҳ Петрус, Яъқуб ва Юҳанно Худованд Исоро дар ҳамон ҷалол диданд, ки Ӯ ҳангоми подшоҳии ҳазорсолааш хоҳад дошт. Се фириста Писари Одамро дар ҷалоли Подшоҳии ояндаи Ӯ диданд. Ҳамин тариқ, суханони Худованд аз Матто 16,28 дар Матто 17,1–8 иҷро шуданд.

Сипас Петрус дар он исрор менамояд, ки шаҳодати фиристагон оиди Дигаргуншавӣ дар афсонаҳо асос наёфтааст (дар тарҷумани юнонӣ – асотир). Баъзе илоҳиётшиносони ҳозира ин калимаро барои ҳуҷумхояшон ба Навиштаҳои Пок истифода мебаранд. Онҳо “демифологизатсия” (аз асотир озод намудан) кардани Навиштаҳои Покро пешниҳод мекунанд. Бултман оиди “унсури асотирӣ” дар Паймони Навин сухан меронад. Ҷон А. Т. Робинсон масеҳиёро даъват мекард, то эътироф намоянд, ки қисми зиёди Навиштаҳои Пок бар асотир асос ёфтааст:

*Дар асри гузашта қадами дарднок, вале ҳалқунандае дар эътирофи он ки Китоби Муқаддас ҳақиқатан “асотир” дорад, ки шакли муҳими ҳақиқати динист, ба пеш гузошта шуда буд. Тадричан ҳама, ба гайр аз фундаменталистони ашаддӣ, тасдиқ намуданд, ки нақли китоби Ҳастӣ оиди офариниши ва гуноҳкоршавӣ ҳақиқатҳоро оиди одам ва коинот на чун таърих, балки дар шакли асотир пешаки мекунад, аммо дар айни ҳол аз ӯҳдаи масъала баромад. Ҳақиқатан, барои ҷимояи ҳақиқати масеҳиёна эътироф кардан ва изҳор намудан лозим буд, ки ин ҳикояҳо таърих нестанд, бинобар ин бо ақидаҳои алтернативӣ дар антропология ё космология мусобиқа карда наметавонанд. Акнун мо мебинем, ки шахсоне ки ин гуна фарқиятро намегузоштанд, бар нафъи Томас Ҳаксли ва дӯстони вай рафтор мекарданд.*⁸

Барои рад кардани айбдоркунӣ оиди асотир Петрус се шаҳодати Дигаргуншавиро

меорад: онҳо шохидоне буданд, ки диданд, шуниданд ва ҳисман ҳозир буданд.

Агар сухан дар бораи дидан равад, фиристагон *кибриёи* Худовандро *бо чашми худ диданд*. Юҳанно шаҳодат меод: “Мо чалоли Ҷро дидем, ки чалоли шоистаи Писари яғонаи Падар аст” (Юҳ. 1,14).

1,17 Сипас шаҳодат оиди он чи онҳо шуниданд, оварда мешавад. Фиристагон *овози* Худоро шуниданд: “*Ин аст Писари маҳбуби Ман, ки ҳусни тавачҷӯҳи Ман бар Ҷст*”. Ин суханони арзи иззату шараф ба Худованд Исо, ки онҳо шуниданд, аз *ҷониби чалоли боазамат*, яъне аз Шекина ном абри дурашон ва равшани чалол, ки рамзи хузури Худо буд, *сӯи Ҷрасид*.

1,18 Дар шаҳодатҳои Яъқуб, Юҳанно ва худи Петрус таъкид карда мешавад, ки онҳо *овози* Худоро шуниданд, *ҳангоме ки бо* Худованд *дар кӯҳи муқаддас* буданд. Мо шаҳодати се шохидро дорем, ки чунин шаҳодат мувофиқи Матто 18,16 бозътибор ва боваринок аст.

Нихоят Петрус шаҳодати ҳисмониро илова мекунад: “*Мо... бо Ҷ дар кӯҳи муқаддас будем*”. Ин ҳолати воқеӣ буд; дар ин маврид ҳеч шубҳае буда наметавонад.

Мо намедонем, ки Дигаргуншавӣ дар кадом кӯҳ ба амал омад. Агар онро аниқ кардан мумкин мебуд, он ҷои муқаддас ва пур аз парастигорҳо мегардид.⁹ Он на аз боиси муқаддас будан кӯҳи муқаддас номида шудааст, балки аз боиси он ки барои воқеаи муқаддас чудо шуда буд.

1,19 *Ва каломии нубувват барои мо матонати бештаре дорад*. Пайғамбарони Паймони Кухан омадани Масеҳро дар қувват ва чалоли боазамат пешгӯӣ карданд. Воқеа дар кӯҳи Дигаргуншавӣ ин пешгӯихоро тасдиқ кард. Он чи фиристагон диданд, пешгӯихои Паймони Куханро кам накард ва онҳоро аниқтар нагардонд, балки пешгӯихоро фақат тасдиқ кард. Фиристагон шукӯҳи чалоли Подшоҳии ояндаи Масеҳро пеш аз фаро расиданаш диданд.

Хондани қисми боқимондаи ояти 19, ки Ф. В. Грант тарҷума кардааст, аз манфиат ҳолӣ нест: “...ва шумо дуруст мекунад, ки диққати худро ба дилҳоятон равона мекунад

(ба монанди чароғе ки дар ҷои торик нур мепосад, то даме ки чашми рӯз кушода шуда, ситораи субҳ тулӯъ намояд)”. Аҳамият диҳед, ки Грант қавсҳои даврашаклро ба кор мебарад. Мувофиқи тарҷумаи вай, мо бояд тамоми диққати худро дар дилҳоямон марказият диҳем. Дигар хел карда гӯем, мо бояд дар дилҳои худ диққат диҳем. Дар бисёр тарҷумаҳои дигар *чашми рӯз кушода шуда, ситораи субҳ дар дилҳои шумо тулӯъ намояд* ҳангоми тафсир мушкилиҳои амалӣ дорад.

Сухани пешгӯӣ *чароғест*, ки нур мепосад. *Ҷои торик* — ҷаҳон аст. Кушода шудани чашми рӯз рамзи анҷоми давраи ҳозираи Калисо аст (Рум. 13,12). Тулӯи *ситораи субҳ* — омадани Масеҳ барои покони Худ. Ҳамин тариқ, маънои ин оят чунин аст: мо бояд ҳамеша дар пеши худ *каломи нубувватро* дошта бошем, дар дилҳоямон онро кадр кунем, чунки он дар ин ҷаҳони торик чароғ хоҳад буд, то даме ки давраи файз ба анҷом расад ва Масеҳ бар абрҳо пайдо шавад, то шахсонро ки интизори Ҷ мебошанд, ба осмон барад.

1,20 Дар ду ояти хотимаи Петрус таъкид мекунад, ки Навиштаҷоти Поки пайғамбаронаро на одам, балки Худо офаридааст: он илҳомии илоҳӣ дорад.

Ҳеч як нубуввати Навиштаҳо тафсири (ё пайдоиш¹⁰) шахсиро раво намедонад. Ин изҳорот маънидодҳои зиёдеро ба миён овард. Баъзеи онҳо бемаънӣ ҳастанд, чун нуктаи назаре ки гӯё тафсири Навиштаҳои Пок имтиёзи Калисо аст, ва шахсони алоҳида набояд онро омӯзанд!

Дигар маънидодҳо тасдиқоти ҳақиқӣ буда метавонанд, агарчи маънои ин оятро намекушоанд. Масалан, он чиз ҳақиқат аст, ки ягон оятро алоҳида тафсир кардан мумкин нест, балки онҳоро дар матн аз назар гузаронда, қисми боқимондаи Навиштаҷоти Покро ба инобат гирифтани даркор аст.

Аммо Петрус ин ҷо на бо он ки одамон сухани аллақай додандаро ҷӣ гуна маънидод мекунанд, балки бо пайдоиши сухани пайғамбарона сару кор дорад. Гап дар он аст, ки вақте пайғамбарон менавиштанд, онҳо *тафсири шахсӣ* ё хулосҳои худро намедоданд. Дигар хел карда гӯем, *тафсир* ба фаҳ-

мидани Калом барои онҳое ки Китоби Муқаддасро дар шакли хаттӣ доранд, дахл надорад. Аниқтараш, он ба роҳҳое дахл дорад, ки Калом дар ибтидо ба воситаи онҳо пайдо шудааст. Д. Т. Янг менависад:

*Ҳамин тариқ, матни дуруст фаҳмидашуда... исбот мекунад, ки Навиштаҷоти Пок аз ҷиҳати пайдоиши инсонӣ нест. Ин маънидоди илоҳист, на одамӣ. Мо аксаран мешунавем, ки баъзе тасдиқоти Навиштаҷоти Пок ақидаи Довудро, Павлусро, ё Петрусро ифода мекунанд. Аммо, агар дақиқ гӯем, дар Навиштаҷоти Пок ягон ақидаи инсонӣ нест. Он ҷо фақат фаҳмиши илоҳии чизҳо ҳаст. Ҳеҷ пешгӯи Навиштаҷоти Пок тафсири инсонӣ алоҳидаро баён намекунад: одамон бо таҳриқи Рӯҳи Пок сухан меронданд.*¹¹

Ҳамин тариқ, тарҷума бо калимаи “пайдоиш” хеле аниқ аст, ва мо боварӣ дорем, ки он бештар аз ҳама ба матн мувофиқат мекунад.

1,21 Ин оят маънидодеро, ки ҳозир дар ояти 20 дода шуд, тасдиқ мекунад. *Зеро ки ҳаргиз нубувват ба ҳасби иродаи одамизод ба забон ронда нашудааст.* Касе гуфтааст: “Он чи онҳо навиштаанд, омехтагии афкори худӣ онҳо ё натиҷаи таҳайюлот, фаҳмиш ё таҳминҳои инсонӣ набуд”.

Амалан муқаддасони Худо, бо таҳриқи Рӯҳи Пок, онро ба забон овардаанд¹². Бо як тарике ки мо то охир намефаҳмем, Худо ба ин одамон суханонеро медод, ки онҳо менавиштанд, ва дар айни ҳол фардиат, ё услуби муаллифиро нобуд накард. Ин яке аз оятҳои асосии Китоби Муқаддас аст. Ҳозир, ҳангоме ки бисёриҳо эътибори Навиштаҷоти Покро рад мекунанд, илҳомӣ таҳтуллафзӣ, мутлақи Каломӣ беғалатро саҳт ҷонибдорӣ кардан муҳим аст.

Илҳомӣ таҳтуллафзӣ гуфта мо онро дар назар дорем, ки калимаҳои аз ҷониби чил ё зиёда муаллифон навишташуда илҳомӣ илоҳӣ доранд (ниг. 1Қӯр. 2,13). Худо схемаи умумӣ ё баъзе идеяҳои асосиро намедод, то сипас ба муаллифон имкон диҳад, ки онҳоро мувофиқи хости худ баён кунанд. Ҳар як калимаеро, ки онҳо менавиштанд, Рӯҳи Пок медод.

Илҳомӣ мутлақ гуфта мо онро дар назар дорем, ки тамоми Навиштаҳои Пок, аз китоби Ҳастӣ сар карда то Ваҳй, ба таври баробар аз ҷониби Худо дода шудааст. Ин Каломӣ Худост (ниг. 2Тим. 3,16). Беғалат гуфта мо онро дар назар дорем, ки Сухани ниҳонӣ Худо дар асл на танҳо аз нуқтаи назари таълимоти динӣ, балки низ аз нуқтаи назари таърих, илм, хронология ва ҳамаи дигар соҳаҳо комилан беҳатост.

III. ПЕШГҶҶҶ ОИДИ ПАЙДО ШУДАНИ МУАЛЛИМОНИ ДУРҶҶҶИН (Б. 2)

2,1 Дар охири боби 1 Петрус пайғамбарони Паймони Навинро чун одамоне зикр кардааст, ки на бо ихтиёри худ, балки бо таҳриқи Рӯҳи Пок гап мезаданд. Акнун вай ёдрас мекунад, ки ба ғайр аз пайғамбарони ҳақиқии давраи Паймони Куҳан муаллимони *козиб низ буданд*. Ҳамчунин дар давраи масеҳият ҳам муаллимони сазовори боварӣ ва ҳам *анбиёи козиб хоҳанд буд*.

Ин муаллимони *козиб* дар Калисо ҷойгир мешаванд. Онҳо худро ходимони Хушхабар вонамуд мекунанд. Маҳз ҳамин чиз махсусан хатарнок аст. Агар онҳо баромада рӯйрост изҳор мекарданд, ки атеист ё агностик ҳастанд, одамон ҳушёр мебуданд. Аммо онҳо дар дурӯғгӯӣ моҳиранд. Онҳо Навиштаҳои Покро гирифта мегарданд ва ифодаҳои дар масеҳият маъмулро истифода мебаранд, аммо ба онҳо маъноӣ тамоман баръакс медиҳанд. Президенти семинарияи илоҳиётшиносии либералӣ ин стратегияро чунин тасдиқ намуд:

Калисоҳо бисёр вақт бе расман даст кашидан аз нуқтаи назаре ки пештар дастгирӣ карда мешуд, ақидаҳои худро дигар мекунанд, ва илоҳиётшиносони онҳо одатан роҳи бо гузафта пайваст буданро ба воситаи истифодаи маънидоди нав меёбанд.

В. А. Крисвэлл муаллими дурӯғинро чунин тасвир мекунад:

Шаҳси донишманди боназоқат, қушодарӯӣ ва босалобат, ки худро дӯсти Масеҳ муаррифӣ мекунад. Вай аз минбар мавъиза мекунад, китобҳои илмӣ менависад, дар маҷаллаҳои масеҳӣ мақолаҳо ҷоп мекунад. Вай ба масеҳият аз дарун ҳуҷум мекунад.

*Вай калисо ва мактабро ба лонаи ҳар гуна паррандагони ифлос ва нопок табдил медиҳад. Вай гизоро дар таълимоти саддуқиён метурионад.*¹³

Ин муаллимони дурӯғин аз кучо пайдо мешаванд? Шояд чойҳои бештар аёнеро, ки дар он ҷо онҳоро ёфтан мумкин аст, зикр кардан меарзад:

- протестантизми либералӣ ва ғайримӯътақидона;
- католицизми либералӣ;
- унитаризм ва универсализм;
- Шоҳидони Яҳува;
- мормонизм;
- илми масеҳӣ
- мактаби ягонагии масеҳӣ;
- христороғианизм;
- армстронгизм (“Радиокалисои Худо”).

Онҳо зери ниқоби хизмати росткорӣ, дар баробари таълимоти ҳақиқии Навиштаҳои Пок, пинҳонӣ бидъатҳои барои ҷон ҳалокатоварро ҷорӣ мекунанд. Ин омехтаи ҳақиқат ва дурӯғ аст, ки касро дидаву доништа ба иштибоҳ меандозад. Пеш аз ҳама маҷмӯи радқуниҳоро ба таври чакана мефурушанд. Инак баъзе радқуниҳое ки дар гурӯҳҳои зикршуда ёфтан мумкин аст.

Онҳо илҳомии илоҳии тахтуллафзӣ ва мутлақ доштани Навиштаҳои Пок, Ваҳдати Сегона, Илоҳияти Масеҳ, аз бокира зода шудани Ӯро ва марги ивазқунандаи Ӯро барои гуноҳкорон инкор мекунанд. Онҳо махсусан бебаҳо будани хуни рехтаи Ӯро бо шиддат рад мекунанд. Онҳо растохези ҷисмонии Ӯ, довари ҷовидонӣ, наҷот бо файз ба воситаи бовар ба Худованд Исо ва воқеияти мӯъҷизоти Китоби Муқаддасро инкор мекунанд.

Дигар таълимоти бардурӯғе ки дар замонҳои ҳозира маъмуланд:

Назарияи Кеносис, — бидъате ки мувофиқи он Масеҳ ба замин фаромада, аз нишонаҳои илоҳӣ маҳрум шуд, яъне метавонист гуноҳ кунад, хато кунад ва ғайра;

Фантазияи “Худо мурдааст”, эволютсия, наҷоти универсалӣ, аъроф, дуоҳо оиди мурдаҳо ва ғайра.

Гуноҳи калонтарини муаллимони дурӯғин он аст, ки онҳо Худовандро, ки барои онҳо *фидия дода* буд, рад мекунанд. Онҳо

оиди Исо суханони хуб гуфта, ба “илоҳӣ будан”-и Ӯ, ахлоқи баланди Ӯ, намунаи барҷастаи Ӯ ишора карда, дар айни ҳол Ӯро тамоман Худо ва Начотдиҳандаи ягона наҳисобида метавонанд.

Нелс Ферре навишта буд: “Исо ҳеч гоҳ Худо набуд ва Худо нашуда буд... Исоро Худо номидан — бутро бо Оне ки ҷисм шуд, иваз кардан аст”¹⁴.

Ускуфи методист Чералд Кеннедӣ бо ин розӣ буд:

*Ман рӯйрост иқрор мешавам: ин тасдиқ (ки Масеҳ Худост) ба ман маъқул нест ва аз қаноатбахш дур метобад. Ман чунин тасвирро афзал меҳисобидам: Худо дар Масеҳ буд, зеро ман чунин меҳисобам, ки шаҳодати Паймони Навин ба таври умумӣ гирифташуда зидди таълимот оиди Худо будани Масеҳ равона карда шудааст, агарчи, ба фикрам, он дар худ оиди илоҳияти Масеҳ шаҳодатҳои бешумор дорад.*¹⁵

Бо ин роҳ ва бисёр роҳҳои дигар муаллимони козиб Худовандро, ки барои онҳо *фидия* дод, инкор мекунанд. Ин ҷо мо бояд биистем ва ба худ ёдрас кунем, ки ин муаллимони дурӯғин, ки Петрус оиди онҳо менависад, аз ҷониби Худованд бозхарид шуда буданд, аммо онҳо ҳеч гоҳ наҷот ёфта набуданд. Паймони Навин байни бозхарид ва наҷот додан фарқ мегузорад. Ҳама бозхарид шудаанд, аммо на ҳама наҷот меёбанд. Наҷот онҳоеро интизор аст, ки Масеҳро чун Худованд ва Начоткор қабул мекунанд, ва арзиши хунеро, ки Ӯ барояшон рехтааст, аз онҳо худ кунанд (1Пет. 1,18.19).

Дар Инҷили Матто 13,44 Худованд Исо чун одаме тасвир шудааст, ки ҳама чизро фуруҳт, то киштзор бихарад. Дар ояти 38-уми ҳамин боб киштзор возеҳан ҷаҳон номида шудааст. Ҳамин тариқ, Худованд бо марги Худ дар салиб ҷаҳон ва ҳамаи сокинони онро бозхарид намуд. Аммо Ӯ тамоми ҷаҳонро наҷот намодааст. Қурбонии Ӯ барои тамоми инсоният кофӣ буд, аммо фақат барои онҳое таъсирбахш аст, ки аз гуноҳҳои онҳо пушаймонанд, ба Ӯ бовар мекунанд ва қабулаш мекунанд.

Ин муаллимони дурӯғин ҳеч гоҳ аз олами боло зода нашуда буданд, ва ин дар тақдири

онҳо инъикос меёбад. Онҳо *ба зудӣ ба сари худ ҳалокат хоҳанд овард*. Ҳалокати онҳо — чазои ҷовидонӣ дар кӯли оташин аст.

2,2 Петрус пешгӯӣ мекунад, ки онҳо пайравони зиёдеро ҷалб мекунад. Онҳо меъёрҳои ахлоқии Навиштаҳои Покро зеро по карда ва ба ҳавасҳои ҷисм ҷуръат дода, ба он ноил мешаванд. Инак ду мисол.

Ускуфи англиканӣ Ҷон А. Т. Робинсон навишта буд:

*Ҳеҷ чизро ҳамеша чун “нодуруст” тамға гузоштан мумкин нест. Масалан, чунин изҳор доштан мумкин нест, ки муносибатҳои ҷинсӣ то оиладорӣ ё талоқ худ аз худ нодуруст ё гуноҳ мебошанд. Онҳо дар 99 ҳолат аз 100 ва ё ҳатто дар 100 ҳолат аз 100 чунин буда метавонанд, аммо ботинан чунин нестанд, чунки ягона бадие ки ҳоси онҳост, набудан ё камии муҳаббат аст.*¹⁶

Дар китоби “Ба озолии масъулиятнок даъватшуда”, ки Шӯрои Миллии калисоҳои ИМА нашр кардааст, ба ҷавонон маслиҳат дода мешавад:

*Дар маънои шахсӣ, инфиродӣ, на ҳолати беруши оилави одамон дар назди қонун, балки аниқтараиш, он чи онҳо дар дил нисбати якдигар ҳис мекунад, тамоюлотии ҷинсиро сафед мекунад ва пок менамояд. Агар ба масъала аз ин нуқтаи назар наздик шавем, пас ишқбозӣ дар намуди “даст ба даст” метавонад хеле нодуруст бошад, дар ҳоле ки бози маҳрамони ҷинсӣ дуруст ва хуб буда метавонад.*¹⁷

Дар натиҷаи чунин гуна рафтор, ки муаллимони дурӯғин таълим медиҳанд ва амалӣ мегардонанд, роҳи ростӣ таҳкир карда мешавад. Нобоварон аз масеҳият нафрати зиёд доранд.

2,3 Ин муаллимони дурӯғин ҳам дар соҳаи ҷинсӣ ва ҳам дар соҳаи молиявӣ ҳарис ҳастанд. Онҳо хизматгузориҳо чун касби Ҷоидовар интиҳоб намудаанд. Мақсади асосии онҳо ба даст овардани пайравони зиёд ва ҳамин тариқ Ҷоидои худро зиёд кардан аст.

Онҳо аз рӯи тамаъкорӣ бо суҳанони макромез одамонро ба дом хоҳанд даровард. Дарбӣ гуфтааст: “Шайтоне иблистар аз он касе нест, ки Китоби Муқаддасро ҳамроҳаш

гирифта мегардад”. Ин одамон, Китоби Муқаддас дар даст, худро ходимони ростӣ вонамуд мекунад, сурудҳои маълуми инчилиро меҳонанд ва ифодаҳои Китоби Муқаддасро истифода мебаранд. Аммо ҳамаи ин барои пинҳон кардани таълимоти бидъаткорона ва бадахлоқӣ мебошад.

Ин намояндагони дурӯғини динро маҳкумияти даҳшатовар интизор аст. *Ҳукми онҳо кайҳо муҳайёст*; он барои рехтани хун омода шудааст. *Ва ҳалокати онҳо пинак нарафтааст*; он хушёр буда, чун бабр ба ҳучум тайёр аст.

2,4 Дар оятҳои 4–10 аз Паймони Куҳан се намунаи довариҳои Худо бар муртадон — фариштагон, одамоне ки то тӯфон зистаанд, ва шаҳрҳои Садум ва Амуро — оварда шудааст.

Мо тахмин мекунем, ки *фариштаҳои гунаҳкор* ҳамонҳое мебошанд, ки дар Яҳудо 6 зикр шудаанд. Онҳо чӣ мо дармеёбем, ки 1) онҳо эътибори худро нигоҳ надоштанд; 2) онҳо манзили худро тарк карданд. Агарчи мо дилпур буда наметавонем, асоси қавие ҳаст, то чунин пиндорем, ки инҳо ҳамон “писарони Худо” мебошанд, ки дар Ҳастӣ 6,2 зикр шудаанд: “Писарони Худо духтарони одами-зодро диданд, ки хушрӯянд, ва ҳар кадомро, ки хуш мекарданд, барои худ ба занӣ мегиританд”. Фариштаҳо дар Айюб 1,6 ва 2,1 фарзандони Худо номида шудаанд. Дар асоси Ҳастӣ 6 тахмин карда мешавад, ки ин фарзандони Худо мартабаи фариштагии худро нигоҳ надоштанд, манзили худро дар осмон тарк карда, ба замин фаромаданд ва дар он ҷо ба худ занҳои одамии гирифтанд. Фарзандоне ки аз онҳо зода шуданд, “нефилим” буданд, ки маънояш “афтадагон” аст (Ҳас. 6,4). Чуноне ки аз Ҳастӣ 6,3 аён аст, ин алоқаҳои ҷинсии ғайримуқаррарӣ дар назари Худо хеле бад буданд.

Ин нуқтаи назарро рад кардани шуда, одатан далели зеринро меоваранд: фариштаҳо бечинсанд ва бинобар ин зан гирифта наметавонанд. Аммо Навиштаи Пок ин тавр намегӯяд. Он фақат мегӯяд, ки онҳо дар осмонҳо зан намегиранд (Марқ. 12,25). Дар Паймони Куҳан фариштаҳо бисёр вақт дар шакли одамии зоҳир мешуданд. Масалан, Лут ду фариштаро дид, ки ба Садум омада

буданд (Ҳас. 19,1); онҳо дар оятҳои 5, 10 ва 12 чун мардҳо тасвир ёфтаанд. Онҳо пойҳо (о. 2) ва дастҳо (о. 10) доштанд; онҳо хӯрда метавонистанд (о. 3); онҳо қувваи ҷисмонӣ доштанд (о. 10.16). Ҳавасҳои ғайритабии садӯмиён аз он дарак медиханд, ки фарштагон ҷисмҳои доштанд, ки имкон дошт аз ҷиҳати ҷинсӣ суиистифода карда шаванд (о. 5).

Худо аз он ҷиҳат ранҷида буд, ки *фарштагон* тартиби муқарраркардаи *Ҷро* саҳт вайрон карда буданд. *Ҷ* ба онҳо амон надод, балки бо бандҳои торикӣ зулмот баста, то *довариш* ниҳой ба дӯзах партофт.

2,5 Тасвири дуюми мудохилаи рӯйрошти Худо ва ҷазо барои гуноҳҳо ба одамоне дахл дорад, ки хангоми *тӯфон* ҳалок шуда буданд. Бадқирдорӣ онҳо бисёр буд. Ҳамаи фикру андешаҳои дили онҳо ҳамеша бад буд (Ҳас. 6,5). Ва замин пеши Худо фосид шуд, ва замин аз ситам пур шуд (Ҳас. 6,11–13). Худо афсӯс хӯрд, ки одамизодро бар замин офарид (Ҳас. 6,6). *Ҷ* чунон ғамгин шуда буд, ки қарор дод ҳамаи одамонро аз рӯи замин нест кунад (Ҳас. 6,7). *Ҷ* ба *дунёи қадим амон надод*, балки *тӯфон*ро бар он овард, то одамони беҳудои онро нобуд созад.

Ҷаҳат *Нӯх* ва оилаи вай дар назари Парвардигор илтифот ёфтанд. Онҳо паноҳ ҷуста, онро дар кишти пайдо карданд ва талотуми хашму ғазаби Худоро саломат паси сар карданд.

Нӯх чун *воизи адолат* қаламдод шудааст. Бешубҳа, хангоме ки вай киштиро месохт, зарбаҳои болға гӯё мушоҳидони масҳаракунандаро огоҳ менамуд, ки аз гуноҳ рӯ гардонанд, вагарна барои бадқирдорӣ худ гирифтори ҷазои одилонаи Худо мешаванд.

2,6 Мисоли сеюми довариш беамони Худо ба вайроншавии *Садӯм ва Амӯро* дахл дорад. Ин ду шахри воқеъ дар ҷануби минтақаи ҳозираи баҳри Мурда лонаи фасоди ҷинсӣ буданд. Одамоне дар он ҷо ҳомосексуализмро шакли маъмулии ҳаёт меҳисобиданд. Ҳамин гуна гуноҳ дар Румиён 1,26.27 тасвир ёфтааст:

Занони онҳо ҷимои табииро ба ҷимои ғайритабӣ иваз карданд; ҳамчунин мардон ҷимои табииро бо закон тарк карда, оташи

шаҳваташон ба якдигар баланд шуд, ва мард бо мард бо қирдори нангин машғул шуда, сазои иштибоҳи худро дар вучуди худашон диданд.

Худо ин гуна фасоди лачомгусехтаро на беморӣ, балки гуноҳ меҳисобид. Барои ба ҳамаи наслҳои оянда нишон додани нафрати махсуси Худ ба ҳомосексуализм *Ҷ* бар *Садӯм* ва *Амӯро* қибрит ва оташро фуру реҳт (Ҳас. 19,24), ва онҳоро ба хокистар табдил дод. Харобӣ чунон саҳт буд, ки ҳоло ҳам оиди ҷойи аниқӣ ин шаҳрҳо шубҳаҳои зиёд мавҷуданд. Онҳо барои ҳамаи онҳое ки ин гуноҳро қонунӣ мегардонанд ё чун бо беморӣ муросо мекунанд, дарсе мебошанд.

Қайд кардан муҳим аст, ки имрӯзҳо рӯҳониёни либералӣ бештару бештар рӯйрошт ба тарафдорӣ фасоди ҷинсӣ изҳори ақида мекунанд. Яке аз мансабдорони “Калисои Муттаҳидаи Масех” дар маҷаллаи “Амали иҷтимоӣ” ба калисоҳо маслиҳат дод, ки тафрикаи ҳомосексуалистонро хангоми қабул кардан ба семинарияҳо, таъин кардан ба мансаби рӯҳонӣ ва дохил намудан ба қатори кормандони калисо қатъ намоянд. Навад коҳини “Калисои Ускуфӣ” ба қарибӣ қарор доданд, ки муносибатҳои ҳомосексуалӣ миёни калонсолон ахлоқан бетараф (на хуб на бад) мебошанд, агар ин бо розигии тарафайн рӯй диҳад. Муаллимони дурӯғини дин дар маркази ҳаракати қонунӣ гардондани ин гуноҳ мебошанд.

Дар ин Номае ки бо муртадӣ сару кор дорад, ин қадар зикри бисёр оиди бадахлоқӣ тасодуфӣ нест, чунки ҳам ин ва ҳам он аксаран ҳамқадам мебошанд. Решаҳои муртадӣ аксаран дар сукути ахлоқӣ мебошанд. Масалан, шахс метавонад гуноҳи ҷиддӣ ҷинсӣ содир кунад. Ба ҷои эътироф кардани гуноҳи худ ва бо хуни Масех пок шудан вай қарор медиҳад маърифати Худоро, ки рафтор ва зиндагии вайро мазаммат мекунад, дур андозад ва амалан Худоро инкор кунад. А. Ҷ. Поллок оиди вохӯрӣ бо ҷавоне нақл мекунад, ки замоне худро масехӣ меҳисобид, аммо акнун пур аз шубҳаҳо ва раддияҳо буд. Поллок аз вай пурсид: “Дӯстам, шумо вақтҳои охир қадом гуноҳ содир кардаед?” Ҷавон

сарашро ҳам кард, ва сӯхбатро қатъ намуда, бо вачоҳати хичолатомез рафт.¹⁸

2,7 Худи ҳамон Худо, ки осиевро небуд мекунад, одилонро раҳой мебахшад. Петрус инро дар мисоли *Лут* нишон медиҳад. Агар мо маълумотхоро оиди *Лут* танҳо аз *Паймони Кухан* мегирифтаем, ба гӯшаи хотирамон ҳам намеомад, ки вай бовардори ҳақиқист. Дар *Ҳастӣ* вай чун шахсе тасвир ёфтааст, ки ба худ чой намеёбад, дар пайи манфиат аст, ва меҳодад гуноҳ ва фасодро таҳаммул кунад, то ки дар ҷаҳон ба худ чой ва ном ба даст оварад. Аммо Петрус, ки бо илҳами Худо менавишт, ба мо хабар медиҳад, ки *Лут* одами одил буд, ки аз рафтори фосиқонаи шарирон ба танг омада буд. Худо мегӯяд, ки *Лут* бовари ҳақиқӣ дошт, адолатро дӯст медошт ва гуноҳро бад мегӯид.

2,8 Барои таъкиди он ки новобаста ба ихтилофи зоҳирӣ, *Лут* ҳақиқатан одил буд, Петрус такрор мекунад, ки аз дидан ва шунидани корҳои бад дар *Садум* чони вай ҳар рӯз озурда мешуд. Бадахлоқии даҳшатовари одамон ӯро саҳт азоб меод.

2,9 Хулоса чунин аст: *Худованд* меоднад, ки чӣ гуна парҳезгоронро аз озмоиши раҳо кунад ва гуноҳкоронро ҷазо диҳад. Ӯ метавонад одамони *Худро* аз доварӣ наҷот диҳад ва дар айни замон шариронро барои ҷазо то рӯзи доварӣ дар қайду банд нигоҳ дорад.

Гуноҳкорон барои дӯзах нигоҳ дошта мешаванд (о. 9), ва дӯзах — барои онҳо (о. 17). Бар акси ин, барои бовардорон мерос нигоҳ дошта мешавад, ва онҳо барои мерос нигоҳ дошта мешаванд (1Пет. 1,4,5)

2,10 Гуноҳкоронро то доварии ниҳой дар маҳбусӣ нигоҳ дошта тавонистани *Худо* маҳсусан барои гурӯҳи одамони дар ин боб тасвиршуда ҳаққонист — муаллимони дурӯғин, ки ҳаёташон бо ҳавасҳои чинсӣ нопок шудааст, ва онҳое ки бар зидди сарварон исён мекунанд ва онҳое ки ба мансабдорони олирутба густохона суханони таҳқиромез мегӯянд.

Пӯшида нест, ки ба роҳбарони дурӯғини динӣ, ки худро ходимони Масеҳ вонамуд мекунанд, бисёр вақт меёрҳои пасти ахлоқ хос аст. Онҳо на танҳо рафторҳои чинсии ғайриқонуниро ба худ раво мегӯянд, балки

рӯйрост беванду борино ҳимоя мекунанд. Сардор-ускуфи як мактаб барои духтарон дар *Балтимор*, штати *Мэриленд* навишта буд:

*Ҳамаи мо бояд осуда шуда, ҳис кардани гуноҳро оиди амалҳо, фикрҳо ва хоҳишҳои чинсиямон бас кунем. Ман инро дар назар дорам: фикрҳо ҳар гуна бошанд ҳам — ҳетеросексуалӣ, ҳомосексуалӣ ё аутосексуалӣ... амали чинсӣ — шодӣ аст... пас, ҳеч қонуне нест, ки шуморо ба кардан ё накардани ягон амал вазифадор кунад. Яъне, ҳеч гуна қоидаи бозӣ вучуд надорад.*¹⁹

Ҳамчунин он чиз муҳим аст, ки роҳбарони либералии динӣ одатан дар маркази ҳаракатҳои мебошанд, ки барои сарнагун кардани ҳукумат мубориза мекунанд. Ходимони модернистӣ аксаран ба ҳаракатҳои сиёсии ифроткор ҳамроҳ мешаванд. Директори корҳои калисой ва ҷамъиятии пресвитерияи *Филладелфия* гуфтааст: “Гумон намекунам, ки агар ҳамаи методҳои осоишта таъсирбахш набоянд, мо дар оянда ба ин (аз ҷониби калисо истифода шудани бомбаҳо ва гранатаҳо) рӯ намеоварем”.

Ин одамон густох ва худраъӣ мебошанд. Аз ҷониби онҳо бешармона рад карда шудани ҳама гуна ҳокимияти қонунӣ, аз афташ, ҳадду ҳудуд надорад. Онҳо дар таҳқири ҳокимони худ аз ҳеч гуна забон ибто намекунанд. Онҳо аз ҷониби *Худо* муқарраршуда будани ҳокимиятҳои одамонӣ (Рум. 13,1) ва манъ будани бадгӯиро нисбати ҳукуматдорон (Аъм. 23,5) ба инобат намегиранд. Аз афташ, бо айбдоркунии бадқасдонаи мақомҳои осмонӣ (юн. “машҳурон” ё “шукӯҳмандон”) дар хичолат монандани дигарон ба онҳо ҳаловат мебахшад. Ин истилоҳи умумӣ буда, ҳам фариштагон, ҳам одамонро дар бар мегирад, ки аз ҷониби *Худо* ҳокимияти олиро доро мебошанд. Шояд ин калима дар ин ҷо ҳокимони одамиро ифода мекунад.

2,11 Густоҳии ин шахсоне ки иддаои ходимии динро доранд, ҳатто дар байни фариштагон ҳамто надорад. Агарчи *фариштагон* дар қудрат ва қувват аз одамон бартарӣ доранд, онҳо ба ҳузури *Худованд* бар зидди ҳукуматдорон ҳукми мазаммааткунандае ба забон намеронанд. Ин ҷо ишора ба ҳукуматдорон (ё шукӯҳмандон), аз афташ,

фариштагонеро дар назар дорад, ки дар сари кудрат мебошанд.

Чунин қабул шудааст, ки ин ишораи норавшан ба фариштагон монандие бо ишора дар Номаи Яхудо 9 дорад: “Вақте ки фариштаи муқарраб Микоил бо иблис сухан ронда, дар бораи часади Мусо баҳс мекард, чуръат накард, ки ҳукми мазамматкунандае ба забон ронад, балки гуфт: Худованд туро чазо диҳад”. Мо намедонем, ки чаро дар бораи часади Мусо баҳс мерафт. Барои мо ин чиз муҳим аст: Микоил медонист, ки дар олами арвоҳ иблис мақоми бонуфузоро дорад, ва агарчи вай бар Микоил ҳеч кудрате надошт, Микоил ба бадгӯй рӯ наовард. Пас, оиди густохии одамон фикр кунед, ки чуръат мекунад он кореро бикунанд, ки фариштагони пок аз он худдорӣ менамоянд! Ва оиди довари мувофиқ фикр кунед, ки онҳо дар он барои чунин рафтори густохонашон сазо хоҳанд гирифт!

2,12 *Онҳо*, ин роҳбарони динии муртад, ҳайвоноти беакро ба хотир меоранд. Ба ҷои истифодаи мантиқи муҳокимаронӣ, ки онҳоро аз ҳайвонот фарқ мекунонад, онҳо чунин зиндагӣ мекунад, гӯё тамоми моҳияти мавҷудияти онҳо аз қонеъ намудани хоҳишҳои шахсонӣ иборат аст. Бисёрии ҳайвонҳо, аз афташ, тақдир сазовортаре аз он надоранд, ки азоб дода шаванд ва кушта шаванд. Ҳамин тавр, муаллимони дурӯғин низ даъвати ҳақиқии худ — ҷалол додани Худо ва ҷовидона аз ӯ ҳаловат бурданро сарфи назар карда, нобудшавии худро наздик мекунад.

Онҳо ба он чи намефаҳманд, *бӯхтон мезананд*. Нодонии онҳо махсусан вақте зоҳир мешавад, ки Навиштаҳои Покро танқид мекунад. Онҳо аз ҳаёти илоҳӣ маҳруманд, бинобар қодир нестанд суханон, роҳҳо ва корҳои Худоро бифаҳманд (1Қӯр. 2,14). Аммо бо вучуди ин онҳо худро дар соҳаи рӯхонӣ мутахассис метарошанд. Бовардори хоксор ба зону истода чизи бештареро мебинад, назар ба он ки онҳо — ба нӯги пой истода.

Онҳо айнан ба монанди ҳайвонҳо нобуд карда мешаванд. Онҳо ҳаёти ҳайвониро интиҳоб намудаанд ва ҳамин тавр хоҳанд мурд. Марги онҳо аз байн рафтан нахоҳад

буд, онҳо бешарафона ва бе умед хоҳанд мурд.

2,13 Баъди марг онҳо барои *шарорати* худ азоб мекашанд. Филлипс инро чунин баён кардааст: “Бадқирдорҳои онҳо боиси анҷоми бади онҳо шудаанд ва музди онҳо пурра пардохта хоҳад шуд”.

Ин одамон то дараҷае беҳаё ва фосиданд, ки корҳои гуноҳолуди худро ҳатто дар равшании рӯз ба амал меоранд. Бисёрии одамон дар ториқии шаб ба майгусорӣ дода мешаванд (Юҳ. 3,19), бинобар ин чароғҳои майкадаҳо ва фоҳишахонаҳо одатан хира ҳастанд (1Тас. 5,7). Муаллимони дурӯғин маҳдудиятхоро, ки одатан гуноҳро дар ториқӣ ниҳон медоранд, дур андохтаанд.

Ҳамроҳи масеҳиён хӯрок хӯрда, онҳо чун *беҳаёён* ва *қабоҳаткорон* бешармона, зишт-корона ба хонаҳои бегонагон дохил мешаванд ва аз пурхӯрӣ ва нӯшидани бисёр ҳаловат мебаранд. Ин гуна одамонро тасвир намуда, Яхудо мегӯяд: “Инҳо олудагӣ дар зиёфатҳои муҳаббати шумо мебошанд, хангоме ки бо шумо бе ҳаросе айшу ишрат карда, шиками худро мепарваранд” (Ях. 12). Дар шомҳои муҳаббате ки дар калисои фириштагон дар баробари Шоми Худованд ташкил карда мешуданд, иштирок намуда, муаллимони дурӯғин аз эътидол берун мешуданд ва ба маънои рӯхонии ин ҷашн ҳеч аҳамияте намедоданд. Ба ҷои дар бораи дигарон фикр кардан, ки ҳамеша ба муҳаббат ҳос аст, онҳо худхоҳона фақат дар бораи худ ғамхорӣ мекарданд.

2,14 Боз ҳам нанговартар он аст, ки *чашимони онҳо пур аз зино ва гуноҳи доимист*. Ин ҷо одамоне тасвир карда мешаванд, ки аз афташ, мавъиза мекунад, маросимҳои диниро ба ҷо меоранд, аъзоёни ҷамоатро насихат медиҳанд; дар айни замон ҷашимони онҳо доимо занҳоеро мечӯянд, ки бо онҳо машғули зино шудан мумкин аст. Майли онҳо ба шахват, ки шояд зери “либос”-и хизматгузори ниҳон аст, гӯё ҳадду худуде надорад.

Онҳо *ҷонҳои ноустуворро ба дом мебароваранд*. Шояд, гуноҳро сафед карда, онҳо ҷойҳои Навиштаи Покро нодуруст истифода мебаранд. Ё чунин мефаҳмонанд, ки масъалаҳои “оё ин хуб аст ё бад” бештар

бо маданият муайян карда мешаванд. Ё бо нармзабонӣ фиребхӯрдагони худро бовар мекунонанд, ки он чи аз рӯи муҳаббат карда мешавад, нодуруст буда наметавонад. Ҷонҳои ноустувор ба осонӣ хулоса мебароранд: агар ин барои роҳбари динӣ дуруст бошад, пас, ин барои мардуми омӣ низ бояд дуруст бошад.

Дили онҳо ба *тамаъкорӣ омӯхта шудааст*. Онҳо на ҳаваскорони қаторӣ, балки устодони санъати васвасаандозӣ мебошанд. Калимаи *тамаъкорӣ* ҳама навъҳои хоҳишҳои беандозаро дар бар гирифта метавонад, аммо ин ҷо, аниқтараш, ба хоҳишҳои чинсӣ далолат мекунад.

Петрус оиди ин тақлиди масхараомези даҳшатовар ба масеҳият, оиди гуноҳе ки ин муртадон, худро бо номи Масеҳ алоқаманд намуда, содир мекунад, фикр мекунад ва бинобар ин нидо мекунад: *онҳо фарзандони лаънат ҳастанд!* Вай онҳоро лаънат намегӯяд; вай фақат пешбинӣ мекунад, ки онҳо лаънати Худоро дар тамоми тундии он хоҳанд дид.

2,15 Ин муаллимони дурӯғин аз бисёр чихат ба пайғамбар *Бильом ибни Баур* монанд ҳастанд. Онҳо худро бардурӯғ сухангӯёни Худо метарошанд (Ад. 22,38). Онҳо дигаронро ба васваса меандозанд (Ваҳй 2,14). Аммо монандии асосӣ дар он аст, ки онҳо хизматгузори чун воситаи сарватманд шудан истифода мебаранд. *Бильом* пайғамбари мидёнӣ буд, ки вайро подшоҳи Мӯоб барои лаънат кардани Исроил киро карда буд. Водоркунандаи иҷрои ин вазифа пул буд.

2,16 Ҳангоми яке аз кӯшишҳои лаънат кардани Исроил Бильом ва модахари вай Фариштаи Худовандро вохӯрданд (яъне Худованд Исоро дар яке аз симоҳои вай то таҷассум). Модахар қатъиян ба пеш рафтани намехост. Вақте ки Бильом ба задани вай сар кард, *модахар* ба вай бо овози одамӣ гап зад (Ад. 22,15–34). Ин ҳодисаи хайратовар буд: *модахари безабон*, ки бо овози одамӣ *сухан ронд* (ва аз соҳибаш бештар фаҳмиши солим дошт!) Аммо мӯъҷиза Бильомро ба он андоза хайрат наовард, ки *девонагии* пайғамбарро боздорад.

Ленски мегӯяд:

*Бильом намунаи тарсовари “пайғамбар” аст, ки Худо ба вай гуфт, чиро бояд накунад, ва Худо дар роҳ ба сӯи гуноҳ монеаҳо ба амал меовард, ва ҳатто ба модахари безабон имкон дод бо вай сухан гӯяд, аммо вай ба ҳамаи ин нигоҳ накарда ба он чи аз беадолатӣ ба даст овардан мумкин аст, муҳаббати ниҳонӣ дошт, ва аз ҳамин сабаб ҳалок шуд.*²⁰

Имрӯзҳо Худо ба муаллимони дурӯғин ба воситаи ҳайвонҳои безабон мурочиат намекунад. Аммо метавон тахмин кард, ки Ҷисёр вақт дигар воситаҳоро ба қор мебарад, то онҳоро дар девонагӣ ва аблаҳӣ фош карда, ба роҳи ҳақиқӣ, ки Масеҳ аст, равона созад. Худо бисёр вақт шаҳодати оддии бовардори оддиро ба қор мебарад, то ин одамонро, ки аз донишҳои аъло ва мартабаашон дар қалисо фаҳр мекунанд, хичил намояд. Ба ояти Навиштаи Пок ишора намуда ё саволҳои нешдор дода, шахси “омӣ”, ки аз Рӯҳи Пок пур шудааст, метавонад Бильоми ҳозиразамонро маҷбур кунад, ки аз шармсори ва хашм ба худ печад.

2,17 Петрус муаллимони дурӯғинро ба *чазмаҳои беоб* монанд мекунад. Мӯҳтоҷон назди онҳо мераванд, то ташнагии рӯҳонии худро рафъ кунанд, аммо ноумед шуда бармегарданд. Онҳо ба чоҳҳои *беоб* монанданд. Онҳо ҳамчунин ба *абрҳое* монанданд, ки *бо тундбод ронда мешаванд*. Абрҳо ба замине ки аз беобии бардавом азият мекашад, борон ваъда мекунанд. Аммо сипас тундбод вазида, абрҳоро дур мекунад. Умедҳо шикастаанд; лабони хушкшуда намӣ дарёфт накардаанд.

Барои чунин қаллобони динӣ *зулмоти торикии абадӣ* муҳайё шудааст. Намуди ҳодимони Хушхабарро гирифта, онҳо дар асл ҳеч чизи ба Хушхабар вобастаро пешкаш карда наметавонанд. Одамон назди онҳо барои нон мераванд, аммо санг мегиранд. Чазо барои чунин фиреб — дар *зулмоти торикии* гузарондани ҷовидонӣ²¹ мебошад.

2,18 Онҳо *суханони беҳудаи дабдабаноке* мегӯянд, ё, чуноне ки Кнокс тарҷума кардааст, “ибораҳои зебоеро, ки ҳеч маъно надоранд”, истифода мекунанд. Ин тасвири аниқи суханони бисёр воизони либералӣ ва

роҳбарони мазҳабҳои дурӯғин мебошад. Онҳо нотикони касбӣ мебошанд, ки бо хушбаёнии худ шунавандагонро мафтун мекунанд. Захираи бойи луғавии онҳо одамони бефаросатро ҷалб мекунад. Он чиро, ки ба мавъизаҳояшон аз ҷиҳати мазмун намерасад, онҳо бо тарзи баёни раднопазир, боваринок пурра мекунанд. Аммо вақте ки онҳо суханрониро бас мекунанд, маълум мегардад, ки онҳо чизе нагуфтаанд. Чун намунаи ин гуна мавъизаи бесамар иқтибосеро аз илоҳиётшиноси маъруфи замони мо меорем:

Ин ҷо гап на дар бораи муносибатҳои баробарӣ ё нобаробарӣ меравад, балки дар бораи монандӣ. Ин он чизест, ки мо фикр мекунем ва он чи ҳамчун дониши ҳақиқии Худо ифода мекунем, агарчи аз рӯи бовар мо ҳанӯз медонем ва дар ёд дорем, ки ҳамаи он чи мо чун “монандӣ” медонем, бо монандие ки ин ҷо пешниҳод карда мешавад, айният надорад. Аммо ба ҳар ҳол мо медонем ва дар ёд дорем — боз ҳам аз рӯи бовар, — ки монандии дар ин ҷо пешниҳодшуда қодир аст дар он чизе акс ёбад, ки мо чун монандӣ медонем ва чунин меноём, то ки дар фикрронӣ ва гуфтугӯямон монандӣ ба монандие ки дар ваҳии ҳақиқии Худо муқаррар карда мешавад (ки худ аз худ вай ба он монандӣ надорад) монанд шавад; ва ҳангоме ки мо муносибатҳоро чун яке аз монандиҳо тасвир мекунем, на нодуруст, балки дуруст фикр мекунем ва сухан меронем.

Стратегияи ин муаллимони дурӯғин дар он аст, ки ба ҳама гуна ҳавасҳо ва майлҳои озодии номаҳдуд ваъда карда, одамонро ба дом дароваранд. Онҳо таълим медиҳанд, ки ҳавасҳо ба мо аз Худо дода шудаанд, бинобар ин онҳоро маҳдуд кардан мумкин нест. Онҳо мегӯянд, ки ҳавасҳоро нигоҳ дошта, одамони фардияти худ зарари ҷиддӣ мерасонанд. Онҳо то оиладорӣ муносибатҳои ҷинсӣ доштанро сафед мекунанд ва асосҳои ахлоқии оиларо вайрон менамоянд.

Онҳое ки навакак аз гумроҳон ҳалос шудаанд²², қурбониҳои инҳо мешаванд. Ин одамони наҷотнаёфта пештар ба ҳаловатҳои гуноҳолуди худ тағофул менамуданд, аммо баъд ақидаҳои онҳо дигар шуданд. Онҳо қарор доданд, ки дигар шаванд, саҳифаи

навро сар кунанд ва ба калисо раванд. Ба ҷои калисое ки таълимоти Навиштаҳои Покро пайравӣ мекунад, онҳо ба хизматгузориҳои меафтанд, ки дар он яке аз ҳамин гуна шубонони дурӯғин ҳукм меронад. Ба ҷои Хушхабар оиди наҷот ба воситаи бовар ба Масеҳ онҳо оиди тағофул ба гуноҳ ва беванду борӣ мешунаванд. Ин барои онҳо нисбатан ғайриҷашмдошт аст; онҳо ҳамеша фикр мекарданд, ки гуноҳ бад аст, ва калисо зидди гуноҳ аст. Акнун онҳо мефаҳманд, ки дин гуноҳро маъқул медонад!

2,19 Ходимон-муртадон оиди озодӣ бисёр сухан меронанд, ва озодӣ аз ҳукми Худо ва озодӣ барои гуноҳ карданро дар назар доранд. Амалан ин на озодӣ, балки шакли бадтарини ғуломӣ мебошад. Онҳо худ ғуломони фасод ҳастанд. Онҳо бо занҷирҳои ҳавасҳо ва одатҳои бад баста буда, қуввати ба озодӣ баромадан надоранд.

2,20 Оятҳои 20–22 на ба муаллимони дурӯғин, балки ба қурбониёни онҳо мурочиат мекунанд. Ин одамони рӯ ба беҳбудӣ оварданд, аммо аз олами боло зода нашуда буданд. Ба воситаи қисман шинохтани Масеҳ ва принципҳои масеҳият онҳо ҳаёти гуноҳолудро тарк карда, ахлоқан пок мешуданд.

Аммо баъд онҳо зери таъсири муаллимони дурӯғин меафтанд, ки покдоманиро масҳара карда, барои озодӣ аз монеаҳои ахлоқӣ юриши салибӣ мекунанд. Дар натиҷа онҳо аз нав ба гуноҳҳои муваққатан тарк карда буданд, ҷалб мешаванд. Дар асл онҳо ба гуноҳҳо беш аз пеш меғутанд, зеро акнун, ки маҳдудиятҳои динӣ фурӯ ғалтидаанд, ҳеҷ чиз онҳоро нигоҳ дошта наметавонад. Бинобар ин ҳақиқат аст, ки *анҷоми* онҳо бадтар аз аввалашон мешавад.

2,21 Одам ҳар қадар имтиёзҳои зиёд дошта бошад, масъулиятҳо ҳамон қадар баландтар аст. Одам ҳар қадар оиди меъёрҳои масеҳиёна донад, ҳамон қадар бештар бояд ба онҳо мувофиқат кунад. *Барои онҳо надонистани* фармонҳои поки Худо бештар мебуд аз он ки баъд аз донистани он ба расвоӣҳои ҷаҳон баргарданд.

2,22 Ин одамони мувофиқи зарбулмасали дуруст оиди саге ки ба қайи нафратовари худ

бармегардад (ниг. Мас. 26,11), ва хуки шусташуда, ки рафта дар *лой гел мезанад*, рафтор мекунад. Он чиз рамзист, ки Петрус барои бо мисол фаҳмондан *саг* ва хукро истифода мебарад. Мувофиқи шариати Мусо саг ва хук ҳайвонҳои нопок буданд. Дар зарбулмасал чизе дар бораи он гуфта намешавад, ки дар хислати онҳо ягон дигаргунӣ ба амал омадааст. Онҳо пеш озодшавӣ аз *қай* ва *лой* нопок буданд, ва ба ҳамон ҷо баргашта, боз ҳам нопок буданд.

Бо одамоне ки Петрус дар бораи онҳо навишта буд, низ ҳамон чиз рӯй медиҳад. Онҳо ахлоқан нав шуданд, аммо аммо табиати навро ба даст наоварданд. Агар бо забони Матто 12,43-45 гӯем, хонаи онҳо холӣ, чорӯбзада ва ороста буд, аммо онҳо Наҷоткорро даъват накарданд, ки дар он сокин шавад. Рӯҳи нопок, ки аз он ҷо баромада буд, рафта, ҳафт рӯҳи дигарро, ки аз худаш бадтар мебошанд, ёфт, ва онҳо хонаи холиро ишғол карданд. Ҳолати охирини хона аз аввалааш бадтар аст.

Ин ҷойро барои тасдиқи таълимот оиди он ки бовардорон аз файз дур гашта, ҳалок шуда метавонанд, набояд ба кор бурд. Ин одамон ҳеҷ гоҳ бовардорони ҳақиқӣ набуданд. Онҳо ҳеҷ гоҳ табиати навро ба даст наоварда буданд. Бо ҳолати охирини худ онҳо нишон медиҳанд, ки табиаташон ҳанӯз нопок ва бадкирдор аст. Албатта, ин ҷо дарси ибрат дар он аст, ки дигаргунӣ на танҳо кофӣ нест, балки он, бешубҳа, хавфнок аст, чунки он метавонад ба одам бехатарии бардурӯғро талкин кунад. Одам табиати навро танҳо он вақт гирифта метавонад, ки аз олами боло зода шавад. Вай дар назди Худо тавба карда ва ба Худованди мо Исои Масеҳ бовар карда, аз олами боло зода мешавад.

IV. ПЕШГҶҲҲ ОИДИ ПАЙДО ШУДАНИ ИСТЕҲЗОКУНАНДАГОН (Б. 3)

3,1 Аз муҳокимаронӣ оиди муаллимони дурӯғин дар боби 2 Петрус акнун ба мавзӯи дар рӯзҳои охир пайдо шудани истеҳзокунандагони беҳаё мегузарад. Дар ин Нома, чун дар номаи аввал, вай пеш аз ҳама аз

хонандагонаш хоҳиш мекунад, ки ба Навиштаҳои Пок содиқ монанд.

3,2 Онҳо бояд пешгӯӣҳои *анбиёи муқаддасро*, ки дар Паймони Кухан гуфта шудааст, дар ёд доранд; онҳо бояд таълимоти *Худовандро*, ки ба воситаи *ҳаввориён* дода шудааст, дар ёд доранд; он дар китоби Инҷил нигоҳдорӣ шудааст. Навиштаҳои Пок дар айёми муртадӣ ягона кафили ҳақиқист.

3,3 Шаҳодати умумии пайғамбарон ва фиристагон огоҳ мекард, ки *дар рӯзҳои охир масхарабозони беҳаё пайдо хоҳанд шуд*, ки *бар тибқи ҳавасҳои худ рафтор* намоянд. Масеҳиён бояд инро дар ёд доранд. Инкори худписандона ва куфронаи ин одамон набояд онҳоро ошуфта кунанд. Масеҳиён бояд дар онҳо нишонаи аниқи наздик шудани охири замони бинанд.

Ин тамасхуркунандагон *бар тибқи ҳавасҳои худ рафтор мекунад*. Донишро оиди Худо рад карда, онҳо бе ҳеҷ ҳаросе ба ҳавасҳои худ тағофул мекунад. Онҳо бебанду борино ҳимоя намуда, ҳама гуна маҳкумуниро сарфи назар мекунад.

3,4 Пеш аз ҳама онҳо бар омадани Масеҳ истеҳзо мекунад. Мавқеи онҳо: “*Кучост ваъдаи омадани Ҷ?*” – чунин маъно дорад: “*Кучост иҷрошавии ваъда?*”. Аммо *омадани Ҷ* гуфта онҳо чиро дар назар доранд?

Оё онҳо омадани Масеҳро барои покониаш, ки зинда ба осмон гирифта мешаванд, дар назар доранд (1Тас. 4,13–18)? Шубҳаовар аст, ки ин тамасхуркунандагони беҳаё оиди ин омадани якуми Худованд чизе медониста бошанд.

Оё онҳо омадани Масеҳро бо покониаш барои барпо намудани Подшоҳии умумичаҳонӣ (1Тас. 3,13) дар назар доранд? Шояд ин ба фикрронҳои онҳо дохил шуда метавонист.

Аммо аз қисми боқимондаи оят аён мегардад, ки онҳо оиди довариҳои ниҳонии Худо бар замин ё он чи одатан ба охир расидани дунё меноманд, ҷӣ фикр доранд. Онҳо оиди дар охири Подшоҳии ҳазорсола бо оташ нобуд шудани осмону замин фикр мекунад.

Дар асл онҳо мегӯянд: “Шумо, масеҳиён, оиди довариҳои даҳшатовар бар олам огоҳӣ

дода, ба мо таҳдид менамояд. Шумо мегӯед, ки Худо меҳонад ба таърих даҳлат кунад, бадириро чазо диҳад ва заминро нобуд намояд. Ҳамаи ин сафсата аст. Мо ҳеҷ чои тарс надорем. Мо мувофиқи хости худ зиста метавонем. Ҳеҷ далеле нест, ки Худо ягон бор ба таърих даҳлат карда бошад; чаро мо бояд бовар кунем, ки Ӯ ягон вақт ин тавр мекарда бошад?”

Хулосаи онҳо бар фарзияи сабукфикрона асос ёфтааст: “Зеро аз замоне ки падарон вафот кардаанд, ҳама чиз ончунон ки аз аввали офариниш буд, боқӣ мондааст”. Онҳо мегӯянд, ки табиат доимо ба қонунҳои тағйирнаёбанда тобеъ аст, ва ҳеҷ гуна даҳлати фавқуттабиӣ нест, ва ҳама чиз маънидоди табиӣ дорад.

Онҳо ба қонуни ҳаммонандӣ ё униформизм боварӣ доранд. Ин қонун мегӯяд, ки дар гузашта худи ҳамон қонунҳо ва бо худи ҳамон шиддатнокӣ ки ҳозир ҳаст, амал мекарданд, ва донишани ин равандҳо барои маънидоди ҳамаи дигаргуниҳои воқеъшуда кофист.

Байни қонуни униформизм ва назарияҳои маъмулии эволютсия алоқаи ҳаётан муҳим ҳаст. Назарияи инкишофи эволютсионии организмҳои зинда аз намудҳои соддатар ба мураккаб бар фарзияе асос ёфтааст, ки мувофиқи он бояд шароити зист нисбатан якхела бошад. Агар замин ба тағйиротҳои ногаҳонӣ ва фалокатҳо дучор шуда бошад, пас баъзе таҳминҳои Дарвин оиди эволютсия ғалатанд.

3,5 Тамасхуркунандағони беҳаё дидаву доништа як фактро сарфи назар мекунад — тӯфонро. Худо аллакай боре ба қорҳои одамон даҳлат кард, ва мақсади даҳлат пурра муайян буд — чазо додани бадӣ. Агар ин як бор руҳ дода бошад, бори дигар ҳам воқеъ шуда метавонад.

Ин одамон барои беҳабарии барқасд сазовори айбдоркунӣ мебошанд. Онҳо бо ҳамадонии худ фаҳр мекунад. Онҳо мегӯянд, ки муҳокимарониҳояшон холисона аст. Онҳо худситой мекунад, ки принципҳои таҳқиқи илмиро қатъиян пайравӣ менамоянд. Аммо гап дар он аст, ки онҳо дидаву доништа факти таърихи — тӯфонро сарфи назар

мекунад. Онҳо бояд курси геологияро гузаранд!

Чунки онҳо дидаву доништа фаромӯш мекунад, ки *дар ибтидо бо каломи Худо осмон ва замин аз об ва ба воситаи об таркиб ёфта буданд...* ва онҳо ҳалок шуданд. *Осмон ва замин бо каломи Худо* офарида шуда буданд. Ӯ гуфт ва онҳо ба вучуд омаданд (Ибр. 11,3). Петрус мегӯяд, ки *замин аз об ва ба воситаи об таркиб ёфта буд*. Мо медонем, ки дар ин гуфтаҳо чунон амиқие ниҳон аст, ки мо пурра фаҳмида наметавонем. Аз Ҳастӣ 1,2 мо медонем ки замоне рӯи заминро об фаро гирифта буд. Сипас дар ояти 6 мо меҳонем, ки Худо осмонро, ё фазоро офарид, ки оби заминро аз туман ё абрҳои болои замин чудо мекард. Аз ин ҷо мо таҳмин карда метавонем, ки заминро тумани ғафс печонида буд, ки дар он ҳаёт буда наметавонист. Осмон атмосфераи покро таъмин намуд, ки дар он мо нафас кашида метавонем. Дар Ҳастӣ 1,9 гуфта шудааст, ки қитъаҳо аз укёнусҳо чудо карда шуданд; ин факт, шояд, дар чунин суханон зикр шудааст: “*Осмон ва замин аз об... таркиб ёфт*” (ниг. ҳамчунин Заб. 23,2).

Маънои илмии гуфтаҳои Петрус ҳар гунае ки бошад, мо аниқ медонем, ки Замин сайёраи серобест, ки бо абрҳо пӯшонда шудааст: аз чор се ҳиссаи рӯи заминро укёнус ишғол менамояд ва қисми зиёди он бо абрҳо пӯшонда шудааст. Он қадаре ки ба мо маълум аст, Замин ягона сайёраи обист, бинобар ин ҳаёти одамӣ фақат дар он буда метавонад.

3,6 Замин аз ибтидо барои нобудкунии худ бо воситае чиҳозонида шуда буд. Об чуқуриҳои зери заминро пур мекард, ва об дар баҳрҳо ва дар абрҳо бар болои замин буд. Ва ҳангоме ки Худо ҳамаи чашмаҳои вартаи азимро шикоят, ва равзанҳои осмонро кушод (Ҳас. 7,11), заминро об фаро гирифт ва тамоми ҳаёт берун аз кишти нобуд карда шуд.

Мунаққидон ин факти таърихи дидаву доништа сарфи назар мекунад. Ҷолиби диққат аст, ки дар солҳои охир тӯфон мавриди ҳучумҳои саҳт қарор гирифтааст. Аммо навиштаҳо оиди тӯфон дар рӯи санг, дар ри-

воятҳои халқҳои қадимӣ ва ҳозира ва бештар аз ҳама — дар Каломи поки Худо боқӣ мондааст.

3,7 Худо заминро офарида, дар рӯи он миқдори кофии обро барои нобуд кардани он чой дод. Айнан ҳамин тавр \bar{U} дар *осмон ва замин оташи* кофиро барои нобуд кардани онҳо чойгир намуд.

Дар асри ҳастай (ядрой) мо мефаҳмем, ки материя аз энергияи чамъшуда иборат аст. Таҷзияи ядрои атом боиси озодшавии оташини миқдори азими энергия мешавад. Ҳамин тариқ, тамоми материяи олам як иқтидори азими тарканда аст. Дар замони ҳозира онро Худованд бозмедорад (Қўл. 1,17: “Ҳама чиз дар \bar{U} вучуд дорад”). Агар \bar{U} дасти боздорандаи Худо сар медод, унсурҳои табиат об мешуданд. Дар айни ҳол *осмон ва замини ҳозира... барои оташ нигоҳ дошта шудаанд ва то рӯзи доварӣ ва ҳалокати мардуми осӣ саришта карда мешаванд*.

3,8 Пас чаро Худо довариро мавқуф мегузорад? Пеш аз ҳама мо бояд дар ёд дорем, ки Худо ҷовидон аст. \bar{U} бар хилофи мо дар миқёси замони зиндагӣ намекунад. Барои мо вақт бо ҳолати Замин нисбати Офтоб муайян карда мешавад. Аммо Худо бо ин муносибатҳо маҳдуд нест.

Дар назари Худованд як рӯз мисли ҳазор сол аст, ва ҳазор сол мисли як рӯз. \bar{U} рӯзро то ҳазор сол васеъ карда ва ё ҳазор солро то як рӯз фишурда метавонад. \bar{U} амалҳои Худо паҳн карда ва марказонида метавонад.

3,9 Худо ба воситаи доварӣ анҷом додани таърихи одамони беҳудоро ваъда дод. Агар ба мо чунин метобад, ки Худо таъхир мекунад, пас на аз боиси он ки ба *ваъдаи* Худ хилоф намудааст, балки барои он ки \bar{U} пурсабр аст. \bar{U} намеҳадад ки *касе нобуд шавад*. Орзуи \bar{U} аст, ки *ҳама ба тавба рӯ оваранд*. \bar{U} дидаву доништа замони файзро тӯл мекашонанд, то одамони имкони начот ёфтани дошта бошанд.

Дар Ишаё 61,2 мо оиди *соли* тавачҷӯҳи Худованд ва *рӯзи* интиқоми \bar{U} меҳонем. Ин маънои онро дорад, ки раҳмдилӣ зоҳир кардан ба \bar{U} маъкул аст, доварӣ бошад барои \bar{U} кори ғариб аст (Иш. 28,21). Шояд ин ҳамчунин ба он ишора мекунад, ки \bar{U}

пурсабрии Худо то ҳазор сол тӯл кашонда ва доварию Худо то як рӯз кӯтоҳ карда метавонад.

\bar{U} пеш аз он ки ба замин тӯфонро фирис-тад, 120 сол интизор шуд. \bar{U} якҷанд ҳазор сол интизор аст, пеш аз он ки чаҳонро бо оташ нобуд кунад.

3,10 *Валекин рӯзи Худованд хоҳад омад. Рӯзи Худованд* ба ҳар як давраи ба амал омадани доварию Худо дахл дорад. Дар Паймони Куҳан ин калимаҳо барои тасвири замоне ба кор бурда мешуданд, ки Худо бадкирдоронро ҷазо медод ва душманони Худо шармсор менамуд (Иш. 2,12; 13,6.9; Ҳиз. 13,5; 30,3; Юил 1,15; 2,1.11.31; 3,14; Ом. 5,18.20; Уб. 15; Саф. 1,7.14; Зак. 14,1; Мал. 4,5). Дар Паймони Навин ин давраест, ки якҷанд марҳила дорад:

1. Рӯзи Худованд ба Мусибати Бузург, давраи ҳафтсола, дахл дорад, ки он вақт Худо Исроили нобоварро доварӣ хоҳад кард (1Тас. 5,2; 2Тас. 2,2).
2. Он бозгаштани \bar{U} ро ба замин барои интиқом аз онҳое ки Худоро намедонанд ва ба Хушхабари Худованд Исо итоат намекунанд, дар бар мегирад (2Тас. 1,7-10).
3. Он барои ифодаи Подшоҳии Ҳазорсола истифода мешавад, ки он вақт Масех бо ҷўбдасти оҳанин ҳукм хоҳад ронд (Аъм. 2,20).
4. Он ба вайроншавии хотимавии осмону замин бо оташ дахл дорад. Ин ҷо, дар боби 3, маҳз ҳамин маъно дар назар дошта шудааст.

Он *чунон ки дузд дар шаб*, яъне ногаҳон ва ҳалокатовар, хоҳад омад. *Осмон бо гулгулае хоҳад даргузаист*. Ин ҷо, албатта, атмосфераи осмон ва, шояд, осмони ситоразор дар назар дошта шудааст, аммо на осмони сеюм — ҷои сукунати Худо. Азбаски он бо таркиши ғулғуладор дармегузарад, *аносир оташи гирифта*, аз ҳам ҷудо мешаванд. Унсурҳо ин ҷо ҳиссаҳои элементарии материяро дар назар дорад. Дар оташи умумӣ-ҷаҳонии ҳастай (ядрой) тамоми материя вайрон карда мешавад.

*Замин ва тамоми аъмоле ки дар он аст, хоҳад сўхт.*²³ На танҳо самарҳои олами зинда, балки тамоми тамаддун сўзонда мешавад.

Пойтахтҳои бузурги ҷаҳон, биноҳои азим, асарҳои беназири илмӣ — ҳама чиз пурра нобуд карда мешавад.

3,11 Акнун Петрус аз тамасхуркунандагони беҳаё ба покони баргашта, боз ӯҳдадориро, ки бар онҳо вогузор шудааст, ёдрас мекунад. *Агар ҳамаи инҳо чунин нобуд мешуда бошанд, пас шумо дар рафтори муқаддасона ва парҳезгорӣ чӣ гуна бояд бошед.* Ҳама чизи моддӣ дар худ мӯҳри фаромӯширо дорад. Чизе ки одамон бо он фахр мекунанд ва барои он зиндагӣ мекунанд, дар ҳолати беҳтарин фонист. Барои чизи моддӣ зистан — яъне барои чизи муваққатӣ зистан аст. Ақли солим ба мо талқин мекунад, ки карруфарри зоҳирӣ ва дилхуши-хоро рад карда, дар покӣ ва *парҳезгорӣ* зиндагӣ кунем. Гап дар он аст, ки на барои вақт, балки барои ҷовидонӣ зиндагӣ кунем, на дар моддӣ, балки ба рӯҳонӣ ҷалб карда шавем, на гузаранда, балки доими интиҳоб кунем.

3,12 Ҳамчунин бовардорон бояд интизоршаванда бошанд. Онҳо бояд интизор буда, *омадани рӯзи Худоро* самимона орзу кунанд. Калимаҳои *омадани рӯзи Худоро* “*орзу доред ва мешитобонед*”-ро баъзеҳо барои тасдиқи таълимоте ба кор мебаранд, ки гӯё мо бо ҳаёти вафодорона ва хизмати сустнашаванда омадани Худовандро шитобонида метавониста бошем. Аммо ин таълимот ду душворӣ дорад. Аввалан, рӯзи Худо — омадани Худованд нест. Сониян, ҳатто агар ҳамин тавр ҳам мебуд, имкони бо саъю кӯшиши халқи Ҷ тағйир додани вақти омадани Масеҳ хеле шубҳаовар аст.

Рӯзи Худо ба ҷовидонӣ дахл дорад. Он аз пайи марҳилаи хотимавии рӯзи Худованд меояд, ҳангоме ки осмону замин вайрон карда мешаванд. *Рӯзи Худо* — рӯзи тантанавӣ пурра, ниҳонии Ҷст. Маҳз барои ҳамин мо бояд самимона интизори ин рӯз бошем.

Петрус оиди *рӯзи Худо*, “ки дар он” намегӯяд, балки “аз боиси он”²⁴ осмон аланга гирифта несту нобуд хоҳад шуд, ва унсурҳои оташи гирифта, хоҳанд гудохт”. *Рӯзи Худо* на он вақтест, ки вайроншавии ниҳонӣ воқеъ мешавад. Баръакс, доварии ниҳонӣ бояд пеш аз фаро расидани рӯзи Худо ба амал ояд.

3,13 Дар ояти 12 ба бовардорон бо исрор маслиҳат дода мешавад, ки рӯзи Худоро интизор шаванд. Ин ҷо онҳо чун мунтазирони *осмони нав ва замини нав*, ки дар онҳо *адолат сокин хоҳад буд*, тасвир мешаванд. Ин суханон тасаввуротро оиди рӯзи Худо чун оиди ҷовидонӣ, ки дар он *осмони нав ва замини нав* хоҳад буд, тасдиқ мекунанд.

Дар Ишаё 65,17 ва 66,22 калимаҳои “*осмони нав ва замини нав*” барои тасвири Подшоҳии Ҳазорсола ва низ ҷовидонӣ истифода мешаванд. Мо медонем, ки ин ҷойҳо давраи ҳазорсоларо дар бар мегиранд, зеро дар он гуноҳ хоҳад буд (65,20) ва кӯдакон зода хоҳанд шуд (65,23). Петрус ин суханонро фақат ба ҷовидонӣ мансуб медорад, ҳангоме ки осмону замин аз байн мераванд.

Петрус оиди *адолате* мегӯяд, ки дар *осмону замини нав* сокин аст. Дар замони ҳозира файз ба воситаи росткорӣ ҳукмрон шудааст (Рум. 5,21). Дар Подшоҳии Ҳазорсола росткорӣ ҳукмронӣ хоҳад кард (Иш. 32,1); дар ҷовидонӣ росткорӣ *сокин хоҳад буд*. Дар подшоҳии заминӣ Масеҳ бо ҷӯбдасти оҳанин росткориро ҷорӣ намуда, ҳукмронӣ хоҳад кард. Маҳз ба ҳамин маъно росткорӣ ҳукмронӣ хоҳад кард. Аммо дар ҷовидонӣ ба ҷӯбдасти оҳанин эҳтиёче нахоҳад буд. *Адолат* дар хонаи худ сокин хоҳад буд. Ҳеҷ гуноҳе наметавонад дохил шуда, ошоштагӣ ва зебоии ин манзараро вайрон кунад.

3,14 Ҳақиқат оиди *осмони нав ва замини нав* бояд хоҳиши *дар назди Ҷ* пок зистани моро тақвият диҳад. Ва ин на танҳо ҳақиқатест, ки мо бояд ба он пайравӣ кунем, балки он ҳамчунин моро нигоҳ хоҳад дошт. Донистани он ки ба наздикӣ пеши Худо ҳозир хоҳем шуд, бояд дар мо хоҳиши *покиза ва беайб* буданро, яъне ахлоқан пок буданро бедор кунад. Он бояд моро водор кунад, ки на дар мубориза, балки дар ҳолати *осоиштагӣ* бошем.

3,15 *Ва пурсабрии Худованди моро наҷот ҳисоб кунед.* Довариро мавқуф гузошта, Ҷ ба одамон имконияти пурраи ба даст овардани наҷотро медиҳад. Бадкирдории афзояндаи одамонро мушоҳида намуда, мо аксаран мепурсем, ки Худованд ба ҳамаи ин чӣ гуна

бардошт карда метавонад. Пурсабрии \bar{U} хайратовар аст. Аммо он бесабаб нест. \bar{U} марги гуноҳкоронро намехоҳад. \bar{U} мехоҳад, ки одамон аз роҳҳои бади худ баргарданд ва начотро ба даст оваранд.

Чунон ки бародари маҳбуби мо Павлус низ, аз рӯи ҳикмати ки ба ӯ ато шудааст, ба шумо навиштааст. Дар ин ишора ба Павлус якчанд лаҳзаҳои шавқовар ҳастанд:

1. Пеш аз ҳама, Петрус Павлусро *бародари маҳбуби мо* мегӯяд, агарчи дар Антиохия Павлус Петрусро назди ҳама дар амалҳои ғайрисамимӣ сарзаниш намуда буд (Ғал. 2,11–21). Аз афташ, Петрус сарзанишро фурутанона қабул намуд. Мо низ бояд танқиди дурустро қабул кардан ва дар дил кина нагирифтандро ёд гирем.
2. Петрус тасдиқ кард, ки ба Павлус барои навиштани номаҳо *ҳикмати* илоҳӣ *ато шудааст*. Ин ишораи аниқест ба он ки Петрус мактубҳои Павлусро дорои илҳомии илоҳӣ мешумурд.
3. Аз афташ, хонандагони Петрус бо як ё якчанд номаҳои Павлус шинос буданд. Ин чунин маъно дошта метавонад, ки номаҳо бевосита ба онҳо фиристода шуда буданд ё дар он вилоят паҳн карда мешуданд.

Кадоме аз номаҳои Павлус мегӯяд, ки *пурсабрии Худованди мо... начот* аст? Дар Румиён 2,4 мехонем: “Ё ки ту ба фаровонии меҳрубонӣ, ҳилм ва пурсабрии \bar{U} безъятиной мекуни, беҳабар аз он ки меҳрубонии Худо туро ба роҳи тавба хидоят менамояд?”

3,16 *Дар ҳамаи номаҳои худ* Павлус оиди чунин ҳақиқатҳои бузурге мегуфт, ки Петрус дар дар ду номаи худ дахл карда буд: зодашавии нав, Худо будани Масех, ҳаёти бегуноҳи \bar{U} , марги \bar{U} барои гуноҳҳои одамон, растохези \bar{U} , ба осмон рафтани ва омадани дуюми \bar{U} , Рӯзи Худованд ва ҷовидонӣ.

Дар ҳақиқатҳои Китоби Муқаддас, аз ҷумла дар Ваҳдати Сегона, интиҳоби пешакӣ ва иродаи озоди одам ва ғайра *кадом як чизи душворфаҳме* ҳаст. Агар мо дар Китоби Муқаддас масъалаҳоеро пайдо кунем, ки аз фаҳмиши мо болотаранд, набояд ба изтироб афтем. Каломи Худо беохир ва таҳқиқаш тамомнашаванда аст. Ҳангоми омӯхтани он

мо бояд ҳамеша ба Худо боварӣ кунем, ки \bar{U} донандаи ҳамаи он чизест, ки мо ҳеч гоҳ то охир фаҳмида наметавонем.

Оиди *чизи душворфаҳм* сухан ронда, Петрус номаҳои Павлусро танқид намекунад. На услуби Павлус, балки мавзӯёҳое ки вай дахл мекунад, душворфаҳм мебошанд. Барнс менависад: “Петрус на дар бораи душворфаҳмии он чизе сухан меронад, ки Павлус дар назар дорад, балки оиди душвории фаҳмидани чунин ҳақиқатҳои бузурге ки вай таълим меод”.²⁵

Ба ҷои бо бовар қабул кардани ҳақиқатҳои душворфаҳм *нодонон ва ноустуворон* онҳоро *галат таъбир менамоянд, ва анҷоми ин кор барои онҳо ҳалокат меоварад*. Масалан, баъзе мазҳабҳои шариатро, ки воситаи фаш кардани гуноҳ аст, ба роҳи начот табдил медиҳанд. Дигарон ғӯтаро дари даромадан ба осмон мекунанд. Онҳо на танҳо бо асарҳои Павлус, балки бо Навиштаҳои дигар низ чунин рафтор мекунанд.

Аҳамият диҳед, ки Петрус номаҳои Павлусро аз ҷиҳати эътиборнокӣ бо *Навиштаҳои дигар*, яъне бо Паймони Куҳан ва ҳамаи қисмҳои Инҷил, ки он вақт дастрас буданд, дар як сатҳ мегузорад. Вай эътироф менамояд, ки номаҳои Павлус қисми Навиштаҳои Поки дорои илҳомии илоҳӣ мебошанд.

3,17 Аз бовардорон талаб карда мешавад, ки доимо хушёр бошанд, то ба *иштибоҳ* гирифта нашаванд. Ҳамеша муаллимони дурӯғин хоҳанд буд, ки ҳақиқатро дигаргун намуда, ба он тақлид хоҳанд кард, ва инро доништа, мо бояд ҳамеша ба набард омода бошем. Шахсе ки омода ва боҳабар нест, метавонад бо осонӣ гирифтори *иштибоҳи шарирон* гашта, аз мувозинати рӯҳонӣ маҳрум шавад.

3,18 Петрус бори дигар ёдрас мекунад, ки рушди муттасил дар ҳаёти рӯҳонӣ ҳимояи дилпуронаест аз муаллимони дурӯғин. Дар ду самт рушд намудан лозим аст — *дар файз ва шинохтан*. *Файз* дар амал зоҳир шудани самари Рӯҳ аст. Дар *файз* рушд намудан афзудани донишҳои зеҳнӣ ё фаъолияти беист нест; ин монандшавии афзоянда бо Худованд Исо мебошад. *Шинохтан* шиносоии наздик бо Худованд ба воситаи Калом аст. Дар

шинохтан рушд намудан омӯзиши афзояндаи суханон, рафторҳо ва роҳҳои Масеҳ ва итоат ба онҳост.

Аммо Петрус Номаи худро бо насихат ба муқаддасон анҷом дода наметавонад. Нуктаи авҷ бояд ҷалол додани Начоткор бошад. Бинобар ин мо ин ҷо суханони олидараҷаи парастигиро пайдо мекунем: “*Ҷиро аз ҳоло то абад ҷалол бод. Омин*”. Дар ниҳояти қор мақсади асосии мавҷудияти мо ҷалол додани Ҷуст. Бинобар ин маҳз ин суханони хотимаӣ ин ҷо хеле бамаврид мебошанд.

Тавзеҳот

- (Муқаддима) E. G. Homrighausen. “The Second Epistle of Peter”, *Exposition, IB*, ҷ. XII, 1957, саҳ. 166.
- (1,5) Аз мавъизаи Том Олсон, дӯсти муаллиф.
- (1,5) R. C. H. Lenski, *The Interpretation of the Epistles of St. Peter, St. John and St. Jude*, саҳ. 266.
- (1,5) Ин воқеаи маълумест, ки бисёр истифода мешавад. Ниг., масалан, S. M. Houghton, *Sketches from Church History*, саҳ. 114–116.
- (1,6) Зикри тарҷумон: дар нусхаи тоҷикӣ “порсой”.
- (1,6) Robert G. Lee, *Seven Swords and Other Messages*, саҳ. 46.
- (1,16) Ҳодисаи барои як маъно истифода шудани ду калима (масалан, “несту нобуд кардан”, ки маънояш “тамоман нобуд кардан” аст), “ҳендиадис” номида мешавад (аз юн. “як ба воситаи ду”). Китоби Муқаддас ин тарзи баёнро бисёр ба қор мебарад, чунончи дар ҳолати додашуда, бинобар ин фарқ карда тавонистани он хуб мебуд.
- (1,16) John A. T. Robinson, *Honest to God*, саҳ. 32,33.
- (1,18) Мувофиқи ривояти рӯмӣ-католикӣ ҷои Дигаргуншавӣ кӯҳи Тобӯр аст, ва дар он ҳақиқатан муқаддасот ҳастанд. Таърихан ин ривоят дуруст нест, чунки Тобӯр кӯҳи баланд нест, аммо Инҷил мегӯяд, ки он “бениҳоят баланд буд”. Илова бар ин дар замони Худованди мо дар кӯҳи Тобӯр, аз афташ, қароргоҳи гарнизони рӯмӣ буд — манзараи баде барои ваҳйи ниҳонӣ! Кӯҳи Ҳермӯн бештар имконпазир ҳисобида мешавад — кӯҳи баланди куллааш барфпӯш, ки дар шимоли Ҷалил воқеъ аст.
- (1,20) Калимаи юнонии “эпилузис”-ро ҳам “асл, пайдоиш” ва ҳам “тафсир” тарҷума кардан мумкин аст.
- (1,20) Dinsdale T. Young, *The Unveiled Evangel*, саҳ. 13–14.
- (1,21) Дар матни интиқодии юнонӣ (НА) меҳонем: “аммо одамон аз Худо сухан гуфтаанд”.
- (2,1) Wallie Amos Criswell, *The Evangel*, November 1949, саҳ. 1.
- (2,1) Nels Ferre, *The Sun and the Umbrella*, саҳ. 35, 112.
- (2,1) Gerald Kennedy, *God’s Good News*, саҳ. 125.
- (2,2) Robinson, *Honest*, саҳ. 118.
- (2,2) NCC, *Called to Responsible Freedom*, саҳ. 11.
- (2,6) A. J. Pollock, *Why I Believe the Bible is the Word of God*, саҳ. 23.
- (2,10) *Pageant Magazine*, October 1965.
- (2,16) Lenski, *Interpretation*, саҳ. 326–327.
- (2,17) Ин ҷо дар матни юнонии НА калимаи “абай” партофта шудааст, аммо дар ояи мувозӣ дар Яҳудо 13 он ҳаст.
- (2,18) Дар матни юнонӣ “базӯр гурехтанд”.
- (3,10) Ба ҷои “хоҳад сӯхт” (“катакаезетай”) дар матни юнонии НА “дарёфт хоҳад шуд” (“хеуретезетай”) меҳонем, ки шояд, маънояш “бараҳна хоҳад шуд” аст.
- (3,12) Зикри тарҷумон: Дар тарҷумаи тоҷикӣ “ки дар он” аст, дар ҳоле ки дар англисӣ “аз боиси он” аст.
- (3,16) Albert Barnes, *Notes on the New Testament*, ҷ. X, саҳ. 268.

Рӯйхати адабиёт

Ба рӯйхати адабиёт дар охири Номаи якуми Петрус нигаред.

НОМАИ ЯКУМИ ЮХАННО

Мо даъват шудаем, ки ба Масеҳ тақлид намоем, аммо на ба Масеҳи бар об қадамзананда, балки ба роҳгардиҳои оддии Ӯ.

Мартин Лютер

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРӢЙ

Номаи якуми Юҳанно ба албоми суратҳои оилавӣ монанд аст. Он аъзоёни оилаи Худоро тасвир менамояд. Чуноне ки фарзандон ва падару модарон монанданд, фарзандони Худо низ ба Ӯ монандӣ доранд. Ин Нома ҳамин нишонаҳои монандиро тасвир мекунад. Шаҳс узви оилаи Худо шуда, ҳаёти Худоро ба даст меорад — ҳаёти ҷовидониро. Онҳое ки ин ҳаётро доранд, онро ба таври гуногун зоҳир мекунанд. Масалан, онҳо Исои Масеҳро чун Худованд ва Начотдихандаи худ эътироф мекунанд, онҳо Ӯро дӯст медоранд, фарзандони Худоро дӯст медоранд, ба фармудаҳои Ӯ итоат мекунанд ва дар гуноҳ зиндагӣ намекунанд. Онҳо гӯё дар худ нишонаҳои ҳаёти ҷовидониро доранд. Юҳанно ин Номаро барои он навишт, то ҳамаи онҳое ки ин нишонаҳои оилавино доранд, донанд, ки ҳаёти ҷовидонӣ доранд (1Юх. 5,13).

Номаи якуми Юҳанно аз бисёр ҷиҳатҳо ғайриоддӣ аст. Ачарчи он номаи воқеист, ки ҳақиқатан фиристода шуда буд, на муаллиф ва на ба кӣ навишта шудани он зикр нашудааст. Бешубҳа, онҳо якдигарро хуб мешинохтанд. Дар ин китоби хуб боз як ҷизи олиҷаноб ҳаст: ҳақиқатҳои ниҳоят амиқи ахлоқиро муаллиф бо ҷумлаҳои кӯтоҳ ва оддӣ баён мекунад, ки дар онҳо ҳар як калима муҳим аст. Кӣ гуфтааст, ки ҳақиқатҳои амиқ бояд бо ҷумлаҳои мураккаб баён шаванд? Ба ақидаи мо, мавъиза ё нақли хаттиё ки баъзеҳо онҳоро таъриф мекунанд ва “амиқ” меҳисобанд, норавшан ва ноаниқ мебошанд.

Андешаронии амиқ ва таҳқиқи самимии Номаи якуми Юҳанно мукофотонида меша-

ванд. Такрорҳои ошкоро дар асл андаке аз ҳам фарқ мекунанд — ва ин маҳз ҳамон тобишҳои маъноӣ мебошанд, ки ба онҳо аҳамият додан лозим аст.

II. МУАЛЛИФӢ

Шаҳодати беруни оиди муаллифии Номаи якуми Юҳанно қадимӣ ва қавӣ мебошад. Аз тарафи Юҳанно, муаллифи Инҷили чорум, навишта шудани Номаро Иринеи, Клименти Искандариягӣ, Тертуллиан, Ориген ва шогирди вай Дионисий ба таври махсус ишора намудаанд.

Ба монанди муаллифи Нома ба Ибриён муаллифи Номаи якуми Юҳанно номи худро зикр намекунад. Аммо, бар хилофи Нома ба Ибриён, Номаи якуми Юҳанно шаҳодатҳои боварибахши дохилӣ дорад, ки муаллифии ӯро тасдиқ мекунанд.

Чор ояти аввал нишон медиҳанд, ки муаллиф Масеҳро хуб мешинохт ва бо Ӯ вақти бисёреро гузаронидааст. Ин эҳтимолияти муаллифино хеле маҳдуд менамояд ва бо ривояте мувофиқат мекунад, ки муаллифи нома фириста Юҳанност.

Оҳанги фиристагона ин гуфтаҳои тасдиқ менамояд: муаллиф бо қудрат ва эътибор, бо ҳассосияти мураббии рӯҳонӣ (“фарзандонам”) ва ҳатто бо андаке қатъият менависад.

Фикрҳо, калимаҳо (“риоя”, “нур”, “нав”, “ҳукм”, “калом” ва ғайра) ва ибораҳо (“ҳаёти ҷовидонӣ”, “ҷони худро фидо кардан”, “аз марг ба ҳаёт гузаштан”, “Начотдихандаи ҷаҳон”, “гуноҳҳои гирифтани”, “корҳои иблис” ва ғайра) бо Инҷили чорум ва бо номаҳои дигари Юҳанно мувофиқат мекунанд.

Услуби яҳудии параллелизм ва сохти содаи ҷумлаҳо ҳам ба Инҷили Юҳанно ва ҳам ба Нома хос мебошанд. Хуллас, агар мо аз тарафи фириста Юҳанно навишта шудани

Инчили чорумро қабул мекарда бошем, пас, набояд хавф дошта бошем, то ўро муаллифи ин Нома низ ҳисобем.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки Юҳанно се мактуби қонунии худро солҳои 60-ум дар Уршалим, то он вақте ки румиён ин шаҳро вайрон карданд, навиштааст. Дар охири асри якум навишта шудани мактуб ба ҳақиқат наздиктар аст (солҳои 80–95-уми пас аз милод). Оҳанги падаронаи номаҳо бо анъанаи қабулшуда оиди фириста Юҳаннои солхӯрда мувофиқат мекунад, ки дигар роҳ гашта наметавонист ва хангоме ўро ба ҷамоат бардошта мебарданд, мегуфт: “Фарзандонам, якдигарро дӯст доред!”

IV. МАҚСАДИ НАВИШТА ШУДАН ВА МАВЗЎЪ

Дар замони Юҳанно фиркаи бардурӯғе пайдо шуд, ки бо номи фиркаи гностикҳо маълум аст (юн. “гнозис” – “дониш”). Гностикҳо мегуфтанд, ки онҳо масеҳиёнанд, аммо дар айни ҳол даъво менамуданд, ки дониши иловагӣ доранд, ки аз он чи фиристагон мавъиза мекунанд, болотар аст. Онҳо изҳор менамуданд, ки то инсон бо “ҳақиқатҳо”-и боз ҳам амиқтар ошно нашавад, имконоти худро пурра амалӣ гардонда наметавонад. Баъзеҳо таълим медоданд, ки материя манбаи бадист, бинобар ин Одам Исо наметавонист Худо бошад. “Масеҳ” нурафкани илоҳӣ буд, ки ба Исо хангоми ғӯта хӯрдани Ў фуруд омад ва пеш аз маргаш Ўро тарк кард, эҳтимол, дар боғи Ҷатсамонӣ. Мувофиқи ақидаи беасоси онҳо, Исо ҳақиқатан мурд, аммо Масеҳ намурда буд. Чуноне ки Майкл Грин менависад, онҳо таъкид менамуданд, ки “Масеҳи осмонӣ беҳад пок ва рӯхонӣ буд, то ки бо алоқаи муттасил бо ҷисми одамӣ худро доғдор кунад”. Хуллас, онҳо таҷассумро рад мекарданд ва эътироф намекарданд,

ки Исо Масеҳ аст ва ин Исои Масеҳ ҳам Худо ва ҳам Одам аст. Юҳанно фаҳмид, ки ин одамон масеҳиёни ҳақиқӣ набуданд, ва хонандагони худро огоҳ карда, нишон дод, ки гностикҳо мӯҳри фарзандони ҳақиқии Худоро надоранд.

Юҳанно чунин меҳисобад, ки шахс ё фарзанди Худост, ё не; ҳолати мобайнӣ вучуд надорад. Барои ҳамин ҳам Нома пур аз муқобилгузориҳои тамоман муқолиф аст — нур ва зулмот, муҳаббат ва адоват, ҳаёт ва марг, Худо ва иблис. Дар айни замон бояд зикр кард, ки рафтори ҳоси одамро тасвир кардан ба фириста маъқул аст. Масалан, байни масеҳиён ва ғайримасеҳиён фарқ гузошта, ў на як гуноҳро, балки он чизро ба асос мегирад, ки одамро тавсиф медиҳад. Ҳатто соати шикаста ду бор дар як шабонарӯз вақти дурустро нишон медиҳад! Аммо соати хуб ҳамеша вақти дурустро нишон медиҳад. Умуман рафтори ҳаррӯзаи шахси масеҳӣ пок ва росткорона аст, ва ин ўро ҳамчун фарзанди Худо фарқ мекунонад. Юҳанно калимаи “донистан”-ро бисёр истифода мебарад. Гностикҳо мегуфтанд, ки ҳақиқатро медонанд, аммо Юҳанно ин ҷо фактҳои ҳақиқии ҳаёти масеҳиёнаро, ки ба таври боваринок донистан мумкин аст, тасвия медиҳад. Вай Худоро ҳамчун нур (1,5), муҳаббат (4,8.16), ростӣ (5,6) ва ҳаёт (5,20) тасвир мекунад. Ин маънои онро надорад, ки Худо Шахсият нест, балки ки Ў Сарчашмаи ҳамин чор баракат аст. Инчунин Юҳанно Ўро ҳамчун Худои одил (2,29; 3,7), пок (3,3) ва бегуноҳ (3,5) қаламдод менамояд.

Юҳанно калимаҳои соддаро истифода мебарад, аммо фикрҳои ифодакардааш аксаран амиқ ва гоҳ-гоҳ душворфаҳм мебошанд. Хангоми омӯхтани ин китоб мо бояд дуо кунем, ки Худованд ба мо ёрӣ диҳад, то Каломи Ўро фаҳмем ва ба ҳақиқате ки бароямон ошкор мекунад, итоат кунем.

Нақша

- I. МУҚАДДИМА: МУШОРАКАТИ МАСЕХИЁНА (1,1–4)
- II. ВОСИТАҲОИ НИГАҲДОРИИ МУШОРАКАТ (1,5–2,2)
- III. НИШОНАҲОИ ФАРҚКУНАНДАИ ОНҲОЕ КИ ДАР МУШОРАКАТИ МАСЕХИЁНА ҲАСТАНД: ИТОАТ-КОРӢ ВА МУҲАББАТ (2,3–11)
- IV. МАРҲИЛАҲОИ РУШД ДАР МУШОРАКАТ (2,12–14)
- V. ДУ ХАТАР БАРОИ МУШОРАКАТ: ҶАҲОН ВА МУАЛЛИМОНИ БАРДУРӮҒ (2,15–28)
- VI. НИШОНАҲОИ ФАРҚКУНАНДАИ ОНҲОЕ КИ ДАР МУШОРАКАТИ МАСЕХИЁНА ҲАСТАНД (ДАВОМ): РОСТКОРӢ ВА МУҲАББАТ, КИ ДИЛПУРИРО МЕДИҲАНД (2,29–3,24)
- VII. ЭҲТИЁЦИ ФАРҚ КУНОНИДАНИ ҲАКИҚАТ ВА ИШТИБОҲ (4,1–6)
- VIII. НИШОНАҲОИ ФАРҚКУНАНДАИ ОНҲОЕ КИ ДАР МУШОРАКАТИ МАСЕХИЁНА ҲАСТАНД (ДАВОМ) (4,7–5,20)
- A. Муҳаббат (4,7–21)
- B. Таълимоти солим (5,1a)
- B. Муҳаббат ва итоаткорие ки пас аз он меояд (5,1б–3)
- Г. Боваре ки бар ҷаҳон ғолиб меояд (5,4.5)
- Г. Таълимоти солим (5,6–12)
- Д. Дилпурӣ ба воситаи Калом (5,13)
- Е. Чуръат дар дуогӯӣ (5,14–17)
- Ё. Донистани воқеияти рӯҳонӣ (5,18–20)
- IX. МУРОЦИАТИ ХОТИМАВӢ (5,21)

Тафсир

I. МУҚАДДИМА: МУШОРАКАТИ МАСЕХИЁНА (1,1–4)

1,1 Асоси таълимотии ҳар гуна мушоракати ҳақиқӣ Шахсияти Худованд Исо мебошад. Ҳеч гуна мушоракате бо онҳое ки дар бораи Ӯ тасаввуроти бардурӯғ доранд, буда наметавонад. Ду ояти аввал ҷовидонии азалий ва ҳақиқати таҷассуми Ӯро меомӯзонанд. Ӯ ҳамонест, ки ҳамеша бо Худо Падар буд ва ба ин ҷаҳон ҳамчун Одами ҳақиқӣ омад. Ҳақиқати таҷассуми (чисми одамӣ пайдо кардани) Ӯ бо он исбот карда мешавад, ки фиристагон Ӯро *шундаанд*, *бо чашмони худ дидаанд*, *бо диққати тамом ба Ӯ гӯш додаанд* ва *воқеан дастҳояшон Ӯро ламс кардааст*. *Каломи ҳаёт* барои онҳо на ҳаёли гузаранда, балки Шахсияти ҳақиқӣ дар ҷисм буд.

1,2 Ояти дуюм тасдиқ мекунад, ки Касе ки *бо Падар буд* ва Оне ки Юҳанно Ӯро ин *ҳаёти ҷовидонӣ* меномад, ҷисм гашт ва дар байни мо зиндагӣ мекард ва фиристагон Ӯро *дидаанд*.

Сатрҳои зерини муаллифи номаълум аҳамияти амалии ду ояти аввалро барои ҳаёти мо нишон медиҳанд:

Ман шодам, ки дониши ман оиди ҳаёти ҷовидонӣ на дар фаразияҳои файласуфон ва ё ҳатто илоҳиётшиносон, балки дар шаҳодати бенуқсонии онҳое асос ёфтааст, ки Касеро, ки ин дар Ӯ таҷассум ёфт, шундаанд, дидаанд, мушоҳида кардаанд ва ламс намулдаанд. Ин танҳо орзуи олиҷаноб не, балки ҳақиқати баҳснопазир аст, ки бо диққат таҳқиқ шудааст ва аниқ навишта шудааст.

1,3 Фиристагон ин ҳақиқати олиҷанобро махфӣ нигоҳ намедоштанд ва мо низ набояд чунин кунем. Онҳо фаҳмиданд, ки асоси ҳама гуна мушоракат дар ҳамин ҷост, ва инро озодонаву пурра эълон намуданд. Ҳар касе ки шаҳодати фиристагонро мегирад, *бо Падар ва Писари Ӯ Исои Масеҳ*, бо фиристагон ва ҳамаи масеҳиён *мушоракат дорад*. Чӣ хуш, ки гуноҳкорони айбдор бо Худо Падар ва Писари Ӯ Исои Масеҳ *мушоракат* хоҳанд дошт! Ин худи ҳамон ҳақиқатест, ки ин ҷо барои мо кушода шудааст.

Писари Ӯ Исои Масеҳ. Исо ва Масеҳ ҳамон як Шахсият аст, ва ин Шахсият Писари Худост. *Исо* номест, ки хангоми зода шудан ба Ӯ дода шудааст, ва дар бораи табиати одами Ӯ шаҳодат медиҳад. *Масеҳ* номест, ки дар бораи Ӯ ҳамчун Масхшудаи Худо, шаҳодат медиҳад. Бинобар ин худи номи

Исои Масеҳ оиди табиати одамӣ ва илоҳии \bar{U} шаҳодат медиҳад. *Исои Масеҳ* “*ҳақиқатан Худо аз Худо*” ва дар айни замон Одами ҳақиқӣ мебошад.

1,4 Аммо чаро Юҳанно дар бораи мушоракат менависад? Барои он ки *шодии* мо *комил бошад*. Юҳанно фаҳмид, ки чакон наметавонад ба дили одам *шодии* ҳақиқӣ ва дарозмуддат диҳад. Ин шодӣ танҳо ба василаи муносибатҳои дуруст бо Худованд меояд. Дар мушоракат бо Худо ва Худованд Исо буда, одам шодии олитаринро ба даст меорад, ки бо сабабҳои заминӣ ҳалалдор кардан имкон надорад. Чуноне ки як шоир гуфтааст: “Сарчашмаи сурудани \bar{u} дар афроз, дар осмонҳост”.

II. ВОСИТАҲОИ НИГАҲДОРИИ МУШОРАКАТ (1,5–2,2)

1,5 Мушоракат вазъиятест, ки ду ё зиёда қасон чизеро бо ҳам мебинанд. Ин умумият, ё рафоқат аст. Акнун Юҳанно мехоҳад талаботҳои, ки барои мушоракат бо Худо ҳатмӣ ҳастанд, ба хонандагонаш расонад. Барои ин \bar{u} ба таълимоти *Исои Масеҳ*, ҳангоме ки \bar{U} дар рӯи замин буд, мурочиат мекунад. Агарчи ин ҷо суханони Худованд аниқ иқтибос оварда намешаванд, ҳулоса ва моҳияти таълимоти \bar{U} дар он аст, ки *Худо нур аст, ва дар \bar{U} ҳеч зулмоте нест*. Вай онро дар назар дошт, ки *Худо* қомилан муқаддас, қомилан росткор ва қомилан пок аст. Худо ба ҳеч қадом шакли гуноҳ чашм пӯшида наметавонад. Ҳеч чиз аз \bar{U} пинҳон нест, балки “*ҳама чиз пеши чашмони \bar{U} бараҳна ва ошкор аст: ба \bar{U} ҳисобот хоҳем дод*” (Ибр. 4,13).

1,6 Пас, одам барои бо Худо *мушоракат* доштан набояд ягон гуноҳро пинҳон кунад. Нур ва зулмот дар ҳаёти одам ҳамзистӣ карда наметавонанд, чуноне ки онҳо дар ҳучраи хонаатон якҷоя вучуд дошта наметавонанд. Агар одам дар *зулмот* қадамгузор бошад, \bar{u} бо Худо мушоракат надорад. Агар одам гӯяд, ки *бо \bar{U} мушоракат* дорад, ва *дар зулмот* қадамгузор бошад, пас, вай ҳеч гоҳ наҷот наёфта буд.

1,7 Ва баръакс, *агар* мо *дар нур* қадамгузор бошем, пас, бо Худованд Исо ва бо

бовардорони масеҳӣ *мушоракат дорем*. Ба фикри Юҳанно одам ё дар нур қадамгузор аст, ё дар зулмот. Агар вай дар нур бошад, вай узви оилаи Худост, агар дар зулмот бошад, пас, бо Худо ҳеч чизи умумӣ надорад, чунки дар Худо ҳеч зулмоте нест. Дар нур қадамгузор будагон, яъне масеҳиён, *бо якдигар мушоракат* доранд, ва *Хуни Писари \bar{U} Исои Масеҳ* онҳоро доимо аз *ҳар гуноҳ пок менамояд*. Омурзиши қуллии Худо дар хуни Писари \bar{U} , ки дар Ҷолҷолто рехт, асос ёфтааст. Ин *Хун* Худоро бо асоси одилона таъмин намуд, ки ба василаи он \bar{U} гуноҳҳоро омурзида наметавонад, ва чуноне ки мо месароём, “*Хун ҳеч гоҳ қуввати худро гум намекунад*”. Он ҳеч гоҳ тавони пок кардани моро гум намекунад. Албатта, чуноне ки Юҳанно дар ояти 9 менависад, пеш аз ба даст овардани омурзиш бовардорон бояд дар гуноҳҳоишон иқрор шаванд.

1,8 Боз ҳам мушоракат бо Худо онро талаб мекунад, ки мо *ростиро* дар бораи худ эътироф намоем. Масалан, инкор кардани табиати гуноҳолуди мо худфиребӣ ва дурӯғ аст. Аҳамият диҳед, ки Юҳанно *гуноҳ* (ояти 8) ва *гуноҳҳоро* (ояти 9) аз ҳам фарқ мекунад. Гуноҳ ба табиати вайроншудаи бади мо дахл дорад. Гуноҳҳо ба қорҳои бади мо дахл доранд. Дар асл он чи мо ҳастем, аз он чи мо ягон вақт кардаем, хеле бадтар аст. Аммо шукри Худованд, ки Масеҳ барои *гуноҳи* мо ва гуноҳҳои мо мурд.

Бовар кардан маънои онро надорад, ки табиати пургуноҳ нобуд карда шудааст. Аниқтараш, он қабул намудани табиати нави илоҳиро ифода мекунад, ки барои ғолиб омадан бар гуноҳи дар мо мезиста қувват медиҳад.

1,9 Барои доимо дар мушоракат бо Худо ва бародарон будан мо бояд *гуноҳҳои худро эътироф кунем*: гуноҳҳои бевафой, гуноҳҳои сахв, гуноҳҳои фикрҳо ва рафтор, гуноҳҳои ошкор ва ниҳонӣ. Мо бояд онҳоро ба берун барорем, дар назди Худо ошкор намоем, бо номҳои худашон номбар кунем, бар зидди онҳо дар ҷониби Худо биистем ва онҳоро тарк намоем. Ҳа, иқроршавии ҳақиқӣ боиси аз гуноҳ даст кашидан мегардад: “Қасе ки ҷинойтҳои худро ниҳон дорад, муваффақият

намеёбад, вале касе ки иқрош шавад ва онро тарк кунад, сазовори раҳм мегардад” (Мас. 28,13).

Чунин рафтор намуда, мо бо ҳукуки пурра умед дошта метавонем, ки азбаски Худо *амин ва одил аст*, гуноҳхоямонро *меомурзад*. \bar{U} амин аст ва гуноҳҳои моро мебахшад, чунки \bar{U} омурзиданро ваъда додааст, ва ваъдаашро иҷро мекунад. \bar{U} *одил аст*, ва гуноҳхоро *меомурзад*, чунки \bar{U} дар марги ивазкунандаи Исо дар салиб барои омурзидан асоси ҳаққонӣ дорад. \bar{U} на танҳо омурзиш ато мекунад, балки инчунин *моро аз ҳар ноинсофӣ пок менамояд*.

Омурзише ки Юҳанно ин ҷо оиди он мегӯяд, на доварона, балки падарона аст. Омурзиши доварона аз ҷазо барои гуноҳ омурзида шудан аст, ки онро гуноҳкор ҳангоми ба Худованд Исо бовар кардан ба даст меоварад. Он барои ҳамин омурзиши доварона номида мешавад, ки Худо онро пешкаш намуда, ҳамчун довар амал мекунад. Аммо бо гуноҳхое ки шахси бовардор содир менамояд, ҷӣ бояд кард? Худованд Исо аллакай барои гуноҳ дар салиби Ҷолҷолто ҷазо дид. Дар хусуси мушоракат дар оилаи Худо бошад поки гуноҳкарда ба омурзиши падарона мӯҳтоҷ аст, яъне ба омурзиши Падари худ. Вай дар гуноҳаш иқрош шуда, омурзишро ба даст меорад. Ба омурзиши доварона мо танҳо як бор эҳтиёҷ дорем: он ҷазоро барои ҳамаи гуноҳҳои мо дар бар мегирад — гузашта, ҳозира ва оянда. Аммо дар ҳаёти ҳаррӯзаи масеҳиёнаи худ мо доимо ба омурзиши падарона эҳтиёҷ дорем.

Гуноҳхоямонро эътироф намуда, мо бояд ба тағйирнопазирии Сухани Худо, ки дар он \bar{U} оиди омурзиши мо мегӯяд, умед бандем. \bar{U} моро меомурзад, пас, мо низ бояд барои омурзидани худ тайёр бошем.

1,10 Ниҳоят, барои бо Худо дар мушоракат будан мо набояд инкор кунем, ки гуноҳ мекунем. Худо дар Сухани Худ борҳо изҳор намудааст, ки ҳама гуноҳ кардаанд. Инкор кардани ин — Худоро *дурӯғгӯӣ сохтан* аст. Ин муҳолифати рӯйрост ба Сухани \bar{U} ва инкори пурраи сабабест, ки Худованд Исоро водор намуд, то омада барои мо азоб кашад, хуни Худро резад ва бимирад.

Инак, мо мебинем, ки мушоракат бо Худо ҳаёти бегуноҳонаро талаб намекунад. Аниқтараш, он талаб мекунад, ки гуноҳҳои мо назди \bar{U} ошкор, эътироф ва тарк карда шаванд. Ин маънои онро дорад, ки мо ҳолати худро баҳо дода, бояд комилан поквичдон бошем, ҳеч гуна риёкориро роҳ надихем ва дар асл ҷӣ гуна будани худро пинҳон накунем.

2,1 Юҳанно ба мо оиди меъёри комили Худо барои халқи \bar{U} ва шартҳои раҳмдилона дар мавриди нобарории мо нақл мекунад. Калимаҳои “*Эй фарзандонам!*” ба ҳамаи аъзоёни оилаи Худо нигаронида шудаанд. Меъёри комили Худо дар калимаҳои зерин тасвия карда шудааст: “*Инро ба шумо менависам, то ки шумо гуноҳ накунад*”. Худо комил аст, бинобар ин меъёри \bar{U} барои одамон — камолоти мутлақ аст. \bar{U} Худо намебуд, агар мегуфт: “*Инро ба шумо менависам, то ки шумо ҳаддалимкон камтар гуноҳ кунед*”. Худо ҳатто ба гуноҳи камтарин ҳам чашм пушида наметавонад, ва аз ин рӯ дар назди мо мақсади камолотро мегузорад. Худованд Исо бо зане ки дар зинкорӣ дастгир шуда буд, чунин рафтор намуд. \bar{U} чунин гуфт: “*Ман низ туро маҳкум намекунам, бирав ва дигар гуноҳ накун*”.

Дар айни замон Худованд моҳияти моро медонад. \bar{U} дар ёд дорад, ки мо хокем, ва бинобар ин чораҳое андешид, ки имкон медиҳанд хатохоямонро ислоҳ кунем. Ин чораҳо дар суҳанони зерин ифода ёфтаанд: “... *ва агар касе гуноҳ кунад, мо ба ҳузури Падар Шафоатгаре дорем, ки Исои Масеҳи Одил аст*”. Шафоатгар касест, ки шахси дигарро ҷонибдорӣ мекунад, то ки ба \bar{U} дар эҳтиёҷаш ёрӣ диҳад. Ҳангоме ки мо гуноҳ мекунем, Исои Масеҳ маҳз ҳамин хел рафтор мекунад. \bar{U} феврал ба назди мо меояд, то ки мушоракати моро бо \bar{U} барқарор намояд. Аҳамият диҳед, ки ин ҷо гуфта нашудааст: “*Агар одам гуноҳҳои худаашро эътироф кунад...*” Ҳамчун Шафоатгар, Худованд мекушад моро моил намояд, ки мо гуноҳи худро эътироф намуда, онро тарк кунем.

Дар ин оят як чизи хеле дилпазире ҳаст, ки набояд аз мадди назар дур созем. Дар он гуфта мешавад: “... *ва агар касе гуноҳ кунад,*

мо ба ҳузури Падар Шафоатгаре дорем”. Ин чо “ба ҳузури Худо” гуфта нашудааст, балки “ба ҳузури Падар”. Ҳатто агар мо гуноҳ кунем ҳам, \bar{U} Падари мост. Ин ба мо ҳақиқати пурбаракатеро хотиррасон мекунад, ки гуноҳ дар ҳаёти бовардор мушоракатро халалдор мекунад, аммо хешигариро вайрон намекунад. Шахсе ки аз олами боло зода шудааст, узви оилаи Худо мешавад. Акнун Худо Падари \bar{U} ст, ва ин робитаро ҳеч чиз вайрон карда наметавонад. Зода шудан чизест, ки онро нобуд кардан имкон надорад. Писар падари худро шарманда карда метавонад, аммо вай хоҳ-нохоҳ аз рӯи факти зодашавӣ писари \bar{U} ст.

Аҳамият диҳед, ки Шафоатгари мо *Исои Масеҳи Одил аст*. Ҳимоятгари одил доштан хуб аст. Ҳангоме ки иблис бовардорро айбдор мекунад, Худованд Исо ба кори дар Ҷолҷолто ба анҷом расонидааш ишора карда мегӯяд: “Ин айбдоркуниро ба ҳисоби Ман дохил кун”.

2,2 Худованд Исо на танҳо Шафоатгари мо, балки *барои гуноҳҳои мо кафорат аст*. Ин маънои онро дорад, ки \bar{U} барои мо мурда, моро аз айби гуноҳ озод кард, ва қаноатмандии заруриро таъмин намуда ва ҳама гуна монеаҳоро барои мушоракат бартараф намуда, моро бо Худо ошті дод. Худо ба мо фэйзро зоҳир мекунад, чунки Масеҳ талаботи довари барҳақро қонъ намуд. Магар бисёр воқеъ мешавад, ки ҳимоягар (ё адвокат) музди гуноҳҳои шахси ҳимояшавандаро диҳад; аммо Худованди мо маҳз ҳамин тавр кард, ва аз ҳама олитар он аст, ки \bar{U} Худро барои қурбонӣ супорида, музди гуноҳҳоро ба ҷои онҳо дод.

Юҳанно илова мекунад, ки \bar{U} на танҳо *барои гуноҳҳои мо кафорат шуд*, балки *барои гуноҳҳои тамоми ҷаҳон низ*. Ин маънои онро надорад, ки тамоми ҷаҳон начот ёфтааст. Аниқтараш, ин маънои онро дорад, ки қахрамони фидокоронаи Худованд Исо аз ҷиҳати арзиш барои начот додани тамоми ҷаҳон кофист, аммо танҳо онҳоеро начот дода метавонад, ки дар ҳақиқат ба \bar{U} таваккал мекунанд. Қурбонии \bar{U} барои ҳамаи одамон кофист, бинобар ин Хушхабарро ба тамоми ҷаҳон пешниҳод кардан мумкин аст. Аммо

агар тамоми одамон ба таври автоматӣ начот меёфтанд, ҳеч зарурате намебуд, ки ба онҳо Хушхабар мавъиза карда шавад.

Ҷолиби диққат аст, ки навиштаҷот дар салиб ба забони ибронӣ — забони халқи интихобшудаи Худо, ва ба забонҳои юнонӣ ва лотинӣ — забонҳои асосии ҷаҳони он замон маълум навишта шуда буд. Ҳамин тариқ, ба тамоми ҷаҳон эълон шуда буд, ки Исои Масеҳ Начоткори кофӣ барои ҳамаи одамон дар ҳама ҷост.

III. НИШОНАҲОИ ФАРҚКУНАНДАИ ОНҲОЕ КИ ДАР МУШОРАКАТИ МАСЕХИЁНА ХАСТАНД: ИТОАТКОРӢ ВА МУҲАББАТ (2,3–11)

2,3 Юҳанно дар бораи нишонаҳои ҳақиқии онҳое нақл карданист, ки дар мушоракати масеҳиёна мебошанд. Якум – итоаткорӣ. Агар дар дили мо муҳаббат ва хоҳиши ба ҷо овардани иродаи \bar{U} бошад, мо ба муносибатҳоямон бо Худо боварӣ дошта метавонем. Бешубҳа, ин оятҳо бар зидди гностикҳо равона карда шудаанд. Онҳо мегуфтанд, ки дониши мутлақи Худоро доранд, аммо *аҳкоми* Худовандро сарфи назар мекарданд. Юҳанно нишон медиҳад, ки ин гуна дониш хушқу холи ва бемаъност.

Юҳанно итоаткории бовардорро дар се ҷабҳа тасвир мекунад: риоя кардани *аҳкоми* \bar{U} (ояти 3), риоя кардани сухани \bar{U} (ояти 5), монанди \bar{U} рафтор намудан (ояти 6). Ин чо инкишофи муайяни фикр дида мешавад: *аҳкоми* \bar{U} ро риоя кардан — итоат намудан ба таълимоти Худованд Исо аст, ки дар Инчил зикр ёфтааст. Барои риоя кардани сухани \bar{U} на танҳо ба навишташуда итоат намудан, балки доштани хоҳиши ба ҷо овардани хости Худост. Монанди \bar{U} рафтор намудан (ва ин ифодаи пурраи меъёри Худо барои халқи \bar{U} ст) чунон зистан аст, ки Исо зиста буд.

2,4 Аз афташ, Юҳанно дар назар дошт, ки одатан масеҳӣ мехоҳад *аҳкоми* \bar{U} ро риоя кунад ва хости \bar{U} ро ба ҷо оварад, на ин ки ҳаёти масеҳиёна бо итоати бенуксон ба иродаи Худо муайян карда мешавад. Юҳанно тамоми ҳаёти одамро аз назар мегузаронад. Агар касе гӯяд, ки Худоро медонад, аммо

аҳкоми *Ҷро риоя накунад*, пас, маълум аст, ки *вай дурӯгӯӣ аст ва дар вай ростӣ нест*.

2,5 Баръакс, хангоме ки мо каломи *Ҷро риоя* мекунем, дар мо ба *ростӣ муҳаббати Худо ба камол расидааст*. *Муҳаббати Худо* на муҳаббати моро ба Худо, балки, аниқтараш, муҳаббати *Ҷро* ба мо ифода мекунад. Гап дар он аст, ки *муҳаббати Худо* ба ҳадаф расидааст, агар мо каломи *Ҷро* риоя кунем. Он ба *Ҷ* итоат намуданро омӯзонида, ба ҳадаф мерасад ва ба анҷом наздик мешавад.

2,6 Бинобар ин, *касе гӯяд, ки дар Ҷ собит мемонад, бояд тавре рафтор кунад, ки Масеҳ рафтор мекард*. Ҳаёти *Ҷ*, ки дар Инҷилҳо тасвир ёфтааст, барои мо принципи роҳбарикунанда ва намуна аст. Мо на ба василаи қувва ё энергияи худ, балки танҳо ба шарофати қувваи *Рӯхи Пок* чунин зиста метавонем. Вазифаи мо ин аст, ки ҳаёти худро пурра ба *Ҷ* боварӣ кунем ва ба *Ҷ* имкон диҳем, ки дар мо ва ба воситаи мо зиндагӣ кунад.

2,7 Нишонаи дигари муҳими бовардори ҳақиқӣ бародардӯстӣ мебошад. Юҳанно мегӯяд, ки *ҳукми тозае наменависад, балки ҳукми қадимие ки шумо аз ибтидо доштед*. Дигар хел карда гӯем, Худованд Исо аз *ибтидои* хизматгузории заминнаш шогирдонни Худро таълим медод, ки якдигарро дӯстдоранд.

Ғностикҳо нав будани таълимоти худро ҳамеша ба намоиш мегузоштанд. Аммо фириста ба хонандагонаш маслиҳат медихад, ки хама чизро аз нуқтаи назари таълимоти Худованд, ки *Ҷ* онро ин ҷо дар замин гузоштааст, тафтиш намоянд. Ҳамеша хатари дур шудан аз он чи аз *ибтидо*¹ буд, ҳаст. Юҳанно мегӯяд: “Ба ибтидо баргардед ва бубинед, ки чӣ ҳақиқист”.

2,8 Аммо ин ҳукм на танҳо қадимист, балки аз чихати маъно нав низ ҳаст. Хангоме ки Худованд Исо дар *рӯи* замин буд, *Ҷ* на танҳо дӯст доштани якдигарро ба шогирдон таълим медод, балки ба онҳо намунаи зиндаеро аз он чи дар назар дошт, нишон дод. Зиндагии *Ҷ* пур аз муҳаббат ба дигарон буд. Хангоме ки *Ҷ* дар *рӯи* замин мезист, ҳукм *ростӣ дар Ҷ* буд. Аммо акнун ин ҳукми қадимӣ ба як маъно нав аст. Аз *рӯи*

марҳамати Худо он на танҳо дар Худованд Исо *ростӣ* аст, балки дар бовардорон низ. Ин масеҳиён пештар бутпараст буданд, ки дар бадбинӣ ва ҳавасҳои бад мезистанд. Акнун онҳо намуна нишон доданд ва қонуни бузурги муҳаббатро дар зиндагии худ амалӣ гардонданд.

Ҳамин тарик, хангоме ки одамон дорои нури Хушхабар мешаванд, *зулмот мегузарад*. На ҳамаи зулмот гузашт, чунки на ҳамаи одамон ба назди Масеҳ омаданд, аммо Масеҳ, нури ҳақиқӣ, акнун *медурахшад*, ва ҳар боре ки гуноҳкорон ба сӯи *Ҷ* бозгашт мекунанд, онҳо наҷот меёбанд ва минбаъд бародарони бовардори худро дӯст медоранд.

2,9–11 Дар оятҳои 9–11 муҳаббати ҳақиқӣ ва бардурӯғ бо ҳам муқобил гузошта мешаванд. Агар касе гӯяд, ки масеҳист, ва дар айни замон аз масеҳиёни ҳақиқӣ *нафрат дошта бошад*, ин нишонаи равшани он аст, ки *вай ҳанӯз дар зулмот аст*. Ифодаи охир на ба он ҳолате дахл дорад, ки одам аз бовар баргашта, ба гуноҳ дода мешавад, чуноне ки дар назари аввал намуда метавонад. Одам чуноне ки ҳамеша буд, ҳамон тавр мондан мегирад, яъне наҷотнаёфта. Аммо касе ки *бародари худро* ҳақиқатан *дӯст медорад*, *вай дар нур сокин аст*, ва дар *вай васвасае нест*. Ин метавонад маънои онро дошта бошад, ки васваса ба худи одам таҳдид намекунад, ва низ метавонад онро ифода кунад, ки *вай* барои дигарон сабаби васваса намешавад. Ҳар ду тафсир дурустанд. Агар масеҳӣ ҳақиқатан дар мушоракат бо Худованд зиндагӣ кунад, нур роҳи *ӯро* равшан мекунад ва ягон номувофиқӣ байни бовару зиндагияш хоштири касеро озурда намесозад. Ғностикҳо аз онҳое ки ба Сухани Худо содиқ буданд, нафрати зиёд доштанд. Ин исботи он буд, ки онҳо *дар зулмот* мебошанд, *ва дар зулмот* мегарданд, *ва* намедонанд, *ки кучо* мераванд, *чунки зулмот* чашмони онҳоро *кӯр кардааст*.

Гӯё намунаи бародардӯстии меғуфтаашро нишон дода, фириста таваккуф мекунад, то ба аъзоёни оилаи Худо мурочиатҳои пур аз муҳаббатро равона кунад.

IV. МАРХИЛАҲОИ РУШД ДАР МУШОРАКАТ (2,12–14)

2,12 Аввал Юҳанно ба ҳамаи оила бо суханони “*фарзандон*”² мурочиат мекунад. Ин ҷо синну сол ё тараккии рӯхонӣ дар назар дошта нашудааст. Юҳанно ба ҳамаи онҳое ки ба Худованд тааллуқ доранд, мурочиат мекунад, ва инро қисми дуҷуми оят тасдиқ мекунад: *чунки гуноҳҳои шумо ба хотири исми Ҷ омурзида шудааст*. Ин барои ҳамаи масеҳиён ҳақиқат аст. Чӣ гуна олист — доштани озодии пурра аз гуноҳҳо ва донистани ин. Тавачҷӯх намоед: *гуноҳҳои мо ба хотири исми Ҷ омурзида шудаанд*. Маҳз ба хотири номи Масеҳ Худо гуноҳҳои моро мебахшад.

2,13 *Падарон* ҳамчун онҳое тасвир карда мешаванд, ки *Ҷро, ки аз ибтидоист, шинохтаанд*, бовардорони болиғе ки рафоқати дилпазири Писари Худоро шинохтаанд ва дар *Ҷ* қаноатмандӣ ёфтаанд. *Ҷавонон* дар оилаи рӯхонӣ чун онҳое тасвир карда мешаванд, ки бо мардонагӣ бар зидди душман мубориза мебаранд. *Ҷавонон* *ибليسро мағлуб* кардаанд, чунки сирри ғалабаро шинохтаанд: “На ман, балки Масеҳ, ки дар ман зиндагӣ мекунад”. *Бачагон* — онҳое ки дар бовар кӯдаканд. Онҳо шояд ҳанӯз дониши зиёд надоранд, аммо онҳо *Падарро* шинохтаанд.

2,14 Юҳанно боз ба *падарон* мурочиат мекунад, ва ин мурочиат ба аввали монанд аст. Вай ба онҳо мурочиат мекунад, чунки онҳо дар таҷрибаи рӯхонӣ ба балоғат расидаанд. Боз *ҷавонон* ҳамчун дар Худованд *пурзӯр* тасвир ёфтаанд, ки дар тавоноии *Ҷ* сокин мебошанд. Онҳо *ибليسро мағлуб* карданд, чунки *Каломи Худо дар онҳо сокин аст*. Худованд Исо аз Навиштаҷоти Пок иқтибос оварда, *ибليسро дар биёбон мағлуб* карда тавонист. Ин таъкид менамояд, ки Навиштаҳои Покро доимо хондан ва ба ҳучумҳои *иблис* омода будан чӣ қадар муҳим аст.

V. ДУ ХАТАР БАРОИ МУШОРАКАТ: ҶАҶОН ВА МУАЛЛИМОНИ БАРДУРҶҶ (2,15–28)

Дар оятҳои 15–17 моро бо исрор огоҳ менамоянд, ки *ҷаҳонро* ва роҳҳои маккоронаи онро дӯст надорем. Шояд, ин огоҳкунӣ пеш

аз ҳама ба ҷавонон нигаронида шудааст, ки аксаран ҷаҳон барояшон махсусан ҷолиб аст, аммо он ҳамчунин ба тамоми халқи Худо нигаронида шудааст. Ин ҷо “ҷаҳон” на сайёраест, ки мо дар он зиндагӣ мекунем, ва на муҳити табиӣи зисти мо. Аниқтараш, ин низомест, ки одам онро бо кӯшиши бе Масеҳ хушбахт шудан сохтааст. Он ҷаҳони маданият, театр, санъат ва маорифро дар бар гирифта метавонад — хулласи калом, ҳар соҳае ки дар он Худовандро дӯст намедоранд ва *Ҷро* даъват намекунанд. Касе ба ҷаҳон чунин таъриф додааст: “Ҷамъияти инсонӣ, ба он маъное ки бар принсипҳои нодуруст сохта шудааст, ва ба он хоҳишҳои паст, арзишҳои бардурӯғ ва худхоӣ хос аст”.

2,15.16 Моро возеҳан огоҳӣ медиҳанд, ки *ҷаҳонро дӯст* надорем, на он *ҷиро, ки дар ҷаҳон аст*, зеро дӯст доштани ҷаҳон дар муқоиса бо *муҳаббати Падар* ҳеҷ аст. *Ҷар* *чи ҷаҳон* пешниҳод мекунад, ҳамчун *шаҳвати ҷисм*, *ҳаваси ҷашмон* ва *ғурури зиндагонӣ* тавсиф намудан мумкин аст. *Шаҳвати ҷисм* ба майлҳои эҳсосоти ҷисмонӣ дахл дорад, ки аз табиати бади дохилии мо бармеояд. *Ҷаваси ҷашмон* ба хоҳишҳои нопок дахл дорад, ки ҳамчун натиҷаи он чи мо мебинем, ба вучуд меоянд. *Ҷурури зиндагонӣ* — тақаббури исёнкоронаи болобардор кардани худ ва худтаърифкунӣ мебошад. Ин се унсури дунявӣ дар мавриди Ҷавво ҳузур доранд. Мева хушмаза буд; ин *шаҳвати ҷисм* аст. Мева намуди назаррабо дошт; ин *ҳаваси ҷашмон* аст. Мева барои соҳиби маърифат шудан дилхоҳ буд; ин *ғурури зиндагониро* тавсиф медиҳад.

Ҷуноне ки *иблис* ба Масеҳ муҳолифат дорад, ва ҷисм ба Рӯх душман аст, айнан ҳамон тавр ҷаҳон бо Падар зиддият дорад. Шаҳватҳо, хирс ва ҳавобаландӣ аз *Падар нест*, балки аз ин ҷаҳон аст. Яъне онҳо аз Падар барнамеоянд, сарчашмаи онҳо дар ҷаҳон аст. Аз ин ҷаҳон будан — дӯст доштани чизи бебақо аст. Дили одам ҳеҷ гоҳ дар ин чизҳо қаноатмандӣ пайдо намекунад.

2,17 *Ва ҷаҳон бо ҳавасҳои гузарон аст*. Ҷангоме ки банк ба варшикаст наздик аст, одамони кордон пулҳои худро ба он намебаранд. Ҷангоме ки асос мечунбад, сохтмон-

чиёни доно сохтмонро давом намедиханд. Ба ин ҷаҳон марказонидани диққат монанди ҷой иваз кунонидани курсиҳо дар “Титаник” аст. Шахсони бохирад барои *ҷаҳони гузарон* зиндагӣ намекунанд. Ҳар кӣ *иродаи Худоро ба ҷо меоварад, ҷовидона боқист*. Махз *иродаи Худо* моро аз васвасаҳои *гузарон* дур мекунад. Муждабари бузург Д. Л. Мудӣ дар вақти зиндагиаш ин оятро дӯст медошт, ва ҳамин оят дар лавҳаи болои қабри вай навишта шудааст: “Касе ки *иродаи Худоро ба ҷо меоварад, ҷовидона боқист*”.

2,18 Санчиши дигар барои онҳое ки дар мушоракати масеҳиёна мебошанд, тафтиши таълимот мебошад. Огоҳкунӣ ба онҳое нигаронида шудааст, ки дар Масеҳ кӯдаканд ва ба муаллимони бардурӯғ муқобилат карда наметавонанд. Онҳое ки дар бовар мустаҳкам нестанд, ба дурӯғи *зиддимасеҳ* махсусан хассосанд. Хонандагони Юҳанно шунидаанд, ки пеш аз омадани Масеҳ *зиддимасеҳ* омада, худро Масеҳ вонамуд хоҳад кард. Чуноне ки пеш аз ходисаи ба қарибӣ воқеъ мешуда нишонаҳои муайян падидор мегарданд, пеш аз зоҳир шудани *зиддимасеҳ* низ *зиддимасеҳони зиёде* пайдо мешаванд. Инҳо муаллимони дурӯғин мебошанд, ки масеҳи дурӯғин ва Хушхабари дурӯғинро пешниҳод мекунанд. Ҷолиби диққат аст, ки дар замони мо фирқаҳои зиёде ҳастанд, ки Масеҳро инкор мекунанд, ва бо ҳамин ҳамаи онҳо исбот менамоянд, ки омадани Масеҳ наздик аст.

2,19 Муаллимони дурӯғин рӯйрост изҳор менамуданд, ки онҳо масеҳӣ ҳастанд, ва худро бо фириستاгон айният медоданд. Аммо онҳо дар дил бо бовардорони ҳақиқӣ ҳақиқатан як набуданд, ва аз ҷамоат *берун омада*, инро нишон доданд. *Агар онҳо аз онҳо мо мебуданд, бо мо мемонданд*. Ин ҷо мо мефаҳмем, ки ба бовари ҳақиқӣ устуворӣ хос аст. Агар одам ҳақиқатан аз олами боло зода шуда бошад, вай бо Худованд мемонад. Ин маънои онро надорад, ки мо ба тавре ки дар санчишҳо то охир устувор монем, начот меёбем. Аниқтараш, онҳое ки то охир сабр карданд, ҳақиқатан начот ёфтаанд. Муаллимони дурӯғин *берун омаданд, то маълум шавад, ки ҳеҷ яки онҳо аз онҳо мо нестанд*.

2,20 Аммо дар ин ҳолат саволе пайдо мешавад: Бовардори ҷавон чӣ гуна дониста метавонад, ки чӣ ҳақиқат аст ва чӣ дурӯғ? Ҷавоб чунин аст: *Мо аз ҷониби Қуддус тадҳин ёфтаем ва ҳамаи мо медонем*, ва ин *тадҳин* Рӯҳи Покро дар назар дорад ва аз Қуддус бармеояд, яъне аз Худованд Исои Масеҳ. Шахси начотёфта Рӯҳи Покро ба даст меорад, ки \bar{U} ба бовардор имкон медиҳад, то фарқи ҳақиқатро аз дурӯғ донанд. Ҳангоме ки Юҳанно ба хонандагони ҷавони худ “*Ҳамаи шумо медонед*”³ мегӯяд, маънои мутлақи суханонро дар назар надорад. Онҳо дониши комил надоранд, аммо муайян карда наметавонанд, ки чӣ ҳақиқат аст ва чӣ дурӯғ. Ҳамин тариқ, ҷавонтарин, соддалавҳтарин бовардор дар масъалаҳои илоҳӣ аз файласуфи начотнаёфта зирактар аст. Масеҳӣ ба зону истода, назар ба шахси дунявӣ, ки ба нӯги по истодааст, чизҳои бештарро мебинад. Дар ҷаҳони табиӣ кӯдаки зодашуда якбора ҳамаи қобилиятҳои ба наҷоди одамм хосро дорост. \bar{U} чашм, даст, пой ва қобилиятҳои аклий дорад. Онҳоро дертар гирифтани имкон надорад. Бадан калон мешавад ва инкишоф меёбад, аммо онҳо аз худ аввал ба шахсият тааллуқ доранд. Бо одами аз олами боло зодашуда низ ҳамин чиз ба амал меояд. Дар он лаҳза \bar{u} ҳамаи бахшоишҳоеро мегирад, ки дертар аён мешаванд, ва \bar{u} барои инкишоф додани онҳо имкониятҳои номаҳдуде хоҳад дошт.

2,21 Юҳанно на *аз он сабаб* навишт, ки хонандагонаш оиди *ростӣ* хабар надоранд, балки аниқтараш, барои қавӣ гардондани онҳо дар ростие ки медонистанд, ва ёдрас намудани онҳо он ки *ҳеҷ дурӯғ аз ростӣ нест*. Гностикҳо таълимотҳои зидди Каломи Худоро мавъиза менамуданд, ва аз ҳамин сабаб дурӯғгӯй буданд. Дурӯғи асосии онҳо, асоси тамоми таълимоти онҳо, дар рад кардани Масеҳ будани Исо буд. Дар пешгуфтор гуфта шудааст, ки мувофиқи таълимоти онҳо, Исо одами оддӣ буд, Масеҳ бошад дар лаҳзаи ғӯтаи масеҳӣ ба вай ворид шуд. Имрӯзҳо ҳам бисёр фирқаҳо ин дурӯғро пеш мебаранд. Навиштаи Пок дар ҳама ҷой таъкид мекунад, ки Исои Паймони Навин — Парвардигори (Яхува) Паймони Кухан аст. Гуфтани

он ки Масеҳ бар Исо фуруд омад, нодуруст аст, чунки Исо Масеҳ аст.

2,22 Юҳанно равшан ишора мекунад, ки инкор кардани моҳияти илоҳии Худованд Исо — яъне *Падарро* ҳам инкор кардан аст. Барои баъзеҳо чунин ҳисобидан маъқул аст, ки онҳо ба Худо ибодат мекунанд, аммо онҳо бо Худованд Исои Масеҳ ягон хел муносибат доштан намехоҳанд. Фириста мегӯяд: “*Вай зиддимасеҳ аст, ки Падар ва Писарро инкор мекунад*”.

2,23 Дар Матто 8,19.42 Исо гуфт, ки касе табиати илоҳии Ӯро эътироф намекунад ва Ӯро дӯст намедорад, Падарро намедонад ва Худоро Падар ҳисобидан наметавонад. Юҳанно низ ҳаминро мегӯяд: “*Ҳар кӣ Писарро инкор мекунад, Падарро низ надорад; ҳар кӣ Писарро эътироф мекунад, Падарро низ дорад*”. Ин ҷо ба мо ҳақиқати олиҷанобе оиди ягонагии *Падар* ва *Писар* баён шудааст. *Писарро* надошта, дорои *Падар* шудан имкон надорад. Ҳамаи унитариянҳо, пайравони илми масеҳӣ, мусулмонон, модернистҳо, шохидони Яхува ва яҳудиён бояд инро ба назари эътибор гиранд.

2,24 Барои бовардорони чавон чунин баёнот ҳимояте аз муаллимони дурӯғин буда метавонад, ки *он чи шумо аз ибтидо шумидаед, бигзор дар шумо бимонад*. Ин ба таълимоти Худованд Исо ва фиристагони Ӯ дахл дорад. Агар мо ба Каломи Худо наздик бошем, пас, дар бехатарии мутлақ ҳастем. Ҳама гуна таълимотро мо бояд бо чунин саволе тафтиш кунем: “Навиштаҷоти Пок чӣ мегӯяд?” Агар таълимот бо Навиштаҳои Пок мувофиқат накунад, онро бояд инкор намуд. Чуноне ки доктор Айэнсайд одатан мегуфт: “Агар ин нав аст, ҳақиқӣ нест, ва агар ҳақиқист, нав нест”.

2,25 Дар таълимоти масеҳӣ сокин буда, мо ҳақиқӣ будани бовари худро тасдиқ мекунем. Ва *ваъдаи* ин бовар *ҳаёти ҷовидонист*. Худованд Исоро қабул карда, мо ҳаёти шахсии Ӯро мегирем, *ҳаёти ҷовидониро*, ва ин ҳаёт ба мо имкон медиҳад, то ҳамаи таълимотҳои нав ва шубҳанокро тафтиш намоем.

2,26.27 Ҳамин тариқ, Юҳанно дар Номаи худ бовардорони чавонро оиди муаллимони

дурӯғин огоҳ мекард. Ӯ аз оқибатҳои имконпазир тамоман хавф надорад, ва дар хотир дорад, ки хонандагони вай аз Худованд Исо *тадҳин ёфтаанд*. Чуноне ки пештар зикр шуд, *тадҳин* – Рӯҳи Пок аст, ва ин ҷо мо мефаҳмем, ки Рӯҳи Пок *дар шумо сокин аст*. Ин баёноти тасдиқкунандаест, ки Рӯҳи Поке ки мо гирифтаем, ҳеҷ гоҳ моро тарк намекунад. Мо Рӯҳи Покро гирифтаем ва *эҳтиёче* надорем, ки *касе* моро *таълим диҳад*. Ин маънои онро надорад, ки ба мо дар Калисо муаллимҳои масеҳӣ даркор нестанд. Худо ба таври муайян дар Эфсӯсиён 4,11 ин гуна муаллимонро пешбинӣ намудааст. Ин маънои онро дорад, ки масеҳӣ ба ҳеҷ таълимоти дигаре, ғайр аз он чи дар Каломи Худо ҳамчун ҳақиқати Худо баён шудааст, эҳтиёҷ надорад. Гностикҳо изҳор мекарданд, ки ба онҳо ҳақиқати иловагӣ дода шудааст, аммо Юҳанно ин ҷо мегӯяд, ки ба ҳақиқати иловагӣ ҳеҷ эҳтиёче нест. Бо Каломи Худо дар даст ва Рӯҳи Пок дар дилҳо мо ҳама чизро барои насихат дар ҳақиқати Худо дорем.

2,28 Юҳанно ба ҳамаи *фарзандони* дӯстдошта дар оилаи Худо муроҷиат мекунад ва даъват менамояд дар Ӯ чунон бимонанд, “*то ки ҳангоми зоҳир шудани Ӯ мо чуръат дошта бошем ва ба ҳузури Ӯ дар вақти омадаи Ӯ хиҷил нашавем*”. Ин ҷо калимаи “мо” ба фиристагон дахл дорад. Юҳанно таълим медиҳад, ки агар масеҳиёне ки вай барояшон менавишт, ба Худованд содиқ намонанд, он гоҳ фиристагоне ки онҳоро ба назди Масеҳ овардаанд, *дар вақти омадани Масеҳ хиҷил* мешаванд. Ин оят аҳамияти парастории минбаъдаро дар ҳамаи шароитҳои мавъизаи Хушхабар таъкид менамояд. Вай инчунин имконияти шармсориро хангоми омадани Масеҳ дар назар дорад.

VI. НИШОНАҲОИ ФАРҚКУНАНДАИ ОНХОЕ КИ ДАР МУШОРАКАТИ МАСЕХИЁНА ХАСТАНД (ДАВОМ): РОСТКОРӢ ВА МУҲАББАТ, КИ ДИЛПУРИРО МЕДИХАНД (2,29–3,24)

2,29 Нишонаи фарқкунандаи сеюми оила росткорист. Мо медонем, ки дар олами табиӣ ҳаммонанд ҳаммонанди худро ба дунё мео-

варад. Дар олами рӯхонӣ низ айнан ҳамин тавр аст. *Ҳар кӣ адолатро ба амал меоварад, аз Худо таваллуд ёфтааст.* Худо росткор аст, ва ҳар он чи ӯ мекунад, росткорона аст, аз ин сабаб ҳар кӣ аз ӯ зода шудааст, росткор аст. Мантиқи раднопазири Юҳанно ҳамин аст.

3,1 Фикр оиди аз Худо зода шудан Юҳанноро фаро мегирад, вай худааш аз он хайрон мешавад ва аз хонандагон хоҳиш мекунад, то ба муҳаббати олиҷанобе ки моро ба оилаи Худо овардааст, назар андозем. *Муҳаббат* моро фарзандони Худо нагардонда, начот дода метавонист. Аммо Худо моро ба оилаи Худ ҳамчун фарзандон дохил карда, нишон дод, ки ба мо *чӣ гуна муҳаббатеро* дорад. “*Бубинед, ки Падар ба мо чӣ гуна муҳаббатеро намудааст, то ки мо фарзандони Худо номида шавем, ва чунин ҳастем*”.

Акнун ки мо рӯз аз рӯз дар замин қадам мезанем, *чаҳон* моро ҳамчун фарзандони Худо эътироф намекунад. Одамони *чаҳон* на моро ва на роҳи мерафтаамонро намефаҳманд. Амалан *чаҳон* Худованд Исоро низ, хангоми дар рӯи замин буданаш, намефаҳмид. “*Ӯ дар чаҳон буд, ва чаҳон ба воситаи Ӯ ба вучуд омад, ва чаҳон Ӯро нашинохт. Ӯ назди мансубони Худ омад, ва мансубонаш Ӯро қабул накарданд*” (Юҳ. 1,10.11). Мо худ ҳамон нишонаҳои хосеро дорем, ки Худованд Исо дорост, пас, наметавонем интизори он бошем, ки *чаҳон* моро мефаҳмад.

3,2 Аммо моро фаҳмиданд ё не, *акнун фарзандони Худо ҳастем*, ва ин кафолати ҷалолӣ оянда аст. *Ҳанӯз маълум нашудааст он чи хоҳем буд. Фақат ҳамин қадарашро медонам, ки дар вақти зоҳир шудани Масеҳ монанди Ӯ хоҳем буд, зеро Ӯро, чунон ки ҳаст, хоҳем дид.* Ин маъноӣ онро надорад, ки мо дар осмонҳо ҷисман ба Исо монанд мешавем. Худованд Исо намуди зоҳирии муайяни Худро хоҳад дошт ва пайҳои ҷароҳатҳои Ҷолҷолто дар ҳама ҷо ҷовидона бо Ӯ хоҳанд буд. Мо бовар мекунем, ки ҳар кас нишонаҳои фарқкунандаи худро дошта, шинохташаванда хоҳад буд. Навиштаҳои Пок таълим намедиханд ки дар осмонҳо ҳама як намуд хоҳанд дошт. Аммо ахлоқан мо ба Исои Масеҳ монанд хоҳем буд. Мо аз нопок-

шавӣ, гуноҳ, беморӣ, ғам ва марг озод хоҳем буд.

Ин тағйироти хайратовар чӣ гуна ба амал меояд? Ҷавоб чунин аст: як нигоҳ ба Масеҳ барои тағйир ёфтани кифоя аст. *Зеро Ӯро, чунон ки ҳаст, хоҳем дид.* Дар рӯи замин зиста, Масеҳро бо бовар дар Сухани Худо мушоҳида намуда, мо дар раванди ба даст овардани шабоҳат ба Ӯ ҳастем. Аммо ин раванд ҳамон вақт пурра ба анҷом мерасад, ки мо *Ӯро, чунон ки ҳаст, мебинем*, чунки дидани Ӯ ба Ӯ монанд будан аст.

3,3 *Ва ҳар ки умеди мушоҳида намудани Масеҳ ва монанди Ӯ буданро дорад, худро пок менамояд, чунон ки Ӯ пок аст.* Масеҳиён кайҳо эътироф намудаанд, ки умеди бозгашти ҳатмии Масеҳ ба ҳаёти бовардор таъсири поккунанда мерасонад. Вай он чиро, ки хангоми омадани Масеҳ кардан намехост, намекунад. Дикқат диҳед, ки дар ин ҷо чунин гуфта мешавад: “*худро пок менамояд, чунон ки Ӯ (Масеҳ) пок аст*”. Ин ҷо гуфта нашудааст, ки “*чунон ки Ӯ (Масеҳ) Худро пок мекунад*”. Худованд Исо ҳеч гоҳ эҳтиёҷе ба пок кардани Худ надошт; Ӯ пок аст. Барои мо ин раванди доимист, барои Ӯ – факт.

3,4 Дар ояти 4 баръакси пок карданро пайдо мекунем: “*Ҳар кӣ гуноҳ мекунад, шариатро мешиканад, ва гуноҳ шикастани шариат аст*”. Калимаи *мекунад* (юн. “*поиео*”), ки бо феъли замони ҳозираи давомдор ифода ёфтааст, амали муттасилро ифода мекунад. Ҳатто агар ягон хел қонун набошад ҳам, гуноҳ кардан имкон дорад. Гуноҳ дар *чаҳон* дар замони Одам ва Мусо буд, он то дода шудани шариати Худо амал мекард. Ҳамин тариқ, “*гуноҳ шикастани шариат аст*” гуфтани ба қадри кофӣ аниқ аст. Бешариатӣ гуноҳ аст. Ба Худо касе итоат намекунад, ки бо роҳҳои худ рафтаи мехоҳад ва Худовандро Ҳокими қонунӣ эътироф кардан намехоҳад. Моҳиятан ин маъноӣ онро дорад, ки вай иродаи худро аз иродаи Худо болотар мегузорад. Ин муҳолифат бо Худои зинда аст, ки ҳақ дорад ба Ӯ итоат карданро талаб кунад.

3,5 Масеҳӣ гуноҳ карда наметавонад — вагарна ин пурра инкор кардани мақсадест, ки Худованд Исо барои он ба замин омад. Ӯ

барои бардоштани гуноҳҳои мо зоҳир шуд. Гуноҳ карданро давом додан — мақсади таҷассуми Ҷро пурра сарфи назар карда зистан аст.

Масеҳӣ гуноҳ карданро давом дода наметавонад — охир, вай бо ин кор Масеҳро (ки вай ба номи Ҷ масеҳӣ номида шудааст), рад мекунад. Дар Ҷ гуноҳе нест. Ин яке аз се ҷойи асосии Инҷил аст, ки оиди табиати бегуноҳи Худованд Исои Масеҳ гуфта мешавад. Петрус ба мо хабар медиҳад, ки “Ҷ ҳеҷ гуноҳе накардааст” (1Пет. 1,22). Павлус меғӯяд: “Ҷ аз гуноҳ беҳабар буд” (2 Қӯр. 5,21). Акнун Юҳанно, шогирде ки Худовандро махсусан аз наздик мешинохт, барои исботи ин суханони худро илова мекунад: “Дар Ҷ гуноҳе нест”.

3,6 Ҳар кӣ дар Ҷ бимонад, гуноҳ намекунад; ҳар кӣ гуноҳ мекунад, Ҷро надидааст ва Ҷро нашинохтааст. Ин оят бовардори ҳақиқиро ба шахсе муқобил мегузорад, ки ҳеҷ гоҳ аз нав зода нашуда буд. Аниқ гуфтан мумкин аст: бовардори ҳақиқӣ он аст, ки дигар пайваста гуноҳ намекунад. Ин ҷо Юҳанно на дар бораи гуноҳҳои алоҳида, балки аниқтараш оиди рафтори давомнок, одатӣ, хос сухан меронад. Ин оят дар назар надорад, ки масеҳии гуноҳкунанда начотро аз даст медиҳад. Аниқтараш, ин ҷо гуфта мешавад, ки шахсе ки доимо гуноҳ мекунад, ҳеҷ гоҳ аз нав зода нашуда буд.

Табиист, ки саволе пайдо мешавад: “Қай гуноҳ одатӣ мешавад? Шахс чӣ қадар бояд гуноҳ кунад, то гуноҳ қоидаи рафтори вай шавад?” Юҳанно ба ин савол ҷавоб намедиҳад. Вай меҳаҳад, ки ҳар як бовардор хушёр бошад, ва бори исботкуниро ба зиммаи худӣ масеҳӣ вогузор мекунад.

3,7 Ғностикҳо даъвои онро мекарданд, ки донишҳои махсус доранд, аммо дар ҳаёти шахсӣ мусоҳилакор буданд. Бинобар ин Юҳанно илова мекунад: “Эй фарзандон! Бигзор шуморо ҳеҷ кас фирефта накунад. Касе ки адолатро ба амал меоварад, вай одил аст, чунон ки Ҷ одил аст”. Дар ин масъала ҳеҷ гуна бетартибӣ набояд бошад — одам наметавонад ҳаёти рӯҳонӣ дошта, дар гуноҳ зистанро давом диҳад. Бештар аз ин, одам танҳо дар ҳолати дорои табиати Масеҳ будан

аз рӯи ростӣ рафтор намуда метавонад, Исо бошад росткор аст.

3,8 Баъзе кӯдакон ба волидони худ чунон монанданд, ки онҳоро дар байни тӯдаи мардум нашинохтан имкон надорад. Ин ҳам барои фарзандони Худо ва ҳам барои фарзандони иблис ҳақиқат аст. Касе ки гуноҳ мекунад, вай аз иблис аст, чунки иблис аз ибтидо гуноҳ кардааст. Ин ҷо чунин фикр ҳаст: “Ҳақ касе ки доимо гуноҳ мекунад, — аз иблис аст”. Иблис аз ибтидо гуноҳ мекард (амали муттасили хос), яъне аз бори аввал, ки вай гуноҳ кард. Ҳамаи фарзандони вай бо ин роҳи васеъ аз пайи вай мераванд. Ин ҷо бояд илова намуд, ки одамон ба воситаи зодашавии нав фарзандони Худо мешаванд, аммо фарзандони иблис ҳеҷ гуна зодашавӣ надоранд. Одамон танҳо ба рафтори вай тақлид намуда, фарзандони иблис мешаванд, аммо ҳеҷ кас чун фарзанди иблис зода намешавад.

Баръакси ин Худованд Исо барои он омад, ки *аъмоли иблисро вайрон кунад*. Худо метавонист иблисро бо як сухан нобуд кунад, аммо ба ҷои ин Ҷ ба ҷаҳон омад, то азоб кашад, хунашро резад ва мурад, то ки *аъмоли иблисро* бетаъсир гардонад. Агар бартараф намудани гуноҳ аз Начоткор чунон нархи азимро талаб карда бошад, пас, рафтори онҳое ки ба Ҷ чун Начоткор бовар мекунанд, бояд чӣ гуна бошад?

3,9 Дар ояти додашуда фикре такрор мешавад, ки ҳар кӣ аз Худо зода шудааст, наметавонад гуноҳ кунад. Баъзе илоҳиётшиносон фикр мекунанд, ки дар ин оят оиди табиати нави бовардор гуфта мешавад: табиати кӯхна гуноҳ карда метавонад, аммо табиати нав — наметавонад. Аммо мо чунин меҳисобем, ки ин ҷо фириства боз ҳам одами аз нав зодашуда ва аз нав зоданашударо ба ҳам муқобил мегузорад ва дар бораи рафтори доимӣ ё одатӣ сухан меронад. Бовардорон одати гуноҳ кардан надоранд. Вай дидаву доништа ва доимо гуноҳ намекунад.

Сабаб дар он аст, ки *зоти Ҷ дар вай сокин аст*. Илоҳиётшиносон дар тафсири маънои ин суханон ихтилофи назар доранд. Баъзеҳо фикр мекунанд, ки *зоти Ҷ* ба табиати нав дахл дорад, дигарон фикр мекунанд,

ки ба Рӯхи Пок, сеюмихо — ба Каломи Худо. Ҳақ ба ҷониби ҳамаи онҳост, ва аз ҳамин сабаб тафсириҳои дурусти ин суҳанон ҳастанд. Мо чунин меҳисобем, ки *зоти Ҷ* ба ҳаёти нав дахл дорад, ки ба бовардор дар лаҳзаи бовар карданаши ато карда мешавад. Он гоҳ дар ин гуфтаҳо суҳан дар бораи ҳаёти илоҳӣ меравад, ки дар бовардор мемунад. *Ҷ* дар бехатарии ҷовидонист. Ин бехатарӣ барои масеҳӣ ҳамчун василаи худсафедкунӣ, ки барои рафта гуноҳ кардан имкон диҳад, хизмат намекунад. Аниқтараш, бехатарии ҷовидонии вай кафолат медиҳад, ки вай гуноҳ карданро давом намедиҳад. *Вай* монанди пештара *гуноҳ намекунад, чунки аз Худо таваллуд ёфтааст*. Ин муносибатҳои илоҳӣ имконияти гуноҳро ҳамчун тарзи зиндагӣ бартараф мекунад.

3,10a Ва низ фарқи чоруми *фарзандони Худо* аз *фарзандони иблис* ҳаст. *Ҳар кӣ адолатро ба амал намеоварад, аз Худо нест*. Ҳеч гуна ҳолати мобайнӣ нест. Ягон касе нест, ки ҳам ин гуна ва ҳам он гуна рафтор кунад. Фарзандони Худо бо ҳаёти росткоронаи худ маълуманд.

3,10b.11 Дар ин порча суҳан боз оиди тести тафтишӣ барои онҳое меравад, ки дар оилаи Худо мебошанд, — тафтиши *муҳаббат*. Аввали он дар 2,7–17 дода шудааст. Аз рӯзҳои аввали пайдоиши масеҳият маълум аст, ки *муҳаббат* ба бародарон вазифаи илоҳист. *Муҳаббат* ин ҷо на муносибати дӯстона ё дилбастагии оддии инсониро, балки *муҳаббати* илоҳиро мефаҳмонад. Мо бояд дигаронро ҳамон тавре дӯст дорем, ки Масеҳ моро дӯст дошт. Дар асл бо қувваи худ ин гуна муҳаббатро зоҳир намудан ғайриимкон аст; танҳо қувваи Рӯхи Пок қувваи ин тавр дӯст доштанро медиҳад.

3,12 Юҳанно ба мавриди якуми тасвиршудаи ба бародари худ муҳаббат надоштан бармегардад. *Қобил* нишон дод, ки *аз иблис буд ва бародари худ Ҳобилро кушт*. Сабаби асосии қатл дар калимаҳои зерин ифода ёфтааст: “*аъмоли худаши бад буд, вале аъмоли бародараш — одилона*”.

3,13 Принципи асосии ҳаёти инсон дар он аст, ки бадӣ росткориҳо чашми дидан надорад, ва ин сабаби онро мефаҳмонад, ки

чаро *чаҳон аз бовардор нафрат мекунад*. Ҳаёти росткоронаи масеҳӣ бо бадахлокии нобовар тазоди саҳт дорад. Нобовар фошкуниро бад мебинад ва ба ҷои он ки рафтори гуноҳкоронаи худро тағйир диҳад, кӯшиш мекунад шахсеро, ки бо ҳаёти худ ўро мазаммат мекунад, нобуд кунад. Ин оқилона нест, монанди он ки агар шахс хаткашакро, ки қач будани хати кашидаи ўро нишон медиҳад, нобуд кунад.

3,14 *Мо медонем, ки аз марг ба ҳаёт гузаштаем, чунки бародаронро дӯст медорем*. Ҷӣ хуш, ки шахси начотёфта ба масеҳиён комилан диғар муносибат мекунад. Ин яке аз роҳҳои оғоз, ки вай ба воситаи он боварӣ ба начотро ба даст меорад. Шахсе ки фарзанди ҳақиқии Худоро дӯст намедорад, худро масеҳӣ номида метавонад, аммо Навиштаҳои Пок мегӯянд, ки *ӯ дар марг сокин аст*. Вай ҳамеша рӯҳан мурда буд ва ҳамин гуна боқӣ мемунад.

3,15 Нафрат дар чашми чаҳон бади на он қадар қалон аст, аммо Худо нафраткунандаро қотил меномад. Ҳамин ки андаке фикр кунем, мефаҳмем, ки ин нафрат қатлест дар ҷанин. Сабаб ҳаст, агарчи куштор, шояд, амалӣ гардонда намешавад. Ҳамин тарик, *ҳар кӣ аз бародари худ нафрат дорад, қотил аст*. Ҳангоме Юҳанно мегӯяд, ки *ҳеч як қотил ҳаёти ҷовидоние надорад, ки дар вай сокин бошад*, вай дар назар надорад, ки қотил начот ёфта наметавонад. Вай танҳо дар назар дорад, ки шахсе ки рӯйрост аз бародарони худ нафрат дорад, қотили эҳтимоли буда, начот наёфтааст.

3,16 Худованди мо Исо ба мо намунаи олитарини *муҳаббатро* зоҳир кард, вақте *ҷони Худо* барои мо *фидо* кард. Ин ҷо Масеҳ ба Қобил муқобил гузошта мешавад. *Ҷ* ба мо муҳаббатро дар зоҳиршавии олитаринаш нишон дод. Дар маънои муайян муҳаббат диданашаванда аст, аммо мо метавонем таъсири муҳаббатро бинем. Дар салиби Ҷолҷолто мо муҳаббатро мебинем, муҳаббатро дар амал. Юҳанно аз ин барои мо хулосае мебарорад: *мо ҳам бояд ҷонҳои худро барои бародарон фидо кунем*. Ин маънои онро дорад, ки мо бояд муттасил ҳаёти худро барои бародарони худ диҳем ва омода бошем, ки

агар ин зарур шавад, баҳри онҳо бимирем. Ба бисёри мо ҳеҷ гоҳ лозим намеояд, то барои дигарон бимирем, аммо ҳамаи мо неъматҳои моддиро ҳамроҳи мӯҳтоҷон бо ҳам дида, муҳаббати бародарона зоҳир карда метавонем. Фириста дар ояти 17 маҳз ҳаминро таъкид мекунад.

3,17 Ояти 16 зиёдтарин чизро, ки мо барои бародаронамон карда метавонем, нишон медиҳад, аммо ояти 17 оиди чизи камтарин мегӯяд. Юҳанно ба таври возеҳ гуфт, ки касе *бародари худро дар ҳолати мӯҳтоҷӣ дида*, қонеъ намудани эҳтиёҷоти ӯро зарур намеҳисобад ва ба ӯ дасти ёри дароз намекунад, масеҳӣ нест. Ин ёри бефарқро сафед намекунад, чунки барои харидани чизи зарарнок пул дода, ба ӯ зарар расонидан мумкин аст. Аммо ояи ба масъалаҳои ҳаётан муҳим оиди сарватғундорӣ масеҳиён дахл мекунад.

3,18 Мо бояд *на бо сухан ва забон, балки пеш аз ҳама бо амал ва ростӣ дӯст бидорем*. Дигар хел карда гӯем, гап на танҳо дар суханони меҳрубона, балки бештар дар он аст, ки дар айни ҳол набояд дуруғ гуфт. Муҳаббатро дар қорҳои мушаххаси раҳмдилӣ ифода кардан лозим аст, он бояд ҳақиқӣ бошад, на бардуруғ.

3,19 Ба бародаронамон муҳаббати ҳақиқӣ ва амалиро зоҳир намуда, хоҳем донист, ки *мо аз ростӣ ҳастем*, ва ҳангоме ки ба ҳузури ӯ дар дуо меистем, ин чиз *дилҳои моро ором хоҳад кард*.

3,20 Дар ҳар чизе ки *дил моро маҳкум менамояд, чунки Худо аз дили мо бузургтар аст ва ҳар чизро медонад*. Ин ҷо сухан дар бораи он меравад, ки муносибати мо ба Худо дар дуо чӣ гуна аст. Ин оятро ду хел фаҳмидан мумкин аст.

Пеш аз ҳама, агар *дил моро маҳкум менамояд, Худо аз дили мо бузургтар аст* ба он маъно ки ҳамдардӣ ӯ *бузургтар* аст. Ҳангоме ки дар мо ҳисси қавӣ беарзишӣ, дарки нолокии худ пайдо мешавад, бо вучуди ин, Худо медонад, ки мо ӯро ва халқи ӯро дӯст медорем. ӯ медонад, ки бо вучуди ҳамаи нобарориҳо ва гуноҳоямон мо ба ӯ тааллуқ дорем.

Нуктаи назари дигар чунин аст: агар *дил моро маҳкум менамояд, Худо дар масъалаи*

маҳкум кардан *аз дили мо бузургтар аст*. Дониши мо оиди гуноҳоямон маҳдуд аст, аммо Худо дар бораи онҳо комилан ҳама чизро *медонад*. Худо ҳама бади дар мо бударо медонад, дар ҳоле ки мо онро қисман медонем. Мо ба нуктаи назари охир моил ҳастем, агарчи ҳар дуи онҳо дурустанд, яъне имконпазиранд.

3,21 Ин ҷо ба Худо чӣ гуна муносибат доштани касе нишон дода шудааст, ки вичдонаш дар назди Худо пок аст. Гап на дар он аст, ки ин шахс беғуноҳона мезист, балки аниқтараш, дар он аст, ки гуноҳҳои худро дарҳол эътироф ва тарк намояд. Чунин рафтор намуда, вай дар назди *Худо чуръат* ва дар дуо далерӣ *дорад*. Ҳамин тариқ, *агар дили мо моро маҳкум накунад, мо ба ҳузури Худо чуръат дорем*.

3,22 *Ва ҳар чи талаб кунем, аз ӯ меёбем, чунки аҳкоми ӯро риоят мекунем ва он чи ба ҳузури ӯ мақбул аст, ба амал меоварем*. Аҳкоми ӯро риоят кардан — яъне дар ӯ сокин будан, дар наздикии ҳаётан зарур бо Начоткор зистан аст. Ҳангоме ки мо ҳамин тавр дар мушоракат бо ӯ ҳастем, хости ӯ хости худи мо мешавад. Ба воситаи Рӯҳи Пок вай моро бо донишани хости Худ пур мекунад. Дар ин ҳолат мо чизи ба хости Худо муҳолифро наметалабем. Ҳангоме ки мо мувофиқи хости ӯ металабем, *ҳар чи талаб кунем, аз ӯ меёбем*.

3,23 *Ҳукми Худо ин аст, ки мо ба номи Писари ӯ Исои Масеҳ имон оварем ва якдигарро дӯст дорем, чунон ки ӯ ба мо ҳукм кардааст*. Ба ақидаи мо, ин порча тамоми фармудаҳои Паймони Навинро чамбаст мекунад. Дар он оиди вазифаи мо дар назди Худо ва бародарони масеҳиямон гуфта мешавад. Вазифаи аввалини мо ба Худованд Исои Масеҳ боварӣ кардан аст. Бовари ҳақиқӣ дар рафтори дуруст ифода меёбад, пас, мо бояд *якдигарро дӯст дорем*. Ин шаҳодати бовари начотдиханда аст.

Диккат диҳед, ки Юҳанно дар ин ва дар дигар оятҳо ҷонишини “ӯ”-ро истифода мекунанд, ки ҳам ба Худо Падар ва ҳам ба Худованд Исои Масеҳ дахл доранд, ва маънидод намекунад, ки ин ҷонишинҳо ба кадоме аз онҳо дахл доранд. Юҳанно чунин навишта

метавонад, зеро Писар ҳамон гуна Худои ҳақиқист, чуноне ки Падар, ва гуноҳе нест, агар дар бораи онҳо чунин сухан меронанд.

3,24a Қисми аввали ояти 24 мавзӯи муҳаббатро чун санчише барои фарзандони Худо ба анҷом мерасонад: *ва касе ки аҳкоми Ҷро нигоҳ медорад, вай дар Ҷ сокин аст, ва Ҷ дар вай*. Ба Ҷ итоат намудан — яъне дар Ҷ сокин будан аст, ва онҳое ки дар Ҷ сокинанд, ба ҳузури доимии Ҷ боварӣ доранд.

3,24b *Ва ин ки Ҷ дар мо сокин аст, аз он Рӯҳе медонем, ки Ҷ ба мо ато намудааст*. Мо дилпур буда метавонем, ва ин ҷо ин тасдиқ карда мешавад, ки кафолати дар мо сокин будани Худо ба воситаи Рӯҳи Пок меояд. Ҳамаи бовардорон Рӯҳи Покро доранд. Ҷ Ҳамонест, ки бовардоронро сӯи ҳақиқат мебарад ва ба онҳо имконияти фарқ кунонидани иштибохро медиҳад.

VII. ЭҲТИЁҶИ ФАРҚ КУНОНИДАНИ ҲАҚИҚАТ ВА ИШТИБОҶ (4,1–6)

4,1 Зикри Рӯҳи Пок ба Юҳанно ёдрас мекунад, ки имрӯзҳо дар ин ҷаҳон рӯхҳои дигар ҳастанд, ки фарзандони Худоро оиди онҳо огоҳӣ додан лозим аст. Ин ҷо вай бовардоронро огоҳ мекунад, ки *ба ҳар рӯҳ эътиמוד накунанд*. Калимаи “рӯҳ” пеш аз ҳама ба муаллимони дахл дорад, аммо на танҳо маҳз ба онҳо. Агар шахс дар бораи Навиштаҳои Пок, Худо ва Масеҳ сухан гӯяд, ин ханӯз маънои онро надорад, ки вай фарзанди ҳақиқии Худост. Мо бояд *рӯхҳоро имтиҳон кунем, ки оё аз Худо ҳастанд, чунки бисёр анбиёи козиб ба сар то сари дунё рафтаанд*. Онҳо мегӯянд, ки масеҳиятро қабул кардаанд, аммо умуман Хушхабари дигарро таълим медиҳанд.

4,2 Юҳанно барои имтиҳон кардани одамони меъёрҳои амалие пешниҳод мекунад. Муаллимиро бо чунин савол имтиҳон кардан мумкин аст: “Шумо дар бораи Масеҳ чӣ фикр доред?” *Ҳар рӯҳе ки эътироф кунад, ки Исои Масеҳ ба ҳасби ҳисм омад, аз Худост*. Ин на танҳо эътирофи он ҳақиқати таърихист, ки Исо ба ҷаҳон дар бадани одамӣ зода шуда буд, балки, аниқтараш, эътирофи он аст, ки Шахсияти зинда, *Исои Масеҳ, ба ҳасби ҳисм омад*. Ин гуна эътироф Исоро

ҳамчун *Масеҳи* таҷассумшуда тасдиқ мекунад ва дар бораи таъзим намудан дар назди Ҷ ҳамчун дар назди Худованди ҳаёти мо мегӯяд. Чун мешунавед, ки шахс оиди Худованд Исо ҳамчун Масеҳи ҳақиқии Худо шаҳодат медиҳад, хоҳед донист, ки вай аз Рӯҳи Худо сухан меронад. Рӯҳи Худо одамонро даъват менамояд, то Исои Масеҳро ҳамчун Худованд эътироф намоянд ва ҳаёти худро ба Ҷ боварӣ карда супоранд. Рӯҳи Пок ҳамеша Исоро ҷалол медиҳад.

4,3 *Ва ҳар рӯҳе ки инкор кунад, ки Исои Масеҳ ба ҳасби ҳисм омад, аз Худо нест*.⁴ Маҳз ҳамин тавр шумо метавонед муаллимони дурӯғинро ошкор намоед. Онҳо *Исои Масеҳро*, ки дар ояти пештара тасвир шуда буд, *инкор мекунанд*. *Ин рӯҳи зиддимасеҳ аст, ки пайғамбарон дар бораи он гуфта буданд ва он акнун дар ҷаҳон аст*. Имрӯзҳо бисёриҳо дар бораи Исо чизҳои қобили қабулро мегӯянд, аммо Ҷро ҳамчун Худои таҷассумёфта эътироф намекунанд. Онҳо мегӯянд, ки Масеҳ “илоҳӣ” аст, аммо намегӯянд, ки Ҷ Худи Худо аст.

4,4 Бовардорони фурӯтан метавонанд ин муаллимони дурӯғинро *мағлуб* кунанд, *зеро дар худ Рӯҳи Покро доранд*, ва ин ба онҳо имкон медиҳад, ки иштибохро ошкор намоянд ва онҳоро гӯш накунанд.

4,5 Муаллимони дурӯғин *аз ҷаҳон* мебошанд, ва *бинобар ин* сарчашмаи ҳар он чи онҳо мегӯянд, *дунявӣ* аст. *Ҷаҳон* ибтидои ҳамаи он чизҳоест, ки онҳо таълим медиҳанд, ва *бинобар ин ҷаҳон* ба онҳо гӯш меандозад. Ин ба мо онро ёдрас мекунад, ки таҳсини ҷаҳон наметавонад меъёри баҳодиҳии ҳақиқӣ будани таълимот бошад. Агар шахс майли шӯҳрат ёфтан дошта бошад, вай бояд танҳо он чизеро гӯяд, ки ҷаҳон мегӯяд, аммо агар вай ба Худо вафодор монданӣ бошад, ногузир ба муҳолифати ҷаҳон рӯ ба рӯ мешавад.

4,6 Дар ин оят Юҳанно ҳамчун намоёндаи фиристагон сухан меронад: “*Мо аз Худо ҳастем, ҳар кӣ Худоро мешиносад, ба мо гӯш медиҳад*”. Ин чунин маъно дорад, ки ҳамаи ҳақиқатан аз Худо зодашудагон таълимоти фиристагонро, ки дар Инчил баён шудааст, қабул мекунанд. Баръакс, онҳое ки аз Худо нестанд, аз шаҳодатҳои Инчил даст мека-

шанд, ё кӯшиш мекунад ба он чизе илова кунанд ё онро таҳриф кунанд.

VIII. НИШОНАҲОИ ФАРККУНАНДАИ ОНҲОЕ КИ ДАР МУШОРАКАТИ МАСЕХИЁНА ҲАСТАНД (ДАВОМ) (4,7–5,20)

A. Муҳаббат (4,7–21)

4,7.8 Ин чо Юҳанно мавзӯи муҳаббати бародаронаро чамъбаст мекунад. Вай таъкид менамояд, ки *муҳаббат* вазифаест, ки бо табиати Худо мувофиқат мекунад. Чуноне ки зикр шуда буд, Юҳанно на оиди муҳаббате фикр мекунад, ки дар байни одамон маъмул аст, балки оиди он муҳаббати фарзандони Худо, ки аз олами боло зодашудагон доранд. *Муҳаббат* аз чихати пайдоиш аз *Худост*, ва *ҳар кӣ дӯст медорад*, аз *Худо таваллуд ёфтааст*. *Касе ки дӯст намедорад*, *Худоро нашинохтааст*, *чунки Худо муҳаббат аст*. Ин чо гуфта нашудааст, ки Худо дӯст медорад. Ин ҳақиқат аст, аммо Юҳанно таъкид мекунад, ки *Худо муҳаббат аст*. Муҳаббат табиати \bar{U} ст. Ба ғайр аз муҳаббате ки сарчашмааш дар \bar{U} ст, муҳаббати ҳақиқӣ нест. Суханони “*Худо муҳаббат аст*” сазовори онанд, ки ба тамоми забонҳои рӯи замин ва дар осмонҳо эълон карда шаванд. Г. С. Барретт ин суҳанонро чунин меномад:

Суханони бузургтарине ки замоне одам ба забон овардааст, суҳанони бузургтарин дар тамоми Навиштаҳои Пок... Ҳамаи маъноҳои ин суҳанонро ҳатто лаҳзае ба худ тасаввур кардан имкон надорад; чунки на идроки инсонӣ, на идроки сунӣ на ҳоло ва на ягон вақти дигар маънои даркнашавандаи онро фаҳмида наметавонад; аммо мо бо эҳтиромии ҳаяҷоннок гуфта метавонем, ки ин суҳанон оиди Худо калиде ба ҳамаи корҳо ва роҳҳои Худо, ... ба сирри офариниш, ... ба наҷот... ва ба худи моҳияти Худо мебошанд.⁵

4,9.10 Дар оятҳои оянда зухуроти муҳаббати Худо дар се замон тасвир ёфтаанд. Дар гузашта он ба мо, гуноҳкорон, дар он зоҳир шуда буд, ки \bar{U} Писари ягонаи Худо ато намуд (4,9–11). Дар замони ҳозира он ба мо, покон, дар он зоҳир мешавад, ки \bar{U} дар мо сокин аст (4,12–16). Дар оянда он ба мо дар

он зоҳир мешавад, ки \bar{U} ба мо дар рӯзи доварӣ чуръат медиҳад.

Худо муҳаббати Худо пеш аз ҳама ба мо, ҳамчун ба гуноҳкорон, зоҳир намуд. *Худо ба ҷаҳон Писари ягонаи Худо фиристод*, *то ки мо ба василаи \bar{U} наҷот ёбем*. \bar{U} Писари Худо барои *кафорати*⁶ *гуноҳҳои мо* фиристод. Мо мурда ва мӯхтоҷи ҳаёт будем, мо айбдор ва мӯхтоҷи *кафорат* будем. Ибораи “*Писари ягонаи Худо*” идеяи муносибатҳои махсусро дорад, ки ягон писари дигар дар он шарик буда наметавонист. Ин муносибатҳо муҳаббати Худоро чунон олидараҷа мегардонанд, ки \bar{U} *Писари ягонаи Худо* ба ҷаҳон мефиристад, то ки мо ба воситаи \bar{U} зиста тавонем.

Муҳаббати Худо ба мо на барои он ошкор шуд, ки аввал мо \bar{U} ро *дӯст доштем*. Баръакс; дар асл мо душманони \bar{U} будем ва аз \bar{U} нафрат доштем. Дигар хел карда гӯем, \bar{U} моро на барои он ки \bar{U} ро *дӯст* медоштем, балки бар хилофи муҳолифати шадиди мо *дӯст* медошт. Ва \bar{U} муҳаббати Худо чӣ гуна зоҳир намуд? *Писари Худо барои кафорати гуноҳҳои мо фиристод*. *Кафорат* дар ин чо маънои қаноат кунонидан, ё ҳал намудани масъалаи гуноҳро дорад.

Баъзе либералҳо дар бораи муҳаббати Худо аз қурбонии наҷотдиҳандаи Масех чундо муҳокимаронӣ карданро *дӯст* медоранд. Дар ҳамин чо Юҳанно ин ду падидаро муттаҳид карда, дар онҳо ягон хел зиддиятро намебинад. Денни шарҳ медиҳад:

*Ба парадокси ҳайратовари ин оят диққат диҳед, ки Худо дар як вақт ҳам *дӯст* медорад ва ҳам ба хашм меояд ва муҳаббати \bar{U} кафоратро пешбинӣ мекунад, ки *газаби \bar{U} бар зидди моро бартараф* мекунад. Ба ҷои *ҷустани муҳолифат* дар байни муҳаббат ва *кафорат* *фириста* ба ғайр аз идеяи *кафорат* ягон идеяи дигари муҳаббат ба касеро пешниҳод намекунад.⁷*

4,11 Акнун Юҳанно моро водор мекунад, то дар бораи дарси ибрате ки ин муҳаббати бепоён медиҳад, фикр кунем. “*Агар Худо моро ин гуна *дӯст* дошта бошад, мо низ бояд якдигарро *дӯст* бидорем*”. Ин чо калимаи *агар* маънои шубҳаро надорад, он ба маънои “азбаски” истифода мешавад. *Азбаски* Худо

муҳаббати Худро ба онҳое ки акнун фарзандони \bar{U} хастанд, фуру рехтааст, пас, мо низ бояд онҳоеро *дӯст бидорем*, ки ҳамроҳи мо ба оилаи мубораки \bar{U} дохиланд.

4,12.13 Дар замони ҳозира муҳаббати Худо ба мо дар он зоҳир мегардад, ки он дар мо сокин аст. Фириста мегӯяд: “*Худоро ҳаргиз касе надидааст: агар мо якдигарро дӯст дорем, Худо дар мо сокин аст ва муҳаббати \bar{U} дар мо комил аст*”. Дар Юҳанно 1,18 меҳонем: “Худоро ҳаргиз касе надидааст; Писари ягонае ки дар оғӯши Падар аст, \bar{U} ро зоҳир кард”. Дар Инчили Юҳанно мо мебинем, ки Худои ноён Худро ба ҷаҳон ба воситаи Исои Масеҳ аён намуд. Суханони “*Худоро ҳаргиз касе надидааст*” дар Номаи Юҳанно тақрор мешаванд. Аммо акнун Худо Худро ба ҷаҳон на ба воситаи Масеҳ аён мекунад, чунки \bar{U} ба осмон баргашт ва акнун дар тарафи рости Худо нишастааст. Ҳозир Худо Худро ба ҷаҳон ба воситаи бовардорон зоҳир менамояд. Одамон Худоро дидан меҳоянд, ва ҷӣ хуш аст, ки мо ба ин эҳтиёҷ ҷавоби Худо хоҳем буд! Ва ҳангоме ки якдигарро дӯст медорем, *муҳаббати \bar{U} дар мо комил аст*, яъне муҳаббати Худо ба мо ба ҳадаф расидааст. Мо на барои он зиндагӣ мекунем, ки пункти охирини баракатҳои Худо бошем, балки танҳо каналҳои он бошем. Муҳаббати Худо ба мо на барои он дода шудааст, ки ба худ ғун кунем, балки барои он дода шудааст, ки ба воситаи мо ба дигарон ҷорӣ шавад. Муҳаббат ба якдигар исботи он аст, ки *мо дар \bar{U} сокинем ва \bar{U} дар мо*, ва мо шарикони *Рӯҳи \bar{U}* ҳастем. Тасаввур кунед, ҷӣ қадар олист, ки \bar{U} дар мо сокин аст ва мо дар \bar{U} !

4,14 Акнун Юҳанно шаҳодати гурӯҳи фиристагонро ҳамроҳ мекунад: “*Ва мо дидаем ва шаҳодат медиҳем, ки Падар Писарро фиристод, то ки Наҷотдиҳандаи ҷаҳон гардад*”. Ин эълонияи бузурги муҳаббати Худо дар амал аст. Суханони “*Падар Писарро фиристод*” имкониятҳои номаҳдуди амали Масеҳро тасвир мекунад. В. Е. Вайн навишта буд, ки “имкониятҳои хизмати \bar{U} ба андозаи одамдӯстияш беҳудуд буданд, ва танҳо тавбанопазирӣ ва нобоварии одамон онҳоро то ба андозаи натиҷаи амалӣ маҳдуд карданд”.⁸

4,15 Баракате ки бо ҳузури Худи Худо ҳамроҳ аст, имтиёзи ҳамаи онҳое, ки *Писари Худо* будани Исоро эътироф мекунанд. Боз ҳам, ин на эътироф чун натиҷаи идрок аст, балки эътирофи садоқати худ ба Худованд Исои Масеҳ аст. Муносибате наздиктар аз он нест, ки одам дар *Худо* ва *Худо* дар одам сокин бошад. Ин гуна муносибатҳоро аён тасаввур кардани мо душвор аст, аммо мо метавонистем онро бо оташгирак дар оташ, исфанҷ дар об ва ё кураи ҳавой дар ҳаво монанд кунем. Дар ҳар як ҳолат объект дар муҳит аст, ва муҳит дар объект аст.

4,16 *Ва мо муҳаббатеро, ки Худо ба мо дорад, медонем ва ба он эътимод дорем. Худо муҳаббат аст ва ҳар кӣ дар муҳаббат сокин аст, вай дар Худо сокин аст, ва Худо дар вай. Худо муҳаббат аст*, ва ин муҳаббат бояд объектро ёбад. Объекти махсуси муҳаббати Худо — гурӯҳи онҳое, ки барои оилаи Худо зода шудаанд. Агар бо Худо дар мушоракат будани ман лозим бошад, пас, ман бояд онҳоеро, ки \bar{U} дӯст медорад, низ дӯст дорам.

4,17 *Муҳаббат дар мо чунон ба камол расидааст*. На муҳаббати мо ба камол расидааст, балки муҳаббати Худо дар мо ба камол расидааст. Акнун Юҳанно ҳамроҳи мо ба оянда, ба вақте ки мо назди Худованд хоҳем истод, назар меандозад. Оё мо бо *ҷуръат* ва боварӣ хоҳем истод ё аз даҳшат худро ба дарун мекашем? Ҷавоб чунин аст; мо *ҷуръат* ва боварӣ хоҳем дошт, чунки муҳаббати комили Худо масъалаи гуноҳро барои ҳамеша ҳал кардааст. Сабаби боварии мо ба рӯзи оянда дар ин суханон ифода ёфтааст: “...*зеро чунон ки \bar{U} дар ин ҷаҳон ҳаст, ончунон мо ҳастем*”. Дар замони ҳозира Худованд Исо дар осмон нишастааст, ва доварӣ пурра ба гузашта тааллуқ дорад. Вай боре ба ҷаҳон омад ва азоб ва ҷазоеро, ки мо барои гуноҳоямон сазовор будем, аз сар гузаронд. Аммо \bar{U} амали начотро ба ҷо овард, ва масъалаи гуноҳ дигар ҳеч гоҳ бардошта намешавад. *Чунон ки \bar{U} ҳаст, ончунон мо* низ дар ин ҷаҳон ҳастем. Гуноҳҳои мо дар салиби Ҷолҷолто маҳкум шуда буданд, ва мо бо боварӣ суруда метавонем:

*Марг ва доварӣ — дар ақби ман,
Меҳрубонӣ ва ҷалол — дар пеши ман;*

*Ҳамаи мавҷҳои баҳр бар Исо фуру
рехтанд,
Онҳо ҷо онҳо қудрати азими худро гум
карданд.*

Ҷ. А. Тренч

Доварӣ бар \bar{U} фуру рехт, пас, мо аз маҳкумият берун ҳастем.

4,18 Мо барои дарк кардани муҳаббати Худо омадаем, барои ҳамин аз ҳалокат наметарсем. Дар муҳаббат ҳаросе нест, балки муҳаббати комил ҳаросро бадар меронад. Маҳз муҳаббати комили \bar{U} ҳаросро бадар меронад. Ман ба муҳаббати Худованд аввалан барои он боварӣ дорам, ки \bar{U} барои ман Писари Худо ба марг фиристод. Сониян, ман медонам, ки \bar{U} маро дӯст медорад, чунки ҳозир дар ман сокин аст. Сеюм, ман метавонам бе боварӣ ва бе ягон тарс ба оянда нигоҳ кунам. Дуруст аст, ки ҳарос азоб дорад, ва касе ки меҳаросад, дар муҳаббат комил нест. Муҳаббати Худо дар ҳаёти одамоне ки аз \bar{U} меҳаросанд, амал карда наметавонад. Онҳо ҳеч гоҳ ба назди \bar{U} бо пушаймонӣ намеоянд ва омурзиши гуноҳоро ба даст намеоваранд.

4,19 Мо \bar{U} ро⁹ дӯст медорем, чунки аввал \bar{U} моро дӯст дошт. Мо \bar{U} ро ба як сабабе дӯст медорем — аввал \bar{U} моро дӯст дошт. Даҳ Фармуда талаб мекунад, ки одам Худоро ва ёри худро дӯст дорад. Аммо шариат ин муҳаббатро дода наметавонист. Пас, Худо чӣ гуна метавонист он муҳаббатеро, ки адолати \bar{U} талаб мекард, ба даст оварад? \bar{U} масъаларо ин тавр ҳал кард: Писари Худо фиристод, то ки \bar{U} барои мо бимирад. Ин гуна муҳаббати олий чун арзи миннатдорӣ аз боиси он чи \bar{U} барои мо кард, дилҳои моро ба \bar{U} ҷалб мекунад. Мо мегӯем: “Ту барои ман хуни Худо рехтӣ ва мурдӣ, акнун ман барои Ту хоҳам зист”.

4,20 Юҳанно таъкид мекунад, ки кӯшишҳои Худоро дӯст доштан беҳудаанд, агар дар айни замон мо аз бародари худ нафрат дошта бошем. Ҳар қадаре ки парраҳо ба марказ наздиктар бошанд, ҳамон қадар бо ҳам наздиктаранд. Ҳамин тарик, ҳар қадаре ки мо ба Худованд наздиктар бошем, бародарони масеҳии худро ҳамон қадар бештар дӯст медорем. Амалан мо Худовандро на он қадар

бештар аз он ки ба фурутантарини пайравони \bar{U} муҳаббат дорем, дӯст медорем. Юҳанно исбот мекунад, ки Худоро, ки надидаем, дӯст доштан имкон надорад, агар мо бародаронеро, ки дидаем, дӯст надорем.

4,21 Фириста бобро бо такрори ҳукме ба анҷом мерасонад, ки мо аз \bar{U} дорем, то ҳар кӣ Худоро дӯст медорад, бародари худро низ дӯст бидорад.

Б. Таълимоти солим (5,1a)

Акнун Юҳанно аз мавзӯи меъёрҳои баҳодихии ҳаёт боз ба таҳлили таълимот бармегардад. Мо ҳамчунин метавонистем онро тафтиши бовар номем. Дар се ояти аввал натиҷаҳои бовар номбар карда мешаванд. Аввал зодашавии илоҳӣ меояд, сипас муҳаббат ба Худо, баъд — муҳаббат ба бародарони бовардор ва ниҳоят, риояи фармудаҳои Худо. Пеш аз ҳама мо зодашавӣ аз Худоро дорем: ҳар кӣ имон дорад, ки Исо Масеҳ аст, вай аз Худо таваллуд ёфтааст. Ин ҷо бовар на танҳо бо идрок ба факт розӣ шудан, балки ҳаётро ба Исо ҳамчун ба Масеҳ бахшидан аст.

В. Муҳаббат ва итоаткорие ки пас аз он меояд (5,16–3)

5,16 Агар мо ҳақиқатан аз Худо таваллуд ёфта бошем, \bar{U} ро дӯст хоҳем дошт. Ва на танҳо \bar{U} ро, балки фарзандони \bar{U} ро низ дӯст хоҳем дошт. Бояд гуфт, ки мо бояд на танҳо касонеро ки ба ҷамоати маҳаллии мо ё ба як намуди муайяни калисо дохил ҳастанд, балки ҳамаи бовардоронро дӯст дорем.

5,2.3 Натиҷаи чоруми бовар — ба фармудаҳои Худо итоат кардан аст. *Аз ин медонем, ки фарзандони Худоро дӯст медорем, ки Худоро дӯст дорем ва аҳкоми \bar{U} ро риоят кунем.* Ба онҳое ки ҳақиқатан начот ёфтаанд, иҷро кардани иродаи Худо хос аст. Муҳаббати мо ба Худо дар хоҳиши ба ҷо овардани фармудаҳои \bar{U} ифода меёбад. Худованд Исо гуфтааст: “Агар Маро дӯст доред, аҳкоми Маро риоя хоҳед кард” (Юҳ. 14,15).

Вақте Юҳанно мегӯяд, ки аҳкоми \bar{U} зарон нестанд, онро дар назар надорад, ки онҳо душвор нестанд, балки, аниқтараш, онҳо маҳз ҳамон чизҳое мебошанд, ки аз олами

боло зодашудагон ичро кардани онхоро дӯст медоранд. Вақте шумо ба модар маслиҳат медиҳед, ки ба кӯдак бештар ғамхорӣ намояд, шумо фақат он чизро маслиҳат медиҳед, ки вай ба ҷо оварданаширо дӯст медорад. *Аҳкоми Худованд* барои мо бехтаринанд, онҳо ҳамоне мебошанд, ки табиати нави мо аз он самимона ба вачд меояд.

Г. Боваре ки бар ҷаҳон ғолиб меояд (5,4.5)

5,4 Сипас мо оиди сирри ғалаба бар ҷаҳон мефаҳмем. Системаи ҷаҳонӣ барномаи дахшатовари васвасаҳост, ки доимо кӯшиш мекунад моро аз Худо ва аз он чи ҷовидонист, дуртар кашида барад ва моро ба чизи муваққатӣ ва ҷисмонӣ чалб кунад. Одамони ҷаҳон пурра бо чизҳои тезгузар ва эҳсосотӣ машғул мебошанд. Онҳо қурбонии чизи гузаранда шудаанд.

Танҳо одаме ки аз *Худо таваллуд ёфтааст*, ҳақиқатан ҷаҳонро мағлуб мекунад, чунки бо бовар вай метавонад бар бебақоии ин ҷаҳон баланд шавад ва ҳама чизро дар дурнамои ҳақиқӣ, ҷовидонӣ бинад. Ҳамин тариқ, дар ҳақиқат ҷаҳонро на олимони бузург, файласуфон ё рӯхшиносон, балки бовардорони оддӣ мағлуб мекунанд, ки гузаранда будани чизи ба назар менамуда ва ҷовидонӣ будани чизи ноаёнро мефаҳманд. Нури ҷалоли Худо, ки дар Масеҳ зоҳир карда шуд, ҷалоли ин ҷаҳонро мепӯшонад.

5,5 Чуноне ки дидем, мавзӯи ин боб бовар ҳамчун санчиши ҳаёти ҷовидонӣ мебошад. Юҳанно худи ҳозир зикр кард: *кист, ки ҷаҳонро мағлуб мекунад, ҷуз касе ки имон дорад, ки Исо Писари Худост?* Акнун вай фаҳмондани ҳақиқатро оиди хизмати Худованд Исои Масеҳ давом медиҳад.

Ғ. Таълимоти солим (5,6–12)

5,6 Вай мегӯяд: “*Ҷ Исои Масеҳ аст, ки бо об ва хун омадааст*”. Оиди маънои ин суханон мубоҳисаҳои зиёде буданд. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки *об ва хун* ба об ва хуне дахл доранд, ки аз бадани Начотдиханда ҷорӣ мешуд (Юх. 19,34). Дигарон ақида доранд, ки *об* ба Рӯҳи Худо дахл дорад, *хун* бошад ба он хуне ки дар Ҷолҷолто рехта

шуд, дахл дорад. Дигарон тахмин мекунанд, ки фириста ба зодашавии табиӣ ишора мекунад, ки он ҷо *об ва хун* ҳаст. Мо мехостем маънидоди ҷорумро пешниҳод кунем – он бидъати гностикҳоро ба назари эътибор мегирад, ки фириста онро дар ин Нома фош карданӣ мешавад.

Чуноне ки пештар зикр шуда буд, гностикҳо чунин фикр мекарданд, ки Масеҳ бар Исо дар лаҳзаи ғӯта хӯрдани Ҷ фуруд омада, пеш аз азобҳо, яъне дар боғи Ҷатсамонӣ Ҷро тарк кард. Бо суханони дигар, онҳо гӯё мегуфтанд: “Масеҳ дар салиб намурдааст, он ҷо Исои одам мурд”. Ин, албатта, кори Ҷро аз арзиши кафораткунандааш барои гуноҳҳои дигарон маҳрум мегардонад. Мо тахмин мекунем, ки Юҳанно *обро* ҳамчун рамзи ғӯтаи Исо ва *хунро* ҳамчун марге ки гуноҳро барҳам медиҳад, истифода бурдааст. Ин ду пункти охири хизмати вай дар назди омма буд. Юҳанно мегӯяд, ки Исо ҳам хангоми дар салиб мурда истодан ва ҳам хангоми дар Урдун ғӯта хӯрдан Масеҳ буд. *Ҷ Исои Масеҳ аст, ки бо об ва хун омадааст, на танҳо бо об* (чуноне ки гностикҳо меҳисобанд), *балки бо об ва хун*. Таассуроте ҳосил мешавад, ки дили инсон ҳамеша кӯшиш мекунад, то аз таълимоти кафорат халос шавад. Одамон дар Худованд Исо Одами комилро, намунаи идеалии Касеро диданӣ ҳастанд, ки ба мо кодекси хайратовари ахлокро додааст. Аммо Юҳанно таъкид менамояд, ки Худованд Исо на танҳо Одами комил, балки Худои комил низ ҳаст. Оне ки дар Урдун ғӯта хӯрд, ҳаёти Худро барои гуноҳкорон қурбон намуд. Одамон ба Масеҳ мегӯянд: “Аз салиб поин фаро, ва мо ба Ту бовар мекунем” (Марк. 15,32). Агар онҳо салибро аз фикри худ баргараф карда тавонанд, хушбахт мешаванд. Аммо Юҳанно мегӯяд: “Не. Шумо Худованд Исои Масеҳро аз кори начот, ки дар Ҷолҷолто ба амал овард, чудо карда наметавонед”.

Ва Рӯҳи шаҳодат медиҳад, чунки рӯҳи ростист. Ин маънои онро дорад, ки Рӯҳи Пок ҳамеша ҳақиқатро дар бораи Худованд Исо, ки онро Юҳанно ошкор намуд, дар худ дорад. Вай оиди он шаҳодат медиҳад, ки Масеҳ на танҳо бо об, балки бо *об ва хун* омадааст, чунки ин ҳақиқати Худост.

5,7.8 Баъзе масеҳиёни худотарс ба изтироб ва ҳаяҷон меоянд, вақте мефаҳманд, ки қисмҳои алоҳидаи оятҳои 7 ва 8 дар асл танҳо дар якҷанд дастнависҳои юнонии Инчил оварда шудаанд.¹⁰ Аммо ин ба ҳеҷ ваҷҳ ҳақиқатро оиди бо илҳоми илоҳӣ навишта шудани Навиштаи Пок ҳалалдор намекунад. Баъзеҳо фикр мекунанд, ки ин калимаҳоро нигоҳ доштан муҳим аст, чунки ин ҷо оиди ҳар се Шаҳси Ваҳдати Сегонаи Илоҳӣ зикр мешавад. Аммо ҳақиқат оиди Ваҳдати Сегона танҳо ба ин порча вобаста нест, чунки дар бисёр оятҳои дигари Навиштаҳои Пок ҳаст.

Дар оятҳои гузашта ҳақиқатро оиди Шаҳсият ва амали Масеҳ баён карда, Юҳанно муайян намудани боварибахш будани бовари моро ба *Ū* давом медиҳад. Вай мегӯяд, ки *се ҳастанд, ки шаҳодат медиҳанд* (калимаҳои “дар замин” ба ин тааллуқ надоранд): *рӯҳ, об ва хун; ва ин се мувофиқат мекунанд*. Агарчи Сухани Худо ҳамчун асос барои бовари мо бояд кофӣ бошад, бо вучуди ин *Ū* аз рӯи лутфу марҳамати Худ ба мо далели сегона оиди ҳақиқат медиҳад. Пеш аз ҳама Рӯҳи Худо аз он ҳақиқате шаҳодат медиҳад, ки Исои Масеҳ — Худо ва Начотдихандаи ягонаи ҷаҳон аст. Шаҳодати Рӯҳро дар Сухани Худо навишташуда пайдо мекунем.

Сипас шаҳодати *об* дода шудааст. Мо тахмин мекунем, ки ин ба он чизе дахл дорад, ки ҳангоми ғӯта хӯрдани Худованд Исо рӯй дод. Он вақт Худо осмонро боз намуда, кушоду равшан эълон намуд: “Ин аст Писари маҳбуби Ман, ки хусни тавачҷӯҳи Ман бо *Ū*ст”. Ҳамин тариқ, Худо Падар ба шаҳодати Рӯҳ шаҳодати шахсии Худро оиди Шаҳсияти Исо ҳамроҳ намуд.

Билохира, шаҳодати *хун* дода шудааст. Дар салиб Худованд Исо оиди Худ шаҳодат медод, ки *Ū* Писари Худост. Ҳеҷ кас аз *Ū* ҳаётро наситонда буд; *Ū* Худ онро дод. Агар *Ū* одами оддӣ мебуд, ин корро карда наметавонист. Хуни Худованд Исои Масеҳ аз он шаҳодат медиҳад, ки масъалаи гуноҳ барои ҳамеша ҳал шуда буд. Ҳар *се* шаҳодат мувофиқат мекунанд. Яъне онҳо дар шаҳодат оиди камолоти Шаҳсият ва амали Масеҳ як ҳастанд.

5,9 Акнун Юҳанно далели таъсирбахш пешниҳод мекунад; “*Агар мо шаҳодати инсониро қабул кунем, шаҳодати Худо бузурғтар аст*”. Дар ҳаёти ҳаррӯза мо одатан ба суханони рафиқонамон бовар мекунем. Агар мо ба суханони онҳо бовар намекардем, соҳибқорӣ мо бозмеистод ва ҳаёти иҷтимоӣ имконнопазир мегардид. Мо шаҳодатҳо ё далелҳои одамонро қабул мекунем, ки метавонанд хато кунанд ё фиреб диҳанд. Агар мо инро дар ҳаёти ҳаррӯза мекарда бошем, пас, ба Каломи Худо, ки устувор аст ва дурӯғ гуфта наметавонад, чӣ қадар бояд бовар кунем! Ба Худо бовар накардан тамоман оқилона нест. Шаҳодати *Ū* шоистаи боварии мутлақ аст.

5,10 Ҳангоме ки одам шаҳодати *Ū*ро оиди Писараш ҳақиқатан қабул мекунад, Худо ҳақиқатро мӯҳр зада, ба одам *шаҳодати Рӯҳро дар худ* медиҳад. Аз тарафи дигар, шахсе ки ба Худо бовар надорад, *Ū*ро дурӯғгӯй тасаввур мекунад; *зеро ба шаҳодате ки Худо дар бораи Писари Худ додааст, имон надорад*. Одамон фикр мекунанд, ки метавонанд шаҳодати Худоро оиди Масеҳ қабул ё рад кунанд, аммо Юҳанно ба онҳо мефаҳмонад, ки рад кардани *Ū* дар дурӯғгӯӣ айбдор намудани Худост.

5,11 Сипас Юҳанно хабари масеҳиро хулоса мекунад: “*Ва ин шаҳодат аз он иборат аст, ки Худо ба мо ҳаёти ҷовидонӣ ато намудааст, ва ин ҳаёт дар Писари *Ū*ст*”. Чӣ ҳақиқати бузургест, ки Худо ба одамон *ҳаёти ҷовидониро* дод ва сарчашмаи он дар *Писари *Ū*ст!*

5,12 Аз ин ҷо ногузир хулосаи зерин бармеояд: *Касе ки Писарро дорад, ҳаёт дорад, касе ки Писари Худоро надорад, ҳаёт надорад*. Таълимот пурра фаҳмо аст. Ҳаёти ҷовидониро на дар таҳсил ё фалсафа, на дар илм ё корҳои нек, на дар дин ё калисо метавон ёфт. Барои *ҳаёт* доштан *Писари Худоро дорад* будан лозим аст. Касе ки *Писари Худоро надорад, ҳаёт*, яъне ҳаёти ҳақиқӣ *надорад*. *Ҳаёти ҷовидонӣ* аз Исои Масеҳ чудонашаванда аст.

Д. Дилпурӣ ба воситаи Калом (5,13)

Акнун мо ба қисми хулосавии Нома наздик мешавем. Пеш аз ҳама Юҳанно возеҳан

изҳор менамояд, ки чаро вай оятҳои пешинаро навиштааст. Мақсад он аст, ки онҳое ки ба *исми Писари Худо* бовар мекунад, донанд, ки *ҳаёти ҷовидонӣ доранд*. Агар шумо нишонаҳои фарзандони Худоро доред, пас, *бидонед*, ки дар оилаи Худо зода шудаед. Дар ин оят боз як ҳақиқати пурқимат баён шудааст: Боварӣ ба наҷот ба воситаи Сухани Худо меояд. Юҳанно инро барои он навишт, то одамон *бидонанд*, ки *ҳаёти ҷовидонӣ доранд*. Дигар хел карда гӯем, Навиштаи Пок барои он навишта шудааст, ки ба Худованд Исо бовар доштагон ба наҷот боварӣ дошта бошанд. Умед кардан ё тахмин намудан, хис кардан ё дар торикӣ даст-даст карда пеш рафтан зарур нест. Дилпурӣ оиди наҷот ҳавобаландӣ нест. Юҳанно возеҳан изҳор менамояд, ки ҳақиқатан ба Худованд Исо *имондоштагон бояд донанд*, ки *ҳаёти ҷовидонӣ доранд*.

Е. Чуръат дар дуогӯй (5,14–17)

5,14.15 Худ аз худ маълум аст, ки ба ҳаёти ҷовидонӣ боварӣ дошта, мо ба хузури Худо бо *чуръат* истода метавонем. Юҳанно ин *чуръатро* дар оятҳои 14 ва 15 тасвир мекунад. Мо медонем, ки *мо мувофиқи иродаи Ҷ чизеро талаб кунем*, Ҷ *дуоҳои моро мешунавад* ва ба онҳо ҷавоб медиҳад. Бешубҳа, аз дуо кардан оиди он чи ба иродаи Ҷ мувофиқат намекунад, бояд тарсем. Шояд касе гӯяд: “Охир, ман чӣ тавр иродаи Худоро дониста метавонам?” Ҷавоб чунин аст: иродаи Худо ба мо дар Навиштаҳои Пок ошкор шудааст, ва аз ҳамин сабаб мо бояд Каломро омӯзем, то ки иродаи Худоро беҳтар донем ва боаклонатар дуо кунем.

5,16 Юҳанно мисоле меорад, ки кай бовардор бо чуръат дуо карда метавонад ва кай ин чуръат имкон надорад. *Агар касе бародари худро бинад, ки гуноҳе мекунад, ки анҷомаш мамот нест, бигзор дуо гӯяд, ва Худо ӯро ҳаёт хоҳад бахшид: дар бораи онҳое мегӯям, ки анҷоми гуноҳашон мамот нест*. Ин, аз афташ, он ҳолатест, ки масеҳӣ дар фаъолияти гуноҳолуд иштирок доштани бародарро мебинад. Аммо ин на он гуноҳест, ки барояш гуноҳкорро аз ҳаёт маҳрум кардан лозим аст. Дар ин ҳолат бовардор метавонад

оиди барқароршавии шахси гуноҳкунанда дуо кунад, ва Худо ба талабкунанда *ҳаёти гуноҳкореро*, ки анҷоми гуноҳаш мамот нест, *медихад*.

Аммо *гуноҳе ҳаст, ки анҷомаш мамот аст*, ва фириста илова мекунад: *дар бораи чунин гуноҳ намегӯям, ки дуо гӯед*.

ГУНОҲЕ КИ АНҶОМАШ МАМОТ АСТ

Бо боварии пурра гуфтан имкон надорад, ки “*гуноҳе ки анҷомаш мамот аст*”, чӣ маъно дорад, ва аз ҳамин сабаб дурусттараш он аст, ки тафсирҳои гуногуни қабулшударо номбар кунем, ва баъд гӯем, ки кадоми онҳо, ба ақидаи мо, дурусттар аст.

1. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки *гуноҳе ки анҷомаш мамот аст* гуноҳест, ки бовардор онро содир карда, дар он мемонад ва иқрор намешавад. Дар 1Қўринтиён 11,30 мехонем, ки баъзеҳо мурданд, чунки дар Шоми Худованд иштирок карда, дар айни ҳол худро маҳкум накарданд.
2. Дигарон чунин меҳисобанд, ки ин ҷо гуноҳи куштор зикр шудааст. Агар масеҳӣ дар лаҳзаи оташинӣ шахсеро кушад, мо набояд оиди бекор кардани ҳукми қатли вай дуо кунем, чунки Худо бо иродаи Худ муқаррар намудааст, ки “*касе хуни одамизодро резад, хуни ӯ бо дасти одам рехта шавад*” (Ҷас. 9,6).
3. Дигарон тахмин мекунад, ки гуноҳи дар ин ҷо зикршуда, — бар зидди Рӯҳи Пок бадгӯй кардан аст. Худованд Исо гуфтааст, ки онҳое ки мӯъҷизоти бо қуввати Рӯҳи Пок ба амал овардаи Ҷро ба мири иблисонаи Баал-Забул нисбат медонанд, гуноҳи нобахшидани кардаанд ва барои ин гуноҳ на дар ин ҷаҳон ва на дар ҷаҳони оянда омурзиш нест.
4. Баъзеҳо ақида доранд, ки ин гуноҳи маҳсус аст, ки ба гуноҳи содиркардаи Мусо ва ё Ҷорун, Ҷанонӣ ва Сафира монанд мебошад, ки Худо ба он ҳукми ниҳой мебарорад.
5. Шарҳи охирин он ақидаеро пайгирӣ менамояд, ки ин гуноҳи муртадӣ, аз бовар баргаштан аст. Мо чунин меҳисобем, ки маҳз ҳамин маънидод беҳтар аз ҳама ба қаринаи матн мувофиқат мекунад. Дур-

шуда касест, ки ҳақиқатҳои бузургро оиди масеҳият шунида буд, бо ақли худ иқрор дошт, ки Исо Масеҳ аст, ҳатто ошкоро худро масеҳӣ меномид, аммо дар асл ҳеч гоҳ наҷот наёфта буд. Ҳама чизи беҳтаринеро, ки масеҳият дорад, чашида, вай аз он пурра даст мекашад ва Худованд Исои Масеҳро инкор мекунад. Аз Ибриён 6 мо мефаҳмем, ки маҳз ҳамин гуноҳ ба марг мебарад. Касе ки чунин гуноҳ содир мекунад, аз роҳи наҷот маҳрум мешавад, чунки “онҳо боз дар худ Писари Худоро ба салиб мекашанд ва Ҷоро дашном медиҳанд”. Дар давоми тамоми Нома Павлус фикрро оиди гностикҳо пеш мебарад. Ин муаллимони дурӯғин аллакай як бор дар мушоракати масеҳиёна буданд. Онҳо изҳор менамуданд, ки бовардор ҳастанд. Онҳо ҳақиқатҳои боварро медонистанд, аммо сипас аз Худованд Исо рӯ гардонда, таълимотеро бофта бароварданд, ки илоҳияти Ҷ ва кофӣ будани қурбонии кафораткунандаи Ҷоро барои гуноҳҳои мо пурра инкор мекунад. Масеҳӣ наметавонад оиди барқарор шудани ин гуна одамон дуо кунад, чунки Худо аллакай дар Каломи Худ гуфтааст, ки онҳо гуноҳе мекунанд, ки анҷомаш мамот аст.

5,17 *Ҳар ноинсофӣ гуноҳ аст, лекин гуноҳест, ки анҷоми мамот нест. Дар дараҷаи гуноҳ фарқҳои гуногун ҳастанд, ва гуноҳҳои ҳастанд, ки на он қадар қиддӣ ҳастанд, то боиси мамот шаванд.*

Ё. Донишани воқеияти рӯҳонӣ (5,18–20)

5,18 Аз ояти 18 сар карда, Юҳанно воқеиятҳои бузург ва бешубҳаи бовари масеҳиро такрор намуда, Номаи худро ба анҷоми боазамат мебарад. *Мо медонем, ки ҳар кӣ аз Худо таваллуд ёфтааст, гуноҳ намекунад.* Инро ба асос гирифта, мо метавонем дилпур бошем, ки касе ки табиати илоҳӣ дорад, дигар дар гуноҳ зиндагӣ намекунад. Сипас сабаб меояд: *балки Писари Худо вайро муҳофизат мекунад,¹¹ ва иблис ба вай даст намебаронад.* Чун дар 3,9, ин суханон ба бовардори ҳақиқӣ дахл доранд, ки ба шарофати

табиати илоҳӣ худро аз гуноҳ барканор мегирад. Танҳо ба ҳамин гуна одам бадӣ зарар расонида наметавонад.

5,19 Ҷавоби масеҳиёна ба касоне ки аз рӯи гуфташон, гӯё дониши олий доранд, чунин аст: *мо медонем, ки аз Худо ҳастем, вале тамоми ҷаҳон дар зери ҳукумати иблис аст.* Юҳанно маънои калимаҳоро ҳеч нармтар намекунад. Вай танҳо ду ҷаҳонро мебинад: ҷаҳон дар Ҷ ва ҷаҳоне ки *дар зери ҳукумати иблис аст.* Ҳамаи одамон ё наҷот ёфтаанд ё ҳалок шудаанд, ва вазъияти онҳо ба муносибат бо Исои Масеҳ вобаста аст. Бошад, ки ин гуфтаҳои бишнавед, эй гностикҳо!

5,20 Ҳақиқати бузурги сеюм — ҳақиқат оиди таҷассум аст. *Валекин мо медонем, ки Писари Худо омад.* Юҳанно Номаи худро бо ин мавзӯ сар кард ва бо ҳамин мавзӯ ба анҷом мерасонад. Омадани Худованд Исо ба мо Касеро, ки ҳақ аст, яъне *Худои ҳақиқиро* зоҳир намуд. Худо Падарро танҳо ба воситаи Худованд Исои Масеҳ дарк намудан мумкин аст. “Писари ягонае ки дар оғӯши Падар аст, Ҷоро зоҳир кард” (Юҳ. 1,18). Сипас Юҳанно илова мекунад: *ва мо дар ҳақ, дар Писари Ҷ Исои Масеҳ ҳастем.* Боз ҳам диққат ба он марказонида мешавад, ки танҳо ба василаи дар Масеҳ будан мо дар Худо буда метавонем. “Касе наметавонад назди Падар ояд, магар ин ки ба василаи Ман” (Юҳ.14,6). *Ҷ Худои ҳақиқӣ ва ҳаёти ҷовидонӣ мебошад.* Дигар хел карда гӯем, Юҳанно онро таълим меод, ки гностикҳо инкор мекарданд: Исои Масеҳ Худост, ва ҳаёти ҷовидонӣ танҳо дар Ҷст.

ИХ. МУРОҶИЯТИ ХОТИМАВӢ (5,21)

Билохира, ба мо насихати хотимавии Юҳанно дода шудааст: “*Эй фарзандон! Худро аз бутҳо нигоҳ доред. Омин*”. Амалан фириста мегӯяд: “Аз ҳама гуна таълимоте ки ба ин воқеият муҳолиф мебошанд, барҳазар бошед”. Вай меҳодад, ки бовардорон худро аз ҳар гуна идеяҳои оиди Худо, ки аз гуфтаҳои фиристагон фарқ мекунанд, нигоҳдорӣ намојанд. Исои Масеҳ Худост. Ҳар гуна ақидаи дигар бутпарастӣ мебошад. Ин ҷо Юҳанно на дар бораи бутҳои аз ҷӯб тарошидашуда гап мезанад. Бут худои сохта ва ё бардурӯ-

гест, ки чои Худои ҳақиқиро гирифтааст. Ин чо бут гуфта на предмети материалӣ, балки таълимоти бардурӯғ дар назар дошта шудааст.

Ускуф Александр оиди ин даъват чун оиди “ларзаи суханварона” сухан меронд. Ин мурочиатро бо суханони бехтар аз ин навишташуда тасаввур кардан имкон надорад, бинобар ин мо тафсиrho бо ларзаи суханваронаи Юҳанно ба охир мерасонем:

“Эй фарзандон! Худро аз бутҳо нигоҳ доред. Омин”.

Тавзеҳот

1. (2,7) Дар матни интиқодии юнонӣ “аз ибтидо”-и дуввум партофта шудааст.
2. (2,12) Калимаи юнонии “текниа” шакли калимаест, ки маънои зойданро дорад. Пас, тарҷумаи аниқ “тифлон” ё “навзодон” мебуд.
3. (2,20) Дар аксари матнҳои юнонӣ “шумо хама *чизро* (“панта”) медонед”, дар матни интиқодии НА “ҳамаи шумо (“пантес”) медонед” мехонем. Зикри тарҷумон: Калимаи *ростӣ* дар асли юнонӣ нест.
4. (4,3) Дар матни юнонии НА “ки” ва “Масех бар ҳасби ҷисм омад” партофта шудааст.
5. (4,7.8) G. S. Barrett, *The First Epistle General of St. John*, саҳ. 170–173.
6. (4,9.10) *Кафорат* пардохтани арзиши гуноҳ ба воситаи қурбонӣ аст. Дар нусхаи аслии калима аз асли юнонии “курсии файз” бармеояд.
7. (4,9.10) James R. Denney, *The Death of Christ*, наشري дуюм, саҳ. 276. Қисми аввали иктибос, аз афташ, аз нусхаи пештар гирифта шудааст.
8. (4,14) W. E. Vine, *The Epistles of John*, саҳ. 85.
9. (4,19) Дар матни НА “Ҷро” партофта шудааст.
10. (5,7.8) Эразм ин калимаҳоро дар нашрҳои дертари тарҷумаи юнонии худ зери фишори папаи Рум (онҳо дар Навиштаҳои Поки расмии католикии *лотинӣ* — Вулгата вомехӯранд) илова намуд. Танҳо дар

чор матни *дертари*ни юнонӣ ин калимаҳо ҳастанд; хамин тарик, истифодаи онҳо хатарнок аст. Фирқаҳои ки доимо Ваҳдати Сегонаи Худоро инкор кардани мешаванд, фавран ба ин фактҳо ишорат мекунанд, бинобар ин оиди ин мушкили доништан лозим аст.

11. (5,18) Агар дар матни юнонии НА ба чои “ҳар кӣ” “Оне ки” хонем, пас, “Оне ки аз Худо таваллуд ёфтааст, гуноҳ намекунад” ба Масех дахл дорад.

Рӯйхати адабиёт

- Barrett, G. S.,
The First Epistle General of St. John,
London: The Religious Tract Society, 1910.
- Candlish, Robert S.,
The First Epistle of John,
Grand Rapids: Zondervan Publishing House,
сол номаълум.
- Findlay, George,
Fellowship in the Life Eternal,
London: Hodder & Stoughton, сол номаълум.
- Ironside, H. A.,
Addresses on the Epistles of John,
New York: Loizeaux Bros., сол номаълум.
- Kelly, William,
An Exposition of the Epistles of John the Apostle,
London: T. Weston, 1905.
- Law, Robert,
The Tests of Life,
Edinburgh: T. & T. Clark, 1909.
- Marshall, I. Howard,
The Epistles of John (NIC),
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Company, 1978.
- Mitchell, John G.,
Fellowship: Three Letters from John,
Portland, Ore.: Multnomah Press, 1974.

Stott, John R. W.,
The Epistles of John (TBC),
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Company, 1964.

Vine, W. E.,
The Epistles of John: Light, Love, Life,
Grand Rapids: Zondervan Publishing House,
1970.

Westcott, Brooke Foss,
The Epistles of St. John,
Cambridge: The MacMillan Company, 1892.

НОМАИ ДҶУОМИ ЮХАННО

[Номаи дуҷуми Юҳанно] ба мо ҷанбаи нави фиристаро ошкор менамояд: он ӯро ҳамчун шубони ҳар як ҷон нишон медиҳад... Ба ҳар касе ки ин нома равона шуда бошад... ба калисои маҳаллӣ ё... ба зани масеҳӣ... он барои ҳар як одам навишта шудааст, чунки вай ба фириста ба дараҷае гаронқадр аст, ки ӯ мактуб мефиристад.

А. Пламмер

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАҲСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Дар баробари Номаи сеҷуми Юҳанно, ин мактубча — ҳама он чизест, ки мо аз мукотибаи шахсии яке аз дӯстдоштатарин муқаддасони аввалин, фириста Юҳанно дорем.

Баъзан масеҳиён доништан мехоҳанд, ки то чӣ андоза онҳо бо дигарон бояд “кушода” ё “пӯшида” бошанд, хусусан бо онҳое ки масеҳӣ ҳастанд. Номаҳои дуҷум ва сеҷуми Юҳанно ба ин саволи амалӣ ҷавоб медиҳанд. Номаи дуҷум нишон медиҳад, ки аз бидъаткорон нигоҳдорӣ намудани хонамон (ё калисои хонагӣ) чӣ қадар муҳим аст. Дар Номаи сеҷум “сиёсати дарҳои кушода” барои воизон ва миссионерони мусофир таҳсин карда мешавад.

II. МУАЛЛИФӢ

Шаҳодатҳои беруна барои 2Юҳанно назар ба 1Юҳанно, бешубҳа, аз сабаби кӯтоҳбудан ва хусусияти шахсӣ доштан суҳбатранд. Иринея ба он истинод мекунад, аммо ба монанди дигарон гумон мекунад, ки ин Нома қисми 1Юҳанно аст (тақсимот ба бобҳо ва оятҳо садҳо сол пас карда шуда буд). Ориген дар мавриди ба кӣ тааллуқ доштани Нома шубҳа мекард, аммо Климент ва Дионисий, ҳар ду аз Искандария, ба он ҳамчун аз тарафи Юҳанно навишташуда истинод меоранд. Киприан возеҳан ба ояти 10 ҳамчун ба навиштаи Юҳанно ишора мекунад.

Шаҳодати дохилӣ дар он аст, ки услуб ва захираи луғавии Нома ба монанди он мебошад, ки дар Инчил ва Номаҳои яқум ва сеҷуми Юҳанно ҳаст. Ҳатто бо вучуди он ки Номаҳои дуҷум ва сеҷум на чун 1Юҳанно сар мешаванд, онҳо чунон монанд ҳастанд, ки

кам қасон бо ҳамон як даст, ва аз афташ, дар як вақт навишта шудани онҳоро инкор мекунанд. Барои шубҳа кардан ба он ки муаллифии 2Юҳанно ба фириста нисбат дода мешавад, ҳеҷ як асоси бозътибор вучуд надорад (Барои маълумоти муфассалтар ба Муқаддима ба 1Юҳанно нигаред).

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Чун дар ҳолати 1Юҳанно, ду давраи асосӣ имкопазир мебошанд. Ё ба таърихи пештар, то хароб карда шудани Уршалим, ишора мекунад (солҳои 60-уми асри яқум), ё дертар (солҳои 85–90). Агар таърихи яқум дуруст бошад, пас, Нома, аз афташ, аз Уршалим фиристода шуда буд; агар таърихи дуҷум дуруст бошад, пас, аз Эфсӯс, ки фиристаи солхӯрда рӯзҳои ҳаёти худро дар он ҷо ба анҷом расонид.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТА ШУДАН ВА МАВЗӢ

Заминаи навишта шудани ин Нома хизмати воизони сафаркунанда буд, ки дар ибтидои масеҳият васеъ паҳн шуда буд ва ҳоло ҳам дар баъзе доираҳо маъмул аст. Хонаҳои масеҳиён ва ҷамоатҳои ки ба он ҷо ин муждабарон ва ходимони сухан мерафтанд, ба онҳо меҳмондӯстӣ зоҳир менамуданд, бо хӯрокворӣ ва баъзан бо пул ёрӣ меоданд. Мутаассифона, муаллимони дурӯғин ва фиребгарони динӣ ба зудӣ суиистифодаи ин анъанаро чун воситаи осони сарватгундорӣ ва паҳн кардани бидъати худ, аз қабилӣ гностисизм, саркарданд (ниг. “Муқаддима” ба 1Юҳанно).

Агар дар асри яқум оиди бидъаткорон ва “ҳаннотони дин” огоҳӣ додан муҳим бошад, пас, фириста Юҳанно кампали имрӯзаи ҳаррангаи аз порчаҳои фирқаҳо, равияҳо ва динҳои бардурӯғ дӯхташударо дида, чӣ мегуфт?

Мавзӯи асосии 2Юҳанно чунин аст: Мо бояд ҳамкориҳо бо ҳар касе ки дурӯғро оиди

Нақша

- I. ДУРУДИ ФИРИСТА: ФАЙЗ,
МАРҲАМАТ ВА ОСОИШТАГӢ (1–3)
- II. ШОДИИ ФИРИСТА: ФАРЗАНДОНИ
ГАПДАРО (4)

Тафсир

I. ДУРУДИ ФИРИСТА: ФАЙЗ, МАРҲАМАТ ВА ОСОИШТАГӢ (1–3)

1 Фириста Юҳанно дар Номаи дуҷум худро ҳамчун *пир* мешиносонад. Ин калима ҳам синну сол ва ҳам вазифаи расмиро дар калисо ифода мекунад. Аз ҷиҳати синну сол Юҳанно охиринаи фиристагон буд, ки бо Худованд Исо муошират дошт. Аз ҷиҳати вазъияти расмӣ вай, албатта, усқуф, яъне нозир буд. Ҳамин тариқ, ҳочат ба интихоби яке аз маънидодҳо нест — ҳар ду дурустанд.

Суханони “*ба хотуни баргузида*”-ро маънидод кардан он қадар осон нест. Одатан се нуқтаи назар пешниҳод карда мешаванд:

1. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки *хотуни баргузида* калисо аст, ки дар ҷои дигар ҳамчун Арӯси Масеҳ зикр шудааст, ё калисои маҳаллӣ аст.
2. Дигарон чунин меҳисобанд, ки мактуб ба “Кириёи баргузида”, яъне ба зане бо номи “Кириё” навишта шудааст. Ин ном муодили юнонии калимаи арамии Марто аст (ҳар ду “хотун” маъно доранд).¹
3. Баъзеҳо бар он ақидаанд, ки Юҳанно ба *хотуни масеҳии номаш зикрнашуда* менависад, ки ҳамроҳи ҳамаи бовардорони дигар аз тарафи Худо *баргузида* шудааст — дар Масеҳ пеш аз офариниши олам интихоб шудааст.

Мо ба ақидаи сеюм майл дорем ва онро маҳсусан муҳим меҳисобем, ки огоҳкунӣ оиди муаллимони зиддимасеҳӣ дар мактубест, ки ба зан навишта шудааст. Гуноҳ аз аввал ба ҷаҳон ба воситаи Ҳавво омад, ки иблис фиребаш карда буд. “Зан фиреб хӯрда, ба

Шахсияти Худованди мо паҳн мекунад, пешгири намоем (о. 10.11).

III. ХОҲИШИ ФИРИСТА: ЯКДИГАРРО ДӢСТ ДОРЕД (5.6)

IV. ХАВОТИРШАВИИ ФИРИСТА: ЗИДДИМАСЕҲОН ВА ВАСВАСА- АНГЕЗОН (7–11)

V. УМЕДИ ФИРИСТА: ШАХСАН БОЗДИД НАМУДАН (12.13)

гуноҳ дучор шудааст” (1Тим. 2,14). Павлус оиди муаллимони дурӯғине меғӯяд, ки маҳсус ба занҳо мурочиат мекунанд; онҳо ба хонаҳо медароянд ва “занҳои заифмиҷозӣ... ба гуноҳҳо ғӯтидаи ба ҳавасҳои гуногун моилшуда”-ро, ки тайёранд ҳар касро гӯш кунанд ва ба ҳар ҳол “ҳаргиз ба дониши ростӣ расида наметавонанд”, “фирефта мекунанд” (2Тим. 3,6.7). Ҳатто имрӯзҳо намоёндаҳои фирқаҳои дурӯғин рӯзона, вақте ки мард, соҳиби хона, одатан дар кор аст, ба хонаҳо медароянд. Кӯдаконро низ оиди муаллимони дурӯғин огоҳ намудан лозим аст.

Юҳанно изҳор мекунад, ки *хотуни баргузида* ва *фарзандони вайро дар ростӣ дӯст медорад*. Начотёфтагон ҳамеша мушоракати оличанобро пайдо карда, чунон дӯст медоранд, ки агар онҳоро муҳаббати умумӣ ба ҳақиқати илоҳӣ муттаҳид намекард, ҳеч гоҳ ин тавр дӯст намедоштанд. Маҳз муҳаббати илоҳӣ *дилҳои ҳамаи онҳоеро, ки ростиро дарк кардаанд*, муттаҳид мекунад.

2 Калимаҳои “*ба хотири ростӣ*” ду маънидоди имконпазир доранд. Онҳо метавонанд ҳам ба сабаби муҳаббат нисбати ҳамаи покони ва ҳам ба сабабе ки Юҳанноро ба навиштани ин мактуб водор кард, ишора кунанд. Ҳар ду тафсир қобили қабул ҳастанд. *Ростие ки дар мо сокин аст ва то абад бо мо хоҳад буд*. Ин ҷо *ростӣ* метавонад ба инҳо дахл дошта бошад:

1. ба Худованд Исои Масеҳ. Ӯ гуфтааст: “Ман... ростӣ ҳастам” (Юҳ. 14,6);
2. ба Рӯҳи Пок: “Рӯҳ ростист” (1Юҳ. 5,6; ниг. Юҳ. 14,16.17) ё
3. ба Навиштаҳои Пок: “Каломи Ту ростист” (Юҳ. 17,17). Чӣ гуна ба вачд наоем,

ки ҳар се ҳақиқат моро дастгирӣ меку-
нанд ва ҷовидона бо мо хоҳанд буд.

3 Дуруди Юҳанно чунин садо медиҳад:
“*Файз, марҳамат ва осоиштагӣ ба шумо
бод*”.² *Файз* илтифоти носазовор ба онҳост,
ки ба чизи тамоман муҳолифи ин лоик
мебошанд. *Марҳамат* лутфи носазовор ба
онҳост, ки айбдоранд ва ба ҳеч чиз кор
намеоянд. *Осоиштагӣ* — муносибатҳои мав-
зун, ки аз *файз* ва *марҳамати* Худо бармео-
янд. Ҳар сеи баракатдиҳиҳо аз *ҷониби Худои*
Падар ва Исои Масеҳи Худованд аст. Падар
— Манбаъ, Писар бошад роҳ аст. Ба ғайр аз
ин, ҳар дуи онҳо *дар ростӣ ва муҳаббат* ва
ҳеч гоҳ на аз ҳисоби ягонтои ин сифатҳо.

II. ШОДИИ ФИРИСТА: ФАРЗАНДОНИ ГАПДАРО (4)

4 Акнун Юҳанно бо шунидани он ки
баъзе *фарзандони* хотуни баргузида *дар*
ростӣ рафтор мекунад, хурсандии худро
изҳор мекунад. Ҳақиқат на танҳо чизест,
ки ба он бо ақл бовар мекунад, балки он
чизест, ки бо он зиндагӣ мекунад ва он чи
дар рафтори ҳаррӯза аён мешавад. Худованд
Исо таҷассуми зиндаи ҳақиқат буд, бинобар
ин \bar{U} интизор аст, ки ҳаёти мо низ шаҳодати
ростӣ хоҳад буд.

III. ХОҲИШИ ФИРИСТА: ЯКДИГАРРО ДҶУСТ ДОРЕД (5.6)

5 Дар ояти 5 то 9 фириста, аз афташ, ху-
лосаи кӯтоҳи Номаи якуми худро меорад. Он
чо вай меъёрҳоеро номбар намуд, ки ҳаётро
бо онҳо тафтиш кардан лозим аст. Дар ин оят
вай камаш сетои онҳоро такрор мекунад:
тафтиши *муҳаббат* (о. 5), тафтиши итоат (о.
6) ва тафтиши таълимот (о. 7–9).

6 Аввал вай ба хонандагонаш оиди ҳукми
ба бародарон *муҳаббат* доштан ёдрас меку-
над. Дар асл ин чо *муҳаббат* хизмати
беғаразона ба дигарон аст. Он на дар саволи
“Ман аз ин шахс чӣ манфиате хоҳам дошт?”
— балки дар саволи “Ман барои ин шахс чӣ
кор карда метавонам?” ифода меёбад. Инак,
муҳаббат аз он иборат аст, ки *тибқи аҳкоми*
 \bar{U} рафтор намоем. Агар мо ба Худованд ва ба
ҳақиқати Худо итоат накунем, ба таври ҳақи-

қӣ, ба маънои илоҳӣ, дӯст дошта наметаво-
нем.

IV. ХАВОТИРШАВИИ ФИРИСТА: ЗИДДИМАСЕҲОН ВА ВАСВАСА- АНГЕЗОН (7–11)

7 Ин чо сухан оиди тафтиши таълимоти
динӣ меравад. Саволи асосӣ чунин садо
медиҳад: “Оё ҳақиқатан Худо дар Шахсияти
Исои Масеҳ Одам шуд?” Ҷавоб “Ҳа!” аст.
Гностикҳо³ гумон доштанд, ки Масеҳи илоҳӣ
ба Исои Носирӣ ба муддате фуруд омад.
Аммо Юҳанно исрор мекунад, ки Исои Ма-
сеҳ ҳамеша Худо буд, ҳаст ва хоҳад буд.

8 Бинобар ин вай хонандагонро огоҳ
мекунад: “*Аз худ бохабар бошед, ки мабодо
он чиро, ки мо барояш меҳнат кардаем, бар-
бод диҳед, балки мукофоти комил бигиред*”.
Дигар хел карда гӯем, истодагарона ҳақиқат-
ро оиди Худованд Исои Масеҳ пайравӣ
кунед, то ки меҳнати мо дар байни шумо бар
абас наравад ва мо (фиристагон ва пайравони
онҳо) *мукофоти комил бигирем*.

9 “*Ҳар ки аз таълимоти Масеҳ дур ме-
шавад ва дар он сокин нест*” гуфта, Юҳанно
муаллимони дурӯғинро дар назар дорад. Аз
таълимот дур шудан — яъне берун барома-
дан аз худуде ки иҷозат дода шудааст. Фир-
қаҳои гуногун маҳз ҳамин тавр мекунад:
онҳо изҳор мекунад, ки ваҳӣ нав гирифта-
анд ва он чизро паҳн мекунад, ки дар
Каломи Худо нест. Онҳо дар худуди ваҳӣ
масеҳӣ ва ё дар *таълимоти Масеҳ* (аз афташ,
таълимоте дар назар дошта шудааст, ки Худо
Масеҳ овардааст) истодан намехоҳанд. Эҳти-
мол, аз таълимот дур шудан – рад кардани он
чизест, ки Навиштаи Пок оиди *Масеҳ* ме-
гӯяд. Дар ин оят фириста таъкид мекунад,
ки аҳли фирқа ба дониши худ оиди Худо боварӣ
доранд, аммо аз боиси он ки ба Худо-одами
комил будани Исои Масеҳ боварӣ надоранд,
онҳо умуман *Худоро надоранд*. Худоро танҳо
ба воситаи Писари \bar{U} доништан мумкин аст.
“Касе наметавонад назди Падар ояд, магар
ин ки ба василаи Ман” (Юх. 14,6).

10.11 Ин чо маркази Нома баён карда
шудааст. Фириста ба мо маслиҳати пурқима-
те медиҳад, ки бо муаллимони дурӯғине ки
пешӣ дари хонаҳои мо меоянд, чӣ гуна раф-

тор кунем. Юҳанно меомадагони тасодуфиро не, балки “миссионерон”-и зиддимасехиро дар назар дорад. Оё лозим аст, ки онҳоро даъват кунем? Ё бо чой меҳмондорӣ кунем? Аз чихати молиявӣ ёрӣ диҳем? Аз онҳо китобҳо бихарем? Ҷавоб чунин аст: мо бояд онҳоро *ба хонаи худ қабул накунем ва ба онҳо салом надиҳем*. Ин одамон душманони Масеҳ ҳастанд. Онҳоро меҳмондорӣ кардан — бар зидди Начотдиҳандаи мо ба тарафи онҳо гузаштан аст. Шояд, Худовандро рад кардани ин гуна одамро надоништа, мо ягон вақт ӯро ба хонаамон роҳ медедем. Дар ин ҳол ин оятҳо ба кор бурда намешаванд. Аммо агар мо аниқ донем, ки ин одам муаллими дурӯғин аст, пас ӯро дӯстона дастгирӣ кардани мо хиёнат ба Масеҳ аст. Ин оятҳо на ба ҳамаи онҳое дахл доранд, ки ба хонаи мо меоянд. Мо бисёр вақт ба хона нобоваронро даъват мекунем, то онҳоро ба сӯи Масеҳ ҷалб намоем. Аммо ин ҷо сухан маҳз дар бораи муаллимони диние меравад, ки Исои Масеҳи Худо-одамро рад мекунанд. С. Ф. Ҳогг мефаҳмонад:

*Ба ҳеҷ вачҳ роҳ додан мумкин нест, то таассуроте ҳосил шавад, ки ҳуҷумҳо ба Масеҳ ҷоиз аст, ҳамчунин ба муртад набояд роҳ дод, ки ба дигарон таъсир расонад.*⁴

V. УМЕДИ ФИРИСТА: ШАХСАН БОЗДИД НАМУДАН (12.13)

12 Юҳанно меҳост ба хотуни баргузида боз бисёр чизҳо гӯяд. Аммо дар ин ҷо вай навиштанро бо умеди он бас мекунад, ки ба зудӣ шахсан бо вай вохӯрад, то ки *даҳонакӣ* гап занад. Шахсан бо одам сӯҳбат кардан беҳтар аз навиштан *ба коғаз бо сиёҳӣ* аст! Ва то чӣ андоза беҳтар аст дар оянда Начоткорро рӯ ба рӯ бинем, назар ба он ки, чун

имрӯзҳо, бо чашмони бовар бинем! Он гоҳ *хурсандии мо* ҳақиқатан *комил* хоҳад буд!

13 Инак, Юҳанно Номаро бо чунин суханон ба анҷом мерасонад: “*Фарзандони хоҳари баргузидаи ту ба ту салом мерасонанд*”. Мо кӣ будани онҳоро намедонем, аммо ягон вақт бо онҳо вохӯрем ва аз мушоракат бо онҳо ва бо фиришта Юҳанно, ки ин номаро навиштааст, лаззат мебарем, ва бештар аз ҳама — бо Худи Начотдиҳанда. *Омин*.

Тавзеҳот

1. (1) Аз эҳтимол дур аст, ки калимаи юнонии “баргузида” (“эклекте”) дар якҷоягӣ бо унвони “хотун” маънои исми хосро дошта бошад — “хотун Баргузида”.
2. (3) Дар матни интиқодии юнонӣ (НА) ва дар бисёрии дастнависҳо “бо мо” навишта шудааст. Калимаҳои юнонии шумо/мо, шуморо/моро танҳо бо як ҳарф фарқ мекунанд, аз ин рӯ, хангоми нусхабардории Навишта ғалате роҳ ёфта метавонист. (Масалан, ояти 8-ро муқоиса кунед, ки мувофиқи матни интиқодӣ, на “диҳем”, балки “диҳед” хондан даркор аст.)
3. (7) Ниг. “Муқаддима” ба Қўлассиён, ки он ҷо дар бораи гностисизм гуфта мешавад.
4. (10.11) С. Ф. Hogg, *What Saith the Scripture?* сах. 143.

Рӯйхати адабиёт

Ба рӯйхати адабиёт дар охири Номаи якуми Юҳанно нигаред.

НОМАИ СЕЮМИ ЮХАННО

*Умуман ин назари сатҳӣ ба ҳаёти давраи фиристагон аз
донишҷӯӣ дарки амикро металабад.
Вазъи ҳол, ки ин ҷо тасвир шудааст, аз камолот дур аст,
аммо ба нафъи озодӣ ва қуввати бовари нумӯёбанда
шаҳодат медиҳад.*

Б. Ф. Весткотт

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Ҳатто Номаи сеюми Юҳанно, ки дар Паймони Навин кӯтоҳтарин аст (дар нусхаи асл аз 2Юҳанно як сатр камтар), ҳақиқати Худоро оиди он тасвир мекунад, ки “тамоми Навишта фоиданок аст”. Чун дар 2Юҳанно, ки он ҷо муҳаббат дар часорати қабул накардани онҳое нишон дода шудааст, ки ҳақиқатро таълим намедиханд, дар 3Юҳанно зухуроти нозуки муҳаббат дар мусоидат ба онҳое нишон дода шудааст, ки ҳақиқатро таълим дода, пеш мераванд.

II. МУАЛЛИФӢ

Шаҳодати берунӣ барои 3Юҳанно монанди шаҳодат барои 2Юҳанно аст. Ин мактубҳо чунон кӯтоҳ ва чунон шахсӣ ҳастанд, ки пайҳас кардан душвор нест, ки чаро ба онҳо шаҳодати бештаре, масалан, чун дар 1Юҳанно, намерасад.

Ориген ва Евсевий 3Юҳанноро чун “антилегомена”, ё китобҳои баҳснок ҳисоб мекунанд. Климент ва Дионисий низ, ба монанди Кирилли Уршалимӣ, 3Юҳанноро қабул мекарданд. Шаҳодати қонуни Мураторӣ аниқнашуда аст.

Шаҳодати дохилӣ ин номаро бо 2Юҳанно ва, албатта, бо 1Юҳанно наздик мекунад. Ҳамаи се нома дар якҷоягӣ асли будани худро тасдиқ мекунанд.

Барои шубҳа кардан ба ақидаи анъанавӣ ҳеч асосе нест, ки мувофиқи он фириста

Юҳанно 3Юҳанноро дар баробари ду номае ки ба вай мансуб доништа мешавад, навиштааст.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Чун дар мавриди 1 ва 2Юҳанно, ду санаи асосӣ пешниҳод мешаванд. Агар Юҳанно аз Уршалим то вайрон карда шудани он навишта бошад, пас санаи эҳтимолӣ дар солҳои 60-ум аст. Бисёри олимони ба ақидае моиланд, ки мактуб дертар, замоне ки Юҳанно дар Эфеус зиндагӣ ва хизмат мекард, навишта шудааст. Ҳамин тариқ, санаи маъмулан қабулшуда солҳои 85–90-ум аст.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӢ

Заминаи таърихии ин мактуби хурд ба мо оиди ҳаёти калисо дар охири асри якум тасаввуроти равшан медиҳад. Фириста бо якчанд хаткашии возеҳи қалам се ҳислатро тасвир кардааст: Ғоюс — меҳмоннавоз ва рӯхонӣ, Димитриус — шоистаи таҳсин ва Диотрифас — манфиатҷӯ ва бемуҳаббат. Диотрифас ифодагари шахсияти кавии худхоҳ буда метавонад, ки дар ҳар калисо ба осонӣ пайдо карда мумкин аст. Аз тарафи дигар, вай метавонад ифодагари он равише бошад, ки калисоро на чун пештар якчанд пири баробар идора мекунанд, балки як шахс танҳо роҳбарӣ мекунад. Ин тамоюли охир дар асри дуум ва дертар дар “ускуфияти монархӣ” (ҳукмронии як назораткунанда ё ускуф) инкишоф ёфт.

Нақша

I. ДУРУД (1–4)

II. ҒОҶОСИ ТАҚВОДОР (5–8)

Тафсир

I. ДУРУД (1–4)

1 Чун дар Номаи якум, Юҳанно худро *пир* меномад. Вай номаро ба *Ғоюси маҳбуб*, ки *ӯро дар ростӣ дӯст* медорад, навиштааст. Агарчи мо намедонем, ки оё ин ҳамон Ғоюс аст, ки дар Румиён 16,23 ё дар Аъмол 20,4 зикр шудааст, он чиз ҳайратовар аст, ки аз ин якчанд оят оиди вай чӣ қадар маълумоти зиёд ба даст меорем. Пеш аз ҳама мо ба хулосае меоем, ки вай бовардори дӯстдошта буд, шахсе ки тамоми ҳаёташ ба бародарон-масеҳиён бахшида шудааст.

2 Аммо, аз афташ, вай ҷисман на он қадар солим буд, чунки Юҳанно ба вай *саломатии* ҷисмонии ба қувваи рӯҳонияш мувофиқро хоҳон аст. Ҳангоме ки Юҳанно чунин мегӯяд: “*Дуо мегӯям, ки ту саломат бошӣ ва дар ҳар чиз комёб шавӣ*”, аз эҳтимол дур аст, ки вай оиди сарват ё равнақи моддӣ фикр мекунад. Аниқтараш, вай оиди беҳбудии ҷисмонӣ мегӯяд, ва ин аз суханони оянда аён аст: “*чунон ки ҷони ту комёб аст*”.

Оё мо мехостем, ки ҳолати ҷисмонии мо ба ҳолати рӯҳониямон мувофиқат кунад? Оё ин ҳақиқати аламовар нест, ки мо оиди ҷисмҳоямон бештар аз ҷонҳоямон ғамхорӣ мекунем? Маҳз барои ҳамин Ф. Б. Мейер гуфта буд:

*Барои ҳамаи дӯстонамон хостани ҳамаи он чи дар ояти 2 навишта шудааст, бемаъност, чунки агар ҳолати ҷисми онҳо бо ҳолати ҷонашон мувофиқат мекард, онҳо ногаҳон бемор мебароманд.*¹

Ояти 2 он чиро, ки воизони номниҳоди “шифо бо бовар” таълим медиҳанд, қотеона рад мекунад. Онҳо изҳор менамоянд, ки ҳар гуна беморӣ натиҷаи гуноҳ аст ва агар одам бемор бошад, ин аз боиси камии бовар аст. Табиист, ки ин дар мавриди Ғоюс дуруст набуд. Ҳолати рӯҳонии вай хуб, ҳолати ҷисмонияш бошад бад буд. Аз ин бояд хулоса

III. ДИЮТРИФАСИ ХУКМФАРМО (9–11)

IV. ДИМИТРИҶОСИ ХУДОТАРС (12)

V. НАҚШАҲОИ ФИРИСТА ВА БАРАКАТ-ДИХӢ (13–15)

намуд, ки оиди ҳолати рӯҳонӣ аз рӯи ҳолати ҷисмонии касе баҳо додан мумкин нест.

3 Фириста бағоят хурсанд шуд, вақте ки бародарон омада, дар бораи ростии Ғоюс ва чӣ гуна дар ростӣ рафтор кардани вай шаҳодат доданд. Ростиро дар худ доштан хуб аст, аммо дар ҳаёт зоҳир намудани ростӣ беҳтар аст. Мо бояд на танҳо ростиро дар худ нигоҳ дорем, балки ба он имкон диҳем, ки моро нигоҳ дорад. Одамон дидани мавъизаро аз шунидани он афзалтар медонанд. Дар асри факто чизе аз ҳаёти пок арзишноктар нест.

4 Ин барои Юҳанно чунон муҳим буд, ки вай қайд намуд: “*Барои ман хурсандии бештаре нест аз шунидани он ки фарзандони ман дар ростӣ рафтор мекунанд*”. Эҳтимол, бисёри мо ба даст овардани ҷонҳо барои Худоро хурсандии калонтарини ҳаёти масеҳиёна меҳисобанд, ва ин ҳақиқатан хеле хуб аст: дидани мардон ва заноне ки аз подшоҳии зулмот ба подшоҳии Писари дӯстдоштаи Ӯ мегузаранд. Аммо кӣ чен мекунад азоби дилро аз дидани онҳое ки даъвои начотёфтагӣ доштанд, аммо ба ҳаёти пештара баргаштанд, чун ҳуке ки ба ифлосӣ бармегардад ва саге ки ба қайи худ бармегардад. Баръакс, аз дидани фарзандони рӯҳонӣ, ки барои Худованд зиндагӣ мекунанд, аз файз ба файз рушд менамоянд, дил ба вачд меояд. Ин чо боз аҳамияти парастории баъдина пас аз ҳамаи саъю кӯшишҳои расонидани Хушхабар таъкид карда мешавад.

II. ҒОҶОСИ ТАҚВОДОР (5–8)

5 Кушодани дари хонаи худ барои ҳамаи онҳое ки баҳри мавъизаи Хушхабар баромандаанд, ба Ғоюс хурсандии махсус мебахшид. Вай на танҳо ба шиносҳояш, балки барои ношиносон низ меҳмондорӣ самимӣ зоҳир менамуд.² Юҳанно мегӯяд, ки Ғоюс ба ин хизмат дода шуда буд. Аз Инчил аён аст, ки меҳмондорӣ дар назари Худо хеле муҳим

аст. Қабул кардани фарзандони Худо бо қабул кардани Худи Худованд баробар аст (Мат. 25,40). Баръакс, қабул накардани хизматгори \bar{U} ҳамчун қабул накардани \bar{U} дониста мешавад (Мат. 25,45). Ба ношиносон меҳмоннавозӣ зоҳир намуда, “баъзе касон, надониста, фариштагонро меҳмоннавозӣ кардаанд” (Ибр. 13,2). Бисёриҳо метавонанд шаҳодат диҳанд, ки ба шарофати меҳмоннавозӣ хӯрокхӯрӣ гӯё ба Шои Худованд табдил меёфт (Лук. 24,29–35), кӯдакон начот меёфтанд, ва оилаҳо ба Худованд наздиктар мешуданд.

6 Ин ҷо дар бораи мукофот сухан меравад. Неқӯии Ғоюс ба тамоми *калисо* маълум буд. Гузашта аз ин, номи вай дар Каломи поки Худо ҷовидона ҳамчун номи шахсе ки дари хона ва дилаш ҳамеша кушода буд, сабт гардидааст. Ва аз ҳама муҳимтар ин аст: Ғоюс дар довари Масех мукофотонида мешавад, чунки “ҳар кӣ пайғамбарро ба исми пайғамбар қабул кунад, мукофоти пайғамбарро хоҳад ёфт” (Мат. 10,41). Вай мукофоти ҳамаи воизони қабулкардаашро бо ҳам хоҳад дид. Онҳое ки мавъиза карда наметавонанд, бояд инро дар ёд нигоҳ доранд: шумо аз номи Худованд ба воизон меҳмоннавозӣ карда, мукофоти воизро гирифта метавонед. Худо барои корҳои некотон ба шумо мукофот хоҳад дод! Марҳамати \bar{U} неқӯии одамро сарфароз мегардонад.

Сипас Юҳанно ба Ғоюс ёдрас мекунад, ки вай *рафтори хубе мекунад, агар онҳоро гусел намояд, чунон ки ба ҳузури Худо шоиста аст. Онҳоро гусел намудан* — на танҳо дӯстона хайрухуш кардан, балки барои сафар захираи даркорӣ хӯрокворӣ додан аст. Табиист, ки ин ҷо меъёри баланди рафтор пешниҳод шудааст, ки мувофиқи он мо бояд аз неъматҳои моддӣ худ ба онҳое ки мавъиза мекунанд ва таълим медиҳанд, бидиҳем.

7 Акнун сабаби махсусе баён мегардад, ки Ғоюс аз боиси он бояд ба муждабарони мусофир ёрӣ диҳад: *зеро ки онҳо ба хотири исми \bar{U} сафар кардаанд, дар ҳолате ки аз халқҳо кӯмак нагирифтаанд. Дар қонё кардани эҳтиёҷоти худ ин одамон танҳо ба Худованд умед мебастанд. Онҳо аз нобоварон ёриро қабул намекарданд. Агар ин тавр*

мекарданд, Худованди худро дар камбағалии беандоза ва таъмин карда натавонистани онҳо айбдор менамуданд. Ин ҳамчунин ба одамони начотнаёфта сабаби бардурӯге медиҳад, то дар росткорӣ худ боварӣ ҳосил намоянд ва бо ин осуда шаванд. Чӣ мазама-тест барои усулҳои пулбӣ олами масеҳии ҳозира! Ва чӣ огоҳкуниест оиди ӯҳдадорӣҳои мо дар назди хизматгори Худованд, ки бо бовар ба Худои зинда қадамгузор мебошанд ва ғайр аз Худо ба ҳеҷ каси дигар оиди эҳтиёҷоти худ намегӯянд.

8 *Пас мо бояд чунин шахсонро дастгирӣ намоем, то ки дар қори ростӣ шарик шавем. Дастигирӣ³ намудани* воизон — барои ба онҳо ёрӣ додан тамоми кӯшишҳои ба харҷ додан аст, зеро бо чунин рафтор мо барои ба пеш ҳаракат кардани *ростӣ* ёрӣ мерасонем.

III. ДИЮТРИФАСИ ХУКМФАРМО

(9–11)

9 Аз афташ, Юҳанно пештар ҳам ба ҳамон *калисо* мактуб навишта буд, аммо мактуби \bar{u} ба дасти *Диютрифас* ном касе афтид, ки оиди аҳамиятнокии худ тасаввуроти муқобиланок дошт. Амалан вай дар ҷамоат ҳукмфармо буд. Вай аз вазъияти худ мағрур шуд, вайро худхоӣ беандоза ва рашки шадиде ба ҳамаи он чи бо ягон роҳе ба ҳуқуқи вай даҳлат менамуд, фаро гирифта буд, ки онро вай, бешубҳа, чун худмухторӣ калисои маҳаллӣ ҳимоя мекард. Диютрифас фаромӯш кард (агар умуман ягон вақт инро медонист), ки Сарвари калисо Масех аст! Вай фаромӯш кард, ки Рӯҳи Пок Ҷонишин, ё Намояндаи Масех дар Калисо аст. Ҳеҷ як одам ҳуқуқ надорад, ки айбномаҳо барорад, қарорҳо қабул кунад, ки меҳмонро қабул кунад ё накунад. Ин гуна рафтор ҳавобаландӣ аст, ва Худо аз ин нафрат дорад. Диютрифас рафтори худро бо он сафед карданӣ мешуд, ки барои ҳақиқат мубориза мебарад. Аммо, албатта, ин дурӯғ буд! Вай бо баҳонаи ба Худо вафодор будан фиристаро меҳмоннавозӣ накарда, ноаён ба ҳақиқат зарар мерасонд. Ва на танҳо ба Юҳанно, балки нисбати бародарони дигар низ меҳмоннавозӣ намекард.

10 Вай на танҳо ин бовардорони ҳақиқи-ро қабул намекард, балки касонеро ки онҳо-ро қабул мекарданд, аз калисо бадар меронд. Вай савдозадаи ҳукмфармоӣ буда, хизматгори ҳақиқии Худоро *суханони бад* мегуфт. Юҳанно ҳангоми боздид аз ҷамоат инро ба ӯ ёдрас мекунад! Каломи Худо ин гуна папахои номниҳодро рӯйрост маҳкум мекунад. Ҳукмфармоии онҳо дар ҷамъомадҳои пинҳонӣ, ҳукмронии хавф ва тарсонидан асос ёфтааст.

11 Юҳанно Ғоюсро даъват менамояд, ки ин гуна рафтори *бадро* рад карда, пайрави *некӣ* бошад. Корҳои нек баёнгарии мушоракат бо *Худо* мебошанд. Ин вазъ, мувофиқи суханони фириста, касро оиди ҳолати рӯҳонии Диютрифас хавотир мекунад.

IV. ДИМИТРИУСИ ХУДОТАРС (12)

Эҳтимол, *Димитриус* диҳандаи ин мактуб буд. Ба ҳар ҳол *дар бораи вай ҳама ва худи ростӣ низ ба некии ӯ шаҳодат додааст*. Ф. Б. Ҳоул мегӯяд:

*Аҳамият диҳед, ки на вай дар бораи ҳақиқат, балки ҳақиқат дар бораи вай шаҳодат меод. Димитриус меъёре набуд, ки ҳақиқат бо он муқоиса карда шавад. Ҳақиқат меъёре буд, ки вай бо он муқоиса карда мешуд; ва аз тафтиши гузашта, вай маъқул доништа шуд.*⁴

V. НАҚШАҲОИ ФИРИСТА ВА БАРАКАТДИХӢ (13–15)

Юҳанно Номаи сеюмро қариб ба монанди Номаи дуюм ба анҷом мерасонад, — қаламро ба як тараф мегузорад ва умеди *гуфтугузори даҳонакиро* изҳор мекунад. Мо ба вай барои ин мактубҳо шукргузорем, ки имкони ба ҳаёти масеҳиёни аввалин назар андохтанро медиҳанд ва насихатҳои ҷовидониро барои мардони Худо баён мекунанд. Ба наздикӣ мо дар осмонҳо даҳонакӣ гуфтугӯ хоҳем кард ва он гоҳ баъзе ноаниқиҳои ваҳйи илоҳиро беҳтар хоҳем фаҳмид.

Тавзеҳот

1. (2) F. V. Meyer, *Through the Bible Day by Day*, ҷ. VII, саҳ. 164–165.
2. (5) Дар матни интиқодӣ (НА) мехонем: “хусусан (юн. “тоуто”) ба ношиносон”.
3. (8) Дар матни НА “дастгирӣ намудан” (“хуполамбанейн”) аст, дар аксари матнҳо “қабул кардан” (“аполамбанейн”).
4. (12) F. V. Hole, маълумоти бештаре нест.

Рӯйхати адабиёт

Ба рӯйхати адабиёт дар охири Номаи якуми Юҳанно нигаред.

НОМАИ ЯХУДО

Ин Нома хурд аст, аммо он пур аз суханони боазамати

файзи осмонӣ аст.

Ориген

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Луко таърихи масеҳиятро аз “Аъмоли фиристагон” сар мекунад, аммо Яхудо даъват шудааст китоби пеш аз охиринаи Инчилро нависад, ки ба таври муносиб “Аъмоли муртадон” номида шудааст. Яхудо афзал меоднад, ки андешаҳои худро оиди бовари муштараки масеҳӣ ба хонандагон расонад, аммо таълимоти дурӯғин ба андозае паҳн шудаанд, ки вай мачбур аст насихате нависад, то “дар роҳи боваре ки як бор ба покони супорида шуд, чадал намоянд”.

Яхудо суханҳоро мулоимтар баён намекунад! Бидъаткоронро фош карда, вай, чуноне ки ба назар мерасад, хама гуна далелҳоро ба қор мебарад ва намунаҳоро аз табиат, Паймони Куҳан ва ривоятҳои яҳудӣ (Ҳанӯх) меоварад, то ки масеҳиёро бедор кунад.

Бо вучуди тунд будани забон, Нома аз ҷиҳати сохт шоҳасар буда, пур аз сетогихо аст (мас. се бадӣ дар ояти 11). Тасвирҳои муртадон равшан ва фаромӯшнашаванда мебошанд.

Калисо аз Яхудо барои баракатҳои зебоне ки вай номаи худро бо он анҷом медиҳад, ҳамеша миннатдор хоҳад буд. Агарчи Номаи вай кӯтоҳ аст, он дар ин рӯзҳои муртадии афзудаистода хеле дарқор мебошад.

II. МУАЛЛИФӢ

Шаҳодати беруни

Номаи Яхудо кӯтоҳ буда, дар он маводи ба қонуни шаръӣ тааллуқ надошта истифода шудаанд, ва онро фириста нанавиштааст (о. 17), аммо шаҳодати берунии он аз шаҳодати 2 Петрус кавитар аст.

Ҳермас, Поликарп ва эхтимол, Афенагор маводеро истифода мебаранд, ки аз ин Нома гирифта шудаанд. Тертуллиан ба суханони Ҳанӯх, ки Яхудо зикр кардааст, аниқ истинод мекунад. Евсевий Номаи Яхудоро яке аз китобҳои баҳсноқ меҳисобад (“антилегомена”). Рӯйхати қонуни Мураторӣ Номаи Яхудоро асли меҳисобад.

Шаҳодати дохилӣ

Номи Яхудо номи хеле паҳншудаи яҳудӣ буд. Аз ҳафт Яхудо дар Паймони Навин се нафар чун “Яхудо... бародари Яъқуб”, ки ин Номаро навиштааст, пешниҳод шудаанд:

1. Фириста Яхудо (на Искарјот, ки худкушӣ кард). Дар ояти 17 муаллиф ошқоро мегӯяд, ки фириста намебошад, агарчи ишора ба фиристагӣ мавқеи вайро тақвият медиҳад. Пас эхтимолияти муаллифи Нома будани ин номзад кам аст.
2. Яхудо, яке аз онҳое ки дар байни бародарон сардор буда, ба Антиохия бо Павлус Барнаббо ва Сило фиристода шуда буд (Аъм. 15,22). Шояд ин вай бошад, аммо ҳеч гуна далеле ин шахсро бо нома намепаивандад.
3. Яхудо, бародари хурдии Худованди мо ва бародари Яъқуб (ниг. Муқаддима ба Номаи Яъқуб). Ин номзоди мувофиқтарин аст, зеро ба монанди Худованд Исо ва Яъқуб, вай мисолҳо аз табиат ва услуби пуртаъсиру хушобурангро истифода мебард. Мо ин нуқтаи назарро қабул мекунем.

Ба монанди бародари худ Яъқуб, Яхудо хеле хоксор буда, аз хешовандӣ бо Наҷотдиҳанда суиистифода намекард. Дар ниҳояти қор, маҳз муносибатҳои рӯҳонӣ бо Худованд Исо аҳамият доранд. Магар Масеҳ нагуфтааст: “Ҳар кӣ хости Падари Маро, ки дар осмон аст, ба ҷо оварад, ҳамон кас бародару

хоҳару модари Ман аст” (Мат. 12,50)? Дар ҳолати дигар \bar{U} таълим меод, ки на хешовандони аз ҷиҳати хун ба \bar{U} наздик, балки онҳое ки Каломи Худоро мешунаванд ва онро риоя мекунанд, бештар саодатманд ҳастанд (Лук. 11,27.28). Чун Яъқуб, Яхудо мавқеи “банда”-ро ишғол намуд. Онҳо то дами растохези бародарашон ба илоҳияти \bar{U} бовар намекарданд, пас рӯҳияи ғулом ин ҷо муносиб аст. Яхудо оиладор буд ва ҳамроҳи занаш сафар карда, Хушхабарро мавъиза мекард (1Қўр. 9,5). Дар солҳои 90-ум набераҳои Яхудоро дар масеҳият айбдор намуда, назди қайсар Домисиан оварда буданд. Қайсар дастони аз меҳнати бисёрсолаи деҳқонӣ дағалшудаи онҳоро дида, онҳоро чун яҳудиёни беҳатар озод намуд.

III. ВАКТИ НАВИШТА ШУДАН

Савол оиди он ки оё Петрус Номаи Яхудоро истифода бурдааст ё Яхудо Номаи дуёми Петрусро тағйир додааст (ё ҳар ду аз сарчашмаи умумӣ истифода бурдаанд), баҳснок менамояд. Ҳар ду нома хеле монанданд, ки мувофиқати тасодуфӣ буда наметавонад. Дар Номаи дуёми худ (2,1 ва 3,3) Петрус менависад, ки муаллимони дурӯғин ва масхарабозони беҳаё “пайдо хоҳанд шуд”, Яхудо бошад мегӯяд, ки чунин одамон “пинҳонӣ даромадаанд” (о. 4), ҳамин тариқ, шояд Яхудо муаллифи дертар аст. Санаи байни 67 ва 80 қобили қабул буда наметавонад. Яхудо вайрон карда шудани Уршалимро (соли 70-уми милодӣ) дар ҳеч ҷой зикр намекунад. Аз ин тахмин қардан мумкин аст, ки шаҳр ханӯз вайрон нашуда буд, бинобар ин солҳои 67 то 70 имконпазиранд. Ҳамчунин тахмин қардан мумкин аст, ки шаҳр аллақай вайрон карда шудааст (агар Нома дар солҳои 80-уми милодӣ навишта шуда бошад, ё, агар Яхудо умри хеле дароз дида бошад, ҳатто дар соли 85-ум). Он гоҳ Яхудо аз он сабаб ба ин воқеа ишора намекунад, ки ин барои яҳудии масеҳӣ ханӯз хеле дарднок буд.

IV. МАКСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗЌЪ

Яхудоро муртадӣ ба ташвиш меоварад. Аллақай ҳамон вақт ба калисо хоинони динӣ

ворид мешуданд, ки худро ходимони Худо вонамуд мекарданд, аммо дар асл душманони салиби Масеҳ буданд. Яхудо қарор дод, ки ин хоинонро фoš кунад ва ҳалокати ниҳонии онҳоро тасвир намояд.

Муртад шахсест, ки худро бовардори ҳақиқӣ меномад, аммо дар асл ҳеҷ гоҳ аз навзода нашудааст. Вай наметавонад ғӯта хӯрад ва бо дигар аъзоёни калисои маҳаллии масеҳӣ мушоракат дошта бошад. Аммо пас аз муддате вай бошуурина аз бовари масеҳӣ даст мекашад ва бадҳоҳона Начотдиҳандаро инкор мекунад. Вай Худо будани Масеҳ, қурбонии начотдиҳандаи \bar{U} дар Қолқолто, растохези ҷисмонии \bar{U} ва дигар таълимотҳои асосиро рад мекунад.

Ин ҷо дар назар дошта нашудааст, ки шахси бовардор ба ҳаёти пештара бармегардад; муртад умуман ҳеҷ гоҳ тавба накарда буд. Вай ҳеҷ гоҳ шубҳа надорад, ки бошуурина даст кашидан аз роҳи илоҳии начот дуруст аст. Вай дар нобоварии худ устувор буда, якравона ба Худо Масеҳ муҳолифат мекунад.

Муртадӣ на фақат даст кашидан аз Начотдиҳанда аст. Петрус низ инкор карда буд. Петрус бовардори ҳақиқӣ буд, ки дар лаҳзаи душвор ба бори вазнин тоб наовард. Аммо вай Худовандро самимона дӯст меод ва ҳаққонияти бовари худро бо тавба ва барқароршавӣ исбот намуд.

Яхудои Искарјот муртад буд. Вай худро шогирд меҳисобид: қариб се сол вай ҳамроҳи Худованд Исо мегашт. Вай ҳатто дар байни шогирдон ҳазиначӣ буд, аммо дар охир Худовандро дар ивази сӣ тангаи нуқра таслим намуда, феъли ҳақиқии худро аён кард.

Муртадӣ гуноҳест, ки ба марг мебарад, ва шахсе ки гуноҳ кардааст, сазовори он нест, ки бовардорон барои омурзиши вай дуо гӯянд (1Юҳ. 5,16). Муртадро бо тавба аз нав барқарор қардан имкон надорад, зеро вай дар худ Писари Худоро ба салиб мекашад ва беобрӯ мекунад (Ибр. 6,6). Барои онҳое ки дониши ҳақиқатро ба даст овардаанд ва дидаву дониста гуноҳ мекунанд, “дигар қурбоние барои кафорати гуноҳ боқӣ наметавонад, балки кадом як интизории пурдаҳшати доварӣ

ва шиддати оташе ки хасмхоро ба коми худ хоҳад кашид” (Ибр. 10,26.27).

Тухми муртадӣ ханӯз дар ибтидои масеҳият кошта шуда буд. Павлус пирони калисои Эфсӯсро огоҳ карда буд, ки баъди рафтани вай назди онҳо гургони бадхашм меоянд, ки ба рама раҳм намекунанд, ва аз байни онҳо одамоне бармехезанд, ки таҳрифкорона сухан мегӯянд, то шогирдонро аз пайи худ баранд (Аъм. 20,29.30). Дар Номаи якуми худ Юҳанно оиди зиддимасеҳон сухан меронд, ки дар мушоракати масеҳӣ буданд, аммо нобовар баромаданд, ба тавре ки аз он баромаданд, яъне аз бовар баргаштанд (1Юх. 2,18.19).

Аз 2Таслӯникиён 2,2–4 мо мефаҳмем, ки пеш аз рӯзи Худованд муртадии калоне ба амал меояд. Чуноне ки мо мефаҳмем, тартиби он чунин мешавад:

Дар аввал Худованд аз осмон фуруд меояд, то ки Калисои Худро ба хонаи Падар гирифта барад (Юх. 14,1–3; 1Тас. 4,13–18).

Сипас муртадии умумии ба ном масеҳиён, ки дар замин гузошта шудаанд, воқеъ мегардад.

Сипас ба сахнаи ҷаҳон марди гуноҳ қадам мегузорад.

Сипас рӯзи Худованд – давраи ҳафтсолаи мусибат – сар мешавад.

Марди гуноҳ муртаде хоҳад буд, ки на танҳо ба Масеҳ муҳолифат мекунад, балки талаб мекунад, ки худ вайро чун Худо парастӣш кунанд.

Петрус муаллимони дурӯғин-муртадонро муфассал тасвир мекунад (2Пет. 2). Дар баъзе ҳолатҳо тасвири вай бо тасвири Яхудо қариб як аст. Оятҳои зеринро муқоиса карда, шабоҳатро пай бурдан мумкин аст:

Яхудо	2Петрус
Ояти 4	2,1–3
Ояти 7	2,6
Ояти 8	2,10
Ояти 9	2,11
Ояти 10	2,12
Ояти 16	2,18

Аммо дар асл фарқҳо дар байни ду нома аз шабоҳатҳо бештар аҳамият доранд. Яхудо Нӯх, тӯфон ва Лутро умуман зикр намекунад. Петрус исроилиёни аз замини Миср баромада, Микоил, Қобил, Қӯрах ё пайғамбарии Ҳанӯхро зикр намекунад. Бар хилофи Яхудо, вай оиди фариштагони гуноҳкоршуда маълумоти зиёд намеоварад. Вай оиди муаллимони дурӯғин мегӯяд, ки Худованди бозхаридкунандаи онҳоро инкор мекарданд, Яхудо бошад батафсил мегӯяд, ки онҳо “файзи Худои моро ба фиску фучур табдил медиҳанд ва Парвардигори ягона ва Исои Масеҳи Худованди моро инкор мекунанд” (Ях. 4).

Ҳамин тарик, ба ҷои изҳори ақидаҳо оиди нусхаи яқдигар будани ин ду нома мо бояд фаҳмем, ки Рӯҳи Пок маводи даркориро интиҳоб намуд, то дар ҳар як маврид ба мақсади Худ расад, ва ин ду боб на он қадар ба ҳам монанд мебошанд, чуноне ки ба назар тофта метавонад. Онҳое ки чор Инчилро омӯхтаанд ва Эфсӯсиёнро бо Қӯлассиён муқоиса намудаанд, мефаҳманд, ки Рӯҳи Худо ҳеҷ гоҳ беҳуда такрор намекунад. Дар монандиҳо ва фарқиятҳо маънои рӯҳонӣ нухуфтааст, албатта, агар мо онро дидан хоҳем.

Нақша

I. ДУРУД (1.2)

II. ФОШ КАРДАНИ МУРТАДОН (3–16)

III. НАҚШИ БОВАРДОР ДАР БАЙНИ МУРТАДӢ (17–23)

IV. БАРАКАТХОҲИИ ЗЕБО (24.25)

Тафсир

I. ДУРУД (1.2)

1 Худо Яхудои одилро барои фош кардани муртадон ба кор бурд, ки дар байнашон боз як Яхудо буд: Яхудои Искарют. Ҳамаи он чи мо оиди Яхудои хуб аниқ медонем, ҳамин аст, ки *вай бандаи Исои Масеҳ ва бародари Яъқуб* буд.

Дар мактуб Яхудо ба бовардорони ҳақиқӣ муроҷиат намуда, ба онҳо се ном медиҳад. Онҳо *даъватшудагон, дар Худои Падар тақдисёфтагон ва дар Исои Масеҳ маҳфуз* мебошанд. Худо онҳоро аз ҷаҳон ба воситаи Хушхабар *даъват* намуд, то ки ба Ӯ тааллуқ дошта бошанд. Худо онҳоро интиҳоб намудааст, то халқи махсус, поки Худо бошанд. Онҳо то даме ки Подшоҳро дар ҷалоли Ӯ дида тавонанд, ба таври мӯъҷизаосо аз хатар, зиён ва лаънат нигоҳ дошта шудаанд.

2 Яхудо ба хонандагони худ *марҳамат, осоиштагӣ ва муҳаббат* мецоҳад. Дуруд махсусан ба онҳое даркор аст, ки дучори ҳамлаҳои одамоне мешаванд, ки боварро беэтибор кардани ҳастанд. *Марҳамат* ин ҷо тасаллои ҳамдардонаи Худо ва ғамхорӣи Ӯст оиди покони Худ, ки дар давраи душманӣ ва ҳамлаҳо аз ҷама тараф дар муҳосира ҳастанд. Осоиштагӣ оромиш ва дилпурӣ аст, ки асоси он дар боварӣ ба Каломи Худо ва дар паси ҷамаи вазъиятҳо дидани Он Касест, ки барои расидан ба мақсадҳои Худ ин вазъиятҳоро идора мекунад. *Муҳаббат* одамони барояш азизро ба оғӯш гирифтани Худост, ин ҳусни тавачҷӯхест, ки ба дигарон низ зоҳир кардан лозим аст.

Вай мецоҳад, ки ин се баракат *фаровон* бошанд. Ва на бо ҷамъи оддӣ, балки бо зарб задан ҳисоб карда шаванд!

II. ФОШ КАРДАНИ МУРТАДОН (3–16)

3 Дар аввал Яхудо мецоҳаст оиди *начоти* пуршукӯхе ки моли *муштараки* ҷамаи бовардорон аст, *бинависад*. Аммо Рӯҳи Худо котибро чунон ҳидоят намуд, ки вай дигар шудани самтро ҳис кард. Вай дигар нахоист, ки фақат таълимотро баён кунад; мактуби вай бояд муроҷиати пурҳарорате бошад, ки хонандагонро устувор гардонад. Онҳоро даъ-

ват кардан лозим буд, ки *дар роҳи имон ҷадал намоянд*. Ҳучумҳо ба захираи поки ҳақиқати масеҳӣ давом доштанд, ва аллакай кӯшишҳои беқадр кардани таълимоти асосӣ ҷой доштанд. Халқи Худо бояд илҳоми илоҳӣ доштан, беҳато будан, эътиборнокӣ ва кофӣ будани Каломи Худоро бесозиш ҷонибдорӣ кунанд.

Аммо, барои бовар мубориза бурда, бовардор бояд чун масеҳӣ сухан гуяд ва амал намояд. Зеро Павлус гуфтааст: “Лекин бандаи Худованд набояд ҷанҷол кунад, балки бо ҷама меҳрубон, омӯзгор ва сабур бошад” (2Тим. 2,24). Вай бояд ҷадал намояд, аммо набояд ҷанҷолӣ бошад, ва шаҳодати худро вайрон накарда шаҳодат диҳад.

Мо барои бовар, ки як бор ба покони сурда шуда буд, ҷадал менамоем. Ба ин ҷиз аҳамият диҳед: на “боре дар гузашта”, балки *як бор* барои ҷамеша! Таълимот тамоми пуррагиро дорост. Қонуни шаръӣ ба анҷом расидааст. Ба он ҷизеро илова кардан имконнопазир аст. “Агар ин нав бошад — яъне ҳақиқӣ нест, ва агар ҳақиқӣ бошад — яъне нав нест”. Ҳангоме муаллиме изҳор мекунад, ки берун аз он чи дар Навиштаҳои Пок баён шудааст, аз олами боло ваҳйе дорад, мо онро пурра рад мекунем. Мо боварро қабул кардаем ва ба ҷизи дигаре эҳтиёҷ надорем, мо ба ҷизи дигар аҳамият намедихем. Ин ҷавоби мост ба ходимони мазҳабҳои дурӯғин бо асарҳои онҳо, ки даъвои эътибори баробар бо Навиштаҳои Покро доранд.

4 Ҳислати хатар дар ояти 4 ошкор карда шудааст. Ба ҷамоати масеҳӣ унсурҳои вайронкунанда ворид шудаанд. *Баъзе касон* ноаён *даромадаанд*. Ин ҳаракати пинҳонкор бо фиребу хила амал мекард.

Ин одамоне аз қадим ба ин маҳкумият таъин шуда буданд. Чунин ба назар мерасад, ки ин ҷо сухан оиди он аст, ки Худо фардҳои алоҳидаро барои маҳкумият ва лаънат интиҳоб намудааст. Аммо маънои ин суханон дигар аст. Навиштаҳои Пок ҳеҷ гоҳ таълим намедиханд, ки касе барои лаънат интиҳоб карда мешавад. Ҳангоме ки одамоне начот пайдо мекунанд, ин ба шарофати файзи соҳибхитиёри Худо ба амал меояд. Аммо хангоме ки онҳо барои ҷамеша ҳалок ме-

шаванд, ин натиҷаи гуноҳ ва беитоати худӣ онҳост.

Калимаҳои овардашуда таълим медиҳанд, ки *маҳкумияти* муртадон аллакай муайян шудааст. Агар одамоне аз бовари масеҳӣ даст кашидандро интиҳоб кунанд, онҳоро ҳамин гуна маҳкумияте интизор аст, ки исроилиёни нобоварро дар биёбон, фариштагони исёнкорро ва сокинони Садумро интизор буд. Афтидани онҳо пешаки муайян карда нашуда буд, аммо ҳамин ки онҳо аз рӯи интиҳоби худ аз бовар дур мешаванд, онҳо ба чазое ки барои ҳамаи муртадон муқаррар карда шудааст, рӯ ба рӯ мешаванд.

Одамоне исёнкор ду хусусияти назаррас доранд: рафтори фосиқона ва таълимоти вайроншуда. Бо рафтори худ онҳо *файзи Худои моро ба фисқу фучур табдил медиҳанд*. Онҳо озодии масеҳӣнаро ба беванду борӣ табдил медиҳанд ва озодии хизматро таҳриф карда, ба озодии гуноҳ кардан мубаддал мекунанд. Дар таълимоти худ онҳо *Парвардигори¹ ягона ва Исои Масеҳи Худованди моро инкор мекунанд*. Онҳо ҳаққи мутлақи идоракунии \bar{U} , Худо будани \bar{U} , марғи ивазкунанда ва растохези \bar{U} ро *инкор мекунанд* — амалан ҳамаи таълимотҳои муҳимро оиди Шахсият ва корҳои \bar{U} *инкор мекунанд*. Либерализми беандозаро дар соҳаи рӯҳонӣ тарғиб намуда, онҳо бо қатъият ва бадхоҳона ба Хушхабар муҳолифат мекунанд, хуни гаронбаҳои \bar{U} ро кадр намекунанд ва \bar{U} ро чун роҳи ягонаи начот эътироф наменамоянд.

Ин одамоне кӣҳоянд? Онҳо ходимони номниҳоди Хушхабар ҳастанд. Онҳо дар ҷаҳони масеҳӣ мавқеи роҳбарикунандаро ишғол мекунанд. Дар байни онҳо усқуфон, аъзоёни шӯроӣ калисо ва профессорҳои семинарияҳо ҳастанд. Аммо ҳамаи онҳоро як чиз муттаҳид месозад: онҳо Масеҳи Навиштаҳои Покро эътироф намекунанд ва барои худ “Масеҳ”-и либерали² ё нео-ортодоксалиро³ ихтироъ намуда, \bar{U} ро аз ҷалол, азамат, соҳибхитиёрӣ ва қудрат маҳрум кардаанд.

5 Ҳеч шубҳае нест, ки Худо ба ин муртадон чӣ муносибате мекунад. \bar{U} инро дар як қатор воқеаҳо дар Паймони Кухан нишон дод. Яхудо ба хонандагони худ сето ин гуна мисолро *хотиррасон намуданист*: исроилиё-

ни нобовар, фариштагони гуноҳкарда ва сокинони Садум ва Амуро.

Мисоли яқум — халқи Исроил дар биёбон аст: *Худованд қавмро аз замини Миср халос кард, баъд беимонро ба ҳалокат расонд* (ниг. Ад. 13 ва 14; 1Қур. 10,5–10). Худо ба одамоне замини Канонро ваъда кард. Ин ваъда тамоми некӯихоеро, ки қавм ба онҳо эҳтиёҷ доштанд, дар бар мегирифт. Аммо онҳо хабарҳои бади ҷосусони ба Қодеш рафтаре қабул карданд ва бар Парвардигор исён карданд. Дар натиҷа ҳамаи онҳое ки аз Миср баромада буданд, аз бистсола ва зиёда аз он, дар биёбон мурданд, ба ғайр аз Колеб ва Ехушаъ ибни Нун (ниг. Ибр. 3,16–19).

6 Намунаи дуҷуми исён ва хиёнат — *фариштагони* афтода мебошанд. Мо оиди онҳо фақат инро аниқ медонем, ки онҳо *мартабаи* барояшон атошударо *маҳфуз надоштанд*, аз *манзили* худ даст кашиданд ва акнун *дар қайду банди абадӣ*, дар зулмот нигоҳ дошта шуда, интизори *доварии* ниҳой ҳастанд.

Дар Навиштаҳои Пок камаш ду муртадии фариштагон тасвир шудааст. Аввали ҷангоме воқеъ шуд, ки Лусифер гуноҳ кард, ва аз афташ, ба шӯриши худ бисёр фариштагони дигарро ҷалб намуд. Ин фариштагони афтода ҳозир дар банд нестанд. Иблис ва девҳои вай бар зидди Худованд ва халқи \bar{U} фаъолона ҷанг мекунанд.

Муртадии дуҷуми фариштагонро дар Яхудо ва Петрус (2Пет. 2,4) пайдо мекунем. Илоҳиётшиносон оиди воқеаи дар ин ҷо зикршуда ихтилофи ақида доранд. Мо на тасдиқи таълимоти факт, балки нуқтаи назари худро пешниҳод мекунем.

Мо ақида дорем, ки Яхудо ба воқеае истинод меоварад, ки дар Ҳастӣ 6,1–7 навишта шудааст. Писарони Худо манзилеро, ки ба онҳо чун ба фариштагон муносиб буд, тарк карда, ба замин фароманданд ва дар шакли одамӣ духтарони одамиро ба занӣ гирифтанд. Ин гуна никоҳҳо ба муқаррароти Худо ихтилоф дошта, дар назари \bar{U} нафратангез буданд. Аз ояти 4 тахмин кардан мумкин аст, ки дар натиҷаи ин никоҳҳои ғайритабиӣ фарзандони беандоза пурқувват ва пур

аз бадкирдорӣ ба дунё меомаданд. Хоҳ хамин тавр бошад ва хоҳ не, як чиз аниқ аст: Худо аз фосид шудани ахлоқи инсоният дар он замон хеле хашмгин буд ва қарор дод, ки заминро бо тӯфон нест кунад.

Ба ин нуктаи назар се эътироз ҳаст: 1) дар ин порчаи китоби Ҳастӣ калимаи “фариштагон” нест, балки фақат “писарони Худо” гуфта шудааст; 2) фариштагон чинс надоранд; 3) фариштагон ба никоҳ намебароянд.

Дуруст аст, ки фариштагон ин чо рӯйро нобар нашудаанд, аммо он низ дуруст аст, ки дар забонҳои сомӣ истилоҳи “писарони Худо” фариштагонро дар назар дорад (ниг. Айюб 1,6; 2,1).

Дар ҳеч чои Навиштаҳои Пок гуфта нашудааст, ки фариштагон чинс надоранд. Баъзан фариштагон ба замин дар шакли одамӣ мефаромаданд ва ҳамон эҳтиёҷотеро доштанд, ки одамон доранд (Ҳас. 18,2.22; муқоиса кунед 19,1.3–5).

Дар Навиштаҳои Пок гуфта нашудааст, ки фариштагон ба никоҳ намебароянд, балки фақат зикр шудааст, ки онҳо *дар осмон* зан намегиранд ва ба шавҳар намебароянд (Мат. 22,30).

Новобаста ба он ки дар асоси ояти 6 кадом ҳодисаи таърихист, он чиз муҳим аст, ки ин фариштагон аз чои муқарраркардаи Худо даст кашиданд ва акнун то замони ба таври ниҳой ба ҳалокат маҳкум шудан дар *қайду банд ва дар зулмот* нигоҳ дошта мешаванд.

7 Муртадии сеюм дар Паймони Кухан, ки Яхудо зикр мекунад, бо *Садӯм ва Амӯро ва шаҳрҳои атрофашон* вобаста аст (Ҳас. 18,16–19,29). Калимаи якуми “хамчунин” нишон медиҳад, ки гуноҳи сокинони Садӯм аз бисёр чихат бо гуноҳи фариштагон монанд буд. Ин бадахлоқии гӯшношунид комилан муҳолифи табиат ва барои Худо нафратовар буд.

Гуноҳи махсуси ғайритабииро Павлус дар Румиён тасвир кардааст: “...занони онҳо чимои табииро бо чимои ғайритабиӣ иваз карданд. Ҳамчунин мардон чимои табииро бо закон тарк карда, оташи шаҳваташон ба якдигар баланд шуд, ва мард бо мард ба

кирдори нангин машғул шуда, сазои иштибоҳи худро дар вучуди худ диданд” (Рум. 1,26.27). Сокинони Садӯм, Амӯро, Адмо ва Сабӯим ба ҳомосексуализм дода шуда буданд. Ин чо гуноҳ чун *ба зино дода шудан ва аз пайи инҳирофоти дигар афтодан*, тасвир шудааст ва дар назар дорад, ки ин комилан муҳолифи табиат ва тартиби муқарраркардаи Худо мебошад.

Оё ин тасодуфист, ки бисёрии муртадони ҳозира дар сафи пеши онҳое мебошанд, ки ҳомосексуализмро дар назди омма ҳимоя мекунанд ва дар маърақаҳои қонунигардонии он иштирок мекунанд, агар ин муносибатҳо бо розигии тарафайни шахсони болиғ бошанд?

Барои ҳамаи либералҳо шаҳрҳои Садӯм ва Амӯро *гирифтори ҷазои оташи абадӣ гардида*, ҳамчун *тимсол* муқаррар карда шудаанд. Ибораи “*оташи абадӣ*” на ба маънои ҷовидонӣ будани оташест, ки шаҳрҳои фасодкорро нобуд кард. Аниқтараш ин чо пуррагӣ ва паҳноварии қувваи фурубарандаи оташ дар назар дошта шудааст, ки рамзи ҷазои ҷовидоние мебошад, ки бар ҳамаи исёнкорон фуру хоҳад рехт.

8 Яхудо ба мавзӯи муртадони ҳозира баргашта, гуноҳҳои онҳо, айбдоркунииҳои зидди онҳо, ҳаммонандҳои онҳо дар табиат, ҳалокати онҳо ва кирдору рафтори беҳудоёнаи онҳоро тасвир менамояд (о. 8–16).

Пеш аз ҳама сухан дар бораи гуноҳҳои онҳо меравад. Онҳо бо орзу кардан *ҷисмро палид месозанд*. Фикрҳои онҳо нопок аст. Дар ҷаҳони хобу хаёлҳои палид зиста, онҳо дар ниҳоятӣ кор орзуҳои худро амалӣ мегардонанд ва чун сокинони Садӯм ба бад-ахлоқиҳои чинсӣ дода мешаванд.

Онҳо *сардоронро рад мекунанд*. Онҳо бар зидди Худо ва бар зидди идораҳои ҳукумати исён мекунанд. Ба онҳо вобаста будан — тарафдори беконунӣ ва анархия будан аст. Номҳои онҳо ба рӯйхати ташкилотҳои дохил карда шудаанд, ки барои сарнагун кардани ҳукуматҳо мубориза мебаранд.

Онҳо *дар ҳаққи олимақомон бӯхтон мегӯянд*. Суханони: “...ҳеч ҳокимияте нест, ки аз Худо набошад; ҳокимиятҳои мавҷуда аз ҷониби Худо барқарор шудаанд” (Рум.

13,1) барои онҳо маъное надоранд. Онҳо аз ин фармони Худо нафрат доранд: “...ба раисе ки дар қавми туст, лаънат нагӯӣ” (Хур. 22,28). Онҳо бар зидди ҳама гуна ҳокимият, ҳам илоҳӣ, ҳам фариштавӣ ва ҳам одамӣ бо таҳқир ва кина сухан мегӯянд.

9 Аз ин чихат онҳо чунон беванду бориеро ба худ раво мебинанд, ки ҳатто *фариштаи муқарраб Микоил* ба худ раво намедид. Ҳангоме ки вай *бо иблис сухан ронда, дар бораи ҷасади Мусо* сухан меронд, *чуръат накард, ки ҳукми мазамматкунандае ба забон ронад, балки гуфт: “Худованд туро ҷазо диҳад”*. Ин ҷо Яхудо ба мо воқеаро нақл мекунад, ки дигар дар ҳеч ҷои Навиштаҳои Пок зикр намешавад. Табиист, ки саволе ба миён меояд: вай ин маълумотро аз кучо гирифтааст?

Баъзеҳо мегӯянд, ки ин маълумотҳо аз рӯи анъана аз насл ба насл мегузаштанд. Шояд ин тавр ҳам набошад.

Маънидоди бештар қаноатбахш чунин аст: ин маълумотҳоро Ҳамон Рӯҳи Пок, ки Яхудоро ба навиштани Нома хидоят кард, барояш ба таври фавқуттабӣ ошкор намуд.

Мо намедонем, ки чаро байни Микоил ва иблис *дар бораи ҷасади Мусо* баҳс воқеъ шуд. Мо медонем, ки Мусоро Худо дар кӯҳҳои Мӯоб дафн кардааст. Пурра имконпазир аст, ки иблис ин ҷойро доништан мехост, то дар он ҷо муқаддасгоҳе барпо кунад. Он гоҳ Исроил ба турбати Мусо сачда карда, ба бутпарастӣ бармегашт. Чун намояндаи халқи Исроил (Дон. 10,21) фариштаи муқарраб Микоил ҷои дафнро ниҳон дошта, мекӯшид одамонро аз ин шакли бутпарастӣ эмин дорад.

Ин ҷо чизи дигар муҳим аст. *Микоил* ҳамон *фариштаест*, ки Худо барои аз осмон сарнагун кардани иблис муқаррар кардааст (Ваҳй 12,7–9), аммо ҳатто вай чуръат намекард, ки бо ҳукмрони подшоҳии шайтонӣ бо мазаммат сухан ронад. Ҳаққи мазаммат карданро вай ба Худо вогузошт.

10 Муртадони худҳо ва беҳаё ба он чи намедонанд, *бӯхтон мезананд*. Онҳо намефаҳманд, ки дар ҳама гуна ҷамъияти бонизом бояд ҳокимият ва итоат ба он бошад. Аммо онҳо нооромӣро бармеангезанд ва бо

исёнкории худписандона худситоӣ мекунанд.

Онҳо бештар дар соҳаи ғаризаҳои (инстинктҳои) табиӣ ва қонеъ кардани майлҳои эҳсосотӣ маълумотнок ҳастанд. Бо беандешагии ҳайвоноти безабон онҳо ба ҳаловатҳои чинсӣ дода мешаванд ва тадричан *худро фосид мекунанд* ва нобуд месозанд.

11 Ба онҳо айбномаи сахте баён карда шудааст. *Вой бар ҳоли онҳо!* Аз боиси саркашӣ ва дили тавбанопазири худ онҳо дар рӯзи ғазаб ва зухури доварии ҳаққонии Худо ғазабро ба худ ҷалб мекунанд (Рум. 2,5).

Роҳи ҳаётии онҳо чун афтидан бо суръати афзоянда тасвир шудааст. Дар аввал *онҳо бо роҳи Қобил рафтанд*. Сипас онҳо *мисли Билъом дар ивази музд тамоман ба иштибоҳ дода шуданд*. Ниҳоят, онҳо *мисли Қӯраҳ дар исён ба ҳалокат расиданд*. Иштибоҳ ва муртадӣ ҳеч гоҳ дар як ҷой намеистанд. Онҳо қадам ба қадам одамонро ба партгоҳ мебаранд ва ба ҳалокат дучор мекунанд.

Роҳи Қобил, моҳиятан, аз наҷот ба воситаи хуни ҳайвони қурбонишуда даст кашидан аст (Ҳас. 4). Ин кӯшиши ба Худо бо саъю кӯшиши худ писанд омадан мебошад. Ч. Ҳ. Макинтош мегӯяд: “Воситаи илоҳӣ, ки пок карда метавонад, рад шуда, ба ҷои он саъю кӯшиши инсонӣ пешниҳод шудааст, ки фақат беҳтар карда метавонад. Ҳамин аст *роҳи Қобил*”. Аммо умед ба саъю кӯшиши одамӣ албатта боиси нафрате мегардад, ки ба файз ва объектҳои файз равона карда шудааст. Ва ин нафрат дар ниҳояти қор боиси таъқиб ва ҳатто куштор мегардад (1Юх. 3,15).

Иштибоҳи Билъом дар он буд, ки вай дар хизмати Худо манфиатҷӯӣ карда бой шудан мехост. Билъом мегуфт, ки пайғамбари Худост, аммо аз боиси хасисӣ атои пайғамбарии худро дар ивази пул фурӯхтани буд (Ад. 22–24). Болоқ панҷ бор ба Билъом пул дод, то вай Исроилро лаънат кунад. Билъом тайёр буд ин қорро кунад, аммо Худо вайро зӯран нигоҳ медошт. Бисёр гуфтаҳои Билъом дуруст ва зебо буданд, аммо бо вучуди ин, вай пайғамбари зархарид буд. Вай мардони исроилро лаънат карда натавонист, аммо дар ниҳояти қор онҳоро ба васвасаи зино бо

духтарони Мӯоб гирифтोर карда (Ад. 25,1–5), ба мақсад расид.

Ба монанди Билъом, муаллимони дурӯғини ҳозира нармзабон буда, боварибахш сухан мегӯянд. Онҳо “дар як вақт бо ҳар ду гӯшаи даҳон” гап зада метавонанд. Онҳо ҳақиқатро намегӯянд, то ки даромадашонро зиёд кунанд. Муҳимаш он аст, ки онҳо хасисанд ва кӯшиш мекунанд Хонаи Худоро ба хонаи савдо табдил диҳанд.

Имрӯзҳо ҷаҳони масеҳӣ бо хамиртуруши гуноҳи шимъуния расонида шудааст.⁴ Агар ин сарчашмаи ғоидаро бартараф кардан мумкин мебуд, бисёр корхое ки зери ниқоби ғаъолияти масеҳӣ ба амал меоянд, ғавран бозмеистоданд. С. А. Коутс огоҳӣ медиҳад:

*Одам чунон пастфитрат аст, ки мехоҳад аз чизи илоҳӣ ғоида ба даст оварад. Ҳадди охирини вайронии инсон дар он аст, ки вай саъй мекунад дар чизҳои илоҳӣ пул кор кунад. Худованд дар ин бобат доварӣ хоҳад кард.. Мо мебинем, ки ин гуноҳ ҷаҳони масеҳиро фаро гирифтааст, ва бояд худро нигоҳдорем, то ба ин гуноҳ гирифтोर нашавем.*⁵

Сабаби сеюми ба ин муаллимони дурӯғин балоро пешгӯӣ кардани Яхудо он аст, ки онҳо мисли Қӯраҳ дар исён ба ҳалокат расидаанд. Қӯраҳ ҳамроҳи Дотон ва Абиром бар зидди роҳбарии Мусо ва Ҳорун баромад ва хост ба қатори коҳинон дохил шавад (Ад. 16). Бо ҳамин ин се нафар зидди Худованд исён карданд. Барои беитоатӣ онҳо ҳангоми зилзилаи даҳшатовар зинда ба зинда зери хок шуданд. Ҳамин тариқ, Худованд нисбати онҳое ки зидди намояндагони *Ү исён* мекунанд, хашму ғзаби махсус нишон дод.

12 Сипас, хислат ва тақдири муртадонро тасвир карда, Яхудо аз олами табиат панҷ намуна меорад. Моффатт мегӯяд, ки “барои нишон додани хислати ин одамон дар осмон, дар замин ва дар баҳр ҷустуҷӯҳо бурда шуданд”.

Ин гуна одамон *олудагие дар зиёфатҳои муҳаббат*⁶ мебошанд, ки дар байни масеҳиёни аввалин вобаста бо Шоми Худованд ба ҷо оварда мешуданд. Онҳо на аз Худо, на аз одамон метарсанд ва на оиди рама, балки оиди худ ғамхорӣ мекунанд. Онҳоро дига-

ронро ба олуда кардани бовар рағбатнок мекунанд.

Инҳо абрҳои беоб ҳастанд, ки ба замини хушк намӣ ваъда мекунанд, аммо *бо шамол ронда шуда*, ноумедӣ ва барбод рафтани ҳаёлҳои хомро боқӣ мегузоранд.

Онҳо *дарахтони тирамоҳ ҳастанд*, ки бебарг ва *бесамаранд*. Калимаҳои “*ду қарат мурдаанд*”, шояд, барои тақвияти маъноӣ “*комилан мурдаанд*” истифода шудаанд ё маънояшон “*ҳам реша ва ҳам навдаҳояшон мурдаанд*” аст. Онҳо ҳамчунин *решакан шудаанд*, гӯё шамоли сахте онҳоро аз замин баркандааст ва ҳатто кундашонро чун сарчашмаи имконпазири ҳаёт ва нумӯи оянда боқӣ нагузоштааст.

13 Онҳо *мавҷҳои пуртуғени баҳр ҳастанд*, ки идоранашаванда, пурталотум ва хашмгинанд. Бо вучуди ғавғо ва талотум онҳо ба ғайр аз кафк ва *расвоиҳои* худ чизеро нишон дода наметавонанд. Онҳо аз он чи бояд шарм доранд, худситоӣ мекунанд, ва моҳият ва арзише боқӣ намегузоранд.

Ниҳоят, онҳо *ситораҳои оворае ҳастанд*, ки *барояшон торикӣ зулмот то абад нигоҳ дошта шудааст*. *Ситораҳои овора* чирмҳои осмоние ҳастанд, ки аз рӯи мадори доимӣ ҳаракат намекунанд. Онҳо чун нишонаҳои дарёнавардӣ беғоидаанд. Чӣ тасвири ҳаққонии муаллимони дурӯғин! Ин шиҳобҳои динӣ, ситораҳои афтанда ва кометаҳо, ки як лаҳза фурузон шуда, баъд дар торикӣ фишшои суфт мекунанд, ба монанди фейерверк, самти рӯҳониро нишон дода наметавонанд.

14 Ҳалокати муртадонро *Ҳанӯх* низ, ки *баъд аз Одам насли ҳафтум буд*, пешгӯӣ кардааст. Ин пайғамбарӣ танҳо дар Номаи Яхудо оварда мешавад. Баъзеҳо фикр мекунанд, ки ин аз китоби апокрифии *Ҳанӯх* гирифта шудааст, аммо ҳеҷ далеле нест, ки ин китоби қалбақӣ дар замони Яхудо вучуд дошта бошад. Келли гуфтааст:

*Аз рӯи ҳамаи нишонаҳо ин китоб [китоби Ҳанӯх] баъди вайрон шудани Уршалим навишта шудааст [ва аз ҳамин сабаб баъди Номаи Яхудо навишта шудааст] ва нависандаи он яҳудиест, ки ҳанӯз умед дорад, ки Худо халқи Худо ҳимоя мекунад.*⁷

Мо намедонем, ки Яхудо ин пайгамбарии қадимиро чӣ гуна доништааст, агарчи маънидоди содда ва ба ҳақиқат монанд дода метавонем: Рӯҳи Пок ин суханонро ба Яхудо айнан ҳамон тавре ки дар навиштани қисми боқимондаи Нома роҳбарӣ мекард, ошкор намуд.

Пешгӯӣ бо суханони зерин сар мешавад: *“Инак, Худованд бо беварҳои муқаддасони Худ омад”*. Ин пешгӯӣ пешакӣ ва қисман ҳангоми ба замин баргаштани Худованд Исо баъди Мусибати Бузург иҷро мешавад, вақте ки ӯ душманони Худро нобуд мекунад ва ба тахт менишинад. Он дар охири Подшоҳии Ҳазорсола иҷро мешавад, ҳангоме ки гуноҳкорони мурда ба доварӣ дар назди Тахти Бузурги Сафед ҳозир мешаванд.

15 Масеҳ меояд, *то ки бар ҳама доварӣ кунад*. Қисми баъдинаи оят нишон медиҳад, ки калимаи “ҳама” ин ҷо ҳамаи исёнкоронро ифода мекунад. Бовардорони ҳақиқӣ ба ин ҳисоб дохил намешаванд. Ба воситаи бовар ба Масеҳ онҳо аз доварӣ озод карда шудаанд, чуноне ки дар Юҳанно 5,24 ваъда шудааст: *“Ба ростӣ, ба ростӣ ба шумо мегӯям; ҳар кӣ сухани Маро бишнавад ва ба Фиристандаи Ман имон оварад, ҳаёти ҷовидонӣ дорад ва ба доварӣ намеояд, балки аз марг ба ҳаёт гузаштааст”*. Тамоми доварӣ ба Писари Одам дода шуда буд, бинобар ин Худованд Исо *бар ҳама доварӣ мекунад, ва ҳамаи осӣро маҳкум менамояд дар тамоми аъмоле ки маъсияташон содир кардааст, ва дар ҳамаи суханони густохонае ки дар ҳаққи ӯ гуноҳкорони осӣ ба забон рондаанд*. Чор бор дар ин оят мо калимаи “бехудо”-ро воমেҳурем (дар нусхаи тоҷикӣ “осиён”, “дар маъсият аст”, “осӣ”; зикри тарҷумон). Одамон осӣ ҳастанд, корхояшон осӣна аст, усулҳое ки истифода мекунанд, осӣна аст, ва онҳо бехудии Худро бо бадгӯӣ бар Парвардигор зоҳир мекунанд. ӯ онҳоро дар ҳамаи маъсияташон айбдор хоҳад кард, на ба он маъное ки онҳо пушаймони саҳтро ҳис мекунанд, балки ба тавре ки ба онҳо ҳукм бароварда мешавад, чунки айби онҳо исбот карда мешавад.

16 Ин ҷо гуфтор ва рафтори бехудоёнаи онҳо муфассалтар тасвир шудаанд. Онҳо

шиквакунандагон ҳастанд, ки ба пешбинии Худо шиква мекунанд, ба ҷои он ки барои марҳаматхояш шукр гӯянд. Худо чунин шиквакуниро бад мебинад, ва ин бо он исбот шудааст, ки ӯ халқи Исроилро дар биёбон ҷазо дод.

Онҳо ҳамеша дар ҷустуҷӯи он ҳастанд, ки Худовандро дар ягон чиз айбдор кунанд. Чаро ӯ ҷангҳо ва азобҳоро роҳ медиҳад? Чаро ӯ ба ҳама гуна беадолатии иҷтимоӣ анҷом намебахшад? Агар ӯ тавоно бошад, чаро чорае намеандешад, то бетартибии дар ҷаҳон ҳукмронро бартараф кунад? Онҳо ҳамчунин ба фарзандони Худо хурдагирӣ карда, онҳоро дар муносибати яктарафа нисбати бовар ва рафтори кӯҳнапарастона айбдор мекунанд.

Онҳо дар шаҳват гӯтидаанд, ба хоҳишҳои ҷисм тағофул менамоянд ва аз ҳама баландтар фарёд карда, бебанду борино дар соҳаи муносибатҳои ҷинсӣ ғимоя мекунанд.

Суханҳои мутақаббиро ба ҷалб кардани диққат нигаронида шудаанд. Аз хабару мақолаҳои воситаҳои ахбори омма маълум аст, ки онҳо тарафдори ифротгарии сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ мебошанд. Таълимоти асосии масеҳиятро густохона ва беҳаёёна инкор кардани онҳо, аз қабиле он ки Худо мурдааст, ба онҳо дар байни илоҳиётшиносони либералӣ шӯҳрати муайяне меоварад.

Ниҳоят, онҳо дорони хунари хушомадгӯӣ ҳастанд ва бо ёрии он пайравонро ба даст меоваранд ва ҳамин тариқ ғоидаҳои худро зиёд мекунанд.

Ин тасвир ҳақиқӣ ва аниқ аст. Он қариб ҳар рӯз аз тариқи воситаҳои ахбори омма тасдиқ карда мешавад.

III. НАКШИ БОВАРДОР ДАР БАЙНИ МУРТАДӢ (17–23)

17 Акнун Яхудо аз муртадон ба ўҳдадорихои бовардороне мегузарад, ки дар байни шубонони кироа зиндагӣ мекунанд. Аввал вай ба бовардорон ёдрас мекунад, ки онҳо аллакай оиди хатари наздикшаванда огоҳ карда шудаанд. Сипас онҳоро рӯҳбаланд мекунад, ки дар худ рӯҳи қавиро нигоҳ доранд. Ниҳоят, вай ба онҳо маслиҳат медиҳад, ки

дар хизмат ба онҳое ки аз муртадон фиреб хӯрдаанд, бофаросат бошанд.

Ҳаввориён пайдоиши муаллимони дурӯгинро пешгӯӣ карда буданд. Ин пешгӯихоро дар хизматгузории Павлус (Аъм. 20,29.30; 1Тим. 4,1–5; 2Тим. 3,1–9), Петрус (2Пет. 2,1–22; 3,1–4) ва Юҳанно (1Юх. 2,18.19) ёфтан мумкин аст.

18.19 Моҳияти огоҳкунии онҳо дар он аст, ки *дар замони охир масхарабозоне пайдо хоҳанд шуд, ки бар тибқи ҳавасҳои осӣёнаи худ рафтор хоҳанд кард.*

Ба ин шаҳодат Яхудо маълумотхоро оиди се нишонаи фарқкунандае ки ба ин шахсони беор хос аст, ҳамроҳ мекунад. Онҳо *қасони нафсонӣ ҳастанд*, яъне қасоне ки чун одамони аз олами боло зоданашуда фикр ва амал мекунанд. Онҳо шахсоне ҳастанд, ки дар ягонагии бовар *ҷудоӣҳо ба миён оварда*, дигаронро ба тарафи худ мекашанд ва, шояд, онҳоро вобаста ба пешрафташон дар муртадӣ ба гурӯҳҳои гуногун ҷудо мекунанд. Онҳо *Рӯхро надоранд*. Онҳо ҳеч гоҳ аз *ӯ* зода нашуда буданд ва бинобар ин чизҳои илохиро қомилан наметавонанд фаҳманд.

20 Барои нигоҳ доштани қувваи рӯхонӣ бовардорон бояд ба Худованд наздиктар бошанд ва дар мушоракати наздик бо *ӯ* зиндагӣ кунанд. Аммо чӣ гуна ба ин ноил шудан мумкин аст? Яхудо чор қадамро номбар мекунад.

Қадами аввал — *худро бо имони бағоят муқаддасатон*, яъне бо бовари масеҳӣ *обод кунед*. Мо Навиштаҳои Покро хонда ва ба он итоат карда, худро обод мекунем. Мушоракати доимӣ бо Қалом моро бо роҳи покӣ мебарад ва аз хатарҳо дар ин роҳ огоҳ мекунад. “Одамон метавонанд таълимотро танқид кунанд, – мегӯяд Ҳ. Пикеринг, – аммо маҳз бовар хислатро ташаккул медиҳад, на ин ки хислат боварро”.

Қадами дуюм — *дар Рӯхулқудс дуо гӯед*. Дар Рӯҳи Пок дуо гуфтан — яъне мувофиқи иродаи Худо дуо гуфтан аст, чуноне ки дар Навиштаҳои Пок нишон дода шудааст ва ё чуноне ки *Рӯҳ* ба ҳар як бовардор мегӯяд ва вайро ҳидоят менамояд. Дар Рӯҳи Пок дуо гуфтан аз дуохое фарқ мекунад, ки ба таври

механикӣ гуфта мешаванд ё бе ҳеч гуна иштироки Рӯҳ беохир такрор карда мешаванд.

21 Қадами сеюм — бовардорон бояд *худро дар муҳаббати Худо нигоҳ доранд*. Ин ҷо муҳаббати Худоро бо нурпошии офтоб монанд кардан мумкин аст. Офтоб ҳамеша нурпошӣ мекунад. Аммо ҳангоме ки чизе байни мову офтоб меистад, мо дар нурҳои офтоб нестем. Бо *муҳаббати Худо* низ айнан ҳамин тавр аст. Он ҳамеша бар мо нурпошӣ мекунад. Аммо агар байни мову Худованд гуноҳ истад, мо, моҳиятан, дигар аз муҳаббати вай ҳаловат намебарем. Мо пеш аз ҳама ҳаёти пок ва худотарсона ба сар бурда, худро дар *муҳаббати ӯ* *нигоҳ дошта* метавонем. Аммо агар байни мо банохост гуноҳ истад, мо бояд онро эътироф намуда, ҳамон лаҳза тарк кунем. Вазифаи мо чунин аст — ба ҳеч чиз иҷозат надихем, ки байни мову Худо истад.

*Бигузур ҳеч чиз байни ҷони ман ва
Начотдиҳанда наистад –
Ҳеч яке аз орзуҳои ғайривоқеи дунявӣ,
Ҳеч чизе ки ба гирифтани камтарин
марҳамати ӯ халал расонда метавонад.
Бигузур роҳ пок бошад, бигузур ҳеч чиз
байни мо наистад.*

Чарлз А.Тиндлей

Ниҳоят, мо бояд бо омодагӣ *марҳамати Исои Масеҳи Худованди моро*, ки ҳаёти ҷовидонӣ меоварад, *мунтазир бошем*. Ин ҷо *марҳамати Худованди мо* ба бозгашти ногузири *ӯ* дахл дорад, ҳангоме ки *ӯ* халқи Худро ба хона ба осмон мегирад. Дар рӯзҳои зулмот ва муртадӣ мо бояд нури умеди пурбаракатро, ки дар дилҳои мо фурузон аст, нигоҳ дорем. Он ба мо умеди тасаллодиҳанда ва поккунанда хоҳад дод (1Тас. 4,18; 1Юх. 3,3).

22 Ҳангоме ки мо бо қурбониҳои муртадӣ сару кор дорем, борикбинии рӯхонии муайян даркор аст. Навиштаҳои Пок байни тарғибкунандагони фаъоли фирқаҳои дурӯгин ва шахсоне ки аз онҳо фиреб хӯрдаанд, фарқ мегузоранд. Муносибати мо ба роҳбарону тарғибкунандагон бояд дар асоси 2Юҳанно 10.11 бошад: “Қасеро ки назди шумо меояд ва ин таълимотро намеоварад,

вайро ба хонаи худ қабул накунад ва ба вай салом надихед; зеро касе ки ба вай салом диҳад, ба аъмоли баркирдоронаи вай шарик мешавад”. Аммо дар муносибат бо шахсоне ки муаллимони дурӯғин фиребашон додаанд, Яхудо маслиҳат медиҳад, ки ба таври мувофиқ рафтор кунанд⁸ ва ду тарзи рафтори гуногунро медиҳад.

Ва ба баъзе касон мо бояд мушфиқ бошем. Мо бояд ба онҳо тавачҷӯҳи ҳамдардона кунем ва саъй намоем, то онҳоро аз шубҳаҳо ва баҳсҳо берун оварем ва барои пайдо намудани ақидаи мустаҳкам оиди ҳақиқати илоҳӣ ёрӣ диҳем.

23 Онҳое низ ҳастанд, ки дар лаби партгоҳ истодаанд ва тайёранд ба оташи муртадӣ фуру ғалтанд. Мо бояд онҳоро бо огоҳкунӣ ва насиҳати қавӣ ва қатъӣ *наҷот дода, ҳатто аз либосе ки бо ҷисм палид шудааст, нафрат намоем*. Дар Паймони Куҳан либоси маҳавӣ нопок ҳисобида мешуд, ва онро сӯзондан лозим буд (Иб. 13,47–52). Имрӯзҳо, бо шахсони дар гуноҳҳои шахвонӣ ғӯтида сару кор дошта, мо бояд дар ёд дошта бошем, ки чизҳои моддӣ, масалан, либос, аксаран ҳиссиётро бедор мекунад. Ин чизҳо дида ё ҳис карда, мо фикран онҳоро бо гуноҳҳои муайян айният медиҳем. Бинобар ин, бо одамони нопокшуда сару кор дошта, мо бояд эҳтиёткор бошем ва аз он чи дар ҳаёти шахсии мо васваса шуда метавонад, канораҷӯӣ намоем. Муаллифи номаълум инро чунин баён намудааст:

Либосе ки ба шахс тааллуқ дорад, бо фасоди гуноҳ ва сирояти бадӣ айният дода мешавад. Агар мо худро аз сироят ва таъсири фосидкунандаи ин бемории нобудкунандаи ҷонҳо ҳимоят кардан хоҳем, ҳама чизи бо гуноҳ вобастаро партофтан ва рад кардан лозим аст.

Ҷ. Б. Мэйор огоҳ мекунад, ки *масеҳӣ бояд ба гуноҳкор раҳмдилӣ зоҳир намояд ва барояш дуо кунад, аммо вай бояд аз ҳамаи он чи дар худ пайи гуноҳро дорад, нафрат кунад.*⁹

IV. БАРАКАТҲОҶИИ ЗЕБО (24.25)

24 Яхудо Номаро бо баракатхоҳии зебо анҷом медиҳад. Дар он ҳамду сано ва парас-

тиши Худое *ки қодир аст*, ифода ёфтааст. \bar{U} метавонад наҷот диҳад (Ибр. 7,25), устувор намояд (Рум. 14,24), мадад расонад (Ибр. 2,18), тобеъ намояд (Фил. 3,21) ва метавонад *нигоҳ дорад*. \bar{U} метавонад моро дар осоиштагии комил нигоҳ дорад (Иш. 26,3), \bar{U} метавонад гарави моро барои он рӯз нигоҳ дорад (2Тим. 1,12), \bar{U} беандоза бештар аз он чи мо металабем ва ё меандешем, карда метавонад (Эфс. 3,20) ва \bar{U} метавонад моро¹⁰ *аз фуру галтидан нигоҳ дорад*. Ин ваъдаи охири хусусан дар айёми муртадӣ, ки Яхудо ба он ишора мекунад, бамавқеъ аст.

Аммо ваъдаҳои \bar{U} бо ин тамом намешаванд. \bar{U} метавонад моро *дар шодӣ беайб ба ҳузури ҷалоли Худ биистонад*. Ин ҳақиқатан хеле хуб аст! Чун мо ба ёд меоварем, ки пеш кӣ будем — аз боиси хатокориҳо ва гуноҳҳо мурда; чун мо оиди он фикр мекунем, ки акнун кӣ шудаем — хизматгориҳои ночиз, нотавон ва ноӯҳдабаро; сипас фикр мекунем, ки як замоне бо *шодии азим беайб* назди тахти Худои тамоми коинот хоҳем истод, — ин чӣ файзест!

25 \bar{U} на танҳо Ниғаддоранда ва Комилкунандаи мост, \bar{U} *Худои Наҷотдиҳандаи мо*¹¹ мебошад. *Худо* ба мо чунон тавачҷӯҳ дорад, ки *Наҷотдиҳандаи мо* шуд ба он маъное ки дар нақшаи Худ муқаррар намуд, то Барраи беайбро — Писари бегуноҳи Худро барои қурбонӣ диҳад. \bar{U} *Ҳақими яқтост*, зеро дар ниҳояти қор тамоми ҳикмат аз Худо бармеояд (муқоиса кунед бо Яқ. 1,5). Мо ҳикмати худро фақат аз сарчашмаи ҳикмат гирифта метавонем — аз Худои ҳақими якто.

Худо ва Наҷотдиҳандаи мо сазовори *ҷалол ва шавкат, қудрат ва салтанат* аст. *Ҷалол* шарафи олитаринест, ки \bar{U} барои ҳамаи он чи \bar{U} мебошад ва ҳар он чи барои мо кардааст, сазовор аст. *Шавкат* бузургӣ ва шукӯҳест, ки \bar{U} чун Тавонои Мутлақи олам дорост. *Қудрат* ҳукмронии баҳснопазирест, ки ҳаққи соҳибхитёронаи \bar{U} мебошад. Ва *салтанат*, ё нуфузу эътибор, қудрат ва ҳаққи мустаснои идора кардани ҳар он чизест, ки бо дастони \bar{U} сохта шудааст.

\bar{U} дар гузашта сазовори ҳамду сано буд, \bar{U} дар замони ҳозира сазовори он аст, \bar{U} дар тамоми ҷовидонӣ сазовори он хоҳад буд.

Муртадон ва муаллимони дурӯғин саъй хоҳанд кард, ки ӯро аз ҷалол маҳрум кунанд, *шавкати* ӯро кам кунанд, бар зидди *қудрати* ӯ эътироз кунанд ва *салтанати* ӯро баҳсноқ хисобанд. Аммо ҳамаи бовардорони ҳақиқӣ ҳамеша ӯро ҷалол хоҳанд дод ва аз ӯ *дар замони ҳозира ва то абад* ҳаловат хоҳанд бурд. *Омин.*

Тавзеҳот

1. (4) Калимаи “Парвардигор” дар матни интиқодии юнонӣ (НА) партофта шудааст. Дар нусхаи асл ду калима барои ифодаи Худованд дода шудааст. Дар ибораи “Худованд Исо” калимаи оддии “куриос” истифода мешавад. Дар ибораи “Худованд Худо” муродифи “деспотес” истифода мешавад. Ҳар ду калима маънои “Худованд”, “Устод” ё “Соҳиб”-ро доранд.
2. (4) “Либералӣ” маънои “озод”-ро дорад, аммо дар дин он ба касоне дахл дорад, ки таълимоти асосии боварро рад мекунанд, масалан, илҳомии илоҳӣ доштани Навиштаҳои Пок, зодашавии Исо аз бокира, Худо будани Масеҳ ва бо хун кафорат ёфтаниро. Либералҳо аксаран барои ҳар гуна таълимот ё дин кушодаанд, агар он таълимоти мӯътақидонаи Навиштаҳои Пок набошад.
3. (4) Нео-ортодоксҳо (“ортодоксҳои нав”) дар асл “ортодокс” (мӯътақид) нестанд. Онҳо баъзе таълимоти Навиштаҳои Покро қабул мекунанд, аммо истилоҳоти мӯътақидонаро барои рӯйпӯш кардани бидъати ғайринавиштагӣ ба кор мебаранд. Масалан, Навиштаҳои Пок барои нео-ортодокс ҳамон вақт “Сухани Худо мешавад”, ки “ба вай сухан мегӯяд”. Барои бовардори мӯътақид Навиштаҳои Пок Каломи Худост.
4. (11) Шимбӯния — фуруҳтан ва харидани мансабҳои калисой.
5. (11) С. А. Coates. *An Outline of Mark’s Gospel and other Ministry*, саҳ. 125.
6. (12) Онҳо шомро “агапе”, яъне “муҳаббат” меномиданд.
7. (14) William Kelly, “Lectures on the Epistle of Jude”, *The Serious Christian*, ҷ. I, саҳ. 123.
8. (22) Ин чо вариантҳои матнӣ аз он сабаб душвор мешаванд, ки феъли юнонии “диакриномай” метавонад маънои “шубҳа кардан” ё “фарқ кардан”-ро дошта бошад.
9. (23) J. V. Mayor, *The Epistle of St. Jude and the Second Epistle of St. Peter*, саҳ. 51.
10. (24) Дар бисёрии матнҳо ба ҷои “шумо” “онҳо” буда, гуноҳкоронро аз ояҳои пешина дар назар дорад, ки масеҳиёни рӯҳонӣ онҳоро наҷот додан мецоҳанд.
11. (25) Матни юнонии НА, ки аксаран матни Искандариягиро пайравӣ мекунад, бар хилофи матни анъанавӣ ва аксари дастнависҳои дигар, ба кӯтоҳкунӣ майли зиёд дорад. Пас, ҳангоме ки чизе ба он *илова шудааст*, он боиси тавачҷӯҳи махсус мешавад. Дар ояи 25 се чиз илова карда шудааст, бинобар ин мехонем: “Худои *якто* ва Наҷотдиҳандаи моро *ба воситаи Исои Масеҳи Худованди мо*, ҷалол ва шавкат, кудрат ва салтанат бод *аз азал ва дар замони ҳозира ва то абад*”. Аммо ин чо калимаи “*ҳаким*” партофта шудааст. Шояд, баракатдиҳии Яхудо, ки дар замони гузашта хеле маъруф буд, дар ин шакли дарозтар дар калисоҳои Миср иқтибос оварда мешуд.

Рӯйхати адабиёт

Bigg, Charles,
The Epistles of St. Peter and St. Jude,
Edinburgh: T. & T. Clark Ltd., 1901.

Godet, S. Maxwell,
Jude: The Acts of the Apostates,
Chicago: Moody Press, 1958.

Green, Michael,
The Second Epistle General of Peter and the General Epistle of Jude,
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Co., 1968.

Ironside, H. A.,
Epistles of John and Jude,
New York: Loizeaux Bros., 1931.

Kelly, William,
“Lectures on the Epistle of Jude”, дар: *The
Serious Christian*. ҷ. I,
Charlotte, N. C.: Books for Christians, 1970.

Mayor, J. B.,
*The Epistle of St. Jude and the Second Epistle of
St. Peter*.
Grand Rapids: Baker Book House, 1965.

НОМА БА РУМИЁН

Калисои ҷомеи дини масеҳӣ.

Фредерик Годе

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Нома ба Румиён ҳама вақт дар байни ҳама номаҳои Павлус ҷои аввалро ишғол мекард, ва ин комилан асоснок аст. Аз сабаби он ки китоби Аъмоли ҳаввориён бо омадани фириста Павлус ба Рум анҷом меёбад, аз рӯи мантиқ аст, ки номаҳои вай дар Паймони Навин аз мактуби Фириста ба калисои Рум шурӯъ мешаванд, ки ханӯз то вақти бо масеҳиёни румӣ вохӯрдани вай навишта шуда буд. Аз нуктаи назари илми илоҳиёт ин Нома, аз афташ, китоби муҳимтарин дар тамоми Паймони Навин ба шумор меравад, зеро дар муқоиса бо ҳар кадом китоби дигари Навиштаи Пок таълимоти асосии масеҳиятро нисбатан мураттаб баён мекунад.

Нома ба Румиён аз нуктаи назари таърихӣ низ бештар таъсирбахш аст. Августини хушбахт пас аз хондани Нома ба Румиён масеҳиятро қабул кард, 13,13.14 (с. 380). Реформатсияи протестантӣ аз он даме шурӯъ шуд (с. 1517), ки Мартин Лютер комилан ҷӣ будани росткориҳои Худо ва ҷӣ маъно доштани “росткор ба воситаи бовар зинда хоҳад буд”-ро дарк кард.

Асосгузори Калисои методистӣ Ҷон Уэсли ба наҷот баъд аз он боварӣ ҳосил кард, ки дар калисои хонагии Бародарони моравиягӣ дар Алдерсгейтстрити Лондон хондани пешгуфтори тафсири Лютерро ба Нома шунид (с.1738). Жан Калвин навишта буд: “Қасе ки ин Номаро дарк мекунад, барои фаҳмидани тамоми Навишта ба худ роҳ мекушояд”.

II. МУАЛЛИФӢ

Ҳатто аҳли бидъат ва мунаққидони дорои ақидаҳои ниҳоят радикалӣ нуктаи назари умумимасеҳиро қабул мекунанд — муаллифи Нома ба Румиён фиристаи халқҳо буд.

Беш аз он, нависандаи аввалин ва машхуре ки аниқ Павлусро муаллиф номид, Маркиони бидъаткор буд. Ин Номаро аз ҷумла ҷунин тафсиркунандагони аввалини масеҳӣ, ба мисли Клименти Румӣ, Игнатий, Юстини Риёзатқаш, Поликарп, Ипполит ва Ириней иктибос меоваранд. Қонуни Муратори низ ҳамҷунин ин Номаро ба қалами Павлус мансуб медонад.

Худи матни Нома низ ниҳоят боварибахш аст. Ҳам илми илоҳиёт, ҳам забон ва ҳам рӯҳияи Нома ба таври мушаххас ба он ишорат мекунанд, ки муаллифи он Павлус буд. Албатта, нобоваронро ояти аввалини Нома қонеъ карда наметавонад. Дар он гуфта шудааст, ки ин мактубро Павлус навиштааст (1,1), лекин ба муаллифияти вай ҷойҳои дигар низ ишорат мекунанд, масалан 15,15-20. “Мувофиқатҳои тасодуфӣ”-и зиёд бо китоби Аъмол, ки бешак наметавонистанд махсус бофта шуда бошанд, шояд бештар боэътимод мебошанд. Мисол, ишора ба ҷамъоварии хайроти пулӣ барои покон, зикри Ғоюс, Арастус, суханҳои оиди сафари дер боз ҷашмдоштшуда ба Рум — ҳамаи ин аниқ ба Павлус ишора мекунад. Матни Номаро Тартиус тахти дикта навиштааст (16,22).

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Нома ба Румиён баъд аз он ки Номаҳои аввал ва дуум ба Қўринтиён пайдо шуданд, навишта шуда буд, ҷунки ҷамъоварии хайроти пулӣ барои калисои камбағали Уршалим, ки вақти навишта шудани онҳо ба вуқӯъ пайваستا буд, аллақай хотима ёфта ба фиристодан тайёр карда шуда буд. Номбаршавии Канхария, шаҳри бандарии Қўринтус (16,1), ва ҳамҷунин баъзе далелҳои дигар ба аксари мутахассисон асос медиҳанд тахмин кунанд, ки Нома дар Қўринтус навишта шудааст. Азбаски дар охири сафари сеюми миссионерии худ Павлус дар Қўринтус ҳамагӣ се моҳ (то ошӯби бар зидди вай

бардошташуда) буд, пас Нома ба Румиён маҳз дар ҳамин фосилаи хурди вақт, яъне тахминан дар соли 56-уми милодӣ навишта шуда буд.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӢ

Чӣ тавр масеҳият бори аввал ба Рум расид? Мо аниқ гуфта наметавонем, лекин, шояд, Хушхабарро ба Рум яҳудиёни румӣ овардаанд, ки дар Уршалим дар рӯзи Панतिकост бовар карда буданд (Аъм. 2,10). Ин соли 30 рух дода буд.

Пас аз бисту шаш сол, хангоме ки Павлус Нома ба Румиёро менавишт, вай ҳанӯз ягон бор дар Рум набуд. Вале вай аллакай ҳамон вақт баъзе аз масеҳиёни калисои Румро мешинохт, ки ин аз боби 16-уми Нома аён аст. Он замона масеҳиён тез-тез ҷои истиқоматро иваз мекарданд, хоҳ аз рӯи таъкибот бошад, хоҳ аз рӯи фаъолияти миссионерӣ ва ё ҳамин тавр аз рӯи қор. Ва ин масеҳиёни румӣ аслан ҳам аз яҳудиён, ҳам аз ғайрияҳудиён буданд.

Тахминан соли 60-ум Павлус оқибат ба Рум омад, лекин тамоман на ба он сифате ки ба нақша гирифта буд. Вай ба он ҷо чун маҳбусе омад, ки барои мавъизаи Исои Масеҳ дастгир шуда буд.

Нома ба Румиён асари барҷаста шуд. Он чашмони одамони наҷотнаёфтаре ба ҳолати ҳалокатовари пургуноҳашон ва ба он нақшае ки Худо барои наҷоти онҳо омода сохта буд, мекушод. Навбоварон аз он оиди ягонагии худ бо Масеҳ ва оиди ғалаба бо қувваи Рӯҳи Пок дарак меёбанд. Масеҳиёни болиғ ҳамеша аз спектри васеи ҳақиқатҳои масеҳие ки дар ин Нома ҳастанд — таълимотӣ, пайғамбарона ва амалӣ — ҳаловат мебаранд.

Усули хуби фаҳмидани Нома ба Румиён — онро чун сӯҳбат байни Павлус ва як нафар эродгирандаи номаълум тасаввур кардан аст. Таассуроте ба вучуд меояд, ки бо мурури он ки Павлус моҳияти Хушхабарро мефаҳмонад, ин эродгиранда бар зидди вай далелҳои хеле гуногуне пеш меоварад ва фириста суботкорона ва мунтазам ба ҳамаи саволҳои вай ҷавоб медиҳад. Дар охири ин “сӯҳбат” мо мебинем, ки Павлус ба ҳамаи саволҳои

асосии ба Хушхабареи файзи Худо тааллуқдошта ҷавоб додааст.

Эътирозҳои эродгиранда баъзан ба таври мушаххас ифода гардидаанд, баъзан онҳо танҳо дар назар дошта шудаанд. Лекин новобаста ба он ки онҳо чӣ тавр ифода ёфтаанд, ҳамаи онҳо дар атрофи ҳамон як мавзӯъ давр мезананд — Хушхабар оиди наҷот аз рӯи файз тавассути бовар ба Худованд Исои Масеҳ, на ин ки тавассути иҷрои шариати.

Нома ба Румиёро омӯхта, мо ба ёздаҳ саволи асосӣ ҷавоб меҷӯем:

1. Мавзӯи асосии Нома кадом аст? (1,1.9. 15.16)
2. “Инчил” чист? (1,1-17)
3. Чаро одамоне ба Инчил мӯҳтоҷанд? (1,18-3,20)
4. Чӣ гуна, мувофиқи Хушхабар, гуноҳкорони нобакор аз тарафи Худои пок метавонанд сафед карда шаванд? (3,21-31)
5. Магар Хушхабар бо Навиштаи Паймони Қухан мувофиқат мекунад? (4,1-25)
6. Сафедшавӣ дар ҳаёти амалии бовардор чӣ гуна афзалиятҳои медиҳад? (5,1-21)
7. Магар таълимот оиди наҷот аз рӯи файз тавассути бовар метавонад ба ҳаёти гуноҳолуд роҳ диҳад ва онро ҳавасманд кунад? (6,1-23)
8. Масеҳиён ба шариати чӣ гуна бояд муносибат кунанд? (7,1-25)
9. Чӣ масеҳиро водор мекунад, ки ҳаёти росткорона ба сар барад? (8,1-39)
10. Магар Худо ваъдаҳои Худро ба халқи интиҳобкардаи Худ — яҳудиён вайрон кард, хангоме мутобиқи Хушхабар наҷотро ҳам ба яҳудиён, ҳам ба бутпарастон дод? (9,1-11,36)
11. Сафедшавӣ аз рӯи файз дар ҳаёти ҳар-рӯзаии бовардор чӣ гуна зоҳир мешавад? (12,1-16,27)

Бо ин ёздаҳ савол ва бо ҷавобҳои онҳо шинос шуда, мо метавонем ин Номаро хубтар баррасӣ намоем. Ҷавоби саволи якум: “Мавзӯи асосии Нома ба Румиён чист?” — ягона мебошад: “Инчил”. Павлус сухани зиёде сарф накарда, дарҳол аз баррасии ҳамин мавзӯъ сар мекунад. Танҳо дар шонздаҳ ояти аввали боби 1 вай чор бор ба

Хушхабар (“*башорат*”) ишора мекунад (ояти 1,9,15,16).

Дар ин чо дарҳол саволи дуом ба миён меояд: Худи “Инчил” чӣ бошад? Худ аз худ ин калима маҳз маънои “Хушхабар”-ро дорад. Лекин дар ҳафдаҳ ояти аввали Нома фириста шаш фақти муҳими ба хушхабардиҳӣ дахлдорро баён мекунад:

1. он аз Худо бармеояд (ояти 1);
2. он дар Навиштаи Паймони Куҳан ваъда дода шудааст (ояти 2);

3. он – Хушхабар дар бораи Писари Худо, Худованд Исои Масеҳ аст (ояти 3);
4. он – қуввати Худо барои наҷотёбӣ аст (ояти 16);
5. наҷот ба ҳамаи одамон пешбинӣ шудааст, чи ба яҳудиён ва чи ба ғайрияҳудиён (ояти 16);
6. наҷот танҳо аз рӯи бовар дода мешавад (ояти 17).

Ва акнун, баъд аз ин гуна пешгуфтор, мо баррасии муфассали Номаро сар мекунем.

Нақша

- I. ҚИСМИ ТАЛИМОТӢ: ХУШХАБАРИ ХУДО (Б. 1-8)
 - A. Шиносой бо Хушхабар (1,1-15)
 - B. Таърифи Хушхабар (1,16.17)
 - B. Эҳтиёҷи умумӣ ба Хушхабар (1,18-3,20)
 - G. Асос ва истилоҳоти Хушхабар (3,21-31)
 - G. Мувофиқати Хушхабар бо Паймони Куҳан (Б.4)
 - D. Таъсири амалии Хушхабар (5,1-11)
 - E. Ғалабаи Масеҳ бар гуноҳи Одам (5,12-21)
 - Ё. Роҳ ба ҳаёти пок мувофиқи Инчил (Б. 6)
 - Ж. Чои шарият дар ҳаёти бовардор (Б.7)
 - З. Рӯҳи Пок – қувва барои зиндагии пок (Б.8)

II. ҚИСМИ ТАЪРИХӢ: ХУШХАБАР ВА ИСРОИЛ (Б. 9-11)

- A. Гузаштаи Исроил (Б.9)
- B. Имрӯзаи Исроил (Б.10)
- B. Ояндаи Исроил (Б.11)

III. ҚИСМИ АМАЛӢ: ҲАЁТ ДАР МУРОСО БО ХУШХАБАР (Б.12-16)

- A. Дар бахшидашавии шахсӣ (12,1.2)
- B. Дар хизматгузори бо бахшоишҳои рӯҳонӣ (12,3-8)
- B. Дар муносибат бо чамъият (12,9-21)
- G. Дар муносибат бо ҳукумат (13,1-7)
- G. Дар муносибат бо оянда (13,8-14)
- D. Дар муносибат бо бовардорони дигар (14,1-15,13)
- E. Дар нақшаҳои Павлус (15,14-33)
- Ё. Дар муносибати боэҳтиромона ба дигарон (Б.16)

Тафсир

I. ҚИСМИ ТАЛИМОТӢ: ХУШХАБАРИ ХУДО (Б. 1-8)

A. Шиносоӣ бо Хушхабар (1,1-15)

1,1 Павлус худро чун одами харидашуда (ки аз суханҳои “бандаи Исои Масех” аён аст), *даъватшуда* (дар роҳ ба Димишк Начоткор Павлусро даъват намуд то ин ки *ҳавворӣ*, фиристаи махсус шавад) ва *интихобшуда* муаррифӣ мекунад (махсус чудо карда шудааст барои он ки ба ғайрияхудиён *башорат* диҳад [ниг. Аъм. 9,15; 13,2]).

Ҳамчунин мо ҳама бо Хуни пурқимати Масех харида шуда будем, ба шохидии Ӯ даъват шудаем ва интихоб шудаем, то ба ҳама ҷо, ба ҳар ҷое ки равем, Хушхабарро расонем.

1,2 Эҳтимол, аксари ибриён чунин меҳисобиданд, ки Хушхабар як чизи тамоман навест ва ба сарвати рӯҳонии онҳо алоқае надорад, ва аз ҳамин сабаб Павлус қайд мекунад, ки Худо Хушхабарро тавассути *пайгамбарони* Худ ханӯз дар Паймони Кухан, ҳам дар гуфтаҳои мушаххас (Такр. Шар. 18,15; Иш. 7,14; Ҳаб. 2,4), ҳам дар шакли рамзу нишонаҳои гуногун (мисол киштии Нӯх, мори мисин, тартиби қурбоникунӣ) *ваъда додааст*.

1,3 Инчил – Хушхабар оиди Писари Худост, оиди *Исои Масех*, Худованди мо, ки аз рӯи табиати Худ аз *насли Довуд* пайдо шудааст. Ибораи “*ба ҳасби ҷисм*” ба он ишорат мекунад, ки Худованди мо на одами оддист, чунки ин калима таъкид мекунад, ки сухан оиди табиати одами Ӯ меравад. Агар Масех одами оддӣ мебуд, зарурате намебуд, ки ин хусусияти ҳастии Ӯ махсус қайд карда шавад, зеро он гоҳ ҳеҷ чизи дигаре ҳам намебуд. Вале Ӯ на танҳо одам аст, ва дар ин бора ояти оянда хабар медиҳад.

1,4 Худованд Исо *Писари Худо* дар қувва номида шудааст. Рӯҳи Пок, ки оиди он дар ин ҷо чун оиди *рӯҳи қудсият* сухан меравад, Худаш ба Исо хангоми ғӯта хӯрдани Ӯ ва дар мӯъҷизаҳои Ӯ ишора карда буд. Мӯъҷизаҳои

Начоткор, ки бо Қувваи Рӯҳи Пок иҷро мекунад, дар бораи он шаходат медиҳанд, ки Ӯ Писари Худост¹. Хангоме мо мехонем, ки Ӯ *Худро ба воситаи эҳё шудани аз мурдагон чун Писари Худо маълум кард*, ба мо, албатта, чунин метобад, ки ин ҷо сухан оиди зиндашавии Ӯ меравад. Лекин дар асл ин калимаҳо айнан маънои “ба воситаи зиндашавии мурдагон”-ро дорад, яъне шояд фириста зимнан ҳам оиди зиндашавии духтари Ёир, ҳам писари беваи ноинӣ, ҳам Лаъзор фикр мекард. Вале, дар ҳар сурат, ин ҷо дар навбати аввал зиндашавии Худи Худованд дар назар дошта шудааст.

Хангоме мо мегӯем, ки Исо *Писари Худост*, мо дар назар дорем, ки Ӯ ба ин маъно ягона аст. Худо писарони зиёде дорад. Ҳамаи бовардорон фарзандони Ӯ хонда шудаанд (Ғал. 4,5-7), ва ҳатто дар бораи фариштаҳо ҳамчун фарзандон гуфта шудааст (Айюб 1,6; 2,1). Лекин Исо Писари *махсус* аст. Вақте Худованд оиди Худо ҳамчун Падари Худ гап мезад, яҳудиён комилан дуруст мефаҳмиданд, ки Ӯ ба баробарӣ бо Худо даъво мекунад (Юҳ. 5,18).

1,5 Маҳз ба воситаи Исои Масех Павлус дорои *файз* гардид (эҳсонero соҳиб шуд, ки сазовораш набуд ва ба шарофати он начот ёфт) ва *фириста* шуд. Ва замоне ӯ менависад, ки *мо файз ва ҳаввориятро доро шудем*, Ӯ, аниқтараш, зери калимаи муаллифонаи “мо” танҳо худаширо дар назар дошт. Фиристагии Павлус бо халқҳои ғайрияхудӣ *вобаста буд*, ва ин ӯро аз фиристаҳои дигар фарқ мекунонад. Вазифаи ӯ аз он иборат буд, ки ҳамаи *халқҳоро* ба итоати бовар, яъне итоат ба даъвати Инчил тавассути тавба ва бовар ба Худованд Исои Масех даъват намояд (Аъм. 20,21). Ва ин мавъизаи умумичаҳонӣ танҳо ба номи Худованд, барои шод гардондани Ӯ ва ҷалол додани Ӯ иҷро мешуд.

1,6 Дар байни ононе ки ба даъвати Инчил ҷавоб доданд, одамоне буданд, ки Павлус ба онҳо ҳамчун ба *даъватшудагони Исои Масех* мурочиат карда, мехост таъкид намояд, ки дар кори начоти онҳо ташаббус аз Худо буд.

1,7 Ин Нома ба *ҳамаи* бовардорони Рум ирсол шудааст, на ин ки ба ягон калисои алоҳида, чун Номаҳои дигар. Боби охирини он оиди он шаҳодат медиҳад, ки дар Рум якчанд ҷамоатҳои бовардорон буданд ва дуруду саломҳои ин оят ба ҳама дахл доранд.

Маҳбубони Худо, ба муқаддасӣ даъватшуда – ин унвони зебо барои ҳамаи онҳое ки бо Хуни Масеҳ афв шудаанд, ҳақиқат аст. Ба ин интиҳобшудагон муҳаббати Худо ба таври махсус паҳн мешавад, вазифаи онҳо чудо будан аз олам барои Худост, зеро маънои калимаи “*покон*” дар ҳамин аст.

Дуруду саломҳои ба Павлус хос *файз ва осоиштагиро* дар бар мегиранд. *Файз* (charis) – дар забони юнонӣ талаби махсус, ва *осоиштагӣ* (shalom) – саломии анъанавии ибриён аст. Ин гуна дуруду саломҳои омехта дар ин Нома махсусан муҳим аст, зеро дар ин ҷо Павлус шарҳ медиҳад, ки чи гуна яҳудиён ва ғайрияҳудиён дар Масеҳ як одами нав мешаванд.

Дар ин ҷо оиди он *файзе* сухан намеравад, ки ба воситаи он наҷот меёбанд (хонандагони Нома аллакай наҷот ёфта буданд), балки оиди он *файзе* ки масеҳиро такмил медиҳад ва барои хизмат ба ӯ қувват медиҳад. *Осоиштагӣ* – ба маънои оддӣ осоиш бо Худо набуда (покон аллакай ин гуна осоиштагиро доранд, зеро аз рӯи боварашон сафед карда шудаанд), балки *осоиштагист*, ки дар дилҳои онҳо маскан дорад, зеро он ҷо Худо ҳукмфармоӣ, ҳарчанд худи онҳо дар маркази гирдоби ҳаёт ҷойгиранд. *Аз Худо Падари мо ва Худованд Исои Масеҳ* *файз ва осоиштагӣ* хоста, Павлус яқинан баробарии Падар ва Писарро дар назар дорад. Агар Исо одами оддӣ мебуд, дар *бахшидани* *файз ва осоиштагӣ* Ҷуро бо Падар дар як қатор гузоштан маъно намедошт. Ин таҳминан чунин садо меод – “*файз бар шумо ва осоиш аз ҷониби Худо Падари мо ва Абраҳам Линколн*”.

1,8 Ҳама вақт, замоне ки ин имкон дошт, фириста Павлус номаҳои худро аз сухани ризоият ва баҳои баланди он чи дар хонандагони вай сазовори таҳсин буд, сар мекард (Намунаи хуб барои мо!). Ва дар ин ҷо вай *Худоро ба воситаи Исои Масеҳ*

Миёнарави мо, шукр мегӯяд, ба хотири он ки *бовари* масеҳиёни Рум *дар тамоми ҷаҳон шӯҳрат ёфтааст*. Шаҳодати масеҳии онҳо маълум буд ва дар қаламрави империяи Рум, ки аз нуқтаи назари сокини атрофи баҳри Миёназамин *тамоми ҷаҳонро* ифода мекард, муҳокима карда мешуд.

1,9 Азбаски масеҳиёни Рум кӯшиш мекарданд, ки нури онҳо дар пеши одамон дурахшад, ба Павлус лозим буд *пайваста* барои онҳо дуо хонад. *Худоро ба шоҳидии* доимӣ будани дуоҳои вай даъват мекунад, зеро ҳеч кас инро доништан наметавонад, ғайр аз Худо, ки ба ӯ фириста бо *рӯҳи* худ *дар баишорати Писари ӯ* хизмат мекард. Ва дуоҳои Павлус чизи азёдкардашуда ва ҳар рӯз ҳамчун як оини динӣ ба таври механикӣ такроршаванда набуданд. Ин хизматгузори пур аз бовар ва дуоҳои гарму ҷӯшони вай буд. Ба ин хизмати ихтиёрӣ, содиқона, пай дар пай вайро *рӯҳаш*, ки аз ҳама зиёд Худованд Исоро дӯст медошт, водор мекард. Дар ҳамин хоҳиши гарму ҷӯшони вай дар паҳн кардани Хушхабар оиди Писари Худо зоҳир мешуд.

1,10 Дар баробари он ки Павлус барои масеҳиёни Рум ба Худо шукр мегуфт, вай ҳамчунин оиди он дуо мекард, ки ба вай имконе пайдо шавад, то онҳоро дар ояндаи на чандон дур зиёрат кунад. Ва, чун ҳама чизҳои дигар дар ҳаёташ, вай мехоҳад ин сафар *бо иродаи Худо* мутобиқ бошад.

1,11 Павлусро хоҳише раҳнамун месохт, ки барои дар бовар устувор шудани покони румӣ кӯмаки *рӯҳӣ* расонад. Албатта, дар ин ҷо сухан оиди он намеравад, ки вай мехост ба онҳо як “баракати такрорӣ” ҳада кунад, вай инчунин намехост ба воситаи дастгузори ба онҳо ягон тӯҳфаи *рӯҳие* ирсол кунад (он чи вобаста ба Тимотинос дар 2Тим. 1,6 ёдрас шудааст). Павлус Китобро ба онҳо мавъиза намуда, мехост ба инкишофи *рӯҳии* онҳо мусоидат кунад.

1,12 Вай ба онҳо доимо мефаҳмонад, ки ин кӯмак дутарафа мешавад. Вай метавонад *бо имони онҳо тасалло ёбад*, онҳо бошанд – бо бовари вай. Дар ҷамоате ки одамоне ба ҳамдигар насихат мегӯянд, як бойшавии *рӯҳӣ* руҳ медиҳад. “Оҳан оҳанро тез меку-

над, ва одам симои ёри худро пардоз медихад” (Мас. 27,17). Ба хоксорӣ ва меҳрубонии Павлус диққат диҳед – вай ҳеч гоҳ худро болотар аз он намешуморад, ки аз покони дигар кӯмак қабул кунад.

1,13 Вай *дафъаи бисёр нияти* ба Рум рафта мекард, вале ба *монеаҳои* зиёде дучор мешуд. Шояд, зарурати сахте пайдо мешуд, ки дар дигар ҷой бошад ё Рӯҳи Пок ба вай роҳ намедод, ё ин натиҷаи муқобилати бевоситаи шайтон буд. Павлус мехоҳад дар байни ғайрияхудиёни румӣ низ *самаре* дошта бошад, чуноне ки вай онро дар *халқҳои дигар* дигар дошт. Ин ҷо вай оиди *самари* мавъизаи Инчил меғӯяд, ки аз ду ояти зерин фаҳмо мешавад. Дар оятҳои 11 ва 12 вай хоҳиш изҳор кард, то бо масеҳиёни румие ки дар бовари худ устуворанд, вохӯрад. Дар худӣ ҳамин ҷо вай оиди хоҳиши дидани он ки чӣ тавр дар пойтахти империяи Рум одамон ба Масеҳ рӯ меоранд, суҳан меронад.

1,14 Касе ки дар дилаш Исои Масеҳ ҳаст, медонад, ки чӣ тавр эҳтиёҷи аз ҳама калони тамоми инсониятро қонеъ гардонад. Вай давои зидди бемории гуноҳро дорад, вай роҳро медонад, ки одамон бо он рафта аз азобҳои доимии дӯзах раҳо ёбанд ва дорои кафолати абадии шодӣ бо Худо шаванд. Ин ба зиммаи вай вазифаи пуршарафи расонидани Хушхабарро ба ҳамаи одамон мегузорад, новобаста ба он ки онҳо ба кадом халқ ва маданият мансубанд, – *ба юнониён, ба варвариён*, ва новобаста ба мақом ва маълумот – *ба хирадмандон, ба ҷоҳилон*. Павлус ин вазифаро аниқ дарк мекард. Вай гуфт: “*Дайне ба гардан дорам*”.

1,15 Барои он ки қарзро ба ҳар навъ пардохт намояд, фириста *омода* буд Инчилро ба бошандагони Рум бо тамоми ихтиёре ки аз тарафи Худо ба вай дода шудааст, мавъиза намояд. Аён аст, ки ин оят ба бовардорони румӣ тааллуқ надорад, зеро онҳо аллакай ба даъвати хурсандибахш ҷавоб доданд. Павлус меҳост Хушхабарро ба ғайрияхудиёни нобовари пойтахти империя расонад.

Б. Таърифи Хушхабар (1,16-17)

1,16 Фириста аз расонидани Хушхабар ба шаҳри пойтахтии фосидшудаи Рум *шарм намекард*, ҳарчанд яҳудиён хушхабаррасониро васваса мешумориданд, юнониён бошанд беақлӣ меҳисобиданд: охир Павлус медонист, ки *он қувваи Худо барои наҷот аст*, яъне хабар оиди он ки Худо бо қувваи Худ ҳар касеро ки ба Писари Ҷ бовар кунад, наҷот медихад. Ин қувва ҳам ба яҳудиён ва ҳам ба юнониён баробар паҳн мешавад.

Аввал ба *яхудӣ* ва пас ба *юнонӣ* дода шудани наҷот аз китоби Аъмол дида мешавад. Ҳарчанд мо ҳамеша назди халқи қадимии Худо – яҳудиён қарздор хоҳем буд, мо маҷбур нестем рафта аввал ба онҳо баъд ба ғайрияхудиён Хушхабарро расонем. Имрӯз муносибати Худо ҳам ба яҳудиён, ва ҳам ба ғайрияхудиён дар як поя меистад, бинобар ин ҳам даъват ва мӯҳлатҳо барои ҳама як ҳастанд.

1,17 Дар ин оят якумин бор дар Нома суҳан оиди *адолат* (росткорӣ) меравад, аз ҳамин сабаб мо каме ист қарда, чӣ будани росткориро хуб муайян мекунем. Дар Паймони Навин ин калима ба тарзи гуногун истифода мешавад, вале мо фақат се маънои онро дида мебароем.

Якум, вай чунин хислати Худоро ифода мекунад, ки мутобиқи он ҳамаи он чи Ҷ мекунад дуруст, одилона, ҳақиқат аст ва ба ҳамаи хислатҳои Ҷ мувофиқат мекунад. Ҳангоме мо меғӯем, ки Худо одил аст, мо дар назар дорем, ки дар Ҷ ҳеч гуна дурӯғ, бешарафӣ ва беадолатӣ нест.

Дуюм, росткории Худо метавонад ба он тааллуқ дошта бошад, ки Ҷ гуноҳкорони нобакорро сафед мекунад ва дар баробари ин ҳамоно росткор менад, зеро Исо қурбонии беғуноҳи ивазкунанда буда, ҳамаи талаботи росткории Худоро қонеъ кард.

Ва ниҳоят росткории Худо ба он мақоми баланд алоқа дорад, ки Худо ба ҳама касоне ки ба Писари Ҷ бовардоранд, медихад (2Қӯр. 5,21). Онҳоро, ки аслан росткор нестанд, Худо ҳамчун росткор қабул мекунад, зеро онҳоро дар нури камолоти Писари Худ мебинад ва росткории Ҷро ба онҳо мегузаронад.

Кадоме аз ин маъноҳо дар ояти 17 истифода мешавад? Дар ин ҷо ҳар се маънои росткорию Худо мувофиқ омада метавонанд, лекин маънои асосӣ шояд дар ин бошад, ки Худо гуноҳкоронро аз рӯи бовар сафед мекунад.

Росткорию Худо дар Инчил кушода мешавад. Аввал Инчил ба мо мегӯяд, ки росткорию Худо ҷазо додани гуноҳро талаб мекунад, ҷазои гуноҳ бошад – марги абадист. Лекин баъд мо мефаҳмем, ки муҳаббати Худо омода аст росткорию Ӯро қонеъ гардонад. Худо Писари Худро фиристод, то Ӯ ҷонашро ба ҷои одамони гуноҳкор, ба ҷои ҳама фидо карда бимирад. Ва акнун, ҳангоме ки талаби росткорию Худо қонеъ гардид, Ӯ аз рӯи росткорӣ метавонад ҳамаи онҳоеро, ки аз кори кардаи Масеҳ истифода мебаранд, начот диҳад.

Росткорию Худо аз имон ба имон аён мешавад. Ибораи “аз имон ба имон” инро ифода мекунад:

1. аз садоқати Худо ба бовари мо;
2. аз як дараҷаи бовар ба дигараш;
3. ҳама чиз танҳо аз рӯи бовар – аз аввал то охир.

Дар ин ҷо маънои охирин эҳтимолияти зиёдтар дорад. Росткорию Худо ба одам на дар асоси қорҳои вай лоиқ дида мешавад ва на ба касе дода мешавад, ки мекӯшад соҳиб ва ё сазовори он шавад. Вай танҳо аз рӯи бовар аён мешавад. Ва ин пурра бо қарори Худо дар Китоби пайғамбар Ҳабаққуқ (2,4) мутобиқ аст: “... одил бо имони худ хоҳад зист”, ки инро метавонем чун “бо бовари худ сафедшудагон зинда хоҳанд буд” фаҳмем.

Инак, дар ҳафдаҳ ояти аввали Нома ба Румиён Павлус мавзӯи асосии онро баён кард ва якҷанд далели асоснок овард. Акнун вай ба саволи сеюм ва асосӣ мегузарад: Чаро одамон ба Инчил эҳтиёҷ доранд? Мухтасар ҷавоб додан мумкин аст, ки бе Хушхабар онҳо одамони ҳалокшуда ҳастанд. Лекин дар ин ҷо дарҳол саволҳои иловагӣ пайдо мешаванд:

1. Наход он ғайрияхудиёне ки ҳеҷ гоҳ Хушхабарро нашунидаанд, сазовори марганд? (1,18-32)

2. Наход одамоне ки ба боинсофӣ ва хуш-ахлоқии худ боварӣ доранд, хоҳ яҳудӣ бошанд ё ғайрияхудӣ, ҳамчунин ҳалокшудагонанд? (2,1-16)
3. Наход намояндагони халқи қадимии Худо, яҳудиёнро, ҳалокшуда ҳисобидан зарур аст? (2,17-3,18)
4. Наход ҳамаи одамон ҳалокшудагонанд? (3,9-20)

В. Эҳтиёҷи умумӣ ба Хушхабар (1,18-3,20)

1,18 Павлус дар ин оят ба саволе ҷавоб медиҳад, ки чаро одамон ба Инчил эҳтиёҷ доранд. Ва ҷавоб дар ин аст, ки бе он ҳамаи онҳо ба ҳалокат мерасанд, ва *ғазаби Худо аз осмон бар ҳар гуна маъсияти* касоне ки бо ҳаёти фосиконаи худ *ҳақиқатро* бо шарорат поймол мекунад, аён мешавад. Аммо ғазаби Худо чӣ тавр зоҳир мешавад? Яке аз ҷавобҳо дар ҳамин ҷо зикр шудааст. Худо ин одамонро ба нопокӣ (1,24), шаҳвати нангин (1,26) ва ақли вайрони худӣ онҳо (1,28) месупорад. Лекин Худо баъзан ба таърихи инсоният мудохила мекунад, то норозигии беинтиҳои Худро нисбати гуноҳи одамон зоҳир намояд, масалан: тӯфони умумичаҳонӣ (Ҳас. 7), нест кардани Садӯм ва Амӯро (Ҳас. 19), ҷазо додан ба Қӯрах, Дотон ва Абиром (Ад. 16,32).

1,19 Наход ки он бутпарастоне ки ҳеҷ гоҳ Хушхабарро нашунидаанд, ҳамчун мурдагонанд? Павлус шарҳ медиҳад, ки онҳо на аз сабаби он ки аз маълумоти кофӣ маҳруманд, ба ҳалокат мерасанд, балки аз сабаби он ки онҳо нурро дида истода, аз он даст мекашанд! Он *чизеро ки дар бораи Худо тавассути баррасии офариниш доништан мешавад*, Ӯ ба онҳо маълум кард. Худо онҳоро бе ваҳй оиди Худ нагузоштааст.

1,20 Дар *офариниши ҷаҳон* ба ҳамаи мо ду сифати *ноаёни* Худо нишон дода шуда буданд: *қуввати ҷовидонӣ* ва *Илоҳияти* (ё Худо будани) Ӯ. Калимае ки Павлус дар ин ҷо истифода мебарад, маънои “Худо будан”-ро дорад. Он ба мо на танҳо мавҷудияти Худоро, балки хислати Ӯро, ё на танҳо Худо будани Ӯро, балки Шахсияти пурчалолӣ Ӯро

нишон медиҳад. Худо будани \bar{U} бе ин ҳам бешакку шубҳа аст.

Далел пурра равшан аст: мавҷудот бе офаранда пайдо намешавад. Асари санъат мавҷудияти санъаткорро талаб мекунад. Ба офтоб, моҳ ва ситорагон нигариста, ҳар кас метавонад фаҳмад, ки Худо ҳаст.

Инак, гуфтан мумкин аст, ки ба бутпарастоне ки Хушхабарро нашунидаанд, *узре нест*. Худо ба онҳо дар офаридаи Худ аён шуд, лекин онҳо ба ваҳйи \bar{U} ҷавоб надоданд. Яъне, ин одамоне на дар он гунаҳкоранд, ки Наҷоткорро, ки оиди \bar{U} ҳатто нашунидаанд, рад карданд, балки дар он аст, ки ба он чи оиди Худо доништа метавонистанд, бовар накарданд.

1,21 Азбаски онҳо *Худоро* ба воситаи офаридаи \bar{U} *шинохта*, \bar{U} ро барои Кӣ буданаш ҷалол надоданд ва барои кори кардааш *шукр нагуфтанд*, балки баръакс, худро ба фалсафаҳои *ботил* ва худоҳои дигар доданд, онҳо қобилияти дуруст фикр кардан ва диданро гум карданд. Ҳамоне ки аз дидан рӯ метобад, бо мурури замон умуман аз дидор маҳрум мешавад.

1,22 Баробари он ки одамоне дар донишҳои ҳаёлии худ хеле худбовар мешуданд, онҳо ба ҷоҳилӣ ва беақлӣ боз ҳам дарунтар меғӯтиданд. Ин ду сифат ҳамеша ба онҳое ки дониши *Худоро* инкор мекунанд, тааллуқ дорад – онҳо беҳад худписанд ва дар айни ҳол ниҳоят ҷоҳил мешаванд.

1,23 Гарчанде баъзеҳо чунин мешуморанд, ки одам ҳамеша аз соддатарин то ба мураккаб инкишоф меёбад, қадимиён одамоне дорои ахлоқи баландтаре буданд. Аз доништани *Худои бефано*, ҳақиқӣ ва беинтиҳо даст кашида, онҳо дар оянда то чунин беақлӣ ва фосикӣ таназзул ёфтанд, ки ба бутҳо сачда мекардагӣ шуданд. Ин оят назарияи инкишофи инсониятро (эволютсия) рад мекунад.

Худочӯӣ дар одам берун аз шуур вучуд дорад. Ба вай касе лозим аст, ки ба он сачда кунад. Ба Худои зинда сачда карданро рад карда, вай ба худ аз ҷӯбу санг худоҳо сохт, ба онҳо сурате дод монанди *одам*, *мургон*, *чорпоён* ва *хазандагон*. Пастравиро дар пайдарҳамии зерин қайд кунед: одам, парранда-

ҳо, ҳайвонот, хазандаҳо. Дар баробари ин ҳамчунин бояд дар хотир дошт, ки одам ба он чизе ки сачда мекунад, монанд мешавад. Дар баробари он ки худои вай таназзул меёфт, симои ахлоқи худӣ одам низ таназзул меёфт. Агар худои вай – хазанда бошад, он гоҳ худӣ вай ҳам ҳуқуқ дорад чуноне ки хоҳад, зиндагӣ кунад. Ҳамчунин қайд кардан муҳим аст, ки парастиишкунанда одатан худро нисбати чизе ки ба он сачда мекунад, дар мавқеи пасти тобешаванда мегузорад. Ҳамин тариқ, одами ба сурат ва шабоҳати Худо офаридашуда худро аз мавқеи мор пасттар мегузорад.

Касе ки бутро парастииш мекунад, девҳоро парастииш мекунад. Павлус хеле мушаххас арз мекунад, ки одамоне ба бутҳо қурбонӣ мекарда инро ба девҳо мекунанд, на ин ки ба Худо (1Кӯр. 10,20).

1,24 Дар ин боб се маротиба оиди он сухан меравад, ки Худо одамро ба чизе *супорид*, ки ба он рағбат дошт: ба *нопоқӣ* (1,24), *ҳавасҳои нангин* (1,26) ва ба фикрҳои вайрон (1,28). Ба ибораи дигар, ғазаби Худо ба ҳама тарафи ҳастии одамизод фуру рехт.

Дар ҷавоб ба рағбати бади дилхояшон Худо онҳоро ба фосикии ҷинсӣ – зино, фиску фучур, бадахлоқӣ, фоҳишагӣ ва ғайра супорид. Зиндагӣ барои онҳо ба базмҳои фосиконаи беохир мубаддал гашт, ки дар он ҷо *онҳо бадани хешро нопок месохтанд*.

1,25 Худо онҳоро барои он тарк кард, ки аввал худӣ онҳо аз *ҳақиқати* Худо даст кашиданд ва ба фиребу бутпарастӣ дода шуданд. Бут – фиреб, тасвири нодурусти Худост. Бутпараст ба симои *офарида* сачда карда, *Офаридгорро*, ки сазовори ҷалоли ҷовидонист, таҳқир ва бешараф мекунад.

1,26 Бо худӣ ҳамин сабаб Худо одамро ба он воғузошт, то ин ки онҳо бо ҳамчинсонӣ худ ба фосикӣ дода шаванд. *Занҳо* бо роҳи ғайритабӣ бешармона нафси шахвонии худро бо занҳо қонъ мегардонданд.

1,27 *Мардҳо* истифодаи табииро пурра таҳриф намуда, бо мардҳо ба фосикӣ дода мешуданд. Аз муносибатҳои оилавии аз тарафи худӣ Худо муқарраршуда даст кашида, онҳо шахваташонро бар дигар мардҳо аланга медоданд. Лекин ин гуноҳ дар бадани онҳо

ва дили онҳо низ намоён гардид. Бемориҳо, хисси беарзишӣ, эҳсоси доимии гуноҳ ва пастшавии шахсият ҳамчун захри каждум таъсир карданд. Ин оят ақидаеро рад менамояд, ки ҳар як одам чунин гуноҳ карда, метавонад ба осонӣ онро фаромӯш кунад.

Дар замони мо қабул шудааст, ки ҳомосексуализмро ё беморӣ ва ё тарзи дигари зиндагонӣ ҳисоб кунем. Масеҳиён бояд дар ин масъалаҳо хеле эҳтиёткор бошанд, то ақидаи мардумиро қабул накунанд, балки танҳо бо *Каломи Худо* амал намоянд. Дар Паймони Куҳан ин гуноҳ бо марг чазо дода мешуд (Иб. 18,29; 20,13), ва дар Паймони Навин ҳамчунин омадааст, ки кунандагони ин кор сазовори марганд (Рум. 1,32). Навиштаҳои Пок ҳомосексуализмро гуноҳи вазнин мешуморад. Барои ҳамин ҳам Садӯм ва Амӯро, ки дар он ҷо мардони ба шаҳват додашуда бар зидди Лути росткор хестанд, аз рӯи замин нест карда шуданд (Ҳас. 19,4-25).

Инчил ба ҳомосексуалистон низ чун ба гуноҳкорони дигар афв ва бахшоиш пешниҳод мекунад, агар онҳо дар гуноҳи хеш тавба кунанд ва ба Худованд Исои Масеҳ бовар кунанд. Ва ҳатто масеҳиёне ки ба ин гуноҳи бад фуру рафтаанд, метавонанд соҳиби омурзиш ва навшавӣ гарданд, агар тавба кунанд ва аз он даст кашанд. Касе ки меҳонад пурра ба Сухани Худо итоат кунад, метавонад тамоман аз чунин рағбати бад раҳой ёбад. Дар баробари ин кӯмаки доимӣ ва дастгирии рӯҳӣ доштан ниҳоят муҳим аст.

Бешубҳа, ба баъзе одамон як навъ майли табиӣ ба ашхоси ҳамчине хос аст. Ин тааҷҷубовар нест, зеро табиати фуруғалтидаи одамӣ ба ҳар намуди гуноҳ ва таҳриф қобил аст. Гуноҳ на дар майл ба он аст, балки дар худӣ амал. Рӯҳи Пок ба мо қувват медиҳад, то ба васваса муқобилият кунем ва аз болои гуноҳ дар давоми тамоми зиндагониямон ғолиб шавем (1Қӯр. 10,13). Баъзе масеҳиён дар Қӯринтус шохиди зиндаи он буданд, ки аз ин гуноҳ ҳақиқатан халос шудан мумкин аст (1Қӯр. 6,9-11).

1,28 Барои он ки одамон нахостанд дар бораи Худо ҳамчун Офаридгор, Парвар-

дигор ва Начотдиҳанда фикр кунанд, Ҷ онҳоро ба дасти *ақли вайрони онҳо супорид*, то онҳо машғули ҳама амалҳои номатлуби зикршуда шаванд. Ин оят ба амиқтар дарк кардани моҳияти масъала кӯмак мекунад, ки чаро назарияи инкишоф ба одамон ин қадар маъқул аст. Сабаб дар далелҳои зехнӣ не, балки дар хоҳишҳои одамон аст. Одамон *Худоро* бо *ақли худ шинохтан* наметавонанд. Охир сабаб дар он нест, ки далелҳо ба ғоидаи назарияи инкишоф чунон аёнанд, ва одамон мачбуранд ба он бовар кунанд, ҳеч гоҳ не. Дар асл онҳо меҳонад чунин назарияи пайдоиши оламро ёбанд, ки дар он барои Худо ҷое набошад; охир онҳо медонанд, ки агар Худо вучуд дошта бошад, он гоҳ онҳо дар назди Ҷ ҷавобгарии маънавий доранд.

1,29 Дар ин ҷо рӯйхати гуноҳҳои гуногун оварда шудааст, ки одами аз Худо дуршударо тасвир мекунад. Бинед, ки вай аз ин гуноҳҳо *пур* аст, на ин ки фақат баъзан машғули онҳост. Вай ба гуноҳҳои ки ба табиати одам муҳолифанд, одат кардааст. Ин *кизб* (беинсофӣ), *зино* (зинокорӣ ва дигар шаклҳои муносибатҳои ҷинсии номатлуб); *макр* (зоҳиршавии бадӣ); *тамаъ* (бухл, рағбати харисона ба сармояғундорӣ); *кина* (ҳашм, кӯшиши ба атрофиён дард расонидан, адовати захролуд); *ҳасад* (ҳисси ҳасадхӯрӣ ва рашк ба ҳамаи атрофиён); *қатл* (куштори барқасд, хоҳ дар ҳолати ғазаб ё пайваст бо ҷинояти дигар бошад); *ҷидол* (муноқиша, ҷанҷол, низову нифок); *фиреб* (хилагарӣ, хиёнаткорӣ, фитна); *бадхӯӣ* (ҳашм, бераҳмӣ, тундмизочӣ).

1,30 Одамон *бадғананд* (бадгӯӣ ва ғайбат мекунанд); *тӯҳматчи* *ҳастанд* (ошкоро атрофиёнро ҳақорат ва таҳқир мекунанд); *худобадбинанд* (Худоро бад мебинанд); *дилозоранд* (ба одамон безътиноӣ мекунанд ва обрӯи онҳоро паст мезананд); *худсито ҳастанд* (лофзан ҳастанд ва худро намоиш медиҳанд); *мағруранд* (такаббур ва худписанд ҳастанд); *ба бадӣ ихтироъкоранд* (тарзҳои гуногун ва маккоронаи расонидани зарарро бофта мебароранд); *ба волидайн итоат намекунанд* (обрӯю эътибори волидайнро инкор мекунанд);

1,31 *беандешаанд* (намунаи ахлоқӣ ва рӯхӣ надоранд, бешарм ҳастанд); *аҳдшикан* ҳастанд (ваъда, шартнома ва муоҳидаро барои нафъи худ вайрон мекунанд); *беилтифотанд* (бемуҳаббат, бар акси муносибатҳо ва ўҳдадорихои табиӣ байни одамон амал мекунанд); *бадкина* (бахшидан намехоҳанд, сангдиланд); *бераҳманд* (золим ва қасосгиранд)³.

1,32 Онҳое ки муносибатҳои чинсиро нодуруст истифода мебаранд ва таҳриф менамоянд (1,24.26.27) ва ба гуноҳҳои дар боло зикршуда дода мешаванд (1,29-31), дар қабри дил мефаҳманд, ки на танҳо як кори нодуруст мекунанд, балки барои ин *сазвори марғ ҳастанд*. Ва агарчи онҳо нишондодҳои Худо меонанд, лекин мекушанд гуноҳҳои худро сафед кунанд ва қонунӣ гардонанд. Ин дониш онҳоро аз он ки пурра ба нопокӣ дода шаванд, нигоҳ намедорад. Онҳо бо одамони дигар як мешаванд, то онҳоро ба ҳамин кор барангезанд, ва дар баробари ин як ҳисси рафоқатро бо шарикони гуноҳи худ эҳсос менамоянд.

БУТПАРАСТОНЕ КИ ХУШҲАБАРРО НАШУНИДААНД

Пас Худо чӣ гуна ба саволе ҷавоб медиҳад, ки оё он бутпарастоне ки ҳеҷ гоҳ Хушҳабарро нашунидаанд, ҳалокшудагонанд? Бутпарастон дар он гунаҳкоранд, ки мувофиқи он нуре ки Худо барои онҳо дар офариниши Худ аён кард, зиндагӣ накарданд. Ба ҷои ин онҳо ба бутҳо сачда карданд ва дар натиҷа ба пастӣ ва фосикӣ дода шуданд.

Лекин ба ҳар ҳол тасаввур мекунем, ки як бутпарасте ҳаст, ки *дар ҳақиқат* мувофиқи нури Худо, ки дар офариниш намудор аст, зиндагӣ мекунад. Фарз кардем, вай ҳамаи бутҳои худро сӯхт ва кӯшиш мекунад Худои барҳақро шиносад. Бо вай чӣ хоҳад шуд?

Дар байни бовардорони инҷилӣ оиди ин масъала ду ақида вучуд дорад.

Баъзеҳо бовар мекунанд, ки агар одам ҳақиқатан ҳам бо он нуре ки ба мо дар офариниш аён мешавад, дар ризоият зиндагӣ кунад, Худо ба ӯ имкон медиҳад

Хушҳабарро шунавад. Ба сифати мисол Корнилюс оварда мешавад. Вай Худоро мечуст. Худо дуоҳо ва хайру эҳсонӣ вайро дид, ва Петрусро фиристод, то ба вай оиди он нақл кунад, ки чӣ гуна начотро ба даст оварад (Аъм. 11,14).

Дигарон чунин меҳисобанд, ки агар одам бо бовар ба Худои ягона ва зиндае ки дар офариниш аён мешавад, зиндагӣ кунад, вале Хушҳабарро нашунида мирад ҳам, Худо, новобаста ба он, дар асоси марғи Исо дар Ҷолҷолто ба вай омурзиш медиҳад. Ва агарчи ин одам ҳеҷ чизро на оиди Исо, на оиди қурбонии ӯ надонад ҳам, Худо, дар асоси ҷидду ҷаҳди вай ба сӯи нур, амали ин қурбониро ба вай низ паҳн мекунад. Онҳое ки тарафдори ин нуқтаи назар ҳастанд, тасдиқ мекунанд, ки Худо то Ҷолҷолто зистагонро маҳз ҳамин хел начот меод ва ноқисулақлону кӯдаконеро, ки то ба синни барои гуноҳҳои худ ҷавобгар шудан нарасида мемиранд, начот медиҳад.

Нуқтаи назари яқум метавонад бо ҳодисаи Корнилюс тасдиқ шавад. Истифодашавии ақидаи дуҷум нисбати замони пас аз мурдан ва растохези Исо (нисбати замони мо) тасдиқи худро дар Навишта намеёбад. Ғайр аз ин, он зарурати амали ҳамагонии миссионериро хеле суст мегардонад.

Ҳамин тариқ, Павлус нишон дод, ки бутпарастон ҳалокшудагонанд ва ба Хушҳабар эҳтиёҷ доранд. Акнун вай ба гурӯҳи дигари одамон мурочиат мекунад, ки оиди он ақидаҳои гуногун вучуд дорад. Мо ҳисоб мекунем, ки дар ин ҷо вай ба одамоне мурочиат мекунад, ки поквичдонӣ ва баланд-ахлоқии худро далел меоранд, хоҳ яҳудиён ва хоҳ ғайрияҳудиён бошанд. Аз ояти яқум аниқ мешавад, ки инҳо носеҳони худписанданд, зеро рафтори атрофиёноро таъна мекунанд, ҳарчанд худашон ҳамон гуноҳро содир мекунанд. Ояҳои 9, 10, 12, 14 ва 15 нишон медиҳанд, ки Павлус дар ин ҷо ҳам яҳудиёноро ва ҳам ғайрияҳудиёноро дар назар дорад. Ҳамин тавр, саволе ба миён меояд: *“Наход одамоне ки дар поквичдонӣ ва хушахлоқии худ боварӣ доранд, хоҳ яҳудиён ва ё ғайрияҳудиён, ҳамчунин ҳалокшудаго-*

нанд?” Чуноне ки мо мебинем, ҷавоб аниқ аст: “Оре, онҳо ҳамчунин ҳалокшудагонанд”.

2,1 Гурӯҳи дигарро касоне ташкил медиҳанд, ки ба бутпарастон аз боло назар карда, худро нисбатан маданиятноқ, бомаърифат ва бошараф мешуморанд. Онҳо бутпарастони ҷохилро барои ахлоқи бешармонашон маломат мекунанд, вале худашон низ он қадар ҳам беғуноҳ нестанд, фақат гуноҳҳои онҳо нисбатан нозуктаранд. Пас аз гунаҳкоршавӣ одам камбудихои дигаронро назар ба гуноҳҳои худаш бо рағбати хеле зиёдтар қайд мекунад. Он чи дар дигарон ба вай нафратангез ва ношоиста менамояд, вай дар худ комилан раво медонад. Лекин дигаронро барои гуноҳашон маҳкум кардани вай маъноеро дорад, ки худаш фарқи хубӣ ва бадиро медонад. Агар вай фаҳмад, ки касе ки зани вайро мебарад, кори нодуруст мекунад, вай мефаҳмад, ки ба худ вай низ рабудани зани касе ҷоиз нест. Ҳамин тавр, агар одам дигареро барои гуноҳҳои худаш мекардагӣ маҳкум намояд, кори вай нобахшиданист.

Дар асл гуноҳҳои одамони бомаърифат аз гуноҳҳои ҷохилон ҳеч фарқ намекунанд. Ва агарчи бомаърифат метавонад эрод гирад, ки вай ҳамаи гуноҳҳои дар боло зикршударо содир накардааст, вай бояд чизҳои зеринро дар хотир дошта бошад:

1. Вай комилан метавонад онҳоро содир кунад.
2. Яке аз фармудаҳоро вайрон карда, вай дар ҳама чиз гунаҳкор мешавад (Яқ. 2,10).
3. Вай дар ҳаёл гуноҳҳое мекунад, ки гарчанд онҳо метавонанд ҳеч гоҳ дар ҳаёт татбиқ нашаванд, ҳамчунин гуноҳ ҳастанд. Исо, масалан, меомӯхт, ки бо шаҳват нигаристан низ ба зино баробар аст (Мат. 5,28).

2,2 Он чи ба носеҳони худписанд зарур аст – дарк кардани *доварии Худо* мебошад, ки дар пеш аст. Дар оятҳои 2-16 фириста водор мекунад оиди ин чизҳои дар пеш истода андешем ва мефаҳмонад, ки он чӣ гуна доварӣ мешавад. Аввалан, *доварии Худо барҳақ* иҷро мешавад. Он дар шаҳодатҳои тасодуфӣ, безътимод ва субъективӣ асос намеёбад, балки дар ҳақиқат, танҳо дар

ҳақиқат ва на дар ягон чизи дигар, ғайр аз ҳақиқат.

2,3 Сониян, *доварии Худо ҳатман* ба касе меояд, ки дигаронро барои кори худаш мекарда айбдор мекунад. Қобилияти *айбдоркунӣ* вайро аз ҷавобгарӣ озод намекунад. Баръакс, он гуноҳи вайро танҳо вазнинтар мекунад.

Аз доварии Худо танҳо дар ҳолате раҳо ёфтани мумкин аст, ки *тавба* кунем ва *афв карда* шавем.

2,4 Сеюм, мо мефаҳмем, ки баъзан доварии Худо мавқуф гузошта мешавад. Ин таъхир исботи *меҳрубонӣ*, *ҳилм* ва *пурсабрии* Худост. *Меҳрубонии* \bar{U} нишон медиҳад, ки \bar{U} ба гунаҳкорон хайрхоҳона муносибат мекунад, ҳарчанд ба гуноҳи онҳо нафрат дорад. *Ҳилми* \bar{U} дар ин ҳолат дар он зоҳир мешавад, ки \bar{U} бо ҷазои Худ бар фосиқию ғурури одамон таъхир мекунад. *Пурсабрии* \bar{U} – қобилияти ачиби нигоҳ доштани ғзаби Худ аст, сарфи назар аз он ки одам ҳамеша густохона амал мекунад.

Меҳрубонии *Худо*, ки дар пуштибонӣ, ҳимоя ва васояти \bar{U} зоҳир мешавад, ба он равона шудааст, ки одамро ба *тавба* орад. Худо намехоҳад, ки касе ҳалок шавад, балки мехоҳад ҳама тавба намоянд (2Пет. 3,9).

Тавба гардиши куллии ҳаётро ба саду ҳаштод дараҷа нишон медиҳад – бо тахтапушт ба гуноҳ ва рӯй ба Худо. “Ин тағйирот дар шуур, ки тағйироти максатро ба вучуд меорад, ба тағйирот дар рафтор оварда мерасонад”⁴. Ҳангоми тавба одам нисбати худ ва гуноҳҳои худ ҳамон вазъиятро ишғол мекунад, ки Худо ишғол кардааст. Ин на танҳо дарки зехнии пургуноҳӣ аст – тавба дар дил ҳам ба вучуд меояд, чуноне ки Ҷон Нютон менавишт: “Дили ман гуноҳи маро эҳсос ва эътироф мекард”.

2,5 Чорум, мо мефаҳмем, ки *доварии Худо мувофиқи афзудани гунаҳкорӣ вазнинтар мешавад*. Павлус шарҳ медиҳад, ки гуноҳкорони саркаш ва бенадомат худашон барои худ таъна *афзун мегардонанд*, мисли он ки ҳазинаҳои хешро пур мекунанду бо он ояндаи хешро месозанд. Лекин чӣ гуна оянда онҳоро интизор аст, ҳангоме ки оқибат *ғзаби* *Худо* дар *доварии* назди тахти

бузурги сафед ба онҳо аён мешавад (Ваҳй 20,11-15)! Дар он рӯз аниқ мешавад, ки *довариш Худо* комилан *ҳаққонӣ аст* ва дар он ягон рӯйбинӣ ва беадолатӣ нест.

2,6 Дар панҷ ояти оянда Павлус ба мо ёдрас мекунад, ки довариш Худо мувофиқи корҳои одам гузаронида мешавад. Одам метавонад бо поквичдонии худ фахр кунад. Вай метавонад ба асли наҷодӣ ва миллии худ такя кунад. Вай метавонад далелҳо пеш оварад (барои сафед кардани худ), ки дар насабномаи вай бовардорон буданд. Лекин вай *мувофиқи амалҳои доварӣ* карда мешавад, на аз рӯи кадоме аз ин далелҳо. Маҳз амалҳои вай ояндашро муайян мекунад.

Агар оятҳои 6–11-ро берун аз матн дида бароем, метавонем тахмин кунем, ки дар ин ҷо оиди наҷот аз рӯи амалҳо сухан меравад. Таассуроте ба вучуд меояд, ки гӯё дар онҳо навишта шудааст – одамоне ки корҳои хуб мекунад, сазовори ҳаёти ҷовидонӣ мешаванд.

Лекин мо бояд фаҳмем, ки ин ҷо таълимот оиди наҷот аз рӯи амалҳо буда наметавонад, зеро он ба шаҳодати асосии Навишта оиди он ки наҷот новобаста ба амалҳо, аз рӯи бовар дода мешавад, муҳолифат мекунад. Луис Чафер қайд мекунад, ки дар Паймони Навин тақрибан 150 порча наҷотро яқин дар бовар асоснок мекунад.⁵ Ҳангоми дуруст фаҳмидан ягон порчаи Нома наметавонад ба чунин шаҳодати равшан муҳолифат кунад.

Он гоҳ мо ин ҷойро чӣ хел фаҳмем? Пеш аз ҳама дарк кардан даркор аст, ки корҳои ҳақиқатан хубро танҳо шахси аз боло зодашуда карда метавонад. Ҳангоме ки одамон аз Исо пурсиданд: “Мо чӣ кор кунем, то амалҳои писандидаи Худоро кунем?” – Ӯ ҷавоб дод: “Амали писандидаи Худо ин аст, ки ба Он Касе ки Ӯ фиристод, бовар кунед” (Юҳ. 6,28.29). Инак, амали якуми хубе ки одам метавонад иҷро кунад, бовар кардан ба Худованд Исои Масеҳ аст, лекин дар баробари ин мо бояд фаҳмем, ки худӣ бовар – амали шоёни подош нест, ки барои он мо наҷот меёбем. Яъне ҳангоме ки наҷотнаёфтагон ба доварӣ ҳозир мешаванд, онҳо ягон чизро барои сафед кардани худ пешкаш карда наметавонанд. Ҳамаи он чи онҳо

росткории худ мешумурданд, чун либоси ифлосшуда намудор мешавад (Иш. 64,6). Гуноҳи аз ҳама вазнини онҳо дар он мешавад, ки онҳо ба Худованд Исо бовар накарданд (Юҳ. 3,18). Беш аз ин, амалҳои онҳо вазнинии ҷазоро муайян мекунанд (Лук. 12,47.48).

Аммо чӣ мешуд, агар бовардоронро низ аз рӯи амалҳои доварӣ мекарданд? Албатта, онҳо наметавонанд ҳеч гуна амалҳои хубро пешкаш кунанд, ки бо онҳо сазовори наҷот шаванд. Ҳамаи амалҳои онҳо то наҷот ёфтани гуноҳолуд буданд. Аммо Хуни Исо ҳамаи гузаштаро шуст. Ва акнун Худи Худо наметавонад дар онҳо айбе ёбад, ки онҳоро сазовори дӯзах мекарда бошад. Бовардорон баъди наҷот ёфтани ба ҷо овардани амалҳои хубро сар мекунанд – шояд дар назари ҷаҳонӣ на он қадар амалҳои хуб, лекин дар назари Худо хуб. Амалҳои хуби онҳо натиҷаи наҷот мебошанд, на сабаби он. Пеши курсии довариш Масеҳ корҳои онҳо аз нав дида баромада мешаванд, ва онҳо барои хизмати содиқонашон подош мегиранд.

Лекин дар баробари ин мо набояд фаромӯш кунем, ки дар ин порча сухан оиди наҷотёфтагон не, фақат оиди нобоварон меравад.

2,7 Мувофиқи амалҳо иҷро шудани довариро фаҳмонда, Павлус қайд мекунад, ки *Худо ҳаёти ҷовидониро ба онҳое* медиҳад, ки *доим кори нек карда, толиби ҷалол, шараф ва ҷовидонӣ мешаванд*. Чуноне ки мо аллакай фаҳмонда будем, ин маънои онро надорад, ки одамон *доим кори нек карда* наҷот меёбанд. Ин тамоман Инчили дигар мешуд. Дар ҳаёти воқеӣ ҳеч кас ин гуна зиндагӣ намекунад, ва бе қудрати Худо ҳеч кас қобилияти чунин зистанро ҳам надорад. Агар касе дар ҳақиқат ба таъиноти дар боло овардашуда мувофиқ бошад, пас вай бо файз ба воситаи бовар наҷот ёфтааст. *Ҷалол, шараф ва ҷовидонӣ* ҷустани вай шаҳодат медиҳад, ки вай аз олами боло зода шудааст. Тамоми ҳаёти вай нишонаи бовар карданаш аст.

Вай *ҷалол ва шарафи* осмониро меҷӯяд, ки аз Худо бармеояд (Юҳ. 5,44); ва *ҷовидониро*, ки ба ҷисмҳои нави бархостагон хос аст

(1Кӯр. 15,53.54); мероси осмониро, ки безавол, поку хазоннашаванда аст (1Пет. 1,4).

Худо ба онҳо *ҳаёти ҷовидонӣ* ато мекунад, ки бовардор буданаширо бо ҳаёти худ исбот мекунад. Дар Паймони Навин калимаҳои “*ҳаёти ҷовидонӣ*” метавонанд якчанд таъриф дошта бошанд. Сараввал, онҳо он чизеро мефаҳмонанд, ки мо аллакай дорем, чизеро ки мо ҳангоми ба Масеҳ бовар кардан доро мешавем (Юҳ. 5,24). Сониян, ин чизест, ки мо дар оянда соҳиб мешавем, ҳангоме ки чисмҳои наву бошарафро қабул мекунем (Рум. 2,7; 6,22). Ва сеюм, агарчи ҳаёти ҷовидонӣ мукофотест, ки бо бовар қабул карда мешавад, баъзан оиди он ҳамчун мукофот барои вафодорӣ сухан меронанд (Марк. 10,30). Ҳамаи бовардорон соҳиби *ҳаёти ҷовидонӣ* мешаванд, лекин баъзеҳо нисбат ба дигарон имконияти зиёдтари ҳаловат бурданро соҳиб мешаванд. Ҳаёти ҷовидонӣ – на фақат мавҷудияти беинтиҳо аст, ин сифати нави зиндагист, *ҳаёти фаровон*, ки онро Начотдиҳанда ваъда додааст (Юҳ. 10,10). Ҳамин аст *ҳаёти* Худи Масеҳ (Қўл. 1,27).

2,8 *Онҳое ки саркашӣ карда, ростиро рад менамоянд, ва зиёда аз он, мутеи норостӣ мешаванд, ба хаиму газаб гирифтोर мешаванд. Онҳо ростиро рад менамоянд; онҳо ҳеч гоҳ ба даъвати Инчил ҷавоб надодаанд. Онҳо беинсофиро ҳамчун амири худ интиҳоб намуданд. Ҳаёти онҳо комилан аз мубориза, зиддият ва беитоатӣ, ки ҳамроҳони асосии нобоварӣ мебошанд, иборат аст. Ин исботи равшани он аст, ки онҳо ҳеч гоҳ начот наёфтанд.*

2,9 *Фириста аз нав муқаррароти Худоро, ки ба ду намуди амалҳо ва амалкунандаҳо тааллуқ дорад, такрор мекунад, фақат бо тартиби дигар.*

Ин муқаррарот – *андӯҳу фалокат* ба ҳар як касест, ки *кори бад мекунад*. Дар ин ҷо мо боз як бор таъкид менамоем, ки амалҳои бад дили бад ва нобоварро фош мекунанд. Амалҳои одам муносибати вайро ба Худо нишон медиҳанд.

Калимаҳои “*аввалан... яҳудӣ ва ҳам юнонӣ*” онро ифода мекунанд, ки доварии Худо тибқи имтиёзҳо ва ваҳйҳои додашуда амалӣ

мегардад. Ба яҳудиён яқум шуда имтиёзи халқи Худо номида шудан ато шуда буд; маҳз онҳо яқум ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд. Ин тарафи доварии Худо дар оятҳои 12-16 равшан гардидааст.

2,10 *Ин муқаррарот — ҷалол, шараф ва осоиштагӣ ба ҳар кас аст: ҳам ба яҳудӣ, ҳам ба юноние ки кори нек мекунад. Ва биёед боз ба ёд меоварем, ки аз нуқтаи назари Худо ҳеч кас наметавонад ягон хубие кунад, бе он ки аввал бовар ва умеди худро ба Худованд Исои Масеҳ вогузор намояд.*

Калимаҳои “*аввалан, ба яҳудӣ, ва ҳам ба юнонӣ*” маънои хайрхоҳии зиёдтари Худоро ба халқҳои гуногун надорад, чунки ояти оянда мегӯяд, ки *Ҷ рӯйхотир надорад*. Ҳамин тариқ, ин ибора пайдархамии таърихи тасвир мекунад, ки дар он Хушхабар паҳн гардидааст (ҳамчун 1,16). Пеш аз ҳама вай ба яҳудиён мавъиза карда шуд, ва бовардорони яқум яҳудиён шуданд.

2,11 *Боз як далели дигар, ки ба доварии Худо алоқа дорад, – он аст, ки Ҷ рӯйбинӣ намекунад*. Одатан дар муҳофияҳои судӣ афзалият ба онҳое дода мешавад, ки андоми хуш дошта бошанд, бой ва мӯътабар бошанд, лекин Худо *рӯйбинӣ надорад*. Ба ақидаи *Ҷ* на миллат, на аслу насаб, на вазъи иҷтимоӣ таъсир намерасонанд.

2,12 *Чуноне ки мо ёдрас кардем, оятҳои 12-16 нисбатан муфассалтар мефаҳмонанд, ки вазнинии доварӣ ба он вобаста мешавад, ки чӣ қадар ба одам ошкор карда шуда буд. Дар ин ҷо боз ду гурӯҳи одамон дида баромада мешаванд: онҳое ки шарият надоштанд (ғайрияҳудиён), ва онҳое ки тахти шариятанд (яҳудиён). Ғайр аз аъзои калисои Худо, дигар ҳама ба ин ду гурӯҳ дохил мешаванд (ниг. 1Кӯр. 10,32, ки дар он ҷо инсоният ба се синф тақсим мешавад).*

Онҳое ки дорои шарият набуда, гуноҳ карданд, берун аз шарият низ ҳалок хоҳанд шуд. Дар ин ҷо навишта нашудааст, ки онҳо бе шарият доварӣ карда мешаванд; онҳо бе шарият ҳалок мешаванд. Онҳо аз рӯи он чи Худо ба онҳо ошкор кард (чӣ тавре ки бошад), доварӣ карда мешаванд. Онҳо мувофиқи он ваҳй зиндагӣ карда натавониста, ҳалок мешаванд.

Онҳое ки дорои шариат буда, гуноҳ кардаанд, аз рӯи шариат маҳкум хоҳанд шуд, ва агар онҳо шариатро иҷро накарда бошанд, он гоҳ ҳамчунин ҳалок мешаванд. Шариат итоати комилро талаб мекунад.

2,13 Расман тахти шариат будан кифоя нест. Шариат иҷроӣ мукамал ва доимиро талаб мекунад. Ҳеч кас наметавонад танҳо барои он росткор ҳисобида шавад, ки мазмуни шариатро медонад. Роҳи ягонаи тавассути шариат соҳиби сафедшавӣ гардидан – ба вай пурра пайравӣ кардан аст. Лекин азбаски ҳамаи одамон гунаҳкоранд, ин кор аз дасташон намеояд. Ҳамин тавр, ин оят як ҳолати ҳаёлиро тасвир мекунад, на ин ки имкониятҳои воқеии одамро.

Паймони Навин махсусан қайд мекунад, ки кас наметавонад тавассути иҷроӣ фармудаҳои шариат начот ёбад (ниг. Аъм. 13,39; Рум. 3,20; Ғал. 2,16.21; 3,11). Худо ҳеҷ гоҳ мақсад ҳам надошт шариатро чун воситаи начот ёфтани дихад. Ҳатто агар одам ба риояи шариат шурӯъ карда тавонад ҳам, ба ҳар ҳол худро сафед карда наметавонад, зеро Худо аз вай барои гуноҳҳои гузашта низ чазо медиҳад. Ҳамин хел, ҳангоме дар ояти 13 мо мехонем, ки *иҷроқунандагони шариат сафед карда хоҳанд шуд*, мо бояд инро ба маънои итоати қатъӣ фаҳмем. Агар касе аз рӯзи зода шудан итоаткори шариат буда метавонист, вай сафед карда мешуд. Лекин ҳақиқати талху дахшатнок дар он аст, ки инро ҳеҷ кас кардан наметавонад.

2,14 Оятҳои 14 ва 15 як навъ тафсири иловагӣ ба ояти 12 мебошад, ва дар он навишта шудааст, ки бутпарастоне ки бе шариат гуноҳ кардаанд, ҳамчунин бе шариат ҳалок мешаванд. Дар ин ҷо Павлус мефаҳмонад, ки агарчи шариат ба бутпарастон дода нашудааст, онҳо оиди хубӣ ва бадӣ дониши ботинӣ доранд. Онҳо аз рӯи фаросат меонанд, ки дурӯғгӯӣ, дудӣ, зинокорӣ ва куштор мумкин нест. Ягона фармуда, ки дар сатҳи фаросат кушода нашуд, – фармуда оиди шанбе аст, аммо вай бештар хусусияти маросимӣ дорад, на ин ки ахлоқӣ.

Ҳамин тариқ, ҳама чиз ба он меояд, ки агар *халқҳо* шариат надошта бошанд, пас онҳо *худашон барои худ шариат ҳастанд*.

Худи онҳо барои худ дар асоси донише ки дар онҳо ҳаст, меёри ахлоқӣ тартиб медиҳанд.

2,15 *Онҳо нишон медиҳанд, ки амали шариат дар дилашон навишта шудааст*. Бинед, ки дар дилҳои онҳо на худи шариат, балки *амали шариат* навишта шудааст. Он амале ки шариат дар ҳаёти исроилиён бояд ба вучуд меовард, як дараҷа дар ҳаёти бутпарастон низ дида мешавад. Масалан, он факт, ки онҳо зарурати ҳурмати волидонро дарк мекунанд, нишон медиҳад, ки *амали шариат дар дилҳои онҳо навишта шудааст*. Ҳамчунин онҳо медонанд, ки баъзе аз рафторҳо умуман нодурустанд. Вичдони онҳо, чун индикатор кор карда, ин дониши фаросатиро тасдиқ мекунад. Фикрҳои онҳо *гоҳе айбдор ва гоҳе сафед* карда, баъзан манъ, ва баъзан иҷозат дода, доимо амалҳои онҳоро таҳлил ва арзёбӣ мекунад.

2,16 Ин оят мавзӯи ояти 12-ро идома медиҳад. Вай шарҳ медиҳад, ки кай онҳое ки тахти шариатанд ва онҳое ки бидуни шариатанд, ба доварӣ кашида мешаванд. Дар баробари ин вай воқеияти охириро оиди доварию Худо мекушояд: дар доварӣ на танҳо гуноҳҳои аён, балки ҳамчунин амалҳои ниҳонии одамон дида баромада мешаванд. Он гуноҳе ки ҳозир дар умқи дилҳо маҳфуз аст, дар доварию назди Тахти Бузурги Сафед ба таври хичолатовар маълум карда мешавад. Он вақт Худи *Исои Масеҳ* Довар мешавад, зеро Падараш тамоми довариро ба Ӯ додааст (Юҳ. 5,22). Павлус “*ба ҳасби башорати ман*”-ро илова намуда “*хушхабарии ман ин тавр мегӯяд*”-ро дар назар дорад. Хушхабарии Павлус – ҳамон Хушхабарест, ки фиристваҳои дигар низ мавъиза мекарданд.

2,17 Аз ҳамин оят фириства Павлус баррасии гурӯҳи сеюми одамонро шурӯъ мекунад ва бо ин роҳ ба ин савол мегузарад, ки магар намояндагони халқи қадимаи Худо, яҳудиёнро, ҳалокшуда ҳисобидан мумкин аст. Албатта, ҷавоб чунин мешавад: “*Ҳа, онҳо низ ҳалокшудагонанд*”.

Бешубҳа, бисёр яҳудиён ба он боварӣ доштанд, ки аз доварию Худо як навъ амон доранд. Онҳо фикр мекарданд, ки Худо ҳеҷ гоҳ *яҳудиро* ба дӯзах намефиристад. Ғайри-

яхудиён бошанд, баръакс, ҳезуми оташи дӯзах буданд. Акнун Павлус бояд ин фикри ғалатро вайрон кунад, ва аён намояд, ки дар баъзе мавридҳо ғайрияхудиён метавонанд ба Худо аз яхудиён дида наздиктар бошанд.

Сараввал дар ин чо он чизхое номбар шудаанд, ки бо онҳо яхуди наздикии худро ба Худо асоснок мекунад. Вай *яхудӣ* ном дорад ва ба хотири ин ба халки интихобшудаи Худо мансуб аст. Вай барои худ дар *шариат* осудагӣ ёфт, аммо шариат на барои он дода шудааст, то осудагӣ орад, балки барои он ки дили одамро барои дарки гуноҳолуд буданаш бедор кунад. Вай *бо Худо меболад*, бо Худои яккаву ягона ҳақиқие ки паймони беназире бо халки Исроил бастааст.

2,18 Вай *иродаи* Худоро медонад, зеро дар Навишта тасаввуроти умумӣ роҷеъ ба он дода шудааст. Вай тарафдори ҳама чизҳои *нек* аст, ба хотири он ки *шариат* ба вай оиди арзишҳои ахлоқӣ тасаввуроти дуруст медиҳад.

2,19 Вай бо он мефаҳрад, ки гӯё ба одамони ахлоқан ва рӯҳан *кӯр роҳнамо* аст, *нурест* барои онҳое ки дар ҷаҳолат қарор доранд.

2,20 Вай чунон ҳис мекунад, ки гӯё ҳақ дорад *ҷоҳилонро* ва бесаводонро ислоҳ кунад, ва *кӯдаконро* ёд диҳад, зеро *шариат* ба вай асосҳои дониш ва ҳақиқатро медиҳад.

2,21 Аммо чизе ки яхуди бо он фаҳр мекунад, ҳеч гоҳ дар ҳаёти шахсии вай инъикос нагардидааст. Ин фаҳр – фаҳр барои халки худ, барои дини худ ва дониши худ – ба ягон тағйироти воқеӣ намеорад. Вай ба дигарон ёд медиҳад, лекин худааш онро дар дил ҷой намедиҳад. Вай ба дӯздӣ накардан даъват мекунад, аммо худааш тибқи даъватҳояш амал намекунад.

2,22 Ҳангоме ки вай мегӯяд: “*Зинкорӣ наkun*”, вай дар назар дорад: “Он чиро ки ман мегӯям, бикун, на он чиро, ки мекунам”. Дар ҳоле ки вай *бутҳоро* бад мебинад ва аз онҳо *нафрат дорад*, вай бе ягон шубҳа, муқаддасотро таҳқир мекунад, вақте ки эҳтимол парастигиҳои бутпарастонро *горат мекунад*.

2,23 Вай бо он фаҳр мекунад, ки шариат дорад, аммо *шариатро вайрон карда*, обрӯи *Худоро*, ки онро додааст, мерезонад.

2,24 Ин вобастагии суханони баланд ва амалҳои паст *халқҳоро* водор месохт *исми Худоро* хор кунанд. Онҳо, чун ҳамаи одамҳо, оиди Худо дар асоси он чи дар пайравони *ӯ* медиданд, баҳо медоданд. Дар замони Ишаъё низ худи ҳамин хел буд (Иш. 52,5), ва имрӯз ҳам ин рух медиҳад. Ҳар яки мо бояд аз худ бипурсем:

Агар ҳама чизе ки онҳо оиди Исои Масех медонанд, он аст, ки чӣ гуна онҳо *ӯро* дар ту, (дар ин чо номи худро гузор), мебинанд, пас онҳо чиро мебинанд?

2,25 Чун илова ба шариат, яхудиён бо *хатнаи* худ фаҳр мекарданд. Ин амалиёти хурди ҷарроҳиест дар пӯсти нӯги олати таносули марди яхуди. Ин аз тарафи Худо ҳамчун нишонаи паймон бо Иброҳим муқаррар шуда буд (Ҳас. 17,9-14). Ин рамзи аз ҷаҳон барои Худо ҷудо карда шудани халқ аст. Баъд аз чанд вақт яхудиён бо ин гуна ҷарроҳӣ ба дараҷае мағрур шуданд, ки ҳамаи ғайрияхудиёнро “бехатнаҳо” меномиданд.

Дар ин чо Павлус *хатнаро* бо *шариати* Мусо мепайвандад ва қайд мекунад, ки он ҳамбаста бо ҳаёти итоаткорона воқеӣ мешавад. Ба Худо оинҳои холис лозим нестанд. *ӯро* бо маросимҳои рӯякӣ қонё кардан мумкин нест, агар онҳо бо покии ботинӣ вобаста набошанд. Ҳамин тарик, яхудии хатнашудае ки шариатро вайрон мекунад, метавонад ҳамон хел бехатна бошад.

Ҳангоме ки дар ин порча фириста оиди иҷрокунандагон ва риоякунандагони шариат менависад, мо суханҳои вайро набояд ба маънои томаш фаҳмем.

2,26 Ҳамин хел, агар ғайрияхуди кодекси ахлоқиро, ки аз тарафи *шариат* таъин шудааст, риоя кунад, пас худааш дар ин ҳолат таҳти шариат набошад ҳам, *бехатнагии* вай бисёртар қобили қабул мешавад, нисбат ба яхудие ки шариатро вайрон мекунад. Дар ин ҳол дили ғайрияхуди хатнашуда аст, ва маҳз ҳамин қабул мешавад.

2,27 Рафтори нисбатан хуби ғайрияхуди яхудиро айбдор мекунад, ки бо вучуди *дорои Навиштаҳо* ва *хатна* будан *шариатро*

ичро намекунад ва ҳаёти хатнашуда – ҳаёти чудошавӣ ва покӣ ба сар намебарад.

2,28 Дар назари Худо *яхуди* ҳақиқӣ на фақат он касест, ки дар он хуни Иброҳим чӯш мезанад ва дар танаши нишонаи хатна ҳаст. Одам метавонад ин ҳар ду нишонаро дошта бошад, лекин дар баробари ин нокаси гузаро бошад. Худовандро нишонаҳои зоҳирии миллат ва ё дин фиреб дода наметавонанд, \bar{U} самимият ва покизагии ботиниро меҷӯяд.

2,29 *Яхудии* ҳақиқӣ касест, ки на танҳо аз насли Иброҳим аст, балки боз худотарсона ҳаёт ба сар мебарад. Дар ин порча оиди он гуфта нашудааст, ки ҳамаи бовардорон яҳудиёнанд, ва калисо Исроили Худост. Павлус фақат оиди онҳое менависад, ки волидайнашон яҳудӣ буданд, ва дар он истодагарӣ мекунад, ки дар оилаи яҳудӣ зода шудан ва оини хатнаро иҷро кардан кифоя нест. Дар ин ҷо боз ягон чизи ботинӣ бояд бошад.

Хатнаи ҳақиқӣ – хатнаи *дил* аст; на фақат буридани пӯсти нӯги олати чинсӣ, балки амалиёти ҷарроҳии рӯхӣ дар дили кӯхна ва ислохнашаванда.

Онҳое ки чузъиёти зоҳириро бо неъматии ботинӣ мепайванданд, аз Худо *ҳамд* мегиранд, на аз одамон. Дар ин оят суҳанбозии тарҷуманашаванда истифода мешавад. Калимаи “яҳудӣ” аз калимаи “яҳуд” бармеояд, ки маънояш “ҳамд” аст. *Яхудии* ҳақиқӣ касест, ки *ҳамдаш аз ҷониби Худост*.

3,1 Дар ҳашт ояти аввали ин боб Павлус мавзӯи айби яҳудиёноро идома медиҳад. Дар ин ҷо гӯё як мусоҳиби яҳудӣ пайдо мешавад, ки мекӯшад суҳанони фиристаро рад кунад. Ин сӯҳбат чунин менамояд:

МУСОҲИБ: Агар ҳамаи он чи шумо дар оятҳои 2,17-29 гуфтед, - рост бошад, он гоҳ *яҳудӣ чӣ бартарӣ дорад* ва умуман *хатна чӣ фоида дорад*?

3,2 ПАВЛУС: Яҳудиён бартариҳои маҳсули гуногун доштанд. Аз ҳама муҳимтараш он аст, ки ба онҳо *Сухани Худо* супурда шудааст. Ба яҳудиён Номаҳои Паймони Кухан дода шуда буданд, то ин ки онҳоро рӯйнавис ва эҳтиёт кунанд. Лекин халқи Исроил ба ин бартарӣ чӣ хел муносибат кард?

Умуман вай нобоварии даҳшатангезеро зоҳир намуд.

3,3 МУСОҲИБ: Хуб, тасаввур кардем, ки на ҳамаи яҳудиён бовардор буданд, лекин магар ин маънои онро дорад, ки Худо ваъдаҳои хешро иҷро намекунад? Охир, худи \bar{U} Исроилро халқи Худ интихоб намуд ва худаш бо он паймон бааст. Магар *бевафоии* касе метавонад *Худоро* ба вайрон кардани сухани Хеш маҷбур созад?

3,4 ПАВЛУС: *Ба ҳеҷ ваҷҳ!* Агар саволе ба миён ояд, ки одам ҳақ аст ё Худо, он гоҳ ҳама вақт аз он сар кунед, ки *Худо* барҳақ аст, лекин *ҳар* як *одам* *козиб* (дурӯғгӯй) аст. Довуд низ дар Забур 50,6 дар худи ҳамин бобат амалан навиштааст: Қайд кардан даркор аст, ки ҳама чизе ки Ту мегӯӣ, ҳақ аст, ва ҳар гоҳе ки одами гуноҳкор Туро айбдор мекунад, Ту сафед карда мешавӣ. Гуноҳҳои мо ҳақ будани суханҳои Худоро фақат тасдиқ мекунанд.

3,5 МУСОҲИБ: Агар ҳамин хел бошад, он гоҳ Худо барои чӣ моро маҳкум мекунад? Агар ноҳақии мо барои равшантар дурахшидани ҳақиқати Худо имкон диҳад, чӣ хел \bar{U} метавонад *газаби* Худро бар сари мо фуру резад? (Ва Павлус қайд мекунад, ки вай ин саволро дода, сирф аз мантиқи одамӣ истифода мекунад).

3,6 ПАВЛУС: Ин далел баррасии чиддиро сазовор нест. Агар Худо ноҳақ рафтор кардан метавонист, дар он ҳол \bar{U} чӣ тавр *олавро доварӣ* мекард? Аммо ҳамаи мо эътироф мекунем, ки \bar{U} олавро доварӣ хоҳад кард.

3,7 МУСОҲИБ: Лекин, агар гуноҳҳои ман ҷалоли Худоро баланд мебардошта бошад ва агар *дурӯғи* ман *рости* \bar{U} ро васф кунад, чӣ хел \bar{U} метавонад маро дар он айбдор кунад, ки ман *гунаҳкор* ҳастам?

3,8 Магар аз рӯи мантиқ намешавад, агар дар ин ҷо гӯем: “*Биёед бадӣ кунем, то ки некӣ ҳосил шавад...*”?

ПАВЛУС: Ҳа, зимнан, *баъзе* одамон моро, масеҳиёноро дар он айбдор мекунанд, ки гӯё аз ҳамин далел истифода мебарем, аммо ин тӯҳмат аст.

Дар бобати суҳанҳои шумо бошад, ман метавонам фақат гӯям, ки онҳое ки ин тавр

фикр мекунанд, аслан сазовори *маҳкумият* мебошанд.

(Дар ҳақиқат далели мусоҳиб ҳар қадар бемаънӣ тобад ҳам, доимо бар зидди Хуш-хабар оиди ғайзи Худо пешкаш карда мешавад. Одамон бисёр вақт мегӯянд: “Агар начотёбӣ танҳо аз рӯи бовар ба Исо дода шавад, он гоҳ рафта бепарвоёна гуноҳ кардан мумкин аст. Агар ғайзи Худо гуноҳҳои одамонро рӯйпӯш мекарда бошад, он гоҳ чӣ қадар зиёд гуноҳ кунӣ, ғайз ҳамон қадар зиёд зоҳир мешавад”. Фириста ба ин савол дар боби 6 муфассалтар ҷавоб медиҳад.)

3,9 МУСОҲИБ: Яъне, магар шумо бо ин гуфтани ҳастед, ки *мо*, яҳудиён, *ба ҳар ҳол* назди ин бутпарастони гунаҳкор *бартарӣ* дорем? Ё, мувофиқи баъзе дастнависҳои дигар, савол чунин буда метавонад: “Оё яҳудиён аз бутпарастон бадтаранд?” Ҷавоби ин савол метавонад чунин бошад, ки яҳудиён на хубтаранду на бадтар. Ҳама гунаҳкоранд.

Ва табиист, ки дар ин ҷо муҳокимаи Павлус ба саволи дигар мегузарад. Павлус аллақай нишон дод, ки бутпарастон (ғайрияҳудиён) ҳалокшудагонанд; ҳамчунин, одамон ба поквичдонияшон тақия мекунанд, ҳалокшудагонанд, ҳоҳ яҳудиён бошанд ё ғайрияҳудиён; ҳамчунин яҳудиёнро низ чун ҳалокшудагон шинохтан зарур аст. Ва инак саволи охири сада медиҳад: Наход ки ҳамаи одамон ҳалокшудагонанд?

Ва Павлус ҷавоб медиҳад: “*Ҳа, мо аллақай исбот кардем, ки ҳамаи одамон гирифтори ҳукми гуноҳанд*”. Яъне, аз ин нуқтаи назар, яҳудиён аз ғайрияҳудиён бо ҳеч чиз фарқ намекунанд.

3,10 Барои исботҳои дигар ба Паймони Куҳан муроҷиат мекунем. Аввал мо мебинем, ки гуноҳ аз лаҳзаи зода шудан аз волидайн ба фарзандон мегузарад (3,10-12), сипас – чӣ хел гуноҳ ба ҳамаи узвҳои одам таъсир мерасонад (3,13-18). Мо ҳамин фикрро метавонем бо ин суханҳо изҳор намоем: “*Ҳеч некӯкоре нест, як нафар ҳам нест*” (ниг. Заб. 13,1).

3,11 Касе нест, ки дар бораи Худо тасаввуроти дуруст дошта бошад. Касе нест, ки *Худоро* чӯяд (Заб. 13,2). Агар одами гуноҳкор худаш ба худаш зиндагӣ мекард, вай ҳеч

гоҳ *Худоро* намечуст. Агар одам *Худоро* чӯяд, ин фақат аз таъсири Рӯҳи Пок руҳ медиҳад.

3,12 *Ҳама* аз Худо дур шудаанд. Ҳамаи инсоният ғарқи гуноҳ шуд. Касе нест, ки умри шоиста ба сар барад, *як нафар ҳам нест* (Заб. 13,3).

3,13 *Гулӯи* инсон ба *қабри кушода* монанд аст, суханхояшон – дурӯғи доимист (Заб. 5,10). “*Заҳри афъӣ зери лабҳои онҳост*” (Заб. 139,4).

3,14 Даҳони онҳо аз *ғайбат ва ҳасрат пур аст* (Заб. 9,28).

3,15 “*Пойҳои онҳо сӯи бадӣ медаванд, ва онҳо ба рехтани хуни шахси бегуноҳ мешитобанд*” (Иш. 59,7).

3,16 Пас аз худ онҳо *харобкорӣ* ва шикаст боқӣ мегузоранд (Иш. 59,7).

3,17 “*Онҳо роҳи осоиштагиро намедонанд*” (Иш. 59,8).

3,18 “*Тарси Худо* дар пеши чашми вай нест” (Заб. 35,2).

“Акси рентгений” насли инсон, ки Худо кардааст, чунин менамояд. Вай ба мо ноодилии умумиро (3,10); надонишани Худо ва мустақили аз Ҷоро (3,11); канораҷӯӣ аз некӯкорӣ ва комилан набудани онро (3,12) нишон медиҳад. Гулӯи одам пур аз фасод, забонаш дурӯғгӯӣ, лабҳои заҳролуд аст (3,13); аз даҳонаш ғайбат фаввора мезанад (3,14); пойҳои ба хунрезӣ равона аст (3,15); пас аз худ вай харобкорӣ ва ҳалокатро боқӣ мегузорад (3,16); вай намедонад чӣ тавр осоиштагиро чӯяд (3,17); дар вай ягон тарсе аз Худо нест (3,18). Инак мо расвоии пурраи одамро мебинем, ва аз ин бармеояд, ки гуноҳ ҳам умуман ба тамоми инсоният, ҳам ба ҳар як ҷузъи ҳастии одам таъсир расондааст. Албатта, ҳар як одами ҷудогона ҳамаи ин гуноҳҳоро содир накардааст, аммо аз рӯи табиати худ вай ба ин *қодир аст*.

Агар Павлус рӯйхати пурраи гуноҳҳои одамонро овардан мехост, он гоҳ вай ҳамчунин метавонист ба ин ҷо *гуноҳҳои шахвони*ро илова кунад: зино, ҳомосексуализм, алоқаи чинсии зан бо зан, алоқаи чинсии ғайритабиӣ, алоқаи чинсӣ бо ҳайвионҳо, фоҳишагӣ, зӯроварӣ, фосикӣ, порнография ва расвоӣҳои гуногунро. Ҳамчунин вай мета-

вонист *гуноҳхоеро*, ки *чанг аз пайи худ меорад*, илова кунад: махв сохтани бегуноҳон, вахшигарӣ, камераҳои газӣ, кӯраҳо, лагерҳои консентратсионӣ, асбобҳои шиканча, садизм. Вай метавонист *гуноҳҳо дар оиларо* хотиррасон кунад: хиёнат ба ҳамсар, талокҳо, лату кӯби зан, сангдилӣ, зӯроварӣ бар фарзандон. Ба ин ҷо куштор, дуздӣ, ғорат, дуздии моликӣ чамъиятӣ, вандализм, порахӯрӣ ва коррупсияро илова кунед. Боз ба ин ҷо *гуноҳ бо суханро* дохил кардан ҷоиз аст: куфр, ҳазлҳои бешармона, суханҳои шахватангез, лаънат, бадгӯӣ, дурӯғ, тӯхмат, ғайбат, таҳқир, нолиш ва серғурбатӣ. Боз *гуноҳҳои дигари шахсиро* зам кунед: мастӣ, нашъамандӣ, ғурур, ҳасад, бухл, ношукрӣ, афкори фосикона, нафрат ва тундмизочӣ. Ин рӯйхатро, аз афташ, беинтиҳо идома додан мумкин аст: ифлоскунии табиат, наҷодпарастӣ, истисмор, қаллобӣ, хиёнаткорӣ, ваъдахилофӣ ва ғайра. Боз ҷӣ гуна далелҳои фосид (вайрон) будани инсоният даркор аст?

3,19 Вақте ки Худо ба Исроил шариатро дод, *Ҷ* ин халқро ба сифати нусхаи санҷиши тамоми инсоният истифода бурд. *Ҷ* дид, ки халқи Исроил вайрон шудааст, ва ин хулосаро комилан ҳаққонӣ нисбати кулли инсонҳо паҳн кард. Муҳаққиқ-эпидемиолог худи ҳамин хел амал мекунад: аз ҷоҳ камтар об гирифта муайян мекунад, ки об захролуд аст ва тасдиқ мекунад, ки тамоми об захролуд аст.

Ҳамин тавр, Павлус дар ин ҷо мефаҳмонад, ки вақте *шариат* сухан мегӯяд, вай ба *аҳли шариат* – халқи Исроил – гап мезанад, то ки *ҳар даҳоне*, ҳам даҳони яҳудӣ ва ҳам даҳони бутпараст, *баста шавад* ва *тамоми олам* гуноҳи худро назди Худо дарк намояд.

3,20 Ҳеч кас наметавонад худро бо риояи шариат *сафед* кунад. Шариат на барои худсафедкунии одамон дода шуда буд, балки ба хотири он ки ба онҳо барои дарк намудани гуноҳкории худашон кӯмак намояд. Ин дониш дар бораи наҷотёбӣ нест, балки воситаи *донистани гуноҳ* аст.

Агар мо ҷӣ будани хати ростро намедонистем, ҳеч гоҳ намефаҳмидем, ки хати қач чист. Шариат – ҳамчун хати рост аст. Худро

бо вай муқоиса карда, одамон то ҷӣ андоза қач будани худро мефаҳманд.

Мо метавонем оинаро истифода бурда, чиркро дар рӯямон бубинем, лекин оина на барои тоза кардани рӯйҳои чиркин аст. Ҳароратсанҷиш нишон медиҳад, ки одам шамол хӯрдааст, лекин табобат кардан наметавонад, агар вайро фуру барем ҳам.

Шариат барои дар гуноҳ айбдор кардани одам хуб аст, аммо барои аз гуноҳ наҷот ёфтани бефоида аст. Лютер навишта буд, ки мақсади шариат на сафед кардан, балки тарсондан аст.

Г. Асос ва истилоҳоти Хушхабар (3,21-31)

3,21 Акнун мо ба қалби Нома ба Румиён мегузарем, ки дар ин ҷо Павлус ба ин савол ҷавоб медиҳад: Ҷӣ тавр, мутобиқи Хушхабар, Худои пок метавонад гунаҳкорони нобакорро сафед кунад?

Павлус менависад, ки ҳақ будани Худо *сарфи назар аз шариат* зоҳир гардида буд. Ин маънои онро дорад, ки Худо нақшаи Худо, ва ё роҳи наҷотёбии гуноҳкорони нобоварро на аз рӯи иҷрои шариат кушод. Азбаски Худо пок аст, *Ҷ* бо гуноҳ муросо кардан, ба он эътибор надодан ва ё аз он чашм пӯшидан наметавонад. *Ҷ* бояд гуноҳро ҷазо диҳад. Ва ҷазои ягона барои гуноҳ – марг аст. Лекин дар баробари ин Худо гуноҳкорро дӯст медорад ва меҳоҳад вайро наҷот диҳад. Мушкилие ба миён меояд. Росткории Худо марги гунаҳкорро талаб мекунад, аммо муҳаббати *Ҷ* хушбахтии абадии гунаҳкоронро меҳоҳад. Хушхабар ба мо дар бораи он мегӯяд, ки ҷӣ тавр Худо, бар хилофи росткории худ амал накарда, гунаҳкоронро наҷот медиҳад.

Дар бораи ин нақшаи росткорона *Таврот* ва *анбиё шаҳодат медиҳанд*. Оиди он бо рамзҳо дар системаи қурбоникунӣ пешгӯӣ шуда буд, ки рехтани хунро барои гуноҳ талаб мекард. Боз пешгӯиҳои бевосита низ дода шуда буданд (ниг. мас. Иш. 51,5.6.8; 56,1; Дон. 9,24).

3,22 Дар ояти пешина гуфта мешавад, ки ин наҷоти одилона *на* аз рӯи иҷрои шариат ба даст меояд. Акнун фириста ба мо мегӯяд,

ки наҷотёбӣ чӣ тавр ба даст меояд – ба *воситаи имон ба Исои Масеҳ*. Ва дар ин ҷо “имон” пурра ба Худованд Исои Масеҳ чун ба Наҷоткори ягонаи худ аз гуноҳ, умеди ягона барои ба осмон рафтан, таъя кардан аст. Наҷот дар Шахсият ва амали Исо, ки дар Инҷил тасвир шудааст, асос меёбад.

Бовар – чаҳиши бепарвоёна ба зулмот нест. Он дар шаҳодат ва беҳатоии раднопазирӣ Сухани Худо асос меёбад. Бовар ҳамчунин як чизи бемантиқ ва беасос нест. Чӣ метавонад бомантиқтар аз он бошад, ки офарида бояд ба Офаридгор бовар кунад?

Ҳамчунин боварро чун мукофоти амале ҳисобидан мумкин нест, ки ба шарофати он одам ба худ наҷот бозёфт мекунад. Одам наметавонад бо он фаҳр кунад, ки ба Худованд бовар мекунад; вай беҳирад хоҳад буд, агар бовар *накунад*. Бовар – кӯшиши дастрас кардани наҷот набуда, қабули оддии наҷот аст, ки Худо ба мо бе музд медиҳад.

Павлус фикри худро давом дода, мегӯяд, ки наҷотёбӣ *барои ҳамаи имондорон* амал мекунад. Он *барои ҳама*, яъне дастраси ҳама аст, ба ҳама пешкаш карда мешавад ва барои ҳама кофист. Лекин он танҳо ба *онҳое* тааллуқ дорад, ки *бовар доранд*, яъне он танҳо дар ҳаёти онҳое амал мекунад, ки Худованд Исои Масеҳро бо амали мушаххаси бовар қабул кардааст. Афв ба ҳама пешниҳод карда мешавад, лекин он дар ҳаёти одам танҳо он вақт арзи ҳастӣ мекунад, ки ӯ он афвро қабул намояд.

Наҷот ба ҳама муқаррар шудааст гуфта, Павлус ҳам яҳудиён ва ҳам ғайрияҳудиёнро дар назар дорад – охир дар байни онҳо *тафовуте* нест. Дар яҳудиён имтиёзи махсусе нест, ва барои ғайрияҳудиён ягон хел монеа вучуд надорад.

3,23 Хушхабар ба ҳама ба як андоза дастрас ва ба ҳама зарур аст. Ва ин дар ҳақиқат эҳтиёҷи умумӣ аст, зеро *ҳама гуноҳ карда, аз ҷаллоли Худо маҳрум шудаанд*. Ҳама дар Одам гуноҳ кардаанд; вақте ки вай *гуноҳ кард*, вай ҳамчун намояндаи ҳамаи авлоди худ гуноҳ кард. Лекин одамон на танҳо аз зодашавӣ гунаҳкоранд, онҳо ҳамчунин аз рӯи амалҳои шахсии худашон низ гунаҳко-

ранд. Ва онҳо худ дар худ аз *ҷаллоли Худо маҳруманд*.

ГУФТУГҶ ОИДИ ГУНОҲ

Гуноҳ ҳар гуна фикр, калима ё корест, ки ба меъёрҳои покӣ ва камолоти Худо мутобиқ нест. Ин хато, нарасонидан ба нишон аст. Ҳиндуе ки тири камонаш ба нишон нарасид, мегӯяд: “Ман гуноҳ кардам”, зеро дар забони вай гуноҳ ва хато ҳамон як калима аст.⁶

Гуноҳ конуншиканӣ (1Юх. 3,4), исёни махлуқ бар зидди ҳукми Худост. Гуноҳ на танҳо кардани кори номумкин аст, балки низ накардани корест, ки бояд карда мешуд (Яъқ. 4,17). Ҳама он чи на аз рӯи бовар карда мешавад – гуноҳ аст (Рум. 14,23). Ин чунин маъно дорад, ки кардани он чи ба ҳаққонияташ шубҳа дорӣ, гуноҳ аст. Агар вичдони одам нисбати ягон рафтор ноором бошад, аммо ба ин нигоҳ накарда онро содир кунад, вай гуноҳ мекунад.

“*Ҳар ноинсофӣ гуноҳ аст*” (1Юх. 5,17). “*Нияти беақлӣ гуноҳ кардан аст*” (Мас. 24,9). Гуноҳ дар афкор пайдо мешавад. Ва агар он дастгирӣ ва рушд ёбад, он гоҳ дар рафтори мушаххас зоҳир мегардад, ва оқибати ин рафтор марг аст. Ҳангоме ки гуноҳро содир кардан меҳохӣ, он ҷолиб аст, аммо замоне ки аллакай содир кардӣ, даҳшатовар аст.

Баъзан Павлус гуноҳ ва гуноҳхоро ҳар хел муайян мекунад. Гуноҳҳо гуфта вай он рафтори нодурустро меномад, ки мо содир кардаем. Аммо мафҳуми “гуноҳ” ба табиати бади мо мансуб аст, яъне, ба он ки худӣ мо чӣ гуна ҳастем. Ва чӣ гуна будани мо аз он чи мо содир мекунем, хеле бадтар аст. Вале Исо на танҳо барои рафтори мо мурд, балки барои табиати бади мо низ. Худо метавонист гуноҳҳои моро бубахшад, лекин Инҷил мегӯяд, ки ӯ наметавонад гуноҳолудагии моро, яъне гуноҳи моро, бубахшад. ӯ гуноҳро дар ботини мо *айбдор* ва *маҳкум* мекунад (Рум. 8,3).

Ҳамчунин фарқ байни гуноҳ ва ҷиноят вучуд дорад. Ҷиноят – вайрон кардани конун ба ту маълум аст. Дуздӣ худ аз худ гуноҳ аст. Лекин вақте ки дуздиро конун манъ мекунад, он ҷиноят мешавад. “... дар он ҷое

ки шарият нест, вайронкунии он ҳам нест” (Рум. 4,15).

Ҳамин тариқ, Павлус нишон дод, ки ҳамаи одамон гуноҳ содир кардаанд ва аз чалоли Худо маҳруманд. Акнун вай ҳалли масъаларо пешниҳод мекунад.

3,24 *Ва ройгон, бо файзи Ҷ ... сафед карда мешаванд.* Хушхабар ба мо дар бораи он ривоят мекунад, ки афви гунаҳкорон аз тарафи Худо ҳадия аст, марҳаматест, ки мо сазовори он нестем. Дар бораи сафед карда шудан сухан ронда, мо чиро дар назар дорем?

Феъли “сафед кардан” маънои “росткор ҳисобидан ва ё эълон кардан”-ро дорад. Мисол, хангоме ки гунаҳкор аз рӯи бовар Худованд Исои Масеҳро қабул мекунад, Худо вайро росткор эълон мекунад. Дар Паймони Навин аксар вақт ба ин калима айнан ҳамин маъно дода мешавад.

Аз як тараф одам метавонад Худоро ба воситаи бовар ва итоат ба Сухани Ҷ ҳақ барорад (сафед кунад). Дигар хел карда гӯем, бо ин вай росткорона будани ҳамаи он чизро, ки Худо мегӯяд ва мекунад, эълон мекунад.

Ва албатта, одам метавонад худашро сафед кунад, яъне росткорию худро ҳимоя намояд (ниг. Лук. 10,29). Лекин худсафедкунӣ як шакли худфиребдихӣ аст.

Сафед кардан маънои ҳақиқатан ҳақ бароварданро надорад. Чуноне ки, мисол, мо Худоро росткор *карда* наметавонем, охир Ҷ бе ин ҳам росткор *аст*. Лекин мо метавонем росткорию Худоро *эълон намоем*. Ҳамчунин Худо низ бовардорро росткор ва беғуноҳ *намекунад*, балки ӯро ҳамин хел *мешуморад*. Чуноне ки А. Т. Пиерсон менависад, “Худо гуноҳкоронро сафед намуда, онҳоро росткор меномад, вақте ки дар асл онҳо росткор нестанд; гуноҳро дар ҷое ки гуноҳ дар ҳақиқат вучуд дорад, ба ҳисоб намегирад, ва росткориро дар он ҷое ки аслан вучуд надорад, ба ҳисоб мегирад”.⁷

Формулаи маълуми сафедкунӣ – ҳолате ки гӯё ман ҳеч гоҳ гуноҳ накардаам – кифоя нест. Вақте ки Худо гуноҳкори бовардорро сафед мекунад, Ҷ на танҳо айбро аз вай дур мекунад, балки боз росткориро ба вай

мепошонад, то ин ки вай барои осмон лоик бошад. “Сафедшавӣ аз озодшавӣ то таҳсин, аз бахшиш то барқароршавӣ мебарад”.⁸ Раҳой аз айб фақат озод мекунад, сафедкунӣ росткориро ба одам мансуб мешуморад.

Сабабе ки аз рӯи он Худо гуноҳкорони беҳудоро росткор эътироф мекунад, дар он аст, ки Худованд Исои Масеҳ бо марги Худ ва растохези Худ барои гуноҳҳои онҳо музди пурраро пардохт. Ва замоне ки гуноҳкор Исоро аз рӯи бовар қабул мекунад, вай сафед карда мешавад.

Вақте ки Яъқуб дар бораи сафедшавӣ бо корҳо менависад (Яъқ. 2,24), вай на онро дар назар дорад, ки мо аз рӯи амалҳо ё бовару амалҳо наҷот меёбем, балки бо боваре ки дар амалҳои хуб зоҳир мешавад.

Фаҳмидан зарур аст, ки сафедшавӣ дар фикрҳои Худо иҷро мешавад. Ин на ҳиссиётест; бовардор медонад, ки сафед шудааст, барои он ки дар Инчил ҳамин тавр навишта шудааст. Скоуфилд ин фикрро чунин ифода кардааст: “Сафед карда шудан – амали Худост, ки ба воситаи он Ҷ ҳамаи ононро ки ба Исо бовар доранд, росткор эътироф мекунад. Ва он дар шуури Худо ба амал меояд, на дар системаи асаб ё эҳсосоти бовардорон”.

Дар ин ҷо, дар ояти 24, фириста менависад, ки мо сафедшавиро *ройгон* соҳиб мешавем. Мо онро намехарем ва кор карда намеёбем, балки *ройгон* чун ҳадя мегирем.

Баъдтар мехонем, ки мо аз рӯи *файзи* Худо сафед карда шудаем. Ин чунин маъно дорад, ки сафед карда шудан бе ягон хел баҳисобгирии ҳислатҳои хуби мо руҳ медихад. Яъне мо онро сазовор нашудаем, начустаем ва нахаридаем.

Барои он ки дар оянда аз чигилӣ дур шавем, мо ҳозир таваккуф намуда, шаш ақидаро оиди сафед карда шудан дида мебароем, ки дар Паймони Навин баён шудаанд. Гуфта шудааст, ки мо бо файз, бовар, хун, қувват, Худо ва амалҳои сафед карда мешавем; ва дар ин ҷо ягон ихтилоф нест.

Мо аз рӯи файз сафед карда шудаем – яъне мо инро сазовор нашудаем.

Мо аз рӯи бовар (Рум. 5,1) сафед карда шудаем, яъне, мо бояд сафедшавиро аз рӯи бовар ба Худованд Исои Масеҳ қабул кунем.

Мо бо хун сафед карда шудаем (Рум. 5,9) – ин дар бораи он нархест, ки Начоткор барои сафед кардани мо додааст.

Мо бо қувват сафед карда шудаем (Рум. 4,24.25) – бо ҳамон қуввате ки Худованд Исоро аз мурдаҳо зинда кард.

Моро Худо сафед кардааст (Рум. 8,33) – Ҷ Касест, ки моро росткор эътироф кард.

Мо аз рӯи амалхоямон сафед карда шудаем (Яъқ. 2,24) – на ба он маъное ки сафедшавӣ бо амалҳо дастрас мешавад; амалҳо дар бораи сафедшавии мо шаҳодат медиҳанд.

Ба ояти 24 бармегардем, ва дар он ҷо мехонем, ки *ба воситаи кафорате ки дар Исои Масеҳ аст, сафед карда шудаем*. Кафорат (бозхарид намудан) – ба воситаи додани нархи муносиб халос кардан аст. Худованд Исо моро дар бозори ғулумии гуноҳ харид. Хуни гаронбаҳои Ҷ ҳамон нархе буд, ки онро Ҷ барои қонеъ гардондани талаботи Худои пок ва одил додааст. Агар касе пурсад: “Ба ки музд дода шуд?” – яъне вай на он қадар хама чизро фаҳмид. Дар ягон ҷои Нома гуфта нашудааст, ки ин музд ба ягон каси муайян дода шудааст – ба Худо ё ба иблис. Ин фидия асоси шартномае буд, ки барои одилона ҳисобидани начоти хатокорон имкон медиҳад.

3,25 *Худо Исои Масеҳро барои қурбонии кафорат пешниҳод кард*. Қурбонии *кафорат* кунанда барои он дода мешавад, ки росткорӣ қонеъ гардонда шавад, ғазаби Худо бартараф карда шавад ва дар асоси қурбонии қабулшуда марҳамат зоҳир карда шавад.

Дар Паймони Навин Исо се маротиба *кафорат* номида шудааст. Дар ин ҷо, дар ояти 25, мо мехонем, ки онҳое ки бо бовар ба Исо бозгашт мекунанд, ба шарофати хуни рехтаи Ҷ афвро доро мешаванд. Дар 1Юҳанно 2,2 Исо кафорат барои гуноҳҳои мо ва гуноҳҳои тамоми ҷаҳон номида шудааст. Қурбонии Ҷ барои тамоми ҷаҳон кифоя аст, аммо фақат дар дилҳои онҳое ки ба Ҷ бовар мекунанд, амалӣ мегардад. Ва оқибат, дар 1Юҳанно 4,10 муҳаббати Худо дар он аён гашт, ки Ҷ Писари Худо ба кафорат барои гуноҳҳои мо фиристонд.

Дуои бочгир дар Луко 18,13 ин тавр садо дода метавонад: “Худоё, мани гуноҳкорро кафорат намо!” Вай аз Худо металабад, ки нисбати вай шафқат зоҳир намояд, ва барои гуноҳҳои вазнини вай ҷазо талаб накунад.

Ҷамҷунин калимаи “*кафорат*”-ро дар Ибриён 2,17 вомахӯрем: “Бинобар ин Ҷ мебоист аз ҳар чихат ба бародарони Худ монанд мешуд, то ин ки Сарқоҳини раҳим ва амине бошад ба ҳузури Худо, барои он ки гуноҳҳои халқро кафорат кунад”. Дар ин ҷо зери ибораи “гуноҳҳои халқро кафорат кунад” бекор кардани гуноҳҳо пас аз додани музди муқарраршуда дар назар дошта шудааст.

Дар Паймони Қухан номи сарпӯши сандуқи Худо аз рӯи маъно ба калимаҳои “таҳти файз” мувофиқат мекард. Дар Рӯзи кафорат сарқоҳин ба сарпӯши сандуқ аз хуни қурбонӣ мепошид. Ва пас аз ин гуноҳҳои саррӯхонӣ ва ҳамаи халқ кафоратшуда ва ё пӯшида ҳисоб мешуданд.

Вақте ки Исо кафорати гуноҳҳои мо шуд, Ҷ чизи бузургтаре кард. Ҷ на фақат онҳоро пӯшид, балки пурра дур низ кард.

Баъд дар ояти 25 Павлус менависад, ки *Худо Масеҳро пешниҳод кард, то ки дар Хуни Ҷ ба воситаи имон кафорате бошад*. Бовари мо набояд дар Хуни Ҷ асос ёбад; мо ба Худи Масеҳ бовар дорем. Моро танҳо Исои Масеҳи зиндашуда ва зинда метавонад начот диҳад. Ва худи Ҷ – кафорат аст. *Бовар ба Ҷ – шартест, ки ба шарофати он кафорат ба мо низ паҳн мешавад*. *Хуни Ҷ ҳамон муздест, ки Ҷ барои мо додааст*.

Қурбонии Масеҳ росткории Худоро дар бахшидани *гуноҳҳои ки пештар содир шудаанд*, нишон медиҳад. Ин ба гуноҳҳои ки то мурдани Масеҳ содир шудаанд, тааллуқ дорад. Аз Одам то Масеҳ Худо бовардоронро дар асоси он ваҳйҳои ки Ҷ ба онҳо медод, начот медод. Мисол, Иброҳим ба Худо бовар кард, ва ин ба ӯ росткорӣ ҳисобида шуд (Ҷас. 15,6). Лекин Худо инро дар асоси ҷи ба таври одилона кардан метавонист? Охир ягон ивазкунандаи бегуноҳе ба ҷояш набуд, ва хуни қурбонии комил рехта нашуда буд. Бо ибораи дигар, он вақт Масеҳ ҳанӯз намурда буд ва қарз пардохта нашуда буд. Пас Худо му-

вофики кадом асоси қонунӣ метавонист гуноҳкорони бовардорро дар давраи Паймони Кухан начот диҳад?

Ҷавоб чунин аст: Агарчи он вақт Масеҳ холо намурда буд, Худо медонист, ки ин рух медиҳад, ва одамонро дар асоси қурбонии ояндаи Масеҳ начот меод. Бо вучуди он ки покони Паймони Кухан оиди Ҷолҷолто чизе намедонистанд, Худо оиди он медонист ва қурбонии Масеҳро ба онҳо низ паҳн мекард, вақте ки онҳо ба \bar{U} бо бовар бозгашт мекарданд. Ба маънои томаш бовардорони Паймони Кухан начотро қарз мегирифтанд, дар асоси он музде ки дар оянда дода мешавад. Онҳо ба Ҷолҷолтои меомада назар афканда мезистанд, мо – ба гузашта.

Маҳз ҳаминро Павлус дар назар дорад, вақте мегӯяд, ки кафорати Масеҳ росткорию Худоро дар *омурзидани гуноҳҳои пеш содир кардашуда* нишон дод. Дар ин ҷо сухан дар бораи он гуноҳҳое намеравад, ки одам то бозгашт карданаш содир кардааст, чуноне ки аксари одамон меҳисобанд. Ин ақида ба он мебарад, ки марги Масеҳ танҳо ба он гуноҳҳое алоқа дорад, ки то аз олами боло зода шудан содир шудаанд, аммо барои гуноҳҳои пас аз бозгашт кардан худи одам ҷавоб медиҳад. Не, Павлус оиди мусоҳилакории ба назар метофтаи Худо нисбати гуноҳҳои онҳое менависад, ки пеш аз салиб начот дода мешуданд. Метавонад чунин тасаввуроте ба вучуд ояд, ки \bar{U} ҳамин тавр ин гуноҳҳоро мебахшид ё вонамуд мекард, ки онҳоро намебинад. Павлус ин ақидаро рад мекунад. Худованд медонист, ки Масеҳ кафорати пурра ба амал меорад, ва дар асоси ин одамонро начот меод.

Ҳамин тарик, давраи Паймони Кухан замони *пурсабрию* Худо буд. Дар давраи на камтар аз чор ҳазор сол Худо ҷазои Худо бар гуноҳ бозмедошт. Пас, замоне ки вақташ омад, \bar{U} Писари Худо фиристод, то Касе бишавад, ки гуноҳҳоро бар дӯши Худ бигирад. Вақте ки Худованд Исо гуноҳҳои моро бар дӯши Худ гирифт, Худо тамоми оташи ғазаби ҳақ ва поки Худо ба Писари дӯстдоштааш равона кард.

3,26 Ҳамин тавр, марги Масеҳ *адолати* Худоро нишон медиҳад. Худо одил аст,

барои он ки музди пурраи гуноҳҳоро талаб кард. Ва акнун \bar{U} чашмонашро ба гуноҳҳои гуноҳкорон напӯшида ва бар хилофи росткорию Худ амал накарда, онҳоро сафед карда метавонад, чунки барои онҳо Қурбонии кафораткунандаи комил кушта шуд, ки баъдтар зинда шуд. Алберт Мидлайн ин ҳақиқатро дар шеъри зерин баён кардааст:

Росткорию комили Худо

дар хуни Начоткор аён карда шуд;

Ва дар назди салиби Масеҳ

мо росткорӣ ва марҳамати аҷиби

\bar{U} ро меёбем.

Худо наметавонад гуноҳкорро

беҷазо гузорад – гуноҳ ҷазои марг

металабад.

Аммо дар салиби Масеҳ мо мебинем,

ки чӣ гуна Худо метавонад одил буда,

моро начот диҳад.

Гуноҳ бар дӯши Начоткор гузошта шуд,

ва бо хуни \bar{U} қарз нӯшонда шуд;

Адолати қотей қоней гардонда шуд,

ва марҳамат метавонад тантана

кунад.

Гунаҳкори бовардор озодӣ мегирад,

вай метавонад гӯяд:

“Начоткор ба ҷои ман мурд”.

Вай ба Хуни кафораткунанда ишора

карда, гуфта метавонад:

“Ин маро бо Худо оштии дод”.

3,27 *Пас, қучост он чи мо дар ин нақшаи начот бо он болида тавонем? Он аз байн рафтааст, пӯшонидани шудааст, манъ шудааст. Чӣ гуна ин болидан аз байн рафтааст? Аз рӯи қоидаи аъмол? Не. Агар начотро бо амалҳо сазовор шудан мумкин мебуд, он ба ҳар гуна худтабриккуниҳо сабаб мешуд. Лекин, вақте ки начотёбӣ дар имон асос ёбад, барои худситоӣ сабабе наметавонад. Одами сафедшуда метавонад танҳо гӯяд: “Ман фақат гуноҳ мекардам, ва фақат Исо тамоми начотро ба амал овард”. Бовари ҳақиқӣ ҳар гуна имкони худбеҳгардонӣ, худтакмилдиҳӣ ва худначотдиҳиро рад мекунад, ва фақат ба Масеҳ чун ба Начоткор менигарад. Бовар мегӯяд:*

Бо дастони холӣ мешитобам

Сӯи салиби Ту;

*Урён меоям ба назди Ту баҳри либос;
Оқиз, менигарам ба Ту ба умеди хайр;
Олудаам, омадаам, то пок шавам.
Бишӯй маро, Наҷоткор,
Вагарна ман мемирам.*

Оғаст М. Топледи

3,28 Азбаски акнун ягон имконияти худситой намонд, Павлус такрор мекунад, ки *одамизод, сарфи назар аз аъмоли шариат, ба воситаи имон сафед карда мешавад.*

3,29 Хушхабар Худоро чӣ тавр тасвир мекунад? Магар \bar{U} танҳо *Худои яҳудиён* аст? Не, \bar{U} ҳамчунин *Худои халқҳо* низ ҳаст. Худованд Исо на барои ягон халқи алоҳида мурд, балки барои гунаҳкорони тамоми дунё. Ва атои наҷотро ба ҳама пешкаш мекунад, ба касе ки меҳоҳад, ҳам ба яҳудиён ва ҳам ба ғайрияҳудиён.

3,30 Ду Худо нест – якеаш барои яҳудиён, дигараш барои ғайрияҳудиён. Фақат як Худо ҳаст ва як роҳи наҷот барои тамоми инсоният. Ин Худо *махтунорро аз рӯи имон ва номахтунорро ба воситаи имон* сафед мекунад. Сабабҳои истифодаи пешояндҳои (*аз рӯи ва ба воситаи*⁹) ҳар гуна бошанд ҳам, ин асоси сафедшавиро тағйир намедихад, дар ҳар ду ҳолат ҳам бовар даркор аст.

3,31 Лекин боз як саволи муҳиме боқӣ мемонад. Агар мо таъкид кунем, ки наҷот на аз рӯи шариат, балки аз рӯи бовар дода мешавад, магар ин маънои онро дорад, ки шариат умуман лозим нест ва бояд нест карда шавад? Магар Хушхабар шариатро чун як чизи нодаркор ба як сӯ мепартояд? *Ба ҳеҷ ваҷҳ*, баръакс, он шариатро *устувор* мекунад ва бинед чӣ хел:

Шариат итоати пурраро талаб мекунад. Вайрон кардани шариат бояд ҷазо дода шавад. Ин ҷазо – марг аст. Агар вайронкунандаи шариат ин муздро диҳад, он гоҳ ҷовидона мемирад. Хушхабар дар бораи он ривоят мекунад, ки чӣ гуна Масеҳ музди вайрон кардани шариатро дод. \bar{U} ба ин чун ба чизи беаҳамият муносибат накард. \bar{U} музди пурраи онро дод. Ва акнун ҳар касе ки шариатро вайрон мекунад, метавонад аз он далел истифода барад, ки Масеҳ ба ҷои вай музд додааст. Ҳамин тариқ, Хушхабар дар бораи наҷот аз рӯи бовар шариатро хифз

мекунад, ва таъкид менамояд, ки талабҳои олии он бояд қонеъ гардонда шаванд ва қонеъ гардонда шуда буданд.

Ғ. Мувофиқати Хушхабар бо Паймони Кухан (Б. 4)

Ҳамин тариқ, Павлус ба саволи панҷуми асосӣ мегузарад: Магар Хушхабар ба Паймони Кухан муҳолифат дорад? Ҷавоби ин савол барои яҳудиён аҳамияти махсус дорад. Барои ҳамин ҳам фириста нишон медиҳад, ки байни Паймони Навин ва Паймони Кухан мувофиқати пурра вучуд дорад. Ҳама вақт сафедшавӣ аз рӯи бовар ба амал меомад.

4,1 Павлус, ҳамчун мисол, ду шахсияти муҳими таърихи Паймони Кухан: Иброҳим ва Довудро истифода бурда, ақидаи ҳешро исбот мекунад. Худо бо ҳар яки онҳо паймони муҳиме бастааст. Яке чандин аср пеш аз дода шудани шариат мезист, дигаре – пас аз солҳои зиёд. Яке то хатна сафед карда шуда буд, дигаре – пас аз он ки хатна карда шуд.

Биёед аввал *Иброҳимро* аз назар мегузаронем, ки вайро ҳамаи яҳудиён падари худ меноманд. Таҷрибаи ҳаёти вай аз рӯи *ҷисм* чӣ гуна буд¹⁰? Оиди роҳи сафедшавии шахсе вай чӣ дарёфт?

4,2 *Агар Иброҳим бо амалҳои худ сафед шуда бошад*, пас вай ҳуқуқ дорад фаҳр кунад. Вай метавонист ба китфи худ қаноатмандона занад, зеро *дар пеши Худо* дорои росткорӣ шуд. Лекин ин тамоман имконнопазир аст. Ҳеҷ кас дар назди Худо фаҳр карда наметавонад (Эфс. 2,9). Ва Навишта низ дар ҳеҷ ҷо чизе дар бораи он наменависад, ки Иброҳим ягон асосе дошт, то фаҳр кунад, ки аз рӯи амалҳои сафед карда шудааст.

Касе метавонад эрод гирад: “Магар дар Яъқуб 2,21 навишта нашудааст, ки Иброҳим аз рӯи амалҳои сафед шудааст?” Ҳа, навишта шудааст, лекин тамоман ба маънои дигар. Иброҳим аз рӯи бовар сафед карда шуд (Ҳас. 15,6), вақте ки ба ваъдаи Худо дар бораи насли бешумор бовар кард. Ва танҳо пас аз гузаштани сӣ сол сафедшавии худро бо амалҳо исбот кард, вақте қарор дод, ки Исҳоқро ба Худо ба қурбонии сӯхтанӣ оварад (Ҳас. 22). Ин амали итоаткорӣ бовари

вайро нишон дод. Ин зухуроти берунии он буд, ки вай ҳақиқатан аз рӯи бовар сафед шудааст.

4,3 *Навиштаҳо* дар бораи сафед карда шудани Иброҳим *чӣ мегӯяд?* Вай мегӯяд, ки “Иброҳим ба Худо имон овард, ва ин барои ӯ адолат ҳисоб карда шуд” (Ҳас. 15,6). Худо Худро ба Иброҳим аён кард ва ваъда дод, ки вай дорои насли бешуморе мешавад. Нахустпадар ба Худо бовар кард, ва Худо инро барои вай росткорӣ ҳисобид. Бо ибори дигар, Иброҳим аз рӯи бовар сафед карда шуд. Маҳз аз рӯи бовар ва на ягон чизи дигар. Оиди амалҳо ин ҷо ҳатто сухан ҳам намеравад.

4,4 Ҳамаи ин моро ба яке аз ақидаҳои бузурги Китоби Муқаддас меорад, ки дар он амалҳо ва бовар дар алоқамандӣ ба начот муқобили ҳам гузошта мешаванд.

Инро аз ҳамин нуқтаи назар дида мebarоём: Вақте ки одам кор мекунад ва дар охири ҳафта музд мегирад, ин *музди* вай аст. Вай онро бо кор ба даст овардааст. Вай назди сардорон таъзим намекунад ва хушомад намезанад, ва барои ин гуна хубӣ шукр намегӯяд ва изҳор наменаояд, ки гӯё вай сазовори ин пулҳо нест. Баръакс, вай ин пулҳоро ба киса мегузорад ва ба хона меравад, бо эҳсоси он ки ин пулҳо – подоши вақт ва қувваи сарфкардааш аст.

Аммо сафед карда шудан тамоман дигар хел ба амал меояд.

4,5 Аҷибаш ин аст, ки сафедшуда – дар навбати аввал, *касест, ки амал намекунад*. Вай аз ҳама гуна имконияти бо амал ба даст овардани начот даст мекашад. Вай пурра инкор мекунад, ки дар вай ягон чизи хуб ё сазовори эҳтиром вучуд дорад. Вай эътироф мекунад, ки ҳатто амалҳои беҳтарини вай ба талаботи росткориҳои Худо ҷавоб дода наметавонанд.

Баръакс, вай ба *Он ки осӣро сафед мекунад*, бовар мекунад. Вай бовар ва умеди худро ба Худо ҳавола мекунад. Вай ба суханҳои Худо бовар мекунад. Ва, чуноне ки мо аллақай дидем, ин ба шарофати хизмати одам нест. Сазовориҳои вай дар бовари вай не, балки дар Ҳадафи бовари вай аст.

Аҳамият диҳед: вай ба *Оне ки осӣро сафед мекунад*, бовар мекунад. Вай ба он далел така кардани намешавад, ки мекӯшид дуруст зиндагӣ кунад, ва ба “қонуни тиллоӣ” пайравӣ мекард ва ба одамон муносибати бад намекард. Не, вай ҳамчун *осӣ*, гунаҳкори айбдор меояд ва ба марҳамати Худо бовар мекунад.

Ва натиҷа чӣ гуна аст? Барои вай *имонаш адолат ҳисоб карда мешавад*. Азбаски вай на бо амалҳо, балки бо бовар меояд, Худо инро барояш росткорӣ меҳисобад. Ба шарофати хизмати Начотдиҳандаи зиндашуда Худо росткориро ба вай мепӯшонад ва ҳамин тавр барои Подшоҳии осмонӣ лоиқ мешуморад. Аз ҳамин лаҳза Худо вайро дар Масех мебинад ва дар ҳамин асос қабул мекунад.

Ҳамин тариқ, сафед карда шудан на ба росткорҳо, балки ба осӣ равна карда шудааст. Ин на натиҷаи музддиҳӣ, балки натиҷаи марҳамат аст. Ва он на аз рӯи амалҳо, балки аз рӯи бовар дода мешавад.

4,6 Дар оянда барои боз ҳам асоснок кардани фикрҳои худ Павлус ба намунаи *Довуд* муроҷиат мекунад. Калимаҳои “*чунон ки*” дар аввали оят ба он ишора мекунанд, ки таҷрибаи вай бо таҷрибаи Иброҳим як хел аст. Сарояндаи хуби Исроил гуфтааст, ки одами ҳақиқатан хушбахт гуноҳкорест, ки Худо ӯро *сарфи назар аз аъмолаш* росткор шинохтааст. Ҳарчанд худ Довуд дар бораи ин бисёр нагуфтааст, Павлус ин фикрро аз Забур 31,1.2 мебарорад, ва онро дар ду ояти оянда чун иқтибос меорад.

4,7 *Хушо ононе ки ҷиноятҳои онон омурзида ва хатоҳои онон нӯшида шудааст;*

4,8 *Хушо касе ки Худованд гуноҳи вайро ба ҳисоб намеоварад.*

Павлус дар ин оятҳо чиро дид? Яқум, вай қайд кард, ки Довуд дар бораи амалҳо чизе намегӯяд: афв фақат ба марҳамати Худо вобастааст, на ба кӯшиши одам. Дуюм, вай дид, ки агар *Худованд гуноҳи вайро ба ҳисоб наоварад*, шахс дар назди ӯ росткор мешавад. Ва, сеюм, Павлус нишон медиҳад, ки Худо осӣро сафед мекунад; Довуд дар зинокорӣ ва куштор гуноҳкор буд, аммо дар ин оятҳо вай хурсандии афви пурра ва ройгонро эҳсос мекунад.

4,9 Лекин дар мафкураи яҳудиён то ҳол метавонад фикре дар бораи он махфуз бошад, ки халқи интихобшуда дар сафедшавии илоҳӣ чои махсус дорад, ва танҳо хатнашудагон метавонанд начот ёбанд. Ва фирифта боз ба мисоли *Иброҳим* мурочиат мекунад, то нодуруст будани ин фикрро нишон диҳад. Вай боз савол медиҳад: “Росткорӣ фақат ба яҳудиёни бовардор раво дида мешавад ва ё ҳамчунин ба ғайрияҳудиёни бовардор низ?” Иброҳимро мисол овардани Павлус хонандагонро ба фикре равана карда метавонист, ки ҳамаи ин танҳо ба яҳудиён тааллуқ дорад.

4,10 Дар ин чо Павлус як факти шавқовари таърихро, ки аксарият метавонанд ба он аҳамият ҳам надиханд, ёдрас мекунад. Вай қайд мекунад, ки Иброҳим *пеш аз хатна* шуданаш (Ҳас. 17,24) сафед карда шуд (Ҳас. 15,6). Агар нахустпадари халқи Исроил тавонист *то хатна* сафед карда шавад, он гоҳ саволе ба миён меояд: “Чаро дигар одамони бехатна наметавонанд сафед карда шаванд?” Иброҳим ба маънои аслиаш вақте сафед карда шуд, ки ханӯз ғайрияҳудӣ буд, ва ин ба сафед карда шудани ғайрияҳудиёни дигар низ роҳ мекушоӣ, ҳатто новобаста ба масъалаи хатна.

4,11 Ҳамин тавр, *хатна* сабаби сафед карда шудани Иброҳим набуд. Ин фақат як *аломати* аёне буд дар ҷисми вай, ки оиди аз рӯи бовар сафед карда шудани вай шаҳодат меод. Аслан, хатна аломати зоҳирии паймони байни Худо ва халқи Исроил буд; аммо дар ин чо аҳамияти он густариш дода шудааст, то ба росткорие ки Худо барои Иброҳим ҳисобид, ишора шавад.

Ба ғайр аз он ки хатна нишона буд, вай ҳамчунин мӯҳр низ буд – *мӯҳри адолат мувофиқи имоне* ки Иброҳим дар *номахтунӣ дошт*. Нишона ба мавҷудияти он чизе ки вай ифода менамояд, ишора мекунад. *Мӯҳр* бошад ҳақиқӣ будани он чиро, ки бар он гузошта шудааст, шаҳодат медиҳад, тасдиқ мекунад, қафолат медиҳад ва боварӣ ҳосил мекунонад. Хатна Иброҳимро дилпур мекард, ки Худо вайро аз рӯи бовар сафедшуда меҳисобид ва ҳамин хел ба вай муносибат мекард.

Хатна мӯҳри адолати имони Иброҳим буд. Ин метавонад онро ҳам ифода кунад, ки бовари вай ҳақиқӣ буд, ва боз онро, ки вай росткориро аз рӯи бовар соҳиб шуд. Охиринаш нисбатан дуруст менамояд: *хатна мӯҳри адолат* буд, ки бовари вайро тавсиф мекард ё дар асоси бовар гирифта шуда буд.

Азбаски Иброҳим пеш аз хатна шудан сафед карда шуд, вай метавонад *падари ҳамаи имондорони номахтун*, яъне бовардорони ғайрияҳудӣ бошад. Онҳо метавонанд сафедшавиро монанди вай соҳиб шаванд – аз рӯи бовар.

Ҳангоме гуфта мешавад, ки Иброҳим падари ҳамаи ғайрияҳудиёни бовардор аст, бо ин, албатта, аслу насаби ҷисмонӣ дар назар дошта нашудааст. Маънои асосӣ дар он аст, ки бовардоронро фарзандони вай ҳисоб кардан мумкин аст, зеро онҳо ба бовари вай тақлид мекунанд. Онҳо на аз рӯи зода шуданашон фарзандони вай ҳастанд, балки барои он ки аз пайи вай чун аз пайи намуна мераванд. Ҳамчунин, ин порча дар бораи он, ки ғайрияҳудиёни бовардор Исроили Худо мешаванд, чизе намегӯяд. Исроили Худо аз яҳудиёне иборат аст, ки Исои Масеҳро чун Худованд ва Начоткори худ қабул кардаанд.

4,12 Иброҳим нишонаи *хатнаро* ҳамчунин барои он гирифт, то *падари* он яҳудиёне шавад, ки на танҳо хатнаро қабул кардаанд, балки дар роҳи *имон* – ҳамон *имоне ки вай дар ҳолати номахтунӣ дошт*, ўро пайравӣ мекунанд.

Байни насли Иброҳим ва фарзандони Иброҳим фарқе мавҷуд аст. Исо ба фарисиён мегуфт: “Медонам, ки шумо насли Иброҳим ҳастед” (Юҳ. 8,37). Лекин пас аз он \bar{U} ба онҳо гуфт: “Агар шумо фарзандони Иброҳим мебудед, он гоҳ корҳои Иброҳимро мекардед” (Юҳ. 8,39). Яъне дар ин порча Павлус таъкид мекунад, ки танҳо хатнаи ҷисмонӣ ба инобат гирифта намешавад. *Имон* ба Худои зинда даркор аст. Ва он *махтуноне* ки ба Худованд Исои Масеҳ бовар доранд, Исроили ҳақиқии Худо ҳастанд.

Бо ибораи дигар, дар ҳаёти Иброҳим даврае буд, ки вай *имон* дошт, лекин *номахтун* буд, ва низ даврае буд, ки вай бовар

дошт ва махтун шуда буд. Назари уқобмонанди Павлус дар ин факт онро мебинад, ки ҳам бовардорони ғайрияҳудӣ ва ҳам бовардорони яҳудӣ метавонанд Иброҳимро падари худ хонанд ва худро фарзандони вай пиндоранд.

4,13 “Ба андозаи он ки Павлус мусоҳибро дар ҳамаи пайраҳаҳои мантиқ ва порчаҳои Навишта таъкиб мекунад, далелҳо беист зиёд мешаванд”.¹¹ Ҳозир Павлус бо ақидае рӯ ба рӯ шуд, ки баракат тавассути шариат дода мешавад ва ғайрияҳудиёни шариатро наметавонанд зеро лаънат мебошанд (ниг. Юҳ. 7,49).

Вақте Худо ба Иброҳим ва насли вай ваъда дод, ки вай *вориси ҷаҳон* мешавад, \bar{U} инро ба ягон шарт ё шариат вобаста накард. (Худи шариат баъд аз гузашти 430 сол дода шуд – Ғал. 3,17). Ин *ваъдаи* ғайришариатӣ бешарт буд, ки ба василаи *имон* қабул карда мешавад – ҳамон боваре ки аз рӯи он мо *адолати имонро* имрӯз ҳам соҳиб мешавем.

Ибораи “*вориси ҷаҳон*” ифода мекунад, ки вай падари ҳамаи бовардорони ғайрияҳудӣ низ мешавад, чуноне ки падари яҳудиён аст (4,11.12), ва падари халқҳои зиёд (4,17.18), на ин ки танҳо аз яҳудиён. Ба маънои пурраш ин ваъда вақте иҷро хоҳад шуд, ки Худованд Исои Масеҳ, Насли Иброҳим, ҷӯбдасти ҳокимияти оламро мегирад ва чун Шоханшоҳ ва Худованди ҳукмронон ҳокимӣ мекунад.

4,14 Агар онҳое ки баракати Худоро меҷӯянд, махсусан дар масъалаи сафедшавӣ, онро тавассути риояи шариат соҳиб шуда метавониста бошанд, он гоҳ *имон пуч асту ваъда ботил*. Бовар бо шариат мувофиқат намекунад, чунки принсипи асосиаш ба он муқобил аст: *имон* бо боварӣ пайваст аст, аммо *шариат* – бо амал. Ваъда ботил мебуд, чунки вай бо шарт вобаста мешуд, ки иҷро кардани он имкон надорад.

4,15 *Шариат ғазабӣ* Худоро ба вучуд меорад, на ин ки баракатро. Вай ба онҳое ки онро пурра ва доимо иҷро намекунанд, лаънат меорад. Ва азбаски ҳеҷ кас инро кардан наметавонад, ҳамаи онҳое ки зеро шариатанд, ба марг маҳкум шудаанд. Таҳти

шариат буда, аз лаънат халос шудан имкон надорад.

Аммо дар ҷое ки *шариат нест*, *вайронкунии он ҳам нест*. Ҷиноят – вайрон кардани қонуни маълум аст. Лекин дар баробари ин Павлус наменависад, ки дар ҷое ки шариат нест, гуноҳ ҳам нест. Ягон кирдор метавонад рӯйро нодуруст бошад, ҳатто агар он дар қонун эзоҳ дода нашуда бошад. Шумо мошинро бо суръати 100 км/соат ронда метавонед, - он танҳо дар он ҳолат ҷиноят мешавад, ки аломат пайдо мешавад: “Маҳдудияти суръат – 50 км/соат”.

Яҳудиён чунин меҳисобиданд, ки онҳо бо шариат баракатро мерос гирифтаанд, лекин дар асл онҳо танҳо *ҷиноятро* мерос гирифтанд. Худо шариатро дод, то ки гуноҳ чун ҷиноят шинохта шавад, ё, бо ибораи дигар, то ки гуноҳ бо тамоми гуноҳолудагӣ зоҳир шавад. \bar{U} ҳеҷ гоҳ шариатро чун воситаи наҷотдиҳии ҷинояткорони гуноҳкор намешумурд!

4,16 Дар натиҷаи он ки шариат на сафед карда шудан, балки танҳо ғазабӣ Худоро ба вучуд меовард, Худо қарор дод, ки одамро аз рӯи *ғайришариатӣ имон* наҷот медиҳад. \bar{U} ҳаёти абадиро ба гунаҳкорони осӣ, ки \bar{U} ро сирф бо бовар қабул мекунанд, чун инъоми бепоул ва носазвор медиҳад.

Ва дар ин маъно *ваъдаи* ҳаёт *барои ҳама таъмин мешавад*. Мо мехостем дар ду калима таваққуф намоем – “таъмин шавад” ва “тамоми”. Аввалан, Худо мехоҳад, ки ваъдаи \bar{U} *таъмин шавад*. Агар сафед карда шудан ба он вобаста мебуд, ки одам шариатро ҷи хел иҷро мекунад, он гоҳ ҳеҷ вақт ба он боварӣ намедошт, ки ваъдаи Худо то ҳол амал мекунад, чунки шубҳа мекард, ки магар ба дараҷаи кофӣ қорҳои хуб мекунад ё не. Ҳеҷ касе ки наҷотро бо амал сазвор шуда мехоҳад, шодии боварии пурраро ба он надорад. Вале, хангоме ки наҷот чун инъоми ки онро танҳо бо бовар қабул кардан даркор аст, дода мешавад, одам метавонад ба наҷот ёфтани худ дар асоси эътибори Сухани Худо боварӣ дошта бошад.

Дуюм, Худо мехоҳад, ки *ваъда* барои ҳама *таъмин шавад*, на *фақат* барои яҳудиён, ки *шариат* ба онҳо дода шуда буд,

балки низ барои ғайрияхудие не ки низ чун Иброҳим ба Худованд бовар кардаанд. *Иброҳим падари ҳамаи мост*, яъне падари ҳамаи бовардорон – яхудие н ва ғайрияхудие н.

4,17 Барои тасдиқ кардани он ки Иброҳим ба ҳама бовардорон падар аст, Ҳастӣ 17,5-ро иқтибос меорад: “*Ман туро падари халқҳои бисёр гардондам*”. Исроилро халки худ интиҳоб кардани Худо маънои онро нашошт, ки файз ва марҳамати \bar{U} танҳо бо ин миллат маҳдуд аст. Фириста оятхоро аз Паймони Куҳан моҳирона пайҳам мисол меорад, то нишон диҳад, ки Худо боварро, дар ҳар касе ки онро дарёфт кунад, онро хеле баланд кадршиносӣ мекард.

“...дар пеши Худое ки Иброҳим ба \bar{U} имон овард” фикри ояти 16-ро идома медиҳад: “Иброҳим, ... ки падари ҳамаи мост”. Алоқаи байни оятҳо чунин аст: Иброҳим падари ҳамаи мост дар назди Худо, ки вай (Иброҳим) ба \bar{U} бовар кард, ба Худое ки *мурдагонро зинда мекунад* ва оиди *номавҷуд ҳамчун мавҷуд* сухан меронад. Барои фаҳмидани чунин тасвири Худо мо бояд ба оятҳои оянда нигоҳ кунем. Ба мурдагон ҳаёт бахшидани \bar{U} дар бораи Иброҳим ва Соро гуфта шудааст, азбаски, ҳарчанд онҳо ҳисман намурда бошанд ҳам, бефарзанд буда, аллакай аз он синну солае ки одамон фарзанддор шуда метавонанд, баромада буданд (ниг. 4,19). Худо он чизро, ки вучуд надорад, чунин меномад, ки гӯё аллакай мавҷуд аст, – ин ба насли беҳисобе ки халқҳои зиёдро дар бар мегирад, тааллуқ дорад (ниг. 4,18).

4,18 Дар оятҳои пешина Павлус махсусан қайд кард, ки ваъдари Иброҳим на аз рӯи шариат, балки аз рӯи бовар гирифт, ва он аз рӯи марҳамат дода шудааст ва ба ҳамаи авлоди вай дахл дорад. Ин, албатта, моро ба ақидае меорад, ки Иброҳим ба Худои зиндакунандаи мурдагон бовар дошт. Худо ба Иброҳим насли зиёдеро чун ситорагон ё чун рег ваъда дод. Аз нуктаи назари одамай, вай заррае ҳам чунин имконият нашошт. Аммо *дар сурате ки ҳеҷ умеди одамай набуд*, Иброҳим *умедвор шуда*, *имон овард*, ки *падари халқҳои зиёде* мешавад, чуноне ки

Худо дар Ҳастӣ 15,5 ваъда дод: “*Насли ту чунин хоҳад буд*”.

4,19 Вақте Иброҳим бори аввал дар бораи авлоди сершумор ваъда гирифт, вай ҳафтаду панҷсола буд (Ҳас. 12,2-4). Он вақт вай ханӯз ҳисман метавонист падар шавад, чунки каме дертар аз он Исмоилро ба дунё овард (Ҳас. 16,1-11). Лекин дар ин оят Павлус оиди он замоне менависад, ки Иброҳим аллакай садсола шуда буд, ва ин ваъда ба вай дубора такрор карда шуд (Ҳас. 17,15-21). Дар он вақт имконияти тавлиди ҳаёти нав, бе даҳолати муъҷизанок, аллакай аз даст рафта буд. Вале Худо ба Иброҳим писар ваъда дод, ва \bar{u} ба ваъдаи Худо бовар кард.

Имонаш суст нашуд, ва \bar{u} на оиди ҳисми худ фикр мекард¹², ки ин дам аллакай *пир шудааст*, на оиди *батни* мурдаи Соро. Аз нуктаи назари одамай ин тамоман имкон нашошт, лекин Иброҳим бовар кард.

4,20 Иҷронашавандагии зоҳирии ваъда Иброҳимро маҷбур накард дудила шавад. Инро Худо *гуфт* ва Иброҳим *бовар кард*. Аз рӯи ақидаи нахустпадар, ваъда танҳо дар он сурат иҷро нашуда метавонист, ки Худо вайро фиреб диҳад. Бовари Иброҳим зинда ва бақувват буд. Вай ба *Худо* барои он *ҳамду сано хонд*, ки ба \bar{U} тақия кардан мумкин аст ва \bar{U} ваъдаи Худро бар хилофи қонунҳои табиат ва эҳтимолият иҷро мекунад.

4,21 Иброҳим надонист, ки Худо ваъдаи Худро чӣ тавр иҷро мекунад, лекин ин он қадар ҳам аҳамият нашошт. Вай Худоро медонист ва боварии комил дошт, ки Худо *ба иҷрои ваъдаи Худ* низ *қодир аст*. Аз як тараф, ин зоҳиршавии бовари аҷиб буд, лекин аз тарафи дигар, ин пурра амали оқилона буд, чунки сухани Худо аз ҳама чизе ки дар олам вучуд дорад, бештар ҳақ аст, ва Иброҳим ба он тақия карда чизеро бой намеод.

4,22 Худо аз ёфтани одаме ки ба сухани \bar{U} бовар кунад, шод буд, чуноне ки \bar{U} имрӯз ҳам шод мешавад. Ва барои ҳамин \bar{U} инро барои Иброҳим *адолат* ҳисоб кард. Дар он ҷое ки аввал гуноҳ ва айб бо ҳам буданд, акнун танҳо росткориҳои комил дар назди Худо ҳаст. Иброҳим аз лаънат озод карда

шуд ва аз тарафи Худои Пок аз рӯи бовар сафед карда шуд.

4,23 Ҳикояти сафедшавии вай на танҳо *нисбат ба ӯ* навишта шудааст. Албатта, дар он ки ин нисбати вай навишта шуда буд, маънои чуқуре ҳаст: шаҳодати доимӣ оиди озодшавии ӯ ва ҳолати акнун комили ӯ назди Худо.

4,24 *Вале* ҳамаи ин *нисбат ба мо низ* навишта шудааст. Бовари мо ҳамчунин ба мо чун росткорӣ ҳисобида мешавад, хангоме ба Худое бовар мекунем, ки *Исои Масеҳро, Худованди моро аз мурдагон эҳё кард*. Фарқи ягона дар он аст, ки Иброҳим боварӣ дошт, ки Худо ба мурдагон ҳаёт мебахшад (яъне ба тани сусти худ ва батни нозойи Соро). Мо бошем бовар мекунем, ки Худо, Худованд Исои Масеҳро зинда карда, ба мурдагон ҳаёт бахшид. Ч. Ҳ. Макинтош инро чунин шарҳ медиҳад:

*Иброҳим даъват шуда буд ба ваъда бовар кунад, дар ҳоле ки мо сазовори он ҳастем, то ба чизи аллакай руҳдода бовар кунем. Вай бо бовар ба он мезист, ки ханӯз дар оянда бояд руҳ меод; мо бошем ба он менигарем, ки аллакай иҷро шудааст, ба халосии иҷрошудае ки аз тарафи Начоткори зиндашуда ва ҷалолёфта, ки ба ямини тахти бузург дар осмонҳо нишаст, тасдиқ шудааст.*¹³

4,25 Худованд Исо ба сабаби гуноҳҳои мо таслим карда шуд ва барои сафед кардани мо эҳё гардид. Ва гарчанде дар нусхаи асл ин ҷо марбут ба гуноҳҳои мо ва сафед карда шудани мо ҳамон як пешоянд (юн. диа) истифода мешавад, албатта, матн тобишҳои гуногуни маъноиро талаб мекунад. Ӯ на танҳо ба сабаби гуноҳҳои мо, балки низ барои гуноҳҳои мо таслим карда шуд, яъне барои аз онҳо халос кардани мо. Ва Ӯ барои он зинда шуд, то нишон диҳад, ки адолати Худо аз қурбонии Масеҳ, ки моро сафед мекунад, пурра қонеъ гардид. Дар ҳолати яқум гуноҳҳои мо масъалаи ҳалталаб буданд. Дар ҳолати дуюм сафед карда шудани мо амали иҷрошуда аст, ки бо факти зиндашавии Масеҳ тасдиқ шудааст. Агар Масеҳ дар қабр мемонд, ҳеҷ гуна сафедшавӣ ҳам намебуд. Лекин факти растохези Ӯ ба мо шаҳодат

медиҳад, ки қор иҷро шудааст, музд пардохта шудааст. Худо аз он кафорати гуноҳҳо, ки Начоткор ба амал овард, барои ҳамеша қонеъ гардидааст.

Д. Таъсири амалии Хушхабар (5,1-11)

Фириста мавзӯи сафед карда шуданро инкишоф медиҳад ва саволи зеринро мебардорад: Дар ҳаёти амалӣ ин гуна сафедшавӣ ба бовардорон кадом афзалиятҳоро медиҳад? Бо ибораи дигар, оё он ягон натиҷа дорад? Ҷавоби вай – бо овози баланд “ҳа” мебошад, ки бо ҳафт баракати асосии ба ҳар як бовардор атошуда тасдиқ шудааст. Ин баракатҳоро бовардор тавассути Масеҳ соҳиб мешавад. Ӯ байни Худо ва одам Миёнарав шуд, ва ҳама атоҳои Худо тавассути Ӯ дода мешаванд.

5,1 Афзалияти яқум ва муҳим, ки танҳо ба онҳое ки бо имон сафед шудаанд, дахл дорад – он аст, ки мо бо Худо ба воситаи Худованди мо Исои Масеҳ осоиштагӣ дорем. Чанг хотима ёфт. Адоват гузашт. Ба шарофати Масеҳ ҳамаи сабабҳои душманӣ байни ҷонҳои мо ва Худо бартараф карда шуданд. Бо мӯъҷизаи файз мо аз душманҳо дӯст шудем.

5,2 Ҳамчунин мо ба вазъи пуршарафи тасвирнашаванда дар зери ҳимояи Худо роҳ ёфтаем. Мо аз тарафи Дӯстдоштаи Ӯ қабул карда шудем, ва барои ҳамин ҳам ба Худо монанди Писари ягонаи Ӯ наздик ва азиз ҳастем. Падар ба мо низ ҷӯбдасти зарринро дароз мекунад, моро фарзандони Худ мехонад, на бегона. Ин файз, илтифот ҳамаи пахлӯҳои вазъи моро назди Худо дар бар мегирад, ки чун Худи Масеҳ мукамал ва тағйирнопазир аст, чунки мо дар Ӯ ҳастем.

Ва, гӯё ки ин кифоя набошад, мо ҳамчунин бо умеди ҷалоли Худо шодӣ мекунем. Ин ҷо оиди он замон сухан меравад, ки мо на танҳо метавонем ба ҷалоли Худо назар афканем, балки худамон ҳам шӯҳрат ёбем (ниг. Юх. 17,22; Қўл. 3,4). То даме ки дар замин ҳастем, мо тамоми маънои чуқури ин умедро дар дил ҷой дода наметавонем, лекин мо ҷовидона дар ҳайрат мемонем.

5,3 Баракати чоруме ки аз сафед карда шудан бармеояд, – имкони *бо мусибат болидан* аст – на чандон бо мушкилиҳои ҳозира, балки бо натиҷаи ояндаи онҳо (ниг. Ибр. 12,11). Яке аз тазодҳои хуби бовари масеҳӣ дар он аст, ки шодӣ бо ғам якҷоя вучуд дошта метавонад. Муқобилмаъноии шодӣ на ғаму андӯх, балки гуноҳ аст. Яке аз натиҷаҳои *гам – сабр* ва субот аст. Агар ҳаёти мо аз мушкilot маҳрум бошад, мо наметавонем дар сабр устуворӣ ҳосил кунем.

5,4 Баъд Павлус идома медиҳад, ки *сабр ботаҷрибагиро* ҳосил мекунад. Вақте Худо мебинад, ки мо босаброна санҷишхоро аз сар мегузaronем ва ба \bar{U} имкон медиҳем чизҳои ба нақша гирифтаашро ба воситаи ғамҳои мо иҷро кунад, \bar{U} мӯҳри ризоияти Худро бар мо менамояд. Мо санҷида ва тасдиқ карда шудаем. Ва ин шаҳодат моро аз *умед* пур мекунад. Мо медонем, ки Худи Худо дар ҳаёти мо амал карда, хислати моро тағйир медиҳад. Ин ба мо боварӣ медиҳад, ки \bar{U} кори хуби дар мо оғозкардаашро то охир давом медиҳад (Фил. 1,6).

5,5 *Умед шарманда намекунад*. Агар мо як умр ба ягон чиз умед баста, дар охир медидем, ки чизи интизоршудаамонро намегирем, мо маъюс шуда, аз умеди худ шарм мекардем. Лекин умеди наҷот ҳеҷ гоҳ боиси шармсории мо намегардад. Дар пеш моро ноумедӣ дар он интизор нест, ки эътимоди мо бардурӯғ будааст. Ин эътимодро ба мо чӣ медиҳад? Он ки *муҳаббати Худо дар дилҳои мо ҷорӣ шуд*. Зери калимаҳои “муҳаббати Худо” ҳам муҳаббати мо ба Худо ва ҳам муҳаббати Худо ба моро фаҳмидан мумкин аст. Дар ин ҳолат маъноии дуҷум дар назар дошта шудааст, азбаски дертар, дар оятҳои 6–20, якҷанд далелҳои муҳими муҳаббати Худо ба мо оварда мешаванд. *Рӯҳулқудс*, ки дар аснои бовар кардан *ба мо ато шуда*, қалбҳои моро бо нишонаҳои муҳаббати абадии Худо пур мекунад, ва ин моро боварӣ ҳосил мекунонад, ки Худо моро бо муваффақият ба хона, ба осмон меоварад. Рӯҳи Покро қабул карда, шумо ҳис мекунед, ки Худо шуморо дӯст медорад. Ва ин ягон эҳсосоти тираю номафҳуми он нест, ки “Касе дар боло” дар

бораи инсоният ғамхорӣ мекунад, балки боварии комил ба он аст, ки Худи Худо, Шахсияти муайян, шахсан шуморо дӯст медорад.

5,6 Дар оятҳои 6–20 Павлус далелхоро мувофиқи тартиби зиёдшавӣ меорад. Ақидаи вай дар он аст: Агар муҳаббати Худо вақти гунаҳкори осӣ буданамон бар мо ҷорӣ мешуда бошад, пас \bar{U} магар наметавонад аз ҳамон даме ки мо ба \bar{U} тааллуқ дорем, моро боз ҳам зиёдтар муҳофизат кунад? Ин моро ба афзалияти панҷуми сафедшавӣ меорад: Дар Масеҳ мо бехатарии абадиро дорем. Ин мавзӯро инкишоф дода, фириста панҷ “алалхусус”-ро пешниҳод мекунад.

“алалхусус”-и наҷот аз ғазаб (5,9);

“алалхусус”-и наҷот ба воситаи аз

мурдагон бархостани \bar{U} (5,10);

“алалхусус”-и бахшоиши файз (5,15);

“алалхусус”-и ҳукмронии бовардор дар зиндагӣ (5,17);

“алалхусус”-и фаровонии файз (5,20).

Дар оятҳои 6, 7 ва 8 Павлус қайд мекунад, ки хангоме *Масеҳ барои мо мурд*, мо кӣ будем: *суст, осӣ, гуноҳкор*. Дар оятҳои 9 ва 10 бошад вай ба он ишора мекунад, ки мо акнун кӣ ҳастем – бо хуни \bar{U} сафед шудаем, бо Худо бо марги \bar{U} оштии шудаем, – ва Наҷоткор барои мо аз он ҳам бештар чӣ мекунад: аз ғазаб наҷот медиҳад, бо ҳаёти Худ муҳофизат мекунад.

Аввал вай ёдрас мекунад, ки камқувват, заиф, *суст* ҳастем ва худро наҷот дода наметавонем. Аммо дар вақти муқарраршуда Худованд Исои Масеҳ ба сайёраи мо омад ва барои инсоният мурд. \bar{U} на барои одамони хуб мурд, чуноне ки баъзеҳо гумон карда метавонанд, балки барои *гунаҳкорон*. Дар мо ягон чизи сазоворе набуд, ки дар назари Худо шоистаи таҳсин бошад. Мо мутлақо сазовор нестем, лекин Масеҳ ба ҳар ҳол *барои мо* чон дод.

5,7 Ин зухуроти муҳаббати илоҳӣ беҳамтост ва бо меъёрҳои маъмулии инсонӣ ягон умумияте надорад. Одатан, одамоне ҳаёти худро қимат медонанд ва онро барои ягон каси ношоиста намедиҳанд. Мисол, ҳеҷ кас ба ҷои одамқуш, хоин ва дузд намемирад. Бештар аз он, вай ҳатто ба ҷои *одиле* ҳам, ки бовиҷдон, боэътимод, лекин, эҳтимол, на он

қадар раҳмдил аст, шояд *мурдан* нахоҳад. Фарз кардан мумкин аст, ки дар баъзе вазъиятҳо одам розӣ мешавад, ки чони худро барои *неқӯкор* диҳад – барои он касе ки меҳрубон, пур аз тараҳхум аст, метавонад дӯст дорад ва дӯсташ доранд.

5,8 Муҳаббати Худо дар ҳақиқат на аз олами фонӣ аст. *Ҷ* муҳаббати ачиби *Худро ба мо бо ҳамин* зоҳир намуд, ки писари дӯстдоштаи *Худро* фиристод, то *барои мо* бимирад, *ҳангоме ки ҳанӯз гунаҳкор будем*. Ҷавоб ба саволе ки чаро *Ҷ* инро кард, дар иродаи ихтиёронаи *Худи* *Худо* маҳфуз аст. Дар мо чизе набуд, ки боиси ин гуна муҳаббат шуда тавонад.

5,9 Акнун вазъияти нав ба вучуд омад. Мо дигар гунаҳкорони айбдор ҳисоб наметавонем. Ба шарофати арзиши беандоза баланди *Хуни* *Начоткор*, ки дар *Ҷолҷолто* резонда шудааст, *Худо* моро чун росткорон эътироф мекунад. Ва агар *Ҷ* ин гуна нархи баландро барои сафед кардани мо дода бошад, магар *алалхусус Ҷ* моро аз *ғазаб* низ тавассути *Масеҳ* начот намедихад? Магар *Ҷ*, ки аллакай нархи баландтаринро барои назди *Худ* овардани мо дод, ниҳоят ҳалокшавии моро роҳ меод?

“Начот аз ғазаб” метавонад ҳам “начот аз даруни ғазаб”, ҳам “начот аз ҳар гуна алоқа ба ғазаб”-ро ифода кунад. Аз афташ, дар ин ҷо пешоянди “аз” (юн. апо) маънои дуҷумро ифода мекунад – начот аз ҳама гуна алоқа бо ғазabi *Худо* худи ҳозир ва ё дар ҷовидонӣ.

5,10 Кӣ будан ва кӣ шуданамонро ба хотир оварда, биёед ба ин аз чунин нуктаи назар нигарем: Мо бо *Худо ба воситаи мамоти Писари Ҷ мусолиҳа кардем*, вақте ки *душмани Ҷ* будем. Мо дидаву дониста *Худовандро* бад медидем. Ва агар ба мо намерасиданд, мо ҳатто бо *Ҷ* ошті шудан ҳам намеҳостем. Фақат фикр кунед – *душманони Худо!*

Аммо *Худо* дар ин бора бо ақидаҳои мо розӣ набуд. Вай аз рӯи марҳамати фавқуллодаи *Хеш* даҳлат кард. Ба ҷои дигарон қурбонӣ шудани *Масеҳ* худи сабаби нафрати моро ба *Худо*, яъне гуноҳҳои моро, барҳам дод. Ва аз рӯи бовар ба *Масеҳ* мо бо *Худо* ошті шудем.

Агар *Худо* бо чунин нархи гарон мусолиҳаро бо мо соҳиб шуда бошад, магар *Ҷ* метавонад ягон вақт моро ба ихтиёрамон сар диҳад? *Агар мо бо Ҷ ба воситаи мамоти Писари Ҷ мусолиҳа карда бошем*, ки нишонаи нотавонии пурра буд, магар *Ҷ* моро то охир бо ҳаёти *Масеҳ* ки ба тахти *Худо* нишастааст ва соҳиби ҳукми пурра аст, нигоҳ намедорад? Агар дар *мамоти Ҷ* ин қадар қувва бошад, ки моро начот дод, пас дар *ҳаёти Ҷ* барои нигоҳ доштани мо ҷӣ қадар қувваи зиёде мешавад!

5,11 Акнун мо ба афзалияти шашуми сафедкунӣ мегузарем: мо бо *Худо ба воситаи Худованди мо Исои Масеҳ* мебодем. Мо на фақат бо атоҳои *Ҷ* шодӣ мекунем, балки ба худи *Ҷ* низ. То вақти начот ёфтани мон мо кӯшиш мекардем шодиро дар ҳама ҷиҳат дунё ёбем. Лекин акнун мо танҳо бо як ёди *Ҷ* шодӣ мекунем, ва танҳо он вақте ки *Ҷ* фаромӯш мекунем, андӯхгин мешавем. Ҷӣ моро водор сохт, ки барои *Худо* шодӣ кунем? Ин кори *Исои Масеҳ* аст. Чун ҳамаи баракатҳои дигар, ин шодӣ ба мо тавассути *Ҷ* дода шудааст.

Афзалияти ҳафтуми ба сафедшудагон додашуда дар калимаҳои зерин изҳор шудааст: “...*алҳол мусолиҳа ба даст овардаем*”. Ин *мусолиҳа* ба ҳамоҳангии муносибатҳои байни *Худо* ва одамон дахл дорад, ки ба шарофати қурбонии *Начоткор* фаро расидааст. Гуноҳ одамонро аз *Худо* дур кард, байни онҳо ҷудой ва душманиро корид. Гуноҳи боиси ҷудой гардидаро мағлуб карда, *Худованд* *Исо* ононро, ки ба *Ҷ* бовар кардаанд, барои муносибатҳои ҳамоҳанг бо *Худо* зинда кард. Ва дар охир бояд қайд кард, ки *Худо* ба оштишавӣ зарурат надошт. Ошті ба одам даркор буд, зеро маҳз вай бо *Худо* душманӣ кард.

Е. Ғалабаи Масеҳ бар гуноҳи Одам (5,12-21)

5,12 Нимаи дуҷуми боби панҷум чун ҷузъи васлкунанда байни қисми пештараи нома ва се боби оянда хизмат мекунад. Бо қисми аввал онро мавзӯи маҳкумшавӣ дар *Одам* ва сафедшавӣ дар *Масеҳ* муттаҳид мекунад ва он, ки қурбонии *Масеҳ* баракатҳои

хеле бештаре меорад, нисбат ба он ки гунаҳкоршавии Одам лаънат оварда буд. Бо бобҳои 6-8 он бо гузариш аз сафедшавӣ ба покшавӣ ва аз амалҳои пургуноҳ ба гуноҳ-олудии табиати инсон пайванд аст.

Дар ин ҷо Одам дар нақши сардор ё намояндаи ҳамаи онҳоеро тасвир меёбад, ки ба офариниши кӯҳна мансубанд. Масеҳ бошад нақши Сардори ҳамаи онҳоеро дорад, ки ба офариниши нав тааллуқ доранд. Сардор аз номи мансубони худ ва барои ҳамаи мансубон амал мекунад. Мисол, вақте ки президент ягон фармонро имзо мекунад, вай барои ҳамаи шаҳрвандони кишвар амал мекунад.

Ана ҳамин чиз бо Одам рӯй дод. Дар натиҷаи гуноҳи вай ба ҷаҳон мамонт ворид гашт. Он тақдирӣ оддӣ тамоми авлоди Одам гашт, чунки ҳамаи онҳо дар вай гуноҳ карданд. Албатта, ҳар яки онҳо дар алоҳидагӣ низ гуноҳҳо содир карда буд, вале ин ҷо гап дар бораи ин намеравад. Ақидаи Павлус он аст, ки гуноҳи Одам амали намояндагӣ шуд ва, ҳамин тариқ, дар симои вай тамоми авлоди вай гуноҳ кард.

Дар ин ҷо эрод гирифтани мумкин аст, ки гуноҳи якумро дар замин Одам не, балки Ҳавво содир кардааст. Оре, ҳамин хел, лекин якум Одам офарида шуда буд, ва мақоми сардорро вай ишғол мекард. Ҳамин тавр, маҳз вай дар нақши намояндаи тамоми авлоди худ баромад мекард.

Вақте Павлус менависад, ки марг ба ҳамаи одамон гузашт, вай мамоти ҷисмониро дар назар дорад, агарчи гуноҳи Одам ба инсонҳо марги рӯҳониро низ овард. (Яъне дар ин ҷо марги ҷисмонӣ дар назар дошта шудааст, ки дар оятҳои 13-14 нишон дода шудааст).

Вақте мо ин ҷои номаро мехонем, дар мо дарҳол якчанд савол пайдо мешаванд. Магар аз рӯи инсоф аст, ки барои гуноҳи Одам ҳамаи авлоди вай гунаҳкор ҳисобида мешаванд? Оё Худо одамонро барои он маҳкум мекунад, ки онҳо гунаҳкор зода шуданд, ва ё танҳо барои он гуноҳҳо ки онҳо содир кардаанд? Ва агар одамон гуноҳкор зода шаванд ва, мувофиқан, гуноҳ накарда наметаво-

нанд, пас чаро онҳо барои амалҳои он дар назди Худо ҷавобгарӣ кашанд?

Бисёр тафсирунадагони Навиштаи Пок мағзи сарашонро дар бораи ин ва дигар саволҳои зиёд об мекарданд, ва аҷибаш ҳамин ки ба ақидаҳои гуногун омаданд. Аммо фактҳои ҳастанд, ки бо дили пур ба онҳо такардан мумкин аст.

Якум, Навиштаи Пок аниқ мегӯяд, ки ҳамаи одамон гунаҳкоранд, ҳам аз рӯи табиаташон, ҳам аз рӯи амалҳои онҳо. Касе ки аз волидонӣ заминӣ зода мешавад, аз онҳо гуноҳи Одамро мерос мегирад, ва ғайр аз он, худаш доништа роҳи гуноҳро пеш мегирад.

Дуюм, мо медонем, ки ҷазо барои гуноҳ марг аст, ҳам ҷисмонӣ, ва ҳам рӯҳонӣ, яъне ҷудои ҷовидонӣ аз Худо.

Лекин ба ҳеч кас барои гуноҳаш ҷазо гирифтани лозим нест, агар вай худаш инро нахоҳад. Ин далели муҳимест. Худо барои ин нархи гароне дод: Писари Худо фирисотод, то ки ба ҷои гуноҳкорон бимирад. Начот аз гуноҳ ва ҷазо аз рӯи бовар ба Худованд Исои Масеҳ чун атое ки мо сазовораш нестем, пешкаш карда мешавад.

Инсон бо се сабаб маҳкум карда шудааст: Вай аз рӯи табиати худ гуноҳолуд аст, гуноҳи Одам ба ҳисоби вай дароварда мешавад, ва вай бо амалҳои худ гуноҳ мекунад. Лекин гуноҳи асосии инсон дар он аст, ки вай он роҳеро, ки Худо барои начот ба вай пешниҳод мекунад, рад мекунад (Юҳ. 3,18. 19,36).

Аммо дарҳол савол пайдо мешавад: Бо онҳое ки ҳеч гоҳ Хушхабарро нашониданд, ҷӣ бояд кард? Ҷавоби ин савол қисман дар боби якум дода шудааст. Ба замми он мо метавонем ба он боварӣ дошта бошем, ки Довари тамоми ҷаҳон аз рӯи адолат амал мекунад (Ҳас. 18,25). Ў ҳеч гоҳ наметавонад бевичдонӣ ё беадолатӣ кунад. Ҳамаи қарорҳои Ў бе ғараз ва дурустанд. Ва гарчанд ба назари тирагаштаи мо баъзе вазъиятҳо пурмуаммо метобанд, мушкилӣ дар Ў нест. Агар қарори охири доварӣ садо дода бошад ва дари толори маҳкама пӯшида шавад, дигар ҳеч кас ҳақ надорад ҳукми баровардари дигаргун кунад.

5,13 Аз ин оят Павлус ба фаҳмондан сар мекунад, ки чӣ гуна Одам ба тамоми башари-ят таъсир кард. Якум, аз замони Одам сар карда то дода шудани *шариат* дар кӯҳи Сино *гуноҳ дар ҷаҳон буд*. Лекин шариати равшан баёншудаи Худо дар он замон ҳоло вучуд надошт. Одам аз Парвардигор нишондоди аниқи шифоҳӣ гирифт, ва танҳо баъд аз гузаштани садсолаҳои зиёд амри Худо дар Даҳ фармуда навишта шуд. Лекин дар давраи мобайнӣ одамон шариати расмии Худоро надоштанд. Барои ҳамин ҳам агарчи *гуноҳ* мавҷуд буд, лекин ҷиноят набуд, азбаски танҳо вайрон кардани шариати мавҷуда ҷиноят номида мешавад. Ҳангоме ки шариати манъкунандаи гуноҳ нест, *гуноҳ* ҷиноят *ҳисоб карда намешавад*.

5,14 Бо вучуди ин, дар он муддате ки ханӯз шариат набуд, *мамот* рухсатӣ намегирифт. Ғайр аз як худи Ҳанӯх, марг ба тамоми инсоният ҳукмфармо буд. Одамон на барои он мемуранд, ки фармудаҳои муайяни Худоро вайрон карданд, мисол, ба монанди Одам. Чаро марг ба онҳо низ паҳн мегардид? Ҷавоб чунин аст: Онҳо барои он мемуранд, ки дар Одам гуноҳ содир кардаанд. Агар ин беадолатӣ тобад, дар хотир доштан зарур аст, ки ин ҷо сухан дар бораи начот намеравад. Ҳар касе ки бо бовар ба Худованд мезист, зиндагии абадиро соҳиб мешуд. Лекин ҷисман онҳо айнан ҳамон хел гирифтори марг буданд, ва сабабгори ин сардор Одам буд. Чун пешвои насли инсон, Одам *тимсоли Шахсе* шуд, ки дар *оянда* меояд, яъне Худованд Исои Масеҳ. Дар оятҳои баъдина Павлус мавзӯро оиди ин ду сардор инкишоф медиҳад, ва аз монандиҳо дида бештар ба фарқҳои онҳо аҳамият медиҳад. Вай нишон медиҳад, ки дар Масеҳ писарони Одам нисбат ба он чи падари онҳо гум кард, баракати бештареро доро шуданд.

5,15 Фарқи якум дар *гуноҳи Одам* ва *бахшоиши Ғайз* Масеҳ аст. Бо гуноҳи одами якум *бисёр касон гирифтори мамот шуданд*. “*Бисёр касон*” гуфта, тамоми насли Одам дар назар дошта шудааст. Ва дар ин ҷо ҳам марги ҷисмонӣ ва ҳам рӯҳонӣ дар назар дошта шудааст.

Бахшоиши Ғайз ба ин *бисёр касон* чизи хеле бештареро медиҳад. Атое ки инсон сазовораш нест, *Ғайзи Худоро* ба тамоми инсонияти гуноҳолуд хеле хуб ифода мекунад. Ин ато ба *василаи Ғайзи* як *Одам, Исои Масеҳ* имконпазир шуд. Дар қарори мурдан барои офаридаи исёнбардоштаи Худ марҳамати аҷибӣ ӯ зоҳир гардид. Ва тавассути марги қурбонии ӯ *бахшоиши Ғайз* ҷовидонӣ акнун ба *бисёр касон* пешниҳод карда мешавад.

Ин ду гурӯҳи “*бисёр касон*” – на ҳамон як одамонанд. *Бисёр касон*-и аввал онҳоеро дар бар мегирад, ки дар натиҷаи гунаҳкоршавии Одам гирифтори марганд. *Бисёр касон*-и дуюм онҳоеро, ки қисми офариниши наво шудаанд, ки сардораш Масеҳ аст. Ба онҳо танҳо касоне мансубанд, ки барояшон Ғайзи Худо *фаровон* аст, яъне бовардорони ҳақиқӣ. Ва агарчи некӯии Худо бар ҳамаи одамон мерезад, Ғайзи ӯро танҳо онҳо қабул мекунанд, ки ба Начоткор бовардоранд.

5,16 Боз як фарқи муҳим байни гуноҳи Одам ва *бахшоиши* Масеҳ вучуд дорад. Аз пайи *як гуноҳи* Одам *доварӣ* омад, ки дар он ҳукм бароварда шуд: “Маҳкум карда шуд”. *Бахшоиши Ғайзи* Масеҳ бошад на фақат як гуноҳ, балки *гуноҳҳои* зиёдеро пӯшонд, ва ҳукмномаи зеринро баровард: “Сафед карда шуд”. Павлус меҳаҳад ин фарқро байни гуноҳи Одам ва *бахшоиши* Масеҳ, байни харобии даҳшатноке ки танҳо як гуноҳ боиси он шуд ва раҳоебии хайратангез аз *гуноҳҳои* зиёд, байни ҳукмномаи *маҳкумият* ва *сафед* шудан маҳсус қайд кунад.

5,17 Барои *гуноҳи* як одам *мамот* чун шоҳи бераҳм *ҳукмронӣ* мекард. Лекин ба ша-рофати *бахшоиши* пурҒайзи *адолат*, *бахшоиши* фаровони марҳамат, ҳамаи бовардорон *дар Ғайз ба воситаи Исои Масеҳ* ҳукмронӣ мекунанд.

Чӣ Ғайзе! Мо на танҳо аз зулми марг халосӣ ёфтаем, балки имрӯз ва дар ояндаи ҷовидонӣ аз Ғайз ҳаловат бурда, худамон ҳукмронӣ низ мекунем. Магар мо инро мефаҳмем ва ба қадраш мерасем? Магар мо чун ҳукмронии осмонӣ зиндагӣ мекунем, ё дар хокрӯбаи ин ҷаҳон ғутидаем?

5,18 *Гуноҳи* Одам ба сари ҳамаи одамон *маҳкумият* овард, лекин *адолати* Масеҳ боиси он гардид, ки *ҳамаи* одамон *барои ҳаёт сафед шуданд*. *Адолати* Масеҳ на ҳаёти \bar{U} ва на иҷрои шариат, балки марги ивазкунандаи \bar{U} дар Ҷолҷолто аст. Маҳз ҳамин боиси *барои ҳаёт сафед шудан* гардид, яъне *сафедшавие* ки *ҳаёт* мебахшад; ва \bar{U} онро барои *ҳамаи одамон* дод.

Дар ин оят ду гурӯҳи “*ҳама*” тасвир шудаанд; онҳо на ҳамон як одамонанд. *Ҳама*-и яқум онҳоянд, ки дар Одаманд. *Ҳама*-и дуюм онҳоеро дар бар мегирад, ки дар Масеҳанд. Ин аз калимаҳои ояти пешина маълум аст: “... онҳое ки *файзи фаровон* ва *бахшоиши адолатро қабул мекунад*” *Бахшоиши* бояд бо бовар қабул шавад. Танҳо онҳое ки *ҳаёташонро ба Худованд боварӣ мекунанд*, сафедшавӣ барои *ҳаётро соҳиб мешаванд*.

5,19 Чуноне ки ба *воситаи беитоати* Одам ба фармудаҳои Худо *бисёр касон гуноҳкор шуданд*, ҳамчунин *ба воситаи итоати* Масеҳ ба Падар бисёр касоне ки ба \bar{U} бовар кардаанд, *одил эълон карда мешаванд*. Маҳз итоаткории Масеҳ \bar{U} ро ба салиб овард, ки \bar{U} гуноҳҳои моро ба он бардошт.

Универсалистҳо ин оятҳоро барои тасдиқи он истифода бурданӣ мешаванд, ки оқибат ҳама начот меёбанд. Лекин ин нодуруст аст. Дар ин порча аниқ оиди ду сардорӣ гуфта шудааст ва аён аст, ки чуноне ки *гуноҳи Одам* ба онҳое ки “дар вай” хастанд, таъсир мекунад, ҳамин гуна росткории Масеҳ танҳо ба онҳое нафъ меорад, ки “дар \bar{U} ” мебошанд.

5,20 Навиштаҳои Павлус мебоист мусоҳиби яхудиҳо, ки ҳама чиз дар асоси шариат аст гуфта фикр мекард, ба ҳайрат меовард. Акнун ин мусоҳиб фаҳмид, ки *гуноҳ* ва начот на ба шариат, балки ба ду сардор таъя мекунанд. Ва, эҳтимол, вай акнун пурсидан хоҳад: “Пас шариат умуман барои чӣ дода шуда буд?” Ва фириста ҷавоб медиҳад: “*Шариат баъд ба майдон омад, то ки гуноҳ зиёд шавад*”. Шариат манбаи *гуноҳ* набуд, лекин онро чун ҷинойт бар зидди Худо аён кард. Шариат аз *гуноҳ* начот намедод, балки

гуноҳро дар тамоми сурати даҳшатнокаш нишон дод.

Вале марҳамати Худо аз *гуноҳҳои* ҳама одамҳо баландтар аст. Вақте ки *гуноҳ зиёд шуд*, *файзи* Худо дар Ҷолҷолто боз ҳам *фаровонтар гардид!*

5,21 Аз имрӯз сар карда, хангоме ҳукми *гуноҳ*, ки одамонро сӯи марг мебарад, ба охир расид, *файз ба воситаи адолат ҳаёти ҷовидониро ба василаи Исои Масеҳ, Худованди мо* ҳада карда, ҳукмрон мешавад. Эътибор диҳед, ки *файз ба воситаи адолат* ҳукмрон мешавад. Тамоми талаботи покии Худо қонеъ гардонда шуд, ҷазои шариат ба иҷро расид ва акнун Худо метавонад ба ҳама касоне ки кори Масеҳ, Ивазкунандашон, боиси сафедшавии онҳо мегардад, *ҳаёти ҷовидонӣ* ато кунад.

Дар ин оятҳо қисман ҷавоби саволе мавҷуд аст, ки чаро Худо имкон дод, то *гуноҳ* ба ҷаҳон ворид шавад. Аз сабаби он ки *гуноҳ* ба ҷаҳон ворид гашт, Худо ба шарофати қурбонии Масеҳ дорои ҷалоли зиёдтаре гардид, одам бошад соҳиби баракати бештар шуд. Дар Масеҳ будани мо нисбат ба он ки дар Одами ба *гуноҳ* наафтада мебудем, хеле хубтар аст. Агар Одам *гуноҳ* намекард, вай то ҳол дар боғи Адан зиндагӣ мекард. Аммо вай имкон намедошт, ки фарзанди Худо, вориси Худо ва ҳамвориси Исои Масеҳ шавад. Вай ваъдаҳоро оиди хонаи осмонӣ, *ҳаёти ҷовидонӣ* бо Масеҳ ва оиди он ки вай ба \bar{U} монанд мешавад, доро намешуд. Ин баракатҳо танҳо ба шарофати қурбонии раҳокунандаи Худованди мо Исои Масеҳ имконпазир гаштанд.

Ё. Роҳ ба ҳаёти пок мувофиқи Инчил

(Б. 6)

Он чи Павлус дар охири боби панҷум гуфт – оиди аз *гуноҳ* фаровонтар будани *файз*, – ба масъалаи ниҳоят муҳими зерин меорад. Магар таълимоти Хушхабар оиди начот бо *файз* аз рӯи бовар метавонад зиндагонии *гуноҳолудро роҳ* диҳад ва ё ҳавасманд кунад?

Ҷавоби ин савол – қатъиян “не” – дар бобҳои 6 то 8 мавҷуд аст. Дар боби шашум ин ҷавоб дар се калимаи марказӣ асос ёфта-

аст: доништан (ояти 3.6), ҳисобидан (ояти 11), ва супоридан, ё вогузор намудан (ояти 13).

Агар дар асоси чизи баёншуда мо фарқи байни мақом ва ҳаёти амалии бовардорро фаҳмем, пайдарпайии далелҳои Павлусро мушоҳида карданамон осонтар мегардад. Мақоми бовардор мартабаи вай дар Масеҳ аст, таҷрибаи ҳаррӯза он аст, ки вай чӣ хел зиндагӣ мекунад ё мекушад зиндагӣ кунад.

Файзи Худо аввал ба мо ин мақомро медиҳад, ва пас аз он мувофиқи мартабаи додашуда зистанро ёд медиҳад. Мартабаи мо мутлақо комил аст, чунки он дар Масеҳ аст. Дар ҳаёти воқеӣ мо бояд кӯшиш кунем, ки ба мақоми худ мувофиқ бошем. Вале мувофиқати пурра то замоне ки ба ҳузури Начоткор дар Подшоҳии Осмонӣ наистем, нахоҳад буд. Бо вучуди ин мо бояд тадриҷан ба тимсоли \bar{U} боз ва боз наздиктар шавем.

Аввал фиришта оиди муттаҳидшавии мо бо Масеҳ дар марг ва растохези \bar{U} менависад, ва баъд даъват мекунад, ки дар нури ин ҳақиқати мӯъҷизаосо зиндагӣ кунем.

6,1 Дар ин ҷо боз мусоҳиби яҳудӣ бо далеле пайдо мешавад, ки ба фикраш, раднопазир аст. Агар, мувофиқи Хушхабар, гуноҳи одам файзи боз ҳам афзунтари Худоро зохир мекарда бошад, пас магар аз ин хулоса барнамеояд, ки бояд дар *гуноҳ бимонем, то ки файз зиёд шавад?*

Имрӯз ин савол одатан чунин садо медиҳад: “Агар шумо мегӯед, ки одам танҳо ба василаи файз аз рӯи бовар начот меёбад, новобаста ба он ки чӣ мекунад; агар барои начот танҳо бовар кардан даркор бошад, пас бе ибто рафта гуноҳ кардан мумкин аст”. Аз ин нуқтаи назар, барои он ки одам ба покӣ кӯшиш кунад, як ҳуди файз кифоя нест ва чорчӯбаи шариятро дохил кардан лозим аст.

Дар ин боб чор ҷавоби пай дар пай ба саволи азали *“Оё дар гуноҳ бимонем, то ки файз зиёд шавад?”* оварда шудааст.

1. Мо дар гуноҳ мондан *наметавонем*, чунки бо Масеҳ пайвандем. Шарҳ (ояти 1-11).
2. Дар гуноҳ будани мо *лозим ҳам нест*, зеро файз ҳукми гуноҳро мағлуб кард. Даъват (ояти 12-14).

3. Гуноҳ кардани мо *мумкин нест*, чунки гуноҳ боз ҳукмфармои мо мешавад. Амр (ояти 15-19).

4. Мо *набояд* гуноҳ кунем, чунки ин метавонад оқибати бад дошта бошад. Огоҳӣ (ояти 20-23).¹⁴

6,2 Далели якуми Павлус дар он аст, ки мо дар гуноҳ истода наметавонем, зеро *нисбат ба гуноҳ мурдаем*. Дар ин ҷо оиди мартабаи мо сухан меравад. Исо, чун намояндаи мо, барои гуноҳ мурд. \bar{U} на танҳо дар ивази мо мурд – *барои ё ба ҷои* мо, балки низ ҳамчун намояндаи мо – *чун* мо, яъне дар шахси \bar{U} гӯё ҳуди мо мурдем. Ҳамин тарик, ҳангоме ки \bar{U} мурд, мо низ мурдем. \bar{U} як бор ва ҷовидона нисбат ба тамоми масъалаи гуноҳ мурд, ва онро комилан ҳал кард. Ва дар чашми Худо онҳое ки дар Масеҳанд, ҳамчунин нисбат ба гуноҳ мурданд.

Лекин ин маъно надорад, ки бовардор бегуноҳ аст. Ин онро ифода мекунад, ки вай дар марги Масеҳ ва дар ҳамаи он чи аз ин марг бармеояд, бо \bar{U} як шуд.

6,3 Ҳамин тавр, Павлус дар ин ҷо калимаи асосии якумро истифода мекунад – ДОНИШАН. Дар мисоли ғӯта вай бо гуноҳ мувофиқат накардани бовардорро таҳлил мекунад. Лекин дар ин ҷо дарҳол саволе ба миён меояд: “Ин ҷо оиди кадом ғӯта сухан меравад?” Каме аз мавзӯ дур меравем, то ки инро шарҳ диҳем.

Ҳангоме ки одам начот меёбад, *дар Исои Масеҳ таълим* мегирад, яъне бо Масеҳ дар *мамот* ва *эхёи* \bar{U} як мешавад. Ин бо ғӯта дар Рӯҳи Пок (ё ба Рӯҳи Пок) як нест, агарчи онҳо дар як вақт руҳ медиҳанд. Ғӯта дар Рӯҳ бовардорро ба бадани Масеҳ ворид мекунад (1Қӯр. 12,13), лекин ин ғӯта ба марг нест. Ғӯта *дар Масеҳ* маънои онро дорад, ки дар чашми Худо мо ҳамроҳи Масеҳ мурдем ва низ бо \bar{U} зинда шудем.

Оиди ғӯта сухан ронда, Павлус ҳам рӯҳан ба Масеҳ монанд шудан, ҳам дар ғӯтаи обӣ инъикос ёфтани онро дар назар дорад. Баъдтар, ба қадри инкишоф додани ин мавзӯ, вай маънои асосиро маҳз ба ғӯта мегузаронад ва ба хонандагони худ оиди дафн ва якшавии онҳо дар шабоҳати марги Масеҳ хотиррасон менамояд.

Дар ягон ҷои Паймони Навин ҳодисаи ғайримаъмулии бовардори ғӯтанахӯрда таҳлил карда намешавад. Дар назар дошта шудааст, ки касе пас аз бозгашт кардан дарҳол ғӯта мехӯрад. Худованди мо низ оиди бовар ва ғӯта дар як ҷумла мегӯяд: “Ҳар ки имон оварда, таъмид ёбад, начот хоҳад ёфт...” (Марк. 16,16). Ҳамин тариқ, гарчанде ки ғӯта шартӣ зарурии начот нест, он чун шаҳодати ҷудонашавандаи начот ёфтани хизмат мекунад.

6,4 Ғӯтаи обӣ тасвири аёнии таъмид дар Масеҳро нишон медиҳад. Бовардор ба обҳои сиёҳи марг ворид мешавад (дар шахси Худованд Исо), ва баъд чун одами нав дар Масеҳ бармехезад, то ки *дар ҳаёти нав қадамгузор шавад*. Шахси ғӯтахӯрда гӯё дар маросими дафни одами кӯхнаи худ ҳузур дорад. Ва ба об ворид гашта, вай мегӯяд: “Ҳамаи он чи ман чун фарзанди гуноҳолуди Одам бо он мезистам, дар салиб кушта шуда буд”. Аз об берун омада, вай эълон мекунад: “Ва акнун на ман зиндагӣ мекунам, балки Масеҳ дар ман зиндагӣ мекунад” (Ғал. 2,20).

Конибеар ва Ҳаусон менависанд: “Ин порчаро танҳо дар ҳолате фаҳмидан мумкин аст, ки аз ибтидо бо ғӯтидан ба об иҷро шудани ғӯтаро аз назар соқит накунем.”

Баъд фириста ба фикри дигар мегузарад: Растохези Масеҳ ба мо имкон медиҳад, то *дар ҳаёти нав қадамгузор шавем*. Ҳамчунин вай менависад, ки *Масеҳ бо ҷалоли Падар аз мурдагон эҳё шуд*. Ин чунин маъно дорад, ки сифатҳои олии Худо – росткориҳои Ҷ, муҳаббат, покии Ҷ ва ғайра – талаб мекард, ки Ҷ Худовандро зинда кунад. Бо назардошти комил будани Шахсияти Начоткор Худо наметавонист Ҷро дар қабр хобида гузорад. Худо Ҷро зинда кард, ва акнун мо, бо Масеҳ дар зиндашавии Ҷ як шуда, *дар ҳаёти нав қадамгузор шуда* метавонем.

6,5 Айнан ҳамон тавре ки мо *дар мисоли мамоти Ҷ бо Ҷ пайванд шуда бошем, мо дар мисоли эҳёи Ҷ низ пайванд хоҳем буд*. Калимаҳои “*мисоли мамоти Ҷ*” ба ғӯтидани бовардор ба об ҳангоми ғӯта тааллуқ доранд. Дар асл якшавӣ бо Масеҳ дар марги Ҷ тахминан 2000 сол қабл ба вуқӯъ пайваста буд, аммо ғӯта “*мисол*”-и ҳодисаҳои гузашта

мебошад. Лекин мо на танҳо ба об фуру меравем, мо ҳамчунин аз он мебароем, ба монанди растохези Ҷ.

Айнан ҳамон тавре ки мо дар Масеҳ дар *мисоли мамоти Ҷ пайванд шуда* будем (ба об ғӯтонда шуда будем), ҳамон хел мо бо Ҷ *дар мисоли эҳёи низ пайванд хоҳем буд* (аз об берун оварда мешавем). Ибораи “*хоҳем буд*” на хатман замони ояндаро ифода мекунад. Ҳоҷ менависад:

*Ин калимаҳо на ба он чи тааллуқ доранд, ки дар оянда ба вуқӯъ меояд, балки пайдарпайии ҳодисаҳоро, алоқии сабабу натиҷаро мефаҳмонанд. Агар як воқеа рух диҳад, хатман дигараш низ бояд рух диҳад.*¹⁵

6,6 Дар ғӯтаи масеҳӣ мо эътироф мекунем, ки *инсонии кӯхнаи мо* бо Масеҳ *маслуб шудааст*. Инсонии кӯхна гуфта табиати Одамии моро, “ман”-и кӯхна, бадхашм, аз нав зоданашударо бо тамоми одат ва хислатҳои бадаш номидаанд. Ҳангоми бозгашт намудан мо одами *кӯхнаро* аз худ мебарорем ва наваширо мепӯшем, гӯё ки чандаи чиркинро ба либоси тоза иваз мекарда бошем (ниг. Қўл. 3,9.10).

Мехкӯб шудани одами кӯхна дар Ҷолҷолто онро ифода мекунад, ки *ҷисми пургуноҳи* мо аз ваколатҳои худ маҳрум гашта буд. *Ҷисми пургуноҳ* гуфта на ҷисми табиӣ мо, балки гуноҳи дар мо мезистаро номидаанд, ки ҳукмфармои золими идоракунандаи одам аст. Ва ин ҷисми пургуноҳ *ботил гардид*, яъне ҳукми вай бекор карда шудааст ва безътибор ҳисобида мешавад. Ҷумлаи охири ин иддаоро тасдиқ мекунад: “...*то мо дигар бандагони гуноҳ набошем*”. Зулми гуноҳ сарнагун карда шуд.

6,7 *Чунки мурда аз гуноҳ фориғ аст*. Тасаввур мекунем, ки ягон кас барои куштани полис ба марг дар курсии барқӣ маҳкум шудааст. Пас аз иҷро шудани ҳукми қатл вай аз ҳамин *гуноҳ фориғ мешавад* (айнан “сафед карда мешавад”). Вай чазо дид, ва парванда пӯшида ҳисобида мешавад.

Мо низ бо Масеҳ дар салиби Ҷолҷолто мурдем. Дар айнаи ҳол на танҳо барои гуноҳҳо чазо дода шуд, балки озодӣ аз чанголи гуноҳ низ ба даст омад. Аз ҳамон вақт мо дигар чун ғулумон тобеи вай нестем.

6,8 Марги мо бо Масеҳ танҳо як тарафи корро нишон медиҳад. Тарафи дигари он ин аст, ки мо ҳамчунин бо *Ҷ низ хоҳем зист*. Мо барои гуноҳ мурдем ва барои росткорӣ зиндагӣ мекунем. Мо аз ҳукмронии гуноҳ дар ҳаёти мо озод шудем ва аллакай дар ҳамин ҷо ва ҳозир шарикӣ ҳаёти Масеҳи зиндашуда ҳастем. Ва, шукри Худованд, мо ин ҳаётро ҷовидона соҳиб мешавем!

6,9 Боварии мо дар донишони он асос ёфтааст, ки Масеҳи зиндашуда дигар маргро намебинад. Марг дигар бар *Ҷ қудрат надорад*. Марг *Ҷро* се рӯзу ду шаб соҳиб буд, лекин ин ҳукм ҷовидона ба гузашта рафт. Масеҳ дигар намемирад!

6,10 Вақте Худованд Исо мурд, вай барои ҳамаи он чи бо *гуноҳ* вобаста аст, мурд. *Ҷ* барои талаботи гуноҳ, ба хотири ҷазо барои гуноҳ, барои натиҷаҳои он мурд. *Ҷ* кори Худо иҷро кард ва ин масъаларо пурра ва қатъиян ҳал кард. Ва акнун *Ҷ* зинда аст, барои *Худо* зинда аст. Ба як маънӣ *Ҷ* ҳама вақт барои *Худо* мезист, лекин ҳозир *Ҷ* дар муносибатҳои тамоман нав бо *Худо* зинда аст, чун *Зиндашуда*, ки дар он ҷоест, ки ба гуноҳ роҳ нест.

Пеш аз он ки ба оятҳои дигар гузарем, биед боз як бор даҳ ояти аввалро бубинем. Мавзӯи асосии онҳо покшавист, яъне *Худо* ҳаёти одамро ҷӣ хел ба покӣ табдил медиҳад. Аз нуқтаи назари мавқеи мо дар назди *Худо*, мо дар *Масеҳ* барои гуноҳ мурдем ва бо *Ҷ* зинда шудем. Ин дар *ғӯтаи* мо акс ёфтааст. Марги мо дар *Масеҳ* ҳаёти моро дар *Одам* хотима дод. *Худо* одами *кӯҳнаи* моро на ба дигаргуншавӣ, балки ба марг маҳкум кард. Ва ин ҳукм дар *Ҷолҷолто* иҷро шуда буд, ҳангоме ки мо бо *Масеҳ* мурдем. Ва акнун мо бо *Масеҳ* зинда шудем, то дар ҳаёти нав қадамгузор шавем. Зулми гуноҳ сарнагун гардид, зеро гуноҳ бар мурдагон ҳукмрон нест. Акнун мо озодем, то ки барои *Худо* зиндагӣ кунем.

6,11 То ин дам Павлус оиди мавқеи мо сухан меронд, акнун бошад вай ба таъсири амалии ин ҳақиқат дар ҳаётимон мегузарад. Мо бояд *худро барои гуноҳ мурда*, аммо *барои Худо* дар *Худованди* мо *Исои Масеҳ* зинда ҳисоб кунем.

Маънои *ҶИСОБИДАН* – қабули он чи *Худо* оиди мо мегӯяд, ва зистан дар нури ҳамин фаҳмиш мебошад. Рут Паксон менависад:

*[Ин яъне] боварӣ ба он чи мебошад, ки Худованд дар Румиён 6,6 гуфтааст, ва инро чун факте ҳисобидан, ки ҳангоми наҷотдиҳии одам содир шудааст. Ин қадами муайяни боварро талаб мекунад, ки ба муносибатҳои мувофиқ ба одами кӯҳна меоварад. Он гоҳ мо ӯро дар ҳамон ҷое мебинем, ки Худо ӯро мебинад, – дар солиб мехкӯбшуда, бо Масеҳ мурда. Ва аз он вақт бовар барои нигоҳ доштани вай дар он ҷое ки вай аз рӯи марҳамати Худо ҷойгир шуда буд, кӯмак мекунад. Натиҷаи ин табаддулотҳои ҷуқури дохилӣ мешаванд, зеро худӣ дили мо бояд ба Худо имкон диҳад, то дар мо ин “ман”-и кӯҳнаро чун ҷизе ки сазовори зистан нест аз ҳамаи ҳуқуқҳои соҳибӣ мо будан маҳрум шудааст, маҳкум кунад. Қадами якум ба покии амалӣ айнан ана ҳамин мехкӯбшуда эътироф намудани одами кӯҳна мебошад.*¹⁶

Мо *худро барои гуноҳ* кардан мурда ҳисоб мекунем, ҳангоме ба васвасаҳои гуногун чунон эътино мекунем, ки мурда эътино мекунад. Боре дар кӯча ба Августин зане часпид, ки то бовардор шудани вай маъшуқааш буд. Ҳангоме ки вай рӯй тофта худро дур кашид, зан аз қафояш фарёд зад: “Охир ин манам, Августин, ин манам!” Тезтар қадам гузошта, вай аз паси китф ба вай нидо кард: “Ҳа, ман медонам, аммо ин дигар ман нестам!”¹⁷ Ин суханхоро гуфта, вай дар назар дошт, ки *барои гуноҳ мурдааст* ва акнун танҳо *барои Худо* зиндагӣ мекунад. Мурда ба фаҳш, дурӯғ, найранг, ғайбат ва ҳама гуноҳҳои боқимонда дода шуда наметавонад.

Акнун мо *барои Худо* дар *Исои Масеҳ* зиндаем. Ин чунин маъно дорад, ки акнун мо ба покӣ, парастии, хизматгузорӣ, дуо ва ҳаёти пурсамер даъват шудаем.

6,12 Дар ояти шашум мо хондем, ки одами кӯҳнаи мо маслуб шуда буд, то ки ҳукми гуноҳ вайрон карда шавад, то ки мо дигар ғулумҳои нотавони вай набоем. Дертар даъват ба корҳои амалӣ меояд, ки дар фаҳмиши мартабаи нави мо асос ёфтааст. Мо

набойд ба гуноҳ ичозат диҳем, ки дар *ҷисми мирандаи* мо хоҳишҳои бешармонаро бедор карда, *ҳукмронӣ* кунад. Дар Ҷолҷолто ҳукми гуноҳ ба воситаи марг қатъ гардида буд. Акнун бошад мо бояд зухуроти онро амалан бартараф кунем. Дар ин ҷо иштироки шахсии мо зарур аст. Албатта, фақат Худо метавонад моро пок кунад, лекин мо бояд инро хоҳем.

6,13 Мо ба калимаи сеюми марказии ин боб мегузарем – ВОГУЗОР НАМУДАН. Мо набояд *андоми* худро ба гуноҳ супорем, то ки онҳо чун *олати шарорат* хизмат кунанд. Мо бояд идоракунии узвҳои хешро ба *Худо* супорем, ва \bar{U} онҳоро барои росткорӣ истифода мекунем. Охир, мо аз марг ба ҳаёт зинда карда шудаем, ва чуноне ки дар Румиён 6,4 гуфта шудааст, мо бояд дар ҳаёти нав қадамгузор шавем.

6,14 Ин ҷо боз як сабаб оварда мешавад, ки чаро *гуноҳ набояд* бар бовардорон ҳукмронӣ кунад. Сабаби якум – одами кӯхнаи мо бо Масех маслӯб карда шудааст (6,6). Сабаби дуюм дар он аст, ки мо аллақай *тобеи шариат не, балки тобеи файз* ҳастем.

Гуноҳ дасти худро бар ҳамаи ононе гузошт, ки дар зери шариатанд. Чаро? Зеро шариат ба одам мегӯяд, ки чӣ кор кардан зарур аст, аммо дар баробари ин ягон ҳел қувват барои ба ҷо овардани он намедиҳад. Зиёда аз он, шариат дар табиати гуноҳолуди одам хоҳишҳои бешармонаи содир кардани он чизеро, ки кардан мумкин нест, бедор мекунад. Чуноне ки мегӯянд, меваи мамнӯъ ширин аст.

Аммо *гуноҳ* бар ононе ки зери файз ҳастанд, ҳукм надорад. Бовардор барои гуноҳ мурдааст. \bar{U} Рӯҳи Покро қабул кардааст, ки барои дар покии зистан қувват медиҳад. Водоркунандаи \bar{u} на тарси ҷазо, балки муҳаббат ба Наҷоткор аст. Танҳо *файз* метавонад ҳақиқатан покшавиро ба вучуд оварад. Чуноне ки Денни менависад, “аз гуноҳ на манъ кардан, балки илҳами Рӯҳи Худо озод мекунад; ва покиро на кӯҳи Сино медиҳад, балки теппаи Ҷолҷолто”.¹⁸

6,15 Ононе ки аз *файз* метарсанд, мегӯянд, ки вай ба одамоне имкон медиҳад гуноҳ кунанд. Павлус ин масъаларо ҳал кардани шуда, худаш ин саволро медиҳад, ва пас

ҷавоби аниқи манфӣ медиҳад. Мо аз шариат озодем, вале мо бе шариат нестем. *Файз* ба мо имкон медиҳад ба Худо хизмат кунем, на ин ки бар зидди \bar{U} гуноҳ кунем.

Дар 6,1 савол дода шуда буд: “Оё дар гуноҳ бимонем?” Ин ҷо савол андаке дигар ҳел садо медиҳад: “Оё мо ақаллан каме гуноҳ мекарда бошем?” Дар ҳар ду ҳолат ҷавоби аниқ ин аст: “Ҳеҷ гоҳ!” Худо бо ягон ҳел гуноҳ созиш намекунад.

6,16 Павлус мисоли оддии ҳаётро меорад: агар мо ба ягон кас чун ба ҳоким тобеъ шавем, он гоҳ, бо ин роҳ, ғуломи вай мешавем. Худи ҳамин ҳел, агар мо ба гуноҳ фурухта шавем, *бандаи* гуноҳ мешавем, ва он гоҳ дар охири роҳ моро *мамоти* ногузир мунтазир аст. Аз тарафи дигар, агар мо қарор диҳем, ки ба Худо тобеъ шавем, натиҷаи он зиндагии росткорона мешавад. Ғуломҳои гуноҳ бо ҳиссиёти айб, тарс ва ноумедӣ баста шудаанд, вале бандаҳои Худо озоданд чунон ки ба онҳо табиати нави онҳо амр медиҳад, рафтор кунанд. Ҳамин тариқ, чаро ғулом бошем, агар озод будан мумкин бошад?

6,17 Ҷ. Б. Филлипс ин оятро чунин ифода кардааст: “Худоро шукр, ки шумо, агарчи замоне ғуломҳои гуноҳ будед, аз сидқи дил ба даъвати таълимоти Масех ҷавоб дода, ихтиёран ба таъсири \bar{u} дода шудед”. Масеҳиёни Рум қомилан ва пурра худро ба итоати Хушхабар оиди файзи Худо супориданд, ҳамроҳи он *таълимоте* ки Павлус дар ин нома баён мекунад.

6,18 Таълимоти дуруст бояд боиси дуруст фаҳмидани \bar{u} ҳдадорӣ гардад. Ба шарофати аз *гуноҳ фориғ шудан* мо *бандагони адолат гардидаем*. Калимаҳои “аз *гуноҳ фориғ шуда*” на дигар вучуд надоштани табиати кӯхна, балки халос шудан аз таъсири табиати гуноҳолуд ва хотимаи корҳои пургуноҳро ифода мекунад. Аз матн аён аст, ки ин оят хотимаи ҳукми пурраи гуноҳро дар ҳаёти бовардор дар назар дорад.

6,19 Дар ояти пешина фиришта оиди бандагони росткорӣ менависад, лекин дар баробари ин, албатта, мефаҳмад, ки одамоне росткорона мезиста ҳақиқатан бо ҳеҷ чиз побанд нестанд. “Росткории амалӣ ғуломӣ нест, агар мо оиди он фақат аз нуқтаи назари

одамӣ фикр накунем.”¹⁹ Ба гуноҳ додашудагон дар ҳақиқат ғуломҳои гуноҳанд, аммо ононе ки Писар озодашон кард, ҳақиқатан озодаанд (Юҳ. 8,34.36).

Павлус мефаҳмонад, ки муносибатҳои байни ғулом ва хочаро мисол оварда, вай аз рӯи муҳокимарони одамӣ сухан меронад, яъне ба мисоли шинос аз ҳаёти ҳаррӯза така мекунад. Вай ин муқоисаро ба *хотири сустии ҷисми* онҳо меорад, бо ибораи дигар, аз сабаби мушкilotи маънавӣ ва рӯҳӣ дар фаҳмидани ин гуна ҳақиқат. Таълимотро баъзан як навъ мусаввар кардан лозим меояд, то ки вай боз ҳам фаҳмотар бошад.

То бозгашт намудан бовардорон ҷисми худро ба ғуломии ҳар гуна *нопокӣ* ва аз як *шарорат* ба дигараш месупурданд. Акнун бошад онҳо худи ҳамон танҳояшонро *ба бандагии адолат* бахшиданд, то ки ҳаёти онҳо дар ҳақиқат ба покӣ мувофиқ бошад.

6,20 Вақте онҳо *бандагии гуноҳ буданд*, озодии ягонае ки онҳо доштанд, озодӣ аз *адолат* буд. Чӣ гуна вазъияти мудҳиш, ноумедона аст – ба ҳама чизи бад тобеъ будан ва маҳрум будан аз ҳама чизи нек!

6,21 Павлус ба онҳо (ва ба мо низ) маслиҳат медиҳад рӯйхати ҳамаи он самархоеро тартиб диҳанд, ки онҳо дар ҳаёти наҷотнаёфташон доштанд, самарҳои он амалхоеро, ки бовардорон аз онҳо ҳоло рӯйрост *шарм мебаранд*. Маркӯс Рейнсфорд нақшаи таҳминии ин гуна рӯйхатро тартиб додааст:

1. *Суиистеъмоли қобилиятҳои худ.*
2. *Поймол кардани эҳсосот.*
3. *Беҳуда гузаронидани вақт.*
4. *Суиистеъмоли қудрат.*
5. *Фиреб додани дӯстони хуб.*
6. *Ҳаром кардани орзуҳои неки худ.*
7. *Масҳара кардани муҳаббат, хусусан муҳаббати Худо.*

Ва агар ҳамаи инро як кунем, он гоҳ натиҷаи он танҳо “ШАРМ” мешавад.²⁰

Анҷоми онҳо мамот аст. “Ҳар як гуноҳ ба марг мебарад, ва агар тамом нашавад, дар охир назди он меояд – назди ҳадаф ва муқофоти худ”, менависад А.Т. Пиерсон.²¹

6,22 Бозгашт намудан вазъи касро пурра дигаргун мекунад. Вай аз ҳукми *гуноҳ* озод мешавад ва бандаи ихтиёрии *Худо* мешавад.

Ва натиҷаи ин – зиндагии росткорона аст, ки *анҷоми он ҳаёти ҷовидонӣ* мешавад. Албатта, бовардорон аллакай ҳаёти ҷовидонӣ доранд, лекин ин оят оиди маъноии томи *ҳаёти фаровоне* ки он ҷисми нави ҷалол-ёфтара дар бар мегирад, сухан меронад.

6,23 Ҳамин тарик, фириста чамъи муқобилгузориҳоро нишон дода, хулоса мекунад:

Ду ҳоким – *гуноҳ* ва *Худо*.

Ду тарик – *музд* ва *бахшоии*.

Ду натиҷа – *мамот* ва *ҳаёти ҷовидонӣ*.

Диққат диҳед, ки ҳаёти ҷовидонӣ дар Шахсияти *Исои Масеҳ*, *Худованди мо* нухуфта аст. Онҳое ки дар *Масеҳанд*, *ҳаёти ҷовидонӣ доранд*. Ва ин ҳамин хел осон аст!

Ж. Ҷои шарият дар ҳаёти бовардор (Б. 7)

Акнун фириста ба саволе мегузарад, ки бояд хатман ба миён меомад: Масеҳиён ба шарият бояд чӣ хел муносибат кунанд? Эҳтимол, ба ин савол ҷавоб дода, Павлус фикран ба яҳудиёни бовардор мурочиат мекард, зеро шарияти мушаххас ба Исроил дода шуда буд, аммо принципҳои умумии ин боб ба ҳамаи ғайрияҳудиён низ мутааллиқанд, ки барғалат мекушанд аз рӯи шарият зиндагӣ кунанд, ҳол он ки аллакай аз рӯи бовар сафед карда шудаанд.

Дар боби шашум мо дидем, ки чӣ хел марг ҳукми табиати гуноҳолудро дар ҳаёти фарзанди *Худо* барҳам дод. Дар ин ҷо мо мебинем, ки марг ҳукми шариятро низ бар онҳое ки зери он буданд, бекор мекунад.

7,1 Ин оят бо боби 6,14 алоқаманд аст: “*Охир, шумо тобеи шарият не, балки тобеи файз ҳастед*”. Ва вобастагӣ дар ин аст: “*Шумо бояд донед, ки тобеи шарият нестед – ё шумо намефаҳмед, ки шарият бар одамизод танҳо то он даме қудрат дорад, ки вай зинда аст?*” Павлус ба онҳое мурочиат мекунад, ки бо присипҳои асосии шарият шиносанд ва, мутобиқ ба он, мефаҳманд, ки *шарият* ба мурдагон паҳн намешавад.

7,2 Барои фаҳмондани ин ақида Павлус онро мисол меорад, ки чӣ хел марг ақди никоҳро вайрон мекунад. *Зан* аз рӯи *шарият* танҳо бо шавҳари *зинда* вобаста аст, лекин агар *шавҳариш бимирад*, он гоҳ вай аз ин *шарият* *фориг* мешавад.

7,3 *Агар* зан хангоми зинда будани шавҳараш ба дигар кас ба шавҳар барояд, дар зинокорӣ айбдор мешавад. Аммо *агар шавҳари вай бимирад*, вай *фориг мешавад*, ки бидуни ягон хел гуноҳ боз шавҳар кунад.

7,4 Ин мисолро баррасӣ карда, мо набояд бикӯшем, ки дар ҷузъиёти он мувофиқатҳои таҳтуллафзиро ёбем. Мисол: на шавҳар, на зан дар дар ин ҷо шариатро ифода намекунанд. Мақсади мисол – нишон додани он аст, ки ҷуноне ки марг риштаҳои никоҳро меканад, ҳамин гуна марги бовардор бо Масеҳ тобеияти ӯро ба шариат барҳам медихад.

Диккат кунед, Павлус наменависад, ки шариат мемирад. Шариат боқӣ мемонад ва барои ошкор кардани гуноҳ хизмат мекунад. Ҳамчунин лозим аст, ки зери калимаи “мо” вай онҳоеро дар назар дорад, ки то ба Масеҳ бозгашт намуданашон яҳудӣ буданд.

Мо ба *воситаи бадани Масеҳ ба шариат мурдем*, яъне ба шарофати он ки бадани ӯ ба марг дода шуд. Мо дигар бо *шариат* пайваст нестем; мо акнун бо Масеҳи зиндашуда пайваст ҳастем. Иттиҳоди мо аз тарафи марг барҳам дода шуд, ва акнун мо ба иттиҳоди нав дохил шудем. Ва аз ҳамон вақте ки мо аз *шариат* озод шудем, мо метавонем ба *Худо самаре* орем.

7,5 Суханҳо оиди меваҳо ба мо боз онро ёдрас мекунанд, ки мо ҷӣ гуна самар меовардем, хангоме ки ба *ҳасби ҷисм зиндагӣ мекардем*. Ибораи “ба *ҳасби ҷисм*”, албатта, “дар бадан”-ро намефаҳмонад. Ҷисм ин ҷо мақоми моро пеши Худо то бовар кардан ифода мекунад. Он вақт ҷисм асоси муносибатҳои моро ба Худо ташкил меод. Мо пурра ба он вобаста будем, ки дар ҳақиқат кистем ва барои дастрас кардани ризомандии Худо ҷӣ мекунем. Зиндагӣ ба *ҳасби ҷисм* ба зиндагӣ дар Масеҳ муқобил аст.

То бовардор шудан моро *ҳаваси гуноҳхое* идора мекарданд, ки ба *воситаи шариат ошкор мешуд*. Шариат сабаби пайдоиши онҳо набуд, лекин маҳз барои он ки шариат онҳоро номбар ва манъ мекард, дар одамон хоҳиши саҳти содир кардани онҳо ба вучуд омад.

Ин *ҳаваси гуноҳхое* роҳи баромади худро дар бадани мо меёфтанд, ва замоне ки мо ба васвасаи онҳо дода мешудем, натиҷааш меваи захролуд буд, ки *мамотро* меоварад. Дар Галотиён 5,19-21 Павлус оиди ин мева ҳамчун амалҳои ҷисм менависад: “фиск, зино, нопокӣ, фучур, бутпарастӣ, ҷодугарӣ, душманӣ, хархаша, ҳасад, ҳашм, низоъ, ихтилофот, бидъатҳо, нафрат, қатлҳо, бадмастӣ, бетартибӣ”.

7,6 Дар байни он тағйиротҳои олиҷаноб, ки хангоми бовардор шудан бо мо руҳ медиҳанд, аз *шариат* озод шудани мо низ ҳаст. Ин чун натиҷаи он руҳ медиҳад, ки мо бо Масеҳ мурдем. Азбаски ӯ ҳамчун Намояндаи мо мурд, мо якҷоя бо ӯ мурдем. Бо марги Худ ӯ тамоми талаботи шариатро иҷро кард ва ҷазои мудҳиши муқарраркардаи онро дид. Ҳамин тавр, мо аз шариат ва аз лаънати ногузир озод шудем. Ва ду ҷазо буда наметавонанд.

Худо дубора музд наметалабад –

Аввал аз дастони хушиоршудаи

Ҳимоятгари ман,

Пас аз он бори дигар аз ман.

Огаст М. Топледи

Акнун мо озод карда шудем, то ки ба *Худо мувофиқи рӯҳи тоза бандагӣ кунем*, на ин ки мувофиқи *ҳарфи кӯҳна*. Хизматгузории мо дар муҳаббат асос ёфтааст, на ин ки дар тарс; ин хизматгузории озодӣ аст, на ин ки маҷбуркунӣ. Вай на дар кӯшиши ғуломонаи дақиқ иҷро кардани ону маросимҳо зоҳир мешавад, балки дар худфидоии хушбахтона барои ҷалол додани Худо ва хизмат ба дигарон.

7,7 Фикре ба вучуд омада метавонад, ки Павлус гӯё ки шариатро танқид мекунад. Вай навиштааст, ки бовардорон барои гуноҳ ва шариат мурдаанд, ва ин метавонист ба ақидае орад, ки шариат бадӣ аст. Лекин ин тамоман ин тавр нест.

Дар 7,7–13 Павлус он нақши муҳимро тасвир мекунад, ки шариат дар ҳаёти шахсии вай то хангоми наҷот ёфтаниш бозидаст. Вай зикр мекунад, ки худ аз худ шариат гуноҳолуд нест, лекин гуноҳро дар одам фош мекунад. Маҳз шариат ба Павлус тамоман вайрон будани қалби вайро нишон дод.

Худро бо атрофиён муқоиса карда, вай нисбати худ эҳтироми зиёдро ҳис мекард. Аммо ҳангоме ки талаботи шариати Худо дар вай амали ошкорсозиро шурӯъ карданд, Павлус хомӯш шуд ва гуноҳолуд будани худро дарк намуд.

Фармудаи даҳум ба вай таъсири махсусе гузошт: “*тамаъ накун*”. Хоҳишҳои ҳасадхӯрона дар шуури одам ба вучуд меоянд. Ва гарчанд Павлус ягон хел гуноҳҳои вазнинтар, нафратангезтарро содир накардааст, вай, бо вучуди ин, фаҳмид, ки зиндагии фикриаш гуноҳолуд аст. Вай фаҳмид, ки афкори бад ба ҳамаон дараҷае гуноҳолуданд, ки рафтори бад чунинанд. Ҳаёти вай бо ниятҳои нопок захролуд шуда буд. Гарчанд зоҳиран вай бенуқсон намуда тавонад ҳам, лекин аз дарун ҳаёти Павлус пур аз даҳшатҳо буд.

7,8 *Гуноҳ, бо баҳонаи ҳукми шариат, дар дили ман ҳар гуна тамаъро ба вучуд овард.* Дар ин ҷо *тамаъ* маҳз тамаи бахилона ва ҳасадхӯронаро мефаҳмонад. Ҳангоме ки шариат ҳар гуна хоҳишҳои нопокро манъ мекунад, табиати вайрони одам боз ҳам сахттар ба онҳо майл мекунад. Мисол, ин қонун чунин тобиш дорад: “Шумо набояд дар ҳаёли худ сахнаҳои гуногуни ба қонеъ намудани майли шаҳвонӣ алоқамандро бедор намоед. Шумо набояд дар олами ҳаёлотии шаҳвонӣ зиндагӣ кунед”. Ин қонун бо афкори нопок, паст ва бешармона зистанро манъ мекунад. Лекин, мутаассифона, вай қувват намедихад, ки ин гуноҳ бартараф карда шавад. Ва дар натиҷа одамоне ки зери шариатанд, боз ҳам бештар ба олами ношоистаи шаҳвонӣ ҷалб мешаванд. Ва онҳо мефаҳманд, ки агар амал мамнӯъ бошад, табиати гуноҳолуди одам боз ҳам сахттар водор мекунад, ки онро содир кунад. “Оби дуздӣ ширин аст, ва нони рустӣ лазиз аст” (Мас. 9,17).

Бе шариат гуноҳ нисбатан мурда аст. Ботини гуноҳолуди одам ба сағи хобида монанд аст. Ҳангоме ки шариат пайдо мешавад ва “Мумкин нест!” меғӯяд, сағ бедор мешавад, бо ҳашм мехезад ва бо як беҳудӣ содир кардани ҳама чизи манъшударо сар мекунад.

7,9 То он даме ки шариат вайро фош кард, Павлус *зиндагӣ мекард*, яъне вучуди

гуноҳолуди вай нисбатан беамал буд ва вай хушбахт ва беҳабар аз он буд, ки ҷӣ андоза нуқсонии зиёд дар дили вай ниҳон аст.

Аммо вақте ки ҳукми шариат ба майдон омад, яъне ҳангоме ки қувваи ошкоркунандаи фармон зоҳир шуд, табиати гуноҳолуди вай афрӯхт. Ҳар қадар бисёртар вай мекушид, ки итоаткор шавад, ҳамаон қадар ўро ноқомӣ фаро мегирифт. Ва дар ў ҳар гуна умеди бо қувваи худ ба наҷот ноил гаштан *мурд*. Вай барои ҳар гуна фикр оиди некӯ будани худ *мурд*. Вай *мурд* барои ҳар гуна орзу оиди сафедшавӣ аз рӯи шариат.

7,10 Вай фаҳмид, ки *ҳукми барои зиндагӣ додашуда*, дар асл вайро ба *мамот* овард. Лекин, ҷӣ гуна ҳукм метавонад *барои ҳаёт дода шуда* бошад? Биёед ба Ибодат 18,5 мурочиат мекунем, ки дар он ҷо Худо меғӯяд: “Ва фароизу дастурҳои Маро рия намоед, ки одам онҳоро ба амал оварда бо онҳо зинда хоҳад буд. Ман Худованд ҳастам”. Дар *асл* шариат зиндагиро ба касе ваъда медихад, ки онро рия мекунад. Лавҳа дар панҷараи шер меғӯяд: “Аз панҷара дур бошед!” Агар ба ин нишондод итоат кунем, он ҳаёт медихад. Вале агар кӯдаки гапнодаро, бар хилофи ин навиштаҷот, аз монеа барои сила кардани шер гузарад, ин боиси марг мегардад.

7,11 Боз Павлус далел меорад, ки худ аз худ шариат дар ҳеч чиз гунаҳкор нест. Вайро ба шикастани шариат *гуноҳи* дар дохилаш мезиста тела медод. Ин гуноҳ дар вай ақидаеро пайдо кард, ки гӯё меваи мамнӯъ, охир, на он қадар ҳам бад аст ва вай хушбахтӣ ва шодӣ меорад ва оиди ин фикр кардан зарур нест. Гуноҳ тахминеро изҳор кард, ки Худо баъзе дилхушиҳои барои вай муқарраршударо пинҳон мекунад. Ва ҳамин тариқ гуноҳ ўро ба он маъно *кушт*, ки тамоми умедҳои вайро барои соҳиб шудан, ё сазовор шудан ба наҷот ба марг маҳкум кард.

7,12 *Шариат* худ аз худ *муқаддас аст*, ва ҳар як *ҳукм муқаддас*, *барҳақ* ва *нек аст*. Мо бояд доимо дар хотир дошта бошем, ки шариат ягон чизи бад надорад. Вай аз тарафи Худо дода шуда буд ва ифодаи комили иродаи Ё барои халқи Ёст. Сустии шариат аз “бесифатии ашйи хом” ба вучуд меояд, ша-

рият ба касоне дода шудааст, ки аллакай гунаҳкорони халокшуда буданд. Шариат барои он зарур буд, ки ба онҳо гуноҳолудиашонро нишон диҳад, лекин дар баробари ин онҳо ҳамон мӯхтоҷ ба Начоткор буданд, ки метавонист онҳоро аз чазо ва ҳукми гуноҳ раҳо диҳад.

7,13 Ин ҷо зери калимаи “нек” шариат дар назар дошта шудааст, ки аз ояти пешина бармеояд. Ҳамин гуна, Павлус савол мегузарад: “Наход шариат барои ман *мамонт* меоварда бошад?” Яъне магар шариат айбдор аст, ки Павлусро (ва ҳамаи моро) ба марг маҳкум мекунад? Ва ҷавоб чунин мешавад: “*Ба ҳеч ваҷҳ!*” На шариат гуноҳкор аст, балки гуноҳ. Шариат манбаи гуноҳ набуд, лекин он гуноҳро дар тамоми симои даҳшатнокаш ошкор кард. “... зеро ки гуноҳ ба воситаи шариат доништа мешавад” (Рум. 3,20). Лекин ин ҳам ҳоло на ҳама чиз аст! Табиати гуноҳолуди одам чӣ хел амал мекунад, ҳангоме ки шариати поки Худо ягон чизро манъ мекунад? Ҷавоб аллакай ба мо маълум аст. Он чизе ки хоҳиши суғуб буд, ба шавқи пурхурӯш мубаддал мегардад. Ҳамин хел, *гуноҳ ба воситаи ҳукми шариат ниҳоятдараҷа азим мегардад.*

Чунин метобад, ки дар ин ҷо зиддияте бо ояти 10 ҳаст. Дар он ҷо Павлус навишта буд, ки шариат марг меорад, дар ин оят бошад инкор мекунад, ки шариат барои ӯ марговар шуд. Ҳалли масъала дар ин аст: Шариат худ аз худ наметавонад вучуди гуноҳолудро на ислоҳ кунад, на ба гуноҳ водор кунад. Он танҳо метавонад чун муайянқунандаи гуноҳ хизмат кунад, мисли он ки ҳароратсанҷ табро муайян мекунад. Лекин он наметавонад ба гуноҳ, чун термостат, ки режими ҳароратро идора мекунад, таъсир намояд.

Вазъият чунин аст, ки ҳастии гуноҳолуди одам табиатан ба ҳама чизи мамнӯъ майл дорад. Он аз шариат истифода мебарад, то дар гунаҳкор шахватҳои хобидаширо аланга диҳад. Ва ҳар қадаре ки вай бисёртар мекушад, қораш ҳамон қадар бадтар мебарояд, то даме ки дар вай фақат ноумедӣ боқӣ мемонад. Ҳамин тавр гуноҳ шариатро истифода бурда, дар одам ҳама гуна умедро ба ислоҳшавӣ мекушад. Он гоҳ вай гуно-

ҳолудии беинтиҳои “ман”-и худро нисбат ба давраҳои гузашта равшантар мебинад.

7,14 То ин оят фириста вазъияти фавқул-оддаеро аз тарҷумаи ҳоли худ тасвир мекард – бӯҳрони зиндагиаш, вақте вай, ба шарофати шариат, гуноҳолудии хешро дарк намуд.

Дар ин ҷо вай ба замони ҳозира мегузарад, то эҳсосоти худро пас аз зодашавӣ аз олами боло тасвир кунад: муҳолифати дохилии табиати нав ва кӯҳнаро ва ғайримикон будани бо қувваи худ аз гуноҳи дар худ сокиншуда озод шуданро. Павлус эътироф мекунад, ки *шариат рӯҳонӣ мебошад*, яъне дар худ пок аст ва барои нафъи рӯҳонии инсон муқаррар шудааст. Аммо Павлус ҳамчунин мефаҳмад, ки худ вай *нафсонӣ* аст, чунки гуноҳро дар ҳаёти худ мағлуб карда наметавонад. Вай *ба гуноҳ фурухта шудааст*. Вай худро ғулум ҳис мекунад, ки ба ҷаноби гуноҳ фурухта шудааст.

7,15 Фириста муборизаи дохилии дар ҳаёти бовардор руҳдихандаро тасвир мекунад, ки оиди якшавии худ бо Масеҳ дар марг ва растохези ӯ дараке надорад. Ин мубориза байни табиати кӯҳнаву нав дар дили он касе ки покиро дар кӯҳи Сино мечӯяд, идома меёбад. Ҳарри Фостер инро чунин мефаҳмонад:

*Ин одаме буд, ки тамоми вучудаширо ба иҷрои фармонҳои “муқаддас, барҳақ ва нек”-и Худо (ояти 12) дода, мекушид покиро бо қувваи худ дорро шавад, ва оқибат фаҳмид, ки ҳар қадар сахттар мубориза барад, ҳамон қадар бадтар мешавад. Натиҷаи ин мубориза пешакӣ маълум буд, ва ин аҷиб нест, чунки табиати гуноҳолуди одамӣ наметавонад гуноҳро мағлуб кунад ва дар поки зиндагӣ кунад.*²²

Дар воқеъ, истифодаи ҷонишинҳои шахси якумро дар оятҳои 9 то 25 қайд кардан ҷоиз аст: ман, маро, ба ман, дар ман, барои ман... Онҳое ки худ ҳамон муаммоҳои дар боби ҳафтуми Нома ба Румиён тасвиршударо эҳсос мекунанд, аз меъёр зиёд витамини “Ман” гирифтаанд. Онҳо аз ҳад зиёд ба худ фуру мераванд, то ки манбаи ғалабаро бар гуноҳ дар ҷое ёбанд, ки буданаш имкон ҳам надорад.

Мутаассифона, аксари рӯҳшиносони ҳозираи масеҳӣ ба мизочони худ маслиҳат

медиханд, ки ба худ бештар аҳамият диҳанд ва бо ин масъаларо ҳал накарда, танҳо муш-килтар мекунад. Одамон бояд донанд, ки бо Масеҳ мурданд ва зинда шуданд, то ки дар ҳаёти нав қадамгузор бошанд. Он гоҳ ба ҷои кӯшишҳои ислоҳ кардани ҷисм онҳо онро дар қабри Масеҳ дафн мекунад.

Ин муборизаи дохилиро тасвир намуда, Павлус мегӯяд: “*Намефаҳмам, чӣ мекунам*”. Вай – чун шахсияти дугона аст. Вай худро ба он чи содир кардан намехоҳад, ҷалбшуда мебинад, ва он чизеро, ки бад мебинад, иҷро мекунад.

7,16 Вай он амалҳоеро, ки қисми бадаш содир мекунад, маҳкум намуда, дар як тараф бо *шариат* бар зидди худаш меистад, чунки шариат ҳам онҳоро маҳкум мекунад. Ва барои ҳамин ҳам худӣ вай ба он розӣ мешавад, ки шариат *нек* аст.

7,17 Мо ба хулосае меоем, ки на одами нав дар Масеҳ, балки табиати кӯҳнаву гуноҳолуди дар вай мезиста айбдор аст. Аммо ин ҷо мо бояд эҳтиёт бошем. Ҳаёти гуноҳолудро бар дӯши *гуноҳи* дар мо мезиста бор карда, онро бахшидан мумкин нест. Мо барои рафтори худ ҷавобгарем, ва ин оят аз сар соқит кардани ҷавобгариро намеомӯзад. Павлус фақат манбаи ҳаёти гуноҳолудро номбар мекунад, на ин ки онро сафед мекунад.

7,18 То даме он чизеро, ки Павлус фаҳмидааст, аз худ накунем, оиди дар покшавӣ пешрафт кардан сухан рафта наметавонад: “*дар ман, яъне дар ҷисми ман, чизи нек мавҷуд нест*” Ҷисм ин ҷо табиати бад ва вайроншудаи ўро дар назар дорад, ки аз Одам мерос мондааст, ва ҳамчунин дар ҳар як бовардор боқӣ мемонад. Вай манбаи ҳамаи амалҳои бад аст, ки одам содир мекунад. Дар он ягон чизи нек нест.

Вақте мо инро мефаҳмем, дар “ман”-и кӯҳнаи худ ягон чизи хубро ҷустуҷӯ намекунем. Ин дониш моро аз ноумедӣ нигоҳ медорад, ҳангоме ки мо дар худ ҳеҷ чизи некро намеёбем. Он моро аз фикрҳои доимӣ оиди худ раҳо мекунад, чунки дар худтаҳлилқунӣ ғолиб шудан мумкин нест. Як шотландии худотарс, Роберт Мюррей Макчейн,

мегуфт, ки барои як нигоҳ ба худ мо бояд даҳ бор ба Масеҳ нигарем.

Боз як бор ботил будани кӯшишҳои ҷисмиро тасдиқ намуда, фириста афсӯс меҳӯрад, ки гарчи дар вай хоҳиши кори нек кардан бошад ҳам, ягон хел қуввате нест, ки ин хоҳиш амалӣ гардад. Мушқилӣ дар он аст, ки вай мекушад лангарро ба дохили кишти партояд.

7,19 Ҳамин тариқ, ихтилофи дохилӣ байни ду табиат меафзояд. Павлус муайян мекунад, ки наметавонад он *кори некеро* кунад, ки вай мехост кунад, балки ба ҷои ин *кори баде*ро содир мекунад, ки ба он нафрат дорад. Вай ғунҷоишгоҳи зиддият ва муҳолифатҳо шуд.

7,20 Мо метавонем ин оятро ин хел ифода кунем: “Модоме ки ман (табиати кӯҳна) *он чиро мекунам*, ки ман (табиати нав) онро *намехоҳам*, он гоҳ *аллакай* на худӣ ман (шахс) онро мекунам, *балки гуноҳе ки дар ман вуҷуд дорад*”. Ва боз бояд қайд кард, ки Павлус зимнан худро сафед намекунад ва ҷавобгарии хешро бекор намекунад. Вай танҳо мегӯяд, ки наметавонад аз ҳукми гуноҳи дар вай мезиста раҳой ёбад ва ҳангоме ки вай гуноҳ мекунад, ин ба хоҳишҳои одами нав муҳолифат мекунад.

7,21 Павлус як принцип ё *қонуни* дар ҳаёташ амалкунандаро муайян мекунад, ки тамоми ниятҳои неки ўро ба нокомӣ ва мағлубият меорад. Вақте вай мехоҳад ягон чизи дуруст кунад, дар натиҷа гуноҳ ҳосил мешавад.

7,22 Агар оиди одами нав сухан ронем, вай дар *шариати Худо* шодӣ мекунад. Вай медонад, ки шариат пок аст ва иродаи Худо-ро ифода мекунад. Ва вай мехоҳад иродаи Худоро иҷро кунад.

7,23 Аммо дар ҳаёти худ ў қувваи мукобилаткунандаеро мебинад, ки бо одами дохилӣ рақобат карда, ўро *асири гуноҳ* мекунад. Ҷорҷ Каттинг менависад:

Бо вуҷуди он ки одами дохилӣ дар шариат ҳаловат меёбад, он ба ў ҳеҷ қуввате намедиҳад. Яъне одам мекушад он чизро, ки Худо мутлақо гайриимкон номид, ба амал оварад, яъне: ҷисми худро ба шариати поки Худо тобеъ кардан. Вай муайян мекунад, ки

ҷисм танҳо оиди чизи нафсонӣ меандешад ва ҳам ба шариати Худо ва ҳам ба Худи Худо душмани ашаддӣ аст.²³

7,24 Ва ана Павлус нолаи худро дар нидои машҳури самимӣ баланд мекунад. Ин оят чунин садо медиҳад, ки гӯё ба тахтапушти вай ҷасади пӯсидаистода баста шуда бошад. “*Ҷисм*” гуфта, албатта, ин ҷо табиати кӯхнаи ба маънои томаш вайроншудаи ӯ номида шудааст. Дар ин гуна ҳолати хузновар буда, ӯ эътироф мекунад, ки наметавонад аз ин занҷири таҳқирунанда ва манфур раҳой ёбад. Ба ӯ ёрӣ аз берун даркор аст.

7,25 Ҳамду санои хурӯшони дар ин оят садодиханда ду маъно дошта метавонад. Эҳтимол, Павлус ба Худо барои он шукр мегӯяд, ки аз тарафи Худованди мо Исои Масеҳ ба вай раҳой дода шуда буд. Аммо ин ҳамчунин метавонад акибнишиние бошад, ки дар он ӯ ба воситаи Худованд Исо Худоро шукрона мегӯяд, ки дигар он одами ҳақир аз ояти пешина нест.

Қисми дуоми оят ихтилофи дар боло тасвиршудаи байни ду табиати бовардори ханӯз раҳой наёфтгаро чамъбаст мекунад. Бовардор бо *хиради* навшудааш, яъне бо табиати нав, ба *шариати* Худо хизмат мекунад, вале бо *ҷисми худ*, яъне бо табиати кӯхнааш, – ба қонуни гуноҳ. Оиди ҳалосӣ аз ин ихтилоф мо танҳо дар боби оянда дарак меёбем.

3. Рӯҳи Пок – қувва барои зиндагии пок (Б. 8)

Дар ин боб мавзӯи зиндагии пок давом дода мешавад. Дар бобҳои 6 ва 7 Павлус аллакай ба ин саволҳо ҷавоб дод: “Оё таълимоти Хушхабар оиди начот бо файз аз рӯи бовар метавонад ба ҳаёти гуноҳолуд роҳ диҳад ё онро ҳавасманд кунад?” ва “Оё Хушхабар даъват мекунад, ки ба покшавӣ тавасути риояи шариат кӯшиш намоем?” Акнун вай ба ин савол мегузарад: “Чӣ масеҳиро водор мекунад, ки пок зиндагӣ кунад?”

Дар ин ҷо мо мебинем, ки ҳамаи ҷонишинҳои шахси якуми ба боби гузашта хос ба сахнаи пас гузаронида мешаванд ва ба ҷои якум Шахсияти Рӯҳи Пок мебарояд. Ин калидест ба фаҳмидани тамоми боб. Ғалаба на бо қувваи мо, балки ба қувваи Рӯҳи Поки

дар мо мезиста дастрас мешавад. Дар асоси матни ин боб А. Ҷ. Гордон рӯйхате иборат аз ҳафт банд тартиб дод, ки дар он амалҳои Рӯҳи Покро номбар мекунад, ки: моро барои хизматгузорӣ озод мекунад (ояти 2); барои хизматгузорӣ қувват мебахшад (ояти 11); ғалабаро бар гуноҳ медиҳад (ояти 13); роҳнамоӣ дар хизмат (ояти 14); оиди писархондкунӣ шаҳодат медиҳад (ояти 16); дар хизматгузорӣ дастгирӣ мекунад (ояти 26); дар дуо кӯмак мекунад (ояти 26).

8,1 Фириста аз водии ноумедӣ ва мағлубият ба қуллаҳои ғалаба мебарояд ва хурсандона хитоб мекунад: “*Пас, ҳеҷ маҳкумияте нест барои онҳое ки дар Исои Масеҳ ҳастанд*” Ин калимаҳо ду маъно доранд.

Якум, Худо дигар моро барои гуноҳхоямон айбдор намекунад, зеро мо дар Масеҳ ҳастем. Дар Одам буда, мо зери лаънат будем, аммо акнун, азбаски Масеҳ аз айбдоршавӣ озод аст, мо низ дар Ӯ ин озодиро дорем. Бинобар ин мо метавонем чунин бигӯем:

*Ба назди Начоткори Поки ман оед,
Ӯро аз мавқеи Худо дида бароед,
Ва агар дар Исо ҳатто як доге ёбед,
Метавонед маро низ нопок ҳисобед.*

В. Н. Томкинс

Ҳамчунин ин калимаҳо маънои онро доранд, ки акнун одам аз худмаҳкумкунӣ, ки дар боби ҳафтум тасвир шудааст, озод шуд. Аввал мо аз таассуротҳои мудҳише ки дар он боб тасвир шудаанд, мегузарем, то бифаҳмем, ки бо қувваи худ талаботи шариатро иҷро карда наметавонем, аммо дар ин бознамеистем. Дар ояти оянда гуфта мешавад, ки чаро акнун ин *маҳкумияте нест*.²⁴

8,2 Қонуни рӯҳонии ҳаёт дар Исои Масеҳ моро аз қонуни гуноҳ ва мамонт фориҷ кардааст. Ин ду қонун, ё принсип, аслан ба ҳам муҳолифанд. Принсипи асосии Рӯҳи Пок – барои зиндагии поки бовардорон қувват додан аст. Принсипи гуноҳи дар одам мезиста аз он иборат аст, ки ӯро ба марг орад. Ин ба қонуни ҷозибай умумичаҳонӣ монанд аст. Ҳамгоме ки мо тӯбчаро ба ҳаво мепартоем, он ба замин меафтад, зеро нисбат ба ҳавои фишурда баровардааш вазни зиёдтар дорад.

Лекин агар мо паррандаи зиндаро ба ҳаво партоем, он гоҳ вай, гарчанде аз ҳаво вазнинтар аст, ба боло pariда меравад. Қонуни зиндагии парранда қонуни ҷозибаро мағлуб мекунад. Худи ҳамин хел Рӯҳи Пок ба мо ҳаёти Худованд Исои Масеҳро дода, бовардоронро *аз қонуни гуноҳ ва мамот* озод менамояд.

8,3 Шариат ба одамони имкони иҷро кардани талаботи поки онро дода наметавонист, аммо дар ҷое ки шариат натавонист, ғайз ғолиб шуд. Чӣ тавр? Биёед бубинем!

Шариат дар росткор намудани мо *ноилоҷ монда буд*, чунки *ҷисм* онро суст карда буд, ва мушкилӣ дар шариат набуд, балки дар табиати гуноҳолуди одам. Шариат ба одамони аллакай гунаҳкоршуда дода шуда буд, ки наметавонианд ба он тобеъ шаванд. Вале дар ин ҷо Худо мудохила кард ва *Писари Худо ба сурати ҷисми пургуноҳ фирисод*. Бубинед, ки Худованд Исо на ин ки ҷисми гуноҳолудро қабул кард, балки сурати онро. \bar{U} гуноҳе накардааст (1Пет. 2,22), \bar{U} аз гуноҳ беҳабар буд (2Қўр. 5,21), ва дар \bar{U} гуноҳе набуд (1Юҳ. 3,5). Ҳангоме ки Масеҳ дар сурати одам ба замин омад, ба одамони гунаҳкор монанд буд. Лекин, Қурбонии беғуноҳ шуда, \bar{U} гуноҳро дар *ҷисм маҳкум кард*. Исо на танҳо барои гуноҳҳои содиркардаи мо (1Пет. 3,18), балки барои табиати гуноҳолуди мо низ мурд. Бо ибораи дигар, ҷуноне ки \bar{U} барои он чи мо мекунем, товон дод, \bar{U} барои он ки мо кӣ ҳастем, низ товон дод, ва бо худи ҳамин *гуноҳро дар ҷисм маҳкум кард*. Моҳияти гуноҳолуди мо сазовори ягон хел омурзиш нест, чунки он *маҳкум шудааст*. Танҳо амалҳои гуноҳолуди содиркардаи мо баҳшида мешаванд.

8,4 Ва акнун *аҳкоми одилонаи шариат дар мо, ки на ба ҳасби ҷисм, балки ба ҳасби рӯҳ зиндагӣ мекунем, ба амал омад*. Ҳангоме ки мо худро ба ҳукми Рӯҳи Пок медиҳем, Худи \bar{U} қувват медиҳад Худоро дӯст дорем ва наздиконро дӯст дорем, ва ин, дар ниҳояти қор, талаботи шариат аст.

Дар чор ояти аввалини ин боб Павлус хулосаҳои асосии афкори худро аз 5,12 то 7,25 такрор мекунад. Дар 5,12-21 вай оиди сарварии Одам ва Масеҳ сухан ронд. Акнун

дар 8,1 вай боз нишон медиҳад, ки маҳкумияти аз якшавӣ бо Одам ба мо мерос монда ба воситаи якшавӣ бо Масеҳ бекор карда мешавад. Дертар, дар бобҳои шашум ва ҳафтум вай мушкилии даҳшатангези моҳияти гуноҳолуди табиати одамро баррасӣ мекард ва акнун ботантана эълон мекунад, ки қонуни рӯҳи ҳаёт дар Исои Масеҳ моро аз қонуни гуноҳ ва марг озод кард. Ҳамчунин қисми боби пешинаро Павлус ба андешаҳои оиди шариат бахшид, вале дар ин боб мегӯяд, ки ҳамаи талаботи шариатро ҳаёти аз тарафи Рӯҳи Пок идорашаванда пурра қонъ мегардонад.

8,5 *Онҳое ки ба ҳасби ҷисм зиндагӣ мекунанд*, яъне онҳое ки сӯи Худо бозгашт накардаанд, аз рӯи ҷаҳонбинии ҷисмонӣ амал мекунанд. Онҳо ба майлҳои *ҷисм* дода мешаванд ва барои он зиндагӣ мекунанд, ки хоҳишҳои табиати вайрони худро қонъ гардонанд. Онҳо ба ҷисми худ, ки пас аз чанд вақт ба хок мубаддал мегардад, тамаллуқ мекунанд.

Онҳое ки ба ҳасби рӯҳ зиндагӣ мекунанд, яъне бовардорони ҳақиқӣ, аз ҷисм ва хун баланд шудаанд ва акнун барои арзишҳои ҷовидонӣ зиндагӣ мекунанд. Доираи манфиати онҳо Сухани Худо, дуо, ҳамду сано ба Худо ва хизматгузории масеҳӣ аст.

8,6 Фикрҳои ҷисмонӣ, аниқтараш таъсири гуноҳолудии мо ба шуур, *мамот* аст. Ин марг ҳам ҳолати имрӯза, ва ҳам вазъи ояндаи абадиро ифода мекунад. Дар фикрҳои ҷисмонӣ тамоми қувваи марг мавҷуд аст, онҳо чун микдори зиёди захри зудтаъсиранд.

Фикрҳои рӯҳонӣ – ҳаёт ва сулҳу осоиштагӣ аст. Рӯҳи Худо кафили он аст, ки мо ҳақиқатан ҳаёт дорем ва онро ҷовидона доро мешавем.

8,7 Фикрҳои ҷисмонӣ барои он марг меоранд, ки онҳо *душманӣ ба Худо* ҳастанд. Гунаҳкор, дар асл, бар зидди Худо исён мебардорад ва ба \bar{U} ҷанг эълон мекунад. Аз ҳама равшантар ин дар маслуб намудани Худованд Исои Масеҳ зоҳир гардидааст. Фикрҳои ҷисмонӣ *ба шариати Худо* итоат намекунанд, онҳо мехоҳанд худашон ба одам ҳукмронӣ кунанд ва ба сухани Худо итоат накунанд. Дар асл онҳо чунинанд, ки ба ша-

риати Худо тобеъ шуда ҳам наметавонанд. Дар ин чо сухан оиди набудани на фақат *майл*, балки *қувва* низ меравад. *Ҷисм* нисбат ба Худо мурда аст.

8,8 Ҳамин тарик, аҷиб нест, ки ононе *ки ба ҳасби ҷисм зиндагӣ мекунад*, ба Худо *писанд афтода наметавонанд*. Оиди ин андеша кунед! Ҳеч як рафтори одами начотнаёфта наметавонад ба Худо маъқул шавад – ҳеч як амали хуб, ҳеч як оини динӣ, ҳеч як қурбонӣ, умуман ҳеч чиз. Аввалин чизе ки мо бояд кунем, – дарк намудани гуноҳолудии худамон ва бо бовар қабул кардани Масеҳ аст. Ва танҳо ҳамон вақт мо бори аввал дар симои Худо лабханди ризоиятро мебинем.

8,9 Ҳангоме ки одам аз олами боло зода мешавад, *ӯ* зиндагиро на *бар ҳасби ҷисм*, балки *бар ҳасби рӯҳ* шурӯъ мекунад. Ин зиндагӣ *гӯё* дар олами дигар мегузарад. Мисли он ки моҳӣ дар об зиндагӣ мекунад, ва одам дар ҳаво, бовардор дар *Рӯҳ* зиндагӣ мекунад. Ва на танҳо *ӯ* дар *Рӯҳ* зиндагӣ мекунад, балки *Рӯҳ* низ дар *ӯ* зиндагӣ мекунад. Ҳамин тарик, касе ки *Рӯҳи Масеҳ* дар *ӯ* нест, ба Масеҳ тааллуқ надорад. Дар ин чо савол ба миён меояд, магар *Рӯҳи Масеҳ* *Рӯҳи Пок* аст? Дар асоси матн гуфтан мумкин аст, ки ин ҳамон як чиз аст.

8,10 Ба шарофати хизматгузории *Рӯҳ Масеҳ* дар бовардор вучуд дорад. Фикр оиди он ки Худованди ҳаёт ва шараф дар ҷисми мо вучуд дорад, дар ҳақиқат мафтункунанда аст, махсусан агар мо дар ёд дошта бошем, ки барои *гуноҳ* ин ҷисм ба марг маҳкум аст. Дар ин чо эрод гирифтани мумкин аст, ки бар хилофи он чи ин оят мегӯяд, мо холо намурдаем. Ҳа, лекин қувваҳои марг дар ҷисми мо амал мекунанд, ва он хатман мемирад, агар Худованд барвақттар наояд.

Бар хилофи ҷисм, *рӯҳ²⁵* ба *воситаи адолат* зинда аст. Ва агарчи пештар он барои Худо мурда буд, акнун вай зинда карда шуд ба шарофати марг ва растохези Худованд Исои Масеҳ ва он, ки росткории Худо ба ҳисоби мо дароварда шудааст.

8,11 Фикри марги дар пеш истода моро набояд безобита ва ноумед кунад. Дар мо *Рӯҳи Пок* зиндагӣ мекунад, ва ин гавари он

аст, ки чуноне ки *ӯ* *Исоро аз мурдагон эҳё кард*, *ӯ* *ҷисмҳои мирандаи* моро *низ зинда хоҳад кард*. Ана ҳамин марҳалаи охирини афв аст, ки ҷисмҳои мо мисли ҷисми пуршарафи Начоткор чалол меёбанд.

8,12 Инак, мо муҳолифати пурраи *Рӯҳ* ва ҷисмро мебинем. Ин ба мо чӣ гуна аҳамият дорад? Мо аз *ҷисм* қарзе надорем, *то ин ки тахти роҳбарии он зиндагӣ кунем*. Табиати *кӯҳна*, бад ва вайроншудаи мо фақат меқӯшад моро ба поён кашида барад. Аз он чизи хуберо интизор шудан маъно надорад. Агар марги Масеҳ намебуд, *ҷисм* моро ба чоӣ аз ҳама тираву ториктар ва сӯзони дӯзах *фурӯ* мекашид. Пас чаро мо бояд худро ба ин душман миннатдор шуморем?

8,13 Касоне ки *ба ҳасби ҷисм* зиндагӣ мекунанд, бояд *бимиранд*. Онҳоро на танҳо марги табиӣ, балки марги ҷовидонӣ низ интизор аст. Аз *рӯи ҷисм* зистан – яъне надоштани начот аст. Ин аз оятҳои чорум ва панҷум маълум аст. Пас чаро Павлус ин гуна калимаҳоро ба масеҳиёни бовардор менависад? Наход вай дар назар дорад, ки касе аз онҳо метавонад ҳалок шавад? Не, лекин фириста дар номаҳои худ доимо таъкид мекунад ва ба худтафтишкунӣ даъват мекунад, бо фаҳмидани он, ки дар ҳар як ҷамоат метавонанд шахсоне бошанд, ки зодашавии ҳақиқӣ аз олами боло надоранд.

Қисми дуюми ин оят ҳолати ба бовардорони ҳақиқӣ хосро тасвир мекунад. Ба шарофати таъсири *Рӯҳи Пок* онҳо *аъмоли ҷисмониро мекушанд*, аз ҳаёти ҷовидонӣ худӣ хозир ҳаловат мебаранд ва ҳангоме ки заминро тарк мекунанд, ба пуррагии он ворид мегарданд.

8,14 Боз як хусусияти бовардорони ҳақиқӣ он аст, ки онҳоро *Рӯҳи Худо* хидоят мекунад. Дар ин оят Павлус оиди ягон хел ҳодисаҳои алоҳидаи мудохилаи Худо ба ҳаёти баъзе масеҳиёни шоиста сухан намеронад. Баръакс, вай оиди ҳамаи *фарзандони Худо* менависад, ки ҳамаи онҳоро *Рӯҳи Худо* хидоят мекунад. Дар ин чо гап на дар бораи дараҷаи садоқат ба *Рӯҳи Пок*, балки дар бораи муносибатҳои нав бо *ӯ*ст, ки ҳангоми бовар кардан пайдо мешаванд.

Писархондкунӣ ба оилаи Худо қабул шуданро бо тамоми ҳуқуқҳо ва вазифаҳои фарзандони калонсол ифода мекунад. Навбавар набояд интизор шавад, ки кай ӯро барои иштирок дар мероси умумии рӯхонӣ даъват мекунад; ӯ онро ҳангоми дохилшавӣ ба оила соҳиб мешавад, ва ин ба ҳамаи бовардорон дахл дорад, ба мардҳо ва занҳо, бачаҳо ва духтарон.

8,15 Одамони аз рӯи шариат мезиста ба тифлаконе монанданд, ки чун хизматгори фармонбардор ба атрофиён итоат мекунад ва доимо аз чазо метарсанд. Лекин ҳангоме ки одам аз олами боло зода мешавад, вай на дар вазъи хизматгор зода мешавад. Вай чун ғулом ба хонаи Худо ворид карда намешавад. Вай *Рӯҳи фарзандхондагиро* соҳиб мешавад, яъне ба оилаи Худо бо ҳуқуқҳои писари болиғ қабул мешавад. Ба шарофати ҳисси рӯхонии нав вай ба Худо назар карда, ба *ӯ* нидо мекунад: “*Эй Або, эй Падар!*” Калимаи арамии “або”, ки бе тарҷума мондааст, шакли навозишкорунаи “падар” мебошад, ба монанди “дада” ё “дадаҷон”. Агарчи мо аз истифодаи чунин суҳанони навозишкунанда шарм мекунем, нома ба мо мегӯяд, ки Оне ки аз ҳама баланд аст, барои мо аз ҳама наздиктар низ ҳаст.

Зери калимаҳои “*Рӯҳи фарзандхондагӣ*”²⁶ метавонад *Рӯҳи* Пок фаҳмида шавад, ки ба бовардор имкон медиҳад вазъи писаронаи худро ҳис кунад. Ҳамчунин ин метавонад як навъ фаҳмиш ё роҳи махсусро ба дарки писархондшавӣ ифода кунад, ки муҳолифи *рӯҳи бандагист*.

Дар Нома ба Румиён калимаи “*фарзандхондагӣ*” дар се маънои гуногун истифода мешавад. Дар ин ҷо он ба дарки фарзандхондагии худ тааллуқ дорад, ки *Рӯҳи* Пок дар дили бовардор ба вучуд меорад. Дар 8,23 вай ҳодисаи *ояндаро* тасвир мекунад, ҳангоме ки ҳисси бовардор пурра афв карда ва ё ҷалол дода мешавад. Дар 9,4 маънои он дар *гузашта* ба вазифаи писари Худо будани Исроил вобаста аст (Хур. 4,22).

Дар Ғалотиён 4,5 ва Эфсӯсиён 1,5 ин калима амали ба бовардор додани мақоми писар аст – бо ҳамаи ҳуқуқҳо ва вазифаҳои ки аз он бармеоянд. Ҳар як бовардор фарзан-

ди Худо мешавад, зеро дар оилае зода шудааст, ки Падари он Худост. Лекин вай ҳамчунин писари Худо низ мешавад, яъне ба муносибатҳои махсус бо Падар дохил мешавад, ки ҳамаи ҳуқуқҳои писари болиғро дар назар доранд.

Дар Паймони Навин калимаи “*фарзандхондагӣ*” ягон бор ба маънои ҳозираи он, яъне чун худӣ қабул кардани кӯдаки волидони бегона истифода намешавад.

8,16 Дар масеҳии аз боло зодашуда ҳисси нави он пайдо мешавад, ки *ӯ* писари Худо низ шуд, ва инро ба вай *Рӯҳи* Пок мегӯяд. *Ҳамон Рӯҳ* ба *рӯҳи* бовардор шаҳодат медиҳад, ки *ӯ* аъзои оилаи Худост. *ӯ* инро асосан ба воситаи Сухани Худо мекунад. Ҳангоме ки масеҳӣ Навиштаи Покро мехонад, *Рӯҳи* Пок ба вай мегӯяд, ки дар асоси бовар ба Начоткор вай фарзанди Худо шуд.

8,17 Узви оилаи Худо будан имтиёзҳои ҳайратовар медиҳад. Ҳамаи *фарзандони* Худо – *ворисони ӯ* ҳастанд. Ва меросхӯр бо мурури замон тамоми моликияти падарро соҳиб мешавад. Дар ин ҷо маҳз ана ҳамин дар назар дошта шудааст. Ҳама чизе ки аз онҳо падар аст, аз онҳо мо низ ҳаст. Албатта, мо ҳоло соҳиби комилҳуқуқи ҳамаи офариниш нашудаем, лекин ҳеҷ чиз дар оянда ба ин монанд шуда наметавонад. Инчунин мо боз *ҳамирсони Масеҳ* ҳастем. Ҳангоме ки *ӯ* барои гирифтани ҷӯбдасти ҳокимият бар ҳамаи олам бармегардад, мо мулки Падарро ҳамроҳи *ӯ* идора хоҳем кард.

Павлус ибораро бо калимаҳои “*агар ҳақиқатан бо ӯ азобу уқубат кашем, то ки бо ӯ низ ҷалол ёбем*” идома дода, ранҷҳои қаҳрамононаро шартӣ зарурии начот наметавонад. Ҳамчунин вай ягон гурӯҳи имтиёзноки чафокашонӣ махсусро ҷудо намекунад, ки нисбати дигарон азобу уқубати зиёде кашида бошанд. Аниқтараш, вай мегӯяд, ки ҳамаи масеҳиён бо *ӯ* низ ҷалол меёбанд. Ин “*агар*”-ро аз рӯи маъно бо “зеро” иваз кардан мумкин буд. Албатта, касе барои Масеҳ бештар аз дигарон азоб мекашад ва сазовори мукофоти зиёдтар мегардад. Лекин ҳамаи касоне ки Исоро чун Худованд ва Начоткор мешиносанд, ба бераҳмии ҷаҳон гирифтадор

мешаванд, залолат ва ҳақоратро аз сар ме-гузаронанд.

8,18 Лекин азобҳои вазнинтарине ки мо барои Масеҳ дар замин мекашем, ба назари мо саҳлу ночиз менамоёнд, ҳангоме ки \bar{U} моро даъват мекунад ва ошкоро дар назди тамоми лашкари осмон эътироф мекунад. Ва ҳангоме ки Худованд ба сарҳои риёзаткашон тоҷи ҳаёт мепӯшонад, ҳатто дарди тоқатфарсое ки онҳо барои бовар аз сар гузаронидаанд, чун неши пашша ба ёд меояд. Дар Номаи дуюм ба Қӯринтиён 4,17 Павлус азобҳои имрӯзаро сабук ва кӯтоҳмуддат менамояд, чалоли ояндаро бошад – беканор ва ҷовидонӣ. Дар ҳар ҷое ки вай оиди чалоли дар пеш истода сухан гӯяд, суханҳо дар назди маъноӣ бузург ва баённашавандаи он тира мегарданд.²⁷ Агар мо тамоми *чалолеро*, ки моро интизор аст, дарк кардан метавонистем, *уқубатҳои замони ҳозира* ба мо ночиз метобиданд.

8,19 Дар ин ҷо Павлус аз услуби зебо ва баланди бадеӣ истифода бурда, нишон медиҳад, ки ҷӣ хел офариниш он замонро *мунтазир аст*, ки мо назди олами ҳайроншуда ба сифати *фарзандони Худо* ҳозир мешавем. Ин замоне ба вуқӯъ меояд, ки Худованд Исо барои ҳукмронӣ кардан ба ин ҷаҳон бармегардад ва мо бо \bar{U} бармегардем.

Агарчи мо аллакай *фарзандони Худо* ҳастем, ҷаҳон алҳол моро эътироф ва қадр намекунад. Бо вучуди ин тамоми ҷаҳон ояндаи дурахшонро интизор аст, вале он то он даме ки Подшоҳ бо покони Худ наояд, фаро намерасад. “Тамоми офариниш нӯги по хест, то саҳнаи зебои назди онҳо омадани фарзандони Худоро бубинад”, – Қ. Б. Филлипс ин оятро ҳамин хел баён кард.

8,20 Ҷинояти Одам на танҳо ба насли вай, балки ба тамоми офариниш низ таъсир кард, ҳам ба зинда, ҳам ба бечон. Тамоми замин аз барои вай малъун аст. Ҳайвоноти ваҳшӣ бо марги маҷбурӣ мемиранд. Бемориҳо ба паррандагон, ҷонварон, моҳиён ва ҳазандаҳо зарар мерасонанд. Натиҷаи гунаҳкоршавӣ ҳамчун мавҷи тӯфон аз тамоми офариниш гузашт.

Ҳамин тарик, чуноне ки Павлус менависад, ҳамаи *махлуқот мутеи оврагӣ*, дилмон-

дагӣ ва бетартибӣ *шудааст*, ва на аз рӯи интихоби худ, балки бо амри Худо, дар натиҷаи беитоати сарвари таъиншуда – Одам.

Калимаи “*ба умеди*” дар охири оят бо идомаи ибора дар ояти оянда алоқаманд аст: “*ба умеди он ки худи махлуқот ҳам аз бандагии фано халосӣ меёбад*”.

8,21 Тамоми офариниш замони бехтаринро дар боғи Адан ба ёд меорад. Акнун бошад вай ҳамаи ин даҳшати бо гуноҳ омадаро мебинад. Лекин умед аст, ки хушбахтӣ боз меояд ва *худи махлуқот аз бандагии фано халосӣ меёбад*, то аз озодии давраи бехтарини тиллоӣ лаззат барад, ҳангоме ки *фарзандони Худо* дар ҷалол аён мешаванд.

8,22 Мо дар олами нолон, гирён ва азобдида зиндагӣ мекунем. *Тамоми махлуқот* мегиряд, *нола мекунад* ва аз дард *азоб мекашад*, чун ҳангоми зода шудани кӯдак. Мусиқии тамоми табиат оҳанги ҳузновар гирифт. Замин аз садамаҳо меларзад. Лаънати марг бар сари ҳар як махлуқи зинда овезон аст.

8,23 Ва бовардорон истисно нестанд. Гарчанде ки мо *навбари Рӯҳ* дорем, ки наҷотро дар оянда қафолат медиҳад, мо ҳоло ҳам расидани он рӯзи шарафмандро интизор шуда *нола мекунем*. Худи Рӯҳи Пок *навбари* мост. Монанди он ки як кафи аввали гандуми ҷамъоваришуда чун гаври тамоми ҳосили оянда хизмат мекунад, Рӯҳи Пок низ гавар ва қафолати он аст, ки тамоми мероси оянда аз онҳо мешавад.

Дар Эфсӯсиён 1,14 Павлус менависад, ки “*то замоне ки мулки Худо боз харида шавад, Он гаври мероси мост ...*” Ба як маънӣ мо аллакай фарзанд хонда шудаем, яъне ба оилаи фарзандони Худо дохил карда шудаем. Аммо харидани мо ба маъноӣ то маш ҳамон вақт амалӣ мегардад, ки мо дорони ҷисмҳои ҷалолёфта гардем. Ана ҳаминро Павлус дар назар дорад, ҳангоме ки оиди халосии *ҷисми* мо сухан меронад. Рӯҳи мо ва ҷони мо аллакай харида шудаанд, ҷисмҳои монанди ҳангоми ба осмон гирифта шудани калисо чунин мешаванд (1Тас. 4,13-18).

8,24 Мо *бо умед наҷот ёфтаем*. Ҳангоми бовардор шудан мо ҳанӯз ҳамаи неъматҳои ро, ки ба наҷотёфтагон муқаррар шудаанд,

доро нашудаем. Ва аз ҳамин вазъият мо ба оянда, ки аз гуноҳ, азобҳо, бемориҳо ва марг халос хоҳем шуд, чашм медӯзем. Агар мо аллакай ҳамаи ин баракатҳоро соҳиб мешудем, дигар ба ягон чиз умед бастанамон лозим намебуд. Мо ҳама вақт ба он чи бояд дар оянда арзи ҳастӣ кунад, умед мебандем.

8,25 Умеди аз худи ҳузури гуноҳ ва натиҷаҳои марговари он халос шудан дар ваъдаи Худо асос меёбад, ва барои ҳамин ҳам мо асосе надорем ки ба иҷро шудани ҳама чиз шубҳа кунем. Ана барои ҳамин мо *бо сабр мунтазираш мешавем*.

8,26 *Рӯҳи* Пок, ҳамчун умед, *моро дар нотавонӣ* дастгирӣ ва *тақвият медиҳад*. Мо ҳар вақт дар ҳаёти дуогуёнамон худ бо мушкилиҳои гуногун вомехӯрем. *Мо намедонем, дар чӣ хусус* ва чӣ хел *дуо гӯем*. Аксаран дархостҳои мо худбинона, ҷоҳилона ва маҳдуданд. Лекин *Рӯҳ* ба ёрии мо меояд, то моро *бо нолаҳое* ки бо сухан наметавон изҳор кард, шафоат намуда, дар нотавонӣ дастгирӣ кунад. Дар ин оят сухан оиди фиғон ва ё нолаҳои *Рӯҳ* меравад, на нолаҳои мо, агарчи мо ҳам нолида метавонем.

Дар ин ҷо сирре ҳаст. Мо ба олами ноаёнӣ *рӯҳонӣ* менигаронем, ки дар он Шахсияти бузург ва қувваҳои бузург ба нафъи мо чизе мекунад. Ва агарчи мо чизеро дар он намефаҳмем, моро донишони он далел, ки ҳатто нола дуои *рӯҳонитарин* буда метавонад, дастгирӣ мекунад ва тасалло медиҳад.

8,27 Агар Худо *дилҳои* одамонро санчида тавонад, ҳамчунин *ӯ* метавонад *андешаи Рӯҳро* бифаҳмад, ҳатто агар ақл метавонад онҳоро танҳо дар шакли нолаҳо ифода кунад. Зимнан дар хотир доштан лозим аст, ки дуоҳои *Рӯҳи* Пок ҳамеша ба *иродаи* Худо мувофиқанд ва барои ҳамин ҳам доимо ба нафъи мо мебошанд. Ин, чуноне ки ояти оянда нишон медиҳад, барои мо аҳамияти калон дорад.

8,28 *Ҳама чизе* ки *Худо* дар ҳаёти *дӯстдорони ӯ*, ки мувофиқи *пешбини* *ӯ* *даъват шудаанд*, ба амал меорад, *ба нафъи* онҳост. Аммо аксаран ба мо чунин метобад, ки ин хел нест! Мо баъзан андӯх, фочиа, пушаймонӣ, нокомӣ, талафот ва ноумедихоро аз сар мегузaronем, ва фаҳмиданамон мушкил ме-

шавад, ки чӣ нафъеро мо метавонем аз он барорем. Лекин ояти оянда ба мо ҷавоб медиҳад: *Ҳама чизҳое* ки *Худо* дар ҳаёти мо роҳ медиҳад, барои он муқаррар шудаанд, ки моро ба симои Писари *ӯ* монанд кунанд. Фаҳмидани ин ба мо ёрӣ медиҳад, ки аз дуоҳои худ аломатҳои саволро гирифта партоем. *Ҳаёти* моро на қувваҳои мавҳум ба монанди тасодуф, тақдир ё бахт идора мекунад, балки *Худованди* оличаноби мо, ки хеле хирадманд буда сахв намекунад, ва моро хеле дӯст медорад ва зарар намерасонад.

8,29 Павлус пайдарпайии марҳилаҳои нақшаи *Худоро* барои ҷалол додани писарони *ӯ* дида мебарояд.

Пеш аз ҳама *Худо* моро ханӯз аз ҷовидонӣ *пешакӣ шинохтааст*. Ва ин ҳамин тавр маълумоти оддии ақлӣ набуд; *ӯ* ҳамаи ононеро ки бояд зода шаванд, *пешакӣ* медонист. Вале *пешакӣ шинохтани ӯ* ба онҳое дахл дорад, ки *ӯ* *пешакӣ муайян кардааст*, то ба *сурати Писараш монанд шаванд*. Яъне ин *пешакӣ шинохтан* мақсади муайяне дошт. Боз, *Худо* на фақат *пешакӣ* онҳоеро *шинохт*, ки ягон *рӯз* тавба мекунад ва бовар мекунад. Дар асл *пешакӣ* донишони *ӯ* гарави дар оянда бовардор шудани одам аст.

Замоне гунаҳкорони осӣ ба симои Масеҳ табдил хоҳанд ёфт, ва ин яке аз калонтарин мӯъҷизаҳои файз ва ҳақиқати аҷиби ваҳйи *Худост*. Албатта, сухан оиди он намеравад, ки мо ба хусусиятҳои *Худо* соҳиб мешавем, ё оиди он ки мо зоҳиран ба Масеҳ монанд мешавем; ин монандии *маънавий* мешавад: Мо тамоман аз гуноҳ озод мешавем ва баданҳои ҷалолёфтаре соҳиб мешавем, чун бадани *ӯ*.

Дар он *рӯз ӯ* чун *нахустзода дар миёни бародарони бисёр* хувайдо мешавад. *Нахустзодагӣ* мартабаи баландро ифода мекунад, ки шоистаи шарафи бузург аст. Вай Яке аз баробарон не, балки Касе мешавад, ки мартаба ва мақоми баландтаринро дар байни бародарон ва хоҳарони *Худ* соҳиб мегардад.

8,30 *Ҳамаи* ононе ки барои наҷот *муайян карда* шудаанд, дар замони худ *даъват намуда* мешаванд. Ва гарчанде ки *Худо* одамонро даъват мекунад (даъвати умумии

Худо), на ҳама ҷавоб медиҳанд (даъвати воқеӣ ва нигаронидашудаи Худо).

Ва ҳамаи онҳое ки ҷавоб медиҳанд, *сафед карда* мешаванд, яъне дар пеши Худо мақоми бегуноҳонро соҳиб мешаванд. Ба шарофати қурбонии Масеҳ онҳо росткории Худоро ба бар мекунанд ва ҳамин тавр, ба назди тахти Ҷ бароҳ меёбанд.

Онҳое ки *сафед карда* шудаанд, *чалол* низ меёбанд. Дар асл мо ҳоло чалол наёфтаем, лекин ин албатта руҳ медиҳад. Чалолёбии мо ҳатман арзи вучуд мекунад, ва барои ҳамин ҳам оиди ин дар замони гузашта сухан рондан мумкин аст, гӯё мо онро аллакай соҳиб шуда бошем.

Ин порча яке аз ҷойҳои равшантарини Паймони Навин аст, ки оиди бехатарии абадии начоти бовардор ибрази сухан дорад. Ҳар кадоме аз миллионҳо одамоне ки Худо барои начот интиҳоб ва *муайян* намудааст, шахсан *даъват* шуда, *сафед карда* мешавад ва *чалол* меёбад. Ҳеч яке гум нахоҳад шуд! (Бо калимаҳои “ҳар кӣ” дар Юҳ. 6,37 муқоиса кунед).

8,31 Ҳар як ҳалқаи алоҳидаро дар занҷири умумии тиллоии ҳалосии мо аз назар гузаронида, ба хулосаи ягона меоем. *Агар Худо тарафғири мо* бошад, ба он маънӣ, ки Худи Ҷ моро маҳсус ҷудо кардааст, пас ҳеч кас *зидди мо* коре карда наметавонад.²⁸ Агар Худои Тавоно тарафдори мо бошад, ягон қувваи дигар нақшаҳои Ҷро вайрон карда наметавонад.

8,32 Ҷ *Писари Худо* дарег *надоштааст*, *балки Ҷро барои ҳамаи мо таслим кардааст*. Ҷи гуна калимаҳои зебо! Ба ҳеч вачҳ роҳ додан мумкин нест, ки онҳо барои мо содда шаванд ва дар натиҷа қувваи ба парастии водоркунандаи худро дар ҳаётмон гум кунанд. Ҷангоме ки инсонияти гуноҳолуд ба Қурбонии бегуноҳ эҳтиёҷ дошт, Худои бузурги тамоми олам Ганҷи бебаҳоеро, ки дошт, пинҳон кардан натавонист, ва Ҷро баҳри мо ба марғи шармандавор супурд.

Мантики фикрҳои Павлус пурра аён аст. Агар Худо аллакай ба мо бахшоиши бебаҳо дода бошад, наҳод Ҷ барои мо чизи хурдтареро дарег медошта бошад? Агар Ҷ музди гаронеро аллакай дода бошад, магар барои

додани музди хеле ночиз дудила мешавад? Агар Ҷ барои начот додани мо ин қадар қарда бошад, магар пас аз ин Ҷ моро сар медиҳад? *Ҷи гуна* Худо бо *якҷоягии Ҷ ҳама чизро ба мо намебахшад?*

“Дар забони нобоварӣ ин савол чунин садо медиҳад: Ҷро бояд чизе диҳад?, аммо дар забони бовар: Ҷро не?” – менависад Макинтош.²⁹

8,33 Мо ҳоло ҳам дар толори доварӣ ҳастем, лекин тағйиротҳои муҳиме ба амал омадаанд. Гуноҳкори сафедшуда дар курсии ҷинояткорон нишастааст; ба ҳамаи айбдоркунандагон даъват садо медиҳад, ки бо айбномаҳои худ баромад кунанд. Лекин ягон хоҳишманде пайдо намешавад! Ҷро? Зеро Худи Худо ин одамро сафед кардааст, ва акнун кӣ метавонад вайро *айбдор кунад?*

Мо маънои ин оят ва ояндаашро хубтар мефаҳмем, агар пас аз ҳар як савол калимаҳои “ҳеч кас, барои он ки...” гузорем. Ҷамин тариқ, ин оят чунин садо медиҳад: “*Кӣ баргузидагони Худоро айбдор мекунад?* Ҳеч кас, барои он ки *Худо сафедкунандаи онҳост*”. Бе ин изофа чунин намуда метавонад, ки гӯё сухан дар бораи Худо меравад, ки мехоҳад баргузидаеро айбдор кунад, ва маҳз ана ҳаминро Павлус мекушад рад кунад.

8,34 Даъвати дуюм! “Оё дар ин ҷо касе ҳаст, ки метавонад ин одамро маҳкум кунад?” Ҳеч кас, зеро *Масеҳ* ба ҷои Ҷи ҳимояшавандаи Худ *мурд*, аз мурдагон зинда шуд ва акнун *ба ямини Худо нишастааст ва дар ҳаққи мо шафоат мекунад*. Ҷангоме ки Худованд Исо, ки Падараш ба Ҷ ҳамаи довариро дод, барои маҳкум кардани мо чизе намегӯяд, балки дар ҳаққи мо дуо мехонад, ин чунин маъно дорад, ки дигар ҳеч кас моро дар ҳеч чиз айбдор карда наметавонад.

8,35 Дар ин вақт бовар дафъаи охирин даъват мекунад: “Оё дар ин ҷо ақаллан ягон кас ёфт мешавад, ки бовардорро *аз муҳаббатии Масеҳ ҷудо карда* тавонад?” Павлус мамониатҳои гуногунро таҳқиқ мекунад, ки дар соҳаҳои гуногуни ҳаёти одам ба ҷудоии меоранд. Лекин ягонтои онҳо қудрат надорад. На зарбаҳои марговари *андӯх*, ки тарс ва танғи меоранд, на азобҳои даҳшатнок, ки ба ҷисм ва ақл дарди тоқатфарсо меоранд, на

вахшонияти *таъқибот* бо шиканчаву чазояш бар ононе ки мекушанд муҳолифат кунанд. Ҳам шабаҳи даҳшатноки *гуруснагӣ*, ки чисро то ба скелет монанд шуданаш хаста, хароб ва хушк мекунад, ҳам *барахнагӣ*, ки бо мӯхточӣ ва нотавонӣ таҳдид мекунад, очизанд. Ба ин на *хатарҳои* ваҳмангез, на *шамшери* марговар тавон надоранд.

8,36 Ва агар ҳатто ягон чизе аз ин рӯйхат бовардорро аз Масеҳ чудо карда метавонист, ин аллақай кайҳо содир мешуд, чунки роҳи зиндагии масеҳӣ чун хатари марговари доимӣ аст. Сарояндаи Забур маҳз ҳаминро дар назар дошт, ҳангоме мегуфт, ки ба сабаби бо Худованд як шуданамон моро *ҳар рӯз мекушанд*, чун *гӯсфандоне* ки ба *забҳ* маҳкум карда шудаанд (Заб. 43,23).

8,37 Ба ҷои он ки маро аз муҳаббати Масеҳ дур кунад, ин ҳама моро ба \bar{U} фақат наздиктар мекунад. Мо на танҳо бар ҳамаи ин *голиб* меоем, балки зиёда аз он.³⁰ Мо на танҳо бар қувваҳои даҳшатнок тантана мекунем, балки бо ин ба Худо ҷалол, ба атрофиён баракат ва барои худ хайр меорем. Мо душманони худро асир мекунем ва монеаҳоро бартараф карда, боло меравем. Лекин ҳамаи инро мо бо қувваи худ намекунем, балки танҳо *ба воситаи Дӯстдорамон*. Фақат тавоноии Масеҳ метавонад талхиро ба ширинӣ, нотавониро ба қувват, ғочиаро ба тантана ва ғуссаро ба ҳаловат мубаддал гардонад.

8,38 Фириста ҳанӯз таҳқиқи худро тамом накардааст. Вай мекушад дар тамоми ҷаҳон чизеро ёбад, ки моро аз муҳаббати Худо чудо карда метавонад, лекин ҳамаи тахминҳо паёпай вайрон мешаванд. –

на мамот бо тамоми таҳдидҳояш,
на ҳаёт бо тамоми афсунҳояш,
на фариштаҳо, *на мабдаҳои* пур аз қувва ва дониши ғайритабӣ,
на қувваҳо, хоҳ одамӣ ва ё фариштагӣ,
на ҳозира, ки доимо ба мо дармеафтад,
на оянда, ки бо номаълумияш моро метарсонад,

8,39 *на баландӣ*, *на умқ*, яъне ҳамаи он чи дар доираи арзу тӯл ва масоҳат аст, якҷоя бо тамоми қувваҳои он дунё ва симиё³¹.

Ва дар хотима, Павлус барои боварӣ ҳосил кардан ба он ки ҳама чизи имконпазирро ёдрас кард, илова мекунад: *на ҳар гуна махлуқи дигар*. Инак, дар натиҷаи таҳқиқ вай ба ҳулосаи зерин омад: ҳеч чиз *наметавонад* моро аз муҳаббати Худо дар Исои Масеҳ, Худованди мо, *чудо кунад*.

Ҳайратовар нест, ки ин калимаҳои ғалабаовар суруде буданд дар даҳони онҳое ки барои бовар кушта мешуданд ва шиори онҳое ки ҳаёти риёзаткашона ба сар мебуданд.

II. ҚИСМИ ТАЪРИХӢ: ХУШҲАБАР ВА ИСРОИЛ (Б. 9-11)

Аз боби нӯҳум то боби ёздаҳуми Нома ба Румиён Павлус гӯё ба саволи зерини мусоҳиби яҳудӣ ҷавоб медиҳад: Оё Худо, мувофиқи *Хушхабар*, начотро ҳам ба яҳудиён, ва ҳам ба ғайрияҳудиён дода, ваъдаҳои Худо ба халқи интиҳобшудаи яҳудӣ вайрон кард? Ҷавоби Павлус гузашта (б. 9), ҳозира (б. 10), ва ояндаи Исроилро (б. 11) дар бар мегирад.

Дар ин фасл оиди таъиноти пешакии Худо ва масъулияти одам бисёр сухан гуфта мешавад. Боби нӯҳум калидест барои фаҳмиши дурусти интиҳоби соҳибхитӣронаи Худо. Дар боби оянда бошад оиди дигар тарафи ҳамчунон муҳими ин масъала – масъулияти одам – сухан меравад.

ТАЪИНОТИ ПЕШАКИИ ХУДО ВА МАСЪУЛИЯТИ ОДАМ

Вақте мо оиди ҳокимияти соҳибхитӣронаи Худо гап мезанем, мо мефаҳмем, ки \bar{U} ҳама чизи дар олам руҳмедодаро идора мекунад, ва ҳар чизеро ки меҳаҳад, карда метавонад. Лекин дар баробари ин мо мефаҳмем, ки \bar{U} ягон чизи нодуруст, ноинсофона ва ноҳақро карда наметавонад, зеро \bar{U} Худост. Ҳамин тарик, \bar{U} ро соҳибхитӣер гуфта, мо фақат тасдиқ мекунем, ки Худо Худост. Ба мо лозим нест аз ин фикр тарсем ё барои он худро айбдор ҳис кунем. Ин ҳақиқати пурҷалол аст, ва он моро танҳо ба парастии водор мекунад.

Бо иродаи мустақилии Худ Худо барои Худ баъзе одамнро интиҳоб кард. Лекин дар худӣ ҳамон Навиштаи Пок, ки интиҳоби Худоро таълим медиҳад, оиди ҷавобгарии

инсон низ навишта шудааст. Чуноне он ҳақ аст, ки Худо одамро барои наҷот додан интиҳоб мекунад, он низ ҳақ аст, ки одам наҷотро тавассути қарори мушаххаси иродавӣ доро мешаванд. Қисми наҷот аз тарафи Худо дар ин калимаҳост: “Ҳар он чи Падар ба Ман ато кунад, назди ман хоҳад омад”, қисми инсонӣ бошад дар давоми ин оят аст: “ҳар кӣ ба назди Ман ояд, бадар нахоҳам ронд” (Юх. 6,37). Мо, бовардорон, шодӣ мекунем, ки Худо моро пешакӣ дар Масеҳ ханӯз то офариниши олам интиҳоб кард (Эфс. 1,4). Лекин мо ҳамчунин боварӣ дорем, ки ҳар касе ки хоҳад, метавонад оби ҳаётро ройгон бинӯшад (Вахй 22,17). Д. Л. Муди алокаи байни ин ду тарафи ҳақиқатро чунин тасвир кард. Ҳангоме ки мо назди дари наҷот меоем, мо дар он тахтачаеро мебинем: “Ҳар касе ки хоҳиш дорад, метавонад дарояд”. Вале ҳангоме ки мо ба он мебароем, баргашта, дар болои дар меҳонем: “Интиҳоб шудааст аз рӯи пешакӣ донишани Худо”. Ҳамин тавр, ҳангоме ки мо назди дари наҷот меоем, моро масъулияти одам пешвоз мегирад, ҳақиқати таъиноти пешакии мустақили Худо бошад – барои онҳое ҳақиқат аст, ки аллакай ба оилаи Худо дохил шудаанд.

Чӣ тавр мешавад, ки Худи Худо барои Худаш одамони муайянро интиҳоб мекунад ва худӣ ҳамон вақт ба тамоми инсоният барои наҷот пешниҳод мекунад, ки шоистаи боварист. Мо чӣ гуна ин ду фикрро якҷоя карда метавонем? Аз ростӣ, мо инро карда наметавонем. Барои ақли инсон ин имконнопазир аст. Лекин Навиштаи Пок ин ҳар ду таълимотро дорад, ва аз ҳамин сабаб мо бояд ба ҳар дуи онҳо бовар кунем, бо эътирофи он ки мушкилӣ на дар фикрҳои Худост, балки дар афкори инсонии мо ба вучуд меояд. Ин ду ҳақиқат – чун ду хати мутавазӣ ҳастанд, ки танҳо дар охираш васл мешаванд.

Баъзеҳо кӯшиш мекунанд таъиноти пешакии осмониро бо масъулияти одам якҷоя кунанд, ва чунин мегӯянд, ки Худо пешакӣ медид, ки кӣ ба Наҷоткор бовар мекунад, ва маҳз онҳоро ба наҷот ёфтан муқаррар кард. Ҳамин фикрро онҳо дар Нома ба Румиён 8,29 асоснок мекунанд (“ҳар киро Ӯ пешакӣ

шинохтааст, онҳоро низ пешакӣ муайян кардааст”) ва дар Номаи якуми Петрус 1,2 (“ва мувофиқи таъиноти пешакии Худои Падар”). Лекин ин нуқтаи назар он далелро ба назар намегирад, ки маҳз пешбини Худо муайянкунанда аст. Ӯ на танҳо пешакӣ медонад, ки кӣ ба Наҷоткор бовар мекунад, балки одамони муайянро ба худ ҷалб намуда, ин натиҷаро пешакӣ муқаррар мекунад.

Ва гарчанде Худо одамони алоҳидаро барои наҷот интиҳоб мекунад, Ӯ ҳеҷ гоҳ ҳеҷ касро барои маҳкумият интиҳоб намекунад. Бо ибораи дигар, Навиштаи Пок оиди интиҳоби пешакӣ мегӯяд, вале оиди маҳкумияти пешакӣ чизе намегӯянд. Лекин касе метавонад эътироз кунад: “Баъзеҳоро барои баракат интиҳоб карда, Худо бо ин дигаронро барои марг интиҳоб мекунад”. Лекин ин тавр нест! Тамоми инсоният на аз рӯи қарори пешакии Худо, балки барои гуноҳояш ба марг маҳкум буд. Агар Худо ба одамон иҷозат медод ба дӯзах раванд, ки ин аз рӯи адолат мебуд, одамон танҳо онро ки сазовораш буданд, мегирифтанд. Дар ин ҳолат савол дигар хел садо медиҳад: “Магар Худо ҳақ дорад поён ояд ва аз байни одамони ба марг маҳкумшуда як гурӯҳи хурдиро чун Арӯс ба Писари Худ интиҳоб кунад?” Албатта, ҳақ дорад! Инак, ҳама чиз ба сари он меояд, ки агар одамон бимиранд, танҳо барои гуноҳояшон мемиранд; ва агар одамон наҷот ёбанд, пас аз рӯи марҳамати интиҳоби мустақили Худо наҷот меёбанд.

Барои одамони наҷотёфта таъиноти пешакии Худо – манбаи доимии ҳайрат аст. Бовардор, ба атроф назар афканда, дар гирди худ одамони зиёдеро бо хислатҳо, хусусиятҳои шахсӣ ва одатҳои аз вай ҳам хубтар дида, доимо ба худаш савол медиҳад: “Чаро Худованд маҳз маро интиҳоб кард?”

Чаро офарида шудаам,

То овози Туро шунавам

Ва ханӯз ки ҷой ҳаст, ворид шавам,

Дар ҳоле ки ҳазорҳо интиҳоби

Нодуруст мекунанд

Ва гуруснаанд, ба ҷои он ки дароянд?

Исаак Уоттс

Одамони нобовар набояд таълимоти таъиноти пешакиро барои сафед намудани

нобовариашон истифода баранд. Ин тавр гуфтан мумкин нест: “Ман интихоб нашудам, бинобар ин чизе карда наметавонам”. Роҳи ягонаи донишони интихобшуда будани худ – дар гуноҳҳои худ тавба кардан ва Худованд Исои Масехро ҳамчун Начоткор қабул кардан аст (1Тас. 1,4-7).

Ҳамчунин масеҳиён низ набояд таълимоти таъиноти пешакиро барои сафед кардани набудани хоҳиши шаҳодатдихӣ истифода баранд. Гуфтан мумкин нест: “Агар онҳо интихоб шуда бошанд, пас бо ҳар роҳ начот дода мешаванд”. Танҳо Худо интихобшудагони Худро медонад. Ба мо мавъиза кардани Инчил ба тамоми дунё фармуда шудааст, чунки Худо начотро ба ҳар кас ба таври алоҳида пешниҳод мекунад. Одамон бошанд Хушхабарро аз боиси сангдилӣшон рад мекунанд, на ин ки хоҳиши ҳамаро начот додани Худо самимӣ нест.

Дар ин ҳолат бояд аз ду хато барканор бошем. Якум – танҳо яке аз ақидаҳои интихоб кардан, мисол, ба таъиноти пешакии мустақилонаи Худо бовар кардан ва инкор кардани иштироки одам дар начот ёфтани худ. Хатои дуюм – ба ягон чиз нисбат ба дигараш бисёртар таъя кардан. Ҳалли ба Навишта мувофиқи ин масъала боварӣ ба таъиноти пешакии соҳибхитӣронаи Худо ва низ бовар ба ҷавобгарии одам аст. Танҳо ҳамин хел ин ду қонунро дар баробарвазнии дурусти ба Навишта мувофиқ нигоҳ доштан мумкин аст.

Акнун биёед ба боби нӯҳуми Нома ба Румиён мегузарем ва аз паси фикри фирис-таи дӯстдошта меравем, ки мавзӯи худро инкишоф медиҳад.

А. Гузаштаи Исроил (Б. 9)

9,1 Бо таъкиди он ки начот ҳам ба яҳудиён ва ҳам ба ғайрияҳудиён дода шудааст, Павлус нисбати Исроил метавонист хоин, муртад ва аз бовар баргашта намояд. Дар ин оят вай садоқати саҳти худро ба халқи яҳудӣ бо ёд кардани қасами самимона исбот мекунад. Вай *рост* мегӯяд. Вай *дурӯғ намегӯяд*. *Вичодони* ӯ, ки бо Рӯҳи Пок дар мушоракат

аст, ҳаққонияти гуфтаҳои вайро тасдиқ мекунад.

9,2 Ҳангоме ки Павлус интихобшавии пуршарафи гузаштаи Исроил ва онро ба ёд меорад, ки ҳозир, барои эътироф накардани Масех, аз тарафи Худо рад карда шудааст, вай пур аз *гуссаи бузург* аст ва *сӯзи дилаш поён надорад*.

9,3 Вай ҳатто омода буд аз Масех *махрум* ё ҷудошуда бошад, агар ба воситаи аз начот даст кашидани вай бародарони яҳудиаш начот ёфта метавонистанд. Дар ин зухуроти риёзаткашӣ мо нишонаи муҳаббати баландро меёбем, ки одамро водор мекунад ҳаёти худро барои дӯстонаш фидо кунад (Юх. 15,13). Дар ин калимаҳо мо бори гаронеро мебинем, ки яҳудии бовардор бояд бар дӯшаш барад, то ин ки халқи вай бовардор шавад. Онҳо дуои Мусоро барои Исроил ба хотир меоранд: “Ва алҳол хуб мешавад, ки Ту гуноҳи онҳоро биомурзӣ, вагарна, маро аз китоби Худ, ки навиштаӣ, маҳв намо” (Хур. 32,32).

9,4 Дар нолаи Павлус барои халқи худ ёди имтиёзҳои пурҷалол низ садо медиҳанд. Халқи вай – *исроилиён*, аз қадим миллати интихобшудаи Худост.

Худо ин халқро ҳамчун фарзанди Худ қабул кард (Хур. 4,22) ва аз Миср баровард (Хуш. 11,1). Ӯ Падари Исроил буд (Так. Шар. 14,1), ва Эфроим нахустфарзанди вай буд (Ирм. 31,9). (Дар зери номи “Эфроим” ин ҷо тамоми Исроил дар назар дошта шудааст).

Абри *ҷалол* нишонаи ҳузури Худо дар байни онҳо буд, ки онҳоро роҳнамоӣ ва ҳимоя мекард.

Маҳз бо Исроил, ва на бо ягон халқи дигар, Худо *аҳдҳои* худро мебаст. Мисол, Худо бо Исроил паймонро оиди сарзамини Фаластин баст, ва заминро аз дарёи Миср то Фурот ваъда дод (Ҳас. 15,18). Ва маҳз бо Исроил Ӯ паймони навро барқарор хоҳад кард: пойдории ҷовидона, бозгашти оянда сӯи Худо ва баракати Исроили тавбапазирро ваъда дод (Ирм. 31,31-40).³²

Шариат низ маҳз ба Исроил дода шуда буд. Танҳо онҳо онро медонистанд.

Ҳамчунин ба Исроил оину маросимҳои *ибодат* дар хаймаи чомаъ ва парастиишгоҳ, ва низ хизмати коҳинӣ дода шуд.

Ва илова бар паймонҳои зикршуда Худо ба Исроил *ваъдаҳои* зиёде оиди химоя, ороиштагӣ ва нумӯ дод.

9,5 Халқи Исроил дар он ҳақ буданд, ки нахустпадарон Иброҳим, Исҳоқ, Яъқуб ва дувоздаҳ писари ӯро аз онҳо худ ҳисоб мекарданд. Онҳо нахустволидонии тамоми миллат буданд. Ва низ ба худӣ ҳамин халқ имтиёзи бузурге дода шуда буд — Масеҳ аз рӯи аслу насаби одамии Худ исроилӣ буд, гарчанд ӯ Ҳукмфармои тамоми олам, *то абад Худои муборак* аст. Ин оят табиати илоҳӣ ва инсонии Исои Масеҳро исбот мекунад.

9,6 Акнун фиришта ба масъалаи муҳими илоҳиётшиносӣ мегузарад. Агар Худо ба Исроил ваъда дода бошад, ки он халқи интихобшудаи ӯ мешавад, пас инро чӣ гуна бо вазъи кунунии Исроил метавон пайваस्त, ҳангоме ки ба ҷои муборак ғайрияхудиён омадаанд? Павлус онро изҳор мекунад, ки ваъда аз тарафи Худо вайрон карда нашудааст. Вай нишон медиҳад, ки Худо ҳамеша одамро дар асоси ваъдаҳои худ интихоб мекард, на ин ки фақат аз рӯи насаб. Дар оилаи *исроилӣ* зода шудани кас маънои онро надорад, ки ваъдаҳои Худо ҳатман ба вай низ дахл доранд. Дар байни тамоми *Исроил* Худо бақияи ҳақиқатан бовардор дорад.

9,7 На ҳамаи насли Иброҳим *фарзандони* вай ҳастанд. Мисол, Исмоил аз *насли* вай буд. Лекин хати ваъдаҳо аз Исҳоқ гузашт, на ин ки аз Исмоил. Худо ваъда дод: “*Насли ту аз Исҳоқ хонда хоҳад шуд*” (Ҳас. 21,12). Чуноне ки мо аллакай ҳангоми шарҳи Нома ба Румиён 4,12 гуфта будем, Худованд Исо дар Юҳанно 8,33-39 яҳудиёро ҳамин ҳел тақсим кард. Онҳо ба вай гуфтанд: “Мо фарзандони Иброҳим ҳастем...” (оятӣ 33). Исо бо ин розӣ шуд: “Медонам, ки шумо фарзандони Иброҳим ҳастед” (оятӣ 37). Лекин ҳангоме онҳо гуфтанд, ки “Падари мо Иброҳим аст”, Худованд ҷавоб дод: “Агар шумо фарзандони Иброҳим мебудед, аъмоли Иброҳимро ба ҷо меовардед” (оятӣ 39). Бо

ибораи дигар, онҳо аз насли Иброҳим буданд, лекин ба Иброҳим боварӣ надоштанд ва фарзандони рӯҳонии вай набуданд.

9,8 Ҳамин тариқ, баромади табиӣ аҳамият надорад. Исроили ҳақиқӣ аз он яҳудиёне иборат аст, ки Худо онҳоро интихоб намудааст ва чун *фарзандони* Худ қабул карда, ба онҳо *ваъдаҳои* Худро додааст. Мо принсипи интихоби соҳибхитёронаи Худоро дар мисоли Исҳоқ ва Яъқуб мебинем.

9,9 Худо ба Иброҳим зоҳир шуд ва ваъда дод, ки ӯ дар *вақти* муайяншуда бармегардад ва *Сороро писаре хоҳад шуд*. Ин *писар*, албатта, Исҳоқ буд. Вай дар ҳақиқат фарзанди *ваъда* буд, ки ба тарзи мӯъҷизанок зода шуд.

9,10 Мисоли дигари интихоби осмониро мо дар мисоли Яъқуб меёбем. Волидонии вай *Исҳоқ* ва *Ривқо* буданд, лекин *Ривқо* дар *батни* худ ду писар дошт, на ин ки якто.

9,11 Иродаи Худо *пеш аз таваллудшавии* кӯдакон эълон шуда буд. Ва табиист, ки ин интихоб ба аъмол ва хизматҳои кӯдак ҳеҷ вобастагӣ надошт. Худо танҳо аз рӯи иродаи Худ интихоб кард, на ин ки дар асоси ҳислат ё дастовардҳои интихобшуда. “*Пешбини Худ дар интихоб*” қарори ӯро оиди тақсими марҳамат мувофиқи хоҳиши соҳибхитёрона ва эҳсонии ӯ мефаҳмонад.

Зимнан, ин оят фикреро, ки Худо амалҳои ояндаи Яъқубро пешакӣ доништа, вайро интихоб кардааст, инкор мекунад. Ин ҷо равшан навишта шудааст, ки *интихоб на аз аъмол* буд.

9,12 Худо қарор дод, ки *калонӣ* ба *хурдӣ хизмат мекунад*. Эсов ба Яъқуб тобеъ карда шуд. Вай бошад барои шӯҳрат ва имтиёзҳои заминӣ интихоб шуда буд. Эсов аз ду бародар яқум зода шуд ва бояд соҳиби эҳтиром ва имтиёзи нахустзодагиро соҳиб мешуд. Лекин Худо на вайро, балки Яъқубро интихоб кард.

9,13 Барои боз як бори дигар мустақилияти интихоби Худоро қайд кардан Павлус аз Малокӣ 1,2.3 иқтибос меорад: “Яъқубро Ман дӯст доштам, аммо Эсовро бад дидам”. Дар ин ҷо Худо оиди ду миллат сухан меронад – Исроил ва Адӯм, ки падарони онҳо Яъқуб ва Эсов буданд. Худо қарор дод,

ки Исроил ҳамон халке мешавад, ки аз он Масеҳ пайдо мешавад ва дар байни он Подшоҳии Масеҳро барпо мекунад. Ба Адӯм ин гуна ваъдаҳо дода нашудаанд. Баръакс, кӯхҳо ва мулки вай хароб ва ба шағолҳо дода шуда буданд (Мал. 1,3; хамчунин Ирм. 49,17.18; Ҳиз. 35,7-9).

Ва харчанд ин оят аз китоби Малокӣ нишон медиҳад, ки чӣ хел Худо тақдири халқҳоро, на ин ки шахсиятҳои алоҳидаро, пешакӣ муайян мекунад, бо вучуди ин Павлус аз он истифода мебарад, то ҳукуки Худоро дар интихоби сарнавишти одамони муайян нишон диҳад.

Калимаҳои “*Яъқубро Ман дӯст доштам, аммо Эсовро бад дидам*”-ро аз нуқтаи назари интихоби пешакии Худо фаҳмидан зарур аст, ки дар ваъдаи Ҷ изҳор гардидааст: “*Калонӣ ба хурдӣ хизмат кунад*”. Интихоби Яъқуб дар муҳаббат ба вай асос ёфтааст, рад шудани Эсов бошад дар муқоиса бо муҳаббат ба Яъқуб чун нафрат менамояд. Худо Эсовро бо кинаи сиёҳ бад надидааст, балки вайро нисбат ба Яъқуб камтар дӯст медошт, ки аз интихоби Ҷ бармеояд.

Ин порча оиди баракатҳои заминӣ сухан меронад, на оиди ҳаёти ҷовидонӣ. Нафрати Худо ба Адӯм умуман маъноӣ онро надорад, ки адӯмиён наметавонанд начот ёбанд, ва хамчунин муҳаббати Ҷ ба Исроил низ маъноӣ онро надорад, ки исроилиён мӯхтоҷи начот нестанд. (Дар воқеъ, Эсов оқибат баракати Худоро гирифт, чуноне ки вай дар Ҳастӣ 33,9 тасдиқ мекунад).

9,14 Фириста дуруст пешбинӣ мекард, ки суханҳои вай оиди интихоби мустақил эътирозҳои зиёди гуногунро ба вучуд меоранд. Одамон то ҳол Худоро доимо дар беинсофӣ айбдор мекунанд. Онҳо мегӯянд, ки агар Худо касеро интихоб кунад, он гоҳ дигаронро, мутобиқан, лаънат мегӯяд. Хамчунин шундан мумкин аст, ки агар Худо ҳама чизро пешакӣ муқаррар карда бошад, он гоҳ аллакай ягон кор кардан намешавад ва дар ин сурат одамонро дар ягон чиз айбдор кардан аз рӯи адолат намешавад.

Павлус қотеона ҳар гуна фикри *беинсофиро* аз тарафи Худо рад мекунад. Лекин ба ҷои он ки суханҳоро оиди интихоби Худо

каме нарм кунад ва онҳоро барои мусоҳибон форамтар кунад, вай нотарсона, бидуни ягон хел узрҳои ғимояи ақидаи хешро идома медиҳад.

9,15 Дар баробари ин вай суханҳои Худоро ба Мусо иқтибос меорад: “*Ҳар кире марҳамат кардан хоҳам, марҳамат мекунам; ба ҳар кӣ раҳм кардан хоҳам, раҳм мекунам*” (ниг. Хур. 33,19). Кӣ гуфта метавонад, ки Худои баландмақом, Худованди осмон ва замин ҳукуки афв ва раҳм кардан надорад?

Ҳамаи одамон барои гуноҳҳои худ ва нобоварӣ маҳкум карда шудаанд. Агар онҳо ба ҳоли худ мемонданд, ҳамашон ҳалок мешуданд. Лекин ғайр аз он ки Худо Хушхабарро оиди начот ба ҳамаи одамон пешниҳод мекунад, Ҷ хамчунин баъзе аз ин маҳкумшудагонро чун объекти махсуси файзи Худ интихоб мекунад. Аммо ин тамоман маъноӣ онро надорад, ки Ҷ ба таври автоматӣ маҳкумшавиро барои ҳамаи боқимондаҳои интихоб мекунад. Маҳкумият барои нобоварӣ ва ҳамаи гуноҳҳои дар ҳаёт содиркардашон насиби онҳо мегардад. Интихобшудагон танҳо метавонанд Худоро барои марҳамати ӯ шукрона гӯянд. Ҳалокшудагон метавонанд танҳо худро айбдор кунанд.

9,16 Ҳамин тариқ, тақдири охири одамон ва ҳатто халқҳо на ба қувваи иродаи онҳо ва на ба кӯшишҳои онҳо вобаста аст, балки фақат ба *марҳамати* Худо.

Ҳангоме Павлус менависад, ки афв на ба *майл* вобаста аст, вай дар назар надорад, ки хоҳиши инсон барои начоти вай аҳамияте надорад. Даъвати Хушхабар бевосита ба иродаи одам нигаронида шудааст, чуноне ки мо дар Ваҳй 22,17 мебинем: “...ҳар кӣ бихоҳад, оби ҳаётро муфт бигирад”. Исо яҳудиёни нобоварро дар ин фош кард, ки намехоҳанд назди ӯ биёянд (Юҳ. 5,40). Афв ба *саъю кӯшиш* вобаста нест гуфта, Павлус умуман инкор намекунад, ки мо бояд барои ба дарвозаҳои танг даромадан саъю кӯшиш кунем (Лук. 13,24). Албатта, мо бояд микдори муайяни майлу хоҳиши рӯҳонӣ дошта бошем. Лекин ирода ва кӯшишҳои инсон омилҳои халқунанда нестанд: Начот ба Худованд тааллуқ дорад. Морган менависад.

*Ҳеч як хоҳиши мо, ҳеч як кӯшиши мо наметавонад наҷоти моро таъмин кунад ва қудрат надорад бароямон сӯи баракатҳои вобаста ба он роҳ кушояд. Худ аз худ мо ҳатто намехостем наҷот ёбем ва кӯшиши ҳам намекардем ба он расем. Ҳама чиз дар наҷоти одам аз Худо бармеояд.*³³

9,17 Ҳокимияти фарогири Худо на танҳо дар зохиршавии марҳамат, балки дар сангдилшавии дигарон низ дида мешавад. Ин ҷо ҳамчун мисол *фиръавн* аз назар гузаронида мешавад.

Албатта, сухан оиди он намеравад, ки ҳукмрони Миср аз рӯзи зода шудан маҳкум шуда буд. Ана чӣ ҳодиса рӯй дод. Агарчи вай шахси калонсол буд, худро бадхашм, сангдил ва ниҳоят якрав нишон дод. Ба таъкидҳои саҳт нигоҳ накарда, вай дар сангдили худ собит буд. Худо метавонист вайро дар як мижа задан нест кунад, лекин инро накард. Баръакс, вайро зинда монанд, то ки дар вай *қуввати Худро* нишон диҳад ва ба воситаи вай номи Худо дар ҳама ҷо маълум гардад.

9,18 Чанд маротиба *фиръавн* паёпай дили худро саҳт мекард, ва пас аз ҳар дафъа Худо *фиръавнро* ба таври илова сангдил мекард, ва бо ҳамин вайро ҷазо меод. Худи ҳамон офтобе ки яхро об мекунад, гилро низ хушк мекунад. Дар зери ҳамон як офтоб ранги матоъ мепарад, пӯст бошад месӯзад. Худи ҳамон Худо, ки одамро афв мекунад, бо дили пуртаассуф дилҳои тавбанакардари сангин мекунад. Рад кардани файз – рӯй гардондан аз он аст.

Худо ҳақ дорад *марҳамати* Худро ба касони мехостагӣ нишон диҳад, ва онҳоро, ки хоҳад, *сангдил* кунад. Лекин, азбаски *Ҷ* Худост, ҳеч гоҳ рафтори ноҳақ намекунад.

9,19 Таъкидҳои боисрори Павлус оиди ҳукуки Худо, ки мувофиқи хости Худ рафтор мекунад, эродҳои зеринро ба миён оварда метавонанд: Агар ин тавр бошад, пас Худо ҳеч касро гуноҳкор ҳисобида наметавонад, чунки ҳеч кас наметавонад ба *иродаи Ҷ* зид барояд. Мусоҳиб одамро чун пиёдае дар тахтаи шохмоти Худо муаррифӣ мекунад. Ягон хел сухан ва амалҳо тақдири вайро тағйир додан наметавонад.

9,20 Дар навбати аввал фириста ҳавобаландии инсонро маҳкум мекунад, ки ҷуръат намудааст хатоҳои Офаридгори худро бичӯяд. Одами нокисулакл, ки дар банди гуноҳ, ҷохилӣ ва нотавонии худ аст, ҳатто ҳақ надорад хирадмандӣ, одилии амалҳои Худоро баҳо диҳад ё ба он шубҳа кунад.

9,21 Сипас Павлус, обрӯю эътибори Худоро нишон додани шуда, аз муқоисаи *кӯзагар* ва *гил* истифода мебард. Тасаввур мекунем, ки як вақт, субҳидам, *кӯзагар* ба устохонаи худ меояд ва дар рӯи фарш кулӯлаи калони бешакли гилро мебинад. Вай як қисми ин гилро мегираду ба ҷархи худ мегузорад ва аз он *зарфи* зебӯе меофарад. Магар вай ба ин кор ҳақ дорад?

Кӯзагар, албатта, Худост. *Гил* – инсонияти гуноҳкор ва ҳалокшуда. Агар *кӯзагар* ба вай даст намерасонд, вай ба дӯзах мерафт. Ва *Ҷ*, маҳз ҳамин хел рафтор карда, комилан ҳақ мебуд. Лекин ба ҷои ин *Ҷ* қарор медиҳад як қисми ин гуноҳкоронро гираду аз рӯи марҳамати Худ наҷот диҳад ва ба онҳо сурате диҳад, ба монанди Писари Худаш. Магар *Ҷ* ба ин кор ҳақ дорад? Фаромӯш накунед: *Ҷ* ҳеч касро ба дӯзах маҳкум намекунад. Одамони худашонро, бо хости худ ва нобоварии худ маҳкум мекунанд.

Худо ҳукм ва *ихтиёри* комил дорад, ки аз як қисми гил *зарфе* созад *барои истеъмолати оӣ*, ва аз дигараш – *барои истеъмолати наст*. Дар ҳолате ки ҳама сазовор нестанд, *Ҷ* ихтиёр дорад, то баракатҳои Худро ба касони мехостааш бидиҳад, ва ё додани ин баракатҳоро боздорад. Барнс менависад: “Дар ҳолате ки ягон шахси сазовор нест, чизи зиёде ки талаб карда метавонем, он аст ки *Ҷ* ба ягон кас рафтори ноҳақ накунад”.³⁴

9,22 Павлус *Худро*, *Кӯзагари* бузургро, дар назди мушкилии зоҳирии интиҳоб тасвир мекунад. Аз як тараф, гуноҳро ҷазо дода, *Ҷ* кӯшиш мекунад *газабаширо* нишон диҳад ва *иқтидори* Худро зоҳир кунад. Лекин аз тарафи дигар, *Ҷ* мехоҳад пурсабриро нисбати *зарфҳои газаб*, ки *барои ҳалокат сохта шудаанд*, зоҳир намояд. Мо дар ин ҷо бо ҳам бархӯрдани газаби барҳақи Худо ва пурсабрии мехрубонаи *Ҷ*ро мебинем. Ва

ин чо саволи зерин далел аст: “Агар Худо дархол гуноҳкоронро комилан одилона чазо дода тавонад, аммо ба чои он нисбати онҳо пурсабри зоҳир кунад, кӣ метавонад Ӯро барои ин айбдор кунад?”

Ба ин ибора эътибор диҳед: “зарфҳои ғазаб, ки барои ҳалокат сохта шудаанд”. *Зарфҳои ғазаб* одамоне мебошанд, ки гуноҳхояшон *ғазоби* Худоро меорад. Аммо на қарори мустабидонаи Худо, балки худи онҳо бо гуноҳҳои шахсиашон, беитоатиашон ва муқобилаташон худро ба *ҳалокат* омода сохтаанд.

9,23 Кӣ метавонад Худоро дар он айбдор кунад, ки Ӯ меҳаҳад *фаровони* ҷалоли Худро ба шахсоне зоҳир кунад, ки ба онҳо *марҳамат* мекунад, ба шахсоне ки Ӯ онҳоро пешакӣ *барои ҷалоли осмонӣ омода кардааст*? Дар ин чо ба мо эзоҳи Эрдман кӯмак карда метавонад:

Соҳибхитиёрии Худо ҳеҷ гоҳ дар айбдоркунии онҳое ки бояд наҷот меёфтанд, зоҳир намегардад, балки дар наҷотдиҳии онҳое зоҳир мешавад, ки бояд ҳалок мешуданд”.³⁵

Худо зарфҳои ғазабро барои ҳалокат тайёр намекунад, балки Ӯ зарфҳои *марҳамат* барои ҷалол омода месозад.

9,24 Павлус зарфҳои *марҳамат* гуфта моро меномад, масеҳиёро, *даъватшудагонро* аз яҳудиён ва аз ғайрияхудиён. Дар ин чо вай барои мавзӯи оянда асос мегузорад: тамоми Исроил, ғайр аз бақияи хурде, дар як сӯ гузошта мешавад, ва ба мақоми олий *халқҳо* (ғайрияхудиён) даъват карда мешаванд.

9,25 Фириста ду оятро аз Ҳушаъ иқтибос меорад, то нишон диҳад, ки даъватшавии бутпарастон набояд яҳудиёро дар хайрат мегузошт. Ояти якум меғӯяд: “... онҳоеро, ки қавми Ман нестанд, қавми Худ хоҳам хонд, ва онро ки маҳбуба нест, маҳбуба хоҳам хонд” (Ҳуш. 2,23). Умуман ин иқтибос ба Исроил тааллуқ дорад, на ба ғайрияхудиён. Исроил расидани он замонро мунтазир аст, ки Худо вайро дар сифати халқи дӯстдоштаи Худ барқарор мекунад. Лекин дар ин чо Павлус ин оятро ба даъватшавии ғайрияхудиён нисбат медиҳад. Чӣ ба Павлус имкон медиҳад, ки ин гуна тағйироти куллиро ворид кунад? Ҷавоб дар он аст — Рӯҳи Поке

ки сабти якуми ин суҳанонро илҳом бахшид, ҳуқуқ дорад онҳоро дертар ба маънои дигар истифода барад.

9,26 Ояти дуум аз Ҳушаъ 1,10 оварда мешавад: “*Ва дар он чое ки ба онҳо гуфта шудааст: Шумо қавми Ман нестед, онҳо фарзандони Худои Ҳай номида хоҳанд шуд*”. Боз ҳам дар истифодаи худ дар Паймони Кухан ин оят на оиди ғайрияхудиён, балки оиди дар оянда ҳамчун халқи Худо барқарор карда шудани Исроил меғӯяд. Лекин, бо вучуди ин, Павлус онро истифода бурда, тасвир менамояд, ки чӣ хел Худо ғайрияхудиёро чун писарони Худ қабул мекунад. Ин боз як мисоли он аст, ки чӣ хел Рӯҳи Пок, ояти Паймони Куханро дар Паймони Навин такрор карда, комилан асоснок маънои меҳостаашро дода метавонад.

9,27 Дар оятҳои 27 то 29 радшавии тамоми Исроил баррасӣ карда мешавад, ғайр аз бақияи хурде. *Ишаъё* пешгӯӣ кардааст, ки танҳо шумораи ками фарзандони *Исроил наҷот хоҳад ёфт*, ҳатто агар халқ ба шумораи беҳисоб афзояд ҳам (Иш. 10,22).

9,28 Ҳангоме ки *Ишаъё* менавишт: “*Зеро ки Худованд коре ба итмом мерасонад ва ба зудӣ аз рӯи адолат ҳал мекунад, кори қатъие бар замин анҷом медиҳад*” (Иш. 10,23), вай ба Фаластин зада даромадани бобилиёро ва пас аз он асир шудани исроилиҳоро дар назар дошт. Ин *кор* кори довари *Худо* буд. Ин оятҳоро иқтибос оварда, Павлус дар назар дорад, ки он чи он рӯзҳо бо Исроил руҳ дода буд, метавонад боз ба амал ояд ва ин дар замони вай хоҳад буд.

9,29 *Чунон ки Ишаъё* дар қисми аввали пешбинии худ *пешгӯӣ кардааст, агар Худованди лашкари осмонӣ баъзе аз исроилиёро боқӣ намегузошт*, Исроил мисли *Садум* ва *Амӯро* нест карда мешуд (Иш. 1,9).

9,30 Аз ҳамаи ин гуфтаҳо *чӣ* хулосае бармеояд, мепурсад Павлус, агар давраи имрӯзаи калисоро дар назар дорем? Аз як тараф, *халқҳо* (ғайрияхудиёне) ки на ба росткорӣ, балки ба бадӣ майл дошта, бар хилофи тасаввуроти худ оиди росткорӣ амал мекарданд, ба воситаи *имон* ба Худованд Исои Масеҳ *адолатро ба даст оварданд*. Албатта на ҳамаи ғайрияхудиён сафед карда

шуданд, балки фақат онҳое ки ба Масеҳ бовар карданд.

9,31 *Исроил* бошад, аз тарафи дигар, кӯшиш мекард бо риояи шариат дорои *адолат* шавад, вале ҳеч *шариатеро* наёфт, ки ба воситаи он дар ҳақиқат сафед карда шудан мумкин бошад.

9,32 Сабабаш аён аст. Онҳо нахостанд бовар кунанд, ки сафедшавӣ метавонад аз рӯи *имон* ба Масеҳ дода шавад, ва яқравона кӯшиш мекарданд росткориро ба воситаи аъмоли худ соҳиб шаванд. Ва онҳо ба *санги пешное пешно хӯрданд*, ба Худованд Исои Масеҳ.

9,33 Худованд ба воситаи Ишаъё маҳз ҳаминро пешгӯӣ кард. Ба Уршалим омадани Масеҳ бояд натиҷаи дутарафа мебошад. Барои баъзеҳо *Ҷ* бояд *санги пешно ва саҳраи васваса* мешуд (Иш. 8,14). Дигарон бошанд ба *Ҷ* бовар мекунанд, ва ин барои онҳо сабаби *хиҷил* шудан, ранҷурӣ ва ноумедӣ намегардад (Иш. 28,16).

Б. Имрӯзаи Исроил (Б. 10)

10,1 Ба яҳудиёни боварнакарда ин таълимот табъи дил набуд. Онҳо Павлусро хоин ва душмани Исроил мешумурданд. Аммо худи вай *бародарони* худ дар Масеҳро, ки ин нома ба онҳо равона шудааст, бовар мекунонд, ки доимо ба *Худо барои наҷот ёфтани Исроил дуо* мекунад, ки ин ба дили вай шодии изҳорнашаванда хоҳад овард.

10,2 Ҳаргиз яҳудиёро дар беҳудой ва бединӣ айбдор накарда, Павлус шаҳодат медиҳад, ки онҳо *раишки Худоро* доранд. Ин аз ҳисси бадбинии онҳо нисбати ҳар гуна таълимоти муҳолиф бармеомад, ва низ аз он ки онҳо оину маросимҳои дини яҳудиёро бо чидду ҷаҳд ба ҷо меоранд. Лекин ғайрат – ҳанӯз на ҳама чиз аст, вай бояд бо ҳақиқат вобаста бошад, чунки дар акси ҳол аз вай нисбат ба ғайрат бештар зарар мешавад.

10,3 Маҳз дар ҳамин ҷо онҳо пешпо хӯрданд. Онҳо *адолати Худоро* дарк намекарданд, намефаҳмиданд, ки Худо росткориро на дар асоси амалҳо, балки дар асоси бовар ба ҳисоб мегирад. Онҳо мехостанд бо иҷрои шариат соҳиби *адолати худ* шаванд. Онҳо мехостанд бо кӯшишу ғайрати худ, ахлоқ ва

корҳои хубашон сазовори лутфи Худо шаванд. Онҳо ба нақшаи Худо, ки ваъда дода буд гуноҳкорони исёнкори ба Писари *Ҷ* бовар мекардари росткор хисобад, яқравона итоат кардан намехостанд.

10,4 Агар онҳо ба Масеҳ бовар мекарданд, мефаҳмиданд, ки маҳз *Ҷ* *анҷоми шариат* аст, ки *адолатро* медиҳад. Мақсади шариат – гуноҳро муайян кардан, ҷинояткоронро айбдор ва маҳкум кардан аст, лекин он ҳеч касро росткор карда наметавонад. Вайрон кардани шариат бо марг ҷазо дода мешавад. Бо марги Худ Масеҳ он ҷазоеро дид, ки вайронкунадагони шариат сазовор буданд. Вақте ки гуноҳкор Худованд Исои Масеҳро чун Наҷоткори худ қабул кард, шариат ҳукми худро бар вай гум мекунад. Ба шарофати Қурбонии ивазкунада вай барои шариат мурд. *Ҷ* ҷовидона аз шариат ва аз кӯшишҳои беғайрати ба воситаи он дастрас кардани росткорӣ чудо шуд.

10,5 Фарқи байни калимаҳо оиди шариат ва калимаҳо оиди бовар ҳатто дар худи забони Паймони Куҳан дида мешавад. Мисол, дар Ибодат 18,5 *Мусо менависад*, ки шахсе ки ба дараҷаи росткории матлуби *шариат* мерасад, дар асоси он *хоҳад зист*. Ин ҷо маҳз иҷро намудан, яъне корҳо кардан, таъкид карда мешавад.

Албатта, ин ақида вазъияти идеалиро нишон медиҳад, ки барои одами гуноҳкор дастнорас аст. Ин ҷо фақат гуфта мешавад, ки агар инсон доимо ва дар ҳама чиз шариатро риоя карда метавонист, вайро барои ҳеч чиз ба марг маҳкум кардан имкон намедошт. Лекин шариат ба онҳое дода шуда буд, ки аллакай гуноҳ кардаанд ва аллакай ба марг маҳкум шудаанд. Ҳатто агар аз рӯзи гирифтани шариат онҳо онро бечуну чаро риоя мекарданд ҳам, ҳалок мешуданд, зеро Худо барои гуноҳҳои пештара низ товон металабад. Ҳар гуна умеди одам барои ба росткорӣ соҳиб шудан аз ибтидо ба нокомӣ маҳкум аст.

10,6 Барои он ки фарқи забони боварро аз забони шариат нишон диҳад, Павлус Такрори Шариат 30,12.13-ро мисол меорад, ки он ҷо навишта шудааст:

Он дар осмон нест, ки бигӯӣ:

“Кист ки барои мо ба осмон сууд наму-
да, онро барои мо бигирад, ва онро ба мо
бишнавад, то ки онро ба амал ова-
рем?”

Ва он дар он тарафи баҳр нест, ки би-
гӯӣ:

“Кист ки барои мо ба он тарафи баҳр
убур намуда, онро барои мо бигирад, ва
онро ба мо бишнавад, то ки онро ба
амал оварем?”

Ҷолиби диққат аст, ки дар китоби
Такрори Шариат ин оятҳо ба бовар ё Инчил
тааллуқ надоранд. Дар он ҷо онҳо оиди
шариат мегӯянд, махсусан оиди ҳукми “ба
Худованд Худои худ бо тамоми дили худ ва
бо тамоми ҷони худ” бозгаштан (Так. Шар.
30,10). Худо мегӯяд, ки шариат на пинҳон,
на дур ва на дастнорас аст. Ба осмон бар-
омадан ва ё аз баҳр гузаштани кас зарур нест,
то онро ёбад. Сухани Худо ин ҷост, наздик,
ва иҷро шуданро интизор аст.

Аммо фириста Павлус ин калимаҳоро ба
Хушхабар нисбат медиҳад. Вай мегӯяд, ки
забони имон аз кас талаб намекунад, ки ба
осмон барояд, то ин ки Масеҳро ба замин
фурорад. Аз як тараф, ин имкон надорад, аз
тарафи дигар – лозим ҳам нест, чунки Масеҳ
аллакай дар замин зода шудааст!

10,7 Такрори Шариат 30,13-ро мисол
оварда, фириста калимаҳои “*кӣ ба он тара-
фи баҳр убур мекунад*”-ро ба “*кӣ ба варта
нузул мекунад*” иваз менамояд. Бо ин вай
қайд мекунад, ки Хушхабар аз шахс талаб
намекунад, ки барои *Масеҳро аз мурдагон
боло баровардан* ба қабр дарояд. Ин
ҳамчунон имконнопазир ва нолозим аст,
чунки Масеҳ аллакай аз мурдаҳо зинда шуда
буд. Диққат диҳед, ки дар оятҳои 6 ва 7 ду
таълимот оиди Масеҳ оварда шудаанд, ки
қабул кардани онҳо барои яҳудиён беш аз
ҳама душвор буд, – таҷассум ва растохези
Масеҳ. Лекин барои наҷот ёфтани онҳо бояд
бо инҳо розӣ шаванд. Мо ин қонунҳоро боз
дар оятҳои 9 ва 10-и ҳамин боб воমেҳурем.

10,8 Агар Инчил аз одам ягон чизи
ичронашавандаро ё ягон чизи аллакай
содиршударо талаб накунад, пас вай *чӣ
мегӯяд?*

Ва боз Павлус оятро аз боби 30-юми
Такрори Шариат иқтибос меорад, то нишон
диҳад, ки калом оиди наҷот *наздик*, дастрас
ва фаҳмо аст. Вай метавонад дар сӯҳбати оддӣ
изҳор гардад (“*дар даҳони ту*”) ва фаҳмо аст
 (“*дар дили ту*”) (Так. Шар. 30,14). Ҳамин аст
Хушхабар оиди наҷот аз рӯи бовар, ки Пав-
лус ва фиристаҳои дигар тарғиб мекарданд.

10,9 Дар ин ҷо гуфтаҳои боло хулоса
карда мешаванд: Аввалан, бояд бо далели
одамшавӣ розӣ шуд, яъне бо он ки Кӯдак дар
гаҳвораи Байт-Лаҳм – Худованди ҳаёт ва
ҷалол *Исо*, ки дар Паймони Навин тасвир
шудааст – ин ҳамон *Худованди Паймони
Куҳан* (Яҳува) аст.

Сониян, далели растохезро яқоя бо та-
моми натиҷаҳои аз он бармеомада эътироф
кардан лозим аст. *Худо Ёро аз мурдагон эҳё
кард* барои исботи он ки Масеҳ кори наҷот-
диҳии моро бо муваффақият анҷом дод ва
акнун талабҳои Худо пурра қонеъ гардонда
шудаанд. *Бо дил* бовар кардан, яъне бо ишти-
роки ақл, эҳсосот, ва ирода бовар кардан аст.

Маҳз *бо даҳони худ эътироф мекуни*, ки
Исо Худованд аст, ва *бо дили худ имон
меоварӣ*, ки *Худо Ёро аз мурдагон эҳё кард*.
Маҳз ҳамин хел Шахсият ва қурбонии
Худованд Исои Масеҳро қабул мекунанд.
Ана ҳамин аст бовари наҷотдиҳанда.

Аксаран одамон савол медиҳанд: “Магар
одам Исоро ҳамчун Наҷоткори худ қабул
карда, лекин Ёро чун Худованд эътироф на-
карда, наҷот ёфта метавонад?” Навиштаи
Пок ҷонибдори онҳое нест, ки бовар доранд,
лекин ба шартӣ хурде: “Ман, албатта, Исоро
Наҷоткор мешуморам, лекин Ёро Худованди
ҳама чиз ҳисоб кардан наметавонам”. Аз
тарафи дигар, онҳое ки ҳамчун Худованд
эътироф кардани Исоро шартӣ наҷот мехисо-
банд, бо муаммои зерин рӯ ба рӯ мешаванд:
“То кадом дараҷа Исо бояд бар ман ҳукм-
фармоӣ кунад, то ман наҷот ёбам?” Хеле кам
қасос аз байни масеҳиён оиди худ гуфта
метавонанд, ки пурра ба Худованд тобеъ
шудаанд. Вақте ки Хушхабарро мерасонем,
мо бояд аниқ дарк намоем, ки шартӣ ягонаи
наҷотёбӣ бовар аст. Аммо дар айни замон
қарзи мо ин аст – ҳам ба гунаҳкорон ва ҳам
ба покгон мудом гӯшрас кардани он, ки

Масеҳ Худованд (Яхува-Худо) аст, ва Ҷро чунин эътироф намудан лозим аст.

10,10 Шарҳи ин мавзӯро идома дода, Павлус мегӯяд, ки *одам бо дили худ имон меоварад, ки ин барои адолати ӯст*. Ин ҷо сухан оиди розигии назариявӣ намеравад, балки оиди эътирофи ҳақиқӣ бо тамоми ҳастии дохилӣ. Ҳамон вақте ки одам инро кунад, вай дарҳол сафед карда мешавад.

Сипас одам *бо даҳони худ эътироф мекунад*, ки ин барои наҷоти ӯст; яъне бовардор ошкоро оиди наҷоти амалишудаи худ шаҳодат медиҳад. Эътирофро шартӣ зарурии наҷот шумурдан мумкин нест, вале ин зухуроти чудонашавандаи чизи аллакай содиршуда аст: “Агар шумо ба Исои Масеҳ бовар дошта бошед, он гоҳ, албатта, бояд дар бораи Ҷ гап занед”. Ҳангоме ки касе дар ҳақиқат ба ягон чиз бовар кунад, вай ҳатман инро ба дигарон гуфта меҳада. Агар одам ҳақиқатан аз олами боло зода шавад, ин шодии беҳад бузургест, ки онро пинҳон доштан ғайриимкон аст. Вай Масеҳро эътироф мекунад.

Навишта дар назар дорад, ки наҷот-ёфтагон оиди наҷот ёфтани худ ошкоро шаҳодат медиҳанд. Ин чудонашаванда аст. Келли дар ин бора менависад: “Агар бо даҳон чун Худованд эътироф намудани Масеҳ намебуд, мо оиди наҷот гап зада наметавонистем; чуноне ки Худованди мо гуфтааст: Касе ки имон оварда, ғӯта хӯрад, наҷот хоҳад ёфт”.³⁶ Денни инро чунин шарҳ медиҳад:

*Диле ки барои росткорӣ бовар дорад, ва даҳоне ки барои наҷот эътироф мекунад, на ду зухуроти гуногун, балки ду тарафи ҳамон як чиз аст.*³⁷

Саволе пайдо мешавад: Чаро дар ояти 9 аввал оиди эътироф гуфта шудааст, ва баъд оиди бовар, ҳангоме ки дар ояти 10 аввал оиди бовар гуфта мешавад, ва танҳо баъд оиди эътироф? Ҷавоб хеле содда аст. Дар ояти нӯҳум оиди таҷассум ва растохези Масеҳ гуфта мешавад, ва номбар шудани ин таълимот ба тартиби хронологӣ мувофиқ аст. Аввал таҷассум – Исо Худованд аст. Сипас растохез – Худо ӯро аз мурдагон зинда кард. Дар ояти 10 бошад сухан оиди ходисаҳое

меравад, ки бо наҷоти гунаҳкор алоқаманданд. Аввало вай бовар мекунад, ва пас ошкоро *наҷоти худро эътироф* мекунад.

10,11 Фириста аз Ишаё 28,16 иқтибос меорад, то қайд намояд, ки *ҳар кӣ ба Ҷ имон овардад, ҳиҷил нахоҳад шуд*. Фикри эътирофи ошкорои Масеҳ метавонад тарси шармандашавиро ба вучуд орад, вале акси ин ҳолат дуруст аст. Дар замин оиди Масеҳ шаҳодат додани мо боиси он мегардад, ки Ҷ барои мо дар осмон шаҳодат хоҳад дод. Ва мо ноумед нахоҳем шуд. Калимаи дар ин оят истифодашудаи “*ҳар кӣ*” ҳамчун ҷузъи пайвандкунанда бо мавзӯи оянда хизмат мекунад: наҷот барои ҳама, ҳам барои яҳудиён, ҳам барои ғайрияҳудиён.

10,12 Пештар мо аллакай хонда будем, ки ҳам ба яҳудиён, ва ҳам ба ғайрияҳудиён наҷот баробар зарур аст, чунки ҳама гуноҳ кардаанд (ниг. Рум. 3,23). Дар худи ҳамин ҷо мо мебинем, ки байни онҳо аз нуктаи назари дастрас будани наҷот низ ягон *тафовуте нест*. Худованд ҳеҷ касро маҳдуд намекунад; Ҷ *Худованди ҳама* аст. Ҷ *пур* аз марҳамат ва файз аст *барои ҳамаи онҳое ки исми Ҷро мехонанд*.

10,13 Барои нишон додани он ки Хушхабар ба ҳама дастрас аст, Павлус аз Юил 2,32 иқтибос меорад. Аз эҳтимол дур аст, ки ба ғайр аз он чи дар ин калимаҳо баён шудааст, ягон роҳи боз ҳам соддатари наҷотро хоستان мумкин бошад: “*Ҳар кӣ исми Худовандро бихонад, наҷот хоҳад ёфт*”. *Исми Худованд* гуфта, Худи Худованд дар назар дошта шудааст.

10,14 Аммо ин гуна Хушхабар мавъизаи умумиро металабад. Чӣ тавр ба яҳудиён ва ғайрияҳудиён наҷотро пешкаш кунем, агар онҳо ҳеҷ гоҳ оиди он нашунида бошанд? Асоси фаъолияти миссионерии масеҳиён маҳз дар ҳамин аст.

Дар силсилаи саволҳои “*чӣ гуна*” (*чӣ гуна бихонанд... имон оваранд... бидуни воизон бишнаванд*) фириста боз як бор он қадамҳоро такрор мекунад, ки боиси наҷот ёфтани яҳудиён ва ғайрияҳудиён мегарданд. Агар онҳоро бо тартиби баръакс номбар кунем, ин равшантар мешавад.

Худо ходимони худро мефиристад.

Онҳо Хушхабар оиди начотро мавъиза мекунад.

Гуноҳкорон даъвати Худоро ба ҳаёти ҷо-видонӣ дар Масеҳ мешунаванд.

Баъзе аз шунавандагон ба ин суханон бовар мекунад.

Бовардорон номи Худовандро мехонанд.

Онҳое ки номи Ӯро мехонанд, начот меёбанд.

Ҳоч менависад, ки ин далел дар қоидаи зерин асос ёфтааст: Агар Худо кореро ба анҷом расондан хоҳад, Ӯ воситаҳои барои ин кор лозимро низ хоҳон аст.³⁸ Яъне, чуноне ки мо аллакай қайд кардем, асоси фаъолияти миссионерӣ дар ҳамин аст. Ҳамин тариқ, Павлус ба ғайрияхудиён расонидани Хушхабарро, ки аз нуктаи назари яҳудиёни нобовар номумкин аст, ҳимоя мекунад.

10,15 Инак, моро Худо *фиристодааст*. Мо ба ин чӣ хел муносибат мекунем? Оё мо дорои он *пойҳои зебоне* ҳастем, ки Ишаъе ба онҳое ки *аз сулҳу осоиштагӣ башорат медиҳанд*, нисбат медиҳад (Иш. 52,7)? Ишаъе маҳз дар бораи Ӯ менависад, яъне дар бораи Масеҳ. Аммо дар ин ҷо, дар Нома ба Румиён, шахси танҳо ба шахси чамъ иваз карда шудааст. Он вақт, 2000 сол пеш, Ӯ Хушхабар меовард, имрӯз бошад ба олами ҳалокшаванда мавъиза намудани Хушхабар вазифа ва имтиёзи мо шудааст.

10,16 *Лекин*, афсӯс меҳӯрад Павлус, *на ҳама* исроилиён ба Хушхабар *гӯш карданд*. Ва пешгӯии Ишаъе ҳаминро мегӯяд: “*Худовандо! Кӣ ба ваъзи мо имон овардааст?*” (Иш. 53,1). Худи гузошташавии савол ҷавобро дар назар дорад: “*На ҳама*”. Кам қасон ба эълони омадани якуми Масеҳ ҷавоби мусбат доданд.

10,17 Аз Ишаъе иқтибос оварда, Павлус қайд мекунад, ки боваре ки оиди он дар пайғамбарӣ гуфта шудааст, бояд дар асоси хабари *шунидашуда* тавлид мешуд, хабар бошад, дар навбати худ, аз *каломи Худо* оиди Масеҳ бармеомад. Ҳамин тариқ, фириста ба хулосае меояд, ки *имон аз шунидани ваъз аст*, ва *шунидани ваъз ба воситаи каломи Худост*. *Имон* ба одам ҳамон вақт меояд, ки вай хабарро оиди Худованд Исои Масеҳ

мешунавад. Ва он, албатта, дар *Каломи навишташудаи Худо* асос меёбад.

Аммо шунидани ҳолӣ кифоя нест. Барои шунидани сухани Худо бояд на танҳо бо гӯш шунавӣ, балки низ бо дил ва ақли кушода. Агар хоҳиши донистани ҳақиқати Худо бошад, Сухан мисли ноқуси ростӣ садо медиҳад, ва худаш эътибори худро тасдиқ мекунад. Он гоҳ вай бовар хоҳад кард. Ва, албатта, он *шунидан*, ки ин ҷо оиди он сухан меравад, ҳатмӣ нест ки маҳз шунидани табиӣ бошад; вай, масалан, метавонад хондани хабар ҳам бошад. Яъне “шунидан” – Суханро ба ҳар навъе ки бошад, қабул кардан аст.

10,18 Пас масъала дар чист? Наход яҳудиён ва ғайрияхудиён мавъизаи Сухани Худоро *нашуниданд*? Шуниданд. Павлус калимаҳоро аз Забур 18,5 истифода мекунад, то нишон диҳад, ки онҳо наметавонистанд нашунаванд. Вай мегӯяд:

“*Садои онҳо дар тамоми замин паҳн шуд, ва каломашон то ақсои дунё расид*”.

Ачиб аст, ки суханон аз Забур 18 на оиди Хушхабар, балки оиди шаҳодати ҳамагонии офтоб, моҳ ва ситораҳо оиди ҷалоли Худост. Павлус бошад ин калимаҳоро дар ин ҷо оварда, бо ҳамин нишон медиҳад, ки дар замони вай онҳо ҳамчунин барои тасвири мавъизаи умумичаҳонии Инчил низ дурустанд. Бо роҳнамоии Рӯҳи Пок вай бисёр иқтибосҳоро аз Паймони Кухан ба қолаби дигар андохта истифода мебарад. Рӯҳе ки ин суханҳоро навиштааст, албатта, ҳуқуқ дорад дар оянда онҳоро ба таври дигар истифода барад.

10,19 Даъватшавии ғайрияхудиён ва Хушхабарро рад кардани аксари яҳудиён набояд исроилиҳоро ба таачҷуб меовард. Навиштаи онҳо айнан ин ҳодисаҳоро пешгӯӣ кардааст. Худо огоҳ мекард, ки дар исроилиҳо бо кӯмаки *он чи қавм нест, рашкро ба вуҷуд хоҳад овард*, ва онҳоро бо ғайрияхудиёни *бефаҳм ба хаши хоҳад овард* (Так. Шар. 32,21).

10,20 *Ишаъе* бошад боз ҳам қотеона баён мекунад: Худовандро ғайрияхудиёне *ёфтанд*, ки ҳатто Ӯро наметавонистанд, ва Ӯ ба онҳое *зоҳир* шуд, ки ҳатто намекушиданд чизе оиди Ӯ донанд (Иш. 65,1). Ҳамин тариқ,

умуман ғайрияхудиёне ки бо динҳои бутпарастонаи худ қонеъ буданд, сӯи Худо намешитофтанд. Вале ҳангоме ки онҳо Хушхабарро шуниданд, бисёрии онҳо инро ҳақиқатан қабул карданд. Бо ибораи дигар, назар ба яхудиён микдори бештари ғайрияхудиён бовар карданд.

10,21 Бар хилофи манзараи ғайрияхудиёне ки дар назди Яхува чамъ меоянд, Ишаъё Худовандеро тасвир мекунад, ки тамоми рӯз бо дастони дароз баҳри оғӯш гирифтани *Исроил* истод, вале танҳо ба беитоатӣ ва инкори яқравона дучор шуд.

В. Ояндаи Исроил (Б. 11)

11,1 Оиди ояндаи Исроил чӣ гуфтан мумкин аст? Оё рост аст, ки чуноне баъзеҳо таълим медиҳанд, Худо тамоман аз халқи Исроил даст кашид ва акнун ҷои вайро калисо ишғол кард ва ҳамаи ваъдаҳои ба Исроил додасуда ба он гузаронида шуданд?³⁹ Румиён 11 дар тамоми Навиштаи Пок баёни қатъитаринест, ки ин фикрро рад мекунад.

Павлус мавзӯи ояндаро бо ин савол оғоз мекунад: “*Магар Худо ҳамаи қавми Худро рад кардааст?*” Яъне наҳод ҳар як исроилӣ рад карда шудааст? *Ба ҳеч ваҷҳ!* Гап дар он аст, ки ҳарчанд Худо халқи худро *рад кард*, ва дар 11,15 оиди ин гуфта шудааст, ин маънои онро надорад, ки ӯ аз ҳама даст кашидааст. Худи Павлус мисоли равшани он аст, ки Худо ҳамаро бе истисно рад накардааст. Охир вай *исроилӣ* аст, аз насли *Иброҳим* ва аз сибти *Бинёмин*. Даъвоҳои исроилӣ будани вай раднопазиранд.

11,2 Ҳамин тавр, мо қисми якуми ин оятро бояд чунин фаҳмем: “*Худо тамоми қавми Худро, ки пешакӣ шинохта буд, рад накардааст*”. Ин суханҳо давраҳои *Илёрсо* ба ёд меоранд, ҳангоме ки умуман тамоми халқ аз Худо рӯй гардонда, бутпарастӣ кард. Вазъият чунон мудҳиш буд, ки Илёрсо дар дуо халқи худро назди Худо на ҳимоя, балки айбдор мекард.

11,3 Вай ба *Худованд* ёдрас кард, ки чӣ тавр исроилиён *анбиёи* Худоро ба хомӯш шудан маҷбур карданд, яъне онҳоро *куштанд*, ва *қурбонгоҳҳои* Худоро *вайрон* карда-

анд. Ба ӯ чунин метофт, ки танҳо *як* овози ба Худо вафодор, овози ӯ, боқӣ мондааст, аммо ҳаёти ӯ низ зери хатари саҳт буд.

11,4 Дар асл вазъият он қадар ҳам тира набуд, чуноне Илёрсо ба худ тасаввур мекард. Худо ба пайғамбар ёдрас кард, ки *ҳафт ҳазор одамро барои Худ нигоҳ дошта*аст, ки ба тамоми халқи назди *Баал* сари таъзим фурудоварда саҳт муҳолифат мекарданд.

11,5 Чизе ки он вақт ҳақ буд, ҳоло ҳам ҳақ аст: Худо ҳеч гоҳ бе *шоҳид* намемонад. ӯ ҳама вақт барои эҳтиёт *бақияи* содиқе дорад, ки аз тарафи ӯ ба воситаи *файзи* ӯ интиҳоб шудаанд.

11,6 Худо барои Худаш ин бақияро *на мувофиқи аъмоли* шахсоне ки ба он шомиланд, балки фақат бо хости соҳибхитёронаи Худ – *мувофиқи* *файз*, интиҳоб кард. Ин ду қонун – *аъмол* ва *файз* – инкоркунандаи ҳамдигаранд. Тӯҳфаро бо амал сазовор шудан имкон надорад. Чизи бепулро харидан намешавад. Чизеро, ки сазовор нестед, бо аъмол соҳиб шудан мумкин нест. Хушбахтона, интиҳоби Худо на дар *аъмол*, балки дар *файз* асос ёфтааст, зеро дар ҳолати дигар ҳеч кас интиҳоб намешуд.

11,7 Инак, *Исроил* росткор шуда натавонист, зеро росткориро на дар асоси кори иҷрокардаи Масеҳ, балки дар аъмоли худ меҷуст. Ба бақияи аз тарафи Худо интиҳобшуда бошад росткорӣ аз рӯи бовар ба Худованд Исо дода шуд. Он чиро, ки Исроил аз он ҷафо мекашид, нобиноии чун ҷазо фирис-тодасуда номидан мумкин аст. Масеҳро қабул кардан нахоста, онҳо қобилияти хоҳиши қабул кардани ӯро гум карданд.

11,8 Паймони Куҳан маҳз ҳаминро пешгӯӣ карда буд (Иш. 29,10; Так. Шар. 29,4). Худо онҳоро ба ҳолати *хоб* даровард, ки дар он онҳо воқеияти рӯҳониро ҳис намекардагӣ шуданд. Азбаски онҳо ба Худованд Исо чун ба Масеҳ ва Начотдихандаи худ нигаристанро рад карданд, қобилияти дидани ӯро гум карданд. Аз сабаби рад кардани шунидани даъватҳои Худо онҳо ба қарии рӯҳонӣ гирифтдор шуданд. Ва ин ҷазои мудҳиш *то имрӯз* идома дорад.

11,9 *Довуд* ҳамчунин довари *Худоро* бар Исроил тасвир мекунад. Дар Забур 68,

23,24 вай Начоткори радшударо тасвир мекунад, ки аз Худо металабад, то *суфраи* онхоро ба *доме* ва *қапқоне* мубаддал кунад. Зери *суфра* ин чо ҳамаи имтиёзҳо дар назар дошта шудаанд, ки шахс дар Масех доро мешавад. Он чи бояд чун баракат хизмат мекард, барои Исроил ба лаънат мубаддал гашт.

11,10 Дар худи ҳамон оят Начоткори азобкашанда аз Худо илтиҷо мекунад, то иҷозат диҳад, ки *чаишони онҳо хира шавад* ва *тахтапушти онҳо* чун аз пирӣ ва кори вазнин *хам шавад*.

11,11 Дар ин чо Павлус саволи дигарро медиҳад: “*Оё онҳо ба дараҷае пешпо хӯрданд, ки фуру галтанд?*” Мо бояд фаҳмем, ки оё ин чо оиди фуру галтидани ниҳой ва ҷовидонӣ сухан меравад. Магар онҳо чунон пешпо хӯрданд, ки галтида, дигар ҳеҷ рост шуда натавонанд? Фириста ин тахминро қатъиян рад мекунад. Худо барқароршавиро меҳаҳад. Нақшаи Худо дар он аст, ки аз сабаби пешпо хӯрдани онҳо *начот ба халқҳо* (ғайрияҳудиён) дода мешавад, ва он *рашкро* дар Исроил бедор мекунад. Ин *рашк* барои он лозим аст, ки дар оянда халқи Исроил боз назди Худо оварда шавад.

Павлус пешпо хӯрдани Исроилро инкор намекунад. Бештар аз он, бо ибораи “*аз пешпохӯрии онҳо ба халқҳо начот омад*” вай ҳақиқати пешпо хӯрданро эътироф мекунад (ҳамчунин дар ояти оянда: “Агар пешпохӯрии онҳо сарвати ҷаҳон бошад”). Лекин дар айни замон Павлус бо исрор мегӯяд, ки Худо аз Исроил тамоман рӯй нагардондааст.

11,12 Халқи Исроил барои аз Инчил даст кашидан дур карда шуд, ва Хушхабар ба *халқҳо* гузашт. Маҳз ба ҳамин маъно *пешпохӯрии* яҳудиён ба олам сарват овард, ва шикасти Исроил барои халқҳо дастовард шуд.

Лекин агар ҳамаи ин ҳамин тавр бошад, пас барқароршавии Исроил барои ҷаҳон афзунии бештари баракатҳоро меорад! Ҳангоме дар охири Андӯҳи бузург Исроил ба Худо бозгашт мекунад, вай ба ҳамаи халқҳо баракат мешавад.

11,13 Дар ин чо (11,13-24) Павлус ба *халқҳо* (ғайрияҳудиён) мурочиат мекунад. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки ин ба масеҳи-

ёни румии ғайрияҳудӣ равона шудааст, аммо худи мазмуни порча истеъмоли васеътареро дар назар дорад – умуман ҳамаи ғайрияҳудиёнро. Агар ин оятро аз ҳамин нуқтаи назар баррасӣ кунем, ки Павлус оиди Исроил чун миллат ва оиди ғайрияҳудиён чун гурӯҳи ба миллат монанд мегӯяд, ин порча ба мо фаҳмотар мешавад. Вай оиди калисои Худо наменависад, чунки дар акси ҳол ояти 22 оиди *бурида* шудани калисо мегуфт, ки бо Навишта мувофиқат намекунад.

Азбаски Павлус вазифаи *ҳаввори*и халқҳоро иҷро мекард, бо онҳо ошкоро гап заданро тамоман табиӣ мешуморид. Вай бо ин фақат вазифаи худро иҷро кардан мехост.

11,14 Фириста воситаҳои гуногунро истифода бурд, то *рашки онҳоеро, ки ба ҳасби ҷисм ба ӯ наздиканд*, бедор кунад ва имкон пайдо кунад ақаллан *баъзеи онҳоро начот диҳад*. Ҳам вай, ҳам мо мефаҳмем, ки худамон, албатта, ҳеҷ касро начот дода наметавонем. Аммо Худои начот бо намояндагони Худ чунон пайванди ногусастанӣ дорад, ки ба онҳо иҷозат медиҳад корҳоеро, ки танҳо Худи Ӯ ба чо оварда метавонад, аз они худ гӯянд.

11,15 Дар ин чо Павлус бо суханҳои дигар мазмуни ояти 12-ро аз нав мефаҳмонад. Ҳангоме ки Исроил, халқи интиҳобшуда, аз тарафи Худо ба як сӯ гузошта шуд, ғайрияҳудиён мақоми имтиёзнокро назди Худо сохиб шуданд ва, ба як ибора, ошті ба даст оварданд. Лекин, ҳангоме ки дар Подшоҳии Ҳазорсолаи Масех Исроил дар мавқеи худ барқарор карда мешавад, ин барои тамоми олам чун зодашавии нав ва ё растохез мешавад.

Ин суханҳоро дар мисоли Юнус, ки намояндаи халқи Исроил мебошад, шарҳ додан мумкин аст. Вақте ки Юнусро хангоми тӯфон аз кишти берун партофтанд, киштии пур аз ғайрияҳудиён начот ёфт. Ва ҳангоме ки вай барқарор карда шуд ва дар Нинве мавъиза мекард, тамоми аҳли шаҳри ғайрияҳудӣ начот ёфтанд. Ҳамин тавр, муваққатан рад карда шудани Исроил боиси он шуд, ки Хушхабарро гурӯҳи нисбатан хурди ғайрияҳудиён қабул кард. Лекин, ҳангоме ки Исроил барқарор карда мешавад, миқдори

бешумори ғайрияҳудиён ба Подшоҳии Худо қабул карда мешаванд.

11,16 Дар ин оят Павлус ду муқоисаро истифода мебарад. Якум – бо *хамирмоя* ва *хамир*, дуюм – бо *реша* ва *шоҳаҳо*. Ҳадияи навбар ва хамирмоя ба хамир тааллуқ доранд, на ба самар. Дар Ададҳо 15,19-21 мо мехонем, ки як қисми хамир бояд барои пешкаш ба Худо махсус ҷудо карда шавад. Фикри ин мисол чунин аст: агар як қисми хамир ба Худо пешкаш карда бошад, тамоми хамир чунин ҳисобида мешавад.

Дар ҳолати мо хамирмоя Иброҳим аст. Вай пок буд, яъне барои Худо махсус ҷудо карда шуда буд. Пас, худи хамин чиз ба тамоми насли интиҳобшудаи вай низ паҳн мегардид. Ҳамаи онҳо айнан хамин тавр барои мақоми имтиёзнok дар назди Худо махсус ҷудо карда шудаанд.

Муқоисаи дуюм бо *реша* ва *шоҳаҳо* вобаста аст. Агар *реша* махсус ҷудо карда шавад, он гоҳ *шоҳаҳо* ҳамчунин ҷудо карда мешаванд. Иброҳим *реша* буд, яъне аввалин касе ки Худо аз тамоми инсоният барои офаридани халқи нави аз дигарон фарқкунанда ҷудо кард. Ва агар Худо Иброҳимро махсус ҷудо карда бошад, он гоҳ ин ба тамоми насли вай низ мувофиқи хатти (силсилаи) интиҳобшуда паҳн мегардад.

11,17 Фириста муқоисаро бо *реша* ва *шоҳаҳо* идома медиҳад.

Шоҳаҳои *шикаста* қисми нобовари ду-воздаҳ сибти Исроилро ифода мекунанд. Азбаски онҳо Масеҳро рад карданд, Худо онҳоро аз мақоми имтиёзноки халқи интиҳобшуда маҳрум кард. Лекин танҳо *баъзе аз шоҳаҳо* шикаста ҷудо шудаанд. Боқимондаи халқ, яқчоя бо Павлус, Худовандро қабул кард.

Бо мафҳуми *зайтуни ёбой* (даштӣ) ҳамаи ғайрияҳудиён дар назар дошта шудаанд, ки чун як халқ баррасӣ карда мешаванд. Онҳо ба зайтун *пайванд* карда шуда буданд.

Онҳо *шарики решаву шираи* он шуданд. Алҳол ғайрияҳудиён дар он вазъи фахрие ҳастанд, ки аз аввал ба Исроил дода шуда буд ва ҳатто то имрӯз дар бақияи бовардори Исроил нигоҳ дошта шудааст.

Барои фаҳмидани ин муқоиса бояд дар хотир дошт, ки танайн ин *зайтун* Исроил нест, балки силсилаи баракатҳои Худо дар давоми асрҳо аст. Агар тана Исроилро таҷассум мекард, он гоҳ сурати нофаҳмои халқи Исроил пайдо мешуд, ки аз Исроил шикаста ҷудо шудааст, ва пас аз нав ба худи Исроил пайванд карда шудааст.

Ҳамчунин бояд фаҳмем, ки *зайтуни ёбой* гуфта на калисоро номидаанд, балки тамоми халқҳои ғайрияҳудиҳо. Дар акси ҳол чунин тасаввуроте ба вучуд меомад, гӯё имкон дорад, ки бовардорони ҳақиқӣ аз файзи Худо шикаста ҷудо карда шаванд. Павлус бошад равшан нишон дод, ки ин имконнопазир аст (Рум. 8,38.39).

“Тана хатти баракатҳои Худоро таҷассум мекунад” гуфта, мо зерин ин “хат” чиро мефаҳмем? Худо қарор дод, ки одамони мушаххасро ҷудо кунад, то дар бари \bar{U} ҷои махсусро гиранд. Онҳо аз дигарон ҷудо карда шуда, дорои баракатҳои махсус мегарданд ва аз мақоми имтиёзнok ҳаловат мебаранд. Дар ҳар як порчаи таърих Худо одамони Худо дорад.

Якумин шуда ин мақомро халқи Исроил соҳиб шуд. Вай халқи қадимтарини интиҳобшудаи Худо дар замин буд. Аз Масеҳ даст кашида, *баъзе аз шоҳаҳо шикаста шуданд* ва мақоми “писари дӯстдошта”-ро гум карданд. Ба ҷои онҳо ғайрияҳудиён *пайванд* шуда буданд. Яқчоя бо яҳудиёни бовардор онҳо шарикони *реша ва шираи зайтун* шуданд. *Реша* гуфта Иброҳимро номидаанд, ки ин “хатти баракатҳо” аз вай оғоз шудааст. *Шираи* зайтун бошад ҳосилдиҳии онро, яъне ҳосили зиёди меваи зайтун ва рағани аз он мегирифтаро таҷассум мекунад. Дар ин ҷо зерин мафҳуми *шира* имтиёзҳои аз тани зайтун мерехтагӣ дар назар дошта шудааст.

11,18 Лекин дар айни замон ғайрияҳудиён бояд аз покии худ назди яҳудиён *мағрур нашаванд* ё бо афзалияти худ фаҳр накунанд. Ҳар гуна худтаърифкунӣ тамоман нафаҳмидани он далелест, ки онҳо асосан ба “хатти баракатҳо” тааллуқ надоштанд. Ба вазъи пурбаракат на худи онҳо ҷойгир шудаанд, балки онҳоро ҷойгир кардаанд.

11,19 Павлус суханони ғайрияҳудии тасаввуршавандаро пешбинӣ мекунад: “*Шоҳаҳои яҳудиён барои он шикаста ҷудо шудаанд, то ки ман ва бисёр дигарон ба ҷои онҳо пайванд шуда тавонем*”.

11,20 Фириста эфиреф мекунад, ки ин гуфтаҳо аз як тараф дурустанд. Шоҳаҳои яҳудиён *шикаста ҷудо шудаанд*, аммо шоҳаҳои ғайрияҳудиён пайванд шудаанд. Лекин ин аз *беимонии* Исроил руҳ дод, на ба шарофати ягон ҳел ҳуқуқи ғайрияҳудиён ба илтифоти Худо. Ғайрияҳудиён ҳамчун халқ дар натиҷаи *имон* пайванд карда шуда буданд. Чунин метобад, ки ибораи “*ба воситаи имон истодагӣ мекуни*” ба бовардорони ҳақиқӣ тааллуқ дорад. Лекин дар ин ҷо маънои дигар низ ҷой дошта метавонад. Аён аст, ки бо ин суҳанҳо Павлус афзалияти бовари ғайрияҳудиёнро бар бовари яҳудиён нишон медиҳад. Мисол, Исо ба мирисад, ки ғайрияҳудӣ буд, гуфт: “Ман дар Исроил ҳам чунин имонро наёфтаам” (Лук. 7,9). Ҳамчунин Павлус ба яҳудиёни румӣ эълон кард: “...бидонед, ки ки наҷоти Худо ба ғайрияҳудиён фиристода шудааст, ва онҳо хоҳанд шунид” (Аъм. 28,28). Дикқат кунед: “ва онҳо хоҳанд шунид”. Имрӯз халқҳои ғайрияҳудӣ Хушхабарро нисбат ба Исроил хубтар қабул мекунад. Ва дар ин маъно “*истодагӣ кардан*” – антоними “афтодан” аст. Исроил аз ҷои имтиёзноки худ афтод, ва ба ҳуди ҳамин ҷой ғайрияҳудиён пайванд шуданд.

Аммо бигузур касе ки истодааст, имкони афтиданро фаромӯш накунад. Ғайрияҳудиён набояд мағрур шаванд, балки *битарсанд*.

11,21 Агар Худо тавонист *шоҳаҳои табииро* аз дарахти интиҳобшуда бишканад, ягон ҳел асосе нест чунин ҳисобем, ки дар ҳуди ҳамин ҳел шароит \bar{U} ба шоҳаҳои зайтуни даштӣ амон диҳад.

11,22 Ҳамин гуна, дар ин тамсил оиди дарахти зайтун ба мо ду тарафи ба ҳам зидди хислати Худо кушода мешавад – *меҳрубони* \bar{U} ва *сахтгирии* \bar{U} . *Сахтгирии* \bar{U} дар он зоҳир шуд, ки \bar{U} Исроилро аз мақоми халқи дӯстдошта маҳрум кард. *Меҳрубони* \bar{U} бошад дар мурочиати \bar{U} бо Хушхабар ба ғайрияҳудиён дида мешавад (ниг. Аъм. 13,46; 18,6). Лекин *меҳрубони* \bar{U} ро ҳамту ба даст омада

ҳисобидан мумкин нест. Агар ғайрияҳудиён самимияти худро ба Инчил, ки Наҷоткор оиди он хангоми хизмати заминии Худ ёфта буд (Мат. 8,10; Лук. 7,9), нигоҳ надоранд, ҳуди ҳамин ҳел метавонанд *бурида шаванд*.

Боз як бор ёдрас кардан даркор аст, ки Павлус ин ҷо на оиди калисо мегӯяд ва на оиди бовардорони алоҳида. Вай умуман ғайрияҳудиёнро дар назар дорад. Ҳеч кас Бадани Масеҳро аз Сараш ҷудо карда наметавонад, ва ҳеч чиз наметавонад бовардоронро аз муҳаббати Худо ҷудо кунад, лекин халқҳои ғайрияҳудӣ пурра метавонанд мавқеи ҳозираи имтиёзноки худро аз даст диҳанд.

11,23 Дур шудани Исроил ҷовидона давом намекунад. Агар онҳо *беимонии* миллиашонро тарк кунанд, он гоҳ Худо баҳонае нахоҳад дошт, то онҳоро на дар ҷои имтиёзноки пештара аз нав барқарор кунад. Ин кор барои Худо ғайримкон нест.

11,24 Аслан дар вазъияти аввала барқарор шудани Исроил раванде хоҳад буд, ки нисбат ба пайванд шудани ғайрияҳудиён ба ин ҷой бештар табиист. Халқи Исроил дар дарахти меҳрубонии Худо шоҳаҳои аз ҳама аввалин буда, аз ин сабаб *шоҳаҳои табиӣ* номида шудааст. Шоҳаҳои ғайрияҳудӣ бошанд аз зайтуни *ёбой* гирифта шудаанд. Ба дарахти *хуби* боғӣ пайванд шудани шоҳаҳои зайтуни даштӣ – равиши ғайритабиист, ё чуноне ки Павлус менависад, *бар хилофи табиат аст*. Агар шоҳаҳои асли ба ҷои пештараи худ пайванд шаванд, ин ҳолати комилан табиӣ мешавад.

11,25 Дар ин оят фириста ба мо накл мекунад, ки дар оянда барқарор шудани Исроил на фақат имконпазир аст, балки аниқ руҳ медиҳад. Бо ҳуди ҳамин Павлус *сирро* мекушояд – ҳақиқатеро, ки пештар ба ҳеч кас маълум набуд ва онро кас бо ақли худ фаҳмидан наметавонад. Барои ҳамин ҳам бовардорони ғайрияҳудӣ набояд худро хеле *доно пиндошта* ё тасаввур карда, ба яҳудиён таҳқиромез нигоҳ кунанд. Ин *сир* дар он аст: *танҳо як қисми Исроил ба сангдилӣ гирифтोर шудааст*. Вай на ба ҳамаи миллат таъсир расондааст, балки фақат ба як қисми нобовар.

Ин сангдилӣ муваққатист, чунки вай фақат то он дам давом мекунад, ки шумораи пурраи ғайрияҳудиён чамъ шаванд. “Шумораи пурраи ғайрияҳудиён” гуфта, замоне дар назар дошта шудааст, ки ба калисо аъзои охирини вай ҳамроҳ мешавад ва Бадани пурраи Масеҳ ба осмон гирифта мешавад. Шумораи пурраи ғайрияҳудиёнро аз “даврони ғайрияҳудиён” (Лук. 21,24) бояд фарқ кард. Замони шумораи пурраи ғайрияҳудиён ба замони ба осмон гирифта шудани калисо мувофиқ аст. Замони ғайрияҳудиён бошад, давраи ҳукмронии онҳо бар яҳудиён аст, аз асорати Бобил (2Вақ. 36,1-21) то даме ки Масеҳ дубора ба замин барои ҳукмронӣ хоҳад омад.

11,26 Ва агарчи баъди ба осмон гирифта шудани калисо сангдилӣ ва нобиноии Исроил аз байн меравад, ин маънои онро надорад, ки ҳар як яҳудӣ наҷот меёбад. Яҳудиён дар давраи Андӯҳи бузург бозгашт мекунад, лекин тамоми бақияи интиҳобшуда то даме ки Масеҳ чун Шоҳи шоҳон ва Худованди ҳукмдорон ба замин наояд, дорон наҷот намешавад.

Дар бораи наҷот ёфтани тамоми Исроил сухан ронда, Павлус танҳо тамоми Исроили бовардорро дар назар дорад. Қисми нобовари он бошад ҳангоми омадани дуҷуми Масеҳ қир карда мешавад (Зак. 13,8.9). Фақат касе ки “Муборак аст оне ки ба исми Худованд меояд!” – мегӯяд, ба Подшоҳӣ дохил шуда метавонад.

Ишаъё низ ҳаминро дар назар дошт, ҳангоме оиди Наҷотдихандае менавишт, ки ба Сион меояд ва чиноятҳои Яъқубро маҳв мекунад (Иш. 59,20). Дикқат диҳед, ки ин ҷо оиди ба Сион омадани Масеҳ гуфта мешавад, на ба Байт-Лаҳм, яъне гап дар бораи омадани дуҷуми Ҷ меравад.

11,27 Дар Ирмиё 31,33.34 оиди ҳамон замонаҳо гуфта шудааст, ки дар Ишаъё 27,9 зикр ёфтааст, яъне оиди он, ки ҷӣ гуна Худо бо халқ аҳди нав баста, гуноҳҳои онҳоро нест мекунад.

11,28 Инак, ҳолати кунунии Исроилро чамъбаст карда, мо метавонем гӯем, ки ба сабаби Инҷил онҳо душманонанд ба хотири шумо. Онҳо душманонанд ба маънои

радшавӣ, дуршавӣ аз меҳрубонии Худо, чудо шудан ба хотири он ки Инҷил дар байни ғайрияҳудиён паҳн гардад.

Аммо ин фақат нисфи манзараи умумист. Ба сабаби интиҳоб, онҳо маҳбуби Худоянд ба хотири падарон, яъне Иброҳим, Исҳоқ ва Яъқуб.

11,29 Сабаби то имрӯз дӯстдошта будани онҳо дар он аст, ки Худо ҳеҷ гоҳ бахшоишҳо ва даъватҳои Худо бекор намекунад. Ҷ тӯҳфаҳои худро гардонда намегирад ва ваъдаҳилофӣ намекунад. Ҷ ба Исроил имтиёзоти махсус дод, ки дар боби 9,4.5 номбар шудаанд. Ҷ Исроилро даъват кард, ки халқи интиҳобкардаи Ҷ бошад (Иш. 48,12), чудо аз ҳама миллатҳои дигар. Ва ҳеҷ чиз наметавонад қарорҳои Худоро тағйир диҳад.

11,30 Замоне ғайрияҳудиён халқи саркаш ва беитоат буданд, лекин баъд аз он ки Исроил Масеҳ ва Хушхабари наҷотро рад кард, Худо марҳаматро ба онҳо равона кард.

11,31 Ба ҳамин монанд як пайдарпайии ҳодисаҳо дар оянда низ руҳ медиҳад. Аз пайи беитоатии Исроил афв меояд, ҳангоме ки дар исроилиён аз боиси ба ғайрияҳудиён марҳамат кардани Худо рашк бедор мешавад. Баъзеҳо чунин ҳисоб мекунад, ки Исроил дар натиҷаи аз тарафи халқҳои ғайрияҳудӣ зоҳир шудани меҳрубонӣ бовар мекунад, аммо мо медонем, ки ин тавр нест. Барқарор шудани Исроил натиҷаи омадани дуҷуми Худованд Исо хоҳад буд (ниг. 11,26.27).

11,32 Ҳангоме ин оятро бори аввал мехонӣ, тасаввуроте ҳосил мешавад, ки ҳам яҳудиён, ва ҳам ғайрияҳудиёнро Худо пешакӣ ба нобоварӣ маҳкум кардааст ва чизеро дигаргун кардан мумкин нест. Лекин ин ҷо сухан на оиди ин аст. Худи онҳо нобовариро интиҳоб карданд. Дар худи ҳамин оят гуфта шудааст, ки Худо на дар яҳудиён ва на дар ғайрияҳудиён боварро пайдо накарда, онҳоро ба ҳолате андохт, ки ғайр аз роҳи пешниҳодкардаи Худи Худо дигар чорае надоранд.

Беитоатии умумӣ бошад ба Худо имкон дод, ки ҳамаро марҳамат кунад, ки ин ҳам яҳудиён ва ҳам ғайрияҳудиёнро фаро мегирад. Вале, албатта, ин ҷо сухан оиди наҷоти

умумӣ намеравад. Худо ба ғайрияҳудиён меҳрубонӣ зоҳир кард ва боз ба яҳудиён низ зоҳир мекунад, лекин ин далел начот ёфтани ҳар як шахсро кафолат намедихад. Ин чо фақат оиди меҳрубонӣ ба халқҳо сухан меравад. Чорч Вилиямс менависад:

*Худо ҳам яҳудиён ва ҳам ғайрияҳудиёнро озмуд. Ва азбаски ҳеч кадоми онҳо аз ин озмун нагузаштанд, ӯ онҳоро дар нобоварӣ бубаст, то аз ҳама гуна имтиёз маҳрум буда, ва ҳар гуна даъво ва ҳар гуна ҳуқуқро ба марҳамати Худо гум карда, аз рӯи бойиғарии нопайдоканори файзи ӯ афви ӯро соҳиб гашта тавонанд.*⁴⁰

11,33 Ҳамду санои ниҳой ба тамоми нома, ба ҳамаи амалҳои мӯъҷизаноки Худо, ки дар он ошкор шудаанд, дахл дорад. Павлус он нақшаи бемисли начотро, ки Худо аз рӯи он метавонад гунаҳкорони осиро, бар хилофи росткории Худ амал накарда сафед кунад, шарҳ дод. Вай ҳамчунин нишон дод, ки Масеҳ ба Худо чалоли бештар овард ва ба одамон баракати бештар аз он, ки ба воситаи гуноҳи Одам гум карда буданд. Павлус тасвир намуд, ки чӣ гуна файзи Худо ҳаёти одамро дигаргун мекунад, ва шариат ин корро кардан наметавонад. Вай тамоми пайдарапайии нақшаи Худоро дида баромад – аз пешакӣ дониستاني Худо то чалолёбии ниҳой. Вай таълимотро оиди табиноти пешакии Худо дар алоқа бо ҳақиқати ҷавобгарии одам инкишоф дод. Ва, оқибат, фириста росткорӣ ва ҳамоҳангии амалҳои Худоро дар таърихи Исроил ва халқҳои дигар нишон дод. Акнун беҳтарин охирсухан танҳо садоҳои мадҳ ва сурудҳои ҳамду сано хоҳанд буд.

Зиҳӣ, умқи сарват ва ҳикмат ва маърифати Худо!

Сарвати Худо! Худо ҳақиқатан аз марҳамат, муҳаббат, файз, вафодорӣ, қувват ва некӯӣ сарватманд аст.

Ҳикмати Худо! Ҳикмати ӯ беинтиҳо, нопайдоканор, беҳамто ва тааррузнопазир аст.

Маърифати Худо! “Худо ҳамадон аст, – менависад Артур В. Пинк. – Вай ҳама чизро медонад: ҳама чизи имконпазирро, ҳама чизи руҳдиханда, ҳамаи ҳаводис ва ҳамаи офаридаҳои гузашта, оянда ва ҳозираро”⁴¹.

Қарорҳои ӯ даркнашавандаанд, чунки ҳеч кас аз мирандагон наметавонад умқи онҳоро фаҳмад. *Роҳҳои* офариниш, таърих, халосӣ, пешбинии ӯ аз ақли маҳдуди мо боло меистанд.

11,34 Ҳеч як маҳлуки офаридашуда наметавонад *афкори* Худовандро дарк кунад, агар худӣ ӯ ба вай равшан накунад. Ва ҳатто баъд аз ин ҳам мо ҳама чизро гӯё аз паси шишаи ноаён ва тира мебинем (1Қўр. 13,12). Ҳеч кас наметавонад ба Худо маслиҳат диҳад. ӯ ба фикри мо мӯҳтоҷ нест, чунки хоҳ-нохоҳ дар он барои ӯ нафъе нест (ниг. Иш. 40,13).

11,35 Ҳеч кас гуфта наметавонад, ки Худо аз ӯ ягон чиз қарз дорад (ниг. Айюб 41,3). Кадоме аз инъомҳои мо метавонад Абдзиндаро ӯҳдадор кунад, то дар ивази он музд диҳад?

11,36 Худои Қодири Мутлақ дар Худ комил аст. ӯ манбаи ҳама хубихост, ӯ ҳаёти тамоми оламро муҳофизат ва нигоҳдорӣ ва дастгирӣ мекунад; ҳама чиз барои ӯ офарида шуда буд. Ҳама чиз танҳо барои чалоли ӯ вучуд дорад.

Бигузур ҳамин тавр шавад! *ӯро то абад чалол бод! Омин.*

III. ҚИСМИ АМАЛӢ: ҲАЁТ ДАР МУРОСО БО ХУШҲАБАР (Б. 12-16)

Қисми боқимондаи Нома ба Румиён ба ҷавоби саволе бахшида шудааст, ки сафедшавӣ аз рӯи файз дар ҳаёти харрӯзаи бовардор чӣ гуна зоҳир мешавад. Дар ин чо Павлус ӯҳдадорихои моро нисбати бовардорони дигар, чамъият, душманони мо, ҳокимият ва бародарону хоҳарони нотаवони мо баррасӣ мекунад.

A. Дар бахшидашавии шахсӣ (12,1.2)

12,1 Фириста пас аз таҳлили аниқи зухуроти гуногуни *марҳамати* Худо дар бобҳои 1 то 11-и нома ба хулосаи ниҳой мегузарад: Мо бояд *қисмҳои худро ҳамчун қурбонии зинда, муқаддас ва писандидаи* Худо тақдим намоем. “*Қисмҳои мо*” гуфта тамоми узвҳои мо, ва низ тамоми ҳаёти мо дар назар дошта шудааст.

Ба Худо бахшидани худ *ибодати оқилона* аст. Асоснок будани ин ибодат дар ин аст: Агар Писари Худо ба чои ман мурда бошад, камтарин чизе ки ман дар ҷавоби кори \bar{U} карда метавонам, – барои \bar{U} зистан аст. Варзишгари бритониёӣ Ч. Т. Стадд боре гуфта буд: “Агар Исои Масеҳ Худост ва агар \bar{U} барои ман мурда бошад, пас ҳеҷ як чизе ки ман ба \bar{U} дода метавонам, қурбонии беҳад бузург намешавад”⁴². Ҳамин фикр дар яке аз сурудҳои машҳури Исаак Уоттс инъикос ёфтааст: “Барои чунин муҳаббати ҳайратоварии илоҳӣ тамоми дил, тамоми ҳаёт ва худро пурра бахшидан даркор аст”.

“*Ибодати оқилона*”-ро метавонем чун “хизматгузории $\bar{r}\bar{u}\bar{x}\bar{o}\bar{n}\bar{i}$ ” низ тарҷума кунем. Чун қоҳинон, мо ба назди \bar{U} на бо қурбонии ҷонварони забхшуда меоем, балки бо ҳаёти худ чун қурбонии $\bar{r}\bar{u}\bar{x}\bar{o}\bar{n}\bar{i}$. Ҳамчунин мо ба \bar{U} хизматгузории хешро (Рум. 15,16), ҳамду санои хешро (Ибр. 13,15) ва молиқияти хешро (Ибр. 13,16) қурбонӣ меоварем.

12,2 Баъдтар Павлус даъват мекунад, ки *худро ба ин дунё ҳамшакл насозед*, ё чуноне ки Филлипс менависад: “Нагузored то олами атроф шуморо ба чорҷӯбаи худ дарорад”. Ҳангоме ки мо ба Подшоҳии Худо меоем, бояд он ҳама ғояҳо, одатҳо ва тарзи зиндагиро, ки дар ҷаҳон онҳоро пайравӣ мекардем, тарк кунем.

Ин дунё (таҳтуллафзӣ “аср”) гуфта дар ин ҷо ҷамъият ва ё низоме номида шудааст, ки онро одам барои он сохтааст, то бе Худо ҳам зиндагӣ кардан барояш хуш бошад. Ин подшоҳӣ ба Худо душман аст. Худо ва ҳокими ин дунё иблис аст (2Қўр. 4,4; Юҳ. 12,31; 14,30; 16,11). Ҳамаи нобоварон мансубони вай ҳастанд, ва вай мекӯшад онҳоро бо шаҳвати ҷисм, ҳаваси ҷашмон ва ғурури зиндагонӣ нигоҳ дорад (1Юҳ. 2,16). Ҷаҳон бар сиёсати худ, дин, санъат, маданият, дилхушиҳо, қолабҳои афкор ва тасаввуротҳо оиди ҳаёт устувор аст; ва он кӯшиш мекунад ҳар як шахсро ба одатҳо ва анъанаҳои худ мутобиқ намояд. Ҷаҳон шахсонеро, ки созишкор нестанд, бад мебинад, масалан, Масеҳ ва пайравони \bar{U} ро.

Марги Масеҳ ба мо озодӣ аз *ин дунёро* медиҳад. Барои мо ҷаҳон акнун ба салиб

кашида шудааст ва мо барои ҷаҳон ба салиб кашида шудаем. Ана барои ҳамин муҳаббати бовардор ба дунё Худоро таҳқир менамояд. Ҳар кӣ дунёро дӯст дорад, душмани Худост.

Чуноне ки Масеҳ аз ин ҷаҳон набуд, онҳое ки ба \bar{U} бовардоранд, ҳамчунин аз ин ҷаҳон нестанд. Аммо онҳо даъват шудаанд дар дунё бошанд ва шаҳодат диҳанд, ки қорҳои дунё бад ҳастанд ва ҳар кӣ ба Худованд Исои Масеҳ бовар кунад, метавонад наҷот ёбад. Мо на танҳо бояд аз дунё ҷудо шавем, мо ба *таҷдиди ақли* худ ва *шакли* нави он мӯҳтоҷем, яъне қобилияти оиди ҳама чиз аз нуқтаи назари Худо фикр кардан, чуноне ки аз Навиштаи Пок ба мо ошкор гардидааст. Он гоҳ мо мебинем, ки ҷи гуна Худи Худо моро дар ин ҳаёт роҳнамо аст, ва мефаҳмем, ки *иродаи \bar{U}* нофорам ва саҳт нест, балки *нек*, *писандида* ва *комил аст*.

Ҳамин гуна, ана се калиди асосӣ барои фаҳмидани иродаи Худо. Яқум – ҷисми ба Худо содиқ, дуҷум – ҳаёти аз дунё ҷудо, ва сеҷум – ақли дигаргуншуда.

Б. Дар хизматгузори бо бахшоишҳои $\bar{r}\bar{u}\bar{x}\bar{o}\bar{n}\bar{i}$ (12,3-8)

12,3 Павлус, аз *рӯи файзе* ки ба вай *ато шудааст*, дар ин ҷо чун фиристаи Худованд Исо сухан меронад. Дар асоси ин вай меҳода баъзе шаклҳои тафаккури дуруст ва таҳрифшударо таҳлил намояд.

Вай зикр мекунад, ки дар Инчил чизе нест, ки ба кас имкон диҳад, то дар худ васвасаи бузургиро инкишоф диҳад. Павлус моро даъват мекунад аз бахшоишҳоямон дар фурутани истифода барем ва ба якдигар ҳасад набарем. Баръакс, мо бояд фаҳмем, ки ҳар як шахс беҳамтост ва ҳар яке назди Худо хизмати худро дорад. Мо бояд барои он ҷое ки *Худо* дар Бадани Худ ба мо *насиб кардааст*, шод бошем, ва бикӯшем то бахшоишҳои худро бо тамоми қуввае ки *Худо* ато кардааст, истифода барем.

12,4 *Бадани* одам аз узвҳои зиёде иборат аст, ва ҳар кадоми онҳо вазифаи махсуси худро дорад. Саломатӣ ва қуввати бадан ба он вобаста аст, ки то ҷӣ андоза ҳар як узв аз $\bar{u}\bar{x}\bar{d}\bar{a}\bar{i}$ вазифаи худ мебарояд.

12,5 Дар *Бадани Масеҳ* низ айнан ҳамин хел ҳолат аст. Он ягонагӣ (*як бадан*), фарк (*бисёр*), вобастагии тамоми узвҳоро (*андоми якдигар*) дар бар мегирад. Тамоми бахшоишҳо на барои дилхушии шахсӣ, балки барои нафъи *бадан* муқаррар шудаанд. Ҳеч яке аз бахшоишҳо худ аз худ кифоя нест; ҳамчунин ягонтоаш нолазим ҳам нест. Маҳз фаҳмида ни ҳамин ба мо хоксории заруриро медиҳад (12,3).

12,6 Дар ин ҷо Павлус баҳри истифодаи *атоҳои* гуногун нишондодҳои мушаххас медиҳад. Дар ин феҳрист на ҳамаи бахшоишҳои мавҷуда, балки баъзе намунаҳои хоси онҳо оварда шудаанд.

Атоҳои мо маҳз ба ҳасби *файзе* ки ба мо дода шудааст, гуногунанд. Бо ибораи *дигар*, *файзи* Худо бахшоишҳои гуногунро ба одамони гуногун тақсим мекунад. Ва барои истифодаи ин бахшоишҳо Худо қувват ва қобилияти заруриро медиҳад. Ҳамин тавр, мо ӯҳдадор ҳастем, ки бо ин *бахшоишҳои* илоҳӣ софдилона хизмат намоем.

Онҳое ки қобилияти *нубувват* доранд, бояд ба *андозаи имони* худ пайғамбарӣ кунанд. Пайғамбар мунодии Худованд аст, ки сухани Худоро эълон мекунад. Албатта, пайғамбарӣ метавонад пешгӯиро низ дар бар гирад, лекин ин ҷузъи ҷудонашавандаи он нест. Ҳоҷ менависад, ки дар калисои ибтидоӣ пайғамбарон касоне буданд, ки “зери таъсири бевоситаи Рӯҳи Худо сухан мегуфтанд ва, вобаста ба вазъияти мушаххас, хабареро аз Худо мерасониданд, ки ба ҳақиқатҳои таълимотӣ, вазифаҳои рӯзмарра ё ҳаводиси оянда дахл дошт”.⁴³ Мо аз рӯи матни навишташудаи Паймони Навин аз хизматгузории онҳо истифода мебарем. Имрӯз *дигар* ҳеч гуна иловаи пайғамбаронаи аз Худо илҳомгирифтае ба таълимоти масеҳӣ буда наметавонад, чунки бовар ҷовидонӣ ба покони дода шуда буд (ниг. Яҳудо 3). Ҳамин тарик, дар давраи мо касе пайғамбар аст, ки иродаи Худоро ҳамон хел эълон мекунад, ки дар Навиштаи Пок баён шудааст. Стронг менависад:

Ҳамаи пайғамбарии ҳақиқии муосир гайр аз такрори хабари кайҳо боз маълуми Масеҳ,

*эълону баёни ҳақиқатҳои кайҳо дар Навиштаҳо ошкоршуда дигар чизе нест.*⁴⁴

Онҳое ки қобилияти пайғамбарӣ доранд, бояд ба *андозаи имон нубувват* кунанд. Ин чунин маъно дошта метавонад: “мутобиқ ба қоида ё меъёри бовар”, яъне мувофиқи таълимоти масеҳӣ, ки дар Навиштаи Пок баён шудаанд. Маънои *дигар* он “мувофиқи микдори бовари мо” буда метавонад, яъне ба қадри он, ки ҷӣ гуна боварро Худо ба мо додааст.

12,7 Зери калимаи “*хизмат*” ин ҷо фаъолияти гуногун барои Худованд фаҳмида мешавад. Вай бо вазифаҳои ходими калисо маҳдуд намешавад. Шахсе ки бахшоиши *хизматгузори* дорад, дорои дили хизматгор аст. Вай имкониятҳои гуногунро меҷӯяд, то ба *дигарон* хизмат кунад ва бо хурсандӣ онро мекунад.

Муаллим касест, ки метавонад Сухани Худоро тавре фаҳмонад, ки он дар дили шунавандагон ҷой гирад. Ва чун дар мавриди бахшоишҳои *дигар*, мо бояд худро аз тахти дил ба ин хизматгузори диҳем.

12,8 *Воиз* шахсест, ки қобилият дорад покноро водор кунад, то ба бадӣ муқобилат намоянд ва ба покӣ ва хизматгузори ба Масеҳ саъй кунанд.

Бахшанда қобилияти махсуси илоҳӣ дорад, ки ба вай кӯмак мерасонад аз масъалаҳои эҳтиётоти атрофиён огоҳ бошад ва кӯшиш кунад ба онҳо ёрӣ расонад. Инро вай бояд бо *хоксори* кунад.

Қобилияти *сардор* аксаран бо хизмати пирон (ва, эҳтимол, ҳамчунин диаконҳо) дар калисои маҳаллӣ вобаста аст. Сардор дар калисо – зердасти мустақими Шубон аст, ки дар сари рама меистад ва ғамхорона ва *бо ҷидду ҷаҳд* онҳоро идора мекунад.

Қобилияти *эҳсонкори* – қобилият ва истеъдоди ғайритабии кӯмак кардан ба рӯҳафтадагон аст. Инро *бо меҳрубонӣ* кардан даркор аст. Албатта, ҳамаи мо бояд раҳмдил ва меҳрубон бошем.

Як зани масеҳӣ нақл мекард: “Ҳангоме ки модари ман пир шуд ва ба ғамхории доимӣ мӯҳтоҷ гашт, ман бо шавҳарам вайро ба хонаи худ гирифтем. Ман мекушидам ҳама чизро кунам, то барои вай хеле хуб

бошад. Ман пухтупаз мекардам, мешустам, барои ба кӯча баромадани вай ёрӣ мерасонидам, умуман кӯшиш мекардам ҳамаи зарурати вайро ба ҷо орам. Лекин, ба меҳнатҳои худ нигоҳ накарда, ман худро бадбахт ҳис мекардам. Дарунакӣ аз он чиз зиқ мешудам, ки зиндагии осудаи мо вайрон шуда буд. Модарам ба ман бисёр вақт мегуфт, ки ман хандиданро фаромӯш кардам, ва мепурсид, ки ман умуман меҳандам ё не. Мебинед, ман ба вай хайрҳои мекардам, лекин инро бе меҳрубонӣ мекардам”.

В. Дар муносибат бо ҷамъият (12,9-21)

12,9 Сипас Павлус баъзе хислатҳои номбар мекунад, ки ҳар масеҳӣ бояд дар муносибати худ бо бовардорони дигар ва нобоварон инкишоф диҳад.

Муҳаббат бояд *бе риёкорӣ* бошад, яъне на ниқоби хуш, балки ҳақиқӣ, воқеӣ ва беғараз бошад.

Мо бояд аз ҳар гуна *бадӣ нафрат* кунем, *ба некӣ бичаспем*. Дар ин қаринаи матн “бадӣ”, аз афташ, ҳамаи он чизеро ифода мекунад, ки на аз рӯи муҳаббат, балки аз рӯи нафрат ва кина ба ҷо оварда мешавад. Зухуроти муҳаббати фавқуттабӣ *некӣ* номида шудааст.

12,10 Дар муносибатҳо бо наздиконамон дар бовар мо бояд муҳаббатро бо ҳисси дилбастагии меҳрубонона зоҳир кунем, на ин ки бо бепарвоии сард ва риоя намудани меъёрҳои қабулшуда.

Мо бояд ба ҷалол додани дигарон кӯшиш кунем, на ин ки худамон. Боре яке аз хизматгори машхури Масеҳ мебоист дар маҷлиси ботантанае иштирок мекард. Вақте вай, пас аз шахсони дигари олимартаба ба минбар баромад, ҳама ба вай қарсак заданд. Инро дида, вай дарҳол худро ба каноре гирифт ва худаш ҳам ба қарсакзанӣ шурӯъ кард, зеро ҷалолеро ки, ба фикри вай, барои дигарон буд, қабул кардан нахост.

12,11 Тарҷумаи хуби ин оят чунин аст: “Ҳеч гоҳ парчами ғайрати худро поён накунед, оташи Рӯҳи Покро нигоҳ доред, барои хизмат ба Худованд ҳамеша тайёр бошед.” Дар ин вобастагӣ сухани пайғамбар Ирмиё ба ёд меоянд: “Малъун бод касе ки кори

Худовандро мусоҳилакорона ба ҷо оварад...” (Ирм. 48,10).

Ҳаётро беҳуда харҷ кардан нашояд;
умр кӯтоҳ аст,

ва дар атроф гуноҳ зиёд.

Рӯзҳои умри мо чун

барги меафтаида аст,

чун ашки равон.

Мо вақт надорем, ки соатҳоро

бар абас бисӯзем.

Дар ин ҷаҳоне ки мо дорем,

ҳама бояд шитоб кунем.

Горасий Бонар

12,12 Новобаста ба шароити ҳозира, мо метавонем ва бояд аз *умеди* хеш ба омадани Начоткор, халосии баданҳои мо ва ҷалали ҷовидонӣ шодӣ кунем. Ҳамчунин Павлус моро даъват мекунад, ки *дар мусибат пуртоқат* бошем, яъне онҳоро мардонавор паси сар кунем. Маҳз бо сабре ки ҳамаро мағлуб мекунад, ин ғаму андӯхро ба ҷалол табдил додан мумкин аст. Нисбати *дуо* бошад, бояд *гӯем*, ки аз мо собитқадамӣ талаб карда мешавад. Одам танҳо ба шарофати *дуо* кореро ба охир мерасонад ва ғалаба мекунад. *Дуо* ҳаёти моро қувват мебахшад ва диламонро – осоиш. Ҳангоме ки мо ба номи Худованд Исои Масеҳ *дуо* мекунем, мо ба тавоноии олитарине ки дастраси одами миранда аст, наздик мешавем. Ҳамин тарик, аз *дуо* даст кашида, мо худамон ба худамон зарар мерасонем.

12,13 *Муқаддасони* мӯхтоҷро дар ҳама ҷо ёфтан мумкин аст – бекороне ки тамоми пулҳояшонро барои табобат харҷ кардаанд, воизон ва миссионерҳои дар ҷойҳои дурдаст фаромӯшшуда ва одамони солхӯрда, ки аз пул танқисӣ мекашанд. Ҳаёти ҳақиқии Бадан кӯмаки ҳамаи узвҳоро ба ҳамдигар дар бар мегирад.

Ҷ. Б. Филлипс ин оятро дигар хел баён кардааст: “Онҳоеро, ки ба ғизову ҷои хоб мӯхтоҷанд, аз онҳо маҳрум насоз”. Меҳмондӯстӣ, ё пазироии мусофирон, дар замони мо санъати фаромӯшшаванда гардидааст. Мо бо баҳонаи хурдии хонаамон ва тангии хучраҳоямон масеҳиёни мусофирро қабул кардан намехоҳем. Шояд, мо фақат мехоҳем кори иловагӣ ва бесарусомониеро, ки бо меҳмон-

хо алоқаманд аст, аз сари худ дур кунем. Лекин дар баробари ин мо фаромӯш мекунем, ки фарзандони Худоро қабул карда, мо ҳамин тавр Худи Худоро қабул мекунем. Хонаи мо бояд ба он хонае дар Байт-Ҳинӣ монанд бошад, ки Исо дар он ҷо меҳмон шуданро дӯст медошт.

12,14 Ба таъкибкунандагонамон мо бояд хуб муносибат кунем, на ин ки бикӯшем бо онҳо ҳамон хел ҷавоб диҳем. Барои он ки битавонем ба бадӣ ва зӯроварӣ бо шарофат ҷавоб диҳем, бояд дорои ҳаёти илоҳӣ бошем, чунки аксуламали маъмулӣ ба бадӣ лаънат ва қасос аст.

12,15 Ҳамдардӣ қобилияти аз тахти дил ба эҳсосот ва ғаму андӯхи дигарон ҳамроҳ шудан аст. Аксаран шодии дигарон дар мо ҳасадро бедор мекунад, ашки дигарон бошад — аз каноре гузашта рафтано. Муносибати масеҳӣ бошад дар хурсандиҳо ва ғамҳои атрофиёни мо мушфиқ буданро дар назар дорад.

12,16 *Бо якдигар ҳамфиқр будан* тамоман маъноӣ ҳатто дар корҳои саҳл ба ягонагӣ кӯшиш карданро надорад. Ин ҷо на ҳамрангии афкор, балки муносибатҳои ҳамоҳанг дар назар дошта шудааст.

Мо бояд худро ҳатто аз ҳар гуна зухуроти нозпарвардӣ ва мағрурӣ дур кашем ва ба одамони оддӣ ва содда чунон муносибат кунем, ки гӯё ба одамони сарватманд ва номдор муносибат мекарда бошем. Боре масеҳии машҳуре барои мавъиза гуфтан ба калисои хурдакае омад. Роҳбарони ин калисо вайро бо мошинаи зебо пешвоз гирифтанд ва хостанд дар меҳмонхонаи бошукӯҳ ҷойгир кунанд. Вай бошад пурсид: “Шумо одатан меҳмонони калисои худро дар кучо ҷойгир мекунад?” Онҳо ба ӯ оиди як ҷуфти оилавии солхӯрда нақл карданд, ки на чандон дур дар хоначаи хоксоронае мезистанд. “Ман мехоҳам маҳз дар ҳамон ҷой сокин шавам”, — ҷавоб дод воиз.

Фириста боз як бор ба ҳар бовардор таъкид мекунад, ки *худро доно мапиндоранд*. Дар вучуди мо ягон чизи хубе нест, ғайр аз он чи ба мо ато шудааст, ва фаҳмидани ин ҳавобаландии моро фуру менишонад.

12,17 Дар ҷаҳон ба *бадӣ* бо *бадӣ* ҷавоб додан ва танҳо аз рӯи хизмат подош додан қабул шудааст. Лекин дар ҳаёти раҳшудагон шодии қасос вучуд дошта наметавонад. Зиёда аз ин, дар вазъиятҳои гуногуни ҳаёти онҳо бояд ба таҳқиқҳо ва зӯроварӣ бо ифтихор нигоҳ кунанд. “*Дар пайи ... бошед*” маъноӣ “андеша кунед” ё “ғамхорӣ кунед”-ро дорад.

12,18 Масеҳиён набояд худро ба дигарон муқобил гузоранд ё сабаби муноқиша бошанд. Росткории Худо дар ғазаб ва низоъ зоҳир намегардад. Мо бояд оштиро дӯст дорем, ба осоиштагӣ кӯшиш кунем ва дар *мувоҷо* бошем. Ва агар касеро ранҷондем ва ё касе моро ранҷонд, бояд тамоми қувваро ба он харҷ кунем, ки ба ҳалли мусолиҳаомези масъала оем.

12,19 Ба хоҳиши ситондани талофии зарари ба мо расондашуда бояд саҳт муқобилат намоем. Ибораи “*ба ғзаби илоҳӣ вогузор кунед*” чунин даъватро ифода карда метавонад, ки ба Худи Худо имкон диҳем масъалаҳоямонро ҳал намояд. Ҳамчунин он даъват ба фурутанӣ ва роҳ надодан ба муҳолифатро ифода мекунад. Қисми дуоими ин оят тафсири якумро нисбатан қобили қабул мекунад, яъне дар ин гуна вазъиятҳо мо бояд худро барканор гирифта, ба *ғзаби Худо* имкон диҳем тадбири гунаҳкоронро андешад. *Интиқом* ба Худо тааллуқ дорад, ва мо наметавонем ба ҳуқуқҳои ӯ дастдарозӣ намоем. Худи ӯ касеро, ки лозим донад, дар вақти худаш ва ба тарзи зарурӣ ҷазо медиҳад. Ленски дар ин бобат менависад:

*Худо аз қадим тартиби ҷазои ҷинояткоронро муқаррар кардааст, ва ҳеҷ яки онҳо аз он раҳой надоранд. Ҳар як гуноҳ дар асоси адолати комил ҷазо дода мешавад. Агар касе аз мо мудохила кардан хоҳад, ин густоҳии бузурге мебуд.*⁴⁵

12,20 Масеҳият на танҳо муҳолифат накарданро, балки меҳрубонии фаъолонро меомӯзад. Вай бо қувва куштани душманонро не, балки бо меҳр бозгашт кунидани онҳоро меомӯзонад. Вай таълим медиҳад, ки агар душман *гурусна* бошад, ба вай хӯрок диҳӣ, ва ташнагиашро шиканӣ, ва бо ҳамин роҳ *бар сари ӯ оташпораҳо* фуру резӣ.

Албатта, ин чо сухан оиди шиканҷаи муд-хиш намеравад, ин танҳо ифодаи рамзист. Фуру рехтани *оташпораҳо бар сари* касе, яъне вайро бо некие ки сазовори он нест, шарм дорондан аст.

12,21 Қисми аввали ин оятро Дарби хеле хуб фаҳмондааст: “Агар табъи хираи ман табъи шуморо хира карда бошад, яъне бо худи ҳамин шумо бо бадӣ мағлуб шудед”.⁴⁶

Як олими бузурги сиёхпӯст, Чорч Вашингтон Карвер, боре гуфта буд: “Ман ба ҳеҷ кас имкон намедихам, ки дар ман нисбати вай ҳисси нафратро бедор карда, ҳаёти маро вайрон кунад”.⁴⁷ Вай, одами бовардор буда, намегузошт бадӣ вайро мағлуб намояд.

Вале бадиро бо некӣ мағлуб кун. Яке аз нишонаҳои хоси таълимоти масеҳӣ он аст, ки он бо манъ ва маломат маҳдуд намешавад, балки дар баробари ин маслиҳатҳои муфид низ медиҳад ва ба некӣ водор мекунад. *Бадиро бо некӣ* мағлуб кардан мумкин аст, ва аз ин силоҳ мо бояд доимо истифода барем.

Стэнтон ба Линколн нафрати зиёд дошт. Вай мегуфт, ки дар чустуҷӯи маймунҳо ба Африко рафтан маъно надорад, чунки маймуни ҳақиқиро дар шаҳри Спрингфилди штати Иллинойс (чои зисти Линколн) ёфтани мумкин аст. Линколн ин суханҳоро таҳаммул кард. Баъдтар Линколн Стэнтонро сарфармондеҳи лашкар таъин кард, зеро медонист, ки ҳеҷ кас ин корро беҳтар аз ӯ иҷро карда наметавонад. Пас аз кушта шудани Линколн Стэнтон ӯро бузургтарин пешвои одамоне меномид. Муҳаббат ғалаба кард!⁴⁸

Г. Дар муносибат бо ҳукумат (13,1-7)

13,1 Аз рӯи бовар сафедшудагон бояд ба ҳукумати дунявӣ *итоат кунанд*. Умуман ин бояд ба ҳамаи одамоне дахл дошта бошад, лекин ин чо фириства маҳсусан оиди бовардорон ғам меҳӯрад. Худо шакли идоракунии ҷамъиятро дарҳол пас аз тӯфони Нӯҳ чорӣ карда буд, хангоме гуфт: “Касе хуни одамизодро резад, хуни ӯ ба дасти одам рехта шавад” (Ҳас. 9,6). Ин қарор ба одам ҳукуки доварӣ ва ҷазо додани ҷинояткоронро медиҳад.

Дар ҳар як ҷамъияти ба низом даровардашуда бояд ҳокимият бошад, бояд итоат ба ин ҳокимият низ бошад. Вагарна анархия (беҳокимиятӣ) фаро мерасад, ки дар он зинда мондан мушқил аст. Ҳар гуна ҳокимият аз набудани он беҳтар аст. Ҳамин хел, Худо идоракунии ҷамъиятро таъсис дод, ва ҳеҷ як ҳокимият бидуни иродаи ӯ вучуд надорад. Ростии гап, ин маъно надорад, ки Худо ҳама кореро, ки ҳокимон мекунанд, меписандад. Албатта, ӯ муқобили фасодкорӣ, бераҳмӣ ва истибдод аст! Лекин он далел, ки *ҳокимиятҳои мавҷуда аз ҷониби Худо барқарор шудаанд*, раднопазир аст.

Бовардорон метавонанд дар шароити демократия, монархияи конституционӣ ва ҳатто ҳукмронии мустабидона зиндагӣ карда, ба ғалабаҳо ноил гарданд. Ҳеҷ як ҳокимияти заминӣ аз одамоне ки онро таркиб медиҳанд, беҳтар буда наметавонад. Бинобар ин ҳеҷ кадоми онҳо мукамал нестанд. Ягона ҳокимияти идеалӣ ҳокимияти пурфайзи Подшоҳ ва Худованд Исои Масеҳ аст. Барои фаҳмиши хуб бояд дар хотир дошт, ки Павлус ин бобро вақте навиштааст, ки дар тахти императорӣ Нерони бадқирдор буд. Барои масеҳиён ин давраи тирае буд. Нерон онҳоро дар сӯхторе айбдор кард, ки нисфи Румро нест кард (агарчи, эҳтимол, худи вай фармони оташ заданро дода бошад). Вай фармон дод, ки масеҳиёни зиёдеро, пешакӣ ба қатрон ғӯтонда, зинда ба зинда сӯзонанд, то бо ин машъалҳои зинда базмҳои фосиконаи худро равшан намояд. Дигаронро ба пӯсти ҳайвонҳо андохта медӯхтанд ва назди сағҳои ваҳшӣ мепартофтанд, то онҳоро пора-пора кунанд.

13,2 Ба ин нигоҳ накарда, ҳақиқат чунин аст: касоне ки ба ҳокимият итоат намекунанд ва зидди он исён мебардоранд, зидди Худо низ, ки онро таъсис додааст, исён мебардоранд. Касе ки ба *ҳокимияти қонунӣ муқобилат кунад*, сазовори ҷазо аст.

Албатта, ин чо истисное ҳаст. Масеҳӣ набояд ба ҳокимияте итоат кунад, ки ӯро ба гуноҳ кардан ё вайрон намудани садоқат ба Исои Масеҳ водор мекунад (Аъм. 5,29). Ҳеҷ як ҳокимият наметавонад ба вичдони одам амр диҳад. Ҳамин тавр, ҳодисаҳои мешаванд, ки бовардор, ба Худо итоат карда, бояд бар

зидди иродаи одам равад. Дар ин ҳолатҳо вай бояд бидуни ягон хел шикоят ба беадолатӣ, ба чазо гирифтани омода бошад. Ба ҳеч вачҳ вай набояд зидди роҳбарият исён кунад ва ё дар кӯшиши сарнагун кардани он иштирок кунад.

13,3 Одатан одамоне ки дуруст амал мекунад, аз ҳокимият набояд тарсанд. Аксаран танҳо онҳоеро чазо медиҳанд, ки қонунро вайрон мекунад. Яъне агар касе хоҳад бо зиндагии аз ҷарима, аз мувофиқии судӣ ва аз маҳбас озод ҳаловат барад, ба вай бояд насиҳат дод, ки шаҳрванди риоякунандаи қонун бошад. Он гоҳ вай сазовори таҳсин мегардад, на чазо.

13,4 Ҳар як ҳоким, хоҳ президент бошад, хоҳ мири шаҳр ва ё довар, *хизматгори* Худост ба он маъно, ки вай намояндаи Худост. Вай метавонад Худоро шахсан надонад, лекин бо вучуди он вай расман аз тарафи Худо таъин карда шудааст. Ҳамин хел, Довуд доимо ба Шоули золим чун ба шоҳи масҳшуда муносибат мекард (1Подш. 24,7.11; 26,9.11. 16.23). Ҳарчанд Шоул якчанд бор кӯшиш карда буд Довудро кушад, вай ба одамони худ намегузошт ба шоҳ зарар расонанд. Чаро? Барои он ки Шоул шоҳ буд, яъне касе ки ӯро Худи Худо интихоб кардааст.

Ҳамчун хизматгори Худо, ҳокимон даъват шудаанд ба одамоне неки кунанд – оиди беҳатарӣ, оромӣ ва умуман некуаҳволии онҳо ғамхорӣ намоянд. Ва агар касе қонунро вайрон карданӣ бошад, бояд дар хотир дошта бошад, ки барои ин дар назди қонун ҷавоб додани лозим меояд, чунки ҳукумат ҳуқуқ дорад вайро айбдор кунад ва чазо диҳад. Ибораи “*вай шамшерро беҳуда бардошта нагаштааст*” исботи асосноки он кудратест, ки Худо ба ҳокимон додааст. *Шамшер* на рамзи безарари ҳокимият аст, мисол, чун ҷӯбдасти салтанат. Шамшер ҳокимияти олии ҳокимро ифода мекунад, яъне кудрати ба ҷо овардани чазои қатлро. Ҳамин тариқ, гуфтани он ки чазоҳои қатл танҳо дар давраи Паймони Кухан мумкин буданд ва дар давраи Паймони Навин не, нодуруст аст. Ин ҷои Паймони Навин ҳуқуқи ҳокимиятро оиди қатли ҷинояткори вазнин тасдиқ мекунад. Баъзеҳо ба сифати эътироз суханҳоро аз

Хуруҷ 20,13 меоранд: “*Қатл накун*”. Вале ин калима ба куштор дахл дорад, аз тарафи ҳокимият чазо додани ҷинояткорро бошад куштор ҳисобидан мумкин нест. Калимаи ибрӣ, ки ҳамчун “қатл накун” тарҷума шудааст, на фақат аз ҳаёт маҳрум карданро, балки куштори ҷиноиро ифода мекунад.⁴⁹ Чазои қатл аз тарафи қонуни Паймони Кухан чун чазои ҳатмӣ барои баъзе ҷиноятҳои вазнин муқаррар шуда буд.

Ва боз фириста ба мо ёдрас мекунад, ки сардор *хизматгори* Худост, лекин зимнан боз илова мекунад: “...*бо ғазаб аз бадкорон интиқом мегирад*”. Бо ибораи дигар, вай ба Худо бо он хизмат мекунад, ки ба мо неки мекунад ва қонуншиканонро чазо медиҳад.

13,5 Ҳамин тавр, мо бояд ба ҳокимият бо ду сабаб итоат кунем: аз тарси чазо ва ба хотири *вичдон*.

13,6 Мо вазифадорем на танҳо ба қонунҳои давлатӣ итоат кунем, балки ҳамчунин *андоз* ҳам супорем. Дар ҷамъияти қонун ва тартиб, бо полис ва сӯхторхомӯшкунандагон зистан ба нафъи мост, бинобар ин мо бояд бо камоли хоҳиш барои қорашон ба онҳо музд диҳем. Намояндагони ҳокимият тартибро нигоҳбонӣ намуда, вақт ва қобилияти худро барои иҷрои иродаи Худо сарф мекунад, ва аз ин рӯ ба васоити зиндагӣ мӯҳтоҷанд.

13,7 Он далел, ки бовардорон шаҳрвандони Подшоҳии Осмонӣ ҳастанд (Фил. 3,20), маънои онро надорад, ки онҳо аз вазифаҳои худ назди ҳокимияти дунявӣ озоданд. Онҳо бояд *андоз* супоранд – ҳар гуна андозҳо аз ғайри, аз моликияти шахсӣ ва хусусӣ. Ҳамчунин *хироҷ* — андозҳои гумрукӣ барои аз як давлат ба дигараш гузаронидани маҳсулот. Ба ҳамаи намояндагони қонун бо эътиром ва *тарс* муносибат кардан лозим аст. Ва, билохира, *иззат* намудани ҳамаи намояндагон ва шахсони вазифадори ҳадамоти давлатӣ (ҳатто агар тарзи зиндагии шахсияшон сазовори хурмат набояд ҳам).

Вобаста ба ин масеҳиён набояд дар айбдоркунии президент ва ё нахуствазир иштирок намоянд. Ҳатто дар авҷи интихоботи сиёсӣ онҳо набояд ба касоне ҳамроҳ шаванд, ки дар ҳақиқи роҳбарият суханони

бад мегӯянд. Навишта шудааст: “Пешвои кавми худро носазо нагӯй” (Аъм. 23,5).

Ғ. Дар муносибат бо оянда (13,8-14)

13,8 Қисми аввали ин оятро кӯтоҳ чунин баён кардан мумкин аст: “Пули суратҳисобҳои худро сари вақт пардохт намоед”. Ин чо манъе дар мавҷудияти ягон хел қарзҳо нест. Дар чамъияти мо қарзҳо вучуд доранд, ки мо аз онҳо хоҳ-нохоҳ халос шуда наметавонем. Қариб ҳамаи мо аз рӯи суратҳисобҳои моҳона барои телефон, газ, барқ, об ва ғайра пул медиҳем. Баъзан як миқдори муайяни маблағро қарз нагирифта бо ягон намуди соҳибкорӣ машғул шудан мумкин нест. Ин чо оиди он гуфта шудааст, ки мо дар супоридани қарзҳои худ таъхир накунем.

Аммо чун илова гуфтан ҷоиз аст, ки баъзе принципҳои дурусте ҳастанд, ки аз онҳо дар ин масъалаҳо истифода бурдан мумкин аст. Мо набояд барои чизҳои беҳуда қарз гирем. Мо набояд қарз гирем, агар донем, ки онро додан наметавонем. Мо набояд чизеро бо қарз харем, ки дар охир нархаш чамъи ғоизҳо хеле қимат меафад. Мо ҳамчунин набояд чизеро бо қарз харем, ки арзишашро зуд гум мекунад. Умуман мо бояд ба пулҳо бо масъулияти том муносибат намоем, хоксорона мувофиқи шароити худ зиндагӣ кунем ва дар хотир дорем, ки қарздор ғуломи қарздихандаи худ мегардад (ниг. Мас. 22,7).

Ягона қарзе ки ҳамеша вучуд хоҳад дошт, вазифаи *дӯст доштан* аст. Калимаи “агапе”, ки дар Нома ба Румиён чун “муҳаббат” тарҷума шудааст (истисноии ягона – Рум. 12,10), меҳри амиқ, фидокорона, фавқуллодаи як шахсро ба дигаре ифода мекунад. Ин *муҳаббати* ғайризаминӣ ба хислатҳои хуби объекти муҳаббат вобаста нест; ин муҳаббатро дар ивази некӯкориҳо ба даст овардан ғайриимкон аст. Он, чун ҳеҷ як муҳаббати дигар, на танҳо ба онҳое ки меҳроҳем дӯсташон дорем, балки ба душманон низ паҳн мегардад.

Ин муҳаббат аксаран дар фидокорӣ зоҳир мегардад. Худо оламро маҳз ҳамин хел дӯст дошт, ки Писари ягонаи Худо дод. Масех

калисоро дӯст дошт ва Худо барои он фидо намуд.

Ин муҳаббат аниқтараш ба ирода вобаста аст, на ба эҳсосот. Ба мо фармуда шудааст, ки *дӯст дорем*. Ин чунин маъно дорад, ки мо метавонем кардан ё накардани онро интихоб кунем. Агар ин ҳиссиёти идоранашавандае мебуд, ки гоҳ-гоҳ моро фаро мегирад, аз эҳтимол дур аст, ки мо барои он ҷавобгарӣ медоштем. Вале, албатта, ин чо иштироқи эҳсосот низ инкор карда намешавад.

Ин муҳаббати илоҳӣ наметавонад дар одами нобовар зоҳир шавад. Ҳатто худӣ бовардор ба ин тавон надорад. Ин гуна муҳаббат танҳо бо қувваи Рӯҳи Поки дар вай мезиста имконпазир аст.

Муҳаббат дар замин инъикоси мукаммали худро дар Шахсияти Худованд Исои Масех пайдо намуд.

Муҳаббати мо ба Худо дар риояи фармудаҳои Ӯ зоҳир мешавад.

Он касе ки шахси наздики худро *дӯст медорад*, *шариатро* ба чо *овардааст*, лоақал, он қисми шариатро, ки ба муносибатҳои одамон вобастагӣ дорад.

13,9 Фириста он фармудахоеро қайд мекунад, ки амалҳои бемуҳаббатро нисбати наздикон манъ мекунанд. Ин фармудаҳо оиди *зинокорӣ*, *куштор*, *дуздӣ*, *шоҳидии бардурӯғ* ва *ҳасадхӯрӣ* мебошанд. Муҳаббат, бар хилофи *зинокорӣ*, *ҷисми одами дигарро истисмор намекунад*. Муҳаббат, бар хилофи *куштор*, *қаси дигарро аз ҳаёт маҳрум намекунад*. Муҳаббат, бар хилофи *дуздӣ*, *моликияти одами дигарро намерабояд*. Муҳаббат бар хилофи *шаҳодати бардурӯғ*, *ҳақиқатро оиди шахси дигар таҳриф намекунад*. Муҳаббат бар хилофи *ҳасад*, *ҳатто намехоҳад дорои моликияти дигаре бошад*.

Оиди *тамоми аҳкоми дигар* сухан ронда, Павлус метавонист иқтибосе низ орад: “Падари худ ва модари худро хурмат кун”. Лекин ҳамаи онҳоро бо ин суханон хулоса кардан мумкин аст: “*Ёратро мисли худат дӯст дор*”. Ба вай бо ҳамон ғамхорӣ ва меҳрубоние ки ба худ мекуни, муносибат намо.

13,10 *Муҳаббат* ҳеҷ гоҳ намекушад ба наздикон *бадӣ* кунад. Баръакс, вай ба гул-

гулшукуфию чалоли дигарон мусоидат мекунад. Ҳамин тарик, шахсе ки аз рӯи мухаббат амал мекунад, талаботи лавҳи дуюми *шариатро* пурра иҷро мекунад.

13,11 Қисми боқимондаи боб ба мавзӯи бедории рӯхонӣ ва тозагии ахлоқӣ бахшида шудааст. *Вақт* кӯтоҳ аст. Давраи Файз ба охир мерасад. Интиҳои наздик талаб мекунад, ки хоболудӣ ва бепарвоиро дур ҷартоем. *Наҷоти мо* ҳозир беш аз ҳар вақти дигар ба мо *наздик аст*. Наҷоткор меояд, то ин ки моро ба хонаи Падараш барад.

13,12 Давраи ҳозира ба *шаби* гуноҳ монанд аст, ки ба наздикӣ бояд ба охир расад. Ба наздикӣ барои бовардорон субҳи *рӯзи* чалоли ҷовидонӣ хоҳад дурахшид. Ин чунин маъно дорад, ки мо бояд либоси ифлоси ҷаҳониро аз бари худ барорем, яъне ҳама чизеро, ки бо пургуноҳӣ ва бадӣ вобаста аст. Дар баробари ин мо бояд *аслиҳаи нурро*, яъне либоси ҳифзкунандаи ҳаёти покро *ба бар кунем*. Қисмҳои таркибии ин либос дар Эфсӯсиён 6,14-18 номбар шудаанд. Онҳо хусусиятҳои хислати масеҳии ҳақиқиро тасвир мекунанд.

13,13 Диққат кунед, ки диққати асосӣ ба қадамгузорию шахсии масеҳии мо дода мешавад. Азбаски мо фарзандони *рӯз* ҳастем, мо бояд чун фарзандони нур *рафтор кунем*. Масеҳӣ ба базмҳои ифлос, хархашаҳои мастона, шабнишиниҳои фосиқона, нопарҳезгориҳои паст, ҳақорат ва ҳасад чӣ алоқае дорад? Ҳеч ягон!

13,14 Аз ҳама чизи хубе ки мо метавонем кунем, ин, аввал, *Худованд Исои Масеҳро дар бар кардан* аст. Ин чунин маъно дорад: тарзи зиндагии Ӯро қабул карда, ҳамон тавре ки Ӯ мезист, умр ба сар бурдан, Ӯро аз ҳар чихат ҳамчун намуна ва роҳнамо истифода бурдан.

Дуюм, мо набояд *гамхорӣ дар бораи ҷисмро* ба *ҳавасҳои шахвонӣ* мубаддал гардонем. *Ҷисм* номи табиати кӯҳна ва гуноҳолуди мост. Вай дилхуширо бо ҳаловат, ҳашамат, нашъаҳои шахвонии мамнӯъ, машғулуятҳои беҳуда, хурсандиҳои дунявӣ, тарзи айёшонаи зиндагӣ ва, албатта, неъматҳои моддӣ талаб мекунад. Ҳангоме чизҳои бо васваса вобастаро мехарем, ҳангоме дар худ

роҳи гуноҳро осон мегардонем, ҳангоме оиди чизҳои ҷисмонӣ нисбат ба рӯхонӣ бештар фикр мекунем, мо ба шахватҳои ҷисм роҳ медиҳем. Мо набояд дар ягон чиз тобеи ҷисм шавем. Баръакс, мо бояд имкон надихем, ки он худро зоҳир кунад.

Маҳз ҳамин порҷаро Худо барои ба Масеҳ ва ба покӣ рӯ овардани Августини хеле боақл, вале ниҳоят ҷисмонӣ истифода бурдааст. Ҳангоме ки Августин онро то ояти 14 хонд, ӯ таслим шуд ва худро ба Худо супурд. Аз ҳамон вақт вай ҳамчун Августини “Пок” ба таърих ворид гашт.

Д. Дар муносибат бо бовардорони дигар (14,1-15,13)

14,1 Фасли дигари Нома ба Румиён ба асосҳои муҳим бахшида шудааст, ки масеҳиён масъалаҳои дуумдараҷаро бояд мувофиқи онҳо ҳал кунанд. Ин масъалаҳо аксаран дар муносибатҳои байни бовардорон мушкилотро ба вучуд меоранд, лекин, чуноне ки мо хоҳем дид, ихтилофҳоро бартараф кардан мумкин аст.

Касеро масеҳии *дар имон сушт* номидаанд, ки дар масъалаҳои дуумдараҷа ханӯз ҳам бе асос шубҳа мекунад. Аксаран ин яҳудии бовардор аст, ки ҳоло ҳам аз он чиз дудила буд, ки ғизои ҳаромро хӯрдан ва ё дар рӯзи шанбе кор кардан мумкин аст ё не.

Принсипи якум ин аст: масеҳии *дар имон сушт* бояд ба ҷамоат қабул шавад, ва вайро ба ҳар гуна *мувоҳисаҳо* оиди мушкилоташ ҷалб кардан нашояд. Масеҳӣ дар ҷузъиёти камаҳамият бо дигарон ҳамфикр набошад ҳам, шодии муоширати масеҳиро дошта метавонад.

14,2 Одами бовардор, ки тамоми хушбахтии озодии масеҳиро дарк мекунад, дар асоси таълимоти Паймони Навин бовар дорад, ки ҳар гуна ғизо тоза аст. Вай бо Сухани Худо ва дуо пок мегардад (1Тим. 4,4,5). Бовардоре ки вичдони нотавон дорад, метавонад ба гӯшти хук ва ё умуман ба гӯшт нафрат ҳис кунад ва аз гӯшт парҳез намояд.

14,3 Принсипи дуюм онро ифода мекунад, ки мо бояд ба ҳамдигар боилтифот бошем. Масеҳии баркамол набояд бародари дар бовар сушти худро *хор шуморад*. Ҳамчунин

шахси дар бовар сушт низ набояд вайро гунаҳкор *маҳкум кунад*, барои он ки вай гӯшти хук, креветка ва харчангро дӯст медорад. *Худо* вайро чун узви комилхукуки оилаи *Худ қабул кардааст*.

14,4 Қонуни сеюм чунин аст: ҳар як бовардор – *бандаи* *Худост*, ва мо ҳақ надорем вайро аз нуқтаи назари ҳоким баҳо диҳем. Вай аз тарафи *Худованди худ* (дар китоб “*огои худ*”) сафед ё айбдор карда мешавад. Мо баъзан ба ягон кас бо нигоҳи сард аз боло ба поён назар мекунем, ва боварӣ дорем, ки вай аз боиси ақидаҳои худ хатман дар бовар шикаст меҳӯрад. Лекин чунин фикр нодуруст аст. *Худо* ҳам инҳо ва ҳам онҳоро хифз мекунад, ва *ӯ* барои ин қуввати кофӣ дорад.

14,5 Баъзе масеҳиёни яҳудӣ ба риояи рӯзи шанбе чун ба вазифаи худ муносибат карданро идома медоданд. Вичдони онҳо иҷозат намедод рӯзҳои шанбе ягон коре кунанд. Яъне онҳо рӯзҳоро аз ҳамдигар фарқ кунонда, якеашро аз дигараш болотар медонистанд.

Бовардорони дигар ба фармудаҳои яҳудӣ пайравӣ намекарданд. Онҳо *рӯзҳоро баробар* медонистанд. Онҳо шаш рӯзро оддӣ ва як рӯзро пок намешумориданд. Барои онҳо ҳамаи ҳафт рӯз пок буданд.

Он гоҳ якшанбе чӣ, рӯзи *Худованд*, рӯзи аввали ҳафта? Магар он дар ҳаёти масеҳӣ рӯзи махсус нест? Мо дар Паймони Навин мехонем, ки дар ин рӯз *Худованд* зинда шуд (Лук. 24,1-9). Дар ду якшанбеи оянда *ӯ* ба шогирдонаш зоҳир мешуд (Юх. 20,19.26). Рӯхи Пок рӯзи Пантикост фуруд омад, ки ҳамчунин ба рӯзи якуми ҳафта мувофиқ меомад; Пантикост пас аз ҳафт якшанбеи баъд аз иди навбарҳо чашн гирифта мешуд (Иб. 23,15.16; Аъм. 2,1), ки рамзи зиндашавии Масеҳ буд (1Қӯр. 15,20.23). Шогирдон барои пора кардани нон ҳар рӯзи аввали ҳафта чамъ меомаданд (Аъм. 20,7). Павлус ба қӯринтиён навишта буд, ки рӯзи аввали ҳафта пул ғундоранд. Аз ин рӯ, якшанбе дар Паймони Навин вазъи махсусеро ишғол мекунад. Аммо ин рӯз барои риоя хатмӣ нест, чуноне ки шанбеи Паймони Кухан буд, балки баҳри риоя ҷоиз аст. Аз тамоми кор-

ҳоямон озод шуда, мо рӯзи махсусеро барои парастииш ва хизмат ба *Худованди* мо чудо карда метавонем.

Дар ягон ҷои Паймони Навин гуфта нашудааст, ки масеҳиён бояд рӯзи шанберо риоя кунанд. Вале дар айни замон мо қонунро эътироф мекунем: шаш рӯз барои кор, ва як рӯз барои истироҳат.

Одам оиди ин масъала ҳар гуна ақида дошта бошад ҳам, асосаш он аст, ки вай *дар эътиқоди худ устувор бошад*. Албатта, ин фақат ба масъалаҳои аз нуқтаи назари ахлоқӣ бетараф дахл дорад. Ҳангоме ки кор ба таълимоти бунёдии дини масеҳӣ вобаста аст, ақидаҳои хусусӣ вучуд дошта наметавонанд. Дар он соҳаҳо ки баҳс оиди чизҳои худ аз худ на нек на бад меравад, ақидаҳои гуногун ҷоиз ҳастанд. Онҳо муносибатҳои моро набояд вайрон кунанд.

14,6 Касе ки *рӯзеро авло медонад*, бовардори аслан яҳудӣ аст, ки вичдонаш то ҳол намегузорад рӯзҳои шанбе кор кунанд. Албатта вай кӯшиш намекунад, ки бо риояи рӯзи шанбе начот ба даст орад, вай фақат гумон мекунад, ки бо ин роҳ *Худовандро* шод мекунад. Аз тарафи дигар, касе ки *рӯзҳоро баробар медонад*, бо ин роҳ Масеҳро – ҳадафи асосии боварро ҷалол медиҳад, на ин ки сояи ояндаро (Қӯл. 2,16.17).

Касе ки ғизои аз нуқтаи назари яҳудиён ҳалол набударо озодона меҳӯрад, назди *Худо* сари таъзим фуруд меорад ва *ӯро шукр мегӯяд*. Бовардори вичдонаш сушт, ки фақат ғизои аз нуқтаи назари яҳудиён ҳалолро меҳӯрад, низ айнан ҳамин хел амал мекунад. Ҳар ду баракати *Худоро* металабанд.

Агар дар ҳар ду ҳолат ҳам одамон ба *Худо* ҳамду сано ва шукр гӯянд, пас чаро ин мавзӯро сабаби низоъ ва ихтилоф кунем?

14,7 Ҳукмронии Масеҳ ба ҳама соҳаҳои ҳаёти бовардор ворид мегардад. Мо на барои худ, балки барои *Худованд* зиндагӣ мекунем. Ва на барои худ, балки барои *Худованд* мемирем. Ва агарчи, албатта, сухан ва рафторҳои мо ба одамони дигар таъсир мерасонанд, дар ин оят сухан оиди ин намеравад. Павлус қайд мекунад, ки мақсад ва ҳадафи асосӣ дар ҳаёти бовардор бояд *Худованд* бошад.

14,8 Ҳар он чи мо дар ҳаёти хеш мекунем, бояд аз тарафи Масеҳ тафтиш ва баҳо дода шавад. Мо амалхоро ҳамон тавре ки онҳо дар ҳузури Ҷ намудор шуда метавонистанд, баҳо медиҳем. Ва ҳатто дар марг мо мекушем Худовандро чалол диҳем, ба тавре ки ҳамроҳи Ҷ бошем. Ҳам дар ҳаёт, ҳам дар марг мо ба Ҷ тааллуқ дорем.

14,9 Яке аз сабабҳои ки Масеҳ барои он мурд ва аз нав зинда шуд, – он аст, ки Ҷ бар мо Худованд буда тавонад, барои он ки мо бо ризоият ба Ҷ итоат кунем, бо хурсандӣ садоқати қалбҳои миннатдорамонро ба Ҷ бахшем. Хукмронии Ҷ ҳатто дар марг зоҳир мегардад, ҳангоме ки ҷисми мо дар қабр меҳобад чун ва рӯҳамон дар ҳузури Ҷ ҳастанд.

14,10 Дар асоси ҳама чизи дар боло зикршуда масеҳии яҳудиначод набояд бародаре, ки тақвими яҳудири оя намекунад ва худро бо ғизои аз нуқтаи назари яҳудиён ҳалол маҳдуд намекунад, таъна занад. Дар навбати худ, бародари қавӣ ҳамчунин набояд бародари дар бовар сустро хор бинад. Охир, мо ҳама ба курсии довари Масеҳ⁵⁰ ҳозир мешавем, ва маҳз дар ҳамон ҷо ба амалҳои мо баҳои дуруст дода мешаад.

Дар ин доварӣ хизматгузории бовардор аз назар гузаронида мешавад, на ин ки гуноҳҳои вай (1Қўр. 3,11-15). Дар он ҷо инъомҳо дода мешаванд. Ин довариро бо доварӣ бар халқҳои бутпараст омехта кардан даркор нест (Мат. 25,31-46) ва ё бо довари назди Таҳти бузурги сафед (Ваҳй 20,11-15), чунки он довари охирин барои ҳамаи бадкорон ва рӯҳан мурдаҳо мешавад.

14,11 Мо дар ҳақиқат ба довари Масеҳ ҳозир мешавем, ва инро пешгӯӣ аз Ишаъё 45,23 тасдиқ мекунад. Худи Яҳува мегӯяд, ки Ҷро ва ҳукми олии Ҷро эътироф намуда, назди Ҷ ҳар зоне ҳам хоҳад шуд.

14,12 Ҳамин тариқ, аён аст, ки ҳар яке аз мо на барои амалҳои бародаронамон, балки дар бораи худ ба Худо ҳисобот хоҳем дод. Мо беандоза тез-тез бе ягон ҳуқуқ ва бе дониши кифоя якдигарро баҳо медиҳем ва ҳукм мекунем.

14,13 Ба ҷои он ки фақат шинему масеҳиёни дигарро дар масъалаҳои камаҳамият ғай-

бат кунем, мо бояд бикӯшем кореро, ки ба нумӯи рӯҳии бародарони мо ҳалал расонда метавонад, накунем. Ягонтои ин масъалаҳои камаҳамият ба қадре муҳим нестанд, ки боиси пешо хӯрдан ва васвасаи бародари суствовар гардад.

14,14 Павлус медонист, ва мо ҳам медонем, ки дигар ягон хел ғизо чун дар замони шариат нопок (*начис*) ҳисоб намешавад. Он чи мо меҳӯрем, бо Сухани Худо ва дуо пок карда шудааст (1Тим. 4,5). Ғизо бо Сухани Худо пок карда шудааст, чунки Навиштаи Пок аниқ онро хуб мегӯяд. Он бо дуо пок карда мешавад, ҳангоме мо аз Худо талаб мекунем, ки онро барои чалоли Ҷ ва барои тақвияти ҷисмҳои мо дар хизмат ба Ҷ барақат диҳад. Лекин агар ягон бародари суствовар ҳисоб кунад, ки гӯшти ҳуқро хӯрдан мумкин нест, вай набояд онро хӯрад, зеро ин ба вичдони вай, ки Худо барояш додааст, зӯрварӣ мешавад.

Ҳангоме Павлус менависад, ки ҳеч як чиз ба худии худ *начис* нест, мо бояд фаҳмем, ки вай танҳо оиди масъалаҳои ахлоқан бетараф мегӯяд. Дар ҳаёт бисёр чизҳои нопок ҳастанд, чун адабиёти порнографӣ, шӯҳҳои ношоиста, филмҳои фосикона ва умуман ҳама чизи бадахлоқона. Ин гуфтаҳои Павлусро танҳо дар матн дида баромадан лозим аст. Агар масеҳиён ғизоеро хӯранд, ки шариати Мусо манъ кардааст, нопок намешаванд.

14,15 Агар донам, ки бародари суствоварам хӯрдани краб ва омархоро мамнӯъ меҳисобад, магар ин чизхоро дар назди он бародар хӯрдани ман дуруст аст? Агар ман чунин рафтор кунам, ин аз *рӯи муҳаббат* намешавад, зеро муҳаббат дар навбати аввал на оиди худ, балки оиди дигарон фикр мекунад. Муҳаббат метавонад баҳри некӯаҳволии бародар ҳуқуқҳои қонунии худро фаромӯш кунад. Табақи хӯрок аз ҳолати рӯҳонии касе ки Масеҳ барои ӯ мурдааст, аҳамияти камтар дорад. Агар ман худписандона озодии худро дар чунин масъалаҳо эълон кардан гирам, ба ҳаёти бародари суствовар зарари ислоҳнашавандае расонда метавонам. Беаҳамиятии чунин масъалаҳо фаҳмо мешавад, ҳангоме ба ёд меорӣ, ки ҷӣ гуна музди

гароне барои чони ин одам дода шуда буд – хуни пуркимати Барра.

14,16 Инак, қонуни асосӣ: мо набояд гузорем, то чизҳои дуҷумдараҷае ки худ аз худ бетарафанд, сабаби он гарданд, ки моро дар бепарвоӣ ва ё дар набудани муҳаббат айбдор кунанд. Ин фуруҳтани номи некамон барои шӯрбӯи арзон мешавад.

14,17 Дар *Малакути Худо* на масъалаҳои парҳезҳои гуногун ба инобат гирифта мешаванд, балки воқеиятҳои рӯҳонӣ. Дар Подшоҳии Худо ҳама Худоро ҳокими олий эътироф мекунанд. Ба маънои васеъ он ҳамаи онҳоеро дар бар мегирад, ки ба ягон тарз садоқат ба Худоро эътироф мекунанд. Лекин дар амал он фақат аз онҳое иборат аст, ки аз олами боло зода шудаанд. Он дар ин ҷо маҳз ба ҳамин маъно ёдовар мешавад.

Тобеони Подшоҳии осмонӣ набояд одамони хуштабъ, хушхӯр ва шиносандаи шаробҳо бошанд. Онҳо худро бояд дар росткорию амалӣ, дар кӯшиш ба *осоиштагӣ*, ҳамоҳангӣ ва ҳаёти пур аз *шодмонӣ дар Рӯҳулқудс* зоҳир намоянд.

14,18 Таърифу таҳсини Худоро танҳо бо ҳаёти пок сазовор шудан мумкин аст, на бо он чи ту мехӯрӣ ё намехӯрӣ. Ононе ки ба росткорӣ, *осоиштагӣ* ва шодӣ майл доранд, иродаи Ӯро иҷро карда, бо ҳамин ба *Масеҳ* хизмат мекунанд.

14,19 Ҳамин тавр, боз як принцип пайдо мешавад. Ба ҷои он ки барои чизҳои беҳуда муноқиша кунем, мо бояд кӯшиш кунем *осоиштагӣ* ва ҳамоҳангиро дар ҷамоати масеҳӣ нигоҳдорӣ кунем. Ба ҷои ҳуқуқҳои худро эълон карда, бо ҳамин дигаронро ба пешпохӯрӣ водор намудан мо бояд кӯшиш кунем ба дигарон кӯмак кунем, то дар ҳаёти пок нумӯ ёбанд.

14,20 *Худо кори* Худро дар ҳаёти ҳар як фарзанди Худ иҷро мекунад. Хеле ваҳмангез аст, ки бо масъалаҳои хӯрок, нӯшидан ё рӯзҳо метавонем ба кори Худо дар дили бародари суҷубовар ҳалал расонем. Барои фарзанди Худо ҳар гуна ғизо тоза аст. Бо вучуди ин, вай набояд он чизеро хӯрад, ки боиси ранҷидан ва пешпохӯрии бародар мегардад.

14,21 *Аз гӯшт, май* ва ҳамаи он чи метавонад *бародарро* ранҷонад ва ба суҷуби рӯҳонӣ орад, даст кашидан ҳазор бор хубтар аст. Фидо кардани ҳуқуқҳои қонунии худ – дар муқоиса бо ғамхорӣ дар ҳаққи суҷубоваре музди гарон нест.

14,22 Ман пурра озодам ҳар гуна хӯрокро истеъмол намоям, ва огоҳ бошам, ки онро Худо ба мо додааст, то мо хӯрем ва Ӯро шуқр гӯем. Лекин ман набояд беҳуда аз ин озодӣ дар назди суҷубоварон бифаҳрам. Хубтараш, онро дар танҳои ё байни онҳое ки аз ин намеранҷанд, истифода барем.

Албатта, аз озодии пурраи масеҳӣ лаззат бурдан ва беасос азоби вичдон нақшидан хуб аст. Вале аз ҳуқуқҳои қонунии худ даст кашидан баҳри он ки худро дар ранҷонидани дигарон айбдор накунем, боз ҳам хубтар аст. Дар ҳақиқат *хушо* қасе, ки барои дигарон санги пешпо нест.

14,23 Бародари суҷубовар бошад набояд чизеро хӯрад, ки барои он вичдонаш азоб медиҳад, чунки ин *аз рӯи имон* намешавад. Бар хилофи вичдон рафтор кардан *гуноҳ аст*.

Умуман, вичдони одам дастуруламали комилан дуруст буда наметавонад, барои ин вай бояд бо Сухани Худо таълим дода шавад. Меррил Унгер менависад: “Лекин Павлус қонунеро муқаррар менамояд, ки одам бояд ба вичдони худ тобеъ бошад, ҳатто агар вай нотавон бошад ҳам; дар акси ҳол ахлоқи шахсият маҳв карда мешавад”.⁵¹

14,24⁵² Ин порча бо ҳамду сано хотима меёбад. Он ба Худо бахшида шудааст, ки *қодир аст* ҳалки Худро мутобиқи *башорати* Павлус, ки онро вай аз онҳо худ меномад, мустаҳкам ва устувор кунад. Бешак, фақат як роҳи начот вучуд дорад ва он ба Павлус – ба фиристаи ғайрияхудиён дода шуда буд, дар ҳоле ки, масалан, Петрус ба яҳудиён таълим медод. Ин эълони ошкорой хабар оиди *Исои Масеҳ, кайфи* ҳақиқати зебо аст, ки он *аз замониҳои азалии ниҳон буд*. Сир дар Паймони Навин ҳақиқатест, ки пештар ҳеч гоҳ ба одамон маълум набуд; ва ақли инсон онро дарк карда наметавонад, вале он акнун кушода шуд.

14,25 Сирре ки ин ҷо оиди он гуфта мешавад, чунин аст: яҳудиёни бовардор ва ғай-

рияхудии бовардор якҷоя ворисон, узвҳои Бадани Масех, шарикони ваъдаҳои Худо дар Масех ҳастанд (Эфс. 3,6).

Ва акнун ин сир ба воситаи пайғамбарон *зоҳир шудааст* – на пайғамбарони Паймони Кухан, балки Паймони Навин. Вай пештар дар навиштаҳои Паймони Кухан маълум набуд ва танҳо дар навиштаҳои пайғамбаронаи Паймони Навин ошкор шуд (ниг. Эфс. 2,20; 3,5).

Худо амр кард, ки хабари Инчил *ба ҳама халқҳо эълон карда шавад*, то ин ки онҳо *ба итлоати имон даромада*, дорои наҷот шуда тавонанд.

14,26 Танҳо *Худо* манбаъ ва намунаи хиради олии аст ва *Ҷ* ба василаи *Исои Масех*, Миёнарави мо, *то абад соҳиби ҷалол* аст.

15,1 Оятҳои 1 то 13-и боби 15-уми нома ҳамчунин бо масъалаҳои аз нуқтаи назари ахлоқ бетараф ва бахшида шудаанд, ки дар оятҳои пешина баррасӣ шуда буданд. Аз сабаби он ки байни яҳудиёни бовардор ва ғайрияҳудиён баъзе мушкилот меоманд, Павлус ин масеҳиёро ба созишкорӣ дар муносибатҳояшон даъват мекунад.

Тавоноҳо (яъне онҳое ки ба масъалаҳои беаҳамият озодона муносибат мекунанд) набояд ҳуқуқҳои худро худбиниона тарафдорӣ намуда, *толиби роҳати худ* бошанд. Баръакс, онҳо бояд бародарони *нотавонро* барои таасубхояшон таъна накарда, бо хубӣ ва ҳамдигарфаҳмӣ муносибат намоянд.

15,2 Қонуни асосӣ дар ин ҷо чунин аст: на барои худ зиндагӣ кунед. Барои *роҳати ёри* худ ва *тақвияти вай* зиндагӣ кунед. Ҳамин аст муносибати масеҳӣ.

15,3 Дар ин ба мо *Худи Масех* намуна аст. *Ҷ* мезист, то на ба *Худ*, балки ба *Падари Худ* хуш ояд. *Ҷ* гуфтааст: “*Бадгӯиҳои бадгӯёни Ту бар ман афтодааст*” (Заб. 68,10). Ин чунин маъно дорад, ки *Ҷ* оиди ҷалоли *Худо* он қадар меандешид, ки хангоме одамон *Худоро* таҳқир мекарданд, *Ҷ* онро ба *Худ* нисбат меод.

15,4 Ин суханҳо аз китоби Забур онро хотиррасон мекунанд, ки *Навиштаи Паймони Кухан барои омӯхтани мо* дода шудаанд. Гарчанд онҳо маҳсус барои мо муқаррар нашуда буданд, мо метавонем аз онҳо панд-

ҳои пурқимате гирем. Хангоме мо бо мушкилоти гуногун, муноқиша, санҷиш ва душвории рӯ ба рӯ мешавем, *Навишта* ба мо истодагариро меомӯзад ва *тасалло* медиҳад. Ба ҷои он ки дар мавҷҳои ҳаёт *ғӯта* занем, мо ба он *умедвор* мешавем, ки *Худованд* моро аз паси пардаи мушкилот мебинад.

15,5 Ин фикр Павлусро водор мекунад хоҳиши худро изҳор намояд, то *Худои сабру тасалло* чунин кунад, ки *нотавонон* ва тавоноҳои масеҳии яҳудӣ ва ғайрияҳудӣ аз рӯи таълимот ва намунаи *Исои Масех* амал намуда, байни худ дар ҳамроҳии комил зиндагӣ намоянд.

15,6 Ва натиҷа сачдаи якдилонаи ҳамаи покони ба *Худо* ва *Падари Худованди мо Исои Масех* мешавад. Чӣ гуна манзараи боҳашамат – яҳудиёни наҷотёфта ва ғайрияҳудиён наҷотёфта *бо як забон* *Худовандро* мадҳ мекунанд!

Дар Нома ба Румиён калимаҳои “*даҳон*” ва “*забон*” чор бор зикр мешавад, ва умуман ин як навъ тарҷумаи ҳоли шахси наҷотёфта аст. Сараввал даҳони вай пур аз бадгӯӣ ва захр аст (3,14). Пас, хангоме ки вай айбдор карда шуда, назди *Довар* омад, даҳонаш пӯшида шуд (3,19). Баъд аз ин вай бо *даҳони* худ *Исоро* чун *Худованд* эътироф менамояд (10,9,10). Ва, билохира, *забони* вай *Худовандро* ҳамду сано меғӯяд (15,6).

15,7 Аз ҳамаи ин боз як принцип бармеояд. Новобаста ба он ки дар масъалаҳои дуҷумдараҷа байни мо доимо нофаҳмӣ ба вучуд меояд, мо бояд *якдигарро* қабул кунем, *чунон ки Масех* моро қабул кардааст. Қабулшавӣ ба калисои маҳаллӣ бояд маҳз дар ҳамин асос ёбад. Мо ягон касро на аз рӯи мансубият ба ягон равия, камолоти рӯҳонаш ё вазъи иҷтимоияш қабул мекунем, балки барои он ки *Масех* вайро қабул кардааст, ва бо ин мо *Худо* ҷалол медиҳем.

15,8 Дар шаш ояти оянда *фириста* ба мо ёдовар мешавад, ки *хизматгузори Исои Масех* ҳам ба яҳудиён ва ҳам ба ғайрияҳудиён паҳн мешуд. Аҳамияти амалии ин оят барои мо дар он аст, ки қалбҳои мо бояд ба таври кофӣ бузург бошанд, то ин ки ҳам инҳо ва ҳам онҳоро ҷойгир кунанд. Албатта, *Масех*, дар навбати аввал, ба *махтунон* хиз-

мат мекард, яъне ба яҳудиён. Худо чандин бор гуфта буд, ки Масеҳро ба халки Худ мефиристад ва омадани Масеҳ ҳақиқати *ваъдаи додашударо* исбот менамояд.

15,9 Аммо Масеҳ ба *халқҳо* низ баракат овард. Худованд Хушхабарро ба ҳама халқҳо муқаррар намудааст, то ки ҳамаи бовардорон *Худоро* барои *марҳамати Ў ҳамду сано* гӯянд. Яҳудиён набояд ҳайрон мешуданд, чунки Навиштаҳои онҳо инро чандин бор пешгӯӣ карда буд. Мисол, дар Забур 17,50 Довуд он рӯзро пешбинӣ мекунад, ки Масеҳ дар байни ҷамоати бовардорони халқҳои гуногун ба Худо мадҳия мекунад.

15,10 Дар Такрори Шариат 32,43 ғайрияҳудиёне тасвир шудаанд, ки якҷоя *бо қавми Исроил* аз раҳонашон хурсандӣ мекунанд.

15,11 Дар Забур 116,1 мо меҳонем, ки чӣ тавр Исроил *халқоро* даъват мекунад якҷоя бо вай дар Подшоҳии Ҳазорсолаи Масеҳ *Худовандро ситоиш кунанд* ва *ҳамду сано* гӯянд.

15,12 Ҳамчунин *Ишаъё* низ оиди *ба халқҳо* паҳн гардидани ҳукмронии Масеҳ шаҳодат медиҳад (Иш. 11,1.10). Дар ин ҷо оиди он аниқ гуфта шудааст, ки *халқҳо* ҳамчунин аз баракоти Масеҳ ва Хушхабарии *Ў* бархурдор хоҳанд шуд.

Худованд Исо *решаи Ёисой* аст, чунки *Ў* – Офаридгори *Ёисой* аст, на ин ки авлоди вай (ки, зимнан, ин ҳам дуруст аст). Дар Ваҳй 22,16 Исо Худо ро *реша* ва насли Довуд меномад. Аз нуқтаи назари табиати илоҳиаш *Ў* Офаридгори Довуд буд, аз рӯи баромади инсонияш – насли вай.

15,13 Павлус ин фаслро бо ҳамду санои хубе ба охир расонида, аз *Худое* ки аз рӯи *файз умед* медиҳад, хоҳиш мекунад, то покнро, чун ононро ки ба *Ў* бовардоранд, *аз шодӣ* ва *осоиштагӣ* лабрез кунад. Эҳтимол, фикран вай ба бовардорони ғайрияҳудӣ муроҷиат мекард, лекин ин дуо ба ҳама мувофиқ аст. Ва, албатта, онҳое ки тавассути *қуввати Рӯҳулқудс умедашон афзун шудааст*, хочате ва вақте надоранд, ки аз бойси чизҳои беҳуда муноқиша кунанд. Умеди умумӣ дар ҳаёти масеҳии мо қувваи тавоноии муттаҳидкунандаест.

Е. Дар нақшаҳои Павлус (15,14-33)

15,14 Дар қисми дуюми боби 15 Павлус сабабҳои навиштани Нома ба Румиёро асоснок мекунад ва мегӯяд, ки хоҳиши ба Рум рафтан дорад.

Гарчанде ки вай то он рӯз бо масеҳиёни румӣ вонахӯрда буд, вай *этимод дорад*, ки онҳо пандҳои вайро бо хурсандӣ қабул мекунанд. Ин боварӣ дар он асос меёбад, ки Павлус *пур аз файз* будани онҳоро медонист. Илова бар он вай дар *дониши* онҳо оиди таълимоти масеҳӣ, ки барои ба дигарон *насиҳат* гуфта тавоништан кофӣ бошад, шубҳа намекард.

15,15 Бо вучуди бовариаш ба камолоти рӯҳонии онҳо ва ба он ки вай ҳатто бо калисои Рум шинос ҳам набуд, Павлус ҷоиз медонад ба румиён имтиёзҳо ва вазифаҳои шонро ёдрас кунад. Самимияти номаи вай дар *файзе ки Худо ба вай ато фармудааст*, асос меёбад, яъне *файзе* ки вайро фиришта кардааст.

15,16 Вайро Худо чун *коҳини Исои Масеҳ дар миёни халқҳо* интихоб карда буд. Дар *каҳонати башиорати* худ вай маҳз хизматгузори коҳинро медид, ки зимни иҷрои он вай аз *халқҳо* начотёфтагонро чун ҳадияи матлуб ба назди Худо меовард: охир, онҳоро дар ҳақиқат ҳам *Рӯҳулқудс* ба василаи зодашавии дубора барои Худо ҷудо карда буд. Ҷ. Кемпбел Морган бо тантана хитоб мекунад:

*Чӣ нури аҷибест дар хизматгузори инҷилишинсонӣ ва шубониамон ба мо ҳамроҳӣ мекунад! Ҳар як ҷонеро, ки бо мавъизаи мо начот меёбад, мо на танҳо ба сарчаишаи озоиштагӣ ва беҳатарӣ меорем, мо онро назди Худо меорем, ва ин ҳада ба *Ў* мақбул аст; маҳз ҳамин гуна ҳадаҳоро *Ў* аз мо интизор аст. Ҳар як ҷон, ки ба суҳанҳои оиди Масеҳ *омӯзонда шудааст* ва ҳамин тавр, ба *Ў* монанд мешавад, ба Падар матлуб аст. Ҳамин тариқ, мо на танҳо барои начотдиҳии одамоне меҳнат мекунем, балки низ барои қаноатманд кардани Худо. Дарк намудани ин чиз қувваи тавоноии пешбаранда аст.*⁵³

15,17 Таассуроте ба вучуд меояд, ки Павлус худситоӣ мекунад, лекин вай на худаширо ситоиш мекунад, балки *дар Исои Масеҳ фаҳр мекунад*. Ҳамаи корҳои вай на бо кӯшишҳои худаши иҷро шудаанд, балки аз тарафи Худо ба воситаи вай. Хизматгори хоксори Масеҳ худро ситоиш намекунад, зеро мефаҳмад, ки вай фақат ҳамон воситаест, ки Худо барои ба мақсадҳои Худо расидан истифода мебарад. Ҳар гуна васвасаи ғурур бо фаҳмидани он қатъ карда мешавад, ки худ аз худ вай ягон маъно надорад ва ҳама чизе ки вай дорад, аз он вай нест, балки ба вай дода шудааст ва худи вай барои Исои Масеҳ чизе карда наметавонад, ғайр аз он чи Рӯҳи Пок мекунад.

15,18 Павлус *ҷуръат накард* оиди он чи Масеҳ ба воситаи хизматгузории дигарон кардааст, хулоса барорад. Вай танҳо дар бораи он гуфтан метавонад, ки Худованд вайро барои ба воситаи суҳанҳо ва амалҳо, яъне ба воситаи мавъиза ва мӯъҷизаҳо ба фармонбардорӣ ва бовар чалб кардани *халқҳо* истифода бурд.

15,19 Худованд суҳанони фиристаро бо аломатҳои ки одамонро ба ҳақиқатҳои рӯҳонӣ меомӯзонданд ва ба ҳайрат меоварданд, ва бо ҳар гуна зухуроти қувваи Рӯҳи Пок тасдиқ мекард. Дар натиҷа Павлус *башиорати Масеҳро аз Ерусалим то Илурикӯн* (дар шимоли Мақдуния, дар соҳили баҳри Адриё) *интишиор* кард. Калимаҳои “аз Ерусалим... то Илурикӯн” на хронологияи хизматгузории вайро, балки ҷуғрофияро тасвир мекунанд.

15,20 Ин роҳро интиҳоб карда, Павлус *кӯшиши менамуд* Инчилро дар заминҳои *башиорат бидихад*, ки ҳанӯз бо хушхабаррасонӣ фаро гирифта нашудаанд. Шунавандагони вай асосан ғайрияхудиён буданд, ки пеш ҳеч гоҳ оиди *Масеҳ* намунида буданд. Ҳамин тавр вай *бар таҳкурсии дигарон бино намекард*. Лекин барои ҳамаи хизматгузориҳои Масеҳ ҳатмӣ нест, ки ба намунаи Павлус дар фаъолияти пешоҳангии вай тақлид намоянд. Баъзеҳо ба он даъват шудаанд, ки масалан, чамоатҳои аллақай бунёдшударо таълим диҳанд.

15,21 Чунин кор дар байни ғайрияхудиён иҷро шудани пешгӯии Ишаъё 52,15 гардид,

ки ғайрияхудиёне ки ҳеч гоҳ Худоро намедонистанд, *хоҳанд дид* ва Хушхабарро *намунидаанд*, *хоҳанд фаҳмид* ва бо бовар ба Худо рӯ хоҳанд овард.

15,22-23 Албатта, “заминҳои ноқорам”-ро кор кардани шуда, Павлус имкон надошт то ба Рум равад. *Алҳол* бошад аллақай дар тамоми заминҳои дар ояти 19 тасвиршуда таҳкурсии гузошта шуда буд ва акнун дигарон бар он бино кардан метавонистанд. Оқибат Павлус озод буд, то ки *орзуи* деринаи худро амалӣ гардонад – ба Рум равад.

15,24 Павлус нақша дошт ҳангоми *сафарри Испония* дар Рум истода гузарад. Аз ин рӯ вай наметавонист муддати кофӣ дар он ҷо бошад, то аз *дидори* онҳо, тавре ки мехост, *сер шавад*, лекин умед дошт, ки хоҳиши вай ҳеч набошад *андаке* иҷро мешавад. Павлус боварӣ дошт, ки онҳо вайро бо ҳама чизи зарурӣ барои сафар ба Испония таъмин менамоянд.

15,25 Лекин вақтҳои наздик вай азми *ба Ерусалим* рафтан дошт, то ба покони эҳтиёҷманди Яҳудо маблағҳои дар қалисоҳои ғайрияхудиён ҷамъоваришударо расонад. Оиди ин маблағи ҷамъшуда мо дар 1Кӯринтиён 16,1 ва 2Кӯринтиён 8 ва 9 меҳонем.

15,26-27 Бовардорони *Мақдуния* ва *Охоия* бо шодӣ дар ҷамъоварии маблағ барои масеҳиёни *камбағал* иштирок карданд. Гарчанд ҷамъоварӣ қомилан ихтиёрӣ буд, дар назар буд, ки ҳама дар он фаъолона иштирок мекунанд. Охир, онҳо дар назди бовардорони яҳудӣ қарздор буданд, чунки маҳз ҳаминҳо ба онҳо Хушхабарро оварданд. Бинобар ин ба кӯмаки *маишатӣ* умед бастанӣ бародарони яҳудӣ пурра асос дошт.

15,28-29 Дарҳол пас аз он ки Павлус пулро ба ҷои таъиншуда расонда, ин вазифаро иҷро мекунад, вай ба *Испония* меравад ва дар роҳ аз Рум дидан мекунад. Павлус шубҳа надошт, ки боздид аз Рум боиси *баракати пурраи башиорати Масеҳ* хоҳад буд, ки Худо тавассути мавъизаи суҳани *Ҷ* дар қувваи Рӯҳи Пок фаровон медихад.

15,30 Дар хотимаи ин фасли номаи худ фириста румихоро гарму ҷӯшон даъват мекард баҳри вай *дуо* гӯянд. Вай ин ягонагиро дар дуо ба хотири *Худованди мо Исои Масеҳ*

ва ба хотири он муҳаббате ки аз Рӯҳи Пок бармеояд, асоснок мекунад. Вай аз онҳо *илтимос* мекунад, ки дар *дуояшон* барои вай тамоми қувваташонро ба харҷ диҳанд. Чуноне ки Ленски менавишт, “ин даъват ба дуо водор мекунад, ки ҳамаи чону дилро ба он бибашанд, чуноне ки варзишгарони мусобиқақунанда қувваро ба харҷ медиҳанд”.⁵⁴

15,31 Павлус чор эҳтиёчи мушаххаси дуоиро номбар мекунад. Яқум, вай мегӯяд, ки барои *раҳо* шудани вай аз зилотҳои Яхудо дуо гуфтан даркор аст, ки мутаассибона ба Инчил муҳолифат мекарданд, чуноне ки худди Павлус ҳам замоне ҳамон хел карда буд.

Дуюм, Павлус румиёноро даъват мекунад, то оиди он дуо гӯянд, ки покони яҳудӣ тавонанд ин маблағҳои чамбовардаро бо илтифот қабул намоянд, чунки он замонҳо холо ҳам ақидаҳои ноҳақ бар зидди ғайрияҳудиёни бовардор ва бар зидди онҳое ки дар байни онҳо мавъиза мекунанд, мавҷуд буданд. Эҳтимолияти зиёди он буд, ки аксарият “садақа”-и ғайрияҳудиёноро қабул намекунанд. Бисёр вақт қабул кардан аз ато кардан мушкилтар аст ва илтифоти бештареро аз одам талаб мекунад!

15,32 Эҳтиёчи сеюми Павлус – Худованд роҳе пайдо намуда, сафари вайро ба Рум хуш ва осуда гардонад. Калимаҳои “*бо хости Худо*” хоҳиши дар ҳама чиз ба иродаи Худо пайравӣ кардани Павлусро инъикос мекунад.

Ва охирин: вай мехоҳад дар Рум *оромӣ* ва истироҳатро дар хизматгузори вазнину хастакунандаи худ дарёфт кунад.

15,33 Ин боб бо дуои Павлус оиди он ки *Худо*, манбаи *осоиштагӣ*, бо онҳо бошад, ба охир мерасад. Дар боби 15 Павлус Худоро Худои сабру тасалло (ояти 5), Худои умед (ояти 13) ва *Худои осоиштагӣ* меномид. Ӯ манбаи ҳама чизи нек, ҳама чизест, ки ба гуноҳкори бечора барои ин ҳаёт ва ҳаёти ҷовидонӣ зарур аст. *Омин.*

Ё. Дар муносибати боэҳтиромона ба дигарон (Б. 16)

Дар назари аввал боби охирини Нома ба Румиён феҳристи дилгиркунандаи номхост, ки барои мо имрӯз ягон аҳамияте надорад. Вале агар ин боби на он қадар ҷолиб дақиқ-

тар омӯхта шавад, ба бовардорон маслиҳатҳои зиёди ғоиданок медиҳад.

16,1 *Фубӣ* чун *ходимаи*⁵⁵ *калисои Канхария* муаррифӣ шудааст. Фикр кардан лозим нест, ки ин ҷо сухан дар бораи кадом як унвони рӯхонӣ меравад. Хар як хоҳаре ки дар калисои маҳаллӣ ягон хел хизматгузорию ба ҷо меорад, метавонад ходима номида шавад.

16,2 Дар ибтидои масеҳият бовардороне ки аз ҷое ба ҷои дигар сафар мекарданд, ҳамеша бо худ тавсияномаҳо мегирифтанд. Ин зоҳир намудани хурмат ба он калисое буд, ки масеҳӣ ба он меомад ва ҳамчунин ба худди меҳмон низ кӯмак мекард.

Инак, фириста *Фубиро* муаррифӣ мекунад ва мехоҳад вайро чун бовардори ҳақиқӣ қабул кунанд: чунон, ки *шоистаи муқаддасон бошад*. Ҳамчунон вай мехоҳад, ки ба вай дар ҳама чиз, бо ҳама чизе ки имконпазир аст, ёрмандӣ кунанд. Вай ҳамчунин оиди он ки *Фубӣ* худро ба хизмати дигарон бахшидааст (аз ҷумла ба Павлус ҳам), суханони таҳсинқунанда менависад. Эҳтимол, вай якзайл ва доимо меҳмондӯстона ба воизон ва дигар бовардорони Канхария хизмат мекард.

16,3 Дертар Павлус ба *Прискила ва Акило* салом мерасонад, ки дар хизмат ба *Исои Масеҳ* часуруна бо вай меҳнат мекарданд. То ҷӣ андоза мо аз *Худо* миннатдорем барои ин гуна оилаҳои масеҳие ки худро ба меҳнати фидокорона баҳри *Масеҳ* бахшидаанд!

16,4 Як дафъа *Прискила ва Акило* барои Павлус ҳаёти худро *ба хатар гузоштанд*, лекин мо оиди ин рафтори қаҳрамонона дигар ҳеч чиз намедонем. Фириста аз онҳо якҷоя бо он *калисоҳои аз ғайрияҳудиёни бовардор*, ки вай дар онҳо хизматгузорӣ мекард, миннатдор аст.

Ба аҳли калисое ки дар хонаи онҳо ҷамъ мешаванд, низ салом гӯед. Ин чунин маъно дорад, ки дар хонаи онҳо ҷамъоати бовардорон ҷамъ меомад. То худди охири асри дуум иморатҳои калисо вучуд надоштанд. Пештар, вақте *Прискила ва Акило* дар *Кўринт* зиндагӣ мекарданд, дар хонаи онҳо ҳамчунин калисо ҷамъ мешуд.

16,5 Маънои номи *Апинтус* – “шоистаи ҷалол” аст. Бешубҳа, ин одам, яке аз масеҳи-

ёни аввалини Охоия⁵⁶, шоистаи номи худ буд. Павлус вайро *маҳбуби* худ меномад.

16,6 Бисёр будани номҳои занона дар ин боб (оятҳои 1,3,6,12 ва ғайра) ба соҳаи васеи фаъолияти хоҳарон ишорат мекунад. *Марям* аз тахти дил барои барои покони меҳнат мекард.

16,7 Мо наметавонем, кай *Андрониқӯс* ва *Юниёс* якҷоя бо Павлус *бандӣ* буданд. Ҳамчунин мо наметавонем аниқ гӯем, ки калимаи “*хешон*” чӣ маъно дорад – оё онҳо ҳақиқатан хешу табори наздики Павлус буданд ё ҳамин тавр шиносҳои яҳудӣ. Калимаҳои “*дар миёни ҳаввориён машхур*” бошад, аз як тараф, онро ифода карда метавонанд, ки фиристваҳо онҳоро ҳурмат мекарданд, аз тарафи дигар бошад – ҳуди онҳо фиристваҳои машхур буданд. Ягона чизе ки мо бешубҳа тасдиқ карда метавонем, он аст, ки онҳо аз Павлус *пешитар* масеҳӣ шуданд.

16,8 Дертар мо бо *Амплиёс* вомехӯрем, бо *маҳбуби* фириства. Агар алоқаи онҳо бо Ҷолҷолто намебуд, мо ҳеҷ гоҳ оиди ин шахсон чизе намефаҳмидем. Ин аст ҳамон чизи бузурге, ки моро мепайвандад.

16,9 *Урбонус* шоистаи унвони *ҳамкор* гашт, *Истохис* бошад – *маҳбуб*. Боби шонздаҳуми Нома ба Румиён доварӣ дар назди Курсии Масеҳро ба хотир меорад, ки дар он ҷо ҳама гуна зуҳуроти садоқат ба Масеҳ ҷалол дода мешаванд.

16,10 *Аналис* мушкilotи вазнинеро аз сар гузаронид ва шоистаи унвони *дар Масеҳ озмудашуда* шуд.

Павлус ба *аҳли байти Аристоклус* салом мегӯяд ва, эҳтимол, ғуломҳои ба масеҳият рӯ овардаи Аристоклусро, ки набераи Ҳиродуси Бузург буд, дар назар дорад.

16,11 *Ҳиродион*, эҳтимол, ҳамчунин ғулом буд. Вайро *хеш* номида, Павлус бо ин метавонад нишон диҳад, ки вай ягона яҳудие буд дар байни ғуломони Аристоклус.

Баъзе аз ғуломони *Наркисус*, ҳамчунин масеҳӣ буданд, аз ин рӯ Павлус ба онҳо низ салом мегӯяд. Ҳатто онҳое ки дар ҳуди поёни зинаи иҷтимоӣ ҳастанд, аз баракатҳои бемонанди масеҳият бароварда намешаванд. Мавҷуд будани ғуломон дар ин рӯйхат ба мо боз ёдрас мекунад, ки дар Масеҳ ҳамаи

тафовутҳои иҷтимоӣ бекор карда мешаванд, чунки дар *Ҷ* мо ҳама якем.

16,12 Номҳои “*Труфино*” ва “*Трифосо*” маънои “зарифа” ва “чамила”-ро доранд, вале дар амал ин занҳо дар мазраи Худованд меҳнаткашони ҳақиқӣ буданд. *Парсиси маҳбуба* ҳамчунин яке аз занҳои меҳнаткаш буд, ки ба калисоҳои маҳаллӣ хеле заруранд, лекин аз сабаби чӣ бошад, ки онҳоро дар ин ҳаёт кадр намекунад.

16,13 *Руфус*, аз афташ, писари Шимён буд, ки салиби Исоро бардошта бурда буд (Мат. 27,32). Вай на танҳо вобаста ба наҷот *баргузидаи Худованд* номида шудааст, балки бо зиндагонии масеҳиёнааш низ, яъне вай бовардори махсус буд. *Модари* Руфус ба Павлус ғамхорӣ махсусе зоҳир мекард ва бо ин сазовори муносибати меҳрубононаи вай (“*мисли модари ман*”) гардид.

16,14-15 Эҳтимол, ки *Асункритус*, *Флигун*, *Ҳермос*, *Патрубос* ва *Ермис* дар қадом як калисои хонагӣ монанди он, ки Прискила ва Акило доштанд (16,3.5), фаъолона меҳнат мекарданд. *Филлӯгус* ва *Юлиё*, *Нирвас* бо *хоҳараш* ва *Ҷлумос* ҳам метавонистанд асоси калисои дигари хонагӣ бошанд.

16,16 *Бӯсаи муқаддасона* як намуди оддии саломии меҳрубононаи байни покони буд ва дар баъзе кишварҳо он то ҳол қобили қабул аст. Вай барои он *муқаддасона* номида шудааст, ки аз ҳар гуна фикрҳои нодуруст эмин гардонда шавад. Дар кишварҳои ғарбӣ *бӯса* одатан бо дастфишури иваз карда мешавад.

Калисоҳои Охоия, ки аз он ҷо Павлус номаи худро менавишт, ҳамчунин ба саломҳои вай ҳамроҳ шуданд.

16,17 Фиривта намехоҳад мактуби худро бе огоҳӣ оиди муаллимони дурӯғгӯ, ки метавонанд ба калисо дуздона дохил гарданд, ба охир расонад. Масеҳиён бояд доимо бар зидди онҳое ки дар атрофи худ ҳар гуна гурӯҳҳо ташкил мекунад ва барои бепарвоён дом мегузоранд, хушёр бошанд. Бояд доимо ниғаҳбонӣ кунем, ки ҳеҷ кас бар *хилофи* он *таълиме* ки ба масеҳиён омӯзонида шудааст, таълим доданро шуруъ накунад ва аз ҳар гуна муносибат бо ин хел одамон канораҷӯӣ кунем.

16,18 Ин муаллимони дурӯғгӯ ба *Худованд Исои Масех* итоат намекунад. Онҳо ба “Ман”-и худашон хизмат мекунад. Ва онҳо дар фиреби беҳабарон бо *тамаллуққорӣ ва суханорои* худ хеле муваффақанд.

16,19 Павлус *хурсанд* буд, ки *итоати* хонандагони вай ба *Худованд* ба ҳама маълум буд. Лекин, бо вучуди ин, вай зарурати фарқ кунонидани некӣ ва бадиро таъкид мекард, то онҳо тавонанд ба *некӣ* итоат намуда, ба *бадӣ* муҳолифат кунанд.

16,20 Ҳамин тавр, *Худо*, ки манбаи *осоиштагист*, ба онҳо кӯмак мекунад, то бар *шайтон* ғалаба кунанд.

Баракатдиҳии хоси фириста ҳамаи он чизеро, ки ба покони дар роҳи онҳо ба сӯи ҷалол зарур аст, дар бар мегирифт.

16,21 Мо *Тимотиюс*ро медонем, ки дар бовар писари Павлус буда, содиқона бо вай ҳамкорӣ мекард. Оиди *Лукюс* мо ҳеч чиз намедонем, ғайр аз он ки вай, чун Павлус, аз яҳудиён буд. *Ёсун* ва *Сӯсипатрус*ро, ки ҳамчунин яҳудӣ буданд, мо пештар низ вохӯрда будем (Аъм. 17,5 ва Аъм. 20,4).

16,22 Павлус *номаи* худро ба шахсе дикта мекард, ки *Тартиюс* ном дошт. Номбурда озодона аз номи худ ба хонандагони оянда салом менависад.

16,23 Дар Паймони Навин чор бор одамон бо номи *Ҷоюс* ёдовар мешаванд. Дар ин ҷо ва дар 1Кӯринтиён 1,14, шояд, оиди ҳамон як шахс суҳан меравад. Вай барои меҳмондӯстиаш қадр карда шудааст, ва на танҳо нисбати Павлус, балки нисбати масеҳиёни дигар. *Арастус* хазинабони шаҳри Кӯринтус буд. Лекин мо аниқ гуфта наметавонем, ки оё ин ҳамон шахсест, ки оиди ӯ дар Аъмол 19,22 ва/ё дар 2Тимотиюс 4,20 гуфта шудааст. *Квартус* танҳо *бародар* номида шудааст, лекин дар ин калима шараф ва қадру қимати зиёд маҳфуз аст!

16,24 “*Ҷайзи Худованди мо Исои Масех бо ҳамаи шумо бод*” – дуои охири ба Павлус хос. Он бо қисми дуоми ояти 20 мувофиқат мекунад, ба истиснои калимаи “ҳамаи шумо”. Дар ҳақиқат аксари дастхатҳои Нома ба Румиён бо ин оят тамом мешаванд ва ҳамду санои оятҳои 25 то 27 дар охири боби 14 оварда мешавад.⁵⁷

Дар Кодекси исқандариявӣ (НА) ояти 20 вучуд надорад. Ҳам баракатдиҳӣ ва ҳам ҳамду сано – тарзи аҷиби хотима додани китоб аст. Ва дар охири ҳар ду “*Омин*” меистад.

Ҳамин тавр ин номаи аҷоибӣ Павлус хотима меёбад. Мо барои он аз *Худо* бениҳоят миннатдорем! Агар мо ин номаро намендоштем, чӣ маҳрумӣяте мебуд барои мо! *Омин*.

Тавзеҳот

- (1,4) Баъзе илоҳиётшиносон чунин меҳисобанд, ки калимаҳои “*рӯҳи қудсият*” оиди пок будани Худи Масех хабар медиҳанд.
- (1,29) Пай бурдан осон аст, ки чӣ хел баъзе рӯйнавискуандагони дастнависҳо бо иштибоҳ калимаҳоро оиди фосиқии чинсӣ гирифта партофтаанд: дар забони юнонӣ калимаи “*порнаия*” аз рӯи навишт ба калимаи “*понерия*” (*бадӣ*) монанд аст.
- (1,31) Дар ояти 31 панҷ калима бо маънои инқорӣ ҳаст, ки бо пешоянди инқорӣ алфа сар мешаванд (муқоиса кунед: а-теист - “*Худо нест*”), ки аз рӯи сохт ба калимаҳои тоҷикии бо пешоянди “*бе*” ё “*но*” саршаванда монанданд.
- (2,4) А. Р. Gibbs, *Preach and Teach the Word*, саҳ. 12/4.
- (2,6) Lewis S. Chafer, *Systematic Theology*, ҷ. III саҳ. 376.
- (оиди гуноҳ) Ҳамон низ ҳам барои забони ибронӣ, ҳам юнонӣ дуруст аст.
- (3,24) Arthur T. Pierson, *Shall We Continue in Sin?* саҳ. 23.
- (3,24) Paul Van Gorder, in *Our Daily Bread*.
- (3,30) Кренфилд ба он ишора мекунад (*Romans*, ҷ. I саҳ. 222), ки кӯшишҳои ёфтани фарқиятҳои нозук асоснок нестанд. Эҳтимол, Августин ҳақ буд, ки фарқиятро ба гуногуншаклии баён мансуб медонист.
- (4,1) Ё таҷрибаи “*бобокалони мо Иброҳим бар ҳасби ҷисм*”.
- (4,13) *Daily Notes of the Scripture Union* (маълумотҳои дигар нест).

- 12.(4,19) Агарчи дар баъзе дастнависҳо “на” партофта шудааст, маънои асосӣ ҳамон аст.
- 13.(4,24) С. Н. Mackintosh, *The Mackintosh Treasury: Miscellaneous Writings by C. H. Mackintosh*, саҳ. 66.
- 14.(6,1) J. Oswald Sanders, *Spiritual Problems*, саҳ. 112.
- 15.(6,5) Charles Hodge, *The Epistle to the Romans*, саҳ. 196.
- 16.(6,11) Ruth Paxson, *The Wealth, Walk, and Warfare of the Christian*, саҳ. 108.
- 17.(6,11) С. Е. Macartney, *Macartney’s Illustrations*, саҳ. 378,379.
- 18.(6,14) James Denney, “St. Paul’s Epistle to the Romans”, *The Expositor’s Greek Testament*, ч. II саҳ. 635.
- 19.(6,19) Charles Gahan, *Gleanings in Romans*, дар ҷои зикршуда.
- 20.(6,21) Marcus Rainsford, *Lectures on Romans VI*, саҳ. 172.
- 21.(6,21) Pierson, *Shall We Continue in Sin?* саҳ. 45.
- 22.(7,15) Harry Foster, article in *Toward the Mark*, саҳ. 110.
- 23.(7,23) George Cutting, “The Old Nature and the New Birth” (китобча), саҳ. 33.
- 24.(8,1) Ақидае васеъ паҳн шудааст, ки калимаҳои “онҳое... на ба ҳасби ҳисм, балки ба ҳасби рӯҳ зиндагӣ мекунанд” аз ояти 4 нодуруст рӯйбардор шуда буданд. Бо вучуди ин онҳо дар аксари дастнависҳо ҳастанд ва метавонанд тасвири иловагии одамони дар Масеҳ мезиста бошанд.
- 25.(8,10) Дар ин ҷо аниқ нест, оё Рӯҳи Пок дар назар дошта шудааст ё не. Мо чунин меҳисобем, ки “рӯҳ” дар ин ҷо бо маънои рӯҳи инсонии бовардор истифода шудааст.
- 26.(8,15) (ниг. инчунин тавзеҳ ба 8,10) Дар ҳолати мазкур калимаи “рӯҳ” возеҳан на рӯҳи инсониро, балки кӯшиши муқобилият намудан ба ғуломиро ифода мекунад.
- 27.(8,18) Дар забони ибронӣ калимаи “чалол” аз феъли “вазнин будан” сохта шудааст ва яҳудиён ин суҳанбозиро ҳатто дар забони юнонӣ мефаҳмиданд.
- 28.(8,31) Ин ояти дӯстдоштаи Ҷ. Калвин буд.
- 29.(8,32) С. Н. Mackintosh, маълумотҳои дигар нест.
- 30.(8,37) Як тарҷумаи ниҳоят таҳтуллафзии ин оят чунин садо медиҳад: “Мо бештар аз ғолибон ҳастем”.
- 31.(8,39) Ин калимаҳо, масалан, дар астрология истифода мешуданд.
- 32.(9,4) *The New Scofield Reference Bible*, саҳ. 1317.
- 33.(9,16) G. Campbell Morgan, *Searchlights from the Word*, саҳ. 335,336.
- 34.(9,21) Albert Barnes, *Barnes’s Notes on the New Testament*, саҳ. 617.
- 35.(9,23) Charles R. Erdman, *The Epistle of Paul to the Romans*, саҳ. 109.
- 36.(10,10) William Kelly, *Notes on the Epistle to the Romans*, саҳ. 206.
- 37.(10,10) James Denney, истинод оварда мешавад аз Kenneth Wuest, *Romans in the Greek New Testament*, саҳ. 178.
- 38.(10,14) Hodge, *Romans*, саҳ. 545.
- 39.(11,1) Бо таассуф бояд зикр кунем, ки аксари ононе ки баракатҳои Исроилро ба калисо мансуб медонанд, лаънатҳои пешгӯишударо бо хушнудӣ ба Исроил вогузор мекунанд.
- 40.(11,32) George Williams, *The Student’s Commentary on the Holy Scriptures*, саҳ. 871.
- 41.(11,33) Arthur W. Pink, *The Attributes of God*, саҳ. 13.
- 42.(12,1) Norman Grubb, *C. T. Studd, Cricketer and Pioneer*, саҳ. 141.
- 43.(12,6) Hodge, *Romans*, саҳ. 613.
- 44.(12,6) А. Н. Strong, *Systematic Theology*, саҳ. 12.
- 45.(12,19) R. C. H. Lenski, *St. Paul’s Epistle to the Romans*, саҳ. 780.
- 46.(12,21) J. N. Darby, аз эзоҳот ба Рум. 12,21 дар *New Translation*-и вай.
- 47.(12,21) George Washington Carver, маълумотҳои дигар нест.
- 48.(12,21) Иктибос оварда шуд аз Charles Swindoll in *Growing Strong in the Seasons of Life*, саҳ. 69,70.
- 49.(13,4) Ба феълҳои “қатл кардан” ва “нобуд кардан” дар забони ибронӣ феълҳои “қатал” ва “ҳараг” мувофиқат мекунанд. Дар Дах Фармуда феъли махсуси

- “куштан” (“рахатс”) истифода мешавад; ва тарҷумаи юнонӣ низ ба ин мувофиқат мекунад.
50. (14,10) Дар баъзе дастнависҳои қадима ба ҷои “доварии Масех” “доварии Худо” навишта шудааст. Лекин мо медонем, ки *Масех* Довар хоҳад буд, чунки Падар ҳамаи довариро ба *Ў* додааст (Юҳ. 5,22).
51. (14,23) Merril F. Unger, *Unger's Bible Dictionary*, саҳ. 219.
52. (14,24) Зикри тарҷумон: Оятҳои 14,24-26 дар тарҷумаҳои дигари Навиштаи Пок дар охири боби 16 воқеъ ҳастанд (ниг. ҳамчунин шарҳ ба 16,24).
53. (15,16) Morgan, *Searchlights*, саҳ. 337.
54. (15,30) Lenski, *Romans*, саҳ. 895.
55. (16,1) Дар асл ин ҷо калимаи “диаконос” (“ҳодим”, “диакон”) истифода шудааст. Эҳтимол, калима дар ҷинси занона истифода мешуд, агар хизматгузори махсусе барои занон дар назар дошта мешуд.
56. (16,5) Дар ин ҷо дар НА калимаи “Осиё” истифода мешавад, лекин Кӯринтус, ки Павлус шояд аз он ҷо менавишт, дар Охоия буд.
57. (16,24) Зикри тарҷумон: Оятҳои номбаршуда дар нусхаи тоҷикии Навиштаи Пок дар боби 14,24-26 ҷойгир ҳастанд.

Рӯйхати адабиёт

- Cranfield, C. E. B.
The Epistle to the Romans, Vol. I (ICC),
Edinburgh: T. & T. Clark Ltd., 1975.
- Denney, James.
“St. Paul's Epistle to the Romans”, *The Expositor's Greek Testament, Vol. II*.
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans
Publishing Company, 1961.
- Erdman, C. R.
The Epistle of Paul to the Romans.
Philadelphia: The Westminster Press, 1925.
- Gahan, Charles.
Gleanings in Romans.
Аз тарафи муаллиф нашршуда.
- Hodge, Charles.
Commentary on the Epistle to the Romans.
New York: George H. Doran Company,
1886.
- Kelly, William.
Notes on the Epistle to the Romans.
London: G. Morrish, 1873.
- Lenski, R. C. H.
St. Paul's Epistle to the Romans.
Minneapolis: Augsburg Publishing
House, 1961.
- Newell, William R.
Romans Verse by Verse.
Chicago: Moody Press, 1938.
- Rainsford, Marcus.
Lectures on Romans VI.
London: Charles J. Thynne, 1898.
- Shedd, William G. T.
*A Critical and Doctrinal Commentary on
the Epistle of St. Paul to the Romans*.
Grand Rapids: Zondervan, 1967.
- Stifler, James M.
*The Epistle to the Romans: A Commentary
Logical and Historical*.
Chicago: Moody Press, 1960.
- Wuest, Kenneth S.
Romans in the Greek New Testament.
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans
Publishing Company, 1964.

НОМАИ ЯКУМ БА ҚҶРИНТИЁН

Порчае аз таърихи калисо, ки ҳамто надорад.

Вайзекер

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪИ

Номаи якум ба Қўринтиён — “китоби мушкилот” аст ба он маъно, ки Павлус дар он мушкилотеро (“Дар бораи...”, “Дар хусуси...”) дида мебарояд, ки дар шаҳри фосиди Қўринт дар пеши ҷамоат меистоданд. Дар ин сифат ин китоб ба калисоҳои имрӯза, ки аз мушкилот азият мекашанд, махсусан даркор аст. Чудой, чун қахрамонон парастидани роҳбарон, бадахлоқӣ, мубоҳисаҳо оиди шариаат, мушкилоти никоҳ, амалияи шубҳанок ва дастурҳо оиди бахшоишҳои рӯҳонӣ — ҳамаи инҳо дар ин ҷо муҳокима карда мешаванд.

Аммо чунин фикр кардан нодуруст мебуд, ки тамоми китоб ба мушкилот бахшида шудааст. Дар ҳуди ҳамин нома дар боби 13 асари бехтарин оиди муҳаббат на танҳо дар Навиштаҳои Пок, балки дар тамоми адабиёти ҷаҳонӣ ҳаст; таълимоти олий оиди растохез — ҳам аз они Масех, ҳам аз они мо (боби 15); насихатҳо оиди иштирок дар шои Худованд (боби 11); ҳукм оиди дар хайрот саҳм доштан (боби 16).

Бе Номаи якум ба Қўринтиён мо хеле камбағалтар мекунем. Ин ҳазинаи таълимоти амалии масеҳист.

II. МУАЛЛИФИ

Ҳамаи олимони ҳамфикранд, ки Номаи якум ба Қўринтиёнро Павлус навиштааст. Баъзе муҳаққиқон (асосан либералӣ) тахмин мекунанд, ки дар мактуб “иловаҳои бегона” ҳастанд, аммо ин тахминҳои субъективӣ бо далелҳо-дастнависҳо тасдиқ намешаванд. 1Қўринтиён 5,9, аз афташ, ба мактуби пештараи Павлус (ба қонуни шаръӣ надаромада) истинод мекунанд, ки онро қўринтиён нодуруст фаҳмида буданд.

Шаҳодати берунӣ ба ғоидаи 1Қўринтиён хеле барвақтӣ мебошад. Клементи Румӣ (наздикии соли 95-уми милодӣ) китобро “номаи фиристаи муборак Павлус” меномад. Низ ин китобро чунин муаллифони аввалини калисо, ба монанди Поликарп, Юстини Риёзатқаш, Афенагор, Иринея, Клименти Искандариягӣ ва Тертуллиан иқтибос мекунанд. Он ба рӯйхати қонуни Мураторӣ дохил мешавад ва дар қонуни бидъатқоронаи Маркион “Апостоликон” аз пайи Нома ба Ғалотиён меояд.

Шаҳодати дохилӣ низ пурзӯр аст. Ба ғайр аз он ки муаллиф дар 1,1 ва 16,21 худро Павлус меномад, далелҳои вай дар 1,12–17; 3,4.6.22 ҳамчунин муаллифии Павлусро исбот мекунанд. Мувофиқатҳо бо Аъмол ва дигар номаҳои Павлус ва рӯҳияи қавии ғамхорӣ фиристагона имконияти қалбақӣ будани онро рафъ карда, далелҳои аслии будани муаллифии онро кофӣ мегардонанд.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Павлус ба мо мегӯяд, ки аз Эфсӯс менависад (16,8.9, муқ. о. 19). Азбаски вай он ҷо дар давоми се сол меҳнат карда буд, аниқтараш, 1Қўринтиён дар нимаи дуҷуми ин хизмати дурудароз, яъне тақрибан дар соли 55 ё 56-уми милодӣ навишта шудааст. Баъзе олимони номаро ҳатто аз ин ҳам барвақттар санагузори мекунанд.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТА ШУДАН ВА МАВЗӯ

Қўринти қадимӣ дар ҷануби Юнон, дар ғарби Атино ҷойгир буд (ва ҳаст). Дар замони Павлус ҷойгиршавии он муфид буд: аз шаҳр роҳҳои савдо мегузаштанд. Он маркази қалони савдои байналмилалӣ шуд, ба он нақлиёти бисёре меомад. Азбаски дини халқ фосид буд, шаҳр ба зудӣ ба маркази шаклҳои бадтарини бадахлоқӣ гардид, ба дараҷае ки ҳуди номи “Қўринт” тимсоли

ҳама чизи нопок ва эҳсосотӣ шуд. Он ба андозае чун шаҳри фасодкор шўҳрат ёфт, ки ҳатто феъли нави “коринтиазомай” пайдо шуд, ки маънояш “бадахлокона зистан” аст.

Фириста Павлус бори аввал ҳангоми сафари дуҷуми миссионерияш ба Қўринт омада буд (Аъм. 18). Дар аввал вай ҳамроҳи Прискила ва Акило, ки монанди вай хайма месохтанд, дар байни яҳудиён меҳнат мекард. Аммо ҳангоме ки аксари яҳудиён мавъизаи вайро рад карданд, вай ба ғайри-яҳудиёни Қўринт муроҷиат кард. Ба воситаи мавъизаи Хушхабар ҷонҳо наҷот ёфтанд, ва калисои нав ташкил шуд.

Тахминан баъди се сол, ҳангоме ки Павлус дар Эфсӯс мавъиза мекард, вай аз Қўринт мактубе гирифт. Он аз мушкилоти ҷиддие хабар меод, ки ҷамоат ба онҳо дучор

шудааст. Дар мактуб инчунин саволҳои гуногун оиди ҳаёти масеҳиёна буданд. Дар ҷавоби ин мактуб вай Номаи якум ба Қўринтиёнро навишт.

Мавзӯи Нома чӣ тавр ислоҳ кардани калисои дунявӣ ва ҷисмонӣ мебошад, ки нисбати афкор, хатоҳо ва амалҳои ки боиси хавотиршавии фириста Павлус буданд, сабукфикрона муносибат мекард. Чуноне ки Мофпатт аниқ ифода намудааст, “калисо дар ҷаҳон буд, чуноне ки бояд бошад, аммо ҷаҳон низ дар калисо буд, ки набояд чунин бошад”.

Азбаски ин гуна вазъият ҳанӯз ҳам дар баъзе ҷамоатҳо дида мешавад, аҳамияти Номаи якум ба Қўринтиён ҳамешагӣ мебошад.

Нақша

I. МУҚАДДИМА (1,1–9)

А. Дуруд (1,1–3)

Б. Сипосгузорӣ (1,4–9)

II. НОБАСОМОНИҲО ДАР КАЛИСО

(1,10–6,20)

А. Ҷудой дар байни масеҳиён (1,10–4,21)

Б. Бадахлоқӣ дар байни масеҳиён (Б. 5)

В. Муроғиаҳо дар байни масеҳиён (6,1–11)

Г. Фосиқӣ дар байни масеҳиён (6,12–20)

III. ҶАВОБИ ФИРИСТА БА САВОЛҲОИ КАЛИСО (Б. 7–14)

А. Оиди никоҳ ва мучаррадӣ (Б. 7)

Б. Оиди истеъмоли қурбониҳои бутҳо (8,1–11,1)

В. Оиди пӯшиши сар барои занон (11,2–16)

Г. Оиди Шоми Худованд (11,17–34)

Ғ. Оиди бахшоишҳои Рӯҳ ва истифодаи онҳо дар ҷамоат (Б. 12–14)

IV. ҶАВОБИ ПАВЛУС БА ИНКОР-КУНАНДАҒОНИ РАСТОХЕЗ (Б. 15)

А. Бешубҳагии растохез (15,1–34)

Б. Раддия ба далелҳои зидди растохез (15,35–57)

В. Даъвати хотимаӣ дар партави растохез (15,58)

V. НАСИҲАТИ ХОТИМАВӢ (Б. 16)

А. Оиди ҷамъ кардани ионат (16,1–4)

Б. Оиди нақшаҳои шахсии худ (16,5–9)

В. Насихатҳо ва дурудҳои хотимаӣ (16,10–24)

Тафсир

I. МУҚАДДИМА (1,1–9)

A. Дуруд (1,1–3)

1,1 Дар роҳи Димишқ *Павлус ҳаввориш даъватшудаи Исои Масеҳ* гардид. Ин даъват на аз одамон, балки бевосита аз Худи Исои Масеҳ бармеомад. “*Ҳавворӣ*” айнан маънои “*фириста*”-ро дорад. Фиристаҳои аввалин шохидони растохези Масеҳ буданд. Онҳо ҳамчунин барои исботи он ки хабари мавъиза мекардашон аз Худо бармеояд, мӯъҷизот ба амал оварда метавонистанд. Павлус ҳақиқатан суханони Герхард Терстигенро тақрор карда метавонист:

*Масеҳ, Писари Худо, маро мефиристад
Ба заминҳои нимшаби.*

*Ман рутбаи динӣ қабул кардам,
Аз дастони сӯрохшудаи Ӯ.*

Ҳангоме ки Павлус менавишт, дар назди вай *бародар Сӯстинис* буд, бинобар ин Павлус номи вайро низ ба дуруд дохил мекунад. Аниқ гуфтан наметавонем, ки оё ин ҳамон Сӯстинис аст, ки дар Аъмол 18,17 зикр мешавад – сардори куништ, ки юнониён ӯро дар назди омма зарбу лат карда буданд. Эҳтимол, он сардори куништ ба воситаи мавъизаи Павлус наҷот ёфта буд ва акнун ба вай дар мавъизаи Хушхабар ёрӣ меод.

1,2 Мактуб пеш аз ҳама ба *калисои Худо, ки дар Кӯринт воқеъ аст*, навишта шудааст. Он факт касро шод ва рӯҳбаланд мекунад, ки дар рӯи замин чунон ҷои ахлоқан фосид вучуд надорад, ки он ҷо ҷамоати ба Худо тааллуқдоштаро ташкил додан номумкин бошад. Сипас калисо дар Кӯринт чун *муқаддасони даъватшуда, ки дар Исои Масеҳ тақдис гардидаанд*, тасвир мешавад. “*Тақдисишудагон*” — ин ҷо онҳое мебошанд, ки “аз ҷаҳон барои Худо ҷудо карда шудаанд”; бо ин калима мавқеи ҳамаи онҳое ки ба Масеҳ тааллуқдоранд, тавсиф карда мешавад. Агар сухан оиди вазъияти амалӣ равад, онҳо бояд ҳар рӯз пок зиста, худро ҷудо кунанд.

Баъзеҳо изҳор мекунанд, ки тақдис (поқшавӣ) — амали маҳсуси файз аст, ки табиати гуноҳолуди инсонро решақан мекунад. Ин

оят чунин таълимиро рад мекунад. Масеҳиёни Кӯринт аз покии амалие ки бояд дар ҳаёти бовардор зоҳир шавад, дур буданд, аммо факт факт мемонад: онҳо мавқеи аз тарафи Худо *тақдисгардидагон*ро ишғол менамунданд.

Чун муқаддасон онҳо аъзои бародарии бузург буданд: *муқаддасони даъватшуда, бо ҳамаи онҳое ки дар ҳар ҷо исми Худованди мо Исои Масеҳро мехонанд*. Агарчи насихатҳо дар ин Нома ба покони Кӯринт равона карда шудаанд, онҳо ҳамчунин барои ҳамаи аъзоёни бародарии умумичаҳонӣ мебошанд, ки Худованд Исоро эътироф мекунанд.

1,3 Номаи якум ба Кӯринтиён ба маънои маҳсул нома оиди ҳукмфармоии Масеҳ аст. Мушкilotи бисёреро дар ҳаёти ҷамоат ва одамони алоҳида муҳокима намуда, муаллиф доимо ба хонандагон ёдрас мекунад, ки Исои Масеҳ — Худованд аст ва дарки ин ҳақиқати бузург бояд дар ҳар коре ки мо мекунем, ҳамроҳ бошад.

Ояти 3 дурудест, ки ба Павлус хос аст. Дар суханони “*файз ва осоиштагӣ*” вай тамоми Хушхабарро ба таври кӯтоҳ баён мекунад. *Файз* — сарчашмаи ҳама гуна некӯист, *осоиштагӣ* бошад — натиҷаи қабул кардани файзи Худост, ки ҳаёти одамро пур мекунад. Ин баракатҳои азим аз *ҷониби Падари мо Худо ва Исои Масеҳи Худованд* бармеоянд. Павлус бе ягон лакнате, бо як нафас *Исои Масеҳи Худовандро* дар бари *Падари мо Худо* зикр мекунад. Ин яке аз садҳо ин гуна ифодаҳо дар Паймони Навин аст, ки дар онҳо баробарии Худованд Исо бо Худо Падар зикр карда шудааст.

B. Сипосгузорӣ (1,4–9)

1,4 Дурудро ба анҷом расонда, фириста ба сипосгузорӣ барои кӯринтиён ва барои кори хайратовари Худо, ки дар ҳаёти онҳо зоҳир шудааст, мегузарад (о. 4–9). Ҷихати олихимматона дар ҳаёти Павлус хоҳиши доимии дар ҳаёти бародарони масеҳиаш дарёфтани чизи сазовори сипосгузорӣ буд. Агар ҳаёти амалии онҳо на он қадар сазовори таҳсин бошад, вай, ақаллан, *Худоро* барои он чи Ӯ баҳри онҳо кардааст, *шукр* мегуфт. Ин ҷо маҳз ҳамон ҳолат аст. Кӯринтиён, чуноне

ки мо мегуфтем, масеҳиёни рӯхонӣ набуданд. Аммо Павлус ба ҳар ҳол метавонад барои *файзи Худо, ки ба онҳо дар Исои Масеҳ ато шудааст*, шукр гӯяд.

1,5 Файзи Худо, ки ба қўринтиён ато шуда буд, махсусан дар он зоҳир гашт, ки бахшоишҳои Рӯҳи Пок ба онҳо ба таври фаровон ато шуда буданд. Павлус бахшоиши *сухан ва ҳар дониширо* зикр мекунад; ин, аз афташ, маънои онро дорад, ки ба қўринтиён бахшоиши забонҳо, тафсири забонҳо ва донишҳои фавқулодда ато шуда буд. *Сухан* бо ифодаи зоҳирӣ алоқаманд аст, *донии* бошад — бо фаҳмиши ботинӣ.

1,6 Дорои ин бахшоишҳо будан тасдиқи он буд, ки Худо кори Худо дар ҳаёти онҳо ба амал оварда истодааст, ва Павлус ҳаминро дар назар дошт, ҳангоме ки мегуфт: *Зеро шаҳодати Масеҳ дар шумо барқарор гардидааст*. Онҳо *шаҳодати Масеҳро* шунида буданд, онҳо онро аз рӯи бовар қабул карда буданд, ва Худо ба онҳо ин имкониятҳои мӯъҷизанокро дода, шаҳодат дод, ки онҳо ҳақиқатан начот ёфтаанд.

1,7 Дар мавриди дорои бахшоишҳо будан калисои Қўринт аз ҳеч кадом калисои дигар камӣ нашофт. Аммо танҳо дорои бахшоишҳо будан худ аз худ нишонаи зиндагии ҳақиқатан рӯхонӣ набуд. Дар амал Павлус Худоро барои он чизе шукр мегуфт, ки худи қўринтиён бевосита ҷавобгар набуданд. Худованди ба осмон рафта бахшоишхоро новобаста ба сазовории шахсии одам медиҳад. Агар одам ягон хел бахшоиш дошта бошад, вай набояд аз он фахр кунад, балки бо фурутанӣ барои Худованд ба кор барад.

Самарҳои Рӯҳ — чизи тамоман дигар аст. Ин ҷо он чиз муҳим аст, ки одам худро то чӣ андоза ба назорати Рӯҳи Пок тобеъ кардааст. Фириста қўринтиёнро на барои дар ҳаёташон зоҳир шудани самарҳои Рӯҳ, балки танҳо барои он чизе таҳсин карда метавонист, ки Худованд аз рӯи қудрати Худ ба онҳо ато кардааст ва он тамоман таҳти назорати онҳо набуд.

Сипас дар ин Нома фиристаро лозим меояд, ки покнро барои суиистифода аз ин бахшоишҳо мазаммат кунад, аммо ин ҷо вай изҳори сипос мекунад, ки онҳо ин бахшо-

ишхоро ба ин андозаи ғайриоддӣ гирифтаанд.

Қўринтиён *мунтазири зуҳури Худованди мо Исои Масеҳ* буданд. Муҳаққиқони Навиштаҳои Пок ихтилофи ақида доранд, ки оё ин ба бозомадани Масеҳ барои покн (1Тас. 4,13–18), ба бозомадани Масеҳ бо покнаш (2Тас. 1,6–10) ё ба ҳар ду дахл дорад. Дар мавриди якум Масеҳ танҳо ба масеҳиён зоҳир мешавад, дар мавриди дуюм бошад *Ӯ* ба тамоми ҷаҳон зоҳир мешавад. Масеҳӣ ҳам ба осмон гирифта шуданро, ҳам зуҳури пурчалолӣ Масеҳро бо майли гарму ҷӯшон интизор аст.

1,8 Павлус изҳори боварӣ мекунад, ки Худованд покнро *то ба охир устувор хоҳад кард, то ки онҳо дар рӯзи Худованди мо Исои Масеҳ беайб бошанд*. Ва боз ҳайратовар аст, ки Павлус на барои он чӣ шукр мегӯяд, ки қўринтиён кардаанд, балки барои он чӣ Худо хоҳад кард. Азбаски онҳо ба Масеҳ таваккал кардаанд, ва Худо ба онҳо бахшоишҳо ато карда, инро тасдиқ кардааст, Павлус боварӣ дошт, ки Худо онҳоро барои Худ ниғаҳдорӣ мекунад, то даме ки Масеҳ барои халқи Худ биёяд.

1,9 Некбинии Павлус нисбати қўринтиён дар амин будани *Худо* асос ёфтааст, ки онҳоро *ба ширкати* (мушоракати) *Писари Худ даъват кардааст*. Вай медонад, ки Худо нархи гаронеро додааст, то ки онҳо шарики ҳаёти *Худованди мо* шуда тавонанд, ва бинобар ин ҳеч гоҳ роҳ намедиҳад, ки онҳо аз дасташ лағжида раванд.

II. НОБАСОМОНИҲО ДАР КАЛИСО (1,10–6,20)

A. Ҷудой дар байни масеҳиён (1,10–4,21)

1,10 Акнун фириста тайёр аст ба муҳокимаи масъалаи *ҷудоӣ* дар калисо сар кунад (1,10–4,21). Вай аз насихати меҳрубона сар карда, ба ягонагӣ даъват мекунад. Ба ҷои он ки бо қудрати фиристагӣ амр кунад, вай бо мулоимати бародарона илтиҷо мекунад. Дар асоси даъват ба ягонагӣ — *исми Худованди мо Исои Масеҳ* аст, ва азбаски ном маънои Шахсиятро дорад, дар асоси даъват кӣ

будани Худованд Исо ва ҳамаи он чи мебошад, ки Ӯ кардааст. Кӯринтиён номҳои одамонро болобардор мекарданд; ин фақат боиси ҷудоӣ мешуд. Павлус танҳо номи Худованд Исоро болобардор хоҳад кард, зеро медонад, ки ин ягона роҳест ба ягонагӣ дар байни фарзандони Худо. *Айни як суханро гуфтан* — яъне дар як фикр муттаҳид будан, дар ризоият будан аст. Ин маъноӣ дар садоқат ва вафодорӣ муттаҳид шуданро дорад. Ин гуна муттаҳидӣ имконпазир аст, ҳангоме ки масеҳиён чун Масеҳ андеша мекунад. Дар оятҳои баъдина Павлус нақл мекунад, ки чӣ гуна онҳо метавонанд чун Масеҳ андеша намоянд.

1,11 Хабарҳои баҳсу мунозира дар Кӯринт ба Павлус аз *аҳли байти Хлӯ* расид. Хабаррасонҳои худро номбар карда, Павлус ин ҷо принсипи муҳими рафтори масеҳиёнаро бунёд мегузорад. Мо набояд хабархоро оиди бародаронамон (масеҳиён) паҳн намоем, агар нахоҳем, ки дар айни ҳол номи мо зикр карда шавад. Пайравӣ ба ин намуна имрӯзҳо ғайбатгӯихоро — балои Калисои замони моро — пешгирӣ мекард.

1,12 Дар калисои маҳаллӣ фирқаҳо ё гурӯҳҳои пайдо мешуданд, ки ҳар кадомашон касеро роҳбари худ эълон мекарданд. Баъзеҳо *Павлусро*, дигарон *Апӯллӯсро*, сеюмиҳо *Кифоро* (Петрусро) тарҷеҳ медоданд. Баъзеҳо ҳатто изҳор мекарданд, ки аз онҳо *Масеҳ* ҳастанд, ва, аз афташ, дар назар доштанд, ки бар хилофи ҳамаи дигарон, танҳо онҳо ба Ӯ тааллуқ доранд!

1,13 Дар оятҳои 13–17 Павлус фирқаро бо хашм маҳкум мекунад. Дар Калисо пайдо шудани фирқаҳо ягонагии Бадани *Масеҳро* инкор мекард. Ба дохилӣ-одамон пайравӣ кардан — яъне сарфи назар кардани Он Касест, ки барои онҳо ба салиб кашида шуда буд. Худро ба номи касе номбар кардан — яъне фаромӯш кардани он аст, ки онҳо бо ғӯта вафодорияшонро ба Худованд Исо тасдиқ кардаанд.

1,14 Афзудани микдори гурӯҳҳо дар Кӯринт Павлусро водор намуд, то *Худоро шукр* гӯяд, ки фақат баъзеҳоро аз он ҷамъа ғӯта додааст. Павлус дар байни онҳое ки ғӯта

дода буд, *Криспус ва Фоюсо* номбар мекунад.

1,15–16 Вай намеҳост, то касе гӯяд, ки вай ба *исми худ таъмид* додааст. Дигар ҳел карда гӯем, вай намеҳост бозгашткардагонро ба худ ҷалб кунад ё ном бароварад. Мақсади ягонаи вай — барои одамон сӯи Худованд Исои Масеҳ ишора намудан аст.

Ҳангоми андешаронии минбаъда Павлус ва ёд овард, ки *аҳли байти Истефанусро таъмид* додааст, аммо дар хотир надорад, ки *каси дигарро* ғӯта дода бошад.

1,17 Вай мефаҳмонад, ки Масеҳ вайро пеш аз ҳама на барои *таъмид* додан, балки барои *баишорат* додан фиристодааст. Ин тамоми маъноӣ онро надорад, ки Павлус ба ғӯтаи масеҳӣ боварӣ надошт. Вай аллакай баъзе касонро, ки ғӯта дода буд, номбар кард. Аниқтараш ин маъноӣ онро дорад, ки ғӯта додан кори асосии вай набуд; шояд, вай ин корро ба дигарон, эҳтимол, ба баъзе масеҳиёни калисои маҳаллӣ вогузор карда буд. Аммо ин оят зидди тасдиқоте шаҳодат медиҳад, ки гӯё барои наҷот ёфтани ғӯта муҳим аст. Агар ин дуруст мебуд, Павлус ин ҷо барои он шукр мегуфт, ки ба ғайр аз Криспус ва Фоюс ҳеҷ каси дигарро наҷот надодааст! Чунин тахмин нодуруст аст.

Дар қисми охири ояти 17 Павлус ба осонӣ ба оятҳои минбаъда мегузарад. Вай *на дар ҳикмати калом* мужда медиҳад, *то ки салиби Масеҳ ботил нашавад*. Вай медонист, ки ба андозае ки маҳорати нотикӣ, ё санъати сухангӯии вай ба одамон таъсир бахшида бошад, маҳз ба ҳамон андоза вай дар кӯшиши ба мадди аввал гузоштани аҳамияти *салиби Масеҳ* ноком гардидааст.

Мо оятҳои зеринро беҳтар фаҳмида метавонем, агар дар ёд нигоҳ дорем, ки кӯринтиёни юнонӣ ҳикмати одамиро баланд қард мекарданд. Онҳо ба файласуфони худ чун ба қаҳрамонони халқӣ муносибат мекарданд. Аз афташ, ба андозае ин рӯҳия ба ҷамъаи Кӯринт низ роҳ ёфт. Дар он хоҳишмандони ба равшанфикрон мақбултар кардани Хушхабар пайдо шуданд. Онҳо чунин мешумориданд, ки он дар байни олимони ҷамъа қабул карда намешавад, бинобар ин мехостанд хабарро бештар ақлӣ

кунанд. Аз афташ, чунин парастии акло-нагӣ яке аз сабабҳои буд, ки боиси пайдо шудани гурӯҳҳо дар атрофи шахсони бо-этибор гардид. Кӯшишҳои мақбултар гардондани Хушхабар иштибоҳи маҳз аст. Хиради илоҳӣ аз ҳикмати инсонӣ хеле фарқ мекунад, ва онҳоро бо ҳам оштии додан маъно надорад.

Павлус нишон медиҳад, ки болобардор кардани одамон аблаҳона аст, ва ин бо табиати аслии Хушхабар мувофиқат намекунад (1,18–3,4). Пеш аз ҳама вай қайд мекунад, ки паёми салиб бо ҳамаи он чи одамон ҳикмати ҳақиқӣ меҳисобанд, муҳолиф аст (1,18–25).

1,18 *Паёми салиб барои гирифтори халокат ҷаҳолат аст. Чуноне ки Барнс бамаврид гуфтааст:*

*Марг дар салиб бо тасаввурот оиди ҳама чизи нанговар ва бешарафона фикран монанд карда мешуд; ва хабар оиди наҷот танҳо ба василаи азобҳо ва марги шахси ба салиб кашидашуда дар дили ин гуна одамон фақат нафратро бедор мекард.*¹

Юнониён хирадро дӯст медоштанд (маънои тахтуллафзии “фалсафа”). Аммо дар Хушхабар барои аз дониш фаҳр кардани онҳо чизи ҷолибе набуд.

Барои онҳое ки дар роҳи наҷот ҳастанд, Хушхабар қуввати Худост. Онҳо хабарро мешунаванд, онро бо бовар қабул мекунанд, ва дар ҳаёти онҳо мӯъҷизаи зодашавии рӯҳонӣ ба амал меояд. Ба баёни ботантанаи ин оят тавачҷӯҳ намоед: танҳо ду синфи одамон ҳастанд — гирифтори халокат ва наҷотёфтагон. Ҳеч ҳолати мобайнӣ нест. Одамон ҳикмати одамии худро дӯст дошта метавонанд, аммо фақат Хушхабар ба сӯи наҷот мебарад.

1,19 Ҳанӯз Ишаё пешгӯӣ карда буд, ки Хушхабар зидди ҳикмати одамии хоҳад баромад (Иш. 29,14): “*Ҳикмати ҳақимонро ба халокат хоҳам расонд ва ақли оқилонро нопадид хоҳам кард*”.

С. Люис Љонсон дар “Тафсириҳои Виклиф ба Навиштаҳои Пок” қайд мекунад, ки дар матн «ин суханон — сиёсати “ҳақимон”-и Яҳудоро маҳкум кардани Худост, ки онҳо бо Миср иттифоқ бастанӣ буданд, то ба таҳдиди Санҳериб муқобилат карда тавонанд».² Ҳаққ

асту рост, ки Худоро хуш меояд ба мақсадҳои Худ бо воситаҳои расад, ки барои одамон аблаҳона менамоянд. Ӯ бисёр вақт усулҳои ба кор мебарад, ки боиси тамасхури ҳақимони ин ҷаҳон шуда метавонистанд, аммо бо вучуди ин онҳо бо аниқӣ ва таъсирбахшии ҳайратовар ба мақсад мерасанд. Масалан, ҳикмати одамии одамонро бовар мекунонад, ки онҳо метавонанд наҷотро бо амалҳо ба даст оваранд. Хушхабар тамоми кӯшишҳои инсониро барои наҷот додани худ рад мекунад ва Масеҳро чун ягона роҳ ба сӯи Худо пешниҳод мекунад.

1,20 Сипас Павлус саволи ҷасурона медиҳад: “*Қучост ҳақим? Қучост китобдон? Қучост воизи ин ҷаҳон?*” Оё Худо ҳангоми тартиб додани нақшаи наҷот бо онҳо машварат карда буд? Агар онҳо ба ҳикмати худ такя мекарданд, оё умуман ҳамин гуна нақшаи наҷотро тартиб дода метавонистанд? Оё онҳо ягон чизро аз гуфтаҳои Худо рад карда метавонанд? Ҷавоб ба ин — қатъиян “не!” *Худо ҳикмати ин ҷаҳонро ба ҷаҳолат табдил додааст.*

1,21 Одам бо ҳикмати худ Худоро шинохта наметавонад. Дар тӯли асрҳо Худо ба инсоният чунин имкониятро медод, аммо натиҷааш ҳамеша нокомӣ буд. Сипас *Худо салоҳ донист*, ки салибро мавъиза кунад, то ки *имондоронро наҷот диҳад, ва ин мавъиза ба одамон ҷаҳолат метофт*. Ҷаҳолати мавъиза гуфта, салиб дар назар дошта шудааст. Албатта, мо медонем, ки ин на ҷаҳолат ва на аблаҳист, аммо барои хиради бемаърифати одамии ин аблаҳӣ менамояд. Годет гуфтааст, ки ояти 21 тамоми фалсафаи таърихро, мундариҷаи ҷилдҳои зиёдеро дар бар мегирад. Шитобкорона аз пеши он гузаштан лозим нест, дар бораи ҳақиқатҳои бузурги онҳо андеша кардан лозим аст.

1,22 *Яҳудиён* одат кардаанд, ки *мӯъҷизот* талаб кунанд. Онҳо чунин мавқеъро ишғол мекарданд: Агар ба мо мӯъҷиза нишон диҳанд, бовар мекунем. Дар навбати худ, *юнониён ҳикमत* мечустанд. Онҳо шавқманди муҳоқимарониҳо, далелҳо ва мантиқи инсонӣ буданд.

1,23 Аммо Павлус ба хошишҳои онҳо хуш омадан нахост. Вай меғӯяд: “*Мо Масеҳи*

ба салиб кашидашударо мавъиза мекунем”. Чуноне ки касе гуфтааст, “вай яҳудии дӯстдори аломот ё юнонии дӯстдори ҳикмат набуд, балки масеҳии дӯстдори Начотдиҳанда буд”.

Барои яҳудиён Масеҳи ба салиб кашидашуда *васваса* буд. Онҳо дар интизори сарлашқари пуриктидоре буданд, ки онҳоро аз асорати Рум озод мекард. Хушхабар ба ҷои ин ба онҳо Начотдиҳандаеро пешниҳод намуд, ки ба салиби шармандагӣ меҳкӯбшуда буд. Барои юнониён Масеҳи ба салиб кашидашуда *ҷаҳолат* буд. Онҳо фаҳмида наметавонишанд, ки Касе ки ҷунон, ба андешаи онҳо, сушт ва бетолеъ мурд, мушқилоти онҳоро умуман ҷӣ гуна ҳал карда метавонист.

1,24 Агарчи ачиб менамояд, аммо маҳз ҳамон чизеро, ки яҳудиён ва ғайрияҳудиён мечустанд, ба таври хайратовар дар Худованд Исо пайдо кардан мумкин аст. Барои онҳое ки даъвати Ҷӯро мешунаванд ва ба Ҷӯ боварӣ мекунанд, барои яҳудиён ва юнониён, *Масеҳ қуввати Худо ва ҳикмати Худо* мешавад.

1,25 Дар асл дар Худо ҳеҷ гуна сусти ва аблаҳӣ нест. Дар ояти 25 фириста мегӯяд, ки он чи дар *Худо ҷаҳолат* менамояд (аз нуқтаи назари одамон), дар асл аз беҳтарин зухуроти одамон *пурҳикматтар аст*. Ва он чи *нотавонии Худо* метобад, аз ҳамаи он чи одамон карда метавонанд, *тавонотар аст*.

1,26 Дар бораи худи Хушхабар суҳан ронда, фириста ба онҳое назар меандозад, ки Худо онҳоро ба воситаи Хушхабар даъват менамояд (о. 26–29). Вай ба қӯринтиён ёдрас мекунад, ки дар байни даъватшудагон *бисёре ба ҳасби ҷисм ҳақим нестанд, бисёре тавоно нестанд, бисёре наҷиб нестанд*. Бисёр вақт таъкид карда мешавад, ки дар матн на “ҳеҷ... нестанд”, балки “*бисёре... нестанд*” гуфта шудааст. Ин фарқи хурд ба як хонумаи англис имкон дод, то бигӯяд, ки вай бо як калима начот ёфтааст.

Худи қӯринтиён ба табақаи хирадмандони ҷамъият тааллуқ надошанд. Онҳоро на фалсафаи бодабада, балки Хушхабар мафтун кард. Пас чаро онҳо ҳикмати одамиро ин қадар эҳтиром мекарданд? Чарои онҳо воизо-

неро, ки Хушхабарро барои ҳикмати ҷаҳонӣ мақбул кардани мешуданд, болобардор мекарданд?

Агар одамон ҷамоат бунёд кардани шаванд, онҳо аъзоёни намоёнтарини ҷамъиятро ҷалб кардани мешаванд. Аммо ояти 26 ба мо таълим медиҳад, ки Худо онҳоро, ки одамон бештар қадриносӣ мекунанд, сарфи назар мекунад. Одатан Ҷӯ на онҳоро даъват мекунад, ки ин ҷаҳон болобардор мекунад.

1,27 *Худо ҷоҳилони ҷаҳонро баргузид, то ки ҳақимонро шарманда кунад, ва нотавонони ҷаҳонро баргузид, то ки тавонгаронро шарманда кунад*. Чуноне ки Эрих Зауэр мегӯяд:

*Ҳар қадаре ки мавод соддатар бошад, ҳунарманд сазовори шарафи бештаре мегардад (агар ҳамон дараҷаеро дар санъат ба даст овардааст); ҳар қадар лашқар камтар бошад, кишваркушо сазовори ситоиши бештаре (агар ҳамин гуна галабаи азим ба даст овардааст) мешавад.*³

Худо карнайҳоро интиҳоб кард, то деворҳои Ерихӯро вайрон кунад. Ҷӯ лашқари Чидъӯнро аз 32000 то 300 нафар кам кард, то лашқареро гурезон кунад. Вай ба Шамҷар калтаки говрониро дод, то фалиштиёнро зада кушад. Ҷӯ Шимшӯнро аз қувва пур кард, то лашқареро бо ҷоғи хар мағлуб кунад. Ва боз Худованди мо зиёда аз панҷ ҳазор мардро танҳо бо якчанд нон ва моҳӣ сер кард.

1,28 Павлус номгӯйро, ки касе “панҷ рутба дар лашқари илоҳии беақлон” номидааст, ба анҷом расонида, *бекасонии ҷаҳон ва ҳақиронро ва он чиро ки номавҷуд аст*, илова мекунад. Ин гуна маводи номувофикро истифода бурда, *Худо мавҷудро ботил* кард. Дигар хел карда гӯем, Ҷӯ қабул кардани одамони дар назари ҷаҳонӣ ночизро дӯст медорад, то ки Худро ҷалол диҳад. Ин оятҳо бояд чун мазаммат барои масеҳиёне садо диҳанд, ки ба шахсони номдор ва машҳур тамаллуқ карда, ба покони хоксортари Худо аҳамият намедиҳанд.

1,29 Худо шахсони барои ҷаҳон беқадрро танҳо барои он интиҳоб мекунад, ки тамоми ҷалол на ба инсон, балки ба Ҷӯ тааллуқ дошта бошад. Начот амали дастони Ҷӯст, ва фақат Ҷӯ сазовори ҳамду саност.

1,30 Ояти 30 боз бештар таъкид мекунад, ки ҳар он кӣ мо ҳастем, ва ҳар он чи мо дорем, на аз фалсафа, балки аз \bar{U} бармеояд, бинобар ин одам ҳеч чизи шоёни таҳсин надорад. Аввалан, *Масеҳ барои мо ҳикмат шудааст*. \bar{U} — ҳикмати Худост (о. 24), Оне ки ҳикмати Худо \bar{U} ро чун роҳи начот интиҳоб кардааст. \bar{U} ро доро буда, мо аз худи мавқеи худ ҳикматеро дорем, ки начоти пурраи моро кафолат медиҳад. Сониян, \bar{U} — *адолати* мост. Мо аз рӯи бовар ба \bar{U} дар назди Худои пок росткор ҳисобида мешавем. Сеюм, \bar{U} — *қудсияти* мост. Мо барои покии худ ҳеч кор карда наметавонем, аммо дар \bar{U} мо аз рӯи мавқеъ пок карда шудаем, ва бо қувваи \bar{U} дар мо аз як зинаи покӣ ба зинаи дигари он тағйиротҳо ба амал меоянд. Ва ниҳоят, \bar{U} — *кафорати* мост. Ин ҷо, бешубҳа, сухан оиди начоти ниҳой мевад, ҳангоме ки Худованд омада, моро ба хона мебарад, ки он ҷо мо бо \bar{U} хоҳем буд, ва рӯҳ, ҷон ва ҷисми мо раҳо карда мешаванд. Трейлл ин ҳақиқатро аниқ муайян мекунад:

*Ҳикмат берун аз Масеҳ беақли ҳалокатовар аст; росткори берун аз Масеҳ айбдорӣ ва маҳкумият аст; покшавӣ берун аз Масеҳ ифлосӣ ва гуноҳ аст; начот берун аз Масеҳ вобастагӣ ва гуломист.*⁴

А. Т. Пиерсон ояти 30-ро бо ҳаёт ва хизмати Худованди мо алоқаманд мекунад:

*Корҳои \bar{U} , суханони \bar{U} ва рафтори \bar{U} нишон медиҳанд, ки \bar{U} ҳикмати Худост. Сипас марг, дафн ва растохези \bar{U} : онҳо бо росткори мо алоқаманданд. Сипас гаитугузори чилрӯзаи \bar{U} дар байни одамон, ба осмон рафтани \bar{U} , ки баъди он \bar{U} Рӯхро фиристод ва дар ямини Худо бинишаст, — ин бо покшавии мо вобаста аст. Ва, дар охир, бозомадани \bar{U} , ки бо начоти мо вобаста аст.*⁵

1,31 Худо муқаррар намуд, ки тамоми ин некӯиҳо ба мо дар *Худованд* дода шаванд. Бинобар ин Павлус бовар мекунонад: “Одамонро чалол додан чӣ даркор аст? Онҳо барои шумо ҳеч чизи дар боло зикршударо карда наметавонанд”.

2,1 Акнун фириста ба покон оиди хизмати Худ дар байни онҳо ёдрас мекунад, оиди он ки \bar{U} кӯшиш мекард на худро, балки

Худоро чалол диҳад. \bar{U} ба назди онҳо омад, то *шаҳодати Худоро на дар фазилати калом ё ҳикмат* расонад. Вай саъй намекард, ки худро чун нотик ё файласуф нишон диҳад. Ин далели он аст, ки фириста Павлус фарқи байни хизмати нафсонӣ ва хизмати рӯҳониро мефаҳмид. Хизмати нафсонӣ гуфта мо хизматеро мефаҳмем, ки хурсанд мекунад, вақтхуш менамояд ё умуман ба эҳсосоти одам мурочиат мекунад. Хизмати рӯҳонӣ, баръакс, ҳақиқати Сухани Худоро чунон нишон медиҳад, ки Масеҳро чалол диҳад ва ба вичдону дили шунаванда таъсир расонад.

2,2 Мазмуни мавъизаи Павлус *Исои Масеҳи маслубишуда* буд. Калимаҳои “*Исои Масеҳ*” ба шахсияти \bar{U} ишорат мекунанд, “ба салиб кашидашуда” — ба кори \bar{U} . Шахсият ва кори Худованд Исо моҳияти Хушхабари масеҳист.

2,3 Сипас Павлус таъкид мекунад, ки рафтори шахсии вай таъсирбахш ё дилкаш набуд. Вай бо кӯринтиён *дар заъф ва тарсуларзи бузурге* буд. Ҳазинаи Хушхабари вай дар зарфи гилин буд, то ки бартарии қувва на ба Павлус, балки ба Худо тааллуқ дошта бошад. Вай намунаи он буд, ки чӣ гуна Худо заифонро ба кор мебарад, то ки пуркудратонро ҳайрон кунад.

2,4 Ҳам каломи Павлус ва ҳам мавъизаи \bar{U} на дар суханони исботкоронаи ҳикмати инсон, балки дар зуҳури рӯҳ ва қувват буд. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки калом гуфта он чи Павлус гуфта буд, дар назар дошта шудааст, мавъиза бошад — тарзи гуфтори вай, усули пешниҳод намудани мавод аст. Дигарон каломро чун шаҳодат ба шахсони алоҳида муайян мекунанд, мавъизаро бошад — чун мурочиат ба гурӯҳи одамон. Мувофиқи меъёрҳои ин ҷаҳон, фириста ҳеч гоҳ дар мусобиқаи нотикӣ ғолиб намешуд. Бо вучуди ин, *Рӯҳи* Худо мавъизаи вайро ба кор бурд, то ки одамон гуноҳкор будани худро дарк кунанд ва ба Худо рӯ оваранд.

2,5 Павлус медонист, ки то чӣ андоза хатарнок аст, агар шунавандагони вай на ба Худованди зинда, балки ба худи вай шавк зоҳир кунанд. Нотавонии худро дар баракат додан ва начот додан дарк карда, вай қарор дод, то одамонро ба он ҳидоят намояд, ки

онҳо на ба *ҳикмати инсон*, балки танҳо ба *Худо* боварӣ дошта бошанд. Ҳамаи онҳое ки *Хушхабарро* эълон менамоянд, бояд инро мақсади доимии худ қарор диҳанд.

2,6 Пеш аз ҳама, *ҳикмати Хушхабар* аз рӯи асл илоҳист (о. 6.7). *Аммо дар бораи ҳикмат мо дар миёни комилон*, ё болиғон, *сухан меронем*. Аммо ин *ҳикмат* на аз *ин ҷаҳон* аст, ва он дар назди *мирони ин ҷаҳон* ҳикмат нест. *Ҳикмати онҳо* ба монанди *худ*и онҳо фонист, он ба муддати як рӯзи кӯтоҳ тавлид меёбад.

2,7 *Дар бораи ҳикмати Худо маҳрамона* (бо сирр) *сухан меронем*. Сирр ҳақиқати Паймони Навин аст, ки пештар ниҳон буд, аммо акнун ба василаи *фиростаҳо* ва *пайғамбарон* дар ибтидои масеҳият зоҳир гаштааст. Ин сирр — *ҳикмати ниҳониест*, ки *Худо аз азал барои ҷалолӣ мо муқаррар кардааст*. Сирри *Хушхабар* чунин ҳақиқатҳои хайратоварро дар бар мегирад, ки акнун яҳудиён ва ғайрияҳудиён як ҳастанд; ва *Худованд Исо* омада, *ҳамаи онҳо*еро, ки *Ҷоро* интизоранд, бо *Худ* мебарад, то ки онҳо бо *Ҷ* бошанд; ва на *ҳамаи масеҳиён* мемиранд, аммо *ҳама* дигаргун мешаванд.

2,8 “*Мирони ин ҷаҳон*” метавонад ба мавҷудоти рӯҳии азозилӣ ё ба он одамоне дахл дошта бошад, ки *иродаи онҳоро* дар замин иҷро мекунанд. Онҳо *ҳикмати ниҳони* *Худоро* (*Масеҳро* дар *салиб*) надонистанд ва нафаҳмиданд, ки қатли *Писари* поки *Худо* боиси маҳв шудани *худ*и онҳо мегардад. *Агар* онҳо роҳҳои *Худоро* *медонистанд*, *Худованди ҷалолро* *маслуб намекарданд*.

2,9 Дар оятҳои 9–16 раванди ошкоршавӣ, илҳомии илоҳӣ ва маърифатнокӣ тасвир шудааст. Дар онҳо оиди он гуфта мешавад, ки *Рӯҳи Пок* ин ҳақиқатҳои олиҷанобро ба *фиристагон* ошкор намуд, ва чӣ гуна онҳо, аз *Рӯҳи Пок* илҳом гирифта, дар навбати худ онҳоро ба мо расонданд ва хангоме ки мо аз тарафи *Рӯҳи Пок* маърифатнок гардидаем, онҳоро мефаҳмем.

Иқтибоси дар ояти 9 аз *Ишаъё* 64,4 овардашуда *пайғамбарӣ* оиди он аст, ки *Худо* ҳақиқатҳои хайратовареро пинҳон доштааст, ки онҳоро бо ҳиссиёти табиӣ дарк кардан имконнопазир аст, аммо *Ҷ* онҳоро дар вақти

даркорӣ ба *дӯстдорони* *Худ* ошкор мекунад. Ин ҷо се асбоби дарки олам номбар шудаанд (*чаим*, *гӯш* ва *дил* ё ақл), аммо онҳо барои фаҳмидани ҳақиқатҳои илоҳӣ кофӣ нестанд, чунки барои ин *Рӯҳи* *Худо* даркор аст.

Ин оятро аксаран ба ҷалол дар осмонҳо мансуб медонанд, ва боре инро дар чунин тафсир қабул намуда, аз он даст кашидан ва нуқтаи назари дигарро қабул кардан душвор аст. Аммо дар асл *Павлус* ин ҷо оиди он ҳақиқатҳое мегӯяд, ки бори аввал дар *Паймони Навин* ошкор карда мешаванд. *Одамон* ҳеч гоҳ ба василаи тадқиқоти илмӣ ё *чустучӯҳои* *фалсафӣ* онҳоро дарёфта наметавонистанд. Ақли одамӣ худ ба худ вогузоршуда ҳеч гоҳ асрореро, ки дар ибтидои масеҳият маълум шуда буданд, ошкор намекард. *Муҳокимарониҳои* *инсонӣ* барои кашфи ҳақиқати илоҳӣ тамоман қобил нестанд.

2,10 Тасдиқоте ки *ба мо* *Худо* *онро* ба *воситаи* *Рӯҳи* *Худ* *ошкор* намуд, боз як бор исбот менамояд, ки ояти 9 ба осмон дахле надорад. Дигар хел карда *гӯем*, ҳақиқатҳои дар *Паймони* *Куҳан* *пешгуишуда* ба *фиристагон* дар давраи *Паймони* *Навин* ошкор гардида буданд. “*Ба мо*” ба одамоне дахл дорад, ки *Паймони* *Навинро* менавиштанд. *Фиристагон* ва *пайғамбарон* аз тарафи *Рӯҳи* *Худо* маърифатнок шуда буданд, чунки *Рӯҳ умқҳои* *Худоро* *пай мебарад*. Дигар хел карда *гӯем*, *Рӯҳи* *Худо*, яке аз *Шахсиятҳои* *Ваҳдати* *Сегона*, беандоза пурҳикмат аст, *ҳамаи* ҳақиқатҳои *Худоро* мефаҳмад ва онҳоро ба дигарон расонда метавонад.

2,11 Ҳатто дар корҳои одамӣ ҳеч кас, ба ғайр аз *худ*и *одам*, оиди чӣ фикр кардани *ӯро* наметавонад. То даме ки *худ*и *одам* *онро* ошкор кардан нахоҳад, ҳеч кас инро дониста наметавонад. Ва ҳатто ҳамон вақт ҳам, *фақат* *рӯҳи инсонӣ* дошта, *инсонро* фаҳмидан мумкин аст. *Ҳайвон* фикрҳои моро пурра фаҳмида наметавонад. Бо *Худо* низ ҳамин тавр. *Фақат* *Рӯҳи* *Худо* он чиро, ки илоҳист, фаҳмида метавонад.

2,12 “*Мо*” дар ояти 12 ба одамоне дахл дорад, ки *Паймони* *Навинро* навиштаанд, агарчи ин нисбати *ҳамаи* муаллифони *Навиштаҳои* *Пок* дуруст аст. *Азбаски*

фиристагон ва пайғамбарон Рӯҳи Покро қабул карда буданд, \bar{U} ба онҳо ҳақиқатҳои амики Худоро расонда метавонист. Фириста ҳаминро дар назар дорад, хангоме ки дар ин оят мегӯяд: *“Лекин мо на рӯҳи ин ҷаҳонро, балки Рӯҳеро қабул кардаем, ки аз Худост”*. Бе Рӯҳе ки аз Худост, фиристагон ҳеҷ гоҳ ҳақиқатҳои рӯҳониро, ки Павлус мегӯяд ва онҳо барои мо дар Паймони Навин боқӣ мондаанд, доништа наметавонианд.

2,13 Баъди тасвири раванди ошкоршавӣ, ки муаллифони Навиштаҳои Пок ҳақиқатро ба василаи он аз Худо қабул кардаанд, Павлус ба тасвири раванди илҳомии илоҳӣ мегузарад, ки ҳақиқат ба шарофати он насиби мо гаштааст. Ояти 13 яке аз оятҳои кавитарини Сухани Худост, ки оиди илҳомии илоҳии тахтуллафзӣ мегӯяд. Фириста Павлус равшан изҳор мекунад, ки фиристагон ҳақиқатҳоро ба мо расонда, на суҳанони мустақилона интиҳобкардашонро, *на суҳанонеро* ба кор бурдаанд, ки *ҳикмати инсон* таълим додааст. Онҳо он суҳанонеро мегуфтанд, ки *Рӯҳи Пок* ба онҳо *таълим додааст*. Бинобар ин мо бовар мекунем, ки калимаҳои ҳақиқии Навиштаҳо дар дастнависҳои аслий — суҳанони Худо мебошанд (ва Навиштаҳои Пок дар шакли ҳозираи худ пурра сазовори боварӣ мебошанд).

Ин ҷо садоҳои эътироз баланд мешаванд, чунки гуфтаҳои мо барои баъзе одамони маъноӣ дикта кардани механикиро дорад, чуноне ки агар Худо ба нависандагони Навиштаҳои Пок имкони истифодаи услуби худашонро намедода бошад. Аммо мо медонем, ки масалан, услуби Павлус аз услуби Луқо хеле фарқ дорад. Пас чӣ гуна илҳомии тахтуллафзиро бо услуби хоси нависандагон оштии бидихем? Бо тарзи барои мо номаълуме Худо маҳз ҳамин суҳанони Навиштаҳоро баён кард, аммо ба онҳо шакли услуби хоси нависандагони онро дода, ба шахсияти инсонӣ имкон дод, ки қисми Сухани комили \bar{U} гардад.

“Рӯҳиётро бар тибқи рӯҳ таъбир мекунем”-ро ҳар гуна фаҳмондан мумкин аст. Он метавонад чунин маъноҳо дошта бошад:

1. таълими ҳақиқатҳои рӯҳонӣ бо суҳаноне ки аз тарафи Рӯҳ дода шудаанд;

2. ба одамони рӯҳонӣ расондани ҳақиқатҳои рӯҳонӣ;

3. муқоисаи ҳақиқатҳои рӯҳонии як қисми Навиштаҳои Пок бо ҳақиқатҳои қисми дигари он.

Мо чунин меҳисобем, ки маънидоди якум беш аз ҳама ба матн мувофиқ аст. Павлус мегӯяд, ки илҳомии илоҳӣ расондани ҳақиқати илоҳиро бо суҳаноне дар бар мегирад, ки аз тарафи Рӯҳи Пок махсус барои ин интиҳоб карда шудаанд. Ҳамин тариқ, мо ин ибораро чунин баён карда метавонем: *“ҳақиқатҳои рӯҳониро бо калимаҳои рӯҳонӣ баён мекунем”*.

Баъзан эътироз мекунам, ки ин порча оиди илҳом буда наметавонад, чунки Павлус на *“мо менависем”*, балки *“мо мегӯем”* мегӯяд. Аммо бисёр вақт феъли *“гуфтан”* нисбати навиштаи илҳомёфта истифода мешавад (мас. Юҳ. 12,39.41; Аъм. 28,25; 2Пет. 1,21).

2,14 Хушхабар на танҳо дар ошкоршавии худ Илоҳӣ ва дар илҳомии худ илоҳист. Акнун мо мефаҳмем, ки онро фақат бо қудрати Рӯҳи Худо қабул кардан мумкин аст. Бе ёрии беруна *одами нафсонӣ он чиро, ки аз Рӯҳи Худост, қабул намекунад, чунки он дар назари \bar{U} ҷаҳолат аст*. Вай ҳақиқатҳои илоҳиро фаҳмида наметавонад, чунки онҳоро танҳо ба таври рӯҳонӣ фаҳмидан мумкин аст.

Венс Ҳавнер маслиҳати чолибе медиҳад:

Масеҳии хирадманд вақтро беҳуда сарф намекунад, то нақшаи Худоро ба шахси аз нав зоданаишуда фаҳмонад; ин монанди ба гӯиши хар танбӯр навохтан аст. Вай бо ҳамон гуна муваффақият метавонист кӯшиши кунад, то гурубро ба нобино тасвир кунад ё масъалаҳои физикаии ядроиро бо муҷассамаи боғи шаҳр муҳокима кунад. Одами нафсонӣ инро қабул карда наметавонад. Бе ёрии Рӯҳи Пок бедор кардани фаҳмиши ваҳии илоҳӣ монанди он аст, ки бо шастии моҳидорӣ нури офтобро доштани шавем. То даме ки шахс аз Рӯҳ зода нашавад ва аз \bar{U} таълим нагирад, ҳамаи ин ба вай комилан бегона аст! Агар \bar{U} унвони доктори илми фалсафа дошта бошад ҳам, ҳеҷ фоида надорад, зеро дар ин соҳа он маъноӣ “доктори нодонӣ”-ро дошта метавонад.⁶

2,15 Аз дигар чиҳат, одаме ки аз тарафи Рӯҳи Пок маърифатнок шудааст, ин ҳақиқатҳои мӯъҷизаосоро дида метавонад, ҳатто агар нобоварон наметавонанд *дар бораи ӯ дуруст ҳукм кунанд*. Вай метавонад дуредгар, устои водопровод ё мохигир бошад, аммо дар айни ҳол вай донишҷӯи лаёқатманд аст, ки Навиштаҳои Покро меомӯзад. “Масеҳие ки аз ҷониби Рӯҳи Пок назорат карда мешавад, Навиштаҳои Покро таҳқиқ мекунад, сарфаҳм меравад, бо чидду чаҳд меомӯзад ва ба кадр кардан ва фаҳмидани мазмуни он меояд”.⁷ Барои чаҳон вай муаммос. Шояд, вай ҳеч гоҳ дар донишкада ё омӯзишгоҳ таълим нагирифта буд, аммо ба ҳар ҳол метавонад ҳақиқатҳои амиқи Сухани Худоро дарк кунад ва, эҳтимол, ҳатто онҳоро ба дигарон таълим диҳад.

2,16 Ин ҷо фириста ҳамроҳи Ишаъё саволи риторикӣ медиҳад: “*Кист ки фикри Худовандро доништа бошад, то ки Ӯро таълим диҳад?*” Ин саволро додан — ба он ҷавоб додан аст. Худоро бо ҳикмат ё қувваи инсонӣ фаҳмидан имконнопазир аст. Вайро фақат ҳамон вақт дарк кардан мумкин аст, ки вай Худаш фаҳмидани Худро иҷозат диҳад. Аммо онҳое ки *фикри Масеҳро* доранд, ҳақиқатҳои амиқи Худоро фаҳмида метавонанд.

Боз як бор ёдрас мекунем: аввалан, ваҳй (ошкоршавӣ) вучуд дорад (о. 9–12). Ин маънои онро дорад, ки Худо ба василаи Рӯҳи Пок ба одамон ҳақиқатҳои то ин дам номаълумро ошкор намуд. Ин ҳақиқатҳоро ба таври фавқуттабӣ Рӯҳи Пок зоҳир намуд.

Сониян, илҳомии илоҳӣ ҳаст (о. 13). Ин ҳақиқатҳоро ба дигарон расонда, фиристаҳо (ва ҳамаи муаллифони дигари Навиштаҳои Пок) маҳз ҳамон суханонеро ба қор бурданд, ки Рӯҳи Пок ба онҳо омӯзондааст.

Ва ниҳоят, маърифатнокшавӣ ҳаст (о. 14–16). Ин ҳақиқатҳо бояд ба таври мӯъҷизавӣ зоҳир карда шаванд ва ба таври мӯъҷизавӣ ба воситаи илҳом ёфтанд ба одамон дода шаванд. Аммо ин ҳамааш нест; онҳоро танҳо бо ёрии қувваи фақуттабии Рӯҳи Пок фаҳмидан мумкин аст.

3,1 Ҳангоме ки Павлус бори аввал ба Қӯринт омад, вай ба масеҳиён оддитарин

“шири сухан”-ро медод, чунки онҳо дар бовар сушт ва ҷавон буданд. Онҳоро мувофиқи ҳолаташон таълим медоданд. Онҳо таълимоти амиқи рӯҳониро қабул карда наметавонистанд, чунки ба наздикӣ масеҳӣ шуда буданд. Онҳо ханӯз *кӯдакон дар Масеҳ* буданд.

3,2 Павлус ҳақиқатҳои оддитаринро, ки *шир* меномад, оиди Масеҳ ба онҳо таълим дод. Онҳо ханӯз ноболиғ буданд ва бинобар ин *гизои сахтро* қабул карда наметавонистанд. Худованд Исо низ ба шогирдонаш ҳамин тавр мегуфт: “Боз бисёр чизҳои дигар дорам, ки ба шумо биғӯям, лекин шумо алҳол онҳоро наметавонед бардоред” (Юҳ. 16,12). Таассуфовар аст, ки қӯринтиён ханӯз ба кадрҳои кофӣ болиғ нашудаанд, то аз фириста ҳақиқатҳои амиқтарро қабул кунанд.

3,3 Масеҳиён ханӯз дар ҳолати *чисмонӣ* буданд. Дар ин бора он факт шаҳодат медиҳад, ки дар байни онҳо *ҳасад ва баҳсу мунозира* буд. Ин гуна рафтор ба одамони ин чаҳон хос аст, аммо на барои онҳое ки аз ҷониби Рӯҳи Пок роҳнамоӣ карда мешаванд.

3,4 Дар атрофи чунин шахсони бонуфуз, ба монанди *Павлус* ё *Апӯллӯс*, гурӯҳҳо ташкил намуда, онҳо рафтори тамоман одамиёна мекарданд. Павлус “...оё шумо *чисмонӣ* нестед?” гуфта, ҳаминро дар назар дорад.

То ҳол Павлус нишон медод, ки агар табиати ҳақиқии Хушхабар ба эътибор гирифта шавад, болобардор кардани одамон то ҷӣ андоза беақлона аст. Акнун вай ба мавзӯи хизмати масеҳиёна рӯ меорад ва аз ин нуқтаи назар нишон медиҳад, ки болобардор кардани роҳбарони динӣ ва дар атрофи онҳо ташкил додани гурӯҳ аблаҳона аст.

3,5 *Апӯллӯс* ва *Павлус ходимоне* буданд, ки қӯринтиён ба *воситаи онҳо* ба Худованд Исо бовар карданд. Онҳо на роҳбарони мактабҳои рақобаткунанда, балки ҳамкорон буданд. Дар ин маврид, хизматгоронро ба мартабаи хоҷагон бардошта, қӯринтиён рафтори беҳирадона мекарданд. Айэнсайд инро ба таври ҷолиб шарҳ медиҳад: “Ба худ хонаеро тасаввур кунед, ки аз боиси хизматгорон ба ҳизбҳо тақсим шудааст!”

3,6 Намунаеро аз соҳаи зироаткорӣ ба кор бурда, Павлус нишон медиҳад, ки дар ниҳояти кор доираи амалиёти хизматгор хеле маҳдуд аст. *Павлус* метавонист кишт кунад, *Апӯллӯс* об диҳад, аммо фақат *Худо* метавонист *сабзонад*. Ҳамин хел имрӯзҳо низ баъзе аз мо метавонанд суҳанро мавъиза кунанд, ҳама метавонанд барои наҷот ёфтани дӯстон ва хешовандон дуо кунанд, аммо кори ҳақиқии наҷотро фақат *Худо* ба ҷо меоварад.

3,7 Агар аз ин нуқтаи назар нигоҳ кунем, пай бурдан осон аст, ки ҳам кишткунанда ва ҳам обдиҳанда дар асл он қадар муҳим нестанд. Дар ҳуди онҳо қувваи ба вучуд овардани ҳаёт нест. Пас дар байни кормандони масеҳӣ ба ҳасад ва рақобат ҷой додан чӣ даркор аст? Ҳар яке бояд кори барояш супурдашударо иҷро намояд ва ҳангоме ки *Худованд* баракат медиҳад, хурсанд шавад.

3,8 *Кишткунанда ва обдиҳанда баробаранд* ба он маъно, ки ҳар ду як мақсаддоранд. Байни онҳо набояд рашк бошад. Ҳангоме ки суҳан дар бораи хизмат меравад, онҳо дар як сатҳ ҳастанд. Дар рӯзи меомада *ҳар яке музди худро мувофиқи меҳнати худ хоҳад гирифт*. Ин рӯз рӯзи Курсии Доварии Масеҳ аст.

3,9 Ҳама дар назди *Худо* ҷавобгар ҳастанд. Хизматгорони \bar{Y} — ҳамкоронанд, ки дар *киштзори* шудгоршудаи *Худо* якҷоя меҳнат мекунанд, ё, дигар хел карда гӯем, ҳамроҳ дар *иморати Худо* кор мекунанд. Эрдман ин фикрро чунин баён мекунад: “Ҳамаи мо ҳамкоронем, ки ба *Худо* тааллуқ дошта, бо ҳам кор мекунем”.⁸

3,10 Фикрро оиди иморат давом дода, фириста пеш аз ҳама иқро менавад, ки ҳамаи он чи вай ноил шуда тавонист, *аз рӯи ғайзи Худо* ба амал омадааст. Бо ин суҳанон лаёқати ба ҷо овардани хизмати фиристагӣ дар назар дошта шудааст, ки ба вай аз ҷониби *Худо* дода шудааст. Сипас вай иштироки худро дар ташкили калисо дар Қӯринт тасвир мекунад: “*Ман, чун меъмори доно, таҳкурсии ниҳодам...*” Вай ба Қӯринт бо мавъиза оиди Масеҳ ба салиб кашидашуда омад. Ҷонҳо наҷот ёфтанд, ва калисои маҳаллӣ ташкил ёфт. Сипас вай илова мекунад:

“... *ва дигаре бар он иморат месозад*”. Бо ин вай, бешубҳа, муаллимони дигарро дар назар дорад, ки баъди вай ба Қӯринт омада, бар болои таҳкурсии гузошташуда иморат мекарданд. Аммо фириста огоҳӣ медиҳад: “... *лекин ҳар кас бохабар бошад, ки чӣ гуна месозад*”. Вай дар назар дорад, ки адои хизмати муаллимӣ дар калисои маҳаллӣ — масъулияти калон аст. Баъзеҳо ба Қӯринт таълимотеро оварданд, ки боиси ҷудой шуданд, ва таълимотеро, ки ба Сухани *Худо* муҳолифанд. Бешубҳа, ин суҳанро навишта, Павлус оиди ҳамин гуна муаллимон фикр мекард.

3,11 Ба бино танҳо як таҳкурсии даркор аст. Як бор таҳкурсиро гузошта, дафъаи дигар ин корро кардан лозим нест. Фириста Павлус таҳкурсии калисои Қӯринтро гузошт. Ин *таҳкурсии* — *Исои Масеҳ*, Шахсият ва кори \bar{Y} ст.

3,12 Таълимоти баъдина барои калисоҳои маҳаллӣ арзиши гуногун дошта метавонанд. Баъзеи онҳо арзиши нагузарандадоранд ва метавонанд ба *тилло*, *нуқра* ва ё *ҷавохирот* монанд карда шаванд. Ин ҷо ҷавохирот гуфта, аз афташ, на алмос, лаъл ё дигар сангҳои заргарӣ, балки санги хоро, мрамар ва гач дар назар дошта шудаанд, ки дар сохтмони парастигиҳои қиматбаҳо истифода мешуданд. Аз тарафи дигар, арзиши баъзе таълимот барои баъзе калисоҳои гузаранда ва ё ҳеч буда метавонист. Ин гуна таълимот бо *ҷуб*, *ҳасбеда* ва *пахол* монанд карда мешавад.

Ба маънои умумӣ ин ҷои Навиштаҷот бисёр вақт нисбати зиндагии ҳамаи масеҳиён ба кор бурда мешавад. Ҳақиқатан, ҳамаи мо ҳар рӯз месозем, аммо натиҷаи қорамон дар он рӯз аён мешавад. Аммо одаме ки Навиштаҳои Покро бо диққат меҳонад, пай мебарад, ки ин порча, аниқтараш, на ба ҳамаи масеҳиён, балки ба воизон ва муаллимон дахл дорад.

3,13 Дар рӯзи меомада *амали ҳар кас зоҳир хоҳад шуд*. Рӯз маънои Курсии Доварии Масеҳро дорад, ки дар он тамоми хизмат ба *Худованд* баҳо дода мешавад. Раванди баҳодихӣ ба амали *оташ* монанд карда мешавад. Хизмате ки ба *Худо* ҷалол ва ба

одамон баракат овардааст, дар оташ намесӯзад, чуноне ки тилло, нуқра ва сангҳои қиматбаҳо намесӯзанд. Баръакс, он хизмате ки дар байни фарзандони Худо боиси мушкилиҳо шуд ё онҳоро таълим дода наметавонист, тӯъмаи оташ хоҳад шуд. *Оташ амали ҳар касро озмоиш хоҳад кард, ки он чӣ гуна аст.*

3,14 Меҳнат дар Калисо се навъ буда метавонад. Дар ояти 14 оиди якумаш гуфта мешавад — хизмате ки нафъ овард. Дар ин ҳолат кори ҳаёти ходим дар назди Курсии Доварии Масеҳ *пойдор* хоҳад монд, ва корманд *музд хоҳад гирифт.*

3,15 Навъи дуюми меҳнат — кори бефоида аст. Дар ин маврид ходим *зиён хоҳад дид*, агарчи *худаиш наҷот хоҳад ёфт*, аммо *тавре ки гӯё аз даруни оташ гузашта бошад*. Е. В. Рочерс ишорат мекунад: “Зиён маънои мусодири чизеро надорад, ки боре дар моликият буд”.⁹ Аз ин оят бояд аён бошад, ки дар доварии Масеҳ гуноҳкории масеҳӣ ва чазо барои он аз назар гузаронида намешавад. Барои гуноҳҳои бовардор Худованд Исо дар салиби Қолқолто чазо дид, ва ин кор як бор ва барои ҳамеша ҳал шуда буд. Бинобар ин дар назди Курсии Доварии Масеҳ на масъалаи наҷоти бовардор, балки масъалаи хизмати вай таҳқиқ карда мешавад.

Наҷотро аз муқофот фарқ карда натавониста, калисои румӣ-католикӣ ин оятро барои асоснок кардани таълимоти оиди аърофи истифода мебарад. Аммо омӯзиши дақиқи оят ягон ишораеро ба аъроф ошкор намекунад. Ин ҷо дар назар дошта нашудааст, ки оташ хислати одамро пок мекунад. Аниқтараш, оташ амал ё хизмати одамро меозмояд, ки он чӣ гуна аст. Одам наҷот меёбад, агарчи қорҳои вайро оташ нобуд хоҳад кард.

Дар вобастагӣ бо ин оят фикри ҷолибе пайдо мешавад: Баъзан Сухани Худо ба оташ монанд карда мешавад (ниг. Иш. 5,24 ва Ирм. 23,29). Худи ҳамон Сухани Худо, ки хизмати моро дар назди Курсии Доварии Масеҳ меозмояд, ҳозир ба мо дастрас аст. Агар мо мувофиқи Навиштаҳои Пок бисозем, кори мо дар рӯзи меомада аз санҷиш хоҳад гузашт.

3,16 Павлус ба масеҳиён ёдрас мекунад, ки онҳо — *маъбади* (юн. “парастишхонаи дохилӣ” ё “поқгоҳ”) *Худо* ҳастанд, ва *Рӯҳи Худо* дар онҳо *сокин аст*. Дуруст аст, ки ҳар як масеҳӣ — ҳамчунин парастишгоҳи Худост, ки дар он Рӯҳи Пок сокин аст, аммо ин ҷо фикри дигаре пеш бурда мешавад. Фириста ба Калисо чун ба коллектив нигоҳ мекунад ва мехоҳад, ки мақоми поки ин гуна даъватро дарк намоянд.

3,17 Навъи сеюми фаъолиятро дар калисои маҳаллӣ вайронкунанда номидан мумкин аст. Аз афташ, ба калисои Қӯринт муаллимони дурӯғин меомаданд, ки насихатҳои онҳо аз покӣ дида бештар ба гуноҳ моил буданд. Онҳо мушкилии чиддӣ намеҳисобиданд, ки ба ин восита дар парастишгоҳи Худо бетартибӣ ба амал меоварданд, ва Павлус ба онҳо бо огоҳкунии чиддӣ рӯ меоварад: “*Агар касе маъбади Худоро вайрон кунад, Худо ӯро хонавайрон хоҳад кард*”. Дар ҳолати додашуда ин маънои онро дорад, ки агар касе ба калисои маҳаллӣ омада, ба шаҳодати он зарар расондан гирад, вайро *Худо хонавайрон хоҳад кард*. Ин ҷо оиди муаллимони дурӯғин гуфта мешавад, ки дар асл ба Худованд Исо бовар надоранд. Ба чиддияти ин гуна гуноҳ суханони хотимавии ояти 17 ишорат мекунанд: “...*зеро ки хонаи Худо муқаддас аст, ва он шумо ҳастед*”.

3,18 Дар хизмати масеҳиёна, чун умуман дар ҳаёти масеҳиёна, ҳамеша хатари худфиребӣ ҳаст. Эҳтимол, муаллимоне ки ба Қӯринт меомаданд, худро одамони ниҳоят хирадманд вонамуд мекарданд. Ҳар касе ки оиди ҳикмати дунявии худ ақидаи баланд дорад, бояд фаҳмад, ки барои дар назари Худо ҳақим будан дар назари ҷаҳон ҷоҳил будан лозим аст. Годет ин ҷойро хеле хуб аз нав баён кардааст:

Агар касе — қӯринтӣ ё каси дигар, — дар ҷамъомади мо Хушхабарро мавъиза карда, худро ҳақим ё мутафаккири нуқтасанҷ вонамуд кунад, ба вай фаҳмонед, ки вай ҳикмати ҳақиқиро фақат ҳамон вақт ба даст меорад, ки дар ҳаёташ лаҳзаи дигаргунии қатъӣ фаро расад, ки он гоҳ ҳикмати ҳудаиш нопадид мешавад, ва танҳо

*баъди ин вай ҳикматро аз олами боло соҳиб мешавад.*¹⁰

3,19 *Ҳикмати ин ҷаҳон пеши Худо ҷаҳолат аст.* Одам дар ҷустуҷӯҳои худ ҳеч гоҳ Худоро пайдо карда наметавонад, ва ҳикмати инсон ҳеч гоҳ чунин нақшаи наҷотро эҷод карда наметавонист, ки мувофиқи он Худо Одам шуда, барои гуноҳкорони айбдор, нафратовар ва исёнкор мемурада бошад. Айюб 5,13-ро иқтибос оварда, ояти 19 нишон медиҳад, ки Худо бар ҳикмати тахминшавандаи инсон ғолиб мешавад, то ба мақсадҳои Худ расад. Одам, бо ҳамаи ҳикматаш, наметавонад нақшаҳои Худоро вайрон кунад. Ба ҷои ин аксаран Худо ба одамон нишон медиҳад, ки бо вучуди ҳикмати *дунявии* худ онҳо хеле суст ва беқувватанд.

3,20 Ояте ки ин ҷо аз Забур 93,11 оварда шудааст, таъкид мекунад, ки *Худованд* ҳамаи андешаҳои *ҳақимони* ин ҷаҳонро *медонад* ва ҳамчунин медонад, ки онҳо *ботил*, ҳечу пуч ва бесамаранд. Ҷаро Павлус ин қадар кӯшиш ба харҷ медиҳад, то ҳикмати дунявиро фош кунад? Азбаски он дар назди кӯринтиён эътибори баланд дошт. Онҳо аз пайи он дохилёне мерафтанд, ки, ба ақидаи онҳо, махсусан бо чунин хирадмандӣ фарқ мекарданд.

3,21 Ҳамаи гуфтаҳои болоро ба назар гирифта, *ҳеч кас* набояд *ба одамон фахр кунад*. Ҳангоме ки сухан дар бораи хизматгори ҳақиқии Худо меравад, мо бояд на аз он фахр кунем, ки ба онҳо тааллуқ дорем, балки, аниқтараш, дарк намоем, ки онҳо ба мо тааллуқ доранд. *Ҳамааш аз он шумост.*

3,22 Касе ин оятро “*рӯйхати моликияти фарзанди Худо*” номидааст. Кормандони масеҳӣ ба мо тааллуқ доранд — хоҳ муждабар Павлус бошад, хоҳ муаллим Апӯллӯс ё шубон Кифо. Азбаски ҳамаи онҳо ба мо тааллуқ доранд, аблаҳона аст, агар бигӯем, ки ба яке аз онҳо тааллуқ дорем. Сипас, *ҷаҳон* ҳамчунин аз он мост. Чун шарикони мероси Масеҳ, замоне мо онро тасарруф хоҳем намуд, аммо он ҳозир ҳам аз рӯи ваъдаи Худо аз он мост. Онҳое ки ҷаҳонро идора мекунанд, дарк намекунанд, ки инро барои мо мекунанд. *Ҳаёт* аз он мост. Бо ин суханон мо на мавҷудияти одиро, балки

ҳаётро ба маънои ҳақиқитарин ва пурратарин дар назар дорем. *Мамот* ҳамчунин аз мост. Он дигар барои мо душмани даҳшатовар нест, ки ҷонро ба номаълумии торик меандозад; акнун он фиристодаи Худост, ки ҷонро ба осмон мебарад. *Ҳозира ва оянда* — *ҳамааш аз он шумост*. Дуруст гуфта шудааст, ки ҳама чиз дар хизмати он касест, ки ба Масеҳ хизмат мекунад. А. Т. Робертсон боре гуфтааст: “Ситораҳое ки дар мадори худ ҳаракат мекунанд, — онҳо ҳам дар ҷониби шахсе мебошанд, ки дар наҷот додани ҷаҳон ҳамкори Масеҳ шудааст”.

3,23 Ҳамаи масеҳиён ба Масеҳ тааллуқ доранд. Баъзе Кӯринтиён изҳор мекарданд, ки бар хилофи ҳамаи дигарон, танҳо онҳо ба Ӯ тааллуқ доранд. Онҳо “*хизби Масеҳ*”-ро ташкил медоданд. Аммо Павлус ин гуфта-хоро рад мекунад. Ҳамаи мо *аз он Масеҳ* ҳастем, *ва Масеҳ* — *аз он Худо*. Ҳамин тариқ, ба покон қадру қимати сазовори онҳоро нишон дода, Павлус мефаҳмонад, ки ташкил додани гурӯҳҳо ва ҷудой андохтан дар калисо то ҷӣ андоза аблаҳона аст.

4,1 Павлус мегӯяд, ки барои ба вай ва фиристагони дигар дуруст баҳо додан покон бояд онҳоро *ходимон* ё ёрдамчиёни *Масеҳ ва муваккалонии асрори Худо* ҳисобанд. Муваккал — хизматгорест, ки ғамхориро оиди касе ё оиди моликияти вай ба ӯҳда мегирад. *Асрори Худо* — асрори то ҳол пӯшидае мебошанд, ки Худо дар давраи Паймони Навин ба фиристагон ва пайғамбарон ошкор кард.

4,2 Талаботи асосӣ ба *муваккал* — *амин баромадани ӯст*. Одамон ҷолоқӣ, хирадмандӣ, некӯаҳволӣ ва муваффақиятро қадр мекунанд; аммо Худо касонро мечӯяд, ки дар ҳама чиз ба Масеҳ содиқ мемуранд.

4,3 Он садоқатро ки аз муваккал талаб карда мешавад, баҳо додани одамон душвор аст. Барои ҳамин ҳам Павлус ин ҷо мегӯяд, ки *барои* вай *кам аҳамият дорад*, ки кӯринтиён ё одамони дигар *дар ҳаққи* вай *ҷӣ гуна ҳукм мекунанд*. Павлус мефаҳмад, ки одам оиди садоқати ҳақиқӣ ба Худо ҳукми бозътибор тартиб дода наметавонад. Вай илова мекунад: “*худи ман ҳам ҳукме дар ҳаққи худ намекунам*”. Вай возеҳан мефаҳ-

мад, ки аз рӯи зода шудан қисми оилаи инсонист ва ҳукмхояш ҳамеша ба ғоидаи худаш майл хоҳанд дошт.

4,4 “*Ман дар худ айбе намебинам*” гуфта, фириства онро дар назар дорад, ки дар мавриди хизмати масеҳиёна вай дар худ ҳеҷ гуна норостие намебинад. Вай тамоман дар назар надорад, ки дар ҳаёташ ҳеҷ гуноҳе ё ягон чизи аз камолот дурро намебинад! Ин суханонро дар матни умумӣ хондан лозим аст, ва ин ҷо мавзӯи сухан — хизмати масеҳиёна ва садоқат дар он аст. Аммо ҳатто агар Павлус ҳақиқатан ҳам дар худ айберо намеид, *бо ин худро сафед* намекард. Вай барои дар ин кор баҳо додан салоҳият надорад. Дар ниҳояти кор, Довар Худованд аст.

4,5 Бо назардошти ин, мо бояд дар баҳо додани хизмати масеҳиёна хеле боэҳтиёт бошем. Мо ба он моилем, ки чизи таъсирбахш ва хангоманокро болобардор намоем ва ба кори хоксоронае ки диққатро ҷалб намекунад, баҳои сазовор надихем. Тарзи рафтори беҳато чунин аст: *ба ҳеҷ вачҳ пеш аз вақт ҳукм накунад*, балки сабр кунед, *то даме ки Худованд биёяд*. \bar{U} на танҳо чизи намоёнро, балки ҳаракатҳои дилро — на танҳо амали иҷрошударо, балки барои ҷи он карда шудааст, баҳо дода метавонад. \bar{U} ниятҳои дилҳоро ошкор хоҳад кард, ва ёдрас намудан лозим нест, ки ҳар он чи барои нишон додан ва шӯҳратманд кардани худ анҷом дода шудааст, лоики мукофот нахоҳад шуд.

Суханони “*ҳар кас аз ҷониби Худо таҳсин хоҳад ёфт*”-ро набояд чун ваъдаи оддие ҳисобем, ки ҳар масеҳиро дар он рӯз барои хизматаш таҳсин хоҳанд кард. Ин суханон маънои онро доранд, ки ҳар касе ки сазовори таҳсин аст, онро на аз одамон, балки аз Худо мегирад.

Дар ҳашт ояти оянда фириства возеҳан ба он ишорат мекунад, ки сабаби ҷудоии дар қалисои Қӯринт саршуда ғурур аст.

4,6 Пеш аз ҳама, вай мефаҳмонад, ки оиди хизмати масеҳиёна ва майли аз пайи роҳбарон рафтани (3,5–4,5) сухан ронда, вай худро ва Апӯллӯсро чун мисол зикр карда буд. Қӯринтиён на танҳо дар атрофи Павлус

ва Апӯллӯс, балки дар атрофи дигар одамони қалисои худ ғуруҳҳо ташкил мекарданд. Аммо аз боиси боилтифотӣ ва назокати масеҳиёна Павлус ҳамаи инро *ба худ ва ба Апӯллӯс нисбат* дод, то масеҳиён дар мисоли онҳо омӯзанд, ки оиди роҳбарони худ ақидаи муболиғанок доштан ва дар атрофи онҳо ҷамъ омада, боиси мағрурии онҳо шудан нодуруст аст. Вай меҳост, ки покони ҳама чиз ва ҳама касро аз рӯи Навишта баҳо диҳанд.

4,7 Агар як муаллим-масеҳӣ аз дигаре бештар лаёқатманд бошад, ин фақат аз он сабаб аст, ки Худо вайро ҳамин тавр кардааст. Ҳар он чи вай дорад, аз Парвардигор гирифтааст. Умуман ин ба ҳамаи мо дахл дорад: ҳар он чи мо дорем, Худо ба мо додааст. Агар чунин бошад, аз ҷи фаҳр кунем ва такаббур намоем? Мо тамоман на аз боиси ўҳдабароии худ маҳоратҳо ва истеъдодҳо дорем.

4,8 Қӯринтиён мағрур шуданд; онҳо аллакай *сер* шуданд. Онҳо аз худ фаҳр мекарданд, чунки бахшоииҳои рӯҳонии бисёре доштанд, онҳо аллакай *сарватдор* шуданд. Онҳо боқаруфар, бароҳат ва осудаҳолона зиндагӣ мекарданд. Онҳо ба ҳеҷ чиз мӯҳтоҷ набуданд. Онҳо чунон рафтор мекарданд, ки гӯё аллакай подшоҳӣ мекарда бошанд, аммо инро бе фириствагон мекарданд. Павлус мегӯяд, ки меҳост вақти подшоҳӣ *аллакай* биёяд, то вай ҳамроҳи онҳо *салтанат ронда* тавонад! Аммо, чуноне ки касе гуфтааст, “*ҳаёт вақти тайёри ба салтанат аст*”. Масеҳиён ҳамроҳи Исои Масеҳ подшоҳӣ хоҳанд кард, вақте ки \bar{U} бармегардад ва Подшоҳии Худо дар замин барпо мекунад. Аммо ҳоло ба онҳо имтиёзи бо Начоткори радшуда дар шармандагии \bar{U} ҳамроҳ будан ато шудааст. Ҷ. П. Баркер меогоҳонад:

*Ҳоло, ки Худованд ҳанӯз тоҷи Худо нагирифтааст, тоҷи худро ҷустан паймоншиканист. Бо вучуди ин, баъзе масеҳиён дар Қӯринт маҳз ҳамин корро мекарданд. Худи фириствагон хориш Масеҳро дар худ доштанд. Аммо масеҳиёни Қӯринт “сарватманд” ва “начиб” буданд. Онҳо ба вақтгузаронии хуш майл доштанд, дар ҳоле ки Худованди онҳо душворӣ мекашид.*¹¹

Ҳангоми тоҷгузориҳо ашрофон то даме ки подшоҳашон тоҷгузорӣ карда нашавад, ҳеч гоҳ тоҷҳои худро ба сар намегузоштанд. Кӯринтиён ин тартибро тағйир доданд; онҳо аллакай подшоҳӣ мекарданд, дар ҳоле ки Худованди онҳо ханӯз радшуда буд!

4,9 Бар хилофи худписандии кӯринтиён, Павлус насиби фириस्ताгонро тасвир мекунад. Вай онҳоро ба сахна назди ҳайвонҳои ваҳшӣ партофташуда тасвир мекунад, дар ҳоле ки *фариштагон ва одамон* ба онҳо менигаранд. Чуноне ки Годет гуфтааст, “барои худписандӣ ва худситоии кӯринтиён вақти номувофиқе буд, дар ҳоле ки Калисо дар тахт буд, фириस्ताҳо дар зери шамшер буданд”.

4,10 Ҳангоме ки ба фириस्ताҳо чун ба *ҷоҳилон ба хотири Масеҳ* менигаристанд, бовардорон дар ҷамъият чун масеҳиёни ҳақим маълум буданд. Фирриस्ताҳо *нотавон* буданд, аммо кӯринтиён аз нотавонӣ азият намекашиданд. Мартабаи баланди онҳо бо беобрӯии фирриस्ताҳо тазоди сахт дошт.

4,11 Фирриस्ताҳо чунин намеҳисобиданд, ки аллакай вақти тантана ё подшоҳӣ фаро расидааст. Онҳо аз *гуруснагӣ* ва *ташнагӣ*, *бараҳнагӣ* ва таъкибот азият мекашиданд. Онҳоро шикор мекарданд, таъкиб менамуданд, онҳо бехона ва *сарсон* *саргардон* буданд.

4,12 Онҳо бо *дастони худ кор карда*, воситаи рӯзгузаронӣ дарёфт мекарданд. Онҳо ба таҳқирҳо бо баракатдихӣ ҷавоб меоданд. Ҳангоме ки ба онҳо *зулм* мекарданд, онҳо муқобилат намекарданд, балки ҳамаашро пурсаброна таҳаммул менамуданд.

4,13 Ҳангоме ки ба онҳо *бӯхтон* мезаданд, онҳо аз одамон илтиҷо мекарданд, ки Худованд Масеҳро қабул кунанд. Хулоса, онҳо чун *хасрӯбаи ҷаҳон*, чун *ахлоти ҳама* шуда буданд. Ин тасвири укубатҳо ба хотири Масеҳ бояд ба дили мо таъсир кунад. Агар фирриста Павлус имрӯзҳо мезист, вай ба мо ҳамон чизро мегуфт, ки ба кӯринтиён гуфта буд: “Шумо бе мо подшоҳӣ мекунед?”

4,14 Дар оятҳои 14–21 Павлус бори охир онҳоро оиди ҷудоихояшон насиҳат медиҳад. Бо истеҳзо сухан ронданаширо дарк намуда, вай мефаҳмонад, ки инро *на барои он*

кардааст, ки онҳоро *хичил* кунад, балки аниқтараш барои он ки *чун фарзандони маҳбуби худ насиҳат диҳад*. На ҳисси дарду алам, балки ҳавасмандии самимӣ оиди неқӯахволии рӯҳонии онҳо вайро водор намуд чунин сухан гӯяд.

4,15 Фирриста ба онҳо ёдрас мекунад, ки *агарчи* онҳо *ҳазорон* насиҳатгарон *дар Масеҳ* доранд, аммо падар дар бовар танҳо яктост. Павлус худаш онҳоро ба назди Худованд овард; вай падари рӯҳонии онҳо буд. Бисёриҳо метавонистанд омада, онҳоро таълим диҳанд, аммо ҳеч каси дигар наме-тавонист чун оне ки ба онҳо оиди Барра шаҳодат дода буд, барояшон чунин ғамхории навозишкорона зоҳир намояд. Павлус аҳамияти хизмати муаллимиро кам карданӣ нест, вай фақат ҳақиқати ба ҳамаи мо маълумро тасдиқ мекунад: бисёриҳо метавонанд хизмати масеҳиёнаро бе ҳавасмандии шахсӣ оиди покон кунанд; ҳавасмандии шахсӣ хоси шахсонест, ки ба покон оиди Масеҳ шаҳодат дода буданд.

4,16 Бинобар ин Павлус онҳоро бовар мекунонад, ки ба садоқати фидокоронаи вай ба Масеҳ, ба ғамхории хастанашавандаи вай оиди бародарон-масеҳиён — ба он чи вай дар оятҳои 9–13 тасвир кардааст, — *тақлид* намоянд.

4,17 Барои расидан ба ин мақсад ёрӣ расонданӣ шуда, Павлус ба назди онҳо *Тимотиусро*, *фарзанди маҳбуб* ва *мӯтабар* *худро дар Худованд фирристонд*. Ба Тимотиус вогузор шуда буд, ки *роҳҳои* Павлусро *дар Исои Масеҳ* ба ёди онҳо *оварад*, роҳхоеро, ки вай дар ҳамаи калисоҳо таълим меод. Павлус мегӯяд, ки вай ҳамон тавре рафтор мекард, ки мавъиза мекард, ва ҳар касе ки дар хизмати масеҳиёна иштирок мекунад, бояд чунин бошад.

4,18 Ҳангоме Павлус мефаҳмонд, ки Тимотиусро ба назди онҳо мефирристад, баъзе тӯҳматгарон дар Кӯринт метавонистанд зуд тахмине пеш оваранд, гӯё Павлус метарсад худаш биёяд. Ин одамон *мағрур* шудаанд, ба гумони ин ки худи Павлус *намеояд*.

4,19 Аммо вай ваъда медиҳад, ки дар ояндаи наздик *хоҳад омад*, *агар Худованд* *бихоҳад*. Ҳангоме ки вай меояд, зуд ғурури

он касонеро, ки ин гуна озод сухан меронанд, аммо қуввати рӯхонӣ надоранд, фош хоҳад кард.

4,20 Дар ниҳояти кор қувват аҳамият дорад, зеро дар *Малакути Худо* на суханон, балки корҳо аҳамият доранд. Он на аз изҳорот, балки аз воқеият иборат аст.

4,21 Ба худи онҳо вобаста аст, ки Павлус чӣ гуна назди онҳо меояд. Агар онҳо рӯҳи исёнкориро зоҳир намоянд, вай назди онҳо бо калтак меояд. Аммо агар онҳо хоксор ва итоаткор бошанд, вай бо муҳаббат ва рӯҳи мулоимат меояд.

Б. Бадахлоқӣ дар байни масеҳиён (Б. 5)

Дар боби 5 оиди зарурати интизоми калисоӣ гуфта мешавад, агар яке аз аъзоёни калисо гуноҳи чиддӣ содир карда бошад, ки ба чамбият маълум шудааст. Интизом дар калисо даркор аст, то покии он дар назари ҷаҳон нигоҳ дошта шавад ва низ барои он даркор аст, ки Рӯҳи Пок хомӯш нашуда, бар болои он кор кунад.

5,1 Аз афташ, *овозае* паҳн шуда буд, ки яке аз мардони калисои Қӯринт *зино* кардааст. Ин гуноҳи махсусе буд, ки *ҳатто бутпарастони* беҳудо онро содир намекарданд. Ба таври мушаххас гуноҳ аз он иборат буд, ки ин шахс бо *зани падари худ* ғайриқонунӣ ишқварзӣ мекард. Модари ҳақиқии ин шахс, бешубҳа, мурда буд, ва падараш бори дуюм зан гирифта буд. Дар ин ҷо зани падар гуфта, модарандар дар назар дошта шудааст. Азбаски оиди чораҳое ки бояд нисбати зан қабул карда шаванд, чизе гуфта нашудааст, метавонем хулоса барорем, ки вай нобовар буд. Ҳукми Калисо ба вай паҳн намешуд.

5,2 Масеҳиёни Қӯринт ба ин чӣ ақсул-амале нишон доданд? Ба ҷои он ки саҳт андӯхгин бошанд, онҳо мағрур ва ҳаво-баланд буданд. Шояд гуноҳкорро ба ҷазо накашида, онҳо аз ботаҳаммул будани худ фаҳр мекарданд. Ё шояд, онҳо аз фаровонии бахшоишҳои рӯхонӣ дар калисо чунон мағрур шуда буданд, ки ба ҳодисаи руҳдода дикқати чиддӣ надоданд. Ё ин ки барои онҳо миқдори аъзоёни калисо аз покӣ афзалтар буд. Гуноҳ онҳоро хичил намекард.

Ва шумо мағрур шудаед, ба ҷои он ки мотам гиред, то он касе ки чунин коре кардааст, аз миёни шумо бадар шавад. Ин ҷо дар назар дошта шудааст, ки агар масеҳиён дар ин маврид фурутанӣ муносибро дар назди Худованд зоҳир мекарданд, Ӯ Худаш гуноҳкорро як навъе ҷазо дода, корро ҳал мекард. Эрдман мегӯяд:

*Онҳо бояд мефаҳмиданд, ки ҷалоли ҳақиқии Калисои масеҳӣ на дар хушсуханӣ ва бахшоишҳои муаллимони бузурги он, балки покии ахлоқ ва ҳаёти намунавии аъзоёни он аст.*¹²

5,3 Ба бепарвоии онҳо фириста муносибати худро муқобил мегузорад ва изҳор мекунад, ки агарчи *гоиб* аст, лекин бо вучуди он, гӯё ки назди онҳо бошад, оиди ин кор *аллакай ҳукм* кардааст.

5,4 Вай Калисоеро намояндагӣ мекунад, ки барои ба ҷавобгарӣ кашидани гуноҳкор чамъ омадааст. Агарчи вай ҷисман хузур надорад, лекин, ҳангоме ки онҳо *ба исми Худованди мо Исои Масеҳ чамъ* мешаванд, *рӯҳан* ҳамроҳи онҳост. Худованд Исо ба Калисо ва фиристагон кудрат додааст, ки дар ин мавридҳо ҷазоро ба кор баранд. Бинобар ин Павлус бо *қуввати* (ё бо эътибори) Худованд Исои Масеҳ амал мекард.

5,5 Вай чӣ карда метавонист? Ин гуна *шахс барои ҳалокати ҷисмиаш ба шайтон супурда шавад, то ки рӯҳаш дар рӯзи Худованди мо Исои Масеҳ наҷот ёбад.* Тафсири-дихандагон оиди маънои ин ҷумла ихтилофи ақида доранд. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки он аз калисои маҳаллӣ дур карданро тасвир мекунад. Берун аз Калисо — соҳаи ҳукмронии шайтон аст (1Юх. 5,19). Бинобар ин “*ба шайтон супурда шавад*” маънои аз Калисо дур карданро дорад. Дигарон ақида доранд, ки ба фиристагон кудрати махсуси ба шайтон супурдан дода шуда буд, аммо имрӯз масеҳиён ин гуна кудрат надоранд.

Ҳамчунин оиди маънои ибораи “*ҳалокати ҷисм*” ихтилофи ақидаҳо ҳаст. Бисёриҳо чунин меҳисобанд, ки он азобҳои ҷисмониро ифода мекунад, ки Худо мефиристад, то дар ҳаёти кас кудрати ҳавасҳо ва одатҳои гуноҳолудро вайрон кунад. Дигарон чунин ақида доранд, ки “*ҳалокати ҷисм*” марги

тадричист, ки ба одам имкон медиҳад, то тавба кунад ва халосӣ ёбад.

Дар ҳар ҳол мо бояд дар ёд дошта бошем, ки чазо додани масеҳиён ҳамеша бояд ба барқароршавии мушоракати онҳо бо Худо мусоидат кунад. Дур кардан аз калисо худ аз худ ҳеч гоҳ охир нест, аммо ҳамеша воситаи наздикшавии охир аст. Мақсади ниҳии он ҳамин аст, ки *“рӯҳ дар рӯзи Худованди мо Исои Масеҳ наҷот ёбад”*. Дигар хел карда гӯем, ин ҷо фикре оиди лаънати ҷовидонии одам нест. Парвардигор ўро дар ин зиндагӣ барои гуноҳи содиркардааш чазо медиҳад, аммо вай *дар рӯзи Худованди мо Исои Масеҳ наҷот* хоҳад ёфт.

5,6 Ҳозир Павлус қӯринтиёнро барои он мазамат мекунад, ки онҳо *фаҳр* мекунанд, ё худситоӣ мекунанд. Шояд, онҳо худро сафед карда мегуфтанд, ки ин фақат як бор шуда буд. Онҳо бояд медонистанд, ки *андак хамиртуруш тамоми хамирро метуришонанд*. *Хамиртуруш* ин ҷо рамзи гуноҳи ахлоқист. Фириста мегӯяд, ки агар онҳо нисбати гуноҳи хурде дар калисо бепарво бошанд, он ба зудӣ чунон паҳн хоҳад шуд, ки ба тамоми ҷамоат таъсири чиддӣ хоҳад расонд. Интизоми одилона, тақводорона барои он даркор аст, ки сифатҳои хоси Калисо нигоҳ дошта шаванд.

5,7 Бинобар ин онҳо бояд *хамиртуруши кӯҳнаро тоза* кунанд. Дигар хел карда гӯем, онҳо бояд бар зидди бадӣ чораҳои саҳт бинанд, то ки *хамии нав* буда тавонанд — ба маънои покӣ. Сипас Павлус илова мекунад: *“... чунки шумо бе хамиртуруш ҳастед”*. Дар Масеҳ Худо онҳоро пок, росткор ва беайб мебинад. Ин ҷо фириста мегӯяд, ки ҳолати онҳо бояд ба мавқеи онҳо мувофиқат кунад. Аз рӯи мавқеи худ онҳо бе хамиртуруш ҳастанд. Акнун онҳо бояд дар корҳои худ низ бе хамиртуруш шаванд. Моҳияти онҳо бояд ба номашон мувофиқат кунад, ва рафторашон — ба боварашон.

Зеро ки Фисҳи мо, Масеҳ, барои мо забҳ шудааст. Оиди нони бе хамиртуруш фикр карда, Павлус фикран ба иди Фисҳ бармегардад. Дар арафаи рӯзи аввали Фисҳ яҳудӣ мебоист тамоми хамиртурушро аз хона дур мекард. Вай тағорай хамирро тоза

мекард. Вай он ҷоеро, ки хамиртуруш нигоҳ дошта мешуд, то даме тоза мекард, ки аз он нишоне намонад. Вай чароғро гирифта, хонаро аз назар мегузаронд, то боварӣ ҳосил кунад, ки чизе аз мадди назараш дур намондааст. Сипас вай дастонашро сӯи Худо бардошта, чунин мегуфт: *“Худоё, ман тамоми хамиртурушро аз хонаам дур кардам, ва агар хамиртуруше ҳаст, ки ман дар бораи он намедонам, ман аз тахти дил онро низ мепартоям”*. Ин рамзи аз гуноҳ ҷудо шудани вай буд, ки имрӯзҳо масеҳӣ ба он даъват шудааст.

Забҳи барраи Фисҳ рамз, ё тимсоли марги Худованди мо Исои Масеҳ дар салиб буд. Ин оят яке аз оятҳои зиёде дар Паймони Навин аст, ки принципҳои усули рамзии омӯзиши Навиштаҳои Покро муайян мекунанд. Бо ин мо дар назар дорем, ки шахсиятҳо ва ҳодисаҳо дар Паймони Кухан тимсолҳо ё сояҳои оянда буданд. Бисёри онҳо омадани Худованд Исоро, ки барои гирифтани гуноҳҳои мо Худро қурбон мекунад, рӯйрост пешгӯӣ мекарданд.

5,8 Ин ҷо *“ид”* на ба Фисҳ ё Шоми Худованд дахл дорад, балки, аниқтараш, ба маънои умумӣ истифода мешавад ва тамоми ҳаёти масеҳиро тасвир мекунад. Тамоми ҳаёти мо бояд иди хурсандӣ бошад, ва он бояд на бо *хамиртуруши кӯҳнаи* гуноҳ ва на бо *хамиртуруши шарорат ва макр* ба ҷо оварда шавад. Дар Масеҳ шодӣ карда, мо набояд дар дил нисбати дигарон кина дошта бошем. Аз ин ҷо мо мебинем, ки фириста Павлус оиди *хамиртуруш* на ба маънои тахтуллафзӣ — на оиди он чи барои пухтани нон даркор аст, — балки ба маънои рӯҳонӣ мегуфт, ва онро тасвир мекард, ки гуноҳ ба ҳар чизе ки расад, онро нопок мекунад. Мо бояд ҳаёти худро *бо фатири покӣ ва ростӣ* гузаронем.

5,9 Ҳозир Павлус онро мефаҳмонад, ки пештар ба онҳо навишта буд, — *бо зинкорон алоқа накардан*. Он факт, ки ин мактуб гум шуда буд, ба илҳоми илоҳии Навиштаҳои Пок таъсир намерасонад. На ҳамаи номаҳои навиштаи Павлус илҳоми илоҳӣ доштанд, балки фақат ҳамонҳое ки Худо лоиқ донист, то ба Навиштаҳои Пок дохил карда шаванд.

5,10 Ин чо фириста фаҳмондани суханони худро оиди зарурати алоқа накардан бо *зинокорон* давом медиҳад. Инро гуфта, вай дар назар надошт, ки онҳо бояд аз ҳама гуна алоқа бо одамони нопорсо канорагири кунанд. Дар ҷаҳон буда, мо мачбурем бо одамони начотнаёфта сарувор дошта бошем, ва мо доништа наметавонем, ки онҳо то кадом дараҷаи гуноҳ афтодаанд. Барои дар ҷудоии комил аз гуноҳкорон зистан моро *лозим меомад*, ки аз ҷаҳон берун шавем.

Бинобар ин Павлус таъкид мекунад, ки ҷудоии пурраро аз *зинокорони ин ҷаҳон*, аз *ҳаромризқон*, *горатгарон* ва *бутпарастон* дар назар надошт. *Ҳаромризқ* — касест, ки дар кори худ ва ё дар корҳои молиявӣ беинсоф аст. Масалан, ҳар касе ки дар найрангҳои андозсупорӣ айбдор аст, бояд барои ҳаромризқӣ дур карда шавад. *Горатгарон* — касоне мебошанд, ки барои сарватманд шудан ба зӯрварӣ даст мезананд, ва таҳдиди зарар расондан ё аз ҳаёт маҳрум намуданро мекунанд. *Бутпараст* — касест, ки на ба Худо, балки ягон чизе ё касеро парастид мекунад, ва касест, ки гуноҳҳои дахшатноки бадахлоқона содир мекунад, ки қариб ҳамеша бо бутпарастӣ алоқаманданд.

5,11 Павлус онҳоро аз алоқа бо *бародаре* огоҳонидан меҷӯяд, ки худро масеҳӣ меномад ва дар айни замон яке аз ин гуноҳҳои дахшатнокро содир мекунад. Суханони вайро ба таври зерин баён кардан мумкин аст:

“*Ман ба шумо гуфта будам ва боз меӯям: шумо бо касе ки худро масеҳӣ номида, зинокор, ё ҳаромризқ, ё бутпараст, ё бадзабон, ё бадмаст, ё горатгар аст, набояд ҳатто хӯрок хӯред*”.

Бисёр вақт ба мо лозим меояд, ки бо нобоварон сарувор дошта бошем, ва аксаран мо метавонем ин алоқаҳоро барои ба онҳо шаҳодат додан истифода барем. Ин алоқаҳо ба масеҳӣ на ба он андозае зарар меоваранд, чуноне ки алоқа бо шахсоне ки пайрави масеҳият мебошанд, аммо дар гуноҳ зиндагӣ мекунанд. Мо набояд ба чизе роҳ диҳем, ки чунин шахс чун тағфул ба гуноҳаш ҳисобида тавонад.

Ба рӯйхати гуноҳкорон, ки дар ояти 10 оварда шудааст, Павлус дар ояти оянда

бадзабонон ва бадмастонро илова мекунад. *Бадзабон* касест, ки нисбати каси дигар суханони ҳақоратомез ва дағалро ба кор мебарад. Аммо мо ин чо огоҳониданро илова карданӣ ҳастем. Оё шахсеро, ки асабӣ шуда, суханони беандеша гуфтааст, аз Калисо дур кардан лозим аст? Мо ақида дорем, ки не, чунки фикр мекунем, ки суханони Павлус ба одати ҳамешагӣ дахл доранд. Дигар хел карда гӯем, касеро *бадзабон* номидан мумкин аст, ки доимо дигаронро таҳқир мекунад. Дар ҳама ҳолат, ин бояд барои мо чун огоҳонидан хизмат кунад: забони худро назорат кардан лозим аст. Чуноне ки д-р Айэнсайд гуфтааст, бисёриҳо мегӯянд, ки онҳо дар гуфтор беэҳтиётанду бас, аммо, мегӯяд вай, онҳо гуфта метавонистанд, ки бо милтиқ беэҳтиётанд.

Бадмаст — касест, ки нӯшокиҳои масткунандаро бисёр истеъмол мекунад.

Оё дар ҳақиқат фириста Павлус дар назар дорад, ки бо масеҳие ки ин корҳоро мекунад, мо бояд *якҷоя хӯрок ҳам нахӯрем*? Оят маҳз ҳаминро таълим медиҳад! Мо бо вай на дар Шои Худованд, на дар хӯрокхӯрии маъмулӣ набояд якҷоя хӯрок хӯрем. Ин чо истисноҳо буда метавонанд. Масалан, зан-масеҳӣ бояд бо шавҳари худ, ки аз ҷамоат дур карда шудааст, якҷоя хӯрок хӯрад. Аммо қоидаи умумӣ чунин аст: нисбати масеҳиёне ки дар чунин гуноҳҳо айбдоранд, бояд ба дарғақунии ҷамъиятӣ ба кор бурда шавад, то ки андозаи қабоҳати гуноҳшонро фаҳманд, ва тавба кунанд. Агар ба мо эътироз кунанд, ки Худованд бо зинокорон ва гуноҳкорон хӯрок мехӯрд, мо бояд гӯем, ки ин одамон худро пайравони Ӯ эълон накарда буданд ва, ҳамроҳи онҳо хӯрок хӯрда, Ӯ онҳоро шогирдони Худ намеҳисобид. Ин порча таълим медиҳад, ки мо набояд бо масеҳиёне ки бадахлоқона умр ба сар мебаранд, муносибат дошта бошем.

5,12 Ду саволе ки Павлус дар ояти 12 додааст, маънои онро доранд, ки ба масеҳӣ ӯҳдадорӣ доварӣ кардани нобоварон воғузор нашудааст. Гуноҳкорони ҷаҳони атрофи мо дар рӯзи меомада ба довариҳои Худи Худованд дучор хоҳанд шуд. Аммо мо ӯҳдадорем *онҳоро, ки дар дохил* — дар

Калисо мебошанд, доварӣ кунем. Калисои маҳаллӣ вазифадор аст, ки интизоми тақводоронаро ба амал оварад.

Боз ҳам ба мо эътироз карда метавонанд, ки Худованд чунин таълим меод: “Хукм накунад, то худ хукм карда нашавед”. Мо чунин ҷавоб медиҳем, ки ин ҷо \bar{U} оиди сабабҳои водоркунандаи рафтори мо суҳан меронд. Мо набояд оиди сабабҳои водоркунандаи рафтори одам хукм кунем, чунки барои чунин муҳокимарониҳо салоҳият надорем. Аммо Сухани Худо комилан равшан мегӯяд, ки мо бояд гуноҳи дар ҷамъомади Худо маълумшударо доварӣ кунем, то ки эътибори покиро нигоҳ дорем ва бародари гуноҳкардаро дар мушоракат бо Худованд барқарор кунем.

5,13 Павлус мефаҳмонад, ки *Худо довари онҳоеро, ки дар берунанд*, яъне нобоваронро, ба \bar{u} ҳдаи Худ мегирад. Дар айни ҳол, қӯринтиён бояд довариеро, ки Худо ба онҳо воғузур кардааст, амалӣ кунанд, яъне *фосикро* аз миёни худ дур кунанд. Ба ҳамаи аҳли калисо эълон кардан лозим аст, ки ин бародар дигар ба ҷамоат тааллуқ надорад. Эълон бояд бо андӯҳ ва фурутанӣ самимӣ ба ҷо оварда шавад, ва сипас бояд оиди барқарории рӯҳонии шахси роҳгумшуда доимо дуоҳо гуфта шаванд.

В. Муурофияҳо дар байни масеҳиён (6,1–11)

Ёздаҳ ояти аввали боби 6 оиди муурофияҳо дар байни масеҳиён мегӯянд. Ба Павлус хабар расид, ки баъзе масеҳиён ба доварони ин ҷаҳон мууроҷиат карда, бародарони худ – масеҳиёнро ба муурофия кашидани буданд. Бинобар ин вай насихатҳоеро медиҳад, ки барои Калисо арзиши ҳамешагӣ доранд. Ба такрори суҳанони “магар намедонед?” (оятҳои 2,3,9,15,16,19) аҳамият диҳед.

6,1 Саволи якум изтироб ва хайратро ифода мекунад, ки касе аз масеҳиён фикреро роҳ додааст, то бародари худро ба довари *гуноҳкорон*, яъне доварон ё масъулони нобовар, ҷалб намояд. Павлус чунин мешуморад, ки касоне ки адолати ҳақиқиро медонанд, муурофияи худро ба назди одамони беадолат бурда, рафтори бемантиқ мекунанд. Ба худ

масеҳиёнро тасаввур кунед, ки адолатро дар касоне меҷӯянд, ки ҳеҷ чиз дода наметавонанд!

6,2 Дигар зухуроти бемантиқӣ, ки ба назар мерасад — он аст, ки шахсоне ки замоне *ҷаҳонро доварӣ хоҳанд кард*, наметавонанд корҳои камаҳамиятро байни худ ҳал кунанд. Навишта таълим медиҳад, ки ҳангоме Масеҳ дар қувват ва ҷалол бармегардад, масеҳиён ҳамроҳи \bar{U} бар замин подшоҳӣ хоҳанд кард, ва корҳои ки ба доварӣ оид ҳастанд, ба онҳо дода хоҳанд шуд. Агар масеҳиён *ҷаҳонро доварӣ* мекарда бошанд, магар муҳолифатҳои ночизи худро, ки ҳозир байни онҳо зоҳир мешаванд, ҳал карда наметавонанд?

6,3 Павлус ба Қӯринтиён ёдрас мекунад, ки онҳо *фариштагонро доварӣ хоҳанд кард*. Хайратовар аст, ки фириста ин тасдиқоти муҳимро ба матн ҷӣ хел дохил мекунад. Бе ҳеҷ гуна дабдаба ва суҳанпардозӣ вай он факти изтиробангезро баён мекунад, ки масеҳиён замоне *фариштагонро доварӣ хоҳанд кард*. Мо аз Номаи Яхудо 6, ва аз Номаи дуюми Петрус 2,4.9 медонем, ки фариштагон доварӣ карда мешаванд. Мо ҳамчунин медонем, ки онҳоро Масеҳ доварӣ хоҳад кард (Юҳ. 5,22). Оиди мо гуфтан мумкин аст, ки дар рӯзи меомада мо фариштагонро ба шарофати он доварӣ мекунем, ки бо Масеҳ дар иттиҳод ҳастем. Агар мо барои доварӣ кардани фариштагон ба қадри кофӣ бо-салоҳият бошем, пас бояд ба ҳал кардани масъалаҳои харрӯзаи *маишӣ* тавон дошта бошем.

6,4 *Лекин шумо, вақте ки муурофияи маишӣ доред, онҳоеро, ки дар калисо ҳеҷ эътибори надоранд, ба доварӣ мешинонед.* (Дар бисёр тарҷумаҳо ин ҷумла хабарӣ садо медиҳад, аммо онро чун савол фаҳмидан беҳтар аст. Павлус мепурсад, ки оё масеҳиён муҳолифатҳои худро ба довари *ҷаҳониён* мебароранд.) Калисои маҳаллӣ набояд доварони нобоварро баланд кадр кунад ва ба онҳо ҷойҳои фахриро диҳад. Албатта, онҳоро барои он коре ки дар ҷаҳон мекунанд, эҳтиром менамоянд, аммо корҳои ки ба калисо дахл доранд, аз доираи салоҳияти онҳо берунанд. Ҳамин тариқ, Павлус аз қӯринтиён мепурсад:

“*Ҳангоме байни шумо мунозираҳое пайдо мешаванд, ки довариҳои ҳолисонаи тарафи сеюмро металабанд, оё шумо аз Калисо меравед, оё худро ба довариҳои одамоне медиҳед, ки Калисо дар онҳо нуктасанҷии рӯҳониро намебинад?*”

6,5 Павлус инро мегӯяд, то онҳоро ба *хиҷил шудан* водор намояд. Наход рост аст, ки дар ҷамоате ки бо ҳикмат ва фаровонии бахшоишҳои рӯҳонии аъзоёни худ фахр мекард, *як нафар ҳам бохираде нест*, ки ҷанҷолҳоро дар *миёни бародарони худ* ҳал карда тавонад?

6,6 Аз афташ, ягон бохираде ёфт нашуд, зеро *бародар-масеҳӣ* бо *бародари худ* дар Масеҳ *мурофия* карданӣ шуда, корҳои гӯё оилавиरो ба довариҳои ҷаҳони нобовар баровардан меҳост. Ҳақиқатан вазъияти носазовор!

6,7 Ҷумлаи “*худи ҳамин ҳам барои шумо зиллатовар аст*” нишон медиҳад, ки дар ҳолати додашуда онҳо тамоман ноҳақ буданд. Онҳо набояд ҳатто фикреро роҳ диҳанд, ки ҳамдигарро дар мурофия таъкиб намоянд. Аммо, шояд, яке аз масеҳиён ин ҷо метавонист эътироз намояд: “Павлус, ту намефаҳмӣ, фалон бародар маро дар муомилаи харидуфурӯш фиреб дод”. Павлус ҷавоб медиҳад: *Чаро барои худ мазлумиятро афзал намедонед? Чаро ба маҳрумият тоб оварданро афзал намедонед?* Чунин муносибат ҳақиқатан масеҳиёна мебуд. Ба бадӣ тоб овардан аз бадӣ кардан хеле беҳтар аст.

6,8 Аммо мавқеи қӯринтиён чунин набуд. Ба ҷои он ки бадӣ ва фиребро босаброна таҳаммул намоянд, онҳо худашон дигаронро ва ҳатто бародарони худро дар Масеҳ *мазлум* мекарданд.

6,9 Наход онҳо фаромӯш карда бошанд, ки *золимони вориси Малакути Худо намешаванд?* Агар фаромӯш карда бошанд, пас вай рӯйхати гуноҳкоронеро, ки ба *Малакути Худо* намедароянд, такрор мекунад. Вай ин ҷо дар назар надорад, ки масеҳиёне ки ин гуноҳҳоро содир мекунанд, ҳалокшуда ҳастанд, балки, аниқтараш, мегӯяд, ки шахсоне ки чунин гуноҳҳоро содир мекунанд — масеҳӣ нестанд.¹³

Дар ин рӯйхат *зинокорон* аз *фосиқон* бо он фарқ мекунанд, ки *зино* алоқаи ҷинсии шахсони беникоҳ аст, дар ҳоле ки *фосиқӣ* ин гуна алоқаи шахсони дар никоҳ бударо мефаҳмонад. Чун дар ду рӯйхати пештараи боби 5, боз ҳам *бутпарастон* зикр шудаанд. *Ливотагарон* гуфта ин ҷо шахсоне дар назаранд, ки имкон медиҳанд баданашон дар алоқаи ҷинсии ғайритабиӣ истифода шавад, дар ҳоле ки *бачабозон* шахсоне мебошанд, ки дар ҳамин гуна алоқа дигаронро истифода мебаранд.

6,10 Павлус ба ин рӯйхат *дуздон*, *ҳаромризқон*, *бадмастон*, *бадзабонон* ва *горатгаронро* илова мекунад. Дуздон онҳое мебошанд, ки чизи ба дигарон тааллуқдоштаро мегиранд. Ба он аҳамият диҳед, ки гуноҳи ҳаромризқӣ ҳамеша дар байни бадкирдориҳои даҳшатноктарин зикр мешавад. Агарчи одамон метавонанд онро бахшанд ва диққати ҷиддӣ надиханд, Худо онро қатъиян маҳкум мекунад. *Ҳаромризқ* — шахсест, ки хоҳиши саҳти ба даст овардани молу мулкро дошта, аксаран барои ба даст овардани мақсади дилхоҳ воситаҳои ғайриқонуниро ба кор мебарад. *Бадмастон* гуфта асосан касоне номида шудаанд, ки аз нӯшокиҳои масткунанда суиистифода мекунанд. *Бадзабонон* — шахсоне мебошанд, ки дар ҳаққи дигарон ҳақорат мекунанд. *Горатгарон* — онҳое мебошанд, ки фоидаи беандоза гирифта, дар камбағалӣ ё мӯхточии дигарон сарватманд мешаванд.

6,11 Павлус дар назар надорад, ки масеҳиёни қӯринтӣ ҳамаи ин гуноҳҳоро содир кардаанд, аммо вай ёдрас мекунад, ки ин пеш аз бовар кардан ба онҳо хос буд: *баъзе аз шумо чунин будед. Аммо онҳо пок шуданд, қудсият пайдо карданд, ва сафед шуданд.* Онҳо аз гуноҳи худ ва аз нопокӣ бо Хуни Масеҳ пок шуданд ва доимо аз ҳама гуна нопокӣ бо Сухани Худо *пок шуданд*. Аз ҷаҳон барои Худо ҷудо шуда, онҳо бо амали Рӯҳи Пок *қудсият пайдо карданд*. Онҳо *ба исми Худованди мо Исои Масеҳ ва Рӯҳи Худо сафед шуданд*; яъне онҳо дар асоси он чи Худованд Исо дар салиб барои онҳо кард, дар назди Худо росткор ҳисобида шудаанд. Павлус ин ҷо чӣ далеле меоварад? Ин фикри

соддаро Годет хеле хуб ифода намудааст: “Аз чарии бетаг ба воситаи файз гузашта, масеҳӣ набояд ба ақиб баргардад”.

Г. Фосикӣ дар байни масеҳиён (6,12–20)

6,12 Дар оятҳои хотимавии ин боб фиришта баъзе принципҳои муҳокимарониро оиди он ки чӣ дуруст аст ва чӣ нодуруст, баён мекунад. Принципи якум он аст, ки он чи қонунӣ аст, метавонад бефоида бошад. Ҳангоме ки Павлус “*Ҳама чиз барои ман ҷоиз аст*” мегӯяд, вай қомилан ҳама чизро дар назар надорад. Масалан, барои вай мумкин набуд, ки гуноҳҳои дар боло зикршударо содир кунад. Вай ин ҷо фақат оиди чизҳои ахлоқан бетараф сухан меронад. Масалан, дар замони Павлус саволе рӯзмарра буд, ки оё гӯшти хуқро хӯрдани масеҳӣ ҷоиз аст. Моҳиятан он аҳамияти ахлоқӣ надошт. Барои Худо аҳамият надошт, ки шахс гӯшти хуқро мехӯрад ё не. Павлус ин ҷо танҳо онро мегӯяд, ки чизҳои муайян ҷоиз буда метавонанд, аммо бефоида. Ин метавонад чизе бошад, ки барои ман мумкин аст, аммо агар касе маро ҳангоми иҷрои он қор дарёбад, қори ман ўро ба васваса меандозад. Дар ин ҳолат ин қор барои ман тамоман нолоиқ аст.

Принципи дуюм он аст, ки чизи ҷоиз ба худ тобеъ қарда метавонад. Павлус мегӯяд: “... *набояд, ки чизе маро бандани худ гардонад*”. Имрӯзҳо ин бевосита ба нӯшокиҳои спиртӣ, тамоку ё маводи муҳаддир дахл дорад. Онҳо, чун бисёр чизҳои дигар, одамро ба худ тобеъ мекунад, ва масеҳӣ набояд ба худ имқони ба вобастагии ғуломона афтиданро диҳад.

6,13 Принципи сеюм ин аст: арзиши он чи барои масеҳӣ пурра ҷоиз аст, гузаранда буда метавонад. Павлус мегӯяд: “*Хӯроқ барои шикам аст, ва шикам барои хӯроқ; аммо Худо инро ва онро нест мекунад*”. Ин маънои онро дорад, ки *шиками* одам (ё меъда) қунон сохта шудааст, ки хӯроқро хӯрда, ҳал қарда метавонад. Гузашта аз ин, Худо ба таври аҷоиб хӯроқро қунон сохтааст, ки меъдаи одам онро қабул қарда метавонад. Аммо мо набояд ба хотири хӯроқ зиндагӣ қунем, чунки арзиши он гузаранда аст. Дар ҳаёти масеҳӣ хӯроқ набояд ҷоеро дошта бошад, ки

сазovor нест. Қунон зиндагӣ нақунед, ки гӯё муҳимтарин қизи ҳаёт — ба иштиҳои худ хуш омадан аст.

Шубҳае нест, ки бадан ба таври мӯъҷиза-осо барои қабул ва ҳазми хӯроқ мувофиқ гардонда шудааст; *лекин қисм на барои зино, балки барои Худованд аст, ва Худованд барои қисм аст*. Бадани инсонро тарҳрезӣ намуда, Худо онро ҳеҷ гоҳ барои истифода ба хотири мақсадҳои паст ё нопок муқаррар нақарда буд. \bar{U} ба нақша гирифта буд, ки он ба хотири қалоли Худованд ва хизмати пурбаракат ба \bar{U} истифода шавад.

Дар ин оят ибораи аҷоибе ҳаст, ки онро аз мадди назар дур доштан мумкин нест. На фақат *қисм барои Худованд аст*; он фикр аҷоибтар мебошад, ки *Худованд барои қисм аст*. Ин маънои онро дорад, ки Худованд дар беҳбудӣ ва истифодаи дурусти қисмҳои мо ҳавасманд аст. Худо мехоҳад, ки баданҳои мо ба \bar{U} чун қурбонии зинда, пок ва писандида тақдим қарда шавад (Рум. 12,1). Қуноне ки Эрдман гуфтааст, “бе Худованд қисм ҳеҷ гоҳ эътибори ҳақиқии худ ва бефаноиро ба даст намеовард”.¹⁴

6,14 Маънои барои қисм будани Худованд дар ин оят муфассалтар фаҳмонда мешавад. *Худо на фақат Худовандро аз мурдагон эҳё қард, \bar{U} моро низ бо қуввати Худ эҳё хоҳад қард*. Тавачҷӯҳи \bar{U} ба қисми мо бо марғи мо тамом намешавад. \bar{U} қисми ҳар як масеҳиро *эҳё қарда*, онро ба қисми пурқалоли Худованд Исо монанд хоҳад қард. Дар қовидонӣ мо рӯҳҳои бечисм нахоҳем буд. Не, рӯҳ ва қони мо бо қисми пурқалоли мо якҷоя хоҳанд шуд, то аз қалоли осмон баҳра баранд.

6,15 Зарурати дар ҳаёт риоя қардани тозагии шахсӣ ва аз нопокӣ эҳтиёт қардани қисмро саҳттар таъкид қардани шуда, фиришта ба мо ёдрас мекунад, ки *қисмҳои мо узвҳои Масеҳанд*. Ҳар як масеҳӣ — узви бадани Масеҳ аст. Пас, *оё узвҳои Масеҳро мегирам, то ки онҳоро узвҳои фоҳишае гардонам?* Қунон савол додан маънои ба он қавоб доданро дорад, ва Павлус бо қатъият *Ҳошо ва қалло!* мегӯяд.

6,16 Ҳангоми алоқаи қинсӣ ду қисм як тан мешаванд. Дар ибтидои офариниш қу-

нин гуфта шуда буд: “*Ҳар ду як ҷисм хоҳанд буд*” (муқоиса кунед бо Ҳас. 2,24). Азбаски ин ҳамин тавр аст, пас масеҳие ки *бо фоҳиша ҷимоъ мекунад*, узвҳои Масеҳро узвҳои фоҳиша мегардонад. Ду кас як тан хоҳанд буд.

6,17 Чуноне ки ду кас дар амали ҷисмонӣ якҷоя мешаванд, низ касе ки ба Худованд Исои Масеҳ бовар дорад, бо *Ҷ пайванд мешавад*, ва иттиҳоди масеҳӣ бо Масеҳ чунон мешавад, ки оиди онҳо гуфтан мумкин аст: “*як рӯҳ*”. Ин аз ҳамаи пайвастанҳои имконпазири ду шахс пайвастании комилтарин аст. Ин иттиҳоди наздиктарин аст. Бинобар ин Павлус ин ҷо исбот мекунад, ки *ҳар кӣ бо Худованд пайвастан* аст, ҳеч гоҳ набояд ба иттиҳоде роҳ диҳад, ки бо ин ҳамсариҳои рӯҳонӣ муҳолифат мекунад.

А. Т. Пиерсон менависад:

*Меш метавонад аз рама равад, ва шохоро аз тоқ буридан мумкин аст; яке аз узвҳоро аз бадан ҷудо кардан мумкин аст, кӯдакро аз падар ва ҳатто занро аз шавҳар ҷудо кардан мумкин аст; аммо ҳангоме ки ду рӯҳ як шудаанд, онҳоро ҷӣ аз ҳам ҷудо карда метавонад? Ҳеҷ кадом алоқаи беруни ё иттиҳод, ҳатто никоҳ, чунин ифодаи пурраи якшавии комили ду ҳаёт нест.*¹⁵

6,18 Барои ҳамин ҳам фиришта ба кӯринтиён маслиҳат медиҳад, ки *аз зино бигрезанд*. Онҳо бояд ба он роҳ надиханд, бо он шӯҳӣ накунад, онро наомӯзанд, ва ҳатто дар бораи он гап назананд. Онҳо бояд аз он бигрезанд! Тасвири олиҷаноби онро дар Навиштаҳои Пок, дар ҳикоят оиди Юсуф, ҳангоме ки зани Фӯтифар вайро ба васвасаи гуноҳ кардан меандоخت, ёфтан мумкин аст (Ҳас. 39). Баъзан гурехтан беҳавфтар аз он аст, ки дар назди васваса истода, кӯшиш кунем, то ба он зиддият намоем!

Сипас Павлус илова мекунад: *Ҳар гуноҳе ки одамизод мекунад, аз ҷисм берун аст, лекин зинокор бар зидди ҷисми худаи гуноҳ мекунад*. Қисми зиёди гуноҳҳо ба ҷисм таъсири бевосита намерасонанд, аммо зино ягона гуноҳе дар навъи худ аст, ки ба ҷисм таъсири бевосита мерасонад: Одам натиҷаи гуноҳи худро дар ҷисми худ ҳосил мекунад. Тасдиқот оиди он ки ҳар гуноҳи одамизод аз ҷисм берун аст, душворӣ ба миён меоварад.

Мо чунин меҳисобем, ки суханони фиришта ин ҷо нисбӣ мебошанд. Аксари гуноҳҳо ба ҷисм таъсир намерасонанд, дар ҳоле ки пурхӯрӣ ё бадмастӣ, масалан, онро ҳақиқатан вайрон мекунад. Лекин ҳатто пурхӯрӣ ва бадмастӣ ба бадан дар муқоиса бо зино чунин таъсири бевосита, васеъ ва ҳалокатоварро намеоранд. Алоқаи ҷинсии берун аз никоҳ дар гуноҳкор ҳатман таъсири вайронкунанда ба амал меорад.

6,19 Ва боз Павлус ба Кӯринтиён ёдрас мекунад, ки даъвати онҳо пок ва боазамат аст. Наход онҳо фаромӯш карда бошанд, ки ҷисмҳои онҳо — *маъбади Рӯҳулқудс аст?* Дар Навишта ҳақиқати муҳиме ҳаст: дар ҳар як масеҳӣ Рӯҳи Пок сокин аст. Ҷӣ гуна мо ҳатто фикр карда метавонем, ки ҷисмеро, ки дар он Рӯҳи Пок сокин аст, ба мақсадҳои гуноҳолуд истифода барем? На фақат ҷисми мо — парастигӯҳи Рӯҳи Пок аст, балки мо низ *аз онҳо худамон нестем*. Мо ҳақ надорем, ки бо ҷисмамон мувофиқи хости худ рафтор намоем. Дар ниҳояти кор он на ба мо, балки ба Худованд тааллуқ дорад.

6,20 Мо ҳам аз ҷиҳати офариниш ва ҳам аз ҷиҳати наҷот аз онҳо Худованд ҳастем. Ин ҷо ба охиринаш диққати маҳсус дода мешавад. Хукмронии Худованд бар мо аз Ҷолҷолто бармеояд. Мо *бо нархи гарон харида шудаем*. Нархеро, ки Худованд арзиши моро бо он баҳо додааст, дар салиб мебинем. *Ҷ* моро чунон пурқимат ҳисобид, ки тайёр буд нархро барои мо бо хуни пурқимати Худ пардозад. *Ҷ* моро чунон дӯст дошт, ки гуноҳҳои моро бо ҷисми худ ба салиб бардошт!

Инро дар ёд дошта, ман дигар наметавонам ҷисмавро аз онҳо худ ҳисобам. Агар ман онро мувофиқи хости худ ба кор бурданӣ шавам, ман чун дузде рафтор мекунам, ки чизи ба вай тааллуқ надоштаре мегирад. Не, ман бояд *Худоро дар ҷисми худ ҳамду сано кунам*, чунки он ба *Ҷ* тааллуқ дорад.

Бейтс нидо мекунад:

Сар! Дар бораи Он Касе фикр кун, ки ба сараш тоҷе аз хор гузошта шуда буд. Дастон! Барои Он Касе меҳнат кунед, ки дастонаш ба салиб меҳкӯб шуда буданд. Пойҳо! Барои иҷрои фармонҳои Он Касе

*биширобед, ки пойҳояш сӯроҳ шуда буданд. Чисми ман! Маъбади Он Касе бош, ки чисмаш дар азобҳои мудҳиш буд.*¹⁶

Мо бояд Худоро дар чонҳои худ ҳамду сано кунем, зеро ҳам чизи моддӣ ва ҳам ғайримоддӣ дар одам ба Худо тааллуқ дорад.¹⁷

III. ЧАВОБИ ФИРИСТА БА САВОЛҲОИ КАЛИСО (Б. 7–14)

A. Оиди никоҳ ва мучаррадӣ (Б. 7)

7,1 То ҳол Павлус оиди гуноҳҳои гуногуне мегуфт, ки аҳли калисои Кӯринт содир мекарданд, ва дар бораи онҳо вай худаш бевосита аз хабарҳо шунида буд. Акнун вай меҳаҳад ба саволҳои ҷавоб диҳад, ки покони Кӯринт додаанд. Аввалини онҳо ба никоҳ ва мучаррадӣ алоқаманд аст. Бинобар ин вай аввал принсипи умумиро поягузорӣ мекунад, ки чунин садо медиҳад: *Барои одам хуб аст, ки ба зан даст нарасонад. “Ба зан даст даст расондан”* ин ҷо бо зан муносибатҳои ҷисмонӣ доштанро мефаҳмонад. Фириста дар назар надорад, ки мучаррадӣ аз оиладорӣ поктар аст; вай фақат мегӯяд, ки агар худро пурра ба хизмати Худованд бахшидани бошӣ, беҳтараш зан нагирӣ. Ин чиз бар оятҳои оянда муфассалтар фаҳмонда мешавад.

7,2 Аммо Павлус мефаҳмад, ки мучаррадӣ боиси васвасҳои беандозаи ба нопокӣ дода шудан мегардад. Бинобар ин вай тасдиқоти якумро пурра карда, мегӯяд: *Аммо, барои пешгирӣ кардани зино, бигзор ҳар мард завҷаи худро дошта бошад, ва ҳар зан шавҳари худро дошта бошад.* Фармоиш оиди он ки *ҳар мард завҷаи худро дошта бошад*, никоҳи моногамиро дар назар дорад. Дар ояти 2 принсипе ҳаст: Тартибе ки аз тарафи Худо барои одамон муқаррар шуда буд, чунон аст, ки ҳамеша буд, яъне - одам бояд танҳо як ҳамсар дошта бошад.

7,3 Дар никоҳ ҳар яке бояд ба ҳамсари худ хусни илтифот зоҳир намояд, чунки онҳо дар никоҳ бо ҳам вобастаанд. *“Бигзор шавҳар вазифаи занонишӯро нисбат ба зани худ ба ҷо оварад”*, яъне *“бигзор ӯ вазифаашро чун шавҳар нисбати занаш иҷро кунад”*. Албатта, зан низ бояд ба шавҳар бояд ҳамин

гуна муносибат кунад. Ба боназокатие аҳамият диҳед, ки Павлус бо он дар ин мавзӯӣ сухан меронад. Ҳеч гуна дағали, ҳеч гуна дурушти — то чӣ андоза он аз ҷаҳон фарқ мекунад!

7,4 Дар иттиҳоди никоҳӣ зан ба шавҳар вобаста аст ва баръакс. Барои дар ин иттиҳоди муқаддас амалӣ гардондани тартиби аз тарафи Худо муқарраршуда ҳам шавҳар ва ҳам зан бояд вобастагии тарафайнро дарк намоянд.

7,5 Кристенсон менависад:

*Дар забони оддӣ ин маънои онро дорад, ки агар яке аз ҳамсарон хоҳиши ҷинсӣ дошта бошад, дигаре бояд ба ин хоҳиш ҷавоб диҳад. Шавҳар ва зан, ки ин гуна муносибати оддиро нисбати алоқаи ҷинсӣ қабул мекунанд, дар ин ҷиҳати никоҳ қаноатмандии олиҷанобро пайдо мекунанд — танҳо аз он сабаб, ки решаҳои ин муносибатҳо на дар идеали сунӣ ва ғайриимкон, балки дар воқеият аст.*¹⁸

Шояд, баъзе кӯринтиён баъди бовар кардан ба фикре афтоданд, ки ҷиҳати маҳрамони никоҳ бо покии масеҳиёна мувофиқат надорад. Павлус онҳоро аз ин гуна тасаввурот халос намуд. Ин ҷо вай бо қатъият мегӯяд, ки ҷуфтҳои масеҳӣ бояд аз якдигар *канорагирӣ накунанд*, яъне ҳаққи яке аз ҳамсаронро ба бадани ҳамсараш рад накунанд. Танҳо ду истисно ҳаст. Якум: худдорӣ бояд бо розигии ҳар ду тараф бошад, то ки шавҳар ва зан ба *рӯзаву дуо шугл* кунанд. Шарти дуюм: ин гуна худдорӣ бояд муваққатӣ бошад. Шавҳар ва зан бояд аз нав якҷоя шаванд, вагарна шайтон онҳоро ба васвасаи худдорӣ накардан ё беназоратӣ гирифта хоҳад кард.

7,6 Ояти 6 бисёр тафсирҳо ва муҳолифатҳоро ба миён овардааст. Павлус мегӯяд: *Лекин инро ман ба тариқи маслиҳат мегӯям, на ба тариқи фармоиш.* Баъзеҳо инро чун нишонаи он қабул карданд, ки фириста суханони пеш аз ин зикршударо дорои илҳоми илоҳӣ намеҳисобад. Чунин маънидод нодуруст аст, зеро дар 1Кӯринтиён 14,37 вай изҳор менамояд, ки он чи вай барои кӯринтиён навиштааст, фармони Худованд аст. Мувофиқи ақидаи мо, фириста мегӯяд, ки

дар ҳолатҳои муайян чуфти оилавӣ метавонад аз муоширати ҳамсарона худдорӣ намояд, аммо чунин худдорӣ на *фармоиш*, балки иҷозат аст. Масеҳиён мачбур нестанд аз иҷрои вазифаи заносӯйӣ канораҷӯӣ кунанд, то комилан ба дуо дода шаванд. Дигарон чунин меҳисобанд, ки ин оят ба ақидаи умумӣ оиди никоҳ дахл дорад, яъне ба масеҳиён иҷозат дода шудааст, ки оиладор шаванд, аммо ин фармоиш нест.

7,7 Ин ҷо Павлус ба шахсоне ки зан нагирифтаанд, маслиҳатҳо медиҳад. Пеш аз ҳама равшан аст, ки вай оиладор нашуданро афзал меҳисобид, аммо мефаҳмид, ки фақат хангоме танҳо мондан мумкин аст, ки Худо қобилиятро барои ин медиҳад. Ҳангоме вай чунин мегӯяд: “... *мехоҳам ки ҳамаи одамон мисли ман бошанд*”, аз матн маълум аст, ки вай “беоила бошанд”-ро дар назар дорад. Ақидаҳои оиди он ки Павлус ҳамеша муҷаррад буд ва ё хангоми навиштани ин сатрҳо бева буд, аз ҳам хеле фарқ мекунад. Аммо ҳатто агар мо ин масъаларо ҳал карда метавонистем, ин барои мақсадҳои мо он қадар зарур нест. Ҳангоме Павлус чунин мегӯяд: “... *аммо ҳар кас лаёқати ба худ ҳосе аз Худо дорад, яке ин тавр, дигаре ба таври дигар*”, ин маънои онро дорад, ки Худо ба баъзеҳо атои муҷарради медиҳад, дар ҳоле ки дигаронро возеҳан ба оиладор шудан даъват мекунад. Ин кори шахсӣ аст, ва ин ҷо қонуни умумие буда наметавонад, ки барои ҳама истифода бурдан мумкин бошад.

7,8 Бинобар ин вай ба *муҷаррадон* ва *бевазанон* маслиҳат медиҳад, ки *мисли* вай *бимонанд*.

7,9 Аммо агар онҳо барои назорат кардани худ қувват надошта бошанд, агар онҳо *худдорӣ* карда *натавонанд*, ба онҳо иҷозат дода мешавад, ки *никоҳ* кунанд. *Зеро ки никоҳ* кардан аз *сӯхтан* дар *оташи шаҳват* беҳтар аст. Дар *оташи шаҳват* сӯхтан хатари ба гуноҳ афтоданро дорад.

7,10 Ду ояти оянда ба *онҳое* дахл дорад, ки *ки никоҳ* кардаанд, ва ҳар ду ҳамсар масеҳӣ ҳастанд. *Ба онҳое ки никоҳ* кардаанд, *на ман фармоиш* медиҳам, балки *Худованд*, – ин маънои онро дорад, ки Павлус ин ҷо он чизеро таълим медиҳад, ки пештар *Худованд*

Исо хангоми дар замин буданаш таълим меод. Исо аллакай оиди ин масъала фармонҳои возеҳ додааст. Масалан, *Ҷ* талокро манъ кардааст, ба истиснои ҳолатҳои ки сабаби он бевафоист (Мат. 5,32; 19,9). Павлус ин ҷо насихати умумӣ медиҳад: *завҷа аз шавҳараи набарояд*.

7,11 Бо вучуди ин вай мефаҳмад, ки ҳолатҳои истисноӣ буда метавонанд, вақте зан мачбур аст шавҳарашро тарк кунанд. Дар ин ҳолат *вай бояд муҷаррад бимонад*, ё *ки бо шавҳараи ошти шавад*. Чудошавии ҳамсарон алоқаҳои заносӯиро барнамеканад; аниқтараш, он ба *Худованд* имкон медиҳад, то муҳолифатхоеро, ки боиси ҷудойи гаштаанд, бартараф намояд, ва ҳар ду тарафро дар мушоракат бо *Ҷ* ва бо ҳамдигар барқарор намояд. Ба *шавҳар* ҳукм карда шудааст, ки *завҷаширо талоқ* надиҳад. Дар ин ҳолат ҳеҷ гуна истисноҳо нестанд.

7,12 Оятҳои 12–24 масъалаи никоҳро аз назар мегузаронанд, ки дар он танҳо яке аз ҳамсарон масеҳӣ аст. Павлус суханони худро бо чунин изҳорот оғоз менамояд: “*Ба дигарон ман мегӯям, на Худованд*”. Ва боз мо бо исрор таъкид мекунем: ин маънои онро надорад, ки гуфтаҳои Павлус на нуктаи назари *Худованд*ро, балки ақидаи худӣ вайро ифода мекунад. Вай фақат мефаҳмонад, ки мавзӯи мавриди муҳокимаи вай дар таълимоти *Худованд* Исо хангоми дар замин будани *Ҷ* зикр нашудааст. Дар Инҷил насихатҳои ба ин монанд нестанд. *Худованд* Исо ҳолатхоеро таҳлил накарда буд, ки дар онҳо фақат яке аз ҳамсарон масеҳӣ аст. Акнун бошад *Худованд* Исо ба *фиристаи* *Худ* барои ин ҳолат насихатҳо додааст, *бинобар* ин он чи Павлус дар ин ҷо гуфтааст, *Сухани* *Худост*, ки илҳоми илоҳӣ дорад.

Ба дигарон — яъне ба онҳое ки ҳамсаронашон нобоваранд. Ин порча маънои онро надорад, ки байни масеҳӣ ва шахси нобовар иттиҳоди никоҳӣ иҷозат дода шудааст. Эҳтимол, ин ба ҳолате дахл дорад, ки шахс пас аз никоҳ начот ёфтааст.

“*Агар бародаре завҷаи беимон дошта бошад, ва он завҷа розӣ бошад бо ӯ зиндагӣ кунанд, ӯ набояд аз вай ҷудо шавад*”. Барои ба ин ҷои *Навишта* *пурра* баҳо додан хотир-

расон намудани фармонҳои Худо, ки ба халқи Ҷ дар Паймони Кухан дода шудаанд, муфид аст. Ҳангоме ки яҳудиён занони бутпараст мегирифтанд ва аз ин иттиҳод фарзандон зода мешуданд, ба онҳо фармуда мешуд, ки ҳам занон ва ҳам фарзандонро тарк кунанд. Ин аз Эбро 10,2.3 ва Наҳемё 13,23–25 аён аст.

Акнун дар Кӯринт саволеро пеш оварда буданд, ки зани масеҳӣ бо шавҳар ва кӯдаконаш чӣ кунад ва марде ки занаш нобовар аст, чӣ кунад. Вайро тарк кунад? Ҷавоб манфист. Ҳукми Паймони Кухан акнун нисбати халқи Худо, ки ба вай файз ато шудааст, қобили истифода нест. Агар зани шахси масеҳӣ нобовар бошад, ва вай *розӣ бошад бо ӯ зиндагӣ кунад*, ӯ набояд вайро тарк кунад. Ин маънои онро надорад, ки агар масеҳӣ зани нобовар гирад, хуб аст, балки агар ӯ хангоми бовар карданаш аллақай бо вай оиладор бошад, набояд вайро тарк кунад.

7,13 Айнан ҳамин тавр, *завҷае ки шавҳари беимон дошта бошад, ва он шавҳар розӣ бошад бо вай зиндагӣ кунад*, бояд дар иттиҳод бо шавҳар бимонад. Шояд, бо шаҳодати фурутанӣ ва такводории худ вай шавҳарашро ба назди Худованд оварад.

7,14 Ҳақиқатан, дар хонаи ғайримасеҳӣ будани масеҳӣ таъсири поккунанда дорад. Чуноне ки дар боло гуфта шуда буд, пок намудан — яъне чудо кардан аст. Ин маънои онро надорад, ки зан шавҳари нобоварашро начот медиҳад, ҳамчунин маънои онро надорад, ки вай шавҳарашро пок мегардонад. Ин ҷо, аниқтараш, дар назар дошта шудааст, ки вай мавқеи бартаринокро дорад. Толеи ӯ баланд будааст, ки зани масеҳӣ дорад ва ин зан оиди ӯ дуо мекунад. Ба воситаи ҳаёт ва шаҳодати ин зан Худо ба ин хонадон таъсири Худро мерасонад. Аз нуктаи назари одамӣ, марде ки занаш масеҳии такводор аст, назар ба марде ки зани нобовар дорад, имкони бештари начот ёфтан дорад. Чуноне ки Вайн мегӯяд, “ӯ таъсири рӯҳониро аз сар мегузаронад, ки дорой имкони ҳақиқатан бозгашт кардан аст”.¹⁹ Ин нисбати *завҷаи беимон ва шавҳари масеҳӣ* низ дуруст аст.

Дар ин маврид *завҷаи беимон қудсият пайдо мекунад*.

Сипас фириста илова мекунад: “*вагарна фарзандони шумо нопок мебуданд*, аммо акнун *онҳо муқаддас ҳастанд*”. Мо аллақай зикр карда будем, ки дар Паймони Кухан кӯдакон ва завҷаи бутпарастро тарк кардан лозим буд. Акнун Павлус мефаҳмонад, ки дар давраи файзи Худо, фарзандони зодашуда дар никоҳе ки яке аз ҳамсарон масеҳӣ аст, ва дигаре не, — *муқаддас ҳастанд*. Дар ояти додашуда суханони “*муқаддас ҳастанд*” ва “*қудсият пайдо мекунад*” — як реша доранд. Ин маънои онро надорад, ки худи кӯдакон пок шудаанд, яъне гӯё онҳо ҳатман пок ва беолоиш зиндагӣ мекунанд. Не, ин маънои онро дорад, ки ба онҳо имтиёз дода шудааст. Ақаллан яке аз волидонии онҳо Худовандро дӯст медорад ва ба онҳо қиссаи инчиливо нақл карда метавонад. Имконияти он ки онҳо начот меёбанд, хеле калон аст. Ба онҳо шарафи зистан дар хонадоне насиб шудааст, ки дар яке аз волидон Рӯҳи Пок сокин аст. Ба ин маъно онҳо покӣ пайдо кардаанд. Ин оят ҳамчунин боварио ба он изҳор менамояд, ки метавон соҳиби фарзандон буд, хангоме яке аз волидон масеҳист ва дигаре не. Худо ин гуна никоҳро эътироф мекунад, ва фарзандон ғайриқонунӣ ҳисобида намешаванд.

7,15 Аммо масеҳӣ бо хоҳиши чудо шудани ҳамсараш бояд чӣ гуна муносибат кунад? Ҷавоб чунин аст: ба ҳамсар иҷозати *чудо шудан*ро додан лозим аст. Ҷумлаи “*дар чунин вазъият бародар ё хоҳар дигар вобаста нест*”-ро қатъӣ маънидод кардан хеле душвор аст. Касе шарҳ медиҳад, ки агар нобовар масеҳиро тарк кунад ва ҳамаи сабабҳо ба он далолат кунанд, ки ин барои ҳамеша аст, пас масеҳӣ ҳақ дорад талоқ гирад. Тарафдорони ин шарҳ таълим медиҳанд, ки ояти 15 — ҷумлаи туфайлӣ буда, ояти 16 бо ояти 14 ба таври зайл алоқаманд аст:

1. Ояти 14 изҳор мекунад, ки ҳолати идеалӣ барои масеҳӣ — бо ҳамсари нобовар мондан аст, чунки дар хонадон мавҷуд будани масеҳӣ таъсири поккунанда мерасонад.

2. Ояти 16 дар назар дорад, ки дар оила монда, масеҳӣ метавонад нобоварро назди Масеҳ оварад.
3. Ояти 15 чумлаи туфайлист, ки дар он ба масеҳие ки ҳамсари нобовараш ўро тарк кардааст, ҳукуки талоқ дода мешавад (ва, шояд, боз никоҳ кардан).

Умед ба имконияти дар оянда наҷот ёфтани на бо рафтани нобовар, балки бо иттиҳоди доимӣ алоқаманд аст.

Аммо баъзе муҳаққиқони Навиштаҳои Пок исрор доранд, ки дар ояти 15 фақат оиди чудошавӣ гуфта шудааст, на ин ки оиди талоқ ё такроран никоҳ кардан. Барои онҳо ин маънои онро дорад, ки агар нобовар равад, ба вай имкони бо сулҳ рафтани додан лозим аст. Ба зан, илова ба он чи аллакай кардааст, ҳеҷ гуна ўҳдадорӣ иловагӣ барои нигоҳ доштани никоҳ воғузур намешавад. *Худованд моро ба осоиштагӣ даъват намудааст*, ва мо набояд аз фишори эҳсосоти истифода барем ё ба мурофияҳо даст занем, то нобоварро аз рафтан нигоҳ дорем.

Кадоме аз тафсириҳо дуруст аст? Мо чунин меҳисобем, ки ҷавоби қатъӣ додан имконнопазир аст. Мувофиқи ақидаи мо, дар Инҷили Матто 19,9 *Худованд таълим меод*, ки агар яке аз тарафҳо дар бевафой (зино) айбдор бошад, талоқ ҷоиз аст. Мо чунин меҳисобем, ки дар ин маврид тарафи бегуноҳ ҳақ дорад ба никоҳи нав дарояд. Дар хусуси 1Кӯринтиён 7,15 бошад, мо боварӣ надорем, ки дар ҳолати ҳамсари масеҳии худро тарк кардани шахс талоқ ва никоҳи такрорӣ иҷозат дода мешавад. Аммо он касе ки дар ин гуна рафтан айбдор аст, қариб хатман зуд ба муносибатҳои нав медарояд, ва ҳамин тарик, иттиҳоди аввала хоҳ-нохоҳ вайрон мешавад. Ч. М. Дэвис менависад:

*Нобоваре ки оиларо тарк мекунад, ба зудӣ дубора зан мегирад, ва ин ба таври автоматӣ иттиҳоди никоҳиро вайрон мекунад. Исрор намудан, ки ҳамсари тарқишуда беникоҳ монад, — ба дӯши вай гузоштани борест, ки дар аксари ҳолатҳо одам ба он тоқат карда наметавонад.*²⁰

7,16 Фаҳмидани ин оят вобаста ба тафсири ояти 15 вариантҳо дорад.

Шахсоне ки мувофиқи ақидаашон, ояти 15 талоқро иҷозат намедихад, ин оятро барои тасдиқ меоранд. Онҳо исбот мекунанд, ки масеҳӣ метавонад ба зиндагии ҷудогона роҳ диҳад, аммо набояд ба ҳамсари нобовараш талоқ диҳад, чунки ин ба имконияти барқарор шудани иттиҳоди никоҳӣ ҳалал мерасонад ва низ имкони наҷот додани нобоварро аз байн мебарад. Аз тарафи дигар, онҳое ки мувофиқи ақидаашон, агар масеҳиро тарк карда бошанд, талоқ ҷоиз аст, ин оятро бо ояти 14 алоқаманд мекунанд, ояти 15-ро бошад чумлаи туфайлӣ меҳисобанд.

7,17 Навбоварон баъзан чунин меҳисобанд, ки бояд алоқаҳо бо ҳаёти пештараи худ тамоман кананд, аз чумла никоҳро, ки худ аз худ гуноҳолуд нест. Дар хурсандие ки нав ба даст омадааст, хатари ба амал овардани инқилоби зӯрварона ва чаппагардон кардани ҳамаи он чи то ҳол маълум буд, ҳаст. Масеҳият барои ноил шудан ба мақсадҳои худ ба инқилоби зӯрварона рӯ намеоварад. Аниқтараш, вай бо воситаҳои осоишта дигаргунӣ ба амал меорад. Дар оятҳои 17–24 фириста қоидаи умумиро тасвия медахад, ки мувофиқи он, барои масеҳӣ шудан зӯрварӣ ва қатъ намудани алоқаҳои мавҷуда лозим нест. Бешубҳа, вай пеш аз ҳама алоқаҳои оилавино дар назар дорад, аммо ин принсипро ҳам ба алоқаҳои наҷодӣ ва ҳам ба иҷтимоӣ мансуб меонад.

Ҳар як масеҳӣ бояд мувофиқи даъвати *Худованд* зиндагӣ кунад. Агар *Ў* касеро ба ҳаёти оилавӣ даъват карда бошад, дар тарси *Худованд* ба ин пайравӣ кардан лозим аст. Агар *Худованд* файзи мучаррадиро ато карда бошад, одам бояд ба ин даъват пайравӣ намояд. Ба ғайр аз ин, агар дар лаҳзаи бовар кардан вай зани нобовар дошта бошад, бояд ин муносибатҳоро қатъ накунад, балки ҳамаи имкониятҳоро ба кор барад, то ки занашро ба наҷот оварад. Он чи *Павлус* ба кӯринтиён мегӯяд, на танҳо ба онҳо дахл дорад; вай инро дар ҳамаи калисоҳо таълим меод. Вайн менависад:

Ҳангоме ки Павлус мегӯяд: “Дар ҳамаи калисоҳо ман ҳамин тавр дастур медиҳам”, вай низомномаҳои аз марказ мебаромада ирсол намекунад, балки калисои Кӯринтро

*хабардор мекунад, ки ба он ҳамон насихатхоеро медиҳад, ки ба ҳар як калисо дода буд.*²¹

7,18 Дар оятҳои 18 ва 19 Павлус масъалаи муносибатҳои наҷодиро таҳлил менамояд. Агар шахс ҳангоми бовар кардан яҳудӣ бошад, ки дар баданаш аломати хатна дорад, вай набояд ба ин бо нафрат муносибат кунад ва ҳама гуна нишонаҳои ҳаёти пештараро нобуд карданӣ шавад. Ҳамчунин шахсе ки дар лаҳзаи аз нав зода шудан ғайрияҳудӣ буд, набояд гузаштаи бутпарастонаи худро пинҳон дорад ва аломатҳои фарқкунандаи яҳудиро қабул намояд.

Мо ин оятҳоро ба он маъно тафсир карда метавонем, ки яҳудии масеҳӣ бояд аз зистан бо зани яҳудии худ натарсад ва аз гузаштаи худ озод шуданро начӯяд. Ҳамчунин ғайрияҳудии масеҳӣ набояд миллати худро инкор кунад. Ин фарқҳои зоҳирӣ дар асл ин қадар аҳамият надоранд.

7,19 Агар суҳан оиди моҳияти масеҳият равад, *хатна ҳеч аст, ва номахтунӣ ҳам ҳеч аст. Риояи аҳкоми Худо аҳамияти ҳақиқӣ дорад. Дигар хел карда гӯем, барои Худо муҳим он чизест, ки дар дарун аст, на он чи дар берун. Масеҳиятро қабул карда, он муносибатхоеро, ки дар зиндагӣ аллакай вучуд доранд, бо зӯрӣ дур андохтан лозим нест. “Аниқтараш, – мегӯяд Келли, – масеҳӣ бо бовари худ то чунон мартабае баланд мешавад, ки он ҷо вай аз ҳамаи вазъиятҳо болотар аст”.*²²

7,20 Қоидаи умумӣ чунин аст: *ҳар кас бояд бо Худо дар он вазъияте ки даъват шудааст, бимонад.* Ин, албатта, ба он даъвате дахл дорад, ки худ аз худ гуноҳкорона нест. Агар шахс то бовар кардан бо корҳои гуноҳкорона машғул бошад, вай бояд онро тарк кунад! Аммо ин ҷо фириста оиди он чизе мегӯяд, ки худ аз худ бад нест. Инро оятҳои оянда, ки дар онҳо оиди ғуломҳо гуфта мешавад, исбот мекунанд.

7,21 *Ғуломи масеҳӣ бояд чӣ кунад? Оё вай бояд бар зидди соҳиби худ бархезад ва озодӣ талаб кунад? Оё масеҳият исрор мекунад, ки мо бояд барои “хуқуқҳо”-и худ мубориза барем? Павлус ин ҷо ҷавоб медиҳад: “Агар дар ҳолати ғуломӣ даъват*

шуда бошӣ, нороҳат нашав”. Дигар хел карда гӯем: “Оё ту ҳангоми бовар карданат ғулом будӣ? Бигзор ин туро нороҳат накунад. Ту метавонӣ ғулом бимонӣ ва бо вучуди ин аз баракатҳои ҳаёти масеҳиёна ҳаловат барӣ”.

Балки агар озод шуда тавонӣ ҳам, аз фурсат истифода бар. Ду тафсири ин ҷой ҳаст. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки Павлус чунин мегӯяд: “Агар ту озод шуда метавониста бошӣ, ҳамаи кӯшишҳоро ба кор бар, то аз ин имконият истифода барӣ”. Мувофиқи ақидаи дигарон, фириста мегӯяд, ки агар ғулом озод шуда метавониста бошад ҳам, масеҳият талаб намекунад, ки вай хоҳони озодӣ бошад. Беҳтар аст, ки вай ғуломи худро барои шаҳодат оиди Худованд Исо истифода барад. Аксари одамон тафсири якумро қабул мекарданд (ва, эҳтимол, асоснок), аммо онҳо набояд онро сарфи назар кунанд, ки тафсири дуюм ба намунае ки Худи Худованд Исо ба мо нишон дод, аниқтар мувофиқат мекунад.

7,22 *Зеро ғуломе ки дар Худованд даъват шудааст, озоди Худованд аст.* Ин ҷо на шахсе дар назар дошта шудааст, ки озод зода шудааст, балки касе ки озод карда шудааст, яъне ғуломе ки озодӣ пайдо кардааст. Дигар хел карда гӯем, агар шахс дар лаҳзаи бовар кардан ғулом бошад, бояд ба ин аҳамият надихад, чунки *вай озоди Худованд аст.* Вай аз гуноҳҳо ва ғуломи шайтон озод шудааст. Аз тарафи дигар, агар шахс ҳангоми бовар кардан *озод* бошад, вай бояд дарк кунад, ки аз ин лаҳза вай *ғуломе* шудааст, ки дастону пойҳояш аз тарафи Начоткор баста шудаанд.

7,23 *Ҳар як масеҳӣ бо нархи гарон* харида шудааст. Аз он вақт вай ба Он Касе тааллуқ дорад, ки вайро харидааст, – ба Худованд Исо. Мо бояд ғуломони Масеҳ бошем ва *ғуломи одамон нагардем.*

7,24 Бинобар ин ҳолати иҷтимоии шахс муҳим нест, агар вай дар ин ҳолат доимо *назди Худо монда* тавонад. Ин ду калима – *назди Худо* – калимаҳои калидӣ ҳастанд, ки тамоми ҳақиқатро мекушоянд. Агар одам – *назди Худо* бошад, ҳатто ғуломӣ ҳам ба озодии пурра мубаддал гашта метавонад.

Маҳз ҳамин чиз ҳама гуна ҳолати иҷтимоиро начиб ва пок мегардонад.

7,25 Дар оятҳои 25–38 фириста ба мучаррадон мурочиат мекунад – ҳам ба мардон ва ҳам ба занон. Калимаи “*бокираҳо*” ҳам ба инҳо ва ҳам ба онҳо дахл дошта метавонад. Ояти 25 ва низ баъзеи дигарро барои исботи он ба кор мебаранд, ки мундариҷаи ин боб на ҳатман илҳоми илоҳӣ дорад. Баъзеҳо ҳатто ба ифрот афтода, мегӯянд, ки Павлус, чун мучаррад, нисбат ба занон бартарӣ доштани мардонро нишон додани буд, ва дар суҳанони вай ақидаи шахсӣ ифода ёфтааст! Албатта, ин ақидаро тарафдорӣ кардан — ҳучуми бадхашмона ба илҳоми илоҳӣ доштани Навишта аст. Ҳангоме Павлус мегӯяд, ки оиди *бокираҳо аз Худованд фармоише надорад*, вай фақат дар назар дорад, ки ҳангоми хизмати заминии Худ Худованд оиди ин масъала дастурҳои аниқе намодааст. Бинобар ин Павлус *ҳамчун шахсе ки аз Худованд марҳамат ёфтааст*, маслиҳати худро медиҳад, ва ин маслиҳат илҳоми илоҳӣ дорад.

7,26 Умуман, мучаррад будан *хуб* аст – ба сабаби тангии вазъияти ҳозира. Ибораи “*тангии вазъияти ҳозира*” умуман ба азобҳои ҳаёти заминӣ дахл дорад. Эҳтимол, ҳангоме ки Павлус ин мактубро менавишт, тангии вазъият махсусан вазнин буд. Ҳар тавре ки бошад, мӯҳтоҷӣ ва ғамҳо буданд ва хоҳанд буд, то даме ки Худованд меояд.

7,27 Павлус ба онҳое ки аллакай зандоранд, маслиҳат медиҳад, ки *толиби талоқ* набошанд. Аз тарафи дигар, агар мард безан монда бошад, бояд *толиби зан* набошад. “*Безан монда бошад*” на танҳо ба занмурдаҳо ва аз зан ҷудошудагон дахл дорад. Он маънои “аз никоҳ озод”-ро дорад ва метавонад онҳоеро низ дар бар гирад, ки ҳеч гоҳ зан нагирифта буданд.

7,28 Ягон чизеро аз гуфтаҳои Павлус чунин маънидод кардан мумкин нест, ки никоҳ кардан гуноҳ аст. Дар ниҳояти кор, Худо никоҳро дар боғи Адан ханӯз пеш аз воридшавии гуноҳ ба ҷаҳон таъсис дода буд. Худи Худо гуфтааст: “*Хуб нест, ки одам танҳо бошад*” (Ҳас. 2,18). “*Бигзор никоҳ аз ҳар чихат ҳалол бошад, ва ҷойҳои он беайб*”

(Ибр. 13,4). Дар ҷои дигар Павлус оиди манъи никоҳ чун нишонаи муртадӣ дар замони охир мегӯяд (1Тим. 4,1–3).

Ҳамин тариқ, Павлус изҳор менамояд: “*Аммо агар зандор ҳам шавӣ, гуноҳе намекуни; ва агар бокирае ба шавҳар расад, гуноҳе намекунад*”. Масеҳиёни навбодар набояд фикр кунанд, ки муносибатҳои никоҳӣ — як чизи бадест. Аммо Павлус илова мекунад, ки занҳои ба шавҳар мебаромада дар ҷисм азобҳо хоҳанд дошт. Ин суҳанон азобҳои зоидан ва ғайраро ифода карда метавонанд. Ҳангоме Павлус “*...ман ба шумо раҳмхӯрӣ мекунам*” мегӯяд, пурра имконпазир аст, ки вай инҳоро дар назар дорад:

1. *ман ба шумо раҳмхӯрӣ мекунам*, зеро шуморо азобҳои ҷисмонӣ интизоранд, ки дар ҳаёти оилавӣ ҳатман ҷойдоранд, хусусан изтиробҳои ҳаёти оилавӣ;
2. *ман ба хонанда раҳмхӯрӣ мекунам*, агар ҳамаи ин душвориҳоро барояш номбар кунам.

7,29 Павлус мехост таъкид намояд, ки *азбаски вақт танг аст*, ҳатто ин муносибатҳои қонуниро мо бояд дуҷумдара ҳисобем, то ки ба Худованд хизмат кунем. Бозомадани Масеҳ наздик аст, ва агарчи шавҳарон ва занон бояд вазифаҳои худро дар назди ҳамдигар содиқона ба ҷо оваранд, онҳо бояд кӯшиш кунанд, то ҷои асосиро дар зиндагии худ ба Масеҳ диҳанд. Айэнсайд инро чунин баён мекунад:

*Ҳар яке бояд бо дарки он факт амал намояд, ки вақт ҳақиқатан рафта истодааст, бозомадани Худованд наздик шуда истодааст ва ба ҳеч гуна майли ҳаловати шахсӣ роҳ додан лозим нест, то ба хоҳиши бахшидани худ ба иҷрои иродаи Худо ҳалале расонда нашавад.*²³

В. Е. Вайн мегӯяд:

Маъно, албатта, на дар он аст, ки марди зандор бояд аз рафторе ки муносиби шавҳар аст, канораҷӯӣ кунад, балки муносибатҳои вай бо занаш бояд пурра ба муносибатҳои олии бо Худованд тобеъ карда шаванд... ва ӯ бояд дар дили вай ҷои асосиро ишғол намояд; вай набояд ба муносибатҳои

*табий имкон диҳад, ки итоаташро ба Масеҳ вайрон кунанд.*²⁴

7,30 На ба андӯхҳо, на ба шодиҳо, на ба неъматҳои моддӣ диққати аз ҳад зиёд додан лозим нест. Ҳамаи ин бояд ба кӯшишҳои мо барои аз даст надодани имконияти хизмат кардан ба Худованд тобеъ бошад, то даме ки рӯз наомадааст.

7,31 Дар замин зиста, мо хоҳ-нохоҳ бо чизҳои дунявӣ дар тамос хоҳем буд. Масеҳӣ пурра ба таври қонунӣ метавонад аз онҳо дар ҳаёти худ истифода барад. Аммо Павлус моро огоҳӣ медиҳад, ки мо метавонем онҳоро истифода барем, на ин ки суиистифода кунем. Масалан, масеҳӣ набояд ба хотири хӯрок, пӯшок ва ҳаловатҳо зиндагӣ кунад. Вай метавонад хӯрок ва пӯшокро истифода барад, чунки ин зарур аст, аммо онҳо набояд дар ҳаёти вай мавқеи асосӣ дошта бошанд. Оила, моликият, тиҷорат, фаъолияти сиёсӣ, илмӣ, мусиқӣ ё санъат дар ҷаҳон ҷои муайян доранд, аммо агар ба онҳо имкон дода шавад, метавонанд шахсро аз ҳаёти рӯҳонӣ дур кунанд.

Ҷумлаи “*сурати ин ҷаҳон гузарон аст*” аз театр гирифта шудааст ва ба табдили декоратсияҳо дахл дорад. Он мегӯяд, ки ҳама чизи атроф, ки мо мебинем, гузарон аст. Гузарон будани он дар сатрҳои маълуми Шекспир хуб тасвир ёфтааст: “Тамоми олам театр аст. Занҳо ва мардҳо — ҳама дар он актёрҳоянд. Онҳо баромадҳои худ, рафтаниҳои худро доранд, ва ҳар яке на як нақшо мебозад”.²⁵

7,32 Павлус меҳаҳад, ки масеҳиён *бегам бошанд*. Вай он ғамхориҳоеро дар назар дорад, ки дар хизмат ба Худованд ҳалал мерасонанд. Бинобар ин вай мефаҳмонад: *марди безан дар бораи он чи ба Худованд оид аст, ғамхорӣ мекунад*. Ин маънои онро надорад, ки ҳамаи масеҳиёни безан худро пурра ба Худованд месупоранд; ин маънои онро дорад, ки шахси безан имкониятҳоеро дорад, ки шахси зандор надорад.

7,33 Боз ҳам, ин маънои онро надорад, ки шахси зандор ба он чи ба Худо оид аст, ғамхорӣ карда наметавонад. Ин мушоҳидаи умумист: ҳаёти оилавӣ талаб мекунад, ки мард *ба завҷааш писанд афтад*. Вай бояд

оиди ўҳдадорихои иловагӣ фикр кунад. Чуноне ки Вайн гуфтааст, “умуман, агар шахс зандор бошад, хизмати вай маҳдуд аст. Агар вай безан бошад, вай метавонад ба канори замин рафта, Хушхабарро мавъиза намояд”.²⁶

7,34 *Зани бешавҳар дар бораи он чи ба Худованд оид аст, ғамхорӣ мекунад, ки чӣ гуна ба Худованд писанд афтад, то ки ҳам дар ҷисм ва ҳам дар рӯҳ муқаддас бошад; аммо зани шавҳардор дар бораи он чи ба ҷаҳон оид аст, ғамхорӣ мекунад, ки чӣ гуна ба шавҳарааш писанд афтад*. Ин ҷо низ баъзе тавзеҳот лозиманд. *Зани бешавҳар*, ё боқира ба он чи ба Худованд оид аст, вақти бештареро дода метавонад. “*То ки ҳам дар ҷисм ва ҳам дар рӯҳ муқаддас бошад*” маънои онро надорад, ки беникоҳӣ поктар аст; он фақат маъноеро дорад, ки вай барои кори Худованд *ҳам дар ҷисм ва ҳам дар рӯҳ* бештар ҷудо буда метавонад. Вай на бештар пок аст, балки вақти холии бештаре дорад.

Ва боз, *зани шавҳардор дар бораи он чи ба ҷаҳон оид аст, ғамхорӣ мекунад*. Ин маънои онро надорад, ки вай назар ба зани бешавҳар бештар ба ҷаҳон тааллуқ дорад, аммо як қисми рӯзи вай ҳатман бояд ба чунин вазифаҳои дунявӣ ба монанди ғамхорӣ оиди хона бахшида шавад. Ин корҳо ҷоиз ва дурустанд, ва Павлус онҳоро маҳкум намекунад ва аҳамияти онҳоро кам намеҳисобад; вай фақат изҳор мекунад, ки зани бешавҳар назар ба зани шавҳардор имконият ва вақти бештаре барои хизмат дорад.

7,35 Павлус ин таълимотро на барои он мавъиза мекунад, ки одамонро ба низоми саҳти ғулумӣ дарорад. Вай фақат *ба ғоидаи* онҳо насихат мекунад, ки онҳо оиди ҳаёт ва хизмати худ ба Худованд фикр карда, дар партави ин дастурҳо оиди роҳбарии Ў қазоват карда тавонанд. Вай чунин меҳисобад, ки мучарради хуб аст, ва он ба шахс имконияти *дар ибодати Худованд* буданро медиҳад, *бе он ки чизе ба он монёе шавад*. Мувофиқи ақидаи Павлус, одам метавонад байни никоҳ ва мучарради интихобе кунад. *Фириста ба касе банду боре андохтани* ё касеро ба ғулумӣ даровардани нест.

7,36 Аз ҳамаи оятҳои ин боб, ва эҳтимол тамоми нома, оятҳои 36–38-ро беш аз ҳама нодуруст мефаҳманд. Маънидоди маъмулӣ чунин аст: Дар айёми Павлус тамоми пуррагии қудрат дар хона ба мард тааллуқ дошт. Вай ҳуқуқ дошт қарор қабул кунад, ки духтаронаш ба шавҳар бароянд ё не. Онҳо наметавонианд бе иҷозати вай ин корро кунанд. Дар ин асос оятҳои додашударо чунин мефаҳмиданд: Агар мард ба духтаронаш иҷозати ба шавҳар баромаданро надихад, ин дуруст аст, аммо агар иҷозат диҳад, он гоҳ ҳам гуноҳ намекунад.

Агар ин оятҳо имрӯзҳо чун насихат ба халқи Худо истифода бурда шаванд, чунин маънидод қариб бемаъно менамояд. Маънидод ба қаринаи матни боб мувофиқат намекунад ва, аз афташ, майнаи касро тамоман гич мекунад.

Дар як нусхаи Инчил калимаи “бокира” чун “арӯс” тарҷума шудааст. Дар ин маврид маънои ин оят чунин аст: агар мард арӯси худро ба занӣ гирад, гуноҳ намекунад, аммо агар аз гирифтани вай худдорӣ кунад — беҳтар аст. Ин гуна нуқтаи назар боиси бисёр мушкилиҳо шуда метавонад.

Вилиям Келли дар тафсири худ ба 1Қӯринтиён нуқтаи назари алтернативиро меорад, ки аз афташ, бартариҳои бештаре дорад. Келли чунин меҳисобад, ки калимаи “бокира (партенос)”-ро чун “бакорат” низ тарҷума кардан мумкин аст.²⁷ Ҳамин тариқ, дар ин оятҳо сухан на дар бораи духтарони бешавҳари мард, балки оиди боисмати худӣ вай аст. Мувофиқи ин маънидод, агар шахс безан монад, хуб мекунад, аммо агар зан гирифтани шавад, *гуноҳ намекунад*.

Ҷон Нелсон Дарби низ дар тарҷумаи худ ҳамин гуна тафсириро пайравӣ мекунад:

Аммо агар касе чунин ҳисобад, ки нисбати бакорати худ нолоиқ рафтор мекунад, ва агар вай аллақай дар синни балоғат бошад, бигзор ҳар чи хоҳад, бикунад, вай гуноҳ намекунад — бигзор зан гирад. Аммо агар касе ки дар дили худ устувор аст, эҳтиёҷ надорад, балки бар иродаи худ қудрат дорад ва дар дили худ бакоратро нигоҳ доштанист, вай дуруст мекунад. Бинобар ин, касе ки зан мегирад,

хуб мекунад, аммо касе ки зан намегирад, хубтар мекунад.

Он гоҳ, ояти 36-ро муфассалтар аз назар гузаронида, мо ба натиҷаи зерин меоем: Агар мард ба синни балоғати пурра расида бошад, ва агар вай ҳис накунад, ки бахшоиши худдорӣ дорад, — агар зан гирад, *гуноҳ намекунад*. Вай чунин меҳисобад, ки аз рӯи зарурат чунин рафтор мекунад, ва бинобар он дар ин маврид вай бояд он чи мехоҳад, бикунад, яъне зан гирад.

7,37 Аммо агар шахс қатъиян қарор додааст, ки бемайлон ба Худованд хизмат кунад ва агар вай худро ба андозае хуб идора мекунад, ки ба зангирӣ *эҳтиёҷе надорад*, ва агар вай қарор додааст мучаррад монад ва ҳамаи ин бо мақсади дар хизмати худ ҷалол додани Худост, пас *ӯ кори хуб мекунад*.

7,38 Дар хулоса гуфта шудааст, ки касе оиладор шуда, кори хуб мекунад, аммо касе ки барои ба Худованд бештар хизмат кардан безан мемонад, *кори хубтар мекунад*.

7,39 Дар ду ояти охири боби 7 ба бевазанон маслиҳат дода шудааст. *Зан, мувофиқи шарият, то даме ки шавҳараш зинда аст, ба ӯ тааллуқ дорад*. Калимаи “шарият” ин ҷо ба шарияти никоҳ, ки Худо муқаррар намудааст, дахл дорад. Агар *шавҳари* ин зан бимирад, *вай озод* аст, то ба дигаре *никоҳ кунад*. Ҳамин ҳақиқат дар Румиён 7,1–3 низ эълон карда мешавад: муносибатҳои никоҳиро марг барҳам медиҳад. Аммо фириста як шартро илова мекунад: *вай озод* аст, то *ба ҳар касе ки хоҳад, никоҳ кунад, фақат дар Худованд бошад*. Пеш аз ҳама ин маънои онро дорад, ки шахсе ки зан бо вай никоҳ карданист, бояд масеҳӣ бошад, аммо маънои ин оят васеътар аст. Дар Худованд — яъне “мувофиқи иродаи Худованд”. Дигар хел карда гӯем, вай метавонад бо масеҳӣ никоҳ карда, боз ҳам на мувофиқи хости Худо рафтор кунад. Дар ин кори муҳим зан бояд роҳнамоии Худовандро бичӯяд ва бо ҳамон масеҳие никоҳ кунад, ки Худованд ба вай медиҳад.

7,40 Павлус кушоду равшан эълон мекунад, ки бевазан *хушбахттар аст, агар бешавҳар бимонад*. Ин ба 1Тимотиюс 5,14 муҳолифат намекунад. Он ҷо Павлус ақидаи

худро оиди бевазанони ҷавон баён карда, меғӯяд, ки онҳо бояд ба шавҳар бароянд. Ин ҷо вай қоидаи умумиро баён мекунад, дар 1Тимотиюс бошад — истисноӣ мушаххас.

Сипас вай илова мекунад: “...ба гумонам, ман низ Рӯҳи Худоро дорам”. Баъзеҳо ин оятро нодуруст фаҳмида, чунин меҳисобанд, ки Павлус ин суханонро гуфта, ба худ боварӣ надорад! Мо боз ҳам ба ҳар гуна тафсири ба ин монанд шадидан муҳолиф ҳастем. Илҳами илоҳӣ доштани навиштаҳои Павлус дар ин порча баҳснопазир аст. Ин ҷо вай киноя мекунад. Баъзе қӯринтиён фиристагӣ ва таълимоти Павлусро ба зерӣ шубҳа мегузоштанд. Онҳо мегуфтанд, ки фикрҳои Худовандро доранд. Павлус ҷавоб медиҳад: “Дигарон оиди ман ҳар ҷи гӯянд ҳам, ман фикр мекунам, ки Рӯҳи Худоро дорам. Онҳо шаҳодат медиҳанд, ки Ӯро доранд, аммо, албатта, гуфта наметавонанд, ки фақат онҳо дорони Рӯҳи Пок ҳастанд”.

Мо медонем, ки Павлус ҳақиқатан дар ҳамаи он ҷи барои мо навиштааст, *Рӯҳи Худоро* дошт, ва пайравӣ ба насихатҳои вай ба мо муваффақият меорад.

Б. Оиди истеъмоли қурбонӣҳои бутҳо (8,1–11,1)

Дар 1Қӯринтиён 8,1–11,1 масъалаи хӯрдани гӯшти қурбонӣҳои бутҳо аз назар гузаронида мешавад, ки он барои шахсони ба қарибӣ аз бутпарастӣ ба Масеҳ бозгашткарда мушкилии воқеӣ буд. Эҳтимол, дар баъзе идҳо онҳоро ба ибодатхона даъват мекарданд ва он ҷо базми калоне ораста, гӯштеро медоданд, ки чун қурбонӣ ба бутҳо пешкаш шуда буд. Ё шояд, онҳо метавонистанд ба бозор рафта, фаҳманд, ки гӯштфурӯш гӯштеро мефурӯшад, ки қурбонӣҳои бутҳост. Албатта, ин ба сифати гӯшт тамоман таъсир намерасонад, аммо оё масеҳӣ бояд онро бихарад ё не? Ё, масалан, масеҳиро ба хонаи касе даъват намуда, бо гӯште зиёфат карда метавонистанд, ки пештар ба ягон санамии бутпарастон пешкаш шуда буд. Агар вай донанд, ки маҳз ҳамин тавр аст, оё вай бояд ин хӯрокро бихӯрад ё не? Павлус ба ин саволҳо ҷавоб медиҳад.

8,1 Фириста аз изҳороте сар мекунад, ки ҳам вай ва ҳам қӯринтиён *дар бораи қурбонӣҳои бутҳо медонанд*. Ин на он мавзӯест, ки онҳо тамоман намедонанд. Масалан, ҳамашон медонистанд, ки агар пораи гӯшт ба буте бахшида шавад, он ҳеҷ дигаргун намешавад. Бӯй ва калорияи он ҳамон хел мемонад. Аммо Павлус илова мекунад, ки *дониш мағрур мегардонад, аммо муҳаббат обод мекунад*. Вай дар назар дорад, ки барои ҳалли чунин масъалаҳо як худи дониш кофӣ нест. Агар дониш ягона принсипи истифодашаванда мебуд, ин боиси мағрурӣ мешуд. Дар асл масеҳиён бояд дар чунин масъалаҳо на танҳо донишро, балки муҳаббатро низ ба кор баранд. Онҳо бояд на танҳо онро ба назар гиранд, ки барояшон қонунист, балки ҳамчунин он чиро, ки барои дигарон беҳтар аст.

8,2–3 Вайн ояти 2-ро ин тавр аз нав баён мекунад: “Агар шахс гумон кунад, ки дониши пурраро ба даст овардааст, пас вай ханӯз ба донишгари он сар накардааст, ки донишро ҷи гуна ба даст овардан лозим аст”. Бе муҳаббат дониши ҳақиқӣ буда наметавонад. Аз тарафи дигар, *касе ки ба Худо муҳаббат дорад, вай ба воситаи Худо шинохта шудааст*, ба он маъно, ки Худо вайро меписандад. Аз як тараф, ба Худо ҳама чиз маълум аст, аммо аз тарафи дигар, Ӯ масеҳиёнро маҳсусан хуб медонад. “Шинохта шудааст” ин ҷо барои ифодаи хусни тавачҷӯх ё розигӣ истифода мешавад. Шахсе ки оиди ҷи гуна муносибат кардан ба қурбонӣҳои бутҳо на танҳо дар асоси дониши холис, балки дар асоси муҳаббат ба Худо ва одам қарор қабул мекунад, сазовори табасуми розигии Худо мешавад.

8,4 Оиди *қурбонӣҳои бутҳо* сухан ронда, масеҳиён мефаҳманд, ки бут худоӣ ҳақиқӣ нест, ки қудрат, дониш ва муҳаббат дорад. Павлус мавҷудияти бутҳоро рад намекунад; мо медонем, ки масалан, санамҳои аз ҷӯб ё санг тарошидашуда буданд. Дертар вай тасдиқ мекунад, ки дар паси ин бутҳо қувваҳои шайтонӣ истодаанд. Аммо ин ҷо вай таъкид мекунад, ки худоёне ки ин бутҳо бояд тасвир диҳанд, вучуд надоранд. Ҷуз

Худои Ягона, яъне Худо ва Падари Худо-ванди мо Исои Масех, *худои дигаре нест*.

8,5 Павлус эътироф мекунад, ки дар асотири бутпарастона *ба ном худоёни* зиёде буданд, чун Юпитер, Юнона ё Меркурий. Чунин ҳисобида мешуд, ки баъзеи онҳо *дар осмон* зиндагӣ мекунанд, дигарон бошанд, чун Серера ё Нептун, — дар ҳамин ҷо, *дар замин*. Ба ин маъно *худоёни бисёр ва худовандони бисёр ҳастанд*, яъне бисёр махлуқоти асотирӣ ҳастанд, ки одамон ба онҳо ибодат мекарданд ва дар ғуломии онҳо буданд.

8,6 Масеҳиён медонанд, ки як *Худои Падар* ҳаст, ки *ҳама чиз аз Ӯст*, ва мо барои Ӯ *ҳастем*. Ин чунин маъно дорад, ки Худо, Падари мо — Сарчашма, ё Офаридгори *ҳама чиз* аст ва мо барои Ӯ офарида шудаем. Дигар хел карда гӯем, Ӯ мақсади мавҷудияти мост. Мо ҳамчунин медонем, ки як *Худованд* ҳаст, ва маҳз *Исои Масех*, ки *ҳама чиз ба воситаи Ӯст*, ва мо ба *воситаи Ӯ ҳастем*. “*Ки ҳама чиз ба воситаи Ӯст*” *Худованд* Исоро чун Миёнарав ё Ҳамкори Худо тасвир менамояд, дар ҳоле ки “*ва мо ба воситаи Ӯ ҳастем*” ба он ишорат мекунад, ки ба шарофати миёнаравии Ӯ мо офарида шудаем ва наҷот ёфтаем.

Ҳангоме Павлус мегӯяд, ки як *Худои Падар* ва як *Худованд Исои Масех* ҳаст, вай гуфтани нест, ки *Худованд Исо* Худо нест. Вай фақат ба нақше ишорат мекунад, ки ду Шахсияти илоҳӣ дар офариниш ва наҷот иҷро мекунанд.

8,7 *Аммо* на ҳамаи масеҳиён, хусусан навбоварон, ин озодиеро, ки дар Масех доранд, мефаҳманд. Дар гузашта бо парастии бутҳо саруқор дошта, ба бутҳо *одат* карда, онҳо чунин меҳисобанд, ки ҳангоми хӯрдани гӯшти *қурбони* бут ба бутҳо ибодат мекунанд. Онҳо чунин меҳисобанд, ки бут воқеист, ва бинобар ин *вичдони онҳо*, ки *нотавон аст*, *наҷис мешавад*.

Калимаи “*нотавон*” ин ҷо маънои “*чисман ё аз чихати рӯҳонӣ суғ*”-ро надорад. Ин ба онҳое дахл дорад, ки дар корҳои аҳамияти ахлоқӣ надошта беҳад хурдагир ҳастанд. Масалан, Худо ба масеҳӣ хӯрдани гӯшти хуқро манъ намекунад. Мувофиқи Паймони

Кухан, ин хӯрокро яҳудӣ хӯрда наметавонист, аммо ба масеҳӣ озодии пурра доида шудааст, ки ин гуна хӯрокро бихӯрад. Аммо яҳудие ки ба масеҳият рӯ овардааст, дар ин масъала дудила шуда метавонад. Вай метавонад чунин ҳисобад, ки ҳангоми хӯроки шом хӯрдани гӯшти бирёни хуқ хуб нест. Навиштаҳои Пок чунин шахсонро бародари нотавон меноманд. Ин маънои онро дорад, ки вай озодии масеҳиёнаи худро ба таври пурра истифода намебарад. Амалан, то даме вай ақида дорад, ки хӯрдани гӯшти хуқ мумкин нест, агар онро бихӯрад, гуноҳ мекунад. Дар ҷумлаи “*вичдони онҳо*, ки *нотавон аст*, *наҷис мешавад*” маҳз ҳамин чиз дар назар дошта шудааст. Агар *вичдони* ман ягон амалеро маҳкум кунад, аммо ман онро бидунам, гуноҳкор мешавам. “*Ҳар коре ки мувофиқи имон нест*, гуноҳ аст” (Рум. 14,23).

8,8 *Хӯрок* худ аз худ барои *Худо* масъалаи аввалиндараҷа нест. Худдорӣ аз намудҳои муайяни хӯрок барои мо хусни таваҷҷӯҳи Худоро таъмин намекунад, ва ҳамчунин хӯрдани чунин хӯрок моро масеҳиёни хуб намегардонад.

8,9 Аммо агарчи ҳангоми хӯрдани чунин хӯрок чизе ба даст намеорем, мо бисёр чизҳоро аз даст дода метавонем, агар бо ин корамон боиси пешпо хӯрдани масеҳии *нотавон* шавем. Ана дар ҳамин ҷо бояд принсипи муҳаббат ба амал сар кунад. Масеҳӣ озод аст, ки гӯшти ба қурбонии бутҳо овардашударо бихӯрад, аммо тамоман нодуруст мебуд, агар вай бо ин кораш ба бародар ё хоҳари *нотавон* зарар расонад.

8,10 Хатар дар он аст, ки агар бародари нотавон *бинад*, ки касе кори дар назари вай шубҳаоварро мекунад, вай низ метавонад ҳамон корро кунад, агарчи *вичдонаш* вайро маҳкум мекунад. Дар ин оят фириста *дар сари суфраи бутхона* нишастанро аз боиси он таъсире ки ба дигарон расонда метавонад, маҳкум мекунад. Албатта, ҳангоме ки Павлус оиди шахсе мегӯяд, ки *дар сари суфраи бутхона* нишастааст, вай чорабиниҳои ҷамъиятӣ ё тантанаҳои калонро, чун базми арӯсӣ, дар назар дорад. Агар хӯроқхӯрӣ ягон хел иштирокро дар парастии бутҳо дар бар

гирад, ҳеч гоҳ дар бутхона хӯрок хӯрдан мумкин нест. Дар оянда Павлус инро маҳкум мекунад (10,15–26). “Агар касе туро, ки соҳиби дониш ҳастӣ, бубинад...” чунин маъно дорад: агар касе туро бубинад, ки пурра дорои озодии масеҳиёна буда, медонӣ, ки гӯшти барои бутҳо қурбонишуда нопок нест... Принципи муҳим ин ҷо дар он аст, ки мо бояд на танҳо онро ба ҳисоб гирем, ки ин рафтор ба худӣ мо чӣ таъсире мерасонад, балки боз ҳам муҳимтар он аст, ки ин ба дигарон чӣ таъсире расонда метавонад.

8,11 Шахс метавонад аз донишгари он чи барои масеҳӣ мумкин аст, чунон фахр кунад, ки ин боиси хато кардани бародари вай дар Масеҳ мешавад. “Нобуд мешавад” маънои онро надорад, ки вай аз начоти ҷовидонӣ маҳрум мешавад. Он маънои аз даст додани ҳаётро не, балки аз даст додани ҳаёти хубро дорад. Шаҳодати бародари нотагон ноқис хоҳад буд, ҳаётгаш бошад аз ҷиҳати ғоиданокӣ ба Худо ба тарафи барояш номусоид тағйир хоҳад ёфт. Суханони “ки Масеҳ барои ӯ мурд” нишон медиҳанд, ки ба имконияти зарар расондан ба бародари нотагон хеле ҷиддӣ муносибат кардан лозим аст. Павлус ин ҷо исбот мекунад, ки агар Худованд Исо ин шахсро ба дараҷае дӯст дошт, ки барояш мурдан хост, пас мо ҳақ надорем бо кардани коре ки вайро ба роҳи нодуруст бурда метавонад, ба тараққии рӯҳонияш ҳалал расонем. Якчанд пораҳои гӯшт арзиши инро надоранд!

8,12 Гап на танҳо дар он аст, ки мо метавонем бар зидди бародар дар Масеҳ гуноҳ кунем ё *вичдони нотагони* вайро захмдор намоем. Ҳамин тариқ мо *бар зидди* Худи Масеҳ гуноҳ мекунем. Ҳар он чи мо барои хурдтарини бародарони Ӯ мекунем, барои Ӯ мекунем. Ҳар он чи ба яке аз узвҳои Бадани Ӯ дард меоварад, ба Сар низ дард меоварад. Вайн ишорат мекунад, ки ин масъаларо муҳокима намуда, фириста хонандагонро ба дида баромадани он дар партави марги кафораткунандаи Масеҳ меорад. Барнс мегӯяд: “Ин даъватест, ки аз муҳаббати амиқ ва мушфиқона, азобҳо ва нолаҳои пешазмаргии Писари Худо бармеояд”.²⁸ *Гуноҳ бар зидди Масеҳ* “ҷинояти вазнинтарин аст”, ме-

гӯяд Годет. Инро дарк карда, мо бояд рафторҳои худро дар партави он дида бароем, ки онҳо ба дигарон чӣ таъсире мерасонанд, ва аз ҳар он чи ба бародар зарар расонда метавонад, худдорӣ намоем.

8,13 *Азбаски бародарро ба васваса андохтан* — бар зидди Масеҳ гуноҳ кардан аст, Павлус изҳор мекунад, ки *ҳаргиз гӯшт намеҳӯрад*, агар бо ин қораш *бародари худро ба васваса* меандохта бошад. Амали Худо, ки дар ҳаёти шахси дигар ба амал оварда мешавад, аз гӯштбирён беандоза муҳимтар аст! Агарчи имрӯзҳо барои бисёрии масеҳиён мавзӯи қурбонии бутҳо масъалаи дарднок нест, принципҳои ки ин ҷо Рӯҳи Пок муқаррар мекунад, арзиши нагузаранда доранд. Дар ҳаёти масеҳиёнаи имрӯза бисёр ҷизҳои ҳастанд, ки агарчи аз тарафи Навиштаҳои Пок манъ нашудаанд, ба масеҳиёни нотагон зарар расонда метавонанд. Ҳатто агар мо ҳаққи дар ин гуна қорҳо иштирок карданро дошта бошем ҳам, ҳаққи аз он даст кашидан ба хоштири офияти онҳое ки мо дар Масеҳ дӯсташон медорем, муҳимтар аст.

9,1 Дар назари аввал чунин менамояд, ки дар боби 9 мавзӯи нав муҳокима карда мешавад. Аммо масъалаи қурбонии бутҳо дар давоми ду боб аз назар гузаронда мешавад. Ин ҷо Павлус фақат рӯчӯе мекунад, то барои нафъи дигарон намунаи фидокории худро оварад. Мувофиқи принсипе ки дар ояти 8,13 пешкаш шудааст, вай тайёр аст аз ҳаққи худ чун фириста ба ёрдами молиявӣ даст кашад. Ҳамин тариқ, ин боб бо боби 8 зич алоқаманд аст.

Чуноне ки мо медонем, дар байни кӯринтиён чунин қасоне низ буданд, ки ба эътибори Павлус шубҳа доштанд. Онҳо мегуфтанд, ки вай ба қатори дувоздаҳ фириста намеромад, ва аз ин сабаб фиристаи ҳақиқӣ нест. Павлус изҳор мекунад, ки ҳамчун *ҳаввори* ҳақиқии Худованд Исо аз сардории одамӣ озод аст. Ӯ ин изҳоротро бо ду факт асоснок мекунад. Аввалан, *вай Худованди мо Исои Масеҳро* зиндашуда дидааст. Ин дар роҳи Димишқ ба амал омада буд. Вай ҳамчунин ба худӣ кӯринтиён чун далели фиристагии вай ишорат карда, мепурсад: “Оё шумо амали ман дар Худованд нестед?”

Агар онҳо дар фиристагии вай шубҳа дошта бошанд, бояд худро тафтиш намоянд. Оё онҳо начот ёфтаанд? Албатта, онҳо мегӯянд, ки ҳа. Хуб, аммо кӣ онҳоро ба назди Масех овард? Фириста Павлус! Бинобар ин худи онҳо исботи он ҳастанд, ки вай фиристаи ҳақиқии Худованд аст.

9,2 *Дигарон* метавонанд вайро чун фириста эътироф накунад, аммо қӯринтиён, бегуфтугӯ, бояд эътироф намоянд. Онҳо — *мӯҳри ҳавворияти* вай дар Худованд ҳастанд.

9,3 Ояти 3, аз афташ, ба порчаи гузашта дахл дорад. Павлус ин чо мегӯяд, ки он чи ҳозир гуфт — *ҳифзи* вай ба муқобили онҳоест, ки вайро *мазаммат* мекунад, ё ба муқобили онҳоест, ки ба эътибори фиристагонаи вай шубҳа доштанд.

9,4 Дар оятҳои 4–14 Павлус оиди ҳақиқии фиристагонаи худ ба ёрмандии молиявӣ сухан меронад. Чун фиристодаи Худованд Исо, Павлус ба инъоми молиявӣ аз тарафи масеҳиён ҳақ дошт. Аммо вай на ҳамеша ба ин ҳақиқии худ исрор мекард. Вай аксаран бо дастони худ меҳнат карда, хайма месохт, то ки имкони ба одамон озодона мавъиза намудани Хушхабарро дошта бошад. Бешубҳа, мунаққидони вай аз ин истифода бурда, тахмин карданд, ки вай аз боиси фиристаи ҳақиқӣ набуданаш таъминоти моддиро қабул намекунад. Вай ин мавзӯро бо савол сар мекунад: “*Оё мо ҳақиқии хӯрдан ва нӯшидан надорем?*” — яъне магар барои хӯрдан ва нӯшидан кор кардани мо лозим нест? Оё мо ҳақиқии таъминоти моддиро аз Калисо надорем?

9,5 *Оё ҳақ надорем, ки мисли ҳаввориёни дигар ва бародарони Худованд ва Кифо завҷаи имондорро ҳамроҳи худ бибарем?* Шояд, баъзе мунаққидони Павлус чунин меҳисобиданд, ки вай зан нагирифт, зеро медонист, ки Калисо ҳеч гоҳ вайро бо занаш ба таъминоти моддӣ худ намегирад. Петрус, фиристагони дигар ва бародарони Худованд зандор буданд. Ин чо фириста изҳор мекунад, ки айнан ҳамин гуна ҳақиқии зан гирифтани ва аз таъминоти моддӣ масеҳиён барои худ ва зани худ истифода бурданро дорад. Ифодаи “*завҷаи имондорро ҳамроҳи худ бибарем*” на

танҳо ба ҳақиқии зан гирифтани, балки ба ҳақиқии дар таъминоти моддӣ Калисо зистани дахл дорад. *Бародарони Худованд* — аз афташ, бародарони ҳамхун ё амакбачаҳои Ҷ мебошанд. Як худи ҳамин матн ин масъаларо ҳал намекунад, агарчи дар ҷойҳои дигари Навишта гуфта шудааст, ки Марям баъди Исо, Нахустзодаи худ, боз фарзандони дигар дошт (Лук. 2,7; ниг. Мат. 1,25; 12,46; 13,55; Марқ. 6,3; Юҳ. 2,12; Гал. 1,19).

9,6 Аз афташ, *Барнаббо*, ба монанди Павлус Хушхабарро мавъиза карда, кор мекард, то ки худро таъмин кунад. Павлус мепурсад: Наход онҳо *ҳақ надоранд, ки кор накунад*, то фарзандони Худо дар ҳақиқии онҳо ғамхорӣ кунанд?

9,7 Дар аввал фириста ба дигар фиристагон ишорат намуда, даъвои худро ба таъминоти моддӣ тақвият медиҳад. Акнун вай аз соҳаи фаъолияти одам далел меорад. Сарбоз дар лашкар бо *нафақаи худаш* хизмат намекунад. Аз шахсе ки тоқ шинондааст, интизор намешаванд, ки ба *ангураш* умедвор нахоҳад буд. Ниҳоят, аз ҷӯпон талаб намекунад, ки *рамаро* чаронда, аз *шири* он нахӯрад. Хизмати масеҳиёна ба чанг, кишоварзӣ ва ҳаёти ҷӯпонӣ монанд аст. Вай аз мубориза бо душман, ғамхорӣ оиди дарахтони мевадори Худо ва ҳамчун ҷӯпон дар байни гӯсфандони Ҷ хизмат кардан иборат аст. Агар дар ин шуғлҳои заминӣ ҳақиқии маош эътироф карда шавад, пас хизмат ба Худованд бояд то ҷӣ андоза бештар аз он кадр карда шавад!

9,8 Сипас Павлус ба Паймони Кухан рӯ оварда, аз он далелҳои минбаъдаи статуси худро меоварад. Оё барои исботи машғулиятиҳои дунявиро — чанг, кишоварзӣ ва ҷӯпониро истифода бурдани вай лозим аст? Оё Навишта *низ инро намегӯяд?*

9,9 Дар Такрори Шариат 25,4 возеҳан гуфта шудааст, ки даҳони *барзаговеро*, ки *хирман* мекунад, набояд баст. Яъне ба ҳайвоне ки дар ҳосилғундорӣ кор мекунад, бояд имкон дод, ки қисме аз ҳосилро бихӯрад. *Оё Худо дар бораи барзаговон ғамхорӣ мекунад?* Худо дар бораи барзаговон ғамхорӣ мекунад, аммо аз эҳтимол дур аст, ки вай ин суханонро дар Паймони Кухан ба хоҳири ҳайвонҳои бешуур навишта бошад. Ин чо принсипи

рӯхоние ҳаст, ки мо бояд дар зиндагӣ ва хизмати худ ба кор барем.

9,10 *Ё ки, албатта, барои мо гуфта шудааст?* Ҷавоб “ҳа” аст. Маҳз оиди беҳбудии мо ҳангоми *навиштани* ин сатрҳо фикр карда шудааст. *Шудгоркунанда* бояд бо уме-ди ягон подош *шудгор кунад*. Айнан ҳамин тавр, ҳангоме ки одам *хирман меқӯбад*, ҳақ дорад *умед* кунад, ки қисме аз ҳосилро подош хоҳад гирифт. Хизмати масеҳиёна шудгор ва хирманкӯби-ро ба хотир меорад, ва Худо гуфтааст, ки шахсоне ки ин хизматро ба ҷо меоваранд, набояд онро аз ҳисоби худ кунанд.

9,11 Павлус меғӯяд, ки вай дар масеҳиёни Қӯринт *чизҳои рӯхониро коштааст*. Дигар хел карда гӯем, вай ба Қӯринт омада, ба қӯринтиён ҳақиқатҳои гаронбаҳои рӯхониро мавъиза намуд. Оё хеле зиёд хоҳад буд, агар онҳо дар навбати худ қисмеро аз пулҳо ё дигар чизҳои *ҷисмонӣ* ба вай подош биди-ханд? Далели вай ин ҷо чунин аст: “Арзиши подоше ки ба воиз дода мешавад, хеле камтар аз он аст, ки вай додааст. Неъматҳои моддӣ дар муқоиса бо неъматҳои рӯхонӣ арзиши ночиз доранд”.

9,12 Павлус медонист, ки калисои Қӯринт воизон ва муаллимони *дигарро* аз чи-ҳати моддӣ таъмин мекард. Масеҳиён ӯҳдадорихои худро нисбати онҳо эътироф менамуданд, аммо на нисбати Павлус, ва аз ин сабаб вай мепурсад: “*Агар дигарон назди шумо ҳақ дошта бошанд, оё ҳаққи мо зиёдтар нест?*” Агар қӯринтиён ҳаққи дигаронро ба таъминоти моддӣ эътироф мекарда бошанд, чаро онҳо намехоҳанд эътироф кунанд, ки вай, падари онҳо аз рӯи бовар, ҳамчунин ин ҳақро дорад? Бешубҳа, баъзеи онҳое ки таъминоти моддӣ мегирифтанд, муаллимони яҳудият буданд. Павлус илова мекунад, ки агарчи вай чунин *ҳақ* дошт, вай онро аз қӯринтиён истифода набурд, балки ба ҳама чиз тоқат мекард, *то ки ба башорати Масеҳ ҳеҷ мамониате нарасонад*. Ба ҷои он ки ҳаққи худро ба таъминоти моддӣ талаб кунанд, вай ба ҳамаи вазнинихо ва маҳрумиятҳо тоқат мекард, то ба Хушхабар халал нарасонад.

9,13 Сипас Павлус ходимони парастииш-гоҳи яҳудио мисол меоварад, ки низ дар таъминоти моддӣ мебошанд. Онҳое ки вази-фаҳои расмии вобаста ба хизмати парастииш-гоҳро ба ҷо меоваранд, аз ҳисоби даромади парастиишгоҳ таъминоти моддӣ доштанд. Ба ин маъно онҳо *аз маъбад мехӯрданд*. Ҳам-чунин худи кохиноне ки *ходимони қурбонгоҳ* буданд, қисми муайянеро — *ҳиссае аз қурбонгоҳ* мегирифтанд. Дигар хел карда гӯем, ҳам ба левизодагон, ки дар парастииш-гоҳ вазифаҳои ҳаррӯза доштанд, ва ҳам ба кохинон, ки вазифаҳои поктар доштанд, барои хизматашон як хел подош меоданд.

9,14 Ниҳоят, Павлус амри возеҳи Худи *Худовандро* меоварад. *Ҷ фармудааст, ки воизони Инҷил аз башорат додани Инҷил зиндагӣ кунанд*. Танҳо ҳамин аллакай далели ниҳии ҳаққи Павлус ба гирифтани таъми-ноти моддӣ аз қӯринтиён аст. Аммо дар ин ҳол саволе ба миён меояд: чаро вай ба ин исрор намекард? Ҷавоб дар оятҳои 15–18 дода шудааст.

9,15 Вай мефаҳмонад, *ки аз онҳо ҳеҷ якеро истифода накардааст*, яъне ба ҳаққи худ исрор накардааст. *Ва* ҳозир инро на барои он *навиштааст*, ки онҳо ба вай пул фиристанд. Барои вай *мурдан* беҳтар аст аз он ки касе *фаҳри* вайро *нест* кунанд.

9,16 Павлус меғӯяд, ки наметавонад аз он *фаҳр* кунанд, ки Хушхабарро мавъиза меку-над. Ин *кори воҷибро* ба вай Худо вогузор кардааст. Вай ин шуғлро барои худ интихоб накардааст. Ба вай ин вазифаро супурданд, ва агар вай ин супориши илоҳиро ба ҷо намеовард, ҳақиртарини одамон мебуд. Ин маънои онро надорад, ки фириста Хушхабарро мавъиза карданӣ набуд; дар ҳолати дода-шуда қарори мавъиза карданро на худ вай, балки Худованд қабул карда буд.

9,17 Азбаски фириста Павлус *ба таври ихтиёрӣ* мавъиза мекард, вай мебоист барои ин хизмат *мукофот* мегирифт, яъне ҳаққи таъминоти моддӣ. Ҳам дар Паймони Кухан ва ҳам дар Паймони Навин возеҳан гуфта мешавад, ки хизматгорони Худо аз халқи Худо ёрмандии моддӣ гирифта метавонанд. Ин ҷо Павлус дар назар надорад, ки вай ғайри ихтиёри худ ба Худованд хизмат

мекунад; вай фақат изҳор мекунад, ки фиристагии вай водоркунандаи илоҳӣ дошт. Вай инро дар қисми охири оят такрор мекунад. Агар вай *ба таври ғайриихтиёрӣ* мавъиза мекарда бошад, яъне барои он ки аз дарун вайро оташе месӯзонд ва вай мавъиза накарда наметавонист, пас хизмат *ба зиммаи* вай *гузошта шудааст*. Вай шахсе буд, ки мувофиқи фармон амал мекард, ва бинобар ин наметавонист аз ин фахр кунад.

Ҳама эътироф мекунанд, ки ояти 17 мураккаб аст, аммо ба ҳар ҳол маънои он, аз аз афташ, чунин аст: Павлус аз ҳаққи дар таъминоти моддии қӯринтиён зистан истифода намебарад, чунки ин хизматро худаш интихоб накардааст. Дасти Худо вайро ба ин кор овард. Муаллимони дурӯғин дар Қӯринт наметавонистанд ба ёрмандии моддии покон иддао кунанд, аммо фириста Павлус мукофоти худро дар ҷои дигар хоҳад चुст.

Дар тарҷумаи Нокс ин оят чунин садо медиҳад: “Ман барои он чи бо интихоби худ мекунам, даъвои мукофот карда наметавонам; аммо хангоме ки аз рӯи маҷбурият амал менамоям, ман ҳамагӣ супоришро иҷро мекунам”.

Райри тафсир медиҳад:

*Павлус аз вазифаи мавъиза намудани Хушхабар саркашӣ карда наметавонист, чунки ин хизмат (вазифа) ба вай вогузор шуда буд, ва вай ба фармони мавъиза кардан итоат мекард, агарчи ба вай музд намедоданд (муқ. бо Лук. 17,10).*²⁹

9,18 Агар вай аз мавъиза кардан фахр карда наметавониста бошад, пас вай аз чӣ фахр карда наметавонист? Аз он чи ихтихоби худӣ вай буд, яъне: аз он ки вай *дар бораи Масеҳ бемӯд башорат медиҳад*. Вай худаш оиди ин қарор қабул кард. Вай ба қӯринтиён Хушхабарро мавъиза намуда, дар айни замон барои рӯзгузаронӣ худаш мустақилона музд пайдо мекард, то дар *башоратдиҳандагӣ* аз ҳаққи худ ба таъминоти моддӣ истифода набарад.

Далелҳои дар ин ҷо зикршудаи фиристаро чамъбаст карда, қайд менамоем, ки вай байни ихтиёрӣ ва ғайриихтиёрӣ ҳад мегузорад. Дар мавъизаи вай берағбатӣ тамоман нест. Вай онро бо хурсандӣ мекард. Аммо

дар айни замон ин вазифаи бузург ба вай вогузор шуда буд. Бинобар ин вай аз иҷрои ин вазифа фахр карда наметавонист. Хушхабарро мавъиза намуда, вай наметавонист дар ҳаққи худ ба таъминоти моддӣ исрор намояд, аммо вай инро намекард; вай қарор дод, ки ба қӯринтиён *бемӯд* мужда диҳад. Ва азбаски ин хости худӣ вай буд, вай наметавонист аз ин фахр кунад. Чуноне ки мо тахмин кардем, мунаққидони Павлус изҳор менамуданд, ки Павлус аз сабаби фиристаи ҳақиқӣ набуданаш касби хаймасозиро пеша кардааст. Ин ҷо Павлус мегӯяд, ки худаш барои рӯзгузаронӣ музд ба даст меорад ва бо ҳамин исбот мекунад, ки фиристагии вай, бо вучуди ин, ҳаққонист. Дар асл бошад он бо азамат ва олиҳиммати худ фарқ мекунад.

9,19 Дар оятҳои 19 то 22 Павлус худро чун мисол барои ба хоҳири Хушхабар аз ҳуқуқҳои қонунӣ даст кашидан меоварад. Ин фаслро омӯхта, дар хотир доштан муҳим аст: Павлус ин ҷо дар назар надорад, ки ягон вақт принципҳои муҳими Навиштаро ба қурбонӣ оварда бошад. Вай ба он бовар намекард, ки барои ба даст овардани мақсад ҳамаи воситаҳо хубанд. Дар ин оятҳо вай дар бораи он чизҳое сухан меронад, ки аҳамияти маънавӣ надоранд. Вай бо таомул ва одатҳои одамоне ки ҳамроҳашон кор мекард, мутобиқ мешуд, то имкон дошта бошад гӯшхоеро пайдо кунад, ки ба шунидани Хушхабар ҳозиранд. Аммо вай ҳеҷ гоҳ ба чизе роҳ намедод, ки вайро ба созишкорӣ бо ҳақиқати инҷилий маҷбур кунад.

Аз як тараф, вай *аз ҳама озод* буд. Ҳеҷ кас вайро маҷбур карда наметавонист, ҳеҷ кас бар вай қудрат надошт. Аммо ба ҳар ҳол вай худро барои ҳамаи одамоне сарф намуд, то ки *шумораи бештарро ҷалб намояд*. Агар вай ҳақиқати илоҳиро қурбон накарда, гузашт карда тавонад, вай инро барои ба назди Масеҳ овардани ҷонҳо мекард.

9,20 *Барои яҳудиён* вай *чун яҳудӣ шуд, то ки яҳудиёнро ҷалб намояд*. Ин наметавонад маънои онро дошта бошад, ки вай ба хоҳири наҷот ёфтани яҳудиён худро аз нав ба шарияти Мусо тобеъ кард. Маънои ҳақиқии ин оят дар он амалҳои зоҳир мегардад, ки Павлус дар алоқамандӣ бо хатна намудани

Тимотиюс ва Титус кард. Дар ҳолати Титус одамоне ёфт шуданд, ки дар он исрор мекарданд, гӯё вай бе хатна начот ёфта наметавонад. Павлус дарк мекард, ки онҳо зидди Хушхабари файзи Худо баромад мекунанд, бинобар ин қатъиян зидди он буд, ки Титус хатна карда шавад (Ғал. 2,3). Аммо дар ҳолати Тимотиюс, аз афташ, чунин масъалаҳо ба миён намеоманд. Бинобар ин фириста бо майлу рағбат эътироф намуд, ки агар ин барои васеътар паҳн намудани Хушхабар ёрӣ мерасонда бошад, Тимотиюс бояд хатна карда шавад (Аъм. 16,3).

*Барои аҳли шариат чун аҳли шариат шудам*³⁰, то ки аҳли шариатро ҷалб намоям. *Аҳли шариат* — яҳудиёнанд. Аммо дар қисми якуми оят Павлус аллакай дар бораи он гуфта буд, ки бо яҳудиён сарукар дошт. Пас чаро вай такрор мекунад? Аксаран инро чунин шарҳ медиҳанд, ки ҳангоме вай дар қисми якуми оят оиди яҳудиён мегӯяд, вай расму русуми миллии онҳоро дар назар дорад, дар ҳоле ки ин ҷо вай ба ҳаёти динии онҳо дахл мекунад.

Ин ҷо эзоҳи мухтасаре даркор аст. Ҳамчун яҳудӣ, Павлус чун аҳли шариат зода шуда буд. Вай бо иҷрои шариат хусни тавачҷӯхи Худоро ноил шудани буд, аммо пай бурд, ки ба иҷро кардани он тавон надорад. Шариат фақат нишон дод, ки вай то чӣ андоза гуноҳкори ислоҳнашаванда аст, ва вайро пурра маҳкум кард. Тадриҷан вай фаҳмид, ки шариат роҳи начот нест, балки усулест, ки Худо ба воситаи он ба одам гуноҳкорӣ ва ба Начотдиҳанда мӯхтоҷ будани вайро нишон медиҳад. Сипас Павлус ба Худованд Исои Масеҳ таваккал кард ва, инро карда, аз садои маҳкумкунандаи шариат озод шуд. Ҷазоро барои вайрон кардани шариат Худованд Исо дар салиби Ҷолҷолто ба дӯши худ гирифт.

Баъди бозгашт намудан фириста фаҳмид, ки шариат на роҳи начот ва на он қоидаҳоест, ки масеҳиён бояд мувофиқи онҳо зиндагӣ кунанд. Масеҳӣ на таҳти шариат, балки таҳти файз зиндагӣ мекунад. Ин маънои онро надорад, ки вай метавонад ҳар кори мехостагиашро кунад. Ин ҷо, аниқтараш, дар назар дошта шудааст, ки маънои

ҳақиқии файзи Худо вайро ҳатто аз хоҳиши кардани ягон кори зидди шариат нигоҳ медорад. Дар масеҳӣ Рӯҳи Пок сокин аст, ки вайро ба дарачаи нави рафтор мебардорад. Акнун вай на аз тарси ҷазо барои вайрон кардани шариат, балки аз сабаби муҳаббат ба Масеҳ, ки барои вай мурд ва зинда шуд, пок зистан меҳаҳад. Таҳти шариат водоркунандаи рафтори одам тарс буд, аммо таҳти файз водоркунандаи рафтори вай муҳаббат аст. Муҳаббат назар ба тарс водоркунандаи баландтарест. Одамон аз рӯи муҳаббат корхоеро мекунанд, ки аз рӯи тарс ҳеҷ гоҳ намекарданд.

Арнот мегӯяд:

*Худо ҷонҳоро бо ҳамон усуле ки Ӯ сайёраҳоро дар мадорҳояшон нигоҳ медорад, дар итоат нигоҳ медорад,— ба озодӣ сар дода. Ҳеҷ гуна занҷире дида намешавад, ки ин оламҳои нурафшон ба он баста шуда бошанд, то аз маркази парида нараванд. Онҳоро принципнонамоёне нигоҳ медорад. Ва маҳз ҳамин алоқаи намоёни муҳаббат — муҳаббат ба Худованд, ки онҳоро бозхарид намуд, одамони бозхаридшударо нигоҳ медорад, то онҳо ҳушёр, росткорона ва тақводорона зиндагӣ кунанд.*³¹

Инро дар ёд дошта, биёед ба қисми охири ояти 20 бармегардем. *Барои аҳли шариат чун аҳли шариат шудам, то ки аҳли шариатро ҷалб намоям.* Ҳангоме ки Павлус дар байни яҳудиён буд, дар ҷое ки аҳамияти маънавӣ надошт, вай чун яҳудӣ рафтор мекард. Масалан, вай ҳамон чизеро мехӯрд, ки яҳудиён мехӯрданд, ва аз хӯрдани гӯшти ҳук, ки барои онҳо мамнӯъ буд, худдорӣ мекард. Эҳтимол, Павлус дар рӯзҳои шанбе ба кор даст намезад, зеро мефаҳмид, ки бо чунин рафтор вай миқдори бештари одамонро, ки Хушхабарро шунидан меҳоянд, ҷалб карда метавонад.

Фириста Павлус аз олами боло дар Исои Масеҳ зода шуда буд, ва шариат, чун қоидаи зиндагӣ, аллакай болои сари вай вазнинӣ намекард. Вай фақат ба урфу одатҳои одамон мутобик мешуд, то ки онҳоро ба назди Худованд оварад.

9,21 Райри менависад:

*Ин ҷо Павлус на дурӯягӣ, балки интизомнокии қатъии доимиро нишон медиҳад, то ки ба ҳар гуна одамон хизмат кунад. Чуноне ки селоби дар маҷрои танг ҷорӣ мешуда аз ботлоқи нопадиданор пурзӯртар аст, озодиҳои маҳдуд низ шаҳодатро оиди Масеҳ боварибахитар мекунад.*³²

Барои бешариатон Павлус чун бешариат рафтор мекард (агарчи вай пеши Худо бешариат набуд, балки аз аҳли шариати Масеҳ буд). Бешариатон — на исёнкорон ва роҳзанонанд, ки ҳеҷ гуна қонунро эътироф намекунанд, балки номи умумии ғайрияҳудиён аст. Шариат на ба ғайрияҳудиён, балки ба яҳудиён дода шуда буд. Ҳамин тариқ, ҳангоме ки Павлус дар байни ғайрияҳудиён буд, ба қадри имкон мувофиқи одатҳо ва ҳиссиёти онҳо рафтор мекард, ва дар айни замон ба Начотдиханда содиқ буд. Фириста фаҳмонд, ки ҳатто чун бешариатон рафтор намуда, бо вучуди ин, вай пеши Худо бешариат набуд. Вай чунин намеҳисобид, ки ҳар коре ки хоҳад, карда метавонад, балки аз аҳли шариати Масеҳ буд. Дигар хел кард гӯем, вай мебоист Худованд Исоро дӯст мебоист ва эҳтиром мекард, ба вай хизмат мекард ва писанд меомад, аммо акнун на мувофиқи шариати Мусо, балки мувофиқи шариати муҳаббат. Вай тобеи шариати Масеҳ буд. Дар забони англисӣ зарбулмасале ҳаст: “Ҳангоме ки ту дар Рум ҳастӣ, чун румиён рафтор кун”. Павлус ин ҷо мегӯяд, ки ҳангоме вай ҳамроҳи ғайрияҳудиён буд, вай ба тарзи зиндагии онҳо то андозае мутобиқ мешуд, ки ин корро карда, ба Масеҳ содиқ мемонд. Аммо мо бояд дар ёд дошта бошем, ки ин ҷо сухан на оиди таълимот ва ахлоқ, балки оиди фарқиятҳои маданӣ мевад.

9,22 Дар оятри 22 оиди *нотавонон*, ё онҳое ки аз ҳад зиёд хурдагир ҳастанд, гуфта мешавад. Ин гуна одамон дар масъалаҳои аҳамияти бунёди надоранд, бисёр ҳассосанд. Барои *нотавонон* Павлус чун *нотавон*³³ шуд, то ки онҳоро ҷалб намояд. Агар лозим шавад, вай гӯшт намехӯрд, то ки гӯштнахӯрдандагонро бо хӯрдани гӯшт таҳқир накунад. Хулласи калом, Павлус барои ҳама кас ҳама чиз шуд, то ки бо ҳар роҳ баъзе

касоро начот диҳад. Қурбон намудани принципҳои Навиштаро бо ин оятҳо сафед кардан ҳеҷ мумкин нест. Ин оятҳо фақат ба урфу одатҳои одамон мутобиқ шуданро нишон медиҳанд, ба хотири он ки онҳо Хушхабарии начотро бишнавад. Ҳангоме ки Павлус “то ки бо ҳар роҳ баъзе касоро начот диҳам” мегӯяд, вай лаҳзае ҳам дар назар надорад, ки худаш метавонад касоро начот диҳад, зеро мефаҳмад, ки танҳо Худованд Исо начот дода метавонад. Дар айни замон қобили зикр аст, ки муждабарони Масеҳ то андозае ки \bar{U} ба онҳо имкон медиҳад, ба \bar{U} ҳаммонанд мешаванд, то қори мекардашонро бо феъли “начот додан” ифода намоянд. То чӣ андоза ин чиз хизмати мавъизаи Хушхабарро олиҳимматона ва муаззам мегардонад!

Оятҳои 23–27 оиди хатари аз боиси нарасидани интизомнокӣ аз мукофот маҳрум шудан мегӯянд. Барои Павлус аз таъминоти моддии қӯринтиён даст кашидан шакли интизомнокии саҳт буд.

9,23 *Инро ман барои Инҷил мекунам, то ки шарикӣ баракоти он бошам.* Дар оятҳои пешина Павлус тасвир мекард, ки чӣ гуна вай ҳуқуқ ва хоҳишҳои худро ба қори Худованд тобеъ кард. Чаро вай инро кард? Вай инро барои *Инҷил* кард, то ҳуқуқ дошта бошад, ки дар рӯзи меомада тантанаи Хушхабарро ҳамроҳ бинад.

9,24 Ҳангоме ки Павлус суханони ояти 24-ро менавишт, вай, бешубҳа, бозихиҳои Истмиягиро, ки дар наздикии Қӯринт гузаронда мешуданд, ба ёд овард. Масеҳиёни Қӯринт ин мусобикаҳои варзиширо хуб медонистанд. Павлус ба онҳо ёдрас мекунад, ки агарчи бисёриҳо дар майдони мусобика медавад, на ҳама мукофот мегиранд. Ҳаёти масеҳиёна ба мусобика монанд аст. Он интизомнокиро талаб мекунад. Он саъю кӯшишҳои шиддатнокро талаб мекунад. Он иродаи мустаҳкамӣ ба мақсад расиданро талаб мекунад. Аммо оят дар назар надорад, ки дар мусобикаи масеҳӣ танҳо як нафар мукофот мегирад. Вай онро таълим медиҳад, ки ҳамаи мо бояд ба марра чун ғолибон оем. Ҳамаи мо бояд он фидокориеро биёмӯзем, ки худӣ фириста Павлус дошт. Ин ҷо, албатта, тӯҳфа

на начот, балки мукофот барои хизмати вафодорона аст. Дар ҳеч чой гуфта наметавонем, ки начот натиҷаи вафодории мо дар ин мусобиқа аст. Начот тӯҳфаи Худост ба воситаи бовар ба Худованд Исои Масех.

9,25 Акнун Павлус аз мусобиқаи давидан ба мусобиқаи гӯштингирӣ мегузарад. Вай ба хонандагон ёдрас мекунад, ки ҳамаи *риёзат-кашон*, ё иштирокчиёни бозиҳои варзишӣ худро дар ҳама чиз назорат мекунанд. Гӯштингир боре аз тренер пурсид: “Наход ки май нӯшида, сигарет кашида, вахтхушӣ карда, боз ҳам гӯштингирӣ кардан мумкин набошад?” Тренер ҷавоб дод: “Мумкин аст, аммо ғолиб омадан мумкин нест!” Павлус оиди иштирокчиёни мусобиқа фикр карда, ғолибро мебинад, ки барои гирифтани мукофоти худ пеш мебарояд. Он чӣ гуна аст? Он *тоҷи фонӣ* мебошад — гулчанбар ё чанбаре аз баргҳо, ки ба наздикӣ хушк мешаванд. Аммо Павлус онро бо *тоҷи ғайрифонӣ* муқоиса мекунад, ки бо он шахсоне мукофотонида мешаванд, ки ба Масех вафодорона хизмат карда буданд.

Мо ба Ту сипосгузorem - барои тоҷи ҳаёт ва ҷалол.

Тоҷе ки на чанбари пажмурдашавандаи заминист, мукофоти муборизаи марговар.

Тоҷе ки ҷовидонӣ ва вайроннашавандаест, чун тахт, чун Подшоҳии Худои мо, чун Писари одамшудаи Ҷ!

Ҷорасий Бонар

9,26 Ин тоҷи ғайрифонино дар пеш дида, Павлус изҳор мекунад, ки *медавад на он тавре ки бар абас бошад, ва мушт мезанад на он тавре ки фақат барои задани ҳаво бошад*. Хизмати вай бе мақсад ва бесамар набуд. Вай дар назди худ мақсади аниқ муайяншударо медид ва мехост бо ҳар як рафтори худ ба он наздик шавад. Вақт ва қувваро беҳуда сарф кардан мумкин нест. Фироста аз ҳадаф бархато задан намехост.

9,27 Ба ҷои ин вай *ҷисми худро* интизомнок намуда, онро *гулом мегардонд, то ки ба дигарон мавъиза намуда, худаш маҳрум набошад*. Дар ҳаёти масеҳиёна худназоратӣ, эътидол, интизомнокӣ даркор аст. Мо бояд идора кардани худро биёмӯзем.

Фироста Павлус имконияти даҳшатовари баъди *ба дигарон мавъиза намудан маҳрум* монданро дарк менамуд. Оиди маънои ин оят бисёр баҳсу мунозираҳо буданд. Баъзеҳо дар он таълимотеро мебинанд, ки *гӯё одам ба начот ноил шуда, баъд онро аз даст дода метавонад*. Ин албатта ба таълимоти умумии Паймони Навин оиди он ки ҳеч кадом барраҳалок нахоҳад шуд, мухолиф аст.

Дигарон мегӯянд, ки калимае ки чун *“маҳрум”*³⁴ тарҷума шудааст, — калимаи хеле муҳим аст, ки ба лаънати ҷовидонӣ дахл дорад. Аммо онҳо ин оятро чунин тафсир мекунанд: Павлус ин ҷо таълим намедихад, ки шахси аллакай начотёфта маҳрум буда метавонад; вай фақат мегӯяд, ки касе ки худро интизомнок карда натавонист, ҳеч гоҳ начот наёфта буд. Оиди муаллимони дурӯғин, ки ҳар гуна майли рағбатро узрнок мехисобиданд, фикр карда, Павлус принсипи умумиро пешкаш мекунад: агар одам ҷисми худро дар итоат нигоҳ надорад, ин исботи он аст, ки дар асл вай аз нав зода нашуда буд, ва агарчи вай, шояд, ба дигарон мавъиза мекунад, худаш маҳрум хоҳад монд.

Маънидоди сеюм чунин аст: Павлус ин ҷо на оиди начот, балки оиди хизмат сухан меронад. Вай имконияти на аз начот маҳрум шуданро, балки ба тафтиши хизмати худ тоб наовардан, рад шудан ва мукофот нагирифтаниро дар назар дорад. Ин тафсир ба маънои калимаи “маҳрум” (калимаи нусхаи аслии юнонӣ маънои “таҳсиннашуда”-ро дорад) ва ба қаринаи матни мусобиқаи варзишӣ мувофиқат мекунад. Павлус имконияти даҳшатовари онро дарк мекард, ки *ба дигарон мавъиза намуда, худаш метавонад рад шуда, барои хизмат ба Худованд нолоиқ шавад*.

Дар ҳар ҳол ин порча хеле чиддист ва ҳар касеро, ки ба Худованд Исо хизмат карданест, бояд маҷбур созад, то ба умқи дили худ назар андозад. Ҷар кас бояд барои худ интихобе кунад, то ки мувофиқи марҳамати Худо ҳеч гоҳ маънои ин калимаро дар таҷрибаи худ нафаҳмад.

Оиди зарурати худназоратӣ андеша намуда, Павлус ба таърихи исроилиён бармегардад. Дар боби 10 вай ба ёд меорад, ки исроилиён хоҳишҳои худро ҷилавгирӣ на-

карда, ба мутеъ кардани чисми худ бепарвоёна муносибат мекардагӣ шуданд, ва бинобар ин нолоиқ гардида, аз ҳусни тавачҷӯхи Худо маҳрум ва рад шуданд.

Пеш аз ҳама вай оиди имтиёзҳои Исроил меғӯяд (о. 1–4), сипас оиди ҳазои Исроил (о. 5) ва, ниҳоят, оиди сабабҳои фуруғ ғалтидани Исроил (о. 6–10). Пас аз ҳама вай мефаҳмонад, ки ин ба мо чӣ хел дахл дорад (о. 11–13).

10,1 Фириста ба кӯринтиён ёдрас мекунад, ки *падарони* яҳудӣ *ҳама дар зерӣ абр буданд, ва ҳама аз баҳр гузаштанд*. Задаи маъноӣ ба калимаи “ҳама” гузошта мешавад. Вай фикран ба хуруҷи яҳудиён аз Миср бармегардад, ба он ки чӣ гуна онҳоро рӯзона сутуни *абр* ва шабона сутуни оташ роҳнамоӣ мекард. Вай ба он бармегардад, ки онҳо аз баҳри Қулзум гузаштанд ва ба биёбон рафтанд. Ба маънои имтиёзҳо ба ҳамаи онҳо роҳнамоии Худо ва халосии Худо дода шуда буд.

10,2 Ба ғайр аз ин, *ҳама дар абр ва дар баҳр ба Мусо таъмид ёфтанд. Ба Мусо таъмид ёфтанд* — яъне худро ба вай ҳаммонанд кардан ва роҳбарии вайро эътироф кардан аст. Хангоме ки Мусо халқи Исроилро аз Миср ба замини ваъдашуда мебурд, тамоми халқ дар вафодорӣ ба Мусо қасам хӯрда, вайро роҳбари аз олами боло интихобшуда эътироф намуд. Ифодаи “зери абр”, эҳтимол, рамзи якшавии онҳо бо Худост, ва ифодаи “аз байни баҳр” тасвири чудошавӣ аз Миср.

10,3 Онҳо *ҳама айни як гизои рӯҳониро мехӯрданд*. Ин ба манн дахл дорад, ки ба халқи Исроил хангоми дар биёбон роҳ паймудандаш ба таври мӯъҷизаосо дода шуда буд. Ибораи “*гизои рӯҳонӣ*” маънои онро надорад, ки хӯрок ғайримоддӣ буд. Он ҳамчунин маънои нонамоён ва ғайривоқеиро надорад. Не, “*рӯҳонӣ*” маънои онро дорад, ки хӯроки моддӣ тимсол ё тасвири хӯроки рӯҳонӣ буд, ва муаллиф пеш аз ҳама воқеияти рӯҳониро дар назар дорад. Ин ҷо ҳамчунин фикре оиди он буда метавонад, ки хӯрок ба онҳо ба таври ғайритабӣ дода шуда буд.

10,4 Дар давоми тамоми роҳи онҳо Худо ба таври мӯъҷизаосо ба онҳо барои нӯшидан об меод. Ин оби ҳақиқӣ буд, аммо он боз ҳам *нӯшокии рӯҳонӣ* номида шудааст ба он

маъное ки тимсоли барқароркунии рӯҳонии қувва буда, ба таври мӯъҷизаосо дода шуда буд. Агар Парвардигор ба онҳо об намедод, онҳо борҳо аз ташнагӣ мурда метавонистанд. “*Аз сахраи рӯҳоние менӯшиданд, ки аз ақибашон меомад*” маънои кадом як санги ҳақиқиро надорад, ки онҳоро дар роҳ ҳамроҳӣ мекард. *Сахра* маънои дарёро дорад, ки аз он чорӣ шуда, аз пайи исроилиён мерафт. “*Ва он сахра Масеҳ буд*” — ба он маъное ки Ҷ Оне буд, ки ба онҳо саҳраро дод, ва Оне буд, ки рамзи Ҷ буда, оби ҳаётро ба халқи Худо дод.

10,5 Ҳамаи ин имтиёзҳои ба Исроил тааллуқдоштаро зикр карда, фириста бояд ҳозир ба кӯринтиён ёдрас кунад, ки *бар аксари* исроилиён *ҳусни тавачҷӯхи Худо набуд; зеро ки онҳо дар биёбон ба ҳалокат расиданд*. Тамоми Исроил Мисрро тарк кард, ва ҳама шаҳодат дода буданд, ки бо дилу ҷон ҳамроҳи дохили худ Мусо мебошанд. Аммо дар ин нақл он чиз андӯҳовар аст, ки агарчи худӣ онҳо дар биёбон буданд, дилҳояшон ҳанӯз дар Миср буданд. Онҳо барои озодии ҷисмонӣ аз ғуломии фиръавн шод буданд, аммо ҳанӯз ҳам ҳаловатҳои гуноҳолуди ин кишварро орзу мекарданд. Аз ҳамаи сарбозони аз бистсола калонтар, ки аз Миср рафта буданд, фақат ду нафар – Колеб ва Ехушаъ ибни Нун – мукофот гирифтанд: онҳо ба замини ваъдашуда даромаданд. Ҷасадҳои дигарон дар замини *биёбон* чун нишонаи норозигии Худо хобида буданд.

Ба муқобилгузори калимаҳои “*ҳама*” дар чор ояти аввал ва “*аксар*” дар ояти 5 аҳамият диҳед. Ба ҳамаи онҳо имтиёзҳо ато шуда буданд, аммо *аксари онҳо* ҳалок шуданд. Годет хайрон мешавад:

*Чӣ манзараеро фириста пеши назари кӯринтиёни худписанд овард: ҳамаи ин ҷисмҳои ки аз об ва нӯшокии мӯъҷизавӣ сермегаштанд, акнун дар замини биёбон хобидаанд.*³⁵

10,6 Дар ҳодисаҳои ки хангоми Хуруҷ ба амал омадаанд, мо насихатеро бароямон мебинем. Халқи Исроил барои мо чун *тимсоле* буд, ки нишон меод бо мо чӣ мешавад, агар мо *бадири орзу кунем, чунон ки онҳо орзу мекарданд*. Паймони Қуханро

хонда, мо набояд бо он фақат чун бо таърих муносибат кунем; бояд дар ёд дошт, ки он дорои дарсҳоест, ки имрӯзҳо ҳам дар ҳаёти мо арзиши амалӣ доранд.

Дар оятҳои оянда фириста баъзе гуноҳҳои мушаххасеро номбар кардааст, ки исроилиён содир кардаанд. Қобили зикр аст, ки бисёри ин гуноҳҳо ба чилавгирӣ накардани ҳавасҳои ҳисм вобастаанд.

10,7 Ояти 7 парастидани ӯсолаи тилло ва базмеро зикр мекунад, ки баъди он буд, чуноне ки дар Хуруҷ 32 навишта шудааст. Ҳангоме ки Мусо аз кӯҳи Сино фаромад, дид, ки халқ ӯсолаи тилло сохта, ба он сачда мекунад. Дар Хуруҷ 32,6 мо мехонем, ки *қавм ба хӯрдану нӯшидан нишастанд, ва барои рақсу бозӣ бархостанд.*

10,8 Гуноҳе ки дар ояти 8 зикр шудааст, моро ба замоне меорад, ки писарони Исроил аз духтарони Мӯб ба худ зан мегирифтанд (Ад. 25). Бо иғвои пайғамбар Билъом онҳо сухани Худоро вайрон карда, ба зинкорӣ дода шуданд. Мо дар ояти 8 мехонем, ки *дар як рӯз бисту се ҳазор нафарашон набуд шуданд.* Дар Паймони Куҳан гуфта мешавад, ки бисту чор ҳазор нафар мурданд (Ад. 25,9). Мунаққидони Навиштаҳои Пок аксаран ин оятро чун далели он меоранд, ки дар Навиштаи Пок ихтилофот ҳастанд. Агар онҳо матнро бодикқаттар мехонданд, мезданд, ки ихтилоф нест. Ин ҷо гуфта мешавад, ки *дар як рӯз бисту се ҳазор нафар мурданд.* Дар Паймони Куҳан рақами бисту чор ҳазор ба миқдори умумии ба ҳалокат расидагон мувофиқат мекунад.

10,9 Сипас Павлус ба ёд меорад, ки ҷи тавр исроилиён аз боиси хӯрок норозигӣ баён карда, ба некӯии Парвардигор шубҳа менамуданд. Дар ин ҳангом Худо ба онҳо *морҳоро* фиристод, ва бисёриҳо ҳалок шуданд (Ад. 21,5.6). Дар ин ҷо он чиз қобили тавачҷӯх аст, ки шикампарастии онҳо боиси фуру ғалтиданишон гардид.

10,10 Дар ин ҷо гуноҳи Кӯрах, Дотон ва Абиром дар назар дошта шудааст (Ад. 16,14-47). Онҳо боз як бор дар масъалаи таъмини хӯрок бар зидди Худо шикоят карданд (Ад. 16,14). Исроилиҳо ҳаловатҳои ҳисмонии худро чилавгирӣ намекарданд. Онҳо ҳисро

мутеъ намекарданд ва онро дар итоат нигоҳ намедоштанд. Ба ҷои ин онҳо ҳавасҳои ҳисро қонеъ мегардонданд, ки ин боиси ҳалокати онҳо гардид.

10,11 Се ояти оянда оиди истифодаи амалии ин ҳодисаҳо сухан меронанд. Пеш аз ҳама, Павлус мефаҳмонад, ки аҳамияти ҳодисаҳои зикршуда бо арзиши таърихияшон маҳдуд намешавад. Онҳо имрӯзҳо ҳам барои мо аҳамият доранд. Онҳо барои он *навишта шудаанд*, то моро, ки дар давраи баъд аз яҳудият дар замони Хушхабар зиндагӣ мекунем, моро, ки чуноне Рендол Ҳэррис гуфтааст, “тамоми дороии асрҳои гузашта ба мо гузаштааст”, огоҳӣ диҳанд.

10,12 Ин ҷо огоҳкуниё ба худбоварон ҳаст: *ҳар кӣ гумон мекунад, ки рост истодааст, эҳтиёт кунад, ки наафтад.* Эҳтимол, ин ба шахсони дар бовар устувор дахл дорад, ки ба фикрашон онҳо метавонанд андаке ба ҳавою ҳавас дода шаванд ва ҳеҷ гапе намешавад. Ба ин гуна одам хатари бузурги аз дасти ҷазодиҳандаи Худо ҳалок шудан таҳдид мекунад.

10,13 Сипас Павлус барои васвасашавандагон суханони аҷоибӣ дилбардорӣ меғӯяд. Вай таълим медиҳад, ки озмоишҳо ва васвасоҳо, ки мо бо онҳо рӯ ба рӯ мешавем, барои ҳама *оддӣ* ҳастанд. Аммо *амин аст* Худо *ки намегузорад берун аз қуввати худ озмуда шавем.* Ӯ аз васваса ё озмоиш озод карданро ба мо ваъда намедиҳад, аммо ваъда медиҳад, ки қувваи онро маҳдуд мекунад. Сипас Ӯ ваъда медиҳад, ки ба мо *сабукии медиҳад, то ки мо ба васваса тоб оварда тавонем.* Ин оятро хонда, аз тасаллоии азиме ки Ӯ дар тӯли асрҳо ба покони аз озмоишҳо мегузашта меовард, ҳайрон нашудан ғайримкон аст. Онҳое ки нав бовар карда буданд, онро чун банди начотдиҳанда дошта меистоданд, барои онҳое ки ботачрибатар буданд, он чун болишт оромӣ ва истироҳат меовард. Шояд, баъзе хонандагони Павлусро дар ин вақт васвасои ба бутпарастӣ дода шудан азоб меод. Павлус онҳоро тасалло дода, мегуфт, ки Худо имкон намедиҳад, то васвасои тоқатнопазир пеши роҳи онҳоро гирад. Дар айнаи ҳол онҳоро огоҳӣ додан лозим буд, ки худро ба васваса андохтан мумкин нест.

10,14 Аз 10,14 то 11,1 Павлус боз ба мавзӯи қурбониҳои бутҳо бармегардад. Аввал вай масъалаеро таҳлил мекунад, ки оё барои масеҳӣ дар базмҳое ки дар буткадаҳо баргузор мегарданд, иштирок кардан равост ё не (о. 14–22).

Хуллас, эй маҳбубонам, аз бутпарастӣ бигрезед. Шояд, барои масеҳиёни қӯринтӣ ба базми бутпарастона даъват шудан озмоиши ҳақиқӣ буд. Баъзеҳо метавонистанд чунин ҳисобанд, ки аз васваса болотаранд. Шояд, онҳо мегуфтанд, ки агар ба онҳо фақат як бор раванд, ҳеч гапе намешавад. Аммо фириста маслиҳати дорои илҳоми илоҳӣ медиҳад, ки аз бутпарастӣ бигрезанд. Вай таҳқиқ намудани он, беҳтар шинос шудан ё ба он чиддӣ муносибат накарданро пешниҳод намекунад. Бояд ба тарафи муқобил гурехт.

10,15–16 Павлус медонад, ки ба одамони доно мурочиат мекунад, ки суханони вайро фаҳмида метавонанд. Дар ояти 16 вай Шоми Худовандро ёдрас мекунад. Пеш аз ҳама вай мегӯяд: “*Оё косаи баракат, ки онро баракат медиҳем, шарик шудан ба хуни Масеҳ нест?*”. Ибораи “*косаи баракат*” ба *косаи май* дар Шоми Худованд дахл дорад. Ин коса оиди баракати бузурғтарине мегӯяд, ки ба воситаи марғи Масеҳ ба мо фуруд омадааст; бинобар ин вай *косаи баракат* номида шудааст. Ҷумлаи пайрави “*ки онро баракат медиҳем*” маънои “ки барои он шукргузори мекунем”-ро дорад. Ҳангоме ки мо ин косаро гирифта, ба лабҳо наздик мебарем, бо ҳамин мегӯем, ки ба ҳамаи эҳсонҳое ки аз хуни Масеҳ ҷорӣ мешаванд, шарик ҳастем. Бинобар ин, мо ин оятро ба таври зайл баён карда метавонем:

Косае ки оиди баракатҳои бузурғтарини ба воситаи марғи Худованд Исо ба мо дода шуда мегӯяд, он косае ки барояш шукргузор ҳастем, — оё он шаҳодати ин нест, ки ҳамаи бовардорон шарикони меҳрубониҳои маҳфуз дар хуни Масеҳ мебошанд?

Худи ҳамин нисбати ноне ки *пора мекунем*, — нисбати нони Шоми Худованд дуруст аст. Ҳангоме ки мо нон меҳӯрем, мо бо ҳамин мегӯем, ки ба воситаи дар салиби Қолҷолто қурбон шудани Бадани Ӯ начот

ёфтаем ва бинобар ин ҳамаи мо узвҳои Бадани Ӯ ҳастем. Ҳам коса ва ҳам нон баёнғари мушоракат бо Масеҳ ва иштирок дар хизмати пуршарафи Ӯ барои мо мебошанд.

Чаро дар ин оят Хун аввал зикр шудааст, дар ҳоле ки ҳангоми таъсиси Шоми Худованд нон аввал зикр шуда буд? Шояд, Павлус ин ҷо оиди пайдарҳамии ҳодисаҳои мегӯяд, ки моро ба ҷамоати масеҳӣ дохил мекунад. Одатан навбодар арзиши хуни Масеҳро пеш аз дарк кардани ҳақиқат оиди Бадани ягона мефаҳмад. Ҳамин тарик, оят метавонад он пайдарҳамиеро баён кунад, ки мо начотро мувофиқи он мефаҳмем.

10,17 Ҳамаи масеҳиён ва *мо низ*, ки *бисёрем*, дар Масеҳ *як тан ҳастем*, ки бо *як нон* ифода ёфтааст. *Ҳамамон аз як нон ҳиссае мегирем* ба он маъное ки ҳамамон қисмеро аз баракатҳое дорем, ки ба василаи қурбонӣ шудани Бадани Масеҳ ба мо ато шудаанд.

10,18 Павлус дар ин оятҳо мегӯяд, ки иштирок дар шомхӯрии Худованд рамзи мушоракат бо Ӯст. Худи ҳаминро метавон оиди исроилиёне гуфт, ки *қурбониҳоро* меҳӯрданд, — онҳо шарикони қурбонгоҳ буданд. Ин, бешубҳа, ба қурбонии осоиштагӣ дахл дорад. Одамон қурбониҳоро ба парастиишгоҳ меоварданд. Қисми ҳадяҳо дар қурбонгоҳ сӯзонда мешуд; қисми дигарро коҳин мегирифт; аммо қисми сеюм ба қурбоникунанда ва дӯстони вай бозгардонда мешуд. Онҳо дар худи ҳамон рӯз аз қурбонӣ меҳӯрданд. Павлус таъкид мекунад, ки шахсоне ки қурбониро меҳӯрданд, худро бо Худо ва бо халқи Исроил, хулоса бо ҳамаи он чи *қурбонгоҳ* мегуфт, ҳаммонанд мекарданд.

Аммо ин бо порчае аз Навиштаҳо, ки мо меомӯзем, чӣ дахле дорад? Ҷавоб хеле содда аст. Чуноне ки иштирок дар Шоми Худованд аз мушоракат бо Худованд, ва хӯрдани қурбонии осоиштагӣ оиди мушоракати исроилӣ бо қурбонгоҳи Худо шаҳодат медиҳанд, ҳамчунин хӯрдани қурбониҳо дар парастиишгоҳи бут оиди мушоракат бо бутҳо мегӯяд.

10,19 *Пас ман чӣ бигӯям? Оё ин ки дар қурбонии бут ё худи бут ягон чизе ҳаст? Оё*

Павлус бо ҳамаи ин гуфтанист, ки гӯшти ба бутҳо қурбонӣ овардашуда сифатҳои худро дигар мекунад? Оё вай гуфтанист, ки бут воқеист, мешунавад, мебинад ва қудрат дорад? Албатта, ҷавоби ҳар дуи ин саволҳо “не” аст.

10,20 Дар асл Павлус таъкид карданист, ки *он чи бутпарастон қурбонӣ мекунад, ба девҳо қурбонӣ мекунад*. Бо кадом як тарзи асроромез бутпарастӣ бо девҳо алоқаманд аст. Бутҳоро истифода бурда, девҳо дилҳо ва ақлҳои шахсонро, ки ба онҳо сачда менамо-янд, идора мекунад. Иблис яктоист — шайтон, аммо девҳо — фиристодагон ва ҳамкорони вай — бисёранд. Павлус илова мекунад: “*Лекин ман намехоҳам, ки шумо бо девҳо шарик бошед*”.

10,21 *Шумо наметавонед ҳам косаи Худовандро бинӯшед, ҳам косаи девҳоро; наметавонед ҳам дар суфраи Худованд иштирок кунед, ҳам дар суфраи девҳо*. Дар ин оят *косаи Худованд* ибораи маҷозист, ки баракатҳои ба воситаи Масеҳ ба мо додашударо ифода мекунад. Инро метонимия (киноя) меноманд, ки дар он, масалан, зарф барои ифодаи он чи дар дохилаш ҳаст, истифода мешавад. Ибораи “*суфраи Худованд*” ҳамчунин маҷозист. Ин бо Шоми Худованд як нест, агарчи онро дар бар гирифта метавонад. Дар назди суфра нишаста, мо на танҳо хӯрок мехӯрем, балки аз мушоракат баҳра мебарем. Ин ҷо *суфраи Худованд* гуфта тамоми он баракатҳое дар назар дошта шудаанд, ки мо дар Масеҳ аз онҳо баҳра мебарем.

Ҳангоме ки Павлус чунин мегӯяд: “*Шумо наметавонед ҳам косаи Худовандро бинӯшед, ҳам косаи девҳоро; наметавонед ҳам дар суфраи Худованд иштирок кунед, ҳам дар суфраи девҳо*”, вай дар назар надорад, ки ин табиатан имконнопазир аст. Масалан, масеҳӣ метавонист ба буткада рафта, дар базм иштирок кунад. Аммо ин ҷо Павлус онро дар назар дорад, ки ин аз нуктаи назари ахлоқӣ номувофиқ аст. Садоқат ва вафодорӣ ба Худовандро изҳор намуда, баъд аз он рафта мушоракат кардан бо касоне ки ба бутҳо қурбонӣ меоваранд, бевафой ва хиёнат

аст. Ин ахлоқан номувофиқ буда, тамоман нодуруст аст.

10,22 Зиёда аз ин, чунин рафтор кардан — *Худовандро ба хашм овардан* аст. Чуноне ки Вилиям Келли гуфтааст, “муҳаббат ба дилбастагиҳои тасодуфӣ рашк накарда наметавонад; агар онро бевафой ба хашм наорад, пас он муҳаббат нест”.³⁶ Масеҳӣ бояд аз ин гуна ба хашм овардани Худованд ё боиси ғазаби одилонаи Ҷудан битарсад. Ё шояд ба мо чунин менамояд, ки *аз Ҷудан пурзӯртарем?* Яъне оё мо натарсем, ки Ҷудан андӯхгин карда, хатари ҷазои падаронаи Ҷудан ба сари худ оварем?

10,23 Аз мавзӯи иштирок дар базмҳои бутпарастона фириства ба принципҳои умумӣ рӯ меоварад, ки масеҳӣ бояд дар ҳаёти ҳаррӯза онҳоро риоя кунад. Ҳангоме Павлус мегӯяд, ки *ҳама чиз ҷоиз аст*, вай дар назар надорад, ки комилан ҳама чиз. Масалан, вай тамоман дар назар надорад, ки касеро куштан ё бадмастӣ кардан ҷоиз аст. Ин ҷо мо бояд боз фаҳмем, ки ин суханон ба чизҳое дахл доранд, ки аҳамияти ахлоқӣ надоранд. Дар ҳаёти масеҳиёна бисёр чизҳое ҳастанд, ки худ аз худ комилан ҷоиз мебошанд, аммо бо ким-кадом сабабҳои дигар иштироки масеҳӣ дар онҳо оқилона нест. Инак, Павлус мегӯяд: “*Ҳама чиз барои ман ҷоиз аст, аммо на ҳама чиз ғоиданок аст*”. Масалан чизе метавонад барои масеҳӣ комилан ҷоиз бошад ва дар айни ҳол аз нуктаи назари урфу одатҳои миллии одамоне ки вай дар байнашон зиндагӣ мекунад, нораво бошад. Ба ғайр аз ин, чизе ки худ аз худ ҷоиз аст, метавонад ибратбахш набошад. Оё дар ин маврид ҳавобаландона ҳуқуқи худро талаб кардан лозим аст, ё дар бораи он чи ба бародари ман дар Масеҳ нафъ меоварад, фикр кардан беҳтар аст?

10,24 Новобаста ба он ки чӣ гуна қарорҳо қабул мекунем, мо набояд худпарастона дар бораи он чи барои худӣ мо хуб аст, фикр кунем; беҳтараш дар бораи он чи ба ёри мо нафъ меоварад, фикр кунем. Принципҳое ки мо дар ин ҷо меомӯзем, ба пӯшок, нӯшокиҳо, тарзи зиндагӣ ва вақтхушиҳое дахл доранд, ки мо дар онҳо иштирок мекунем.

10,25 Агар масеҳӣ ба *бозор* барои харидани гӯшт мерафт, аз вай талаб карда наmeshуд, то аз фурушанда пурсад, ки оё ин гӯшт қурбонии бутҳо буд ё не. Ин факт ба гӯшт таъсире нарасондааст, ва ин ҷо ҳатто масъалае нест, ки оё ин бо вафодорӣ ба Масеҳ мувофиқат мекунад ё не.

10,26 Ин маслиҳатро шарҳ дода, Павлус ба Забур 23,1 мурочиат мекунад: “*Замин ва ҳар он чи дар он аст, аз они Худованд аст*”. Ин ҷо фикре мавҷуд аст, ки хӯроки меҳӯрдамонро Худованд меҳрубона ба мо додааст ва он маҳз барои ғизои мост. Ҳейнрич мегӯяд, ки ин суханонро аз Забур 23 яҳудиён аксаран чун дуои шукрона барои ғизо истифода мебаранд.

10,27 Сипас Павлус ҳолатро дида мебарояд, ки боиси саволҳои шахси масеҳӣ буда метавонад. Фарз мекунем, ки шахси нобовар масеҳиро ба хонааш ба зиёфат *даъват менамояд*. Оё масеҳӣ ин гуна даъватро қабул карда метавонад? Ҳа. Агар шуморо ба зиёфат ба хонаи нобовар даъват карда бошанд ва шумо рафтани хоҳед, метавонед *бихӯред, ва ба хотири вичдон ҳеч тафтиши накунад*.

10,28 Агар ҳангоми хӯрокхӯрӣ масеҳии дигаре ки он ҷо ҳозир аст ва вичдони нотавон дорад, ба шумо гӯяд, ки гӯшти меҳӯрдаатон *қурбонии бут аст*, оё лозим аст онро бихӯред? Не. Шумо набояд ин корро кунед, чунки бо ин рафторатон метавонед вайро ба рафтори нодуруст водор кунед ва ё ба вичдонаш бирасед. Ҳамчунин он вақт низ набояд хӯред, ки ин барои нобовар садди роҳи қабул кардани Худованд мегардад. Дар охири ояти 28 Павлус боз ҳам Забур 23,1-ро ёдрас мекунад: “*Замин ва ҳар он чи дар он аст, аз они Худованд аст*”.³⁷

10,29 Дар ҳолати тасвиршуда шумо аз хӯрдани қурбонии бут на аз он сабаб бояд худдорӣ кунед, ки вичдонатон инро роҳ намедихад. Шумо, чун масеҳӣ, пурра ҳақ доред ин гӯштро бихӯред. Аммо бародари нотавоне ки дар наздатон нишастааст, аз боиси ин азоби *вичдонро* ҳис мекунад, бинобар ин шумо бояд вичдони вайро ҳурмат намуда, аз хӯрдани худдорӣ намоед.

Саволи “*Чаро вичдони каси дигар бар озодии ман доварӣ кунад?*”-ро ин тавр баён кардан мумкин аст:

Чаро ман бояд худнарасона ҳаққи худро барои хӯрдани гӯшт зоҳир намоям, агарчи медонам, ки инсофи каси дигар маро барои ин маҳкум хоҳад кард? Оё ба ман лозим аст, то инсофи вай озодии маро маҳкум кунад? Чаро бояд роҳ дод, ки оиди некӯии ман бадгӯӣ кунанд? (ниг. Рум. 14,16).

Оё пораи гӯшт он қадар муҳим аст, то аз боиси он бародарро дар Худованд Исои Масеҳ таҳқир намоям? (Аммо бисёр тафсирикунандагон чунин меҳисобанд, ки Павлус ин ҷо эътирози қӯринтиёнро меоварад ё саволи риторикӣ медиҳад, то дар оятҳои оянда ба он ҷавоб диҳад.)

10,30 Аз афташ, фириста ин ҷо мегӯяд, ки ба Худо *шукргузорӣ* карда, дар айни замон ба бародар дард расонидан муҳолифатнок ба назар мерасад. Худро аз ҳаққи қонунӣ маҳрум намудан беҳтар аз он аст, ки барои он чи дигаронро ба *мазаммат* намудани ту водор мекунад, Худоро шукр бигӯӣ. Вилиям Келли тафсир мекунад: “Беҳтараш худро рад кунӣ, то ки озодии туро каси дигар маҳкум накунад, назар ба ин ки роҳ диҳӣ, то туро барои шукргузорӣ карданат мазаммат намојанд”. Озодии худро барои васваса кардан истифода бурдан чӣ лозим аст? Чаро он кореро бикунем, ки нодуруст маънидод хоҳанд кард ё таҳқири муқаддасот ё рафтори шармовар хоҳанд ҳисобид?

10,31 Дар ҳаёти масеҳиёна моро бояд ду қоидаи асосӣ роҳнамоӣ кунанд: якум — *чалони Худо*, дуҷум — хайрияти ёрони мо. Павлус қоидаи якумро чунин тасвия медиҳад: “*Хуллас, хоҳ меҳӯред, хоҳ менӯшед, ё кори дигаре мекунад, ҳамаашро барои чалони Худо ба ҷо оваред*”. Масеҳиёни ҷавонро аксаран лозим меояд қарор қабул кунанд, ки амале ё рафторе барояшон дуруст аст ё не. Инак принсипи хуб: Оё Худо бо ин амал ҷалол дода мешавад? Оё пеш аз кардани ин кор сарро ҳам карда хоҳиш карда метавонед, то Худованд Исо ба воситаи ин рафтори шумо ҷалол ёбад?

10,32 Қоидаи дуҷум — хайрияти ёрони мост. Мо на яҳудиёнро, на юнониёнро, на

Калисои Худоро набояд ба *васваса андозем*. Ин ҷо Павлус хамаи одамонро ба се синф ҷудо мекунад. *Яҳудиён* – албатта, халки Исроил аст. *Юнониён* ғайрияҳудиёни бозгаштнакарда мебошанд, дар ҳоле ки *Калисои Худо* хамаи онҳоеро дар бар мегирад, ки ба Худованд Исои Масеҳ бовари самимӣ доранд. Ба як маъно, агар мо ба дигарон дуруст шаҳодат диҳем, маҷбурем барояшон сабабгори *васваса* гардида, боиси хашми онҳо шавем. Аммо ин ҷо на дар ин бора сухан меравад. Фириста, аниқтараш, *васвасаи* нодаркорро дар назар дорад. Вай моро аз чунин истифода бурдани ҳуқуқҳои қонунии худ огоҳӣ медиҳад, ки он боиси пешпоҳӯрии дигарон мегардад.

10,33 Павлус софдилона гуфта метавонад, ки кӯшиш мекунад *дар ҳар бобат дили ҳамаро ёбад, ва толиби нафъи худ не, балки нафъи касони бисёр* ҳаст, *то ки онҳо наҷот ёбанд*. Шояд, кам қасос чун фириста Павлус чунин фидокорона барои дигарон зистаанд.

11,1 Ояти якуми боби 11, эҳтимол, ба боби 10 беҳтар мувофиқат мекунад. Павлус ҳозиракак оиди он мегуфт, ки кӯшиш мекард рафтори худро аз он ҷиҳат тафтиш кунад, ки онҳо ба дигарон чӣ таъсире мерасонанд. Акнун вай ба кӯринтиён пешниҳод мекунад, ки *ба вай тақлид кунанд, чунон ки вай ба Масеҳ тақлид мекунад*. Вай аз манфиати шахсӣ ва ҳуқуқҳои барои он даст кашид, то ба атрофиён ёрӣ расонад. Кӯринтиён низ бояд ҳамин тавр рафтор кунанд, на ин ки аз озодии худ истифода бурда, боиси халал ба муждаи Масеҳ шаванд ё сабабгори *васвасаи* бародари нотавагон.

В. Оиди пӯшиши сар барои занон (11,2–16)

Мавзӯи оятҳои 2–16-уми ин боб пӯшиши сар барои занон аст. Дар қисми дуюми боб оиди суиистеъмолҳое сухан меравад, ки ба Шоми Худованд дахл доранд (о. 17–34). Оиди қисми якуми боби 11 муноқишаҳои зиёде буданд. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки ин насихатҳо фақат ба замони Павлус дахл доранд. Дигарон боз ҳам дуртар рафта, чунин меҳисобанд, ки ин оятҳо ақидаи нодурусти Павлусро нисбати занон ифода

мекунанд, чунки вай мучаррад буд. Баъзеҳо ин таълимиро, чуноне ки ҳаст, қабул мекунанд, ва кӯшиш мекунанд ба нишондодҳои он итоат кунанд, ҳатто агар онҳо то охир нафаҳманд ҳам.

11,2 Пеш аз хама фириста кӯринтиёно барои он таҳсин мегӯяд, ки вайро дар ҳар ҳусус дар хотир доранд ва *ривоятҳо, ончунон ки ба онҳо супоридааст, нигоҳ доштаанд*. *Ривоятҳо* ин ҷо на ҳикояҳо ва достонҳо мебошанд, ки аз насл ба насл ба таври шифоҳӣ нақл карда мешаванд. Ҳамчунин ин калима наметавонад маънои анъанаҳо ва одатҳоеро дошта бошад, ки он вақт дар Калисо аллакай ҷорӣ шуда буданд. *Ривоятҳо* гуфта насихатҳои дорои илҳоми илоҳӣ дар назар дошта шудаанд, ки фириста Павлус ба кӯринтиён додааст.

11,3 Ин ҷо Павлус гуфторро оиди пӯшиши сар барои занон сар мекунад. Насихатҳои вай дар он факт асос ёфтаанд, ки ҳар як ҷамъияти ба низом даромада бар ду сутун меистад — ҳокимият ва итоат ба ин ҳокимият. Бе риояи ин ду принцип ҷамъият мӯътадил фаъолият карда наметавонад. Павлус оиди се муносибати байниҳамдигарӣ мегӯяд, ки ҳокимият ва итоатро дар бар мегиранд. Аввалан, *сардори ҳар мард Масеҳ аст*; Масеҳ Худованд аст, ва мард ба *Ӯ* тобеъ аст. Сониян, *сардори зан шавҳари ӯст*; сардорӣ ба шавҳар дода шудааст, зан бошад ба ҳокимияти вай итоат мекунад. Сеюм, *сардори Масеҳ Худост*; ҳатто дар Шахсияти сегонаи Худо як Шахсият идора мекунад, дигарӣ бошад ихтиёрӣ итоат мекунад. Ин намунаҳои сардорӣ ва итоатро Худи Худо муқаррар намудааст ва онҳо таҳкурсии мебошанд, ки олам бар он асос ёфтааст.

Бояд маҳсусан қайд намуд, ки итоат маънои мавқеи пастраро надорад. Масеҳ ба Худо Падар итоат мекунад, аммо *Ӯ* аз Худо Падар пастрар нест. Ҳамчунин зан низ аз мард пастрар нест, агарчи ба вай тобеъ аст.

11,4 *Ҳар марде ки сари пӯшида дуо гӯяд ё нубувват кунад, сари худро, яъне Масеҳро расво мекунад*. Ҳамин тариқ, ин ҷо оиди он гуфта шудааст, ки мард Масеҳро *сари худ* эътироф намекунад, ин бошад беҳурмати сахт аст.

11,5 *Ва ҳар зане ки сари луч дуо гӯяд, сари худро, яъне шавҳарашро расво мекунад.* Зан бо ин рафтораш мегӯяд, ки сардориеро, ки Худо ба шавҳараш додааст, эътироф наменамояд ва ба вай итоат намекунад.³⁸

Агар дар Навиштаҳои Пок ин ягона ояте оиди ин мавзӯъ мебуд, аз он бармеомад, ки агар сари зан бо рӯймол ё бо чизи дигар пӯшида бошад, вай метавонад дар чамъомад дуо кунад ва пайғамбарӣ намояд. Аммо дар дигар ҷойҳо Павлус таълим медиҳад, ки дар чамъомад занҳо бояд хомӯш бошанд (1Қӯр. 14,34), ва онҳо набояд ба мард таълим диҳанд ё бар вай қудрат дошта бошанд, балки бояд хомӯш бошанд (1Тим. 2,12).

Умуман то ояти 17 оиди чамъомадҳо чизе гуфта намешавад, пас насихатхоро оиди пӯшиши сар дар оятҳои 2–16 бо хизматгузори калисоӣ маҳдуд кардан мумкин нест. Онҳо дар ҳар як мавриде ки зан дуо мегӯяд ё пайғамбарӣ мекунад, қобили истифодаанд. Дар хизматгузори калисоӣ зан дар дилаш (беовоз) дуо мегӯяд, чунки 1Тим. 2,8 танҳо ба мард иҷозат медиҳад, ки дар пеши умум дуо гӯяд. Дар ҳолатҳои дигар зан бо овози шунаво ё дар дилаш дуо мегӯяд. Ҳангоми ба занҳои дигар (Тит. 2,3–5) ё ба кӯдакон дар мактаби якшанбегӣ таълим додан вай пайғамбарӣ мекунад.

11,6 *Агар зан нахоҳад, ки сари худро пӯшонад,* пас вай метавонад *мӯяшро қайчӣ кунад.* Агар зан аз қайчӣ кардан ё тарошидани мӯяш шарм дошта бошад, пас вай бояд *сари худро пӯшонад.* Сари напӯшонидаи зан ба монанди сари бемӯй нанговар аст. Фириста ин ҷо назди сартарош рафтанро зарур намеҳисобад, вай, аниқтараш, оиди он чизе мегӯяд, ки мураттабии ахлоқӣ талаб мекунад.

11,7 Дар оятҳои 7–10 Павлус таълим медиҳад, ки занҳо бояд ба мардҳо итоат кунанд, ва барои тасдиқ ба айёми офариниш рӯ меоварад. Ин водор мекунад тамоман аз ақидае даст кашем, ки пӯшиши сар барои занҳо талаботи маданияти он замон буда, ба замони мо дахл надошта бошад. Сардории мард ва итоати зан тартибест, ки Худо аз худи аввал муқаррар намудааст.

Пеш аз ҳама, мард *сурат ва ҷалоли Худост,* дар ҳоле ки *зан ҷалоли мард аст.* Ин маънои онро дорад, ки мард бар замин чун намояндаи Худо гузошта шудааст, то ки онро дар тасарруф дошта бошад. Сари напӯшидаи мард бе суҳан оиди ин шаҳодат медиҳад. Ба зан ҳеч гоҳ нақши роҳбарикунанда дода нашуда буд; ба ҷои ин *вай ҷалоли мард аст* ба он маъно, ки ба қавли В. Е. Вайн, “ҳокимияти мардро назаррас мекунад”.³⁹

Хуллас, мард набояд хангоми дуо сари худро пӯшонад; ин баробари он хоҳад буд, ки *вай ҷалоли Худоро* пинҳон мекунад, ва чунин рафтор Бузургии Илоҳиро таҳқир мекунад.

11,8 Сипас Павлус ба мо ёдрас мекунад, ки *на мард аз зан* офарида шуда буд, *балки зан аз мард.* Аввал мард офарида шуд, сипас аз як қисми вай зан офарида шуд. Ин бартарии мард далелҳои фиристаро оиди сардории мард тақвият медиҳад.

11,9 Фикрро пурра равшан карданӣ шуда, фириста боз як бор оиди мақсади офариниш мегӯяд. *Ва на мард пеш аз ҳама барои зан офарида шудааст, балки, аниқтараш, зан барои мард.* Парвардигор дар Ҳастӣ 2,18 аниқ ифода намудааст: “Хуб нест, ки одам танҳо бошад; пас барояш мададгоре ки ба вай мувофиқ бошад, биофарам”.

11,10 Азбаски зан дар вазъияти тобеият аст, *вай бояд бар сараш нишонаи ихтиёрро дошта бошад.* *Нишонаи ихтиёр* — пӯшиши сар аст, ки нишондиҳандаи итоати вай ба ҳукмронии шавҳар мебошад.

Чаро Павлус “*ба хотири фариштагон*”-ро илова мекунад? Мо тахмин мекунем, ки фариштагон ҳар ҳодисаи имрӯзҳо дар замин рӯй медодаро мебинанд, чуноне ки ҳодисаҳои хангоми офариниш рӯйдодаро низ дида буданд. Ҳангоми офариниши аввал онҳо дида буданд, ки ҷӣ тавр зан ҳокимиятро бар мард ба даст гирифта буд. Вай қароре қабул кард, ки Одам мебоист қабул мекард. Дар натиҷаи ин ба ҷаҳон гуноҳ ворид шуд ва ба инсоният натиҷаҳои даҳшатовари худро овард. Худо намехоҳад, ки дар офариниши нав ин чиз такрор шавад. Вай мехоҳад, ки фариштаҳо ба поён нигариста, бинанд, ки зан ба мард итоат мекунад ва инро зоҳиран бо пӯшонидани сари худ нишон медиҳад.

Ин ҷо мо метавонем ист карда, зикр намоем, ки пӯшиши сар аломати берунист ва ҷаҳат ҳамон вақт арзиш дорад, ки он тасдиқи берунии ҳақиқати дарунӣ бошад. Дигар ҳел карда гӯем, зан метавонад сарашро пӯшонад, аммо дар айни ҳол ба шавҳараш итлоат накунад. Дар ин ҳолат пӯшиши сар ҳеч маъно надорад. Аз ҳама муҳимаш боварӣ дар он аст, ки дил дар итлоати ҳақиқист; он гоҳ пӯшиши сари зан низ маънои ҳақиқӣ пайдо мекунад.

11,11 Павлус дар назар надорад, ки мард тамоман аз зан мустақил аст, бинобар ин илова мекунад: “*Лекин дар Худованд на мард бе зан аст, на зан бе мард аст*”. Дигар ҳел карда гӯем, марду зан ба ҳам вобастаанд. Онҳо ба ҳам даркоранд, ва ақидаи итлоат муҳолифи ақидаи вобастагии тарафайн нест.

11,12 *Зан аз мард* офарида шудааст, яъне вай аз қабурғаи Одам офарида шудааст. Аммо Павлус ба он ишорат менамояд, ки *мард* низ *ба воситаи зан аст*. Бо ин вай раванди зода шуданро дар назар дорад. Зан ба кӯдаки чинси мард ҳаёт медиҳад. Ҳамин тариқ, Худо мувозинати комилро офаридааст, то нишон диҳад, ки онҳо бе якдигар вучуд дошта наметавонанд.

Ва ҳамаи ин аз Худост. Ин маънои онро дорад, ки Худо бо қудрати Илоҳии Худ *ҳамаи инро* чунин мурабтаб намудааст, ва чунин тартиби ашӯҳо ҳеч гуна норизоиро наметавонад. Ин муносибатҳо на танҳо аз Худо мебошанд, балки барои ҷалол додани Ӯ муқаррар шудаанд. Ва аз ҳамин сабаб мардон бояд хоксор, ва занҳо қаноатманд бошанд.

11,13 Фироста ба кӯринтиён пешниҳод мекунад, то худашон *мулоҳиза* кунанд, ки *оё аз рӯи одоб аст, ки зан сари нопӯшида пеши Худо дуо гӯяд*. Вай ба гувоҳии дили онҳо мурочиат мекунад. Изҳори ақида карда мешавад, ки сари нопӯшида пеши Худо ворид шудани зан беэҳтиромона ва беадабона аст.

11,14 Чи гуна *худӣ табиат* моро *таълим медиҳад*, ки мӯи худро дароз кардани мард нанговар аст, — на он қадар фаҳмост. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки мӯи мард ба таври табиӣ то андозаи мӯи зан дароз намешавад. Мӯйҳои дароз ба мард намуди

занона медиҳанд. Дар аксари маданиятҳо мӯи мардон аз мӯи занон кӯтоҳтар аст.

11,15 Бисёриҳо ин оятро нодуруст мефаҳманд. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки азбаски мӯй ба зан *ба ҷои ҳичоб дода шудааст*, лозим нест ки вай сарашро боз бо чизе пӯшонад. Аммо чунин таълим маънои ин порчаи Навиштари вайрон мекунад. Маънои он тамоман чигил мешавад, агар эътироф накунем, ки дар ин порча оиди ду ҳичоб сухан меравад. Инро бо баргаштан ба ояти 6 нишон додан мумкин аст. Он ҷо мо мехонем: “*Агар зан нахоҳад, ки сари худро пӯшонад, бигзор мӯяшро қайчӣ кунад*”. Мувофиқи маънидоди зикршуда ин чунин маъно дорад: “Агар зан мӯй надошта бошад, пас вай метавонад мӯяшро қайчӣ кунад”. Аммо ин хандаовар аст. Агар вай мӯй надошта бошад, чӣ тавр вай мӯяшро қайчӣ карда метавонад?!

Дар асл ояти 15 мегӯяд, ки байни рӯҳонӣ ва табиӣ шабоҳати мушаххас ҳаст. Худо ба зан ҳичоби табиӣ *шаъну шарафро* додааст, ки ба мард надодааст. Маънои рӯҳонӣ дар ҳамин аст. Ин ҷо гуфта мешавад, ки зан ҳангоми дар дуо ба Худо мурочиат намудан бояд дар сараш пӯшише дошта бошад. Он чи барои соҳаи табиӣ дуруст аст, барои соҳаи рӯҳонӣ низ бояд дуруст бошад.

11,16 Фироста ин мавзӯро бо чунин изҳорот анҷом медиҳад: “*Ва агар касе мунозира кардани бошад, мо ва калисоҳои Худо чунин одат надорем*”. Оё, чуноне ки тахмин мекунанд, Павлус дар назар дошт, ки гуфтаҳои вай на он қадар муҳиманд, то оиди онҳо мунозира карда шавад? Оё вай дар назар дошт, ки занҳо одати дар калисо пӯшонидани сарро надоштанд? Оё вай чунин меҳисобид, ки ин таълим ҳатмӣ нест ва онро чун амри Худованд ба занон илқо намудан лозим нест? Ҳайратовар аст, ки умуман чунин тафсирҳо пайдо мешаванд, аммо бо вучуди ин имрӯзҳо онҳоро шунида метавонем. Аз онҳо бармеояд, ки Павлус ин насихатҳоро дорои аҳамияти воқеӣ намеҳисобид ва бештар аз нисфи боби Навиштаи Покро беҳуда барои онҳо сарф кард!

Камаш ду маънидоди имконпазири ин оят ҳаст, ки ба қисми боқимондаи Навишта мувофиқат мекунад. Пеш аз ҳама фироста

метавонад оиди он гӯяд, ки интизор аст ба ин гуфтаҳои эътирозҳои шунавад, аммо илова мекунад: *мо чунин одат надорем*, яъне одати мунозира кардан оиди ин масъала. Мо оиди ин гуна чизҳои мунозира намекунем, балки чун таълимоти Худованд қабул мекунем. Тафсири дигар, ки Вилиям Келли ба он майл дорад, чунин аст: Павлус мегӯяд, ки *дар калисоҳои Худо* чунин одате набуд, ки замон бо сари нопӯшида дуо гӯянд ё пайғамбарӣ кунанд.

Г. Оиди Шоми Худованд (11,17–34)

11,17 Фироста кӯринтиёно барои он сарзаниш мекунад, ки ҳангоме ки онҳо чамъ меоманд, дар байни онҳо ихтилофот буданд (о. 17–19). Ба такрори ибораи “вакте чамъ мешавед” ё калимаҳои ба ин монанд аҳамият диҳед (11,17.18.20.33.34; 14,23.26). Дар ояти 2-юми ин боб Павлус аз маврид истифода бурд, то кӯринтиёно барои нигоҳ доштани ривоятҳои ба онҳо додашуда таҳсин гӯяд, аммо як коре буд, ки вай барои он наметавонист *таҳсин* кунад, ва ин ҷо оиди он сухан меронад. Ҳангоме ки онҳо ба чамъомадҳо меоманд, онҳо *на аз барои некӣ*, балки *аз барои бадӣ* чамъ мешуданд. Ин барои мо ёдраскунии муҳиме оиди он аст, ки баъди хизматгузори рафта, аз он на некиро, балки фақат бадиро берун овардан мумкин аст.

11,18 Аввалан, сабаби сарзаниш *ихтилофот*, ё ҷудой буд. Ин маънои онро надорад, ки гурӯҳҳо аз калисо ҷудо шуданд ва ҷамоатҳои алоҳида ташкил карданд; аниқтараш, гурӯҳҳо ва фраксияҳо дар дохили ҷамоат вучуд доштанд. Ҷудой мавҷудияти гурӯҳ дар дохил аст, секта бошад гурӯҳи дигаре берун аз Калисо аст. Павлус ба ин хабарҳо оиди ҷудоӣ бовар карда метавонист, зеро медонист, ки кӯринтиён ҷисмонӣ буданд; вай аллакай дар ин нома онҳоро барои ҷудоӣ сарзаниш намуда буд.

Ф. Б. Ҳоул менависад:

Павлус тайёр буд ақаллан қисман ба хабарҳои оиди ҷудоӣ дар Кӯринт бовар кунад, зеро медонист, ки ҳолати ҷисмонии кӯринтиён имкон медод, то дар байни онҳо гурӯҳҳои ба ҳаққонияти худ боварӣ дошта

*мавҷуд бошанд. Ин ҷо Павлус дар асоси ҳолати онҳо амалҳои онҳоро тахмин мекунад. Чун вай медонист, ки онҳо ба ҳасби ҷисм ва аз рӯи қонунҳои инсонӣ зиндагӣ мекунанд, шубҳае надост, ки онҳо ҳатман тӯъмаи майлони реша давондаи ақли инсонӣ мешаванд, то ақидаҳои устувори худро тасвия диҳанд ва дар асоси ин ақидаҳо гурӯҳҳо ташкил кунанд, ки ин, дар навбати худ, ба муҳолифатҳо ва ҷудоӣҳо мебарад. Вай ҳамчунин медонист, ки Худо метавонад бар беақлии онҳо дастболо шавад ва аз фурсат истифода бурда, онҳоеро аён намояд, ки сазовори ҳусни тавачҷӯҳи Ҷаҳанд, ва на ба ҳасби ҷисм, балки мувофиқи қонунҳои Рӯҳ зиндагӣ мекунанд, ва дар натиҷа ба ҳамаи ин ҷудоӣҳо хотима бахшад.*⁴⁰

11,19 Павлус пешакӣ тахмин мекард, ки ихтилофоти дар Кӯринт саршуда то дами хеле ҷиддитар шудан афзун шудан мегиранд. Агарчи умуман ин ба Калисо зарари калон мерасонад, чиҳати хубӣ низ аён мешавад: *дар миёни кӯринтиён* шахсони ҳақиқатан рӯҳонӣ *зоҳир мегарданд*, ки аз ҷониби Худо озмуда шудаанд. Ҳангоме ки Павлус дар ин оят мегӯяд, ки *дар миёни шумо гуногунии ақидаҳо*⁴¹ *низ бояд бошад*, ин маънои онро надорад, ки барои ин зарурати ахлоқӣ⁴² ҳаст. Худо ҷудой дар калисо намехоҳад. Аниқтараш, Павлус онро дар назар дорад, ки аз боиси ҳолати ҷисмонии кӯринтиён пайдо шудани *гуногунии ақидаҳо* ногузир буд. Ҷудоӣҳо аз он шаҳодат медиҳанд, ки баъзеҳо нияти Худоро дарк карда нахостанд.

11,20 Сарзаниши дуҷуми Павлус бар зидди суиистифодаҳои бо Шоми Худованд алоқаманд равона карда шудааст. Ҳангоме ки масеҳиён барои Шоми Худованд чамъ меоманд, рафтори онҳо чунон таассуфангез буд, ки Павлус маҷбур буд иқроӣ шавад, ки онҳо қобил нестанд мувофиқи гуфтаҳои Худованд Ҷуро ёдбуд намоянд. Онҳо метавонистанд ҳамаи амалҳои зоҳириро ба ҷо оваранд, аммо рафтори онҳо ба ёдбуди ҳақиқии Худованд муҳолифат мекард.

11,21 Дар ибтидои масеҳият калисоҳо ҳамроҳи Шоми Худованд “агапе”-ро, яъне иди муҳаббатро таҷлил мекарданд. Он чизе

ба монанди хӯрокхӯрии умумӣ буд, ки дар рӯҳияи бародарӣ ва муҳаббат мегузашт. Дар охири иди муҳаббат масеҳиён бисёр вақт Худовандро бо нон ва май ёдбуд мекарданд. Аммо ба зудӣ дар ин ид суистифодаҳо пайдо шуданд. Масалан, дар ояти додашуда дар назар дошта шудааст, ки ид маънои аслии худро гум кард. Масеҳиён на танҳо дар назди дастурхон ба якдигар хизмат намекарданд, балки сарватмандон хӯроки зиёд хӯрда ва бо дигарон бо ҳам надида, камбағалонро дар ҳолати ногувор мегузоштанд. Қисме *гурусна* ба хона мерафтанд, дар ҳоле ки дигарон тамоман *маст* мешуданд. Ва азбаски одатан Шоми Худованд баъди иди муҳаббат меомад, хангоми чашидани Шоми Худованд онҳо ханӯз маст буданд.

11,22 Фириста ин гуна рафтори нангинро бо қаҳру ғазаб маҳкум мекунад. Агар онҳо исроркорона ҳамин амалашонро давом додани бошанд, бояд ақаллан дар он эҳтиром зоҳир намоянд, ки инро дар чамъомад дар *калисои Худо* накунад. Дар чунин вақт беҳазар рафтор намуда, бародарони камбағалро *хичолат* додан — бо бовари масеҳӣ тамоман номувофиқ аст. Вай наметавонад покнро барои чунин амалҳо *тахсин* кунад, ва бо ҳамин тахсин накарданаш онҳоро саҳт маҳкум мекунад.

11,23 Барои нишон додани он ки рафтори онҳо то чи андоза бо маънои ҳақиқии Шоми Худованд номувофиқ аст, Павлус ба замони таъсиси он бармегардад. Вай ёдрас мекунад, ки ин хӯрокхӯрӣ ё иди оддӣ набуд, балки муқаррароти поки Худованд аст. Павлус донишро оиди Шом аз Худи *Худованд қабул карда* аст ва инро барои он ёдрас мекунад, то нишон диҳад, ки ҳама гуна вайронкорӣ беитоатист. Он чи вай баъдан таълим медиҳад, ба воситаи ваҳй қабул кардааст.

Пеш аз ҳама вай хотиррасон мекунад, ки чӣ гуна *Исои Худованд дар он шабе ки Ӯро таслим карданд, нонро гирифт*. Тарҷумаи тахтуллафзӣ “вақте ки Ӯро таслим карда истода буданд” аст. Хангоме ки дар берун барои ба дасти ҳокимон таслим намудани Ӯ суиқасди разилона омода мегардид, Исои Худованд шогирдони Худро дар болохона чамъ намуда, *нонро гирифт*.

Шаб ба амал омадани ин воқеа маънои онро надорад, ки Шоми Худованд бояд фақат шабона иҷро гардад. Дар он замон барои яҳудиён ғуруб ибтидои рӯз буд. Рӯзи мо бо субҳ сар мешавад. Ба ғайр аз ин, бояд зикр кард, ки байни намунаи фириста ва насихати фириста фарқ ҳаст. Моро лозим нест ҳамаи он чиро, ки фиристагон мекарданд, бикунем, лекин мо бояд ҳатман ҳамаи он чиро, ки онҳо таълим медоданд, иҷро намоем.

11,24 Худованд Исо аввал нонро гирифт ва барои он ташаккур гуфт. Азбаски нон рамзи бадани Исо буд, Ӯ Худоро барои додани бадани инсонӣ шукр мегуфт, чунки метавонист бо он омада, барои гуноҳҳои ҷаҳон бимирад.

Хангоме ки Наҷотдиҳанда “*Ин Бадани Ман аст*” гуфт, оё Ӯ дар назар дошт, ки нон ҳақиқатан ба маънои асли бадани Ӯ гардид? Догмаи Румӣ-католикӣ оиди табдилёбӣ таълим медиҳад, ки нон ва май ҳақиқатан ба Бадан ва хуни Масеҳ табдил меёбанд. Доктринаи лютеранӣ оиди ҳамчинсшавӣ таълим медиҳад, ки хун ва бадани ҳақиқии Масеҳ дар даруни, ҳамроҳи ва паҳлӯи май ва нони моддӣ дар рӯи миз меистанд.

Барои дар ин ақидаҳо сарфаҳм рафтан кофист ба хотир оварем, ки хангоме Худованд Исо бунёди ёдовариро гузошт, ханӯз бадани Худро надода буд ва хуни Худро нарехта буд. “*Ин Бадани Ман аст*” гуфта, Худованд Исо инро дар назар дошт: “Ин рамзи Бадани Ман аст”, ё “Ин тимсоли Бадани Ман аст, ки барои шумо шикаста мешавад”. Вақте ки нонро меҳӯрем, мо марги Ӯро барои гирифтани гуноҳҳои мо ба ёд меоварем. Дар суҳанони Худованди мо “ба ёдгории Ман” муҳаббати баённопазир ҳаст.

11,25 *Ҳамчунин Худованд Исо косаро пас аз таоми Фисҳ гирифта, гуфт: Ин коса аҳди ҷадид аст дар Хуни Ман; инро, ҳар боре ки менӯшед, ба ёдгории Ман ба ҷо оваред*. Шоми Худовандро дарҳол баъди Фисҳи яҳудӣ таҷлил мекардагӣ шуданд. Ана барои чӣ гуфта шудааст, ки Худованд Исо *косаро пас аз таоми шом гирифт*. Оиди *коса Ӯ* гуфт, ки ин *аҳди ҷадид дар хуни Ӯ аст*. Ин ба

паймоне дахл дорад, ки Худо дар Ирмиё 31,31–34 ба халқи Исроил ваъда кард. Ин ваъда ҳеч гуна шарт пешниҳод намекунад; дар он \bar{U} розӣ шуд, ки нисбати ноодилии онҳо раҳмдил бошад ва гуноҳҳо ва қонуншиканиҳои онҳоро дигар ба ёд наоварад. Шартҳои паймони навин дар Нома ба Ибриён 8,10–12 низ зикр шудаанд. Паймон ҳоло ҳам амал мекунад, аммо нобоварӣ ба халқи Исроил ҳалал мерасонад, ки аз он бахраманд бошад. Ҳамаи ононе ки ба Худованд Исо боварӣ доранд, некӯиҳои ваъдашударо хоҳанд гирифт. Ҳангоме ки халқи Исроил сӯи Худованд рӯ меоварад, аз баракатҳои паймони навин бахравар хоҳад шуд; ин ҳангоми Подшоҳии ҳазорсолаи Масеҳ дар замин воқеъ хоҳад шуд. *Аҳди ҷадид* бо *Ҳуни* Масеҳ мустаҳкам карда шуд. Ана барои \bar{U} мегӯяд, ки *коса аҳди ҷадид аст дар Ҳуни \bar{U}* . Асоси паймони навин дар салиб гузошта шуда буд.

11,26 Ояти 26 ба масъалае дахл дорад, ки Шоми Худованд то \bar{C} андоза зуд-зуд бояд ба \bar{C} оварда шавад. *Ҳар боре ки ...мехӯред ва ... менӯшед*. Ҳеч гуна қоидаи қонунӣ ва ҳеч таърихи муқарраршуда дода нашудааст. Аз Аъмол 20,7 аён аст, ки шогирдони Масеҳ одатан дар рӯзи якуми ҳафта чамъ мешуданд, то ки Худовандро ба ёд оваранд. На танҳо барои Калисои ибтидоӣ таъсис дода шудани ин муқаррарот бо суханони “*то даме ки \bar{U} биёяд*” тасдиқ карда мешавад. Годет хеле хуб гуфтааст, ки Шоми Худованд “*ҳалқаи пайвастананда байни ду омадани \bar{U} — ёдгории яке ва кафолати дигаре мебошад*”.⁴³

Аҳамият диҳед, ки дар ҳамаи ин насихате ки ба Шоми Худованд дахл дорад, оиди ходим ё қоҳини хизматгузори мекарда ягон сухане гуфта нашудааст. Ин хизмати оддии ёдбуд ба ҳамаи фарзандони Худо боқӣ гузошта шудааст. Масеҳиён фақат чун бовардорон-қоҳинон чамъ мешаванд, то ба ҳамин тариқ марги Масеҳро эълон наоянд, *то даме ки \bar{U} биёяд*.

11,27 Асл ва мақсади Шоми Худовандро муҳокима карда, фириста ба натиҷаҳои иштироки нодуруст дар он мурочиат мекунад. Агар касе *ба таври ношоиста ин нонро*

бихӯрад ё косаи Худовандро бинӯшад, бар зидди Бадан ва Ҳуни Худованд айбдор хоҳад шуд. Ҳамаи мо барои дар ин Шоми пок иштирок кардан ношоиста ҳастем. Ба ин маъно мо ҳамчунин ба файз ва марҳамати Худо ношоиста ҳастем. Аммо ин \bar{C} на ин дар назар дошта шудааст. Фириста на оиди нопокии шахсии мо мегӯяд. Бо ҳуни Масеҳ пок гардида, мо ба Худо дар тамоми шоистагии Писари дӯстдоштаи \bar{U} наздик шуда метавонем. Аммо Павлус ин \bar{C} оиди он мегӯяд, ки қуринтиён ҳангоми барои Шоми Худованд чамъ омадан то \bar{C} андоза рафтори нангин мекарданд. Онҳо дар муносибати сабукфикрона, беҳурматона *айбдор* буданд. Чунин рафтор — *бар зидди бадан ва Ҳуни Худованд айбдор* будан аст.

11,28 Мо бояд аз довари шахсии худ гузашта, ба Шоми Худованд оем. Гуноҳи худро эътироф намуда, аз он даст кашидан лозим аст; товони зарарро дода, чизи вайронкардари барқарор кардан лозим аст; аз онҳое ки ранҷонидаем, бахшиш пурсидан лозим аст. Хуллас, мо бояд боварӣ ҳосил кунем, ки дили мо дар ҳолати даркорист.

11,29 Ба таври ношоиста *хӯрдан ва нӯшидан* — яъне дар бораи Бадани Худованд мулоҳиза накарда, *ба маҳкумияти худ хӯрдан ва нӯшидан* аст. Мо бояд фаҳмем, ки Бадани Масеҳ барои он ба қурбонӣ оварда шуд, то аз мо гирифтани гуноҳҳо имконпазир гардад. Агар мо дар гуноҳ зистанро давом диҳем ва дар айни замон дар Шоми Худованд иштирок кунем, мо дар дурӯғ зиндагӣ мекунем. Ф. Ч. Петтерсон менависад: “Агар дар Шоми Худованд бо гуноҳи дар мо маҳкум нашуда иштирок кунем, мо дар бораи Бадани Худованд, ки барои аз мо гирифта шудани гуноҳ шикаста мешавад, мулоҳиза намекунем”.

11,30 Баъзе одамон дар калисои Қӯринт худро барои гуноҳхояшон маҳкум накарданд, ва ин боиси он шуд, ки онҳоро Худо доварӣ мекард ва чазо меод. *Бисёре аз онҳо очиз ва бемор* буданд, *ва бисёре мурдаанд*. Дигар хел карда гӯем, онҳо қисман бемор шуданд, баъзеи дигар бошанд ба хона ба осмон гирифта шуданд. Онҳо гуноҳро дар ҳаёти худ маҳкум намекарданд, ва аз ҳамин

сабаб Худовандро лозим омад, то онҳоро чазо диҳад.

11,31 Баръакс, *агар худамон худро доварӣ мекардем*, ба чазо додани мо зарурате намебуд.

11,32 Худо бо мо чун бо фарзандони Худ муносибат мекунад. \bar{U} моро хеле дӯст медорад ва бинобар ин наметавонад ба мо иҷозат диҳад, ки дар гуноҳ зиндагӣ карданро давом диҳем. Маҳз барои ҳамин мо ба зудӣ дар гардани худ асои чангакдори чӯпониро хис мекунем, ки моро ба сӯи \bar{U} бармегардонад. Чуноне ки касе гуфтааст, “Покон метавонанд (дар Масех) барои осмон шоиста бошанд, аммо барои дар замин монда шаҳодат додан ношоиста бошанд”.

11,33 Барои иди муҳаббат, ё агапе, *чамъ шуда*, онҳо бояд *мунтазири якдигар бошанд*, на ин ки худписандона рафтор карда, ба дигарон аҳамият надиханд. “*Мунтазири якдигар шавед*” ба ояти 21 муқобил гузошта мешавад: “...ҳар кас аз дигарон пештар хӯроки худро гирифта меҳӯрад...”.

11,34 *Ва агар касе гурусна бошад, дар хонааш бихӯрад*. Дигар хел карда гӯем, базми муҳаббатро, ки бо Шоми Худованд алоқаманд аст, набояд чун хӯрокхӯрии умумӣ қабул намуд. Покии онро эҳтиром накардан — яъне *барои маҳкумият* чамъ шудан аст.

Чизҳои дигарро пас аз омаданам дуруст хоҳам кард. Аз афташ, қорҳои қамаҳамияттар низ буданд, ки кӯринтиён дар мактубашон ба фириста навишта буданд. Ин ҷо вай онҳоро бовар мекунонад, ки ҳангоми ба наздашон омадан ҳамаашро ба тартиб меоварад.

Ғ. Оиди бахшоишҳои Рӯҳ ва истифодаи онҳо дар ҷамоат (Б. 12–14)

Дар бобҳои 12–14 сухан оиди бахшоишҳои Рӯҳ меравад. Дар калисои Кӯринт суи-истифодаҳо руҳ медоданд, ки хусусан бо бахшоиши забонҳо алоқаманд буданд, ва Павлус менависад, то вазъиятро ислоҳ намояд.

Баъзе масеҳиён дар Кӯринт бахшоиши забонҳоро гирифта буданд, яъне ба забонҳои хоричӣ гап зада метавонистанд, дар ҳоле ки ҳеч гоҳ онҳоро наомӯхта буданд. Аммо ба ҷои он ки ин бахшоишро барои ҷалол додани

Худо ва насихати масеҳиёни дигар ба қор баранд, онҳо онро барои худситоӣ истифода мебарданд. Онҳо дар чамъомадҳо хеста, бо забонҳои ҳеч кас намефаҳмида гап мезаданд, бо умеди он ки забондонии онҳо ба дигарон таассурот мебахшад. Онҳо бахшоиши аломатҳоро болобардор мекарданд ва чунин меҳисобиданд, ки бо забонҳо гап мезадагон аз дигарон бештар рӯҳониянд. Ин аз як тараф боиси ғурур гардид, аз тарафи дигар — боиси ҳасад, ҳисси беарзишӣ ва бефоидагӣ. Аз ин сабаб лозим буд, ки фириста ақидаҳои нодурусти онҳоро ислоҳ карда, бар зоҳиршавии бахшоишҳо, хусусан бахшоиши забонҳо ва пайғамбарӣ назорат барқарор намояд.

12,1 Павлус намехоҳад, ки покони Кӯринт оиди зухуроти *рӯҳонӣ*, ё *бахшоишҳо* беҳабар монанд. Оят таҳтуллафзан чунин садо медихад: “Намехоҳам, ки шумоёнро, эй бародарон, оиди *рӯҳонӣ* беҳабар гузорам”. Бисёрии тарҷумаҳо барои анҷомнокии фикр пешниҳод мекунанд, ки ба ҷумла калимаи “бахшоишҳо” илова карда шавад. Аммо ояти баъдина асос медихад тахмин кунем, ки Павлус метавонист на танҳо оиди зухуроти Рӯҳи Пок, балки оиди *рӯҳҳои* бад низ андеша кунад.

12,2 То бовар кардан кӯринтиён бутпараст ва тобей *рӯҳҳои* бад буданд. Онҳо аз *рӯҳҳои* бад метарсиданд, ва ин қувваҳои иблисона онҳоро роҳнамоӣ мекарданд. Онҳо шохидони зухуроти фавқуттабии олами *рӯҳонӣ* буданд ва суханони аз ҷониби *рӯҳҳои* илқошударо мешуниданд. Зери таъсири *рӯҳҳои* бад баъзан онҳо худидоракуниро аз даст дода, беихтиёр гап мезаданд ё коре мекарданд.

12,3 Акнун, ҳангоме ки онҳо наҷот ёфтаанд, масеҳиён бояд донанд, ки зухуроти *рӯҳро* ҷӣ гуна баҳо диҳанд, яъне овозҳои *рӯҳҳои* бадро аз овози Рӯҳи Пок фарқ кунанд. Санҷиши халқунанда шаҳодат оиди Худованд Исо аст. Агар шахс *бар Исо лаънат бигӯяд*, метавонед боварӣ дошта бошед, ки вайро *рӯҳи* бад роҳнамоӣ мекунад, чунки куфр гуфтан ва бар номи Исо лаънат гуфтан ба онҳо хос аст. Ҳеч кас ҳеч гоҳ таҳти таъсири *Рӯҳи Худо* оиди Наҷоткор чунин намегуфт, зеро хизмати \bar{U} дар он аст, ки

номи Исоро болобардор намояд. Таҳти таъсири \bar{U} одамон на танҳо бо забон *Исоро Худованд* мехонанд, балки аз таҳти дил ва бо тамоми ҳаёти худ \bar{U} ро пурра эътироф меку- нанд.

Ба он диққат диҳед, ки дар ин оят, ва низ дар оятҳои 4–6 ҳар се Шахсияти Ваҳдати Сегона номбар шудаанд.

12,4 Сипас Павлус нишон медиҳад, ки агарчи бахшоишҳои Рӯҳи Пок дар Калисо гуногунанд, дар асоси онҳо ягонагии секара- таи се Шахсияти Илоҳият мебошад.

Пеш аз ҳама, *бахшоишҳо гуногунанд, аммо Рӯҳ ҳамон як аст*. Қӯринтиён чунон рафтор мекарданд, ки гӯё фақат як бахшоиш вучуд дошта бошад — бахшоиши забонҳо. Павлус мегӯяд: “Не, ягонагии шумо на дар доштани як бахшоиши умумӣ, балки дар он аст, ки Рӯҳи Покро дошта бошед, ки сар- чашмаи ҳамаи бахшоишҳост”.

12,5 Сипас фириста ишорат мекунад, ки *хизматҳо* ҳам дар Калисо *гуногунанд*. На ҳамаи мо ҳамон як корро мекунем. Аммо дар коре ки мо мекунем, онро барои *ҳамон як Худованд* бо мақсади на ба худ, балки ба дигарон хизмат кардан мекунем.

12,6 Боз ҳам, агарчи *амалҳо гуногунанд*, ҳангоме ки сухан оиди бахшоишҳои рӯҳонӣ меравад, *аммо Худо ҳамон як аст*, ва \bar{U} ба ҳар як масеҳӣ қувват мебахшад. Агар кадом як бахшоиш аз дигаре бомуваффақияттар, назаррастар ё кавитар намояд, ин на ба сабаби аз дигарон афзалтар будани шахси дорои он аст. Ин қудрат аз ҷониби Худо дода мешавад.

12,7 Рӯҳ Худо дар ҳаёти *ҳар* як масеҳӣ зоҳир карда, ба вай ягон бахшоише медиҳад. Ягон масеҳие нест, ки ба вай иҷрои кадом як кор ато нашуда бошад. Бахшоишҳо *барои манфиати* тамоми Бадан дода мешаванд. Онҳо на барои пеши дигарон худнамоӣ кардан ё ба худ кайфият бахшидан, балки барои ба дигарон ёрӣ расондан дода меша- ванд. Ин лаҳзаи асосии тамоми суханронӣ оиди бахшоишҳост.

Павлус ба таври хеле табиӣ ба номбар кардани баъзе бахшоишҳои Рӯҳ мегузарад.

12,8 *Калом* *ҳикмат* қобилияти фавқут- табии бо зиракии илоҳӣ сухан рондан

ҳангоми ҳалли масъалаҳои мураккаб, додани маслиҳат ё шафеъ шудан барои касе дар назди ҳукуматдороне ки муносибати душма- нона доранд, мебошад. Истефанус дорои сухани ҳикмат буданаширо чунон зоҳир намуд, ки ҳарифонаш “ба он ҳикмат ва Рӯхе ки дар суханаш буд, ёрои мухолифат надоштанд” (Аъм. 6,10).

Калом *донии* қобилияти расонида таво- нистани хабарест, ки ба воситаи ваҳйи илоҳӣ ба даст омадааст. Инро бо чунин суханони Павлус нишон додан мумкин аст: “Ба шумо сирре мегӯям...” (1Қӯр. 15,51) ё “...ва инро ба шумо бо сухани Худованд мегӯем” (1Тас. 4,15). *Калом* *донии* маъноӣ асосияшро гум кард — расонидани ҳақиқати нав, чунки бовари масеҳӣ як бор ва барои ҳамеша ба покон дода шуда буд (Яҳудо 3). Таълимоти масеҳӣ ба анҷом расидааст. Аммо ба маъноӣ дуоҷам *калом* *донии* боз ҳам ҷой дошта метавонад. Дониши илоҳӣ ҳоло ҳам ба таври пурасрор ба шахсоне расонида мешавад, ки дар мушоракати наздик бо Худованд ҳастанд (ниг. Заб. 24,14). Расондани ин дониш ба дигарон *калом* *донии* аст.

12,9 Бахшоиши *имон* – қобилияти илоҳии бо иҷро намудани иродаи Худо кӯҳҳои душвориро паси сар кардан, ҷавобан ба амр ё ваъдаи Худованд, ки дар Сухани \bar{U} ёфт шу- дааст ё шахсан расонида шудааст, ба хотири Худо қаҳрамониҳо нишон додан аст. Ҷорҷ Мюллер⁴⁴ намунаи классикии шахсест, ки бахшоиши бовар дорад. Дар давоми шаст сол вай ба даҳ ҳазор сағира ғамхорӣ карда, ғайр аз Худо ба ҳеч каси дигар чизе оиди эҳтиёҷҳояш нагуфтааст.

Бахшоиши шифо додан бо қудрати мӯъ- чизаноки шифо додани бемориҳо вобаста аст.

12,10 *Қудрати мӯъҷизанамой* рондани девҳо, табдили як модда ба дигаре, аз мур- дагон зинда кардан ва қудрат бар қувваҳои табиатро дар бар гирифта метавонад. Филип- пус дар Сомария мӯъҷизаҳо нишон медод ва ҳамин тариқ ба он ноил шуд, ки Хушхабар шунида шуд (Аъм. 8,6,7).

Бахшоиши *нубувват* ба маъноӣ асосии ин калима маъноӣ онро дорад, ки одам аз Худованд ваҳйи рӯйрост гирифта, ба дигарон

расондааст. Баъзан пайғамбарон ҳодисаҳои ояндаро пешгӯӣ мекарданд (Аъм. 11,27.28; 21,11); аксаран онҳо фақат иродаи Худоро баён мекарданд. Ба монанди фиристагон, онҳо бо асосгузори Калисо машғул буданд (Эфс. 2,20). Худи онҳо асос набуданд, аммо бо таълимот оиди Худованд Исо асосро мегузоштанд. Ҳангоме ки асос гузошта шуд, зарурат ба пайғамбарон аз байн рафт. Хизмати онҳо барои мо дар саҳифаҳои Паймони Навин нигоҳ дошта шудааст. Азбаски Навиштаҳои Пок пурра ба итмом расидааст, мо ҳар гуна пайғамбарони номниҳодро, ки ба гуфташон, гӯё Худо ба онҳо ҳақиқати иловагиро ошкор кардааст, рад мекунем.⁴⁵

Ба маънои бештар бавосита мо калимаи “пайғамбар”-ро барои тасвири ҳама гуна воизе ки Сухани Худоро боэътиборона, равшан ва таъсирбахш эълон менамояд, истифода мебарем. Пайғамбарӣ метавонад суханони ҳамди саноро ба Худо (Лук. 1,67.68) ва суханони рӯхбаландкунӣ ва дилбардориро ба халқи Ҷ (Аъм. 15,32) дар бар гирад.

Таъхиси арвоҳ (рӯхҳо) — фарқ карда тавонистани он аст, ки оё пайғамбар ё шахси дигарро Рӯҳи Пок роҳбарӣ мекунад ё иблис. Шахси дорой ин бахшоиш қобилияти махсуси донишҷӯи номдӯздон ва ба шароит мутобиқшавандагонро дорад. Ҳамин тариқ, Петрус Шимъӯнро, ки пур аз заҳраи талх ва гирифтори қайди бадкорӣ буд, фаш карда тавонист (Аъм. 8,20-23).

Бахшоиши забонҳо, чуноне ки аллақай зикр шуд, суханронӣ ба забони хоричӣ бе омӯхтани он мебошад. Забонҳо барои аломат дода мешуданд, хусусан чун аломат ба Исроил.

Тафсири забонҳо – қобилияти мӯъҷизаноки фаҳмидани забони пештар нашунида, ва маънояшро ба забонӣ маҳаллӣ баён кардан аст.

Шояд, бесабаб нест, ки номбаркунии бахшоишҳо аз онҳое сар мешавад, ки асосан бо ақл алоқаманданд, ва бо онҳое анҷом меёбад, ки асосан ба эҳсосот муносибат доранд. Қӯринтиён оиди бахшоишҳо тасаввуроти нодуруст доштанд. Онҳо бахшоиши забонҳо аз бахшоишҳои дигар афзал донистанд. Онҳо бо кадом як сабабе чунин мепин-

доштанд, ки ҳар қадаре ки шахс бештар дорой Рӯҳи Пок бошад, ба ҳамон андоза таҳти таъсири қувваи берун аз вай аст. Онҳо қувваро бо рӯҳоният омехта мекарданд.

12,11 Ҳамаи бахшоишҳои ки дар оятҳои 8–10 зикр шудаанд, аз тарафи *ҳамон як Рӯҳ* дода мешаванд ва идора карда мешаванд. Ин чӣ мо мебинем, ки Ҷ худӣ ҳамон бахшоишро ба ҳар кас намедихад. Ҷ онҳоро *ба ҳар кас махсусан, мувофиқи хости Ҷ* тақсим мекунад. Ин принсипи дигари муҳим аст: Рӯҳ мустақилона бахшоишҳоро тақсим мекунад. Агар мо инро фаҳмем, пас, аз як тараф, гурури аз байн меравад, зеро чизе нест, ки мо онро нагирифта бошем. Аз тарафи дигар, норозигӣ аз байн меравад, чунки Хирад ва Муҳаббати беохир оиди кадом бахшоишро ба мо додан қарор қабул кардааст, ва интиҳоби Ҷ комил аст. Ҳамон як бахшоишро хостани ҳама нодуруст аст. Агар ҳама ҳамон як асбоби мусиқиро менавохтанд, оркестрҳои симфонӣ намебуданд. Ва агар бадан танҳо аз забон иборат мебуд, ин даҳшатовар мебуд.

12,12 *Бадани* одамӣ намунаи ягонагӣ ва гуногунист. Бадан як аст, аммо узвҳои бисёр дорад. Агарчи ҳамаи масеҳиён гуногунанд ва вазифаҳои гуногунро ба ҷо меоваранд, ҳамаи онҳо дар як ягонагии вазифавӣ (функционалӣ) – *бадан* – муттаҳиданд. *Ончунон Масеҳ низ*. Номи “Масеҳ” ин ҷо на танҳо ба Худованди пурчалол Исои Масеҳ дар осмон, балки ҳамчунин ба Сар дар осмон ва аъзоёни Ҷ дар ин ҷо, дар замин дахл дорад. Ҳамаи масеҳиён аъзоёни Бадани Масеҳ ҳастанд. Чуноне ки бадани одамӣ чун воситае хизмат мекунад, ки ба одам имкон медиҳад худро дар назди дигарон ифода намояд, Бадани Масеҳ низ воситаест, ки Масеҳ барои ба ҷаҳон зоҳир намудани Ҷ интиҳоб намудааст. Худованд ба мо марҳамати мӯъҷизанок зоҳир намуда, ба калимаи “Масеҳ” иҷозат дод, то он қисмеро аз мо, ки узви Бадани Масеҳ аст, дар бар гирад.

12,13 Сипас Павлус мефаҳмонад, ки ҷи гуна мо аъзоёни Бадани Масеҳ мешавем. *Ҳамаи мо бар тибқи як Рӯҳ дар як бадан таъмид ёфтаем*. Ин чумла ба таври боз ҳам таҳтуллафзӣ “дар⁴⁶ як Рӯҳ” тарҷума мешавад. Ин маънои онро дошта метавонад, ки Рӯҳ

чавхарест, ки мо ба он ғӯта ёфтаем, чуноне ки об унсурест, ки ба он ғӯтида, аз рӯи бовар ғӯтаи масеҳӣ хӯрдаем. Ё ин маънои онро дошта метавонад, ки Рӯҳ Шахсияти амалкунанда аст, ки ғӯта медиҳад, ва бинобар ин “*бар тибқи як Рӯҳ*”. Ин маъно бештар имконпазир ва фаҳмо.

Ғӯта бо Рӯҳи Пок дар рӯзи Панतिकост ба амал омад. Дар ин лаҳза Калисо ба вучуд омад. Ҳангоме ки аз олами боло зода мешавем, мо аз некӯиҳои он ғӯта мечашем. Мо аъзоёни *Бадани* Масеҳ мешавем.

Ин ҷо мазмунҳои муҳими зеринро бояд зикр кард: аввалан, ғӯта бо Рӯҳи Пок амали илоҳист, ки масеҳиёро ба Бадани Масеҳ ҷойгир мекунад. Ғӯта бо Рӯҳи Пок ва ғӯтаи обӣ як нестанд. Ин аз Матто 3,11; Юҳанно 1,33 ва Аъмол 1,5 аён аст. Ин на кори файз аст, ки аз пайи наҷот омада, масеҳиён ба воситаи он рӯҳан рушд мекунад. *Ҳамаи* кӯринтиён бар тибқи Рӯҳ *таъмид ёфтанд*, аммо боз ҳам Павлус онҳоро сарзаниш мекунад, ки на рӯҳонӣ, балки ҷисмонӣ ҳастанд (3,1). Нодуруст аст, ки гӯё бо забонҳо гап задан – нишонаи ҳатмии ғӯта бо Рӯҳ аст. *Ҳамаи* кӯринтиён *таъмид ёфтанд*, аммо на ҳама ба забонҳо гап мезаданд (12,30). Ҳақиқатан, таъсири ғайриоддии Рӯҳи Пок ҳастанд, ҳангоме касе худро ба роҳбарияти Рӯҳ месупурад ва баъд аз олами боло дастгирӣ карда мешавад. Аммо ин тачриба бо ғӯта бар тибқи Рӯҳ як нест, ва онҳоро набояд омехта кард.

Сипас оят мегӯяд, ки масеҳиён *ҳама аз як Рӯҳ нӯшонидани шудаанд*. Ин маънои онро дорад, ки онҳо аз Рӯҳи Худо ба он маъно баҳраманд шуданд, ки \bar{U} чун Шахсият дар онҳо сокин аст, ва онҳо некӯиҳои хизмати \bar{U} ро дар ҳаёти худ ба даст оварданд.

12,14 Бе гуногунии узвҳо *бадани* одам намебуд. Лозим аст, ки *бисёр* узвҳои аз ҳам фарқкунанда бошанд, ки кор карда, ба саритоат кунанд ва бо якдигар ҳамкорӣ намоянд.

12,15 Агар мо бифаҳмем, ки гуногунӣ барои бадани мӯътадили сихат зарур аст, ин моро аз ду душворӣ халос мекунад: камаҳамият ҳисобидани худ (15–20) ва камаҳамият ҳисобидани дигарон (оятҳои 21–25). Хилофи

мантиқ мебуд, агар *по* худро аз боиси он ки вазиҳои *дастро* ба ҷо оварда наметавонад, камаҳамият ҳис кунад. Дар ниҳояти кор, пойметавонад биистад, роҳ равад, давад, рақс кунад, лагад занад ва боз бисёр корҳои дигарро анҷом диҳад.

12,16 *Гӯш* набояд худро аз сабаби *чаши* набудани аз бадан ҷудо кунад. Мо гӯшҳои худро то ба дарди қарӣ гирифта шудан мусаллам меҳисобем. Он гоҳ мефаҳмем, ки гӯшҳои мо ҷӣ қори муҳимро ба ҷо меоваранд.

12,17 *Агар тамоми бадан чаши* мебуд, он аъҷуби қаре мебуд, ки фақат барои дарсирк нишон додан лоиқ аст. Ё агар бадан фақат гӯшҳо медошт, пас он бинӣ намедошт, то ихроҷи газро ошкор намояд, ва он гоҳ ба зудӣ шунданро бас мекард, чунки беҳуш мешуд ё мемурд.

Павлус кӯшиш мекунад хонандагонро ба фикре оварад, ки агар бадан фақат аз забон иборат мебуд, ин аномалия, аъҷубагӣ мебуд. Бо вучуди ин кӯринтиён аҳамияти бахшоиши забонҳоро ба андозае муқобил мекарданд, ки бо ин қорашон ҷамоати маҳаллии иборат аз як худи забонро ташкил мекарданд. Ин гап зада метавонад, аммо ғайр аз ин ҳеҷ коре карда наметавонад!

12,18 *Худо* дар ин гуна беақлӣ айбдор нест. Дар ҳикмати бемисоли *Худ \bar{U} ба* ҳар гуна *узвҳо*, *дар бадан*, *мувофиқи хости* *Худ*, *ҷой додааст*. Мо бояд ба \bar{U} боварӣ кунем, ва дарк намоем, ки \bar{U} қори мекардаашро медонад! Мо бояд барои ҳама гуна бахшоише ки \bar{U} ба мо ато кардааст, шукргузор бошем, ва бо хурсандӣ барои ҷалол додани Худованд ва рӯҳбаланд намудани дигарон ба қор барем. Ба бахшоиши шахсе ҳасад бурдан гуноҳ аст. Ин исён бар зидди нақшаи комили илоҳӣ барои ҳаёти мост.

12,19 Баданеро ба худ тасаввур кардан имкон надорад, ки аз *як узв* иборат бошад. Ҳамчунин кӯринтиён низ бояд дар ёд нигоҳдоранд, ки агар ҳамаи онҳо дорои бахшоиши забонҳо мебуданд, *баданашон* қобили қор намебуд. Шояд бахшоишҳои дигар на он қадар равшан ва на он қадар ҳайратоваранд, аммо бо вучуди ин онҳо даркоранд.

12,20 Чуноне ки Худо муқаррар намудааст, *узвҳо бисёранд, аммо бадан як аст*. Ҳангоме ки сухан дар бораи бадани одам меравад, ин барои мо возеҳ аст, ва бояд нисбати хизмати мо дар калисо низ возеҳ бошад.

12,21 Ҳар қадаре ки ба бахшоиши касе ҳасад бурдан беақлона бошад, паст задани бахшоиши касе ё чунин ҳисобидан, ки бе дигарон ҳам рӯз гузарондан мумкин аст, ҳамон қадар аҳмакона мебошад. *Чашм наметавонад ба даст бигӯяд, “Ту ба ман даркор нестӣ”*; *ё ки сар низ ба пойҳо бигӯяд: “Шумо ба ман даркор нестед”*. Чашм наметавонад бубинад, ки чӣ кардан даркор аст, аммо кардан наметавонад. Дар ин вай ба даст умед мебандад. Ва ҳамчунин, сар наметавонад донад, ки ба ҷои муайяне рафта даркор аст, аммо бояд ба пойҳо умед бандад, то ки онро ба ҳамон ҷо расонанд.

12,22 *Баъзе узвҳои бадан ба назар заифтар менамоёнд*. Чунин менамоёнд, ки гурдаҳо, масалан, ба монанди дастон боқувват нестанд. Аммо бе гурдаҳо зистан имкон надорад, дар ҳоле ки бе дастон – мумкин аст. Мо бе дастон, бе пойҳо, ҳатто бе забон зиста наметавонем, аммо бе дил, шуш, чигар ё майна – наметавонем. Аммо бо вучуди ин узвҳои ҳаётан муҳим ҳеҷ гоҳ ба намоиш гузошта намешаванд. Онҳо кори худро ноаён, бе лофзанӣ ба ҷо меоваранд.

12,23 Баъзе узвҳои бадан ҷолиби диққатанд, дар ҳоле ки дигар узвҳо на он қадар зебоанд. Мо инро ба воситаи бо либос пӯшондани он узвҳо ки на он қадар зебоанд, ҷуброн мекунем. Ҳамин тарик, байни узвҳо ғамхории муайяни тарафайн ҳаст, ки фарқ-хоро кам мекунад.

12,24 Узвҳои *хушсурати* бадан диққати зиёдро талаб намекунад. *Лекин Худо* узвҳои гуногуни *баданро* ба сохтори органикӣ (зинда/узвӣ) муттаҳид намудааст. Баъзе узвҳо шаклан зебо буда, баъзеи дигар бенамуданд. Баъзеи онҳоро дар байни одамон нишон додан мумкин аст, баъзеи дигарро – не. Аммо ба ҳар ҳол Худо ба мо ғаризае додааст, ки ҳамаи узвҳои баданро кадр кунем ва фаҳмем, ки ҳамаи онҳо ба якдигар вобаста-

анд, ва норасоии узвҳои на он қадар зеборо ба мувозинат оварем.

12,25 Ғамхории тарафайни узвҳо оиди якдигар *носозӣ дар баданро* пешгири мекунад. Яке ба дигаре он чизро медиҳад, ки ва аввалӣ даркор аст, ва дар иваз ёриро мегирад, ки фақат узви дигар ба ҷо оварда наметавонад. Дар Калисо бояд маҳз ҳамин хел бошад. Диққати беандоза ба як бахшоиши Рӯҳ боиси муҳолифат ва ҷудоӣ мегардад.

12,26 Он чи ба *як узв* таъсир мекунад, ба *ҳамаи узвҳо* таъсир мекунад. Оиди бадани одам ин хуб маълум аст. Масалан, таъсири ҳарорати баланд бо ягон қисми бадан маҳдуд намешавад, балки тамоми организмро фаро мегирад. Ҳангоми дигар бемориҳо ва дардҳо низ ҳамин хел мешавад. Окулист (духтури чашм) чашмро аз назар гузаронда, аксар вақт наметавонад варами мағзи сар, бемории гурдаҳо ё илтиҳоби чигарро муайян кунад. Сабаб он аст, ки агарчи ин узвҳо алоҳида вучуд доранд, бо вучуди ин як баданро ташкил медиҳанд ва то андозае бо ҳам алоқаи ногузастанӣ доранд, ки он чи ба як узв таъсир дорад, ба ҳамаи узвҳо таъсир мекунад. Бинобар ин ба ҷои норозигӣ аз насиби худ ё, аз дигар тараф, ҳисси новобастагӣ ба дигарон, мо бояд ҳисси ҳақиқии ҳамраёиро дар Бадани Масеҳ дошта бошем. Дарде ки ба масеҳии дигар расонда шудааст, бояд ҳамдардии амики моро ба вучуд оварад. Аммо агар мо мебинем, ки масеҳии дигар *сазавори таҳсин мегардад*, мо набояд рашк кунем, балки ҳамроҳи вай *хурсанд* шавем.

12,27 Павлус ба қӯринтиён ёдрас мекунад, ки онҳо *бадани Масеҳ* ҳастанд. Ин наметавонад маънои “ҳамаи бадани Масеҳ”-ро дар тамоми умумияташ дошта бошад. Он ҳамчунин маънои “яке аз баданҳои Масеҳ”-ро надорад, чунки танҳо як бадан ҳаст. Ин танҳо маънои онро дошта наметавонад, ки ҳамаи онҳо дар якҷоягӣ олами хурд ё бадани Масеҳро дар ҳаҷми хурд ташкил медиҳанд. Ҳар кадоми онҳо *ҷудо-ҷудо* узви ин ҷамъияти бузурги ҳамкорикунанда аст. Вай бояд вазифаҳои худро бе ҳеҷ гуна ҳисси фаҳр, мустақилӣ, ҳасад ё паст ҳисобидани худ иҷро кунад.

12,28 Ин чо фириста боз бахшоишхоро номбар мекунад, аммо аллакай дигар бахшоишхоро. Ҳеч кадоми ин рӯйхатхоро пурра хисобидан мумкин нест. *Ва Худо баъзеро дар Калисо авалан фириста... таъин кардааст.* Калимаи “авалан” ба он ишорат мекунад, ки на ҳама фириста буданд. Дувоздаҳ кас аз чониби Худованд Исо чун фиристодагони Ҷ интихоб шуда буданд. Онҳо ҳангоми хизмати заминии Ҷ ҳамроҳаш буданд (Аъм. 1,21.22) ва ба истиснои Яҳудо, Ҷро зиндашуда диданд (Аъм. 1,2.3.22). Аммо дигарон низ, ба ғайр аз ин дувоздаҳ нафар, фириста буданд. Намоёнтарини онҳо Павлус аст. Ҷамчунин Барнаббо (Аъм. 14,4.14), Яъқуб, бародари Худованд (Ғал. 1,19), Силвонус ва Тимотиюс (1Тас. 1,1; 2,7). Ҷамроҳи пайғамбарони Паймони Навин фиристагон бо таълими худ оиди Худованд Исои Масеҳ таҳкурсии Калисоро гузоштан (Эфс. 2,20). Ҷозир ба маънои аслии ин калима фиристагон нестанд. Ба маънои васеъ ҳанӯз ҳам одамони аз чониби Худованд фиристодашуда ҳастанд, ки хабари Инҷилро мерасонанд ва калисоҳои нав бунёд мекунанд. Онҳоро на фиристагон, балки миссионерон номида, мо аз он канораҷӯӣ мекунем, ки таассуроте ҳосил нашавад, гӯё онҳо эътибор ва қудрати фиристагони аввалинро дошта бошанд.

Аз пайи онҳо *пайғамбарон* меоянд. Мо аллакай гуфта будем, ки ба воситаи пайғамбарон Худо сухан ронда буд. Ин одамоне Сухани Худоро то замони пурра навишта шудани эълони менамуданд. *Муаллимон* онҳое мебошанд, ки ба одамоне Сухани Худоро шарҳ медиҳанд. Ибораи “*қувваҳои мӯъҷизакор*” метавонад ба растохез аз мурдагон, рондани девҳо ва ғайра дахл дошта бошад. *Шифо додан* бо сикхатшавии фаврии бемориҳои ҷисмонӣ вобаста аст, чуноне ки дар боло гуфта шуд. *Мадад расондан* аксаран бо кори диаконҳо, ки қорҳои моддии калисо ба онҳо вогузор шуда буд, ҳаммонанд карда мешавад. Бахшоиши *идора карданро*, баръакс, одатан ба пресвитерҳо (пирон) ва ускуфони калисо мансуб мебуданд. Онҳо одамоне мебошанд, ки оиди эҳтиёҷоти рӯҳонии калисои маҳаллӣ мувофиқи хости Худо ғамхорӣ

мекунанд. Бахшоиши охирин бахшоиши *забонҳост*. Мо бовар мекунем, ки тартиби номбар кардан маънои махсус дорад. Павлус дар навбати аввал оиди фиристагон ва дар навбати охир оиди забонҳо сухан меронад. Қӯринтиён бошанд забонхоро дар аввал гузошта, ба фиристагон безътиноёна рафтор мекарданд.

12,29–30 Ҷангоме фириста мепурсад, ки оё ба ҳамаи масеҳиён ҳамон як бахшоиш дода шудааст — фиристагӣ, пайғамбарӣ, муаллимӣ, мӯъҷиза нишон додан, шифо додан, мадад расондан, идора кардан, ба забонҳо гап задан, сарфу наҳви нусхаи асл ба он ишора мекунад, ки вай ҷавоби “не”-ро интизор аст ва талаб мекунад.⁴⁷ Бинобар ин ҳама гуна тахмини гуфташуда ё дар назар дошташуда оиди он ки ҳар кас бояд бахшоиши забонҳо дошта бошад, ба Сухани Худо муҳолиф аст ва ба худӣ консепсияи бадан, ки узвҳои гуногуни иҷрокунандаи вазифаи худро дорад, бегона мебошад.

Агар, чуноне ки ин чо изҳор карда мешавад, атои забонҳо на дар ҳама бошад, пас таълимот оиди он ки забонҳо нишонҳои ғӯта бо Рӯҳ аст, нодуруст мебошад, чунки дар ин ҳолат на ҳар кас интизори ин гуна ғӯта буда метавонад. Аммо ҳақиқат дар он аст, ки *ҳамаи бовардорон* аллакай бо Рӯҳ ғӯта гирифта буданд (оятӣ 13).

12,31 Даъвати Павлус “*Иштиқоманди бахшоишҳои бузургтар бошад*” ба қӯринтиён, чун ба калисои маҳаллӣ равона карда шудааст, на ин ки ба ҳар кадоми онҳо дар алоҳидагӣ. Мо инро барои он медонем, ки феъл дар шакли ҷамъ аст. Фириста мегӯяд, ки ҷамоат бояд кӯшиш кунад, то дар байни худ интихоби хуби бахшоишҳое дошта бошад, ки ҷамоатро обод мекунанд. Бахшоишҳои бузургтар на бахшоишҳои таъсирбахштар, балки ғоиданоктаранд. Ҷамаи бахшоишхоро Рӯҳи Пок медиҳад, ва аз ҳеч кадоми онҳо набояд нафрат кард. Вале боз ҳам аён аст, ки барои Бадан баъзе бахшоишҳо аз дигарашон ғоиданоктаранд. Ва калисоҳои маҳаллӣ бояд аз Худованд хоҳиш кунанд, ки Ҷ бештар ин гуна бахшоишҳо диҳад.

Ман ба шумо роҳи боз ҳам хубтарро нишон хоҳам дод. Павлус бо ин суханон

бобро оиди муҳаббат сар мекунад (1Қӯр. 13). Вай ин чо мегӯяд, ки бо муҳаббат истифода бурдани бахшоишҳо муҳимтар аз он аст, ки фақат дорои он бошем. Муҳаббат на оиди худ, балки оиди дигарон фикр мекунад. Хеле хуб аст, агар Рӯҳи Пок ба таври махсус ба одам бахшоише ато кардааст, аммо боз ҳам беҳтар он аст, ки вай ин бахшоишро на барои ба худ чалб намудани диққат, балки барои дар бовар мустаҳкам намудани дигарон ба кор барад.

Тамоюли бе қаринаи матн аз назар гузаронидани боби 13 вучуд дорад. Онро порчаи иловашуда меҳисобанд, ки вазифааш паст кардани шиддати гуфтор оиди забонҳо дар бобҳои 12 ва 14 аст. Аммо маънои он на дар ин аст. Боби 13 ин гуфторро давом медиҳад ва қисми муҳими он аст.

Суиистифода аз забонҳо, аз афташ, дар чамоат муборизаро ба вучуд овард. “Харизматҳо” бахшоишҳоро барои манфиати худ, барои қаноатмандии худ ба намоиш гузошта, на аз рӯи муҳаббат рафтор мекарданд. Онҳо дар чамбият бо забоне ки ҳеҷ гоҳ наомӯхта буданд, сухан ронда, қаноатмандӣ ҳосил мекарданд, аммо барои дигарон нишаста шунидани он чи намефаҳмиданд, вазнин буд. Павлус исрор менамояд, ки ҳамаи бахшоишҳоро бо муҳаббат истифода бурдан лозим аст. Мақсади муҳаббат на хуш омадан ба худ, балки ба дигарон ёрӣ додан аст.

Шояд, амали чавобии “ғайрихаризматҳо” низ хеле пурҷӯшу хурӯш ва бе муҳаббат буд. Онҳо то андозае дур рафта метавонистанд, то бигӯянд, ки ҳамаи забонҳо аз иблис аст. Ва забонҳои шахсоне ки ба юнонӣ сухан меронданд, аз забонҳои “харизматӣ” бадтар буда метавонист! Бемуҳаббатии онҳо аз суиистифодаи забонҳо бадтар буда метавонист.

Бинобар ин Павлус хирадмандона ёдрас мекунад, ки ҳар ду тараф бояд муҳаббат зоҳир намоянд. Агар онҳо ба якдигар бо муҳаббат рафтор намоянд, мушкилӣ асосан ҳал мешавад. Ин на он масъалаест, ки аз Калисо ронда шудан ё чудо шуданро металабад; он муҳаббатро металабад.

13,1 Ҳатто агар одам ба ҳамаи забонҳои инсонҳо ва фариштаҳо гап зада тавонад ҳам, агар онҳоро на барои манфиати дигарон ба

кор барад, бахшоиши вай аз *миси ҷарангосзананда* – садои порчаҳои метали бо ҳам бархӯрда фойданоктар нест. Ҳангоме ки сухани гуфташуда нофаҳмост, он фоида намеорад. Ин фақат садои ба асаб таъсиркунанда аст, ки барои манфиати умум чизе намедиҳад. Барои он ки забонҳо манфиат биёранд, онҳоро тафсир кардан лозим аст. Аммо ҳар гуна тафсир бояд пандомез бошад. *Забонҳои фариштагон* — шояд, ифодаи маҷозӣ бошад, ки суханронии олиро тасвир мекунад, аммо бо он забони номаълум дар назар дошта нашудааст, чунки дар Навиштаҳои Пок дар ҳар чое ки фариштагон бо одамон сухан ронда бошанд, гуфтори онҳоро бе ҳеҷ душворӣ фаҳмидан мумкин буд.

13,2 Ҳамчунин одам метавонад аз Худо ваҳий мӯъҷизанок, *асрори* бузурги Худоро гирад, асрори хаяҷоновар ва то ҳол номаълумеро, ки ба вай зоҳир шудаанд, донад. Вай метавонад аз олами боло миқдори азими *донии* илоҳиро гирад. Имкон дорад, ки ба вай он *имони* қаҳрамононае ки *кӯҳҳоро* низ *кӯчонида* метавонад, дода шавад. Аммо агар ин бахшоишҳо на ба насихат додани дигар аъзоёни Бадани Масех, балки фақат барои манфиати худ вай хизмат кунанд, он арзише надорад, соҳибаш бошад *ҳеҷ аст*, яъне вай барои дигарон бефоида аст.

13,3 Агар фириста *тамоми дорои худро* барои сер кардани гуруснагон меод, ё ҳатто агар *ҷисми худро ба сӯхтан* месупурд, аммо агар ин рафторҳои қаҳрамононаро на дар рӯҳияи *муҳаббат* ба чо меовард, барояш ҳеҷ нафъе намедошанд. Агар вай фақат ба худ диққатро чалб кунондан мехост, хоҳони машҳуршавӣ мебуд, пас некӯии намоишкоронаи вай ҳеҷ арзише намедошт.

13,4 Касе гуфтааст: “Ин порча ҳеҷ гоҳ чун рисолаи муҳаббат ба нақша гирифта нашуда буд, балки, ба монанди қисми зиёди дурдонаҳои адабии Паймони Навин, дар робита бо вазъияти муайяни маҳаллӣ навишта шуда буд”. Ҳоч ишора мекард, ки кӯринтиён бетоқат, беқаноат, ҳасуд, мутақаббир, худписанд, беназоқат, ба ҳиссиёт ва эҳтиёҷоти дигарон бепарво, шубҳакунанда, ранҷанда ва моил ба маҳкумкунӣ буданд.

Бинобар ин фириста ба ҳолати онҳо аломатҳои муҳаббати ҳақиқиро муқобил мегузорад. Пеш аз ҳама, *муҳаббат пуртоқат ва бошафқат аст*. Пуртоқат будан густохи-хоро босаброна таҳаммул намудан аст. Бошафқат будан меҳрубонии амалӣ, ғамхорӣ оиди манфиатҳои дигарон аст. *Муҳаббат* ба дигарон *ҳасад намебарад*; он, аниқтараш, хурсанд мешавад, ки дигаронҳо таъриф мекунанд ба болобардор менамоянд. *Муҳаббат бо худ намеболад, мағрур намешавад*. Он мефаҳмад, ки ҳар он чи вай дорад, атои Худост ва дар худи вай чизе нест, ки боиси фахр бошад. Ҳатто бахшоишҳои Рӯхро Худо тақсим мекунад, ва онҳо набояд дар одам фахр ё ғуруро пайдо кунанд, агарчи ин бахшоиш хеле назаррас бошад ҳам.

13,5 *Муҳаббат бадкирдорӣ намекунад*. Агар одам ҳақиқатан аз рӯи муҳаббат амал кунад, вай боилтифот ва боэътино мешавад. Муҳаббат худпарастона ҳаққи худро *толиб нест*, вай дар фикри он аст, ки ба дигарон ёрӣ дода метавонад. *Муҳаббат ба хаши намеояд*, аммо тайёр аст беэътиноӣ ва таҳкирро таҳаммул намояд. *Муҳаббат ба дил кина намегирад*, яъне ниятҳои бадро ба дигарон нисбат намедихад. Он ба рафторҳои онҳо бошубҳа наменигарад. Он софдил аст.

13,6 *Муҳаббат аз зулм шод намешавад, балки аз ростӣ хурсанд мешавад*. Ба табиати одаме хислати бад хос аст: аз норостӣ ҳаловат бурдан хусусан агар ба шахс чунин намояд, ки амали норосткорона ба нафъи вай хоҳад буд. Дар ин рӯҳи муҳаббат нест. *Муҳаббат ба ҳар як тантанаи ростӣ хурсанд мешавад*.

ЧОВИДОНӢ

Муҳаббат ҳеч гоҳ хотима намеёбад. Аммо пайғамбарӣҳое ки ҳозир ҳастанд, ҳангоме ки фарзандони Худо ба хона, ба осмон меоянд, хотима меёбанд. Агарчи ҳозир бахшоиши дониш ҳаст, ҳангоме ки мо камолоти пурра ва чалолро ба даст меоварем, он мавҷудияташро бас мекунад. (Ҳангоме Павлус мегӯяд, ки дониш бекор карда мешавад, вай наметавонад онро дар назар дошта бошад, ки дар осмонҳо дониш нахоҳад буд. Вай, аз афташ, оиди бахшоиши дониш

13,7 *Ҳама чизро рӯиш мекунад* маънои онро дошта метавонад, ки муҳаббат *ҳама чизро* таҳаммул мекунад ё камбудихои дигаронро пинҳон мекунад. Муҳаббат бе зарурат хатоҳои дигаронро назди одамон ошкор намекунад, агарчи ҳангоми зарурат вай бояд устуворӣ нишон дода, тақводорона чазо диҳад.

Муҳаббат ба ҳама чиз боварӣ дорад, яъне кӯшиш мекунад ба рафторҳо ва ходисаҳо маънидоди бехтарини имконпазирро диҳад. *Муҳаббат ҳамеша ба ҳама чиз умед мебандад*, ба он маъно ки самимона мехоҳад ҳама чиз хуб шавад. *Муҳаббат ҳангоми таъкибот ва муносибати бад ба ҳама чиз тоб меоварад*.

13,8 Сифатҳои шахсонеро, ки бахшоиши худро бо муҳаббат ба кор мебаранд, тасвир намуда, фириста акнун пойдории муҳаббатро аз назар мегузаронад ва онро ба муваққатӣ будани бахшоишҳо муқобил мегузорад. *Муҳаббат ҳаргиз хотима намеёбад*. Он дар ҷовидонӣ низ хоҳад буд, зеро ҳамаи мо Худовандро ва якдигарро дӯст хоҳем дошт. Бахшоишҳо бошанд, баръакс, муваққатиянд.

Ду тафсири асосии оятҳои 8–13 ҳаст. Нуктаи назари анъанавӣ дар он аст, ки ҳангоми ба ҷовидонӣ гузаштани масеҳиён атоҳои пайғамбарӣ, забонҳо ва дониш аз байн мераванд. Нуктаи назари дигар изҳор медорад, ки аз замоне ки қонуни шаръии Навишта ба итмом расидааст, ин бахшоишҳо аллакай бекор карда шудаанд. Барои муаррифӣ намудани ҳар ду нуктаи назар мо оятҳои 8–12-ро таҳти сарлавҳаҳои ЧОВИДОНӢ ва ҚОНУНИ ШАРӢИИ АНҶОМӢФТА баён мекунем.

ҚОНУНИ ШАРӢИИ АНҶОМӢФТА

Муҳаббат ҳеч гоҳ хотима намеёбад. Агарчи дар замони Павлус бахшоиши пайғамбарӣ буд, бо анҷомёбии китоби охирини Паймони Навин зарурати ин гуна ваҳйҳои бевосита мебоист аз байн мерафт. Бахшоиши забонҳо дар замони зиндагии Павлус ҳанӯз лозим буд, аммо ҳангоме ки ҳамаи шасту шаш китоби Навиштаҳои Пок навишта шуда буданд, мебоист худ аз худ нест мешуд, чунки он аллакай барои тасдиқи мавъизаи фиристагон ва пайғамбарон дар-

мегӯяд, ки ба воситаи он ба таври фавқуттабӣ ҳақиқати илоҳӣ баён карда мешуд.)

13,9 Дар ин зиндагӣ дониши мо дар ҳолати беҳтарин чузъӣ мебошад, чуноне ки пайғамбарҳои мо низ. Мо бисёр чизҳоро дар Навиштаҳои Пок намефаҳмем ва бисёр чизҳо дар пешбини Худо ба мо асроромез мекӯбад.

13,10 Аммо ҳангоме ки комил меояд, яъне ҳангоме ки мо дар ҷаҳони ҷовидонӣ ба камолот мерасем, бахшоишҳои дониши чузъӣ ва пайғамбарии чузъӣ нодаркор мешаванд.

13,11 Ин ҳаётро бо кӯдакӣ муқоиса кардан мумкин аст, ҳангоме ки нутқ, фаҳмиш ва тафаккури мо маҳдуд ва ноқилғона мебошанд. Дар осмон буданро бо балоғати пурра монанд кардан мумкин аст. Он гоҳ кӯдакии мо⁴⁸ дар гузашта хоҳад буд.

13,12 То даме ки дар замин ҳастем, мо ҳама чизро хира ва ноаниқ мебинем, чун дар оинаи арақкарда. Дар осмонҳо, баръакс, мо ҳама чизро рӯ ба рӯ хоҳем дид, ҳангоме ки ҳеч чиз ба нигоҳ халал намерасонад. Ҳозир дониши мо чузъӣ мебошад, аммо он вақт мо чуноне ки моро медонанд, хоҳем донист, яъне пурратар. Мо ҳеч гоҳ дониши комил нахоҳем дошт, ҳатто дар осмонҳо. Танҳо Худо ҳамадон аст. Аммо мо назар ба ҳозира беандоза бештар хоҳем донист.

13,13 *Имон, умед, муҳаббат*, чуноне ки Келли онҳоро номидааст, — “принсипҳои асосии ахлоқии ҳоси масеҳият мебошанд”. Ин неқӯиҳои Рӯҳ аз бахшоишҳои Рӯҳ боло-

кор нест (Ибр. 2,3.4). Худо ба фиристагон ва пайғамбарон дониши ҳақиқати илоҳиро меод, вале ин ҳам баъди он ки таълимоти пурраи масеҳӣ як бор ва барои ҳамеша баён карда шудааст, мебост хотима меёфт.

13,9 Мо, яъне фиристагон, қисман дониш дорем (ба он маъное ки ҳанӯз ҳам ба воситаи ваҳйи бевосита аз Худо дониши дорой илҳомии илоҳӣ мегирем) ва қисман пайғамбарӣ мекунем (чунки метавонем фақат ваҳйҳои чузъии мегирифтамонро баён кунем).

13,10 Аммо ҳангоме ки комил меояд, яъне ҳангоме ки қонуни шаръӣ бо илова шудани китоби охири Паймони Навин анҷом меёбад, он гоҳ ваҳйҳои давравӣ ё тадричан меомада ба охир мерасанд, ва расонидани ин ҳақиқат қатъ мегардад. Дигар ба ваҳйи чузъӣ эҳтиёче намоиш надорад, чунки мо Сухани пурраи Худоро хоҳем дошт.

13,11 Бахшоишҳо-аломат бо кӯдакии Калисо алоқаманд буданд. Худи бахшоишҳо кӯдакона набуданд; онҳо атоҳои зарурии Рӯҳи Худо буданд. Аммо ҳангоме ки ваҳйи пурраи Худо дар Навиштаҳои Пок пайдо шуд, бахшоишҳои мӯъҷизанок дигар нодаркор шуданд ва мавҷудияташонро бас карданд. Калимаи “кӯдак”⁴⁸ ин ҷо тифлери ифода мекунад, ки дуруст гап зада наметавонад.

13,12 Ҳозир (дар давраи фиристагон) мо, чун дар оина, ноаниқ мебинем. Ба ҳеч кадоми мо (фиристагон) аз ҷониби Худо ваҳйи пурра дода нашуда буд. Он ба мо чун порчаҳои муаммо қисм-қисм дода мешуд. Ҳангоме ки қонуни шаръии Навишта ба анҷом мерасад, ноаниқӣ аз байн меравад, ва мо тамоми тасвири ба пуррагӣ мебинем. Дониши мо (чун фиристагон ва пайғамбарон) дар замони ҳозира чузъӣ мебошад. Аммо ҳангоме ки ба Паймони Навин китоби охирин илова карда мешавад, мо донишҳои аз ҳамаи давраҳои гузашта пурратар ва бузургтар хоҳем дошт.

таранд, ва муддати бештар давом меёбанд. Қӯтоҳи гап, самарҳои Рӯҳ аз бахшоишҳои Рӯҳ муҳимтаранд.

Ва *муҳаббат* аз некӯиҳои дигар *калон-тар* аст, чунки он барои дигарон *фоиданоктар* аст. Он на ба худ, балки ба дигарон нигаронида шудааст.

Пеш аз анҷом додани таҳлили ин боб якчанд мулохизахоро бояд зикр кард. Чуноне ки дар боло гуфта шуд, мувофиқи маънидоди анъанавии оятҳои 8–12, ин ҷо шароити ин зиндагӣ бо шароити ҷовидонӣ муқобил гузошта мешавад.

Аммо бисёр масеҳиёни самимӣ ҷонибдори ҚОНУНИ ШАРЪИИ АНҶОМЁФТА буда, чунин меҳисобанд, ки мақсади бахшоишҳо-аломатҳо тасдиқи мавъизаи фиристагон буд, то даме ки Сухани Худо шакли навиштаи анҷомёфтaro гирифт, ва ҳангоме ки Паймони Навин анҷом ёфт, зарурати ин мӯъҷизаҳо аз байн рафт. Ин нуқтаи назари дуом шоистаи диққати чиддист, аммо онро пурра исбот кардан ниҳоят душвор аст. Ҳатто агар мо бовар кунем, ки бахшоишҳо-аломатҳо дар охири давраи фиристагон аксаран аз байн рафтаанд, бо боварии пурра гуфта наметавонем, ки агар Худо меҳост, ин бахшоишҳоро имрӯзҳо ба қор бурда наметавонист. Новобаста ба он ки кадом нуқтаи назарро дуруст меҳисобем, дарси нагузаранда дар ин аст: агарчи бахшоишҳои Рӯҳ ҷузъӣ ва муваққатиянд, самарҳои Рӯҳ ҷовидонӣ ва комилтаранд. Агар мо аз рӯи муҳаббат рафтор кунем, ин моро аз истифодаи нодурусти бахшоишҳо, аз мубориза ва ҷудоӣҳо ки дар натиҷаи суиистифодаи онҳо пайдо мешаванд, эмин медорад.

14,1 Алоқа бо боби гузашта аён аст. Масеҳиён даъват шудаанд, ки *дар пайи муҳаббат бошанд*. Яъне онҳо бояд ҳамеша кӯшиш кунанд, то барои дигарон хизмат кунанд. Ҳамчунин онҳо бояд самимона *иштиёқманди бахшоишҳои рӯҳонӣ* барои калисои худ бошанд. Дуруст аст, ки бахшоишҳоро Рӯҳ мувофиқи салоҳиди Худ тақсим мекунад, аммо он низ дуруст аст, ки мо метавонем оиди он бахшоишҳое хоҳиш кунем, ки барои ҷамоати маҳаллӣ пураарзиштар ҳастанд. Бинобар ин Павлус изҳори ақида мекунад, ки бахшоиши пайғамбарӣ бештар дилхоҳ аст. Сипас вай мефаҳмонад,

ки чаро пайғамбарӣ, масалан, аз забонҳои *фоиданоктар* аст.

14,2 *Касе ки ба забоне* бе маънидод *сухан меронад*, на барои ҷамоати ҷамоат гап мезанад. Суханони вайро *Худо* мефаҳмад, аммо на одамон: охир барои онҳо ин забон бегона аст. Шояд, вай оиди ҳақиқатҳои азиме сухан меронад, ки то ҳол номаълум буданд, аммо суханони вай ҳеҷ хубиеро ба миён намеоваранд, чунки номаълум мемонанд.

14,3 Баръакс, шахсе ки *нубувват мекунад*, ба дигарон қувват медиҳад, рӯҳбаланд мекунад ва тасалло медиҳад. Сабаб дар он аст, ки вай бо забони ба одамон фаҳмо гап мезанад; фарқ маҳз дар ҳамин аст. Ҳангоме Павлус мегӯяд, ки пайғамбар панд медиҳад, насихат мекунад ва тасалло медиҳад, вай таърифи пайғамбариро намедиҳад. Вай фақат зикр мекунад, ки ин натиҷаи баёни мавъиза ба забонест, ки ба одамон маълум аст.

14,4 Барои сафед кардани бо забонҳо ба тариқи хусусӣ, барои панд додани худ гап задан ояти 4-ро васеъ ба қор мебаранд. Аммо нӯҳ бор дар ин боб такрор шудани калимаи “калисо” (о. 4, 5, 12, 19, 23, 28, 33, 34, 35) хеле боварибахш шаҳодат медиҳад, ки ин ҷо Павлус на ҳаёти дуоии масеҳиро дар хилвати ҳучрааш, балки истифодаи забонҳоро дар калисои маҳаллӣ аз назар мегузаронад. Аз матн маълум аст, ки фириста истифодаи забонҳоро барои ободкунии худ тамоман ҳимоя намекунад, балки агар он ба дигарон нафъ наоварад, вай дар калисо истифода бурдани ин бахшоишро маҳкум мекунад. Муҳаббат на оиди худ, балки оиди дигарон фикр мекунад. Агар бахшоиши забонҳо бо муҳаббат истифода бурда шавад, он на танҳо ба худ, балки ба дигарон низ нафъ меоварад.

Касе ки нубувват мекунад, вай калисоро обод мекунад. Вай бо бахшоиши худ чун бартариши шахсии худ худситоӣ намекунад, балки ҳақиқатҳоро бо он забоне мефаҳмонад, ки ҷамоат фаҳмида метавонад.

14,5 Павлус аз бахшоиши забонҳо нафрат надорад; вай дарк мекунад, ки ин бахшоиши Рӯҳи Пок аст. Вай аз ҳеҷ ягон чизе ки аз Рӯҳи Пок бармеояд, нафрат карда наметавонист ва нафрат намекард. Ҳангоме вай мегӯяд: “*Меҳоҳам, ки ҳамаатон ба забонҳои сухан*

ронед”, вай аз майли худпарастонаи бо худ ва якчанд интихобшудагон маҳдуд кардани миқдори дороёни бахшоиш даст мекашад. Хоҳиши вай ба он чи Мусо гуфтааст, монанди дорад: “Кошки тамоми қавми Худованд анбиё мебуданд, ва Худованд Рӯҳи Худро ба онҳо равона мекард” (Ад. 11,29). Аммо, инро гуфта, Павлус медонист, ки иродаи Худо на дар он аст, ки ба ҳар як масеҳӣ худӣ ҳамон бахшоиширо диҳад (ниг. 12,29.30).

Вай онро афзал медонист, ки қӯринтиён *нубувват* кунанд, чунки бо ин корашон онҳо якдигарро панд меоданд. Агар онҳо бо забонҳо бе маънидод (тарчума) гап зананд, шунавандагон онҳоро намефаҳманд, ва бинобар ин ҳеч нафъе ба даст намеоранд. Павлус *обод кардан*ро аз намоишкорӣ афзал медонист. “Чизи таассурот мебахшида барои ҳолати рӯҳонӣ аз чизи ободкунанда камтар аҳамият дорад” – гуфтааст Келли.⁴⁹

“*Магар ки вай дар айни ҳол маънидод ҳам кунад*” маънои онро дорад, ки “магар ки шахси бо забонҳо гап мезада маънидод (тарчума) ҳам кунад” ё “магар ки каси дигаре тарчума кунад”.

14,6 Агар худӣ Павлус ба Қӯринт меомад *ва ба забонҳо сухан* меронд, агар онҳо гуфтаҳои вайро нафаҳманд, суханонаш ба онҳо *нафъе* намеоварданд. Ба онҳо қобилияти маҳсуси чун *ваҳӣ* ё *дониш* ё *нубуват* ё *таълим* дарк намудани гуфтаҳои вай даркор мешуд. Тафсирундагон дар он ҳамфикранд, ки *ваҳӣ ва дониш* ба дарки ботинӣ дахл доранд, дар ҳоле ки *нубуват ва таълим* — ба ифода намудани ҳамон чиз. Павлус дар ин оят гуфтан меҳақад, ки калисо фақат ҳамон вақт нафъе ба даст меорад, ки гуфтаҳои хабаррасонро фаҳмад. Дар оятҳои оянда вай инро исбот мекунад.

14,7 Пеш аз ҳама, вай гуфтаҳоиашро дар мисоли асбобҳои мусиқӣ шарҳ медиҳад. То даме ки *най* ё *чанг садоҳои аз ҳам ҷудо набароранд*, ҳеч кас фаҳмида наметавонад, ки *най* ё *чанг менавозанд*. Худӣ мафҳуми мусиқии фораи фарқ кардани оҳангҳо, навои возеҳ ва тозагии муайяни овозҳоро дар бар мегирад.

14,8 Худӣ ҳамин суханонро нисбати *карнай* низ гуфтан мумкин аст. Даъвати силоҳ ба даст гирифтани бояд возеҳу равшан бошад, вагарна ҳеч кас *ба ҳарбу зарб омода* намешавад. Агар карнайнавоз хеста, дурудароз як нотаро навохтан гирад, ҳеч касро ба ҳарбу зарб намехезонад.

14,9 *Ҳамчунин суханони* одам. Агар мо суханони нофаҳморо талаффуз кунем, ҳеч кас намефаҳмад, ки чӣ мегӯем. Ин ба ҳамон андоза бефоида аст, ки *ба ҳаво сухан* ронем. (Дар ояти 9 калимаи “забон” на забони хоричӣ, балки узви нутқро дар назар дорад). Дар амал ин маънои онро дорад, ки хизмати таълимдиҳӣ бояд возеҳ ва содда бошад. Агар он ба андозае “чуқур” аст, ки аз фаҳмиши одаи болост, он барояшон нафъе намеорад. Он ба нотик қаноатмандии муайяне оварда метавонад, аммо ба халқи Худо ёрӣ намерасонад.

14,10 Павлус ба мисоли дигар мегузарад, ки ҳақиқати баёнкардаашро шарҳ медиҳад. Вай оиди миқдори зиёди *калимаҳои гуногун*, яъне забонҳо *дар дунё* мегӯяд, ва ба мавзӯе дахл мекунад, ки назар ба забонҳои одаи васеътар аст: муоширати дигар мавҷудоти зинда. Шояд, Павлус оиди садоҳои гуногуни паррандагон, чиррос ва хур-хури ҳайвонот фикр мекунад. Мо, масалан медонем, ки паррандагон хангоми чуфтшавӣ, ба ҷойҳои дур парвоз кардан ва ғизо хӯрдан садоҳои муайян мебароранд. Ҳайвонот садоҳои маҳсусе доранд, ки аз хатар огоҳӣ медиҳанд. Павлус ин ҷо фақат изҳор менамояд, ки ҳамаи ин овозҳо маънои муайяни худро доранд. *Ҳеч яке аз онҳо бе маъно нест*. Ҳар яке барои он даркор аст, ки маънои муайянеро ифода кунад.

14,11 Оиди нутқи инсон низ ҳаминро гуфтан мумкин аст. Агар одам возеҳ сухан наронад, ҳеч кас вайро фаҳмида наметавонад. Вай бо ҳамин гуна муваффақият садоҳои номафҳум ва бемаъноро такрор карда метавонад. Кам машғулияте чун кӯшиши фаҳмондани фикр бо шахсе ки забони тӯро намефаҳмад, душвор аст.

14,12 Ҳамаи инро ба назар гирифта, қӯринтиён бояд ғайрати худро оиди *бахшоишҳои рӯҳонӣ* бо хоҳиши *ободии калисо*

бипайванданд. Ин оятро Моффатт чунин тарчума мекунад: “Обод кардани калисоро дар саъю кӯшиши худ мақсад қарор диҳед”. Ба он диққат диҳед, ки Павлус дар ҳеч чой онҳоро аз кӯшиши дорои бахшоишҳои рӯҳонӣ шудан дилсард намекунад, балки онҳоро раҳнамоӣ ва насихат кардани мешавад, то ки онҳо бо истифодаи ин бахшоишҳо ба мақсади олий бирасанд.

14,13 Агар одам ба забоне сухан меронад, вай бояд дар бораи тафсири он тақозо кунад, яъне оиди он дуо кунад, ки худӣ вай ё касе онро тарчума карда тавонад.⁵⁰ Шояд, одаме ки дорои бахшоиши забонхост, ҳамчунин бахшоиши тафсир карданро дорад, аммо ин, аниқтараш, на қоида, балки истисно аст. Қиёс бо бадани одам вазифаҳои гуногунро барои узвҳои гуногун дар назар дорад.

14,14 Агар, масалан, одам ҳангоми хизматгузорӣ дар калисо ба забоне дуо мегӯяд, рӯҳаш дуо мегӯяд ба он маъное ки эҳсосоти вай роҳи баромад пайдо мекунад, агарчи на ба забоне ки васеъ истифода мешавад. Лекин ақлаш бесамар мемонад, яъне дуоҳои вай ба ғайр аз худаш ба каси дигаре нафъ намеоранд. Ҷамоат намедонад, ки вай оиди чӣ гап мезанад. Чуноне дар тавзеҳ ба 14,19 фаҳмонда мешавад, мо чунин мешуморем, ки калимаи “ақлам” онро дар назар дорад, ки дигарон аз гапи ман чиро мефаҳманд.

14,15 Пас чӣ бояд кард? Ана чӣ: Павлус на танҳо бо рӯҳ дуо хоҳад гуфт, балки ҳамон тавре ки онро фаҳмидан мумкин аст. Ҳаминро вай дар назар дорад, ҳангоме “бо ақл низ дуо хоҳам гуфт” мегӯяд. Ин маънои онро надорад, ки вай чунон дуо хоҳад гуфт, то худаш худашро фаҳмад. Аниқтараш, вай чунон дуо хоҳад гуфт, ки барои фаҳмидани он ба дигарон ёрӣ диҳад. Ҳамин тавр *ӯ бо рӯҳ суруд хоҳад хонд*, вале низ *суруд хоҳад хонд*, то ки дигарон *ӯро фаҳманд*.

14,16 Ояти додашуда дурустии чунин тафсири ин порчаро пурра тасдиқ мекунад. Агар Павлус на он тавре ки вайро дигарон фаҳмида тавонанд, балки бо рӯҳи худ баракат диҳад, пас одами забони вайро намефаҳмида чӣ гуна дар охир “омин” гуфта метавонад?

Беҳабаре ки дар он ҷо истода бошад, — шахси дар толор нишаста мебошад, ки забони нотикро намефаҳмад. Дар омади гап, ояти 16 дар ҷамъомадҳои калисоӣ фаҳмида “омин” гуфтандро ҷонибдорӣ мекунад.

14,17 Ба забони бегона сухан ронда, ҳақиқатан Худоро *шукргузорӣ* кардан мумкин аст, аммо агар каси дигар ҳеч чизро нафаҳмад, *обод намешавад*.

14,18 Фириста, аз афташ, *бештар аз ҳамаи* онҳо забонҳои хоричиро медонист. Мо медонем, ки Павлус якчанд забонро аз худ кард, аммо ин ҷо вай, бешубҳа, ба бахшоиши забонҳо ишора мекунад.

14,19 Ба қобилияти барҷастаи забонмӯзӣ нигоҳ накарда, Павлус мегӯяд, ки *гуфтани панҷ калимаро бо ақли худ афзал* медонад, яъне тавре ки вайро фаҳманд, *аз он ки як олам калимаро ба забоне бигӯяд*. Вай дар он ҳавасманд нест, ки ин бахшоишро барои худнамоӣ ба кор барад. Мақсади асосии вай — ба масеҳиён ёрӣ расондан аст. Бинобар ин вай қарор додааст чунон сухан ронад, ки дигарон вайро фаҳмида тавонанд.

“Ақли худ” тахтуллафзан “маро фаҳмидан” тарчума мешавад. Ин аз конструксияи грамматикӣ юнонӣ маълум мешавад. Маънои он на дар ин аст, ки ман худам мефаҳмам, балки ҳангоме ки ман гап мезанам, дигарон маро мефаҳманд.

Ҳоч ишора мекунад, ки ин ҷо матн на бо он вобаста аст, ки худӣ Павлус суханонашро мефаҳмад ё не, балки оё дигарон вайро мефаҳманд ё не:

Бовари кас намеояд, ки Павлус Худоро барои он шукр мегуфта бошад, ки бахшоиши зиёдтари забонҳоро дорад, агар ин бахшоиши дар лаёқати гап задан ба забонҳое мебуд, ки худаш намефаҳмид ва истифодаи онҳо на ба вай, на ба дигарон нафъ намеовард. Ҳамчунин аз ин оят возеҳ аст, ки ба забонҳо гап задан на суханронӣ дар ҳолати беҳудии ақл аст. Таълими маъмулӣ оиди табиати бахшоиши ягона таълимест, ки ба ин порча мувофиқат мекунад. Павлус мегӯяд, ки агарчи ба забонҳои хоричӣ бештар аз қӯринтиён сухан ронда метавонад, вай гуфтани панҷ калимаро бо ақли худ афзал медонад, яъне тавре ки дигарон вайро

*фаҳманд, назар ба он ки даҳ ҳазор калимаро ба забоне бигӯяд. “Дар калисо, - яъне дар чамъомад, - ки дигаронро насиҳат кунам” (Ғал. 6,6). Аз ин ҷо аён аст, ки “бо ақли худ гуфтан” чӣ маъно дорад, — чунон сухан рондан, то ки насиҳат расонида шавад.*⁵¹

14,20 Сипас Павлус кӯринтиёнро аз но-болиғии тафаккурашон огоҳӣ медиҳад. Кӯдакон на кори фоиданок, балки вақтхуширо, на чизи мустаҳкам, балки чизи назаррабо ро афзал медонанд. Павлус мегӯяд: “Аз ин бахшоишҳои назаррас, ки барои худситой истифода мебаред, чун кӯдакон хурсанд нашавед. Ба маънои муайян шумо бояд чун кӯдакон бошед — *нисбат ба шарорат*. Аммо дар ҳама чизи дигар шумо бояд чун одамони болиғ фикр кунед”.

14,21 Фирита меҳонад нишон диҳад, ки забонҳо, аниқтараш, аломат барои нобоварон аст, ва Ишаёро иқтибос меорад. Худо гуфтааст, ки азбаски Исроил хабари Ҷоро рад кард ва хор шумурд, Ҷоро бо он ба забони бегона сухан хоҳад ронд (Хур. 28,11). Ин ҳамон вақт иҷро шуд, ки ашшуриён ба Исроил зада даромаданд, ва исроилиён дар байни худ забони ашшуриро шуниданд. Ин барои онҳо аломат буд — аломати он ки онҳо Сухани Худоро рад карданд.

14,22 Ин ҷо исбот карда мешавад, ки Худо забонҳоро аломат барои беимонон муқаррар намудааст, бинобар ин кӯринтиён набояд исрор намоянд, ки онҳоро дар чамъомадҳои масеҳиён озодона истифода баранд. Бехтар мебуд, ки онҳо *нубувват* мекарданд, чунки пайғамбарӣ шаҳодат на барои беимонон, балки барои масеҳиён аст.

14,23 Агар тамоми ақли калисо дар як ҷо чамъ шаванд, ва ҳамаи масеҳиён ба забонҳо бе тарҷума сухан ронанд, меҳмонони меомада оиди ин чӣ фикр мекунанд? Ин барои онҳо шаҳодат нахоҳад буд; онҳо, аниқтараш, чунин фикр мекунанд, ки пок аз ақл бегона шудаанд.

Байни ояти 22 ва оятҳои 23–25 ихтилофи зоҳирӣ ҳаст. Дар ояти 22 гуфта шудааст, ки забонҳо аломат барои нобоварон аст, дар ҳоле ки пайғамбарӣ – барои масеҳиён. Аммо дар оятҳои 23–25 Павлус мегӯяд, ки забонҳои дар калисо истифода мешуда метавонанд

нобоваронро музтариб кунанд ва ба озмоиш дучор намоянд, дар ҳоле ки пайғамбарӣ ба онҳо ёрӣ дода метавонад.

Ин ихтилофи зоҳирӣ чунин шарҳ дода мешавад: Нобоварон дар ояти 22 онҳое мебошанд, ки Сухани Худоро рад кардаанд, онҳое ки дили худро барои ҳақиқат маҳкам кардаанд. Забонҳо аломати довариҳои Худо бар онҳост, чуноне ки онҳо дар Ишаё барои Исроил аломат буданд (о. 21). Аммо дар оятҳои 23–25 сухан дар бораи он нобовароне меравад, ки омӯхтан меҳонад. Онҳо барои Сухани Худо кушода ҳастанд, ки дар чамъомади масеҳиён ҳузур доштанишон оиди ин шаҳодат медиҳад. Агар онҳо ба забонҳои хориҷӣ бе тарҷума сухан рондани масеҳиёнро шунаванд, ин ба онҳо ёрӣ намедиҳад, балки халал мерасонад.

14,24 Агар бегонагон ба чамъомаде меомада бошанд, ки масеҳиён ба забонҳо гап намезананд, балки пайғамбарӣ мекунанд, онҳо суханони гуфташударо мешунаванд ва мефаҳманд; ин гуна одам *ба воситаи ҳама маҳкум мешавад, ба воситаи ҳама доварӣ карда мешавад*. Фирита ин ҷо таъкид мекунад, ки маҳкумкунии ҳақиқии гуноҳ бе фаҳмидани суханҳои гуфташуда имкон надорад. Ҳангоме ки забонҳо бе тафсир ба кор бурда мешаванд, шунавандагон бе ёрдам мемонанд. Пайғамбарикунандагон бошанд ба забоне сухан меронанд, ки он замон дар он маҳал маъмул аст, ва дар натиҷа гуфтаҳои сухангӯ ба шунавандагон таассурот мебахшад.

14,25 Ба шарофати пайғамбарӣ *асрори дили* ин шахс *ошкор мегардад*. Вай ҳис мекунад, ки сухангӯӣ бевосита ба вай муроҷиат мекунад. Рӯҳи Худо вайро мазаммат мекунад. *Вай рӯ ба замин ниҳода, ба Худо саҷда мекунаду мегӯяд: “Ҳақиқатан Худо бо шумост”*.

Ҳамин тариқ, дар оятҳои 22–25 Павлус нишон медиҳад, ки забонҳо бе тафсир дар байни нобоварон маҳкумиятро ба амал намеорад, дар ҳоле ки пайғамбарӣ инро мекунад.

14,26 Дар калисо суиистифодаҳои во-баста ба бахшоиши забонҳо пайдо шуданд, бинобар ин лозим буд, то Рӯҳи Пок қоидаҳои муайянеро муқаррар намояд, ки имкон ди-

ҳанд ин бахшоиш зери назорат гирифта шавад. Ин гуна қоидаҳо дар оятҳои 26-28 баён шудаанд.

Ҳангоме ки Калисои ибтидоӣ *чамъ* мешуд, чӣ ҳодиса рух меод? Аз ояти 26 аён аст, ки чамъомадҳо хеле озодона ва ғайрирасмӣ мегузастанд. Рӯҳи Худо метавонист бахшоишҳои гуногуноро, ки ба аъзоёни Калисоа додааст, озодона ба қор барад. Як қас, масалан, *таронае аз Забур* меҳонд, дигаре бо *насихате* баромад мекард. Сеюмӣ ба забони хоричӣ сухан меронд. Боз як қаси дигар метавонист оиди ваҳйе ки бевосита аз Худованд гирифтааст, гап занад. Қасе суханони ба забоне гуфташударо тарҷума мекард. Павлус ин “чамъомадҳои қушод”-ро, ки Рӯҳи Худо онҳо ба воситаи бародарони гуногун озодона гап зада метавонист, хомӯшона маъқул меоданд. Аммо оиди ин гап зада, Павлус талаби якумро оиди назорат бар истифодаи бахшоишҳо пешкаш мекунад. Ҳама чиз бояд *барои обод қардан* хизмат кунад. Барои ҳама гуна чизи таъсирбахш ва диққатҷалбкунанда дар қалисо ҷой нест. Барои қобили қабул будан хизмат бояд барои тақвияти халқи Худо ёрӣ расонад. *Обод қардан* гуфта рушди рӯҳонӣ дар назар дошта шудааст.

14,27 Талаби дуҷум — ба забонҳо бояд на зиёда аз *се нафар* сухан ронад. *Агар қасе ба забоне сухан меронда бошад, ду нафар, ё бисёраш се нафар*. Мумкин нест, ки бисёр аъзоёни қалисо дар чамъомад барои намоиш додани донишҳои забони хоричӣ иштирок кунанд.

Сипас мо мефаҳмем, ки ду нафар ё се нафар, ки барояшон дар чамъомад ба забонҳо гап задан иҷозат дода шудааст, бояд инро *ҷудо-ҷудо* ба ҷо оваранд, яъне на якбора, балки бо навбат гап зананд. Ин барои барқанор будан аз ҳарҷу марҷ ва бетартибие ки ҳангоми баробар гап задани якҷанд қас ба миён меояд, ёрӣ мерасонад.

Талаботи чорум — бояд тарҷумоне бошад: *ва қасе тафсири қунад*. Агар одам бармеҳезад, то ба забони хоричӣ сухан ронад, бигзор аввал боварӣ ҳосил қунад, ки дар байни ҳозирон шахсе ҳаст, ки суханони вайро тарҷума қарда метавонад.

14,28 *Ва агар тафсириқунада набошад, вай бояд дар қалисо хомӯш монад*. Дар чамъомад нишаста, беовоз ба худ ва ба Худо сухан гуфтан мумкин аст, аммо бо овози баланд гуфтан мумкин нест.

14,29 Принсипҳои идора қардани бахшоиши пайғамбарӣ дар оятҳои 29-33а оварда мешаванд. Пеш аз ҳама, *ду ё се* пайғамбар сухан гуфта метавонанд, *ва дигарон* бояд *муҳокима қунанд*. На зиёда аз се пайғамбар метавонанд дар як хизматгузорӣ иштирок кунанд, ва масеҳиёне ки онҳоро мешунаванд, бояд муқаррар кунанд, ки оё суханони онҳо аз Худост ё ин одам пайғамбари дурӯғин аст.

14,30 Чуноне ки зикр қарда будем, пайғамбар хабарро бевосита аз Худованд қабул мекунад ва онро ба қалисо мерасонад. Аммо, шояд, вай ин хабарро расонда, мавъиза қарданро давом диҳад. Бинобар ин фириста қоидаеро муқаррар мекунад: агар пайғамбар сухан гӯяд, *аммо агар ба қаси дигаре аз нишастагон ваҳй ояд*, пас аввалӣ бояд биистад ва ба дигаре ки ваҳйи нав гирифтааст, ҷой диҳад. Сабаб, чуноне ки тахмин мекунанд, дар он аст, ки ҳар қадаре аввалӣ бештар сухан гӯяд, ҳамон қадар бештар майл дорад, ки на аз рӯи ваҳй, балки аз худ бигӯяд. Дар суханронии тӯлонӣ ҳамеша хатарии аз суханони Худо ба суханони худ гузастан ҳаст. Ваҳй аз ҳама чиз болотар аст.

14,31 Пайғамбарон бояд имқон дошта бошанд *ҳама пайи ҳам* сухан гӯянд. Ҳеҷ қадоми онҳо набояд тамоми вақтро гирад. Ҳамин тариқ, қалисо нафъи бештар ба даст меорад — *ҳама таълим мегиранд* ва ҳама насихату *тасалли* мегиранд.

14,32 Дар ояти 32 принсипи хеле муҳим гузошта мешавад. Байни сатрҳо хонда, мо тахмин қарда метавонем, ки дар байни қӯринтиён тасаввуроти бардурӯғе буд, гӯё ҳар қадар Рӯҳи Пок одамро бештар фаро гирад, ин одам худро ҳамон қадар қамтар идора мекунад. Онҳо чунин меҳисобиданд, ки вай ба ҳолати ваҷд меафтад, ва чуноне ки Годет мегӯяд, изҳор менамуданд, ки ҳар қадар рӯҳ бештар бошад, ҳамон қадар иштироки ақл ё худшиносӣ қам мешавад. Мувофиқи ақидаи онҳо, одам тахти тасарруфи Рӯҳ ғайрифайёл аст, вай нутқи худро,

давомнокии онро ва ё умуман рафтори худро идора карда наметавонад. Порча аз Навишта, ки мо таҳлил мекунем, ин гуна тасаввуротро пурра рафъ мекунад. *Арвоҳи анбиё ба фармони анбиё мебошанд*. Ин чунин маъно дорад, ки рӯҳ бе розигии одам ё бархилофи иродааш вайро фаро намегирад. Вай наметавонад насихатҳои дар ин боб баёншударо нодида гирад, ё чунин вонамуд кунад, ки ҳеч қор карда наметавонист. Вай худаш муқаррар мекунад, ки гап мезанад ё не, ва агар ҳа, пас чӣ қадар.

14,33 *Чунки Худо Худои ҳарҷумарҷ нест, балки Худои осоиштагист*. Дигар ҳел карда гӯем, агар чамъомад ба бетартибӣ ва бесарусомонӣ табдил ёбад, метавонед боварӣ дошта бошед, ки Рӯҳи Пок онро идора намекунад!

14,34 Чуноне ки хуб маълум аст, ба оятҳо чудо кардани Паймони Навин ва ҳатто аломатҳои китобатӣ садсолаҳо баъд аз навишташудани дастнависҳои аслии қорӣ карда шудаанд. Агар чумлаи охири ояти 33 на ҳақиқати умумиро оиди Худои ломакон баён мекард, балки ба қорҳои калисоӣ дар ояти 34 дахлдор мебуд, маънои бештаре мебошад. (Дар баъзе нусхаҳои юнонии Паймони Навин ва тарҷумаҳои русӣ ва англисӣ аломатҳои китобатӣ маҳз ҳамин тавр гузошта шудаанд.) Дар ин ҳолат оят чунин садо медиҳад: “Чуноне ки дар ҳамаи калисоҳои покони ҳаст, бигзор занони шумо дар калисоҳо хомӯш бошанд; зеро қоида нест, ки сухан ронанд, балки бояд мутеъ бошанд, чунон ки Таврот низ мегӯяд”. Насихате ки Павлус ба покони Қӯринт медиҳад, на фақат ба онҳо дахл дорад. Худи ҳамон насихатҳо ба *ҳамаи калисоҳои муқаддасон* нигаронида шудаанд. Паймони Навин доимо шаҳодат медиҳад, ки агарчи хизматгузори занон гуногуншакл ва пурқимат аст, онҳо дар хизматгузори тамоми ҷамоат вазифаи намоёнро надоранд. Ба онҳо қори хеле муҳим дар хона ва тарбияи кӯдакон боварӣ карда шудааст. Аммо ба онҳо иҷозат дода нашудааст, ки дар ҷамоат сухан ронанд. Вазифаи онҳо ба мардон итоат кардан аст.

Мо чунин меҳисобем, ки “*чунон ки Таврот низ мегӯяд*” ба итоати зан ба мард дахл

дорад. Таврот, яъне Панҷкитоби Мусо, возеҳан ҳаминро таълим медиҳад. Масалан, Ҳас-тӣ 3,16 мегӯяд: “Ва иштиёқи ту ба шавҳарат хоҳад буд, ва ӯ бар ту ҳукмронӣ хоҳад кард”.

Аксар вақт изҳор менамоянд, ки Павлус дар ин оят ба занҳо ҳангоми хизматгузори лаққидан ё ғайбат карданро манъ мекунад. Аммо ин гуна маънидод нодуруст аст. Калимае ки ин ҷо чун “сухан рондан” (“ла-лео”) тарҷума шудааст, дар юнонии маънои “лаққидан”-ро нашошт. Худи ҳамин калима дар ояти 21-уми ин боб ва ҳамчунин дар Ибриён 1,1 дар мавриди суханронии Худо истифода мешавад. Маънои он “боэтибор сухан рондан” аст.

14,35 Амалан ба зан иҷозат дода наме-шавад, ки ҳангоми хизматгузори дар калисо савол диҳад. “*Лекин агар онҳо хоҳанд чизе ёд гиранд, бигзор дар хона аз шавҳари худ бипурсанд*”. Баъзе занҳо саволҳо дода, ба манъи якум итоат накардани мешаванд. Ҳатто саволҳо дода, насихат кардан мумкин аст. Ҳамин тариқ, ин оят пеши роҳи ҳама гуна рахнаҳо ва эътирозҳо мебандад.

Агар пурсанд, ки чӣ гуна ин оят нисбати занони бешавҳар ва ё беваҳо истифода мешавад, ҷавоб чунин хоҳад буд: Навишта ҳар як мавриди ҷузъиро дида намебарояд, балки принципҳои умумиро муқаррар мекунад. Агар зан шавҳар нашошта бошад, вай метавонад аз падараш, бародараш ё яке аз пирони калисо пурсад. Дар асл ин оятро чунин тарҷума кардан мумкин аст: “Бигзор дар хона аз мардони худ бипурсанд”.⁵² Қоидаи асосиро бояд дар ёд дошт: *дар калисо сухан рондани зан аз рӯи одоб нест*.

14,36 Аз афташ, фириста Павлус мефаҳ-мид, ки ин таълим боиси мунозираҳои зиёд мешавад. То чӣ андоза ҳақ ба ҷониби вай буд! Ба ин гуна эътирозҳо ҷавоб дода, вай дар ояти 36 ба таври истехзо мепурсад: “*Магар Каломии Худо аз шумо баромадааст? Ё ки он танҳо ба шумо расидааст?*” Дигар ҳел карда гӯем, агар қӯринтиён изҳор меку-нанд, ки оиди ин аз фириста бештар ме-донанд, вай мепурсад, ки оё *Каломии Худо* дар калисои онҳо арзи ҳастӣ намудааст ва ё онҳо ягона ва *танҳо* қасоне мебошанд, ки онро гирифтаанд. Мавқеи онҳо аз он шаҳодат

медод, ки онҳо худро дар ин масъалаҳо дорои эътибори расмӣ меҳисобиданд. Аммо дар амал Сухани Худо дар ҳеҷ кадом калисо ибтидо наёфтааст, ва ҳеҷ кадом калисо ба он ҳукуки фавкуллода надорад.

14,37 Фириста дар алоқамандӣ бо ҳамаи насихатҳои овардашуда ин ҷо таъкид мекунад, ки на идеяҳо ё маънидодҳои худро, балки *аҳкоми Худовандро* баён кардааст, ва ҳар гуна одаме ки *пайғамбари Худованд* ё ҳақиқатан *рӯҳонӣ* бошад, бояд инро *бифаҳмад*. Ин оятро ҷавоби кофӣ ба онҳое шуморидан мумкин аст, ки исрор менамоянд, гӯё баъзе таълимҳои Павлус, хусусан онҳое ки ба занон дахл доранд, хурофоти шахсии вайро ифода мекарда бошанд. Инҳо на ақидаҳои хусусии Павлус, балки *аҳкоми Худованд* мебошанд.

14,38 Албатта, баъзеҳо онҳоро қабул кардан намехоҳанд, бинобар ин фириста илова мекунад: “*Ва агар касе нафаҳмад, бигзор нафаҳмад*”. Агар шахс илҳомии илоҳӣ дошта ни ин насихатҳоро эътироф кардан ва дар назди онҳо итоаткорона сар хам кардан нахоҳад, вай ба ғайр аз давом додани ҳаёт дар нобоварӣ интиҳоби дигаре надорад.

14,39 Барои чамъбаст кардани насихатҳои пештара оиди бахшоишҳо Павлус ҳозир ба бародарон маслиҳат медиҳад, ки ба *нубувват* кардан *иштиёқманд бошанд*, аммо *бо забонҳо сухан ронданро манъ накунанд*. Ояти 39 аҳамияти нисбии ин бахшоишҳоро нишон медиҳад: оиди яке бояд *иштиёқманд бошанд*, оиди дигараш бошад — манъ накунанд. Пайғамбарӣ аз забонҳо арзишноктар аст, чунки гуноҳкоронро фош мекунад ва поконро насихат медиҳад. Забонҳо бе тарҷума фақат ба ду чиз хизмат мекунанд: ба Худо оиди худ гуфтан ва намоиш додани дониши забони хоричӣ, ки Худо додааст.

14,40 Павлус суханони охири ни насихатро меғӯяд: *ҳамааш бояд бо тартибу интизом ба амал ояд*. Муҳим аст, ки ин қоида дар ин боб ҷойгир карда шудааст. Дар давоми солҳои зиёд онҳое ки оиди қобилияти ба забонҳо сухан рондан изҳор менамуданд, дар чамъомадҳои худ он қадар интизомнок набуданд. Баръакс, бисёр чамъомадҳои онҳо ҷои

изҳори назоратнашавандаи эҳсосот ва бетартибии умумӣ гардидааст.

Ҳамин тарик, қоидаҳои назорати истифодаи забонҳоро дар калисоҳои маҳаллӣ, ки Павлус пешкаш мекунад, чамъбаст мекунем:

1. Мо набояд истифодаи забонҳоро манъ кунем (ояти 39).
2. Агар шахс ба забоне сухан ронад, бояд тарҷумоне бошад (о. 27.28).
3. Ба забонҳо дар як чамъомад на зиёда аз се кас бояд гап зананд (о. 27).
4. Онҳо бояд бо навбат гап зананд (о. 27).
5. Суханони онҳо бояд обод кунанд (о. 26).
6. Занон бояд хомӯш бимонанд (о. 34).
7. *Ҳамааш бояд бо тартибу интизом ба амал ояд* (о. 40).

Ҳамаи ин қоидаҳо барои калисоҳои имрӯза низ арзиши нагузаранда доранд.

IV. ҶАВОБИ ПАВЛУС БА ИНКОР-КУНАНДАҶОНИ РАСТОХЕЗ (Б. 15)

Ин боби бузургтаринест, ки ба растохез бахшида шудааст. Ба калисои Қӯринт баъзе муаллимон омаданд, ки имконияти растохези ҷисмониро рад мекарданд. Онҳо факти ҳаётро пас аз марг инкор намекарданд, аммо, аз афташ, тахмин мекарданд, ки мо чун мавҷудоти рӯҳонӣ ба маънои таҳтуллафзӣ бадан нахоҳем дошт. Ин ҷо фириста ба ин гуна инкор ҷавоби олидарача медиҳад.

A. Бешубҳагии растохез (15,1–34)

15,1 Павлус ба онҳо оиди Хушхабар хотиррасон мекунад, ки вай ба онҳо *башорат додааст*, ва онҳо онро *қабул кардаанд*, ва дар он *устувор ҳастанд*. Ин барои қӯринтиён таълимоти нав набуд, аммо дар лаҳзаи бӯҳронӣ онро ёдрас намудан лозим буд. Маҳз бо ҳамин *Инҷил* онҳо начот ёфтаанд. Сипас Павлус илова мекунад: “...*ба шарте ки он чиро, ки ба шумо башорат додаам, риоя кунед, ба шарте ки имонатон бар абас набошад*”. Онҳо бо Хушхабаре растохез начот ёфтаанд — ба шарте ки растохез буда бошад, вагарна онҳо умуман начот ёфта наметавонишанд. “*Ба шарте ки*” дар ин оят шубҳаро дар он ифода намекунад, ки онҳо начот ёфтаанд, он ҳамчунин маъноеро

надорад, ки онҳо он чиро ки таълим дода шудааст, риоя карда, начот ёфтаанд. Павлус ин чо фақат изҳор мекунад, ки агар растохез намебуд, онҳо начот ёфта наметавонистанд. Дигар хел карда гӯем, онҳое ки растохези чисмонино рад мекунад, ба тамоми ҳақиқати Хушхабар хучуми васеъро сар мекунад. Барои Павлус растохез асос буд. Бе он масеҳият намебуд. Ҳамин тарик, оят кӯринтиёнро водор мекунад, ки ба хучумҳои бар зидди онҳо саршуда нигоҳ накарда, Хушхабарии қабулкардаашонро қавӣ нигоҳ доранд.

15,3 Павлус ба кӯринтиён ҳамон хабареро *супурда* аст, ки худаш *низ* ба воситаи ваҳйи илоҳӣ *қабул карда* аст. Қоидаи якуми муҳими ин таълимот аз он иборат аст, ки *Масеҳ, мувофиқи Навиштаҳо, барои гуноҳҳои мо мурд*. Хусусияти ивазкунандаи марги Масеҳ бо ин таъкид карда мешавад. *Ҷ* на барои гуноҳҳои Худ мурд, на чун риёзаткаш; *Ҷ барои гуноҳҳои мо мурд*. *Ҷ* мурд, то ки чазои сазоворро *барои гуноҳҳои мо* ба Худ гирад. Ҳамаи ин *мувофиқи Навиштаҳо* ба амал омад. *Навиштаҳо* гуфта ин чо Паймони Куҳан дар назар дошта шудааст, чунки Паймони Навин дар шакли анҷомёфтаи хаттӣ ханӯз набуд. Оё ҳақиқатан Навиштаи Паймони Куҳан пешгӯӣ мекард, ки Масеҳ барои гуноҳҳои мо мемурад? Ҷавоб равшан аст: “Ҳа!” Фақат порчаи Ишаё 53,5.6 барои исбот кофист.

15,4 Дафни Масеҳ дар Ишаё 53,9, растохези *Ҷ* бошад дар Забур 15,10 пешгӯӣ шудааст. Қайд кардан муҳим аст, ки Павлус ба шаҳодати *Навишта* аҳамияти калон медиҳад. Он чиро, ки ба бовари мо дахл дорад, ҳамеша ҳамин гуна санҷидан лозим аст: “Навишта дар ин бора чӣ мегӯяд?”

15,5 Дар оятҳои 5–7 онҳое номбар шудаанд, ки растохезро бо чашмони худ дидаанд. Пеш аз ҳама Худованд *ба Кифо* (Петрус) *зоҳир шуд*. Ин ҳақиқатан ҳаяҷоновар аст. Ба худӣ ҳамон шогирди бевафо, ки се бор Худовандро инкор кард, шарафи шахсан бо Худованди зиндашуда вохӯрдан насиб гаштааст! Файзи Худованд Исои Масеҳ чӣ хел бузург аст! *Баъд* Худованд *ба дувоздаҳ* шогирд зоҳир шуд. Дар асл ҳамаи дувоздаҳ нафар он вақт якҷоя набуданд, аммо калимаи “дувоз-

дах” ин чо умуман шогирдонро ифода мекунад, агарчи маҳз дар ҳамин лаҳза на ҳамаи онҳо буданд. Бояд гуфт, ки ин чо на ҳамаи зоҳиршавиҳои дар Инчил навишташуда ишора шудаанд. Рӯҳи Худо он зоҳиршавиҳоеро интихоб намуд, ки беш аз ҳама ба мақсади *Ҷ* мувофиқат мекунад.

15,6 Зоҳиршавии Худованд *ба зиёда аз панҷсад нафар бародарон*, аз рӯи ақидаи васеъ паҳншуда, дар Ҷалил рух дод. Дар он вақте ки Павлус номаро менавишт, қисми зиёди ин бародарон ханӯз барҳаёт буданд, агарчи баъзеҳояшон аллакай ба хона рафта буданд, то бо Худованд бошанд. Дигар хел карда гӯем, агар касе мехост ҳаққонияти гуфтаҳои Павлусро зери шубҳа гузорад, шоҳидон ханӯз зинда буданд, ва аз онҳо пурсидан мумкин буд.

15,7 Доништан имкон надорад, ки ин чо оиди кадом *Яъқуб* сухан меравад, агарчи аксарият чунин меҳисобанд, ки сухан дар бораи бародари Худованд меравад. Ояти 7 ҳамчунин ба мо мегӯяд, ки Худованд *ба ҳамаи фиристагон зоҳир шуд*.

15,8 Сипас Павлус оиди вохӯрии худаш бо Масеҳи зиндашуда хабар медиҳад. Ин дар роҳи Димишқ ба амал омад, ҳангоме ки вай нури бузургеро аз осмон дид ва Масеҳи чалолёфтаре рӯ ба рӯ дид. “*Тифли хом*” маънои “афгона” ё “пеш аз вақт зодашуда”-ро дорад. Вайн инро чунин мефаҳмонад, ки Павлус худро дар муқоиса бо дигар фиристагон поёнтар меҳисобад, чуноне ки тифли пеш аз вақт зодашуда аз кӯдаки дар вақташ зодашуда камӣ дорад. Ба ҳаёти гузашта, ки он вақт вай таъкибкунандаи Калисо буд, назар андохта, вай ин калимаро барои мазаммат кардани худ ба кор мебарад.

15,9 Оиди он шарафе ки ба вай зоҳир карда шуд – Начоткорро рӯ ба рӯ дидан – фикр карда, фириста бо хисси ҳеч будани худ фаро гирифта мешавад. Вай оиди он фикр мекунад, ки *Калисои Худоро таъқиб мекард*, ва бо вучуди ин Худованд вайро чун фириста даъват намуд. Бинобар ин вай сари таъзим фуруд меорад ва худро “*хурдтарини фиристагон*” меҳисобад, ки “*сазовори он нест, то фириста номида шавад*”.

15,10 Вай эътироф мекунад, ки вай ҳозир касе ки бошад, *ба файзи Худо* ҳамин хел аст. Ва вай ин файзро на чун як чизе қабул кардааст, ки бояд бошад. Баръакс, он бар вай ўҳдадори бузургтарин гузошт, ва вай барои хизмат кардан ба Масеҳе ки вайро начот додааст, монда нашуда меҳнат мекард. Аммо дар асл на худи Павлус, балки *файзи Худо*, ки бо вай буд, чунин меҳнат мекард.

15,11 Ин ҷо Павлус худро ба фиристагони дигар ҳамроҳ мекунад ва изҳор менамояд, ки ҳамаи онҳо дар шаҳодати худ оиди Хуш-хабар, хусусан растохези Масеҳ, як ҳастанд.

15,12 Дар оятҳои 12–19 Павлус натиҷаҳои рад кардани растохези ҷисмониро номбар мекунад. Пеш аз ҳама ин маънои онро медошт, ки Худи Масеҳ зинда нашудааст. Мантиқи Павлус ин ҷо раднопазир аст. Баъзеҳо мегуфтанд, ки эҳёи ҷисмонӣ нест. Хуб, мегӯяд Павлус, агар чунин бошад, пас Масеҳ низ зинда нашудааст. Оё шумо, қӯринтиён, инро эътироф кардан мехоҳед? Албатта, не. Барои исботи имкон доштани ҳар гуна факт исбот кардан лозим аст, ки ин аллақай боре шуда буд. Факти растохези ҷисмониро исбот намуда, Павлус инро бо он асоснок мекунад, ки *Масеҳ аллақай аз мурдагон эҳё шуд*.

15,13 Аммо *агар эҳёи мурдагон набошад*, пас аён аст, ки *Масеҳ низ эҳё нашудааст*. Ин гуна хулоса қӯринтиёнро ба андӯҳи беандоза ва рӯҳафтодагӣ меандохт.

15,14 *Ва агар Масеҳ эҳё нашуда бошад, мавъизаи фиристагон низ бар абас*, ё бемазмун аст. Чаро *бар абас аст*? Аввалан, Худованд Исо ваъда дод, ки дар рӯзи сеюм зинда мешавад. Агар \bar{U} дар ин вақт зинда нашуда бошад, \bar{U} ё дурӯғ мегуфт, ё хато мекард. Дар ҳама ҳолат вай лоиқи боварӣ намебуд. Сониян, бе растохези Масеҳ начот намебуд. Агар Худованд Исо аз мурдагон зинда нашуда бошад, ҷи гуна фаҳмидан мумкин аст, ки марги \bar{U} назар ба марги ҳар гуна одами дигар ақаллан аз ягон ҷиҳат арзишноктар буд ё не. Аммо \bar{U} ро аз мурдагон зинда намуда, Худо шаҳодат дод, ки аз кори начотдиҳандаи Масеҳ пурра қаноатманд аст.

Бешубҳа, агар хабарии фиристагон дурӯғ мебуд, пас *имон* низ бар абас аст. Ба хабарии

бар абас ё бардурӯғ боварӣ кардан маъно надорад.

15,15 Гап на танҳо дар он буд, ки фиристагон хабарии бардурӯғро мавъиза мекарданд; ин дар асл маънои онро медошт, ки онҳо бар зидди *Худо* шаҳодат медиҳанд. Онҳо *шаҳодат медоданд, ки \bar{U} Масеҳро аз мурдагон эҳё кардааст*. Агар Худо инро накарда бошад, пас фиристагон шохидони *козиб* ҳастанд.

15,16 Агар растохез мутлақо ғайриимкон аст, пас ҳеч истисное буда наметавонад. Аз дигар тараф, агар растохез боре ба амал омада бошад, масалан бо Масеҳ, пас онро аллақай ғайриимкон ҳисобидан мумкин нест.

15,17 *Ва агар Масеҳ эҳё нашуда бошад, имони масеҳиён бар абас аст* ва қуввате надорад. Ва омурзидани *гуноҳҳо* нест. Ҳамин тариқ, растохезро рад кардан — яъне рад кардани арзиши кори кардаи Масеҳ аст.

15,18 Агар сухан дар бораи масеҳиёне равад, ки *дар Масеҳ* мурдаанд, ҳолати онҳо тамоман ноумедона мебуд. Агар Масеҳ зинда нашуда бошад, бовари онҳо бефоида буд. Ин оят (дар баъзе тарҷумаҳо оиди “дар Масеҳ хобидагон” гуфта) ҷисмҳои масеҳиёнро дар назар дорад. Паймони Навин дар ҳеч ҷой нисбати ҷон қалимаи хобиданро ба қор намебарад. Ҷони масеҳӣ ҳангоми марг меравад, то бо Масеҳ бошад, дар ҳоле ки ҷисм, ҷуноне ки ин ҷо гуфта шудааст, дар қабр хобидааст.

Оиди феъли “*нобуд шуданд*” низ баъзе ҷизҳо гуфтан лозим аст. Он ҳеч гоҳ маънои “пурра аз байн рафтанд”, “мавҷудиятро бас карданд”-ро надошт. Ҷуноне ки Вайн ишора мекунад, вай на гум кардани мавҷудият, балки гум кардани неқӯахволиро ифода мекунад. Ин ҷо оиди ҳалок шудан ба маънои мақсаде гуфта мешавад, ки одам ё ҷиз аз боиси он офарида шуда буд.

15,19 Агар Масеҳ зинда нашуда бошад, пас масеҳиёни зинда дар ҳамон ҳолати баде мебошанд, ки масеҳиёни мурда ҳастанд. Онҳоро низ фиреб додаанд. Онҳо *аз ҳамаи одамон бадбахттаранд*. Павлус, бешубҳа, оиди он андӯҳҳо, укубатҳо, санчишҳо ва таъқиботе фикр мекунад, ки масеҳиён аз сар мегузаронданд. Ба хоҳири мақсадҳои бардурӯғ ба ин балоҳо гирифташуда шудан беақлӣ мебуд.

15,20 Шиддатнокӣ сушт мешавад, ҳангоме ки Павлус ботантана оиди растохези Масеҳ ва натиҷаҳои баракатноки он эълон мекунад. *Аммо Масеҳ аз мурдагон эҳё шуда, навбари мурдагон гардид.* Навишта байни растохези мурдагон ва растохез аз мурдагон фарқ мегузорад. Дар оятҳои гузашта оиди растохези мурдагон гуфта мешуд. Дигар ҳел карда ғӯем, Павлус исбот мекард, ки мурдагон умуман зинда мешаванд. Аммо Масеҳ аз мурдагон бархост. Ин чунин маъно дорад, ки ҳангоме \bar{U} зинда шуд, на ҳамаи мурдагон зинда шуданд. Ба ин маъно растохез маҳдуд буд. Ҳар як растохез растохези мурдагон аст, аммо фақат растохези Масеҳ — растохез аз мурдагон.

15,21 *Ба воситаи инсон* ба ҷаҳон *мамот* ворид шуд. Ин *инсон* Одам буд. Ба воситаи гуноҳи вай марг ба ҳамаи инсонҳо омад. Худо ба ҷаҳон Писари Худо дар шакли *Инсон* фиристод, то натиҷаҳои кори кардаи инсонии якумро нобуд кунад ва бовардоронро то чунон дараҷаи хушбахтӣ бардорад, ки онро ҳангоми дар Одам будан ҳеч гоҳ ҳис карда наметавонистанд. Ҳамин тариқ, ба воситаи *Инсон* Исои Масеҳ — *эҳёи мурдагон омад.*

15,22 *Одам* ва *Масеҳ* ин ҷо чун сарварони давлатҳо нишон дода шудаанд. Ин чунин маъно дорад, ки онҳо аз номи одамони дигар амал мекарданд ва амалҳои онҳо ба ҳама қасони бо онҳо алоқаманд таъсир мекунанд. *Ҳамаи* онҳое ки аз Одам ба вучуд омадаанд, *мемиранд.* *Ончунон дар Масеҳ ҳама зинда мешаванд.* Ин оятро баъзан чун далели таълим оиди начоти умумӣ оварда, изҳор менамоянд, ки маҳз онҳое ки дар Одам мурдаанд, дар Масеҳ зинда мешаванд ва, эҳтимол, начот меёбанд. Аммо оят на оиди ин мегӯяд. Калимаҳои асосӣ дар он “*дар Одам*” ва “*дар Масеҳ*” мебошанд. *Ҳамаи* онҳое ки *дар Одам* мебошанд, *мемиранд.* *Ҳамаи* онҳое ки *дар Масеҳ* мебошанд, *зинда мешаванд,* яъне фақат онҳое ки ба Худованд Исои Масеҳ бовар доранд, барои ҷовидона ҳамроҳи \bar{U} зистан аз мурдагон бармехезанд. *Ҳамаи* қасоне ки зинда мешаванд, дар ояти 23 чун онҳое муайян карда мешаванд, ки ҳангоми бозомадани \bar{U} аз *они Масеҳ* ҳастанд.

Ба қатори онҳо душманони Масеҳ дохил намешаванд, чунки онҳо зери пойҳои \bar{U} сарнагун хоҳанд шуд (о. 25), ва ин, чуноне ки қасе қайд кардааст, барои бихишт тасвири аҷиб мебуд.

15,23 Сипас оиди гурӯҳҳо, ё синфҳои гуфта мешавад, ки дар растохези якум иштирок мекунанд. Растохези якум — растохези *Масеҳ* аст. \bar{U} ин ҷо *аввал* (навбар) номида шудааст. Як каф гандуми расидаро, ки аз киштзор то сар шудани ҷамъоварии ҳосил чида мешуд, навбар меномиданд. Ин гарав, кафолат, пешакӣ ҷашидани оянда буд. Он чунин маъно надорад, ки Масеҳ аввалин зиндашуда буд. Дар Паймони Кухан мисолҳои зиндашавӣ ҳастанд, дар Паймони Навин бошад Лаъзор, писари бевазан ва духтари Ёир зинда шудаанд. Аммо растохези Масеҳ аз растохези онҳо фарқ дошт, зеро онҳо зинда шуданд, то боз як бор бимиранд, аммо Масеҳ зинда шуд, то ки дигар намирад. \bar{U} зинда шуд, то бо қудрати ҳаёти ҷовидонӣ зиндагӣ кунад. \bar{U} дар бадани ҷалолёфта зинда шуд.

Гурӯҳи дуҷуми иштирокчиёни растохези якум чун *аз они Масеҳ дар вақти омадани \bar{U}* тасвир карда мешаванд. Он қасонро дар бар мегирад, ки ҳангоми ба осмон гирифта шудан зинда мешаванд, ва низ онҳое, ки ҳангоми Мусибати Бузург мемиранд ва дар охири ин замони нохушӣ зинда карда мешаванд, ҳангоме ки Масеҳ бармегардад, то дар замин подшоҳӣ кунад. Чуноне ки бозомадани Масеҳ марҳилаҳои худро дорад, дар растохези покони \bar{U} низ марҳилаҳо хоҳанд буд. Дар растохези якум на ҳамаи мурдагон иштирок мекунанд, балки фақат онҳое ки дар бовар ба Масеҳ мурдаанд.

Баъзеҳо таълим медиҳанд, ки фақат масеҳиёне ки ба Масеҳ содиқ буданд ё ғолиб буданд, ин дафъа зинда мешаванд, аммо Навишта инро хеле возеҳ рад мекунад. *Ҳамаи онҳое ки аз они Масеҳанд,* ҳангоми омадани \bar{U} зинда мешаванд.

15,24 Ҷумлаи “*баъд охирад фаро мерасад*”, ба фикри мо, ба охири растохез дахл дорад. Баъди Подшоҳии Ҳазорсола, ҳангоме ки \bar{U} ҳамаи душманонашро сарнагун мекунад, гуноҳқорони мурда зинда мешаванд. Ин

растохези охирин аст. Ҳамаи онҳое ки дар нобоварӣ мурдаанд, ба доварӣ дар назди Тахти Бузурги Сафед ҳозир мешаванд, то хукмномаи худро шунаванд.

Баъди Подшоҳии Ҳазорсола ва нест кардани шайтон (Ваҳй 20,7–10) Худованд Исо Подшоҳиро ба *Худо ва Падар* месупорад. То ин дам *Ҷар гуна раёсат ва ҳар гуна қудрат ва қувватро барҳам медиҳад*. То ин дам Худованд Исои Масеҳ чун Писари Одам ҳукм ронда, байни Худо ва одамон чун Миёнарав хизмат мекард. Дар охири ҳукмронии ҳазорсола мақсадҳои Худо дар замин пурра иҷро мешаванд. Ҳама чизи муқобилаткунанда сарнагун хоҳад шуд ва ҳамаи душманон нобуд карда хоҳанд шуд. Подшоҳии Масеҳ чун Писари Одам ба сӯи Подшоҳии ҷовидон дар осмон роҳ мекушояд. Подшоҳии *Ҷ* чун Писари Худо ҷовидона давом хоҳад кард.

15,25 Ояти 25 чизи аллакай гуфташударо таъкид мекунад, яъне Подшоҳии Масеҳ то даме давом мекунад, ки тамоми нишонаҳои шӯриш ва адоват нопадид шаванд.

15,26 Ҳатто дар Подшоҳии Ҳазорсола одамон хоҳанд мурд, хусусан онҳое ки рӯйрост бар зидди Худо бармехезанд. Аммо дар доварӣ назди Тахти Бузурги Сафед *мамонт* ва *дӯзах* ба кӯли оташ партофта хоҳанд шуд.

15,27 Худо амр фармудааст, ки *ҳама чиз зери пойҳои* Худованд Исо *мутеъ* шавад. Худо ҳатман Худро истисно мекунад. Ояти 27 барои фаҳмидан душвор аст, зеро аён нест, ки ҳар кадоми ҷонишинҳо ба кӣ дахл дорад. Мо оятро ба таври зайл баён карда метавонем: “Чунки Худо ҳама чизро зери пойҳои Масеҳ *мутеъ* кардааст. Аммо хангоме Худо мегӯяд, ки ҳама чиз ба Масеҳ *мутеъ* карда шудааст, аён аст, ки ба ин ҳама Худи Худо, ки ҳама чизро ба Масеҳ *мутеъ* кардааст, дохил намешавад”.

15,28 Пас аз он ки ҳама чиз ба Писар тобеъ мешавад, *Ҷ* Худ ҷовидона ба *Худо* тобеъ, *мутеъ* хоҳад шуд.

Худо Масеҳро ҳокими иҷрокунандаи тамоми ниятҳо ва насиҳатҳои Худ кард. Тамоми қудрат ва қувват ба дастӣ Ҷ дода шудааст. Замоне фаро мерасад, ки Ҷ оиди идоракунии ки ба вай сунурда шудааст,

ҳисобот хоҳад дод. Пас аз он ки Ҷ ҳама чизро ба Худ мутеъ мекунад, Ҷ Подшоҳиро ба Падар бармегардонад. Офарида ба Худо дар шакли комил баргардонда мешавад. Кори наҷот ва барқароркуниро, ки ба хотири он Ҷ Одам шуд, анҷом дода, Масеҳ ҳолати тобеиятро, ки бо таҷассумишавӣ Худро дар он гузошт, нигоҳ медорад. Агар баъди иҷро кардани ҳамаи мақсадҳо ва муқаррароти Худо Ҷ одам буданро бас мекард, худи халқии силсилае ки Худоро бо одам мепайвандад, гум мешуд.

15,29 Ояти 29, аз афташ, дар тамоми Навиштаҳои Пок яке аз оятҳои душвортарин ва нофаҳмотарин аст. Тафсириҳои зиёди маъноӣ он вучуд доранд. Масалан, баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки масеҳиёни зинда метавонанд барои онҳое ки маросими ғӯтаро нагузашта мурдаанд, ғӯта гиранд. Ин гуна маъно ба Навиштаҳо бегона аст. Он дар ояти ягона асос ёфтааст ва онро рад кардан мумкин аст, зеро бо оятҳои дигари Навишта тасдиқ нашудааст. Дигарон ғӯта барои мурдагонро бо он маънидод мекунанд, ки мо дар ғӯта мурда ҳисоб мешавем. Ин маъно имконпазир аст, аммо ҳамчунин ба матн на он қадар хуб мувофиқат мекунад.

Ба фикри мо, маънидоде ки аз ҳама хубтар ба матн мувофиқат мекунад, чунин аст: хангоме ки Павлус номаро менавишт, одамоне ки худро пайравони Масеҳ эълон карда буданд, дучори таъқиботи бераҳмона буданд. Таъқибот махсусан баъди ғӯта гирифтани саҳттар мешуданд. Аксаран чунин мешуд, ки шахсоне ки бо ғӯтаи обӣ бовари худро ба Масеҳ дар назди ҳама эътироф намуданд, ба зудӣ бо марги риёзаткашона мемурианд. Аммо оё ин дигаронро аз қабул кардани наҷот ва ба воситаи ғӯта гирифтани ҷои онҳо нигоҳ медошт? Ҳаргиз не. Аз афташ, ҳамеша одамоне нав ёфт мешуданд, ки ҷои риёзаткашонро мегирифтанд. Ба обҳои ғӯта даромада, онҳо ҳақиқатан *барои мурдагон*, ё ба ҷои (юн. “хупер”) онҳо *таъмид* меёфтанд. Бинобар ин *мурдагон* ин ҷо онҳое мебошанд, ки барои шаходати часуронаи худ оиди Масеҳ мурдаанд. Ин ҷо фиришта исбот мекунад, ки агар растохез набошад, ғӯта гирифта, ба ҷои мурдагон

истодан аблаҳона мебуд. Ин монанди фирис-тодани аскарон барои пурра кардани лашка-рест, ки муҳорибаи аллакай бохташударо мебарад. Ин баробар ба он аст, ки дар вазъ-ияти беумед ҷангиданро давом диҳем. *Агар мурдагон мутлақо эҳё намешуда бошанд, ҷаро барои мурдагон таъмид меёбанд?*

15,30 *Ҷаро мо низ ҳар соат ба мусибат-ҳо дучор мешавем?* Фириста Павлус доимо дар хатар буд. Нотарсона Масехро мавъиза намуда, вай дар ҳама ҷое ки мерафт, душманонро вомехӯрд. Ба муқобили вай суи-қасдҳо тартиб медоданд, то вайро ба ҳалокат расонанд. Агар вай аз эътироф намудани Масех даст мекашид, аз ҳамаи ин эмин буда метавонист. Ва ҳақиқатан, агар растохез аз мурдагон набошад, оқилона мебуд, ки вай аз уқубатҳо канораҷӯӣ кунад.

15,31 *Ман ҳар рӯз бо марг рӯ ба рӯ мешавам ва дар Худованди мо Исои Масех ба шумо фахр дорам.* Инро чунин баён кардан мумкин аст: “Чуноне ки барои шумо, фарзандонам дар Исои Масех, ошкоро шод мешавам, ҳамчунин он низ аён аст, ки дар ҳар рӯзи ҳаётам ба ман марг таҳдид меку-над”.

15,32 Сипас фириста таъкиботи саҳтро, ки бо онҳо дар *Эфсӯс* рӯ ба рӯ шуда буд, ба ёд меоварад. Мо чунин фикр намекунем, ки вайро ҳақиқатан ба сахна назди ҳайвоноти дарранда партофта буданд. Аниқтараш, ин ҷо вай оиди одамони бад чун оиди *ҳайвоноти* дарранда сухан меронад. Дар асл Пав-лусро, чун шаҳрванди румиро, наметавонистанд маҷбур кунанд, ки бо ҳайвоноти дар-ранда қувваозмоӣ кунад. Мо намедонем, ки ин ҷо вай кадом мавридро зикр мекунад. Аммо далелҳои вай равшананд: агар вай ба растохез аз мурдагон боварӣ намедошт, дар ин қувваозмоии хатарнок иштирок кардан аблаҳона мебуд. Ҳақиқатан, чунин фалсафа-ро қабул кардан хеле оқилонатар мебуд: *агар мурдагон эҳё намешуда бошанд, бихӯрем ва бинӯшем, зеро фардо хоҳем мурд!*

Баъзан изҳороти масеҳиёро шунидан лозим меояд, ки агар ба ғайр аз ин ҳаёт чизи дигаре намебуд, онҳо аз ду сар масеҳӣ мебуданд. Аммо Павлус бо ин идея розӣ нест. Агар растохез намебуд, вай бехтараш

кӯшиш мекард, ки аз ҳаловатҳои ин ҳаёт истифода барад. Мо барои хӯрдан, пӯшидан ва ҳаловатҳо мезистем. Ва фақат ҳамин бихиштро хоҳон мебудем. Аммо азбаски растохез ҳаст, мо чуръат намекунем ҳаёти худро барои чизи бебақо сарф кунем. Мо бояд на барои “ҳозир”, балки барои “баъд” зиндагӣ кунем.

15,33 Қӯринтиён дар ин хусус бояд *фирефта* нашаванд. *Ёрони бад ахлоқи некро фосид мекунанд.* Павлус муаллимони дурӯ-ғинро дар назар дорад, ки ба калисои Қӯринт бо инкори растохез омада буданд. Масеҳиён бояд дарк кунанд, ки бо одамони бад ва таълимоти вайрон муошират намуда, аз онҳо фосид нашудан ғайриимкон аст. Таълимоти бад ногузир ба ҳаёт таъсир мекунанд. Таъ-лимоти бардурӯғ ба покӣ намебаранд.

15,34 Қӯринтиёно лозим аст, ки *хушёр шаванд ва гуноҳ накунанд.* Онҳо набояд ба муаллимони дурӯғин роҳ диҳанд, ки онҳоро гумроҳ кунанд. *Барои ҳиҷолати шумо мегӯ-ям, ки баъзеҳо Худоро намениносанд.* Бисёр вақт ин оятро чунин маънидод мекунанд: *Азбаски ханӯз ҳам одамоне ҳастанд, ки Хушхабарро нашунидаанд, масеҳиён бояд шармдоранд, ки тамоми ҷаҳонро бо эълони Хушхабар фаро гирифта натавонистаанд.* Аммо, агарчи, шояд, ин дуруст аст, мо чунин меҳисобем, ки маънои асосии ин ҷой чунин аст: дар ҷамоати Қӯринт одамоне буданд, ки Худоро намедонанд. Онҳо масеҳиёни ҳақиқӣ набуданд. Онҳо гургон дар либоси гӯсфан-дон, муаллимони дурӯғин мебошанд, ки ба назди онҳо пинҳонӣ даромадаанд. Қӯринти-ён бояд *ҳиҷил мешуданд*, зеро ба ин одамон иҷозат медоданд, ки дар байни масеҳиён бошанд ва таълимоти бардурӯғи худро паҳн кунанд. Натиҷаи бепарвоие ки ба одамони беҳудо имкони ба ҷамоат даромаданро дод, он буд, ки дараҷаи умумии ахлоқии калисо паст шуд, ки ин дар навбати худ барои пайдо шудани ҳар гуна иштибоҳот замина тайёр кард.

Б. Раддия ба далелҳои зидди растохез (15,35–57)

15,35 Дар оятҳои 35–49 фириста дар асл ҷӣ гуна ба амал омадани растохезро муфас-

салтар аз назар мегузаронад. Вай ду саволро интизор аст, ки ногузир дар майнаҳои онҳое пайдо мешавад, ки ба факти растохези ҷисмонӣ шубҳа доранд. Саволи аввал: “*Мурдагон чӣ гуна эҳё мешаванд?*” Дуюмаш бошад: “*Ва дар чӣ гуна ҷисм меоянд?*”

15,36 Ҷавоб ба саволи якум дар ояти 36 дода шудааст. Барои нишон додани имконияти растохез мисоли ба ҳама маълум аз табиат оварда мешавад. Тухм бояд ба замин афтад ва бимирад, пеш аз он ки растанӣ пайдо шавад. Ва дар ҳақиқат, чӣ хайратовар аст муаммои ҳаёт, ки дар ҳар як тухми хурдаканиҳон аст. Мо метавонем тухмро бурида, таҳти микроскоп муоина кунем, аммо сирри принципи ҳаёт даркнашаванда мемонад. Ҳамаи он чи мо медонем, он аст, ки тухм ба замин меафтад, ва аз он, ки мемирад, ба таври аз ақл берун тавлид ёфта, ҳаёт ба вучуд меояд.

15,37 Сипас саволи дуум аз назар гузаронада мешавад. Павлус мефаҳмонад, ки *ҳангоме ки ту мекорӣ*, на растаниеро ки бо мурури замон аз он месабзад, балки *донаи урёни гандум ё ягон гиёҳи дигарро мекорӣ*. Аз ин чӣ хулоса бармеояд? Бо тухм як будани растанӣ? Не, ин ҳуди ҳамон чиз нест; аммо дар байни онҳо алоқаи ҳаётан муҳим ҳаст. Бе тухм растанӣ намебуд. Ба ғайр аз ин, ҳамаи сифатҳои растанӣ дар тухм мавҷуданд. Дар растохез низ ҳамин тавр аст.

Ҷисми зиндашуда бо ҷисми кошташуда табиатан як ва зич алоқаманд аст, аммо он аз фаношавӣ, бешарафӣ ва сустӣ пок карда шудааст ва бефано, пурчалол, қавӣ ва рӯҳонӣ карда шудааст. Ин ҳуди ҳамон ҷисм аст, аммо он дар як шакл кошта шуда, дар шакли дигар рӯёнда шудааст.

15,38 *Худо* ҷисмро мувофиқи ҳамон тухме ки кошта шуда буд, аз нав пайдо мекунад, ва дар натиҷа *ба ҳар як тухм* намуди растании ҳуди он дода мешавад. Ҳамаи омилҳое ки андоза, ранг, шакли барг ё гули растаниро муайян мекунанд, ба кадом як тарике дар тухми кошташуда мавҷуданд.

15,39 Барои тасвири он факт, ки ҷисми чалолёфтаи зиндашуда аз чалоли ҷисмҳои ҳозираи мо фарқ мекунад, фириста ишора мекунад, ки *на ҳар гуна гӯшт ҳамон гӯшт*

аст. Масалан *гӯшти* одам, *гӯшти чорпоён*, *гӯшти моҳиён*, *мурғон* ҳаст. Онҳо аз ҳамдигар баръало фарқ мекунанд, аммо ба ҳар ҳол ҳамаи онҳо гӯшт мебошанд. Ин ҷо мо монандиро бе тақроршавӣ мебинем.

15,40 Ва ҳамон тавре ки *ҷисмҳои осмонӣ* (мас. ситораҳо) ва ҷисмҳои дар замин буда аз ҷиҳати бузургӣ фарқ доранд, байни бадани ҳозираи масеҳӣ ва он бадане ки вай баъди марг мегирад, фарқ ҳаст.

15,41 Ҳатто ҳуди ҷисмҳои осмонӣ аз ҷиҳати *чалол* фарқ мекунанд. Масалан, *офтоб* аз *моҳ* дурахшонтар аст, ва *ситора аз ситора* аз ҷиҳати дурахшонӣ фарқ мекунад.

Бисёрии тафсиркунандагон бо он розиянд, ки чалоли ҷисми зиндашуда аз чалоли ҷисми ҳозираи заминии мо фарқ мекунад. Онҳо чунин намеҳисобанд, ки ояти 41 ба фарқияти чалоли масеҳиён дар осмон ишора мекунад. Аммо ба мо нуқтаи назари Ҳолстен наздиктар аст, ки чунин садо медиҳад: “*Фарқи ҷисмҳои осмонӣ, ки Павлус таъкид мекунад, мавҷудияти ҳамин гуна фарқиятҳоро дар чалол байни зиндашудагон дар назар дорад*”. Аз ҷойҳои дигари Навиштаҳо возеҳан бармеояд, ки мо дар осмонҳо якхела нахоҳем буд. Агарчи ҳамаи мо ахлоқан ба Худованд Исо монанд, яъне аз гуноҳ озод хоҳем буд, ин маънои онро надорад, ки ҳамаи мо ҷисман ба Худованд Исо монанд мешавем. Дар ҷовидонӣ Ҷоро ба осонӣ шинохтан мумкин хоҳад буд. Ҳамчунин ҳар як масеҳӣ, ба фикри мо, шахсияти алоҳидае хоҳад буд, ки ба осонӣ шинохтан мумкин аст. Аммо мукофотҳое ки дар пеши Курсии Доварии Масеҳ дода мешаванд, вобаста ба садокат дар хизмат аз ҳам фарқ хоҳанд кард. Агарчи дар осмонҳо ҳама қомилан хушбахт хоҳанд буд, баъзеҳо қобилияти аз осмонҳо бештар ҳаловат бурданро хоҳанд гирифт. Айнан ҳамон тавре ки азобҳо дар дӯзах вобаста ба гуноҳҳои содиркардаи одам фарқ мекунанд, ҳаловат дар осмонҳо низ вобаста ба он чи мо чун масеҳиён кардаем, фарқ мекунад.

15,42 Оятҳои 42–49 тазоди байни ҳолати ҳозираи ҷисми масеҳӣ ва дар ҷовидонӣ чӣ гуна будани онро нишон медиҳанд. Ҷисм *дар фано кошта мешавад, дар бефаноӣ бармеҳезад*. Ҳозир ҷисмҳо ба бемориҳо ва марг

дучор мешаванд. Ҳангоме ки онҳоро ба қабр мегузоранд, онҳо фано мешаванд ва ба хок мубаддал мегарданд. Аммо бо ҷисми зиндашуда чунин нест. Он ба бемориҳо ва фано гирифтор намешавад.

15,43 Ҷисми ҳозира *дар зиллат кошта мешавад*. Дар ҷисми мурда ҳеч чизи боазамат ва пурчалол нест. Бо вучуди ин худӣ ҳамин ҷисм *дар ҷалол бармехезад*. Он аз ожангҳо, пайҳо, вазни зиёдати, нишонаҳои солхӯрдагӣ ва натиҷаҳои гуноҳ озод мешавад.

Дар заъф кошта мешавад, дар қувват бармехезад. Бо наздик омадани пирӣ *заъф* меафзояд, то даме ки марг аз одам ҳама гуна қувватро мерабояд. Дар ҷовидонӣ бадан ба ин маҳдудиятҳои ғамангез гирифтор нахоҳад буд, баръакс, дорои қобилиятҳои хоҳад буд, ки ҳозир надорад. Масалан, Худованд Исо, зинда шуда, ба хонаи маҳкам даромада тавонист.

15,44 Ҷисми *нафсонӣ кошта мешавад, ҷисми рӯҳонӣ бармехезад*. Ин ҷо хеле бодикқат буда, таъкид кардан лозим аст, ки рӯҳонӣ маънои ғайримоддиро надорад. Баъзеҳо гумон мекунанд, ки мо баъди зинда шудан рӯҳҳои бечисм хоҳем буд. Чунин фаҳмиш нодуруст аст, ва маънои ояг низ чунин нест. Мо медонем, ки ҷисми Худованд Исои зиндашуда аз гӯшт ва устухон иборат буд, чунки Ӯ гуфтааст: "...рӯҳ гӯшт ва устухон надорад, чуноне ки дар Ман мебинед" (Лук. 24,39). Фарқ байни *ҷисми нафсонӣ* ва *ҷисми рӯҳонӣ* дар он аст, ки аввали барои зиндагӣ дар замин мувофиқ карда шудааст, дар ҳоле ки дуввумӣ — барои зиндагӣ дар осмон. Аввалин ба воситаи ҷон, дигарӣ ба воситаи рӯҳ роҳбарӣ карда мешавад. *Ҷисми рӯҳонӣ* ҳамонест, ки хизматгори ҳақиқии рӯҳ хоҳад буд.

Худо рӯҳ, ҷон ва ҷисми одамро офарид. Ӯ ҳамеша рӯҳро дар ҷои аввал мегузорад, чунки мехост ба рӯҳ мавқеи имтиёзнок ё бартаринокро диҳад. Бо пайдо шудани гуноҳ як чизи аҷоиб ба амал омад. Тартиби муқарраркардаи Худо вайрон карда шуд, ва дар натиҷа одам ҳамеша чунин мегуфтагӣ шуд: "ҷисм, ҷон ва рӯҳ". Вай ба ҷисм ҷоеро дод, ки бояд ба рӯҳ тааллуқ дошта бошад. Баъди растохез ин тартиб дигаргун мешавад;

рӯҳ он мавқеи ҳукмфарморо, ки Худо барояш муқаррар кардааст, ишғол мекунад.

15,45 *Чунин навишта шудааст: "Одами аввалин, яъне Одам, ҷони зинда ғашт"*. *Одами охири рӯҳи ҳаётбахш аст*. Боз ҳам ин ҷо *одами аввалин Одам* бо Худованд Исои Масеҳ муқобил гузошта мешавад. Худо ба бинии Одам рӯҳи ҳаёт дамид, ва Ӯ ҷони зинда шуд (Ҳас. 2,7). Ҳамаи онҳое ки аз вай ба вучуд омадаанд, сифатҳои вайро ба мерос гирифтаанд. *Одами охири*, Начотдиҳанда, *рӯҳи ҳаётбахш* шуд (Юх. 5,21.26). Фарқ дар он аст, ки дар ҳолати якум ба Одам ҳаёти ҷисмонӣ дода шуда буд, дар ҳолати дуюм бошад Масеҳ ҳаёти ҷовидониро ба дигарон медиҳад. Эрдман мефаҳмонад:

*Чун авлодони Одам, мо ба вай монандем: ҷонҳои зиндае ки дар ҷисмҳои фони зиндагӣ мекунанд ва ба волидони заминӣ монанданд. Аммо чун пайравони Масеҳ, мо ҷисмҳои бефаноро дар бар карда, ба монандии Худованди осмониямон дигаргун хоҳем шуд.*⁵³

15,46 Ҳозир фириста қонуни асосии олами Худоро баён мекунад: *лекин рӯҳонӣ пештар нест, балки нафсонӣ ва баъд рӯҳонӣ*. Инро ҳар хел фаҳмидан мумкин аст. Одам, одами *нафсонӣ*, дар арсаи таърихи инсоният аввалин шуда пайдо гардид; сипас Исо, Одами *рӯҳонӣ*. Ё ин ки: мо ба ҷаҳон чун мавҷудоти нафсонӣ меоем; сипас, аз олами боло зода шуда, мо рӯҳонӣ мешавем. Ниҳоят, аввал мо ҷисмҳои *нафсониро* мегирем, сипас, ҳангоми растохез, ҷисмҳои *рӯҳониро* мегирем.

15,47 *Одами аввалин аз замин аст, яъне хокист*. Ин маънои онро дорад, ки вай аз замин пайдо шудааст ва сифатҳои заминиянд. Аввалан, вай аз *хоки* замин сохташуда буд, сониян, дар зиндагии худ ҳақиқатан ба замин вобаста буд. *Одами дуюм, Худованд*⁵⁴ *аст аз осмон*.

15,48 Аз ду одаме ки дар ояги 45 зикр шудаанд, Исо дуюм аст. Вай ҷовидона вучуд дорад, аммо дар симои одам баъди Одам омад. Ӯ аз осмон омад, ва ҳамаи он чи Ӯ мекард ва мегуфт, на заминӣ ва нафсонӣ, балки *осмонӣ* ва рӯҳонӣ буд.

Чуноне ки бо ин ду сарварони давлатхост, қорҳои пайравони онҳо ҳамон гуна

мебошанд. Онҳое ки аз Одам зода шудаанд, сифатҳои вайро ба мерос мегиранд. Аммо онҳое ки аз Масех зода шудаанд, халқи осмонӣ мебошанд.

15,49 *Ва чи гунае ки аз лаҳзаи зода шудани табииямон мо сифатҳои Одамро ба худ гирифтаем, ҳамин тавр сурати Масехро дар ҷисмҳои зиндашудаамон хоҳем гирифт.*⁵⁵

15,50 Ин ҷо фириста оиди дигаргуншавие мегӯяд, ки бо ҷисмҳои масеҳиён — ҳам зиндагон ва ҳам мурдагон — ҳангоми бозгашти Худованд ба амал меояд. Вай мулоҳизаҳои худро бо изҳороте сар мекунад, ки “*гӯшт ва хун наметавонанд вориси Малакути Худо шаванд*”. Вай онро дар назар дорад, ки ҷисме ки мо дорем, ба *Малакути Худо* дар ҷовидонӣ, яъне ба ҳонаи осмонии мо, мувофиқат намекунад. Он низ дуруст аст, ки *фано вориси бефаной намешавад*. Дигар хел карда гӯем, ҷисмҳои ҳозираи мо, ки мубталои бемориҳо, марг ва фано мебошанд, барои зиндагӣ ки фано дар он нест, мувофиқ намеоянд. Бинобар ин саволе ба миён меояд: чӣ гуна ҷисмҳои масеҳиёни зинда ба ҳаёт дар осмон мувофиқ хоҳанд шуд?

15,51 Ҷавоб муамморо, *сирро* мекушояд. Ҷуноне ки пештар гуфта шуда буд, *сирр* ҳақиқатест, ки то ҳол маълум набуд, аммо акнун аз ҷониби Худо ба фиристагон ва ба воситаи онҳо ба мо ошкор карда шудааст.

Ҳамаи мо нахоҳем мурд (дар нусхаи аслии юнонӣ гуфта шудааст: “Ҳамаи мо нахоҳем хобид”), яъне на ҳамаи масеҳиён хоҳанд мурд. Баъзеҳо ҳангоми бозгашти Худованд зинда хоҳанд буд. Аммо хоҳ бимирем ва хоҳ ҳанӯз зинда бимонем, *ҳама тағйир хоҳем ёфт*. Ҳақиқати растохез худ аз худ сирр нест, зеро он дар Паймони Навин ошкор карда шудааст, аммо он факт, ки на ҳама мемиранд, ва покони зинда ҳангоми бозгашти Худованд тағйир меёбанд, ба ҳама маълум набуд.

15,52 Тағйирот дар як лаҳза, *дар як миҷа задан, баробари садои карнаии охири* ба амал меояд. *Карнаии охири* ин ҷо охири дунёро ифода намекунад, ин ҳатто он карнае нест, ки дар Ваҳй оиди он сухан меравад. Аниқтараш, ин *карнаии* Худост, ки ҳангоми барои покони Худ ба ҳаво омадани Масех

садо хоҳад дод (1Тас. 4,16). Ҳангоме ки *карнаӣ садо хоҳад дод, мурдагон ба таври бефано эҳё хоҳанд шуд, ва мо тағйир хоҳем ёфт*. Ин чи лаҳзаи бузурге хоҳад буд, ҳангоме ки замин ва баҳр хоки онҳоеро, ки дар давоми садсолаҳои зиёд дар боварӣ ба Масех мурдаанд, хоҳанд дод! Ақли одамии қариб наметавонад азамати ин ҳодисаро тасаввур кунад; аммо ба ҳар ҳол масеҳии фурутан инро бо бовар қабул карда метавонад.

15,53 Мо гумон мекунем, ки ояти 53 ба ду гурӯҳи масеҳиён ҳангоми бозгашти Масех дахл дорад. “*Он чи фонист*” ба онҳое дахл дорад, ки ҷисмҳои онҳо ба хок бозгаштаанд. Онҳо *либоси бефаной* мепӯшанд. “*Он чи миранда аст*”, дар навбати худ, ба онҳое дахл дорад, ки ҷисман ҳанӯз зиндаанд, аммо мубталои марг мебошанд. Ин гуна ҷисмҳо *либоси ҷовидонӣ* мепӯшанд.

15,54 *Ва ҳар гоҳ дар Масех мурдагон зинда шаванд, ва зиндаҳо дигаргун шаванд, он гоҳ ин каломе ки навишта шудааст, ба амал хоҳад омад: “Ғалаба маргро фуру бурд”* (Иш. 25,8). Ин то чӣ андоза боазамат аст!

Ч. К. Макинтош нидо мекунад:

*Дар ҳузури чунин қувва марг, қабр ва фано чӣ маъно доранд? Мегӯянд, ки он қудрат надорад шахсеро, ки чор рӯз боз мурда аст, зинда кунад?! Миллионҳо касоне ки ҳазорҳо сол боз дар хок мағор бастаанд, бо даъвати Пурбаракат дар як лаҳза ба ҳаёт, бефаной ва ҷалоли ҷовидонӣ зинда мешаванд.*⁵⁶

15,55 Ин оят метавонад суруди масеҳиён бошад, ки онҳо онро ба истикболи Худованд бархоста, месароянд. Онҳо гӯё бар *марг* тамасхур мекунанд, зеро ки онҳо аллакай аз *неши* он наметарсанд. Онҳо бар *дӯзах* низ механданд, зеро ки он муҳорибаро бохт ва онҳоро нигоҳ дошта натавонист. *Марг* дигар онҳоро ба даҳшат намеоварад: Онҳо медонанд, ки гуноҳояшон бахшида шудаанд ва онҳо дар Писари маҳбуи Ӯ бегуфтугӯ қабул шуда, ба ҳузури Худо хоҳанд истод.

15,56 Агар *гуноҳ* намебуд, *марг неш* намедошт. Охир маҳз дарки гуноҳҳои эътирофнакарда ва наомурзида одамро маҷбур мекунад аз марг тарсад. Агар мо донем, ки гуноҳҳои мо бахшида шудаанд, метавонем

дилпуруна ба марг рӯ ба рӯ шавем. Аммо агар, баръакс, дар вичдони мо гуноҳе ниҳон бошад, марг даҳшатовар аст, он ибтидои ҷазои ҷовидонист.

Қуввати гуноҳ шариат аст, яъне гуноҳ-корро шариат маҳкум мекунад. Он ба ҳамаи онҳое ки ба дастурҳои поки Худо итоат накардааст, маҳкумиятро баён мекунад. Дуруст гуфта шудааст, ки агар гуноҳ намебуд, марг низ намебуд. Агар шариат намебуд, маҳкумият низ намебуд.

*Тахти марг бар ду поя устувор аст: Гуноҳ, ки маҳкум карданро металабад, ва шариат, ки онро баён мекунад. Пас, кори Наҷотдиҳанда бар зидди ин ду қувва равона гардида буд.*⁵⁷

15,57 Мувофиқи бовар ба \bar{U} бароямон *ғалаба* бар марг ва қабр ато карда мешавад. Марг аз неш маҳрум карда шудааст. Маълум аст, ки баъзе ҳашарот, одамро газида, неши худро дар ҷисми вай мемонанд ва, ҳамин тариқ аз неш маҳрум шуда, мемиранд. Ва ҳақиқатан, марг дар салиб *Худованди мо Исои Масеҳро* газид ва худро ба марг рӯ ба рӯ кард; акнун мири даҳшат аз даҳшати худ маҳрум гардид — масеҳиён дигар аз вай наметарсанд.

В. Даъвати хотимаӣ дар партави растохез (15,58)

Бо боварии устувор ба растохез ва ба он ки бовар ба Масеҳ беҳуда нест, фириста Павлус *бародарони маҳбуби* худро даъват мекунад: *Матину устувор бошед, ҳамеша дар кори Худованд ҷадал намоед, ва бидонед, ки меҳнати шумо неши Худованд бар абас нест.* Ҳақиқати растохез ҳама чизро дигаргун мекунад. Он умед ва мардонагӣ медихад, он барои истодагарӣ дар муқобили вазъиятҳои рафънопазир ва вазнин ёрӣ медихад.

V. НАСИҲАТИ ХОТИМАӢ (Б. 16)

А. Оиди ҷамъ кардани ионат (16,1–4)

16,1 Дар ояти якуми боби 16 сухан оиди *ионате* меравад, ки калисои Қӯринт мебоист ба покони мӯхтоҷ ба Уршалим мефиристонд. Сабаби аниқи камбағалии онҳо маълум нест. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки он аз боиси

гуруснагӣ буд (Аъм. 11,28–30). Боз як сабаби дигар, эҳтимол, он буд, ки яҳудиёни пайрави бовари Масеҳро хешовандон, дӯстон ва ҳамватанонашон бойкот мекарданд ва аз ҷамъият меронданд. Онҳо, аз афташ, аз кор маҳрум мешуданд ва дучори фишорҳои бешумори иқтисодӣ мегардиданд. Мақсад аз фишорҳо ин буд, ки онҳо маҷбур шаванд аз бовар ба Масеҳ даст кашанд. Павлус аллакай *ба калисоҳои Галотия* оиди ин масъала *дастур дода* буд, ва акнун қӯринтиёноро даъват мекунад, то ҳамон чиро ки аз покони Галотия хоста буд, ба ҷо оваранд.

16,2 Агарчи насихатҳое ки дар ояти 2 дода шудаанд, мушаххасан ба ионат дахлдоранд, ба ҳар ҳол аҳамияти ин принципҳо нагузаранда аст. Пеш аз ҳама, *дар рӯзи якуми ҳафта* пул ҷудо кардан лозим аст. Ин ҷо возеҳан нишон дода мешавад, ки масеҳиёни аввалин аллакай риояи шанбе, яъне рӯзи ҳафтумро ҳатмӣ намешумориданд. Худованд дар рӯзи якум зинда шуд, Рӯзи Панतिकост низ рӯзи якуми ҳафта буд, шогирдон барои шикастани нон дар рӯзи якуми ҳафта ҷамъ мешуданд (Аъм. 20,7). Аknун онҳо бояд *дар рӯзи якуми ҳафта* чизе барои покони *пасандоз* кунанд.

Принсипи дуёми муҳим дар он аст, ки насихатҳо оиди ионат ба *ҳар яке* дахлдоранд. Сарватмандон ва камбағалон, ғуломон ва озодҳо — ҳама мебоист дар хайрот иштирок карда, қисми дорони худро медоданд.

Сипас, инро ҳамеша (бонизом) кардан лозим буд. *Дар рӯзи якуми ҳафта* онҳо мебоист як микдор пулро *пасандоз карда нигоҳ* медоштанд. Онҳо ин пулро ба таври тасодуфӣ ё барои ягон мавриди муайян пасандоз намекарданд. Ин ҳадияро аз пулҳои дигар ҷудо кардан лозим буд; он барои истифодаи махсус муқаррар шуда буд, ва онро хангоми талаб кардан додан лозим буд. Ато мебоист мутаносиб мебуд. Ибораи “*мувофиқи даромадаш*” ба ин ишора мекунад.

То ки дар вақти омаданам ба ҷамъ кардан ҳоҷат наафтад. Фириста Павлус намехоҳад, ки онҳо дар дақиқаи охири бо ҷамъ кардани ионат машғул шаванд. Вай

имконияти чиддии хайротро бе тайёрии даркории дил ва ҳамён дарк мекард.

16,3 Оятҳои 3 ва 4 оиди чӣ гуна диққат додан ба чамъ кардани пул дар чамоати масеҳӣ маслиҳати пурқимате медиҳанд. Аввалан, бояд қайд кард, ки пулро ба як кас боварӣ карда супоридан лозим нест. Ҳатто Павлус онро танҳо қабул карда наметавонист. Сониян, аҳамият диҳед, ки фириста онҳоеро, ки бояд пулро баранд, ба таври дилхоҳи худ муқаррар намекард. Павлус ҳалли ин масъаларо ба ихтиёри чамоати маҳаллӣ вомегузорад. Ҳангоме ки онҳо фиристодагонро таъин мекунад, Павлус онҳоро ба *Ерусалим* хоҳад фиристод.

16,4 Агар қарор диҳанд, ки *рафтани* фириста ҳам салоҳ аст, бародарони маҳаллӣ то он ҷо ба вай ҳамроҳӣ хоҳанд кард. Аҳамият диҳед, ки вай мегӯяд: “...онҳо ҳамроҳи ман хоҳанд рафт”, на ин ки “...ман ҳамроҳи онҳо хоҳам рафт”. Шояд ин ишоратест ба эътибори Павлус чун фириста. Баъзе тафсирундагон тахмин мекунад, ки рафтан ё нарафтани Павлус ба миқдори ҳадия вобаста буд, аммо бовар кардан душвор аст, ки фиристаи бузург ин гуна принсипро ба асос гирифта амал мекарда бошад.

Б. Оиди нақшаҳои шахсии худ (16,5–9)

16,5 Павлус нақшаҳои шахсии худро дар оятҳои 5–9 баён мекунад. Вай аз Эфсӯс, ки аз он ҷо мактубро менавишт, ба воситаи *Мақдуния гузаштани* буд. Сипас вай умед дошт ба чануб, ба Қӯринт равад.

16,6–8 Фириста *зимистонро* ҳамроҳи покон дар Қӯринт *гузаронданӣ* буд, ва баъд онҳо вайро ба ҳар ҷое ки равад, *гусел* менамуданд. Ҳозир дар роҳ ба сӯи Мақдуния, вай онҳоро намебинад, аммо дертар вай мехоҳад муддате ҳамроҳи онҳо бошад, агар Худованд иҷозат диҳад. Пеш аз он ки ба Мақдуния равона шавад, Павлус то *иди Панतिकост* дар *Эфсӯс* монданӣ буд. Маҳз аз ояти 8 мо мефаҳмем, ки Нома дар Эфсӯс навишта шудааст.

16,9 Павлус мефаҳмид, ки он вақт дар Эфсӯс барои хизмат ба Масеҳ ҳамаи имкониятҳо буданд. Дар айни замон вай дарк

мекард, ки *мухалифон бисёр*анд. Чӣ гуна тасвири хизмати масеҳиёнаро ин оят дар назди мо мекашад: Аз як тараф, киштзорҳо сафед гашта, барои дарав тайёр шудаанд; аз тарафи дигар — душмани хушёр кӯшиш мекунад, ки бо ҳама воситаҳои имконпазир ҳалал расонад, чудо кунад, зиддият кунад!

В. Насихатҳо ва дурудҳои хотимаӣ (16,10–24)

16,10 Фириста оиди *Тимотиюс* якчанд сухан илова мекунад. Агар ин хизматгори вафодори Худованд ба Қӯринт ояд, онҳо бояд ӯро чунон қабул кунанд, ки ӯ *назди* онҳо аз хатар эмин, ё “бе тарс” бошад, чуноне ки дар баъзе дастнависҳо ҳаст. Эҳтимол, Тимотиюс одами шармгин буд, ва қӯринтиён бояд ҳеҷ коре накунад, ки ба он хислат мусоидат кунад. Шояд Павлус ба он даъват мекунад, ки ба Тимотиюс имкон диҳанд, то бе хавфи он ки вайро чун хизматгори Худованд қабул намекунад, ба назди онҳо ояд. Шояд, маънои оят маҳз ҳамин аст, ва ин бо суханони Павлус тасдиқ карда мешавад: “*Зеро ки ӯ кори Худовандро ба ҷо меоварад, чунон ки ман низ*”.

16,11 Азбаски Тимотиюс ба Масеҳ содиқона хизмат мекард, мебоист ҳеҷ кас ба вай *безътиной* намекард. Баръакс, ӯро ба *саломатӣ гусел* кардан лозим аст, то дар вақти даркорӣ *назди* Павлус омада тавонад. Фириста интизори ҳамроҳшавӣ бо Тимотиюс ва *бародарон* буд.

16,12 Дар хусуси *бародар Апӯллӯс* бошад, Павлус аз ӯ *бисёр хоҳиш* кард, ки бо *бародарон* ба Қӯринт биёяд. Апӯллӯс чунин намереҳисобид, ки *алҳол* барои ин ба вай иродаи Худо буд, аммо розӣ буд, ки ҳар гоҳ *фурсат* ёбад, ба Қӯринт биёяд. Ояти 12 ба мо бо он арзишнок аст, ки рӯҳи муҳаббатро, ки дар байни ходимони Худо афзалият дошт, нишон медиҳад. Касе инро тасвири олиҷаноби “муҳаббат ва эҳтироми берашк” номидааст. Ва боз дар ин оят озодие инъикос ёфтааст, ки бо он ҳар як хизматгори Худованд метавонист бе ҳеҷ гуна нишондодҳо аз сарчашмаи дигар ба роҳнамоии Худо таъя кунад. Ҳатто худ фириста Павлус наметавонист ба Апӯллӯс амр диҳад, ки чӣ кор кунад. Дар ин

алоқамандӣ Айэнсайд изҳор менамуд: “Ман намехоҳам ин бобро аз Навиштаҳои Поки худ канда партоям. Он ба ман ёрӣ медиҳад, то бифаҳмам, ки Худо бандагони Худо дар хизматашон ба Ӯ раҳнамоӣ мекунад”.⁵⁸

16,13–14 Ин ҷо Павлус ба покон насихатҳои пурмазмун медиҳад. Онҳо бояд ҳамеша *хушёр бошанд, дар имон устувор бошанд, мардвор ва матин бошанд*. Эҳтимол, Павлус боз оиди имкони пайдо шудани таълимоти бардурӯғ фикр мекунад. Масеҳиён бояд ҳамеша хушёр бошанд. Онҳо бояд ягон вачаб худуди ҳаётан муҳимро аз даст надиханд. Онҳо бояд бо мардонагии ҳақиқӣ амал кунанд. Ва ниҳоят, онҳо бояд дар Худованд *матин* бошанд. Онҳо бояд дар *ҳамаи корҳои* мекардашон *муҳаббат* зоҳир намоянд. Ин маъно ба Худо ва дигарон бахшидани ҳаётро дорад. Ин маъно ба онҳо додани худро дорад.

16,15 Сипас насихатҳое меоянд, ки ба *хонаводаи Истефанус* дахл доранд. Ин масеҳиёни пуршараф *навбари Охоия*, яъне аввалин бозгашткардагон дар Охоия буданд. Аз афташ, баъди бовар кардан онҳо *худро ба хизмати муқаддасон супурдаанд*. *Хонаводаи Истефанус* аллакай дар ояти 1,16 зикр шуда буд. Он ҷо Павлус ёдрас мекунад, ки ин оиларо ғӯта дода буд. Бисёриҳо исрор мекунанд, ки *хонаводаи Истефанус* кӯдаконро низ дар бар мегирифт, ва ҳамин тариқ, ғӯтаи кӯдаконро сафед кардани мешаванд. Аммо аз ин оят хеле равшан аён аст, ки дар ин хонавода кӯдакон набуданд, зеро аниқ гуфта шудааст, ки аҳли хонавода *худро ба хизмати муқаддасон супурдаанд*.

16,16 Фириста масеҳиёро насихат мекунад, ки ба шахсони дар кор ёрӣ мерасонида ва ба ҳар каси *меҳнат мекарда эҳтиромкор бошанд*. Мо аз таълимоти умумии Паймони Навин медонем, ки шахсоне ки худро ба хизмати Масеҳ месупоранд, бояд муҳаббат ва эҳтироми ҳамаи масеҳиёро вохӯранд. Агар ба ин қоида бештар пайравӣ мекарданд, ҷудоӣҳо ва ҳасад камтар мебуданд.

16,17 *Омадани Истефанус Фортунатус ва Охойқӯс* ба дили Павлус хурсандӣ овард. Онҳо барои вай *ками* кӯринтиёро *пур карданд*. Ин маъно онро дошта метавонад,

ки онҳо ба фириста меҳрубонӣ зоҳир намуанд, ки инро кӯринтиён накарда буданд. Ё, имкони бештар дорад, ки онҳо он чизро ба ҷо оварданд, ки кӯринтиён ба сабаби аз Павлус дур буданашон карда наметавонистанд.

16,18 Онҳо ба Павлус аз Қӯринт хабарҳо оварданд, ва низ аз Павлус ба хона, ба ҷамоати худ, хабарҳоро расонданд. Ва боз Павлус онҳоро ба муҳаббат ва эҳтироми калисои маҳаллӣ месупорад.

16,19 *Калисоҳои Осиё* ҷамоатҳое дар вилояти Осиё (Осиёи Хурд) мебошанд, ки маркази он Эфсӯс буд. *Акило ва Прискила*, аз афташ, ин вақт дар Эфсӯс мезистанд. Замоне онҳо дар Қӯринт мезистанд, ва бинобар ин покони Қӯринт онҳоро медонистанд. *Акило* хаймаҳо месохт ва ҳамроҳи Павлус кор карда, ба воситаи ҳамин меҳнат рӯз мегузаронд. Ибораи “*бо калисое ки дар хонаи онҳост*” ба мо оиди соддагии ҳаёти ҷамоат дар он замон тасаввурот медиҳад. Барои парастииш, дуо ва мушоракат масеҳиён дар хонаҳои худ ҷамъ меомаданд. Сипас онҳо барои мавъиза кардани Хушхабар дар ҷои кор, бозор, зиндони маҳаллӣ — ба ҳар ҷое ки Худованд онҳоро роҳнамоӣ мекард, равона мешуданд.

16,20 *Ҳамаи бародарони* ҷамоат ба дуруди дӯстдоронае ки ба бародарон-масеҳиёни Қӯринт фиристода мешуд, ҳамроҳ мешуданд. Фириста ба хонандагони худ дастур медиҳад, ки *ба якдигар бо бӯсаи муқаддас салом расонанд*. Он вақтҳо бӯсаи воситаи маъмулии саломгӯӣ буд, ҳатто дар байни мардон. Бӯсаи пок дурудест, ки дар он сохтакорӣ ва нопокӣ нест. Дар ҷамъияти аз ҷиҳати шахвонӣ серташвиши мо, ки дар он фасодкорӣҳо бисёр вомехӯранд, истифодаи васеи бӯсаи чун воситаи саломгӯӣ метавонад озмоиши ҷиддие шуда, боиси қусурҳои вазнини ахлоқӣ гардад. Бинобар ин дар байни масеҳиёни аксари кишварҳои ғарб ҷои бӯсаро фишурдани даст гирифтааст. Асосан мо набояд бо баҳонаи мулоҳизаҳои маданӣ иҷро накардани дастуроти Навиштаро сафед кунем. Аммо дар ҳолате ки айнан иҷро кардан аз сабаби шароити дар калисои маҳаллӣ пайдошуда боиси гуноҳ ва ҳатто

нуксон шуда метавонад, дастфишорӣ ба чои бӯса пурра бамаврид дониста мешавад.

16,21 Павлус, чун қоида, мактубҳоро ба яке аз ҳамкоронаш дикта мекард. Аммо дар охир вай одатан қаламро ба даст гирифта, якчанд калима бо навишти худ сабт мекард, сипас *салом* хоси худро илова менамуд. Ин чо вай маҳз ҳамин тавр мекунад.

16,22 Калимаи *лаънат* тарҷумаи калимаи юнонии “анафема” мебошад. *Ҳар кӣ Исои Масеҳи Худовандро дӯст надорад*, аллақай маҳкум карда шудааст, аммо ҳукмонаи онҳо ҳангоми бозомадани Худованд Исои Масеҳ эълон карда мешавад. Масеҳӣ касест, ки Начоткорро бештар аз ҳар касе дар ин ҷаҳон дӯст медорад. Дӯст надоштани Писари Худо ҷиноят бар зидди Худи Худост. Райл тафсир медиҳад:

*Павлус барои шахсе ки Масеҳро дӯст намедорад, ҳеҷ роҳи халосӣ намедиҳад. Вай ҳеҷ гуна раҳнаи гурез, ҳеҷ узре намегузорад. Имкон дорад, ки одам дониши возеҳ надошта бошад, ва ӯ бо вучуди ин начот меёбад. Имкон дорад, ки вай бечуръат бошад ва ба монанди Петрус ба тарси одамӣ дода шавад. Имкон дорад, ки ӯ монанди Довуд ба таври даҳшатовар наст афтад, аммо боз ҳам бархезад. Аммо агар шахс Масеҳро дӯст надорад, вай дар роҳи ҳаёт нест. Вай ҳанӯз ҳам таҳти лаънат аст. Вай дар ҳамон роҳи васеъ мебошад, ки ба сӯи ҳалокат мебарад.*⁵⁹

Мороното сухани арамай аст, ки масеҳиёни аввалин онро истифода мебаранд, ва он маънои “Худованд, биё!”-ро дорад. Агар ин калимаро “морон ото” талаффуз кунем, маънои “Худованди мо омад”-ро хоҳад дошт, ва агар “мороното” гӯем, “Худованди мо, биё!”-ро ифода мекунад.

16,23 *Файз* мавзӯи дӯстдоштаи Павлус аст. Вай бо ин оҳанги баланд сар кардан ва анҷом додани номаҳои худро дӯст медошт. Ин яке аз нишонаҳои он аст, ки ба ҳаққонияти муаллифии вай ишора мекунад.

16,24 Дар тамоми Навишта мо тапиши дили ин фиристаи вафодори Масеҳро мешунидем. Мо онро ҳангоме мешунидем, ки вай фарзандони худро дар бовар обод менамуд, тасалло меод, насихат мекард, огоҳӣ меод. *Муҳаббати* вай ба онҳо возеҳан маълум аст.

Ҳангоме онҳо ин суханони хотимавиरो мехонданд, шояд, шарм медоштанд, ки аз муҳаббати аввалашон ба вай рӯ гардонданд ва ба муаллимони дурӯғин имкон доданд, то фиристагии Павлусро зери шубҳа гузоранд.

Тавзеҳот

- (1,18) Albert Barnes, *Notes on the New Testament, 1 Corinthians*, саҳ. 14.
- (1,19) S. Lewis Johnson, „First Corinthians“, *The Wycliffe Bible Commentary*, саҳ. 1232.
- (1,27) Erich Sauer, *The Dawn of World Redemption*, саҳ. 91.
- (1,30) Robert Traill, *The Works of Robert Traill*, ҷ. 2, Edinburgh: Banner of Truth, чопи нави с. 1975, саҳ. 234.
- (1,30) Arthur T. Pierson, *The Ministry of Keswick, First Series*, саҳ. 104.
- (2,14) Vance Havner, маълумоти бештаре нест.
- (2,15) Kenneth S. Wuest, *Wuest's Expanded Translation of the Greek New Testament*, 3 ҷ., Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1954.
- (3,9) Charles R. Erdman, *The First Epistle of Paul to the Corinthians*, саҳ. 40.
- (3,15) E. W. Rogers, *Concerning the Future*, саҳ. 77.
- (3,18) Frederic L. Godet, *Commentary on First Corinthians*, саҳ. 195.
- (4,8) H. P. Barker, *Coming Twice*, саҳ. 80.
- (5,2) Erdman, *First Corinthians*, саҳ. 55.
- (6,9) Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки байни даромадан ба Подшоҳӣ ва вориси Подшоҳӣ шудан фарқ ҳаст. Ба фикри онҳо, имкон дорад, ки масеҳӣ гуноҳи асосии ҳаёти худро мағлуб накунад ва бо вучуди ин начот ёбад. Вай ба Подшоҳӣ “ворид мешавад”, аммо дар он мероси (мукофоти) кам мегирад ё тамоман намегирад. Аммо дар ин порча оиди онҳое сухан меравад, ки ноодиланд, яъне аз нав зода нашудаанд.
- (6,13) Erdman, *First Corinthians*, саҳ. 63.

15. (6,17) A. T. Pierson. *Knowing the Scriptures*, саҳ. 147.
16. (6,20) Edward Herbert Bates, *Spiritual Thoughts from the Scriptures of Truth*, саҳ. 137.
17. (6,20) Дар як қатор тарҷумаҳо “рӯх” ба ҷои “ҷон” зикр нашудааст.
18. (7,5) Larry Christenson, *The Christian Family*, саҳ. 24.
19. (7,14) W. E. Vine, *First Corinthians*, саҳ. 24.
20. (7,15) J. M. Davies, маълумоти бештаре нест.
21. (7,17) W. E. Vine, *The Divine Plan of Missions*, саҳ. 63.
22. (7,19) William Kelly, *Notes on the First Epistle to the Corinthians*, саҳ. 123.
23. (7,29) Harry A. Ironside, *First Epistle to the Corinthians*, саҳ. 223.
24. (7,29) Vine, *First Corinthians*, саҳ. 104.
25. (7,31) “Ин ба шумо чӣ гуна маъкул мешавад”, амали 2, саҳнаи 7.
26. (7,33) Vine, *First Corinthians*, саҳ. 105.
27. (7,36) Аммо калимаи нормативии юнонӣ, ки *бакоратро* ифода мекунад, – исми абстракти “партениа” аст, ва агар Павлус инро дар назар медошт, хайратовар аст ки чаро вай калимаи оддии “бикр”, “бокира”-ро истифода набурд, чуноне ки дар Матто 1,23 ҳаст.
28. (8,12) Barnes, *First Corinthians*, саҳ. 147.
29. (9,17) Charles C. Ryrie, *The Ryrie Study Bible, New King James Version*, саҳ. 1771.
30. (9,20) Дар баъзе дастнависҳои юнонӣ ин ҷо тавзеҳе илова карда шудааст: “агарчи худам ба шариат итоат намекунам”.
31. (9,20) William Arnot, *The Church in the House*, саҳ. 467, 468.
32. (9,21) Charles C. Ryrie, *The Grace of God*, саҳ. 83.
33. (9,22) Дар баъзе дастнависҳои юнонӣ калимаи “чун” (“чун нотавон”) партофта шудааст, аммо он, аз афташ, дар далелҳои Павлус нисбатан муҳим аст: вай ҳақиқатан *нотавон* нашуд.
34. (9,27) Тарҷумаи ноаники калимаи “адокимос” ин мушкилихоро ба миён овардааст. Маънои ин калима фақат “тахсиннашуда” аст. Он чун истилоҳи варзишӣ бо калимаи ҳозиразамони “дисквалификацияшуда” хуб тарҷума мешавад.
35. (10,5) Godet, *First Corinthians*, саҳ. 59,60.
36. (10,22) Kelly, *First Corinthians*, саҳ. 166.
37. (10,28) Дар баъзе матнҳои юнонӣ ин тақрор нест.
38. (11,5) Оятҳои 4 ва 5 возеҳан нишон медиҳанд, ки ҳангоми дуо ва пайғамбарӣ сари зан бояд *пӯшида* бошад, дар ҳоле ки бояд сари мард *пӯшида* набошад. Занҳое ки кай ва дар кадом ҳолат чӣ кор карданро бо душворӣ мефаҳманд, бояд ба мардҳо нигоҳ карда, баръакси онҳо рафтор кунанд.
39. (11,7) Vine, *Expository Dictionary*, зери “Glory”, саҳ. 154.
40. (11,18) F. V. Hole, “*The Administration of the Mystery*” (китобча), саҳ. 5.
41. (11,19) Ин ҷо калимаи юнонӣ “хаирезеис” аст, аммо аммо он ҳанӯз маънои дертар пайдошудаи “бидъат”-ро нашофт. Ниг. тавзеҳот ба Титус 3,10.
42. (11,19) Барои ифодаи зарурати *ахлоқӣ* дар забони юнонӣ одатан калимаи “офелио” истифода мешавад. Ин ҷо Павлус аз калимаи “деи” истифода мекунад, ки одатан зарурати *мантиқиро* ифода мекунад.
43. (11,26) Godet, *First Corinthians*, саҳ. 163.
44. (12,9) Ҷорҷ Мюллер чун қаҳрамони бо-вар маълум аст. Вай солҳои зиёд мудирӣ сағирахонаҳои Бристол, дар Англия, буда, дар ҳама чизҳои зарурӣ фақат аз Худованд ёрмандӣ мечуст. Мақсади вай дар он буд, то ба мардуми Бристол исбот кунад, ки дар осмон Худое ҳаст, ки ба дуоҳо ҷавоб медиҳад. Вай ҳеч гоҳ ба ҳеч кас оиди эҳтиётоташ намегуфт, ва дар айни ҳол ба садҳо сағирагон ғамхорӣ мекард.
45. (12,10) Бисёре аз он чи ҳозир одамон “пайғамбарӣ” меноманд, ё ба таври нав баён кардани матнҳои Навиштаҳои Пок аст, ё иштибоҳи пурра буда, ҳеч гоҳ иҷро намешавад. Забони ҳам ин ва ҳам он аксаран тақлиди бади забони қадимист, гӯё Худо тавон надорад бо мо ба забони имрӯза муошират кунад!

46. (12,13) Калимаи юнонии “эн”-ро бо аниқии баробар (мувофиқи қаринаи матн) бо пешояндҳои дигар (дар, бо, ба воситаи) низ тарҷума кардан мумкин аст, аммо мо чунин меҳисобем, ки пешоянди “дар” аниқтар аст.
47. (12,29–30) Ин саволҳо дар забони юнонӣ бо “ме” сар мешаванд, ки ба таври зайл баён карданро металабанд: “Наход ки ҳама ба забонҳо сухан меронанд” ва ғ.
48. (13,11) Дар забони юнонӣ ин ҷо “непиос” аст (мук. бо Ибр. 5,13).
49. (14,5) Kelly, *First Corinthians*, саҳ. 229.
50. (14,13) Аммо дар нусхаи асл ишора ба он нест, ки гӯянда ва тафсирунанда як шахс нест.
51. (14,19) Charles Hodge, *First Corinthians*, саҳ. 292
52. (14,35) Худи ҳамон калимаи “андрес” маъноҳои “шавҳарон” ва “мардон”-ро ифода карда метавонад.
53. (15,45) Erdman, *First Corinthians*, саҳ.148.
54. (15,47) Дар НА калимаи “Худованд” партофта шудааст.
55. (15,49) Қисми зиёди дастнависҳои юнонӣ ин ҷо даъватро доранд: “Биёед, ба худ бигирем...”
56. (15,54) C. H. Mackintosh, *The Mackintosh Treasury: Miscellaneous Writings by C. H. Mackintosh*, саҳ. 125.
57. (15,56) Godet, *First Corinthians*, саҳ. 446.
58. (16,12) Ironside, *First Corinthians*, саҳ.542.
59. (16,22) J. C. Ryle, *Holiness*, саҳ. 235.
- Erdman, Charles R.
The First Epistle of Paul to the Corinthians. Philadelphia: Westminster Press, 1928.
- Godet, F. L.
The First Epistle to the Corinthians. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1971.
- Grant, F. W.
“1 Corinthians”, *The Numerical Bible*. ҷ. 6, Acts to 2 Corinthians. New York: Loizeaux Bros., 1901.
- Hodge, Charles.
An Exposition on the First Epistle to the Corinthians. New York: George H. Doran Company, 1857.
- Ironside, H. A.
Addresses on the First Epistle to the Corinthians. New York: Loizeaux Bros., 1955.
- Johnson, S. Lewis.
“First Corinthians”, дар *The Wycliffe Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1962.
- Kelly, William.
Notes on the First Epistle to the Corinthians. London: G. Morrish, 1878.
- Luck, G. Coleman.
First Corinthians. Chicago: Moody Press, 1958.
- Morgan, G. Campbell.
The Corinthian Letters of Paul: An Exposition of I and II Corinthians. New York: Fleming H. Revell Company, 1946.
- Morris, Leon.
The First Epistle of Paul to the Corinthians. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1966.
- Barnes, Albert.
Notes on the New Testament. (ҷ. V, 1 Corinthians). London: Blackie & Son, солаш номаълум.
- Bates, Edward Herbert.
Spiritual Thoughts from the Scriptures of Truth. London: Pickering & Inglis, солаш номаълум.
- Davies, J. M.
The Epistles to the Corinthians. Bombay: Gospel Literature Service, 1975.

Рӯйхати адабиёт

Robertson, Archibald and Alfred Plummer.
*A Critical and Exegetical Commentary on the
First Epistle of St. Paul to the Corinthians.*
Edinburgh: T. & T. Clark, 1911.

Vine, W. E.
First Corinthians.
London: Oliphants Ltd., 1951.

НОМАИ ДУЮМ БА ҚҶРИНТИЁН

*Беғубори ваҳйи Павлус (дар Номаи дуюм ба Қўринтиён)
барои ман дар тамоми адабиёти пок беназир аст.*

Сэдлер

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪИ

Номаи аввал ба Қўринтиёнро дар мавъ-изаҳо бисёр меомӯзанд ва истифода мебаранд, аммо ба Номаи дуввум ба Қўринтиён аксар аҳамият намедиҳанд. Аммо ба ҳар ҳол ин номаи хеле муҳим аст. Бе шакку шубҳа, чунин беаҳамиятӣ ба андозаи муайян аз боиси услуби кинояомези душвор тарҷума-шавандаи он ба вучуд омадааст.

Ин Нома *душвор* аст. Маънои бисёр оятҳо, дар ҳадди ақалл, фаҳмо нест. Ба ин якчанд шарҳ хаст:

1. Павлус дар бораи аксар чизҳо ҳаҷвomez менависад, ва баъзан боваринок гуфтан душвор аст, ки *маҳз кадом вақт* вай инро мекунад;
2. барои пурра фаҳмидани баъзе оятҳо маълумоти аниқи иловагӣ дар бораи сафарҳои Павлус, дар бораи сафарҳои ҳамкорунаш ва номаҳои навиштаи ӯ лозим аст;
3. нома амиқ шахсист ва суханонаш аксар аз дил мебароянд, чунин суханон барои фаҳмиш на он қадар осонанд.

Лекин душвориҳо набояд шасти моро гардонанд. Хушбахтона, онҳо танҳо ба чузъиёт дахлдоранд ва ба ҳақиқатҳои асосии нома дахл намекунанд.

Ниҳоят, Номаи дуввум ба Қўринтиёнро хеле *дўст медоранд* ва бисёр *иқтибос меоваранд*. Онро омӯхта, шумо беҳтар мефаҳмед, ки барои чӣ.

II. МУАЛЛИФӢ

Тақрибан ҳеҷ кас инкор намекунад, ки Номаи дуввум ба Қўринтиён аз тарафи Павлус навишта шудааст, ҳарчанд дар баъзе

ҷойҳо назарияҳои “замимаҳо” мавҷуданд. Лекин комилии ин мактуб (бо дурравӣ аз мавзӯ, ки ба Павлус хос аст!) аён аст.

Шаҳодати берунӣ оиди Номаи дуввум ба Қўринтиён пурзўртар аст, ҳарчанд ба замони қадре дертар дахлдоранд, нисбат ба шаҳодат дар бораи Номаи аввал ба Қўринтиён. Аҷаб аст, ки Клименти Румӣ онро иқтибос намеоварад, лекин Поликарп, Иринея, Клименти Искандариягӣ, Тертуллиан ва Киприан иқтибос меоваранд. Маркион онро дар қатори дахлномаи аз тарафи ӯ эътирофгардидаи Павлус сеюм ёдовар мешавад. Вай ба қонуни Мураторӣ ҳам дохил карда шудааст. Аз соли 175 милодӣ сар карда, шаҳодатҳо ба ғайри Номаи дуввум ба Қўринтиён комилан кофӣ мебошанд.

Шаҳодати дохилии муаллифии Павлус бешумор аст. Ба ғайр аз Нома ба Филемўн, ин мактуби Павлус аз ҳама бештар шахсӣ ва камтар таълимотист. Зуд-зуд ба навиштаҳои худ истинод овардан – хусусияти фарқкунандаи фириста – ва алоқаи зичи аён бо Номаи аввал ба Қўринтиён, ба Ғалотиён, ба Румиён, бо Аъмол – ҳамаи ин нуктаи назари анъанавиро тасдиқ менамояд: мактубро Павлус навиштааст. Худи ҳамон муаллиф ва худи ҳамон ҷамоат, ки дар Номаи аввали аз тарафи умум эътирофшуда хаст, дар ин нома низ возеҳан маълум мешаванд.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Аз афти қор, Номаи дуввум ба Қўринтиён камтар аз як сол пас аз навишта шудани Номаи аввал ба Қўринтиён аз Мақдуния (баъзе навиштаҳои иловагӣ ба тарҷумаҳои аввалини аниқ муайян мекунанд: аз Филиппӣ) навишта шуда буд. Санагузории аз тарафи умум қабулшудаи Нома соли 57 милодӣ

мебошад, вале аксарият солҳои 55 ё 56 милодноро афзал медонанд, Ҳарнак бошад ҳатто соли 53 милодноро номбар мекунад.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТА ШУДАН ВА МАВЗӯЪ

Яке аз сабабҳои муҳаббати мо ба Номаи дуввум ба Қӯринтиён дар он аст, ки вай ин гуна шахсист. Зоҳиран, он нисбат ба ҳама навиштаҳои боқимондаи ӯ моро ба Павлус хеле зиёдтар наздик менамояд. Мо ба андозае ҳис менамоем, вай бо чӣ гуна рӯҳбаландии бузург барои Худованд меҳнат мекард. Мо азамати ин вазифаи бузургтарини ҳаётиро пай бурда метавонем. Мо бо тааҷҷуби беовоз номгӯи укубатҳои аз сар гузаронидаи ӯро меҳонем. Мо он шиддати пурҷӯшу хурӯши қаҳру ғазбро, ки вай бо он ба мунаққидони ҳар воситаро кор мефармудаи худ ҷавоб медод, эҳсос менамоем. Хулоса, Павлус, зоҳиран, ба мо ҳама чизи дар замири дилаш бударо мекушояд.

Дар бораи зиёрати аввалини Павлус ба Қӯринт дар боби 18 Аъмол гуфта мешавад. Ин дар вақти сафари дуоми миссионерии ӯ ба вуқӯъ омад, дарҳол пас аз он ки вай нутқи машхури худро дар Арюпогуси Атино эрод намуд.

Дар Қӯринт Павлус якҷоя бо Акило ва Прискила хайма месохт ва дар куништҳо Хушхабарро мавъиза мекард. Баъд аз Макдуния Сило ва Титус омаданд, то ки ба ӯ дар мавъизаи Хушхабар, ки он камаш ҳаҷдаҳ моҳ давом кард, ҳамроҳ шаванд (Аъм. 18,11).

Вақте ки аксарияти яҳудиён мавъизаи Павлусро рад карданд, вай ба ғайрияхудиён мурочиат намуд. Вақте ки чонҳо ба Худо рӯҷӯъ намуданд – ҳам яҳудиён, ҳам ғайрияхудиён, – сардорони яҳудӣ фиристаро ба назди проконсул Ғолион оварданд. Лекин вай онҳоро аз маҳкама берун кард ва гуфт, ки ин кор ба доираи ҳукуки вай намеафтад.

Баъд аз доварӣ Павлус боз рӯзҳои зиёд дар Қӯринт монд, баъд бошад ба Канхария, Эфсӯс, баъд аз он ба роҳи дуру дароз ба Қайсария ва Антиохия баргашта равона шуд.

Дар вақти сафари сеюми миссионерӣ вай ба Эфсӯс баргашт ва дар он ҷо ду сол монд. Дар ин вақт Павлусро ҳайати вакилон аз Қӯринт зиёрат намуда, дар бисёр масъалаҳо маслиҳат пурсиданд. Дар ҷавоби саволҳои додашуда Номаи якум ба Қӯринтиён навишта шуда буд.

Дертар фириста аз он хеле дар ташвиш буд, ки қӯринтиён ба мактуби вай чӣ хел эътино карданд, махсусан ба он қисм, ки дар он оиди ҷазо додани бародари гуноҳкарда гуфта мешавад. Барои ҳамин вай аз Эфсӯс ба Трӯос равона шуд, ки дар он ҷо умед дошт бо Титус вохӯрад. Лекин вохӯрӣ ба амал наомад ва ӯ ба Макдуния раҳсипор гардид. Титус бо хабарҳо – ҳам нек, ҳам бад – ба ҳамин ҷо омад. Масеҳиён бародари гуноҳкардаро ҷазо доданд – ва ҷазо ӯро ба сихати рӯҳонӣ оварда расонд. Ин *хабар* нек буд. Лекин масеҳиён ба покони мӯхтоҷ дар Исроил пул нафиристоданд, ҳарчанд ният доштанд ин корро кунанд. Ин хабар аллақай бадтар буд. Ва, ниҳоят, Титус нақл кард, ки дар Қӯринт муаллимони козиб хеле фаъолона амал мекарданд. Онҳо ба кори фириста зарар мерасониданд ва обрӯи вайро чун хизматгузори Масеҳ зери шубҳа мегузоштанд. Ва ин *хабар* ганда буд.

Чунин буданд шароитҳои, ки Номаи дуввум ба Қӯринтиёнро, ки аз Макдуния навишта шудааст, ба дунё овард.

Дар Номаи аввал Павлус асосан чун муаллим баромад мекунад, дар Номаи дуввум бошад вай нақши шубонро қабул менамояд. Агар шумо бо диққат гӯш андозед, тапиши дили он касеро мешунавед, ки халки Худоро дӯст медошт ва худро пурра баҳри беҳбудии онҳо мебахшид.

Инак, биёед акнун ба ин сафари бузург раҳсипор мешавем. “Андешаҳоеро, ки нафас мекашанд ва суханонеро, ки месӯзанд” омӯхта истода, инро бо дуо дар бораи он хоҳем кард, то ки Худо моро бо Рӯҳи Поки Худ маърифатнок намояд.

Накша**I. ПАВЛУС ХИЗМАТГУЗОРИРО ШАРХ МЕДИҲАД (Б. 1–7)**

- А. Салом (1,1.2)
- Б. Хизматгузории тасалло дар укубатҳо (1,3–11)
- В. Фаҳмонидани тағйири накшаҳои Павлус (1,12–2,17)
- Г. Тавсияномаи Павлус барои хизматгузорӣ (3,1–5)
- Ғ. Муқоисаи Паймонҳои Куҳан ва Навин (3,6–18)
- Д. Ёхдадорӣ ошкоро мавъиза намудани Хушхабар (4,1–6)
- Е. Зарфи гилин бо тақдири осмонӣ (4,7–18)
- Ё. Зиндагӣ дар партави Курсии Доварии Масеҳ (5,1–10)
- Ж. Вичдони поки Павлус дар хизматгузорӣ (5,11–6,2)
- З. Рафтори Павлус дар хизматгузорӣ (6,3–10)
- И. Павлус ба фарохдилӣ ва муҳаббат даъват мекунад (6,11–13)
- Й. Павлус ба чудошавӣ дар асоси Навиштаҷот даъват менамояд (6,14–7,1)
- Ў. Павлус ба хабарҳои нек аз Қўринт хурсандӣ мекунад (7,2–16)

II. ПАВЛУС НАСИҲАТ МЕКУНАД, КИ МАБЛАҒЧАМЪКУНӢ БАРОИ ПОКОНИ УРШАЛИМ БА ОХИР РАСОНДА ШАВАД (Б. 8–9)

- А. Намунаҳои хуби саховатмандӣ (8,1–9)
- Б. Маслиҳати нек оиди ба итмом расонидани маблағчамъкунӣ (8,10.11)

В. Се принципи хуби саховатмандӣ (8,12–15)

Г. Се бародари неки ба чамъкунии ионат фиристодашуда (8,16–24)

Ғ. Павлус қўринтиёнро ба сазовори таҳсин шудан даъват менамояд (9,1–5)

Д. Муқофоти хуб барои саховатмандӣ (9,6–15)

III. ПАВЛУС ФИРИСТА БУДАНИ ХУДРО ҲИМОЯ МЕНАМОЯД (Б. 10–13)

А. Павлус ба айбдоркунандагони худ ҷавоб медиҳад (10,1–12)

Б. Принципи Павлус: замини ноқорамро барои Масеҳ шудгор кардан (10,13–16)

В. Мақсади олии Павлус: ситоиши Худованд (10,17.18)

Г. Павлус фириста будани худро тасдиқ менамояд (11,1–15)

Ғ. Укубатҳои Павлус баҳри Масеҳ фириста будани ӯро тасдиқ менамоянд (11,16–32)

Д. Ваҳйҳои Павлус фириста будани ӯро тасдиқ менамоянд (12,1–10)

Е. Аломоти Павлус фириста будани ӯро тасдиқ менамоянд (12,11–13)

Ё. Павлус ба зудӣ ба Қўринт меояд (12,14–13,1)

Ж. Фириста будани Павлусро худи қўринтиён тасдиқ мекунанд (13,2–6)

З. Хоҳиши ба қўринтиён неки кардани Павлус (13,7–10)

И. Хайрбоди меҳрубонаи Павлус (13,11–13)

Тафсир

I. ПАВЛУС ХИЗМАТГУЗОРИРО ШАРХ МЕДИҲАД (Б. 1–7)

A. Салом (1,1.2)

1,1 Аз аввали мактуби худ *Павлус* худро чун *бо иродаи Худо ҳаввориш Исои Масеҳ* муаррифӣ мекунад. Он чиз муҳим аст, ки вай ин қайдро дар аввал мекунад, зеро дар Қӯринт баъзе одамоне масъалаеро мебардоштанд, ки оё дар ҳақиқат Павлус аз тарафи Худованд даъват шудааст. Вай ҷавоб медиҳад, ки хизматгузорию бо ихтиёри худ интихоб накардааст, аз тарафи одамоне дастгузори карда нашудааст, балки *бо иродаи Худо* ба меҳнат барои Исои Масеҳ фиристода шудааст. Вай дар роҳ ба Димишқ чун фириста даъват шуда буд. Ин лаҳзаи фаромӯшнашавандаи ҳаёти ӯ буд, ва маҳз дарки даъвати илоҳӣ дар давоми соатҳои зиёди талх фиристаро дастгирӣ мекард. Аксар вақт дар вақти хизматгузорию вай ба Масеҳ фишор тоқатфарсо мегашт, ва он гоҳ, агар боварӣ ба ин даъвати илоҳӣ намебуд, вай метавонист ҳамаро партофта ба хона равад.

Он далел, ки дар ин ҷо *Тимотиюс* ёдовар мегардад, онро намефаҳмонад, ки вай дар навиштани ин мактуб ёрӣ дода буд. Ӯ ҳамагӣ бо Павлус якҷоя буд, вақте ки вай номаи худро менавишт. Ба ғайр аз ин факт оиди сафарҳои Тимотиюс дар давоми ин вақт чизе аниқ маълум нест.

Мактуб *ба калисои Худо*, ки дар *Қӯринт* воқеъ аст, *ба ҳамаи муқаддасоне, ки дар тамоми Оҳоия мебошанд* ирсол гардидааст. Ифодаи “*калисои Худо*” онро мефаҳмонад, ки сухан дар бораи чамъомади бовардорони ба Худо тааллуқдошта меравад. Ин чамъомади бутпарастон намебошад, ягон хел чамъомади ғайридини одамоне нест, балки иттиҳоди масеҳиёни аз олами боло зодашуда, ки аз ҷаҳон даъват шудаанд, то ки ба Худо тааллуқдошта бошанд. Бешубҳа, вақте Павлус ин суханонро менавишт, вай ба хотир меовард, ки чӣ хел бори аввал дар Қӯринт буд ва дар он ҷо Хушхабарро мавъиза мекард. Одамоне ба бутпарастӣ ва шаҳват мубталоғашта ба Исои Масеҳ чун ба Худованд бовар карданд

ва бо файзи аҷоибӣ Ӯ наҷот ёфтанд. Бо вучуди ҳамаи мушкилиҳое ки баъдтар дар чамъомади Қӯринт ба амал омаданд, дили фириста, бешубҳа, бо андеша дар бораи тағйиротҳои ба ин андоза бузург, ки дар ҳаёти одамоне ба вай азиз руҳ додаанд, хурсандӣ мекард. Мактуб на фақат ба қӯринтиён, балки ба *ҳамаи муқаддасоне, ки дар тамоми Оҳоия мебошанд*, ирсол шудааст. *Оҳоия* – қисми ҷанубии Юнон аст, аммо Макдуния, ки дар бораи он низ мо дар ин нома меҳонем, – қисми шимолии он аст.

1,2 *Файз ва осоиштагӣ* чун мурочиати аҷоиб муттаҳид мегарданд, ки мо онро бо фириста Павлус фикран алоқаманд мекунем. Ба халқи Худо беш аз ҳама чиро хостанаширо тасвир намуда, Павлус ягон чизе моддӣ, масалан нуқра ё тиллоро ёдовар намешавад. Вай хеле хуб медонад, ки ҳамаи ин тез нест шуда метавонад. Не, вай ба онҳо баракати рӯҳонӣ меҳақад, ба монанди *файз ва осоиштагӣ*, ки дар худ ҳамаи неъматҳоро дар бар мегиранд, ки онҳо ба гунаҳкори бечора дар ин тарафи осмон расиданашон мумкин аст. Денни мегӯяд: “Файз – сухани аввалин ва охирини Хушхабар мебошад; осоиштагӣ бошад – солимии комили рӯҳонист – ин амали комили Масеҳ дар рӯҳи одам аст”.¹ Ин баракатҳо аз ҷониби *Падари мо Худо ва Худованд Исои Масеҳ* мебароянд. *Падари мо Худо* сарчашма аст, *Худованд Исои Масеҳ* – дарё. Павлус, дудила нашуда, *Худованд Исои Масеҳро* паҳлуи Худо Падар мегузорад, зеро ки чун узви Ваҳдати Сегона *Масеҳ ба Падар* баробар аст.

B. Хизматгузорию тасалло дар укубатҳо (1,3–11)

1,3 Дар оятҳои аз 3 то 11 фириста барои *тасалло* дар байни укубатҳо ва андӯхҳо гирифтааш шукргузорию менамояд. Бе шак, хабарҳои неки аз Макдуния овардаи Титус боиси *тасалло* гардиданд. Баъд фириста нишон медиҳад, ки ҳам укубатҳо, ҳам тасаллои вай – ҳама чиз бо мурури замон барои масеҳиёне ки ба онҳо вай хизмат мекунад, ба некӣ мебошад. Вай *Худо ва Падари Худованди мо Исои Масеҳро* шукргузорию менамояд. Ин номи пурраи *Худо* дар Пай-

мони Навин мебошад. Ба \bar{U} дигар чун ба Худои Иброҳим, Худои Исҳоқ ва Худои Яъқуб мурочиат намекунад. Дар ин ҷо \bar{U} – *Худо ва Падари Худованди мо Исои Масеҳ аст*. Воқеан, ин ном он ҳақиқати бузургро дар назар дорад, ки Худованд Исо ҳам Худост, ҳам Одам аст. Худо – *Худои Худованди мо Исои Масеҳ аст*; дар ин ҷо муносибати \bar{U} бо *Исо*, Писари Одам дар назар дошта шудааст. Лекин дар айни ҳол Худо – *Падари Худованди мо Исои Масеҳ аст*, ва дар ин ҷо муносибатҳои \bar{U} бо Масеҳ, бо Писари Худо дар назар дошта шудаанд. Илова бар ин, Худо чун *Падари марҳамат ва Худои ҳар тасалло* тасвир карда мешавад. Тамоми меҳрубонӣ, тамоми тасалло маҳз аз \bar{U} мебароянд.

1,4 Дар ҳамаи андӯхҳои худ Павлус дар бораи ҳузури тасаллои Худо медонист. Дар ин ҷо вай яке аз сабабҳои зиёдро меоварад, чаро Худо вайро тасалло медод. \bar{U} инро барои он мекард, то ки Павлус, дар навбати худ, *андӯҳгинонро дар ҳар андӯҳашон тасалло дода* тавонад, *бо ҳамон тасалло ки Худо худи моро тасалло медиҳад*. Барои мо калимаи “тасалло” одатан тасалло дар вақти андӯхро мефаҳмонад. Лекин дар Паймони Навин ин калима маънои васеътарро дорад. Вай ба он дастгирӣ ва ба он рӯҳбаландкунӣ дахл дорад, ки онро мо дар дақиқаи зарурӣ аз одами наздик мегирем. Дар ин оят барои ҳамаи мо дарси амалӣ ҳаст. Тасалло ёфта, мо бояд дар хотир дошта бошем, ки мо бояд ин тасаллоро барои ба дигарон додан кӯшиш намоем. Мо набояд аз хонаи бемор ё аз хонаи мурда дурӣ ҷӯем, балки ба назди ҳар касе ки ба дастгирии мо мӯхтоҷ аст, давидан лозим аст. Моро барои он тасалло медиҳанд, ки мо на тасаллоёфтагон, балки тасаллодиҳандагон шавем.

1,5 Павлус дигаронро тасалло дода метавонад, зеро тасаллои *Масеҳ* ба уқубатҳои баҳри \bar{U} кашида баробаранд. *Уқубатҳои Масеҳ* дар ин ҷо уқубатҳои Начотдиҳандаро барои гирифтани гуноҳҳои мо ифода карда наметавонанд. Онҳо беназир буданд ва ҳеҷ як одам онҳоро бо \bar{U} бо ҳам дида наметавонад. Лекин масеҳиён аз сабаби умумияти худ бо Худованд Исо уқубат кашида

метавонанд ва уқубат мекашанд. Онҳо аз таънаҳо, радкунӣ, душманӣ, нафрат, хиёнат ва ғайра азоб мекашанд. Ҳамаи ин *уқубатҳои Масеҳ* номида шудаанд, зеро \bar{U} ҳамон чизро аз сар гузаронд, вақте ки дар замин буд ва то ба ҳол тоқат мекунад, вақте ки аъзоёни Бадани \bar{U} азоб мекашанд. Дар ҳар тангии мо \bar{U} дилсӯзӣ мекунад (ниг. Иш. 63,9). Вале маънии гуфтаи Павлус дар он аст, ки подош барои ҳамаи ин уқубатҳо бузург аст, – ин як қисм дар *тасаллои Масеҳ* аст ва ин *тасалло* ба дараҷаи фаровон кофист.

1,6 Фириста мидид, ки ҳам андӯҳи вай, ҳам тасаллои вай ба некӣ меоваранд. Ҳам ону ҳам дигарӣ бо салиб пок карда шудааст. Агар вай ғам меҳӯрд, ин ба *тасалло ва начоти* покон меовард – на ба начоти рӯҳи онҳо, балки ба қувват, ки он бо онҳо дар ҳама озмоишҳои онҳо мебошад. Ибрати саҳтиҳои таҳаммулкардаи Павлус қувват ва мардонагии онҳоро меафзояд ва ба андешае меоварад, ки агар Худо файзро барои *уқубат* ба вай дод, пас ба онҳо ҳам файз дода метавонад. Вақте ки Семюэл Рэзерфорд ошкор мекард, ки дар “таҳхонаи мусибатҳо” чуқур чойгир аст, ки ин бо вай бисёр руҳ медод, вай дар ҷустуҷӯи “майҳои беҳтарин”-и Худованд ба ҳар тараф нигоҳ карда сар мекард. Шояд, вай инро аз Павлус ёд гирифт, ки вай, зоҳиран, ҳамеша қобилияти аз байни ашқҳо дидани рангинкамнро дошт.

Тасаллои ёфтаи фириста кӯринтиёнро бо *тасалло* пур мекунад ва онҳоро ба таҳаммул намудани худӣ ҳамон таъкиботҳои рӯҳбаланд мекунад, ки вай аз сар гузаронд. Фақат онҳое ки аз озмоишҳои саҳт гузаштаанд, медонанд, ки ба дигарон, ба онҳое ки даъват шудаанд аз байни худӣ ҳамин гузаранд, суханони даркориро чӣ хел гӯянд. Модаре ки фарзанди ягонаашро гум кардааст, модари дигари аз ҳамин дарди рӯҳӣ андӯҳгинро беҳтар тасалло дода метавонад. Беҳтар аз ҳама онҳоеро тасалло медиҳад, ки маҳбубони худро гум кардаанд, шояд Падареро, ки Писари ягонаашро гум кардааст.

1,7 Фириста дар ин ҷо боварии қатъиро баён мекунад: Қӯринтиён чӣ хеле ки фаҳмиданд, ки баҳри Масеҳ азоб кашидан чист, ҳамон хел онҳо ёрии тасаллобахши Масеҳро

ҳам мефаҳманд. Барои масеҳиён фақат як худи *уқубатҳо* намеояд. Аз пайи онҳо ҳамеша *тасалло* Масеҳ меояд. Мо ба ин чӣ хеле ки Павлус боварӣ дошт, ҳамон хел боварӣ дошта метавонем.

“Библияи зинда”-и англисӣ оятҳои 3–7-ро чунин андаке тағйир медиҳад:

Худои мо чӣ гуна аҷоиб аст: Ҷ Падари Худованди мо Исои Масеҳ, сарчаишмаи ҳар гуна меҳрубонист, Ҷ Он, Касест, ки моро дар андӯҳ ва озмоишҳо чунон ҳайратангез тасалло медиҳад ва устувор мегардонад. Пас чаро Ҷ инро мекунад? То ки ҳангоме дигарон дар мусибатанд ва ба ҳамдариӣ ва дастгирии мо мӯҳтоҷанд, мо ба онҳо ҳам ёрӣ, ҳам тасалло, ки онро Худо ба мо дод, дода тавонем.

...Худо моро дар андӯҳ тасалло дод ва ин ҳам барои он ки ба шумо ёрӣ диҳад: то ба шумо дар мисоли мо нишон диҳад, ки Худо чӣ хел меҳрубонона шуморо тасалло медиҳад, ҳангоме ки аз худи ҳамон уқубатҳо гузаштанатон лозим меояд. Ҷ ба шумо қувва медиҳад, то ҳама чизро таҳаммул кунед.

1,8 Павлус дар бораи андӯҳ ва тасалло умуман сухан ронда, дар бораи он озмоишҳои вазнине ки ба наздикӣ аз сар гузаронд, аниқтар нақл мекунад. Вай намехоҳад, ки бародарони қӯринтӣ *оиди андӯҳе ки бо вай дар Осиё буд*, (*Осиё* дар ин ҷо на китъаи чаҳон, Осиёро, балки вилоятро дар қисми ғарбии Осиёи Хурди ҳозира мефаҳмонад) *беҳабар* бошанд. Лекин дар ин ҷо фиришта дар бораи кадом *андӯҳ* мегӯяд? Эҳтимол, ин ба бетартибҳои бо хатар алоқаманд дар Эфсӯс тааллуқ дорад (Аъм. 19,23–41). Баъзе тахмин менамоянд, ки сухан дар бораи бемории марговар меравад, вале дигарон чунин меҳисобанд, ки дар зери андӯҳ хабарҳои ғамгинкунанда аз Қӯринт дар назар дошта шудаанд. Хушбахтона, қимати ин порча ва ҳаловат аз хондани он ба доништани тафсилоти аниқ вобаста нест.

Лекин андӯҳ ба андозае чиддӣ ва чунон аз ҳад зиёд буд, ки *зиёда аз* пурбардоштии табиӣ муқаррарӣ Павлусро рӯҳафтада мекард, ки вай *ба зинда мондан* дигар умед надошт.

Филлипс ин оятро хеле хуб баён кард: “Дар он вақт мо комилан рӯҳафтада будем; гаронӣ нисбат ба он ки мо бардошта тавонем, зиёдтар буд; аслан, мо ба худ гуфтем, ки ин охир аст”.

1,9 Кайфияти фиришта ба андозае ғамгинона буд, ки вай худро ба *мамот* маҳкумшуда эҳсос мекард. Агар аз ӯ мепурсиданд, ки дар пеш вайро ҳаёт ё марг интизор аст, вай марг гуфта ҷавоб медод. Худо ба ғуломи Худ барои он то ба чунин ҳолати вазнин расиданро имкон дод, *то ки вай на ба худ, балки ба Худои эҳёкунандаи мурдагон* умед бандад. *Худои эҳёкунандаи мурдагон*, – ин, бешубҳа, парафрази ифодаи “Худои тавоно” мебошад. Он Касе ки мурдагонро зинда карда метавонад, – ягона умеди одами ба марг маҳкум кардашуда мебошад, ки фиришта худро чунин меҳисобид.

1,10 Дар аксари дастнависҳо Павлус дар бораи халосшавӣ дар се замон менависад: гузашта (*халос кард*), ҳозира (*халос мекунад*) ва оянда (*халос хоҳад кард*).² Агар бетартибҳо дар Эфсӯс дар назар дошта шуда бошанд, пас Павлус дар бораи он мегӯяд, ки онҳо чӣ хел банохост ба охир расиданд ва ӯ наҷот ёфт (Аъм. 20,1). Фирришта медонад, ки худи ҳамон Худо, ки вайро дар гузашта *халос кард*, вайро ҳар рӯз *халос карда* метавонад ва то он рӯзи бузурги охирин, ки вай, ниҳоят, аз ҳамаи мусибатҳо ва таъқиботи чаҳон озод мешавад, *халос хоҳад кард*.

1,11 Дар ин ҷо Павлус олиҳимматона тахмин менамояд, ки ҳангоме ӯ аз озмоишҳои вазнин мегузашт, масеҳиёни Қӯринт барои вай дуо мегуфтанд. Дар асл бошад бисёр масеҳиён ба фириштаи бузург бо назари танқид нигоҳ мекарданд ва ин ҳам ҳанӯз аниқ нест, ки оё онҳо умуман дар назди тахти файз ӯро ба ёд оварданд. Лекин вай тайёр аст шубҳаҳоро ба фоидаи онҳо ҳал намояд. Ифодаи “*бо шафоати касони бисёр ба мо атошуда*” ба халосшавии ба Павлус *атошуда* дахл дорад, ки он ба вай бо дуои *касони бисёр* ато шуда буд. Вай халосшавии худро натиҷаи бевоситаи *шафоати* покони меҳисобад. Вай мегӯяд, ки бисёр касон дуо мегуфтанд ва бинобар ин *бисёр касон* акнун

шукргузори карда метавонанд, зеро дуои онҳо шунида шуд.

В. Фаҳмонидани тағйири нақшаҳои

Павлус (1,12–2,17)

1,12 Павлус ҳис мекунад, ки ба дуои масеҳиён умед баста метавонад, зеро вай ҳамеша бо онҳо самимӣ буд. Вай бо самимият ва бовиҷдонии худ дар муносибат бо онҳо фаҳр карда метавонад, виҷдони вай бошад дар бораи он шаҳодат медиҳад, ки рафтораш *бо беайбӣ ва самимияти* писанди Худо тавсиф меёфт, яъне бо он софдили равшан, ки он аз Худо мебарояд. Вай то усулҳои одамони *ҷисмонӣ* паст намефаромад, *балки* дар назди ҳама рӯирост, бо он қувваи (*файзи*) худодод, ки сазовор нест, амал мекард. Қӯринтиён инро махсусан равшан бояд медиданд.

1,13 Кушодадилӣ ки дар гузашта ба вай дар муносибат бо қӯринтиён хос буд, дар ин мактуб ҳам намоён аст. Ва *ӯ* маҳз ҳамон чизеро, ки дар назар дорад, ҳамонро *менависад*. Онҳо ба хондани байни сатрҳо эҳтиёҷ надоранд. Маъно дар рӯй хобидааст, оддӣ ва возеҳ. Ин *маҳз ҳамон* чиз, ки онҳо *мехонанд ё мефаҳманд* ва *ӯ* умедвор аст, ки онҳо баъд аз ин ҳам ва ҳатто *то ба охир*, яъне то даме ки онҳо зиндаанд, *хоҳанд фаҳмид*.

1,14 Чамоат дар Қӯринт Павлусро *қисман* эътироф мекард, яъне вайро баъзе масеҳиён, лекин на ҳама, эътироф мекарданд. Онҳое ки ба вай содиқ буданд, мефаҳмиданд, ки онҳо бо вай фаҳр хоҳанд кард, ва вай бо онҳо *дар рӯзи Масеҳи Худованди мо Исо* фаҳр хоҳад кард. *Рӯзи Худованд Исо* – ин қаблан чашидани Курсии Доварии Масеҳ аст, ки он вақт хизматгузори наҷотёфтагон тақдир карда мешавад ва мукофотида мешавад. Ҳангоме ки Павлус ба оянда ба ин доварӣ нигоҳ мекард, вай якзайл рӯи онҳоеро медид, ки онҳо ба василаи хизматгузори вай наҷот ёфтанд. Онҳо хурсандии вай, авҷи аълои шодии пурҷӯшу хурӯши вай хоҳанд буд ва онҳо, дар навбати худ, аз он шод хоҳанд шуд, ки вай дар дасти Худо аслиҳа буд ва онҳоро ба Масеҳ овард.

1,15 Ифодаи “*бо ҳамин эътимод*” чунин маъно дорад: “*бо эътимоди он ки онҳо ба вай чун ба фиристаи ҳақиқии Исои Масеҳ шодӣ мекарданд, ба он ки самимияти вай бегумон аст*”. Вай ба назди онҳо бо эътимод ба боварӣ, эҳтиром ва муҳаббати онҳо *омадан* мехост. Вай пеш аз он ки ба Макдуния равона шавад, *ният дошт* ба назди онҳо *биёяд* ва баъд боз як маротиба, дар вақти аз Макдуния баргаштан. Ба ҳамин тариқ, онҳо *дубора файз* меёфтанд ба маънои ду ташриф ба ҷои як ташриф.

1,16 “*Файзи дуҷумбора*” дар ояти 16 шарҳ дода мешавад. Чӣ тавре ки пеш гуфта шуда буд, нақша аз он иборат буд, ки Павлус Эфсӯсро тарк карда, аз Охоя мегузарад, ки Қӯринт дар он ҷо ҷойгир аст, сипас ба шимол, ба *Мақдуния*, равона мешавад. Вай умед дошт, ки масеҳиёни қӯринтӣ ба вай дар роҳ *ба Яҳудо* ёрӣ медиҳанд – бо меҳмоннавозӣ ва дуоҳо, лекин на бо пул, зеро баъдтар вай дар бораи қарори худ оиди аз онҳо пул нагирифтани сухан меронад (11,7–10).

1,17 Нақшаи ибтидоии Павлус ҳамин хел ҷомаи амал напӯшид. Аз Эфсӯс вай ба Трӯос равона шуд, Титусро наёфта, аз паҳлуи Қӯринт гузашта, рост ба Макдуния рафт. Бинобар ин вай дар ин ҷо мепурсад: “*Чунин ният дошта истода, оё бемулоҳиза рафтор кардам?*” Шояд тӯҳматчиён дар бораи вай маҳз чунин мегуфтанд. “*Павлуси беэътимод, ноустувор! Вай як чиз мегӯяд, лекин чизи дигарро мекунад! Оё чунин одам фиристаи ҳақиқӣ буда метавонад?*” Фириста қӯринтиёнро мепурсад, ки оё вай дар ҳақиқат беэътимод аст. Вақте ки вай ягон иқдом мекунад, оё вай онро *ба ҳасби ҷисм* мекунад, ба тавре ки натиҷа ҳозир *оре* мешавад, баъд аз як дақиқа бошад *не* мешавад? Оё вай танҳо бо мулоҳизаи роҳатнокӣ ва манфиат амал мекард? Филлипс рӯҳияи ин оятро дар парафрази худ ошкор намуд: “*Агар ба мо лозим омада бошад, ки ин нақшаро тағйир диҳем, оё ин маънои ноустувории моро дорад? Шумо дар ҳақиқат андеша доред, ки нақшаҳо кашида истода, “оре” гуфта, “не” андешида, ман маккорӣ мекунам?*”

1,18 Чунин менамояд, ки Павлус аз *сухани* худ оиди нақшаҳои сафар ба мавъиза

мегузарад. Эҳтимол, танкидкунандагони вай меғуфтанд, ки агар ба сухани вай дар сӯхбати оддӣ бовар кардан мумкин набошад, пас махсусан ба мавъизаи вай бовар кардан мумкин нест.

1,19 Павлус исбот менамояд, ки аъмоли вай ба боварӣ нолоиқ набуданд, зеро ки Начотдиҳанда, ки Ҷро вай мавъиза мекунад – илоҳист ва тағйир наёфтааст, дар Ҷ ноустуворӣ ва тағйирёбандагӣ нест. Вақте ки Павлус бори аввал ба Қӯринт якҷоя бо Силвонус (Сило) ва Тимотиус (Аъм. 18,5) ташриф овард, онҳо Писари Худоро, ки сазовори боварист, мавъиза мекарданд. “Хабар тағйирёбанда набуд, зеро ки ба Писари Худо дахл дошт, ки Ҷ дудила намешавад”. Павлус бо он асос нишон медиҳад, ки ҳеч кас аз мавъизакунандагони Худованд Исо дар Рӯх ин тавр рафтор карда наметавонист, чӣ хеле ки дар бораи вай айбдоркунандагон меғуфтанд. Денни меғӯяд: “Далели дар ин ҷо овардаи Павлусро риёкор истифода бурда метавонист, лекин ҳеч як мунаққид ҳеч гоҳ вайро ихтироъ намекард”. Ба суханони худ ноустувор буда истода, вай чӣ хел Худои содиқро мавъиза карда метавонист?

1,20 Ҳамаи ваъдаҳои Худо – аҳамият надорад, онҳо чандтоанд – дар Масеҳ иҷро мешаванд. Ҳамаи онҳое ки дар Ҷ иҷроиши ваъдаҳои Худоро меёбад, ба ин “омин”-и худро илова мекунанд:

Мо дар Навиштаҳои Поки худ ваъдаро мехонем, мо ба боло ба Худо нигоҳ мекунем ва Худо меғӯяд: “Ҳамаи ин дар шумо ба василаи Масеҳ буда метавонад”. Ба Масеҳ бовар карда, мо ба Худо “омин” меғӯем. Худо ба василаи Масеҳ меғӯяд ва мо ба Масеҳ бовар мекунем; Масеҳ дасти худро ба поён дароз мекунад, бовар бошад ба боло паҳн мешавад ва ҳар кадом ваъдаи Худо дар Исои Масеҳ иҷро мешавад. Дар Ҷ ва ба василаи Ҷ мо онҳоро ба худ меғирем ва меғӯем: “Оре, Худовандо, ман ба Ту бовар мекунам”. Ва ин “оре” бо бовар тавлид ёфтааст.³

Ҳамаи ин барои ҷалали Худо, ба воситаи мо. Денни менависад: “Худо ҷалол меёбад, ҳангоме ки рӯҳи одамонро фаҳмиши он мунаввар месозад, ки Ҷ ба онҳо неъматеро, ки аз умеди аз ҳама бештарини онҳо зиёд

аст, ваъда кард ва ҳангоме ки аён аст, ки ин неъмат дар Писари Ҷ устувор ва боэҳтимод нигоҳ дошта мешавад”.

Се калима – *ба воситаи мо* – ба қӯринтиён хотиррасон мекунанд, ки маҳз ба воситаи мавъизаи одамони ба Силвонус, Тимотиус ва Павлус монанд онҳо умуман ба ваъдаи Худо дар Масеҳ ҳуқуқ ба даст оварданд. Агар фириста фиребгар буд, ки дар он душманон вайро гунаҳкор мекарданд, пас оё буда метавонад, ки Худо фиребгар ва дурӯғгӯйро истифода бурда чунин натиҷаҳои ҳайратангезро ба даст овард? Албатта, не.

1,21 Дертар Павлус нишон медиҳад, ки ҳам қӯринтиён ва худи вай ҳам дар як банди ҳаётӣ баста шудаанд. Худо онҳоро дар бовар мустаҳкам намуд, дар Масеҳ бо хизматгузорию сухани илоҳӣ устувор гардонд. Ҷ онҳоро бо Рӯх *тадҳин намуда*, ба онҳо ҳуқуқ ва қувва дод ва омӯзонд.

1,22 Ҷ онҳоро ҳам мӯҳр зад ва гарави Рӯхро дар дилҳои онҳо андохт. Дар ин ҷо боз оиди ду тарафи хизматгузорию Рӯҳи Пок гуфта мешавад. Мӯҳр – гарави моликият ва таъмини амният мебошад. Рӯҳи дар масеҳӣ сокинбуда аломати он аст, ки масеҳӣ акнун ба Худо тааллуқ дорад ва ӯ дар амнияти абадист. Мӯҳр, албатта, ноаён аст. Мардум дар бораи он ки мо масеҳием, на аз рӯи ягон хел нишона дар сари синаи мо, балки фақат аз рӯи шаҳодати зиндагии пур аз Рӯҳ мефаҳманд. Худо гарави Рӯхро дар дилҳои онҳо андохт – гарави он ки аз пайи ин тамоми мерос меояд. Ҳангоме ки Худо одамро начот медиҳад, Ҷ ба вай Рӯҳи Покро медиҳад, то ки Ҷ дар вай сокин бошад. Чуноне ки одам Рӯхро қабул менамояд, ҳамин тавр низ вай вориси пурраи Худо мегардад. Худи ҳамон неъматҳое ки Рӯҳи Пок ба мо дар зиндагии имрӯзаамон медиҳад, дар рӯзи оянда қомилан аз онҳо мебардоранд.

1,23 Аз ояти 23 то боби 2,4 Павлус ба айбдоркунӣ дар нопадории бармегардад, ва рӯирост мефаҳмонад, ки чаро Қӯринтро (бар хилофи нияташ) зиёрат накард. Азбаски ягон одам сабабҳои ҳақиқии дохилии равонакунандаи рафтори Павлусро доништа наметавонист, вай Худоро ба шохидии ин факт

даъват менамояд. Агар фириста *Қӯринтро* дар вақти нияткардааш зиёрат мекард, лозим меомад дар вазъияти дар он ҷо ба амал омада хеле саҳт амал кунад. Ба *ӯ* лозим меомад ба покон барои дар ҷамоати худ бепарвоёна ба гуноҳ тоқат карданашон шахсан танбех диҳад. Онҳоро маҳз аз ранҷиш ва ғам *амон дода*, Павлус сафари худро ба *Қӯринт* мавкуф гузошт.

1,24 Вале, инро гуфта, фириста Павлус намехоҳад, то ягон кас чунин ҳисобад, ки вай бо қӯринтиён чун диктатор рафтор менамояд. Бинобар ин вай илова мекунад: “*На ба он сабаб ки гӯё мо бар имони шумо ҳукмфармо мешуда бошем; балки мо ба шодмонии шумо мадад мерасонем, зеро ки шумо ба василаи имон устувор ҳастед*”. Гап дар он нест, ки фириста *бар имони* масеҳии онҳо ҳукмфармо шудан мехост. Вай намехост, ки онҳо *ӯро* мустабид ҳисобанд. Не, вай ва ҳамкоронаш танҳо *ба шодии* онҳо мадад расониданд, яъне вай фақат он чизро кардан мехост, ки ба онҳо дар роҳи масеҳӣ ёрӣ меод ва ба ҳамин тариқ ба шодии онҳо зам мешуд.

Қисми охири ояти 24-ро чун “зеро шумо *дар* имон устуворед” хондан мумкин аст. Ин онро мефаҳмонад, зарурияти ислоҳ кардани бовари онҳо набуд, зеро ки дар ин соҳа онҳо ба қадри кофӣ устувор буданд. Павлус аз ислоҳи дониши таълимотии онҳо дида бештар рафтори таҷрибавии онҳоро дар калисо ислоҳ кардан мехост.

2,1 Ин оят – давоми ду ояти охири боби 1 аст. Павлус баъдан мефаҳмонад, ки сабаби ба Қӯринт нарафтаниш (бар хилофи нияташ) он аст, ки вай ба онҳо *ғаму гуссаеро*, ки сарзаниши вай ноғузир боиси он мешуд, расондан намехост. Суханони: “...*ман дар дили худ қарор додам, ки назди шумо боз бо ғаму гусса наоям*”, зоҳиран, тахмин менамоянд, ки пас аз ташрифи аввалини худ, ки дар Аъмол 18,1-17 тасвир ёфтааст, вай ба назди онҳо омада ғаму дард оварда буд. Эҳтимол, дар 2Қӯринтиён 12,14 ва 13,1 низ сухан дар бораи ҳамин ташриф меравад.

2,2 Агар фириста ба Қӯринт омада, бо ягон чиз шахсан масеҳиёро маломат мекард, вай, албатта, онҳоро ғамгин мекард. Дар ин ҳолат худи вай ҳам ғамгин мешуд,

зеро интизори он буд, ки маҳз ҳамин одамон *ӯро* шод мегардонанд. Чӣ хеле ки Райри мегӯяд: “Агар ман шуморо азият диҳам, кӣ мемонад, ки маро шод гардонад, ба ғайр аз ғамгиншудагон? Дар ин ҳеҷ гуна тасалло нахоҳад буд”.

2,3 Ба ҷои он ки бо ташрифи худаш ин ранҷиши дутарафаро ба вучуд орад, фириста Павлус қарор дод мактуб нависад. Вай умед дошт, ки Нома натиҷаи дилхоҳ меоварад: қӯринтиён бародари гуноҳкардари ҷазо мемиҳанд ва ташрифи ояндаи Павлус бо муносибатҳои шиддатнок бо ин одамони ба вай хеле азиз тира нахоҳад шуд.

Оё мактубе ки дар қисми якуми ояти 3 сухан дар бораи он меравад, Номаи аввал ба Қӯринтиён аст, ё ин ягон мактубест, ки ҳозир мавҷуд нест? Аксарият чунин меҳисобанд, ки ин Номаи аввал ба Қӯринтиён буда наметавонад, зеро ки, мувофиқи ояти 4, вай аз андӯҳи бузург ва дилтангӣ бо ашқҳои зиёд навишта шуда буд. Муҳаққиқони дигар тахмин мекунанд, ки ин тасвир ба Номаи аввал ба Қӯринтиён хеле хуб мутобиқат менамояд. Эҳтимол, Павлус ба Қӯринт мактуби саҳтгирона навишт, ки он то ба мо нарасидааст. Аниқтараш, вай онро пас аз ташрифи ғамангез навишт (2Қӯр. 2,1), Титус бошад бурда расонид. Дар бораи чунин мактуб дар 2,4.9; 7,8.12 сухан рафта метавонад.

Новобаста ба он ки кадом нуқтаи назар дуруст аст, маънои ояти 3 чунин мебошад: Павлус ба онҳо барои он маҳз чунин навишт, ки дар вақти ташриф ба вай лозим наояд, то аз *ғами* онҳое ки бояд ба вай *шодӣ* диҳанд, азият кашад. Вай ба он мӯътақид буд, ки он чи ба вай *шодӣ* меоварад, онҳоро ҳам хурсанд мекунад. Дар матн ин онро ифода мекунад, ки ҳалли худотарсонаи масъалаи ҷазои интизомӣ ба шодмонии дутарафа меоварад.

2,4 Дар ин оят мо ба қабри дили шубони бузурги рӯҳонӣ назар афканда метавонем. Ба Павлус аз он хеле аламовар буд, ки чамъомади қӯринтиён бо гуноҳ муросо мекард. Ин боиси *андӯҳи бисёр ва дилтангии* вай мешуд ва *ашки сӯзони* ғам аз рухсораҳояш мешорид. Зоҳиран, гуноҳ дар калисои Қӯ-

ринт аз худи қӯринтиён дида бештар фиристаро ба ташвиш меовард. Онҳо ин мактубро бояд на чун кӯшиши ба ҳиссиёти онҳо саҳт расидан, балки чун исботи *муҳаббати* вай ба онҳо мефаҳмиданд. Вай умед дошт, ки, агар вай ба онҳо нависад, ба онҳо барои ислоҳи вазъият вақт кифоят мекунад, пас ташрифи ояндаи вай хурсанди-овар мешавад. “Таънаҳои дӯст самимист” (Мас. 27,6). Мо набояд ба ғазаб оем, агар ба мо парҳезгорона маслиҳат медиҳанд ё моро огоҳӣ медиҳанд. Мо бояд фаҳмем, ки он касе ки инро мекунад, нисбати мо бетараф нест. Танбеҳи ҳақро чунон бояд қабул кард, ки гӯё вай аз Худо мебарояд ва барои он шукргузор бояд буд.

2,5 Дар оятҳои аз 5 то 11 фириста дар бораи ҳодисае ки ин мушқилотро ба вучуд овардааст, рӯйроштар сухан меронад. Таваҷҷӯҳ намоед, вай чӣ гуна меҳрубонӣ ва эҳтироми масеҳӣ зоҳир менамояд. Вай ягон маротиба гуноҳ ва ё гунаҳкорро номбар намекунад. Ифодаи “агар касе ғамгин карда бошад” ба одаме ки бо ҳешовандони наздик мучомиат кардааст (1Қӯр. 5,1), ё ба ягон каси дигаре ки дар ҷамоат мушқилот ба амал овардааст, дахл дошта метавонад. Мо тахмин менамоем, ки ин ба аввалӣ дахл дорад. Павлус ин таҳқиқро шахсан аз онҳо худ намеҳисобид. Ин ба дараҷае *ҳамаи* масеҳиёнро *ғамгин кард*.

2,6 Масеҳиёни қӯринтӣ ба ҷазо додани гунаҳкор розӣ шуданд. Аз афташ, онҳо вайро аз Калисо бадар ронданд. Ин ба он оварда расонд, ки гунаҳкор самимона тавба кард ва дар Худованд барқарор карда шуд. Дар ин ҷо Павлус ба қӯринтиён мегӯяд, ки барои ин одам *ҷазо басанда аст*. Онро бе зарурат давом додан лозим нест. Дар қисми охири оят мо ифодаи “аз касони бисёр”-ро меёбем. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки “бисёр касон” – ин аксарият мебошад. Дигарон тахмин мекунанд, ки ин *ҳамаи* аъзоёни калисоро, ба истиснои як худи ҷазодида, дар назар дорад. Ин охириҳо инкор мекунанд, ки овози аксарият дар ҳалли масъалаҳои калисоӣ басанда аст. Онҳо мегӯянд, ки дар он ҷое ки Рӯҳи Пок амал мекунад, қарорҳо яқдилона бояд бошанд.

2,7–8 Акнун, вақте ки ин одам пурра тавба кард, қӯринтиён бояд *ӯро афв намоянд* ва ба мушоракати худ аз нав қабул намуда ба дастгирӣ кардан кӯшиш намоянд. Агар онҳо инро накунанд, хатаре ҳаст, ки вай *ба ғуссаи аз ҳад зиёд фуру* хоҳад рафт, яъне вай, ба ҳақиқат будани бахшиш бовар накарда, ноумед шуда, метавонад дар ноумедӣ ва ғуссаи доимӣ зиндагӣ кунад.

Қӯринтиён бояд *ба ӯ муҳаббат* зоҳир намоянд ва васеъ оғӯш кушода, *ӯро бо хурсандӣ* ва некӣ аз нав қабул кунанд.

2,9 Павлус Номаи аввал ба Қӯринтиёнро менавишт, то ки покнро санҷад. Ин ба онҳо имконият медод, то нишон диҳанд, ки оё онҳо дар ҳақиқат ба сухани ба василаи фириста Павлус фиристодашуда *фармонбардор* ҳастанд. Вай ба онҳо пешниҳод намуд, ки ин одамро аз робитаи Калисо хорич кунанд. Онҳо маҳз чунин рафтор намуданд ва бо ин нишон доданд, ки дар ҳақиқат *фармонбардоранд*. Ҳозир Павлус мехоҳад, то ки онҳо иқдоми зеринро кунанд – ин одамро аз нав қабул намоянд.

2,10 Филлипс ояти 10-ро чунин дигар хел карда баён мекунад: “Агар шумо одами муайянро афв намоед, мӯътақид бошед, ки ман ҳам *ӯро афв менамоем*. Дар он ҷо ман шахсан вайро афв карда метавонам, ман *ӯро чун дар назди Масеҳ афв менамоем*”. Павлус мехоҳад, то ки покн донанд: агар онҳо гунаҳкори тавбакардари афв намоянд, вай бо онҳо ҳамфикр аст. Агар Павлус бояд вайро дар чизе афв намояд, вай *ӯро ба хотири қӯринтиён* ва *ба ҳузури Масеҳ афв менамояд*.

Таваҷҷӯҳе ки дар ин мактуб ба ҷазои калисо чудо карда шудааст, аҳамиятнокии онро нишон медиҳад. Ва ба ҳар ҳол калисоҳои зиёди инҷилӣ имрӯз ба ин масъала безътиной мекунанд. Ана боз як мисоли он, ки мо метавонем илҳомии илоҳӣ доштани Навиштаҷотро эътироф намоем ва дар айни ҳол аз итоат кардан ба он рӯ гардонем, вақте ки ин ба мо маъкул нест.

2,11 Дар вақти зарурат ба кор набурдани ҷазо ба ҷамоат ҳамон қадар хавфнок аст, чуноне ки афв накардан ҳангоме ки одам самимона тавба кард. *Шайтон* бо қасдҳои хилагаронаи худ ба чунин вазъият ҳамеша

тайёр аст мудохила намояд. Дар ходисаи аввал вай обрӯи ҷамоатро бо он гуноҳе ки бо он вай муросо мекунад, мерезонад, дар дуввумаш бошад, тавбакунандаро, агар ўро ҷамоат барқарор накунад, ба ғуссаи аз хад зиёд ғӯтавар мекунад. Агар шайтон бо бад-ахлоқӣ нест карда натавонад, вай мекӯшад инро бо ғуссаи беандозае кунад, ки аз пайи тавба меояд.

Ифодаи “аз дасисаҳои вай беҳабар нестем”-ро шарҳ дода, Ҷ. Сидлоу Бакстер кайд мекунад:

Шайтон ҳамаи намудҳои ҳилаву найрангро истифода мебарад, то ки ҷонҳоро аз ҳақиқат рӯ гардонад: галберро, то ки онҳоро “галбер кунад” (Луқ. 22,31); “дасисаҳо”-ро, то ин ки бо макру ҳила фиреб диҳад (ба монанди матни мо); “алафҳои бегона”-ро, то ки паҳи кунад (Мат. 13,22); ҳилаю найрангро, барои фитна андохтан (Эфс. 6,11); наъраи шерро, барои тарсонидан (1Пет. 5,8); симои фариштаро, барои фиреб додан (2Кӯр. 11,14) ва тӯрҳоро, барои дастгир кардани онҳо (2Тим. 2,26).⁴

2,12 Павлус дар ояти 4 шарҳ дода буд, ки чаро вай нақшаҳои худро тағйир дод. Дар ин ҷо вай ба ҳамин масъала бармегардад. Вай ба Кӯринт нарафт, ва дар ин бора аз ибтидо эълон намуд. Дар оятҳои пешина гуфта шудааст, ки вай ба Кӯринт наомад, то ки аз ташриф бо танбеҳҳои саҳт халос шавад. Дар оятҳои 12–17 Павлус нақл мекунад, ки дар ин лаҳзаи муҳими хизматгузории ў бо вай маҳз ҷӣ ба вуқӯъ омад. Ҷӣ хеле ки пеш гуфта шуда буд, Павлус Эфсӯсро тарк карда, ба Трӯос ба умеде раҳсипор гардид, ки дар он ҷо Титусро вомехӯрад ва аз Кӯринт навигариҳоро мегирад. Вақте ки вай ба Трӯос расид, Худованд дар назди ў як дарвозаи мӯъҷизанокро кушода, имконияти башорат додан аз Масеҳро дод.

2,13 Ба ин имконияти қиматбаҳо нигоҳ накарда, рӯҳи Павлус ноором буд. Титус, ки вай барои вохӯрдан бо ў мерафт, дар он ҷо набуд. Бори гарони калисои Кӯринт дар дили фиришта вазнин мехобид. Оё вай бояд дар Трӯос монад ва Хушҳабари Масеҳро мавъиза намояд? Ё ба пеш, ба Мақдуния равад? Вай қарор дод ба Мақдуния равад. Аҷиб,

кӯринтиён ба ин суханон ҷӣ гуна эътино карданд. Оё онҳо фаҳмиданд – шояд бо заррае шарм, – ки маҳз рафтори онҳо фиристаро ноором кард, маҳз ҳамин чиз ба он оварда расонд, ки вай имконияти аҷибӣ башорат доданро бояд рад мекард, баҳри он ки дар бораи беҳбудии рӯҳонии онҳо фаҳмад?

2,14 Павлус мағлуб нашуда буд. Ба ҳар ҷое ки вай дар хизматгузории Масеҳ мерафт, ғалаба ҳамроҳи ў буд. Ва бинобар ин вай сипосгузории худро баён менамояд: “Аммо Худоро шукр, ки Ў ҳамеша ба мо дар Масеҳ зафар мебахшад”. А. Т. Робертсон мегӯяд:

Павлус бе ягон сухани шарҳдиҳанда аз ботлоқи яъс берун мебарояд ва ба қуллаҳои шодмонӣ тез равона мешавад. Вай чун уқоб, бо нафрати мағрурона ба водиҳои дар поён хобида, дар осмон мепарад.⁵

Павлус дар ин ҷо аз маросимҳои тантананоки музаффариятҳои фотехони Рум намуна мегирад. Баъд аз ғалабаи пуршукӯҳ ба хона баргашта, онҳо аз кӯчаҳои пойтахт асирони худро мебарданд. Аз ду тараф бухурдонро бо бухур бардошта мебарданд ва нақҳат бо худ тамоми гирду атрофро фаро мегирифт. Павлус Худовандро тасвир менамояд, ки чун фотех аз Трӯос ба Мақдуния мебарояд ва фиристаро дар аҳли рикоби Худ мебарад. Ба ҳар кучое ки Худованд ба воситаи хизматгузориҳои Худ равад, Ў дар ҳама ҷо ғалаба мекунад. Нақҳати дониши Масеҳ ба василаи фиришта дар ҳама ҷо паҳн карда мешавад. Ф. Б. Мейер менависад:

Ба ҳар ҷое ки онҳо раванд, дар ҳама ҷо одамон Исоро беҳтар мешинохтанд, зебоии шахсияти Худованд равшантар мегардид. Одамон нақҳати нозуки дар ҳаво паҳнгардтаро эҳсос мекарданд ва он онҳоро ба Одам аз Носира ҷалб мекард.⁶

Ба ҳамин тарик, Павлус ҳис мекунад, ки на вай дар ҷанг бо шайтон мағлуб шуд, балки Худованд ғалаба ба даст овард ва Павлус онро бо ҳам мебинад.

2,15 Дар намоишҳои зафар, ки дар бораи он Павлус мегӯяд, нақҳати бухур барои ғолибон ғалабаи бошукӯҳро ифода мекард, лекин ба асирон дар бораи тақдири онҳо мегуфт. Ба ҳамин тарик, фиришта мегӯяд, ки мавъизаи Хушҳабар натиҷаи дутарафа дорад.

Барои *начотёбандагон* вай як чизро, ва барои *нобудшавандагон* чизи тамоман дигарро ифода мекунад. Барои онҳое ки Хушхабарро қабул мекунад, вай гарави ояндаи пуршукӯх мегардад; барои дигарон – ин нишонаи ҳалокат аст. Лекин *Худо* дар ҳар ҳолат ҷалол дода мешавад, зеро ин барои \bar{V} – нақҳати файз дар як ҳолат ва нақҳати адолат дар дигар ҳолат аст. Инро Ф. Б. Мейер хуб ифода кард:

*Вақте ба мо мегӯянд, ки барои Худо мо бӯйи муаттари Масеҳ буда метавонем, ин бояд дар назар дошта бошад, ки мо чунин зиндагонӣ карда метавонем, ки ба Худо дар бораи Исо дар роҳи марғи \bar{V} ёдовар мешавем. Ин монанди он аст, ки гӯянд: вақте Худо ба мо ҳар рӯз нигоҳ мекунад, \bar{V} бояд дар мо Исоро бинад; ҳаёти мо бояд (ба таври инсонӣ гуфта) ба \bar{V} он ҳаёти пурбаракатеро ёдрас кунад, ки ба хошири ин бӯйи муаттар ба Худо қурбонӣ оварда шудааст.*⁷

2,16 Барои *начотёбандагон* масеҳиён – нақҳати ҳаёт ҳастанд, ки ҳаёт меоварад, барои *нобудшавандагон* – нақҳати мамот аст, ки мамот меоварад. Мо он чизе ҳастем, ки Филлипс “нақҳати рӯҳафзои худи ҳаёт” меномад, ва он ба бовардорон ҳаёт меоварад; лекин барои онҳое, ки бовар кардан намехоҳанд, мо “нақҳати марговари ҳалокат” мебошем. Ин натиҷаи дутарафа бо ҳодисае дар Паймони Кухан хеле хуб нишон дода шудааст. Вақте фалиштиён сандуки Худоро гирифтанд, вай ба онҳо, ҳамаи он вақте ки вай дар дасти онҳо буд, марғ ва вайронӣ меовард (1Подш. 5). Лекин вақте ки онро баргашта доданд ва дар хонаи Убайд-Адӯм гузоштанд, ин ба вай ва хонаи вай баракат ва пешрафт овард (2Подш. 6,11). Дар бораи ҷавобгарии бузурги мавъиза кардани хабаре ки чунин оқибатҳои дурраванда дорад, андеша ронда, Павлус хитоб менамояд: “*Ва кист, ки ба ин лоиқ бошад?*”

2,17 Алоқаи байни оятҳои 17 ва 16 беҳтар намоён мешавад, агар дар байни онҳо ҷонишини “мо” гузошта шавад. “Кист, ки ба ин лоиқ бошад? – Мо, зеро мо *Каломи Худоро харидуфурӯш намекунем...*” (Лекин, ба ҳар ҳол, ин изҳоротро аз 3,5 чудо накарда дида баромадан лозим аст, ки дар он ҷо

Павлус мегӯяд, ки тамоми лаёқати вай аз Худост.) “*Бисёр касон*”⁸ ба муаллимоне дахл дорад, ки ба барқароршавии дини яҳудӣ майл доштанд ва мекӯшиданд, то кӯринтиён аз фириста рӯ гардонанд. Инҳо ҷи гуна одамон буданд? Павлус мегӯяд, ки онҳо *Каломи Худоро* мояи тичорат ва ҳаннотӣ кардаанд, ё онро нуқсондор мекарданд. Онҳоро майлҳои тамаъкорона водор мекарданд. Онҳо мекӯшиданд хизматгузорию ба касби фоиданок табдил диҳанд. Худи ҳамон калимае ки он дар ин ҷо “харидуфурӯш” тарҷума шудааст, нисбати онҳое кор фармуда мешуд, ки шаробро барои фурӯш одатан об ҳамроҳ карда вайрон мекарданд. Ин муаллимони козиб низ ҳамин тавр мекӯшиданд Сухани Худоро бо таълимоти шахсии худ омехта кунанд. Онҳо мекӯшиданд, масалан, қонун ва файзро омехта кунанд.

Павлус аз он шахсоне набуд, ки Сухани Худоро омехта мекунад, ё бо он ҳаннотӣ мекунад. Аниқтараш, вай хизматгузории худро бо чор ифодаи пурмаъно тасвир карда метавонист. Аввалан, аз *самими қалб*, ки маънои “кушоду равшан”-ро дорад. Хизматгузории вай бовичдонона буд. Бо вай ҳеҷ гуна фиреб, ҳеҷ гуна ҳила алоқа надошт. Ҳамааш кушоду равшан буд. Робертсон маънои ин ифодаро бо зарофат мефаҳмонад: “*Меваҳои Павлус дар зер ҳам ба монанди боло хуб буданд*”.⁹

Сониян, Павлус мегӯяд, ки хизматгузории вай – аз *ҷониби Худост*. Ба ибораи дигар, ҳамаи он ҷи вай мегуфт, аз *Худо* бармеомад. Хабарӣ \bar{u} аз *Худо* бармеомад ва вай аз *Худо* барои эълони он қувват мегирифт. Сеюм, вай илова мекунад: *ба ҳузури Худо*. Ин онро мефаҳмонад, ки дар хизматгузории худ ба Худованд фириста дарк мекард, ки *Худо* ҳамеша ба вай аз боло нигоҳ мекунад. Вай ҳақиқатан дар назди *Худо* ҷавобгарӣ ҳис мекард ва мефаҳмид, ки аз нигоҳи *Худо* ҳеҷ чиз пинҳон намест. Ва чорум, вай хулоса мекунад: *дар Масеҳ мавъиза менамоем*. Ин онро мефаҳмонад, ки вай ба исми *Масеҳ*, бо қудрати *Масеҳ*, чун намояндаи *Масеҳ* мегуфт.

Г. Тавсияномаи Павлус барои хизматгузори (3,1–5)

3,1 Дар қисми охири ояти 17-уми боби пешина фириста дар чор ифодаи гуногун хизматгузори худро тасвир намуд. Вай мефаҳмид, ки барои баъзеҳо, махсусан барои мунаққидони вай, ин суханон чун худситоӣ садо дода метавонанд. Бинобар ин вай боби 3-ро бо савол шуруъ менамояд: “Наход ки мо боз худро муаррифӣ намоем?”, ё “Наход ки мо боз худро таърифу таҳсин намоем?” Ин “боз” он маъноро надорад, ки вай аллакай худро таъриф намуда буд. Аниқтараш, вай дар назар дорад, ки ўро дар ин айбдор мекарданд ва ҳозир вай интизори он аст, ки ин айбномаро бар зидди ў аз нав такрор мекунад.

Наход ки мо, мисли баъзе касон, ба номаҳои муаррифӣ ба шумо ё аз шумо эҳтиёҷ дошта бошем? Баъзе касон, ки дар бораи онҳо Павлус сухан меронад, муаллимони козиб аз 2,17 мебошанд. Онҳо ба Қӯринт бо номаҳои муаррифӣ, ё тавсияномаҳо, эҳтимол, аз Уршалим омаданд. Шояд, аз Қӯринт рафта истода, онҳо бо худ аз ҷамоати маҳаллӣ номаҳои муаррифӣ гирифта мебуданд. Дар Калисои ибтидоӣ масеҳиёне ки аз як ҷо ба ҷои дигар сафар мекарданд, тавсияномаҳоро истифода мебуданд. Фириста дар ин оят асло чунин таҷрибаро безътибор кардан намехоҳад. Ба ҷои ин вай хеле мулоимона тасдиқ менамояд: ягона чизи ин муаллимони козибро мақбулкунанда, – номаҳои гирифта мегаштаи онҳост! Онҳо ҳеч гуна тавсияи дигар пешниҳод карда наметавонианд.

3,2 Муаллимони яҳудият, ки ба Қӯринт омада буданд, масъалаи эътибори фириста будани Павлусро мебардоштанд. Онҳо хизматгузори ҳақиқии Масеҳ будани вайро инкор мекарданд. Эҳтимол, онҳо чунин шубҳаҳоро дар байни қӯринтиён барои он паҳн мекарданд, то ки бори дигар онҳо аз фириста Павлус тавсиянома талаб намоянд. Вай аллакай аз онҳо пурсида буд, оё ба ў чунин нома лозим аст? Магар ба Қӯринт вай наомада буд, вақте ки онҳо бутпараст буданд? Магар вай он касе набуд, ки онҳоро ба назди Масеҳ овард? Магар Худованд ба

вай ҷонҳои гаронбаҳоро ато намуда, ба хизматгузори ў мӯҳри Худро нагузоштааст? Ана ҷавоб: худ қӯринтиён номаи Павлус буданд, ки дар дили ў навишта шудааст, лекин онро ҳамаи одамон мешиносанд ва мехонанд. Дар ин ҳолат зарурате ба номаи бо қалам ва ранг навишташуда набуд. Қӯринтиён – самари хизматгузори вай мебошанд, онҳо бо муҳаббати вай парварида шудаанд. Ва гап на танҳо дар ин аст; онҳо шинохташаванда ва хондашаванда аз тарафи ҳамаи одамон ба он маъно буданд, ки бовар кардани онҳо дар тамоми маҳал хеле хуб маълум буд. Ҳама медонистанд, ки ин одамон тағйир ёфтанд, аз бутҳо ба Худо рӯ оварданд ва акнун дигар хел зиндагӣ мекарданд. Онҳо шаҳодати хизматгузори илоҳии Павлус буданд.

3,3 Дар назари аввал чунин менамояд, ки ояти 3 ба ояти 2 мухолифат мекунад. Павлус гуфт, ки қӯринтиён – номаи ў мебошанд. Дар ин ҷо вай мегӯяд, ки онҳо – номаи Масеҳанд. Дар ояти 2 гуфта шудааст, ки нома дар дили вай навишта шудааст; аз қисми охири ояти 3 аён аст, ки Масеҳ ин номаро дар дили худ қӯринтиён навиштааст. Ин мухолифатҳоро чӣ гуна созиш кунонидан мумкин аст? Ҷавоб чунин аст: дар ояти 2 Павлус тасдиқ менамояд, ки қӯринтиён – тавсияномаи вай мебошанд. Ояти 3 шарҳу эзоҳро дар бар мегирад. Шояд, агар ин ду оятро ба ин тариқ пайваст намоем, алоқаро ба осонӣ пайдо мекунем: “Шумо – номаи мо... зеро ба ҳама маълум аст, ки шумо – номаи Масеҳ ҳастед”. Ба ибораи дигар, қӯринтиён – тавсияномаи Павлус мебошанд, зеро ба ҳама аён буд, ки Худованд дар ҳаёти онҳо амали файзро ба вучуд овард. Онҳо аниқ масеҳӣ буданд. Азбаски Павлус воситаи инсонии Худованд буд ва онҳоро ба назди Ў овард, онҳо номаи муаррифии вай буданд. Ин маънӣ дар ифодаи “ба воситаи хизмати мо” мавҷуд аст. Худованд Исо – Шахсест, ки ин корро дар зиндагии онҳо кард, лекин Ў онро ба василаи хизматгузори Павлус кард.

Дар он вақте ки тавсияномаҳои мухолифони Павлус бо сиёҳӣ навишта шуда буданд, номаи Павлус бо Рӯҳи Худои зинда навишта шуда буд ва бинобар ин илоҳӣ буданд.

Сиёҳӣ, албатта, тоза шуда метавонад ва несту нобуд шуда метавонад, лекин вақте ки *Рӯҳи Худо* дар дили одамон менависад – ин абадист. Баъд Павлус илова мекунад, ки номаи Масеҳ *на бар лавҳаҳои сангин*, балки дар *лавҳаҳои гӯшти* дилҳо навишта шудааст. Мардуме ки ба Қӯринт ташриф меоварданд, номаҳои Масеҳро дар ягон мучассамаи бузург дар байни майдони бозорӣ кандакорӣ шуда надида буданд, не, нома дар дилҳо ва дар зиндагии масеҳиёни ин шаҳр навишта шуда буд.

Вақте ки Павлус *лавҳаҳои сангин* ва *лавҳаҳои гӯшти* дилро ба ҳам муқобил мегузорад, бешубҳа, вай инчунин дар бораи фарқияти байни шариат ва Хушхабар фикр мекунад. Шариат, албатта, дар лавҳаҳои сангин дар кӯҳи Сино навишта шуда буд, лекин Худо ба василаи Хушхабар ба шарофати хабари файз ва муҳаббати дар дилҳои одамон навишташуда итоаткориро ба даст меоварад. Ба зудӣ Павлус ба ин масъала муфассалтар бармегардад, бинобар ин вай дар ин ҷо танҳо дар бораи он ёдовар мешавад.

3,4 Чунин нутқи эътимодноки Павлусро дар бораи фиристагӣ ва хизматгузори аз тарафи Худованд ба вай супурдашударо шунида, мо комилан метавонем пурсем: “Павлус, ту дар ин бора бо чунин боварӣ чӣ хел чуръат карда гап мезанӣ?” Ҷавоб дар ояти 4 дода мешавад. Ҳимояи фириста будани худ чун худситоӣ садо додана мумкин аст, лекин дар ин ҷо Павлус инро инкор мекунад. Вай мегӯяд, ки эътимоди вай – *дар Худост*, яъне боварии вай ба тафтиши илоҳӣ тоб оварда метавонад. Вай ба худаи ё ба лаёқати шахсиаш ҳеч гуна эътимод надорад, лекин *ба василаи Масеҳ* – дар он коре ки Масеҳ дар ҳаёти қӯринтиён ба амал овард, вай исботи таъсирбахшии хизматгузори худро меёбад. Тағйироти аҷоиб дар ҳаёти қӯринтиён барои фириста ҳамчун таҳсину офарин хизмат мекунад.

3,5 Дар ин ҷо Павлус аз нав рад мекунад, ки ягон хел қобилияте дошта бошад, ки ба вай ҳуқуқ диҳад, то худро фиристаи Исои Масеҳ ҳисобад. Қудрати хизматгузори вай *на аз ҳуди вай* мебарояд, балки аз болост.

Фириста аз инро ба худ нисбат додан хавотир намекашид. Агар *Худо* ба вай қобилияти хизматгузориро намедод, пас ҳеч чиз карда намешуд.

Ғ. Муқоисаи Паймони Кухан ва Навин (3,6–18)

3,6 Павлус масъалаи номаҳои муаррифии худ ва лоики хизматгузорӣ будани худро муҳокима намуда, сӯҳбати муфассалро дар бораи хизматгузорӣ шурӯъ менамояд. Дар оятҳои баъдина вай Паймони Кухан (шариат) ва *Паймони Навинро* (Хушхабарро) муқоиса мекунад. Барои инро маҳз ҳозир кардан сабаби хубе ҳаст. Онҳое ки ўро дар Қӯринт ин қадар саҳт танқид мекарданд, хоستانд яҳудиятро ба масеҳият дохил кунанд. Ин одамон мекӯшиданд шариат ва файзро омехта кунанд. Онҳо масеҳиёнро таълим медоданд, ки агар онҳо ба талаботҳои муайяни шариати Мусо итоат накунанд, аз тарафи Худо қатъиян қабул шуда наметавонанд. Ва бинобар ин фириста дар ин ҷо афзалияти Паймони Навинро бар Кухан нишон додан меҳақад. Вай қайдҳои худро бо суханоне муқаддима мекунад, ки Худо ба вай қобилияти *хизматгузори Аҳди Ҷадид* буданро дод. Албатта, паймон – ваъда, созиш ё васият мебошад. Паймони Кухан – системаи қонунҳост, ки Худо ба Мусо дод. Дар он баракат ба итоаткорӣ вобаста буд. Ин паймони корҳо буд, созиши байни Худо ва одам: агар одам ҳиссаи худро иҷро кунад, пас Худо ҳам ҳиссаи Худро иҷро менамояд. Лекин, азбаски ин паймон ба одам вобаста буд, вай росткориро ба вучуд оварда наметавонист. *Паймони Навин* Хушхабар аст. Дар он Худо аҳдномае мебандад, ки одамро аз рӯи файзи Худ ба василаи начот дар Исои Масеҳ олиҳимматона баракат диҳад. Ҳама чиз дар Паймони Навин на ба одам, балки ба Худо вобаста аст. Бинобар ин Паймони Навин ба он чизе ноил шуда метавонад, ки Паймони Кухан ноил шуда наметавонист.

Павлус ба баъзе тазодҳои хайратангез байни шариат ва Хушхабар ишорат мекунад. Вай аз ояти 6 сар мекунад, ки дар он мегӯяд: “...*на бар тибқи ҳарф*, балки *бар тибқи Рӯҳ*; *зеро ки ҳарф мекушад*, *Рӯҳ бошад* зинда

мекунад”. Инро аксаран ба он маънӣ маънидод мекунамд, ки агар калимаҳои зоҳирӣ, ҳарф ба ҳарфи Навиштаҷотро гирифта, бе хоҳиши ба рӯҳияи порча итоаткор будан ба ҳарф итоат карда шавад, пас ин нисбат ба ёрӣ додан бештар зиён меоварад. Фарисиён ба он намунаи хубе мебошанд. Онҳо то чузъиёти ночиз дақиқ буданд, лекин ба дигарон раҳм ва муҳаббат зоҳир намекарданд (Мат. 23,23). Ҳарчанд чунин фаҳмиширо барои истифодаи ин порча арзишноқ ҳисобидан мумкин бошад ҳам, вай тафсири он намебошад. Дар ояти 6 дар зери *ҳарф* шариати Мусо дар назар дошта шудааст, *рӯҳ* бошад ба Хушхабаре файзи Худо нисбат дорад. Вақте Павлус мегӯяд, ки *ҳарф мекунад*, вай дар бораи вазифаи шариат мегӯяд. Шариат ҳамаи онҳоеро, ки нишондодҳои поки онро риоя намекунамд, маҳкум менамояд. “Гуноҳ ба воситаи шариат доништа мешавад” (Рум. 3,20). “Малъун аст ҳар касе ки ҳар чизи дар китоби шариат навишташударо доимо ба ҷо намеоварад” (Ғал. 3,10). Худо ҳеҷ гоҳ шариатро барои он муайян накарда буд, ки ҳаёт диҳад. Аниқтараш, вай барои он пешакӣ муайян карда шуда буд, то ки дарки гуноҳро диҳад ва гуноҳро фош кунад. Паймони Навин дар ин ҷо *рӯҳ* номида мешавад. Вай иҷроиши рӯҳонии намунаҳо ва сояҳои Паймони Қуҳанро ифода мекунад. Он чизеро, ки шариат талаб мекард, лекин ба вучуд оварда наметавонист, ҳозир Хушхабар ба вучуд меоварад.

Ҷ. М. Дэвис чамъбасти менамояд:

*Ин хизматгузори “ҳарф”-и кушанда бо се ҳазор кушташудагон дар Сино ҳангоми бастании Паймони Қуҳан тасвир карда мешавад; хизматгузори Рӯҳи ҳаётбахш бошад, бо се ҳазор наҷотёфтагон дар рӯзи Панतिकост тасвир карда мешавад.*¹⁰

3,7 Дар оятҳои 7 ва 8 муқоисаи ду паймон давом мекунад. Аз ҷумла, дар ин ҷо фиришта *ҷалолеро*, ки ба навишташудани шариат ҳамроҳӣ мекард, ба ҷалоле ки бо Хушхабар алоқаманд аст, муқоиса мекунад. Калимаҳои “ҷалол” ва “пурҷалол” дар бобҳои 3 ва 4 ҳабдаҳ бор воқеъурӯд. Паймони Қуҳан чун “*хизмати мамонт, ки дар ҳарфҳо бар санг нақш бафта буд*” ифода карда шудааст.

Ин танҳо ба Даҳ фармон нисбат дошта наметавонад. Ин фармонҳо ба ҳар касе ки онҳоро риоя намекард, бо марг таҳдид мекарданд (Хур. 19,13). Павлус намегӯяд, ки ҳеҷ гуна ҷалол ба навиштани шариат ҳамроҳӣ намекард. Албатта, қор тамоман ин хел набуд. Вақте Худо ба Мусо Даҳ фармонро дар кӯҳи Сино меод, ин бо зуҳуроти бузурги ҳузур ва қудрати Худо ҳамроҳӣ мекард (Хур. 19). Зиёда аз он, вақте Мусо дар он ҷо меистод ва бо Худо гап мезад, рӯи вай, бузургии Худоро инъикос намуда, дурахшид. Бинобар ин *бани-Исроил наметавонистанд ба рӯи Мусо нигоҳ кунанд, ба сабаби ҷалолӣ рӯи ӯ*. Вай аз ҳад зиёд ҷашмони онҳоро мебурд, онҳо ӯро доимо дида наметавонистанд. Лекин баъд Павлус сухани муҳимро илова мекунад: *ки фонӣ буд*. Ин онро мефаҳмонад, ки дурахши равшани аз рӯи Мусо мебаромада доимӣ набуд. Ин ҷалол муваққатӣ, фонӣ буд. Аҳамияти рӯҳонии ин дар он аст, ки *ҷалолӣ* Паймони Қуҳан муваққатӣ буд. Шариат вазифаҳои маҳдудро иҷро мекард. Вай барои он дода шуда буд, то гуноҳ ошқор карда шавад. Вай талаботҳои поки илоҳиро нишон меод ва ба ин маънӣ пурҷалол буд. Лекин вай то Масеҳ дода шуда буд, ки шариатро барои росткориҳои онҳое, ки бовар кардаанд, иҷро кард (Рум. 10,4). Шариат *соя* буд, Масеҳ *моҳият* аст. Шариат тимсоли омадани чизҳои беҳтар буд, ва ҳамаи ин чизҳо дар Наҷотдиҳандаи ҷаҳон воқеият гаштанд.

3,8 Акнун, агар шариат ин қадар пурҷалол буд, пас *хизмати Рӯҳ* то ҷӣ андоза *ҷалолӣ беишаре* бояд дошта бошад? Ифодаи “*хизмати Рӯҳ*” ба Хушхабар дахл дорад. Рӯҳи Худо ба василаи мавъизаи Хушхабар амал мекунад ва дар навбати худ, ба онҳое дода мешавад, ки Хушхабаре наҷотро қабул менамояд. “*Пас, оё ... надорад*” на он чизро, ки дар замони ҳозира нест, балки натиҷаи ногузирро мефаҳмонад. Агар як факт ё шарт мавҷуд бошад, пас ҳатман дигаре бояд ояд.

3,9 Дар ин ҷо Паймони Қуҳан *хизмати маҳкумкунӣ* номида шудааст. Натиҷаи он чунин буд. Вай ба ҳама одамон *маҳкумият* меовард, зеро ки ҳеҷ кас шариатро аниқ ба ҷо оварда наметавонист. Аммо ба ҳар ҳол ба

вай *чалол* муайян ҳамроҳӣ мекард. Вай мақсади ҳақиқӣ дошт ва барои замони худ муфид буд. Лекин *хизмати сафедкунӣ хеле зиёдтар ҷалол дорад*. Ҳоч мегӯяд: “Хизмати сафедкунӣ – хизмати ошкоркунандаи росткорӣ аст, ки бо он мардум сафед карда мешаванд ва ба ҳамин тарик аз маҳкумкуние ки шариат онҳоро ба он маҳкум кард, озод карда мешаванд”.¹¹ Ҷалолӣ Хушхабар ҷисман ноаён аст; вай дар худ имтиёзҳои ақлнорас ва ҷовидонии бо рӯҳ дидашавандаро дар бар мегирад. Ҷалолӣ Ҷолҷолто аз ҷалолӣ Сино хеле бузургтар аст.

3,10 Ҷарчанд ба кадом як маъное шариат *соҳиби ҷалол шудааст*, ба ҳар ҳол, агар он бо Паймони Навин муқоиса карда шавад, вай умуман *ҷалол* нахоҳад дошт. Муқоисаи дар ин оят ифодаёфта нишон медиҳад, ки агар ду паймон паҳлуи ҳамдигар гузошта шавад, яке дигарро пурра мепӯшонад, яъне Паймони Навин аз Паймони Куҳан афзалият дорад. А. Т. Робертсон тасдиқ менамояд: “Ҷалолӣ бузург ҷалолӣ хурдро мепӯшонад. Ба ҳар ҳол дар ким-кадом лаҳза аз сабаби фаровонии ҷалолӣ фарогирандаи Паймони Навин чунин менамояд, ки Паймони Куҳан умуман аз ҳар гуна ҷалол маҳрум аст”.¹² Денни шарҳ медиҳад: “Вақте ки офтоб дар қувваи худ медурахшад, дар осмон ҷалолӣ дигар нест”.¹³

3,11 *Зеро, агар чизи фонӣ ҷалол дошта бошад* (айнан “бо ҷалол”), *пас чизи бақодор хеле зиёдтар ҷалол дорад* (айнан “боҷалол дар ҷалол”). Мо бояд ба ин ду пешоянд диққат диҳем: *бо* ва *дар*. Маъноӣ асосӣ ин ҷо дар он аст, ки ҷалол ба навиштани шариат ҳамроҳӣ мекард, лекин он қисми ҷудоинопазири Паймони Навин мебошад. Хотимаи Паймони Куҳанро ҷалол ҳамроҳӣ мекард, лекин Хушхабарӣ ғайри Худо худ аз худ *ҷалол дорад*.

Дар ин оят хислати фонӣ, муваққати шариат ба тағйирнопазирии Хушхабар муқобил гузошта мешавад. *Фонӣ* танҳо Даҳ фармонро ифода карда метавонад – “хизмати мамот, ки дар ҳарфҳо бар санг нақш баста буд”. Ба ҳамин тарик, ин оят изҳороти “Адвентистҳои Рӯзи Ҳафтум”-ро рад мекунад, ки мегӯянд, ки танҳо шариати зоҳирӣ, мароси-

мӣ бекор карда шудааст, лекин на Даҳ фармон.

3,12 *Умед*, ки ин ҷо Павлус дар бораи он суҳан меронад, – боварии мустаҳкам ба он аст, ки ҷалолӣ Хушхабар ҳеч гоҳ хира намешавад ва аз даст намеравад. Ба туфайли ин боварии қавӣ вай *бо камолӣ ҷасорат* суҳан меронад. Ба ӯ лозим нест чизеро пинҳон дорад. Сабаби истифодаи парда нест. Имрӯзҳо дар аксари динҳои ҷаҳон сирҳои сохта мавҷуданд. Навмазҳабон бояд аз бахшида шудан ба ин асрори чуқур гузаранд. Онҳо аз як зина ба зинаи дигар гузаронида мешаванд. Лекин бо Хушхабар ин тавр нест. Ҳама чиз аниқ ва кушоду равшан аст. Хушхабар дар бораи чунин масъалаҳо, чун наҷот, Ваҳдати Сегона, бихишт ва дӯзах оддӣ ва бо боварии комил суҳан меронад.

3,13 *Ва на монанди Мусо, ки ба рӯи худ парда мепӯшид, то ки банӣ-Исроил ба анҷоми чизи фонӣ назар наандозад*. Таърихи асосии ояти 13-ро дар Хуруҷ 34,29–35 дарёфт кардан мумкин аст. Аз он ҷо мо медонем, ки Мусо баъд аз он ки дар ҳузури Худованд буд, аз кӯҳи Сино фаромада, намедонист, ки рӯяш медурахшад. Банӣ-Исроил аз сабаби ҷалолӣ рӯи вай метарсанд ба вай наздик шаванд. Лекин вай онҳоро ба назди худ даъват намуд ва онҳо наздиктар омаданд. Он гоҳ вай ҳамаи фармонҳои аз тарафи Худованд ба ӯ гуфтаре ба онҳо расонид. Дар Хуруҷ 34,33 мо мехонем: “Ва ҳамин ки Мусо ба онҳо суҳан ронданро ба анҷом расонид, бар рӯи худ парда пӯшонид”. Дар 2Кӯринтиён 3,13 фириста мефаҳмонад, ки Мусо инро барои ҷӣ кард. Вай инро барои он кард, *то ки банӣ-Исроил ба анҷоми чизи фонӣ назар наандозанд*. Ҷалол дар рӯи вай ҷалолӣ нестшаванда буд. Ба ибораи дигар, шариати аз тарафи Худо додашуда дорой ҷалолӣ фонӣ буд. Ҷалол аллакай ҳамон вақт нест мешуд, ва Мусо намехост, ки онҳо *анҷоми* онро бинанд. Мусо на худӣ ҷалолро пинҳон кардан мехост, балки *нестшави* онро. Ф. В. Грант хеле зебо гуфтааст: “Ҷалол дар рӯи Мусо бояд ба ҷалол дар рӯи дигар Шахсият роҳ диҳад”.¹⁴ Ва ин бо зуҳури Худованд Исои Масеҳ ба вуқӯъ омад. Ин ба он оварда расонид, ки хизматгузори Паймони Навин

акнун набояд рӯи худро пинҳон кунад. Чалолӣ Хушхабар ҳеҷ гоҳ тира намешавад ва нест намешавад.

3,14 *Аммо зехни онҳо кунд шудааст.* Бани-Исроил маъноӣ ҳақиқии рафтори Мусоро намефаҳмиданд. Ва дар давоми асрҳои зиёд бо яҳудиён низ ҳамин хел буд. Ҳатто дар он замоне ки Павлус менавишт, онҳо ба шариат чун воситаи начот маҳкам мечаспиданд ва Худованд Исои Масеҳро қабул намекарданд.

Зеро ки то имрӯз ҳангоми хондани Паймони Қуҳан ҳамон парда боқӣ мондааст ва бардошта нашудааст. Ба ибораи дигар, дар он замоне ки фириста менавишт, яҳудиён, Паймони Қуҳанро хонда, он сирро, ки Мусо онро аз падаркалонҳои онҳо дар зерин парда пинҳон дошта буд, намекушоданд. Онҳо намефаҳмиданд, ки чалолӣ шариат чалолӣ фонӣ буд ва шариат иҷроиши худро дар Худованд Исои Масеҳ ёфтааст.

Парда дар Масеҳ ботил мешавад. Аз матни аслии юнонӣ маълум намешавад, ки оё калимаи “он” ба парда ё ба Паймони Қуҳан ишорат мекунад. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки на парда, балки *Паймони Қуҳан* аз тарафи Масеҳ бартараф карда мешавад. Маънидодӣ боз ҳам имконпазиртар: Вақте ки одам назди Масеҳ меояд, душвориро дар фаҳмиши Паймони Қуҳан барҳам меҳӯранд. Дар ин бора Ҳоч хеле хуб гуфтааст:

*Навиштаҳои Паймони Қуҳан фақат ҳамон вақт фаҳмо мебошанд, ки онҳо чун пешгӯӣ ва пешакӣ фаҳмидани Масеҳ қабул карда шаванд. Шинохтани Масеҳ... пардаро аз Паймони Қуҳан мебардорад.*¹⁵

3,15 Дар ин ҷо тимсол каме тағйир меёбад. Дар Паймони Қуҳан парда бар рӯи Мусо буд, ҳозир бошад парда дар дили халқи яҳудӣ гузошта шудааст. Онҳо то алҳол мекӯшанд бо аъмол росткорӣ ба даст оваранд, ва намефаҳманд, ки ин аллакай аз тарафи Начотдиханда дар салиби Қолҷолто карда шудааст. Онҳо мекӯшанд бо хизмати шоистаи худ начот ба даст оваранд ва намефаҳманд, ки шариат бар онҳо ҳукмӣ охириро эълон мекунад ва онҳо бояд ба оғӯши Худованд даванд, то ки марҳамат ва файз ёбанд.

3,16 Калимаҳои “*рӯ меоваранд*” ҳам ба яҳудии алоҳида ва ҳам ба тамоми Исроил чун халқ тааллуқ дошта метавонанд. Вақте ки ҳар яки онҳо чудоғона ё тамоми халқ ба *Худованд рӯ меоваранд* ва Исоро чун Масеҳ қабул менамоянд, он гоҳ парда бардошта мешавад ва торикии нофаҳмӣ меравад. Он гоҳ онҳоро ҳақиқат мунаввар мекунад: Тамоми тимсолҳо ва сояҳои шариат дар Писари дӯстдоштаи Худо, Масеҳи Исроил иҷро мешаванд. Агар тамоми халқи Исроил дар назар дошта шуда бошад, пас оят ба рӯзи оянда ишорат менамояд, вақте ки боқимондаи бовардор, мувофиқи пешгӯиҳои Румиён 11,25.26.32 ба *Худованд рӯ меоварад*.

3,17 Павлус таъкид мекард, ки Масеҳ – калид ба Паймони Қуҳан мебошад. Дар ин ҷо вай аз нав ин ҳақиқатро таъкид намуда, чунин мегӯяд: “*Худованд Рӯҳ аст*”. Дар аксари тарҷумаҳо калимаи “*Рӯҳ*” бо ҳарфи калон навишта шудааст, ки чун Рӯҳи Пок тафсир карда мешавад. Лекин аз матн бармеояд, ки Худованд – рӯҳи Паймони Қуҳан аст ҳамон тавре ки “шаҳодати Исо рӯҳи нубувват мебошад” (Ваҳй 19,10). Ҳамаи тимсолҳо ва сояҳои Паймони Қуҳан дар Масеҳ иҷро мешаванд. *Ва ҳар кучо Рӯҳи*¹⁶ *Худованд аст, он ҷо озодист.* Ин онро мефаҳмонад, ки, вақте Исои Масеҳро Худованд ё Худо эътироф мекунанд, он ҷо озодист, яъне озодӣ аз ғуломӣ дар шариат, озодӣ аз ноаниқӣ дар вақти хондани Навиштаҷот ва озодии ба рӯи Ё бе парда нигоҳ кардан аст.

3,18 Дар Паймони Қуҳан ба як худи Мусо иҷозат дода шуд, то чалолӣ Худовандро бубинад. Дар Паймони Навин ҳамаи мо шарафи нигоҳ кардан ба чалолӣ Худованд дорем. Ба Мусо лозим омад рӯй пӯшонанд, баъд аз он ки вай бо мардум гап зад, вале мо метавонем бо рӯи кушода монем. Мо, ба гуноҳ иқрор шуда ва онро тарк карда, бо Худованд ва бо худ комилан бовичдон буда, метавонем рӯйро кушода монем. Одаме ки дуру дароз дар Ҳиндустон миссионер шуда кор кардааст, боре гуфт, ки мо бояд “ҳамаи он чизҳоеро партоем, ки мекӯшем гуноҳро бо он пӯшонем, тамоми пардапӯшиҳо, тамоми кӯшишҳои дар паси намои зебо пинҳон шудан, тамоми майлҳо ба созиш, тамоми

тадбирҳои нимқора, тамоми “оре ва не”-ҳоро”.

Қадами оянда – чун дар оина ба ҷалоли Худованд нигаристан аст. Оина Сухани Худост. Ба Навиштаҳои Пок рӯ оварда, мо Худованд Исоро дар тамоми ҷалоли Ҷ мебинем. Мо ҳоло Ҷро рӯ ба рӯ намебинем, лекин дар Сухан инъикосшуда мебинем.

Диккат диҳед, ки мо маҳз ба ҷалоли Худованд менигарем. Дар ин ҷо Павлус на ба зебоии ахлоқии Исо чун Одам дар замин аҳамияти маҳсус медиҳад, балки, аниқтараш, ба ҷалоли ҳозираи Ҷ, вақте ки Ҷ боло бардошта шудааст ва дар ямини Худо нишастааст. Ҷалоли Масеҳ, ҷӣ хеле ки Денни мегӯяд, дар он аст:

*Вай тахтро бо Падар бо ҳам мебинад, ки Ҷ Сардори Калисост, Ҷ соҳиб ва атоқунандаи тамоми пуррагии файзи илоҳист, Ҷ – Довари ояндаи ҷаҳон, Фотеҳи ҳар гуна қувваи душманона, Ҷомии ба Ҷ тааллуқдоштагон ва, ҳулласи калом, соҳиби тамоми бузургист, ки ба Подшоҳии Ҷ хос мебошад.*¹⁷

Вақте ки мо бо ҷалоли Худованд Исои Масеҳи аз мурдагон барҳоста, ба осмон рафта, болобардоршуда ба кулӣ фаро гирифта шудаем, мо ба худӣ ҳамон сурат ... табдил меёбем. Дар ин ҷо дар як сухан сирри покшавии масеҳӣ хулоса карда шудааст: бо Масеҳ фарогирифта будан. На бо худ – ин фақат шикаст меоварад; ва на бо дигарон – ин ноумедӣ меоварад. Лекин вақте ки моро ҷалоли Худованд фаро мегирад, мо беш аз пеш ба Ҷ монанд мегардем.

Ин раванди аҷоибӣ дигаргуншавӣ аз ҷалол ба ҷалол ба вуқӯъ меояд, яъне аз як дараҷаи ҷалол ба дигараш. Ин тағйироти ногаҳонӣ нест. Дар ҳаёти масеҳӣ чунин ҳодисае нест, ки симои Ҷро дар як лаҳза ба вучуд оварад. Ин раванд мебошад, на нуқтаи тағйироти кулӣ. Бар хилофи ҷалоли нестшавандаи шарият ин ҷалол ҷовидона меафзояд.

Қуввае ки ин раванди аҷоибро ба ҳаракат меоварад, Рӯҳи Поки Худост: *ва ин аз Худованд, яъне аз Рӯҳ аст.* Вақте ки мо ба Худованди ҷалол назар меандозем, Ҷро меомӯзем, Ҷро бо парастии пеши назар меоварем, Рӯҳ,

Худованд дар ҳаёти мо мӯъҷизаи ҳайратангез меофарад: монандии мо бо Масеҳ меафзояд.

Дарби қайд менамояд, ки ҷӣ тавр, ба Худованд нигоҳ карда, Истефанус тағйир ёфт:

*Мо инро дар Истефанус мебинем, вақте ки ӯро сангсор мекарданд: Вай нигоҳашро ба боло равона мекунад ва ҷалоли Худо ва Исоро мебинад. Масеҳ гуфт: “Падар, бубахш онҳоро, зеро намедонанд, ҷӣ кор мекунад”. Ва намуди Исо дар ҷалоли Худо дар Истефанус дуоро ба вучуд овард: “Худовандо! Ин гуноҳро ба ҳисоби онҳо дохил нақун”. Ҷамчунин, дар салиб Масеҳ гуфт: “Падар, рӯҳи худро ба дасти Ту месупорам”; ва Истефанус мегӯяд: “Эй Исои Худованд! Рӯҳи маро қабул кун”. Ҷ ба сурати Масеҳ тағйир ёфт.*¹⁸

Баъдан, ба бартарии ҷалоли Паймони Навин тавачҷӯх намоед. Дар Паймони Кухан ҷалол танҳо дар рӯи як одам медурахшид, имрӯз бошад ин шарафи бо хун харидашуда ба ҳамаи фарзандони Худо тааллуқ дорад. Ғайр аз ин, ҷалоли Худо на фақат дар рӯи мо инъикос меёбад – не, дар Паймони Навин ҳаммаи мо дар ҳақиқат табдил меёбем (таҳтуллафзан: метаморфоза мешавем) ба ҳамон сурат аз ҷалол ба ҷалол, ...аз Худованд... аз Рӯҳ. Рӯҳҳои мо аз дарун бо ҷалол медурахшанд, дар ҳоле ки рӯи Мусо танҳо ҷалолро инъикос мекард.

Ба ҳамин тариқ, Павлус маънидоди амиқ рӯҳонии Паймони Навинро дар муқоисаи он бо Паймони Кухан ба охир мерасонад.

Д. Ҷҳдодории ошкоро мавъиза намудани Хушхабар (4,1–6)

4,1 Дар шаш ояти аввалини боби 4 Павлус таъкид мекунад, ки ба зиммаи ҳар кадом хизматгузори Масеҳ ҷавобгарии ҷиддии ошкоро баён намудани хабари Хушхабар гузошта шудааст. Ҳеҷ гуна парда набояд бошад. Ҳеҷ ҷизи ниҳонӣ ё муаммодор. Ҷама ҷиз равшан, аз рӯи вичдон ва самимӣ бояд бошад.

Павлус дар бораи он сухан меронд, ки Худо ба таври ҳайратангез қобилияти хизматгузори Паймони Навин шуданро ба ӯ ато намуд. Вай ҳозир аз ин нуқтаи асосӣ вусъат додани фикрро давом медиҳад. Дарки бу-

зургтарин афзалияти *хизмати* масеҳӣ имкон намедихад, ки Павлус ба *ноумедӣ* дода шавад. Албатта, дар хизматгузории масеҳӣ бисёр чизҳое вомехӯранд, ки рӯҳафтода мекунад, ва аз он ҳавсала пир мешавад, лекин дар ҳар гуна эҳтиёҷ Худованд бо меҳрубонӣ ва файзи Худ мадад мекунад. Ва бо вучуди ҳар чизе ки рӯҳафтодагиро ба вучуд меоварад, дилгармкунӣ ва дастгирии *Ҷ* ҳамеша зиёдтар аст.

Павлус *ноумед* намешуд. Дар роҳи худ ба монеаҳои шикастнопазир менамуда вохӯрда, вай на буздилона, балки мардона рафтор мекард.

4,2 Филлипс ояти 2-ро бо фасоҳат андаке дигар карда баён мекунад:

Мо ба ҳеҷ гуна найрангбозӣ, ҳеҷ гуна маккорӣ рӯ намеоварем, ҳеҷ гуна қаллобии бевиҷдононаро бо Сухани Худо истифода намебарем. Мо ҳақиқати оддиро баён менамоем ва ба ҳамин тариқ худро ба виҷдони ҳар кадом одам дар назди Худо вогузор мекунем.

Бешубҳа, фириста дар ин ҷо аз нав дар бораи муаллимони козиби ба калисои Қӯринт омада фикр мекунад. Усулҳои онҳо айнан ҳамон усулҳое буданд, ки қувваҳои бадӣ ҳамеша аз онҳо истифода мебаранд ва маҳз: васвасаҳои шармоваре ки боиси гуноҳ мешаванд, таҳрифи моҳиронаи ҳақиқат, далелҳои печ дар печ ва сохтакории Сухани Худо. Ифодаи охири “*Каломӣ Худоро таҳриф накарда*”, бе гуфтугӯ, ба шуғли дӯстдоштаи ин одамон – ба кӯшиши омехта кардани шариат ва файз нисбат дорад.

Усули фириста тамоман дигар буд. Он дар суҳанони зерин инъикос ёфтааст: “...*ростиро ошкор карда, худро ба виҷдони ҳар кас ба ҳузури Худо вогузор менамоем*”. *Ростиро* бо ду восита *ошкор намудан* мумкин аст. Мо *ростиро*, ҳангоме ки онро оддӣ ва фаҳмо баён менамоем, *ошкор менамоем*. Лекин мо онро ҳамон вақт ҳам *ошкор менамоем*, ки бо он умр ба сар мебарем, вақте ки дигарон онро дар ҳаёти мо ва дар намунаи мо мекунанд. Павлус аз ҳар ду тарз истифода мебард. Вай Хушхабарро мавъиза мекард ва ба Хушхабар дар ҳаёти шахсиаш фармонбардор буд. Ин корро карда, вай мекӯшид худро

ба виҷдони ҳар кас ба ҳузури Худо вогузор намояд.

4,3 Фириста дар ин ҷо оиди бодикқатии бузургтарин суҳан меронад, ки бо он вай мекӯшид ҳақиқати Худоро ҳам дар мавъиза ва ҳам дар таҷриба ба одамон дастрас намояд. Агар *башорат нӯшида бошад*, агар Хушхабар аз ягон кас пинҳон карда шуда бошад, пас ин айби Худо нест, ва Павлус ҳам дар ин айбдор будан намехоҳад. Ва ба ҳар ҳол, вақте ки вай ин суҳанонро менависад, вай мефаҳмад, ки чунин одамоне ҳастанд, ки Хушхабарро қабул карда наметавонанд. Онҳо кистанд? Инҳо *нобудшавандагон мебошанд*. Чаро онҳо чунин нобино шудаанд? Ҷавоб дар ояти оянда дода мешавад.

4,4 Шайтон айбдор аст. Вай дар ин ҷо *худои ин дунё* номида шудааст. Вай ба ақлҳои нобоварон бо муваффақият парда мепӯшонад. Вай мекӯшад онҳоро дар торикии доимӣ нигоҳ дорад, *то ки барои онҳо нури башорати ҷалолӣ Масеҳ баҳри наҷоти онҳо надурахшад*.

Дар дунёи ҷисмонии мо офтоб ҳамеша метобад. Мо онро на ҳамеша мебинем, лекин сабаб дар он аст, ки байни офтоб ва мо чизе меистад. Бо Хушхабар ҳам айнан ҳамин тавр аст. *Нури башорат* ҳамеша медурахшад. Худо дар дилҳои одамон ҳамеша ба дурахшидан мекӯшад. Лекин шайтон байни нобоварон ва Худо монеаҳои гуногун месозад. Ин абри ғурур, муҳолифат, боварӣ ба росткории шахсӣ ё садҳо мамониатҳои дигар буда метавонад. Лекин ҳамаи ин ба дурахшидани бомуваффақияти *нури башорат* халал мерасонад. Шайтон намехоҳад, ки одамон наҷот ёбанд.

Башорат бо Масеҳ дар ҷалол алоқаманд аст. Ба чашми масеҳӣ на дуредгар аз Носира, на Масеҳи дар салиби бадномӣ меҳкӯбшуда, балки Худованд Исои Масеҳ нишон дода шудааст, Оне ки мурд, дафн карда шуда буд, зинда шуд ва алҳол дар осмон дар тарафи дасти ростии Худо нишастааст. Наҷотёфтагон ба *Ҷ* бовар доранд – ба Писари ҷалолёфтаи Худо дар осмон.

4,5 Дар ин оят барои мавъизагар мавзӯи ҳам беҳтарин ва ҳам бадтаринро ёфтан мумкин аст. Мавзӯи бадтарин – *худро* мавъиза

намудан, ҳол он ки мавзӯи беҳтарин – мавъиза намудани *Исои Масеҳ, Худованд* аст.

Аз афти кор, муаллимони яҳудият ба мавъиза кардани худ одат доштанд. Павлус аз чунин шахсон чудо буд. Вай вақти дигаронро бо мавъиза намудани чунин мавзӯи нолюқ сарф намекард. Мавзӯи вай – *Исои Масеҳ, Худованд* аст. Вай мекушид дар одамон хоҳишро бедор намояд, ки дар назди Исои Масеҳ зону зананд ва ба \bar{U} чун Худованди ҳаёти худ савганд ёд кунанд.

Фироста ҳамкорони худро чун *ғуломони шумо барои Исо* нишон медиҳад. Ин корро карда, вай ҳам худаш, ҳам ҳамсафони худро бо муваффақият ба мадди охири мегузорад. Онҳо танҳо ғуломоне мебошанд, ки тайёранд ба ҳама коре ки одамонро ба Худованд Исо меоварад, ёрӣ диҳанд.

4,6 Павлус дар ин чо рӯи гунаҳкорро бо пайдо шудани нур дар субҳи офариниш муқоиса мекунад.

Дар ибтидо *Худо гуфт, ки аз зулмот нур бидурашад*. “Ва *Худо гуфт: рӯшноӣ бишавад. Ва рӯшноӣ шуд*” (Ҳас. 1,3).

Баъдтар Павлус мегӯяд, ки худи Ҳамон *Худо*, ки \bar{U} дар ибтидо аз зулмот дурахшидани нурро фармуд, *дилҳои моро мунаввар сохт*. Ин тасвири зебоест. Дар вақти офаридани ҷаҳон *Худо* ба нур дурахшиданро фармон дод. Лекин дар офариниши нав *Худи Худо дилҳои моро мунаввар месозад*. То чӣ андоза ин зиёда шахсест!

Ҳодисаҳои оятҳои ибтидоии Ҳастӣ 1 – манзараи он чизест, ки дар офариниши нав ба вуқӯъ меояд. *Худо* одамро дар ибтидо бегуноҳ офарид. Лекин ба ҷаҳон гуноҳ ворид шуд ва бо он якҷоя – торикии зич.

Вақте ки мавъизаи *Хушхабар* садо медиҳад, *Рӯҳи Худо* дар болои дили одам парвоз мекунад, ба ҳамон тарзе ки \bar{U} дар болои об дар ибтидои офариниш парвоз мекард.

Баъд *Худо* дили ин одамро мунаввар месозад, ба вай нишон медиҳад, ки вай гунаҳкор аст ва ба *Начотдиҳанда мӯхтоҷ* аст. “Офариниши моддӣ дар китоби Ҳастӣ аз нур сар шуд ва офариниши рӯҳонӣ низ аз ҳамон чиз сар мешавад. *Худо* бо *Рӯҳи Пок дилҳои моро мунаввар месозад* ва он гоҳ ҳаёти рӯҳонӣ сар мешавад”.

Баъд ба мо мефаҳмонанд, ки чаро *Худо дилҳои моро мунаввар сохт*. Дар оят гуфта мешавад: “...то ки бо дониши ҷалоли *Худо дар шахси Исои Масеҳ моро мунаввар созад*”. Ин чунин садо медиҳад, чӣ хеле ки агар мақсади \bar{U} танҳо аз он иборат мебуд, ки ба мо нури дониши ҷалоли *Худоро диҳад*. Лекин Ч. Н. Дарби тағйироти зерини ин оятро пешниҳод менамояд: “...то ки ба воситаи мо нури дониши ҷалоли *Худо дар шахси Исои Масеҳ дурахшад*”. Ба ибораи дигар, *Худо* дар дилҳои мо на фақат барои он мунаввар мегардад, ки *моро* бо ин *дониши мунаввар созад*, балки барои он ҳам, ки ба воситаи мо ин дониш ба дигарон дурахшида тавонад. “Мо – нуқтаи охири неъматҳо ва дарсҳои гирифтаамон нестем, балки роҳи ба дигарон расондани онҳоем”.

Дар *Навиштаҷот* тасвири хуби ин ақида-ро дарёфт намудан мумкин аст – зиндагонии худи Павлус. *Худо* дар роҳ ба *Димишқ* дили \bar{U} мунаввар сохт. \bar{U} фаҳмид, ки Он Касе ки вай бад медид, *Шахсе* ки аз *рӯи ақидаи вай*, дар тобути *яхудӣ* мехобид, – *Худованди ҷалол* аст. Вай аз ҳамон *рӯз* сар карда ба паҳн намудани *дониши ҷалоли Худо* сар кард – ҳамон тавре ки он *дар шахси Исои Масеҳ* ёфт мешавад.

Е. Зарфи гилин бо тақдири осмонӣ (4,7–18)

4,7 Фироста Павлус дар бораи *ӯҳдадорӣ* ошкоро мавъиза намудани хабар *сухан* ронда, дар бораи одаме андеша мекунад, ки ганчи аҷоибӣ *Хушхабар* ба вай бовар карда шудааст. *Ганҷ* - хабари бочалоли *Хушхабар* мебошад. Аз тарафи дигар, *зарфи гилин* – бадани нозуки одам мебошад. Дар байни онҳо тазод бузург аст. *Хушхабар* ба бриллианти қиматбаҳо монанд аст, ки ба ҳар тарзе онро тоб диҳанд, вай равшан медурахшад. Боиси тааҷҷуб аст, ки: чунин бриллианти қиматбаҳо ба зарфи нозук, номустаҳкам, аз гил сохташуда бовар карда шудааст!

Зарфҳои гилини ноҳамвор, назарногир нур аз сарвати нухуфта мебошанд.

Ганҷи дурахшандаву равшани осмон –

Масеҳи дар покони заминӣ ошкоршуда.

*Зарфҳои номустаҳкам, нозук –
аммо бардошта мебаранд аз байни
асрҳои муҳтоҷӣ*

*Ганҷи бо дасти олиҳимматона
додашударо, атои бузурги Худо –
Писари дӯстдоштаи Худро.*

*Кошки холитар, насттар ва
номаълумтар бошам,
Пуришуда бо Масеҳ ва танҳо бо як
худӣ ӯ!*

*Бигзор ҳеч як чизи заминӣ
чалолро рӯпӯш накунад,
Бигзор ҳеч як қатраи худ
нурро пинҳон накунад;
Хабари аҷоибӣ Масеҳро расонам –
шикаста, холӣ – лекин нур аз ӯ!*

Тр. Фрэнсис Бэвен

Худо чаро муқаррар намуд, ки ин *ганҷ* дар зарфҳои гилин бошад? То маълум шавад, ки бартариҳои қувват аз онӣ Худо бошад, на аз ҷониби мо. Худо меҳодад, ки одам на бо худ, балки бо кудрат ва бузургии Худо машғул бошад. Ва бинобар ин ӯ дидаю дониста хабари Инҷилро ба заифон, аксар одамони назарногир бовар карда месупорад. Тамоми ҳамду сано ва чалол на ба офарида, балки ба Офаридгор бояд тааллуқ дошта бошад.

*Фаҳмидан чӣ хуш аст, ки вазнин аст
коре ки кардани он дар пеш аст, ва бинобар
ин ҳамд барои ҳар он чи карда шудааст, на
ба мо, балки танҳо ба ӯ тааллуқ дорад.*

Хютон

Човетт мегӯяд:

*Вақте зарф чалолро аз ганҷи кашида
мегирад, вақте чағба нисбат ба санги
қиматбаҳои дар он хобида диққатро беш-
тар ҷалб менамояд, ин гайритабиист.
Нодуруст аст, вақте чорҷӯба суратро ба
ҷои дуҷум тела медиҳад ва зарф барои базм
хӯрокро иваз менамояд. Дар хизмати масеҳӣ
як чизи даҳшатнок ҳаст, вақте “бартариҳои
қувват” аз мо аст, на аз Худо. Чунин бартари-
я хеле зудгузар аст, вай ба монанди
растаниҳои сабз ҳамон хел зуд пажмурда
мешавад ва ба фаромӯшии дода хоҳад шуд.¹⁹*

Вақте Павлус ояти 7-ро менавишт, вай яқинан дар бораи ҳодиса аз Доварон 7 фикр

мекард. Дар он ҷо навишта шудааст, ки Қидъун лашкари худро бо карнайҳо ва кӯзаҳои холии дар дохил чароғ дошта мусаллаҳ намуд. Одамони вай аз рӯи ишорати шартӣ карнай навохта ва кӯзаҳоро шикаста сар карданд. Вақте кӯзаҳо шикаста шуданд, чароғҳо равшан дурахшиданд. Ин душманонро ба харос овард. Онҳо фикр карданд, ки онҳоро лашкари зиёд ихота кард, на як сесад нафар одам. Дарси ибрат дар он аст, ки айнан чун дар ҳодисаи Қидъун, нур танҳо ҳамон вақт медурахшад, ки кӯзаҳо шикастаанд, бинобар ин ҳам ин бо Хушхабар мувофиқат мекунад. Танҳо ҳамон вақте ки асбобҳои одамӣ шикаста ва ба Худованд супурда шудаанд, Хушхабар ба василаи мо бо тамоми бузургии худ дурахшида метавонад.

4,8 Фироста алҳол мефаҳмонад, ки азбаски ганҷ ба зарфҳои гилин бовар карда супурда шуда буд, пас, аз як тараф, мағлубияти зоҳирӣ ҳаст, аз тарафи дигар бошад – ғалабаи доимӣ. Тамоми аломатҳои зоҳирӣ дар бораи заифӣ гувоҳӣ медиҳанд, дар асл бошад қувваи беамсол хузур дорад. Вақте вай мегӯяд: “*Мо аз ҳар ҷиҳат ба фишор дучор мешавем, вале дар тангӣ нестем*”, – ӯ дар назар дорад, ки ба вай доимо душманон ва душвориҳои фишор меоваранд, лекин онҳо ба баёни озоди Хушхабар пурра мамониат карда наметавонанд.

Ҳайронем, вале маънос намешавем. Аз нуқтаи назари одамӣ Павлус аксар намедонист, ки мушкилоти ӯро умуман ба ягон тарз ҳал кардан мумкин аст. Аммо Худованд ҳеч гоҳ ӯро иҷозат намедод ба ноумедӣ афтад. Вай ҳеч гоҳ ба чунин ҷои танг намеафтид, ки аз он роҳи баромад нест.

4,9 *Гирифтори таъқиботем, вале партофта нашудаем.* Баъзан вай хузури душманро чунон наздик эҳсос мекард, ки нафаси гарми вай гарданро месӯзонд, лекин Худованд ҳеч гоҳ ӯро тарк намекард, ба душманон намедод. *Сарнагун гардидаем, вале нобуд нашудаем* онро мефаҳмонад, ки Павлус хеле зуд-зуд “дар муҳорибаҳо ярадор”-и ҷиддӣ мешуд, лекин Худованд ӯро аз нав мебардошт, то ки вай хабари пурчалолӣ Хушхабарро бурда пеш равад.

“Шарҳи нав ба Библия”-и англисӣ оятҳои 8 ва 9-ро чунин тағйир дода баён мекунад: “Душманон моро иҳота кардаанд, лекин мо маъюб нашудаем; чӣ қор карданро намедонем, лекин аз ҳар гуна умед маҳрум нестем; аз тарафи одамон ронда шудаем, лекин Худо моро тарк накардааст; аксар аз по зада ғалтонда шудаем, лекин кушта нашудаем”.

Имкон дорад, ки мо нафаҳмем, чаро Худованд ба хизматгузори Худ иҷозат дод, ки аз чунин озмоишҳо гузарад. Ба мо чунин менамояд, ки агар \bar{U} ба вай иҷозат меод, то бо роҳи аз мусибатҳо озод равад, вай ба Худованд бомуваффақияттар хизмат мекард. Лекин Навиштаҷот ин ҷо чизи муҳолифро таълим медиҳад. Худо дар хирадмандии ҳайратангези Худ зарур мешуморад, ки ғулумони \bar{U} беморӣ, ғаму ғусса, мусибатҳо, таъкибот, душвориҳо ва мӯхточиро аз сар гузаронанд. Ҳамаи ин барои он лозим аст, то зарфҳои гилин шикаста шаванд ва нури Хушхабар равшантар ва возехтар дурахшад.

4,10 Ҳаёти ғулуми Худо – ҳаёт дар *мамоти* доимист. Чуноне ки Худи *Худованд Исо* ҳангоми дар замин зистанаш доимо ба таҳқир ва таъкибот дучор мегашт, пайравони \bar{U} низ худӣ ҳамонро аз сар мегузаронанд. Лекин ин мағлубиятро ифода намекунад. Ин роҳ сӯи ғалаба мебошад. Вақте мо ҳар рӯз ҳамин тавр мемирём, ба дигарон ин баракат оварда метавонад.

Танҳо ҳамин тавр ҳаёти Исо дар бадани мо зухур ёфта метавонад. *Ҳаёти Исо* дар ин ҷо – пеш аз хама на ҳаёти \bar{U} дар замин, балки *ҳаёти \bar{U}* чун Писари болобардоршудаи Худо дар осмон мебошад. Чаҳон чӣ гуна ҳаёти Масеҳро дида метавонад, вақте \bar{U} имрӯз дар чаҳон шахсан, ҷисман ҳузур надорад? Ҷавоб чунин аст: Вақте мо, масеҳиён, дар хизматгузорӣ ба Худованд азоб мекашем, ҳаёти \bar{U} дар бадани мо зоҳир мешавад.

4,11 Ояти 11 ақидаро дар бораи *ҳаёт* аз *мамот* давом медиҳад. Ин яке аз муҳимтарин принципҳои мавҷудияти мо мебошад. Гӯште ки мо мехӯрем ва бо он зиндагонӣ мекунем, ба мо ба василаи марги ҳайвонот дастрас аст. Худи ҳамин чиз дар доираи рӯҳонӣ ҳам ба вуқӯъ меояд. “Хуни риёзаткашон тухмаи Калисо аст”. Калисо чӣ андоза

зиёд дунболагириҳо, мусибатҳо ва таъкиботро аз сар гузаронад, масеҳият ҳамон андоза зиёд паҳн мешавад.

Ва ба ҳар ҳол ин ҳақиқатро қабул кардан барои мо душвор аст. Вақте хизматгузори Худованд ба зӯрварӣ дучор мегардад, мо одатан инро чун фочиа қабул менамоем. Дар асл бошад ин на истисно, балки тарзи амали барои Худо муқаррарӣ мебошад. Мо доимо *ба хотири Исо ба мамот* супурда мешавем ва ба ҳамин тариқ *ҳаёти Исо дар бадани мирандаи мо* зоҳир мешавад.

4,12 Фириста дар ин ҷо тамоми чизҳои дар боло гуфташударо ҷамъбаст намуда, ба қӯринтиён хотиррасон менамояд, ки *ҳаёт* ба онҳо ба василаи азобҳои доимии вай омад. Барои он ки ба Қӯринт рафта имконияти башорат додан дошта бошад, ба Павлус лозим омад аз азоб ва душвориҳои фавқулодда гузарад. Лекин ин азобҳо ба он меарзиданд, зеро қӯринтиён ба Худованд Исо эътимод бастанд ва акнун ҳаёти абадӣ доштанд. Азобҳои ҷисмонӣ ва маҳрумиятҳои Павлус барои дигарон дастовардҳои рӯҳониро ифода мекарданд. Робертсон мегӯяд: “Мурдани \bar{U} ба некии онҳое хизмат мекард, ки хизмати \bar{U} барояшон фоида меовард”.²⁰

Вақте мо бемор мешавем, мо аксаран ба Худованд мурочиат карда илтимос мекунем, ки моро аз он халос кунад, то ба \bar{U} беҳтар хизмат карда тавонем. Шояд, баъзан барои чунин касалиҳо дар ҳаётмон ба Худо шукргузорӣ кардан ва дар нотагонӣ хурсандӣ кардан лозим аст, зеро дар мо қувваи Масеҳ гузошта шудааст.

4,13 Фириста дар бораи нозукӣ ва заифии зарфи одамӣ мегуфт, ки ба он Хушхабар боварӣ карда супурда шудааст. Вай ба ин чӣ навъ муносибат мекунад? Оё вай мағлуб карда шудааст, оё аз мардонагӣ маҳрум карда шудааст, оё ноумед шудааст? Не. Бовар ба вай қувва медиҳад, то мавъизаи Хушхабарро давом диҳад, зеро вай медонад: аз пайи азобҳои ин ҳаёт ҷалоли беандоза меояд.

Дар Забур 115,1 таронасаро мегӯяд: “*Имон доштам, бинобар ин мегуфтам*”. Вай ба Худованд бовар мекард ва бинобар ин гуфтаи \bar{U} натиҷаи ин бовари амиқ буд. Павлус дар ин ҷо мегӯяд, ки худӣ ҳамин

барои вай ҳам дуруст аст. Вай дорои худӣ ҳамон рӯҳи бовар буд, ки Таронасаро ҳам, вақте ин суҳанонро мегуфт. Павлус мегӯяд: “...мо низ имон дорем, бинобар ин мегӯем”.

Мусибатҳо ва таъкибот дар ҳаёти Павлус даҳони ӯро набастанд. Бовари ҳақиқӣ ҳамеша зухуроти худро меёбад. Вай хомӯш истода наметавонад.

*Ҳарчанд ғам меҳӯрӣ
ва туро ранҷонидаанд,
Ҳарчанд ту то беҳу бун хор шудай,
Лекин ба Масеҳ бовар дорӣ –
пас интизор машав,
Бигӯ, дар ин бора бигӯ.*

*Агар ба Масеҳ бовар дошта бошӣ,
Наҷотдиҳандаро бо дил қабул намудӣ,
Чаро ту, Рӯҳро ғамгин карда,
кашол медиҳӣ? –
Бигӯ, дар ин бора бигӯ.*

4,14 Агар ба мо аҷоиб намояд, ки таҳдиди доимии марг Павлусро суст накард, мо ҷавобро дар ояти 14 ёфта метавонем. Сирри нотарсии вай – дар мавъизаи хабари масеҳист. Вай медонист, ки ҳаёти ӯ ханӯз ҳама чиз нест. Вай медонист, ки масеҳӣ ба растохез дилпур буда метавонад. Худи ҳамон Худо, ки *Худованд Исои Масеҳро* зинда намуд, фириста Павлусро *ҳам ба василаи Исо эҳё мекунад* ва яққоя бо қӯринтиён дар назди Худ мегузорад.

4,15 Фириста ба растохез умеди қавӣ дошт ва барои ба маҳрумиятҳои даҳшатнок ва ба озмоишҳо дучор шудан тайёр буд. Вай медонист, ки ҳамаи ин азобҳо натиҷаи дутарафа медиҳанд. Онҳо барои қӯринтиён баракати фаровон доранд ва боиси *шукргузории* боз ҳам зиёдтар *барои ҷалоли Худо* мешаванд. Павлус дар ҳама чизе ки мегуфт ва мекард, ана ҳамин ду мақсадро ба сифати дастур қабул карда буд. Вай инро *бахри ҷалоли Худо* ва барои хайрияти наздикони худ мекард.

Павлус мефаҳмид, ки вай чӣ қадар зиёд азоб кашад, *файзи* Худо ба дигарон ҳамон қадар зиёд мерезад. Чӣ қадар одамони зиёд начот ёбанд, ҳамон қадар зиёд ба Худо *шукргузорӣ* карда мешавад, ва Худо ҳамон қадар зиёд ҷалол меёбад.

Чунин менамояд, ин рӯҳия дар парафрази ин оят дар “Библияи зинда”-и англисӣ хеле хуб инъикос ёфтааст:

Азобҳои мо – барои хайрияти шумо мебошанд. Аз шумо ҳар қадар зиёд ба назди Масеҳ оянд, ҳамон қадар одамони зиёд Ӯро барои марҳамати бузурги Ӯ шукргузорӣ хоҳанд кард, ва Ӯ худованд ҳамон андоза зиёд ҷалол хоҳад ёфт.

4,16 Павлус ба ҳар гуна азобҳо ва хавфу хатарҳо тайёр буданаширо бо он шарҳ меод, ки вай ҳамеша дар пеш умед ба растохезро медид. *Бинобар ин* вай *ноумед намешуд*. Гарчанде, аз як тараф, доимо раванди заволи ҷисмонӣ ба вукӯъ меомад, ба ҳар ҳол, аз тарафи дигар, вай доимо рӯҳан нав мегашт, ки ин барои давом додани хизмат, ба ҳеч як вазъияти душманона нигоҳ накарда, ба вай қувва меод.

Аз эҳтимол дур аст, ки факти *фано шудани одами зоҳирӣ* ба шарҳ ё тавзеҳ эҳтиёҷ дошта бошад. Аз рӯи баданҳои мо ин аз ҳад зиёд хуб аён аст! Лекин Павлус дар ин ҷо аз он шод мешавад, ки Худо барои хизматгузори масеҳӣ ҳар рӯз ба вай қувва медиҳад. Ба ростӣ, чӣ хеле ки Микеланчело гуфтааст, “мармар чӣ қадар зиёд зада бурида шавад, ҳайкал ҳамон қадар инкишоф меёбад мешавад”.

Айэнсайд тавзеҳ медиҳад:

*Ба мо мегӯянд, ки бадани мо дар ҳар ҳафт сол пурра нав мешавад... Аммо мо худро худӣ ҳамон шахси аввала медонем. Шахсияти мо сол аз сол тағйирнопазир мемонад ва дар табдили бузурги оянда ҳамон хел мемонад. Дар шабпарак худӣ ҳамон ҳаёт аст, ки дар кирмак ҳам буд.*²¹

4,17 Вақте мо мехонем, ки фириста Павлус чӣ гуна мусибатҳои даҳшатнокро аз саргузаронд, фаҳмидан душвор намуда метавонад, ки вай дар бораи онҳо чун дар бораи *уқубати сабук* гап мезанад. Ба маънои муайян он асло сабук набуд. Он талх ва бераҳмона буд.

Лекин шарҳро дар муқоисае ёфтани мумкин аст, ки Павлус мегузаронад. Мусибатҳо, агар онҳо аслан дида баромада шаванд, бағоят вазнин буда метавонанд, лекин дар муқоиса бо *ҷалоли абадии бениҳоят бузург*²²,

ки дар пеш интизор аст, онҳо сабуқанд. Ғайр аз ин, *укубати сабуқ кӯтоҳмуддат аст*, дар ҳоле ки чалол *абадист*. Дарси ибрате ки ба воситаи укубатҳо дар ин ҷаҳон гирифтаем, дар ҷаҳони оянда ба мо самари фаровон меоварад.

Мурҳед қайд мекунад: “Шодии хурдакак дар ин ҷаҳон ба мо ворид мешавад; дар он ҷо мо ба шодӣ ворид мешавем. Дар ин ҷо – якчанд катра, дар он ҷо – укёнуси бепоён”.²³

Дар ин оят пирамида ҳаст, ки аз рӯи суханони Ф. Е. Марш, монда намекунад ва каси боло барояндаро маҷбур намекунад, ки аз қувват равад, балки ба ҷони вай роҳат ва тасаллоӣ аз ҳад зиёд меоварад.

Чалол.

Чалоли абадӣ.

Чалоли абадии бузург.

*Чалоли абадии ба андозаи бениҳоят бузург.*²⁴

4,18 Дар ин ҷо калимаи “*нигоҳ мекунем*” на танҳо ба чашми одамӣ дахл дорад; аниқтараш, вай фикри нуктаи назар оиди чизро чун як чизи муҳим ифода мекунад. *Чизҳои намоён* мақсади мавҷудияти инсонӣ нестанд. Пеш аз ҳама ин ба бадбахтиҳо, озмоишҳо ва укубатҳои ки Павлус аз сар гузаронид, дахл дорад. Онҳо қисми хизмати вай буданд; вале мақсади бузурги хизматгузори вай *чизҳои намоён* буданд. Ин дар худ чалоли Масеҳ, баракат ба наздикон ва он мукофотеро дар бар гирифта метавонад, ки хизматгузори содики Масеҳро дар пеши Курсии Доварии Масеҳ интизор аст.

Ҷоветт тавзеҳ медиҳад:

*Барои аввалиро дида тавоништан чашм лозим аст; барои дуҷумро дида тавоништан зиракӣ лозим аст. Воситаи якуми дидан – табиист, дуҷумӣ – рӯҳонист. Дар ҳолати якум узви асосии фарқкунӣ – ақл, дар дуҷум – бовар... Дар тамоми Навиштаҷот биноӣ ва борикбинӣ доимо муқобил гузошта мешаванд ва дар ҳама ҷо ба мо таълим медиҳанд, ки маҳдудият ва камии якеро ва, аз вай боло гузоштани пуррагӣ ва вусъати дигареро бифаҳмем.*²⁵

Ё. Зиндагӣ дар партави Курсии Доварии Масеҳ (5,1–10)

Оятҳои оянда бо ҳамаи гуфтаҳои пешина зич алоқаманданд. Павлус дар бораи укубатҳо ва бадбахтиҳои ҳозирааш ва дар бораи чалоле сухан меронд, дар пеш интизор аст. Ин вайро ба андеша дар бораи марг меоварад. Ин порча – дар тамоми Сухани Худо яке аз ҷойҳои бузурғтарин мебошад, ки дар он ҷо оиди марг ва муносибати масеҳӣ ба он гуфта мешавад.

5,1 Дар ояти 1 фириста оиди бадани мирандаи ҳозираи мо чун дар бораи *хонаи заминӣ, ин хайма* сухан меронад. *Хайма* – хонаи доимӣ нест, балки манзили муваққатии ноустуворест, ки барои муҳофизат аз қувваҳои табиат бино мешавад.

Дар ин ҷо гуфта мешавад, ки марг *ин хаймаро* хароб мекунад. *Хайма* дар лаҳзаи марг хароб мешавад. Ҷисм ба қабр меҳабад, дар ҳоле ки рӯҳ ва ҷони масеҳӣ ба назди Худованд мераванд.

Павлус бобро шурӯъ мекунад, мӯътақид ба он ки, агар *агар хонаи заминӣ* вай *хароб шавад* (дар натиҷаи азобҳо, ки дар бораи онҳо дар боби пешина сухан мерафт), вай *аз ҷониби Худо иморате, хонаи бо дастии одам сохта нашудаи абадӣ, ки дар осмон аст*, хоҳад дошт. Ба фарқияти байни *хайма* ва *хона* тавачҷӯҳ намоед. *Хаймаи* муваққатӣ хароб карда шудааст, наваш бошад, *хонаи* доимӣ масеҳиро дар мамлақати осмонҳо интизор аст. Ин – *иморат аз ҷониби Худо* ба он маъно, ки онро ба мо Худо медиҳад.

Сониян, ин *хона бо дастии одам сохта нашудааст*. Павлус чаро ин тавр мегӯяд? Ҷисмҳои ҳозираи мо бо даст сохта нашудаанд; пас чаро таъкид кардан зарур аст, ки ҷисмҳои пурчалолӣ ояндаи мо бо дастии одам сохта нашуда хоҳанд шуд? Ҷавоб чунин аст: суханони “*бо дастии одам сохта нашуда*” “на аз ин офариниш”-ро ифода мекунад. Ин аз Ибриён 9,11 аниқ мегардад, ки дар он ҷо мехонем: “Аммо Масеҳ ҳамчун Сарқоҳини некӯҳои оянда омада, ба воситаи хаймаи бузурғтар ва мукамалтаре, ки *бо дастии одам сохта нашудааст, яъне сохтаи чунин нест...*”²⁶ Дар 2 Қӯринтиён 5,1 Павлус мегӯяд, ки ҷисмҳои ҳозираи мо барои зиндагӣ дар ин замин мувофиқ мебошанд, ҷисмҳои ояндаи бочалоли мо бошанд ба ин офариниш

тааллуқ нахоҳанд дошт. Онҳо махсус барои зиндагӣ дар осмон офарида хоҳанд шуд.

Ҷисми ояндаи масеҳӣ ҳамчунин чун *аббадӣ... дар осмон* тасвир карда мешавад. Ин ҷисм дигар ба бемориҳо, ба марг ва ба вайроншавӣ дучор нахоҳад шуд, вай дар хонаи осмони мо абадан зиндагӣ хоҳад кард.

Ин оят имкон медиҳад хулоса барорем, ки масеҳӣ аз Худо дар ҳуди ҳамон лаҳзаи мурдан иқоматгоҳ мегирад, вале ин тавр нест. Вай ҷисми ҷалолёфтаи худро танҳо ҳамон вақте ки Масеҳ барои Калисои Худ бармегардад, мегирад (1Тасл. 4,13–18). Бо масеҳӣ ана чӣ ба вукӯъ меояд. Дар вақти мурдан рӯҳ ва ҷони вай ба назди Масеҳ мераванд, ки дар он ҷо бошуурона аз ҷалоли осмон лаззат мебаранд. Ҷисми вай дар қабр мехобад. Ҳангоме ки Худованд бармегардад, турбат аз қабр бардошта мешавад, Худо аз он ҷисми нави ҷалолёфта меофарад, ки он бо рӯҳ ва ҷон пайваст мешавад. Масеҳӣ байни марг ва барои покони Худ омадани Масеҳ, гуфтан мумкин аст, дар ҳолати бечисмӣ мебошад. Лекин ин онро ифода намекунад, ки вай тамоми хурсандӣ ва хузуру ҳаловати осмонро ба пуррагӣ дарк намекунад. Вай онҳоро дарк мекунад!

Пеш аз гузоштани ояти 1 мо бояд хотиррасон намоем, ки се маънидоди асосии он ҳаст, ки *иморате дар осмон, хонаи бо дасти одам сохта нашудаи абадӣ* чист.

1. Ҳуди осмон.
2. Ҷисми мобайнӣ байни марг ва растохез.
3. Ҷисми ҷалолёфта.

Ин ҳуди осмон буданаш аз эҳтимол дур аст, зеро гуфта шудааст, ки вай *дар осмон абадист* (5,2). Агар дар бораи ҷисми мутавассит сухан ронем, пас дар ҳеҷ ҷои Навиштаҷот дар бораи ҷунин ҷисм гуфта нашудааст. Зиеда аз он, хонаи бо дасти одам сохта нашуда чун *аббадӣ* дар осмон тасвир карда шудааст, лекин нисбати ҷисми мобайнӣ ин нодуруст хоҳад буд. Ҷунин менамояд, ки нуктаи назари сеюм дуруст аст: хона – ҷисми зиндашудаи ҷалолёфта мебошад.

5,2 Мо аксар дар ҷисми мирандаи ҳозираи худ маҷбурем *оҳ кашем*, зеро вай моро маҳдуд мекунад ва зиндагии рӯҳонии моро

душвор месозад. Мо гарму ҷӯшон орзу до-рем *хонаи осмони худро дар бар кунем*.

Фириста дар ин оят аз тасвири хайма ба либос мегузарад. Тахмин кардан мумкин аст, ки ин корро вай барои он кард, ки хаймаҳоро худаш тайёр карда буд ва медонист, ки барои тайёр кардани ҳам хонаи муваққатӣ ва ҳам либос ҳуди ҳамон як масолах истифода мешавад. Дар ҳар ҳолат равшан аст, ки вай бисёр мехост ҷисми ҷалолёфтаи худро ба даст орад.

5,3 Дар ин оят “*бараҳна*” чиро ифода мекунад? Оё ин онро мефаҳмонад, ки одам начот наёфтааст ва бинобар ин дар назди Худо росткорӣ дар бар накардааст? Оё ин онро ифода мекунад, ки одам, ҳарчанд начот ёфта бошад ҳам, дар назди Курсии Доварии Масеҳ мукофот намегирад? Ё ин ки ин онро мефаҳмонад, ки дар фосолаи байни марг ва растохез одами начотёфта ҷисм надорад ва ба он маънӣ бараҳна аст, ки вай – рӯҳи бечисм аст?

Муаллиф калимаи “бараҳна”-ро чун “бечисм” ё “белибос” мефаҳмад. Павлус мегӯяд, ки вай на марг, на ҳолати бечисми аз пайи он ояндаро, балки омадани Худованд Исои Масеҳро гарму ҷӯшон хоҳон аст, ки дар он вақт масеҳиён ҷисмҳои ҷалолёфтаре ба даст меоваранд.

5,4 Дуруст будани тафсири ояти 3-ро, зоҳиран, ояти 4 тасдиқ мекунад. Фириста мегӯяд, ки *мо, ки дар ин хайма мебошем, дар таҳти боре оҳ мекашем, чунки намехоҳем либос кашем, балки дар бар кунем, то ки чизи миранда ба воситаи ҳаёт фуру бурда шавад*. Ба ибораи дигар, вай на ҳолати байни марг ва болобурдашавӣ ба осмонро чун умеди идеалии масеҳӣ интизор буд, балки онро, ки *дар вақти* ба осмон боло бурда шудан, вақте ки масеҳиён ҷисми дигар намиранда ба даст меоваранд, чӣ ба вукӯъ меояд.

5,5 *Худо моро маҳз барои ҳамин ба вучуд овард*, барои ҳуди ҳамин мақсад, яъне барои начоти ҷисм. Ин барои мо қуллаи нақшаҳои пурҷалоли \bar{U} хоҳад буд. Ҳозир начот ба рӯҳ ва ҷони мо дахл мекунад, лекин он гоҳ начот ҷисмро ҳам дохил мекунад. Дар ин бора як фикр карда бинед: Худо моро офарид ва дар айни ҳол мақсади \bar{U} буд – ҳолати ҷалолёфта,

хонаи бо дасти одам сохта нашудаи абадӣ, дар осмон!

Лекин мо чӣ тавр боварӣ ҳосил карда метавонем, ки ҷисми ҷалолёфта хоҳем дошт? Ба ин ҷавоб дода, *Худо ба мо гарави Рӯхро додааст*. Чӣ хеле ки пештар шарҳ дода мешуд, дар дохили ҳар як масеҳӣ сокин будани *Рӯхи* Худо гарави он мебошад, ки *тамоми* ваъдаҳои Худо нисбати масеҳӣ иҷро хоҳанд шуд. Ин нишонаи оянда аст. *Рӯхи* Худо – *Худ гарав аст*, замонаи он, ки алҳол аз Худо ба мо қисман додашуда боре пурра аз онҳо мешавад.

5,6 Маҳз боварии амиқ ба ин ҳақиқати гаронбаҳо ба Павлус барои мардонагӣ қувва медиҳад. Вай медонист, ки тамоми он вақте ки вай *дар ҷисм* макон гирифтааст, вай *аз Худо дур мебошад*. Албатта, барои Павлус ин ҳолат хеле хуб набуд, лекин вай бо он розӣ мешуд, агар дар айни ҳол дар ин ҷо, дар замин ба Масеҳ ва ба халқи Худо хизмат карда метавонист.

5,7 Он далел, ки *мо бо имон рафтор мекунем, на бо дидор*, – исботи муҳими аз Худованд дур будани мо мебошад. Мо ҳеҷ гоҳ Худовандро бо ҷашмони ҷисмонии худамон надидаем. Мо Ёро танҳо бо бовар дида метавонистем. То даме ки мо дар ҷисм сокинем, зиндагии мо аз он наздикии ба ҳаёти дидани ҳақиқӣ хос маҳрум аст.

5,8 Ояти 8 фикри дар ояти 6 шуруъшударо давом медиҳад ва онро ба охир мерасонад. Ба умеди бобаракати дар наздаш буда нигоҳ карда, Павлус пур аз мардонагист; вай гуфта метавонад, ки бо роҳат вақт мегузаронад ва меҳодад *аз ҷисм берун рафта назди Худованд макон гирифта*ро афзал донад. Вай бо он бемор аст, ки Бернард онро “ҳасрати осмонӣ” меномад.

Чунин намуданаш мумкин аст, ки ин оят ба гуфтаи ҳозираи фириста муҳолифат мекунад. Вай дар оятҳои пешина хоҳиши ба даст овардани ҷисми ҷалолёфтаре изҳор мекард. Дар ин ҷо бошад вай мегӯяд, ки меҳост *аз ҷисм берун рафта назди Худованд макон гирифта*ро афзал донад, яъне дар он ҳолати бечисм будан меҳост, ки байни марг ва болобурдашавӣ хоҳад буд.

Лекин дар ин ҷо муҳолифат нест. Масеҳӣ се имконият дорад ва масъала дар он аст, ки вай кадоме аз онҳоро афзал медонад. Зиндагӣ дар бадани миранда дар замин ҳаст. Ҳолати байни марг ва омадани Масеҳ, ҳолати бечисмӣ ҳаст, лекин рӯҳ ва ҷон дар он бошуурона аз ҳузури Масеҳ лаззат мебаранд. Ва, ниҳоят, анҷомёбии наҷоти мо ҳаст, вақте ки Худованд Исо барои мо меояд ва мо бадани ҷалолёфта ба даст меоварем. Павлус дар ин порча таълим медиҳад, ки ҳолати яқум хуб аст, дуҷумӣ – беҳтар, сеҷумӣ бошад – аз ҳама беҳтар.

5,9 Масеҳӣ бояд *қӯшиши* кунад, ки ба Худованд *мақбул* бошад. Наҷоти вай ба аъмол вобаста нест, лекин мукофот дар рӯзи оянда ба садоқати вай ба Худованд вобаста хоҳад буд. Масеҳӣ бояд ҳамеша дар хотир дошта бошад, ки *имон* бо *наҷот*, *аъмол* бошад бо *мукофот* алоқаманд аст. Вай бо файз ба василаи бовар наҷот меёбад, на бо аъмол; лекин вақте ки вай наҷот ёфтааст, бояд ба кардани корҳои нек кӯшад ва вай барои аъмол мукофотонида мешавад.

Таваҷҷӯҳ намоед, ки Павлус меҳост ба *Ҷ* мақбул бошад, *хоҳ дар ин макон бошад ва хоҳ набошад*, яъне ҳузур дошта ё ҳузур надошта бошад. Ин онро ифода мекунад, ки хизматгузории Павлус дар замин бояд дили Худовандро шод мекард, хоҳ Павлус ханӯз дар замин бошад ё аллакай дар назди Курсии Доварии Масеҳ меистода бошад.

5,10 Яке аз сабабҳои зарурати ба Масеҳ мақбул будан чунин аст: *ҳамаи мо бояд пеши курсии доварии Ҷ ҳозир шавем*. Аслан маъно ҳатто на дар он аст, ки дар он ҷо *ҳозир шавем*, балки дар он аст, ки дар он ҷо зоҳир карда шавем. “Библияи англисии нав” дуруст мегӯяд: “Зиндагонии ҳар яки мо бояд кушоду равшан дар назди доварии Масеҳ гузошта шавад”. Ба кабинетҳои табиб ҳозир шудан – як кор, ва дар он ҷо аз рентген гузаштан – тамоман кори дигар. *Доварии Масеҳ* зиндагии моро маҳз ҳамон тавре ки он буд, дар назди Масеҳ мекушоад. На танҳо *шумораи* хизматгузории мо, балки *сифати* он ҳам ва ҳатто *мақсадҳои* водоркунандаи он – ҳама дида баромада мешавад.

Ҳарчанд гуноҳҳои баъд аз бовар кардан содиршуда ба хизматгузори мо таъсир мекунад, гуноҳҳои масеҳӣ аслан дар ин рӯзи муҳим дида баромада намешаванд. Он доварӣ бештар аз 1900 сол пеш ба вуқӯъ омад, вақте ки Худованд Исо бо бадани Худ гуноҳҳои моро ба ҷӯб бардошт. Вай пурра қарзеро, ки гуноҳҳои мо онро сазовор буданд, пардохт ва Худо дигар ҳеҷ гоҳ ин гуноҳхоро ба довари Худ намеоварад (Юҳ. 5,24). *Курсии Довари Масеҳ* хизматгузори моро ба Худованд дида мебарояд. Он ҷо масъалаи наҷот нест: ин аллакай амри воқеъ аст. Дар он ҷо масъала дар бораи мукофот ва аз мукофот маҳрум кардан меистад.

Ж. Виҷдони поки Павлус дар хизматгузорӣ (5,11–6,2)

5,11 Одатан чунин мешуморанд, ки аҳамияти ин оят чунин аст: азбаски Павлус дар бораи довари даҳшатноки Худо бар гуноҳ ва дар бораи ваҳшати дӯзах медонист, вай ҳама ҷо гашта, одамонро бовар мекунонд, ки Хушхабарро қабул намоянд. Ин дуруст аст, лекин дар айни замон, аз рӯи ақидаи мо, маънои асосии порчаи аниқи додашуда на дар ин мебошад.

Дар ин ҷо Павлус аз даҳшати Худованд барои наҷотнаёфтагон дида бештар дар бораи тарси боэҳтиром сухан меронад, ки бо он вай мекӯшид ба Худованд хизмат кунад ва ба Ӯ мақбул шавад. Фириста медонад, ки барои Худо ҳаёти ӯ чун китоби кушода мебошад. Лекин вай мехост, ки қӯринтиён низ ба покӣ ва садоқати ӯ дар хизмати Хушхабар мӯътақид бошанд. Ва бинобар ин вай моҳиятан чунин мегӯяд:

“Азбаски мо тарси Худовандро медонем, мо кӯшиш мекунем одамонро ба покӣ ва самимияти худ чун хизматгузори Масеҳ бовар кунем. Лекин хоҳ ба бовар кунондани одамон муваффақ шавем ё не, ба Худо мо ошкор ҳастем. Қӯринтиён, умедворем, ки инчунин ба виҷдонҳои шумо ҳам ошкор ҳастем!”

Зоҳиран, ин шарҳ ба матн аз ҳама беҳтар мувофиқат мекунад.

5,12 Павлус мефаҳмад, ки суханони ҳозиракак гуфтаи ӯро нодуруст чун худситоӣ

маънидод кардан мумкин аст. Вай намехоҳад, то ягон кас гумон кунад, ки вай инро бо камоли майл ба худ иҷозат медиҳад! Бинобар ин вай илова менамояд: *“Худро ба шумо аз нав муаррифӣ намекунем”*, ё *“худро аз нав бисёр таъриф намекунем”*. Дар ин ҷо дар назар дошта нашудааст, ки вай *аллакай* як замоне худро ба онҳо бисёр таъриф карда буд. Ӯро дар ин аз нав ва аз нав *айбдор мекарданд* ва дар ин ҷо вай иштибоҳи онҳоро дар ин бора мекӯшад барҳам диҳад.

Пас чаро вай чунин дуру дароз хизматгузори худро ҳимоя мекард? Павлус чунин ҷавоб медиҳад: *“... балки ба шумо асосе медиҳем барои он ки бо мо фаҳр намоед, то шумо ҷавобе дошта бошед барои онҳое, ки бо чизи зоҳирӣ фаҳр менамоянд, на бо он чи дар дил аст”*. Вай ба худситоӣ ҳавасманд набуд. Лекин вай мефаҳмид, ки муаллимони козиб ӯро дар ҳузури покони қӯринтӣ тезу тунд танқид мекунад. Вай мехост, ки масеҳиён ҷӣ хел зада гардондани ҳучумҳо ба ӯро донанд ва бинобар ин ба онҳо маълумот медод, то ки онҳо ӯро аз айбномаҳои дар ҳузури онҳо пешниҳодшаванда ҳимоя карда тавонанд.

Вай мегӯяд, ки мунаққидони вай *бо чизи зоҳирӣ фаҳр менамоянд, на бо он чи дар дил аст* (мук. кунед бо 1Подш. 16,7). Ба ибораи дигар, онҳо бештар мекӯшиданд худро, шакли зоҳирии худро нишон диҳанд, на самимияти ботинӣ, покӣ ва бовиҷдониро. Симои ҷисмонӣ, ё суханварӣ, ё ин ки ҷидду ҷаҳди зоҳирӣ барои онҳо ҳама чизро ифода мекард. *“Барои одамоне, ки ғами зоҳирро меҳӯранд, чизи рӯякӣ ҳама чиз мебошад, самимияти қалб бошад ҳеҷ чиз аст”*.

5,13 Дар асоси ин оят тахмин кардан мумкин аст, ки фиристаро дар девонагӣ, дар таассуб ё шаклҳои гуногуни бечошавии ақл айбдор мекарданд. Вай инкор намекунад, ки дар ҳолате зиндагонӣ мекунад, ки онро Денни *“шиддати рӯҳонӣ”* номидааст. Вай фақат мегӯяд, ки агар *беҳуд шуда бошад*, пас ин *барои Худост*. Ҳамаи он чи ба мунаққидони вай девонагӣ тобиданаш мумкин буд, дар асл садоқати амиқи қалбӣ ба Худо буд. Ӯро шавку рағбат ба чизҳои илоҳӣ фаро гирифта буд. Аз тарафи дигар, *агар* вай *хоксор* буд, ё

солимфикр буд, пас ин барои қӯринтиён буд. Хулоса, дар оят гуфта шудааст, ки хама чиз дар рафтори Павлус, ё бо чидду чаҳд баҳри Худо, ё бо ғамхорӣ оиди некӯаҳволии наздикон – масеҳиён шарҳ дода мешавад. Дар ҳар ду ҳолат ҳам ӯро асло майлҳои худбинона водор намекунанд. Оё мунаққидони вай худи ҳаминро дар бораи худ гуфта метавонистанд?

5,14 Ҳеч кас аз омӯзандагони ҳаёти фириста ҳайрон нашуда наместонд: Чӣ чиз ӯро маҷбур месохт, ки ин гуна монда нашуда ва фидокорона меҳнат кунад? Вай дар ин ҷо, дар яке аз беҳтарин оятҳо дар тамоми номаҳои худ, ҷавоб медиҳад: ин *муҳаббати Масеҳ аст*.

Муҳаббати Масеҳ дар ин ҷо чиро ифода мекунад: Муҳаббати Ҷро ба мо ё муҳаббати моро ба Ҷ? Дар он шубҳае нест, ки ин муҳаббати Ҷ ба мо мебошад. Ягона сабаб, ки ба туфайли он мо умуман дӯст медорем, он аст, ки Ҷ моро аввалин шуда дӯст дошт. Маҳз муҳаббати Ҷ моро вусъат медиҳад, моро айнан ҳамон хел *водор месозад*, чуноне ки одамро дар мағозаи серодам тӯдаи харидорон аз паси худ кашола карда мебаррад. Павлус *муҳаббати* ҳайратангезро, ки Масеҳ ба вай зоҳир кард, мушоҳида карда, аз хизматгузорӣ ба Худованди аҷоибӣ худ барканор буда наметавонад.

Барои хама мурда истода, Исо Намояндаи мо буд. Вақте Ҷ мурд, *ҳамаи* мо дар Ҷ мурдем. Чуноне ки гуноҳи Одам гуноҳи насли ӯ гардид, ҳамон хел мамоти Масеҳ мамоти онҳое гардид, ки ба Ҷ бовар доранд (Рум. 5,12–21; 1Қӯр. 15,21.22).

5,15 Ба далелҳои фириста ҳеч эътироз кардан мумкин нест. Масеҳ *барои хама мурд*. Чаро Ҷ *барои хама* мурд? То ононе ки дар бовар ба Ҷ *зиндагӣ мекунанд*, акнун на аз *барои худашон*, балки *барои Ҷ зиндагӣ кунанд*. Начотдиҳанда баҳри мо на барои он мурд, ки мо зиндагонии паст, худбинона ба сар барем ва ҳамон тарзе ки мо мехоҳем, ҳамон тарз зиндагӣ карданро давом диҳем. Не, Ҷ барои мо баҳри он мурд, то мо минбаъд ҳаёти худро бо майли том, бо садоқати хурсандиовар ба Ҷ бахшем. Денни мефаҳмонад:

*Бо мамоти мо мурда, Масеҳ ба мо чунин муҳаббати беандозаро зоҳир намуд, ки мо бояд ба Ҷ, ва ба таври доимӣ танҳо ба Ҷ тааллуқ дошта бошем. Моро аз онӣ Худ кардан – ана ин аст мақсади марги Ҷ.*²⁷

5,16 Шояд, ин оят бо ояти 12 шабоҳат дорад, ки он ҷо Павлус мегуфт, ки мунаққидони вай бо рӯй, на бо дил худситоӣ мекунанд. Алҳол вай ин масъаларо аз нав мебардорад, таълим медиҳад, ки хангоме мо назди Масеҳ меоем, офаридаи нав зода мешавад. *Минбаъд* мо одамонро ба таври заминӣ, ба ҳасби ҷисм, ба ҳасби зоҳир, мувофиқи тавсияи одамон ё пайдоиши миллӣ ҳукм намекунем. Мо дар онҳо ҷонҳои қиматбаҳоро мебинем, ки Масеҳ барои онҳо мурдааст. Вай инчунин илова мекунад, ки ҳарчанд *Масеҳро ба ҳасби ҷисм*, яъне фақат чун одам *мешинохт*, вай дигар Ҷро чунин намешиносад. Ба ибораи дигар, Масеҳро чун ҳамсоияи худ дар деҳаи Носира, ё ҳатто чун Масеҳи заминӣ шинохтан – як гап, ва Масеҳро дар ҷалоли Ҷ, алҳол дар тарафи ростии Худо нишаста шинохтан — тамоман гапи дигар мебошад. Имрӯз мо Худованд Исоро нисбатан наздиктар ва нисбатан ҳақиқитар мешиносем, нисбат ба онҳое, ки Ҷро хангоми дар замин буданаш мешинохтанд. Ҷ Худро ба мо ба василаи Сухан, ба воситаи Рӯҳ нисбатан пурратар зоҳир намуд.

Дэвид Смит тавзеҳ медиҳад:

*Ҳарчанд як замоне фириста ба идеали яҳудии гайридини Масеҳ ҳамфикр буд, алҳол вай ба нуқтаи назари нисбатан олитар омад. Масеҳ барои вай Начотдиҳандаи зиндашуда ва ҷалолёфта буд, ки на ба ҳасби ҷисм, балки ба ҳасби рӯҳ, на ба василаи ривоятҳои таърихӣ, балки ба василаи мушорақати ҳаётан муҳим ва бевосита ҳақиқатан шинохта мешавад.*²⁸

5,17 Пас, *касе* ки дар *Масеҳ аст*, яъне начот ёфтааст, *махлуқи навест*. То бовар кардан дар бораи одамон аз рӯи меъёрҳои одамии ҳукм кардан мумкин буд. Лекин алҳол хама чиз тағйир ёфтааст. Меъёрҳои баҳогузори *қадима* аз байн рафтаанд, акнун *ҳама чиз нав шудааст*.

Ин оятро махсусан онҳое дӯст медоранд, ки ба наздикӣ аз оламми боло зода шудаанд,

ҳамчунин вайро аксар дар шаҳодатҳои шахсӣ иктибос меоваранд. Баъзан дар вақти чунин иктибосоварӣ таассуроти бардурӯғ ба вучуд меояд. Ба шунаванда чунин намуданаш мумкин аст, ки одатҳои кӯҳна, фикрҳои бад, нигоҳҳои шахватпарастона ҳамешагӣ ба гузашта рафтанд ва ҳама чиз дар ҳаёти одам ба маъноӣ аслии калима нав гардид. Мо медонем, ки чунин нест. Дар оят наъмоли масеҳӣ, балки мартабаи ӯ тасвир карда мешавад. Ба ифодаи “*касе ки дар Масеҳ аст*” тавачҷӯҳ намоед. Калимаи “дар Масеҳ” – калид ба тамоми порча мебошад. *Дар Масеҳ чизҳои қадима гузаштааст, инак ҳама чиз нав шудааст.* Мутаассифона, “дар ман” на ҳамаи ин дуруст аст. Лекин ман дар ҳаёти масеҳӣ ба пеш ҳаракат мекунам, ман мехоҳам, то ки наъмоли ман ба мавқеи ман боз бештар мувофиқат намояд. Боре, вақте Худованд Исо бармегардад, ҳам ину ҳам он дар таносуби пурра хоҳад буд.

5,18 *Ва ҳама чиз аз ҷониби Худост.* ӯ – Сарчашма ва Муаллифи ҳама чиз аст. Чизе нест, ки одам бо он фахр кунад. Ҳамаи ин аз Худост, ки ӯ моро ба воситаи Исои Масеҳ бо Худ мусолиҳа дод ва хизмати мусолиҳаро ба мо супурд.

Ин баёни бисёр хуби таълимоти мусолиҳаро дар як Луғати Навиштаҳои Поки англисӣ ёфтанд мумкин аст:

*Бо марги Худованд Исо дар салиб Худ дар файзи Худ он масофаеро, ки гуноҳ бо он ӯро аз одам ҷудо карда буд, нест кард, то ки ба василаи Масеҳ ҳама чиз дар ҳузури ӯ ба таври мақбул ҳозир шуда тавонад. Масеҳиён аллакай ба василаи марги Масеҳ мусолиҳа кунонда шудаанд, то ки пок, беайб ва лоиқи маҳкумшавӣ набуда ҳозир шаванд (чун офариниши нав). Худ дар Масеҳ буд, вақте Масеҳ дар замин буд ва ҷиноятҳои одамонро чун айб ба ҳисобашон надароварда, ҷаҳонро бо Худ мусолиҳа мекунонид; вале алҳол, вақте муҳаббати Худ пурра дар салиб зоҳир гардид, шаҳодат дар тамоми ҷаҳон паҳн гашта, бо Худ мусолиҳа кардани одамонро хоҳиш менамояд. Мақсади охирини вай – одамро ба Худ мақбул намудан аст.*²⁹

5,19 Хизмати мусолиҳа дар ин ҷо чун хабар дар бораи он шарҳ дода мешавад, ки

Худо дар Масеҳ буда, аҳли ҷаҳонро бо Худ мусолиҳа дод. Ин тасдиқро ду хел фаҳмидан мумкин аст ва ҳар ду маънидод аз нуқтаи назари Навиштаҷот дуруст хоҳад буд. Аввалан, мо фикр карда метавонем, ки Худ ба он маъно дар Масеҳ буд, ки Худованд Исо Худ аст. Ин, албатта, дуруст аст. Лекин мо инро ин хел ҳам фаҳмида метавонем, ки *Худо дар Масеҳ буда, аҳли ҷаҳонро бо Худ мусолиҳа дод.* Ба ибораи дигар, ӯ аҳли ҷаҳонро бо Худ мусолиҳа дод, вале инро дар шахси Худованд Исои Масеҳ ба амал овард.

Новобаста ба он ки кадом маънидодро қабул мекунем, ҳақиқат аён менамояд: масъалаи гуноҳро ҳал намуда, Худ фаъолона сабаби ҷудошавиро, ки байни ӯ ва одам меистод, бартараф мекард. Ба Худ мусолиҳа лозим нест, лекин одам мӯхтоҷи мусолиҳа бо ӯст.

Ҷиноятҳои одамонро ба ҳисобашон надаровард. Ҳангоми бори аввал хондан чунин намуданаш мумкин аст, гӯё оят таълим медиҳад, ки начот умумист, ва ҳамаи одамон ба шарофати кори кардаи Масеҳ начот меёбанд. Лекин чунин таълимот ба тамоми Сухани боқимондаи Худо комилан муҳолифат мекард. Худо воситаеро ёфт, то ҷиноятҳои одамонро ба ҳисобашон надароварад ва ҳарчанд ин восита ба ҳама дастрас аст, он танҳо барои онҳое таъсирбахш аст, ки дар Масеҳанд. Бешубҳа, ҷиноятҳои начотнаёфтагон ба ҳисоби онҳо дароварда мешаванд, лекин аз ҳамон лаҳзае ки ин одамон ба Масеҳ чун ба Начотдиҳанда бовар мекунанд, онҳо росткор ҳисобида мешаванд ва гуноҳҳои онҳо шуста мешаванд.

Ба ғайр аз кори мусолиҳаи Худ Худ ба одамони Худ каломии мусолиҳаро супурд. Ба ибораи дигар гӯем, ӯ ба онҳо шарафи бузургеро супурд, ки рафта дар ҳама ҷо ба ҳамаи одамон ин хабари машҳури мусолиҳаро мавъиза кунанд. ӯ чунин кори покро на ба фариштаҳо, балки ба одамони ҳакиру заиф супурд.

5,20 Фириста дар оятҳои пешина гуфт, ки ба ӯ хабари мусолиҳа супурда шуда буд. ӯ барои мавъиза кардани ин хабар ба инсоният фиристода шуда буд. Мо тахмин карда метавонем, ки оятҳои 5,20 то 6,2 баёни мухта-

сари сухани мусолиҳаро дар бар мегиранд. Ба иборай дигар, Павлус ба мо хабареро мешунавонад, ки вай дар мамлакатҳо ва ғушаҳои гуногуни олам сафар намуда, ба начотнаёфтагон мавъиза мекард. Ана ин чизро дидан муҳим аст. Павлус дар ин ҷо ба қӯринтиён пешниҳод намекунад, ки бо Худо мусолиҳа кунанд. Онҳо аллақай ба Худованд Исо бовар доранд. Лекин вай ба қӯринтиён меғӯяд, ки вай ба ҳар ҷое ки равад, ин хабарро ба начотнаёфтагон мавъиза мекунад.

Сафир – ин фиристодаи давлат аст, ки ҳукумати худро дар мамлақати бегона намоияндагӣ мекунад. Павлус ҳамеша дар бораи хизмати масеҳӣ чун дар бораи вазифаи олий ва боэътибор сухан меронад. Вай худро дар ин ҷо ба сафире монанд мекунад, ки ўро *Масеҳ* ба ҷаҳоне ки мо зиндагӣ мекунем, фиристод. *Ҷ* – мунодии Худост ва *Худо ба воситаи ӯ хоҳиш мекунад*. Ин ифода дар истифода нисбати сафир қадаре ачиб менамояд. Сафирро ба сифати *илтимоскунанда* тасаввур кардан барои мо ғайримӯқаррарист, лекин шўҳрати Хушхабар ҳам дар ҳамин аст, ки дар он Худо дар ҳақиқат, зонузада, бо ҷашмони пурашк бо *Ҷ мусолиҳа* карданро аз одамоне хоҳиш мекунад. Агар душманӣ давом кунад, пас ин душманӣ аз тарафи одам аст. Худо ҳамаи монетаҳоро, ки ба робитаи пурраи байни *Ҷ* ва одам мамониат мекарданд, нест кард. Худованд ҳамаи он чиро ки метавонист, кард. Ҳозир одам бояд аслиҳаи муқобилатро ҷамъ карда монанд, ошўби боисрори худро қатъ намояд ва *бо Худо мусолиҳа намояд*.

5,21 Ин оят барои мусолиҳа асосҳои таълимотӣ мегузорад. Худо чӣ тавр мусолиҳаро имконпазир намуд? *Ҷ* чӣ тавр гунаҳкорони айбдори ба назди *Ҷ* бо тавба ва бовар меомадаро қабул карда метавонад? Ҷавоб чунин аст: Худованд Исо аз ўҳдаи масъалаи гуноҳҳои мо умуман бомуваффақият баромад, ва мо акнун бо Худо мусолиҳа карда метавонем.

Ба иборай дигар, Худо Масеҳро *барои мо қурбони гуноҳ сохт* – Масеҳро, *ки аз гуноҳ беҳабар буд*, – *то ки мо дар Ҷ адолати Худо шавем*.

Мо бояд аз ҳар гуна андеша дар бораи он ки Худованд Исои Масеҳ дар салиби Ҷолҷолто дар ҳақиқат *гунаҳкор* шуд, эҳтиёт шавем. Чунин андеша нодуруст аст. Гуноҳҳои мо *ба Ҷ* гузошта шуда буданд, лекин *дар Ҷ* онҳо набуданд. Аслан Худо *Ҷ*ро аз номи мо қурбони гуноҳ сохт. Вақте мо *ба Ҷ* бовар мекунем, Худо моро одил меҳисобад. Бо қурбон карда шудани Иваскунандаи мо талаботҳои шариат пурра қонеъ гардонидани шуданд.

Он ҳақиқат чӣ гуна баракат дорад, ки *аз гуноҳ беҳабар буда, барои мо қурбони гуноҳ* карда шуд, *то мо*, ки росткорӣро наметонем, *дар Ҷ адолати Худо шавем*. Бо ҳеҷ як забони одамай шукргузори кофиро ба Худо барои чунин ғайзи беҳад тасвир кардан имкон надорад.

6,1 Баъзеҳо мефаҳманд, ки дар ин оят Павлус ба қӯринтиён муроҷиат намуда, онҳоро водор месозад аз *ғайзе* ки ба онҳо зоҳир шудааст, комилан ғайзи баранд.

Мо, аниқтараш, чунин мешумурдем, ки Павлус баён намудани мазмуни хабареро, ки онро вай ба начотнаёфтагон мавъиза мекард, давом медиҳад. Вай аллақай ба нобоварон дар бораи ғайзи мўъҷизаноки аз тарафи Худо пешниҳодшаванда нақл кард. Ҳозир вай аз онҳо хоҳиш мекунад, ки *ғайзро беғайзи қабул накунад*. Онҳо набояд иҷозат диҳанд, ки донаи Хушхабар ба хоки бесамар афтад. Не, онҳо ба ин хабари мўъҷизанок бояд ҷавоб диҳанд, он Начотдиҳандаро қабул намоиянд, ки дар бораи *Ҷ* вай меғӯяд.

6,2 Баъдтар Павлус Ишаёе 49,8-ро иқтибос меоварад. Агар мо ба ин боб рӯ оварда онро омӯзем, ошкор месозем, ки Худо бо халқи Худ, ки Масеҳро инкор мекунад, баҳс менамояд. Аз ояти 7 аён аст, ки халқ Худованд Исоро рад кардааст ва мо медонем, ки рад шудани *Ҷ* ба марг оварда расонид. Лекин дар ояти 8 мо суханони Худоро пайдо менамоем, ки Худованд Исоро бовар мекунонад, ки дуои *Ҷ* шунида шуд ва Худо ба *Ҷ* ёрӣ медиҳад ва *Ҷ*ро нигоҳ медорад.

Дар рӯзи начот ба ту мадад кардам. Ин ба растохези Худованд Исои Масеҳ дахл дорад. *Вақти мусоид* ва *рӯзи начот* бо растохези Масеҳ аз мурдагон хабар дода мешаванд.

Павлус Хушхабарро мавъиза намуда ин ҳақиқати мӯъчизанокро мегирад ва ба шунавандагони наҷотнаёфта хабар медиҳад: “*Инак алҳол вақти мусоид аст, инак алҳол рӯзи наҷот аст*”. Дигар хел карда гӯем, даврае ки дар бораи он Ишаъё чун дар бораи рӯзи наҷот пешгӯӣ карда буд, аллакай даррасид ва бинобар ин Павлус одамонро водор мекунад, ки то даме ки *рӯзи наҷот* давом мекунад ба Наҷотдиҳанда бовар кунанд.

3. Рафтори Павлус дар хизматгузорӣ (6,3–10)

6,3 Павлус дар ин ҷо аз хабаре ки мавъиза мекард, ба рафтори шахсии худ дар *хизмати* масеҳӣ мегузарад. Ӯ мефаҳмид, ки ҳамеша одамоне ёфт мешаванд, ки барои худро канор гирифтанд ва гӯш накардани хабари наҷот баҳона мечӯянд ва агар чунин баҳонаро ба онҳо зиндагонии номурадтаби мавъизагар диҳад, пас ин онҳоро дар он устувор менамояд, ки хоҳиши гӯш кардан надошта бошанд. Бинобар ин вай ба қӯринтиён хотиррасон менамояд, ки *дар ҳеч чиз ба ҳеч кас мамониат намерасонид, то ки хизмат ба мазаммат дучор нашавад*. Чуноне ки мо пештар ишорат намудем, дар зери мафҳуми хизмат дар ин ҷо на ягон хел мансаби олии калисоӣ, балки, аниқтараш, хизмати Масеҳ фаҳмида мешавад. Идејаи ба мансаби динӣ барқарор кардан ба воситаи одам дар ин ҷо дахле надорад. *Хизмат* ба ҳамаи онҳое ки Масеҳро қабул намуданд, тааллуқ дорад.

6,4 Дар оятҳои 4–10 фириста тасвир менамояд, ки чӣ хел вай кӯшиш менамуд хизмати худро иҷро намояд – ўро дар ҳеч чиз айбдор кардан мумкин нест. Ба Худо хизмат карданаширо дарк намуда, вай ҳамеша мекӯшид сазовори чунин мақом рафтор намояд. Денни ин чоро хеле хуб тавзеҳ медиҳад:

Сарчашмаҳои амиқии бузург дар назди ӯ воз мешаванд, вақте ӯ дар ин бора фикр мекунад; вақте ӯ сухан ронда сар мекунад, шароити ӯ аз ҳад зиёд душвор аст ва ӯ танҳо бо суханони ҷудогонаи берабт гап зада метавонад, лекин ҳанӯз то он даме ки ист кунад, вай аллакай озодиро ба даст

*овардааст ва бо ҳеч чиз боздошта нашуда рози дил мегӯяд.*³⁰

Оятҳои 4 ва 5 азобҳои ҷисмонии аз саргузаронидаи Павлусро тасвир менамоянд, ки онҳо ўро чун хизматгузори самимӣ, содиқи Худованд гувоҳӣ дода буданд. Дар оятҳои минбаъда дар бораи сифатҳои неки масеҳиёна, ки вай зоҳир намудааст, гуфта мешавад. Баъдан дар оятҳои 8–10 вай саргузаштҳои гуногуни ба хизмати масеҳӣ хосро як-як номбар мекунад.

Сабри бисёр, бешубҳа, ба пуртоқатии Павлус нисбат ба одамон, нисбат ба калисоҳои маҳаллӣ ва нисбат ба ҳамаи бадбахтиҳо дахл дорад, ки ҳамаи онҳо якҷоя бояд ўро аз роҳи устувории қавӣ мезаданд.

Мусибатҳо, эҳтимол, таъкиботҳои ҳақиқие мебошанд, ки вай ба исми Масеҳ аз саргузаронд.

Мӯҳтоҷиҳо – дар ин ҷо маҳрумиятҳои дар назар дошта шудаанд, ки вай аз онҳо дар азоб буд: шояд, нарасидани хӯрок, либос, надоштани сарпаноҳ.

Тангиҳо – ин шароитҳои номусоиде буда метавонанд, ки вай аксар ба он меафтод.

6,5 Чӣ хеле ки дар Аъмол 16,23 тасдиқ карда мешавад, Павлус *зарбаҳои* зиёдро аз саргузаронид. Дар бораи *зиндонҳои ӯ* баъдтар дар 2Қӯринтиён 11,23 гуфта мешавад. “*Ошӯбҳо*” ба норизоии умум ва бетартибӣ нисбат дошта метавонанд, ки онҳо аксар аксуламали ҷавобӣ ба мавъизаи Хушхабар буданд. (Чунончи, хабар дар бораи он ки ғайрияҳудиён ҳам ба монанди яҳудиён наҷот ёфта метавонанд, якчанд мавҷи маҳсусан шадиди ҷавру зӯровариро ба вучуд овард.) Мафҳуми *меҳнатҳои* Павлус метавонад ҳам тайёр кардани хаймаҳо, ва, албатта, дигар шаклҳои меҳнати ҷисмонӣ, ва сафарҳо низ дар назар дошта бошад. *Бехобиҳо* – чунин аст тасвири зарурияти доимии хушёр будан нисбати ҳилаю найранги шайтон ва муҳолифат ба кӯшиши зарар расонидани душманон. *Рӯзадориҳо* – аз хӯрок ихтиёран худдорӣ кардан буда метавонад, лекин имконияти бештар дорад, ки дар ин ҷо гуруснагии аз камбағалӣ бавучудодада дар назар дошта шудааст.

6,6 Павлус *дар покӣ*, яъне дар покизагӣ ва покшавӣ хизматгузорӣ мекард. Ҳеч кас ӯро дар бадахлоқӣ айбдор карда наметавонист.

Хизматгузорӣ *дар дониш* мегузашт; шояд, он далел дар назар дошта мешавад, ки ин хизматгузорию на ҷаҳолат, балки хизматгузорию дониш додаи Худо буд, ки инро вусъати ҳақиқати Худо, ки дар номаҳои Павлус зоҳир гаштааст, хеле хуб исбот менамояд.

Ба қӯринтиён исботи *сабри* ӯ дигар лозим набуд! Худи таҳаммули вай нисбати ҳамаи гуноҳову камбудихоӣ онҳо далели кофист. *Меҳрубонӣ*, ё некии Павлус дар он зоҳир гашт, ки вай худро фидокорона барои дигарон меод, ба халқи Худо бо муҳаббат муносибат мекард ва ба он дилсӯзӣ мекард.

Ифодаи “*дар Рӯҳулқудс*”, бешубҳа, онро ифода мекунад, ки ҳамаи қорҳои қардаи Павлус бо қувваи Рӯҳ дар итоати ӯ ба амал оварда мешуд.

Дар муҳаббати бериё — яъне *муҳаббати* Павлус ба дигарон, ки дар ҳаёти фиришта он қадар аён буд, на ҳаёли ё рӣёкорона, балки самимӣ буд. Он ба тамоми рафторҳои ӯ хос аст.

6,7 *Дар каломии ростӣ* — яъне тамоми хизматгузорию Павлус дар итоат ба *каломи ростӣ* иҷро мешуд, ё ин ки хизматгузорӣ бовичдонона буда, ба он хабаре ки мавъиза мекард, мантиқан мувофиқат мекард, ва маҳз: ба каломии ҳақиқат.

Дар қуввати Худо, бешак, онро ифода мекунад, ки фиришта амали худро на бо қуввати худ, балки фақат ба қуввате ки Худо медиҳад, таъя намуда иҷро мекард. Баъзеҳо инчунин тахмин менамуданд, ки ин шояд ба мӯъҷизаҳои дахл дорад, ки Павлус аз боиси фиришта будан ба амал оварда метавонист.

Аслиҳаи адолат дар Эфсӯсиён 6,14–18 тасвир шудааст. Ин ҷо дар назди мо шахсияти ростгӯӣ, бовичдон ва собитқадам зоҳир мешавад. Касе гуфтааст: “Вақте ки одам росткорию фаъолонро дар бар дорад, вай осебнопазир аст”. Агар дар қардани мо гуноҳ бар зидди Худо ва одамоне набошад, иблис ба ҳеч кучо тир андохтан наметавонад.

Дар бобати ифодаи “*дар дасти рост ва ҷан*” шубҳаҳо вучуд доранд. Яке аз имконпа-

зиртарин шарҳҳо он аст, ки дар муҳорибаи қадима шамшерро дар дасти рост ва сипарро дар дасти чап меоданд. Шамшер дар бораи ҷанги ҳучумӣ, сипар бошад дар бораи ҷанги мудофиавӣ мегуфт. Дар ин ҳолат Павлус ин ҷо оиди хислати хуби масеҳӣ чун мувофиқати ҳамла ва ҳимоя суҳан ронда метавонад.

6,8 Павлус дар ин ҷо ва дар ду ояти минбаъда баъзе аз муҳолифатҳои саҳтро тасвир менамояд, ки ба хизмат барои Худованд Исо хос мебошанд. Шогирди ҳақиқӣ аз қуллаҳои кӯх, водиҳои чуқур ва аз он чи дар байни онҳо меҳобад, мегузарад. Ин ҳаёти *шараф ва бешарафӣ*, ғалаба ва мағлубияти зоҳирӣ, таъриф ва танқид аст. Хизматгузори ҳақиқии Худо – ҳадафи мазаммат ва ситоиш аст. Баъзеҳо ҷидду ҷаҳд ва мардонагии вайро хеле хуб баҳо медиҳанд, дар ҳоле ки дигарон танҳо маҳкум қарда метавонанд. Бо вай чун бо фиребгар ва номдузд муносибат мекунанд ва ба ҳар ҳол вай *амин*, ё “ростгӯӣ аст”. Вай фиребгар нест, балки хизматгузори самимии Худост.

6,9 Агар гап дар бораи ҷаҳон равад, Павлус барои вай *номаишӯр* буд ва аз тарафи вай фаҳмида нашуда буд ва ба ҳар ҳол вай ба Худо ва бародарон-масеҳиён хеле хуб *маишӯр* буд.³¹

Ҳаёти ӯ ҳаёти *мурдани* ҳаррӯза буд, – вале ана ӯ *зинда*! Ба ӯ таҳдид мекарданд, ӯро шикор мекарданд, ӯро меронданд, *таъқиб* мекарданд ва ба зиндон меандохтанд, вай бошад озодиро танҳо барои он ба даст меовард, то ки Хушхабарро бо ҷидду ҷаҳди боз ҳам бештар мавъиза кунад. Ин ифодаи зеринро боз ҳам қатъитар таъкид менамояд: *ҷазо мебинем, лекин мо намемирим*. Дар зери мафҳуми *ҷазо* дар ин ҷо он ҷазое дар назар дошта шудааст, ки вай аз дасти одамоне аз саргузаронд. Эҳтимол, на як бор онҳо меҳисобиданд, ки ба зиндагии исёндустанаи вай хотима гузоштанд, – ва аз нав дар бораи қорномаҳои ӯ баҳри Масеҳ дар дигар шахрҳо мешуниданд!

6,10 Ба хизмат ғам ҳамроҳ буд, лекин Павлус *ҳамеша шодӣ мекард*. Ҳатто гуфтан лозим нест, ки ҷӣ хел вай ғам меҳӯрд, вақте Хушхабарро рад мекарданд, вақте фарзандо-

ни Худо дар роҳи рӯхонӣ пешпо меҳӯрданд; вай аз боиси камбудихои шахсии худ ҳам ғам меҳӯрд. Ва ба ҳар ҳол, вақте ки вай дар бораи Худованд ва дар бораи ваъдаҳои Худо фикр мекард, дар ӯ ҳамеша сабаби бисёр хуб барои он буд, то ки ба боло назар андозад ва хурсандӣ намояд.

Павлус ба маънои соҳиби неъматҳои ин ҷаҳон будан *бенаво* буд. Мо дар бораи он намехонем, ки вай ба ягон моликият ё молу мулк соҳиб буд. Лекин андеша намоед, чӣ қадар ҳаёт ба василаи хизмати вай сарватманд гардид! Ҳарчанд вай *нодор* буд, ба ҳар ҳол ба маънои муайян вай *дорои ҳама чиз* буд, ки дар ҳақиқат аҳамият дорад.

“Дар ин изҳороти баландтарин, – менависад А. Т. Робертсон, – Павлус тахайюлотро ба ихтиёраш волегузорад ва он, ба монанди барқ дар абрҳо, бозӣ мекунад”.³²

И. Павлус ба фароҳдилӣ ва муҳаббат даъват мекунад (6,11–13)

6,11 Алҳол бошад фириста даъвати боэҳтироси кушодани дили худ ба вайро ба *қӯринтиён* изҳор менамояд. Вай ошкоро ва кушодадилона дар бораи муҳаббати худ ба онҳо мегуфт. Азбаски даҳон аз фаровонии дил мегӯяд, *даҳони кушодаи* Павлус аз *дили* пур аз дилбастагӣ ба ин одамон сухан меронд. Маънои умумии оят маҳз дар ҳамин аст, ки суханони зерин тасдиқ менамоянд: *дили мо фарох аст*, яъне бо муҳаббат тайёр аст онҳоро қабул кунад.

Чӣ хеле ки инро Тозер ифода кард, “Павлус одами хурд бо ҳаёти дохилии васеъ буд; дили бузурги ӯро аксаран маҳдудияти шогирдон ранҷур мекард. Намуди дарҳам кашидашудаи ҷонҳои онҳо ба вай дард меовард”.³³

6,12 Ҳар гуна карахтӣ дар муносибати байни Павлус ва *қӯринтиён* на аз вай, балки аз онҳо мебаромад. Онҳо муҳаббати худро ба вай то ба дараҷае маҳдуд карда метавонистанд, ки муътақид набуданд, ӯро қабул намоянд ё не, лекин вай худро дар муҳаббат ба онҳо маҳдуд намекард. Камии муҳаббатро онҳо зоҳир карданд, на Павлус.

6,13 Агар онҳо ӯро барои муҳаббаташ тақдир кардан хоҳанд (вай дар бораи онҳое

сухан меронад, ки *фарзандони* вай дар бовар буданд), онҳо ба дилбастагии худ ба вай бештар кушода буданро бояд имкон диҳанд. Павлус худро падари онҳо эҳсос мекард. Ва онҳо бояд вайро чун падар дар бовар дӯст медоштанд. Танҳо Худо ин эҳсосотро дода метавонад, лекин онҳо бояд ба ӯ иҷозат диҳанд, то дар ҳаёташон инро кунад.

Як тарҷумаи англисӣ ин маънои оятҳои 11–13 хеле хуб ошкор кард:

Эй қӯринтиён, ман аз шумо чизеро пинҳон намекунам, дили ман барои шумо васеъ кушода аст. “Маҳдудият?” – ин дар шумо, на дар ман. Акнун биёед, чуноне ки фарзандон мегӯянд, бовиҷдонона иваз наме-ем! Дилҳои худро ба ман фарох кушоед.

Й. Павлус ба ҷудошавӣ дар асоси Навиштаҷот даъват менамояд (6,14–7,1)

6,14 Робитаи байни оятҳои 13 ва 14 ин аст: Павлус ба покони гуфт, ки дар эҳсосот нисбати вай дилкушод бошанд. Акнун вай шарҳ медиҳад, ки худро аз тамоми шаклҳои гуноҳ ва беадолатӣ ҷудо карда, инро кардан мумкин аст. Бешубҳа, вай ба андозае дар бораи муаллимони козиб, ки ҷамоати *қӯринтиён*ро пур намудаанд, фикр мекунад.

Ақида дар бораи юғи нобаробар аз Такрори Шариат 22,10 ибтидо мегирад: “Барзагов ва харро якҷоя баста, шудгор накун”. Барзагов ҳайвони пок буд, хар бошад нопок; қадами онҳо гуногун аст, қувваи боркашӣ ҳам. Баръакс, вақте масеҳиён бо Худованд Исо як юғро мебаранд, онҳо ошкор менамоянд, ки юғи ӯ – хуш ва бори ӯ сабуқ аст (Мат. 11,29.30).

Ин ҷой дар 2Қӯринтиён – дар Сухани Худо аз рӯи масъалаи ҷудошавӣ яке аз асоситарин мебошад. Дар ин ҷо ишорати равшан мавҷуд аст: масеҳӣ худро аз *беимонон*, аз бешариатӣ, зулмот, бляял, бутҳо бояд ҷудо кунад.

Албатта, дар ин ҷо алоқа бо муносибатҳои никоҳӣ мушоҳида карда мешавад. Масеҳӣ бо одами начотнаёфта набояд оиладор шавад. Лекин дар он ҳолатҳое ки масеҳӣ аллақай бо одами нобовар оиладор аст, ин порча ҷудошавӣ ё талоқро сафед намекунад. Дар ин ҳолат иродаи Худо дар он аст, ки

никоҳ баҳри он нигоҳ дошта шавад, то ки ҳамсари начотнаёфта дар оянда начот ёфта тавонад (1Қӯр. 7,12–16).

Ғайр аз ин, гуфтаҳо ба муносибатҳои корӣ ҳам дахл доранд. Масеҳӣ ба худ онҳоро, ки Худовандро намедонанд, набояд ҳамроҳ (масалан барои барпокунии ширкат) интиҳоб намояд. Ин ба силки махфӣ ё ҷамъияти динӣ қобили татбиқ аст: Чӣ хел шахси ба Масеҳ содиқ узви собитқадами ташкилоте буда метавонад, ки дар он исми Масеҳ номатлуб аст? Агар сухан дар бораи ҳаёти иҷтимоӣ, ҷамъиятӣ равад, пас, мувофиқи ин оят, масеҳӣ алоқаро бо начотнаёфтагон бояд нигоҳ дорад, то ки онҳоро ба Масеҳ оварад, лекин ҳеч гоҳ дар хурсандии пургуноҳ, ё дигар амалҳои ношоистаи онҳо набояд иштирок намояд, зеро ки ин онҳоро водор месозад андеша намоянд, ки вай аз онҳо бо ҳеч чиз фарқ намекунад. Ин порча ба корҳои динӣ ҳам қобили татбиқ аст: пайрави содиқи Масеҳ дар калисое, ки нобоваронро дидаву доништа азъои калисо эътироф менамоянд, азъогиро нигоҳ доштан нахоҳад хост.

Оятҳои 14–16 дар бораи муносибатҳои муҳими ҳаёти шаходат медиҳанд:

Адолат ва бадқирдорӣ тамоми соҳаҳои рафтори маънавиро тасвир менамоянд.

Нур ва *зулмот* бо қобилияти фаҳмидани он чӣ, ки аз Худост, алоқаманданд.

Масеҳ ва *блиял* ба соҳаи эътибор дахл доранд, ба ибораи дигар, ба масъалаи шахсият ё чизҳое ки онро одам оғои ҳаёти худ эътироф менамояд.

Имондор ва *беимон* ба соҳаи бовар дахл доранд.

Маъбади Худо ва *бутҳо* ба андозаи пурра соҳаи парастии ва хизматгузори одамро нишон медиҳанд.

Адолат ва бадқирдорӣ якҷоя буда наметавонанд: онҳо ахлоқан мухолифанд. *Нур* ҳам бо *зулмот* ҳеч умумияте надорад. Вақте ки дар хона *ҷароғ* даргиронда мешавад, *зулмот* пароканда мешавад. Онҳо дар як вақт бо ҳам мавҷуд буда наметавонанд.

6,15 Номи “блиял” “нолоик” ё “бадкор”-ро ифода мекунад. Дар ин ҷо ин номи шайтон аст. Оё сулҳ дар байни *Масеҳ* ва шайтон имконпазир аст? Албатта, не! Ҳамин тавр ит-

тифоқи *имондор* бо *беимон* буда наметавонад. Қӯшиши бастанӣ чунин иттифоқ хиёнат ба Худованд мебуд.

6,16 *Бутҳо* ҳеч як умумияте бо *маъбади Худо* надоранд. Агар ин чунин бошад, пас масеҳиён бо бутҳо чӣ гуна саруқор дошта метавонанд, агар онҳо – *маъбади Худои зинда бошанд*? Албатта, дар зерин мафҳуми бутҳо дар ин ҷо на танҳо суробҳои аз ҷӯб буридашуда, балки ҳама чизе ки байни одам ва Масеҳ меистад, фаҳмида мешаванд. Инҳо пулҳо, хурсандиҳо, ҷалол ё неъматҳои моддӣ буда метавонанд.

Фириста дар чунин порчаҳои Навиштаҷот, ба монанди Хуруҷ 29,45, Ибодат 26,12 ва Ҳизқиёл 37,27 далелҳои фаровони онро пайдо менамояд, ки мо *маъбади Худои зинда* мебошем. Денни мегӯяд:

[Павлус] *интизор аст, ки масеҳиён ҳамчунин боэҳтимом, ба монанди яҳудиён, покӣи хонаи Худоро вайроннашуда нигоҳ хоҳанд дошт; акнун, мегӯяд вай, ин хона худӣ мо мебошем: мо худамонро беолоиш бо ин ҷаҳон бояд нигоҳ дорем.*³⁴

6,17 Агар ин ҳамин тавр бошад, Павлус онҳоро ба майдон металабад: *аз миёни онҳо берун оед*. Вай Ишаё 52,11-ро иқтибос меорад. Ин пандҳои оддӣ мебошанд, ки Худо ба халқи Худ оиди ҷудо шудан аз бадӣ медиҳад. Масеҳиён набояд дар байни бадӣ чун як қисми он монанд, то ки онро ислоҳ намоянд. Худо мехоҳад, ки онҳо аз байни он *берун оянд*. Дар ояти додашуда *нопок* – пеш аз ҳама ҷаҳони бутпараст аст, лекин он ба ҳар гуна бадӣ дахл дорад: дар тичорат, дар ҳаёти иҷтимоӣ ё ин ки дар ҳаёти динӣ.

Ин оятро барои мавъизаи ҷудошавӣ аз масеҳиёни дигар истифода бурдан мумкин нест. Ба масеҳиён насиҳати қӯшиш намудани “нигоҳ доштани яғонагии рӯҳ дар иттифоқи осоиштагӣ” садо медиҳад.

6,18 Баъзан ба хотири итоат ба Сухани Худо алоқаи солҳо вучуддоштаро *кандани* масеҳиён душвор аст. Зоҳиран, дар ояти 18 Худо чунин душвориро пешакӣ мефаҳмад. Вай аллақай дар ояти 17 гуфт: “Ман шуморо қабул хоҳам кард” ва ҳозир илова мекунад: “*Ва Падари шумо хоҳам буд ва шумо писарон ва духтарони Ман хоҳед буд, мегӯяд*

Худованди Қодири Мутлақ”. Чун подош барои он ки одам бо Масеҳ берун аз қароргоҳи бадӣ меистад, ба вай донишани чизи нав ва муносибати боз ҳам наздиктар бо *Падар* дода хоҳад шуд. Ин онро ифода намекунад, ки мо ба василаи итоат ба Сухани Ҷ писарон ва духтарони вай мегардем, лекин вақте ки чунин рафтор менамоем, мо худро чун *писарон ва духтарони Ҷ* зоҳир месозем, ва мо хурсандӣ ва лаззати писар буданро чунон эҳсос менамоем, ки пеш аз ин ҳеҷ гоҳ чунин эҳсос накарда будем.

“Баракати чудошавии ҳақиқӣ нисбат ба муносибати бочалол бо худи Худои бузург ягон қадар камтар нест!”.

Алҳол ин масъала дар назди масеҳиёни инчилий дар калисоҳои либералий ва нео-ортодоксалий меистад. Онҳо доимо мепурсанд: “Ман бояд чӣ кор кунам?” Дар ин ҷо мо ҷавоби Худоро меёбем. Онҳо бояд он ҷамъиятро, ки дар он Худованд Исоро эҳтиром намекунанд ва чун Писари маҳбуби Худо ва Начотдихандаи ҷаҳон ҳамду сано намегӯянд, тарк кунанд. Берун аз чунин ҷамъият онҳо барои Худо хеле зиёдтар карда метавонанд, нисбат ба ҳамаи он чӣ, ки дар он монда ба даст оварда метавонанд.

7,1 Ин оят бо гуфтаҳои боло зич алоқаманд аст. Вай порчаи маъноии навро сар намекунад, балки онеро, ки аз 6,14 сар шуд, ба охир мерасонад.

Ваъдаҳо, ки дар бораи онҳо дар ин оят гуфта мешавад, – онҳоеанд, ки дар оятҳои 17 ва 18-уми боби пешина иқтибос оварда шуданд. “Ман шуморо қабул хоҳам кард... Падари шумо хоҳам буд... шумо писарон ва духтарони Ман хоҳед буд...” Ин *ваъдаҳои аҷоиб*и Худоро дар назар дошта, мо бояд *худамонро аз ҳар гуна наҷосати ҷисм ва рӯҳ тоза кунем*. Начосати ҷисм ҳама намудҳои нопокии ҷисмониро дар бар мегирад, дар ҳоле ки *наҷосати рӯҳ* бо ҳаёти ботинӣ, майлҳо ва ниятҳо алоқаманд аст.

Аммо Худо на танҳо ба тарафи манфӣ, балки ба тарафи мусбат ҳам ишорат менамояд. *Қудсияти худро дар тарси Худо мукамал намоем*. Ба мо на танҳо аз ҳама чизи нопокунанда рӯ гардонидан лозим аст, балки дар ҳаёти ҳаррӯза худ боз ҳам бештар ба

Худованд Исои Масеҳ монанд шудан лозим аст. Дар ин оят дар назар дошта намешавад, ки дар ин ҷо, дар замин буда истода комилан пок шудан мумкин аст. Покшавии амалӣ – ин равандест, ки тамоми умр давом мекунад. Мо боз бештар ба Худованд Исои Масеҳ монанд мегардем, то даме ки боре дар назди Ҷ рӯ ба рӯ ҳозир шавем ва он гоҳ ба Ҷ дар тамоми абадиёт монанд хоҳем шуд. Азбаски мо тарси боадабонаи Худо, ё эҳтиромро дар ҳузури Ҷ эҳсос менамоем, дар дилҳои мо хоҳиши пок шудан пайдо мешавад. Биёед, ҳамаамон ба монанди хизматгори бузурги Худо Макчейн чунин гуфтанро ёд гирем: “Худовандо, маро ба андозае ки ба одами ин тарафи осмон имконпазир аст, пок гардон”.

Ҷ. Павлус ба хабарҳои нек аз Қӯринт хурсандӣ мекунад (7,2–16)

7,2 *Дар дилҳои худ ба мо ҷой диҳед*. Қӯринтиён сабаби накардани ин корро надоштанд, давом медиҳад Павлус, зеро вай *касоро наранҷонидааст, ба касе осеб нарасонидааст, аз касе истифода набурдааст*. Бадхоҳони вай дар бораи ӯ ҳар чиз гӯянд ҳам, фириста Павлус ба ҳеҷ кас бадӣ накардааст ва аз ҳеҷ кас фоидаи молиявӣ нагирифтааст.

7,3 Ҳеҷ чизе аз гуфтаҳои Павлус ба маҳкум намудани қӯринтиён равона карда нашудааст. Вай доимо онҳоро ба он бовар мекунонд, ки дилбастагии амиқи вай ба онҳо ҳам дар зиндагӣ ва ҳам дар марг давом хоҳад кард.

7,4 Ба покони Қӯринт чӣ қадар мустаҳкам дилбастагӣ доштанаширо ҳис намуда, фириста ба онҳо рӯйрост ва кушоду равшан мурочиат карда метавонист. Лекин агар вай бо онҳо чунин ошкоро сухан меронд, пас дар ҳузури дигарон бо онҳо *фаҳр* ҳам мекард. Бинобар ин онҳо набояд кушодадилӣ вайро чун камии муҳаббат қабул намоянд; онҳо, аниқтараш, бояд дарк намоянд, ки вай дар ҳақиқат бо онҳо фаҳр мекунад ва ба онҳо дар ҳама ҷо, дар ҳар ҷое ки бошад, баҳои баланд медиҳад. Эҳтимол, маҳз ҳамон амали конкретӣ дар зиндагии масеҳии онҳо, ки барои он Павлус онҳоро бо самимият таъриф мекард, пули ҷамъкардашуда барои покони бенавои Уршалим буд, ки онҳо ба он бо омодагӣ

муносибат карданд. Фириста боз дар ин бора бевосита хоҳад гуфт, дар ин ҷо бошад танҳо дар байни гап ба мавзӯ дахл карда мегузарад.

Бо вучуди тамоми андӯҳи мо, пур аз тасалло ҳастам ва шоди фаровон дорам. Ин суҳанон дар оятҳои минбаъда шарҳ дода мешаванд. Чаро Павлус бо вучуди *тамоми андӯҳаш* чунин шод аст? Ҷавоб дар он аст, ки Титус ба вай дар бораи қӯринтиён хабарҳои нек овард ва ин барои вай сарчашмаи шодии бузург ва рӯҳбаландӣ гардид.

7,5 Мо аллакай дар бораи он хотиррасон намуда будем, ки Павлус Эфсӯсро тарк кард ва дар ҷустуҷӯи Титус ба Трӯос равона гашт. Дар он ҷо вайро наёфта, вай ба *Мақдуния* равона шуд. Ҳозир вай мефаҳмонад, ки вай дар Мақдуния ҳам он *оромiero*, ки мечуст, наёфт. Вай бесаранҷом буд, то ба ҳол *ба фишор дучор мегашт*, то ҳол ҳамон хел таъкиб карда мешуд. *Аз берун* душман бераҳмона ҳучумро давом медод, *аз дарун ҳаросҳо* ва ҳаяҷонҳо буданд, бешак алоқаманд бо он ки вай то ба ҳол Титусро ёфта натавонист.

7,6 Баъд *Худо* мудохила кард ва Павлусро *бо омадани Титус тасалло* дод. Фириста дар ин вақт ҳақиқати суҳанонро аз Масалҳо 27,17 эҳсос кард: “Оҳан оҳанро тез мекунад; ҳамчунин одам симои ёри худро пардоз медиҳад”. Воҳӯрии хурсандиовари ду хизматгори содиқи Масеҳро ба худ тасаввур намоед: Павлуси саволборон кардаистодаро ва Титуси ба ҳамаи онҳо ҳар чи зудтар ба ҷавоб додан кӯшидаистодаро! (Ниг. инчунин Мас. 25,25.)

7,7 Аммо *на танҳо* ҳамроҳшавии хушбахтона бо дӯст Павлусро ин қадар шод намуд; сабаби шодии вай, аниқтараш, нақли Титус буд дар бораи он ки ҷӣ тавр вай аз аксуламали қӯринтиён ба мактуби Павлус *тасалло меёфт*.

Хабари хуш он буд, ки бар хилофи кӯшишҳои баъзе муаллимони козиб, ки мехостанд байни покони ва Павлус ҷудой андозанд, қӯринтиён ташнаи дидори фириста Павлус буданд. Қӯринтиён на танҳо ўро дидан мехостанд – онҳо мегиристанд. Онҳо дар бораи фориғболӣ гирифта метавонистанд, ки дар ҷамъомади худ гуноҳро тоқат мекар-

данд, ё дар бораи он мусибатҳо ва изтиробҳо, ки ба фириста расониданд. Ғайр аз *навҳа*, Титус боз дар бораи эҳтироми самимии онҳо ба Павлус ва *иштиёқмандӣ* – хоҳиши чиддии ба вай макбул будан, мегуфт.

Ба ҳамин тариқ, фириста на танҳо *бо омадани* Титус шодӣ мекард, балки аз шаҳодати он ҳам, ки қӯринтиён ба насихатҳои вай гӯш андохтанд ва мисли пештара ба вай хайрхоҳ буданд.

7,8 *Бинобар ин, агар шуморо бо нома гамгин карда бошам, пушаймон нестам, гарчанде ки пештар пушаймон шуда будам; зеро дидам, ки он нома шуморо, ба соате бошад ҳам, гамгин кард.*

Номае ки дар бораи он Павлус суҳан меронад, эҳтимол, ба мо чун 1Қӯринтиён маълум аст ё мактуби дигари аз даст рафта, ки дар он вай бо покони ба қадри кофӣ саҳт гап мезад.

Суҳанони Павлус дар бораи он ки вай оиди *номаи* навишташуда *пушаймон шуд*, аниқро талаб менамояд. Агар тахмин намоем, ки вай 1Қӯринтиёнро дар назар дошт, ин асло ба масъалаи илҳомии илоҳӣ доштани Нома таъсир намерасонад. Он чи фириста навиштааст, фармонҳои Худованд мебошанд; лекин худ Павлус ба ғаму таҳлукаи дигарон ҳассос буд. Вилиямс тавзеҳ медиҳад.

*Фарқи байни муаллиф ва илҳом дар ояти 8 намоён мегардад. Вай медонист, ки номаи якуми вай илҳомии илоҳӣ дорад. Суҳанони вай фармонҳои Худованд буданд, лекин худ вай, чун одами заиф, ба ҳаяҷон оянда ва дӯстдоранда, аз он ба ваҳм меомад, ки дар натиҷаи нома қӯринтиён аз ӯ дур хоҳанд шуд ва ӯ ба онҳо дард хоҳад расонд. Ин мисоли аҷоибӣ фарқи байни шахсияти пайгамбар ва хабари Рӯҳи Худо мебошад, ки ба ӯ бовар карда шудааст.*³⁵

Дар зери он чи дар ин ҷо Павлус гуфт, хулоса мекунем: Вақте ки қӯринтиён бори аввал номаи вайро хонданд, он барояшон чун мазаммат садо дод ва дард ба вучуд овард. Фириста ба онҳо нома фиристода, аксуламали онҳоро интизор буд, ва ин ўро ба пушаймон шудан водор сохт. На дарки он ки вай ягон чизро нодуруст кард; дар ин ҷо чунин андеша асло нест. Не, вай аз он пушаймон

аст, ки кори Худовандро иҷро карда, ба вай лозим меомад ба дигарон боиси ғами муваққатӣ гардад, то ки дар зиндагии онҳо мақсадҳои Худоро комёб шудан мумкин гардад.

Дар қисми охири ояти 8 Павлус таъкид менамояд, ки ҳарчанд нома онҳоро *гамгин кард*, ин ба *соате* буд. Таъсири аввалине, ки нома ба амал овард, дард буд. Лекин ғам дуру дароз давом накард.

Раванди дар ин ҷо тасвирнамудаи фиристаро ба кори ҷарроҳ монанд кардан мумкин аст. Барои нест кардани китъаи саҳт сироятнокшуда ба ҷарроҳ лозим меояд, ки ба ҷисм чуқур фуру равад. Вай аз он тамоман шод намешавад, ки ба бемор дард меоварад, лекин медонад, ки ин корро бояд кунад, то ки бемор аз нав сихат шавад. Махсусан дӯсти наздикро ҷарроҳӣ намуда, ҷарроҳ мефаҳмад, ки чӣ гуна азобҳоро аз саргузаронидани вай лозим меояд. Лекин вай онро ҳам мефаҳмад, ки ин азобҳо муваққатианд ва меҳаҳад, то ки баҳри оқибати нек хамин хел ҳам бошад.

7,9 Павлус на аз он шодӣ мекард, ки ба қӯринтиён дард овард, балки аз он ки *ғамшон боиси тавба гардид*. Ба ибораи дигар, ғам тарзи тафаккури онҳоро тағйир дод, ки ба тағйирот дар зиндагӣ оварда расонид. *Тавба кардан*, чӣ хеле ки Ҳоҷ мегӯяд, “на танҳо тағйири мақсад, балки тағйири дил ҳам мебошад, ки дар натиҷа одам аз гуноҳ бо андӯх ва нафрат рӯ мегардонад ва ба Худо муроҷиат мекунад”³⁶.

Қӯринтиён мувофиқи иродаи Худо ғамгин шуданд; чунин ғам ба Худо мақбул аст. Азбаски ғаму тавбаи онҳо самимӣ, аз Худо буд, он мазаммати аз фириста Павлус гирифтаи онҳо ба ҳеч гуна оқибатҳои дурударози бад оварда нарасонид.

7,10 Дар ин оят *ғаме ки Худо додааст* ва *ғаме дунявӣ* муқобил гузошта мешаванд. *Ғаме ки Худо додааст* – чунин андӯх ба ҳаёти одам хангоми содир кардани гуноҳ ворид мешавад, ва ба тавба кардан оварда мерасонад. Вай мефаҳмад, ки Худо бо ӯ сухан меронад ва бинобар ин бар зидди худ ва гуноҳи худ тарафи Худоро мегирад.

Вақте Павлус мегӯяд, ки *ғаме ки Худо додааст*, тавбаро дар роҳи *начот ба амал*

меоварад, хатмӣ нест, ки дар бораи начоти ҷон фикр мекарда бошад (ҳарчанд ин ҳам дуруст буда метавонад). Охир, қӯринтиён начот ёфта буданд. Лекин дар ин ҷо *начот* барои нишон додани раҳой аз ҳар гуна гуноҳ, ғулумӣ ё офат дар ҳаёти одам истифода мешавад.

Ғаме дунявӣ – тавбаи ҳақиқӣ нест, балки танҳо пушаймонист. Вай алам, хастагӣ, яъне ба амал меоварад ва тадричан ба *мамот* оварда мерасонад. Инро дар мисоли ҳаёти Яҳудо дидан мумкин аст. Вай на оиди натиҷаи гуноҳи худ пушаймон буд – мамоти Худованд Исо, балки оиди он ки худаш чӣ гуна ҳосили даҳшатнок ба даст овард.

7,11 Фириста ба таҷрибаи қӯринтиён чун ба мисоли тасдиқкунандаи гуфтаҳои вай дар қисми аввали ояти 10 ишорат менамояд. Худи ҳамон чизе ки вай дар бораи ғам аз тарафи Худо мегуфт, дар ҳаёти онҳо зоҳир гашт. Имрӯз мо мегуфтем: “Чун шаҳодати он ки шумо аз тарафи Худо *гамгин шудед*...”. Пас вай натиҷаи ғами илоҳии онҳоро як-як номбар мекунад.

Аввалан, вай дар онҳо *ҷидду ҷаҳд*, ё ташвиши ҷиддиро ба амал овард. Агар ин порча ба ҳодисаи ҷазои интизомие ки дар номаи аввал тасвир карда мешавад, тааллуқ дошта бошад, пас ин ифода маънои зеринро дорад: Агар онҳо пеш бепарво буданд, пас акнун бо ин кор хеле ба ташвиш омаданд.

Сониян, ғам дар онҳо *узрхоҳӣ*, ё кӯшиши исбот намудани беайбии худро ба вучуд овард. Ин он маъноро надорад, ки онҳо мекӯшиданд худро сафед кунанд ё узр пурсанд, не, онҳо, аниқтараш, мекӯшиданд амалҳои катъиро шуруъ намоянд, то ки худро аз ҳар гуна айбҳои минбаъда дар ин кор пок созанд. Тағйироти фикрҳои онҳо ба тағйирот дар рафтор оварда расонид.

*Чӣ гуна қаҳру ғазаб*³⁷ – инро дар бораи муносибати онҳо ба гунаҳкор гуфтан мумкин буд, зеро вай исми Масеҳро шарманда кард. Лекин эҳтимоли бештар дорад, ки ин ҷо дар бораи муносибати онҳо ба худашон гуфта мешавад, зеро онҳо, ҳеч як ҷорое надида, ин қадар дуру дароз чунин бадкирдори тоқат мекарданд.

Чӣ гуна тарс, бешак, маънои онро дорад, ки онҳо дар тарси Худованд амал мекарданд, лекин ба ин ҷо он ҳам дохил шуда метавонад, ки онҳо аз омадани фириста метарсанд, агар бо қамчин омадани \bar{u} лозим меомад.

Чӣ гуна шавқ. Аксари тафсиркунандагон дар он ҳамфикранд, ки ин ба хоҳиши самими дар дилҳои онҳо бедоршудаи дидани фириста Павлус тааллуқ дорад. Лекин ин *шавқи* дидани ислоҳи чизи нодуруст ва бадро ҳам ифода карда метавонад.

“*Чӣ гуна рашк*”-ро ҳар хел шарҳ медиҳанд: чун *рашк* барои ҷалоли Худо, дар бораи таҷаддуди гунаҳкор, дар бораи покшавии шахсии онҳо аз наҷосат бо ин кор ё дар бораи тарафдори фириста шудан.

“*Чӣ гуна қасос*” “*чӣ гуна ҷазо*” ё “*чӣ гуна подош*”-ро ифода мекунад. Мақсад оддист: онҳо ба гунаҳкор дар ҷамоат ба таври мувофиқ муомила карданд. Онҳо қатъӣ қарор доданд, ки гуноҳ бояд ҷазо дода шавад.

Баъд Павлус илова менамояд: “*Ва дар ҳамааш шумо нишон додед, ки дар ин кор пок ҳастед*”. Албатта, инро на чун тасдиқ фаҳмидан лозим аст, ки гӯё онҳоро доимо дар ҳеҷ чиз айбдор кардан имкон надошт, балки онҳо ҳама кори имконпазирро карданд, то амалҳои маҳз ҳамон хел бошанд, чуноне ки аз ибтидо бояд мебуданд.

7,12 Бо ин оят чор масъалаи асосӣ алоқаманданд. Якум, Павлус дар бораи кадом нома мегӯяд “*ман ба шумо навишта будам*”? Дуом, вай киरो *золим* меномад? Сеюм, *мазлум* кист? Ва, ниҳоят, қисми охири оятро чӣ навъ дуруст тарҷума бояд кард: “*чидду ҷаҳди мо дар ҳаққи шумо*” ё “*чидду ҷаҳди шумо дар ҳаққи мо*”?

Нома, эҳтимол, онест ки ба мо чун 1Кӯринтиён маълум аст, ё ин ки ягон номаи минбаъдаест, ки то ба мо нарасидааст. Золим шахсе буда метавонад, ки гуноҳи инсестро содир кардааст (дар бораи ин дар 1Кӯр. 5 гуфта мешавад), ё ин ки ин ба ягон хел бетартибӣ дар қалисо тааллуқ дошта метавонад. Агар Павлус дар бораи одаме гӯяд, ки бо ҳеши наздик мучомиат кардааст, пас падари гунаҳкор мазлум буд. Аз тарафи дигар, агар *золим* вайронкунандаи оромӣ

бошад, пас худи Павлус ё ягон қурбонии дигари номуайян мазлум буд.

Дар тарҷумаи тоҷикӣ қисми охири оят мегӯяд: “...*то ки чидду ҷаҳди мо дар ҳаққи шумо ба ҳузури Худо ба шумо ошкор гардад*”. Лекин дар баъзе тарҷумаҳои дигар ин суханон чунин тарҷума карда шудаанд: “...*то ки шумо ба ҳузури Худо самимияти худро дар ҳаққи мо дарк намоед*”.

7,13 Азбаски номаи Павлус таъсири дилхоҳ ба вучуд овард, вай *тасалло ёфт*. Кӯринтиён тавба карданд ва тарафдори вай шуданд. Ғайр аз ин, \bar{u} ро шавқу завқе ки бо он Титус дар бораи покон сухан меронд, илҳом мебахшид; онҳо *рӯҳи* Титусро *ором* карданд.

7,14 Зоҳиран, пеш аз он ки Титусро ба Кӯринт фиридад, фириста дар бораи масеҳиёни ин шаҳр бо самимият сухан меронд. Алҳол вай мегӯяд, ки таърифҳои вай беҳуда набудаанд. Ҳамаи он чи вай ба *Титус* дар бораи кӯринтиён гуфт, тасдиқ гардид. Айнан ҳамон тавре ки ҳамаи он чи фириста ба кӯринтиён гуфт, ҳақиқат буд, *фаҳри* вай *дар назди Титус* ҳам *рост* баромад.

7,15 Яқинан, Титус наредонист, ки вақте вай ба ҷануби Юнон мерасад, вайро чӣ гуна пазиروي интизор хоҳад буд. Эҳтимол, вай бадтаринашро тахмин мекард. Лекин вақте ки вай ба он ҷо омад, кӯринтиён \bar{u} ро гарму ҷӯшон ва самимона истикбол намуданд ва ҳатто зиёда аз он – онҳо ба вай боз ҳам азизтар мегардиданд, зеро пандҳоро, ки вай аз фириста Павлус оварда буд, гӯш мекарданд.

Онҳо Титусро *бо тарсу ларз* қабул намуданд гуфта фириста даҳшати ҳузнангез ё тарси буздилонро дар назар надорад – не, вай оиди ҳисси эҳтироми зиёд дар назди Худованд ва хоҳиши софдилонии ба \bar{U} мақбул шудан сухан меронад.

7,16 Вақте Павлус мегӯяд, ки *дар ҳар бобат метавонад аз кӯринтиён дилпур бошад*, мо набояд дар ин суханон зиёда аз он чи фириста гуфт, пайдо намоем. Ин суханон, албатта, онро ифода намекунад, ки кӯринтиён гуноҳ карда ё пешпо хӯрда наметавонанд. Вай, аниқтараш, дар назар дорад, ки боварӣ ба онҳо, ки бо он дар назди Титус фаҳр мекард, беҳуда набуд. Онҳо исбот

карданд, ки ба боварии вай сазоворанд. Бешубҳа, ин он ақидаеро дар бар мегирад, ки онҳо ба коре ки дар бораи он дар номаи аввал сухан мерафт, муносибати бояду шояд карданд ва бинобар ин боварии пурраи вай ба онҳо тасдиқ шуд.

Ин оят ба қисми якуми Номаи дуввум ба Қӯринтиёнро хотима мебахшад – қисме ки ба тасвири хизмати фириста ва чидду чаҳди мустаҳкам намудани алоқа бо қӯринтиён бахшида шудааст. Ду боби минбаъда “файзи ато кардан”-ро дида мебароянд.

II. ПАВЛУС НАСИҲАТ МЕКУНАД, КИ МАБЛАҒЧАМЪКУНӢ БАРОИ ПОКОНИ УРШАЛИМ БА ОХИР РАСОНДА ШАВАД (Б. 8–9)

A. Намунаҳои хуби саховатмандӣ (8,1–9)

8,1 Павлус мехост, то масеҳиён донанд, ки *файзи Худо* дар байни масеҳиён дар *калисоҳои Мақдуния* (дар шимоли Юнон) чӣ хел ғайриоддӣ зоҳир гашт. Филиппӣ ва Таслӯникӣ – ду шахре мебошанд, ки дар онҳо дар он маҳал калисоҳо бунёд шуда буданд.

Зухури муайяни *файзи Худо* дар байни мақдуниён саховатмандии онҳо буд.

8,2 Ин масеҳиён аз миёни *имтиҳони бузурги андӯҳҳо* гузаштанд. Одатан одамоне ки чунин замони вазнинро аз сар гузаронданд, мекӯшанд пул сарфа намоянд, то ки ояндаи худро таъмин намоянд. Хусусан ин ба онҳое хос аст, ки на он қадар сарватманданд ва мақдуниён маҳз чунин одамоне буданд. Пули онҳо он қадар ҳам зиёд набуд. Ва ба ҳар ҳол *шодии* масеҳиёна он қадар онҳоро пур карда буд, ки, дар бораи мӯҳтоҷии покони дар Уршалим хабардор шуда, онҳо ба тарзи муқаррарии амал тағйирот дароварданд ва меҳробнона он чиро, ки доштанд, ба ҳам диданд. Онҳо *андӯҳ, шодӣ, бенавой ва олиҳиммати*ро пайваста тавонистанд.

8,3 Саховатмандии онҳо бо дигар чихатҳои махсус низ фарқ мекард. Онҳо на танҳо он чиро, ки *алоқадри қувватшон* буд, балки онро ҳам, ки *берун аз қувватшон* буд, медоданд. Онҳо *сахӣ* буданд, яъне осон, бе

маҷбурият, бе розикунониҳо ва илтимосҳо медоданд.

8,4 Онҳо чунон устувор буданд, ки ҳатто аз Павлус оиди шарафи иштирок дар сабук кардани тақдир покони уршалимӣ илтимос намуданд. Эҳтимол, фириста дар ин вақт чӣ қадар бенаво будани худ онҳоро медонист, ва ба қабул кардани атои онҳо шитоб наметард. Лекин онҳо ҷавоби “не”-ро қабул наметарданд. Онҳо мехостанд, ки ба онҳо имконияти ато карданро диҳанд.

8,5 Шояд, Павлус танҳо ба он интизор буд ё *чаим дошт*, ки онҳо чун дигар одамоне рафтор мекунанд: аввал бо дили нохоҳам медиданд ва баъд дар зери фишори боз ҳам зиёд андозаи аторо зиёд мекунанд. Лекин мақдуниён чунин нестанд! Ин маҳбубони масеҳӣ, *аввалан*, атои аз ҳама бузургро доданд – *худро*. Баъд аллақай додани пул барои онҳо осон буд. Вақте Павлус мегӯяд, ки *худашонро аввалан ба Худованд ва сониян ба мо низ мувофиқи иродаи Худо пешкаш карданд*, вай фақат дар назар дорад, ки онҳо аввал ҳаёти худро пурра ба Масеҳ бахшиданд ва баъд бо омодагӣ худро ба Павлус бахшиданд ба он маъное ки дар маблағчамъкунӣ барои Уршалим иштирок кардан мехостанд. Онҳо аслан ба Павлус гуфтанд: “Мо худашонро ба Худованд бахшидем ва акнун худро ба ту мебахшем, чун ба маъмур аз номи Ҷ. Ба мо бигӯ, чӣ кор кунем, зеро ки ту фиристаи Масеҳи Худованди мо мебошӣ”.

“Маблағгузориҳо ба кори Худованд, – мегӯяд Ҷ. Кемпбел Морган, – танҳо ҳамон вақт арзиш доранд, ки аз тарафи онҳое ки худашонро ба Худо бахшидаанд, ато шудаанд”.

8,6 Фириста аз намунаи мақдуниён он қадар рӯҳбаланд гардидааст, ки мехоҳад, то қӯринтиён низ ба он пайравӣ намоянд. Ва бинобар ин вай мегӯяд, ки *аз Титус хоҳиш намуд*, то *вай* ин кори дар Қӯринт саркардаи ӯро *ба анҷом расонад*. Ба ибораи дигар, вақте Титус бори аввал ба Қӯринт ташриф овард, вай аллақай масъалаи чамъ кардани хайротро бардошта буд. Акнун, вақте ки вай бармегардад, ба вай дастурамал дода шудааст, то бинад, чӣ тавр ниятҳои нек ба амал табдил меёбанд.

8,7 Азбаски қӯринтиён дар бисёр чихатҳо ин қадар хубанд (онҳо дар ҳақиқат чунин ҳам буданд), Павлус меҳоҳад, ки онҳо дар ато қардан ҳам қорнамоӣ нишон диҳанд. Вай онҳоро барои фаровонии *имон, қалом, дониш, ҳар гуна қидду қаҳд* (қӯшишу ғайрат) ва *муҳаббат*шон ба вай таъриф менамояд. Дар Номаи аввал Павлус онҳоро барои дониш ва сухан таъриф қарда буд. Дар ин ҷо дар натиҷаи ташрифи Титус вай баъзе некӯқориҳои дигарро илова мекунад.

Имон метавонад бовар ба Масеҳ, атои бовар ё садоқат дар муносибатҳои онҳо бо наздиконро ифода кунад.

Қалом, бешак, ба маҳорати онҳо дар истифодаи забонҳо дахл дорад – ин мавзӯ дар номаи аввал ҷои муҳимро ишғол менамояд.

Дониш ба бахшоиши муносиби Рӯҳ ё ба вусъати фаҳмиши ҳақиқатҳои Худо дахл дошта метавонад.

Ҳар гуна қидду қаҳд ғайрат ва саъю қӯшиши онҳоро дар қорҳои Худо тасвир менамояд.

Ва, ниҳоят, *муҳаббати* онҳо ба Павлус дар ин ҷо чун лоиқи таъриф хотиррасон қарда мешавад. Акнун бошад Павлус ба ин рӯйхат боз як қалима илова қардан меҳост: саховатмандӣ.

Денни бар зидди *одаме ки шавқи рӯҳонаш фаровон аст, боэҳтимом ва меҳрубон аст ва қобилияти бисёр дуо гуфтан ва дар қалисо сухан гуфтан дорад, лекин дар айни ҳол қобилияти аз пулҳои худ ҷудо шуданро надорад, пешакӣ меогоҳонад.*³⁸

8,8 Павлус бо оҳанги қатъии қонунбарор фармон намедиҳад. Не, вай меҳоҳад, ки *самимияти муҳаббати* онҳоро, махсусан дар партави хоҳиши гарму ҷӯшон ва қиддияти дар ин қор нишондодаи масеҳиёни мақдунӣ санҷад. Вақте ки Павлус тасдиқ менамояд, ки инро *на ба таври фармон* меғӯяд, вай дар назар надорад, ки суханони вай илҳомӣ илоҳӣ надоранд. Вай танҳо меҳоҳад гӯяд, ки аз сидқи дил додан лозим аст, зеро ки “Худо одамеро, ки ихтиёран медиҳад, дӯст медорад”.

8,9 Фириста Павлус маҳз ҳозир яке аз аҷоибтарин оятҳои ин номаи боҳашаматро илова менамояд. Дар заминаи вазъиятҳои

қамаҳамияти ҳаёт дар Мақдуния ва Қӯринт вай сурати аҷоибӣ Одами аз ҳама саховатманди дар рӯи замин зиндагӣ қардари тасвир менамояд.

Қалимаи “*файз*” дар Паймони Навин ба тарзи гуногун қор фармуда мешавад, лекин беҳато гуфтан мумкин аст, ки дар ин ҷо вай атои саховатмандонаро ифода мекунад. Худованд Исо то чӣ андоза саховатманд буд? Чандон, ки ҳамаро, ки ба он доро буд, дод, баҳри мо, *то ки мо абадан ба воситаи бенавоии Ӯ сарватманд шавем.*

Мурҳед тавзеҳ медиҳад:

*Вай бо молиқият, қудрат, эҳтиром, мушоракат, баҳти Худо сарватманд буд. Вале вай дар ҳолат, шароит, муносибатҳо бо одамон бенаво гаҳит. Моро ба садақа қардани каме пул, либос, хӯрок розӣ мекунонад. Вай бошад Худо дод.*³⁹

Ин оят мавҷудияти ҷовидонии Худованд Исоро таълим медиҳад. Вай дар қадом замон *сарватдор* буд? Албатта, на он замоне ки ба қаҳон чун Қӯдаки байтлаҳмӣ омад! Ва албатта, на дар давоми сӣ соли мусофират чун бегонаи беҳонумон дар қаҳоне ки бо дасти худӣ Ӯ офарида шуда буд. Ӯ дар абадияти гузашта, бо Падари Худо дар осмон зиндагӣ қарда, сарватманд буд. Лекин Ӯ *бенаво шуд*. Ин на танҳо ба Байт-Лаҳм, балки ба Носира, Ҷатсамонӣ, Ҷабто ва Ҷолҷолто ҳам дахл дорад. Ва ҳамаи ин баҳри мо буд, то ки мо *ба воситаи бенавоии Ӯ сарватдор шавем.*

Агар ин рост бошад (ва ин, бешубҳа, рост аст), пас мо бо шодии бузургтарин ҳама чизе ки ҳастем ва чӣ дорем, бояд ба Ӯ диҳем. Далели пурқувваттаре нисбат ба он ки дар байни сӯхбат оиди атои масеҳӣ оварда шудааст, нест.

Б. Маслиҳати нек оиди ба итмом расонидани маблағчамъқунӣ (8,10.11)

8,10 Алҳол фириста бо андешаҳо оиди қӯринтиён бармегардад. Онҳо дар бораи маблағчамъқунӣ барои покони бенаво пеш аз он ки ба қардани ин қор мақдунӣ қарор доданд, фикр қарда буданд. Дар амал қӯринтиён пеш аз он ки мақдунӣ пул ҷамъ қарда сар қарданд, ба қардани ин қор шуруъ намуданд. Акнун, барои собитқадам будан,

онҳо он чиро, ки *аз соли гузашта* шурӯъ карда буданд, бояд ба охир расонанд. Ва ин ба манфиати онҳо хоҳад буд, зеро ки самимият ва собитқадамии онҳоро исбот менамояд.

8,11 Сабаби таъхир ҳар чизе ки бошад, Павлус ба онҳо мегӯяд, ки аз он қатъи назар кардан лозим аст ва он чиро, ки онҳо *бо ҷидду ҷаҳд орзу мекарданд, ба амал оваранд*. Онҳо мувофиқи имкониятҳои худ бояд қурбонӣ кунанд, на ба он чи дар оянда меҳостанд кунанд, агар дороии онҳо зиёд гардад.

В. Се присипи хуби саховатмандӣ (8,12–15)

8,12 Аз афти қор, қӯринтиён маблағчамъ-куниро барои покони мӯхтоҷи Уршалим мавкуф гузоштанд, ба умеде ки баъдтар зиёдтар фиристода метавонанд. Лекин дар ин чо ба онҳо хотиррасон менамоянд, ки масъала на дар он аст, ки онҳо чӣ қадар фиристода метавонанд. Агар дар ҳақиқат дар дили онҳо хоҳиши иштирок дар ин кори нек бошад, пас Худо атои онҳоро қабул мекунад, ҳар қадар он он кам бошад ҳам. Муносибати дил аҳамият дорад.

8,13 Мақсади Павлус на дар он аст, ки вазъияти моддии қӯринтиёнро бад кунанд. Вай чунин меҳисобад, ки на барои он талаб карда мешавад, то ки ба калисои Уршалим сабук бошад, ба калисои Қӯринт бошад – *гаронӣ* ё бенавоӣ.

8,14 Дар ин оят барномаи Худо оиди сабук намудани эҳтиёҷ дар калисоҳои Худованд Исои Масеҳ тасвир карда мешавад. Мақсади Худованд дар он аст, ки ҳангоме дар як вилоят масеҳиён мӯхтоҷӣ мекашанд, воситаҳо аз дигар вилоятҳо ба он ҷое ки онҳо лозиманд, фиристода шаванд. Ин чараёни доимӣ ва мубодилаи воситаҳо ба *баробарӣ* дар байни калисоҳо дар тамоми ҷаҳон оварда мерасонад.

Ба ҳамин тарик, дар он вақте ки Павлус номаи худро менавишт, воситаҳо аз Қӯринт, Мақдуния ва дигар ҷойҳо бояд ба Уршалим меомаданд. Лекин, шояд, покони Уршалим дар оянда хуб таъмин карда хоҳанд шуд, дар ҳоле ки дар Қӯринт баъзе *камбудихо* ба

вучуд меоянд. Дар ин ҳолат чараёни воситаҳо бояд ба ақиб баргардонида шаванд. Дар ин оят Павлус ана ҳаминро дар назар дорад. Алҳол дар Уршалим ба пул мӯхтоҷанд, лекин дар оянда ин дар Қӯринт ба вукӯъ омада метавонад ва он гоҳ ба онҳо дигарон ёри медиханд.

8,15 Ин принципи баробарӣ бо иқтибос аз Хуруҷ 16,18 таъкид карда мешавад. Вақте ки банӣ Исроил барои ғундоштани манн баромаданд, якешон нисбат ба дигарон зиёдтар ғундошта метавонистанд. Лекин ин аҳамият надошт. Вақте ки маннро тақсим мекарданд, ба ҳар кас тахминан миқдори баробар мерасид: як ўмар, ё тақрибан дуо ним литр. Барои ҳамин ҳам *“касе ки бисёр ҷамъ карда буд, зиёдатӣ надошт ва касе ки кам ҷамъ карда буд, камӣ надошт”*. Агар ягон кас ба захира кардани манн мекушид, дар он кирмҳо пайдо мешуданд!

Баробарӣ на бо мӯъҷиза ва на бо ҷоду ба амал меомад. Вай ба туфайли он ба даст оварда мешуд, ки шахсони хеле зиёд ҷамъкарда бо онҳое ки кам доштанд, *бо ҳам медидад*. Ҳоҷ қайд менамояд:

*Дарси ибрати дар китоби Хуруҷ ва аз тарафи Павлус додашуда аз ин иборат аст: дар байни халқи Худо фаровонии яке камии дигаронро бояд пур кунанд ва ҳар гуна қӯшиши таҳриф кардани ин қонун ба бадномӣ ва зарар оварда мерасонад. Моликият ба манн монанд аст: вай ба захира кардан бардошт намедиҳад.*⁴⁰

Ба ин мисраъҳо иқтибос аз сарчашмаи номуайян маънан наздик аст:

Худо меҳаҳад, ки ба ҳар як нафар ҳиссае аз неъматҳои ҳаётӣ расад. Баъзеҳо зиёд, баъзеҳо кам ҷамъ мекунанд. Касоне ки зиёд доранд, бо касоне ки кам доранд, бояд бо ҳам бинанд. Худо тақсимоти нобаробари моликиятро на барои он иҷозат медиҳад, ки сарватмандон аз он худбинона лаззат баранд, балки барои он ки онро бо бенавоён бо ҳам бинанд.

Г. Се бародари неки ба ҷамъкунии ионат фиристодашуда (8,16–24)

8,16 Дар ду ояти баъдина Павлус *Титусро* барои муносибати хуби вай ба ин қор

таъриф менамояд. Аввалан, фириста ба *Худо*, ки ба *дили Титус* чунин *қидду ҷаҳдро барои* қӯринтиён *ҷо додааст*, шукргузорӣ менамояд. Павлус дар ҳамсафи худ рӯҳи меҳрубонаро ошкор намуд. Титус баҳри қӯринтиён *чунин* гарониро мебардошт, чӣ хеле ки худӣ вай.

8,17 Павлус бо ин Нома ба Қӯринт рафтани Титусро хоҳиш менамояд, лекин илтимосҳо лозим набуданд. Худӣ вай *ихтиёран* рафтан меҳост.

Суханони “*сӯи шумо равона шуд*”, шояд, “*вай ба назди шумо рафтанист*”-ро ифода мекунад. Инро замоне ки дар нома истифода шудааст, феъл тасдиқ менамояд – аорист, ки на замони нома навиштани Павлусро ифода мекунад, балки он замонро, ки қӯринтиён онро меҳонанд. Дар он шубҳае нест, ки маҳз Титус ин номаро ба Қӯринт бурд. Вай то он даме ки Павлус номаро ба охир нарасонид, ба он ҷо нарафт.

8,18 Дар оятҳои 18–22 ду бародарон-масеҳиёни дигар тасвир карда мешаванд, ки онҳо ба Титус дар ин кор ҳамроҳӣ хоҳанд кард. Дар бораи бародари аввал дар оятҳои 18–21 ва дар бораи дуҷумӣ – дар ояти 22 гуфта шудааст. Номи ҳар дуи онҳо гуфта нашудааст.

Ин ҷой дар Навиштаҷот бо он муҳим аст, ки ҷораҳои эҳтиётии Павлусро дар ҷамъовариҳои воситаҳои пулӣ нишон медиҳад, то ки ҳеҷ кас вайро дар истифодаи нодурусти пулҳо айбдор карда натавонад.

Дар бораи *бародари* якум гуфта шудааст, ки вай *барои башорат* лоиқи таҳсин аст. Ихтилофҳои зиёд дар дар ақидаҳо дар бораи он ки кӣ дар назар дошта шудааст, мавҷуданд. Баъзеҳо Луко, дигарон – Сило, сеюмиҳо – Трофимус меҳисобанд. Лекин, мумкин аст, ки ба фаҳмидани кӣ будани ин кӯшида, мо рӯҳияи умумии порчаро аз назар дур мекунем. Оё он тасодуфист, ки ном гуфта нашудааст? Пайравии ҳақиқӣ бисёр вақт номаълум мемонад. Бо духтарчаи хурдак низ чунин буд, ки вай дар тақдири Наамон, бемори маҳавӣ, чунин нақши бузург бозид. Бо писарчаи хурдак низ чунин буд, ки вай хӯроки худро ба ихтиёри Худованд Исо дод.

8,19 Ин бародари номбарнашуда аз *ҷониби калисоҳо таъин шуда буд*, то ки баҳри ин *кори хайр* ба роҳ барояд. Ба ибораи дигар, вайро яке аз он касоне таъин намуданд, ки бояд ин тӯҳфаи аз таҳти дил додашударо бурда расонад. Фириста вай ва дигаронро хизматгузoron, ё иҷрокунадагони ин хизмати наҷиб меҳисобид. Онҳо онро *барои ҷалали* Худӣ Худованд мекарданд ва онро меҳостанд, то ки хоҳиши гарму ҷӯшон ва қидии ба покони бенавои Уршалӣ хизмат кардани худро маълум созанд.

8,20 Фириста хеле хирадманд буд ва бо ин пулҳо дар танҳои саруқор намегирифт, ё онҳоро ба ягон одам дар танҳои боварӣ карда намесупурд. Вай ба он исрор мекард, то ки онҳо дар дасти гурӯҳе аз ду-се нафар одам ё зиёда аз он бошанд. Ҳар гуна имконияти тасаввуротҳои нодуруст ё бӯхтонҳоро пешгирӣ кардан хоста, вай ҳама корро кард, то ки муомилот бо *ин ионати фаровон* ҳеҷ гуна қачфаҳмиҳо ба вучуд наоварад.

8,21 “*Мо кори некро пешбинӣ мекунем*” — яъне ба он мӯътақид будан лозим аст, ки ҳама кор аз рӯи вичдон карда мешавад. Павлус барои он ғамхорӣ мекард, ки аъмоли вай на танҳо *ба ҳузури Худованд*, балки *пешӣ мардум* низ бовичдонона бошанд. Морган қайд менамояд: “*Ҷаҳадориҳои ҷамоати масеҳӣ – корҳои худро чунон бурдан аст, ки одамони ҷаҳонӣ сабаби дар онҳо ягон чизи беадолатонаро гумонбар шудан надошта бошанд*”.⁴¹

Воқеан, ин оят тахминан ҳамон хел садо медиҳад, чуноне ки Масалҳо 3,3.4 дар Септуагинта.

8,22 Дар ин ҷо *бародари* номаълуми дигар ёдоварӣ карда мешавад, ки вайро Павлус дар ин кори муҳим ёрдамчӣ таъин карда буд. *Қидду ҷаҳди* ўро *дар бисёр чизҳо имтиҳон намудем* ва алҳол вай нисбат ба ин вазифаи муайян аз рӯи *этимоди бузург* ба қӯринтиён қидду ҷаҳди маҳсус зоҳир намуд.

Дар баъзе тарҷумаҳо баъд аз суханони “*этимоди бузург*” суханони *ки ба шумо “мо дорем”* илова карда шудаанд, лекин аксарият *ки ба шумо “вай дорад”*-ро афзал медонанд. Он гоҳ чунин мебарояд, ки Павлус вайро на танҳо барои садоқати дар гузашта зоҳирна-

муда, балки барои шавки воқеӣ дар ин қор, ки он *бо эътимоди вай* ба қӯринтиён ба вучуд омадааст, таъриф менамояд.

8,23 Инак, Павлус мегӯяд, ки агар ягон кас ба ин се нафар одам шавқманд шавад, пас қӯринтиён гуфта метавонанд, ки *Титус – рафиқ ва ҳамкори* Павлус дар қӯринтиён аст, ва ду бародари дигар – *фиристодагони калисоҳо ва чалоли Масеҳ* мебошанд. Ифодаи “*чалоли Масеҳ*”, албатта, тасвири олии ин одамон мебошад. Онҳо дар ин ҷо барои он чунин номида шудаанд, ки *калисоҳоро* намо-яндагӣ мекунад. Ба туфайли чидду чаҳди онҳо кори Худованд дар пеши чашми одамон шӯълавар мегардад. Онҳо – таҳсин ба Худованд ва чалоли Ӯро инъикос менамоянд.

8,24 Қӯринтиён ҳамаи инро дар назар дошта истода, бояд онҳоро хуб пазироӣ на-моянд ва таърифи Павлусро тасдиқ карда, ба бародарони фиристодашуда атои саховат-мандонаро ба покони Уршалим боварӣ карда супоранд. Ин *исботи* муҳаббати масеҳии онҳо ба *калисоҳои* атроф хоҳад буд. Филипп ин оятро чунин тарҷума мекунад: “Бинобар ин бигзор онҳо ва тамоми калисоҳои атроф бинанд, ки муҳаббати шумо чӣ гуна самимист ва бигзор ҳамаи он чизи хубе ки мо дар бораи шумо гуфтем, тасдиқ гардад!”

Ғ. Павлус қӯринтиёнро ба сазовори таҳсин шудан даъват менамояд (9,1–5)

9,1 Зарур набуд, ки Павлус ба қӯринтиён оиди ёрии пулӣ ба *муқаддасони мӯхтоҷ нависад* ва ба ҳар ҳол вай қардани инро давом медиҳад. Эҳтимол, дар ин оят як қадар киноя ҳаст. Ҳақиқатан, ба ин маънӣ лозим ҳам набуд, ки вай ба онҳо нависад. Онҳо аз аввал ба иштирок дар маблағчамъкунӣ барои Уршалим омодагӣ зоҳир намуданд. Агар суҳан дар бораи хоҳиши онҳо равад, онҳо сазовори таърифанд. Лекин онҳо ниятҳои ибтидоии худро иҷро накарданд. Ана барои чӣ вай дар бораи *зиёдатӣ* дуру дароз гап заданро зарур меҳисобад.

9,2 Дар *чидду чаҳди* онҳо вай шубҳа намекунад. Аз он замоне ки бори аввал ин масъала бардошта шуд, онҳо *эҳтимом* ва чиддият зоҳир намуданд. Павлус дар ҳақиқат бо онҳо дар назди масеҳиёни Макдуния фаҳр

мекард. Вай ба онҳо мегуфт, ки *Охоия аз соли гузашта тайёр шудааст. Охоия*, қисми ҷанубии Юнон, дар ин ҷо барои нишон додани Қӯринт истифода бурда мешавад, зеро Қӯринт дар ин вилоят ҷойгир буд. Вақте *мақдуниён* шуниданд, ки масеҳиёни Қӯринт аз соли гузашта тайёранд, ин бисёрии онҳоро (мақдуниёнро) ба *шавқ овард*; онҳо ба рӯҳи атои масеҳӣ ҳавас пайдо карданд ва қарор доданд худро аз сидки дил ба вай диҳанд.

9,3 Ҳангоме Павлус дар ин ҷо мегӯяд, ки *бародаронро фиристодам*, вай ҳақиқатан дар назар дорад, ки онҳоро мефиристад. Ин ҳодиса на аз нуқтаи назари нависанда, балки аз нуқтаи назари хонанда дар замони гузашта тасвир карда шудааст. *Бародарон* – се шахси дар боби пешина ёдоваршуда мебошанд: Титус ва ду масеҳии номбарнашуда. Онҳо фиристода шуданд, то мулоҳизаҳои таърифи Павлус оиди қӯринтиён, ки ба маблағчамъкунӣ дахлдоранд, беҳуда набошанд. Вазифаи се бародарон аз ин иборат буд: мӯътақид шудан, ки вақти омадани Павлус маблағчамъкунӣ ба охир мерасад.

9,4 Вақте ки фириста аз Макдуния ба ҷануб, ба Қӯринт равона мешавад, эҳтимол, дар роҳ ба вай яке аз масеҳиёни мақдунӣ ҳамроҳӣ хоҳад кард. Ба фириста Павлус чӣ хел шармовар хоҳад буд, агар баъд аз фаҳр намудани вай ба қӯринтиён, вай яке аз *мақдуниёнро* оварад ва *ёбад*, ки қӯринтиён аслан барои ато ба Уршалим ҳеч қорре накардаанд! Дар ин ҳол боварии Павлус ба қӯринтиён шармсор карда мешавад, бе зикри он ки саҳлангории қӯринтиён барои худи онҳо чӣ гуна бадномӣ мешавад.

Филипп ин оятро чунин тарҷума мекунад:

Ва барои он ки дар байни мо чунин нашавад, ки ягон кас аз мақдуниён, ба назди шумо ба ман ҳамроҳӣ намуда, дарёбад, ки шумо ба саховатмандӣ зоҳир намудан тайёр нестед! Ба мо (намегӯям, ки “шумо”) маҳз барои он, ки мо ин қадар фаҳр мекардем ва ба шумо боварӣ доштем, аз ҳад берун шармовар хоҳад буд.

9,5 Павлус маҳз барои ҳамин лозим до-нист пеш аз рафтани худ аз ин се бародарон *илтимос* кунад, ки ба Қӯринт раванд. Онҳо

барои покони уршалимӣ *хайроти ваъдагиро пешакӣ* мухайё мекунад.

То ки хайроти ваъдагии шумо ҳамчун хайроте тайёр бошад, на ҳамчун хироҷе. Ҳатто андешае иҷозат дода намешавад, ки ин воситаҳоро аз онҳо тамаъ хоҳанд кард; баръакс, маблағчамъкуни бояд зоҳиршавии саховат, *хайрот*, қурбонӣ бо ихтиёри шахсии онҳо гардад.

Д. Мукофоти хуб барои саховатмандӣ (9,6–15)

9,6 Дар оятҳои 6–15 фириста Павлус баъзе мукофотҳои аҷоиб ва имтиёзҳоро барои саховатмандии масеҳӣ як-як номбар менамояд. Аввалан, вай қонуни ҳосилро баён менамояд. Дар кишоварзӣ хеле хуб маълум аст, ки барои гирифтани ҳосили саховатмандона тухмиро саховатмандона коштан лозим аст. Шояд, кишоварз тайёр аст тухмиро дар замин кишт кунад. Оё вай бояд фаровон корад ё як қисми дони тухмиро барои хӯрок дар моҳҳои дар пеш истода истифода барад? Ақида дар ин ҷо чунин аст: агар вай *саховатмандона корад*, пас мувофиқи он ки *чӣ хел мекорад, медавад*.

Дар бораи кишоварзӣ сухан ронда, мо бояд дар хотир дошта бошем, ки кишоварз расо ҳамон қадаре ки қорида буд, ҳамон миқдор ғалла намедаравад, балки якчанд маротиба зиёдтар. Айнан ҳамин хел бо атои масеҳӣ ҳам: баргашта на он чиро, ки дод, балки хеле зиёдтар аз додааш мегирад. Албатта, дар бадал аз пул дида бештар баракатҳои рӯҳонӣ ба даст меоварӣ.

9,7 *Ҳар кас мувофиқи дилхоҳи худ* бояд диҳад. Одам бояд андеша намояд, ки ҳамин лаҳза барои талаботҳои шахсии вай чӣ лозим аст. Вай бояд дар бораи ӯҳдадорихои ҳуқуқӣ андешад, ки вай дар рафти ҳаёти рӯзмарра иҷро карданаш лозим аст. Лекин, ба ғайр аз ин, вай бояд дар бораи эҳтиёҷи бародарон-масеҳиёни худ ва дар бораи ҳуқуқҳои Масеҳ ба худ вай андеша намояд. Ҳамаи инро ба эътибор гирифта, вай *на бо гамгинӣ ва на ба таври маҷбурӣ* бояд диҳад. Додан ва дар айни ҳол афсӯс хӯрдан мумкин аст. Дар зери фишори даъватҳои пуртаъсир ё мазаммати оммавӣ додан мумкин аст. Ҳеч яке аз ин ба

кор намеояд. *Худо он касро дӯст медорад, ки сахӣ бошад.*

Оё ба Худо дар ҳақиқат пулҳои мо лозиманд? Не, ба Ӯ дар ҳазорҳо кӯҳҳо чорво тааллуқ дорад, ва агар ба Ӯ ягон чиз лозим мебуд, Ӯ ба мо намегуфт (Заб. 49,10–12). Барои Ӯ хости дили мо муҳим аст. Вай дидани масеҳиёнеро дӯст медорад, ки он қадар саршори шодии Худованданд, ки тайёранд дороии худро бо ҳам бинанд.

Худо он касро дӯст медорад, ки сахӣ бошад, зеро чуноне ки Ҷоветт мегӯяд:

*Атои ихтиёри аз муҳаббат тавлид меёбад ва бинобар ин маънои онро дорад, ки дӯстдоранда дӯстдорандаро дӯст медорад ва аз робита шод мешавад. Додан – ин аст забони муҳаббат; аслан, дар он забони дигар нест. “Худо ҷаҳонро чунон дӯст дошт, ки Худо дод!” Худи ҳаёти муҳаббат аз он иборат аст, то ки худро диҳад. Ягона фахри дороии он шодии таслимишавист. Агар муҳаббат ҳамаро дошта бошад ҳам, ба ҳар ҳол он ҳеч чизро доро нест.*⁴²

9,8 Дар ин ҷо ваъда дода шудааст, ки агар одам дар ҳақиқат саховатманд будан хоҳад, Худо ба вай барои ин имконият медиҳад. *Файз* дар ин ҷо чун муродифи калимаи “воситаҳо” кор фармуда мешавад. *Худо қодир аст* ба мо воситаҳо диҳад, то ки мо на танҳо худамон қонеъ бошем, балки дороии худро бо дигарон ба ҳам бинем ва ба ҳамин тариқ *барои ҳар кори хайр афзунӣ зоҳир* намоем.

Ба он тавачҷӯх намоед, ки дар ин ҷо чанд маротиба “*ҳар гуна*”, “*ҳамеша*” ва “*ҳар*” *гуфта мешавад: ҳар гуна файз, ҳамеша* (яъне *ҳар вақт*), *аз ҳар ҷиҳат, ҳар гуна қаноатмандӣ, ҳар кори хайр*.

9,9 Фириста дар ин ҷо Забур 111,9-ро иқтибос меоварад. Ифодаи “*исроф намуд*” ба коштани тухмӣ дахл дорад. Оят одамеро тасвир менамояд, ки дар коштани тухмӣ, ё, аниқтар карда гӯем, дар қорҳои нек саховатманд буд. Зоҳиршавии аниқи некии вай он буд, ки вай ба *мискинон* тақсим карда додааст. Оё вай ин корро карда бой дод? Не! *Кори хайраш то абад қоим аст.* Яъне, агар мо некиро чуноне ки қоранда тухмӣ мепوشад, қорем, мо барои худ дар осмонҳо ганҷ

хоҳем ғундошт. Натиҷаи некии мо *то абад* коим хоҳад буд.

9,10 Қиёс бо *коранда* давом мекунад. Худи ҳамон Худо, ки *Ҷ ба коранда тухмӣ ва нон барои хӯрдан* медиҳад, чунон мекунад, ки шахси ба дигарон неки зоҳиркарда ягон хел мукофот хоҳад гирифт. Баъзе аз мукофотҳо номбар карда мешаванд. Пеш аз ҳама, *Ҷ кишти шуморо фаровон хоҳад кард*. Яъне *Ҷ ба фарзандони Худ* имконияти бузург ва натиҷаи боз фаровонтари зоҳиршавии некиро медиҳад. Баъд, *Ҷ самари кори хайри шуморо афзун хоҳад кард*. Қӯринтиён, ба покони Уршалим қурбонӣ дода, одилона рафтор мекарданд. Дар натиҷаи чунин қурбонӣ онҳо самари мукофоти ҷовидониро ба даст меоваранд. Агар Худо қобилияти додани онҳоро афзуда бошад, онҳо ҳам саховатмандии худро афзуданд, пас мукофот ҳам мувофиқан зиёд мешавад.

9,11 Аз ин оят комилан равшан бармеояд, ки одам ба Худо дода истода, худро ҳеч гоҳ бенаво намекунад. Аниқтараш, ҳар як кори неқ боиси аксуламал мегардад, мукофот бошад аз андозаи ато бениҳоят зиёд мешавад. Ба ҳамин тариқ, Павлус дар ин ҷо меғӯяд, ки масеҳиён, дода истода, *дар ҳар чиз барои ҳар гуна саховат бой* хоҳанд шуд, то ки онро дар оянда ҳам зоҳир созанд. Қӯринтиёнро мушоҳида намуда ва дида истода, ки онҳо дар файзи ато афзоиш меёбанд, фиристагон Худоро шукргузорӣ хоҳанд кард.

9,12 Вақте ки атои Қӯринт дар Уршалим ба қор андохта мешавад, вай на танҳо *норасоии покони* пур мекунад, балки ба он оварда мерасонад, ки одамони зиёд *ба Худо* шукргузорӣ хоҳанд кард. Мо аллақай чандин бор дидем, ки Павлус *шукргузориро* ҷӣ гуна махсус таъкид менамояд. Ҳамаи он чи ба баланд бардоштани шукргузорӣ ба Худованд оварда мерасонад, дар пеши назари Павлус аҳамияти бузург дорад.

9,13 Атои қӯринтиён неъматҳои дигарро ҳам меоварад. Барои масеҳиёни яҳудӣ вай исботи равшани он мегардад, ки дар ҳаёти ғайрияҳудиёни масеҳӣ дар ҳақиқат кори Масеҳ зоҳир гаштааст. Як муддате масеҳиёни яҳудӣ ҳақиқатан ҳам ба чунин масеҳиён, чун

қӯринтиён, шубҳа доштанд. Эҳтимол, онҳоро масеҳиёни комил намеҳисобиданд. Лекин ин неки ба онҳо таҷрибаи бузург зоҳир мекард, далели ҳақиқӣ будани бовари қӯринтиён мегашт ва онҳо барои он чи *Инҷили Масеҳ* дар Оҳоия кард ва барои он атои саховатмандонаи самимӣ, ки онҳо гирифтанд, *Худоро ҳамду сано мехонанд*.

9,14 Лекин ин ҳам ҳамааш нест! Боз ду неъмат ҳаст. Атои қӯринтиёнро гирифта, масеҳиёни яҳудии Уршалим аз ин пас барои покони қӯринтӣ бо чидду ҷаҳд дуо хоҳанд кард, ин бошад ба устувории дилбастагӣ мусоидат мекунад. Ба шарофати *файзи фаровони Худо*, ки аз тарафи қӯринтиён зоҳир гашт, покони уршалимӣ ба онҳо моил хоҳанд шуд.

9,15 Дар ин ҷо Павлус беихтиёро на нидо мебарорад! Ин оят барои аксари тадқиқотчиёни Навиштаҳои Пок муаммост. Онҳо байни ин ва он чи пеш гуфта шуда буд, алоқаи зич намебинанд. Ба онҳо нофаҳмост, ки дар зери мафҳуми *бахшоии молокаломи Ҷ* ҷӣ дар назар дошта шудааст.

Лекин ба мо чунин менамояд, ки ҳангоме фириста Павлус муҳокимарониҳоро оиди ато кардани масеҳӣ ба охир мерасонад, вай дар бораи яке аз бузургтарин атоқунандагон – дар бораи Худи *Худо* фикр накарда наметавонад. Вай дар бораи яке аз бузургтарин *бахшоииҳо* – Худованд Исои Масеҳ низ фикр мекунад. Ва бинобар ин вай бародарони қӯринтии худро дар ин оҳанги баланд мегузорад. Онҳо – фарзандони Худо ва пайравони Масеҳанд. Бигзор онҳо ба ин намунаҳои сазовор пайравӣ намоянд!

III. ПАВЛУС ФИРИСТА БУДАНИ ХУДРО ҲИМОЯ МЕНАМОЯД (Б. 10–13)

Дар чор боби охири ин нома Павлус, асосан, фириста будани худро ҳимоя менамояд. Зоҳиран, барои тасвири ин фасл аз ҳама бештар суханони фириста Петрус мувофиқ аст: "...ки дар онҳо кадом як чизи душворфаҳме ҳаст". Бешубҳа, Павлус ба айбномаҳои бар зидди вай пешниҳодкардаи душманон ҷавоб медиҳад, лекин мо худамон, ҷавобҳои Павлусро омӯхта, бояд дар бораи

он хулоса барорем, ки онҳо чӣ гуна айбномаҳо буданд. Дар ин фасл фириста зуд-зуд бо истехзо сухан меронад. Душворӣ дар фаҳмидани он аст, ки маҳз кай вай инро мекунад.

Аммо ин қисми пурқимати Сухани Худо ҳамчунин сазовори омӯзиш аст ва, албатта, бе он мо хеле бенавотар мебудем.

А. Павлус ба айбдоркунандагони худ ҷавоб медиҳад (10,1–12)

10,1 Дар оятҳои 1–6 фириста ба онҳое ҷавоб медиҳад, ки ўро дар истифодаи усулҳои одамони даҳрӣ айбдор мекарданд.

Аввалан, вай худро оддӣ муаррифӣ менамояд: *Лекин ман, Павлус*. Дуввум, вай аз покони хоҳиш менамояд, на ин ки чун ҳукмфармо амал мекунад. Сеюм, вай даъвати худро дар *фурӯтанӣ ва меҳрубонию Масеҳ* асоснок мекунад. Албатта, вай дар бораи роҳи Худованд Исо фикр мекунад, вақте ки *Ў* дар замин Одам буд. Дар воқеъ, ин яке аз камтарин ҳодисаҳоиест, ки Павлус ҳаёти заминии Начотдиҳандаро зикр мекунад. Одатан фириста дар бораи Масеҳ чун дар бораи болобардоршуда, ҷалолёфта, дар ямини Худо нишаста сухан меронад.

Худро тасвир намуда, Павлус мегӯяд: *“...ки шахсан дар миёни шумо хоксорам, вале ғоибона бар шумо ҷасорат дорам...”* Ин аниқ бо истехзо гуфта шудааст. Танқидкунандагони Павлус мегуфтанд, ки якчоя бо одамони Павлус бечуръат буд, *ғоибона* бошад чун шер *ҷасорат* дошт. Дар бораи ҷасорати вай, мегуфтанд онҳо, он оҳанги омирони номаҳои вай гувоҳӣ медиҳад.

10,2 Ин оят бо ояти 1 алоқаманд аст. Дар он ҷо Павлус гуфта сар кард, ки кӯринтиёро даъват мекунад, лекин дар бораи мавзӯи хоҳиши худ чизе нагуфтааст. Дар ин ҷо вай шарҳ медиҳад: *“Илтимос мекунам, ки дар омадани худ он ҷасорати қатъиро ба кор набарам, ки ният дорам ба муқобили баъзе қасоне зоҳир созам, ки ба гумонашон мо ба ҳасби ҷисм рафтор менамоем”*. Вай бо онҳо чунин часур, ё саҳтгир будан намехост, чуноне ки бо айбдоркунандагонаш будан ният дошт, ки онҳо ўро дар он айбдор медонистанд, ки вай ба ҳасби ҷисм рафтор мекунад.

10,3 Дар ин ҷо ғоя аз он иборат аст, ки харчанд фиристаҳо дар бадан *ба ҳасби ҷисм* зиндагӣ мекунанд, онҳо *ба ҳасби ҷисм* ҷанги масеҳӣ намебаранд.

10,4 *Аслиҳаи ҷанги масеҳӣ ҷисмонӣ нест*. Масеҳиён, Хушхабарро дар ҷаҳон паҳн намуда, масалан, аз шамшер, таппонча ё стратегияи ҷангҳои ҳозиразамон истифода намебаранд. Лекин ин ҳоло на ҳама аслиҳаи ҷисмонист, ки дар бораи он фириста мегӯяд. Масеҳӣ барои расидан ба мақсадҳои худ аз сарват, ҷалол, қудрат, маҳорати суханварӣ ё ҷолокӣ истифода намебаранд.

Балки вай аз он усулҳои истифода мебаранд, ки онҳо *назди Худо боқидоранд барои хароб кардани қалъаҳо*. Бовар ба Худои зинда, дуо ва фармонбардорӣ ба Сухани Худо – аслиҳаи таъсирбахши ҳар як ҷанговари ҳақиқии Исои Масеҳ мебошад. Маҳз бо онҳо *қалъаҳо* хароб карда мешаванд.

10,5 Дар ин оят шарҳ дода мешавад, ки дар зерин мафҳуми “қалъаҳо” дар ояти 4 чӣ дар назар дошта шудааст.

Павлус худро ҷанговаре меҳисобид, ки бар зидди муҳокимаҳои баландгирона ва *дасисаҳои* ба ҳақиқат муҳолифаткунандаи одамони меҷангад. Хусусиятҳои ҳақиқии ин *дасисаҳо* бо ифодаи “*ки бар зидди дониши Худо қиём мекунад*” тасвир шудааст. Алҳол ин ба муҳокимаҳои олимони, тарафдорони эволютсия (назарияи таҳаввулот), файласуфон, илоҳиётшиносон ва арбобони динӣ қобили татбиқ аст, ки онҳо барои Худо дар лавҳаи тартиботи ҷаҳони худ ҷо намеёбанд. Фириста майл надошт бо онҳо сулҳи муваққатӣ бандад. Вай, аниқтараш, *ба итоати Масеҳ* овардани *ҳар фикрро* ҳақ меҳисобид. Дар бораи тамоми таълимотҳо ва ғояҳои одамӣ дар партави таълимоти Худованд Исои Масеҳ ҳукм кардан лозим аст. Павлус аслан муҳокимаҳои одамиро маҳкум намекунад, лекин меогоҳонад, то мо ақдро ба безътиной нисбати Худо ва ба *Ў* беитоатӣ нишон додан одат накунонем.

10,6 Чун ҷанговари Масеҳ фириста тайёр буд *ҳар беитоатиро ҷазо диҳад, вақте ки кӯринтиён пеш аз ҳама итоати худро ба ҷо оваранд*. То даме ки вай аввалан дар *итоати масеҳиён* дар ҳама чиз мӯътақид нашавад,

нияти амал кардан бар зидди муаллимони козиб надошт.

10,7 Чумлаи аввал савол аст: “*Оё аз рӯи қиёфа ҳукм мекунад?*” – яъне танҳо ба зоҳир. Ё, эҳтимол, ин тасдиқи далел мебошад: “Шумо танҳо ба чизи рӯякӣ нигоҳ мекунад”. Ё фармон: “Нигаред, дар пеши чашмони шумо чист!” Ҳар се вариант дар тарҷумаҳои гуногун вомахӯранд.

Агар мо ин чумларо чун тасдиқ қабул намоем, аз он аён аст, ки қӯринтиён майл доштанд одамро аз рӯи он ҳукм кунанд, ки оё вай дорои қиёфаи бовикор, суханвари таъсирбахш ё қувваи бузурги мантиқӣ мебошад. Биниши зоҳирӣ ба онҳо нисбат ба ҳақиқати ботинӣ зиёдтар таъсир мекард.

Агар касе ба худаи эҳтимод дорад, ки ӯ аз он Масеҳ аст, бигзор вай боз ҳам аз худаи қиёс гирад, ки ҷунон ки вай аз он Масеҳ аст, онҷунон мо низ аз он Масеҳ ҳастем. Эҳтимол, Павлус дар ин ҷо онҳоеро дар назар дорад, ки “Ман аз он Масеҳ ҳастам” (1Қӯр. 1,12) мегуфтанд, ва аз афташ, дар назар доштанд, ки боқимондагон чунин нестанд. Вай ҷавоб медиҳад, ки ҳеч кас ҳуқуқи истисноӣ ба Масеҳ надорад. Вай ба Худованд Исо айнан ҳамон хел тааллуқ дорад, ҷуноне ки онҳо.

Ин масеҳиёни дигаронро истиснокунанда ҳар касе ки бошанд, Павлус инкор намекунад, ки онҳо ба Масеҳ тааллуқдоранд. Бинобар ин аз эҳтимол дур аст, ки вай дар ин ҷо дар бораи фиридагони козиб ва арбобони маккор, ки онҳо шакли фиридагони Масеҳро мегиранд (11,13), сухан меронда бошад. Чунин менамояд, ки дар ин нома Павлус бо ҳарифони гуногун муҳокима менамояд; баъзеи онҳо наҷот ёфтаанд, баъзеҳо бошанд – не.

10,8 Чун фиридаи Худованд Исои Масеҳ, Павлус дар калосоҳои аз тарафи вай таъсисёфта *ихтиёр* ба даст овард. Мақсади ин *ихтиёр* дар он аст, ки покнро дар бовари поктарини онҳо устувор гардонад. Муаллимони козиб бошанд дар байни қӯринтиён бо *ихтиёре* ки онҳо ҳеч гоҳ аз Худованд нагирифтаанд, истифода мекарданд. Зиёда аз он, онҳо аз *ихтиёр* ҷунон истифода мекарданд, ки ин, аниқтараш, покнро на ин ки

устувор, балки суст мекард. Ана барои чӣ Павлус мегӯяд, ки, ҳатто агар вай як қадар зиёдтар фаҳр намояд *аз ихтиёре ки Худованд додааст*, ба вай лозим намеояд аз ин шарм дорад. Вақт нишон медиҳад, ки иддаҳои вай дурустанд.

10,9 Вай инро барои он гуфт, то ба назар ҷунин нанамояд, ки гӯё вай масеҳиёро *бо номаҳои худ тарсонида истодааст*. Ба ибораи дигар, агар фирида бо *ихтиёри* ба вай аз тарафи Худо додашуда фаҳр кунад, вай намехоҳад, то масеҳиён фикр кунанд, ки вай мекӯшад онҳоро тарсонад. Ин ба мунаққидони вай даст меод. Яқинан, қӯринтиён бояд дар хотир дошта бошанд, ки *ихтиёр* ба вай барои бунёдкорӣ дода шудааст ва ӯ онро ҳамин тавр истифода мебарад.

10,10 Дар ин ҷо ба мо худи ҳамон айбномаеро, ки бар зидди фирида Павлус пешниҳод шуда буд, ба гӯш кардан медиҳанд. Мунаққидон вайро дар он гунаҳкор мекарданд, ки вай *номаҳои таҳдидкунанда менависад*, дар ҳоле ки *ҳузури шахсии ӯ заиф ва нутқаш ночиз аст*.

10,11 Ҳамаи пешниҳодкунандагони ҷунин айбнома бояд *донанд*, ки ҳангоме Павлус *шахсан* меояд, вай ҳамон хел хоҳад буд, ҷуноне ки вай ба онҳо *дар номаҳо* амалан менамуд. Ин онро ифода намекунад, ки Павлус дар номаҳои худ қарор дод босалобат бошад. Онҳо дар бораи вай ҷунин мегуфтанд. Лекин вай мегӯяд, ки бо онҳо саҳтгир хоҳад буд, вақте ки бо онҳо *рӯ ба рӯ* вомахӯрад. Дар ӯ ҳеч гуна бечуръатӣ нахоҳад буд.

10,12 Аз афти қор, ба муаллимони козиб бо дигарон муқоиса намудани худ хос буд. Онҳо Павлусро дар назди қӯринтиён масҳара мекарданд. Онҳо ҷунин меҳисобиданд, ки худи онҳо дар доираи дохилӣ мебошанд. Онҳо баргузида буданд. Аз рӯи ақидаи онҳо, ҳеч кас худро аз тарафи номусоид нишон надода, дар ҳузури онҳо буда наметавонист. Барои ҳамин ҳам Павлус рӯйрост бо истеҳзо қайд менамояд: “*Зеро ки мо ҷуръат намекунем худро бо касони худсито муқоиса намоем ё баробар кунем: онҳое ки худро бо худ андоза мекунанд ва худро бо худ муқоиса менамоянд, хирад надоранд*”. Бо он часорате ки вай, мувофиқи айбнома, номаҳои худро

менашифт, вай дар ин чо мегӯяд, ки ба қадри кофӣ бочуръат нест, то *худро бо касони худсито муқоиса намояд*, – бо онҳое ки ягона меёри онҳо ҳаёти шахсиашон мебошад.

Бояд кайд кард, ки агар меёри ягона барои одам худи вай бошад, пас вай ҳамеша ҳақ аст! Ба мукамалкунӣ чой нест. Шахсоне ки чунин рафтор мекунад, *хирад надоранд*. Касе чӣ хел хуб гуфтааст: “Лаънати тамоми гурӯҳҳо ва маҳфилҳои дар худ маҳдудшуда дар он аст, ки онҳо ҳар гуна камолотро берун аз доираи худ ба назари эътибор намегиранд”.

Б. Принципи Павлус: замини ноқорамро барои Масеҳ шудгор кардан (10,13–16)

10,13 Дар оятҳои 13–16 Павлус тасдиқ мекунад, ки танҳо *ба андозаи он ҳадди хизмати худ, ки Худо* барои вай муайян кардааст, нияти фахр кардан дорад. Вай ба кори дигарон даҳлат накарданро ба худ қоида карда буд, ҳатто агар вай фахр кардан хоҳад. Ин ишораи кушоду равшан ба муаллимони козиби яҳудӣ аст. Ба калисоҳое ки аллақай фириста Павлус ё ягон масеҳии дигар бунёд кардааст, ба худ роҳ кушодан ва он чо дар пойдеворе ки дигаре гузоштааст, сохтан барои онҳо одат буд. Фахр карда, онҳо аслан бо кори бегона фахр мекарданд.

Павлус мегӯяд, ки бо он чи берун аз *ҳадди* хизмати шахсии вай ба Масеҳ меҳабд, *фахр намекунад*. Яқинан вай бо он одамон ва чойҳое ки Худо хизмати вайро дар он чо баракат дод, фахр хоҳад кард. Ба ин чо Қӯринт ҳам дохил карда хоҳад шуд, зеро вай ба он чо бо мавъизаи Хушхабар рафта буд, ки дар натиҷаи он калисо барпо гардид.

Ҳақиқатан, Павлус барои мавъизаи Хушхабар дар байни ғайрияҳудиён аз тарафи Худо фиристода шуда буд. Ин супориш, албатта, Қӯринтро ҳам дар бар мегирифт. Фиристагони Уршалим ба ин розӣ шуданд, лекин ҳозир аз Уршалим муаллимони козиб омаданро сар карданд ва ба вилоятҳое ки Худо ба ихтиёри Павлус супурда буд, бо зӯрӣ мефароманданд.

10,14 Фириста аз ҳад зиёд фахр карданро ба худ иҷозат намедихад. Худо ба ихтиёри вай вилояти хизматро супурд, ки Қӯринт ҳам

ба он дохил мешуд. Вай ба Қӯринт омад, Хушхабарро мавъиза кард ва калисо таъсис кард. Агар вай то Қӯринт намеомад, вайро дар худситоии аз ҳад берун айбдор кардан мумкин мебуд.

Вай барои ба Қӯринтиён расидан аз озмоишҳо, бадбахтиҳо ва душвориҳо гузашт. Акнун бошад дигарон ба вилояте ки вай дар он чо кашшоф буд, зада мефароманданд ва, эҳтимол, бо дастовардҳои худ баланд фахр мекарданд.

Дар яке аз тарҷумаҳои англисӣ ин оят чунин тафсир карда мешавад: “Мо дар худситоӣ аз ҳад зиёд намегузарем, чуноне мебуд, агар мо ба назди шумо намеомадем, зеро мо бо Хушхабаре Масеҳ то ба шумо расидем”.

10,15 Фириста қатъиян қарор дод бо он чи бевосита натиҷаи хизмати худи вай ба Масеҳ набуд фахр *на* намояд. Муаллимони бардурӯғ маҳз дар ҳамин гунаҳкор буданд: онҳо бо меҳнати дигарон фахр мекарданд. Онҳо мекушиданд гӯсфандони Павлусро дуданд, худи ӯро бадном созанд, ба таълимоти вай муҳолиф мебароманданд ва ба худ обрӯи бардурӯғ мегирифтанд.

Павлус умед дошт, ки ҳангоме *имони* қӯринтиён меафзояд ва ӯ ба пеш равона шуда метавонад, *имони* онҳо дар ёрии амалӣ ифода меёбад, ки он ба вай имконият хоҳад дод, то чун фиристаи Худо ба дигар вилоятҳо ҳам равад. Ана ҳамин хел, хизмати худро вусъат дода, вай пай дар пай принципҳои худро риоя хоҳад кард.

Масъалаҳои Қӯринт вақти ӯро чунон банд мекарданд, ки ин ба вай дар иҷро намудани вазифаи худ дар дигар минтақаҳо ҳалал мерасонид.

10,16 Принципи ӯ аз он иборат буд, то ки *дуртар* аз қӯринтиён (ки, эҳтимол, ғарби Юнон, Итолиё ва Испониёро мефароманд) *ҳам Инҷилро мавъиза намояд ва бо он чи дар ҳадди кори дигарон муҳайё шудааст, фахр накунад*. Фириста Павлус нияти ба майдони кори дигарон зада фароманданд, ё бо он чи дигарон дар ягон чо пеш аз омадани вай карданд, фахр карданӣ набуд.

В. Мақсади олии Павлус: ситоиши Худованд (10,17-18)

10,17 Агар касе *фахр мекунад*, бояд бо *Худованд фахр кунад*. Бешубҳа, ин онро ифода мекунад, ки вай бояд танҳо бо он чи *Худованд* ба василаи \bar{u} кардааст, *фахр намояд*. Зоҳиран, самти асосии далеловарии фириста чунин аст.

10,18 Ниҳоят, бо худситоӣ таҳсини Худо-ро сазовор намешавед. Мунаққидон бояд ба чунин савол ҷавоб диҳанд: Оё шуморо Худованд таҳсин кард, хизмати шуморо чунон баракат дод, ки ба василаи он ҷонҳо наҷот ёфтанд, покони дар бовар устувор гаштанд ва калисоҳо барпо карда шуданд? Оё шумо ба касоне ки ба василаи мавъизаи шумо бовар кардаанд, ишорат намуда исбот карда метавонед, ки аз Худо розигӣ гирифтаед? Ана ҳамин муҳим аст. Павлус чунин далелҳоро меҳост ва метавонист нишон диҳад, ки Худованд хизмати ӯро писандид.

Дар ин ва дар бобҳои баъдина, Павлус ба худ он чиро, ки беақлӣ меномад, иҷозат медиҳад. Вай ният дорад бо кори беақлона машғул шавад: дар бораи худ хуб гуфтан. Ва асло на барои он ки вай инро меҳаҳад. Ин ба вай қатъиян маъқул набуд. Лекин вай аз қӯринтиён хоҳиш менамояд, то ба он ки вай худро ба ин тариқ беақл нишон медиҳад, босаброна муносибат кунанд.

Аз афти кор, муаллимони козиб худро бисёр таъриф мекарданд. Онҳо, бешубҳа, хизмати худ ва муваффақияти ҳайратовари худро бофасоҳат тасвир мекарданд. Павлус инро ҳеч гоҳ намекард. Вай Масеҳро мавъиза мекард, на худро.

Аз афташ, қӯринтиён хизмати худситоёнро афзал медонистанд ва бинобар ин Павлус аз онҳо иҷозати як муддат бо ҳамин кор машғул шуданро хоҳон аст.

Г. Павлус фириста будани худро тасдиқ менамояд (11,1–15)

11,1 *Кошки беақлии маро як қадар таҳаммул кунед! Лекин маро таҳаммул ҳам мекунад*. Павлус меҳаҳад, то ки онҳо, ҳангоме вай бо худситоӣ машғул мешавад, ба вай босаброна муносибат намоянд. Лекин баъд вай ҳис мекунад, ки онҳо аллақай чунин

рафтор менамоянд ва аз онҳо хоҳиш кардан лозим нест.

11,2 Вай се сабабро далел меоварад, ки мувофиқи он бояд аз онҳо оиди ин хоҳиш намояд. Аввалин аз он иборат аст, ки вай *дар ҳаққи қӯринтиён бо рашки Худо рашк менамояд*. Вай онҳоро *ба марди ягонае номзад сохтааст, то ки чун бокираи поке ба Масеҳ пешниҳод намояд*. Павлус барои беҳбудии рӯҳонии покони қӯринтӣ ҷавобгарии шахсӣ ҳис мекард. Вай меҳост, ки дар рӯзи оянда, яъне дар рӯзи ба осмон бурда шудан, вай онҳоро ба Худованд Исо бо худи ҳамон таълимотҳои бардурӯғ, ки онҳо он замон васеъ паҳн гашта буданд, беолоиш муаррифӣ намояд. Вай дар ҳаққи онҳо рашк мекард ва бинобар ин он чиро, ки беақлӣ менамуд, ба худ иҷозат дод.

11,3 Сабаби дуҷум, ки аз рӯи он Павлус худро беақл нишон медиҳад – *тарси* вай аст, ки покони метавонанд фиреб хӯранд, *афкори* онҳо бошад – *аз самимият* ва покии садоқат ба Масеҳ *рӯ тофта фосид мешавад*. *Самимият* дар ин ҷо софдириро ифода мекунад. Вай меҳост, ки қӯринтиён танҳо ба як худи Худованд Исо содиқ бошанд ва ба ягон каси дигар ба тарафи худ кашидани дилбастагии онҳоро роҳ надиханд. Вай онро низ меҳост, ки онҳо дар садоқати худ ба Худованд беолоиш бошанд.

Фириста ба ёд меоварад, ки чӣ тавр *мор бо макри худ Ҳавворо фирефта намуд*. Вай ба ақл ё зеҳни \bar{u} муроҷиат намуда ин корро кард. Муаллимони козиб дар Қӯринт ҳам маҳз ҳаминро мекарданд. Павлус меҳост, ки дили “бокираи қӯринтӣ” яктарафа ва беолоиш бошад.

Тавачҷӯҳ намоед, ки Павлус ҳикоя дар бораи Ҳавво ва морро на чун асотир, балки чун факт баҳо медиҳад.

11,4 Сабаби сеюм, ки аз рӯи он фириста ба худ каме “беақлӣ” иҷозат додан меҳост, дар он аст, ки қӯринтиён ба гӯш кардани муаллимони козиб омода буданашонро зохир мекарданд.

Вақте ки ягон кас ба Қӯринт меомад, аслан, *Исои дигарро* мавъиза намуда, на бо Рӯҳи Пок, балки бо *рӯҳи дигаре* пур шуданро пайравӣ намуда, ва *башорати дигарро*

эълон намуда, кӯринтиён комилан бо майлу рағбат вайро таҳаммул мекарданд. Онҳо ба чунин нуктаи назар таҳаммули меҳрубона зоҳир менамуданд. Павлус истехзоомез мегӯяд: “Агар шумо бо дигарон чунин рафтор намоед, пас чаро бо ман чунин рафтор намекунед?”

Суханони хотимавии “шумо онро ба хубӣ таҳаммул менамоед”-ро чун истехзо фаҳмидан лозим аст. Фириста онро маъкул намедонад, ки онҳо бидъатро қобили қабул медонанд, балки, баръакс, онҳоро дар зудбоварӣ ва набудани фаросат мазаммат менамояд.

11,5 Онҳо бояд ба Павлус бо майл таҳаммул зоҳир намоянд, зеро ки *ӯ аз он* фиристагони *олӣ ҳеч камӣ надорад*. Ифодаи “*ҳаввориёни олӣ*” бо истехзо кор фармуда мешавад. Айнан (ва таври ҳозиразамон ҳам!) он чун “фавкулфириста”, “суперфириста” тарҷума карда мешавад.

Арбобони Реформатсия (давраи ислоҳоти масеҳӣ) ин оятро иқтибос оварда, нуктаи назари Папаро оиди он ки Петрус фиристаи олӣ аст ва Папахо пешдастии ӯро мерос гирифтаанд, рад менамуданд.

11,6 Гарчанде Павлус, шояд, *дар нутқ моҳир* набуд, вай, албатта, *аз дониш* маҳрум набуд. Ин бояд барои кӯринтиён аён бошад, зеро онҳо маҳз аз фириста *дониши* бовари масеҳии худро гирифтанд. Павлус дар суханварӣ ҳар гуна камбудӣ дошта бошад ҳам, вай, аз афташ, бо покони кӯринтӣ чунон гуфтугузор карда тавонист, ки онҳо вайро фаҳмиданд. Худи онҳо бояд инро тасдиқ мекарданд.

11,7 Агар чунин муносибати манфии кӯринтиён на аз боиси нутқи нобуррои вай бошад, пас, шояд, вай онҳоро *бо он* ранҷонид, *ки худро ҳақир сохт, то ки онҳоро сарбаланд гардонад*. Дар қисми боқимондаи оят шарҳ дода мешавад, ки вай дар зери ин чиро дар назар дорад. Ҳангоме ки фириста дар байни кӯринтиён буд, вай аз онҳо ҳеч гуна ёрии пулӣ намегирифт. Эҳтимол, онҳо чунин меҳисобад, ки вай гуноҳ кард, зеро чунин ҷои хоксоронаро ишғол намуд, то онҳо ҷои баландтареро ишғол карда тавонанд.

11,8 *Ман боиси харҷи калисоҳои дигар гардидам*. Ё: “Ман калисоҳои дигарро ғорат

кардам”. Чунин шакли нутқ муболиға – муҳобот номида мешавад, ки он бояд ба ақл таъсири пурқувват расонад. Павлус, албатта, дар назар надорад, ки вай айнан калисоҳои дигарро ғорат кард; ин фақат онро ифода мекунад, ки дар Қӯринт ба Худованд хизмат намуда, вай аз *калисоҳои дигар* ёрии пулӣ мегирифт, то аз кӯринтиён ҳеч гуна музд нагирифта, барояшон хизмат кунад.

11,9 Фириста Павлус ҳақиқатан ҳангоми дар Қӯринт будан баъзан *мӯҳтоҷӣ мекашид*. Оё вай дар бораи норасоии худ ба кӯринтиён гуфт, оё вай ба он исрор мекард, ки онҳо ба вай ёрӣ диҳанд? Албатта, не. *Норасоии* моддии вайро *бародароне ки аз Мақдуния омаданд, пур карданд*.

Фириста бо ҳама воситаҳои имконпазир *саъю кӯшиш* менамуд ба кӯринтиён *гаронӣ накунад* ва минбаъд ҳам ният дошт чунин рафтор намояд. Вай исрор намекард, ки аз рӯи ҳуқуқи худ чун фириста аз кӯринтиён ғамхорӣ талаб намояд.

11,10 Павлус азми қавӣ дорад ба ҳеч кас иҷозат надихад, ки *ин фахрро дар кишварҳои Охоия*, ки дар он ҷо Қӯринт ҷойгир аст, аз вай кашида гирад. Вай, бешубҳа, дар ин ҷо оиди мунаққидони худ сухан меронад, ки онҳо таҳаммули вайро чун далел бар зидди вай истифода бурданд. Онҳо мегуфтанд, гӯё вай ба гирифтани ёрии пулӣ аз он сабаб исрор намекунад, ки вай фиристаи ҳақиқӣ набудани худро медонад (1Қӯр. 9). Ба айбномаҳои аз тарафи душманонаш баровардашуда нигоҳ накарда, вай минбаъд ҳам бо он фахр хоҳад кард, ки аз кӯринтиён ҳеч гуна пул нагирифта, ба онҳо хизмат кард.

11,11 *Аз ҷӣ сабаб* вай чунин фахр хоҳад кард? *Оё аз он сабаб*, ки кӯринтиёнро дӯст намедорад? *Худо медонад*, ки ин чунин нест. Дили вай пур аз дилбастагии аз ҳама амиқ ба онҳо буд. Зоҳиран, фиристаро, ҳар коре ки вай кунад, барои ҳама чиз танқид мекарданд. Агар вай аз кӯринтиён пул мегирифт, муҳолифони вай мегуфтанд, ки вай танҳо аз рӯи хоҳишҳои тамаъкорона мавъиза мекард. Вай аз онҳо пул намегирифт – ва бо ин худро ба зери айбдоркунии гузошт, ки гӯё вай онҳоро *дӯст намедорад*. Лекин *Худо медонад*, ки дар

ин кор ростӣ дар кучост ва ин ба Павлус кофист.

11,12 Зоҳиран равшан аст, ки пайравони яҳудия аз қӯринтиён пул интизор буданд ва талаб мекарданд ва низ онро мегирифтанд. Чун аксари мавъизагарони мазҳабҳо, агар ба онҳо барои хизмат музд намедоданд, онҳо хизмат намекарданд. Павлус нияти қатъӣ дорад, ки *он чи мекунад, боз ҳам хоҳад кард* – сиёсати нагирифтани пул аз қӯринтиёни масеҳиро давом додан. Агар муаллимони козиб бо вай дар фахр мусобиқа кардан хоҳанд, пас онҳо бояд ба қоидаҳои вай пайравӣ намоянд. Лекин вай медонад, ки онҳо ҳеч гоҳ бо хизмати бе мукофоти пулӣ фахр карда наметавонанд. Ба ҳамин тариқ, вай онҳоро аз мояи фахр кардан маҳрум менамояд.

11,13 Мулоҳизаи ҳақиқии Павлус дар бораи ин одамон, ки дар ин нома то ин дам нигоҳ дошта мешуд, ниҳоят ошкор мегардад. Вай дигар худро боздошта наметавонад! Вай бояд онҳоро бо исми хос номбар кунад. *Онҳо ҳаввориёни козиб ва арбобони маккор ҳастанд* – ба он маъное ки Худованд Исо ба онҳо ҳеч гуна вазифа насупурда буд. Онҳо ё худашон ин вазифаро ба худ гирифтанд, ё инро одамони дигар карданд. Онҳо – *арбобони маккоранд*; усулҳое ки онҳо истифода бурда, аз як калисо ба калисои дигар гузашта, тарафдорони таълимоти бардурӯғи худро ба даст меоваранд, чунин тасвир карда мешаванд. Онҳо *шакли ҳаввориёни Масеҳро мегирифтанд*, худро намояндагони \bar{U} тасвир мекарданд. Павлус як зарра ҳам хоҳиши бо чунин одамон дар як сатҳ истодан надорад.

Гуфтаҳои фириста оиди ин муаллимони яҳудия дар нисбати муаллимони козиби ҳозира низ дурустанд. “Бадӣ, чуноне ки ҳамаи мо медонем, ҳеч гоҳ моро аз роҳ бароварда наметавонист, агар мо онро чуноне ки ҳаст, медидем; кувваи он дар ниқобпӯшист; вай ба он ғоя ва умедҳои одам, ки дар онҳо мо ҳеч чизи бадро намебинем, дахл мекунад”.

11,14 Фириста ҳуди ҳозир гуфт, ки мунаққидони қӯринтии вай шакли фиристагони Масеҳро мегирифтанд. Лекин вай аз ин ҳайрон намешавад, вақте оиди тактикаи оғои онҳо фикр мекунад: *Ва ин тааҷҷубовар*

нест: зеро ки ҳуди шайтон шакли фариштаи нурро мегирад.

Дар рӯзҳои мо шайтонро зуд-зуд чун махлуки сиёҳи думдор ва шохдор бадшакл тасвир менамоянд. Лекин, албатта, вай дар назди одамон чунин зоҳир намешавад.

Дигарон, дар бораи шайтон фикр карда, вайро майпарастии бечораи дар ҷӯй дар қисми бадтарини шаҳр ғелида хобида тасаввур менамоянд. Лекин ин тасаввурот ҳам дар бораи намуди ҳақиқии шайтон нодуруст аст.

Оят ба мо мегӯяд, ки вай либоси *фариштаи нурро* мепӯшад. Гуфтаҳои мисолҳо фаҳмонда, қайд кардан мумкин аст, ки вай намуди хизматгузори Хушхабарро қабул мекунад, либосҳои динӣ мепӯшад ва дар назди минбари калисои машҳур меистад. Вай дар нутқаш калимаҳои диниро - чун “Худо”, “Исо” ва “Навиштаҳои Пок” - истифода мекунанд. Лекин вай шунавандагони худро гумроҳ мекунад, онҳоро таълим медиҳад, ки начотро бо аъмоли нек ё дастовардҳои одам сазовор шудан мумкин аст. Вай начот бо хуни Масеҳро мавъиза намекунад.

11,15 Ҷ. Н. Дарби боре гуфта буд, ки шайтон ҳамон вақт аз ҳама бадкортар мешавад, ки дар дасти вай Навиштаҳои Пок бошад. Ин ақида дар ояти 15 ҳаст. Агар ҳуди шайтон риёкорӣ кунад, табиист, ки фиристагони вай ҳуди ҳамон корро мекунанд. Онҳо худро кӣ вонамуд мекунанд? Муаллимони козиб? Бедин? Бутпараст? Не. Онҳо худро *хизматгузори адолат* вонамуд мекунанд. Онҳо худро *хизматгузори дин* муаррифӣ мекунанд. Онҳо нишон медиҳанд, ки гӯё одамонро бо роҳи *адолат* ва ростӣ мебаранд, лекин онҳо аз тарафи шайтон фиристода шудаанд.

Фарҷомашон аз рӯи аъмолашон хоҳад буд. Онҳо вайрон мекунанд – ва вайрон хоҳанд шуд. Аъмоли онҳо одамонро ба ҳалокат мебаранд, лекин ҳуди онҳо ҳам ба лаънати абадӣ хоҳанд омад.

Ғ. Уқубатҳои Павлус баҳри Масеҳ фириста будани вайро тасдиқ менамоянд (11,16–32)

11,16 Ҳамаи инро гуфта, Павлус умед дорад, ки ҳеч кас вайро худсито ё *беақл*

намедонад. Лекин агар онҳо ба ин исрор намоянд, бигзор вайро чун *беақл қабул кунанд*, то ки вай ҳам андаке *фахр намояд*.

Ба ин “*ҳам*” дар охири оят тавачҷӯх намоед: *то ки ман ҳам андаке фахр намоям*. Ин пайвандак дар ин ҷо хеле муҳим аст. Муаллимони козиб хеле зиёд фахр мекарданд. Павлус, аслан, мегӯяд: “Хатто агар шумо ба ман чун ба *беақл* нигоҳ кунед ҳам (агарчи ман чунин нестам), ҳамон вақт *маро чунин қабул намоед*, то ман *андаке фахр карда* тавонам, чуноне ки дигарон фахр мекунанд”.

11,17 Ин оятро ду хел маънидод кардан мумкин аст. Баъзеҳо чунин мешуморанд, ки он чи Павлус дар ин ҷо гуфтааст, ҳарчанд дар ҳақиқат илҳоми илоҳӣ дорад, аз ҷониби *Худованд* ба вай фармуда *нашуда* буд.

Мувофиқи маънидоди дигар, он чи Павлус дар ин ҷо мекунад – фахр кардан – *на аз рӯи тариқи Худованд* аст ба он маъное ки ба намунаи *Худованд* пайравӣ намекунад. *Худованд* Исо ҳеч гоҳ фахр намекард.

Зоҳиран, Филлипс дар тарҷумаи худ тарафдори нуқтаи назари якум аст: “Ман на чуноне сухан мегӯям, ки Худо мефармояд, балки чун беақле ки вай бояд аз кори фахр вокиф бошад”.

Лекин мо маънидоди дуомро афзал медонем: ки *фахр* (худситоӣ) – *на аз рӯи тариқи Худованд* аст ва рафтори Павлус беақлона менамояд, ҳангоме вай бо худситоӣ машғул аст. Райри шарҳ медиҳад: “Аз рӯи суханони вай, вай ба худ инро (фахро) бар акси майлҳои табиӣ худ бояд иҷозат медод, то ки тавачҷӯхи онҳоро ба баъзе далелҳои муҳим чалб намояд”.⁴³

11,18 Қӯринтиён ба қарибӣ аз онҳое ки ба табиати вайроншудаи инсонӣ пайравӣ намуда бо худситоӣ машғул буданд, бисёр чизхоро шуниданд. Агар қӯринтиён чунин меҳисобиданд, ки муаллимони козиб сабабҳои кофӣ барои фахр намудан доштанд, бигзор онҳо худситоии ӯро ҳам ба эътибор гиранд ва бинанд, ки оё он беасос аст.

11,19 Павлус аз нав ба истехзо рӯ меоварад. Онҳо ҳар рӯз бо дигарон ҳамон тавре рафтор менамуданд, ки Павлус бо вай чунон рафтор карданро хоҳиш намуда буд. Онҳо

худо хеле боақл меҳисобиданд, то ки ба беақлӣ бовар кунанд, лекин маҳз ҳамин бо онҳо ба вукӯъ омад, ҷӣ тавре ки вай баъд шарҳ медиҳад.

11,20 Онҳо бо омодагӣ ин гуна одамнро *тахаммул менамуданд*.

Пас одами дар ин ҷо тасвиргардида кист? Аз он чи дар поён бармеояд, аён аст: ин муаллими дини яҳудӣ, фиристаи козиб буд, ки қӯринтиён тӯъмаи он гардиданд. Аввал, вай онҳоро *гулом гардонид*. Дар ин ҷо, бешубҳа, дар бораи ғуломи шариат будан гуфта мешавад (Аъм. 15,10). Вай таълим медод, ки бовар ба Масеҳ барои начот кифоя нест ва одамон боз шариати Мусоро бояд риоя намоянд.

Дуом, вай ҳаққи покнро ба он маъно *меҳӯрд*, ки ба онҳо талаботҳои пулии вазнинро арз мекард. Вай ба онҳо на аз баҳри муҳаббат, балки аз баҳри мукофоти пулӣ хизмат мекард.

Ифодаи “*горат мекунад*”, ё “ба шумо дом мегузорад”, – маҷоз аз соҳаи шикор ё моҳигирӣ мебошад. Муаллими козиб мекӯшид ин одамнро тӯъмаи худ кунанд ва ба он ҷое ки худаш мехост, гирифта мебурд.

Ба чунин одамон мағрурона ва худситоённа аз ҳад зиёд баланд гирифтани худ хос буд. Дигаронро танқид намуда, онҳо мекӯшиданд ҳамеша худро дар пеши дигарон нағз нишон диҳанд.

Ва, ниҳоят, онҳо масеҳиёнро *торсаки заданд* – таҳқири сахт! Ба мо дар бораи он андешидан ҳам лозим нест, оё инро айнан фаҳмидан меарзад ё не, зеро ки дар давоми асрҳо диндорони мағрур дар ҳақиқат қавми калисои худро мезаданд ва ба ҳамин тарик обрӯи худро устувор мекарданд.

Фириста ба он тааҷҷуб менамояд, ки қӯринтиён чунин муносибати таҳқиромезро аз тарафи ин муаллимони козиб бо майлу рағбат *тахаммул мекарданд* ва дар айни ҳол огоҳинидани бомуҳаббат ва насихатҳои вайро таҳаммул намудан намехоистанд.

Дарби тасдиқ менамояд: “Тааҷҷубовар аст, ки одамон тайёранд аз чизи бардурӯғ то ҷӣ андоза таҳаммул намоянд – хеле зиёдтар аз он ки онҳо ба хоҳири ҳақиқат таҳаммул менамоянд”.⁴⁴

11,21 Баъзеҳо тахмин менамоянд, ки дар ин оят Павлус мегӯяд: “Ман худро ба ҳичолат монанда мегӯям, ки, ҳангоме шахсан дар байни шумо будам, ман заиф будам ва метарсидам эътибори худро чунон ки ин одамон мекунад, ҳамон ҳел собит намоям”.

Тахмини дигар дар бораи маънои оят чунин аст: “Ман инро гуфта, худро беқадр мекунам, зеро агар ин қувва бошад, пас ман заиф будам”. Тарҷумаи Филлипс ба нуқтаи назари охири мувофиқат мекунад: “Ба ман тақрибан эътироф намудан шармовар аст, ки ман нисбат ба шумо ҳеч гоҳ ҳеч чунин чизе боҷасорат ва боқувватро накарда будам”.

Павлус мегӯяд, ки агар дар рафтори муаллимони козиб қувваи ҳақиқӣ зоҳир мегардид, пас вай *бо ҳичолат* бояд гӯяд, ки ҳеч гоҳ чунин қувваро зоҳир намекард, балки, аниқтараш, заифӣ зоҳир мекард. Лекин вай дарҳол илова менамояд, ки агар онҳо *чуръат* ҳам мекарданд дар чизе фаҳр намоянд, пас вай низ ҳуди ҳамон ҳуқуқро дорад. Моффатт инро бо чунин суханон хуб баён менамояд: “Бигзор онҳо чӣ хеле ки меҳоянд фаҳр намоянд, ман ба онҳо баробар ҳастам (дар хотир доред, ин нақши беақл, аҳмақ аст!)”. Павлус бо чунин сарсухан, ҳуқуқи хизматгузори ҳақиқии Худованд Исои Масеҳ номида шудани худро исбот намуда, яке аз ҷойҳои боазаматтарини ин номаро шуруъ мекунад.

Шумо дар ёд доред, ки дар калисои Қӯринт масъалаеро бардошта буданд, ки оё Павлус фиристаи ҳақиқӣ буд ё не. Вай чӣ гуна далели даъвати илоҳии худро пешниҳод карда метавонист? Вай чӣ гуна исбот карда метавонист, то онҳоро қонеъ намояд, ки, масалан, вай ба ҳар яке аз дувоздах фириста баробар аст?

Ҷавоби вай тайёр аст, лекин, зоҳиран, тамоман на он гуна аст, ки мо интизор буда метавонистем. Вай диплом дар бораи хатми семинарияро нишон намедихад. Номаҳои расмӣ аз тарафи бародарони уршалимӣ имзошударо нишон намедихад, ки дар он ҷо тасдиқ шуда бошад, ки ин корро ба вай онҳо супоридаанд; вай комёбиҳои шахсии худро нишон намедихад, дар бораи донишҳои сухан намеронад. Ба ҷои ин вай ҳодисаи изтироб-

ангези уқубатхоро нақл менамояд, ки онро вай дар хизматгузори башорат аз саргузаронид. Бигзор таъсирбахшӣ ва рӯҳбаландии ин қисми Номаи дуҷум ба Қӯринтиён аз назари шумо дур намонад. Павлуси нотарсро ба худ тасаввур намоед, ки вай, замин ва баҳро миёнбур карда мегузарад, муҳаббати Масеҳ водоркунандаи ўст, ва ў омодаи аз саргузаронидани мусибатҳои тасвирнопазир муттасил шитоб менамояд, то одамон ки Хушхабарии Масеҳро нашунидаанд, ҳалок нашаванд. Аз эҳтимол дур аст, ки мо ин оятхоро бе изтироби амиқ ва ҳичолати бузурғтарин хонда тавонем.

11,22 Муаллимони козиб аслу насаби яҳудии худро баланд мегузоштанд. Онҳо худро *иброҳимӣ* асали аз Исроил баромада, *насли Иброҳим* эълон менамуданд. Онҳо то ба ҳол дар он гумроҳӣ буданд, ки шачараи оилавӣ ба онҳо дар назари Худо афзалият медихад. Онҳо намефаҳмиданд, ки халқи қадимаи Худо, Исроил, акнун аз тарафи Худо ба як тараф гузошта шуд, зеро Масеҳро рад кард. Онҳо намефаҳмиданд, ки барои Худо байни яҳудӣ ва ғайрияҳудӣ фарқ нест: ҳама гунаҳкоранд ва ба ҳама наҷот аз рӯи бовар ба як ҳуди Масеҳ лозим аст.

Дар ин бобат фаҳр кардани онҳо бефоида аст. Насаби онҳо барояшон дар назди Павлус ҳеч гуна афзалият намедихад, зеро ки вай низ ибрӣ, исроилӣ, *насли Иброҳим* аст. Лекин на ин вайро фиристаи Масеҳ мекунад. Ва бинобар ин вай мешитобад ба қисми асосии далеловарии худ гузарад: дар як бобат онҳо аз вай бартарӣ дошта наметавонистанд – дар душвориҳо ва уқубатҳо.

11,23 Онҳо – аз рӯи касб *хизматгузори Масеҳ мебошанд*, вай бошад – хизматгузор “дар садоқат, меҳнат ва уқубат” мебошад. Фириста Павлус ҳеч гоҳ фаромӯш карда наметавонист, ки вай пайрави Начотдиҳандаи уқубаткашанда мебошад. Вай мефаҳмид, ки ғулом аз хоҷаи худ боло нест ва фириста интизори муносибате буда наметавонад, ки аз муносибати ҷаҳон ба Хоҷаи вай бехтар бошад. Павлус чунин меҳисобад, ки ҳар қадар вай ба Масеҳ садоқатмандонатар хизмат намояд ва ба Начотдиҳанда монанд шудан гирад, ҳамон қадар зиёдтар аз дасти

одамизод укубат хоҳад кашид. Барои вай укубат аломат, ё тамғаи хизматгузори Масех буд. Ҳарчанд вай чунин меҳисобид, ки хангоме ба худ фаҳр мекунад, *беақл* аст, вай бояд ҳақиқатро меғуфт. Ҳақиқат аз он иборат буд, ки муаллимони козиб бо укубатҳои худ фарқ намекарданд. Онҳо роҳи осонро интихоб намуданд. Онҳо аз бадномӣ, таъкибот ва беобрӯӣ дурӣ мечустанд. Бинобар ин Павлус чунин меҳисобид, ки онҳо мавқеи беҳтареро ишғол намекунанд, то ки ба вай чун ба хизматгузори Масех ҳамла оваранд.

Биёед ба он номгӯи душвориҳо, ки Павлус барои исботи даъвои ҳақиқати фириста будани худ меоварад, назар андозем.

Дар меҳнатҳо – беиштар. Вай дар бораи сафарҳои миссионерии худ, сафари кишварҳо дар тамоми Баҳри Миёназамин бо мавъизаи Масех фикр мекунад.

Дар зери зарбаҳо – аз андоза берун. Дар ин ҷо вай зарбу латҳои аз дасти душманони Масех – ҳам аз ғайрияхудиён, ҳам аз яхудиён таҳаммул кардашро тасвир менамояд.

Дар зиндонҳо – беиштар. Дар Навиштаҷот танҳо дар бораи яке аз ин ҳодисаҳо дар ҳаёти Павлус нақл карда мешавад, вақте ки вайро ба зиндон андохтанд: дар Аъмол 16,23, вақте ки вай ва Силоро ба зиндони Филиппӣ партофтанд. Ҳозир мо мефаҳмем, ки ин танҳо яке аз бисёр ҳодисаҳо буд ва Павлус чӣ будани зиндонро на аз рӯи шунид медонист.

Дар чанголи аҷал – дафъаи бисёр. Бешубҳа, хангоме фириста инро менавишт, вай онро ба ёд меовард, ки чӣ тавр дар Лустра базӯр аз марг наҷот ёфт (Аъм. 14,19). Лекин вай низ ҳодисаҳои дигари ба ин монандро ба ёд оварда метавонист, вақте ки вай аз сабаби таъкибот қариб ки аз ҳаёт маҳрум мегашт.

11,24 Шариати Мусо ба яхудиён зиёда аз чил зарба заданро ба як бор манъ мекард (Так. Шар. 25,3). Яхудиён, барои вайрон накардани шариат, одатан танҳо сию нӯҳ зарба мезаданд. Албатта, танҳо ҳамон вақт чунин буд, ки гуноҳи одамро хеле бузург меҳисобиданд. Фириста Павлус дар ин ҷо ба мо нақл менамояд, ки халқи ба ҳасби ҷисм наздик ва аз он худӣ дар *панҷ* вазъияти гуногун вайро ба андозаи пурра ҷазо дод.

11,25 *Се бор маро калтаккорӣ карданд.* Дар Паймони Навин танҳо яке аз ин ҳодисаҳо – дар Филиппӣ, ёдовар карда мешавад (Аъм. 16,22). Лекин Павлус боз ду бор аз чунин дард ва таҳқир укубат кашид буд.

Як қарат сангсор карданд. Бешубҳа, ин дар бораи ҳодисаи аллакай ёдоваршудаи мо дар Лустра гуфта шудааст (Аъм. 14,19). Павлус чунон саҳт сангсор карда шуда буд, ки вайро мурда ҳисобида, ҷисми вайро берун аз шаҳр кашола карда бароварданд.

Се қарат киштии ман ғарқ шуд. На ҳама озмоишҳои Павлус аз одамоне мебароманд. Баъзан ӯ чун шоҳаи дарахт дар офатҳои табиӣ партофта мешуд. То ба мо ягон маълумот дар бораи ҳеч яке аз ғарқшавиҳои киштиҳои дар ин ҷо ёдоваршуда омада нарасидааст (ғарқшавӣ дар роҳ ба Рум, ки дар бораи он дар Аъмол 27 сухан меравад, баъдтар ба вуқӯъ омад).

Шабу рӯзро дар қаъри баҳр гузаронидам. Боз аз нав, дар Аъмол дар бораи ҳеч чизе ки он ба мо ҷавоб дода тавонад, гуфта намешавад. Калимаи “баҳр” дар матни аслии вучуд надорад ва аз тарафи тарҷумонон пешниҳод карда шуда буд, бинобар ин дар бораи чуқурии зиндони зеризаминӣ ё дар бораи баҳр сухан рафта метавонад. Агар баҳр дар назар дошта шуда бошад, пас оё Павлус амад ё қайқи кушодае дошт? Агар надошт ва ӯ дар об буд, пас вай фақат ба шарофати даҳлати рӯйрости мӯъҷизаноки Худованд зинда монда метавонист.

11,26 *Дафъаи бисёр дар сафарҳо будам.* Агар ба харитаҳои ки баъзан дар охири Навиштаҳои Пок ҷоп мешаванд, рӯ оварда шавад, дар байни онҳо харитаи “Сафарҳои миссионерии фириста Павлус”-ро ёфтан мумкин аст. Маршрути сафарҳои ӯро назорат карда ва чӣ андоза содда будани нақлиётро дар он вақт андешида, маънои ин ифодаро боз ҳам амиқтар фаҳмидан мумкин аст!

Баъд Павлус ҳашт хатари гуногунро, ки вай ба онҳо дучор гашта буд, як-як номбар менамояд. Инҳо *хатарҳо дар дарёҳо* аз обхезӣ буданд. *Хатарҳо аз роҳзанон* бармеоманд, азбаски бисёр роҳхое ки вай дар онҳо мегашт, пур аз ғоратгарон буданд. Вай бо *хатарҳо аз ҷониби қавми худ* – яхудиён ва

аз ҷониби халқҳо, ки вай мекӯшид Хушхабарро ба онҳо расонад, рӯ ба рӯ мегашт. *Хатарҳо дар шахр*, масалан дар чунин шахрҳо, ба монанди Лустра, Филиппӣ, Қӯринт ва Эфсӯс буданд. Вай бо *хатарҳо дар биёбон*, зоҳиран, дар ноҳияҳои камаҳолии Осиёи Хурд ва Аврупо вомехӯрд. Ба вай *хатарҳо дар баҳр* таҳдид менамуданд – тӯфонҳо, сангҳои зеробӣ ва шояд, роҳзанони баҳрӣ ҳам. Ниҳоят, *хатарҳо дар миёни бародарони козиб* буданд; дар ин ҷо, бешак, он шариатдонони яҳудӣ, ки шакли муаллимони масеҳиро мегирифтанд, дар назар дошта шудаанд.

11,27 *Меҳнат* кори доимии Павлусро мефаҳмонад, дар ҳоле ки *ачз* бо мондашавии амиқ ва уқубатҳо алоқаманд аст, ки аз боиси кор ба вучуд омадааст.

Аксар вақт бе хоб. Дар вақти сафарҳои зиёд, бешак, Павлусро лозим меомад, ки дар зер осмони кушод бихобад. Азбаски дар ҳар як қадам хатарҳо таъқиб менамуданд, ба вай лозим меомад, ки наздик шудани хатарро интизор шуда, шабҳои зиёдро бе хоб гузаронад.

Дар гуруснагӣ ва ташнагӣ, аксар вақт дар рӯзадорӣ. Фиристаи бузург, ба Худованд хизмат намуда, аксар дар сафарҳо ба гурусна ва ташна будан маҷбур буд. *Рӯзадорӣ* рӯзадориҳои ихтиёрӣ ифода карда метавонад, лекин эҳтимоли зиёдтаре дорад, ки онҳо аз камии хӯрок ба вучуд омада буданд.

Дар сармо ва дар бараҳнагӣ. Тағйиротҳои ногаҳонии обу ҳаво ва аксар бо пойафзол бад таъмин будани вай ва ба қадри кофӣ бо либоси гарм таъмин набудан ба нокулайҳои ҳаёти вай ин ҳолати вазнинро ҳам илова мекарданд. Ҳоч шарҳ медиҳад:

Мо яке аз фиристаҳои бузургтаринро мебинем: тахтапушти вай бо қамчинкорихои зиёд пора-пора карда шудааст, ҷисми аз гуруснагӣ, ташнагӣ ва таъсири ҳодисаҳои табиат логар гаштааст; яҳкарда ва бараҳна, аз тарафи яҳудиён ва гайрияҳудиён таъқибшуда, аз як ҷо ба ҷои дигар бе иқоматгоҳи доимӣ сафаркунанда. Ин оятҳо беш аз оятҳои дигар ҳатто хизматгузори аз ҳама боэҳтимотарини имрӯзаи Масеҳро ба шарм доштан маҷбур месозанд. Магар

*онҳо ягон коре карданд ё ягон чизеро аз сар гузарониданд, ки бо он чи ин фириста кард, қобили баробар шудан бошад? Доништан тасаллобахш аст, ки алҳол фириста дар ҷалол ҳамчунон бартарӣ дорад, чуноне ки дар уқубатҳо бартарӣ дошт.*⁴⁵

11,28 *Ғайр аз чизҳои дигар*, яъне ба ғайр аз тамоми истисноҳо, ки ғайримуқаррарӣ буд, Павлус ҳар рӯз бори доимии ғаму ташвиши ҳамаи калисоҳои масеҳиро мебардошт. То чӣ дараҷа муҳим аст он ки ин ташвиш нуктаи авҷи ҳамаи озмоишҳои дигар аст! Павлус шубони ҳақиқӣ буд. Вай халқи Худоро дӯст медошт ва дар бораи он ғамхорӣ менамуд. Вай на шубони кироя, балки ёрдамчи ҳақиқии Худованд Исо буд. Вай дар ин қисми Навиштаҷот мекӯшад маҳз ҳаминро исбот намояд ва, аз нуктаи назари ҳар қадам одами бохирад, вай, албатта, инро исбот намуд. Бори ғаму ташвиши вай оиди калисоҳо мақоли англисиро ба ёд меоварад: “Таъсиси Калисо – дил пора кардан аст, насихати калисо – вазифаи беохир аст”.

11,29 Ин оят бо ояти пешина зич алоқаманд аст. Дар ояти 28 фириста гуфта буд, ки ҳар рӯз дар бораи тамоми калисоҳо ғамхорӣ менамояд. Дар ин ҷо вай мефаҳмонад, ки чиро дар назар дорад. Агар вай шунавад, ки касе аз масеҳиён *беҳол мешавад*, худи вай ҳам беҳолиро эҳсос менамояд. Вай ба уқубатҳои дигарон дилсӯзона муносибат мекунад. Агар вай фаҳмад, ки касе аз бародарон дар Масеҳ ранҷидааст, вай аз қаҳру ғазаб *месӯзад*. Он чи ҳаёти фарзандони Худоро ошуфта мекунад, вайро ҳам ошуфта мекунад. Вай оиди фоҷиаи онҳо ғам меҳӯрад ва вақте ки онҳо музаффар мешаванд, шод мешавад. Ҳамаи ин бошад қувваи эҳсосоти хизматгузори Масеҳро заиф мегардонад. Павлус инро чӣ хел хуб медонист!

11,30 На муваффақият, истеъдодҳо ё қобилиятҳо, балки заъфи вай, бадномӣ ва таҳқири аз сар гузаронидаи вай – моҳияти фаҳри вай ҳамин буд. Одатан бо ин фаҳр намекунанд, ин ҷалол илова намекунад.

11,31 Дар бораи уқубатҳо ва таҳқириҳои аз сар гузаронидааш андешида, Павлус беихтиёр ба лаҳзаи аз ҳама зиллатовартарини ҳаёти худ бармегардад. Агар вай бо заъфи

худ фаҳр кардан хоҳад, ҳодисаи дар Димишк рӯйдодаро нагуфта наметавонад. Барои ҳар гуна одам бо чунин таҳқир фаҳр намудан ҷунон ғайритабиист, ки Павлус барои тасдиқи ҳаққонияти суҳанони худ ба Худо истинод меоварад.

11,32 Дар бораи ин ҳодиса дар Аъмол 9,19–25 муфассалтар нақл карда мешавад. Баъд аз бовар кардани худ дар назди *Димишк* Павлус мавъизаи Хушхабарро дар куништҳои ин шаҳр сар кард. Дар ибтидо мавъизаи вай шавқи ҷиддӣ ба вучуд овард, лекин пас аз чанд муддат яҳудиён ба куштани вай қарор доданд. Онҳо посбонро назди дарвоза рӯзу шаб ба камин гузоштанд, *то ки Павлусро дастгир намоянд*. Боре шабона шогирдон фиристаро гирифта *ба сабаде* шинониданд ва *аз тиреза* берун аз деворҳои шаҳр ба замин фароварданд. Ҳамин тавр вай рафта тавонист.

Лекин чаро Павлус дар бораи ин ҳодиса ёдовар мешавад? Ҷ. Б. Вотсон тахмин менамояд:

*Вай ҳодисаеро мегирад, ки онро одамоне чун хандаовар ва шармовар баҳо медоданд, ва онро чун боз як исботи он меҳисобад, ки мақсади олии ҳаёти вай хизмат ба Худованд Исо буд, ки баҳри Ӯ вай гурури шахсияшро қурбон карда метавонист ва дар пеши назари одамоне тарсончак намуда метавонист.*⁴⁶

Д. Ваҳйҳои Павлус фириста будани ӯро тасдиқ мекунад (12,1–10)

12,1 Фириста меҳост, ки *фаҳр кардан* ба вай тамоман лозим наояд. Ин ба вай лоик нест ва *фоида надорад*, лекин дар ин вазъиятҳо зарур аст. Бинобар ин вай аз лаҳзаи аз ҳама пасттарин, аз ҳама зиллатовартарин дар хизматгузориҳои худ ба аз ҳама баландтарин, аз ҳама олитарин мегузарад. Вай дар бораи мулоқоти шахсӣ бо Худи Худованд нақл мекунад.

12,2 Павлус одамеро медонист, ки вай инро *чордаҳ сол пеш аз ин* аз сар гузаронд. Ҳарчанд Павлус номашро намегӯяд, шубҳае нест, ки вай худро дар назар дорад. Дар бораи чунин ҳодисаи олий суҳан ронда, вай номи худро намегӯяд, балки дар бораи вай ба таври умумӣ нақл мекунад. *Одаме* ки дар ин

ҷо дар бораи вай суҳан меравад, *дар Масех*, яъне масеҳӣ буд.

12,3 Павлус намедонад, оё вай дар ин вақт *дар ҷисм* буд ё *берун аз ҷисм*. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки ин вақте ба вукӯъ омада метавонист, ки Павлусро таъкиб мекарданд, масалан дар Лустра. Онҳо мегӯянд, ки вай дар ҳақиқат мурда ва ба осмон афтада метавонист. Лекин матн, албатта, чунин маънидодро талаб намекунад. Агар худ Павлус намедонист, ки вай дар ҷисм буд ё берун аз ҷисм, яъне зинда ё мурда, аҷиб мебуд, агар касе аз тафсирунадагонии ҳозиразамон ба ин масъала рӯшанӣ андохта метавонист!

Он чиз муҳим аст, ки ин одам *то осмони сеюм бурда шуд*. Дар Навиштаҷот мавҷудияти се осмон дар назар дошта мешавад. Якум – муҳити моро иҳотакунада, яъне осмони кабуд. Дуҷум – осмони пурситора. Ва сеюм – осмони баландтарин, ки дар он ҷо тахти Худо мебошад.

Аз идомаи дар пеш буда маълум аст, ки Павлус дар худ ҳамон ҷои ҳузуру ҳаловат буд, ки ба он ҷо Худованд Исо роҳзани тавбакардари баъд аз марги вай гирифт, – дар он ҷое, ки Худо зиндагӣ мекунад.

12,4 Павлус забони *биҳиштро шунид* ва гуфтаҷоро мефаҳмид, лекин ба вай иҷозат дода нашуда буд дар вақти ба замин баргаштан чизҳои шунидаашро такрор кунад. *Суҳанон молакаломе* буданд, яъне барои онҳоро гуфтан аз ҳад зиёд пок буданд ва бинобар ин махфӣ буданд. Ҷ. Кемпбел Морган менависад:

*Одамоне ҳастанд, ки, зоҳиран, таънаи суҳан рондан оиди рӯйёҳо ва ваҳйи худ мебошанд. Оё чунин хоҳиш исботи он намебошад, ки рӯйёҳо ва ваҳйи онҳо на “аз Худованд” аст? Вақте ки ваҳй дода мешаванд (онҳо, албатта, ба хизматгузорони Худо дар вазъиятҳои муайян дода мешаванд), онҳо эҳтиромии ботаҳаммул ба вучуд меоваранд. Онҳо аз ҳад зиёд тантананоканд, аз ҳад зиёд изтиробовар мебошанд, то осон тасвир карда шаванд ё муҳокима карда шаванд, лекин онҳо ба тамоми зиндагӣ ва хизматгузориҳои одам таъсири намоён мерасонанд.*⁴⁷

12,5 Вақте ки фириста бо заифӣ фаҳр мекунад, барои номбар кардани худ зид нест.

Лекин вақте ки вай бо рӯъёҳо ва ваҳйи Худованд фахр мекунад, вай онҳоро бо худ алоқаманд намекунад, балки, аниктараш, дар бораи ин ҳодисаҳо бешаҳс сухан меронад, гӯё онҳо бо як каси шиносе ба вукӯъ омаданд. Вай инкор намекард, ки вай худи ҳамон одаме буд, ки онҳоро аз сар гузаронид, балки фақат аз рӯйрост номбар кардани худ худдорӣ мекард.

12,6 Ҳодисаҳои зиёди дигар ҳам буданд, ки фириста бо онҳо *фахр карда* метавонист. Агар вай бо худситоӣ машғул шудан *мехост*, вай ин корро карда истода, *беақл намебуд*. Ҳамаи он чи вай гуфта метавонист, *ростӣ* буд. Лекин вай ин корро кардан намехоҳад, зеро намехоҳад, *то касе* дар ҳаққи вай аз он чи дар вай мебинанд ё аз вай мешунаванд, зиёдтар *ғумон кунанд*.

12,7 Тамоми ин порча – тасвири аз ҳама аниқи ҳаёти хизматгузори Масеҳ аст. Дар он лаҳзаҳои залилии амиқ ҳаст, ба монанди ҳодиса дар Димишк. Лаҳзаҳои олие ҳам мешаванд, ба монанди ваҳйи илҳомбахшандаи ба Павлус додашуда. Лекин одатан пас аз он ки хизматгузори Худованд аз чунин таассурот лаззат мебарад, Худованд ба вай иҷозат медиҳад аз ягон *неше дар ҷисм* азоб кашад. Маҳз ҳамин тарз дар ин ҷо тасвир карда шудааст.

Мо аз ин оят дарси бебаҳои зиёде гирифта метавонем. Пеш аз ҳама вай исбот менамояд, ки ваҳйҳои илоҳии Худованд *ҷисми* моро ислоҳ намекунанд. Ҳатто пас аз он ки фириста забони биҳиштро шунид, табиати вай ҳамон хел монд ва ба вай хатари ба доми такаббур афтодан таҳдид мекард. Чӣ хеле ки Р. Ҷ. Рейд гуфтааст:

“*Одам дар Масеҳ*”, *суханони тарҷуманашавандаи биҳиштиро шунуда истода, дар ҳузури Худо дар бехатарӣ мебошад, лекин пас аз баргаиштан ба вай “неше дар ҷисм” лозим аст, вагарна ҷисм бо таҷрибаи биҳиштии худ фахр хоҳад кард.*⁴⁸

Барои Павлус “*неше дар ҷисм*” чӣ чиз буд? Танҳо як чизро аниқ гуфтан мумкин аст: ягон озмоиши ҷисмонӣ неш буд, ки онро Худо дар ҳаёти вай роҳ дод. Бешубҳа, Худованд маҳсус аниқ накард, ки ин маҳз чӣ гуна *неш* буд, то ки покони мондашуда ва

озмоишҳои гуногунро аз сар гузаронанда дар давоми солҳо наздикии худро бо фириста наздиктар эҳсос карда тавонанд, вақте ки онҳо азоб мекашанд. Эҳтимол, ин ягон бемории чашм,⁴⁹ шояд, дарди гӯш, касалии табларза, дарди сар ба монанди мигрен ё ягон чизи бо нутқи Павлус алоқаманд буд. Мурҳед тасдиқ мекунад: “Табиати аниқи неш пинҳон аст, шояд барои он ки тамоми маҳзунонро рӯҳбаланд карда тавонад ва таассуроти беном, лекин дардноки Павлус ба ҳама ёрӣ дода тавонад”.⁵⁰ Озмоишҳои мо аз озмоишҳои аз сар гузаронидаи Павлус фарқ карда метавонанд, лекин онҳо бояд барои мо худи ҳамон тавр дарси ибрат гарданд ва худи ҳамон самарро оваранд.

Фириста *неш дар ҷисмро* чун *қосиде* ки аз тарафи *шайтон* барои *нитха задани* вай фиристода шудааст, тасвир менамояд. Аз як ҷиҳат ин кӯшиши ба Павлус дар кори Худованд халал расонидани шайтонро инъикос менамояд. Лекин Худо аз шайтон пуркуваттар аст; Вай аз *неш* истифода бурд, то ки Павлусро дар итоат нигоҳ дошта ба кори Худованд мусоидат намояд. Муваффақияти хизмат ба Масеҳ ба заифии хизматгузор вобаста аст. Чӣ қадар вай заифтар бошад, қувваи Масеҳ дар мавъизаи вай ҳамон қадар зиёдтар аст.

12,8 Павлус *се маротиба ба Худованд тазарруъ намуд*, то ки Ӯ нешро аз вай *дур кунад*.

12,9 Павлус ба дуоҳои худ ҷавоб гирифт, лекин на онеро, ки умед дошт. Аслан, Худо ба Павлус гуфт: “Ман нешро дур намекунам, балки ягон кори беҳтареро мекунам: Ман ба ту файзи ба он тоб оварданро медиҳам. Ва дар хотир дор, Павлус: харчанд Ман ба ту он чизеро, ки ту пурсидӣ, надода бошам ҳам, ба ҳар ҳол ба ту он чиро, ки ба ту аз ҳама зиёдтар лозим аст, дода истодаам. Ту мехохӣ, ки мавъизаи туро кудрат ва қувваи Ман ҳамроҳӣ намояд, оё ҳамин тавр нест? Воситаи беҳтарини ба ин ноил шудан – туро заиф монандан аст”.

Худо дар ҷавоб ба дуои секаратаи Павлус ана ҳаминро такрор менамуд. Ва Ӯ ба укубатҳои одамони Худ дар тамоми ҷаҳон ҳамин тавр ҷавоб медиҳад. Робита бо Писари

Худо ва боварӣ ба қувва ва файзи устуворкунандаи Ҷ бехтар аз дур кардани озмоишҳо ва укубатҳост.

Ба суханони Худо тавачҷӯҳ намоед: “*Барои ту файзи Ман басанда аст*”. Моро лозим нест, ки аз Ҷ миқдори кофии файзро хошиш кунем. Вай бе ҳамин ҳам кифоя аст.

Фириста аз ҷавоби аз Худо гирифтааш пурра қаноатманд аст ва бинобар ин мегӯяд: “*Ба ин сабаб ман бо рағбати бештар аз заъфҳои худ фахр менамоям, то ки қуввати Масеҳ дар ман сокин гардад*”.

Вақте ки Худованд ба Павлус ҳикмати рафтори Худро фаҳмонд, Павлус, аслан, гуфт, ки вай ягона ҳаминро мехост. Бинобар ин ба ҷои шикоят ва эътироз аз неш вай бо рағбати бештар аз заъфҳои худ фахр менамояд. Вай ба зону меистад ва барои онҳо ба Худованд шукргузорӣ мекунад. Вай бо хурсандӣ ба онҳо тоб меоварад, агар дар ӯ қувваи Масеҳ сокин гардад. Инро Ҷ. Освалд Сандерс хеле хуб баён намулдааст:

*Фалсафаи ҷаҳон мегӯяд: “Чизеро ки шифо додан мумкин нест, онро таҳаммул кардан лозим аст”. Лекин Павлус бо шавқу завқ шаҳодат медиҳад: “Чизеро ки шифо додан мумкин нест, ба он шодӣ кардан мумкин аст. Ман аз заъф, озорҳо, мӯҳтоҷиҳо ва душвориҳо шодӣ мекунам”. Ба ин андоза ҳайратангез будани файзи Худоро ошкор намуда, вай ҳар гуна имкониятҳои нави аз пуррагии вай бархурдор шуданро маъқул медонист. “Ман шодӣ мекунам... ман ҳатто лаззат мебарам - аз ин неш”.*⁵¹

Эмма Печинска, зани асилзодаи поляк, умри дарози пур аз яъс ва барбодравии умеду орзухоро ба сар бурд. Ва ба ҳар ҳол ҷолиби диққат аст, ки нависандаи тарҷумаи ҳолаш ба бовари тантанакардаи вай қоил шуд: “Вай аз раддияҳои Худо гулдастай бошукӯҳ чид!”

12,10 Албатта, аз эҳтимол дур аст, ки ягон чизеро аз номбаршудаҳо аз сар гузаронида, мо *дилшод* шавем. Лекин калид ба фаҳмиши оят дар суханони “*ба хотири Масеҳ*” мебошад. Мо баҳри Ҷ ва баҳри паҳн кардани Хушхабарӣ Ҷ ба таҳаммул кардани он чиз бояд тайёр бошем, ки баҳри худ ё баҳри наздикони худ тоб овардан намехостем.

Маҳз заифӣ ва ношоёмии худро дарк намуда, мо зиёда аз ҳама ба қувваи Худо умед мебандем. Ва замоне ки мо чунин ба Ҷ мутаваҷҷеҳ шуда ба Ҷ комилан умед бандем, ба мо қувваи Ҷ зоҳир карда мешавад – маҳз ҳамон вақт мо дар ҳақиқат *боқувватем*.

Вилиям Вилберфорс, ки барои бекор кардани ғулумӣ дар империяи Британия мубориша мебурд, ҷисман заиф ва суст буд, лекин дорои бовари амиқ ба Худо буд. Босвэлл дар бораи вай гуфтааст: “Ман дида будам, ки он касе ки харчанги хурди баҳрӣ барин менамуд, ба кит табдил ёфт”.

Дар ин оят Павлус ба Сухани Худованд, ки дар Матто 5,11.12 навишта шудааст, итоат мекунад. Вай ҳамон вақт ҳам шодӣ мекунад, ки одамон вайро ҳақорат медиҳанд ва меронанд.

Е. Аломоти Павлус фириста будани ӯро тасдиқ менамоянд (12,11–13)

12,11 Чунин менамояд, ки Павлус аз фахр кардан монда шудааст. Вай эҳсос менамояд, ки ба ин тариқ *фахр карда то ба дараҷаи беақлӣ расид*. Вай набояд ин корро мекард, лекин қӯринтиён вайро *маҷбур сохтанд*. Онҳо бояд худашон Павлусро таъриф мекарданд, вақте ки бадхоҳон ӯро бераҳмона таҳқир ва бадном мекарданд. Гарчанде вай худ ба худ *ҳеч аст*, лекин дар ҳеч бобат аз *ҳаввориёни олий*, ки бо онҳо қӯринтиён чунин фахр мекарданд, камӣ надорад.

12,12 Павлус ба онҳо хотиррасон мекунад, ки, хангоме вай бори аввал ба Қӯринт барои башорат додан омада буд, Худо ҳақиқӣ будани мавъизаи вайро *бо нишонаҳои ҳавворӣ* тасдиқ намуд. Чунин нишонаҳо мӯъҷизот ва аломоти аз тарафи Худо ба фиристагон додашуда буданд, ки шунавандагонро дар он мӯътақид карда метавонистанд, ки мавъизакунандагон дар ҳақиқат аз тарафи Худованд фиристода шудаанд.

Се калима: “*аломот, мӯъҷизот ва қувваҳо*” на шаклҳои гуногуни мӯъҷизотро, балки ҷанбаҳои гуногуни онҳоро тасвир менамоянд. *Аломот* – мӯъҷизоте мебошанд, ки маъноӣ маҳсусеро дар худ доштанд, ки бо ақли одам дарк карда мешуданд. *Мӯъҷизот* – баъзе ходисаҳои ҳайратангезанд, ки ба ҳис-

сиёти одам таъсир мекунад. *Қувваҳо* – баъзе корхое ки бо қувваи фавқулодаи ба амал оварда шудаанд.

Суханони Павлус мароқоваранд, ки *нишонаҳои ҳавворӣ* дар назди қӯринтиён “нишон дода шудаанд”. Вай дар ин ҷо шакли мафъулии феълро (пассивро) истифода мебарад. Вай намекушад онҳоро ба худ нисбат диҳад, лекин дар бораи он мегӯяд, ки Худо онҳоро ба василаи вай ба амал овард.

12,13 Агар сухан дар бораи мӯъҷизот равад, пас қӯринтиён дар муқоиса бо *калисоҳои дигар* аз онҳо ҳеч камӣ надоштанд. Павлус дар Қӯринт на камтар аз *калисоҳои дигар* мӯъҷизот меофарид. Дар бораи қӯринтиён ба кадом маъно гуфтан мумкин буд: “*Дар чӣ шумо аз калисоҳои дигар камӣ доред?*” Қӯринтиён аз дигарон танҳо дар он фарқ мекарданд, ки Павлус ба онҳо *гаронӣ намекард*. Ин маънои онро дорад, ки вай аз онҳо ёрии пулӣ талаб намекард. Агар ин дар назари қӯринтиён *камӣ* намояд, пас барои чунин *гуноҳ* Павлус аз онҳо бахшиш мепурсад. Ин аст ягона “нишонаи” фириста, ки ба он вай исроф намекард!

Ё. Павлус ба зудӣ ба Қӯринт меояд (12,14–13,1)

12,14 *Инак, дафъаи сеюм аст, ки ман тайёрам назди шумо биёям.* Ин суханонро чунин маънидод кардан мумкин аст, ки фириста *тайёр* буд се маротиба ба Қӯринт равад, лекин дар асл дар он ҷо танҳо як маротиба буд. Бори дуввум вай ба назди онҳо нарафт, зеро ки бо масеҳиён аз ҳад зиёд саҳтгирона муомила кардан намехост. Акнун вай *тайёр аст дафъаи сеюм* равад, лекин ин ташрифи дуҷум мешавад.

Лекин ин онро ҳам ифода карда метавонад, ки сухан дар бораи ташрифи *сеюм* меравад. Аввалӣ дар Аъмол 18,1 тасвир карда шудааст. Павлус бори дуҷум бо ғаму ғусса омада буд (2Қӯр. 2,1 ва 13,1). Акнун вай ба он ҷо *бори сеюм* рафтанист.

Павлус, вақте ки бори сеюм меояд, онҳоро *гаронӣ кардан* намехоҳад. Бо ин суханҳо он чиз дар назар аст, ки вай аз онҳо ёрии пулӣ талаб нахоҳад кард. Вай соҳибхитиёр хоҳад буд ва худаи ба худаи ғамхорӣ хоҳад

кард. Сабаби ташрифи вай ғамхорӣ на оиди неқӯахволии шахсиаш, балки оиди худӣ қӯринтиён хоҳад буд. Павлус нисбат ба чизҳо бештар одамон шавқманд буд.

Вай ба он ҷо барои он равона буд, то ба қӯринтиён ба ҷои падар бошад. *На фарзандон бояд барои падару модарони худ саришта кунанд, балки падарону модарон барои фарзандон.* Ин исботи оддист оиди ҳақиқати зиндагӣ, чӣ хеле ки ҳамаи мо онро тасаввур менамоем. Дар ҳолати муқаррарии кор *падару модарон*, ба фарзандон барои хӯрок ва либос пул кор кардани шуда, арақи чабин рехта меҳнат мекунад. *Фарзандон* бошанд одатан ин корро барои *падару модарон* намекунад. Павлус дар ин ҷо дар бораи он сухан меронад, ки аз қӯринтиён иҷозат мепурсад, то ба монанди падар ба онҳо ғамхорӣ кунад.

Дар ин ҷумла маънои иловагиро, ки дар он ҷо нест, *чустуҷу* кардан лозим нест. Дар ин ҷо сухан дар бораи он *намеравад*, ки падару модарон гӯё ки ба саришта кардан ва таъмин кардани ояндаи фарзандони худ маҷбуранд. Дар ин ҷо умуман дар бораи оянда сухан намеравад, фақат дар бораи ҳозира. Павлус дар бораи эҳтиёҷоти зарурии худ фикр мекунад, ки ҳангоми омадани ба Қӯринт, ки дар он ҷо вай ба Худо хизмат хоҳад кард, дар ӯ ба вучуд меоянд. Вай қарор дод, ки ба покони маҳаллӣ умед нахоҳад баст. Вай дар назар надорад, ки қӯринтиён дар бораи пириии осудаҳолаи вай бояд ғамхорӣ намоянд ё вай худаи барои онҳо ягон чизи ба ин монанд бояд кунад.

12,15 Дар пеши мо парда нимроғ шуд ва мо дар лаҳзаи кӯтоҳе тимсоли ин муҳаббати хомӯшнашавандаро дидем, ки Павлус ба халқи Худо дар Қӯринт эҳсос мекард. Вай дар ғаму ташвишҳои доимӣ дар бораи беҳбудии маънавии онҳо ва хизмати фидокорона барои ҷонҳои онҳо *бо майли тамои тайёр* буд худро сарф намояд. Вай онҳоро бо муҳаббати беинтиҳо дӯст медошт, ки муҳаббати муаллимони козиби ба назди онҳо меомада бо он баробар шуда наметавонист, ҳарчанд худӣ вай аз қӯринтиён *камтар муҳаббат* медид. Лекин ин барои Павлус муҳим набуд. Ҳатто агар вай ба муҳаббати

чавобӣ ҳеч гуна умед намедошт, вай онҳоро дӯст медошт. Вай дар ин бобат ҳақиқатан ба Худованд пайравӣ мекард.

12,16 Фириста ба он суҳанон тақя мекунад, ки бо онҳо бадхоҳон ба вай тӯҳмат мекарданд. Онҳо тахминан чунин мегуфтанд: “Фарз кардем, Павлус дар ҳақиқат аз шумо кушоду равшан пул намегирифт. Лекин вай онҳоро бо маккорӣ ба даст меовард, ба назди шумо одамони худро фиристода, онҳо бошанд пулро ба вай бурда меоданд”.

12,17 “Агар ман аз шумо худам нагирифта бошам, оё ман касеро, ки чунин амал мекард, *фиристодам?*” Фириста рӯйро аз қӯринтиён мепурсад, ки айбномаҳо бар зидди вай оё дурустанд.

12,18 Худи вай ба саволи худ чавоб медиҳад. “*Аз Титус илтимос намудам*” аслан ифода мекунад: “*Аз Титус илтимос намудам*, то ба дидани шумо равад”. Вале Павлус Титусро танҳо нафиристода буд. Вай *бародарро бо ӯ равона кард*, то ба ниятҳои Павлус ҳеч шубҳае набошад. Ҳангоме Титус ба Қӯринт омад, чӣ ба вуқӯъ омад? Оё вай ба ҳуқуқҳои худ исрор мекард? Оё аз қӯринтиён пул талаб мекард? Оё мекӯшид ягон чизро илтимос карда гирад? Не, аз ин оят аён аст, ки Титус бо ким кадом касбу ҳунар барои зиндагӣ пул кор мекард. Ин аз саволҳои аён аст: “*Оё мо дар як рӯҳ рафтор накардем? Оё бо як роҳ намерафтем?*” Ба ибораи дигар, ҳам Титус, ҳам Павлус аз рӯи қоидаҳои монанд амал мекарданд ва аз қӯринтиён ёрии пулӣ намегирифтанд.

12,19 Қӯринтиён метавонистанд андеша намоянд, ки Павлус бо ин суҳанон дар назди онҳо худро *сафед мекунад*, гӯё онҳо доварони вай бошанд. Лекин вай, баръакс, ҳамаи инро чун дар *ҳузури Худо* барои насихат ба онҳо менавишт, то дар бовар устувор шаванд. Вай мехост, ки ҳаёти онҳо дар Масех мукамал бошад ва онҳо донанд, ки онҳоро дар роҳ чӣ гуна хавфу хатарҳо интизор буда метавонанд. Вай бештар дар бораи он ғамхорӣ мекард, ки ба онҳо ёрӣ диҳад, на оиди он ки номи неки худро муҳофизат намояд.

12,20 Павлус мехост, ки ҳангоми ба Қӯринт омадани вай масеҳиёни маҳаллӣ бо ҳамдигар осуда зиндагонӣ карда, аз байни

худ муаллимони козибро берун ронанд, ва қудрати ба фиристагон додашударо эътироф намоянд.

Вай умед дошт, ки ба назди онҳо бо ҳисси хурсандӣ меояд, на бо ҳисси алам. Вай бошад албатта ҳисси аламо эҳсос мекард, агар дар онҳо мабодо *низоъ, ҳасад, хашиш, ҷанҷол, бӯҳтон* ва дигар зухуроти ҷисро меёфт.

12,21 Ҳар чи ҳам бошад, қӯринтиён барои Павлус хурсандӣ ва тоҷи шодмонӣ буданд. Онҳо фаҳри вай буданд. Вай намехост омада аз онҳо шарм дорад. Вай онро ҳам намехост, то ба вай лозим ояд *барои бисёр касоне ки пештар гуноҳ кардаанд ва аз нопокӣ, зино ва фисқу фуҷуре ки ба амал овардаанд, тавба накардаанд, азо гирад*.

Павлус дар бораи “*бисёр касоне ки гуноҳ кардаанд*” суҳан ронда, киро дар назар дорад? Ягона тахмини боақлона: онҳо – аъзоёни калисои Қӯринт ҳастанд, вагарна вай онҳоро дар нома ба калисо чунин муҳокима намекард. Лекин ба худ тасаввур кардан мумкин нест, ки онҳо масеҳиёни ҳақиқианд. Комилан аниқ гуфта шудааст, ки онҳо дар гуноҳ мезистанд, дар дигар ҷойҳо бошад Павлус сарех мегӯяд, ки касе тарафдори чунин тарзи зист аст, Подшоҳии Худоро мерос гирифта наметавонад (1Қӯр. 6,9.10). Фириста барои чунин шахсон *азо мегурифт*, зеро онҳо тавба накарданд ва бинобар ин бояд аз калисо дур карда шаванд.

Ҷ. Н. Дарби ба он ишорат менамояд, ки ин боб аз тасвири осмони сеюм сар мешавад ва бо тасвири манфуртарин гуноҳҳои заминӣ ба охир мерасад. Дар байни ин ду зиддият роҳ ба начот баён карда мешавад – қувваи Масех, ки дар фириста Павлус аст.⁵²

13,1 Павлус ба Қӯринт ташриф овардан мехост. Бо омадани вай таҳқиқи ҳодисаҳои гуноҳ дар байни масеҳиён бояд ба вуқӯъ меомад. Чунин таҳқиқ бояд аз рӯи шарияти Худо ба амал оварда мешуд, чӣ тавре ки дар Тақрори Шариат 19,15 гуфта шудааст: “*Бо гувоҳии ду ё се шохид ҳар суҳан исбот хоҳад шуд*”. Павлус намегӯяд, ки ин таҳқиқро худаш мебарад. Инро калисои маҳаллӣ хоҳад кард, фириста бошад фақат маслиҳатгар хоҳад буд.

Ж. Фириста будани Павлусро худи

қӯринтиён тасдиқ мекунад (13,2–6)

13,2 Дар вақти ташрифи дуҷуми худ, ки ягона ёдоварӣ оиди он дар ин оят мавҷуд аст, Павлус огоҳонида буд, ки бо гунаҳкорон муомилаи саҳтгирона хоҳад кард. *Акнун, ҳарчанд ғоиб бошад ҳам, вай пешакӣ ба онҳо мегӯяд, ки, ҳангоме аз нав меояд, онҳоеро ки дар гуноҳ зиндагонӣ мекунад, амон нахоҳад дод.*

13,3 Қӯринтиён аз таъсири муаллимони козиб гумроҳ шуда, фириста будани Павлусро ба зерӣ шубҳа гузоштанд. Онҳо рӯйро аз вай нишон додани ягон хел далели онро, ки вай дар ҳақиқат аз тарафи Худо фиристода шудааст, талаб намуданд. Вай бо чӣ исбот карда метавонад, ки *Масеҳ* дар ҳақиқат ба василаи вай *сухан меронад*? Фириста ҷавобашро аз он шуруъ менамояд, ки талаби бевҷодонаи онҳоро тақрор менамояд: *“Шумо далели онро мегӯед, ки оё Масеҳ дар ман сухан меронад...”*

Баъд, гӯё ки дар омади гап, вай ба онҳо мефаҳмонад, ки *Масеҳ* Худо ба онҳо ба воқеаи вай ба таври *боққидор* зоҳир сохт. Дар он табодулотӣ фавақуллода, ки он дар зиндагонии онҳо баъд аз он ки онҳо ба Хушхабар бовар карданд, ба вуқӯъ омад, ҳеч чизи *очиз* нест.

13,4 Калимаҳои “очиз” ва “боққувват” ба Павлус дар бораи парадокси қувват дар заъф, ки дар ҳаёти Начотдиҳанда буд ва дар ҳаёти ғуломони вай мушоҳида карда мешавад, ёдоварӣ намуданд. Худованди мо *дар ҳолати заъф маслуб шуд, лекин бо қуввати Худо зинда аст*. Ҳамчунин онҳое ҳам, ки аз пайи *Ҷ* рафтанд, худ ба худ заифанд, лекин Худованд ба василаи онҳо *қуввати* Худо зоҳир месозад. Ҳангоме Павлус мегӯяд: *“...ҳамроҳи Ҷ бо қуввати Худо, ки дар шумост, зиндагӣ хоҳем кард”*, вай растохезро дар назар надорад. Аниқтараш, вай оиди он суҳан меронад, ки, ҳангоме ба назди онҳо меояд, *қувваи* бузурги *Худоро* дар он зоҳир хоҳад сохт, ки бо гунаҳкор чӣ навъ муомила мекунад. Онҳо вайро заиф меҳисобиданд ва бад медиданд, лекин вай ба онҳо нишон медиҳад, ки дар мубориза барои покии ҳаёти масеҳӣ бо ҷазо пурқувват аст!

13,5 Ин оят бо қисми аввали ояти 3 чунин алоқаманд аст: *“Шумо ба он далел мегӯед, ки оё Масеҳ дар ман суҳан меронад... худро тафтиш намоед, ки оё дар имон ҳастед?”* Худи онҳо чун далели фириста будани вай хизмат мекарданд. Охир маҳз ба василаи вай онҳо Начотдиҳандаро шинохтанд. Агар ба онҳо далел лозим мебуд, пас ба худашон назар афкананд.

Ояти 5-ро аксар нодуруст мефаҳманд: гӯё мо тасдиқи ростии начоти моро *дар худамон* бояд ҷӯем. Лекин чунин ҷустуҷӯ танҳо ба шакку шубҳа ва яъне оварда мерасонд. Боварӣ ба начот пеш аз ҳама ба василаи Сухани Худо меояд. Дар худи ҳамон лаҳзае ки мо ба *Масеҳ* бовар кардем, мо аз боло зода мешавем ва ин дуруст аст, зеро Навиштаҳои Пок чунин таълим медиҳанд. Вақт мегузарад ва мо дигар шаҳодатҳои ҳаёти навро дида сар мекунем – муҳаббати нав ба покшавӣ, нафрати нав ба гуноҳ, муҳаббат ба наздикон, росткориҳои амалӣ, фармонбардорӣ, аз ҷаҳон ҷудошавӣ.

Лекин Павлус дар назар надорад, ки қӯринтиён дар ҷустуҷӯи далелҳои ростии начот бояд ба худтаҳлилқунӣ дода шаванд. Не, вай меҷаҳад, то ки дар начоти худ онҳо тасдиқи фириста будани вайро ёбанд.

Танҳо ду вариант ҳаст: ё *Исои Масеҳ* дар онҳост, ё онҳо *на ончунон ҳастанд*, ки бояд бошанд, яъне онҳо бародарони ҳақиқӣ нестанд. Калимае ки “*на ончунон*” тарҷума шудааст, одатан барои тасвири фулузоте ки баъд аз санчиш қалбаки баромаданд, кор фармуда мешавад. Яъне ё қӯринтиён масеҳиёни ҳақиқианд, ё онҳо “*на ончунон*” ҳастанд ва аз санчиш нагузаштанд.

13,6 Агар онҳо боварӣ доранд, ки ҳақиқатан начот ёфтаанд, аз ин бояд чунин хулоса кард, ки Павлус дар ҳақиқат фириста аст ва дар бораи вай “*на ончунон*” гуфтан мумкин нест. Аз эҳтимол дур аст, ки табодулотӣ аҷоибӣ дар ҳаёти қӯринтиён ба амал омада ба василаи муаллимони козиб омада тавонад.

3. Хоҳиши ба қӯринтиён неки кардани Павлус (13,7–10)

13,7 Павлус сӯҳбатро оиди ҷазо додани аъзоёни гуноҳкардаи калисои Қӯринт давом

медихад. Вай мегӯяд, ки оиди он ба Худо дуо мекунад, то қӯринтиён *бадӣ накунад ва дар байни худ ба инкишофи гуноҳ иҷозат надиханд*, балки онҳо баҳри покии ҳаёт ва ислоҳи аъзоёни гуноҳкардаи калисо монда нашуда меҳнат кунанд. Вай на баҳри он дуо мегуфт, то худро *ончунон нишон диҳад, ки бояд бошад*, ё худро аз тарафи мусбат нишон диҳад. Ва *ӯ фармонбардории онҳоро на барои он меҳост, ки бо ин фармонбардорӣ қуввати худро чун фириста тасдиқ намояд*. Асло не. Вай меҳост, ки онҳо бадӣ накунад, зеро ин боадолатона ва бовичдонона мебошад. Ва *ӯ афзал медонист, то онҳо ба суханони вай гӯш андозанд, ҳатто ба қимати он ки вай на ончунон тобад, ки бояд бошад*.

Аз нав дар пеши назари мо шаҳодати фидокории Павлус аст. Тамоми дуоҳои вай на дар бораи он ки худааш машҳур гардад, балки дар бораи он аст, ки ба дигарон неъмат ато карда шавад. Агар Павлус дар Қӯринт чун довари бераҳм рафтор мекард, бо дасти устувор мавқеи худро барқарор намуда ба итоати бечуну чаро ба фармонҳои худ, ки ба чазо дахл доранд, муваффақ мешуд, пас вай инро бар зидди муаллимони козиб чун далел оварда метавонист. Вай гуфта метавонист, ки ин шаҳодати қонунӣ будани қудрати вай мебошад. Лекин вай чунин меҳисобид, ки беҳтар хоҳад буд, агар қӯринтиён худашон дар набудани вай чораҳои зарурӣ бинанд, ҳатто агар ин метавонад вайро дар чашмони нозирони шариат аз тарафи манфӣ нишон диҳад.

13,8 “Мо” дар ин оят аниқтараш ба фиристагон дахл дорад. Павлус дар бораи он сухан меронад, ки ҳар он чи онҳо мекунад, бояд на баҳри фоиди шахсӣ, балки баҳри паҳн кардани *ростии* Худо ба амал оварда шавад. Ҳамин тавр дар чазо ҳам набояд асарӣ қасоси шахсӣ бошад. Ҳама чиз бояд барои ҷалоли Худо ва баҳри хушии бародарони масеҳӣ ба амал оварда шавад.

13,9 Ва фириста аз нав фидокории пурраи худро нисбат ба қӯринтиён нишон медиҳад. Агар заъфи вай, агар таҳқир ва таънаҳое ки ба хотири онҳо тоб овардани вай лозим меомад, ба он оварда мерасониданд, ки қӯринтиён дар бовар устувор мегаштанд ва

ба Худо наздиктар мешуданд, вай *шодӣ мекард*. Шодӣ карда, вай дар хусуси *комил шудани* онҳо дуо мегуфт. Бо назардошти он ки дар байни онҳо гунаҳкорони тавбанакарда буданд, Павлус дар бораи он дуо мегӯяд, ки онҳо такомул ёбанд, яъне ҳамаи пуррагии иродаи Худо дар ҳаёти онҳо иҷро шуда тавонад. Ин орзуи аз ҳама дилхоҳтарини вай буд. Ҳоч дар ин бора чунин менависад: “Павлус дар бораи он дуо мегуфт, то онҳо аз ҳолати бетартибӣ, низоъҳо, ғазаб озод шаванд ва қомилан аз нав барқарор гарданд”⁵³.

13,10 Павлус Номаи худро маҳз барои ҳамин менавишт – баҳри он ки онҳо қомил бошанд. Вай ҳамаи инро *дар вақти набудани* навишт, то ки онҳо то омадани вай ҳамаро дуруст кунанд ва он гоҳ *дар омадани* навишт, аз рӯи он ихтиёре ки *Худованд додааст, саҳтгирӣ кардани* вай лозим наояд. Лекин ҳатто агар вай ин ихтиёрро *дар омадани* истифода бурда, бо онҳо саҳт муомила мекард, вай танҳо баҳри хушии онҳо чунин рафтор мекард, *барои бунёдкорӣ, на аз барои харобкорӣ*.

И. Хайрбоди меҳрубонаи Павлус (13,11–13)

13,11 Фириста номаи пурҷӯшу хурӯши худро ногаҳон қатъ мекунад. Баъд аз он ки вай ба онҳо бо суханони “*шодӣ кунед*” хайрбод гуфт, *ӯ* ба онҳо чор насихат медиҳад. Яқум, вай ба онҳо мегӯяд: “*Комил шавед*”. Ин худи ҳамон феъл аст, ки бо он дар Матто 4,21 таъмири тӯрҳо тасвир шудааст, инчунин вай метавонад маънои “роҳҳои худро соз кунед”-ро дошта бошад. Қӯринтиён баҳс кардан ва гуноҳ карданро бояд қатъ кунанд. Онҳо бояд бо ҳамдигар дар оштии зиндагонӣ кунанд.

Тасалло ёбед “далер бошед” ё “таълим гиред”-ро ифода карда метавонад. Павлус ба онҳо пандҳои ҷиддӣ дод. Акнун вай мегӯяд: “Пандҳои маро бо дили нек қабул намоед ва чуноне ки ман шуморо таълим додам, ҳамон хел рафтор намоед”.

Яқдил бошед. Барои масеҳиён ягона роҳ ба яқдилӣ – ба монанди Масеҳ фикр кардан мебошад. Барои ба монанди *ӯ* фикр кардан

онҳо тамоми андеша ва мулоҳизаҳои худро бояд ба Ӯ мутеъ гардонанд.

Осоиштагиرو ҳифз намоед. Аз 12,20 равшан аст, ки дар байни онҳо низоъҳо ва ҷанҷолҳо буданд. Ин ҳамеша дар он ҷое ба вуқӯъ меояд, ки шариатпарастӣ ба майдон омад. Бинобар ин Павлус ба онҳо пешниҳод менамояд, ки дар ибтидо гунаҳкоронро ҷазо диҳанд, ва баъд бо бародарони масеҳӣ дар осоиштагӣ зиндагонӣ кунанд.

Агар онҳо чунин рафтор намоянд, *Худои муҳаббат ва осоиштагӣ* бо онҳо хоҳад буд. Албатта, ба як маъное Худо ҳамеша бо онҳоест, ки ба Ӯ бовар доранд. Лекин он чиз дар назар дошта шудааст, ки агар онҳо ба ин пандҳо фармонбардор бошанд, Ӯ ба онҳо махсусан наздик ва ба онҳо азиз хоҳад буд.

13,12 Дар замонҳои фириस्ताгон *бӯсаи муқаддас* аломати қабулшудаи салом дар байни масеҳиён буд. Ин *бӯса* барои он *муқаддас* номида мешавад, ки чун ифодаи дилбастагии рӯякӣ хизмат намекард, балки пок ва самимӣ буд. Дар аксар кишварҳо масеҳиён то ҳозир бо ҳамдигар чунин салом мекунанд. Лекин дар баъзе ҷойҳо *бӯсаи* байни мардон чун шаҳодати муносибатҳои ҳомосексуалӣ қабул карда мешавад. Бинобар ин ба чунин расму оине ки он ба Калисои масеҳӣ соя афканда метавонад, исрор намудан намеарзад. Дар чунин ҳолатҳо бо дастфишурии пок маҳдуд шудан беҳтар аст. Ҳоч чунин менависад:

*Ин маслиҳат фармони қавӣ намебошад, зеро моҳияташ дар он аст, ки масеҳиён муҳаббати дутарафаро чунон ифода намоянд, ки мувофиқи замон ва расму оини кишвари онҳо дурустанд.*⁵⁴

Салом аз *ҳамаи муқаддасон* бояд ба қӯринтиён алоқамандии онҳоро ба бародарии умумичаҳонӣ ёдовар мешуд ва ба онҳо онро ишорат менамуд, ки калисоҳои дигар аз онҳо интизори рушд дар бовар ва итоат ба Худованд мебошанд.

13,13 Дар ин ҷо мо яке аз аҷоибтарин дуоҳои хайри Паймони Навин, ягона дуои хайреро, ки ҳар се Шахсияти Ваҳдати Сегонаи Худоро дар бар мегирад, мехонем.

Мехостем бо суҳанони Ленски хулоса намоем:

*Ин Нома ро симои фириस्ताи бузург ба итмом мерасонад, ки дастонаширо ба қӯринтиён дароз мекунад ва дуои хайри Паймони Навинро мегӯяд. Баъд овози Павлус хомӯш мешавад. Лекин суҳанони баракат дар дилҳои мо мемонанд.*⁵⁵

Тавзеҳот

- (1,2) James Denney, *The Second Epistle to the Corinthians*, саҳ. 11.
- (1,10) Дар матни юнонии НА ин ҷо як замони гузашта ва ду замони оянда ҳаст.
- (1,20) H. W. Cragg, *The Keswick Week*, саҳ. 126.
- (2,11) J. Sidlow Baxter, *Awake My Heart*, аз хониш барои 10 ноябр гирифта шудааст, “Intoxication with Error”.
- (2,14) A. T. Robertson, *The Glory of the Ministry*, саҳ. 32.
- (2,14) Frederick Brotherton Meyer, *Paul*, саҳ. 77.
- (2,15) Худи ҳамон ҷо, саҳ. 78.
- (2,17) Дар матни асли тасвия хеле қавӣ мебошад: “мисли ҳамаи боқимондагон”; бешубҳа, ин муболиға мебошад, ки дар 2Қӯринтиён махсусан зиёд мебошад.
- (2,17) Robertson, *Ministry*, саҳ. 47.
- (3,6) J. M. Davies, *The Epistles to the Corinthians*, саҳ. 168–169.
- (3,9) Charles Hodge, *A Commentary on the Second Epistle to the Corinthians*, саҳ. 61.
- (3,10) Robertson, *Ministry*, саҳ. 70.
- (3,10) Denney, *Second Corinthians*, саҳ. 123.
- (3,13) F. W. Grant, “2 Corinthians”, *The Numerical Bible*, ҷ. VI, саҳ. 547.
- (3,14) Hodge, *Second Corinthians*, саҳ. 71.
- (3,17) Мутарҷимон инро чун ишора ба Рӯҳи Пок қабул намуданд ва бинобар ин бо ҳарфи калон “Рӯҳ” навиштанд. Матни асли пурра бо ҳарфҳои калон навишта шуда буд, барои ҳамин ҳам ин ва ҳам он тафсир имконпазир буда метавонад.
- (3,18) Denney, *Second Corinthians*, саҳ. 139–140.

18. (3,18) J. N. Darby, *Notes on I and II Corinthians*, саҳ. 189–190.
19. (4,7) J. H. Jowett, *Life in the Heights*, саҳ. 65.
20. (4,12) Robertson, *Ministry*, саҳ. 157.
21. (4,16) Н. А. Ironside, маълумоти пурратар мавҷуд нест.
22. (4,17) Дар забони ибронӣ калимаи “чалол” аз решаи “вазнин будан” сохта шудааст, ки аз афташ, тасвияи аз тарафи Павлус интихобшударо боис мешавад.
23. (4,17) William C. Moorehead, *Outline Studies in the New Testament: Acts to Ephesians*, саҳ. 191.
24. (4,17) F. E. Marsh, *Fully Furnished*, саҳ. 103.
25. (4,18) Jowett, *Life in the Heights*, саҳ. 68, 69.
26. (5,1) Дар тарҷумаи дигар “...бо дастони одам сохта нашуда ва ба ин ҷаҳон тааллуқ надошта”.
27. (5,15) Denney, *Second Corinthians*, саҳ. 199.
28. (5,16) David Smith, маълумоти пурратар мавҷуд нест.
29. (5,18) *A New and Concise Bible Dictionary*, саҳ. 652.
30. (6,4) Denney, *Second Corinthians*, саҳ. 230.
31. (6,9) “Чун шахсони номаълум, вале мо маълум ҳастем” – дар қабри Чон Нелсон Дарби (1800–1882) хеле бамавқеъ навишта шудааст, ки тақрибан ба монанди Павлус дар тамоми ғӯшаву канори дунё хизмат намудааст.
32. (6,10) Robertson, *Ministry*, саҳ. 238.
33. (6,11) A. W. Tozer, *The Root of the Righteous*, 1955.
34. (6,16) Denney, *Second Corinthians*, саҳ. 246.
35. (7,8) George Williams, *Student’s Commentary on the Holy Scriptures*, саҳ. 904.
36. (7,9) Hodge, *Second Corinthians*, саҳ. 182.
37. (7,11) Зикри тарҷумон: “чӣ гуна қаҳру ғазаб” дар нусхаи тоҷикии ПН нест.
38. (8,7) Denney, *Second Corinthians*, саҳ. 267.
39. (8,9) Moorehead, *Acts to Ephesians*, саҳ. 179,180.
40. (8,15) Hodge, *Second Corinthians*, саҳ. 206.
41. (8,21) G. Campbell Morgan, *Searchlights from the Word*, саҳ. 345.
42. (9,7) Jowett, *Life in the Heights*, саҳ. 78.
43. (11,17) Charles C. Ryrie, *The Ryrie Study Bible, New King James Version*, саҳ. 1797.
44. (11,20) J. H. Darby, *Notes on I and II Corinthians*, саҳ. 236.
45. (11,27) Hodge, *Second Corinthians*, саҳ. 275.
46. (11,32) J. B. Watson, маълумоти дигаре нест.
47. (12,4) Morgan, *Searchlights*, саҳ. 346.
48. (12,7) R. J. Reid, *How Job Learned His Lesson*, саҳ. 69.
49. (12,7) Ниг. Ғалотиён 4,15 ва 6,11.
50. (12,7) Moorehead, *Acts to Ephesians*, саҳ. 197.
51. (12,9) J. Oswald Sanders, *A Spiritual Clinic*, саҳ. 32,33.
52. (12,21) Darby, *I and II Corinthians*. саҳ. 253.
53. (13,9) Hodge, *Second Corinthians*, саҳ. 309.
54. (13,12) дар ҳамон ҷо, саҳ. 312.
55. (13,13) R. C. H. Lenski, *The Interpretation of St. Paul’s First and Second Epistles to the Corinthians*, саҳ. 1341.

Рӯйхати адабиёт

Darby, J. N.

Notes on I and II Corinthians.

London: G. Morrish, n. d.

Davies, J. M.

The Epistles to the Corinthians.

Bombay: Gospel Literature Service, 1975.

Denney, James.

The Second Epistle to the Corinthians.

London: Hodder & Stoughton, 1894.

Erdman, C. R.

Second Epistle of Paul to the Corinthians.

London: Philadelphia: Westminster Press, 1929.

- Grant, F. W.
“2 Corinthians”, *The Numerical Bible*.
Vol. 6, Acts – 2 Corinthians.
New Yor: Loizeaux Brothers, 1901.
- Hodge, Charles
The Second Epistle to the Corinthians.
London: The Banner of Truth Trust, 1959.
- Hughes, Philip E.
*Commentary on the Second Epistle to the
Corinthians*.
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Co., 1962.
- Kelly, William.
Notes on the Second Epistle to the Corinthians.
London: G. Morrish, 1882.
- Lenski, R. C. H.
*The Interpretation of St. Paul’s First and
Second Epistles to the Corinthians*.
Columbus: Wartburg Press, 1937.
- Luck, J. Coleman.
Second Corinthians.
Chicago: Moody Press, 1959.
- Robertson, A. T.
The Glory of the Ministry.
New York: Fleming H. Revell Co., 1911.
- Wilson, Geoffrey B.
2 Corinthians: A Digest of Reformed Comment.
London: The Banner of Truth Trust,
1973.

НОМА БА ҒАЛОТИЁН

Ин “Хуҷҷати бузург”-и озоди рӯҳонист барои тамоми ҷаҳон
ва барои ҳамаи замонҳо.

Чарлз Р. Эрдман

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪИ

Бисёре аз мардуми англисизабон ва бисёре аз фаронсавиҳо аслу насаби келтӣ, яъне шотландӣ, ирландӣ, вэлсӣ, бретонӣ доранд. Барои ин гурӯҳи этникӣ фаҳмидан махсусан шавқовар хоҳад буд, ки яке аз номаҳои аввалини Павлус ба гузаштагонӣ онҳо навишта шуда буд (“Ғалотиён”, “келтҳо” ва “галлҳо” – калимаҳои ба ҳам наздик ҳастанд).

Тақрибан соли 278 пеш аз милод шумораи зиёди ин галлҳои аврупоӣ ба ҳудуди имрӯзаи Туркия муҳоҷират карданд. Марзҳои истиқомати онҳо муайян гардид ва кишварҳои номи “Ғалотия”-ро гирифт. Бисёриҳо чунин мешуморанд, ки хусусиятҳои келтҳо, масалан, дар ноустувории ғалотиён зоҳир мешаванд (мисол, дар Аъм. 13 ва Ғал. 3,1).

Ҳар тавре ки бошад, Нома ба Ғалотиён дар масеҳияти ибтидоӣ аҳамияти махсус дорад. Ҳарчанд онро аксар чун “лоихаи аввалин”-и Нома ба Румиён меҳисобиданд (азбаски дар он ба тарзи монанд оиди Хушхабари файз, Иброҳим, шариат ва ғайра гуфта мешавад), Нома ба Ғалотиён – талоши устувор ва пурҷӯшу хурӯшест барои наҷот додани масеҳият аз табдилёбӣ ба фирқаи мессиянии яҳудияти шариатпараст. Мо наметонем, ки ҳуди ғалотиён ба ин ҷӣ тавр эътино намуданд, вале Хушхабари файз новобаста ба қарорҳои шариат ғолиб баромад ва дини масеҳӣ дар ҷаҳон паҳн шуданро идома дод.

Дар давраи Ислоҳот Нома ба Ғалотиён барои Лютер он қадар муҳим буд, ки ӯ ин китобро “Кетей ман” номид (ӯ зани худро ҳамин тавр меҳрубона меномид). “*Тафсири Нома ба Ғалотиён*”-и ӯ на танҳо ба олимони, балки ба одамони оддӣ ҳам таъсир

кард; ин китобро то ба ҳол ҷоп мекунанд ва меомӯзанд.

II. МУАЛЛИФӢ

Аз тарафи Павлус навишта шудани Нома ба Ғалотиён ҳеҷ гоҳ мавриди баҳси ҷиддӣ қарор нагирифта буд. Поликарп, Игнатий, Юстини Риёзатқаш, Ориген, Иринея, Тертуллиан ва Клименти Искандариягӣ онро чун ба қалами Павлус тааллуқдошта иқтибос меоваранд. Он дар қонуни Мураторӣ низ ҳамин хел зикр шудааст; шояд аз боиси ҷӯшу хурӯши саҳти худ бар зидди дини яҳудӣ он дар “Апостоликони”-и Маркион мақоми аввалро дорад. Бинобар ин *шаҳодати дохилӣ* хеле қавӣ аст.

Шаҳодати дохилӣ ба манфиати муаллифии Павлус аз ишораҳои шахсӣ дар 1,1 ва 5,2 шурӯъ мешавад, ва наздик ба охир (6,11) ӯ қайд мекунад, ки номаро “бо дасти худ” навиштааст. (Дар нусхаи асли юнонӣ – “бо ҳарфҳои қалон”. Вобаста ба ин аксаран тахмин мекунанд, ки фиришта, эҳтимол, бемории чашм дошт. Инро қисман он далел ҳам тасдиқ мекунад, ки ғалотиён меҳостанд барои Павлус “*чашимони худро қанда бароранд*”). Аксари қайдҳои таърихӣ бо китоби Аъмол мувофиқат мекунанд. Дар солҳои 50-ум ва 60-ум баҳсу мунозираҳо оиди хатна ва оиди фириштаи ҳақиқӣ будани Павлус ҳаётан муҳим буданд, лекин хеле зуд мавзӯи баҳсу мунозираҳои гарму ҷӯшон буданро бас карданд.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Санагузориҳои Нома ба маънои аниқи қалимаҳои “қалисоҳои Ғалотия” ва “ғалотиён” вобастагӣ дорад. Агар ин ҷо дар бораи қисмати ҷанубии Осиёи Хурд гуфта шавад, пас санаи боз ҳам бармаҳалтар, ҳатто то шӯрои Уршалим имконпазир аст. Агар қисмати

шимолӣ дар назар бошад, он гоҳ ин муайян кардани санаи дертарро тақозо мекунад.

Истилоҳи *ҷуғрофи* “Ғалотия” барои нишон додани қисмати шимолӣ истифода бурда мешуд, аммо *сиёсиаш* барои нишон додани қисмати ҷанубӣ, музофоти Ғалотияи Рум.

Назарияи Ғалотияи шимолӣ дар солҳои 1800–ум аз тарафи умум қабул шуда буд ва то ба ҳол аз тарафи донишмандони олмонӣ ба дараҷаи баланд тарафдорӣ карда мешавад. Шаҳодат оиди он ки Павлус дар ин минтақа замоне ба ғалотиён хизмат мекард, вучуд надорад, вале ин, бешубҳа, чунин имкониятро истисно намекунад.

Назарияи Ғалотияи ҷанубӣ дар Британиаи Кабир ва Амрикои Шимолӣ васеъ паҳн шудааст, махсусан аз он замон, ки онро ҷаноби Вилиям Рамсей машҳур кард. Дар Аъмол Луқо ба тасвири кори миссионерии Павлус дар ин кишварҳо (Антиоҳияи Писидия, Иқуния, Лустра ва Дарба) ҷои зиёдеро ҷудо мекунад ва барои ҳамин ҳам эҳтимол дорад, ки фириста ба онҳое ки назди Масеҳ оварда буд, навишт. Аз он ҷо ки Павлус дар вақти сафари аввалини миссионерии худ дар Ғалотияи ҷанубӣ мавъиза карда буд ва баъд ба он ҷо дубора ташриф овард, Нома ба Ғалотиёнро ба замони боз ҳам пештар санагузорӣ кардан мумкин аст. Агар нома *то* шӯрои Уршалим, ки дар Аъмол 15 (с. 49 милодӣ) шарҳ дода шудааст, навишта шуда бошад, он гоҳ маълум мегардад, ки чаро масъалаи хатна ҳанӯз ҳам хеле муҳим буд. Теодор Зан, олими намоёни консервативии олмонӣ чунин мешуморад, ки Нома ба Ғалотиён дар замони сафари миссионерии дуввум аз Қўринт навишта шудааст. Агар ин тавр бошад, он гоҳ ин Нома – аз ҳама барвақттарин номае мебошад, ки аз ҷониби Павлус навишта шудааст.

Агар назарияи шимолӣ дуруст бошад, нома дар солҳои 50, эҳтимол, аллақай соли 53 ӛ каме дертар навишта шудааст.

Агар чунон ки мо меҳисобем, назарияи ҷанубӣ дуруст бошад, он гоҳ Павлус Нома ба Ғалотиёнро то ташрифи худ ба шӯрои Уршалим навишта буд, ки он ҷо оиди масъалаи хатнаи масеҳиёни ғайрияхудӣ қарор қабул

шуда буд ва китобро метавон соли 48 милодӣ санагузорӣ кард.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЪЪ

Дар вақти сафари ибтидоии миссионерии худ фириста Павлус ба Осиёи Хурд ташриф оварда, хабари пурчалолро оиди начот фақат бо бовар ба Масеҳ мавъиза намуд. Шумораи зиёде аз шунавандагони *ӯ* начот ӛфтанд, калисоҳои нав ба вучуд омаданд, ки баъзе аз онҳо дар Ғалотия буданд. Бошандагони Ғалотия ҳамчун мардумони беқарор, ҷанговар ва тағйирёбанда машҳур буданд.

Баъд аз он ки Павлус ин сарзаминҳоро тарк кард, дар калисо муаллимони козиб (дурӯғгӯй) пайдо шуданд, ки бо худ таълимоти бардурӯғро оварданд. Онҳо таълим медоданд, ки начот бо бовар ба Масеҳ *ва инчунин* бо риояи шариат ба даст меояд. Дар мавъизаи онҳо масеҳият ва дини яҳудӣ, шариат ва файз, Масеҳ ва Мусо омехта мешуданд. Ҳамчунин онҳо кӯшиш мекарданд ғалотиёнро бо Павлус душман гардонанд ва мегуфтанд, ки *ӯ* фиристаи ҳақиқии Худованд нест ва барои ҳамин ҳам ба мавъизаи *ӯ* бовар кардан мумкин нест. Онҳо кӯшиш мекарданд, ки бо вайрон кардани боварӣ ба мавъизагар, бовар ба мавъизаро аз байн баранд. Насихатҳои макқоронаи онҳо ба бисёре аз масеҳиёни Ғалотия асар карданд.

Вақте аз Ғалотия чунин хабарҳо расиданд, то ҷӣ андоза дили Павлус бо ранҷ ва ноумедӣ пур мешуд! Наход ҳамаи меҳнатҳои *ӯ* дар байни он мардум беҳуда буданд? Оё масеҳиёнро аз таълимоти шариатпарастонаи яҳудӣ начот додан мумкин аст? Павлус хеле ба таҳлука афтада буд ва ин *ӯ*ро ба амалиёти зуд ва қатъӣ барангехт. *ӯ* қаламро гирифта ба фарзандони дӯстдоштааш дар бовар номаи оташинеро навишт. Дар он *ӯ* мегӯяд, ки начоти ҳақиқӣ аз аввал то охир ба воситаи файз дода мешавад ва онро бо иҷрои ҷузъӣ ӛ пурраи шариат ба даст овардан мумкин нест. Қорҳои нек шартӣ начот нестанд, балки натиҷаи он мебошанд. Масеҳӣ барои шариат мурд; *ӯ* на бо талошҳои худ зиндагии покро идома медихад, балки бо қувваи Рӯҳи Поки Худо, ки дар *ӯ* сокин аст.

Нақша

- I. ШАХСӢ: ПАВЛУС ЭЪТИБОРИ ХУДРО ҲИМОЯ МЕКУНАД (Б. 1–2)
- А. Мақсади номаи Павлус (1,1–10)
- Б. Павлус хабар ва хизмати худро муҳофизат мекунад (1,11–2,10)
- В. Павлус Петрусро мазаммат мекунад (2,11–21)
- II. ТАЪЛИМОТӢ: ПАВЛУС БО БОВАР САФЕД ШУДАНРО ҲИМОЯ МЕКУНАД (3,1–5,1)

- А. Ҳақиқати бузурги Хушхабар (3,1–9)
- Б. Шариат муқобили ваъда (3,10–18)
- В. Вазифаи шариат (3,19–29)
- Г. Фарзандон ва писарон (4,1–16)
- Ғ. Ғуломӣ ё озоӣ (4,17–5,1)
- III. АМАЛӢ: ПАВЛУС ОЗОДИИ МАСЕХӢ ДАР РӢХРО ҲИМОЯ МЕКУНАД (5,2–6,18)
- А. Хатари шариатпарастӣ (5,2–15)
- Б. Қувва барои покшавӣ (5,16–25)
- В. Насиҳатҳои амалӣ (5,26–6,10)
- Г. Хотима (6,11–18)

Тафсир

I. ШАХСӢ: ПАВЛУС ЭЪТИБОРИ ХУДРО ҲИМОЯ МЕКУНАД (Б. 1–2)

А. Мақсади номаи Павлус (1,1–10)

1,1 Дар ибтидо *Павлус* исрор мекунад, ки мақоми фиристагии ӯ илоҳӣ мебошад. Он аз мардум ба даст наомадааст *ва* аз тарафи Худо *ба василаи* ягон одам дода *нашудааст*. Павлус бевосита *аз тарафи Исои Масеҳ ва Худо Падар*, ки *Ӯро аз мурдагон эҳё кард*, интиҳоб шудааст. Одаме ки танҳо аз тарафи Худо хоста шудааст ва фақат дар пеши Худо масъул аст, озод мебошад, ки бе ягон тарс хабари Худоро мавъиза намояд. Бинобар ин фириста ҳам дар мавъизаи худ ва ҳам дар хизмати худ ба дувоздаҳ фиристагон ва дигар одамон вобаста набуд.

Дар ин оят Илоҳияти Масеҳ ҳам тасдиқ карда мешавад, ҳам дар назар дошта мешавад. Он бо ифодаи “*на аз тарафи одам, балки аз тарафи Исои Масеҳ*” исбот карда мешавад. Он дар ҳамин дар назар дошта мешавад, ки Павлус чӣ тавр *Исои Масеҳ ва Худо Падарро* чун ба якдигар баробар ёдовар шуда, якҷоя муттаҳид менамояд. Сипас дар бораи *Худо Падар* гуфта мешавад, ки *Ӯ Масеҳро аз мурдагон* зинда кард. Павлус ҳамаи асосҳоро дошт, то ба ғалотиён инро ёдовар шавад. Растохез исбот мекунад, ки Худо аз кори Масеҳ, ки барои наҷоти мо анҷом дод, комилан розӣ мебошад. Чунин ба

назар мерасад, ки ғалотиён аз кори анҷомдодаи Наҷоткор он қадар розӣ набуданд, зеро мекӯшиданд ба он чидду чаҳди худро дар риояи шариат илова кунанд.

Дувоздаҳ фиристагонро Худованд Исо дар замони хизмати Худ дар замин даъват кард, Павлус бошад аз тарафи Масеҳи бархоста даъват шуда буд. Ва баъд растохез ҳамеша қисмати асосии мавъизаи Павлусро дар бар мегирифт.

1,2 Фириста худро бо *ҳамаи бародароне ки бо вай мебошанд*, муттаҳид мекунад. Ин *бародарон* ба даъват ҳамроҳ шуда, аз ғалотиён дар ҳақиқати Хушхабар монданро илтимос мекунанд. Дар ин Нома ба *калисоҳои Ғалотия* худдории бошууроно зоҳир мешавад. Одатан Павлус ба масеҳиён ҳамчун ба “*калисоҳои Худо*”, “*покон*” ё “*вафодор ба Исои Масеҳ*” мурочиат мекунад. *Ӯ* одат дошт, ки масеҳиёнро барои корҳои хубашон шукргузорӣ кунанд ё таъриф намояд. *Ӯ* аксаран одамони чудоғонаро бо номҳояшон ҷеғ мезад. Вале ин ҷо ҳеҷ чизи ба ин монанд вучуд надорад. Чиддияти хатое ки калисоҳои Ғалотия роҳ доданд, *ӯро* маҷбур менамуд, то бо онҳо саҳтгир ва дилсард бошад.

1,3 *Файз ва осоиштагӣ* – ду калимаи бузург дар Хушхабар мебошанд. *Файз* – марҳаматест, ки Худованд ба гуноҳкорони бетақво, ки сазовори ин нестанд, ато мекунад. *Ӯ* анҷом додани кореро талаб намекунад, балки оиди коре гап мезанад, ки Худованд анҷом дод ва одамонро барои бемузд ба

даст овардани начот даъват менамояд. Скоу-филд мегӯяд: “Ба чои чустучӯи одамони хуб, ки вай метавонад таҳсин намояд, файз лаънатшудагон, гуноҳкорон, забонбастагон ва бечорагонеро чустучӯ мекунад, ки вай метавонад начот диҳад, пок намояд ва чалол диҳад”.

Осоиштагӣ – натиҷаи файз аст. Ҳангоме ки гунаҳкор Начоткорро қабул мекунад, *ӯ* *осоиштагӣ* бо Худовандро ба даст меорад. Бо донишони он ки музди гуноҳҳои *ӯ* пардохта шудааст ва ҳамаи гуноҳҳои *ӯ* бахшида шудаанд ва *ӯ* ҳеч гоҳ маҳкум нахоҳад шуд, *ӯ* ором мешавад. Аммо файз на танҳо начот медиҳад, вай инчунин нигоҳ меорад. Ва ба мо на фақат баракати *осоиштагӣ* бо Худо, балки баракати *осоиштагии* Худо ҳам лозим аст. Павлус бо шурӯъ кардани номааш ҳамин баракатхоро ба ғалотиён таманно мекунад. Ғалотиён, албатта, мефаҳмиданд, ки шариат ин баракатхоро дода наметавонад. Шариат ба касоне ки ҳукми онро вайрон мекунанд, лаънат меоварад. Он ҳеч гоҳ ба ҳеч рӯхе *осоиштагӣ* наовардааст.

1,4 Сипас Павлус ба хонандагони худ дар бораи кимати фавқуллодаи начоти онҳо ёдрас мекунад. Ба ин суҳанон диққат намоед: Худованди мо Исои Масеҳ, *ки Худро барои гуноҳҳои мо дод*. Агар *ӯ* *Худро* барои аз ҳал кардани масъалаи гуноҳ *дода бошад*, пас бо иҷро кардани шариат ба он кор чизе илова намудан ё барои кафорати гуноҳҳоямон ёри доданамон лозим нест ва имкон ҳам надорад. Масеҳ - ягона Начоткор аст ва *ӯ* кифоя мебошад. Масеҳ мурд, *то ки моро аз ин олами шарир халос кунад*. Ин ҷо на танҳо фиску фасоди ахлоқӣ ва сиёсии ин ҷаҳон дар назар дошта шудааст, балки ҷаҳони динӣ, ки расму оин ва маросимхоро бо бовар ба Масеҳ омехта мекунад. Барои ҳамин ҳам ба ғалотиён ёдрас намудан хеле айни замон буд, ки онҳо ба ҳамон системае баргашта истодаанд, ки Масеҳ бо марги Худ онҳоро аз он начот дод! Начоти Масеҳ *мувофиқи иродаи Худо, Падари мо* рух дод. Ҳамин тариқ, шараф ба ҳамон Касе ки он ба *ӯ* тааллуқ дорад, дода мешавад. Ба он на талошҳои бефоидаи одам, балки иродаи соҳибихтиёронии Худо сазовор мебошад. Ҳамин тавр Павлус ёдрас

менамояд, ки Масеҳ роҳи начот аст, ки аз тарафи Худо дода шудааст ва роҳи дигаре вучуд надорад.

Ояти 4 бояд ёдрас намояд, ки Худо на оиди он ғамхорӣ мекунад, ки ҷаҳонро беҳтар кунад ё онро ба одам қулай созад, балки оиди он ки одамонро аз он начот диҳад. Он чи барои *ӯ* афзалият дорад, барои мо низ бояд афзалият дошта бошад.

1,5 Мувофиқи Хушхабари файз ҳамаи *чалолӣ* начоти одам ба Худо Падар ва Исои Масеҳ тааллуқ дорад. Одам наметавонад бо риояи шариат чун ҳамкори начот дар чалол шарик шавад.

Ҳар як ибора дар ин панҷ оят пур аз маъно мебошад, дар калимаҳои кам ҳақиқатҳои зиёде ифода ёфтаанд. Дар ин ҷо Павлус кӯтоҳақик ду мавзӯи муҳимро ишора мекунад, ки тамоми Нома ба он бахшида шудааст: эътибори вай чун фириста ва муждарасонии вай оиди файзи Худо. *ӯ* омода аст, ки бо ғалотиён дар бораи ин масъалаҳо рӯйро ба гап занад.

1,6–7 Павлус дарҳол зидди омодагии ғалотиён ба қабул кардани гумроҳӣ баромад мекунад. *ӯ* ҳайрон аст, ки ногаҳон онҳо аз ҳақиқати Хушхабар даст кашиданд ва ин кори онҳоро шадидан маҳкум мекунад: онҳо ба хоҳири хушхабари бардурӯғ Худовандро тарк карданд. Худо онҳоро *бо файзи Масеҳ даъват кард*; акнун бошад онҳо худро ба лаънати шариат гирифтормекарданд. Онҳо Хушхабари ҳақиқиро қабул карданд, вале баъд онро ба хоҳири *башорати дигар* раҳо карданд, ки комилан Хушхабар набуд. Ин танҳо хабари вайронкардашуда, омехтаи шариат ва файз буд.

1,8–9 Павлус ду маротиба лаънати шадиди Худовандро ба ҳар касе ки *бар хилофи он чи қабул кардаанд, башорат медиҳад*, эълон мекунад. Худо барои гуноҳкорони маҳкумшуда танҳо як хабар дорад: *ӯ* начот бо файз аз рӯи боварро пешниҳод мекунад, комилан новобаста ба иҷрои шариат. Онҳое ки ҳар гуна тарзи дигари начотро мавъиза мекунанд, ҳатман маҳкум мешаванд. То чӣ андоза ин хатарнок аст – мавъизаи хабаре ки одамро ба марги ҷовидон меоварад! Павлус тоқати чунин муаллимони фиребгарро надорад, мо

ҳам бояд ҳамин тавр бошем. Чон Стотт огоҳ мекунад:

Мо набояд ба одам, ба атоҳо, ба касе ки мақоми муаллифро дар калисо дорад, ичозат диҳем ки моро нобино созанд, чунон ки бештари мардум нобино гардиданд. Онҳо метавонанд назди мо бо эътибор, нуфуз, обрӯи баланд ва донишмандӣ оянд. Онҳо метавонанд усқуфон ё усқуфони бузург, олимон ё ҳатто худи папа бошанд. Вале, агар онҳо на он башоратеро оваранд, ки фиристаҳо мавъиза мекарданд ва он дар Паймони Навин навишта шудааст, онҳоро бояд рад кард. Мо аз рӯи Хушхабар оиди онҳо ҳукм мекунем, на аз рӯи гуфтаи онҳо оиди Хушхабар. Чуноне ки доктор Алан Коул гуфтааст, “на шахсияти муждабар ба хабар эътибор мебахшад, балки моҳияти хабар ба муждабар эътибор мебахшад.”¹

Таваччӯҳ намоед, ки Павлус на ин ки “фариштаи илоҳӣ”, балки “*Фариштае аз осмон*” мегӯяд. *Фариштае аз осмон* фаразан метавонист хабари бардурӯғ биёрад, вале фаришта аз чониби Худо – не. Забон беҳамто будани Хушхабарро аз ин воқеитар ифода карда наметавонад. Ин ягона воситаи наҷот мебошад. Талоши шахсӣ ё дастовардҳои одам ба ҳисоб дохил намешаванд. Танҳо Хушхабар наҷотро бе ягон маблағ, бе ягон арзиш, пешниҳод мекунад. Шариат ба касоне ки онро иҷро карда наметавонанд, лаънат меорад, вале Хушхабар бошад лаънатро ба касоне меорад, ки кӯшиш мекунанд онро тағйир диҳанд.

1,10 Эҳтимол, Павлус дар ин ҷо ба ёд меоварад, ки душманон ӯро дар тағйир додани хабар ба фоидаи шунавандагон гунаҳкор мекарданд, барои ҳамин ҳам ӯ мепурсад: “Дар ягона будани Хушхабар исрор намуда, оё ман назди одамон ҳусни таваччӯҳ меҷӯям ё назди Худо?” Равшан аст, ки ӯ назди одамон ҳусни таваччӯҳ намеҷӯяд – чунки онҳо аз тахмине ки ба осмон танҳо як роҳ аст, нафратдоранд. Агар Павлус барои ба мардум писандида шудан хабари худро тағйир меод, он гоҳ ӯ банди Масеҳ намебуд; амалан ӯ ба хашми Худованд гирифтормешуд.

Б. Павлус хабар ва хизмати худро мухофизат мекунад (1,11–2,10)

1,11–12 Дар ин ҷо фириста шаш далелро барои ҳимояи хабари худ ва хизмати худ пеш меоварад. Аввалан, Хушхабар ба василаи ваҳйи илоҳӣ, новобаста ба одам ба даст омадааст. Он аз одамизод нест, ба он маъно, ки аз одам барнамеояд. Мулоҳизаи яклаҳзаина инро тасдиқ мекунад. Дар муждарасонии Павлус Худо ҳама чиз, одам бошад – ҳеч чиз аст. Чунин наҷотро одам фикр карда бароварда наметавонад! Павлус онро на аз дигар одам қабул кардааст, онро на аз китоб таълим гирифтааст. Ӯ онро бевосита ба василаи ваҳйи Худи Исои Масеҳ қабул кардааст.

1,13–14 Сониян, Павлус ба Хушхабаре худ шариати яҳудиеро на барои он ки худаш дини яҳудиеро наметавонист, ҳамроҳ карда наметавонист. Аз рӯи зодашавӣ ва тарбия ӯ дар шариат парвариш ёфта буд. Бо хоҳиши шахсӣ вай таъкибкунандаи машҳури *Калисо* шуд. Дар рашки ҳарисона оиди *ривоятҳои падарон* ӯ аз бештари яҳудиёни замонаш гузашта буд. Барои ҳамин ҳам ба надонистани шариат нисбат додани Хушхабаре вай оиди наҷот аз рӯи бовар, новобаста ба шариат, мумкин нест. Пас чаро Павлус шариатро аз мавъизаи худ истисно кард? Чаро Хушхабаре ӯ бо саргузашти шахсии ӯ, рағбати табиӣ ва бо пешрафти динии ӯ куллан мухолифат мекард? Фақат барои он ки ин натиҷаи андешаҳои шахсии ӯ набуд – ин ба вай бевосита аз чониби Худо дода шуда буд.

1,15–17 Сеюм, солҳои аввали хизмати Павлус бе таъсири дигар ҳаввориён сипарӣ шудааст. Дар ин ҷо ӯ нишон медиҳад, ки дар Хушхабаре худ ба дигарон вобаста нест. Баъд аз бовар кардан ӯ бо одамон-роҳбарон *машварат* накард ва ба *Ерусалим*, ки дар он ҷо дигар ҳаввориён буданд, *нарафт*. Ба ҷои ин ӯ ба *Арабистон рафт* ва сипас ба *Димишқ баргашт*. Ӯ тасмим гирифта буд, ки аз Уршалим дурӣ ҷӯяд, на барои он ки бародарон–фиристаҳоро ҳурмат намекард, балки барои он ки Худи Худованди аз мурдагон бархоста ба ӯ хизмати беҳамторо дар байни ғайрияҳудиён супориш дода буд (2,8). Барои ҳамин ҳам эҳтиёче набуд, ки мардум барои Хушхабаре ӯ ва хизмат вако-

лат диҳанд. Вай ба одамон, ба касе ки набошад, вобаста набуд.

Баъзе аз ифодаҳо дар ин оятҳо сазовори омӯзиши дақиқ мебошанд. Ба ифодаи ояти 15 диққат намоед: *Худое ки маро аз батни модарам баргузидааст*. Павлус мефаҳмид, ки Худо ӯро пеш аз зода шуданаш барои ҳадафи махсус ҷудо карда буд. Ӯ дар роҳ ба Димишқ бовар карданро дар назар дошта, илова менамояд, ки Худо ӯро бо *файзи Худ* даъват намуд. Агар дар ҳамон замон ӯ подоши худро мегирифт, пас ӯ ба дӯзах андохта мешуд. Вале Масеҳ бо меҳри мӯъҷизаосои Худ ӯро наҷот дод ва барои мавъизаи боваре фиристод, ки ӯ меҳост нест кунад. Дар ояти 16 Павлус нишон медиҳад, ки Худо ният дошт, ки дар ӯ *Писари Худро ошкор созад*. Дар пеши мо ҳадафи Худро маълум мегардад: Ӯ моро даъват кард, ки дар мо Писари Худро ошкор созад, то мо ба ҷаҳон Худованд Исоро нишон дода тавонем. Ӯ Масеҳро ба дилҳои мо ошкор месозад (о. 16), то тавассути мо Масеҳро дар дигарон зоҳир намояд (о. 16–23), ва ҳамин тавр Худо ҷалол ёбад (о. 24). Ба Павлус вазифаи махсуси мавъиза оиди Масеҳ дар байни ғайрияхудиён дода шуда буд.

Дар ояти 17 ӯ мегӯяд, ки ба *Арабистон рафт*. Барои ҳар як хизматгузори Худованд барои хилватгузинӣ ва андешаронӣ вақт лозим аст. Ба Мусо дар биёбон чил сол дода шуда буд. Довуд вақте ки дар теппаҳои Яҳудо ғусфандонро бонӣ мекард, бо Худо якка ба якка буд.

1,18–20 Чаҳорум, вақте Павлус ниҳоят ба Уршалим рафт, ӯ танҳо бо *Петрус* ва *Яъқуб* вохӯрд. Бо вучуди ин ӯ ба калисоҳои Яҳудо нисбатан кам маъруф буд (1,21–24). Павлус барои нишон додани ба дигар фиристваҳо вобаста набуданаш ёдовар мешавад, ки камаш *се сол* баъд аз бовар карданаш ӯ ба Уршалим нарафтааст. Ӯ ба он ҷо рафт, то ки бо *Петрус* вохӯрад,² – ташрифи расмӣ не, балки ташрифи шахсӣ (Аъм. 9,26–29). Дар он ҷо истода ӯ ҳамчунин бо *Яъқуби бародари Худованд* вохӯрд. Ӯ бо Петрус танҳо *поздаҳ рӯз* монд – аз эҳтимол дур аст, ки барои таълими муфасссал кофӣ бошад! Зиёда аз ин,

аз матн аён аст, ки ӯ худро бо дигар хизматгузори Худованд баробар меҳисобид.

1,21–24 Баъд аз ин ӯ дар *кишварҳои Сурия ва Қилиқия* муддати зиёде монда буд, он қадар зиёд, ки *дар калисои Яҳудо* ӯро шахсан наменинохтанд. Ба онҳо танҳо як чиз маълум буд: касе ки пеш муҳолифи бераҳми масеҳият буд, акнун худаш масеҳӣ шудааст ва Масеҳро ба дигарон мавъиза мекунад. Бинобар ин барои он коре ки Ӯ дар ҳаёти Павлус анҷом дод, онҳо *Худоро мадҳ мегуфтанд*. (Оё дигар одамон барои тағйироти дар ҳаётамон рухдода Худоро ситоиш мекунанд?)

2,1 Панҷум, дар замони ташрифи дертари Павлус ба Уршалим фиристваҳо розӣ шуданд, ки хушхабарӣ ӯ илоҳӣ мебошад (2,1–10). Аз он ҷо ки калисо дар Уршалим поягузори шуда буд ва фиристваҳо ин шахсро то ҳаде қароргоҳи худ сохта буданд, пас албатта масеҳиёни он ҷо калисои худро “калисои модарӣ” меҳисобиданд. Ҳамин тавр, Павлус бояд исбот мекард, ки аз фиристваҳои уршалимӣ аз ягон ҷиҳат камӣ надорад. Ӯ бо нақли муфасссал оиди ташрифи охиринаш ба *Ерусалим* ҷавоб медиҳад. Ба мо маълум нест, ки ё аз замони бовар карданаш ё аз замони ташрифи аввалини ӯ ба Уршалим *ҷордаҳ сол* гузаштааст. Аммо мо медонем, ки ӯ аз Масеҳ ваҳй гирифт, то бо *Барнаббо*, ки бо ӯ кор мекард ва бо *Титус*, ғайрияхудӣ, ки ба василаи хизмати Павлус бовар карда буд, ба он ҷо равад. Пайравони шариаи яҳудӣ дар он исрор мекарданд, ки Титус барои наҷоти комил хатна карда шавад. Фиривта Павлус ба онҳо гузашт намекард, зеро мефаҳмид, ки ҳақиқати Хушхабар дар зери хатар аст. (Дертар вақте ки Павлус худаш Тимотиюсро хатна кард, ин ба ҳеҷ гуна принципҳои муҳим дахл намекард. Ниг. Аъм. 16,3.)

Э. Ф. Кивен мегӯяд:

*Павлус медид, ки хатна баҳри сафедкунӣ расму русуми беайб ва беаҳамият набуд, чуноне ки одамони беандеша фикр карда метавонистанд. Хатна – сафедшавиро дар риояи шарият ҷустан ва ба ҳамин тариқ рад кардани худӣ асоси файз буд.*³

2,2 Ҳангоме Павлус то Уршалим расид, дар он ҷо ба шахсони соҳибэътибор он

башоратро, ки дар миёни халқҳо мавъиза мекард, пешниҳод кард, мабодо вай бар абас бидавад ё давида бошад. Чаро Павлус бо ҳамаи чамъомад не, балки *алоҳида* бо роҳбарони рӯхонӣ сӯхбат кард? Оё ӯ мехост, ки хушхабари ӯро барои мавриде ки ӯ ягон чизи дурӯғро мавъиза намояд, қабул намоянд? Албатта, не! Ин ба ҳамаи он чизе ки фириста мегуфт, муҳолифат мекунад. Ӯ исрор менамояд, ки хабари вай ба василаи ваҳйи илоҳӣ ба ӯ дода шудааст. Ӯ ба ҳақиқат будани таълимоте ки ба онҳо мавъиза мекунад, шубҳа надорад. Маънидоди воқеиро дар ҷои дигар ҷустуҷӯ намудан лозим аст. Аввал бо роҳбарон сӯхбат намуданро назокати оддӣ талаб мекард. Ҳамчунин хуб мешуд, ки аввал роҳбарон ба ҳақиқати муждарасонии Павлус боварӣ ҳосил мекарданд. Агар дар онҳо саволҳо ё мушкилоте пеш оянд, Павлус ба онҳо ба таври шахсӣ ҷавоб додан мехост. Баъд вай метавонист дар назди калисое ки фиристаҳои дигар пурра дастгирӣ мекунад, баромад кунад. Вақте ки бо гурӯҳи калони одамон саруқор дорӣ, ҳамеша хавфи он вучуд дорад, ки он ба эҳсосот дода шавад. Бинобар ин Павлус мехост дар аввал хушхабари худро *алоҳида* дар муҳите пешниҳод намояд, ки аз эҳтимоли ташвиши умумӣ озод мебошад. Агар Павлус дигар хел амал мекард, мунозираи ҷиддие руҳ доданаши мумкин буд, ки калисоро ба яҳудиён ва ғайрияҳудиён ҷудо мекард. Он гоҳ худи сафари Павлус ба Уршалим бефоида мешуд. “...Мабодо бар абас бидавам ё давида бошам” гуфта ӯ ҳаминро дар назар дошт.

2,3 Масъалаи иҷрои шариат дар мавриди *Титус* авҷ гирифт. Оё калисои Уршалим ин ғайрияҳудии бовардорро ба чамъияти худ қабул мекунад ё маҷбур месозад, ки ӯ аввал хатна карда шавад?⁴ Пас аз баҳсу мунозираҳои зиёд фиристаҳо қарор доданд, ки барои наҷотёбӣ хатна муҳим нест. Павлус ғалабаи бузургро ба даст овард.⁵

2,4 Агар аввали ояти 2 бо аввали ояти 4 пайваст карда шавад, мақсади асосии рафтаи Павлус ба Уршалим маълум мегардад: “Ба он ҷо аз рӯи ваҳй равона шудам... аз боиси бародарони козиби ба миёни мо сардаровардае, ки ба таври пинҳонӣ омада

буданд...” Чунин ҳолат пештар дар Антиохия руҳ дода буд (Аъм. 15,1.2). Баъзе аз устодони яҳудӣ аз Уршалим худро масеҳӣ вонамуд карда ба ҷӣ тариқе *пинҳонӣ* ба калисои Антиохия роҳ ёфтанд ва дар он ҷо таълим медоданд, ки барои наҷот хатна зарур аст.

2,5 Павлус ва Барнаббо ғаёлона зидди онҳо истодагарӣ намуданд. Барои ҳалли ин масъала Павлус, Барнаббо ва дигарон ба Уршалим рафтанд, то ақидаи фиристаҳо ва пирони он ҷоро фаҳманд.

2,6 Онҳое ки дар Уршалим роҳбар ба ҳисоб мерафтанд, *ба зиммаи* ӯ ҳамчун фириста *ҳеҷ чизе нагузоштанд* ва ҳеҷ чиз ба хабари ӯ илова накарданд. Ба ин аҳамият додан меарзад. Дар боби гузашта Павлус ёдрас карда буд, ки алоқаи ӯ бо фиристаҳои дигар ниҳоят кам буд. Ҳоло ки ӯ ҳақиқатан бо онҳо маслиҳат кард, онҳо эътироф намуданд, ки ӯ ҳамон хабареро, ки онҳо мавъиза менамоянд, мавъиза мекард. Ин хеле муҳим мебошад! Роҳбарони яҳудӣ розӣ шуданд, ки дар хушхабари ӯ ҳеҷ камбудие вучуд надорад. Агарчи Павлус ба онҳо вобаста набуд ва ҳеҷ кадоми онҳо ӯро таълим надода буданд, ба ҳар ҳол ӯ ҳамон хушхабареро мавъиза мекард, ки онҳо мавъиза мекарданд. (Павлус мартабаи фиристаҳои дигарро паст кардан намехоҳад, ӯ фақат тасдиқ мекунад, ки *онҳо ягон вақт ҳар ҷӣ хел бошанд ҳам*, яъне онҳо ҳамроҳони Худованд Исо дар хизмати заминии ӯ буданд, ин ба онҳо ҳеҷ гуна ҳуқуқи олиро намедихад, ки ба ӯ баҳои худро диҳанд. Ҳангоме ки сухан дар бораи чунин фарқиятҳои зоҳирӣ меравад, Худо шахсияти одамро қабул намекунад.)

2,7–8 Фиристаҳо дар Уршалим мефаҳмиданд, ки ба Павлус бо марҳамати носазовор супориш дода шуда буд, ки ба хатнашудагон (ғайрияҳудиён) Хушхабарро паҳн намояд, чуноне ки *Петрус* ба назди яҳудиён фиристода шуда буд. Ҳар дуи онҳо як Хушхабарро мавъиза мекарданд, вале аксаран ба халқҳои гуногун.

2,9–10 Ҳатто *Яъқуб*, *Кифо* (Петрус) ва *Юҳанно*, *арқони* калисо, баъди *вуқуф ёфтанд* аз он чи Худо тавассути Павлус анҷом додааст, ба ӯ ва Барнаббо *дасти ширкат* доданд, то ки Хушхабарро ба *ғайрияҳудиён* мавъиза

намоянд. Ин тақдимкунии расмӣ ба мартабаи динӣ набуд, балки изҳори муҳаббат ва таваҷҷӯҳи онҳо ба кори Павлус буд. Онҳо танҳо як чумларо дохил карданд: то ки Павлус ва Барнаббо *бенавоёнро дар хотир нигоҳдоранд*, Павлус бошад *иштиёқманд* буд, ки *маҳз ҳаминаро ба ҷо оварад*.

В. Павлус Петрусро мазаммат мекунад (2,11–21)

2,11 Павлус ба онҳое ки ба фиристагии ӯ хучум мекарданд, ҷавоби шашум ва охиринаро медиҳад ва дар бораи он мегӯяд, ки ӯ маҷбур буд фириста *Петрусро*⁶, ки бисёр масеҳиёни яҳудӣ ӯро дар байни фиристагон асосӣ меҳисобиданд, маҳкум намояд. (Ин порча аслан он андешаро, ки Петрус роҳбари беҳатон калисо мебошад, асосан рад менамояд.)

2,12 Вақте ки Петрус бори аввал ба Антиохия омад, аз озодии масеҳии худ пурра истифода бурда, *бо ғайрияҳудиён хӯрок мехӯрд*. Аз дидгоҳи одати яҳудӣ ӯ набояд ин корро мекард. Пас аз чанд вақт як гурӯҳ мардум аз ҷониби *Яъқуб* аз Уршалим ба Антиохия омаданд. Онҳо изҳор намуданд, ки *Яъқубро* намояндагӣ мекунанд, вале ӯ дертар инро рад кард (Аъм. 15,24). Аз эҳтимол дур нест, ки онҳо масеҳиёни яҳудӣ буданд, ки ханӯз ҳам ба иҷрои шариат андармон буданд. Ҳангоме ки онҳо омаданд, Петрус аз хавфи он ки хабар дар бораи рафтори ӯ ба гурӯҳи шариатпараст дар Уршалим рафта мерасад, худро аз ғайрияҳудиён дур кашид. Бо чунин рафтор ӯ яке аз ҳақиқатҳои бузурги Хушхабарро рад мекард: ҳамаи масеҳиён назди Исои Масеҳ як мебошанд ва фарқи милли набояд ба мушоракат таъсир гузорад. Финдли мегӯяд: “Бо хатнанашудагон таом нахӯрда, ӯ хомӯшона тасдиқ мекард, ки харчанд онҳо ба Масеҳ бовар доштанд, барои ӯ онҳо ханӯз ҳам “разил ва нопок” монда буданд ва иҷрои расму русуми шариати Мусо нисбат ба сафедшавӣ аз рӯи бовар покии бештаре медиҳад”.

2,13 Дигарон ҳам монанди Петрус рафтор карданд, аз он чумла *Барнаббо*, ҳамкори бозътибори Павлус. Ҷиддияти ин рафторро фаҳмида, Павлус далерона Петрусро ба *риё-*

кори айбдор кард. Маломатҳои Павлус дар оятҳои 14–21 оварда мешаванд.⁷

2,14 Ҳамчун масеҳӣ Петрус медонист, ки Худо дигар фарқиятҳои миллиро эътироф намекунад; ӯ монанди ғайрияҳудӣ зиндагӣ мекард, таоми онҳоро мехӯрд ва ғайра. Вале аз таомхӯрӣ бо ғайрияҳудиён даст кашид, Петрус амалан гуфт, ки барои покӣ иҷрои қоидаҳо ва одатҳои яҳудӣ муҳим аст ва масеҳиёни ғайрияҳудӣ бояд *ба тариқи яҳудиён зиндагӣ кунанд*.

2,15 Ба назар мерасад, ки ин ҷо Павлус кинояро истифода мебарад. Оё рафтори Петрус боварии ӯро ба афзалияти *яҳудиён* ва разилии *ғайрияҳудиён* нишон намедиҳад? Ин бояд ба Петрус хубтар маълум бошад, чунки пеш аз бовар кардани Корнилиюси мирисади ғайрияҳудӣ Худованд ба Петрус ёд дода буд, ки ҳеч касро разил ва нопок нагӯяд (Аъм. 10 ё 11,1–18).

2,16 Яҳудиёни бовардор медонистанд, ки бо *аъмоли шариат* начотро ба даст овардан мумкин нест. Шариат касонеро, ки ба он пурра итоат карда наметавонистанд, ба марг маҳкум мекард. Ҳамин тарик, ҳама лаънатзада буданд, зеро ҳамаи онҳо нишондодҳои поки онро вайрон карданд. Начотдиханда ин ҷо ҳамчун ягона объекти ҳақиқии бовар нишон дода шудааст. Павлус ба Петрус ёдрас мекунад, ки “*мо яҳудиён ҳам*” ба хулосае омадем, ки начот *ба василаи имон ба Исои Масеҳ* ба даст меояд, *на ин ки бо аъмоли шариат*. Ба Петрус чӣ лозим буд шариатро ба ғайрияҳудиён бор кунад? Шариат ба мардум мегуфт, ки чӣ корро анҷом диҳанд, вале кувваро намедод, то онро анҷом диҳанд. Шариат на барои начот додан, балки барои гуноҳро ғош кардан дода шуда буд.

2,17 Павлус, Петрус ва дигарон сафедшавиро танҳо дар Масеҳ меҷустанд ва на дар ягон чизи дигар. Лекин рафтори Петрус дар Антиохия гуёе нишон медод, ки ӯ комилан сафед нашудааст ва бояд ба зери қудрати шариат баргардад, то начоти ӯ пурра амалӣ гардад. Агар ин тавр бошад, пас Масеҳ Начотдихандаи комил нест ва танҳо ӯ кифоят намекунад. Агар мо барои бахшиши гуноҳоямон ба ӯ рӯ оварем, вале пас аз он ба сӯи дигаре рӯ оварем, *наход ки Масеҳ хизмат-*

гузори гуноҳ бошад ва ваъдаҳои Худо ичро намекунад? Агар ба сафед шудан дар Масеҳ бовар мекунем гуфта, сипас ба шариат баргардем (ки моро танҳо ҳамчун гуноҳкорон маҳкум карда метавонад), пас оё мо ҳамчун масеҳӣ рафтор мекунем? Оё мо умедвор буда метавонем, ки Масеҳ чунин амалҳоеро ки моҳиятан ӯро ба *хизматгузори гуноҳ* мубаддал месозад, қабул менамояд? Павлус бо ғазаб ҷавоб медиҳад: “*Ба ҳеҷ сурат!*”

2,18 Петрус ба хоҳири бовар ба Масеҳ аз ҳамаи системаи шариат даст кашид. Агар гап дар бораи лутфи илоҳӣ равад, ӯ эътирофи фарқ байни яҳудиён ва ғайрияҳудиён рад кард. Ҳоло бошад, аз хӯрок хӯрдан бо ғайрияҳудиён даст кашидани ӯ он чизеро, ки замоне *хароб кардааст, аз нав ба вуҷуд меоварад*. Бо чунин рафтор вай *худро ҷинояткор мегардонад*. Ё ба хоҳири Масеҳ аз шариат даст кашидани вай нодуруст буд, ё ҳозир ба хоҳири шариат аз Масеҳ даст кашидани вай нодуруст аст!

2,19 Ҷазо барои риоя накардани шариат марг мебошад. Ман гунаҳкорам, ман шариатро вайрон кардам. Барои ҳамин он маро ба марг маҳкум кард. Вале Масеҳ ба ҷои ман мурда, музди вайрон кардани шариатро пардохт. Бинобар ин, ҳангоме ки Масеҳ мурд, ман ҳам мурдам. Ӯ барои шариат мурд, ба он маъно ки ҳамаи талаботҳои одилонаи онро ичро кард, барои ҳамин ман ҳам *барои шариат* дар Масеҳ мурдам.

Масеҳӣ *барои шариат мурд*; ӯ дигар ба он алоқаманд нест. Оё ин маънои онро дорад, ки акнун масеҳӣ ҳар вақте ки хоҳад, метавонад Даҳ фармударо вайрон кунад? Не, ӯ на аз тарси шариат, балки ба хоҳири муҳаббат ба Он Касе ки барои ӯ мурд, ҳаёти пок ба сар мебарад. Масеҳиёне ки мехоҳанд дар зери шариат бошанд (зеро он намунаи рафторро муайян менамояд), дарк намекунанд, ки ба ин тариқ онҳо худро зери лаънати он мегузоранд. Зиёда аз он, онҳо наметавонанд шариатро фақат дар як чиз ичро карда, барои иҷроиши пурраи он ҷавобгар набошанд. Барои мо ягона роҳи *барои Худо зиндагӣ кардан* – барои шариат мурдан мебошад. Шариат ҳеҷ гоҳ ҳаёти покро ба вуҷуд намеоварад, Худо ҳам онро

барои ин таъин накарда буд. Роҳ ба покӣ, ки Ӯ муайян кардааст, дар ояти 20 шарҳ дода мешавад.

2,20 Масеҳӣ бо *Масеҳ* дар марги Ӯ монанд карда мешавад. На фақат Ӯ дар Ҷолҷолто маслуб карда шуда буд, балки *ман* ҳам дар Ӯ *маслуб шудам*. Ин маънои онро дорад, ки дар пеши чашмони Худо ман чун гунаҳкор мурдам. Ин маънои онро дорад, ки чун одаме ки мекушад бо талошҳои шахсии худ наҷотро ба даст орад ё сазовори он бошад, ман мурдам. Ин маънои онро дорад, ки ҳамчун фарзанди Одам, мисли одаме ки аз ҷониби шариат маҳкум шудааст, ман мурдам. “Ман”-и қадимӣ, аз нав зодана шуда ва бадкирдори ман маслуб шуда буд; вай дигар ба ҳаёти имрӯзаи ман ҳукмфармо нест. Ин нисбати он ки ман ҷӣ тавр дар пеши Худо ҳозир мешавам, дуруст мебошад; ин нисбати рафтори ман ҳам бояд дуруст бошад.

Масеҳӣ ҳамчун шахсият, индивидуум, зистанро бас намекунад. Вале касе ки дар пеши чашмони Худо мурд, на ҳамон касест, ки зиндагӣ мекунад. *Ва акнун на ман зиндагӣ мекунам, балки Масеҳ дар ман зиндагӣ мекунад*. Наҷотдиҳанда ба ҷои ман мурд, на барои он ки ман дар оянда ҳам чуноне ки хоҳам, зиндагӣ кунам. Ӯ ба ҷои ман мурд, то ки пас аз ин дар ман бо ҳаёти Худ зиндагӣ кунад. *Ва ин ки ҳоло дар ҷисми инсонӣ зиндагӣ мекунам, ман дар имон ба Писари Худо зиндагӣ мекунам*. Бовар маънои боварӣ ва имконияти таъя қардан ба ягон касро дорад. Масеҳӣ дар ҳаёти худ ҳамеша ба Масеҳ таъя мекунад, ба тавре ки ӯ ба Масеҳ иҷозат медиҳад, ки дар ӯ бо ҳаёти Худ зиндагӣ намояд.

Ҳамин тариқ қоидаи зиндагии масеҳӣ на шариат, балки Масеҳ мебошад. Гап на дар сари кӯшиш, балки дар боварист. Ӯ на аз тарси ҷазо ҳаёти пок ба сар мебарад, балки аз боиси муҳаббат ба *Писари Худо*, ки ӯро *дӯст дошт* ва *Худро* барои ӯ *таслим* кард.

Оё шумо ягон вақт бо дуо оиди он ки дар ҷисми шумо ҳаёти Худованд Исо зоҳир шавад, зиндагии худро ба Ӯ таслим намудед?

2,21 *Файзи Худо* – атои наҷот мебошад, ки бо ҳеҷ шарте вобаста нест. Вақте ки одам мекушад ин аторо сазовор гардад, ӯ бо худи

ҳамин маънои онро аз байн мебарад. Агар одам онро сазовор гардад ё бо хизмат ба даст оварад – ин дигар аз рӯи файз нест. Далели охирини Павлус хеле мутаассир мегардонад. Агар Петрус шариатро мувофиқи расму оини яҳудӣ риоя карда, лутфи илоҳиро ноил шуда метавонист, *пас Масеҳ бар абас мурдааст*; ба маънои тахтуллафзӣ \bar{U} зиндагии Худро партофт. Масеҳ барои он мурд, ки одам *сафедшавиро* дигар хел ба даст оварда наметавонист, ҳатто бо риояи шариат.

Клоу мегӯяд:

*Бидъати бузургтарине ки калисоҳоро хароб мекунад, таълимоти боварро ба гумроҳӣ гирифтормекунад ва маҷбур месозад, ки дилҳои одамон мағрур гардад – наҷот аз рӯи амал аст. “Ман чунин меҳисобам, – менависад Чон Раскин, – ки решаи ҳама гуна шикаст ва ҳама гуна бидъат, ки калисо аз онҳо ранҷ мебурд, – саъю кӯшиши барои сазовор гардидан ба наҷот буд, на барои гирифтани он. Башорат аксаран аз он сабаб чунин бетаъсир мегардад, ки он мардумро ба меҳнат барои Худо даъват мекунад, на ин ки чӣ тавр барои онҳо меҳнат кардани Худоро бубинанд.*⁸

II. ТАЪЛИМОТӢ: ПАВЛУС БО БОВАР САФЕД ШУДАНРО ҲИМОЯ МЕКУНАД (3,1–5,1)

A. Ҳақиқати бузурги Хушхабар (3,1–9)

3,1 Дар амалҳои ғалотиён камбудии фаҳмиш ва ақли солим падидор гашт. Аз файз ба шариат рӯ овардан – маънои ба *васваса афтодан*, ё ба чоду дода шуданро дорад. Ин маънои аз азоимхонии чодугарона оромиш ёфтани ва бемулоҳиза дурӯғро ба чои ҳақиқат қабул карданро дорад. Дар саволи Павлус “*Кӣ шуморо ба васваса андохт?*” ҷонишини “кӣ” на дар шакли ҷамъ, балки дар шакли танҳо истодааст (юн. “тис”).⁹ Эҳтимол, бо ин дар назар дошта шудааст, ки муаллифи ин таълимоти бардурӯғ иблис буд. Худи Павлус ба ғалотиён *Исои Масеҳи маслублишударо* мавъиза мекард ва таъкид мекард, ки салиб бояд онҳоро ҷовидона аз лаънат ва вобастагӣ ба шариат озод намояд. Чӣ тавр онҳо тавонистанд ба шариат баргарданд ва ҳамин та-

рик салибро инкор намоянд? Наход ҳақиқат воқеан онҳоро зери ҳукми худ надаровард?

3,2 Ҷавоб ба як савол имкон медиҳад, ки ҳамаи корҳо ҳал карда шаванд. Бигузур онҳо ба замоне ки бовар карданд, баргарданд – ба он замоне ки дар ҷисми онҳо Рӯҳи Пок сокин шуд. Онҳо *Рӯҳро* чӣ тавр қабул кардаанд? Бо аъмол ё бо бовар? Маълум аст, ки бо бовар. Ҳеч кас ҳеч гоҳ Рӯҳро бо иҷрои шариат қабул накардааст.

3,3 Агар онҳо наҷотро бо аъмол ба даст оварда наметавонистанд, оё умедвор буда метавонистанд, ки бо шариат дар масеҳият комил шаванд ё покиёшон афзун шаванд? Агар барои наҷот додани онҳо кудрати Рӯҳ лозим бошад, оё онҳо бо талошҳои ҷисмонии худ ин марҳаларо ба охир расонида метавонистанд?

3,4 Вақте ки ғалотиён бори аввал ба Масеҳ бовар карданд, онҳо ба таъкиби саҳт гирифтормебуданд, шояд, аз ҷумла, аз дасти яҳудиёни бадрашк, ки аз Хушхабар нафрат доштанд. Оё ин заҳматҳо *бар абас* буданд? Ба шариат баргашта, оё онҳо бо худи ҳамин намегуфтанд, ки дар ниҳояти кор таъкибкунандагонии онҳо ҳақ мебошанд? *Тасаввур намекунам!* Павлус умедоро изҳор менамояд, ки онҳо ба сӯи Хушхабаре бармегарданд, ки барои он *ин қадар заҳмат кашидаанд*.

3,5 Аниқ маълум нест, ки дар ояти 5 оиди кӣ сухан меравад – оиди Худо, оиди Павлус ё ягон каси дигар, ки дар замони навишта шудани нома ба ғалотиён хизмат мекард. Дар ниҳояти кор оят дар бораи Худо сухан меронад, чунки танҳо \bar{U} метавонад *Рӯҳи* Покро ато намояд. Лекин маънои изофӣ доштани ҳам мумкин аст – шояд дар оят сухан оиди масеҳии хизматгузоре меравад, ки Худо ба воситаи вай иродаи худро амалӣ месозад. Чунин назар ба хизмати масеҳӣ хеле баланд аст. Касе гуфтааст: “Ҳар гуна хизмати масеҳии ҳақиқӣ Рӯҳи Покро ба дигарон медиҳад; моҳиятан, он Рӯҳро тақсим мекунад”.

Агар фириста оиди худ сухан ронда бошад, гумон меравад, ки \bar{u} оиди мӯъҷизоте фикр мекунад, ки ба Хушхабаре \bar{u} ва ба бовар кардани ғалотиён ба Масеҳ ҳамроҳӣ мекарданд (Ибр. 2,4). Вале замони феъл на ба ходисаҳои гузашта, балки ба ходисаҳои

замони навишта шудани нома ишора мекунад. Павлус, зохиран, оиди атои мӯъчизаноке сухан меронад, ки Рӯҳи Пок ба масеҳиён пас аз бовар карданашон дод, чуноне ки дар 1Қӯринтиён 12,8–11 тасвир ёфтааст.

Оё инро ба воситаи аъмоли шариат мекунад, ё ки ба воситаи мавъизаи имон? Чавоб чунин аст: ба воситаи мавъизаи имон. Рӯҳи Пок дар масеҳӣ сокин мегардад ва сипас дар ӯ кори Худо анҷом медиҳад ва ҳеҷ гоҳ ба ин расидан ё сазовор будан имкон надорад, он ҳамеша бо файз аз рӯи имон дода мешавад. Ҳамин тавр ғалотиён аз таҷрибаи худ бояд медонистанд, ки баракат ба воситаи бовар меояд, на ба воситаи иҷрои шариат.

Ҳамчун далели дуюм Павлус аз Навиштаҷот ҳамон чойхоеро ба кор мебарад, ки муаллимони козиб барои нишон додани зарурияти хатна истифода мебаранд! Дар Паймони Куҳан дар асл чӣ гуфта шудааст?

3,6 Павлус нишон медиҳад, ки муносибатҳои Худованд бо ғалотиён пурра дар асоси бовар мебошанд. Дар ин ҷо ӯ нишон медиҳад, ки дар замони Паймони Куҳан мардум ҳамин тавр наҷот меёфтанд. Дар ояти 5 савол дода шуда буд: “Оё онро ба воситаи аъмоли шариат мекунад, ё ки ба воситаи мавъизаи имон?”. Чавоб дода шуда буд: “Ба воситаи мавъизаи имон”. Бо ин чавоб аввали ояти 6 алоқаманд аст: “*Чунончи, Иброҳим...*” Вай айнан ҳамин тавр сафед карда шуда буд – бо бовар.

Шояд, муаллимони яҳудӣ дар бораи Иброҳим ҳамчун қаҳрамон ва намунаи худ сухан меронданд ва далелҳои худро оиди муҳим будани хатна дар таҷрибаи ӯ асоснок мекарданд (Ҳас. 17,24.26). Агар ин ҳамин тавр бошад, Павлус бо онҳо дар майдони ҳуди онҳо мубориза хоҳад бурд. Иброҳим чӣ тавр наҷот ёфт? *Иброҳим ба Худо имон овард. Ӯ ҳеҷ амали сазовори мукофот анҷом навода буд. Ӯ танҳо ба Худо имон овард.* Ҳеҷ гуна дастовард ба ин алоқаманд нест; ба Худо бовар накардан дар асл барои инсон як чизи беақлона аст. Бовар кардан ба Худо – ягона чизе мебошад, ки одам барои наҷот ёфтани метавонад анҷом диҳад ва ин ба ӯ ҳеҷ гуна асосро барои худситоӣ намедиҳад. Ин “кори нек” нест, ки чидду чаҳди одамиро

талаб наояд. Барои ҳисм чой намемонад. Чӣ метавонад беҳтар аз эътимоди офарида ба Офаридгор ё кӯдак ба Падари худ бошад?

Сафедкунӣ қарори Худо мебошад, ки мувофиқи он Ӯ ҳамаи онхоеро, ки ба Ӯ боварӣ доранд, росткор эълон менамояд. Худо метавонад мушқилот бо гуноҳкоронро одилона ҳал намояд, чунки Масеҳ дар салиби Қолқолто ба ҷои ҳамаи гуноҳкорон, музди гуноҳҳои онҳоро пардохта, мурд. Сафед кардан маънои онро надорад, ки Худо масеҳиро худ аз худ росткор ва бегуноҳ мегардонад. Ӯ вайро дар асоси коре ки Наҷотдиҳанда ба амал овардааст, росткор меҳисобад. Худо ба гуноҳкоре ки ба Ӯ боварӣ дорад, росткорӣ мебахшад ва росткорӣ ӯро сазовори осмон мегардонад. Худо умедвор аст, ки ӯ барои он чизе ки Худованд барои ӯ анҷом дод, росткорона хоҳад зист. Дар ин ҷо қайд кардан муҳим аст, ки сафедшавӣ ба ҳеҷ ваҷҳ бо риояи шариат алоқаманд нест. Он пурра дар бовар асос ёфтааст.

3,7 Бешак, муаллимони яҳудӣ тасдиқ мекарданд, ки ғалотиён бояд хатна карда шаванд, то ки насли ҳақиқии Иброҳим шаванд. Павлус инро рад мекунад. *Фарзандони ҳақиқии Иброҳим* на яҳудӣ зодашудагон ва на ба яҳудият боваркардагон мебошанд. Инҳо қасоне мебошанд, ки бо бовар наҷот ёфтаанд. Дар Румиён 4,10.11 Павлус нишон медиҳад, ки Иброҳим пеш аз он ки хатна карда шавад, росткор номида шуда буд. Ба ибораи дигар, ӯ ҳанӯз ҳангоми ғайрияҳудӣ буданаш сафед карда шуд.

3,8 Паймони Куҳан ҳамчун пайғамбаре нишон дода мешавад, ки ба оянда нигоҳ мекунад ва пешбинӣ менамояд, ки *Худо халқҳоро* ва низ яҳудиёнро *ба воситаи имон сафед мекунад.* Дар Навиштаҷот на танҳо баракати халқҳо (ғайрияҳудиён) ба воситаи имон пешбинӣ шудааст, балки, аслан, дар бораи он ба Иброҳим дар Ҳастӣ 12,3 эълон шуда буд: “...ва дар ту ҳамаи қабिलाҳои рӯи замин баракат хоҳанд хост”.

Вақте ки мо бори аввал ин иқтибосро аз Ҳастӣ меҳонем, бароямон дидани он мушқил аст, ки чӣ тавр Павлус дар он чунин маъниро пайдо кард. Вале ба ҳар ҳол Рӯҳи Пок, Қасе ки ин оятро дар Паймони Куҳан навишт,

медонист, ки дар он Хушхабари начот бо бовар барои ҳамаи қавмҳо вучуд дорад. Аз он ҷо ки Павлус бо илҳом аз худи ҳамон Рӯҳи Пок менавишт, ӯ тавонист маънои дар асоси оят бударо ба мо шарҳ диҳад: *дар ту* – маънои якҷоя бо Иброҳимро дорад, чуноне ки Иброҳим низ. *Ҳамаи қабилаҳо* – ғайри-яхудиён мебошанд, ва низ яҳудиён. *Баракат меёбанд* – начот меёбанд. Чӣ тавр Иброҳим начот ёфта буд? *Бо имон*. Чӣ тавр қабилаҳо начот дода мешаванд? Монанди Иброҳим – бо бовар. Зиёда аз ин, онҳо чун ғайрияхудиён начот меёбанд, на ба василаи бовар ба яхудият.

3,9 Ҳоло, тибқи шаҳодати Навиштаҷоти яҳудӣ, онҳое ки ба Худо *имон* доранд, *бо Иброҳими имондор* сафед шудаанд.

Б. Шариат муқобили ваъда (3,10–18)

3,10 Тибқи Навиштаҷоти Пок Павлус нишон медиҳад, ки шариат ҳаргиз ато намекунад ва баракат намедиҳад – он танҳо лаънат карда метавонад. Дар ин оят на “ҳамаи онҳое ки шариатро риоя намекунанд”, балки “*тамоми аҳли аъмоли шариат*” гуфта шудааст, яъне касоне ки бо роҳи риояи шариат лутфу марҳамати Худоро ба даст овардани мешаванд. Онҳо *зери дасти лаънат мебошанд*, яъне ба марг маҳкум шудаанд. *Зеро ки навишта шудааст* (Так. Шар. 27,26): “*Малъун аст касе ки ҳар чизи дар китоби шариат навишташударо доимо ба ҷо намеоварад...*” Як рӯз, моҳ, сол ба ҷо овардани шариат кофӣ нест. Онро бояд *доимо* ба ҷо овард. Итоат бояд пурра бошад. Танҳо риоя кардани Даҳ фармуда кофӣ нест. Бояд ҳамаи зиёда аз шашсад қонуни дар панҷ китоби Мусо навишташуда иҷро карда шаванд!

3,11 Павлус Паймони Куҳанро ба асос гирифта, аз нав муаллимони дурӯғгӯйро рад мекунад. Ӯ пайғамбар Ҳабаккукро иқтибос меорад, то нишон диҳад, ки Худо мардумро ҳамеша на бо шариат, балки *бо имон* сафед мекард. *Одил ба воситаи имон зиндагӣ хоҳад кард*, ба ибораи дигар, касе ки на ба воситаи амалҳо, балки ба воситаи бовар росткор эътироф шудааст, ҳаёти ҷовидон хоҳад дошт. Бо бовар сафедшудагон зинда хоҳанд буд.

3,12 Шариат ба мардум бовар карданро пешниҳод намекунад. Он ҳатто ба онҳо кӯшиши ба ҷо овардани фармудаҳоро ҳам пешниҳод намекунад. Ҳамон тавре ки китоби Ибодат инро равшан таълим медиҳад, он итоати чиддӣ, пурра ва комилро талаб менамояд. Ин принсип ба бовар муқобил аст. Шариат мегӯяд: “Анҷом деҳ ва зиндагӣ кун”. Бовар мегӯяд: “Бовар кун ва зиндагӣ кун”. Дар ин ҷо Павлус исбот менамояд: одами росткор бо бовар зинда хоҳад буд. Одаме ки дар зери *шариат* аст, *бо имон* зиндагӣ намекунад. Барои ҳамин ҳам ӯ дар пеши Худо росткор нест. Ҳангоме Павлус мегӯяд: “*Касе ки онро ба ҷо меоварад, бо он зиндагӣ хоҳад кард*”, ӯ ҳақиқати назариявӣ ё идеалро баён мекунад, лекин ба он муваффақ шудан ғайриимкон аст.

3,13 Фидия додан маънои пул дода озод кардан ё бо пардохти арзиш озод карданро дорад. Савганди *шариат*, ё *лаънати шариат* – марг, ҷазо барои иҷро накардани фармудаҳо мебошад. Масеҳ шахсони зери дасти шариатро, ки шариат аз онҳо пардохт бо маргро талаб мекард, начот дод. (Бешубҳа, Павлус ҷонишини “*мор*”-ро ба кор бурда, асосан дар бораи яҳудиёни бовардор сухан меронад, ҳарчанд онҳо намояндагони ҳамаи башарият буданд.)

Синддилан Ҷоунс мегӯяд:

Ғалотиён гумон мекарданд, ки Масеҳ барои нисфи гуноҳҳои онҳо фидия додааст ва бақияи онро онҳо бояд худашон бо хатна ва иҷрои расму оинҳои дигари яҳудиён пардохт намоянд. Аз ин ҷост, ки онҳо ба муаллимони дурӯғгӯй иҷозат медиҳанд, то масеҳият ва дини яҳудиро бо ҳам омехта, онҳоро гумроҳ созанд. Павлус дар ин ҷо мегӯяд (тибқи тарҷумаи Уэлсӣ): “Масеҳ моро пурра фидия дода халос намуд”.¹⁰

Масеҳ ба ҷои мардум мурда, ба ҷои гуноҳҳои онҳо ба ғзаби даҳшатноки илоҳӣ гирифтор шуда, онҳоро *фидия* дода *гирифт*. *Лаънат* ба Ӯ расид, чун ба Касе ки одамро бо Худ иваз намуд. Худи Ӯ гунаҳкор нашуд, вале гуноҳҳои одамон дар ӯ ҷойгир шуданд.

Масеҳ мардумро аз *лаънати шариат* на бо он бозхарид намуд, ки дар ҳаётии заминии Худ ҳамаи Даҳ фармударо аниқ иҷро

мекард. Навиштаҷот таълим намедихад, ки аз чониби Ҷ пурра ичро шудани шариат ба ҳисоби мо дароварда мешавад. Ҷ лаънати дахшатноки шариатро дар марг паси сар карда, мардумро аз он начот дод. Бе марги Ҷ начот вучуд дошта наметавонист. Мувофиқи шариат, ҳангоме ки чинояткорони маҳкумшударо ба дор меовехтанд, ин аломати он буд, ки онҳо гирифтори лаънати Худо шуданд (Так. Шар. 21,23). Дар ин порча Рӯҳи Пок пешгӯии онро мебинад, ки Начотдиханда ба ҷои офаридагони Худ гирифтори лаънат шуда мемирад. Ҷ дар байни замин осмон ба дор кашида шуда буд, мисли касе ки сазовори на ину на он буд. Дар бораи марги Ҷ дар салиб ҳамчун ба дор кашидан *дар дарахт* сухан меравад (Аъм. 5,30; 1 Пет. 2,24).

3,14 Худо ваъда дод, ки Иброҳимро баракат медихад ва ба василаи ӯ – ҳамаи ҷаҳонро. *Баракати Иброҳим* – ҳақиқатан начот бо ғайз аз рӯи бовар аст. Аммо дар аввал музди гуноҳ бояд бо марг пардохта мешуд, чуноне ки онро Худо талаб мекунад. Ва Худованд Исо гирифтори лаънат гардид, то ки Худо ғайзро ҳам ба яҳудиён ва ҳам ба ғайрияҳудиён паҳн намуда тавонад. Акнун дар Масеҳ (дар насли Иброҳим) *ғайрияҳудиён* баракат ёфтанд.

Ваъдаи Худо, ки ба Иброҳим дар Ҳастӣ 12,3 дода шуда буд, Рӯҳи Покро зикр намекунад. Лекин дар ин ҷо Павлус бо илҳоми илоҳӣ ба мо меғӯяд, ки атои Рӯҳи Пок қисми паймони бешарти начот буд, ки Худо бо Иброҳим бааст. Он дар он ҷо дар ҳолати ҷанинӣ буд. То замоне ки дар пеши роҳ шариат меистод, Рӯҳи Пок омада наметавонист. Пеш аз он ки Рӯҳ ато карда шавад, Масеҳ бояд мемурад ва дар ҷалол зинда мешуд (Юҳ. 16,7).

Сипас фириста нишон дод, ки начот на ба василаи шариат, балки ба воситаи бовар ба даст меояд, ва дар айни ҳол (1) ба таҷрибаи шахсии ғалотиён ва (2) шаҳодати Паймони Куҳан таъкид кард. Дар ин ҷо ӯ мисолро аз ҳаёти харрӯза меорад.

Далелҳои дар ин қисм овардаи Павлусро ба тарзи зерин ҷамъбааст кардан мумкин аст: Дар Ҳастӣ 12,3 Худо ваъда дод, ки дар Иброҳим ҳамаи қавмҳои заминро баракат ме-

дихад. Ин ваъдаи начот на танҳо яҳудиёнро, балки ғайрияҳудиёнро ҳам дар бар мегирифт. Дар Ҳастӣ 22,18 Худо ҳамчунин ваъда дод: “Ва ҳамаи халқҳои рӯи замин дар насли ту баракат хоҳанд хост”. Ҷ “*дар насли ту*”-ро на дар шакли ҷамъ, балки дар ба шакли танҳо гуфт. Худо дар бораи як Шаҳс сухан меронд, дар бораи Худованд Исои Масеҳ, ки насли мустақими Иброҳим буд (Лук. 3,34). Ба ибораи дигар, Худо ваъда дод, ки ҳамаи халқҳо – ҳам яҳудиён ва ҳам ғайрияҳудиёнро – ба василаи Масеҳ баракат медихад. Ин ваъда ҳеч гуна шартҳоро дар бар нагирифт, он ҳеч гуна амали нек ва итоат ба шариатро талаб намекард. Ин ваъдаи оддиро танҳо бо бовар қабул кардан лозим буд.

Шариат, ки пас аз 430 сол ба Исроил дода шуд, ба ваъда на шартҳоро илова карда ва на онро тағйир дода наметавонист. Ҳатто дар қорҳои инсонӣ ин тавр амал кардан аз рӯи инсоф намебуд, дар қорҳои илоҳӣ бошад – тамоман номумкин мебуд. Бинобар ин ҳулоса кардан мумкин аст, ки ваъдаи баракати Худо ба ғайрияҳудиён на ба василаи иҷрои шариат, балки ба василаи Масеҳ бо бовар амалӣ мегардад.

3,15 Дар қорҳои инсонӣ, ҳангоме ки *васият* (паймон) имзо карда мӯҳр зада шудааст, ба фикри касе намеояд, ки ҳуччатро тағйир диҳад ё чизе ба он илова намояд. Агар ҳатто васиятномаи инсониро тағйир додан мумкин набошад, пас тағйир додани васиятномаи Худо албатта номумкин аст!

3,16 Бе шубҳа, муаллимони бардурӯғи яҳудӣ исбот мекарданд, ки харчанд аз қадим ваъдаҳо ба Иброҳим ва насли ӯ (ба халқи яҳудӣ) ба воситаи бовар дода шуда буд, ба хар ҳол ҳуди ҳамон халқи Исроил дар натиҷа тахти ҳукми шариат қарор гирифт. Бинобар ин ғалотиён, харчанд онҳо аз аввал бо бовар начот ёфтанд, ҳоло бояд Даҳ фармударо иҷро намоянд. Павлус ҷавоб медихад: *ваъдаҳо ба Иброҳим ва Насли ӯ* (дар шумораи танҳо) дода шуда буданд. “Насл” баъзан наметавонад маънои ҷамъро дошта бошад, вале ба хар ҳол дар ин ҷо он як Нафарро ва маҳз Масеҳро дар назар дорад. (Худи мо, шояд, ҳеч гоҳ наметавонистем ин маъниро дар Паймони

Кухан пайдо намоем, вале Рӯҳи Худо моро маърифатнок мегардонад.)

3,17 Худо ба Иброҳим ваъдари бе ягон шарт дод; он ба амалҳои ӯ вобастагӣ надошт. Худо фақат розӣ шуд, ки ба Иброҳим Насл (Масеҳро) бахшад. Ҳарчанд Иброҳим фарзанд надошт, ӯ ба Худо бовар кард, ҳамин тавр ба омадани Масеҳ бовар карда, сафед карда шуд. Пайдо шудани шариат *баъд аз чорсаду сӣ сол* ба ҳеҷ вачҳ наметавонист ба *ваъдаи* наҷот таъсир гузорад. Шариат ваъдари бекор карда наметавонист ва ба он ягон шарт ҳам илова карда наметавонист.

Шояд, муаллимони бардурӯғи яҳудӣ гумон мекарданд, ки шариате ки 430 сол баъд аз ваъда пайдо шуд, метавонист онро ботил гардонад. “Ба ҳеҷ вачҳ!” Павлус, моҳиятан, мегӯяд: “Ваъда мисли васият буд, он бо марг тасдиқ шудааст (қурбонии ваъда, Ҳас. 15,7–11; ҳамчунин ниг. Ибр. 9,15–22). Онро бекор кардан номумкин аст”.

Чорсаду сӣ сол аз он замоне ҳисоб карда мешавад, ки Худо паймони Иброҳимро бо Яъқуб тасдиқ намуд, вақте ки ӯ мехост ба Миср ворид шавад (Ҳас. 46,1–4) ва то замони пайдошавии шариат идома меёбад (тақрибан се моҳ пас аз хуруҷ).

3,18 *Мерос* ё аз рӯи бовар бояд бошад, ё аз рӯи амал. Ҳам ину ҳам он якҷоя буда наметавонад. Навиштаҷот фаҳмо тасдиқ менамояд, ки мерос ба Иброҳим *аз рӯи ваъда* бе ягон шарт дода шуда буд. Бо наҷот ҳам кор ҳамин тавр сурат мегирад. Он ҳамчун ҳадя бе ягон шарт пешниҳод карда мешавад. Ҳар гуна ақидае ки гӯё барои ба даст овардани он кореро анҷом додан лозим аст, рад карда мешавад.

В. Вазифаи шариат (3,19–29)

3,19 *Шариат барои чист?* Агар, ҳамон тавре ки Павлус тасдиқ мекард, шариат ваъдаи ба Иброҳим додаи Худоро ботил намесозад ва ба он шартхоро илова намекунад, пас *шариат барои чист?* Шариат барои он муқаррар шудааст, ки сирати ҳақиқии гуноҳро ошкор созад: ин ҷиноят мебошад. Гуноҳ пеш аз шариат ҳам буд, вале инсон то замони пайдо шудани шариат онро ҷиноят наме-

шуморид. Ҷиноят – вайрон кардани қонуни маълум мебошад.

Шариат ба мардуми гуноҳкор дода шуда буд. Онҳо ҳеҷ гоҳ бо риояи он росткор шуда наметавонистанд, чунки онҳо маҷоли итоат ба онро надоштанд. Шариат барои ба мардум нишон додани он муқаррар шуда буд, ки ҷи хел онҳо гуноҳкорони беилоҷ ҳастанд, ва водор созад, ки ба Худо илтиҷо намуда талаб намоянд, ки онҳоро бо ғайз наҷот диҳад. Паймони Худо бо Иброҳим ваъдаи бешарти баракат буд; шариат танҳо ба лаънат гирифтӣ мекард. Шариат нишон медод, ки то ҷи андоза мардум ба атои баракати бешарт сазовор нестанд. Агар одам сазвори баракат шавад ҳам, танҳо бо марҳамати Худо хоҳад шуд.

Насл – Масеҳ аст. Барои ҳамин ҳам шариат ҳамчун чораи муваққатӣ то омадани Масеҳ дода шуда буд. Ба василаи ӯ бояд баракати ба Иброҳим ваъдашуда меомад. Паймонномаи байни ду тараф *миёнаравро* металабад. Шариат ду тарафи шартнома мебастаро ба кор даровард – Худо ва Исроилро. Мусо дар нақши миёнарав баромад мекард (Так. Шар. 5,5). Фариштагон хабаррасонҳои Худо буданд, ки ба Мусо шариатро мерасонданд (Так. Шар. 33,2; Заб. 67,18; Аъм. 7,53; Ибр. 2,2). Миёнаравии Мусо ва фариштагон то ҷи андоза бузург будани масофаи байни Худо ва халқи ӯро, ки ба хузури Худо тоб оварда наметавонад, нишон медиҳад.

3,20 Агар танҳо як ҷониби созишкунанда мебуд ва ваъдае медод, ки ҳеҷ гуна шарт надорад ва он аз тарафи дигар ҳеҷ чизро тақозо намекунад, пас ҳоҷате ба *миёнарав намебуд*. Барои шариат лозим будани миёнарав онро нишон медиҳад, ки одам бояд қисмати шартномаи худро ба ҷо оварад. Дар ҳамин буд заифии шариат: он қасонеро ба итоат даъват мекард, ки барои риояи он қувват надоштанд. Вақте ки *Худо* ба Иброҳим ваъда дод, ӯ ягона ҷониби созишкунанда буд. Ва дар ҳамин аст қувваи ваъда: Ҳама чиз ба Худо вобаста буд, вале ба одам – ҳеҷ чиз. Ҳеҷ гуна миёнарав вучуд надошт, чунки миёнарав лозим набуд.¹¹

3,21 Оё *шариат ваъда*хоро ба як сӯ тела дода, ҷои онҳоро гирифт? *Ба ҳеҷ сурат!*

Зеро, агар додани шариате мумкин мебуд, ки гуноҳкоронро ба камолоти меҳостаи Худо расонда тавонад, пас, албатта, наҷот ба риояи шариат вобаста мебуд. Агар Худо худи ҳамон натиҷаро на бо чунин арзиши бузург ба даст оварда метавонист, Писари дӯстдоштаи Худо ба мурдан барои гуноҳкорон намефиристонд. Лекин шариат вақти зиёд ва халки зиёд дошт, то нишон диҳад, ки гуноҳкоронро наҷот дода наметавонад. Ба ҳамин маъно вай “бо айби чисм суст шуда” буд (Рум. 8,3). Танҳо коре ки шариат анҷом дода метавонист – ин аст, ки ба мардум вазъияти беилоҷи онҳоро нишон диҳад ва фаҳмонад, ки наҷот танҳо атои ғайби Худо буда метавонад.

3,22 Паймони Кухан нишон дод, ки ҳаммаи мардум, аз ҷумла тахти шариат будагон, гуноҳкоранд. Ҳамин тавр, одамро ба гуноҳкоронаш бовар кунондан лозим буд, то ба воситаи имон ба Исои Масеҳ ваъдаи наҷот ба имондорон ато шавад. Калимаҳои муҳими ояти 22 – “имон”, “ато шавад” ва “ба имондорон” мебошанд. Ҳеч гуна зикри “амалҳо” ё “ичрои шариат” нест.

3,23 Имон дар ин ҷо – бовари масеҳӣ мебошад. Он ба даврае дахл дорад, ки фаро расидани он бо марг, дафн ва боло рафтани Худованд Исо ва мавъизаи Хушхабар дар рӯзи Панतिकост хабар дода шуд. То ин вақт яҳудиён *зери дасти побониш шариат буданд*, гӯё дар зиндон ё тахти назорат бошанд. Талаботи шариат онҳоро ҳамчун девор ихота карда буданд, аммо азбаски онҳо он талаботро иҷро карда наметавонишанд, барои онҳо ягона роҳи наҷот бо имон мемонд. Халке ки тахти шариат буд, ба ҳамин тариқ, дар ҳабс буд, то замоне ки Хушхабар хабари пурчалолӣ озодӣ аз ғуломии шариатро эълон кард.

3,24 *Шариат* чун нигоҳдоранда ва роҳбари кӯдакон, ё чун *асокаши*¹² кӯдакон тасвир карда мешавад. Ҳамин тарз ғояи таълим таъкид карда мешавад; дарсҳои шариат ба покии Худо, гуноҳкории одам ва зарурати кафорат бахшида мешуданд. Дар ин ҷо ин калима касеро ифода мекунад, ки шогирдонро таълим медиҳад ва умуман хурдсолон ё онҳоеро, ки ба балоғат нарасидаанд, нигоҳбонӣ мекунад.

Оят таълим медиҳад, ки шариат то омадани Масеҳ - ё то ибтидои хизмати ошкорой \bar{U} - нигоҳбони яҳудиён буд. Ба як маъное шариат халқи Исроилро ба шарофати қоидаҳои вобаста ба никоҳ, моликият, хӯрок ва ғайра чун миллати алоҳида нигоҳ дошт. Ҳангоме ки “бовар” омад, он дар навбати аввал ба ин халқ, ки дар давоми асрҳо ба таври мӯъҷизаосо нигоҳбонӣ ва васоят карда мешуд, эълон карда шуд. Ба воситаи имон сафед шудан дар асоси коре ки Масеҳ ба амал овард, ваъда шуда буд.

3,25 Шариат *асокаш* аст, аммо аз он даме ки имони масеҳӣ омад, бовардорони яҳудӣ дигар *зери дасти* шариат нестанд. Хусусан ғайрияҳудиён, ба монанди ғалотиён, ки ҳеч гоҳ *зери дасти асокаш* набуданд! Ояти 24 таълим медиҳад, ки одам ба воситаи шариат сафед карда намешавад; ояти 25 таълим медиҳад, ки шариат барои касе ки сафед шудааст, қоидаи зиндагӣ нест.

3,26 Аҳамият диҳед, ки ин ҷо ҷонишини “мо” ба “шумо” табдил меёбад. Оиди яҳудиён чун оиди “мо” суҳан ронда, Павлус нишон медиҳад, ки онҳо то омадани Масеҳ *зери дасти* шариат буданд. Шариат онҳоро чун халқи алоҳидае ки ба онҳо сафедшавӣ ба воситаи боварро мавъиза намудан мумкин хоҳад буд, нигоҳ медошт. Ҳангоми сафед карда шудан онҳо аз шариат озод карда шуданд ва фарқияти махсуси онҳо чун яҳудиён барҳам хӯрд. Ҷонишини “шумо” аз ин оят ва то охири боб яҳудиёни наҷотёфта ва ҳам ғайрияҳудиёни наҷотёфтаре дар бар мегирад. Ин гуна одамон – *ҳама ба воситаи имон ба Масеҳ писарони Худо* ҳастанд.

3,27 Иттиҳод бо Масеҳ, ки ҳангоми бовар кардан баста мешавад, дар ғӯтаи обӣ эфирроф карда мешавад. Ғӯта одамро узви Масеҳ ё вориси Подшоҳии Худо намекунад. Ин дар назди омма худро бо Масеҳ монанд кардан мебошад ва Павлус оиди ин чун “дар бар кардани” Масеҳ мегӯяд. Чуноне ки аскар либоси аскарӣ пӯшида, оиди мансубияти худ ба лашкар изҳор мекунад, масеҳӣ низ ғӯтаи обӣ гирифта, оиди ба Масеҳ тааллуқ доштани изҳор мекунад. Бо ин амал \bar{u} дар назди омма итоатро ба роҳбарӣ ва қудрати Масеҳ ифода

мекунад. Вай возеҳан нишон медиҳад, ки ӯ писари Худост.

Албатта, фириста дар назар надорад, ки ғӯтаи обӣ одамро бо Масеҳ мепайвандад. Ин даст кашидан аз тезиси асосии вай мебуд: начот танҳо ба воситаи бовар аст.

Аз эҳтимол дур аст, ки ин ҷо Павлус оиди ғӯта бо Рӯх, ки он масеҳиро ба Бадани Масеҳ мепайвандад (1Қӯр. 12,13), мегуфта бошад. Ғӯта бо Рӯҳи Пок намоён нест. Дар он чизе нест, ки бо “дар бар намудан”-и Масеҳ дар назди омма мувофиқат мекарда бошад.

Ин ғӯта ба Масеҳ аст. Ҳамон тавре ки яҳудиён ба Мусо ғӯта хӯрда, вайро пешвои худ эътироф менамуданд, ҳамин тавр масеҳиён ҳам имрӯз ба Масеҳ ғӯта меҳӯранд ва нишон медиҳанд, ки Ӯро ҳамчун Худованди ҳақиқӣ эътироф менамоянд.

Ғӯтаи бовардор ҳамчунин маънои дафни ҷисм ва саъйи ӯ барои расидан ба росткориро дорад. Масеҳӣ ба итмом расидани ҳаёти гузашта ва оғози ҳаёти навро эълон мекунад. Бо ғӯтаи обӣ ғалотиён эътироф мекарданд, ки ҳамроҳи Масеҳ мурданд ва бо Ӯ дафн шуданд. Чуноне ки Масеҳ барои шариат мурд, онҳо низ барои шариат мурданд ва бинобар ин бояд дигар ба он чун ба қоидаи зиндагӣ барнагарданд. Чуноне ки Масеҳ бо марги Худ фарқи байни яҳудиён ва ғайрияҳудиёнро нест кард, ҳамин тавр онҳо низ барои ҳама гуна фарқиятҳои милли мурданд. Онҳо *Масеҳро дар бар кардаанд* ба он маъно ки акнун қоидаи ҳаёти нав ба сар мебаранд – ҳаёти Масеҳро.

3,28 Шариат дар байни ин миллатҳо тафовут мегузошт. Масалан, Такрори Шариат 7,6 ва 14,1.2 ба фарқи байни яҳудиён ва ғайрияҳудиён исро менамояд. Яҳудӣ дар дуои бомдодии худ Худоро барои он сипосгузорӣ мекард, ки Ӯ вайро ғайрияҳудӣ, ғулом ё зан наофарид. *Дар Исои Масеҳ* ин фарқиятҳо ба он маъно аз байн мераванд, ки Худо ҳамаро қабул менамояд. Яҳудӣ аз ғайрияҳудӣ бештар дониста намешавад, ба озод бештар аз хизматгор илтифот намекунад ва мард нисбат ба зан дорой имтиёзи бештар нест. Ҳамаи онҳо дар як сатҳ қарор доранд, чунки онҳо – *дар Исои Масеҳ ҳастанд*.

Ба ин оят маънои дар он набударо илова кардан мумкин нест. Дар ҳаёти харрӯза (оиди хизмати ҷамъиятӣ дар калисо нагӯем ҳам) Худо дар байни мард ва зан фарқ мегузорад. Дар Паймони Навин ба ҳар яке аз онҳо дастуруламал вучуд дорад, дар он ҳамчунин ба ғуломон ва хочагон ҷудоғона мурочиат карда мешавад. Лекин агар суҳан дар бораи баракати Худо равад, ҳамаи ин фарқиятҳо аҳамият надоранд. Аз ҳама муҳимаш – *дар Исои Масеҳ* будан аст. (Ин ба мавқеи мо дар осмон тааллуқ дорад, вале на дар замин.) Дар пешии Худо яҳудии бовардор ба ҳеч вачҳ аз ғайрияҳудии бовардор волотар нест! Говетт мегӯяд: “Ҳамаи фарқҳои аз тарафи шариат муқарраргардида дар қабри умумие ки Худо пешбинӣ карда буд, дафн карда шудаанд”. Барои ҳамин барои масеҳиён ҷустуҷӯ кардани қудсияти бештар ва барқарор намудани фарқияте ки аллакай аз тарафи Масеҳ нест карда шудаанд, беақлона аст.

3,29 Ғалотиён барғалат гумон мекарданд, ки агар шариатро иҷро кунанд, аз насли Иброҳим шуда метавонанд. Павлус ба дигар чиз ишорат мекунад. Насли Иброҳим – Масеҳ аст; мероси ба Иброҳим ваъдашуда дар Исои Масеҳ амалӣ шуд. Ҳангоме ки гуноҳкорон ба Ӯ бовар мекунанд, онҳо бо Ӯ яқто мешаванд. Ҳамин тавр онҳо *насли Иброҳим* мешаванд ва вориси ҳамаи баракатҳои Худо мегарданд.

Г. Фарзандон ва писарон (4,1–16)

4,1–2 Дар ин тасвир оиди падари сарватманде суҳан меравад, ки меҳодад ҳангоме писараш ба балоғат мерасад, идоракунии молу мулкашро ба вай диҳад. Лекин *ворис, то даме ки қӯдак аст*, мақоми ӯ аз мақоми ғулом ҳеч фарқ намекунад. Ба ӯ ҳамеша мегӯянд, ки он корро кун ва ин корро нақун. Ӯ дар зери дасти *амалдорон* аст, ки молу мулки вайро идора мекунанд, ва *васиён*, ки дар бораи худӣ ӯ ғамхорӣ менамоянд. Ҳамин тавр, бо вучуди он ки мерос бе шубҳа ба ӯ тааллуқ дорад, вай то замони ба балоғат расиданаш онҳоро зери дасти худ дароварда наметавонад.

4,3 Вазъияти яҳудиён зери дасти шариат худи ҳамин тавр буд. Онҳо *кӯдак буданд*, шариат ҳамон тавре ки ба ғуломон фармон медод, ба онҳо ҳам фармон медод. Онҳо *ғуломи аносири ҷаҳон*, яъне *ғуломи* принсипҳои асосии дини яҳудӣ буданд. Маросимҳо ва одатҳои дини яҳудӣ барои онҳое муқаррар шуда буданд, ки Худо Падарро ҷуноне ки *ӯ* дар Масех зоҳир шуд, наметавонистанд. Инро бо кӯдаке ки бо кубикҳо бозӣ карда ё чизхоро аз рӯи тасвирҳо шинохта, ҳарф ба ҳарф хонданро ёд мегирад, қиёс кардан мумкин аст. Шариат пур аз сояҳо ва нақшҳое буд, ки ба ҳиссиёти рӯҳонӣ ба воситаи ҳиссиёти ҷисмонӣ ва зоҳирӣ мурочиат мекард. Яке аз намунаҳои ин хатна мебошад. Дини яҳудӣ ҷисмонӣ, зоҳирӣ ва кӯтоҳмуддат буд; масеҳият рӯҳонӣ, дохилӣ ва ҳамешагӣ мебошад. Ин зухуроти беруни барои қасоне ки дар *кӯдакӣ* буданд, шакли ғуломкунӣ буд.

4,4 *Пуррагии замон* ба замоне тааллуқ дорад, ки Падари Осмонӣ муқаррар кардааст, – замоне ки ворисон ба балоғат мерасанд (ниг. о. 2).

Дар ин оят бо якҷанд калима тасдиқоти бузурге баён шудааст, ки ба моҳияти илоҳӣ ва инсонии Начотдиҳанда тааллуқ доранд. *ӯ* Писари абадии Худост; вале ба ҳар ҳол *ӯ аз зан таваллуд ёфтааст*. Агар Исо танҳо инсон мебуд, барои гуфтани он ки *ӯ аз зан таваллуд ёфтааст*, ҳочат намебуд. Дигар ба кадом роҳ инсон метавонад зода шавад? Ин ифода дар истифода нисбати Худованди мо беназирии Шахсияти *ӯ* ва ба таври мӯъҷизанок зода шудани *ӯ*ро нишон медиҳад.

Азбаски *ӯ* ба ин ҷаҳон яҳудӣ зода шуд, пас, *зери дасти шариат буд*. Ҳамчун Писари Худо, Исо ҳеч гоҳ зери дасти шариат набуд; охир онро Худи *ӯ* таъсис додааст-ку. Лекин дар файзи афзуни Худ, Худи *ӯ зери дасти шариате буд*, ки Худаш таъин кардааст, то ки онро дар зиндагии Худ муаззам гардонад ва лаънати онро дар марги Худ ба дӯш гирад.

4,5 Шариат аз онҳое ки онро иҷро карда натавонистанд, фидия талаб мекард – фидия бо марг. Пеш аз он ки Худо мардумро писарони Худ карда тавонад, бояд ин маблағ пардохта мешуд. Барои ҳамин ҳам Худованд Исо ҳамчун Одами ба халқи яҳудӣ таал-

луқдошта ба ҷаҳон омада, ин маблағро, ки шариат талаб мекард, пардохт намуд. *ӯ* Худост ва барои ҳамин ҳам қимати марги *ӯ* беҳад бузург аст, яъне барои пардохти музди гуноҳи ҳар гуна шумораи гуноҳкорон қифоя аст. *ӯ* Одам аст ва барои ҳамин метавонист ба ҷои одам бимирад. Ҷоветт меғӯяд: “Масех, ки аз рӯи табиати Худ Писари Худост, Писари Одам шуд, то мо, ки аз рӯи табиати худ писарони одам ҳастем, писарони Худо шуда тавонем. Додугирифтӣ шигифтангез!”

То замоне ки одамон ғулом буданд, писар шуда наметавонистанд. Масех онҳоро аз ғуломии шариат озод кард, то онҳоро ба писарӣ қабул кардан мумкин шавад. Ба фарқи суханони “фарзанди Худо шудан” ва “*писарӣ* Худо шудан” тавачҷӯҳ намоед (муқ. намоед Рум. 8,14.16). Масехӣ дар оилаи Худо ҳамчун фарзанд – тифл, кӯдак ба дунё меояд (ниг. Юҳ. 1,12). Дар ин ҷо задаи маъноӣ на ба имтиёзот ва масъулияти вазъияти писар, балки ба худи факти зода шудани илоҳӣ гузошта мешавад. Масеҳиро ба оила ҳамчун *писар* ба фарзандӣ қабул мекунанд. Ҳар як масеҳӣ фавран писар мешавад ва ба мероси ба вай муносиб ворид карда мешавад. Ҳамин тарик, пандҳои Паймони Навин ба масеҳиён дар назар надоранд, ки покони дар кӯдакӣ мебошанд. Ба онҳо чун ба писароне ки ба камол расидаанд, мурочиат мекунанд.

Дар маданияти румӣ ба *писарӣ қабул кардан* аз замони ҳозира фарқ мекард. Аз рӯи тасаввуроти мо писархондкунӣ – гирифтани кӯдаки бегона аст, то ки вай аз онҳо мо шавад. Лекин дар Паймони Навин писархондкунӣ – яъне масеҳиёнро ба мавқеи писарони баркамол гузоштан, ба онҳо ҳамаи имтиёзҳо ва тамоми ҷавобгарии ҷунин мавқеъро додан аст.

4,6 Барои он ки *писарони* Худо тамоми бузургии ин мавқеъро фаҳманд, дар рӯзи Панतिकост *Худо Рӯҳи* Покро *фиристод*, то *ӯ* дар онҳо сокин бошад. Рӯҳ ба покони дарки писар будани онҳоро медиҳад, ки ин ба онҳо имкон медиҳад, то ба Худо чун ба *Падар* мурочиат кунанд. “*Або, Падар!*” – шакли маълуми мурочиат аст, ки дар он ду калимаи арамӣ ва юнонӣ, ки “падар”-ро ифода мекунанд, пайваст мешаванд. Ҳеч як ғулом ба сардори оила ҷунин мурочиат карда на-

метавонист; ин суханро танҳо аъзоёни оила истифода бурда метавонистанд ва он муҳаббат ва боварио нишон меод. Ба пайдо шудани ҳамаи Шахсиятҳои Ваҳдати Сегона ин оят аҳамият диҳед – *Рӯҳ, Писар ва Падар* – маҳз дар чунин тартиб.

4,7 Масеҳӣ *дигар гулом нест*; вай дигар зери дасти шариат намебошад. Акнун вай *писари Худост*. Азбаски Масеҳ чун Писари Худо вориси тамоми сарватҳои Худо мебошад, пас масеҳӣ *вориси Худо ба василаи (Исои) Масеҳ аст*.¹³ Ба \bar{U} ҳама чизе ки Худо дорад, тааллуқ дорад, – аз рӯи бовар тааллуқ дорад.

Дар мактабҳои раввинҳо дар Исроили ҳозира ба донишҷӯ то дами чилсола шуданаш иҷозат намедиханд, ки Суруди сурудҳои Сулаймон ё Ҳизкиёл 1-ро хонанд. Суруди Сулаймон барои хиради ҷавон аз ҳад зиёд ошкоро шахватпарастона ба ҳисоб меравад, боби 1 Ҳизкиёл бошад тасвири ҷалоли Худои покро дар бар мегирад. Дар Талмуд нақл карда мешавад, ки ҳангоме кадом як каси аз чилсола хурдтар Ҳизкиёл 1-ро хонда саркард, аз саҳифаҳо оташ баромад ва ўро фуру бурд. Ин дар бораи чӣ мегӯяд? Шахсе ки зери дасти шариат аст, то чилсолагӣ мард ҳисобида намешавад. (“Бар-митсва”-и машхур дар синни сздаҳсолагӣ фақат писараки яхудиरो ба “писари паймон” табдил медиҳад – чунин аст маънои ин истилоҳ – яъне ба вай ўҳдадорӣ риояи шариатро воғузур менамояд.) Марди ортодоксии яҳудӣ то чилсола хурд ҳисобида мешавад.

Бо масеҳиён дар ҷайз чунин нест. Дар он лаҳзае ки онҳо наҷот ба даст меоваранд, онҳо ба тамоми мерос соҳиб мешаванд. Ба онҳо чун ба писарон ва духтарони ба балоғат расида муносибат мекунанд ва тамоми Навиштаҳои Пок ба онҳо тааллуқ доранд, то ки онҳо онро хонда тавонанд, аз он лаззат баранд ва ба вай итоат намоянд.

Дар партави ин ҳақиқатҳо насихати Ҳаррисон хеле бамаврид менамояд:

Зодаи муҳаббати \bar{U} , ҳама чиз аз он туст. \bar{U} дар ин бора ба ту дар 1Қўринтиён 3,22.23 мегӯяд, то ту дарк карда тавонӣ, ки ин сарватҳо чӣ гунаанд, чӣ андоза онҳо аз ҳудуди фаҳмиши ва тасаввуроти ту болота-

*ранд. Оиди ҷаҳон андеша намо. Агар он аз он \bar{U} ва ту набошад, пас аз он кист? Пас чун подшоҳ зиндагонӣ намо!*¹⁴

4,8 Ғалотиён замоне ба бутҳо хизмат мекарданд. Онҳо то бовар кардан бутпараст буданд ва ба бутҳои сангин ва ҷўбин ибодат мекарданд – ба худоёни қалбақӣ. Акнун онҳо аз нав ба ғуломӣ бармегаштанд — ба ғуломии шариат.

4,9 Онҳо рафтори худро чӣ тавр шарҳ дода метавонистанд? Онҳо *Худоро* дарк намуданд ё, агар \bar{U} ро амиқ ва дар таҷрибаи шахсиашон дарк накарда бошанд ҳам, пас, ақаллан, *Худо онҳоро мешиносад*, яъне наҷот ёфтанд. Ва ба ҳар ҳол онҳо аз қудрат ва сарвати \bar{U} (ки онро онҳо мерос гирифтанд) *сӯи он аносири заифу фақир* баргаштанд, ба он чи бо шариат алоқаманд аст: масалан, хатна, рӯзҳои пок ва парҳез аз хӯроқи муайян. Онҳо аз нав худро ба он чи наҷот намедихад, сарватманд карда наметавонанд, ва танҳо бенаво карда метавонанд, *гулом карданд*.

Павлус шариат ва маросимҳои онро чун *заифу фақир* муайян менамояд. Қонунҳои Худо дар замони худ ва дар ҷои худ хуб буданд, лекин ҳангоме ки бо онҳо Худованд Исоро иваз карданӣ мешуданд, онҳо ошкоро монеа буданд. Аз Масеҳ ба шариат баргаштан бутпарастист.

4,10–11 Ғалотиён тақвими яхудиरो бо шанбеҳои он, идҳояш ва *фаслҳои* солаш риоя мекарданд. Павлус барои онҳое изҳори тарс мекунад, ки худро масеҳӣ меноманд, лекин дар айни замон мекушанд лутфи Худоро бо роҳи риояи шариат ба даст оваранд. Ҳатто одамоне аз нав зоданашуда *рӯзҳо, моҳҳо, фаслҳо ва солҳоро* риоя карда метавонанд. Баъзеҳо аз он қаноатмандии амиқ эҳсос менамоянд, ки ягон чизро бо қувваи худ карда метавонанд, то сазовори таҳсини Худо гарданд. Лекин ин онро дар назар дорад, ки дар одам ягон хел қувва ҳаст, яъне, то ба андозаи муайян ба онҳо Наҷотдиҳанда лозим нест.

Агар Павлус чунин чизро ба ғалотиён навишта метавонист, пас вай ба онҳое ки имрӯзҳо худро масеҳӣ меноманд, лекин мекушанд бо риояи шариат покиро ба даст

оваранд, чӣ менавишт? Магар вай анъанаҳои аз дини яҳудӣ ба масеҳият дохилшударо маҳкум намекард: ба василаи дастгузори рутбаи динӣ додан, либосҳои махсус барои рӯҳониён, риояи шанбе, чойҳои пок, шамъҳо, оби муқаддас ва ба ин монанд чизҳо?

4,12 Аз афташ, ғалотиён онро фаромӯш карданд, ки хангоме Павлус бори аввал ба онҳо Хушхабарро мавъиза намуд, чӣ тавр аз вай миннатдор буданд. Бо вучуди ин, бо вучуди хатоҳои онҳо ва тарси худаи барои онҳо, Павлус ба онҳо “бародарон” гуфта мурочиат менамояд. Павлус пештар яҳудии зери дасти шариат буд. Лекин дар Масеҳ вай аз шариат озод шуд. Бинобар ин вай мегӯяд: “*Мисли ман бошед*, – аз шариат озод, ки дар зери қудрати вай зиндагонӣ намекунад”. Ғалотиёни бутпараст ҳеҷ гоҳ зери қудрати шариат набуданд, ҳозир ҳам зери он набуданд. Ба ҳамин тариқ, фириста мегӯяд: *Ман мисли шумо* шудам. Ман, яҳудӣ, акнун аз он озодӣ аз шариат, ки ҳамеша дар шумо, бутпарастон буд, истифода мебарам”.

Шумо маро ҳеҷ озор надодаед. На он қадар аниқ аст, ки Павлус ин ҷо чиро дар назар дорад. Эҳтимол, вай мегӯяд, ки аз муносибати онҳо ба вай ҳеҷ гуна ранчиши шахсӣ эҳсос намекард. Аз вай ба муаллимони дурӯғгӯй рӯ овардани онҳо зарбае буд на он қадар шахсан ба вай, балки бештар ба ҳақиқати Худо ва бинобар ин зарба ба худи онҳо.

4,13 Павлус дафъаи аввал ба онҳо дар заъфи ҳисм баишорат дод.¹⁵ Худо аксар барои иҷроиши қорҳои Худ аслиҳаи суст, паст, назарногирро истифода мебарад, то ки ҷалол ба Ӯ тааллуқ дошта бошад, на ба одам.

4,14 Бемории Павлус барои вай ва барои онҳое ки ӯро гӯш мекарданд, *озмоиш* буд. Аммо ғалотиён фиристаро аз барои намуди зоҳирӣ ё нутқаш рад накарданд. Баръакс, онҳо вайро *мисли фариштаи Худо*, яъне чун муждабари аз тарафи Худо фиристодашуда ва ҳатто *мисли Худи Исои Масеҳ* қабул намуданд. Азбаски вай Худовандро намояндагӣ мекард, онҳо вайро чуноне ки Худовандро қабул мекарданд, ҳамон хел қабул карданд (Мат. 10,40). Онҳо мавъизаи Павлусро чун худи Сухани Худо қабул намуданд. Барои

ҳамаи масеҳиён ин бояд чун дарси ибрат хизмат намояд, ки бо муждабарони Худованд чӣ гуна муносибат намудан лозим аст. Хангоме ки мо онҳоро самимона пазири мекунем, мо ба Худованд ҳам чунин пазири мекунем (Луқ. 10,16).

4,15 Хушхабарро дафъаи аввал шунида, онҳо фаҳмиданд, ки вай ба қонҳои онҳо чӣ гуна ҳаловат мерасонад. Онҳо чунон миннатдор буданд, ки, агар ин имконпазир мебуд, ба Павлус *чашимони худро* меоданд. (Ин ишорат ба он буда метавонад, ки “неш дар ҳисм” барои Павлус бемории чашм буд). Лекин ин ҳисси миннатдори акнун дар қучост? Мутаассифона, он чун шабнами сахарӣ бухор шуда рафт.

4,16 Муносибати онҳо ба Павлус аз чӣ чунин тағйир ёфт? Вай монанди аввала, барои *рости* Хушхабар боэҳтимом мубориза бурда, худи ҳамон хабарро мавъиза мекард. Агар ҳамин ӯро ба онҳо *душман* карда бошад, пас вазъияти онҳо дар ҳақиқат хатарнок буд.

Ғ. Ғуломӣ ё озодӣ (4,17–5,1)

4,17 Сабабҳои водоркунандаи муаллимони дурӯғгӯй ва Павлус тамоман аз ҳам фарқ доштанд: Онҳо мехостанд, ки мардум онҳоро пайравӣ намоянд, дар ҳоле ки вай беҳбудии рӯҳии ғалотиёнро мехост (4,17–20). Муаллимони дурӯғгӯй бо қидду ҷаҳд мекӯшиданд муҳаббати ғалотиёнро ба даст оваранд, лекин онҳо самимӣ набуданд. Онҳо *мехостанд* онҳоро *чудо кунанд*. Диндорони яҳудӣ ғалотиёнро аз фириста Павлус ва муаллимони дигар *чудо* кардан мехостанд. Онҳо пайравонро ба даст овардан мехостанд ва, ба ин муваффақ шуда, мекӯшиданд фирка ташкил намоянд. Стотт пешакӣ меогоҳонад: “Хангоме ки масеҳиятро ба ғуломии қоидаҳо ва қонунҳо табдил медиҳанд, қурбониҳо, фармонбардор ва бандагони муаллимони худ гардида, чуноне ки ин дар асрҳои миёна буд, ногузир итоат мекунанд”.¹⁶

4,18 Аслан Павлус мегӯяд: “Ман зид нестам, бигзор дигарон дар ҳақиқи шумо ғамхорӣ намоянд, ҳатто вақте ки ман назди шумо набошам, агар инро бо андешаҳои нек ва барои кори *хайр* кунанд”.

4,19 Павлус ғалотиёнро *фарзандони* худ номида, ба онҳо хотиррасон менамояд, ки маҳз вай онҳоро назди Масеҳ овард. Вай аз нав барои онҳо ба азоби зоидан гирифтормешавад, ин дафъа на баҳри начоти онҳо, балки барои он ки дар онҳо *Масеҳ сурат бандад*. Монандӣ ба Масеҳ – мақсади охирин аст, ки онро Худо дар назди халқи худ мегузорад (Эфс. 4,13; Кўл. 1,28).

4,20 Ин оят онро фаҳмонида метавонад, ки Павлус аз вазъияти воқеии ғалотиён мутахайир аст. Аз ҳақиқат дур шудани онҳо ўро *дар ҳайрат* монанд. Вай мехост имконияти *тағйир додани овози* худ ё оҳанги худро дошта бошад ва ошкоро ба онҳо фаҳмонад, ки онҳо дар чӣ айбдоранд. Эҳтимол, вай аз он дар ташвиш буд, ки онҳо ба Номаи вай чӣ гуна муносибат мекунанд. Вай бо онҳо шахсан сўҳбат карданро афзал медонад. Он гоҳ вай, оҳанги *овози* худро тағйир дода, худро беҳтар ифода карда метавонист. Агар онҳо сарзанишҳои вайро дарк мекарданд, вай мулоим гап зада метавонист. Агар онҳо душманона ва пурошўб мебуданд, вай сахтгир буда метавонист. Акнун бошад вай дар ташвиш буд; вай пешбинӣ карда наметавонист, ки аксуламали онҳо чӣ гуна хоҳад буд.

4,21 Азбаски муаллимони бардурўғи яҳудӣ Иброҳимро аз ҳад зиёд боло мебардоштанд ва ба он исрор менамуданд, ки масеҳиён ба ибрати вай бояд пайравӣ намоянд ва хатна карда шаванд, Павлус ба таърихи хонадони Иброҳим рӯ меоварад, то нишон диҳад, ки шариатпарастӣ ғуломист ва онро бо файз омехтан лозим нест.

Худо ба Иброҳим ваъда дод, ки вай писардор мешавад, агарчи ҳам Иброҳим, ҳам Соро, рўйрост гўем, барои фарзанддор шудан хеле пир буданд. Иброҳим ба Худо бовар кард ва бо ин сафед карда шуд (Ҳас. 15,1-6). Соро писари ваъдашударо интизор шуда бовариашро аз даст дод ва пешниҳод намуд, то ки Иброҳим аз канизии вай Ҳочар фарзанддор шавад. Иброҳим ба маслиҳати вай гўш андохт ва Исмоил зода шуд. Ин вориси аз тарафи Худо ваъдашуда набуд, балки писари бесабрии Иброҳим, шахвати вай ва норасоии эътимод буд (Ҳас. 16).

Сипас, хангоме ки Иброҳим аллакай садсола буд, фарзанди ваъдашуда Исҳоқ зода шуд. Равшан аст, ки зода шудани вай мўъчиза буд: ин танҳо ба шарофати иқтидор ва қуввати Худо имконпазир гардид (Ҳас. 21,1-5). Дар зиёфати анъанавӣ ба муносибати аз сина чудо кардани Исҳоқ Соро дид, ки Исмоил писари вайро таҳқир мекунад. Бинобар ин вай ба Иброҳим фармуд, ки Исмоил ва модари вайро аз хона ронад ва гуфт: “...писари ин каниз бо писари ман Исҳоқ ворис нахоҳад буд” (Ҳас. 21,8-11). Чунин аст ҳикояте ки асоси далелҳои баъд аз ин овардаи фириста гардид.

Калимаи “*шариат*” дар ин оят ба ду маънои гуногун истифода мешавад. Якумӣ ба шариат чун воситаи расидан ба покӣ, дувумӣ – ба китобҳои шариат дар Таврот (аз Ҳастӣ то Такрори Шариат), махсусан ба китоби Ҳастӣ дахл дорад. Павлус мегўяд: “*Шумо, ки бо риояи шариат лутфи Худоро ба даст овардан мехоҳед, ба ман бигўед: магар шумо ба хабари китоби шариат гўш намеандозед?*”

4,22-23 *Ду писар* – Исмоил ва Исҳоқ мебошанд. *Каниз* – Ҳочар, *озод* бошад Соро аст. Исмоил дар натиҷаи мудохилаи худсаронаи Иброҳим зода шуд. Исҳоқ бошад ба Иброҳим *ба ҳасби ваъдаи* Худо дода шуд.

4,24 Дар ин ҳикоя *киноя* ҳаст; маънои он нисбат ба ин ки дар назари аввал менамояд, чуқуртар аст. Маънои ҳақиқии ҳодисаҳо равшан баён карда нашудааст, вай дар назар дошта шудааст. Ба ҳамин тарик, ҳикояи ҳақиқии Исмоил ва Исҳоқ ҳақиқати амиқи рўхониро ифода мекунад, ки онро Павлус дар ин чо шарҳ медиҳад.

Ду зан *ду аҳдро* ифода мекунанд: *Ҳочар* – паймони шариат, Соро бошад – паймони файзро. Шариат дар *кўҳи Сино* дода шуда буд. Аҷаб бошад ҳам, калимаи “Ҳочар” дар забони арабӣ “санг, харсанг”-ро ифода мекунад ва *кўҳи Синоро* ҳам арабҳо “Санг” меномиданд.

4,25 Шариати дар *кўҳи Сино* додашуда ғуломиро ба вучуд овард; ба ҳамин тарик, *Ҳочар*, каниз – тимсоли шариат аст. *Ҳочар* рамзи *Ерусалим*, пойтахти халқи яҳудӣ ва маркази исроилиёни начотнаёфта мебошад,

ки ханӯз мекӯшиданд бо риояи шариат росткориро ба даст оваранд. Онҳо *бо фарзандони худ*, бо пайравони худ *дар гуломӣ мебошанд*. Исроилиёни нобоварро на бо Соро, балки бо Ҳочар, на бо Исҳоқ, балки бо Исмоил пайвастанӣ Павлус тавсифи хеле нешдор аст.

4,26 Пойтахти онҳое ки бо бовар сафед карда шудаанд, *Ерусалими* осмонист. *Ҷ* *модари ҳамаи* масеҳиён аст: ҳам яҳудиён, ҳам ғайрияҳудиён.

4,27 Ин иқтибос аз Ишаё 54,1 – пешгӯӣ оиди он аст, ки дар шаҳри осмонӣ фарзандон нисбат ба Уршалими заминӣ зиёдтар мешаванд. Соро муддати хеле зиёд *нозой* буд. Ҳочар дар ин чо *шавҳардор* аст. Ба чӣ маъно мо бояд шодии минбаъдаи Соро, ё Уршалими осмониро фаҳмем? Ҷавоб дар он аст, ки *фарзандони* ваъда – ҳамаи онҳое (ҳам ғайрияҳудиён, ҳам яҳудиён), ки бо бовар назди Худо меоянд – *хеле зиёдтаранд* нисбат ба фарзандони Ҳочар, ки зери дасти шариат мебошанд.

4,28 Масеҳиёни ҳақиқӣ на бо иродаи одам ва на ба ҳасби ҷисм, балки аз Худо зода мешаванд. На аслу насаби табиӣ муҳим аст, балки зодашавии аҷоибӣ илоҳӣ аз рӯи бовар ба Худованд Исо.

4,29 Исмоил Исҳоқро таҳқир мекард ва ҳамеша чунин буд, ки ба ҳасби ҷисм зодашудагон *ба ҳасби Рӯҳ таваллудёфтагонро пеш мекарданд*. Масалан, укубатҳои Худованди мо ва фириста Павлусро аз дасти одамони начотнаёфта ба ёд меоварем. Исҳоқро таҳқир намудани Исмоил ба мо гуноҳи на он қадар вазнин тобида метавонад, лекин ин дар Навиштаҷот навишта шудааст ва Павлус инро чун принципи то ҳол амалкунанда баҳо медиҳад – душмани *ҷисм* ва *Рӯҳ*.

4,30 Бигзор ғалотиён ба *Навиштаҳо* рӯ оваранд – он гоҳ онҳо ин ҳукмро мешунаванд. Шариат ва файзро омехтан мумкин нест; баракати Худоро дар асоси комёбиҳои одамӣ ё саъю кӯшиши ҷисмонӣ мерос гирифтани ғайриимкон аст.

4,31 Онҳое, ки ба Масеҳ эътимод намунаданд, ба шариат чун ба воситаи ба даст овардани лутфи Худо вобаста нестанд. Онҳо

фарзандони модари озоданд ва мавқеи иҷтимоии вайро мерос мегиранд.

5,1 Ояти охирини боби 4 мавқеи масеҳиро тасвир менамояд: вай озод аст. Ояти якуми боби 5 ба амалия дахл дорад: вай бояд чун одами *озод* зиндагонӣ кунад. Дар ин чо фарқи байни шариат ва файз хеле хуб нишон дода шудааст. Шариат мегӯфт: “Агар шумо бо амалҳои худ барои озодӣ ҳақ пайдо кунед, шумо озод мешавед”. Лекин файз мегӯяд: “Шуморо бо арзиши бузургтарини марги Масеҳ озод намуданд. Барои шукргузорӣ ба *Ҷ* шумо бояд *дар озодие* ки онро ба шумо *Масеҳ* ато кард, *устувор истед*”. Шариат фармон медиҳад, лекин қувва намедиҳад. Файз талаботи шариатро пешбинӣ мекунад ва баъд бо қудрати Рӯҳи Пок ба одам қуввате медиҳад, то чуноне ки ба мавқеи вай муносиб аст, зиндагӣ кунад, ва барои он ки инро мекунад, ба вай мукофот медиҳад.

Чуноне ки Ч. Ҳ. Макинтош мегӯяд, “шариат аз он касе ки қувват надорад, қувват талаб мекунад ва агар вай онро зоҳир насозад, ба вай лаънат меҳонад. Хушхабар ба он касе ки қувват надорад, қувват медиҳад ва *ӯро дар зоҳир сохтани қувват баракат медиҳад*”.¹⁷

Ба ман шариат фармуд: “Бидав ва зиндагӣ кун!”, лекин дар айни ҳол ба ман на даст дод, на пой.

Хушхабар ба ман навигарию афзалтаре овард, - фармуд: “Парвоз бикун!”, ва ду бол дод.

III. АМАЛӢ: ПАВЛУС ОЗОДИИ МАСЕХӢ ДАР РӢХРО ХИМОЯ МЕКУНАД (5,2–6,18)

A. Хатари шариатпарастӣ (5,2–15)

5,2 Шариатпарастӣ Масеҳро бефоида мегардонад. Муаллимони козиби яҳудӣ исрор менамуданд, ки масеҳиёни ғайрияҳудиҳо баҳри начот хатна кардан зарур аст. Павлус бо тамоми эътибори фириста сухан ронда исрор менамояд: Агар ба хатна така карда шавад, аз *Масеҳ ҳеч нафъ* нахоҳад буд. Ҷек Хантер мегӯяд:

Дар мавриди ғалотиён Павлус хатнаро чун амалиёти ҷарроҳӣ ё фақат чун расму

русуми динӣ намеҳисобид. Он рамзи системаи начот бо аъмоли нек буд. Он хушхабари саъю кӯшиши одамиро берун аз файзи Худо эълон менамуд. Шариат дар он файзро танг карда мебаровард, Мусо бошад – Масеҳро, зеро ба Масеҳ илова кардан – яъне аз Масеҳ кашида гирифтани аст. Масеҳе ки ба он чизе илова кардаанд, Масеҳи танг карда баровардашуда аст; Масеҳ ягона Начотдиҳанда, танҳо ва истисноқунанда аст. Хатна аз Масеҳ бурида шуданро мефаҳмонид.¹⁸

5,3 Шариатпарастӣ талаб менамояд, ки одамон тамоми шариатро ба ҷо оваранд. Онҳое ки зери дасти шариатанд, паймонҳои сабукро қабул намуда, ҳамаи паймонҳои боқимондари рад карда наметавонанд. Агар одам бо хатна шудан кӯшиши ба Худо ба мақбул шудан кунад, ӯҳдадорӣ қабул менамояд, ки тамоми шариатро ба ҷо оварад. Ҳамин тариқ, одам ё пурра зери дасти шариат аст, ё пурра аз шариат озод. Албатта, агар вай пурра зери дасти шариат бошад, пас Масеҳ барои вай ҳеч маъно надорад. Худованд Исо Начотдиҳандаи на танҳо комил, балки истисноқунанда ҳам мебошад. Дар ин оят Павлус на оиди онҳое сухан меронад, ки шояд дар гузашта хатна шуда буданд, балки танҳо оиди онҳое ки онро чун маросими барои пурра сафед шудан зарурӣ ба ҷо оварда метавонанд, онҳое ки ба лутфи Худо ӯҳдадорӣ риояи шариатро илова мекунанд.

5,4 Шариатпарастӣ маҷбур мекунад, ки Масеҳ чун ягона умед ба росткорӣ тарк карда шавад. Ин оят боиси мувоҳисаи васеъ гардид. Маънидодҳои зиёди гуногун пешниҳод мешуданд, лекин ҳамаи онҳоро ба се гурӯҳи калони зерин муттаҳид намудан мумкин аст:

1. Бисёриҳо чунин мешуморанд, ки дар ин ҷо Павлус инро таълим медиҳад: одам дар ҳақиқат начот ёфта метавонад, баъд ба гуноҳ афтида ва ба ҳамин тариқ аз файз ҷудо шуда, барои ҳамеша ҳалок мешавад. Ин нуқтаи назар чун “таълимоти муртадӣ” маълум аст.

Мо чунин таъбирро бо ду сабаби асоснок солим намеҳисобем: Аввалан, дар оят оиди начотёфтагоне ки гуноҳ мекарданд, гуфта нашудааст. Аслан дар ин ҷо умуман оиди гуноҳ кардан ҳеч чиз гуфта

нашудааст. Дар ин оят аслан оиди онҳое гуфта шудааст, ки некахлоқона, боинсофона ва дуруст зиндагонӣ мекунанд ва бо ин ба начот ёфтани умед мебаранд. Ба ҳамин тариқ, ин порча онҳое, ки онро барои исботи таълимоти муртадӣ истифода мебаранд, чун бумеранг мезананд. Онҳо таълим медиҳанд, ки масеҳӣ бояд шариатро риоя намояд, ҳаёти комил ба сар барад ва ба ҳар тарз аз гуноҳ парҳез намояд, то ки начотро нигоҳ дорад. Лекин Навиштаҷот ба он исрор менамояд, ки ҳар касе ки дар корҳои шариат ё бо саъю кӯшиши шахсиаш сафед шуданро мечӯяд, аз файз маҳрум мегардад.

Дуюм, ин маънидод муҳолифи шаҳодати умумӣ, пайдарпайи Паймони Навин оиди он аст, ки ҳар кӣ ба Худованд Исои Масеҳ ҳақиқатан бовар дорад, ҷовидона начот дода шудааст, ва ягонто ҳам гӯсфанди Масеҳ ҳеч гоҳ талаф намешавад, ва начот на ба саъю кӯшиши сусти одам, балки пурра ба кори анҷомдодаи Начотдиҳанда вобаста аст (Юҳ. 3,16.36; 5,24; 6,47; 10,28).

2. Маънидоди дуюми оят чунин аст: Вай ба онҳое дахл дорад, ки дар ибтидо бо бовар ба Худованд Исо начот дода шудаанд, лекин баъд худро ба шариат тобеъ кардаанд, то начоти худро нигоҳ доранд ё ба покӣ ноил шаванд. Дар ин ҳолат аз файз маҳрум шудан, чуноне ки Филипп Моро гуфтааст, “рӯ гардонидан аз он аст, ки Худо покнашро бо амалҳои Рӯҳ комил мегардонад, ва кӯшиши ба ин ноил шудан бо риояи расму русуми зоҳирӣ ва маросимҳо, ки онро одамони ҷисмонӣ низ ба монанди покони Худо риоя карда метавонанд”.

Чунин нуқтаи назар ба Навиштаҷот мувофиқат намекунад, якум, зеро дар ин оят на оиди масеҳиёне ки покиро мечӯянд, балки аниқтараш, оиди начотнаёфтагоне гуфта мешавад, ки бо риояи шариат ба сафедшавӣ ноил шудан мехоҳанд. Ба суханони “шумо, ки худро бо шариат сафед мекунад” тавачҷӯх намоед. Ва, дуюм, чунин шарҳи оят имконияти дуршавии минбаъдаи начотёфтагонро аз

Масеҳ дар назар дорад, ин бошад ба нуқтаи назари дуруст нисбати файзи Худо мувофиқ нест.

3. Маънидои сеюм ин аст: Павлус оиди одамоне сухан меронад, ки худро масеҳӣ номида метавонанд, лекин дар айни ҳол аслан начот наёфтаанд. Онҳо мекӯшанд бо риояи шариат сафед шаванд. Фириста ба онҳо мегӯяд, ки онҳо ду начотдиханда дошта наметавонанд; онҳо бояд ё Масеҳ, ё шариатро интихоб намоянд. Агар онҳо шариатро интихоб намоянд, пас аз Масеҳ чун ягона умед ба росткорӣ рӯ мегардонанд; онҳо аз *файз маҳрум гардиданд*. Инро Ҳогг ва Вайн равшан ифода менамоянд:

*Барои одам Масеҳ ё ҳама чиз, ё ҳеч чиз бояд бошад; Ў бовари маҳдуд ё садоқати нимкораро қабул намекунад. Одаме ки бо файзи Худованд Исои Масеҳ сафед карда шудааст, масеҳист; одаме ки сафедшавиро дар амалҳои шариат мечӯяд, – масеҳӣ нест.*¹⁹

5,5 Фириста нишон медиҳад, ки умеди масеҳии ҳақиқӣ аз умеди шариатпараст саҳт фарқ мекунад. Масеҳӣ умеди *адолатро* интизор аст. Вай умед дорад, ки ягон вақт Худованд меояд ва он гоҳ вай ҷисми чалоёфтаре ба даст меоварад ва дигар гуноҳ намекунад. Тавачҷӯҳ намоед: дар ин чо гуфта нашудааст, ки масеҳӣ ба росткорӣ умед дорад; вай аллакай дар назди Худо ба василаи Худованд Исои Масеҳ росткор аст (2Кўр. 5,21). Лекин вай он лаҳзаро интизор аст, ки худаш дар худ пурра росткор мешавад. Вай на бо ягон аъмоли худ, балки *бо рӯҳ* ва *бо имон* ба ин комёб шуданро умед дорад. Ҳамаи инро Рӯҳи Пок мекунад, масеҳӣ бошад фақат ба Худо нигоҳ мекунад бо бовар ба он ки Ў ваъдаи додаашро ба амал меоварад. Баръакс, шариатпараст умед дорад бо меҳнати худ, бо иҷро кардани шариат ва риоя кардани қоидаҳои динӣ росткориро сазовор шавад. Ин умед беҳуда аст, зеро бо чунин роҳ ба росткорӣ комёб шудан имкон надорад.

Тавачҷӯҳ намоед, ки Павлус оиди масеҳиёни ҳақиқӣ сухан ронда, дар ин оят ҷонишини “мо”-ро истифода мебарад, дар ҳоле ки

дар ояти 4 вай ҷонишини “шумо”-ро истифода бурда, оиди онҳое сухан меронад, ки бо аъмоли шариат сафедшавиро мечӯянд.

5,6 Шариатпарастӣ ҳеч гуна *аҳамият надорад*. Агар одам дар Исои Масеҳ бошад (яъне вай масеҳист), *хатна* вайро беҳтар намекунад, *номахтунӣ* бошад бадтар намекунад. Худо дар масеҳиён *имонеро*, ки бо *муҳаббат амал мекунад*, мечӯяд. *Имон* пурра ба Худо умед бастанӣ одам аст. *Имон* бефаъолият нест, вай худро дар хизматгузории фидокорона ба Худо ва одамоне зоҳир менамояд. Қувваи ҳаракатдихандаи чунин хизматгузорӣ – *муҳаббат* аст. Ба ҳамин тариқ, *имон бо муҳаббат амал мекунад*; онро *муҳаббат* водор мекунад, на шариат. Дар Навиштаҷот чандин қарат он ҳақиқатеро дидан мумкин аст, ки Худо ҳавасманди на расму русум, балки зиндагии ҳақиқатан росткорона аст.

5,7 Шариатпарастӣ – саркашӣ аз *ростӣ* аст. Ғалотиён зиндагии масеҳии худро хеле хуб шурӯъ намуданд, лекин касе онҳоро *боздошт*. Инро муаллимони бардурӯғи яҳудӣ, шариатпарастон, фиристагони дурӯғин карданд. Покон таълимоти нодурусти онҳоро қабул намуда, *рости*и Худоро гӯш накарданд.

5,8 Шариатпарастӣ – таълимоти Худо нест. *Таъсир* дар ин чо бовар ё таълимотро ифода мекунад. *Даъваткунандаи шумо* Худост. Ба ҳамин тариқ, боварӣ ба он ки ба бовари Масеҳ хатна ва иҷроиши шариатро илова кардан лозим аст, на аз Худо мебарояд, балки аз иблис.

5,9 Шариатпарастӣ ба бадии зиёдтар ва боз ҳам зиёдтар мебарад. *Ҳамиртуруш* дар Навиштаҳо рамзи бадист. Дар ин чо он ба таълими фосиди муаллимони яҳудӣ дахл дорад. Таъсир расонидани ҳамиртуруш ба хӯроке ки бо он алоқа мекунад, кори табиист. Ин чо дар ин бора барои нишон додани он гуфта шудааст, ки саҳви *андак* ногузир боиси саҳви бузург мешавад. Бадӣ ҳеч гоҳ беҳаракат нест. Вай бояд дурӯғи худро, онро бо дурӯғи боз ҳам бештар пур карда, муҳофизат намояд. Шариатпарастӣ чун сирпиёз аст – он ҳар қадаре ки бошад, онро ҳамеша эҳсос менамояд. Агар дар калисо якчанд кас

тарафдори таълими нодуруст бошанд, агар онҳо саҳт маҳкум карда нашаванд, тарафдорони боз ҳам зиёдтаре пайдо мекунанд.

5,10 Шариатпарастӣ ба онҳое ки онро таълим медиҳанд, маҳкумият меоварад. Павлус боварӣ дошт, ки ғалотиён таълимоти қалбакиро рад мекунанд. Боварии вай *дар Худованд* буд. Ин онро ифода карда метавонад, ки Худованд ба Павлус бовариро дар қори додашуда дод. Ё, Худовандро чуноне ки вай медонад, доништа, ба он шубҳа накардан мумкин буд, ки Шубони Бузург гӯсфандони гумроҳшудаи Худро ба роҳи ҳақиқат бармегардонад, шояд ҳатто бо ёрии Номае ки онро Павлус ба онҳо менавишт.

Агар гап дар бораи худи муаллимони дурӯғин равад, пас онҳоро Худо чазо медиҳад. Таълимоти бардурӯғро таълим додан ва бо ҳамин вайрон кардани калисо (1Қӯр. 3,17) хатарнок аст. Масалан, таълим додан оиди мумкин будани майпарастӣ хеле бадтар аз он аст, ки кас худ майпараст бошад, зеро муаллими дурӯғин хеле зиёд ба худ монандҳоро ба вучуд меоварад.

5,11 Шариатпарастӣ *васвасаи салибро* барҳам медиҳад. Ин ҷо Павлус ба айбномаи бемаънӣ, ки гӯё ҳатто вай баъзан зарурияти хатнаро таълим медод, ҷавоб медиҳад. Вайро то ба ҳол яҳудиён *таъқиб* мекунанд. Агар вай таълим додани *хатнаро* сар мекард, ин таъқибот фавран қатъ мешуданд, зеро ин маънои онро медошт, ки вай таълим додани *салибро* бас кард. Салиб *васваса* барои одам мебошад. Вай одамро таҳқир менамояд ё шасташро мегардонад, зеро ба вай мегӯяд, ки худи вай барои сазовори начот шудан ҳеч чиз кардан наметавонад. Салиб барои ҷисм ва саъю кӯшиши вай ҷой ҷудо намекунад. Вай ба охир расидани қорҳои одамро эълон менамояд. Агар Павлус, аз хатна сар карда, бо мавъизаи қорҳо машғул мешуд, пас бо худи ҳамон вай тамоми маънои салибро хат мезад.

5,12 Хоҳиши фиристаро оиди он ки вайронкунандагони оромӣ *аз байн бурда шаванд* (дар яке аз тарҷумаҳо – худро ахта кунанд, ё худро буранд), маҳз айнан фаҳмидан мумкин аст. Вай меҳаҳад, ки онҳо худро ахта кунанд. Онҳо, дигаронро хатна намуда, кордро чунон

боэҳтимом истифода мебаранд; бигзор акнун ин корд онҳоро ахта кунад. Лекин, шояд ин суханонро ба маънои маҷозӣ фаҳмидан беҳтар аст; ба ибораи дигар, Павлус меҳаҳад, ки хамаи муаллимони дурӯғин қатъиян аз ғалотиён ҷудо бошанд.

Хушхабари файзро ҳамеша дар он айбдор мекарданд, ки вай ба одамон мувофиқи хосташон зистанро иҷозат медиҳад. Одамон мегӯянд: “Агар начот танҳо аз рӯи бовар бошад, пас рафтори одам баъдҳо идоранашаванда мегардад”. Лекин фириста дарҳол ба он ишорат менамояд, ки озодии масеҳӣ асло иҷозати гуноҳ карданро намедиҳад. Намуна барои масеҳӣ ҳаёти Худованд Исо аст, ва муҳаббат ба Масеҳ ўро маҷбур месозад гуноҳро бад бинад ва покиро дӯст дорад.

Шояд ба Павлус маҳсусан лозим буд, ки хонандагони худро аз суиистифодаи озодӣ пешакӣ огоҳонад. Ҳангоме ки шариат одамро як муддате бозмедошт, ва баъд ба онҳо озодӣ дода шуд, ҳамеша хатари аз ифроти ғулумӣ ба ифроти безъятиной гузаштан ҳаст. Таносуби муносиб – ана он озодие ки байни шариат ва беванду борӣ аст. Масеҳӣ аз шариат озод аст, лекин беқонун нест.

5,13 *Озодии* масеҳӣ гуноҳро иҷозат намедиҳад, аниқтараш вай ба хизматгузорию бомуҳаббат ҳавасманд мекунад. *Муҳаббат* чун қувваи ҳаракатдиҳандаи тамоми рафтори масеҳӣ намудор мешавад, дар ҳоле ки зерӣ дасти шариат чунин қувва тарси ҷазо аст. Финдли мегӯяд: “Ғулумони муҳаббат ҳақиқатан одамони озоданд”.

Озодии масеҳӣ – *дар Исои Масеҳ* (2,4), ин бошад ҳар гуна андешаи имконпазирро оиди он ки ин озодии гуноҳ карданро ифода мекарда бошад, истисно мекунад. Мо набояд озодии худро ба асос *барои ҳавасҳои ҷисм* табдил диҳем. Чуноне ки лашкари ҳучумкунанда мекӯшад майдони таҷағҳои соҳилиро ба даст оварад, то ки аз он ғасби минбаъдаи сарзаминро ба амал оварда тавонад, ҳамчунин ҷисм ҳам аз хурдтарин иҷозат истифода хоҳад кард, то ки доираи нуфузро васеъ намояд.

Озодии мо бояд дар чӣ ифода ёбад? Ана дар чӣ: “Бигзор ғулумони якдигар будан барои шумо одат гардад”.

А. Т. Пиерсон мегӯяд:

*Озодии ҳақиқӣ – танҳо дар итоат ба маҳдудиятҳои зарурист. Дарё танҳо байни соҳилҳо озодона ҷорӣ мешавад: бе онҳо вай танҳо паҳн шуда, ба оби истодаи лойолуд табдил меёбад. Сайёраҳо, агар онҳоро қонун идора намекард, ҳам худро ва ҳам коинотро вайрон мекарданд. Худи ҳамон қонуне ки моро чун девор дар дарун нигоҳ медорад, дигаронро дар беруни нигоҳ медорад; маҳдудиятҳои ки озодии моро ба тартиб мебарорад, гайр аз ин, онро ҳимоя ва муҳофизат менамоянд. На назорат танҳо, балки назорати дуруст ва итоаткории хурсандона – одамро ана ҳамин озод мекунад.*²⁰

5,14 Дар ибтидо аҷиб менамояд, ки Павлус ин ҷо *шариатро* ворид мекунад, пас аз он ки дар тамоми Навиштаҳо қайд мекард, ки масеҳиён аллакай зери дасти шариат намебошанд. Вай ба хонандагони худ зери кудрати шариат баргаштанро пешниҳод намекунад; вай нишон медиҳад, ки он чи шариат талаб мекарду ба амал оварда наметавонист, дар натиҷаи озодии масеҳӣ пайдо мешавад.

5,15 Шариатпарастӣ доимо ба муноқиша мебаррад ва, аз афташ, дар Ғалотия маҳз чунин шуд. Чӣ гуна аҷоиб! Ин одамон зери дасти шариат будан мехостанд. Шариат аз онҳо муҳаббат ба наздиконро талаб мекард. Ва ба ҳар ҳол тамоман баръаксаш ба вуқӯъ омад. Онҳо якдигарро ғайбат мекарданд ва мехӯрданд. Чунин рафтор аз ҷисм бармеояд, ки шариат ба он мурочиат мекунад ва мекушад онро боздорад.

Б. Қувва барои покшавӣ (5,16–25)

5,16 Масеҳӣ бояд *бар тибқи Рӯҳ рафтор кунад*, на бар тибқи ҷисм. *Бар тибқи Рӯҳ рафтор кардан* – ба \bar{U} мувофиқи салоҳиди Худ амал карданро иҷозат додан аст. Ин яъне бо \bar{U} дар иттифоқ мондан аст. Ин яъне дар партави покии \bar{u} қарор қабул намудан аст. Ин яъне ба шабоҳати Масеҳ дигаргун шудан аст, зеро хизмати Рӯҳ дар он аст, ки масеҳиро ба Худованд Исо ҷалб намояд. Ҳангоме ки мо ин гуна бар тибқи Рӯҳ *рафтор* мекунем, мо ба ҷисми худ, ё ба иродаи худпарастонаи худ чунон муносибат меку-

нем, гӯё вай дигар нест. Мо наметавонем дар як вақт ҳам дар андешаи Масеҳ ва ҳам пур аз гуноҳ бошем.

Скоуфилд мегӯяд:

*Мушкилоти ҳаёти масеҳӣ аз он иборат аст, ки то даме ки масеҳӣ дар ин ҷаҳон зиндагонӣ мекунад, вай, ба иборае, ду дарахтро ифода мекунад: дарахти кӯҳнаи ҷисм ва дарахти нави сиришти илоҳӣ, ки ба воситаи зодашавии дубора пайванд карда шудааст. Мушкилот дар он аст, ки дарахти кӯҳна чӣ тавр бесамар гардонида шавад ва дарахти навро ба мева додан чӣ тавр маҷбур созем. Ҳангоме ки бар тибқи Рӯҳ рафтор менамоянд, мушкилот ҳал карда мешавад.*²¹

Ин ва оятҳои пас аз ин меомада нишон медиҳанд, ки дар масеҳӣ то алҳол ҷисм ҳаст; ҳамин тариқ ғояи решақан намудани сиришти гунаҳкор рад карда мешавад.

5,17 Рӯҳ ва ҷисм дар задухӯрди доимӣ мебошанд. Худо бовардоронро аз сиришти ҷисмонии онҳо дар вақти бовар кардан маҳрум карда метавонист, лекин \bar{U} чунин накарданро афзал донист. Чаро? \bar{U} мехост ки бовардорон доимо нотавонии худро дар хотир дошта бошанд; то ки онҳо ба Масеҳ, ба Саркоҳин ва Пуштибони худ умед бастанро давом диҳанд; то ки онҳо Он Касеро, ки чунин махлуки ночизро начот дод, мутгасил мадҳ намоянд. Ба ҷои он ки моро аз сиришти кӯҳна маҳрум созад, Худо ба мо Рӯҳи Поки Худро медиҳад, то \bar{U} дар мо сокин бошад. Рӯҳи Худо ва ҷисми мо мутгасил чанг мекунанд ва чанг хоҳанд кард, то даме ки мо ба хона ба осмон гирифта мешавем. Дар ин муноқиша масеҳӣ бояд ба Рӯҳ гузашт кунад.

5,18 Онҳое ки Рӯҳ роҳнамояшон аст – *зери дасти шариат нестанд*. Ин оятро ба ду маъно фаҳмидан мумкин аст. Якум, онҳое ки *Рӯҳ роҳнамояшон аст* – инҳо ҳама масеҳиёнанд. Бинобар ин ҳеч кас аз масеҳиён *зери дасти шариат нест*; онҳо ба саъю кӯшиши худ умед намебанданд. Дуввум, тахти *роҳнамоии Рӯҳ* будан – яъне аз ҷисм баландтар шудан ва дар андешаи Худованд будан аст. Ҳангоме ки мо дар андешаи \bar{U} ҳастем, мо оиди шариат ё оиди ҷисм фикр намекунем.

Рӯҳи Худо одамонро ба он роҳнамоӣ намекунад, ки онҳо ба шариат чун ба воситаи сафедшавӣ нигаранд. Не, ӯ ба Масеҳи аз мурдагон бархоста чун ба асоси ягона, ки дар он Худо моро қабул карда метавонад, ишорат менамояд.

5,19–21 Пештар мо ёдовар шуда будем, ки шариат ба саъю кӯшиши ҳисм даъват менамояд. Табиати пастфитрати одамон чӣ гуна *корҳоро* ба вучуд оварда метавонад? Онҳо ба ҳама *маълуманд*. *Фисқ* – алокаи ғайриқонунии шахсон аст. *Зино*²² – хиёнати заншӯӣ аст. *Нопокӣ* – бадии маънавӣ, ҳиссиётпарастӣ аст. *Фучур* – рафтори бешармонаест, ки махдудиятро намедонад. *Бутпарастӣ* – на танҳо парастии бутҳо, балки фосикӣ ҳам, ки бо хидмат ба девҳо ҳамроҳ аст. *Чодугарӣ* – сеҳр аст; калимаи юнонии нусхаи асл бо доруҳо алоқаманд аст (“фармакея”). Азбаски доруҳо (ва нашъа) дар сеҳр истифода мешуданд, ин калима алоқа бо рӯҳи палид ё истифодаи афсунро ифода мекардагӣ шуд. Дар зери ин мафҳум инчунин хурофот, фоли бад, тақдир, чашм ва ғайра фаҳмида шуданаш мумкин аст. *Адоват*, ё душманӣ, – эҳсосоти бади саҳт ба одамон аст. *Хархаша* – ихтилоф, арбада. *Ҳасад*, ё рашк – норозигие ки аз боиси муваффақият ё пешрафти дигарон ба вучуд омадааст; нобоварӣ, шубҳанокӣ. *Ҳашим* – хурӯши пуравчи мизоҷ ё шавқ. (Дар баъзе матнҳо дар ин ҷо инчунин *худписандӣ* ёдоварӣ карда шудааст – хоҳиши худбинонаи беҳтарин ё маркази ҳама чиз будан, бигзор ҳатто аз ҳисоби шахси дигар бошад.) *Ҷидол* ва *ихтилофот* – чудои аз ихтилоф ба вучуд омада. *Бидъатҳо* – фирқаҳои ки аз тарафи одамони дар ақидаи худ истодагарӣ мекарда ташкил шудаанд. *Нафрат* (ё ҳасад) бадбинӣ нисбати комёбӣ ё сарватмандии дигарон аст. *Қатлҳо*²³ – кушторҳои зиддиқонунии дигарон аст. *Бадмастӣ* – истеъмоли доимии машрубот аст. *Бетартибиҳо* – издиҳоми айёшона барои вақтхушӣ, ки аксар бо майнӯшӣ ҳамроҳ аст.

Павлус хонандагони худро огоҳӣ медиҳад, чуноне ки пештар ҳам огоҳӣ мебуд, ки *қунандагони чунин корҳо Малакути Худоро мерос нахоҳанд гирифт*. Дар ин ҷо гуфта на-

мешавад, ки майпарасти наҷот ёфта наметавонад; дар ин ҷо гуфта шудааст, ки онҳое ки зиндагонияшон бо ин хусусиятҳои дар боло як-як номбар кардашуда тавсиф карда мешавад, наҷот наёфтаанд.²⁴

Чаро Павлус инро ба калисоҳои масеҳӣ навишт? Сабаб дар он аст, ки на ҳамаи онҳое ки худро наҷотёфта меҳисобанд, фарзандони ҳақиқии Худоянд. Ҳамин тариқ, Рӯҳи Пок дар тамоми Паймони Навин пешниҳод кардани ҳақиқатҳои рӯҳонии ҳайратангезтаринро бо огоҳкунии чиддитарин ба онҳое ки вонамуд мекунанд, гӯё исми Масеҳро пайравӣ мекунанд, мепайвандад.

5,22–23 Он чиз муҳим аст, ки фириста *корҳои* ҳисм ва *самари Рӯҳро* фарқ мекунонад. Корҳо – натиҷаи кӯшишҳои одамист. Самар бошад ҳамон вақт пухта мерасад, ки навда дар тоқ монанд (Юҳ. 15,5). Онҳо ҳамон хел аз якдигар фарқ мекунанд, чуноне ки фабрика ва боғ. Ба он чиз тавачҷӯҳ намоед, ки калимаи “*самар*” дар шумораи танҳо меистад, на дар шумораи чамъ. Рӯҳулқудс танҳо як *самар* меоварад – монандӣ ба Масеҳ. Тамоми некӯиҳои ки ин ҷо номбар мешаванд, ҳаёти фарзанди Худоро тасвир мекунанд. Др. Ч. И. Скоуфилд ишорат намудааст, ки ҳамаи онҳо ба дили одам хос нестанд.

Муҳаббат – он чизест, ки Худост ҳамон аст ва он чи мо бояд бошем. Вай дар 1Кӯринтиён 13 хеле хуб тасвир шудааст ва бо тамоми пуррагӣ дар салиби Қолҷолто зоҳир шудааст. *Шодмонӣ* – хушҳоли ва қаноатмандӣ аз Худо ва корҳои ӯст. Масеҳ инро дар Юҳанно 4,34 нишон дод. *Осоиштагӣ* ҳам осоиштагии Худо, ҳам муносибатҳои мавзунӣ байни масеҳиёно дар бар гирифта метавонад. Барои дидани осоиштагӣ дар ҳаёти Наҷотдиҳанда Луқо 8,22–25-ро хонед. *Пурсабрӣ* – сабр дар андӯхҳо, нохушиҳо ва дар таъкибот аст. Намунаи бузургтарини пурсабрӣ дар Луқо 23,34 ёфтани мумкин аст. *Меҳрубонӣ* нармист; шояд онро беҳтар аз ҳама муносибати Худованд ба кӯдакони хурд шарҳ дода метавонад (Марқ. 10,14). *Марҳамат* – некӣ ба дигарон аст. Агар Луқо 10,30–35-ро хонем, марҳаматро дар амал мебинем. *Имон* боварӣ ба Худо, эътимод ба барода-

рони масеҳии мо, садоқат ё эътимоднокиро ифода карда метавонад. Шояд ин чо маънои охирин дар назар дошта шуда буд. *Фурӯтанӣ* ишғол кардани мақоми паст аст, чуноне ки Масеҳ пойҳои шогирдонашро шуста, онро нишон дод (Юх. 13,1-17). *Парҳезгорӣ* айнан худдорӣ карданро ифода мекунад, махсусан нисбати шахват. Ҳаёти мо бояд ботартиб бошад. Шахват, рағбат, хоҳишҳо, мизочро идора кардан лозим аст. Мо бояд дар эътидол малака ҳосил намоем. Сэмюэл Чедвик ишорат мекунад:

*Агар бо забони рӯзнома навишта шавад, ин ҷой чунин ба назар хоҳад намуд: “Самари Рӯҳ – муносибати навозишикорона, гамхорона; рӯҳи дурахшон ва хислати шоду хуррамона; хиради ором ва рафтори нарм, сабр дар вазъиятҳои фитнаангез ва бо одамоне ки ўро меозмоянд; ҳамдардӣ ва маҳорати боодобона ёрӣ додан; олиҳимматӣ дар муҳокимарониҳо ва эҳсонкорӣ аз таҳти дил; садоқат ва эътимоднокӣ дар ҳама вазъият; тавозӯ, ки касро водор мекунад барои дигарон шодӣ карда, худро фаромӯш кунад; худдорӣ кардан ва худназораткунӣ дар ҳар гуна шароит – ин нишонаи хотимавии камолот аст”. Чӣ қадар ҳамаи ин таъсирбахш аст, агар бо он чи дар 1Кӯринтиён 13 гуфта шудааст, муқоиса кунем!*²⁵

Павлус ин рӯйхатро бо шарҳи пурасрор ба охир мерасонад: “Ба инҳо шарият муқобил нест”. Албатта, муқобил нест! Ин некӯкориҳо ба Худо мақбуланд, ба дигарон ғойданоканд ва барои ҳуди мо хубанд. Лекин ин самар чӣ гуна ба вучуд меояд? Бо саъю кӯшиши одамӣ? Асло не. Вай ҳамон вақт пайдо мешавад, ки масеҳӣ дар мушоракат бо Худованд зиндагонӣ мекунад. Ҳангоме ки одамон ба Начотдиҳанда бо муҳаббат нигоҳ мекунанд ва худро ба \bar{U} мебахшанд, дар ҳаёти ҳаррӯза ба \bar{U} итоат мекунанд, Рӯҳи Пок мӯъҷизаи ҳайратангез меофарад. \bar{U} онҳоро ба Масеҳ монанд мекунад. \bar{U} ро дида, онҳо ба \bar{U} монанд мешаванд (2Кӯр. 3,18). Чуноне ки навда аз ток ҳаёт ва ғизо мегирад, ҳамин тавр шахсе ки ба Масеҳ бовар дорад, аз Токи ҳақиқӣ қувва мегирад ва ба ҳамин тариқ бо зиндагонии самаранок барои Худо зиста метавонад.

5,24 *Онҳое ки ба Масеҳ тааллуқ доранд, ҳисро маслӯб кардаанд.* Замони феъл²⁶ ба он ишорат мекунад, ки ин аллакай дар гузашта ба вуқӯъ омад. Ин дар ҳақиқат ҳангоми бовар кардани мо воқеъ шуд. Ҳангоме ки мо тавба кардем, мо ба як маъное табиати кӯҳна, бадахлоқ, фосидшударо бо ҳамаи дилбастагиҳои ва нафсонияташ дар салиб мехкӯб кардем. Мо қатъиян қарор додем, ки дигар ба табиати пастфитрати худ хизмат намекунем, ва дигар бар мо дастболо намешавад. Албатта, дар давоми зиндагӣ ин қарорро доимо нав карда истодан лозим аст. Мо бояд ҳамеша ҳисро мурда шуморем.

5,25 “Агар” ин чо “азбаски”-ро мефаҳмонад. Азбаски бо корҳое ки Рӯҳи Пок дар мо ба вучуд меоварад, мо зиндагии абадиро мерос мегирем, биёед бо қувваи ҳуди ҳамон Рӯҳ ҳаёти нав ба сар барем. Шарият ҳеч гоҳ ҳаёт намедихад, вай ҳеч гоҳ барои он пешбинӣ нашуда буд, ки барои масеҳиён роҳнамои ҳаёт бошад.

В. Насихатҳои амалӣ (5,26–6,10)

5,26 Дар ин оят оиди се ҳиссиёте гуфта мешавад, ки аз онҳо канораҷӯӣ кардан лозим аст.

1. Ҳавобаландӣ – ҳавобаланд нашавем, айнан – оиди худ ақидаи бардурӯғ ё пуч доштан. Худо намехоҳад, ки масеҳиён худситоёни ҳавобаланд бошанд; ин ба гуноҳкорони бо файз начотёфта будани онҳо мувофиқат намекунад. Одамоне ки дар зери дасти шарият зиндагӣ мекунанд, аксар бо муваффақиятҳои ночизи худ фахр карда сар мекунанд ва ба онҳое ки ба ченакҳои онҳо мувофиқат намекунанд, тамасхур мекунанд, ва масеҳиёни шариятпараст ба масеҳиёни дигар аксаран безътиноёна баҳо медиҳанд, зеро онҳо чунин рӯйхати он чиро, ки онҳо маҳкум мекунанд, надоранд.
2. Фитнаангезӣ – якдигарро асабонӣ кардан. Каси дигарро ангез додан, ба майдон талабидан, ки оё вай ба нуктаи назари хусусии мо мувофиқат мекунад – аз ҳаёти пур аз Рӯҳ рӯ гардониданро ифода мекунад. Худро ба ҷои каси дигар на-

гузошта, мушкилот ва васвасаҳои вайро ҳеҷ гоҳ фаҳмидан намешавад.

3. Ҳасад – ба якдигар ҳасад бурдан. Ин чо ҳасад – гуноҳи хостани он чизест, ки ба каси дигар тааллуқ дорад ва мо ба он ҳеҷ ҳуқуқе надорем. Муваффақияти назарраси касе, истеъдодҳо, молу мулк ё намуди зоҳирии дилписанд ҳасадро бедор мекунанд. Одамоне ки истеъдоди кам ё ҳислати заиф доранд, гирифтори ҳасад мебошанд. Онҳо ба онҳое ҳасад мебаранд, ки, чуноне ки ба назар мерасад, шариятро беҳтар риоя мекунанд. Ин хусусиятҳо ба ғайз бегонаанд. Бовардори ҳақиқӣ бояд дигаронро аз худ баландтар баҳо диҳад. Риоякунадагони шарият шӯҳрати қалбақӣ меҳоянд. Бузургии ҳақиқӣ – ноаён хизмат кардан ва дар чоӣ нономаён меҳнат кардан аст.

6,1 Ин чо мулоҳизаи хеле хубе оиди он хаст, ки масеҳиён ба бовардорони гуноҳкунанда бояд чӣ хел муносибат кунанд. Албатта, ин ба шарият, ки боиси маҳкумияти ҷинояткор мешуд, саҳт муҳолифат мекунад. *Касе гирифтори хатое шавад* – ин аниқтараш на доимо гуноҳ кардан, балки як бор гуноҳ кардан аст. Бо чунин одам масеҳиёни *рӯҳонӣ* бояд саруқор дошта бошанд. Масеҳии ҷисмонӣ бо муносибати саҳт, хуноки худ аз ғоида дида бештар зарар оварда метавонад. Ва аз эҳтимол дур аст, ки гуноҳкор аз касе ки худ бо Худованд мушоракат надорад, панд гирад.

Ин оят масъалаи шавқоварро мебардорад. Агар одам ҳақиқатан *рӯҳонист*, оё вай инро эътироф менамояд? Охир одамони ҳақиқатан *рӯҳонӣ* камбудихоӣ худро аз ҳама беҳтар мефаҳманд. Пас қӣ бо барқароркунии бародар машғул хоҳад шуд, агар ин кор вайро ба қатори *рӯҳониён* дохил кунад? Оё ин аз камбудии хоксорӣ шаҳодат намедиҳад? Ҷавоб чунин аст: одами ҳақиқатан *рӯҳонӣ* бо вазъияти худ ҳеҷ гоҳ худситоӣ нахоҳад кард. Дили вай, дили нарми шубон, вайро водор мекунад, ки барқарор намудани гунаҳкорро хоҳад. Вай на дар *рӯҳи* фаҳр ва афзалият рафтор хоҳад кард, балки дар *рӯҳи ғурутани*, зеро дар хотир дорад, ки вай ҳам метавонад ба озмоиш дучор шавад.

6,2 *Борҳо* – нобарориҳо, васвасаҳо ва озмоишҳо мебошанд. Ба чоӣ ин ки дур истода танқид намоем, мо бояд бародареро, ки мушкилот ё ғам дорад, ҷонибдорӣ кунем ва бо ҳама чизе ки метавонем, ёрӣ диҳем.

Шарияти Масеҳ тамоми фармуदाҳои Худованд Исоро, ки *Ҷ* ба халқи Худ дар Паймони Навин дод, дар бар мегирад. Онро кӯтоҳақак дар як паймон баён кардан мумкин аст: “...ки якдигарро дӯст доред” (Юҳ. 13,34; 15,12). Ҳангоме ки *борҳои якдигарро мебардорем*, мо онро иҷро мекунем. *Шарияти Масеҳ* тамоман на он тавр аст, ки шарияти Мусо мебошад. Вай барои фармонбардорӣ ҳаёт ваъда кард, лекин барои фармонбардор будан ҳеҷ гуна қувва намедод ва фармонбардориро танҳо зери тарси ҷазо ба вучуд оварда метавонист. *Шарияти Масеҳ*, баръакс – насихатҳои дӯстдорона ба онҳоест, ки аллақай дорони ҳаётанд. Ба бовардорон қобилияте дода шудааст, ки нишондодҳои *Ҷ*ро бо қувваи *Рӯҳи* Пок иҷро кунанд, ва онҳоро ҳисси муҳаббат ба Масеҳ водор мекунад.

6,3 Ҳамаи мо аз ҳамон як хок карда шудаем. Гуноҳ кардани бародарамонро дида, мо бояд дар ёд дошта бошем, ки дар чоӣ вай худӣ мо буда метавонистем. Барои масеҳӣ “комплексӣ афзалият” худфиребдихист. Албатта, мо ҳеҷ гоҳ набояд фикр кунем, ки борҳои дигаронро ба дӯш бардоштан ба шаъни мо намезебад.

6,4 Аз афташ, ин огоҳонидан аст бар зидди одати бо дигарон муқоиса намудани худ ва барои қаноатмандӣ сабаб ёфтани. Фириста ишорат менамояд, ки дар назди Курсии Доварии Масеҳ шахсан аз ҳар кадоми мо мепурсанд ва бо дигарон муқоиса нахоҳанд кард. Бинобар ин мо бояд ба худамон диққат диҳем, то ки на аз нобарориҳои дигарон, балки аз *амали* худ хурсанд шавем.

6,5 Дар ояти 2 Павлус таълим медиҳад, ки мо бояд андӯхҳо, уқубатҳо ва мушкилоти якдигарро дар ҳаёти имрӯза бо ҳам бинем. Дар ояти 5 фикри асосӣ он аст, ки ба ҳар кадоми мо лозим меояд *бори* ҷавобгарии худро дар назди Курсии Доварии Масеҳ ба дӯш бардорем.

6,6 Бовардорон чавобгаранд, ки муаллимони масеҳии худро дастгирӣ намоянд. *Дар ҳар нозу неъмат шарик сохтан* маънои онро дорад, ки чизҳои моддиро бо онҳо бо ҳам бинем ва онҳоро бо дуо ва бо шавқмандии такводорона дастгирӣ намоем.

6,7 Ҳарчанд бисёриҳо безътиноии моро нисбати хизматгорони Худо надида метавонанд, *Ү* инро мебинад ва самари мувофиқ медиҳад. Мо он чиро, ки коридем, *медаравем*, лекин ба микдори зиёд. Ҳангоме ки коранда гандум *мекорад*, вай гандум медаравад – баъзан аз коридаш сӣ, баъзан шаст ё сад маротиба зиёдтар. Скоуфилд кайд мекунад, ки “*Рӯҳ дар ин ҷо ба гунаҳкорон на оиди гуноҳҳои онҳо, балки ба покон оиди хасисии онҳо мегӯяд*”.

Албатта, ба маънои боз ҳам васеътар он чиз дуруст аст, ки “барои хабосат шудгор намуда, ноинсофиро кишт мекунанд, ҳосили онро медараванд” (Айюб 4,8) ва онҳое ки “бодро коштанд..., тундбодро хоҳанд даравид” (Ҳуш. 8,7). Таърихшинос Ч. Э. Фрауд кайд мекард: “Гуфтан мумкин аст, ки таърих ба таври возеҳ якто ва танҳо якто дарси ибратро тақрор менамояд: чаҳон ба як тариқе дар асосҳои ахлоқӣ сохта шудааст ва дар ниҳояти қор ба некон хуб мешавад, ба бадон бошад бад мешавад”.²⁷

6,8 Ҳарчанд ба маънои умумӣ он чиз ҳам дуруст аст, ки мо коштаамонро медаравем, кайд кардан меарзад, ки ин ёдраскунӣ пас аз насиҳат оиди ато кардани масеҳиёна меояд. Дар ин вобастагӣ дидан мумкин аст, ки коштан *барои қисми худ* маънои сарфи пулхоро барои худ, баҳри хузуру ҳаловати худро дорад. Кишт *барои Рӯҳ* – истифодаи пулҳо ба манфиати Худо мебошад.

Онҳое ки кори аввалиро мекунанд, аллакай дар ин ҷо, дар замин, самари ноумедӣ ва талафро медараванд, зеро калонсолтар гардида мефаҳманд, ки қисме ки барои хузуру ҳаловати он зиндагонӣ мекарданд, фартут мешавад ва мемирад. Дар асри оянда бошад онҳо мукофоти абадиро аз даст медиҳанд. Лекин онҳое ки *барои Рӯҳ* мекоранд, аз *Рӯҳ ҳаёти ҷовидониро* медараванд. Дар Навиштаҳои Пок оиди ҳаёти *ҷовидонӣ* ба ду маъно гуфта мешавад: 1) ин он чизест, ки ҳар як ма-

сеҳӣ онро дорост (Юҳ. 3,36). 2) ин он чизест, ки масеҳӣ дар охири ҳаёти заминии худ ба даст меоварад (Рум. 6,22). Онҳое ки *барои Рӯҳ мекоранд*, ҳозир ва дар ин ҷо ба он маъно ки ба масеҳиёни боқимонда хос нест, аз ҳаёти ҷовидона лаззат мебаранд. Онҳо низ ҳангоме ки ба хонаи осмонии худ меоянд, барои садоқат мукофот мебараванд.

6,9 Барои он ки ҳеч кас ноумед нашавад, Павлус ба хонандагони худ ёдрас мекунад, ки мукофот хатман мешавад, ҳарчанд фавран набошад ҳам. Саҳрои гандумзорро баъд аз як рӯзи кишт намедараванд. Дар соҳаи рӯҳонӣ ҳам ҳамин тариқ: мукофотҳо хатман аз пайи кишти дуруст меоянд – *дар вақташ*.

6,10 *Аҳли имони худ* – ҳамаи начотёфтагон мебошанд, новобаста ба фарқиятҳо дар равияҳо ва дар аъзогии калисо. Некии мо бо доираи масеҳиён набояд маҳдуд гардад, лекин нисбати онҳо он бояд махсус зоҳир шавад. Мақсади мо набояд манфӣ бошад – камтар зарар кардан, балки бояд мусбат бошад – бештар некӣ кардан. Дар ин бора Ҷон Вэсли мухтасар гуфтааст: “Ҳар қадаре ки тавонӣ, бо ҳар гуна воситаҳои ки тавонӣ, ба ҳамаи одамоне ки тавонӣ, ҳамеша то тавонӣ, некӣ кун”.

Г. Хотима (6,11–18)

6,11 *Бубинед, чӣ гуна калон аст мактубе ки ба шумо бо дастии худ навиштаам*. Ба ҷои он ки ба ёрдамчи дикта кунад, ҷуноне ки вай одатан инро мекард, Павлус номаро мустақилона навишт. Ҳарфҳои калон аз амиқии эҳсосоташ дар мубориза бо шариатпарастон ва то ҷи андоза хатои муаллимони бардурӯғи яҳудиҳо чиддӣ ҳисобиданаш дарак дода метавонанд. Ё онро ифода карда метавонанд, ки чашмони Павлус хира буданд, ҷуноне ки бисёриҳо дар асоси ин ва дигар порчаҳо ҷунин меҳисобанд. Мо таҳмин мекунем, ки маҳз ҳамин нуктаи назар дуруст аст.

6,12 Муаллимони яҳудӣ, гурӯҳҳои калони пайравонро чамъ намуда, *ба ҳасби қисм фахр намудан* меҳостанд. Онҳо, ба хатна кардан исрор намуда, инро карда метавонистанд. Одамон расму русум ва маросимҳоро аксар бо майлу рағбат иҷро мекунанд, фақат агар аз онҳо тағйир додани одатҳои онро

талаб накунад. Талаботхоро паст намуда, чамоати калони калисой ташкил намудан имрӯз кори муқаррарист. Павлус самимӣ набудани ин муаллимони козибро мебинанд ва онҳоро дар он айбдор мекунад, ки онҳо мекушанд аз боиси салиби Масеҳ ба таъкибот дучор нашаванд. Салиби Масеҳ бар чисм ва кӯшиши некбинонаи он ҳукми қатро эълон мекунад. Салиб – чудошавӣ аз бадӣ аст. Бинобар ин одамон хабари пурчалолои салибро бад мебинанд ва онҳоеро, ки онро мавъиза менамоёнд, таъкиб мекунад.

6,13 Муаллимони козиб ба риояи *шариат* на чандон ҳавасманд буданд. Дар асл онҳо роҳи осони масеҳӣ гардонидани дигаронро мечустанд, то имконияти бо рӯйхати дарози пайравон *фаҳр кардан* дошта бошанд. Бойс мегӯяд: “Ин кӯшиши ба чизи беасос бовар куноидани дигарон буд; зеро ҳатто хатнашудагон шариатро риоя карда наметавонианд”.

6,14 Барои Павлус сабаби фаҳр кардан на чисми одамӣ, балки *салиби Худованди мо Исои Масеҳ* буд. Дар ин *салиб* барои Павлус ҷаҳон маслӯб шуд, Павлус бошад – барои ҷаҳон. Вақте ки одам наҷот дода шудааст, ҷаҳон бо вай видоъ мекунад, ва вай бо ҷаҳон хайрухуш мекунад. Вай аз нуқтаи назари ҷаҳон вайрон шудааст, зеро ки ўро дигар хузуру ҳаловати ҷаҳонии зудгузар ба шавк намеоваранд; ҷаҳон барои вай ҷолибияти худро гум кард, зеро вай Онеро ёфт, ки ки пурра қонъ мегардонад. Финдли мегӯяд: “Вай ба ҷаҳон бовар карда наметавонад, бо он фаҳр карда наметавонад, вайро дигар эҳтиром карда наметавонад. Ҷаҳон аз ҷалол ва қувваи худ маҳрум мешавад ва ўро дигар мафтун карда ё ўро идора карда наметавонад”. Ба ҳамин тариқ, *салиб* монеаи бузург, хати ҷудокунанда байни ҷаҳон ва фарзанди Худо мебошад.

6,15 Ҳарчанд дар назари аввал чунин намуданаш мумкин аст, ки ин чунин нест, ояти додашуда дар ин нома яке аз ҷойҳои муҳимтаринест, ки ҳақиқати масеҳиро баён мекунад.

Хатна – риояи зоҳирии қоида, маросим буд. Муаллимони козиби яҳудӣ ҳамаро ба иҷрои ин маросим вобаста мекарданд. *Хатна*

бунёди дини яҳудӣ буд. Павлус бо як қалам задан онро ба як тараф рӯфта мепартояд: *хатна* ҳеч чиз аст. На расму русум, на дини яҳудӣ, на шариатпарастӣ аҳамияте надоранд. Баъд Павлус илова мекунад: “*на номахтунӣ*”. Шаҳсоне ҳастанд, ки бо худ аз он сабаб фаҳр мекунад, ки дар маросим иштирок накардаанд. Тамоми хизмати калисоии онҳо бо худ ошӯб бар зидди расму русумро ифода мекунад. Дар ин ҳам ҳеч гуна арзиш нест.

Дар ҳақиқат барои Худо *махлуқи нав* муҳим аст. Вай ҳаёти дигаргуншударо дидан меҷӯяд. Финдли менависад: “Масеҳияти ҳақиқӣ он аст, ки бадонро ба некон табдил медиҳад, ғуломони гуноҳро ба фарзандони Худо табдил медиҳад”. Тамоми одамон дар яке аз ду офариниш мебошанд. Онҳое ки ба ҷаҳон зода мешаванд, пургуноҳ, нотавон ва маҳкумшуда мебошанд. Тамоми кӯшишҳои ба воситаи корҳои хуб ва ахлоқи нек наҷот ёфтани онҳо барои наҷоти худ ба Худо ёри додан беҳудаанд ва онҳоро тағйир намендиҳанд. *Махлуқи нав*, ё офариниши нав аз ҷониби Масеҳи аз мурдагон барҳоста роҳбарӣ карда мешавад ва ҳамаи онҳоеро дар бар мегирад, ки аз гуноҳ наҷот ёфтаанд ва дар *Ў* ҳаёти навро қабул кардаанд. Азбаски офариниши нав аз ибтидо то охир дар Масеҳ аст, вай ҳар гуна имконияти бо ахлоқи нек ва корҳои хуб ба даст овардани лутфи Худоро истисно мекунад. Ҳаёти пок на он замон пайдо мешавад, ки одам расму русумро иҷро мекунад, балки вақте вай ба Масеҳ тобеъ мешавад ва ба *Ў* иҷозат медиҳад бо ҳаёти Худ дар бовардор зиндагӣ кунад. *Махлуқи нав* – на беҳтаркунии кӯҳна ё илова бар он, балки як чизи комилан дигар аст.

6,16 Павлус ин ҷо оиди кадом *қоида* сухан меронад? Ин қоидаи офариниши нав мебошад. Вай баракати дучанди *осоиштагӣ ва марҳаматро* ба онҳое меорад, ки ба саволи зерин ҷавоб дода, оиди таълимот муҳокима мекунад: “Оё ин як қисми офариниши нав аст?” ва ба онҳое ки ҳама чизи чунин набударо инкор мекунад.

Ва бар Исроили Худо! Бисёриҳо чунин меҳисобанд, ки дар ин ҷо Калисо дар назар дошта шудааст. Лекин *Исроили Худо* – ин ҳамон яҳудинаҷодоне мебошанд, ки Худованд

Исоро чун Масеҳ қабул намудаанд. Онҳое ки зери дасти шариат мезистанд, на осоиштагӣ, на файз доштанд, лекин ҳам ин ва ҳам он дар офариниши нав ҳиссаи онҳо гардид.

6,17 Павлусро, ки як замоне ғуломи шариат буд, Худованд Исо аз ғуломӣ озод кард. Акнун Павлус бо иродаи худ ғуломи Худованд мебошад. Айнан ҳамин тавр, чуноне ки ғуломон дар бадани худ тамғаи оғояшонро доштанд, ҳамон хел Павлус ҳам *ҷароҳатҳои Худованд Исоро дар бадан* дорад. Ин чӣ *ҷароҳатҳо* мебошанд? Ин доғи захмҳое мебошанд, ки дастони таъкибкунандагони вай расонидаанд. Ин чо вай мегӯяд: “Ба ҳеч кас иҷозат надихед, ки нисбати ман даъвои соҳибият кунад. Ба ман оиди тамғаи хатна нагӯед, ки он ғуломии шариатро ифода мекунад. Дар ман тамғаи Хоҷаи нави ман, Исои Масеҳ аст”.

6,18 Ба зудӣ фириста қаламро ба як сӯ мемонад. Лекин пеш аз ин вай бояд як калимаро илова карда, номаро ба охир расонад. Пас ин чӣ калима хоҳад буд? ФАЙЗ – калимае ки барои Хушхабари вай ин қадар хос аст. *Файз*, на шариат. Вай аз ҳамин мавзӯ шурӯъ намуд (1,3) ва бо худи ҳамин ба охир мерасонад. *Файзи Худованди мо Исои Масеҳ бо рӯҳи шумо бод, эй бародарон. Омин.*

ШАРИАТПАРАСТӢ

Омӯзиши Нома ба Ғалотиёнро ба охир расонида, хулоса кардан мумкин аст, ки Павлус ба муаллимони шариатпараст чунон зарбаи ҳалокатовар зад, ки ин масъала дигар ҳеч гоҳ Калисоро нороҳат нахоҳад кард. Лекин таърих ва таҷриба аксашро исбот менамоянд. Шариатпарастӣ ба андозае қисми муҳими масеҳият гардид, ки аксарият чунин мешуморанд, ки вай аз ибтидо чунин мебошад.

Бале, шариатпарастон то ҳол бо мо мебошанд. Боз чӣ хел номидан мумкин аст онҳоеро, ки худро хизматгорони Масеҳ меноманд ва таълим медиҳанд, масалан, ки конфирматсия, ғӯта ё узвият дар калисо барои наҷот ёфтани зарур мебошанд; ва шариат қоидаи зиндагӣ барои масеҳиён аст; ва моро бовар наҷот медиҳад, наҷотро бошад қорҳо нигоҳ медоранд? Агар ин дини яҳудии

ба масеҳият дохилкардашуда набошад, пас чист, ҳангоме аз мо талаб менамоянд, ки қаҳонати аз тарафи одамон муқарраршударо бо либосҳои махсуси он, биноҳои бо нусхаи парастигӣ сохташуда, бо қурбонҳои кандакоришуда ва маросимҳои душвор, тақвими калисоӣ бо давраи рӯзаи бузург, идҳо ва рӯзаҳо қабул намоем?

Магар ин бидъати ғалотӣ нест, вақте ки масеҳиёнро меогоҳонанд, ки агар наҷот ёфтани хоҳанд, бояд шанберо риоя кунанд? Мавъизагарони ҳозиразамони шариатпарастӣ ба онҳое ки бовар ба Масеҳро эътироф мекунанд, ба таври даҳшатангез дастдарозӣ мекунанд, ва бинобар ин ҳар як масеҳиро оиди таълимоти онҳо огоҳонида, оиди чӣ гуна ҷавоб додан панд додан лозим аст.

Пайғамбарони шанбе одатан аз мавъизаи наҷот бо бовар ба Исои Масеҳ шурӯъ менамоянд. Онҳо сурудҳои махбуби масеҳиро истифода мебаранд, то ки беҳабаронро мафтун намоянд ва, чуноне ки менамояд, ба Навиштаҷот аҳамияти зиёд медиҳанд. Лекин ба зудӣ онҳо пайравони худро, махсусан фармуда дар бораи “шаббат”-ро (шанбе – рӯзи ҳафтуми ҳафта) таъкид намуда, ба шариати Мусо мутеъ мегардонанд.

Онҳо чӣ гуна ба ин кор чуръат менамоянд, ҳол он ки Павлус аниқ таълим медиҳад, ки масеҳӣ барои шариат мурда аст? Чӣ тавр онҳо гуфтаи возеҳро дар Нома ба Ғалотиён сарфи назар карда метавонанд? Ҷавоб ин аст, ки онҳо шариати ахлоқӣ ва шариати маросими аз ҳам ҷудо мекунанд. Шариати ахлоқӣ – Даҳ фармуда мебошанд. Қоидаҳои маросимии шариат – нишондодҳои дигари Худо мебошанд, ба монанди қоидаҳои ки ба хӯроки нопок, маҳав, қурбонӣҳо ба Худо ва ғайра дахл доранд.

Шариати ахлоқиро, мегӯянд онҳо, ҳеч гоҳ бекор накарда буданд. Ин ифодаи ҳақиқати ҷовидонаи Худо мебошад. Бутпарастӣ, куштор ё зинокорӣ – ҳамеша зидди шариати Худо хоҳад буд. Вале Масеҳ ба шариати қоидаҳои маросимӣ нукта гузошт. Бинобар ин, хулоса мекунанд онҳо, ҳангоме ки Павлус барои шариат мурда будани масеҳиро таълим медиҳад, вай на дар бораи Даҳ фар-

муда, балки оиди шариати қоидаҳои маросимӣ сухан меронад.

Азбаски шариати ахлоқӣ то ҳол дар амал аст, онҳо исрор мекунанд, ки масеҳиён бояд онро эхтиром намоянд. Ин онро ифода мекунад, ки онҳо бояд шанберо эхтиром намоянд ва дар ин рӯз ҳеҷ гуна кор накунанд. Онҳо мегӯянд, ки яке аз Папаҳои калисои католикии Рум фармуд, то рӯзи идро аз шанбе ба якшанбе тағйир диҳанд, ки ин дағалона вайрон кардани Навиштаҷот буд.

Ин муҳокимарониҳо хеле оқилона ва ҷолиби диққат садо медиҳанд. Аммо дар онҳо як хусусияти аҷоиб ҳаст, ки онҳоро маҳкум мекунад: он таълимот пурра ба Сухани Худо муҳолифат мекунад! Ана ба ин чиз таваҷҷӯҳ намоед:

1. Дар 2Кӯринтиён 3,7–11 дар бораи Даҳ фармуда возеҳ гуфта шудааст, ки барои масеҳиён онҳо бебақоянд. Дар ояти 7 шариат “хизмати мамот, ки дар ҳарфҳо бар санг нақш бастааст” номида шудааст. Ин на шариати қоидаҳои маросимиро, балки танҳо шариати ахлоқиро ифода карда метавонад. Танҳо Даҳ фармуда бо ангушти Худо дар санг навишта шуда буд (Хур. 31,18). Дар ояти 11 мо мехонем, ки хизмат ба марг агарчи хуб аст, лекин *фонист*. Ягон чизи зиёда қатъитар ёфтаи душвор аст. Шанбе наметавонад даъвои қудрат бар масеҳиён кунад.
2. Ба ҳеҷ як ғайрияхудӣ риоя кардани шанбе ҳеҷ гоҳ гуфта нашуда буд. Шариат танҳо ба яҳудиён дода шуда буд (Хур. 31,13). Гарчанде Худи Худо дар рӯзи ҳафтум истироҳат мекард, то ба бани Исроил додани шариат Ҷ ба ҳеҷ кас кардани инро нафармуда буд.
3. Масеҳиён на бо қарори ягон Папа аз ид кардани шанбе ба ид кардани якшанбе гузаштанд. Мо рӯзи Худовандро маҳсус барои парастииш ва хизмат ҷудо кардем, зеро Худованд Исо дар ин рӯз аз мурдагон бархост бар исботи он ки кори начот анҷом ёфта буд (Юх. 20,1). Ғайр аз ин, дар ин рӯз аввалин пайравони Масеҳ чамъ меоманд, то барои эълони марги Худованд нон шикананд (Аъм. 20,7) ва маҳз ҳамин рӯзро Худо ба масеҳиён ни-

шон дод, то як қисми он чизеро ки Худованд ба онҳо додааст, пасандоз кунанд (1Кӯр. 16,1.2). Баъдан, Рӯҳи Пок низ аз осмон ба замин дар рӯзи якуми ҳафта фиристода шуда буд.

Масеҳиён рӯзи Худовандро на чун воситаи ба покӣ комёб шудан ё аз тарси ҷазо “риоя мекунанд”. Онҳо ин рӯзро бо муҳаббат ба Шахсе ки Худо барои онҳо фидо кард, бахшида ҷудо мекунанд.

4. Павлус шариати ахлоқӣ ва қоидаҳои маросимиро аз ҳамдигар ҷудо намекунад. Вай, аниқтараш, ба он исрор менамояд, ки шариат ягонаи комил мебошад ва онҳое дар зери лаънатанд, ки меқӯшанд ба воситаи он росткориро ба даст оваранд, ҳол он ки онро пурра риоя карда наметавонанд.
5. Аз Даҳ фармуда нӯхтояш дар Паймони Навин чун насихатҳои ахлоқӣ ба фарзандони Худо такрор карда мешаванд. Онҳо бо он чи бетағйир дуруст ё нодуруст аст, алоқаманд мебошанд. Ягона фармудаи партофташуда қонуни шанбе аст. Риояи рӯзи истироҳат худ ба худ дуруст ё нодуруст намебошад. Ба масеҳиён риояи шанберо насихат намекунанд. Аниқтараш, Навиштаҷот равшан тасдиқ мекунад, ки масеҳиро барои риоя накардани шанбе набояд маҳкум кард (Қӯл. 2,16)!
6. Дар Паймони Кухан риоя накардани шанбе бо марг ҷазо дода мешуд (Хур. 35,2). Лекин ҷонибдорони он ки масеҳиён имрӯзҳо бояд шанберо риоя кунанд, вайронкунандагони ин шариатро ҷазо намедиҳанд. Ба ҳамин тарик, ба иҷрои талаботҳои он исрор накарда, онҳо шариатро бадном мекунанд ва обрӯи онро мерезонанд. Аслан, онҳо мегӯянд: “Ин шариати Худост ва шумо онро бояд риоя намоед, лекин агар шумо онро вайрон кунед, ҳеҷ бадӣ надорад”.
7. На шариат, балки Масеҳ — ин аст қоидаи зиндагӣ барои масеҳӣ. Мо бояд монанди Ҷ зиндагонӣ кунем. Ин меъёр болотар аз он чизест, ки шариат муқаррар кардааст (Мат. 5,17-48). Рӯҳи Пок барои пок зистан ба мо қувва медиҳад. Мо пок зистан мехоҳем, зеро Масеҳро дӯст ме-

рем. Росткориеро, ки шариат талаб мекунад, онҳое иҷро мекунанд, ки на ба ҳасби ҳисм, балки ба ҳасби Рӯҳ зиндагонӣ мекунанд (Рум. 8,4).

Ҳамин тариқ, таълимот оиди он ки масеҳӣ бояд рӯзи шанберо риоя кунад, ба Навиштаҷот рӯйрост муҳолифат дорад (Қўл. 2,16) ва “хушхабари дигар” аст, ки онро Худо лаънат мекунад (Ғал. 1,7.9).

Бигзор Худо ба ҳар як кас хиради фаҳмидани таълимоти нодурусти шариатпарастиро диҳад, дар ҳар шакле ки он намоён шавад! Пас биёед ҳеч гоҳ сафед шудан ва покшавиро дар маросимҳо ё саъю кӯшиши одамӣ ҷустуҷӯ накунем, балки дар ҳар гуна эҳтиёҷ пурра танҳо ба Худованд Исои Масеҳ умед бандем. Ҳамеша дар хотир дошта бошем, ки шариатпарастӣ – таҳқири Худост, зеро он Ҳақиқатро бо соя, Масеҳро бо расму русум иваз мекунад.

Тавзеҳот

- (1,8–9) John Stott, *Only One Way: The Message of Galatians*, саҳ. 27,28.
- (1,18–20) Дар баъзе матнҳои юнонӣ “Кифо” гуфта шудааст (тарҷумаи “Петрус” ба забони арабӣ).
- (2,1) E. F. Kevan, *The Keswick Week 1955*, саҳ. 29.
- (2,3) Хатна – амалиёти на он қадар калони чарроҳист, ки онро ба мардон мекунанд. Ҳангоме ки Худо ба Иброҳим ва насли вай хатнаро фармуд, он барои аломати паймони \bar{U} бо онҳо будан муқаррар шуда буд: \bar{U} Худои онҳо хоҳад буд, онҳо бошанд – халқи \bar{U} (Ҳас. 17,1–11). Ин на фақат аломати ҳисмонӣ, балки рамзи рӯҳонӣ ҳам буд. Иброҳим хатна карда шуд, ба аломати он ки ба Худо бовар мекунад (Рум. 4,11). Ба зудӣ яҳудиён аҳамияти *рӯҳони* хатнаро фаромӯш карданд ва онро фақат чун маросим ба ҷо меоварданд. Ҳамин тариқ, расму русум аҳамияти худро барои Худо гум кард.
Дар Паймони Навин хатна дигар амр карда намешавад, зеро ҳозир Худо
- (2,3) Нақли хеле ҳам пурраро дар бораи ин вохӯрӣ дар Аъмол 15 ёфтани мумкин аст. Онро бо диққат омӯхтан лозим аст.
- (2,11) Ниг. эзоҳи 2.
- (2,13) Аломатҳои китобатӣ, аз ҷумла нохунакҳо, дертар илова шуданд. Бо ақидаи баъзе тафсирдиҳандагон иктибос дар ин ҷо ба охир мерасад, ва онҳо ояти 15–21-ро чун *шарҳи дертари* Павлус ба он чи вай ба Петрус гуфт, баҳо медиҳанд.
- (2,21) W. M. Clow, *The Cross in the Christian Experience*, саҳ. 114.
- (3,1) Гарчанде дар забони юнонӣ дар калимаи “*кӣ*” шаклҳои шумораи танҳо ва ҷамъ фарқ мекунанд, ҷавоб дар шумораи ҷамъ ин ҷо низ мумкин аст.
- (3,13) J. Cynddylan Jones, *Studies in the Gospel According to St. John*, саҳ. 113.
- (3,20) Ҳарчанд чунин менамояд, ки ин далел ба он ки баъдтар Масеҳ Миёнарави Паймони Навин номида шудааст, муҳолифат менамояд (Ибр. 9,15), калимаи “*миёнарав*” дар ин ду ҷой ба маъноҳои гуногун истифода мешавад. Мусо фақат дар он миёнарав буд, ки шариатро аз Худо қабул намуд ва онро ба Исроил супурд. Вай намояндаи одамон буд. Масеҳ - Миёнарави Паймони Навин ба маънои хеле васеътар аст. Пеш аз он ки Худо баракатҳои ин паймонро росткорона ато карда тавонад, Худованд Исо бояд мемурд. Айнан ҳамин хел, ҳамин ки марг иродаи охири ва васияти одамро ба ҳаракат меоварад, Паймони Навин ҳам бо хуни \bar{U} бояд мӯҳр зада мешуд. \bar{U} Худро чун фидияе барои ҳама бояд медод (1Тим. 2,6). Масеҳ на фақат баракатҳои паймонро ба халқи Худ кафолат медиҳад, балки одамони паймони Худро дар ҷаҳони душманона нигоҳ медорад. \bar{U} инро чун Саркоҳин ва Ҳимоятгар мекунад ва ин ҳам як қисми миёнаравии \bar{U} мебошад.

12. (3,24) Калимаи юнонии “пайдагогос” (ки аз он калимаҳои русии *педагог, педагогика* ба вучуд омадаанд) айнан “нигаҳбони кӯдакон”-ро ифода мекунад. Чунин одам, одатан ғулом, кӯдакро ба мактаб ва аз мактаб ба хона бояд мебурд. Баъзан вай таълим ҳам меод.
13. (4,7) Дар баъзе матнҳои юнонӣ “*ворис ба василаи Худо*” гуфта мешавад.
14. (4,7) Norman B. Harrison, *His Side Versus Our Side*, саҳ. 71.
15. (4,13) Дар шарҳи “нотавонии ҷисмӣ”-и Павлус якҷанд назария пешниҳод карда мешуд. Ягон хел бемории ҷашм, яке аз онҳое ки дар Шарҳи Наздик васеъ паҳн гаштаанд, – тафсири аз ҳама мувофиқ аст. Инчунин, табларза, сардардӣ, саръ ва дигар бемориҳо низ тахмин карда мешуданд.
16. (4,17) Stott, *Galatians*, саҳ. 116.
17. (5,1) C. H. Mackintosh, *Genesis to Deuteronomy*, саҳ. 232–233.
18. (5,2) Jack Hunter, *What the Bible Teaches, Galatians – Philemon*, саҳ. 78.
19. (5,4) C. F. Hogg and W. E. Vine, *Epistle of Paul the Apostle to the Galatians*, саҳ. 241.
20. (5,13) Arthur T. Pierson, маълумоти пурратаре нестанд.
21. (5,16) C. I. Scofield, *In Many Pulpits with Dr. C. I. Scofield*, саҳ. 234.
22. (5,19–21) Матни НА “*зинокорӣ*”-ро хориҷ мекунад. Калимаи “*зино*” (“порнейя”) аксар чун *фосиқии шахвонӣ* тарҷума карда мешавад, ки зинокориро дар бар мегирад. Лекин аз эҳтимол дур аст, ки Павлус аниқ ишорат намудани ин гуноҳи васеъ паҳнгаштаи хиёнати занашӯиро дар номгӯи айбҳои ҷисмонӣ фаромӯш кунад.
23. (5,19–21) Дар матни НА “*кушторҳо*” (“фоноӣ”) партофта шудааст. Азбаски ин калима ба калимаи пешина хеле монанд аст (“фтоноӣ”, - “ҳасад”), вай ба осонӣ ҳангоми аз нав навиштан афтида монда-наш мумкин буд.
24. (5,19–21) Ниг. шарҳ ба 1Қӯринтиён 6,9.
25. (5,22–23) Samuel Chadwick, иқтибос аз James A. Stewart, *Pastures of Tender Grass*, саҳ. 253.
26. (5,24) Аорист “эстаурозан” на ба натиҷаи то ҳол давомкунанда, балки ба амали иҷрошуда ишора мекунад.
27. (6,7) J. A. Froude, маълумотҳои пурратаре нестанд.

Рӯйхати адабиёт

Cole, Alan.

The Epistle of Paul to the Galatians.

Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans

Publishing Company, 1965.

Eadie, John.

Commentary on the Epistle of Paul to the Galatians.

Edinburgh: T. and T. Clark, 1884.

Harrison, Norman B.

His Side Versus Our Side.

Minneapolis: The Harrison Service, 1940.

Hogg, C. F. and W. E. Vine.

Epistle to the Galatians.

Glasgow: Pickering and Inglis, 1922.

Ironside, Harry A.

Expository Messages on the Epistle to the Galatians.

New York: Loizeaux Brothers, 1941.

Kelly, William.

Lectures on the Epistle of Paul the Apostle to the Galatians.

London: G. Morrish, сол номаълум

Lightfoot, J. B.

The Epistle of St. Paul to the Galatians.

Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1962.

Mackintosh, C. H.

Genesis to Deuteronomy.

Neptune, N. J.: Loizeaux Bros.

Stott, John R.

Only One Way: The Message of Galatians.

Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1968.

НОМА БА ЭФСҮСИЁН

Тоҷи ҳамаи асарҳои Павлус.

Ч. Армитич Робинсон

Номаи Павлус оиди осмони сеюм.

А. Т. Пиерсон

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРҲӢ

Дар Нома ба Эфсӯсиён хусусиятҳои зиёде ҳастанд, ки барои ҳамаи номаҳои Павлус хосанд: дуруд, шукргузорӣ, аз пайи баёни таълимот – насиҳат оиди татбиқи он, дурудҳои хотимавӣ. Бо вучуди ин, аслан мактуб буда, вай мавъизаеро ё ҳатто парастии масеҳиро бо дуоҳо ва пандҳои он ба ёд меоварад. Дар ин нома, мувофиқи гуфтаҳои Мурхед, “мо ба оромӣ ва сукунати покгоҳ ворид мешавем... Дар ин ҷо муҳити фикру хаёли оромона, парастииш ва осоиштагӣ ҳукмрон аст”.¹

Агарчи аксари илоҳиётшиносон бо ақидаи дар боло зикршудаи Робинсон пурра розианд, баъзе аз олимони муосир, ҳаждаҳ ё нуздаҳ асри таълимоти масеҳиро дур андохта, тасдиқ мекунанд, ки Павлус муаллифи Нома ба Эфсӯсиён буда наметавонист. Лекин оё фактҳои ҳастанд, ки барои асоснок ҳисобидани ин нуктаи назар имкон меода бошанд?

II. МУАЛЛИФӢ

Шаҳодатҳои зоҳирӣ ҳеч гуна шубҳа намегузоранд, ки муаллифи ин Нома Павлус буд. Аз Клименти Румӣ, Игнатий, Поликарп, Ҳермас сар карда то Клименти Искандариягӣ, Иринея ва Ипполит дар ҳеч яке аз номаҳои дигари вай чунин сели бармаҳал ва азими шаҳодатҳо ба ғоидаи ҳаққоният нест. Маркион онро ба қонуни худ дохил кардааст, агарчи онро Нома ба Лудкиягӣ номидааст. Ҷамчунин Қонуни Мураторӣ Нома ба Эфсӯсиёнро чун номаи Павлус зикр мекунад.

Ба *шаҳодати дохилӣ* чунин далелҳо тааллуқ доранд: муаллиф ду маротиба худро

Павлус *меномад* (1,1 ва 3,1) ва мактуб он қадар (дар *баъзе* ҷанбаҳо) ба Нома ба Қӯлассиён монанд аст, ки тамоми асосҳои дорем, то тахмин кунем, ки онҳо тақрибан дар як вақт навишта шудаанд. Сохти мактуб, ҷуноне дар боло қайд шуда буд, барои мактубҳои Павлус хос аст. Албатта, дар ин китоб Павлус якҷанд ғояҳои нав ва мулоҳизаҳои тасвия мекунад, лекин агар муаллиф инро карда наметавонад, бе он ки вайро дар талбис айбдор кунанд, пас муаллифони Навиштаҳои Пок имкониятҳои дар ҳақиқат маҳдуд доранд, то ба погон дар комёб шудан ба камолоти рӯҳонӣ ёри диҳанд!

Яке аз аввалинҳо, ки муаллифии Павлусро инкор намуд, илоҳиётшиноси либералии олмонӣ Шлейермахер буд. Бисёр илоҳиётшиносони ҳозиразамон ҳам, ба монанди Моффатт ва Гудспид, ба ибрати вай пайравӣ намуданд. Далелҳои субъективии гуногун истифода шуда буданд, ки ба луғати китоб, услуби он, таълимоти “таракқикарда” ва ғайра дахл доштанд. Бо вучуди ин ба ҳар кадоми ин далелҳо ҷавоби мукамал ҳаст. Бо назардошти шаҳодатҳои зоҳирии баҳснопазир ва миқдори зиёди илоҳиётшиносон, ки мувофиқи ақидашон нома на танҳо дар рӯҳияи Павлус навишта шудааст, балки, аз рӯи суханони Колрич “комилан асари илоҳӣ” мебошад, Нома ба Эфсӯсиён бояд ҳақиқӣ эътироф гардад.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Дар баробари номаҳо ба Қӯлассиён, ба Филиппиён ва ба Филемӯн, Нома ба Эфсӯсиён ба “номаҳои зиндонӣ” тааллуқ дорад. Муҳолифатҳо аз боиси он ба вучуд омаданд, ки дар ин ҷо қадом ҳабси зиндонӣ дар назар дошта мешавад (3,1; 4,1). Ҳарчанд баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки ин истиқомати дусо-

лаи Павлус дар Қайсария буд ё хатто ҳабси бо шаҳодатҳо собитнашуда дар Эфсӯс, бо вучуди он, ҳамаи далелҳо ба ғоидаи ҳабси зиндонии якум дар Рум гувоҳӣ медиҳанд (ба зудӣ баъд аз соли 60-уми баъди милод). Чун Нома ба Қўлассиён (Қўл. 4,7-9), ин номаро ба калисоҳои Осиё Тӯҳикӯс супурда буд (6, 21.22). Ин монандии мавзӯи таълимотии он-хоро шарҳ медиҳад: он чи фикри фиристаро дар он рӯзҳо банд мекард, дар мактубҳои ҳамон вақт навиштаи вай инъикос ёфтааст.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗҶЪ

Мавзӯи асосии Нома ба Эфсӯсиён – он чизест, ки Павлус “сирр” меномад. Вале дар зерин истилоҳ вай на ягон чизи эзоҳнопазир, балки ҳақиқати мӯъҷизанокеро мефаҳмад, ки пеш ниҳон буд, аммо акнун эълон шудааст.

Ҳақиқати олий, ки мавзӯи китобро дар бар мегирад, чунин аст: яҳудиёни масеҳӣ ва ғайрияҳудиёни масеҳӣ акнун дар Исои Масеҳ як мебошанд. Онҳо аъзоёни баробарҳуқуқи калисо, Бадани Масеҳанд. Онҳо аллакай ҳозир аз тарафи Худо дар Масеҳ дар осмонҳо шинонда шудаанд, баъдтар бошад ҷалоли Ӯро чун Сардори тамоми офариниш бо ҳам мебинанд.

Дар бораи сирр дар тамоми шаш боби Нома ба Эфсӯсиён гуфта мешавад.

Дар боби якум он сирри иродаи Худо номида шудааст, ки бо бесабри рӯзеро интизор аст, ки ҳама чизи заминӣ ва осмонӣ тахти сардории Масеҳ ҷамъ карда мешавад (о. 9.10). Яҳудиёни масеҳӣ (“мо”, о. 11) ва ғайрияҳудиёни масеҳӣ (“шумо”, о. 13) ин ҷалолро бо Ӯ бо ҳам мебинанд. Онҳо якҷоя бо Масеҳ бар тамоми олам чун Бадани Ӯ ва пуррагии Ӯ ҳукмронӣ хоҳанд кард (о. 22.23).

Боби дуюм тасвир мекунад, ки чӣ хел яҳудиён ва ғайрияҳудиён аз рӯи ғайз наҷот ба даст меоваранд, чӣ хел онҳо бо Худо ва бо ҳамдигар сулҳ ба даст меоваранд, чӣ хел онҳо дар ягонагӣ бо Масеҳ як одами нав мегарданд ва чӣ хел онҳо парастиишҳои

покро, ки дар он Худо бо Рӯҳи Худ сокин аст, зоҳир месозанд.

Боби сеюм шарҳи аз ҳама пурраи ин сирро медиҳад. Ин ҷо Павлус оиди он чун оиди “сирри Масеҳ” (о. 4) сухан меронад ва Масеҳро – Сардорро ва ҳамаи бовардоронро – Бадани Ӯро дар назар дорад. Дар ин Бадан ғайрияҳудиёни масеҳӣ ҳамирсон ва шарикони ваъдаи Худо гардиданд (о. 6).

Дар маркази боби чаҳорум – ягонагии Бадан ва нақшаи Худо барои рушди рӯҳонии он мебошад (оятҳои 1–16).

Дар боби панҷум ба сирр номи “Масеҳ ва Калисо” дода шудааст (о. 32). Муносибатҳои байни Масеҳ ва Калисо барои муносибатҳои байни зану шавҳари масеҳӣ бояд ибратомӯз бошанд.

Ва ниҳоят, дар боби шашум Павлус оиди сирри Хушхабар, ки вай дар занҷирҳо сафيري он буд (о. 19.20), сухан меронад.

Ба худ тасаввур кунед, ин ҳабари ба ғайрияҳудиён фиристодашуда ба онҳо чӣ таассуроте бахшид. Онҳо на танҳо бо ғайз ба василаи бовар, ба монанди яҳудиён наҷот ёфтанд, балки бори аввал бо онҳо ҷои баробарро ишғол намуданд. Онҳо дар мавқеи худ назди Худо дар ҳеҷ чиз аз яҳудиён камӣ надоштанд. Ба онҳо, ба Бадани Масеҳ ва ба Арӯси Ӯ пешакӣ муқаррар гардида буд, ки ҷалоли Ӯро бо ҳам дида, якҷоя бо Ӯ салтанат ронанд.

Боз як мавзӯи муҳими Нома ба Эфсӯсиён *муҳаббат* (юн. “агапэ”, муҳаббате ки аз рӯи ирода ифода ёфтааст) мебошад. Павлус мактуби худро бо ҳамин ғоя сар мекунад ва бо худӣ ҳамин онро ба охир мерасонад (1,4; 6,24); ин исм ва феъли мувофиқи он дар Эфсӯсиён бештар аз дигар китобҳои Павлус вомехӯранд. Дар ин пешбинии Рӯҳи Покро дидан мумкин аст, зеро дар давоми сӣ соли минбаъда ин ҷамоати калон ва ғайрӣ ҳамеша ба таълимотҳои дурӯғин муҳолифат менамуд, лекин дар охири аср дар номаи Худ ба калисои Эфсӯс Худованди мо мегӯяд, ки нисбати вай иддаое дорад, ки вай *муҳаббати* аввалинро тарк кардааст (Ваҳй 2,4).

Нақша

- I. МАВҚЕИ БОВАРДОР ДАР МАСЕҲ
(Б. 1–3)
- А. Дуруд (1,1.2)
- Б. Павлус Худоро барои баракати файз хамду сано мегӯяд (1,3–14)
- В. Павлус барои покони шукргузорӣ менамояд ва барои онҳо дуо мегӯяд (1,15–23)
- Г. Қудрати Худо дар наҷот додани яҳудиён ва ғайрияҳудиён зоҳир шуд (2,1–10)
- Ғ. Яғонагии бовардорони яҳудӣ ва ғайрияҳудӣ дар Масех (2,11–22)
- Д. Муҳокимаронӣ оиди сирр (3,1–13)
- Е. Дуои Павлус оиди покони (3,14–19)
- Ё. Ситоиши Павлус (3,20.21)

- II. ТАРЗИ ЗИСТИ БОВАРДОР ДАР МАСЕҲ (Б. 4–6)
- А. Даъват ба яғонагӣ дар байни масехиён (4,1–6)
- Б. Барнома барои ҳамкориҳои дурусти аъзоёни Бадан (4,7–16)
- В. Даъват ба ахлоқи нав (4,17–5,21)
- Г. Даъват ба худотарсии шахсӣ дар оилаи масехӣ (5,22–6,9)
- Ғ. Даъват ба омодагӣ барои ҷанги рӯҳонӣ (6,10–20)
- Д. Саломҳои шахсии Павлус (6,21–24)

Тафсир

I. МАВҚЕИ БОВАРДОР ДАР МАСЕҲ (Б. 1–3)

А. Дуруд (1,1.2)

1,1 Номи Павлус “хурдакак”-ро ифода мекунад. Агарчи аз рӯи сифатҳои ҷисмонии худ, шояд, вай ба ин тасвир мувофиқ меомад, аммо таъсири рӯҳонии вай бузург буд. Худро муаррифӣ карда, вай худро *ҳаввори Масех* менамояд. Ин онро ифода мекунад, ки вай аз Худованди болорафта супориши махсус гирифтааст. Ба Павлус супурда шуда буд, ки ба ғайрияҳудиён Хушхабарро мавъиза кунад ва оиди сирри бузург таълим диҳад – оиди Калисо (3,8.9). Азбаски дар ин Нома пеш аз ҳама сухан оиди Калисо (ҳақиқате ки танҳо ба пайғамбарон ва фиростаҳо ошкор шуда буд) меравад, пас комилан мувофиқ аст, ки Павлус худро *ҳаворӣ* менамояд. Ин асло зухуроти ғурури вай набуд, балки шарҳи он ки дар қадом асос вай вақолат дорад оиди ин мавзӯъ сухан ронад. Ба сарчашмаи ин вақолат вай бо суханони “*бо иродаи Худо*” ишорат менамояд. Павлус ин машғулиятро худаш интиҳоб накардааст. Ва ҳеҷ кас аз одамон вайро ба ин қор вазифадор накарда

буд. Аз аввал то охир ин даъвати Худо буд (Ғал. 1,1).

Ин мактуб ба муқаддасоне фиристода шудааст, ки дар Эфсӯс мебошанд ва дар Исои Масех аминанд. Муқаддасон одамоне мебошанд, ки барои Худо аз ҷаҳон ҷудо карда шудаанд. Паймони Навин ҳамаи бовардорони аз нав зодашударо ҷунин менамояд. Ин сухан асосан мавқеи масехиро дар Масех нишон медиҳад, ҳаргиз на сифати вайро. Дар Масех ҳамаи бовардорон – муқаддасонанд, гарчанде онҳо худ ба худ ҳанӯз на ҳамеша покони зиндагӣ мекунанд. Масалан, Павлус, ба қӯринтиён муроҷиат намуда онҳоро покони менамояд, гарчанде аз мисраъҳои минбаъда равшан аён аст, ки онҳо на қандон покони зиндагонӣ мекунанд. Ва ба ҳар ҳол, Худо мехоҳад, ки рафтори мо ба мавқеи мо мувофиқат кунад, то ки покони пок бошанд.

Ва дар Исои Масех аминанд. Калимаи “амин” “бовардор”-ро ифода менамояд ва бинобар ин барои ҳамаи масехиёни ҳақиқӣ ҷун тавсиф хизмат менамояд. Масехиён, албатта, бояд ба маънои эътимодноки низ *амин бошанд*, сазовори боварӣ шаванд. Лекин ин ҷо фикри асосӣ дигар аст: онҳо Исои Масехро яғона Хоча ва Наҷотдиҳандаи худ эътироф намудаанд.

Дар ду дастанависи қадимтарин калимаи “дар Эфсӯс” партофта шудааст, агарчи он

дар аксари дастнависҳо ҳаст. Аксари илоҳи-ётшиносон чунин меҳисобанд, ки ин мактуби дастурӣ буда, умуман ба ҷамоатҳои масеҳӣ навишта шудааст ва барои хондан аз як ҷамоат ба ҷамоати дигар дода мешуд, калисо дар Эфсӯс бошад дар байни онҳо аз ҳама машҳур буд. Хушбахтона, ин фарқияти нусхаҳо на ба масъала оиди ҳақиқӣ будани нома, на ба қимати вай барои мо ҳеч як таъсире надорад.

1,2 Баъдан дурудҳои фириста меоянд. Бар хилофи дурудҳои ҳозиразамон, ҳар як сухан ин ҷо бо маънои амики рӯҳонӣ саршор аст.

Файз мадади Худоро дар зиндагии ҳар-рӯза ифода мекунад. Хонандагони ин мактуб аллақай бо *файзи Худо*, бо марҳамати носазовори *Ҷ* ба ҳалокшудагон наҷот ёфта буданд. Лекин акнун ба мушкилоти ҳаётӣ, душворихо ва андӯхҳо дучор шуда, онҳо ба қувва аз *ҷониби Худо* эҳтиёҷ доштанд. Фириста ин ҷо ба онҳо маҳз ҳаминро хоҳон аст.

Осоиштагӣ оромии рӯҳро дар тамоми шароитҳои тағйирёбандаи ҳаёт ифода менамояд. Дар лаҳзаи бовар кардан покони аллақай *осоиштагӣ* бо Худоро ба даст оварданд. Лекин онҳо ҳар рӯз ба *осоиштагӣ* аз Худо, ботамкинӣ ва оромии новобаста ба вазъиятҳои беруни эҳтиёҷ доштанд, ки ҳангоме мо ҳамаро дар дуо назди Худо меоварем, меоянд (Фил. 4,6.7).

Тавачҷӯх намоед, ки дар ибтидо *файз* ва баъд *осоиштагӣ* меояд. Ин пайдарҳамӣ бетағйир аст. Танҳо пас аз он ки *файз* масъалаи гунохро ҳал намуд, *осоиштагӣ* ба даст овардан мумкин аст. Танҳо ба шарофати қуввае ки Худо носазовор ба масеҳӣ медиҳад, вай ҳар рӯз *осоиштагиро*, *осоиштагии* комилро дар тағйиротҳои ҳархела дар ҳаёташ дарк карда метавонад.

Калимаи “*файз*” (юн. “харис”) барои забони юнонӣ маъмулӣ буд. Яҳудиён калимаи “*осоиштагӣ*”-ро (ибр. “шалом”) ба сифати салом истифода мебарданд. Онҳоро бо ҳам муттаҳид кунед ва шумо Хушхабарро дар ҳаҷми хурд барои тамоми олам ба даст меоваред. Онҳоро паҳлу ба паҳлу бо ҳамдигар гузошта, мо ҳақиқатро оиди Калисои

Паймони Навин ба даст меоварем, ки онро Павлус чунин равшан дар ин нома накл мекунад: Дар Масеҳ яҳудиён ва масеҳиён дар як бадан муттаҳид шудаанд.

Файз ва осоиштагӣ аз Падари мо Худо ва Исои Масеҳи Худованд меоянд. Павлус, дудила нашуда, *Худованд Исо*ро бо *Худо Падар* ба як сатҳ мегузорад: Писарро вай баробари Падар эҳтиром мекунад. Мо бояд худӣ ҳамонро кунем (Юх. 5,23).

Биёед ба пайвастиҳои аҷоибӣ калимаҳои бодикқаттар нигоҳ кунем: “*Падари мо Худо*”. Калимаи “*Худо*”, худ аз худ водор месозад, то оиди Касе ки беандоза олиқадр ва дастнорас аст, фикр кунем. Номи “*Падар*”, баръакс, оиди Он Касе мегӯяд, ки ба мо хеле наздик ва дастрас аст. Онҳоро бо ҷонишини “*мо*”-ро пайванд карда, шумо ҳақиқати ҳайратангезро ба даст меоваред: Худои бузург, ки дар абадият сокин аст, ба ҳар касе ки ба василаи бовар ба *Худованд Исо* аз олами боло зода мешавад, *Падари* дӯстдошта мегардад.

Номи пурраи Наҷотдиҳандаи мо чунин садо медиҳад: *Худованд Исои Масеҳ*. Чун *Худованд*, *Ҷ* Соҳиб ва Хоҷаи кулли тамоми он чи мо бо худ ифода менамоем ва он чи дар мост, мебошад. Чун *Исо*, *Ҷ* Наҷотдиҳандаи мо аз гуноҳ гардид. Чун *Масеҳ*, *Ҷ* Пайғамбар, Коҳин ва Подшоҳи аз ҷониби Худо тадҳиншуда гардид. Ба ҳар як шунавандаи бодикқат номи *Ҷ* чизи бисёре мегӯяд!

Б. Павлус Худоро барои баракати *файз* ҳамду сано мегӯяд (1,3–14)

1,3 Аз пайи дуруди кӯтоҳ фириста бо суруди ҳамду санои аҷоибӣ садои худро баланд мекунад, ки дар байни сурудҳои ситоишии Паймони Навин яке аз қуллаҳои боҳашаматтарин гардидааст. Суханони вай аз қалби саршори шавқу завқ ва шукргузори ба *Худо* барои баракати *файз* бармеоянд. Дар ин оятҳо (3–14) Павлус фаъолияти Худоро дар наҷот додани одамон, аз ҷовидонии гузашта сар карда ба василаи вақт то ҷовидонии оянда тасвир менамояд. Дар айни ҳол нисбати сирри иродаи *Худо* ҳам чизе нагуфтани имкон надорад – масеҳиёни яҳудӣ ва ғайрияҳудӣ шарикӣ ин мероси пурчалол гаштаанд.

Дар аввал Павлус ҳама касонеро, ки Худоро медонанд, даъват мекунад, то Ҷро муборак хонанд, яъне бо ҳамду сано, муҳаббат ва парастии худ ба Ҷ хурсандӣ оваранд. “Муборак аст Худо ва Падари Худованди мо Исои Масеҳ”. Баъзан Исо ба Худо мурочиат намуда, Ҷро Худо меномид (Мат. 27,46). Баъзан Ҷро Падар меномид (Юх. 10,30). Худо, ки муборак хонда мешавад, дар айни замон баракатдиҳанда ҳам ҳаст. Мо ситоиш карда, Ҷро муборак мехонем; Ҷ моро баракат медиҳад ва бо сарвати файзи Худ сарфароз намуда, ба дилҳои мо фараҳ меоварад.

Ҷ моро бо ҳар баракати рӯҳоние ки дар афлок аст, дар Масеҳ баракат додааст.

Пирамидаи файзро дида мебароем:

баракат;

баракати рӯҳонӣ;

ҳар баракати рӯҳонӣ;

ҳар баракати рӯҳонӣ дар афлок;

ҳар баракати рӯҳонӣ дар афлок дар Масеҳ.

Пеш аз ҳама ба он тавачҷӯҳ намоед, ки ҳам дил, ҳам дасти Ҷ то чӣ андоза саховатманданд – *ҳар баракати рӯҳонӣ*. Инчунин ба он диққат диҳед, ки ин баракатҳои *рӯҳонианд*. Агар мо онҳоро бо баракатҳои Исроили зердасти шариат муқоиса кунем, фаҳмидани моҳияти онҳо бароямон осонтар мешавад. Дар Паймони Куҳан муқофот ба яҳудии амин умри дароз, оилаи калон, ҳосили фаровон ва муҳофиза аз душманон буд (Так. Шар. 28,2–8). Баракоти масеҳиён бошад, баръакс, *рӯҳонианд*, яъне онҳо ба арзишҳои ғайримоддӣ, диданашаванда ва бобақо дахл доранд. Бале, покони Паймони Куҳан ҳам аз баъзе баракатҳои *рӯҳонӣ* лаззат мебарданд, лекин, чуноне ки мо минбаъд мебинем, имрӯз ба масеҳиён баракатҳои дар гузашта номаълум дастрасанд.

Баракоти мо *дар афлок* мебошанд. Ин на баракатҳои моддӣ дар замин, балки *рӯҳонӣ* ва *дар афлок* мебошанд. Ибораи “*дар афлок*” дар Эфсӯсиён панҷ маротиба вомехӯрад:

1,3 - Худуди баракоти рӯҳонии мо.

1,20 - Ҷое ки Масеҳ дар тахт нишастааст.

2,6 - Ҷое ки мо дар Масеҳ дар тахт нишастаем.

3,10 - Маҳалле ки Фарииштаҳо аз он ҷо ҳикмати илоҳии дар Калисо зоҳиршударо мушоҳида мекунанд.

6,12 - Соҳае ки аз он ҷо қувваҳои рӯҳии шарорат, ки мо бо онҳо мубориза мебарем, мебароянд.

Ҷамаи инро якҷоя карда, мо таърифи ҳақиқии ба Навиштаҳои Пок мувофиқро ба даст меоварем, ки *афлок* чист. Аз рӯи гуфтаи Унгер, онҳо “соҳае мебошанд, ки он ҷо мавқеи масеҳӣ ва ҷамаи он чи ба вай дар роҳи зиндагӣ вомехӯрад, ба иттифоқи ӯ бо Масеҳ ба василаи ғӯта бо Рӯҳ вобаста аст”. Тамоми баракоти *рӯҳонӣ* дар Масеҳанд. Маҳз Ҷ онҳоро ба мо бо кори дар Ҷолҷолто ба анҷом расонидааш фароҳам овард. Ба василаи Ҷ онҳо ба мо дастрас гардиданд. Ҷамаи он чи барои масеҳӣ дар Худо ҳаст, дар Худованд Исо ниҳон аст. Ва барои ба даст овардани баракот мо бояд бо бовар бо Масеҳ муттаҳид шавем. Дар худӣ ҳамон лаҳзае ки одам *дар Масеҳ* буданро сар мекунад, вай соҳиби онҳо мегардад. Чафер менависад: “Дар Масеҳ будан – ин қисмати ҷамаи начотёфтагон аст – дар ҳама чизе ки Масеҳ ба амал овард, дар ҳама чизе ки Ҷ ҳаст ва дар ҳама чизе ки Ҷ ягон вақт хоҳад буд, ҳисса доштан аст”.²

“*Дар Масеҳ*” – яке аз муҳимтарин калимаҳои Нома ба Эфсӯсиён мебошад. Дар Паймони Навин ду ҳақиқати ба ҳамдигар зич алоқаманд ҳаст – ҳақиқат оиди мавқеи масеҳӣ ва ҳақиқат оиди тарзи зисти вай.

Дар ибтидо – оиди мавқеи масеҳӣ. Ҷамаи онҳое ки дар ин олам зиндагӣ мекунанд, ё “дар Одам”, ё “дар Масеҳ”-анд. “Дар Одам” – яъне дар гуноҳ зиндагӣ мекунанд, бинобар ин ба чунин одамон ҳукми Худо таҳдид менамояд. Онҳо худ ба худ аз ӯҳдаи ба Худо мақбул шудан, илтифоти Ҷро сазовор шудан намебароянд. Онҳоро бо Худо ҳеч чиз алоқаманд намекунад ва, агар онҳо чизеро гиранд, ки сазоворанд, ҷовидона ҳалок мешуданд.

Ҷангоме ки одам аз олами боло зода мешавад, Худо дигар ба вай чун ба фарзанди Одам, ки сазовори маҳкумият аст, нигоҳ намекунад. Ба ҷои ин Ҷ вайро *дар Масеҳ* мебинад ва дар ин асос қабул менамояд. Ин хеле муҳим аст. Гуноҳкори бовардор ҳуқуқи ба ҳузури Худо ворид шуданро на барои хис-

лати худ, балки барои он мегирад, ки вай *дар Масеҳ аст*. *Дар Масеҳ* буда, вай камолоти Худи Масеҳро дар бар карда назди Худо ҳозир мешавад. Ва \bar{u} аз илтифот ва ризо-мандии Худо то он замон истифода мебарад, ки онҳоро Масеҳ истифода мебарад, яъне ҷовидона.

Инак, мавқеи масеҳӣ – *дар Масеҳ* чӣ гуна будани вай аст. Лекин тарафи дигар ҳам ҳаст – тарзи зисти вай. Ин чигунагии худӣ вай аст. Мавқеи вай комил аст, лекин тарзи зисти вай аз камолот дур аст. Худо бошад меҳоҳад, ки тарзи зисти масеҳӣ ба мавқеи вай боз бештар мувофиқат намояд. Ин мувофиқат танҳо ҳамон вақт пурра мегардад, ки вай ба афлок меравад. Лекин ҷараёни покшавӣ, рушди рӯҳонӣ, ҳангоме ки масеҳӣ бештар ва бештар ба Масеҳ монанд мегардад, тамоми муддати дар замин зистани вай набояд қатъ гардад.

Фарқи байни мавқеи масеҳӣ ва тарзи зисти вайро фаҳмида, аллақай чунин фикрҳои гӯё бо ҳам муҳолифро мувофиқ кардана-мон душвор нест:

*Имондорон
комиланд
(Ибр. 10,14).*

*Имондорон бояд
комил бошанд
(Мат. 5,48).*

*Имондорон барои
гуноҳ мурданд
(Рум. 6,2).*

*Имондорон бояд худро
барои гуноҳ мурда
ҳисобанд (Рум. 6,11).*

*Имондорон ҳалқи
муқаддасанд
(1Пет. 2,9).*

*Имондорон бояд
муқаддас бошанд
(1Пет. 1,15).*

Сутуни якум оиди мавқеъ, дуҷумӣ оиди тарзи зист мегӯяд.

Номаи Павлус ба Эфсӯсиёнро ба ду қисм, ки ин ҳақиқатро инъикос мекунад, чудо кардан мумкин аст: дар боби 1–3: мавқеи мо – мо дар Масеҳ чӣ гунаем; дар боби 4–6: тарзи зисти мо – мо бояд чӣ гуна бошем. Дар нисфи аввал таълимот баён карда мешавад, дар дуюм – ўҳдадорӣ мо. Дар се боби аввал мавқеи мо аксар бо суханони “дар Масеҳ”, “дар Исои Масеҳ”, “дар \bar{U} ” ва “ки дар \bar{U} ” тасвир карда мешавад. Дар се боби охир калимаи “дар Худованд” аксар барои тасвири вазифаҳои мо дар назди Масеҳ, чун

Хочаи мо, ба кор бурда мешавад. Касе гуфт, ки дар қисми аввал хонанда масеҳиро дар афлок дар Масеҳ мебинад, дар қисми дуюм – вайро дар ошхона мушоҳида менамояд.

Акнун мо тайёрем баъзе баракоти *рӯҳонӣ дар афлок*ро, ки ба мо *дар Масеҳ* тааллуқдоранд, дида бароем.

1,4 Аввалӣ – баргузида будан. “*Чунон ки моро пеш аз таъсиси ҷаҳон дар \bar{U} баргузидааст, то ки ба ҳузури \bar{U} дар муҳаббат муқаддас ва беайб бошем*”.

Таваҷҷӯҳ намоед, ки аввал оиди баргузидагӣ чун оиди далели баҳснопазир гуфта мешавад: “ *\bar{U} моро баргузидааст*”. Сипас чихати мавқеи ин ҳақиқат меояд: “*дар \bar{U}* ”, маҳз дар Шахсият ва дар амали Худованд Исо ҳамаи нақшаҳои Худо барои халқи Худ иҷро шуда буданд. Оиди замони ин интиҳоб суханони зерин мегӯянд: “*пеш аз таъсиси ҷаҳон*”. Мақсади он: *то ки ба ҳузури \bar{U} дар муҳаббат муқаддас ва беайб бошем*. Ин мақсад танҳо ҳамон вақт дастрас мегардад, ки мо назди \bar{U} ба афлок меоем (1Юҳ. 3,2), лекин мо аллақай дар ин ҷо, дар ин ҷаҳон бояд доимо сӯи он ҳаракат кунем.

Дуо: “Худовандо, маро ҳозир муқаддас гардон, зеро ҳамин аст мақсади охирини Ту. Омин”.

ИНТИХОБИ ХУДО

Хиради одам таълимотро оиди интиҳоб пурра фаҳмида наметавонад ва бинобар ин мо бояд муфассалтар дида бароем, ки дар ин бобат Навиштаҳои Пок чӣ мегӯянд (ва чӣ намегӯянд).

Аз як тараф, он таълим медихад, ки Худо дар ҳақиқат одамонро барои наҷот додан интиҳоб менамояд (2Тас. 2,13). Ба масеҳиён он чун ба “мувофиқи таъиноти пешакии Худо интиҳобшудагон” (1Пет. 1,2) мурочиат мекунад. Оиди он ки онҳо интиҳоб шудаанд ё не, одамон аз рӯи ҷавоби худ ба Хушхабар ҳукм бароварда метавонанд: ҳамаи онҳое ки онро мешунаванд ва ба он эътимоддоранд, баргузида шудаанд (1Тас. 1,4–7).

Аз тарафи дигар Навиштаҳои Пок дар ҳеч ҷо намегӯянд, ки Худо одамонро барои ҳалокат интиҳоб мекунад. Баъзе одамонро барои наҷот интиҳоб кардани \bar{U} ҳанӯз онро

ифода намекунад, ки дигаронро \bar{U} аз рӯи салоҳиди Худ ба ҳалокат мефиристанд. \bar{U} онҳоро, ки сазовори наҷотанд (зеро чунин одамон нестанд), ҳеч гоҳ ба марг маҳкум наменамояд, лекин баъзеҳоро аз онҳое ки сазовори маҳкумиятанд, наҷот медиҳад. Интиҳобшудагонро тасвир карда, Павлус оиди онҳо чун оиди зарфҳои марҳамат, ки онҳоро Худо барои ҷалол омода намудааст, сухан меронад (Рум. 9,23); оиди ҳалокшудагон бошад вай фақат мегӯяд: “зарфҳои ғзаби барои ҳалокат омода” (Рум. 9,22). Худо зарфҳои марҳаматро барои ҷалол омода месозад, лекин \bar{U} одамонро ба маҳв кардан омода намесозад, худи онҳо инро бо нобоварии худ мекунанд.

Таълимот оиди интиҳоб ба Худо имкон медиҳад Худо бошад. \bar{U} соҳибхитӣ аст, яъне метавонад ҳамон тавре ки ба \bar{U} маъқул аст, рафтор намояд, ҳарчанд ҳар гуна ноҳақ ба \bar{U} нафратангез аст. Агар Худо одамонро ба ҳолашон мегузошт, ҳамаи онҳо ҳалок мешуданд. Оё \bar{U} ҳуқуқи зуҳури марҳамат ба баъзеи онҳоро дорад?

Лекин ин ҳоло ҳамааш нест. Худи ҳамон Навиштаҳои Пок, ки оиди мустиқии интиҳоб сухан меронанд, оиди масъулияти одам низ мегӯянд. Ҳеч кас наметавонад наҷотро инкор карда, таълимот оиди интиҳобро чун баҳона истифода барад. Худо наҷотро ба ҳамаи одамон дар ҳама ҷо ройгон пешниҳод мекунад (Юх. 3,16; 3,36; 5,24; Рум. 10,9.13). Ҳар кас ба гуноҳҳои худ тавба карда ва ба Худованд Исои Масеҳ бовар карда, наҷот ёфта метавонад. Пас, агар одам ба ҳалокат равад, танҳо барои он ки худаш инро интиҳоб мекунад, на барои он ки инро Худо меҳаҳад.

Гап ҳамин ки худи ҳамон як Навиштаҳои Пок ҳам оиди интиҳоб таълим медиҳанд, ҳам оиди наҷоти ройгон, ки ба ҳамаи онҳое ки онро қабул мекунанд, дода мешавад. Ҳар ду таълимот дар як оят равшан баён карда шудаанд: “Ҳар он чи Падар ба Ман ато кунад, назди Ман хоҳад омад ва ҳар кӣ назди Ман ояд, бадар нахоҳам ронд” (Юх. 6,37). Дар нимаи аввали оят оиди интиҳоби соҳибхитӣро на Исо гуфта мешавад; дар нимаи

дуюм бошад Исо ба ҳама наҷот пешниҳод мекунад.

Худо, дар айни замон ба ҳама наҷотро ройгон пешниҳод намуда, чӣ тавр ягон касро интиҳоб карда метавонад? Ин дар ҳақиқат сирри бузург аст. Лекин сирр барои мо, на барои Худо. Барои мо кори аз ҳама боҳирадона ба ҳар ду ҳақиқат бовар кардан хоҳад буд, зеро дар Навиштаҳои Пок оиди ҳар ду таълим дода мешавад. Мо ҳақиқатро дар ягон ҷо байни интиҳобшуда будан ва иродаи озоди одам ёфта наметавонем, он фақат дар ҳар ду ифрот аст. В. Ҷ. Блейки гуфтаҳои болоро чунин чамъбаст мекунад:

*Ҳам соҳибхитӣро Худо, ҳам масъулияти одам, ҳам файзи ба ҳама ройгон пешниҳодшуда, – ҳамаи ин дар Навиштаҳои Пок ҳақиқат аст. Агарчи мантиқи мо онҳоро ба мутобиқат оварда наметавонад, дар ақли мо барои ҳар яки онҳо бояд ҷой бошад.*³

1,5 Баракати дуюми рӯҳонӣ аз хазинаи файзи Худо – пешакӣ муайян карда шудан аст. Гарчанде он бо интиҳоб алоқаманд аст, лекин на худи ҳамон чиз аст. Баргузида будан оиди аз тарафи Худо ба наҷот интиҳоб шудани одамон мегӯяд. Пешакӣ муайян карда шудан бошад як зина болотар меистад: вай мегӯяд, ки Худо қарор дод ҳамаи онҳоро, ки наҷот меёбанд, ба фарзандӣ қабул кунад. \bar{U} моро ба фарзандӣ қабул накарда, наҷот дода метавонист, лекин қарор дод ҳам инро ва ҳам онро кунад.

Бисёр тарҷумаҳо сухани охирини ояти 4-ро бо ояти 5 мепайванданд: “дар муҳаббат пешакӣ муайян намуда”.

Ин ба мо оиди он муҳаббати беназире ёдовар мешавад, ки Худоро водор сохт бо мо чунин меҳрубона рафтор кунад.

Дар ибораи “*моро пешакӣ муайян намудааст ба фарзандӣ қабул кунад*” оиди ба фарзандӣ қабул кардан гуфта мешавад. Дар Паймони Навин “ба фарзандӣ қабул кардан” маънои ба оилаи Худо ба сифати писари баркамоле ки дорои ҳамаи ҳуқуқҳо ва ўҳдадорихои мувофиқ мебошад, қабул кардани масеҳиро дорад (Ғал. 4,4–7). Рӯҳияи ба фарзандӣ қабул шудан дар дили масеҳӣ хоҳиши

ба Худо мурочиат намуда, Ӯро Падар номиданро бедор мекунад (Рум. 8,15).

Ба фарзандӣ қабул кардани мо ба василаи Исои Масеҳ аст. То даме ки мо дар гуноҳ будем, Худо ба ҳеч вачҳ ба мо ин наздикиро ба Худ дода наметавонист. Он гоҳ ба ин ҷаҳон Исо омад; бо марги Худ, дафн ва растохези Худ Ӯ Худоро комилан қонеъ кунонида, масъалаи гуноҳро ҳал кард. Маҳз дар асоси арзиши ақлнораси қурбонии Ӯ дар Қолҷолто Худо моро *ба фарзандӣ қабул карда* метавонад.

Ва ҳамаи ин – *бар тибқи салоҳдиди иродаи Ӯ.* Ин сабаби водоркунандаи соҳибихтиёронаест, ки дар паси пешакӣ муайян карда шудани мо ниҳон аст. Ин ҷавоб ба саволи “Чаро Ӯ чунин кард?” аст. Фақат барои он ки Ӯ инро *салоҳ дид.* Ӯ то замоне ки Худро бо фарзандони ба сурати Писари яккаю ягонаи Ӯ табдилёфта ва ба Ӯ ҷовидона монанд ихота накард, қаноатмандиро дарк карда наметавонист.

1,6 *Барои ҳамду санои ҷалоли файзи Худ, ки ба мо дар Маҳбуби Худ бо саховатмандӣ бахшидааст.* Аввал ба файзи Худо дар интихоби мо ва баъд ба пешакӣ муайян намудани ба фарзандӣ қабул кардан ишорат намуда, Павлус андешаҳои худро бо фикри асосӣ, ки он дар як вақт хитоб, шарҳ ва даъват мебошад, қатъ мекунад. Ин хитоб аст – ҷалоли фавқуллодаи чунин файзро дида, кас ба ҳаяҷон меояд. Ин шарҳи он аст, ки мақсад ва натиҷаи файзи ба мо зоҳиркардаи Худо – *ҷалоли шахсии Ӯ* мебошад. Барои чунин меҳрубонии нотакрораш Ӯро дар тамоми ҷовидонӣ парастииш кардан лозим аст. Он ба мо ба кадом шарт гуфта шудааст? *Ӯ бо саховатмандӣ ба мо бахшидааст.* Қабулкунандаи ин *файз* кист? *Мо.* Канали файзи Ӯ дар *қучост?* Дар *Маҳбуб.* Ин, дар ниҳояти қор, даъват низ ҳаст. Павлус мегӯяд: “Ӯро барои *файзи* пурҷалолаш ҳамду сано мегӯем!” Биед, пеш аз давом додани роҳамон чунин кунем!

Худои бузурги мӯъҷизаҳо!

Ҳамаи роҳҳои Ту сифатҳои Илоҳии Туро инъикос менамоянд.

Аммо ҷалоли дурахшони файзи Ту равшантар аз мӯъҷизаҳои дигари Ту медурахшад:

Кӣ ба монанди Ту меҳрубон аст?

Ва файзи кӣ чунин саховатмандона ва дастрас аст? Сэмюэл Дэвис

1,7 Пешрафти нақшаи азалии Худоро барои халқи Худ мушоҳида намуда, мо ба факти *фидия* дода халос кардан рӯ ба рӯ шудем. Бо ин мо ҳамон чанбаи қори Масеҳро дар назар дорем, ки ба шарофати он мо аз завлонаҳои гуноҳ ва асорати айбдорӣ озод шуда, ба ҳаёти озод қадам ниҳодаем. Худованд Исо Фидиягузор аст. (*Дар Ӯ мо... фидияе... пайдо кардем.*) Мо начотёфтагон ҳастем. *Хуни Ӯ* нархест, ки барои ин пардохта шудааст; ягон чизе ки арзиши камтар дорад, барои ин кофӣ намебуд.

Яке аз натиҷаҳои начот *омурзиши гуноҳхост.* *Омурзиш* бо начот як нест; он яке аз самарҳои начот аст. Пеш аз он ки *омурзиши гуноҳҳо* имконпазир шавад, Масеҳ бояд барои он нархи пурраро мепардохт. Ин дар салиб карда шуд. “Дар он лаҳза адолати саҳтгиртарин қонеъ карда шуд, ва раҳмдилӣ метавонист оғӯши худро боз кунад”.

Оиди андозаи *омурзиши мо* суханони “*бар ҳасби сарвати файзи Ӯ*” мегӯянд. Агар мо сарвати файзи Худоро чен карда тавонем, пас пуррагии *омурзиши Ӯро* низ чен карда метавонем. *Файзи Ӯ* номаҳдуд аст! *Омурзиши Ӯ* низ ҳамин тавр аст!

1,8 Маҳз дар *файз Ӯ* моро интихоб намуд, пешакӣ муқаррар кард ва *фидия* дода халос кард. Аммо ин ханӯз ҳамааш нест. Ҳамин *файзро Ӯ* ба фаровонӣ *ҳамроҳи ҳар ҳикмат ва хирадмандӣ ато намудааст.* Ин маънои онро дорад, ки Ӯ меҳрубонона ба мо нақшаҳо ва мақсадҳои Худро ошкор кардааст. Ӯ меҳроҳад, ки мо ҳикмат ба даст оварем ва моҳияти нақшаҳои Ӯро барои Калисо ва дунё фаҳмем. Бинобар ин Ӯ ба мо асрори Худро боварӣ карда супурдааст, он мақсади бузургеро, ки тамоми таърих ба сӯи он ҳаракат мекунад, нишон додааст.

1,9 Павлус акнун мефаҳмонад, ки Худо маҳз чӣ гуна ба мо ҳар ҳикмат ва хирадмандӣ ато намудааст, — *Ӯ сирри иродаи Худро ба мо маълум кардааст.* Маҳз ҳамин

аст мавзӯи асосии ин Нома — ҳақиқати пурчалол оиди Масеҳ ва Калисо. Ин ҳақиқат на барои он *сирр* номида шудааст, ки он чунин пурасрор аст, балки барои он ки он – сирри покест, ки пеш аз ин ба ҳеч кас дастнорас буд, лекин алҳол ба покон ошкор гардидааст. Сарчашмаи ин нақшаи пурчалол дар иродаи мустақили Худост ва омилҳои берунӣ дар ин ҷо мутлақо ҳеч гуна нақш намебозанд: ҳама чиз бар тибқи *салоҳидиди* \bar{U} буд. Ва Шахси асосии амалкунандаи ин нақша Худованд Исои Масеҳ аст; суханони “*ки пеиштар дар* \bar{U} *барқарор намуд*” ба ин ишора мекунад.

1,10 Акнун Павлус муфассалтар фаҳмондани сирри нақшаи Худоро сар мекунад, ва дар ин боб вай ба чанбаи сирр, ки ба оянда дахл дорад, диққати махсус медиҳад. Бобҳои 2 ва 3 ба ҳамон чанбаи он, ки ба замони ҳозира вобаста аст, рӯшани бештар меандозанд.

Ба замоне ки Павлус дар назар дорад, ибори *пуррагии замонҳо* (юн. “ойкономиа”) ишора мекунад. Чуноне ки мо мефаҳмем, ин ба Подшоҳии Ҳазорсола дахл дорад, ки он вақт Исо бармегардад, то дар замин чун Шоҳи шоҳон ва Худованди фармонравоён ҳукмронӣ кунад. Барои давраи охирини таърихи инсоният дар ин замин Худо нақшаи махсуси идора кардани корхоро дорад.

Ин нақша — ҳама чизро *зери сардории Масеҳ ҷамъ кардан* аст. Дар Подшоҳии Ҳазорсола Масеҳ бар маҷмӯи *ҳама чиз, хоҳ дар осмон бошад, хоҳ бар замин, хоҳад истод*. Начотдиханда, ки холо радшуда ва аз дороии Худ маҳрум аст, Худованди ҳама чиз хоҳад шуд, тамоми олам назди Он Касе ки аз ҳама болотар аст, сар ҳам хоҳад кард. Ҳамин аст мақсади Худо — *Масеҳро дар Подшоҳии* \bar{U} *Сарвари ҳама чиз дар осмон ва замин гузоштан*.

Оиди он ки кудрати Масеҳ то чӣ андоза бузург хоҳад буд, суханони *ҳама чиз, хоҳ дар осмон бошад, хоҳ бар замин* мегӯянд. Беллетт менависад:

Ин сиррест, ки пеиштар ба ҳеч кас маълум набуд. Дар китоби пайгамбар Ишаъё оиди он мехонем, ки дар Подшоҳии Ҳазорсола замин то чӣ андоза зебо хоҳад буд; аммо оё касе осмони Подшоҳии Ҳазорсоларо таҳти сарвари Масеҳ тасвир кардааст?

*Оё Ишаъё сухане оиди он гуфтааст, ки ҳама чиз, хоҳ дар осмон бошад, хоҳ бар замин, таҳти сарвари Одами ҷалолёфта ба ҳам мепайвандад?*⁴

Ояти 10-ро баъзан бар асоси таълимоти дурӯғин оиди начотёбии умумӣ мегузоранд, зеро он гӯё изҳор мекарда бошад, ки ҳама дар охир зинда шуда, дар Масеҳ оштии мешаванд. Аммо ин ба оят ягон муносибате надорад. Павлус на оиди начотёбии тамоми дунё, балки оиди ҳукмронӣ бар олам мегӯяд!

1,11 Яке аз чанбаҳои муҳими ин сирр он аст, ки ҳам масеҳиёни яҳудӣ ва ҳам масеҳиёни ғайрияҳудӣ дар нақшаи азими Худо иштирок мекунад. Фириста дар бораи ин сирр нисбати яҳудиёни масеҳӣ дар оятҳои 11 ва 12, нисбати масеҳиёни ғайрияҳудӣ дар ояти 13 мегӯяд ва сипас онҳоро дар ояти 14 муттаҳид мегардонад.

Агар сухан оиди масеҳиёни яҳудинаҷод равад, пас, чуноне ки Павлус менависад, *мо низ дар* \bar{U} ... *пешакӣ муайян шуда будем*. Ҳукуки онҳо ба ҳисса дар мерос на аз имтиёзҳои пешинаи халқи Исроил, балки танҳо аз яғонагии онҳо бо Масеҳ сар мезанад. Мерос ин ҷо ба он лаҳзае далолат мекунад, ки онҳо ва ҳамаи масеҳиёни ҳақиқӣ ба ҷаҳони ҳайроншуда чун Бадани Масеҳ, чун Арӯси Барра мӯъҷизавор зоҳир хоҳанд шуд.

Аз худи абадият ба ин масеҳиёни яҳудӣ бо иродаи мустақили Худо ишғол намудани ин ҷои боифтихор пешакӣ муайян шуда буд, онҳо *низ дар* \bar{U} , *ки ҳама чизро бар тибқи азми иродаи Худ ба амал меоварад, мувофиқи таъиноти* \bar{U} *пешакӣ муайян шуда буданд*.

1,12 Худо онҳоро ба ин пешакӣ мукаррар намуд, *то* онҳо тавонанд *барои ҳамду санои ҷалолӣ* \bar{U} хизмат намоянд. Ба ибори дигар, онҳо – ғанимати файзи \bar{U} буда, дар ибрати худ нишон медиҳанд, ки Худо аз чунин масолеҳи ибтидоии бенамуд чӣ карда метавонад, ва бо ин \bar{U} ро ҷалол медиҳанд!

Фириста оиди худ ва дигар яҳудиёни масеҳӣ чун оиди онҳое сухан меронад, ки *пеиштар ба Масеҳ умед баста буданд*. Ин боқимондаи масеҳиёни яҳудӣ мебошанд, ки ба даъвати Хушхабар дар ибтидои масеҳият ҷавоб додаанд. Хушхабарро аввалин шуда

яхудиён шуниданд. Қисми зиёди халқи Исроил онро қатъиян рад намуданд. Лекин боқимондаи худотарс ба Худованд Исо бовар кард. Дар қатори он Павлус ҳам буд.

Вақте Исо ба ин замин аз нав меояд, ҳама чиз дигар хел мешавад. Он гоҳ халқи Исроил ба \bar{U} , ки найза задаанд, назар хоҳанд дӯхт, ва барои \bar{U} навҳа хоҳанд кард, ва мисли он ки барои писари ягона навҳа мекунанд, навҳа хоҳанд кард (Зак. 12,10). “Ва он гоҳ тамоми Исроил начот хоҳад ёфт, чунон ки навишта шудааст: аз Сион Раҳоқунанда хоҳад омад ва маъсиятро аз Яъқуб дафъ хоҳад кард” (Рум. 11,26).

Павлус ва ҳамзамонони вай – масеҳиёни яҳудӣ – ба Масеҳ нисбат ба тамоми халқи боқимондаи Исроил пештар бовар карданд. Бинобар ин ҳам фириста мегӯяд, ки онҳо аз ҳама пештар ба Масеҳ умед баста сар карданд.

Онҳое ки ба Масеҳ пешакӣ умед бастанд, якчоя бо \bar{U} бар ин замин ҳукмронӣ хоҳанд кард. Ҳамаи яҳудиёни боқимонда хизматгори заминӣ дар Подшоҳии \bar{U} хоҳанд шуд.

1,13 Акнун Павлус аз масеҳиёни яҳудинажд ба онҳое ки ғайрияҳудӣ зода шудаанд, мегузарад; ба ин ҷонишини “шумо”, ки “мо”-ро иваз кардааст, далолат менамояд. Аз ғайрияҳудиён онҳое ки начот ба даст оварданд, дар сирри иродаи Худо баробари яҳудиён хисса доранд. Бинобар ин фириста дар ин ҷо қадам ба қадам роҳеро, ки бо он эфсӯсиён ва дигар ғайрияҳудиён ба ягонагӣ бо Масеҳ оварда шудаанд, таҳқиқ менамояд.

Онҳо Хушхабарро шуниданд.

Онҳо ба Масеҳ имон оварданд.

Онҳо бо Рӯҳулқудси мавъуд мӯҳр зада шудаанд.

Онҳо пеш аз ҳама каломии *рости*, яъне *башорати начоти худро шуниданд*. Аслан ин ба Хушхабар *начот* аз рӯи бовар ба Худованд Исо дахл дорад. Ин ба маънои васеътар тамоми таълимотҳои Масеҳ ва фиристагонро дар бар мегирад.

Ин хабарро шунда, онҳо пурра худро ба дасти Масеҳ ба василаи амали бошууронаи бовар супурданд. Ягона мақсади ҳақиқии бовар Худованд Исо мебошад. *Начотро* танҳо дар \bar{U} ба даст овардан мумкин аст.

Имон оварда, онҳо ҳамин замон бо Рӯҳулқудси мавъуд мӯҳр зада шуда буданд. Ин онро мефаҳмонад, ки ҳар як масеҳии ҳақиқӣ Рӯҳи Худоро мегирад, ба аломати он ки вай ба Худо тааллуқ дорад ва Худо вайро то худи лаҳзаи бадани пурчалолро ба даст овардани масеҳӣ ниғаҳдорӣ хоҳад кард. Дар қорҳои илоҳӣ, чун дар ҷаҳони ҳуқуқшиносон, мӯҳр оиди дар моликияти касе ва дар бехатарӣ будани чиз шаҳодат медиҳад. Рӯҳи дар мо мезиста ба мо мӯҳри “моликияти Худо”-ро мегузорад (1Қўр. 6,19.20) ва таъмини амнияти моро то ба рӯзи озодӣ қафолат медиҳад (Эфс. 4,30).

Мӯҳри мо номи “Рӯҳи Поки ваъдашуда”-ро дорад. Пеш аз ҳама \bar{U} Рӯҳи *Пок* аст, ва \bar{U} Худ ба Худ чунин аст. Пас аз он \bar{U} Рӯҳи *ваъдашуда* аст. Вай аз тарафи Падар (Юил 2,28; Аъм. 1,4) ва Худованд Исо (Юх. 16,7) ваъда шуда буд. Ба замми ин \bar{U} қафили он аст, ки тамоми ваъдаҳои Худо ба масеҳиён иҷро хоҳанд шуд.

Ояти 13 яке аз чандин зикрҳои Ваҳдати Сегонаро дар ин Нома ба анҷом мерасонад:

Худо Падар (о. 3),

Худо Писар (о. 7),

Худо Рӯҳ (о. 13).

1,14 Павлус аз нав ҷонишинро иваз мекунад. “Мо”-ро (о. 11.12) бо “шумо” (о. 13) пайваст намуда, вай “[аз они] мо”-ро (о. 14) ба даст меоварад. Ин усули моҳиронаи адабӣ ба он чи дар бобҳои 2 ва 3 пурра шарҳ дода хоҳад шуд, ишора мекунад – иттифоқи яҳудиёни масеҳӣ ва ғайрияҳудиёни масеҳӣ барои ташкили организми нав – Калисо.

Рӯҳи *Пок* – *гарави мероси мост*. Ин чун пардохти аввалин аст, ки гарави дар оянда пурра пардохта шудани тамоми маблағ мебошад. Аз пардохти пурра вай на бо сифат, балки бо миқдор фарқ мекунад.

Ҳамин ки мо начот ба даст меоварем, Рӯҳи *Пок* кушодани сарватҳои ба мо дар Масеҳ тааллуқдоштаро сар мекунад. \bar{U} ба мо пешакӣ чашидани ҷалоли ояндаро медиҳад. Лекин мо чӣ тавр мӯътақид буда метавонем, ки боре тамоми меросро пурра ба даст меоварем? *Гарави* ин Худи Рӯҳи *Пок* аст.

Чун мӯҳр \bar{U} қафолат медиҳад, ки мо, меросро интизор шуда, дар бехатарии пурра

мебошем. Чун гарав \bar{U} кафолат медиҳад, ки мероси интизори мо дар бехатарии пурра аст.

То замоне ки мулки Худо боз харида шавад, Рӯҳ гарави мероси мост барои ҳамду санои чалоли \bar{U} . Гарав ба бозхариди пурра дар оянда ишорат менамояд, ба монанди он ки меваҳои аввалин ба ҳосили оянда далолат менамоянд. Рӯҳ бозидани нақши гаравро қатъ менамояд, вақте ки мулки Худо бозхаридида шуд. Лекин Павлус дар зери маъноии бозхаридани мулки Худо чиро дар назар дорад?

1. Вай мероси моро дар назар дошта метавонад. Ҳама чизе ки дар Худо ҳаст, ба василаи Худованд Исо ба мо тааллуқ дорад: мо ворисони Худо ва ҳамирсонии Масеҳ ҳастем (Рум. 8,17; 1Қӯр. 3,21–23). Тамоми олам аз боиси гуноҳи ба он воридшуда нопок гардидааст ва ба покшавӣ ва оштии эҳтиёҷ дорад (Қӯл. 1,20; Ибр. 9,23). Ҳангоме ки Масеҳ барои салтанат рондан ба ин замин меояд, тамоми махлуқот, ки оху нола мекунад, аз бандагии фано халосӣ ёфта, ба озодии чалоли фарзандони Худо шарик хоҳад шуд (Рум. 8,19–22).
2. Дар зери мафҳуми мулки Худо Павлус қисми масеҳиро дар назар дошта метавонад. Рӯҳ ва ҷони мо дар он лаҳзае ки мо бовар кардем, бозхариди шуда буданд, бозхариди қисм бошад – кори оянда аст. Азоб кашидан, пир шудан ва мурдани мо исбот менамояд, ки қисмҳои мо ҳоло бозхарид нашудаанд. Ҳангоме ки Масеҳ меояд (1Тас. 4,13–18), қисмҳои мо дигаргун мешаванд ва ба Қисми ҷалили \bar{U} мувофиқ мешаванд (Фил. 3,21). Он гоҳ онҳо пурра ва ҷовидона бозхарид карда хоҳанд шуд (Рум. 8,23).
3. Ниҳоят, мулки Худо ба Калисо ҳам дахл дошта метавонад (1Пет. 2,9: “...қавме ки мулки азизи Худо доништа шудааст”). Дар ин сурат бозхариди он ба болошавии оянда ишорат менамояд, вақте ки Масеҳ Калисоро ба ҳузури Худ дар ҷалоле тақдим мекунад, бе доғе, бе нуқсон, на чизе монанди он (Эфс. 5,27). Баъзеҳо чунин мешуморанд, ки дар ин ҷо покони Паймони Куҳан низ метавонианд ба мулки Худо дохил карда шаванд.

Новобаста ба нуқтаи назари мо, натиҷаи охири бозхарид ҳамон як чиз аст – ҳамду санои чалоли \bar{U} . Он гоҳ нақшаи аҷоибии Худо барои халқи Худ пурра ба охир расонида хоҳад шуд ва аз ҳар тараф доимо ҳамду санои номи \bar{U} садо хоҳад дод. Павлус дар ин боб се маротиба ба мо ёдрас мекунад, ки мақсади асосӣ ва натиҷаи ногузири тамоми амалҳои Худо – ҳамду санои \bar{U} аст.

Барои ҳамду санои чалоли файзи Худ (о. б).

То мо барои ҳамду санои чалоли \bar{U} вучуд дошта бошем (о. 12).

Барои ҳамду санои чалоли \bar{U} (о. 14).

В. Павлус барои покони шукргузори менамояд ва барои онҳо дуо мегӯяд (1,15–23)

1,15 Дар оятҳои 3 то 14 (дар нусхаи аслии юнонӣ як ҷумла!) фириста инкишофи ҷолиби нақшаи Худоро аз ҷовидон то ҷовидон таҳқиқ намуд. Вай баъзе аз фикрҳои боиси эҳтироми бештаринро дахл кард, фикрҳои он қадар олӣ, ки Павлус дуо мекунад, то ба хонандагон дар ин масъалаҳо маърифати рӯҳонӣ ато гардад. Вай самимона мехоҳад, ки онҳо ба афзалиятҳои ҷалили худ дар Масеҳ ва ба он қуввати ақлнорас, ки барои чун Сарвари тамоми офариниш ба Калисо додани Масеҳ лозим буд, баҳои сазовор диҳанд.

“*Бинобар ин*”-и муқаддимаи халқии пайвастандааст аз тасвири ҳамаи он чи Худо барои аъзоёни Бадани Масеҳ кардааст ва боз мекунад (о. 3–14).

Ман, вақте ки аз имони шумо ба Исои Масеҳ ва аз муҳаббати шумо ба ҳамаи муқаддасон хабардор шудам. Ин маълумотро гирифта, Павлус мӯътақид буда метавонист, ки хонандагони вай дорои баракатҳои ҳоло тасвиршуда мебошанд; ва ҳамин ўро водор намуд барои онҳо дуо гӯяд. *Имон ба Исои Масеҳ ба ҳаёти онҳо мӯъҷизаи начотро ворид намуд. Муҳаббат ба ҳамаи муқаддасон воқеияти дигаргунсозандаи бовар кардани онҳоро нишон дод.*

Илоҳиётшиносоне ки шубҳа мекунанд, ки ин нома танҳо ба эфсӯсиён ирсол шуда буд, дар ин оят тасдиқи нуқтаи назари худро

мебинанд. Павлус менависад, ки дар бораи бовар кардани хонандагони худ шунид, ба мисли он ки ҳеч гоҳ бо онҳо шахсан шинос набуд. Лекин дар Эфсӯс вай, ҳеч набошад, се соли умрашро гузаронд (Аъм. 20,31). Бинобар ин баъзеҳо ба хулоса меоянд, ки ин мактуб ба якчанд калисои маҳаллӣ ирсол шуда буд ва калисои Эфсӯс танҳо яке аз онҳо буд.

Хушбахтона, ин муҳолифатҳо ба он дарсҳои ибрате ки мо аз ин оят гирифта метавонем, ҳеч таъсире надоранд. Мо, масалан, мебинем, ки Масеҳ дар ин ҷо чун мақсади воқеии бовар нишон дода шудааст: *имони шумо ба Исои Масеҳ*. Павлус намегӯяд, ки мо бояд ба нуқтаи назар, ба калисо ё масеҳиён бовар кунем. Бовари начотдиҳанда – бовар ба Масеҳ аз мурдагон бархоста ва болошуда мебошад, ки дар ямини Худо нишастааст.

Дарси ибрати дигар дар ибораи “*муҳаббат ба ҳамаи муқаддасон*” маҳфуз аст. Муҳаббати мо набояд бо ҷаҳорҷӯбаи масеҳиёни ҷамоати мо ё равияи худ маҳдуд гардад, балки ба ҳамаи онҳое ки бо хуни Масеҳ пок гардидаанд, ба ҳамаи бародарон дар бовар бо ҷараёни пуроб ҷорӣ гардад.

Дарси ибрати сеюмро мо дар иттиҳоди *имон* ва *муҳаббат* дарёфт менамоем. Баъзе одамон мегӯянд, ки онҳо бовар доранд, лекин муҳаббат дар ҳаёти онҳо пайдо нест. Дигарон хеле сермуҳаббатанд, лекин зарурати бовар кардан ба Масеҳро намебинанд. Дар масеҳияти ҳақиқӣ таълимоти дуруст бо тарзи зисти дуруст мувофиқат мекунад.

1,16 Бовар ва муҳаббати масеҳиён Павлусро водор кард, ки Худовандро аз номи онҳо ҳамду сано хонад ва пайваста барои онҳо дуо гӯяд. Дар ин бора Скрогги хеле хуб гуфтааст:

Шукргузорӣ – барои пойдеворест, ки аллакай гузошта шудааст, дуо – оиди сохтмоне ки давом дорад. Шукргузорӣ – барои комёбиҳои гузашта, дуо бошад – оиди муваффақиятҳо дар оянда. Шукргузорӣ – барои ҳамаи он чизе ки онҳо алҳол доранд, дуо – оиди имкониятҳои худ барои онҳо дар нақшаи Худ омода мекунад.

1,17 Пайдо кардани имконияти назар андохтан ба ҳаёти дуоии одами Худо имтиёзи бузург аст. Дар ин Нома ба мо ду маротиба чунин имконият дода мешавад – дар ин ҷо ва дар 3,14–21. Дар ин ҷо вай оиди маърифати рӯҳонӣ дуо мегӯяд, дар он ҷо – оиди қувваи рӯҳонӣ. Дар ин ҷо дуо ба *Худо* ирсол мегардад, дар он ҷо – ба *Падар*. Лекин дар ҳар ду ҳолат дуои Павлус доимӣ, аниқ буда, эҳтиётоти рӯзмарраи одамонро инъикос менамуд. Дар ин ҷо дуо ба *Худои Худованди мо Исои Масеҳ, ба Падари ҷалол* равона карда шудааст. Ифодаи “*Падари ҷалол*” фаҳмонида метавонад, ки *Худо*:

1. Сарчашма ва Офарандаи тамоми ҷалол аст.
2. Он Касест, ки тамоми ҷалол ба \bar{U} тааллуқ дорад.
3. Падари Исои Масеҳ аст, ки \bar{U} зухури ҷалоли Худо мебошад.

Сипас Павлус хоҳиш мекунад, ки *Худо* ба онҳо *Рӯҳи ҳикмат ва ваҳиро барои шинохтани \bar{U} ато намояд*. Рӯҳи Пок – Рӯҳи ҳикмат (Иш. 11,2) ва *ваҳӣ* (1Қӯр. 2,10) аст. Азбаски \bar{U} дар ҳар масеҳӣ сокин аст, пас оиди атои Шахсияти \bar{U} дуо гуфтан эҳтиётчидорад; онҳо андозаи маҳсули маърифатро аз \bar{U} бояд қабул намоянд.

Ваҳӣ ба расондани донишҳо нисбат дорад, *хирад* – ба истифодаи дурусти онҳо дар зиндагӣ. Фириста на оиди умуман дониш менависад, балки оиди *шинохтани* (юн. “эпигнозис”) \bar{U} . \bar{U} меҳоҳад, ки масеҳиён оиди *Худо* фаҳмиши амиқ, рӯҳонӣ ва дар таҷриба асоснокшуда дошта бошанд – он донише ки на бо саъю кӯшиши хирад, балки ба шарофати хизмати меҳрубонаи Рӯҳи Пок ба даст оварда мешавад.

Дэйл мефаҳмонад:

Масеҳиёни Эфсӯс аллакай маърифати рӯҳонӣ доштанд, вагарна онҳо масеҳӣ намебуданд; лекин Павлус дуо мегӯяд, то Рӯҳи Худо, ки дар онҳо сокин аст, биниши онҳоро боз ҳам беҳтар, боз ҳам тезтар кунад, то ки қувва, муҳаббат ва бузургии Худо ба онҳо хеле пурратар ошкор шуда тавонад. Шояд, дар рӯзҳои мо, ҳангоме ки одам дар соҳаҳои на он қадар муҳим кашфиёти зиёд мекунад, чунон кашфиёти ҷолиб ва ҳайратангез, ки

ҳатто шавку завқи масеҳиёнро ба зухури Худо дар Масеҳ танг карда мебароранд, калисо бояд дуои бисёр кунад, то ки Худо ба вай “Рӯҳи хирад ва фаҳмиш” ато намояд. Агар \bar{U} ба ин дуо ҷавоб диҳад, пас мо дигар бо дурахши дониш оиди чизҳои дидашаванда ва фонӣ гумроҳ намешавем, зеро онро ҷалоли чизҳои ноаён ва абади бехадду ҳудуд панаҳ мекунад.⁵

1,18 Мо дида будем, ки сарчашмаи маърифати рӯхонӣ – Худост, воситаи вай – Рӯҳи Пок, мақсади асосӣ бошад – дарки пурраи Худо. Акнун мо ба узвҳои маърифат мегузарем – “чашимони дили шуморо равшан созад”.

Ин ифодаи хушобуранг ба мо меомӯзад, ки дарки дурусти ҳақиқатҳо оиди Худо на ба хушфаҳмӣ, балки ба ҳассосии *дил* вобаста аст. Муҳаббат ин ҷо бо мантиқ дар як сатҳ меистад. Худо Худро ба онҳое ошкор месозад, ки \bar{U} ро дӯст медоранд. Ин ба ҳар масеҳӣ имконияти аҷоиб медиҳад, охир ҳатто агар на ҳамаи мо зехни тез дошта бошем, ҳамаи мо *дилҳои* дӯстдор дошта метавонем.

Пас аз ин Павлус се соҳаи маърифати рӯхониро номбар мекунад, ки вай оиди онҳо барои покони хоҳиш менамояд:

1. *умеди даъвати \bar{U}* ;
2. *сарвати ҷалоли мероси \bar{U} барои муқаддасон*;
3. *бузургии қудрати \bar{U} дар мо, ки имон дорем*.

Умеди даъвати \bar{U} , ба оянда далолат намуда, он ҳиссаи охириро дар назар дорад, ки хангоми моро даъват намуданаш бароямон омода сохтааст. Ин он ҳақиқатро низ дар бар мегирад, ки мо ҷовидона бо Масеҳ хоҳем буд ва ба \bar{U} монанд мегардем. Мо ба олам чун писарони Худо муаррифӣ карда мешавем ва чун Арӯси бедоғ ва бенуқсонии \bar{U} ҳамроҳи \bar{U} ҳукмронӣ хоҳем кард. Ин умеди мост, аммо на ба он маъно, ки мо ба ин ягон шубҳае дорем, балки ин чанбаи начоти мо ба оянда дахл дорад ва мо то ҳол иҷрошавии онро интизорем.

Сарвати ҷалоли мероси \bar{U} барои муқаддасон – боз як соҳаи бузургии бе ҳадду канор аст, ки муҳаққикони масеҳиро интизор аст. Таваҷҷӯҳ намоед, Павлус ба хотири эҷоди таассуроти бе ҳадду канорӣ ва бузургии

калимаҳоро дар кадом пайдарпайӣ ҷо ба ҷо мегузорад:

мероси \bar{U} ;
мероси \bar{U} барои муқаддасон;
ҷалоли мероси \bar{U} барои муқаддасон;
сарвати ҷалоли мероси \bar{U} барои муқаддасон.

Ду маънидоди ин ибора ҳаст ва азбаски аҳамияти онҳо баробар муҳим аст, мо ҳар дуи онҳоро меорем. Мувофиқи маънидоди якум, мероси \bar{U} поконианд, ва маҳз онҳоро \bar{U} ганҷи бебаҳо мехисобад. Оиди масеҳиён дар Паймони Навин гуфта мешавад, ки онҳо “мулки азизи Худо” доништа шудаанд (Тит. 2,14; 1Пет. 2,9). Умуман дар дили Худо чунин ҷой гирифта тавонистани гуноҳкорони нафратовар ва нолоиқи дар Масеҳ начотёфта, онҳоро *мероси Худ* номидани \bar{U} , – файзи ақлнорас аст.

Нуқтаи назари дуҷум чунин аст: бо мафҳуми *мерос* ҳамаи он чи *мо* мерос мегирем, дар назар дошта шудааст, ва ин, хулласи калом, тамоми дунё аст, ки бар он Масеҳ ва ҳамроҳи \bar{U} мо, Арӯси \bar{U} , низ ҳукмронӣ хоҳем кард. Агар мо дар ҳақиқат ба сарвати ҷалоли он чи \bar{U} барои масеҳиён омода сохтааст, баҳои сазовор диҳем, тамоми ҷозибаву лаззати ин ҷаҳон барои мо ҳеч мегардад.

1,19 Чизи сеюм, ки Павлус оиди он мепурсад: то ки покони ба он *қудрате* ки Худо баҳри амалӣ гаштани ҳамаи ин зоҳир сохтааст, баҳои сазовор диҳанд: *бузургии қудрати \bar{U} дар мо, ки имон дорем, чӣ гуна аз ҳад берун аст*.

Ф. Б. Мейер менависад: “Ин қудрат аст. Ин қудрати \bar{U} ст. Ин қудрати *бузург* аст, ягон чизи камтар кофӣ намебуд. Ин қудрати *беандоза* бузург буда, барои ҳеч кадом қувваи тафаккур ҳам дастнорас аст”.⁶

Ин он қудратест, ки онро Худо барои бозхариди мо ба кор бурд, ва онро \bar{U} барои таъмини амнияти мо ба кор мебарад. Боз онро \bar{U} барои ҷалол ёфтани мо истифода хоҳад бурд. Люис Сперри Чафер менависад:

Павлус меҳаҳад ба бовардор бо бузургии қудрате ки баҳри ноилишавӣ ба тамоми чизҳои барои вай мувофиқи амали интиҳоб, пешакӣ муайян кардан ва фарзандхондқунии

*соҳибхитиёрони Худо мураттабшуда ба кор дароварда шудааст, таъсири амиқро расонад.*⁷

1,20 Барои боз як бор қайд кардани беканории қудрати Худо фириста зоҳиршавии бузургтарини қувваи илоҳиро тасвир менамояд. Маҳз ҳамин қувва Масеҳро аз мурдагон эҳё намуд ва ба ямини Худо шинонд. Шояд мо қарор медедем, ки зоҳиршавии равшантарини қудрати Худо офариниши ҷаҳон буд. Ё халки Худро аз баҳри Сурх гузаронда, начот додани Ҷ. Вале не! Паймони Навин таълим медиҳад, ки қувваи аз ҳама зиёди Худо маҳз барои растохез ва болоравии Масеҳ лозим шуд.

Чаро? Иблис ба иҷрошавии нақшаи Худо ҳалал расондани шуда, тамоми ғавҷҳои худро ба ҷанг баровард, то Масеҳро дар мақбара нигоҳ дорад ё ки ба болоравии Ҷ, ки зинда шуда буд, монёе гардад. Лекин Худо бар ҳар гуна муқовимат ғолиб баромад. Растохез ва ҷалолёбии Масеҳ ба олам манзараи ҳайратовари қудрати мағлубнашавандаро зоҳир намуда, ба иблис ва ғавҷҳои дӯзах зарбаи ҳалокатовар расонд.

Ҳеч кас ин қудратро бо сухан тасвир карда наметавонад. Павлус барои нишон додани тавоноии қудрате ки баҳри мо ба кор бурда шуд, якҷанд мафҳумро аз луғати динамика иқтибос меоварад: қудрат аз рӯи амали қуввати азими Ҷ, ки дар Масеҳ амал кардааст, вақте ки Ҷро аз мурдагон эҳё намуд. Чунин менамояд, ки калимаҳо дар зерини вазни ин ҳақиқат ҳам мешаванд. Аз эҳтимол дур аст, ки онҳоро алоҳида-алоҳида дида баромадани мо зарур бошад; аз бузургии ин қувва мафтун шудан ва Худоро барои муқтадирии Ҷ ҳамду сано хондан дар ҳақиқат кофист!

Мейер хитоб мекунад:

*Ин болобардоршавӣ ҳайратангез буд! Аз қабри марг – ба тахти Худои абадӣ, ки танҳо Худаш намиранда аст. Аз торикии қабр – ба равшании ҷаҳаннам. Аз ин ҷаҳони хурдак – ба маркази ҳаёти олам. Бигзор имони шумо аз ҳамаи доираҳо баромада, андозаи ин ҷарии беҳад бузургро баҳо диҳад. Ва он гоҳ дар назди ин қувва, ки Худованди моро аз ин ҷарӣ гузаронд, бо ваҷд сари таъзим фуруд оваред.*⁸

Агар гап дар бораи Навиштаҷот равад, пас растохези Масеҳ аввалин чунин ҳодиса дар таърихи башарият буд (1Қўр. 15,23). Дигарон ҳам аз мурдагон бармеҳостанд, вале онҳо аз нав мемураданд. Худованд Исо аввалин Касе буд, ки бо қувваи ҳаёти ҷовидонӣ зинда шуд. Пас аз он ки Масеҳ зинда шуд ва боло рафт, Худо Ҷро бар ямини Худ дар осмон шинонд. Чой дар тарафи рости Худо аз имтиёзи бузург (Ибр. 1,13), қудрат (Мат. 26, 64), баргарӣ (Ибр. 1,3.4), хушиҳо (Заб. 15,11) ва ҳукуматдорӣ (1Пет. 3,22) дарак медиҳад.

Баъдан ин чой чун дар афлок буда тасвир карда мешавад, яъне ба ин ибора чои сукунати Худо дохил карда шудааст. Маҳз дар ин ҷо Худованд Исо имрӯз дар ҷисм аз ғушт ва устухонҳо ба маънои аслии калима, дар ҷисми ҷалолёфта мебошад, ки он дигар мурда наметавонад. Дар он ҷое ки имрӯз Ҷ ҳаст, ба зудӣ мо ҳам хоҳем буд.

1,21 Ҳолати Раҳонандаи ҷалолёфта пас аз он чун болотар аз ҳар сарварӣ ва ҳукуматдорӣ, ва қудрат ва салтанат, ва ҳар номе ки на танҳо дар ин олам, балки дар олами оянда низ хонда мешавад, тасвир карда мешавад. Худованд Исо ҳозир ва абад болотар аз ҳама ҳокимон ва ҳукуматдорони одамаи ва фариштавӣ меистад.

Дар афлок фариштаҳои дорои рутбаҳои гуногун, ҳам бад, ҳам нек ҳастанд. Ҳамаи онҳо ҳокимияти муайян доранд. Баъзеи онҳоро, масалан, бо президенти кишвар, баъзеи дигарро бо ҳокими вилоят ё мири шаҳр муқоиса кардан мумкин аст. Лекин ҳар қадар ҳукуматдорӣ, қудрат, обрӯ ва салтанати онҳо бузург бошанд ҳам, Масеҳ аз ҳамаи онҳо болотар меистад.

Ин на танҳо ба он оламе ки мо зиндагонӣ мекунем, балки ба олами оянда, яъне ба ҳокимияти Ҳазорсолаи Масеҳ дар замин дахл дорад. Он гоҳ Ҷ бар ҳамаи подшоҳон Подшоҳ, бар ҳамаи хоҷагон Хоҷа мешавад. Ҷ бар ҳамаи махлуқоти офаридашуда, мутлақо бар ҳама, бе ягон истисно боло бардошта мешавад.

1,22 Зиёда аз ин, Худо ҳама чизро зерини пойҳои Ҷ тобеъ намуд. Яъне Ҷ на танҳо бар одамон ва фариштаҳо, балки бар ҳамаи офаринишҳои боқимонда, зинда ва ғайризинда

салтанат хоҳад ронд. Муаллифи Нома ба Ибриён ба мо ёдовар мешавад, ки алҳол “ҳанӯз намебинем, ки ҳама чиз мутеи ӯ бошад” (Ибр. 2,8). Ин дар ҳақиқат чунин аст. Ҳарчанд ҳокимият бар олам дар дасти Масеҳ бошад ҳам, Ҷ то ҳол чорӣ кардани ҳукуки Худро сар накардааст. Одамон, масалан, то ҳол зидди Ҷ бармехезанд, ба Ҷ муқобилат мекунад ва Ҷро инкор мекунад. Лекин Худо қарор дод, ки Писари Ҷ дар ҷаҳон ҳукмронии том мешавад ва мо чуноне ки агар инро аллақай ҳозир бо чашмони худамон дида бошем, ба ин боварӣ дошта метавонем.

Он чи пас аз ин меояд, дар ҳақиқат аз ақл берун аст. Маҳз Ҷро, Онеро, ки ба дастони бо меҳҳо захмдоргаштааш ҳокимияти беҳудуд бар олам дода шудааст, Ҷро, чалолёфтаре, Худо ба *Калисо* дод! Павлус ин ҷо ба мо чанбаи комилан ҳайратангези сирри иродаи Худоро ошкор месозад; вай хонандагонро қадам ба қадам ба ин изҳороти қатъӣ наздик мебард. Вай растохез, болошавӣ ва ҳукмронии Масеҳро хеле возеҳ тасвир менамояд. Ва вақте ки дилҳои мо ҳангоми фикр оиди ин Худованди чалолёфта аз эҳтироми зиёд гӯё аз задан бозмеистанд, фириста мегӯяд: “Масеҳ маҳз чун *сари ҳама чиз ба Калисо* дода шуда буд”.

Дар вақти хониши рӯякӣ метавонад чунин тобад, ки дар ин оят оиди Масеҳ чун оиди Сарвари *Калисо* сухан меравад. Ҳарчанд ин рост аст, аслан оят маъноӣ хеле амиқтар дорад. Павлус мегӯяд, ки Калисо бо Он Касе ки ба Ҷ ҳокимият бар тамоми ҷаҳон дода шудааст, зич алоқаманд аст.

Аз ояти 21 мо фаҳмидем, ки Масеҳ дар ин олам ва дар олами оянда аз ҳамаи офаринишҳои заминӣ ва осмонӣ хеле болотар меистад. Дар нимаи аввали ояти 22 гуфта мешавад, ки *ҳама чизи* зинда ва ғайризинда *зери пойҳои Ҷ тобеъ* аст. Акнун бошад мо мефаҳмем, ки *Калисо* ба таври беназир даъват шудааст, то дар салтанати беҳадду канори Ҷ бо Ҷ зич алоқаманд бошад. *Калисо* якҷоя бо Ҷ ҳукмронӣ хоҳад кард. Тамоми офариниши боқимонда зери ҳокимияти Ҷ хоҳад буд.

1,23 Аз ояти охири боби 1 мо мефаҳмем, ин робитаи дутарафаи Масеҳ ва Калисо

то ҷӣ андоза наздик аст. Ба мо ду тимсол дода шудааст: 1) *Калисо Бадани Ҷст*; 2) он – *пуррагии Ҷст*, ки *ҳама чизро дар ҳама пур мекунад*.

Дар ҷаҳон робитае зичтар аз робитаи сар бо *бадан* нест. Дар иттифоқи ҳаётан муҳим онҳо як чизи том гардидаанд, дар онҳо як Рӯҳ сокин аст. Калисо гурӯҳи одамоне, ки аз ҷаҳон байни рӯзи Пантикост ва боло бурда шудан даъват шудаанд, одамоне ки бо ғайзи аҷоиб наҷот ёфтаанд ва имтиёзи беназири *Бадани Масеҳ* буданро ба даст овардаанд. Ҳеч як гурӯҳи дигари бовардорон дар ҳеч як замон чунин шарафро сазовор набуд ва нахоҳад буд.

Калисо боз чун *пуррагии Ҷ*, ки *ҳама чизро дар ҳама пур мекунад*, тасвир карда мешавад. Ин чунин маъно дорад, ки Калисо пурра намудани Масеҳи дар як вақт дар ҳама ҷо ҳузурдошта аст. Пурра намудан он чизест, ки ба анҷом мерасонад ё такмил медиҳад. Бо ин дар назар дошта шудааст, ки ду қисми пайваस्तшуда як чизи томо ташкил медиҳанд. Чуноне ки *бадан* бо худ сарро пурра мекунад, ҳамон тавр Калисо ҳам бо худ Масеҳро пурра менамояд.

Вале барои он ки дар ҳеч кас таассуроте ба амал наояд, гӯё Масеҳ камолоти пурра ё пуррагиро соҳиб нест, Павлус саросемавор илова мекунад: *пуррагии Ҷ*, ки *ҳама чизро дар ҳама пур мекунад*. Худованд Исо на танҳо мӯҳтоҷи ҳеч чизе нест, ки норасоиро дар пуррагӣ пур карда тавонад, балки Худи Ҷ, ҷаҳонро пур карда ва эҳтиёҷи онро пур карда, *ҳама чизро дар ҳама пур мекунад*.

Рости гап, ба фаҳмидани ин иқтидори мо намерасад. Мо фақат аз хиради беҳадду канор ва нақшаи Худо ба вачд омада, ба дарки онҳо қобил набудани худро эътироф карда, метавонем.

Г. Қудрати Худо дар наҷот додани яҳудиён ва ғайрияҳудиён зоҳир шуд (2,1–10)

2,1 Ба бобҳо чудо кардан набояд алоқаи зичи байни қисми охири боби 1 ва оятҳои баъдинаро хира гардонад. Он ҷо мо шоҳиди он будем, ки қувваи Худо Масеҳро аз қабр барҳезонд ва тоҷи чалол ва шарафро бар сари Ҷ гузошт. Акнун бошад мо мебинем, ки

чӣ тавр ҳамон қувва моро аз марги рӯхонӣ зинда намуда ва якҷоя бо Масеҳ дар осмон ҷой пешниҳод намуда, дар ҳаёти шахсии мо амал мекунад.

Ин порча боби якуми китоби Ҳастиро ба хотир меоварад. Ҳам дар он ҷо, ҳам дар ин ҷо мо ин чизҳоро мебинем:

1. лавҳаи харобӣ, харчумарҷ ва вайронӣ (Ҳас. 1,2а; Эфс. 2,1–3);
2. муҳомилаи қувваи Худо (Ҳас. 1,2б; Эфс. 2,4);
3. офариниши ҳаёти нав (Ҳас. 1,3–31; Эфс. 2,5–22).

Дар аввали боби 2-юми нома мо мурдагони рӯхонӣ дар водии марг ҳастем. Вақте ки ин боб ба анҷом мерасад, мо на танҳо дар осмон дар Масеҳ мебошем, балки худамон ҳам ба шарофати Рӯҳи Пок бошишгоҳи Худо мебошем. Байни ин ду ҳолат мӯъҷизаи тавоно мебошад, ки боиси ин табдилёбии аҷоиб гардид.

Даҳ ояти аввал тасвир менамоянд, ки чӣ тавр қувваи Худо ғайрияҳудиён ва яҳудиёнро начот медиҳад. Ҳеҷ як Золушка (Ҳокистарак) чунин табдилёбии бошукӯхро аз гадо ба шоҳдухтар аз сар нагузаронда буд.

Дар оятҳои 1 ва 2 Павлус ба хонандагони ғайрияҳудии худ ёдовар мешавад, ки то бовар кардан онҳо мурда, ноқис, пурғазаб ва саркаш буданд. Ба сабаби *хатоҳо ва гуноҳҳои худ* онҳо рӯҳан мурда буданд. Ин онро ифода мекунад, ки онҳо барои Худо намезистанд. Онҳо бо *Ҷ* робита надоштанд. Онҳо чунон мезистанд, гӯё *Ҷ* вучуд надошт. Сабаби марг *хатоҳо ва гуноҳҳо* буданд. *Гуноҳ* – ҳар гуна рафтори беадолатонаи даркнашуда ё бошуурона аст, ва низ фикрҳо, калимаҳо ва амалҳои ки ба камолоти Худо ҷавоб намедиҳанд. *Хатоҳо* гуноҳҳои мебошанд, ки қонунҳои мавҷударо кушоду равшан вайрон мекунанд. Ба маънои васеътар онҳо инчунин қадамҳои гуногуни нодуруст ё фиребро дар бар гирифта метавонанд.

2,2 Эфсӯсиён на танҳо мурда, балки нуқсондор ҳам буданд. Онҳо мувофиқи *давраи ин олам зиндагӣ мекарданд*. Онҳо мувофиқи рӯҳи ин олам зиндагонӣ мекарданд. Онҳо ба гуноҳҳои барои замони онҳо хос дода мешуданд. Дар ин ҷаҳон “қолабе” ҳаст, ва вафодо-

рони худро ҷаҳон дар он “ректагарӣ” мекунад. Ин қолаби дурӯғ, бадахлоқӣ, нобоварӣ, худбинӣ, дурушті ва саркашист. Хулласи калом, ин қолаби гуноҳкорист. Эфсӯсиён чунин буданд.

Лекин ин алҳол на ҳамааш аст: рафтори онҳо шайтонӣ буд. Онҳо ба дев, *мире ки дар ҳаво ҳукмрон аст*, тақлид мекарданд. Бар онҳо сарвари рӯҳҳои бадкор, ки дар ҳаво ҳукмрон аст, фармонравой менамуд. Онҳо бо майл ба мири ин ҷаҳон итоат мекарданд. Ин мефаҳмонад, ки чаро нобоварон баъзан дар нуқсонҳо аз ҳайвонот пасттар мефароянд.

Ниҳоят, мувофиқи рӯҳе ки *ҳоло дар писарони исён амал мекунад*, зиндагӣ карда, онҳо саркаш буданд. Ҳамаи одамони начотнаёфта – *писарони исён* ҳастанд ба он маъное ки барои онҳо *исён* ба Худо хос аст. Амалҳои онҳо аз иблис илҳом мегиранд ва бинобар ин онҳо ба беитоатӣ ва таҳқири кушоду равшани Худованд моиланд.

2,3 Ҷонишини шахсии “шумо”-ро ба “мо” иваз кардани Павлус далолат мекунад, ки дар навбати аввал вай оиди масеҳиёни яҳудӣ сухан меронад (гарчанде суханони вай ба ҳар кас то бовар карданаҳ дахл доранд). Се калима ҳолати онҳоро тасвир менамоянд: шахвонӣ, разилона ва маҳкумшуда.

Дар миёни онҳо ҳамаи мо низ як вақте аз рӯи шаҳавоти ҷисми худ зиндагӣ мекардем. То аз олами боло зода шудани худ Павлус ва дӯстонаш–масеҳиён маҳз дар байни писарони исён зиндагонӣ мекарданд. Зиндагонии онҳо *шаҳвонӣ* буд, онҳоро танҳо қонеъ кунонидани хоҳишҳои ҷисм ва шавқу рағбатҳо машғул месохт. Худи Павлус умуман зоҳиран зиндагонии наққорона мебурд, аммо вай акнун мефаҳмид, ки то чӣ андоза худбин буд. Ва он чи вай аз худ дар дил ифода мекард, аз ҳар гуна рафтори вай хеле бадтар буд.

Яҳудиёни бозгаштнакарда низ *нуқсондор* буда, *ҳавасҳои ҷисм ва ҳаёлотро ба ҷо меоварданд*. Яъне онҳо бо ҳар гуна хоҳиши табиӣ банд буданд. *Ҳавасҳои ҷисм ва ҳаёлот* аз талаботҳои қонунҳои то шаклҳои гуногуни рафтори бадахлоқона ва фасодкорӣ гуногун буда метавонанд; дар ин ҷо, шояд, гуноҳҳои хеле ҷиддӣ дар назар дошта

шудаанд. Ва доништа бошед, Павлус на танҳо оиди аъмоли пургуноҳ, балки оиди *хаёлот*и пургуноҳ низ сухан меронад.

Ф. Б. Мейер пешгирӣ мекунад:

*Тагофул ба ҳавасҳои хаёлот баробари ҳавасҳои ҷисм ҳалокатовар аст. Бахшоиши мӯъҷизаосои тасаввуротро истифода бурда, мо, пеш аз амал ҳамеша бозистода, ба сайри хаёлот*и нопок дода шуда ва инони ҳавасҳоро сар дода метавонем. Вақте ки он бо сатирҳо ба рақс медарояд ё дар лабиринти ҷазираҳои ҳавас саёҳат мекунад, ҳеч як одам аз пайи ҷон назорат намекунад. Вай барои атрофиён, ҳатто аз ҳама наздикон, номаълум меравад ва бармегардад. Номи вайро, ки чун барф пок аст, ҳеч кас зери шубҳа намегузорад. Ба вай ҳанӯз иҷозат дода шудааст, ки дар байни бокирагон интизори омадани Домод шавад. Вале агар одам аз чунин одат тавба накунад ва онро маҳкум нанамояд, ин одамро чун писари исён ва фарзанди ғазаб нишона мекунад.

Чунин аст тавсифи хотимавай, ки онро Павлус ба яҳудиёни начотнаёфта додааст: онҳо *табиатан, мисли дигарон, фарзандони ғазабанд*. Ин он маъноро дорад, ки онҳо ба ғазаб, адоват, дуруштӣ ва тундмичозӣ майли табиӣ доштанд. Онҳо ин сифатҳоро бо ҳамаи инсонияти боқимонда бо ҳам медиданд. Бешубҳа, инчунин дуруст аст, ки онҳо *ба ғазаби* Худо гирифтोरанд. Барои онҳо марг ва доварӣ омода карда шудаанд. Доништа бошед, ки дар оятҳои 2 ва 3 се душмани одам номбар карда шудаанд: ҷаҳон (о. 2), иблис (о. 2) ва ҷисм (о. 3).

2,4 Суханони “аммо Худо” муҳимтарин, таъсирбахштарин ва илҳомбахштарин гузаришҳоро дар тамоми адабиёт ифода мекунаанд. Онҳо ба он далолат менамояд, ки тағйироти дорон аҳамияти бузург ба вуқӯъ омад. Ин аз даҳшат ва ноумедии водии марг ба лаззатҳои тасвирнопазири салтанати муҳаббати Писари Худо гузаштан аст.

Ин тағйиротро Худи *Худо* ба амал овард. Ҳеч каси дигар инро карда наметавонист ва ҳеч каси дигар инро кардан намехост.

Яке аз хусусиятҳои ин Шахсияти муборақ аз он иборат аст, ки *ӯ пур аз марҳамат аст*. Худо *марҳамати* Худро ба мо бо он на-

моиш медиҳад, ки бо мо чуноне ки сазовори он мебошем, рафтор намекунад (Заб. 102,10). “Ҳарчанд меҳрубонӣ аз тарафи *ӯ* дар давоми шаш ҳазор сол сарф карда мешуд ва он ба шумораи беҳисоби одамон паҳн мегардид, вай ҳанӯз ҳам сарчашмаи беинтиҳои ганҷҳо менамояд”, – қайд мекунад Эди.¹⁰

Сабаби даҳлати *ӯ* дар суханони зерин шарҳ дода мешавад: *бар тибқи муҳаббати бузург ки ба мо дорад*. Муҳаббати *ӯ* бузург аст, зеро ки сарчашмаи он – *ӯ*ст. Чуноне ки азамати атоқунанда атои *ӯ*ро бо ҷалол мунаввар мекунад, ҳамин тавр бартари махсуси Худо низ ба муҳаббати *ӯ* бузургтарин дурахшро илова мекунад. Дӯстдоштаи Ҳокими пуриктидори дунё будан нисбат ба дӯстдоштаи одами оддӣ будан хеле беҳтар аст. Муҳаббати Худо аз он сабаб бузург аст, ки *ӯ* нархи гаронеро пардохт. Муҳаббат Худованд Исо, Писари яккаю ягонаи Худоро барои мо ба марги пуразоб дар Ҷолҷолто фиритод. Муҳаббати Худованд бузург аст ва онҳоеро, ки *ӯ* дӯст медорад, бо ганҷҳои аз ақл берун сарфароз мекунад.

2,5 Муҳаббати Худованд аз он сабаб низ бузург аст, ки одамоне ки ба онҳо вай равона карда шудааст, ба дараҷаи олий ба он сазовор нестанд ва муҳаббат ба вучуд оварда наметавонанд. Мо *аз рӯи хатоҳо мурда* будем. Мо душмани Худо будем. Мо бенаво ва вайроншуда будем. Аммо, ба ҳамаи ин нигоҳ накарда, *ӯ* моро дӯст дошт.

Муҳаббати Худованд ва корномаи бозхаридакунандаи Масеҳ 1) *моро бо Масеҳ зинда карданд*, 2) бо *ӯ* бархезонданд, 3) ба мо дар *ӯ* ҷой доданд.

Ин суханон мавқеи рӯҳии моро, ки дар натиҷаи иттифоқи мо бо *ӯ* таркиб ёфтааст, тасвир менамояд. *ӯ* чун Намояндаи мо амал мекард – на танҳо *барои* мо, балки *ба ҷои* мо. Бинобар ин вақте ки *ӯ* мурд, мо ҳам мурдем. Вақте ки *ӯ* дафн карда шуд, мо ҳам дафн карда шудем.

Вақте ки *ӯ* зинда карда шуд, хезонда шуд ва дар осмон ба тахт шинонида шуд, худӣ ҳамон чиз *бо мо* ҳам ба вуқӯъ омад. Ба шарофати робита бо *ӯ* мо аз ҳамаи неъматҳое ки аз корномаи қурбонии *ӯ* бармеоянд, лаззат мебарем. *Бо ӯ зинда шудан* онро ифо-

да мекунад, ки яҳудиёни бозгашткарда ва ғайрияҳудиёни бозгашткарда акнун бо \bar{U} дар ҳаёти нав пайваст шудаанд. Худи ҳамон куввае ки ба \bar{U} растохез ва ҳаёт ато намуд, онҳоро ба мо ҳам дод.

Ин мӯъчиза Павлусро ба қатъ кардани рафти фикрҳо маҷбур месозад, то хитоб намояд: “*Бо файз шумо начот ёфтаед!* \bar{U} аз марҳамати беандозаи Худо ба онҳое ки дар ҳақиқат муқобилро сазоворанд, дар хайрат аст. Ин *файз* аст!

Мо аллакай ёдовар шудем, ки марҳамат чӣ маъно дорад: мо ба чазое ки сазоворем, дучор намешавем. *Файз* онро ифода мекунад, ки мо дар ҳақиқат начотеро, ки сазовор нестем, ба даст меоварем. Мо онро чун ато мегирем, на чун муқофот. Ва ин ато аз Он Касе мебарояд, ки на аз рӯи маҷбурият чунин рафтор намуд. А. Т. Пиерсон мегӯяд:

*Ин зоҳиршавии ихтиёрии муҳаббат аст, ки ба он \bar{U} ро ҳеч чиз маҷбур намекард. Чалоли файз аз он иборат аст, ки он зоҳиршавии ба дараҷаи олии озоду ихтиёрии муҳаббати Худо ба гунаҳкорони мискин мебошад.*¹¹

2,6 Худо моро на танҳо бо Масеҳ зинда кард, балки низ бо \bar{U} бархезонд. Азбаски марг ва доварӣ барои \bar{U} дар гузашта аст, онҳо барои мо ҳам дар гузашта мебошанд. Мо дар он тарафи қабр, дар тарафи растохез, меистем. Чунин аст мавқеи мо, ки натиҷаи пайвастшавии мо бо \bar{U} ст. Ва азбаски мавқеи мо чунин аст, мо бояд зиндагонӣ кунем, ки гӯё аз мурдагон зинда шудаем.

Тарафи дигари мавқеи мо дар он аст, ки ба мо дар афлок дар Масеҳ мақом дода шудааст. Ба шарофати иттиҳод бо \bar{U} мо аз ин ҷаҳони пургуноҳ начотёфта ва дар Масеҳ чалолёфта ҳисоб мешавем. Худо моро чунин мебинад. Агар мо инро бо бовар қабул кунем, ҳаёти мо дигаргун мешавад. Мо дигар одамони ба замин фаровардашудаи машғул бо чизҳои муқаррарӣ ва бебақо нахоҳем буд. Мо афрозро хоҳем чувст, ки он ҷо Масеҳ ба ямини Худо нишастааст (Қўл. 3,1).

Калид ба оятҳои 5 ва 6 ифодаи “дар Исои Масеҳ” мебошад. Маҳз дар \bar{U} Парвардигор зинда кард, бархезонд ва моро дар афлок шинонд. \bar{U} Намояндаи мост, яъне, ғалаба ва

мавқеи \bar{U} аз они мост. Ҷорҷ Вилиямс хитоб мекунад: “Фикри ҷозиб! Фикр оиди он ки Марями Маҷдалия ва роҳзани ба салиб кашидашуда чалоли Писари Худоро бо ҳам мебинанд”.

2,7 Ин мӯъчизаи файзи тағйирдиханда мавзӯи ваҳии ҷовидонӣ хоҳад буд. Дар давоми асрҳои зиёд Худо ба лашкари афлок зоҳир хоҳад сохт, ки фиристодани Писари Худ ба бошишгоҳи гуноҳ ба \bar{U} чӣ қимат дошт ва ба Худованд Исо бардоштани бори гуноҳҳои мо дар салиб чӣ арзиш дошт. Ин мавзӯест, ки ҳеч гоҳ анҷом нахоҳад дошт. Ва аз нав Павлус калимаро бар калима саф меорояд, то ки азамати онро ақаллан қисман баён намояд.

меҳрубонӣ ба мо;

файзи Худ дар меҳрубонӣ ба мо;

сарвати файзи Худ дар меҳрубонӣ ба мо;

сарвати беҳадди файзи Худ дар меҳрубонӣ ба мо.

Аз ин бармеояд, ки агар Худо сарвати файзи Худро дар давоми абадият зоҳир созад, пас мо ҷовидона меомӯзем. Осмон мактаби мо хоҳад буд. Худо Муаллим хоҳад буд. *Файзи \bar{U}* мавзӯъ хоҳад буд. Мо шогирдон хоҳем буд. Соли хониш бошад ҷовидонӣ давом хоҳад кард.

Ин бояд моро аз тасаввуроти бардурӯғ озод намояд, ки гӯё мо баъди ба осмон расидан ҳама чизро хоҳем донист. Танҳо Худо ҳама чизро медонад, мо бошем ҳеч гоҳ бо \bar{U} баробар намешавем.¹²

Дар ин ҳол саволи аҷоиб ба вучуд меояд: вақте ки мо ба осмон меравем, чӣ қадар хоҳем донист? Тасаввур кардан мумкин аст, ки мо имкон дорем аллакай ҳозир Навиштаҳои Покро омӯхта, ба донишгоҳи осмонӣ омода шавем.

2,8 Се ояти баъдина нақшаи оддии начотанд ва чунон равшан баён карда шудаанд, ки танҳо Навиштаҳои Пок чунин баён карда метавонад.

Ибтидои ҳама – *файзи Худост*: Худи \bar{U} , бо иродаи Худ файз ато мекунад. Начот дар асоси Шахсият ва корномаи Худованд Исои Масеҳ ба онҳое ки мутлақо сазовори он нестанд, ато карда мешавад.

Он дарҳол дода мешавад. Начотёфтагон оиди он ки начот ёфтаанд, дониста метавонанд. Дар Нома ба Эфсӯсиён Павлус мегӯяд: шумо начот ёфтаед. \bar{U} оиди ин медонист ва онҳо низ оиди ин медонистанд.

Роҳи ба даст овардани атои ҳаёти ҷовидонӣ *имон* аст. *Имон* маънои онро дорад, ки одам худро гумроҳшуда, гунаҳкори ҷинояткор дарк намуда, ба Худованд Исои Масеҳ чун ба умеди ягона ба начот мурочиат мекунад. Бовари ҳақиқӣ ва начотдиханда худро пурра ба каси дигар супоридан ё боварӣ кардан аст.

Худи ақида оиди он ки одам бахшишро бо аъмол ба даст оварда ё сазовор шуда метавонад, бо суҳанони “*ва ин на аз шумост*” барои ҳамеша безътибор карда мешавад. Мурдагон ҳеҷ кор карда наметавонанд, гунаҳкорон бошанд танҳо ҷазоро сазоворанд.

Ин *атои Худост*. Бешубҳа, ато тӯҳфаи беғаразона аст ва бо ҳеҷ гуна шарту шароити пешакӣ вобаста карда нашудааст. Ин ягона асосест, ки дар он Худо начот пешниҳод менамояд. *Атои Худо* – начот бо *файз* ва ба *воситаи имон* аст. Он ба ҳама одамон дар ҳама ҷо пешниҳод карда мешавад.

2,9 Начот аз аъмол нест, яъне одам онро бо аъмоле ки тахминан сазовори мукофот аст, ба даст оварда наметавонад. Ба он сазовор шудан мумкин нест, масалан:

1. Бо хатна ё ягон маросими дигари қабулшавӣ.
2. Бо ғӯта.
3. Аъзогӣ дар калисо.
4. Бо омадан ба маҷлисҳо дар калисо.
5. Бо иштирок дар Шоми Худованд.
6. Бо кӯшиши мувофиқи Даҳ фармуда зистан.
7. Бо зиндагӣ аз рӯи Мавъизаи Болои Кӯҳ.
8. Бо эҳсонкорӣ ва садақа.
9. Бо муҳаббат ба наздикон.
10. Бо зиндагии некахлоқона, бовичдонона.

Одамон бо аъмол начот намеёбанд. Онҳо инчунин бо бовар ва аъмол начот намеёбанд. Онҳо фақат ба василаи бовар начот меёбанд. Ҳамин ки шумо чун воситаи ба даст овардани ҳаёти ҷовидонӣ ҳар гуна аъмолро ба ҳар андозае ки бошад илова менамояд, начот дигар *файз* нашуда мемонад (Рум. 11,6). Яке

аз сабабҳои қатъиян истисно шудани аъмол пешгирии фаҳр кардани одамон аст. Агар ягон кас бо аъмоли худ начот ёфта метавонист, вай барои *фаҳр* кардан дар назди Худо асос меод. Лекин ин ғайриимкон аст (Рум. 3,27).

Агар ягон кас ба шарофати аъмоли неки худ начот ёфта метавонист, пас зарурият ба марги Масеҳ намебуд (Ғал. 2,21). Лекин мо меодем, ки \bar{U} барои он мурд, ки роҳи дигари начот додани гунаҳкорони айбдор набуд.

Агар ягон кас бо аъмоли неки худ начот ёфта метавонист, пас вай начотдихандаи худ мебуд ва ба худашро парастаида метавонист. Лекин ин бутпарастӣ мебуд, Худо бошад инро манъ мекунад (Хур. 20,3).

Ҳатто агар бо бовар ба Масеҳ *ва* аъмоли неки худ начот ёфтан мумкин мебуд, вазъияти номумкин ба вучуд меомад: ду начотдиханда мебуд – Исо ва гунаҳкор. Ба Масеҳ дар ин ҳолат лозим меомад, ки ҷалоли Начотдихандаро бо дигар кас бо ҳам бинад, аммо \bar{U} ин корро намекунад (Иш. 42,8).

Ва ниҳоят, агар ягон кас ба начоти худ бо аъмол мусоидат карда метавонист, пас Худо бояд ба вай ин начотро ато мекард. Ва ин ҳамчунин ғайриимкон аст. Худо дар назди ҳеҷ кас қарздор буда наметавонад (Рум. 11,35).

Баръакси аъмол, бовар худситоиро истисно мекунад (Рум. 3,27), зеро дар он ҳеҷ чизи сазовори мукофот нест. Дар одам ҳеҷ гуна асосе нест, ки аз боиси бовар ба Худованд фаҳр кунад. Ба \bar{U} бовар кардан – кори аз ҳама бохирадона ва табиист. Ба Офаридгор ва Бозхаридкунандаи худ боварӣ кардан – ҳамагӣ қадами боақлона ва мантикист. Агар мо ба \bar{U} бовар карда натавонем, пас ба кӣ бовар карда метавонем?

2,10 Натиҷаи начот он аст, ки *мо офаридаи \bar{U}* ҳастем, офаридаи дасти Худо, на аз онҳо худ. Масеҳии аз олами боло зодашуда шоҳасари Худост. Агар оиди маҳсулоти хоме фикр кунем, ки \bar{U} ро лозим омад бо он кор кунад, комёбии \bar{U} алалҳусус аҷоиб хоҳад тофт. Дар ҳақиқат, ин шоҳасар офаридаи навест ба василаи якшавӣ бо Масеҳ, зеро “касе ки дар Масеҳ аст, махлуқи навест;

чизҳои қадима гузаштааст ва инак ҳама чиз нав шудааст” (2Кўр. 5,17).

Мақсади ин офаридаи нав дар суҳанони “барои аъмоли нек” мухтасар ифода ёфтааст. Ҳарчанд он чиз дуруст аст, ки начоти мо на аз аъмоли нек аст, он фикр низ дуруст аст, ки мо барои аъмоли нек начот дода шудаем. Аъмоли нек на реша, балки самар аст. Мо онҳоро на барои он ба амал меоварем, ки начот ёбем, балки барои ки мо начот ёфтаем.

Ин ҳуди ҳамон ҷанбаи ҳақиқат аст, ки дар Яъқуб 2,14–26 ёдрас карда мешавад. Вақте Яъқуб мегӯяд, ки “бовар бе аъмол мурда аст”, вай на онро дар назар дорад, ки мо бо бовар бар замми аъмол начот меёбем, балки мо бо ҷунин боваре начот меёбем, ки боиси зиндагии пур аз аъмоли нек мегардад. Аъмол ҳақиқӣ будани бовари моро исбот менамоянд. Павлус аз таҳти дил бо ин розӣ мешавад: *мо офаридаи Ҷ ҳастем ва дар Исои Масеҳ барои аъмоли нек ба вучуд оварда шудаем.*

Пас тартибе ки Худо муқаррар кардааст, ҷунин аст:

Имон → начот → аъмоли нек → мукофот. Бовар ба начот мебарад. Натиҷаи начот аъмоли нек аст. Аъмоли нек аз тарафи Худо мукофотонида мешаванд.

Саволе ба миён меояд: ман бояд чӣ гуна аъмоли нек кунам? Павлус ҷавоб медиҳад: *аъмоли нек, ки иҷрои онҳоро Худо пешакӣ барои мо таъин намудааст.* Ба ибораи дигар, Худо барои ҳаёти ҳар кадоме аз мо нақша дорад. Пеш аз бовар кардани мо Ҷ нумӯи рӯҳонии моро ба нақша мегирад. Вазифаи мо дарк намудани иродаи Ҷ ва ба он итоат кардан аст. Мо бояд зиндагии ҳудро худамон ба нақша нагирем, балки ҳамагӣ фақат он нақшаеро қабул намоем, ки Ҷ барои мо кор карда баромад. Ин моро аз изтиробҳо ва бадхашмӣ озод менамояд ва кафолат медиҳад, ки зиндагии мо ба Ҷ ҷалоли калонтарин, ба наздикон манфиати зиёдтарин ва ба ҳуди мо мукофоти азимтарин меоварад.

Барои фаҳмидани он ки чӣ гуна аъмоли некро Ҷ барои зиндагии ҳар кадоме аз мо ба нақша гирифтааст, мо бояд:

1. мавҷудияти гуноҳро дар ҳаёти худ дарк намуда, дарҳол тавба кунем ва аз он даст кашем;
2. ҳамеша ва бечуну чаро ба Худо фармонбардор бошем;
3. Суҳани Худоро барои фаҳмидани иродаи Ҷ омӯзем ва баъд ҷуноне ки Ҷ ба мо фармон медиҳад, рафтор намоем;
4. ҳар рӯз вақти муайянеро дар дуо гузаронем;
5. ҳар кадом имконияти хизматгузорию истифода барем;
6. ба мушоракат бо масеҳиёни дигар ва маслиҳатҳои онҳо беэътиноӣ накунем.

Худо моро ба аъмоли нек омода месозад ва Ҷ барои мо аъмоли нек тайёр мекунад. Баъд Ҷ ба мо мукофот медиҳад, вақте ки мо онҳоро ба амал меоварем. Ҷунин аст файзи Ҷ!

Г. Ягонагии бовардорони яҳудӣ ва ғайрияҳудӣ дар Масеҳ (2,11–22)

Дар қисми якуми боби 2 Павлус начоти ғайрияҳудиён ва яҳудиёнро чун шахсиятҳои ҷудогона таҳқиқ кард. Акнун вай аз байн рафтани фарқиятҳои миллӣ дар байни онҳо, ягонагии онҳо дар Масеҳ ва дар Калисо, дар парастиишҳоги поки Худованд, муттаҳид шудани онҳоро муҳокима мекунад.

2,11 Дар оятҳои 11 ва 12 фириста ба хонандагони худ ёдрас мекунад, ки онҳо пеш аз бовар кардан аслан *халқҳо* ва бинобар ин, аз нуқтаи назари яҳудиён, радшуда буданд. Пеш аз ҳама, онҳоро бад миданд. Ба ин он далел ишорат мекунад, ки яҳудиён онҳоро *номахтун* меномиданд. Ин он маъноро дошт, ки дар бадани ғайрияҳудиён пайи амалиёти ҷарроҳие ки аломати халқи Худо будани халқи Исроил аст, набуд. Калимаи “*номахтун*” нишонаи этникӣ буд, монанди он суҳаноне ки одамоне бо онҳо миллатҳои бад мидидашонро меноманд. Суҳанони Довудро оиди Ҷолёти ғайрияҳудӣ хонда, мо қисман эҳсос карда метавонем, ки ин лақаб чӣ қадар нешдор буд: “...ин фалиштии номахтун кист, ки лашкарҳои Худои зиндаро таҳқир намояд?” (1Подш. 17,26).

Яҳудиён бошанд, баръакс, ҳудро *махтун* меномиданд. Бо ин ном онҳо фахр

мекарданд. Вай аломати он буд, ки онҳо халки аз тарафи Худо баргузида, аз хамаи халқҳои дигар чудо карда шуда мебошанд. Чуноне ки метобад, Павлус бар зидди худситоии онҳо эътироз карда, мегӯяд, ки хатнаи онҳо *хатнаи ҷисмонист ва бо дасти инсон ба амал оварда шудааст*. Он фақат ҷисмонӣ буд. Ҳарчанд дар бадани онҳо аломати он буд, ки онҳо халки паймони Худо ҳастанд, дар дили онҳо бовари ҳақиқӣ ба Худованд набуд. “Зеро яҳудӣ на он кас аст, ки аз рӯи қиёфати зоҳирӣ чунин бошад ва хатна на он чиз аст, ки бар ҷисм намоён бошад; балки яҳудӣ он кас аст, ки дар ботин чунин бошад ва хатна он чиз аст, ки дар дил ба ҳасби рӯҳ, на ин ки ба ҳасби ҳарф, ҷо дошта бошад; ва ҳамди чунин одам на аз ҷониби одамон, балки аз ҷониби Худост” (Рум. 2,28.29).

Яҳудиён дар дил махтун буданд ё не, моҳияти ояти 11 аз он иборат аст, ки дар назари худ онҳо халки баргузида буданд, ғайрияҳудиён бошанд – манфур. Ин душмани байни яҳудиён ва ғайрияҳудиён то ҳол муҳолифати бузургтарини наҷодӣ ва рӯҳонӣ буд ва мемонад. Яҳудӣ дар назди Худо мавқеи имтиёзнокро ишғол мекард (Рум. 9,4.5). Ғайрияҳудӣ бегона буд. Агар вай ба Худои ҳақиқӣ ба таври бояду шояд ихлос доштан мехост, вай бояд ба дини яҳудӣ бовар мекард (мук. намоед: Роҳоб ва Рут). Парастигӯҳи яҳудӣ дар Уршалим дар замин ягона ҷо буд, ки бар он номи Худо гузошта шуда буд ва одамон дар он ҷо ба Ӯ наздик шуда метавонистанд. Ба ҳавлии дарунии парастигӯҳ ворид шудани ғайрияҳудиён зери таҳдиди марг манъ буд.

Худованд Исо дар сӯҳбати Худ бо зани ғайрияҳудӣ аз Финикияи Сурия, яҳудиёноро кӯдакони хона, ва ғайрияҳудиёноро сагчаҳои хурди зери миз тасвир намуда, бовари ӯро месанҷид. Вай худро сагчаи хурд эътироф намуд, лекин якчанд нонрезаҳоеро, ки кӯдакони афтонида метавонистанд, пурсид. Албатта, бовари вай мукофотида шуда буд (Марк. 7,24–30). Дар ин ҷо, дар Эфсӯсиён 2,11, фириста ба хонандагони худ ёдрас мекунад, ки онҳо пеш аз ин ғайрияҳудӣ ва яъне, манфур буданд.

2,12 Ғайрияҳудиён ҳамчунин *бе Масеҳ* буданд: онҳо Масеҳ надоштанд. Маҳз ба халқи Исроил ваъда оиди Ӯ дода шуда буд. Ҳарчанд пешгӯӣ шуда буд, ки ба шарофати хизмати Масеҳ ба тамоми халқҳо баракат фуруд меояд (Иш. 11,10; 60,3), бо вучуди ин Ӯ мебоист яҳудӣ зода мешуд ва пеш аз ҳама “ба гӯсфандони гумшудаи хонадони Исроил” (Мат. 15,24) хизмат мекард. Ғайр аз ин, ки онҳо Масеҳ надоштанд, ғайрияҳудиён *аз ҷамоати Исроил* чудо буданд. Чудо кардашуда, бегона одамест, ки барояш дар ҷамъият ҷой нест. Ӯ беруна, аҷнабӣ буда, ҳуқуқ ва имтиёзҳои шахрвандро доро нест. Ғайрияҳудиён берун аз ҷамоати Исроил буданд ва фақат онро мушоҳида карда метавонистанд. Ва онҳо *ба аҳдҳои ваъда бегона* буданд. Худо бо халқи *Исроил* ба василаи Иброҳим, Исҳоқ, Яъқуб, Мусо, Довуд ва Сулаймон *аҳд* баст. Дар ин *аҳдҳо* ваъдаҳои баракат ба яҳудиён буданд. Аз ҳар ҷиҳат ғайрияҳудиён гӯё дар он тарафи девор буданд. Ҳам чун халқ, ҳам чун шахсиятҳо онҳо *аз умед* маҳрум буданд. Дар сатҳи миллӣ онҳо бовари қатъӣ надоштанд, ки замини онҳо, давлати онҳо ё халқи онҳо устувор хоҳанд монд. Ва ояндаи ҳар одами алоҳида инчунин тира буд: онҳо *умед* ба он дунё надоштанд. Касе гуфтааст, ки ояндаи онҳо шаби беситора буд. Ниҳоят, онҳо *дар олам бе Худо буданд*. Ин онро ифода намекунад, ки онҳо атеист буданд. Онҳо худоҳои ҷӯб ва санг сохташудаи худро доштанд ва ба онҳо сари таъзим фуруд меоварданд. Вале онҳо Худои ягонаи ҳақиқиро намедонистанд. Онҳо дар ҷаҳони душман ва беҳудо бе Худо буданд.

2,13 Суханони “аммо акнун” гузариши тези дигарро ифода мекунад (муқоиса кунед 2,4). Ба ғайрияҳудиёни Эфсӯс начот омад, ки онҳоро аз мавқеи дурӣ ва чудоӣ аз Худо ба он мақоме бардошт, ки онҳо ба Ӯ наздик шуданд. Ин дар лаҳзаи бовар кардани онҳо ба вукӯъ омад. Вақте ки онҳо ба Начотдиҳанда бовар карданд, Худо ба онҳо дар *Исои Масеҳ* ҷой дод ва онҳоро дар Писари дӯстдоштаи Худ қабул намуд. Аз ин лаҳза ва минбаъд онҳо ба Худо чун Масеҳ наздик шуданд, зеро онҳо *дар Исои Масеҳ* буданд. Нархи ин дигаргуншавии мӯъҷиза-

нок – хуни Масеҳ буд. Пеш аз он ки ин ғайрияхудиёни гунаҳкор аз наздикӣ бо Худо лаззат бурда тавонанд, онҳо аз гуноҳҳои худ бояд пок мешуданд. Танҳо хуни Масеҳ, ки дар Қолҷолто рехта шуд, инро карда метавонист. Вақте ки онҳо ба Исои Масеҳ бовар карда, Ӯро қабул карданд, ба онҳо қувваи покунандаи хуни гаронбаҳои Ӯ паҳн гардид.

Исо на танҳо онҳоро ба Худованд наздик кард; Ӯ ҳамчунин иттиҳоди нав ба вучуд овард, ки дар он душмани қадима байни яҳудиён ва ғайрияхудиён ҳамешагӣ барҳам хӯрд. То давраи Паймони Навин тамоми ҷаҳон ба ду қисм чудо шуда буд – ба яҳудӣ ва ғайрияхудӣ. Наҷотдиҳандаи мо ба ҷаҳон сеюмашро дод – Калисои Худоро (1Қӯр. 10,32). Дар оятҳои минбаъда мо мебинем, ки яҳудиёни масеҳӣ ва ғайрияхудиёни масеҳӣ дар Масеҳ ягона мешаванд ва ҷамъияти нав барпо мекунад, ки дар он на юнонӣ ҳаст, на яҳудӣ.

2,14 *Зеро ки Ӯ осоиштагии мост.* Дикқат диҳед: дар ин ҷо гуфта намешавад “Ӯ осоиштагӣ дод”. Ин низ, албатта, дуруст аст, ва мо инро аз ояти баъдина хоҳем дид. Ин ҷо бошад зикр мешавад, ки Ӯ Худ осоиштагии мост. Вале чӣ хел шахсият метавонад осоиштагӣ бошад?

Ана чӣ тавр: Ҳангоме ки яҳудӣ ба Худованд Исо бовар мекунад, вай мансубияти миллии худро гум мекунад; аз ин лаҳза вай “дар Масеҳ аст”. Ҳамин тавр ҳангоме ки ғайрияхудӣ ба Наҷотдиҳанда бовар мекунад, вай ғайрияхудӣ буданро бас мекунад; аз ин вақт вай низ “дар Масеҳ” аст. Ба ибораи дигар, яҳудии масеҳӣ ва ғайрияхудии масеҳӣ, ки замоне аз боиси душманӣ чудо буданд, акнун *ҳар ду* дар Масеҳ *яканд*. Ягонагии онҳо дар Масеҳ ногузир онҳоро бо ҳам муттаҳид месозад. Пас, Одам *осоиштагӣ* аст, чуноне ки Мико пешгӯӣ карда буд (Мико 5,5).

Он чи Ӯ чун *осоиштагии мо* кард, дар оятҳои 14–18 муфассал дида баромада шудааст.

Пеш аз ҳама ин иттиҳодест, ки мо онро худи ҳозир тасвир намудем. Ӯ *аз ҳар ду*, яъне аз яҳудиён ва ғайрияхудиёни масеҳӣ, *як чиз* кард. Онҳо аллақай на яҳудӣ ва на ғайрияху-

дӣ, балки масеҳиянд. Қиддӣ карда гӯем, ҳатто онҳоро масеҳиёни яҳудӣ ва масеҳиёни ғайрияхудӣ номидан нодуруст аст. Тамоми фарқиятҳои дунявӣ, чун миллат, дар салиб меҳкӯбшуда монданд.

Марҳалаи дуҷуми меҳнати Масеҳ харобкунӣ номида шуда метавонад. Ӯ *девори ҷудоиро хароб кард*. Албатта, ин ба маънои аслии калима девор нест, балки он монетаи диданашавандаест, ки Мусо бо шариати паймон устувор гардонда буд, ва он дар фароизест, ки халқи Исроилро аз халқҳои дигар чудо мекунад. Чун мисоли ин аксаран деворе хизмат мекунад, ки роҳи ғайрияхудиёнро ба парастиишгоҳ бо ҳавлии ғайрияхудиён маҳдуд мекард. Дар девор навиштаҷот буд: “Ҳеч касе аз халқи дигар ба дохили девори атрофи Макони Пок ворид нашавад. Касе ки инро мекунад, худааш худаширо ба ҳалокат гирифта менамояд”.

2,15 Ва амали сеюми Масеҳ – Ӯ оташи мил-мил сӯхтаистодаи душмани байни яҳудиён ва ғайрияхудиён ва инчунин байни одам ва Худоро барҳам дод. Павлус сабаби беихтиёри ин душманиро шариат, яъне *шариати аҳком* меҳисобад, *ки аз амрҳо иборат буд*. Шариати Мусо маҷмӯи ягонаи қонунҳо буд; бо вучуди ин вай аз фармонҳои алоҳидаи мухтасар баёншуда иборат буд; онҳо бошанд, дар навбати худ, аз амрҳо ва қоидаҳои иборат буданд, ки соҳаҳои зиёди зиндагиро дахл мекарданд. Худ аз худ шариат пок, боадолат ва нек буд (Рум. 7,12), лекин одами табиатан гунаҳкор шариатро чун баҳона барои нафрат истифода бурд. Азбаски шариат дар ҳақиқат Исроилро чун халқи баргузидаи Худо боло мебардошт, бисёр яҳудиён мутақаббир буданд ва ба ғайрияхудиён бо нафрат муносибат мекарданд. Ғайрияхудиён ба онҳо бо душмани амиқе ки ба мо чун антисемитизм хеле хуб маълум аст, ҷавоб медоданд. Лекин Масеҳ шариатро чун сабаби *душманӣ* чӣ гуна бартараф кард? Пеш аз ҳама Ӯ мурд, то музди вайрон кардани шариатро пардохт намояд. Ҳамин тавр Ӯ талаботи боадолатонаи Худоро пурра қонеъ гардонд. Акнун шариат ба онҳое ки дар Масеҳанд, дигар ҳеч чизи гуфтани надорад. Ҷарима барои онҳо пурра пардохта шудааст. Ба масеҳиён на

шариат, балки файз паҳн мешавад. Вале ин маънои онро надорад, ки онҳо, чуноне ки дилашон хоҳад, ҳамон тавр зиста метавонанд; акнун онҳо ба Масеҳ тобеъ ҳастанд ва чунон бояд зиндагӣ кунанд, ки ба \bar{U} маъқул аст.

Дар натиҷаи нест кардани душмание ки шариат ба вучуд оварда буд, Худованд оиди офариниши нав хабар дода тавонист. \bar{U} дар Худ аз ҳар ду, яъне аз яҳудӣ ва ғайрияҳудии масеҳӣ, як одами навро – Калисоро офарид. Муҳолифони пешина ба шарофати ягонагӣ бо \bar{U} дар ин иттиҳоди нав бо ҳам муттаҳид мешаванд. Калисо ба он маъно *офаридани нав* мебошад, ки чунин организми ба ин монанд пеш вучуд надошт. Инро фаҳмидан хеле муҳим аст. Калисои Паймони Навин давоми Исроили Паймони Куҳан нест. Он аз ҳама чизе ки пеш аз он буд ва ягон вақт баъд аз он меояд, комилан фарқ мекунад. Ҳақиқати додашуда бояд ин тавр ошкор гардад:

1. *Нав* он аст, ки бояд ҳуқуқҳо ва имтиёзҳои ғайрияҳудӣ бо яҳудӣ баробар бошанд.
2. *Нав* он аст, ки ҳам яҳудиён ҳам ғайрияҳудиён масеҳӣ гардида, мансубияти миллии худро бояд аз даст диҳанд.
3. *Нав* он аст, ки яҳудиён ва ғайрияҳудиён якҷоя узвҳои Бадани Масеҳ ҳастанд.
4. *Нав* он аст, ки яҳудӣ умеди на шаҳрванди Салтанати \bar{U} буданро, балки бо Масеҳ якҷоя ҳукмронӣ карданро ба даст меорад.
5. *Нав* он аст, ки дигар ба яҳудӣ шариат паҳн намешавад.

Аён аст, ки Калисо офаридаи *навест* бо табиноти худ, бо тақдирӣ махсуси худ, ки дар мақсади Худо ҷои беҳамторо ишғол мекунад. Лекин амали Масеҳ бо ин маҳдуд намегардад. \bar{U} ҳамчунин байни яҳудиён ва ғайрияҳудиён *осоиштагӣ* барқарор намуд. \bar{U} сабаби душманиро бартараф намуда, ба одам табиати нав бахшида ва иттифоқи нав барпо намуда, инро кард. Салиб ҷавоби Масеҳ ба фарқгузориҳои наҷодӣ, миллатпарастӣ, антисемитизм, таассуб ва ҳар гуна шакли дигари душманист.

2,16 Ғайр аз он ки Масеҳ яҳудиён ва ғайрияҳудиёнро бо ҳам оштӣ дод, \bar{U} ҳар ду ро бо *Худо оштӣ дод*. Ҳарчанд Исроил ва

халқҳои дигар одатан тезу тунд ба ҳамдигар муқобил гузошта мешуданд, дар як чиз онҳо ягона буданд – дар душманиҳои худ ба Худо. Сабаби душманӣ гуноҳ буд. Худованд Исо сабаби онро нест карда, бо марғи Худ дар салиб *душманиро* кушт. Онҳое ки ба \bar{U} бовар кардаанд, росткор, омурзидашуда, начотёфта, бозхаридшуда, аз ҷазо ва аз ҳокимияти гуноҳ озодшуда ба ҳисоб мераванд. *Душманӣ* дигар нест. Акнун онҳо бо *Худо* дар осоиштагӣ зиндагӣ мекунанд. Худованд Исо яҳудӣ ва ғайрияҳудии масеҳиро *дар як Бадан*, Калисо, муттаҳид месозад ва ин Баданро, ки дар он пайи зиддияти оштинопазири пешина нест, ба Худо пешниҳод менамояд.

Худо ба оштӣ бо мо ҳеҷ гоҳ эҳтиёҷ надошт. \bar{U} ба мо ҳеҷ гоҳ нафрат надошт. Вале мо ба оштӣ бо \bar{U} эҳтиёҷ доштем. Кори Худованди мо дар салиб асоси росткоронаро барои он гузошт, ки мо назди \bar{U} чун дӯстон, на чун душманон, ҳозир шуда метавонем.

2,17 Дар ояти 14 Масеҳ осоиштагии мо аст. Дар ояти 15 \bar{U} осоиштагӣ *барқарор намуд*. Акнун мо мехонем, ки \bar{U} *омад ва осоиштагиро башорат дод*. Қай ва чӣ гуна \bar{U} омада буд? Яқум, шахсан дар растохез. Дуюм, \bar{U} ғайримустақим, ба василаи Рӯҳи Пок зоҳир мегашт. \bar{U} дар вақти растохези Худ *осоиштагиро башорат дод*; ва дар ҳақиқат, сухани “*осоиштагӣ*” яке аз аввалин суханонест, ки \bar{U} аз мурдагон бархоста гуфт (Луқ. 24,36; Юҳ. 20,19.21.26). Баъд бо қувваи Рӯҳи Пок \bar{U} *фиристагонро фиристонд* ва бо забони онҳо *осоиштагиро башорат дод* (Аъм. 10,36). Хушхабар оиди *осоиштагӣ то ба шумо, дур будагон* (ғайрияҳудиён) *ва наздикон* (яҳудиён) расид, ки иҷрошавии аҷоибӣ ваъдаи дар Ишаъё 57,19 додаи Худо мебошад.

2,18 Исботи амалии он ки ҳозир байни аъзоёни Бадани ягона ва Худо осоиштагӣ ҳукмрон аст, он далел мебошад, ки онҳо ҳар вақт *иҷозат доранд* ба Худо наздик шаванд. Ин рӯйрост ба тартиби парастии дар Паймони Куҳан муҳолиф аст, ки он ҷо танҳо саркоҳин ба Поки покҳо, ҷои ҳузури Худо, ворид шуда метавонист. Лекин вай ҳам ба он ҷо фақат як бор дар як сол ворид шуда

метавонист. Эдӣ ба ин тазод диққатро чалб мекунад:

*Аз имрӯз эътиборан ғайрияҳуди аз ҳама дур, ки дар Масеҳ аст, воқеан ва якзайл имтиёзи рӯҳонии фаровонро истифода мебарад, ки онро пештар фақат як шахс аз сибти як халқ рамзан, як рӯз дар як сол, соҳиб буд.*¹³

Ба воситаи дуо ҳар масеҳӣ метавонад ба саломхонаи подшоҳ дар осмон ворид шавад, дар назди Ҳокими дунё зону занад ва ба \bar{U} чун ба *Падар* мурочиат намояд.

Дар ин чо тартиби муқаррарие ки дар дуо ғарбӣ кардан лозим аст, баён шудааст. Пеш аз ҳама вай ба *воситаи* \bar{U} (Худованд Исо) меояд. \bar{U} ягона Миёнарав байни Худо ва одам аст. Марг, дафн ва растохези \bar{U} тамоми монеаҳои дар Паймони Куҳан гузошташударо, ки моро ба назди Худованд роҳ намендонд, нест карданд. Акнун чун Миёнарав \bar{U} , ба мо имкони мушоракат бо *Падарро* таъмин намуда, дар афлок зиндагӣ мекунад. Мо ба исми \bar{U} ба Худованд наздик мешавем. Худ ба худ мо арзиш надорем, бинобар ин ба қимати \bar{U} така мекунем. Дар дуо *ҳар ду* иштирокдоранд – масеҳиёни яҳудӣ ва ғайрияҳудиёни ба масеҳият рӯ оварда. Имтиёз аз он иборат аст, ки мо *ичозат дорем* ба Худо наздик шавем. Ёрдамчи мо дар дуо Рӯҳи Пок аст: *дар як Рӯҳ*. “Ҳамчунин Рӯҳ низ моро дар нотаваониамон тақвият медиҳад; зеро ки мо намендонем дар чӣ хусус ба таври бояду шояд дуо гӯем, лекин Худи Рӯҳ барои мо бо оху нолаҳое шафоат мекунад” (Рум. 8,26).

Оне ки ба \bar{U} мо наздик мешавем – *Падар аст*. Ҳеч яке аз баргузидагони Худо дар Паймони Куҳан Худовандро чун *Падар* надовонист. То растохези Масеҳ одамоне ба назди Худо чун махлуқот дар назди Офаридгор ҳозир мегардиданд. Танҳо баъд аз растохези Худ Масеҳ гуфт: “...назди бародарони Ман рафта, ба онҳо бигӯ: Ман назди Падари Худ ва Падари шумо, назди Худои Худ ва Худои шумо сууд мекунам” (Юҳ. 20,17). Он вақт бори аввал ба шарофати корномаи начоти \bar{U} масеҳиён ба Худо чун ба *Падар* мурочиат карда тавонистанд. Дар ояти 18 ҳамаи се Шахсияти Ваҳдати Сегона ба дуои хоксортарин масеҳӣ дохил карда шудаанд: вай ба

василаи Худованд Исои Масеҳ бо кувваи Рӯҳи Пок ба \bar{U} наздик шуда, ба Худо *Падар* дуо мегӯяд.

2,19 Дар чор ояти охири ин боб фириста Павлус баъзе бартариятҳои ҳаяҷоновари ғайрияҳудиёни масеҳиро як-як номбар мекунад. Онҳо *акнун на ғайр ҳастанд ва на бегона*. Дигар ҳеч гоҳ онҳо бегона, сағ, номахтун нахоҳанд буд. Акнун онҳо ба ҳама *муқаддасони* давраи Паймони Навин *ҳамватан* мебошанд. Масеҳиёни яҳудӣ дар назди онҳо ҳеч гуна бартарӣ надоранд. Ҳамаи масеҳиён – шахрвандони баробарҳукуки осмонанд (Фил. 3,20.21). Онҳо ҳамчунин *аҳли хонаи Худо* ҳастанд. Онҳо на танҳо “маҳаллишавии олитарин”-ро дар Подшоҳии Худо гузаштаанд, балки ба хонаи Худо чун фарзандон қабул ҳам шудаанд.

2,20 Ниҳоят, онҳо аъзои Калисо гардиданд, ё, ба гуфтаи Павлус, дар сохтмони парастиишгоҳи пок санг гардиданд. Фириста ин парастиишгоҳро муфассал тасвир менамояд: *асоси он, санги зовияи он*, он чи сангҳоро бо ҳамдигар мепайвандад, мувофиқат ва мутаносибии парастиишгоҳ, нумӯи он ва дигар нишонаҳои беназир.

Ин парастиишгоҳ бар асоси фиристагон ва пайғамбарон сохта мешавад. Дар ин чо *ҳаввориён ва анбиёи* давраи Паймони Навин дар назар дошта шудаанд; ин ба пайғамбарони Паймони Куҳан ҳеч дахл дошта наметавонист, зеро онҳо оиди Калисо ҳеч чиз намендонистанд. Ин он маъноро надорад, ки *ҳаввориён ва анбиё* асоси Калисо буданд. *Асоси он* – Масеҳ аст (1Қӯр. 3,11). Он чиз дар асос буд, ки ин одамоне оиди Шахсият ва аъмоли Худованд Исо мавъиза мекарданд. Дар асоси Калисо Масеҳ аст, чуноне ки \bar{U} дар рамзи бовар ва таълимоти *ҳаввориён ва анбиё* зохир мегардад. Ҳангоме ки Петрус Ҷоро Масеҳ, Писари Худои зинда эътироф кард, Исо эълон кард, ки Калисои \bar{U} бар ин санг сохта хоҳад шуд, яъне бар он ҳақиқати устувор, ки \bar{U} масхшудаи Худо ва Писари яққаву ягонаи Худост (Мат. 16,18). Дар Ваҳй 21,14 фиристаҳо бо дувоздаҳ асоси Уршалими пок фикран монанд карда мешаванд. Онҳо асос нестанд, лекин бо он алоқаманданд, зеро ки аввалин шуда ҳақиқати бузургро

оиди Масеҳ ва Калисо мавъиза намуданд. *Асоси* бино танҳо як маротиба гузошта мешавад. *Ҳаввориён ва анбиё* инро як бор ва човидонӣ карданд. *Асосе* ки онҳо гузоштанд, барои мо дар китобҳои Паймони Навин маҳфуз монд, ҳарчанд худи ин одамон дигар бо мо нестанд. Дар ҳамаи асрҳо одамоне ҳастанд, ки хизмати онҳо ба як маъное фиристагона ва пайғамбарона аст. Ба маънои хеле пасти ин калима миссионерон ва асосгузори калисоҳо фириста мебошанд, мавъизагарони Сухан бошанд – пайғамбарон. Лекин онҳоро ба маънои ибтидоии ин калимаҳо фиристаҳо ва пайғамбарон ҳисобидан мумкин нест.

Исои Масеҳ на танҳо *асоси* парастиишгоҳ аст; \bar{U} инчунин *санги зовияи* он мебошад. Ҳеч як тимсол ё рамз \bar{U} ро бо тамоми шукӯҳ ва дар хизматҳои гуногуни \bar{U} комилан мувофиқ тасвир карда наметавонад. Ҳеч набошад се шарҳи имконпазири истилоҳи “*санги зовия*” вучуд дорад ва ҳамаи онҳо нишон медиҳанд, ки Худованд Исои Масеҳ Сарвари ягона, махсус ва ивазнашавандаи Калисо аст.

1. Мо одатан сангеро, ки дар кунчи поёнии пеши бино ҷойгир аст, *санги зовия* меномем. Азбаски он тамоми таркиби биноро нигоҳ медорад, ин ифода “як чизи дорои аҳамияти бунёдӣ”-ро ифода мекунад. Ба ин маъно ин рамз барои Худованд ҳақиқист. Ва азбаски ин санг ду деворро мепайвандад, тахмин кардан мумкин аст, ки он иттиҳоди масеҳиёни яҳудӣ ва ғайрияхудиро дар Калисо ба василаи \bar{U} ифода мекунад.
2. Баъзе олимони илоҳиётшинос чунин меҳисобанд, ки калимаи чун “*санги зовия*” тарҷумашуда санги васлқунандаи равоқро ифода мекунад. Ин санг дар нуқтаи аз ҳама баландтарини равоқ ҷойгир аст ва сангҳои боқимондари дошта меистад. Ба ҳамин тарик, Масеҳ Он Касест, ки дар Калисо аз ҳамаи дигарон бартарӣ дорад. \bar{U} зарур аст: \bar{U} ро дур кунед ва ҳама чизи боқимонда хароб мешавад.
3. Шарҳи имконпазири сеюми истилоҳ санги болоии аҳром аст. Ин санг ҷои баландтарини тамоми иморатро ишғол мекунад. Ин ягона санги чунин андоза ва шакл

мебошад. Кунҷҳо ва хатҳои он шакли тамоми аҳромро муайян менамоянд. Ҳамин тарик, Масеҳ Сарвари Калисо аст. Шахсият ва хизмати \bar{U} беназир аст. Ва \bar{U} Он Касест, ки ба Калисо хусусиятҳои беҳамто мебахшад. Аввалин, *асоси* он:

2,21 Калимаҳои “*бар \bar{U}* ” ба Масеҳ дахл доранд: \bar{U} – сарчашмаи ҳаёт ва инкишофи Калисо аст. Блейки мегӯяд:

Дар \bar{U} мо ба Калисо муттаҳид мешавем; дар \bar{U} мо дар он инкишоф меёбем; дар \bar{U} тамоми парастиишгоҳ инкишоф меёбад, то даме ки ба камолот комёб шавад – лаҳзае ки санги охири, санги аз ҳама болоӣ бо хитоби “марҳамат, марҳамат бар \bar{U} ” гузошта мешавад.¹⁴

Ба ягонагӣ ва мувофиқати *маъбад* суҳанони “*тамоми иморат маҳкам пайваस्त шуда*” далолат мекунад. Ин як чизи томи иборат аз шахсиятҳои зиёди ҷудогона аст. Ҳар кас ҷои махсуси худро дар *иморат* дорад, ки барои он мард ё зан ба тарзи олий мувофиқ меоянд. Сангҳои дар водии марг бо марҳамати Худо ба даст овардашуда ба ҳамдигар аниқ мувофиқ гардонда шудаанд. Хусусияти беназири ин иморат он аст, ки он меафзояд (дар нусхаи тоҷикӣ *табдил меёбад*). Аммо ин рушд ба бино кардани иморат аз хишт ва семент монанд нест. Яқинан онро рушди организми зинда, чун ҷисми одам, ҳисобидан лозим аст. Охири охири, Калисо на иморати бечон ва на ташкилот аст. Ин организми зинда аст, ки Сарвари он Масеҳ мебошад, Баданро бошад ҳамаи масеҳиён ташкил медиҳанд. Он дар рӯзи Пантукост зода шуда буд ва аз он вақт доимо то боло бурда шудани Калисо месабзид, сабзида истодааст ва хоҳад сабзид.

Ин иморати зиндаи рушдқунанда чун *маъбади муқаддасе дар Худованд* тасвир карда мешавад. Сухане ки Павлус барои баёни маънои “*маъбад*” истифода бурд, на ҳавлии беруна, балки Поки покҳоро (юн. “*наос*”) нишон медиҳад. Вай иморати асосии комплекси парастиишгоҳро, ки дар он Поки покҳо ҷойгир буд, дар назар дошт. Дар он ҷо бошишгоҳи Худо буд ва дар он ҷо \bar{U} Худро дар абри тобон, дурахшандаи ҷалол зоҳир месохт.

Мо аз ин якчанд сабақ гирифта метавонем:

1. Худо доимо дар Калисо сокин аст. Яхудиён ва ғайрияхудиёни начотёфта парастигиҳои зиндари ташкил медиҳанд, ки дар он \bar{U} сокин аст ва ҷалоли Худо зоҳир месозад.
2. Ин *маъбад муқаддас* аст. Он аз ҷаҳон ҷудо карда шудааст ва ба Худо барои мақсадҳои пок бахшида шудааст.
3. Чун *маъбади муқаддас*, Калисо марказ аст, ки аз он ҳамду сано ва парастии ба Худо ба василаи Худованд Исои Масех боло мебароянд.

Баъдан Павлус ин *маъбади муқаддасро* чун *дар Худованд* буда тасвир мекунад. Ба ибораи дигар, Худованд Исо сарчашмаи покии он мебошад. *Покони* масеҳӣ аз \bar{r} и мавқеи худ ба шарофати иттиҳод бо \bar{U} *муқаддасанд*, ва бояд аз боиси муҳаббат ба \bar{U} дар амал *муқаддас* бошанд.

2,22 Дар ин парастигиҳои аҷоиб мақоми ғайрияхудиёни масеҳӣ баробари яхудиён аст. Ин ҳақиқат моро бояд ба ҳайрат оварад, ҳамчунон ки вай эфсӯсиён ва дигар одамонро ҳангоми бори аввал шундан шояд ба ҳайрат меовард. Афзалияти аҷоиб мавқеи масеҳиён аз он иборат аст, ки онҳо *дар Рӯҳ маскани Худоро* барпо мекунанд. Вазифаи парастигиҳо дар ҳамин аст – таъмин намудани маконе ки *Худо* он ҷо дар робита бо халқи Худ зиста метавонад. Чунин чой Калисост. Инро бо мавқеи ғайрияхудиён дар давраи Паймони Куҳан муқоиса намоед. Дар он замон онҳо ба *маскани Худо* ҳатто наздик шуда наметавонишанд. Акнун бошад худи онҳо қисми калони онро ташкил медиҳанд!

Ба хизмати ҳар яке аз Шахсиятҳои Худо дар алоқамандӣ бо Калисо аҳамият диҳед.

1. *Бар \bar{U}* , яъне дар Масех. Маҳз ба шарофати бо \bar{U} як шудан мо як қисми парастигиҳо мешавем.
2. *Маскани Худо*. Ин парастигиҳо хонаи Худо Падар дар замин аст.
3. *Дар Рӯҳ*. Маҳз ба василаи Шахсияти *Рӯҳи пок* Худо дар Калисо мебошад (1Қӯр. 3,16).

Ба ҳамин тарик, бобе ки бо тасвири ғайрияхудиёни ҳалокшуда, нуксондор, гирифтори \bar{r} ҳои нопок ва саркаш сар шуд, бо тасвири худи ҳамон ғайрияхудиёне ки аз ҳар гуна гуноҳ ва нуксон поканд ва *маскани Худоро дар Рӯҳ* ташаккул медиҳанд, ба охир мерасад!

Д. Муҳокимаронӣ оиди сирр (3,1–13)

3,1 Дар ояти 1 Павлус баёни ҳақиқатеро шуруъ мекунад, ки дар ояти 2 қатъ мегардад ва танҳо дар ояти 14 аз нав сар карда мешавад. Оятҳои ки муаллиф дохил намудааст, рӯҷе мебошанд, ки мавзӯи он сирри Масех ва Калисо аст.

Он далел шавқи махсус мебахшад, ки давраи Калисо худ аз худ “руҷӯ” дар муносибати Худо бо одамон мебошад. Инро ба таври зерин шарҳ додан мумкин аст: Дар давоми қисми зиёди давраи таърихӣ ки дар Паймони Куҳан қайд шудааст, Худо асосан бо халқи яҳудӣ мушоракат дошт. Ва дар ҳақиқат, аз боби 12-уми китоби Ҳастӣ то боби 4-уми Китоби Малокии Пайғамбар нақл қариб пурра дар бораи Иброҳим ва авлодони ӯст. Вақте ки Худованд Исо ба замин омад, Исроил ӯро рад кард. Дар натиҷа Худованд аз ин халқи баргузидаи Худ дар замин муваққатан \bar{r} гардонд. Акнун мо дар давраи Калисо зиндагӣ мекунем, ки дар он яхудиён ва халқҳои дигар дар назди Худо баробаранд. Пас аз он ки ба Калисо одами охири ворид мешавад ва он ба осмон бурда мешавад, Худо иҷрои нақшаи Худо, ки ба халқи Исроил паҳн мегардад, аз нав сар мекунад. Ақрабақҳо дар соатҳои пайғамбарон ҳаракати худро аз нав сар мекунанд. Ба ҳамин тарик, давраи ҳозира чизест монанди ҷумла дар қавс байни замони гузашта ва ҳозира дар муносибатҳои Худо бо Исроил. Ин боби навест дар барномаи Худо – беназир ва фарқкунанда аз ҳама чизе ки то ба он буд ё пас аз он мешавад.

Павлус дар оятҳои 2–13 ин рӯҷӯро хеле муфассал шарҳ медиҳад. Оё инро карда, барои фаҳмонидани лавҳаи дохил кардашудаи пешбинии Худо рӯҷӯи адабиरो ба кор бурдани вай мувофиқати тасодуфист?

Фириста ин қисмро чунин сар мекунад: *Барои ҳамин ҳам ман, Павлус, ба хотири шумо, халқҳо, бандии Исои Масеҳ ҳастам.* Ифодаи “*барои ҳамин ҳам*” моро ба гуфтаҳои боло оиди мавқеи имтиёзноке ки ғайрияхудии масеҳӣ ба шарофати бо Масеҳ муттаҳид гаштан дар он ҳастанд, равона мекунад.

Одатан чунин ҳисобида мешавад, ки ин нома дар вақти ҳабси аввалини Павлус дар Рум навишта шуда буд. Лекин вай оиди худ на чун оиди маҳбуси Рум сухан меронад. Худро чунин номидан, шояд, эътирофи шикаст, ва тараҳҳум ё ҳамдардӣ хоستانро ифода мекард. Павлус худро *бандии Исои Масеҳ* меномад, ки оиди таҳсин, шукӯҳмандӣ ва тантанайи пирӯзӣ шаҳодат медиҳад. Рут Паксон дар ин бора хуб менависад:

*Дар Нома ба Эфсӯсиён бӯи зиндон нест, чунки Павлус рӯҳан озод аст. Вай чун маҳбуси Рум он ҷост, лекин худро чунин эътироф намекунад, арз мекунад, ки ӯ бандии Исои Масеҳ аст. Сирри чунин дунёбозори пирӯзмандона дар чист? Рӯҳи Павлус бо Масеҳ дар осмон аст, ҳарчанд ҷисм дар зиндон азият мекашад.*¹⁵

Бешубҳа, вай ба зиндон *ба хотири халқҳо* ҳабс шуда буд. Дар давоми тамоми хизматаш вай бо қабул накардани таълимоте дучор меомад, ки масеҳиёни ғайрияхудӣ бо яҳудиёни масеҳӣ дар Калисои масеҳӣ баробархуқуқанд. Дар ниҳоятӣ кор сабаби бевосита барои ҳабси ӯ ва доварӣ дар назди қайсар айбномаи бардурӯғ оиди он шуд, ки вай ба он қисми худуди парастигшоҳ, ки даромадани ғайрияхудии номумкин буд, Трофимуси эфсӯсиро даровард (Аъм. 21,29). Лекин аз паси ин айбнома нафрати бадхашмонаи пешвоёни динӣ меистод.

3,2 Павлус ин ҷо нақли худро қатъ карда, муҳокимарони оиди сирре сар мекунад, ки мо пеш чун оиди рӯҷӯи адабӣ ёдовар шуда будем. Ин рӯҷӯи адабӣ оиди давраи мобайнии таърихӣ нақл мекунад.

Албатта, онҳо медонистанд, ки бар дӯши Павлус вазифаи маҳсус гузошта шудааст. Вай онро *ваколати файзи Худо* меномад. Дар ин ҷо *ваколат* идоракуниро ифода мекунад. Идоракунанда одамест, ки барои бурдани кори одами дигар таъин шудааст. Павлус

“идоракунанда”-и Худованд буд ва ба вазифаи вай паҳн кардани ҳақиқати бузург оиди калисои Паймони Навин дохил мешуд. Ин, ҳеч набошад, аз се ҷиҳат ваколати *файзи* Худо буд:

1. Нисбати он касе ки интиҳоб шуда буд. Павлус ба чунин шарафи бузург ноил гашта буд, бе он ки онро сазовор шуда бошад.
2. Нисбати худи мундариҷаи Хушхабар. Ин хабар оиди марҳамати Худо буд, ки ҳеч кас сазовори он нест.
3. Нисбати онҳое ки ин хабар барояшон муқаррар шуда буд. Ғайрияхудии ба чунин марҳамат сазовор набуданд.

Аммо ин *ваколати файз* ба Павлус ато шуда буд, то ки вай, дар навбати худ, онро ба ғайрияхудии супорад.

3,3 Вай ин *сирро* аз ягон каси дигар нафаҳмидааст ва то ба он бо ақли худ нарасидааст. Он ба ӯ бевосита *ба василаи ваҳйи* Худо маълум шуда буд. Ба мо гуфта нашудааст, ки ин дар кучо ва чӣ тавр ба вукӯъ омад. Мо фақат як чизро медонем: бо кадом як тариқи мӯъҷизанок Худо ба Павлус нақшаи Худро оиди Калисое ки аз яҳудиён ва ғайрияхудии масеҳӣ таркиб ёфтааст, ошкор сохт. Мо пеш ёдовар шуда будем, ки *сирр* кори поки пештар барои одам номаълум ва даркнашаванда буд, алҳол бошад онро Худо ошкор кардааст. Фириста оиди ин *сирр* дар 1,9–14.22.23 ва 2,11–22 кӯтоҳакак ёдовар шуда буд.

3,4 Навиштаҳои ӯ оиди ин мавзӯъ аллакай кофӣ буданд, то ба хонандагон нишон диҳад, ки Худованд ба вай ба *сирри Масеҳ* роҳ ёфтандро ато кард. Блейки ин порчаро ба тариқи зерин андаке тағйир дода мегӯяд:

*Агар сухан оиди он чи ман пештар навишта будам, равад, пас, инро боз беиштар фаҳмо кардан хоста, ман акнун оиди ин мавзӯъ зиёда муфассалтар истода мегузарам, то бубинед, ки ба муаллими шумо ин сирр хуб маълум аст...*¹⁶

Сирри Масеҳ онро дар назар дорад, ки ин ҷо маҳз Масеҳи мистикӣ, яъне Сар ва Бадан дар назар дошта шудааст. (Мавриди дигари истифодаи номи *Масеҳ* барои ифодаи ҳам Худованд Исо, ҳам халқи Ҷ – 1Қӯр. 12,12.)

3,5 Оятҳои 5 ва 6 муфассалтарин таърифҳои сирро медиҳанд. Павлус чӣ будани сирро ошкор мекунад, баъд шарҳ медиҳад, ки сирри Масеҳ дар чист.

Аввалан, ин ҳақиқатест, ки *дар наслҳои пешина ба банӣ одам маълум нашуда буд*. Яъне онро дар Паймони Куҳан чустан бефоида аст. Дар он ҷо рамз ва тимсолҳои ин ҳақиқатро вохӯрдан мумкин аст, аммо худи вай дар он замонаҳо номаълум мемонд.

Сониян, ин ҳақиқатест, ки *ҳоло ба ҳаввориёни муқаддаси Ҷ ва ба анбиё ба василаи Рӯҳ ошкор шудааст*. Худо сарчашмаи ваҳй буд; *ҳаввориён ва анбиё* интиҳоб гардидаанд, то ин ваҳиро қабул намоянд; *Рӯҳи пок* роҳе буд, ки ваҳй ба василаи он бар онҳо фаромад.

Қайд кардан зарур аст, ки *ҳаввориён ва анбиёи* ёдоваршуда фиристваҳо ва пайғамбарони Паймони Навинанд, на давраи Паймони Куҳан, вагарна ин банд муҳолиф тофта метавонад. Қисми якуми он тасдиқ мекунад, ки ин ҳақиқат дар асрҳои пешина ошкор нашуда буд, пас, вай ба анбиёи Паймони Куҳан маълум набуд. Пас он чӣ гуна дар рӯзҳои Павлус ба одамони дар давоми садҳо сол мурда ошкор шуда метавонист? Аз афташ, ин онро ифода мекунад, ки сирри бузурги Масеҳ ва Калисо ба одамони давраи Калисо зоҳир шуда буд, ба чунин одамоне мисли Павлус, ки ба онҳо Худованди аз нав зиндашуда вазифаи махсуси хизмат чун намояндагон ё чорчиёни Ҷро воғузур намуд. (Павлус намегӯяд, ки вай *ягона шахсест*, ки ин сирри пок ба вай ошкор карда шудааст; вай яке аз бисёриҳо буд, ҳарчанд аввалин касе ки ин сирро ба ғайрияхудиён эълон намуд – ба ҳамзамонони худ ва насли баъдина ба василаи номаҳо.)

Ёдовар шудан дуруст хоҳад буд, ки масеҳиёни зиёд нуктаи назарро тарафдоранд, ки аз он чи дар боло пешниҳод шуд, бағоят фарқ мекунад. Онҳо мегӯянд, ки дар асл Калисо дар Паймони Куҳан вучуд дошт, он вақт Исроил Калисо буд; лекин алҳол ҳақиқат оиди Калисо пурратар зоҳир гаштааст. Онҳо чунин мегӯянд: “Ин сирр дар асрҳои пешина *чуноне* ки он ҳозир зоҳир гаштааст, маълум набуд. Он маълум буд, лекин на ба

он дараҷае ки ҳозир. Ба мо ваҳии пурратаре ато шудааст, лекин мо ҳанӯз ҳам Исроили Худо мебошем, яъне давоми халқи Худо”. Барои тақвияти нуктаи назари худ онҳо ба Аъмол 7,38 таъя мекунанд, ки он ҷо халқи Исроил “ҷамоат дар биёбон” номида шудааст. Дар ҳақиқат, халқи баргузидаи Худо ҷамоат дар биёбон номида мешавад, лекин ин онро ифода намекунад, ки он ба Калисои *масеҳӣ* ягон хел муносибат дорад. Ниҳоят, калимаи юнонии “эклезиа” истилоҳи умумиест, ки ҳар гуна ҷамоат ё гурӯҳи чудокардаи одамро ифода карда метавонад. Дар Аъмол 19,32.40 бо худи ҳамин калима тӯдаи ғайрияхудиён номида шудаанд. Оё Калисо дар назар дошта шудааст, ё фақат тӯдаи мардум, издиҳом, мо аз рӯи матн бояд муайян намоем.

Лекин чӣ хел ба фикре ҷавоб додан мумкин аст, ки Калисо, мувофиқи ояти 5, дар давраи Паймони Куҳан вучуд дошт, ҳарчанд ба монанди ҳозира чунин равшан ифода нагашта буд? Ҷавобро дар Қўлассиён 1,26 ёфтан мумкин аст. Он ҷо қатъиян исбот карда мешавад, ки ин сирр аз асрҳо ва наслҳо пинҳон карда шудааст, алҳол бошад ба покони Ҷ ошкор карда шудааст. Сухан на оиди дараҷаи ошкоршавӣ, балки оиди худи факти он меравад.

3,6 Акнун мо ба ҳақиқати марказии ин сирр наздик мешавем: *ғайрияхудиёни масеҳӣ* дар Калисои Худованд Исои Масеҳ *ҳамирс*, аъзоёни баробархуқ ва *шарикони ваъдаи Ҷ дар Исои Масеҳ ба воситаи Инҷил* ҳастанд. Ба ибораи дигар, *ғайрияхудиёне* ки ба масеҳият рӯ овардаанд, ба статуси баробар соҳиб мебошанд ва худи ҳамон хуқуқхоеро доранд, ки яҳудиёни масеҳӣ соҳибанд.

Пеш аз ҳама онҳо *ҳамирсонанд*. Агар оиди мерос гуфта шавад, пас онҳо онро бо яҳудиёни начотёфта баробар тақсим мекунанд. Онҳо ворисони Худо, *ҳамирс* бо Масеҳ ва бо ҳамаи бозхаридшудагон мебошанд.

Пас аз он онҳо узвҳои *ҳамон ҷисм* мебошанд. Акнун онҳо дур карда нашудаанд ва дар мавқеи номувофиқ нестанд, мавқеи онҳо дар Калисо ба мавқеи яҳудиёни масеҳӣ баробар аст.

Ва ниҳоят, онҳо *шарикони ваъда дар Исои Масеҳ ба воситаи Инҷил ҳастанд*. Калимаи “*ваъда*” ин чо Рӯҳи покро ифода карда метавонад (Аъм. 15,8; Ғал. 3,14), ё вай тамоми ваъдаро дар *Инҷил* ба онҳое ки *дар Исои Масеҳ ҳастанд*, дар бар гирифта метавонад. Дар ҳамаи ин ғайрияҳудиён бо яҳудиён шариканд.

Ҳеч яке аз ин тасдиқот барои сохти ҷаҳонии дар Паймони Кухан зикршуда дуруст набуд ва вақте ки Подшоҳии ояндаи Масеҳ меояд, чунин нахоҳад буд.

Дар Паймони Кухан Исроил дар назди Худо яқин мавқеи имтиёзнокро ишғол мекард. Ҳар кадом яҳудӣ фақат механдид, агар мешунид, ки ғайрияҳудӣ дар ваъдаҳои Худо бо ӯ ҳиссаи баробарро мегирад. Ин дар ҳақиқат дурӯғ буд. Пайғамбарони Исроил дар ҳақиқат даъвати ғайрияҳудиёнро пешгӯӣ карда буданд (Иш. 49,6; 56,6.7), лекин дар ҳеч кучо онҳо ҳатто ишора ҳам накарда буданд, ки ғайрияҳудиён узвҳои баробарҳукуки ҷисми ягона хоҳанд шуд, ки дар он яҳудиён ҳеч гуна бартарӣ надоранд.

Дар Подшоҳии ояндаи Худованди мо Исроил сарвари халқҳо хоҳад буд (Иш. 60,12). Бар ғайрияҳудиён баракат фуруд меояд, лекин он ба василаи Исроил фуруд меояд (Иш. 60,3; 61,6; Зак. 8,23).

Ба Исроил дар навбати аввал, ҳарчанд мустасно набошад ҳам, баракатҳои гузаранда дар замин муқаррар шуда буданд (Так. Шар. 28; Омӯс 9,13–15). Ба Калисо дар навбати аввал атоҳои рӯҳонӣ дар афлок муқаррар шудаанд (Эфс. 1,3). Исроил даъват шудааст, ки халқи баргузидаи Худо дар замин бошад. Вазифаи Калисо Арӯси осмонии Масеҳ будан аст (Ваҳй 21,2.9). Исроил дар замони ҳукмронии Ҳазорсолаи Масеҳ баракат дода хоҳад шуд (Ҳуш. 3,5); Калисо ҷалоли Ӯро бо ҳам дида, бо Масеҳ тамоми дунёро идора хоҳад кард (Эфс. 1,22.23).

Аз ин чо равшан мегардад, ки Калисо ва Исроил ё Подшоҳӣ на ҳамон як чиз аст. Ин умумияти нав, иттифоқи беназир ва иттиҳоди имтиёзноктарини бовардорон аст, ки оиди он мо дар Навиштаҳои Пок мехонем. Калисо баъд аз боло шудани Масеҳ ва фаромадани Рӯҳи Пок ба вучуд омад (Аъм.

2). Вай ба василаи ғӯта бо Рӯҳи Пок ташкил ёфта буд (1Қӯр. 12,13). Фаъолияти вай ҳангоми боло бурда шудани Калисо анҷом меёбад, вақте ки ҳамаи мансубони Масеҳ ба хона, ба афлок гирифта мешаванд (1Тас. 4,13–18; 1Қӯр. 15,23.51–58).

3,7 Баробарии ғайрияҳудиён ва яҳудиёнро дар Калисо қайд намуда, Павлус муҳокимаи хизмати худро алоқамандона бо ин давом медиҳад (о. 7–9).

Пеш аз ҳама, вай *хизматгузори* Хушхабар *гардид*. Вуэст менависад: “Калимаи *хизматгузор* гумроҳ карда метавонад, зеро он ҳозир барои ифодаи шубон дар калисо кор фармуда мешавад”. Дар Паймони Навин он дар ҳеч кучо чунин маъно надорад. Маънои асосии ин калима – хизматгор аст; Павлус фақат он чизро дар назар дошт, ки вай дар алоқамандӣ бо ин сирр ба Худованд хизмат мекард.

Хизмати вай табиатан атои носазовор буд: *бар тибқи бахшоиши файзи Худо, ки ба ман ато шудааст*. Ва он на танҳо зоҳиршавии *файз* буд; он инчунин *қуввати* Худоро намоиш меод, ки Ӯ фарисии мағрурро, ки ба ҳақ будани худ боварӣ дошт, начот дод, ба вай вазифаи фиристагиро гузошт, қобилияти дарки ваҳйро дод ва ӯро барои корнамоӣ устувор гардонид. Бинобар ин Павлус мегӯяд, ки *бахшоиш* ба вай *ба ҳасби амали қуввати Ӯ* ато шуда буд.

3,8 Фириста худро *хурдтарини ҳамаи муқаддасон* меномад. Баъзеҳо инро чун хоксории сохта қабул карда метавонанд. Дар асл ин худбаҳоидиҳои ҳақиқии одами пур аз Рӯҳи Пок аст. Ҳар шахсе ки Масеҳро дар ҷалол мебинад, пургуноҳӣ ва беманфиатии худро дарк менамояд. Дар мавриди Павлус ба ин чиз хотираҳо оиди он илова мегардиданд, ки Калисои Худоро таъкиб намуда (Ғал. 1,13; Фил. 3,6), вай Худованд Исоро таъкиб мекард (Аъм. 9,4). Бо вучуди ин, Худованд ба вай вазифаи махсусро супурд – *ба халқҳо* расондани Хушхабар (Аъм. 9,15; 13,47; 22, 21; Ғал. 2,2.8). Павлус фиристаи *халқҳо* буд, ҳамчуноне ки Петрус фиристаи яҳудиён буд. Хизмати вай дутарафа буд: он аз мавъизаи Хушхабар ва барпо намудани Калисо иборат буд. Пеш аз ҳама вай ба одамоне оиди роҳи

начот нақл мекард, ва пас аз он онҳоро боз ба пеш мебурд – ба ҳақиқат оиди калисои Паймони Навин. Барои вай мавъизаи Хуш-хабар на мақсади ягона, балки қадаме барои таъсис ва мустаҳкам гардонидани калисоҳои инчилиии маҳаллӣ буд.

Мақсади аввалини хизмати вай – *сарвати беқиёси Масеҳро ба халқҳо башорат додан аст*. Блейки инро хуб шарҳ медиҳад:

*Ду калимаи ҷолиби диққат – сарват ва беқиёс – идеяи чизҳоеро, ки аз ҳама қиматбаҳотаранд ва дар айни замон беохир наҳн гаштаанд, баён мекунанд. Одатан ҷавоҳирот нодиранд; худи камёбии онҳо арзиши онҳоро зиёд мекунад; лекин, дар ин ҷо он чизе ки аз ҳама қиматбаҳост, беҳудуд ҳам ҳаст: сарвати дилсӯзӣ ва муҳаббат, эътибор, қувваи поккунандаи тасаллодиҳанда ва дигаргунсозанда, ки ҳадду ҳудуд надорад ва ҳар гуна хоҳиши ҳатто пурэхтиростарини дилро акнун ва то абад қонеъ карда метавонад.*¹⁷

Вакте ки одам худро ба Худованд Исо бовар карда месупорад, вай дар як лаҳза миллиардери рӯҳонӣ мешавад; дар Масеҳ вай ба ганчи бепоён соҳиб аст.

3,9 Қисми дуюми хизмати Павлус – *ба ҳама равшан намудан, ки чист ваколати сирр*, ба ибораи дигар, ба он ки ин *сирр* чӣ тавр амал мекунад, равшанӣ андохтан аст. Нақшаи Худо барои ин ҷаҳон аз он иборат аст, ки аз ҷумлаи ғайрияхудиён халқеро ба исми \bar{U} (Аъм. 15,14), Арӯсро барои Писари \bar{U} даъват намояд. Ҳамаи он чи ба ин нақша медарояд, амалӣ гардондани (ваколати¹⁸) ин *сирр* аст. “Ба ҳама” дар ин ҷо *ба ҳама масеҳиёро* ифода мекунад. Интизор шудан лозим нест, ки одамони начотнаёфта ҳақиқати амики ин *сирро* мефаҳманд (1Қӯр. 2,14). Пас, Павлус *ҳамаи масеҳиёро* дар назар дошта “ҳама” меғӯяд, хоҳ яхудӣ ё ғайрияхудӣ, озод ё ғулом бошанд.

Ин *сирр* аз азал дар Худо ниҳон буд. Худи ин андеша ҷовидона дар фикри Худо сокин буд, лекин дар ин ҷо таъкид карда мешавад, ки дар давоми асрҳои таърихи инсоният \bar{U} онро пинҳон нигоҳ медошт. Ва аз нав мо мебинем, ки чӣ хел Рӯҳи Пок ғамхорона мекӯшад дар дилҳои мо он

далелро таҷассум намояд, ки ҷамоати умуми-ҷаҳонӣ, ё Калисо, як чизи нав, беназир, бемислу монанд аст. Пеш дар бораи он фақат Худо медонист. Ин сирр *дар Худое ки ҳама чизро ба вучуд овард*, ниҳон буд. \bar{U} олами моддиро офарид, \bar{V} *ваколатҳоро* офарид ва \bar{U} Калисоро офарид, лекин дар ҳикмати Худ \bar{U} қарор дод донишно оиди ин офаридаи нав то омадани аввалини Масеҳ накушоид.

3,10 Яке аз мақсадҳои ҳозираи Худо во-баста ба ин сирр – *ҳикмати гуногуниакли* Худро ба лашкари фариштаҳо дар афлок кушодан аст. Павлус аз нав монандии мактабро ба кор мебарад. Худо Муаллим аст. Олам – ҳучраи синф. Фариштаҳо – шогирдон. Мавзӯи дарс – *ҳикмати гуногуниакли* Худо. Асбобҳои аёнӣ – *Калисо*. Фариштаҳо дар афлок аз қарорҳои ақлнорас ва роҳҳои даркнашавандаи \bar{U} ба вачд наомада наметавонанд. Онҳо мебинанд, ки чӣ хел Худо бар гуноҳ дар ҷалоли Худ ғолиб омад. Онҳо мебинанд, ки \bar{U} Бехтарини осмонро барои бадтаринҳои замин фиристод. Онҳо мебинанд, ки \bar{U} душманони Худро бо чӣ гуна қимати азим бозхарид намуд, онҳоро бо муҳаббат тобеъ кард ва барои Писари худ Арӯс кард. Онҳо мебинанд, ки чӣ хел \bar{U} онҳоро бо тамоми атоҳои рӯҳонӣ дар афлок баракат дод. Ва онҳо мебинанд, ки чӣ хел ба шарофати корномаи Худованд Исо дар салиб ба Худованд ҷалоли бештаре омад ва ба яхудӣён ва ғайрияхудиёни масеҳӣ баракати бештаре фуруд омад, назар ба ин ки агар гуноҳ ҳеч гоҳ ба ҳаёт роҳ намеёфт. Худо сафед карда шуд, Масеҳ болобардор карда шуд, шайтон мағлуб шуд, Калисо бошад дар Масеҳ ба тахт бардошта шуд, то ки ҷалоли \bar{U} ро бо ҳам бинад.

3,11 Худи ин сирр, муҳофизати он, ошкоршавии он ва ҳикмати Худоро чӣ гуна зоҳир намудани он, – ҳамаи ин *мувофиқи таъиноти азали*, ки онро \bar{U} дар Худованди мо Исои Масеҳ ба амал овардааст, ба вуқӯъ омад. Ҳанӯз то офариниши ҷаҳон Худо медонист, ки шайтон ба ҷаҳон ворид мешавад ва одам дар гуноҳ аз пайи вай меравад. Ва \bar{U} ҳанӯз ҳамон вақт нақшаи ҷавобӣ тайёр намуд. Ин нақша дар одамшавӣ, марг, растохез, ба осмон боло шудан ва ҷалоли Масеҳ ба

амал омад. Масеҳ дар маркази ин мақсад буд ва он ба василаи \bar{U} ба амал меомад. Акнун Худо метавонад яҳудиён ва ғайрияҳудиёни беҳудоро начот диҳад, онҳоро аззои Бадани Масеҳ кунад, ба сурати Писари Худ мувофиқ кунад ва Калисоро ба шарафи беназири ҷовидона Арӯси Барра шудан сарфароз гардонад.

3,12 Ба шарофати корномаи Масеҳ ва ягонагии мо бо \bar{V} , бо боварии пурра ба он ки \bar{V} моро мешунавад, мо акнун имтиёзи беандозаи ҳар вақт бе тарси маҳкумшавӣ назди Худо омаданро дорем (Яък. 1,5). *Ҷасорати* мо муносибати эҳтиромона ва набудани тарс чун дар кӯдакони ба Падари худ мурочиаткунанда мебошад. *Иқозати* мо озодии бо Худо дар дуо гап задани мост. *Этимооди* мо ба ин ҳуқуқ – боварӣ ба он аст, ки моро меҳрубона қабул мекунад, ба мо гӯш меандозанд ва ҷавоби хирадмандона ва пурмуҳаббат медиҳанд. Ва ҳамаи ин *ба воситаи имон ба \bar{V}* , яъне *имони* мо ба Худованд Исои Масеҳ, ба вукӯъ меояд.

3,13 Аҳамияти вазифаи худ ва натиҷаҳои аҷоибии онро ба эътибор гирифта, Павлус масеҳиёро даъват мекунад, ки ҳангоми андеша оиди азобҳои вай маънос нашаванд. Вай қарзи худро дар байни ғайрияҳудиён иҷро карда, аз тоб овардан ба *азоб* хурсанд буд. Вай мегӯяд, ки ба ҷои ноумед шудан ҳангоми шунидани хабар оиди мусибатҳои вай, онҳо дар асл бояд фаҳр намоянд, ки вай ба азоб кашидан барои Худованд Исо лоик доништа шудааст. Онҳо бояд аз фикри он ки *азобҳои* вай ба онҳо ва дигар ғайрияҳудиён чӣ гуна манфиат меоранд, хурсанд шаванд. Онҳо бояд дар зиндон будани вайро на чун бешарафӣ, балки чун *фаҳр* баҳо диҳанд.

Е. Дуои Павлус оиди покон (3,14–19)

3,14 Акнун фириста ба андешае бармегардад, ки онро дар ояти 1 сар карда, бо бозгашт оиди сирр катъ кард. Аз ин рӯ “*бинобар ин*” ба боби 2 дахл дорад, ки он ҷо тасвир карда шудааст, ки ғайрияҳудиён табиатан кӣ буданд ва онҳо ба шарофати бо Масеҳ яқоя шудан кӣ шуданд. Болоравии ҳайратангези онҳо аз бенавой ва марг ба сарват ва ҷалол Павлусро водор мекунад оиди он дуо кунад,

ки онҳо ҳамеша аз мавқеи баланди худ хурсандӣ карда, зиндагӣ кунанд.

Вазъияте ки дар он вай дуо мегӯяд, нишон дода мешавад: *зону зада*. Ин маъно надорад, ки мо ҳамеша бояд ҷисман зону занем, ҳарчанд дили мо бояд ҳамеша ба зону истад. Мо, дар вақти роҳ рафтан, нишастан ё якпахлу хобидан дуо гуфта метавонем, лекин дили мо ба аломати фурутанӣ ва эҳтиром бояд сачда кунад.

Дуо ба *Падар* нигаронида шудааст. Ба маънои васеъ Худо – Падари тамоми инсоният аст, зеро \bar{V} Офаридгори он аст (Аъм. 17,28.29). Ба маънои танг \bar{V} – Падари тамоми масеҳиён аст, зеро \bar{V} онҳоро ба оилаи рӯҳонии Худ қабул намуд (Ғал. 4,6). Ба маънои беназир \bar{V} – *Падари Худованди мо Исои Масеҳ* аст, зеро Онҳо баробаранд (Юҳ. 5,18).

3,15 Нақши махсуси Падар, ки онро Павлус дар назар дорад, он аст, ки \bar{V} Ҳамонест, ки аз \bar{V} ҳар хонавода дар осмон ва бар замин ном мегирад. Ин чунин маъно дошта метавонад:

1. Ҳамаи начотёфтагон дар осмон ва дар замин \bar{U} ро Сарвари оила меҳисобанд.
2. Ҳамаи маҳлуқоти офаридашуда, фариштаҳо ва одамон, на танҳо чун шахсиятҳои алоҳида, балки низ чун хонавода ба шарофати \bar{V} вучуд доранд. Хонаводаҳо дар осмон офаринишҳои фариштавии гуногунрутбаро дар бар мегиранд. Хонаводаҳо дар замин наҷодҳои гуногуни аз Нӯҳ бавучудода ва акнун ба халқҳои гуногун ҷудошуда мебошанд.
3. Ҳамаи падарӣ дар олам аз \bar{V} ба вучуд меояд. Падарии Худо аз ибтидоист ва олист; ин тимсоли ҳамаи дигар муносибатҳои падарист. Филиппс ин оятро тарҷума мекунад: “ки аз \bar{V} ҳамаи падарӣ дар замин ва бар осмон номи худро мегирад”.

3,16 Ин қадар бисёр илтимос кардани Павлус моро ба ҳайрат наоварда наметавонад: *бар тибқи сарвати ҷалоли Худ ато фармояд*. \bar{V} дар он бора илтимос мекунад, ки масеҳиён бо *Рӯҳи \bar{V} мустаҳкам гарданд*. Лекин ба кадом андоза? Ҷемисон, Фоссет ва Браун ҷавоб медиҳанд: “Дар фаровоние ки ҷавобгӯи ганҷи ҷалоли \bar{V} ст, на мувофиқи маҳдудияти дилҳои танги мо”.¹⁹ Мавъизага-

рон аксар ба фарқи байни ифодаи “аз сарват” ва “аз рӯи сарват” ишора мекунад. Одами сарватманд маблағи андакро дода метавонад; он аз сарвати вай хоҳад буд, лекин на мутаносиб ба он! Павлус аз Худованд ато кардани қувватро *бар тибқи* сарвати камолоти \bar{U} илтимос мекунад. Азбаски Худованд бо чалол беохир сарватманд аст, бигзор масеҳиён ба он омода бошанд, ки селоби он онҳоро ғарқ мекунад! Чаро мо бояд аз чунин Подшоҳи бузург ин қадар кам илтимос кунем? Вақте аз Наполеон касе ёрии азиме хоҳиш намуд, дарҳол ба вай ёрӣ расонида шуд, зеро, чуноне ки Наполеон гуфт, “вай маро бо бузургии илтимоси худ сарфароз намуд”.

*Ту назди Султони султонон меоӣ
ва бори хоҳишҳои худро мебардорӣ, -
чунки файз ва қуввати \bar{U} чунон бузур-
ганд, ки ҳеҷ кас аз \bar{U} аз ҳад зиёд
талабида наметавонад.*

Чон Нютон

Акнун мо ба илтимосҳои аниқи дар дуоҳо баёншудаи Павлус мегузарем. Мо дар онҳо на қатори илтимосҳоеро, ки байни худ алоқаманд нестанд, балки пайдарҳамиро бояд бинем, ки дар он ҳар хоҳиши аниқ барои хоҳиши баъдина асос мегузорад. Онҳоро ба намуди аҳром тасвир менамоем. Илтимоси якум – пойдевор. Баъд дар рафти дуо Павлус аҳромро то худи куллаи дурахшон месозад.

Илтимоси аввалин аз он иборат аст, ки онҳо *бо Рӯҳи \bar{U} дар одами ботин қавӣ ва мустаҳкам шаванд*. Атое ки Павлус оиди он илтимос мекунад, қувваи рӯҳонист. На қобилияти офаридани мӯъҷизаҳои таъсирбахш, балки мардонагии рӯҳонӣ, ки барои масеҳии баркамол, устувор ва бохирад будан зарур аст. Ин қувваро Рӯҳи Пок медиҳад. Албатта, \bar{U} ба мо ин қувваро танҳо ҳамон вақт дода метавонад, ки мо аз Сухани Худо ғизои рӯҳонӣ мегирем, вақте ки мо аз ҳавои тозаи дуо нафас мегирем ва ба Худованд ҳар рӯз хизмат мекунем.

Ин қувва *дар одами ботин*, яъне дар қисми рӯҳонии табиати мо эҳсос карда мешавад. Маҳз *одами ботин* дар шариати Худо лаззат меёбад (Рум. 7,22). Маҳз *одами ботин* рӯз ба рӯз нав мешавад, ҳатто агар

одами беруна фано шавад ҳам (2Қўр. 4,16). Ва ин аз Худост, ки *одами ботини* мо ба қувва, нумӯ ва пешрафт эҳтиёҷ дорад.

3,17 Илтимоси дуюм аз он иборат аст, ки *Масеҳ ба василаи имон дар дилҳои шумо сокин гардад*. Ин натиҷаи бо Рӯҳ мустаҳкам гаштан аст: мо мустаҳкам гаштаем, то *Масеҳ дар дилҳои* мо *сокин гардида* тавонад. Дар ҳақиқат Исо дар дили масеҳӣ дар лаҳзаи бовар кардан сокин мегардад (Юҳ. 14,23; Ваҳй 3,20). Вале ин дуо оиди он нест. Дар ин ҷо на оиди сокин будани \bar{U} дар масеҳӣ сухан меравад, балки оиди он ки \bar{U} худро дар он ҷо чун дар хонаи худ ҳис кунад! \bar{U} сокини доимии ҳар одами наҷотёфта аст, лекин илтимос аз он иборат аст, ки \bar{U} ба ҳамаи ҳучраҳо ва ҷевонҳои дар дарун сохташуда ҳукуки пурра дошта бошад; то ки \bar{U} ро суханон, фикрҳо, ангезаҳо ва рафторҳои пургунҳо ғамгин накунад; то ки ҳеҷ гоҳ муносибати \bar{U} бо масеҳӣ канда нашавад. Ба ҳамин тариқ, дили масеҳӣ хонаи Масеҳ мегардад, ҷое ки он ҷо будан ба \bar{U} маъқул аст, чун хонаи Марям, Марто ва Лаъзор дар Байт-Ҳинӣ. Дил, албатта, маркази ҳаёти рӯҳониро ифода мекунад; вай тамоми рафторҳоро назорат мекунад. Дар ҳақиқат фириста дар бораи он дуо мегӯяд, ки ҳокимияти Масеҳ ба китобҳои ки мо мехонем; ба коре ки мо иҷро мекунем; ба хӯроке ки мо мехӯрем; ба пуле ки мо харҷ мекунем; ба суханоне ки мо мегӯем, – хулоса, ба хурдтарин ҷузъиёти ҳаёти мо паҳн шавад.

Мо бо Рӯҳи Пок ҳар қадар бештар қавӣ гашта бошем, ҳамон қадар зиёдтар ба Худи Худованд Исо монанд хоҳем шуд. Ва ҳар қадар бештар мо ба \bar{U} монанд карда шавем, ҳамон қадар бештар \bar{U} “дар дилҳои мо маскан мегирад ва худро пурра чун дар хона эҳсос мекунад”, чун Вуэст инро баён мекунад.

Мо ба хурсандии дар мо сокин будани \bar{U} *ба василаи имон* ҳамроҳ мешавем. Ин боварии доимӣ ба \bar{U} , итоати доимӣ ба \bar{U} ва эътирофи доимии онро дар бар мегирад, ки \bar{U} “дар хонаи Худ мебошад”. Маҳз *ба василаи имон* мо “хузури \bar{U} ро амалӣ мегардонем”, чуноне ки Бародар Лоренс инро ба таври осон тасвия намудааст.

То ҳол дуои Павлус ба ҳар як Шахсияти Ваҳдати Сегона равона карда шуда буд. Вай аз Падар илтимос мекунад (о. 14), ки масеҳиёро бо Рӯҳи Худ (о. 16) қавӣ гардонад, то *Масеҳ* дар *дилҳои* онҳо чун дар хона бошад (о. 17). Яке аз афзалиятҳои бузургтарини дуо он аст, ки мо Сарвари азалиро ба фоидаи наздикон ва худӣ мо ба кор ҷалб карда метавонем.

3,18 Натиҷаи иҷозати даромадани номаҳудӣ Масеҳ ба ҳаёти бовардор он аст, ки *ӯ дар муҳаббат реша* медавнад ва *устувор* мегардад. Дар ин ҷо Павлус ба калимаҳо аз соҳаи ботаника ва сохтмон рӯ меоварад. Решаи растани ғизо ва тақягоҳро таъмин менамояд. Пойдевор ба ҳар бино зарур аст. Чуноне ки Скрогги мегӯяд, “муҳаббат заминест, ки ба он ҳаёти мо бояд реша давонад ва харсангест, ки дар он бовари мо бояд асос ёбад”.²⁰ *Дар муҳаббат реша давондан ва устувор шудан муҳаббатро* тарзи зист кардан мебошад. Зиндагӣ дар *муҳаббат* зиндагии пур аз некӣ, фидокорӣ, беғаразӣ ва ҳалимӣ мебошад. Ин зиндагии Масеҳ мебошад, ки дар масеҳӣ ифодаи худро ёфтааст (ниг. 1Қӯр. 13,4–7).

Илтимосҳои пешина баёни барномаи рушди рӯҳонӣ ва пешрафт аст, ки фарзандони Худоро омода месозад, то *битавонанд бо ҳамаи муқаддасон пай бурда дарк намо-янд, ки чист арзу тӯл ва умқи баландӣ*.

Пеш аз он ки худӣ ин андозаҳоро дида бароем, биёед ба ифодаи “*бо ҳамаи муқаддасон*” таваҷҷӯҳ намоем. Ин мавзӯ чунон бузург аст, ки ҳеҷ як масеҳӣ беш аз андаки онро дарк карда наметавонад. Бинобар ин омӯзиши якҷоя, муҳокима ва мубодилаи таҷриба зарур аст. Рӯҳи Пок метавонад фикрҳои якҷояшудаи гурӯҳи хонандагони масеҳиро истифода барад, то ки ба Навиштаҷот саховатмандона равшании иловагӣ андозад.

Одатан чунин меҳисобанд, ки андозаҳои додашуда ба муҳаббати Масеҳ дахл доранд, гарчанде дар худӣ матн ин гуфта намешавад. Дар ҳақиқат, муҳаббати Масеҳ дар ҷумлаи баъдина алоҳида ёдрас карда мешавад. Агар муҳаббати Масеҳ дар назар бошад, пас маънидоди зерин имкон дошта метавонад:

Арз – ҷаҳон (Юх. 3,16).

Тӯл – ҷовидонӣ (1Қӯр. 13,8).

Умқ – ҳатто то марг дар салиб (Фил. 2,8).

Баландӣ – афлок (1Юх. 3,1.2).

Инро Ф. Б. Мейер хуб тасвия мекунад:

*Дар пеши мо ҳамеша роҳе мешавад, ки чун роҳи дар ақиб монда дуру дароз аст. Ва ҳангоме ки мо дар давоми ҳазорсолаҳо ба рӯи Исо менигарем, зебоии ӯ ба монанди ҳамон дафъаи аввал, ки мо ӯро аввалин бор аз дарвозаҳои биҳишт дидем, тару тоза, дилрабо ва беҳад хоҳад буд.*²¹

Вале ин андозаҳо низ ба сирр дахл дошта метавонанд, ки дар Нома ба Эфсӯсиён чунин ҷои муҳимро ишғол менамояд. Дар ҳақиқат дар худӣ матн ин андозаҳоро ёфтааст.

1. *Арз* дар 2,11–18 тасвир ёфтааст. Вай вусъати марҳамати Худоро дар начоти яҳудиён ва ғайрияҳудиён ва муттаҳидшавии минбаъдаи онҳо дар Калисоро мефаҳмонад. Сирр ҳар дуи ин қисми инсониятро дар бар мегирад.

2. *Тӯл* аз ҷовидонӣ то ҷовидонӣ вусъат меёбад. Агар гап дар бораи гузашта равад, масеҳиён дар Масеҳ пеш аз офариниши ҷаҳон интиҳоб шуда буданд (1,4). Агар гап дар бораи оянда равад, пас абадият кашфиёти доимии сарвати беҳадди файзи ӯ хоҳад буд, ки ба мо дар марҳамати ӯ ба василаи Масеҳи Исо ато шудааст (2,7).

3. *Умқ* дар 2,1–3 возеху равшан тасвир карда мешавад. Мо ба вартаи гуноҳи тасвирнопазир ва таназзул ғӯтида будем. Масеҳ ба ин қароргоҳи фасод ва нуқсон омад, то барои мо бимирад.

4. *Баландӣ* дар 2,6 нишон дода шудааст, ки дар он ҷо мо на фақат якҷоя бо Масеҳ аз нав зинда карда шудаем, балки якҷоя бо ӯ ба тахт дар афлок бардошта шудаем, то ки бо ӯ ҷалоли ӯро бо ҳам бинем.

Дар он сурат ин андозаҳои чизҳои беандоза ва дар асл беохир аст. Ҳангоме ки мо оиди онҳо фикр мекунем, “чизе, ки мо карда метавонем, – менависад Скрогги, – қайд кардани тартиб дар ин ғарами калимаҳои илоҳӣ аст”.

3,19 Илтимоси минбаъдаи фиришта оиди он аст, ки покон аз таҷрибаи худ *муҳаббати* аз ҳар дониш болотари *Масеҳро дарк карда* тавонанд. Онҳо ҳеҷ гоҳ онро комилан дарк

карда наметавонистанд, зеро ин укёнуси бе-сохил аст, лекин онҳо ҳар рӯз оиди он бештар ва бештар фаҳмида метавонанд. Аз ин сабаб вай оиди дониши амики бо таҷриба асоснокшуда ва оиди ҳаловат аз муҳаббати мӯъҷизаноки Худованди аҷоибӣ мо дуо мегӯяд.

Ин дуои зебо ба авҷи аъло мерасад, ҳангоме Павлус оиди он дуо мегӯяд, ки *бо тамоми пуррагии Худо пур шавед. Тамоми пуррагии Худо дар Худованд Исо сокин аст* (Қўл. 2,9). *Ӯ* ҳар қадар зиёдтар дар дилҳои мо сокин гардад, ҳамон қадар бештар мо *бо тамоми пуррагии Худо* пур мешавем. Мо ҳеҷ гоҳ бо тамоми пуррагии Худо пур шуда наметавонем. Лекин ин мақсадест, ки мо ба он саъй мекунем.

Бо вучуди ин, инро фаҳмонида, мо бояд эътироф кунем, ки ин ҷо амики маънонохон аст, ки мо онҳоро ошкор накардем. Навиштаҷотро хонда, мо мефаҳмем, ки бо ҳақиқатҳои сару кор дорем, ки онҳо аз қобилияти фаҳмидан ё шарҳ додан афзунтаранд. Барои ба ин оят равшанӣ андохтан мо мисолро ба кор бурда метавонем: масалан, ангуштпонаи ба укёнус ғўтондашуда аз об пур мешавад, лекин дар ангуштпона микдори хеле ками укёнус ҷойгир аст! Ва ҳатто ҳангоме ки мо ҳамаи инро гуфтем, сирр нигоҳ дошта мешавад ва мо танҳо бо эҳтироми зиёд Сухани Худоро шунида ва аз беохирии он ба ҳайрат омада метавонем.

Ё. Ситоиши Павлус (3,20.21)

3,20 Дуо бо ситоиши илҳомбахш ба охир мерасад. Илтимосҳои пешина бузург, ҷасурона ва ба назари аввал иҷронашаванда буданд. Вале Худо дар ин алоқамандӣ нисбат ба он ки *мо* илтимос карда ё фикр карда метавонем, беандоза зиёдтар *карда метавонад*. Микёси имкониятҳои *Ӯ* дар он мушоҳида мешавад, ки Павлус, файзи фаровонро тасвир карда, калимаҳоро ҷӣ хел саф мекашонанд:

қодир аст;

қодир аст бикунад;

қодир аст он чи мо мехоҳем бикунад;

қодир аст он чи мо мехоҳем ё фикр мекунем бикунад;

қодир аст ҳар он чи мо мехоҳем ё фикр мекунем бикунад;

қодир аст аз ҳар он чи мо мехоҳем ё фикр мекунем зиёдтар бикунад;

қодир аст аз ҳар он чи мо мехоҳем ё фикр мекунем, беандоза зиёдтар бикунад.

Ифодаи “*бо қуввати ки дар мо амал мекунад*” ба он ишора мекунад, ки Худо ба дуо ҷӣ тарз ҷавоб медиҳад. Ин ба Рӯҳи Пок дахл дорад, ки доимо дар ҳаёти мо амал карда, ба ташаккули хислати ба Масеҳ монанд мекӯшад, моро барои гуноҳҳои мо мазаммат мекунад, дар дуо моро роҳбарӣ мекунад, моро барои ибодат ба Худованд илҳом медиҳад, хизмати моро равона мекунад. Ҳар қадар бештар мо ба *Ӯ* тобеъ шавем, мувафаксияти *Ӯ* дар монанд кардани мо ба Масеҳ ҳамон қадар бештар мешавад.

3,21 *Ӯ*ро дар *Калисо* ва дар *Исои Масеҳ* аз насл ба насл то абад ҷалол бод. *Омин*. Худо – мавзӯи лоиқи ситоиши абадист. Ҳикмат ва қувваи *Ӯ* дар лашкари фариштаҳо зоҳир гаштааст; дар офтоб, моҳ ва ситораҳо; дар ҳайвонот, паррандагон ва моҳиҳо; дар оташ, жола, барф ва туман; дар шамол, кӯҳҳо, теппаҳо ва дарахтон; дар подшоҳон ва халқҳо; дар пирон ва ҷавонон; дар Исроил ва ғайрияхудиён. Ҳамаи ин номи Худовандро бояд ҷалол диҳад (Заб. 148).

Лекин боз як гурӯҳе ҳаст, ки ба Худо ҷалолӣ беохир меоварад, ва маҳз *Калисо* – Масеҳ, ки Сарвари он аст ва масеҳиён, ки Бадан ҳастанд. Ин иттиҳоди начотёфтагон ба василаи пӯшидани гуноҳҳо шаҳодати абадии марҳамати бемисл, ҷозибӣ *Ӯ* хоҳад буд. Вилиямс менависад:

*Ҷалолӣ абадии Худо чун Худо ва Падар дар давоми тамоми асрҳо дар Калисо ва Исои Масеҳ намудор хоҳад шуд. Фикри аҷоиб! Масеҳ ва Калисо чун як Бадан воситаи ин далеловарии ҷовидонӣ мешаванд.*²²

Ҳатто ҳозир Калисо бояд “*бо парастииҳои ситоишкунандаи Худованд, бо ҳаёти покӣ ва аъзои худ, бо мавъизаи Хушхабар дар тамоми дунё ва бо хизмати худ ба одамон дар ғаму мӯҳтоҷӣ*” исми *Ӯ*ро ҷалол диҳад (Эрдман).

Ин ситоиш аз насл ба насл то абад давом хоҳад кард. Ҳангоме мо мешунавем,

ки чӣ хел Павлус ба чалолдиҳии ҷовидонӣ ва шукргузории Худо дар Калисо ва дар Исои Масеҳ даъват мекунад, дилҳои мо самимона “*Омин!*” мегӯянд.

II. ТАРЗИ ЗИСТИ БОВАРДОР ДАР МАСЕХ (Б. 4–6)

A. Даъват ба ягонагӣ дар байни масеҳиён (4,1–6)

4,1 Ин ҷо Павлус мавзӯро тез дигар мекунад. Бобҳои пешина ба даъвати масеҳиён бахшида шуда буданд. Дар се боби минбаъда вай аз онҳо *хоҳиш мекунад, ки муносиби ин мақом рафтор кунанд*. То ҳол мавзӯи асосӣ мавқеи баланди мо буд, ки тибқи ғайз ато шудааст. Акнун бошад дар маркази диққат ҳаётест, ки мо вазифадорем мувофиқи ин мавқеъ ба сар барем. Унвони баланд дар Масеҳ тарзи зисти парҳезгорионаи муносибро низ талаб менамояд. Бинобар ин Нома ба Эфсӯсиён дар ҳақиқат аз осмон (дар бобҳои 1–3) ба калисои маҳаллӣ, ба хонавода, ва умуман ба ҷамъият (дар бобҳои 4–6) мегузарад. Чуноне ки Стотт ишора мекард, ин бобҳои хотимагӣ меомӯзанд, ки “мо бояд барои ягонагӣ дар калисо, покизагии ҳаётмон, ҳамоҳангӣ дар оила, матонати қавӣ дар мубориза зидди қувваҳои бадӣ меҳнат кунем”.

Павлус бори дуюм худро *бандӣ* менамояд, ин дафъа *бандӣ дар Худованд*. Теодорет навишта буд: “Он чиро, ки ҷаҳон шармандагӣ меҳисобид, вай шарафи баландтарин меҳисобад; бо завлонаҳо барои Масеҳ вай бештар фахр мекунад, нисбат ба ин ки подшоҳ бо тоҷи худ”.

Фирита, ки барои садоқат ва итоат ба Худованд ба зиндон афтодааст, хонандагонро ба *рафтор муносиби мақоми худ* даъват мекунад. Вай дастур намедихад ва фармон намедихад. Вай аз онҳо ба забони ғайз меҳрубона ва мулоим хоҳиш мекунад.

Калимаи “*рафтор кардан*” дар ин мактуб панҷ маротиба вомерӯрад (4,1.7; 5,2.8.15) ва тамоми тарзи зиндагии одамро тасвир менамояд. *Муносиб рафтор кардан* мувофиқи мавқеи баланди масеҳӣ, чун аъзои Бадани Масеҳ, зистанро ифода мекунад.

4,2 Дар ҳамаи он ҷо мо мекунем, мо бояд парҳезгории Масеҳро зоҳир намоем. Хислати хоси вай:

Фурутанӣ – хоксории ҳақиқиест, ки аз наздикӣ ба Худованд Исо бармеояд. *Фурутанӣ* моро ба дарки камаҳамиятии худ маҷбур месозад ва имкон медиҳад дигаронро аз худ болотар донем. Он ба кибр ва худписандӣ муқобил аст.

Мулоимат ҳолатест, ки масеҳӣ ба иродаи Худо бе норозигӣ итоат мекунад ва намекушад аз одамон барои зарари расонидаашон қасос гирад. Равшантарин намунаи ин – ҳаёти Он Қасест, ки гуфтааст: “Ман ҳалим ва фурутан ҳастам”. Райт менависад:

*Чӣ гуна изҳороти ҳайратовар зебо! Он Қасе ки ҷаҳонро офарид, ситораҳоро дар олам пош дод ва ҳамаи онҳоро бо номҳояшон номбар мекунад, галаситораҳои бешуморро гумроҳ шудан наместонад, дар тарозу кӯҳро ва дар паллаи тарозу теппаҳоро бармекашад, дар каф обҳои уқёнусро нигоҳ медорад ва барояш ҷазираҳо чун зарраи гард аст, ҳамаи бошандагони замин бошанд – чун малаҳакҳо, маҳз дили Ӯ ҳалим ва фурутан аст. Ӯ ният надошт, ки идеали комили одамӣ офарад ва баъд ба он мувофиқ гардад, Ӯ худӣ он буд.*²³

Пурсабрӣ – қобилияти оромона ва босаброна тоқат кардан ба хурдагириҳои доимӣ. Инро дар мисоли сағбача ва сағи калон нишон додан мумкин аст. Сағбача аз қаҳру ғазаб ҳиқ-ҳиқ карда ба сағи калон аккос мезанад, ўро газидани шуда ба вай ҳамла мекунад, лекин сағе ки бо як зарбаи пой сағбачаро зада кушта метавонист, босаброна густоҳии вайро таҳаммул мекунад.

Якдигарро дар муҳаббат таҳаммул намудан – ба хатоҳо ва нобарориҳои дигарон бо фаҳмиш муносибат кардан, фарқиятҳоро дар қобилият ва ғайрат ба эътибор гирифтани аст. Ин танҳо бо назорат монданро хангоми дар дарун аз қаҳру ғазаб ҷӯш задани ҳама чиз ифода намекунад. Ин дӯст доштани онҳоест, ки ба шумо ҳалал мерасонанд, меранҷонанд ва ба ҳолати ногувор мемунонанд.

4,3 *Ва саъю кӯшиши кунед, ки ягонагии Рӯҳро дар иттифоқи осоиштагӣ нигоҳ доред*. Калисо барпо карда, Худо партгоҳи

бузургтаринеро, ки одамонро аз ҳам чудо мекард, нест кард – партгоҳи байни яҳудиён ва ғайрияҳудиёнро. Дар Масеҳи Исо тамоми фарқиятҳои байни онҳо баргараф шуданд. Бале, аммо ин дар ҳаёти онҳо чӣ хел инъикос меёбад? Оё онҳо аз зиддияти чандинасра раҳо меёбанд? Оё “Калисои яҳудии Масеҳ” ва “Калисо барои халқҳо” ба дунё меояд? Калисоро аз ихтилоф ва душманӣ муҳофизат карданӣ шуда, Павлус аз масеҳиён хоҳиш мекунад, ки ягонагиро нигоҳ доранд.

Онҳо бояд, қувваашонро дарёғ надошта, кӯшиш кунанд, ки *ягонагии Рӯхро нигоҳ доранд*. Рӯҳи Пок ҳамаи масеҳиёни ҳақиқиро ба як чизи том дар Масеҳ муттаҳид сохт; дар Бадан як Рӯҳ зиндагӣ мекунад. Ин асоси *ягонагист*, ки ба вайрон кардани он зӯри ҳеч кас намерасад. Лекин покон бо низоъҳо ва ҷанҷолҳои худ тасаввуроте ба амал оварда метавонанд, ки гӯё чунин нест. *Ягонагии Рӯхро нигоҳ доштан* бо ҳамдигар дар осоиштагӣ зистанро ифода мекунад. *Осоиштагӣ* он чизест, ки аъзоёни Баданро, бо вучуди фарқиятҳои ҳайратангези миллии онҳо, ба ҳамдигар мепайвандад. Аксуламали табиӣ ба ихтилофи баамаломата - чудо шудан ва таъсис додани боз як ҳизби дигар аст. Аксуламали рӯҳонӣ бошад чунин аст: “Дар чизи асосӣ – ягонагӣ. Дар чизи баҳсноқ – озодӣ. Дар ҳама чиз – меҳрубонӣ”. Дар ҳар кадоми мо ба қадри кофӣ чизи ҷисмонӣ ҳаст, ки ҳар гуна калисои маҳаллӣ ё кори дигари Худоро вайрон карда метавонад. Бинобар ин мо бояд ҳавою ҳавасҳои дӯстдоштаи худро дур андозем ва баҳри ҷалоли Худо ва баракати умумӣ бо якдигар дар *осоиштагӣ* меҳнат кунем.

4,4 Мо бояд диққати худро на ба фарқиятҳо, балки ба ҳафт ҷанбаи ҳақиқати мусбат, ки ягонагии ҳақиқии масеҳӣ бар онҳо асос ёфтааст, ҷалб намоем.

Як Бадан. Бо вучуди ҳамаи фарқиятҳо дар наҷод, ранги пӯст, миллат, маданият, забон ва мизоч, танҳо як Бадан ҳаст, ки онро ҳамаи масеҳиёни ҳақиқӣ аз рӯзи Панतिकост то болошавӣ ташкил медиҳанд. Равияҳо, иттиҳодҳо ва ҳизбҳо ба берун баромадани ин ҳақиқат ҳалал мерасонанд. Бо баргаштани Наҷотдиҳанда ҳамаи ин монеаҳои сунъӣ нест

мешаванд. Бигзор суҳанони зерин шиори мо гарданд: “Гурӯҳҳо ва ҳизбҳои барҳам медиҳем; фақат Исо ҳама дар ҳама чиз аст”.

Як Рӯҳ. Худи ҳамон Рӯҳи Пок, ки Он дар ҳар кадом масеҳии алоҳида зиндагонӣ мекунад (1Қӯр. 6,19), дар Бадани Масеҳ низ зиндагӣ мекунад (1Қӯр. 3,16).

Як умед. Ба ҳамаи аъзоёни Калисо тақдирӣ якхела омода карда шудааст: бо Масеҳ будан, ба \bar{U} монанд будан, дар давоми тамоми абадиёт ҷалоли \bar{U} ро бо ҳам дидан. Дар зери мафҳуми *умед* ин ҷо ҳамаи он чи покнорро ҳангоми баргаштани Худованд Исо ва баъд аз он интизор аст, дар назар дошта мешавад.

4,5 *Як Худованд*. “Зеро, ҳарчанд ба ном худоён чи дар осмон, чи дар замин ҳастанд, – ҷунки худоёни бисёр ва худовандони бисёр ҳастанд – Лекин мо як Худо дорем, яъне Худои Падар, ки ҳама чиз аз \bar{U} ст ва мо барои \bar{U} ҳастем ва як Худованд дорем, яъне Исои Масеҳ, ки ҳама чиз ба воситаи \bar{U} ст ва мо ба воситаи \bar{U} ҳастем” (1Қӯр. 8,5.6; ниг. ҳамчунин 1Қӯр. 1,2).

Як имон. Ин *имони* масеҳист, таълимотест, ки “як бор ба покон супурда шуд” (Ях. 3) ва барои мо дар Паймони Навин нигоҳ дошта шудааст.

Як таълим. Ин ҳақиқат ду ҷанба дорад. Якум: *як таълим* бо Рӯҳ ҳаст, вақте ки ҳамаи масеҳиён ба Масеҳ аъзоёни Бадан мегарданд (1Қӯр. 12,13). Инчунин *як таълим ҳаст*, ҳангоме ки масеҳиён оиди ягонагии худ бо Масеҳ дар марғ, дафн ва растохез эълон менамоянд. Ҳарчанд имрӯз усулҳои гуногуни ғӯта ҳастанд, Паймони Навин фақат як ғӯтаи имодоронро эътироф менамояд: ба исми Падар, Писар ва Рӯҳи пок. Ғӯтаро қабул карда, шогирдон садоқати худро ба Масеҳ, дафни “ман”-и кӯхнаи худ ва қарори ҳаёти нав ба сар бурданро эълон менамоянд.

4,6 *Як Худо*. Ҳар кадом фарзанди Худо як *Худо* ва *Падари* ҳамаи бозхаридшудагонро эътироф менамояд, ки \bar{U} :

бар болои ҳама мебошад – \bar{U} Ҳокими олии олам аст;

ба воситаи ҳама мебошад – \bar{U} , ҳама ва тамоми чизҳои барои ноил шудан ба

мақсадҳои Худ истифода бурда, ба во-
ситаи ҳама амал мекунад;

дар ҳамаи мо – \bar{U} дар ҳамаи масеҳиён
умр ба сар мебарад ва дар як вақт дар
ҳама ҷо хузур дорад.

Б. Барнома барои ҳамкориҳои дурусти аъзоёни Бадан (4,7–16)

4,7 Таълимот оиди ягонагии Бадани Ма-
сеҳ бо ҳақиқат оиди гуногунии аъзоёни он
зич алоқаманд аст. Ба ҳар як аъзо кори
муайян супорида шудааст. Дар байни онҳо
ду нафари якхела ё касе ки вазифааш нусхаи
аники вазифаи дигарӣ бошад, нест. Ба ҳар
кас вазифа *ба андозаи атои Масаҳ* дода ме-
шавад, яъне \bar{U} чуноне ки зарур мешуморад,
тақсим мекунад. Агар ин ҷо зери мафҳуми *бо*
атои Масаҳ Рӯҳи Пок дар назар бошад (Юҳ.
14,16.17; Аъм. 2,38.39), пас ин оят таълим
медихад, ки маҳз Рӯҳи Пок ба ҳар яки покон
истеъдод ва қобилияти ба кор бурдани онро
медихад. Ҳангоме ки ҳар як аъзо кори ба вай
супурдашударо иҷро мекунад, Бадани Масаҳ
ҳам рӯҳан ва ҳам миқдоран месабзад.

4,8 Барои ба ҳар кадом фарзанди Худо
дар ёфтани ва иҷро кардани вазифаи худ ёрӣ
додан Худованд якчанд *бахшоишҳои* махсу-
си хизмати Калисоро дод. Онҳоро набояд бо
он бахшоишҳое ки дар ояти пешина оиди
онҳо гуфта шуд, омехта кард. Дар ҳар масеҳӣ
ягон хел ато (о. 7) ҳаст, лекин на ҳамаи онҳо
ба гурӯҳи бахшоишҳои дар ояти 11 зикршуда
тааллуқ доранд; ин *бахшоишҳои* махсусе
ҳастанд, ки барои рушди Бадан муқаррар
шудаанд.

Аввалан, мо мебинем, ки ин бахшоишҳои
махсусро Худованд Исои Масаҳи аз нав зин-
дашуда, ба осмон болошуда, ҷалолёфта ме-
дихад. Павлус Забур 67,19-ро чун пешгӯӣ
оиди он иқтибос меоварад, ки Масаҳ ба
осмон мебарояд, душманони Худо ро мағлуб
менамояд, онҳоро ба *асирӣ* мегирад ва чун
мукофот барои ғалабаи Худ барои одамоне
бахшоишҳо қабул мекунад.

4,9 Лекин ин ҷо мушкилот ба вучуд
меояд! Масаҳ ҷӣ хел тавонист ба осмон
барояд? Магар \bar{U} он ҷо бо Худо Падар аз
азал зиндагӣ намекард? Равшан аст, ки пеш
аз бардошта шудан ба осмон, аз он фуруд

омадан лозим буд. Пешгӯӣ оиди ба осмон
боло шудани \bar{U} дар Забур 67,19 дар назар
дорад, ки пеш аз ин фуруд омадан воқеъ
шуда буд. Бинобар ин ояти 9-ро мо ба таври
дигар тахминан чунин баён карда метавонем:
“Ҳангоме Забур 67 мегӯяд, ки \bar{U} *сууд намуд*
гуфтан чист ҷуз ин ки \bar{U} пештар ба асфали
замин нузул ҳам карда буд?” Мо медонем, ки
ҳама чиз маҳз чунин ҳам буд. Худованд Исо
ба охури Байт-Лаҳм, марг дар салиб ва қабр
фаромад. Ақидае ҳаст, ки дар зери мафҳуми
асфал (“ҷойҳои поёнтарини замин”) дӯзах
дар назар дошта шудааст. Лекин ин ба ман-
тики далел мувофиқат намекунад: Пеш аз
болошавии \bar{U} бояд ба замин фуруд омадана-
ш воқеъ мешуд, на ба дӯзах. Илова бар ин,
Навиштаҷот ба мо имкони фаҳмидани онро
медихад, ки ҳангоме Масаҳ мурд, рӯҳаш на
ба дӯзах, балки ба осмон рафт (Лук. 23,43.
46).

4,10 Пешгӯии Забур 67,19, бо зимни фу-
руд омадани дар назар дошташуда, пурра дар
одамшавӣ, марг ва дафн иҷро шуда буд. Он
Касе ки аз осмон *нузул кард* – Ҳамонест, ки
бар гуноҳ, шайтон, девҳо ва марг ғолиб омад
ва *болотар аз тамоми* муҳит ва ситораҳои
афлок сууд ҳам намуд, то ки ҳама чизро пур
кунад. \bar{U} *ҳама чизро пур мекунад* ба он
маъно, ки сарчашмаи ҳамаи баракатҳо, маҷ-
мӯи ҳамаи некӯкориҳо ва Ҳокими олии ҳама
чиз мебошад. “Байни умқи салиб ва балан-
дии ҷалол ягон гӯшае ҳам нест, ки аз тарафи
 \bar{U} ишғол нашуда бошад”, – менависад Ф. В.
Грант.²⁴

Фикри марказии оятҳои 8–10 аз он иб-
рат аст, ки атоҳоро Масаҳи болорафта тақ-
сим мекунад. То ба осмон баргаштани \bar{U} ин
атоҳо набуданд. Ин боз як далелест ба фои-
даи ақидае ки дар Паймони Кухан Калисо
вучуд надошт, вагарна ин Калисои бе атоҳо
мебуд.

4,11 Пас аз ин номгӯи ин атоҳо меояд.
Боиси ҳайрати мост, ки ин асло на қобилият-
ҳо ё истеъдодҳо, балки одамонеанд. \bar{U} *баъзеро*
ҳавворӣ, баъзеро анбиё, баъзеро башоратди-
ҳанда, баъзеро шубон ва муаллим таъин на-
муд.

Ҳаввориён одамоне буданд, ки Худованд
ба онҳо бевосита мавъизаи Сухан ва таъсиси

калисоро вогузор намуд. Онҳо Масеҳи аз мурдагон зиндашударо дида буданд (Аъм. 1,22). Онҳо кудрат доштанд барои тасдиқи хақиқӣ будани мавъизаи худ (Ибр. 2,4) мӯъҷизаҳо офаранд (2Кӯр. 12,12). Мақсади асосии хизмати ҳам фиристагон, ҳам пайғамбарон – гузоштани асоси Калисо аст (Эфс. 2,20). Ба фиристагони дар ин оят зикршуда танҳо ҳамонхое тааллуқ доранд, ки *пас аз* болошавии Масеҳ фириста буданд.

Анбиё чорчиён, ё карнаи Худо буданд. Онҳо бевосита аз Худованд ваҳй мегирифтанд ва онро ба Калисо медоданд. Ҳама чизе ки онҳо бо қувваи Рӯҳи Пок мегуфтанд, Сухани Худо буд.

Ҳозир дар байни мо ба маънои аслии калима на пайғамбарон ҳастанд, на фиристагон. Ҳамин ки асоси Калисо гузошта шуд ва қонуни шаръии Паймони Навин анҷом ёфт, хизмати онҳо ба охир расид. Мо пеш таъкид карда будем, ки ин ҷо Павлус оиди *анбиёи* Паймони Навин сухан меронад; онҳо аз тарафи Масеҳ баъди ба осмон боло шудани Ӯ дода шуда буданд. Кӯшиши бо *анбиёи* Паймони Куҳан дар як сатҳ гузоштани онҳо душворихо ва бемаънигиро дар маънидоди ин оят ба вучуд меоварад.

Башоратдиҳандагон онҳоеанд, ки Хушхабаре наҷотро мавъиза мекунанд. Онҳо аз Худо ҳама чизи заруриро гирифтанд, то ба ҳалокшудагон барои назди Масеҳ омадан ёрӣ диҳанд. Ба шарофати қобилиятҳои махсус онҳо метавонанд ҳолати гунаҳкорро ташхис кунанд, вичдонашро бо зонд таҳқиқ кунанд, ба эътироз ҷавоб диҳанд, барои гузоштани қадами қатъӣ ва ба даст овардани боварии қатъӣ ба наҷот ёрӣ диҳанд. Муждабар бояд аз калисои маҳаллӣ барояд, ба ҷаҳон Хушхабар расонад ва баъд навбаваронро ба калисои маҳаллӣ оварад, ки он ҷо онҳо ғизои рӯҳонӣ ва дастгирӣ мегиранд.

Шубонон онҳоеанд, ки Масеҳ шубонони хурди гӯсфандон таъин кард, то онҳоро хӯронанд ва равона кунанд. Хизмати шубонон хизмати маслиҳати бохирадона, ислоҳ кардан, рӯҳбаланд кардан ва тасалло додан аст.

Кори *шубон* бо кори пирон дар калисои маҳаллӣ зич алоқаманд аст; фарқи асосӣ он аст, ки шубонӣ бахшоиш аст, дар ҳоле ки

усқуф ё пир будан вазифа мебошад. Паймони Навин ёдовар мешавад, ки дар як калисои маҳаллӣ якчанд шубонон буданд (Аъм. 20, 17.28; 1Пет. 5,1.2), на як усқуф ё шубон.

Муаллимон одамонеанд, ки аз Худо қобилияти фаҳмонидани суханони Навиштаҳои Пок, маънидод кардани маънои онҳо ва то ба дилҳо ва вичдони покон бурда расонидани онро гирифтаанд. Дар ҳоле ки муждабар метавонад мавъизаи Хушхабарро дар асоси оят берун аз матн созад, муаллим мекӯшад нишон диҳад, ки оят ба ин матн чӣ хел мувофиқат мекунад.

Азбаски дар ин оят байни *шубонон* ва *муаллимон* алоқа ҳаст, бисёриҳо чунин меҳисобанд, ки ин ҷо танҳо бахшоиши “шубон-муаллим” дар назар дошта шудааст. Лекин аз эҳтимол дур аст, ки чунин бошад. Муаллим буда, дили шубонро надоштан ҳам мумкин аст. Шубон, дар навбати худ, бахшоиши муаллимиро соҳиб набуда, Суханро истифода карда метавонад. Агар дар ояти 11 *шубон ва муаллим* – худи ҳамон одамон бошанд, пас ин, ба худи ҳамон қоидаҳои грамматикӣ риоя намуда, ҳам ба фиристагон ва ҳам ба пайғамбарон дар 2,20 тааллуқ дорад.²⁵

Якчанд сухан дар хотима. Мо ба ҳеҷ вачҳ набояд бахшоишҳои Худоро бо истеъдодҳои табиӣ омехта кунем. Ҳеҷ кас аз одамони наҷотнаёфта, ҳар қадар истеъдоднок бошанд ҳам, муждабар, шубон ё муаллиме ки оиди вай Паймони Навин мегуяд, буда наметавонанд. Масеҳӣ ҳам, агар ин бахшоиши аниқро қабул накарда бошад, чунин буда наметавонад. Ин бахшоишҳои Рӯҳ фавқуттабиӣ мебошанд. Онҳо ба одам қобилияти кардани он чиро медиҳанд, ки вай худ ба худ ҳеҷ гоҳ ба амал оварда наметавонист.

4,12 Акнун мо ба вазифаи бахшоишҳо мегузарем. Ин *такмили муқаддасон ба кори ибодат, ба бинои Бадани Масеҳ* аст. Ин ҷараён чунин аст:

1. Бахшоиши *ба муқаддасон* ҳама чизи заруриро медиҳанд.
2. *Муқаддасон* ба шарофати ин хизматгузори мекунанд.
3. Дар натиҷа *Бадани Масеҳ* сохта мешавад. Мафҳуми *кори ибодат* ин ҷо на тарзи муайяни машғулиятеро ифода мекунад, ки

одамони тайёрии мувофиқ гирифта ичро мекунад; ин мафҳум тамоми шаклҳои хизматгузори рӯҳониро дар бар мегирад. Ояти додашуда меомӯзад, ки кори хизматгузориро бояд ҳамаи покони ба ҷо оваранд.

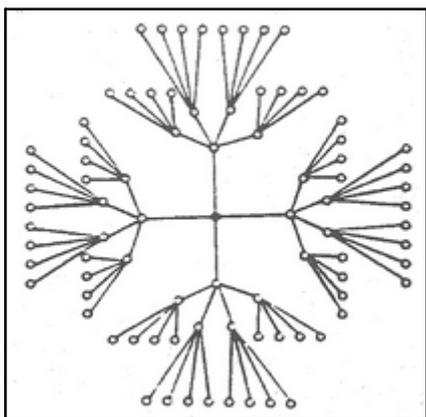
Бахшоишҳо барои *такмили муқаддасон* дода шудаанд, то ки дар онҳо ҳама чизи зарурӣ барои хизмат ба Худованд бошад ва, чун натиҷа, барои *бинои Бадани Масеҳ*.

Венс Хавнер бо услуби бемисли худ баён мекунад:

Ин вазифа ба ҳар як шахс супурда шудааст, зеро ҳар як масеҳӣ миссионер аст. Касе гуфтааст, ки Хушхабар на фақат он чизест, ки мо бояд ба калисо омада гӯи кунем, балки он чиз ҳам ҳаст, ки мо вазифадорем аз калисо баромада нақл кунем – ва ин бе истисно ба ҳамаи мо дахл дорад. Як каси дигар гуфтааст: “Калисои масеҳӣ чун гурӯҳи шоҳидони ғайрикасбӣ ба вуҷуд омад ва ба суханронии касбӣ аз минбар мубаддал гашт, ки муздаширо шунавандагони ғайрикасбӣ мепардозанд”. Имрӯз мо хизматчиёни калисоро барои ба ҷо овардани кори Худо киро мегирем ва дар рӯзҳои якшанбе ба калисо барои мушоҳидаи кардани он меоем, ки онҳо инро чӣ хел мекунад. Ҳар масеҳӣ бояд хизматгори касбии Худо бошад. Албатта, хизмати аниқи шубон, муждабар ва муаллим ҳам ҳаст, лекин мақсади он дар чист? Такмили муқаддасон ба кори хизматгузорӣ.²⁶

Ин одамони аз тарафи Худо додашуда бояд хизмати худро на он хел адо намоянд, ки масеҳиён бе онҳо қадаме ҳам гузошта натавонанд. Не, онҳо вазифадоранд барои он рӯзе меҳнат кунанд, ки покони мустақилона кори саркардаи онҳоро давом дода тавонанд.

Инро чунин нишон додан мумкин аст:

Доира дар марказ, масалан, рамзи бахшоиши муаллим аст. Муаллим ба онҳое хизмат мекунад, ки ба доираи маҳдуди вай тааллуқ доранд, ва ба онҳо ёрӣ медиҳад, то ба камолот, яъне ба балоғат дар бовар расанд. Онҳо дар навбати худ мувофиқи бахшоишҳои аз Худо гирифташон ба дигарон хизмат мекунад. Калисо ҳам микдоран, ҳам рӯҳан нумӯ карданро сар мекунад. Ин усули илоҳии нумӯи калисо аст.

Бо чаҳорҷӯбаи синфи баргузидаи одамон маҳдуд кардани хизмати масеҳӣ ба инкишофи рӯҳонии халқи Худо ҳалал мерасонад, кори умумичаҳонии мавъизаи Хушхабарро пахш мекунад, ба нумӯ кардани Калисо ҳалал мерасонад. Ба рӯҳониён ва қавм ҷудо кардани масеҳиён муҳолифи Навиштаҷот ва яке аз ҷиддитарин монеаҳо дар кори паҳнкунии Хушхабар мебошад.

4,13 Ояти 13 ба саволе ҷавоб медиҳад, ки ин афзуншавӣ то кай давом хоҳад кард. Вай мегӯяд: “То даме ки ҳамаамон ба ҳолати *ягонагӣ*, камолот ва монандӣ бо Масеҳ бирасем”.

Ягонагӣ. Ҳангоме ки Худованд Калисо-ро ба хона ба осмон мегирад, ҳамаи мо дар *ягонагии имон* ба он ҷо меоем. Ҳозир мо чизҳои зиёдро як қадар тира мебинем. Дар бобати чизҳои хеле зиёд ақидаҳои мо фарқ мекунад. Он вақт бошад мо ба ҳамфикрии комил мерасем. Мо инчунин ба *ягонагии ишноси Писари Худо* мерасем. Дар ин ҷо ҳамаи мо оиди Худованд, оиди он ки \bar{U} ҷи гуна аст, оиди мазмуни таълимоти \bar{U} ақидаи шахсӣ дорем. Он вақт бошад мо \bar{U} ро чуноне ки \bar{U} ҳаст, мебинем, ва чуноне ки шинохта шудаем, мешиносем.

Камолот. Дар вақти боло бурда шудан мо ба балоғати пурра ҳам мерасем. Ва чун шахсиятҳои алоҳида, ва чун Бадани Масеҳ, мо балоғати рӯҳониро ба даст меоварем.

Монандӣ бо Масеҳ. Мо ба \bar{U} монанд мешавем. Ахлоқан ҳар кас нусхаи аниқи Масеҳ мешавад. Калисои умумичаҳонӣ Бадани Ҳамоҳанг инкишофёфта мешавад, ки тамоми талаботи Сарвари пурчалолӣ худро қонеъ мекунад. “Пуррагии Масеҳ худи Калисо аст, пуррагии ки ҳамаро дар ҳама чиз пур мекунад”. *Андозаи бузургии пурраи Ка-*

лисо маъноӣ ба анҷом расидани инкишофи он, иҷро шудани нақшаи Худоро барои афзуншавии он дорад.

4,14 Ҳангоме ки бахшоишҳо чуноне ки онро Худо муқаррар карда буд, истифода мешаванд, ҳангоме ки покон ба Худованд ғаълола хизмат мекунад, он гоҳ калисо аз се хатар наҷот ёфта метавонад: хомӣ, ноустуворӣ ва зудбоварӣ.

Хомӣ. Агар масеҳиён дар хизмати ғаълола ба Масеҳ, ки ҷидду ҷаҳди тамоми қувваҳоро талаб мекунад, иштирок намуданро сар накунад, пас онҳо ҳамон хел *кӯдакони рӯҳонӣ* мемонанд. Онҳо аз сабаби норасоии машқ дар инкишоф ақиб мондаанд. Муаллифи Нома ба Ибриён маҳз ба чунин шахсон муроҷиат мекунад: "...мувофиқи дарозии замон, мебоист шумо муаллим мешудед; лекин шуморо аз нав таълим додан лозим меояд..." (Ибр. 5,12).

Ноустуворӣ. Хатари дигар ноустувории рӯҳонӣ мебошад. Масеҳиёни хом ба навигариҳои гуногуни бемаънӣ ва ҳаёлотӣ аҷоиби фиребгарони касбӣ фавқуллода таъсирпазиранд. Онҳо ба лӯлиҳои рӯҳонии аз як аҷоибот ба дигараш кӯчанда табдил меёбанд.

Зудбоварӣ. Лекин аз хатари қурбони фиреб шудан дида ҷиддитар чизе нест. Чунки кӯдакони аз сухани адолат беҳабаранд, ҳиссиёти онҳо ба фарқи некӣ ва бадӣ одат накардааст (Ибр. 5,13.14). Онҳо албатта бо аъзои ягон мазҳаб вомехӯранд, ки ҷидду ҷаҳди боэҳтимом ва самимияти зоҳирии вай ба онҳо таассуроти фаромӯшнашаванда ба вучуд меоваранд. Аз вай суханони диниро шунида, онҳо вайро масеҳии ҳақиқӣ мепиндоранд. Агар ҳуди онҳо Навиштаҳои Покро меомӯхтанд, суханбозии моҳиронаи вай онҳоро фиреб намедод. Лекин ҳозир онҳоро *боди таълими* вай бо хила ба доми таълимоти бардурӯғ кашида, аз пайи худ *гирифта мебаранд*.

4,15 Дар ду ояти охири ин порча равиши солими нумӯ дар Бадани Масеҳ тасвир карда мешавад. Дар ин ҷо пеш аз ҳама тарафдорӣ ба таълимот зарур аст: *ростиро баён намуда*. Дар ҳамаи чизе ки ба асосҳои бовар дахл дорад, ҳеч гуна созиш буда наметавонад. Дуюм: *рӯҳи дуруст даркор аст -*

дар муҳаббат ростиро баён намуда. Шаҳодати ба тарзи дигар гуфташуда кӯчае хоҳад буд, ки ҳаракати яктарафа дорад. Блейки огоҳӣ медиҳад:

*Ростӣ он унсуре мебошад, ки мо бояд дар он зиндагӣ кунем, ҳаракат кунем, мавҷуд бошем. Лекин ҳақиқат бояд бо муҳаббат бо бандҳои канданашаванда алоқаманд бошад. Хабарҳои хуше ки дағалона гуфта шудааст, чандон хуш нест. Агар рӯҳи муждабар ба мавҷи хабар ҷӯр набошад, пас ҳамаи суханони вай мурдаанд.*²⁷

Акнун, ҳангоме ки масеҳиёни бо бахшоишҳо таъмингардида дар хизмати ғаълола иштирок мекунад, онҳо *дар ҳар чиз ба Масеҳ нумӯ мекунад*. Ҳадаф ва объекти ин нумӯ Масеҳ аст, муҳити он – *ҳар чиз*. Дар ҳар соҳаи зиндагии худ масеҳӣ боз бештар ва бештар ба *Ҷ* монанд мешавад. Бадан ҳар қадар тез-тез ба дастурҳои Сарвари худ итоат кунад, симои Масеҳ, ки онро ба ҷаҳон зоҳир мекунад, ҳамон қадар аниқтар хоҳад шуд.

4,16 Худованд Исо на танҳо мақсади ин нумӯ, балки сарчашмаи он низ мебошад. *Аз Ҷ тамоми Бадан афзоиши меёбад*. Бадан аз ҳамаи аъзоёни ба ҳамдигар алоқаманди он *мустаҳкам ва пайваст мешавад*. Ин онро ифода мекунад, ки ҳар як узв ба ҷои барояш муқарраршуда пурра мувофиқат мекунад, вазифаҳояшро иҷро мекунад ва бо ҳамаи узвҳои дигар зич алоқаманд аст, барои ҳамин ҳам якҷоя онҳо организми зиндаи мукамалро ташкил медиҳанд. Сипас оиди аҳамият, ҳатто ивазнопазирии ҳар яке аз узвҳо гуфта мешавад: *бо амали ҳар андоми ҷудогона ба андозаи хоси он мустаҳкам ва пайваст шуда*. Бадани инсон асосан аз устухонҳо, узвҳои дарунӣ ва гӯшт иборат аст. Устухонҳо байни худ бо буғумҳо ва пайҳо пайваст шудаанд, узвҳои дарунӣ ҳам бо пайҳо баста шудаанд. Ҳар як буғум ва пай дар нумӯ ва кори бадан нақши бузург мебозад. Дар *Бадани* Масеҳ низ ҳамчунин. Ягон узви нолозим нест, ҳар масеҳӣ, ҳатто аз ҳама соддатарин, ивазнопазир аст.

Ҳангоме ки ҳар масеҳӣ нақши барояш муқарраршударо иҷро мекунад, *Бадан* чун ягонагии комили мутаносиб, бо алоқаи дутарафаи мустаҳкамшуда нумӯ меёбад. *Бадан*

дар ҳақиқат *афзоиш меёбад, то ки худро бино кунад*, агарчи ин хеле ҳайратовар садо медиҳад. Ин фақат онро ифода мекунад, ки худ *Бадан* боиси нумӯ мегардад, хангоме ки аъзоёни вай Навиштаҳои Покро меомӯзанд, дуо мегӯянд, Худоро ситоиш менамоянд ва дар бораи Масеҳ шаҳодат медиҳанд. Чуноне ки Чафер гуфтааст: “Дар нумӯи ҳам Калисо, ҳам бадани одам худинкишофёбӣ ҳаст”. Лекин ин на танҳо *афзоиш* дар андоза, балки *бино кардани худ дар муҳаббат* аст. Дар ин чо оиди ғамхории аъзоён нисбати якдигар гуфта мешавад. Дар Масеҳ буда ва вазифаи ба ҳар яки онҳо муайяншударо иҷро карда, масеҳиён дар *муҳаббат* ва ягонагӣ ба якдигар боз ҳам наздиктар мешаванд.

В. Даъват ба ахлоқи нав (4,17–5,21)

4,17 Дар ин қисм, ки бо ояти 5,21 ба охир мерасад, фириста масеҳиёнро ба қабули ахлоқи нав даъват мекунад. *Дар Худованд*, яъне бо қудрати \bar{U} , *шаҳодат дода*, Павлус аз масеҳиён хоҳиш мекунад, ки зиндагии гузаштаи худро чун либоси ифлос ба як сӯ гузошта, эътибор ва некӯии Худованд Исои Масеҳро дар бар кунанд. Онҳо дигар набояд чун *бутпарастон рафтор кунанд*. Охир онҳо дигар *бутпараст* нестанд, балки масеҳиянд. Бинобар ин дар зиндагии онҳо бояд тағйиротҳои муносиб ба амал оянд. Павлус медид, ки ҷаҳони ғайримасеҳӣ ба ботлоқи ҷаҳолат фурӯ рафта, боз ҳам бештар завоҷ меёбад. Ҳафт хислати даҳшатнок бутпарастонро тавсиф мекунанд. Онҳо чунинанд:

Онҳо **бемақсад** буданд. Онҳо *аз рӯи хаёлоти ҳечу пучи худ* мезистанд. Ҳаёти онҳо бемаънӣ, бемақсад ва бесамар буд. Фаъолияти пурҷӯшу хурӯши зоҳирии онҳо беҳбудӣ намеовард. Онҳо аз пайи соя ва ҳубобҳои собун шуданро аз ҳақиқатҳои бузурги ҳаёти афзал медонистанд.

4,18 Онҳо **нобино** буданд. *Ақлашон тира гардида*, кӯр-кӯрона дар ҷаҳони хаёлӣ мезистанд. Аввалан онҳо қобилияти модарзоди фаҳмидани ҳақиқатҳои рӯҳониро надоштанд, ва баъд Худованд онҳоро кӯр кард, зеро онҳо донишро оиди Худои ҳақиқӣ рад карданд.

Бехудой. Онҳо *аз ҳаёти Худо бегона шуда* буданд, аз \bar{U} хеле дур меистоданд.

Ҷаҳолати худсаронаи чуқур решадавонда ва дилсахтӣ боиси ин шуд. Онҳо нури Худоро ки дар бораи он ҳам офариниш, ҳам вичдони онҳо мегуфт, рад карданд ва ба бутпарастӣ рӯ оварданд. Аз худӣ ҳамон лаҳза онҳо аз Худо боз дуртар ва дуртар мерафтанд.

4,19 Беҳаёӣ. Онҳо *то ба дараҷаи лоуболи расиданд*. В. К. Райт шарҳ медиҳад:

*Моули ин суҳанонро чун “дардро ҳис намекарда шуданд” тарҷума намудааст. Ин ба бисёр чизҳо далолат мекунад! Ҷангоме ки одам бори аввал бар хилофи вичдон рафтор мекунад, дилаш ба дард меояд, овози дохилӣ бошад баланд эътироз мекунад. Лекин агар овози вичдонро доимо хомӯш кунед, пас он боз сусттар ва пасттар мегардад, эътироз паҳи карда шуд, дард дигар он қадар тез нест ва ана акнун одам то ба дараҷаи лоуболи расид.*²⁸

Бадахлоқӣ. Онҳо бошуурона ба *фиску фучур*, яъне ба рафтори бадахлоқона *моил шуданд*. Гуноҳи асосии бутпарастон фосиқии чинсӣ буд ва менамояд. Онҳо ба фиску фасоди ба худ ҳамто надошта фурӯ мерафтанд; деворҳои Помпея аз бадномӣ ва гум кардани ҳисси одоб нақл мекунанд. Худи ҳамин гуноҳҳо имрӯз ҳам дар ҷаҳони бутпараст ҳукмрон аст.

Ношоистагӣ. Дар фосиқии чинсӣ онҳо *ҳар кори зиштро мекарданд*. Онҳо бо вачд ба тамоми навъҳои ношоистагӣ дода мешуданд, *гӯё фиску фучур* кори ҳаёти онҳо бошад.

Ҳарисӣ. Ба онҳо ҳамеша кам буд. Онҳо ҳеч гоҳ қонеъ набуданд. Гуноҳи содиршуда дар онҳо хоҳиши таскиннопазири аз нав такрор намудани онро ба вучуд меовард.

4,20 Масеҳ, ки \bar{U} ро эфсӯсиён шинохтанд ва дӯст доштанд, аз онҳо то ҷӣ андоза фарқ мекунад! \bar{U} таҷассуми покӣ ва покдоманӣ буд. \bar{U} гуноҳро намедонист, \bar{U} гуноҳ намекард, дар \bar{U} гуноҳ набуд.

4,21 *Дар сурате ки дар бораи \bar{U} шундаед ва дар \bar{U} таълим гирифтаед*. Ҷамаи он касоне ки оиди Масеҳ *шунда* ва аз \bar{U} *таълим гирифта* буданд, \bar{U} ро чун худӣ таҷассуми покӣ ва парҳезгорӣ шинохтанд. Оиди Масеҳ *шундан* ин чо маънои бо бовар \bar{U} ро чун Худованд ва Начотдиҳанда қабул карданро дорад. Ифодаи “дар \bar{U} таълим

гирифтанд” ба дастуре дахл дорад, ки эфсӯсиён онро хангоми дар мушоракати зич бо Масеҳ зистан гирифтанд. Блейки қайд мекунад: “Муносибатҳои шахсӣ бо Исо ба ҳар ҳақиқат тобиши нав, хусусияти нав медиҳанд. Берун аз шахсияти Масеҳ ҳақиқат камқувват аст”.²⁹ *Ба ҳасби ростие ки дар Исост.* \bar{U} на танҳо ҳақиқатро таълим медиҳад, \bar{U} ҳақиқати таҷассумёфта аст (Юх. 14,6). Номи “Исо” моро ба ақиб мебарад, ба зиндагии \bar{U} дар замин. “Исо” номи \bar{U} дар таҷассум аст. Он зиндагии бенуқсон, ки \bar{U} чун Одам дар замин ба сар мебард, ба тарзи зисти бутпарастон, ки ҳозир онро Павлус тасвир намуд, муҳолиф аст.

4,22 Дар мактаби Масеҳ мо мефаҳмем, ки хангоми бовар кардан мо *рафтори пештари одами кӯҳнаро, ки дар шахватҳои дилфиреб фосид мешавад, аз худ дур* кардем.³⁰ *Одами кӯҳна* ҳамаи он чизест, ки одам то тавба кардан чун фарзанди Одам ифода мекунад. Ин ҷо фиску фучур чун натиҷаи тағофул ба хоҳишҳои назарфиреб ва ифлос ҳукмрон аст, ки ҳузуру ҳаловат ва хушбахтӣ ваъда мекунад, вале баъд аз худ танҳо ноумедӣ ва нафратро боқӣ мегузоранд. Агар гап дар бораи мартаба дар Масеҳ равад, *одами кӯҳнаи масеҳӣ* бо Масеҳ ба салиб кашида шуда, дафн шуда буд. Дар ҳаёти ҳаррӯза масеҳӣ онро мурда бояд ҳисоб кунад. Ин ҷо Павлус оиди он чанбаи ин ҳақиқат, ки ба мавқеи мо дахл дорад, суҳан меронад: мо *одами кӯҳнаро* қатъиян дур кардем.

4,23 Ҳақиқати дуюм, ки онро эфсӯсиён дар пеши пой Исо ёд гирифтанд, он аст, ки онҳо *дар Рӯҳи хиради худ тоза* шуданд. Ин ҷо тағйиротҳои асосӣ дар тарзи тафаккури онҳо, гузариш аз андешаҳои ифлос ба андешаҳои пок дар назар аст. Бо қувваи Рӯҳи Пок масеҳӣ оиди ҳама чиз на аз нуқтаи назари одамони ҳалокшаванда, балки аз нуқтаи назари Худо муҳокима карданро сар мекунад.

4,24 Дарси сеюми аз худ кардаи онҳо он аст, ки онҳо қатъиян *одами навро дар бар* карданд. *Одами нав* он касест, ки масеҳӣ дар Масеҳ мебошад. Ин офаридаи навест, ки дар он ҳама чизи кӯҳна гузашт ва ҳама чиз нав гардид (2Кӯр. 5,17). *Одами нав ба шабоҳати Худо*, яъне ба монанди \bar{U} , *офарида шудааст.*

Он дар *адолат ва қудсияти* ҳақиқӣ зоҳир мегардад. Дар зери мафҳуми *адолат* (росткорӣ) муносибати нек ба дигар одамон дар назар дошта мешавад. *Қудсият* бошад, чуноне ки Ф. В. Грант қайд кардааст, “он муносибат бо Худост, ки ба \bar{U} имкон медиҳад ҷои ҳаққан сазоворро ишғол намояд”.³¹

4,25 Павлус аз мавқеи масеҳиён ба тарзи зисти онҳо мегузарад. Акнун, хангоме ки онҳо одами кӯҳнаро дур карда, ба василаи ягонагӣ бо Масеҳ одами навро дар бар намуданд, ин тағйироти ҳайратангез дар ҳаёти ҳаррӯзаи онҳо низ бояд инъикос ёбад.

Чунин тағйирот ба вукӯъ меояд, агар, дар аввал, онҳо *кизбро* (дурӯғро) *аз худ дур* кунанд ва росткориро дар бар кунанд. Дар зери мафҳуми *дурӯғ* ин ҷо ҳар гуна шакли бевичдонӣ фаҳмида мешавад: ҳақиқатро обуранг додан, муболиға, фиребгарӣ, ба ҷо наовардани ваъдаҳо, ошкоркунии сирри бегонагон, хушомад ё гардантобӣ аз пардохти андозҳо. Сухани масеҳӣ бояд комилан боэътимод бошад. “Ҳа” гуфтани \bar{u} бояд “ҳа” бошад, “не” бошад – “не”. Хангоме ки масеҳӣ ақаллан як қадам аз ростӣ дур шавад, ҳамон лаҳза аз рӯи Навиштаҳои Пок зистанро қатъ мекунад.

Мо вазифадорем ба ҳама рост гӯем. Ба ҳар ҳол, оиди *ёр* суҳан ронда, Павлус пеш аз ҳама масеҳиёнро дар назар дошт. Ин аз сабаби баъд аз ин меовардаи вай равшан намоен аст: *чунки мо андоми якдигарем* (ниг. Рум. 12,5; 1Кӯр. 12,12–27). Фарз кардани он ки як масеҳӣ ба масеҳии дигар дурӯғ гуфта метавонад, ҳамчунин бемаънист, чуноне ки яке аз асабҳо ба майна маълумоти бардурӯғ мефиристад, ё чашм хатари наздикшавандаро дида, инро аз бадан пинҳон мекунад.

4,26 Навшавии амалӣ он соҳаи ҳаёти моро низ, ки ба *ҳашми* гунаҳкорона ва ба *газаби* тақводорона дахл дорад, набояд барканор гузорад. Вазъиятҳои мешаванд, ки газаби масеҳӣ тақводорона аст, агар касе, масалан, хислати Худоро зери шубҳа гузорад. Дар ин ҳолатҳо, мегӯяд Павлус, *ҳашмигин шавед*. Газабе ки зидди бадӣ равона карда шудааст, тақводорона буда метавонад. Лекин вазъиятҳои мешаванд, ки ҳашмигин шудан гуноҳ аст. Газабе ки аз паси он адоват, ҳасад, интиқомчӯӣ, ранчиш ё нафрат

барои дарди расонида ниҳон аст, манъ аст. Аристотел гуфтааст: “Ҳар кас хашмгин шуда метавонад, ин хеле осон аст. Лекин дар лаҳзаи зарурӣ фуру резонидани микдори зарурии ғазаб барои мақсади зарурӣ ва ба тарзи зарурӣ – ана ин осон нест”.

Агар масеҳӣ ба ғазаби беадолат роҳ диҳад, вай бояд ин гунохро эътироф намояд ва онро тарк кунад. Вай онро бояд ҳам ба Худо, ҳам ба қурбонии ғазаби худ эътироф кунад. Парваридани ранҷиш, андешидани нақшаҳои ниқорғирӣ, парвариши ҳиссиёти бад набояд ҷой дошта бошад. *Нагузored, ки ғазаби шумо то гуруби офтоб боқӣ бимонад.* Аз ҳама чизе ки робитаи моро бо Худо ва бародарони мо тира мекунад, февран халос шудан лозим аст.

4,27 Гуноҳҳои эътирофнашуда ба *иблис* баҳона, замина медиҳанд, ки вай аз он ҷо ҳучумро аз нав ташкил дода метавонад. Вай метавонад бе ёрии мо ҳам бисёр чунин ҷойхоро ёбад. Бинобар ин мо набояд ҳузури ҳасад, адоват, ғазаб ё нафратро дар ҳаётимон сафед кунем. Ин гуноҳҳо шаҳодати масеҳиро бадном мекунанд, барои нобоварон монеа мешаванд, масеҳиёро таҳқир мекунанд, ба солимии рӯҳонӣ ва ҷисмонии мо зарар мерасонанд.

4,28 Акнун Павлус ба маркази диққати мо ду тарзи рафтори ба яқдигар муҳолифро мегузорад: дуздӣ ва саховатмандӣ. Одами кӯҳна медуздад; одами нав аз он худро бо ҳам мебинад. Одами кӯҳнаро дур кунед; одами навро дар бар кунед! “*Касе ки дуздӣ кардааст, дигар дуздӣ накунад*” гуфта ба масеҳиён муроҷиат кардани Павлус муҳолифи ҳар гуна тасаввурот оиди масеҳиён чун офаридаҳои комил ва беғуноҳ аст. Дар онҳо ханӯз ҳам табиати кӯҳна, бад, худбинона ҳаст, ки онро дар ҳаёти ҳаррӯза мурда ҳисобидан лозим аст. Дар дуздӣ киёфаҳои зиёд ҳаст: аз дуздии ҳамён то напардохтани қарз, шаҳодат оиди Масеҳ дар вақти қор, асардуздӣ, сохтакорӣ дар ҳуччатҳои молиявӣ ва аз тарозуи харидор задан. Албатта, дар ин манъи дуздӣ ҳеч чизе нав нест; дуздиро шарияти Мусо ҳам манъ мекард (Хур. 20,15). Ин суханонро чизе дигар ба таври беназир масеҳиёна мекунад. Мо бояд на танҳо аз

дуздӣ парҳез намоем, балки низ бо ҳар *кори* ҳалол машғул шавем, то бо шахси камбизоаттар бо ҳам дида тавонем. Қувваи покшавӣ дар файз аст, на дар шарият. Фақат қувваи мусбати файз дуздиро ба наққор табдил дода метавонад.

Ин аслан қорро дигар мекунад. Барои қонё кардани талабот ва хошишҳои худ қор қардан ба одам ҳамеша табиӣ буд. Бо афзудани даромад талабот ҳам меафзояд. Ҳама чиз дар ҳаёти вай дар атрофи “ман”-и шахсӣ давр мезанад. Дар худӣ ҳамин оят ба мо пешниҳод мешавад, ки нисбати қор нуқтаи назари начибонатар ва олитар дошта бошем. Вай ба мо маблағро меоварад, ки имкон медиҳад ба оиламон даромади хоксорона таъмин намоем ва *эҳтиёҷи* рӯҳонӣ ва моддӣ дигаронро дар хона ва дар хорича беҳтар кунем. Ин *эҳтиёҷ* бошад дар ҳақиқат бузург аст!

4,29 Акнун фиришта, бесамарро ба пандомез муқобил гузошта, ба нутқи масеҳӣ дахл мекунад. Дар зери мафҳуми *сухани қабех* бештар аз ҳама нутқи ифлос ва беодобонаро мефаҳманд; шӯҳиҳо ва ҳодисаҳои бешармона, қуфр ва бадзабонӣ низ ба ҳамин ҷо дахлдоранд. Вале ин ҷо ин ифода маъноӣ хеле васеътаре дорад ва ҳар гуна сӯҳбати беҳуда, кӯтоҳандешона, сарсариро ишора менамояд. Аниқ дар бораи дағалӣ ва бадзабонӣ Павлус дар 5,4 сухан меронад; ин ҷо бошад вай ба мо маслиҳат медиҳад, ки онро бо сӯҳбати пурмазмун иваз намуда, ҳарзаии беҳударо тарк кунем. Нутқи масеҳӣ бояд чунин бошад:

Пандомез. Натиҷаи он бояд дар бовар устувор гардонидани шунавандагон бошад.

Бамаврид. Вай бояд ба вазъият мувофиқат кунад.

Пурилтифот. Вай бояд *ба шунавандагонаш файз бахшад.*

4,30 *Ва Рӯҳулқудси Худоро, ки бо Он ба интизори рӯзи озодӣ мӯҳр зада шудаед, андӯҳгин накунад.* Агар ин оятро чун давоми ояти пешина дида бароем, пас хулоса қардан мумкин аст, ки ҳарзаии беҳуда Рӯҳро андӯҳгин мекунад. Онро бо оятҳои 25–28 пайваста, мо мебинем, ки дурӯғ, ғазаби беадолатона ва дуздӣ низ ба *Ҷ* дард меоваранд. Агар ин оятро ба маъноӣ хеле васеътар гирем, пас он

ба мо аз ҳама чизе ки ӯро андӯхгин мекунад, парҳез карданро таълим медиҳад.

Барои ин се сабаби асоснок ҳаст:

1. ӯ Рӯҳи *Пок* аст. Ба ӯ ҳама чизе ки пок нест, манфур мебошад.
2. ӯ Рӯҳи *поки Худо*, аъзои Ваҳдати Сегонаи Худост.
3. Мо бо ӯ ба *интизори рӯзи озодӣ* мӯҳр зада шудаем. Чуноне ки ёдрас шуда буд, мӯҳр оиди ҳукуки молу мулк ва бехатарӣ шаҳодат медиҳад. ӯ он мӯҳрест, ки таъмини амнияти моро қафолат медиҳад, то он лаҳзае ки Масеҳ барои мо бармегардад ва начоти мо пурра мешавад. Ҷолиби диққат аст, ки Павлус ба бехатарии абадии масеҳӣ чун ба яке аз мӯътабартарин водоркунандаи гуноҳ накардан ишорат мекунад.

Он далел, ки Рӯҳи Пок андӯхгин шуда метавонад, ба он ишорат мекунад, ки ӯ на фақат таъсир, балки Шахсият аст, ва ӯ моро дӯст медорад: охир фақат он касеро, ки дӯст медорад, андӯхгин кардан имкон дорад. Хизмати дӯстдоштаи Рӯҳи Пок – Масеҳро ситоиш кардан ва масеҳиро ба сурати ӯ дигаргун кардан аст (2Кӯр. 3,18). Вақте ки масеҳӣ гуноҳ мекунад, Рӯҳи Пок маҷбур аст ин хизматро тарк кунад ва бо хизмати барқароркунӣ машғул шавад. Дидани он ки гуноҳ нумӯи рӯҳонии масеҳиро қатъ кардааст, барои ӯ дарднок аст. Он гоҳ Рӯҳ масеҳиро ба тавба ва эътирофи гуноҳ бояд оварад.

4,31 Ҳамаи гуноҳҳоеро, ки худдорӣ накардан ва бадзабонӣ боиси онҳо мешаванд, дур кардан лозим аст. Фириста баъзе аз онҳоро як-як номбар мекунад. Ҳарчанд мо имконияти аниқ тасвир кардани ҳар якеро надорем, лавҳаи умумӣ то дараҷае фаҳмо.

Кудурат – ранчиши пинҳон кардашуда, бахшидан нахостан, алам.

Қаҳр – хуручи ғазаб, хуруши эҳсос.

Ғазаб – серғурбатӣ, кина, хусумат.

Фарёд – бонги ғазаболуд, чанҷоли шадид, кӯшиши бо дод задан паҳш кардани хариф.

Бадғӯй – таҳқир, дашном, бӯхтон.

Шарорат – ба дигарон бадӣ хоستان, кина, разолат.

4,32 Аз гуноҳҳои дар боло номбаршуда қатъиян ҳалос шудан лозим аст; фазои холи бояд бо сифатҳои ба Масеҳ хос пур карда шавад. Аввалиҳо нуқсонҳои табиӣ мебошанд, дуомихо – некӯкорихои фавқуттабиӣ.

Меҳрубонӣ – ғамхории фидокорона ба хоштири хайрияти дигарон, хоҳиши ёрӣ додан, ҳатто агар барои ин ба қурбонихо рафтан лозим бошад.

Дилсӯзӣ – шавки пурмуҳаббат, нозук ва пур аз шафқат ба дигарон, омодагӣ ба бурдани бори онҳо.

Афв – омодагӣ ба бахшидани дигарон, чашм пӯшидан ба зарари шахсан ба шумо расонидашуда, накашидани нақшаҳои интиком.

Рафтори худӣ Худо намунаи бузургтарини чунин афв аст. Асоси афви ӯ кори Масеҳ дар Ҷолҷолто аст. Мо объекти нолоиқи он ҳастем. Худо ҳеҷ гоҳ гуноҳро бахшида наметавонист, агар он бояду шояд бозхарид нашуда мебуд. Дар муҳаббати Худ ӯ он баҳои баландеро, ки росткориҳои ӯ талаб мекард, пардохт. Худо *дар Масеҳ*, дар Шахсият ва меҳнати ӯ асоси қонуниро барои бахшидани мо ба даст овард.

ӯ ба мо қарзи миллиониҳо бахшид ва бинобар ин мо ҳам дигаронро мебахшем, вақте ки онҳо аз мо якчанд фулус қарздоранд (Мат. 18,23–28).

Ленски маслиҳат медиҳад:

*Дар худӣ ҳамаи лаҳзае ки одам ба ман бадӣ мекунад, ман ӯро бояд бахшам. Он гоҳ рӯҳи ман озод хоҳад шуд. Агар ман ба дил кина гирам, бар зидди Худо ва бар зидди дилозор гуноҳ мекунам, омурзиши Худоро зеро хавф мегузорам. Оё ин одам тавба мекунад, оё ба ислоҳ кардани дарди расонидааш мекушад, оё аз ман бахшиши мепурсад ё не – ҳамаи ин аҳамият надорад. Ман фавран вайро бахшидам. Вай бояд бо бадиҳои содиркарда бар дӯши назди Худо ҳозир шавад, лекин ин кори вай ва Худост, на кори ман, ба истиснои он ки мувофиқи Инҷили Матто 18,15 ва дигарон ман бояд ба вай ёрӣ диҳам. Лекин ин муяссар мешавад ё не, ва ҳатто то чунин рафтор карданам ман бояд вайро бубахшам.*³²

5,1 Намунаи омурзиши Худо дар 4,32 асосест барои панди минбаъдаи Павлус. Вай фикри худро чунин вусъат медиҳад: Худо шуморо дар Масех бахшид. *Ба Худо тақлид намуда*, ҳамдигарро бубахшед. Суханони “чун фарзандони маҳбӯб” ба сабаби аниқ далолат мекунад. Дар симои фарзандони дар оилаи муқаррарӣ зодашуда монандии оилавӣ дида мешавад, онҳо бояд ба ҳар тарз кӯшиш намоянд, ки шарафи оилаи худро паст накунад. Дар оилаи рӯҳонӣ бошад фарзандон бояд ба ҷаҳон сурати Падарро зоҳир намоянд ва кӯшиш кунанд, ки сазовори унвони *фарзандони маҳбӯби* Худо зиндагӣ кунанд.

5,2 Мо бо он ҳам ба Худованд монанд мешавем, ки *дар муҳаббат зиндагонӣ* мекунем. Оят шарҳ медиҳад, ки *дар муҳаббат зистан* худро баҳри дигарон қурбон карданро ифода мекунад. Масех низ, ки бузургтарин намуна барои тақлид аст, маҳз чунин рафтор намуд. Аз ақл берун! Ӯ моро дӯст медошт. Ибботи ин муҳаббат он аст, ки Ӯ Худро барои мо дар салиби Ҷолҷолто таслим намуд.

Атои Ӯ ҳамчун *ҳадия ва қурбонӣ ба Худо* тасвир мешавад. *Ҳадия* ҳама чизест, ки мо ба Худо медиҳем; *қурбонӣ* илова бар ин ба хузури марг низ ишора мекунад. Ӯ *қурбонии* ҳақиқии сӯхтани пурра буд, ки ҳатто то марг дар салиб ба иродаи Худо бо тамоми вучуд содиқ буд. Қурбонии садоқати комили Ӯ ҳамчун *бӯи муаттар* баланд бардошта мешавад. Ф. Б. Мейер шарҳ медиҳад: “Муҳаббати ин қадар бепоён ва фидокорона ба онҳое ки тамоман лоиқ набуданд, осмонро бо бӯи муаттар пур кард, дили Худоро бошад – бо шодмонӣ”.³³

Худованд Исо *Худро* барои дигарон *таслим намуда*, ба Худо мақбул шуд. Мо ҳам, худро баҳри дигарон қурбон карда, метавонем ба Худо хурсандӣ бахшем.

Дигарон, бале, дигарон! – бигзор ин шиори ман бошад.

Худовандо, ба ман имкон деҳ, то чун Ту ҳаёти боазамати хизмат ба дигаронро ба сар барам.

Чарлз Д. Мейгс

5,3 Дар оятҳои 3 ва 4 фириста ба мавзӯи гуноҳҳои чинсӣ бармегардад ва аз покон қатъиян талаб мекунад, ки онҳоро тарк кунанд. Дар ибтидо вай якҷанд шакли фосиқии чинсиро ёдрас мекунад.

Зино. Ҳар боре ки фисқ бо зинокорӣ (хиёнати занашӯӣ) дар як оят ёдовар карда мешавад, он алоқаи чинсии одамони хонадорнашударо ифода мекунад. Ҳангоме ки байни фисқ ва зинокорӣ сарҳади муайян гузаронда намешавад, ин мафҳум яқинан тамоми шаклҳои фосиқии чинсиро ифода мекунад (калимаи “порнография” мо, айнан “навиштани фаҳш”, аз калимае баромадааст, ки дар ин ҷо чун “зино” тарҷума шудааст).

Нопокиҳо. Ин ҳам кирдорҳои бадахлоқонаро ифода карда метавонад, вале аниқтараш ҳам суратҳои ифлос, китобҳои бешармона ва дигар маълумотҳои қабехро дар бар мегиранд, ки онҳо бо бадахлоқӣ даст ба даст мераванд ва оташи шаҳватро бармеангезанд.

Тамаъкорӣ. Ин мафҳум умуман чун хоҳиши пул доштан фаҳмида мешавад, вале дар ин ҷо ба хоҳиши таскиннаёбандаи берун аз робитаҳои издивоҷӣ қонеъ намудани талаботи чинсӣ дахл дорад. (Ниг. Хур. 20,17: “...зани ёратро... тамаъ накун”.)

Дар масеҳиён ҳамаи ин набояд ҳатто *зикр ёбад*. Бечуну чаро, чунин гуноҳҳо набояд ҳатто ҳамчун гуноҳҳои ёдовар шаванд, ки масеҳиён ба амал меоваранд. Онҳоро набояд бо оҳанге муҳокима кунем, ки моҳияти пургуноҳ ва нангини онро сабук мекунад. Хавфи оиди онҳо сахлангорона сухан рондан ё ҷустани узр ба онҳо ҳаст. Ҳамчунин ба ҳукми одат даромадани муҳокимаҳои дуру дароз ва муфассали онҳо хавфнок аст. Павлус аҳамияти ин пандро бо ёрии ибораи “*чунон ки ба муқаддасон муносиб аст*” махсусан ишорат мекунад. Масеҳиён аз фиску фасоди дар ҷаҳон ҳукмрон ҷудо карда шуда буданд; акнун бошад онҳо бояд аз рағбатҳои ифлос ҷудо шуданро ҳам дар сухан, ҳам дар амал татбиқ намоянд.

5,4 Дар нутқи онҳо ишорае ҳам набояд бошад ба:

Алфози қабех. Дар зери ин ҳодисаҳои ифлос, шӯҳиҳои аз одоб берун ва тамоми

шаклҳои дигари бешармиҳо дар назар дошта мешаванд.

Жоҷхой. Ин ба ҳарзаии беҳудае дахл дорад, ки фақат сазовори камақлон аст. Ба ин ҷо забони махсуси кӯчагӣ ҳам дохил шуда метавонад.

Масхарабозӣ. Дар ин ҷо шӯҳиҳо ва сӯҳбатҳои духӯра дар назар дошта шудаанд. Оиди чизе сӯҳбат кардан, оиди он шӯҳӣ кардан, инро мавзӯи доимии сӯҳбатҳои худ кардан – яъне инро дар шуури худ нақш бандондан, қадам ниҳодан сӯи истифодаи ин дар амал мебошад.

Оиди гуноҳ шӯҳӣ кардан хеле хавфнок аст. Ба ҷои забони худро барои суханони қабех ва носазо истифода бурдан, масеҳӣ бояд бошууруна барои ҳамаи баракатҳо ва марҳаматҳои ҳаёт дар худ одати *шукргузори* ба Худоро кор карда барояд. Ин ба Худо хурсандӣ ва ба рӯҳи шумо манфиат меоварад ва ба ҳамаи дигарон намунаи ибрат аст.

5,5 Ҳеҷ шубҳае нест, ки Худо ба одамони бадахлоқ чӣ гуна муносибат мекунад: Онҳо дар *Малакути Масеҳ ва Худо мерос* надоранд. Ин ҳукм мухалифи нуқтаи назари дар ҷаҳони имрӯза паҳншуда мебошад, ки чинояткорони чинсӣ одамони бемор ва ба ёрии рӯҳшиносон эҳтиёҷдошта ҳастанд. Одамоне мегӯянд, ки бадахлоқӣ беморист; Худо онро гуноҳ меномад. Одамоне аз вай чашм мепӯшанд, Худо саҳт маҳкум мекунад. Одамоне мегӯянд, ки роҳи халосӣ дар психоанализ мебошад; Худо онро дар зодашавии нав мебинад.

Сухан дар бораи се чинояткор меравад, ки дар ояти 3 буданд: дар бораи *зинокор*, *нопок* ва *тамаъкор*. *Тамаъкор* ин ҷо боз *бутпараст* номида шудааст. Аввалан, вай барои он *бутпараст* номида шудааст, ки оиди Худо тасвуроти нодуруст дорад: вай Худоро мавҷуде меҳисобад, ки хирси шаҳвати ўро пурра маъкул медонад, вагарна вай ба чунин шаҳватпараст будан чуръат намекард. Сониян, шаҳватпарастӣ барои он бутпарастӣ номида шудааст, ки хоҳиши одамро аз хоҳиши Худо болотар мегузорад. Сеюм, вай шакли парастии махлуқро ба ҷои Офаридгор мегирад (Рум. 1,25).

Ҳангоме Павлус мегӯяд, ки чунин одамоне дар *Малакути Худо мерос* надоранд, вай маҳз ҳаминро дар назар дорад. Одамоне ки дар ҳаётшон ин гуноҳҳо ҳукмронанд, – ҳалокшуда мебошанд ва ба дӯзах равона карда мешаванд. Онҳо на дар *малакути* ноаён дар замони мо, на дар *Малакути* ояндаи Масеҳ дар замин ҳисса надоранд; ба онҳо ба *Малакути* ҷовидонӣ дар осмон ҳам роҳ пӯшида аст. Фириста намегӯяд, ки ин ҳамон одамонеанд, ки ҳарчанд дар Подшоҳӣ бошанд ҳам, дар назди Курсии Доварии Масеҳ талафоти азим медиҳанд. Ин ҷо сухан на оиди мукофот, балки оиди начот меравад. Онҳо худро масеҳӣ номида метавонанд, аммо дар ҳаёти худ исбот мекунанд, ки ҳеҷ гоҳ начот наёфта буданд. Онҳо, албатта, начотро ба василаи тавба кардан ва бовар кардан ба Худованд Исо ба даст оварда метавонанд. Лекин, агар бовар кардани онҳо ҳақиқӣ бошад, онҳо дигар ин гуноҳҳоро намекунанд.

Таваҷҷӯҳ намоед, ки ибораи “*Малакути Масеҳ ва Худо*” оиди табиати илоҳии *Масеҳ* хабар медиҳад. Ў бо *Худо* Падар ҳамчун Ҳокими *Малакут* ба як сатҳ гузошта шудааст.

5,6 Одамоне сершумор дар ҷаҳон ба бадахлоқии чинсӣ боз тоқатпазиртар ва сахлгиртар муносибат намуданро сар мекунанд. Онҳо мегӯянд, ки хоҳишҳои ҷисмро қонеъ намудан зарур ва ғоидаовар аст, фурунишонӣ бошад инкишофи шахсиятро бозмедорад. Онҳо мегӯянд, ки меъёрҳои ахлоқӣ маҳсули ҳамон маданиятест, ки дар он мо зиндагӣ мекунем; ва азбаски алоқаи чинсии то никоҳ, берун аз никоҳ ва якҷинса (ки онҳоро Сухани Худо ҳамчун фиску фучур, хиёнати занашӯӣ ва ғасод маҳкум менамояд) дар маданияти мо шаклҳои қобили қабули рафтор мебошанд, пас онҳоро қонунӣ кардан лозим аст. Ҳайратовар аст, ки дар байни тарафдорони баландовозе ки гуноҳҳои шахвониро шакли табиӣ рафтор эътироф мекунанд, бисёр арбобони олимақоми калисои масеҳӣ ҳастанд. Аъзоёни қатории он, ки ҳамеша бадахлоқиро бадахлоқӣ меҳисобиданд, суханони хизматгузори машхурро мешунаванд, ки гӯё нуқтаи назари мушобех кӯҳна шудааст.

Набойд иҷозат дод, ки ин дурӯягӣ моро ба иштибоҳ андозад. *Зеро ки барои ин газаби Худо бар писарони исён меояд.* Муносибати Худо ба чунин гуноҳҳо, ҳамчун фиску фучур ва хиёнати занашӯӣ аз Ададҳо 25,1–9 равшан намоён аст: бисту чор ҳазор исроилиён барои он кушта шуданд, ки бо занони Мӯоб гуноҳ карданд; муносибати Ҷ ба шаҳвати якҷинса аз он аён аст, ки Ҷ бар Садӯм ва Амӯро кибрит ва оташ аз осмон боронд (Ҳас. 19,24.28).

Аммо газаби Худо на фақат дар чунин амалҳои фавқуттабиии чазо зоҳир мегардад. Ба онҳое ки ин гуноҳхоро ба амал меоваранд, Ҷ ба таври дигар ҳамла меорад. Гуноҳ аз пайи худ хатари ҷисмонӣ, чун СПИД ва касалиҳои олооти таносулро меоварад. Ҳисси гуноҳ ба иллатҳои ақлӣ, асабӣ ва эҳсосотӣ меоварад. Дар шахсияти гунаҳкор тағйиротҳо ба вукӯъ меоянд – ҳомосексуалистон бештар ва бештар ба зан монанд мешаванд (Рум. 1,27). Ва албатта, ҳамаи фосиқон ва зинокоронро дар охир довари абадии Худо интизор аст (Ибр. 13,4). *Ба писарони исён* – ба насли саркаши Одам, ки бошуурона ба намунаи вай дар беитоатӣ ба Худо пайравӣ мекунанд, ҳеч гуна тараҳхум нахоҳад буд (Ваҳй 21,8).

5,7 Сухани Худо масеҳиёнро огоҳ менамояд, ки дар чунин рафторҳои зиддихудой ҳеч шарикӣ накунанд. Чунин рафтор беобрӯ кардани номи Масеҳ, вайрон кардани ҳаёти дигарон, шаҳодати худро нест кардан, ба чазо гирифта шудан аст.

5,8 Барои таквият додани қатъияти талаби худ фириста дар ояти 7 дар шакли мухтасар муҳокима оиди зулмот ва нурро меоварад (ояти 8–14). Эфсӯсиён *як вақте зулмот буданд*, акнун бошад онҳо *нуре дар Худованд* гаштанд. Павлус намегӯяд, ки онҳо дар зулмот буданд. Онҳо худ тачассуми зулмот буданд. Акнун ба василаи ягонагӣ бо Худованд онҳо *нур* шуданд. Ҷ нур аст, онҳо бошанд – дар Ҷ; бинобар ин онҳо акнун *нуре дар Худованд* мебошанд. Минбаъд рафтори онҳо ба мавқеи онҳо бояд мувофиқат кунад. Онҳо бояд *чун фарзандони нур рафтор кунанд*.

5,9 Аз мавзӯи асосӣ дур шуда, Павлус мефаҳмонад, ки ҳаёти онҳое ки чун фарзандони нур рафтор мекунанд, чӣ гуна *самар* меоварад. *Самари нур*³⁴ аз тамоми шаклҳои *меҳрубонӣ*, *адолат* ва *ростӣ* иборат аст. *Меҳрубонӣ* дар ин ҷо чун мафҳуми ҷомеа барои ҳамаи зухуроти ахлоқи олий хизмат менамояд. *Адолат* покии робитаи байни Худо ва одамро ифода мекунад. *Ростӣ* – бовиҷдонӣ, инсоф ва самимият аст. Онҳоро якҷоя гузоред ва шумо нури ҳаёти пур аз Масеҳро мегиред, ки дар зулмот медурашад.

5,10 Ҳамаи онҳое ки дар нур зиндагӣ мекунанд, на фақат самари дар ояти пешина навиштаро меоваранд, балки ҳис ҳам мекунанд, ки чӣ чизро *Худо меписандад*. Онҳо ҳар як фикр, ҳар як калима ва рафторро аз санҷиш мегузаронанд. Дар ин бора *Худованд* чӣ фикр дорад? Ин дар паҳлуи камолоти Ҷ чӣ гуна менамояд? Ҳама чиз таҳти нури ин прожектор меафтад: сӯҳбатҳо, сатҳи зиндагӣ, либос, китобҳо, тичорат, ҳаловат, вақтхушӣ, мебел, шиносӣ, мошин, руҳсатӣ ва варзиш.

5,11 Масеҳиён набояд *дар аъмоли бесамари зулмот иштирок кунанд* ё ба онҳо нармдилона ва бо таҳаммул муносибат кунанд. *Аъмоли зулмот* на барои Худо, на барои одамон ҳеч гуна *самаре* намеоваранд. Маҳз ҳамин бесамарӣ замоне Павлусро водор кард, то аз румиён бипурсад: “Пас он вақт чӣ самаре доштед? Корҳое мекардед, ки ҳоло аз онҳо шарм доред...” (Рум. 6,21). *Аъмоли зулмот* ба ҷаҳони пардаҳои пӯшида, дарҳои бо калид кулф кардашуда, ҳучраҳои пинҳонӣ тааллуқ доранд. Онҳо муҳаббат ба зулмот ва нафрат ба нури ҳамаро, ки аъмолашон бад аст, инъикос менамоянд (Юҳ. 3,19). Павлус масеҳиёнро даъват менамояд, ки на фақат аз *аъмоли бесамари зулмот* парҳез кунанд, балки *онҳоро фош* намоянд. Барои ин онҳо ду восита доранд: зиндагӣ дар покӣ ва сухани фошкунӣ дар зери роҳбарии Рӯҳи Пок гуфташуда.

5,12 Акнун фириста мефаҳмонад, ки чаро масеҳӣ набояд бо бадахлоқӣ ҳеч умумияте дошта бошад ва чаро бояд онро мазаммат кунад. Ҳамаи гуноҳҳои даҳшатноке ки одамон пинҳонӣ ба амал меоваранд, барои шаъ-

ни онҳо он қадар паст мебошанд, ки онҳоро на фақат ба амал овардан, балки оиди онҳо ҳатто *сухан рондан ҳам нанговар аст*. Тамоми шаклҳои ғайритабии гуноҳое ки одамон ихтироъ кардаанд, чунон манфуранд, ки худ тасвири онҳо ақлҳоро ҳаром мекунад. Бинобар ин ба масеҳӣ васият карда мешавад, ки ҳатто аз сӯҳбат оиди онҳо парҳез намояд.

5,13 Ҳама чизеро, ки дар торикӣ пинҳон аст, *нур ошкор мекунад*. Ҳамчунин дар заминаи ҳаёти масеҳӣ тамоми пургуноҳии ҳаёти одамони аз олами боло зоданашуда намоён аст. Суханони маломати мувофиқ инчунин моҳияти ҳақиқии гуноҳро фош мекунад. Блейки чунин мисол меоварад:

*Мисолеро дида мебароем, ки Худованди мо риёкориҳои фарисӣро мазаммат мекард. Пештар рафтори онҳо маломати казоиҳои шогирдонро ба вучуд намеовард, аммо ҳангоме ки Масеҳ фарисӣро ба нури равшани ҳақиқат гузошт, хислати ҳақиқии онҳоро ба ҳама намоён шуд – он ба ғайр аз нафрат дигар ҳеҷ чизро ба вучуд оварда наметавонист.*³⁵

Зеро ҳар он чи зоҳир мешавад, нур аст. Ин онро ифода мекунад, ки ҳангоме масеҳиён хизмати худро чун нур ба ин ҷаҳон мебаранд, дигарон ҳам ба нур меоянд. Ба туфайли хизмати фошкунандаи нур одамони бадахлоқ ба фарзандони нур табдил меёбанд.

Дар ин қоида, албатта, истисно ҳам ҳаст. На ҳар кадоми онҳое ки ба нур гузошта шуда буданд, масеҳӣ мешаванд. Аммо дар ҷаҳони рӯҳонӣ маъмул гардидааст, ки нур роҳи аз нав ба вучуд овардани худро меёбад. Намунаи амали ин қонунро мо дар 1Петрус 3,1 меёбем. Он ҷо ба занони масеҳӣ гуфта мешавад, ки онҳо метавонанд бо ибрати шахсӣ ба шавҳарони нобовари худ дар ёфтани роҳ сӯи Масеҳ ёрӣ диҳанд: “Ҳамчунин шумо, эй занон, ба шавҳарони худ итоат намоед, то ки, агар баъзе аз онҳо мутеи калом набошанд, ба воситаи рафтори занон бе суҳан тобеъ гарданд”. Ба ҳамин тариқ, нури занони масеҳӣ бар зулмоти шавҳарони бутпараст ғолиб мебарояд ва онҳо *нур* мегарданд.

5,14 Ҳаёти масеҳӣ ҳамеша бояд Хушхабарро мавъиза намояд, зулмоти атрофро фош кунад, ба нобоварон даъват барад: “*Эй ту, ки хоб рафтаӣ, бархез ва аз мурдагон эҳё шав ва Масеҳ бар ту нур хоҳад пошид*”.

Ин овози нур ба онҳое равона шудааст, ки дар зулмот, дар марги рӯҳонӣ хобидаанд. Нур онҳоро ба ҳаёт ва мунаввар шудан даъват мекунад. Агар онҳо ин даъватро қабул кунанд, *Масеҳ* онҳоро бо дурахши Худо мунаввар мекунад ва ба онҳо *нур* медиҳад.

5,15 Дар ҳафт ояти минбаъда суханони маломат ва ҳавасмандкуниро истифода бурда, Павлус қадамҳои аҳмақонаро ба рафтори эҳтиёткорона муқобил мегузорад. Дар ибтидо даъвати умумӣ ба хонандагон меояд, ки *на чун беҳирадон, балки чун хирадмандон рафтор намоянд*. Чуноне ки зикр шуда буд, дар ин Нома феълӣ “рафтор намудан” яке аз феълҳои асосӣ мебошад, вай якчанд маротиба ёдрас мешавад ва тамоми соҳаҳои фаъолияти ҳаёти одамро тасвир мекунад. *Бо диққат назар карда рафтор намудан* – яъне дар нури мартабаи мо чун фарзандони Худо зистан аст. *Чун беҳирадон рафтор намудан* – яъне аз ин баландихо то дараҷаи рафтори одамони дунявӣ фаромандан аст.

5,16 Онҳое ки хирадмандона рафтор мекунад, имкониятҳои додашударо истифода бурда, *фурсатро ганимат* хоҳанд *донист*. Ҳар рӯз ба мо дарҳои нави кушода, имкониятҳои нав меоварад. Он кас *фурсатро ганимат* медонад, ки ҳаёташ пеш аз ҳама бо покӣ, бо корҳои меҳрубона ва суханони ёрӣ тавачҷӯҳи дигаронро ҷалб мекунад. *Шарири* рӯзҳои мо зарурати махсусро ба ин панд мебахшад. Павлус ёдовар мешавад, ки Худо бо одамон ҷовидона мубориза намебарад: рӯзи файз ба охир мерасад ва имконият барои парастии, шаҳодат ва хизматгузорӣ дар замин ба зудӣ ҳамешагӣ нест мешавад.

5,17 *Бинобар ин*, мо бояд *нодон* набошем, *балки дарк кунем, ки иродаи Худо чист*. Ин хеле муҳим аст. Ҳангоми дидани бепоёнии бадӣ ва кӯтоҳии рӯзҳои мо васвасаи худсарона ба кор андохтани фаъолияти шиддатнок ва пурҷӯшу хурӯш бузург аст. Аммо ин фақат ба сарфи беҳудаи қувва оварда намерасонад. Дарк кардани иродаи Худо барои ҳар

рӯз ва ичро кардани он хеле муҳим аст. Танҳо ҳамон вақт меҳнати мо самаранок ва бобарор мешавад. Эҳтимолияти он ки мо дар хизмати масеҳӣ иродаи Худовандро ба як тараф дур андохта, андешаҳои худро ба сифати дастур қабул мекунем ва онро бо қувваи худ ба амал меоварем, хеле бузург аст. Роҳи ҳикмат – иродаи Худоро барои ҳаёти худ дарк кардан ва онро то охир ичро намудан аст.

5,18 *Ва масти шароб нашавед, ки аз он фисқу фуҷур ба амал меояд.* Дар кишварҳои зиёд чунин фармуда бениҳоят садамотӣ ва қариб зиёдати ба ҳисоб меравад: охир парҳези пурра аз машрубот одати аксари масеҳиён гардидааст. Аммо бояд фаромӯш накунем, ки Навиштаҳои Пок барои масеҳиёни тамоми ҷаҳон навишта шудааст ва дар бисёр кишварҳо шароб то ҳол чун қисми таом хеле пахншуда аст. Навиштаҷот истеъмоли майро маҳкум намекунад, аммо суиистифодаи онро манъ мекунад. Вай ба сифати дору истифода бурдани майро тавсия менамояд (Мас. 31,6; 1Тим. 5,23). Худованд Исо дар тӯй дар Қонои Чалил обро ба май табдил дод (Юх. 2,1–11).

Аммо истеъмоли май ба суиистеъмол табдил меёбад ва бинобар ин дар ҳолатҳои зерин манъ карда шудааст:

1. Вақте ки онро аз ҳад зиёд менӯшанд (Мас. 23,29–35).
2. Вақте ки истеъмоли он ба ҳукми одат мебарояд (1Қўр. 6,12).
3. Вақте ки ин барои масеҳии заифтаре монеа мешавад (Рум. 14,13; 1Қўр. 8,9).
4. Вақте ки ин ба шаҳодати масеҳӣ зарар мерасонад ва ба ҳамин тариқ барои ситиши Худо хизмат карда наметавонад (1Қўр. 10,31).
5. Вақте ки масеҳӣ дар ин бобат баъзе шубҳаҳо дорад (Рум. 14,23).

Ба сифати алтернативаи истеъмоли май Павлус аз *Рӯҳ пур шуданро* тавсия менамояд. Якеро бо дигаре пайвастанӣ фириства моро дар аввал метавонад ба хайрат оварад, аммо ин ду ҳолатро муқоиса намуда, мо мебинем, ки чаро Павлус онҳоро паҳлу ба паҳлу мемонад.

Пеш аз ҳама, онҳо нишонаҳои муайяни умумӣ доранд:

1. Дар ҳар ду ҳолат одам зери таъсири қувваи берунӣ аст. Ин ё қувваи моеи масткунанда, ё қувваи *Рӯҳ* мебошад.
2. Дар ҳар ду ҳолат феъли одам пурхарорат мешавад. Дар рӯзи Пантикост чидду ҷаҳдеро, ки бо ёрии *Рӯҳ* ба вучуд омада буд, иштибоҳан чун пурхароратии аз майи нав атошуда қабул карданд (Аъм. 2,13).
3. Дар ҳар ду ҳолат гашти одам тағйир меёбад. Ҳам мастро, ҳам одами рӯҳан баландро аз рӯи он шинохтан мумкин аст, ки вай чӣ хел роҳ меравад: дар ҳолати яқум дар гаштанаш дар кӯча, дар дуюм – дар рафтори ахлоқии вай дар ҳаёт.

Аммо ду мавриди ба ҳам муҳолиф будани ин ҳолатҳо ҳаст:

1. Майпарасти ба *фисқу фуҷур* ва ҷанҷол мебарад. Бо *Рӯҳ* пур шудан – ба ҳаёти баландахлоқона.
2. Машруботро истеъмол намуда, одам инони ихтиёрро аз даст медиҳад. Самари *Рӯҳ* бошад – худназораткунист (Ғал. 5,23). Масеҳие ки аз *Рӯҳ* пур шудааст, ҳеҷ гоҳ аз тарафи \bar{U} то ба чунин ҳолате расонида намешавад, ки рафтори худро назорат карда натавонад; рӯҳи пешгӯӣ ба пайғамбар ҳамеша итоаткор аст (1Қўр. 14,32).

Баъзан Навиштаҳои Пок аз *Рӯҳ пур шуданро* атои мустақили Худо меномад. Яҳёи Ғутадиҳанда, масалан, аз шиками модари худ аз *Рӯҳи* Пок пур шуда буд (Лук. 1,15). Дар ин сурат одам \bar{U} ро бе ичроӣ ягон шартӣ пешакӣ мегирад. Вай набояд барои ин меҳнат кунад ва дуо гӯяд; Худованд \bar{U} ро чуноне ки ба \bar{U} маъқул аст, медиҳад. Дар ин ҷо бошад, дар Эфсӯсиён 5,18, фармоиши аз *Рӯҳ пур шудан* садо медиҳад. Яъне, масеҳӣ бояд иқдоме кунад, шартҳои муайяноро ичро намояд. Ин на худ аз худ, балки фақат дар натиҷаи фармонбардорӣ меояд.

Аз ҳамин сабаб байни бо *Рӯҳ* пуршавӣ ва дигар намудҳои хизмати \bar{U} сарҳади муайян гузаронидан даркор аст. Он бо ҳеҷ як аз вазифаҳои зерини \bar{U} айният надорад:

1. **Ғӯта** бо Рӯҳи Пок. Ин ҳамон меҳнати Рӯҳи Пок мебошад, ки он масеҳиро аъзои Бадани Масеҳ мекунад (1Қӯр. 12,13).
2. Дар масеҳӣ **сокин будан**. Дар ин хизмат Пуштибон дар масеҳӣ сокин аст ва ба вай барои ҳаёти пок, парастииш ва хизмат кувва медиҳад (Юҳ. 14,16).
3. **Тадҳин**. Худ ба Худ Рӯҳ – он тадҳинест, ки ба фарзанди Худо ҳақиқатҳои Худо-вандро таълим медиҳад (1Юҳ. 2,27).
4. **Гарав ва мӯҳр**. Мо гуфта будем, ки ба сифати гарав Рӯҳи Пок мероси покноро кафолат медиҳад, ба сифати мӯҳр бошад Ҷ поконро барои мерос нигоҳ медорад (Эфс. 1,13.14).

Ин ҳамон намудҳои хизмати Рӯҳанд, ки дар одам дар лаҳзаи наҷот ёфтаниш амалӣ мегарданд. Ҳар касе ки дар Масеҳ аст, худ аз худ ғӯта, сокин будан, тадҳин, гарав ва мӯҳр мегирад.

Аммо аз Рӯҳ пур шудан як чизи дигар аст. Ин на кадом як ҳиссиёти алоҳидаи дигаргуншавии қатъӣ дар ҳаёти шогирди Масеҳ, балки аниқтараш чараёни бардавом аст. Ин чараён метавонад аз ягон ҳиссиёти дигаргуншавии қатъӣ сар шавад, аммо баъд он бояд якзайл давом кунад. Агар Рӯҳ маро имрӯз пур кунад, ин маънои онро надорад, ки барои пагоҳ ҳам он ба ман кофист. Ва албатта, меарзад, ки ин ҳолатро аз тахти дил хоҳон бошем. Охир он – ҳолати идеалии масеҳӣ аст. Дар ин сурат Рӯҳи Пок метавонад нисбатан озодона ҳаёти масеҳиро роҳбарӣ намояд ва дар натиҷа масеҳӣ дар нақшаи Худо барои ин фосилаи вақт нақши худро иҷро менамояд.

Аммо масеҳӣ чӣ хел аз Рӯҳ пур шуда метавонад? Фиреста Павлус дар ин бора дар Нома ба Эфсӯсиён намегуяд, вай фақат ба мо фармон медиҳад, ки аз Рӯҳ пур шавем. Вале аз ҷойҳои дигари Навиштаҷот мо мефаҳмем, ки барои аз Рӯҳ пур шудан мо бояд:

1. Ҳамаи гунохҳоеро, ки дар худ медонем, эътироф намоем ва тарк кунем (1Юҳ. 1,5–9). Комилан равшан аст, ки чунин Шахсияти пок дар он ҷое ки бо гуноҳ муросо мекунам, озодона меҳнат карда наметавонад.

2. Пурра ба роҳбарии Ҷ итоат кардан (Рум. 12,1.2), яъне иродаи мо, хиради мо, бадани мо, вақти мо, истеъдоди мо ва сарвати моро пурра ба дасти Ҷ супурдан. Ҳар яке аз соҳаҳои ҳаёти мо бояд ба зерин назорати Ҷ супурда шавад.
3. Ба Сухани Худо дар мо фаровон сокин шуданро иҷозат додан (Қӯл. 3,16). Ин хондани Сухан, омӯзиши он ва итоат ба онро дар бар мегирад. Агар Сухани Худо дар мо фаровон сокин бошад, пас натиҷаи он (Қӯл. 3,16) баробари бо Рӯҳ пур шудан хоҳад буд (Эфс. 5,19).
4. Ниҳоят, мо бояд аз “ман”-и худ халос шавем (Ғал. 2,20). Барои бо чизи нав пур кардани зарф аввал бояд чизи кӯҳнаро аз он резем. Барои аз Ҷ пур шудан аввал бояд “ман”-и худро “резем”.

Касе навиштааст:

Айнан ҳамон тавре ки шумо замоне бори гуноҳи худро дур андохтед ва ба кори Масеҳ дар салиб умед бастед, ҳозир ҳам аз китфи худ бори хизмат ва ҳаёти худро гиред ва ба меҳнате ки Рӯҳи Пок дар шумо ба амал меоварад, умед бандед. Ҳар рӯз пурра ба Рӯҳи Пок бовар кунед ва оромона ва бо суханони мадҳ тамоми меҳнати идора кардани ин рӯзро ва рафторатонро ба дасти Ҷ супурда, ба он ҷое, ки Ҷ шуморо мебарад, равед. Дар давоми тамоми рӯз дар худ одаати бо хурсандӣ ба Ҷ умед бастан ва ба Ҷ гӯи андохтанро парваред, аз Ҷ хоҳиши намоед, ки шуморо равона кунад, маърифатнок кунад, таълим диҳад ва сарзаниши кунад, истифода барад ва бо шумо ва дар даруни шумо чи Ҷ меҳоҳад, кунад. Ба меҳнати Ҷ чун ба далели баҳснопазир умед бандед, ҳарчанд шумо онро на дида, на ҳис карда метавонед. Биёед, кӯшиши бо ҳаёти худамон идора кардани худамонро ба як тараф гузошта, ба Ҷ чун ба Ҳокими олии ҳаётамон бовар мекунем ва итоат мекунем; ва он вақт дар мо самари Рӯҳ пайдо мешавад, ки боиси ҷалали Худост.

Оё одам медонад, ки кадом вақт вай аз Рӯҳи Худо пур шудааст ва кадом вақт не? Умуман, мо ҳар қадар ба Худованд наздик бошем, ҳамон қадар равшантар ношоистагии пурра ва пургуноҳии худро дарк менамоем

(Иш. 6,1–5). Дар хузури \bar{U} мо дар худ ҳеч чизи шоёни фахрро намебинем (Лук. 5,8). Дар мо на ҳисси бартарияти рӯҳонии шахсӣ бар дигарон, на эҳсоси он ки мо ба чизе ноил шудем, нест. Масеҳие ки аз *Рӯҳ пур шудааст*, на бо худ, балки бо Масеҳ машғул аст.

Дар айни замон вай дарк карда метавонад, ки Худо дар ҳаёти вай ва ба василаи он меҳнат мекунад. Вай мебинад, ки чизи фавкуттабий чӣ хел ба вуқӯъ меояд. Ба таври мӯъҷизаосо шароити мусоид ба вучуд меояд. Нури Худо дилҳоро мунаввар месозад. Ҳодисаҳо аз рӯи чадвали Худо ба вуқӯъ меоянд. Ҳатто қувваҳои табиат тарафдори вай мебошанд; чунин менамояд, ки онҳо ба чархи аробаи Худованд васл карда шудаанд. Масеҳӣ ҳамаи инро мебинад ва дарк менамояд, ки Худо барои вай ва ба василаи вай кор мекунад; бо вучуди ин вай чунин намеҳисобад, ки барои ин чиз сазовори мадҳ аст. Дар замири дил вай дарк мекунад, ки ҳамаи ин аз Худост.

5,19 Акнун фириста чаҳор натиҷаи аз *Рӯҳ пур буданро* номбар мекунад. Якум: Масеҳиёне ки аз *Рӯҳ пур ҳастанд*, ба *якдигар бо таронаҳои Забур*, мадҳияҳо ва сурудҳои рӯҳонӣ *сухан мегӯянд*. Рӯҳи Худо ба забонҳо хоҳиши дар бораи чизҳои илоҳӣ сухан рондан, ба дилҳо бошад – хоҳиши бо дигарон бо ҳам диданро медиҳад. Гарчанде баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки ҳамаи се категория ба қисмҳои гуногуни китоби Забур тааллуқ доранд, мо тахмин мекунем, ки асарҳои дорои илҳомии илоҳии Довуд, Ософ ва дигар забурнависон ин ҷо фақат зери мафҳуми *таронаҳои Забур* фаҳмида мешаванд. *Мадҳияҳо* – на мадҳияҳои дорои илҳомии илоҳӣ мебошанд, ки Худоро бевосита мадҳ мекунад ва ҷалол медиҳанд. *Сурудҳои рӯҳонӣ* – ҳамаи дигар асарҳои шоирона ба мавзӯҳои динӣ мебошанд, гарчанде ки бевосита ба Худо равона карда нашудаанд.

Шаҳодати дуҷуми пур будан – шодии дохилӣ ва мадҳ ба Худованд аст: “дар дилҳои худ барои Худованд бисароед ва тараннум намоед”. Ҳаёти пур аз *Рӯҳ* – чашмаест, ки аз шодӣ чӯш мезанад ва кафк мекунад (Аъм. 13,52). Чун намуна ба ин Закарё хизмат мекунад: Ҳангоме ки \bar{U} ро *Рӯҳи Пок* пур кард,

вай аз таҳти дил ба Худо суруданро сар кард (Лук. 1,67–79).

5,20 Натиҷаи сеюм – шукргузорӣ: *Ҳамеша барои ҳама чиз Худои Падарро ба исми Худованди мо Исои Масеҳ шукр гӯед*. Диле ки дар он *Рӯҳи Пок* ҳукмрон аст, пур аз шукргузорӣ ва сипосгузориҳои амик ба Худост, ки онҳо худ ба худ ифодаи худро меёбанд. Ва ин на гоҳ-гоҳ, балки доимист. На фақат барои чизи мақбул, балки барои ҳама чиз. Барои нури офтоб ҳар кас шукргузорӣ карда метавонад; барои аз боиси тӯфонҳо дар ҳаёти худ шукргузорӣ кардан қувваи *Рӯҳ* лозим аст.

Ана роҳи аз ҳама кӯтоҳтарин ва боэътиמוד ба хушбахтӣ:

Бигзор барои шумо шукргузорӣ ва ҷалол додани Худо барои ҳамаи он чӣ бо шумо ба вуқӯъ меояд, одат шавад. Зеро, бешубҳа, ҳама чизи ба мусибат монандро дар лаҳзаи барои он ба Худо мадҳия гуфтани он ба баракат табдил медиҳад. Ҳатто бо мӯъҷизаҳо ба зиёда аз он чӣ бо рӯҳи шукргузорӣ ба даст меоваред, ноил шуда наметавонистед; бе ягон суҳан вай ҳама чизеро, ки ба он даст мерасонад, ба хушбахтӣ табдил медиҳад.

5,21 Шаҳодати чаҳоруми бо *Рӯҳ пур будан* – дар тарси Худо мутеи *якдигар шудан* аст. Эрдман огоҳӣ медиҳад:

*Ба ин қайди Павлус аз ҳад зиёд зуд-зуд гӯш фуру мебанданд... Он дар бораи як маҳаки рӯҳонияте мегӯяд, ки аз тарафи масеҳиён хеле кам истифода мешавад ... Бисёриҳо чунин меҳисобанд, ки садоҳои “Ҳалелуё”, сурудҳо оиди азамати Худо ва суҳанони мадҳ дар забони бештар ё камтар “ношинос” шаҳодати “аз *Рӯҳ пур шудан*” аст. Аммо ҳамаи ин сохта, назарфиреб ва бемаънӣ буда метавонад. Ба масеҳиёни дигар итоат намудан, фурутани рафтор, ҳалимӣ, баҳс кардан нахостан, сабр ва нармӣ – шаҳодати ҳақиқии қувваи *Рӯҳ* ҳаминҳоянд... Чунин итоати дутарафа ба масеҳиёни дигар бояд “дар тарси Худо” ба кор бурда шавад, яъне дар эҳтироми аз ҳад зиёд дар назди Он Касе ки мо Худованд ва Соҳиби ҳама эътироф менамоем.³⁶*

Инак, ин аст чаҳор натиҷаи аз *Рӯҳ пур шудан*: суҳан гуфтан, суруд хондан, шукргу-

зорӣ ва итоат. Аммо камаш боз сетои дигар ҳаст:

1. Ҷасорат дар маҳкум кардани гуноҳ (Аъм. 13,9–12) ва дар шаҳодат оиди Худованд (Аъм. 4,8–12.31; 13,52–14,3).
2. Қувва барои хизматгузорӣ (Аъм. 1,8; 6,3. 8; 11,24).
3. Олиҳимматӣ, на худбинӣ (Аъм. 4,31.32).
4. Мадҳи Масеҳ (Аъм. 9,17.20) ва Худо (Аъм. 2,4.11; 10,44.46).

Мо бояд аз *Рӯҳ пур шуданро* самимона хоҳем, аммо на барои ҷалоли шахсӣ, балки барои ҷалоли Худо.

Г. Даъват ба худотарсии шахсӣ дар оилаи масеҳӣ (5,22–6,9)

5,22 Гарчанде ин ҷо қисми нав сар мешавад, ин оят бо ояти пешина зич алоқаманд аст. Дар он Павлус итоат ба якдигарро натиҷаи аз Рӯҳи Худо пур шудан номидааст. Дар қисми аз 5,22 то 6,9 вай оиди се соҳаи муайян дар ҳаёти хонаводаи масеҳӣ сухан меронад, ки дар он Худо итоатро дидан меҳазад.

Занон бояд ба *шавҳарони худ* итоат намоянд.

Фарзандон бояд ба *падари модари худ* итоат намоянд.

Ғуломон бояд ба *хоҷагони худ* итоат намоянд.

Дар Масеҳи Исо як чизи том шудани ҳамаи масеҳиён асло бекор кардани тартиби муносибатҳои заминиро ифода намекунад. Ба ҳар ҳол мо бояд шаклҳои гуногуни ҳокимият ва идоракуниро, ки Худо барқарор кардааст, эҳтиром кунем. Ҳар ҷамъияти муташаккил ду бунёд дорад: ҳокимият ва итоат. Ба он онҳое лозиманд, ки ҳокимиятро дар даст нигоҳ медоранд ва онҳое ки ба ин ҳокимият итоат мекунанд. Ин принцип асоси ҳар гуна муносибатҳост, ҳатто муносибатҳои илоҳӣ: “Ҳамчунин меҳоҳам бидонед – ки... сардори Масеҳ – Худост” (1Қӯр. 11,3). Ҳар гуна ҳукумати инсонӣ аз Худост. Ҳукумат нафратовар буда метавонад, аммо аз нуқтаи назари Худо вай нисбат ба набудани ҳеч гуна ҳокимият беҳтар аст, ва мо бояд то он замоне ки ҳокимият беитоатӣ ба Худовандро ё аз Ҷ рӯ гардониданро талаб накунад, ба он итоат

кунем. Набудани ҳукумат ба беҳокимиятӣ (анархия) мебарад, дар замони беҳокимиятӣ бошад ҳеч гуна ҷамъият зинда намемонад.

Ин ба ҳаёти оила ҳам дахл дорад. Дар он бояд сардор бошад, ки ба вай ҳама итоат намоянд. Худо қарор дод, ки роҳбарӣ дар оила бояд ба мард тааллуқ дошта бошад. Ҷ аввал мардро ва баъд занро барои вай офарида, ба ин ишора намуд. Ба ҳамин тариқ, ҳам дар тартиб, ҳам дар мақсади офариниш Худо ба мард ҷои сардор, ба зан бошад – ҷои зердастро омода сохт.

Оне ки аз рӯи мавқеъ пасттар аст, аз арзиши камтар надорад. Худованд Исо ба Худо Падар итоат мекунад, аммо “аз рӯи сифат” аз Ҷ ҳеч фарқ надорад. Ҳамчунин занон одамони навъи дуюм нестанд. Аз бисёр ҷиҳат онҳо ҳатто аз мардҳо бартарӣ доранд – дар садоқат, ҳамдардӣ карда тавонистан, меҳнатдӯстӣ ва сабру тоқат. Лекин *ба занон фармон дода шудааст, ки ба шавҳарони худ итоат кунанд, мисли он ки ба Худованд бошад*. Ба ҳукми шавҳар итоат намуда, зан ба ҳукми Худованд итоат мекунад. Аз рӯи ҳамин як сабаб дар дили вай набояд ишорае ҳам ба норозигӣ ё беитоатӣ бошад.

Таърих намунаҳои зиёди онро медонад, ки вайрон кардани тартиби аз тарафи Худо барқароршуда ҷӣ гуна ҳарҷумарҷ ба вучуд меоварад. Ҷои сардорро бо зӯрӣ гирифта, ба ҷои шавҳар қарор қабул намуда, Ҳавво дарро барои гуноҳ ба ҳаёти инсоният кушод, бо ҳама оқибатҳои ҳалокатоваре ки аз ин сар мезананд. Дар замони мо дар ибтидои мазҳабҳои зиёд заноне меистоданд, ки худсарона ҳокимиятро ба даст гирифта буданд. Аз рӯи нақшаи Худо онҳо ҳеч ҳукуке ба он надоштанд. Заноне ки доираи аз тарафи Худо барояшон муқарраршударо тарк мекунанд, ба калисо ҷудой андохта метавонанд, никоҳ ва оиларо вайрон карда метавонанд.

Аз тарафи дигар, ҳеч чизи ҷолибтар аз зане нест, ки нақши аз тарафи Худо барояш муқарраршударо иҷро мекунад. Сурати ҷунин зан бо тамоми қомат дар китоби Масалҳо 31 дода шудааст – мучассамаи ҷовидон ба модар ва зане ки дили Худоро шод мекунад.

5,23 Сабаби итоаткорию зан дар он аст, ки *шавҳар сари* ӯст. Шавҳар нисбати зан ҳамон мавқеъро, ки Масеҳ ҳам нисбати Калисо дорад, ишғол менамояд. *Масеҳ сари Калисо ва Начотдихандаи бадан аст.* (Калимаи “Начотдиханда” дар ин ҷо ва инчунин дар 1Тим. 4,10 маънои “Ниғаҳбон”-ро дошта метавонад.) Инак, *шавҳар сари зан аст* ва ҳамчунин ниғаҳбони ӯст. Чун *сар*, вай дӯст медорад, роҳбарӣ мекунад ва равона мекунад; чун ниғаҳбон, вай ӯро бо тамоми чизҳои зарурӣ таъмин мекунад, ӯро муҳофизат менамояд ва дар ҳаққи ӯ ғамхорӣ мекунад.

Пушида нест, ки имрӯзҳо бисёриҳо ин таълимотро эътироф намекунанд. Павлусро аксар дар он гунаҳкор мекунанд, ки вай мучарради мутаасиб, шовинист ва занбездор буд. Ё мегӯянд, ки нуктаи назари вай маданияти ҳамон замонро инъикос мекунад ва ҳозир қобили қабул нест. Чунин айбҷӯиҳо, бешубҳа, ҳучуми рӯ ба рӯ ба илҳоми илоҳӣ доштани Навиштаҷот аст. Ин на фақат суханони Павлус, ин суханони Худост. Ба онҳо итоат накарда, мо ба ӯ итоат намекунем ва ба худ мушкилиҳо ва мусибатҳо ба вучуд меоварем.

5,24 Ҳеч чиз чун муқоисаи вай бо нақши *Калисо*, Арӯси *Масеҳ*, нақши занро боло бардошта наметавонад. Бо итоаткорию худ Калисо ибрат нишон медиҳад, ки зан ҳам бояд ба он пайравӣ кунад. Вай бояд *аз ҳар ҷиҳат тобеъ бошад* – аз ҳар ҷиҳате ки бо иродаи Худо мувофиқат мекунад. Аз зан интизор шудан нашояд, ки фармони шавҳарро оиди аз Масеҳ рӯ гардонидан мутеона иҷро кунад. Аммо дар муносибатҳои рӯзмарраи муқаррарӣ вай вазифадор аст ба шавҳари худ фармонбардор бошад, ҳатто агар вай нобовар бошад ҳам.

5,25 Агар насиҳат ба зану шавҳар бо мурочиати зикршуда ба зан анҷом меёфт, он ба мо яктаарафа ва ҳатто беадолатона метофт. Аммо бубинед, ки ҳақиқати Навиштаҷот ҷӣ андоза мувозинат дорад ва ба *шавҳарон* низ ҷӣ гуна талаботи бузург изҳор мекунад. Онҳо занони худро дар мутеъ бояд нигоҳ надоранд, балки онҳоро дӯстдоранд, чунон ки *Масеҳ* низ ба *Калисо* муҳаббат дошт. Касе хеле хуб гуфтааст, ки итоат кардан

барои ҳеч ягон зан мушкил намебуд, агар шавҳараш вайро чунон дӯстдорад, ки Масеҳ калисоро дӯст медорад. Шахсе оиди одаме нақл мекард, ки ба занаш муҳаббати беандоза дошт ва метарсид, ки ин ба Худо маъқул нест. Ҳамсӯҳбати масеҳии вай пурсид, ки оё вай занашро нисбат ба он ки Масеҳ калисоро дӯст медошт, бештар дӯст медорад. Он шахс гуфт, ки не. “Танҳо аз ин сарҳад гузашта, – дар ҷавоб шунид вай, – ту ҳақиқатан зани худро аз андоза берун дӯст хоҳӣ дошт”. Муҳаббати Масеҳ ба Калисо ин ҷо бо се қорнамоии бузург нишон дода шудааст, ки аз гузашта ба василаи ҳозира ба оянда вусъат меёбанд. Дар гузашта ӯ муҳаббати Худро ба Калисо бо он исбот намуд, ки *Худро аз барои он таслим намуд*. Ин ҷо марғи ӯ дар салиб дар назар дошта шудааст. Дар он ҷо Масеҳ барои бозхарид намудани Арӯси Худ қимати аз ҳама баландтаринро пардохт. Чуноне ки Ҳавво аз қабурғаи Одам офарида шуда буд, ҳамон тарз Калисо ҳам, ба маънои муайян, аз паҳлуи сӯроҳгардидаи Начотдиханда баромад.

5,26 Алҳол оиди муҳаббати ӯ ба Калисо меҳнати поккунии ӯ шаҳодат медиҳад: *то ки онро ба гусли об пок карда, ба воситаи калом тақдис намояд. Тақдис намудан* ҷудо карданро ифода мекунад. Аз нуктаи назари мавқеи худ Калисо пок карда шудааст; аз нуктаи назари ҳаёти рӯзмарра вай якзайл пок карда мешавад. Ҳозир раванди омодагии ахлоқӣ ва рӯҳонии вай ҷараён дорад, чуноне ки Эстер пеш аз он ки ба назди подшоҳ Аҳашверӯш биёяд, бояд дар муддати як сол русуми беҳдошт ва ороишро меомӯхт (Эст. 2,12–16). Раванди поккунии ба воситаи *пок кардан* бо *гусли об*, ба *воситаи калом* ба амал оварда мешавад. Ба ибораи дигар, ҳаёти масеҳиён поктар мегардад, вақте ки онҳо суханони Масеҳро мешунаванд ва онҳоро иҷро мекунанд. Ана барои ҷӣ Исо ба шогирдонии Худ гуфт: “Шумо алҳол ба воситаи каломе ки ба шумо гуфтам, пок ҳастед” (Юҳ. 15,3). ӯ дар дуои аввали сарқоҳинии Худ пок карданро бо сухан пайваст: “Онҳоро бо ростии Худ тақдис кун: каломи Ту ростист” (Юҳ. 17,17). Айнан ҳамон тавре ки хуни Масеҳ аз айб ва ҷазо барои гуноҳ пок

мекунад, ҳамин тавр Сухани Худо низ аз ифлосӣ ва қабоҳати гуноҳ доимо пок мекунад. Ин оят таълим медиҳад, ки Калисо ба таровати поккунандаи Сухани Худо, на таҳтуллафзан ба об, меғутад.

5,27 Дар гузашта муҳаббати Масеҳ дар бозхариди мо зоҳир гашт. Ҳозир мо онро дар поккунии худ мебинем. Дар оянда вай дар ҷалолӣ мо ошкор мешавад. Худи *Ҷ ба ҳузури Худ Калисоро дар ҷалолӣ тақдим кунад, ки на доге дошта бошад, на нуқсонӣ, на чизе монанди ин, балки муқаддас ва беайб бошад.* Он гоҳ вай ба қуллаи зебоӣ ва камолоти рӯҳонӣ мерасад.

Дар А. Т. Пиерсон барои хитоб кардан ҳама асос ҳаст:

*Ҷ дар ҳамабинии Худ ба мо назар меандозад ва дар мо ҳеҷ чизе намеёбад, ки барои покии бенуқсонӣ Ҷ ба рихинак ё холи модарзод дар рӯи одам монанд бошад. Аз ақл берун!*³⁷

Ф. В. Грант фикри ӯро тақвият медиҳад:

*Ба синну соли калон ва нуқсон хурдтарин ишора ҳам намешавад; фақат гули ҷавони ҷовидон талаботи Ҷро қонеъ хоҳад кард, фақат ҳарорати меҳри самимӣ, ки ҳеҷ гоҳ сард намешавад, ҳеҷ гоҳ хомӯш намешавад. Он гоҳ Калисо пок ва бенуқсон мешавад. Кадоме аз мо, ки бо таърихи он шинос аст, ба ин бовар карда метавонист, агар намедонист, ки Худо бар гуноҳ ва бадӣ чӣ қадар галабаҳои машҳур ба даст меоварад.*³⁸

5,28 Ин тасвири пуршавку завқи муҳаббати Масеҳ ба Калисоро ба охир расонида, Павлус ба шавҳарон ёдрас мекунад, ки онҳо намуна барои тақлид доранд: *ҳамин тавр бояд шавҳарон занони худро мисли ҷисми худ дӯст доранд.* Ба муҳаббати Масеҳ тақлид намуда, онҳо занони худро бояд чунон дӯст доранд, ки агар онҳо дар ҳақиқат ҷисми онҳо мебуданд.

Дар матни юнонӣ калимаи “худ” дар оятҳои 22–33 шаш маротиба воমেҳӯрад. Истифодаи махсусан зиёди ин ҷонишин ба мо ёдрас мекунад, ки Худо меҳоҳад, то халқи Ҷ дар якникоҳӣ зиндагӣ кунад. Гарчанде Худованд дар замонҳои Паймони Кухан бисёрзаниро роҳ дода бошад ҳам, ҳеҷ гоҳ онро маъкул намедонист.

Ҳамчунин қайд намудан шавқовар аст, ки Павлус муносибати шавҳар ва занро чӣ гуна тасвир мекунад. Вай меғӯяд, ки зани худро дӯст дошта, мард ҷисми худро (о. 28а), *худро* (о. 28б,33), ҷисми худро (о. 29) дӯст медорад. Азбаски баъд аз издивоҷ кардан ду нафар дар ҳақиқат як чизи том мешаванд, як ҷисм, пас марде ки *зани худро дӯст медорад*, ба маънои пурраи сухан *худро дӯст* медорад.

5,29 Ҳар як одам оиди ҷисми худ бе-ихтиёр ғамхорӣ мекунад. Вай онро ғизо медиҳад, мепошонад ва оббозӣ медорад; вай онро аз ноқулайҳо, дард ва зарар ҳимоя мекунад. Вай бе ин ғамхорӣ доимӣ зинда намемонд. Тавачҷӯх ба эҳтиёҷоти он – фақат монандии сусти ғамхориест, ки *Худованд* нисбати *Калисо* зоҳир мекунад.

5,30 Чунки мо андоми Бадани Ҷ ҳастем. Файзи Худо ҳақиқатан ҳайратангез аст! Он на фақат моро аз гуноҳ ва дӯзах начот медиҳад, балки *андомҳои Бадани* ноаёнӣ Ҷ карда, ба мо ягонагӣ бо Масеҳро бахшид. Ин оиди муҳаббати Ҷ ба мо бисёр чизро меғӯяд: Ҷ моро чун Бадани шахсӣ навозиш мекунад. Ғамхорӣ Ҷ беҳудуд аст: Ҷ моро ғизо медиҳад, пок менамояд ва таълим медиҳад. Мо дар беҳатарии пурра мебошем: Ҷ бе *аъзоёнӣ* Худ дар осмон нахоҳад буд. Мо бо Ҷ як чизи том ҳастем, мо як зиндагӣ дорем. Ҳама чизе ки ба аъзоён таъсир мекунад, ба Сар ҳам таъсир мекунад.

5,31 Акнун фириста Ҳастӣ 2,24-ро иқтибос меорад. Он ҷо ғояи асосие пешниҳод карда шудааст, ки онро Худо ҳангоми муқаррар намудани муносибати зану шавҳар ба сифати дастур қабул карда буд. Аввалан, садоқат ба зани худ барои мард дар ҷои аввал буда, муносибатҳои ӯро бо падару модар ба ҷои дуҷум танг карда баровардааст. Барои ба ҳаёт татбиқ намудани ҷунин ғояи баланди муносибатҳои заносӯйӣ вай падару модарашро тарк карда, ба зани худ *мепаивандад*. Сониян, шавҳар ва зан *як тан* хоҳанд буд. Агар ҳама ин ду далелро хуб аз худ мекарданд, пас мушқилот бо ҳешу табор ва низоъҳои байни зану шавҳар ба охир мерасиданд.

5,32 *Ин сирр бузург аст: вале ман нисбат ба Масеҳ ва Калисо сухан меронам.*

Павлус муҳокимаро оиди муносибатҳои байни зану шавҳар бо эълони ҳақиқати хеле зебои то ҳол номаълум ба анҷом мерасонад: Он чи зан барои шавҳари худ мебошад, *Калисо* барои *Масеҳ* ҳамон чиз мебошад.

Ҳангоме Павлус мегӯяд, ки *ин сирр бузург аст*, вай дар назар надорад, ки он аз ақл берун ва асроромез аст. Вай гуфтад мехоҳад, ки аҳамияти ин ҳақиқат бузург аст. *Сирр* ҳамон мақсади бисёр зебост, ки дар тамоми асрҳои гузашта дар Худо ниҳон буд, лекин ҳозир ошкор аст. Ин мақсад – аз намояндагони тамоми миллатҳо халқе чамъ кардан аст, ки он Бадан ва Арӯси Писари пурчалони Ҷ гардад. Ба ҳамин тариқ, муносибатҳои занушӯй дар муносибатҳои байни *Масеҳ* ва *Калисо* тимсоли комил пайдо мекунад.

Як рӯҳ бо Худованд:

Исои шӯхратманд Калисоро,

ки баҳри он хун рехт,

Бадани Худ ва Арӯси Худ меҳисобад.

Мэри Барли Питерс

5,33 Дар ин ояти хотимаӣ фириста ба гуфтаҳои боло хулоса мебарорад. Вай ба шавҳарон дастурҳои охирино медеҳад: *пас, бигзор ҳар яке аз шумо (ҳама, бе ҳеч истисно) зани худро мисли худ дӯст дорад*. На фақат чуноне ки худро дӯст медошта бошӣ, балки бо назардошти он ки вай бо шумо як чизи том шуд. Ба занон мурочиат карда, вай мегӯяд: “...*ва зан аз шавҳари худ битарсад*” ва ҳурмат кунад. Биёед дар ин ҷо дақиқае истем ва андеша кунем! Чӣ мешуд, агар ҳамаи масеҳиён ба ин нишондодҳои Худо пайравӣ мекарданд? Ҷавоб равшан аст. На дилмондагиҳо, на низоъҳо, на талоқҳо намебуданд. Ҳаёти оилаӣ ба мо оиди хушбахтии осмон тасаввуроти нисбатан равшантаре меод, нисбат ба он ки вай аксаран ҳозир инро мекунад.

6,1 Дар боби 5 мо фаҳмидем, ки яке аз натиҷаҳои аз Рӯҳ пур шудан – ба якдигар итоат кардан аст. Мо дида будем, ки, масалан, зани аз Рӯҳ пуршуда ба шавҳари худ итоат мекунад. Акнун бошад мо мефаҳмем, ки *фарзандони* аз Рӯҳ пуршуда ба падару модари худ бо мароқи томо итоат мекунад. Вазифаи асосии ҳамаи фарзандон

– *ба падару модари худ дар Худованд итоат намудан аст*. Оё фарзандон масеҳианд ё не, оё падару модари онҳо масеҳианд ё не – ҳамаи ин ҳеч гуна нақш намебозад. Муносибатҳои байни фарзандон ва падару модарон аз тарафи Худо барои тамоми инсоният, на танҳо барои масеҳиён, муайян карда шудаанд. Фармони “...*дар Худованд итоат намоед*”, аввалан, онро ифода мекунад, ки фарзандон бояд ба падару модарон *итоат намоянд*, бо дарки он ки бо худи ҳамин *ба Худованд* итоат мекунад. Ба падару модар бояд ҳамон тавр итоат намуд, чуноне ки ба Ҷ. Сониян, онҳо бояд ба ҳама чизе ки ба иродаи Худо муҳолифат намекунад, итоат намоянд. Агар падару модар ба онҳо фармони гуноҳ кардан диҳанд, интизор будан нашояд, ки фарзандон ин талаботро иҷро мекунад. Дар ин ҳолат онҳо бояд боадабона рад карда, аз оқибати радкунӣ дар фурутанӣ азоб кашанд ва дар андешаҳо қасос напарваранд. Дар ҳамаи дигар ҳолатҳо онҳо бояд итоаткор бошанд.

Павлус чаҳор сабабро номбар мекунад, ки чаро фарзандон бояд итоаткор бошанд. Якум: *зеро ки ин аз рӯи инсоф аст*. Дар асоси ҳаёти ҳар кадом оила он принцип ҳаст, ки фарзандони бетачриба, хом ва ҳардамхаёл ба ҳукми падару модар, ки калонсолтар ва хирадмандтар аз онҳо мебошанд, бояд итоат намоянд.

6,2 Сабаби дуюм он аст, ки инро Навиштаҷот талаб менамояд. Ин ҷо Павлус Хуруҷ 20,12-ро иқтибос меорад: *Падар ва модари худро иззат намо* (ниг. инчунин Так. Шар. 5,16). Фармони *иззат намудани* падару модар – *аввалин* аз Даҳ фармуда аст, ки аз пайи он *ваъдаи* аниқ меояд. Вай фарзандонро ба эҳтиром намудан, дӯст доштан ва итоат кардани падару модари худ даъват менамояд.

6,3 Сабаби сеюм он аст, ки ин ба манфиатҳои олии худи фарзандон хизмат мекунад: *то ки некӯаҳвол бошӣ*. Андеша намоед, бо кӯдаке ки ӯро падару модар таълим надоданд, ислоҳ накарданд ва ҷазо надоданд, чӣ мешавад! Ин одам бисёр бадбахт, радшудаи чамбият хоҳад буд.

Сабаби чаҳорум он аст, ки итоат ба умри дароз мусоидат мекунад: *ва дар замин умри*

дароз мебинӣ. Дар Паймони Куҳан кӯдаки яҳудие ки ба падару модари худ итоат мекард, дар ҳақиқат умри хеле дароз мегид. Дар давраи Инҷил аз ин ҷоида истисно ҳаст. Байни фармонбардории фарзандон ва дарозумрии онҳо на ҳамеша вобастагӣ ҳаст. Писари фармонбардор чавон ҳам мурда метавонад. Аммо умуман фармонбардорӣ ва интизом дар ҳақиқат саломатии мустаҳкам ва дарозумрӣ ато мекунад, ҳаёти саркашон ва беақлон бошад аксаран бармаҳал канда мешавад.

6,4 Фармоиш ба фарзандонро фириста бо насиҳат *ба падарон* баробарвазн мекунад. Онҳо *фарзандони* худро бо талаботҳои беақлона, дағалии нодаркор ё хурдагириҳо ва ғур-ғури доимӣ набояд *ба хаши оваранд*. Баръакс, онҳо бояд фарзандонро дар *таълимот ва насиҳати Худованд тарбия кунанд*. *Таълимот* – интизом ва ҷазост, ки даҳанақӣ ва ҷисмонӣ буда метавонад. Дар зери мафҳуми насиҳат ин ҷо огоҳӣ, танбех, таъна ва мазаммат фаҳмида мешавад. Тарбияи кӯдак бояд дар *Худованд* бошад, яъне мувофиқи иродаи *Ҷ*, ки дар Навиштаҳои Пок ошкор гаштааст, ба амал оварда шавад, аз тарафи одаме ки чун намояндаи *Ҷ* баромад мекунад.

Сюзанна Вэсли, модари ҳабдаҳ фарзанд, ки дар байни онҳо Ҷон ва Чарлз Вэсли буданд, боре навишта буд:

*Падару модаре ки мекушанд саркашӣ ва худсарии кӯдаки худро шикаст диҳанд, даст ба даст бо Худо барои нав кардан ва наҷот додани рӯҳ меҳнат мекунанд. Худи ҳамон падару модар, ки ба онҳо тағофул мекунанд, ба осӣи иблис об мерезанд, динро гайриамалӣ, наҷотро дастнорас мекунанд ва тамоми ҷидду ҷаҳдро ба кор меандозанд, то рӯҳ ва ҷисми кӯдаки худро маҳкуми лаънати ҷовидон кунанд.*³⁹

6,5 Соҳаи сеюм ва охирини ҳаёти ҳар-рӯзаи мо, ки дар он итоат ҳатмист – муносибатҳои хизматгори ва *огоён* аст. Ҳарчанд Павлус ба *гуломон* муроҷиат мекунад, ин принцип ҳам ба хизматгори, ҳам ба тамоми онҳое ки аз рӯи киро кор мекунанд, паҳн мешавад.

Аввалан, ҳамаи коргарони киро бояд *ба огоёнӣ башари худ итоат намоянд*. Ифодаи

“*огоёнӣ башарӣ*” ба хотир меоварад, ки ба доираи ҳукуки соҳибкор фақат кори ҷисмонӣ ва ақлӣ дохил мешавад. Вай ҳукуки дар масъалаҳои рӯҳонӣ фармон додан ё бо вичдони бегона фармонфармоӣ кардан надорад.

Сониян, хизматгори бояд ба хоҷагон эҳтиром зоҳир кунанд. “*Бо тарсу ларз*”, яъне асло на бо тамаллуқкорӣ буздилона ва даҳшати очизона, балки бо эҳтироми итоат-корона ва тарси хашмгин кардани Худованд ва соҳибкор.

Сеюм, вазифаҳои худро хизматгори бояд боинсофона, ё дар *соддадилӣ* ба ҷо оваранд. Ҳар соати дар суратҳисоби пулдихӣ қайдшуда бояд 60 дақиқаи меҳнати пур аз ҷидду ҷаҳдро дар бар гирад.

Мо бояд ҳамчун барои *Масех* меҳнат намоём. Ин суҳанон ба набудани қадре фарқи муҳим байни меҳнати заминӣ ва рӯҳонӣ далолат мекунанд. Ҳамаи коре ки мо мекунем, мо бояд барои Худованд кунем – бо мақсади асосии ба *Ҷ* мақбул шудан ва ба *Ҷ* ҷалол додан ва инчунин одамони дигарро ба *Ҷ* ҷалб намудан. Меҳнати аз ҳама ифлос ва муқаррарӣ наҷиб ва олӣ мегардад, агар вай барои ҷалоли Худо ба амал оварда шавад. Ҳатто шустани дегу табақ! Ана барои ҷӣ баъзе масеҳиён дар дастшӯяки ошхона чунин суҳанонро овозон кардаанд: “Дар ин ҷо дар як рӯз се маротиба ба Худо хизмат карда мешавад”.

6,6 Мо бояд доимо намунавор меҳнат кунем ва на фақат он вақте ки сардори мо намудор шавад; дар ёд хоҳем дошт, ки Хоҷаи мо ба мо ҳамеша нигоҳ мекунад. Ҳамин ки сардори мо ба ягон ҷо рафт, сушт шуданамон табиист, аммо ин яке аз шаклҳои фиреб аст. Сифати кори масеҳӣ набояд ба ҷои роҳбари вай вобаста бошад. Боре яке аз харидорон аз фурушандаи масеҳӣ хоҳиш намуд, ки каме зиёдтар аз он чи вай харид, диҳад, ва ӯро бовар мекунонд, ки соҳиби мағоза ба онҳо нигоҳ намекунад. Ба ин фурушанда ҷавоб дод: “Хоҷаи ман ҳамеша нигоҳ мекунад!” Ҳамчун хизматгори Масех, мо бояд *иродаи Худоро аз таҳти дил*, яъне бо хоҳиши самимии ба *Ҷ* мақбул шудан *ба ҷо оварем*. Эрдман мегӯяд:

Чунин муносибат меҳнатро беандоза беҳтар мекунад. Вазифаи ғуломи аз ҳама фурутан вазифаи бузург мегардад, агар вай онро чунон ба ҷо оварад, то ба Масеҳ мақбул гардад, бо чунин ҷидду ҷаҳд, бо чунин омодагӣ ва боэҳтимом, ки он лоиқи таҳсини Худованд бошад.⁴⁰

6,7 Илова бар он, мо бояд гайратмандона меҳнат кунем. Ин маъно надорад, ки мо бояд ниқоби омодагии ёрӣ доданро пӯшем, вақте ки дар дарун ҳақиқатан аз қаҳру ғазаб ҷӯш мезанем. Не, ин бояд бо хурсандӣ ва хоҳиш карда шавад. Ҳатто агар хочаи мо – якравии дашномдиханда ва ноҳақ бошад, мо бояд вазифаи худро мисли он ки барои Худованд ба ҷо оварем, на барои одамон. Маҳз ин рафтор, ки ба табиати одамӣ хос нест, дар ҷаҳони мо шаҳодати аз ҳама беҳтарин шуда хизмат мекунад.

6,8 Омили бузурге барои кардани ҳама чиз, чуноне ки барои Масеҳ бошад, – боварӣ ба он аст, ки \bar{U} ҳар гуна кори хуб ба ҷо овардари мукофот медиҳад. Ҳеҷ гуна аҳамият надорад, оё ин ғулом ё озод аст. Худованд ҳар як кори дилписанд ва на он қадар дилписанди барои \bar{U} ба амал меовардари мебинад ва ба ҳар як меҳнаткаш мукофот медиҳад.

Пеш аз анҷом додани муҳокимаи ба ғуломон бахшидашуда инро қайд кардан зарур аст:

1. Паймони Навин аслан ғуломиро маҳкум намекунад. Зиёда аз ин, он масеҳии ҳақиқиро ғуломи Масеҳ меномад (о. б). Аммо ба ҳар ҷое ки Хушхабар меомад, ба шарофати дигаргунии ахлоқӣ зулму ситами ғуломӣ нест мешуд.
2. Паймони Навин ба ғуломон нисбат ба подшоҳон бештар мурочиат мекунад. Ин инъикоси он далел буда метавонад, ки дар байни даъватшудагон ҳақимон, тавоноён ё начибон бисёр нестанд (1Қур. 1,26). Аксарияти масеҳиён яқинан ба табақаи паст бо даромади аз ҳама камтарин тааллуқ доранд. Тавачҷӯх ба ғуломон аз он шаҳодат медиҳад, ки ҳатто ғуломони пасттарин ба баракатҳои аз ҳама беҳтарини масеҳият ҳуқуқ доранд.

3. Дар бораи таъсирбахшии ин панд он далел шаҳодат медиҳад, ки дар ибтидои масеҳият дар бозорҳои ғуломӣ барои ғуломон-масеҳиён, нисбат ба ғуломон-ғайрияҳудиён бисёртар пул меоданд. Дар рӯзҳои мо низ қимати хизматчи-масеҳӣ, нисбат ба ҳамкори вай, ки файзи Худоро дарк накардааст, бояд дар назари соҳибкор болотар бошад.

6,9 *Огоён* бояд бо ҳуди ҳамон принципҳо амал кунанд, ки ғуломон ҳам. Онҳо бояд росткор, неқӯкор ва бовичдон бошанд. Ҷиддиятро маҳдуд намуда, онҳо ба ҳар тарз бояд аз суханони таҳқиромез ва таҳдид худдорӣ намоянд. Агар онҳо дар ин соҳа худдорӣ зоҳир намоянд, ба онҳо ҳеҷ гоҳ лозим намеояд, ки ба ҷазои ҷисмонии хизматгорон рӯ оваранд. Ва онҳо ҳамеша бояд дар хотир дошта бошанд, ки онҳо *Огое дар осмон* доранд, ҳуди ҳамон Худованде ки ғуломон доранд. Дар ҳузури Худованд тамоми фарқиятҳои заминӣ нест карда мешаванд. Ҳам хоча, ҳам хизматгор ягон вақт дар назди \bar{U} ба ҳисобот додан маҷбур хоҳанд шуд.

Г. Даъват ба омодагӣ барои ҷанги рӯҳонӣ (6,10–20)

6,10 Павлус ба анҷомдиҳии мактуби худ наздик мешавад. Вай бо даъвати ҳаяҷонбахш ба тамоми оилаи Худо ҳамчун ба сарбозони Масеҳ мурочиат мекунад. Ҳар кадом фарзанди Худо ба зудӣ мефаҳмад, ки ҳаёти масеҳӣ муҳорибаи қатънашаванда аст. Фавҷҳои шайтонӣ ба ҳар тарз мекушанд ба кори Масеҳ ҳалал расонанд, онро хароб кунанд, ҷанговарони \bar{U} ро зада ғалтонанд. Бовардор ба Худованд ҳар қадар зиёдтар самар оварад, ҳучумҳои душманон ҳамон қадар шадидтар мегарданд; иблис тирҳои худро ба онҳое ки фақат ба ном масеҳӣ ҳастанд, харҷ намекунад. Худ аз худ мо ҳеҷ гоҳ барои вай душмани сазовор намешавем. Ва бинобар ин фармони аввалин ба омодагӣ чунин аст: доимо дар Худованд ва қудрати беҳудуд устувор гардед. Афсарони беҳтарини Худо – онҳое мебошанд, ки заифӣ ва бетаъсирии худро дарк мекунанд ва дар ҳама чиз танҳо ба \bar{U} умед мебаранд. "...Худо нотавонони

чаҳонро баргузид, то ки тавонгаронро шарманда кунад” (1Қӯр. 1,27). Заифии мо худро ба зери ҳимояи *тавоноии қудрати Ӯ* месупорад.

6,11 Дар фармоиши дуҷум зарурияти аслиҳаи Худо қайд карда мешавад. Масеҳӣ бояд *зиреҳи куллии Худоро дар бар кунад*, то ки битавонад *бар зидди дасисаҳои иблис муқобилат намояд*. Дар *зиреҳи кулӣ* будан хеле муҳим аст: охир ягон чизро аз либосу афзоли ҷангӣ гум карда, мо суст мешавем. Аз ҷароҳат ва шикаст моро танҳо либосу афзоли пурраи аз тарафи Худо ба ихтиёри мо додашуда муҳофизат карда метавонад. *Иблис* ҳилаю найранги сершумор дорад: шастгардонӣ ва рӯҳафтадагӣ, ноумедӣ, ошуфтагӣ, вайроншавии ахлоқӣ ва гумроҳии таълимотӣ. Вай медонад, ҷои заифи мо дар кучост ва зарбаро маҳз ба ҳамон ҷо равона мекунад. Агар вай моро бо як усул аз саф бароварда натавонад, вай ҳатман усули дигарро ба роҳ меонад.

6,12 Моҳияти ҷанги масеҳӣ асло на дар муҳориба бо файласуфони беҳудо, рӯҳониёни маккор, фиркагарони радқунандаи Масеҳ ё ҳокимони нобовар мебошад. Ин муҳориба бо қувваҳои дӯзах, бо тӯдаи фариштаҳои пастфитрат, бо рӯҳҳои нопоки дорои ҳокимияти бузург аст. Гарчанде мо онҳоро дида наметавонем, махлуқоти рӯҳии нопок моро аз ҳама тараф ихота мекунанд. Дуруст аст, ки онҳо дар бовардори ҳақиқӣ сокин буда наметавонанд, аммо вайро азоб дода ва зулм карда метавонанд. Масеҳӣ набояд ба мавзӯи азозилият ғайримуқаррарӣ зиёд тавачҷӯх кунад, вай инчунин набояд дар тарс аз девҳо зиндагӣ кунад. Дар байни либосу афзоли ҷангии Худо ҳама чизи ба вай лозим ҳаст, то худуди худро аз хучумҳои шадиди душман муҳофизат кунад. Оиди ин фариштаҳои пастфитрат *фириста* чун оиди *сарварон*, *ҳуқуматдорон*, *фармонравоёни ин олами зулмот*, *қувваҳои рӯҳии шарорати афлок* сухан меронад. Мо дорои дониши кофӣ нестем, то ки байни ҳамаи ин категорияҳо дараҷабандӣ гузаронем; шояд, ин ҳокимони дорои дараҷаҳои гуногуни ҳокимият мебошанд, ки аз рӯи ҷадвали инсонӣ ба мақоми

президент, сарвазир, мири шаҳр ва аъзоёни шӯрои шаҳрӣ мувофиқат мекард.

6,13 Ҳангоме ки Павлус инро менавишт, нигоҳи вай, шояд, на як бор ба афсари румӣ, ки либоси пурраи ҷангӣ пӯшида дар дидбонӣ меистод, қарор мегирифт. *Фириста*, чун ҳамеша, дар ҳаёти ҳаррӯза дарси рӯҳонӣ дид ва онро ба панди худ дохил кард: мо аз ҳама тараф бо душманони пурқувват ихота шудаем, бинобар ин бояд *зиреҳи куллии Худоро бигирем*, то дар айни авҷи ҷанг ба душман *муқобилат намоем* ва ҳангоме ки дуди муҳориба нест мешавад, устувор биистем. Ифодаи “*рӯзи бад*” шояд, ба он лаҳзаҳои тааллуқ дорад, ки душман чун дарё фуру мерезад. Таассуроте ба амал меояд, ки хучумҳои иблис монанди мавҷҳои мебошанд, ки гоҳ моро зер мекунанд, гоҳ ақиб мераванд. Ҳатто баъд аз ба васваса андохтани Худованд дар биёбон иблис то замоне аз Ӯ дур рафт (Лук. 4,13).

6,14 *Фириста* камарбанди *ростиро* аслиҳаи яқум меномад. Албатта, мо бояд *ростиро* дуруст нигоҳ дорем, аммо боз он чиз аҳамият дорад, ки ба *ростӣ* иҷозат диҳем, то дар ҳаёти ҳаррӯзаи мо мавриди истифодаро ёфта, моро нигоҳ дорад. Ҳамаро бо *ростӣ* санчида, мо дар ҷанг қувва ва ҳимояро ба даст меоварем.

Ҷавшани адолат (росткорӣ) дуҷум номида шудааст. Ҳар кадом масеҳӣ *росткории* Худоро дар бар кардааст (2Қӯр. 5,21), аммо дар ҳаёти ҳаррӯза ҳам вай бояд бо худ тимсоли покӣ, яклухтӣ ва бовиҷдониро зохир созад. Касе гуфтааст: “Одаме ки *росткории* амалиро дар бар кардааст, таъсирпазир нест. Шуморо аз айбдоркунӣ на суханон, балки тарзи зисти некӯкорона муҳофизат мекунад”. Агар виҷдони мо бо ҳеҷ гуна гуноҳ бар зидди Худо ва одамон нороҳат карда нашудааст, пас тирҳои иблис ҳадаф надоранд. Довуд дар Забур 7,4–6 *ҷавшани адолатро* пӯшид. Худованд онро ҳеҷ гоҳ намебаровард (Иш. 59,17).

6,15 Пойҳои ҷанговар бояд *пойафзоли омодагиро барои додани башорати осоиштагӣ* пӯшида бошанд. Ин ба он далолат мекунад, ки мо бояд омода бошем, то бо хабари аҷоиб оиди *осоиштагӣ* ба роҳ

баромада, бо худи хамин ба ҳудуди душман хучум карда дароём. Мо дар хатар ҳастем, вақте ки мекӯшем дар хаймаҳои худ бароҳаттар чой гирем. Ин таҳдидҳоро мо танҳо аз пайи Начотдиҳандаи хабардиҳандаи осоиштагӣ ва муждарасони шодмонӣ рафта, бартараф карда метавонем (Иш. 52,7; Рум. 10,15).

*Пойҳои маро бигир, бигзор онҳо
барои кори Ту тезгард ва зебо шаванд.*

Френсис Ридли Хэйвергал

6,16 Ва боз чанговар бояд *сипари имонро* гирад, то ки, ҳангоме иблис вайро бо *тирҳои тафсон* тирборон мекунад, онҳо, ба сипар зада ба замин афтанд, бе он ки ба чанговар зараре расонанд. Ин ҷо *имон* боварии комил ба Худованд ва Сухани Ҷуст. Ҳангоме ки васвасаҳо сӯзон ва вазъиятҳо номусоиданд, вақте ки шубҳаҳо ҳамла меоранд ва хатари шикасти киштӣ ҳаст, *имон*, нигоҳашро ба осмон бардошта, мегӯяд: “Ман ба Худо бовар мекунам”.

6,17 *Хӯде*, ки Худо ба мо медиҳад – *начот* аст (Иш. 59,17). Чанг ҳар қадар бе-рахмона бошад ҳам, масеҳиро бо ин тарсонидани намешавад: охир вай медонад, ки ғалаба ниҳоят аз вай хоҳад буд. Боварӣ дар раҳони ниҳой ҳар гуна фикри ақибгардӣ ва таслимшавиро дур меронад. “Агар Худо тарафгири мо бошад, зидди мо кист?” (Рум. 8,31).

Ниҳоят, чанговар *шамшери Рӯхро*, ки *Калом* *Худост*, мегирад. Мисоли классикии ин он аст, ки Худованди мо дар муҳориба бо иблис аз ин *шамшер* чӣ хел истифода мебурд. Ҷ се маротиба Сухани Худоро иқтибос овард ва дар баробари ин на оятҳои тахминан интиҳобшуда, балки онҳоеро, ки ба Ҷ Рӯхи Пок метод ва онҳоеро, ки ба вазъият мувофиқ буданд (Лук. 4,1–13). *Калом*⁴¹ *Худо* ин ҷо на тамоми Навиштаҳои Покро ифода мекунад, балки танҳо оятҳои муайяни онро, ки ба талаботи вазъияти муайян беҳтар аз ҳама ҷавоб медиҳанд.

Давид Вотсон менависад:

Худо ба мо ҳама чизи заруриро барои муҳофизат медиҳад. Мо бояд доимо диққат намоем, то ки партави ҳақиқат ҳаёти мо бо Худоро иҳота намояд; то ки вай дар назди

*Худо ва одамон пок (“росткор”) бошад; то ба ҳар ҷое ки равем, бо худ осоиштагӣ оварем; то мо сипари боварро бардорем ва тирҳои тафсон иблисро хомӯш кунем; то мо хиради худро аз тарсҳо ва нооромӣҳо ки ба осонӣ хучум мекунанд, муҳофизат намоем ва то Калом Худоро дар қувваи Рӯх бо-самар истифода барем. Дар хотир доред, ки Исо танҳо бо заданҳои такрорӣ шамшери Калом Худо бар хучумҳои душман дар биёбон ғалаба овард.*⁴²

6,18 Дар тасвири аслиха мо зикри дуоро намеёбем, аммо аҳамияти онро аз будаши зиёд қадр намекунем, агар гӯем, ки он – ҳамон муҳитест, ки чанговар дар он зиндагонӣ мекунад, ҳавоест, ки бо он нафас мекашад. Ин рӯҳест, ки дар он вай бояд либосу аслихаи чангии Худоро дар бар кунад ва ба душман муқобил барояд. Ҳамеша дуо гуфтан лозим аст, на гоҳ-гоҳ; ин бояд одат шавад, на истисно. Чанговар, илова бар ин, бояд тамоми намудҳои *дуоро* истифода барад: дуо дар назди одамон ва дар танҳои, хуб фикр кардашуда ва худ ба худ рӯйдиҳанда, илтимосҳо ва дархостҳо; дуои эътироф ва фурутанӣ, ситоиш ва шукргузорӣ.

Дуо бояд дар *Рӯх* бошад, яъне бо илҳомии Ҷ ва роҳнамоии Ҷ гуфта шавад. Аз дуоҳои аз ёд кардашуда ва механикӣ гуфташуда (бе он ки оиди маънояш андеша кунанд) дар муҳориба бар зидди фавҷҳои дӯзах чӣ гуна манфиат ҳаст? Дуо меҳнати осон нест: *ва ҳушёр буда*. Мо бояд чидду чаҳд намоем, аз хоболудӣ, бедикқатӣ ва андешаҳо дар бораи чизҳои дигар боҳабар бошем. *Дуо* зиндадилӣ рӯҳ, ҳушёрӣ ва бодикқатиро металабад. Ғайр аз ин, дар дуо бояд *босаботӣ* бошад. Мо талабидан, чустан ва дар кӯфтанро набояд қатъ намоем (Лук. 11,9). Мо бояд оиди *ҳамаи муқаддасон* илтимос намоем. Онҳо низ дар байни муҳориба мебошанд ва ба дастгирии ҳамяроқони худ эҳтиёҷ доранд.

6,19 Агар гап дар бораи илтимоси шахсии Павлус “*барои ман низ*” равад, Блейки менависад:

Ба маънои гайрқоҳинонаи онтаваҷҷӯҳ намоед! Дар Павлус на танҳо захираи файзи барои ҳамаи эфсӯсиён кофӣ набуд, балки, зиёда аз он, вай ба дуоҳои онҳо эҳтиёҷ дошт,

*то ки аз захираи яккаю ягонаи зинда ба вай файзи зарурӣ дода шавад.*⁴³

Павлус аз зиндон менавишт. Бо вучуди ин вай оиди озодшавии таъчилии худ дуо гуфтандро илтимос намекунад. Ба ҷои ин вай оиди сухан илтимос мекунад – то ки вай бо даҳони қушода ва далерона сирри Хушхабарро мавъиза намояд. Дар Нома ба Эфсӯсиён ин ёдраскунии охирин оиди сирр мебошад. Ин ҷо оиди он чун оиди сабаби ҳабс шудани Павлус гуфта мешавад. Аммо вайро пушаймонӣ азият намедихад. Баръакс, ӯ баъд аз ин ҳам оиди он бештар хабар додан мецоҳад.

6,20 Сафирон одатан аз масунияти дипломатӣ истифода мебаранд; ҳеч кас ҳуқуқ надорад онҳоро ҳабс кунад ё ба зиндон партояд. Аммо одамон ҳозиранд ба ҳама чиз бо таҳаммул муносибат кунанд, аммо на ба Хушхабар. Ҳеч кадом мавзӯи дигар чунин тарқиши эҳсосот, чунин сели нафрат ва шубҳа, чунин таъкиботи шадидро ба вучуд намеоварад. Бинобар ин намояндаи Масеҳ сафир дар занҷирҳо буд. Инро Эди хуб тасвир намудааст:

*Намояндаи ҳокими нуриқтидор, ки ба вай сафирӣ супурда шудааст ва бо наҷобат ва таъҷили будани хабари худ беназир буда, дар ҳаққонияти ваколатномаҳои заррае ҳам шубҳа нест, дар зиндон дар ҳабс нигоҳ дошта мешавад.*⁴⁴

Ҷойҳои муайяни мавъизаи Павлус боиси нафрати махсуси диндорони маҳдуд гардиданд: Вай эълон мекард, ки яҳудиёни масеҳӣ ва ғайрияхудиёни масеҳӣ акнун як иттиҳоди навро ташкил медиҳанд, бо имтиёзҳои якхела соҳибанд ва Масеҳро Сарвар эътироф менамоянд.

Д. Саломҳои шахсии Павлус (6,21–24)

6,21–22 Павлус *Тухикӯсро* аз Рум ба Эфсӯс мефиристад, то вай ба покони оиди чигунагии корҳои вай нақл кунад. Оиди *Тухикӯс* вай таҳсинкорона ҳамчун оиди бародари маҳбуб ва хизматгузори амин дар *Худованд* баҳо медиҳад. Дар Паймони Навин номи ин одам панҷ маротиба вомехӯрад. Вай дар байни онҳое буд, ки якҷоя бо Павлус аз Юнон ба Осиё роҳ паймуданд (Аъм. 20,4). Вай фиристодаи фириста ба масеҳиёни Қӯ-

лассо (Қӯл. 4,7), ба Эфсӯс (6,21, бо 2Тим. 4,2 мук. кунед) ва, шояд, ба Титус дар Крит (Тит. 3,12) ҳам буд. Ин дафъа ба вай вазифаи дугарафа супурда шуда буд: Ба покони оиди *вазъияти* Павлус хабар додан ва инчунин аз ҳар гуна тарсҳои нолозим раҳо намуда, *дилҳои* онҳоро *тасалло* додан.

6,23 Дар ояҳои охирин мо аз нав ба дурудҳои барои мактубҳои Павлус хос вомехӯрем – *осоиштагӣ* ва *файз*. Онҳоро бо ҳам пайваста, вай ба хонандагони худ маҷмӯи тамоми баракатҳоро хоҳон аст. Инчунин, калимаи хоси яҳудиҳо бо калимаи хоси ғайрияхудӣ пайваста, вай ишораи охирини пардапӯшро ба сирри Хушхабар мекунад – яҳудиён ва ғайрияхудиён алҳол дар Масеҳ як шудаанд. Дар ояи 23 вай ба хонандагони худ *осоиштагӣ* ва *муҳаббат* бо *имон* мецоҳад. *Осоиштагӣ* дар ҳар гуна вазъиятҳои ҳаётӣ ба дилҳои онҳо оромӣ ато менамояд. *Муҳаббат* ба онҳо қобилияти ҷалол додани Худо ва якҷоя меҳнат карданро медиҳад. *Имон* дар муҳорибаи рӯҳонӣ ба корнамоиҳо илҳом мебахшад. Ҳамаи ин баракатҳо аз *Худо Падар* ва *Худованд Исои Масеҳ* мебароянд, ва агар онҳо баробар намебуданд, ин ғайриимкон мебуд.

6,24 Аз ҳама охир фиристаи дӯстдошта ба ҳамаи онҳое ки *Худованди мо Исои Масеҳро* бо муҳаббати самимии бетағйир *дӯст медоранд*, *файз* мецоҳад. Муҳаббати ҳақиқии масеҳӣ бо пойдорӣ фарқ мекунад: Шӯълаи он баъзан ларзида ва кам шуда метавонад, аммо он ҳеч гоҳ хомӯш намешавад.

Аз он замоне ки деворҳои зиндони Рум ба бандии начиби худ нигоҳ мекарданд, садсолаҳои зиёд гузаштанд. Фиристаи бузург ба мукофоти худ ворид шуд ва рӯи Дӯстдоштаи худро дид. Аммо мактуби ӯ то ҳол бо мост – ва ҳамчунин ботароват ва возеҳу равшан аст, чун ҳамон рӯзе ки аз зери қалами вай баромад. Дар асри бистум (ва баъд аз ин) ҳам он бо суханони панд, рӯҳбаландкунӣ, эътиқод ва даъват ба мо мурочиат мекунад.

Маънидоди Нома ба Эфсӯсиёнро ба анҷом расонида, мо аз дилу ҷон ба суханони Х. В. Вэбб-Пеплоу тарафдор шуда метавонем:

Дар китоби Худо асари дигаре нест, ки чунин боазамат ва олии бошад, бинобар ин

ҳеч кас онро аз рӯи адолат тақдир карда наметавонад, ҳатто агар вай фиристодаи Худо Худо бошад ҳам! Ман умедворам, ки акнун мо дар ҷустуҷӯи таълимот оиди покшавӣ, таълимоте ки моро ба ҳаёти олиҳимматона ва олий ҳидоят мекунад, ба он наздиктар омада метавонем; ва он ба мо барои ҷалол додани Худо ёрӣ медиҳад.⁴⁵

Тавзеҳот

1. (Муқаддима) William G. Moorehead, *Outline Studies in Acts and the Epistles*, саҳ. 214.
2. (1,3) Lewis Sperry Chaffer, *The Ephesian Letter*, саҳ. 74.
3. (Ручӯъ) W. G. Blaikie, “Ephesians”, *Pulpit Commentary*, ҷ. 45, саҳ. 3.
4. (1,10) John G. Bellett, *Brief Notes on the Epistle to the Ephesians*, саҳ. 6,7.
5. (1,17) R. W. Dale, *The Epistle to the Ephesians; Its Doctrines and Ethics*, саҳ. 133.
6. (1,19) F. V. Meyer, *Key Words of the Inner Life*, саҳ. 92.
7. (1,19) Chafer, *Ephesian Letter*, саҳ. 57.
8. (1,20) Meyer, *Key Words*, саҳ. 93.
9. (2,3) дар ҳамон ҷо, саҳ. 140.
10. (2,4) John Eadie, *Commentary on the Epistle to the Ephesians*, саҳ. 141.
11. (2,5) A. T. Pierson “The Work of Christ for the Believer”, дар: *The Ministry of Keswick, First Series*, саҳ. 118,119.
12. (2,7) 1Қӯр. 13,12 ва 1Юҳ. 3,2 баъзан чун исботи он кор фармуда мешаванд, ки дар осмон мо ҳамадон мешавем. Аммо ояти якум танҳо оиди он мегӯяд, ки дар осмон мо якдигарро мешиносем, дуҷум бошад – оиди монандии ахлоқӣ ва ҷисмонӣ ба Масеҳ.
13. (2,18) Eadie, *Ephesians*, саҳ. 187.
14. (2,21) Blaikie, “Ephesians”, ҷ. 46, саҳ. 68.
15. (3,1) Ruth Paxson, *The Wealth. Walk and Warfare of the Christian*, саҳ. 57.
16. (3,4) Blaikie, “Ephesians”, ҷ. 46, саҳ. 104.
17. (3,8) дар ҳамон ҷо, ҷ. 46, саҳ. 105,106.
18. (3,9) Дар забони юнонӣ калимаеро, ки “идора, ваколат”-ро ифода мекунад, махсусан дар дастнависҳои пештарин, агар бо ҳарфи калон навишта шуда бошад (бо хати унсиали), бо калимае ки зоҳиран ба он монанд буда, маънояш “мушоракат” аст (“оикономиа” ва “коинония”), омехта кардан осон аст.
19. (3,16) Jamieson, Fausset ва Brown, *Commentary Practical and Explanatory on the Whole Bible*, ҷ. 6, саҳ. 408.
20. (3,18) W. Graham Scroggie, “Paul’s Prison Prayers”, *The Ministry of Keswick, Second Series*, саҳ. 49.
21. (3,18) Meyer, *Key Words*, саҳ. 53,54.
22. (3,21) George Williams, *The Student’s Commentary on the Holy Scriptures*, саҳ. 925.
23. (4,2) Walter C. Wright, *Ephesians*, саҳ. 85.
24. (4,10) F. W. Grant, “Ephesians”, дар: *The Numerical Bible*, ҷ. 6, *Acts to 2 Corinthians*, саҳ. 341.
25. (4,11) Мувофиқи қоидаи Гренвил Шарп, дар забони юнонӣ ду калимаи ифодакунандаи унвон ё сифат, ки бо пайвандаки “кай” (“ва”) пайваст шудаанд, дар ҳолате ки артикли муайяни танҳо дар назди аввалини онҳо истода бошад, ба ҳамон як шахсият тааллуқ дорад. Ҳамчун намунаи равшани чунин сохти ифодаи “Худои мо ва Исои Масеҳи Начотдиҳанда” дар 2Петрус 1,1 хизмат мекунад, ки дар он асоси грамматикӣ ҳаммаъно дар бораи илоҳияти Исо шаҳодат медиҳад. Барои шумораи чамъ, ба монанди ҳолати додашуда, ин қоида чандон ҳаматарафа нест, ҳарчанд тамоми сохт хеле саҳт бо алоқаи зичи ду исм фикран монанд карда мешавад (“китобдонон ва фарисиён”).
26. (4,12) Vance Havner, *Why Not Just Be Christians*, саҳ. 63.
27. (4,15) Blaikie, “Ephesians”, ҷ. 46, саҳ. 150.
28. (4,19) Wright, *Ephesians*, саҳ. 100.
29. (4,21) Blaikie, “Ephesians”, ҷ. 46, саҳ. 151.
30. (4,22) зикри тарҷумон: Дар нусхаи тоҷикӣ оятҳои 22 то 24, чун фармонҳои тарҷума шудаанд. Ин як имконияти фаҳмида ни матни юнонӣ мебошад.
31. (4,24) Grant, “Ephesians”, саҳ. 344.
32. (4,32) R. C. H. Lenski, *The Interpretation of St. Paul’s Epistles to the Galatians, to*

- the Ephesians, and to the Philippians*, сах. 588.
33. (5,2) Meyer, *The Heavnlies*, сах. 25.
34. (5,9) Дар матни НА ба чои “нур” (“фотос”) “Рӯх” (“пнеуматос”) истодааст.
35. (5,13) Blaikie, “Ephesians”, ч. 46, сах. 209.
36. (5,21) Charles R. Erdman, *Ephesians*, сах. 106.
37. (5,27) Pierson, “The Work of Christ”, сах. 138.
38. (5,27) Grant, “Ephesians”, ч. 6, сах. 350.
39. (6,4) иктибос оварда шудааст аз: William W. Orr in *Bible Hints on Rearing Children*, сах. 19.
40. (6,6) Erdman, *Ephesians*, сах. 119.
41. (6,17) Дар ин чо Павлус на калимаи ва-сеъ машхури “логос”-ро истифода меба-рад, балки “рема” (ки аз он калимаи “риторика”-и мо ба вучуд омадааст) бо маънои “баён, изҳор”, дар ин ҳолат “сухан”-и муайян аз Худо барои эҳтиёчи муайян. Баъзан калимаҳои “логос” ва “рема” синониманд.
42. (6,17) David Watson, *Discipleship*, сах. 183.
43. (6,19) Blaikie, “Ephesians”, ч. 46, сах. 260.
44. (6,20) Eadie, *Ephesians*, сах. 480.
45. (6,24) H. W. Webb-Peploe, “Grace and Peace in Four Pauline Epistles”, *The Ministry of Keswick, First Series*, сах. 69.
- Chafer, Lewis Sperry,
The Ephesian Letter.
Findlay, Ohio: Dunham Publishing Company,
1935
- Dale, R. W.
The Epistle to the Ephesians: Its Doctrine and Ethics.
London: Hodder and Stoughton, 1893
- Eadie, John,
Commentary on the Epistle to the Ephesians.
Grand Rapids: Zondervan Publishing House,
1957
- Erdman, Charles R.
The Epistle of Paul to the Ephesians.
Philadelphia: Westminster Press, 1931
- Flint, V. Paul,
Epistle to the Ephesians: To the Praise of His Glory.
Oak Park, IL: Emmaus Bible School,
сол номаълум
- Meyer, Frederick Brotherton.
Key Words of the Inner Life: Studies in the Epistle to the Ephesians.
Fleming H. Revell Company,
1893.
- The Heavnlies*.
Westchester, IL: Good News Publishers,
сол номаълум

Рӯйхати адабиёт

- Bellet, John G.
Brief Notes on the Epistle to the Ephesians.
London: G. Morrish, сол номаълум
- Blaikie, W. G.
„Ephesians“, *Pulpit Commentary*, ч. 46,
New York: Funk & Wagnalls,
сол номаълум
- Paxson, Ruth.
The Wealth, Walk and Warfare of the Christian.
New York: Fleming H. Revell Co., 1939
- Wright, Walter C.
Ephesians
Chicago: Moody Press, 1954

НОМА БА ФИЛИППИЁН

Јилди хурдакаки некӯи дар муқоваи файз.

Ҷ. Ҳ. Ҷоветт

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАҲСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Калисои аввалини деноминатсия (равия), ки дар ягон шаҳр барпо карда шудааст, дар пеши назари аъзоёнаш обрӯю эътибори маҳсусро дорост. Пас тамоми аҳамияти калисоеро ба худ тасаввур намоед, ки хеле пеш аз пайдоиши деноминатсияҳо (равияҳо) ҳамчун аввалин калисои тамоми Аврупо ба вучуд омадааст! Чамъомади масеҳиёни шаҳри Филиппӣ дар Мақдунияи қадим (дар шимоли Юнон) маҳз чунин калисо буд. Имрӯз масеҳиёни ғарбӣ (ва ҳатто ғайримасеҳиён, агар дар бораи “маҳсули иловагӣ”-и масеҳият, ки онҳо бо майли том истифода мебаранд, медонистанд) бояд аз он хурсанд мешуданд, ки Павлус ба “даъвати шахси мақдунӣ” пайравӣ намуд ва дар мавъизаи Хушхабар дар империяи Рум на ба шарқ, балки ба ғарб рӯ овард! Аз эҳтимол дур нест, ки агар он вақт Хушхабар дар Аврупо реша намедавонд, Осӣё миссионеронро ба Аврупо ва Амрикои Шимолӣ мефиристод, на ин ки баръакс.

Калисои шаҳри Филиппӣ хасисӣ накарда, боз ва боз ба Павлус ёрии моддӣ мерасонид. Маҳз ҳамин, аз нуктаи назари одамӣ, сабаби навишта шудани номаи сипосгузорои зерин гардид.

Дар асл бошад Нома ба Филиппиён аз ин чаҳорҷӯба хеле дур мебарояд. Ин ҳақиқатан номаи шодист: мафҳумҳои “шодӣ” ва “шодӣ кунед” дар чор боби он бештар аз 12 маротиба вомерӯрад. Павлус ҳам дар замонҳои мушкил ва ҳам дар замонҳои мусоид чӣ тавр шодӣ карданро медонист (4,11). Дар ин номаи зиндадилона баҳсу мунозира ё ин ки панду насиҳат бо истифодаи мисолҳои манфӣ хеле кам аст.

Сабаби асосие ки ба шодӣ кардани масеҳиён *имконият медиҳад*, дар он аст, ки Писари Худо розӣ шуд ба замин ба намуди одам ва ҳатто ҳамчун ғулом ояд! Дар зинаи мобайнии шифобахшӣ ва панддиҳӣ наистода, Ӯ тамоми роҳро то охир тай намуд, то марг – марг дар салиб. Ин ҳақиқати бузург ва хеле зебо дар Филиппиён 2,5-11 навишта шудааст ва аксарият чунин меҳисобиданд, ки суханони зерин аз гимни масеҳӣ гирифта шуда буданд, ки онро Павлус иқтибос овардааст, ё ин ки худаш эҷод кардааст. Вале ин суханон барои он дохил карда шуда буданд, то нишон дода шавад, ки роҳ ба ягонагӣ ба василаи фурутанист. Таълимотро аз вазифадорӣ чудо кардан дар Инчил имкон надорад. Ин ҳақиқат дар байни одамоне ки дар замони мо калисоро пур мекунанд, дар фаромӯшист – ва натиҷаи чунин муносибат таассуфовар аст.

Инак, дар назди мо Нома ба Филиппиён аст — яке аз китобҳои фараҳбахштарин ва ҷаззобтарин дар тамоми Сухани Худо.

II. МУАЛЛИФӢ

Азбаски аксари илоҳиётшиносон муаллифии Павлусро баҳснопазир мешуморанд, пас далелҳои ҳам ба манфиати ин ақида мо асосан танҳо барои мукаммалии манзара меорем. Баъзе илоҳиётшиносон меғӯянд, ки нишонаҳои ду номаро фарқ мекунанд, ки дертар дар Нома ба Филиппиён муттаҳид карда шудаанд, ё ин ки ҳеч набошад, оятҳо дар бораи Ғулом (2,5-11) ба Нома дертар бо дасти бегона дохил карда шудаанд. Дар дастанависҳо ҳеч чизе пайдо карда нашуд, ки чун далел ба манфиати чунин назарияҳо баҳо додан мумкин бошад.

Шаҳодати зоҳирӣ хеле қавӣ аст. Дар байни онҳое ки Номаро дар ибтидои масеҳият иқтибос оварда, дар зимни ин аз тарафи Павлус навишта шудани онро зуд-зуд ёдрас менамуданд, Игнатий, Клименти Румӣ, По-

ликароп, Иринея, Клименти Искандариягӣ ва Тертуллиан буданд. Ҳам қонуни Маркион ва ҳам қонуни Мураторӣ ин китобро ба Павлус нисбат медиҳанд.

Дар баробари ишораи аниқ ба Павлус дар ояти 1,1 мо овози фиристаро баръало дар ҳуди сабк ва тасвияҳои ин нома мешунавем. Далелҳои зидди муаллифии Павлус пешниҳодшаванда аксаран камаҳамиятанд, ба монанди, масалан, тасдиқи он ки мафҳумҳои “усқуф” ва “ҳодим” дар ояти 1,1 баъди чандин солҳо пас аз марги Павлус ба таомул даромаданд. Дар ин заррае аз ҳақиқат буда метавонист, агар мо он тасаввуротҳоеро дар бораи усқуфҳо, ки хеле *дертар* ба вучуд омадаанд, ба асри якум нисбат доданӣ мешудем. Павлус бошад дар номаҳои шубонӣ ва дар Аъмол ояти 20,28 калимаи “усқуф”-ро чун синоними калимаи “*пирон*” истифода мебарад. Инро ҳам қайд кардан зарур аст, ки дар ҷамоате ки ба он Павлус мурочиат мекунад, *якчанд* усқуфҳо буданд.

Ҳ. А. А. Кеннеди *шаҳодати дохилиро* хеле хуб мухтасар ифода кардааст:

*Шояд дар ҳеч яке аз номаҳои Павлус нишонҳои ҳақиқӣ будани он ин қадар возеҳ намудор нест. Табиӣ будан, нозукии эҳсос, самимияти изҳори қалбиӣ ўро сохтакорӣ кардан дар ҳақиқат имконнопазир аст.*¹

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Нома ба Филиппиён ба монанди Номаҳо ба Эфсӯсиён, ба Қўлассиён, ба Филемўн аз зиндон навишта шуда буд ва бинобар ин ба гурӯҳи “номаҳои зиндонӣ” тааллуқ дорад. Се номаи аввал, эҳтимоли пурра дорад, ки тақрибан дар як вақт (тахминан соли 60 милодӣ) навишта ва фиристода шуда буданд, аммо Нома ба Филиппиён, бешубҳа, хеле дертар навишта шуда буд. Маркион махсус қайд мекунад, ки Павлус ин Номаро аз Рум навиштааст ва суханони ӯ хеле хуб бо Филиппиён 1,13 ва 4,22 мувофиқат мекунад. Аз онҳо чунин бармеояд, ки ҷои навишта шудани Нома Рум буд. Павлус дар Рум ду солро дар ҳабс гузаронид ва баъзе тафсилоти Нома имкон медиҳанд тахмин намоем, ки он аллакай наздиктар ба охири ин давра навишта шуда буд. Ҳамин тавр, масалан, аз

оятҳои 1,12-18 хулоса баровардан мумкин аст, ки аз он лаҳзае ки фириста ба Шаҳри Цовидонӣ омада дар он мавъизаи Хушхабарро сар кард, аллакай вақти зиёде гузаштааст. Аз эҳтимол дур нест, ки дар оятҳои 1,12.13.19.23-26 ишора ба он мавҷуд аст, ки ба қарибӣ оиди парвандаи Павлус қарор бароварда мешавад (ва эҳтимол, барои ӯ созгор – озод шудан).

Дар асоси ин далелҳо ва бо назардошти он ки барои номаҳо, аёдатҳо ва пул фиристоданҳо, ки дар бораи онҳо дар Нома зикр карда мешавад, низ муддате гузашт, навишта шудани номаро охири соли 61 милодӣ ҳисобида метавонем.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТА ШУДАН ВА МАВЗЎЪ

Он рӯзе ки фириста Павлус дар вақти сафари миссионерии дуҷуми худ ба шаҳри Трӯос расид, дар таърихи миссионерии масеҳӣ рӯзи бузурге буд. Трӯос дар Осиёи Хурд дар шимолӣ-ғарбии баҳри Эгей, рӯ ба рӯи соҳили юнонӣ ҷойгир буд. Боре шабона ба фириста дар рӯё мақдуние аён шуд ва гуфт: “Ба Мақдуния омада, ба мо мадад расон” (Аъм. 16,9). Павлус бо худ Тимотинос ва инчунин Луко ва Силоро ҳамроҳ гирифта, фавран барои Мақдуния рафтани тайёри диданро сар кард. Ба замини Аврупо онҳо дар Ниёпӯлис қадам гузоштанд ва баъд ба дарунтари китъа равона шуданд, ба Филиппӣ. Ин шаҳри баъдтар нашъунамоёфта он вақт колонияи Рум буд, ки аз тарафи Рум идора карда мешуд ва ба сокинони худаш ҳуқуқ ва имтиёзҳои шаҳрвандони Румро медод.

Рӯзи шанбе мавъизагарони Хушхабар берун аз шаҳр, ба соҳили дарё, ки одатан дар он ҷо гурӯҳи занон барои ибодат ҷамъ меомаданд, равона гардиданд (Аъм. 16,13). Дар байни онҳо Лидия аз Тиётира буд, ки арғувон мефурӯхт. Чунон, ки ба мо маълум аст, вай Хушхабарро қабул намуда, дар китъаи Аврупо яке аз аввалинҳо шуда ба масеҳият рӯ овард.

Аммо дар Филиппӣ будани Павлус он қадар ҳам оромона набуд. Боре ба хизматгори Худованд духтаре вохӯрд, ки рӯхи

ғайбгӯй дошт (пешгӯии ҳодисаҳои оянда). Як муддате \bar{u} аз қафои онҳо гашта фарёд мекард: “Ин одамон бандагони Худои Таолоян, ки ба мо роҳи наҷотро хабар медиҳанд” (Аъм. 16,17). Шаҳодати шахси рӯҳи бад доштаро қабул кардан нахоста, фириста ба иблис фармон дод, ки аз \bar{u} барояд. Хоҷагони ин духтар, ки аз пешгӯии вай даромади зиёд доштанд, инро дида дарғазаб шуданд. Онҳо бо зӯрӣ Павлус ва Силоро ба майдони бозор оварданд, то барои ба довари намояндагони Рум супоранд. Доварон бошанд, дар навбати худ фармон доданд, ки онҳоро калтаккорӣ карда ба зиндон андозанд.

Ҳодисаҳоеро, ки дар зиндони шаҳри Филиппӣ рӯй дода буданд, ҳама хеле хуб медонанд. Нисфи шаб Павлус ва Сило дуо гуфта Худоро ҳамду сано мехонданд. Баноҳост заминчунбие сар шуд, ки дарҳои зиндонро кушод ва бандиёро аз завлонаҳояшон озод кард. Зиндонбон бо гумони он ки бандиён гурехта рафтаанд, мехост худро бидушад, Павлус \bar{u} ро бовар кунонид, ки ҳеҷ кас аз бандиён нагурехтааст. Он гоҳ зиндонбон хитоб кард: “Эй чанобон! Чӣ бояд бидунам, то ки наҷот ёбам?” Ҷавоб дар ҳақиқат фаромӯшношудани буд: “Ба Исои Масеҳи Худованд бовар кун ва ту ... наҷот хоҳӣ ёфт” (Аъм. 16,30.31). Ин боз як ғанимати баракати илоҳӣ дар Филиппӣ буд. Субҳи дигар волиёни маҳаллӣ аз Павлус ва ҳамроҳони \bar{u} аз шаҳр баромада рафтаҳо исроркорона хоҳиш карданд. Вале Павлус инро рад кард. \bar{U} ба

онҳо ёдрас намуд, ки \bar{u} ро, шаҳрванди Румро, аввал калтаккорӣ карданд ва баъд бе ҳеҷ доварӣ ва тафтиш ба зиндон партофтанд. Баъди якчанд маротиба аз шаҳр баромада рафтаҳо хоҳиш кардани хизматчиёни шаҳр, Павлус ва ҳамроҳони \bar{u} аввал ба хонаи Лидия ташриф оварданд ва баъд ба роҳ баромаданд (Аъм. 16,40).

Даҳ сол гузашт ва инак Павлус ба филиппиён мактуб менависад. \bar{U} боз дар ҳабс мебошад. Филиппиён шуниданд, ки Павлус ба зиндон афтидааст ва ба \bar{u} пул фиристоданд. Ба Павлус супурдани ин ҳадия ба Эпафрӯдитус фармуда шуда буд. Супоришро иҷро карда, \bar{u} қарор дод як муддате дар Рум монад ва ба фириста дар ин рӯзҳои барои \bar{u} мушкил ёрӣ диҳад. Дар давоми иҷрои вазифаи худ Эпафрӯдитус саҳт бемор шуд ва аз марг як қадам дур буд. Вале Худо ба \bar{u} тараххум кард ва аз нав ба по хезонд. Инак, \bar{u} акнун ба сафари Филиппӣ, ба калисои азизи худ тайёр аст ва фириста ин номаи миннатдориро бо \bar{u} фиристод.

Нома ба Филиппиён – мактуби аз ҳама шахсӣ ва самимонаи Павлус мебошад. Аз ин баръало чунин бармеояд, ки ин калисо дар байни дилбастагҳои самимонаи фириста комилан ҷои махсусро ишғол менамуд. Ҳангоме ки мо онро мехонем, назди мо лавҳаи муносибатҳои дугарафаи пурҳаяҷоне кушода мешавад, ки байни фиристаи бузург ва калисои бунёдкардаи \bar{u} вучуд дошт.

Накша

- I. ДУРУДИ ПАВЛУС, СИТОИШ ВА ДУОИ Ҷ (1,1–11)
- II. ПАВЛУС ОИДИ ҲАБС ШУДАНАШ ВА НАҚШАҲОЯШ БАРОИ ОЯНДА ҲАБАР МЕДИҲАД ВА БА МАТОНАТ ДАЪВАТ МЕНАМОЯД (1,12–30)
- III. ДАЪВАТ БА ЯГОНАГӢ, КИ ДАР ИБРАТИ МАСЕҲ ОИДИ ФУРӢТАНӢ ВА ФИДОКОРӢ АСОС ӢФТААСТ (2,1–16)
- IV. ПАВЛУС, ТИМОТИЮС ВА ЭПАФРӢДИТУС ЧУН НАМУНАИ МОНАНДӢ БА МАСЕҲ (2,17–30)
- V. ОГОҲОНИДАН ДАР БОРАИ МУАЛЛИМОНИ ДУРӢҒИН (3,1–3)

- VI. ПАВЛУС БАРОИ МАСЕҲ АЗ МЕРОС ВА АЗ ҲАМАИ ОН ЧИ Ӣ НОИЛ ШУДА БУД, ДАСТ КАШИД (3,4–14)
- VII. ДАЪВАТ ОИДИ ИБРАТИ ФИРИСТАРО БА ИНОБАТ ГИРИФТА, ЧУН ШАҲРВАНДОНИ ОСМОН РАФТОР КАРДАН (3,15–21)
- VIII. ДАЪВАТ БА ҲАМФИКРӢ, ӢРИИ ҲАМДИГАРӢ, ШОДӢ, ПУРСАБРӢ, ДУОИ ДОИМӢ ВА ИНТИЗОМНОКИИ АНДЕШАҲО (4,1-9)
- IX. ПАВЛУС БА ПОКОН БАРОИ ӢРИИ МОДДӢ МИННАТДОРӢ БАӢН МЕКУНАД (4,10-20)
- X. ДУРУДҲОИ ХОТИМАВӢ (4,21–23)

Тафсир

I. ДУРУДИ ПАВЛУС, СИТОИШ ВА ДУОИ Ҷ (1,1–11)

1,1 Дар сатрҳои аввали ин нома Павлус ва Тимотиюс дар як нафас номбар мешаванд. Вале ин онро ифода намекунад, ки Тимотиюс дар навиштани Нома иштирок кардааст. Дар вақти ба Филиппӣ ташриф овардан ӯ ҳамроҳи Павлус буд, бинобар ин масеҳиёни он ҷо ӯро медонистанд. Акнун бошад *Тимотиюс* аз нав дар назди *Павлус* буд, ки сатрҳои аввалини номаи худро менавишт.

Павлус алҳол пиронсол аст (Филем. 9), Тимотиюс бошад нисбатан ҷавон аст. Ба ҳамин тарик, ҷавонӣ ва пирӣ даст ба даст ба Соҳиби беҳтарини ҳамаи соҳибҳо хизмат мекарданд. Ин фикрро Ҷоветт хуб баён кардааст: “Дар ин ҷо иттифоқи баҳору тирамоҳ, ғайрат ва маҳорат, чобукӣ ва хирадмандӣ, умеди заиф ва қатъияти орому амиқ ҳаст”.²

Дар бораи ҳар дуи онҳо ҳамчун дар бораи *гуломони Исои Масеҳ* гуфта мешавад. Ҳар дуи онҳо Ҳочаи худро дӯст медоштанд. Бандҳои Ҷолҷолто онҳоро ҷовидона ба хизмат ба Начотбахш пайвастанд.

Нома ба ҳамаи муқаддасон дар *Исои Масеҳ*, ки дар *Филиппӣ мебошанд*, бо *усқуфон* ва *ходимон* фиристода шудааст. Калимаи “*ҳама*” дар ин Нома зуд-зуд воমেҳуррад.

Муҳаббат ва ҳавасмандии Павлус ба ҳамаи фарзандони Худо ванд паҳн мешуд.

Фириста бо суханони “*ба муқаддасон дар Исои Масеҳ*, ки дар *Филиппӣ мебошанд*” ҳолати духелаи масеҳиёро тасвир менамояд. Агар сухан дар бораи вазъияти рӯҳонии онҳо равад, онҳо аз тарафи Худо дар *Исои Масеҳ* чудо карда шуда буданд. Агар сухан дар бораи мавқеи ҷуғрофӣ онҳо равад, онҳо дар *Филиппӣ* буданд. Ба ҳамин тарик онҳо дар як замон дар ду ҷой буданд!

Сипас фириста *усқуфон* ва *ходимонро* номбар мекунад. *Усқуфон* дар ҷамъомад пирон Ӣ нозирон буданд. Ин одамон нисбат ба рамаи Худо вазифаи шубонро иҷро мекарданд ва ба рама бо ибрати шахсии такводорӣ роҳ нишон медоданд. *Ходимон* бошанд – хизматчиёни калисо буда, эҳтимоли қавӣ дорад, ки соҳаи моддии ҳаёти онро идора мекарданд, ба монанди молия ва ғайра.

Яъне, дар калисо танҳо ин се гурӯҳ буданд – *муқаддасон*, *усқуфон* ва *ходимон*. Агар дар он ягон хел ходими касбии калисо мебуд, Павлус албатта ӯро ҳам номбар мекард. Ба ҷои ин ӯ дар бораи *усқуфон* (дар шумораи ҷамъ) ва *ходимон* (инчунин дар шумораи ҷамъ) сухан меронад.

Дар ин ҷо дар пеши назари мо лавҳаи ҳайратангези содагӣ дар ташкили ҳаёти калисо дар ибтидои масеҳият намоён мешавад. Пеш аз ҳама покон, баъд аз он роҳба-

рони рӯҳонии онҳо ва охирин – хизматгори муваққатии онҳо зикр карда мешаванд. Ва тамом!

1,2 Дар дуруди барои худаш хос Павлус ба покони *файз ва осоиштагӣ* орзу мекунад. *Файз* дар ин ҷо – на он файзест, ки ба гунаҳкор дар вақти омурзиш талабидани \bar{y} марҳамат карда мешавад, балки онест, ки \bar{y} бояд ҳамеша дар назди тахти *файз* барои мадади саридарвакт ба даст орад (Ибр. 4,16). Айнан ҳамин тарз *осоиштагӣ* ҳам, ки дар бораи он Павлус барои онҳо металабад, – ин на ба он андоза *осоиштагӣ* бо Худост, ки онҳо аллакай ба даст овардаанд, балки он *осоиштагии* Худост, ки дар вақти дуо ва шукргузорӣ дилҳоро фаро мегирад (4,6.7).

Ҳар дуи ин баракат аз *Худо Падари мо ва Худованд Исои Масеҳ* мебарояд. Фириста Писарро баробари Падар баланд кадр менамояд (Юх. 5,23). Исои Масеҳ барои Павлус, бе ҳеч шакку шубҳа, Худо буд.

1,3 Акнун Павлус дили худро дар мадҳияи шукргузорӣ холӣ мекунад. Барои фириста дар ин ҳеч чизи ғайриоддӣ нест. Деворҳои зиндон дар Филиппӣ сурудҳои Павлус ва Силоро хангоми бори аввал ба ин шаҳр омадани онҳо шунида буданд. Алҳол, вақте \bar{y} ин сатрҳоро менависад, фириста, эҳтимол, дар маҳбаси Рум мебошад ва ба ҳар ҳол “суруд дар шаб”-ро месарояд. Оҳ, ин Павлуси яқрав! *Ҳар боре ки* филиппиёнро ёд мекунад, дар дили \bar{y} хисси миннатдорӣ бедор мешавад. Онҳо на танҳо фарзандони \bar{y} дар бовар буданд, балки дар бисёр чиз боз калисои намунавӣ будаанд.

1,4 Дар ҳар дуо Павлус бо шодӣ оиди филиппиён хоҳиш мекард. Оиди онҳо дуо гуфтан барои \bar{y} ҳаргиз на кори вазнин ва дилбазан, балки хурсандии ҳамешагӣ буд. Аз ин ва низ аз бисёр сатрҳои ба ҳамин монанд дар номаҳои Павлус мо мефаҳмем, ки \bar{y} одами дуогӯй буд. Бе ҳеч гуна таҳқиқи минбаъда аён мегардад, ки чаро меҳнати \bar{y} барои Худо ин қадар қозибу самаранок аст. Агар ҳамаи он ҷойҳои рафтаи \bar{y} ва масеҳиёни зиёди бо \bar{y} шиносро ба хотир оварем, аз шавқмандии зиёди шахсии \bar{y} , ки \bar{y} ба ҳамаи онҳо зоҳир мекард, ҳайрон нашудан мумкин нест.

1,5 Яке аз сабабҳои мушаххас барои шукргузории \bar{y} – *иштироки* онҳо дар *башорат аз рӯзи аввал то алҳол* аст. Ин *иштирок* аз ёрии моддӣ ҳам иборат буда метавонист, вале дар айни замон қисмати ҳатмии он дастгирӣ бо дуо ва садоқати самимӣ ба паҳнкунии Хушхабар буд. Суханони Павлусро дар *бораи рӯзи аввал* хонда истода, беихтиёр суол медиҳӣ: оё зиндонбони ба мо шинос то он рӯзе ки ин нома дар пеши умум дар ҷамъомади филиппиён хонда мешуд, зинда монд? Агар ҳа, пас суханони фиристаи бузург албатта, ба торҳои аз ҳама беҳтарини ҷони \bar{y} таъсир карданд.

1,6 Дар бораи қадамҳои ин қадар аҷоибӣ дар роҳи масеҳият гузоштаи филиппиён ёдовар шуда, фириста *яқин дорад*, ки *Худо кори хайри шурӯъ намудаи* Худро ба анҷом хоҳад расонд.

Меҳнати бо шафқати \bar{Y} шурӯъ кардари дасти пурқудрати \bar{Y} ба анҷом мерасонад.

Ҳамаи ваъдаҳои \bar{Y} – “бале” ва “омин” ҳастанд, ба суханони Худ \bar{Y} ҳеч гоҳ хиёнат намекунад.

Огаст М. Топледи

Кори хайри Худо дар ин ҷо ба начоти онҳо ё ба дастгирии фаъоли моддӣ барои мавъизаи Хушхабар дахл дошта метавонад. *Рӯзи Исои Масеҳ* – вақти дуюмбора омадани \bar{Y} ст, вақте ки \bar{Y} халқи Худро ба хона ба осмонҳо мегирад. Эҳтимол, дар ин ҷо сухан дар бораи Курсии Доварии Масеҳ низ меравад, вақте ки хизмати ҳар як масеҳӣ дида баромада ва мукофотонида мешавад.

1,7 Павлус боварӣ дорад, ки \bar{y} ҳуқуқи миннатдор будан барои филиппиёнро дорад. \bar{Y} дар *дили* худ хотираи садоқати онҳо ва омодагии онҳоро барои ҳамеша ҳамроҳи \bar{y} будан эҳтиёткорона нигоҳ медорад – ё дар сафар, ё дар маҳкама, ё дар зиндон баҳри *муҳофизат ва барқарор кардани башорат*. *Муҳофизати башорат* гуфта, ҷавобҳо ба фикру мулоҳизаҳои танқидӣ дар хусуси Хушхабар дар назар дошта шудаанд ва ҳол он ки *барқарор кардани башорат* ба кори ҷойгиршавии боз ҳам мустаҳкамтари Хушхабар дар дилҳои онҳое алоқа дорад, ки аллакай бовар кардаанд. В. Е. Вайн менависад:

“Хушхабар душманони худро сарнагун мекунад ва ба дӯстони худ қувваи нав мебахшад”.³ *Файз* дар ин ҷо – қувваест, ки онро бо ҳеч чиз сазовор нашудаем. Он ба мо аз тарафи Худо барои давом додани меҳнат барои Худованд ато карда мешавад, ҳатто ҳама вақте ки мо ба муқобилати шадид дучор шудаем.

1,8 Хотираи ҳамкориҳои садоқатмандонаи онҳо фиристаро водор месозад аз нав ҳамроҳи онҳо буданро бо эҳтирос хоҳад. *Ҷудоро* барои шаҳодат додан даъват менамояд, ба он ки *ӯ* онҳоро чӣ қадар саҳт бо муҳаббати *Исои Масеҳ* дӯст медорад. Ин изҳори муҳаббат дар чашми мо аҳамияти боз зиёдтареро пайдо макунад, агар ба хотир орем, ки фириста аслан яҳудиначод буд, вале ба одамони собиқи бутпараст менавишт. *Файзи* Худо монеаҳои нафрати чандинасаро барҳам дод ва акнун ҳамаи онҳо дар *Исои Масеҳ* дар ягонагии комил мебошанд.

1,9 Дар ин ҷо шукргузорӣ ҷои худро ба дуои илтимоскунанда медиҳад. Оё Павлус барои онҳо сарват, лавозимоти зарурӣ, ё ин ки раҳӣ ёфтани аз ҳар гуна нохушиҳо хоҳиш мекунад? Не, *ӯ* хоҳиш мекунад, ки муҳаббати онҳо дар дониш ва мулоҳизакорӣ торафт афзунтар гардад. Мақсади асосии зиндагонии масеҳӣ – муҳаббат ба Худо ва муҳаббат ба дигар одамон аст. Вале муҳаббат – на танҳо мавҷи эҳсосот аст. Дар хизмати самаранок ба Худованд мо бояд хиради худро истифода барем ва бо мулоҳизакорӣ амал намоем. Вагарна ҳамаи ҷидду чаҳди мо муваффақият надоранд. Бинобар ин Павлус дар ин ҷо на танҳо барои он дуо мегӯяд, ки филиппиён минбаъд ҳам муҳаббати масеҳиро зоҳир намоянд, балки барои он ки онро дар дониши ва мулоҳизакорӣ ба ҷо оранд.

1,10 Муҳаббате ки ба ҳама тарик маърифатнок карда шудааст, ёрӣ медиҳад, то беҳтаринро дарк намоем. Дар ҳамаи соҳаҳои зиндагӣ чизи хуб ҳаст, вале беҳтарин ҳам ҳаст. Хуб аксаран душмани беҳтарин мешавад. Барои дар хизмат ба натиҷаҳои баландтарин ноил шудан ин фарқиетро возеҳ дидан лозим аст.

Муҳаббате ки ҳама тавр маърифатнок карда шудааст, ба онҳо имконияти аз ҳама чизи шубҳаомез ё поёнқашанда раҳӣ ёфтаниро медиҳад. Павлус меҳост онҳоро дар *рӯзи Масеҳ пок*⁴, яъне пурра шаффоф, бе ягон доғи гуноҳ бинад. “*Беайб*” мутлақо “беғуноҳ”-ро намефаҳмонад. Ҳамаи мо гуноҳ мекунем, вале ҳама қас беайбу пок аст, ки гунохро эътироф менамояд ва тарк мекунад, аз онҳое ки бар зиддашон гуноҳ кардааст, бахшиш мепурсад ва ҳама ки имконият даст дод, барои зарари ба онҳо расонидаш то вон медиҳад.

Рӯзи Масеҳ, чӣ хеле ки дар ояи 6 мебошад, – ба осмон гирифта шудани *Калисо* ва доварии дарҳол пас аз ин меомада мебошад, ки дар он аъмоли масеҳиён дида баромада мешаванд.

1,11 Хоҳиши охирин дар дуои фириста он аст, ки масеҳиён аз самари адолат пуршаванд, яъне ҳамаи самарҳоеро, ки адолат меоварад, ё ин ки ҳамаи некӯкориҳои масеҳиро соҳиб бошанд, ки дар якҷоягӣ зиндагонии тақводорона мебошад. Сарчашмаи ин некӯкориҳо – *Исои Масеҳ* мебошад, мақсади онҳо бошад – *ҷалол ва ҳамду санои Худост*. Ин хоҳиши Павлус бо суханон аз *Ишаъё* 61,3 мушобеҳ аст: “Ва онҳо дарахтони адолат номида хоҳанд шуд (*аз самари адолат пур*), ки Худованд (*ба василаи Исои Масеҳ*) барои ҷалоли Худ шинондааст (*барои ҷалол ва ҳамду санои Худ*)”.

“*Калимаи самар*, – менависад *Леман Штраус*, – муносибати моро бо *Масеҳ* ва онро, ки *ӯ* аз мо интизор аст, ба хотир меорад. Шоҳаҳо дар навдаи ангур барои самар овардан месабзанд”.⁵

II. ПАВЛУС ОИДИ ҲАБС ШУДАНАШ ВА НАҚШАҲОЯШ БАРОИ ОЯНДА ҲАБАР МЕДИҲАД ВА БА МАТОНАТ ДАЪВАТ МЕНАМОЯД (1,12-30)

1,12 Дуо ба охир расид. Акнун Павлус баракатҳои ба *ӯ* атошударо номбар мекунад, яъне нафъи аз ҳабс ба даст овардашро тасвир менамояд. Ин бобро *Човэтт* “бахти бадбахтӣ” номидааст.

Фириста меҳодад, то бародарон донанд, ки саргузашти ӯ, яъне доварӣ ва зиндонӣ

шудан, *боиси пешрафти зиёдтари башорат гардидааст*, ва дар роҳи ӯ монеа нашудааст, чуноне ки интизор шудан мумкин буд. Ин боз як намунаи бисёр аълои он аст, ки чӣ гуна Худо фоҷиаро ба пирӯзӣ табдил дода, дар хокистар зебоӣ рӯёнида, бар хама фитнаҳои рӯхҳои бадкор ва одамон ғалаба мекунад. “Дили одамӣ пур аз бадист, вале Худо метавонад бадиرو ҳам ба хизмати Худ гузорад”.

1,13 Пеш аз хама, ба хама маълум гашт, ки *занҷирҳои Павлус дар Исо* аст. Фириста бо ин гуфтан меҳақад, ки дар тамоми гирду атроф хабар паҳн шудааст, ки ӯро на барои ягон гуна чиноят, балки барои шаҳодат дар бораи Масех ба зиндон партофтанд.

Сабаби ҳақиқии ҳабси ӯ ба тамоми *сарбозхона ва ба хамаи дигарон* маълум гашт. Дар зери маънии *сарбозхона* дар ин ҷо ё тамоми посбонони сарбозхона, яъне сарбозони румӣ, ки қасри императорро посбонӣ мекарданд, ё худи претория дар назар дошта шудааст. Претория (*сарбозхона*) – қасри император аст ва дар ин маврид ба ин мафҳум хамаи сокинони он низ дохил карда шудаанд. Вале ба ҳар ҳол Павлус меғӯяд, ки дар ҳабс будани ӯ барои аркони давлати империяи Рум шаҳодат гардид.

Т. В. Драри менависад:

*Худи ҳамон занҷире ки румиён дастони бандиро бо он мебастанд, шунавандаро низ ба ӯ побанд мекард, ва баъд ин шунаванда дар бораи азоби пурсаброна барои Масех ба одамоне нақл мекунад, ки эҳтимол, рӯзи дигар ба худи Нерон хизмат хоҳанд кард.*⁶

1,14 Боз як самараи фоиданоки ҳабс шудани ӯ: он масеҳиёни дигарро ба нотарсии боз ҳам зиёдтар дар шаҳодаташон оиди Худованд Исои Масех илҳом мебахшид. Таъкибот аксаран ба он оварда мерасонанд, ки масеҳиёни ором ва шармгин ба шоҳидони диловар табдил меёбанд.

1,15 Дар дили баъзе қасон ҳасад ва рақобат ҳукмрон буд. Ин одамон *Масехро* аз рӯи *ҳасад*, Павлусро пешдастӣ карданӣ шуда, мавъиза менамуданд.

Ниятҳои дигарон бошад самимӣ ва пок буданд; онҳо бо дили пок ба фириста барои

ёри додан кӯшида, *бо хайрхоҳӣ* Масехро мавъиза менамуданд.

1,16 Мавъизагарон–ҳасудон мепиндоштанд, ки ҳабси Павлусро бо ин барояш боз ҳам бештар тоқатфарсо мекунанд. Хабарӣ ба одамон мебурдаи онҳо хеле хуб буд, вале хислати онҳо нафратангез буд. Эътироф кардан таассуфангез аст, ки хизмати масеҳӣ метавонад ҷисман ба ҷо оварда шавад ва ҳасад, ғурур, хирс, низоъ қувваҳои пешбаранда буда метавонанд. Ин боз як маротиба ба мо ёдрас менамояд, ки мунтазам таҳлил кардани он ки чаро ва бо чӣ мақсад мо ин ё он хизматро барои Худованд адо менамоем, чӣ гуна муҳим аст. Мо ҳақ надорем инро барои қонё кардани ғурури худ, баҳри васеъкунии доираи таъсири ягон гурӯҳи масеҳӣ, ё ин ки кӯшиши бар дигар масеҳиён голиб омадан кунем.

Дар ин ҷо ба мо яке аз намунаҳои равшани зарурати истифодаи муҳаббат дар хирад ва идрок пешниҳод карда шудааст.

1,17 Дигарон бошанд Хушхабарро *аз рӯи муҳаббати* пок ва самимӣ мавъиза намуда, *медонистанд*, ки Павлус қатъиян қарор додааст, ки *башоратро муҳофизат* намояд. Дар хизмати онҳо ҳеч чизи худбинона, фиркагароёна ё бераҳмона набуд. Онҳо хеле хуб медонистанд, ки Павлусро барои он ба зиндон партофтанд, ки ӯ чунин диловарона Хушхабарро муҳофизат менамуд. Бинобар ин онҳо барои давом додани кори ӯ саршори бебокӣ буданд дар он вақте ки имкониятҳои худи фириста хеле маҳдуд карда шуда буданд.

1,18 Павлус барои он ки мақсади баъзеҳо он қадар ҳам пок набудааст, маъюс шуданӣ нест. *Масехро* ҳам инҳо ва ҳам дигарон *мавъиза мекунанд* ва ин барои фириста – сабабе барои шодии бузург мебошад.

Дар ин ҷо он чиз мароқовар аст, ки ҳатто дар чунин шароити ғайриоддӣ Павлус ба худаш дилсӯзӣ хис намекунад ва дар дигарон ҳамдари намечӯяд. Зиёда аз он дили ӯ пур аз шодии Худованд аст ва ӯ хонандагони худро низ ба шодӣ кардан даъват менамояд.

1,19 Дурнамои оянда бағоят умедбахш мебошад. Фириста медонад, ки тамоми рафти ҳодисаҳо ҳатман *ба наҷоти ӯ* меоранд.

Дар зери мафхуми *начот* дар ин чо на начоти чони Павлус, балки озод шудани \bar{y} аз зиндон дар назар дошта шудааст. Воситаҳое ки Худо барои озод кардани \bar{y} истифода мебарад – *дуои* филиппиён ва хизмат, ё ин ки *мадади Рӯҳи Исои Масеҳ* аст. Тааччубовар аст, ки Павлус нақши дуоҳои чанд тани хеле ками масеҳиёро чӣ гуна баланд баҳо медихад. \bar{U} боварӣ дорад: қувваи онҳо чунон бузург аст, ки метавонанд нақшаҳои Румро барҳам зананд ва ба иқтидори \bar{y} муқобилат намоянд. Ва ин дар ҳақиқат чунин аст: масеҳиён бо дуоҳои худ метавонанд ба тақдири халқҳо таъсир расонанд ва рафти таърихро тағйир диҳанд.

Дар зери мафхуми *мадади Рӯҳи Исои Масеҳ* дар ин чо тамоми иқтидори *Рӯҳи* Пок, ки ба ёрии фириста меояд, дар назар дошта шудааст. Умуман бошад дар зери ин он манбаъҳои беинтиҳо дар назар дошта шудаанд, ки *Рӯҳ* ба ихтиёри масеҳиён медихад, то ки онҳо новобаста ба шароит ва вазъиятҳои бавучудодада устувор бошанд.

1,20 Фириста ба мавзӯи дуои масеҳиён ва дастгирии *Рӯҳи* Пок дахл карда, оиди хоҳиши гарму чӯшони худаш ва *умеди* он мегӯяд, ки \bar{y} ҳеч гоҳ *шарманда* нахоҳад шуд, балки ҳамеша бебоконе ва кушоду равшан оиди Масеҳ шаҳодат хоҳад дод.

Новобаста ба он ки натиҷаи муурофия чӣ хел мешавад – Павлус озод карда мешавад ё қатл карда мешавад – хоҳиши асосии \bar{y} он аст, ки *Масеҳ* дар *ҷисми* \bar{y} *бузургӣ* ёбад. Масеҳро болобардор кардан – \bar{U} ро боз ҳам бузургтар кардан нест. \bar{U} аллакай бузург аст ва ҳеч коре карда наметавонем, ки ба \bar{U} бузургӣ зам кунад. \bar{U} ро болобардор кардан – яъне дигаронро ба мадҳ кардани Масеҳ водор кардан аст. Гай Кинг нишон медихад, ба чӣ тариқ Масеҳ дар *ҷисми* \bar{y} *бузургӣ* хоҳад ёфт:

Бузургӣ ёфтааст бо даҳоне ки шаҳодати хурсандиоварро дар бораи \bar{V} мегӯяд; бузургӣ ёфтааст бо дастоне ки дар хизмати фараҳбахш ба \bar{V} монда нашуда меҳнат мекунад; бузургӣ ёфтааст бо пойҳое ки бо супориши \bar{V} хушнудона мешитобанд; бузургӣ ёфтааст бо зонӯҳое ки дар Салтанати \bar{V} дар дуо хуррамона ҳам гаштаанд; бузургӣ

*ёфтааст бо китфоне ки бо шодмонӣ борҳои дигаронро бардошта мебаранд.*⁷

Масеҳ дар ҷисми мо ҳамчунин бо *мамот бузургӣ ёфта* метавонад – дар ҷисмҳое ки ҳамаи қувваи худро ба хизмати \bar{U} додаанд; дар ҷисмҳое ки бераҳмона бо найзаҳо сӯроҳ карда шудаанд; дар ҷисмҳое ки бо сангҳо захмдор шудаанд ё дар гулхан сӯзонида шудаанд.

1,21 Дар ин чо дар якҷанд калима фалсафаи ҳаёти Павлус нақл карда шудааст. Мақсади мавҷудияти \bar{y} на пул, на шӯҳрат ё на лаззат буд. Маънии зиндагии \bar{y} дӯст доштани Худованд Исо, парастииш ва хизматро ба \bar{U} дар бар мегирад. \bar{U} мехост, ки зиндагии \bar{y} ба зиндагии *Масеҳ* монанд бошад. \bar{U} мехост, ки Начотбахш дар \bar{y} бо ҳаёти Худ зиндагӣ кунад.

Ва мамот – фоида аст. Мурдан – яъне бо Масеҳ будан ва ҷовидона ба \bar{U} монанд шудан аст. Ин яъне – бо диле ки дигар ҳеч гоҳ гуноҳро наметавонад ва бо поҳое ки дигар ҳеч гоҳ пешпо намехӯранд ба \bar{U} хизмат кардан аст. Одатан мамотро фоида ҳисобидан қабул нашудааст. Мутаассифона, имрӯз дар ҷаҳон қонуне ҳукмфармоист: “Зиндагӣ дастоварди заминист, мамот анҷоми ҳамин дастовард аст”. Ҷоветт менависад: “Марг барои фириста Павлус асло нақби торик набуд, ки дар он чо тамоми ганҷи мо дар як мижа задан аз байн меравад ва хоку тӯроб мешавад; вай ҷои гузариши бомарҳамат, роҳи ба нур мебурда буд”.⁸

1,22 Агар Худо хоҳад, ки Павлус боз як муддат *дар ҳасби ҷисм* зиндагӣ кунад, ин маънои онро дорад, ки фиристаро меҳнати пурсамар дар пеш аст. \bar{U} метавонад баъд аз ин ҳам ба халқи Худо ёрӣ расонад. Вале барои худи фириста халли масъала осон набуд, ки оё ба назди Начотбахш, ки \bar{y} ин қадар дӯст медошт, равад, ё ин ки дар замин монад ва ба Худованд, ки ба \bar{U} дилбастагии хеле зиёд дошт, хизмат карданро давом диҳад. \bar{U} наметавонист, ки чиро *интиҳоб* кунад.

1,23 *Ҳар дуяш ҳам маро ҷазб мекунад.* Аз Павлус қабули қарори душвор талаб карда мешуд: интиҳоб кардан, ки ба хона ба

осмонҳо равад, ё ин ки дар замин ба сифати фиристаи Исои Масеҳ мондан.

Ҷ бо эҳтирос мехост *баромада* равад *ва бо Масеҳ* бошад, *чунки ин беандоза беҳтар аст*. Агар ӯ танҳо ғами худро мехӯрд, ӯ бе ягон шакку шубҳа маҳз ҳаминро интиҳоб мекард.

Дикқат диҳед, ки Павлус ба ягон хел назария оид ба хоби чон бовар намекард. Ӯ боварӣ дошт, ки масеҳӣ пас аз мурдан ба назди *Масеҳ* меравад ва комилан бошуурона аз хузури Худованд лаззат мебарад. Дар забони ӯ ғояе ки имрӯз тарафдорони зиёд дорад, ба ғӯш чӣ хел хандаовар мерасид: “Зиндагӣ – Масеҳ; хоб – фоида аст”. Ё ин ки “Рафтан ва хобидан – беандоза беҳтар аст”. Паймони Навин калимаи “хоб”-ро нисбати чисми масеҳии мурда истифода мебарад, вале ҳеч гоҳ нисбати чони ӯ истифода намебарад. Хоби чон – хаёлотӣ беҳуда аст.

Ба он низ диққат диҳед, ки мамотро бо зухури Начотбахш набояд омехта кард. Пас аз мурдан мо меравем, то *ҳамроҳи Масеҳ бошем*. Ҳангоми Болошавии калисо Ӯ Худаш назди мо меояд.

1,24 *Барои* филиппиён зиндагии Павлус дар замин *заруртар* буд. Ба фидокорӣ ин одами олиҳиммат хайрон нашудан мумкин нест. Ӯ на дар бораи он ки чӣ барои худи ӯ осонтар ва писандидатар аст, балки оиди он ки чӣ ба кори Масеҳ фоидаи бузург оварда метавонад ва барои манфиати халқи Ӯ аст, фикр мекард.

1,25 Ба ҳар ҳол дар замин барои покноро панд додан, дилбардорӣ кардан, рӯхбаланд намудан лозим буданашро *аниқ* доништа истода, Павлус шубҳа надошт, ки ин дафъа ӯро қатл нахоҳанд кард. Ӯ инро аз кучо ме-донист? Мо чунин мешуморем, ки фириста бо Худованд дар робитаи чунон зиче мезист, ки Рӯҳи Пок метавонист ба ӯ ин донишхоро диҳад. “Сирри Худованд бо тарсгорони Ӯст” (Заб. 24,14). Касе ки ғарқи андешаҳои илоҳӣ зиндагонӣ мекунад, дар вақти оромона андеша рондан розхоеро, ки бо гулдурросҳо, шитоб ва давучеғи зиндагии имрӯза пахш карда мешаванд, мешунавад. Барои шунидан паҳлу ба паҳлу истодан лозим аст. Павлус паҳлу ба паҳлу меистод.

Дар ҳисм монда истода, Павлус ба *пешрафти* бовар ва афзуншавии *шодии* онҳо, ки ба Худованд умед бастанро ато мекард, метавонад мусоидат намояд.

1,26 Чун фириста *бори дигар* назди онҳо меояд, филиппиён зинда мондан ва хизматшро давом додани Павлусро дар замин дида, боз як вачҳи дар Худованд шодӣ карданро ба даст меоваранд. Тасаввур кардан душвор нест, бо чӣ гуна шодӣ онҳо Павлусро ба оғӯш мегиранд ва мебӯсанд, бо чӣ гуна хурсандӣ Худовандро мадҳу сано менамоянд, вақте ки фириста ба Филиппӣ меояд! Мумкин аст онҳо ғӯянд: “Оҳ, Павлус, мо барои ту дуо гуфтем, вале ҳеч интизор набудем туро аз нав дар шаҳрамон бинем. Аммо чӣ хел мо ба Худованд миннатдорем, ки Ӯ туро ба мо аз нав баргардонид!”

1,27 Ба ин Павлус якчанд сухани огоҳкунӣ илова мекунад: *Фақат ин ки муносиби башорати Масеҳ умр гузаронед*. Масеҳиён бояд ба Масеҳ монанд бошанд. Шаҳрвандони осмон бояд ба таври муносиб рафтор кунанд. Рафтори мо ба мавқеи мо набояд мухолифат намояд.

Ба хоҳиш оиди мантиқ дар рафтор фириста хоҳиш дар бораи устувориро ҳамроҳ мекунад. Ӯ, аз ҷумла, мехоҳад донад, ки новобаста ба он ки худи ӯ ба назди онҳо меояд, ё ин ки дар бораи онҳо танҳо мешунавад, онҳо устуворона *дар як рӯҳ қоим* истода, *якдилона* барои *имони Инҷил* ё *имони масеҳӣ* ҳамаи қувваро сарф карда меҳнат хоҳанд кард. Масеҳиён як душмани умумӣ доранд ва онҳо набояд бар зидди якдигар мубориза баранд, балки бояд ба муқобили ин душман муттаҳид гарданд.

1,28 Онҳо аз душманони Хушхабар набояд *тарсанд*. Ба фикри фириста бебоқӣ рӯ ба рӯи таъкибот аҳамияти дутарафа дорад. Аввал ин ки он маҳв шудани ҳамаи онҳоеро, ки ба муқобили Худо мубориза мебарад, пешгӯӣ мекунад. Дуюм ин ки он барои касоне ки аз ғазаби душман наметарсанд, чун аломати *начот* хизмат мекунад. Калимаи “*начот*” дар ин ҷо, эҳтимол, нисбат ба оянда кор фармуда шудааст, вақте ки покнор ҳамешагӣ аз ҳар гуна озмоиш начот меёбанд, ва

начоти ҳам ҷисми онҳо ва ҳам *рӯху* ҷони онхоро дар назар дорад.

1,29 Филиппиён бояд ҳамеша дар хотир дошта бошанд, ки *имон овардан* ба Масеҳ ва *уқубат кашидан барои* \bar{U} – имтиёзи бузург аст.

Д-р Гриффит Ҷон навишта буд, ки боре, хангоме ки тӯдаи душман \bar{y} ро аз ҳар тараф ихота кард ва зада сар кард, \bar{y} кафаширо ба *рӯяш* гузошт, вақти кашида гирифтанд дид, ки он пур аз хун аст. Банохост \bar{y} ро вачди баённопазир фаро гирифт ва \bar{y} шод гардид, ки сазовори барои номи \bar{U} уқубат кашидан гардид. Магар аҷиб нест, ки масеҳият ҳатто уқубатро ба ин гуна баландии дастнорас боло бардошт? Дар ҳақиқат, “ҳатто ҷунин чизи гӯё беҳуда бо оташи хомӯшнашаванда дармегирад, агар бо торҳои канданашаванда бо Беинтиҳо алоқадор бошад”. Салиб муаззам мегардонад ва нексиришт мекунад.

1,30 Алоқаи ин оятро бо ояти аввала фаҳмидан осонтар мегардад, агар суханони “зеро ки шумо иштирок мекунад” илова карда шаванд.

Шарафи барои Масеҳ уқубат кашидан ба шумо дода шуда буд, зеро ки шумо дар муҳорибае иштирок мекунад, ки ман ҳам дар он иштирок мекунам. Ман инро дар он даврае карда будам, ки дар Филиппӣ будам, ки ба он шумо гувоҳ ҳастед, инро ҳоло ҳам мекунам, ки дар ин бора шумо чандин карат шундаед.

III. ДАЪВАТ БА ЯГОНАГӢ, КИ ДАР ИБРАТИ МАСЕХ ОИДИ ФУРӢТАНӢ ВА ФИДОКОРӢ АСОС ЁФТААСТ (2,1-16)

Ҳарчанд калисо дар Филиппӣ аз бисёр чихатҳо намунавӣ буд ва Павлус на як бор дар бораи покони он бо самимият баҳо дода буд, дар дарёи зиндагии он ба ҳар ҳол ҷараёни ноаёни низоъҳо мавҷуд буд. Инак, масалан, дар байни ду зан, Авхӯдия ва Сунтихӣ ихтилоф ҳукмрон буд (4,2). Ба ин далел тавачҷӯҳ кардан фоидаовар аст, ки дар боби 2 фириста бевосита ба сабаби низоъҳо дар байни халқи Худо ва ба роҳҳои аз онҳо халос шудан муроҷиат менамояд.

2,1 “*Агар*” дар ин оят на дар бораи шубҳа огоҳӣ медиҳад, балки ба ибтидои далел далолат менамояд. Дар оят чор мулоҳизаи асоснок номбар карда мешаванд, ки масеҳиёро дар ягонагии комил дар мувофиқат ва ҳамкорӣ бояд муттаҳид созанд. Дар ҳақиқат фириста мегӯяд: “**Азбаски дар Масеҳ** тасалли ин қадар зиёд аст, **азбаски муҳаббати** \bar{U} ҷунон боварибахш аст, **азбаски Рӯҳи** Пок ҳамаи моро ба ҷунин *алоқаи* аҷоиб муттаҳид месозад, **азбаски** дар масеҳият *марҳамат* ва *дилсӯзӣ* ҷунон фаровон аст, пас мо бо якдигар дар мувофиқати хушбахтона бояд зиндагӣ карда тавонем”.

Ф. Б. Мейер ин чор сабаби водоркунандаро ҷунин тасвир менамояд.

1. *этимоднокии Масеҳ;*
2. *гамхори муҳаббат ба бармеояд;*
3. *умумияти Рӯҳ;*
4. *одамият ва дилсӯзӣ.*⁹

Фириста ба ягонагии даъват мекунад, ки бар садоқати умумӣ ба Масеҳ ва дорои Рӯҳи Пок будан, ки низ барояшон умумист, асос ёфтааст. Акнун, вақте ки онҳо ҳамаи онро, ки дар Масеҳ ниҳон аст, дороянд, дар байни аъзоёни Бадани \bar{U} бояд ягонагии мақсад, дилбастагии тарафайн, ризоият ва дилсӯзӣ ҳукмрон бошанд.

2,2 Агар ҳамаи далелҳои дар боло номбаршуда дар ҷашми филиппиён ягон хел вазн дошта бошанд, пас дар асоси ин далелҳо Павлус аз онҳо *пурра кардани шодии* худро хоҳиш менамояд. Тамоми ин муддат филиппиён дар ҳақиқат ба Павлус шодии зиёд мебахшиданд. \bar{U} инро фикри рад кардан ҳам надорад, вале аз онҳо то лабаш пур кардани ҷоми хурсандии \bar{y} ро хоҳиш менамояд. *Дорои як фикр, дорои як муҳаббат, якдил ва ҳамфикр буда*, онҳо инро карда метавонанд.

Оё аз ин ҷунин бармеояд, ки ҳамаи масеҳиён бояд якхела фикр кунанд ва якхела амал намоянд? Дар Сухани Худо мо дар ҳеҷ ҷо ишораи ба ҳамин монандро ҳам намеёбем. Дар вақте ки дар масеҳият нисбат ба ҳақиқатҳои бузурги асосӣ дар байни покони ҳеҷ гуна муҳолифат набояд бошад, ҷои шубҳа нест, ки дар масъалаҳои дуомдараҷа ақида-

ҳои гуногуни зиёд буда метавонад. “Якшаклӣ” ва “ягонагӣ” – комилан ҳамон як чиз нест. Дуюмӣ комилан бе якумӣ вучуд дошта метавонад. Ҳарчанд мо оиди ягон хел масъалаҳои дуумдараҷа ақидаҳои аз нуқтаи назари умум фарқкунанда дошта метавонем, барои хайрияти дигарон мо вазифадорем фикрамонро дар худ нигоҳ дорем, агар фақат сухан дар бораи ҳақиқатҳои асосӣ наравад.

Дорои як фикр будан воқеан хиради Масеҳро доштан, ҳамаро бо чашмони \bar{U} дида, ба ҳодисаҳо чуноне ки \bar{U} ҷавоб меод, ҷавоб доданро ифода мекунад. *Дорои як муҳаббат будан* – яъне нисбат ба дигарон зоҳир намудани ҳамон як муҳаббате ки Худованд ба мо зоҳир намудааст, муҳаббате ки ҳеч гуна сарфу хароҷотро ба назари эътибор намегирад. *Якдил будан* – яъне якҷоя, баҳри мақсади умумӣ дар ризоияти пурра меҳнат кардан мебошад. Ва ниҳоят, *ҳамфикр будан* – яъне ҳамеша муттафиқона баромад кардан, то нишон диҳем, ки тамоми фаъолияти моро хиради Масеҳ равона мекунад.

2,3 Ҳеч гоҳ ҳеч корро аз *рӯи рақобат ё аз рӯи шӯҳратпарастӣ* набояд кард, зеро ки ин ду чиз душмани хатарноки ягонагӣ дар байни халқи Худо мебошад. *Рақобат* – хоҳиши аз ҳама аввалин будан мебошад, дар бадали ҳар чизе ки бошад. *Шӯҳратпарастӣ* – аломати такаббур, худнамоӣ мебошад. Дар ҳама ҷое ки одамони дар атрофи худ гурӯҳи тарафдоронро ҷамъ мекарда ё мақсадҳои худро ба дигарон бор мекарда пайдо мешаванд, ҳамеша тухми низоъ ва муноқиша кошта мешавад. Давои ин дар қисми дуюми оят нишон дода шудааст. *Бо фурутанӣ якдигарро аз худ авло донед*. Ин онро намефаҳмонад, ки мо бояд ҷинояткоронро нисбат ба худамон одамони дорои маънавиёти баландтар ҳисобем; ин танҳо онро ифода мекунад, ки мо бояд худбиниро фаромӯш карда, манфиатҳои онҳоро аз манфиатҳои худамон болотар гузошта, барои дигарон зиндагӣ кунем. Дар Сухани илоҳӣ ба ин монанд пандро хондан осон аст, вале ба қалби мо соҳиб шуданро иҷозат додан ва баъд дар зиндагонии ҳаррӯза пайравӣ ба онро сар кардан комилан осон нест. Принципи

якдигарро аз худ авло доништан ба ҳамаи тасаввуротҳои инсонӣ оиди зиндагӣ муҳолифат мекунад ва одам ҳақиқатан танҳо ба қувваи худ така карда, ба он пайравӣ карда наметавонад. Мо танҳо ҳамон вақт чунин зиндагӣ карда метавонем, ки Рӯҳи Поки дар мо мезиста барои ин ба мо қувва диҳад.

2,4 Воситаи пуртаъсир зидди мушкilot ва нохушиҳо дар байни халқи Худо – нисбат ба худ *дар бораи дигарон* зиёдтар ғамхорӣ кардан мебошад. Калимаи “*дигарон*” дар ин боб ҳақиқатан асосист. Мо аз ҳар гуна низоъҳои худбинонаи одамӣ танҳо ҳамон вақт болотар шуда метавонем, ки тамоми зиндагии худро ба хизмати содиқона барои дигарон бахшем.

Дигарон, бале, дигарон! - бигзор ин шиори ман бошад.

Худовандо, ба ман имкон деҳ, то чун Ту ҳаёти боазамати хизмат ба дигаронро ба сар барам.

Чарлз Д. Мейгс

2,5 *Зеро дар шумо низ бояд айни ҳамон ҳиссиёт бошад, ки дар Исои Масеҳ буд.* Павлус филиппиёнро ба ибрат гирифтани аз Худованд Исои Масеҳ даъват менамояд. \bar{U} ба одамон чӣ гуна муносибат мекард? Дар рафтори \bar{U} нисбат ба дигарон чӣ хос буд? Гай Кинг тасвири зебои тарзи фикрронии Исои Масеҳро додааст: “1) фидокорӣ; 2) ҷоннисорӣ; 3) ба хизмат тайёр будан. Худованд Исо ҳамеша дар бораи дигарон фикр мекард”.¹⁰

Барои ғамҳои Худо дар \bar{U} ашк набуд, вале барои ғамҳои ман қатраҳои арақи хунин мерехтанд.

Чарлз Ҳ. Габриэл

2,6 *Дар сурати Худо будани Исои Масеҳро хонда, мо мефаҳмем, ки дар тамоми ҷовидонӣ \bar{U} чун Худо буд.* Ин онро ифода намекунад, ки \bar{U} ҳам ҳамин хел ба Худо монанд буд; не, \bar{U} ба маънои пурраи ин калима Худо буд.

Дар айни замон \bar{U} *бо Худо баробар буданро ҳарисона барои худ нигоҳ надошт.* Дар ин ҷо фарқияти аниқ байни баробарӣ бо Худо дар чихати шахсӣ ва дар чихати мавқеъ фавқуллода муҳим аст. Агар гап дар бораи Шахсияти \bar{U} равад, Масеҳ ба Худо баробар

буд, ҳаст ва хоҳад буд. Аз ин даст кашидан барои \bar{U} дар ҳақиқат номумкин мебуд. Аммо бо баробарӣ дар мавқеъ ҳама чиз дигар хел аст. Дар тамоми ҷовидонӣ Масеҳ бо Падари Худо аз шӯхрати осмонҳо лаззат бурда, мавқеи баробарро ишғол мекард. Вале \bar{U} мавқеи Худро ба бадали чизе ки бошад ба ҷои \bar{u} доштанро лоик нашумурд. Хангоме ки ба башарияти ҳалокшуда Начотдиханда лозим шуд, \bar{U} бо майли том аз баробарии мавқеи Худо бо мавқеи Падар даст кашид, аз роҳат ва хурсандии осмонӣ даст кашид. Дар чашмони \bar{U} онҳо на он қадар арзиш доштанд, то бо онҳо дар ҳеч сурат ва як лаҳза ҳам ҷудо нашавад.

Ба ҳамин тариқ, \bar{U} тайёр буд ба ин ҷаҳон биёяд ва ба ҳамлаи гунаҳкорон тоб оварад. Ба Худо Падар касе туф накардааст, \bar{U} ро назадаанд ва ба салиб накашидаанд. Ба ин маънӣ Падар аз Писар бузургтар аст – бузургтар на бо он ки ба Шахсияти \bar{U} дахл дорад, балки бо он ки ба мавқеи \bar{U} ва тарзи ҳаёти \bar{U} дахл дорад. Ин фикрро Исо дар Юҳанно 14,28 чунин мухтасар ифода кардааст: “Агар Маро дӯст медоштед, шод мешудед, ки гуфтам: Назди Падар меравам; - зеро ки Падар аз Ман бузургтар аст”. Ба ибораи дигар, шогирдон ба хона ба осмон рафтани \bar{U} ро фаҳмида, бояд хурсанд мешуданд. Дар замин бо \bar{U} бераҳмона муносибат мекарданд ва қабул намекарданд. Дар ин ҷо мавқеи \bar{U} нисбат ба мавқеи Падар пасттар буд. Ба ин маънӣ Падар нисбат ба \bar{U} баландтар буд. Вале вақте ки \bar{U} ба осмонҳо баргашт, \bar{U} аз нав на танҳо чун *Шахсият*, балки бо мавқеи ишғол мекардааш низ бо Падар баробар гашт.

Гиффорд шарҳ медиҳад:

Дар қисми дуюми ҷумла (“бо Худо баробар буданро ҳарисона барои Худо нигоҳ надошт”) на табиат ё моҳият тасвир карда мешавад... балки тарзи мавҷудият; ва як тарзи мавҷудиятро бо дигараш иваз кардан мумкин аст, ҳарчанд ҳуди моҳияти мавҷудият бетағйир мемонад. Аз тасвири пешниҳодкардаи ҳуди Павлус истифода мебарем: “ \bar{U} сарватдор буда, барои шумо бенаво шуд, то ки шумо ба воситаи бенавоии \bar{U} сарватдор шавед” (2Қӯр. 8,9). Ҳам дар он ва ҳам

*дар дигар сурат тағйири тарзи мавҷудият ҷой дорад, вале на табиати он. Вақте ки одами камбагал сарватдор мешавад, тарзи мавҷудияти \bar{u} тағйир меёбад, вале ба ҳеч ваҷҳ на табиати \bar{u} чун одам. Ҳамчунин бо Писари Худо; аз тарзи боҳашамат ва шӯхратманди мавҷудият, ки ба тарзи баробар табиати Илоҳии \bar{U} ро ба ҳама зоҳир мекард ва пурра ба он мувофиқат мекард, \bar{U} барои мо ба зиндагии одами фуромад – ба тарзи беандоза пасттарин ва камбагалтарини мавҷудият, ки онро якҷоя бо табиати одами қабул кард.*¹¹

2,7 Балки Худро кам донист. Тарҷумаи таҳтуллафзӣ чунин садо медиҳад: “ \bar{U} Худро ҳолӣ кард”. Он гоҳ саволе ба миён меояд: “Худованд Исо Худро аз ҷӣ сабаб ҳолӣ кард?”

Ба ин савол ҷавоб дода истода, эҳтиёти ниҳоиро риоя кардан зарур аст. Ҷидду ҷаҳди одамиёнаи маънидод кардани ин “ҳолӣ шудан” аксаран бо маҳрум намудани Масеҳ аз сифат ва хусусиятҳои чун Худо ба \bar{U} хос ба охир мерасиданд. Баъзеҳо, масалан, изҳор мекунанд, ки то замоне Худованд Исо дар замин буд, \bar{U} на ҳамадон буду на тавоно. \bar{U} аллакай наметавонист дар ҳуди ҳамон як вақт дар ҷойҳои гуногун бошад. Онҳо мегӯянд, ки ба ин дунё чун Одам омада, \bar{U} ихтиёран аз сифатҳои ба Худо хос даст кашид. Баъзеҳо ҳатто мегӯянд, ки сарҳадҳои барои одам бартарарнашаванда барои \bar{U} ҳам бартарарнашаванда буд, \bar{U} аз хатоҳо эмин набуд ва ақида ва асотирҳои дар он замонҳо пахншударо қабул намуд!

Ҳамаи инро мо қатъиян рад менамоем. Худованд Исо, ба ин ҷаҳон омада аз ҳеч як аз сифатҳои ба Худо хос даст накашидааст.

\bar{U} дар замин ҳам ҳамадон буд.

\bar{U} дар замин ҳам дар ҳама ҷо ҳозир буд.

\bar{U} дар замин ҳам тавоно буд.

Он чи \bar{U} дар ҳақиқат кард, он аст, ки Худро аз мавқеи ба Худо баробар кам кард ва ҷалоли Худоро дар бадане аз ҷисми одами пинҳон кард. Ҷалол ба ҳеч ҷой нест нашуд, вале пинҳон карда шуда буд ва танҳо ҳар сари чанд вақт шуоҳои \bar{u} чашмбарона медурахшиданд, масалан, ҷуноне ки ин дар кӯҳи Дигаргуншавӣ буд. Дар ҳаёти заминии

Ў ягон лаҳзае набуд, ки Ў хамаи сифатҳои Худоро молик набошад.

Сарулибоси шоистаи Худоро дур партофта,

Ў Худо будани Худро дар пардаи хокӣ пинҳон кард,

Ва дар Ў муҳаббати дорои қувваи ҳайратовар шўълавар гашт,

Барои ҳамаи он чи ҳеч гоҳ нагирифта буд, сад бортовон дод.

Чӣ хеле ки гуфта шуда буд, суҳанони “Ў Худро кам донист”-ро шарҳ доданӣ шуда, эҳтиёткориҳои хеле зиёдро риоя кардан зарур аст. Хатарро то ҳадди ақалл расонидан мумкин аст, агар шарҳи ибораро дар суҳанҳои сустҷӯ намоем, ки бевосита баъд аз он меоянд. Ў ба сурати ғулом даромада, ба зоҳир мисли одамизод шуда, Худро кам донист. Ба ибораи дигар, Ў ба Худ он чиро ки дар Ў ҳеч гоҳ пеш аз ин набуд – табиати одамиро қабул намуда, Худро кам донист. Ў асло на илоҳияти Худро, балки танҳо ҷои Худро дар осмонҳо ва он ҳам танҳо дар як муддати муайяни вақт барканор гузошт.

Агар Ў фақат одам мебуд, инро “Худро холи кардан” номидан ба ҳеч вачҳ мумкин набуд. Мо дар ин дунё зода шуда, худро кам намекунем. Вале одам шудан барои Худо кам кардани Худро ифода мекард. Дар ҳақиқат, инро танҳо Худо карда метавонад.

Ба сурати ғулом даромада. Моҳияти таҷассумёбӣ ва ҳаёти Начотдиханда дар Юҳанно 13,3.4 ба таври меҳрубонана чамбаст карда шудаанд: “Исо.. либоси Худро кашид ва дастмоле гирифта ба камар баст”. Дастмол, ё пешдоман тимсоли хизмат аст. Аз он ғуломон истифода мебурданд. Худованд Исои пок низ аз ин истифода мебурд, зеро Ў “на барои он омад, ки ба Ў хизмат кунанд, балки барои он ки хизмат кунад ва ҷони Худро барои фидияи бисёр касон бидиҳад” (Мат. 20,28). Вале биед бозистем ва дар ин боб чараёни муҳокимаро дар хотир барқарор намоем. Дар байни масеҳиён дар Филиппӣ муҳолифат ба вучуд омад. Павлус аз онҳо хоҳиш менамояд, ки тарзи фикри Масеҳро дошта бошанд. Мухтасаран моҳияти ин далел аз ин иборат аст: Агар масеҳиён зиндагии худро ба қурбонӣ оварда, ба ишғол

кардани мавқеи аз ҳама пасттарин тайёр бошанд, ҳеч гоҳ ҷангу ҷидол намешаванд. Одамоне ки тайёранд барои дигарон бимиранд, одатан, бо онҳо ҷангу ҷидол намекунаанд.

Масеҳ ҳамеша буд, вале ба ҷаҳон Ў ба зоҳир мисли одамизод шуда омад, яъне чун Одами ҳақиқӣ. Табиати Одами Масеҳ ҳамон хел воқеист, ҷуноне ки табиати Худоияш. Ў Худои ҳақиқӣ ва Одами ҳақиқӣ аст. Вале чӣ гуна бузург аст ин роз! Ҳеч як хиради офаридашуда ҳеч гоҳ онро дарк карда наметавонад!

2,8 Ҳар як ибораи ин оят боз як қадам дар зинаи таҳқири доимо афзояндаи Писари дўстдоштаи Худо мебошад. Ў на танҳо ба тарк кардани шўҳрати осмонҳо тайёр буд! Ў Худро кам кард! Ў сурати ғуломро қабул кард! Ў Одам шуд! Акнун бошад мо мехонем, ки Ў Худро *фурӯтан сохт!* Ҳеч як чуқуриест нест, ки Ў баҳри начоти ҷонҳои гунаҳкори мо ба он фуруд намеомада бошад. Номи пуршарафи Ў ҷовидона фархунда бод!

Ў Худро фурӯтан сохта, то вақти мамот... фармонбардор буд. Чӣ гуна аз ин ҳайрон нашавем?! Ў фармонбардор буд, ҳарчанд ин арзиши ҳаёти Ўро дошт. “*Фармонбардор то вақти мамот*” онро ифода мекунад, ки Ў то охир фармонбардор буд. Дар ҳақиқат Ў тоҷире буд, ки рафта, ҳар чӣ дошт фуруҳт, то ки марвориди гаронбаҳоро харад (Мат. 13,46).

Ва то дами мавти салиб. Мавт дар салиб навъи нангинтарини қатл буд. Онро бо марг дар ҷўбаи дор, дар курсии баркӣ ё дар камераи газӣ муқоиса кардан мумкин аст – бо марге ки ба он танҳо одамқушон ҳукм карда мешаванд. Ва маҳз ҷунин марг ба Бехтарини ҳамаи сокинони осмон муҳайё карда шуда буд, вақте ки Ў ба ин дунё омад. Ба Ў иҷозат дода нашуда буд, ки дар бистари худ бо марги табиӣ бимирад. Марги Ў дар натиҷаи фалокат фаро расида наметавонист. Ў бо *марги* нангин дар салиб бояд мемурд.

2,9 Дар ин ҷо чараёни муҳокима роҳи худро якбора иваз мекунад. Дар оятҳои пешина он чи Худованд Исо кард, тасвир карда шудааст. Ў роҳи дасткашӣ аз манфиатҳои

шахсиरो интихоб намуд. \bar{U} ба Худ шӯҳрат намечуст. \bar{U} худро кам донист.

Акнун сухан дар бораи он меравад, ки Худо чӣ кор кард. Дар сурате ки Начотдиҳанда Худро кам донист, *Худо \bar{U} ро сарфароз кард*. Модоме ки \bar{U} барои Худ шӯҳрат намечуст, *Худо ба \bar{U} номе дод, ки аз ҳар ном болотар аст*. Дар сурате ки \bar{U} ба сари зону истода, ба дигарон хизмат мекард, Худо фармон дод, то дар назди \bar{U} ҳар зоне хам шавад.

Аз ҳамаи гуфтаҳои боло филиппиён ва ҳамаи мо бояд чӣ гуна сабақ гирем? Сабақ аз он иборат аст, ки ҳар як роҳи ба боло мебарда ба поён мебарад. Мо бояд худро боло набардорем, балки ба дигарон хизмат кунем, то ки Худо дар вақти Худ моро сарафроз намояд.

Худо Масехро бо он сарафроз намуд, ки \bar{U} ро аз мурдагон зинда намуд ва осмонро кушод, то ки \bar{U} ро қабул намояд ва ба \bar{U} аз тарафи дасти рости Худ чой диҳад. Ва на танҳо ин – *Худо ба \bar{U} номе дод, ки аз ҳар ном болотар аст*.

Дар байни илоҳиётшиносон дар хусуси он ки ин чӣ гуна ном аст, ихтилоф ҳукмрон аст. Баъзеҳо мегӯянд, ки ин ном “Исо” аст, ки яке аз қисмҳои таркибии он номи Яхува мебошад. Дар Ишаё 45,22.23 навишта шудааст, ки дар пеши исми Яхува (Худо) ҳар зоне хам хоҳад шуд.

Дигарон чунин мешуморанд, ки “*номе аз ҳар ном болотар*” – танҳо маҷози ифодакунандаи мартабаи баландтарин дар дунё, ҷои афзалият ва ҳукмронӣ мебошад. Ҳар ду маънидод ба назари мо қобили қабул мебошанд.

2,10 Худо ба андозае бо амали начоти Масех қаноатманд буд, ки ба *ҳар зоне фармуд, то хам шавад* – ба ҳама мавҷудот *дар осмон, бар замин ва дар зери замин*. Ин онро ифода намекунад, ки ҳамаи онҳо начот хоҳанд ёфт. Онҳое ки назди \bar{U} ихтиёрӣ зону хам кардан намехоҳанд, боре маҷбур хоҳанд шуд, то ин корро кунанд. Он касоне ки дар рӯзи файзи \bar{u} бо Худо оштан кунанд, дар рӯзи Доварӣ ба пеши пойи \bar{U} андохта хоҳанд шуд.

2,11 Худованд дар файзи беҳамто тамоми роҳро аз ҷалол ба Байт-Лаҳм, боғи Ҷатса-

монӣ ва Ҷолҷолто паси сар кард. Дар ҷавоб Худо \bar{U} ро сазовори эътирофи оламшумули ҳокимияти \bar{U} ва эҳтироми умумичаҳонӣ мегардонад. Ба онҳое ки ба суханони \bar{U} оиди илоҳияташ бовар намекарданд, лозим меояд боре эътироф намоянд, ки онҳо беақл будаанд, ва бисёр хато мекардаанд ва Исои Носирӣ – дар ҳақиқат Худованди шӯҳрат аст.

Пеш аз он ки мо таҳлили ин суханони бошукӯҳро дар бораи Шахсият ва меҳнати Худованд Исо ба охир расонем, меҳостем боз як маротиба тақрор намоем, ки ин мавзӯ ба сабаби мушкилии хеле хурде ки дар калисои Филиппӣ ба вучуд омад, бардошта шуда буд. Павлус нияти навиштани рисола дар бораи Худовандро нашофт. \bar{U} фақат меҳост ба покони ёрӣ диҳад, то дар доираи худ рӯҳи худбинӣ ва ихтилофкориро барҳам зананд. Дору аз ин беморӣ – тарзи фикрронии Масех аст. Дар ҳар гуна шароит Павлус ҳамеша ба симои Худованд рӯ меоварад. “Ҳатто ба масъалаҳои аз ҳама нозук, азиятдиҳанда ва ногувор дахл карда, – менависад Эрдман, – Павлус метавонист ҳақиқатро бо чунин сурати зебои ҳайратангез тасвир намояд, ки он ба санги қиматбаҳо дар порчаи назарногири гил монанд мешуд”.¹²

2,12 Акнун, вақте ки ба шарофати саъю кӯшиши \bar{u} дар пеши назари хонандагон симои Масех дар чунин дурахши чашмбар пайдо шуд, фириста тайёри мебинад пандеро, ки асоси он ибрати Худованд аст, ба дили \bar{u} бурда расонад.

Вақте ки \bar{u} дар байни филиппиён буд, онҳо ҳамеша ба Павлус *фармонбардор буданд*. Алҳол бошад дар вақти набудани \bar{u} онҳо бояд *боз ҳам зиёдтар бо тарсу ларз начоти худро ба амал оваранд*.

Боз дар назди мо ояти Навиштаҷот аст, ки дар халқи Худо изтиробӣ зиёд ба вучуд меоварад. Дар аввал қатъиян аниқ кардан зарур аст, ки Павлус оиди имконияти бо аъмоли нек сазовори начот шудан таълим намедихад. Дар ҳамаи номаҳои худаш \bar{u} доимо қайд мекунад, ки начот на бо амал, балки бо бовар ба Худованд Исои Масех ба даст оварда мешавад. Вале дар ин ҳол ин оят чиро таълим медихад?

1. Он метавонад таълим диҳад, ки мо бояд начотро, ки аллакай аз тарафи Худо дар мо гузошта шудааст, *ба амал оварем*. Худо ба мо зиндагии абадиро бемузд, ройгон дод. Акнун мо бояд дар покшавии амалӣ зиндагӣ кунем.
2. *Начот* дар ин маврид ҳалли мушкилоти покони дар Филиппиро ифода карда метавонад. Онҳоро аллакай муддати мадид ихтилоф ва низоъҳои ночиз азият медоданд. Фириста ба онҳо ба дору аз беморӣ ишора кард. Ва акнун онҳо тарзи фикрронии Масехро ба даст оварда, ин доруро бояд “қабул намоянд”. Ба ҳамин тариқ онҳо начоти худро *ба амал* хоҳанд овард, ё дар ҳалли мушкилоти худ меҳнат хоҳанд кард.

Начот, ки дар борааш ин ҷо гуфта мешавад – на начоти ҷон, балки халосӣ ёфтани аз тӯрҳо ва домҳоест, ки дар иҷро намудани иродаи Худо ба масеҳӣ халал расонида метавонанд. Вайн низ онро дар ҳамин рӯхия тасвир намуда, дарки воқеии халосӣ аз бадӣ меномад.

Калимаи “начот” дар Паймони Навин маъноҳои зиёди гуногун дорад. Мо аллакай қайд карда будем, ки он дар боби 1,19 озодшавӣ аз зиндонро мефаҳмонад. Дар боби 1,28 начот дар оянда аз мавҷудияти гуноҳ озод шудани ҷисми моро дар назар дорад. Маънои ин истилоҳ дар мавриди мушаххас қисман аз матни он муқаррар карда мешавад. Мо чунин меҳисобем, ки дар ин маврид калимаи “начот” ҳалли мушкилотро, ки филиппиёно аз азият медоданд, яъне мушкилоти муҳолифати онҳоро мефаҳмонад.

2,13 Алҳол Павлус ба онҳо хотиррасон мекунад, ки онҳо начот ба амал оварда метавонанд, *зеро маҳз Худо бо ҳусни тавачҷӯҳи Худ дар онҳо ҳам хоҳиш ва ҳам амалро ба вучуд меоварад*. Маҳз Худо пеш аз ҳама дар мо майлу рағбат, ё саъю кӯшиши ба амал овардани иродаи Ӯро ҷойгир мекунад. Ва илова бар он, маҳз Ӯ дар мо барои дар ҳаёт амалӣ гардондани ин хоҳиш қувва ба вучуд меоварад.

Ин ҷо дар пеши мо аз нав омехтаи мӯъҷизаноки чизи илоҳӣ ва одамай намоён мешавад. Аз як тараф, моро даъват менамоянд, ки

начоти худро ба амал оварем. Аз тарафи дигар, танҳо Худо ба мо қувваро барои ин дода метавонад. Мо ҳиссаи кори худро бояд иҷро кунем ва Худо ҳиссаи Худо мекунад. (Вале ин принцип ба омурзиши гуноҳҳо ё ба зода шудан аз олами боло паҳн намешавад. Начот танҳо кори Худо мебошад. Мо фақат бовар мекунем ва онро қабул менамоем).

2,14 Иродаи неки ӯро ба амал оварда, мо бояд инро бе ягон шиква ва саволҳои зиёдати кунем. “На як навъ, балки пирузмандона”. *Шиква ва шубҳаҳо* одатан ба вайронкунии ҷиддӣ ва гуноҳ мебаранд.

2,15 Танҳо аз шиква ва шубҳаҳо парҳез намуда, мо *бенуқсон ва пок* (самимӣ ва софдил) буда метавонем. Бар зидди одами *бенуқсон* ҳеч гуна айбнома баровардан мумкин нест (ниг. Дон. 6,4). Одами *бенуқсон* метавонад гуноҳ кунад, вале ӯ ҳамеша бахшиш мепурсад, ба гуноҳи худ омурзиш металабад ва ҳамин ки имконият даст дод, айби худро ислоҳ мекунад. “*Пок*” дар ин ҷо “самимӣ, софдил”-ро ифода мекунад.

Фарзандони Худо дар миёни насли саркаш ва фосид бояд *беайб* бошанд. Зиндагонии *бенуқсон* фарзандони Худо нисбат ба ғубори тираву тори тамоми ҷаҳонро фарогиранда равшантар хоҳад дурахшид.

Ин Павлусро ба фикре меоварад, ки онҳоро бо *найирҳо* дар шаби торик муқоиса кунад. Шаб ҳар қадар торик бошад, ситораҳо ҳамон қадар равшантар медурахшанд. Масеҳиён – *найирҳо*, ё паҳнкунадагонии нур ҳастанд. Онҳо нурро ба вучуд оварда наметавонанд, вале онҳо шӯҳрати Худовандро чунон инъикос карда метавонанд, ки дигарон дар онҳо Исоро дида тавонанд.

2,16 *Ва каломии ҳаётро нигоҳ доред*. Найир буда, мо медурахшем, вале ин онро ифода намекунад, ки зарурате ба сухани шаҳодат оиди Масеҳ намондааст. Ҷаҳон шаҳодати дуқаратара бояд шунавад – шаҳодати зиндагонии мо ва шаҳодати сухан.

Агар филиппиён ин вазифаҳоро иҷро кунанд, пас фириста боварӣ дорад, ки барои *дар рӯзи Масеҳ фаҳр намудан* баъзе асосҳо хоҳад дошт. Ӯ худро на танҳо барои начоти ҷонҳо, балки барои дар Масеҳ комил гардо-

нида ҳозир кардани ҳар кас вазифадор ме-хисобад (Қўл. 1,28).

Рӯзи Масех – вақти баргаштани \bar{U} ва доварӣ бар хизмати масехиён аст (1,6.10). Агар филиппиён барои Худованд садоқатмандона меҳнат кунанд, пас дар он рӯз аён мегардад, ки хизмати Павлус *бар абас* набуд.

IV. ПАВЛУС, ТИМОТИЮС ВА ЭПАФРҶДИТУС ЧУН НАМУНАИ МОНАНДӢ БА МАСЕХ (2,17-30)

Дар фасли пешина Павлус Худованд Исоро чун барҷастатарин намунаи тарзи фикрронии фурутанона нишон додааст. Вале, эҳтимол, касе майли зиёд дорад, то чунин гӯяд: “Бале, аммо \bar{U} Худост, мо бошем одамони оддӣ ҳастем”. Бинобар ин Павлус се одамеро мисол меорад, ки дар таҷриба тарзи фикрронии Масехро зоҳир кардаанд: худро, Тимотиюсро ва ЭпафрҶдитусро. Агар Масех офтоб бошад, пас ҳар яке аз ин се нафар моҳ мебошанд, ки чалоли офтобро инъикос мекунад. Онҳо найирҳо дар ҷаҳони тираву тор ҳастанд.

2,17 Фириста барои тасвири хизмати филиппиён ва хизмати шахсии худаш аз намунаи хеле аҷоиб истифода бурдааст. Ин тасвириро \bar{u} аз соҳае гирифтааст, ки ҳам ба яҳудиён, ҳам ба бутпарастон шинос аст: *қурбонии рехтанӣ*, ки бар *қурбонӣ* ҳангоми қурбонӣ кардан рехта мешуд.

Павлус дар бораи филиппиён чун оиди шахсоне сухан меронад, ки маросими қурбониро ба амал меоваранд. *Қурбонии* онҳо *имон* аст. Худи Павлус бошад қурбонии рехтанӣ. \bar{U} хушбахт мешавад, ки дар марги пуразоб барои *қурбонӣ* ва *ибодати имон* рехта шавад.

Вилиямс менависад:

Фириста хизмати онҳоро ба осмонҳо бардошта ва хизмати худро кам нишон дода, фидокорӣ ва ҷидду ҷаҳди филиппиёнро бо фидокорӣ ва ҷидду ҷаҳди шахсии худ муқоиса мекунад. Ҳам онҳо, ҳам \bar{u} зиндагии худро барои Хушхабар дарег намедоранд, вале \bar{u} амали онҳоро қурбонии бузург меҳисобад, аз он худаширо бошад – танҳо қурбонии рехтанӣ, ки бар қурбонии онҳо рехта мешавад. Дар ин шакли хеле зебо \bar{U} маҷозан

*ба наздикшавии эҳтимолии марги риёзаткашонии худ ишора кардааст.*¹³

Агар чунин қисмат ба сари \bar{u} ояд, \bar{u} аз он *шод* хоҳад шуд, ки чунин бояд шавад.

2,18 Бо ҳамин сабаб низ филиппиён бояд *шод шаванд* ва бо Павлус *шодӣ* кунанд. Марги риёзаткашонии эҳтимолии \bar{u} ро онҳо набояд чун фочиа баҳо диҳанд. Онҳо \bar{u} ро бояд барои чунин рафтани пуршараф ба хона муборакбод кунанд.

2,19 То ин оят Павлус ду мисоли муҳаббати фидокорона овард: муҳаббати Худованд Исо ва аз он худаш. Ҳар дуи онҳо ба бахшидани тамоми умри худ то ба охир тайёр буданд. Вале боз ду намунаи худқурбонкунӣ ҳаст – *Тимотиюс* ва *ЭпафрҶдитус*.

Фириста умед дорад, ки дар ояндаи наздик *Тимотиюсро* ба Филиппӣ *фиристад*, то ки хабарҳои охириро аз он ҷо фаҳмида, *рӯҳбаланд* шавад.

2,20 Тимотиюс беш аз ҳамаи ҳамсафони Павлус оиди ҳолати рӯҳонии филиппиён ғамхорӣ беғаразона мекард. Павлус *каси дигар* мисли \bar{u} надошт, ки таҷрифа ба ин калисоро бо чунин боварӣ ба вай супурда тавонад. Ин ҳақиқатан таҳсини баланд аст барои чунин шахси ҷавон, ки Тимотиюс он замон чунин буд!

2,21 Дигарон пурра бо мақсадҳои шахсии худ фаро гирифта шудаанд. Онҳо дар ботлоқи давуғечи зиндагӣ чунон фуру рафтаанд, ки ба он *чи ба Исои Масех тааллуқ дорад*, вақташон намерасад. Оё ин тасвир ба мо низ, ки дар ҷаҳони хонаҳо, яхдонҳо, телевизорҳо ва дигар *чизҳо* маҳдуд шудаем, мувофиқат намекунад? (Ниг. Лук. 8,14).

2,22 Тимотиюс аз рӯи бовар писари фириста буд ва ин нақшо дар ҳақиқат садоқатмандона иҷро мекард. Филиппиён дар бораи *бовафоии \bar{u}* , ки аз озмоишҳои бузург гузаштааст, медонистанд. Онҳо медонистанд, ки *чӣ хеле ки писар ба падар* хизмат мекунад, ҳамон тавр Тимотиюс ҳам ба Павлус дар мавъизаи Хушхабар *хизмат* мекард.

2,23-24 Азбаски Тимотиюс аллакай худро ба таври беҳтарин нишон дод, Павлус умед дошт, ҳамин ки натиҷаи аризааш ба қайсар маълум гардад, \bar{u} ро назди филиппиён *равона* кунад. Бешубҳа, фириста маҳз ҳа-

минро дар назар дошт, вакте мегуфт: “...чун бубинам, ки аҳволи ман чӣ мешавад”. Ү умедвор аст ба аризаи худ ҷавоби мусбат гирад, аз нав озод шавад ва боз як маротиба ба дидорбинии филиппиён равад.

2,25 Баъд аз он мо тарзи фикрронии Масехро дар *Эпафрӯдитус* мебинем. Бо қатъият гуфтан мумкин нест, ки оё дар ин ҷо дар бораи худи ҳамон одаме сухан меравад, ки дар Кӯлассиён 4,12 низ гуфта шудааст. Вале ҳар навъе ки набошад, ӯ дар Филиппӣ зиндагӣ мекард ва аз тарафи калисои он ҷо ба назди Павлус фиристода шуда буд.

Фириста дар бораи *Эпафрӯдитус* чун дар бораи (1) *бародари худ*, (2) *ҳамкори худ* ва (3) *ҳамсафи худ* баҳо медиҳад. Аввалӣ оиди дилбастагии самимӣ, дуҷумӣ – оиди меҳнати саҳт ва сеҷумӣ – оиди набудани ихтилоф далолат мекунад. Ин одам бо одамони дигар даст ба даст кор карда метавонист, ин бошад дар зиндагонии масеҳӣ ва хизмат, бешубҳа, хислати бағоят муҳим аст. Вақте масеҳӣ якка меҳнат мекунад, ҳамаро ба тарзи худ мекунад, масъала дигар аст. Якҷоя бо дигарон кор кардан, “камнуфуз будан”, одамро чӣ хеле ки ҳастанд ҳамон хел қабул кардан, хоҳиш ва ақидаҳои шахсии худро баҳри манфиатҳои ҳамаи гурӯҳ ба мадди охир гузоштан то чӣ андоза мушқил аст. Биёед *ҳамкор* ва *ҳамсаф* мешавем!

Илова бар ин Павлус дар бораи ӯ ҳамчун оиди “*элчӣ ва хизматгузори шумо дар мӯҳтоҷии ман!*” сухан меронад. Ин ба мо барои фаҳмидани шахсияти ӯ боз як воситаи муҳим медиҳад. *Эпафрӯдитус* тайёр буд кори сиёҳ, камқадрро кунад. Дар рӯзҳои мо аксарият мекушанд танҳо он кореро кунанд, ки ба онҳо эътирофи умумро оварда, ҳаловат бахшида метавонад. Мо бояд барои онҳое ки оромона ва барои чашми бегона номаълум кори ҳамешагиро иҷро мекунанд, хеле миннатдор бошем. Бо ин кори вазнин *Эпафрӯдитус* худро кам донист. Худо бошад, хизмати садоқатмандонаи ӯро дар Нома ба Филиппиён барои ҳамаи наслҳои баъдина ҷовидонӣ гардонида, ӯро сарафроз гардонд.

2,26 Покон *Эпафрӯдитус*ро барои ёрӣ додан ба Павлус фиристоданд – ба сафаре ки камаш 1100 км масофа дошт. Дар натиҷа ӯ

саҳт *бемор* шуд ва хатто дар дами марг буд. Ин вазъият ӯро хеле ғамгин соҳт – на барои он ки ӯ чунин бемор буд, балки барои он ки покон метавонистанд дар бораи бемории ӯ шунаванд. Охир агар онҳо аз ин боҳабар мешуданд, худро айбдор мекарданд, ки ӯро ба ин роҳ фиристоданд ва ҳаёташро ба хатар гузоштанд. Дар синаи *Эпафрӯдитус*, бешубҳа, диле мезад, ки дар он барои “ман”-и худаш ҷой набуд.

Бисёр масеҳиён одати таассуфовари оиди бемориҳо ва ҷарроҳҳои худ муфассал муҳокима ронданро пайдо карданд. Аксаран ин намоиши гуноҳи дар ҳаёти шахс решаҳои чуқур давондаи дилсӯзӣ ба худ, танҳо бо худ банд будан, худнамоӣ мебошад.

2,27 *Бемории Эпафрӯдитус марговар буд, лекин Худо ба ӯ марҳамат кард.* Ин оят барои мо маҳсусан бо он муҳим аст, ки ба масъалаи шифоёбӣ аз тарафи Худо равшании иловагӣ медиҳад:

1. Аввалан, беморӣ на ҳама вақт натиҷаи гуноҳ аст. Ин одам дар натиҷаи садоқатмандона иҷро кардани вазифаҳои худаш бемор шуд (ниг. о. 30): “...ӯ барои кори Масех ба мурдан наздик буд”.
2. Сониян, мо фаҳмидем, ки на ҳама вақт шифоёбии якбора ва мӯъҷизанок аз рӯи иродаи Худо мебошад. Чунин таассурот ба амал меояд, ки бемории *Эпафрӯдитус* дуру дароз буд, шифоёбӣ бошад – оҳиста-оҳиста (ниг. инчунин 2Тим. 4,20; 3Юҳ. 2).
3. Сеҷум, мо мефаҳмем, ки шифоёбӣ марҳамати Худост, на ҳуқуқи мо, ки иҷроиши онро аз Худо талаб карда тавонем.

Павлус илова мекунад, ки *Худо* на танҳо ба *Эпафрӯдитус*, балки ба ӯ, ба фириста, низ *марҳамат кард*, то ки ба *гуссаи* вай *гуссае зам нашавад*. Фириста бе ин ҳам аз ҳабси худ хеле ғамгин буд. Агар *Эпафрӯдитус* ме-мурд, ба ин ғам боз як ғамаи дигар илова мешуд.

2,28 Алҳол, вақте ки *Эпафрӯдитус* сихат шуд ва қувват гирифт, Павлус бо хурсандӣ ӯро ба хона *фиристод*. Филиппиён аз баргаштани бародари дӯстдоштаи худ хеле шод хоҳанд шуд ва ин барои Павлус тасаллоӣ бузурге дар ғамҳои ӯ мегардад.

2,29 Онҳо Эпафрӯдитусро на фақат бояд бо камоли хурсандӣ *пазирой кунанд*, балки ин марди Худоро хеле *қадрдонӣ* кунанд. Иштирок дар хизмат *ба Худованд* – шараф ва имтиёзи бузург аст. Покон бояд инро дарк намоянд, ҳатто агар сухан дар бораи одами ба онҳо хеле шинос равад.

2,30 Чӣ тавре ки гуфта шуда буд, бемории Эпафрӯдитус бевосита бо хизмати доимии *ӯ ба Масеҳ* алоқаманд буд. Дар назари Худованд ин арзиши бебаҳо дорад. Барои Масеҳ сӯхтан беҳтар аст, нисбат ба занг задан. Дар хизмат ба Худованд мурдан беҳтар аст, нисбат ба ин ки кас дар ахбороти аз беморӣ мурдагон ё қурбониёни фалокат боз як воҳиди статистикӣ шавад

Оё ифодаи “*то ки камии хизмати шуморо барои ман пур кунад*” онро мефаҳмонад, ки филиппиён ба *ӯ* ҳададорихои худ нисбати Павлус безътиной карданд ва Эпафрӯдитус он кореро кард, ки бояд онҳо мекарданд? Аз эҳтимол дур аст, зеро маҳз бо ташаббуси филиппиён Эпафрӯдитус назди Павлус фиристода шуда буд.

Мо чунин меҳисобем, ки ин *камии хизмат* пеш аз ҳама аз он сабаб рӯй дод, ки аз сабаби дурии Рум худи онҳо ба дидорбинии Павлус рафта *натавонистанд*. Бинобар ин фириста онҳоро сарзаниш намекунад, танҳо он далелро қайд мекунад, ки Эпафрӯдитус, чун намояндаи онҳо он чизеро, ки онҳо шахсан карда наметавонистанд, барои Павлус иҷро кард.

V. ОГОҲОНИДАН ДАР БОРАИ МУАЛЛИМОНИ ДУРҶИНИ (3,1-3)

3,1 Павлус *бародаронро* даъват менамояд, ки *дар Худованд шод бошанд*. Масеҳӣ *дар Худованд* ҳамеша дар ҳар гуна вазъият хурсандии ҳақиқиро ёфта метавонад. “Манбаи сурудҳои *ӯ* хеле боло дар осмонҳост”. Ҳеч чиз шодии *ӯ*ро паҳш карда наметавонад, агар пеш аз ин аз *ӯ* Начотдиҳандаро кашида нагирад, ин бошад комилан номумкин аст. Дард, ғам, беморӣ, фақирӣ ва фочиа шодии оддии одамиро хомӯш карда метавонанд. Шодии масеҳиёна бошад чунон боло чойгир аст, ки онро ҳеч гуна “авчи аъло”-и зиндагӣ зер намекунад. Далели ин – насихат оиди

шодӣ кардан аст, ки Павлус аз зиндон мефиристад. Ба насихати чунин одам *гӯш* андохтан, бешубҳа, меарзад!

Фириста ба филиппиён боз аз нав такрор кардани инро дилгиркунанда намеҳисобад, зеро медонад: *ӯ* инро баҳри бехатарии онҳо мекунад. Вале ин такрор дар кучост? Оё Павлус ифодаи пешинаро дар назар дорад, ки дар он *ӯ* онҳоро даъват менамояд, то дар Худованд *шод бошанд*? Ё ин ба оятҳои баъдина дахл дорад, ки дар онҳо *ӯ* онҳоро бар зидди шариатпарастон огоҳ мекунад? Мо чунин меҳисобем, ки охиринаш. Дар ояти 2 суханони “эҳтиёт шавед” се маротиба истифода мешаванд. Ин такрор барои *ӯ гарон нест*, барои онҳо бошад – асло эҳтиёти зиёдати нест.

3,2 Онҳо бояд *аз сагон, аз корқунони бад ва аз хатна эҳтиёт шаванд*. Эҳтимоли қавӣ дорад, ки ҳар се ифода ба ҳамон як гурӯҳи одамон дахл доранд – ба муаллимони бардурӯге ки ба масеҳиён шариати яҳудиеро бо зӯрӣ бор кардани мешаванд ва таълим медиҳанд, ки шариат ва расму русумро риоя карда, росткориро ба даст овардан мумкин аст.

Аввалан онҳо *сагон* ҳастанд. Дар Навиштаҳои Пок *сагон* ҳайвонҳои нопоқанд. Яҳудиён ғайрияхудиёро чунин меномиданд! Сагон ҳайвонҳои бехона буданд, ки дар кӯчаҳо сарсарӣ гашта, бо ҳар роҳ мекӯшиданд ба худ ризку рӯзи ёбанд. Дар ин ҷо бошад Павлус он муаллимони дурӯгинро аз дини яҳудӣ, ки калисоро фосид кардани мешуданд, сагон меномад. Онҳо дар ҳақиқат шахсоне буданд, ки сарпаноҳ надоштанд, мекӯшиданд аз ҳисоби расму русум ва маросимҳо умр ба сар баранд. Онҳо резаҳоро мечиданд, ҳарчанд метавонистанд дар сари мизи базмӣ шинанд.

Сониян, онҳо *корқунони бад* буданд. Масеҳиёни ҳақиқӣ шуданашонро эълон карда, онҳо ҳуқуқи мушоракат бо масеҳиёро ба даст оварданд ва таълимоти бардурӯғи худро паҳн карда сар карданд. Чунин меҳнат ба ғайр аз бадӣ ҳеч чиз оварда наметавонист.

Павлус ҳамчунин онҳоро мавъизагарони *хатна* меномад. Бешубҳа, хатна дар таълимоти бардурӯғи онҳо ҷои муҳимро ишғол

мекард. Шариатпарастон исрор мекарданд, ки барои начот ёфтани хатна хатман зарур аст. Вале дар зерин онҳо хатнаи ҷисмониро дар назар доштанд. Мазмуни рӯҳонии он диққати онҳоро ҷалб намекард. Хатна бошад оиди марг барои ҷисм мегӯяд. Он мефаҳмонад, ки дигар ба талаботи табиати ҷисмонӣ гузашт карда намешавад. Ба маънои аслиаш иҷро намудани хатнаро исрор карда, онҳо тамоми инони ҳокимиятро ба ҷисм месупурданд. Дар замири дил онҳо эътироф кардан намехостанд, ки ҷисм дар солиб ба марг дода шуда буд. Павлус ишорат мекунад, ки онҳо танҳо ҷисмро вусъат дода, дар айни ҳол фарқи асосии байни маросим ва аҳамияти рӯҳонии онро пай набурданд.

3,3 Ба муқобили ин Павлус қайд мекунад, ки *мо* (масеҳиёни ҳақиқӣ) *аҳли хатна* мебошем – на онҳое ки дар оилаи яҳудӣ зода шудаанд ё хатнаи ҷисмониро қабул кардаанд, балки онҳое ки фаҳмиданд, ки аз ҷисм ҳеч гуна манфиат буда наметавонад, ва мо бо қувваи худ ҳеч чизи сазовори таҳсини Худо ро ба амал оварда наметавонем. Павлус хатнашудагони воқеиро чунин тавсиф мекунад:

1. Онҳо *ба Худо бо Рӯҳ ибодат мекунанд*. Яъне ибодати онҳо дар ҳақиқат рӯҳонист, на маросимӣ ва расму оини мурда. Дар парастии ҳақиқӣ одам муҳаббат, ҳамду сано, ибодат ва эҳтироми худро зерин пои Ҷаҳод, бо бовар ба ҳузур Худо ворид мешавад. Парастии “нафсонӣ” бошад ибодатест, ки худро берун аз биноҳои зебо ва бисоти калисо, маросимҳои мураккаб ва либосҳои бодабдабаи коҳинон, яъне бе ҳамаи он чи торҳои муассири одамиро ба ҳаяҷон оварда наметавонад, тасаввур карда наметавонад.
2. Аъзоёни хатнаи ҳақиқӣ *бо Исои Масеҳ фаҳр мекунанд*. Онҳо на бо комёбиҳои худ, на бо насаб, на бо садоқат ба расму оинҳо, балки танҳо бо Исо фаҳр мекунанд.
3. Онҳо *ба ҷисм эътимод надоранд*. Онҳо чунин намехисобанд, ки начотро ба даст оварда, баъд онҳо бо қувваи худ ҳам онро нигоҳ дошта наметавонанд. Онҳо аз табиате ки аз Одам мерос гирифтаанд, ҳеч чизи хубро интизор нестанд ва бино-

бар ин дар ҳақиқат ҳеч чизи хуберо дар он наёфта, ҳеч гуна ноумедири хис намекунанд!

VI. ПАВЛУС БАРОИ МАСЕҲ АЗ МЕРОС ВА АЗ ҲАМАИ ОН ЧИ Ӯ НОИЛ ШУДА БУД, ДАСТ КАШИД (3,4–14)

3,4 Ҳангоме Павлус дар бораи он фикр мекард, ки чӣ гуна ин одамон бо имтиёз ва комёбиҳои ҷисмонии худ худситоӣ мекарданд, дар лабони ӯ, бешубҳа, табассум ҳувайдо мегашт. Агар дар онҳо асос дар бораи манманӣ ёфт мешуда бошад, пас дар бораи ӯ чӣ гуфта мумкин! Дар ду ояти баъдина ӯ нишон медиҳад, ки ба андозаи зиёд дорои неъматҳои буд, ки одам одатан бо онҳо хеле фаҳр мекунад. “Таассуроте ба амал меояд, ки ӯ эҳтимол ба ҳама доираҳои ашрофоне тааллуқ дошт, ки ҳаёлотро ба ҳаяҷон оварда, шавқу рағбати шӯҳратпарастиро дар одамон бармеангезанд”.

Оиди ин ду оят Арнот гуфтааст: “Дар ин чо ҳамаи он чи моёи ифтихори фарисӣ буд (ки худро росткор меҳисобиданд), рӯйхат карда шудааст. Ӯ бо хурсандӣ чандаҳои ифлосро бароварда, ба тамошои умум мегузорад”.

Чӣ хеле ки шумо хоҳед дид, Павлус оиди ифтихор барои аслу насаби худ (о. 5), ифтихор барои мансубият ба дини яҳудии эътиқодманд (о. 5), ифтихор барои фаъолияти худ (о. 6), ифтихор барои сифатҳои баланди ахлоқии худ (о. 6) сухан меронд.

3,5 Инак рӯйхати бартариҳои ҷисмонии Павлус:

Шахсе ки *дар рӯзи ҳаштум махтун шудааст* – яҳудӣ буд, на ин ки исмоилӣ ё касе ки дини яҳудиро қабул кардааст;

аз насли Исроил – узви халқи заминии баргузидаи Худо;

аз сибти Бинёмин – ин сибти ашрофон ва роҳбаркунандагон ба ҳисоб мерафт (Дов. 5,14); махз он ба Исроил подшоҳи аввалинро дод;

ибронӣ аз ибриён – ӯ ба он қисми халке тааллуқ дошт, ки ҳамеша ба забони қадимии худ, анъана ва одатҳои худ содиқ монда буд;

аз ҷиҳати шариат – фарисӣ — фарисӣён яҳудиёни эътиқодманд буданд, аммо садду-

киён аз таълимот оиди растохез рӯ гардонида буданд.

3,6 *Аз ҷиҳати ғайрат – таъқибкунандаи Калисо* – Павлус самимона боварӣ дошт, ки барои аз рӯи замин несту нобуд кардани “фирқа”-и масеҳиён кӯшида, ӯ кори барои Худо манфиатнокро ба ҷо меовард. Дар он вай таҳдидро ба дини худ меидид ва худро вазифадор меҳисобид, то онро решақан кунад.

Аз ҷиҳати адолати шаръӣ – беайб. Ин дар ҳеч сурат онро фаҳмонида наметавонад, ки Павлус тамоми шариатро дар ғояти камол иҷро кард. Дар Румиён 7,9.10 вай кушоду равшан изҳор мекунад, ки ин на он қадар чунин аст. Фириста худро на бегуноҳ, балки *беайб* меномад. Мо танҳо тахмин карда метавонем, ки ягон нишондоди шариатро вайрон карда, Павлус хатман қурбонии талабшавандаро меовард. Ба ибораи дигар, ӯ аз ҳад зиёд дақиқкор буд, ва мекӯшид тамоми қоидаҳои дини яҳудиеро то охири майд-чуйдаҳо риоя кунад.

Ба ҳамин тариқ, агар гап дар бораи зода шудан, насаб, мансубият ба таълимоти мӯътақидона, ғайрат ва порсоии шахсӣ равад, Шоул аз Тарсус дар ҳақиқат одами барҷаста буд.

3,7 Вале алҳол фириста раддияи бузургро баён мекунад. Ӯ “ҳисоботи даромаду харҷ”-и худро ба доварию мо пешниҳод мекунад. Дар як тараф ҳамаи чизҳои дар боло зикршударо, ки барои ӯ даромад ё *бартарӣ* ҳисоб меёфтанд, номбар мекунад. Дар тарафи дигар ӯ танҳо як калимаро менависад – “*Масеҳ*”. Ва дар қиёс бо он ганҷе ки мо дар Масеҳ ба даст меоварем, ҳамаи боқимондаҳо – на зиёда аз тӯдаи ночизи сафолпораҳо мебошанд. *Ба хотири Масеҳ* фириста онҳоро беҳуда ҳисобид. Гай Кинг менависад: “Ҳамаи дастовардҳо дар доираи молиявӣ ва моддӣ, дар соҳаи ҷисмонӣ, маънавӣ ё ахлоқӣ – ҳамаи ин дар қиёс бо Дастоварди аз ҳама асосӣ ҳеч чиз аст”.¹⁴

3,8 Ба назди Масеҳ барои начот омада, Павлус аз ҳама чиз рӯ гардонид, ҳама чизро дар қиёс бо *афзалияти дониши Исои Масеҳ Худованди* вай беҳуда ҳисобид. Дар зери мафҳуми *афзалияти дониш* дар санъати

сухани ибронии қадим “дониши аъло”, ё ин ки “арзиши донише ки аз ҳама чиз бартарӣ дорад” дар назар дошта мешуд.

Насаб, миллат, маданият, нуфуз, маориф, дин, комёбиҳои шахсӣ – ҳамаи ин дар чашми Павлус асос барои худситоӣ нашофт. Зиёда аз он, ӯ инро ахлоқ ва пору ҳисобид, *то ки Масеҳро пайдо кунад*.

Агарчи ҳам дар ин оят ва ҳам дар ояти баъдина феълҳо дар замони ҳозира истодаанд, Павлус, моҳиятан, замони бовар кардани худро ба хотир меоварад. Барои *пайдо* кардани *Масеҳ* ӯ бояд аз ҳама чизе ки аз ҳама зиёдтар қадр кардани онҳоро ба вай таълим дода буданд, даст мекашид. Агар ӯ Масеҳро пайдо кардан меҳост, пас ба дини модар, ба мероси падар ва дастовардҳои шахсиаш бояд “хайр” мегуфт.

Ва ӯ инро кард! Ӯ алоқа бо дини яҳудиеро чун умед ба начот қатъиян қанд. Хешовандон баъд аз ин ӯро аз мерос маҳрум карданд, дӯстони пешина аз ӯ рӯ гардониданд, ҳамватанон ӯро таъқиб карда сар карданд. Масеҳӣ шуда, ӯ аз ҳама чиз ба маънои аслии ин калима *даст кашид*.

Истифодаи замони ҳозира дар ояти 8 ба фикре меоварад, ки Павлус ҳанӯз ҳам баҳри *пайдо* кардани *Масеҳ* мекӯшид. Дар амал бошад ӯ Масеҳро дар ҳамон лаҳзае пайдо кард, ки Ӯро Худованд ва Начотдиҳандаи худ эътироф намуд. Замони ҳозира бошад ба он ишорат мекунад, ки ин муносибат тағйир наёфтааст – ӯ то ба ин рӯз дар муқоиса бо сарвати дониши Худованд Исо ҳамаро *ахлоқ* меҳисобад. Чизи асосие ки дили ӯ ба он майл дорад – “*то ки Масеҳро пайдо кунам*”. На тилло, на нуқра, на обрӯю эътибор дар доираҳои динӣ, балки Масеҳ.

3,9 *Ва дар Ӯ пайдо шавам.* Дар ин ҷо боз таассуроте пайдо шуданаш мумкин аст, ки Павлус то ҳол мекӯшад дар Масеҳ пайдо шавад. Дар ҳақиқат бошад ӯ ба он қарори бузурге ки ӯ бояд пеш аз ба даст овардани начот қабул мекард, нигоҳ мекард. Оё ӯ тайёр буд, ки тамоми саъю кӯшиши бо қувваи худ ба даст овардани начотро тарк карда, ба Масеҳ эътимод оварад? Павлус интиҳоби худро кард. Ӯ ҳама чизро тарк кард, то дар Масеҳ пайдо шавад. Дар он

лахзае ки \bar{y} ба Худованд Исо бовар овард, мавкеи \bar{y} дар назди Худо қатъиян тағйир ёфт. Офаридгор акнун \bar{y} ро на чун фарзанди Одами гунаҳкор медид, не, \bar{Y} вайро дар *Масех* медид ва ба Павлус бо ҳамон таваччӯхе муносибат мекард, ки ба Худованд Исои Масех дошт.

\bar{Y} айнан ҳамон тавр аз чандаҳои ифлоси росткор ҳисобидани худ, ки бо риояи шариат ба он ноил шуданӣ буд, даст кашид ва росткорӣ аз Худоро интиҳоб намуд, ки ҳар касе ки Начотдихандаро қабул мекунад, онро дар бар мекунад. Оиди *адолат* дар ин ҷо чун оиди либос гуфта мешавад. Адолат (росткорӣ) ба одам барои он лозим аст, ки ба назди Худо ҳозир шавад ва таваччӯҳи \bar{Y} ро пайдо кунад. Вале одам онро ба вучуд оварда наметавонад. Ва бинобар ин Худо дар марҳамати Худ *адолати Худро* ба онҳое медиҳад, ки Писари \bar{Y} ро чун Худованд ва Начотдиханда қабул мекунанд. “Зеро \bar{Y} ро, ки аз гуноҳ беҳабар буд (Масехро), (\bar{Y} - Худо) барои мо қурбони гуноҳ сохт, то ки мо дар \bar{Y} адолати Худо шавем” (2Кӯр. 5,21).

Мо мехостем боз як бори дигар қайд кунем, ки аз оятҳои 8 ва 9 ба ҳеҷ вачҳ барнамеояд, ки Павлус то ҳол росткории Худоро ба даст наовардааст. Баръакс, \bar{y} дар лаҳзаи аз нав зода шуданаш дар роҳи Димишқ соҳиби он гашт. Истифодаи замони ҳозира ба он ишорат менамояд, ки натиҷаҳои ин ҳодисаи муҳим ҳозир ҳам намоён буданд ва Павлус ҳоло ҳам чунин меҳисобид, ки Масех аз ҳамаи он чизҳое ки \bar{y} даст кашид, арзандатар аст.

3,10 Дар ин оят ҳиссиёти асосии зиндагонии фириста акси худро ёфтааст. Ф. Б. Мейер дар бораи “рӯҳи ҷӯяндаи муносибатҳои шахсӣ бо Масех” сухан меронад.

Аксари илоҳиётшимосон ба ин оят муроҷиат карда, онро бештар “рӯҳонӣ” карданӣ мешаванд. Онҳо мегӯянд, ки суханони “*эхё*”, “*уқубат*” ва “*мамот*”-ро дар ин ҷо ба маънои аслиаш фаҳмидан лозим нест. Онҳо гӯё барои тасвири ҳиссиёти муайяни соҳаи рӯҳонӣ, ба монанди азоби ақл, марг барои “ман”-и гунаҳкор, зиндагӣ дар қувваи растохез ва ғайра ва ҳоказо истифода шудаанд. Аммо мо мехостем дар ин ҷо ба маънои аслиашон

фаҳмидани тамоми калимаҳоро пешниҳод намоем. Павлус мегӯяд, ки мехоҳад ба монанди Масех зиндагӣ кунад. Масех уқубат кашида буд? Павлус низ уқубат кашидан мехоҳад. Исо мурд? Павлус низ бо марги риёзаткашона дар хизмати худ ба Масех мурдан мехоҳад. Исо аз мурдаҳо бархост? Павлус низ худи ҳаминро кардан мехоҳад. \bar{Y} мефаҳмид, ки ғулом аз Соҳиби худ болотар нест. Бинобар ин \bar{y} мехост ба Масех дар *уқубат*, *мамот* ва *эхёи* \bar{Y} пайравӣ намояд. \bar{Y} намегӯяд, ки ҳама бе истисно бояд чунин нуктаи назар дошта бошанд, вале шахсан барои \bar{y} роҳи дигар набуд.

То ки \bar{Y} ро дарк намоям. \bar{Y} ро дарк намудан – он қадар наздик ва ба тариқи аз ҳама амалӣ дар зиндагии ҳаррӯзаи худ бо Масех шинос шудан аст, то кас худ беш аз пеш ба \bar{Y} монанд шавад. Фириста мехоҳад, то дар \bar{y} зиндагии Масех аз нав такрор ёбад.

Ва қуввати эҳёи \bar{Y} ро. Дар Навиштаҷот оиди *қуввае* ки Худовандро аз мурдагон зинда намуд, чун оиди яке аз зухуротҳои аз ҳама барҷастатарини иқтидори ягон вақт дар тамоми олам зоҳиркардаи Худо гуфта мешавад (Эфс.1,19,20). Чунин менамояд, ки тамоми қувваҳои бадӣ ба он нигаронида шуда буданд, то ҷисми \bar{Y} дар қабр нигоҳ дошта шавад. Вале иқтидори илоҳӣ Исои Масехро дар рӯзи сеюм зинда намуда, фавҷҳои дӯзахро хоку туроб кард. Маҳз ҳамин қувва ба ихтиёри тамоми масеҳиён дода шудааст (Эфс. 1,19) ва онҳо бояд онро бо бовар қабул намоянд. Павлус менависад, ки саъй менамояд ин қувватро дар ҳаёти худ ва дар шаходати худ дар амал дарк кунад.

Ва ширкати уқубатҳои \bar{Y} . Аз олами боло барои ин қувват нагирифта, барои Масех уқубат кашидан имкон надорад. Ана барои ҷӣ *қуввати эҳёи \bar{Y}* қабл аз *ширкати уқубатҳои \bar{Y}* ба вуқӯъ омадааст.

Дар зиндагонии Худованд уқубатҳо қабл аз ҷалол ба вуқӯъ омадаанд. Бинобар ин дар зиндагии Павлус ҳам дигар хел буда наметавонист. \bar{Y} бояд *уқубатҳои* Масехро бо ҳам медид. \bar{Y} хеле хуб мефаҳмид, ки уқубатҳои шахсии \bar{y} арзиши начотдихандаи уқубатҳои Масехро нахоҳанд дошт, вале \bar{y} онро ҳам дарк мекард, ки ҳақ надорад дар он ҷаҳоне

ки Худованди ӯ рад шуда, азоб дида ба салиб кашида шуда буд, бошукӯҳ ва форигболона зиндагӣ кунад. Ҷоветт менависад: “Ба ӯ музаффарияти кӯҳи Зайтунро бо ҳам дидан кам буд; ӯ мехост ақаллан қисми ками дарди сахт, ларза ва танҳои Ҷатсамониро хис намояд”.¹⁵

Дар мамоти ӯ ба ӯ монанд шавам. Чӣ хеле ки пеш гуфта шуда буд, аз ҳама зиёд ин суханонро чун хоҳиши ба салиб кашидани зиндагии худ, барои гуноҳ, барои “ман”-и худ ва ҷаҳон мурдани Павлус шарҳ медиҳанд. Ба ақидаи мо бошад чунин шарҳ додан ин суханонро аз қувваи ҳайратовари онҳо маҳрум месозад. Албатта, ин нуқтаи назар низ дар мазмуни умумии оят мавҷуд аст, вале мазмуни он бағоят васеътар аст. Павлус пайрави боэҳтирос ва содиқи Оне буд, ки дар салиби Ҷолҷолто мурд. Вале ба ғайр аз ин, ӯ дар вақти марги риёзаткаши аввалини калисои масеҳӣ ҳозир буд, зиёда аз он – шарики кушандагони ӯ буд! Ба назари мо чунин менамояд, ки Павлус хеле мехост зиндагии худро баҳри хизмати Масеҳ қурбон кунад. Мумкин аст, ӯ чунин меҳисобид, ки дар осмонҳо ӯ ба чашмони Истефанус нигоҳ карда наметавонад, агар ӯ дар замин на марги пуразоб, балки роҳи дигарро интихоб намояд. Ҷоветт менависад:

Аксарияти масеҳиён қаноатманданд, агар нарх он қадар баланд набошад ва аз онҳо “рехтани хун”-ро талаб накунад. Онҳо он чизро медиҳанд, ки даст кашидан аз он барояшон ягон заҳматро талаб намекунад. Атоҳояшон бо торҳои махсус бо онҳо алоқаманд нестанд, он атоҳоро аз худ “бо гӯшт” канда гирифтани лозим нест. Онҳо бо майли том то он замон қурбонӣ мекунанд, ки ин ба худӣ зиндагии онҳо дахл накунад; вақте ки аз ягон чизи ҳақиқатан ҳаётан муҳим даст кашидан талаб карда шавад, маълум мешавад, ки асарашон ҳам намондааст. Онҳо дар сафҳои аввали намоишҳои музаффарона мебошанд ва бо хушнудӣ ба ороиши дурахшон – лентаҳои рангоранг ё навдаҳои нахл як-ду танга сарф мекунанд; вале ҳамин ки ба ҷои “аҳсан” ва “хӯшаъно” таҳдид ва норозигии бадқаҳрона садо диҳад, ҳамин ки дар доираи

*назар Ҷолҷолто намоён шавад, онҳо хилваткадаи беҳатарро ҷустуҷӯ мекунанд.*¹⁶

Ин ҷо бошад дар назди мо фириастаест, ки бесаброна интизор аст, ки кай аз ӯ ин қурбонии бузург ва ҳалқунанда талаб карда мешавад. ӯ бо хурсандӣ аз имконияти додани қуввати хуни худ дар хизмат ба Подшоҳӣ қаблан лаззат мебарад! Агар лозим бошад, ӯ тайёр аст ҳамаи онро то қатраи охири дихад!

Дар ҳамин бора Ҳадсон Тейлор ҳам навишта буд:

*Барои зиндагии ҷаҳон худро додан хеле муҳим аст ..., салибро ба китфи худ қабул накарда, самар овардан номумкин аст. “Агар донаи гандум ба замин афтида намирад, танҳо мемонад”. Мо медонем, ба чӣ тариқ Худованд Исо ҳосили фаровон оварда тавонист – на танҳо бо он ки салиби Худро гирифт, балки бо он ки дар он мурд. Торҳои муносибатҳои мо бо ӯ дар ин соҳа то чӣ андоза мустаҳкаманд? Наход дар дунё ду Масеҳ ҳаст – Масеҳи беғам барои масеҳиёни беғам ва Масеҳе ки уқубат мекашад, меҳнати вазнин мекунад – барои якчанд тан масеҳиёни фавқуллода? Не, танҳо як Масеҳ аст. Оё мо тайёрем дар ӯ бошем ва ба ҳамин тариқ ҳосил оварем?*¹⁷

Ва ниҳоят, С. А. Коутс менависад:

Дар ҷалол шинохтани Масеҳ хоҳиши асосие буд, ки дар қалби Павлус мезист. Ин хоҳиш наметавонист кӯшиши боэҳтироси рафтанро ба ҷое ки ӯ ҳозир дар он ҷост, ба вуҷуд наоварад. Ва бинобар ин қалбе ки беист ба Масеҳ майл дорад, беихтиёр ба он роҳе рӯ меоварад, ки ӯро ба ҷои ҷалол овард, ва он ҷиддан меҳонад ба он ҷо бо худӣ ҳамон пайраҳае ки ӯ дар он қадам мезад, назди ӯ ояд. Қалб мепурсад: “ӯ чӣ гуна ба ин ҷалол омад? Ба воситаи растохез? Вале оё уқубат ва марг ба таври ҳатмӣ пеш аз растохез ба вуқӯъ намеоянд?” Баъд қалб мегӯяд: “Ҳеч чиз ба ман чунин ҳузуру ҳаловат намебахшад, чӣ хеле ки имконияти то ӯ расидан дар ҷалол растохез бо худӣ ҳамон пайраҳае ки ӯро ба он ҷо овард!” Ин рӯҳи азияткашӣ аст. Павлус мехост чун азияткаш бо роҳи уқубат ва марг гузарад, то ки ба растохез ва ҷалол бо

ҳамон пайраҳае ояд, ки Пурбаракати дили
ӯро мафтункарда омада буд.¹⁸

3,11 Дар ин ҷо мо аз нав бо мушкилоти маънидод дучор мешавем. Оё мо ин оятро ба маънои асли ё ба маънои рӯҳонӣ бояд фаҳмам? Якчанд варианти маънидоди он ҳаст, ана асосиҳои он:

1. Павлус мӯътакид набуд, ки аз мурдагон зинда мешавад ва бинобар ин зӯр зада мекӯшид иштироки худро дар растохез таъмин наояд. Вале дар ин як катра ҳам ҳақиқат нест. Павлус ҳамеша таълим меод, ки растохез – атои ҷайз аст, на ин ки музд барои меҳнати одам. Илова бар он ӯ бо эътимоди устувор мегуфт, ки дар растохез иштирок хоҳад кард (2Қӯр. 5,1-8).
2. Павлус на дар бораи растохези ҷисмонӣ мегуфт, балки ба хоҳиши дар ин ҷо, дар замин, дар қувваи растохез зиндагӣ кардани худ истинод менамуд. Эҳтимол, ба чунин ақида аксари илоҳиётшиносон тарафдор ҳастанд.
3. Павлус дар бораи растохези ҷисмонӣ суҳан меронд, вале асло аз хусуси иштироки ҳудаш дар он шубҳа намекард. Аниқтараш ӯ мегуфт, ки ӯро ҳамаи он уқубатҳое ба ташвиш намеандозанд, ки дар роҳ ба растохез метавонанд интизораш бошанд. Ӯ тайёр буд аз озмоишҳои вазнин ва таъкибот гузарад, агар маҳз онҳо дар байни имрӯз ва растохез истода бошанд.

Мо бо варианти сеюм розӣ ҳастем. Фиреста меҳост дар ҳама чиз ба Масеҳ пайравӣ наояд. Азбаски Масеҳ уқубат кашид, мурд ва аз мурдагон барҳост, пас Павлус ҳам чунин меҳисобид, ки барои ӯ тақдири шоистатар нест. Метарсем, ки ба ҳузуру ҳаловат, ҳашамат ва оромӣ майл доштанимон моро маҷбур месозад, то кунҷҳои тези чунин оятҳои Навиштаҳои Покро аз байн барем. Оё мо ба ҳақиқат наздиктар намешавем, агар онҳоро ба маънои асли ба ҳамон тарзе ки онҳо навишта шудаанд, қабул карда, танҳо ҳамон вақт мустасно кунем, ки маънои ошкоршаванда ба таълимоти тамоми Навиштаҳои Поки боқимонда муҳолифат кунад?

Пеш аз он ки ба ояти дигар гузарем, қайд кардан зарур аст, ки Павлус дар бораи эҳё аз

мурдагон меғӯяд. Ин растохези ҳамаи мурдагон нест. Дар ин ҷо, аниқтараш, тасвири эҳёест, ки дар он баъзеҳо зинда мешаванд, дигарон бошанд дар қабрҳо мемонанд. Аз 1Таслӯникиён 4,13-18 ва 1Қӯринтиён 15,51-57 мо медонем, ки масеҳиён вақти омадани Масеҳ зинда мешаванд (касе – дар вақти ба осмон гирифта шудан, касе – дар охири давраи Мусибати Бузург); тамоми мурдагон боқимонда танҳо ҳамон вақт зинда мешаванд, ки Подшоҳии Ҳазорсолаи Масеҳ дар замин ба охир мерасад (ниг. Ваҳй 20,5).

3,12 Фиреста чунин намеҳисобид, ки аллакай ба камолот расид. Ин камолот ба растохези ояти пешина дахл надорад, балки ба тамоми мавзӯи монандии мо ба Масеҳ дахл дорад. Павлус исрор намекард, ки масеҳӣ бегуноҳиро ё чунин ҳолатеро, ки пешрафти баъдина ғайриимкон бошад, ба даст оварда метавонад. Ӯ мефаҳмид, ки “қаноат – қабри пешрафт аст”.

Бинобар ин ӯ монда нашуда ба пеш мешитофт, то Худованд Исо дар ӯ ба мақсаде расида тавонад, ки ӯро баҳри он наҷот дод. *Исои Масеҳ* ба фиреста дар роҳ ба Димишқ расид. Мақсади ин вохӯрии муҳим чӣ гуна буд? Мақсад он буд, ки аз Павлус намунаи бовардореро созад, то дар мисоли ӯ ҳама бинанд, ки Масеҳ дар ҳаёти одам чӣ кор карда метавонад. Павлус алҳол ба монандии пурра ба Масеҳ нарасидааст. Ин раванд ҳанӯз давом дошт ва фиреста бо тамоми дилу ҷон меҳост, ки меҳнати баракати Масеҳ давом ёбад ва чуқуртар шавад.

3,13 Ин одам, ки новобаста ба микдори неъматҳои моддиаш қаноатпешагиро ёд гирифта буд (4,11), ҳеч гоҳ бо дастовардҳои рӯҳонии худ қаноатманд набуд. Ӯ *гумон намекард*, ки ба охири роҳ *расидааст*. Пас ӯ чӣ кор мекард?

Балки фақат як чизро меғӯям... Вай одами бомақсад буд. Ӯ танҳо як мақсад ва як хоҳиш дошт. Ӯ дар ин ба Довуд хеле монанд аст, ки боре гуфта буд: “Як чизро аз Худованд талабидам”.

Он чиро, ки дар қафост, аз хотир бароварда... Фиреста на танҳо гуноҳҳо ва хатоҳои худро, балки имтиёзҳои табиӣи худро, барор ва муваффақиятҳои дар аввали боб

тасвиркараашро ва ҳатто ғалабаҳои рӯҳонии худро фаромӯш мекард.

Ва ба пеш ҳаракат карда... - \bar{U} бо қатъият ба имтиёзҳо ва вазифаҳои зиндагонии масеҳӣ мешитофт, хоҳ ин ибодат, хизмат ё ин ки балоғати хислати шахсии масеҳии \bar{U} бошад.

3,14 Худро чун иштирокчии давиш ҳисобида Павлус менависад, ки қувваро дарег надошта, *сӯи мақсаде* мешитобад, ки *фарҷоми голибонаи даъвати Худост аз арши аъло дар Исои Масеҳ*.

Мақсад – хати марра дар охири пайраҳаи пойга аст. *Фарҷоми голибона* – мукофоти ба ғолиб супурдашаванда. *Мақсад* дар ин маврид – фарҷоми давиш дар тӯли зиндагӣ буда, комилан имкон дорад, ки аниқтараш ин чо зери мафҳуми *мақсад* Курсии Доварии Масеҳ фаҳмида мешавад. Мукофот бошад, эҳтимол, тоҷи адолат мешавад, ки дар бораи он Павлус дар дигар ҷой чун мукофот ба онҳое ки хуб давида буданд, суҳан меронад (2Тим. 4,8)

Даъвати Худо аз арши аъло дар Исои Масеҳ дар худ тамоми он мақсадҳоро дар бар мегирад ки Худо моро наҷот дода, дунблагирӣ карда буд: наҷоти мо, монандӣ ба Масеҳ, ҳаммеросӣ бо \bar{U} , манзил дар осмонҳо ва маҷмӯи бешумори дигар баракатҳои рӯҳонӣ.

VII. ДАЪВАТ ОИДИ ИБРАТИ ФИРИСТАРО БА ИНОБАТ ГИРИФТА, ЧУН ШАХРВАНДОНИ ОСМОН РАФТОР КАРДАН (3,15–21)

3,15 *Ҳар касе аз мо, ки комил бошад*, бояд чун Павлус ҳозир бошад, ки барои Масеҳ уқубат кашад ва бимирад ва бо тамоми қувват кӯшиш кунад, то боз ҳам зиёдтар ба Худованд Исо монанд бошад. Ин нуктаи назари баркамол ба бовари масеҳӣ мебошад. Касе метавонад \bar{U} ро ғайриоддӣ, қатъӣ ё мутаассиб ҳисобад. Аммо фириста мегӯяд, ки ҳамаи онҳое ки ба балоғати рӯҳонӣ расидаанд, розӣ мешаванд онро ягона ҷавоби боақлона, мантӣ ва қобили қабул ба он Касе эътироф намоянд, ки барои онҳо дар Ҷолҷолто **хуни** Худро рехт.

Вале агар шумо фикри дигаре дошта бошед, Худо инро ҳам ба шумо ошкор хоҳад

сохт. Павлус дарк мекунад, ки на ҳама ба ибрати \bar{U} пайравӣ мекунанд ва чунин фалсафаи хатарнокро интиҳоб менамоянд. Вале \bar{U} боварӣ изҳор менамояд, ки агар одам ҳақиқатан ба ёфтани ҳақиқат кӯшад, *Худо* ҳатман онро ба \bar{U} *ошкор менамояд*. Масеҳияти фориғбол, мағрур аз он сабаб пайдо шудааст, ки мо ҳақиқатро доништан намехоҳем; мо ба талаботи масеҳияти идеалӣ итоат кардан намехоҳем. *Худо* омода аст ҳақиқатро ба онҳое ошкор кунад, ки тайёранд аз рӯи он зиндагӣ кунанд.

3,16 Баъд фириста илова мекунад, ки мо бояд дар мувофиқат ба он фаҳмише ки Худованд Исо ба мо дод, зиндагонӣ кунем. Мо набояд даст болои даст гузошта интизор бошем, ки кай мо дарки ҳамаи он чизҳоеро ба даст меоварем, ки аз мо чун аз масеҳиён талаб карда мешавад. То вақте ки Худованд ба мо маънои пурраи салибро ошкор месозад, интизор шуда, мо бояд мувофиқи он ҳиссаи ҳақиқате ки аллакай фаҳмидаем, зиндагӣ кунем.

3,17 Акнун Павлус ба насихат мегузарад ва дар ибтидо филиппиёнро даъват менамояд, то ба \bar{U} пайравӣ кунанд, ё ибрат гиранд. Чунин чизеро навишта тавонистани вай ба шарофати зиндагии аз ҳар ҷиҳат ибратомӯзи вай даст додааст. Имрӯз чунин зарофатро шунидан мумкин аст: “Чуноне бикун, ки ман ба ту мегӯям, на ончунон ки ман мекунам”. Вале барои фириста ҳама чиз дигар хел аст. \bar{U} бо ҳукуки пурра ба зиндагии худ чун намунаи садокати комил ба Масеҳ ва кори \bar{U} ишора карда метавонист.

Леман Штраус менависад:

Павлус чунин меҳисобид, ки марҳамати Худо ба \bar{U} барои он зоҳир шуд, то ки \bar{U} “намунаи ибрат” шавад; ба ҳамин тариқ, тамоми зиндагии \bar{U} аз лаҳзаи бозгашт кардан сар карда, ба масъалаи бузурги ба дигарон ошкор намудани нақшаи умумии он бахшида шуда буд, ки масеҳӣ бояд ҷи гуна бошад. Худо Павлусро барои он наҷот дод, ки дар намунаи бозгашт кардани худ \bar{U} нишон дода тавонад: он чиро, ки Исои Масеҳ бораи \bar{U} кард, барои дигарон низ метавонад кунад ва ҳатман мекунад. Оё Худованд, ба шумо ва ба ман марҳамати

*Худро пешкаш намуда, ҳамин мақсадро дун-болагирӣ намекард? Ман чунин меҳисобам, ки Ҷоро барои он наҷот дод, то мо ба наслҳои ояндаи масеҳиён намунаи ибрат шавем. Оё мо намунаи шахсони бо ғайзи Ҷонаҷотёфта ҳастем? Агар ин чунин бошад, бисёр хуб!*¹⁹

Ва ба касоне нигоҳ кунед, ки онҳо мувофиқи намунае ки дар мо доред, рафтор мекунад. Ин ба ҳамаи он касоне дахл дорад, ки ба монанди Павлус зиндагӣ мекарданд, ва на барои он гуфта шудааст, то онҳоро аз байни омма ба сифати ибрати манфӣ, чун дар ояти оянда, ҷудо кунанд, балки барои он ки мо, аз пайи онҳо рафта, ба онҳо бодиккаттар нигоҳ кунем.

3,18 Дар ҳоле ки дар ояти 17 онҳое тасвир карда шудаанд, ки масеҳиён бояд ба онҳо тақлид намоёнд, дар ин ҷо оиди одамоне гуфта мешавад, ки ба онҳо тақлид кардан лозим нест. Фиреста тасвири аниқи онҳоро намедихад. Ҷонаҷотёфта, оё инҳо шариатпарастон аз ояти 2 буданд ё касоне буданд, ки худро масеҳӣ номида, озодиро ба бебанду борӣ баргардонида буданд, ғайзро бошад чун сабаб барои гуноҳ истифода мебарданд.

Павлус пеш ҳама покноро аз хавфи ин гуна одамоне огоҳонида буд ва боз аз нав инро бо *гирия* меғӯяд. Вале ин *гирия* дар ихотаи суханони мазаммати вазнин оиди чист? Он оиди зарари расондаи чунин одамоне ба калисои Худо аст; дар бораи ҳаётхоест, ки онҳо барбод додаанд; дар бораи тақдирест, ки онҳо ба номи Масеҳ ба вучуд овардаанд; дар бораи он аст, ки онҳо маъноӣ ҳақиқии солибро пинҳон мекарданд. Вале ашқҳо аз ин сабаб ҳам мерехтанд, ки муҳаббати ҳақиқӣ ҳатто *душманони солиби Масеҳро* маҳкум карда истода, *гирия* накарда наметавонад, монанди он ки Худованд Исо ба дилсаҳтии шахри Уршалим *гирия* карда буд.

3,19 Ба чунин одамоне ҳалокати ҷовидонӣ таҳия карда шудааст. Ин нест карданро не, балки доварию абадии Худоро дар кӯли оташин ифода мекунад.

Худои онҳо шиками онҳо буд. Ҳамаи он коре ки онҳо мекарданд, ҳатто агар он номи хизмати диниро дошт, як мақсад дошт –

хариди ғизо (ва, эҳтимол, нӯшокӣ) барои қонё кардани иштиҳои қисмониашон. Ф. Б. Мейер ба ин одамоне тавсифи хеле нуқтасанҷона додааст. “Дар зиндагии онҳо барои калисо ҷой нест. Сар то сар онро пилтаи ошхона пур кардааст”.

Ҷалоли онҳо дар нағми онҳо буд. Онҳо бо он чиз худситоӣ мекарданд, ки бояд аз он шарм мебошад – бо бараҳнагӣ ва рафтори бадахлоқонаи худ.

Онҳо пурра бо *чизҳои заминӣ* банд буданд. Дар зиндагии онҳо ғизо, либос, эҳтиром, хузуру ҳаловат ва ғараҳ аз ҳама асосӣ буданд. Вақте ки онҳо дар назди қабоҳати ин ҷаҳон тамаллуқ мекарданд, фикрҳои оиди чизҳои ҷовидонӣ ва осмонӣ оромии рӯҳии онҳоро вайрон намекарданд. Онҳо ҳамин тавр рафтор мекарданд, ки ғӯё дар замин ҷовидонӣ зиндагӣ карданӣ буданд.

3,20 Фиреста ба ин тарзи тафаккур фикрҳои ба осмон нигаронидашудаи масеҳиёни ҳақиқиро муқобил мегузарад.

Дар замонҳои навишта шудани Нома Филиппӣ колонияи румӣ буд (Аъм. 16,12). Филиппиён шахрвандони Рум буданд, дар зери ҳимояи он буданд ва аз тамоми имтиёзҳои истифода мебарданд. Вале дар баробари ин онҳо тобеони ҳокими маҳаллӣ низ буданд. Ин хусусияти мавқеи онҳоро истифода бурда, фиреста ба масеҳиён ёдрас мекунад, ки *иқоматгоҳи* (ё шахрвандии) онҳо *дар осмон аст*. Моффатт ин ибораро чунин тарҷума мекунад: “Вале мо колонияи осмонем”.

Ин онро ифода намекунад, ки масеҳиён дар айни замон шахрвандони давлатҳои заминӣ низ намебошанд. Дар дигар ҷойҳои Навиштаҷот аниқ гуфта шудааст, ки мо бояд ба ҳукуматҳои худ итоат намоём, зеро ки онҳо аз тарафи Худо таъин шудаанд (Рум. 13,1-7). Масеҳиён дар ҳақиқат бояд дар ҳама қореге ки аз тарафи Худо манъ карда нашудааст, ба ҳукумат итоаткор бошанд. Филиппиён нисбат ба ҳукумати маҳаллӣ ва нисбат ба қайсар дар Рум риояи қонунро бояд нигоҳ доранд. Инак, масеҳиён дар назди ҳукуматҳои заминӣ ўҳдадорихо доранд, вале дар ҷои яқин барои онҳо ҳамеша садоқат ба Худованди осмон бояд истад.

Мо на танҳо шаҳрвандони осмонем, балки бо бесабрӣ *Наҷотдиҳандаро* аз осмон *интизор дорем!* Калимае ки “*интизор дорем*” тарҷума шудааст, дар асл мафҳуми хеле пурзӯрест, ки маънояш интизории бошиддат ба чизест, ки мувофиқи ақидаи шахси интизорӣ мекашида, наздик аст. Ба маънои асли ин “барои дидан ё шунидани ягон чиз гардан дароз кардан”-ро ифода мекунад.

3,21 Ҳангоме ки Худованд Исо аз осмон меояд, *ӯ* бадани моро *дигаргун хоҳад кард*. Дар бадани одамӣ аслан ҳеҷ чизи бад ё чиноӣ нест. Бадӣ дар он чизест, ки баданро барояш истифода мебаранд.

Вале ин *ҷисм залил* аст. Он бо ожангҳо ва доғи захмҳо лаккадор шудааст, тобеи пирӣ, укубатҳо, беморӣ ва марг аст. Он моро маҳдуд мекунад ва фишор медиҳад!

Худованд онро ба *ҷисми ҷалил* табдил медиҳад. Мо қобилияти бо тамоми амиқияш фаҳмидани инро надорем. Ҷисми мо дигар дар зери ҳукми хазоншавӣ ё марг намешавад, аз маҳдудияте ки замон ё табиат мегузорад, раҳой меёбад. Ин ҷисми воқеӣ мешавад ва дар айни ҳол он ба шароити зиндагӣ дар осмон хеле мувофиқ карда мешавад. Он ба ҷисми зиндашудаи Худованд Исо монанд хоҳад шуд.

Ин онро ифода намекунад, ки ҳамаи мо ба якдигар монанд мешавем! Баъд аз растохези Исо монанди аввала *ӯ*ро ҳама мешинохтанд ва бе ягон шакку шубҳа, ҳар кадом одам дар ҷовидонӣ низ симои ҷисмонии шахсии худро соҳиб хоҳад шуд.

Аз ин оят хулоса баровардан мумкин нест, гуёе мо дар оянда ба Худованд Исо дар сифатҳое монанд мешуда бошем, ки ба *ӯ* чун ба Худо хос ҳастанд. Мо ҳеҷ гоҳ на ҳамадон, на тавоно мешавем; ва мо наметавонем дар як вақт дар ҳама ҷо ҳозир бошем.

Вале симои маънавии мо ба симои маънавии Худованд Исо монанд мешавад. Мо барои ҳамеша аз гуноҳ озод мешавем. Маълумоти ин оят барои қонеъ кардани ҳисси кунҷковии мо кифоя нест, вале он барои дастгирии умед ва тасалло бахшидан мерасад.

Бо амали ҳамон қуввате ки бо он ӯ ҳама чизро ба Худ тобеъ намуда метавонад. Ди-

гаргуншавии ҷисмонии мо бо ҳамон қувваи илоҳӣ ба ҷо оварда мешавад, ки онро Худо баъдтар кор мефармояд, то ки ҳама чизро *ба Худ тобеъ кунад*. *ӯ* “метавонад наҷот диҳад” (Ибр. 7,25). *ӯ* “метавонад мадад расонад” (Ибр. 2,18). *ӯ* “метавонад аз фуруғ ғалтидан нигоҳ дорад” (Яҳ. 24). Акнун бошад аз ин оят мо мефаҳмем, ки *ӯ* метавонад *ҳама чизро тобеъ намояд*. “Зеро ки ин Худо Худои мост то абад; *ӯ* моро то дами мамот ҳидоят хоҳад кард” (Заб. 47,15).

VIII. ДАЪВАТ БА ҲАМФИКРӢ, ЁРИИ ҲАМДИГАРӢ, ШОДӢ, ПУРСАБРӢ, ДУОИ ДОИМӢ ВА ИНТИЗОМ-НОКИИ АНДЕШАҲО (4,1-9)

4,1 Дар асоси он умеди зебӯе ки манзараи онро фириста дар пеши нигоҳи ботинии масеҳиён дар ояти пешина кашид, *ӯ* акнун ба онҳо насихат медиҳад, то *дар Худованд истодагарӣ намоянд*. Дар ин оят муҳаббати Павлус ба масеҳиён дар он ифода ёфтааст, ки *ӯ* чӣ тарз ба онҳо мурочиат мекард. *ӯ* онҳоро *бародарони* худ меномад. Вале на танҳо бародарон, балки *бародарони маҳбӯб* меномад. Баъд *ӯ* мегӯяд, чӣ гуна *ӯ* муштоқи дидори онҳост, яъне чӣ гуна *ӯ* мехоҳад боз аз нав бо онҳо бошад. Сонитар *ӯ* дар бораи онҳо чун дар бораи *шодмонӣ ва тоҷи сари* худ сухан меронад. Фириста дар зери ин, бешубҳа, дар назар дорад, ки онҳо – *шодмонии ӯ* дар ин рӯзҳо ва дар назди Курсии Доварии Масеҳ *тоҷи сари ӯ* хоҳанд шуд. Ин оятро мурочиати “*эй маҳбӯбон*” ба охир мерасонад. Фириста дар ҳақиқат одамонро дӯст медошт ва яке аз асрори таъсирбахшии зиёди меҳнати *ӯ* барои Худованд маҳз дар ҳамин буд.

4,2 *Авҳӯдия* ва *Сунтихӣ* – ду зан дар калисои Филиппӣ буданд, ки байни худ на он қадар муросо мекарданд. Мо дар бораи сабаби муҳолифати онҳо ҳеҷ чиз наметавонем (ва ин, эҳтимол, боз ҳам беҳтар аст!).

Фириста ду маротиба калимаи “*илтимос мекунам*”-ро истифода мебарад, то нишон диҳад, ки насихати *ӯ* ҳам ба яке ва ҳам ба дигаре дахл дорад. Павлус онҳоро даъват менамояд, ки *дар Худованд ҳамфиқр бошанд*. Ҳамеша нисбати кор ва мушкilotи ҳаррӯзаи зиндагониямон тарафдори ақидаи якхела

будан имконнопазир аст, вале дар он чи ба *Худованд* дахл дорад, мо пурра метавонем аз ҳамаи муҳолифатҳои хурд ва шахсӣ даст кашем, то *Худованд* чалол ёбад, кори \bar{U} бошад ба пеш равад.

4,3 Пурра аниқ нест, ки ин *ҳамкори самими* кист (ё ин ки “рафиқи ҳамкор”²⁰), ки Павлус ба \bar{u} мурочиат мекунад. Баъзеҳо номи Луко ва Тимотиюсро номбар менамоянд, вале эҳтимоли бештар дорад, ки ин ҷо сухан дар бораи Эпафрӯдитус меравад. Павлус \bar{u} ро даъват менамояд, то *ба заноне ки бо фириста дар башорат ҷидду ҷаҳд кардаанд, кӯмак* намояд. Мо чунин мешуморем, ки дар ин ҷо Авхӯдия ва Сунтиҳӣ дар назар дошта шудаанд. Фириста Павлус маслиҳате медиҳад, ки ба оқилона будани он бисёр касон боварӣ ҳосил кардаанд. Аксаран, ҳангоме ки дар байни ду кас ҷанг якбора аланга мегирад, сабаби муҳолифати пайдошударо ба довари тарафи сеюм – шахси баркамоле ки қобилияти мулоҳизаи баланди маънавий дорад, бароварда, онро хомӯш кардан мумкин аст. Албатта, \bar{u} ба сифати довар баромад намекунад ва қарори тайёрро бароварда намедиҳад. Ба ҷои ин \bar{u} метавонад, ба Сухани Худо мурочиат намуда, ба тарафҳои муҳолифаткунанда ба ҳалли ба Каломи Худо мувофиқи мушкилот ишорат намояд.

Ҳангоми кӯшиши шарҳи суханони “дар роҳи башорат бо ман ҷидду ҷаҳд кардаанд” эҳтиёткориҳои фавқулодда даркор аст. Мо ба ҳар гуна ҳаёлотҳои беандоза соҳиб бошем ҳам, тахмин кардан нумумкин аст, ки онҳо Хушхабарро паҳлу ба паҳлу бо фириста Павлус мавъиза менамуданд. Ба ғайр аз панддихӣ ва мавъизагарии оммавӣ замон дигар имкониятҳои зиёди хизмат баҳри Хушхабарро доранд: ба хизматгориҳои Масеҳ меҳмондӯстӣ кардан, ба хонаҳо ташриф оварда ба занони ҷавон ва кӯдакон насихат кардан.

Ва боз як ҳамкор бо номи *Қлимис* номбар карда мешавад. Дар бораи \bar{u} дигар ҳеҷ гуна маълумот нест. Баъдтар Павлус *дигар ҳамкорони худро* номбар менамояд, ки *номашон дар дафтари ҳаёт аст*. Фириста тасвири ҳайратангези баракати ҷовидонӣ ва ақлнорасро ёфт, ки бо бандҳои канданашавандаи

бовар ба Масеҳ ва хизмат ба \bar{U} алоқаманд мебошанд.

4,4 Акнун ба тамоми калосо мурочиат намуда, Павлус насихати дӯстдоштаи худро такрор менамояд. Сирри ин насихат дар калимаҳои “дар *Худованд*” мебошад. Вазъияти зиндагии масеҳӣ ҳар қадар тезу тунд шавад ҳам, \bar{u} ҳамеша имконияти *дар Худованд шод* буданро дорад.

Ба таҷрибаи шахсии худ така карда, Ҷоветт дар бораи шодии масеҳӣ чунин менависад:

*Шодии масеҳӣ – кайфиятест, ки ба ҳеҷ андоза ба шароитҳои берунӣ вобаста нест. Агар он ба вазъиятҳои берунӣ вобаста мебуд, пас он ба шӯълаи ноустувори шамъ дар шаби бӯронӣ монанд мешуд. Шамъ лаҳзаи кӯтоҳе равшан ва баробар месӯзад, вале ана пилтаи он базӯр мил-мил месӯзад ва атроф торафт ториктар мешавад. Шодии масеҳӣ бошад ба ҳеҷ вачҳ бо вазъиятҳои гузарандаи зиндагӣ алоқаманд нест ва бинобар ин қурбонии рӯзи гузаштаи стода буда наметавонад. Мана шароити ман он қадар хуб таркиб ёфтааст, ки рӯзи офтобии моҳи июнро ба хотир меоварад; вале хеле зуд ҳама чиз тағйир меёбад ва ба рӯзи абрнок дар моҳи ноябр монанд шуда сар мекунад. Имрӯз ман дар тӯй ҳастам; пагоҳ дар назди қабри кушода истодаам. Имрӯз дар хизмат ба *Худованд* ман ба даҳ кас роҳи наҷотро нишон медиҳам; баъд силсилаи дарози рӯзҳои меояд, ки ман ягон одамро номбар карда наметавонам, ки барои назди Худо омаданишон ёрӣ дода бошам. Бале, рӯзҳо чун обу ҳаво тағйирёбандаанд, вале шодии масеҳӣ нагузаранда шуда метавонад. Пас, сирри пойдориши пурчалолӣ он дар чист?*

Сирри он ана дар чист. “Инак Ман ҳаррӯза бо шумо ҳастам”. Дар ин рӯзҳои ҳамеша тағйирёбанда \bar{U} тағйир намеёбад ва монда намешавад. \bar{U} на аз он ҳамсафарон аст, ки то замоне ки офтоб метобад, паҳлу ба паҳлу меистанд ва ҳамин ки осмонро абрҳо фаро мегиранд, нест мешаванд. \bar{U} аз ҳалқаи рӯзҳои лаҳзаҳои нешрафт ва тӯйҳоро интиҳоб намекунад ва дар рӯзҳои муфлисӣ ва мағлубият дурӣ намеҷӯяд. \bar{U} на онест, ки танҳо ҳангоми ба ман супорида шудани

гулчанбари голиб пайдо мешавад, ва ҳамин ки ба сари ман тоҷи хор мегузоранд, пинҳон мешавад. *Ū* дар ҳама рӯзҳо бо ман аст – дар рӯзҳои пешрафт ва дар рӯзҳои мусибат; дар рӯзҳои ки ноқуси дафн занг мезанад ва дар рӯзҳои ки зангӯлачаи тӯёна маргуланок месарояд. “Ҳаррӯза”. Дар рӯзҳои ҳаёт, дар рӯзи марг, дар рӯзи доварӣ.²¹

4,5 Акнун Павлус филиппиёнро ба он даъват менамояд, ки *фурӯтани* онҳо ба ҳамаи одамон машхур гардад. “Фурӯтанӣ”-ро дар ин ҷо чун “гузашткунӣ”, “дурандешии нек” ва “омодагии аз роҳҳои худ даст кашидан” ҳам тарҷума кардан мумкин аст. Мушкилии асосӣ на дар фаҳмиши маънии ин ибора, балки дар итоат ба фармони “ба ҳамаи одамон” мебошад.

“Худованд наздик аст” метавонад онро ифода кунад, ки Худованд ҳамеша ба мо бисёр наздик аст, ё ин ки зуҳури *Ū* он қадар дур нест. Ҳам ину ҳам он дуруст аст, ҳарчанд шахсан мо тарафдори нуқтаи назари дуҷум ҳастем.

4,6 Наход дар ҳақиқат мумкин аст, ки масеҳӣ дар бораи ҳеч чиз *гам нахӯрад*? Ин мумкин аст, то даме ки мо аз сарчашмаи дуои бовар қувват мегирем. Сипас дар ояи шарҳ дода мешавад, ки мо чӣ тавр метавонем зиндагонии худро аз изтиробҳои гунаҳкоро на пок намоем. Мо бояд ҳама чизро дар *дуо* ба назди Худованд биёрем. *Ҳамеша* ҳамешаро ифода мекунад. Ҳеч чизе нест, ки ба *Ū* бениҳоят бузург ё бениҳоят ночиз намояд, яъне ба ғамхории *Ū* наарзад!

Дуо – ҳам амал ва ҳам муҳит аст. Мо ба назди Худованд дар ягон вақти муайян меоем ва ба назди пой *Ū* ягон хел илтимоси муайянро мегузорем. Вале мо дар *муҳити* дуо ҳам зиндагонӣ карда метавонем. Мо метавонем чунин кунем, ки мизробии асосии зиндагонии мо мизробии дуо бошад. Пурра мумкин аст, ки дуо дар ин ояи мақсади умумии зиндагонии моро ифода мекунад, *илтимос* бошад – он *хоҳишҳои* муайяне ки бо онҳо мо ба Худованд муроҷиат менамоем.

Ба он чиз диққат додан зарур аст, ки *хоҳишҳои худро* мо бояд дар назди Худо бо *шукргузорӣ ошкор* намоем. Касе мазмуни асосии ин ояро чунин мухтасар ифода

кардааст: “Дар бораи ҳеч чиз ошуфта нашудан, оиди ҳама чиз дуо гуфтан, ҳамеша барои ҳама чиз шукргузорӣ кардан”.

4,7 Агар муносибати ба ин монанд барои зиндагии мо хос гардад, пас *осоиштагии Худо*, ки аз ҳар хирад болотар аст, дилҳои мо ва *фикрҳои* моро дар *Исои Масеҳ* нигоҳ хоҳад дошт. *Осоиштагии Худо* – эҳсоси оромии пок ва қаноатмандист, ки дили масеҳиро пур мекунад, вақте *Ū* қатъиян ба Худо умед мебандад.

Ба Худо *тақия* карда, *дилҳо* аз *баракат* *лабрез* мешаванд; *Осоиштагӣ* ва *оромии* *пурраро*, *чуноне* ки *Ū* *ваъда* *дод*, *меёбанд*.

Френсис Р. Ҳавергал

Ин *осоиштагӣ* аз ҳар хирад болотар аст. Барои хиради дунявӣ чунин *осоиштагӣ* *комилан* даркнашаванда аст ва ҳатто дар масеҳиёне ки онро дарк кардаанд, зоикаи сирри мафтункунанда менамояд. Худи онҳо аз набудани изтироб дар дили худ ё тарс дар назди *фочиа* ё *вазъиятҳои* *номусоид* дар ҳайратанд.

Ин *осоиштагӣ* дилҳо ва *фикрҳоро* муҳофизат мекунад. Ин *воситаи* *рӯҳафзо* дар ин *асри* *чунуниҳо*, *заифии* *асабҳо*, *тобегият* ба *доруи* *оромкунанда* ва *хасташавии* *ақлӣ* ба ҳамаи мо хеле зарур аст.

4,8 Дар ин ҷо *фириста* *маслиҳати* *охирин* *медихад*, ва *Ū* ба *доираи* *андешаҳои* мо дахл мекунад. *Навиштаҳои* *Пок* ҳамеша ба мо оиди *қобилияти* дар *зери* *назорат* *нигоҳ* *доштани* *афкори* *худ* *хотиррасон* менамояд. Вақте ки ба сар *фикрҳои* *номатлуб* *пай* дар *пай* *меоянд*, дар *бораи* ба *ягон* *икдом* *қобилият* *надоштанро* *арз* *карда*, *худро* *мағлубшудаи* *доимӣ* *вонамуд* *кардан* *бефоида* аст. Дар ҳақиқат бошад мо хеле зуд ба ин хотима дода метавонем. Ин ҷо *сирр* дар *тафаккури* *мусбат* аст. *Моҳияти* он дар *принсипи* *зерин* *мебошад*, ки дар *замони* мо хеле *машхур* аст: “*Қувваи* *дилбастагии* *нав* *ҳамаи* *дилбастагӣ* *ҳои* *боқимондари* *меронад*”. Дар *ягон* *сар* дар *ҳамон* *як* *вақт* *фикрҳои* *бад* ва *фикрҳо* *оиди* *Худованд* *Исо* *чой* *дошта* *наметавонанд*. Агар ба *одам* *фикри* *бад* *ояд*, *Ū* *худ* *ҳамон* *замон* *оиди* *Шахсият* ва *меҳнати* *Масеҳ* *фикр* *карда*, аз он *раҳой* *ёфта* *метавонад*. *Рӯҳ-*

шиносон ва духтурони касалиҳои рӯҳии замони мо дар ин бобат бо фириста Павлус пурра розианд. Онҳо ҳамеша хавфи тафактури манфиро таъкид мекунанд.

Барои он ки дар ояти 8 Худованд Исо ёфта шавад, он қадар ҳам бо диққат назар андохтан лозим нест. Ҳар он чи *рост аст, ва ҳалол аст, ва боинсоф аст, ва пок аст, ва ҳушоянд аст ва шоёни таҳсин аст, ва ҳар эҳсон ва ҳамде бошад* – ҳама дар \bar{U} ниҳон аст. Акнун биёед ҳамаи ин некӯкориҳоро бо навбат дида мебароем. *Рост аст* – яъне самимист, бе фиреб ва кизб, асли ва воқеӣ. *Ҳалол аст* – олиҳимматона ё аз нуқтаи назари ахлоқӣ ҷолиб. *Боинсоф аст* – ҳам нисбат ба Худо ба ҳам нисбат ба одамон росткор буданро ифода мекунад. *Пок аст* – дар бораи асосҳои олии ахлоқии одам меғӯяд. *Ҳушоянд аст* – ба зарурияти танҳо оиди он фикр кардан ё тамошо кардани он чизе ишорат менамояд, ки мафтун шуданро сазовор аст, ё гуворост. “*Шоёни таҳсин аст*”-ро чун “сохиби шӯхрати нек, номи хеле хуб” низ тарҷума кардан мумкин аст. *Эҳсон*, бешубҳа, дар бораи сифатҳои олии ахлоқист. *Ҳамд* бошад – чизест, ки таърифу таҳсини бузургро сазовор аст.

Дар ояти 7 Павлус покнро бовар кунонид, ки Худо афкор ва дилҳои онҳоро дар Исои Масеҳ нигоҳ медорад. Вале \bar{U} ба онҳо хотиррасон карданро сарфи назар намекунад, ки дар ин масъала ба онҳо низ ӯҳдадорихои муайян воғузур шудаанд. Худо фикрҳои одамеро, ки пок будани фикрҳояшро *намехоҳад*, муҳофизат наменаояд.

4,9 Фириста Павлус аз нав оиди худ чун намунаи шоёни ҳама гуна пайравӣ сухан меронад. \bar{U} аз покн хоҳиш мекунад, ки он чиро ки аз \bar{U} *омӯхтаанд* ва он чиро ки дар зиндагии \bar{U} *дидаанд*, ба ҷо *оваранд*.

Он далел муҳим аст, ки ин даъват дарҳол пас аз насихати ояти 8 меояд. Амалҳои дуруст натиҷаи афкори дуруст мебошанд. Агар афкор пок бошад, пас зиндагӣ низ пок хоҳад буд. Ва баръакс, агар афкори инсон фосикона бошад, пас ҷӯйбори аз ин ҷӯйча саршаванда низ нафратангез чиркин хоҳад буд. Бо қатъият гуфтан мумкин аст, ки одам ҷӣ андоза зиёд дар фикри бад монад, ҳамон

қадар имкон дорад, ки \bar{U} онро амалӣ мегардонад.

Ба онҳое ки ба намунаи ибрати \bar{U} садоқатмандона пайравӣ мекунанд, Павлус ваъда медиҳад, ки *Худои осоиштагӣ* бо онҳо *хоҳад буд*. Дар ояти 7 осоиштагии Худо – қисмати онҳоест, ки дар дуогӯӣ мебошанд; дар ин ҷо бошад *Худои осоиштагӣ* – Ҳамроҳи онҳоест, ки поканд. Дар назар дошта мешавад, ки дар зиндагонии харрӯза Худо ба тарзи махсус ба ҳамаи онҳое ки зиндагиашон таҷассуми ҳақиқат гардидааст, наздик ва азиз хоҳад буд.

IX. ПАВЛУС БА ПОКОН БАРОИ ЁРИИ МОДДӢ МИННАТДОРӢ БАЁН МЕКУНАД (4,10-20)

4,10 Дар оятҳои 10-19 Павлус оиди муносибатҳои сухан меронад, ки дар байни калисои Филиппӣ ва худи \bar{U} алоқамандона ба ёрии моддӣ барқарор гардидаанд. Поконе ки даъват шуда буданд, то аз замони мушкилоти пулӣ ва талафоти молиявӣ гузаранд, аз ин суханҳо ёрӣ ва дастгирии бебаҳо мегирифтанд!

Павлус шодӣ мекунад, ки филиппиён баъд аз гузаштани як муддате ба \bar{U} дар меҳнат баҳри Худованд *аз нав* ёрии моддӣ расониданд. \bar{U} онҳоро барои он замоне ки аз онҳо ҳеч гуна ёрӣ намегирифт, маломат намекунад. \bar{U} боварӣ дорад, ки онҳо меҳостанд ба \bar{U} ҳадияҳои фиристанд, вале ба онҳо *вазъият мусоидат намекард*. Моффатт инро чунин тарҷума кард: “На ин ки муҳаббати шумо нисбати ман кам буд, балки шумо имконияти изҳор кардани онро надоштед”.

4,11 Аз он ки Павлус ба масъалаи молиявӣ бо ҷӣ гуна назокат ва адаб наздик мешавад, ҳайрон нашудан мумкин нест. \bar{U} *намехоҳад*, ки дар филиппиён таассуроте ба амал ояд, гӯё \bar{U} аз камии маблағ шикоят мекунад. Ҳамааш айнан баръакс аст – онҳо бояд донанд, ки фириста ба вазъиятҳои ҳаётии ба ин монанд комилан вобаста нест. \bar{U} ҳамеша ба *қаноат намудан ёд гирифтааст*, новобаста ба он ки ҳаёни \bar{U} то чи андоза пур аст. Қаноат дар ҳақиқат аз ганҷҳо боқадртар аст, зеро “агар қаноат сарват ба вучуд наоварад, пас майл ба онро аз дил дур карда, ба ҳамон мақсад мерасад”.

“Ин дар ҳақиқат сирри муборак аст, вақте ки масеҳӣ бо сари баланд гаштанро ёд гирифтааст, ҳарчанд меъдаи ӯ холист, хурсандона нигоҳ мекунад, ҳарчанд дар кисааш як тин ҳам нест, аз сидки дил хурсандӣ мекунад, ҳарчанд кайҳо боз маошро надидааст, дар Худо хушбахт аст, ҳангоме ки одамон бовар надоранд”.

4,12 Павлус медонист, ки дар *камбағали* зистан чист, вақте ки ҳатто чизҳои зарурӣ нестанд, ва медонист, ки дар *фаровонӣ* зистан чист, ҳангоме ки дар як лаҳзаи муайян ӯ зиёдтар аз он чи барои қонеъ кардани талаботҳои зарурӣ талаб карда мешуд, дошт. *Ҷама чизро дар ҳар ҷо ёд гирифтааст: аз сар гузарондани серӣ ва гуруснагӣ, фаровонӣ ва камӣ.* Фириста чӣ гуна метавонист ҳамаи инро ёд гирад? Ҷамааш хеле оддист: ӯ медонист, ки ҳамааш аз Худост. ӯ медонист, ки дар ҳар ҷое ки ӯ бошад, вазъият ҳар хеле ки бошад, ҳамааш бо пешакӣ муайян кардан аз боло рӯй меод. Агар ӯ *гуруснагӣ мекашид*, пас ин аз он сабаб рӯй меод, ки Худо меҳост, то Павлус гурусна бошад. Агар фириста *сер бошад*, пас ин ба нақшаи Худо дохил буд. Садоқатмандона ва бо додани пурраи қувва ба Подшоҳи худ хизмат карда ӯ метавонист гӯяд: “Бале, Падар! Зеро ин иродаи Ту буд”.

4,13 Баъдтар суханоне меоянд, ки барои аксарият муаммо мемонанд: “*Ҷамааш аз дастам меояд, бо мадади Масеҳ, ки маро қувват мебахшад*”. Наход ба мо инро айнан фаҳмидан лозим аст? Наход ки фириста дар ҳақиқат чунин меҳисобид, ки барои ӯ ҳеҷ чизи имконнопазир нест? Ҷавоб оддист: дар ин ҷо фириста Павлус *ҷамаи* он чиро дар назар дошт, ки Худо меҳост, то ӯ кунад. ӯ фаҳмид, ки Худо фармон медиҳад, вале дар айни замон барои иҷро кардани онҳо қувва медиҳад. ӯ медонист, ки Худованд ба ӯ ҳеҷ гоҳ чизеро, бе он ки файзи заруриро барои он диҳад, намесупорад. “*Ҷамааш*” дар ин ҷо на он қадар ба қаҳрамониҳои бузурги шучоат, балки ба мӯхтоҷӣ ва гуруснагии азим дахл дорад.

4,14 Бо вучуди ҳамаи он чи пештар гуфта шуда буд, фириста меҳоҳад, то филиппиён донанд, ки ба андӯхи ӯ шарик шуда, онҳо хуб

карданд. Дар ин ҷо Павлус яқинан пулеро, ки онҳо ба ӯ ба зиндон фиристода буданд, дар назар дошт.

4,15 Дар гузашта филиппиён дар файзи хайрот додан бағоят комёб буданд. Дар ибтидои хизмати Павлус, *вақте ки ӯ аз Мақдуния баромад, ҳеҷ як калисо*, ба ғайр аз филиппиён, ӯро аз чихати моддӣ дастгирӣ намекард.

Беҳад хуб аст, ки чунин тафсилоти гӯё ночиз дар Сухани гаронбаҳои Худо ҷовидонӣ нигоҳ дошта шудаанд. Онҳо ба мо инро таълим медиҳад: ҳама чизе ки ба ғуломи Худованд дода мешавад, ба Худи Худованд дода мешавад. Ба ӯ ҳар як тин гаронбаҳост. ӯ бо диққат ҳама чизеро, ки барои ӯ карда мешавад, навишта мегирад ва баъд ба андозаи нек, чунбондашуда, фишурдашуда ва лабрезшуда пурра подош медиҳад.

4,16 *Ҷатто* ҳангоме ки фириста дар *Таслуникӣ* буд, онҳо гаштаву баргашта *барои эҳтиёҷи ӯ* пул мефиристонданд. Комилан аниқ аст, ки филиппиён дар чунон робитаи зич бо Худованд зиндагонӣ мекарданд, ки ӯ метавонист онҳоро дар хайротхояшон ҳидоят намояд. Рӯҳи Пок дар дилҳои онҳо ғамхорӣ нисбат ба фириста Павлусро ҷойгир намуд. Онҳо ба ин бо он ҷавоб доданд, ки ба ӯ *як-ду карат* пул фиристонданд. Ғамхории онҳо нисбат ба ӯ алалхусус хайратангез аст, агар онро ба ҳисоб гирем, ки Павлус дар Таслуникӣ муддати зиёд набуд.

4,17 Дар ин оят фидокории комили Павлус равшан намоён аст. ӯ аз *ҳадияҳои* онҳо дида ба дастовардҳои рӯҳонии онҳо хеле зиёдтар шодӣ мекунад. Хоҳиши дидани *самаре* ки ба *фоидаи* масеҳиён *биафзояд*, дар вай нисбат ба хоҳиши гирифтани ёрии пулӣ хеле зиёдтар аст. *Афзоиши* ҳақиқии сармоя танҳо ҳамоно вақт ба вучуд меояд, ки пулҳо ба Худованд дода мешаванд. Ҷама чиз то тини охирин ба китоби ҳисобот дохил карда шудааст ва рӯзе меояд, ки барои ҳамаи ин якбаҳазор инъом дода мешавад.

Ҷамаи молу мулки мо ба Худованд тааллуқ дорад ва ҳангоме ки мо ба ӯ чизе медиҳем, пас танҳо дороии ӯро бармегардонем. Масеҳиёне ки додан ё надодани ушрро фикр мекунанд, моҳияти худӣ масъаларо намефаҳманд. Ушр фармоне буд, ки ба исроилиҳои

дар зери шариат мезиста дода шуда, андозаи ақалли бахшиширо муайян мекард. Дар давраи фазли мо бошад савол бояд чунин бошад: “Ман чӣ қадар барои худ нигоҳ дошта метавонам?”, вале ҳаргиз на: “Чӣ қадар ман ба Худованд диҳам?” Дар дили масеҳӣ хоҳиши ба қадри имкон сарфакорона ва фидокорона зиндагонӣ кардан бояд аланга занад, то ин ки тамоми қисми зиёди даромади худро ба кори Худованд диҳад, то ин ки дар дунё ягон одам аз барои он ҳалок нашавад, ки имконияти шунидани Хушхабари Масеҳро надошт.

4,18 *Ҳамаашро гирифта* гуфта, Павлус онро дар назар дорад, ки *ҳама* чизеро ки ба *ӯ* лозим аст, *гирифт*, ва *ба қадри барзиёд дорад*. Дар асри бо рӯҳи тичоратӣ машхури мо шунидан аҷиб аст, ки фириста на танҳо пул намеурсад, балки ҳатто эътироф менамояд, ки ба *ӯ* ҳама чиз ба қадри кофист. Маъракаи кашида гирифтани пул дар рӯзҳои мо – қабоҳат дар чашмони Худо ва расвоӣ барои номи Масеҳ мебошанд. Ба онҳо ҳеч гуна эҳтиёҷ нест. Ҳадсон Тейлор боре гуфтааст: “Меҳнати илоҳӣ, ки бо иродаи Худо ба ҷо оварда мешавад, ҳеч гоҳ дар воситаҳои Худо норасоиро ҳис намекунад”. Бадбахтӣ дар он аст, ки мо фарқ кардани меҳнат барои Худо ва меҳнати илоҳиро фаромӯш кардем. Дар хизмати масеҳие ки на бо иродаи Худо, балки бо иродаи одамон ба амал меояд, фаъолна иштирок кардан имкон дорад. Дар он ҷое ки имкониятҳои молиявӣ фаровонанд, хатари оғози иқдоми аз боло маъқул донистанашуда низ бузург аст. Ҳадсон Тейлор боз навишта буд: “Мо бояд на аз норасоии пул, балки аз фаровонии пулҳои ба Худо супориданашуда тарсем”.

Ҳадияи муҳаббате ки *Эпафрӯдитус* аз филиппиён ба Павлус овард, дар ин ҷо *бӯи муаттар*, *қурбонии хуши писандидаи Худо* номида шудааст. Худи ҳамин суханхоро фириста бори дуюм танҳо як дафъа истифода бурдааст – нисбати Худи Масеҳ (Эфс. 5,2). Дар пеши назари Худо чӣ гуна аҳамият доштани ҳадияи қурбонии филиппиёнро тасвир намуда, фириста онро хеле болобардор мекунад. *Ӯ* ба назди Худо чун *бӯи муаттар*

бардошта шуд. *Қурбонии* онҳо ҳам *хуш буд* ва ҳам *писандидаи* Худо буд.

Ҷоветт хитоб мекунад:

*Доираи чунин кори неки гӯё ночиз то чӣ андоза васеъ аст! Мо боварӣ доштем, ки гадоро тасалло медиҳем, вале дар асл бо Подшоҳ сӯҳбат мекардем. Мо фикр мекардем, ки бӯи танҳо дар кӯчаи мо паҳн мешавад, вале, бубин! нақшат дар тамоми дунё паҳн мешавад. Мо гумон мекардем, ки ҳадияи мо танҳо барои Павлус буд, дар ҳақиқат бошад онро назди пои Наҷотдиҳанда ва Худованд гузоштем.*²²

4,19 Сипас ояте меояд, ки дар ин боб, эҳтимол, аз ҳама машхур ва дӯстдошта аст. Дикқат диҳед: пеш аз ин ваъда тасвири хизмати садоқатмандонаи филиппиён омадааст. Ба ибораи дигар, азбаски онҳо як қисми захираҳои молиявии худро ба Худо доданд, илова бар ин бо чунон саховатмандие ки мавҷудияти худро дар зери хатар монданд, пас *Худо* низ *ҳар эҳтиёҷи* онҳоро *пур хоҳад кард*. Ба масеҳиёне ки тамоми пулҳои худро танҳо барои худ сарф карда, аҳёнан мавҷудияти кори Худоро ба ёд меоваранд, васвасаи аз матн канда гирифта, ба сифати бистари пар пешниҳод намудани ин оят то чӣ андоза бузург аст! “Ҳама кор бачост. Худо ҳар эҳтиёҷи шуморо пур хоҳад кард”.

Умуман ҳарчанд *Худо* дар ҳақиқат *эҳтиёҷоти* халки худро *пур мекунад*, ин ваъда аниқ ба онҳое дода шудааст, ки садоқатмандона ва вафодорона ба кори Худо пул медиҳанд. Худо ваъда медиҳад, ки онҳо ҳаргиз аз норасоии ягон чиз азоб нахоҳанд касид.

На як бор кайд карда шуда буд, ки *Худо* эҳтиёҷоти халки *Худро* пур мекунад – вале на аз сарватҳои *Худ*, балки *ба ҳасби сарвати ҷалоли Худ дар Исои Масеҳ*. Агар миллионер ба кӯдак тине медод, *ӯ* аз сарвати худ медод. Вале агар *ӯ* садҳо ҳазор доллар ба ягон кори сазовор диҳад, *ӯ мувофиқи* сарвати худ медод. *Худо мувофиқи сарвати ҷалоли Худ дар Исои Масеҳ* медиҳад, ва дар ҷаҳон сарвати зиёдтаре нест.

Вилиямс ояте 19-ро чеки пуле меномад, ки банки бовар додааст:

Худои ман – номи Банкир.

Пур хоҳад кард – ваъдаи пардохтани маблағ.

Ҳар эҳтиёҷи шуморо – маблағе ки ба он чеки пул дода мешавад.

Ба ҳасби сарвати Худо – капитали банк.

Дар ҷалол – адреси банк.

Дар Исои Масеҳ – имзо дар поён, ки бе он чек ба коғази оддӣ табдил меёбад.²³

4,20 Ҳангоми андеша оиди беинтиҳои файзи Худо фириста мадҳ накарда наметавонад. Ин забони аз ҳама мувофиқест барои ҳар яке аз фарзандони Худо, ки ҳар рӯз ғамхории меҳрубонаи Худоро мебинанд, ва на танҳо дар неқӯаҳволии моддӣ, балки дар он чое ки онҳо ба роҳнамоӣ, ба ёрӣ бар зидди васваса мӯхтоҷанд, то ки дар дили бо хокистар пӯшидашуда аз нав оташ даргиронанд.

Х. ДУРУДҲОИ ХОТИМАВӢ (4,21–23)

4,21 Фириста Павлус ба худ масеҳиёни барои хондани ин Нома чамъомадаро ҳаёлан тасаввур менамояд ва *ӯ ба ҳар як муқаддас дар Исои Масеҳ салом мегӯяд* ва аз бародароне ки бо *ӯ мебошанд*, салом мерасонад.

4,22 Ин оятро барои ишора ба *хонаи қайсар* дӯст медорем. Дар ин чо қас меҳаҳад ба ҳаёлот ихтиёр диҳад. Фириста киро аз атрофиёни Нерон дар назар дошт? Шояд, ин қасе аз аскарон аст, ки ниғаҳбонии Павлус ба онҳо супурда шуда буд ва фириста ба онҳо роҳи начотро нишон дод? Ё инҳо ғуломон ё озодоне мебошанд, ки дар қаср меҳнат мекарданд? Ё шояд, фириста дар бораи баъзе шахсони олирутбаи вазифадори империя сухан меронд? Инро бо тамоми аниқӣ гуфтан мумкин нест, вале дар ин чо пеши назари мо тасвири боҳашамати он ҳақиқат аст, ки масеҳиён ба монанди калтакалос қобилияти ба қасрҳои подшоҳӣ ворид шудан доранд (Мас. 30,28)! Барои Хушхабар ҳеч гуна сарҳад нест. Он аз девори дастнорастарин ҳам мегузарад. *Ӯ* метавонад дар байни онҳое неш занад, ки мекӯшанд *ӯро* решақан кунанд. Дар ҳақиқат дарвозаҳои дӯзах ҳеч гоҳ ва дар ҳеч кучо Калисои Исои Масеҳро мағлуб намекунанд!

4,23 Номаи худро фириста бо салом ба номаҳои *ӯ* хос ба охир мерасонад. *Файз* дар саҳифаи аввали Нома чашмбарона дурахшид

ва ҳоло дар сатрҳои охири он аз нав медурахшад. Аз саршории дил забон гап мезанад. Дили Павлус лаболаб саршори мавзӯи бузургтарини ҳама асрҳо буд – *файзи* Худо ба василаи *Масеҳ* – ва ҳайратовар нест, ки ин ҳақиқати гаронбаҳо бо тамоми чӯйборҳои ҳаёти *ӯ* чорӣ буд.

Ба сифати хотима суханони Паул Рисро меорем:

*Бузургтарини ҳамаи одамоне ки дар замин зистаанд, навиштани номаи самимитарини худро ба анҷом расонд. Меҳнати муҳаббат ба охир расонида шуд. Рӯз ба охир расид. Завлона то ба ҳол банди дастии фиристаро печонида гирифтааст. Сарбоз то ба ҳол дар дидбонист. Вале ин чӣ аҳамият дорад? Рӯҳи Павлус озод аст! Ақли *ӯ* равшан аст! Дили *ӯ* равшан месӯзад!*

Субҳи дигар бошад Эпафрӯдитус ба роҳ сӯи Филиппӣ қадам хоҳад зад.²⁴

Тавзеҳот

1. (Муқаддима) Н. А. А. Kennedy, *Philippians, The Expositor's Greek Testament*, ч. 3, саҳ. 407.
2. (1,1) J. H. Jowett, *The High Calling*, саҳ. 2.
3. (1,7) W. E. Vine, *The Epistles to the Philippians and Colossians*, саҳ. 23.
4. (1,10) Калимае ки “покон” (“эиликри-нес”) тарҷума шудааст, “бе омехтаҳо” ё, шояд, “бо офтоб озмудашуда”-ро мефаҳмонад. Ҳайкалтароши бовичдон дар муҷассамаи мрамори сафед айб ёфта, порча-порча канда гирифта, барои бартараф кардани он кӯшиш хоҳад кард. Устои “нопок” бошад онро бо муми сафед пинҳон карданӣ мешавад. Вале мум дар зери нурҳои сӯзони офтоб сирри чунин ҳайкалтароширо фош мекунад.
5. (1,11) Lehman Strauss, *Devotional Studies in Philippians*, саҳ. 63.
6. (1,13) T. W. Drury, *The Prison Ministry of St. Paul*, саҳ. 22.
7. (1,20) Guy King, *Joy Way*, саҳ. 33.
8. (1,21) Jowett, *Calling*, саҳ. 34.
9. (2,1) F. B. Meyer, *Devotional Commentary on Philippians*, саҳ. 77-79.

10. (2,5) King, *Joy Way*, сах. 51.
11. (2,6) E. H. Gifford, *The Incarnation*, сах. 44,45.
12. (2,11) Charles R. Erdman, маълумоти пурратаре нест.
13. (2,17) George Williams, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*, сах. 931.
14. (3,7) King, *Joy Way*, сах. 81.
15. (3,10) Jowett, *Calling*, сах. 217.
16. (3,10) дар ҳамон чо, сах. 81,82.
17. (3,10) Hudson Taylor, иктибос оварда шу-дааст аз Mrs. Howard Taylor, дар: *Behind the Ranges*, сах. 170.
18. (3,10) C. A. Coates, *The Paths of Life and Other Addresses*, сах. 127.
19. (3,17) Strauss, *Philippians*, сах. 202.
20. (4,3) “Рафики ҳамкор” (юн. “зунсугос”) исми хос ҳам буда метавонад. Ҳарчанд он то ҳол дар ҳеҷ сарчашмаи дигар вонахӯрдааст, имкон дорад, ки чунин ном дар истифода буд, хусусан дар байни фуломон.
21. (4,4) Jowett, *Day by Day*, сах. 169-171.
22. (4,18) дар ҳамон чо, сах. 225.
23. (4,19) Williams, *Student's Commentary*, сах. 934.
24. (4,23) Paul Rees, *The Adequate Man*, сах. 127.
- Gifford, E. H.,
The Incarnation: A Study of Philipians,
London: Hodder & Stoughton, 1897.
- Jowett, J. H.,
The High Calling,
London: Andrew Melrose, 1909.
- Kelly, William,
Lectures on Philipians and Colossians,
London: G. Morrish, сол номаълум.
- Kennedy, H. A. A., “Philipians”
дар: *The Expositor's Greek Testament*, ч. 3,
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, 1961.
- King, Guy H.,
Joy Way,
London: Marshall, Morgan and Scott, 1954.
- Meyer, F. B.,
Devotional Commentary on Philipians,
Grand Rapids: Kregel, 1979.
- Rees, Paul,
The Adequate Man,
Westwood, NJ: Fleming H. Revell, 1959.
- Strauss, Lehman,
Devotional Studies in Philipians,
Neptune, NJ: Loiseaux Bros., 1959.
- Vine, W. E.,
The Epistles to the Philipians and Colossians,
London: Oliphants, 1955.

Рӯйхати адабиёт

Erdman, C. R.,
Epistle of Paul to the Philipians,
Philadelphia: Westminster Press, 1928.

Leerseite einfüegen (ohne Kopfzeile)

НОМА БА ҚҶЛАССИЁН

Ғарқи мутолиаи он [Нома ба Қўлассиён] шавед, дар бораи гоии аз Худо илҳом гирифтаи он, ки бо забони илҳомбахии баён ёфтааст, гаишаву баргаишта мулоҳиза намоед; бигзор нур ва қувваи ин фикр дили шуморо фаро гирад ва ба зиндагии шумо таҷассум ёбад – ин шуморо ҳам дар зиндагонии заминӣ ва ҳам дар ҷовидонӣ ганӣ мегардонад.

Р. К. Ҳ. Ленски

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАҲСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Аксари номаҳои фириста Павлус ба ҷамоатҳои масеҳии шаҳрҳои бузург ё бонуфуз, ба монанди Рум, Кўринт, Эфсўс, Филиппӣ ирсол гардидаанд. Қўлассо бошад шаҳре буд, ки рўзҳои бехтарини он дар гузашта монда буданд. Ҷамоати масеҳии он низ дар таърихи калисои ибтидоии масеҳӣ нақши он қадар муҳим намебозид. Хулоса, агар номаи аз Худо илҳомёфтаи ба масеҳиёни ин шаҳр ирсолшуда намебуд, Қўлассо имрўз танҳо ба муҳаққиқони таърихи қадим маълум мебуд.

Ҳарчанд шаҳр аҳамияти маҳсус ҳам надошт, Номае, ки фириста ба он ҷо равона кард, хеле муҳим аст. Дар баробари боби якуми Инчили Юҳанно ва боби якуми Нома ба Ибриён, дар боби якуми Нома ба Қўлассиён таълимот оиди табиати комилан илоҳии Масеҳ, Худованди мо, бисёр хуб баён ёфтааст. Азбаски ин таълимот дар бунёди тамоми ҳақиқатҳои масеҳӣ ҷойгир аст, аҳамияти ин номаро аз будаи зиёд қадр қардан ғайримкон аст.

Дар нома ҳамчунин пандҳое мавҷуданд, ки ба муносибатҳои дутарафаи одамон, ба таълимоти бардурӯғ ва ба ҳаёт дар Масеҳ дахл доранд.

II. МУАЛЛИФӢ

Шаҳодат ба фоидаи муаллифии ӯ он қадар бенуқсон аст, ки то асри нуздаҳ ҳеҷ кас муаллифи Нома ба Қўлассиён будани Павлусро зерӣ шубҳа нагузоштааст. Маҳсусан шаҳодатҳои берунӣ эътимодноқанд. Игнатий ва Юстини Риёзатқаш, Теофили Антиохиягӣ ва Иринеи, Клименти Искандариягӣ, Тертул-

лиан ва Ориген аксаран Павлусро муаллифи нома номида, онро иқтибос меоранд. Ҳам қонуни Маркион, ҳам қонуни Мураторӣ асли будани Нома ба Қўлассиёнро эътироф менамоянд.

Ба *исботҳои дохилӣ* он далели оддӣ тааллуқ дорад, ки худӣ муаллиф се маротиба *мегӯяд*, ки ӯ Павлус мебошад (1,1.23;4,18) ва мундариҷаи нома ба ин тасдиқот мувофиқат мекунад. Баъди баёни таълимот оварда шудани пандҳои амалӣ ба масеҳиён барои фириста хос аст. Шояд далели эътимодбахштарини асли будан – робитаи намоён бо Нома ба Филемўн аст, ки аз тарафи Павлус навишта шудани он яқдилона эътироф шудааст. Панҷ одаме ки дар он номаи кўтоҳ зикр гардидаанд, дар Нома ба Қўлассиён низ номбар мешаванд. Ҳатто ба чунин мунаққид, чун Ренан, муқоиса бо Нома ба Филемўн таассурот ба амал овард, вале ӯ бо вучуди ин дар бораи Нома ба Қўлассиён шубҳаҳо дошт.

Далелҳо зидди муаллифии Павлус дар маълумотҳои луғавӣ, хусусиятҳои таълимот оиди Масеҳ ва нишонаҳои аниқӣ мувоҳида бо гностисизм асос ёфтаанд. Агар гап дар бораи пункти аввал равад – дар Нома ба Қўлассиён баъзе калимаҳои дўстдоштаи Павлус бо калимаҳои нав иваз қарда мешаванд. Салмон, илоҳиётшиноси муҳофизакори бритонии асри XIX зидди ин далел эътироз мекард: “Ман бо чунин тасдиқ розӣ шуда наметавонам, ки одами асари нав менавишта аз боиси таҳдиди гум қардани фардият ҳақ надошта бошад, ки ягон як калимаеро, ки ӯ дар асарҳои пешинааш истифода накардааст, ба қор барад”.¹ Агар сухан дар бораи таълимот оиди Масеҳ дар Нома ба Қўлассиён равад, он бо таълимоте ки дар Нома ба Филиппиён ва дар Инчили Юҳанно баён

гардидааст, мувофиқат мекунад. Ин таълимот фақат барои онҳое баъзе мушкилихо хоҳад дошт, ки моиланд чунин ҳисобанд, ки таълимот оиди илоҳияти Масеҳ танҳо дар асри II зери таъсири бутпарастӣ ба вучуд омадааст.

Агар гап дар бораи гностисизм равад, олими шотландии либералӣ Моффатт чунин меҳисобад, ки марҳилаи ибтидоии гностисизми дар Нома ба Қӯлассиён сабтшуда комилан дар асри I вучуд дошта метавонист.²

Ба ҳамин тариқ, тасдиқи он ки муаллифи Нома ба Қӯлассиён фириста Павлус буд, таҳкурсии устувор дорад.

III. ВАКТИ НАВИШТА ШУДАН

Шояд Павлус Нома ба Қӯлассиёнро чун яке аз номаҳои зиндонӣ ҳангоми ҳабси дусола дар Қайсария навишта буд (Аъм. 23,23; 24,27). Вале, азбаски Павлусро дар он чо муждабар Филиппус қабул карда буд, хеле шубҳаовар менамояд, ки Павлус, ки масеҳии хеле боназоқат ва пурилтифот буд, номи ӯро зикр намекарда бошад. Инчунин тахмине баён карда мешуд, ки нома ҳангоми ҳабс дар Эфсӯс навишта шуда буд, ҳарчанд ин эҳтимолияти камтар дорад. Вақти имконтарини навишта шудани ин мактуб ва Нома ба Филемӯн – миёнаи маҳбусии Павлус дар Рум, тахминан солҳои 60-уми милодӣ (Аъм. 28,30.31) аст.

Хушбахтона, чӣ хеле ки одатан мешавад, фаҳмиши ин китоб ба донишмандони тамоми шароитҳои навишта шудани вай вобаста нест.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӯ

Қӯлассо як шаҳри музофоти Фриция, як қисми минтақае буд, ки алҳол чун Осиёи Хурд маълум аст. Он дар 16 км шарқтар аз Лудкия ва дар 21 км ҷанубу шарқтар аз Ҳирапӯлис ҷойгир буд (ниг. 4,13). Он ҳамчунин дар 160 км шарқтар аз Эфсӯс, дар даромадгоҳи дарае ки аз байни силсилакӯҳи Кадмий мегузарад (водии танге ки 19 км дарозӣ дорад), дар роҳи ҳарбии аз Фурут ба ғарб мебарда ҷойгир буд. Қӯлассо дар соҳили дарёи Ликус (Гург) воқеъ буд, ки ба ғарб ҷорист ва дар наздикии Лудкия ба дарёи

Меандр мерезад. Дар он чо оби чашмаҳои гарми Ҳирапӯлис бо оби хуноки Қӯлассо омехта шуда, обу ҳавои “ширгарм”-и Лудкияро ба вучуд меоваранд. Ҳирапӯлис ҳам маркази табобатӣ ва ҳам маркази динӣ буд, Лудкия бошад шаҳри асосии водӣ буд. Пеш аз замони Паймони Навин Қӯлассо шаҳри калонтаре буд. Номи он, эҳтимол, бо каллимаи “колоссу” (“ҳайкали бузург, одами азимчусса”) алоқаманд аст, ки ба ташкилаҳои сохти фантастикӣ доштаи оҳаксанги назди он тааллуқ дорад.

Мо аниқ наметавонем, ки Хушхабар чӣ гуна ба Қӯлассо расид. Дар он замоне ки Павлус ин номро менавишт, ӯ ҳанӯз бо масеҳиёни маҳаллӣ вонахӯрда буд (2,1). Одатан чунин ҳисобида мешавад, ки Хушхабарӣ начотро ба ин шаҳр Эпафрос овард (1,7). Аксарият тахмин мекунад, ки ӯ ба масеҳият ба воситаи фириста Павлус дар замони истиқомати сесолаи вай дар Эфсӯс тавба карда буд. Фриция як қисми Осиёи проконсулӣ буд ва Павлус ба он чо гоҳ-гоҳ мерафт (Аъм. 16,6; 18,23), вале дар Қӯлассо набуд (2,1).

Мо аз нома медонем, ки ба калисои Қӯлассо таълимоти бардурӯге таҳдид мекард, ки дар шакли комили худ чун гностисизм машҳур гашт. Гностикҳо бо дониши (юн. “гнозис”-и) худ такаббур менамуданд. Онҳо арз мекарданд, ки дониши онҳо аз дониши фиристагон баландтар аст ва мекушиданд чунин таассурот ба амал оваранд, ки агар одам ба сирри амиктарини фирқаи онҳо ошно нагашта бошад, дар ҳақиқат хушбахт буда наметавонад.

Баъзе пайравони гностисизм моҳияти одами Масеҳро инкор менамуданд. Онҳо тасдиқ менамуданд, ки “Масеҳ” – таъсири илоҳист, ки аз Худо ба Одам Исо ҳангоми ғӯтаи ӯ фуруд омад. Ҳамчунин, ба ақидаи онҳо, Масеҳ Исоро пеш аз маслубшавӣ тарк кард. Дар натиҷа, мувофиқи таълимоти онҳо, Исо мурд, вале Масеҳ бошад – не.

Баъзе навъҳои гностисизм таълимотро оиди дар байни Худо ва материя мавҷуд будани дараҷаҳои гуногун, ё мартабаҳои гуногуни мавҷудоти рӯҳӣ дар бар мегирифтанд. Онҳо ба ин хулоса дар кӯшиши шарҳ

додани пайдоиши бадӣ омаданд. А. Т. Робертсон шарҳ медиҳад:

*Гностикҳо пеш аз ҳама оиди пайдоиши дунё ва мавҷудияти бадӣ андешаронӣ мекарданд. Онҳо нек будани Худоро чун ҳақиқати баҳснопазир қабул мекарданд, вале ҳамчунин онро ҳам мефаҳмиданд, ки бо вучуди ин бадӣ ҳаст. Аз рӯи назарияи онҳо, бадӣ хусусияти ҷудоинопазири модда (материя) аст. Аммо Худованди нек моддаи бадӣ меовардари ба вучуд оварда наметавонист. Бинобар ин онҳо назарияро дар бораи мавҷудияти як қатор судурҳо, эонҳо, рӯҳҳо, фариштаҳо дар байни Худо ва модда пешниҳод намуданд. Идея аз он иборат буд, ки як эон аз Худо мебаромад, эони дигар – аз ин эон ва ғайра, то навбати судуре мерасид, ки аз Худо ба қадри кофӣ буд, то Ҷро бо эҷод намудани моддаи бад “беобрӯ накунад”, вале дар айни ҳол ба қадри кофӣ ба Ҷ наздик, то барои офаридан қувват дошта бошад.*³

Баъзе гностикҳо баданро табиатан пургуноҳ ҳисобида, гӯшанишинона зиндагӣ мекарданд (даст кашидан аз манфиатҳои шахсӣ, инкоркунии худ ва ҳатто худчазодиҳӣ барои ба даст овардани ҳолати рӯҳонии баландтар). Дигарон ба ҳамаи хоҳишҳои шахвонии худашон тағофул карда ва ба ҳаёти рӯҳонии одам ҳеч таъсир накардани баданро изҳор намуда, ба ифротӣ дигар даст мезаданд!

Зоҳиран, дар Қўлассо нишонаҳои ду иштибоҳи дигар ошкор мегашт: антиномизм ва яҳудият. Антиномизм – таълимот оиди он аст, ки шахсе ки файзи Худоро қабул кардааст, набояд худро назорат кунад, балки метавонад комилан ба хоҳишҳои шахвонӣ ва шавқу рағбати худ дода шавад. Яҳудияти Паймони Кухан ба системаи расму русуме табдил ёфт, ки бо ёрии онҳо одам дар назди Худо сафед шуданро умед дошт.

Иштибоҳҳои ки дар Қўлассо ҷой доштанд, дар рӯзҳои мо ҳам зиндаанд. Гностицизм аз нав дар ҳаракатҳои “Илми масеҳӣ”, теософия, мормонизм, дар фирқаи “Шоҳидони Яхува”, “Ягонагӣ” ва дигарон зоҳир гашт. Антиномизм барои ҳамаи онҳое хос аст, ки мувофиқи суханони онҳо, азбаски мо файзи

Худоро дорем, метавонем ҷӣ тавре ки ба мо маъқул аст, ҳамон тавр зиндагӣ кунем. Яҳудият, ҷӣ хеле ки Нома ба Ибриён ва дигар қисмҳои Паймони Навин нишон медиҳанд, аз ибтидо ваҳйи аз тарафи Худо атошуда буд, ки маросим ва расму русуми он бояд рамзан ҳақиқатҳои рӯҳониро инъикос менамуданд. Вале дар оянда вай ба системаи динӣ табдил ёфт, ки дар он шакл худ аз худ сазовори муқофот ҳисобида мешуд ва бинобар ин маънои рӯҳонии он аксар ба эътибор гирифта намешуд. Дар замони ҳозира ба он ҳаракатҳои динии бешуморе мувофиқат мекунанд, ки мувофиқи таълимоташон, одам бо аъмоли худ ҳусни тавачҷӯҳи Худо ва муқофот аз Ҷро сазовор шуда метавонад, ва дар айни ҳол онҳо табиати пургуноҳи одам ва онро ба эътибор намегиранд ё рад мекунанд, ки ӯ ба начоте мӯхтоҷ аст, ки танҳо Худо метавонад ба ӯ ато намояд.

Павлус дар Нома ба Қўлассиён ҷалоли илоҳӣ ва амалҳои Худованд Исои Масеҳи моро нишон дода, ба ҳамаи ин иштибоҳҳо устодона муқобилат менамояд.

Ин нома бо Номаи Павлус ба Эфсӯсиён ба таври ҳайратангез монанд аст. Вале монандӣ тақрибан ифода намекунад. Дар Нома ба Эфсӯсиён муаллиф бовардоронро дар Масеҳ дар осмон нишаста мебинад. Дар Нома ба Қўлассиён масеҳиён дар замин мебошанд, аммо Масеҳ, Сарвари бузурги онҳо – дар осмон аст. Дар *Нома ба Эфсӯсиён* таъкид ба он карда мешавад, ки *масеҳӣ дар Масеҳ* мебошад. *Нома ба Қўлассиён* оиди *Масеҳ дар масеҳӣ*, оиди умеди саодат мегӯяд. Дар маркази Нома ба Эфсӯсиён – Калисо чун “Бадани” Масеҳ, “пуррагии Ҷст, ки ҳама чизро дар ҳама пур мекунад” (Эфс. 1,23). Яъне ягонагии Бадани Масеҳ таъкид карда мешавад. Дар Қўлассиён, дар боби 1, сарвари Масеҳ ва зарурати бо Сарвар “пайваст” будан (2,18.19) ва ба Ҷ мутеъ будани мо баён карда мешавад. Аз 155 ояти Нома ба Эфсӯсиён панҷоҳу чортояш бо оятҳои Нома ба Қўлассиён монанданд.

Нақша

- I. ТАЪЛИМОТ ДАР БОРАИ ҶОЯТИ КАМОЛОТИ МАСЕҲ (Б. 1-2)
- A. Дуруд (1,1.2)
- Б. Павлус ба Худованд миннатдорӣ изҳор менамояд ва дар ҳаққи масеҳиён дуо мегӯяд (1,3-14)
- В. Ҷалоли Масеҳ чун Сарвари Калисо (1,15-23)
- Г. Супориши махсуси ба Павлус вогузоршуда (1,24-29)
- Ғ. Пуррагии Масеҳ дар муқобили хатарҳои фалсафа, риёкорӣ, тасаввуф ва гӯшанишинӣ (2,1-23)

Тафсир

I. ТАЪЛИМОТ ДАР БОРАИ ҶОЯТИ КАМОЛОТИ МАСЕҲ (Б. 1-2)

A. Дуруд (1,1.2)

1,1 Дар замони навишта шудани Паймони Навин мактубро бо номи нависанда саркардан маъмул буд. Ҳамин тариқ, *Павлус худро бо иродаи Худо ҳаввориши Исои Масеҳ меномад. Ҳавворӣ* шахсест, ки Худованд Исо вайро барои оиди Ҷ хабар додан фиристодааст. Барои тасдиқи Хушхабарест ки фиристагон меоварданд, ба онҳо қобилияти ба амал овардани муъҷизот ато шуда буд (2Қӯр. 12, 12). Ғайр аз ин, мо мехонем, ки дар баъзе мавридҳо ба воситаи дастгузори фиристагон ба масеҳиён Рӯҳи Пок ато шуда буд (Аъм. 8,15-20; 19,6). Дар ҷаҳони ҳозира ба маънои қатъии ин калима фиристагон нестанд ва одамоне ки эълон менамоянд, гӯё онҳо ҷонишинони дувоздаҳ нафари аввалин мебошанд, дурӯғ мегӯянд. Аксарият, Эфсӯсиён 2,20-ро ба асос гирифта, чунин мехисобанд, ки вазифаи махсуси одамоне ки қобилияти равшан ифодаёфтаи фиристагӣ ва пайғамбарӣ доштанд, асосан таъсиси калисо буд, бар хилофи вазифаи мавъизагарон, шубонон ва муаллимон (Эфс. 4,11), ки меҳнати онҳо дар давоми тамоми давраи масеҳият давом мекунад.

II. ҚАРЗИ МАСЕҲӢ ДАР НАЗДИ МАСЕҲ, КИ ДАР ҶОЯТИ КАМОЛОТ АСТ (Б. 3-4)

- A. Зиндагии нави масеҳӣ: аз худ дуркардани одами кӯҳна ва дар баркардани одами нав (3,1-17)
- Б. Рафтори сазовор дар хонаводаи масеҳӣ (3,18-4,1)
- В. Зиндагии шахси масеҳӣ дар дуо ва шаҳодат бо суҳан ва зиндагӣ (4,2-6)
- Г. Маълумоти мухтасар оиди баъзе ҳамсафони Павлус (4,7-14)
- Ғ. Саломҳо ва маслиҳатҳои ба нома дахлдор (4,15-18)

Павлус мегӯяд, ки бо *иродаи Худо* фириста шуд (ниг. инчунин Аъм. 9,15; Ғал. 1,1). Фиристагии ӯ касбе набуд, ки худаш барои худаш интиҳоб намудааст, ё ки одамоне ӯро барои он тайёр кардаанд. Он мансаб ҳам набуд, ки ӯ ба он аз тарафи одам ба воситаи дастгузори таъин шуда бошад. Одамоне на сарчашма, на воситаи додани ин қобилият набуданд. Аниқтараш, хизмати ӯ бо дарки ботантанаи он мегузашт, ки Худи Худованд ӯро фиристаи Худ интиҳоб намуд.

Дар он замоне ки ин нома навишта шуда буд, *бародар Тимотиюс* бо Павлус буд. Дар ин ҷо қайд кардан шавқовар аст, ки дар муносибати Павлус ба Тимотиюс расмият тамоман набуд. Ҳар дуяшон ба як ҷамъияти бародарона тааллуқ доштанд ва оиди иерархияи калисоӣ бо унвонҳои ботантана ва либосҳои махсус андешае ҳам ба вучуд намеомад.

1,2 Нома ба *муқаддасон ва бародарони амин дар Исои Масеҳ, ки дар Қӯлассо мебошанд*, ирсол гардидааст. Дар ин ҷо мо ду ташбеҳи хеле зеборо мебинем, ки дар Паймони Навин нисбати ҳамаи масеҳиён истифода мешаванд. Калимаи “*муқаддасон*” онро мефаҳмонад, ки онҳо аз ин дунё ҷудо ва ба Худо наздик карда шудаанд, ва яъне, бояд дар поки зиндагонӣ кунанд. Калимаҳои “*бародарони амин*” ба он ишорат мекунад, ки ҳамаи онҳо ба шарофати бовар ба Худованд Исо фарзандони як Падаранд; онҳо аз рӯи бовар бародарон ва хоҳаронанд. Дар дигар

китобҳои Паймони Навин масеҳиён ҳамчунин шогирдон ва бовардорон номида шудаанд.

Ифодаи “дар Масеҳ” ба мавқеи *рӯҳониш* онҳо ишорат менамояд. Ҳангоме ки онҳо наҷот ёфтанд, Худо онҳоро дар Масеҳ ҷойгир намуд, дар Писари дӯстдоштаи Худ қабул намуд. Аз ин лаҳза сар карда онҳо зиндагии \bar{U} ва табиати \bar{U} ро қабул карданд. Аз ин лаҳза сар карда Худо дигар ба онҳо чун ба фарзандони Одам, ё чун ба одамони рӯҳан зинданаишуда нигоҳ намекунад, балки чуноне Писари Худро қабул мекунад, онҳоро ҳам ҳамон гуна қабул мекунад. Ифодаи “дар Масеҳ” назар ба он чи хиради одамай метавонад фаҳмад, наздикӣ, илтифот ва ҳисси дар муҳофиза будани бештареро дар назар дорад. Ба мавқеи *ҷуғрофиш* ин масеҳиён калимаҳои “ки дар Қўлассо мебошанд” ишорат менамоянд. Агар дар ин шаҳр Хушхабар эълон карда намешуд ва ҷонҳо наҷот намеёфтанд, шояд мо ҳеҷ гоҳ оиди он намешунидем.

Баъд Павлус ба масеҳиён бо саломии зебо муроҷиат менамояд: *файз ва ошоштагӣ аз ҷониби Падари мо Худо ва Исои Масеҳи Худованд бар шумо бод*. Дигар чунин ду калима нест, ки назар ба *файз ва ошоштагӣ* пурратар он баракатҳоеро, ки масеҳият ба одам медиҳад, дар бар гирад. *Файз* (юн. “хайре”) ифодаи юнонии паҳнғашта буд, дар ҳоле ки хоҳиши *ошоштагӣ* саломии яҳудиёнаи мақбули умум буд; ҳар дуи ин калимаҳо хангоми вохӯрӣ ва хайрухуш истифода мешуданд. Павлус онҳоро пайваस्त намуд ва маънову истифодашонро бештар баланд бардошт. *Файз* рамзи он мебошад, ки Худо то ба инсонияти ҳалокшуда ва дар гуноҳ фурурафта бо муҳаббат ва ғамхорӣ меҳрубонана поён фаромад. *Ошоштагӣ* ҳамаи он чиро ифода мекунад, ки дар зиндагии одам хангоми атои *файзи* Худоро қабул карданиш ба амал меояд. Р. Ч. Литл мегуфт: “*Файз* метавонад бисёр чизҳоро ифода кунад, онро бо чеки пурнашуда муқоиса кардан мумкин аст. *Ошоштагӣ* бошад аниқ як қисми мероси мегирифтаи масеҳӣ мебошад ва мо ба шайтон набояд иҷозат диҳем, ки моро аз он маҳрум созад”. Тартиби истифодаи ин калимаҳо муҳим аст: аввал *файз*, баъд –

ошоштагӣ. Агар Худованд аввалин шуда ба мо муҳаббат ва марҳамати Худро пешниҳод намекард, мо то ба ҳол дар гуноҳ мебудем. Ба шарофати он ки Худи \bar{U} Писари Худро барои мо ба мурдан фиристода, сӯи мо қадам ниҳод, имрӯз мо дар *ошоштагӣ* бо Худо, дар *ошоштагӣ* бо одамон ва бо *ошоштагии* Худо дар дил зиста метавонем. Ҳатто ҳамаи инро гуфта, муаллиф аз имконнопазирии маънидодии ин суҳанони бузург бениҳоят маънос мегардад.

Б. Павлус ба Худованд миннатдорӣ изҳор менамояд ва дар ҳаққи масеҳиён дуо мегӯяд (1,3-14)

1,3 Бовардоронро бо суҳанони барои ҳамаи масеҳиён шиор гардида дуруд гуфта, фириста боз як амали ба \bar{u} хосро ба амал меорад – зону ҳам мекунад, то ба Худованд *шукргузорӣ* намояд ва дуо гӯяд. Зохиран, фириста барои ҳамаи мо намунаи ибрат гардида, ҳамеша дуоро бо ҳамду санои Худованд сар мекард. Дуои \bar{u} ба *Худо ва Падари Худованди мо Исои Масеҳ* ирсол гардидааст. Одам дар дуо ҳаловати тасвирнопазир ва хушбахтии робитаи шахсиро бо Ҳокими дунё дарк менамояд. Аммо саволе ба вучуд омаданаш мумкин аст: “Одами оддӣ чӣ гуна метавонад чуръат намояд, ки дар назди Худои беандоза бузург ҳозир шавад?” Ҷавоб ба ин дар матни мост. Соҳиби пурчалол ва бузурги дунё – *Падари Худованди мо Исои Масеҳ* аст. Касе ки бениҳоят дур буд, ба ҳамон андоза бениҳоят наздик гардид. Азбаски мо, чун бовардорон дар Масеҳ, ҳаёти \bar{U} ро бо ҳам мебинем, Худо ҳамчунин Падари мо низ ҳаст (Юҳ. 20,17). Мо бо ёрии Масеҳ ба \bar{U} наздик шуда метавонем. *Дар ҳар вақте ки дар ҳаққи шумо дуо мегӯем*. Ин ифода худ аз худ ҷолиб наменамад, вале он маънои нав пайдо менамояд, агар ба ёд оварем, ки он оиди муносибати Павлус ба одамоне шаҳодат медиҳад, ки вай ҳеҷ гоҳ ба онҳо вонахӯрда буд. Аксаран, хангоме ки мо назди тахти *файз* ҳозир мешавем, ба ёд овардани ҳамаи хешовандон ва дӯстонамон ба мо душвор менамояд. Тасаввур намоед, ки фириста Павлус чӣ қадар одамнро бояд дар ёд мебошад! \bar{U} на танҳо дар ҳаққи онҳое ки

худаш шахсан мешинохт, балки ҳамчунин дар ҳаққи он масеҳиён аз ҷойҳои аз ҳама дурдаст, ки номи онҳоро ба *ӯ* дигарон гуфтаанд, дуо мегуфт. Дар ҳақиқат, ҳаёти дуо-гӯёнаи Павлус барои хубтар фаҳмидани *ӯ* ёрӣ медихад.

1,4 *ӯ* дар бораи *имони қӯлассиён ба Исои Масеҳ ва муҳаббати онҳо ба ҳамаи муқаддасон* шунида буд. *ӯ* *имони онҳоро ба Исои Масеҳ* хотиррасон менамояд. Ин он чизест, ки мо бояд ҳамеша аз он сар кунем. Алҳол дар дунё одамони диндор кам нестанд, ки доимо оиди муҳаббати худ ба наздиконашон таъкид менамоянд. Вале, бо онҳо сӯҳбат намуда, шумо ошкор менамояд, ки онҳо *ба* Худованд *Исо имон* надоранд. Чунин муҳаббат тӣҳӣ ва бефоида аст. Аз тарафи дигар, онҳое ҳастанд, ки оиди *ба Исои Масеҳ* бовар доштани худ арз мекунанд, вале дар ҳаёти онҳо ақаллан ягон далели *муҳаббатро* ёфтанд аз эҳтимол дур аст. Ҳамчунин Павлус низ дар самимияти бовари онҳо шубҳа карда метавонист. Бояд *имони* ҳақиқӣ ба Начотдиханда бошад, ки он бо ҳаёти пур аз *муҳаббат* ба Худо ва ба наздикон тасдиқ мегардад.

Павлус оиди *имон* чун оиди *дар Масеҳи Исо* будан сухан меронад. Ин хулосаи хеле муҳим мебошад. Дар Навиштаҷот Худованд Исои Масеҳ ҳамеша чун Обьекти бовар зоҳир мешавад. Одам ба ягон бонк беандоза бовар карда метавонад, вале боварии вай то он замон маъно дорад, ки бонк эҳтимоднок бошад. Агар дар бонк роҳбари бад бошад, бовар худ аз худ таъмини амнияти пули ягон касро кафолат намедихад. Дар зиндагии рӯҳонӣ ҳам чунин рӯй медихад. Бовар худ аз худ нокифоя аст. Маркази ин бовар бояд Худованд Исои Масеҳ бошад. Азбаски *ӯ* ҳеҷ гоҳ мағлуб шуда наметавонад, касе ки ба *ӯ* бовар кардааст, ҳеҷ гоҳ ноумед намешавад.

Он далеле ки Павлус пеш аз ин ҳам оиди *имон* ва *муҳаббати* онҳо шунида буд, нишон медихад, ки онҳо, бешубҳа, бовари худро пинҳон намедоштанд. Дар ҳақиқат Паймони Навин онҳоро, ки масеҳӣ будани худро пинҳон медоранд, наменвисанд. Хусусияти таълимоти Каломи Худо чунин аст, ки агар одам Начотдихандаро самимона қабул

намояд, *ӯ* ҳатман бовар ба Масеҳро кушоду равшан эътироф хоҳад кард.

Муҳаббати қӯлассиён ба *ҳамаи муқаддасон* паҳн мешуд. Ин муҳаббат марзи худуди-ро намедонист, бо ҷамоати худ ҳам маҳдуд намешуд. Онҳо на танҳо онҳоро дӯст медоштанд, ки ба ҷамоати онҳо тааллуқ доштанд, балки дар ҳама ҷое ки масеҳиёни ҳақиқиро пайдо мекарданд, муҳаббати худро саховатмандона ба онҳо мерасонданд. Ин бояд ба мо дарси ибрат шавад: муҳаббати мо набояд бо ҷорҷӯбаи ҷамоати масеҳии мо ё бо миссионерон аз кишвари мо маҳдуд шавад. Мо бояд масеҳиёнро дар ҳар ҷое ки бошанд, шиносем, ва бо ҳар имконияте муҳаббатомро ба онҳо нишон диҳем.

1,5 Пурра фаҳмо нест, ки ин оят бо ояти пешина чӣ гуна алоқаманд аст. Ё он бо ояти 3 алоқаманд аст: ба Худо миннатдорӣ изҳор менамоем ...*ба хотири умеди ки бароятон дар осмон муҳайёст*; ё он бо қисми дуюми ояти 4 алоқаманд аст: оиди муҳаббати шумо ба ҳамаи покони *ба хотири умеди ки бароятон дар осмон муҳайёст*. Ҳар кадоми ин шарҳҳо имконпазир аст. Фириста метавонист ба Худованд на танҳо барои бовар ва муҳаббати онҳо миннатдорӣ изҳор намояд, балки ҳамчунин барои он чи дар оянда до-роии онҳо мешавад. Аз тарафи дигар, ин ҳам дуруст аст, ки мо бовар ба Исои Масеҳ ва муҳаббат ба ҳамаи покониро бо назардошти он чи моро интизор аст, зоҳир менамоем. Дар ҳар сурат равшан аст, ки Павлус дар ин ҷо се неқӯкориҳои асосии зиндагонии масеҳиёнро номбар менамояд: бовар, муҳаббат ва *умед*. Онҳо ҳамчунин дар 1Қӯринтиён 13,13 ва 1Таслӯникиён 1,3; 5,8 номбар шудаанд. Лайтфут мегӯяд: “Бовар ба гузашта такя мекунад; муҳаббат дар замони ҳозира амал мекунад; умед ба оянда менигарад”.⁴

Дар ин оят *умед* ҳолати хурсандона ва оромонаи интизориро намефаҳмонад; аниқтараш ин калима онро мефаҳмонад, ки одам дар ин маврид ба чӣ умед мебандад – начоти мо, хангоме ки мо ба осмон гирифта мешавем ва ба тасарруфи мероси абадии худамон ҳуқуқ пайдо мекунем. Қӯлассиён дар бораи ин *умед* пештар ҳам шунида буданд, шояд, хангоме ки ба онҳо Эпафрос Хабарӣ Хушро

мавъиза менамуд. Он чи онҳо он вақт шунида буданд, чун *каломи ростии башорат* тасвир карда мешавад. *Башорат* дар ин чо чун хабари *рости* хуб муайян карда мешавад. Эҳтимол, Павлус оиди таълимоти бардурӯғи гностикҳо фикр карда, ин суханонро менавишт. Касе ростиро чун он чи Худо оиди чизе мегӯяд, муайян кардааст (Юх. 17,17). *Башорат ростист*, зеро ки он Каломи Худост.

1,6 Ҳақиқати Хушхабар дар Қўлассо буд, *чунон ки дар тамоми ҷаҳони* дар он вақт маълум низ. Ин ибораро ба маънои аслий фаҳмидан лозим нест. Ин ибора маънои онро дошта наметавонист, ки ҳар мард ва ҳар зан дар ин ҷаҳон дар он замон аллакай Хушхабарро шунида буданд. Қисман ин ибора онро ифода карда метавонад, ки Хушхабарро дар бораи начот намояндагони ҳамаи халқҳо шунидаанд (Аъм. 2). Ҳамчунин ин ибора онро ифода карда метавонад, ки Хушхабар барои ҳамаи одамон аст ва ба сарҳад нигоҳ накарда дар ҳама чо паҳн мешавад. Павлус ҳамчунин натиҷаҳои ногузири мавъизаи Хушхабарро тасвир менамояд. Дар Қўлассо ва *дар тамоми* қисмҳои дигари *ҷаҳон*, дар он чое ки мавъизаи Хушхабар ба амал оварда мешуд, вай *самара мебахшад* ва *афзоиши меёбад*. Ин тасдиқ табиати фавқулоддаи Хушхабарро таъкид менамояд. Дар табиат растанӣ одатан дар як вақт ҳам ҳосил додан ва ҳам сабзидан наметавонад. Барои он ки вай ҳосил диҳад, онро вақт-вақт бурида истодан лозим аст, зеро, агар ба растанӣ имкони озодона сабзидан дода шавад, ҳамаи қувваҳои ҳаётии он на ба ҳосил, балки ба ташаккули баргҳо ва шохаҳо сарф хоҳанд шуд. Аммо Хушхабар дар як вақт ҳам ҳосил дода ва ҳам сабзида метавонад. Он чони масеҳиёро начот дода ва онҳоро устувор намуда, самари худро меорад ва аз шаҳр ба шаҳр ва аз халқ ба халқ паҳн мегардад.

Маҳз чунин буд таъсири Хушхабар ба қўлассиён *аз он рӯзе ки онҳо файзи Худоро дар ростӣ шунидаанд ва донистаанд*. Калисо дар Қўлассо аз чихати шумора меафзуд ва дар ҳаёти масеҳиёни ин шаҳр инкишофи рӯҳонӣ мушоҳида карда мешуд.

Зоҳиран, дар асри якум муваффақиятҳои бузург ба даст оварда шуда буданд ва Хушхабар дар ҳақиқат ба Аврупо, Осиё ва Африко оварда шуда, нисбат ба он ки аксарият тахмин менамоянд, дуртар ворид шуда буд. Бо вучуди он асосе нест чунин ҳисобем, ки башоратдиҳӣ тамоми заминро фаро гирифта буд. Ифодаи “*файзи Худо*” тасвири зебои Хушхабар аст. Чӣ гуна суханон метавонанд ин хабари хушро беҳтар аз ҳақиқати зебо оиди файзи Худо, ки ба одамони гунаҳгори сазовори ғазаби Худо ато шудаанд, баён намоянд?

1,7 Фириста рӯйрост тасдиқ менамояд, ки маҳз ба шарофати *Эпафрос* Хушхабар ба масеҳиён оварда шуда буд ва як қисми зиндагонии онҳо гардид. Павлус *Эпафросро ҳамкори маҳбуб* ва *барои онҳо хизматгузори амине дар Масеҳ* номида, таъриф мекунад. Фириста Павлус ҳасад ва рашк намебарварид. Таъриф шунидани мавъизагари дигар ба иззати нафси ӯ намерасид. Баръакс, ӯ аввалин шуда дигар хизматгорони Худовандро қадршиносӣ мекард.

1,8 Маҳз аз *Эпафрос* худи Павлус оиди *муҳаббат дар рӯҳи қўлассиён* фаҳмид. Ин дилбастагии оддии инсонӣ набуд, балки он *муҳаббати* ҳақиқӣ ба Худованд ва ба халқи Ӯ буд, ки он вақте пайдо мешавад, ки ба одам Рӯҳи Худо фуруд меояд. Ин ягона зикр оиди Рӯҳи Пок дар ин нома аст.

1,9 Ба Худованд ташаккур гуфта, Павлус бевосита ба дуо дар ҳаққи покони мегузарад. Мо оиди он гуфта гузашта будем, ки мавзӯҳои дуоҳои фириста то чӣ андоза васеъ ҳастанд. Бояд гуфт, ки ӯ ҳамеша оиди он чи масеҳиён дар ҳар як ҷои муайян ба он эҳтиёҷ доштанд, дуо мегуфт. Дуоҳои ӯ аз ҳад зиёд умумӣ набуданд. Дар ҳаққи қўлассиён дуо гуфта, ӯ, чуноне ки ба назар мерасад, чор илтимоси алоҳидаро тасвир медиҳад: 1) маърифати рӯҳонӣ; 2) зиндагии сазовор; 3) қувваи фаровон; 4) рӯҳи шукргузор.

Павлус дар дуоҳои худ саховатманд буд. Ин маҳсусан аз оятҳои 9, 10 ва 11 аён аст, ки он чо ӯ калимаҳои “*ҳар*” ва “*тамоми*”-ро истифода мебарад.

1. *Дар ҳар ҳикмат ва фаҳми рӯҳонӣ* (о. 9).
2. *Аз ҳар чихат ба Ӯ писанд омада* (о. 10).

3. Дар ҳар кори нек (о. 10).
4. Бо тамоми қувват мустаҳкам шуда (о. 11).
5. Дар ҳар сабот ва сабр (о. 11).

Калимаи “*бинобар ин*” ин оятро бо оятҳои пешина пайваст менамояд. Он “ба шарофати нақли Эпафрос”-ро мефаҳмонад (о. 4.5.8). Аз ҳамон лаҳзае ки фириста бори аввал дар бораи бародарони дӯстдошта, бовар, муҳаббат ва умеди онҳо дар Қӯлассо *шунид*, *ӯ* мунтазам дар ҳаққи онҳо дуо мегуфт. Пеш аз ҳама *ӯ* оиди он дуо мегуфт, то ки онҳо аз *дониши иродаи Худо дар ҳар ҳикмат ва фаҳми рӯҳонӣ нур шаванд*. *ӯ* ба онҳо ато кардани хиради таърифии гностик-хоро хоҳиш намекард. *ӯ* мехост, то ки онҳо дар тамоми пуррагӣ *иродаи Худовандро* барои зиндагии онҳо *фаҳманд*, ки он ба василаи Каломи *ӯ* кушода мешавад. Аз рӯи табиати худ ин фаҳмиш на мардумӣ ё моддист; он бо *ҳикмати маънавӣ ва фаҳмиши рӯҳонӣ* тавсиф карда мешавад - *бо ҳикмате* ки бо бехтарин роҳ истифода бурдани ин донишро имконият медиҳад ва бо *фаҳме* дарк карданро имконият медиҳад, ки чӣ бо иродаи Худо мувофиқат мекунад ва чӣ ба он муҳолифат мекунад.

1,10 Байни оятҳои 10 ва 9 алоқаи хеле муҳим ҳаст. Чаро фириста Павлус мехост, ки кӯлассиён аз фаҳми иродаи Худо пур шаванд? Барои он ки онҳо мавъизагарони бисёр хуб ё муаллимони барҷаста шуда тавонанд? Барои он ки онҳо ба худ шумораи зиёди пайравонро ҷалб карда тавонанд, чуноне ки гностикҳо мекушиданд инро кунанд? Не, мақсади асосии ҳикмат ва фаҳми рӯҳонӣ – ба масеҳӣ ёри додан аст, то *муносиби Худо рафтор намуда, аз ҳар ҷиҳат ба ӯ писанд ояд*. Дарси барои мо муҳим, ки ба роҳнамоии Худо дахл дорад, аз ҳамин иборат аст. Худо ба мо иродаи Худо на барои он ошкор менамояд, ки кунҷковии моро қонеъ кунонад. Ҳамчунин на барои он ки ба шӯҳратпарастӣ ё такаббури мо хуш ояд. Аниқтараш Худованд ба мо ошкор менамояд, ки иродаи *ӯ* нисбати ҳаёти мо чӣ гуна аст, то дар ҳар коре ки мекунем, аз ҳар ҷиҳат ба *ӯ* писанд омада тавонем.

Дар ҳар кори нек самара диҳед. Ин суханон – огоҳкунии муфид оиди он аст ки,

агарчи одам на ба шарофати корҳои нек начот меёбад, *ӯ барои* корҳои нек начот ёфтааст. Баъзан, барои начоти ҷон беҳудагии пурраи аъмоли некро қайд намуда, мо чунин таассурот ба амал оварда метавонем, ки масеҳиён ба аъмоли нек боварӣ надоранд. Ба ҳеч ваҷҳ! Дар Эфсӯсиён 2,10 мо мехонем: “...мо офаридаи *ӯ* ҳастем ва дар Исои Масеҳ барои аъмоли нек ба вучуд оварда шудам...” Павлус ба Титус низ менависад: “Дуруст аст ин сухан; ва ман мехоҳам, ки ту дар он қоим бошӣ, то онҳое ки ба Худо имон овардаанд, саъю кӯшиш намоянд, ки дар аъмоли нек муваффақият ёбанд” (Тит. 3,8).

Павлус мехост, то онҳо на танҳо *дар ҳар кори нек самара диҳанд*, балки ҳамчунин *дар дониши Худо нашъунамо ёбанд*. Ба чӣ тарик? Пеш аз ҳама Каломи Худоро устуворона омӯхта. Ин донишхоро ҳамчунин бо хизмати содиқона ба *ӯ* ва бо риояи фармудаҳои *ӯ* соҳиб шудан мумкин аст. (Суханони аввалин зикргардида, шояд, маънои асосии порчаи додашуда мебошанд.) Ба ин тарик рафтор намуда, мо Худовандро чуқуртар мефаҳмем. “Ва Худовандро хоҳем шинохт, агар мо ба *ӯ* пайравӣ намуда, барои шинохтани *ӯ* ҷидду ҷаҳд кунем” (Хуш. 6,3 - мувофиқи як тарҷумаи англисии НҲ).

Ба такрори калимаҳое диққат диҳед, ки дар боби 1 бо ғояи дониш алоқа доранд, инчунин ба он ки бо ҳар як истифодаи чунин калима тақомули муайяни фикр мушоҳида карда мешавад. Дар ояти 6 онҳо файзи Худоро “фаҳмиданд”. Дар ояти 9 онҳо “фаҳмиши иродаи *ӯ*ро” ба даст оварданд. Дар ояти 10 онҳо дар *фаҳмиши* Худо *нашъунамо* меёбанд. Эҳтимол, аввалӣ начотро, дуҷумӣ – омӯзиши Навиштаҷотро, сеюмӣ бошад – хизмат ва зиндагӣ дар Масеҳро ифода мекунад. Таълимоти оқилона бояд ба рафтори дуруст оварда расонад, ки он дар хизмати итоаткорона ифода меёбад.

1,11 Хоҳиши сеюми фириста аз он иборат аст, ки масеҳиён *бар тибқи иқтисодии ҷаллоли ӯ* бо тамоми қувват мустаҳкам шаванд. Ба пайдарпайи диққат диҳед: пур шудан (о. 9); самара додан (о. 10); *мустаҳкам шудан* (о. 11). Барои ҳаёти масеҳиёна аз ҷидду ҷаҳди оддии одамӣ чизи бештаре

лозим аст. Вай қувваи фавқуллоддаро талаб менамояд. Ана барои чӣ Павлус хоҳиш менамояд, ки ба масеҳиён фаҳмидани қувваи Писари зиндашудаи Худо дода шавад; зиёда аз он, \bar{y} илтимос менамояд, ки онҳо *бар тибқи иқтидори ҷалоли \bar{Y}* онро фаҳманд. \bar{Y} на оиди як қисми иқтидори \bar{Y} хоҳиш менамояд, балки *бар тибқи он. Иқтидори ҷалоли \bar{Y}* беинтиҳост ва фириста ҳам оиди ин иқтидори беинтиҳо дуо мегӯяд. Пик менависад: “Қувва на танҳо мувофиқи эҳтиёчи он касе ато мегардад, ки онро қабул менамояд, балки ҳамчунин мувофиқи пешниҳодоти Худо низ”⁵.

Ба ақидаи Павлус, ба масеҳиён ин қувва барои чӣ лозим аст? Оё барои он ки онҳо ба кӯча баромада мӯъҷизоти таъсирбахшро ба амал оварда тавонанд? Оё барои он ки мурдаҳоро зинда карда тавонанд, беморонро шифо бахшида тавонанд, девҳоро ронда тавонанд? Ва боз ҷавоб: “Не”. Ин қувва барои он лозим аст, ки фарзанди Худо *бо шодӣ дорои ҳар сабот ва сабр* буда тавонад. Ин диққати махсусро сазовор аст. Имрӯз дар байни як қисми масеҳиён ба чунин мӯъҷизаҳои номниҳод, ба монанди қобилияти забонҳо, шифои беморон ва дигар амалҳои ба ҳамин андоза ҳангоманок диққати зиёд дода мешавад. Вале дар замоне ки мо зиндагӣ менамоем, мӯъҷизаи аз ҳамаи он мӯъҷизаҳои зикршуда бузургтаре ҳаст, – фарзанди Худо, ки ҷабру ҷафоро пурсаброна таҳаммул мекунад ва дар байни санчишҳо ба Худо миннатдорӣ изҳор менамояд.

Дар Қўринтиён 13,4 пурсабрӣ бо меҳрубонӣ алоқаманд аст, дар ин ҷо – бо *шодӣ*. Мо азоб мекашем, зеро ки тамоми ранчи офаринишро бо ҳам надида наметавонем. Доимо дар дил *шодиро* нигоҳ доштан ва ба дигарон меҳрубон будан, ки бе қувваи Худо ғайримумкин аст, – ғалабаи масеҳӣ дар ҳамин аст. Фарқи байни *сабот ва сабр* ҳамчун фарқи байни бе шикоят таҳаммул кардан ва бе хоҳиши қасосгирӣ таҳаммул кардан муайян карда мешавад. Файзи Худо аз ҳама бештар дар зиндагии масеҳие равшан намоён мегардад, ки пурсаброна азиат кашида метавонад ва Худовандро ҳатто дар озмоишгоҳи оташин низ ҳамду сано гуфта метавонад.

1,12 Суханони “*Худоро шукргузорӣ намуда*” дар ин оят ба қўлассиён дахл дорад, на ин ки ба Павлус (дар нусхаи асл дар ин ҷо шумораи ҷамъ аст). Павлус оиди он дуо мегӯяд, ки онҳо на танҳо бо ҳар гуна қувва мустаҳкам шаванд, балки ҳамчунин бо рӯҳи сипосгузорона пур шаванд ва ҳамеша миннатдорӣ худро ба *Падар* изҳор намоянд, ки онҳоро барои *ба мероси муқаддасон дар нур шарик шудан* даъват намудааст. Ба ҳайси писарони Одам, мо ба саодати бихиштӣ тайёр набудем. Дар ҳақиқат, агар одамони начотнаёфта бо ягон тариқ ба бихишт меафтиданд, онҳо на шодӣ, балки азияти беинтиҳоро эҳсос менамуданд. Барои тамоми қолибияти осмонро фаҳмидан ба он тайёр будан лозим аст. Ҳатто ба Худованд Исо бовар дошта, мо низ худ аз худ он чиро, ки дар осмон зарур аст, соҳиб нестем. Ягона Касе ки ба мо ҳуқуқро ба саодати бихиштӣ медиҳад, – Худи Худованд Исои Масеҳ мебошад:

*Бо дилу ҷон ба корнамоиши \bar{Y} умед мебандам,
Тақягоҳи дигарро ман дар ҳеч кучо намеёбам,
Ҳатто дар он ҷое ки ҳамаи ҷалоли бихишт ҳукмрон аст,
дар боғи зебои Имонуил.*

Энн Рос Казн

Ҳангоме ки Худо ягон нафарро начот медиҳад, \bar{Y} дарҳол ин одамро ба осмон лоиқ мегардонад. Ва ин лоиқӣ – Масеҳ аст. Аз ин зиёдтар кардан намешавад. Ва ҳатто умри дарози дар фурутанӣ ва хизмат гузаронидашуда одамро нисбат ба он рӯзе ки \bar{y} начот ёфт, ба бихишт лоиқтар намекунад. Гарави ҳуқуқи мо ба саодати бихиштӣ – дар хуни \bar{Y} ст. Дар ҳоле ки мерос *дар нур аст* ва дар осмон моро интизор аст, дар замин мо, масеҳиён, аз Рӯҳи Пок, ки он “кафолати ворисии мо” мебошад, пур шудаем. Ба ҳамин тариқ, мо метавонем на танҳо бо он чи моро дар пеш интизор аст, шодӣ кунем, балки ҳоло ҳозир аз самарҳои аввалини Рӯҳ лаззат барем.

1,13 Худо моро “ба мероси муқаддасон дар нур шарик” карда, *аз салтанати зулмот халосӣ дод ва ба Малакути Писари маҳбуби Худ дохил кард*” (мук. кунед 1Юх. 2,11). Ин-

ро мувофиқи тасвир дар китоби Хуруҷ дар мисоли он чи фарзандони Исроил аз сар гузарониданд, нишон додан мумкин аст. Онҳо дар Миср зери тозиёнаи нозирон нолида мезистанд. Худо даҳолат намуда ва мӯъҷиза ба амал оварда, онҳоро аз ин ғуломии мудҳиш халос кард ва аз байни биёбон ба замини ваъдашуда овард. Мо низ аз боиси гунаҳкор буданамон дар ғуломии шайтон ҳастем, вале ба туфайли Масеҳ мо аз чанголи *ӯ халос* карда *шудем* ва раияти *Малакути Масеҳ* *шудем*. Салтанати шайтон – салтанати *зулмот*, набудани нур, гармӣ ва шодист, дар ҳоле ки *Малакути Масеҳ – Подшоҳии муҳаббат* аст, ки мавҷудияти ин се таркибро дар назар дорад.

Малакути Масеҳ дар Навиштаҷот дар якҷанд чанбаи гуногун зоҳир мегардад. Ҳангоме ки *ӯ* бори аввал ба замин омад, *ӯ* ба халқи Исроил Подшоҳиро ба маънои аслии ин калима пешниҳод намуд. Яҳудиён аз ҳукмронии румӣ халос шудан мехостанд, вале аз гуноҳҳои худ тавба кардан наметавонистанд. Масеҳ танҳо бар халқе ҳукмрон шуда метавонист, ки бо он алоқаи рӯҳии мувофиқ дошта бошад. Инро фаҳмида, онҳо Подшоҳи худро рад карданд ва *ӯро* ба салиб кашиданд. Аз он замон Худованд Исо аз нав дар осмон аст ва Подшоҳии *ӯ* дар шакли барои мо диданашаванда вучуд дорад (Мат. 13). Подшоҳ ҳузур надорад. Вале тамоми онҳое ки ба Исои Масеҳ бовар кардаанд, *ӯро* Ҳокими комилхукуки худ эътироф менамоянд ва ба ҳамин тарик, раияти Подшоҳии *ӯ* мебошанд. Рӯзе меояд, ки Худованд Исо аз нав ба замин бармегардад, то Подшоҳии Худро бо пойтахташ дар Уршалим бунёд кунад ва ҳазор сол ҳукмронӣ намояд. Дар охири ин давра Масеҳ тамоми душманони Худро ба пеши пой Худ меандозад ва баъд Подшоҳиро ба Худо Падар медиҳад. Ин ибтидои Подшоҳии ҷовидонӣ мегардад, ки ҳеч гоҳ ба охир намерасад.

1,14 Пас аз ёдрасӣ оиди Подшоҳии Писари дӯстдоштаи Худо яке аз зеботарин порчаҳо оиди Шахсият ва корнамоиҳои Худованд Исо сар мешавад. Муайян намудани мо мушкил аст, ки оё Павлус дуои худро аллақай ба охир расонид ё онро дар оятҳои

давом медиҳад, ки мо дида баромаданӣ ҳастем. Вале ин он қадар ҳам муҳим нест, зеро, агар оятҳои баъдина аслан дуо набошанд ҳам, бешубҳа, Худоро ҳамду сано мегӯянд.

Стурс қайд менамояд, ки “дар ин порчаи ҷолиб, ки Исо беш аз ҳама порчаҳои дигар мадҳ менамояд, номи *ӯ* ягон маротиба дар ҳеч як шакл зикр намегардад”. Агарчи ба ин тавачҷӯҳ зоҳир намудан мearзад, ин ҷо ҳеч чизи ҳайратангез нест. Тасвири дар ин ҷо додашуда ғайр аз Начотдиҳандаи поки мо боз ба кӣ мувофиқат карда метавонист? Ин порча хоҳишро ба ёди мо мерасонад, ки Марям бо он ба боғбон мурочиат намуд: “Эй Оғо! Агар ту *ӯро* бурда бошӣ, ба ман бигӯ, ки *ӯро* кучо гузоштӣ, то ки ман *ӯро* гирифта барам” (Юх. 20,15). Вай номи *ӯро* намегуфт. *ӯ* танҳо як Одамро дар назар дошт.

Пеш аз ҳама оиди Масеҳ чун оиди Оне гуфта мешавад, ки дар *ӯ мо фидияе⁶* ва *омурзиши гуноҳоро пайдо кардаем*. Бо калимаи “*фидия*” амале нишон дода мешавад, ки ба воситаи он мо дар бозори ғуломии гуноҳ харида шуда будем. Ба як маъное Худованд Исо барои мо нарх муқаррар намуд. *ӯ* ба мо то чӣ андоза баланд баҳо гузошт? Амалан *ӯ* чунин гуфт: “Ман онҳоро чунон баланд баҳо мегузорам, ки тайёрам хуни Худро резам, то ки онҳоро харида гирам”. Бо чунин нархи гарон харида шуда, мо бояд фаҳмем, ки дигар ба худамон тааллуқ надорем – барои мо нарх муқаррар гардида буд ва мо харида шуда будем. Пас мо наметавонем зиндагии худро мувофиқи хости худ гузаронем. Борден аз Йел ишорат мекунад, ки зиндагии худро бо иродаи худ идора карда, мо он чизро мегирем, ки ба мо тааллуқ надорад, яъне, дузд ҳастем.

ӯ на танҳо моро харида гирифт; *ӯ* ба мо *омурзиши гуноҳоро* ато намуд. Ин онро ифода мекунад, ки Худо қарзхоро, ки мо аз барои гуноҳҳои худамон ба он ғӯтидаем, бекор кард. Худованд Исои Масеҳ қарзи моро дар салиб пардохт ва дигар барои он пул додан талаб карда намешавад. Суратҳисоб пардохт шудааст ва пӯшида шудааст ва Худо на танҳо бахшид, балки чиноятҳои

моро ба андозае ки шарқ аз ғарб дур аст, аз мо дур андохт (Заб. 102,12).

В. Чалоли Масеҳ чун Сарвари Калисо (1,15-23)

1,15 Дар чор ояти баъдина Худованд тасвир карда мешавад: 1) дар муносибати \bar{U} ба Худо (о. 15); 2) дар муносибати \bar{U} ба офариниш (о. 16.17) ва 3) дар муносибати \bar{U} ба Калисо (о. 18).

Худованд дар ин чо чун *сурати Худои нонамоён* тасвир карда мешавад. Калимаи “*сурат*”, дар ҳар ҳол, ду ғояро дар худ дорад. Аввалан, вай дар бораи он далолат мекунад, ки Худованд Исо ба мо имконият дод бинем, ки Худо чӣ гуна аст. Худо – Рӯҳ аст ва бинобар ин намоён аст. Вале дар Симои Масеҳ Худо Худро ба чашмони одамони нишон дод. Ба ин маънӣ Худованд Исо – *сурати Худои нонамоён аст*. Он касе ки \bar{U} ро дидааст, Падарро дидааст (ниг. Юҳ. 14,9). Вале калимаи “*сурат*” ҳамчунин оиди намоёнда гувоҳӣ медиҳад. Аз ибтидо Худо Одамро дар замин ҷой дод, то ки \bar{U} мақсадҳои \bar{U} ро намоёндагӣ кунад, вале ин ба Одам муяссар нашуд. Бинобар ин Худо ба ҷаҳон чун намоёндаи Худ Писари ягонро фиристод, то ки \bar{U} мақсадҳои \bar{U} ро ифода кунад ва дили дӯстдори \bar{U} ро ба одам кушояд. Ба ин маъно \bar{U} – сурати Худо мебошад. Дар ҳуди ҳамон маъно калимаи “шабоҳат” дар 3,10 истифода мешавад. Он чо оиди масеҳиён гуфта мешавад, ки онҳо сурати Масеҳ мебошанд.

Масеҳ ҳамчунин *нахустзодаи тамоми махлуқот*, ё “тамоми чизи офаридашуда” мебошад. Ин чӣ маъно дорад? Баъзе муаллимони дурӯғин тахмин мекунанд, ки Худованд Исои Масеҳ Худаш офарида мебошад, ва \bar{U} яке аз аввалин шахсонест, ки \bar{U} ро Худо ягон вақт офаридааст. Баъзе аз онҳо тайёранд ҳатто эътироф намоянд, ки \bar{U} бузургтарин офаридаҳост, ки ягон вақт аз дасти Офаридгор баромадааст. Вале ин муҳолифати рӯйро ба таълимоти Каломи Худост.

Дар Навиштаҷот калимаи “нахустин” камаш се маънои гуногун дорад. Дар Луқо 2,7 калимаи “нахустин” ба маънои асли кор фармуда мешавад, зеро дар он чо сухан оиди

он меравад, ки Марям Писари нахустини худро зод. Калимаи “нахустин” дар ин чо онро ифода мекунад, ки Худованд Исо аввалин кӯдаке буд, ки \bar{U} зод. Дар Хуруҷ 4,22, баръакс, калимаи “нахустин” ба маънои мачозӣ кор фармуда мешавад: “Исроил писари Ман *аст*, нахустзодаи Ман”. Дар ин оят сухан дар бораи зодашавии ҳақиқӣ намеравад, балки Худованд ин калимаро барои ифодаи он мавқеи олие истифода мебарад, ки барои Исроил дар нақшаҳои \bar{U} муқаррар карда шуда буд. Дар охир, дар Забур 88,28 калимаи “нахустин” барои ифодаи ғояи ҷои якум, афзалият ва нодирӣ кор фармуда мешавад. Дар ин чо Худо ваъда медиҳад, ки Довудро нахустзодаи Худ мекунад, аз подшоҳони замин болотар мекунад. Аслан Довуд писари охирини Ҷисой буд. Вале Худо ба \bar{U} мартабаи ҳокими мутлақро муайян намуд.

Оё маънои аниқи ифода аз Қўлассиён 1,15 ҳамин нест: *нахустзодаи тамоми махлуқот*? Худованд Исои Масеҳ – Писари ягонаи Худост. Ба як маъно ҳамаи бовардорон писарони Худо ҳастанд, вале \bar{U} ба тавре Писари Худост, ки ин ифода оиди ҳеч каси дигар рост нест. \bar{U} пеш аз ҳар қадам офариниш вучуд дошт ва аз \bar{U} мавқеи беандоза баландтарро ишғол менамояд. \bar{U} мавқеи баландтаринро ишғол менамояд ва ҳокимияти олитаринро дорост. Ифодаи “*нахустзодаи тамоми махлуқот*” дар ин чо ба зода шудан ҳеч гуна муносибат надорад. Вай фақат онро мефаҳмонад, ки \bar{U} – Писари Худо аз рӯи ҳешутабории ҷовидонӣ аст. Ин унвонест, ки дар бораи бартарӣ аз рӯи мавқеъ далолат менамояд, на аз рӯи замон.

1,16 Муаллимони дурӯғин ба ояти 15 така карда, тасдиқ менамоянд, ки Худованд Исо махлуқи офаридашуда буд. Одатан дар асоси ҳуди ҳамон порчае аз Навиштаҷот, ки намоёндагони фирқаҳо истифода мебаранд, ҳар қадам иштибохро рад кардан мумкин аст. Ин дар ҳолати зерин ҳам дуруст аст. Ояти 16 яқинан собит менамояд, ки Худованд Исо – офарида нест, балки Худ Офаридгор аст. Аз оят мо мефаҳмем, ки *ҳама* – яъне тамоми олам – на танҳо *ба воситаи* \bar{U} , балки *барои* \bar{U} низ офарида шудааст. Дар \bar{U} ва ба

воситаи \bar{U} дар ин оят ғояҳои гуногунро ифода мекунад. Дар аввал мо мехонем, ки *ҳама чиз дар \bar{U} офарида шудааст*. Ин онро ифода мекунад, ки \bar{U} сарчашмаи қувваи офаринанда буд. \bar{U} Меъмор буд. Баъдтар дар худи ҳамин оят мо мехонем, ки *ҳама чиз ба воситаи \bar{U} ... офарида шудааст*. Дар ин ҷо дар бораи \bar{U} чун дар бораи Шаҳси Амалкунандаи офариниш гуфта мешавад. \bar{U} Шаҳсияти Илоҳӣ буд, ки амали офаринишро иҷро намуд. Инчунин ҳама чиз *барои \bar{U} офарида шуда буд*. \bar{U} Он Шаҳсест, ки ҳама чиз барои \bar{U} офарида шуда буд, – мақсади офариниш.

Павлус меқӯшад қайд намояд, ки *ҳама чиз аз тарафи Масеҳ ба вуҷуд оварда шудааст*, хоҳ мо оиди *ҳама чизе ки дар осмон аст*, хоҳ оиди он чи *бар замин аст*, сухан ронем. Ин ҳеч маҷоле барои онҳое намедихад, ки мегӯянд, гӯё ҳарчанд \bar{U} баъзе чизҳоро офаридааст, \bar{U} Худаш аввалин офарида буд.

Фириста давом дода, мегӯяд, ки офаридаҳои Худованд ҳам *намоён*, ҳам *нонамоёнро* дар бар мегирифтанд. Калимаи “*намоён*” шарҳе наметалабад, вале фириста Павлус мефаҳмид, ки калимаи “*нонамоён*” кунҷковии моро бармеангезад. Бинобар ин \bar{U} баъдтар муфассал номбар мекунад, ки бо ин калима чиро дар назар дорад. Ба ин ҷо *тахтҳо, салтанатҳо, сарварихо* ва *ҳукуматдориҳо* дохил мешаванд. Мо чунин мешуморем, ки ин истилоҳот фариштаҳоро тасвир менамоянд, ҳарчанд мо мартабаҳои ин мавҷудоти боакро аз ҳам фарқ карда наметавонем.

Гностикҳо таълим медоданд, ки дар байни Худо ва материя синфҳои гуногуни мавҷудоти рӯҳӣ ҳастанд ва Масеҳ ба яке аз ин синфҳо тааллуқ дорад. Дар рӯзҳои мо спиритистҳо эълон менамоянд, ки Исои Масеҳ – рӯҳи хеле инкишофёфтаи доираи шашум мебошад. “Шоҳидони Яҳува” тасдиқ менамоянд, ки пеш аз он ки ба дунё ояд, Худованд фариштаи офаридашуда буд, ва маҳз сарфаришта Микоил! Дар ин порча Павлус боғайратона чунин ғояҳои бемаъниро рад мекунад, то ба дараҷаи имкон аниқ тасдиқ менамояд, ки Худованд Исои Масеҳ дар ҳақиқат – Офаридгори фариштаҳо ва ҳамаи мавҷудоти *намоён* ва *нонамоён* аст.

1,17 *Ва \bar{U} пеш аз ҳама чиз аст ва ҳама чиз дар \bar{U} вуҷуд дорад*. Павлус мегӯяд: “ \bar{U} пеш аз ҳама чиз аст”, на ин ки “ \bar{U} пеш аз ҳама чиз буд”. Замони ҳозира аксар дар Навиштаҳои Пок барои ифодаи табиати берун аз вақти Худо истифода бурда мешавад. Худованд Исо, масалан, мегуфт: “Пеш аз он ки Иброҳим пайдо шуд, МАН ҲАСТАМ” (Юҳ. 8,58).

Худованд Исо на танҳо пеш аз ҳар кадом махлуқот вуҷуд дошт, балки ҳамчунин *ҳама чиз дар \bar{U} вуҷуд дорад*. Ин онро ифода мекунад, ки \bar{U} – Ибтидои устуворкунандаи олам ва Сарчашмаи ҳаракати абадии он мебошад. \bar{U} ситораҳо, офтоб ва моҳтобро идора мекунад. Ҳатто вақте ки \bar{U} дар замин буд, \bar{U} Он Касе буд, ки қонунҳои ба низом оварандаи кори оламо назорат мекард.

1,18 Ҳокимияти Худованд Исо на танҳо ба олами табиӣ, балки ба соҳаи рӯҳонӣ паҳн мешавад. \bar{U} *сарри Бадан, яъне Калисост*. Ҳамаи онҳое ки ба Худованд Исо бовардоранд, дар давоми тамоми эраи мо *Бадани Масеҳ*, ё *Калисоро* ташкил медиҳанд. Айнан ҳамон тавре ки бадани одам барои одам воситаи худбаёнкунӣ мебошад, ҳамчунин Бадани Масеҳ ҳам воситаест, ки \bar{U} дар замин дошт ва хост Худро бо ёрии он ба ҷаҳон зоҳир намояд. *Ва \bar{U} Сарвари ин Бадан аст*. Калимаи “сарвар” роҳбарият, ҳокимият, назоратро дар назар дорад. \bar{U} дар Калисо *аввалин* аст.

\bar{U} – *навбар аст*. Мо инро ба он маънӣ мефаҳмем, ки \bar{U} *навбари* офариниши нав (ниг. Ваҳй 3,14), сарчашмаи ҳаёти рӯҳонист. Сипас ин бо суханони “*нахустзода аз мурдагон*” шарҳ дода мешавад. Ва боз аз нав дар ин ҷо ба ин тавачҷӯх зоҳир намудан зарур аст: “Нахустин аз мурдаҳо” онро ифода намекунад, ки Худованд Исо якумин шуда аз мурдаҳо зинда шуд. Ҳам дар Паймони Қухан, ҳам дар Паймони Навин ҳодисаҳои аз мурдагон зинда шудан тасвир мешаванд. Вале Худованд Исо аввалин Касе буд, ки аз мурдаҳо зинда шуд, то ки дигар ҳеч гоҳ намирад. \bar{U} аввалин шуда дар бадани ҷалолёфта зинда шуд ва \bar{U} чун Сарвари офариниши нав зинда шуд. Растохези \bar{U} *беназир* аст; ин исботи он аст, ки ҳамаи ба \bar{U} бовар

кардагон ҳамчунин зинда мешаванд. Ин Ҷро дар офариниши рӯхонӣ баландтарин эълон мекунад.

Алфред Мейс хуб тасвият медиҳад:

*Масех дар ҳеч чиз дуюм буда наметавонад. Вай “нахустзодаи тамоми махлуқот аст”, чунки ҳамаро офарид (Қўл. 1,15.16). Ҷ ҳамчунин дар оилаи осмонии наҷотёфта нахустин аз мурдаҳост. Ба ҳамин тариқ, офариниш ва наҷот ба шарофати он ки Ҷ Кист ва Ҷ чӣ кор кард, ба Ҷ ҳокимияти олиро месупоранд, “то ки Ҷ дар ҳама чиз нахустин бошад”. Ҷ дар ҳама ҷо аввалин аст.*⁷

Ҳамин тарик, Худованд Исо ба бартариати дукарата соҳиб аст: пеш аз ҳама дар офариниш ва баъд дар Калисо. Худо пешакӣ муайян кард, ки дар ҳама чиз Ҷ *бартариат* хоҳад дошт. Ин ҷавоби хеле хуб аст ба онҳое ки дар замони Павлус (ва дар рӯзҳои мо) мекӯшиданд Масехро аз табиати илоҳии Ҷ маҳрум созанд ва Ҷро, ба яке аз офаридаҳои Худо, агарчи бузург, табдил диҳанд.

Ҳангоме мо оиди он мехонем, ки Ҷ *дар ҳама чиз аввалин аст*, ба худ савол додан меарзад: “Оё Ҷ дар ҳаёти ман аввалин аст?”

1,19 Дарби ояти 19-ро чунин тарҷума мекунад: “Зеро ки дар Ҷ тамоми пуррагии илоҳӣ бо шодӣ сокин аст”. Дар тарҷумаҳои дигари Навиштаҳои Пок ин ибораро чунин фаҳмидан мумкин аст, ки дар як лаҳзаи вақт *Худо* хост тамоми пуррагиро ба Писар ато кунад. Маънии ҳақиқии ин ибора дар он аст, ки *пуррагии* илоҳӣ ҳамеша дар Масех буд.

Бидъаткорон-гностикҳо мегуфтанд, ки Масех чизе ба монанди “меҳмонхона дар нимароҳ” ба Худо, ҳалқаи зарурӣ дар занҷир, буд. Вале дар пеш ҳалқаҳои дигари беҳтарин ҳастанд. “Ба пеш, аз Ҷ пештар рафтандро давом диҳед, – бовар мекунониданд онҳо, – ва шумо ба пуррагӣ мерасед”. “Не, – ҷавоб медиҳад Павлус, – Масех Худ пуррагии мутлақ аст”.

Ҳар гуна пуррагӣ дар Масех *сокин мебошад*. Сокин мебошад – яъне доимо ҳаст,⁸ на ин ки муваққатан мефарояд.

1,20 Ояти 19 бо ояти 20 ба ин тариқ алоқаманд аст: “Чунки Падар хост *ба воситаи Ҷ* (Масех) *ҳама чизро бо Худ ошті дода, бо*

хуни салиби Ҷ осоштагиро барқарор намояд”. Дигар хел карда гӯем, иродаи Худо на танҳо дар он буд, ки тамоми пуррагӣ дар Масех сокин бошад (о. 19), балки дар он ҳам, то ки Масех *ҳама чизро бо Ҷ ошті диҳад*.

Дар ин боб ду ошті зикр гардидааст: 1) ошті додани чизҳо (“*ҳама чиз*”, о. 20) ва 2) ошті додани одамон (о. 22). Аввалин – ханӯз кори оянда аст, дар ҳоле ки дуюмӣ – барои онҳое, ки ба Масех бовар кардаанд, дар гузашта аст.

ОШТӢ

Ошті шудан – яъне барқарор намудани муносибатҳои дутарафаи дуруст, ё меъёрҳо, ё сулҳ бастан бо касе ки шумо бо вай душманӣ доштед. Навиштаҳои Пок дар ҳеч ҷо оиди он намегӯянд, ки Худо мӯхтоҷи ошті бо одам аст; одам мӯхтоҷи ошті бо Худост. Андешаҳои ҷисмонӣ душманӣ ба Худост (Рум. 8,7), бинобар ин одам мӯхтоҷи ошті бо Ҷст.

Вақте ки гуноҳ ба дунё омад, одам ба Худо бегона шуд. Ҷ нисбат ба Худо мавқеи душманонаро ишғол намуд. Бинобар ин ӯ ба ошті кардан эҳтиёҷ дошт.

Вале гуноҳ на танҳо ба насли одамӣ, балки ба ҳамаи офаридаҳо осеб расонд.

1. Дар гузашта баъзе фариштаҳо гуноҳ карданд. (Аммо дар Каломи Худо ҳеч ишорате нест, ки онҳо ягон вақт муносибатҳои пешинаи худро бо Худо барқарор мекарда бошанд. Худованд онҳоро “дар қайду банди абадӣ, дар зулмот, барои довари рӯзи бузург” нигоҳ медорад, Ях. б). Дар Айюб 4,18 Алифоз мегӯяд, ки Худо дар фариштаҳои Худ ҳам нуқсон меёбад.

2. Омадани гуноҳ ба олами ҳайвонот низ таъсир расонд: “Зеро ки махлуқот бо умед ба зуҳури фарзандони Худо мунтазир аст, – чунки махлуқот мутеи оворагӣ шудааст... Зеро медонем, ки тамоми махлуқот бо якҷоягӣ то алҳол оху нола мекунад ва азоб мекашад” (Рум. 8,19-22). Он далел, ки ҳайвонҳо дардро ҳис мекунанд, касал мешаванд ва мемиранд, исбот мекунад, ки онҳо ҳам аз лаънати гуноҳ наҷот наёфтаанд.

3. Баъд аз гуноҳ кардани Одам замин ҳам аз тарафи Худо лаънат карда шуд (Ҳас. 3, 17). Алафҳои бегона, хорҳо ва хори каррок далели он мебошанд.
4. Дар Китоби Айюб Билдод ба мо мегӯяд, ки ҳатто ситорагон дар назари \bar{U} пок нестанд (Айюб 25,5); эҳтимол, гуноҳ ба олами чирмҳои осмонӣ ҳам дахл кард.
5. Дар Ибриён 9,23 гуфта шудааст, ки худи осмон ба покшавӣ эҳтиёҷ дошт. Мо ҳамаи он чиро, ки бо ин суханон дар назар дошта мешавад, намедонем, аммо, эҳтимол, ин ибора дар назар дорад, ки осмон бо ҳузури шайтон, ки \bar{u} ба назди Худо чун айбдоркунандаи бародарон ҳозир мешуд, нопок гардида буд (Айюб 1,6.7; Ваҳй 12,10). Баъзе фақеҳон чунин мешуморанд, ки дар ин порчаҳо манзили Худо дар назар дошта шудааст, дигарон тахмин мекунанд, ки олами ситорагон дар назар дошта шудааст. Онҳо дар назардоранд, ки шайтон маҳз дар олами ситорагон дар назди Худо ҳозир мешавад. Дар ҳар ҳолат ҳама бо он розианд, ки худи тахти Худо ба ҳеч вачҳ бо гуноҳ нопок нагардидааст.

Яке аз мақсадҳои марғи Масеҳ – имконпазир намудани оштии одамон ва тамоми олам бо Худо аст. Барои ин \bar{U} мебоист сабаби душманӣ ва бегонашавиро баргараф мекард. \bar{U} мушкили гуноҳро бо қаноатмандии пурраи Худо ҳал намуда, аз \bar{u} ҳадаи ин супориш хеле хуб баромад.

Худуди оштии додан дар Қӯлассиён 1 ба ин тариқ нишон дода шудааст:

1. ҳамаи онҳое ки ба Худованд Исои Масеҳ бовардоранд, аллакай бо Худо оштии шудаанд (о. 21). Ҳарчанд меҳнати оштидиҳандаи Масеҳ барои тамоми инсоният кофист, он танҳо барои он шахсон ҳақиқист, ки худашон истифода бурдани онро қарор медиханд.
2. Дар охири замонҳо ҳама чиз бо Худованд оштии мешавад – осмонӣ ва заминӣ (о. 20). Ин ба олами ҳайвонот ва ба чизҳои бечон, ки бо гуноҳ нопок шуда буданд, дахл дорад. Аммо ин ба шайтон ва дигар фариштаҳои бадқирдор ва инчунин ба одамони нобовар дахл надорад. Навиштаҷот

дар бораи ҷовидона лаънаткарда будани онҳо аниқ мегӯяд.

Дар бораи он ки оштии ба “чизҳои зери замин” паҳн мешавад, ҳеч чиз гуфта намешавад. Дар байни оштии шудан ва мутеъ кардан фарқият ҳаст. Охири дар Филиппиён 2,10 тасвир ёфтааст: “То ки ба исми Исо ҳар зонуре ки дар осмон ва бар замин ва зери замин аст, ҳам шавад”. Ё чӣ хеле ки Дарби инро тарҷума мекунад: “...мавҷудоти биҳишти, заминӣ ва дӯзахӣ”. Ҳамаи мавҷудоти офаридашуда, ҳатто фариштаҳои бадқирдор, оқибат ба зону задан дар назди Худованд Исо маҷбур хоҳанд шуд, вале ин онро ифода намекунад, ки \bar{U} онҳоро бо Худ оштии медиҳад. Мо инро таъкид мекунем, чунки Қӯлассиён 1,20-ро чун тасдиқи таълимоти бардурӯғ оиди наҷоти умумӣ истифода бурданд: гӯё дар оқибат Худо ҳам худи шайтонро, ҳам фариштаҳои бадқирдорро, ҳам одамони нобоварро бо Худ оштии медиҳад. Порчаи мо худуди оштии доданро бо ибораи “заминӣ ва осмонӣ” маҳдуд мекунад. Он чиро, ки дар зери замин аст, ё олами дӯзахро он дар бар намегирад.

1,21 Павлус ба қӯлассиён ёдрас мекунад, ки оштии шудани онҳо аллакай ба вуқӯъ пайваستاаст. То замони бозгашт кардани худ қӯлассиён бутпарастони гунаҳгор буданд, ки дар ақлҳои худ аз сабаби *аъмоли бад* аз Худо бегона ва ба \bar{U} душман (Эфс 4,17.18) ҳастанд. Онҳо ба оштии шудан бисёр мӯҳтоҷ буданд ва Худованд Исои Масеҳ меҳрубонии беандоза нишон дода ташаббусро ба Худ гирифт.

1,22 \bar{U} онҳоро дар *ҷисми башарии \bar{U} ба воситаи мамоти \bar{U} оштии дод*. Оштии на бо ҳаёти Масеҳ, балки бо мамоти \bar{U} ба амал омад. Ифодаи “*ҷисми башарии \bar{U}* ” онро ифода мекунад, ки Худованд Исо марғро дар салиб дар *бадани* муқаррарии одамӣ (на чун махлуки рӯҳонӣ, чӣ хеле ки гностикҳо тасдиқ мекарданд) қабул намуда, оштиро ба амал овард. Бо Ибриён 2,14-16 муқоиса намоед, ки дар он ҷо одамшавии Масеҳ барои наҷот зарур эълон карда мешавад. Назарияи гностикҳо инро рад мекард.

Натиҷаи олиҷаноби оштии бо суханони зерин ифода мешавад: *...то ки шуморо назди*

Худ муқаддас ва бе айбу нуқсон ҳозир кунад. То чӣ андоза меҳрубон аст Худованд дар он ки гунаҳгоронро аз банди зиндагии пургуноҳи пешинаи онҳо халос карда, ба манзили файз мебарад.

Ч. Р. Эрдман бисёр хуб гуфт: “Дар Масех мо Худоро, ки ба мо наздик аст, ба мо ғамхорӣ мекунад, моро мешунавад, дилсӯзӣ мекунад ва моро наҷот медиҳад, меёбем”.⁹

Нақши оштидиҳандаи Масех нисбати халқи Ҷ ба андозаи пурра дар он рӯзи оянда намудор мешавад, вақте мо дар назди Худо Падар бо гуноҳ олуида нашуда, озод аз ҳар гуна айбдорӣ ҳозир мешавем; он гоҳ мо чун масеҳиён хурсандона Масехро ягона сазовор эътироф менамоем (Ваҳй 5).

1,23 Ин яке аз порчаҳоест, ки бо “агар” ё “ба шарте ки”¹⁰ сар мешаванд ва бисёр фарзандони Худоро ба изтироб меандозанд. Дар назари аввал чунин намуданаш мумкин аст, ки дар оят вобастагии наҷот ба мустаҳкамии имони мо исбот карда мешавад. Агар ин ҳамин хел бошад, пас ин оят бо дигар порчаҳои Каломи Худо чун Юҳанно 10,28.29 чӣ гуна мувофиқат мекунад, ки дар он гуфта шудааст, ки ҳеч яке аз гӯсфандони Худо талаф шуда наметавонад?

Пеш аз ҷавоб додан ба ин савол мо аз аввал меҳостем таъкид намоем, ки дилпурӣ ба ояндаи ҷовидонии масеҳӣ – ҳақиқати пурбаракатест, ки дар саҳифаҳои Паймони Навин возеҳ эълон карда мешавад. Аммо Навиштаҷот ҳамчунин (масалан, чун дар ин оят) таълим медиҳад ки ба бовари ҳақиқӣ устуворӣ хос аст ва касе ки ҳақиқатан аз олами боло зода шудааст, то охир ба Худо содиқ хоҳад буд. Устуворӣ исботи ҳақиқат аст. Албатта, ҳамеша хатари ба гуноҳ афтодан ҳаст, аммо масеҳӣ танҳо барои он меафтад, ки баъд аз нав хезад (Мас. 24,16). Ҷ аз бовар рӯ намегардонад.

Рӯҳи Худо дар Каломи Худо ҷойгир намудани чунин “агар”-порчаҳои зиёдеро мувофиқи мақсад шумурд, то ҳақиқӣ будани бозгашт намудани онҳоеро санҷад, ки ба номи Масех бовар карданашонро изҳор менамоянд. Мо ягон чизеро гуфтани нестем, ки гӯшаҳои тези ин порчаҳоро баргараф мекарда бошад. Касе гуфтааст: “Ин агарҳо дар

Навиштаҷот ба пайравони номниҳоди масеҳият дар ин ҷаҳон нигаронида шудаанд; онҳо чун санчиши фоидаовар барои дилҳои онҳо хизмат мекунанд”.

Придхэм ин оятҳои мураккабро чунин шарҳ медиҳад:

*Навиштаҷотро бо диққат омӯхта, хонанда ошкор менамояд, ки Рӯҳ одатан ҳақиқатҳои аз ҳама амиқ ва аз ҳама мутлақро оиди файз баён намуда, ҳамзамон огоҳиҳое медиҳад, ки маглубияти ҳалокатовари онҳоеро дар назар доранд, ки танҳо ба ном бовар кардаанд... Ин огоҳиҳо ба онҳое ки дар бораи бовари худ бе ихлос эълон менамоянд, гӯшхарош буда, барои ҷони масеҳии самими марҳами шифобахш мебошанд... Мақсади ин насихат – дар бовар дилгарм кардан ва ба масеҳиёни дурӯғини беандеша ва худбовар пешакӣ ҳукм баровардан аст.*¹¹

Бешубҳа, пеш аз ҳама гностикҳоро дар назар дошта, фириста қўлассиёнро насихат медиҳад, то аз умеде ки ҳамроҳи башорат аст, ё аз башорат илҳом мегирад, ҷудо нашаванд. Онҳо бояд дар имоне ки аз Эпафрос омӯхтаанд, матин ва устувор бошанд.

Павлус аз нав оиди он мегӯяд, ки Хушхабар ба тамоми махлуқоти зери осмон мавъиза карда шудааст (ё ба ҳамаи офариниш). Хушхабар ба ҳамаи офариниш паҳн мешавад, аммо вай то ҳол ба ҳамаи офаринишҳо бе истисно рафта нарасидааст. Павлус мавъизаи умумичаҳонии Хушхабарро шаходати ҳақиқӣ будани он мешуморад. Ҷ дар ин исботи онро мебинад, ки вай ба эҳтиёҷоти тамоми инсоният ҷавоб медиҳад. Оят онро дар назар надорад, ки дар он замон ҳар як одам дар ҷаҳон Хушхабарро аллакай шунида буд. Ин факти иҷрошуда набуд, балки чараёни давомкунанда буд. Илова ба ин, Хушхабар дар ҳақиқат ба тамоми ҷаҳони Навиштаҳои Пок, яъне ба кишварҳои Баҳри Миёназамин паҳн гашт.

Павлус бо истифодаи калимаи латинии “министер”, ки “хизматгор”-ро мефаҳмонад, худро хизматгузор менамояд. Ин калима ба мансабдорон ҳеч гуна муносибат надорад ва на кабинети бошукӯхро, балки асосан хизмати фурутанонаро дар назар дорад.

Г. Супориши махсуси ба Павлус вогузоршуда (1,24-29)

1,24 Шаш ояти охирини боби 1 хизмати Павлусро тасвир менамояд. Пеш аз ҳама, он дар вазъияти азобу уқубат мегузашт. Павлус дар зиндон дар болои номаҳои худ меҳнат карда, гуфта метавонад, ки *алҳол ӯ барои масеҳиён, яъне баҳри онҳо дар уқубатҳои худ шодмон аст*. Чун хизматгори Худованд Исои Масеҳ, ӯ барои аз сар гузаронидани душворихои фавқулодда, таъкибот ва *андӯҳ* даъват шуда буд. Барои ӯ ин шараф буд, шарафи *пур кардани* камии *андӯҳҳои Масеҳ* буд. Фириста бо ин чӣ гуфтан меҳаҳад? Пеш аз ҳама, суханони ӯ ба уқубатҳои начотдиҳандаи Худованд Исо дар салиб дахл дошта наметавонанд. Онҳо танҳо як маротиба аз сар гузаронида шуда буданд ва ҳеҷ кас ҳеҷ гоҳ онҳоро бо ҳам дида наметавонист. Аммо ба маънои муайян Худованд Исо то алҳол уқубат мекашад. Вақте ки Шоул аз Тарсус дар роҳи Димишқ ба замин сарнагун карда шуд, ӯ овози аз осмон ба ӯ мурочиаткунандаро шунид: “Шоул, Шоул! Барои чӣ Маро таъкиб мекуни?” Шоул намефаҳмид, ки Худовандро таъкиб менамояд, ӯ танҳо дар таъкиботи масеҳиён иштирок карда буд. Аммо ӯ фаҳмид, ки масеҳиёнро таъкиб намуда, ӯ Начотдиҳандаи онҳоро таъкиб менамояд. Сарвар дар осмон уқубати баданро дар замин хис менамояд.

Ба ҳамин тарик, фириста Павлус уқубатхоеро, ки масеҳиён бояд баҳри Худованд Исо аз сар гузаронанд, як қисми уқубатҳои давомкунандаи Масеҳ мешуморад. Онҳо барои росткорӣ, барои Ҷ (шармандагии Ҷро бардошта) ва барои Хушхабар уқубат мекашанд.

Аммо ифодаи “*андӯҳҳои Масеҳ*” на танҳо ба уқубатҳо барои Масеҳ дахл дорад. Вай ҳамчунин уқубатхоеро тасвир мекунад, ки ба он чи Начотдиҳанда дар замин тоб овард, монанданд, агарчи на он қадар саҳт бошанд ҳам.

Уқубатҳои *дар қисм* аз сар гузаронидаашро фириста *барои Бадани* Масеҳ ва маҳз барои Калисо аз сар гузаронд. Уқубатҳои одамони начотнаёфта ба маъное бемаксанданд. Дар онҳо бузургӣ нест. Онҳо танҳо

чашидани пешакии уқубатҳои дӯзахе мебошанд, ки ҷовидона давом мекунанд. Уқубатҳои масеҳиён чунин нестанд. Вақте ки онҳо баҳри Масеҳ уқубат мекашанд, Ҷ ҳақиқатан бо онҳо уқубат мекашад.

1,25 *Ки ман хизматгузори он гардидаам*. Павлус ин ифодаро аллақай ҳангоми ба охир расонидани ояти 23 истифода бурд. Акнун ӯ онро такрор мекунад. Аммо дар байни онҳо фарқ ҳаст. Хизмати фириста дутарафа буд: аввалан, ба ӯ вазифаи миссионерӣ вогузор шуда буд (о. 23), сониян, вай барои он фиристода шуда буд, ки оиди сирри бузурги Калисо мавъиза намояд (о. 25). Дарси ибрат ба ҳар як хизматгори ҳақиқии Масеҳ дар ҳамин аст. Мо бояд на танҳо ба одамоне мавъиза намуда, онҳоро назди Масеҳ оварем, ва баъд онҳоро ба ихтиёри худ монем. Не, мо бояд кӯшиши худамонро дар кори миссионерӣ ба бунёд намудани калисоҳои маҳаллии инчилие равона созем, ки дар он ҷо навбаварон наметавонанд дар бовар, ки ҳамчунин ҳақиқатро оиди Калисо дар бар мегирад, устувор гарданд. Худованд меҳаҳад, то кӯдакони навзоди Ҷро ба “пункти ғизодихӣ” фиристанд, ки дар он ҷо онҳо ғизо мегиранд ва ба воя расида наметавонанд.

Ба ҳамин тарик, дар Қӯлассиён 1 мо мекунем: 1) афзалияти дутарафаи Масеҳ, 2) ошти дутарафаи Масеҳ ва 3) хизмати дутарафаи Павлус. Дар ин ҷо, дар ояти 25, “*ки ман хизматгузори он гардидаам*” гуфта, Павлус на кори Хушхабарро, балки хизмати худро дар Калисо дар назар дорад. Ин аз иборати баъдина аён аст: *мувофиқи ваколати Худо, ки барои шумо ба ман ато шудааст*. Ваколатдор (мудир) – шахсест, ки барои молу мулкҳои шахси дигар ғамхорӣ мекунад. Павлус ба он маънои мудир буд, ки ба ӯ ба тарзи махсус ҳақиқати бузурги калисо бовар карда шуда буд. Ҳарчанд сирри Бадани Масеҳ на танҳо ба як худи ӯ ошкор карда шуда буд, бо вучуди он маҳз ӯ барои ба ғайрияхудиён бурдани ин ҳақиқати гаронбаҳо интихоб шуда буд. Вай мавқеи махсуси Калисо нисбати Масеҳ, қонунҳои соҳтмони он, умедҳо ва сарнавишти он ва бисёр ҳақиқатҳои дигареро, ки ба ҳаёти Калисо дахл мекунанд ва он тартиберо, ки Масеҳ ба

Павлус ва дигар фиристагон васият кардааст, дар бар мегирад.

“*Барои шумо ба ман ато шудааст*” гуфта, ӯ оиди қўлассиён чун дар бораи ғайрияхудии масеҳӣ фикр мекунад. Фириста Петрус барои ба яҳудиён расондани Хушхабар фиристода шуда буд, дар ҳоле ки ба Павлус вазифаи ба ин монанд дар байни ғайрияхудӣ вогузур шуда буд.

Яке аз мураккабтарин ифодаҳо дар ин боб ин аст – *то ки мавъизаи каломи Худоро ба ҷо оварам*. Павлус маҳз чиро дар назар дорад? Пеш аз ҳама мо медонем, ки ӯ ба Каломи Худо китоби охирино илова карда, пурра кардани онро, дар назар надорад. Чуноне ки мо медонем, китоби охирина ба навиштаҳои Паймони Навин иловашуда, китоби Ваҳйро, Юҳанно навишт. Пас, бо кадом маъно Павлус “*каломи Худоро*” анҷом дод?

Ба ҷо овардан, пеш аз ҳама, эълон кардан, маълум намуданро ифода карда метавонад. Ҳамин тарз Павлус тамоми иродаи Худоро хабар меод. Сониян, мо тахмин мекунем, ки ӯ Каломи Худо аз нуқтаи назари таълимот ба охир расонид. Ҳақиқати бузург оиди сирр – тоҷи ваҳӣ Паймони Навин аст. Вай ба маънии асли силсилаи мавзӯҳоеро, ки Паймони Навин ба он дахл мекунад, ба охир мерасонад. Ҳарчанд китобҳои дигар нисбат ба китобҳои Павлус баъдтар навишта шуда буданд, онҳо, бо вучуди ин, ягон сирри бузурги боварро, ки дар асарҳои фириста Павлус ёфта натавонем, надоранд. Ваҳйҳое ки ба сирри Калисо дахл доранд, Каломи Худо ба маънои асли мукамал мегардонанд ва ба анҷом мерасонанд. Ҳамаи иловаҳои баъдина ҳақиқати нав набуданд.

1,26 Мувофиқи ин оят, Каломи Худо ба ҷо овардани Павлус бо *сирре* алоқаманд аст, ва маҳз бо *он сирре ки асрҳои аср аз наслҳо ниҳон буд ва ҳоло ба муқаддасони ӯ ошкор шудааст*. Дар Паймони Навин сирр ҳақиқатест, ки пеш аз ин ниҳон буд ва алҳол ба одамон ба василаи фиристагон ва пайғамбарони Паймони Навин ато шудааст. Ин ҳақиқатест, ки одам ҳеч гоҳ бо ақли худ ба он расида наметавонист, ҳақиқатест, ки онро Худованд марҳамат карда ба ӯ кушод.

Дар Паймони Навин оятҳои монанди ин бисёранд, ва онҳо изҳор мекунанд, ки ҳақиқат оиди Калисо дар замонҳои Паймони Кухан маълум набуд. Он *асрҳои аср аз наслҳо ниҳон* буд (Эфс. 3,2-13; Рум. 16,25-27). Ҳамин тариқ, он тасдиқе ки гӯё Калисо дар замонҳои Одам ё Иброҳим ташкил ёфтааст, нодуруст аст. Ибтидои Калисо рӯзи Пантӣ аст ва ҳақиқат оиди Калисо ба василаи фиристагон кушода шудааст. Калисои Паймони Навин на худӣ ҳамон чизест, ки Исроил дар Паймони Кухан буд. Монанди он ҳеч гоҳ пеш аз ин вучуд надошт.

Ибтидои хонаи Исроил ҳамон вақт гузошта шуда буд, ки Худованд Иброҳимро аз шаҳри Ури Калдониён даъват намуда, аз ҳамаи халқҳои боқимонда, ки онҳоро дар гуноҳ ва бутпарастӣ гузошт, ҷудо кард. Аз зурриёти Иброҳим ӯ халқи аз ҳамаи дигар халқҳо фарқкунанда ва аз онҳо ҷудоро ба вучуд овард. Калисо бошад, баръакс – иттиҳоди масеҳиёни тамоми наҷодҳо ва миллатҳо дар як бадан мебошад, ки аз ҳамаи боқимондаҳо ахлоқан ва рӯҳан ҷудо карда шудааст. Давоми Исроил набудани Калисо аз як қатор мисолҳо фаҳмидан мумкин аст, ки яке аз онҳо – тимсоли “зайтун” аст, ки Павлус дар Нома ба Румиён 11 истифода мебарад, то нишон диҳад, ки халқи Исроил мустақилии худро нигоҳ медорад, гарчанде ҳар яҳудие ки ба Масеҳ бовар кардааст, як қисми Калисо мегардад (Қўл. 3,10.11).

1,27 Моҳияти ин *сирро* бо ин хулоса кардан мумкин аст:

1. Калисо Бадани Масеҳ аст. Ҳамаи масеҳиёни ҳақиқӣ аз ӯи ин Бадан ҳастанд, ва ба онҳо насиб шудааст, ки ҷалоли абадии Масеҳро бо ҳам бинанд.
2. Худованд Исо Сари Бадан аст, ки ҳаёт, ғизогирӣ ва роҳбарии онро таъмин менамояд.
3. Ба Калисо ҳамроҳ шуда, яҳудиён ҳеч гуна афзалият надоранд, ҳамчунин ғайрияҳудиён ҳам дар мавқеи номуносиб намебошанд. Ҳам яҳудӣ, ҳам ғайрияҳудӣ бовар карда, аз ӯи Бадан мегарданд ва як одами навро ба вучуд меоваранд (Эфс. 2,15; 3,6). Наҷот ба даст овардани ғайрияҳудиён дар Паймони Кухан ҳақиқати

ниҳонӣ набуд, вале аъзоёни баробархукуқи Бадани Масеҳ шудани ғайрияҳудиёни бозгашткарда барои бо ҳам дидани ҷалолли Ҷ ва якҷоя бо Ҷ ҳукмронӣ кардан – ҳақиқатест, ки пеш маълум набуд.

Яке аз ҷанбаҳои сирре ки Павлус дар ояти 27 қайд менамояд, чунин аст: Худованд Исо меҳоҳад дар дилҳои ғайрияҳудиён бошад. *Масеҳ дар шумо умеди ҷалол аст.* Ин ба қӯлассиён гуфта шудааст, ки онҳо яҳудӣ набуданд. Ф. Б. Мейер хитоб мекунад: “Дар дилҳои фарзандони Иброҳим будани Ҷ лутфу марҳамати бузург ба ҳисоб мерафт, вале дар дилҳои ғайрияҳудиён ҷой ёфтани Ҷ аз ақл берун буд”. Ба ҳар ҳол маҳз ҳамин чиз сирро ташкил меод: “...ки халқҳо ҳамирси Исроил ва андоми ҳамон ҷисм ва шарикони ваъдаи онҳо дар Исои Масеҳ ба воситаи Инчил ҳастанд” (Эфс. 3,6). Муҳим будани ин ҳақиқатро таъкид кардан хоста, фириста на танҳо “ин сирр” ё “ҷалолли ин сирр”, балки *сарвати ҷалолли ин сирр аст*, мегӯяд. Ҷ таъсирро ба хонандагон тақвият дода, калима аз пайи калима шадда мекунад ва таъкид менамояд, ки ин ҳақиқати бузург диққати аз хама ҷидди сазовор аст.

Ин аст, ки Масеҳ дар шумо умеди ҷалол аст. Будани ҳамешагии Масеҳ – *умеди ҷалол* барои масеҳист. Мо, ба ғайр аз Худи Начотдиханда, дигар ҳеч гуна руҳсатнома ба осмон надорем. Дар мо будани Ҷ барои мо осмонро дастрас мегардонад, чуноне ки агар мо аллакай он ҷо мебудем.

1,28 Ифодаи “*Ва Ҷро мо мавъиза менамоем*” бениҳоят муҳим аст. Ҷонишини “*Ҷро*”, албатта, ба Худованд Исои Масеҳ дахл дорад (о. 27). Павлус мегӯяд, ки дар бораи Шахсият мавъиза мекунад. Ҷ ба сиёсат ё фалсафа вақт сарф намекард, балки ба Худи Худованд Исо диққаташро равона мекард, зеро медонист, ки масеҳият Масеҳ аст. *Ба ҳар кас мефаҳмонем ва ба ҳар кас ҳар ҳикматро ёд медиҳем, то ки ҳар касро дар Исои Масеҳ комил гардонда ҳозир кунем.* Дар ин ҷо мо аз моҳияти хизмати фиристаи дӯстдошта боз амиқтар воқиф шуда метавонем. Ин хизмат аз одам ба одам аст. Ҷ нобоваронро оиди ғзаби ояндаи Худо меогоҳонид ва

масеҳиёнро ба ҳақиқатҳои бузурги бовари масеҳӣ равона мекард.

Мо ҳамчунин мебинем, ки Павлус ба ғамхорӣ оиди навбаварон ҷи гуна тавачҷӯх зоҳир менамуд. Ҷ барои шахсоне ки ба онҳо роҳ ба Начотдихандаро нишон дод, ҷавобгарӣ ҳис мекард. Ҷ бо он қаноат намекард, ки ҷонхоро начот диҳад ва баъд ба пеш равад. Ҷ меҳост *ҳар касро дар Исои Масеҳ комил гардонда ҳозир кунад.* Павлус оиди худ чун дар бораи коҳини ба Худо қурбонӣ меоварда суҳан меронад. Қурбонӣ дар ин ҷо – мардон ва занон мебошанд. Онҳо ҷи гуна ба Худованд пешниҳод менамояд – заиф ё тамоман кӯдак дар Масеҳ? Не, ӯ меҳоҳад, ки онҳо масеҳиёни болиғ, ба камол расида ва дар ҳақиқат устувор бошанд. Оё мо низ барои он шахсоне ки назди Масеҳ овардем, чунин ҷавобгарӣ ҳис мекунем?

1,29 Маҳз барои ба ин мақсад расидан фириста Павлус дар баробари дигар фиристагон меҳнат мекард. Вале Ҷ мефаҳмид, ки инро на бо қуввати худ мекунад, балки *бо қуввати Ҷ*, ки *дар ӯ қодирона* амал мекард. Дигар хел карда гӯем, ӯ мефаҳмид, ки танҳо ба туфайли қуввае ки Ҷ ба вай ато намуд, ба Худованд хизмат карда метавонад. Ҷ дарк мекард, ки Худованд *дар ӯ қодирона амал мекард*, вақте ки ӯ калисо бунёд карда ва масеҳиёнро ғизои рӯхонӣ дода, аз шаҳр ба шаҳр мегузашт.

Оятҳои 28 ва 29 дар тарҷумаи Филлипп маҳсусан фаҳмо мебошанд:

Инак, табиист, ки мо оиди Масеҳ мавъиза мекунем. Мо ҳар каси дар роҳ вомехӯрдаро огоҳ мекунем ва ба ҳама касоне ки метавонем, ҳама чизеро, ки оиди Ҷ медонем, нақл мекунем, то ки, агар ин мумкин бошад, ҳар як одамро то камолоти пурра дар Масеҳ расонем. Ман ҳамеша бо истифодаи тамоми қуввае ки Худо ба ман медиҳад, маҳз баҳри ҳамин меҳнат мекунам.

Ғ. Пуррагии Масеҳ дар муқобили хатарҳои фалсафа, риёкорӣ, тасаввуф ва гӯшанишинӣ (2,1-23)

2,1 Ин оят бо ду ояти охири боби 1 зич алоқаманд аст. Дар онҳо фириста Павлус он ҷидду ҷаҳдеро, ки ба кор мебарад, тасвир

менабуд, то ба василаи панд додан ва мавъиза намудан ҳар як масеҳиро ба камолот дар Масеҳ оварад. Дар ин чо бошад оиди дигар хел чидду чаҳд суҳан меравад. Онҳо чун *заҳмати* дуоӣ тасвир карда мешаванд. Ва ин *заҳмат* баҳри шахсоне ки \bar{u} онҳоро ҳеч гоҳ вонахӯрда буд, ба чо оварда мешавад. Аз рӯзи аввалин, ҳамин ки \bar{u} дар бораи қўлассиён шунид, \bar{u} оиди онҳо ва инчунин *дар бораи он шахсоне* ки дар шаҳри ҳамсоия *Лудкия* мезистанд ва оиди масеҳиёни дигар, ки бо онҳо \bar{u} алҳол вонахӯрдааст, дуо мегуфт (ниг. Ваҳй 3,14-19, ки дар он ҳолати ғамангези калисои маҳаллӣ тасвир карда мешавад).

Ояти 1 тасалло барои шахсонест, ки ҳеч гоҳ имконияти ба амал овардани хизмати чамбиятиро надоштанд. Мувофиқи ин оят, мо набояд бо он чи дар ҳузури одамон карда метавонем, маҳдуд шавем. Мо ба Худованд дар оромии хонаҳои худ, зону зада, хизмат карда метавонем. Агар хизмати мо дар пеши назарҳо бошад, таъсирбахшии он ба андозаи зиёд ба дуоҳои хилватнишинии мо вобаста аст.

2,2 Дар ин чо мазмуни аниқи дуои Павлус баён карда шудааст. Қисми якуми дуо чунин садо медиҳад: *то ки дилҳои онҳо тасаллӣ ёбанд*. Ба чонҳои қўлассиён таълимоти гностикҳо таҳдид мекард. Бинобар ин *тасаллӣ ёфтан* дар ин чо дар бовар устувор гардиданро ифода мекунад.

Дар қисми дуюми дуо Павлус оиди он илтимос мекунад, ки онҳо *дар муҳаббат пайванд шаванд*. Агар масеҳиён дар бародарии пур аз хушбахтӣ ва муҳаббат зиндагӣ кунанд, ба ҳамлаҳои шадиди душманон муқовимати тавоно дода метавонанд. Инчунин агар дилҳои онҳо бо муҳаббат ба Масеҳ гарм карда шаванд, \bar{U} ба онҳо ҳақиқатҳои аз ин ҳам амиқтарро мекушояд. Сиррҳои Худо ба онҳое ки ба \bar{U} наздиканд, кушодани Худованд принсипи хеле маълуми Навиштаҷот аст. Юҳанно, масалан, он фиристае буд, ки бар сандуқи синаи Исо тақя мекард ва ин тасодуф нест, ки маҳз ба \bar{u} ваҳйи бузурги Исои Масеҳ дода шуда буд.

Сипас Павлус оиди он дуо мегуяд, ки онҳо *ба ҳар сарвати фаҳми комил* ворид шуда тавонанд. Онҳо ҳар қадар ба бовари

масеҳӣ амиқтар ворид шаванд, ба ҳамон андоза ба ҳақиқӣ будани он мустаҳкамтар бовар хоҳанд кард. Ва масеҳиён чӣ андоза саҳттар дар бовар устувор гарданд, ба ҳамон андоза хатари он ки онҳоро таълимотҳои бардурӯғи ҳамзамонашон аз роҳи ҳақиқӣ дур мебаранд, кам мешавад.

Дар Паймони Навин ифодаи эътимоди “пурра”, ё “комил” се бор кор фармуда мешавад.

1. Бовари комил – мо ба Каломи Худо, ваҳйи \bar{U} умед мебандем (Ибр. 10,22).
2. Фаҳми комил – мо медонем ва мо эътимод дорем (Қўл. 2,2).
3. Умеди комил – мо ба пеш рафта истода, ба натиҷа эътимод дорем (Ибр. 6,11).

Авчи аълои дуои Павлус суҳанони зерин мебошанд: *то сирри Худо ва Падар ва Масеҳро бидонанд*. \bar{U} чун пештара ҳақиқат дар бораи Калисоро дар назар дорад: Масеҳ – Сари Бадан аст, ҳамаи масеҳиён бошанд – аъзоҳои Бадан. Вале \bar{u} яке аз чанбаҳои ин сирро маҳсус қайд мекунад – сарварии Масеҳро. \bar{U} барои он ғамхорӣ мекунад, ки масеҳиён ин ҳақиқатро эътироф намоянд. \bar{U} медонад: агар онҳо бузургии Сарвари худро дарк кунанд, онҳоро гноститсизм ё дигар таълимотҳои бардурӯғи ба чонҳои онҳо таҳдидкунанда аз роҳ намезананд.

Павлус меҳоҳад, ки покон аз ёрии Масеҳ истифода кунанд, имкониятҳои \bar{U} ро истифода баранд, ба \bar{U} бо ҳар гуна эҳтиёҷ муроҷиат намоянд. Чуноне ки Алфред Мейс инро тасвият медиҳад, \bar{u} меҳоҳад онҳо бинанд, ки Масеҳ

...*дорои ҳама аломатҳои илоҳӣ ва сарватҳои беинтиҳо, тасвирнопазир ва беҳад буда, дар халқи Худ мебошад ва бинобар ин онҳоро ҳеч эҳтиёҷе нест, ки ягон чизро берун аз \bar{U} ҷустуҷӯ кунанд*. “Ки ба онҳо Худо тавачҷӯҳ намуда огоҳӣ дод, ки САРВАТИ ҶАЛОЛИ ИН СИРРО барои халқҳо огоҳӣ диҳам, ва он сир ин аст, ки МАСЕҲ ДАР ШУМО умеди ҷалол АСТ” (Қўл. 1,27). *Ин ҳақиқати бо тамоми қудраташ даркишуда – подзаҳри боэътимодест аз такаббури лудкиягӣ, фикрҳои мулоҳизакорона, дини анъанавӣ, гирифтронии девҳои медиумҳои спиритӣ ва дигар ягон шакли муҳолифат ё фиреб*.¹²

2,3 Дар Масеҳ ҳамаи ганҷҳои ҳикмат ва дониш ниҳон аст. Гностикҳо, албатта, бо фаҳмише ки аз ҳама чизи дар саҳифаҳои ваҳии Илоҳӣ ёфт мешуда хеле бартарӣ дорад, фахр мекарданд. Хиради онҳо он чизеро, ки дар Масеҳ ё масеҳият ёфтани мумкин аст, пурра мекард. Аммо ин ҷо Павлус мегӯяд, ки ҳамаи ганҷҳои ҳикмат ва дониш дар Масеҳ, дар Сарвар, ниҳон аст. Бинобар ин ҳеҷ зарурате нест, ки масеҳиён аз худуди он чи дар Навиштаҷот навишта шудааст, берун бароянд. Ганҷҳо дар Масеҳ аз нобоварон пинҳонанд, ва ҳатто масеҳӣ барои ворид шудан ба он бояд Масеҳро аз наздик донад.

Масеҳ дар масеҳӣ ҳамчун Сарвар, манбаъ ва сарчаишаи қувва сокин аст. Ба шарофати беҳудуд будани ганҷҳои даркнашавандаи Худ, гановати бузургии беинтиҳои Худ; ба шарофати илоҳияти Худ, ба шарофати ҳама чизи анҷомдодааш — офариниш ва начот; ба шарофати сифатҳои шахсии ахлоқии аз тарафи умум эътирофшудаи Худ Ҷ як лашкари профессорон, нависандагон, медиумҳо, мунаққидон ва ҳамаи онҳоеро, ки бар зидди Ҷ муттаҳид шудаанд, танг карда мебарорад.

Дар ин оят бештар аз он чи ба назар аён аст, маҳфуз аст. Ҳамаи дониш дар Масеҳ аст. Ҷ таҷассуми ҳақиқат аст. Ҷ гуфтааст: “Ман роҳ ва ростӣ ва ҳақиқат ҳастам”. Ва ҳеҷ чизи ҳақиқӣ ҳеҷ гоҳ бо суҳанони Ҷ ва ё ва корҳои Ҷ муҳолиф нахоҳад буд. Фарқ байни ҳикмат ва дониш аксаран чунин фаҳмонида мешавад: Дониш — фаҳмидани ҳақиқат аст, дар ҳоле ки ҳикмат — дониши азхудкардари ба кор бурда тавониш аст.

2,4 Азбаски ҳамаи ҳикмат ва ҳамаи дониш дар Масеҳ аст, масеҳиён набояд бо суҳанони дилфиреби муаллимони дурӯғин фирефта шаванд. Агар одам дорои ҳақиқат набошад, вай мавъизаи худро моҳирона тартиб дода, пайравонро ҷалб кардани мешавад. Бидъаткорон ҳамеша маҳз ҳамин хел мекунанд. Онҳо далелҳоро аз рӯи эҳтимолиятҳо тартиб медиҳанд, ва системаи таълимоти худро дар асоси хулосабарориҳо месозанд. Аммо агар одам ҳақиқати Худоро мавъиза намояд, ба хушсуҳанӣ ва далелҳои устоко-

рона таъя кардан зарур нест. Ҳақиқат худ аз худ далели беҳтарин ба ғоидаи худ аст, ва чун шер худаш худаширо ҳимоя мекунад.

2,5 Ин оят нишон медиҳад, ки фиришта Павлус аз мушкилот ва хатарҳое ки қӯлассиён бо онҳо рӯ ба рӯ мешуданд, хеле хуб бохабар буд. Ҷ оиди худ чун оиди сарлашқаре суҳан меронад, ки лашкари барои тафтиш сафбастаро аз назар мегузаронад. Калимаҳои “саранҷоми хуб” ва “матонат” — истилоҳоти ҳарбӣ мебошанд. Аввалин сафи сипоҳиёнро, дуюмӣ бошад — ҷаноҳи муттафиқи аз онҳо ташаккулёфтари тасвир менамояд. Павлус (агарчи на бо ҷашми ҷисмонӣ, балки бо ҷашми ботинӣ) Каломи Худоро устуворона пайравӣ кардани қӯлассиёнро дида, шодӣ мекунад.

2,6 Баъдтар Ҷ ба онҳо давом додани ҳамон роҳро маслиҳат медиҳад, ки онҳо аз аввал бо он рафтанд, яъне роҳи бовар. Пас, ҷӣ тавре ки Исои Масеҳро ба унвони Худованд қабул кардаед, ҳамон тавр дар Ҷ рафтор намоед. Дар ин ҷо задаи маъноӣ, зоҳиран, ба калимаи “Худованд” меафтад. Ба ибораи дигар, онҳо эътироф намуданд, ки тамоми пуррагӣ дар Ҷст. Дар Ҷ на танҳо барои начот, балки барои зиндагонии масеҳии онҳо ҳам ҳама чиз буд. Ана барои ҷӣ Павлус масеҳиёнро ба давом додани эътирофи бартарияти Масеҳ моил мекунад. Онҳо набояд таълимоти одамнро, агарчи эътимоднок тобанд ҳам, қабул намуда, аз Ҷ рӯ гардонанд. Аксар бо калимаи “рафтан” ҳаётӣ масеҳӣ тасвир мешавад. Он амал ва ба пеш равона шуданро дар назар дорад. Рафтан ва дар айни ҳол дар худӣ ҳамон ҷой мондан ғайриимкон аст. Дар зиндагии масеҳӣ ҳам чунин рӯй медиҳад: мо ё ба пеш меравем, ё ба ақиб.

2,7 Павлус дар ибтидо истилоҳи кишоварзиро истифода мебарад ба баъд — истилоҳи соҳаи меъмориро. Калимаи “реша давонда” ба мо оиди он ёдрас менамояд, ки хангоми бозгашт кардани мо ҷӣ рӯй додааст. Худованд Исои Масеҳ — гӯё замин аст ва мо, аз Ҷ ғизо гирифта, ба он решаҳои худро медавомем. Дар ин ҷо қайд карда мешавад, ки ҷӣ андоза муҳим аст, то решаҳои мо ба замин чуқур раванд — ба он андоза чуқур, ки хан-

гоме шамоли душманона вазад, мо тоб оварда тавонем (Мат. 13,5.20.21).

Баъд Павлус тимсоли биноро истифода мебарад: *дар Ү бино ёфта*. Дар ин чо Худованд Исо ба таҳкурси монанд карда мешавад, ки дар он, чун дар харсанги ҷовидонӣ, хамаи мо бунёд ёфтаем (Лук. 6,47-49). Мо қатъиян дар Ү *реша давондаем*, аммо доимо *дар Ү бино* мешавем.

Ва дар имон мустаҳкам шудаед. “*Мустаҳкам шудаед*”-ро инчунин чун “собит карда мешавед” тарҷума кардан мумкин аст. Дар назар дошта мешавад, ки ин чараёни муттасил давомкунанда дар тӯли тамоми ҳаёти масеҳӣ мебошад. Ба қўлассиён асосҳои масеҳиятро Эпафрос омӯзонид. Ба андозаи он ки онҳо дар роҳи масеҳият пеш мераванд, ин ҳақиқатҳои муҳим дар дилҳо ва ҳаёти онҳо доимо мустаҳкам хоҳанд шуд. Ва баръакс, 2Петрус 1,9 ба он ишорат менамояд, ки набудани пешрафт дар ҳаёти рӯҳонӣ ба шакку шубҳа ва аз даст додани шодӣ ва баракати Хушхабар оварда мерасонад.

Павлус нақро бо суханони зерин ба охир мерасонад: *шукри зиёде дар он мегӯед*. Ү намехоҳад, ки масеҳиён таълимотро танҳо дилсардона, бо ақл дарк намоянд; баръакс, ӯ мехоҳад, ки дилҳои онҳо ба ҳақиқатҳои зебои Хушхабар мафтун шаванд, то ки онҳо бо ҳамду сано ва шукргузорӣ ба Худованд саршор бошанд. *Шукр гуфтан* барои баракатҳои масеҳият – подзаҳри хубест, ки аз заҳри таълимоти бардурӯғ начот медиҳад.

Артур Вэй ояти 7-ро чунин баён мекунад: “Ба монанди дарахтон чуқур реша давонед; ҳузури Үро дар паҳлӯи худ ҳис карда, чун бино ба таҳкурсии мустаҳкам таъя намоед; дар бовари худ устувор бошед (чунки шумо инро ёд гирифтаед) ва саршори шукргузорӣ бошед”.

2,8 Акнун Павлус тайёр аст бевосита ба он гумроҳиро гузарад, ки ба масеҳиён дар водии Ликус, ки Қўлассо дар он чо ҷойгир буд, таҳдид мекард. *Бохабар бошед (бародарон)*, ки касе шуморо бо фалсафа ва фитнаи ботиле ҷазб накунад. Таълимотҳои бардурӯғ мекушанд одамро аз сарватҳои ҳақиқӣ, ба ивазаш ҳеч чизи муҳимро пешниҳод накарда, маҳрум созанд. *Фалсафа* ба маънои асли

“муҳаббат ба хирад”-ро мефаҳмонад. Вай худ аз худ бадӣ намеорад, аммо вақте одам хиради дигарро ба ғайр аз Худованд Исои Масеҳ ҷустуҷӯ карда сар мекунад, ба бадӣ табдил меёбад. Бо ин сухан кӯшиши бо ақли худ фаҳмидани он чи танҳо ба василаи ваҳйи Илоҳӣ дарк кардан мумкин аст, баён карда мешавад (1Қўр. 2,14). Ва чунин кӯшиш бадист, зеро хиради одамро аз Худо боло мегузорад ва ба офарида нисбат ба Офаридгор зиёдтар ихлос дорад. Он ба либералҳои ҳозиразамон бо маърифатнокӣ ва ратсионализми таърифӣ онҳо хос аст. Фириста таълимоти бардурӯғ ва беарзиши он шахсонро, ки гӯё ба шумораи ками хабардорон ягон ҳақиқати пинҳониро мекушоянд, *фитнаи ботил* меномад. Ҳақиқатан дар паси ин изҳорот ҳеч чизе нест. Вале онҳо, бо суиистифода аз кунҷковӣ ва такаббури инсон пайравонро ба сафи “баъзе баргузидагон” дохил карда, пайравонро ба худ ҷалб менамоянд.

Фалсафа ва *фитнаи ботил*, ки фириста ба муқобили онҳо мубориза мебарад, *бар тибқи ривояти инсонӣ*, *бар тибқи аносири ҷаҳон*, *на бар тибқи Масеҳ аст*, амал мекунад. *Ривояти инсонӣ* дар ин чо таълимоти динии аз тарафи одамон бофта бароварда ва дар Навиштаҷот асоси реалӣ надоштаро мефаҳмонад. (Ривоят, ё анъана – мустаҳкам кардани расму оинест, ки дар ибтидо аз боиси қулай будан ба вучуд омадааст ё ба ягон вазъият мувофиқат мекард.) *Аносири ҷаҳон* расму оинҳо, маросим ва фарзҳои яҳудио ифода мекунанд, ки бо ёрии онҳо одамон умед доштанд тавачҷӯи Худоро ба даст оваранд.

Шариати Мусо ба вазифаи худ – рамзи оянда будан – мувофиқат мекард. Вай мактаби тайёрӣ буд, ки дилро ба омадани Масеҳ тайёр мекард. Акнун ба он *баргаиштан* ба осиеби муаллимони бардурӯғ об рехтан мебуд, ки онҳо қарор доданд аз таълимоти аллакай радшуда истифода баранд, то ки Писари Худоро танг карда бароранд. (аз Қайдҳои ҳаррӯзаи ҷамъияти Навиштаҳои Пок)

Павлус аз қўлассиён хоҳиш менамояд, ки ҳар гуна таълимотро бо он санҷанд, ки он ба

таълимоти *Масеҳ* мувофиқат мекунад ё не. Ин оятро Филлипс ба таври чолиби диққат тарҷума кардааст: “Саъй кунед, то ки ҳеч кас, ба андешаронӣ ва ёвағӯиҳои дабдабанок мурочиат намуда, бовари шуморо вайрон накунад. Дар ҳолати беҳтарин онҳо тасаввуроти одамро оиди табиати ҷаҳон ба асос гирифта, Масеҳро сарфи назар мекунад!”

2,9 Мушоҳида намудан шавқовар аст, ки чӣ гуна фириста Павлус хонандагонро доимо ба Шахсияти Масеҳ бармегардонад. Дар ин ҷо яке аз боназоқаттарин ва дурахшонтарин оятҳои Навиштаҳои Пок оварда мешавад, ки ба табиати илоҳии Худованд Исои Масеҳ бахшида шудааст. *Зеро ки дар Ҷ бар тамоми пуррагии Илоҳият ҷисман сокин аст.* Ба марказиятдиҳии намоишкоронаи исботи илоҳияти Масеҳ тавачҷӯх намоед. Аввалан, илоҳияти Ҷ зикр карда мешавад: *Зеро ки дар Ҷ ... Илоҳият ҷисман сокин аст.* Сониян, мо бо он чизе дучор мешавем, ки касе “васеии илоҳият” номидааст: зеро ки дар Ҷ ... *пуррагии Илоҳият ҷисман сокин аст.* Ва дар охир, мо он чиро дорем, ки пуррагии мутлақи илоҳият номида мешавад: “Зеро ки дар Ҷ *тамоми пуррагии Илоҳият ҷисман сокин аст.*” (Ин ҷавоби хеле хубест ба шаклҳои гуногуни гностисизм, ба монанди “Илми масеҳӣ”, “Шоҳидони Яхува”, “Ягонагӣ”, теософия, христоделфианизм ва ғайраҳо, ки онҳо табиати илоҳии Худованд Исоро рад мекунад.)

Винсент мегӯяд: “Ин оят ду фикри гуногунро дар бар мегирад: 1) пуррагии илоҳият ҷовидона дар Масеҳ аст; 2) пуррагии илоҳият дар Ҷ сокин аст, ки Ҷ дорои ҷисми одамист”.¹³ Аксари таълимотҳои бардурӯғи дар боло зикршуда, шояд, эътироф мекарданд, ки кадом як шакли илоҳият дар Исо буд. Аммо ояти додашуда *тамоми пуррагии Илоҳиятро* бо Ҷ айният медиҳад ва ин пуррагӣ дар Ҷ чун дар одам сокин аст. Маънои далели овардаи Павлус равшан аст: агар дар Шахсияти Худованд Исои Масеҳ чунин пуррагӣ бошад, таълимоте ки ба Ҷ муносибати безътиноёна мекунад ё Ҷро писанд намекунад, барои чӣ лозиманд?

2,10 Фириста чун пештара мекӯшад, то дар хоҳири хонандагон нақш бандад, ки

Худованд Исои Масеҳ ҳамакифоя аст, ва онҳо *дар Ҷ* ба ҳузури Худо комил мебошанд. Ҳақиқате дар ояти 10 ҳаст, аз ҳақиқати дар ояти 9 овардашуда сар мезанад ва меҳрубонии Худо дар ин хеле хуб зоҳир мегардад. Дар Масеҳ тамоми пуррагии илоҳият ҷисман сокин аст ва масеҳӣ *дар Ҷ пуррагӣ дорад.* Албатта, ин онро ифода намекунад, ки ба масеҳӣ тамоми пуррагии Худо ато шудааст. Шахсияти ягонае ки чунин тасдиқ нисбати Ҷ ягон замон дуруст буд ё дуруст хоҳад буд, Худованд Исои Масеҳ мебошад. Вале ояти додашуда таълим медиҳад, ки масеҳӣ дар Масеҳ тамоми чизи заруриро барои ҳаёт ва худотарсӣ дорост. Таърифи хеле хуби пуррагии моро Сперчен медиҳад. Ҷ мегӯяд, ки мо 1) бе иҷро кардани маросимҳои яҳудӣ комилем; 2) бе ёрии фалсафа комилем; 3) бе хурофоти бофтабароварда комилем; 4) новобаста ба хизматҳои одамӣ комилем.

Он шахсе ки ҳамаи мо дар Ҷ комилем, – *сари ҳар сарварӣ ва ҳукуматдорист.* Гностикҳо ба муҳокимарониҳои оиди фариштаҳои иштиёқи хеле зиёд доштанд. Баъдтар дар худӣ ҳамин боб Павлус дар ин бора ёдрас мекунад. Аммо Масеҳ аз ҳамаи мавҷудоти фариштавӣ беандоза болотар аст ва ба фариштагон тавачҷӯх зоҳир намудан хандаовар мебуд, дар ҳоле ки объекти вачду дилбастагии мо Офаридгори фариштагон буда метавонад ва мо аз ҳамроҳ шуданамон ба Ҷ лаззат бурда метавонем.

2,11 *Хатна* – маросими махсуси дини яҳудист. Ин амалиёти ҷарроҳии хурдест, ки ҳангоми он қисми канории олати чинсии навзоди чинсаш мардина бурида партофта мешавад. Аҳамияти рӯҳонии хатна – мамоти ҷисм ё инкор аз табиати бад, фосид ва эҳёнашудаи одам мебошад. Мутаассифона, халқи яҳудӣ, ҳарфи расму русумро ба ҷо оварда, ба маънои рӯҳонии он аҳамият намедод. Бо ёрии маросимҳо ва аъмоли нек илтифоти Худоро ба даст оварданӣ шуда, онҳо мегуфтанд, гӯё дар одам чизе ҳаст, ки қобилияти нарм кардани дили Худоро дорад. Ин тамоман аз ҳақиқат дур аст.

Ояте ки мо таҳқиқ мекунем, на хатнаи ҷисмониро, балки бештар *хатнаи* рӯҳониро дар назар дорад, ки ҳар касе ба Худованд

Исо бовар кардааст ва ба \bar{U} эътимод кардааст, инро аз сар мегузаронад. Ин аз суханони “*на ба хатнае ки бо дасти одамизод сохта шудааст*” аён аст. Ояти додашуда ана инро меомӯзад: ҳар як масеҳӣ *бо хатнаи Масеҳ* хатна шудааст. *Хатнаи Масеҳ* ба марги \bar{U} дар салиб дар Ҷолҷолто тааллуқ дорад. Инак, хангоме ки Худованд Исо мурд, масеҳӣ низ мурд. \bar{U} барои гуноҳ (Рум. 6,11), барои шариат, барои худ (Ғал. 2,20) ва барои ҷаҳон (Ғал. 6,14) мурд. (Хатна ба он маъно бо дасти одамӣ сохта нашуда буд, ки дастони одам ба он муносибат надоранд, одам дар он иштирок карда наметавонад. \bar{U} онро сазовор шуда ё ба даст оварда наметавонад. Ин кори Худост.) Ба ҳамин тариқ *бадани пургуноҳи ҷисм* бароварда шуда буд. Дигар хел карда гӯем, хангоме ки одам наҷот ба даст меоварад, \bar{u} бо Масеҳ дар марги \bar{u} монанд мешавад ва аз ҳар гуна умеди ба шарофати ягон хел чидду ҷаҳди ҷисмонӣ ба даст овардан ё сазовор шудани наҷот даст мекашад. Семюэл Ридаут менависад: “Марги Худованди мо моро на танҳо аз самари гуноҳ, балки низ аз решае ки ин самарро меоварад, халос менамуд”.

2,12 Павлус аз мавзӯи хатна ба мавзӯи *таъмид* мегузарад. Чуноне ки хатна мамоти ҷисмро ифода мекунад, *таъмид* рамзи дафни одами кӯҳна мебошад. Мо мехонем: *Ки бо \bar{U} дар таъмид дафн шудаед ва дар \bar{U} эҳё шудаед ба василаи имон ба қуввати Худо, ки \bar{U} ро аз мурдагон эҳё кард*. Моҳияти ин ибора дар он аст, ки мо на танҳо бо Масеҳ мурдаем, балки *бо \bar{U} дафн карда шудаем*. Ғӯтаи мо рамзи ин буд. Дафн дар лаҳзаи тавба кардан ба вукӯъ омад, вале он хангоме зоҳир гардид, ки дар назди умум ба оби ғӯта ворид шуда, худро масеҳӣ эълон намудем. Ғӯта дафн аст, дафни ҳамаи он чи мо чун фарзандони Одам будем. Мо бо ғӯта он ҳақиқатро эътироф менамоем, ки дар мо ҳеч чизи ягон вақт қобили қабули Худо мешуда нест ва бинобар ин мо ҷовидона ҷисмро аз пеши назари Худо дур менамоем. Вале бо дафн ҳама чиз ба охир намерасад. Мо на танҳо бо Масеҳ ба салиб кашида шудаем ва бо \bar{U} дафн шудаем, балки ҳамчунин якҷоя бо \bar{U} зинда шудаем, то ҳаёти нав ба сар барем. Ҳамаи ин дар вақти бовар кардан ба вукӯъ меояд. Ва ин ба

василаи имон ба қуввати Худо, ки Масеҳро аз мурдагон эҳё кард, рӯй медиҳад.

2,13 Акнун фириста Павлус тамоми он чизеро, ки дар боло гуфта шуда буд, нисбати қўлассиён истифода мебарад. То бовар кардани худ онҳо *дар гуноҳҳои худ мурда* буданд. Ин маънои онро дорад, ки барои гуноҳҳои худ онҳо дар назди Худо рӯҳан мурда буданд. Албатта, ҷонҳои онҳо мурда набуданд, вале дар онҳо ҳаракат ба Худо набуд ва онҳо ҳеч чиз карда наметавонистанд, то ки ба лутфу марҳамати Худо сазовор шаванд. Онҳо на танҳо *дар гуноҳ*, балки чи хеле ки Павлус мегӯяд, дар *номахтунӣ ҷисмашон* низ *мурда* буданд. *Номахтунӣ* аксар дар Паймони Навин барои тасвири халқҳои ғайрияҳудӣ кор фармуда мешавад. Қўлассиён ғайрияҳудӣ буданд. Онҳо ба халқи интиҳобшудаи Худо дар замин, – ба яҳудиён, тааллуқ надоштанд. Бинобар ин онҳо аз Худо дур буданд ва ба ҷисм бо ҳамаи шавку рағбати разилонааш ихтиёри пурра меоданд. Вале Хушхабарро шунида ва ба Худованд Исои Масеҳ бовар карда, онҳо *бо \bar{U} зинда шуда* буданд ва *ҳамаи гуноҳҳои* онҳо омурзида шуда буданд. Дигар хел карда гӯем, тарзи зисти қўлассиён ҳақиқатан тағйир ёфт. Таърихи онҳо чун гунаҳкорон ба охир расид ва акнун онҳо аз нав дар Исои Масеҳ офарида шуда буданд. Ин зиндагии он тарафи растохез буд. Бинобар ин онҳо ба ҳамаи он чи онҳоро чун одамони ҷисмонӣ нишон меод, бояд “хайрбод” мегуфтанд.

2,14 Павлус номаро бо тасвири боз як тарафи кори Масеҳ давом медиҳад. *Ва он дастнависро, ки бо фароизаи моро маҳкум менамуд ва бар зидди мо буд, \bar{U} хат зада, аз миён бардошт ва бар салиб мехкӯб кард*. *Дастнависе ки бар зидди мо буд*, шариатро ифода мекунад. Ба маъное Даҳ Фармуда бар зидди мо буданд, зеро онҳо моро барои он ки онҳоро айнан иҷро намекардем, маҳкум мекарданд. Вале фириста Павлус на танҳо Даҳ Фармударо, балки шариати маросимии ба Исроил додашударо низ дар назар дорад. Ин шариати маросимӣ ҳамаи он чиро, ки ба идҳои динӣ, хӯрок ва дигар расму русум дахл доштанд, ба танзим меовард. Онҳо як қисми дини ба яҳудиён фармудашуда бу-

данд. Онҳо омадани Худованд Исоро пешгӯӣ мекарданд. Онҳо чун тимсоли Шахсияти Ҷ ва корнамоии Ҷ хизмат мекарданд. Дар *салиб* мурда истода, Ҷ ҳамаи инро *аз миён* бардошт, онро ба *салиб* мехкӯб кард ва барҳам дод, ба монанди он, ки вақте қарз пардохта шудааст, суратхисобро аз эътибор соқит мекунад. Мейер мегӯяд: “Бо марги Масех дар салиб шариате ки ба одамон ҳукм мебаровард қувваи ҷазодихандаро гум кард, зеро Масех дар марги Худ барои одам лаънати шариатро таҳаммул кард ва интиҳои шариат гашт”.¹⁴ Келли мухтасар хулоса менамояд: “Шариат намурдааст, вале мо барои он мурдаем”.

Дар ин ҷо Павлус ифодаеро истифода мебарад, ки шояд ба анъанаи қадимаи дар ҷои серодам часпонда мондани шаҳодати ҳатти оиди пардохти қарз тааллуқ дошт, то маълум гардад ки қарздиханда ба қарздор дигар ҳеч гуна даъво надорад.

2,15 Худованд Исо бо марги Худ дар салиб ва растохезу ба осмон рафтани баъдинааш ҳамчунин бар *қувваҳои* бадӣ ғалаба намуда, *онҳоро гирифтори шармандагӣ кард ва бар онҳо дастболо шуд*. Мувофиқи ақидаи мо, ин ҷо ҳамон музаффарияти дар Эфсӯсиён 4 гуфташуда тасвир ёфтааст: он ҷо гуфта мешавад, ки Худованд Исо асоратро асир кард. Марг, дафн, растохез ва ба осмон рафтани Ҷ музаффарияти бошукӯхе бар фавҷҳои дӯзах ва шайтон буд. Дар лаҳзаи ба осмон боло шудан Ҷ аз байни мулки он касе мегузашт, ки ҳокими қувваҳои ҳаво мебошад.

Эҳтимол, ин оят онҳоеро махсусан тасалло медиҳад, ки то замони бовар карданашон девҳоро парастид мекарданд ва акнун дар тарси рӯхҳои бад мебошанд. Агар мо дар Масех бошем, набояд аз чизе тарсем, зеро Ҷ *сарварону ҳукуматдоронро аз қувваташон маҳрум сохт*.

2,16 Фириста Павлус боз ҳам тайёр аст гуфтаҳои худро дар амал татбиқ намояд. Он чиро, ки баъд меояд, мухтасар чунин баён намудан мумкин аст: қӯлассиён барои ҳамаи саъю қӯшиши бо ёрии табиати одамии худ ба даст овардани ҳусни тавачҷӯҳи Худо мурда буданд. Онҳо на танҳо мурда буданд, балки бо Масех дафн шуда буданд ва бо Ҷ барои

ҳаёти нав зинда шуданд. Бинобар ин онҳо бояд ҳамешагӣ алоқаро аз пайравони яҳудият ва гностикҳо кананд, зеро онҳо қӯлассиёнро ба ақиб, сӯи он чизе мекашиданд, ки қӯлассиён барои он мурда буданд. *Пас, бигзор касе шуморо барои хӯрок ва нӯшокӣ, ё дар масъалаи ид, ё навмоҳ, ё шанбе маҳкум накунад*. Ҳамаи динҳои одамии одамонро бо маросимҳо, қонунҳо ва тақвими динӣ мебарданд. Чунин тақвим одатан идҳои дар як сол як маротиба қайдшаванда (рӯзҳои пок), идҳои ҳармоҳа (моҳи нав) ё рӯзҳои поки ҳарҳафтаина (шанбеҳо)-ро дар бар мегирад. Ифодаи “*бигзор касе шуморо маҳкум накунад*” онро ифода мекунад, ки масехиро, масалан, барои он ки ӯ гӯшти ҳукро мехӯрад ё идҳои калисиро риоя намекунад, маҳкум кардан беадолатона аст. Баъзе динҳои бардурӯғ, ба монанди спиритизм, талаб менамоянд, ки пайравони онҳо аз гӯшт парҳез наоянд. Дар давоми асрҳои зиёд католикҳо дар рӯзҳои ҷумъа гӯшт нахӯрданашон лозим буд. Бисёр калисоҳо дар вақти Рӯзаи бузург аз баъзе намудҳои хӯрок парҳез карданро талаб менамоянд. Дигарон бошанд, ба монанди мормонҳо, тасдиқ менамоянд, ки агар одам чой ё кофе нӯшад, чун аъзои калисо дар қатори бехтаринҳо буда наметавонад. Масалан, адвентистони рӯзи ҳафтум исрор менамоянд, ки агар шахс ба Худо мақбул шудан хоҳад, бояд рӯзи шанберо риоя намояд. Ин маҳдудиятҳо ба масеҳӣ дахл надоранд. Оиди шариат, шанбе ва риёкорӣ муфассалтар дар эзоҳот ба Матто 5,18; 12,8 ва ба Ғалотиён 6,18 хондан мумкин аст.

2,17 Маросимҳои дини яҳудӣ *соия чизҳои оянда* буданд, *аммо ҷисм аз онҳо Масех аст*. Онҳо дар Паймони Қуҳан чун рамзи оянда муқаррар шуда буданд. Шанбе, масалан, рамзи осудагӣ буд, ки ба ҳамаи масеҳиён дар Исои Масех ато хоҳад шуд. Аммо акнун, ҳангоме ки Худованд Исо Худро зоҳир кард, чаро одам ба сояҳо пайравӣ намуданро давом диҳад? Ин монанди он аст, ки дар ҳузури шахси дар сурат тасвирёфта танҳо суратро тамошо кунем.

2,18 Мазмуни аниқи ин оятро фаҳмидан хеле душвор аст, зеро ки ба мо таълимоти гностикҳо бо тамоми пуррагии он маълум

нест. Эҳтимол, фириста дар ин чо онро дар назар дорад, ки ин одамон худро он қадар фурӯтан вонамуд мекарданд, ки гӯё ҳатто чуръат намекарданд бевосита ба Худо муроҷиат намоянд. Эҳтимол, гностикҳо таълим меоданд, ки одамон ба Худо бояд ба воситаи фариштаҳо муроҷиат намоянд ва ба ҳамин тариқ дар тасавури *хоксори* “бохирадонаи” худ онҳо на ба Худованд, балки ба *фариштаҳо* ибодат мекарданд. Онҳо дар ҷаҳони имрӯза ҳаммонанд доранд – калисои румӣ-католикӣ, ки мегӯяд, гӯё одам оиди дуои бевосита ба Худо ё Худованд Исо нигаронидашуда фикр ҳам карда наметавонад ва бинобар ин шиори онҳо ин аст: “Ба сӯи Исо ба василаи Марям”. Чуноне ки менамояд, ин аз тарафи онҳо *хоксори* бардурӯғ ва парасиши мавҷудоти офаридашуда мебошад. Масеҳиён ба ҳеч кас набояд иҷозат диҳанд, ки ба анъанаҳои то ин дараҷа зидди Навиштаҷот муроҷиат намуда, онҳоро аз чизи барояшон атошуда маҳрум созанд. Дар Калом аниқ гуфта шудааст, ки “воситачии байни Худо ва одамон низ ягона аст, ки Исои Масеҳи одамизод аст” (1Тим. 2,5).

Сипас фириста Павлус ифодаи басо ноаниқро истифода мебарад: *ба чизҳое ки надидаст*¹⁵, *мудохила менамояд*. Гностикҳо эълон менамуданд, ки асрори чуқуртарини аз ҷамаи дигарон пинҳонро дарк намудаанд, ки онро танҳо маросими ошношавиро гузашта, фаҳмидан мумкин аст. Эҳтимол, ба чунин асрор рӯъёҳо тааллуқ доранд. Рӯъёҳои бардурӯғ қисми таркибии муҳими чунин бидъатҳои ҳозиразамон, ба монанди мормонизм, спиритизм, католитсизм ва ғайраҳо мебошанд. Табиист, ки ин гурӯҳи ками ошношудагон бо дониши ниҳонии худ фахр мекунаанд. Бинобар ин Павлус илова менамояд: *аз ақли ҷисмонии худ беҳуда меболад*. Онҳо ба дигарон мутақаббиро нагоҳ мекарданд ва таассуроте ба амал меомад, ки одам танҳо ба ин асрори ниҳонӣ шинос шуда, хушбахт шуда метавонад. Дар ин чо мо нақро катъ менамоем, то қайд намоем, ки аксари чизҳои дар боло гуфташуда дар рӯзҳои мо барои ҷамъиятҳои бародарии пинҳонӣ низ хос аст. Масеҳие ки дар муносибати доимӣ бо Худованди худ зиндагӣ мекунад, на вақт, на

хоҳиши ба чунин созмонҳо ҳамроҳ шудан надорад.

Ояти 18-ро дида баромада, зикр кардан муҳим аст, ки ин одамон расму таомули гуногуни риоя мекардашонро худсарона ба амал меоварданд. Онҳо ба Навиштаҷот такя намекарданд. Онҳо дар амалиёти худ ба Масеҳ итоат намекарданд. Онҳо *аз ақли ҷисмонии худ беҳуда меболиданд*, зеро он чизеро ки худашон мехостанд, ҳамонро мекарданд, новобаста ба Худованд, ҳарчанд аз як тараф рафтори онҳо фурӯтанона ва диндорона менамуд.

2,19 *Инҳо робитаи худро аз сари бадан буридаанд*. Дар ин чо оиди Худованд Исо чун оиди *Сари* бадан гуфта мешавад. Бо сар робита доштан – зистан бо дарки он ки Масеҳ *Сар аст*, тамоми чизҳои заруриро аз манбаи тамомнашавандаи *Ў* гирифтанд ва ҷама корро баҳри ҷалоли Худо кардан аст. Ин яъне ба Худованд барои дастгирӣ ва маслиҳат муроҷиат намудан ва доимо бо *Ў* дар робита будан аст. Павлус инро дар ибораи зерин шарҳ медиҳад: “*аз саре ки тамоми бадан ба воситаи бугумҳо ва бандҳо қуввати ҳаётбахш гирифта ва пайваст гардида, нашъунамо меёбад ба нашъунамое ки аз Худост*”. Қисмҳои гуногуни бадани одам бо *бугумҳо ва бандҳо* алоқаманданд. Бадан, дар навбати худ, бо сар пайваستاаст. Бадан ба сар мӯҳтоҷ аст, зеро ки он *ӯро* идора мекунад ва роҳбарӣ менамояд. Фириста Павлус дар ин чо маҳз ҳаминро таъкид менамояд. Аъзоёни Бадани Масеҳ бояд дар замин тамоми қаноатмандии пурраро дар *Ў* ёбанд ва бо далелҳои боварибахши муаллимони дурӯғин фирефта нашаванд.

Ифодаи “*ба сар робита доштан*” қайд менамояд, ки ба Худованд дар ҳар як дақиқа такя намудан лозим аст. Ёрии дирӯз фиристодашуда барои рӯзи ҳозира кам аст. Бо обе ки аллақай аз сарбанд гузаштааст, гандум орд кардан мумкин нест. Дар ин чо ҳамчунин илова кардан лозим аст, ки дар сурате ки масеҳиён ҳақиқатан бо *Сар* робита доранд, натиҷа амали худ ба худ рӯйдиханда мешавад, ки бо амали дигар аъзоёни бадан ҳам-оҳанг карда шудааст.

2,20 Суханони “*аносири ҷаҳон*” дар ин оят нисбати маросим ва фарзҳо истифода шудаанд. Масалан, маросимҳои дар Паймони Кухан пешниҳодшуда донишҳои оддиро дар бораи ҷаҳон дар бар мегирифтанд ва принсипҳои асосии динро, алифбои онро таълим медоданд (Ғал. 4,9-11). Эҳтимол, Павлус ҳамчунин маросимҳо ва фарзҳои бо гностицизм ва дигар динҳо алоқамандро дар назар дорад. Аз ҷумла, фириста гӯшанишиниро дар назар дорад, ки аз яҳудияти алҳол мавқеи худро аз назари Худо гумкарда, ё аз гностицизм, ё аз дигар ягон дини бардурӯге ки Худо ҳеҷ гоҳ онро эътироф намекард, пайдо шудааст. Азбаски қӯлассиён бо Масеҳ мурдаданд, Павлус мепурсад, ки чаро онҳо то ба алҳол чунин *фароизро пайравӣ* кардан мехоҳанд. Охир ин кор фаромӯш кардани он аст, ки онҳо алоқаро бо ҷаҳон кандаанд. Эҳтимол, дар баъзеҳо савол ба вучуд меояд: агар масеҳиён барои маросимҳо мурда бошанд, чаро онҳо ғӯта ва Шоми Худовандро ба ҳар ҳол нигоҳ медоранд? Ҷавоби равшан чунин аст: таълимот оиди ин ду фароизи калисои масеҳӣ дар Паймони Навин мавҷуд аст. Вале онҳо воситаи ба даст овардани файз намебошанд, то моро барои осмон лоиктар кунанд ё барои сазовори мукофоти Худо шудан ёрӣ диҳанд. Онҳо аниқтараш амали итоат ба Худованд буда, рамзи монандшавӣ бо Масеҳ ва хотираи марги Ўянд. Онҳо асосан на қонунҳои мебошанд, ки риоя кардан лозим аст, балки шарафи бузурги шодибахш мебошанд, ки аз он ҳаловат бурдан мумкин аст.

2,21 Ин оят бештар фаҳмо мешавад, агар мо онро бо суханони “ба монанди” сар кунем. Ба ибораи дигар, дар ояти 20 Павлус мегӯяд: “Пас чаро, мисли онҳое ки дар ҷаҳон зиндагӣ мекунанд, фароизро пайравӣ менамояд, ба монанди (о. 21) “*нарас*”, “*начаш*”, “*даст наков*”. Аҷаб бошад ҳам, баъзеҳо мегӯянд, ки дар ин ҷо Павлус нарасидан, начашидан ва даст наковтанро ба қӯлассиён *фармон медод*. Ин, албатта, тамоман муҳлифи он матлабест, ки дар ин порча дар назар дошта шудааст.

Бояд ёдрас кард, ки баъзе олимони мӯтабар, ба монанди Вилиям Келли, чунин

меҳисобанд, ки тартиби калимаҳо дар ин оят бояд чунин бошад: “Даст наков, начаш ва ҳатто нарас”. Чунин тартиб қатъияти афзуншавандаи гӯшанишиниро тасвир мекард.

2,22 Павлус фикри худро дар ояти 22 инкишоф медиҳад ва шарҳ медиҳад. Ин манъкуниҳо аз одам бармеоянд, ки ба он ифодаи “*бар аҳком ва таълимоти инсонӣ*” ишорат менамояд. Оё моҳияти дини ҳақиқӣ аз он иборат аст, ки на бо Худи Масеҳи зинда, балки бо хӯрдан ва нӯшидан машғул шавем?

Веймут оятҳои 20 то 22-ро ба тариқи зайл тарҷума мекунад:

Агар шумо бо Масеҳ мурдаед ва алҳол барои тасаввуроти оддитарини ин ҷаҳон дастнарасед, пас чаро, гӯё ҳаёти шумо то алҳол ба ин ҷаҳон тааллуқ дошта бошад, ба чунин фароиз ва таълимоти сирф инсонӣ итоат менамояд: “Ба ин даст нарасон”, “Инро начаш”, “Ана ба ин нарас”, ки аз қабилҳои чизҳои мебошанд, ки барои истифода бурдан ва баъд партофтан муқаррар гардидаанд?

2,23 Ин гуна тартиботи аз тарафи динҳои одамай муқарраршаванда дар *ибодати худсарона, хоксорӣ ва озори ҷисм ба назар ҳикмат менамояд*. *Ибодати худсарона* онро ифода мекунад, ки одамон шакли парастиро на мувофиқи Каломи Худо, балки бо тасаввуроти шахсиашон оиди он чи дуруст аст, интихоб мекунанд. Онҳо диндор менамоянд, вале ин масеҳияти ҳақиқӣ нест. Мо аллакай маънои калимаи “*хоксориҳои бохирадона*”-ро шарҳ додем – онҳо барои бевосита ба Худо мурочиат намудан худро беҳад хоксор вонамуд мекунанд, ва бинобар ин ба фариштаҳо чун ба миёнаравон рӯ меоваранд. *Озори ҷисм* ба амалияи гӯшанишинӣ тааллуқ дорад. Одам боварӣ дорад, ки бо даст кашидан аз манфиатҳои шахсӣ ё бо азоб додани худ ба муқаддасоти бузургтар ноил шуда метавонад. Чунин боварӣ ба дини хиндӣ ва дигар динҳои тасаввуфӣ Шарҳ хос аст.

Аҳамияти ҳамаи ин амалҳо чӣ гуна аст? Эҳтимол, он дар қисми хотимавии оят бештар аз ҳама ифода ёфтааст: *дар ҷилавгирӣ кардани ҷисм*. Ҳамаи ин амалиётҳо ба тамошобинон хеле хуб таъсир мерасонанд, вале *ҷисмро*

конё карда наметавонанд. (Ҳатто ваъдаҳои бо ниятҳои беҳтарин ба худ додашуда оиди парҳезгорӣ аз чизе одатан натиҷа намеоваранд.) Ҳар гуна системаи бардурӯғ дар ниҳояти қор одамро беҳтар карда наметавонад. Бо вонамуд кардани он ки қисм барои сазовори тавачҷӯхи Худо шудан ягон қор карда наметавонад, онҳо шавқу рағбат ва ҳирси онро ҷилавгирӣ карда наметавонанд. Мавқеи масеҳӣ дар ин масъала чунин аст: мо барои қисм бо ҳамаи шавқу рағбат ва шахвати он мурдаем, ва аз ҳамин лаҳза барои ҷалоли Худо зиндагӣ мекунем. Мо инро на аз тарси ҷазо мекунем, балки аз муҳаббат ба Оне ки Худо ба мо бахшид. Инро А. Т. Робертсон хеле хуб ифода намудааст: “Маҳз муҳаббат моро дар ҳақиқат озод мекунад, то ки дуруст рафтор намоем. Муҳаббат интиҳоби моро осон менамояд. Муҳаббат ӯҳдадорихоро зебо мегардонад. Муҳаббат ба мо ёрӣ медиҳад, то бо шодӣ аз пайи Масеҳ равем. Муҳаббат хизмат ба некӯиро озодӣ мегардонад”.

II. ҚАРЗИ МАСЕҲӢ ДАР НАЗДИ МАСЕХ, КИ ДАР ҶОЯТИ КАМОЛОТ АСТ (Б. 3-4)

A. Зиндагии нави масеҳӣ: аз худ дур кардани одами кӯҳна ва дар бар кардани одами нав (3,1-17)

3,1 *Пас, агар шумо бо Масеҳ эҳё шудаед, он чиро, ки дар афроз аст, бичӯед, ки он ҷо Масеҳ ба ямини Худо нишастааст. “Агар” дар ин оят онро ифода намекунад, ки фиришта ягон хел шубҳа дошт. Ин он чизест, ки “агар”-и далел номида мешавад ва онро метавон “чунки” тарҷума кард: “чунки шумо бо Масеҳ зинда шудаед...”*

Чуноне ки дар боби 2 зикр шуда буд, масеҳӣ чун бо Масеҳ мурда, бо Ҷ дафншуда ва бо Ҷ аз мурдагон зиндашуда баҳо дода мешавад. Маъноии рӯҳонии ҳамаи ин аз он иборат аст, ки мо бо тарзи зиндагонии пешина хайрухуш кардем ва ҳаёти комилан дигар, ҳаёти нав, ҳаёти Худованд Исои Масеҳи зиндашударо сар кардем. Азбаски мо бо Масеҳ эҳё шудем, мо бояд он чиро, ки дар афроз аст, чӯем. Мо алҳол дар заминем,

вале бояд кӯшиш намоем, ки рафтори осмониро парварем.

3,2 Масеҳӣ набояд дар ақидаҳои худ ба замин баста бошад. Ҷ бояд ба ҳамаи чизҳо на аз нуқтаи назари одами оддӣ, балки аҳамияти онҳоро барои Худо ва ҷовидонӣ муқоиса намуда, нигоҳ кунад. Винсент тахмин мекунад, ки бо калимаи “чӯед” дар ояти 1 қадамҳои амалӣ ифода карда шудаанд, калимаи “фикр кунед” дар ояти 2 бошад хоҳиш ва омили водоркунандаро тасвир менамояд. Калимаи “фикр кунед” дар ин ҷо ҳуди ҳамон аст, ки дар Филиппиён 3,19 буд: “онҳо дар бораи чизҳои заминӣ фикр мекунанд”. А. Т. Робертсон менависад: “Зиндагонии масеҳӣ онро ифода мекунад, ки масеҳӣ чизҳои осмониро мечӯяд ва дар бораи чизҳои осмонӣ фикр мекунад. Пойҳои ӯ дар замин қадам мегузоранд, вале сараш дар байни ситораҳост. Ҷ дар замин чун шаҳрванди осмон зиндагӣ мекунад”.¹⁶

Дар вақти Ҷанги дуҷуми ҷаҳонӣ як масеҳии ҷавон бо шавқу завқ ба хизматгузори барқамоли Масеҳ навишта буд: “Ман фаҳмидам, ки шаби гузашта ҳавопаймоҳои бомбаандози мо аз нав шахрҳои душманро бомбаборон карданд”. Ба ин масеҳии калонӣ ҷавоб дод: “Ман намедонистам, ки Калисои Масеҳӣ ҳавопаймоҳои бомбаандоз дорад”. Ҷ аниқ ба ҷаҳон аз нуқтаи назари Худо менигарист ва аз марги занон ва кӯдакон хурсанд шуда наметавонист.

Ф. Б. Ҳоул мавқеи моро равшан баён менамояд:

*Ба монандшавии мо бо Масеҳ дар марги Ҷ монандшавии мо бо Ҷ дар растохези Ҷ мувофиқат мекунад. Мақсади аввалӣ – аз ҷаҳони одамӣ, дини одамӣ, хиради одамӣ ҷудо кардани мост. Мақсади дуввумӣ – бо ҷаҳони Илоҳӣ ва ҳамаи он чи дар он ҷо мавҷуд аст, пайвастанӣ мост. Ҷор ояти аввалини боби 3 ба мо саодатеро ошкор месозанд, ки мо ба он ҳамроҳ мешавем.*¹⁷

3,3 Ҷангоме Павлус мегӯяд, ки масеҳиён мурданд, ӯ на амали моро, балки мавқеи моро дар назар дорад. Ба шарофати бо Масеҳ дар марги Ҷ монанд шудани мо Худо меҳаҳад, ки мо худро бо Масеҳ мурда хисобем. Дилҳои мо ҳамеша тайёранд зидди

ин далел талош намоянд, зеро мо худро барои гуноҳ ва васваса бағоят зинда ҳис мекунем. Вале вақте ки мо ба шарофати боварамон худро бо Масеҳ мурда ҳисобида сар мекунем, ин ба таври мӯъҷизаосо ҳақиқати ахлоқии ҳаёти мо мегардад. Агар мо чунон зиндагӣ кунем, ки гӯё мурдаем, пас ҳаёти мо ба ҳаёти Худованд Исои Масеҳ боз бештар мувофиқат хоҳад кард. Бешубҳа, мо дар замин ҳеҷ гоҳ ба камолот намерасем, вале ин раванд бояд дар дили ҳар кадом масеҳӣ ба амал ояд.

Мо на танҳо мурдаем, балки ҳаёти мо ҳам бо Масеҳ дар Худо ниҳон аст. Он чи одами оддиро ба ташвиш меандозад ва диққаташро ҷалб менамояд, ба сайёрае ки мо дар он зиндагӣ мекунем, тааллуқ дорад. Вале он чи беш аз ҳама масеҳиро ба ташвиш меандозад, бо Шахсияти Худованд Исои Масеҳ алоқаманд аст. Вазифаи мо аз вазифаи Ӯ ҷудонопазир аст. Андешаи Павлус чунин аст: азбаски ҳаёти мо бо Масеҳ дар Худо ниҳон аст, мо бо майда-чуйдаи ин ҷаҳон ва махсусан бо ҷаҳони динии атрофамон набояд саргарм шавем.

Аммо бо ифодаи “*ҳаёти шумо бо Масеҳ дар Худо ниҳон аст*” фикри дигар ҳам алоқаманд аст. Ҷаҳон ҳаёти рӯҳонии моро намебинад. Одамон моро намефаҳманд. Онҳо онро, ки мо на ба монанди онҳо зиндагӣ мекунем, ачиб меҳисобанд. Онҳо андешаҳои мо, мақсади рафтори мо, худи рафторамонро намефаҳманд. Чуноне оиди Рӯҳи Пок гуфта шудааст, ки ҷаҳон Ӯро намебинад ва Ӯро намедонад, худи хаминро оиди ҳаёти рӯҳонии мо гуфтан мумкин аст – он бо Масеҳ дар Худо ниҳон аст. Дар 1Юҳанно 3,1 меҳонем: “Ҷаҳон аз он сабаб моро намешиносад, ки Ӯро нашинохтааст”. Ҷудошавии ҳақиқӣ аз ҷаҳон дар он асос ёфтааст, ки ҷаҳон масеҳиро намефаҳмад, ҳатто аниқтараш нодуруст мефаҳмад.

3,4 Фириста тасвири қисмати масеҳиён дар Масеҳро то нуқтаи авҷ расонидан хоста, акнун ба омадани дуҷоми Масеҳ мурочиат мекунад: *вақте ки Масеҳ, ки ҳаёти шумост, зоҳир шавад, шумо низ бо Ӯ дар ҷалол зоҳир хоҳед шуд*. Дар замони ҳозира мо бо Ӯ зинда шудаем ва аз ҳаёте ки одамон дида наме-

тавонанд ё фаҳмида наметавонанд, лаззат мебарем. Вале рӯзе наздик шуда истодааст, ки Худованд Исо барои масеҳиёни ба Ӯ бовар дошта бармегардад. Он гоҳ мо бо Ӯ дар ҷалол зоҳир мешавем. Он гоҳ одамон моро мефаҳманд ва дарк мекунанд, ки чаро мо чунин рафтор мекардем ва дигар хел не.

3,5 Дар ояти 3 гуфта шуда буд, ки мо мурдаем. Дар ин ҷо ба мо мегӯянд, ки мо бояд *андоми заминии худро бикушем*. Ин ду оят тасвири аниқи фарқи байни мавқеъ ва ҳолати бовардорро ифода мекунад. Хусусияти мавқеи ӯ аз он иборат аст, ки ӯ мурд. Ҳолати ӯ бошад чунин аст, ки ӯ *андоми заминии худро* кушта, худро барои гуноҳ бояд мурда ҳисобад. Мавқеи мо он аст, ки мо дар Масеҳ чӣ мебошем. Ҳолати мо он аст, ки мо худамон дар худамон чӣ мебошем. Мавқеи мо атои Худост, ки мо бо бовар ба Худованд Исои Масеҳ ба даст овардаем. Ҳолати мо ҷавоби мо ба лутфу марҳамати Худост.

Дар ин ҷо ҳамчунин фарқи байни шариат ва файзро бояд зикр кард. Худо намегӯяд: “Агар зиндагии шумо аз гуноҳ озод шавад, пас Ман шуморо ба мурдан бо Масеҳ шарафманд хоҳам гардонид”. Ин шариат мебуд. Мавқеи мо ба саъю кӯшиши шахсии мо вобаста мебуд, илова бар ин ки ҳеҷ кас ҳеҷ гоҳ ба ин мавқеъ намерасид. Ба ҷои он Худо мегӯяд: “Ба ҳамаи онҳое, ки ба Худованд Исо бовар доранд, Ман ҳусни тавачҷӯҳи Худро мебахшам. Ва акнун равед ва мувофиқи чунин вазифаи баланд зиндани кунед”. Ин файз аст!

Вақте фириста мегӯяд, ки мо бояд *андомҳои заминиямонро кушем*, вай дар назар надорад, ки мо бояд ягон узви тани ҷисмониамонро айнан несту нобуд кунем. Ин ифодаи маҷозӣ мебошад, ва ин дар ҷумлаҳои баъдина шарҳ дода мешавад. Калимаи “*андомҳо*” барои ифода кардани шаклҳои гуногуни нафси шахвонӣ ва палидӣ, ки баъдтар ном бурда шудаанд, кор фармуда мешавад.

Одатан алоқаи чинсии ғайриқонунӣ ё рафтори фосиқона, махсусан дар байни одамони оиладорнашуда *зино* номида мешавад (Мат. 15,19; Марк. 7,21). Баъзан ин мафҳум васеъ карда мешавад ва чун шахватпарастии

фосикона тарчума мешавад. *Нопокӣ* нопокии ниятҳо, суханон ё аъмолро дар назар дорад. Дар ин ҷо на фасоди ҷисмонӣ, балки фасоди ахлоқӣ дар назар дошта шудааст. *Ҳирс* ба шаҳвати пурзӯр ва худсарона ишора мекунад. *Ҳаваси бад* ба хошишҳои пурзӯр ва бо амалҳои зӯрварона алоқаманд далолат мекунад. *Тамаъкорӣ* умуман ҳарисӣ ё хошиши бисёртар доштанро ифода мекунад, аммо шояд дар ин ҷо ин сухан асосан хошиши нопоки қонеъ кардани нафси шаҳвонии худро ифода мекунад, ки он *бутпарастист*.

Рӯйхат бо амалҳо сар шуда, бо сабабҳо ба охир мерасад. Шаклҳои гуногуни гуноҳҳои шаҳвонӣ тасвир шудаанд, ки баъдтар то сарчашма аз назар гузаронда мешаванд – то дили ҳариси одам. Каломи Худованд аниқ меомӯзад, ки муносибатҳои ҷинсӣ худ ба худ ягон чизи бад нестанд. Худо одамро офарида, ба ӯ қобилияти афзоишро ато намуд. Гуноҳ дар ҷое пайдо мешавад, ки он чи Худо меҳрубона ба офаридаҳои Худ ато кард, барои мақсадҳои паст ва нопок истифода мешавад. Зино дар замонҳои Павлус гуноҳи асосии ҷаҳони бутпарастӣ буд ва бешубҳа, то алҳол мақоми аввалро нигоҳ медорад. Ҳангоме ки масеҳиён ба Рӯҳи Пок итоат намекунанд, гуноҳҳои зино аксаран ба ҳаёти онҳо дохил мешаванд ва бадахлоқшавии онҳо ошкор мекунанд.

3,6 Одамон гумон мекунанд, ки ин гуноҳҳои нафратоварро ба амал оварда, метавонанд аз ҷазо халос шаванд. Осмонҳо, ҷи хеле ки ба онҳо менамояд, хомӯшанд ва одам боз зиёдтар густох мешавад. Аммо Худо намегузорад, ки ӯро тамасхур кунанд. *Ҷазаби Худо писарони исёнро* ҷазо медиҳад. Чунин гуноҳҳо дар ин зиндагӣ беному нишон намегузаранд: оқибати бадахлоқии ҷинсиро одамон дар ҷисмҳои худ пайдо мекунанд. Илова бар он онҳо дар оянда ҳосили даҳшатноки довариро медараванд.

3,7 Павлус ба қўлассиён ёдрас менамояд, ки то бовар кардани худ онҳо ба ин гуноҳҳо дода мешуданд. Аммо файзи Худо ба онҳо фуруд омад ва аз нопоки озод намуд. Ин боби ҳаёти онҳо акнун ба шарофати хуни Масеҳ рӯйпӯш карда шуд. Акнун онҳо ҳаёти нав доранд, ки он ба онҳо қувват медиҳад, то

барои Худо зиндагӣ кунанд. “Агар мо бар тибқи Рӯҳ зиндагӣ мекарда бошем, бояд бар тибқи Рӯҳ рафтор ҳам кунем” (Ғал. 5,25).

3,8 Азбаски барои харида гирифтани онҳо баҳои ба ин андоза бузург пардохта шуда буд, акнун онҳо бояд ҳамаи инро ба монанди либоси ифлос *тарк намоянд*. Фириста инро на танҳо ба шаклҳои гуногуни шаҳвати нопоки дар ояти 5 номбар шуда, балки ҳамчунин ба намудҳои гуногуни нафрати исёнкорона, ки вай онҳоро дар поён номбар мекунад, мансуб медонад.

Ҳашм, албатта, ҳиссиёти қавии душманӣ ё ғазаб, интиқомчӯӣ, ҳиссиёти устувори нафрат мебошад. Бо калимаи “*ғазаб*” бадхашмӣ, яъне хашми пурзӯре ки шояд дар якбора авҷ гирифтани хашми зӯрварона ифода меёбад, тасвир мешавад. *Кина* – рафтори душманона нисбати шахси дигар ё ба обрӯи ӯ мебошад. Ин душмани бо ҳеч чиз асоснок нашуда мебошад, ки ба он манзараи азоби дигарон ҳаловат мебахшад. *Бадгӯӣ* дар ин ҷо таҳқир, яъне суханони дағалона ва тезу тунд дар ҳаққи касе, ҷанҷол дар шакли тезу тунд ва таҳқиромезро мефаҳмонад. *Алфози қабех* – тарзи ифодаи бешармона, забони нангин, нафратовар мебошад; чунин гуфтор бешармона ва беодобона аст. Фириста дар ин рӯйхати гуноҳҳо аз мақсад ба амалиёт мегузарад. Сангдилӣ дар дили одам тавлид меёбад ва баъдтар бо воситаҳои гуногуни дар боло зикргардида зоҳир мегардад.

3,9 Дар ояти 9 фириста амалан мегӯяд: “Бигзор рафтори шумо ба мавқеи шумо мувофиқат намояд”. *Одами кӯҳнаро аз худ дур карда*, акнун аз ӯ дар аъмоли худ даст кашида, аз дурӯғ парҳез кунед. Дурӯғ – яке аз хусусиятҳои хоси *одами кӯҳна* мебошад ва ба он дар зиндагии фарзандони Худо ҷой нест. Дар ҳар як рӯзи зиндагонии худ мо ба васвасаи таҳрифи ҳақиқат дучор мегардем. Ин дар хошиши пинҳон кардани маълумот ҳангоми пур кардани декларатсияи андоз, рӯйбардор кардан дар имтиҳон ё ҳатто муболиға кардани ҷузъиёти ягон воқеа ифода ёфта метавонад. Дурӯғ дучандон чиддӣ шуда метавонад, агар худ аз худ шахси дигарро ранҷонад ё тасаввуроти бардурӯғ ба амал орад.

3,10 Мо на танҳо одами кӯхнаро аз худ дур кардаем, балки *одами навро* дар бар кардаем, *ки вай дар дониш ба шабоҳати Офаринандаи худ нав мешавад*. Чуноне ки одами кӯхна ин он аст, ки ҳамаи мо чун писарони Одам бо табиати навнашуда чӣ будем, ҳамчунин одами *нав* мавқеи нави моро чун фарзандони Худо мефаҳмонад. Офариниши нав ба *вукӯъ* омад ва мо офаридаҳои нав мебошем. Мақсади Худо аз он иборат аст, ки ин одами нав боз ҳам бештар ба Худованд Исои Масеҳ монанд шавад. Бо он чи мо дар лаҳзаи ҳозира комёб шудем, ҳеч гоҳ қаноат набояд кард, ҳамеша ба пеш ҳаракат карданро давом додан лозим аст, ба сӯи мақсад – ба сӯи монандшавии боз ҳам бештар ба Начотдиҳанда. *Ў* намунаи ибрат ва меъёри зиндагии мост. Дар рӯзи меомада, хангоме мо назди Курсии Доварии Масеҳ ҳозир мешавем, *Ў* моро на аз рӯи он доварӣ хоҳанд кард, ки ҳаёти мо аз ҳаёти дигарон ба чӣ андоза бештар метофт, балки аз рӯи он ки ҳаёти мо ба чӣ андоза бо ҳаёти Худи Худованд Исо мувофиқат мекард.

Тимсоли Худо на дар ҷисми мо, балки дар зебоии ақл ва дили навшуда зоҳир мегардад. Поки, муҳаббат, фурутанӣ, ҳалимӣ, меҳрубонӣ ва омодагии омурзидан – ҳамаи ин нишонаҳо хислати илоҳиро ташкил медиҳанд. (аз Қайдҳои ҳаррӯзаи чамбияти Навиштаҳои Пок)

3,11 Дар офарниши нав, ки дар борааш фиришта мегӯяд, *на юнонӣ ҳаст, на яҳудӣ, на хатна, на номахтунӣ, на барбарӣ, на скиф, на гулом ва на озод, балки ҳама чиз ва дар ҳама чиз Масеҳ аст*. Фарқҳои миллӣ, динӣ, маданӣ ва иҷтимоӣ аҳамият надоранд. Агар сухан дар бораи мақоми одам дар назди Худо равад, ҳамаи масеҳиён баробаранд ва ин қоида дар ҷамоати маҳаллӣ бояд риоя карда шавад.

Ин онро ифода намекунад, ки дар байни аъзоёни калисо ҳеч гуна фарқ нест. Баъзеҳо қобилияти мавъизаи Хушхабарро доранд, дигарон бошанд қобилияти шубонӣ доранд, сеюмиҳо истеъдоди муаллимӣ доранд. Баъзеҳо дар калисо хизмати усқуфҳоро, дигарон – диаконҳоро иҷро мекунанд. Ба ҳамин тарик,

ояти таҳқиқшаванда фарқиятҳои ба одамон хосро кам намекунад.

Ҳамчунин ин оятро набояд чунин фаҳмид, ки ҳамаи фарқҳои номбаршуда дар ҷаҳон дигар вучуд надоранд. Ин тавр нест. Ҳоло ҳам *юнонӣ* ва *яҳудӣ* ҳаст. Дар ин ҷо дар зери калимаи *юнонӣ* ҳамаи халқҳои ғайрияҳудӣ дар назар дошта шудаанд. То алҳол *хатна* ва *номахтунӣ* мавҷуд аст. Ин ду калима одатан дар Паймони Навин барои ифода намудани яҳудиён ва ғайрияҳудиён ба кор бурда мешаванд. Аммо дар ин ҷо онҳо аслан расму русумеро ифода карда метавонанд, ки яҳудиён ба ҷо меоранд ва ғайрияҳудиён риоя намекунанд.

То ба ҳол *барбарӣ* (одами ғайримаданӣ) ва *скиф* ҳаст. Дар ин ҷо ин ду калима муқобил гузошта намешаванд. *Скифҳо* низ барбарон буданд, вале одатан онҳоро ба шакли охирини барбарият мансуб медонистанд: онҳо аз ҳама ваҳшитарин ва бадхашмтарин буданд. Охириин – муқобил гузоштани *озод* ва *гулом*. Калимаи “*озод*” ба онҳое тааллуқ дорад, ки ҳеч гоҳ дар асири набуданд, касоне ки озод зода шудаанд. Барои масеҳӣ ин фарқҳои дунявӣ дигар аҳамият надоранд. Танҳо Масеҳ аҳамият дорад. Барои масеҳӣ *Ў* ҳама чиз ва дар ҳама чиз мебошад. *Ў* марказ ва музофоти зиндагонии масеҳиро ифода мекунад.

Усқуф Райл часуруна ин ҳақиқатро тасвир мекунад:

*Ин суханон – Масеҳ дар ҳама чиз – моҳият ва ҷавҳари масеҳиятанд. Агар дилҳои мо ҳақиқатан бо ин суханон розӣ шаванд, ин барои ҷони мо хуб аст... Бисёриҳо ба Масеҳ дар дини худ ҷои муайяноро ҷудо мекунанд, вале ин на он ҷоест, ки онро Худо барои *Ў* муайян кард! Барои ҷони онҳо Масеҳ “ҳама чиз дар ҳама чиз” намебошад. Не! Ҷони онҳо ё ба Масеҳ ва калисо, ё ба Масеҳ ва фароиз, ё ба Масеҳ ва хизматгузори дастгузоштаи *Ў*, ё ба Масеҳ ва тавбаи худ, ё ба Масеҳ ва некӯкориҳои худ, ё ба Масеҳ ва дуоҳои худ, ё ба Масеҳ ва самимияти худ ва эҳсонкорӣ умед мебандад.¹⁸*

3,12 Дар ояти 10 Павлус гуфт, ки мо одами навро дар бар кардем. Акнун *ӯ* якчанд роҳи амалии дар зиндагии ҳаррӯзаамон ба

амал овардани инро нишон медихад. Пеш аз ҳама ӯ ба қўлассиён чун ба *баргузидагони Худо* мурочиат менамояд. Ин суханон онро ифода мекунад, ки онҳо пеш аз офариниши ҷаҳон дар Масеҳ аз тарафи Худо баргузида шуда буданд. Файзи интихобии Худо – яке аз асрори ваҳйи Худост. Мо боварӣ дорем, ки дар Навиштаҷот аниқ гуфта шудааст, ки Худо дар муктадирии Худ одамонро, ки ба Масеҳ мансуб хоҳанд буд, интихоб менамояд. Мо чунин намеҳисобем, ки Худо ягон вақт ягон касро барои лаънат интихоб карда бошад. Чунин таълимот ба Навиштаҷот рӯй-рост муҳолиф аст. Мо ба лутфу марҳамати Худо, ки одамонро интихоб менамояд, боварӣ дорем, аммо ба он низ боварӣ дорем, ки одам барои интихоби худ ҷавобгар аст. Худо одамонро бидуни ихтиёри онҳо наҷот намедихад. Худи ҳамон Навиштаҳои Пок, ки “бо пешгӯии Худо интихоб шудаанд” мегӯяд, ҳамчунин мегӯяд: “Касе, ки номи Худоро бихонад, наҷот меёбад”.

Сипас Павлус ба қўлассиён мурочиат менамояд: *муқаддасон* ва *маҳбубон*. *Муқаддасон* шахсони аз гуноҳ покшударо ё онҳоеро ифода мекунад, ки Худо аз ҷаҳон интихоб кардааст. Мо аз чиҳати мақоми худ покем ва покии амалиро дар зиндагии худамон бояд нишон диҳем. Азбаски ба мо муҳаббати Худо паҳн мешавад, мо хоҳиш дорем, ки дар ҳар кори мекардамон ба Ӯ писанд оем.

Акнун Павлус некӯкорихои масеҳиро, ки мо бояд онро *дар бар гирем*, тасвир менамояд. *Марҳамат* дар дили пур аз тараҳҳум ва дилсӯзӣ тавлид меёбад. *Меҳрубонӣ* – кӯшиши беғаразона ба дигарон хубӣ кардан аст. Он дар муҳаббат ва муносибати хайрхоҳона ба одам аст. *Хоксорӣ* маънои фурутанӣ ва ба дигарон нисбат ба худ баҳои баланд доданро дорад. *Фурутанӣ* (ё ҳалимӣ) на заифӣ, балки аниқтараш қувваеро ифода мекунад, ки одамро ба дасткашӣ аз манфиатҳои шахсӣ ва муносибати меҳрубонона ба ҳамаи одамон қобил мегардонад. Вайн мегӯяд:

Чунин ҳисобидан қабул шудааст, ки одами фурутан барои он чунин рафтор мекунад, ки худро ҳимоя карда наметавонад; вале Худованд фурутан буд, гарчанде ки дар ихтиёри ӯ қувваҳои беҳадду ҳисоби Худо бу-

*данд. Агар фурутанӣ бо ёри антонимҳои тасвир карда шавад, пас он хислатест, ки ба худбоварӣ ва худпарастӣ муқобил аст. Ин оромии рӯҳ аст, ки аз ҳад зиёд сарбаланд намекунад, аммо худро ноумед ҳам намекунад, чунки умуман дар бораи “ман”-и худ фикр намекунад.*¹⁹

Агар *хоксорӣ* набудани ғурур бошад, пас *ҳалимӣ* – набудани алангаҳои ҳашм мебошад. *Пурсабрӣ* зоҳир намудан – яъне таҳаммул кардан, ба иғво фирефта нашуда осудагири нигоҳ доштан ва муддати зиёд ба таҳқир тоб оварда тавониш аст. Дар он хурсандӣ ва муносибати хайрхоҳона ба дигарон бо устуворӣ дар азоб пайваст мешаванд.

3,13 Ифодаи “*ба ҳамдигар илтифот на-муда*” ҳамон сабру таҳаммулро тасвир менамояд, ки мо бояд бо он ба хатоҳо ва ачибиҳои бародарони худ муносибат намоем. Бо одамони дигар паҳлу ба паҳлу зиндагонӣ карда, мо ногузир дар бораи камбудихои онҳо хоҳем донист. Ба мо аксар файзи Худо зарур аст, то бо баъзе нишонаҳои хислати одамони дигар розӣ шавем, ҳамчунин айнан ҳамон тавре ки ба онҳо ҳам он лозим мешавад, то бо камбудихои мо розӣ шаванд. Аммо мо бояд пурсаброна ба якдигар муносибат намоем. *Якдигарро авф кунед, агар касе аз дигаре ранҷида бошад*. Агар ба ин талабот тавачҷӯх зоҳир намоянд, дар байни масеҳиён баҳсҳои тез ҳал намешуда кам ёфт мешаванд. Ҳангоме ки дигарон шуморо ранҷониданд, бахшоиш бояд онҳоро фаро гирад. Мо аксар шикоят мешунавем: “Вале ӯ маро ранҷонд...” Ин маҳз ҳамон вазъиятест, ки фириста дар он моро ба бахшидан даъват менамояд. Агар моро наранҷонида бошанд, пас эҳтиёче ба бахшидан ҳам нест. Агар худи мо таҳқир карда бошем, бояд рафта бахшиш пурсем. Нармдилӣ дар назар дорад, ки мо аз дигарон намеранчем, бахшиш бошад онро ифода мекунад, ки ҳашмро дар дили худ нигоҳ надорем. Аз эҳтимол дур аст, ки барои бахшиш водоркунандае бехтар аз он чи дар ин оят оварда шудааст, ёфтани мумкин бошад: *чи тавре ки Масеҳ шуморо омурзидааст, шумо низ ҳамин тавр кунед*. Чӣ тавр Масеҳ моро *омурзид*? Ӯ моро бе ҳеч гуна асос омурзид. Мо низ бояд чунин рафтор намоем.

ӯ моро пурра омурзид. Мо низ бояд чунин кунем. ӯ омурзид ва фаромӯш кард. Мо низ ба ин даъват шудаем. Ҳам дар он ки чӣ гуна ӯ инро кард ва ҳам дар он ки ба кадом андоза ӯ моро омурзид, мо бояд ба ибрати бисёр хубе ки ба мо Худованди поки мо нишон медиҳад, пайравӣ намоем.

3,14 Оиди *муҳаббат* дар ин ҷо, чун оиди либоси болоӣ ё оиди миёнбанде гуфта мешавад, ки тамоми некӯкориҳои боқимондари якҷоя мепайвандад, то ки *камолот* ба вучуд оварда шавад. Вай ҳамаи нишонаҳои хислати масеҳиро дар мутобиқат нигоҳ медорад. Шояд шахс дар дили худ ҳақиқатан муҳаббат надошта, баъзе аз некӯкориҳои дар боло номбаршударо зоҳир карда метавонад. Бинобар ин Павлус дар ин ҷо таъкид мекунад, ки ҳама чизе ки мо мекунем, бояд дар рӯҳи муҳаббати самимӣ ба бародарони худ кунем. Рафторҳои мо набояд маҷбурӣ бошанд, балки аз муҳаббати самимӣ аз таҳти дил сар зананд. Гностикҳо донишро *маҷмӯи камолот* меҳисобиданд, аммо Павлус онҳоро ислоҳ карда, исрор мекунад, ки *муҳаббат маҷмӯи камолот* аст.

3,15 *Осоиштагии Худо дар дилҳои* мо бояд дар нақши довар баромад кунад. Агар мо ба ягон чиз шубҳа дошта бошем, бояд ба худ савол диҳем: “Оё ин ба осоиштагии рӯҳӣ мусоидат мекунад?” Ӯ: “Агар ман инро кунам, оё дар дили ман осоиштагӣ мешавад?”

Ҳангоме ки мо барои аз Худованд маслиҳат гирифтани саъй мекунем, ин оят ба мо ёрӣ медиҳад. Агар Худованд ҳақиқатан хоҳад, ки шумо ба иҷрои ин ё он амал шурӯъ намоед, ӯ, бешубҳа, ба шумо *осоиштагии* рӯҳонӣ медиҳад. Агар дар дили шумо оромӣ ва осоиштагӣ набошад, шумо набояд ба кор сар кунед. Чӣ хеле ки гуфта мешавад: “Агар рафтан ё нарафтан аниқ набошад, аниқ аст, ки мондан лозим аст”.

Масеҳ моро даъват намуд, ки ҳам дар зиндагии шахсӣ ва ҳам дар калисо аз осоиштагии ӯ ҳаловат барем. Ба муҳим будани қисми охири ин оят диққат диҳед: *ки шумо ба он дар як Бадан даъват шудаед*. Яке аз воситаҳои ба даст овардани оромӣ зиндагии ҷудо аз ҳамаи масеҳиёни дигар мебуд. Аммо Худо аз мо инро намехоҳад. ӯ одамони

танҳоро дар оилаҳо муттаҳид мегардонад. Аз рӯи мақсади Худо мо бояд дар калисоҳои маҳаллӣ муттаҳид гардем. Ҳарчанд зиндагӣ бо масеҳиёни дигар баъзан санчиши пурсабрии мо мешавад, ба ҳар ҳол Худо ба ин тарик дар масеҳӣ некӯкориҳоеро, ки ӯ бо ягон роҳи дигар ҳосил карда наметавонист, инкишоф дода метавонад. Бинобар ин мо набояд аз калисоҳои маҳаллии худ дур шавем, ҳангоми хашмгинӣ ва озурдагии худ онҳоро тарк накунем. Аниқтараш, мо бояд кӯшиш кунем, ки бо бародарони худ дар бовар бо ризоият зиндагӣ кунем ва ба онҳо дар ҳама чизе, ки мо мекунем ва мегӯем, ёрӣ диҳем.

Ва шукргузор бошед. Ин суханон гаштаву баргашта дар номаҳои Павлус тақрор мешаванд. Шояд барои ин ягон асоси ҷиддие буд: Рӯҳи Худо рӯҳи *шукргузорро* хеле муҳим ҳисобид. Мо низ чунин меҳисобем, ки ин чунин аст, илова бар ин он на танҳо барои зиндагии рӯҳонии одам, балки барои ҳолати ҷисмонии ӯ низ муҳим аст. Табибон ошкор намуданд, ки муносибати зиндадилона, сипосгузорона нисбати ҳаёт ба организм таъсири муфид мебахшад, аммо нооромӣ, рӯҳафтадагӣ ва норозигӣ дар дил барои саломатии одам аниқ зарар доранд. Ҳамаи ин чандин асрҳо пештар дар Навиштаҷот зикр шудааст. Одатан мо чунин меҳисобем, ки шукргузорӣ ҳиссест бевосита муайяншаванда бо ҳолатҳое ки дар он ҳастем, аммо Павлус дар ин ҷо нишон медиҳад, ки ин некӯкориест, ки онро инкишоф додан зарур аст. Мо аз тамоми халқҳои ҷаҳон асоси бештаре дорем, то *шукргузор* бошем (мук. намоед Так. Шар. 33, 29). Ва дар носипосии мо на ягон гуна вазъият, балки танҳо дилҳои худпарастии мо айбдоранд.

3,16 Гузоштани аломатҳои китобатӣ дар ояти 16 муҳолифат ба амал меорад. Дар нусхаи асли Паймони Навин аломатҳои ист (китобатӣ) набуданд, маънои чунин банд бошад ба андозаи зиёд бо аломатҳои ист (китобатӣ) муайян карда мешавад. Мо варианти зеринро пешниҳод менамоем: *Бигзор каломии Масеҳ андаруни шумо ба фаровонӣ сокин шавад ва бо ҳар гуна ҳикмат якдигарро таълим диҳед ва насихат кунед; бо таронаҳои Забур, мадҳияҳо ва сурудҳои*

рӯҳонӣ дар файз дар дилҳои худ барои Худованд бисароед.

Ба ин тарик, оят ба се қисм тақсим мешавад. Пеш аз ҳама мо бояд ба каломи Масеҳ иҷозат диҳем, ки ба фаровонӣ дар мо сокин шавад. Каломи Масеҳ – таълимоти Масеҳ мебошад, ки дар Навиштаҳои Пок ҳаст. Ҳангоме ки мо дилҳои худ ва хиради худро бо Каломи поки Ҷ пур мекунем ва кӯшиш мекунем мувофиқи он зиндагонӣ кунем, он гоҳ каломи Масеҳ ҳақиқатан дар дилҳои мо реша медавонад.

Ақидаи дуюм аз он иборат аст, ки мо бояд бо ҳар гуна ҳикмат якдигарро таълим диҳем ва насиҳат кунем. Ҳар як масеҳӣ барои ин дар назди бародарон ва хоҳарони худ дар Масеҳ ҷавобгар аст. Калимаи “таълим додан” бо асосҳои бовар алоқаманд аст, дар ҳоле ки “насиҳат кардан” ба вазифадорӣ нисбат дорад. Вазифаи мо дар назди бародарон – дониши худамонро дар бораи Навиштаҷот ба онҳо расонем ва кӯшиш намоем ба онҳо бо насиҳати амалӣ ва худотарсона ёри диҳем. Ҳангоме ки насиҳатҳо бо хирадмандӣ дода мешаванд, онҳо зудтар тарафдорӣ меёбанд, нисбат ба он ки бо қудрат, аммо беандеша ё бе муҳаббат сухан ронем.

Ақидаи сеюм чунин аст: таронаҳои Забур, мадҳияҳо ва сурудҳои рӯҳониро мо бояд барои Худованд дар файз дар дилҳои худ хонем. Таронаҳои Забур – оятҳои аз Худо илҳомгирифта мебошанд, ки дар китоби ҳамном ҷойгир кунонида шудаанд ва чун як қисми хизматгузори дини яҳудӣ иҷро карда мешуданд. Дар зери мафҳуми мадҳияҳо одатан сурудҳои ситоиш ва мадҳ дар назар дошта шудаанд, ки ба Худо Падар ё Худованд Исои Масеҳ ирсол шудаанд. Масалан:

*Исо! Худи андеша дар бораи Ту
Дили маро бо шодӣ пур мекунад,
Вале басо хуштар аст дидани талъати
Ту ва дар паҳлуи Ту оромиро дарёфтан.*

(Ба Бернар аз Клерво нисбат медиҳанд.)

Ин мадҳияҳо ба ҳамон маъное ки таронаҳои Забур мебошанд, аз Худо илҳомгирифта намебошанд. Сурудҳои рӯҳонӣ гуфта ашъори диниро меноманд, ки таҷрибаҳои масеҳиёно

тасвир менамоянд. Суханони зерин ҳамчун намуна ба ин хизмат карда метавонанд:

*Чӣ гуна тез-тез мо оромиро аз даст
медихем ва дарди нолозимро аз сар
мегузаронем, вақте ҳама чизро дар дуо
ба Худованд намесупорем.*

Чозеф Скривен

Сурудҳои динии гуногунро истифода бурда, мо бояд ба Худованд бо файз, ё бо миннатдорӣ дар дилҳои худ суруд хонем. Шояд дар ин ҷо гуфтан бамаврид аст, ки масеҳӣ дар мусиқие ки истифода мебарад, бояд нозукии таъбро нишон диҳад. Бисёри мусиқии масеҳии ҳозиразамон саҳлангорона ва тихист. Қисми зиёди чунин мусиқӣ тамоман бо рӯҳи Навиштаҷот мувофиқат намекунад ва зиёда аз ин – ба поп ва роки дунявӣ чунон монанд аст, ки худи номи Масеҳро беобрӯ мекунад.

Ояти 16 бо Эфсӯсиён 5,18.19 хеле наздик аст, ки дар он меҳонем: “Ва масти шароб нашавед, ки аз он фиску фучур ба амал меояд; балки аз Рӯҳ пур шуда, ба якдигар бо таронаҳои Забур, мадҳияҳо ва сурудҳои рӯҳонӣ сухан гӯед ва дар дилҳои худ барои Худованд бисароед ва тараннум намоед”. Фарқи асосӣ дар байни онҳо он аст, ки Павлус ба ҷои суханони “аз Рӯҳ пур шуда” дар Қўлассиён 3,16 суханони “Бигзор каломи Масеҳ андаруни шумо ба фаровонӣ сокин шавад”-ро ба кор мебарад. Яъне ҳам аз Рӯҳ пур шудан ва ҳам аз Каломи Худо пур шудан – шартӣ зарурии зиндагии пур аз шодӣ, фойданок ва босамар мебошад. То даме ки аз Каломи Худо пур нашавем, мо аз Рӯҳ пур намешавем, ва агар назорати замири дили худро ба Рӯҳи Пок надихем, омӯзиши Калом босамар намешавад. Оё дар ин ҳолат ба хулоса наомадан мумкин аст, ки аз Рӯҳ пур шудан аз Каломи Худо пур шуданро ифода мекунад? Аз Рӯҳ пур шудан дар зиндагии мо на дар натиҷаи як навъи бӯҳрони тасаввуфӣ, балки аниқтараш ба туфайли хониши ҳар-рӯзаи Навишта, дар бораи он андеша рондан, ба он итоат кардан ва дар зиндагӣ бо он дар ризоият будан ба амал меояд.

3,17 Ояти 17 қонуни фарогир аст, ки рафтори масеҳиёнаи мо аз рӯи он ҳукм карда мешавад. Имрӯз барои одамони ҷавон махсу-

сан душвор аст, то ба хулосае оянд, ки баъзе рафторҳо дурустанд ё не. Ин оят, агар он аз ёд карда шавад, барои ҳалли мушкилоти зиёди ба ин монанд калид буда метавонад. Тафтиш бояд аз ин иборат бошад: “Оё ман инро *ба исми Исои Масеҳ* ба ҷо оварда метавонам? Оё ин ба ҷалоли \bar{U} хизмат мекунад? Оё ман ба ин ризоияти \bar{U} ро умедвор шуда метавонам? Оё ман меҳоҳам, ки дар вақти омадан \bar{U} маро дар сари ин кор пайдо кунад?” Доништа бошад, ки суханони меғуфтамон ва корҳои мекардамон бояд ба ин тафтиш дучор гарданд. Итоат ба ин ҳукм ҳама чизро дар зиндагӣ нексиришт мекунад. Сирри қиматбаҳотарини масеҳӣ он аст, ки \bar{u} ҳама чизро чунон мекунад, гӯё ки инро барои Худованд ва баҳри ҷалоли \bar{U} мекунад. Ва боз як маротиба фириста суханони зеринро илова менамояд: “*Ба василаи \bar{U} Худои Падарро шукр гӯед*”. Шукр гуфтан! Шукр гуфтан! Шукр гуфтан! Ин вазифаи абадии он касоне мебошад, ки бо файз наҷот ёфтаанд ва касоне ки барояшон кӯшкҳои бихишти муҳайё карда шудаанд.

Б. Рафтори сазовор дар хонаводаи масеҳӣ (3,18-4,1)

Дар ин порча Павлус ба аъзоёни оилаи масеҳӣ як қатор насиҳатҳо медиҳад. Ин насиҳатҳо то ояти 4,1 давом мекунанд. \bar{U} ба занон ва ба шавҳарон, ба фарзандон ва ба падару модарон, ба хизматгорон ва ба соҳибон насиҳат мекунад. Дар назари аввал гузариш аз мавзӯёҳое ки Павлусро ҷалб мекарданд, ба чунин предмети муқаррарӣ, чун зиндагии оилавӣ, хеле ногаҳонӣ намуданаш мумкин аст. Вале дар ҳақиқат ин ба дараҷаи олий пурмаъност.

ОИЛАИ МАСЕҲӢ

Худо чунин меҳисобад, ки оила қисми хеле муҳими таркибии ҳаёти шахси масеҳист. Фикри басо машҳур: “Дасте ки гаҳвораро мечунбонад, ҷаҳонро идора мекунад” ҳақиқатеро дар бар мегирад, ки аз ҳудуди он чи дар рӯ меҳобад, берун мебарояд. Қонуну қоидаҳои оила аз тарафи Худо барои нигоҳ доштани бисёр чизҳое ки дар зиндагӣ арзиши ҳақиқӣ доранд, барпо шуда буданд. Ба

андозаи он ки ба оила торафт камтар аҳамият дода мешавад, тамаддуни мо тезтар заволи меёбад. Павлус дар 1Тимотиюс махсус таълим медиҳад, ки зиндагии оилавӣ аз тарафи Худо чун воситаи инкишофи хусусиятҳои рӯҳонӣ будан муқаррар гардидааст; аз рӯи он ки одам дар хона ҷӣ гуна худро идора мекунад, муайян кардан мумкин аст, ки оё \bar{u} ба нақши сарвари калисо ба кор меояд ё не.

Дар оятҳои баъдина баъзе принципҳои асосӣ тасвир карда мешаванд, ки мо бояд дар барпо кардани оилаи масеҳӣ мувофиқи онҳо амал намоем. Ҳангоми омӯхтани ин боб мо бояд талаботҳои ҳатмии зеринро ба эътибор гирем:

1. Дар хона “парастигӯҳ”-и оилавӣ бояд бошад – вақте ки аҳли оила ҳар рӯз барои хондани Навиштаҷоти Пок ва дуо ҷамъ меоянд.
2. Дар оила бояд падар сарварӣ намояд, ва \bar{u} бояд аз ҳокимияти худ хирадмандона ва бо муҳаббат истифода барад.
3. Зан ва модар бояд фаҳмад, ки хона маркази ҷавобгарии асосии \bar{u} дар назди Худо ва оила мебошад. Одатан аз рӯи ҳикмат нест, ки зан берун аз хона кор кунад. Албатта, вазъиятҳои мустасно мавҷуданд.
4. Зану шавҳар бояд ба фарзандон намунаи рафтори порсоёнаро нишон диҳанд. Онҳо дар ҳамаи корҳо бояд ҳамфикр бошанд, аз он ҷумла дар ҷазои фарзандон, вақте он зарур аст.
5. Ба ягонагии оила диққати доимӣ талаб карда мешавад. Имконияти пурра ба кор, ба зиндагии ҷамъиятӣ ё ҳатто ба хизмати масеҳӣ фуру рафтан бениҳоят бузург аст, барои ҳамин ҳам фарзандон аз нокифоягии муҳаббат, робита, насиҳат ва тартибу интизом азоб хоҳанд кашид. Писар ё духтари худсари худро мушоҳида карда, аксари падару модарон маҷбуранд бо таассуф эътироф намоянд: “Ва чун бандаат бо ин ё он коре шуғл дошт, вай ғойб шуд” (3Подш. 20,40).
6. Се қоидаи асосӣ ҳаст, ки ба ҷазои фарзандон дахл дорад. Ҳеҷ гоҳ ҳангоми ҳашм ҷазо надех. Ҳеҷ гоҳ беадолатона ҷазо надех. Ҳеҷ гоҳ бе шарҳи сабаб ҷазо надех.

7. Омӯхтани “юғро дар чавонии худ бардоштан” (Нав. 3,27), омӯхтани меҳнат кардан, ба худ ҷавобгариро қабул намудан ва арзиши пулро фаҳмидан ба фарзандон ғоида дорад.
8. Ба ғайр аз ин, падару модарон-масеҳиён бояд аз амалӣ гардондани шавку рағбатҳои дунявии худ дар фарзандон худдорӣ кунанд, балки баръакс, доимо ба онҳо нишон диҳанд, ки хизмат ба Худованди мо – беҳтарин чизест, ки онҳо дар зиндагии худ карда метавонанд. Барои баъзеҳо ин хизмати касбӣ дар кори миссионерӣ буда метавонад; барои дигарон – хизмат ба Худованд дар чаҳорҷубаи касбу кори ғайридинӣ аст. Аммо ҳам дар ин, ҳам дар дигар ҳолат меҳнат барои Худованд бояд дар ҷои аввал бошад. Дар хона, дар кор ва дар ҳама ҷо, дар ҳар ҷое ки бошем, бояд дар хотир дошт, ки мо Начотдиҳандаи худро намояндагӣ мекунем ва дар ҳар як суҳан ва кори худ бояд сазовори ӯ бошем ва мувофиқи фармудаҳои ӯ амал кунем.

3,18 Насихати аввалини фириста ба *зانون* ирсол шудааст. Ба онҳо фармон дода мешавад, ки *ба шавҳарон итоат намоянд, чунон ки дар Худованд муносиб аст*. Мувофиқи андешаи Худо, шавҳар сарвари оила мебошад. Ба зан муқаррар гардидааст, ки ба шавҳари худ итоат кунад. Вай бояд ҳукмфармо набошад ва роҳбарӣ накунад, балки ҳар гоҳе ки садоқат ба Масеҳро зери хатар нагузошта, инро карда метавонад, ба роҳбарии шавҳар итоат намояд. Албатта, ҳолатҳои мешаванд, ки зан наметавонад ба шавҳари худ итоаткор бошад ва дар айни ҳол садоқати худро ба Масеҳ нигоҳ дорад. Дар чунин ҳолатҳо вазифаи ӯ дар назди Масеҳ дар ҷои аввал аст. Агар ба масеҳизан шавҳари сустирода (ё дар инкишофи рӯхонӣ ақибмонда) насиб шуда бошад, вай, чуноне ки ин оят ишорат мекунад, бояд ба ӯ дар ишғоли ҷои муносиб дар хона ёрӣ диҳад, на ин ки худаш аз боиси боақлтар будан ин ҷойро забт кунад.

3,19 Дар Каломии Худо ҳама чиз хеле хуб ба мувозионат оварда шудааст. Фириста ба занҳо чунин маслиҳат дода, бознамеистад; ӯ

давом дода, изҳор менамояд, ки *шавҳарон* низ вазифа доранд. Онҳо бояд *занони худро дӯст доранд* ва *ба онҳо сахтгир* набошанд. Агар ин қоидаҳои оддӣ риоя карда мешуданд, мушкилоти зиёди дар заношӯӣ ба вуҷуд меомада нест мешуданд ва оилаҳо дар Худованд хушбахттар мебуданд. Дар ҳақиқат, яқинан ҳеҷ як зан ба муқобили итоат ба шавҳаре ки ҳақиқатан ӯро *дӯст медорад*, эътироз намекард. Бояд қайд кард, ки шавҳар набояд зани худро ба итоат кардан ба ӯ маҷбур созад. Агар вай итоат накунад, ӯ бояд бо ин ба Худованд муроҷиат намояд. Итоат аз тарафи ӯ бояд ихтиёрӣ бошад, “чӣ хеле ки дар Худованд дуруст аст”.

3,20 *Ба фарзандон* насихат садо медиҳад: *ба падару модарони худ дар ҳар бобат итоат намоед, зеро ки ин писандидаи Худованд аст*. Дар тамоми асрҳо оилаҳо дар асоси ду принципи оддӣ барпо ва мустаҳкам карда мешуданд: нуфуз ва итоат. Ин ҷо дар назди мо намунаи итоат мебошад. Диккат диҳед: итоат бояд *дар ҳар бобат* бошад, на танҳо дар корҳои нек, балки дар корҳои ки худ аз худ чандон форами нестанд.

Фарзандон-масеҳиёни падару модарони нобовар аксар дар ҳолати вазнин мемонанд. Онҳо ба Худованд содиқ будан мехоҳанд, вале дар айни ҳол талаботҳои падару модарон арзқардари бояд ба эътибор гиранд. Ба мо чунин менамояд, ки агар умуман онҳо падару модари худро хурмат кунанд, Худованд, дар навбати худ, онҳоро хурмат хоҳад кард. То замоне ки онҳо дар хонаи падару модари худ зиндагӣ мекунанд, ӯҳдадорихоии қомилан муайян доранд. Албатта, онҳо он чиро, ки ба таълимоти Масеҳ муҳолифат менамояд, набояд кунанд, аммо одатан инро аз онҳо талаб ҳам намекунанд. Аксар онҳо ба қардани коре ки нохуш намуданаш мумкин аст, маҷбур хоҳанд шуд, аммо то он замоне ки ин қомилан кушоду равшан нодуруст ё пургуноҳ нашавад, онҳо онро чун барои Худованд карда метавонанд. Ба ҳамин тариқ онҳо барои падару модар чун шаҳодати хубе хизмат карда, метавонанд барои назди Худованд овардани онҳо кӯшиш кунанд.

3,21 *Падарон* набояд *фарзандони* худро *ба ҳашм оваранд*, ки *мабодо онҳо маъюс*

шаванд. Ачиб аст, ки ин маслиҳат *ба падарон* ирсол шудааст, на ба модарон. Оё аз ин чунин намебарояд, ки падарон, нисбат ба модарон, ба чунин хато кардан бештар моиланд. Келли тахмин менамояд, ки шояд модарон ба нозпарвард кардани фарзандон бештар моиланд.

3,22 Аз ояти 22 то охири боб Рӯҳи Худо ба *ғуломон* мурочиат менамояд. Қайд кардан ҷолиб аст, ки дар Паймони Навин *ба ғуломон* ҷои зиёд ҷудо карда мешавад. Ин тасодуфӣ нест. Чунин тавачҷӯх нишон медиҳад, ки мақоми ҷамъиятии одам ҳар қадар паст бошад ҳам, дар ҳаёти масеҳиёна ба Каломи Худо содиқ буда, *ӯ* ба куллаҳои баландтарин расида метавонад. Эҳтимол, ин ҳамчунин пешгӯии Худоро инъикос менамояд, ки аксари масеҳиён на ҳоким, балки хизматгор мешаванд. Ҳамин тавр, масалан, дар Паймони Навин насихатҳои ба ҳокимони халқҳо нигаронидашуда хеле каманд, аммо маслиҳатҳои муҳим барои онҳое ҳаст, ки зиндагии худро ба хизмат ба дигарон мебахшанд. Одатан дар замонҳои Павлус ба *ғуломон* қариб диққат намедоданд ва, бешубҳа, масеҳиёни аввалин дар ҳайрат меафтоданд, ки ба онҳо дар ин номаҳо чӣ қадар диққат дода мешавад. Вале ин нишон медиҳад, ки чӣ гуна марҳамати Худованд, новобаста ба мавқеи ишғолкардаи одамон, бар онҳо фуруд меояд. Ч. Г. Макинтош ёдовар мешавад: “Ғулом аз хизмат ба Худованд маҳрум нест. Ҷаҳадориҳои худро дар пеши назари Худо содиқона иҷро намуда, *ӯ* чун зеби таълимот хизмат карда, ба Худованд ҷалол оварда метавонад”.

Фириста *ба ғуломон* маслиҳат медиҳад, ки дар ҳар бобат *ба* онҳое ки *ба ҳасби ҷисм* оғоён мебошанд, итоат намоянд. Дар ин ҷо огоҳкунии боадабонае дар бораи он ҳаст, ки барои онҳо соҳибон – танҳо *ба ҳасби ҷисм оғоён* мебошанд. Онҳо Соҳиби дигардоранд. *Ӯ* аз ҳама болотар аст ва ҳама чизро ки бо безътибортарини фарзандони *Ӯ* рӯй медиҳад, мебинад. *Ғуломон* набояд дар зоҳир, ҳамчун одампарастон, балки бо соддадилӣ ва бо тарси Худо хизмат кунанд. (Намунаи бехтарини чунин хизматро дар Ҳастӣ 24,33 дидан мумкин аст.) Вақте ки ба одам зулм мекунад, хангоми аз паси *ӯ* назорат накардани

хӯҷаин, дар *ӯ* махсусан майли дар кор суст ё бедикқат шудан пайдо мешавад. Аммо хизматгор-масеҳӣ дарк хоҳад кард, ки Худованд ҳамеша *ӯ*ро мебинад ва ҳарчанд шароити зиндагии *ӯ* дар замин хеле вазнин бошад ҳам, *ӯ* чун ба Худованд меҳнат хоҳад кард. *Бо соддадилӣ* онро ифода мекунад, ки ниятҳои *ӯ* пок хоҳанд буд – ба Худованд Исо макбул будан.

Ҷолиби диққат аст, ки дар Паймони Навин ақидаҳои муайян оиди манъи *ғуломдорӣ* нестанд. Хушхабар вазъиятҳои иҷтимоиро бо роҳи инкилобӣ сарнагун намекунад. Лекин дар ҳама ҷое ки Хушхабар меомад, *ғуломдорӣ* решақан карда мешуд ва барҳам дода мешуд. Ин маънои онро надорад, ки акнун ин пандҳо барои мо аҳамият надоранд. Ҳамаи он чи дар ин ҷо гуфта шуд, барои муносибатҳои коргарон ва раисон хеле хуб қобили истифода аст.

3,23 *Ҳар он чи* мо мекунем, бояд аз *ҷону дил* кунем, *мисли он ки барои Худованд бошад, на барои одамон*. Дар ҳар гуна шакли хизмати масеҳӣ, ба монанди ҳар соҳаи ҳаёт, корҳои зиёде ҳастанд, ки одамон онҳоро ногувор меҳисобанд. Эҳтиёҷ ба гуфтан нест, ки мо кӯшиш мекунем аз чунин кор дур бошем. Ин оят дарси хеле муҳимро дар бар мегирад, ки қори аз ҳама оддиро низ муаззам ва нек гардонидан мумкин аст, агар он барои Худованд карда шавад. Ба ин маънӣ байни қори дунявӣ ва рӯҳонӣ фарқ нест. Ҳар гуна меҳнат пок аст. Мукофот дар осмон на барои мавқеи барҷаста ё муваффақиятҳои намоён, на барои истеъдодҳо ё имкониятҳо, балки аниқтараш барои садоқат ато мегардад. Ба ҳамин тариқ, дар он рӯз одамони нонамоён ҳам мукофотонида мешаванд, агар онҳо вазифаҳои худро софдилона иҷро кунанд, *мисли он ки барои Худованд бошад*. Ду шиор, ки аксар дар болои дастшӯяки ошхона овезонанд, мегӯянд: “На чуноне ки рост ояд, балки бо хурсандӣ” ва “Дар ин ҷо се маротиба дар як рӯз хизмат ба Худованд ба ҷо оварда мешавад”.

3,24 Дар замони ҳозира Худованд аз паси ҳама кор назорат мекунад ва ҳама қоре ки барои *Ӯ* карда мешавад, лоиқи тавачҷӯҳи *Ӯ*ст. “Некӯии Худо некӯии одамро сазовори

мукофот менамояд”. Онҳое ки дар замин барояшон ҳиссаи кам мерасад, дар осмон *меросро мукофот* хоҳанд гирифт. Биёед хангоме ки бори дигар маҷбур мешавем ягон чизро дар калисо, ё дар хона, ё дар кор бар хилофи хоҳиши худ кунем, инро дар хотир медорем. Ин корро сархамона ва ба қадри ҳол беҳтар иҷро кардан – яъне дар бораи Худованд шаҳодат додан аст.

3,25 Павлус аниқ намекунад, ки дар ояти 25 \bar{y} киро дар назар дорад. Эҳтимол, дар бораи хўчаини беинсоф, ки ба ғуломони худ зулму ситам мекунад, фикр кардан аз ҳама табиӣ мебуд. Эҳтимол, ғулом-масехӣ аз он монда шуд, ки маҷбур аст ба талаботҳои беинсофонаи \bar{y} итоат намояд. “Аҳамият надорад, – мегӯяд Павлус, – Худованд дар ин бора ҳама чизро медонад ва \bar{U} беинсофиро фаромӯш намекунад”.

Вале ҳарчанд ин огоҳонидан ба хўчаинон дахл дошта тавонад ҳам, дар навбати аввал он ба ғуломон ирсол гардидааст. Беэътиноӣ дар кор, фиреб, коҳилӣ ё дигар шаклҳои бевичдонӣ ба назар нарасида наместонанд. Худо *рўйбинӣ надорад*. \bar{U} Соҳиби ҳама мебошад ва фарқиятҳои байни одамон барои \bar{U} ҳеч аст. Агар ғуломон моли хўчаинони худро дузданд (ки, эҳтимол, Онисимус чунин мекард), онҳо барои ин дар назди Худо бояд ҷавоб диҳанд.

4,1 Ин оят мантиқан бо ояти охири боби 3 алоқаманд аст. *Огоён ба ғуломони худ ҳар он чи лозим аст ва он чи ҳақ доранд, бояд диҳанд*. Онҳо набояд барои онҳо мукофоти муносиб надиханд, балки барои кори кардаи онҳо бояд хуб маош диҳанд. Ин бевосита ба масеҳиён-кироқунандагон равона карда шудааст. Худо ба камбағалон зулму ситам карданро бад мебинад ва аз одамоне ки коргарони худро фиреб карда бой шудаанд, ҳадя қабул намекунад. Худо аслан мегӯяд: “Пулҳои худро гиред; роҳҳое ки шумо бо ёрии онҳо ин чизҳоро ба даст овардаед, ба ман маъкул нестанд” (ниг. Яъқ. 5,1-4). Огоён набояд мағрур бошанд, онҳо бояд аз Худо тарсанд. Онҳо ҳам *дар осмон Огое* доранд, Оне ки дар ҳама чиз одил ва росткор аст.

Пеш аз он ки ин қисмро ба охир расонем, кайд кардан ҷолиб аст, ки чӣ тавр фиришта

Павлус ин мавзӯҳои ҳаёти ҳаррӯзаро доимо бо нури ҳокимияти Масеҳ равшан мекунад:

1. занҳо – чунон ки дар Худованд муносиб аст (о. 18);
2. фарзандон – чуноне ки писандидаи Худованд аст (о. 20);
3. ғуломон – бо тарси Худо (о. 22);
4. ғуломон – мисли он ки барои Худованд бошад (о. 23).

В. Зиндагии шахси масеҳӣ дар дуо ва шаҳодат бо суҳан ва зиндагӣ (4,2-6)

4,2 Павлус доимо ба халқи Худо оиди боғайратӣ дар зиндагии дуоғӯёна насихат мекунад. Бешубҳа, як чизе ки хангоми ба осмон рафтанимон оиди он афсӯс хоҳем хӯрд, он аст, ки мо вақти зиёдро дар дуо намегузаронидем, махсусан вақте мефаҳмем, ки чӣ қадар дуоҳои мо бечавоб наместонданд. Ҳама чизе ки бо *дуо* алоқаманд аст, аксаран ниҳонист, ба бисёр саволҳо мо наметавонем ҷавоб ёбем. Барои масеҳӣ дар ин масъала мавқеи беҳтарин – барои муҳокима кардан ва фаҳмидани сирҳои амиқтарини дуо кӯшиш накардан мебошад. Беҳтарин муносибат – бовари оддиро нигоҳ дошта ва шубҳаҳои ақлиро дур партофта, дуо гуфтанро давом додан аст.

Мо на танҳо бояд *доимо дар дуо* бошем, балки *дар он бедор* низ бошем. Ин дарҳол ба мо оиди хоҳиши дар боғи Ҷатсамонӣ ба шогирдон нигаронидашуда ёдрас менамояд: “Бедор бошед ва дуо гӯед, то ки ба васваса наафтед”. Онҳо хушёр набуданд ва бинобар ин ба зудӣ саҳт хобашон бурд. Мо на танҳо бо хоб, балки инчунин бояд бо фикрҳои парешон, бо бепарвоӣ ва ҳаёлот мубориза барем. Инчунин мо бояд хабардор шуда истем, ки ҳамеша барои дуо гуфтан вақти кофӣ дошта бошем (Эфс. 6,18). Ва мо аз нав бояд *бо шукргузорӣ* дуо гӯем. Мо бояд на танҳо барои дуо шукргузор бошем, ки Худованд ба онҳо дар гузашта ҷавоб додааст, балки, бовар дошта, ба Худованд ҳам барои дуоҳои ки ба онҳо \bar{U} алҳол ҷавоб надодааст, метавонем шукр гӯем. Гай Кинг хеле хуб ҷамъбаст менамояд: “Дар муҳаббати Худ \bar{U} ба мо беҳтарин чизро меҳаҳад; дар хиради Худ \bar{U} медонад, ки чӣ чиз барои мо беҳтар

аст; ва додани ҳамон чизи беҳтарин ба мо дар ҳукми Ҷст”²⁰.

4,3 Павлус аз қӯлассиён хоҳиш менамояд, то дар бораи ӯ ва хизматгори Худованд, ки бо ӯ дар Рум бошанд, *низ* дуо гуфтандро фаромӯш накунад. Қайд кардан ҷолиб аст, ки ӯ на аз зиндон озод шуданро хоҳиш менамояд, балки онро, *то Худо ба ӯ дарро* барои мавъизаи калом *воз кунад*. Фириста меҳост, ки Худо барои ӯ дарро кушояд. Чӣ гуна дарси муҳим барои мо! Мо, мустақилона дарро кушода, ба осонӣ метавонем ба Масеҳ хизмат кунем. Вале ин иштибоҳест, ки аз он мо бояд худдорӣ намоем. Агар Худованд барои мо дархоро кушояд, мо бо боварӣ даромада метавонем, воқиф аз он ки ӯ моро раҳбарӣ менамояд. Аз тарафи дигар, агар мо дарро мустақилона кушоем, пас мо ба он мӯътақид шуда наметавонем, ки Худованд маҳз ҳаминро меҳодад ва ба зудӣ, гӯё барои Худованд меҳнат карда, мо пурра то воситаҳои дунявӣ фаромада метавонем. Хоҳиши Павлус аз он иборат аст, ки ба ӯ *дар барои калом* кушода бошад, то *сирри Масеҳро баён намояд, ки барояш ӯ бандӣ* аст. Дар зери мафҳуми *сирри Масеҳ* дар ин оят сирри Калисо дар назар дошта шудааст ва хусусан ҳамон ҷиҳати он, ки бо суханони “Масеҳ барои ғайрияҳудиён” муайян карда шуда метавонад. Ин ҳамон ҷиҳати махсуси Хушхабар аст, ки мавъизаи он ба Павлус супурда шуда буд. Маҳз барои он, ки вай чуръат намуд эълон кунад, ки ғайрияҳудиён *низ* ба монанди яҳудиён метавонанд начот ёбанд, сарварони яҳудӣ охири охирон ба зиндонӣ шудани ӯ ва ба Рум фиристода шудани ӯ муваффақ гардиданд.

Баъзе муаллимони Навиштаҳо чунин меҳисобанд, ки сирри бузурги Калисо ба Павлус дар зиндон ошкор гардида буд. Бинобар ин онҳо ба “номаҳои зиндонӣ” диққати махсус медиханд, ки он таассуроте ба вучуд меоварад, гӯё онҳо аҳамияти Инчилҳо ва дигар китобҳои Паймони Навинро ба эътибор намегиранд. Аммо аз ин оят аён аст, ки мавъизаи сирр *сабаби* зиндонӣ шудани ӯ буд ва бинобар ин, шояд, он ба ӯ якчанд муддат пеш аз ҳабси ӯ ошкор шуда буд.

4,4 Ҷ кӯшиш менамояд *онро зоҳир намояд*, яъне чунон мавъиза намояд, то он ба ҳамаи одамон фаҳмо бошад. Ҳар як масеҳӣ, ки ба шаҳодат додан оиди Масеҳ кӯшиш мекунад, бояд ба ин иштиёқманд бошад. Дар “чуқурфикрӣ” шучоати махсусе нест. Мақсади мо Хушхабарро ба тамоми инсоният расонидан аст; барои ба ин муваффақ шудан мо бояд мавъизаи худро оддӣ ва равшан кунем.

4,5 Масеҳиён бояд *бо онҳое ки дар берунанд, оқилона рафтор кунанд*. Дар гардиши ҳаррӯзаии худ онҳо бояд он чизро фаҳманд, ки нобоварон онҳоро бо диққат назорат мекунад. Ҷаҳон бештар на ба он чи мегӯем, балки ба он диққат медихад, ки мо чӣ тавр зиндагӣ мекунем. Эдгар Гест гуфтааст: “Ман ҳамеша дидани мавъизаро нисбат ба шунидани он афзалтар мешуморам”. Ин онро ифода намекунад, ки масеҳӣ набояд оиди Масеҳ бо забони худ шаҳодат диҳад, балки он дар назар дошта шудааст, ки рафтори ӯ бояд бо гуфтори ӯ мувофиқат намояд. Рафтори ӯ набояд боиси гуфтани чунин суханон гардад: “Хуб мегӯяд, вале бад мекунад”.

Фурсатро ганимат дониста – ҳар гуна имкониятро истифода бурда. Ҳар рӯз ба мо барои шаҳодат додан оиди қувваи начотбахшандаи Худованд Исои Масеҳ имкониятҳо дода мешаванд. Ҳангоме ки чунин фурсат дода мешавад, мо бояд ба истифодаи он тайёр бошем. Аксаран ин ягон хел қурбониро талаб мекунад. Аммо сарфи назар аз қиматш, мо бояд тайёр бошем ба онҳое ки Начотбахшандаи арчмандамонро намешинсанд, Ҷро мавъиза намоем.

4,6 *Сухани* мо бояд *ҳамеша пурфайз, намакин* бошад, *то мо донем, ки ба ҳар кас чӣ гуна ҷавоб диҳем*. Агар нутқи мо бояд ҳамеша бо *файз* ҳамроҳ бошад, яъне аз ин мебарояд, ки вай бояд боназокат, оддӣ ва ба Масеҳ монанд бошад. Дар он ғайбат, густохӣ, нопокӣ ва ғазаб норавоянд. Ифодаи “*намакин*” якчанд маъно дошта меавонад. Баъзе шарҳдиҳандагон чунин меҳисобанд, ки агарчи нутқи мо бояд боилтифот бошад, вай бояд ба андозаи баробар софдилона ва бериекорӣ бошад. Дигарон *намакро* чун як чизи зиёдкунандаи маза баҳо медиханд ва

чунин меҳисобанд, ки Павлус дар ин чо оиди он сухан меронад, ки нутки мо набояд дил-гиркунанда, беранг ва бетароват, балки марокангез ва муфид бошад. Лайтфут мегӯяд, ки муаллифони ғайрияхудӣ калимаи “намак”-ро чун маҷози ифодакунандаи хушзеҳнӣ истифода бурдаанд. Павлус хушзеҳниро бо хирад иваз кард. Шояд воситаи бехтарини шарҳ додани ин ифода – омӯхтани нутки Худованд Исо мебошад. Ба зани зинокор \bar{U} гуфт: “Ман низ туро маҳкум намекунам; бирав ва минбаъд гуноҳ накун”. Дар ин суханон ҳам файз ва ҳам намак ҳаст. Пеш аз ҳама файз аст: “Ман туро маҳкум намекунам” ва баъд аз он намак: “бирав ва минбаъд гуноҳ накун”. Дар назди чоҳи Яъқуб Худованд Исо ҳамчунин ба зан гуфт: “Ба ман ... об деҳ... Бирав, шавҳаратро бихон”. Суханони аввал оиди файз мегӯянд, дар ҳоле ки суханони охир ба мо яқинан оиди намак ёдрас менамоянд.

То шумо бидонед, ки ба ҳар кас чӣ гуна ҷавоб диҳед. Шояд фириста аз ҷумла гностикхоро дар назар дорад, ки ба назди қўлассиён бо таълимоти ҳақиқатмонанди худ меомаданд. Аз қўлассиён талаб карда мешуд, ки тайёр бошанд, то ба ин таълимотҳои бардурӯғ бо нутки пур аз хирад ва бовар ҷавоб диҳанд.

Г. Маълумоти мухтасар оиди баъзе ҳамсафони Павлус (4,7-14)

4,7 Тӯҳиқӯс, аз афти кор, он шахсе буд, ки фириста Павлус аз Рум ба Қўлассо бурдани ин номаро ба \bar{u} супурда буд. Макларен ба худ тасаввур менамояд, ки Тӯҳиқӯс чӣ гуна дар ҳайрат меафтод, агар ба \bar{u} мегуфтанд, “ки ин порчаҳои пергамент аз ҳашама-ти зоҳирии Рум зиёдтар умр мебинанд ва ба шарофати дар онҳо зикр шудани номи \bar{u} то замони охири дар тамоми ҷаҳон ҳама \bar{u} ро хоҳанд донист”.

Дар ин чо Павлус масеҳиёро бовар мекунонад, ки Тӯҳиқӯс омада, *тамоми* навигариҳоро оиди корҳои фириста ба онҳо мегӯяд. Хондани он гуворост, ки Павлус ин бародарро чӣ гуна менамод. \bar{U} менависад, ки вай *бародари маҳбуб ва хизматгузори амин ва ҳамкор дар Худованд* аст. Чунин тавсифҳо

то чӣ андоза аз унвонҳои дабдабаноке ки дар рӯзҳои мо мансабдорони калисо бо онҳо номида мешаванд, матлубтаранд!

4,8 Сафари Тӯҳиқӯс ба Қўлассо ду мақсад дошт. Аввалан, оиди Павлус ва ҳамкоро-ни \bar{u} дар Рум ахбороти аниқ диҳад, сониян, *дилҳои қўлассиёро тасалло диҳад*. Ва ин чо боз ҳам *тасалло додан* аз худ тасалло дида бештар устувор гардонидан ё рӯхбаланд намуданро ифода менамояд (ниг. 2,2). Дар ниҳояти кор хизмати \bar{u} ба онҳо дар муқобилат кардан ба таълимотҳои дар он замон паҳнгаршта ёрӣ меод.

4,9 Номи *Онисимус*, ки дар нома зикр шудааст, ба мо ҳодисаи зебоеро хотиррасон мекунад, ки дар Номаи Павлус ба Филемӯн кушода мешавад. Онисимус ғуломе буд, ки барои аз ҷазо наҷот ёфтан ба Рум гурехта буд. Ба як тариқе \bar{u} бо Павлус вохӯрд, \bar{u} бошад вайро назди Масеҳ овард. Алҳол Онисимус назди хоҷаи авалаи худ Филемӯн ба Қўлассо баргашта рафтанист. \bar{U} номаи Павлусро ба Филемӯн мебарад, дар ҳоле ки Тӯҳиқӯс номаи калисоро ба Қўлассо бурда мерасонад. Ба худ тасаввур намоед, ки чӣ гуна изтироб дар байни масеҳиён дар Қўлассо ҳукмрон буд, ҳангоме ки ин ду бародар бо номаҳо аз Павлус омаданд! Бешубҳа, онҳо, оиди чигунагии корҳо дар Рум пурсучӯ карда ва оиди мардонагии Павлус дар хизматаш ба Начотдиҳанда гӯш дода, то бевақтӣ нишаста монданд.

4,10 Дар бораи *Ористархус* чизи зиёде маълум нест, ба ғайр аз он ки \bar{u} пештар ҳам барои хизматаш ба Худованд ҳабс шуда буд, ки ин дар Аъмол 19,29 қайд гардидааст. Акнун \bar{u} *ҳамроҳи* Павлус дар Рум *дар ҳабс аст*.

Марқӯс дар ин чо *ҷияни Барнаббо* номида шудааст. Ин марди ҷавон бо Павлус ва Барнаббо дар аввали кори миссионерии онҳо ҳамроҳ буд. Аз сабаби бемуваффақиятии \bar{u} Павлус ба хулоса омад, ки \bar{u} ро дар хона гузорад, аммо Барнаббо исрор менамуд, ки Марқӯсро ҳамроҳашон гиранд. Ин дар муносибати ду хизматгузори калон низоъ ба амал овард. Ва шунидани он гуворост, ки Марқӯс пурра *фурӯ* нағалтида буд ва алҳол \bar{u} аз нав

боварии Павлуси аз таҳти дил дўстдошта-ашро ба даст овард.

Агар Марқўс ба Қўлассо биёяд, Павлус аз масеҳиёни маҳаллӣ қабул кардани ўро хошиш менамояд. Ифодаи “*ки шумо дар бораи ў фармон гирифтаед*” хатмӣ нест онро ифода кунад, ки қўлассиён пеш аз ин ҳам ягон хел нишондоди ба Марқўс дахлдорро гирифта буданд. Он метавонад дастурхоеро ифода кунад, ки Павлус ҳозир ба онҳо ме-дихад: *агар наздатон биёяд, ўро назироӣ кунед*. Замони феъли “*гирифтаед*” онро ифода карда метавонад, ки хангоме қўлассиён ин номаро мехонанд, онҳо аллакай дастур мегиранд. Зикр оиди Марқўс, ки Инчили дуомро навиштааст, ба мо онро ёдрас мекунад, ки *ҳамаи мо ҳар рӯз Инчил менависем*:

*Ҳамаи мо Инчилеро менависем:
ҳар рӯз як боб; бо рафторҳо, хошишҳо,
ақидаҳо, суханон.*

*Амалҳои мо моро фош мекунанд –
суханони дақиқ ва рост.*

Бигӯ! Ту чӣ гуна Инчилро менависӣ?

4,11 Номи боз як ҳамсафи Павлус *Ешуа* аст, ки *лақабаи Юстус* буд. Номи *Ешуа* (юн. “Исо”) дар он вақт паҳнғашта буд ва дар баъзе мамлакатҳо то алҳол низ чунин аст. “Исо” муодили юнонии номи ибронии кади-маи Ехушаъ мебошад. Бешубҳа, лақаби ин одам *Юстус* номида шуда буд, зеро ки дўстонаш-масеҳиён чунин меҳисобиданд, ки ба одам номи Писари Худоро доштан муносиб нест.

Се шахсе ки дар боло зикр гардиданд, яҳудиёни бовардор буданд. Дар ҳақиқат онҳо *ягона* яҳудиёнанд, ки *ҳамкорони* Павлус *барои Малакути Худо* буданд, одамоне буданд, ки *сабаби тасаллои ў шудаанд*.

4,12 Хангоме ки Павлус номаи худро ба охир мерасонад, *Эпафрос* ба ў ёдрас менамояд, ки аз номи ў ба бародарони дўстдошта дар Қўлассо салом расонад. Эпафрос, зодаи Қўлассо, *дар дуоҳои худ масеҳиёнро доимо ба ёд оварда, аз Худованд хошиш менамуд, то ки онҳо комил бошанд ва аз ҳар чизи писандидаи Худо вуқуф дошта, истодагӣ кунанд*.

4,13 Павлус *шаҳодат медиҳад, ки Эпафрос* на танҳо барои қўлассиён, балки ҳамчу-

нин барои масеҳиёни *дар Лудкия ва Хиранўлис буда* бо чидду чаҳд дуо мегуфт. Ин одам махсусан дар ҳаққи масеҳиёне ки бо онҳо шинос буд, ғамхорӣ мекард. Бешубҳа, рӯйхати одамоне, ки ў оиди онҳо дуо мегуфт, хеле дуру дароз буд ва мо хайрон намешудем, агар ў дар дуои ҳаррӯзааш оиди ҳар кадоми онҳо ёдовар мешуд. Дар “Навиштаҳои Поки нави англисӣ” ин оят чунин тарҷума шудааст: “*Ў ҳамеша барои шумо бо чидду чаҳд дуо мегӯяд, то ки шумо дар бовар устувор, дар эътиқод болиғ ва ба кулӣ ба иҷроиши иродаи Худо содик бошед*”.

4,14 Акнун Павлус ба қўлассиён аз номи *Луқос, табиби маҳбуб, ва Димос* салом мегӯяд. Дар ин ҷо мо бо тазод дучор мегардем. *Луқос* ҳамроҳи Павлус бисёр сафар кардааст ва шояд хангоме ки ў бемор буд, ба таъкибот дучор гардида буд ё ба зиндон андохта шуда буд, ба ў ҷисман ва рӯҳан хизмат мекард.

Димос, баръакс, чанд муддате ба фириста ҳамроҳӣ карда буд ва охири охирон Павлус маҷбур буд оиди ў чунин гӯяд: “Зеро ки Димос ин дунёро дўст дошта, маро тарк кард ва ба Таслўникӣ равона шуд” (2Тим. 4,10).

Г. Саломҳо ва маслиҳатҳои ба нома дахлдор (4,15-18)

4,15 Саломҳо ба бародароне ки дар *Лудкия мебошанд, ба Нумфос* ва ба аҳли калисое ки дар *хонаи ўст*, фиристода мешаванд. Дар бораи калисо дар Лудкия мо ҳамчунин дар Ваҳй 3,14-22 мехонем. Калисои он ҷо нисбати корҳои Худо “ширгарм” шуда буд. Масеҳиён бениҳоят дунявӣ ва худписанд гардиданд. Ҳама корхояшонро бачо ҳисобида, ин одамон урён будани худро дарк намекарданд. Дар дастхатҳо оиди ба мард (Нумфос) ё зан (Нумфа) ирсол гардидани ин саломҳо фарқиятҳо мавҷуданд. Қайд кардан кифоя аст, ки дар ин хона дар Қўлассо калисо чамъ меомад. Дар он рӯзҳо масеҳиён чун ҳозира биноҳои зебо надоштанд. Аммо аксари мо бо ҷону дил ба он розӣ мешаванд, ки барои калисо аз бинои зебо ё чихози дабдабанок дида қувваи Худо басо муҳимтар аст. Қувва ба бино вобаста нест; биноҳои бошукӯҳ аксар ба калисо халал мерасонанд.

4,16 Баъд аз он ки ин нома дар Қўлассо хонда хоҳад шуд, онро бояд ба калисои Лудкия фиристод, то ки онро дар он ҷо ҳам хонда тавонанд. Бешубҳа, ин кор карда шуд, аммо, аз он чи дар Ваҳй 3 навишта шудааст чунин хулоса мебарояд, ки эҳтимол, аҳли Лудкия ба он чи дар нома буд, гӯш наандохтанд, ҳеч набошад, ин суҳанонро дуру дароз дар хотир нигоҳ надоштанд.

Павлус ҳамчунин ишорат менамояд, ки дар Қўлассо номае ки аз Лудкия аст, бояд хонда шавад. Аниқ кардан мумкин нест, чӣ гуна номаро ӯ дар назар дорад. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки номаи Павлус ба Эфсӯсиён дар назар дошта шуда буд. Дар баъзе дастхатҳои қадима дар Эфсӯсиён 1,1 калимаи “дар Эфсӯс” партофта шудааст. Ин ба тафсирунандогон имконияти тахмин карданро дод, ки Нома ба Эфсӯсиён, эҳтимол, номаи умумӣ буд, ки он ба якчанд калисоҳои гуногун, масалан, ба Эфсӯс, Лудкия ва баъд ба Қўлассо ирсол гардида буд. Чунин нуктаи назар бо он далел тасдиқ карда мешавад, ки дар Нома ба Эфсӯсиён дар муқоиса бо Нома ба Қўлассиён ишора ба одамони муайян хеле камтар аст.²¹

4,17 Ба Архипус гуфта шудааст, то ки ӯ он хизматеро, ки дар Худованд ба зиммаи худ гирифтааст, ба ҷо оварад. Боз ҳам мо маълумоти муайян надорем, ки чӣ гуна хизмат дар назар дошта шудааст. Аксарият чунин меҳисобанд, ки Архипус писари Филемӯн буд ва дар хизмат ба калисо дар Қўлассо фаъолона иштирок менамуд. Ин оят ба мо боз ҳам бештар фаҳмо мегардад, агар мо худро ба ҷои Архипус гузорем ва шуназем, ки чӣ гуна Рӯҳи Худо ба мо мегӯяд: *бохабар бош, то он хизматеро, ки дар Худованд ба зиммаи худ гирифтаӣ, ба ҷо оварӣ*. Ба ҳар яки мо Худованд ягон хел хизмат супурдааст ва ягон вақт аз мо ҳисобот талаб мекунад, ки онро чӣ гуна ба ҷо овардаем.

4,18 Дар ин лаҳза фириста ба *дасти* худ қалам гирифт ва бо номи ғайрияҳудии худ Павлус имзо гузошта, *саломҳои хотима* виро навишт. Бешубҳа, *занҷирҳои* дасташ ба ӯ дар навиштан ҳалал мерасониданд, онҳо ба ӯ оиди худ ёдрас менамуданд ва ӯ ба қўлассиён гуфт: “*Занҷирҳои маро дар хотир дошта*

бошед”. Садои занҷирҳо ва хишорроси қалам якҷоя – аломати хотимавии он аст, ки занҷирҳои ба дастони мавъизагар пӯшонидашуда Каломи Худоро занҷирбанд карда наметавонанд”.²²

Пас аз он ӯ номаро бо суҳанони “*Файз бо шумо бод. Омин!*” ба охир расонид. А. Т. Робертсон менависад: “Аз калимаи *файз* дида ғанитар калима нест, зеро дар он тамоми муҳаббати Худованд аст, ва ин муҳаббат дар ҳамин зоҳир гардидааст, ки ӯ ба мо Писари Худо ато кард”.²³ *Омин*.

Тавзеҳот

1. (Муқаддима) George Salmon, *A Historical Introduction to the Study of the Books of the New Testament*, саҳ. 384.
2. (Муқаддима) *New Bible Commentary*, саҳ. 1043.
3. (Муқаддима) А. Т. Robertson, *Paul and the Intellectuals*, саҳ. 16.
4. (1,5) J. B. Lightfoot, *Saint Paul's Epistles to the Colossians and to Philemon*, саҳ. 134.
5. (1,11) A. S. Peake, “Colossians”, *The Expositor's Greek Testament*, ҷ. 3, саҳ. 499.
6. (1,14) Калимаҳои “бо хуни Худ” аниқ дар порчаи мувозӣ аз Эфсӯсиён 1,7 вомехӯранд, аммо онҳо на дар дастхатҳои қадимтарин (НА) ҳастанд, на дар як қатор дастхатҳои юнонӣ.
7. (1,18) Alfred Mace, маълумоти пурратаре нест.
8. (1,19) Шакли пурқувват кардашудаи “оикео” (“катоикео”), ки дар ин ҷо истифода мешавад, сокин шудан, дар хона буданро дар назар дорад.
9. (1,22) Charles R. Erdman, *Epistle of Paul to the Colossians and Philemon*, саҳ. 46.
10. (1,23) Дар забони юнонӣ барои “агар” ду калима (“эи” ва “эан”) ва якчанд таркибҳои грамматикӣ барои нишон додани шакли шарте ки нависанда ё гӯянда онро дар назар дорад, ҳаст. Дар ин ҷо “эи” бо индикативи “эпименетэ” шакли якуми шартро (шарти реалӣ) мефаҳмонад. (Пав-

- лус худ аз худ маълум меҳисобад, ки онҳо дар бовар устувор хоҳанд буд.)
11. (1,23) Pridham, маълумоти пурратаре нест.
12. (2,2) Alfred Массе, маълумоти пурратаре нест.
13. (2,9) Marvin Vincent, *Word Studies in the New Testament*, ҷ. 2, саҳ. 906.
14. (2,14) Н. А. W. Meyer, *Critical and Exegetical Handbook to the Epistles to the Philipians and Colossians*, саҳ. 308.
15. (2,18) Калимаи “не” (дар тоҷикӣ пешоянди “на”) дар матни НА партофта шудааст, аммо маъно аз ин қариб тағйир намеёбад. Оё онҳо дар ҳақиқат ягон чизро диданд ё не, ҳамаи ин чизҳои ҳечу пучи ҷисмонист.
16. (3,2) Robertson, *Intellectuals*, саҳ. 149.
17. (3,2) F. B. Hole, *Paul’s Epistles*, ҷ. 2, саҳ. 105.
18. (3,11) J. C. Ryle, *Holiness*, саҳ. 436, 455.
19. (3,12) W. E. Vine, *Expository Dictionary of New Testament Words*, саҳ. 56.
20. (4,2) Guy King, *Crossing the Border*, саҳ. 111.
21. (4,16) Аз тарафи дигар, азбаски Павлус дар Эфсӯс се сол зиндагонӣ кард, ӯ дар он ҷо бо он қадар одамони зиёд шинос шуд, ки чанд тан аз онҳоро, дар айни ҳол боқимондагонро наранҷонида, интиҳоб намудан беасос мебуд.
22. (4,18) *New Bible Commentary*, саҳ. 1051.
23. (4,18) Robertson, *Intellectuals*, саҳ. 211.
- Erdman, Charles R.,
Epistles of Paul to the Colossians and Philemon,
Philadelphia: Westminster Press, 1933.
- King, Guy,
Crossing the Border,
London: Marshall, Morgan and Scott Ltd.,
1957.
- Lightfoot, J. B.,
Saint Paul’s Epistle to the Colossians and to Philemon,
Grand Rapids: Zondervan Publishing House,
чоппи нав аз нашри соли 1879-и MacMillan.
- Maclaren, Alexander,
“Colossians and Philemon”,
The Expositor’s Bible,
London: Hodder and Stoughton, 1988.
- Meyer, H. A. W.,
Critical and Exegetical Handbook to the Epistles to the Philipians and Colossians,
New York: Funk and Wagnalls, 1884.
- Nicholson, W. R.,
Popular studies in Colossians: Oneness with Christ,
Grand Rapids: Kregel Publications,
1903.
- Peake, Arthur S.,
“Colossians”, *The Expositor’s Greek Testament*, ҷ. 3.
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans
Publishing Co., 1961.

Рӯйхати адабиёт

(Нома ба Қўлассиён ва Филемӯн)

Carson, Herbert M.,
The Epistles of Paul to the Colossians and to Philemon,
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans
Publishing Co., 1960.

English, E. Schuyler,
Studies in the Epistle to the Colossians,
New York: Our Hope Press. 1944.

Robertson, A. T.,
Paul and the Intellectuals,
Nashville: Sunday School Board of the
Southern Baptist Convention, 1928.

Rutherford, John,
St. Paul’s Epistles to Colossae and Laodicea,
Edinburgh: T. & T. Clark, 1908.

Sturz, Richard,
Studies in Colossians,
Chicago: Moody Press, 1955.

Vine, W. E.,
The Epistle to the Philippians and Colossians,
London: Oliphants, 1955.

Thomas, W. H. Griffith,
Studies in Colossians and Philemon,
Grand Rapids: Baker Book House, 1973.

НОМАИ ЯКУМ БА ТАСЛУНИКИЁН

Ин нома беш аз ҳар кадом номаи дигари Павлус бо соддагӣ, нармӣ ва муҳаббат фарқ мекунад... бо ин ҳама розӣ ҳастанд.

В. Грэм Скрогги

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Китоби аввали ҳар нависандаро одатан чун шаҳодати он ки ӯ аз аввал забони хуб ва бахшоиши ба одамон расонидани хабари худро дошт, хеле таъриф мекунад. Пурра имкон дорад, ки Номаи якум ба Таслуникиён аввалин номаи бо илҳоми илоҳӣ навиштаи Павлус аст. Ҳаҷми таълимоти масеҳие ки фириста дар як муддати кӯтоҳи дар Таслуникии буданаш чамоатро ба он хидоят намудааст, ҳайратовар аст. Таълимоти зиёде ки ӯ онҳоро ҳамчун чизҳои аллақай ба таслуникиён маълум муҳокима мекунад, далели равшани онанд.

Имрӯзҳо бисёр масеҳиёни инҷилиӣ бовар мекунад ва ба он интизоранд, ки чамоат ба осмон бурда мешавад (Болошавӣ) ва Худованди мо бори дуюм меояд. Аммо на ҳамеша ин тавр буд. Бедоршавии шавқ ба ин таълимот, хусусан дар асарҳои “Бародарон”-и аввалин дар Британияи Кабир (1825–1850), ба андозаи зиёд дар 1Таслуникиён асос ёфта буд. Агар ин номаи хурд намебуд, фаҳмиши мо оиди ҷанбаҳои гуногуни бозгашти Масеҳ хеле ночиз мебуд.

II. МУАЛЛИФӢ

Аслан ҳеҷ илоҳиётшинос мубоҳиса намекунад, ки 1Таслуникиёнро ҳақиқатан Павлус навиштааст. Бисёр чизҳо инро тасдиқ мекунанд; мувофиқи суханони Фрейм, “магар ин ки касе тайёр аст бигӯяд, ки Павлус ҳеҷ гоҳ назишта буд ё ягон номаи ӯ боқӣ намондааст”¹.

Шаҳодатҳои берунии муаллифии Павлусро дар Поликарп, Игнатий ва Юстини Ризаткаш, ҳамчунин дар қонуни Маркион ва

қонуни Мураторӣ пайдо мекунем (нусхаҳои аввалини Навиштаҷоти масеҳӣ — якумаш бидъаткорона, дуюмаш аз тарафи умум қабулшуда).

Шаҳодатҳои дохилии оиди муаллифии Павлус – луғат ва услуби фириста ва назари нармдилонаи падари рӯҳонӣ мебошад. Истинодҳои таърихӣ ки дар нома ҳастанд, ба китоби Аъмол мувофиқат мекунанд. Ба ғайр аз ин, дар Таслуникиён 1,1 ва 2,18 муаллиф худро Павлус меномад.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Номаи якум ба Таслуникиёнро Павлус дар Қўринт хангоми сукунати ҳаждаҳмоҳааш дар он ҷо, андаке пас аз он ки ба наздаш Тимотиюс омад, навиштааст (1Тас. 3,6; 2,17). Азбаски, чуноне ки қабул шудааст, проконсул Голион (Аъм. 18) дар аввали тобистони соли 51-уми милодӣ мансабашро ишғол намуд, Павлус, аз афташ, ба Қўринт дар аввали соли 50-уми милодӣ раҳсипор шуд ва баъди андаке 1Таслуникиёнро навишт. Қариб ҳамаи илоҳиётшиносон Номаро ба ибтидои солҳои 50-ум мансуб медонанд, ва, шояд онро аниқтар соли 50 ё 51-уми милодӣ санагузорӣ кардан дурусттар хоҳад буд — ҳамагӣ 20 сол пас аз боло рафтани Худованди мо.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӢ

Ин хангоми сафари миссионерии дуҷуми Павлус воқеъ шуд, ки нури Хушхабар ба ториқи Таслуникии роҳ ёфт (Аъм. 17, 1–10).

Пас аз он ки Павлус ва Силоро аз ҳабсхонаи Филиппӣ сар доданд, онҳо аз Амфипўлис ва Аполлония гузашта ба Таслуникии омаданд. Дар он замон Таслуникии ҳам аз лиҳози тичорат ва ҳам аз ҷиҳати сиёсӣ шаҳри

стратегӣ буд. Павлус, ки ба низоми худ содиқ буд, ба куништ рафт ва, ба матни Паймони Куҳан истинод намуда, нишон дод, ки Масеҳ мебоист ҷафо мекашид ва аз мурдагон зинда мешуд. Сипас ӯ фаҳмонд, ки Исои Носирӣ Масеҳи ваъдашуда буд. Павлус ҳамин тавр дар давоми се шанбе мавъиза мекард. Баъзе яҳудиён бовар карданд ва ҳамчун масеҳиён ҷонибдори Павлус ва Сило шуданд. Ба ғайр аз ин, бисёр прозелитҳои (навмазҳабҳои) юнонӣ, ва ҳамчунин миқдори зиёди занҳое ки дар шаҳр мартабаи намоён доштанд, бовар карданд. Аммо он яҳудиёне ки бовар накарданд, дар майдони бозор якчанд авбошонро ҷамъ намуда, шаҳрро ба шӯр оварданд ва хонаи Ёсӯнро, ки Павлус ва Сило он ҷо таваккуф намуда буданд, ихота карданд. Онҳо муждабаронро дар хона наёфта, Ёсӯн ва якчанд бовардорони дигарро дастгир карда, назди сардорони (политархҳои) шаҳр бурда, дар он айбдор карданд, ки онҳо тамоми ҷаҳонро ба шӯр андохтаанд. Ин таърифи беихтиёр буд! Сипас онҳо масеҳиёнро дар он айбдор намуданд, ки онҳо бар зидди қайсар суиқасд андешида, Подшоҳи худро, ки Исо ном дорад, дастгирӣ мекунанд. Сардорони шаҳр хавотир шуданд. Онҳо аз Ёсӯн ва рафиқонаш талаб карданд, ки барои меҳмононашон кафолат диҳанд, ва шояд нишондодҳои қатъӣ доданд, ки онҳо аз шаҳр берун шаванд. Пас аз ин Ёсӯн ва ҳамаи дигарон озод карда шуданд.

Бародарони масеҳӣ дар Таслӯникӣ қарор доданд, ки оқилона мешавад, агар муждабарон шаҳрро тарк кунанд, ва шабона онҳоро ба Бирия равон карданд.

Ҷолиби диққат аст, ки Павлус ва Сило шаҳрро тарк карда, дар он ҷо ҷамоати бовардоронро гузоштанд, ки дар таълимотҳои бовар хидоят ёфта буданд ва таъкибот устувори онҳоро дарҳам нашикаста буд. Аз Аъмол 17,2 ба осонӣ хулоса баровардан мумкин мебуд, ки Павлус ва ҳамроҳонаш дар

Таслӯникӣ ҳамагӣ се шанбе иқомат доштанд. Аммо, шояд ин ҷо танҳо вақте зикр шудааст, ки онҳо дар куништ мавъиза мекарданд. Павлус ва ҳамроҳонаш метавонистанд дар шаҳр се моҳро гузаронанд. Номаи фириста ба бовардорони Таслӯникӣ ба он далолат мекунад, ки сокинони шаҳр аз таълимоти масеҳӣ хуб огоҳӣ доштанд, ва аз эҳтимол дур аст, ки онҳо ин донишҳоро дар давоми се ё чор ҳафта ба даст оварда бошанд.

Аз Бирия Павлус ба Атино равона шуд (Аъм. 17,15), ва он ҷо ӯ шунид, ки бовардорони Таслӯникӣ гирифтори таъкибот мебошанд. Ӯ хост аз аҳволи онҳо хабар гирад, аммо шайтон ба нақшаҳои ӯ халал расонд (1Тас. 2,17.18), бинобар ин ӯ ба он ҷо Тимотиусро фиристод (3,1.2). Тимотиус баргашта, умуман хабарҳои рӯҳбаландкунанда овард (3,6–8), ки фиристаро водор карданд, то ин Номаро нависад. Вай дар он фаъолияти миссионерии худро аз тӯҳматҳои ҳимоя менамояд, даъват мекунад, то аз бадахлоқие ки он вақт дар ҷамъият ҳукмфармо буд, даст кашанд ва ақидаи хаторо оиди онҳое ки дар Масеҳ мурдаанд, ислоҳ мекунад. Вай онҳое-ро сарзаниш мекунад, ки дар интизории омадани Масеҳ корро тарк кардаанд, ва ба покони исроркорона маслиҳат медиҳад, ки роҳбарони рӯҳонии худро эҳтиром намоянд.

Яке аз мавзӯҳои муҳимтарин дар 1Таслӯникиён — омадани дуҷуми Масеҳ аст. Оиди ин дар ҳар яке аз панҷ боби Нома ақаллан як бор сухан меравад. Ҷ. Р. Ҳардинг Вуд ин мулоҳизаҳоро муттаҳид намуд ва ба хулосаи зерин омад:

Дар масеҳие ки бозгашти Худованди мо Исоро интизор аст, набояд чизҳои зерин ҷой дошта бошанд: 1) бутҳои дар дил (1,9.10); 2) мусоҳилакорӣ ва беаҳамиятӣ дар хизмат (2,9.19); 3) ҷудоӣҳо дар байни бародарон (3,12.13); 4) андӯҳ ва хастадили (4,13–18) ва 5) гуноҳ дар зиндагӣ (5,23).²

Накша

- I. ДУРУД (1,1)
- II. МУНОСИБАТҶОИ ШАХСИИ ПАВЛУС БО ТАСЛУНИКИЁН (1,2–3,13)
- А. Ситоиши Павлус оиди Таслӯникиён (1,2–10)
- Б. Хотирот аз фаъолияти миссионерии Павлус, хабари ӯ ва рафтораш дар Таслӯникӣ (2,1–12)
- В. Хотирот аз ҷавоби таслӯникиён ба Хушхабар (2,13–16)
- Г. Ҷаро Павлус ба Таслӯникӣ баргашта натавонист (2,17–20)
- Ғ. Вазифаи Тимотиус дар Таслӯникӣ (3,1–10)
- Д. Дуои махсуси Павлус (3,11–13)
- III. НАСИҲАТҶОИ АМАЛӢ (4,1–5,22)
- А. Покшавӣ ҳамчун иҷрои иродаи Худо (4,1–8)
- Б. Муҳаббате ки дар ҳаққи дигарон ғамхорӣ мекунад (4,9.10)
- В. Ҳаёте ки ба дигарон шаҳодат медиҳад (4,11.12)
- Г. Умеде ки бовардоронро тасалло медиҳад (4,13–18)
- Ғ. Рӯзи Худованд (5,1–11)
- Д. Насиҳатҳои гуногун ба покгон (5,12–22)
- IV. ДУРУДҶОИ ХОТИМАВӢ БА ТАСЛУНИКИЁН (5,23–28)

Тафсир

I. ДУРУД (1,1)

1,1 Нома бо номҳои се мард сар мешавад, ки дар шӯр андохтани тамоми ҷаҳон айбдор карда мешаванд. Ин айбдоркунӣ ҳамчун тӯҳмат андешида шуда буд, аммо дар асл он ба фаъолияти онҳо баҳои арзанда меод.

Павлус муаллифи Нома аст. *Силвонус ва Тимотиус* дар ин вақт ҳамроҳи вай сафар мекарданд, бинобар ин вай номи онҳоро низ дохил кардааст. *Силвонус*, аз афташ, ҳамон Сило мебошад, ки ҳамроҳи Павлус дар зиндони Филиппӣ сурудхонӣ мекард (Аъм. 16,25). *Тимотиус* бошад бародари ҷавон аз Лустра аст, ки ба Павлус пеш аз сафараш ба Таслӯникӣ ҳамроҳ шуда буд (Аъм. 16,1).

Нома ба калисои Таслӯникӣ, ки дар *Падари мо Худо ва Исои Масеҳи Худованд аст*, навишта шудааст. Калимае ки мо ҳамчун “калисо” тарҷума мекунем, он вақт барои ифодаи ҳама гуна ҷамъомади одамон истифода мешуд, бинобар ин фириста Павлус мехоҳад равшан нишон диҳад, ки дар мавриди додашуда сухан на дар бораи кадом як ҷамъомади бутпарастон, балки оиди ҷамъомади одамоне меравад ки бо *Падар* ҳамчун бо *Худо ва бо Исои Масеҳ* ҳамчун бо *Худованд* алоқаманд мебошанд.

Чунин дуруд, ба монанди *файз ва осоиштагӣ*, беҳтарин баракатҳоро дар бар мегирад, ки одам ҳангоми дар зери осмон буданаш гирифта метавонад. *Файз* — хусни тавачҷӯҳест, ки мо сазовори он нестем, ё ҳадяи Худо дар ҳар як ҷанбаи ҳаёти мост. *Осоиштагӣ* — осудагии пурраи ҳалалнопазир аст, ки ба ҳама гуна вазъиятҳои ҳамаро харобкунандаи зиндагӣ муқобил меистад. *Файз* сабаб аст, ва *осоиштагӣ* — натиҷа. Фириста Павлус пас аз калимаи “Падар” ҷонишини шахсии “мо”-ро гузошта, номҳои дутогии илоҳиро ҳамчун сарчашмаҳои баробари *файз* такрор мекунад.³

II. МУНОСИБАТҶОИ ШАХСИИ ПАВЛУС БО ТАСЛУНИКИЁН (1,2–3,13)

A. Ситоиши Павлус оиди Таслӯникиён (1,2–10)

1,2.3 Павлус дар дуоҳои худ ҳамеша таслӯникиёнро зикр мекард. (Оё мо низ ҳамчунин собитқадам ҳастем, вақте бародарон ва хоҳарони масеҳиамонро ба ёд меорем?) Ва ӯ ҳамеша барои онҳо дуо мекард ва Худоро барои *кори имон, меҳнати муҳаббат* ва *сабри умеди* онҳо *шукргузорӣ* менамуд.

Кори имон, шояд, ба Худо бозгашт намудани онҳоро ифода мекунад. Ҳамчун

кор тавсиф намудани *имон* он замонро ба мо ёдрас мекунад, ки одамон аз Исо мепурсиданд: “Чӣ бояд кунем, ки аъмоли писандидаи Худоро ба ҷо оварда бошем?” Исо ба ин чунин ҷавоб дод: “Амали писандидаи Худо он аст, ки ба Он Касе ки \bar{U} фиристод, имон оваред” (Юх. 6,28.29). Ба ин маъно бовар амал ва ё кор аст. Аммо ин на он меҳнати вазнинест, ки шахс ба шарофати он сазовори эҳтиром мешавад ё метавонад фахр кунад. Бовар ягона корест, ки одам метавонад ба ҷалоли Масеҳ ҳамчун Начотдиҳанда дастдарозӣ накарда, ва гуноҳкори беқувват будани худро инкор накарда, ба ҷо оварад. Бовар корест, ки одамро ҷалол намедихад, балки офарида ба василаи он ба Офаридгори худ арзи сипос менамояд. Ифодаи “*кори имон*” бо бовар зистанро низ дар бар мегирад, ки пас аз бозгашт кардан меояд.

Ба ғайр аз *кори имон* Павлус меҳнати муҳаббатро низ ба ёд меорад. Бо ин хизмати онҳо ба Худо дар назар дошта шудааст, ки асоси он *муҳаббат* ба Худованд Исо аст. Масеҳият — на ҳаёти тобеъ ба \bar{u} ҳдадорӣ, балки Шахсиятест, ки ба \bar{U} аз рӯи муҳаббат бояд хизмат намуд. Бандаи \bar{U} будан — дорои озодии пурра будан аст, ва “муҳаббати \bar{U} меҳнати ғуломонаро илоҳӣ мегардонад”. Ангезаи манфиат дар муқоиса бо муҳаббат — водоркунандаи паст, намоишкорона аст. Муҳаббат ба Масеҳ одамнро ба чунин хизмат хидоят менамояд, ки онро бо ҳеҷ гуна долларҳо андоза кардан имкон надорад. Таслӯникиён бо ҳаёти худ оиди ин шаходат медоданд.

Ва ниҳоят, Павлус ба онҳо барои *сабри умед* шукргузорӣ мекунад. Ин ҷо бозгашти Исоро устуворона интизор будани онҳо дар назар дошта мешавад. Барои садоқати матини худ ба Исо онҳо таъкиб карда мешуданд. Аммо, ба қавли Филлиппс, “сабри софи шикастнопазир”-и онҳо собит монд.

Ҳамаи инро Павлус “*ба ҳузури Худо ва Падари мо*” ба ёд меоварад. Ҳангоме ки фириста дар дуо ба ҳузури Худо дохил мешуд, зодашавии рӯҳонӣ ва рушди покнро ба ёд меовард ва барои бовар, муҳаббат ва умеди онҳо шукргузорӣ менамуд.

1,4 Фириста боварӣ дошт, ки *Худо* ин покнро ҳанӯз пеш аз офариниши олам баргузидааст. Аммо \bar{u} инро чӣ гуна донист? Шояд, \bar{u} ягон хел фаросати фавкуттабӣ дошт? Не, \bar{u} оиди баргузида шудани онҳо аз он донист, ки онҳо Хушхабарро чӣ тавр қабул карданд.

Таълимот оиди *баргузида шудан*⁴ меомӯзонад, ки *Худо* одамони муайянро ҳанӯз то офариниши олам интиҳоб кардааст (Эфс. 1,4). Дар он ҳеҷ чизе оиди он ки \bar{U} ягон касро барои лаънат интиҳоб намуд, гуфта нашудааст. Одамон дар ниҳояти кор аз боиси гуноҳ ва нобоварии худ ҳалок мешаванд.

Худи ҳамон Навиштаҳои Пок, ки оиди интиҳоб шудан меомӯзонад, дар бораи масъулияти одам ё интиҳоби озоди \bar{u} таълим медиҳад. Ба тамоми одамони рӯи замин *Худо* начотро танҳо ба василаи бовар пешниҳод мекунад. Ҳар касе ки ба назди Масеҳ меояд, гарму ҷӯшон истиқбол карда мешавад.

Ин ду таълимот — дар бораи баргузида шудан ва оиди интиҳоби озод — дар ақли инсон зиддияти оштинопазире бармеангезанд. Аммо Навиштаҳои Пок ҳам ин ва ҳам онро таълим медиҳад, ва бинобар ин мо бояд ҳам ба ин ва ҳам ба он бовар кунем, ҳатто агар ин ду таълимотро мувофиқат дода натавонем ҳам.

Мо намедонем, ки кӣ интиҳоб шуданд, ва аз ин сабаб бояд Хушхабарро ба тамоми ҷаҳон бирасонем. Гуноҳкорон набояд ба таълимот оиди баргузида шудан истинод намуда, нобоварии худро сафед кунанд. Агар онҳо тавба карда, ба Худованд Исои Масеҳ бовар кунанд, *Худо* онҳоро начот медиҳад.

1,5 Бо ибораи “*башорати мо*” Павлус хабареро дар назар надорад, ки аз хабари фиристагони дигар фарқ дошта бошад. Мӯхтавои хабари онҳо як буда, фарқ дар хабаррасонҳо буд. Таслӯникиён Хушхабарро танҳо ҳамчун панду насихати динӣ баррасӣ намекарданд; онҳо, албатта, онро *дар сухан*, аммо *на танҳо дар сухан*, гирифтанд ва қабул карданд.

Ин хабар ба онҳо *дар қувват ва дар Рӯҳулқудс ва дар эътимоди бузурге* омад. 1) *Дар қувват*. Ин хабар дар ҳаёти онҳо бо қувваи фавкуттабӣ амал карда, боиси эҳсоси

гуноҳкорӣ, тавба ва бозгашт кардан гардид. 2) *Дар Рӯҳулқудс*. Сарчашмаи ин қувва Рӯҳи Пок буд. 3) *Дар эътимоди бузург*. Павлус дар холи ба Хушхабар боварии амиқ доштан мавъиза кард. Таслӯникиён Хушхабарро бо боварии тамом ҳамчун Сухани Худо қабул карданд. Бинобар ин ҳаёти онҳо пур аз умед дар бовар буд.

Акнун Павлус ба онҳо рафтори худро ҳангоми бо онҳо буданаш ёдрас мекунад. Вай на танҳо Хушхабарро мавъиза мекард, балки мувофиқи хабари мавъиза мекардааш мезист. Беҳтарин мавъиза ҳаёти пок аст.

1,6 Бинобар ин Павлус гуфта метавонист: *Ва шумо тақлидкунандагони мо ва Худованд гардидед*. Интизори он будан мумкин буд, ки вай Худовандро ба ҷои аввал гузошта, мегӯяд: “*Худованд ва мо*”. Аммо ин ҷо вай пайдарпайии таҷрибаи рӯҳонии онҳоро баён мекунад. Онҳо тасаввуроти аввалинро оиди Худованд Исо ба воситаи ҳаёти фириста гирифтанд.

Фикр оиди он ки одамон бояд дар мо Масеҳро бинанд, таъсири хушёркунанда дорад. Бо бояд ба монанди Павлус гуфта тавонем: “Ба ман тақлид кунед, чунон ки ман ба Масеҳ тақлид мекунам” (1Қӯр. 11,1).

Ба он диққат диҳед, ки онҳо суханро *дар ранҷу заҳмати азим бо шодӣ* қабул кардаанд. Маҳз ҳамин тавр онҳо ба Худованд ва фиристагон тақлид мекарданд. Аз берун ранҷу заҳматҳои зиёд буданд, аммо дар дарун шодӣ ҳукмфармо буд. Ҳамроҳии хеле ғайриоддӣ! Одами дунявӣ дар як вақт ҳам андӯҳ ва ҳам хурсандиро ҳис карда наметавонад; барои вай ғам, андӯҳ чизест, ки хилофи шодӣ мебошад. Масеҳӣ *шодии Рӯҳулқудсро* дорад, ки ба шароитҳо вобаста нест; барои вай шодӣ хилофи гуноҳ аст.

Ранҷу заҳматҳои азиме ки онҳо аз сар мегузарониданд, – таъқиботе мебошанд, ки баъди бовар кардани онҳо сар шуданд.

1,7 Таслӯникиён масеҳиёни намунавӣ шуданд. Пеш аз ҳама ҳангоми таъқибот *шод* будани онҳо барои бовардорони *Мақдуния ва Охоия*, яъне тамоми масеҳиёни Юнон намунае гардид.

1,8 Аммо шаҳодати онҳо бо ин маҳдуд намешуд. Онҳо худашон иштирокро дар

афзудани масеҳиён сар карданд. Ҳамчун чинҳои нозуки рӯи об, *каломи Худованд* мавҷвор, аввал дар *Мақдуния ва Охоия*, сипас *дар ҳама ҷо* паҳн мешуд. Ба зудӣ хабар оиди *имони Таслӯникиён ба Худо* чунон васеъ паҳн шуд, ки Павлусро лозим намеомад оиди он сухан гӯяд, чунки одамон аллакай оиди он медонистанд.

Таъиноти мо на дар он аст, ки нуктаи ниҳоии баракат бошем; мо бояд ҷӯйхое бошем, ки баракат ба воситаи онҳо ба дигарон ҷорӣ шуда метавонад. Худо дар дилҳои мо чунон медурахшад, ки нур одамони дигарро мунаввар сохта метавонад (2Қӯр. 4,6). Агар мо дар ҳақиқат оби наҷотро нӯшида бошем, пас, наҳрҳои оби ҳаёт ба сӯи атрофиёни мо ҷорӣ мешаванд (Юҳ. 7,37.38).

1,9 Ҳама дар бораи он мегуфтанд, ки фириста ва ҳамроҳонашро дар Таслӯникӣ пазироии шохона намуданд. Ба ғайр аз ин, ба ҳама маълум шуд, ки дар ҳаёти бисёр одамон дигаргуниҳои ҳайратовар ба амал омаданд. Онҳо *ба Худо аз бутҳо гашта, рӯҷӯъ намуданд* ва иродаи худро ба Худо мутеъ карданд, то ки ба *Ҷ* чун бандагон хизмат намоянд.

Диққат диҳед: онҳо *ба Худо аз бутҳо гашта, рӯҷӯъ намуданд*, на ин ки аз бутҳо ба Худо. Гап на дар бораи он буд, ки онҳо аз бутҳо сер шуда, Худоро санчиданӣ шуданд. Не, онҳо *ба Худо рӯҷӯъ намуданд*, зеро фаҳмиданд, ки *Ҷ* тамоми эҳтиётоти онҳоро пурра қонеъ мегардонад, ва бутҳои худро тарк карданд.

Танҳо он нигоҳе ки Петрусро мулоим намуд,

Танҳо он симое ки Истефанус мездид,

Танҳо он диле ки ҳамроҳи Марям мегирист,

Бутҳоро аз қудрат маҳрум карда метавонад.

Ора Рауэн

Биёед ҳеч гоҳ ҳисси ҳаяҷон ва эҳтиромро, ки дар ин тасвир ҳаст, фаромӯш накунем. Ду кас ба шаҳри бутпарастон бо сухани Худованд меоянд. Дар қувваи Рӯҳ онҳо Хушхабарро мавъиза мекунанд. Мӯъҷизаи зодашавии нав ба амал меояд: мардон ва занон чунон мафтунӣ Начоткор шудаанд, ки бут-

хои худро тарк мекунад. Сипас онҳо чамоати маҳаллии бовардоронро ташкил мекунад, ки Худоро ҳамду сано хонда, дар покшавӣ зиндагӣ мекунад, ба таъкибот мардонавор тоб меоваранд ва дигаронро барои Масеҳ ба даст меоранд. Ҳақиқатан, хизмат ба Худованд вазифаи олист!

1,10 Таслӯникиён на танҳо ба Худои зинда ва ҳақиқӣ (бар хилофи бутҳо, ки ғайризинда ва бардурӯғанд) хизмат мекарданд, балки ҳамчунин бозомадани Худованд Исоро интизор буданд. Ба тафсилоте ки интизории онҳоро тавсиф медиҳанд, диққат диҳед:

1. Шахсият — *Писари Ҷ*.
2. Аз кучо — *аз осмон*.
3. Кафолат — Оне ки *Худо Ҷро аз мурдагон эҳё кард*.
4. Номи азиз — *Исо*.
5. Дурнамо — *ки моро аз газаби оянда халосӣ медиҳад*.

Ҳамин тариқ, дар оятҳои 9 ва 10 се ҷаҳати рафтор ва амалҳои таслӯникиён тасвир ёфтаанд:

Бозгашт намудан (мук. кунед бо кори бовар, о. 3). Хизмат (мук. кунед бо меҳнати муҳаббат, о. 3). Интизорӣ (мук. кунед бо сабри умед, о. 3).

Ҷ. Р. Ҳардинг Вуд⁵ онҳоро чунин таҳлил менамояд:

Пайравӣ — ба Худо назар дӯхтан.

Хизмат — ба дарав назар дӯхтан.

Интизорӣ — ба Исо назар дӯхтан.

Таслӯникиён аз *осмон Писари Худоро* интизор буданд. Ин имконияти бозомадани Ҷро ханӯз дар замони зиндагии онҳо дар назар дорад, аниқтараш, дар ҳар як лаҳзаи ҳаёти онҳо. Умеди масеҳӣ бозомадани Худованд Исо аст.

Мо онро дар бисёр ҷойҳои Паймони Навин пайдо мекунем, ки баъзеашонро зикр мекунем:

Лука 12,36: “Ва худатон монанди касоне бошед, ки ба хоҷаи худ интизорӣ доранд...”

Румиён 8,23: “... мунтазири фарзандхондагӣ ва кафорати ҷисми худ мебошем”.

1Кўринтиён 11,26: “Зеро ҳар боре ки ин нонро меҳӯред ва косаро менӯшед, мамоти Худовандро эълон мекунад, то даме ки Ҷ биёяд”.

2Кўринтиён 5,2: “аз ин рӯ мо оҳ мекашем, дар орзуи он ки хонаи худро, ки дар осмон аст, дар бар кунем”.

Ғалотиён 5,5: “Зеро ки мо ба воситаи Рӯҳ аз бовар мунтазири ҳамон адолатем, ки онро умедворем”.

Филиппиён 3,20: “... Исои Масеҳи Худовандро, ҳамчун Начотдиҳанда, интизор дорем”.

Филиппиён 4,5: “Худованд наздик аст”.

Титус 2,13: “Ва мунтазири умеди муборақ ва зуҳури ҷалоли Худои азим ва Начотдиҳандаи мо Исои Масеҳ бошем”.

Ибриён 9,28: “...Масеҳ ... бори дуюм на аз барои татҳири гуноҳ зоҳир хоҳад шуд, балки барои онҳое ки Ҷро интизор доранд, то начот ёбанд”.

Яъқуб 5,7–9: “Пас, эй бародарон, то омадани Худованд пурсабр бошед. ... Чунки омадани Худованд наздик аст. ... довар назди дар истодааст”.

1Петрус 4,7: “Аммо фарҷоми ҳама чиз наздик аст”.

1Юҳанно 3,3: “Ва ҳар кӣ аз Ҷ чунин умед дорад, худро пок менамояд, чунон ки Ҷ пок аст”.

Яҳудо 21: “... марҳамати Исои Масеҳи Худованди моро, ки ҳаёти ҷовидонӣ меоварад, мунтазир бошед”.

Ваҳй 3,11: “Инак, ба зудӣ меоям”; 22,7: “Инак, ба зудӣ меоям”; 22,20: “Оре, ба зудӣ меоям! Омин. Оре, биё, эй Исои Худованд!”

Масеҳӣ медонад, ки эҳтимол, ба марг дучор хоҳад шуд, аммо вай ҳамчунин медонад, ки Худованд ҳар лаҳза омада метавонад ва он гоҳ вай маргро начашида, ба осмон хоҳад рафт.

Ҳеч пайғамбарии Навиштаҳо то бозомадани Масеҳ барои халқи Худ набояд иҷро шавад. Ин воқеаи бузурги дигар дар нақшаи Худост.

Мо наметавонем дар ҳар вақт интизори бозомадани Худованд бошем, агар ҳодисаи дигаре ё замони дигаре ба он халал расондани бошад. Вазъияти шахси масеҳӣ, ки ба осмон бурда шудани вай пеш аз мусибати бузург ба амал меояд, — ана ягона чизе ки ба вай имкон медиҳад, то интизори имрӯз омадани Масеҳ бошад. Тамоми дигар нуқтаҳои

назар инкор кардани наздикии бозгашти Ӯро талаб мекунад.

Оне ки мо интизораш ҳастем, — Исо, Халосгари мо аз *газаби оянда* аст. Чунин тасвири Начотдиҳандаи меомадаро ду хел фаҳмидан мумкин аст:

1. Ӯ моро аз ҷазои ҷовидонӣ барои гуноҳ-ҳоямон халос мекунад. Ӯ дар салиб *газаби Худоро*, ки бар зидди гуноҳҳои мо равона шуда буд, ба Худ гирифт. Аз боиси ба Ӯ бовар карданамон кори кардаи Ӯ ба мо мансуб доништа мешавад. Акнун мо аз маҳкумият озодем, чунки дар Исои Масеҳ ҳастем (Рум. 8,1).
2. Аммо Ӯ ҳамчунин моро аз довари оянда халос мекунад, ҳангоме *газаби Худо* бар ҷаҳоне ки Писари Ӯро рад кард, фуруд меояд. Ин замон ҳамчун мусибати бузург ва замони мусибатҳои Яъқуб (Дон. 9,27; Мат. 24,4–28; 1Тас. 5,1–11; 2Тас. 2,1–12; Ваҳй 6,1–19,10) маълум аст.

Б. Хотирот аз фаъолияти миссионерии Павлус, хабари ӯ ва рафтораш дар Таслӯникӣ (2,1-12)

2,1 Дар қисми дуҷуми ояти 1,5 Павлус оиди хислат ва рафтори худ ҳангоми дар Таслӯникӣ будан зикри мухтасаре мекунад. Акнун ӯ тасвири васеътари хизмати худ, хабари худ ва тарзи зиндагии худро медиҳад.

Махсусият дар он аст, ки хизмати асосии масеҳӣ хизмати шахсият, хислат аст. Рафтори мо аз ҳама чизи мегуфтаамон хеле муҳимтар аст. Мо бо таъсири бешууроонамон назар ба таъсири бошууроона хеле бештар мегӯем. Чеймс Денни гуфтааст:

*Хислати масеҳӣ — тамоми сармояест, ки ӯ барои иҷрои кори худ дорад. Шахс дар бисёрии вазифаҳои дигар кори худро новобаста ба ҷиғунагии хислаташ давом дода метавонад; муҳимаи он аст, ки вай дар бонк салдои мусбат дошта бошад. Аммо масеҳие ки номи неки худро аз даст додааст, ҳама чизро аз даст додааст.*⁶

Миссионер-риёзаткаш Чим Эллиот дар рӯзномаи худ навишта буд:

Дар кори рӯҳонӣ беш аз ҳама хислати корманд сифати кораширо муайян мекунад. Шелли ва Байрон метавонистанд аз ҷиҳати

*ахлоқ бо ҳеч чиз пойбанд набошанд, аммо шеърҳои хуб эҷод кунанд. Вагнер зинкорӣ карда метавонист, аммо дар айни ҳол мусиқии олиҷаноб эҷод менамуд, аммо ин дар ҳеч коре ки барои Худо карда мешавад, мумкин нест. Павлус барои исботи он чи ба таслӯникиён мегуфт, ба хислат ва тарзи зиндагии худ истинод намуда метавонист. Дар Номаи якуми худ Павлус нӯҳ бор “Шумо (худатон) медонед” гуфта, мушоҳидаҳои таслӯникиёнро оиди ҳам ҳаёти шахсӣ ва ҳам ҷамъиятиаш дар назар дорад. Фириста ба Таслӯникӣ омада, дар он ҷо тавре мезист, ки ҳаёташ баёнгари мавъизаи ӯ буд; рафтори шахсии ӯ на танҳо намоиш, балки исботи боварибахш низ буд. Ҳеч чизи ҳайратоваре нест, ки дар Подшоҳии Худо ин қадар қорҳои настсифат ҳастанд: ба сифатҳои ахлоқии кормандон нигаред.*⁷

Шояд фириста дар ин оятҳо худро аз айбдоркуниҳои бардурӯғи мунаққидонаш ҳимоят мекунад. Ҳар тавре ки бошад, ӯ ба таслӯникиён ёдрас мекунад, ки хизматгузории ӯ бомуваффақият буд. Худи онҳо шаходати зиндаи он мебошанд, ки кори вай самар овард. Таслӯникиён медонистанд, ки омадани вай *бе натиҷа* набуд. Онҳо бозгашт намуданд, ва ҷамоат ташкил дода шуд.

2,2 Ба ғайр аз ин, хизмати вай мардонавор низ буд. Мухолифати саҳт ва муносибати бераҳмона дар *Филиппӣ*, аз ҷумла ҳамроҳи Сило ҳабс шудан, Павлусро ҳаросон накарданд ва шасташро нагардонданд. Вай ба Таслӯникӣ шитофт. Ва дар он ҷо бо мардонагӣ ки танҳо Худо дода метавонад, бо вучуди манъкуниҳои бисёр, дар миёни мухолифатҳои бузург баишорати Худоро мавъиза мекард. Ба ёди шахсе ки устувории камтаре дорад, далелҳои зиёди илоҳиётӣ омада метавонистанд, ки Худо ӯро барои шунавандагони дигар даъват намудааст, ки бештар шоён таҳсинанд. Аммо на ба Павлус! Ӯ ба мухолифати саҳт нигоҳ накарда, нотарсона Хушхабарро мавъиза менамуд, — натиҷаи бевоситаи он ки вай аз Рӯҳи Пок пур буд.

2,3 *Исрори* фириста оиди ба Хушхабар бовар кардан аз сарчашмаи асли бармеомад, мақсадҳои пок дошт ва аз лиҳози усул

бозътимод буд. Он чи ба сарчашма дахл дорад, на дар таълимотҳои бардурӯғ, балки дар ҳақиқати Илоҳӣ асос ёфта буд. Оиди сабабҳои водоркунанда бошад фириста ба таслӯникиён бе ҳеч гуна ангезаҳои пинҳонӣ, нопок муносибат менамуд ва танҳо манфиати онҳоро дар назар дошт. Дар усул низ ҳеч гуна андешаи айёронае барои фиребидани онҳо набуд. Аз афташ, душманони ҳасуди Павлус вайро дар бидъат, мақсадҳои ғаразнок ва айёри муттаҳам менамуданд.

2,4 Павлус хизмати рӯҳониро идоракунии пок меҳисобид. Ба ин хизмати рӯҳонӣ вайро Худо *лоиқ дониста*, ба вай ганчи пурқимати Худ – Хушхабарро *супурд*. Вазифаи вай ба аксуламали одамон нигоҳ накарда, Хушхабарро дуруст ва аниқ расонида, ба Худо писанд омадан буд. Павлус мефаҳмид, ки якбора ҳам ба Худо ва ҳам ба одамон писанд омада наметавонист, бинобар ин интихобе намуд: *ба Худое ки дилҳои моро имтиҳон мекунад* ва мувофиқан ба мо мукофот медиҳад, *писанд* омадан.

Гумошта бояд ба оне ки барояш пул медиҳад, писанд ояд. Баъзан воизон аз ҳавфи аксуламали онҳое ки дастгириашон мекунад, метавонанд ба васвасаи пинҳон намудани ҳамаи ҳақиқат афтанд. Аммо Соҳиби мо Худост, ва Ӯ медонад, ки қай хабар нопурра аст ё пинҳон карда шудааст.

2,5 Дар оятҳои 5–12 Павлус рафтори Худро дар Таслӯникӣ тасвир намуда, намунаи олиҷанобе барои ходимони Масеҳ нишон медиҳад.

Аввалан, вай ҳеч гоҳ барои ба мақсадҳои худ расидан то дараҷаи тамаллуқ ё риёкорӣ паст намефаромад. Суханони вай софдилонаву равшан, ангезаҳои бошанд аз риёкорӣ озод буданд.

Сониян, вай ҳеч гоҳ кори Худоро ҳамчун никоб ба мақсади сарват ғундоштан истифода намебурд. Хизматгузори вай ҳеч гоҳ пардае барои *тамаъ* набуд.

Вай ҳама гуна айбдоркуниҳоро дар тамаллуқкорӣ рад намуда, ба покони мурочиат мекунад. Барои рад кардани ҳар гуна андеша оиди *тамаъ* вай ба Худо, ки танҳо Ӯ дили инсонро мебинад, мурочиат мекунад.

2,6.7 Ба мо боз як имконияте дода мешавад, то ба хислати ин марди бузурги Худо назари бахшандаи таассуроти амиқ андозем. Павлус ва ҳамроҳонаш ҳамчун фиристагони Масеҳ ҳақ доштанд аз таслӯникиён ёрии молиявӣ қабул кунанд (ин ҷо “*чалол*”). Аммо онҳо қарор доданд, ки таслӯникиёнро заҳмат надиханд ва бинобар ин рӯзу шаб кор мекарданд, то эҳтиёҷоти худро қоне гардонанд. Дар Қӯринт тамоман дигар хел буд. Он ҷо Павлус барои он кор мекард, то мунаққидонаш асосе надошта бошанд ўро айбдор кунанд, ки вай барои пул мавъиза мекунад. Дар Таслӯникӣ бошад ӯ барои он кор мекард, ки худи покони камбағал ва дучори таъкиб буданд ва намехост барояшон бори зиёдатӣ шавад.

Ба ҷои бо мероси Худо фишор овардан Павлус *дар миёни* онҳо *мулоим* буд, *монанди дояе ки кӯдакони худро навозиш мекунад*. Павлус мефаҳмид, ки бо навбаварон навозишкорона, чун бо кӯдакони рафтор намудан лозим аст, ва хизмати худро бо ғамхорӣ модари меҳрубон ба ҷо меовард.

2,8 Ғамхорӣ меҳрубонаи вай ба таслӯникиён чунон амиқ буд, ки вай назар ба он ки аз онҳо чизе гирад, бештар кӯшиш мекард ба онҳо чизе диҳад. Хизматгузори Павлус на паҳн кардани сарду бетарафонаи *башорати Худо*, балки ифодаи рози дили вай буд. Павлус таслӯникиёнро дӯст медошт, муҳаббат бошад хароҷотро сарфи назар мекунад. Ба монанди Худованди худ вай на барои он омад, то ба вай хизмат кунанд, балки барои он ки хизмат кунад ва ҳаёти худро диҳад (Марк. 10,45).

2,9 Инак боз як шаҳодати беғаразии Павлус: мо мебинем, ки вай хайма месозад, то ки барои рӯзгузаронӣ пул дошта бошад, ва барои хизмат ба одамон имкон дошта, *ба касе аз онҳо гаронӣ* накунад. Агарчи воизи Хушхабар ҳақиқатан ба ёрии масеҳиёни дигар ҳуқуқ дорад, шоёни таҳсин аст, агар вай гоҳ-гоҳ, ҳангоми зарурат, аз ин ҳуқуқ даст кашад. Хизматгори ҳақиқии Масеҳ новобаста ба он ки пул мегирад, ё ба вай лозим меояд барои рӯзгузаронӣ кор кунад, мавъизаи Хушхабарро давом медиҳад. Ба суханҳои “*заҳмат ва ранҷи моро дар хотир*

доред: шабу рӯз кор кардем” диққат диҳед. Таслӯникиён барои Хушхабар ягон тин надода буданд, барои Павлус бошад он хеле кимат меафтид.

2,10 Бовардорон рафтори намунавии Павлусро нисбати онҳо тасдиқ карда метавонистанд, *ва Худо* низ шоҳиди он буд, ки вай чӣ гуна порсоёна (ё пок), одилона (ё росткорона) ва бенуксон рафтор мекард. Пок шахсест, ки барои Худо аз гуноҳ чудо карда шудааст; аз ҷиҳати хислат ва рафтор росткор аст; бенуксон аст — дар назди Худо ва одамон бегуноҳ аст. Агар беҳтарин мавъиза — ҳаёти пок бошад, пас, Павлус воизи бузург буд. *Ҷ* ба баъзе воизон, ки хушгуфториашон аз рафторашон беҳтар аст, монанд набуд: хангоме ки вай дар минбар буд, одамон мехостанд, ки вай онро ҳеч гоҳ тарк накунад, ва хангоме ки вай дар байни одамон буд, онҳо мехостанд, ки вай бо онҳо мушоракат кунад ва ба минбар набарояд!

2,11 Дар ояти 7 Павлус худро бо модари навозишкор монанд кард, акнун бошад ба тимсоли дигар мурочиат мекунад — ба тимсоли *падари* дӯстдор. Агар модар рамзи навозишкорӣ ва муҳаббат бошад, падар рамзи хирадмандӣ ва маслиҳат аст. Ҳамчун падар вай аз онҳо илтиҷо мекард, ки пок зиндагӣ кунанд; ба таъкибот нигоҳ накарда, ҳавасманд мекард, ки дар оянда низ аз пайи Худованд раванд; ва оиди саодати ба иродаи Худо ва ба Сухани *Ҷ* итоат намудан шаҳодат меод.

2,12 Мақсади хизмати Павлус дар он буд, ки покон *муносиби Худо, ки Шуморо ба Малакут ва ҷалоли Худ даъват менамояд, рафтор* кунанд.

Худ аз худ мо сазовори Худо ё лоиқи ҷой дар осмон нестем; афзалияти ягонаи мо дар Худованд Исои Масеҳ аст. Аммо, чун фарзандони Худо, мо бояд *муносиби* вазифаи олии худ *рафтор* намоем. Мо худро ба иродаи Рӯҳи Пок тобеъ намуда, ҳамчунин аз ҳар гуноҳ канораҷӯӣ намуда ва доимо гуноҳҳои худро эътироф карда, инро карда метавонем.

Ҳамаи начотёфтагон — шаҳрвандони *Малакути* Худо ҳастанд. Дар замони ҳозира ин *Малакут* ноён ва Подшоҳ ғоиб аст.

Аммо таълимоти маънавӣ ва ахлоқии он имрӯз ҳам ба мо бевосита дахл доранд. Хангоме ки Худованд Исо барои подшоҳӣ кардан бармегардад, Подшоҳӣ намуди дидашаванда пайдо мекунад ва он гоҳ мо ба шарафи Подшоҳ ҳамроҳ хоҳем буд.

В. Хотирот аз ҷавоби таслӯникиён ба Хушхабар (2,13–16)

2,13 Акнун фириста ба мавзӯе ки дар 1,5 баррасӣ намуда буд, мурочиат мекунад — ба ҷавоби таслӯникиён ба мавъизаи Хушхабар. Хушхабарро гирифта, яъне онро шунида, онҳо онро қабул карданд, яъне онро на ҳамчун сухани инсонӣ, балки ҳамчун Сухани Худо пазируфтанд.

Ба ин сабаб мо низ пайваста Худоро шуқргузорӣ мекунем, ки чун шумо каломи Худоро аз мо шунида, қабул кардед, онро на ҳамчун каломи одамизод қабул кардед, балки ҳамчун каломи Худо, ки он дар ҳақиқат чунин аст ва он дар шумо, имондорон, амал мекунад.

Павлус аз таслӯникиён самимона миннатдор аст, ки онҳо ўро ва хабари ўро қабул карданд. Ин боз як намунаи фидокорӣ фириста аст. Бисёриҳо мехоҳанд, ки мардум ба суханонашон танҳо барои он ки онҳо инро мегӯянд, бовар кунанд. Аммо суханони одамизод барои боварӣ асоси нопаддорест; танҳо ба Худо пурра бовар кардан мумкин аст, ва танҳо ҳамон вақте ки ба Сухани Худо бовар мекунанд, он дар дилҳо ва дар ҳаётҳо самар меорад. Бо таслӯникиён маҳз ҳамин чиз рӯй дод: Сухани Худо дар ҳаёти онҳо амал мекард, чунки онҳо бовар мекарданд. Валтер Скотт навишта буд:

Сухани Ҷ – Навиштаҳои Пок – дар ҳамаи китобҳо ва қисмҳои ки аввал навишта шудаанд, аз Худо дода шудааст, ё илҳами илоҳӣ дорад. Ин ягона сарчашмаи бонуфузи мо дар ҳамаи масъалаҳо, корҳо ва вазиятҳост. Чунин насле даркор аст, ки дар назди Сухани Худо ба ларза ояд. Ин харитаи ҳаёт, дастури мо, нури мо, посбони маънавии мо мебошад. Ташиқкур ба Худо барои ин Ҷилди муқаддас.⁸

2,14 Навиштаҳои Пок дар дилҳои бовардорон чӣ гуна натиҷаҳо ба амал овард? Онҳо

на танҳо наҷот ёфтанд, онҳо қобилият пайдо намуданд, ки ба таъкиботи шадид тоб оваранд. Ин далели равшани ҳаққонияти ручӯи онҳо буд. Онҳо бо таҳаммули истодагаронаи худ ба калисоҳои масеҳӣ дар Яҳудо тақлид намуданд. Фарқи ягона дар он буд, ки таслӯникиён аз дасти *ҳамватанони* бутпарастии худ *уқубат* кашиданд, дар ҳоле ки бовардорон дар Яҳудо аз ҷониби яҳудиён дучори таъкибот буданд.

2,15 Хотираҳо дар бораи яҳудиён Павлусро водор намуданд, то бар зидди онҳо, ки муҳолифони ашаддии Хушхабар буданд, нутқи маҳкумкунандае эрод намояд. Инро аз вай беҳтар кӣ медонист? Замоне вай яке аз сарварони яҳудиён буд, ки бовари масеҳиро барҳам доданӣ буданд. Аммо баъди бовар кардан ӯ нӯги шамшери таъкиботи онҳоро дар худ ҳис намуд.

Гуноҳи калонтарини яҳудиён қатли *Худованд Исо* буд. Агарчи дар асл ӯро румиён ба салиб кашиданд, аммо онҳоро яҳудиён ба ин водор намуданд. Ин рафтори онҳо нуктаи авҷи таъкиби *пайгамбарони Худо* буд, ки ба халқи Исроил фиристода шуда буданд (Мат. 21,33–39).

Дар давраи масеҳият онҳо *таъкиботро* давом дода, Павлус ва дигар фиристагонро ронданд, ва гумон карданд, ки бо ин қарор ба *Худо* писанд меоянд. Бо амалҳои худ яҳудиён бар зидди ӯ мубориза мебарданд ва ба *ҳамаи одамон муқобилат* мекарданд.

2,16 Онҳо бо рад кардани Хушхабар маҳдуд нашуда, қатъиян қарор дода буданд, ки ба Павлус ва ҳамкоронаш дар мавъизаи Хушхабар ба халқҳо халал расонанд. Барои онҳо чизе даҳшатноктар аз шунидани он набуд, ки халқҳо низ, ба монанди яҳудиён, наҷот ёфта метавонанд.

Дар муҳолифати худ ба иродаи Худо онҳо ҳамон рафтореро давом медоданд, ки замоне падарони онҳо мекарданд: онҳо *ҳамеша зарфи гуноҳҳои худро лабрез мекунанд*. Чунин ба назар мерасид, ки онҳо қатъиян қарор додаанд, ки *ҳамеша зарфи гуноҳҳои худро лабрез* нигоҳ доранд.

Аммо маҳкумияти онҳо аллакай ба амал омад, зеро, *ниҳоят, ба ғазаб гирифтор шуданд*. Павлус аниқ намекунад, ки “*ғазаб*”

гуфта чиро дар назар дорад. Шояд, ин ифодаи умумиест барои баён намудани маҳкумияти оянда ҳамчун натиҷаи гуноҳҳои зиёд. Мо медонем, ки пас аз 20 сол (дар соли 70-уми милодӣ) Уршалим вайрон карда шуд, ва яҳудиёни зиндамонда дар тамоми замин паҳну парешон шуданд.

Ин гуна порчаҳоро ба асос гирифта, баъзе одамон қарор доданд, ки Павлус ақидаҳои зиддияхудӣ дошт ва Паймони Навин китоби зиддияхудӣ аст. Аммо ҳақиқат дар он аст, ки Павлус ҳамватанонаш-яҳудиёноро хеле дӯст медошт ва ҳатто тайёр буд аз Масеҳ маҳрум шавад, агар ин барои наҷоти онҳо хизмат карда тавонад (Рум. 9,1–3). Ва агарчи хизматгузори вай пеш аз ҳама барои ғайрияҳудиён буд, вай ҳеҷ гоҳ фикри ба яҳудиён Хушхабар мавъиза карданро тарк накарда буд; баъзан чунин ба назар мерасад, ки ин масъала аз вазифаи асосии вай афзалият дорад.

Дар ин ҷо оиди сарварони яҳудиён сухан рондани фириста ҳақиқати таърихист, на ин ки ҳуҷуми шахсии вай. Ва мо бояд дар хотир нигоҳ дорем, ки Худо ӯро ба навиштани он чи ӯ навишт, таҳрик намуд. Дар масеҳият бад дидани яҳудиён номумкин аст, ва онро ба ҳеҷ вачҳ сафед кардан мумкин нест. Аммо гуфтани он ки Худо халқи яҳудиёро дар қатли Писари ӯ айбдор намуд, – яҳудибадбинӣ нест (Аъм. 2,23), чуноне ки аз зиммаи ғайрияҳудиён низ ҷавобгарӣ барои кори кардашон гирифта намешавад (1Қӯр. 2,8).

Г. Чаро Павлус ба Таслӯникӣ баргашта натавонист (2,17–20)

2,17 Дар ҷор ояти оянда фириста мефаҳмонад, ки барои ҷи вай ба Таслӯникӣ баргашта натавонист. Шояд, мунаққидони ашаддӣ ӯро дар тарсонҷакӣ айбдор карда, гуфтанд, ки ӯ ба сабаби муқовимате ки дар он ҷо ба ӯ нишон дода шуд, барнагашт.

Пеш аз ҳама Павлус возеҳан ба он ишорат мекунад, ки аз таслӯникиён танҳо ҷисман чудо аст. Ифодаи “*аз шумо ҷудо шудем*” маънои онро дорад, ки таслӯникиён баъди рафтани падари рӯҳониашон ятим монданд. Ба ҳар ҳол муҳаббат ва ҳусни тавачҷӯҳи вай ба онҳо ҳеҷ гоҳ хомӯш нашуда буд. Ба

суханоне ки қувваи муҳаббати ӯро нишон медиҳанд, таваҷҷӯҳ намоед: *бо иштиёқи зиёдтар саъю кӯшиши намудем...*

2,18 Фириста ду бор ба Таслӯникӣ баргаштанӣ буд, аммо ду бор *шайтон монеъ шуд*. Монеаҳо ва амалҳои мушаххаси шайтон на ҳамеша маълуманд.

Мо ҳамчунин намедонем, ки чаро Павлус боварӣ дошт, ки на Худованд, балки маҳз шайтон ба рафтани вай *монеъ шуд*. Дар Аъмол 16,6 мо мехонем, ки Рӯҳи Пок ба Павлус ва гурӯҳи вай роҳ надод, ки Сухани Худоро дар вилояти румии Осиё мавъиза намоянд. Дар ояти оянда мехонем, ки онҳо ба Битуния рафтани шуданд, аммо Рӯҳ ба онҳо чӣ нафаро роҳ надод. Чӣ тавр дониш мумкин аст, ки кай Рӯҳ ва кай шайтон ба анҷом додани ин ё он кор монеъ мешавад? Шояд инро ба ин васила фаҳмидан мумкин аст: ҳангоме мо медонем, ки иродаи Худоро иҷро мекунем, ҳама гуна монеаҳои ки дар сари роҳ пайдо мешаванд, на аз Рӯҳ, балки аз шайтонанд. Ба ғайр аз ин, вақте ки Худо баракат медиҳад, шайтон метавонад монеъ шавад. Аммо Худо ҳамеша бар дасисаҳои шайтон дастболо мешавад. Дар ҳолати додашуда Павлус имкони ба Таслӯникӣ омаданро пайдо накарда, ин номаро навишт. Дар навбати худ, нома боиси ҷалол ёфтани Худо гардид ва барои мо баракат шуд.

2,19 Чаро фириста ин қадар хавасманди баргаштан ба назди бовардорон ба Таслӯникӣ буд? Чунки онҳо фарзандони вай дар Худованд буданд. Вай ба онҳо оиди Масеҳ шаҳодат дода буд ва худро барои рушди рӯҳонии онҳо масъул ҳис мекард. Вай медонист, ки дар оянда барои онҳо ҳисобот додан лозим меояд. Онҳо мояи *умеди* вай ба мукофот дар назди Курсии Доварии Масеҳ буданд. Вай мехост имкон дошта бошад, то барои онҳо шодӣ кунад. Онҳо *дар вақти омадани Худованди мо Исои Масеҳ тоҷи фаҳри* вай дар ҳузури ӯ хоҳанд буд.

Аз ин оят маълум аст, ки Павлус умед дошт, ки таслӯникиёно дар осмонҳо шиносанд. Аз ин бармеояд, ки мо дӯстдоштагони худро дар осмонҳо хоҳем шинохт.

Дар ояти 19 Павлус оиди фарзандонаш дар бовар ҳамчун оиди *тоҷ* суҳан меронад.

Дар ҷойҳои дигари Паймони Навин мо оиди тоҷҳои дигар мехонем: тоҷи росткорӣ (2Тим. 4,8); тоҷи ҳаёт (Яъқ. 1,12; Ваҳй 2,10); тоҷи ҷалол (1Пет. 5,4). Ҳамаи онҳо – тоҷҳои ғайрифонӣ мебошанд (1Қӯр. 9,25).

2,20 Покон - *ҷалол ва шодмонии* вай мебошанд. Вай меҳнати худро ба шахсиятҳои инсонӣ равона намуд, ва мукофоташ писарон ва духтарони рӯҳонӣ буданд, ки Барраи Худоро ҷовидона ҷалол хоҳанд дод.

ОМАДАНИ ХУДОВАНД

Дар ояти 19 мо бори аввал дар 1Таслӯникиён бо калимаи “*омадан*” дар алоқамандӣ бо бозгашти ояндаи Худованд дучор мешавем. Азбаски ин мавзӯ дар нома асосӣ аст, мо мехоҳем таваққуф намуда, таълимоти номаро оиди ин масъала шарҳ диҳем.

Дар алоқамандӣ бо бозгашти Масеҳ Паймони Навин се калимаи асосии юнониро ба кор мебарад:

“парусия” (parousia): омадан ва ҳузури оянда;

“апокалипсис” (apokalypsis): ваҳй, ошкоршавӣ;

“эпифания” (epiphaneia): зоҳиршавӣ.

Беш аз ҳама калимаи “парусия” истифода мешавад. Он ҳузур доштан, ё омаданро мефаҳмонад. Вайн мегӯяд, ки маънои он ҳам омадан ва ҳам ҳузур доштан аст, ки натиҷаи он мебошад. Ҳангоме ки мо оиди омадани Худованд фикр мекунем, бояд онро на танҳо чун ҳодисаи фаврӣ тасаввур намоем, балки низ ҳамчун ҳодисае ки як давраеро дар бар мегирад.

Ҳатто дар забони тоҷикӣ омадан ба ин маъно истифода мешавад. Масалан: “Ба Ҷалил омадани Исо боиси шифо ёфтани бисёриҳо гардид”. Ин чӣ на рӯзи омадани ӯ, балки тамоми даврае ки ӯ дар ин мавзӯ гузаронд, дар назар дошта шудааст. Ҳамин тавр, ҳангоме ки мо оиди омадани Масеҳ фикр мекунем, мо бояд на оиди ҳодисаи фаврӣ, балкӣ оиди як фосилаи вақт фикр кунем.

Агар ҳамаи ҳолатҳои истифодаи калимаи “парусия”-ро дар Паймони Навин таҳқиқ намоем, мебинем, ки онҳо фосилаи вақтеро ифода мекунанд, ки дорои 1. ибтидо, 2. инки-

шоф, 3. зоҳиршавӣ ва 4. лаҳзаи авҷ мебошанд.

1. Ибтидои “парусия” ба осмон бурда шудани ҷамоат аст. Он дар порчаҳои зерин тасвир ёфтааст (калимае ки *парусия* бо он тарҷума мешавад, бо курсив ишора шудааст): “Чуноне ки дар Одам ҳама мемиранд, ончунон дар Масеҳ ҳама зинда мешаванд, ҳар яке дар навбати худ: аввал Масеҳ, баъд онҳое ки аз он Масеҳанд дар вақти *омадани* \bar{U} (1Қӯр. 15,22.23)”.

“Лекин мо, эй бародарон, намехоҳем, ки шумо дар бораи мурдагон беҳабар бошед, ки мабодо мисли дигарон, ки умед надоранд, андӯхгин шавед. Зеро, агар мо имон дорем, ки Исо мурд ва зинда шуд, ба ҳамин тарз низ Худо онҳое, ки дар Масеҳ мурдаанд, бо \bar{U} хоҳад овард. Зеро инро ба шумо бо сухани Худованд мегӯем, ки мо, зиндаҳо, ки то *омадани* Худованд боқӣ мондаем, аз мурдагон пешдастӣ нахоҳем кард; чунки худи Худованд бо бонги даъват, бо садои фариштаи муқарраб ва карнаи Худо, аз осмон фуруд хоҳад омад, ва онҳое ки дар Масеҳ мурдаанд, аввал зинда хоҳанд шуд; баъд мо, зиндаҳо, ки боқӣ мондаем, бо якҷоягии онҳо бар абрҳо бурда хоҳем шуд, то ки Худовандро дар ҳаво пешвоз гирем, ва ҳамин тавр ҳамеша бо Худованд хоҳем буд. Пас, ҳамдигарро бо ин суханон тасалло диҳед” (1Тас. 4,13–18).

“Валекин аз шумо, эй бародарон, илтимос мекунем, ки дар хусуси *омадани* Худованди мо Исои Масеҳ ва пайвастании мо ба \bar{U} ...” (2Тас. 2,1).

“Пас, эй бародарон, то вақти *омадани* Худованд пурсабр бошед. Инак, зироаткор самараи гаронбаҳои заминро интизор мешавад ва барои ин бисёр сабр мекунад, то даме ки борони аввалин ва охири биборад. Шумо низ сабр кунед, дилҳои худро қавӣ гардонед, чунки *омадани* Худованд наздик аст” (Яъқ. 5,7.8).

“Пас, эй фарзандон, дар \bar{U} бимонед, то ки ҳангоми зоҳир шудани \bar{U} мо чуръат

дошта бошем ва ба ҳузури \bar{U} дар вақти *омадани* \bar{U} хичил нашавем” (1Юх. 2,28).

2. Инкишофи “парусия” Курсии Доварии Масеҳро дар бар мегирад, хангоме ки ба бовардорон барои хизмати содиқона мукофотҳо дода мешаванд:

“Зеро кист умеди мо, ё шодмонии мо, ё тоҷи фаҳри мо дар ҳузури Худованди мо Исои Масеҳ дар вақти *омадани* \bar{U} — оё шумо нестед? (1Тас. 2,19).

“Худи Худои осоиштагӣ бигзор шуморо ба кулӣ пок гардонад ва рӯҳу ҷони ҷисми шуморо дар вақти *омадани* Худованди мо Исои Масеҳ комилан беайб нигоҳ дорад” (1Тас. 5,23).

Ҳодисаи дигаре ки шояд ба инкишофи “парусия” дохил хоҳад шуд, — шомии никоҳи Барра аст. Аз ҷои ишғолкардааш дар китоби Ваҳй мо медонем, ки он пеш аз тахтнишин гардидани Масеҳ воқеъ мешавад. Мо ин оятҳоро дар ин ҷо меорем, агарчи дар онҳо калимаи “омадан” истифода намешавад.

“Ва овозе шунидам мисли овози издиҳомии бузург, мисли шувваси обҳои бисёр, мисли садои раъдҳои пурзӯр, ки мегуфтанд: «Ҳалелуёҳ! Зеро ки Худованд Худои Қодири Мутлақ бар тахти салтанат нишастааст. Ба ваҷд меоем ва шодӣ мекунем ва \bar{U} ро ҷалол медиҳем, зеро ки никоҳи Барра фаро расидааст, ва завҷаи \bar{U} худро тайёр кардааст». Ва ба вай ато шуд, ки катони тоза ва дурахшон дар бар кунад, зеро он катон росткориҳои пок аст. Ва ба ман гуфт: «Бинавис: Хушо онҳое ки ба базми никоҳи Барра даъват шудаанд»” (Ваҳй 19,6–9).

3. Зоҳиршавии *омадани* Масеҳ — дар кудрат ва ҷалоли бузург ба замин бозгаштани \bar{U} барои ҷун Шоҳи шоҳон ва Худованди ҳукмронон подшоҳӣ кардан аст. Ба осмон бурда шудани барои ҷаҳон намоён нахоҳад буд; он дар як лаҳза ба амал хоҳад омад. Аммо хангоме ки Масеҳ барои подшоҳӣ кардан меояд, ҳар чашме \bar{U} ро хоҳад дид. Аз ҳамин сабаб ҳам ин ҳодиса зоҳиршавии “парусияи” \bar{U} номида мешавад. Ин марҳилаи сеюми *омадани* \bar{U} ст.

“Вақте ки \bar{U} бар $k\bar{u}x$ Зайтун нишаста буд, шогирдонаш ба танҳой назди \bar{U} омада, пурсиданд: «Моро огоҳ кун, ки ин кай воқеъ мешавад? Ва аломати *омадани Ту* ва охирзамон чӣ гуна аст?»” (Мат. 24,3).

“Зеро, чӣ тавре ки барқ дар шарқ зоҳир шуда, дар ғарб ҳам намудор мегардад, *омадани Писари Одам* низ чунин хоҳад шуд” (Мат. 24,27).

“Чӣ тавре ки дар айёми $N\bar{u}x$ шуда буд, дар *омадани Писари Одам* низ ҳамон тавр хоҳад шуд” (Мат. 24,37).

“Ва чизе намефаҳмиданд, то даме ки $t\bar{u}f\bar{o}n$ омада, ҳамаро несту нобуд кард, — *омадани Писари Одам* низ ҳамон тавр хоҳад шуд” (Мат. 24,39).

“...Ва дилҳои шуморо устувор гардонад, то ки дар вақти *омадани Худованди мо* Исои Масеҳ бо ҳамаи муқаддасони \bar{U} дар қудсият ба ҳузури Худо ва Падари мо беайб бошед” (1Тас. 3,13).

“Он гоҳ шарир зоҳир мегардад, ҳамон ки Исои Худованд вайро бо нафаси даҳонаш мекушад ва бо зуҳури *омадани худ* несту нобуд мекунад” (2Тас. 2,8).

“Зеро, хангоме ки мо қувват ва *омадани Худованди мо* Исои Масеҳро ба шумо хабар додем, аз пайи афсонаҳои фиребгарона нарафтаем, балки кибриёи $\bar{U}ro$ бо чашмони худ дидаем” (2Пет. 1,16). [Ин ҷо Петрус оиди зуҳури “парусия” Масеҳ сухан меронад, чуноне ки он дар $k\bar{u}x$ Дигаргуншавӣ пешакӣ тасвир шуда буд.]

4. Ва ниҳоят, лаҳзаи авчи “парусия”. Дар бораи он дар ояти зерин гуфта шудааст: “Кучост ваъдаи *омадани \bar{U}* ? Зеро аз замоне ки падарон вафот кардаанд, ҳама чиз ончунон ки аз аввали офариниш буд, боқӣ мондааст” (2Пет. 3,4).

Дар ин порчаи хотимаӣ мо оиди ҳақораткунандагони берӯй мехонем, ки дар $r\bar{u}z$ ҳои охирин пайдо шуда, имконияти бозгашти Масеҳро ба замин рад хоҳанд кард. Онҳо кадом чихатҳои “парусия”-ро дар назар доранд?

Шояд, онҳо ба осмон бурда шуданро дар назар доранд? Не, аз афташ, онҳо оиди ба осмон бурда шудан чизе намедонанд.

Шояд, онҳо ба чун Подшоҳ омадани Масеҳ ишора мекунанд? Не. Аён аст, ки онҳо на ба ин ишора мекунанд. Мувофиқи алоқамандии матн, онҳо имконияти ба бадкорон ҷазои ниҳой додани Худоро масхара мекунанд. Онҳо ба довариҳои хотимавии Худо дар замин, ё ба он чи онҳо “охири замон” меноманд, ишора мекунанд. Далели онҳо маъноӣ онро дорад, ки онҳо аз ҳеҷ чиз тарс надоранд. Худо ба таърих даҳолат намекард ва дар оянда ҳам даҳолат нахоҳад кард. Бинобар ин онҳо фикр мекунанд, ки далерона бадгӯӣ ва бадкирдорӣ карда метавонанд. Ба ҳақоратҳои онҳо ҷавоб дода, Петрус ба замоне ишора мекунад, ки баъди Подшоҳии Ҳазорсолаи Масеҳ меояд, вақте заминро осмон, чуноне ки мо онҳоро имрӯз медемонем, вайрон карда мешаванд. Ин лаҳзаи авчи “парусия” Масеҳ баъди Подшоҳии Ҳазорсола, хангоми барпо намудани подшоҳии ҷовидонӣ фаро мерасад.

Дар баробари “парусия”, дар забони юнонии Паймони Навин барои ифодаи омадани Худованд боз ду калимаи дигар истифода мешавад: “апокалипсис” ва “епифания”.

“Апокалипсис” маъноӣ ошкоршавии сирр ё ваҳйро дорад. Илоҳиётшиносон ихтилофи ақида доранд, ки оё ин калима ҳамеша ба марҳилаи сеюми омадани Масеҳ дахл дорад — ба замин омадани \bar{U} дар қувва ва ҷалол ё ҳамчунин он маъноӣ ба осмон бурда шудани калисоро дорад, хангоме ки \bar{U} ба калисо ошкор мешавад. Дар оятҳои оянда он метавонад ҳам маъноӣ ба осмон бурда шудан ва ҳам барои подшоҳӣ қардан ба замин бозгаштани Масеҳро дошта бошад:

“Ба тавре ки шумо аз ҳеҷ лаёқат норасоӣ надоред, модоме ки мунтазири *зуҳури Худованди мо* Исои Масеҳ мебошед” (1Қӯр. 1,7)

“Имони шумо аз тилло, ки бо вучуди озмуда шуданаш дар оташ ҳам фонӣ мебошад, гаронбаҳотар аст. Ин имон аз имтиҳон мегузарад ва барои ҳамд ва шавкат ва ҷалол дар вақти *зуҳури* Исои Масеҳ холис ба миён меояд” (1Пет. 1,7).

“Бинобар ин, камари акли худро маҳкам баста ва ҳушёр шуда, ба файзе ки дар вақти *зуҳури* Исои Масеҳ ба шумо ато хоҳад шуд, комилан умедвор бошед” (1Пет. 1,13).

“Балки модоме ки шумо дар укубатҳои Масеҳ иштирок доред, шодӣ кунед, то ки дар вақти *зуҳури* ҷалоли \bar{U} низ ба вачд оед ва хурсандӣ кунед” (1Пет. 4,13).

Дар порчаи оянда ин калима возеҳан маънои дар ҷалол омадани Масеҳро дорад:

“Ва шуморо, ки укубат мекашед, бо якҷоягии мо фароғат бошад, ҳангоме ки Исои Худованд аз осмон бо фариштаҳои қуввати худ дар оташи фурузон *зуҳур* намуда...” (2Тас. 1,7)

“Епифания” маънои зоҳиршавӣ, пайдошавӣ ё омаданро дорад. Боз ҳам баъзе илоҳиётшиносон ақида доранд, ки он ҳам маънои зоҳиршавӣ **барои** покони Худ, ҳам зоҳиршавӣ **бо** покони худро дорад; дигарон мегӯянд, ки танҳо маънои дуҷум дар назар дошта шудааст. Ин калима дар порчаҳои зерин вомерӯрад:

“Он гоҳ шарир зоҳир мегардад, ҳамон ки Исои Худованд вайро бо нафаси даҳонаш мекушад ва бо *зуҳури* омадани Худ несту нобуд мекунад” (2Тас. 2,8).

“...ки ҳукмро то вақти *зуҳури* Худованди мо Исои Масеҳ бе айб ва бе нуқсон риоя намой” (1Тим. 6,14).

“Пас, туро ба ҳузури Худо ва Исои Масеҳи Худованд, ки зиндагон ва мурдагонро доварӣ хоҳад кард, ва ба *зуҳури* \bar{U} ва ба Малакути \bar{U} қасам медиҳам” (2Тим. 4,1).

“Ва акнун барои ман тоҷи адолат мухайё гардидааст, ва онро Худованд, Довари одил, дар он рӯз ба ман хоҳад дод; ва на танҳо ба ман, балки низ ба ҳамаи онҳое ки *зуҳури* \bar{U} ро дӯст доштаанд” (1Тим. 4,8).

“Ва мунтазири умеди муборак ва *зуҳури* ҷалоли Худои азим ва Начотдиҳандаи мо Исои Масеҳ бошем” (Тит. 2,13).

Дар оятҳои якум ва сеюм комилан возеҳ ба ҷаҳон зоҳир шудани Масеҳ дар назар дошта шудааст. Дар оятҳои дигар эҳтимол ба осмон бурда шудан низ дар назар дошта шудааст. Як чиз пурра равшан аст: ҳам ба

осмон бурда шудан ва ҳам бозомадан чунон фаҳмонида шудаанд, ки бовардор бо бесабрии бузург Масеҳро интизор аст. Ҳангоми ба осмон бурда шудан вай Начоткорро мебинад ва бадани ҷалолёфтаи худро доро мешавад. Ҳангоме ки Масеҳ ба замин бозмегардад, бовардорон ҳамроҳи \bar{U} дар ҷалол зоҳир мешаванд (Қўл. 3,4). Ва дар ҳуди ҳамин вақт мукофот ба бовардор эълон карда мешавад. Ин мукофотҳо ҳанӯз пештар дода мешаванд, дар назди Курсии Доварии Масеҳ, аммо ҳама онҳоро танҳо он вақт мебинанд, ки Масеҳ барои подшоҳӣ кардан меояд. Ин мукофотҳо чӣ гунаанд? Дар Луқа 19,17–19 ишораҳо ҳастанд, ки онҳо ба низоми идоракунии маҳаллӣ ҳангоми Подшоҳии Ҳазорсола вобастаанд; ба яке идора кардани даҳ шаҳр дода мешавад, ба дигаре панҷ шаҳр.

Ҷанбаҳои гуногуни бозомадани Худовандро тадқиқ намуда, мо дидем, ки он на ҳодисаи яккартатаро, балки аниқтараш як фосоилаи вақтро дар назар дорад, ва ин фосоилаи вақт ба марҳилаҳои гуногун тақсим мешавад. Он ибтидо, инкишоф, зоҳиршавӣ ва лаҳзаи авҷро дорад. Он аз бурда шудани ҷамоат ба осмон сар мешавад, Курсии Доварии Масеҳро дар бар мегирад, ба таври намоён зоҳир мешавад, вақте ки Масеҳ ба замин бозмегардад, ва он гоҳ ба охир мерасад, ки осмон ва замин, чуноне ки мо онҳоро медонем, пурра бо оташ нобуд карда мешаванд.

Ғ. Вазифаи Тимотинос дар Таслӯникӣ (3,1–10)

Калимаи “имонатон” дар боби 3 панҷ бор вомерӯрад (о. 2.5.6.7.10) ва калиди фаҳмидани порча аст. Таслӯникиён давраи таъкиботи шадидро аз сар мегузарониданд, ва Павлус доништан мехост, ки бовари онҳо ба ин санчишҳо чӣ гуна тоб меоварад. Ҳамин тарик, ин боб дарсест оиди аҳамияти кори тафтиш ва мустаҳкамкунии натиҷаҳо. Назди Начотдиҳанда овардани гуноҳкорон кифоя нест. Ба онҳо барои рушд дар файз ва шинохтани Худованд ёрӣ додан лозим аст.

3,1 Дар боби сеюм мо шунидани тапиши дили Павлусро давом медиҳем, ҳангоме ки \bar{u} тавачҷӯҳи сустнашавандаи худро ба покони дар Таслӯникӣ зоҳир мекунад. Ҳангоме ки \bar{u}

дар *Атино* буд, хоҳиши сахти фаҳмидани он пайдо кард, ки онҳое ки ба воситаи \bar{u} ба Худо бовар кардаанд, \bar{c} гуна умр ба сар мебаранд. Шайтон барои ба назди онҳо бозгаштани онҳо халал расонд. Дар охир Павлус аз бе-фаъолияти бетоқат шуда, қарор дод, ки Тимотиюсро ба назди Таслӯникиён фиристо-да, дар *Атино танҳо* монад (дар ин ҷо “*мо*” аз муҳаррир аст). Фикр кардан оиди он ки Павлус *танҳо* монд, андаке андӯховар аст. Чойҳои шоёни тамошои шаҳри бузург диққати \bar{u} ро ҷалб намекарданд: \bar{u} саргарми ғамхорӣ оиди калисоҳо буд.

3,2 Ба “унвонҳо”-е ки пас аз номи Тимотиюс меоянд, диққат диҳед: *бародари мо ва хизматгузори Худо ва ҳамкори мо дар баишорати Масех*. Ин ҷо, чун дар чойҳои дигари Паймони Навин, “*хизматгузор*” танҳо маънои хизматгорро дорад. Тасаввурот оиди гурӯҳи махсуси одамон, ки чун рӯҳониён маълум аст, дертар пайдо шуд.

Чӣ имтиёзест барои Тимотиюс — тахти роҳбарии бародар Павлус таълим гирифтанд! Акнун, ки вай қобилиятҳои худро нишон дод, бо вазифае ба Таслӯники танҳо фиристо-тода шуд.

Мақсади сафари вай дар он буд, ки по-қонро дар *имон устувор гардонад ва тасалло диҳад*. Онҳо барои ба Масех пайравӣ кардан дучори таъкибот буданд. Ин барои навбоварон давраи душвортарин буд; шайтон, эҳтимол, бо маҳорати хоса ба онҳо фикреро талқин менамуд, ки масеҳӣ шудани онҳо, шояд, кори нодуруст буд!

Шунидани суханони Тимотиюс ҷолиби диққат мебуд, ки \bar{c} гуна вай таълим медиҳад, то муҳолифатро бо омодагӣ пешвоз гиранд, онро мардонавор таҳаммул намоянд ва дар он шод бошанд. Онҳо мӯхтоҷи рӯҳ-баландкунӣ буданд — зери фишори муҳолифат сар ҳам накардан.

3,3 Ҳангоми шиддатёбии таъкибот таслӯ-никиён бо осонӣ метавонистанд аз боиси ранҷу азоб рӯҳафтада шаванд, ва фикр кунанд, ки онҳо ба Худо писанд наомадаанд. Тимотиюс ба онҳо ёдрас намуд, ки дар таъкибот ҳеч чизи хайратовар нест: ин барои масеҳиён вазъияти муқаррарист, бинобар ин

бояд ҳеч кас *дудила нашавад* ва рӯҳафтада нашавад.

3,4 Павлус ёдрас мекунад, ки ханӯз хангоми дар Таслӯники буданаш вай ба онҳо мегуфт, ки насиби масеҳиён азоб кашидан аст. Пешгӯии вай дар зиндагии онҳо иҷро шуд. Ин чиз ба онҳо хуб маълум буд!

Санчишҳо ба ҳаёти мо интизоми дарқо-риро медиҳанд:

1. Онҳо ҳақиқӣ будани бовари моро исбот мекунанд ва онҳоеро ошкор менамоянд, ки танҳо дар сухан пайрави бовар ҳастанд (1Пет. 1,7).
2. Онҳо ба мо қобилияти тасалло додан ва дилбардорӣ намудани онҳоеро медиҳанд, ки аз санчишҳо мегузаранд (2 Қўр. 1,4).
3. Онҳо дар хислати мо сифатҳои муайяни мусбатеро, чун пурсабрӣ ва собитқадамӣ, инкишоф медиҳанд (Рум. 5,3).
4. Онҳо моро дар паҳн намудани Хушхабар боэҳтимомтар менамоянд (Аъм. 4,29; 5, 27–29; 8,3,4).
5. Онҳо барои аз ҳама чизи зиёдати ва иф-лос пок намудани ҳаёти мо ёрӣ мерасо-нанд (Айюб 23,10).

3,5 Фириста чойҳои муҳимтарини оятҳои 1 ва 2-ро такрор мекунад: хангоме ки мавқуф гузоштан барояш тоқатфарсо гардид, \bar{u} Ти-мотиюсро *фиристод*, то бифаҳмад, ки ма-сеҳиён ба фишор \bar{c} гуна тоб меоваранд. Вай аз он дар ташвиш буд, ки шайтон метавонад онҳоро аз роҳ бароварда, пешниҳод кунад, ки дар ивази суст намудани таъкибот аз шаҳодатдиҳии фаъолонаи масеҳӣ даст кашанд. Одаморо ҳамеша васвасае таъкиб мекунад, ки садоқат ба Масехро ба роҳату ҳаловати шахсӣ иваз намоянд, дар хирси тоҷ салибро яктарафа гузоранд. Ҳар кадоми мо мӯхтоҷи чунин дуо ҳастем: “Маро бубахш, Худовандо, барои он ки ман бисёр вақт роҳ-ҳои аз азобҳо ва қурбонихои шогирдӣ халос шуданро мечӯям. Маро имрӯз мустаҳкам намо, то ба ҳама гуна шароитҳо нигоҳ на-карда, дар ҳузури Ту қадамгузор бошам”.

Агар шайтон поқонро ба даст кашидан водор менамуд, Павлус меҳнатҳои худро беҳуда меҳисобид.

3,6 *Тимотиюс* аз пеши таслӯникиён бар-гашт ва *мужда* овард. Пеш аз ҳама вай Пав-

лусро дар *имон ва муҳаббати* онҳо бовар кунонд. Онҳо на танҳо ба таълимоти бовари масеҳӣ вафодор монданд, балки некӯкорию махсусеро – *муҳаббатро* низ зоҳир менамунданд. Инак санчиши ҳақиқии воқеият: на танҳо қабули анъанавии бовари масеҳӣ, балки низ “боваре ки бо муҳаббат амал мекунад” (Ғал. 5,6), на танҳо “бовар ба Исои Масеҳ”, балки низ “муҳаббат ба ҳамаи муқаддасон” (Эфс. 1,15).

Оё аҳамияти калон дорад, ки Тимотиюс оиди *имон ва муҳаббати* онҳо сухан ронда, оиди умеди онҳо чизе нагуфт? Шояд, шайтон бовари онҳоро ба бозомадани Масеҳ суст кард? Шояд, Чуноне ки Вилиям Линколн гуфтааст: “Шайтон аз ин таълимот нафрат дорад, чунки вай қувваи онро дар зиндагиҳои мо медонад”. Агар умеди онҳо комил набошад, Павлус, албатта, ин номаи умедро навишта, чунин ҳолатро ислоҳ кард.

Тимотиюс ҳамчунин хабар дод, ки таслӯникиён дар бораи фириста ва ҳамроҳонаш хотираи некро нигоҳ доштаанд ва ба монанди Павлус, Сило ва Тимотиюс хоҳиши гарму самимии боздидро доранд.

3,7 Ин хабар барои ҷони аз ташнагӣ хасташудаи Павлус чун оби хунук буд (Мас. 25,25). Дар ҳамаи ранҷу азобҳо ва мусибатҳои бовари онҳо ӯро рӯҳбаланд кард.

3,8 Вай нидо мекунад: “*Чунки акнун мо зинда ҳастем, модоме ки шумо дар Худованд қоим мебошед*”. Ҳангоме ки Павлус дар ҳолати номуайянии ва беҳабарӣ буд, ӯ худро ҳамчун ҷасади зинда ҳис мекард. Акнун ки ӯ хабарҳои некро шунид, ҳаёт зуд ба ӯ баргашт. Ин суханон оиди садоқати фидокоронаи марди Худо чизи бисёре мегӯянд!

3,9 Фириста барои ба таври шоиста ифода намудани *шукргузорие* ки дилашро фаро гирифтааст, сухан намеёбад. Ҳар боре ки ӯ ба *ҳузури Худо* худ онҳоро ба ёд меовард, косяи шодмонии ӯ лабрез мегардид.

3,10 Павлус мунтазам дуо мекард, на ин ки гоҳ-гоҳе: *шабу рӯз*. Вай пурҳарорат дуо мекард: *бо тамоми ҷидду ҷаҳд*. Талабҳои вай мушаххас буданд: *бо шумо рӯ ба рӯ шавем*; он беғаразона низ буд: *камиш имони шуморо пур кунем*.

Д. Дуои махсуси Павлус (3,11–13)

3,11 Боб бо дуои Павлус оиди бозгаштан ба назди таслӯникиён ва оиди он ки муҳаббати онҳо боз ҳам афзун шавад, ба анҷом мерасад. Ин дуо ба *Худи Худо ва Падари мо ва Худованди мо Исои Масеҳ* равона шудааст. Дар паси ин исмҳо, ки дар шакли ҷамъ мебошанд, феъле дар шумораи танҳо меояд. Ин гуна истифода илоҳияти Масеҳро ва ягонагии Худоро дар назар дорад.

3,12 Таслӯникиён барои муҳаббати ҳақиқии масеҳиёна зоҳир намуданашон ҳақиқатан шоистаи таҳсин буданд, аммо камолёбӣ ҳадду ҳудуд надорад. Барои ҳамин ҳам фириста оиди он дуо мекунад, ки муҳаббати онҳо амиқтар шавад: *Худованд муҳаббати шуморо афзун ва фаровон гардонад*. *Муҳаббати* онҳо бояд ба бародаронашон дар бовар ва ба ҳамаи одамон паҳн гардад, аз ҷумла ба душманонашон. Намунаи он бояд муҳаббати фиристагон бошад: *чунон ки мо низ ба шумо муҳаббат дорем*.

3,13 Натиҷаи муҳаббат дар ин зиндагӣ покӣ дар ҳаёти оянда хоҳад буд. Агар мо якдигарро ва тамоми инсониятро дӯст дорем, *дар вақти омадани Худованди мо Исои Масеҳ бо ҳамаи муқаддасони Ӯ дар қудсият ба ҳузури Худо ва Падари мо беайб* хоҳем буд, чунки муҳаббат риояи шарият аст (Рум. 13,8; Яъқ. 2,8).

Қасе ин дуои Павлусро бо суханони дигар чунин баён кардааст: “Бигузур Худованд қобилияти барои манфиатҳои дигарон бештар ва бештар ҷони худро фидо кардани шуморо зиёда кунад, то ки Ӯ тавонад шуморо дар ҳислати масеҳиёна кавӣ гардонад, то ки шумо аз ҳар айбдоркуниё ки бар зидди шумо пеш оварда мешавад, сафед карда шавед...”

Дар боби 2 мо дидем, ки бозомадани Масеҳ якҷанд марҳилаҳоро дар бар мегирад: ибтидо, инкишоф, зоҳиршавӣ ва лаҳзаи авҷ. Дар ояти 13 сухан дар бораи марҳилаи сеюм меравад: *омадани Худованди мо Исои Масеҳ бо ҳамаи муқаддасони Ӯ*. Дар осмон аллақай доварӣ дар пеши Курсии Доварии Масеҳ ба амал омадааст. Ҳамаи муқофотҳо аллақай дода шудаанд. Аммо ин муқофотҳо аёнан ба ҳама ҳамон вақт зоҳир карда мешаванд, ки

Начоткор ба замин чун Шоҳи шоҳон ва Худованди ҳукмронон бармегардад.

Муқаддасон, аз афташ, бовардороне мебошанд, ки ба осмон бурда шуда буданд (1Тас. 4,14). Баъзеҳо чунин ақида доранд, ки ин ҷо фариштаҳо дар назар дошта шудаанд, аммо Винсент мегӯяд, ки суҳан дар бораи халқи пок ва пурчалолӣ Худо меравад. *Ҷ* ишорат мекунад, ки фариштаҳо бо ин нома ҳеч умумияте надоранд, дар ҳоле ки бовардорони пурчалол бо мавзӯи нома, ки мавриди таваҷҷӯҳи таслӯникиён буд, зич алоқаманд ҳастанд. Вай илова мекунад: “Ин чиз ҳузури фариштагонро ҳангоми бозомадани Худованд инкор намекунад, аммо ҳангоме ки Павлус ҳузури онҳоро дар назар дорад, вай чунин мегӯяд: бо фариштаҳои қуввати Худ (2Тас. 1,7).”⁹

III. НАСИХАТҲОИ АМАЛӢ (4,1–5,22)

A. Покшавӣ ҳамчун иҷрои иродаи Худо (4,1–8)

4,1 Суҳанони “*ва боз*” ҳеч маънои онро надоранд, ки Павлус номаро ба анҷом расонданист. Ин суҳанон бисёр вақт маънои дигар намудани мавзӯро мефаҳмонанд, масалан, гузариш ба насихатҳои амалиро.

Покӣ, муҳаббат ва бозомадан – се калимаи хоси охири боби сеюм мебошанд, ва худӣ ҳамин калимаҳо се мавзӯи асосии боби чорум ҳастанд: 1) покӣ (о. 1–8), 2) муҳаббат (о. 9,10) ва 3) бозомадан (о. 13–18). Боз як мавзӯи асосӣ саъю кӯшиш аст (о. 11,12).

Боби 4 бо хоҳиши боисрори дар покӣ гаштан ва ҳамин тариқ ба Худо писанд омадан сар мешавад ва бо бурда шудани покон ба осмон тамом мешавад. Шояд, Павлус ҳангоми навиштани ин оиди Ҳанӯх фикр мекард. Ба монанди диққат диҳед:

1) Ҳанӯх пеши Худо роҳ мерафт (Ҳас. 5,24), 2) Ҳанӯх ба Худо писанд омад (Ибр. 11,5), ва 3) Ҳанӯх ба осмон бурда шуд (Ҳас. 5,24; Ибр. 11,5).

Фириста бовардоронро барои покии амалишон таҳсин мегӯяд, аммо даъват менамояд, ки барои ба қуллаҳои нави камолот расидан саъй намоянд. Покӣ на дастовард, балки раванд аст.

4,2 Ҳангоме ки Павлус дар Таслӯникиён буд, вай ба эътибори *Худованд* таъя намуда, борҳо бовардоронро насихат мекард, ки пок зиста, ба Худо писанд оянд.

4,3 *Иродаи Худо* нисбати халқи *Ҷ* — покшавӣ аст. Пок намудан – барои хизмат ба Худо ҷудо намудан аст. Аз як тараф, ҳамаи бовардорон барои хизмат ба Худо аз ҷаҳон ҷудо карда шудаанд; онҳо мувофиқи мақоми ишғолкардашон пок ҳастанд; ин гуна покшавӣ комил ва пурра аст (1Қӯр. 1,2; Ибр. 10,10). Аммо, аз тарафи дигар, бовардорон бояд худро пок кунанд, яъне аз ҳар гуна гуноҳ ҷудо шаванд; ин покшавии амалӣ ё пешраванда аст. Ин равандест, ки то марги бовардор ё то ба омадани Худованд давом мекунад. Ин калима дар ояти 3 маҳз ҳамин маъноро дорад. (Ниг. шарҳи покшавӣ дар 5,23).

Намуди мушаххаси гуноҳ, ки Павлус аз он огоҳ менамояд, алоқаҳои ҷинсии берун аз никоҳ аст; ин ҷо, шояд, зино, хиёнат ба вафодорӣ ҳамсарӣ дар назар дошта шудааст. Ин яке аз гуноҳҳои асоситарини ҷаҳони бутпараст аст. Огоҳкунии “*аз зино парҳез кунед*” имрӯзҳо ҳам, ба монанди асри якуми Калисо, зарур аст.

4,4 Барномаи масеҳиёнаи рафтор аз он иборат аст, ки *ҳар яке битавонад бадани (зарфи) худро дар покӣ ва шараф нигоҳ дорад*. Дар ин оят калимаи зарф маънои “зан” ё “бадан”-и худӣ мардро дошта метавонад. Ба маънои “зан” он дар 1Петрус 3,7 воমেҳӯрад, ба маънои “бадан” — дар 2Қӯринтиён 4,7.

Масалан, як нусхаи англисии НҶ зарфро ҳамчун “зан” фаҳмида, ин оятро тарҷума мекунад: “То ҳар яке аз шумо бидонад, ки чӣ гуна дар покӣ ва шараф ба худ зан бигирад”. Нусхаи дигар бошад баръакс, ба он маънои “бадан”-ро медиҳад: “Ҳар яке аз шумо бояд идора кардани бадани худ, покшавӣ ва эҳтиром намудани онро ёд гирад”.

Мувофиқи алоқамандии матн, тахти калимаи *зарф* зани одам дар назар дошта шудааст. Таълимот онро мефаҳмонад, ки ҳар як шавҳар бояд зани худро эҳтиром намояд ва ҳеч гоҳ дар ҳеч шакл ба вафодорӣ ҳамсарӣ хиёнат накунад. Ин чиз мавқеи як ҳамсар

доштанро ҳамчун иродаи Худо таквият медиҳад (ниг. низ 1Қӯр. 7,2).

4,5 Нуктаи назари масеҳиёна ба оиладорӣ ба куллий муҳолифи ақидаи нобоварон аст. Чуноне ки як тафсиркунанда гуфтааст, “вакте ки Исо бар зан даст гузошт (Луқ. 13,13), вай рост шуд. Ҳангоме ки марди бутпараст ба зан даст мерасонад, вай хамида мешавад”.

Халқҳо дар алокаи чинсӣ воситаи қонё намуздани шахватро мебинанд. Дар чашмони онҳо покдоманӣ сустӣ буда, оиладорӣ воситаи қонунӣ гардонидани гуноҳ аст. Онҳо бо сӯхбатҳои беадабона ва навиштаҷоти бешармонашон дар деворҳо аз шармандагии худ лаззат мебаранд.

4,6 Бадахлокии чинсӣ гуноҳест бар зидди Рӯҳи Поки Худо (1Қӯр. 6,19); ин гуноҳест бар зидди бадани худ (1Қӯр. 6,18); он ҳамчунин гуноҳест бар зидди шахсони дигар. Бинобар ин Павлус илова мекунад: *ва касе дар ҳеч бобат ба бародари худ таҷовуз ё суиштифода накунад*, яъне ҳеч кас дар ин масъала бародари худро фиреб надихад. Дигар хел карда гӯем, масеҳӣ набояд бандҳои никоҳро вайрон кунад ва бародари худро фиреб карда, муҳаббати зани вайро дуздад. Агарчи дар замони мо ин гуна қонуншиканиҳо одатан аз тарафи маҳкама ба таври қонунӣ чазо дода намешаванд, *Худованд барои ҳамаи ин корҳо интиқом мегирад*. Натиҷаи гуноҳҳои чинсӣ ихтилолҳои мудҳиши қисмонӣ ва рӯҳонӣ мешаванд, аммо ҳамаи ин дар муқоиса бо натиҷаҳои ҷовидони онҳо ҳеч мебошанд, агар одам тавба накунад ва бахшиш пайдо накунад ва омурзиш ба даст наоварад. Павлус ба таслӯникиён дар ин бора мегуфт ва шаҳодат меод.

Яке аз бомаҳораттарин нависандагони англиси асри XIX ба гуноҳи чинсӣ афтида, насибаш маҳбас ва шармандагӣ гардид. Вай навишта буд:

Худоён ба ман саховатмандона бахшишиҳо дода буданд. Аммо ман ба худ имкон меодам, ки ба қувваи мафтункунандаи беҳиссиётӣ ва ҳиссиётнокӣ гӯтавар шавам. ... Ман аз чизҳои оли ҳаста шуда, дар ҳирси эҳсосотҳои нав дидаву дониста ба варта фуру мерафтам. ... Ман ба ҳаёти дигарон бепарвоёна муносибат мекардагӣ шудам.

*Ҳангоме ки ба ман даркор буд, ҳаловатро кашаида мегирифтам, ва гузашта мерафтам. Ман фаромӯш кардам, ки ҳар як рафтори оддии хурдак хислатро ба вуҷуд меорад ва ё вайрон мекунад ва бинобар ин ҳар он чи дар ниҳон, дар ҳучра карда мешавад, ягон рӯз аз боми хона эълон карда мешавад. Ман инони ихтиёрро аз даст додаам. Ман акнун роҳбалади ҷони худ набудам ва инро намедонистам. Ман ба ҳаловат имкон додаам, ки маро соҳиб шавад. Ман худро ба шармандагии даҳшатовар гирифта намудам.*¹⁰

Вай ба ҳаёти дигарон бепарвоёна муносибат мекардагӣ шуд ва ё, чуноне ки Павлус гуфта метавонист, хилофи қонун рафтор намуд ва ба *бародари худ* зиён расонд.

4,7 *Худо моро* на ба ҳаёт дар *нопокии* ахлоқӣ, балки *ба қудсият даъват кардааст*. *Ӯ* моро аз вартаи гуноҳ даъват карда, дар мо равандеро сар кардааст, ки тамоми умр давом мекунад, ки он бояд моро беш аз пеш ба *Ӯ* монанд кунад.

4,8 Ҳар касе ки аз ин насихат саркашӣ мекунад, на танҳо ба таълимоти чунин шахсе чун Павлус нафрат дорад; вай ба *Худо* муқобилати рӯйрост нишон медиҳад, *Онеро сарфи назар мекунад, рад мекунад ва нафрат дорад*, ки ба мо *Рӯҳулқудси Худо* *ато намуздааст*.¹¹ Калимаи “*Рӯҳи Пок*” дар ин ҷо маънои маҳсус дорад. Касе ки *Рӯҳи Пок* дар вай сокин аст, ҷи гуна метавонад ба бад-ахлоқӣ дода шавад?

Тавачҷӯх намоед, ки дар ин порча ҳар се Шахсияти Ваҳдати Сегона оварда шудаанд: Падар (о. 3), Писар (о. 2) ва Рӯҳи Пок (о. 8). Фикри олиҷаноб! Ҳар се Шахсияти илоҳӣ ҳавасманди покшавии бовардор ҳастанд ва дар он иштирок доранд.

Акнун Павлус аз мавзӯи шахват (о. 1–8) ба муҳаббат (о. 9–12) мегузарад; ва насихати худдорӣ ба насихат оиди кӯшиши бочидду чаҳд мегузарад.

Б. Муҳаббате ки дар ҳаққи дигарон ғамхорӣ мекунад (4,9.10)

4,9 Бовардор на танҳо бояд хочаи бадани худ бошад; дили вай бояд саршори муҳаббат ба бародаронаш дар *Худованд* низ бошад.

Муҳаббат калимаи асосии масеҳият аст, айнан ҳамон тавре ки гуноҳ калимаи асосии бутпарастӣ мебошад.

Ҳочат набуд, ки Павлус ба таслӯникиён оиди ин неккирдорӣ *нависад*, чунки ҳам ба воситаи тадҳини илоҳӣ (1Юх. 2,20.27), ҳам ба воситаи насихатҳои муаллимони масеҳӣ онҳо аз *Худо омӯхта* буданд, ки ба бародарони худ *муҳаббат дошта* бошанд. Бовардорони Таслӯникӣ бо он фарқ мекарданд, ки ба ҳамаи масеҳиён дар тамоми Макдуния муҳаббат доштанд. Павлус барои ин онҳоро таҳсин намуда, ёди онҳоро ҷовидон гардонд.

4,10 Чуноне ки зикр шуда буд, бародардӯстӣ амали яккарата нест, онро доимо амалӣ гардондан лозим аст; барои ҳамин фириста бовардоронро насихат мекунад, ки дар ин хусусияти олиҷаноб *боз ҳам зиёдтар муваффақият ба даст оваранд*.

Чаро ба бародардӯстӣ ин гуна аҳамият дода шудааст? Зеро дар ҷое ки муҳаббат ҳаст, ягонагӣ ҳукмфармоӣ, ва он ҷое ки ягонагӣ ҳукмфармоӣ, баракати Худованд он ҷост (Заб. 132,1.3).

В. Ҳаёте ки ба дигарон шаҳодат медиҳад (4,11.12)

4,11 Павлус покнро водор менамуд, то *сабю кӯшиш намоянд*, ки се чизро бикунанд. Дар забони имрӯза се дархости ин оят чунин садо медиҳанд:

1. Рӯшноии рампаро (лампаи рӯшноидихӣ дар театр) *чустучӯ накунед*. Бо он қаноат намоед, ки ҳар кадоми шумо “хурдакак, ба ҳеч кас ношинос ҳастед, ки шуморо танҳо Масеҳ дӯст медорад ва таъриф мекунад”.
2. Ба ҷои даҳлат ба корҳои дигарон *кори худро ба ҷо оваред*.
3. Меҳнат карда, нони худро бихӯред. Ту-файлихӯр, ё “шуллуқ” набошед, ки аз ҳисоби дигарон зиндагӣ мекунад.

4,12 Масеҳӣ будан ва интизори бозомадани Масеҳ буданамон моро аз масъулият дар зиндагии амалӣ озод намекунад. Мо бояд дар ёд дошта бошем, ки ҷаҳон моро мушоҳида мекунад. Одамон оиди Начотдихандаи мо аз рӯи рафтори мо баҳо медиҳанд. Мо бояд нисбати нобоварон *боадабона рафтор* кунем

ва аз чихати молиявӣ ба онҳо вобаста набошем.

Г. Умеде ки бовардоронро тасалло медиҳад (4,13–18)

4,13 Бовардорони Паймони Куҳан оиди он ки дар лаҳзаи марг бо бадани одам ҷӣ рӯй медиҳад, дониши номукамал ва нопурра доштанд. Мафхуми “шеол” барояшон дар ифода намудани ҷойгоҳи ҷонҳои ҳам бовардорон ва ҳам нобоварон калимаи универсалӣ буд.

Онҳо чунин меҳисобиданд, ки ҳама ягон вақт мемиранд ва, аз афташ, дар охири замон зиндашавии умумӣ, сипас довари охири хоҳад буд. Марто инро ба таври содда баён мекунад, хангоме мегӯяд: “медонам, ки дар қиёмат, дар рӯзи вопасин, [Лаъзор] эҳё хоҳад шуд” (Юх. 11,24).

Худованд Исо ҳаётро ба воситаи Хушхабар ошкор намуд (2Тим. 1,10). Акнун мо медонем, ки дар лаҳзаи марг бовардор меравад, то бо Масеҳ бошад (2Қӯр. 5,8; Фил. 1,21.23). Дар бораи нобоварон бошад гуфта шудааст, ки онҳо дар дӯзах хоҳанд буд (Лук. 16,22.23). Мо медонем, ки на ҳар бовардор мемирад, аммо ҳама дигаргун мешаванд (1Қӯр. 15,51). Мо медонем, ки беш аз як растохез хоҳад буд. Дар лаҳзаи ба осмон бурда шудан танҳо бовардорон зинда мешаванд (1Қӯр. 15,23; 1Тас. 4,16); нобоварони мурда дар охири Подшоҳии Ҳазорсолаи Масеҳ зинда карда мешаванд (Ваҳй 20,5).

Ҳангоме ки Павлус бори аввал ба Таслӯникӣ омад, вай ба бовардорон таълим медод, ки Масеҳ барои подшоҳӣ кардан бозмеояд, ва дар бораи ходисаҳои сухан меронд, ки пас аз ин рӯй медиҳанд. Аммо дар айни ҳол дар одамон оиди он поконе ки аллакай мурдаанд, саволҳо пайдо шуданд. Оё баданҳои онҳо то рӯзи охири дар қабрҳо боқӣ мемонанд? Шояд, онҳо иштирокчиҳои бозомадани Масеҳ ва Подшоҳии Пурчалолӣ ӯ нахоҳанд шуд? Барои ба саволҳои онҳо ҷавоб додан ва тарсҳои онҳоро бартараф намудан Павлус тартиби ходисаҳоро хангоми бозомадани Масеҳ барои халқи Худ тасвир мекунад.

Фирита бо иборай “*намехоҳем, ки шумо ... бехабар бошед*” диққати хонандагонро ба баёноти муҳим ҷалб мекунад. Он ба *мурдагон* (аслан: “хобидагон”), яъне бовардорони вафоткарда дахл дорад. Бо калимаи “хобидагон” баданҳои масеҳиёне ифода мегарданд, ки ба олами дигар рафтаанд; ҳангоме ки сухан оиди рӯҳ ё чони онҳо меравад, ин калима ҳеч гоҳ истифода намешавад. Хоб — монандкунии муносибест барои марг, чунки одами мурда ба хобида монанд аст. Ва хоб монандкунии маъмулӣ аст, чунки ҳар як шаб барои мо рамзи марг аст, ва ҳар як сахарӣ ба растохез монанд аст.

Навиштаҳои Пок онро таълим намедиханд, ки рӯҳи шахси мурда дар хоб аст. Сарватманд ва Лаъзор дар дунёи мурдагон бедор буданд (Лук. 16,19–31). Ҳангоме ки бовардор мемирад, вай “назди Худованд макон мегирад” (2Кӯр. 5,8). Мурдан маънои ҳамроҳи Масеҳ, дар вазъияте буданро дорад, ки Павлус онро ҳамчун дастовард меҳисобад ва мегӯяд, ки “ин беандоза бехтар аст” (Фил. 1,21.23). Агар рӯҳ хобида мебуд, ин дуруст буда наметавонист!

Ҳамчунин дар Навиштаҳои Пок таълимот оиди маҳшавии пурра нест. Марг таваққуфи муваққатӣ нест. Бовардор аз ҳаёти ҷовидон ҳаловат мебарад (Марк. 10,30), нобовар бошад — аз ҷазои ҷовидон азоб мекашад (Марк. 9,48; Ваҳй 14,11).

Фирита мегӯяд, ки оиди қисмати покони мурда ғамгин шудан ҳеч зарурате надорад. Павлус андӯхро манъ намекунад: Исо дар назди қабри Лаъзор гирифт, агарчи медонист, ки баъди якҷанд дақиқа вайро зинда мекунад (Юҳ. 11,35–44). Аммо Павлус мегӯяд, ки андӯҳи ноумедона барои онҳое муносиб аст, ки умеде ба осмон, ба ҳамроҳшавӣ надоранд, ва онҳоро танҳо доварӣ интизор аст.

Ифодаи “*дигарон, ки умед надоранд*” ба ман маросими чанозаро, ки ман дар он ҳозир будам, ёдрас мекунад. Хешовандони ғамзада тобути зани начотнаёфтаре печонида гирифта, бо ҳасрат мегиристанд: “Оҳ Мария! Худоё, Худоё, Мария!” Ин манзараи фаромӯшнашавандаи ноумедии бетаскин буд.

4,14 Умеди бовардор бар растохези Масеҳ асос ёфтааст. Чуноне ки мо имон дорем,

ки Исо мурд ва эҳё шуд, ҳамин тавр мо низ бешубҳа бовар дорем, ки шахсоне ки дар Масеҳ мурдаанд, зинда шуда, дар бозомадани \bar{U} иштирок хоҳанд кард. “Чунон ки дар Одам ҳама мемиранд, ончунон дар Масеҳ ҳама зинда мешаванд” (1Кӯр. 15,22). Растохези \bar{U} далел ва кафолати растохези мост.

Ба иборай “*онҳое ки дар Исо мурдаанд*” диққат диҳед. Донистани он ки маҳз Ҳамоне ки ҷонҳои моро дӯст медорад, ба баданҳои дӯстдоштагони Худ хоб медиҳад, маргро аз даҳшатнокиаш маҳрум мекунад.

Боварии пурраи мо оиди онҳое ки дар Масеҳ мурдаанд, дар он асос ёфтааст, ки *Худо онҳоро бо \bar{U} хоҳад овард*. Инро ду хел фаҳмидан мумкин аст.

1. Ин маънои онро дошта метавонад, ки дар лаҳзаи ба осмон бурда шудан Худо баданҳои бовардоронро зинда мекунад ва ҳамроҳи Худованд Исо ба осмон меоварад.
2. Ё, ҳангоме ки Масеҳ ба замин барои подшоҳӣ кардан ба замин бозмеояд, Худо ҳамроҳи \bar{U} ҳамчунин онҳоеро бармегардонад, ки дар бовар мурдаанд. Дигар хел карда гӯем, фирита мегӯяд: “Аз он ба ташвиш наоед, ки мурдагон ҷалоли Подшоҳии меомадаро надида мемонанд. Ҳангоме ки Исои Масеҳ дар қувва ва ҷалоли азим бозмегардад, Худо онҳоро ҳамроҳи \bar{U} бозмегардонад”. (Бисёрии олимони тарафдори ҳамин маънидод мебошанд).

Аммо ин чӣ гуна ба амал омада метавонад? Охир, ҳозир баданҳои онҳо дар қабрҳо мебошанд. Ҷавоб дар оятҳои 15–17 дода шудааст. Пеш аз он ки Масеҳ барои барпо намудани Подшоҳии Худ меояд, \bar{U} бозмегардад, то ки халқи Худро барои бо \bar{U} дар осмонҳо будан бигирад. Сипас, дертар, \bar{U} ҳамроҳи онҳо бозмегардад.

4,15 Павлус инро аз кучо медонист? Ҷавоби вай чунин аст: “*инро ба шумо бо каломии Худованд мегӯем*”. Вай аз Худованд ваҳйи бевосита гирифт. Ба мо чизе гуфта нашудааст, ки вай онро чӣ тавр гирифт: дар рӯъё, ё вай овозеро шунид, ё ба воситаи нақш бандондани дохилии Рӯҳи Пок. Аммо коми-

лан аниқ аст: ин ҳақиқатест, ки то он дам ба одамон маълум набуд.

Сипас вай фаҳмонида, давом медиҳад, ки дар лаҳзаи бозомадани Масеҳ бовардорони зинда ҳеч гуна афзалияте ё имтиёзе дар назди бовардорони мурда нахоҳанд дошт.

Дар ин оят Павлус оиди худ ҳамчун *то омадани Масеҳ боқӣ монда* сухан меронад (ниг. инчунин ба 1Қӯр. 15,51.52). Аммо дар 2Қӯр. 4,14 ва 5,1 вай мегӯяд, ки дар байни онҳое буда метавонад, ки зинда мешаванд. Хулосае ба миён меояд: мо бояд бозомадани Худовандро ҳар лаҳза интизор бошем ва дар айни замон дарк намоем, ки шояд ба воситаи марг ба осмонҳо даъват карда мешавем.

4,16 Сипас тартиби аниқи ҳодисаҳо ҳангоми бозомадани Масеҳ барои покониаш баён карда шудааст. *Худи Худованд аз осмон нузул хоҳад кард. Ӯ фариштаро равон намекунад, балки Худаш меояд!*

Ин бо *бонги даъват, бо садои фариштаи муқарраб ва карнаи Худо* ба вуқӯъ мепайвандад. Якчанд тафсири маънои ин садоҳои даъват вучуд доранд, аммо оиди ҳеч яки онҳо бо қатъияти пурра сухан рондан имкон надорад.

1. Баъзе тадқиқотчиён ақида доранд, ки *бонги даъват* садои Худи Худованд Исо аст, ки мурдагонро зинда мекунад (Юҳ. 5,25; 11,43.44) ва зиндагонро дигаргун мекунад. Дигарон, ба монанди Ҳогг ва Вайн, мегӯянд, ки ин нидо садои фариштаи муқарраб аст.
2. *Садои фариштаи муқарраб* Микоилро одатан чун фармони чамъшавии покони Паймони Кухан мефаҳманд, чунки фариштаи муқарраб Микоил бо Исроил алоқаманди наздик аст (Дон. 12,1; Ях. 9; Ваҳй 12,4–7). Дигарон чунин меҳисобанд, ки *садои фариштаи муқарраб* фариштагонро чамъ мекунад — кувваи ҳарбиरो барои ба Худованд ва покони Ӯ ҳамроҳӣ кардан аз байни худуди душман ба ақиб ба осмон (бо Лук. 16,22 муқоиса кунед).
3. *Карнаи Худо* — худи ҳамон карнаи охири дар 1Қӯр. 15,52 аст, ки бо зинда шудани покони ҳангоми ба осмон бурда шудан вобаста аст. Он покониро ба

баракоти ҷовидонӣ даъват мекунад. Онро бо карнаи ҳафтум дар Ваҳй 11,15–18, ки дар давраи мусибати бузург ба замин қатъиян фуру рехтани доварӣ ва ғазбро хабар медиҳад, омехта набояд кард. Ин ҷо карнаи охири — карнаи охири барои Калисо аст, карнаи ҳафтум дар Ваҳй бошад карнаи охири барои ҷаҳони нобовар аст (агарчи он ҳеч гоҳ маҳз “карнаи охири” номида намешавад).

Баданҳои *онҳое ки дар Масеҳ мурдаанд*, пеш аз ҳама *эҳё хоҳанд шуд*. Баҳснок аст, ки ба ин ҷо покони Паймони Кухан дохил ҳастанд ё не. Онҳое ки мувофиқи ақидаашон покони Паймони Кухан низ ба ин ҷо дохил ҳастанд, ба он истинод меоваранд, ки дар ин ҳангом садои фариштаи муқарраб шунида мешавад, ки бо тақдири Исроил алоқаманди наздик аст (Дон. 12,1). Аммо онҳое ки мувофиқи ақидаашон покони Паймони Кухан ҳангоми ба осмон бурда шудан зинда намешаванд, ишора менамоянд, ки суханони “*онҳое ки дар Масеҳ мурдаанд*” ҳеч гоҳ дар ҳақиқи бовардороне ки то давраи Калисо зистаанд, истифода намешаванд; ин бовардорон, аз афташ, дар охири мусибати бузург зинда карда мешаванд (Дон. 12,2). Дар ҳама ҳолат пурра равшан аст, ки ин ҳанӯз растохези ҳамагонӣ нест. На ҳамаи мурдагон дар ин вақт зинда карда мешаванд, балки танҳо *онҳое ки дар Масеҳ мурдаанд*.

4,17 Сипас зиндаҳо бо *якҷоягии онҳо бар абрҳо бурда хоҳанд шуд, то ки Худовандро дар ҳаво пешвоз гиранд*. Калимае “ба осмон бурда шудан” (“Болошавӣ”), ки марҳилаи якуми ба замин бозгаштани Худовандро бо он тасвир мекунем, дар асл аз феъле пайдо шуд, ки маънои “даррабудан, дошта гирифтани”-ро дорад. Он маънои “даррабуда шудан, бардошта шудан, гирифта бурда шудан”-ро дорад. Он дар хикояи оиди Филиппус (Аъм. 8,39), Павлус (2Қӯр. 12,2.4) ва дар Ваҳй 12,5 нисбати “навзоди мардина” истифода мешавад.

Ҳаво — соҳаи ҳукмфармоии иблис аст (Эфс. 2,2), барои ҳамин ҳам ба осмон бурда шудан маънои чамъомади тантананоқро дорад ва ошкорову комилан сарфи назар наму-

дан ба ҳуқуқҳои иблис дар истехкоми худӣ вай мебошад.

Дар бораи ҳамаи он чи ин оятҳо дар бар мегиранд, фикр кунед! Замина ва баҳр турбати ҳамаи одамонро, ки дар Масеҳ мурдаанд, бозмегардонанд. Сипас мӯъҷизаи дигаргуншавӣ, ки дар давоми он ин турбатҳо ба баданҳои бо партави ҷалол фаро гирифташуда мубаддал мегарданд, — баданҳое ки ҷовидона аз беморӣ, азоб ва марг ҳалос шудаанд. Сипас парвози кайҳонӣ ба осмон. Ва ҳамаи ин дар як мижа задан ба амал меояд (1Қӯр. 15,52).

Одамони нобовар ба тасвири таърихи офариниши одам дар Ҳастӣ боби 1 ва 2 бовар карда наметавонанд. Агар ба таърихи офариниш бовар кардани онҳо душвор бошад, пас, ба осмон бурда шуданро онҳо чӣ гуна қабул мекунанд, ҳангоме Худо миллионҳо одамонро аз турбате ки дафн шуда, пароканда шуда ё дар соҳилҳои тамоми ҷаҳон об бурда буд, зинда мекунанд?

Одамони ин ҷаҳон аз парвозҳои кайҳонӣ ба вачд меоянд. Аммо оё дастовардҳои бузургии онҳо наметавонанд бо мӯъҷизаи дар як мижа задан ба осмон сафар кардан баробар шаванд, бе зарурати бо худ гирифтани ҳавоӣ мо, чуноне ки кайҳоннавардон ҳангоми ба муддати кӯтоҳ ба фазо баромадан мекунанд?

Дар алоқамандӣ бо бозомадани Масеҳ садое шунида хоҳад шуд, манзарае намудор хоҳад шуд, мӯъҷизае ба амал хоҳад омад, хурсандии воҳӯрӣ ва эҳсоси осоиштагӣ ва тасалло хоҳад буд.

Ба такрор шудани калимаи “*Худованд*” дар ин оятҳо диққат додан хуб аст: Каломи *Худованд* (о. 15), *Худи Худованд* (о. 16), *то ки Худовандро дар ҳаво пешвоз гирем* (о. 17), *ҳамеша бо Худованд хоҳем буд* (о. 17).

Ҷовидона бо *Худованд*! Кӣ наметавонад тамоми хурсандӣ ва хушбахтиеро, ки дар ин суханон ҳастанд, ифода намояд?

4,18 *Пас, ҳамдигарро бо ин суханон тасалло диҳед.* Фикр оиди омадани *Худованд* дар бовардорон даҳшатро ба вучуд намеорад. Он бо умеди вобастааст, ки дили бовардоронро бо ҳаяҷон пур мекунанд, рӯҳбаланд мекунанд ва тасалло медиҳад.

НИШОНАҲОИ ОХИРЗАМОН

Бисёр аломатҳои нишондиҳандаи он ҳастанд, ки ба осмон бурда шудан ба зудӣ ба амал омада наметавонад. Мо аломатҳои зеринро ҳамчун огоҳкунӣ дида мебароем:

1. Дар соли 1948 ташкил шудани давлати Исроил (Лук. 21,29). Дарахти анҷир (Исроил) мешукуфад, яъне барг мебарорад (Лук. 21,29-31). Бори аввал дар давоми қариб бист аср яҳудиён ҳамчун миллат дар давлати худ зиндагӣ мекунанд. Ин маънои онро дорад, ки Подшоҳии Худо наздик аст.
2. Афзудани эътибори бисёр халқҳо ва миллатҳои дигар (Лук. 21,29). Исо пешгӯӣ кард, ки на танҳо дарахти анҷир, балки тамоми дарахтони дигар низ мешукуфанд. Ба қарибӣ мо шоҳиди анҷом ёфтани идоракунии мустамликавӣ ва бунёд ёфтани миллатҳои нав будем. Мо дар давраи миллатчиғии нав зиндагӣ мекунем.
3. Исроил ба замини худ дар нобоварӣ баргашт (Ҳиз. 36,24.25). Пайғамбар Ҳизкиёл пешгӯӣ кард, ки яҳудиён танҳо баъди ба замини худ баргаштан пок карда мешаванд. Дар замони ҳозира Исроил асосан миллати ба тарафи моддият нигаронидашуда, агностикӣ аст; танҳо қисми ками (аммо хеле баланд баромадкунандаи) миллат – яҳудиёни ортодокс (этикодманд) мебошанд.
4. Ҳаракати экуменӣ (Ваҳй 17 ва 18). Бобили бузург гуфта мо низоми азими динӣ, сиёсӣ ва иқтисодиро мефаҳмем, ки аз давлатҳои динии муртад иборат аст, ки даъвои масеҳӣ будан доранд, шояд омехтаи католисизми муртад ва протестантизми муртад. Дунёи масеҳӣ беш аз пеш гирифтори таълимоти бардурӯғ мешавад (1Тим. 4,1;2 Тас. 2,3) ва барои бунёд намудани абарқалисои ҷаҳонӣ кӯшиш мекунанд.
5. Дар ҳама ҷо паҳн шудани ҷодугарӣ (1Тим. 4,1-3). Ҳозир он масоҳатҳои азимро забт карда истодааст.
6. Таназзули даҳшатноки меъёрҳои одоб ва ахлоқ (2Тим. 3,1-5) Матбуоти даврӣ баъри ин мисолҳои зиёде медиҳад.

7. Зӯроварӣ ва беитоатии шаҳрвандӣ (2Тас. 2,7.8). Ҳаёти хонагӣ ва ҷамъиятӣ ва ҳатто калисо пур аз рӯҳи қонуншиканӣ мебошанд.
8. Одамоне ки зоҳиран тақводор менамоянд, аммо аз қувваи он маҳрум шудаанд (2Тим. 3,5).
9. Афзудани рӯҳияи зиддимасеҳиёна (1Юҳ. 2,18), ки дар паҳншавии фирқаҳои дурӯғин зоҳир мегардад. Ин фирқаҳо даъвои масеҳӣ номида шудан доранд, аммо ҳамаи таълимотҳои асосии боварро рад мекунанд. Онҳо тақлид намуда, фиреб мекунанд (2Тим. 3,8).
10. Майли кишварҳо ба ҳамкорӣ дар созмонҳое ки ба созмонҳои давраи рӯзҳои охир қариб монанданд. Бозори Умумии Аврупо, ки дар муоҳидаи Рум асос ёфтааст, ба растохези империяи Рум оварда метавонад – даҳ ангушти пойҳо аз оҳан ва лой (Дон. 2,32–35).
11. Рад кардани даҳолати омадаистодаи Худо ба қорҳои ҷаҳон, ки дар довари Ҷиҳоди хоҳад ёфт (2Пет. 3,3.4).

Ба ин чунин аломатҳоеро чун заминчунбӣ дар бисёр кишварҳо, хатари гуруснагии умумичаҳонӣ ва афзудани душмании миллатҳо ба ҳамдигарро илова кардан мумкин аст (Мат. 24,6.7). Қобил набудани ҳукуматҳо ба нигоҳдории қонун ва тартибот ва сарқӯб намудани терроризм барои ба сари ҳокимият омадани диктатори ҷаҳонӣ шароит фароҳам меорад. Афзоиш додани захираҳои аслиҳои зарравӣ маънои наvero ба ин қабил саволҳо медиҳад: “Кист, ки бо вай (яъне бо ҳайвони ваҳшӣ) ҷангида тавонад?” (Ваҳӣ 13,4). Дар тамоми ҷаҳон паҳн шудани телевизион метавонад барои иҷро шудани Навиштаҳо, ки ҳодисаҳои барои тамоми сайёра намоёнро тасвир мекунад, хизмат кунад (Ваҳӣ 1,7).

Пешгӯӣ шудааст, ки қисми зиёди ин ҳодисаҳо пеш аз ҳамчун Подшоҳ ба замин бозгаштани Масеҳ ба амал меоянд. Дар Навиштаҳои Пок оиди он ки онҳо пеш аз ба осмон бурда шудан ба амал меоянд, чизе гуфта нашудааст, аммо гуфта шудааст, ки онҳо то дар ҷалол зоҳир шудани Ҷ бар амал меоянд. Агар ин дуруст аст ва агар мо аллақай ин равишҳоро дар инкишоф ме-

бинем, пас, метавон хулоса намуд, ки ба осмон бурда шудан наздик аст.

Г. Рӯзи Худованд (5,1–11)

5,1 Муаллимони Каломи Худо аксаран аз он шикоят мекунанд, ки матн ба воситаи ҷудокунии бобҳо канда мешавад, ва мегӯянд, ки мавзӯ бояд канда нашуда (бе фосила) давом кунад. Аммо дар ҳолати додашуда ба бобҳо тақсим намудан пурра муносиб аст. Павлус мавзӯи навро сар мекунад. Вай мавзӯи ба осмон бурда шуданро тарк намуда, ба мавзӯи рӯзи Худованд рӯ меоварад. Калимаҳое ки ҳамчун “аммо дар бораи...” тарҷума шудаанд, ба фикри нав ишора мекунанд, чуноне ки ин дар 1Қӯринтиён ҷой дорад.

Барои бовардорони ҳақиқӣ ба осмон бурда шудан умеди тасаллодиҳандаест, аммо барои онҳое ки аз Масеҳ дур ҳастанд, он чӣ маъно хоҳад дошт? Барои онҳо ин ибтидои давраест, ки дар ин ҷо *замонҳо ва мӯҳлатҳо* номида шудааст. Ин давра пеш аз ҳама хусусияти яҳудиёна дорад. Дар ин давра Худо муносибатҳои Худо бо халқи Исроил аз нав барқарор мекунад, ва он ҳодисаҳои замони охир, ки пайғамбарони Паймони Кухан ишора карда буданд, ба амал меоянд. Исо ба саволи фиристагон оиди он ки кай Ҷ Подшоҳии Худо барпо мекунад, вай ҷавоб дод, ки замони ва мӯҳлатҳоро доништан қори онҳо нест (Аъм. 1,7). Чунин ба назар мерасад, ки *замонҳо ва мӯҳлатҳо* давраи то барпошавии Подшоҳиро, ва низ давраи худи Подшоҳиро дар бар мегиранд.

Павлус чунин меҳисобид, ки ба Таслӯникиён оиди *замонҳо ва мӯҳлатҳо навиштан ҳоҷат надорад*. Пеш аз ҳама барои он ки онҳо ба масеҳиён таъсир нахоҳанд дошт: покони ҳанӯз пеш аз сар шудани ин давра ба осмон бурда мешаванд.

Ба ғайр аз ин, *замонҳо ва мӯҳлатҳо* ва рӯзи Худованд — мавзӯҳои мебошанд, ки дар Паймони Кухан пайдо кардан мумкин аст. Ба осмон бурда шудан бошад — сиррест (1Қӯр. 15,51), ки то давраи фиристагон ошкор нашуда буд.

5,2 Покони аллақай дар бораи *рӯзи Худованд* медонистанд. Онҳо медонистанд, ки вақти аниқи фаро расидани он маълум нест

ва он ҳамон вақт меояд, ки камтар аз ҳама интизораш хоҳанд буд. *Рӯзи Худованд* гуфта Павлус чиро дар назар дорад? Ин, албатта, на рӯзест, ки аз 24 соат иборат аст, балки фосилаи вақтест бо хусусиятҳои хоси худ.

Дар Паймони Куҳан бо ин истилоҳ ҳар қадам марҳилаи доварӣ, валангоршавӣ ва зулмот ифода карда мешуд (Иш. 2,12; 13,9–16; Юил 2,1.2). Дар тасавури онҳо ин вақте буд, ки Худованд бар зидди душманони Исроил бармехезад ва онҳоро ба таври ниҳой ҷазо медиҳад (Саф. 3,8–12; Юил 3,14–16; Уб. 15–17; Зак. 12,8.9). Аммо ин ҳамчунин ҳар дафъаест, ки Худованд халқи Худро барои гуноҳхояш ва аз бовар дур шуданаш ҷазо медиҳад (Юил 1,15–20; Ом. 5,18; Саф. 1,7–18). Ин пеш аз ҳама рӯзи доварӣ барои гуноҳ ва рӯзи пирӯзӣ барои манфиатҳои Худованд (Юил 2,31.32), ва баракатҳои фаровон ба халқи бовафои Ҷ.

Дар оянда муддати *рӯзи Худованд* бо муддати замонҳо ва мӯҳлатҳо тақрибан баробар хоҳад буд. Он баъди ба осмон бурда шудан сар мешавад ва инҳоро дар бар хоҳад гирифт:

1. Вақти мусибати бузург, яъне замони тангӣ барои Яъқуб (Дон. 9,27; Ирм. 30,7; Мат. 24,4–28; 2Тас. 2,2; Ваҳй 6,1–19,16).
2. Бозомадани Масеҳ бо покнаш (Мал. 4,1–3; 2Тас. 1,7–9).
3. Подшоҳии Ҳазорсолаи Масеҳ дар замин (Юил 3,18 [мук. кунед бо о. 14]; Зак. 14,8. 9 [мук. кунед бо о. 1]).
4. Ба таври ниҳой вайрон карда шудани осмон ва замин дар оташ (2Пет. 3,7.10).

Рӯзи Худованд — вақтест, ки Яҳува ба корҳои инсон рӯйрост мудохила мекунад. Он бо доварӣ бар душманони Исроил ва қисми аз бовар дуршудаи халқи Исроил, халосии халқи Ҷ, барпо шудани Подшоҳии осоиштагии Масеҳ, гулгулшукуфии он ва ҷалол барои Худи Ҷ тавсиф карда мешавад.

Фириста ба хонандагони худ ёдрас мекунад, ки *рӯзи Худованд ончунон меояд, чунон ки дузд дар шаб*. Он тамоман ғайриҷашмдошт меояд ва одамро ғофилгир мекунад. Ҷаҳон тамоман омодашуда хоҳад буд.

5,3 Ҷамчунин ин рӯз баноҳост, ба таври фиребанда, харобиовар, ногузир ва ҳатман фаро хоҳад расид.

Дар ҷаҳон муҳити боваринокӣ ва бехатарӣ ҳукмфармо хоҳад буд. Он гоҳ доварии Худо бо қувваи харобиовари азим фурӯ хоҳад рехт. *Ҳалокат* — аз ҳаёт маҳрум шудан ё пурра нобуд шудан нест; ин маҳрум шудан аз неқӯаҳволӣ ё шикаст, мақсад ва маънои мавҷудияти инсонро аз даст додан аст. Он ҳамон гуна ғайриҷашмдошт ва ногузир хоҳад буд, *мисли он ки зани ҳомила* ногузир ба *дарди зоиш дучор меравад*. Нобоварон аз ин доварӣ наҷот нахоҳанд ёфт.

5,4 Зикр намудани гузариш аз ҷонишини “онҳо” дар ояти пештара, ба “шумо” ва “мо” дар оятҳои оянда муҳим аст.

Рӯзи Худованд барои ҷаҳони наҷотнаёфта рӯзи ғазаб хоҳад буд. Аммо барои мо он чӣ маъно хоҳад дошт? Ҷавоб чунин аст: Ба мо хатар таҳдид намекунад, чунки мо *дар зулмот нестем*.

Ин рӯз ончунон меояд, чунон ки дузд дар шаб (о. 2). Он *чун дузд* бар ҳар касе *меояд*, аммо танҳо онҳоро ғофилгир мекунад, ки дар торикии шаб ҳастанд, яъне бозгаштнакардагонро. Он бовардоронро ғофилгир намекунад, чунки онҳо *дар зулмот* нестанд.

Ҷангоми бори аввал хондан чунин таассуроте пайдо шуда метавонад, ки рӯзи Худованд бар бовардорон меояд, аммо на ҳамчун дузд. Аммо ин тавр нест. Он тамоман бар онҳо намеояд, чунки хангоме ки дузд ба шаби ин ҷаҳон меояд, покон дар нури ҷовидон хоҳанд буд.

5,5 Масеҳиён *писарони нур* ва *писарони рӯз* ҳастанд; онҳо *на писарони шаб* ҳастанд, *на писарони зулмот*. Маҳз ба хамин сабаб онҳо аз доварие барканор хоҳанд буд, ки онро Худо бар ҷаҳоне ки Писари Ҷро рад кард, фуруд хоҳад овард. Довариҳои рӯзи Худованд танҳо бар зидди онҳое равона карда шудаанд, ки дар зулмоти ахлоқӣ ва шаби рӯҳӣ қарор доранд.

Ҷангоме дар ин ҷо гуфта мешавад, ки масеҳиён *писарони рӯз* ҳастанд, ин маънои онро надорад, ки сухан дар бораи рӯзи Худованд меравад. Писарони рӯз будан — халқи ба подшоҳии бовиҷдонии ахлоқӣ

тааллукдошта будан аст. Рӯзи Худованд вақти доварӣ бар раияти подшоҳии зулмоти ахлоқӣ мебошад.

5,6 Дар се ояти баъдина Павлус бовардоронро даъват мекунад, то чунон тарзи зиндагӣ дошта бошанд, ки ба вазъияту мақоми истисноии онҳо мувофиқат кунад. Ин бедорӣ ва хушёриро дар назар дорад. Мо бояд *бедор* бошем, аз васвасаҳо, танбалӣ, сустӣ ва парешонхотирӣ эҳтиёт шавем. Албатта, мо бояд дар интизори бозгашти Начотдиханда *бедор* бошем.

Хушёрӣ ин ҷо на танҳо хушёрӣ дар сӯхбатҳо ва умуман дар тарзи рафтор, балки риояи эътидол дар хӯрдан ва нӯшидан аст.

5,7 Одатан *хоб* фикран ба *шаб* алоқаманд карда мешавад. Бинобар ин дар соҳаи рӯҳонӣ бепарвоии сахлангорона ифодакунандаи хислати писарони зулмот, яъне бозгаштнакардагон аст.

Одамон *шабона* орогани базмҳои бадмастонаи худро афзал мешуморанд. Онҳо торикиро аз рӯшноӣ бештар дӯст медоранд, чунки корҳои онҳо бад аст (Юх. 3,19). Худи номи “клуби шабона” ҳаёлан бо бадмастӣ ва айшу ишрат монанд карда мешавад.

5,8 Писарони рӯз бояд дар рӯшноӣ қадамгузор бошанд, чуноне ки *Ү* дар рӯшноист (1Юх. 1,7). Ин чунин маъно дорад: гунохро маҳкум кардан, аз он даст кашидан ва аз ҳар гуна исрофкорӣ ва ифроткорӣ канораҷӯӣ кардан. Ҳамчунин либоси чангии масеҳиёнаро дар бар карда, онро набаровардан лозим аст. Ин либоси чангӣ аз *зиреҳи имон* ва *муҳаббат* ва *хӯди умеди начот* иборат аст. Дигар хел карда гӯем, ин либоси чангӣ *имон*, *муҳаббат* ва *умед* мебошад — се сифати асосии хислати масеҳиёна. Ҷузъиёти *зиреҳ* ва *хӯдро* дар ин ҷо таҳлил кардан зарур нест. Фириста фақат мехоҳад гӯяд, ки писарони нур бояд пӯшиши химояткунандаи зиндагии пархезгорона ва собитқадамонаро пӯшида гарданд. Чӣ чиз моро аз вайроние ки дар ҷаҳон аз боиси шахват ҳаст, хифз мекунад? *Имон* ё боварӣ ба Худо. *Муҳаббат* ба Худованд ва ба якдигар. *Умед* ба бозгаштани Масеҳ.

Муқобилгузориҳои муҳиме ки дар боби панҷум оварда шудаанд:

Нобоварон
 (“онҳо”)

хобида
маст
дар зулмот
писарони шаб ва
зулмот
рӯзи Худованд ончунон меояд, чунон ки
дузд дар шаб
ногаҳон ба ҳалокат
дучор мешаванд,
мисли он ки зани
ҳомилатор ба дарди
зоиш дучор мешавад

5,9 Ба осмон бурда шудан ду ҷиҳат дорад: *начот* ва *ғазаб*. Барои бовардор он маънои анҷоми ниҳоии начоти вай дар осмонро дорад. Барои нобовар он дохилшавӣ ба давраи *ғазаб* дар замин аст.

Азбаски мо писарони рӯз ҳастем, Худо моро на барои *ғазаб* таъин кардааст, ки *Ү* онро дар давраи мусибати бузург *фурӯ* мерезонад, балки баръакс, барои *начот* ба маънои том — барои озодии ҷовидон аз ҳузури гуноҳ.

Баъзеҳо *ғазабро* ҳамчун ҷазое мефаҳманд, ки нобоварон дар дӯзах гирифтори он хоҳанд буд. Албатта, дуруст аст, ки Худо моро на барои ин таъин намудааст, аммо ин гуна фикр дар ин ҷой асос надорад. Павлус на оиди дӯзах, балки оиди фалокатҳое мегӯяд, ки ба замин меоянд. Ин ҷо сухан оиди рӯзи Худованд меравад — давраи бузургтарини ғазаб дар таърихи инсоният (Мат. 24,21). Моро бошад на вохӯрӣ бо чаллод, балки вохӯрӣ бо Начоткор интизор аст.

Баъзеҳо мегӯянд, ки давраи мусибати бузург вақти ғзаби иблис аст (Ваҳй 12,12), на ғзаби Худо. Онҳо мегӯянд, ки Калисо ғзаби иблисро аз сар хоҳад гузаронд, аммо аз ғзаби Худо хангоми омадани дуҷоми Масеҳ раҳо карда мешавад. Аммо дар оятҳои зерин оиди ғзаби Худо ва Барра гуфта мешавад, ва ин дар заминаи давраи мусибати бузург аст: Ваҳй 6,16.17; 14,9.10.19; 15,1.7; 16,1.19.

Бовардорон
 (“шумо”)

бедор
хушёр
на дар зулмот
писарони рӯз ва писарони нур
шумо дар зулмот
нестед, ки он рӯз ба шумо чун дузд ояд
на барои ғзаб таъин
кардааст, балки
барои ёфтани начот

5,10 Дар ояти 10 он нархи гароне таъкид карда мешавад, ки Худованд Исои Масеҳ пардохт, то моро аз ғазаб раҳой бахшад ва начоти моро таъмин намояд: *Ў барои мо мурд, то ки мо, хоҳ бедор бошем, хоҳ хобида, бо якҷоягии Ў зист кунем.*

Ду тафсири ибораи “*хоҳ бедор бошем, хоҳ хобида*” ҳаст. Баъзе илоҳиётшиносон онро ба чунин маъно мефаҳманд: зиндаҳо ва мурдаҳо хангоми ба осмон бурда шудан. Онҳо ба он ишора мекунанд, ки дар он давра ду навъи бовардорон хоҳанд буд — дар Масеҳ мурдагон ва дар қайди ҳаёт будагон. Ҳамин тарик, фикр ба он нигаронида шудааст: новобаста ба он ки мо хангоми бозгашти Масеҳ дар байни зиндаҳо ва ё мурдаҳо бошем, *бо якҷоягии Ў зист мекунем.* Масеҳиёни мемурада ҳеҷ чизеро аз даст намедиханд. Худованд инро ба Марто фаҳмонд: “Ман қиёмат ва ҳаёт ҳастам, ҳар кӣ ба Ман имон оварад, агар бимирад ҳам (яъне масеҳие ки то болошавии калисо мемирад), зинда хоҳад шуд (яъне аз мурдагон зинда карда хоҳад шуд); ва ҳар кӣ зинда бошад ва ба Ман имон оварад (яъне бовардоре ки дар вақти Болошавӣ зинда аст), ҷовидона наоҳад мурд” (Юх. 11,25.26).

Нуктаи назари дигар он аст, ки “*хоҳ бедор бошем, хоҳ хобида*” хушёрон ё онҳоеро, ки бо давуғечи дунявӣ машғуланд, дар назар дорад. Дигар хел карда гӯем, Павлус гӯё мегӯяд, ки новобаста ба он ки мо аз чихати рӯҳонӣ бедорем ё ба чизҳои рӯҳонӣ бепарво ҳастем, ба осмон бурда мешавем, то бо Худованд вохӯрем. Мувофиқи ин ақида, начоти ҷовидонӣ ба саъю кӯшиши рӯҳониамон дар лаҳзаҳои охирини дар замин будан вобаста нест. Агар мо ҳақиқатан бозгашт-кардагон бошем, хангоми бозомадани *Ў бо якҷоягии Ў зист мекунем,* новобаста ба он ки бо ҳаяҷон интизораш будем ё дар ҳолати пинак рафтаи будем. Ба ҳолати рӯҳонии мо мукофотҳо вобастаанд, аммо начоти мо танҳо вобастаи бовар ба Масеҳ аст.

Онҳое ки ин ақидаро тарафдорӣ мекунанд, ба он истинод меоранд, ки калимаи чун *бедор ҳастем* тарҷумашуда айнан ҳамонест, ки дар ояти 6 ҳаст. Калимае ки чун *хобида* тарҷума шудааст, дар оятҳои 6 ва 7 маънои

“бепарвоӣ ба чизҳои илоҳӣ ва муросо бо чизҳои ҷаҳонӣ”-ро дорад (Вайн). Аммо дар 4,13-15 ба маънои “марг” на ин калима истифода мешавад.¹²

5,11 Дар интизори чунин начоти бузург, аз муҳаббат ба чунин Начотдихандаи бузург ва дар партави бозгашти наздикшудаи *Ў* мо бояд ҳамдигарро бо таълимот, рӯҳбаландкунии ва намуна насихат диҳем ва ҳамдигарро бо Сухани Худо ва ғамхории дӯстдорона қавӣ гардонем. Маҳз барои он ки бо *Ў* хоҳем буд, мо бояд ҳозир дар ризоят бо ҳамдигар зиндагӣ кунем.

Д. Насихатҳои гуногун ба покони (5,12-22)

5,12 Аз афташ, пирони калисои Таслӯники онҳоеро ки корро тарк карда, аз ҳисоби дигарон мезистанд, сарзаниш мекарданд. Ва, албатта, туфайлихӯрҳо ба сарзаниши онҳо на он қадар аҳамият медоданд! Ин даъватро, ки ҳам ба шубонон ва ҳам ва аъзоёни калисо нигаронида шудааст, бо ҳамин маънидод кардан мумкин аст.

Павлус ба *қадрдонӣ* намудани он касоне ки дар миёни шумо меҳнат мекунанд, даъват намуда, роҳбарони рӯҳонӣ ва итоат ба онҳоро дар назар дорад. Ин аз суханони “*сарварони шумо дар Худованд буда, шуморо насихат медиҳанд*” аён аст. Пирон — ҷӯпонон барои гӯсфандони Худо ҳастанд. Онҳо барои таълим додан, идора кардан ва огоҳӣ додан масъуланд.

Ин яке аз оятҳои бисёри Паймони Навин аст, ки аз набудани яккасардорӣ дар калисои фиристагон гувоҳӣ медиҳанд. Дар ҳар як ҷамоат гурӯҳи пирон буданд, ки вазифаи шубониро ба ҷо меоварданд. Чуноне ки Денни шарҳ медиҳад:

*Дар Таслӯники сардори ягона, коҳине ба маънои имрӯза набуд, ки масъулияти мустасное бар души вай бошад; роҳбарӣ дар дасти гурӯҳи мардон буд.*¹³

Аммо набудани яккасардорӣ тамоман маънои онро надорад, ки ҳар як кас сардор аст. Маҷлис бояд на демократия, балки аристократия бошад, хангоме онҳое идора мекунанд, ки қобилияти бештар доранд.

5,13 Пирон ҳамчун намояндагони Худованд баромад мекунанд. Кори онҳо кори

Худост. Бинобар ин ба онҳо бо камоли эҳтиром ва *муҳаббат* муносибат кардан лозим аст.¹⁴ Супориши дар муносибат *бо якдигар дар сулҳ зист кардан* замимаи тасодуфӣ нест. Мушкилии муҳимтарини масеҳият — бо ҳам муросо кардан аст. Дар ҳар як масеҳӣ ба қадри кофӣ чизҳои ҷисмонӣ ҳастанд, ки ҳар гуна калисоро чудо ва вайрон карда метавонанд. Танҳо аз Рӯҳ пур шуда, муҳаббат, фурутанӣ, тоқат, таҳаммул, меҳрубонӣ, раҳмдилӣ ва омурзишро зоҳир намуда ва тақомул дода метавонем. Оиди *сулҳ* сухан ронда, шояд Павлус аз хатари ташкил ёфтани гурӯҳҳо ва дастаҳо дар атрофи роҳбарон огоҳӣ медиҳад.

5,14 Ин оят, аз афташ, ба роҳбарони рӯҳонии ҷамоат равона карда шудааст. Дар он оиди он гуфта шудааст, ки бо бародароне ки хислати душвор доранд, чӣ бояд кард.

1. *Танбалонро насиҳат кунед* — онҳоеро, ки бо ҳама ҳамқадам будан намехоҳанд ва бо рафтори бемасъулияти худ осиштагиро дар калисо вайрон мекунанд. Ин ҷо *танбалон* гуфта ба кор рағбат надоштан дар назар дошта шудааст. Дар 2Таслӯникиён 3,6–12 низ ҳамин гуна шахсон чун онҳое тавир шудаанд, ки танбалӣ мекунанд, ҳеч кор намекунанд, давуғеч намекунанд.
2. *Бечуръатонро тасалло диҳед* — онҳоеро ки ҳамеша огоҳӣ додан лозим аст, то аз душворихои худ баланд шуда, бо қадамҳои мустақам аз пайи Худованд раванд. Окенга оиди ин оят мегӯяд: “Агар калимаи *бечуръатон* маънои *аҳмакнро* низ дошта бошад (чуноне ки баъзеҳо тарҷума мекунанд), боз ҳам мо онҳоро тасалло медедем! Чунин одамон дар ҷое ки Хушхабар мавъиза карда мешавад, чамъ мешаванд”. Оё ин барои Хушхабар ва калисо таъриф нест? Ақаллан як ҷо ҳаст, ки он ҷо ба онҳо аҳамият медиҳанд, дилсӯзӣ ва меҳрубонӣ мекунанд.
3. *Сустонро дастгирӣ намоед*, яъне онҳоеро дастгирӣ намоед, ки рӯҳан, ахлоқан ва ҷисман суст мебошанд. Шояд, пеш аз ҳама ин бояд дастгирии рӯҳонӣ ва ахлоқии онҳое бошад, ки дар бовар суст

мебошанд, агарчи ёрии молиявиро низ аз назар соқит кардан лозим нест.

4. *Бо ҳар кас пурсабр бошед* — дар ҳоле ки дигарон ба асабоният ва хашмгин шудан майл мекунанд, пурсабрии меҳрубона, ки он атои Рӯҳ аст, зоҳир намоед.

5,15 Акнун ба ҳамаи масеҳиён мурочиат карда, Павлус ҳама гуна фикрро оиди касос манъ мекунад. Ҳар як одам табиатан ба зарба зарбаи ҷавобӣ медиҳад. Аммо масеҳӣ бояд ба Худованд Масеҳ он қадар наздик бошад, ки амали ҷавобии фавқуттабӣ кунад. Дигар хел карда гӯем, масеҳӣ табиатан ба бовардорони дигар ва ҳамчунин ба наҷотнаёфтагон меҳрубонӣ ва муҳаббат зоҳир мекунад.

5,16 Масеҳӣ ҳамеша шодӣ ҳис карда метавонад, хатто дар шароити тамоман номусоид, чунки сарчашма ва предмети шодии вай Масеҳ аст, ки ҳамаи шароитҳоро идора мекунад. Дар омади гап, “*ҳамеша шод бошед*” — кӯтоҳтарин оят дар Инҷили юнонӣ аст.

5,17 Дуо бояд ҳолати доимии масеҳӣ бошад; не, вай набояд ҳамаи корҳои ҳарвақта ва ўҳдадорихои худро тарк кунад ва пурра ба дуо дода шавад. Вай дар вақти муайяншуда ва доимо, хангоме ки даркор мешавад, дуо мегӯяд, ва аз мушоракати доимӣ бо Худованд дар дуо лаззат мебарад.

5,18 *Шукр* гуфтан ба *Худо* бояд ҳисси хоси масеҳӣ бошад. Агар оят аз Румиён 8,28 дуруст бошад, мо бояд қобилияти дар ҳамаи ҳолатҳо ва *барои ҳама чиз* ба Худованд шукр гуфтанро дошта бошем, танҳо агар дар ин ҳолат мо гуноҳро сарфи назар накунем.

Ин се одати хуб номи фармоишҳои доим амалкунандаи калисоро гирифтаанд. Барои мо онҳо *иродаи Худо дар ҳақиқи шумо дар Исои Масеҳ* мебошанд. Калимаҳои “*дар Исои Масеҳ*” ба мо онро ёдрас мекунанд, ки *Ў* ба мо ин чизҳоро хангоми хизматгузориҳои заминияш таълим дода буд, ва *Ў* таҷассуми зиндаи чизҳои таълимдодааш буд. Бо таълимоти Худ ва бо намунаи Худ *Ў* ба мо иродаи Худоро оиди шод будан, дуо кардан ва шукргуздор будан ошкор намуд.

5,19 Ҷор ояти оянда, аз афташ, ба рафтор дар ҷамъомад дахл доранд.

Хомӯш кардани *Рӯҳ* — яъне таъсири онро дар мухити мо пахш кардан, *Ҷӯро* маҳдуд кардан ва ба *Ҷ* халал расондан. Гуноҳ *Рӯҳро* хомӯш мекунад. Анъанаҳо *Рӯҳро* хомӯш мекунад. Қоидаҳо ва мурағабсозии дасти-сохти одамӣ дар мавриди хизматгузори чамбиятӣ *Ҷӯро* хомӯш мекунад. Муросо накардан *Ҷӯро* хомӯш мекунад. Касе гуфтааст: “Нигоҳҳои сард, суханҳои таҳкиромез, хомӯшӣ, намоишкорона эътибор надодан — ҳамаи ин ба дараҷаи зиёд *Рӯҳро* хомӯш мекунад. Танқиди сангдилона ва бадбинона низ ҳамон корро мекунад”. Райри мегӯяд, ки ҳар боре ки хизмати *Рӯҳро* дар як одами алоҳида ва ё дар калисо маҳдуд мекунад, *Ҷӯро* хомӯш мекунад.

5,20 Агар ин оятро бо ояти пештара муттаҳид кунем, ба хулосае омадан мумкин аст, ки ҳар гоҳе мо пайғамбарихоро *хор мешуморем*, *Рӯҳро* хомӯш мекунем. Масалан, ҳангоме ки ягон бародари ҷавон дар давоми хизматгузори умумӣ баёни на он қадар мувофиқ мекунад ва мо бо танқиди худ *ӯро* аз шаҳодаташ оиди Масех шарм медоронем, мо *Рӯҳро* хомӯш мекунем.

Ба он маъное ки ин истилоҳ дар Инҷил истифода мешавад, “пайғамбарӣ кардан” гуфтани Сухани Худост. Гуфтаҳои пайғамбарон, ки аз *Рӯҳ* илҳом ёфтаанд, барои мо дар Навиштаҳои Пок маҳфуз мондаанд. Ба маънои дигар, пайғамбарӣ кардан — ҳақиқатҳои Худоро, чуноне ки дар Навиштаҳои Пок ошкор карда шудаанд, фаҳмонидан аст.

5,21 Мо бояд ҳама чизи мешунидамонро баҳо диҳем, ва *чизи хубро нигоҳ дорем*. Меъёре (маҳаке) ки мо бояд ҳама гуна пайғамбариро бо он баҳо диҳем, Сухани Худост. Ҳар чое ки *Рӯҳ* озодии сухан гуфтан ба воситаи бародарони гуногунро ба қор мебарад, суиистифодаҳо низ хоҳанд буд. Аммо хомӯш кардани *Рӯҳ* на воситаест барои мубориза бар зидди ин гуна суиистифодаҳо.

Чуноне ки доктор Денни навишта буд:

*Чамъомади умумӣ, озодии пайғамбарӣ кардан, чамъомади дуо, ки ҳангоми он ҳар кас метавонад чунон сухан ронад, ки Рӯҳ талқин мекунад, — яке аз эҳтиёҷоти шадиди калисои ҳозира аст.*¹⁵

5,22 Фармони аз ҳар гуна бадӣ худдорӣ кардан шояд ба одамоне равона карда шудааст, ки вонамуд мекунад, гӯё бо забонҳо гап мезананд, ё пайғамбарихои бардурӯғ ё умуман *бади*ро дар назар дорад.

А. Т. Пиерсон диққати моро ба он чалб мекунад, ки дар оятҳои 16–22 ҳафт *рӯҳия* гуногуни хислати масеҳӣ оварда шудаанд:

1. *Рӯҳия* ситоиш (о. 16). Ҳамаи амалҳои Худоро бениҳоят азим шуморидан.
2. *Рӯҳия* дуои доимӣ (о. 17). Дуо ҳеҷ гоҳ ноҷоя ё нолоиқ буда наметавонад.
3. *Рӯҳия* миннатдорӣ (о. 18). Ҳатто дар вазъиятҳои ки барои ҷисм на он қадар форама ҳастанд.
4. *Рӯҳия* *рӯҳонӣ* (о. 19). *Рӯҳ* бояд дар мо озодии пурра дошта бошад, мо бояд онро дар ҳеҷ чиз маҳдуд накунем.
5. *Рӯҳия* қабул кардани таълимот (о. 20) бо ҳар воситае ки Худо интиҳоб намояд.
6. *Рӯҳия* бомулоҳизагӣ (о. 21). Бо ИЮҳанно 4,1 муқоиса кунед. Ҳамаро бо Сухани Худо холисона санҷед.
7. *Рӯҳия* покшавӣ (о. 22). Агар ба ниятҳои шумо фикри бад роҳ пайдо кунад, аз он канораҷӯӣ кунед.¹⁶

IV. ДУРУДҲОИ ХОТИМАВӢ БА ТАСЛӢНИКИӢН (5,23–28)

5,23 Акнун Павлус оиди покшавии масеҳӣ дуо мекунад. Сарчашмаи ин покшавӣ *Худои осоиштагист*. Соҳа ва дараҷаи покшавӣ бо суханони “*ба кулӣ*” муайян карда шудаанд, ки маънои “ҳар як заррачаи ҳастии шумо”-ро дорад.

Баъзеҳо ин оятро барои исботи “таълимоти покӣ” мутобиқ гардонда, чунин меҳисобанд, ки бовардор дар ин зиндагӣ бегуноҳи комил шуда метавонад. Аммо ин тамоман на он чизест, ки Павлус дар назар дошт, ҳангоме чунин дуо мекард: “*Худи Худои осоиштагӣ бигзор шуморо ба кулӣ пок гардонад*”. Павлус на оиди комилан аз байн бурдани табиати гуноҳолуд, балки оиди он дуо мекунад, ки покшавӣ ба ҳар як заррачаи ҳастии бовардорон паҳн шавад — ба *рӯҳ* ҷону ҷисм.

ПОКШАВӢ

Дар Инчил оиди чор марҳилаи покшавӣ гуфта мешавад — покшавии то бозгашт намудан, аз рӯи мақом, амалӣ (ё такмилёбанда), ва комил.

1. Ҳанӯз пеш аз начот ёфтан одам чудо карда шуда, дар мақоми сирф зоҳирии имтиёзнок гузошта шудааст. Ҳамин тавр, дар 1Кӯринтиён 7,14 мо мехонем, ки шавҳари нобовар аз тарафи зани бовардори худ пок карда мешавад. Ин покшавӣ то бозгашт намудан аст.
2. Одаме ки аз олами боло зода шудааст, аз рӯи мақоми худ, ба шарофати якшавӣ бо Масеҳ пок гардонда шудааст. Ин чунин маъно дорад, ки вай аз ҷаҳон барои Худо чудо карда шудааст. Оиди ин дар чунин порчаҳо гуфта шудааст: Аъмол 26,18; 1Кӯринтиён 1,2; 6,11; 2Таслӯникиён 2,13; Ибриён 10,10.14.
3. Аз пайи он покшавии такмилёбанда меояд. Ин аз ҷаҳон, аз гуноҳ ва аз “ман”-и худ барои Худо чудо карда шудани одам мебошад. Покшавии такмилёбанда равандест, ки дар давоми он бовардор беш аз пеш ба Масеҳ монандтар мешавад. Павлус маҳз оиди ҳамин покшавӣ барои таслӯникиён хоҳиш мекунад. Оиди ин ҳамчунин дар 1Таслӯникиён 4,3.4 ва 2Тимотиус 2,21 сухан меравад. Он аз тарафи Рӯҳи Пок дар сурате ба амал оварда мешавад, ки мо ба Сухани Худо итоаткор бошем (Юҳ. 17,17; 2Кӯр. 3,18). Покшавии амалӣ равандест, ки бояд ҳамеша то дами дар рӯи замин будани бовардор давом кунад. Вай ҳеч гоҳ дар рӯи замин ба камолот ва ё ҳолати бегуноҳӣ расида наметавонад, аммо бояд ҳамеша барои ин мақсад чидду чаҳд намояд.
4. Покшавии комил ба ҳолати ниҳоии бовардор дар осмон дахл дорад. Ҳангоме ки вай барои бо Худованд будан меояд, монанди Худованд пурра ва ба таври ниҳой аз гуноҳ чудо карда мешавад (1Юҳ. 3,1–3).

Фириста ҳамчунин оиди нигоҳдории таслӯникиён дуо мекунад. Ин нигоҳдорӣ бояд тамоми одамро дар бар гирад — рӯҳи

вай, ҷонаш ва ҷисмаш. Ба тартиби он диққат диҳед. Одамон одатан чунин меғӯянд: ҷисм, ҷон, рӯҳ. Аммо Худо ҳамеша чунин меғӯяд: рӯҳ, ҷон, ҷисм. Дар таърихи офариниш рӯҳ аз ҷиҳати аҳамият ҷои аввалинро ишғол мекард, ҷисм бошад — охириро. Гуноҳ ин тартибро вайрон кард; одам барои ҷисм зиндагӣ мекунад ва рӯҳро сарфи назар мекунад. Оиди якдигар дуо карда, мо бояд ба тартиби мувофиқи Навишта пайравӣ намоем ва манфиати рӯҳиро аз эҳтиёҷоти ҷисмонӣ болотар гузорем.

Аз ин ва дигар оятҳо аён аст, ки ҳастии мо аз се қисм иборат аст. Рӯҳи мо — он қисмест, ки ба мо имконияти мушоракат бо Худоро медиҳад. Ҷони мо бо эҳсосот, хоҳишҳо, ҳиссиёт ва рағбатҳоямон алоқаманд аст (Юҳ. 12,27). Ҷисми мо хонаест, ки дар он шахсияти мо сокин аст (2Кӯр. 5,1). Ҳамаи қисмҳои ҷисми мо бояд бо тамоми пуррагӣ нигоҳ дошта шаванд, яъне ҳама якҷоя ва сихат. Як тафсиркунанда он чизҳоеро, ки аз онҳо бояд нигоҳдорӣ кард, чунин тавсиф додааст:

1. Рӯҳро аз ҳар он чи:
 - а) вайро фосид ва нопок карда метавонад (2Кӯр. 7,1);
 - б) ба Рӯҳи Пок дар шаҳодат додан оиди муносибатҳои поккон бо Худо халал мерасонад (Рум. 8,16);
 - в) барои Худоро сазовори ӯ парастии намудан халал мерасонад (Юҳ. 4,23; Фил. 3,3).
2. Ҷонро аз:
 - а) андешаҳои бад (Мат. 15,18.19; Эфс. 2,3);
 - б) хавасҳои ҷисм, ки бар зидди он мубориза мебаранд (1Пет. 2,11);
 - в) мубоҳисаҳо ва чидолҳо (Ибр. 12,15).
3. Ҷисмро аз:
 - а) зино (1Тас. 4,3–8) ва
 - б) суиистифода (Рум. 6,19).

Баъзеҳо рӯҳ доштани начотнаёфтагонро инкор мекунанд. Шояд, дар ин ҳол онҳо онро ба асос мегиранд, ки начотнаёфтагон рӯҳан мурдаанд (Эфс. 2,1). Аммо он ҳақиқат, ки начотнаёфтагон рӯҳан мурдаанд, маънои онро надорад, ки онҳо рӯҳ надоранд. То андозае ки ин ба мушоракат бо Худо алоқаманд аст,

онҳо мурдаанд. Агар ин ба алоқа бо олами симиё дахл дошта бошад, рӯҳи онҳо метавонад хеле зинда бошад, аммо барои Худо онҳо мурдаанд.

Ленски огоҳӣ медиҳад:

*Бисёриҳо бо қисман масеҳӣ будан қаноат мекунад, баъзе соҳаҳои ҳаёти онҳо ҳанӯз хусусияти ҷаҳонӣ доранд. Насиҳатҳои фиристагон ба тамоми гӯшаҳои ҳастии мо дахл мекунад, ва ҳеҷ қисми он аз покшавӣ барканор буда наметавонад.*¹⁷

Сипас Павлус оиди он дуо мекунад, ки поксоӣ ва нигоҳдории Худо ҳамаи унсурҳои шахсияти таслӯникиёнро чунон фаро гиранд, ки дар вақти омадани Худованди мо Исои Масеҳ комилан беайб бошанд. Ин, аз афташ, ишора ба Курсии Доварии Масеҳ аст, ки пас аз ба осмон бурда шудан хоҳад буд. Он вақт ҳаёт, хизматгузорӣ ва шаҳодати ҳар як масеҳӣ санчида мешавад, ва ӯ мукофот мегирад ё чазо мебинад.

5,24 Чуноне ки мо дар 4,3 дидем, покшавии мо иродаи Худост. Ӯ моро ба он даъват намудааст, ки дар ниҳояти кор дар хузури Ӯ беайб биистем. Худо дар мо ин корро сар кардааст, ва Ӯ онро ба анҷом мерасонад (Фил. 1,6). *Даъваткунандаи мо ба ваъдаи Худ амин аст.*

5,25 Номаро ба анҷом расонда истода, Павлус аз покон хоҳиш мекунад, ки барои вай дуо кунанд. Вай ҳеҷ гоҳ чунин наметавонад, ки ба дуоҳои дигарон мӯҳтоҷ нест, ва барои мо низ он даркор аст. Дар ҳаққи бародарони бовардор дуо накардан гуноҳ аст.

5,26 Сипас Павлус хоҳиш мекунад, ки ба ҳамаи бародарон бо бӯсаи муқаддас салом расонанд. Дар он замон бӯса шакли маъмулии саломгӯӣ буд. Дар баъзе кишварҳо ҳоло ҳам маъмул аст, ки мардон мардонро бӯса кунанд, ва занҳо занҳоро. Дар миллатҳои дигар бошад мардҳо занҳоро бӯса мекунад ва баръакс. Аммо ин аксаран боиси суиистифода мешуд, ва аз ин чиз даст кашидан лозим омад.

Худованд муқаррар накардааст, ки бӯса шакли ҳатмии саломгӯӣ бошад, ва фириста-

гон низ таълим надодаанд, ки ин ҳатмист. Навиштаҳои Пок дар чамбиятҳои ки бӯса боиси бадахлокии чинсӣ шуда метавонад, хирадмандона дигар шаклҳои саломгӯиро ҷоиз медонад. Рӯҳи Худо сабӣ мекунад, ки одамонро аз бадахлоқӣ нигоҳдорӣ кунад ва таъкид менамояд, ки бӯса бояд муқаддас бошад.

5,27 Фириста бо тантана мефармояд, ки ин номаро ба ҳамаи бародарони муқаддас¹⁸ бихонанд. Ин ҷо ду чизро қайд намудан лозим аст:

1. Павлус ба нома нуфуз ва эътибори Сухани Худоро медиҳад. Паймони Куҳан дар куништҳо ба таври расмӣ хонда мешуд. Акнун ин нома дар калисоҳо бо овози баланд хонда мешавад.
2. Навиштаҳои Пок на ба ягон гурӯҳи хурд ё синфи имтиёздор, балки ба ҳамаи масеҳиён тааллуқ дорад. Ҳамаи ҳақиқатҳои он барои ҳамаи покон мебошанд.

Денни хирадмандона таъкид менамояд, ки:

*Ҳеҷ як дастовард дар хирад ё нақӯкорӣ нест, ки Инҷил онро барои ягон одам дастнорас карда бошад. Агар калисо доимо аъзоёни худро дар вазъияти шогирдонии норасида нигоҳ дошта, истифодаи озодонаи Навиштаҷоти Покро манъ намояд ва назорат кунад, ки ба ҳамаи бародарон ҳама чизи дар он навишташуда хонда нашавад, ин далели бозътибортарини беимонӣ ва хиёнат дар калисо мебошад.*¹⁹

Ба он диққат диҳед, ки дар оятҳои 25–27 се калиди ҳаёти бомуваффақияти масеҳиёна дода шудаанд:

1. дуо (о. 25);
2. муҳаббат ба бародарон дар Масеҳ, ки аз мушоракат шаҳодат медиҳад (о. 26), ва
3. хондану омӯхтани Сухан (о. 27).

5,28 Ва ниҳоят, хотимае ки ба Павлус хос аст. Вай номаи якуми худро ба Таслӯникиён аз файз сар кард ва низ бо ҳамин мавзӯ ба анҷом мерасонад. Барои фириста Павлус масеҳият аз аввал то охир *файз* аст. *Омин.*

Тавзеҳот

1. (Муқаддима) James Everett Frame, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles of St. Paul to the Thessalonians*. (ICC), саҳ. 37.
2. (Муқаддима) George Robert Harding Wood, *St. Paul's First Letter*, саҳ. 13–14.
3. (1,1) Дар матни интиқодии юнонӣ (НА) “аз Падари мо Худо ва Исои Масеҳи Худованд” партофта шудааст, аммо дар аксари матнҳо ин калимаҳо ҳастанд. Ҳангоми нусхабардорӣ ин ибораро ба осонӣ партофта метавонистанд, чунки он қариб калима ба калима ибораро болоиро такрор мекунад.
4. (1,4) Ниг. Эфсӯсиён 1, рӯҷӯи “Интиқоби Худо”.
5. (1,10) Wood, *First Letter*, саҳ. 17.
6. (2,1) James Denney, *The Second Epistle to the Corinthians*, саҳ. 100.
7. (2,1) Elliot, Elisabeth (ношир), *The Journals of Jim Elliot*, саҳ. 218.
8. (2,13) Walter Scott, маълумоти пурратаре нест.
9. (3,13) Marvin Vincent, *Word Studies in the New Testament*, ҷ. 4, саҳ. 34.
10. (4,6) Оскар Вайлд, ки ба хотири бачабозӣ зани зебои худро тарк кард.
11. (4,8) Дар матни интиқодӣ (НА) “ато мекунад” хондан мумкин аст.
12. (5,10) Дар нусхаи асл бедор дар 5,10 ва 5,6 калимаи “грегорео” аст (ки аз он исми мардонаи Григорий, бо маънои “мушоҳидакунанда” бармеояд). Калимаи *хобидан* дар 5,6.7 ба ҷои “катеудо” истифода мешавад, ки дар маънои асли метавонад маънои таҳтуллафзии хоб ё ин ки танбалии рӯхонӣ ва бепарвоиро дошта бошад.
13. (5,12) James Denney, *The Epistles to Thessalonians*, саҳ. 205.
14. (5,13) Муфассалтар оиди вазифаи пирон ниг. тафсири 1Тимотиюс 3,1–7 ва Титус 1,5–9.
15. (5,21) James Denney, *Thessalonians*, саҳ. 244.
16. (5,22) Arthur T. Pierson, маълумоти пурратаре нест.
17. (5,23) R. C. H. Lenski, *The Interpretation of St. Paul's Epistles to the Colossians, to the Thessalonians, to Timothy, to Titus, and Philemon*, саҳ. 364.
18. (5,27) Дар матни интиқодӣ “муқаддас” партофта шудааст.
19. (5,27) Denney, *Thessalonians*, саҳ. 263,264.

Рӯйхати адабиёт**(Номаи якум ва дуҷум ба Таслӯникиён)**

- Buckland, A. R.,
St. Paul's First Epistle to the Thessalonians,
Philadelphia: The Union Press, 1908.
- Buckland, A. R.,
St. Paul's Second Epistle to the Thessalonians,
Philadelphia: The Union Press, 1909.
- Denney, James,
The Epistles to the Thessalonians,
New York: George H. Doran Company,
сол номаълум.
- Eadie, John,
A Commentary on the Greek Text of the Epistles of Paul to the Thessalonians,
London: MacMillan, 1877.
- Frame, James E.,
A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles of Paul to the Thessalonians, ICC,
New York: Chas. Scribner's Sons, 1912.
- Hogg, C. F. and W. E. Vine,
The Epistles of Paul the Apostle to the Thessalonians,
London: C. A. Hammond, 1953.
- Kelly, William,
The Epistles of Paul the Apostle to the Thessalonians,
London: C. A. Hammond, 1953.
- Kelly, William,
Elements of Prophecy,
London: G. Morrish, 1976.

Morris, Leon,
The Epistles of Paul to the Thessalonians, TBC,
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Company, 1957.

Wood, George Robert Harding,
St. Paul's First Letter,
London: Henry E. Walter Ltd., 1952.

Morris, Leon,
*The First and Second Epistles to the
Thessalonians, NIC,*
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Company, 1959.

НОМАИ ДУЮМ БА ТАСЛҮНИКИЁН

Чун дар Номаи аввал, фириста кӯшиши намекунад, ки аз суханони аввал ба решақан кардани иштибоҳот ва хатоҳо шуруъ намояд; ба ҷои ин вай дилҳои покнро тадриҷан тайёр мекунад, то ки онҳо пайрави ҳақиқат бошанд ва ҳама гуна иштибоҳро, ҳамин ки он зоҳир шавад, рад кунанд. Роҳи файз ва хиради илоҳӣ иштибоҳро аз дил берун кардан аст, на ин ки фақат муоина намудани таълимот ва рафтори нодуруст.

Вилям Келли

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАҲСУС ДАР КОНУНИ ШАРҲӢ

Ҳақиқатҳои дар ин мактуб баёншуда ҳам ба таълимот ва ҳам ба ҳаёти ҳаррӯза дахл доранд. Павлус фаҳмонидан ва ислоҳ кардани тасаввуроти таслӯникиёнро оиди омадани дуҷуми Масеҳ ва зоҳир шудани шахси пур аз бадӣ давом медиҳад. Вай оиди муносибат ба онҳое ки омадани дуҷуми Масеҳ барояшон баҳона барои қатъ намудани ҳама гуна кор аст, маслиҳати солиме низ медиҳад: ҳеч хӯрдани надодан!

II. МУАЛЛИФӢ

Шаҳодатҳои беруна ба нафъи Номаи дуҷум ба Таслӯникиён назар ба яқум боз ҳам боварибахштар далолат мекунад. Дар ибтидои масеҳият ба он Поликарп, Игнатий ва Юстин истинод меоварданд (он дар “Муқаддима”-и Маркион ва дар қонуни Мураторӣ низ зикр мешавад), Иринея бошад Номаи дуҷум ба Таслӯникиёнро бо ном зикр мекунад.

Бо сабаби мухтасар будани Нома дар он шаҳодатҳои дохилии фаровон нестанд, чуноне ки дар I Таслӯникиён буд. Аммо он ин мактубро чунон пурра мекунад ва бо он ҳамоҳанг аст, ки аксари илоҳиётшиносон шубҳае надоранд, ки Павлус муаллифи он аст.

III. ВАКТИ НАВИШТА ШУДАН

Номаи дуҷум ба Таслӯникиён дар ҷавоби мушкилоти пайдошуда ва нодуруст фаҳмидани баъзе баёноти мактуби аввал навишта шудааст. Байни навишта шудани ҳар ду

нома ҳамагӣ якчанд моҳ, ё якчанд ҳафта гузашта буд. Павлус, Силвонус ва Тимотиюс ханӯз якҷоя мебошанд (1,1), ва Кӯринт ягона шахрест, ки чуноне мо мехонем, онҳо дар он якҷоя буданд (Аъм. 18,1.5). Нома дар аввали солҳои 50-ум навишта шуда буд, шояд соли 50-ум ё 51-ум.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТА ШУДАН ВА МАВЗӢ

Се сабаби муҳим ҳаст, ки аз боиси он баъди номаи аввал қариб якбора номаи дуҷумро навиштан лозим буд. Покон таъкиб карда мешуданд ва ба дилбардорӣ мӯҳтоҷ буданд (боби 1). Дар байни онҳо тасаввуроти нодурусте оиди рӯзи Худованд пайдо шуд, ва онҳо ба маърифат мӯҳтоҷ буданд (боби 2). Баъзеҳо дар интизории бозгашти Худованд ба бекорӣ дода шуданд, ва онҳоро фош кардан лозим буд (боби 3).

Дар бораи рӯзи Худованд бошад бовардорон метарсиданд, ки онҳо аллақай ба он ворид шудаанд. Тарси онҳоро он овозаи бардурӯге қувват меод, ки гӯё Павлус худаш таълим меода бошад, ки ин рӯз аллақай фаро расидааст. Фириста иштибоҳи пайдошударо ислоҳ мекунад.

Дар айни ҳол, рӯзи Худовандро бо рӯзи бозомадани \bar{U} , яъне бо рӯзи ба осмон бурда шудани Калисо набояд омехта кард. Покон на аз он метарсиданд, ки Худованд аллақай омадааст; онҳо метарсиданд, ки дар замони Мусибати Бузург, марҳилаи аввали рӯзи Худованд, зиндагӣ мекунад.

Павлус ҳеч гоҳ таълим намеод, ки пеш аз ба осмон бурда шудан ким-кадом ҳодисаҳои муайян воқеъ мешаванд. Ин ҷо вай таълим медиҳад, ки пеш аз саршавии рӯзи

Худованд аз бовар баргаштан меояд, нигоҳдоранда гирифта мешавад ва шахси пур аз бадӣ зоҳир мешавад.

Барои дуруст фаҳмидани ин мактуб чизи муҳимтарин дарк намудани фарқи байни ба осмон бурда шудан, рӯзи Худованд ва ҳам-

Нақша

- I. ДУРУД (1,1.2)
- II. ПАВЛУС ВА ТАСЛҶНИКИЁН (1,3–12)
 - A. Қарзи миннатдории Павлус (1,3–5)
 - B. Доварии одилонаи Худо (1,6–10)
 - B. Дуои Павлус оиди покони (1,11.12)
- III. ДАР БОРАИ РҶЗИ ХУДОВАНД (2,1–12)
 - A. Даъват ба устуворӣ (2,1.2)
 - B. Шахси пур аз бадӣ (2,3–12)

Тафсир

I. ДУРУД (1,1.2)

1,1 Ҳангоме ки Павлус ин мактубро менавишт, ҳамроҳаш дар Қӯринт *Силвонус ва Тимотиюс* буданд. Мактуб ба нишонии *калусои Таслӯникӣ* (ё таслӯникиён) навишта шудааст; ин оиди вазъияти чуғрофӣ ва аз ҷиҳати иборат будани он мегӯяд. *Дар Падари мо Худо* будан калусоро аз ҷамъомадҳои бутпарастон фарқ мекунонд, ва *дар Исои Масеҳи Худованд* будан онро ҳамчун ҷамъомади масеҳӣ ҷудо мекард.¹

1,2 Фириста ба покони на сарват ва ҳаловатҳо, балки *файз ва осоиштагӣ* таманно мекунад. *Файз* қувват медиҳад, то ҳамаи он чиро, ки ба иродаи Худо мувофиқ аст, ба ҷо оварем, осоиштагӣ бошад осудагиро дар ҳама гуна вазъиятҳо медиҳад. Шахс барои худ ва барои дигарон боз чиро хоста метавонад?

Файз ва осоиштагӣ аз ҷониби Худо ва Исои Масеҳи Худованд бармеоянд. *Файз* пеш аз *осоиштагист*; мо бояд *файзи* Худоро пеш аз қабул намудани *осоиштагии* Ӯ дарк намоем. Павлус мегӯяд, ки сарчашмаи ин

чун Подшоҳи подшоҳон бозгаштани Масеҳ аст. Шарҳи маънои рӯзи Худованд дар 1Таслӯникиён 5,2 дода шудааст. Фарқи байни ба осмон бурда шудан ва зоҳиршавӣ дар илова ба 2Таслӯникиён 1,7 дода шудааст.

IV. ШУКРГУЗОРӢ ВА ДУО (2,13–17)

- A. Павлус изҳори миннатдорӣ мекунад, ки доварии Худо бар покони нахоҳад буд (2,13.14)
- B. Дуои Павлус оиди тасалло ва устувории покони (2,15–17)

V. НАСИҲАТҶОИ АМАЛӢ (3,1–15)

- A. Оиди дуо дар ҳаққи ҳамдигар (3,1–5)
- B. Оиди бо беитоати ҷи гуна рафтор бояд қард (3,6–15)

VI. БАРАКАТ ДОДАН ВА ДУРУД (3,16–18)

баракатҳо – *Падари мо Худо ва Исои Масеҳи Худованд* аст, ва бо ҳамин ба баробарии Падар ва Писар ишора мекунад.

II. ПАВЛУС ВА ТАСЛҶНИКИЁН (1,3–12)

A. Қарзи миннатдории Павлус (1,3–5)

1,3 Мактуб аз суҳанони миннатдорӣ барои покони сар мешавад. Хондани он маънои шунидани задани дили хизматгори ҳақиқии Масеҳро дорад, ки барои фарзандони рӯҳонии дӯстдоштаи худ хурсандӣ мекунад. Шукргузори барои Павлус қарзи доимияш дар назди Худо буд, ва бо назардошти *имон* ва *муҳаббати* масеҳиён ин қарз одилона низ буд. *Имони* онҳо муваффақиятҳои ҳайратангез ба даст меовард; ҳар яки онҳо, бе истисно, ба дигарон *муҳаббати* беш аз пеш зоҳир менамуд. Ин ҷавоб ба дуои фириста буд (1Тас. 3,10.12).

Ба пайдархамӣ диққат диҳед: аввал *имон*, сипас *муҳаббат*. “Бовар моро ба тамос бо сарчашмаи ҷовидони муҳаббат дар худӣ Худо меоварад, – менависад Ч. Ҳ. Макинтош, – ва, чун натиҷаи ногузири он, дилҳои аз муҳаббат лабрезшудаи мо ба

ҳамаи онҳое ки ба \bar{U} тааллуқ доранд, майл пайдо мекунад”.

1,4 Рушди рӯҳонии онҳо ба он оварда расонд, ки Павлус ва ҳамкороиаш дар калисоҳои дигари Худо аз онҳо фахр мекарданд. Агарчи Таслӯникиён дучори таъқибот буданд, онҳо пур аз бовар буда, собитқадамона истодагарӣ мекарданд. *Сабр* дар ин ҷо маънои устуворӣ ва ё собитқадамиро дорад.

1,5 Бо чунин мардонагӣ ба ҳамаи таъқибот ва азобҳо тоб овардани онҳо *гувоҳии адолати* Худо мебошад. \bar{U} онҳоро қавӣ гардонда ва рӯҳбаланд намуда, дастгирӣ мекард. Агар онҳо қувваи илоҳии \bar{U} ро намегирифтанд, ҳеч гоҳ дар азобҳо барои Масеҳ ин қадар тоқат ва бовар зоҳир карда наметавонистанд.

Қобилияти қаҳрамононаи ба азобҳо тоқат кардани онҳо аз он шаҳодат меод, ки онҳо сазовори *Малакути* Худо буданд. Ин маънои онро надорад, ки онҳо ҳуқуқи ба он дохил шуданро ба шарофати фазилатҳои шахсии худ пайдо намудаанд: даромадан ба он ҷо танҳо ба шарофати фазилатҳои Масеҳ имкон дорад. Аммо ҳамаи онҳое ки дар ин ҷо ба хоҳири Масеҳ азоб мекашанд, нишон медиҳанд, ки ба қатори онҳое дохиланд, ки ҳамроҳи \bar{U} подшоҳӣ хоҳанд кард (Рум. 8,17; 2Тим. 2,12).

Е. В. Рочерс дар тафсири худ ба ибораи “*то ки шумо сазовори Малакути Худо ҳисоб ёбед*” чунин менависад:

Ин ба ӯҳдадорӣ одам далолат мекунад. Аз тарафи иродаи мустақили Худо мо сазовори иштирок дар мероси покони дар нур ҳастем; аммо ҳамаи талаботҳоро мо фақат ба воситаи ягонагӣ бо Масеҳ дар марғ ва растохези \bar{U} қонеъ кунонида метавонем. Мо дар Дӯстдошта файз ёфтаем, бе алоқамандӣ бо он ки мо пеш ва баъд аз наҷот ёфтан кӣ ва чӣ ҳастем. Аммо Худо ба мансубони Худ имкон медиҳад, ки аз таъқибот ва азобҳо гузаранд, то дар онҳо он сифатҳои олиро, ки онҳоро “сокинони сазовори” ин Подшоҳӣ мегардонанд, инкишоф диҳад.

Баъзе фиристагон аз он хурсанд мешуданд, ки онҳоро сазовор ҳисобидаанд, то ба хоҳири номи Исо азоб кашанд. Дуои Павлус

*оиди он ки Худо таслӯникиёноро сазовори даъваташон донистааст, бо ақида оиди илова намудани қорҳои худ ба қаҳрамони Масеҳ дар Ҷолҷолто ҳеч алоқамандие надорад. Салиб бовардорро сазовори мақоми дар Подшоҳӣ менамояд; сабр ва бовар дар давраҳои душвор бошанд аз он шаҳодат медиҳанд, ки вай ахлоқан низ сазовори он аст. Дар байни аъзоёни ҳар кадом ҷамъияти заминӣ онҳое низ ҳастанд, ки обрӯи онро мерезонанд. Павлус дуо мекард, ки дар байни ин покони ин ҳеч ҷой надошта бошад.*²

Б. Доварии одилонаи Худо (1,6–10)

1,6 *Адолати* Худо дар он зоҳир мешавад, ки \bar{U} таъқибкунандагонро ҷазо медиҳад ва ба таъқибшавандагон осудагӣ медиҳад.

Вилиямс менависад:

*Ба таъқиб карда шудани халқи Худ роҳ дода, Худо ду мақсадро пайгирӣ мекунад: аввалан санҷидани он ки оё халқи \bar{U} сазовори дар Подшоҳӣ будан ҳаст ё не (о. 5), ва сониян, нишон додани он ки таъқибкунандагони онҳо сазовори ҷазо ҳастанд.*³

1,7 Дуруст аст, ки Худо ба ононе ки ба хоҳири \bar{U} азоб мекашанд, *фарогат* мебахшад, чуноне он низ дуруст аст, ки \bar{U} барои душманони халқи Худ ҷазо муайян мекунад.

Аз ояти 7 набояд хулоса баровард, ки покони азобкашанда хотима ёфтани таъқиботро то дами бо оташи фурузон аз осмон падида омадани Масеҳ намебинанд. Ҳангоме ки бовардор мемирад, вай осудагӣ пайдо мекунад. Бовардороне ки дар ин замин зиндагӣ мекунад, дар вақти ба осмон бурда шудан аз осудагии комил ҳаловат хоҳанд бурд. Дар асл ин оят мегӯяд, ки хангоме Худованд ба сари душманони Худ ҷазоро фуру мерезад, покони дар пеши чашмони ҷаҳонӣ аз осудагӣ ҳаловат хоҳанд бурд.

Вақти қасоси одилонаи Худо ҳамон вақт фаро мерасад, ки Худованд *Исо* аз осмон бо *фароштагони қуввати* Худ бармегардад. Омадани Исо барои исёнкорон қасос ва барои бовардорон *фарогат* меорад. Ин ҷо дар бораи кадом марҳилаи бозомадаи \bar{U} сухан меравад? Бешубҳа, дар бораи сеюм – дар бораи бозомадани Масеҳ, хангоме ки \bar{U} бо покониаш ба замин бозмегардад.

БОЛОШАВИИ ЧАМОАТ ВА ЗОХИРШАВИИ МАСЕҲ

Касе метавонад пурсад: “Шумо аз кучо медонед, ки ба осмон бурда шудани Калисо ва зоҳиршавии Масеҳ — ду ҳодисаи гуногун мебошанд?” Ҳамаи гап дар он аст, ки дар Навиштаҳо онҳо аксаран аз ҳам чудо карда шудаанд:

Болошавӣ:

1. Масеҳ ба *ҳаво* меояд (1Тас. 4,17).
2. *Ү барои* покони Худ меояд (1Тас. 4,16. 17).
3. Болошавӣ сиррест, ки дар давраи Паймони Кухан маълум набуд (1Қӯр. 15,51).
4. Дар ҳеч чой гуфта нашудааст, ки пеш аз омадани Масеҳ *барои* покони Худ аломатҳо дар осмон хоҳанд буд.
5. Болошавӣ бо рӯзи Масеҳ як аст (1Қӯр. 1,8; 2Қӯр. 1,14; Фил. 1,6.10).
6. Болошавӣ чун замони баракатҳо тасвир карда мешавад (1Тас. 4,18).
7. Болошавӣ дар як мижа задан ба амал меояд (1Қӯр. 15,52). Ин чунин маъно дорад, ки ҷаҳон шоҳиди он нахоҳад буд.
8. Аз афташ, ҳодисаҳо хангоми ба осмон бурда шудан асосан ба Калисо дахл хоҳанд дошт (Юҳ. 14,1–4; 1Қӯр. 15,51–58; 1Тас. 4,13–18).
9. Масеҳ чун *ситораи дурахшони субҳ* хоҳад омад (Ваҳй 22,16).
10. Дар Инчилҳои синоптикӣ (Мат., Марқ., Лук.) Болошавӣ зикр намешавад, аммо дар Инчили Юҳанно якчанд ишора ба он ҳаст.
11. Онҳое ки ба осмон бурда шудаанд, барои баракат гирифта шудаанд (1Тас. 4,13–18). Боқимондаҳо барои ҷазо нигоҳ дошта шудаанд (1Тас. 5,1–3).
12. Оиди таърихи рӯз ва мӯҳлатҳои ҳодисаҳо ки пеш аз Болошавӣ воқеъ мешаванд, ҳеч ишорае нест.
13. Дар оятҳои ки ба осмон бурда шуданро тасвир мекунанд, унвони “Писари Одам” ягон бор зикр намешавад.

Зоҳиршавӣ:

1. *Ү* ба *замин* меояд (Зак. 14,4).
2. *Ү ҳамроҳи* покони худ меояд (1Тас. 3,13; Яҳ. 14)
3. Зоҳиршавӣ сирр нест; оиди он дар бисёр пешгӯиҳои Паймони Кухан гуфта мешавад (Заб. 71; Иш. 11; Зак. 14).
4. Оиди *ҳамроҳи* покони Худ омадани *Ү* аломатҳо дар осмон хабар медиҳанд (Мат. 24,29.30).
5. Зоҳиршавӣ бо рӯзи Худованд як аст (1Тас. 5,2).
6. Хангоми баён намудани зоҳиршавӣ ҷазо махсусан таъкид карда мешавад (2Тас. 2,8–12).
7. Ҳамаи сокинони замин шоҳидони зоҳиршавӣ хоҳанд буд (Мат. 24,27; Ваҳй 1,7)
8. Ҳодисаҳо хангоми зоҳиршавӣ аксаран ба Исроил дахлдор хоҳанд буд, сипас ба халқҳои ғайрияхудӣ (Мат. 24,1–25,46).
9. Масеҳ чун Офтоби адолат бо шифо дар нурҳои Худ меояд (Мал. 4,2).
10. Оиди зоҳиршавӣ дар Инчилҳои синоптикӣ бисёр гуфта мешавад, аммо дар Инчили Юҳанно он қариб тамоман зикр намешавад.
11. Гирифташудагон барои ҷазо гирифта шудаанд. Онҳое ки нигоҳ дошта шудаанд, барои баракат нигоҳ дошта шудаанд (Мат. 24,37–41).
12. Оиди зоҳиршавӣ бо ишораи аниқ ба мӯҳлатҳо гуфта мешавад, чунончи 1260 рӯз, 42 моҳ, 3,5 сол (ниг. Дон. 7,25; 12,7. 11.12; Ваҳй 11,2; 12,14; 13,5).
13. Оиди зоҳиршавӣ чун дар бораи бозомадани Писари Одам гуфта мешавад (Мат. 16, 28; 24,27.30.39; 26,64; Марқ. 13,26; Лук. 21,27).

Ду ходисаи гуногун будани инҳо коми-лан возеҳ аст, аммо мо аз кучо медонем, ки онҳо тақрибан дар як вақт воқеъ намешаванд? Мо аз кучо медонем, ки байни онҳо мӯҳлати муайяни вақт ҳаст? Ба ин се исбот ҳаст.

1. Аввалини онҳо дар пешгӯии Дониёл асос ёфтааст оиди ҳафтад ҳафтсола (Дон. 9,25–27). Ҳозир мо дар давраи Калисо зиндагӣ мекунем, ки дар байни ҳафтсолаи 69-ум ва 70-ум ҷойгир шудааст. Ҳафтсолаи ҳафтодум – давраи ҳафтсолаи Мусибати Бузург аст. Калисо пеш аз давраи Мусибати Бузург ба хонааш ба осмонҳо гирифта мешавад (Рум. 5,9; 1Тас. 1,10; 5,9; Ваҳй 3,10). Масеҳ ҳамчун Шоҳи шоҳон пас аз анҷоми ҳафтсолаи ҳафтум меояд (Дон. 9,24; Мат. 24).
2. Исботи дуҷуми мавҷудияти фосилаи муайян байни ба осмон бурда шудан ва зохиршавӣ асоси худро дар таркиби китоби Ваҳй дорад. Дар се боби аввал сухан оиди Калисо чун оиди оне меравад, ки дар замин аст. Аз боби 4 то 19,10 давраи Мусибати Бузург тасвир мешавад, ҳангоме ки ғзаби Худо бар ҷаҳоне

ки Писари Ҷоро рад кард, фуру мерезад. Ягон зикре оиди он нест, ки Калисо дар ин вақт дар замин хоҳад буд. Аз афташ, Калисо дар охири боби 3 ба осмон бурда шудааст. Дар Ваҳй 19,10 баъди анҷоми давраи Мусибати Бузург Масеҳ ба замин бозмегардад, то ки душманони Худо тобеъ кунад ва Подшоҳии Худо барпо наояд.

3. Ба ғоидаи фосилаи вақт байни бозомадани Масеҳ *барои* покон ва бозомадани Ҷоро покон боз як ақидае ҳаст. Дар лаҳза ба осмон бурда шудан ҷамаи покон аз ин ҷаҳон гирифта мешаванд ва баданҳои ҷалолёфта мегиранд. Аммо ҳангоме ки Масеҳ чун Шоҳи шоҳон бозмегардад, дар замин бовардорони ҳанӯз баданҳои ҷалолёфта надошта хоҳанд зист, ки дар Подшоҳии Ҳазорсола оилаҳо ташкил медиҳанд ва фарзандонро калон мекунанд (Иш. 11,6.8). Онҳо аз кучо пайдо мешаванд? Аз афташ, онҳо маҳз дар ҳамон фосилаи вақти байни ба осмон бурда шудан ва зохиршавӣ ба масеҳият рӯ меоваранд.

Ба ояти 7 баргашта, мо оиди дар қувва ва ҷалолӣ бузург бозомадани *Худованд Исо* бо *ғариштаҳо*, ки қувваи Ҷоро ба воситаи онҳо зохир мешавад, меҳонем.

1,8 *Оташи фурузон* дар ин ҷо метавонад шекина, абри ҷалолро ифода кунад, ки рамзи ҳузур доштани Худост (Хур. 16,10). Ё ки ин метавонад рамзи он доварию оташин бошад, ки ба ҳамин қарибиҳо фаро мерасад (Заб. 49,3; Иш. 66,15). Аниқтараш ақидаи дуҷум дуруст аст.

Интиқоми Худо на қасосгирӣ, балки подоши одилона аст. Ҷоро кӯшиш намекунад, ки бо касе “ҳисобро баробар кунад”, балки ҷазоеро муқаррар мекунад, ки покӣ ва адолати Ҷоро талаб мекунад. Марги исёнкор ба Ҷоро ҳеч ҳаловате намебахшад (Ҳиз. 18,32).

Павлус ду гурӯҳи одамонро тасвир мекунад, ки ин интиқом бар онҳо фуру мерезад:

1. *Онҳое ки Худоро намешиносанд* – онҳое ки дониш оиди Худои ҳақиқиро, ки дар

офариниш ва дар инсофи одам ошкор шудааст, рад мекунанд (Рум. 1 ва 2). Пурра имкон дорад, ки онҳо ҳеч гоҳ Хушхабарро нашунидаанд.

2. *Ба башорати Худованди мо Исои Масеҳ итоат намекунанд* – онҳое ки Хушхабарро шуниданд, аммо онро рад карданд. Хушхабар на танҳо баёни фактҳоест, ки бояд ба он бовар кард, балки низ Шахсиятест, ки ба он итоат кардан лозим аст. Мувофиқи таълимоти Паймони Навин, бовар итоаткориро низ дар бар мегирад.

1,9 *Онҳо гирифтори ҷазо мегарданд*. Худое ки гуноҳро ҷазо намедиҳад, аллакай Худо нест. Ақида оиди он ки Худои муҳаббат набояд ҷазо диҳад, он фактро нодида мегирад, ки Худо пок низ ҳаст ва бояд он кореро бикунанд, ки аз нуктаи назари ахлоқ дуруст аст.

Табиати ин ҷазо дар ин ҷо ҳамчун *ҳалокати абадӣ* тасвия карда шудааст. Ка-

лимае ки ин чо ҳамчун “абадӣ” (“аиониос”) тарҷума шудааст, дар Паймони Навин ҳафтод бор вомахӯрад. Дар баъзе ҳолатҳо он метавонад маъноӣ “асрҳои муддаташон маҳдуд”-ро дошта бошад (Рум. 14,24; 2Тим. 1,9; Тит. 1,2). Дар ҳамаи ҳолатҳои дигар он маъноӣ “ҳамешагӣ, беохир”-ро дорад. Дар Румиён 14,25 бо ин калима мавҷудияти беохирӣ Худо тасвир шудааст.

Ҳалокат ҳеҷ гоҳ маъноӣ нестшавиро надорад. Он аз даст додани некӯаҳволи, касодиро дар соҳае ифода мекунад, ки ба мақсади мавҷудият дахл дорад. Машқҳо барои шароб, ки Худованд Исо дар Луқа 5,37 оиди онҳо мегӯяд, “талаф шуданд” (ин чо калимаи якрешагӣ истифода шудааст). Онҳо мавҷудиятро бас накарданд, балки мавҷудияташон маъноӣ худро гум кард.

Тарафдорони ақидаи баъди Мусибати Бузург ба осмон бурда шудан барои тасдиқи фикри худ аксаран ҳамин оятро истифода мебаранд. Онҳо дар ин оят баёнотеро мебинанд, ки бовардорон то дами чун шоҳи шоҳон бозгаштани Масеҳ, ки ба ақидаи умум, дар охири давраи Мусибати Бузург воқеъ мешавад, осудагӣ пайдо намекунанд, ва таъкибкунандагонашон чазо дода намешаванд. Аз ин чо онҳо хулоса мебароранд, ки умеди бовардорон – баъди Мусибати Бузург ба осмон бурда шудани Калисо аст.

Онҳо он фактро сарфи назар мекунанд, ки таслӯникиён, ки ин чиз барои онҳо навишта шуда буд, кайҳо мурдаанд ва аллакай ҳозир аз осудагӣ дар назди Худованд дар осмонҳо ҳаловат мебаранд. Ҳамаи таъкибкунандагони онҳо низ мурдаанд ва аллакай дар дӯзах азоб мекашанд.

Пас, барои ҷӣ Павлус, чуноне ки ба назар менамояд, мегӯяд, ки то дар қувва ва ҷалоли бузург бозгаштани Масеҳ ин ба амал намеояд? Танҳо барои он ки маҳз ҳамон вақт замоне фаро мерасад, ки ҳамаи ин ошкоро ба ҷаҳон зоҳир карда мешавад. Ҳамон вақт ҷаҳон мебинад, ки ҳақ ба ҷониби таслӯникиён буд, таъкибкунандагонашон бошанд иштибоҳ мекарданд. Ҳангоме ки покони бо Масеҳ дар ҷалол бозмегарданд, ҷаҳон мебинад, ки онҳо аз осудагӣ ҳаловат мебаранд. Ҳалокати душманони Худованд

дар охири давраи Мусибати Бузург шаҳодати аёнии маҳкумияти ҳамаи онҳое хоҳад буд, ки дар давоми ҳамаи асрҳо халқи Худо-ро азоб меоданд.

Ин ба мо ёрӣ медиҳад, то дар ёд дорем, ки чун Шоҳи шоҳон омадани Масеҳ – вақти зоҳиршавӣ аст. Пардае ки чизи дар давоми асрҳо ҳақиқат бударо аз ҷашми ҷаҳон пинҳон меодид, гирифта мешавад. Аммо оиди ба осмон бурда шудан инро гуфтан имкон надорад.

Аз ҳузури Худованд ва аз ҷалоли қудрати Ҷ маҳрум шудан қисми ҷазои бадкорон хоҳад буд. Бе Ҷ халок шудан – тамоми ҷовидонӣ бе Ҷ будан аст.

1,10 Бозмадани Ҷ – вақти ҷалол барои Худованд ва ҳайрат барои шоҳидон аст.

Ҷ дар муқаддасони Худ ҷалол меёбад, яъне барои он чи Ҷ дар онҳо ва ба воситаи онҳо кард, Ҷро иззат хоҳанд намуд. Начот, покшавӣ ва ҷалол ёфтани онҳо шаҳодати файз ва қудрати бемонанди Ҷ хоҳад буд.

Масеҳ ҳамаи имондоронро ба тааҷҷуб меоварад. Шоҳидони моту мабхутшуда аз ҳайрат гунг мешаванд, вақте мебинанд, ки Ҷ бо ин мавҷудоти ношоҷаи инсонӣ ҷӣ карда тавонист!

Дар байни онҳо масеҳиён аз Таслӯники низ хоҳанд буд, чунки онҳо *шаҳодати* фиристагонро онро қабул карда, ба он имон оварданд. Онҳо дар ҷалол ва тантанай он рӯз, рӯзи зоҳиршавии Исои Масеҳ, иштирок хоҳанд дошт.

Ба гуфтаҳои боло таҷа намуда, мо метавонем оятҳои 5–10-ро чунин баён кунем: “Сабри шумо дар айни шиддати таъкибот аҳамияти бузург дорад. Ҳамаи инро Худо барои ба даст овардани мақсадҳои одилонаи Худ истифода мекунад. Истодагарӣ ва сабри шумо дар рӯзҳои таъкибот аз он шаҳодат медиҳанд, ки шумо ба қатори онҳое дохилед, ки ҷалоли ҳамчун Шоҳи шоҳон омадани Масеҳро бо ҳам мебинанд. Аз як тараф, Худо навъи ҷазоро ба онҳое ки шуморо азоб медиҳанд, муқаррар мекунад. Аз тарафи дигар, Ҷ ҳам ба шумо – таъкибшавандагон, ва ҳам ба мо – ба Павлус, Силвонус ва Тимотиос, осудагӣ медиҳад. Ҳангоме ки Ҷ аз осмон бо фариштагони

пуриктидор дар алангаи оташ меояд, душманони шуморо доварӣ хоҳад кард, ва онҳоеро ки бо ихтиёри худ Худоро намешиносанд, ва онҳоеро ки бо ихтиёри худ ба Хушхабар итоат намекунанд, чазо хоҳад дод. Онҳо ба ҳалокати ҷовидон маҳкум карда мешаванд, аз ҳузури Худованд ва аз ҷалоли қудрати \bar{U} маҳрум мешаванд, ҳангоме ки \bar{U} бозмегардад, то ки дар ҳамаи бовардорон, ва дар шумо низ, ҷалол ёбад, – охир шумо ба Хушхабаре ки мо мавъиза мекардем, бовар кардед“.

В. Дуои Павлус оиди покони (1,11.12)

1,11 Дар оятҳои гузашта фириста даъвати пуршарафи бовардоронро тасвир мекард. Онҳо ба он даъват шуда буданд, ки аз таъкибот гузаранд, ки дар навбати худ онҳоро барои ҳукмронӣ дар Подшоҳӣ тайёр мекунанд. Акнун бошад вай дуо мекунад, ки дар айни ҳол ҳаёти онҳо ба ин *даъвати* олии *сазovor* доништа шавад ва *қуввати* бузурги Худо ба онҳо имкон диҳад, ки ба ҳама водоркуниҳои некӯкорӣ итоаткор бошанд, ва ҳар кори дар *имон* сар кардашонро ба анҷом расонанд.

1,12 Натиҷа дутарафа хоҳад буд. Пеш аз ҳама *исми Худованди мо Исои Масеҳ дар онҳо ҷалол меёбад*. Ин маънои онро дорад, ки онҳо ба ҷаҳон симои ҳақиқии \bar{U} ро зоҳир намуда, бо ҳамин ба \bar{U} ҷалол меоранд. Аммо онҳо низ *дар \bar{U} ҷалол хоҳанд ёфт*. Бо \bar{U} , бо Сарварашон, пайваст будан ба онҳо ҳамчун аъзоёни бадани \bar{u} шараф ва ҷалол хоҳад овард.

Дар охири боби 1 огоҳ карда мешавад, ки онҳо ҷавобро ба ин дуо фақат *ба ҳасби файзи Худои мо ва Исои Масеҳи Худованд* хоҳанд гирифт. Бо ҳамин Павлус шарҳи аҷоибӣ маъно ва натиҷаҳои азобҳоро дар ҳаёти бовардор ба анҷом мерасонад. Тасаввур кунед, ки таслӯникиён, ин сатрҳои тасаллодиҳандаро хонда, чӣ қадар рӯҳбаланд шуданд!

III. ДАР БОРАИ РӯЗИ ХУДОВАНД (2,1–12)

А. Даъват ба устуворӣ (2,1.2)

2,1 Вазифаи дигаре ки дар назди Павлус меистод, — ислоҳ намудани тасаввуроти барғалати покони *дар хусуси омадани Худованди мо Исои Масеҳ ва рӯзи Худованд* аст. Таъкиботи покони ҷунон саҳт буданд, ки барояшон душвор набуд, то тасаввур намоёнд, ки гӯё марҳилаи аввали рӯзи Худованд, давраи Мусибати Бузург, фаро расида бошад. Овозае низ паҳн мешуд, ки гӯё худи фириста таълим меода бошад, ки рӯзи Худованд аллақай фаро расидааст. Павлус мебоист ин иштибоҳотро ҳал мекард.

Дар ояти 1 мо бо мушкилии муҳиме рӯ ба рӯ мешавем, ки дар маркази он пешоянди **дар хусуси** (юн. “хипер”) меистад, ки Павлус истифода бурдааст. Оё фириста покони “дар хусуси” *омадани Худованди мо* илтиҷо мекунад ва ё “бо” *омадани Худованди мо*? Агар варианти аввал дуруст бошад, пас тасаввуроте ҳосил мешавад, ки ин оят оиди якшавии ба осмон бурда шудан ва рӯзи Худованд таълим медиҳад, чунки оятҳои баъдина ба рӯзи Худованд бахшида шудаанд. Агар фириста варианти дуомро дар назар дошта бошад, пас \bar{u} ба хонандагон дар асоси ба осмон рафтан, ки аввал воқеъ мешавад, мурочиат карда, илтиҷо менамуд, то фикр накунанд, ки дар рӯзи Худованд зиндагӣ мекунанд. Ин масъалаи баҳснок аст. Мо бо Вилиям Келли, ки ақидаашро ба фоидаи варианти дуом баён мекунад, ҳамфикр ҳастем:

*Осудагии бозомадани Худованд ҳамчун сабаб ва восита барои ором кардани воҳима аз боиси тасаввуроти бардурӯғ, ки гӯё рӯз[-и Худованд] аллақай фаро расидааст, гирифта шудааст.*⁴

Суханони Павлусро мо чунин мефаҳмам: “Дар асоси ба осмон бурда шудан ман шуморо даъват мекунам, то натарсед, ки гӯё дар рӯзи Худованд зиндагӣ мекунед. Пеш аз он ба осмон бурда шудан воқеъ хоҳад шуд. Ҳамаи Калисоро, ва шуморо низ, Худо ба хона, ба осмон мегирад, ва ҳамин тариқ, шумо аз даҳшатҳои рӯзи Худованд барқанор хоҳед буд”.

Тасаввуроте ҳосил мешавад, ки ибораи “*омадани Худованди мо Исои Масеҳ ва пайвастании мо бо \bar{U}* ” мутааллиқи ба осмон

бурда шудан аст. Маҳз ҳамон вақт мо чамъ мешавем, то бо \bar{U} дар осмон вохӯрем.

2,2 Ба мо бояд равшан бошад, ки ба осмон бурда шудан ва рӯзи Худованд — як нестанд. Таслӯникиён на аз он метарсиданд, ки Худованд аллакай омадааст; онҳо медонистанд, ки ин ханӯз рӯй надодааст. Онҳо аз он метарсиданд, ки рӯзи Худованд сар шудааст. Бар бовардорон чунон таъкиботи саҳт фурӯ рехтанд, ки онҳо фикр карданд, гӯё аллакай дар давраи Мусибати Бузург, марҳилаи аввали рӯзи Худованд, зиндагӣ мекунанд.

Овозаҳое паҳн мешуданд, ки гӯё худи Павлус гуфта бошад, ки рӯзи Худованд аллакай фаро расидааст. Ба монанди бисёр овозаҳо, онҳо ба ҳам ихтилофи зиёд доштанд. Яке аз нақлҳо баён мекард, ки Павлус ин хабарро аз *нубуввати рӯҳ* қабул кардааст, яъне ба воситаи ваҳйи махсус. Дигарон мегуфтанд, ки ин хабар ба воситаи *калом* омадааст, яъне гӯё фириста дар назди омма таълим медод, ки Мусибати Бузург аллакай фаро расидааст. Дар зикри *номае ки гӯё мо фиристода бошем*, одатан ишораеро ба мактуби қалбакие мебинанд, ки ба Павлус нисбат медоданд ва дар он гӯё оиди фаро расидани рӯзи Худованд гуфта шудааст. Ба ҳеҷ кадоми ин сарчашмаҳо бовар кардан лозим набуд.

Аз матни тарҷумаи тоҷикӣ бармеояд, ки покон аз фаро расидани рӯзи *Масех* метарсиданд. “Рӯзи *Масех*” ва ифодаҳои ба ин монанд одатан маънои ба осмон бурда шудан ва доварӣ дар пеши Курсии Доварии *Масехро* доранд (1Қӯр. 1,8; 5,5; 2Қӯр. 1,14; Фил. 1,6.10; 2,15. 16).

Аммо таслӯникиён на аз рӯзи меомадаи *Масех* метарсиданд. Охир, фаро расидани он барои онҳо маънои халосӣ аз ҳамаи азобҳоро медошт. Аксари тарафдорони он ки Болошавӣ пеш аз Мусибати Бузург рӯй медиҳад, тарҷумаи зеринро афзал медонанд: “...ки рӯзи *Худованд* фаро расидааст”.⁵ Хонандагони Павлус метарсиданд, ки рӯзи ғазоби Худо сар шудааст.

Б. Шаҳси пур аз бадӣ (2,3–12)

2,3 Акнун фириста мефаҳмонад, ки барои чӣ набояд чунин ҳисобид, ки гӯё онҳо дар он рӯз умр ба сар мебаранд. Аввал бояд ходисаҳои муайян воқеъ шаванд.

Он гоҳ, пеш аз ҳама, *исён*, ё аз бовар дур шудан меояд.⁶ Ин чӣ маъно дорад? Танҳо тахмин кардан мумкин аст, ки ин маънои аз масеҳият пурра даст кашидан, дидаву доништа инкор кардани бовари масеҳиро дорад.

Сипас ба саҳнаи таърих роҳбари дар миқёси оламӣ бузург мебарояд. Аз чихати хислат вай *шаҳси пур аз шарорат* (ё “пур аз гуноҳ”) хоҳад буд, яъне худи таҷассуми гуноҳ ва беитоатӣ. Тақдири вай он аст, ки вай *писари ҳалокат* буда, ба ҷазои ҷовидонӣ маҳкум карда шудааст.

Дар Навиштаҳо бисёр шахсони муҳиме ки дар давраи Мусибати Бузург фаъолият мекунанд, тасвир шудаанд, ва фаҳмидан душвор аст, ки қай номҳои гуногун ба ҳамон як шахс тааллуқ доранд. Баъзе илоҳиётшиносон чунин ақида доранд, ки шахси пур аз бадӣ зиддимасеҳи яҳудӣ хоҳад буд. Дигарон ақида доранд, ки вай ғайрияҳудӣ, роҳбари империяи зиндашудаи Рум хоҳад буд. Инак номҳои баъзе ҳокимони охири замон:

- шахси пур аз шарорат (бадӣ) ва писари ҳалокат (2Тас. 2,3);
- зиддимасеҳ (1Юҳ. 2,18);
- шоҳи майда (Дон. 7,8.24–26).
- подшоҳи бешарм ва дасисакор (Дон. 7,23-25);
- раиси оянда (Дон. 9,26);
- подшоҳе ки бар тибки иродаи худ амал хоҳад кард (Дон. 11,36).
- чӯпони нобакор (Зак. 11,17);
- ҳайвони ваҳши аз баҳр (Ваҳй 13,1–10);
- ҳайвони ваҳшӣ аз замин (Ваҳй 13,11–17);
- ҳайвони ваҳшии арғувонӣ, ки ҳафт калла ва даҳ шох дорад (Ваҳй 17,4.8–14);
- подшоҳи Шимол (Дон. 11,6);
- подшоҳи Ҷануб (Дон. 11,40);
- пайғамбари дурӯғин (Ваҳй 19,20; 20,10);
- Ҷуҷ аз сарзамини Мочуҷ (Ҳиз. 38,2–39,11) [бо Ҷуҷ аз Ваҳй 20,8 омехта

накунед, ки баъди Подшоҳии Ҳазорсола бармехезад];

– дигаре ки бо исми худаш меояд (Юҳ. 5,43).

Дар тӯли ин солҳо *шахси пур аз шарорат* ба бисёр қасон ва чизҳо нисбат дода мешуд: бо қалисои католикии Рум, Папаи Рум, империяи Рум, шакли ниҳоии масеҳияти муртад, Яҳудои аз нав таҷассумшуда, Нерони аз нав таҷассумшуда, давлати яҳудиён, Лютер, Наполеон, Муссолини, Гитлер ва таҷассуми шайтон.

2,4 Вай ба ҳамаи шаклҳои ибодати Худо бо шиддат муҳолифат хоҳад кард ва дар *маъбади Худо* дар Уршалим бар тахт хоҳад нишаст. Ин тасвир ўро баръало ба зиддимасеҳ, ки ба Масеҳ зиддият мекунад ва худсарона ҷои ба Масеҳ тааллуқдоштаро ишғол кардааст, айният медиҳад.⁷

Аз Дониёл 9,27 ва Матто 24,15 аён аст, ки ин рафтори куфромезро зиддимасеҳ дар миёнаи давраи Мусибати Бузург хоҳад кард. Онҳое ки ба вай сачда карданро рад мекунанд, ба таъкибот дучор мешаванд, ва бисёриҳоро марги риёзатқашона интизор аст.

2,5 Павлус ханӯз хангоми *дар назди таслӯникиён буданаш* борҳо *инро* гуфта буд. Аммо бо вучуди ин, хангоме ба онҳо таълимоте расиданд, ки ба таълимоти фириста муҳолиф буданд, аммо он таъкиботи сахтеро, ки масеҳиён дучори он буданд, гӯё хеле аниқ тасвир мекарданд, онҳо ҳамаи гуфтаҳои Павлусро фаромӯш карданд. Мо ҳама чунин фаромӯшхотирӣ дорем ва мӯхтоҷи он ҳастем, ки ҳақиқатҳои бузурги боварро доимо ба мо ёдрас намоянд.

2,6 Онҳо медонистанд, ки чӣ ба пурра ва рӯйрост зоҳир шудани шахси пур аз бадӣ роҳ намедиҳад ва чӣ то лаҳзаи муайян ба вай *монеъ мешавад*.

Ин моро ба саволи сеюми ин боб меорад, ки ба он ҷавоб нест. Саволи аввал: “Муртадӣ чист?” Дуюм: “Ин шахси пур аз бадӣ кист?” Сеюм: “Монеъшаванда чӣ ё кист?”

Дар қисми аввали ояти 6 оиди монеъшаванда чун оиди предмети ғайризинда гуфта мешавад: “*чист, ки ба вай монеъ мешавад*”.

Аммо дар ояти 7 он ба шахсият табдил меёбад: “*Он чи (тахтуллафзан “ки”⁸) монеъ мешавад*”. Е. В. Рочерс инро хеле равшан баён мекунад:

*Чизе ё Касе бо мақсад ва дидаву дониста ба зоҳиршавии шахси пур аз бадӣ монеъ мешавад, то ки вай дар вақти барояш муқарраршуда пайдо шавад.*⁹

Ҳафт ақидаи бештар паҳншуда баён мекунанд, ки ин: 1) империяи Рум аст; 2) давлати Исроил аст; 3) иблис аст; 4) принципи ҳифзи қонун ва тартиб ҳамчун асоси ҳокимияти заминӣ аст; 5) Худо аст; 6) Рӯҳи Пок ва 7) Қалисои ҳақиқӣ, ки дар он Рӯҳи Пок сокин аст.

Мо чунин ақида дорем, ки Рӯҳи Поке ки дар Қалисо ва дар ҳар як бовардори алоҳида сокин аст, ба тасвири монеъшаванда аз дигарон дида бештар ва пурратар мувофиқат мекунад. Чуноне ки дар ин боб оиди монеъшаванда чун оиди чизе ё касе гуфта мешавад, дар бораи Рӯҳи Пок низ дар Инчили Юҳанно 14,26; 15,26 ва 16,8.13.14 чун оиди мавҷуди чинси миёна (Рӯҳи Пок) ва мардона (Ў) гуфта мешавад.¹⁰ Аллакай дар Ҳастӣ 6,3 Рӯҳи Пок дар алоқамандӣ бо монеъшавӣ ба бадӣ зикр мешавад. Ва дертар мо борҳо Ўро дар ин нақш воমেҳурем (Иш. 59,19; Юҳ. 16,7–11 ва 1Юҳ. 4,4).

Маҳз ба шарофати дар онҳо сокин будани Рӯҳи Пок бовардорон намаки замин (Мат. 5,13) ва нури ҷаҳон (Мат. 5,14) мешаванд. Намак аз вайроншавӣ нигоҳ медорад ва низ ба паҳншавии пӯсидан монеъ мешавад. Нур торикиро, ки одамон ба иҷро расонидани корҳои бади худро дар он дӯст медоранд, пароканда мекунад (Юҳ. 3,19). Хангоме ки Рӯҳи Пок ҳамчун Оне ки доимо дар Қалисо (1Қўр. 3,16) ва дар ҳар як бовардор (1Қўр. 6,19) сокин аст, аз ҷаҳон меравад, монеъшавандаи бадӣ низ меравад.

2,7 Аллакай дар он вақте ки Павлус ин сатрҳоро менавишт, *сирри шарорат амал* мекард. Мо инро ҳамчун шаҳодати он мефаҳмем, ки рӯҳи даҳшатноки ба Худо итоат накардан аллакай дар қаър ғалаён мекард. Он дар шакли *сирр* дар амал буд – на ба он маъно ки хеле махфияна буд, балки ханӯз

пурра зоҳир нашудааст. Он ханӯз дар шакли чанинӣ буд.

Чӣ чиз ба пурра зоҳир шудани ин рӯҳ монеъ мешавад? Мо чунин меҳисобем, ки хузури Рӯҳи Пок ҳамчун Оне ки дар Калисо ва дар ҳар як бовардор сокин аст, ҳамин қувваи монеъшаванда аст. \bar{U} то дами *аз миён бардошта* шудан (то вақти ба осмон бурда шудан) адои ин вазифаро идома медиҳад.

Аммо ин чо саволе ба миён меояд: Оё Рӯҳи Покро аз ҷаҳон гирифтани мумкин аст? Оё \bar{U} ҳамчун яке аз Шахсиятҳои илоҳӣ дар як вақт дар ҳама чо хузур надорад? Пас, чӣ гуна \bar{U} ин ҷаҳонро тарк карда метавонад?

Албатта Рӯҳи Пок дар ҳама чо хузур дорад. \bar{U} ҳамеша дар ҳамон як вақт дар ҳама чо ҳозир аст. Аммо бо вучуди ин \bar{U} ба маънои комилан муайян дар рӯзи Панतिकост ба замин омад. Исо якчанд бор ваъдаеро такрор карда буд, ки \bar{U} ва Падар Рӯҳи Покро мефиристанд (Юҳ. 14,16,26; 15,26; 16,7). Рӯҳи Пок он вақт ба кадом сифат омад? \bar{U} ҳамчун Оне ки доимо дар Калисо ва дар ҳар як бовардор сокин аст, омад. То рӯзи Панतिकост Рӯҳи Пок ҳамроҳи бовардорон буд, пас аз он дар онҳо сокин буд (Юҳ. 14,17). То рӯзи Панतिकост ҳолатҳое буданд, ки Рӯҳи Пок аз бовардорон дур мешуд – дуои Довуд аз ҳамин сабаб аст: “Рӯҳи Поки Худро аз ман нагир” (Заб. 50,13). Пас аз рӯзи Панतिकост Рӯҳ доимӣ бо бовардорони давраи Калисо мемонад (Юҳ. 14,16).

Ба фикри мо, Рӯҳи Пок ҷаҳонро ба ҳамон маъно тарк мекунад, ки замоне дар рӯзи Панतिकост ба он маъно омад – яъне ҳамчун Оне ки доимо дар Калисо ва дар ҳар як бовардор сокин аст. \bar{U} ханӯз дар ҷаҳон хоҳад буд, ва одамонро дар гуноҳашон фош намуда, онҳоро ба бовари начотдиҳанда ба Масеҳ ҳидоят хоҳад кард. Хангоми ба осмон бурда шудан аз ин ҷаҳон гирифта шудани \bar{U} маънои онро надорад, ки дар давраи Мусибати Бузург ҳеч кас начот ба даст намеорад. Албатта одамони начот хоҳанд ёфт. Аммо ин одамони наъзоёни Калисо, балки тобеони Подшоҳии Пурчалолӣ Масеҳ хоҳанд буд.

2,8 Пас аз он ки Калисо ба осмон бурда мешавад, ба ҷаҳон *шарир зоҳир мегардад*.

Фириста дар ин оят вақти муваффақияти зиддимасеҳро партофта, якбора ба тақдирӣ ниҳони вай мегузарад. Тасаввуроте ҳосил мешавад, ки гуё вай баробари зоҳиршавиаш якбора маҳв карда мешавад. Аммо ин, албатта, чунин нест. Ба вай имкон дода мешавад, ки подшоҳии мудҳиши худро, ки дар оятҳои 9–12 тасвир шудааст, барпо намояд, то даме ки хангоми ҳамчун Шоҳи шоҳон бозомадани Масеҳ аз тахт ғалтонда шавад.

Агар ақидаи мо дуруст бошад, ки шахси пур аз бадӣ баъди ба осмон бурда шудани покони пайдо шуда, то дами зоҳиршавии Масеҳ ҳукмронӣ мекунад, пас, фаъолияти ваҳшиёнаи вай тақрибан ҳафт сол давом мекунад — муддати давраи Мусибати Бузург.

Худованд Исо вайро бо нафаси даҳонаш мекунад (ниг. Иш. 11,4; Ваҳй 19,15), *бо зуҳури омадани Худ* ба хок яксон мекунад. Сухани Масеҳ ва дурахшидани равшани (“эпифания”) зоҳиршавии (“парусия”) \bar{U} — ҳама он чизест, ки барои ба анҷом расонидани ҳукмронии пурваҳшонияти ин номниҳод лозим аст.

Зоҳиршавии бозомадани Масеҳ, чуноне ки фаҳмонда шуда буд, – ба замин бозгаштани \bar{U} ст, то ки тахтро ишғол намуда, ҳазор сол ҳукмронӣ намояд.

2,9 *Омадани ин шарир* дар мувофиқат бо *амали шайтон* воқеъ мешавад. Дар мансаб пеш рафтани вай пешрафти шайтонро ба хотир меорад, чунки маҳз мири зулмот вайро роҳбарӣ мекунад. Вай ҳар гуна *аломат ва мӯъҷизоти сохта* нишон медиҳад.

Ин чо бояд зикр намуд, ки на ҳамаи мӯъҷизот аз Худо мебошанд. Иблис ва дастёронаш низ ба ин тавон доранд. Шахси пур аз бадӣ низ онҳоро ба амал хоҳад овард (Ваҳй 13,13–15).

Дар паси ҳар як мӯъҷиза қувваи фавқтабиӣ меистад, аммо шарт нест, ки он аз Худо бошад. Мӯъҷизоте ки Худованди мо ба амал меорад, Масеҳ будани \bar{U} ро исбот мекарданд, аммо на барои он ки фавқтабиӣ буданд, балки аз он сабаб, ки онҳо пайғамбариро иҷро карданд ва чунин дараҷаи ахлоқие доштанд, ки шайтон ба кори худ зарари калон нарасонда, онҳоро ба амал оварда наметавонист.

2,10 Зиддимасеҳ бе ҳеҷ гуна азоби вичдон ҳама гуна бадахлоқиро истифода мебарад, то ки одамони ҳалокшудаистодаро фиреб диҳад – онҳоеро, ки Хушхабарро дар замони файз шуниданд, аммо *муҳаббати ростиро қабул накарданд*. Агар онҳо бовар мекарданд, *начот* меёфтанд. Акнун бошад онҳо бо мӯъҷизаҳои зиддимасеҳ фирефта шуданд.

2,11 Амалан *Худо ба онҳо нерӯи гумроҳкунандаро мефиристад, то ки ба дурӯғ имон оваранд*. Бешубҳа, ин *дурӯғ* изҳороти зиддимасеҳ оиди он аст, ки *Ҷ* Худост. Ин одамон Худованд Исоро ҳамчун Худои дар ҷисм зоҳиршуда қабул кардан нахоистанд. Ҳангоми дар рӯи замин буданаш *Ҷ* одамонро огоҳӣ меод: “Ман ба исми Падари Худ омадам, ва Маро қабул намекунад, ва агар дигаре ба исми худаш биёяд, вайро қабул хоҳед кард” (Юҳ. 5,43). Ва инак онҳо шахси пур аз бадиро қабул мекунад, ки ба исми худаш омада, талаб мекунад, то ба вай чун ба Худо сачда намоянд. “Касе ки нурро рад мекунад, аз нур маҳрум мешавад”. Агар одам ба бут имкон диҳад, ки тахти дилашро ишғол намояд, пас, Худованд ба вай ба таври мувофиқ ҷавоб медиҳад (Ҳиз. 14,4).

Зиддимасеҳ, аз афташ, яҳудӣ хоҳад буд (Ҳиз. 28,9.10; Дон. 11,37.38). Ҳеҷ касе ки худро Масеҳ вонамуд мекунад, агар ба сибти Яҳудо, ба авлодони Довуд тааллуқ доштанашро изҳор накунад, яҳудиёро ба иштибоҳ андохта наметавонад.

2,12 Ҳангоми хондани ин оят тасаввуроте пайдо мешавад, ки гӯё онҳое ки дар замони файз Хушхабарро шунида, ба Масеҳ бовар накарданд, баъди ба осмон бурда шудани покони дигар имкони начот ёфтани нахоҳанд дошт. Агар одамон имрӯз ба Худованд бовар надошта бошанд, пагоҳ ба зиддимасеҳ бовар мекунад. Ин ҷо гуфта мешавад, ки *ҳамаи* онҳо аз боиси нобоварӣ ва дӯст доштани бадӣ маҳкум карда мешаванд. Ин чиз суханонро аз Луқо 14,24 ба ёди мо меоварад: “Зеро ба шумо мегӯям, ки ҳеҷ кас аз шахсони даъватшуда хӯроки маро нахоҳад чашид”.

Мо медонем, ки бисёр одамон дар давраи Мусибати Бузург начот пайдо хоҳанд

кард. Ҳамин тавр, масалан, 144 ҳазор яҳудиён начот хоҳанд ёфт; онҳо дар тамоми ҷаҳон Хушхабарро Подшоҳиро мавъиза хоҳанд кард. Ба воситаи хизматгузории онҳо бисёр одамони дигар низ начот хоҳанд ёфт. Аммо таассуроте ҳосил мешавад, ки ин начотёфтагон одамоне мебошанд, ки мавъизаи возеҳи Хушхабарро дар давраи Калисо нашуниданд ва Начоткорро дидаву доништа рад накардаанд.

IV. ШУКРГУЗОРӢ ВА ДУО (2,13–17)

A. Павлус изҳори миннатдорӣ мекунад, ки довари *Худо бар покони нахоҳад буд* (2,13.14)

2,13 Дар дувоздаҳ ояти аввал Павлус тақдирӣ барои зиддимасеҳ ва пайравони вай омодашударо тасвир мекард. Акнун бошад вай ба масеҳиёни Таслӯникӣ мурочиат мекунад ва барои тазод оиди даъват ва тақдирӣ онҳо гап мезанад. Дар аввал вай ба Худо барои ин *бародарони маҳбуби Худованд* ташаккур мегӯяд, сипас мухтасар таърихи начот ёфтани онҳоро баён мекунад – гузашта, ҳозира ва ояндаи онҳо.

Худо шуморо баргузидааст. Навиштаҳои Пок равшан таълим медиҳанд, ки Худо одамонро барои начот интиҳоб мекунад, аммо дар ҳеҷ ҷой таълим намедиҳад, ки баъзеҳоро барои лаънати ҷовидонӣ интиҳоб мекунад. Худи одамон дидаву доништа ҳалокатро интиҳоб мекунад. Агар даҳлати Худо намебуд, ҳама ҳалок мешуданд. Оё Худо ҳақ дорад, ки баъзеҳоро барои начот интиҳоб намояд? Аслан *Ҷ* меҳаҳад, ки ҳама начот ёбанд (1Тим. 2,4; 2Пет. 3,9). Аммо назарияи универсалистон оиди он ки гӯё ҳамаи одамон дар ниҳояти кор начот меёфта бошанд, бо таълимоти Навиштаҳои Пок ҳеҷ умумияте надорад.

Аз ибтидо. Ин суханонро ду хел маънидод кардан мумкин аст. Аввалан, чун ишора ба он ки Худо ҳанӯз пеш аз офариниши олам интиҳоби Худо кард (Эфс. 1,4). Сониян, он метавонад маънои “навбарҳо”-ро дошта бошад; ин ишора ба он мебуд, ки таслӯникиёне ки дар худ аввали бовари масеҳӣ начот ёфтаанд, аз тарафи Худо

баргузида шудаанд, то дар байни самарҳои аввалини дарави бузурги ҷонҳои начотёфта ҷой гиранд.

Барои начот. Ин ҷо муқоиса бо оятҳои пешгузашта лозим аст. Муҳолифони Худоро нобоварияшон ба марғи ҷовидонӣ равона мекунад, бовардорон бошанд *барои начот* интиҳоб шудаанд.

Ба василаи тақдиси Рӯҳ. Ин тасвири амали Рӯҳи Пок то тавба аст. \bar{U} одамро аз ҷаҳон барои Худо ҷудо мекунад, \bar{u} ро дар гуноҳхояш фош мекунад ва роҳро ба сӯи Масеҳ нишон медиҳад. Касе хуб гуфтааст: “Агар Масеҳ намебуд, базм намебуд; агар Рӯҳи Пок намебуд, меҳмонон намебуданд”.

Ва имон ба ростӣ. Дар аввал сухан оиди нақше меравад, ки Худо дар начот мебозад, акнун оиди нақши одам. Ҳар дуи онҳо даркоранд. Баъзеҳо танҳо интиҳоби Худоро мебинанд ва ба ҳулосае меоянд, ки ба ҳуди одам чизе вобаста нест. Дигарон бошанд пурра ба масъулияти одам таъя карда, интиҳоби соҳибхитиёронии Худоро сарфи назар мекунанд. Аммо ҳақиқат ҳар ду ҷиҳатро муттаҳид месозад. Навиштаҳои Пок ҳам оиди интиҳоб, ва ҳам оиди масъулияти одам таълим медиҳанд, ва чизе беҳтар аз он нест, то ба ҳар дуи ин доктрина (таълимот) бовар кунем ва ҳар ду ро таълим диҳем, ҳатто агар фаҳмида натавонем, ки ҷӣ гуна яке ва дигаре дар як вақт ҳақиқат буда метавонанд.

2,14 *Барои он шуморо ба воситаи башорати мо даъват намудааст.* Худо моро барои начот дар ҷовидонӣ интиҳоб намуд. \bar{U} моро ба он аллақай дар вақт *даъват* намуд. Даъвати \bar{U} ба он лаҳзае дахл дорад, ки одам ба ҳақиқат бовар карданро сар мекунад. Аз он *мо* номида шудани *башорат* маънои онро надорад, ки боз хушхабарҳои ҳақиқии дигар низ ҳастанд. Танҳо як Хушхабар ҳаст, аммо воизон ва шунавандагони гуногуни он бисёранд. Павлус Хушхабаре Худоро, ки худаш мавъиза мекард, дар назар дорад.

То ки ба ҷалоли Худованди мо Исои Масеҳ ноил шавед. Ин ҷо Павлус ба оянда назар меандозад ва натиҷаи ниҳонии начотро мебинад – ҷовидона бо Масеҳ будан ва ба \bar{U} монанд будан. Ҷ. Н. Дарби ин ҳақиқатро дар суруди дилпазири худ баён намудааст:

Наход, оҳ, наход, ман ба Писари Ту монанд мешавам?

Наход \bar{U} барои ман ин марҳаматро ба даст овард?

Аз ақл берун! – Падари ҷалол,

Ту маро дар ҷалол ба сурати

Худи \bar{U} табдил менамой!

Ҳамин тариқ, оятҳои 13 ва 14 – системаи “илоҳиётшиносӣ дар шакли хурд”, баёни мухтасари мақсадҳои азими Худо барои халқи Худ аст. Онҳо ба мо нишон медиҳанд, ки начот “дар интиҳоби Худо ибтидо меёбад, ба воситаи кудрати Худо ба амал меояд, ба воситаи мавъизаи хабаре Илоҳӣ қувват пайдо мекунад ва дар ҷалоли Илоҳӣ пуррагии худро ба даст меорад”.

Б. Дуои Павлус оиди тасалло ва устувории покон (2,15–17)

2,15 Даъвати аз ҳама чиз афзалтари онҳоро ба инобат гирифта, Павлус покноро огоҳ мекунад, ки *истодагарӣ* кунанд *ва ривоятхоро*, ки *ё аз калом, ё аз номаи фиристагон таълим гирифтаанд*, *нигоҳ* доранд. Ин ҷо таъкид намудан зарур аст, ки танҳо он ривоятҳо, *ё* он анъанаҳои ки фиристагон бо илҳоми илоҳӣ гуфтаанд, ҳақиқӣ ва дорои эътиборанд. Исо китобдонон ва фарисиёнро барои он маҳкум мекард, ки онҳо бо анъанаҳои худ аҳкоми Худоро ба нестӣ мерасонданд (Мат. 15,6). *Ривоятхоро* ки мо бояд нигоҳ дорем, он ҳақиқатҳои бузурге мебошанд, ки ба мо дар Навиштаҷоти Пок баён карда шудаанд.

Баъзан ин оятро барои сафед кардани мавҷудияти анъанаҳои ки калисо *ё* ходимони дин барпо намудаанд, истифода мебаранд. Аммо ҳама гуна анъанае ки ба Сухани Худо муҳолиф аст, бефоида ва хавфнок мебошад. Агар ривоятҳои сирф одамиро бо Навиштаҳои Пок дар як сатҳ гузорем, пас кӣ бояд аниқ кунад, ки кадом ривоятҳо дурустанд ва кадомашон нодуруст?

2,16 Фириста дар мактуби худ ба покон баён намудани хабаре худро ба охир расонда, оиди онҳо дуо мекунад. Бисёр вақт вай пас аз насихат дуо мекунад (1Тас. 5,23.24; 2Тас. 3,16). Дуо ба *Худи Худованди мо Исои Масеҳ ва Худо, Падари Мо* нигаронида

шудааст. Мо ба он одат кардаем, ки Павлус хар ду Шахсияти илохиро дар як сон зикр мекунад, аммо ин чо он чиз ғайриоддист, ки номи Писар аввал зикр карда шудааст. Фириста, албатта, ягонагӣ ва баробарии пурраи онҳоро таъкид мекунад. Дар забони юнонӣ пас аз ду мубтадо (Масеҳ ва Худо) чор хабар меоянд, ки дар шумораи танҳо мебошанд (*дӯст доштааст, ато намудааст, тасаллӣ диҳад, устувор гардонад*). Агар ин боз як ишора ба ягонагии табиати Писар ва Падар дар илоҳият набошад, пас чист?

Он фактеро, ки Худо ба мо пештар ҳама чизи даркорино меод, Павлус ҳамчун асосе барои боварӣ ба он меҳисобад, ки \bar{U} ба мо дар оянда низ мардонагӣ ва қувва хоҳад дод. \bar{U} *моро дӯст доштааст ва тасаллои абадӣ ва умеди некро бо файз ато намудааст*. Ин, бешубҳа, ба зухуроти бузургтарини муҳаббати Худо ишора мекунад — \bar{U} барои мо Писари Худро дод. Мо медонем, ки дар Ҷолҷолто \bar{U} масъалаи гуноҳро ҳал кард, ва бинобар ин мо *тасаллои абадӣ ва умед* ба ояндаи пурчалол дорем — ва ҳамаи ин ба шарофати *файзи* ҳайратовари \bar{U} .

2,17 Худи дуо дар бораи он аст, ки Худо ба дилҳои онҳо *тасалло диҳад* ва онҳоро *дар ҳар суҳан ва амали нек устувор гардонад*. На фақат оиди дилбардорӣ дар давраи душворихо, балки низ оиди қувва барои ба пеш, ба қалби муҳориба рафтан. Дар луғати фириста калимаи “ақибнишинӣ” набуд, дар мо ҳам набояд бошад.

Ифодаи *ҳар суҳан ва амали некро* низ наметавон бе аҳамият гузошт. Ҳақиқат на танҳо бояд дар даҳонҳои мо, балки дар қорҳои мо низ бошад. Дар ҳаёти мо пас аз мавъиза бояд амалҳо бошанд, пас аз таълимот бошад — вазифадорӣ, пас аз мавъиза — дар амал татбиқ шудани он.

V. НАСИҲАТҲОИ АМАЛӢ (3,1–15)

A. Оиди дуо дар ҳаққи ҳамдигар (3,1–5)

3,1 Павлус медонист, ки ба дуоҳои покони мӯхтоҷ аст. Ин боб аз он сар мешавад, ки вай аз онҳо хоҳиш менамояд, то: 1) оиди паҳншавии Суҳан; 2) оиди ғалабаи Су-

хан; 3) оиди химояи расонандагони Суҳан дуо кунанд.

\bar{U} меҳоҳад, ки *Каломи Худо паҳн шавад*, ва тасвири онро меҳаҳад, ки Суҳан, бо вучуди муҳолифатҳо, аз як шаҳр ба шаҳри дигар мешитобад (ниг. Заб. 147,4).

Фириста ҳамчунин меҳоҳад, ки Суҳан дар ҳама ҷой ҳамон гуна дигаргуниҳои амики рӯҳонӣ ва ахлокиеро оварад, ки дар Таслӯникӣ ба амал овардааст.

3,2 Сеюм вай хоҳиш мекунад, то оиди он дуо кунанд, ки вай ва ҳамкоронаш аз *одамони гумроҳ ва шарир халос* шаванд. Аниқтараш, вай ягон муҳолифати мушаххасро дар назар дорад, шояд муҳолифат аз тарафи яҳудиён дар Қӯринт (Аъм. 18,1–18). Павлус онҳоро беҳуда одамони *гумроҳ* наномидааст: чӣ чиз метавонад беақлонатар аз муҳолифат ба Хушхабар ва фиристодагони он бошад? Ин тафсирнопазир аст. Онҳо оиди сиёсат, илм оқилона муҳокимаронӣ карда метавонанд, дар бораи ҳазорон мавзӯҳои дигар суҳан ронда метавонанд, аммо ҳамин ки қор ба Хушхабар оид шавад, фикрронии оқилонаи онҳо беасар ғоиб мешавад.

3,3 Зебоии тазоди байни ояти 2: “на ҳар кас бовар дорад” ва ояти 3: “*лекин Худованд амин аст*”-ро наметавон бе аҳамият гузошт. Ин ба мо таълим меҳаҳад, ки назари худро аз одамони паймоншикан ба Худои лоиқи ҳама гуна боварӣ нигаронем. \bar{U} *амин* буда, то охир моро устувор хоҳад намуд (1Қӯр. 1,9). \bar{U} *амин* буда, моро аз озмоиш берун меорад (1Қӯр. 10,13). \bar{U} *амин* ва одил буда, гуноҳҳои моро меомурзад ва моро аз ҳар ноинсофӣ пок менамояд (1Юҳ. 1,9). Дар ин чо низ \bar{U} *амин* буда, моро *устувор* мегардонад ва аз он шарир, яъне аз иблис, *нигоҳ медорад*.

3,4 На ҳар кас бовар дорад... Худованд амин аст... *мо ба шумо дар Худованд эътимод* (бовар) *дорем*. Чуноне ки Денни изҳор намудааст, “дар Худованд шумо метавонед ба онҳое эътимод намоед, ки худ аз худ суст, ноустувор, худраъӣ ва гӯл ҳастанд. Акнун Павлус ба покони вазифаи онҳоро оиди *ба чо* овардани он чи вай амр мефармояд, ёдрас мекунад. Ин чо боз чизи

Илоҳӣ ва инсонӣ ба таври мӯъчизанок ба ҳам мепечанд: Худо шуморо нигоҳ медорад, шумо бошед фармонхоро риоя кунед. Ҳамин фикрро мо дар 1Петрус 1,5 вомахӯрем: “Бо қуввати Худо [қисми Ҷ] ба воситаи бовар [қисми мо] нигоҳ дошта мешавед”. Мо дар ин хусус дар Филиппиён 2,12.13 низ меҳонем: “Бо тарсу ларз начоти худро ба амал оваред... [қисми мо] Худо дар шумо ... ба вучуд меоварад [қисми Ҷ].

3,5 Дар замони таъкибот, ҳангоме ки гӯе таъкиботи бераҳмона охир надоранд, ба осонӣ ба дигарон кина варзидан, таслим шудан, ҳама чизро тарк кардан имкон дорад. Маҳз барои ҳамин ҳам Павлус дуо мекунад, ки таслӯникиён муҳаббате чун муҳаббати *Худо*, ва сабре чун сабри *Масеҳ* дошта бошанд. Сабре чун сабри *Масеҳ* доштан — ба монанди Ҷ азобхоро устуворона паси сар намудан аст.

Худованд гуфта дар ин чо Рӯҳи Пок дар назар дошта шуданаш мумкин аст, ва ин маънои онро медошт, ки ин чо, чун дар оятҳои 2,13.14, ҳар се Шахсияти Ваҳдати Сегона зикр шудаанд.

Б. Оиди бо беитоатон чӣ гуна рафтор бояд кард (3,6–15)

3,6 Таассуроте ҳосил мешавад, ки баъзе погон дар Таслӯники кореро, ки барояшон воситаи рӯзгузаронӣ буд, тарк карданд, чунки бозгашти *Худовандро* бо шиддат интизор буданд. Павлус ин гуна муносибатро тамоман аз ҷиҳати рӯҳонӣ оли намехисобад ва насиҳатҳои мушаххас медиҳад, ки бо ин гуна бародарон чӣ кардан лозим аст.

Ин насиҳатҳоро вай ба шакли амр даровардааст: *аз ҳар бародаре ки бекорагардӣ мекунад*, яъне ҳамқадами дигарон будан намехоҳад ва кор кардан нахоста, аз ҳисоби дигарон рӯз мегузаронад (ниг. о. 10.11), *дур шавед*. Бовардорон бояд ба ин гуна бародар норозигӣ изҳор намуда, ҳар гуна алоқаҳои иҷтимоиро бо вай қатъ намоянд. Аммо ин рафтори ношоҷибаи вай на ба он дараҷа ҷиддист, ки боиси аз калисо дур кардан гардад.

Дар *ривоят*е ки таслӯникиён аз Павлус *қабул кардаанд*, суҳан дар бораи зарурати аз

таҳти дил ва монда нашуда кор кардан ва бо меҳнати худ рӯз гузаронидан мерафт.

3,7 Фириста истехсоли хаймаҳоро танҳо барои он тарк накард, ки дар бораи бозгашти *Худованд Исо* медонист. Вай ҳақиқатан ҳар лаҳза бозгаштани *Масеҳро* интизор буд, аммо хизмат ва кор карданро давом медод, ва дарк менамуд, ки *Худованд* баъди зиндагии вай низ омада метавонад.

3,8 Ҳеҷ кас Павлусро айбдор карда наметавонист, ки дар хонаи бегона ҷой гирифта, аз ҳисоби меҳнати дигарон рӯз мегузаронад. Вай на танҳо *Хушхабарро* мавъиза мекард, балки ҳамчунин барои рӯзгузаронӣ меҳнат мекард. Ба Павлус лозим меомад, ки шабу рӯз меҳнат кунад, аммо вай қатъиян қарор дод, ки *ба касе аз онҳо гаронӣ* накунад.

3,9 Фириста, ҳамчун воизи *Хушхабар*, ба ёрмандии молиявии онҳое ки ба воситаи хизмати вай начот ба даст овардаанд, ҳуқуқ дошт (1Қўр. 9,6–14; 1Тим. 5,18). Аммо вай аз ин ҳуқуқ даст кашиданро афзал шумурд, то намунаи мустақилияти начибона ва меҳнатдӯстии пурсаброна бошад.

3,10 Таслӯникиён аллакай фармони ба бекорагардон ёрдам накарданро гирифтанд. Агар касе кор кардан тавонад, аммо нахоҳад, пас, бояд *хӯрок низ нахӯрад*. Оё ин муҳолифи он ҳақиқате нест, ки бовардорон бояд ҳамеша меҳрубон бошанд? Ҳаргиз не! Таҳсин намудани танбалӣ бо меҳрубонӣ ҳеҷ муносибате надорад. Сперчен гуфта буд: “Муҳаббати ҳақиқӣ ба гумроҳон на ёру бародар шудан дар гумроҳии онҳост, балки дар ҳама чиз садоқат ба Исоро нигоҳ доштан аст”.

3,11 Ин чо Павлус суҳанбозии дилрабо-ро ба кор мебарад¹¹, то бемаъногии рӯҳонияти бардурӯғи ин бародарони *бекорагардро* таъкид намояд. Суҳанони вай дар нусхаи тоҷикӣ чунин тарҷума шудаанд: *Зеро шумидем, ки баъзе касон дар миёни шумо бекорагардӣ мекунанд, яъне ҳеҷ коре накарда, давуғеҷи барзиёд мекунанд*.

3,12 Ҳамаи чунин *шахсонро* фириста дар *Худованди мо Исои Масеҳ* огоҳ мекунад, ва *насиҳат* медиҳад, ки бе ҳангома кор кунанд ва бо меҳнати худ *нон бихӯранд*. Танҳо

ҳамин чиз шаҳодати нек хоҳад буд, ки ба Худо ҷалол меоварад.

3,13 Онҳоро, ки содиқона меҳнат мекунад, фириста рағбатнок мекунад, ки дар ҳамин рӯҳия давом диҳанд. Охири мусобика муҳим аст, на аввали он, бинобар ин рӯҳафтада ва монда нашуда нақӯкорино давом додан даркор аст.

3,14 Аммо бо касе ки ба гуфтаҳои фириста пайравӣ кардан намехоҳад, чӣ кардан лозим аст? Масеҳиёни дигар бояд бо вай ҳамма гуна алоқаҳои иҷтимоиро канда, ақлашро ба ҷояш оваранд. Мақсади ин ҷазо — барои рафтори ношоҷам шарм дорондан ва ба ислоҳ шудан маҷбур намудан аст.

3,15 Аммо ин ҷазо ба андозаи аз калисо рондан саҳт нест. Дар ин ҷо шахси хатокардари ханӯз *бародар* меҳисобанд. Шахси аз калисо рондашуда бошад бо бутпарастон ва бочгирон дар як зина қарор мегирад (Мат. 18,17).

Мақсад аз ҷазо додани бовардор ҳамеша барқарор намудани муносибатҳои вай бо Худованд ва бо халқи Худо мебошад. Он бояд на бо хашмигӣ ё душманӣ, балки бо меҳрубонӣ ва устувории масеҳиёна ба амал оварда шавад. Бо шахси хатокарда на чун бо *душман*, балки чун бо *бародар* муносибат кардан лозим аст.

Имрӯзҳо ба мо метавонад аҷиб намояд, ки масеҳиёни Таслӯникӣ бозгашти Худовандро чунон бо иштиёқ интизор буданд, ки корҳои ҳаррӯзаро тарк карданд. Не, имрӯзҳо ба калисо ин хатар таҳдид намекунад! Мо ба ифроти тамоман муҳолифи ин даст задаем. Мо ба андозае машғули корҳо ва пулкоркунӣ шудаем, ки тару тозагӣ ва ҳаяҷони умеди бозомадани наздики Ҷуро гум кардаем.

VI. БАРАКАТ ДОДАН ВА ДУРУД

(3,16–18)

3,16 Ин оятро касе “анҷоми осоиштаи номаи пурталотум” номидааст. Павлус дар он дуо мекунад, ки покони азобкашандаи Таслӯникӣ аз *осоиштагии Худованди осоиштагӣ ҳамеша* ва *дар ҳамма чиз огоҳ* шаванд.

Осудагии шахси масеҳӣ ба ҳеч гуна шароитҳои ин ҷаҳон вобаста нест. Дар асоси

он фақат Шахсият ва меҳнати Худованд Исо мебошад. Ҷаҳон онро на дода ва на гирифта метавонад. Аммо дар ҳамма гуна шароити зиндагӣ мо бояд худамон ба он даст дароз кунем. “Осоиштагӣ на қатъ шудани таъкибот, балки оромии дил аст, ки аз бовар ба Худо бармеояд ва он ба шароит вобаста нест”.

3,17.18 Дар ин ҷой Павлус, аз афташ, қаламро аз дасти котиби худ гирифта, дуруди хотимагӣ навиштааст. Ин дуруд, аз рӯи суханони вай, *аломате дар ҳар нома* аст, ки вай навиштааст. Баъзеҳо инро чунин фаҳмиданд, ки якҷанд калимае ки дар охири ҳар як нома бо ҳусни хати Павлус навишта шудааст, далели ҳаққонияти он буданд. Дигарон чунин меҳисобанд, ки *аломат* — баракатдиҳии маъмулии Павлус аст: *файзи Худованди мо Исои Масеҳ бо ҳамма шумо бод* (Рум. 16,24; 1Кӯр. 16,23; 2Кӯр. 13,14; Гал. 6,18; Эфс. 6,24; Фил. 4,23; Қӯл. 4,18; 1Тас. 5,28; 1Тим. 6,21; 2Тим. 4,22; Тит. 3,15; Филем. 25 ва, агар Нома ба Ибриёнро Павлус навишта бошад, Ибр. 13,25). Аз ин мо мебинем, ки ҳамма номаҳои вай бо оҳанги *файз* ба анҷом мерасанд.

БОЛОШАВИИ ҶАМОАТ

Ҳақиқат оиди бозгаштани Худованд дар ҳар боби 1Таслӯникиён ва дар ду боби аввали Номаи дуҷум ба Таслӯникиён зикр мешавад. Ин мавзӯи риштаи тиллоест дар матои нақл, ки ҳар ду номаро муттаҳид месозад.

Аммо мо набояд фаромӯш кунем, ки пешгӯӣ на барои он дода мешавад, ки диққати моро ҷалб намояд ва ё ҳисси кунҷковии моро бедор кунад. Мақсади он — дигаргун сохтани ҳаёти мост.

Барои бовардорон умеди ба наздикӣ бозгаштани Масеҳ ҷиҳати амалии бениҳоят муҳим дорад.

1. Ин ҳақиқат бояд ба ҳаёти мо таъсири покунанда дошта бошад (1Тас. 5,23; 1Юх. 3,3).
2. Он бояд моро водор намояд, ки дуо кунем ва барои наҷоти ҳалокшавандагон меҳнат намоем (Ҳас. 19,14; Ҳиз. 33,6; Ях. 21–23).

3. Он бояд ба мо барои устуворона паси сар намудани офатҳо ва таъкибот ёрӣ диҳад (Рум. 8,18; 2Кӯр. 4,17; 1Тас. 4,13–18).
4. Он бояд моро водор намояд, ки андозаи моликияти моддии худро маҳдуд намоем; арзиши онҳо бо наздикшавии бозгашти Ҷ кам шудан мегирад (ниг. Иб. 25,8–10.14–16).
5. Он бояд моро маҷбур кунад, ки аз ҳар каси ранҷонидаамон бахшиш пурсем, ва дар ҷое ки даркор аст, товони зарари расонидаамонро диҳем (Мат. 5,24; Яъқ. 5,16).
6. Он бояд моро ба хизмати боғайратона илҳом бахшад, ва ёдрас, ки шаб меояд, ки он гоҳ ҳеҷ кас наметавонад коре бикунад (Юҳ. 9,4; 1Тас. 1,9.10).
7. Он бояд ба мо ёрӣ диҳад, то доимо дар интизории бетоқатона (Луқ. 12,36) ва дар мушоракати наздик бо Ҷ бошем, то ки ҳангоми омадани Ҷ шарм надорем (1Юҳ. 2,28).
8. Он бояд ба мо мардонагии эътирофи Масеҳро ато намояд (Марк. 8,28; Луқ. 9,26).
9. Он бояд умеди тасаллодиҳанда бошад (Юҳ. 14,1–3.28; 1Тас. 4,18; 2Тас. 1,7; 2Тим. 2,12).
10. Он бояд моро ба худдорӣ, ҳалимӣ ва боандешагӣ рағбатнок кунад (Фил. 4,5).
11. Он бояд василае барои ягонагӣ ва муҳаббат шавад (1Тас. 3,12.13).
12. Он бояд ба мо барои ҷустани он чи дар афроз аст, қувват бахшад (Қӯл. 3,1–4).
13. Он бояд ёдрас намояд, ки моро лозим меояд ҳисобот диҳем ва мукофоти муайяне бигирем (Рум. 14,10–12; 1Кӯр. 3,11–15; 2Кӯр. 5,10).
14. Он бояд ҳангоми мавъизаи Инчил ҳамчун ҳақиқате истифода шавад, ки ба ақл ва дил мурочиат мекунад (Аъм. 3,19–21; Ваҳй 3,3).

Ҳақиқат оиди бозгаштани Масеҳ онҳое-ро, ки ҳанӯз бовар накардаанд, бояд ба пушаймонӣ аз гуноҳҳои худ ва ба қароре оварад, ки ҳаёти худро пурра ба Ҷ ҳамчун ба Худованд ва Начотдиҳанда боварӣ карда супоранд. Танҳо онҳое ки дар Масеҳ хас-

танд, ҳангоми ба осмон бурда шудан ба назди Ҷ мераванд. Ҳамаи боқимондагон дар замин барои доварӣ ва ҷазо мемонанд.

Агар ин ҳамин рӯз воқеъ шавад чӣ?

Бозомадани Масеҳ ҳам дар Номаҳо ба Таслӯникиён, ҳам дар ҳаёти шахси масеҳӣ нақши муҳиме дорад, бинобар ин мо хулосаи зеринро пешниҳод карданӣем.

Далелҳо ба ғоидани назария оиди болошавии то давраи Мусибати Бузург

1. Далели аввал бар таълимот оиди наздик будани ба осмон бурда шудан асос ёфтааст. Ҷойҳои зиёде дар Навиштаҳо ҳастанд, ки мувофиқи онҳо масеҳиён бояд умед дошта бошанд, ки Худованд пас аз якҷанд дақиқа меояд. Мо вақти омадани Ҷро надониста, бояд интизор бошем ва умед кунем. Агар аз Мусибати Бузург гузаштани Калисо лозим мебуд, мо ҳар як лаҳза омадани Ҷро интизор шуда наметавонистем. Охир, Ҷ камаш ҳафт сол дер мемонд, чунки мо ҳанӯз ба давраи Мусибати Бузург дохил нашуда-ем, ва ҳангоме ки он фаро мерасад, ҳафт сол давом мекунад. Бинобар ин таълимот оиди пеш аз Мусибати Бузург ба осмон бурда шудани Калисо — ягона таълимотест, ки шумо бо боварӣ ба он ки Масеҳ ҳар лаҳза омада метавонад, қабул карда метавонед.

Инак баъзе оятҳои ки мувофиқи онҳо мо бояд дар интизории доимии бозомадани Ҷ бошем, зеро намедонем, ки ин кай воқеъ мешавад:

“Ва на фақат он, балки худӣ мо низ, ки соҳиби навбари рӯҳ ҳастем, дарунакӣ оху нола мекунем ва *мунтазири* фарзандхондагӣ ва қафорати ҷисми худ мебошем” (Рум. 8,23).

“Зеро ҳар боре ки ин нонро меҳӯред ва ин косаро менӯшед, мамоти Худовандро эълон мекунад, *то даме ки Ҷ биёяд*” (1Кӯр. 11,26). - Бо ин дар назар дошта мешуд, ки Худованд ҳангоми зиндагии кӯринтиён, ки ин суханон ба онҳо равона карда шудааст, низ омада метавонист.

“Аз ин рӯ мо оҳ мекашем, *дар орзуи он* ки хонаи худро, ки дар осмон аст, дар бар кунем” (2Кӯр. 5,2). - Бадани худро покон хангоми ба осмон бурда шудан дар бар мекунад.

“Зеро ки мо ба воситаи рӯҳ аз бовар *мунтазири* ҳамон адолатем, ки онро умедворем” (Ғал. 5,5). (Умеди адолат — бозомадани Худованд ва бадани ҷалол-ёфта аст, ки мо он гоҳ мегирем.)

“Лекин иқоматгоҳи мо акнун дар осмон аст, ки аз он ҷо Исои Масеҳи Худовандро, ҳамчун Начотдиханда, *интизор дорем*, ки \bar{U} ҷисми залили моро ба шабоҳати ҷисми ҷалили \bar{U} бо амали ҳамон қуввате дигаргун хоҳад кард, ки бо он \bar{U} ҳама чизро ба Худ тобеъ намуда метавонад” (Фил. 3,20.21).

“Бигзор фурутанӣ шумо ба ҳамаи одамон машхур гардад; *Худованд наздик аст*” (Фил. 4,5).

“Зеро вақте ки худи онҳо дар бораи мо ҳикоят мекунад, мегӯянд, ки ҷӣ гуна мо ба миёни шумо дохил шудем, ва ҷӣ гуна шумо аз бутҳо гашта, ба Худо бозгашт намудед, то ки Худои Ҳай ва ҳақиқиро бандагӣ кунед ва Писари Ҷро аз осмон *мунтазир шавед*, ки Худо Ҷро аз мурдагон зинда кард, яъне Исоро, ки моро аз ғзаби оянда халосӣ медихад” (1Тас. 1,9.10).

“Ва *мунтазири* умеди муборак ва зуҳури ҷалоли Худои азим ва Начотдихандаи мо Исои Масеҳ бошем” (Тит. 2,13).

“Ончунон Масеҳ низ як бор Худро барои бардоштани гуноҳҳои бисёр касон қурбонӣ намуда, бори дуом на аз баҳри татҳири гуноҳ зоҳир хоҳад шуд, балки барои онҳое ки Ҷро *интизор* доранд, то начот ёбанд” (Ибр. 9,28).

“Зеро ки *баъд аз андаке* он Оянда хоҳад омад ва даранг нахоҳад кард” (Ибр. 10,37).

“*Пас, эй бародарон, то вақти омадани Худованд пурсабр бошед*. Инак, зироаткор самараи гаронбаҳои заминро интизор мешавад ва барои он бисёр сабр мекунад, то даме ки борони аввалин ва охири биборад. *Шумо низ сабр кунед,*

дилҳои худро қавӣ гардонед, чунки омадани Худованд наздик аст. Эй бародарон, аз якдигар шиква накунад, то ки маҳкум нагардед: *инак, Довар назди дар истодааст*” (Як. 5,7–9).

“*Аммо фарҷоми ҳама чиз наздик аст*. Пас бомулоҳиза ва барои дуо хушёр бошед” (1Пет. 4,7).

“*Ва ҳар кӣ аз \bar{U} чунин умед дорад*, худро пок менамояд, чунон ки \bar{U} пок аст” (1Юх. 3,3).

“Худро дар муҳаббати Худо нигоҳ доред, ва *марҳамати Исои Масеҳи Худованди моро, ки ҳаёти ҷовидонӣ меоварад, мунтазир бошед*” (Ях. 21). - Ин ҷо марҳамати Исои Масеҳи Худованди мо — бозгаштани \bar{U} барои халқи бо нархи хуни Худ харидаи \bar{U} ст, то ки онро ба хона ба осмон барад.

“Инак, *ба зудӣ меоям*; он чи дорӣ, маҳкам нигоҳ дор, то ки касе тоҷи туро нагирад” (Ваҳй 3,11).

“Инак, *ба зудӣ меоям*. Хушо касе ки суханони нубуввати ин китобро риоят мекунад” (Ваҳй 22,7).

“Инак, *ба зудӣ меоям*, ва мукофоти Ман бо Ман аст, то ки ҳар касро мувофиқи аъмолаш сазо диҳам” (Ваҳй 22,12).

“Шаҳодатдихандаи ин мегӯяд: *Оре, ба зудӣ меоям!* Омин. *Оре, биё эй Исои Худованд!*” (Ваҳй 22,20).

Боз оятҳои дигар низ ҳастанд, ки бо мавзӯи ба осмон бурда шудан муносибати бевосита надоранд, аммо бо вучуди ин, ба тасаввуроти умумӣ оиди он ки бозомадани Масеҳ наздик аст, ҳиссаи худро мегузоранд. Дар ҳама асрҳои мавҷудияти худ Калисои бовардор вақти бозомадани Масеҳро номаълум меҳисобид ва бинобар ин бовар мекард, ки ин дар ҳар лаҳза воқеъ шуда метавонад.

“*Пас, бедор бошед, зеро намедонед, ки Худованди шумо дар кадом соат меояд*. Лекин ҳаминро шумо медонед, ки агар соҳиби хона медонист, ки дар кадом поси шаб дузд меояд, бедор монда, намегузошт, ки ба хонааш нақб занад. Бинобар ин шумо низ тайёр бошед, зеро

дар соате ки гумон надоред, Писари Одам меояд” (Мат. 24,42–44).

“Аммо он рӯз ва соатро, гайр аз Падар, касе намедонад, на фариштагони осмон, на Писар. Пас, барҳазар ва бедор бошед ва дуо гӯед; зеро намедонед, ки он вақт кай фаро мерасад. Монанди касе ки ба сафар рафта ва хонаи худро тарк карда, ба хизматгори худ ихтиёр дод ва барои ҳар яке шуғли ҳосе муқаррар намуд ва дарбонро фармуд, ки бедор бошад. Пас, бедор бошед; зеро намедонед, ки соҳиби хона кай меояд, дар шом, ё ними шаб, ё ҳангоми бонги хурӯс, ё бомдодон. Мабодо ногаҳон омада, шуморо хуфта ёбад. Аммо он чи ба шумо мегӯям, ба ҳама мегӯям: Бедор бошед” (Марқ. 13,32–37).

“Ва худатон монанди касоне бошед, ки ба хоҷаи худ *интизорӣ доранд*, то ки ҳангоми аз тӯйи арӯсӣ омада дарро кӯфтаниш дарҳол барояш воз кунанд” (Луқ. 12,36).

“Эй фарзандон! *Соати охири аст*, ва чунон ки шунидаед, зиддимасеҳ меояд, ва холо зиддимасеҳони зиёде пайдо шудаанд; аз ин рӯ медонем, ки соати охири аст” (1Юх. 2,18).

“Ба қадре ки шумо аз ҳеч лаёқат норасоӣ надоред, модоме ки *мунтазири* зуҳури Худованди мо Исои Масаҳ мебошед,” (1Кӯр. 1,7).

“Исои Масаҳи Худованд, ки [ба наздики] *зиндагон ва мурдагонро доварӣ хоҳад кард*” (2Тим. 4,1 бо тарҷумаи тахтуллафзӣ).

“Ва агар бедор набошӣ, *Ман мисли дузд бар сари ту хоҳам омад, ва ту нахоҳӣ донист, ки дар кадом соат бар сари ту меоям*” (Ваҳй 3,3).

“Инак, мисли дузд меоям: *хушо касе ки хушёр аст* ва либоси худро нигоҳ медорад, то ки бараҳна роҳ наравад, ва расвоии ӯро набинанд” (Ваҳй 16,15).

2. Далели дуҷум бар ваъдае асос ёфтааст, ки Калисо аз ғзаби меомада халос карда мешавад. Дар Румиён 5,9 Павлус мегӯяд: “... ба воситаи \bar{U} аз *ғзаб* наҷот меёбем”. Дар 1Таслӯникиён 1,10 Худо-

ванд Исо чун Халосгари мо аз *ғзаби* оянда тасвир мешавад. Аз 1Таслӯникиён 5,9 бошад мефаҳмем, ки “Худо моро на барои *ғзаб* таъин кардааст, балки барои ёфтани наҷот ба василаи Худованди мо Исои Масаҳ”. *Ғзаб* ин чо метавонад ғзаби давраи Мусибати Бузургро ё ҷазои ҷовидонии Худоро барои нобоварон ифода кунад. Дар Номаҳо ба Таслӯникиён, аз рӯи қаринаи матн, ин, аниқтараш, ғзаби давраи Мусибати Бузург аст (ниг. 1Тас. 5,2.3; 2Тас. 1,6–10; 2,10–21).

3. Дар Ваҳй 3,10 Масаҳ ваъда медиҳад, ки халқи Худро аз (юн. “эк”, ки маънояш “ба як сӯ аз” ё “аз ҷое берун бароварда” аст) *соати озмоиш*, ки бар тамоми олам барои озмудани сокинони замин меояд, нигоҳ медорад.
4. Соҳти китоби Ваҳй низ ба фоидаи таълимот оиди ба осмон бурда шудан далолат мекунад. Дар бобҳои 2 ва 3 Калисо чун дар замин сокинбуда тасвир мешавад, пас аз боби 3 ягон ишорае нест, ки он дар замин бошад. Дар бобҳои 4 ва 5 мо покноро дар осмон бо тоҷҳои ғолибон мебинем. Сипас дар бобҳои 6–19 Мусибати Бузург дар замин тасвир мешавад. Покони Калисо аллақай дар осмон мебошанд.
5. То дами падид омадани шахси пур аз бадӣ Мусибати Бузург фаро намерасад (2Тас. 2,3). Аммо то дами гирифта шудани монешаванда шахси пур аз бадӣ падид намеояд (2Тас. 2,7.8). Бешубҳа, Рӯҳи Покро монешаванда номидан мумкин аст: то даме ки Калисо ханӯз дар замин аст, \bar{U} ба паҳншавии бадӣ монеш мешавад. \bar{U} аз ин ҷаҳон ҳамчун Оне ки дар Калисо сокин аст, ҳангоми боло бурда шудан гирифта мешавад. Ба як маъное Рӯҳи Пок ҳамеша дар ин ҷаҳон буд ва ҳамеша дар он хоҳад буд. Аммо боз маънои махсусе низ ҳаст, ки мувофиқи он \bar{U} дар рӯзи Панतिकост ҳамчун Оне омадааст, ки дар бовардорон ва Калисо сокин аст. Ва маҳз ба ҳамин сифат \bar{U} ҳангоми ба осмон бурда шудани Калисо гирифта хоҳад шуд. Ин маънои онро надорад, ки Рӯҳи Пок дар

- давоми Мусибати Бузург хизматгузори нахоҳад кард. Ҷ он вақт низ гуноҳкоронро фош ва ба бозгашт водор хоҳад кард. Аммо Ҷ дар онҳо сокин нахоҳад буд, онҳоро ба Калисо муттаҳид нахоҳад кард. Хизматгузори Ҷ ба он чи Ҷ дар давраи Паймони Куҳан мекард, шабоҳат хоҳад дошт.
6. Дар 1Таслӯникиён 4,18 гуфта шудааст, ки фикр оиди дар оянда ба осмон бурда шудан тасалло мебахшад. Рӯзи Худованд бошад на ҳамчун тасаллодиханда, балки чун дузд дар шаб хоҳад омад (1Тас. 5,2). Ин замони ҳалокати ногаҳонӣ (о. 3) ва ғазаб (о. 9) аст, ки аз он гурехтан имкон надорад. Ба осмон бурда шудан бошад, баръакс, дурнамои тарсавар нест, балки ба дил фараҳ мебахшад.
7. Байни *барои* покони Худ омадани Масеҳ ва *бо* покони омадани Ҷ як муддате бояд гузарад. Ҳангоме ки Масеҳ барои покони Худ меояд, ҳамаи бовардорон аз ҷаҳон гирифта мешаванд ва баданҳои ҷалолёфта мегиранд (1Қӯр. 15,51). Бо вучуди ин, ҳангоме ки Масеҳ чун Шоҳи шоҳон бозмеояд, Ҷро начотёфтагоне пешвоз мегиранд, ки ҳанӯз баданҳои оддӣ хоҳанд дошт, ва ин аз он маълум аст, ки онҳо кӯдаконро ба воя мерасонанд (Иш. 65,20–25; Зак. 8,5). Агар ба осмон бурда шудан ва зохиршавӣ дар як вақт воқеъ шаванд (дар охири Мусибати Бузург), пас ин одамон аз кучо пайдо мешаванд?
- Боз як сабабе ҳаст, ки ҷаро байни ба осмон бурда шудан ва Подшоҳии Масеҳ бояд як муддате гузарад. Баъди ба осмон бурда шудан бояд дар осмон Курсии Доварии Масеҳ барпо гардад, ки Худованд он ҷо вафодории покони Худро кадр намуда, мувофиқан мукофот хоҳад дод (2Қӯр. 5,10). Мукофотҳое ки дар ин маврид гирифта мешаванд, онро муайян мекунанд, ки ин ё он шахси пок дар Подшоҳии Ҳазорсола ҷӣ қадар ҳокимият хоҳад дошт (Лук. 19,17.19). Агар ба осмон бурда шудан ва барпо шудани Подшоҳӣ дар як вақт воқеъ мешуданд,
- пас, барои Курсии Доварии Масеҳ вақт наменонд.
8. Рӯзи Худованд танҳо дар он ҳолате ҳамаро ғофилгир карда метавонад, ки агар чун дузд дар шаб ояд (1Тас. 5,2). Бо вучуди ин Павлус возеҳан изҳор менамояд, ки бовардоронро он чун дузд дар шаб ғофилгир намекунад (1Тас. 5,4). Пас, бовардоронро он тамоман ғофилгир намекунад. Ҷаро? Бо ду сабаб: а) бовардорон фарзандони рӯз мебошанд, на шаб (1Тас. 5,4.5); ва б) Худо бовардоронро барои ғазаб муқаррар накардааст (1Тас. 5,9).
9. Ҳангоми ба осмон бурда шудан бовардорон ба хонаи Падар мераванд (Юҳ. 14,3), на ин ки ба ақиб, ба замин, чун бояд гумон кард, агар Болошавӣ баъд аз Мусибати Бузург рӯй диҳад.
10. Дар маркази ҳодисаҳои давраи Мусибати Бузург яҳудиён хоҳанд буд. Ин давра “замони тангӣ барои Яъқуб” (Ирм. 30,7) номида шудааст. Ба ҷузъиёт дар Матто 24 диққат диҳед: Яҳудо (о. 16), шанбе (о. 20), ҷои пок (о. 15). Ин истилоҳот ба Калисо ҳеҷ муносибате надоранд.
11. Якҷанд рамзҳои Паймони Куҳан ба он ишора мекунанд, ки ба осмон бурда шудан пеш аз Мусибати Бузург воқеъ мешавад. Мо бар ин тимсолҳо таълимот сохтанӣ нестем, аммо онҳо ба манзараи то Мусибати Бузург ба осмон бурда шудан хеле хуб мувофиқат мекунанд. Ҳанӯх — тимсоли Калисо — пеш аз ба замин фуру рехтани обҳои ғазаби Худо ба осмон бурда шуда буд, дар ҳоле ки Нӯхро — тимсоли бақияи бовардори яҳудиёнро — Худо дар тамоми давраи тӯфон нигоҳ медошт. Лут аз Садӯм пеш аз бар шаҳр фуру рехтани оташи доварӣ бароварда шуда буд. Иброҳим, ки Исҳоқро ба қурбонӣ оварда буд, — тимсоли Худост, ки Писари Худро дар салиби Ҷолҷолто ба қурбонӣ овард. Баъди ин ҳодиса Исҳоқ бори аввал ҳамон вақт зикр мешавад, ки ба пешвози арӯси худ меравад, то ки вайро ба хонаи худ оварад. Ҳамин тавр Масеҳ

низ бори аввал пас аз боло рафтани Худ ҳамон вақт зоҳир мешавад, ки барои ба осмон ба хонааш бурдани Арӯси Худ меояд.

Илӛс пеш аз он ки чазо бар Изобали фасодкор фуру рехт, аз замин гирифта шуда буд.

12. Шасту нӯҳ ҳафтсолаи аввали пешгӯии Дониёл (9,24–27) — вақтест аз фармони Арташасто дар соли 445-уми пеш аз милод то ба салиб кашида шудани Масех. Онҳо ба Калисо ҳеч муносибате надоранд. Пас, чаро Калисо бояд дар ҳафтсолаи ҳафтодум, яъне ҳангоми Мусибати Бузург бошад? (Умуман, давраи Калисо “замима” байни ҳафтсолаҳои 69-ум ва 70-ум аст.)

Далелҳо бар зидди назария оиди Болошавӣ пеш аз Мусибати Бузург ва ба ғоидаи ақида оиди Болошавӣ пас аз анҷоми ин давра

1. Маъноии ваъда дар Ваҳй 3,10 на дар он аст, ки покони аз Мусибати Бузург халос карда мешаванд, балки дар он аст, ки Худо онҳоро дар тамоми давоми он нигоҳ медорад (бо Юҳ. 17,15 муқ. кунед).
Ҷавоб: Пешоянди юнонии “эк” маъноии “ба як сӯ аз”-ро дорад. Бинобар ин дар ҷумлаи “аз ... муҳофизат хоҳам кард” на он дар назар дошта шудааст, ки Калисо ҳангоми ӛ дар давоми Мусибати Бузург нигоҳ дошта мешавад, балки он умуман аз он гирифта хоҳад шуд.
 Худи ҳамин калимаҳо дар Юҳанно 17,15 истифода шудаанд, ки он ҷо Исо дуо мекунад: “Илтимос намекунам, ки Ту онҳоро аз ҷаҳон бибарӣ, балки онҳоро аз бадӣ муҳофизат намой”. Пламмер тафсир медиҳад: “Чуноне ки Масех Ҳамонест, ки шогирдон дар Ӯ зиндагӣ ва ҳаракат мекунанд, ҳамин тавр бадӣ низ он чизест, ки онҳо аз он (“эк”), чуноне ки Ӯ дуо мекунад, бояд бароварда шаванд”. Ин дуо шунида шуд: бовардорон аз подшоҳии шайтон гирифта шуда, ба Подшоҳии Писари Худо гузаронида шуда буданд.

2. Дар нусхаи аслии юнонии Румиён 5,3 калимаи “мусибат” бо артикли муайяни истифода шудааст, яъне “ин мусибат сабрро ба вучуд меорад”.

Ҷавоб: Аз эҳтимол дур аст, ки Павлус дар назар дошта бошад, ки танҳо дар давраи Мусибати Бузург аз мусибат сабр ба вучуд меояд. Ӯ равшан изҳор мекунад, ки он мусибате ки бовардорон дар ин ҳаёт аз сар мегузаронанд, ба онҳо сабрро меомӯзонад. Ҳамчунин, дар юнони, чун дар фаронсаӣ ва испанӣ, исмҳои абстрактӣ артикл доранд, бинобар ин тарҷумаи “мусибат” бе артикл низ дуруст аст.

3. Навиштаҳои Пок бисёр вақт ба бовардорон мусибатро ваъда медиҳанд (Юҳ. 16,33). Пас, чаро мо аз Мусибати Бузург низ нагузарем?

Ҷавоб: Ҳеч кас инкор намекунад, ки “мо бояд бо мусибатҳои бисёр дохили Малакут гардем” (Аъм. 14,22). Аммо он мусибате ки дар тақдири ҳар як бовардор ҳаст, аз Мусибати Бузург, ки интизори ҷаҳони радкунандаи Масех аст, тамоман фарқ дорад.

4. Аз 2Таслуникиён 1,7 аён аст, ки покони то ба замин дар охири Мусибати Бузург бозгаштани Худованд Исо осудагӣ пайдо намекунанд.

Ҷавоб: Таслуникиён, ки ин чиз ба онҳо навишта шуда буд, қайҳо дар осмон осудагӣ пайдо кардаанд. Аммо тақдири бади таъкибкунандагони онҳо ва росткориҳои покони он вақт ба ҷаҳон зоҳир карда мешаванд, ки Худованд Исо дар қувват ба ҷалоли бузург бозмегардад.

5. Мувофиқи Аъмол 3,21, осмон Худованд Исоро то замони ба амал овардани Ҳамаҷиз, яъне Подшоҳии Ҳазорсола, қабул кардааст.

Ҷавоб: Ин суҳанон ба мардони Исроил гуфта шуда буданд (о. 12). Он чи ба халқи Исроил дахл дорад, ин ақида дуруст аст. Ин изҳорот бо суҳанони Исо ба Уршалим Ҳамоҳанг аст: “Аз ин пас Маро нахоҳед дид, то даме ки бигӯед: Муборак аст Он ки ба исми Худованд меояд” (Мат. 23,39). Ин дар охири давраи Му-

сибати Бузург воқеъ мешавад. Аммо Калисо ин вақт аллақай ҳафт сол боз ба осмонҳо бурда шудааст.

6. Забур 109,1 мегӯяд, ки Масех то дами нобуд карда шудани ҳамаи душманонаш дар ямини Худо хоҳад нишаст. Ин дар охири Мусибати Бузург воқеъ мешавад. *Ҷавоб:* Дар Ваҳй 20,8.9 мо оиди онҳое мехонем, ки дар охири Подшоҳии Ҳазорсола душмани Масех хоҳанд буд — ҳазор сол пас аз Мусибати Бузург. Мавқеи ямини Худо ҷои иззат ва қудрат ё маҳалли чуғрофӣ буда метавонад.

7. Дар Титус 2,13 умеди муборак бо зоҳиршавии ҷалол як аст. Бинобар ин ба осмон бурда шудан ва зоҳиршавӣ дар як вақт воқеъ мешаванд. Пас, мо бояд на пеш аз Мусибати Бузург ба осмон бурда шуданро, балки ҳамчун Шоҳи шоҳон омадани Масехро интизор шавем.

Ҷавоб: Ин далел бар яке аз қоидаҳои синтаксисии забони юнонӣ асос ёфтааст, ки “қоидаи Грэнвилл Шарп” ном дошта, чунин мегӯяд: “Агар ду исми бо пайвандаки *ва* (юн. “кай”) пайваस्तшуда дар як падеж бошанд, ва пеш аз исми якум артикли муайянӣ буда, пеш аз дуумаш набошад, пас, исми дуум ҳамон шахсият ва ё предметро ифода мекунад ва давоми тасвири он аст”. Ҳамчун намуна Титус 2,13-ро мегирем, ки чунин мегӯяд: “...ҷалоли Худои азим ва Начотдиҳандаи мо Исои Масех ...”. Калимаҳои Худо ва Начотдиҳанда бо пайвандаки “ва” пайваस्त шудаанд, дар як падеж мебошанд, артикли муайянӣ, ки ин ҷо “[аз он]-и мо” тарҷума шудааст, дар нусхаи аслии юнонӣ на дар пеши “Начотдиҳанда”, балки пеш аз “Худо” истодааст. Бинобар ин, мувофиқи қоидаи Грэнвилл Шарп, калимаи “Начотдиҳанда” ба ҳамон шахсияте тааллуқ дорад, ки “Худо” ба он дахл дорад, ва давоми тасвири он мебошад. Ин, албатта, исбот мекунад, ки Начотдиҳандаи мо Исои Масех Худост.

Дар худӣ ҳамин оят мехонем: “Интизори умеди муборак ва зуҳури ҷалоли...”. Дар нусхаи аслии юнонӣ пеш аз “умеди

муборак” артикли муайянӣ истодааст. Бинобар ин, баъзеҳо, ба қоидаи Грэнвилл Шарп пайравӣ намуда, изҳор менамоянд, ки “умеди муборак” бо “зуҳури ҷалол” ҳамон як чиз аст. Азбаски “зуҳури ҷалол” гуфта, одатан, чун Шоҳи шоҳон омадани Масехро мефаҳманд, пас, умеди бовардор — на пеш аз Мусибати Бузург ба осмон бурда шудан, балки дар ҷалол ба замин омадани Масех аст.

Ба ин ду *ҷавоб* ҳаст. Пеш аз ҳама, чун дар ҳамаи қоидаҳо, дар қоидаи Грэнвилл Шарп низ истисноҳо ҳастанд. Яке аз онҳо — Луқа 14,23 аст: “Ба сари роҳҳо ва кӯчабоғҳо баромада...”, ки дар матни юнонӣ пеш аз исми якум артикли муайянӣ ҳаст. Агар қоидаро қатъиян риоя кунем, лозим меояд иқрор шавем, ки роҳҳо ва кӯчабоғҳо ҳамон як чиз мебошанд! Истиснои дуум дар Эфсӯсийн 2,20 ҳаст: “бар асоси ҳаввориён ва анбиё...”. Аммо ҳеч касе ки Навиштаҳои Покро бо диққат меомӯзад, намегӯяд, ки фиристагон бо анбиё як мебошанд.

Ва ҳатто агар фарз кунем, ки умеди муборак ва зоҳиршавии пурҷалол як мебошанд, ҳеч чиз ба мо ҳалал расонида наметавонад, ки ба осмон бурда шуданро ҳамчун **зоҳиршавии** пурҷалоли Масех ба Калисо қаламдод намоем, дар ҳоле ки ошкоршавӣ зоҳиршавии пурҷалоли \bar{U} ба ҷаҳон хоҳад буд. Калимаҳои “апокалипсис” (вахй, мукошифа) ва “эпифания” (зоҳиршавӣ) метавонанд ҳам ба бурда шудани Калисо ба осмон ва ҳам ба бозомадани Масех ҳамчун Шоҳи шоҳон дахл дошта бошанд.

8. Ҷойҳои дигари Навиштаҳо, ки мегӯянд, ки умеди бовардорон – бозомадани Масех ҳамчун Шоҳи шоҳон аст, – 1Кўринтиён 1,7; 1Тимотиюс 6,14; 2Тимотиюс 4,8; 1Петрус 1,7.13; 4,13.

Ҷавоб: Калимаҳои “ошкоршавӣ” ва “зоҳиршавӣ”, ки дар ин оятҳо истифода шудаанд, ҳам ба бозомадани \bar{U} барои покони Худ ва ҳам ба бозомадани \bar{U} бо покони Худ дахл доранд. Аввал ошкоршавӣ ва зоҳиршавии \bar{U} ба Калисо воқеъ

мешавад ва сипас — ба ҷаҳон. Аммо ҳақто агар ҳамаи оятҳои дар боло овардашуда ҳақиқатан ба бозомадани Масеҳ ҳамчун Шоҳи шоҳон дахл мебошанд, ба мо бояд аён бошад, ки умеди бовардор ҳамаи баракатҳои ояндаи пешгӯишударо фаро мегирад. Мо бо бесабрии хурсандона интизори ба осмон бурдашудан, бозомадани Масеҳ ҳамчун Шоҳи шоҳон, Подшоҳии Ҳазорсола ва Подшоҳии ҷовидон ҳастем.

9. Таълимот оиди то ибтидои Мусибати Бузург ба осмон бурдашудан решаҳои ҷуқури таърихӣ надорад. Он фақат таҳминан 160 сол пеш аз таълимоти Ҷ. Н. Дарби сарчашма мегирад.

Ҷавоб: Калисои Паймони Навин Писари Худоро аз осмон интизор буд. Покон намедонистанд, ки \bar{U} кай меояд, бинобарин ҳар лаҳза омадани \bar{U} ро ҷашмдор буданд.

Далелҳоеро ки бар он бунёд шудаанд, ки касе таълим додааст ё таълим надодааст, ad hominem (яъне далели одамӣ) менаманд ва барои ҳақиқат ҳалқунанда намеҳисобанд. Савол бояд чунин гузошта шавад: “Навиштаҷот чӣ мегӯяд?”, на ин ки “Касе ё дигаре чӣ мегӯяд?”.

10. Карнаии охири дар 1Қўринтиён 15,52 ва карнаии Худо (1Тас. 4,16) ба бурдашудан ба осмон дахл доранд ва бо карнаии ҳафтум дар Ваҳй 11,15 як мебошанд. Азбаски карнаии ҳафтум дар охири Мусибати Бузург, ҳангоме садо медиҳад, ки “подшоҳии ҷаҳон Подшоҳии Худованди мо ва Масеҳи \bar{U} ” мешавад, пас, ба осмон бурдашудан бояд баъди Мусибати Бузург воқеъ шавад.

Ҷавоб: Ин карнаӣҳо як нестанд. “Карнаии охири” ва “карнаии Худо” ҳамон як чиз аст. Он хабаррасони ба осмон бурдашудан буда, оиди растохези бовардорон ва ба ҳонаи Падар рафтани онҳо ишорат (сигнал) медиҳад. Ин барои Калисо “карнаии охири” аст. Карнаии ҳафтум дар Ваҳй 11,15 — карнаии охириест, ки аз силсилаи доварихо дар давраи Мусибати Бузург хабар мерасонад. Ин карнаии охири барои нобова-

рони Исроил ва нобоварони ғайрияхудӣ аст. “Карнаии охири” аз 1Қўр. 15,52, ки ҳамчунин “карнаии Худо” номида шудааст (1Тас. 4,16), то саршавии Мусибати Бузург садо медиҳад. Карнаии ҳафтум баъди анҷом ёфтани он садо медиҳад.

11. Растохези аввалин дар Ваҳй 20,4–5 дар охири Мусибати Бузург воқеъ мешавад, на ҳафт сол пеш аз ин, чуноне ки тарафдорони таълимот оиди то Мусибати Бузург ба осмон бурдашудан мегӯянд.

Ҷавоб: Растохези аввалин – воқеаи алоҳида нест, балки силсилаи воқеаҳо. Он аз растохези Масеҳ сар шудааст (1Қўр. 15,23). Марҳилаи оянда растохези бовардорон ҳангоми ба осмон бурдашудан хоҳад буд. Марҳилаи сеюми он – растохези покони Мусибати Бузург ҳангоми бозгаштани Масеҳ ба замин (Ваҳй 20,4,5). Бо ибораи дигар: Растохези аввалин растохези Масеҳ ва ҳамаи бовардорони ҳақиқиро дар бар мегирад, новобаста ба он ки кай зинда шудаанд. Ҳамаи нобоварон дар охири Подшоҳии Ҳазорсола зинда мешаванд, то ки дар назди Тахти Бузурги Сафед биистанд (Ваҳй 20,11–15).

12. Дар Матто 13,24–30 гандум ва мастак то охири замон якҷоя месабзанд, яъне то охири Мусибати Бузург.

Ҷавоб: Ҳа, ҳамин тавр. Аммо сухан дар ин масал дар бораи Подшоҳии Осмон аст, на дар бораи Калисо. Дар Подшоҳӣ то анҷоми Мусибати Бузург ҳам онҳое хоҳанд буд, ки ба он тааллуқ доранд ва ҳам онҳое ки ба он тааллуқ надоранд.

13. Ба осмон бурдашудан пинҳонӣ ба амал омада наметавонад, чунки он ҳангоми хабар додан, садои фариштаи муқарраб ва карнаии Худо воқеъ мешавад (1Тас. 4,16).

Ҷавоб: Таълимот оиди пинҳонӣ будани ба осмон бурдашудан бар далели асос ёфтааст, ки ин дар як мижа задан ба амал меояд (1Қўр. 15,52). Ин пеш аз он ба анҷом мерасад, ки ҷаҳон чизеро дида ё фаҳмида тавонад.

14. Ҷорҷ Миллер, Семюэл Трегеллес, Освалд Смит ва дигар ходимони барҷастаи

калисо тарафдори ақидаи баъди Мусибати Бузург ба осмон бурда шудан буданд.
Ҷавоб: Ин ханӯз ба ҳеч чиз далолат намекунад. Ҳар ду нуктаи назар тарафдорони машҳури худро доранд.

15. Аксари истинодҳои Паймони Навин оиди бозомадани Масеҳ ба бозомадани ӯ ҳамчун Шоҳи шоҳон дахл дорад.

Ҷавоб: Ин ва ҳеч вачҳ муҳолифи ҳақиқат оиди ба осмон бурда шудан нест. Дар Паймони Навин назар ба дӯзах хеле бештар зикр шудани осмон ханӯз маъноӣ онро надорад, ки дӯзах нест.

16. Калисо хангоми Мусибати Бузург ғазоби Худоро аз сар намегузаронад, аммо ба ғазоби зиддимасеҳ ё ғазоби иблис дучор мешавад.

Ҷавоб: Шаш бор дар китоби Ваҳй ба доварихои Мусибати Бузург ҳамчун ба *ғазоби Худо* ишора карда мешавад:

“Ва фариштаи сеюм аз ақиби онҳо омада, бо овози баланд мегуфт: Ҳар кӣ ба ҳайвони ваҳшӣ ва пайкари он сачда кунад ва бар пешонии худ ё бар дасти худ тамға занад, — вай аз шароби *ҳашими Худо*, аз шароби холисе ки дар косаи ғазоби ӯ муҳайё шудааст, хоҳад нӯшид, ва дар пеши фариштагони муқаддас ва дар пеши Барра дар оташ ва кибрит азоб хоҳад кашид” (14,9.10).

“Ва он фаришта доси худро бар замин андохт, ва сарҳои ангури заминро бурид, ва онро дар чархушти бузурги *ғазоби Худо* афканд” (14,19).

“Ва дар осмон аломати дигаре дидам, ки бузург ва аҷоиб буд: ҳафт фаришта, ки ҳафт балои охири доранд, чунки *ҳашими Худо* бо онҳо анҷом ёфт” (15,1).

“Ва яке аз он чор ҳайвон ба ҳафт фаришта ҳафт косаи тиллоӣ пур аз *ғазоби Худоро* дод, ки ӯ ҷовидон зинда аст” (15,7).

“Ва овози баланде аз маъбад шунидам, ки ба ҳафт фаришта мегӯяд: Биравед ва ҳафт косаи *ғазоби Худоро* бар замин бирезед” (16,1).

“Ва шаҳри бузург ба се қисм аз ҳам ҷудо шуд, ва шаҳрҳои халқҳо фуру ғалтиданд, ва Бобили бузург дар пеши Худо

зикр ёфт, то ки косаи шароби пурхашми *ғазоби Худоро* ба он диҳад” (16,19).

17. Хангоме ки Исо мегӯяд: “Инак, ба зудӣ меоям” (Ваҳй 22,7.12.20), ин чунин маъно надорад, ки ӯ ҳар лаҳза омада метавонад; он чиз дар назар аст, ки зоҳиршавии ӯ ногаҳон воқеъ мешавад.

Ҷавоб: Ин саволи баҳснок аст. Аммо ҳатто агар сухан дар бораи ногаҳон зоҳир шудан равад ҳам, оятҳои ба монанди Ибриён 10,37 ҳастанд: “...баъд аз андаке он Оянда хоҳад омад ва даранг нахоҳад кард”.

18. Монешаванда дар 2Таслӯникиён 2,6–8 на Рӯҳи Пок, балки ҳукумати Рум ё қувваи Худост.

Ҷавоб: Ин масъала дар тафсири ин оятҳо муфассал таҳлил шуда буд.

19. Петрус ва Павлус бовар карда наметавонистанд, ки Худованд метавонад ҳар лаҳза ояд, зеро ҳар ду мединистанд, ки мемиранд (Юҳ. 21,18.19; 2Пет. 1,14.15; 2Тим. 4,6).

Ҷавоб: Павлус баъзан оиди худ чун оиди касе сухан меронад, ки дар лаҳзаи ба замин бозгаштани Худованд дар замин зиндагӣ мекунад (1Тас. 4,15), ва баъзан чун оиди яке аз он бовардороне ки мемиранд ва сипас зинда мешаванд (Фил. 3,10.11). Муносибати мо низ бояд ҳамин гуна бошад. Мо хангоми ҳаёти худ бозомадани Худовандро бесаброна интизор ҳастем, аммо дарк мекунем, ки пеш аз ба осмон бурда шудан низ мурда метавонем.

Петрус бовар мекард, ки анҷоми ҳама чиз аллақай наздик аст (1Пет. 4,7). Вай истехзоқунандагонро, ки бозомадани Худовандро инкор карда, мегуфтанд, ки “ҳама чиз ончунон ки аз аввали офариниш буд, боқӣ мондааст” (2Пет. 3,4), маҳкум мекунад.

20. Худованд ҳар лаҳза омада наметавонад, чунки аввал бояд Хушхабар то гӯшаҳои дурдасттарини ҷаҳон расад (Мат. 24,14).

Ҷавоб: Ин ба Хушхабаре Подшоҳӣ дахл дорад, ки дар рӯзҳои Мусибати Бузург дар тамоми ҷаҳон паҳн мешавад. Хабарии он чунин хоҳад буд: “Ба Худованд Исои

Масеҳ бовар кунед ва начот хоҳед ёфт; хангоме ки Масеҳ меояд, шумо ҳамроҳи Ҷ ба Подшоҳии Ҳазорсола дохил мешавед”. Ин ҳамон роҳи начот аст, ки мо имрӯзҳо мавъиза мекунем, фақат нигоҳи мо ба бурда шудан ба осмон нигаронида шудааст. Бо суханони дигар мо мегӯем: “Ба Худованд Исои Масеҳ бовар кунед, ва начот хоҳед ёфт; ва хангоме ки Масеҳ меояд, шумо ҳамроҳи Ҷ ба хонаи Падар меравед”.

21. Дар оятҳои ба монанди Матто 28,19.20 ва Аъмол 1,8 гуфта шудааст, ки Хушхабар бояд ба “ҳамаи халқҳо” ва “то аксои замин” расад. Агар чунин бошад, Худованд ҳеҷ наметавонист хангоми зиндагии фиристагон биёяд.

Ҷавоб: Дар Қўлассиён 1,6.23 Павлус мегӯяд, ки “тамоми ҷаҳон” ва “тамоми махлуқоти зери осмон” Хушхабарро шундаанд. Дар Румиён 10,18 гуфта мешавад, ки сухани Хушхабар то аксои дунё расидааст. Мо, албатта, мефаҳмем, ки ин ба ҷаҳоне ки он вақт ба одамоне маълум буд, яъне ба кишварҳои ки дар атрофи баҳри Миёназамин воқеъ буданд, дахл дорад.

22. Нақшаҳои Павлус оиди сафарҳои дарозмуддати миссионерӣ (Аъм. 18,21; 23,11; Рум. 15,22–25.30.31) нишон медиҳанд, ки вай интизори дар ояндаи наздик омадани Худованд набуд.

Ҷавоб: Павлус нақшаҳои худро ба иродаи Худо тобеъ мекард (Аъм. 18,21; Рум. 1,10; 1Қўр. 4,19). Вай чунон меҳнат мекард, ки гӯё ба бозомадани Худованд хангоми зиндагиаш умед надошта бошад, ва бедор ва мунтазир буд, чуноне ки боварӣ дошта бошад, ки Ҷ хар лаҳза омада метавонад.

23. Павлус оиди замони саҳт дар айёми охир сухан меронад (1Тим. 4,1–3; 2Тим. 3,1–5). Ин мавҷудияти фосилаи вақтеро дар назар медошт, ки дар давоми он наомадани Худованд аниқ аст.

Ҷавоб: Павлус ҳамчунин гуфтааст, ки сирри бадӣ аллақай он вақт амал мекард (2Тас. 2,7), Юҳанно бошад навишта буд, ки “соати охирин” аллақай фаро расида-

аст (1Юҳ. 2,18). Ҳар ду фириста дар ин ҳеҷ мушкилиеро намедиданд, ки масеҳиёно аз умеди бозгашти наздики Худованд маҳрум мекарда бошад.

24. Аз масалҳо дар Матто 25,14–30 ва Луқо 19,11–27 хулосае бармеояд, ки то бозомадани Худованд боз якчанд муддат мегузарад. Бинобар ин масеҳиёни аввалин ҳеҷ наметавонистанд ҳар лаҳза бозомадани Худовандро интизор бошанд.

Ҷавоб: Масеҳиёни аввалин, аз афташ, таълимоти худро бар асоси масалҳо бунёд намекарданд, чунки онҳо ба ҳар ҳол интизори ба осмон бурда шудан буданд (1Тас. 1,10). Илова бар ин, мафҳуми “муддати дуру дарозе” дар Матто 25,19 он қадар аниқ нест, то ки наздик будани бозгаштани Ҷ аз назар соқит карда шавад. Масал аз Инҷили Луқо таълим медиҳад, ки Подшоҳӣ ба зудӣ зоҳир намешавад (Луқ. 19,11), аммо ин ба ҳеҷ ваҷҳ онро истисно намекунад, ки ба осмон бурда шудани *Калисо* ҳар лаҳза воқеъ шуда метавонад.

Тавзеҳот

- (1,1) Ҳанӯз (ё аз нав) ҷамоати масеҳие дар Таслӯникӣ (ҳоло ш. Салоникӣ) ҳаст.
- (1,5) E. W. Rogers, *Concerning the Future*. саҳ. 80.
- (1,6) George Williams, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*, саҳ. 948.
- (2,1) William Kelly, *Elements of Prophecy*, саҳ. 253.
- (2,2) “Худованд” тарҷумаи интиқодии НА мебошад. Тарҷумаи аъҷабнавийи “Масеҳ” дар аксари дастнависҳо ёфт мешавад. Баъзе тафсирундагон “рӯзи Масеҳ”-ро чун марҳилаи охирини таъкиботе мефаҳманд, ки вақти пайдо шудани “одами шарир” сар мешавад. Баъзе таслӯникиён барғалат фикр мекарданд, ки ин марҳила аллақай сар шудааст. Павлус ин марҳиларо ба давраи баъд аз Болосавӣ пайваст намуда, ин тасаввуротро рад мекунад.

6. (2,3) Баъзе илоҳиётшиносон, чун Ҷ. Д. Пентакост, калимаи “апостасия”-ро “рафтани” тарҷума мекунанд ва онро ба худи бурда шудан ба осмон мутааллиқ медонанд. Агар онҳо дуруст гуфта бошанд, пас, ин оят далели раднашавандае ба ғоидаи то саршавии Мусибати Бузург бурда шудан ба осмон мешавад.
7. (2,4) Пешоянди юнонии (дар ин ҷо префикс) “анти” маънои ҳам “зидди” ва ҳам “ба ҷои”-ро дорад. Ҳар ду тарҷума ба тасвири зиддимасеҳ мувофиқат мекунанд.
8. (2,6) Дар матни юнонӣ дар ояти 6 артикл ва ҷонишини *чинси миёна* ҳаст, дар ояти 7 бошад — артикл ва ҷонишини *чинси мардона*.
9. (2,6) Rogers, *Future*, сах. 65.
10. (2,6) Оиди Рӯҳи Пок танҳо аз боиси грамматика дар ҷинси миёна гуфта мешавад (калимаи “пнеума” — ҷинси миёна аст). Ҷинси мардона барои таъкиди он истифода мешавад, ки *Ў* Шахсият аст.
11. (3,11) Калимаҳои юнонӣ “тамоман на *эргазоменоус* (кор карда), балки *пери-эргазоменоус* (бо кори беҳуда машғул шуда)” ҳастанд. (Ба решаи “эрг”– “кор” аҳамият диҳед; “пери”- гирдогирд, дар паҳлуи.)

Рӯйхати адабиёт

Ба рӯйхати адабиёти истифодашуда дар охири 1Таслӯникиён нигаред.

НОМАҲОИ ШУБОНӢ

Номаҳои шубонӣ дар таърихи тараққиш калисои масеҳӣ нақши муҳиме бозиданд ва дар қонуни Паймони Навин мустаҳкам ҷой гирифтаанд.

Ҷолибияти онҳо дар омезиши маслиҳатҳои амалӣ бо тасдиқоти илоҳиётшиносӣ асос ёфтааст, ки барои масеҳиён - ҳам барои калисо ва ҳам барои ҳар шахси алоҳида - сарвати бебаҳо мебошанд.

Доналд Гатри

Муқаддима

I. МАЪНОИ ИСТИЛОҲИ “НОМАҲОИ ШУБОНӢ”

Аз солҳои 1700 сар карда, Номаҳои яқум ва дуюм ба Тимотиюс ва Нома ба Титус номи “Номаҳои шубонӣ”-ро доранд. Ин ном ба кас ҳам ёрӣ дода ва ҳам саргум карда метавонад — вобаста ба он ки чӣ гуна маънидод карда шудааст.

Агар фарз кунем, ки дар номаҳо маслиҳатҳои амалӣ оиди он ҳастанд, ки ба гӯсфандони Худованд чӣ гуна ғамхорӣ кардан даркор аст, пас ном дуруст интиҳоб шудааст.

Аммо агар дар назар дошта шавад, ки Тимотиюс ва Титус дар калисоҳои Эфсӯс ва Крит чун рӯҳониёни касбӣ (пасторҳои ҳозира) ба хизмат таъин шуда буданд, пас ном ғалат аст.

Фириста Павлус Тимотиюс ва Титусро ба супориши муваққатӣ фиристода буд, то ки масеҳиёнро таълим диҳанд ва аз муаллимони дурӯғин огоҳ намоянд.

Азбаски амалан ҳамаи илоҳиётшиносон бо он розӣ ҳастанд, ки се нома ба як давраи вақт мансуб буда, ба як муаллиф тааллуқ доранд, мо муаллифӣ ва эътимоднокии онҳоро якҷоя аз назар мегузаронем.

II. МУАЛЛИФИИ НОМАҲО

То соли 1804, то даме Шмидт эълон намуд, ки Павлус ин номаҳоро нанавиштааст, калисо ва ҳатто одамони нобовар онҳоро чун номаҳои аслии фиристаи бузург қабул мекарданд.

Аз ин вақт ин китобҳоро “қалбакӣ” номидан сар шуд, агарчи “тақводорона” ҳам

бошанд (гӯё қаллобӣ бо тақводорӣ ягон умумияте дошта метавониста бошад!). Бисёр илоҳиётшиносони либералӣ ва баъзе илоҳиётшиносони муҳофизакор ин китобҳоро бо душворӣ ҳамчун ба қалами Павлус тааллуқдошта ё пурра ба ӯ тааллуқдошта қабул мекунанд. Азбаски дар онҳо таълими муҳиме оиди тарзи идоракунии калисо ва таълимоти муҳими дигар, аз ҷумла, огоҳиҳо бар зидди бидъатҳо ва нобоварии замони охир ҳастанд, мо чунин меҳисобем, ки муаллифӣ ин Номаҳоро назар ба ҳамаи номаҳои дигар (ғайр аз 1Петрус) муфассалтар аз назар гузаронидан лозим аст.

III. ШАҲОДАТИ БЕРУНӢ

Номаҳои шубонӣ шаҳодати берунии қавӣ доранд. Ҳатто агар ин меъёри ягонаи қабул кардан ё накардани онҳо мебуд, онҳо, бе ягон шубҳа, ғолиб меомаданд.

Муаллифи аввалине ки бевосита Номаҳоро иқтибос намудааст, — Иринея аст. Тертуллиан ва Клименти Искандариягӣ, ва ҳамчунин қонуни Мураторӣ онҳоро ба Павлус мансуб медонистанд. Таассуроте ҳосил мешавад, ки падарони аввалини Калисо, дар байни онҳо Поликарп ва Клименти румӣ, ҳамчунин бо ин номаҳо ошно буданд.

Маркион, чун Тертуллиан, ин се китобро ба “қонун”-и худ дохил накард. Аммо ин на инкори ҳақиқӣ будани онҳо, балки инкори мазмуни онҳо мебошад. Маркион як навъ сарвари мазҳабӣ буд, ки нисбати ҳучумҳои Павлус ба гностисизми падидомада (ниг. “Муқаддима” ба Қӯлассиён), ки дар номаҳои шубонӣ ҳастанд, истехзо мекард. Ба ин бидъаткорони зиддияҳудӣ хусусан 1Тимоти-

юс 1,8; 4,3; 6,20; 2Тимотиюс 3,16.17 маъкул набуданд.

IV. ШАҲОДАТИ ДОХИЛӢ

Қариб ҳамаи ҳучумҳо бар зидди муаллифии Павлус, дар ихтилофи тахминшудаи дохили худӣ номаҳо асос ёфтаанд.

Ҳамчун исбот се самти асосии шаҳодат оварда мешавад: таърихӣ, калисоӣ ва забоншиносӣ. Мо ҳар яки ин се масъаларо мухта-сар аз назар гузаронда, мефаҳмонем.

Масъалаи таърихӣ. Баъзе ҳодисаҳо ва одамоне ки дар ин китобҳо тасвир ёфтаанд, бо воқеаҳои Аъмол ё бо он чи аз номаҳои дигар оиди хизмати Павлус медонем, мувофиқат намекунам. Трофимуси беморро дар Милитус тарк кардани Павлус, ридо ба китобҳои вай дар Труос дар ҳеҷ чои дигар дар алоқамандӣ бо сафарҳои ба мо маълуми Павлус зикр намешаванд.

Ин изҳоротро рад кардан осон аст. Бале, дуруст аст, ки ин воқеаҳо бо Аъмол мувофиқат намекунам; аммо ин чиз аз он талаб ҳам карда намешавад. Филиппиён 1,25 мегӯяд, ки Павлус озодӣ ба даст овардани буд, ва мувофиқи ривоятҳои масеҳӣ, ҳамин тавр ҳам шуд: вай то ҳабси навбатӣ ва қатл боз якчанд сол ба Худованд хизмат кард. Ҳамин тариқ, ҳамаи воқеаҳо ки дар номаҳои шубонӣ зикр мешаванд, номҳои дӯстон ва душманон ба давраи фаъолияти миссионерии вай дар байни ду маҳбусӣ мансубанд.

Масъалаи калисоӣ. Чунин ҳисобида мешавад, ки калисо хеле дертар аз он замоне ки Павлус мезист, ташкил ёфтааст, — дар асри II. Агарчи дар номаҳои шубонӣ сухан дар бораи ускуфон, пирон ва диаконҳо меравад, шаҳодате нест, ки онҳо ускуфони типии “монархӣ”-и асри дуум ва асрҳои оянда буданд. Дар Филиппиён 1,1 – номаи қадимтар – оиди якчанд ускуф (пирон) дар калисо зикр мешавад, на оиди як ускуфе ки сарвари калисо мебошад, ва ё, гузашта аз ин, на оиди сохти баъдинае ки дар он як ускуф чандин калисоҳоро идора мекард. Ҳамчунин, дар номаҳо ба Тимотиюс ва Титус калимаҳои “пирон” ва “ускуфон” баробармаъно истифода мешаванд, дар ҳоле ки аз асри II сар карда, бо розигии Игнатий як “ускуф” чудо

карда шуда буд, то ки дигар “пирон”-ро идора кунад.

Ҳамин тариқ, ҳатто ҳангоми омӯзиши сатҳии таърихи роҳбарияти калисо равшан аён аст, ки номаҳо на ба асри II, балки ба замони фиристагон мансубанд.

Далели забоншиносӣ. Ҳучумҳои пуркуваттарин дар фарқи услуб ва захираи луғавии ин се нома ва даҳ номаи дигаре ки мо ба Павлус мансуб медонем, асос ёфтаанд. Дар се номаи шубонӣ баъзе калима ва ифодаҳои дӯстдоштаи Павлус вонамехӯранд ва бисёр калимаҳо дар номаи дигари вай истифода намешаванд (36% калимаҳои нав). Методологияи статистикӣ бояд “исбот кунад”, ки Павлус ин номаҳоро навишта наметавонист. (Худи ҳамин усул муаллифии шеърҳои Шекспирро зери шубҳа мегузорад).

Бояд иқро шуд, ки дар ин маврид мушкилот чой доранд. Ин дафъа фарзияҳо на ба таври пурра дар бадгумонӣ зидди таълимоти рӯҳонии номақбул асос ёфтаанд. (Агарчи муртадонӣ замони охир, ки дар номаҳо маҳкум карда мешаванд, бо донишмандоне ки муаллифии Павлусро рад мекарданд, ба таври ҳайратовар ҳамоҳанг баромад мекунам.)

Аввалан, дар назди мо номаҳои шахси пир мебошанд, ки дар остонаи марг аст, оне ки бисёр сафар кардааст ва баъди аз ҳабс озод шудан соҳиби дӯстони зиёде шуд (2Тимотиюс дар вақти маҳбусии дуҷуми вай навишта шудааст). Баробари зиёд шудани синну сол, бо хондани китобҳои нав, сафарҳо, вохӯриҳо бо одамоне, захираи луғавии ҳар як одам афзун мешавад.

Сониян, мавзӯи асосии ин номаҳоро муайян кардан лозим аст: вазифаҳои калисоӣ, этика (ахлоқ) ва муртадӣ; ҳамаи инҳо калимаҳои навро талаб мекарданд.

Ҳамчунин номаҳо барои бо усули статистикӣ аз назар гузарондан хеле кӯтоҳанд. Чуноне ки Гутри дар муқаддимаи худ изҳор менамояд, беш аз ҳама он муҳим аст, ки 80% захираи луғавии Паймони Навин, ки танҳо дар номаҳои шубонӣ вомехӯрад, дар нусхаи юнонии Паймони Кухан — дар Септуагинта вомехӯрад. Азбаски Павлус дар Юнон хизматгузори мекард, бешубҳа, вай бо Навиш-

таи Паймони Куҳан ба ин забон, чуноне ки ба забони нусхаи асл, хуб ошно буд. Калимаҳое ки Павлус ба кор мебард, дар ҳадди ақалл, қисми “захираи калимаҳои камистеъ-мол”-и вай буданд. Падарони Калисо, ки забони юнониро ҳамчун забони гуфтугӯ ба кор мебарданд, дар муаллифи номаҳои шубонӣ будани Павлус ҳеҷ мушкилие намедиданд. (Он далеле ки баъзе аз онҳо Павлусро муаллифи Нома ба Ибриён меҳисобанд, нишон медиҳад, ки онҳо ба ҳар ҳол ба усули нависанда аҳамият доданд).

Ҷамаи чавобҳо ба саволҳоро муқоиса намуда, ва хусусан онҳоро бо факти дерина ва қабулшуда, ки масеҳиёни мӯътақид ин Номаҳоро ҳамчун асарҳои Павлус қабул мекарданд, муттаҳид намуда, мо низ онҳоро бо вичдони пок қабул карда метавонем. Мазмуни ахлоқан баланди номаҳо қалбакӣ ё “тақводорона” буданро рад мекунад. Ин суҳан аз рӯи илҳоми илоҳӣ буда (2Тим. 3,16. 17), ба воситаи фириста Павлус расонида шудааст.

V. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӢҲОИ НОМАҲОИ ШУБОНӢ

Ба мо оиди он давраи ҳаёти Павлус, ки ин номаҳо навишта шуда буданд, чизи каме маълум аст. Беҳтарин коре ки мо карда метавонем, — фактҳои тарҷумай ҳоли вайро, ки дар номаҳо чун порчаҳои алоҳида вомехӯранд, муттаҳид намудан аст.

Якчанд калимаҳо ва мавзӯҳо ҳастанд, ки дар номаҳо бисёр вомехӯранд. Онҳо ёрӣ медиҳанд, то аниқ намоем, ки хангоме хизмати Павлус ба анҷом наздик меомад, чӣ чиз бештару бештар уро ба изтироб меовард.

Яке аз калимаҳои хос *имон* (бовар) аст. Баробари афзудани муртадӣ Павлус кӯшиш мекард ба ягонагии таълимоти масеҳӣ, ки барои покони муқаррар шудааст, диққати маҳсус диҳад. Вай муносибати гуногуни одамонро ба бовар дар замони ҳозира ва оянда тасвир кардааст.

1. Киштии бовари баъзе қасон фарқ шуд (1Тим. 1,19).
2. Баъзе қасон аз бовар бармегарданд (1Тим. 4,1).

3. Баъзеҳо тарқи бовар кардаанд (1Тим. 5,8).
4. Баъзеҳо бовари пештараро рад кардаанд (1Тим. 5,12).
5. Баъзеҳо аз бовар баргаштаанд (1Тим. 6,10).
6. Баъзеҳо ба мақсади боварашон нарасидаанд (1Тим. 6,21).

Гуфтаҳои боло бо ибораи “таълимоти *солим*” зич алоқаманд мебошанд. “Солим” — на танҳо дуруст ва вайроннашуда аст. Ин таълимоти “саломат”, ё “дихандаи саломатӣ” аст. Калимаи “гигиена” аз ин калимаи юнонӣ пайдо шудааст. Ин ҷо, албатта, суҳан дар бораи гигиенаи рӯҳонӣ меравад. Ба гуфтаҳои зерин таваҷҷӯҳ намоед:

Таълимоти солим (1Тим. 1,10; 2Тим. 4,3; Тит. 1,9; 2,1).

Суҳанони солим (1Тим. 6,3, 2Тим. 1,13).

Дар бовар солим (Тит. 1,13; 2,2).

Гуфтаи солим (Тит. 2,8).

Шаш бор калимаи “*вичдон*” истифода мешавад:

1Тим. 1,5.19; 3,9; 4,2

2Тим. 1,3

Тит. 1,15

Парҳезгорӣ ва *диндорӣ* далели амалии таълимоти солим аст:

1Тимотиюс 2,2.10; 3,16; 4,7.8; 5,4; 6,3.5. 6.11; 2Тимотиюс 3,5 (фақат намуди зоҳирии диндорӣ); 3,12; Титус 1,1; 2,12.

“*Боисмат будан*” (покдоманӣ) ва калимаҳои муқобилмаъноӣ он нишон медиҳанд, ки фиристагон зарур медонистанд, то ёрдамчиёни чавон дар худ хислати боисматиرو инкишоф диҳанд: 1Тимотиюс 2,9.15; 5,6.8; 2Тимотиюс 3,2.12; Титус 1,8; 2,2.5.6.12.

Бояд гуфт, ки фириста гуногунии *некиро* зикр мекунад:

Вичдони нек (1Тим. 1,5.19).

Шариат нек аст (1Тим. 1,8).

Сарбози нек (1Тим. 1,18).

Дуо хуб аст (1Тим. 2,3).

Аъмоли нек (1Тим. 2,10; 3,1; 5,10.25; 6,18; 2Тим. 2,21; 3,17; Тит. 1,16; 2,7.14; 3,1.8.14).

Рафтори нек (боодобӣ, 1Тим. 3,2).

Шаҳодати нек (1Тим. 3,7).

Хизмати нағз (1Тим. 3,13).

Ҳар офарида хуб аст (1Тим. 4,4).

Хизматгузори нек (1Тим. 4,6).

Таълимоти нек (1Тим. 4,6).

Диндорӣ писандидаи Худост (1Тим. 5,4).

Талоши нек дар роҳи бовар (1Тим. 6,12;
2Тим. 4,7).

Эътирофи нек (1Тим. 6,12.13).

Асоси нек (1Тим. 6,19).

Амонати нек (2Тим. 1,14).

Сарбози нек (2Тим 2,3).

Одамони хайрхоҳ, некдил (2Тим. 3,3;
Тит. 1,8; 2,5).

Зарурати таълим додани некӣ (Тит. 2,3).

Вафои нек (Тит. 2,10).

Таҳқиқи охирини захираи луғавӣ ба истилоҳоти тиббии номаҳо дахл дорад. Баъзеҳо инро шаҳодати он меҳисобанд, ки табиб Луқо он вақт дӯсти наздики Павлус буд.

Мо аллақай зикр намуда будем, ки калимаи “*солим*” нисбати таълимот, калима-

ҳо, мавъиза ва бовар ба маънои “диҳандаи саломатӣ” истифода мешавад.

Дар 1Тимотиюс 4,2 Павлус оиди “*виҷдони бо доге беҳисшуда*” сухан меронад. “Бо доғ беҳисшуда” маънои бо асбоби тафсон сӯзондашударо дорад.

Ибораи “*ба бемории муҷодилот дучор шудааст*” барои тасвири бемории рӯҳӣ истифода мешавад ва оиди дар байни онҳо будани ин беморӣ мегӯяд (1Тим. 6,4).

Калимаи “*мараз*” дар 2Тимотиюс 2,17 ҳаст.

“*Ба гӯиҳо хуш омадан*” (2Тим. 4,3) — ифодаи охиринест, ки Павлус барои тасвири ташҳиси бемории клиникӣ калисои охирзамон ба кор мебарад.

Ҳамаи инро ба назар гирифта, биёед акнун ба таҳқиқи оятҳои Номаи яқум ба Тимотиюс рӯ меоварем.

НОМАИ ЯКУМ БА ТИМОТИЮС

Ин нома мебоист дар дасти Тимотиюс тасдиқи хуччатии ваколаташ барои чун намояндаи фириста амал кардан мебуд. Ана барои ҳамин қисми зиёди нома ба ҳаёт ва фаъолияти худ Тимотиюс бахшида шудааст.

Д. Эдмонд Ҳиберт

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАҲСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Ҳар касе ки ба қалами фиристаи бузург Павлус тааллуқ доштани номаҳои шубониро зери шубҳа гузошта, Калисоро аз онҳо маҳрум карданӣ мешавад, ба бовар зарари калон мерасонад. Ба фикри мо, дар асл мушкилии асосии ин гуна одамон на дар “луғати Павлус набудан”, балки дар усули ба Павлус хоси ба як чизи ягона пайвастании ин калимаҳост! Охир, ин суханон маҳз он чизҳоро маҳкум мекунад, ки баъзеи ин одамон мекунад ва таълим медиҳанд.

Ҳақиқат, зебӣ ва қувваи рӯҳонии 1Тимотиюс дили ҳар касеро, ки оиди матни он беғаразона андешаронӣ мекунад, ба тапиш водор менамояд. Дар асл бисёрии онҳое ки муаллифии Павлусро инкор мекунад, инро ба андозае сахт ҳис мекунад, ки ақидае оиди тайёркунандаи мактубҳои қалбақӣ пайдо шудааст, ки гӯё ба ин асари олиҷаноби худ порчаҳоро аз номаҳои аслии Павлус дохил намудааст! Ҳамин тавр, масалан, шаккоки фаронсагии асри XIX Эрнест Ренан навишта буд: “Баъзе ифодаҳои ин нома ба андозае зебоянд, ки ба худ савол надодан имкон надорад, ки оё ба дасти муаллиф қайдҳои аслии Павлус, ки вай ба асари апокрифии худ дохил намудааст, наафтаанд”.¹

То чӣ андоза эътирофи ҳақ будани Калисо осонтар аст, ки он аз рӯзҳои аввали мавҷудияти худ ва то ҳол ба як овоз изҳор менамояд, ки ин пурра ва комилан “қайдҳои аслии Павлус” мебошанд.

Дар 1Тимотиюс ваҳйҳои хеле муҳим оиди тартиби калисо, хизмати занон ва роҳбарони калисо ҳаст. Зиндагии худ Павлус на-

мунаи бемисоли он буд, ки одами Худо чӣ гуна бояд бошад.

II. МУАЛЛИФӢ

Муҳокимаи муаллифии 1Тимотиюс дар “Муқаддима ба номаҳои шубонӣ” баён карда шудааст.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Қариб ҳама илоҳиётшиносони муҳофизатор (консервативӣ) чунин ақидадоранд, ки 1Тимотиюс якумин номаи шубонии Павлус буд, ва аз он пас Нома ба Титус навишта шуд. Номаи дуюм ба Тимотиюсро фириста чанде пеш аз марги худ навишта буд. Агар Павлус соли 61-уми милодӣ аз ҳабси хонагӣ озод шуда бошад, ки ин ба ӯ имкони сафар карданро дод, пас, Нома тахминан дар солҳои 64–66 дар Юнон навишта шудааст.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӢ

Мавзӯи 1Тимотиюс дар 3,14.15 хеле равшан тасвия шудааст:

“Инро ба ту менависам ба умеди он ки ба қарибӣ назди ту биёям. Аммо агар даранг кунам, туро лозим аст бидонӣ, ки чӣ гуна дар хонаи Худо рафтор намой, ки он Калисои Худои Зинда, рукн ва бунёди ростист”.

Павлус қайд мекунад, ки рафтори Калисои Худо бояд ба нормаҳои муайян мувофиқат кунад ва вай ба Тимотиюс барои он менависад, ки инро ба вай маълум намояд.

Ба кӯдаке ки бисёр бетартибӣ мекунад, “Хуб рафтор кун!” гуфта амр кардан кофӣ нест, агар вай надонад, ки ин рафтори хуб чӣ гуна аст. Аввал ба вай дар ин бора нақл кардан лозим аст. Павлус дар 1Тимотиюс маҳз ҳамин корро нисбати Калисои Худо мекунад.

хозир мувофиқи хости \bar{U} зиндагӣ кунем; ва \bar{U} умеди мо шуд, чунки масъалаи начотро дар оянда ҳал кард.

1,2 Мактуб ба *Тимотиюс* аст, ки *фарзанди ҳақиқӣ дар имон* (*дар соҳаи имон*) номида шудааст. Ин метавонад ишора ба он бошад, ки Тимотиюс ба воситаи хизмати фириста начот ба даст овард, аз афташ, хангоме ки вай бори аввал ба Лустра омада буд (Аъм. 14,6–20). Аммо хангоми хондани Аъмол таассуроте ҳосил мешавад, ки хангоми бо Павлус шинос шудан Тимотиюс аллакай масеҳӣ буд (Аъм. 16,1.2). Дар ин маврид ифодаи “*фарзанди ҳақиқӣ дар имон*” маънои онро дорад, ки Тимотиюс худи ҳамон сифатҳои рӯҳонӣ ва ахлоқиро дошт, ки Павлус доро буд; вай фарзанди *ҳақиқии* фириста буд, чунки дар хислатҳои онҳо монандии оилавӣ дида мешуд.

Сток менависад: “Хушбахт аст он масеҳии чавон, ки чунин роҳбар дорад, ва хушбахт аст масеҳии роҳбар, ки “тирдони худро” бо чунин фарзандони “ҳақиқӣ” пур кардааст!”

Дуруди анъанавӣ дар мактубҳои Паймони Навин — файз ва осоиштагӣ мебошад. Дар Номаҳои 1 ва 2 ба Тимотиюс, дар Нома ба Титус ва дар Номаи 2 Юҳанно он то *файз*, *марҳамат* ва *осоиштагӣ* васеъ карда шудааст. Ҳамаи ин чор нома на ба калисоҳо, балки ба одамони мушаххас навишта шуда буданд, ва илова шудани *марҳамат* ҳамин аст.

Файз маънои ҳамаи захираву имкониятҳои Худоро дорад, ки ба масеҳӣ барои зиндагӣ ва хизмат даркоранд. *Марҳамат* ифодакунандаи дилсӯзӣ ва ғамхорӣ нисбати мӯҳтоҷон ва бисёр шикаст меҳӯрдагон аст. *Осоиштагӣ* маънои осудагии ботиниро дорад, ки хангоми дар ҳама чиз ба Худо таваккал намудани масеҳӣ меояд. Ин се баракат аз *ҷониби Падари мо Худо ва Худованди мо Исои Масеҳ* бармеоянд. Павлус оиди Масеҳ ҳамчун бо Падар баробар сухан ронда, онро дар назар дорад, ки \bar{U} Худо аст. Ибораи *Худованди мо Исои Масеҳ* онро таъкид мекунад, ки \bar{U} Соҳиби мост. Дар ҳоле ки калимаи “Начотдиханда” дар Паймони Навин 24 бор вомахӯрад, калимаи “Худованд” 522 бор

зикр мешавад. Аз ин маълумоти ҳисоббарорӣ ҳар яки мо бояд шахсан барои худ хулоса барорад.

II. АМР БА ТИМОТИЮС (1,3–20)

A. Амри ба хомӯшӣ маҷбур намудани муаллимони дурӯғин (1,3–11)

1,3 Пурра имконпазир менамояд, ки Павлус пас аз маҳбусии якуми румии худ ҳамроҳи Тимотиюс аз Эфсӯс дидан намуд. Фириста ба Мақдуния рафта истода, ба Тимотиюс амр кард, ки як муддат дар Эфсӯс бимонад, то ба масеҳиён Сухани Худоро таълим диҳад ва онҳоро аз муаллимони дурӯғин ҳимоя намояд. Павлус аз Мақдуния, эҳтимол, ба чануб, ба Кӯринт рафт, ва хеле имконпазир аст, ки мактуби якумро ба Тимотиюс аз ин шаҳр навишт. Дар ояти 3 фириста амалан мегӯяд: “Ҳамон насихатхоеро, ки хангоми аз *Мақдуния* рафта нам ба ту дода будам, *то ки дар Эфсӯс бимонӣ*, ҳоло ҳам такрор мекунам”. Аз ин набояд хулоса кард, ки Тимотиюс дар калисои Эфсӯс ҳамчун усқуф таъин шуда буд. Матн барои ин гуна хулосабарориҳо ҳеҷ асосе намедихад. Не, хизматгузори вай дар ин ҷо муваққатӣ буд, вай аъзоёни муайяни калисоро *насихат* меод, ки таълимоти зиддимасеҳиро ё гӯё онро пурра мекардари таълим надиханд. Ин ҷо асосан сухан дар бораи таълимоти дурӯғини шариатдонон ва гностикҳо меравад. Агар Тимотиюсро васвасаи аз ин мушкилот фирор намудан фаро гирад, Павлус ба вай амр медахад, ки кори саркардаашро тарк накунад.

1,4 Павлус ҳамчунин Тимотиюсро даъват мекард, ки ба ин одамон амр кунад, то *ба қиссаҳо ва насабномаҳои бепоён* диққат надиханд. Дар рӯзҳои мо ба таври аниқ донистан имкон надорад, ки ин ҷӣ *қиссаҳо ва насабномаҳои бепоён* буданд. Баъзеҳо онҳоро бо дostonҳое ки дар байни баъзе муаллимони яҳудӣ пайдо шуда буданд, алоқаманд мекунад. Дигарон чунин меҳисобанд, ки ин ҷо асотирҳо ва насабномаҳои гностикҳо дар назар дошта шудаанд. Он факт аз аҳамият холӣ нест, ки ба фирқаҳои хозиразамон ҳамон хусусиятҳо хос мебошанд. Оиди асосгузори таълимоти дурӯғин бисёр дoston-

ҳои аҷоиб бунёд шудаанд, насабномаҳо бошанд дар мормонизм аҳамияти калон доранд.

Ин гуна мавзӯҳои бефоида фақат саволхоро ба миён меоранд ва дар ақлҳои одамон шубҳахоро бедор мекунад. Онҳо *на ба ободии хонаи Худо, ки дар имон аст, оварда мерасонанд*. Тамоми нақшаи наҷот аз тарафи Худо муқаррар карда шудааст, то дар дилҳои одамон на шубҳаҳо ва *мубоҳисот*, балки *имонро* бедор намояд. Одамон дар калисои Эфсӯс ба ҷои диққат додан ба чунин мавзӯҳои бефоида ба монанди *қиссаҳо ва насабномаҳо* мебоист худро ба паҳн намудани ҳақиқатҳои бузурги бовари масеҳӣ, ки боиси шубҳаҳо не, балки бовар мешаванд, мебахшиданд.

1,5 *Мақсади ин насихат муҳаббат аст*. Павлус мегӯяд, ки мақсади амре ки вай ҳамин ҳозир ба Тимотиюс додааст — на танҳо ҳимояи бовари ҳақиқӣ, балки ҳамчунин дар одамон бедор намудани *муҳаббат аз дили соф ва вичдони нек ва имони бериё* аст. Ҳамаи ин ҳамеша аз пайи Хушхабар меояд, дар ҳар ҷое ки он мавъиза карда шавад.

Муҳаббат, бешубҳа, муҳаббатро ба Худо, ба одамони дигар ва ба тамоми ҷаҳон дар бар мегирад. Он *бояд аз дили соф* ҷорӣ шавад. Диле ки бо гуноҳ олоиш ёфтааст, аз эҳтимол дур аст, ки муҳаббати ҳақиқии масеҳиёна зоҳир карда тавонад. Ин муҳаббат ҳамчунин бояд маҳсули *вичдони нек* бошад, яъне вичдоне ки бо ҷиноятҳо бар зидди Худо ва одамон гаранбор нашудааст. Ва ниҳоят, ин муҳаббат бояд натиҷаи *имони бериё*, бовари самимӣ, бе сохтакорӣ ва вонамудсозӣ бошад.

Таълимоти дурӯғин самарҳоро, ки ин ҷо Павлус номбар кардааст, оварда наметавонанд; машғулият бо қиссаҳо ва насабномаҳои бепоён низ боиси ин самарҳо намешаванд. Танҳо таълимот оиди *файзи Худо* боиси *дили соф ва вичдони нек ва имони бериё* мешавад ва аз ҳамин сабаб натиҷааш *муҳаббат* аст.

Ояти 5 ба мо калидро барои муайян намудани ҳаққонияти таълимот медиҳад: оё он ҳамин самарҳоро меорад?

1,6 Чунин шахсоне низ буданд, ки аз ҳамаи ин, яъне аз муҳаббат аз дили соф ва вичдони нек ва имони бериё *баргаштанд*. Ибораи “*моил шудаанд*” метавонад маънои онро дошта бошад, ки онҳо ё нодуруст ба нишон гирифтанд, ё тирашон бархато рафт. Ин ҷо, бешубҳа, якумаш дар назар дошта шудааст. Мушкилӣ дар он аст, ки ин одамон на танҳо ба ҳамаи ин сифатҳо нарасидаанд, балки ҳатто барои он кӯшиш ҳам накардаанд. Дар натиҷа онҳо *ба ёвагӯӣ моил шудаанд*. Мавъизаи онҳо бемаъно буд, он ба ҳеҷ чиз оварда намерасонд; он натавонист одамонро пок гардонад.

Павлус дар ин нома бисёр вақт ибораи “*баъзе касон*”-ро истифода мебарад. Ҳангоме ки вай ба Тимотиюс номаи якумро менавишт, муаллимони дурӯғин дар калисо ақаллият буданд. Ба 2Тимотиюс гузашта, мо мебинем, ки ибораи “*баъзе касон*” аллакай нақши муҳиме надорад. Таносуби қувваҳо дигаргун шуд. Аз дин баргаштан қисми зиёди масеҳиёнро фаро гирифт. Ақаллият аз афташ ба аксарият мегузашт.

1,7 Муаллимони дурӯғин, ки дар оятҳои пештара зикр шуда буданд, шариатдононе буданд, ки яҳудият ва масеҳиятро, шариат ва *файзро* бо ҳам омехтани буданд. Онҳо мегуфтанд, ки барои наҷот танҳо бовар ба Масеҳ кофӣ нест. Онҳо таъкид мекарданд, ки мардон бояд хатна кунанд ва ё шариати Мусоро ба кадом як навъи дигар риоят намоянд. Онҳо таълим медоданд, ки шариат барои масеҳӣ дастури ҳаёти мебошад.

Ин таълимоти дурӯғин Калисоро дар тамоми давраи мавҷудияташ шиканча меод, ва ҳоло низ занги он бо муваффақият асосҳои масеҳиятро хӯрда мекунад. Дар шакли ҳозиразамони худ он изҳор дорад, ки агарчи барои наҷот бояд ба Масеҳ бовар кард, одам ҳамчунин бояд *ғӯта хӯрад* ё *узви калисои маҳаллӣ* шавад, шариатро риоят намояд ё *гуноҳхоро* пеши *коҳин эътироф* намояд, даҳ-як диҳад ва ё дигар ягон хел “*корҳои нек*” бикунанд. Ҳамаи онҳое ки ин шариатпарастии ҳозиразамонро таълим медиҳанд, дарк намекунанд, ки наҷот ба воситаи бовар ба Масеҳ бе ягон хел *корҳои шариат* дода мешавад. Онҳо дарк намекунанд, ки *корҳои нек* на

сабаби начот ёфтанд, балки натиҷаи он мебошанд. Корҳои нек касро масеҳӣ карда наметавонанд, балки вай онҳоро барои он мекунад, ки аллакай масеҳӣ шудааст. Онҳо намебинанд, ки дастур барои ҳаёти бовардор на шариат, балки Масеҳ аст. Онҳо намефаҳманд, ки тахти шариат буда, ҳамзамон тахти лаънат набудан имкон надорад. Шариат ҳамаи онҳоеро, ки фармонҳои поки онро аз ягон ҷиҳат риоят намеkunанд, маҳкум мекунад. Ҳеч як одам тавон надорад, ки шариатро пурра риоят намояд, бинобар ин ҳама ба марг маҳкум мебошанд. Аммо Масеҳ масеҳиёро аз лаънати шариат фидя дода халос кард, чунки барои мо лаънат шуд.

Фириста дар бораи ин муаллимони номниҳод мегӯяд, ки *на он чиро, ки мегӯянд, на он чиро, ки бо чунин дилпурӣ даъво меkunанд, намефаҳманд*. Онҳо оиди шариат оқилона муҳокима ронда наметавонианд, чунки мақсади дода шудани он ва муносибатҳои байни он ва масеҳиро намефаҳмиданд.

1,8 Павлус комилан равшан изҳор менамояд, ки шариат худ аз худ бад нест. “Бинобар ин шариат муқаддас аст, ҳукми он низ муқаддас, барҳақ ва нек аст” (Рум 7,12). Аммо шариат бояд *ба таври шаръӣ* истифода шавад. Он на ҳамчун воситаи ба даст овардани начот дода шуда буд (Аъм. 13,39; Рум. 3,20; Ғал. 2,16.21; 3,11). Шариатро *ба таври шаръӣ ба кор бурдан* — онро чунон истифода бурдан аст, ки шунавандагон гуноҳкор будани худро дарк намоянд. Аммо онро ҳамчун воситаи ба даст овардани начот ва чун дастур барои ҳаёт пешкаш кардан мумкин нест.

Гай Кинг ба се дарсе ишора менамуд, ки шариат бояд диҳад: “Мо бояд ба ҷо оварем. Мо ба ҷо наовардаем. Мо ба ҷо оварда наметавонем”. Пас аз он ки шариат дар ҳаёти гуноҳкор ба таври бояду шояд амал намояд, гуноҳкор тайёр мешавад, то ба Худо муроҷиат намояд: “Худовандо, маро бо файзи Худ начот деҳ!”² Онҳое ки таълим медиҳанд, гӯё шариат барои начот ё покшавӣ лозим аст, дар ақидаҳои худ пайдарҳамӣ надоранд. Онҳо мегӯянд, ки агар масеҳӣ шариатро вайрон кунад, вайро аз ҳаёт маҳрум кардан лозим

нест. Аммо ин эътибори шариатро паст мекунад. Шариат бе ҷазо — ҳамагӣ насихати нек аст.

1,9 *Шариат на барои одил дар миён гузошта шудааст*. Агар одам росткор бошад, шариат ба вай даркор нест. Бо масеҳӣ ин айнан ҳамин тавр аст. Ҳангоме ки вай бо файзи Худо начот ёфтааст, Даҳ Фармуда набояд вайро ба ҳаёти пок маҷбур намоянд. На тарси ҷазо масеҳиро водор менамояд, ки пок зиндагӣ кунад, балки муҳаббат ба Начоткор, ки барои вай дар Ҷолҷолто мурд.

Сипас фириста он типии одамонро тасвир мекунад, ки шариат маҳз барои онҳо дода шуда буд. Бисёр илоҳиётшиносон бо худӣ Даҳ Фармуда алоқаи наздик доштани ин тасвири зикр намудаанд. Даҳ Фармуда ба ду қисм ҷудо мешаванд: ҷор фармуда аввал ба ўҳдадорҳои одам дар назди Худо муносибатдоранд (худотарсӣ), шаш фармудаи боқимонда оиди ўҳдадориҳои вай дар назди ёри худ (росткорӣ) мегӯянд. Ба ақидаи мо, суҳанони зерини Павлус ба қисми якуми Даҳ Фармуда мувофиқат меkunанд: “*барои шарирон ва беитоатон, осӣён ва гуноҳкорон, фосиқон ва палидон...*” Ифодаи “*барои одамкушон*” ба ҳукми шашум ишорат менамояд: “Қатл накун”. Одамкушон гуфта на оне ки дигареро тасодуфан куштааст, балки қотилони хунсард дар назар дошта шудаанд.

1,10 Калимаҳои “*зинокорон, ливотагарон*” ҳетеро- ва ҳомосексуалистони бадахлоқро тасвир меkunанд. Ин ҷо ин суҳанон бо ҳукми ҳафтум алоқаманд мебошанд: “*Зино накун*”. Зикри *одамдӯздон* возеҳан ба ҳукми ҳаштум муносибатдоранд: “*Дӯзди накун*”. Калимаҳои “*дурӯггӯён, савгандшиканон*” бо ҳукми нӯҳум алоқаманд ҳастанд: Бар зидди ёри худ шаҳодати бардурӯғ ба забон наовар”.
Суҳанони хотимавии “*ва барои ҳар амале ки бар хилофи таълимоти солим аст*” бо фармудаи даҳум алоқаи бевосита надоранд. Онҳо ба ҳамаи фармудаҳо ишорат меkunанд онҳоро ҷамъбасти менамоянд.

1,11 Бо ояти пешина ҷӣ гуна алоқаманд будани ин оятро ҳал намудан он қадар осон нест. Он метавонад чунин маъно дошта бошад, ки таълимоти солими дар ояти 10 зикршуда “*ба ҳасби башорат*” аст. Ё он метаво-

над чунин маъно дошта бошад, ки ҳама чизе ки Павлус оиди шариат дар оятҳои 8–10 гуфтааст, бо Хушхабар пурра мувофиқат мекунад. Ё, дар охир, он метавонад чунин маъно дошта бошад, ки суханони Павлус оиди муаллимони дурӯғин дар оятҳои 3–10 бо *башорат* мувофиқат мекунад. Агарчи Хушхабар худ аз худ, бешубҳа, *пурчалол* аст, задаи асосӣ дар ин ҷо, аз афташ, ба факте гузошта мешавад, ки он оиди *чалони Худо* накл мекунад. Он накл мекунад, ки Ҳамон Худое ки пок, росткор ва одил мебошад, ҳар айни замон Худои файз марҳамат ва муҳаббат аст. Муҳаббати \bar{U} он чизеро дод, ки покии \bar{U} талаб мекард, ва акнун онҳое ки Худованд Исоро қабул мекунад, ҳаёти ҷовидонӣ пайдо мекунад.

Ин ҳамон *башорат* аст, ки ба фириста *супурда шуда* буд. Дар маркази он Худованд Исои ҷалолёфта истодааст, ва Павлус ба одамон мегӯяд, ки \bar{U} на танҳо Начотдиханда, балки Худованд низ ҳаст.

Б. Шукргузори барои файзи ҳақиқии Худо (1,12–17)

1,12 Дар оятҳои пештара Павлус тасвир намудани муаллимони дурӯғинро, ки ба масеҳиёни Эфсӯс шариатро бор карданӣ мешуданд, сар кард. Ин ба вай бозгашт намудани худашро ёдрас намуд. Он на ба воситаи риояи шариат, балки бо файзи Худо ба амал омад. Фириста на росткор, балки гуноҳкори калонтарин буд. Таассуроте ҳосил мешавад, ки оятҳои 12–17 намунаи истифодаи шаръии шариатро аз таҷрибаи шахсии Павлус меоранд. Шариат барои вай на воситаи начот, балки воситаи дар гуноҳ фош намудан буд.

Пеш аз ҳама вай ба *Исои Масеҳ* барои файзи ваколатдоркунандаи \bar{U} шукргузори мекунад. Дар маркази диққат на он корест, ки Шоул аз Тарсус барои Худованд кард, балки он чи Худованд барои вай кард. Фириста пайваста аз он дар ҳайрат буд, ки Худованд на танҳо вайро начот дод, балки *амин дониста*, ба *хизматгузори таъин намуд*. Шариат ҳеч гоҳ ин гуна файзро зохир карда наметавонист. Шартҳои шахшудаи он Шоули гуноҳкорро ба марг маҳкум мекарданд.

1,13 Яқин аст, ки Павлус пеш аз бозгашт намудан Дах Фармударо вайрон кардааст. \bar{U} оиди худ мегӯяд, ки *пештар куфргӯ ва таъқибкунанда ва озордеҳ* буд. Ҳамчун *куфргӯ* вай оиди масеҳиён ва Сарвари онҳо, Исо, бадгӯӣ мекард. Ҳамчун *таъқибкунанда* вай кӯшиш мекард, ки масеҳиёнро ба қатл расонад, зеро дар ин фиркаи нав таҳдидеро ба яҳудия мидид. Ҳангоми амалӣ намудани нақшаи бадкирдоронаи худ вай дар зӯрварӣ ва бедодгарихо нисбати масеҳиён лаззат меёфт. Агарчи дар тарҷумаи тоҷикӣ ин аён нест, аммо дар ин се калима “*куфргӯ ва таъқибкунанда ва озордеҳ*” афзудани бадӣ ифода ёфтааст. Гуноҳи якум ҳақорати забонӣ аст. Гуноҳи дуум азоберо тасвир мекунад, ки бар дигарон ба сабаби ақидаҳои диниашон фуру мерезад. Гуноҳи сеюм бошад аллакай тобиши бераҳмӣ ва зӯрвариро дорад.

Лекин Павлус *сазовори марҳамат гардида* буд. Вай ба ҷазое ки сазовор буд, гирифтормашуд, *чунки аз рӯи нодонӣ, дар беимонӣ амал* мекард. Масеҳиёнро таъқиб намуда, вай чунин меҳисобид, ки ба Худо хизмат мекунад. Азбаски дини аҷдодонаш ибодати Худои ҳақиқиро таълим меод, вай наметавонист ва хулосае наояд, ки бовари масеҳӣ муҳолифи Яҳуваи Паймони Кухан аст. Масеҳиёнро кушта, Павлус ғайратмандона ва бо тамоми қувва мекушид шарафи Худоро ҳимоя кунад.

Бисёриҳо изҳор мекунад, ки ғайрат, самимият, саъю кӯшиш дар назари Худо арзиши зиёд доранд. Аммо мисоли Павлус нишон медиҳад, ки як худи ғайрат кифоя нест. Гузашта аз ин, агар одам ноҳақ бошад, ғайраташ ин ноҳақиро вазнинтар мекунад. Ғайрати вай ҳар қадар пурзӯртар бошад, зарари расондааш ҳамон қадар зиёд аст!

1,14 Павлус на танҳо аз ҷазои сазовор барканор монд (марҳамат), балки бар вай ба таври фаровон некуӣ (*файз*) фуру рехт. Он ҷое ки гуноҳ фаровон буд, файз фаровон шуд (Рум. 5,20).

Суханони зерин ба он далолат мекунад, ки ба Павлус дода шудани *файзи Худованд* беҳуда набуд: “*бо имон ва муҳаббате ки дар Исои Масеҳ аст*”. Ин калимаҳо, албатта, метавонистанд маънои онро дошта бошанд,

ки чуноне ки сарчашмаи файз дар Худованд ниҳон аст, айнан ҳамин тавр бовар ва муҳаббат низ дар \bar{U} ибтидо мегиранд. Аммо маънои ояг он гоҳ равшантар мегардад, ки мо ин суханонро ҳамчун ишора ба он факт шуморем, ки Павлус файзи Худоро рад накард, балки бо бовар ба Худованд Исо ва бо муҳаббат ба Поке ки чанде пеш бад мидид, ба он ҷавоб дод.

1,15 Аз панҷ “сухани дуруст”-и номаҳои шубонӣ ин аввалин аст. Ин *сухан дуруст* аст, чунки он Сухани Худост, ки \bar{U} наметавонад дурӯғ гӯяд ва хато кунад. Одамон метавонанд бе шакку шубҳа ба \bar{U} таъя кунанд. Гузашта аз ин, ба \bar{U} бовар накардан беақлӣ ва аблаҳист. Он *сазавори қабули кулӣ* аст, чунки ба ҳама дахл дорад; оиди он чи Худо барои ҳама кардааст, нақл мекунад; тӯхфаи наҷотро ба ҳама пешкаш мекунад.

Калимаҳои “*Исои Масех*” (дар асл “Масехи Исо”) таъкид менамоянд, ки Худованди мо Худост. Оне ки аз осмон ба замин омад, пеш аз ҳама Худо (*Масех*), ва пас аз он Одам (*Исо*) буд. Суханони “*ба дунё омад*” ба мавҷудияти абадии Наҷотдиҳанда ишора мекунанд. Байт-Лаҳм ибтидои мавҷудияти \bar{U} набуд. \bar{U} аз азал бо Худо Падар мезист, аммо бо супориши махсуси \bar{U} ба ҷаҳон ҳамчун Одам омад. Шаҳодати омадани \bar{U} ро дар тақвимамон пайдо мекунем: Ҳозир соли 20...-уми солшумориест, ки дар соли зода шудани \bar{U} сар шуд. \bar{U} барои чӣ омад? *То гуноҳкоронро наҷот диҳад*. На барои он ки одамони ҳалолкорро наҷот диҳад (чунки ин гуна одамон вучуд надоранд!). Ва на барои наҷот додани онҳое ки шариатро пурра риоя кардаанд (чунки ҳеч кас инро накардааст).

Ин ҷо мо ба худи асли фарқи масеҳияти ҳақиқӣ аз ҳамаи дигар таълимотҳо наздик мешавем. Динҳои дурӯғин ба одамон мегӯянд, ки чизе ҳаст, ки вай метавонад кунад ё метавонад шавад, то ки ба ҳусни тавачҷӯҳи Худо ноил шавад. Хушхабар ба одам мегӯяд, ки вай гуноҳкор аст, ҳалокшуда аст, ҳудаш худро наҷот дода наметавонад ва ягона роҳ ба сӯи осмон ба воситаи дар салиб барои гуноҳҳои вай мурдани Худованд Масех аст. Таълими шариат, ки Павлус дар ин боб тасвир намудааст, ба ҷисм ҷой медиҳад. Он

ба одам чизро мегӯяд, ки вай шунидан меҳаҳад, ва маҳз онро, ки вай метавонад дар наҷот ёфтани худ ҳиссагузор бошад. Аммо Хушхабар таъкид мекунад, ки тамоми ҷалол барои кори наҷот бояд танҳо ба Масех тааллуқ дошта бошад, ва одам танҳо ба гуноҳ кардан тавон дорад, ва тамоми наҷотро аз аввал то охир Худованд Исо ба амал меорад.

Рӯҳи Худованд Павлусро ба донишгари он овард, ки вай *бадтарини* гуноҳкорон аст, ё мувофиқи тарҷумаҳои дигар, гуноҳкори асосӣ аст. Агар вай гуноҳкори асосӣ набошад ҳам, бешубҳа, дар қатори аввали онҳо буд. Аҳамият диҳед, ки унвони “гуноҳкори асосӣ” на ба одами дар бутпарастӣ ва фиску фасод ғӯтида, балки ба фарзанди оилаи мӯътақиди яҳудӣ, ба одами ниҳоят диндор дода шудааст! Гуноҳи вай ба таълимоти динӣ дахл дошт; вай Сухани Худоро оиди Шаҳсият ва кори Исои Масех қабул накард. Рад кардани Писари Худо азимтарини гуноҳхост.

Бояд зикр кард, ки Павлус мегӯяд: “*ман бадтарини онҳо ҳастам*”, на ин ки “будам”, балки “*ҳастам*”. Покони тақводортарини гуноҳолуд будани худро аз ҳама амиқтар ҳис мекунанд.

Дар 1Кўринтиён 15,9 (ки дар соли 57-уми милодӣ навишта шудааст) Павлус худро хурдтарини фиристагон номидааст. Дертар дар Эфсўсиён 3,8 (ки тақрибан дар соли 60-уми милодӣ навишта шудааст) вай худро “хурдтарини ҳамаи покони” номидааст. Акнун дар 1Тимотиюс 1,15, ки пас аз якҷанд сол навишта шудааст, вай худро *бадтарини гуноҳкорон* меномад. Бо ин ба мо аён рашиди Павлус дар фурутанӣ масеҳиёна нишон дода шудааст.

Ибораи “*аввалини гуноҳкорон*”, чуноне ки баъзеҳо тарҷума мекунанд, маънои онро надорад, ки Павлус бадтарини гуноҳкорони ҳамаи замонҳо буд, балки онро дар назар дорад, ки вай дар муносибат бо халқи яҳудӣ якум буд. Дигар хел карда гӯем, бозгашт кардани вай нишонаи беҳамтои дар оянда бозгашт намудани халқи Исроил буд. Вай “*тифли хом*”-и пеш аз вақт зодашуда буд (1Кўр. 15,8) ба он маъно ки то растохези халқи худ аз олами боло зода шуд. Азбаски Павлус ба воситаи ваҳйи бевосита аз осмон

начот ёфта буд, пас, пурра имконпазир аст, ки бақияи яхуди низ ҳамин тавр ҳангоми мусибати бузург начот дода мешавад. Ин тафсир аниқтараш аз калимаҳои “аввал” ва “намуна”-и ояти 16 пайдо шудааст.

1,16 Аз ин маълум мегардад, ки чаро Павлус афв карда шуд. Вай барои он начот ёфта буд, ки бо худ *пурсабрии Масехро* зоҳир намояд. Чуноне ки як замоне вай гуноҳкори асосӣ буд, акнун вай намунаи асосии файзи пурсабри Худованд хоҳад буд. Вай барои “муҳаббати илоҳӣ, ки аз ашаддитарин нафрат афзунтар аст; пурсабрии илоҳӣ, ки зиддияти ихтироъкоронатарин ва шадидтаринро бартараф мекунад”, намунаи зинда хоҳад буд, чуноне ки Вилиям Келлӣ гуфт.³

Он чи бо Павлус рӯй дод, *намуна* аст. Бозгашт намудани вай намунаи он хоҳад буд, ки Худо бо халки Исроил хоҳад кард, ҳангоме ки аз Сион Раҳоқунанда меояд (Рум. 11,26).

Маънои умумитари ин оят дар он аст, ки ҳеч кас, ҳар қадар дар бадӣ чуқур ғӯтида бошад ҳам, бояд рӯҳафтада нашавад. Онҳо дар он тасалло ёфта метавонанд, ки агар Худо гуноҳкори асосиро начот дода бошад, пас, онҳо низ метавонанд бо тавба назди Ӯ омада, файз ва марҳамат пайдо кунанд. Ба воситаи бовар ба Масех онҳо метавонанд *ҳаёти ҷовидонӣ* ба даст оранд.

1,17 Бо андеша оиди он ки Худо дар файзи Худ бо вай чӣ гуна рафтор намуд, Павлус бо сухангӯии олиҷаноб парастии мекунад. Гуфтан душвор аст, ки ин ба Худо Падар равона шудааст ё ба Худованд Исо. Чунин менамояд, ки ибораи “*Подшоҳи ҷовид*” ба Исо ишора мекунад, зеро маҳз Ӯ Шоҳи шохон ва Ҳукмфармои ҳукмфармоён номида шудааст (Ваҳй 19,16). Калимаи “*нонамоён*” бошад аниқтараш ба Падар дахл дорад: охир, Худованд Исо ба чашми одамон намоён буд. Қадом шахсияти Ваҳдати Сегона дар назар дошта шуданаширо аниқ карда натавонистани мо ҳамчун ишора ба ягонагии комили онҳо хизмат карда метавонад.

Оиди Подшоҳи ҷовид пеш аз ҳама чун оиди *ғайрифонӣ*, яъне дигарнашаванда, ё ин ки ғайригузаранда гуфта мешавад. Худо аз чихати асл низ *нонамоён* аст. Одамон дар

Паймони Куҳан зоҳиршавии Худоро дида буданд, ва Худованд Исо ба тамоми пуррагӣ дар шакли намоён Худоро ба мо зоҳир намуд, аммо факт факт аст: Худи Худо барои чашми одам намоён аст. Сипас оиди Ӯ ҳамчун оиди *Худои яқтои* пурҳикмат сухан меравад. Тамоми ҳикмат дар ниҳояти қор аз Худо бармеояд (Яъқ. 1,5).

В. Такрори амр ба Тимотиюс (1,18–20)

1,18 *Насиҳате* ки ин ҷо зикр мешавад, бешубҳа, амрест, ки Павлус ба Тимотиюс дар оятҳои 3 ва 5 медихад, то муаллимони дурӯғинро танбеҳ диҳад. Фириста фарзанди худ Тимотиюсро ҳангоми иҷрои ин вазифаи муҳим рӯҳбаланд карданӣ шуда, ба вай оиди шароите ёдрас мекунад, ки боиси хизмати масеҳии вай шудаанд.

“*Мувофиқи нубувватҳое ки пештар дар ҳаққи ту шуд*”, аниқтараш, маънои онро дорад, ки пеш аз шиносоии Павлус бо Тимотиюс дар қалисо пайғамбаре бархоста эълон карда буд, ки Худованд Тимотиюсро дар хизматгузории Худ истифода хоҳад бурд. Пайғамбар хабаррасони Худо буд, ки ваҳйи иродаи Худоро оиди ягон намуди муайяни фаъолият қабул намуда, ин ваҳйро ба қалисо расонида буд. Аз афташ, дар баъзеи ин гуфтаҳои пайғамбарона Тимотиюси чавон махсус чудо карда шуда, ҳамин тарик нақши ояндаи вай ҳамчун хизматгори Исои Масех маълум шуда буд. Агар ягон вақт васвасаи дар меҳнат барои Худованд рӯҳафтада ва ноумед шудан ояд, вай бояд ин пайғамбарихоро ба ёд оварда, аз онҳо илҳом гирад ва *ҳамчун сарбози нек ҷанг* кунад.

1,19 Ҷангида истода, вай бояд *имон ва виҷдони нек дошта* бошад. Барои масеҳӣ кофӣ нест, ки танҳо пайрави таълимоти динии дуруст бошад. Имкон дорад, ки кас хеле мӯътақид буда, дар айни ҳол *виҷдони нек* надошта бошад.

Ҳамилтон Смит менависад:

Ҳамаи онҳое ки боистеъдод буда, ҳамеша дар пеши назар ҳастанд, бояд ҳушёр бошанд, вагарна онҳо дар байни даъватҳои зиёд, мавъизаҳои доимӣ, фаъолияти ҷамъиятӣ дар назди одамон ҳаёти порсоёнаи аз назарҳо ниҳонро сарфи назар карда сар

мекунад. *Оё Навишта моро огоҳ намесозад, ки бо тамоми хушбаёнии инсонӣ ва малоикавӣ мавъиза карда, бо вучуди ин ҳеч будан имкон дорад? Танҳо ҳаёти порсоёна барои Худо самар меорад ва соҳиби мукофоти бузург мегардад, ва ҳама гуна хизматгузориҳои ҳақиқӣ бояд маҳз аз ҳамин ҷой сарчашма гирад.*⁴

Баъзе ҳамзамонони Павлус вичдони некро дур андохтанд ва аз ҳамин сабаб дар он чи ба *имон* дахл дорад, дучори *гарқшавиши кишти* шудаанд. Онҳо ба баҳрчии бефаросат монанд ҳастанд, ки кутбнаморо ба баҳр партофтааст.

Онҳое ки дар *имон* дучори *гарқшавиши кишти* шудаанд, масеҳиёни ҳақиқӣ буданд, аммо ҳассосияти вичдонро нигоҳ надоштанд. Ибтидои ҳаёти масеҳиёнаи онҳо ба кишти боазамате монанд буд, ки ба баҳри кушод мебарояд, аммо ба ҷои он ки бо байрақҳои барафрошта ва бори пурқимат ба бандар баргарданд, онҳо ба харсангҳо бархӯрда, ба худ ва шаходати худ шармандагӣ оварданд.

1,20 Мо намедонем, ки оё ин ҳамон *Хумниюс* ва *Искандари* дар 2 Тимотиюс 2,17 ва 4,14 зикршуда ҳастанд ё не. Мо табиати куфргӯии онҳоро низ намедонем. Ин ҷо ба мо танҳо он гуфта шудааст, ки онҳо хабари хушро рад карда, куфр мегуфтанд. Дар Паймони Навин “куфр гуфтан” на ҳамеша маънои дар ҳаққи Худо бадгӯӣ карданро дорад.⁵ Ин калима барои тасвири дар ҳаққи одамони дигар суханони таҳқиромез ва бадгуфтан низ истифода мешавад. Он метавонад ҳам ҳаёти ин одаморо ва ҳам суханони онҳоро баҳо диҳад. Дар бовар дучори *гарқшавиши кишти* шуда, онҳо бешубҳа, барои суханони нописандона гуфтан оиди роҳҳои ҳақиқат баҳонае доданд, ва ҳамин тариқ, тамоми ҳаёти онҳо куфргӯӣ гардид.

Фочиаи онҳо — фочиаи масеҳиёнест, ки як замоне хизматгузори олиҷаноб ва бомуваффақияти Худо буданд, аммо вичдони худро ба хомӯшӣ маҷбур карда, ба иштибоҳ майл кардаанд.

Фириста мегӯяд, ки *онҳоро ба шайтон супурдааст*. Баъзе илоҳиётшиносон дар ин калимаҳо ишораи оддиро ба дур кардан аз калисо мебинанд. Мувофиқи ақидаи онҳо,

Павлус ин ду нафарро аз калисои маҳаллӣ ронд, ва мақсади ин амали вай онҳоро ба тавба водор намудан ва онҳоро дар мушоракат бо Худо ва бо халқи Ҷ барқарор кардан буд. Мушкилӣ дар он аст, ки аз калисо рондан яке аз вазифаҳои калисои маҳаллӣ буд, на вазифаи фириста. Дар 1Кўринтиён 5 Павлус зинокорро худаш аз калисо дур накард, балки инро ба кўринтиён маслиҳат дод.

Дуюмин тафсири бештар паҳншудаи ин ҷой чунин аст: танҳо фиристагон *ба шайтон супурдан* метавонистанд, ки барои ин қудрати махсус доштанд, ва ин имрӯзҳо аллақай зоҳир намешавад, чунки фиристаҳо нестанд. Тарафдорони ин тафсир изҳор мекунад, ки фиристаҳо қудрате доштанд, ки гуноҳкорро ба шайтон супоранд, ва бо ҳамин вайро ба азобҳои ҷисмонӣ ва дар ҳолатҳои бадтарин ҳатто ба марг гирифта намоянд, чуноне ки дар ҳолати Ҷанониё ва Сафира воқеъ шуд (Аъм. 5,1–11). Мақсади ҷазо дар ин ҷо, аз афташ, ислоҳ кардан буд: “*то таълим диҳам, ки куфр нагӯянд*”. Ҷамин тарик, ин ҷо на оиди лаънати ҷовидонӣ, балки оиди ҷазо сухан меравад.

III. НАСИХАТҲО ОИДИ ҲАЁТИ КАЛИСО (2,1–3,16)

A. Оиди дуо (2,1–7)

Павлус ба Тимотиюс амри якуми худро, ки ба муаллимони дурӯғин дахл дошт, баён намуд, ва акнун ба мавзӯи дуо мегузарад. Ақидае васеъ паҳн шудааст, ки ин оятҳо ба дуо бо овози баланд, дар байни одамон, дахлдоранд, аммо дар онҳо чизе нест, ки онро ба андозаи баробар дар ҳаёти дуогуёнае, ки аз назари дигарон ниҳон аст, ба қор бурдан мумкин набошад.

2,1 Дуо *барои ҳамаи одамон* ҳам имтиёз ва ҳам *ӯҳдадорӣ* аст. Ба ҳузури Худо ба хотири дигарон омадан ҳақиқатан имтиёзи бебаҳост. Аммо ин *ӯҳдадорӣ* низ мебошад, чунки мо дар он чи ба Хушхабари наҷот дахл дорад, дар назди ҳама қарздор ҳастем.

Фириста чор ҷиҳати дуоро номбар мекунад: *дуоҳо, илтимосҳо, тазарруъҳо ва шукронаҳо*. Дар байни се тои аввал худуди аниқ гузоштан нисбатан душвор аст. Дар забони

имрӯза *илтимос* гуфта, талаби боисрори пурхарорат дар назар дошта мешавад, аммо ин ҷо, аниктараш, гап дар бораи илтимоси мушаххас меравад, ки ба эҳтиёчи мушаххас дахл дорад. Калимае ки дар ин ҷо “*дуоҳо*” тарҷума шудааст, мафҳуми хеле умумӣ аст, ки ҳама намудҳои мурочиати эҳтиромонаро ба Худо дар бар мегирад. *Тазарруъҳо* намудҳои гуногуни шафоатҳоест, ки мо бо онҳо барои дигарон ба Худо ҳамчун ба Хукмфармо мурочиат мекунем. *Шукронаҳо* дуоҳои мебошанд, ки дар онҳо мо файз ва марҳамати Худовандамонро ба ёд меорем ва дилхоямонро дар миннатдорӣ ба \bar{U} мекушоём.

Таълимоти ин оятро хулоса намуда, мо гуфта метавонем, ки масеҳиён дар дуоҳои оиди *ҳамаи* одамон бояд ба ҳузури Худо бо фурӯтанӣ, таъзим, устуворӣ ва шукргузорӣ оянд.

2,2 Ин ҷо фириста оиди *подшоҳон ва ҳамаи ҳукуматдорон* махсусан зикр мекунад. Барои онҳо дар дуоҳои мо бояд ҷои махсус бошад. Дар ҷойҳои дигар Павлус ёдрас мекунад, ки “*ҳамаи ҳокимиятҳо аз ҷониби Худо барқарор шудаанд*” (Рум. 13,1) ва онҳо хизматгори Худо барои нафъи мо мебошанд (Рум. 13,4).

Агар мо ба хотир оварем, ки ин оят дар замони Нерон навишта шуда буд, он бо тобиши махсусе чилвагар мешавад. Масеҳиёнро бераҳмона таъкиб кардани ин ҳокими гуноҳкор ҳеҷ таъсире ба он накардааст, ки масеҳиён бояд барои *ҳамаи* роҳбарони ҳукуматҳо дуо кунанд. Паймони Навин таълим медиҳад, ки масеҳӣ бояд ба ҳукумати мавҷуда итоаткор бошад, ба истиснои ҳолатҳое ки ҳукумат ба Худо беитоатӣ карданро фармояд. Дар ин ҳолат қарзи олии вай итоат ба Худост. Масеҳӣ набояд дар инқилобҳо ва амалҳои зӯрварӣ бар зидди ҳукумат иштирок кунад. Вай метавонад ба фармоне ки ба иродаи Худо муҳолиф аст, итоат накунад, сипас оромона ва итоаткорона чазоро қабул кунад.

Мувофиқи гуфтаҳои фириста, мо бояд оиди ҳукуматдорон дуо кунем, *то ки ором ва соқит, бо камоли парҳезгорӣ ва покӣ умр гузаронем*. Мо фақат бурд мекунем, агар

ҳукумат устувор бошад, ва кишварро на инқилобҳо, на ҷангҳои шахрвандӣ, на бетартибӣ ва на беҳокимиятӣ ба ларза наоваранд.

2,3 Оиди ҳама, аз ҷумла оиди подшоҳон ва ҳамаи ҳукуматдорон дуо кардани мо *дар назари Худо хуб ва писандида аст*. Ин худ аз худ *хуб аст* ва ба *Худо, ки Начотдиҳандаи мост, писандида аст*. Дар он ки Павлус ин ҷо Худоро Начотдиҳанда меномад, маънои амике нухуфтааст. Худо меҳодад, ки ҳамаи одамон начот ёбанд. Бинобар ин дуо кардан оиди ҳама — ба иҷро шудани иродаи \bar{U} аз ин ҷиҳат мусоидат намудан аст.

2,4 Сипас чизҳои дар ояти 3 гуфташуда фаҳмонида мешаванд. Худо *меҳодад, ки ҳамаи одамон начот ёбанд* (Ҳиз. 33,11; Юҳ. 3,16; 2Пет. 3,9). Бинобар ин мо бояд оиди *ҳамаи одамон* дар ҳама ҷой дуо гӯем.

Дар ин оят ҷиҳатҳои илоҳӣ ва одамии начот баръало намоёнанд. Дар қисми якум дар бораи он гуфта мешавад, ки одам бояд *начот* дода шавад. Худи вай инро қарда наметавонад, вайро бояд Худо начот диҳад. Ин ҷиҳати илоҳии начот аст.

Барои ба даст овардани начот одам бояд *ба доиши ростӣ бирасад*. Худо ҳеҷ касро бо зӯрӣ начот намедиҳад. \bar{U} осмонро бо тобеони исёнкор маскун намекунад. Одам бояд ба ҳузури Он Касе ояд, ки чунин гуфтааст: “Ман роҳ ва ростӣ ва ҳаёт ҳастам”. Ин ҷиҳати одамист.

Аз ин бояд комилан равшан бошад, ки дар ин оят чизе ба нафъи начоти ҳамагонӣ далолат намекунад. Худо *меҳодад, ки ҳамаи одамон начот ёбанд*, аммо тамоман на ҳама начот хоҳанд ёфт. Оворагардии сиюҳаштсолаи халқи яҳудӣ дар биёбон ба нақшаи ибтидоии Худо дохил намешуд, аммо, бо вучуди ин, онҳо ҳамаи ин солҳоро дар он ҷо гузаронданд. \bar{U} ба онҳо имкон дод, ки мусофират кунанд, аммо ин тамоман на он пайраҳаи баракате буд, ки \bar{U} барои онҳо омода қарда буд.

2,5 Алоқаи ин оят бо ояти пешина он қадар равшан нест, аммо бо вучуди ин, аз афташ, ин ҷо фикр чунин аст: *Худо ягона аст, пас, \bar{U} ягона* Худои ҳамаи одамон аст ва дуо бояд ба \bar{U} барои ҳамаи одамон нигаронида шавад. Ҳамчун Худои ягона \bar{U} начот

ёфтани хамаи одамонро мехоҳад. Агар \bar{U} яке аз худоҳои бисёр мебуд, пас, барояш танҳо тақдир иттиҳоди худаш аҳамият медошт.

Ба ғайр аз ин, *воситачии байни Худо ва одамон низ ягона аст*. Дар ин ҳолат одам ба назди Худо ба таври дигар омада наметавонад. Воситачӣ алоқачиест, ки бо ҳар ду тараф робита дорад ва хабарҳои онҳоро ба ҳамдигар мерасонад. Ба воситаи Масеҳ, ки Худо Одам шуд, Худо имкон ба даст овард, ки ба назди одам барои омурзидани гуноҳ биёяд. Дар натиҷа ҳар гуноҳкори бечора ба назди \bar{U} омада метавонад, ва Худо \bar{U} ро ба ҳеч вачҳ рад намекунад.

Ин Воситачӣ, мувофиқи суханони Павлус, — *Исои Масеҳи* Одам аст. Ин ба ҳеч вачҳ илоҳияти Худованд Исоро рад намекунад. Барои *воситачии байни Худо ва одамон* шудан \bar{U} бояд ҳам Худо ва ҳам Одам бошад. Худо будани Худованд Исо аз худи ҷовидонӣ аст, Одам шудани \bar{U} бошад дар охури Байт-Лаҳм воқеъ шуд. \bar{U} намояндаи тамоми инсоният аст. Ҳам Худо ва ҳам Одам будани \bar{U} дар номи Масеҳ Исо акс ёфтааст. Номи “*Масеҳ*” \bar{U} ро ҳамчун Масхшудаи Худо муаррифӣ менамояд. *Исо* номест, ки ба \bar{U} дар таҷассумшавӣ дода шудааст.

Ин оят ҷавоби хубест ба хамаи таълимотҳои имрӯзҳо паҳншуда оиди он ки воситачии байни Худо ва одамон Марями бокираи муборак, фариштаҳо ва ё покони мебошанд. Дар асл бошад воситачӣ танҳо яқтост, ва номи \bar{U} *Масеҳ Исо* аст.

Ояти 5 фикри асосии Паймони Куҳан ва Паймони Навинро мухтасар тасвия мекунад. *Худо ягона аст* – хабари асосии Паймони Куҳан мебошад, ки ба Исроил супорида шуда буд; *воситачӣ низ ягона аст* – хабари асосии Паймони Навин аст, ки ба Калисо супорида шудааст. Чуноне ки Исроил парастии бутҳоро сар карда, аз \bar{u} ҳдаи вазифаи супорида набаромад, ҳамчунин Калисое ки худро масеҳӣ меномад, аз вазифаҳои худ сарфи назар карда, дигарро воситачӣ номид—Марям, покони, рӯҳониён ва дигаронро.

2,6 Задаи асосӣ ба он гузошта мешавад, ки Худо мехоҳад, то хамаи одамон начот ёбанд. Ин ҷо ин ҳақиқат бо ёрии он факт

кушода мешавад, ки Масеҳ Исо *Худро ҳамчун фидияе барои хама дод*. Барои касе *фидия* додан – барои озод намудани вай пардохтани миқдори муайяни пул аст. Диккат диҳед, ки *фидия барои хама* дода шудааст. Ин чунин маъно дорад, ки амали дар салиби Ҷолҷолто анҷомдодаи Худованд Исо барои начот додани *хамаи* гуноҳкорон кофӣ буд. Ин маънои онро надорад, ки хама начот дода мешаванд, чунки иродаи одам низ ин ҷо нақши муайянеро мебозад.

Ояти 6 яке аз оятҳои бисёрест, ки таълим медиҳанд, ки Масеҳ барои дигарон мурд. \bar{U} “ба ҷои” бисёриҳо мурд. Масъала танҳо дар он аст, ки оё хама инро қабул мекунанд, аммо факт факт аст: аз ҷиҳати арзишнокии худ кори начотдиҳандаи Масеҳ *барои хама* кофист.

Ин шаҳодатест, ки дар замони муайян дода шудааст, яъне шаҳодат оиди кори ивазкунандаи Масеҳ бояд дар замони муайяншудааш тавлид мешуд. Худи ҳамон Худо, ки мехоҳад, то хамаи одамон начот ёбанд, ва барои хама роҳи начотро омода кардааст, муқаррар намудааст, ки Хушхабар дар ҳамон даврае ки мо зиндагӣ мекунем, бояд паҳн шавад. Хамаи ин бояд нишон диҳад, ки то ҷи андоза Худо иштиёқ дорад, то инсониятро баракат диҳад.

2,7 Ҳамчун шаҳодати охирини хоҳиши Худо оиди начот ба даст овардани инсоният Павлус *воиз, ҳавворӣ ва муаллими халқҳо таъин шуданаширо* тасвир мекунад. Он вақт, монанди имрӯз, ғайрияхудиён аксари аҳолии ҷаҳонро ташкил мекарданд. Фириста на ба он қисми ками инсоният, ки яҳудиён буданд, фиристода шуда буд, балки ба халқҳои ғайрияхудӣ.

Павлус худро ҳамчун *воиз, ҳавворӣ ва муаллим* муаррифӣ мекунад. *Воиз* айнан хабаррасонест, ки Хушхабарро эълон мекунад. Аз афташ, вазифаҳои *ҳавворӣ* (фириста) вазифаҳои вай на танҳо Хушхабарро мавъиза мекунад, балки калисоҳо таъсис медиҳад, ба калисоҳои маҳаллӣ дар масъалаҳои тартиб ва ҷазодихӣ дастурҳо медиҳад, суханони вай, ҳамчун суханони фиристодаи Исои Масеҳ, эътибори зиёд доранд. *Муаллим* Сухани

Худоро чунон маънидод мекунад, ки одамон вайро фаҳманд.

Барои ба суханони худ вазни бештаре додан, пеш аз он ки оиди *муаллими халқҳо буданаш* эълон намояд, Павлус ишорат мекунад: “*дар Масеҳ рост мегӯям, дурӯғ не*”. Калимаҳои “*дар имон ва ростӣ*” шояд ба он ишора менамуданд, ки фириста хизмати худро дар бовар ва ростӣ ба ҷо меовард, аммо боз бештар он чиз имконпазир аст, ки онҳо баёнгари мазмуни таълимоти вай ҳастанд. Дигар хел карда гӯем, вай халқҳоро дар масъалаҳои ки ба *ростӣ ва имон* дахл доштанд, насихат мекард.

Б. Оиди мардон ва занон (2,8-15)

2,8 Ин ҷо фириста боз ба мавзӯи дуо дар чамъомад бармегардад. Дар маркази диққат онҳое мебошанд, ки бояд халқро дар дуо роҳнамоӣ кунанд. Суханони муқаддимавии “*пас ҳоҳиш дорам*” хоҳиши ғаёлона ва илҳомии илоҳӣ доштаи Павлусро дар ин мавзӯ ифода мекунанд.

Ҳамин тариқ, Павлус мегӯяд, ки дуои чамъомадро бояд *мардон* роҳбарӣ кунанд, на занҳо. Ва *ӯ* на танҳо усқуфонро, балки ҳамаи мардонро дар назар дорад.

Метавонад чунин тобад, ки ифодаи “*дар ҳар ҷо*” маъноӣ онро дорад, ки ҳар як масеҳӣ метавонад ҳар вақт дуо кунад, новобаста ба он ки дар ин лаҳза дар кучо мебошад. Аммо азбаски ба ҳар ҳол ин ҷо сухан оиди дуо дар чамъомад меравад, пас маъноӣ оятро низ бехтараш ҳамчун ишора ба он тафсир кунем, ки дар ҳар ҷое ки гурӯҳи омехтаи масеҳиён чамъ шавад, онро бояд на занҳо, балки *мардон* роҳбарӣ кунанд.

Сипас се талабот ба онҳое ки бо овози баланд дуо мекунанд, меоянд. Аввалан, онҳо бояд *дастҳои муқаддасро боло бардоранд*. Аммо ин ҷо на вазъияти дуогуянда, балки бештар ҳаёти дохилии вай дар назар дошта шудааст. Дастони вай бояд дастони пок бошанд. *Дастон* ин ҷо рамзи тамоми тарзи зиндагии мард мебошанд. Сониян, вай бояд *бе ғазаб* бошад. Агар касе ки бе дудилагӣ ба ғазаб роҳ медихад, дар калисо барҳоста, бо Худо аз номи ҳозирон гап заданӣ бошад, ин кораш бемаъност. Ниҳоят, вай бояд ба *шубҳа*

роҳ надихад. Ин, аз афташ, чунин маъно дорад, ки дуокунанда бояд бовар кунад, ки Худо лаёқат ва хоҳиши ҷавоб додан ба онро дорад. Гуфтаҳои болоро хулоса карда, қайд мекунем, ки аз мард покӣ ва росткорӣ дар ҳаёти шахсӣ, муҳаббат ва осоиштагӣ дар муносибатҳо бо одамони дигар, бовари бечуну чаро ба Худо талаб карда мешавад.

2,9 Баъди зикри сифатҳои ки барои шахси бо овози баланд дуо мекарда даркоранд, фириста сифатҳои номбар мекунад, ки бояд баёнгари хислати *занони* дар ин вақт дар чамъомад хузурдошта бошанд. Пеш аз ҳама, мегӯяд Павлус, онҳо бояд *дар сару либоси шоиста маҳҷубона ва боисмат бошанд*. Ба тасвири *сару либоси шоиста*, ки Юҳаннои Зарсухан додааст, чизе илова кардан душвор аст:

*Пас сару либоси шоиста чист? Ҳамоне ки онҳоро пурра, бе ороиши зиёдатӣ, мепӯшонанд; чунки яке хоксорона аст ва дигаре не. Чӣ? Ту ба ҳузури Худо бо мӯйҳои устокорона бофташуда ва бо ороишҳои тиллоӣ меоӣ? Магар ту ба базм омадаӣ? Ба тӯйи арӯсӣ? Ба намоиши рақсу бозӣ? Он ҷо ҳамаи ин ороишҳо бамаврид мебуданд; ин ҷо онҳо даркор нестанд. Охир, ту баҳри дуо кардан, барои гуноҳҳои омурзиш пурсидан, аз Худованд илтиҷо намуда, баҳри ҷиноятҳои худ тавбаву надомат кардан ва барои Худовандро парастии кардан омадаӣ... Ин гуна риёкориро дур кун!*⁶

“*Маҳҷубона*” – яъне аз ҳар он чи боиси шарм мегардад, канораҷӯӣ намудан. Илова бар ҳама чиз, рафтори хоксорона ва боадабона низ ба ин дохил мешавад. “*Боисмат*” маъноӣ онро дорад, ки зан либоси ботамкин мепӯшад. Вай кӯшиш намекунад, ки бо либосҳои гаронбаҳо ва назаррас диққатро ба худ ҷалб намояд. Онҳо метавонанд боиси вачд ва ҳасади одамони барои дуо омада шаванд. Аз тарафи дигар, вай набояд либосҳои чанда пӯшида, диққатро ба худ ҷалб кунад. Таассуроте ҳосил мешавад, ки Навишта дар мавриди либоспӯшӣ оиди зарурати эътидол гап мезанад.

Инак баъзе ифротҳои ки аз онҳо бояд канора ҷуст: *мӯйбофӣ, тилло, марворид, либоси гаронбаҳо. Мӯйбофӣ* гуфта, на мӯйҳои хок-

сорона бофташуда, балки печдарпеч ва назаррабо дар назар дошта шудааст. Чавоҳирот ва либоси гаронбаҳо, ки барои худситоӣ хизмат мекунанд, дар чамъомади дуоғӯй ноҷоя мебошанд.

2,10 Ин чо тасвир карда мешавад, ки занҳо чӣ гуна метавонанд ва бояд худро оро диҳанд. Ороишҳои *муносиби* зане ки худро ба парҳезгорӣ бахшидааст, *аъмоли нек* аст. Ин гуна “либос” на танҳо диққати дигаронро аз мушоракат бо Худо дур намекунад, балки ҳаматарафа ба ин гуна мушоракат мусоидат мекунад. Он на танҳо боиси ҳасади талх намегардад, балки дигаронро низ ҳавасманд мекунад, то ба намунаи вай пайравӣ кунанд. *Аъмоли нек* – яке аз мавзӯҳои асосии номаҳои шубонӣ аст, ки таълимоти солихро ба эътидол меорад, ки ин комилан зарур аст.

2,11 Дар мавриди иштироки занҳо дар чамъомади калисо гуфта мешавад, ки онҳо бояд *дар хомӯшии бо камоли итоат таълим гиранд*. Ин бо тамоми гуфтаҳои дигари Навишта оиди ин мавзӯ мувофиқат мекунад (1Кӯр. 11,3–15; 14,34.35).

2,12 Ҳангоме Павлус “*ба зан иҷозат намедиҳам, ки таълим диҳад*” мегӯяд, вай суханонеро ба забон меорад, ки Худо ба вай додааст. Ин суханон тамоман ифодагари фикрҳои шахсии Павлус нестанд, чуноне ки баъзеҳо изҳор менамоянд. Худи Худо муқаррар кардааст, ки занҳо набояд дар чамъомадҳои калисо хизмати муаллимонро ба чо оваранд. Аз ин қоида танҳо ду истисно ҳаст: ба онҳо иҷозат дода шудааст, ки кӯдаконро таълим диҳанд (2Тим. 3,15) ва занҳои чавонро (Тит. 2,4). Ҳамчунин ба зан иҷозат дода намешавад, ки *бар мард ҳукмрон шавад*. Ин маънои онро дорад, ки вай бояд *хомӯш бошад*, на ин ки бар мард фармонравӣ кунанд. Ин чо, аз афташ, илова намудан лозим аст, ки амр дар қисми дуоми оят на танҳо ба ҳаёти калисои маҳаллӣ дахл дорад. Ин принсип ба асоси сохти чамъияти инсонӣ гузошта шуда буд: ба мард мақоми сарвар дода шудааст, ба зан – мақоми тобеъ. Ин ба ҳеч вачҳ маънои онро надорад, ки вай одами навъи дуом аст. Балки ин маънои онро дорад, ки ҳама гуна кӯшиши бар мард

ҳукмронӣ ва ё фармонравӣ кардани зан хилофи иродаи Худо аст.

2,13 Барои исбот Павлус ба таърихи офариниши *Одам* ва *Ҳавво* муроҷиат мекунад. “*Зеро ки аввал Одам офарида шудааст, ва баъд аз ӯ Ҳавво*”. Аллакай худи тартиби офариниш ба бисёр чизҳо далолат мекунад. Мардро *аввал* офарида, Худо пешакӣ муқаррар намуд, ки ӯ сарвар, роҳбаре бошад, ки суханонаш вазн дорад. Дуом офарида шудани зан маънои онро дорад, ки вай бояд ба шавҳар итоат кунанд. Барои исбот ба тартиби офариниш муроҷиат карда, Павлус ҳама гуна фикрро оиди ба маданияти маҳаллӣ дахл доштани ин масъала рад мекунад.

2,14 Исботи дуом ба таърихи дохилшавии гуноҳ ба инсоният таърихи мекунад. Ба чо ба Одам наздик омадан мор бо дурӯғ ва васвасаи худ ба сӯи Ҳавво равона шуд. Агар Ҳавво мувофиқи иродаи Худо рафтор мекард, вай мустақилона қарор қабул накарда, ба назди Одам мерафт ва асли масъаларо ба ӯ баён мекард. Ба чо ин вай ба шайтон имкон дод, ки вайро *фиреб* диҳад ва *ба гуноҳ дучор* намояд.

Дар омади гап, аҳамият диҳед, ки муаллимони дурӯғин имрӯзҳо низ одатан дар ҳамон вақте ба хонаҳо мераванд, ки зан танҳо аст, чунки шавҳараш бояд дар кор бошад.

Ва Одам фирефта нашудааст. Таассуроте ҳосил мешавад, ки вай дидаву дониста гуноҳ кард. Баъзеҳо изҳор менамоянд, ки Одам ба гуноҳ афтодани занашро дида, ягонагиашро бо вай қандан нахост ва худаш гуноҳ кард. Аммо дар Навишта ягон ишорае ба ин чиз нест. Вай танҳо мегӯяд, ки зан фирефта шуда буд, аммо Одам — не.

2,15 Ин яке аз оятҳои душвортарин дар номаҳои шубонӣ буда, микдори кӯшишҳои маънидод кардани он беҳисоб аст. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки ин чо танҳо ваъдаи Худо оиди *начот* додани зани масеҳӣ ҳангоми *бачазоӣ* аст. Мутаассифона, ин тавр нест, чунки баъзе занҳои парҳезгор ва садоқатманди масеҳӣ ҳангоми бачазоӣ мурдаанд. Дигарон тахмин мекунанд, ки калимаи “*бачазоӣ*” (айнан “ин бачазоӣ”) ба зода шудани Масеҳ ишора мекунад ва занҳо ба

василаи Оне ки аз зан зода шудааст, начот ёфтаанд. Аммо ин бо маънои оятҳои пештара алоқамандии хуб надорад, чунки мардон низ бо худи ҳамин восита начот меёбанд. Аз эҳтимол дур аст, ки касе тавонад тахмин кунад, гӯё зан ба сабаби модар шуданаш начоти ҷовидонӣ пайдо мекунад; ин начот ба воситаи корҳо мебуд, ва аз ҷиҳати табиат корҳои комилан махсус!

Ба ақидаи мо, аз ҳамаи маънидодҳои ин оят бештар тафсири зерин қобили қабул аст. Пеш аз ҳама, начот ин ҷо на ба начоти ҷони вай, балки ба начоти мавқеи вай дар калисо дахл дорад. Аз ҳамаи он чи дар ин боб гуфта шуд, баъзеҳо метавонанд тасаввуроте пайдо кунанд, ки барои зан на дар насихатҳои Худо, на дар мақсадҳои Ӯ ҷое нест ва вай то дараҷаи ночиз будан паст фароварда шудааст. Аммо Павлус инро қатъиян рад мекунад. Агарчи барои зан дар хизматгузориҳои ҷамъиятии калисо ҳеч гуна нақше ҷудо карда нашудааст, вай хизмати хеле муҳими худро дорад. Худо муқаррар кард, ки ҷои зан дар хона аст, ва хизмати вай тарбияи кӯдакон барои шараф ва ҷалоли Худованд Исои Масеҳ аст. Оиди модарони ходимони бузурги калисои масеҳӣ фикр кунед! Ин қонун ҳеч гоҳ ба кафедраи воиз набаромада буданд, аммо фарзандони худро барои Худованд тарбия карда, дар он чи ба мавқеи онҳо, самари онҳо барои Худо дахл дорад, ҳақиқатан *начот ёфта* буданд.

Лиллей менависад:

*Агар зан дарк кунад, ки вазифаи вай модар ва зан будан аст, вай аз натиҷаҳои гуноҳ начот ёфта, дорои ҳуқуқи дар калисо пайдо намудани мавқеи бозтибор мешавад, албатта, ба шарте ки ин бахшидашавии вай дертар бо мӯҳри хислати покшудаи масеҳиёна тасдиқ карда шавад.*⁷

Ин ҷо касе метавонад пурсад: “Занҳои ҳеч гоҳ шавҳар надошта чӣ?” Гап дар он аст, ки ин ҷо Худо умуман ба ҳамаи занҳо муроҷиат мекунад. Ба ҳар ҳол аксари қонунҳои масеҳӣ ба шавҳар мебароянд ва фарзандонро ба дунё меоранд. Дар назди онҳое ки ба ин қатор дохил намешаванд, майдони васеи фаъолият ҳаст, ки на бо фармонравӣ бар

мардон алоқа доранд, на бо мавъиза аз минбар.

Ба ҷумлаи пайрави шарт дар охири ояти 15 диққат диҳед: “*агар дар имон ва муҳаббат ва қудсият бо исмат қоиим бошад*”. Ин ваъда тамоман ба қатори он ваъдаҳои дохил намешавад, ки бе ҳеч гуна шарт дода мешаванд. Танҳо дар он ҳолате ки шавҳар ва зан ҳаёти сазовори номи масеҳиро ба сар баранд, дар хонаи худ Масеҳро гиромӣ доранд ва фарзандонро дар тарс ва насихати Худованд тарбия кунанд, мартабаи зан *начот дода* мешавад. Аммо агар волидон ҳаёти сабуқ-фикронаи даҳрӣ ба сар баранд, фарзандонашон барои Масеҳ ва Калисо аз даст хоҳанд рафт. Дар ин ҳолат зан мартабаи баландеро, ки Худо барояш тайёр кардааст, ба даст нахоҳад овард.

Набояд чунин фикр кард, ки агар хизмати зан дар хомӯшии хонааш иҷро шавад, он аз коре ки дар пеши назари мардум иҷро мешавад, камаҳамияттар аст. Дуруст гуфта шудааст: “Қаҳонро дасте идора мекунад, ки гаҳвораро мечунбонад”. Дар довари ояндаи Масеҳ танҳо садоқат аҳамият хоҳад дошт, ва он ҳам дар хона ва ҳам дар минбар зоҳир шуда метавонад.

В. Оиди усқуфон ва диаконҳо (3,1–13)

3,1 *Сухани амини* дуҷум дар 1Тимотиюс ба хизмати усқуфон дар калисои маҳаллӣ дахл дорад. Усқуф масеҳии ботачриба, баркамол, хушфикр аст, ки ба амалӣ гаштани ғамхориҳои илоҳӣ оиди ҳаёти рӯҳонии ҷамъоати маҳаллӣ мусоидат мекунад. Ӯ мероси Худоро дастак карда, ҳукмфармоӣ намекунад, балки онро бо намунаи рӯҳонии худ хидоят менамояд.

Имрӯзҳо усқуф гуфта ходими калисоиро меноманд, ки бар микдори зиёди калисоҳои маҳаллӣ ҳокимият дорад. Дар Паймони Навин ҳамеша оиди якҷанд усқуфон дар як калисо гуфта мешавад (Аъм. 14,23; 20,17; Фил. 1,1; Яък. 5,14).

Усқуф ва ниғаҳбон ҳамон як аст. Калимае ки ин ҷо “усқуф” тарҷума шудааст, дар Аъмол 20,28 “ниғаҳбон” тарҷума шудааст. Усқуф, ё ниғаҳбон бо пир ҳамон як аст. Ҳамон одамоне ки дар Аъмол 20,17 пирон

номида шудаанд, дар Аъмол 20,28 ниғаҳ-бонон номида шудаанд (ниг. ҳамчунин Тит. 1,5.7). Бинобар ин калимаҳои “ускуф”, “ниғаҳбон” ва “пир” ба ҳамон як одам дахл доранд.

Умуман калимаи “пир” (“пресбитерос”) баъзан барои тасвири шахси солхӯрда истифода мешавад, ки аз ҷумлаи роҳбарони калисо буданаш шарт нест (1Тим. 5,1); аммо дар аксари ҳолатҳо “пир” гуфта масеҳиеро дар назар доранд, ки аз тарафи калисои маҳаллӣ ҳамчун роҳбаре эътироф шудааст, ки оиди халқи Худо ғамхории шубониро ба амал меоварад.

Паймони Навин мавҷудияти ускуфон, ё пиронро дар ҳар як калисо пешбинӣ мекунад (Фил. 1,1). Бо вучуди ин, чунин изҳор кардан хато мебуд, ки калисо бе ускуфон вучуд дошта наметавонист. Аз Титус 1,5 бармеояд, ки дар Крит калисоҳои ҷавоне буданд, ки дар онҳо ханӯз ускуфон таъин нашуда буданд.

Танҳо Рӯҳи Пок шахсро пири калисо карда метавонад. Ин аз Аъмол 20,28 аён аст. Рӯҳи Пок дар дили одам хоҳиши иҷро кардани ин корро бедор мекунад, ва низ Ӯ ба вай барои ин ҳама чизи даркориро медиҳад. Шахсро ба воситаи овоздихӣ ва ё дастгузори ускуф кардан имкон надорад. Дар байни аъзоёни худ шинохтани онҳое ки Рӯҳи Пок ускуф кардааст, вазифаи ҷамоати маҳаллӣ аст (1Тас. 5,12.13). Рост аст, ки дар Нома ба Титус мо оиди таъин кардани ускуфон меҳонем, аммо сухан оиди вазифаи Титус дар интиҳоби шахсони дорои сифатҳои зарурии ускуф меравад. Он вақт масеҳиён Паймони Навини чопшуда, мисли он ки мо имрӯз дорем, надоштанд. Бинобар ин онҳо намедонистанд, ки ускуф бояд дорои кадом хислатҳои мушаххас бошад. Барои ҳамин Павлус ба назди онҳо Титусро бо ҳамин маълумот фиристода, фармуд, то онҳоеро интиҳоб кунад, ки Рӯҳи Пок барои ин кор таъин намудааст.

Ба вазифа таъин кардани ускуф метавонад тамоман ба таври ғайрирасмӣ чараён ёбад. Масеҳиён аксаран ба таври ғаризавӣ (инстинктӣ) медонанд, ки ускуфони онҳо кихоянд, чунки дар 1Тимотиюс ва Титус бо тасвири сифатҳои ки барои ускуф даркоранд,

муфассал ошно шудаанд. Аз тарафи дигар, ба вазифаи ускуф таъин кардан маросими расмӣ буда метавонад. Дар калисои маҳаллӣ барои интиҳоби ускуфон маҷлиси аъзоён даъват карда мешавад. Дар ин ҳолат одатан аввал ҷойҳои мувофиқи Навиштаро меҳонанд, матнро муфассал мефаҳмонанд, сипас масеҳиёни маҳаллӣ онҳоеро номбар мекунанд, ки ба ақидаи онҳо, дар ҷамъомад хизмати ускуфро ба ҷо меоваранд. Ин номҳо баъд дар назди ҷамъомади умумӣ хонда мешаванд. Агар дар калисо каси дорои сифатҳои барои ускуф даркорӣ набошад, пас, роҳи ягона — дуо кардан аст, то ки Худованд дар оянда барои онҳо ин гуна одамонро пайдо кунад.

Навишта микдори мушаххаси ускуфонро, ки барои калисо даркоранд, муқаррар намекунад, агарчи таъкид мекунад, ки онҳо бояд якҷанд нафар бошанд. Ин танҳо ба он вобаста аст, ки чанд кас ба нишондодҳои Рӯҳи Пок дар ин масъала пайравӣ мекунанд.

Агар касе ускуфиро орзу кунад, кори хубе орзу мекунад. Одамон майли чунин фикр кардан доранд, ки ин вазифаи фаҳрии калисоиест бе ӯҳдадорихои махсус, агарчи дар асл меҳнати ниғаҳбон хизмати фурутанона ба халқи Худо аст; ин кор аст, ва кори осон нест.

3,2 Талабот ба довталаби вазифаи ускуф дар оятҳои 2–7 тасвир шудаанд. Ин ҷо чор шартҳои асосӣ номбар шудааст: хислати шахсии ӯ, шаҳодати оилаи ӯ, истеъдодҳои муаллимӣ ва ботачрибагӣ. Ин меъёри илоҳист барои ҳар касе ки роҳбари рӯҳонии калисои маҳаллӣ будан меҳаҳад. Баъзеҳо онро рад карда, мегӯянд, ки имрӯзҳо ҳеҷ кас ба ҳамаи ин талабот ҷавобгӯ нест. Аммо ин тавр нест. Ин гуна далелҳо Навиштаро аз эътибор маҳрум мекунанд ва имкон медиҳанд, ки вазифаи ускуфиро касоне ишғол намоянд, ки аз тарафи Рӯҳи Пок барои ин ваколатдор нашудаанд.

Аввалан, *ускуф бояд беайб бошад.* Бояд касе ускуф шавад, ки аз ҳама гуна маломатҳо боло истад. Ин маънои онро надорад, ки вай бегуноҳ аст, аммо рафтори нодуруст карда, вай бо тавба ба назди Худо ва одамон меояд. Обрӯи вай бояд на танҳо зоҳиран бо бе-

нуксонӣ машҳур бошад, балки аслан ҳамон хел бошад.

Сониян, *ӯ бояд соҳиби як зан бошад*. Ин талаботро ҳар хел маънидод мекунад. Ба гуфти баъзеҳо, маънои ин суханон чунин аст, ки усқуф бояд зандор бошад. Онҳо инро бо ҳамин асоснок мекунад, ки шахси безан таҷрибаи кофӣ надорад, то ба масеҳиён дар ҳалли мушкилоти оилавӣ ёрӣ расонад. Агар ин талабот маънои онро дошта бошад, ки усқуф бояд зандор бошад, пас, ба ҳамин ҳатти муҳокимаронӣ пайравӣ намуда, аз ояти 4 бояд хулоса намоем, ки вай бояд фарзандон низ дошта бошад.

Дигарон чунин меҳисобанд, ки ибораи “соҳиби як зан” маънои онро дорад, ки агар зани усқуф мурад, вай набояд дубора зан гирад. Ин тафсири хеле саҳтгирона аст, ки покии муносибатҳои никоҳиро равшан карда метавонад.⁸

Тафсири сеюм – усқуф набояд аз занаш чудошуда бошад. Ин ақида бисёр тарафҳои арзанда дорад, агарчи, ба андешаи мо, ин ханӯз ҷавоби пурра нест.

Боз як ақида: усқуф набояд дар бевафой ва нобасомониҳои оилавӣ айбдор бошад. Симои ахлокии вай бояд беолоиш бошад. Ва ин, албатта, ҳақиқат аст, агарчи ин оятро ҳар хел маънидод мекунад.

Маънидоди охирин чунин аст, ки усқуф набояд бисёр зан дошта бошад. Ин маънидод ба мо аҷиб метобад, аммо он бисёр арзиш дорад. Миссионерон борҳо бо ходисаҳои дучор мешаванд, ки ба назди Масеҳ шахси зани бисёр дошта меояд. Фарз мекунем, ки ҳангоми бозгашт карданаш вай чор зан дорад. Дертар вай мехоҳад ғӯта хӯрда, узви калисои маҳаллӣ шавад. Миссионер ба вай бояд чӣ маслиҳат диҳад? Касе мегӯяд, ки навбодар бояд аз сетои занҳояш даст кашад. Аммо ин ҷо душвории азим ба миён меоянд. Пеш аз ҳама вай мепурсад, ки аз кадоми онҳо даст кашад. Вай ҳамаи онҳоро дӯст медорад ва ба онҳо сарпаноҳ медиҳад. Илова бар ин, агар вай се занашро сар диҳад, онҳо воситаи рӯзгузаронӣ нахоҳанд дошт ва касе аз онҳо бо фоҳишагӣ машғул хоҳад шуд, то ки як навъе карда рӯзаширо гузаронад. Худо ҳеҷ гоҳ роҳ намедиҳад, ки

мушкилии як гуноҳ ба воситаи пайдо шудани дигар гуноҳҳои боз ҳам бадтар ҳал карда шавад. Миссионерони масеҳӣ дар бисёр ҷойҳо ин масъаларо чунин ҳал мекунад: онҳо ба шахс иҷозат медиҳанд, ки ғӯта хӯрда, узви калисо шавад, аммо вай ҳеҷ гоҳ усқуфи калисо шуда наметавонад, ҳангоме чанд зан дошта бошад.

Ҳушёрӣ на танҳо дар хӯрдан ва нӯшидан талаб карда мешуд, балки барои дар масъалаҳои динӣ ба ифротҳо роҳ надодан низ.

Боисмат — яъне фикрҳояш сабуксорона ва сатҳӣ набошад. Вай чиддӣ, самимӣ, бофаросат ва боандеша аст. Вай дарк мекунад, ки магасҳои мурда рағани атторро бадбӯӣ ва фосид мекунад; андак ҳамоқати шахси обрӯманд низ бо хирадмандӣ ва шарафи вай ҳамон корро мекунад (ниг. Воиз 10,1).

Усқуф бояд *боодоб* бошад, яъне рафтораш бояд мӯътадил ва ботартиб бошад.

Меҳмоннавоз маънои онро дорад, ки вай бояд бегонагонро хуш қабул кунад. Дари хонаи вай ҳам барои масеҳиён ва ҳам барои нобоварон кушода аст; вай кӯшиш мекунад, ки барои ҳамаи онҳое ки аз остонаи дараш медароянд, баракат шавад.

Усқуф бояд *омӯзгор* бошад. Ҳангоми боздиди масеҳиёне ки мушкилоти рӯҳонӣ доранд, вай бояд ба Навишта мурочиат карда, иродаи Худоро оиди масъалаҳои пайдошуда фаҳмонда тавонад. Вай бояд рамаи Худоро чаронида (1Пет. 5,2) ва Навиштаҳоро барои рад кардани таълимоти бардурӯғ (Аъм. 20, 29–31) истифода бурда тавонад. Ин маънои онро надорад, ки усқуф хатман бояд бахшоиши муаллимӣ дошта бошад, аммо ҳангоми дар хонаҳояшон боздид намудани аҳли калисои худ, ва дар ҷамъомад вай бояд таълимоти боварро баён карда тавонад, Сухани Ростиро дуруст маънидод карда тавонад, ва инро бо омодагии калон ва бо майли том кунад.

3,3 *Моили шаробнӯшиӣ* — касест, ки ба машруботи спиртӣ вобастагӣ пайдо кардааст. Усқуф набояд касе бошад, ки аз май суиистифода мекунад, ва бинобар ин ба ҷанҷолу хархашаҳо моил мебошад.

На чангара маънои онро дорад, ки ин одам нисбати дигарон зӯроварии ҷисмониро ба кор намебарад. Масалан, агар вай хизматгорон дошта бошад, ҳеч гоҳ онҳоро наме-занад.

На тамаъкор (ё чашмгурусна) дар баъзе дастнависҳои қадимтарин нест, аммо дар аксари дастнависҳо он ҳаст.⁹ Чун дар ҷаҳон, ҳасад ва дӯст доштани молу мулк дар калисо меваҳои даҳшатовар меорад.

Ускуф бояд *соқит* бошад. Хизмат дар калисо аз вай таҳаммул, нармдилӣ, сабр, ба гузашт тайёр будан ва рӯҳи фидокоронаро талаб мекунад.

Вай бояд *сулҳчӯ* бошад, набояд чанҷолҷӣ, хурдагир, бо ҳар сабаби беҳуда мунозира мекардагӣ бошад. Вай ҳуқуқи худро аз ҳама кас ва ҳама чиз ҳимоя намекунад, ҳамеша кайфияти мӯътадил ва хушмуомила дорад.

Ускуф набояд *зарпараст*, яъне пулдӯстдор бошад. Зада дар ин ҷо дар калимаи “*парастидан*” (дӯст доштан) аст. Ғамхорӣ ягонаи вай — ҳаёти рӯҳонии фарзандони Худост; майли зиёдро ба чизҳои моддӣ вай ҳалал меҳисобад ва қабул намекунад.

3,4 Барои он ки вайро ниғаҳбон эътироф кунанд, масеҳӣ бояд *хонаву ҷои худро ба хубӣ идора кунад, фарзандонашро... дар итоат нигоҳ дорад*. Ин талабот то вақте амал мекунад, ки фарзандон дар хонаи вай зиндагӣ мекунанд. Пас аз он ки онҳо хонаи вайро тарк карда, оилаҳои худро ташкил мекунанд, имконияти нишон додани итоаткорӣ низ аз байн меравад. Агар мард *хонаву ҷои худро ба хубӣ идора кунад*, вай аз ифротҳо канораҷӯӣ хоҳад кард: аз дуруштии беҳад ва нармдилии носазовор.

3,5 Далелҳо дар ин ҷо возеҳанд. Агар масеҳӣ *хонаву ҷои худро идора* кардан натавонад, оё метавон интизор шуд, ки вай оиди *Калисои Худо* ғамхорӣ карда метавонад? Микдори аъзоёни оилаи вай нисбатан бисёр нест. Ҳамаи онҳо бо вай муносибатҳои хешу-таборӣ дошта, аксаран аз вай хурдсолтар мебошанд. Дар калисо бошад одамон хеле бештаранд, ва ҳар кадоми онҳо хислат ва мизочи худро доранд. Комилан равшан аст, ки шахсе ки гурӯҳи хурди одамонро идора

карда наметавонад, барои роҳбарӣ бар микдори бештар лоик нест.

Ояти 5 хеле муҳим аст, чунки он моҳияти кори ускуфро тасвир мекунад. Вай бояд *дар бораи Калисои Худо ғамхорӣ* кунад. Аҳамият диҳед: ғамхорӣ кунад, на ин ки ҳукмронӣ кунад. Ускуф на ҳокими мустабид ва ҳатто на ҳокими раҳмдил, балки онест, ки халқи Худоро роҳнамоӣ мекунад, чуноне ки ҷӯпон барраҳоро мебарад.

Калимаи “*ғамхорӣ*” дар Паймони Навин танҳо дар масал оиди сомарии раҳмдил воме-хӯрад (Лук. 10,34). Ускуфе ки оиди калисо ғамхорӣ менамояд, ин корро бо ҷунон муҳаббат ва меҳрубонӣ мекунад, ки сомарии раҳмдил оиди қурбонии ғоратгарон ғамхорӣ мекард.

3,6 *Аз ҷумлаи навбоварон набошад*. Шахсе ки ба қарибӣ ба масеҳият рӯ овардааст ё дар бовар қадамҳои аввалин мегузорад, сифатҳои барои ускуф даркорро надорад. Шахсе ки ин вазифаро дорад, бояд дорои таҷрибаи калон ва дониш дар бовар бошад. Хатари он ки навбовар *мағрур шуда, зери ҳукми иблис афтад*, хеле калон аст. *Ҳукми иблис* гуфта, на ҷазое дар назар дошта шудааст, ки шайтон ба одамон меорад, балки ҷазое дар назар дошта шудааст, ки ба сари худи шайтон барои ғурури вай омадааст. Вай кӯшиш мекард, ки мартабаи баландро, ки ба он ҳуқуқ надошт, соҳиб шавад, ва хеле паст афтид.

3,7 Танҳо касе ускуф буда метавонад, ки обрӯяш дар ҷаҳон низ доғдор нашудааст. *Онҳое ки дар берунанд* — ҳамсояғони нобовари вай мебошанд. Ин гуна *шаҳодати нек* надошта, вай боиси айбдоркуниҳои одамон шуда, ба *доми иблис* меафтад. Айбдоркуниҳо ҳам аз масеҳиён ва ҳам аз нобоварон буда метавонанд. *Доми иблис* тӯрест, ки иблис барои онҳое густурдааст, ки суханонашон бо амалҳояшон мувофиқат намекунанд. Иблис ҳамаи онҳоеро, ки ба ин тӯр афтадаанд, мавриди масҳара, таҳқир ва нафрат қарор медиҳад.

3,8 Акнун фириста аз ускуфон ба диаконҳо мегузарад. Дар Паймони Навин диакон касест, ки хизмат мекунад. Ақидае паҳн шудааст, ки диакон масеҳиест, ки оиди корҳои

чаҳонии калисо ғамхорӣ мекунад, дар ҳоле ки ускуф оиди ҳаёти рӯҳонии калисо ғамхорӣ мекунад. Чунин фаҳмиши вазифаҳои диакон асосан бар Аъмол 6,1–5 асос ёфтааст, ки он ҷо оиди дар калисо таъин намудани масъулони тақсимкунии хӯроқвории ҳаррӯза ба беваҳо гуфта мешавад. Худи калимаи диакон дар он порча нест, аммо дар ояи 2 шакли феълии он истифода шудааст: “Шоиста нест, ки мо Сухани Худоро тарк карда, ба хизмати (айнан “диакон”) таъмини ризку рӯзӣ машғул шавем”.

Талабот ба *диаконҳо* монанди талаботҳо ба ускуфон мебошанд, агарчи на он қадар сахтгиронаанд. Фарқи аҳамиятнок он аст, ки аз диаконҳо муаллими хуб будан талаб карда намешавад.

Лозим аст, ки диаконҳо одамони ҳалолкор, сазовор ва мӯхтарам бошанд. Онҳо бояд на дузабон бошанд, яъне ба одамони гуногун ё дар вақтҳои гуногун ҳисоботҳои хилофи ҳамдигарро пешниҳод накунад. Онҳо бояд дар корҳо ва суҳанони худ собитқадам бошанд.

Онҳо набояд *шавқманди шаробнӯшӣ* бошанд. Паймони Навин истифодаи майро ба мақсади табобат ё ҳамчун шарбат ба кор бурдани онро дар кишварҳои ки манбаъҳои об ифлосанд, манъ намекунад. Аммо, агарчи Навиштаҳои Пок ба ҳадди эътидол истеъмоли намудани майро иҷозат медиҳад, масеҳӣ бояд онро низ ба назар гирад, ки бо ин вай чӣ гуна ибрате ба чаҳониён нишон медиҳад. Дар баъзе кишварҳо май нӯшидани масеҳӣ ба шаҳодати вай ягон хел таъсири манфӣ намерасонад, аммо дар кишварҳои дигар ин метавонад барои нобоварон санги пешпохӯрӣ шавад. Бинобар ин, агарчи истеъмоли май иҷозат дода шудааст, он на ҳамеша мувофиқи мақсад аст.

Диаконҳо набояд *тамаъкор* бошанд. Саришта кардани воситаҳои молиявии калисои маҳаллӣ низ яке аз вазифаҳои диакон буда метавонад. Ин ҷо шахси пулдӯстдор ба васвасаи сахтгарини ба хазина дасти тамаъ дароз кардан афтода метавонад. Яхудо хазинадори охирина набуд, ки аз боиси пул ба Худованди худ хиёнат кард.

3,9 Диаконҳо бояд *сирри имонро дар вичдони пок нигоҳ доранд*. Ин маънои онро дорад, ки онҳо дар таълим ва ҳаёт бояд пайрави ҳақиқат бошанд. Онҳо ҳақиқатро на фақат бояд донанд, балки низ мувофиқи он зиндагӣ кунанд. *Сирри имон* тасвири бовари масеҳист. Бисёр таълимоти масеҳият дар замони Паймони Кухан махфӣ нигоҳ дошта мешуданд ва аз тарафи фиристваҳо ва пайғамбарони Паймони Навин ошкор шуда буданд. Барои ҳамин ҳам ин ҷо калимаи “*сирр*” истифода шудааст.

3,10 Диаконҳо ва ускуфон бояд *аввал озмуда шаванд*. Ин маънои онро дорад, ки як муддат онҳоро назорат кардан, эҳтимол, дар калисои маҳаллӣ иҷрои баъзе вазифаҳоро супурдан лозим аст. Ҳангоме ки онҳо боэҳтимол ва вазифашинос будани худро исбот кунанд, вазифаҳои онҳоро васеътар кардан мумкин аст. *Ва баъд хизмат кунанд*. Чун дар мавриди ускуфон, ин ҷо задаи мантиқӣ на он қадар дар мансаби калисоӣ, балки бештар дар хизмат ба Худованд ва халқи Ёст.

Агар ҳаёти шахсӣ ва ҷамъиятии марде ҳамин тавр *беайб* бошад, иҷрои хизмати диаконро ба вай иҷозат додан мумкин аст. Калимаи “*беайб*” пеш аз ҳама ба сифатҳои дар боло номбаршуда дахл дорад.

Ин ҷо онҳоеро низ зикр кардан ҷоииз аст, ки хизматашонро дар калисои маҳаллӣ ҳамчун хизмати диакон ҳисобидан мумкин аст. Яке аз онҳо, албатта, хазинадор аст, сипас котиб, мудирӣ мактаби якшанбегӣ ва онҳое ки меҳмонон ва аъзоёни калисоро дар маҷлис пешвоз мегиранд.

3,11 Дар ин оят, бешубҳа, *занони* диаконҳо ё занони ускуфону диаконҳо дар назар дошта шудаанд. Занони онҳое ки дар калисо мансабҳои масъулиятнокро ишғол мекунад, бешубҳа, бояд масеҳиёни баркамол буда, мизочи устувор дошта бошанд, то ба шавҳаронашон дар кори муҳими онро ёри дода тавонанд.

Аммо худи ҳамин калимаро на танҳо “завҷаҳо”, балки “зانون” низ тарҷума кардан мумкин аст. Ин гуна тарҷумаро ҳамчун зикр оиди диаконзانون маънидод кардан мумкин мебуд. Дар калисои фиристваҳо ин гуна зانون буданд, масалан Фубӣ, “ходимаи (диаконза-

ни) калисои Канхария” (Рум. 16,1).¹⁰ Тасаввуротро оиди хизмате ки ин занон дар калисо адо менамуданд, мо аз суханони Павлус оиди Фубӣ пайдо мекунем: “Вай ба бисёр касон ва ба худи ман низ мададгор буд” (Рум. 16,2).

Ҳар навъе ки бошад, ин занон бояд *ҳалолкор*, мӯҳтарам ва бомулоҳиза бошанд. Онҳо набояд *ғайбаткунанда* бошанд, ки доимо ғайбат чамъ намуда, овозаҳои бардурӯғ ва кинадор паҳн мекунанд, то номи неки касеро сиёҳ кунанд. Аз онҳо *ҳушёрӣ* ва таҳаммул, худдорӣ карда тавонистан талаб карда мешавад.

Ва ниҳоят, онҳо бояд *аз ҳар ҷиҳат мӯҳтамад* бошанд. Инро на танҳо ҳамчун вафодорӣ ба бовари масеҳӣ, балки боътимодӣ, тағйирнопазирӣ ва вазифашиносӣ низ фаҳмидан мумкин аст. Онҳо ҳамчунин бояд асрори оилавӣ ва маълумоти махфиро нигоҳ дошта тавонанд

3,12 Ин ҷо фириста ба мавзӯи *диаконҳо* бармегардад. Аввал вай қайд мекунад, ки диакон бояд *соҳиби як зан бошад*. Ақидаҳои гуногун оиди маънои ин гуфтаҳо дар алоқамандӣ бо ояти 2-юми ин боб баён шуда буданд. Ин ҷо гуфтан кофист, ки диаконҳо, ба монанди ускуфон, дар ҳаёти оилавии худ бояд беайб бошанд.

Онҳо ҳачунин бояд *фарзандон ва хонаву ҷои худро ба ҳубӣ идора кунанд*. Инро карда натавонистан дар Паймони Навин ҳамчун нуксон дар хислати масеҳӣ ҳисобида мешавад. Ин маънои онро надорад, ки падарон бояд золим ва омир бошанд. Дар назар дошта шудааст, ки фарзандони онҳо бояд гапдари буда, бо шаходати ҳақиқат барои осоиштагӣ хизмат кунанд.

3,13 Хизматгузори Филиппус ва Истефанус ба ҷумлаи “*онҳое ки нағз хизмат карда бошанд, барои худ мартабаи оӣ ва ҷуръати азим дар имоне ки дар Исои Масеҳ аст, муҳайё мекунанд*” мисоли равшане буда метавонад. Дар Аъмол 6,5 мо номҳои онҳоро дар рӯйхати ҳафт диаконҳои таъиншуда во-мехӯрем. Ба онҳо вогузор шуда буд, ки ба тақсмоти пул барои беваҳо роҳбарӣ кунанд. Таассуроте ҳосил мешавад, ки Рӯҳи Пок садоқати онҳоро дида, соҳаҳои баландтари хизматгузорию ба онҳо боварӣ карда супо-

рид: дертар, дар китоби Аъмол мо мехонем, ки Филиппус хизмати муждабариро адо мекард, Истефанус бошад муаллимӣ мекард. Онҳо ҳамчун диакон *нағз хизмат карда*, дар назари калисои маҳаллӣ *мартабаи оӣ пайдо* карда буданд. Касе ки вазифаи худро, агарчи хурд бошад ҳам, содиқона ба ҷо меорад, ба зудӣ барои эътимоднокӣ ва садоқат соҳиби эътибор хоҳад шуд.

Дар анҷом Филиппус ва Истефанус *ҷуръати азим дар имоне ки дар Исои Масеҳ ҳаст*, ба даст оварданд. Ин, бешубҳа, маънои онро дорад, ки ба онҳо дар шаходат оиди Масеҳ, дар таълим, дар дуо далерии бузурге дода шуда буд. Далели равшани он суханронии Истефанус пеш аз марги риёзаткашона аст.

Г. Оиди рафтор дар калисо (3,14–16)

3,14 Ҳамаи инро фириста бо умеди ба зудӣ Тимотиюсро дидан навиштааст. “*Инро*” метавонад на танҳо ба чизи гуфташуда, балки низ ба он чи дахл дошта бошад, ки дар оянда гуфта хоҳад шуд.

3,15 Павлус дарк мекунад, ки метавонад таъхир кунад ва ё тамоман ба Эфсӯс наояд. Мо намедонем, ки вай боз бо Тимотиюс дар Эфсӯс вохӯрда тавонист ё не. Бинобар ин фириста мехост, то Тимотиюс донад, ки *агар вай даранг кунад*, масеҳиён бояд *дар хонаи Худо чӣ гуна рафтор* намоянд.

Дар оятҳои пештара Павлус тасвир намуд, ки ускуфон, диаконҳо ва занони онҳо бояд чӣ гуна рафтор намоянд. Акнун бошад вай мефаҳмонад, ки ҳамаи масеҳиён дар *хонаи Худо* бояд чӣ гуна рафтор кунанд.

Хонаи Худо гуфта ин ҷо *Калисои Худои Зинда*, *рукн ва бунёди ростӣ* номида шудааст. Дар Паймони Куҳан Худо дар хаймаи ҷомеъ ва дар парастиишгоҳ сокин буд, аммо дар Паймони Навин *Ҷ* дар *Калисо* сукунат дорад. Дар бораи *Ҷ* чун дар бораи *Калисои Худои Зинда* гуфта мешавад, бархилофи парастиишгоҳи бутпарастӣ, ки пур аз бутҳои мурда аст.

Калисо ҳамчунин *рукн ва бунёди ростӣ* номида шудааст. Рукнҳо на танҳо иншоотҳои нигоҳ медоранд; дар сутуни дар майдони бозор насбшуда нишондодҳо ва фармонҳои овехта мешуданд. Ҳамин тариқ, сутун му-

нодӣ (хабаррасон) мешавад. Худо Калисоро интихоб намуд, то он *ҳақиқати* Ҷуро дар ин замин эълон намояд ва намоиш диҳад. Он ҳамчунин *бунёди ростӣ* аст. Ин ҷо бунёд гуфта таҳкурси ё такяҳо дар назар дошта шудааст. Ба Калисо фармуда шудааст, ки ҳақиқати Худоро ҳимоя ва дастгирӣ намояд.

3,16 Ин ояти душвор аст. Пеш аз ҳама, аниқ кардан душвор аст, ки он бо гуфтаҳои боло ҷӣ алоқамандӣ дорад. Эҳтимол, ин баёни кӯтоҳи ҳақиқат аст, ки рукн ва бунёди он Калисо аст (о. 15). Аммо, шояд, дар ин оят мисоли кувваи диндорӣ оварда мешавад, ки, чуноне Павлус таъкид мекунад, қисми рафтори боадабона дар хонаи Худост. Ҷ. Н. Дарби гуфта буд:

*Ин оятро аксаран чунон иқтибос ва тафсир мекунанд, ки гӯё дар он оиди сирри Худо, ё оиди сирри Шахсияти Масеҳ сухан мерафта бошад. Аммо ин сирри тақводорӣ аст, ё сиррест, ки ҳама гуна тақводорӣ ҳақиқӣ, манбаи илоҳии ҳамаи он чи парҳезгорӣ дар одам номидан мумкин аст, аз кучо сарчашма мегурифта бошад... Тақводорӣ дар дониш оиди одамшавӣ, марг, растохез ва боло шудани Худованд Исои Масеҳ сарчашма мегирад... Танҳо ҳамин тавр мо Худоро дарк менамоем; ва тақводорӣ аз мавҷудияти доимӣ дар он бармеояд.*¹¹

Ҳангоме Павлус мегӯяд, ки *сирри диндорӣ бечуну чаро бузург аст*, вай дар назар надорад, ки он хеле асроромез аст, балки онро дар назар дорад, ки сирр оиди Шахсият ва кори Худованд Исо хеле хуб ва ҳайратангез аст.

Суханони “Худо¹² дар қисм зоҳир шуд” ба Худованд Исо, ва маҳз ба таҷассуми Ҷ дахл доранд. Парҳезгории ҳақиқӣ бори аввал он вақт зоҳир карда шуд, ки Начотдиҳанда ҳамчун кӯдак дар охури Байт-Лаҳм зода шуд.

Оё “дар Рӯҳ тасдиқ гардид” маънои онро дорад, ки Ҷ Худро дар рӯҳи одами Худ тасдиқ кардааст? Ё ин маънои “аз тарафи Рӯҳи Пок тасдиқ гардид”-ро дорад? Он қадаре ки мо мефаҳмем, аниқтараш, ин дуҷумла аст. Рӯҳи Поки Худо оиди Ҷ ҳангоми ғӯта (Мат. 3,15–17), дигаргуншавӣ (Мат. 17,5), растохез (Рум. 1,3.4) ва ба осмон рафтани Ҷ (Юҳ. 16,10) шаҳодат дода буд.

Фариштагон Худованд Исо ҳангоми зода шудан, озмоиш, ҳолати назъ дар боғи Ҷатсамонӣ, растохез ва боло шуданаш дида буданд.

Аз рӯзи Панतिकост сар карда *дар миёни халқҳо мавъиза карда шуд*. Ин шаҳодат на танҳо дар байни халқи яҳудӣ паҳн шуд, балки ба ғӯшаҳои дурдасттарини замин расид.

“*Дар ҷаҳон бо имон пазируфта шуд*” аз он шаҳодат медиҳад, ки намояндагони қариб ҳамаи халқҳо ва қабिलाҳо ба Худованд Исо бовар карданд. Ин ҷо “*ҷаҳон Ҷро бо бовар пазируфт*” гуфта нашудааст. Агарчи мавъизаи он дар тамоми ҷаҳон садо медиҳад, на ҳама онро қабул мекунанд.

Чунин ҳисобида мешавад, ки калимаҳои “*дар ҷалол боло бардошта шуд*” ба боло шудани Ҷ баъди анҷоми кори бозхарид ва мавҷудияти ҳозираи Ҷ дар он ҷо дахл дорад. Винсент таъкид мекунад, ки ин ҷо “дар ҷалол сууд кард (на баҳри ҷалол)” гуфта мешавад. Ин ба он ишорат мекунад, ки “азамат ва шукӯҳи ба осмон рафтани Ҷ ба азамат ва шукӯҳи генерали ғолиб монанд мебошанд”.

Баъзеҳо ин рӯйхати ҳодисаҳоро хронологӣ меҳисобанд. Ҳамин тавр, масалан, онҳо мегӯянд, ки “дар қисм зоҳир шуд” ба таҷассум дахл дорад; “дар Рӯҳ тасдиқ гардид” – ба марг, дафн ва растохези Масеҳ; “*ба василаи фариштаҳо дида шуд*” ба осмон боло шудани Ҷро тасвир мекунад; “дар миёни халқҳо мавъиза карда шуд” ва “дар ҷаҳон бо имон пазируфта шуд” – ҳодисаҳое ки баъди ба осмон рафтани Ҷ воқеъ шуданд, ва, ниҳоят, “дар ҷалол боло бароварда шуд” оиди он рӯзи меомада мегӯяд, ки ҳамаи начотёфтагони Ҷ чамъ карда шуда, аз мурдагон зинда мешаванд ва ҳамроҳи Ҷ дар ҷалол боло мешаванд. Танҳо ва танҳо ҳамон вақт, чуноне ки тарафдорони ин ақида таъкид мекунанд, сирри парҳезгорӣ ба итмом мерасад.

Аммо мо сабаберо намебинем, ки чаро ин тартиб бояд хронологӣ бошад. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки ин оят порчае аз суруди қадимии масеҳист. Агар ҳамин тавр бошад, пас, он суруд ба яке аз сурудҳои рӯҳонии мо монанд будааст:

Зиста, Ҷ маро дӯст дошт; мурда, Ҷ начотам дод;

Чун ба қабр рафт, дур намуд гуноҳам
пеши Худо;

Бо растохезаи маро ҷовидона сафед
кард.

Ў ягон рӯз меояд — оҳ, чи рӯзи пурчалол!
Чарлз Х. Марш

IV. АЗ БОВАР БАРГАШТАН ДАР КАЛИСО (4, 1–16)

А. Огоҳкунӣ оиди муртадӣ, ки ба калисо тахдид мекунад (4,1–5)

4,1 Рӯҳ чӣ гуна метавонад оиди чизе
кушоду равшан гӯяд? Аввалан, ба воситаи
Павлус; охир, он чизеро, ки фириста
навиштани буд, бешубҳа, Худо ба вай ошкор
карда буд. Сониян, Ў инро ба воситаи
Навиштаи боқимонда мекунад, охир, он,
хусусан Паймони Навин, равшан таълим
медихад, ки ба замонҳои охир аз бовар
баргаштан (муртадӣ) хос хоҳад буд.

Замонҳои охир гуфта, ин ҷо замонҳои
дертар дар назар дошта шудаанд, ки баъди
навишта шудани ин мактуб фаро мерасанд.

Баъзе касон аз имон бармегарданд. Кали-
маи “баъзеҳо” барои 1Тимотиюс ниҳоят хос
аст. Ақаллияти номаи якум дар номаи дуҷум
аллакай аксарият мешавад. *Аз имон баргаш-
тан* ӯ дур шудани ин одамон маънои онро
надорад, ки онҳо замоне начот ёфта буданд;
онҳо худро масеҳӣ меномиданд. Онҳо оиди
Худованд Исои Масеҳ медонистанд ва
шунда буданд, ки Ў ягона Начотдиханда
аст. Як муддате онҳо изҳор мекарданд, ки ба
Ў пайравӣ мекунанд, аммо сипас аз бовар
баргаштанд.

Ҳангоми хондани ин сатрҳо фикр
беихтиёр ба ҳар гуна фирқаҳои бидъаткорона
равона мешавад, ки имрӯзҳо пайдо шудаанд.
Бисёри аъзоёни он шахсоне мебошанд, ки
як замоне ба калисоҳои ба ном масеҳӣ ме-
рафтанд. Шояд, як замоне ин калисоҳо пай-
рави таълимоти дуруст буданд, аммо тадри-
чан ба хушхабарӣ иҷтимоӣ майл карданд.
Ҳамаи ин шахсон, ки худро масеҳӣ мена-
манд, барои бидъаткороне ки ба онҳо ар-
зишҳои баландтареро пешниҳод мекунанд,
тӯъмаи осон мегарданд.

Онҳо ихтиёри ба арвоҳи фиребанда ва
таълимоти шаётин гӯш хоҳанд андохт.
Ибораи “арвоҳи фиребанда” ин ҷо ба маънои
мачозӣ барои тасвири муаллимони дурӯғине
истифода шудааст, ки бо роҳнамоии арвоҳи
нопоке ки беэҳтиётноро мефиребанд, амал
мекунанд. *Таълимоти шаётин* (девҳо/рӯҳҳои
нопок) таълимоте мебошанд, ки шаётин тал-
қин мекунанд ӯ аз олами девҳо сарчашма
мегиранд.

4,2 Калимаи “риёкорӣ” маънои “ниқоб
пӯшидан”-ро дорад. Ин ба ҳамаи бидъатко-
рон хеле хос аст! Онҳо моҳияти аслии худро
пинҳон кардани мешаванд. Онҳо намехо-
ҳанд, то одамон фаҳманд, ки фирқаи бидъат-
коронаи онҳо қисми қадом система шудааст.
Онҳо бо истилоҳоти Навиштаҳои Пок най-
рангбозӣ карда ва сурудҳои масеҳӣ хонда,
намоиш ташкил мекунанд. Онҳо на танҳо
риёкор, балки дурӯғгӯй низ ҳастанд. Таъли-
моти онҳо пайрави ҳақиқати Сухани Худо
нест; онҳо инро медонанд ва одамонро дида-
ву доништа фиреб мекунанд.

Вичдони онҳо бо доге гӯё беҳис шудааст.
Шояд замоне дар ҷавони вичдони онҳо
ҳассос буд, аммо онҳо овози онро муддати
зиёд хомӯш мекарданд. Дар натиҷа вичдони
онҳо ҳама гуна ҳассосиро гум карда, бо
қабати пӯст пӯшида шудааст. Онҳо чизҳои
тамоман бардурӯғро таълим дода, бе шарму
ҳаё Сухани Худоро таҳриф мекунанд.

4,3 Ин ҷо дуто аз таълимоти зиёди ибли-
сона баён карда шудааст. Аввалӣ изҳор меку-
над, ки *никоҳ* мумкин нест. Аммо Сухани
Худо чизи баръаксро таълим медихад. Ни-
коҳро Худи Худо ханӯз пеш аз ба ҷаҳон
ворид шудани гуноҳ таъсис намудааст. Дар
муносибатҳои никоҳӣ ҳеч чизи нопок нест,
ва ҳангоме ки муаллимони дурӯғин никоҳро
манъ мекунанд, онҳо он чизеро ки Худо
муқаррар кардааст, безътибор мекунанд.

Мисоли ҷунин таълимоти дурӯғин —
қонунест, ки *никоҳро* барои категорияи му-
айяни коҳинон ва роҳибаҳо манъ мекунад.
Ин оят ба таълимоти спиритистҳо, ки “хешо-
вандии рӯҳӣ” номида мешавад, муносибати
бевосита дорад. Он ҷо, ба қавли А. Ҷ. Пол-
лок, “муносибатҳои никоҳӣ масхара карда
мешаванд, дар амал мардон ва занонро

васваса мекунад, то ҳамсарони қонунии худро тарк карда, бо хешовандии рӯҳии номниҳоди онҳо ба алоқаи фосидона ва ғайриқонунӣ дароянд”. Ин ҷо оиди муносибати “Илми масеҳӣ” ба никоҳ ёдрас намудан мумкин аст. Асосгузори ин фирқа, хонум Эдди, ки се бор ба шавҳар баромадааст, чунин навишта буд:

“То даме ки Падари ҳама будани Худоро дарк накунад, никоҳ мавҷудияташро давом медиҳад... Майл ба оиладорӣ, ки ҳоло вучуд дорад, ва замоне дар байни мо ҳам фақти муқарраршуда буд, бояд аз байн равад”.¹³

Таълимоти дуҷуми иблисона аз хӯроқҳои муайян даст кашиданро фармон медиҳад. Инро спиритистҳо таълим медиҳанд. Онҳо изҳор менамоянд, ки истеъмоли гӯшти ҳайвонот ба алоқа бо рӯҳҳо халал мерасонад. Теософҳо ва пайравони ҳиндуия аз фикри бечон кардани ягон ҳайвон ба даҳшат меоянд ва бовар мекунад, ки ҷони одам метавонад баргардад ва дар ҳайвоне ва ё ягон махлуки дигар зиндагӣ кунад.

Ҷонишини “онро” ҳам ба никоҳ ва ҳам ба хӯроқ дахл дошта метавонад. Ҳам ин ва ҳам онро *Худо офаридааст*, то ки мо аз онҳо бо шукргузорӣ лаззат барем. Ў онҳоро на танҳо барои начотнаёфтагон, балки низ барои имондорон ва орифони ростӣ муқаррар кардааст.

4,4 *Ҳар офаридаи Худо хуб аст.* Ҳам никоҳ, ҳам хӯроқ — офаридаи Худост ва ҳеҷ чиз набояд рад карда шавад, агар онро бо шукргузорӣ қабул кунанд. Худо никохро барои афзоиши насли башар муқаррар намулдааст (ниг. Ҳас. 1,28), хӯроқро бошад — барои ниғаҳдорӣ ҳаёт (Ҳас. 9,3).

4,5 *Каломи Худо ҳам никохро* (1Кӯр. 7; Ибр. 13,4), *ҳам хӯроқро* (Ҳас. 9,3; Марк. 7,19; Аъм.10,14.15 ва 1Кӯр. 10,25.26) барои одам тақдис менамояд.

Онҳо ба воситаи дуо низ тақдис шудаанд. Пеш аз ибтидои хӯроқхӯрӣ мо бояд сарҳоямонро ҳам карда, барои он шукр гӯем (ниг. Мат. 14,19; Аъм. 27,35). Мо бо ин аз Худованд хоҳиш мекунем, ки хӯроқро барои тақвияти қувваи ҷисмонии мо пок намояд, то ки мо боз ҳам боғайраттар ба Ў хизмат карда тавонем. Пеш аз ақди никоҳ мо бояд дуо

кунем, ки Худо ин иттиҳодно барои ҷалоли Худ, барои баракати дигарон ва барои бахти арӯсу домод баракат диҳад.

Хеле хуб аст, вақте ки масеҳиён дар ҳузури шахсони начотнаёфта барои хӯроқ шукргузорӣ мекунад. Шукргузорӣ набояд дабдабанок ва дурудароз бошад, аммо мо ҳамчунин мо набояд пинҳон кунем, ки барои хӯроқамон Худоро шукр мегӯем.

Б. Рағбатнок намудан ба парҳезгорӣ ҳамчун ҳимояи беҳтарин аз муртадии меомада (4,6–16)

4,6 Ҳама чизи дар оятҳои 1–5 гуфташударо *ба бародарон* гуфта, Павлус изҳори боварӣ мекунад, ки Тимотиюс *хизматгузори неки Исои Масеҳ* хоҳад буд. Вай хизматгоре хоҳад буд, ки аз *суханони имон ва таълимоти неке ки пайравӣ* кард, *ғизо* мегирад.

4,7 Дар ин оятҳо Павлус оиди хизмати масеҳиёна ҳикоят мекунад, чуноне ки агар он як намуди мусобиқаҳои варзишӣ мебуд. Дар ояти 6 вай оиди парҳези хӯроқ барои касе мегӯяд, ки ба Масеҳ хизмат мекунад: вай бояд аз суханони бовар ва таълимоти нек ғизо гирад. Дар ояти 7 фириста оиди *машқ* сухан меронад, ки мақсадаш *диндорӣ* аст.

Павлус ба Тимотиюс маслиҳат медиҳад, ки аз *қиссаҳои нолоқи аҷузаҳо рӯй гардонад*. Вай набояд бо онҳо мубориза барад ва ё вақтро барои онҳо сарф кунад. Ба ҷои ин вай бояд ба онҳо бо нафрат муносибат кунад. Ибораи *қиссаҳои аҷузаҳо* водор менамояд “Илми масеҳӣ”-ро ба ёд оварем, фирқаеро, ки зане таъсис додааст ва он махсусан барои занҳои солхӯрда дилкаш буда, ба ҷои ҳақиқат қиссаҳо таълим медиҳад.

Ба ҷои ба афсонаҳо ва *қиссаҳо* сарф намудани вақт вай бояд *худро дар диндорӣ машқ* диҳад. Ин гуна машқ хондан ва таълими Навиштаҳои Пок, дуо, андешаронӣ ва шаҳодат ба дигаронро дар бар мегирад. Сток мегӯяд: “Дар роҳи парҳезгорӣ шамоли мусоид нест, ҷараёни майлҳо ҳамеша муқобили мост”. Лозим меояд, ки машқ ва кӯшишҳо намоем.

4,8 Ин ҷо ду намуди *машқ* муқобил гузошта мешаванд. *Машқи ҷисмонӣ* барои бадан фоидаи муайяне доранд, аммо ин фоида

махдуд ва гузаранда аст. *Диндорӣ* бошад барои чон, рӯҳ ва бадани одам фоида дорад, ва на танҳо дар вақт, балки дар ҷовидонӣ низ. Дар *ҳаёти* ҳозира парҳезгорӣ хурсандии бузург медиҳад, дар *ҳаёти оянда* бошад он ваъдаи мукофоти олиҷаноб ва тавони лазат бурдан аз тамоми шукӯҳмандии онро дар худ дорад.

4,9 Ҳама эътироф менамоянд, ки ин оят ба гуфтаи пештара оиди диндорӣ дахл дорад. Он факт, ки парҳезгорӣ арзиши азим ва ҷовидонӣ дорад, *сухани дуруст ва сазовори қабули кулӣ аст*. Ин сухани дурусти сеюм дар ин нома аст.

4,10 *Барои ҳамин ҳам мо меҳнат мекунем ва заҳмат мекашем.*¹⁴ Асоси ҳамин меҳнат ҳаёти диндорӣ аст. Павлус изҳор менамояд, ки ин мақсади бузургест, ки вай бо тамоми қувва барои он саъю кӯшиш мекунад. Дар назари нобоварон ин гуна ҳадаф ҳеч арзише надорад. Аммо масеҳӣ назар ба чизҳои гузарандаи ин ҷаҳон дуртар нигоҳ мекунад ва умедро ба *Худои зинда* вогузор мекунад. Ин умед ҳеч гоҳ фиреб карда наметавонад, чунки *Ҷудои зинда* мебошад, ки *Ҷачотдихандаи ҳамаи одамон, алалхусус имондорон аст*. *Худо* ба он маъно *Начотдихандаи ҳамаи одамон* аст, ки онҳоро дар вазъиятҳои ҳаёти ҳаррӯза муҳофизат мекунад. Аммо *Ҷ* Начотдихандаи онҳо ба он маъно низ ҳаст, ки пештар ишора шуда буд: *Ҷ* барои начот додани *ҳамаи одамон* ҳамаи чораҳоро андешид. *Ҷ* Начотдихандаи алалхусус онҳост, ки *имондор* мебошанд, чунки онҳо начоти пешниҳодкардаи *Ҷ*ро қабул намуданд. Гуфтан мумкин аст, ки *Худо* барои ҳамаи одамон *Начотдихандаи имконпазир* ва барои онҳое ки бовар кардаанд — *Начотдихандаи амалӣ* аст.

4,11 “*Ҳамин*” гуфта ҳамаи он чи Павлус дар дар оятҳои 6–10 гуфта буд, дар назар дошта шудааст. Ин насихатҳо бояд мавзӯҳои мавъизаҳои Тимотиюс шаванд, вай бояд доимо онҳоро ба халқи *Худо таълим* диҳад.

4,12 Ҳангоме ки ин мактуб навишта мешуд, Тимотиюс, аз афташ, сӣ – сию панҷсола буд. Дар назди баъзе ускуфони калисои Эфсӯс вай аз афташ, тамоман ҷавон менамуд. Ана барои чӣ Павлус ин ҷо гуфтааст: “*Бигзор*

ҳеч кас ба ҷавонии ту безътиной накунад”. Ин маънои онро надорад, ки Тимотиюс бояд ба зинаи шукӯҳ барояд ва худро барои ҳама гуна танкид дастнорас ҳисобад. Аммо вай бояд тавре рафтор кунад, ки ҳеч кас таъна зада натавонад. Баҳри *намунаи ибрат* шудан ба масеҳиён кӯшиш намуда, вай бояд ба танкиди асоснок баҳона надихад.

Ифодаи “*дар сухан*” ба сухангӯиҳои Тимотиюс дахл дорад. Гуфтори вай бояд ҳамеша ба хислати фарзанди Худо мувофиқ бошад. Вай бояд на танҳо аз суханони манъшуда, балки аз суханоне низ худдорӣ кунад, ки шунавандагонашро обод намекунад.

“*Дар рафтор*” тамоми кирдори одамеро дар назар дорад. Дар рафтори вай ҳеч чиз набояд номи Масеҳро доғдор кунад.

“*Дар муҳаббат*” оиди он мегӯяд, ки муҳаббат бояд водоркунандаи асосӣ ва рӯҳияи амалҳои вай, ва ҳадафе бошад, ки ин амалҳо ба он равона шудаанд.

Агарчи ифодаи “*дар рӯҳ*” дар баъзе дастнависҳои қонунӣ нест, дар дастнависҳои анъанавӣ ва дар бисёрии матнҳо ҳаст. Гай Кинг менависад, ки *сергайратӣ*, чуноне ки вай ин ибораро мефаҳмад,

*...сифатест, ки ба таври ҳайратовар дар лавҷачаи рассомии (маҷмӯи рангҳои) бисёр масеҳиён нест. Мо дар ҳама чиз сергайрат ҳастем – аз бозии футбол то маъракаи интиҳобот, аммо фақат на дар хизмат ба Худо. Фаъолияти боҷидду ҷаҳди шоҳидони Яҳува, мормонҳо ва коммунистонро дида, мо бояд хеле шарм кунем. Оҳ, қучост он гайратмандии пурҷӯшу хурӯш, ки як замоне ба Калисо хос буд?! Ин рӯҳияи бузург ба Тимотиюс, ки кӯшиши мекунад мавқеъҳои худро мустаҳкам намуда ба ҳучум гузарад, мадади бебаҳое хоҳад расонд.*¹⁵

“*Дар имон*” аниқтараш маънои “дар садоқат”-ро дошта, боварибахшӣ ва устувориро дар назар дорад.

Поки бояд на танҳо ба амалҳои вай, балки ба сабабҳои водоркунандаи вай низ хос бошад.

4,13 Ин оят аз ҳаёти шахсии Тимотиюс дида бештар ба калисои маҳаллӣ дахл дорад. Дар ҷамъомадҳои калисои вай бояд *Навиштари қироат* кунад, масеҳиёнро *насихат*

кунад ва ба онҳо *таълим* диҳад. Павлус инро бо тартиби муайян номбар мекунад. Аввал вай зарурати *қироат* кардани Сухани Худоро таъкид мекунад. Дар он замон ин махсусан муҳим буд, чунки микдори лифофаҳои Навишта хеле маҳдуд буд ва на ҳама онро дошанд. Навиштаро хонда, Тимотиюс мебоист масеҳиёро дар асоси чизи ҳозир хондаш насихат мекард, сипас ба онҳо ҳақиқатҳои бузурги Худоро таълим меод. Ояти 13 ба мо Наҳемё 8,8-ро хотиррасон мекунад: “Ва китоби Тавроти Худоро батафсил хонданд ва шарҳ доданд, то он чиро, ки хонданд, бифаҳманд”.

Аммо набояд чунин ҳисобем, ки ин оят ба мустақилона Навиштаҳои Покро хондани ҳар як масеҳӣ алоқае надорад. Пеш аз он ки дигаронро насихат намуда, суҳанро таълим дода тавонад, Тимотиюс мебоист ҳақиқатҳои онро дар ҳаёти худ омӯзад ва амалӣ мегардонд.

4,14 Ба мо гуфта нашудааст, ки кадом *бахшоиш* ба Тимотиюс дода шуда буд: муждабарӣ, шубонӣ ё муаллимӣ. Мазмуни умумии номаҳо ба фикре меорад, ки вай шубон-муаллим буд. Аммо мо медонем, ки *бахшоиш* ба вай *ба василаи нубувват бо гузоштани дастҳои тирон дода шуда* буд. Пеш аз ҳама, он *ба василаи нубувват дода шуда* буд. Ин чунин маъно дорад, ки пайғамбарӣ калисои маҳаллӣ боре бархоста гуфт, ки Рӯҳи Пок ба Тимотиюс *бахшоише* ато намуд. Пайғамбар ин бахшоишро ба вай надода буд, балки фақат эълон намуд. Сипас *тирон даст гузоштанд*. Боз такрор мекунем, ки ускуфон, ё *тирон* қудрати ба Тимотиюс ато намудани бахшоишро надошанд. Ба вай даст гузошта, онҳо эътирофи умумро оиди амали Рӯҳи Пок изҳор намуданд.

Ин раванд дар китоби Аъмол 13 тасвир шудааст. Дар ояти 2 Рӯҳи Пок Барнаббо ва Шоулро барои кори мушаххас интихоб намуд. Пурра имкон дорад, ки иродаи Ҷ ба василаи пайғамбар расонда шуда бошад. Сипас бародарони маҳаллӣ баъд аз рӯза ва дуо ба онҳо даст гузошта, онҳоро равона карданд (о. 3).

Бисёр ҷамоатҳои масеҳӣ имрӯзҳо ҳам ин тарзи рафторро пайравӣ мекунанд. Вақте ба

ускуфон аён мегардад, ки аз Рӯҳи Пок ягон бахшоише ба касе дода шудааст, онҳо бовариро ба ин шахс ва эътирофи амали Рӯҳи Покро дар ҳаёти вай нишон дода, ин шахсро ба кори хизмат ба Худованд тавсия мекунанд. Онҳо бо дастгузориҳои худ ба вай ягон хел бахшоиш ато намекунанд, балки танҳо эътироф мекунанд, ки инро аллакай Рӯҳи Худо кардааст.

Байни он чи бо Тимотиюс ҳангоми ба вай даст гузоштани ускуфон рӯй дод ва ҳангоме худи ҳамон корро Павлус кард (2Тим. 1,6), фарқи зиёде ҳаст. Дар ҳолати якум ин ба ҳеч вачҳ расмӣ набуд ва бо сарчашмаи бахшоиш алоқае надошт. Он танҳо ҳамраъиҳои ускуфонро бо Тимотиюс дар кори вай ифода намуд. Дар ҳолати дуюм Павлус ҳамон канали фириставие буд, ки ин бахшоиш ба воситаи он дода шуд.

4,15 Суханони “*ба ин ғамхорӣ намо*”-ро ҳамчун “инро тараккӣ деҳ” ё “барои ин чидду ҷаҳд намо” тарҷума кардан мумкин мебуд. *Инро тарк накун*. Павлус Тимотиюсро даъват менамояд, ки худро пурра ва бемайлони ба хизмат баҳри Худованд бахшад. Он гоҳ *муваффақияти* вай *барои ҳама намоён мешавад*. Павлус намехост, ки Тимотиюс дар хизмати масеҳиёнааш як теппаеро фатҳ намуда, қаноат кунад ва ҳама чизро ба роҳи ҳамвор сар диҳад. Не, фириста мехост, ки вай боз ҳам баландтар барояд, дар роҳи Худованд боз ҳам пештар равад.

4,16 Ба пайдарҳамӣ аҳамият диҳед. Аввал Тимотиюс бояд *ба худаш диққат* диҳад, сипас *ба таълим*. Ин боз як бори дигар таъкид менамояд, ки то чӣ андоза барои ҳар як хизматгори Масеҳ покӣ дар ҳаёти шахсии вай муҳим аст. Агар дар ҳаёти вай гуноҳ ҳукмфармо бошад, пас, агарчи ақидаҳои ба Навиштаҳои Пок мувофиқат кунанд ҳам, аз онҳо ғайб аст. Чуноне ки А. В. Пинк гуфтааст: “Хизматгузори дом ва ҳатто бадӣ мешавад, агар ба он имкон диҳем, ки парастии Худо ва ғамхорӣ оиди ҳаёти шахсии рӯхониро танг карда барорад”.

Доимо бо чизҳое ки Павлус пештар гуфта буд, яъне бо қироат, насихат ва таълим машғул шуда, Тимотиюс *ҳам худро ва ҳам шунавандагонашро наҷот медиҳад*. Ин ҷо

“*начот*” бо начоти чон ҳеч алоқае надорад. Ин боб бо тасвири муаллимони дурӯғин, ки дар сафҳои халқи Худо ошӯб ворид сохта буданд, сар шуда буд. Акнун бошад Павлус ба Тимотиюс мегӯяд, ки тарзи парҳезгоронаи зиндагиро пеш бурда ва Сухани Худоро дуруст пайравӣ намуда, вай ҳам худро ва ҳам шунавандагонашро аз ин муаллимони дурӯғин *начот* медиҳад.

V. НАСИХАТҲОИ МУШАХХАС БА ГУРҶҲОИ МУХТАЛИФИ МА-СЕХИЁН (5,1–6,2)

A. Ба намояндагони гурӯҳҳои синну солашон гуногун (5,1.2)

5,1 Ин оят ҳамчун муқаддимаест барои насихатҳои Павлус оиди он ки Тимотиюс нисбати аъзоёни оилаи масеҳие ки дар байнашон кор мекунад, чӣ гуна рафтор намояд. Барои Тимотиюс, ки ҷавонтар ва, шояд, боғайраттар буд, бо баъзе *пирмардон* пурсаброна ва бо тамкин муошират кардан душвор буд; сабаби огоҳкунӣ оиди саҳт *мазаммат* накардани *пирмард*, балки *чун падар насихат* додан дар ҳамин аст. Барои вай, ки ҷавонтар аст, ин гуна одамоне бо суханони дурушт *мазаммат* кардан шоиста нест.

Хизматгори ҷавони Худоро хатари дигаре низ интизор буд: дар муносибат бо *ҷавонон* бо оҳанги фармон сухан рондан. Бинобар ин Павлус ба вай амр медиҳад, ки бо ҷавонон ҳамчун бо *бародарон* муносибат кунад, бо онҳо муносибати баробар кунад, на ин ки мутақаббиро.

5,2 Ба *занҳои* солхӯрда вай бояд, ҳамчун бо *модарон*, бо муҳаббат ва эҳтиром муносибат кунад.

Муносибатҳои вай бо *ҷавонзонон* бояд *пок* бошанд. Вай бояд на танҳо аз чизи гуноҳолуд, балки низ аз амалҳои беандеша ва рафторе канора ҷӯяд, ки касе дар паси он бадири дида метавонад.

Б. Ба бевазанон (5,3–16)

5,3 Дар оятҳои 3–16 Павлус оиди бевазанон дар калисои маҳаллӣ ва оиди он сухан

меронад, ки бо онҳо чӣ гуна бояд муносибат кард.

Пеш аз ҳама, калисои маҳаллӣ бояд *бевазанони ҳақиқиро эҳтиром* намояд. *Эҳтиром* гуфта, ин ҷо на танҳо хурмат, балки ёрии молиявӣ низ дар назар дошта шудааст. Бевазани ҳақиқӣ онест, ки ҳеч сарчашмаи даромад надорад ва барои давом додани мавҷудияти худ дар ҳама чиз ба Худованд таваккал мекунад. Вай ҳеч хешованде надорад, ки барояш ғамхорӣ мекарда бошад.

5,4.5 Дар ин оят гурӯҳи дигари *бевазанон* тасвир шудааст. Онҳо касоне ҳастанд, ки *фарзандон* ва *набераҳо* доранд. Дар ин ҳолатҳо *фарзандон* бояд тақводории ҳақиқиро омӯхта, ба модар (ё модаркалон) барои ҳамаи некиҳои кардааш якбаҳазор инъом диҳанд. Ин оят возеҳан мегӯяд, ки тақводорӣ дар *оила* сар мешавад. Шаҳодати онҳое ки оиди дини худ бо овози баланд мегӯянд, аммо ба одамоне ки бо онҳо алоқаҳои хунӣ доранд, беъътиной мекунанд, ба бовари масеҳӣ зарар мерасонад.

Ба Худо *тисандида аст*¹⁶, ки масеҳӣ оиди хешовандони худ ғамхорӣ кунад, вагарна онҳо бе воситаҳои рӯзгузаронӣ мемонанд. Дар Эфсӯсийен 6,2 фиришта Павлус равшан таълим медиҳад: “Падар ва модари худро иззат намо, ин аст ҳукми аввалин бо чунин ваъда”. Чуноне ки зикр шуда буд, *бевазани* ҳақиқӣ онест, ки даромад надорад ва ба ғайр аз *Худо* аз ҳеч каси дигар интизори ёрмандӣ буда наметавонад.

5,6.7 Бевазани ояти 5 хилофи бевазанест, ки *дар айшу ишрат умр мегузаронад*. Дар масъала оиди он ки ин бевазан масеҳист ё танҳо ҳамин тавр худро меномад, ихтилофи ақидаҳо ҳаст. Мо чунин меҳисобем, ки вай масеҳии ҳақиқист, аммо дар бовар ақиб мондааст. Вай дар ҳама чизе ки ба мушоракат бо Худо ё нафъ барои кори Ӯ дахл дорад, *мурда аст*. Тимотиюс мебоист ин гуна бевазанонро меогоҳонид, ки аз пайи *айшу ишрат* нашаванд, ва низ масеҳиёноро таълим меод, ки оиди хешовандони мӯхтоҷашон ғамхорӣ намоянд.

5,8 Павлус тамоми ҷиддияти амали касонеро, ки ба *хешовандонашон* ва *алалхусус ба аҳли хонаи худ* ғамхорӣ намекунанд, таъкид

мекунад. Чунин рафтор инкори бовари масехӣ аст. Бовари масехӣ доимо изҳор менамояд, ки ҳамаи масехиёни ҳақиқӣ бояд ба якдигар ғамхорӣ кунанд. Инро накарда, масехӣ бо амалҳои худ аз он ҳақиқатҳое ки масехият таълим медиҳад, даст мекашад. Ин гуна одам аз беимонон бадтар аст, зеро бисёр нобоварон ба ҳешовандони худ ғамхории рикқатовар зоҳир мекунад. Илова бар ин, чунин боваркарда бо амалҳои худ ба номи Худованд беобрӯиро оварда метавонад, ки нобовар инро намекунад.

5,9 Ин оят ба фикре водор менамояд, ки дар калисои маҳаллӣ рӯйхати номҳои бевазаноне буд, ки он ба онҳо ёрмандӣ мекард. Павлус аниқ мекунад, ки ба он набояд номҳои бевазаноне дохил карда шавад, ки ба *шастсолагӣ* нарасидаанд.

Ибораи “*як шавҳар карда бошад*” ҳамон мушкилотеро ба миён меорад, ки оятҳои ба диаконҳо ва ускуфон бахшидашуда доранд. Тафсири ҳақиқатӣ оварда мешаванд, ба ҳамонҳое ки пештар зикр шудаанд, монанданд. Маънои он ҳар гунае ки бошад, як чиз аниқ аст: ҳаёти ҳамсаронаи ин зан бояд аз ҳар гуна эродҳо болотар бошад, ба он набояд ҳатто сояи гумон оиди бадахлоқӣ афтад.

5,10 Барои ба рӯйхат дохил карда шудан бевазан бояд дар *аъмоли некаш шаҳодате дошта бошад*, то аз савияи баланди рӯҳии вай дарак диҳад.

Суханони “*фарзандонро тарбият дода бошад*”, бешубҳа, чунин маъно доранд, ки акнун ҳам вай ва ҳам оилаи масехӣ аз самари кӯшишҳои худ фаҳр карда метавонанд: хизмати шоистаи модар на дар он аст, ки фарзандонро фақат калон кунад, балки дар он аст, ки онҳоро хуб тарбият намояд.

Боз як хислати ҳосил бевазани тақводор меҳмоннавозӣ нисбати *ғарибон* мебошад. Паймони Навин гаштаву баргашта оиди некӯии ғарибнавозӣ, ки болотар аз ҳама таҳсинҳост, сухан меронад.

Шустани пойҳои меҳмонон вазифаи ғулом буд. Бинобар ин, бешубҳа, ин ҷо дар назар дошта шудааст, ки бевазан барои масехиён аксаран қорҳои ифлостарин ва пасттаринро ба ҷо меовард. Аммо ин онро низ ифода карда метавонад, ки вай *пойҳои*

муқаддасонро ба маънои рӯҳонӣ мешуст: “*бо оби Сухан*”. Дар назар дошта нашудааст, ки вай дар назди омма мавъиза мекард, не, вай ба хонаҳо омада, бо Сухани Худо масехиёнро аз ифлосии дар давуғечи ҳаррӯза мечаспида пок мекард.

Аламзадагонро дастгирӣ намудан — қорҳои раҳмдилӣ мебошанд, ки барои беморон, мусибатзадагон ва беҳолшудагон қарда шудаанд.

Хулласи сухан, барои ба ин рӯйхати калисои маҳаллӣ дароварда шудан бевазан мебоист бо *пайравӣ ба ҳар амали нек* фарқ мекард.

5,11 Ин ояти душвор аст, аммо, ба фикри мо, маънои он чунин аст: одатан, *бевазанони ҷавонро* ба ғамхории калисои маҳаллӣ супоридан ғалат мебуд. Онҳо ба сабаби ҷавон буданашон, шояд, *меҳоҳанд* боз *никоҳ кунанд*. Худ аз худ ин хоҳиш нораво нест, аммо он баъзан чунон қавӣ мешавад, ки баъзе бевазанони ҷавон ҳатто ба нобоварон шавҳар мекунад. Фириста инро рафторе меҳисобад, ки *онҳоро аз Масех дур месозад*. Ҳангоме ки бевазани ҷавон дар назди интихобе меистад: ба бутпараст шавҳар кунад ё аз боиси муҳаббат ба Масех ва итоат ба Сухани Ҷ бешавҳар монад, вай *меҳоҳад никоҳ кунад*. Ин, албатта, калисои маҳаллиро, ки вайро тарафдорӣ мекунад, дучори маҳкумият менамояд.

5,12 *Маҳкум шудан* ин ҷо на ҳалокати ҷовидонӣ, балки онро ифода мекунад, ки *имони пештараро рад карда*, вай *маҳкум хоҳад шуд*. Пештар вай оиди садокати бузург ва вафодорияш ба Худованд Исои Масех сухан меронд, аммо акнун, ҳангоме имконияти шавҳар қардан ба шахсе пайдо шуд, ки Масехро дӯст намедорад, вай ҳамаи қасамҳо ва ваъдаҳои худро ба Масех фаромӯш карда, бо нобовар меравад ва ба Домоди осмонӣ хиёнат мекунад.

Павлус бевазанони ҷавонро барои никоҳ қарданашон маҳкум намекунад. Гузашта аз ин, вай боисрор инро барояшон маслиҳат медиҳад (о. 14). Вай танҳо таназзули рӯҳониро, ҳама чизи илоҳиро баҳри шавҳар қардан тарқ қардани онҳоро қабул намекунад.

5,13 Қарори калисои маҳаллӣ оиди ёрии моддӣ расондан ба бевазанони ҷавон метаво-

над онҳоро ба тарзи зиндагии танбалона бо тамоми натиҷаҳои он водор намояд. Онҳо ба ҷои бо корҳои худ машғул шудан ғайбатгӯӣ мекунад, ва ба масъалаҳои ки ба онҳо дахле надоранд, бинӣ мехалонанд. Ҳеч кадом иқдоми калисои маҳаллӣ набояд ин гуна рафторро ҳавасманд кунад, чунки, чуноне ки зикр шуда буд, ин ба шаҳодати масеҳиёна таъсири манфӣ мерасонад.

5,14 Барои ҳамин ҳам Павлус мегӯяд, ки одатан бештар аст, ҳангоме *ҷавонзанон никоҳ кунанд, бача зоянд, бо рӯзгори хонаи масеҳӣ машғул шаванд* ва ба ҳар гуна эродҳо асосе надиханд. Павлус, албатта, мефаҳмид, ки на ҳамаи бевазанони ҷавон дубора шавҳар карда метавонанд. Ташаббус ин ҷо ба мард тааллуқ дорад. Аммо вай танҳо нишондоди умумӣ медиҳад, ки ба қадри имкон онро пайравӣ кардан лозим аст.

Душман, ё шайтон, доимо дар сустҷӯи айбдоркуниҳо бар зидди шаҳодати масеҳиёна мебошад, ва Павлус бар зидди ҳамаи он чи *асос* барои *бадгӯӣ* буда метавонад, чораҳои эҳтиётӣ меандешад.

5,15 Ҳар он чи фириста оиди бевазанони ҷавон гуфта буд, – танҳо тахминҳо ва ё фаразияҳо нестанд. Ин аллақай ба амал омадааст. *Баъзеи онҳо аз пайи шайтон рафтанд* ба он маъное ки ба овози иблис гӯш доданд ва, бар хилофи Сухани Худо, ба нобовар шавҳар карданд.

5,16 Ин ҷо фириста боз ба ӯҳдадории хешовандон оиди ғамхорӣ дар ҳаққи якдигар бармегардад. *Агар мард¹⁷ ё зани имондоре* дар оила бевазани мӯхточи ёрӣ дошта бошад, пас вай бояд ин ғамхориро ба дӯши худ гирад, то *калисо* ба мӯхтоҷони ҳақиқӣ, ки хешовандони наздик надоранд, бештар диққат дода тавонад.

Дар ин фасл, дар оятҳои 3–16, оиди он гуфта мешавад, ки калисо дар ҳолатҳои муайян *бояд* ҷӣ кунад, на ин ки чиро карда *метавонад*, агар вазъият мусоид шавад ва калисо қарор диҳад, ки аз ӯҳдаи он мебарояд. Ҳачми ин параграф гувоҳи он аст, ки то ҷӣ андоза ин мавзӯе ки аксари калисоҳо сарфи назар мекунад, барои Рӯҳи Пок муҳим аст.

В. Ба пирон (5,17–25)

5,17 Оятҳои боқимондаи ин боб ба пирон бахшида шудаанд. Пеш аз ҳама Павлус қоидае муқаррар мекунад: *Пироне ки наз сардорӣ мекунад, эҳтироми дучандро сазоворанд*. Ибораи “*сардорӣ кардан*”-ро “роҳнамоӣ кардан” тарҷума кардан бештар мебуд (Дарби). Ин ҷо аз назорат дида бештар масъалаи намунаи ибрати шахсӣ аст. Ин гуна пирон сазовори *эҳтироми* дучанд ҳастанд. *Эҳтиром* ин ҷо хурматро ва на танҳо хурматро, балки, шояд, муқофоти пулиро низ дар назар дошта метавонад (Мат. 15,6). *Эҳтироми дучанд* ҳам ин ва ҳам онро дар назар дорад. Пир пеш аз ҳама барои меҳнати худ сазовори хурмати халқи Худост, аммо агар вай ба ин меҳнат тамоми вақти худро сарф кунад, пас *сазовори* ёрдами пулӣ низ мебошад. *Онҳое ки дар ваъз ва таълим меҳнат мекунад*, – одамонеанд, ки ба ваъз ва таълим чунон вақти зиёдро сарф мекунад, ки имкони барои рӯзгузаронӣ пул кор кардан надоранд.

5,18 Барои исботи он ки пир сазовори муқофот аст, ду оят аз Навишта оварда шудааст. Якумаш аз Такрори Шариат 25,4, дуюмаш аз Луқо 10,7 гирифта шудааст. Ин оятҳо дар алоқамандӣ бо масъалаи илҳоми илоҳӣ доштани Навишта ҷолиби диққати махсусанд. Павлус аз Паймони Куҳан як оят ва аз Паймони Навин як оят гирифта, онҳоро дар як зина мегузорад ва ба ҳар ду ҳамчун ба *Навишта* истинод мекунад. Фириста, бешубҳа, чунин меҳисобид, ки ҳам Паймони Куҳан ва ҳам Паймони Навин эътибори якхела доранд.

Ин оятҳо таълим медиҳанд, ки *барзагове* ки дар ғаллақӯбӣ хуб меҳнат мекунад, набояд аз ҳиссаи ғаллаи худ маҳрум шавад. Касе ки *меҳнат мекунад*, ба қисми самари меҳнати худ ҳақ дорад. Пирон низ ҳамчунин. Агарчи онҳо меҳнати ҷисмонӣ намекунад, бо вучуди ин онҳо сазовори ёрмандии молиявӣ халқи Худо мебошанд.

5,19 Дар калисо мартабаи хеле масъулиятнок дошта, пирон ҳадафи дӯстдоштаи ҳучумҳои шайтон мешаванд. Бинобар ин Рӯҳи Худо чораҳои муайяне меандешад, то онҳоро аз айбдоркуниҳои бардурӯғ ҳимоя

кунад. *Ū* қоидаеро муқаррар менамояд, ки то даме айбдоркунӣ бо суханони *ду ё се шоҳид* тасдиқ карда нашавад, *пир* танбеҳ дода намешавад. Умуман, ин қоида нисбати ҳар як узви калисо амал мекунад, аммо ин ҷо он махсус таъкид карда мешавад, чунки хатари беадолатона айбдор кардани пир хеле калон аст.

5,20 Агар пир дар гуноҳхое айбдор до-ниста шавад, ки ба шаҳодати калисо зарар мерасонанд, пас вайро дар хузури ҳама тан-беҳ намудан даркор аст. Ин водор менамояд, то масеҳиён тамоми хатари гуноҳи ба хиз-матгузории масеҳиёна роҳёфтаре дарк ку-нанд, ва воситаи пешгирикунандаи хубест.

Баъзе тафсирукунандагон чунин меҳисо-банд, ки ояти 20 танҳо ба пир не, балки ба ҳамаи масеҳиён дахл дорад, аммо мувофиқи контексти оят, мазмуни он маҳз ба пирон дахл дорад.

5,21 Ҳангоми дар калисои маҳаллӣ ҳал кардани масъалаи ҷазодихӣ аз ду ифрот бояд канора ҷуст. Якуми онҳо – *ғараз*, дуюмаш *рӯйбинӣ* аст. Ғаразнокӣ бар зидди одам ба ҳалли кори вай таъсири манфӣ мерасонад. Ё ин ки мо аз сарватмандӣ, мартабаи баланди чамъиятӣ, ҷозибаи касе чашмҳоямон хира шуда, ба вай беғаразона муносибат карда наметавонем. Бинобар ин Павлус Тимотиюс-ро *дар пеши Худо ва Исои Масеҳи Худованд* ва низ *фарииштаҳои баргузида* қасам меди-ҳад, ки ба насихатҳо пайравӣ карда, то чамъ овардани ҳамаи фактҳо касеро маҳкум накунад, ба касе танҳо барои дӯсти касе будан ва ё машҳур буданаш рӯйбинӣ на-кунад. Ҳар кор бояд ҳамчун *дар пеши Худо ва Исои Масеҳи Худованд* ва низ *фариишта-ҳои баргузида* дида баромада шавад. Фарииш-таҳо ҷаҳонеро, ки мо дар он зиндагӣ мекунем, бо диққат мушоҳида мекунанд ва дар ҳалли масъалаҳои ҷазои калисоӣ бояд адолати комилро бинанд. *Фарииштаҳои бар-гузида* онҳое мебошанд, ки ба гуноҳ ва ё исён бар зидди Худо ҷалб нашуда, ҳолати аввалаи худро нигоҳ доштаанд.

5,22 Ҳангоме ки каси машҳур узви калисои маҳаллӣ мешавад, масеҳиён баъзан кӯшиш мекунанд, ки зудтар ўро ба вазифаи роҳбарикунанда интихоб кунанд. Аммо

Павлус Тимотиюсро аз шитобкорӣ дар эъти-рофи шахси навомада пешакӣ огоҳ мекунад. Вай ҳамчунин набояд бо шахсоне ки хисла-ташонро намедонад, ҳамраъӣ зоҳир кунад, вагарна, чунин рафтор намуда, вай *ба гуноҳҳои дигарон шарик* мешавад. Вай бояд на танҳо поки ахлокиро *нигоҳ дорад*, балки аз ҳар гуна ҳамроҳшавӣ бо гуноҳи дигарон канора ҷӯяд.

5,23 Гуфтан душвор аст, ки ин оятро бо ояти пештара ҷӣ мепайвандад. Шояд, фирис-та хирадмандона пешбинӣ мекард, ки ишти-рок дар ҳалли мушкилот ва душвориҳои калисо ба саломатии Тимотиюс таъсири бад мерасонад. Агар чунин бошад, пас Тимотиюс на аввалин ва на охири онҳое буд, ки аз ин сабаб “меъдааш дар азоб буд”. Агарчи, аниқ-тараш, Тимотиюс ҷабрдидаи доимии оби ифлосшуда буд, ки ҳоло ҳам дар баъзе кишварҳои ҷаҳон вомехӯрад. Маслиҳати фириста: “*Минбаъд оби танҳо нанӯш*” маъ-ноии онро дорад, ки Тимотиюс набояд фақат об нӯшад. Павлус ба вай маслиҳат медиҳад, ки *барои меъдааш ва нотобиҳои зиёде ки дорад, каме шароб ба кор барад*. Ин ҷо танҳо оиди ба мақсадҳои тиббӣ истеъмол намудани май гуфта мешавад, ва ин оятро барои су-истеъмоли шароб ба кор бурдан лозим нест.

Бешубҳа, ин ҷо сухан на оиди шарбати ангур, балки оиди майи ҳақиқӣ меравад. Аз эҳтимол дур аст, ки он замон умуман дар бораи шарбати ангур медониста бошанд, чунки он бо роҳи пастеризатсия, ки он вақт ҳанӯз маълум набуд, тайёр карда мешавад. Калимаҳои “*каме шароб*” ба он ишора меку-нанд, ки ин майи ҳақиқӣ буд. Агар май ҳақи-қӣ намебуд, сухани “каме” даркор намешуд.

Ин оят ба масъалаи “шифоии илоҳӣ” низ рӯшанӣ меандозад. Агарчи Павлус ҳамчун фириста, бешубҳа, қудрати шифо додани ҳама гуна бемориҳоро дошт, ин қудратро на ҳамеша ба кор мебард. Ин ҷо вай истифодаи доруҳоро ҳангоми бемории меъда сафед ме-кунад.

5,24 Таассуроте ҳосил мешавад, ки фи-риста ба мавзӯи дар ояти 22 бардошташуда бармегардад, ки вай он ҷо Тимотиюсро аз шитобкорӣ дар дастгузорӣ ба дигарон огоҳӣ

дод. Оятҳои 24 ва 25 ин мавзӯро муфассалтар мефаҳмонанд.

Гуноҳҳои баъзе касон ошкор аст, чунон ошкор аст, ки монанди чорчӣ мебошад, ки пеш-пешии ин шахс рафта, ӯро дар тамоми роҳаш ба сӯи *маҳкумият* гуноҳкор эълон мекунад. Аммо на бо ҳама чунин аст. *Гуноҳҳои баъзе дигарон баъдтар ошкор мешавад*. Ба гурӯҳи якум бадмастеро дохил карда метавонем, ки ба тамоми маҳал маълум аст. Аммо марде низ ҳаст, ки бо зани дигар ба алоқаи ишқии пинҳонӣ даромадааст. Ҳозир дар ин бора, шояд, касе пай набурдааст, аммо баъди муддате тамоми ҳақиқат берун мебарояд.

5,25 Ҳаминро дар бораи шахсони хуб ҳам гуфтан мумкин аст. Корҳои неки баъзеҳо ба назари ҳар кас аён аст. Дигарон бошанд бештар хоксор ва дамдузданд, ва некии дили онҳо танҳо баъди муддате аён мешавад. Ҳатто агар мо ҳозир дар касе ҳеч некиро набинем ҳам, эҳтимол, чизе дертар зоҳир мешавад. Мо аз ин бояд хулоса барорем: дар бораи шахс аз рӯи таассуроти аввалин баҳо додан лозим нест, бояд интизор шуд, то бо мурури замон хислати ҳақиқии вай ошкор шавад.

Г. Ба ғуломон ва соҳибон (6,1.2)

6,1 Акнун дар маркази диққати мо рафтори хизматгорон аст. Оиди онҳо ҳамчун оиди *ғуломоне ки зери юг*, яъне *зери юги ғуломӣ мебошанд*, сухан меравад. Пеш аз ҳама *фириста* ба он ғуломоне мурочиат мекунад, ки *хочагонашон* нобоваранд. Оё ғуломон дар ин маврид бояд мутакаббир бошанд? Оё бояд бар зидди соҳибонашон исён бардоранд ва гурехтани шаванд? Ё бо ҳар тарик аз кор канораҷӯӣ кунанд? Не, баръакс, онҳо *бояд хочагони худро сазовори ҳар иззату иқром донанд*. Ин маънои онро дорад, ки онҳо бояд соҳибонро ба таври даркорӣ хурмат кунанд, итоаткорона ва ғайратмандона кор кунанд ва кӯшиш кунанд, ки ёрмандиашон расад, на ин ки бори гарон шаванд. Барои ин гуна меҳнати ғайратмандона он чиз омили бузург мебошад, ки ба воситаи ин оиди Масеҳ шаҳодат дода шавад. Агар ғулом-масеҳӣ дағал ва беитоат бошад,

соҳиби вай ба *номи Худо* ва бовари масеҳӣ лаънат хоҳад хонд. Вай ба хулосае меояд, ки масеҳиён одамони нобакор мебошанд.

Таърихи калисои ибтидоӣ шаҳодат медеҳад, ки ғуломон-масеҳиён дар бозорҳои ғуломфурушӣ аз нобоварон киматтар буданд. Вақте соҳиб медонист, ки ғуломи дар сахн истода масеҳист, вай аксаран тайёр буд пули бештар диҳад, чунки шубҳае надошт, ки ин ғулом ба вай софдилона ва содиқона хизмат хоҳад кард. Ин арзи эҳтироми бузургест ба бовари масеҳӣ.

Ин оят ба мо ёдрас мекунад, ки агарчи шахс дар зинаи поёнии иҷтимоӣ истода бошад ҳам, барои шаҳодат оиди Масеҳ ва ҷалол додани номи Ӯ имкониятҳои номаҳдуде дорад.

Бисёриҳо ба он ишорат мекунанд, ки Паймони Навин дар ҳеч ҷой ғуломдориро кушоду равшан маҳкум намекунад. Аммо бо вучуди ин баробари пахншавии масеҳият муносибати бад бо ғуломон низ аз байн рафт.

Ҳар масеҳии ҳақиқӣ бояд дарк намояд, ки вай ғуломи Исои Масеҳ аст. Вай бо нархи гарон харида шудааст; вай дигар ба худ таллуқ надорад. Худи вай, рӯҳаш, ҷонаш ва баданаш аз они Исои Масеҳ аст, ва Масеҳ сазовори ҳама чизи беҳтаринест, ки вай дорад.

6,2 Ояти 2 ба ғуломоне равона карда шудааст, *ки хочагони имондор доранд*. Васвасаи бо соҳибон *безътиной кардан*, албатта, бузург буд. Пурра имкон дорад, ки вақте калисои маҳаллӣ беғоҳӣ дар рӯзи Худованд барои шикастани нон чамъ мешуд (Аъм. 20,7), дар назди дастурхон ҳам масеҳиён-соҳибон ва ҳам масеҳиён-ғуломон менишастанд — ҳама *бародарон* дар Исои Масеҳ. Аммо ғуломон аз ин набояд хулоса мебароваранд, ки акнун ҳамаи фарқҳои иҷтимоӣ нест карда шудаанд. Масеҳӣ будани соҳиби вай маънои онро надошт, ки ғулом набояд вайро эҳтиром намояд ва ба вай хизмат кунад. Масеҳӣ ва бародари дӯстдошта будани соҳиби вай бояд ғуломро водор кунад, ки барои ӯ боз ҳам боғайраттар кор кунад.

Хочагон-масеҳиён ин ҷо на танҳо *имондорон* ва *маҳбубон*, балки низ *онҳое ки аз инҳо баҳрае мебинанд*, номида шудаанд.

Одатан дар ин ишораеро ба он мебинанд, ки онҳо низ дар баракати начот ҳиссае доранд. Аммо бо вучуди он ин суханонро чунин низ фаҳмидан мумкин аст: азбаски ҳам соҳибон ва ҳам ғулмон ба корҳои нек манфиатдоранд, онҳо бояд даст ба даст шуда, кӯшиш кунанд, ки ба якдигар ёрӣ расонанд.

Суханони “*инро таълим деҳ ва насиҳат намо*”, бешубҳа, ба насиҳатҳои зикршуда барои ғулмон-масеҳиён дахл доранд. Дар рӯзҳои мо онҳо ба муносибатҳои корфармоён ва коргарон дахл доранд.

VI. МУАЛЛИМОНИ ДУРҶИҶИҶ ВА ДҶУСТ ДОШТАНИ ПУЛ (6,3–10)

6,3 Акнун дар маркази диққати Павлус онҳое мебошанд, ки майл доранд дар калисо таълимоти ба он бегонаро мавъиза намоянд. Ин одамон ба *суханони солим пайравӣ намекунанд*. “*Солим*” маънои “*оварандаи саломатӣ*”-ро дорад. Ҳангоме ки Худованди мо Исои Масеҳ дар ин ҷо, дар рӯи замин буд, *суханони ӯ* ҳамин гуна буданд, ва мо онҳоро дар Инчилҳо хонда метавонем. Тамоми таълимоти Паймони Навин низ ба ҳамин дахл дорад. Ин ба он маъно *таълимоти диндорӣ* аст, ки ба рафтори тақводорона рағбатнок мекунад.

6,4 Ин гуна одамон *мағрур* мебошанд. Онҳо изҳор мекунанд, ки дониши олиро доро мебошанд, аммо дар асл *ҳеҷ чизро намедонанд*. Чуноне ки Павлус пештар гуфтааст, онҳо *намедонанд*, ки дар бораи ҷӣ меғӯянд.

Онҳо то ба ҳадди чунун *муҷодилот ва мубоҳисотро* дӯст медоранд. Суханони “*ба беморӣ дучор шудааст*” маънои “*касал*”-ро доранд. Ин одамон *рӯҳан беморанд* ва ба ҷои он ки таълимоти оварандаи саломатиро мавъиза кунанд, *суханонеро таълим медиҳанд*, ки *поконро бемор мекунанд*. Онҳо масъалаҳои гуногунеро мебардоранд, ки барои насиҳати *рӯҳон* хизмат намекунанд, ва оиди калимаҳо *муноқиша* мекунанд.

Азбаски мавзӯи *муноқиша* онҳо бо таълимоти Навиштаҳои Пок ҳеҷ муносибате надоранд, ба қарори ниҳой омадан имкон надорад. Дар натиҷа таълимоти онҳо боиси *ҳасад, ҷанҷол, бадзабониҳо, гумонҳои шарирона* мешаванд. Ленски навиштааст:

*Дар муноқишаҳо ва мубоҳисоти онҳо яке ба чолокии дигаре ҳасад мебарад; бо мурури он ки онҳо бо ҳам мусобиқа карда, муҳолифи якдигар мебароянд, ҷанҷолҳо аланга мегиранд; онҳо беш аз пеш куфрро ба забон меоваранд, яъне айбдоркуниҳо ва таҳдидҳоеро, ки бо суханони муқаддас ифода меёбанд.*¹⁸

6,5 Ин *мунозираҳои бекора* аз боиси *шахсонии ақлраида*, яъне ақлашон бемор аланга мегиранд. Ленски аниқ гуфтааст:

*Ақли бемор дар ҳолати пӯсиши ва вайроншавӣ мебошад; дар соҳаи ахлоқӣ ва рӯҳонӣ имкониятҳои ақлӣ аллакай фаъолияти мӯътадил карда наметавонанд. Ақсуламали онҳо ба ҳақиқат аз ақсуламали солим дур аст. Воқеият ва ақси ҳақиқи он бояд ақсуламали қабули онро тавлид намоянд, ин махсусан ба ҳақиқати илоҳии начотбахши Хушхабар дахл дорад; аммо тамоми дурӯғ, таҳриф ва фасод, хусусан он ҷо ба соҳаи ахлоқӣ ва рӯҳонӣ дахл дорад, бояд ақсуламали рад карданро тавлид намоянд... Бо ҳақиқат рӯ ба рӯ шуда, ақли осебдида фақат раддияҳоеро ба муқобили он пешкаш карда метавонад; аммо бо чизи аз ҳақиқат фарқкунанда вохӯрда, вай сабабҳоеро мебинад ва мечӯяд, ки аз боиси онҳо бояд ин фарқиҷаҳо қабул кунад.*¹⁹

Ҳамчунин ин одамон аз *ҳақиқат бегона* мебошанд. Замоне онҳо бо ин ҳақиқат шинос шуданд, аммо нурро рад карда, аз он *ҳақиқате* ки пештар доштанд, низ маҳрум шуданд.

Онҳо гумон доранд, ки *диндорӣ манбаи фоида аст*. Аз афташ, онҳо аз он сабаб муаллимони *рӯҳонӣ* шуданд, ки ин касбро *фоиданок* ҳисобиданд, зеро дар он ҳатто дар ивази *кӯшишҳои андак* ҳам маоши хуб ба даст овардан мумкин аст. “*Онҳо даъвати поктаринро ба ҳунари фоиданок табдил медиҳанд*”.

Ин ба мо на танҳо *шубонон-зархаридонеро* ёдрас менамояд, ки худро хизматгорони Масеҳ вонамуд мекунанд, аммо нисбати ҳақиқат муҳаббати ҳақиқӣ надоранд, балки низ *рӯҳи корчаллониро хотиррасон* мекунад, ки тамоми масеҳияти хозираро фаро гирифтааст: *фурӯхтани индулгенсияҳо* (хати кафурати гуноҳ), *бозиҳои лотереявӣ*, *бозорҳо*, *маърақаҳои фурӯш* ва *ғайра*. *Аз чунин шахсон*

канорагирӣ намо.²⁰ Ба мо фармуда шудааст, ки аз ин гуна муаллимони гунаҳкор дур шавем.

6,6 Дар ояти пештара фаҳмиши нодурусти *манфиат* нишон дода шудааст, ин ҷо бошад маънои ҳақиқии он ошкор карда мешавад. Иттиҳоди *диндорӣ бо қаноатмандӣ манфиати зиёде дорад*. Шаҳодати танҳо *диндорӣ* (тақводорӣ) бе қаноатмандӣ яктарафа мебуд. Қаноатмандӣ бе тақводорӣ бошад умуман ба хислатҳои хоси масеҳият тааллуқ надорад. Аммо дорои тақводории ҳақиқӣ будан ва дар айни замон бо вазъи корҳои шахсии қаноатманд будан — инро бо ҳеч гуна пул харидан имкон надорад.

6,7 Ин боб аз бисёр ҷиҳатҳо бо таълимоти Худованд Исо дар Мавъизаи болои кӯҳ монанд аст. Ояти 7 насихати *Ҷуро* оиди бовар ба он ки Падари Осмонӣ ҳама чизи даркориро бароямон медиҳад, ёдрас мекунад.

Дар зиндагӣ се лаҳзае ҳаст, ки дастони мо тамоман ҳолӣ мебошанд: ҳангоми зода шудан, ҳангоми назди Масеҳ омадан ва ҳангоми мурдан. Ин оят ба мо якум ва сеюмро ёдрас мекунад. *Зеро ки мо ба дунё чизе наовардаем, ва равшан аст, ки наметавонем чизе аз он бибарем*.

Искандари Макдунӣ пеш аз марг гуфта буд: “Ҳангоме ки ман мемирам, маро бо сароча (занбар) пеши ҳама бароред; аммо дастонамро кафанпеч накунед, балки чунон гузоред, то ҳама бубинанд, ки онҳо холијанд!” Бейтс инро чунин тафсир медиҳад:

*Бале, ин дастоне ки замоне давлати мағруртарини ҷаҳонро идора мекарданд; ки замоне зафармандтарин шамшерро медоштанд; ки замоне пур аз симу зар буданд; ки қудрат доштанд риштаи ҳаёти касеро бикананд ё наҷот диҳанд, — ин дастон акнун ХОЛИЈАНД.*²¹

6,8 Қаноатмандӣ он вақт меояд, ки талаботҳои асосии одам қонеъ карда шудаанд. Падари осмонии мо медонад, ки мо ба хӯрок ва пӯшок мӯхтаҷем, ва ваъда додааст, ки ин чизҳоро ба мо медиҳад. Қисми зиёди ҳаёти шахси нобовар дар ғамхорӣ оиди *хӯрок ва либос* мегузарад. Аммо масеҳӣ бояд аввал Подшоҳии Худо ва росткориҳои *Ҷуро* бичӯяд,

ва Худо барои он ғамхорӣ хоҳад кард, ки вай ҳама чизро барои зиндагӣ дошта бошад.

Калимае ки ҳамчун “либос” тарҷума шудааст, ин ҷо маънои “пӯшиш”-ро бо шумули ҳам манзилгоҳ ва ҳам либос ифода мекунад. Мо ки *хӯрок, либос* ва ҷои зист *дорем*, бояд аз ин қонеъ бошем.

6,9 Оятҳои 9–16 бевосита ба онҳое раво-на шудаанд, ки хоҳиши хомӯшнашавандаи *сарватдор шуданро* доранд. Гуноҳи онҳо на дар он аст, ки онҳо сарватманд ҳастанд, балки дар он аст, ки инро бо шавқи зиёд хоҳонанд.

Онҳое ки *мехоҳанд сарватдор шаванд*, одамоне мебошанд, ки бо хӯрок, пӯшок ва манзилгоҳ қонеъ намешаванд, балки ҳирси чизи бештареро доранд.

Хоҳиши *сарватманд* будан одамонро ба *озмоиш* гирифтор мекунад. Барои ба даст овардани мақсади худ онҳо ба васвасаи *фиреб* ва *зӯроварӣ* дода мешаванд. Ба қатори воситаҳои ки вай ба кор мебарад, қимор, тичорати пулӣ дар биржа, *фиреб*, қаллобӣ, шаҳодати бардурӯғ, дуздӣ ва ҳатто куштор дохил мешаванд. Ин гуна одам ба *дом*, ё қапқон меафтад. Хоҳиш то андозае қавӣ мешавад, ки вай аллақай аз он халос шуда наметавонад. Эҳтимол вай ба худ ваъда медиҳад, ки чун миқдори муайяни пул ба даст орад, бозмеистад. Аммо вай бозистода наметавонад. Ҳангоме ки ин мақсад ба даст омад, вай чизи бештареро хоҳон мешавад. Ҷони вай ба доми хавотиршавӣ ва тарсҳои меафтад, ки ҳаваси пул онро бо худ меорад. Одамоне ки аниқ қарор додаанд сарватманд шаванд, *гирифтори бисёр ҳавасҳои беақлона мешаванд*. Онҳо мехоҳанд ҳатман аз ҳам-соягон пешдастӣ пайдо кунанд. Барои пайдо кардани мақоми иҷтимоии обрӯманд онҳо аксаран мачбуранд баъзе арзишҳои ҳақиқатан муҳими зиндагиро қурбони майлу рағбат кунанд.

Илова бар ин онҳо *гирифтори ҳавасҳои зарарнок* мешаванд. Ҳирси сарват онҳоро мачбур мекунад, ки сиҳатии ҷисм ва ҷони худро ба хатар андозанд. Онҳо ба андозае бо чизи моддӣ машғуланд, ки *дар хонавайронӣ ва ҳалокат меғӯтанд*. Якзайл дар талоши зар

буда, онҳо чонҳои намирандаи худро сарфи назар мекунад. Барнс огоҳӣ медиҳад:

*Ҳама чиз нобуд шуд. Хушбахтӣ, обрӯ, некӯкориҳо ва чон то асос вайрон карда шудаанд. Хоҳиши ҳамаро фурубарандаи сарватманд шудан боиси силсилаи беақлиҳо мешавад, ки ҳама чизро ҳам дар ин зиндагӣ ва ҳам дар зиндагии оянда нобуд мекунад. Оилаҳои зиёде аз сабаби ин вайрон шудаанд.*²²

6,10 *Решаи ҳамаи бадихо зарпарастист.* Агарчи на ҳамаи бадихо олам аз зарпарастӣ сарчашма мегирад, зарпарастӣ, бешубҳа, яке аз сарчашмаҳои асосии бисёр бадихост. Он, масалан, боиси ҳасад, чангу ҷидол, дуздӣ, бевичдонӣ, бадмастӣ, бетаҳаммулӣ, фаромӯш кардани Худо, худпарастӣ, харчи беҳуда ва ғайра мешавад.

Ин ҷо сухан на оиди худи пул, балки оиди муҳаббат ба он аст. Бисёр воситаҳои ба хизмати Худованд сарф кардани пул ҳаст, ки боиси некӣ мешавад. Танҳо зарпарастӣ сабаби гуноҳ ва шармандагӣ мешавад.

Яке аз самарҳои зарпарастӣ дуршавӣ аз имони масеҳӣ мебошад. Одам дар талоши беақлонаи зар ҳаёти рӯҳонии худро то дараҷае беназорат мегузорад, ки пас аз чанде гуфтан душвор аст, ки оё вай умуман начот ёфта буд ё не.

Ин одамон на танҳо рағбатро ба арзишҳои рӯҳонӣ гум кардаанд, балки низ худро гирифтори андӯхҳои зиёде кардаанд. Дар бораи андӯхҳои фикр кунед, ки аз майли сарватгундорӣ сар мезананд! Фочиаи ҳаёте ки беҳуда гузаштааст. Андӯх оиди фарзандоне ки ба ҷаҳон рафтаанд. Дард аз дидани сарватҳое ки дар пеши назар кам мешаванд. Тарси бо дастони холи ва ё начотнаёфта ба назди Худо ҳозир шудан.

Ускуф Ҷ. Ҷ. Райл натиҷагирӣ мекунад:

Аз ҳама он чи дорем, пул қаноатмандии камтареро ба мо меорад. Он, албатта, бори баъзе ташвишҳоро аз сари мо соқит мекунад, аммо миқдори ташвишҳои бештаре ки он бар гардани мо бор мекунад, аз ҳаҷми ташвишҳои бартарафшуда зиёдтар аст. Худи дарёфт намудани он саъю кӯшиши зиёдеро талаб мекунад, кӯшиши нигоҳ доштани он – ташвишу изтиробҳоро. Сарфи пул

*боиси озмоишҳои зиёде мегардад. Истифодаи нодурусти он боиси ҳисси айбдорӣ мегардад. Аз даст додани он — андӯхи бузург. Масъалаи ҷӣ тавр истифода бурдани он моро ба кӯчаи сарбаста меорад. Сабаби ду сеяки ҳамаи муноқишаҳо, ҷанҷолҳо ва муурофияҳои судӣ худи ҳамон аст— пул!*²³

Шахси сарватмандтарини ҷаҳон соҳиби чоҳҳои нафт, заводҳои коркарди нафт, танкерҳо (киштиҳои нафтқашон) ва нефтепроводҳо буд; ҳамчунин ба вай меҳмонхонаҳо, ширкати суғуртавӣ ва ширкатҳои ҳавопаймоӣ тааллуқ доштанд. Мулки худро, ки 300 гектар масоҳат дошт, вай бо посбонон, сағҳои бадхашм, панҷараи оҳанин, прожекторҳо, зангҳо ва сиренаҳо печонида гирифта буд. Вай на танҳо аз ҳавопаймоҳо, киштиҳо, девонаҳо, балки низ аз бемории вазнин, пирӣ, очизӣ ва марг метарсид. Вай танҳо ва туршрӯй буд ва иқрор шуд, ки хушбахтиро бо пул харидан имкон надорад.²⁴

VII. АМРҲОИ ХОТИМАВӢ БА ТИМОТИЮС (6,11–21)

6,11 Павлус ба Тимотиюс чун ба одами Худо мурочиат мекунад. Дар Паймони Куҳан одатан пайғамбаронро, шахсони рафторашон тақводоронаро бо ин унвон сарфароз мегардонданд. Ин метавонад ишорае ба он бошад, ки Тимотиюс бахшоиши пайғамбарӣ дошт. Ба одами Худо “одами гуноҳ”, ки дар 2Таслӯникиён тасвир шудааст, муқобил гузошта мешавад. Одами гуноҳ худи таҷассуми гуноҳ хоҳад буд. Ҳама чиз дар вай одамнро ба фикри гуноҳ равона хоҳад кард. Тимотиюс бояд одами Худо бошад, одаме ки намудаш одамнро водор мекунад, то оиди Худо фикр кунанд ва Ӯро ҷалол диҳанд.

Тимотиюс дар хидмати худ бояд аз ғурур (о. 4), нопокӣ (о. 5), рӯҳи норозигӣ (о. 6–8), ҳавасҳои беақлона ва зарарнок (о. 9) ва зарпарастӣ (о. 10) канора ҷӯяд. Вай бояд дар худ хислати масеҳиёнаро парвариш диҳад — ягона чизеро, ки вай бо худ ба осмонҳо гирифта метавонад. Ин ҷо баъзе аз нишонаҳои ин гуна хислат номбар шудаанд: *адолат, диндорӣ, имон, муҳаббат, сабр ва фурутанӣ.*

Адолат (росткорӣ) оиди муносибати одилона ва боинсофонаи мо ба одамони дигар

мегӯяд. *Диндорӣ* (такводорӣ) — шабохати мо ба Худост. *Имон* (бовар) метавонад маънои вафодорӣ ва ҳам эътимоднокиро дошта бошад. *Муҳаббат* оиди хиссиёти дилбастагии мо ҳам ба Худо ва ҳам ба одамоне мегӯяд. *Сабрро* ҳамчун истодагарӣ ё пуртоқатӣ дар озмоишҳо тафсир намудан мумкин аст, дар ҳоле ки *фурутани* — хайрхоҳӣ ва ҳалимии феъл аст.

6,12 Тимотиюс на танҳо бояд канораҷӯӣ кунад ва пайравӣ намояд, балки *талош* низ намояд. *Талош* намудан ҳарбу зарб намудан нест, балки, аниқтараш, мусобика кардан аст. Ин калима на аз луғатномаи муҳорибаҳо, балки мусобикаҳои варзишӣ гирифта шудааст. *Ба таври нек талош намудан*, ки ин ҷо гуфта шудааст, *имони* масеҳӣ ва мусобикаи давидани вобаста ба он аст. Тимотиюс дар ин мусобика бояд хуб давад. Вай бояд *ҳаёти ҷовидониро аз худ бисозад*. Ин маънои онро надорад, ки вай бояд барои начот ёфтани чидду чаҳд намояд. Вай аллакай онро дорад. Аммо акнун рӯз ба рӯз бояд дар амалҳои вай ҳаёти ҷовидонӣ, ки аллакай онро дорад, зоҳир шавад.

Ба ин *ҳаёти ҷовидонӣ* Тимотиюс дар лаҳзаи бозгашт кардан *даъват гардида* буд. Вай ҳамчунин *дар пеши шоҳидони бисёр эътирофи нек кардааст*. Ин ҷо, эҳтимол, ғӯта хӯрдани вай дар назар дошта шудааст, агарчи он метавонад тамоми шаҳодати минбаъдаи Тимотиюсро оиди Исои Масеҳ дар бар гирад.

6,13 Акнун фириста ба Тимотиюс амри ботантанае медиҳад ва инро дар ҳузури ду нафар Шоҳидони бузургтарин мекунад. Амр, пеш аз ҳама, *ба ҳузури Худое* дода шудааст, *ки ҳамаро ҷон мебахшад*. Эҳтимол, ҳангоме ки Павлус ва Тимотиюс мактуб менавишт, дарк менамуд, ки вай метавонад ягон вақт барои шаҳодат оиди Худованд Исо кушта шавад. Дар ин ҳол ҷанговари ҷавон бояд донад, ки маҳз Худо ба ҳама чиз ҳаёт медиҳад. Ҳатто агар одамоне Тимотиюсро кушта тавонанд ҳам, бовари вай ба Онест, ки мурдагонро зинда мекунад.

Сониян, амр *ба ҳузури Исои Масеҳ* дода шудааст. *Ӯ* намунаи бузургии *эътирофи нек* аст. *Дар пеши Понтиюс Пилотус Ӯ эътиро-*

фи нек кардааст. Агарчи ин ба ҳамаи суҳанон ва амалҳои Начоткор дар назди прокуратори румӣ дахл дошта метавонад, ин ҷо, аз афташ, ба таври махсус чунин суҳанони Исо дар назар дошта шудаанд: “Ман барои он зода шудаам ва барои он ба ҷаҳон омадаам, ки бар ростӣ шаҳодат диҳам; ва ҳар ки аз ростист, овози Маро мешунавад” (Юҳ. 18, 37). Ин эътирофи бебоконе чун намунаи пеши назари Тимотиюс гузошта шуд, то ки вай дар шаҳодат оиди ростӣ ба он пайравӣ намояд.

6,14 Павлус ба Тимотиюс амр мекунад, ки *ҳукмро риоя намояд*. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки ин ба ҳукми ба таври нек талош намудан, ки пештар зикр шуда буд, дахл дорад. Дигарон тахмин мекунанд, ки ҳамаи он чи Павлус дар ин мактуб ба Тимотиюс амр мекунад, дар назар дошта шудааст. Баъзеҳо бар онанд, ки ҳукм — Хушхабар, ё ваҳӣи Худост, чуноне ки дар Суҳани Худо дода шудааст. Мо чунин ақида дорем, ки ин вазифа талаби нигоҳ доштани ҳақиқати бовари масеҳист.

Суҳанони “*беайб ва беуқсон*” на ба ҳукм, балки ба ҳуди Тимотиюс дахл дорад. Шаҳодати Тимотиюс, ки *ҳукмро риоя* менамояд, бояд *беайб* ва аз ҳама гуна танқид болотар бошад.

Паймони Навин доимо ба масеҳиён оиди *зуҳури Худованди мо Исои Масеҳ* ёдрас мекунад. Дар ин ҷаҳон ба Масеҳ вафодор будан дар назди Курсии Доварии Масеҳ мукофотонида мешавад. Ҳангоме ки Худованд Исо ба замин барои барпо намудани Подшоҳии Худ бозмегардад, ин мукофотҳо ба ҳама намоён хоҳанд буд. Ҳамон вақт натиҷаҳои вафодорӣ ё бевафой аён мешаванд.

6,15 Дар байни илоҳиётшиносон ҳамфикрӣ нест, ки дар ин оят ва дар оятҳои минбаъда дар бораи кӣ суҳан меравад: оиди Худо Падар ё оиди Худованд Исои Масеҳ. Таассуроте ҳосил мешавад, ки дар ояти 15, ки дар алоҳидагӣ гирифта шудааст, оиди Худованд Исо гуфта мешавад, чунки маҳз *Ӯ* дар Ваҳй 17,14 *Подшоҳи подшоҳон ва Худованди худовандон* номида шудааст. Аз тарафи дигар, ояти 16 возеҳан ба Худо Падар дахл дорад.

Дар хама сурат, маънои ояти 15, аниқтараш, чунин аст: хангоме ки Худованд Исо барои дар ин замин подшоҳӣ кардан бозмегардад, одамон дарк мекунад, ки *Фармонгузори таборак ва ягона* кист. Зухури \bar{U} нишон хоҳад дод, ки Подшоҳи ҳақиқӣ кист. Худованд Исо дар ин рӯзхое ки Павлус ин мактубро ба Тимотиюс менавишт, то замони мо радшуда буд ва ҳаст. Аммо рӯзе фаро мерасад, ки *Подшоҳи* ҳамаи ҳукмронон ва *Худованди* ҳамаи фармоишдиҳандагон будани \bar{U} равшан нишон дода мешавад.

Таборак (баракатнок) на танҳо сазовори хама гуна таҳсин, балки Онест, ки дар Худ пуррагии баракатро дорад.

6,16 Ҳангоми зухури Худованд Исо одамон дарк мекунад, ки танҳо *Худо Ҳайи лоямут* (намиранда) аст. Ин маънои онро дорад, ки танҳо \bar{U} бино бар табиати Худ дорой ин хусусият аст. Намирандагии фариштагон ба онҳо ато шуда буд, ва хангоми растохез масеҳиён баданҳои намиранда хоҳанд гирифт (1Кўр. 15,53.54), намирандагии Худо бошад дар Худи \bar{U} ст.

Сипас оиди Худо гуфта мешавад, ки \bar{U} дар нури дастнорас сокин аст. Ин ҷо ҷалоли чашмбари дурахшоне ки тахти Худоро фаро гирифтааст, дар назар дошта шудааст. Одам дар ҳолати табиӣ худ аз ин дурахш ба буғ табдил меёфт. Танҳо онҳое ки дар Дўстдошта қабул карда шудаанд ва дар Масеҳ комиланд, ба Худо наздик шуда, ҳалок на-шуда метавонанд.

Худоро дар моҳияти \bar{U} ягон нафар аз одамон надидааст ва дида наметавонад. Дар Паймони Кухан одамон зухури Худоро дида буданд. Дар Паймони Навин Худо Худро дар Шаҳси Писари дўстдоштаи Худ, Худованд Исои Масеҳ, зоҳир намуд.

Бо вучуди ин барои чашмони оддӣ Худо диданашаванда аст.

Шавкат ва қудрат то абад маҳз ба \bar{U} тааллуқ дорад. Павлус бо ин ситоиш амри худро ба Тимотиюс анҷом медиҳад.

6,17 Пеш аз ин Павлус муфассал оиди онҳое сухан меронд, ки сарватманд шудан мехоҳанд. Ин ҷо вай ба онҳое мурочиат мекунад, ки аллакай *сарватдор* ҳастанд. Тимотиюс бояд ба онҳо *амр фармояд, ки*

ҳавобаландӣ накунад. Ин барои ҳамаи сарватмандон васвасаи калонест. Онҳо майл ба он доранд, ки ба ҳамаи камбағалон чун ба мавҷудоти бемаданият, бетарбия ва на он қадар боақл аз боло ба поён нигаранд. Ин, бешубҳа, на ҳамеша ба ҳақиқат мувофиқат мекунад. Дар Паймони Навин, бар хилофи Паймони Кухан, сарвати зиёд шаҳодати баракати Худо нест. Дар зери шариат сарват нишонҳои хусни тавачҷӯҳи Худо буд, дар давраи нав бошад баракати бузургтарин — азобҳо мебошанд.

Сарватмандон бояд *ба сарвати бебақо* (аниқтараш “бебақоии сарват”) *умед набанданд*. Пулро дар даст нигоҳ доштан ба монанди дар даст нигоҳ доштани рег душвор аст. Агарчи ба мо чунин метобад, ки моликӣ бузург мояи бехатарист, аммо ягона чизи ҳақиқатан боварибахш дар ин ҷаҳон танҳо Сухани Худост.

Барои ҳамин ҳам сарватмандонро даъват мекунад, ки *ба Худои Ҳай, ки хама чизро барои маишати мо ба фаровонӣ ато мекунад, умед банданд*. Маккорӣ сарват дар он аст, ки ба он умед набаста нигоҳ доштани он ниҳоят душвор аст. Аммо ин яке аз шаклҳои парастии бутҳост: охир, дар ин ҳол мо ҳақиқатеро рад мекунем, ки маҳз *Худо хама чизро барои маишати мо ба фаровонӣ ато мекунад*. Ин ҳақиқат ҳаёти боҳашаматро сафед намекунад, он танҳо изҳор менамояд, ки Худо манбаи хама гуна лаззатҳост, ки ҳеҷ хел ҳазинаҳо онҳоро дода наметавонанд.

6,18 Ба масеҳӣ хотиррасон мекунад, ки пуле ки вай дорад, аз он вай нест. Он танҳо ба ихтиёри вай супорида шудааст. Вай масъулият дорад, ки онро барои ҷалоли Худо ва нафъи одамон истифода барад. Вай бояд онро ба *аъмоли нек* сарф намояд ва бо майли тамои ба мӯхточон диҳад.

Шиори ҳаёти Ҷон Уэсли чунин аст: “Бо тамоми роҳҳо ва воситаҳои метавонистаат, дар хама ҷои метавонистаат, ҳар вақти метавонистаат, ба ҳамаи одамони метавонистаат, ба ҳар муддати метавонистаат хама гуна некии метавонистаатро бикун”.

Суханони “*валинеъмат ва одамдўст*” ишора мекунад, ки масеҳӣ вазифадор аст

омода бошад, то баробари талаб кардани Худованд пулхояшро истифода барад.

6,19 Ин оят он ҳақиқатро таъкид мекунад, ки мо имконият дорем воситаҳои молиявии худро чунон кор фармоем, ки онҳо ба мо дар ҷовидонӣ фоида оранд. Имрӯз пули худро барои кори Худо истифода бурда, мо *барои оянда асоси нек гун* мекунем. Хамин тарик, мо *ҳаёти ҷовидониро аз худ месозем*, ки ҳаёти ҳақиқист.

6,20 Инак мо ба огоҳии хотимавии Павлус расидем. Вай ба Тимотиюс амр мефармояд, то *он чиро, ки ба вай амонат гузошта шудааст, муҳофизат намояд*. Вай бо ин, аниқтараш, таълимоти ҳақиқии бовари масеҳиро дар назар дорад. Ин ҷо сухан на оиди ҷони Тимотиюс, балки оиди ҳақиқати Хушхабари файзи Худо меравад. Ҳақиқате ки ба Тимотиюс боварӣ карда шудааст, бояд чун пули ба бонк гузошташуда бе осеб ва дар амният нигоҳ дошта шавад.

Вай бояд *аз ёвагӯии ношоам ва мубоҳисоте ки бардурӯе дониш номида мешавад*, канора ҷӯяд. *Ёвагӯӣ* ё беҳудагӯӣ, – гуфтори беҳуда дар мавзӯёҳост, ки барои насихат хизмат намекунанд.

Павлус дарк мекард, ки Тимотиюс бо миқдори зиёди таълимотҳо рӯ ба рӯ мешавад, ки худро дониши ҳақиқӣ вонамуд карда, дар асл ба ваҳйи масеҳӣ муҳолифат хоҳанд кард. Ускуф Моул менависад:

Гностикҳои замони Павлус изҳор мекарданд, ки шогирдони худро “аз назди тӯдаи масеҳиёни оддӣ ба доираҳои баланди одамони лаёқатманд мебаранд, ки бояд асрори ҳастиро донанд ва ба шарофати ин дониш бояд аз шиканҷаи материя озод шуда, озодона дар олами рӯҳ сайр намуда, зиндагӣ кунанд”.²⁵

Тимотиюс бояд аз ҳамаи ин рӯй гардонад.

Дар рӯзҳои мо ин ба чунин фирқаҳои бидъаткор, ба монанди “Илми Масеҳӣ” дахл дорад. Ин система изҳор мекунад, ки моҳияти масеҳӣ ва дониши ҳақиқӣ дорад, аммо дар асл дониши он *бардурӯе* аст. Он ба масеҳият ва ба илм алоқае надорад.

Ояти 20-ро ҳамчунин ба бисёр шаклҳои табиатшиносӣ, ки имрӯзҳо дар мактабҳои мо

таълим дода мешаванд, истифода бурдан мумкин аст. Кашфиётҳои ҳақиқии илмӣ ҳеҷ гоҳ ба Навиштаҳои Пок муҳолифат нахоҳанд кард, чунки асрори илмиро Ҳамоне таъсис додааст, ки Навиштаҳои Покро навиштааст — Худи Худо. Аммо бисёр кашфиётҳои ба ном илмӣ дар асл фаразияҳои исботнашуда мебошанд. Ҳар як чунин фаразияе ки ба Навиштаҳои Пок муҳолифат мекунад, бояд рад карда шавад.

6,21 Павлус дарк мекард, ки баъзе касони худро масеҳӣ меномида ба доми ин таълимотҳои бардурӯғ афтада, *аз имон баргаиштаанд*. Аз ин суханон ба мо равшан аён аст, ки интеллектуализм, ратсионализм, модернизм, либерализм ва ҳамаи “изм”-ҳои дигар, ки Масеҳро номида мегиранд ё ба таълимоти Ӯ чизҳое илова мекунанд, то ҷӣ андоза хавфноканд.

Файз бо ту бод. Ин баракатдихӣ доимо дар ҳамаи мактубҳои Павлус хузур дорад, чунки танҳо *файзи* Худо халқи Ӯро дар роҳи рост ва танг нигоҳ дошта метавонад. *Омин*.

Тавзеҳот

1Тимотиюс

1. (Муқаддима) Иқтибос мешавад аз George Salmon, дар: *A Historical Introduction to the Study of the Books of the New Testament*, саҳ. 413.
2. (1,8) Guy King, *A Leader Led*, саҳ. 25.
3. (1,16) William Kelly, *An Exposition of the Two Epistles to Timothy*, саҳ. 22.
4. (1,19) Hamilton Smith, маълумоти бештаре нест.
5. (1,20) Калимаи юнонии “бласфемео” (ҳақорат додан, куфр гуфтан) ҳам нисбати Худо ва ҳам одам истифода мешавад.
6. (2,9) John Chrysostom, ки Alfred Plummer дар *The Pastoral Epistles*, саҳ. 101 иқтибос мекунад.
7. (2,15) J. P. Lilley, *The Pastoral Epistles*, саҳ. 94.
8. (3,2) Масеҳиёне ки ин ақидаро пайравӣ мекунанд, вафодории ускуфро ба як зан, ки дар ибораи юнонии “марди дорои як

- зан” дар назар дошта шудааст, таъкид мекунад.
9. (3,3) Азбаски диаконҳо набояд тамаъкор бошанд (3,8), аз эҳтимол дур аст, ки Павлус оиди ўҳдадории боз ҳам масъулиятноки усқуф сухан ронда, ин сифатро партофта бошад.
10. (3,11) Эҳтимол, дар ибтидои мавҷудияти калисо ин ханўз *мансаби* калисоӣ барои зан нашуда буд.
11. (3,16) J. N. Darby, “Notes of a Lecture on Titus 2,11–14”, *The Collected Writings of J. N. Darby*, ҷ. 7, саҳ. 333.
12. (3,16) Номҳои поки “Худо“, “Масех“, “Рӯх” ва дигарон дар дастнависҳои қадимӣ мухтасар навишта мешуданд. Иҳтисори юнонии калимаи “Худо” ба калимаи “кӣ” бо иловаи хати кӯтоҳи уфуқӣ, ки ҳарфҳои “тета” ва “омикрон”-ро фарқ мекунонад ва боз як хатчаи болои калима, ки ба мухтасар навишта шудани ин калима ишора мекунад, монанд аст. Дар баъзе дастнависҳои “Худо” (дастнависҳои анъанавӣ ва аксари дастнависҳо), дар баъзеи дигар “кӣ” (НА) ва “ки”-ро ҳаст. Мо пайрави навишти анъанавӣ мебошем, ки дар аксари дастнависҳо ҳаст.
13. (4,3) Mary Baker Eddy, *Science and Health with Key to the Scriptures*, саҳ. 64–65.
14. (4,10) Дар даъзе дастнависҳо: “барои ҳамин ҳам мо меҳнат мекунем ва мубориза мебарем”.
15. (4,12) King, *Leader*, саҳ. 79.
16. (5,4.5) Дар дастнависҳои қадимтарин ва дар аксари дастнависҳои қадимаҳои “хуб аст ва” пеш аз “писандидаи” нестанд. Бешубҳа, варианти кӯтоҳтар дуруст аст.
17. (5,16) Набудани зикри *марди* боварқарда дар баъзе дастнависҳо, аз афташ, тасодуфӣ аст. Аз эҳтимол дур аст, ки Павлус фақат оиди он бевазаноне навишта бошад, ки барояшон қонини боварқарда ғамхорӣ мекарданд.
18. (6,4) P. C. H. Lenski, *The Interpretation of St. Paul's Epistles to the Thessalonians, to Timothy, to Titus and to Philemon*, саҳ. 700.
19. (6,5) дар ҳамон ҷо, саҳ. 701–702.
20. (6,5) Дар баъзе дастнависҳо ин ҷумла партофта шудааст.
21. (6,7) Edward Herbert Bates, *Spiritual Thoughts from the Scriptures of Truth*, саҳ. 160.
22. (6,9) Albert Barnes, *Notes on the New Testament: Thessalonians, Timothy, Titus, Philemon*, саҳ. 199.
23. (6,10) J. C. Ryle, *Practical Religion*, саҳ. 215.
24. (6,10) Аз мақолаҳои рӯзномавӣ оиди Ҳовард Ҳюгси солхӯрда.
(6,20) H. C. G. Moule, *Studies in II Timothy*, саҳ. 91.

Рӯйхати адабиёт

(Номаҳои шубонӣ)

Bates, Edward Herbert,
Spiritual Thoughts from the Scriptures of Truth,
London: Pickering and Inglis, с. номаълум.

Bernard, J. H.,
The Pastoral Epistles,
Cambridge: University Press, 1899.

Erdman, Charles R.,
The Pastoral Epistles of Paul,
Philadelphia: Westminster Press, 1923.

Fairbairn, Patrick,
Commentary on the Pastoral Epistles,
Edinburgh: T & T. Clark, 1874.

Guthrie, Donald,
The Pastoral Epistles, (TBC),
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Co., 1957.

Hiebert, D. Edmond,
First Timothy,
Chicago: Moody Press, 1957.

Hiebert, D. Edmond,
Second Timothy,
Chicago: Moody Press, 1958.

Hiebert, D. Edmond,
Titus and Philemon,
Chicago: Moody Press, 1957.

Ironside, H. A.,
*Addresses, Lectures, Expositions on Timothy,
Titus and Philemon*,

New York: Loizeaux Bros., 1947.

Kelly, William,
An Exposition of the Epistle of Paul to Titus,
London: Weston, 1901.

Kelly, William,
An Exposition of the Two Epistles to Timothy,
Oak Park, IL: Bible Truth Publishers,
с. номаълум.

Kent, Homer A.,
The Pastoral Epistles,
Chicago: Moody Press, 1958.

King, Guy H.,
A Leader Led: A Devotional Study of I Tim,
Fort Washington, Pa.: Christian Literature
Crusade, 1944.

King, Guy H.,
To My Son: A Expository Study of II Tim,
Fort Washington, Pa.: Christian Literature
Crusade, 1944.

Lilley, J. P.,
The Pastoral Epistles, Handbooks for Bible
Classes,
Edinburgh: T & T. Clark, 1901.

Lock, Walter,
*A Critical and Exegetical Commentary on the
The Pastoral Epistles (ICC)*,
Edinburgh: T & T. Clark, 1924.

Moule, H. C. G.,
Studies in II Timothy,
Grand Rapids: Kregel Publications, 1977.

Plummer, Alfred,
The Pastoral Epistles,
New York: George H. Doran Company,
с. номаълум.

Smith, Hamilton,
The Second Epistle to Timothy,
Wooler, Northumberland, England: Central
Bible Hammond Thuth Ltd., с. номаълум.

Stock, Eugene,
Plain Talks on the Pastoral Epistles,
London: R. Scott, 1914.

Van Oosterzee, J. J.
“The Pastoral Letters”. *Lange's Commentary on
the Holy Scriptures*, ч. 23.
Grand Rapids: Zondervan Publishing House,
с. номаълум.

Vine, W. E.,
Exposition of the Epistles to Timothy,
London: Pickering & Inglis, 1925.

Wuest, Kenneth S.,
*The Pastoral Epistles in the Greek New
Testament*,
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Co., 1953.

НОМАИ ДУЮМ БА ТИМОТИЮС

Дар номаи дујом ба Тимотијус... вай (Павлус), шахсе ки тахти роҳнамоии Худо берун аз ҳудуди Фаластин ҷамъомади Худоро дар замин таъсис додааст, тамоми рози дили худро изҳор мекунад; ва ӯ онро аз он сабаб навишт, ки ин ҷамъомад пайиҳам ба нокомиҳо дучор шуда, аз принципҳои ки дар асоси он бино шуда буд, дур мешуд.

Ч. Н. Дарбӣ

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРБӢ

Суханони охирини шахсони машҳур ода-тан дар хотири шахсоне ки дӯсташон медош-танд, бо эҳтиёт нигоҳ дошта мешаванд. Агарчи Номаи дујом ба Тимотијус ба маънои асли суханони охирини Павлус нест, ин охирин аз номаҳои ба мо маълуми фириста ба масеҳӣ аст, ки дар ибтидо ба ҳамкори дӯстдоштаи ҷавонаш Тимотијус навишта шуда буд.

Дар зиндони торики румӣ, ки равшанӣ ба он танҳо аз сӯрохии сақф медаромад, нишас-та, дар интизории қатл, фиристаи маънавиё-таш баланд, хирадманд ва боилтифот, ки акнун аллакай пир шудааст ва аз хизмати дурударози ғайратмандона ба Худо хаста шудааст, даъвати охиринро менависад — Тимотијус бояд он ҳақиқат ва ҳаётеро, ки омӯхта буд, устуворона пайравӣ намояд.

Монанди дигар номаҳои “дујом”, 2Тимо-тијус ба мавзӯи муаллимони дурӯғин ва аз бовар баргаштагони замони охир бахшида шудааст. Беихтиёр фикре сар мезанад, ки хучумҳои рӯйрош ба асли будани 2Тимо-тијус (ва бештар аз он — 2Петрус) асосан аз он сабаб мебошанд, ки роҳбарони динии шак-кок, ки ин гуна фаразияҳои “радкунанда”-ро эҷод мекунанд, динро ҳамчун ниқоб исти-фода мебаранд, ва дар ҳамон ҷинояте ки Павлус моро меогоҳонад, айбдоранд (3,1–9).

Бар хилофи гуфтаҳои баъзеҳо, Номаи дујом ба Тимотијус хеле зарурӣ ва ҳақиқатан асли мебошад!

II. МУАЛЛИФӢ

Оиди муаллифии 2Тимотијус ба “Муқад-дима”-и Номаҳои Шубонӣ нигаред.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Номаи дујом ба Тимотијус аз зиндон навишта шуда буд (мувофиқи ривоят — зиндони Мамертин дар Рум, ки онро имрӯзҳо низ дидан мумкин аст). Азбаски Павлус шаҳрванди румӣ буд, вайро ба назди шерон партофта ё ба салиб кашида наметавонист-танд; вай “сазовори шарафе” гардид, ки бо шамшер сарашро аз тан ҷудо кунанд. Азбас-ки вай дар давраи ҳукмронии Нерон (8-уми июни соли 68 мурдааст) кушта шуда буд, санаи навишта шудани 2Тимотијус байни тирамоҳи соли 67 ва баҳори соли 68 муайян карда шудааст.

IV. МАКСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӢ

Мавзӯи 2Тимотијус дар 2,15 равшан баён карда шудааст: “Саъю кӯшиш намо, ки худро ба Худо муносиб нишон диҳӣ, ҳамчун кор-куне ки хичил намешавад ва сухани ростиро дуруст мавъиза мекунад”. Бар хилофи 1Ти-мотијус, ки диққати асосӣ ба рафтори кол-лективии ҷамоат дода мешавад, ин ҷо пеш аз ҳама ба масъулият ва рафтори шахсияти алоҳида диққат дода мешавад. Ин мавзӯро ҷунин тасвия кардан мумкин аст: “Масъ-улияти шахсӣ дар замони гумроҳии умумӣ”.

Мувофиқи ин нома, дар калисое ки худро масеҳӣ меномад, ин гумроҳии умумӣ хеле калон шудааст. Он аз бовар ва аз ҳақиқат ниҳоят дур шудааст. Ин гуна ақибнишинӣ ба

масехии алоҳида чӣ гуна таъсир мерасонад? Агар вай ба ҳақиқат пайравӣ кардан ва тақводорона зистанро бас кунад, оё барояш узре хоҳад буд? Нома ҷавоби аниқ медиҳад: “Не!” Ту “саъю кӯшиш намо, ки худро муносиб нишон диҳӣ...”.

Ҳаёти Дониёл дар дарбори подшоҳи Бобил (Дон. 1) чунин вазъиятро нишон медиҳад. Аз боиси бадахлоқие ки муддати зиёд дар Исроил ҳукмфармо буд, подшоҳ Набукаднесар вайро ҳамроҳи ҷавонони дигар ба асорати Бобил бурд. Онҳо аз шаклҳои зохирии дини яҳудӣ маҳрум буданд – қурбонӣ овардан, хизмати коҳинон, парастии дар парастиишгоҳ ва ғайра. Ҳангоме ки баъди якҷанд сол Уршалим вайрон карда шуда, тамоми халқ ба асорат бурда шуд, хизмат-

гузорӣ дар парастиишгоҳ муваққатан пурра қатъ шуд. Ҳамаи инро дида, оё Дониёл гуфтааст: “Беҳтар мешавад, ки ман шариат ва пайғамбаронро фаромӯш карда, кӯшиш кунам, то ба анъана ва одатҳои Бобил мутобиқ шавам”? Тамоми ҳаёти таъсирбахши пурбовари ӯ дар вазъияти тамоман тоқатфарсо ҷавоби ҳайратоварест, ки ба сафҳаҳои таърих дохил гардидааст.

Ҳамин тариқ, 2Тимотиюс ба масехие мурочиат мекунад, ки бо соддагӣ ва покии ибтидоии инҷилӣ ҳеҷ умумияте надоштани шаҳодати умумии калисои замони моро мебинад. Дар ҳар ҳолат вай вазифадор аст, ки “пархезгорона дар Исои Масех зиндагӣ кунад” (2Тим. 3,12).

Нақша

- I. ДУРУДҲОИ МУҚАДДИМАВӢ БА ТИМОТИЮС (1,1–5)
- II. НАСИҲАТҲО БА ТИМОТИЮС (1,6–2,13)
 - A. Оиди содиқ будан (1,6–18)
 - B. Оиди устувор будан (2,1–13)

III. САДОҚАТЕ КИ БА МУРТАДӢ МУҚОБИЛ МЕИСТАД (2,14–4,8)

- A. Садоқат ба масехияти ҳақиқӣ (2,14–26)
- B. Муртадии оянда (3,1–13)
- V. Одами Худо дар рӯ ба рӯи муртадӣ аз ҳазинаи Худо баҳра мебарад (3,14–4,8)

IV. ХОҲИШҲОИ ШАХСӢ ВА МУЛОҲИЗАҲО (4,9–22)

Тафсир

I. ДУРУДҲОИ МУҚАДДИМАВӢ БА ТИМОТИЮС (1,1–5)

1,1 Дар аввалин сатрҳои мактуб Павлус худро ҳамчун *ҳаввори* Исои Масех муаррифӣ мекунад. Худованди ҷалолёфта ба вай хизмати маҳсусеро воғузур намудааст. Павлус вазифаи худро на аз одамоне ва на ба воситаи одамоне, балки бевосита ба василаи *иродаи* Худо гирифтааст. Сипас Павлус меғӯяд, ки фиристагии вай ба *ҳасби ваъдаи* ҳаёт мебошад, ки дар Исои Масех аст. Худо *ваъда* дод, ки ҳар кӣ ба Масех Исо бовар кунад, ҳаёти ҷовидонӣ ба даст меорад. Ба хизмати *ҳаввори* даъват шудани Павлус ба

ин *ваъда* ҳамроҳ шуд. Агар ин ваъда намебуд, ба фиристае чун Павлус эҳтиёче намебуд.

Мувофиқи суханони Вайн, “Худо мақсад дошт, то ҳаёте ки дар Исои Масех дар ҷовидонии гузашта сокин буд, ба мо дода шавад. Натиҷаи мантиқии ин мақсад он буд, ки Павлус мебоист фириста мешуд”¹.

Панҷ бор зикр шудани мафҳуми “ҳаёт”-ро дар ин Нома В. Паул Флинт чунин маънидод мекунад: 1,1 – ваъдаи ҳаёт; 1,10 – зухуроти ҳаёт; 2,11 – иштирок дар ҳаёт; 3,12 – намунаи ҳаёт; 4,1 – мақсади ҳаёт.

1,2 Павлус ба Тимотиюс ҳамчун ба *фарзанди маҳбӯб* мурочиат мекунад. Ҳеҷ далеле нест, ки Тимотиюс бевосита ба василаи хизмати Павлус бовар карда бошад. Аввалин

воҳӯрии навишташудаи онҳо дар Лустра баргузор гардида буд (Аъм. 16,1), ва ҳангоми омадани Павлус Тимотиюс аллақай шогирд буд. Дар ҳар ҳолат, барои фириста вай *фарзанди маҳбуб* дар бовари масеҳӣ буд.

Чун дар 1Тимотиюс, дуруди Павлус таманноӣ *файз*, *марҳамат* ва *осоиштагиро* дар бар мегирад. Дар тафсир ба 1Тимотиюс аллақай зикр шуда буд, ки таманноӣ *файз* ва *осоиштагӣ* хусусияти хоси мактубҳои Павлус ба калисоҳо буд. Дар мактуб ба Тимотиюс вай калимаи “марҳамат”-ро илова мекунад. Гай Кинг тахминеро баён намуд, ки *файз* барои ҳар гуна хизмат лозим аст, *марҳамат* – барои ҳар гуна нобарорӣ, *осоиштагӣ* – барои ҳамаи вазъиятҳои зиндагӣ. Касе гуфтааст: “*Файз* – ба бефоидаҳо, *марҳамат* – ба нотавонон, *осоиштагӣ* – ба нооромон”. Ҳиберт *марҳаматро* чун чизе маънидод мекунад, ки “аз майли ботинӣ бармеояд, худ ба худ рӯй медиҳад ва меҳрубонии навозишкорунаи Худост, ки ӯро водор мекунад, то бо бадбахтон ва азияткашандагон бо мулоимат ва ҳамдардӣ муносибат намояд”.²

Ин баракатҳо аз *ҷониби Худои Падар* ва *Худованди мо Исои Масеҳ* бармеоянд. Ин боз як мисоли он аст, ки Павлус *Писарро* баробар ба *Падар* медонад.

1,3 Пас аз ин Павлус бо услуби барояш хос дар суруди шукргузори арзи дил мекунад. Ин суханонро хонда, бояд дар хотир дошт, ки вай онҳоро дар зиндони румӣ навишта буд. Вайро ба он ҷо барои мавъизаи Хушхабар партофта буданд ва бо вай чун бо ҷинояткор муносибат мекарданд. Ҳукумати Рум бовари масеҳиро аз ҳама ҷиҳат паҳш мекард, ва аллақай бисёр масеҳиён ҳаёти худро аз даст дода буданд. Ба ин вазъияти номусоид нигоҳ накарда, Павлус мактубро ба Тимотиюс бо ҷунин суханон сар карда метавонист: “*Шукргузори менамоям Худоро*”.

Фириста ба Худо бо *виҷдони пок* хизмат мекард, ҷуноне ки *ачдодонаш* яҳудиён низ мекарданд. Агарчи *ачдодони* вай масеҳӣ набуданд, онҳо ба Худои зинда бовар доштанд. Онҳо ӯро парастид мекарданд ва кӯшиш мекарданд, ки ба вай хизмат кунанд. Онҳо интизори растохези мурдагон буданд, ҷуноне ки Павлус дар Аъмол 23,6 ишора карда буд.

Барои ҳамин ҳам дертар вай гуфта метавонист: “Ва ҳоло барои умед бастанам ба он ваъдае [растохез] ки Худо ба падарони мо додааст, ман муҳокима карда мешавам, дар сурате ки дувоздаҳ сибти мо шабу рӯз бо чидду чаҳд ибодат мекунам ба умеди он ки иҷрои ҳамон ваъдаро бубинанд” (Аъм. 26, 6.7).

Ҳамин тариқ, Павлус хизматгузориаш ба Худовандро ҳамчун пайравӣ ба намунаи аҷдодон қаламдод карда метавонист. Калимае ки фириста барои ифодаи *ибодат*³ ба кор бурдааст, ба садокат ва вафодорӣ ишорат мекунад. Вай ба Худои ҳақиқӣ эътиқод дошт.

Сипас Павлус оиди он сухан меронад, ки *ҳамеша* Тимотиюсро *дар дуоҳояш шабу рӯз ба ёд* меоварад. Ҳар гоҳе ки фиристаи бузург дар дуо ба Худованд муроҷиат кунад, вай *ҳамеша* ҳамкори ҷавони дӯстдоштаашро ба ёд меовард ва номи вайро ба назди Тахти *Файз* меовард. Павлус медонист, ки вақти хизмати вай ба анҷом наздик расидааст. Вай медонист, ки аз нуқтаи назари одамӣ Тимотиюсро лозим меояд дар танҳои оиди Масеҳ шаҳодат диҳад. Вай ҳамчунин оиди он душворихое ки Тимотиюс рӯ ба рӯ мешавад, медонист, бинобар ин доимо оиди ин сарбози ҷавони бовар дуо мекард.

1,4 Тимотиюс ин суханонро хонда, то ҷӣ андоза ба ҳаяҷон омада буд! Фириста Павлус, ҷуноне ки Моул инро номидааст, “*хоҳиши пурэхтирос*”-и *дидори* ӯро дорад. Ин, албатта, далели муҳаббати маҳсус ва ҳурмат аст ва оиди нексиришті, назокат ва фурутанӣ Павлус равшан шаҳодат медиҳад.

Шояд, ҳангоми бори охирин аз ҳам чудо шуданашон Тимотиюс худдориро аз даст дод. *Ашқҳои* ҷавон ба ҳамсафи калонӣ таассуроти амиқ гузоштанд. Ҳиберт тахмин мекунад, ки ин ҳангоме рӯй дод, ки сарбозони румӣ Павлусро аз вай “барканданд”.⁴ Фириста инро фаромӯш карда наметавонист ва акнун хоҳиши боэҳтироси назди Тимотиюс буданро дошт, *то аз шодӣ пур* шавад. Вай Тимотиюсро барои *ашқҳо* маломат намекунад, ҷуноне ки агар онҳо ба мард лоиқ набошанд ва ё дар масеҳият ба ҳиссиёт ҷой набошад. Ҷ. Ҳ. Човетт бисёр тақрор мекард:

“Дилҳое ки ашкхоро намедонанд, хабаррасони азобҳои Масех буда наметавонанд. Ҳангоме ки дарди дилсӯзӣ тезии худро гум мекунад, мо аллакай хизматгори Азобкашида буда наметавонем”.

1,5 Ҳар тавре ки бошад, *имони бериёи* Тимотиюс доим ба хотири Павлус меомад. Бовари вай самимӣ, ҳақиқӣ буд, на ин ки ниқоби риёкорона.⁵

Аммо дар оилаи худ Тимотиюс аввалин касе набуд, ки наҷот пайдо кардааст. Аз афташ, *модаркалони* вай, яхудизан Лӯид, Хушхабари наҷотро пештар шунида буд ва ба Худованд Исо ҳамчун ба Масех бовар карда буд. Духтараш *Авниқо*, ки ҳамчунин яхудӣ буд (Аъм. 16,1), низ масехӣ шуда буд. Ҳамин тариқ, Тимотиюс ҳақиқатҳои бузурги бовари масеҳиро фаҳмид ва намояндаи насли сеюми оилае буд, ки ба Наҷоткор бовар кардааст. Дар Навиштаҳо ягон сухане оиди он нест, ки падари Тимотиюс бовар кард ё не.

Агарчи наҷотро аз волидони бовардор мерос гирифтани имкон надорад, шубҳае нест, ки дар Навиштаҳо принсипи “ӯ ва аҳли хонаводаи ӯ” дида мешавад. Таассуроте ҳосил мешавад, ки Худо наҷот додани оилаҳои томо дӯст медорад. Ӯ намехоҳад, ки дар онҳо ягон касе аз ҳисоб берун монад.

Аҳамият диҳед: гуфта шудааст, ки *имон* дар *Лӯид* ва *Авниқо* сокин буд. Вай зиёраткунандаи дер-дер меомада набуд, балки доимо дар онҳо буд. Павлус *яқин* дошт, ки ҳолати рӯҳонии Тимотиюс низ айнан ҳамин тавр аст. Бо вучуди ҳамаи мусибатҳое ки барои бовар насиби Тимотиюс шуда метавонистанд, вай бовари самимии худро нигоҳ хоҳад дошт.

II. НАСИҲАТҲО БА ТИМОТИЮС (1,6–2,13)

A. Оиди содиқ будан (1,6–18)

1,6 Муҳити такводорона дар оила, ва ҳамчунин бовари худи Тимотиюс Павлусро водор намуд, то ӯро даъват намояд, ки *он бахшоиши Худоро*, ки дар ӯст, авҷ гиронад. Ба мо гуфта нашудааст, ки ин чӣ гуна *бахшоиши Худо* буд. Баъзеҳо ақида доранд,

ки сухан дар бораи Рӯҳи Пок меравад. Дигарон дар вай лаёқатҳои мушаххасеро мебинанд, ки Тимотиюс аз Худованд барои хизмати масеҳиёнаи муайян гирифтааст, масалан бахшоиши муждабар, шубон ё муаллим. Як чиз аён аст: Тимотиюс ба хизмати масеҳиёна даъват шуда, ба вай лаёқатҳои махсус дода шуда буд. Дар ин ҷо Павлус ӯро водор мекунад, ки ин *бахшоиширо* ба алангаи зинда табдил диҳад. Вай набояд аз муртадие ки дар атроф ҳукмфармоӣ, рӯҳафтада шавад. Ҳамчунин вай набояд дар хизмати масеҳиёнаи худ ба мутахассиси хунсард табдил ёбад, ба қарахтӣ майл кунад. Ба ҷои ин вай бояд баробари тиратар шудани рӯзгор бахшоиши худро бештар ба қор барад.

Ин бахшоиш дар Тимотиюс ба воситаи *гузоштани дастҳои* Павлус буд. Инро бо маросими дастгузорӣ барои рутбаи рӯҳонӣ, ки дар доираҳои рӯҳонӣ касбӣ қабул аст, набояд омехта кард. Суханони фиристаро айнан фаҳмидан даркор аст: *бахшоиши* амалан дар ҳамон лаҳзае ки Павлус ба Тимотиюс даст гузошт, ба вай дода шуд. Фириста ҳамон воситае гардид, ки бахшоиш ба воситаи он гирифта шуд.

Дарҳол саволе пайдо мешавад: “Оё ин имрӯзҳо ҳам воқеъ мешавад?” Ҷавоб – “не”. Қудрати ба касе бо дастгузорӣ бахшоиш додан ба Павлус ҳамчун ба фиристаи Масех дода шуда буд. Азбаски ҳозир ба маънои онвақта фиристагон нестанд, қудрати ба амал овардани мӯъҷизаҳои фириставӣ низ дар мо нест.

Ин оятро ҳамроҳи 1Тим 1,18 ва 4,14 аз назар гузарондан лозим аст. Онҳоро якҷоя карда, мо пайдарҳамии зерини воқеахоро мебинем, ки Вайн тасвия намудааст: Мувофиқи пешгӯии пайғамбар, Павлус ба сӯи Тимотиюс ҳамчун ба масеҳие ки ба хизмати махсус даъват шудааст, фиристода шуда буд. Худованд ба воситаи амали расмии фириста ба Тимотиюс бахшоиш дод. Амали Худовандро ба воситаи дастгузорӣ усқуфон эътироф карданд. Ин амали дастгузорӣ барои рутбаи рӯҳонӣ, додани бахшоиш ва ё мартабаи коҳинӣ набуд.⁶

Ё, чуноне ки Сток натиҷагирӣ кардааст, “бахшоиш ба *воситаи* дастони Павлус омад, аммо бо дастони ускуфон”.

1,7 Дар арафаи марги пуразоб Павлус вақт пайдо карда, ба Тимотиюс ёдрас мекунад, ки *Худо ба онҳо на рӯҳи тарсу ҳаросро*, ё буздилиро *додааст*. На ба бечуръатӣ, на ба шармгинӣ вақт нест.

Балки Худо ба мо рӯҳи *қувватро* додааст. Дар ихтиёри мо тавоноии беҳудуде ҳаст. Ба шарофати қуввае ки Рӯҳи Пок ба вай додааст, бовардор тавон дорад далерона хизмат кунад, ҳама чизро босаброна таҳаммул кунад, бо хурсандӣ азоб кашад, ва агар лозим ояд, бошарафона бимирад.

Худо ба мо ҳамчунин рӯҳи *муҳаббатро* додааст. Маҳз *муҳаббати* мо ба Худо тарсро меронад ва дар мо омодагиеро бедор мекунад, то бо ҳар арзише ки бошад худро ба Масеҳ бахшем. Маҳз муҳаббат ба одамон омодагиеро дар мо бедор мекунад, ки ба ҳама зулму ситамҳо тоб оварда, дар ивазаш некӣ кунем.

Ниҳоят, Худо ба мо рӯҳи *парҳезгорӣ*, ё интизомнокиро додааст. Худо ба мо рӯҳи худназораткунӣ, худдориро додааст. Мо бояд оқилона рафтор намоем, аз амалҳои шитобкорона, беандеша ва ё аблаҳона канораҷӯӣ кунем. Вазъиятамон ҳар қадар номусоид бошад ҳам, мо бояд ботамкиниро дар муҳокимаронӣ нигоҳ дорем ва хушёрона амал намоем.

1,8 Павлус ба Тимотиюс мегӯяд, ки вай набояд *ор* кунад (хичил шавад). Дар ояти 12 фириста оиди худ мегӯяд, ки хичил намешавад. Ниҳоят, дар ояти 16 мехонем, ки Анисифӯрус *хичил* намешуд.

Ин вақте буд, ки мавъизаи Хушхабар чиноят ҳисобида мешуд. Онҳоеро, ки ошкоро оиди Худованд ва Наҷоткори худ шаҳодат медоданд, таъкиб мекарданд. Ин набояд Тимотиюсро ба изтироб оварад. Вай набояд аз Хушхабар *ор* кунад, ҳатто агар он боиси азобҳо шавад. Вай ҳамчунин набояд аз фириста Павлус, ки ба зиндон партофта шудааст, *ор* кунад. Баъзе масеҳиён аллакай аз вай рӯ гардонданд. Онҳо, албатта, метарсанд, ки бо вай ҳамраъӣ изҳор намуда, ба сари худ азобҳо ва, шояд, маргро меоранд.

Вай Тимотиюсро насихат мекард, ки ҳиссаи укубатҳои худро, ки ҳамроҳи Хушхабар меояд, қабул кунад, ва *онро ба ҳасби қуввати Худо* барад. Вай набояд кӯшиш кунад, то аз “беобрӯгӣ”, ки бо Хушхабар алоқаманд буда метавонист, раҳо шавад, балки, чун Павлус, ин шармандагиеро босаброна паси сар кунад.

1,9 Фириста Тимотиюсро ба ғайратмандӣ (о. 6.7) ва мардонагӣ (о. 8) рағбатнок мекард. Акнун Павлус мефаҳмонад, ки чаро маҳз чунин муносибат дуруст аст: он — қисми таркибии файзест, ки дар мо амал мекунад. Пеш аз ҳама, *Ҷ* *моро наҷот додааст*. Ин маънои онро дорад, ки *Ҷ* *моро аз чазо барои гуноҳ халос кардааст*. Ҳамчунин *Ҷ* доимо *моро аз ҳокимияти гуноҳ халос мекунад*, ва *рӯзе фаро мерасад*, ки *Ҷ* *моро аз худи ҳузури гуноҳ озод мекунад*. *Ҷ* ҳамчунин *моро аз ҷаҳон ва аз иблис халос кардааст*.

Баъд, *Худо моро ба даъвати муқаддас хондааст*. *Ҷ* на танҳо *моро аз бадӣ халос кард*, балки низ бо ҳамаи баракатҳои рӯҳонӣ дар осмон дар Исои Масеҳ мукофотонид. Даъвати (вазифаи) поки масеҳӣ дар Эфсӯсиён 1–3 ва хусусан дар боби 1 муфассал тасвир ёфтааст. Ин ҷо мо мефаҳмем, ки интиҳоб шудаем, пешакӣ муайян шудаем, писар хонда шудаем, дар Дӯстдошта қабул шудаем, бо хуни *Ҷ* харида шудаем, омурзида шудаем, бо Рӯҳи Пок мӯҳр зада шудаем ва гарави мероси худро гирифтаем. Ба замми ин даъвати пок мо мақсаде аз арши аъло (Фил. 3,14) ва даъвати осмонӣ (Ибр. 3,1) дорем.

Наҷот ва даъватшавӣ ба мо *на бар тибқи аъмоли* мо дода шудааст. Дигар хел карда гӯем, онҳо бо файзи Худо дода шудаанд. Ин чунин маъно дорад, ки мо на танҳо онҳоро бо амалҳо сазовор нашудаем, балки чизи тамоман баръаксро сазовор шудаем. Мо онҳоро бо меҳнат ба даст оварда наметавонистем; мо ҳатто дар ҷустуҷӯи онҳо набудем. Аммо Худо ҳеҷ гуна шарт нагузошта ва ҳеҷ муздери наталабида, онҳоро ба мо, ки сазоворашон набудем, тӯҳфа кард.

Сипас ин фикр дар суханони “*ба ҳасби таъинот ва файзи Худ*” фаҳмонида мешавад. Чаро Худо гуноҳкорони бадахлоқро чунон дӯст дошт, ки тайёр буд Писари Худро фиридад, то барои онҳо бимирад? Чаро *Ҷ*

тайёр буд чунин нархро бипардозад, то ки онхоро аз дӯзах начот диҳад ва ба осмон оварад, ки он чо онҳо метавонанд тамоми ҷовидонӣ бо Ҷ бошанд? Ягона ҷавоби имконпазир: “*ба ҳасби таъинот ва файзи Худ*”. Сабаби амалҳои Ҷ на дар мо, балки дар дили дӯстдорандаи Худи Ҷст. Ҷ моро дӯст медорад, чунки моро дӯст медорад!

Хусни тавачҷӯҳи Ҷ *ба мо аз азал дар Исои Масеҳ ато шудааст*. Ин маънои онро дорад, ки ханӯз аз азал Худо қарор дод, ки ин нақшаи мӯъҷизаосои начотро амалӣ гардонад. Ҷ қарор дод, ки гуноҳкорони айбдорро ба воситаи меҳнати ивазқунандаи Писари азизи Худ начот диҳад. Ҷ қарор дод, ки ҳаёти абадиро ба ҳамаи онҳое ки Исои Масеҳро ҳамчун Худованд ва Начотдиҳанда қабул мекунад, пешниҳод кунад. Тарике ки ба василаи он мо начот ёфта метавонистем, на танҳо хеле пеш аз зода шудани мо, балки *аз азал* ба нақша гирифта шуда буд.

1,10 Худи ҳамон Хушхабаре ки аз ҷовидонӣ пешакӣ муқаррар шуда буд, дар вақт *ошқор гардидааст*. Он *ба василаи зуҳури Начотдиҳандаи мо Исои Масеҳ ошқор гардидааст*. Дар рӯи замин буда, Ҷ Хушхабаре начотро ба ҳама шунавонида эълон мекард. Ҷ одамро таълим медод, ки бояд бимирад, дафн карда шавад ва аз мурдагон бархезад, то ки Худои одил гуноҳкорони беҳудоро начот дода тавонад.

Ҷ *мамотро ботил намуд*. Оё ин ҳамин тавр аст, дар ҳоле ки мо дар ҳар қадам бо марг рӯ ба рӯ мешавем? Ин чо дар назар дошта шудааст, ки Ҷ маргро бекор кард ва ё онро аз ҳамаи ваколатҳояш маҳрум кард. То растохези Масеҳ марг бар ҷаҳон чун ҳокими золим ҳукмфармоӣ мекард. Он душмане буд, ки ҳамаро ба даҳшат меовард. Тарси марг одамро дар ғуломӣ нигоҳ медошт. Аммо растохези Худованд Исо гавари он аст, ки ҳамаи онҳое ки ба Ҷ бовар кардаанд, аз мурдагон бармехезанд, то дигар ҳеч гоҳ намиранд. Ҷ маргро ба ҳамин маъно бекор кард. Ҷ онро аз нешаш маҳрум кард. Акнун марг— фиристодаи Худост, ки ҷони шахси мурдари ба осмон меорад. Он аллақай на соҳиби мо, балки хизматгори мост.

Худованд Исо на танҳо *мамотро* ботил кард, балки Ҷ *ҳаёт ва бефаноиро ба воситаи башорат дурахшон кард*. Дар замони Паймони Куҳан аксари одамон оиди ҳаёт баъди марг тасаввуроти хеле ноаниқ ва хирае доштанд. Оиди дӯстдоштагони даргузашта мегуфтанд, ки онҳо дар шеол ҳастанд, ва ҳолати рӯхро дар назар доштанд, ки ҷисмро тарк кардааст. Агарчи ба онҳо умед ба осмонҳо дода шуда буд, онҳо аксаран онро на он қадар аниқ мефаҳмиданд.

Аз замони омадани Масеҳ ин масъала хеле равшантар шуд. Масалан, мо медонем, ки хангоме бовардор мемирад, рӯҳи вай ҷисмро тарк мекунад, то бо Масеҳ бошад, ки ин бағоят афзалтар аст. Вай дар ҷисм нест, вай дар хонааш, ҳамроҳи Худованд аст. Вай ба ҳаёти ҷовидонӣ бо тамоми пуррагии он ворид мешавад.

Масеҳ на танҳо ҳаётро, балки *бефаноиро* низ *дурахшон кард*. *Бафаноӣ* ин чо ба растохези ҷисм дахл дорад. Дар 1Кӯринтиён 15,53 дар бораи “он чи фонист, бояд либоси бефаноӣ пӯшад”, хонда, мо медонем, ки агарчи ҷисм дар қабр гузошта шудааст ва ба хок табдил меёбад, бо вучуди ин, хангоми бозомадани Масеҳ ҳамин ҷисм аз қабр бармехезад ва намуди ҷисми ҷалолёфтаро мегирад, ба монанди ҷисми худи Худованд. Покони Паймони Куҳан ин донишро надоштанд. Он *ба василаи зуҳури Начотдиҳандаи мо Исои Масеҳ ошқор гардидааст*.

1,11 Павлус маҳз барои эълони ин Хушхабар *воиз ва фириста ва муаллими халқҳо таъин шуда* буд. *Воиз* хабаррасонест, ки вазифааш чизеро дар назди умум эълон кардан аст. *Фириста* касест, ки ўро Худо фиристодааст, мучаҳҳаз намудааст ва қувват додааст. *Муаллим* касест, ки вазифааш таълим додани дигарон аст; вай ба таври осонфаҳм ҳақиқатро мефаҳмонад, то ки дигарон ба он бо бовар ва итоаткорӣ ҷавоб диҳанд. Калимаи “халқҳо”⁷ ба вазифаи маҳсуси Павлус дар байни халқҳои ғайрияҳудӣ ишорат мекунад.

1,12 Маҳз аз боиси софдилона ба чо овардани вазифааш Павлус акнун аз маҳбусӣ ва танҳой *уқубат* мекашид. Вай ҳақиқати Худоро бе дудилағӣ эълон мекард. Ҳеч гуна

тарс оиди бехатарии шахсӣ вайро ба хомӯшӣ маҷбур карда наметавонист. Ҳатто ҳозир, ҳабс шуда ва ба зиндон партофта шуда, вай аз ҳеч чиз таассуф намехӯрд. Вай *ор* намекард; Тимотиюс низ намебоист *ор* мекард. Агарчи Павлус барои бехатарии худ ҳеч гуна боварӣ надошт, ба *Оне ки* вай ба *Ҷ имон оварда* буд, *яқин* дошт. Агарчи Рум фиристаро аз ҳаёт маҳрум карда метавонист, одамон кудрат надоштанд, ки ба Худованди вай зараре расонанд. Павлус медонист, ки *Оне ки* вай ба *Ҷ* бовар карда буд, *қодир аст*. Тавон дорад чӣ бикунад? *Қодир аст амонати* вайро *то он рӯз нигоҳ дорад*. Илоҳиётшиносон ихтилофи ақида доранд, ки ин ҷо Павлус чиро дар назар дошт. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки сухан дар бораи начоти рӯҳи вай меравад. Дигарон дар ин ишораеро ба Хушхабар мебинанд. Дигар хел карда гӯем, агарчи одамон Павлусро қатл карда тавонанд ҳам, ба Хушхабар мамониат карда наметавонистанд. Ҳар қадар ки кӯшишҳои муҳолифат ба он шадидтар шаванд, вай ҳамон қадар пеш меравад.

Эҳтимол, ин суханонро ба маънои хеле васеъ аз назар гузарондан дуруст аст. Павлус боварӣ дошт, ки кори вай дар дастони боварибахштарин аст. Эҳсосоти тира вайро ҳатто ҳамон вақте азоб намедоданд, ки вай дар *рӯ* ба *рӯи* марг меистод. Исои Масеҳ Худованди Тавонои вай аст, ва ҳамроҳи *Ҷ* на мағлубият, на нокомӣ буда наметавонист. Ҳеч чиз боиси хавотиршавӣ набуд. Вай ба начоти худ, ва низ ба муваффақияти ниҳони хизмати худ ба Масеҳ дар ин ҷо, дар замин, шубҳае надошт.

“*Он рӯз*” яке аз ибораҳои дӯстдоштаи Павлус аст. Он ба бозомадани Исои Масеҳ ва қисман ба Курсии Доварии Масеҳ дахл дорад, вақте хизмат ба *Ҷ* аз назар гузаронида мешавад ва Худо аз *рӯи* марҳамати Худ одамонро барои садоқат мукофот медиҳад.

1,13 Ин оятро ду хел маънидод кардан мумкин аст. Пеш аз ҳама, Павлус Тимотиюсро рағбатнок мекунад, ки *намунаи суханони солимро пайравӣ* намояд. Аз вай талаб карда мешавад, ки на танҳо ба ҳақиқати сухани Худо содиқ бошад, балки худи суханонеро ки ҳақиқат аз онҳо тасвия шудааст, саҳт

пайравӣ намояд. Инро бо мисоли зерин фаҳмондан мумкин аст. Дар *рӯзҳои* мо дар ҳар сари қадам пешниҳоди даст кашидан аз ибораҳои кӯҳнашудаи “зода шудан аз олами боло” ва ё “хуни Исо” шунида мешавад. Одамон забони бештар ҳозиразамонро истифода бурдан мехоҳанд. Аммо ин ҷо хатаре ҳаст. Аз тарзи баёни хоси Навишта даст кашида, одамон аксаран аз он ҳақиқатҳое низ даст мекашанд, ки бо ин ибораву ифодаҳо баён карда мешуданд. Бинобар ин Тимотиюс бояд худи *намунаи суханони солимро пайравӣ* менамуд.

Аммо ин оятро чунин низ тафсир кардан мумкин аст, ки суханони Павлус бояд ба Тимотиюс ҳамчун намуна хизмат кунанд. Ҳамаи он чи Тимотиюс дар оянда таълим медиҳад, бояд пурра бо нақшаи ба вай додашуда мувофиқат кунад. Ин хизматро Тимотиюс бояд бо *имон ва муҳаббат* ки дар *Масеҳ аст*, ба ҷо оварад. *Имон* на танҳо боварӣ, балки вобастагӣ низ мебошад. *Муҳаббат* на танҳо муҳаббат ба Худоро, балки *муҳаббат* ба дигар масеҳиён ва ба ҷаҳони ҳалокшудаистодаи атрофамонро низ дар бар мегирад.

1,14 *Амонати* нек Хушхабар аст. Ба Тимотиюс хабар дар бораи муҳаббати халоскунанда боварӣ карда шуда буд. Ба он чизеро илова кардан ва ё бо ягон восита бехтар кардан лозим нест. Вай вазифадор аст, ки онро *ба воситаи Рӯҳулқудсе ки дар мо сокин аст*, *нигоҳ дорад*. Ҳангоме ки Павлус ин Номаро менавишт, вай оиди муртадии васеъ паҳншуда, ки ба калисо таҳдид мекард, медонист. Ба бовари масеҳӣ аз ҳар тараф ҳучум хоҳанд кард. Павлус ба Тимотиюс насихат медод, ки ба Сухани Худо содиқ монад. Дар ин кор ба вай лозим намеояд, ки танҳо ба қувваи худ таъя кунад. Рӯҳи Пок, ки дар вай сокин аст, барои ин ба вай ҳама чизи даркориро медиҳад.

1,15 Дар бораи абрҳои тираи бар калисо ғуншудаистода фикр карда, фириста оиди он фикр мекунад, ки чӣ тавр масеҳиён аз *вилояти Осиё* вайро *тарк* карданд. Азбаски Тимотиюс ҳангоми навишта шудани Нома, аз афташ, дар Эфсӯс буд, вай хеле хуб медонист, ки фириста киро дар назар дошт.

Пурра имкон дорад, ки ҳангоме масеҳиёни вилояти Осиё фаҳмиданд, ки Павлус ҳабс шудааст ва ба зиндон партофта шудааст, муносибатро бо вай қатъ карданд. Онҳо ўро дар он лаҳзае тарк карданд, ки ӯ ба онҳо беш аз ҳама эҳтиёҷ дошт. Шояд, ин аз он сабаб рӯй дод, ки онҳо аз бехатарии шахсии худ хавф доштанд. Ҳукумати Рум ба ҳамаи онҳое ки дини масеҳиро паҳн мекарданд, бо шубҳа менигарист. Фириста Павлус яке аз машхуртарин намояндагони масеҳият буд. Ҳар касе ки чуръати робита бо ўро дошт, ҳамчун тарафдори кори ӯ айбдор карда мешуд.

Павлус намегӯяд ва дар назар надорад, ки ин масеҳиён Худованд ва ё калисоро тарк кардаанд. Аммо бо вучуди ин Павлусро дар ин лаҳзаи вазнин тарк кардан рафтори буздилона ва хиёнаткорона аст.

Шояд, *Фуҷлус ва Ҳармучнис* сарвари ҳаракате буданд, ки мекӯшид аз Павлус канораҷӯӣ кунад. Дар ҳар ҳол онҳо таҳқири Масеҳро ҳамроҳи хизматгояш ба дӯш гирифтанд нахоста, гирифтори шармандагӣ ва нафрати ҷовидонӣ шуданд. Гай Кинг дар ин хусус қайд намудааст, ки онҳо “барои номҳои на он қадар зебоашон айбдор нестанд, балки барои хислати безебашон”.

1,16 Оиди *Анисифӯрус* бошад ақидаҳои илоҳиётшиносон аз ҳам фарқ мекунанд. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки вай низ Павлусро тарк кард, ва аз ҳамин сабаб фириста дуо мекунад, ки *Худованд ба вай марҳамат намояд*. Дигарон ақида доранд, ки вай ҳамчун истисноӣ хушбахтона аз онҳое ки тасвир шуда буданд, зикр шудааст. Ба назари мо, ақидаи дуом дуруст аст.

Павлус хоҳиш мекунад, ки *Худованд ба аҳли хонаи Анисифӯрус марҳамат намояд*. Марҳамат мукофот барои онҳое, ки раҳмдил буданд (Мат. 5,7). Мо наметонем, ки Анисифӯрус Павлусро чӣ гуна *дилдорӣ* медод. Шояд, вай ба зиндони намнок ва торики румӣ хӯрок ва либос меовард. Дар ҳар ҳол вай аз дидорбинии Павлус дар зиндон *хиҷил намешуд*. Ҳеҷ гуна хавф оиди некӯахлоқии худ наметавонианд ба вай ҳалал расонанд, то ба дӯсташ дар вақти

душвории ӯ ёрӣ расонад. Ин фикрро Ҷоветт хеле хуб баён кардааст:

*Бо суханони “аз занҷирҳоям хиҷил нашуд” фириста хислати Анисифӯрусро нозук тасвир намудааст. Занҷирҳое ки одамро дар банд нигоҳ медоранд, доираи дӯстонаширо танг мекунанд. Занҷирҳои камбағалӣ ва ҳамчунин номашхурӣ ба канораҷӯӣ водор мекунанд. Ҳангоме ки одам дар байни омма эҳтиром дорад, дӯстонаш зиёданд. Аммо ҳангоме ки вай занҷирбанд мешавад, дӯстон аксаран ўро тарк мекунанд. Аммо ходимони шафақи субҳ ҳангоми зулмоти шаб омаданро дӯст медоранд. Онҳо шоданд дар он ҷое хизмат кунанд, ки маъюсӣ ва рӯҳафтадагӣ ҳукмфармоанд, дар ҷое ки бандҳо ба рӯҳи кас аз ҳама сахттар фишор меоранд. Вай “аз занҷирҳоям хиҷил нашуд”. Ин занҷирҳо қувваи ҷалбкунанда доштанд. Онҳо ба пойҳои Анисифӯрус суръат ва ба хизмати вай таъхирнопазири мебахшиданд.*⁸

Баъзан дар ин оят водоркунӣ ба дуо барои мурдагонро мебинанд. Дар ин ҳол мегӯянд, ки ҳангоме Павлус мактубро менавишт, Анисифӯрус аллакай мурда буд ва акнун Павлус аз Худо хоҳиш мекунад, ки ва вай марҳамат намояд. Аммо дар ҳеҷ ҷой ишорае нест, ки Анисифӯрус мурда буд. Тарафдорони ин ақида беҳудагӯёнанд, ки дар ҷустуҷӯи амалияи ба Навиштаҳои Пок муҳолиф аз мӯй мадад меҷӯянд.

1,17 Ҳангоме ки Анисифӯрус *ба Рум омад*, вай камаш се имконият дошт. Аввалан, вай метавонист аз ҳама гуна алоқа бо масеҳиён дурӣ ҷӯяд. Сониян, вай метавонист бо масеҳиён пинҳонӣ вохӯрад. Ва ниҳоят, вай метавонист ҳаёти худро ба хатар гузошта, барои дидорбинии Павлус ба зиндон равад. Ин метавонист ўро ба ҳокимияти румӣ рӯ ба рӯ намояд. Боиси шарафи нагузарандаи ўст, ки ӯ роҳи сеюмро интихоб намуд. Ӯ Павлусро *бо ҷидду ҷаҳди зиёде ҷустуҷӯ намуда, ўро ёфт*.

1,18 Фириста дуо мекард, ки ин дӯсти вафодор *дар он рӯз марҳамат пайдо кунад*. Калимаи “*марҳамат*” ин ҷо ба маънои “мукофот” истифода мешавад. “Он рӯз”, чуноне ки зикр шуда буд, замонаест, ки ин мукофот-

хо дода мешавад, яъне Курсии Доварии Масех.

Дар хотимаи ин боб фириста Павлус ба Тимотиюс хотиррасон мекунад, ки Анисифӯрус дар *Эфсӯс* ба Павлус хизматҳои зиёде кардааст.

Б. Оиди устувор будан (2,1–13)

2,1 *Бо файзе ки дар Исои Масех аст, қавӣ будан* – яъне далер будан ба шарофати қуввае ки файзи \bar{U} медиҳад, ва бо истифодаи лаёқати муфте ки мо аз боиси иттиҳод бо \bar{U} доро мешавем, содиқона барои Худованд хизмат карданро давом додан.

2,2 Тимотиюс бояд на танҳо худ қавӣ шавад, балки оиди қуввати рӯҳонии *дигарон* низ ғамхорӣ намояд. Вай вазифадор аст таълимоти илҳоми илоҳӣ доштаро, ки аз фириста гирифтааст, ба дигарон диҳад. Ба қарибӣ Павлусро лозим меояд, ки аз сахна берун равад. Вай Тимотиюсро *дар ҳузури шоҳидони бисёр* вафодорона таълим меод. Рӯзи хизматгузории худ Тимотиюс дар ҳолати беҳтарин кӯтоҳ хоҳад буд, ва \bar{u} бояд хизматгузорию чунон ташкил намояд, ки дигарон низ муаллим шуда, кори саркардаро давом диҳанд.

Ин оят ба ҳеҷ вачҳ ақидаро оиди муттасилии фиристагӣ дастгирӣ намекунад. Он ба амалияи ҳозираи дастгузории ходимони дин низ дахле надорад. Ин танҳо насиҳати Худованд ба калисо оиди зарурати таъмини муттасилии силсилаи муаллимони босалоҳият мебошад.

Баъзан ба он ишорат мекунам, ки дар ин оят чор насли масеҳиён нишон дода шудаанд:

1. Фириста Павлус.
2. Тимотиюс ва шоҳидони зиёд.
3. Одамони мӯътамад.
4. Дигарон.

Ин ояти Навиштаҳо таъкид мекунад, ки дар кори паҳн кардани Хушхабар иштирок кардани ҳар як узви калисо чӣ қадар муҳим аст. Агар ҳар як бовардор ҳиссаи кори худро содиқона ба ҷо меовард, Хушхабар ба ҷаҳон дар давоми ҳаёти як насл расонида мешуд. Аммо бо назардошти табиати фосидшудаи инсон, рақобат дар байни динҳои ҷаҳонӣ ва

фирқаҳо ва бисёр монеаҳои дигар, ин танҳо тахмин аст. Аммо дар ҳар ҳол бо боварӣ гуфтан мумкин аст, ки муваффақиятҳои масеҳиён назар ба он чи то ҳол ҳаст, хеле бештар буда метавонистанд!

Диққат диҳед, ки Тимотиюс ҳақиқатро мебоист ба *одамони мӯътамад*, яъне ба одамони бовардор ва боварибахш меод. Ин одамон бояд *лаёқат дошта бошанд ба дигарон низ таълим бидиҳанд*. Он чиз дар назар дошта шудааст, ки дар хизмати муаллимӣ як андоза салоҳиятнокӣ даркор аст.

2,3 Борҳо зикр шуда буд, ки оиди Тимотиюс сухан ронда, Павлус бисёр монандкуниҳоро ба кор мебарад, 1) фарзанд (о. 1), 2) сарбоз (о. 3.4), 3) варзишгар (о. 5), 4) зироткор (о. 6), 5) коркун (о. 15), 6) зарф (о. 21), 7) банда (о. 24).

Ҳамчун сарбози неки Худованд, Тимотиюс бояд ба уқубатҳо ва душвориҳо *тоб оварад*⁹ (рӯйхати уқубатҳоеро, ки худ Тимотиюс аз сар гузарондааст, дар 2Қӯр. 11,23–29 бинед).

2,4 Дар ин оят сарбозе тасвир шудааст, ки вазифаи худро адо мекунад. Гузашта аз ин, вай дар миёни муҳориба аст. Ҳеҷ кадом сарбоз дар чунин вазъияти мудҳиш *худро бо корҳои рӯзгор банд намекунад*.

Оё ин чунин маъно дорад, ки хизматгори Худованд ҳеҷ гоҳ набояд бо корҳои рӯзгор низ машғул шавад? Албатта, не! Худ Тимотиюс низ, Хушхабарро эълон карда ва калисоҳо таъсис намуда, хаймадӯзӣ мекард. \bar{U} шаҳодат меод, ки бо дастони худ меҳнат карда, эҳтиёҷоти худро қонеъ мекард.

Ин ҷо зада дар феъли “*банд намекунад*” аст. Сарбоз набояд ба корҳои оддии рӯзгор имкон диҳад, ки ба мақсади асосии ҳаёташ табдил ёбанд. Масалан, ба даст овардани хӯрок ва пӯшок набояд ғамхории асосии вай шавад. Не, дар ҷои асосӣ бояд хизмат ба Масеҳ бошад, масъалаҳои рӯзгор бояд дар мадди охир бошанд. Келли мегӯяд: “Худро бо корҳои рӯзгор банд кардан дар асл аз ҳар гуна ҷудошавӣ аз ин ҷаҳон даст кашида, дар корҳои он ҳамчун шарикӣ баробархуқуқ иштирок кардан аст”.¹⁰

Сарбозе ки хизматро ба ҷо меоварад, пурра омодааст фармони роҳбариятро фавран иҷро кунад. Вай меҳонад ба *сипаҳсолор писанд афтад*. *Сипаҳсолори* бовардор — Масеҳ аст, ва муҳаббатамон ба \bar{U} бояд моро водор намояд, ки он қадар саҳт дар пайи ҷизҳои дунявӣ набошем.

2,5 Ин ҷо симои сарбоз бо симои варзишгар иваз мешавад, ки дар мусобика қувваозмоӣ (*мубориза*) мекунад. Барои ба даст овардаи мукофот вай бояд қонунҳои бозирорию кунад. Дар хизмати масеҳӣ низ ҳамин тавр аст. Бисёриҳо ба марра нарасида, аз саф берун мешаванд, чунки барои дар итоати бегуфтугӯ ба Сухани Худо зиндагӣ накардан хорич карда шудаанд.

Инак баъзе қоидаҳои хизматгузорию масеҳиёна:

1. Масеҳӣ бояд ҳамеша худро назорат кунад (1Қӯр. 9,27).
2. Вай бояд на бо силоҳи ҷисмонӣ, балки рӯҳонӣ мубориза барад (2Қӯр. 10,4).
3. Вай бояд худро дар поқӣ нигоҳ дорад.
4. Вай набояд мунозира кунад, балки сабру таҳаммул зоҳир намояд.

Касе гуфтааст: “Дар мафҳуми *масеҳии вақти ҳолӣ* зиддияти дохилӣ нуҳуфтааст; тамоми зиндагии кас бояд кӯшиши фаъолонан ҳар лаҳза, дар ҳар соҳаи ҳаёти худ масеҳиёна зистан бошад”.

2,6 *Зироаткори меҳнаткаш бояд аввалин шахс бошад, ки аз ҳосил баҳра барад*. Мувофиқи принципи адолат, касе ки барои ба даст овардани ҳосил меҳнат мекунад, бояд ҳуқуқ дошта бошад, ки аввалин шуда аз он баҳра барад.

Агарчи Дарбӣ бо ин фикр розӣ аст, вай ақида дорад, ки маънои ин порча чунин аст: барои аз қисми ҳосил баҳра бурдан фермер бояд меҳнат кунад. Бинобар ин вай тарҷума мекунад: “Зироаткор бояд меҳнат кунад, пеш аз он ки аз ҳосил баҳра барад”. Ин ҷиз фикрро оиди зарурат нигоҳ медорад: сарбоз бояд тоқат кунад; варзишгар бояд қоидахоро риоя кунад; фермер бояд меҳнати вазнин кунад.

2,7 Аммо дар ин се тасвири хизмати масеҳиёна аз он чи дар назари аввал метобад, маънии амиқтаре ниҳон аст. Павлус ба

Тимотиюс мефармояд, ки оиди онҳо фикр кунад. Фириста дуо мекунад, ки дар айни ҳол *Худованд дар ҳама ҷиз ба вай фаҳм диҳад*¹¹. Вай дарк мекунад, ки хизмати масеҳиёна ба муҳориба, мусобикаи варзишӣ ва меҳнати зироаткор монанд аст. Ҳар яке аз ин се шугъл қоидаҳои худро дорад ва мукофоти худро дорад.

2,8 Ин ҷо суханони фириста, ки барои рӯҳбаланд кардани Тимотиюс равона карда шудаанд, ба авҷи худ мерасанд: Павлус ба намунаи *Худованд Исо* муроҷиат мекунад, ки касе болотар аз \bar{U} буда наметавонад. \bar{U} намунаи укубатҳоест, ки аз пайи онҳо ҷалол омад. *Исои Масеҳро дар хотир нигоҳ дор, ки аз насли Довуд буд ва аз мурдагон эҳё шуд, ба ҳасби баишорати ман*. Маънои ин калимаҳо на дар он аст, ки Тимотиюс бояд фактҳои муайянеро оиди *Худованд дар ёд дошта бошад*; не, вай бояд *Худи Шахсиятеро дар хотир дошта бошад*, ки *аз мурдагон эҳё шуд*.

Ба як маъное ояти 8 баёни мухтасари *Хушхабареро дар бар мегирад*, ки Павлус мавъиза мекард. Нуктаи олии ин *Хушхабар* растохези *Наҷотдиҳанда* аст. *Ҳиберт менависад*: “*Нигоҳи Тимотиюс на ба Исои ба салиб кашидашуда, балки ба Худованди зиндашуда равона аст*”¹².

Ибораи “*аз насли Довуд*” танҳо баёни он аст, ки *Исо* — *Масеҳ*, аз авлоди *Довуд* аст, ки дар \bar{U} ваъдаҳои *Худо* оиди *Масеҳ* иҷро шудаанд.

Хеле муҳим аст, то ҳамаи онҳое ки ба *Худованд* хизмат карданӣ ҳастанд, доимо *Шахсият* ва меҳнати \bar{U} ро дар хотир нигоҳ доранд. Ёдовариҳо оиди он ки ҳатто барои *Худованд* роҳ ба сӯи ҷалоли осмон ба василаи салиб ва қабр буд, рӯҳбаландии махсусест ба одамоне ки зери таҳдиди укубатҳо ва ё ҳатто марг мебошанд.

2,9 Павлус маҳз барои мавъизаи *Хушхабар*, ки дар ояти 8 мухтасар баён шудааст, акнун дар зиндони румӣ занҷирбанд карда шудааст. Ба вай ҳамчун ба *бадкор*, ҳамчун ба ҷинояткор менигаранд. Аз ин рӯҳафтада шудан мумкин буд. Охир, на танҳо ҳукумати румӣ \bar{u} ро қатл карданӣ буд, балки баъзе дӯстони масеҳӣ низ аз \bar{u} рӯй гардонданд.

Ва бо вучуди ин, бар хилофи ҳамаи ваъзиятҳо, рӯҳи хушбахти Павлус бар деворҳои зиндон баланд парвоз мекард. Бо ёдоварии он, ки *каломи Худо ба занҷирҳо банд нест*, вай пешбиниҳои тираро оиди ояндаи худ фаромӯш мекунад. Чуноне ки Ленский гуфтааст, “худӣ фириста ба хуни худ оғушта шуда, хомӯш шуда метавонад, аммо он чи Худованд ба воситаи вай мегӯяд, ба ҳар ҳол дар тамоми ҷаҳон садо хоҳад дод”. Тамоми лашкарҳои ҷаҳон наметавонанд ба паҳншавии Сухани Худо ҳалал расонанд. Бо ҳамон гуна муваффақият онҳо метавонистанд ба боридани борон ё барф ҳалал расондани шаванд (Иш. 55,10.11). Ҳарвӣ мегӯяд:

*Он бо қувваи рафънопазири илоҳӣ ҳаракати пирӯзмандонаи худро давом медиҳад, ҳатто агар муҳофизони он дар зиндон азоб кашанд ва дар укубатҳо бимиранд ҳам. Одамон мемиранд, аммо Масеҳ ва Хушхабарӣ Ҷ дар тамоми асрҳо зиндагӣ мекунад ва пирӯз мешаванд.*¹³

2,10 Дар асли худ раднопазир будани Хушхабарро дониста, Павлус тайёр буд ба ҳар чиз ба хотири баргузидагон сабр кунад. Баргузидагон гуфта ин ҷо ҳамаи онҳое дар назар дошта шудаанд, ки аз тарафи Худо барои начоти ҷовидонӣ интиҳоб шудаанд. Агарчи Навиштаҳои Пок таълим медиҳад, ки Худо одамро барои начот интиҳоб мекунад, он дар ҳеч ҷой намегӯяд, ки баъзеҳоро Ҷ барои лаънат интиҳоб мекунад. Ҳамаи начотёфтагон бо файзи соҳибхитиёронии Худо начот ёфтаанд. Ҳамаи ҳалокшудагон дар натиҷаи интиҳоби ихтиёрии худ ҳалок шудаанд.

Ҳеч кас ҳақ надорад, ки бо Худо оиди таълимоти интиҳоб мунозира кунад. Ин таълимот доимо ба Худо имкон медиҳад, ки Худо, Ҳокими соҳибхитиёри олам бошад, ки амалҳои Ҷро файз, адолат, росткорӣ ва муҳаббат ҳидоят менамоянд. Ҷ ҳеч гоҳ ягон амали беадолатона ё бад намекунад, балки аксаран ҳусни тавачҷӯҳеро ато мекунад, ки ҳеч кас сазовори он нест.

Фириста дарк мекард, ки ба шарофати укубатҳои вай дар роҳи Хушхабар чонҳо начот пайдо карданд ва ин чонҳо замоне дар ҷалолӣ абадӣ ҳамроҳи Исои Масеҳ иштирок

хоҳанд кард. Дидани гуноҳкорони ҷинояткор, ки бо файзи Худо начот дода шудаанд ва ҳамроҳи Исои Масеҳ ҷалол ёфтаанд, — ин чиз кофӣ буд, то Павлусро барои тоқат ба ҳамаи таъкибот рӯҳбаланд кунад. Ин ҷо суханоне ба ёд меоянд, ки ба Рузерфорди худотарс нисбат дода мешаванд:

Оҳ, агар дар ямини Худо

ман ҷонеро аз шаҳрамон вохӯрам,

Осмони ман боз ҳам зеботар хоҳад буд

дар замини Имонуил.

2,11 Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки оятҳои 11–13 суханони суруди қадимии масеҳиёна мебошанд. Чунин аст ё не, дар онҳо, бешубҳа, баъзе принципҳои ҳатмие баён шудаанд, ки ба муносибатҳои одам ва Худованд Исои Масеҳ дахл доранд. Ҳиберт менависад: “Ҳақиқати марказии ин гуфтаҳои ниҳоят пурмазмун чунин аст: бовар ба Масеҳ масеҳиро бо Ҷ ҳаммонанд мекунад, дар ҳоле ки нобоварӣ одамро аз Ҷ ҷудо мекунад”.¹⁴ Дар мактубҳои Павлус ин “суханони дуруст”-и чорум аст.

Принсипи якум ин ҷо он аст, ки *агар бо Масеҳ мурда бошем, бо Ҷ зиндагӣ ҳам хоҳем кард*. Ин нисбати ҳар як масеҳӣ дуруст аст. *Мо ба маъноӣ рӯҳонӣ бо Ҷ дар он лаҳза мурдем*, ки ба Ҷ чун ба Начотдиҳандаи худ бовар кардем. *Мо бо Ҷ дафн карда шудем ва бо Ҷ аз мурдагон зинда шудем*. Масеҳ барои мо ва ба ҷои мо мурд. *Мо барои гуноҳоямон сазовори марг будем*, аммо ба ҷои мо аз боиси онҳо Масеҳ мурд. *Худо чунин меҳисобад, ки мо бо Ҷ мурдаем*, ин бошад чунин маъно дорад, ки *мо бо Ҷ дар осмон зиндагӣ низ хоҳем кард*.

Шояд, ин оят ба он масеҳиён дахл дорад, ки бо укубатҳо мурдаанд. Онҳое ки ҳамин тавр аз пайи Ҷ ба марг мераванд, айнан ҳамин тавр дар зиндашавӣ низ пайрави Ҷ хоҳанд буд.

2,12 Ба маъноӣ муайян ҳамаи масеҳиёнро лозим меояд, ки тоқат кунанд, ва ҳамаи онҳо *бо Ҷ салтанат хоҳанд ронд*. Бовари ҳақиқӣ ҳамеша чунин сифатеро ба монанди устуворӣ дорад, ва ба ин маъно ҳамаи масеҳиён *тоқат* мекунанд.

Аммо бояд қайд кард, ки на ҳама ба як дараҷа ҳамроҳи Масеҳ салтанат хоҳанд ронд.

Ҳангоме ки \bar{U} барои бар замин ҳукмронӣ кардан бозмегардад, бо \bar{V} покон бозмегарданд, то ҳамроҳи \bar{V} ҳукм ронанд. Аммо андозаи ҳукмронии онҳо бо андозаи садоқат ба Масеҳ дар ин зиндагӣ муайян карда мешавад.

Масеҳ онҳоеро, ки \bar{U} ро инкор кардаанд, инкор мекунад. Ин ҷо гап на дар бораи инкори муваққати Начотдиҳанда, чун дар ҳолати Петрус, балки дар бораи инкори доимие мебошад, ки ба ҳукми одат даромадааст. Ин суҳанон ба мо симои нобоварро – касеро тасвир мекунад, ки ҳеҷ гоҳ Худованд Исоро бо бовар қабул накарда буд. Ҳар қадар эътирофи онҳо такводорона бошад ҳам, Худованд ҳамаи онҳоро инкор мекунад.

2,13 Ин оят ҳамчунин нобоваронро тасвир мекунад. Динсдейл Янг мефаҳмонад: “Худо ба Худ муҳолифат карда наметавонад. Муносибати якхела ба бовардорон ва нобоварон ба хислати \bar{V} мувофиқат намекунад. Мо ҳар гунае бошем ҳам, \bar{U} ҷовидона ба росткорӣ вафодор мемонад”.¹⁵

Ин суҳанонро набояд ҳамчун таълимот оиди он тафсир намуд, ки вафодории Худо дар таҳсини нобоварон зоҳир мешавад. Ин тавр нест. Агар одамон нобовар бошанд, \bar{V} бояд ба хислати Худ вафодор бошад ва бо онҳо мувофиқан рафтор намояд. Чуноне ки Ван Оостерсее мегӯяд, “ \bar{U} ба огоҳихои Худ ба ҳамон андозае вафодор аст, ки ба ваъдаҳои Худ содиқ аст”.¹⁶

III. САДОҚАТЕ КИ БА МУРТАДӢ МУҚОБИЛ МЕИСТАД (2,14–4,8)

A. Садоқат ба масеҳияти ҳақиқӣ (2,14–26)

2,14 Тимотиюс бояд ҳаминро, яъне он чиро, ки дар оятҳои 11–13 гуфта шудааст, хотиррасон кунад. Аммо ба кӣ бояд Тимотиюс хотиррасон кунад? Павлус, аз афташ, умуман ҳамаи шунавандагони Тимотиюсро ва ба таври мушаххас онҳоеро дар назар дорад, ки таълимоти бегонаро мавъиза мекарданд. Ба ғайри ин гуна тафсир қисми дуҷуми оят мегӯяд. Он ҷо фириста ба онҳое ки, аз афташ, вазифаи муаллимони ё воизонро ишғол мекарданд, огоҳӣ медиҳад, ки ба баҳсу мунозира машғул

нашаванд. Аз афташ, дар Эфсӯс одамоне буданд, ки оиди маънои маҳсули баъзе калимаҳо баҳсу мунозираи беохир карда метавонистанд. Онҳо ба ҷои дар ҳақиқати Сухани Худо насихат додани шунавандагон бовари баъзеи онҳоро вайрон мекарданд.

Динсдейл Янг огоҳӣ медиҳад:

Ба илоҳиётшиноси соддалавҳи дур аз ҳаёт табдил ёфтани хеле осон аст: охир, мо бо омодагӣ ба масъалаҳои ғуҷавар мешавем, ки барои зиндагии мо муҳим нестанд! Ҳаёт хеле кӯтоҳ ва пушуда аст, то қувваи дил ва ақлро ба он чи аз рӯи хислат созанда нест, сарф кунем.

Ҳангоме ки ҷаҳон эълони Хушхабарро интизор аст, доимо дар пайраҳаҳои камодами таълимоти динӣ сайру гаит кардан ё иштибодан ҷинойт аст. Бо роҳи марказӣ равед. Ба ҳақиқатҳои асосӣ вафодор бошед. На чизи ҷузъиро, балки муҳимро таъкид кунед. Ба онҳое монанд нашавед, ки дар рӯзҳои Шамҷар ва Ёил қурбонии воҳима шуда, роҳҳои ростро тарк карданд ва бо роҳҳои давродавр роҳи гаитанро сар карданд.¹⁷

2,15 Тимотиюс бояд саъю кӯшиши намояд, ки худро ба Худо муносиб нишон диҳад. Вай бояд саъю кӯшиши худро ба он равона кунад, то коркуне шавад, ки хичил намешавад. Вай каломии ростро дуруст мавъиза карда, инро ба ҷо оварда метавонад. Ибораи охир чунин маъно дорад: бо Навиштаҳо дуруст рафтор намудан, ё ба суҳанони Алфорд, “ҳақиқатро дар тамоми пуррагиаш дуруст ва беҳато тафсир карда тавонистан”.¹⁸

2,16 Ёвағӯи ношоям – таълимоти ноилоқ, ҳалокатовар ва беғоида мебошанд. Онҳо ба халқи Худо ҳеҷ нафъе намеоранд, ва аз онҳо бояд канора чувт. Тимотиюс набояд бо ин гуна таълимот мубориза барад, вай бояд ба онҳо бо нафрат муносибат карда, лоиқи диққат наҳисобад.

Яке аз мушкилоти беҳудагӯён дар он аст, ки онҳо худро нигоҳ дошта наметавонанд ва ба нишебӣ ғелида мераванд. Онҳо беш аз пеш ба маъсият гирифта мешаванд. Ин ба ҳамаи шаклҳои иштибоҳ хос аст. Онҳое ки иштибохро таълим медиҳанд, ба он доимо чизи навро илова накарда наметавонанд.

Хушкнашавандагии сели таълимот ва эълонияҳои нав, ки аз системаҳои динии бардурӯғ фаввора мезананд, аз ҳамин сабаб аст. Баробари чуқуртар шудани иштибоҳ *маъсият* низ паҳн мешавад.

2,17 *Паҳн шудани* ин таълимоти зарарнок бо паҳншавии *мараз* монанд карда мешавад. Аксарият хеле хуб медонанд, ки ин бемории дахшатовар дар бадани инсон чӣ гуна тез паҳн мешавад ва ба ҳар чое ки расад, бофтаҳои вайрон мекунад.

Калимаи “мараз”-ро ҳамчун “қарасон” тарҷума кардан мумкин аст. Қарасон мурдани ягон қисми бадан ҳангоми вайрон шудани таъмини мӯътадил бо хун ва моддаҳои ғизой аст.

Дар ҷойҳои дигари Паймони Навин таълимоти зарарнок бо хамиртуруш монанд карда мешавад, ки агар ба он имкон дода шавад, тадриҷан тамоми хамирро турш мекунад.

Номҳои ду кас гуфта шудаанд, ки таълимоташон калисои маҳаллиро вайрон мекард: *Ҳумниюс ва Филитус*. Онҳо бо калимаҳои ҳақиқат муносибати нодуруст мекарданд ва аз ҳамин сабаб дар қатори онҳое ҷой гирифтанд, ки худро ҷовидона бадном кардаанд.

2,18 Ин ҷо таълимоти дурӯғини онҳо ғош карда мешавад. Онҳо ба одамон мегуфтанд, ки *эҳё аллакай воқеъ шудааст*. Шояд онҳо дар назар доштанд, ки одам наҷот ба даст оварда, ба ҳаёти нав бо Масеҳ зинда мешавад ва ин ягона растохезест, ки ба он умед бастан мумкин аст. Дигар хел карда гӯем, онҳо растохезро ба қатори мафҳумҳои рӯҳонӣ дохил мекарданд ва ҳангоме оиди ҳақиқатан аз қабр зинда шудани ҷисм мешунданд, бо тамасхур механдиданд. Павлус хатари ҷиддиеро, ки ин таълимот барои ҳақиқати масеҳият дошт, фаҳмид.

Ҳамилтон Смит менависад:

Агар растохез аллакай воқеъ шуда бошад, пас погон ҳанӯз дар рӯи замин аллакай ба ҳолати ниҳони худ расидаанд, ва дар натиҷа Калисо интизории бозмадани Худовандро бас мекунад, ҳақиқатро оиди насиби осмонии худ гум мекунад ва аз симои худ ҳамчун гариб ва мусофир дар ин ҷаҳон даст

*мекашад. Калисо дар замин мустақкам мешавад ва дар системае ҷой мегирад, ки барои ислоҳот ва идоракунии ҷаҳон кӯшиши мекунад.*¹⁹

Имони баъзеро хароб карда, ин одамон лоиқи зикри бад дар Китоби абадии Худо шуданд.

2,19 Ҳангоме ки Павлус оиди Ҳумниюс ва Филитус ва таълимоти дурӯғини онҳо фикр мекунад, вай махсусан равшан дарк мекунад, ки барои калисо рӯзҳои сиёҳ фаро мерасанд. Ба калисои маҳаллӣ нобоварон қабул карда шудаанд. Ҳаёти рӯҳонӣ дар чунин ҳолати паст аст, ки аксаран масеҳии ҳақиқиро аз касе ки танҳо дар сухан бовардор аст, фарқ кардан хеле душвор аст. Масеҳият ба тӯдаи омехта табдил ёфтааст, ва бесарусомоние ки дар натиҷаи ин пайдо мешавад, ҳалокатовар аст.

Дар чунин вазъият Павлус дар боварие тасалло меёбад, ки *бунёди матини Худо қоим аст*. Ин чунин маъно дорад, ки бо вучуди аз ҳақиқат дур шудани калисое ки худро масеҳӣ меномад, ҳама чизи аз тарафи Худи Худо муқарраршуда устувор хоҳад монд.

Бисёр маънидодхое ҳастанд, ки *бунёди матини Худо* гуфта чӣ дар назар дошта шудааст. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки ин Калисои ҳақиқист. Дигарон мегӯянд, ки ин ба ваъдаи Худо, ба бовари масеҳӣ ва ё ба таълимот оиди интиҳоб шудан дахл дорад. Аммо магар равшан нест, ки *бунёди Худо* гуфта ҳамаи амалҳои Худо дар назар дошта шудааст?! Агар *Ҷ* Сухани Худро фиристода бошад, ҳеч чиз ба он муқобилат карда наметавонад. Ҳамилтон Смит мегӯяд: “Ҳеч гуна нобарорихо ва шикастҳои одамон тавон надоранд бунёди гузоштаи Худоро бартараф кунанд ва ё ба Худо дар анҷом додани коре ки сар кардааст, ҳалал расонанд... Касе ки ба Худованд тааллуқ дорад, агарчи дар байни тӯда гумгашта аст, дар ниҳояти кор гум шуда наметавонад”.²⁰

Бунёди Худо мӯҳри дутарафа дорад, ки як тарафи он илоҳӣ, тарафи дигараш инсонӣ мебошад. Аз тарафи илоҳӣ — *Худованд мансубони Худро мешиносад*. *Ҷ* онҳоро на танҳо ба маънои шинохтан, балки низ ба маънои таҳсин кардан ва баҳои баланд додан

медонад. Ленскӣ мегӯяд, ки вай онҳоро “бо муҳаббате ки аз они Худо мекунад ва самарнок аст”²¹ шинохт. Тарафи одамии *мӯҳр* — “*Ҳар кӣ номи Худовандро меҳонад, бигзор аз шарорат канорагирӣ намояд*”.²² Дигар хел карда гӯем, онҳое ки даъвои масеҳӣ будан доранд, метавонанд ҳақиқати изҳороти худро бо ҳаёти пок ва тақводорона исбот кунанд. Масеҳии ҳақиқӣ набояд бо норостӣ ягон умумияте дошта бошад.

Мӯҳр нишонаи соҳибӣ ва ё тамғаи кафолат ва амният аст. Ҳамин тавр *мӯҳр* дар *бунёди* Худо нишон медиҳад, ки бовардорони ҳақиқӣ ба *Ҷ* тааллуқ доранд. Мӯҳр ҳамчунин гавони он аст, ки ҳамаи онҳое ки бозгашт карданд, воқеияти ҳаёти нави худро бо канораҷӯӣ аз ҳар норостӣ исбот хоҳанд кард.

2,20 Чуноне ки мо мефаҳмем, дар ин мисол *хонаи калон* умуман тамоми масеҳият аст. Масеҳият ба маънои васеи калима ҳам масеҳиёнро, ва ҳам онҳоеро дар бар мегирад, ки худро чунин меноманд; ҳақиқатан аз олами боло зода шудаанд, ва онҳоеро, ки танҳо ба ном масеҳиянд.

Зарфҳои тилло ва нуқра — масеҳиёни ҳақиқӣ мебошанд.

Зарфҳои *ҷӯбин ва гилин* — на умуман ҳамаи нобоварон, балки онҳое мебошанд, ки корҳои бад мекарданд ва таълимоти дурӯғинро паҳн менамуданд, масалан, чун Хумниюс ва Филитус (о. 17).

Оиди ин зарфҳо сухан ронда, бояд як қатор фарқҳоеро зикр намоем, ки миёни онҳо вучуд доранд. Аввалан, фарқи моддаҳое ки онҳо аз он сохта шудаанд, хеле муҳим аст. Сониян, дар истифода фарқ ҳаст. Ва ниҳоят, фарқ дар тақдирани ниҳоии онҳо. Зарфҳои *ҷӯбин* ва *гилин* баъди як муддате партофта мешаванд, зарфҳои *нуқра* ва *тилло* бошанд чун ашёи пурарзиш нигоҳ дошта мешаванд.

Илоҳиётшиносони гуногун “*баъзе барои истифодаи иззатнок ва баъзе барои истифодаи зиллатнок*”-ро ҳар хел маънидод мекунанд. Баъзеҳо тахмин мекунанд, ки маънои *барои истифодаи зиллатнок* “барои истифодаи безътибортар” аст. Дар ин ҳол ҳамаи зарфҳо бояд масеҳиёни ҳақиқиро ифода кунанд, аммо баъзеҳо барои мақсадҳои

баландтар истифода мешаванд, дигарон — барои мақсадҳои пасттар. Дигарон ақида доранд, ки зарфҳо *барои истифодаи иззатнок* гуфта одамоне ба монанди Павлус ва Тимотиюс дар назар дошта шудаанд, дар ҳоле ки зарфҳо *барои истифодаи зиллатнок* — одамоне ба монанди Хумниюс ва Филитус мебошанд.

2,21 Тафсири ин оят аз бисёр чихатҳо ба он вобаста аст, ки одам тахти калимаи “*инҳо*” дар ҷумлаи “*ҳар кӣ худро аз инҳо пок кунанд*” чиро дар назар дорад.

Оё бо калимаи “*инҳо*” зарфҳои *ҷӯбин* ва *гилин* дар назар дошта шудаанд? Оё он бо таълимоти дурӯғини дар боло зикршуда муносибате дорад? Ё ин чо умуман роҳи исёнкорон дар назар дошта шудааст?

Он маъно бештар табиӣ метобад, ки “*инҳо*”-ро бо зарфҳо барои истифодаи зиллатнок алоқаманд мекунад. Павлус ба Тимотиюс насиҳат мекунад, ки аз исёнкорон ва хусусан аз муаллимони дурӯғине ки навакак зикр кард (Хумниюс ва Филитус), канора ҷӯяд.

Павлус ба Тимотиюс намегӯяд, ки калисоро тарк кунанд. Ҳамчунин ба вай намефармояд, ки масеҳиятро тарк кунанд. Тимотиюс аз шаҳодати масеҳӣ даст накашида, ин корро карда наметавонист, чунки масеҳият ҳамаи онҳоеро дар бар мегирад, ки худро масеҳӣ меноманд. Не, ин чо сухан дар бораи зарурати ҷудо шудан аз корандагони бадӣ ва худро аз нуқсони таълимоти исёнкорона нигоҳ доштан меравад.

Қасе ки худро аз наздикӣ бо бадӣ доғдорнашуда нигоҳ медорад, *зарфе барои истифодаи иззатнок* хоҳад буд. Дар хизмати пок Худо танҳо зарфҳои покро истифода бурда метавонад. “Худро тоза кунед, эй онҳое ки зарфҳои Худовандро мебардоред!” (Иш. 52,11). Ин гуна одам ба он маъно *муқаддас* хоҳад буд, ки аз гуноҳ барои хизмат ба Худо ҷудо карда мешавад. Вай *қобили истифодаи Соҳибаи* хоҳад буд — сифате ки ҳамаи дӯстдорони Худованд хоҳони онанд. Ниҳоят, вай *тайёр ба ҳама амали нек* мешавад. Вай тайёр хоҳад буд ҳама вақт ба Худованди Худо, чуноне ки *Ҷ* мехоҳад, хизмат кунанд.

2,22 Тимотиюс мебоист на фақат аз гунохкорон дурӣ мечуст, вай ҳамчунин мебоист аз *шаҳватҳои* чисм *мегурехт*. *Шаҳватҳои чавонӣ* на танҳо маънои шаҳватҳои чисмониро, балки ҳирси пул, шараф ва лаззатро низ дошта метавонанд. Худхоӣ, бетаҳаммулӣ, ғурур ва сабукфикрӣ низ ба ин чо дохил кардан мумкин аст. Чуноне ки зикр карда будем, Тимотиюс он вақт тахминан 35-сола буд. Бинобар ин, аз эҳтимол дур аст, ки *шаҳватҳои чавонӣ* ин чо маънои хоҳишҳои пеш аз ҳама ба синну соли наврасӣ хосро дошта бошад; аниқтараш, инҳо хоҳишҳои исёнкоронае мебошанд, ки дар дили хизматгори чавони Худованд пайдо мешаванд ва ўро аз пайраҳаи покӣ ва росткорӣ барканор карданӣ мешаванд.

Тимотиюс бояд на танҳо гурезад, балки саъю кӯшиш низ кунад. На танҳо чихати манфӣ, балки чихати мусбат низ ҳаст.

Вай бояд аз *пайи адолат биравад*. Ин маънои онро дорад, ки хусусияти чудоинопазири муносибатҳои вай бо одамони дигар, бо начотёфтагон, бо начотнаёфтагон, бояд инсоф ва адолат бошад.

Имон дар ин чо метавонад маънои вафодорӣ ё покии мутлақро дошта бошад. Аз чихати дигар, ин метавонад амри дар ҳама чиз ва ҳамеша ба Худованд таъя кардан бошад. Ҳиберт боварро “боварии самимӣ ва фавол ба Худо” меҳисобад.²³

Муҳаббат ин чо танҳо муҳаббат ба Худо нест; ин чо бояд муҳаббат ба бародарон ва гунохкорони ҳалокшудаистода низ дохил карда шавад. Муҳаббат ҳамеша оиди дигарон фикр мекунад, вай дар моҳияташ худхо нест.

“*Осоиштагӣ*” оиди мутобиқат ва ҳамдигарфаҳмӣ мегӯяд.

Бо ҳамаи онҳое ки Худовандро аз самими қалб мехонанд, дар пайи ин некӯкорихо будан лозим аст. Айнан чуноне ки Павлус дар ояти 21 ба Тимотиюс мефармояд, ки аз одамони бадахлоқ канора чӯяд, ин чо вай ба ў оиди мушоракат бо масеҳиёне мегӯяд, ки дар назди Худованд дар покӣ қадамгузоранд. Вай набояд дар чудой ба некӯкорихои ҳаёти масеҳиёна пайравӣ кунад; вай, чун узви Бадан, бояд чои худро ишғол намояд ва

ҳамроҳи дигар аъзоён барои нафъи тамоми Бадан меҳнат кунад.

2,23 Дар хизматгузории масеҳиёнаи худ Тимотиюс борҳо бо масъалаҳои ночиз ва аблаҳона дучор хоҳад шуд. Ин гуна масъалаҳо дар ақлҳои одамони чоҳил ва бесавод пайдо мешаванд, ва аз онҳо фоидае нахоҳад буд. Аз ин гуна мубоҳисаҳо *канорагирӣ* намудан лозим аст, чунки онҳо танҳо *чанҷолхоро ба вуҷуд меоранд*. Инҳо на он масъалаҳое мебошанд, ки ба ҳақиқатҳои бузурги асосии масеҳият дахл мекунанд, балки масъалаҳои аблаҳонае мебошанд, ки барои онҳо вақти зиёде сарф карда мешавад ва онҳо танҳо боиси бесарусомонӣ ва ихтилоф мешаванд.

2,24 Унвони *бандаи Худованд* (ё “ғуломи Худованд”) дар ояте ки ба некӣ ва сабру тоқат даъват мекунад, хеле хушоянд аст.

Агарчи хизматгори Худованд бояд барои ҳақиқат мубориза барад, вай набояд ба хурдагирӣ ва дӯстдорандаи мунозираҳо табдил ёбад. Ба чои ин вай бояд *бо ҳама сабур* бошад, бо одамон на баҳри ғолибият дар баҳс, балки барои таълим додани онҳо сӯҳбат орояд. Вай бояд бо онҳое ки на ҳама чизро дарҳол мефаҳманд, ва ҳатто бо онҳое ки, аз афташ, ҳақиқати сухани Худоро қабул карданӣ нестанд, сабур бошад.

2,25 Бандаи Худованд дар муносибат бо *муҳолифон* бояд *фурӯтанӣ* ва ҳалимӣ зоҳир намояд. Одам дар назди Сухани Худо сарҳам кардан нахоста, ба чони худ зарар меорад. Ин гуна одамонро ислоҳ кардан лозим аст, вагарна онҳо дар боваринокии бардурӯғ зистанро давом медиҳанд, ки гӯё ақидаҳои онҳо дар ҳама чиз ба таълимоти Навиштаҳо мувофиқат мекунанд.

Шояд Худо ато фармояд, ки онҳо тавба карда ба дониши ростӣ бирасанд. Дар назари аввал чунин метобад, ки фириста ба хоҳиши Худо оиди ба ин гуна одамон ато кардани тавба боварӣ надорад. Аммо ин тавр нест. Ҳама гап дар он аст, ки Худо тайёр аст онҳоро бубахшад, агар онҳо ба назди Ў бо иқроршавӣ ва тавба биёянд. Худо тавбаи ҳеҷ касро рад намекунад, фақат одамон аксаран намехоҳанд иқрор шаванд, ки хато кардаанд.

2,26 Хизматгори Худо бояд муносибатҳои худро бо одамони хатокор чунон ба роҳ монад, то онҳо аз *доми иблис раҳой ёбанд*. Иблис онҳоро *асири иродаи худ гардондааст*, ҷоду кардааст ва ё заҳролуд намудааст.

Б. Муртадии оянда (3,1–13)

3,1 Акнун фириста ба Тимотиҷус шароитро тасвир мекунад, ки дар ҷаҳон пеш аз бозомадани Худованд хоҳад буд. Борҳо зикр шуда буд, ки ин рӯйхати гуноҳҳо аз бисёр чихат бо тасвири бутпарастони осӣ дар Румиён 1 мувофиқат мекунад. Он чиз ҳайратовар аст, ки *дар айёми охир* ҳолати онҳое ки худро масеҳӣ меноманд, ба ҳолати бутпарастон бо ваҳшигӣ ва бемаданиятии онҳо монанд хоҳад буд. Дар бораи ин бояд андеша кард.

Айёми охир, ки оиди онҳо ин ҷо гуфта мешавад, — рӯзҳое мебошанд байни давраи фиристаҳо ва лаҳзае ки Масеҳ барои барпо намудани Подшоҳии Худ меояд.

3,2 Ин оятҳоро (дар забони асли) омӯхта, беихтиёр аз он ҳайрон мешавӣ, ки мафҳуми “дӯстдорони чизе” дар онҳо хеле зиёд вомеҳӯрад. Дар ояти 2 ин, масалан, *зарпарастон* (дӯстдорони пул) ва *худписандон* (дӯстдорони худ) аст. Дар ояти 3 — *душмани некӣ* (дӯст надоштани некӣ). Дар ояти 4 мо оиди одамоне мехонем, ки назар ба дӯст доштани Худо *айшу ишратро беиштар дӯст медоранд*.

Дар оятҳои 2–5 нуздаҳ нишонаи хоси инсонияти айёми охир оварда шудаанд. Мо онҳоро номбар карда, муродифҳояшонро мерорем, ки маънои онҳоро мефаҳмонанд.

Худписанд — худхоҳ, худбин, худпарастанд.

Зарпараст — пулдӯстдор, ҳарисанд.

Пургурур — лофзан ҳастанд, дабдабанок ва пуртумтарок суҳан ронданро дӯст медоранд.

Ҳавобаланд — худписанд мебошанд, рафтори омирона доранд.

Бадзабон — алфози қабех, гуфтори куфромез, таҳқиқкунанда, озордиҳандаро дӯст медоранд.

Беитоат ба падарони модарон — беинтизом, гапнодаро, худсаранд ва вазифаи худро дарк намекунанд.

Кӯрнамак — сипосгузор нестанд.

Осӣ — ҳама гуна такводорӣ ва эҳтиромро аз даст додаанд, барои онҳо ягон чизи пок нест.

Ноаҳл — сангдил, номехрубон, саҳтдил, безътино ҳастанд.

3,3 *Номуросо* — бераҳм, оштинопазиранд, ҳама гуна пешниҳодро оиди сулҳ бастан рад мекунанд.

Тӯҳматчи — овозаҳои бардурӯғ ва адоватангезро паҳн мекунанд.

Бепарҳез — одамони рағбатхояшон лаҷомгусехта, бадахлоқ ва фосиқ мебошанд.

Бераҳм — бадқаҳр, беамон, бепринсип ҳастанд.

Душманони некӣ — ҳама чизи некро бад мебинанд, бар зидди ҳамаи шаклҳои некӣ бармехезанд.

3,4 *Хоин* — паймоншикан, безътимод ва хиёнаткоранд.

Рӯйнатан — густох, худсар, беандеша.

Бодӣ — худдонам, худписанд ҳастанд, иддаои зиёде оиди худ доранд.

Айшу ишратро беиштар аз Худо дӯст медоранд — на Худоро, балки лаззатҳои ҷисмониро дӯст медоранд.

3,5 *Ва намуди зоҳирии диндориро доранд, вале қуввати онро инкор мекунанд*. Зоҳиран ин одамон гӯё диндоранд. Онҳо оиди ба масеҳият тааллуқ доштани худ меғӯянд, аммо корхояшон суҳанонашонро паҳш мекунанд. Ин рафтори осиена аз он шаҳодат медиҳад, ки онҳо дар дурӯғ зиндагӣ мекунанд. Ҳеч чиз дар ҳаёти онҳо мавҷуд будани қувваи Худоро тасдиқ намекунад. Агарчи дар онҳо баъзе дигаргуниҳо ба амал омада метавонистанд, он ҷо ҳеч гоҳ растохез набуд. Веймут менависад: “Онҳо худро такводор нишон медиҳанд, агарчи қувваи онро рад мекунанд”. Моффатт суҳанони ӯро такрор мекунад: “Агарчи онҳо худро диндор вонамуд мекунанд, аммо бо он ҳамчун бо қувва ягон умумияте надоранд”. Филлипп инро чунин тасвия намудааст: “Онҳо худро диндор вонамуд хоҳанд кард, аммо рафтарашон оиди беасос будани иддаояшон шаҳодат

хоҳад дод”. Онҳо диндор будан меҳоянд ва дар айни ҳол аз ягон гуноҳи худ даст намекашанд (ниг. Ваҳй 3,14–22). Ҳиберт огоҳӣ медиҳад: “Ин сурати даҳшатовари масеҳияти дар муртадӣ ғӯтида, бутпарастии нави дар зери никоби масеҳият пинҳоншуда мебошад”.²⁴

Тимотиюс бояд аз ин гуна одамон *канорагирӣ намояд*. Инҳо зарфҳои дар боби гузашта тасвиршуда мебошанд, ки вай бояд аз онҳо пок шавад.

3,6 Акнун Павлус аз тӯдаи осоиёни айёми охир як гурӯҳи мушаххасро ҷудо мекунад — роҳбарон ва муаллимони фирқаҳои гуногун. Ҳама чизе ки дар ин тасвири муфассали хислат ва методҳои онҳо зикр шудааст, барои фирқаҳои ҳозиразамон низ хос аст.

Пеш аз ҳама мо меҳонем, ки онҳо *пинҳонӣ*, ё бо ҳила *ба хонаҳо медароянд*. Бесабаб нест, ки ин ибора ҳаракати морро ба ёд меорад. Агар онҳо симои ҳақиқии худро ошкор мекарданд, ба бисёрии хонаҳо даромада наметавонианд; бинобар ин онҳо бисёр найрангҳоро ба қор мебаранд, масалан, оиди Худо, Навиштаҳои Пок ва Исо сухан меронанд (ҳатто агар ба он чи Навишта дар ин бора мегӯяд, бовар накунад ҳам).

Сипас фиришта мегӯяд, ки онҳо *занҳои заифмизочеро фирефта мекунад*. Ин хеле хос аст. Онҳо ҳамон вақте меоянд, ки шавҳарон, аз афташ, дар қор ва ё ягон ҷои дигар ҳастанд. Таърих такрор мешавад. Дар боғи Адан шайтон ба Ҳавво мурочиат карда, ӯро фиреб дод. Вай қудратро бар шавҳари худ ғасб намуда, дар он мавриде ки тамоман ҳукуки онро надошт, қарор қабул кард. Методҳои иблис тамоман дигар нашудаанд. Вай то ҳол бо таълимоти дурӯғини худ ба занҳо мурочиат карда, онҳоро ба асирони худ табдил медиҳад. Занҳо сусттаранд, онҳо назар ба мардҳо заифтар ва ноустувортар ҳастанд, аммо онҳо на дар ақл, балки дар қувваи ирода норасоӣ доранд.

Дар бораи онҳо гуфта мешавад, ки *дар гуноҳҳо ғӯтидаанд, ба ҳавасҳои гуногун моил шудаанд*. Аввалан, ин далели он аст, ки онҳоро эҳсоси гуноҳҳои худ азият медиҳад, онҳо ҳис мекунад, ки дар ҳаёташон чизе намерасад. Ана дар ҳамин лаҳзаи бӯҳронӣ

дар остона аъзоёни фирқаҳо пайдо мешаванд. Хеле андӯховар аст, ки онҳое ки ҳақиқати Сухани Худоро медонанд, барои ёри ба ин гуна ҷонҳо кӯшиши зиёде ба харҷ намедиханд. Сониян, мо меҳонем, ки онҳо ба ҳавасҳои гуногун моил ҳастанд. Мувофиқи ақидаи Веймут, онҳо ба рафтори аҷиб ва инҷикӣ *моил* ҳастанд. Моффатт онҳоро “мавҷудоти худсар, ноустувор, ҳардамҳаёл” меномад. Моҳият, аз афташ, дар он аст, ки аз эҳсоси гуноҳи худ азият кашида ва аз ин бори вазнин ҳалосӣ ҷуста, онҳо бо омодагӣ ҳама гуна таълимоти навбаромад ё навигарии диниро қабул мекунад.

3,7 *Ҳамеша таълим мегиранд* гуфта, фиришта дар назар надорад, ки онҳо оиди Худованд Исо ва Сухани Худо бештар ва бештар маълумот пайдо мекунад. Не, онҳо як фирқаро паси дигаре таҳқиқ менамояд, *вале ҳаргиз ба дониши ростӣ расида наметавонанд*. Ин ростӣ — Худованд Исо мебошад. Баъзан ин занон гӯё ба ӯ хеле наздик меоянд, аммо онҳоро душмани ҷонҳо дар асорат нигоҳ медорад, ва аз ҳамин сабаб онҳо ҳеч гоҳ осудагире ба даст намеоранд, ки танҳо дар Начотдиханда имконпазир аст.

Ин ҷо бояд зикр кард, ки аъзоёни фирқаҳои гуногун ҳамеша мегӯянд: “Ман фалон ва фалон чизро меомӯзам”, ва номи системаи худро ба забон меоранд. Онҳо ҳеч гоҳ бо боварии кулӣ оиди начоти анҷомёфта ба воқеаи бовар ба Исои Масеҳ сухан ронда наметавонанд.

Ин оят моро водор месозад оиди тараққии фавқуллода дар ҳама соҳаҳои донишҳои инсонӣ фикр кунем, оиди он ки дар ҷаҳони имрӯза ба маълумотнокии ҷи аҳамияте дода мешавад, оиди он ки ҳамаи ин ба ҳеч ваҷҳ одамро сӯи дониши ҳақиқат оварда наметавонад.

3,8 Дар ин Нома Павлус се бор шахсони муайяно номбар мекунад:

Фучлус ва Ҳармучнис (1,15) чун онҳое ки аз ҳақиқат шарм медоранд;

Ҳумниюс ва Филитус (2,17.18) чун касоне ки оиди ҳақиқат дар иштибоҳанд;

Янис ва Ямбрис (3,8) чун онҳое ки ба муқобили ҳақиқат барҳоста буданд.

Павлус ба роҳбарон ва муаллимони фиркаҳо бармегардад. Вай онҳоро бо *Янис ва Ямбрис*, ки ба муқобили Мусо қиём карда буданд, муқоиса мекунад. Ин одамон кихоянд? Дар Паймони Кухан номҳои онҳо зикр намешаванд, аммо чунин ҳисобида мешавад, ки инҳо ду ҷодугари асосии Миср мебошанд, ки фиръавн онҳоро барои такрор кардани мӯъҷизаҳои Мусо даъват карда буд.

Саволе пайдо мешавад: Павлус номҳои онҳоро аз кучо медонист? Ин ҷо ҳеҷ чизи ҳайратовар нест: агар номҳои онҳоро яҳудиён дар ривоятҳо аз насл ба насл нарасонида бошанд, пас пурра имкон дорад, ки номҳо ба фиришта ба василаи ваҳйи илоҳӣ дода шудаанд.

Ин ҷо он чиз муҳим аст, ки онҳо ба корҳои Мусо тақлид карда ва мӯъҷизаҳои сохтакорӣ карда, ба муқобили вай қиём карда буданд. Фирқаҳо низ айнан ҳамин тавр амал мекунанд. Онҳо кори Худоро тақлид карда, ба он муқобилат мекунанд. Онҳо Навиштаҳои Поки худ, роҳи худро ба сӯи наҷот доранд — хуллас, онҳо барои ҳама чизе ки дар масеҳият ҳаст, бадале доранд. Онҳо чизҳои қалбакӣ тайёр карда ва баъзан ба ҷодугарӣ рӯ оварда, ба ҳақиқати Худо муқобилат мекунанд.

Инҳо *мардуми олудафикр мебошанд*. Артур Вэй ин суханонро чунин тарҷума мекунад: “Ақли онҳо тамоман пӯсидааст”. Ақли онҳо фосид, вайрон ва ноқис аст.

Агар онҳоро нисбати имони масеҳӣ бисанҷем, маълум мешавад, ки онҳо ҷоҳил ва дӯстдори чизҳои қалбакӣ мебошанд. Ин махсусан ҳамон вақт равшан аён аст, ки ба онҳо саволи оддӣ дода шавад: “Оё Исои Масеҳ Худост?” Бисёри онҳо таълимоти дурӯғини худро пинҳон карданӣ шуда, иқрор мешаванд, ки Исо Писари Худост, аммо дар айни ҳол онро дар назар доранд, ки Ӯ писари Худост дар баробари дигар писарони Худо — масеҳиён. Аммо бо саволи “Оё Исои Масеҳ Худост?” вохӯрда, онҳо маҷбуранд симои ҳақиқии худро нишон диҳанд. Онҳо на танҳо Худо будани Ӯро инкор мекунанд, балки аксаран чун аз онҳо ин чизро пурсанд, ба хашм меоянд. Ин чиз ба фирқаҳои “Илми

Масеҳӣ”, христоделфианизм, “Шоҳидони Яхува” ва фирқаҳои дигар хос аст.

3,9 Павлус Тимотиюсро бовар мекунонад, ки муаллимони дурӯғин *бисёр комёб нахоҳанд шуд*. Ин ҷо душворӣ дар он аст, ки дар ҳар аср ба одамон чунин метобад, ки фирқаҳо ҳамачиҳата комёб ҳастанд ва ҳеҷ чиз наметавонад дар тамоми ҷаҳон паҳн шудани онҳоро боздорад!

Ин ҷо эҳтимол, дар назар дошта мешавад, ки охируламр ҳар як таълимоти дурӯғин фош карда мешавад. Системаҳои фиребкунӣ яке паси дигаре меоянд ва мераванд. Агарчи гоҳо чунин метобад, ки рӯз то рӯз онҳо қувват мегиранд, замоне мерасад, ки сохтакории онҳо ба ҳама аён мешавад. Онҳо одамнро ба баландии муайян оварда метавонанд, ҳатто дараҷаи муайяни тағйиротҳоро пешниҳод карда метавонанд. Аммо онҳо зодашавии навро дода наметавонанд. Онҳо наметавонанд ба одам аз ҳукми гуноҳ ва аз ҷазо барои гуноҳ озодиро диҳанд. Онҳо ҳаёт дода наметавонанд.

Ба ҷодугарӣ рӯ оварда, Янис ва Ямбрис ба андозае ба Мусо тақлид карда метавонистанд. Аммо бо вучуди ин, ҳангоме ки аз марг ҳаётро офаридан даркор буд, онҳо нотавон буданд. Дар ин соҳа фирқаҳо ба шикасти пурра дучор мешаванд.

3,10 Ҳаёт ва хизмати Павлус бо рафтори ин муаллимони дурӯғин тазоди ҳайратангез дорад. Тимотиюс оиди нӯҳ хусусиятҳои ҳоси ин хизматгори Худованд ба хубӣ огоҳ буд. Вай фаъолияти Павлусро бо диққат мушоҳида мекард ва шаҳодат дода метавонист, ки вай ба Масеҳ ва Сухани Ӯ беандоза вафодор аст.

Фирришта дар *таълими* худ ба Сухани Худо содиқ ва ба Шахсияти Худованд Исои Масеҳ вафодор буд. *Тарзи ҳаёт* ва рафтораш бо он чи вай таълим меод, ҳеҷ муҳолифате надошт. *Рафтор*, ё мақсади ҳаёти вай кано-рагирӣ аз ҳама гуна бадӣ дар ахлоқ ва таълимоти динӣ буд. *Имон* ин ҷо умеди Павлус ба Худо ва ё садоқати шахсии ӯро ифода карда метавонад. Тимотиюс ӯро чун шахсе медонист, ки дар ҳама чиз пурра ба Худованд таъқ мекард ва дар айни замон шахси дилпурӣ ва сазовори ҳама гуна боварӣ

буд. *Ҳиммати* фириста дар муносибати вай бо таъқибкунандагон ва танқидкунандагонаш ва дар азобҳои ҷисмонӣ зоҳир шуд. Дар мавриди *муҳаббат* бошад вай ба Худованд ва дигар одамон фидокорона содиқ буд. Вайро ҳар қадар камтар дӯст доранд, азми дӯст доштани вай ҳамон қадар устувортар буд. “Тоқат” айнан маънои “дар зерӣ бор мондан”-ро дорад, яъне қувваи рӯҳ ва истодагарӣ лозим аст.

3,11 Баъзе *таъқибот* ва *уқубат*ҳои Павлус дар 2Кўринтиён 11,23–28 тасвир шудаанд. Аммо ин ҷо вай ҳамонашро дар назар дорад, ки ба Тимотиюс маълум буданд. Азбаски Тимотиюс аслан аз *Лустра* буд, вай оиди таъқиботе ки дар ин шаҳр ва дар шаҳрҳои ҳамсои *Антиохия* ва *Иқуния* бар сари Павлус фурӯ рехта буданд, бояд медонист. Тасвири илҳоми илоҳӣ доштаи ин уқубатҳо дар китоби Аъмол дода шудааст: Антиохия — Аъмол 13,45.50; Иқуния — Аъмол 14,3–6; Лустра — Аъмол 14,19.20.

Павлус шодмонӣ мекунад, чунки *Худованд* ӯро аз ҳамаи таъқибот халосӣ дод. Худо ӯро аз дучор шудан ба мусибатҳо ниғаҳдорӣ накард, аммо ӯро аз онҳо бароварда халосӣ дод. Ин боз як бор ба мо хотиррасон мекунад, ки Худо озодӣ аз душворихоро ваъда намедихад, балки ваъда медихад, ки дар ҳар гуна мусибат ҳамроҳамон хоҳад буд ва ёрӣ хоҳад дод.

3,12 *Таъқибот* — қисми ҷудонашавандаи ҳаёти масеҳии вафодор аст. Инро ба ҳар қадом Тимотиюси ҷавон ёдрас намудан фоиданок аст. Вагарна, хангоме ки аз обҳои чуқур гузаштанаш лозим меояд, васвасаи роҳ додан ба фикре ки вай ба Худованд хиёнат кардааст ва ё Худованд бо ягон сабабе аз вай норозист, хеле калон хоҳад буд. Гап дар он аст, ки *ҳамаи онҳое ки мехоҳанд парҳезгорона дар Исои Масеҳ зиндагӣ кунанд*, хатман ба таъқибот дучор хоҳанд шуд.

Сабаби ин таъқибот аён аст. Ҳаёти тақводоронаи баъзеҳо исёнкории дигаронро фош мекунад. Ин гуна фошкунӣ ба одамон маъқул нест. Ба ҷои он ки дар гуноҳҳои худ иқрор шуда, ба Масеҳ рӯ оваранд, онҳо касеро, ки моҳияти ҳақиқии онҳоро фош мекунад, нобуд карданӣ мешаванд. Ин гуна

рафтор беақлона аст, аммо ба шахси бадқирдор хеле хос аст.

3,13 Павлус худро бо ҳаёли хоме тасалло намедихад, ки тадричан ҷаҳон беҳтар мешавад, то даме ки ҳамаи одамон ба масеҳият рӯ меоранд. Ба воситаи ваҳй аз боло вай гуфт, ки тамоман баръакс хоҳад буд. *Одамони бад ва фиребгарон боз ҳам бадтар мегарданд*. Методҳои онҳо боназоқаттар ва ҳучумҳояшон далеронатар хоҳанд шуд. Онҳо на танҳо дигаронро фиреб хоҳанд кард, балки худашон низ ба тӯри таълимоти дурӯғини худ, ки шунавандагони худро ба он печонданӣ мешаванд, хоҳанд афтод. Баъди ин қадар солҳои бо дурӯғи худ савдо кардан онҳо худашон ба он бовар карда сар мекунанд.

В. Одами Худо дар рӯ ба рӯи муртадӣ аз хазинаи Худо баҳра мебарад (3,14–4,8)

3,14 Павлус гаштаву баргашта ба Тимотиюс ёдрас мекунад, ки дар таълимоти Сухани Худо *қоим бошад*. Дар он рӯзҳои таълимоти дурӯғин дар ҳар қадам хоҳанд вохӯрд, маҳз ҳамин чиз хазинаи асосии вай хоҳад буд. Агар вай Навиштаре донад ва ба он итоат кунад, ҳеҷ гуна иштибоҳоти устокорона ӯро аз роҳи дуруст бераҳа карда наметавонанд.

Тимотиюс на танҳо ҳақиқатҳои бузурги боварро *таълим гирифта* буд, вай ба онҳо боварӣ дошт. Бешубҳа, ба вай меғуфтанд, ки ин таълимот кӯҳна шудааст, ва ӯро касе бомаданият ва баландмаърифат намеҳисобад. Аммо вай набояд ба хотири назарияҳо ё тахминҳои беасоси одамони ҳақиқатро тарк кунад.

Сипас фириста ба вай маслиҳат медихад, то дар ёд нигоҳ дорад, ки ба вай *кӣ таълим додааст*. Оиди ба кӣ дахл доштани ҷонишини “кӣ” андаке ихтилофи назар ҳаст: ба худи Павлус, ба модар ва модаркалони Тимотиюс ё умуман ба фиристаҳо. Дар ҳама ҳолат фикри асосӣ ин ҷо чунин аст: Навиштаи Покро ба вай касоне таълим додаанд, ки бо зиндагии худ воқеияти боварашонро тасдиқ менамуданд. Инҳо масеҳиёни тақводоранд, ки дар ҳаёташон танҳо як мақсад буд — ҷалоли Худо.

3,15 Ин оят ба фикр водор месозад. Маънои он чунин аст, ки Тимотиҷус аз кӯдакӣ навиштаҳо ё номаҳои покро медонист. Ҳатто он чиз дар назар дошта мешавад, ки ҳангоми ба вай ёд додани алифбо модар қисмҳои *Навиштаҳои* Паймони Куханро истифода мебард. Тимотиҷус аз хурдсолӣ зерӣ таъсири Навиштаҳои дорои илҳомӣ илоҳӣ буд, ки ин ҳаёти ӯро барои Худо ва барои некӣ таъшиқ дод.

Оиди Навиштаҳои Пок гуфта мешавад, ки онҳо метавонанд одамро *барои наҷот ёфтани ҳикмат омӯзанд*. Ин пеш аз ҳама маънои онро дорад, ки одам оиди роҳи *наҷот* аз Навиштаҳои Пок мефаҳманд. Он низ дар назар буда метавонад, ки боварӣ ба наҷоти худ аз Навиштаҳои Пок меояд.

Наҷот ба василаи имоне ки дар *Исои Масеҳ аст*, дода мешавад. Мо бояд ба ин диққати махсус диҳем. Наҷот на бо қорҳои нек ба даст меояд, на бо ғӯта, на бо узвият дар қалисо, на бо қонфирматсия (маросими қабули ҷавонон ба қалисо), на бо риояи Даҳ Фармон, на бо риояи қоидаи тиллоӣ ва ё боз ягон роҳ ё методе ки дар он ба кӯшишҳо ё фазилятҳои инсонӣ нақше ҷудо карда мешавад. *Наҷот ба василаи имон* овардан ба Писари Худо дода мешавад.

3,16 “*Тамоми Навиштаҳо*” гуфта, Павлус, бешубҳа, тамоми Паймони Кухан ва қисмҳои Паймони Навинро дар назар дорад, ки он вақт вучуд доштанд. Дар 1Тимотиҷус 5,18 вай Луқо 10,7-ро ҳамчун Навишта иқтибос меорад. Петрус оиди номаҳои Павлус ҳамчун оиди Навиштаҳо мегӯяд (2Пет. 3,16). Имрӯз мо ҳақ дорем чунин ҳисобем, ки ин оят ба тамоми Навиштаҳои Пок тааллуқ дорад.

Дар мавзӯи илҳомӣ илоҳӣ доштан ин яке аз оятҳои муҳимтарини Навиштаҳои Пок аст. Он таълим медиҳад, ки Навиштаҳо “бо рӯҳи Худо ба одам дамида”²⁵ шудаанд. Худо ба таври мӯъҷизавӣ Сухани Худро ба одамон расонд ва ҳангоме ки онҳо онро барои ҷовидона маҳфуз доштан менавиштанд, онҳоро роҳбарӣ мекард. Он чи онҳо менавиштанд, бевосита Сухани Худо буд, ки аз олами боло дода шудааст ва беҳатост. Агарчи услуби адабии ҳар як муаллиф аз байн наҷафта буд,

қалимаҳоеро, ки вай истифода мебард, Рӯҳи Пок ба вай меод. Бинобар ин мо дар 1Қӯринтиён 2,13 меҳонем: “Ва инро на бо суҳаноне ки ҳикмати инсон таълим додааст, балки бо суҳаноне ки Рӯҳи Пок таълим додааст, мегӯем ва рӯҳиётро бар тибқи рӯҳ таъбир мекунем”. Агар ин оят умуман ягон чизеро баён қунад, пас маҳз ҳамонро, ки муаллифон аз рӯи илҳомӣ илоҳӣ ҚАЛИМА-ҲОЕРО ба қор мебарданд, ки Рӯҳи Пок ба онҳо меомӯхт. Илҳомӣ илоҳӣ *таҳтуллафзӣ* маҳз ҳамин маъноро дорад.

Муаллифони Навиштаҳои Пок кӯшиш намекарданд ба чизе маънидоди шахсӣ диҳанд, балки он чиро, ки Худо ба онҳо меод, менавиштанд. “Ва пеш аз ҳама чиз инро бидонед, ки ҳеч як нубуввати Навиштаҳо таъсири шахсиро раво намедорад; зеро ки ҳаргиз нубувват ба ҳасби иродаи одамизод ба забон ронда нашудааст, балки муқаддасони Худо, бо таҳриқи Рӯҳулқудс, онро ба забон рондаанд” (2Пет. 1,20.21).

Чунин гуфтан нодуруст аст, ки Худо ба муаллифони муайян танҳо фикрҳоро дод, ва сипас ба онҳо имкон дод, ки ин фикрҳоро бо суҳанони худ баён қунанд. Ҳақиқате ки Навишта онро таъкид мекунад, дар он аст, ки худӣ қалимаҳое ки *Худо* ба одамон дод, низ аз рӯи илҳомӣ илоҳӣ буданд.

Азбаски Навиштаҳои Пок Сухани Худост, он *қоиданок аст*. Ҳар як қисми он *қоиданок аст*. Агарчи одамон дар мавриди баъзе насабномаҳо ва ё баъзе ҷойҳои на он қадар фаҳмо ҳайрон шуда метавонанд, ақли аз Рӯҳ таълимгирифта мефаҳмад, ки ғизои рӯҳонӣ дар ҳар як қалимаи аз даҳони Худо баромада ҳаст.

Навиштаҳои Пок *барои омӯзиши қоиданок аст*. Он ақидаи Худоро дар мавзӯҳои Ваҳдати Сегона, фариштаҳо, одам, гуноҳ, наҷот, покшавӣ, Қалисо ва оянда баён мекунад.

Ғайр аз ин он *барои мазаммат қоиданок аст*. Ҳангоме мо Навиштаҳоро меҳонем, онҳо аниқ оиди он чизҳое дар зиндагии мо гап мезананд, ки ба Худо писанд нестанд. Навиштаҳо ҳамчунин барои рад қардани таълимоти нодуруст ё васваса қоиданоканд.

Он ҳамчунин *барои ислоҳ қоиданок аст*. Он на танҳо ҳама чизии нодурустро нишон

медихад, балки тарзи ислоҳ намудани онро низ мефаҳмонад. Масалан, Навишта на танҳо мегӯяд, ки “касе ки дуздӣ кардааст, дигар дуздӣ накунад”, балки илова низ мекунад: “...балки меҳнат карда, бо дастони худ кори ғоиданоке ба ҷо оварад, то ки ба эҳтиёҷманде бибахшад” (Эфс. 4,28). Қисми аввали ин оятро ҳамчун *мазаммат*, ва қисми дуҷумашро ҳамчун *ислоҳ* ҳисобидан мумкин аст.

Ва охируламр, Навиштаҳои Пок *барои ҳидоят ба роҳи адолат ғоиданок аст*. Файзи Худо муфассал тасвир мекунад, ки чӣ чиз ин ҳаёти тақводоронаро ташкил медиҳад.

3,17 Ба воситаи Сухани Худо одам *комил*, ё болиғ мешавад. Вай *ба ҳар амали нек*, ки мақсади наҷоти ӯро ташкил медиҳад, *муҳайё* мешавад (Эфс. 2,8–10). Ин тазоди рӯйростест ба ақидаи имрӯзҳо ҳукмрон, гӯё ки танҳо ба воситаи ба даст овардани унвонҳои илмӣ тайёр шудан мумкин аст.

Ленскӣ менависад:

*Навишта ба худ ҳамто надорад; ҳеҷ китоб, китобхона ва ё чизи дигар наметавонад гуноҳкори ҳалокшударо барои наҷот таълим диҳад. Ҳар гуна навиштаи дигар, бо вучуди дар тамоми соҳаҳои дигар даркор буданиаш, аз боиси илҳами илоҳӣ надоштаниаш беғоида хоҳад буд, ҳангоме сухан дар бораи инҳо меравад: ба мо таълим додани ҳақиқатҳои бахшандаи наҷот; рад кардани дурӯғ ва иштибоҳоте ки ин ҳақиқатҳоро инкор мекунанд; ба гуноҳкори афтода ва ё масеҳии хатокарда ёрӣ додан; таълим додан, ҳидоят намудан, мазаммат кардан ва ислоҳ намудани одам дар адолати ҳақиқӣ.*²⁶

4,1 Ин ҷо насихати охирини Павлус ба Тимотиюс сар мешавад. Вай *ба ҳузури Худо ва Исои Масеҳи Худованд* ба ӯ мурочиат мекунад. Ҳама гуна хизматгузорию бо дарки он сар кардан лозим аст, ки чашми ҳамабини Худо ӯро назорат мекунад.

Дар ин оят оиди Худованд Исо чун оиди Оне гуфта мешавад, ки *зиндагон ва мурдагонро ба зуҳури ӯ ва Малакути ӯ доварӣ хоҳад кард*. Пешоянди “ба” метавонад ба фикре орад, ки растохези умумӣ ва доварию умумӣ ҳангоме воқеъ мешавад, ки Наҷотдиҳанда ба замин барои барпо намудани Подшоҳии Худ бармегардад. Аммо дар

нусхаи асли юнонӣ калимаи “ката”²⁷ истодааст, ки маънояш “мувофиқи” мебошад.

Худованд Исо ҳақиқатан Ҳамонест, ки *зиндагон ва мурдагонро доварӣ хоҳад кард*, аммо лаҳзаи муайян зикр нашудааст. Павлус мегӯяд, ки зохиршавии Масеҳ ва Подшоҳии ӯ омили хизматгузорию содиқона мебошанд.

Аз ҷойҳои дигари Навиштаҳо мо медонем, ки вақти доварию ӯ бар зиндагон ва мурдагон тамоман на ҳангоми бозомадани дуҷуми Масеҳ фаро хоҳад расид. Мувофиқи Вахй 20,5, исёнкорони мурда то анҷоми Подшоҳии Ҳазорсола доварӣ карда намешаванд.

Хизмати бовардор дар назди Курсии Доварию Масеҳ мукофотида мешавад, аммо ин мукофот ҳангоми зохиршавии Масеҳ ва *Малакути ӯ* аён хоҳад шуд. Таассуроте ҳосил мешавад, ки мукофотҳо ба ҳукмронӣ дар Подшоҳии Ҳазорсола муносибатдоранд. Масалан, онҳое ки вафодор буданд, бар дах шахр ҳоким хоҳанд буд (Лук. 19,17).

4,2 Бо назардошти он ки дар замони ҳозира Худо хизматгорию Худро мушоҳида мекунад, ва дар оянда ба онҳо мукофот медиҳад, Тимотиюс бояд *каломро* эълон кунад. Вай бояд инро бо дарки мавқуфнопазирии супориши худ, ҳамаи имкониятҳои ба даст омадаро ба кор бурда, ба ҷо оварад. Хабарӣ вай ҳамеша бамаврид аст, агарчи дигарон чунин ҳисобида метавонанд, ки он ноҷоя, дар вақти номуносиб гуфта шудааст. Ҳамчун хизматгори Масеҳ, Тимотиюсро лозим меояд, ки *мазаммат* кунад, яъне исбот ё рад намояд. Вай бояд он чиро, ки нодуруст аст, *манъ* кунад. Вай бояд гуноҳкоронро баҳри бовар кардан, масеҳиёро бошад барои зиндагӣ баҳри Худованд *насихат* кунад, ё даъват намояд. Ҳамаи инро вай бояд *бо тамоми пурсабрӣ* ва *омӯзгорӣ* дар таълимоти солим кунад.

4,3 Дар оятҳои 3–6 фириста ду сабаби муҳимро барои амри додаш меорад. Якумаш — муртадии умумӣ аз *таълимоти солим* фаро мерасад. Дуҷумаш — ба қарибӣ худи Павлус меравад.

Фириста фаро расидани вақтеро пешбинӣ мекунад, ки одам аз таълимоте ки саломатию рӯҳонӣ меоваранд, нафрат хоҳанд кард. Онҳо дидаву дониста аз онҳое ки ҳақиқатҳои

Сухани Худоро таълим медиҳанд, рӯ хоҳанд гардонд. Гӯшҳои онҳо хоҳони шунидани таълимотҳои форам ва бароҳат мешавад. Барои шикастани ташнагӣ ба таълимотҳои нави лаззатбахш онҳо гурӯҳи муаллимонро чамъ меоваранд, ки чизи шунидан мехостаашонро хоҳанд гуфт.

4,4 Хоҳиши шунидани таълимоте ки ба ҳеч кас саҳт намерасад, одамонро водор хоҳад кард, ки *гӯшҳои худро аз ростӣ гардонда, ба қиссаҳо рӯ оваранд*. Ин мубодилаи номувофиқ аст — ҳақиқатро ба хоҳири қиссаҳо қурбон кардан, аммо қисмати онҳое ки таълимоти солимро рад мекунанд, маҳз ҳамин аст.

4,5 *Дар ҳама чиз ҳушёр* будан — яъне дар ҳама чиз бомулоҳиза будан аст. Тимотиюс дар кори худ бояд чиддӣ, мӯътадил, ботамкин бошад. Ҳангоми хизмат ба Масеҳ бо ҳар гуна мусибатҳо рӯ ба рӯ шавад ҳам, вай бояд аз *уқубатҳо* канораҷӯӣ накарда, бо майлу рағбат азоб кашад.

Ақидаҳо оиди ҷумлаи “*кори башоратдиҳандаро ба ҷо овар*” андаке ихтилофдоранд. Баъзеҳо чунин меҳисобанд, ки Тимотиюс аллақай муждабар буд ва Павлус ба вай насиҳат медиҳад, ки ин хизматро давом диҳад. Аммо мувофиқи ақидаи дигарон, Тимотиюс бахшоиши муждабарӣ надошт, вай, аз афташ, шубон ё муаллим буд, аммо ин барои мавъиза кардани Хушхабар дар ҳар мавриди мувофиқ набояд ҳалал расонад. Эҳтимоли пурра дорад, ки Тимотиюс аллақай муждабар буд, ва суханони Павлус танҳо даъват ба он аст, ки вазифаашро бо майли том ба ҷо оварад.

Вай бояд ҳамаи он чиро, ки ба *хизматаш* дохил мешавад, *ичро намуда*, беҳтарин лаёқатҳои худро ба он бибахшад.

4,6 Сабаби дуоми даъвати пурхарорати Павлус — наздик будани марги худаш аст. Вай *акнун қурбонии рехтанӣ* мешавад. Павлус хуни худро, ки дар марги риёзаткашона хоҳад рехт, ба қурбонии рехтанӣ монанд мекунад (ниг. Хур. 29,40; Ад. 15,1–10). Пеш аз ин Павлус марги худро дар Филиппиён 2,17 ба қурбонии рехтанӣ монанд мекард. Ҳиберт мегӯяд: “Тамоми ҳаёти ӯ ҳамчун қурбонии зинда ба Худо бахшида шуда буд;

акнун бошад, монанди он ки рехтани май маросими қурбонӣ оварданро анҷом меод, марги ӯ қурбонии ӯро комил мегардонд”.²⁸

Замони рихлатам фаро расидааст. Калимаи юнонии “анализис” (айнан “кушодан”, “ҳал кардан”, муқ. кунед: анализ), ки Павлус барои тасвири *рихлати* худ истифода бурдааст, қувваи зиёди таъсирбахш дорад, ки камаш чор тимсоли суханваронаро чилвагар мекунад:

1. онро баҳрнавардон барои ифода кардани *бардошта шудани* лангари киштӣ ба кор мебурданд;
2. онро деҳқон ба маънои аз юғ *озод кардани* ҳайвонҳои аз рӯзи дарози кор хасташуда истифода мебурданд;
3. онро мусофирон барои ифода намудани пеш аз сафар *ҷамъ кардани* хайма ба кор мебурданд;
4. онро файласуфон барои ифода намудани “*ҳалӣ*”-и *масъала* ба кор мебурданд.

Ин ҷо мо боз ғановати тимсолхоеро мебинем, ки фиристаи бузург ба кор бурдааст.

4,7 Дар назари аввал чунин метобад, ки дар ин оят Павлус худситоӣ мекунад. Аммо ин тавр нест. Ин ҷо мақсад на он аст, ки вай дар кадом як ҳарбу зарб хуб ҷангидааст, балки он аст, ки вай дар ҳарбу зарби *неке* — дар ҳарбу зарби бовар мечангид ва то ҳол мечангад. Тамоми қувваи вай ба он сарф шуд, ки *дар кашмакаши неке талош* кунад. Дар айни ҳол *талош* на танҳо ба муҳориба, балки ба мусобиқаи варзишӣ низ дахл дорад.

Ҳангоме ки Павлус инро менавишт, вай дарк мекард, ки мусобиқаи хастакунанда ба қарибӣ анҷом меёбад. Вай хаста нашуда, ба сӯи мақсад сабӣ менамуд ва акнун марраро дида метавонист.

Боз ҳам, Павлус *имонро нигоҳ медошт*. Ин маънои онро дорад, ки Павлус на танҳо боварӣ ва итоатро ба таълимотҳои бузурги *имони* масеҳӣ давом меод, балки чун маъмури содиқ таълимоти ба вай супурдашударо ҳифз менамуд ва онро ба дигарон дар покии аввалӣ супурд.

4,8 Ин ҷо фириста боварияшро ба он изҳор мекунад, ки дар назди Курсии Доварии Масеҳ Худованди одил барои *адолате* ки

вай дар хизмати \bar{U} зоҳир намудааст, подош хоҳад дод.

Худованд ин ҷо чун *Довари одил* зикр карда мешавад, аммо на довари суди ҷиноятӣ, балки довари мусобиқаҳои варзишӣ дар назар дошта шудааст. Бар хилофи доварони заминӣ, \bar{U} дорои маълумотҳои ғоиданок ва рост хоҳад буд, рӯйбинӣ нахоҳад кард, ва ҳам ба сабабҳои водоркунанда ва ҳам ба рафторҳои баҳо хоҳад дод, қарорҳои баровардааш бошанд одилона ва ҳолисона хоҳанд буд.

Тоҷи адолат — гулчанбаре (на дайҳим ё тоҷ) буда, ба масеҳиёне дода мешавад, ки дар хизмати худ росткорӣ зоҳир намудаанд. Он ҳақиқатан ба ҳамаи онҳое ки *зуҳури Масеҳро дӯст доштаанд*, дода хоҳад шуд. Агар одам омадани Масеҳро ҳақиқатан аз самими дил хоҳон бошад, пас ҳаёташ низ дар партави ин ҳодиса хоҳад гузашт ва мукофот низ муносиби он хоҳад буд. Ин боз як бор ба мо ёдрас мекунад, ки омадани дуҷуми Масеҳ, дар ҳолати ҳақиқатан ба он бовар карда дӯст доштани он, ба ҳаёти касе таъсири поккунанда дорад.

IV. ХОҲИШҲОИ ШАХСӢ ВА МУЛОҲИЗАҲО (4,9–22)

4,9 Павлуси пиршуда бо шавқи зиёд ме-хоҳад, ки дар бари вай бародари ҷавонтараш дар Худованд бошад. Бинобар ин аз Тимотиюс хоҳиш мекунад, ки кӯшиш кунад, то зудтар ба назди вай ба Рум *биёяд*. Фириста танҳои маҳбусии худро дар Рум тезутунд хис мекард.

4,10 Яке аз лаҳзаҳои талхтарин дар хизмати шахси масеҳӣ — вақте шахсоне ки як замоне ҳамроҳаш меҳнат мекарданд, ўро тарк мекунанд. Замоне Димос дӯст, ҳамбовар ва ҳамкори Павлус буд. Аммо акнун Павлус дар зиндон буд, масеҳиёро таъкиб мекарданд, вазъияти умумӣ низ барои онҳо номусоид буд. *Димос* ба ҷои дӯст доштани зуҳури Худованд *ин дунёро дӯст дошт*, ва аз ҳамин сабаб Павлусро тарк кард ва ба *Таслӯникӣ* рафт. Ин тамоман маънои онро надорад, ки Димос аз масеҳият даст кашид ва муртад шуд. Ин ҳамчунин маънои онро надорад, ки вай масеҳии ҳақиқӣ набуд.

Пурра имкон дорад, ки хавфи беҳатарии шахсӣ ўро водор намуд, ки аз роҳи дуруст берун шавад.

Сипас фириста илова мекунад, ки *Крисқис ба Ғалотия рафт, Титус — ба Далмотия*. Дар ин суҳбатон ишорае ба таъна нест; онҳо, аз афташ, ба он ҷо барои хизмати масеҳӣ рафтанд. Ин ягона зикри *Крисқис* (ки номаш маънои “рушдкунанда”-ро дорад) дар Навиштаҳои Пок аст. Дигар ҷизе оиди вай ба мо маълум нест. Ин бояд барои ҳамаи масеҳиён ҳамчун рӯҳбаландкунӣ хизмат кунад. Вазъи онҳо дар ин зиндагӣ ҳар қадар ноаён бошад ҳам, ҳатто қосидони номабари Худованд будани онҳо ноаён ва бемукофот наменонад.

Табиби дӯстдошта *Луқо* ягона касе буд, ки дар Рум бо Павлус муносибатро давом меод. Тасаввур кардан душвор нест, ки барои фириста дилбардории рӯҳонӣ ва ёрии касбӣ гирифтани аз ин марди бузурги Худо ҷи аҳамияте дошт!

4,11 Мо бояд барои ояти 11 хеле миннатдор бошем! Дар он ҳамаи онҳое ки дар хизмати Худованд ғалатҳои саҳт мекарданд, тасалло меёбанд: \bar{U} боз як бор ба мо имкон медиҳад барояш ба муҳориба равем. *Марқӯс* Павлус ва Барнабборо дар сафари аввалини миссионерӣ ҳамроҳӣ мекард, аммо онҳоро дар Памфилия тарк кард ва ба хона баргашт. Ҳангоме замони ба сафари миссионерии дуҷум рафтани фаро расид, Павлус нахост Марқӯсро бо худ бигирад, чун дар хотир дошт, ки ин ҷавон аз роҳ ақиб гашта буд. Чун Барнаббо исрор мекард, ки Марқӯс ҳамроҳи онҳо бошад, масъала чунин ҳал шуд: Павлус ҳамроҳи Сило ба Сурия ва Қиликия роҳ пеш гирифт, Барнаббо ва Марқӯс ба Қиприс равона шуданд. Дертар Павлус бо Марқӯс ошӣ шуд, ва акнун фириста маҳсусан хоҳиш мекунад, ки *Марқӯсро* ба наздаш биёранд, *зеро ки барои хизматаш муфид аст*.

4,12 Онҳое ки чунин меҳисобанд, ки Тимотиюс ҳангоми навиштани ин Нома дар Эфсӯс буд, тахмин мекунанд, ки фириста *Тӯхиқӯсро ба Эфсӯс фиристод*, то дар набудани Тимотиюс вазифаҳои ўро ба ҷо оварад. Мувофиқи ақидаи онҳо, Павлус ин ҷо дар

назар дорад, ки ба *Тухиқӯс* супориш медиҳад, ки ба *Эфсӯс* равад.

4,13 *Ридо*, ки ин ҷо зикр мешавад, либоси болопӯшӣ ва ё хӯрчин барои китоб буда метавонист. Чунин ҳисобида мешавад, ки аввалӣ аст.

Дар байни илоҳиётшиносон оиди фарқи *китобҳо* ва *китобҳои нӯстӣ* ҳамфикрӣ нест.²⁹ Оё инҳо қисмҳои Навишта буданд? Ё инҳо баъзе аз номаҳои Павлус буданд? Ё инҳо коғазҳое буданд, ки вай ҳангоми муруфия ба кор бурданӣ буд? Ё порчаҳои тозаии папирус ё пергамент, ки вай барои навиштан истифода бурданӣ буд? Ҷавоби аниқ додан душвор аст. Аммо пурра имкон дорад, ки фириста ҳатто дар зиндон мехост машғулиятҳои худро давом диҳад, хонад ва нависад.

Бо ин ояти гӯё на он қадар муҳим як воқеае алоқаманд аст. Ф. В. Ньюман аз Ч. Н. Дарбӣ пурсид, ки агар дар Навиштаҳои Пок ин оят намебуд, вай аз ҷӣ маҳрум мешуд. Оё ин оят аҳамияти гузаранда надошт? Агар Павлус онро ҳеҷ гоҳ наменавишт, оё инсоният чизеро аз даст медод? Дарбӣ фикр накарда ҷавоб дод: “Худи ман бисёр чизро аз даст медодам; чунки маҳз ҳамин оят маро аз фурӯхтани китобҳоям боздошт. Ҳар як калима – ва шумо метавонед бовар кунед – аз Рӯҳ ва барои хизмати абадист”.³⁰

4,14 *Искандари мисгар* пурра метавонист ҳамоне бошад, ки мувофиқи суханони Павлус дар 1Тимотиюс 1,20, дар бовар киштишикаста шудааст. Дар ҳама ҳолат *вай ба фириста бисёр бадӣ кард*. Кадом бадӣ будани инро танҳо тахмин кардан мумкин аст. Агар ин оятро бо ояти оянда пайваस्त кунем, таассуроте ҳосил мешавад, ки *Искандар* бар зидди фириста шаходат дода, ўро бардурӯғ айбдор карда буд. Конибир ва Ноусон оятро чунин маънидод намуданд: “Искандари мисгар маро дар бадии зиёд айбдор мекард”. Фириста боварӣ дорад, ки *Худованд мувофиқи аъмолаш подоше ба ӯ хоҳад дод*.

4,15 Ин оят дар интизории омадани Тимотиюс ба Рум навишта шудааст. Вай низ мебоист аз Искандари мисгар *эҳтиёт мешуд*, то ки аз дасти ин одами бад зарар набинад. Комилан имкон дорад, ки Искандар ҳангоми дар назди омма баён кардани парванда бар

зидди шаходати Павлус баромад карда, *ба наёми вай сахт муқобилат мекард*.

4,16 Шояд, Павлус ҳанўз оиди воқеаҳои рӯзҳои охир фикр мекунад. *Муҳокимаи аввалини* вай имконияти аввалинест, ки ба вай барои ҳимоя дар ин муруфияи охиринаш дода шудааст.³¹ Ҳақиқатан хеле ғамангез аст, ки *ҳеҷ кас* чуръат накард, ки ба ҳимояи фиристаи далер, ки асархояш асрҳои ояндаро ғанӣ гардондаанд, сухане гӯяд. Ҳеҷ кас ҳимояи ўро ба зимма нагирифт, аммо дар дили Павлус кинае набуд. Чунон ки замоне Начотдиҳанда дуо карда буд, Павлус дуо мекунад, ки *ин барояшон гуноҳ ҳисоб нашавад*.

4,17 Одамон ўро тарк карда метавонистанд, аммо *Худованд ёри* вай буд. Ва на танҳо ин: Ў Павлусро устувор гардонд, то ки вай дар муруфияи худ Хушхабарро мавъиза кунад. Хушхабар бехалал садо дод, ва маҳкамаи бутпарастона хабари начотро шунид. Сток хайрон мешавад:

*Ҳамаи халқҳо — аз афташ, ин ибора миқдори ниҳоят зиёди румиёни баландмартабаро дар бар мегирифт! — дар он рӯз хабари Худоро ба инсоният шуниданд; ҳама шуниданд, ки оиди Исои ба салиб кашидашуда ва ҷалолёфта чун оиди Начоткори ягона гуфта мешуд. Ҳангоми ин фикр кас аз ҳаяҷон нафасгир мешавад; тахайюлот ин гуна сахнаи боазаматро тасаввур карда наметавонад; аз афташ, ин яке аз лаҳзаҳои бузургтарини таърих буд, ва кӣ медонад, ки ҷовидонӣ кадом натиҷаҳои онро ба мо зоҳир мекунад?*³²

Феъли “*қавӣ кард*” дар ин оят ба қатори феълҳои васеъ паҳншуда дохил намешавад; дар Паймони Навин он танҳо ҳашт бор вомерӯрад. Он дар Аъмол 9,22 ҳангоми тасвири ибтидои хизматгузории Павлус истифода шудааст: вай “торафт бештар қувват мегирифт”. Ин ҷо он барои тасвири анҷоми хизмати фириста дар назди омма истифода шудааст — ёдраскунии ҳаяҷонбахш оиди қувваи Худованд, ки хизматгори Худро дар давоми тамоми ҳаёт қавӣ мегардонд.

Ҷумлаи “*ман аз даҳони шер раҳо шудам*” — маҷоз аст ва чунин маъно дорад, ки

Павлус барои нафас рост кардан мӯхлате пайдо кард. Муруфия давом дошт. Барои якчанд муддат хатар бартараф шуда буд. Баъзеҳо кӯшиш мекарданд, ки “шер”-ро бо Нерон, шайтон ё ҳайвонҳои ваҳшӣ ҳаммонанд кунанд. Аммо, шояд, ин калимаро чун умуман ифодакунандаи хатар фаҳмидан осонтар мебуд.

4,18 “Худованд маро аз ҳар амали бад халосӣ медиҳад” гуфта, фириста дар назар надошт, ки вай ба ягон тариқе аз қатл халос карда хоҳад шуд. Павлус медонист, ки вақти марги вай наздик мешуд (о. 6). Пас вай чиро дар назар дошт? Вай шубҳае надошт, ки Худованд вайро аз кардани ягон коре ки рӯзҳои хотимавии шаҳодати ӯро доғдор карда метавонист, халос хоҳад кард. Худованд роҳ намедиҳад, ки вай аз ақидаи худ даст кашад, номи ӯро инкор кунад, буздилий нишон диҳад ё ягон шакли ахлоқан паст афтоданро содир кунад.

Ва на танҳо ин; Павлус боварӣ дошт, ки Худованд ӯро барои Малакути Осмонии Худ маҳфуз хоҳад дошт. Малакути Осмонӣ — Подшоҳии Ҳазорсолаи Масех дар рӯи замин нест, балки худи осмон аст, ки он ҷо ҳукмронии Худованд бечуну чаро эътироф мешавад.

Ин ҷо фириста оиди қалолӣ абадии Худо ба вачд меояд. То абад (таҳтулафзан “то асрҳои аср”) — дар забони юнонӣ аз ҳама ифодаҳои маъноӣ беохирӣ қавитарин аст. Аз ҷиҳати техникӣ дар ҷовидонӣ “асрҳо” вучуд надоранд, аммо азбаски ақли инсон барои дарки “безамонӣ” тавон надорад, вай маҷбур аст мафҳумҳои вақтро ба кор барад.

4,19 Акнун Павлус ба чуфти оилавие ки бисёр вақт ҳамроҳи вай хизматгузори мекард, дуруд мефиристад. *Прискило ва Акило* бори аввал бо Павлус дар Кӯринт вохӯрда буданд, сипас ҳамроҳи вай ба Эфсӯс рафтанд. Онҳо муддате дар Рум мезистанд (Рум. 16,3) ва ба монанди Павлус машғули хаймадӯзӣ буданд.

Оиди *Анисифӯрус* аллакай дар ояти 1,16 зикр шуда буд, ки вай ба фириста ёрӣ меод ва аз маҳбусии вай хичил намешуд.

4,20 Эҳтимол, ин ҳамон *Арастус* аст, ки дар шаҳри *Кӯринт* хазиначӣ буд (Рум. 16,23).

Трофимус аллакай дар китоби Аъмол 20,4 ва 21,29 зикр шуда буд. Дар Эфсӯс бовар карда, то Уршалим ба Павлус ҳамроҳӣ карда буд. Яҳудиёни он ҷой гумон карданд, ки Павлус ӯро ҳамроҳаш ба парастиишгоҳ бурд. Ин ҷо мо мехонем, ки Павлус ӯро дар *Милитус бемор вогузошт*. Иқроршавии вай хеле муҳим аст, чунки он нишон медиҳад, ки агарчи фириста қувваи мӯъҷизаноки шифодихӣ дошт, онро на ҳамеша ба кор мебард. Мӯъҷизаи шифодихӣ ҳеҷ гоҳ барои манфиати шахсии шахс ба амал оварда намешуд, балки танҳо барои ба яҳудиёни нобовар шаҳодат додан оиди ҳақиқӣ будани Хушхабар.

4,21 Тимотиюс мебоист саъю кӯшиши менамуд, ки то фаро расидани зимистон биёяд, ки он вақт сафар кардан хеле душвор ва ё ҳатто ғайриимкон хоҳад буд. Дӯсти ба зиндон партофташуда мӯхтоҷи дар наздаш будани вай ва интизори вай буд. Ин хоҳиши якчанд бор такроршаванда оиди омадани Тимотиюс хеле ҳаяҷонбахш аст (ниг. 1,3.4; 4,9).

Сипас дурудҳо ба Тимотиюс аз *Ўвулӯс*, *Пудис*, *Линӯс*, *Клавдиюс* ва ҳамаи бародарон расонида мешаванд. Ин номҳо беаҳамият метобанд, аммо, мувофиқи гуфтаҳои Рочерс, “ин хотиррасонкунии ҳаяҷонбахшест оиди он ки яке аз хурсандиҳо ва имтиёзҳои махсуси хизмати масеҳиёна дар ташаккул ва ганӣ гардидани алоқаҳои дӯстона мебошад”.

4,22 Павлус Номаи охири худро ба анҷом мерасонад. Ба таври мушаххас ба Тимотиюс муруҷиат карда, вай мегӯяд: “*Исои Масеҳи*”³³ *Худованд бо рӯҳи ту бод*”. Сипас фириста ба онҳое ки хангоми гирифтани ин нома ҳамроҳи Тимотиюс хоҳанд буд, муруҷиат карда, илова мекунад: “*Файз бо шумо бод. Омин*”.

Инак вай каламро мегузорад. Нома ба анҷом расидааст. Хизмати вай тамом шудааст. Аммо мо то ҳол бӯи хуши ҳаёт ва шаҳодати ӯро нафас мекашем ва ягон вақт бо вай вохӯрда, оиди ҳақиқатҳои бузурги Хушхабар ва Калисо сӯхбат мекунем.

Тавзеҳот

1. (1,1) W. E. Vine, *Exposition of the Epistles to Timothy*, саҳ. 60–61.
2. (1,2) D. Edmond Hiebert, *Second Timothy*, саҳ. 26.
3. (1,3) Калимаи юнонии “латреуо” бо калимаи “латреиа” хеш аст — “ибодат”, “хизматгузорӣ”.
4. (1,4) Hiebert, *Second Timothy*, саҳ. 31.
5. (1,5) Дар Юнон “риёкор” актёре буд, ки аз паси никоб ҷавоб меод.
6. (1,6) Vine, *Exposition*, матн ба ин оятҳо.
7. (1,11) Дар матни интиқодӣ (НА) калимаи “халқҳо” нест.
8. (1,16) J. H. Jowett, *Things that Matter Most*, саҳ. 161.
9. (2,3) Дар матни интиқодӣ: “бо ҳам бун”.
10. (2,4) William Kelly, *An Exposition of the Two Epistles to Timothy*, саҳ. 213.
11. (2,7) Зикри тарҷумон: Тарҷумаи тоҷикӣ ба матни интиқодӣ пайравӣ мекунад: “Худованд... ба ту... хоҳад дод” (фёъл дар замони оянда дар ҷумлаи хабарӣ, на ин ки дуо).
12. (2,8) Hiebert, *Second Timothy*, саҳ. 59.
13. (2,9) Иқтибос аз: D. Edmond Hiebert in *Second Timothy*, саҳ. 60.
14. (2,11) Hiebert, *Second Timothy*, саҳ. 62.
15. (2,13) Dinsdale T. Young, *Unfamiliar Texts*, саҳ. 253.
16. J. J. Van Oosterzee, “*The Pastoral Letters*”, *Lange's Commentary on the Holy Scriptures*, ҷ. 11, саҳ. 95.
17. (2,14) Dinsdale T. Young, *The Enthusiasm of God*, саҳ. 154.
18. (2,15) Henry Alford, *The Greek Testament*, ҷ. 3, саҳ. 384.
19. (2,18) Hamilton Smith, *The Second Epistle to Timothy*, саҳ. 26.
20. (2,19) Hamilton Smith, *The Second Epistle to Timothy*, саҳ. 27.
21. (2,19) R. C. H. Lenski, *The Interpretation of St. Paul's Epistles to the Colossians, to the Thessalonians, to Timothy, to Titus and to Philemon*, саҳ. 804.
22. (2,19) Дар баъзе дастнависҳо ба ҷои “Худованд” “Масех” аст.
23. (2,22) Hiebert, *Second Timothy*, саҳ. 76.
24. (3,5) Hiebert, ҳамон ҷо, саҳ. 86.
25. (3,16) Калимаи юнонӣ дар ин ҷо “теопнеустос” аст.
26. (3,17) Lenski, *Epistles*, саҳ. 841.
27. (4,1) Дар матни интиқодӣ “кай” (“ва”) ба ҷои “ката”.
28. (4,6) Hiebert, *Second Timothy*, саҳ. 109–110.
29. (4,13) Ба юнонӣ “мембранас”. Ин дастнависиҳои киматбаҳо, аз афташ, китобҳои Навиштаҳои Пок ё тафсириҳои онҳо буданд.
30. (4,13) Иқтибос аз: H. A. Ironside, *Timothy, Titus and Philemon*, саҳ. 255.
31. (4,16) Низ имкон дорад, ки муруфия дар охири маҳбусии аввалини Павлус дар назар дошта шудааст.
32. (4,17) Eugene Stock, *Plain Talks on the Pastoral Epistles*, саҳифааш маълум нест.
33. (4,22) Дар матни интиқодӣ (НА) калимаҳои “Исои Масех” партофта шудаанд.

Рӯйхати адабиёт

Ба рӯйхати адабиёт дар охири Номаи якум ба Тимотиюс нигаред.

НОМА БА ТИТУС

*Ин нома хурд мебошад, вале он қадар таълимоти масеҳии муҳим дошта,
чунон моҳирона таълиф шудааст, ки ҳама чизи даркориро барои
маърифат ва ҳаёти масеҳӣ дар бар мегирад.*

Мартин Лютер

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРӢ

Зиёда аз нуздаҳ садсола пештар як миссионери куҳансол ин се боби хурдро ба миссионери номаъруфе ки он вақт дар қазираи хурде буд, навиштааст. Онҳо ба асри “маърифатнок”-и бистум чӣ муносибате дошта метавонанд? Фарз мекунем, ки онҳо танҳо суханони фириста Павлус мебошанд (бисёрии либералҳо ҳатто инро рад мекунанд!); дар ин ҳол онҳо фақат барои дӯстдорони таърихи калисо ва ё барои онҳое ки давраи масеҳияти ибтидоиро меомӯзанд, аҳамияте дошта метавонистанд.

Аммо онҳо ҳамчунин “суханоне мебошанд, ки Рӯҳи Пок бо онҳо таълим медиҳад”, бинобар ин дар худ чизеро доранд, ки ягон китоби дигар дода наметавонад. Таҳлили мавзӯи усқуфон таълимоти ба ин хеле монандеро, ки дар IТимотинос вомехӯрад, тасдиқ ва дастгирӣ мекунад. Ин тақрор ба монанди дигар тақрорҳо ва параллелизмҳо дар Навиштаҳои Пок, ки махсусан дар Паймони Куҳан зиёд вомехӯранд, зиёдати нест; баръакс, Худо мехоҳад, ки халқи Ӯ аҳамият ва эътиборнокии ҳақиқатҳои муайяноро дарк намояд.

Эҳтимол, порчаи беҳтарини ин нома боби 2,11-14 мебошанд, ки тасвири мувозинатноки таълимотро оиди файз дар бар мегиранд.

II. МУАЛЛИФӢ

Масъалаи муаллифии Нома ба Титус дар “Муқаддима” ба Номаҳои Шубонӣ таҳлил карда мешавад.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Аз рӯи монандии мавзӯ ва калимаҳо, Нома ба Титус, чуноне ки омӯзандагони Навиштаҳои Пок дар ин бора мегӯянд, дар як вақт бо Номаи якум ба Тимотинос ё дарҳол пас аз он навишта шудааст. Дар ҳар ҳолат, он дар байни Номаҳои якум ва дуюм ба Тимотинос навишта шудааст. Агарчи вақти навишта шудани ин Номаро аниқ муайян кардан имкон надорад, он тахминан байни солҳои 64-ум ва 66-уми милодӣ навишта шудааст. Ҷои навишта шудан эҳтимолан Макдуния аст.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӢ

Мавзӯҳои асосии нома, ки ба ду номаи дигари шубонӣ монанд аст (ниг. “Муқаддима” ба номаҳои шубонӣ), ба таври оличаноб онро ошкор мекунанд, ки масеҳиён чӣ гуна бояд таълимот оиди файзро бо корҳои нек ва тақводорӣ орош диҳанд. Мутаассифона, имрӯзҳо бисёрии онҳое ки таълимот оиди файзро қабул кардаанд, ба корҳои нек ва тақводорӣ таваҷҷӯҳи зиёд надоранд. Ин гуна рафтор нодуруст аст ва мафҳуми файзи ҳақиқиро таҳриф мекунад.

Павлус мавзӯро хеле хуб хулоса мекунад: “Дуруст аст ин сухан, ва ман мехоҳам, ки дар он қоим бошӣ, то онҳое ки ба Худо имон овардаанд, саъю кӯшиш намоянд, ки дар аъмоли нек муваффақият ёбанд” (3,8).

Накша

- I. ДУРУД (1,1–4)
II. ПИРОН ДАР ҶАМОАТ (1,5–9)

Тафсир

I. ДУРУД (1,1–4)

1,1 Павлус ҳам бандаи Худо ва ҳам ҳаввориши Исои Масеҳ буд. Дар ҳолати аввал вай чун бандаи Худои Таоло, дар ҳолати дуюм чун фиристодаи Худованди Тавонои мутлак тасвир мешавад. Дар аввалӣ оиди тобеият, дар дуюмӣ оиди қудрат гуфта мешавад. Банда шудани вай ба шарофати бовари шахсӣ мебошад, ҳавворӣ шуданаш — аз рӯи табинот.

Вазифаи хизмати вай — рушди *имони баргузидагони Худо ва дониши ростие* мебошад, ки дар *диндорист*. Рушди *имони* онҳо зарурати ба бовар кардан водор намудани онҳоро, яъне пеш аз ҳама бозгашт кунондани онҳоро, ё ба рушди оянда дар бовар ҳидоят намудани онҳоро ифода карда метавонад. Азбаски ибораи “*дониши ростӣ*” маънои дуюмро дар назар дорад, мо метавонем хулоса барорем, ки хизмати фириста ду вазифа дошт: 1) мавъизаи Хушхабар — рушди *имони баргузидагони Худо*; 2) шогирдӣ — амиқтар намудани *дониши ростӣ*. Худи ҳамин чиз дар Матто 28,20 акс ёфтааст — ба ҳамаи халқҳо мавъиза кардани Хушхабар ва ба онҳо таълим додани риояи ҳамаи он чи Масеҳ амр фармудааст. Бо гуфтани он ки *имони баргузидагони Худо* ва ё рушди он маҳз ҳамон хизматест, ки вай ба он даъват шудааст, фириста моро дар пеши таълимот оиди интиҳоб шудан мегузорад. Танҳо якчанд таълимот дар Навишта ба сабаби нафаҳмидан бештар аз ин зарар дидаанд. Он боиси муҳокимарониҳои бешумор гардида, ақлҳои зиёдеро хушк намуд. Дар шакли кӯтоҳ ин аз он иборат аст, ки дар Исои Масеҳ Худо пеш аз офаридани олам баъзеҳоро барои мақсадҳои муайян интиҳоб намудааст: то ки *онҳо* дар назди *Ҷ* муқаддас ва беайб бошанд (Эфс. 1,4).¹

- III. ИШТИБОҶОТ ДАР ҶАМОАТ (1,10–16)
IV. ВАЗИФАҶО ДАР ҶАМОАТ (2,1–15)
V. ПАНДДИҶӢ ДАР ҶАМОАТ (3,1–11)
VI. ХУЛОСА (3,12–15)

Оиди фиристагии худ, ки бо *имони баргузидагони Худо* ва *дониши* онҳо оиди *ростӣ* вобаста аст, сухан ронда, Павлус илова мекунад, ки ин ҳақиқат дар *диндорист*. Ин маънои онро дорад, ки бовари масеҳӣ бо покии ҳақиқӣ вобастааст ва одамро ба *диндори* амалӣ мебарад. Бовари солим покиро дар зиндагӣ талаб мекунад. Касе бемаънитар аз воизе наметобад, ки оиди *ӯ* чунин мегӯянд: “Хангоме ки вай дар минбар аст, одамон намехоҳанд, ки вай онро тарк кунад. Аммо, вайро берун аз минбар дида, онҳо намехоҳанд, ки вай боз ба минбар барояд”.

1,2 Ваколоти Павлус нисбати Хушхабар боз як хусусиятро дар бар мегирад. *Ҷ* на танҳо барои 1) мавъизаи Хушхабар — рушди бовари баргузидагони Худо (замони гузашта); 2) шогирдӣ — амиқтар кардани *дониши ростӣ* (замони ҳозира); балки ҳамчунин барои 3) умед — ба *умеди ҳаёти ҷовидонӣ* — фиристода шудааст.

Инчил оиди *ҳаёти ҷовидонӣ* чун оиди чизе мегӯяд, ки мо имрӯз дорем, ва низ чун оиди чизе ки моро интизор аст: оиди умед. Калимаи “*умед*” номуайяниро дар назар надорад. Аз он лаҳзае ки мо ба Масеҳ чун ба Начотдихандаи мо боварӣ кардем, ҳаёти ҷовидонӣ аллакай ҳозир моликияти мо шудааст (Юх. 5,24). Аммо, агарчи мо ба шарофати кори начотдихандаи Масеҳ дорон ҳамаи неъматҳои *Ҷ* шудаем, то дами ба хонаи абадии худ омаданамон аз ҳамаи онҳо пурра лаззат бурда наметавонем. Мо ба он маъно *умед* дорем, ки интизори ҳаёти ҷовидонӣ дар шакли комили он ҳастем, вақте ки баданҳои чалолёфтаи худро мегирем ва аз гуноҳ, бемориҳо, азобҳо, ғуссаҳо ва марг озод мешавем (Фил. 3,20.21; Тит. 3,7).

Умед асоснок аст, чунки дар *ваъдаи Худо* асос ёфтааст. Ҳеч чиз чун *ваъдаи Худои* дар сухан устувор, ки *наметавонад дурӯғ бигӯяд*, ва *фиреб хӯрда* ҳам наметавонад, чунин пойдор буда наметавонад. Ба суханони вай

бе ягон шубҳа бовар кардан мумкин аст. Барои офарида чизе оқилонатар аз он нест, ки ба Офарандаи худ бовар кунад.

Худо ҳаёти ҷоводониро аз азал ваъда кардааст. Инро ду хел фаҳмидан мумкин аст. Аввалан, Худо аз азал муқаррар намуд, ки ба ҳамаи касоне ки ба Худованд Исо бовар мекунанд, ҳаёти ҷовидонӣ медиҳад. Ва он чи \bar{U} муқаррар кардааст, ҳамонро ваъда додааст. Сониян, ин метавонад маънои онро дошта бошад, ки ваъдаи додани Масех дар Ҳастӣ 3,15 дар шакли ибтидоӣ аллакай тамоми баракатҳои наҷоти моро дар бар мегирифт. Ҳамаи ин пеш аз пайдоиши асрҳо ё то замоне ки қонунҳои ҳастӣ ба амал шурӯъ карданд, буд.

1,3 Дар замони муайян Худо ин нақшаи пурчалолӣ ҳаёти ҷоводониро, ки дар гузаштаи дур пешакӣ муқаррар намудааст, зоҳир намуд. Дар замони Паймони Кухан \bar{U} онро пурра ошкор намекард. Бовардорони он замони оиди ҳаёти баъди марг тасаввуроти хеле ноаниқ доштанд. Аммо бо омадани Наҷоткор ноаниқӣ аз байн рафт. \bar{U} ҳаёт ва бефаноиро ба воситаи Хушхабар зоҳир намуд (2Тим. 1,10). Павлус ва фиристаҳои дигар ба хоҳири иҷрои *амри Наҷотдиҳандаи мо Худо*, бо итоат ба Супориши Бузург, ин Хушхабарро эълон менамуданд.

1,4 Нома ба Титус, фарзанди ҳақиқии Павлус, ки дар як имон муштарақ аст, навишта шудааст. Вале ин Титус кист?

Мо кӯшиш менамоем, ки тарҷумаи ҳоли \bar{u} ро қисм-қисм аз се номаи Павлус чамъ намоем. Вай аслан юнонӣ буда (Ғал. 2,3), аз афташ, ба воситаи хизмати Павлус бо бовар ба Исои Масех аз олами боло зода шуда буд (Тит 1,4). Он вақт оиди он баҳсу мунозира мерафт, ки кадом Хушхабар дуруст аст. Аз як тараф, Павлус ва ҳамаи онҳое ки таълим медоданд, ки наҷот — аз рӯи фазл, танҳо бо бовар аст, ва ба ин ҳеч чизро илова кардан мумкин нест. Аз тарафи дигар — яҳудиёне ки дар ҳатмӣ будани ҳатна исрор мекарданд (ин бошад шариатпарастӣ аст) ва чунин меҳисобиданд, ки он барои “шаҳрвандони дараҷаи аввал” руҳсатномаест ба Подшоҳии Худо. Титус дар маркази ин ихтилофи ақидаҳо қарор гирифт. Павлус ва Барнаббо

\bar{u} ро ба Уршалим (Ғал. 2,1) барои вохӯрӣ бо фиристаҳо ва ускуфон оварданд. Дар давоми муҳокима онҳо ба хулосае омаданд: зарур нест ки ғайрияҳудиён, дар ҳолати додашуда Титус, барои наҷот ёфтан шариат ва анъанаҳои яҳудиёно риоя намоянд (Аъм. 15,11). Яҳудӣ шудани ғайрияҳудӣ зарур набуд, ва низ лозим набуд, ки яҳудӣ ғайрияҳудӣ шавад. Баръакс, ҳам яҳудӣ ва ҳам ғайрияҳудӣ бо бовар ба Масех офаридаи нав мешуданд.

Ҳамин тариқ, Титус ҳамчун “вакил” дар Қўринт ва дар Крит меҳнат намуда, яке аз ёрдамчиёни муҳимтарини Павлус шуд. Фиристаи пеш аз ҳама \bar{u} ро аз Эфсӯс ба Қўринт, аз афташ, барои ислоҳи масъалаҳои таълимӣ ва ахлоқӣ дар он ҷамоат фиристод. Андаке дертар Титус бо Павлус дар Мақдуния вохӯрда, ба вай оиди он нақл намуд, ки қўринтиён насихатҳои фириставии \bar{u} ро қабул карданд, ва Павлус аз ин хеле хурсанд шуд (2Қўр. 2,12.13; 7,5–7.13–16). Аз Мақдуния фириста Титусро боз ба Қўринт, ин дафъа барои чамъ намудани хайрот ба покони дар Уршалим мезиста мефиристад (2Қўр. 8,6.16.17; 12,18). Павлус оиди вай гуфта буд: “... \bar{u} рафиқ ва ҳамкори ман аст назди шумо” (2Қўр. 8,23). Мо аниқ намедонем, ки Павлус кай дар Крит ҳамроҳи Титус буд, аммо мувофиқи ақидаи аксарият, ин баъди маҳбусияти аввалини фириста дар Рум воқеъ шуда буд.

Бори охир дар бораи Титус дар 2Тимотиюс 4,10 зикр карда мешавад. Ҳангоми маҳбусии дуҷуми Павлус вай як муддате ҳамроҳи \bar{u} буд, ва аз он ҷо, мувофиқи суханони Павлус, ба Далмотия рафт. Шояд, маҳз Павлус \bar{u} ро ба он ҷо фиристод, агарчи мувофиқи оят дар назди мо шахси танҳо ва тарқшуда намоён мешавад.

Фириста Титусро *фарзанди ҳақиқӣ дар имони муштарақ* менамод. Ин метавонад маънои онро дошта бошад, ки Худо Павлусро чун асбоб барои бозгашт намудани Титус истифода бурд, агарчи мумкин аст ин тавр набошад. Павлус Тимотиюсро низ фарзанди ҳақиқӣ дар бовар меномид (1Тим. 1,2), дар айни ҳол, вақте ки Павлус бо Тимотиюс бори аввал вохӯрд, эҳтимол, вай аллакай шогирд буд (Аъм. 16,1). Пас, ин суханон метавонанд

маънои онро дошта бошанд, ки ин чавонон сифатхоеро зоҳир намуданд, ки ба сифатҳои Павлус монанд буданд, ва ҳамин тариқ дар хизмати масеҳиёна зич алоқаманд буданд.

Павлус ба пайрави чавони худ *файз, марҳамат ва осоиштагӣ* хоҳон аст. Дар ин ҳолат *файз* маънои кувваи илоҳиро дорад, ки барои ҳаёт ва хизмат даркор аст. *Марҳамат* — ҳамдард будан дар эҳтиёҷоти одамон аст. *Осоиштагӣ* — аз хавотиршавӣ, воҳима ва бетартибӣ озод будан аст, бо вучуди шароити номусоиде ки ба миён омадаанд. Ин бахшоишҳо, чун як чизи том, аз *Худои Падар ва Наҷотдиҳандаи мо Исои Масеҳи Худованд* бармеоянд. Бо ин шаҳодат дода мешавад, ки Падар ва Писар сарчашмаи *файз, марҳамат ва осоиштагӣ* мебошанд, Рӯҳи Пок бошад баробарии комили онҳоро пурра мекунад.

II. ПИРОН ДАР ЧАМОАТ (1,5–9)

1,5 Ҳангоме ки Павлус аз Крит мерафт, он ҷо *корҳои нотаом* боқӣ монда буданд, ки бояд *ба анҷом расонида* мешуданд. Он ҷо муаллимони дуруғинро боздоштан лозим буд, ба ғайр аз ин дар калисо эҳтиёҷ ба роҳбарони рӯҳонии бозтибор хис карда мешуд. Вай Титусро барои он гузошт, ки вай оиди ҳамаи ин эҳтиёҷот ғамхорӣ намояд.

Мо наметавонем, ки бовари масеҳӣ кай бори аввал ба ҳазираи Крит расида буд. Шояд, маънидоди беҳтарин он хоҳад буд, ки дар рӯзи Пантукост баъзе сокинони Крит дар Уршалим буданд (Аъм. 2,11). Баъди ба Крит бозгаштан онҳо калисоҳои маҳаллӣ бунёд намуданд.

Ҳамчунин мо аниқ гуфта наметавонем, ки Павлус ва Титус кай дар Крит буданд. Ба мо маълум аст, ки вай дар ин ҳазира ҳангоми маҳбусияш, дар роҳ ба сӯи Рум, таваккуф намуда буд (Аъм. 27,12), ва аз ин сабаб дар калисоҳо хизматгузории фаъолона карда наметавонист. Азбаски дар китоби Аъмол оиди будубоши Павлус дар Крит дигар чизе гуфта намешавад, аксаран чунин меҳисобанд, ки вай баъди маҳбусии якумаш дар Рум ба он ҷо сафар карда буд. Номаҳои аввалини Павлусро таҳқиқ намуда, пайдарпайии зерини ҳодисаҳо мушоҳида кардан мумкин аст:

Аввал дар роҳ ба Осиё (Туркияи ғарбии ҳозира) Павлус аз Италия ба Крит равона шуд. Титусро дар Крит гузошта (Тит. 1,5), вай ба Эфсӯс, пойтахти Осиё, равона мешавад. Он ҷо вай Тимотиюсро гузошта, ба вай супориш медиҳад, ки ғалатҳои аллақай дар таълимот пайдошударо ислоҳ кунад (1Тим. 1,3,4). Сипас вай ба воситаи баҳри Эгей ба Макдуния равона мешавад ва он ҷо сабӣ мекунад, ки вазифаи асосии худро ба ҷо оварад: дарҳол пас аз озодшавӣ ба Филиппӣ рафтан, чуноне ки ҳангоми дар зиндон буданаш ваъда дода буд (Фил. 1,26). Ниҳоят, вай ба воситаи Юнон ба чанубу ғарб, ба Никӯпӯлис, равона мешавад, ки он ҷо дар интизории Титус зимистонро гузарониданӣ буд (Тит. 3,12).

Мувофиқи навиштаҳои Ҳомер, он вақт дар Крит аз 90 то 100 шаҳр буд. Дар бисёрии ин шаҳрҳо калисоҳо бунёд шуда буданд. Ҳар яки онҳо ба пирон эҳтиёҷ доштанд.

ПИРОНИ КАЛИСО

Пирон дар Паймони Навин мардони ботаҷрибаи масеҳӣ мебошанд, ки рафтори беайб дошта, дар ҷамоати маҳаллӣ роҳбарии рӯҳониро таъмин менамоянд. Номи “пир” ба шахси рӯҳан камолёфта тааллуқ дорад ва аз калимаи юнонӣ “пресбитерос” тарҷума шудааст. Калимаи юнонии “эпископос” чун “ускуф”, “нозир”, “нигаҳбон” тарҷума мешавад. Ҳамин тавр вазифаи пир ҳамчун шубони рамаи Худо тавсиф мешавад.

Бо калимаҳои “пир” ва “ускуф” бинобар сабабҳои зерин худи ҳамон одамон дар назар дошта мешаванд. Дар Аъмол 20,17 Павлус пиронро (“пресбитероӣ”) аз Эфсӯс даъват намуд; дар ояти 28 вай ба онҳо чун ба нигаҳбонон (“эпископоӣ”) муроҷиат мекунад. Дар 1Петрус 5,1.2 Петрус ҳамчунин истилоҳоти ивазкунандаи ҳамдигарро ба кор мебарад. Тасвири сифатҳои ҳатмӣ барои ускуфон (“эпископоӣ”) дар 1Тимотиюс 3 ва пир (“пресбитероӣ”) дар Титус 1 низ асосан бо ҳам мувофиқат мекунад.

Дар замони ҳозира “ускуф” ё “пресвитер” гуфта касеро меноманд, ки иерархия ё гурӯҳи калисоҳоро дар ин ё он маҳал идора мекунад. Аммо дар Паймони Навин ин

калима ҳеч гоҳ чунин маъно надошт. Мувофиқи Навишта, дар як калисо бояд якчанд ускуфон бошанд, на ин ки як ускуф бар якчанд калисо.

Ҳамчунин ускуфро бо шубони (“пастор”) ҳозира, ки асосан барои мавъиза, таълим ва идора кардани маросимҳои калисои маҳаллӣ масъул аст, омехтан мумкин нест. Чунин ҳисобидан қабул шудааст, ки дар Калисои ибтидоӣ ин гуна шахс набуд. Ҷамоатҳо аз покон, ускуфон ва диаконҳо иборат буданд (Фил. 1,1). Ҳукмронии як одам танҳо дар асри дуум пайдо шудааст.

Шубонӣ дар Паймони Навин яке аз бахшоишҳои барои хизмати махсус муқарраршуда аст, ки аз тарафи Масеҳ баъди растохез ва ба осмон рафтани Ҷ ато шуда буд. Ин бахшоиш ба покон дар рушди рӯхонӣ ва хизмат ба покон ёрӣ меод (Эфс. 4,11,12). Хизмати шубонон ва пирон аз бисёр ҷиҳатҳо монанд аст. Ҳар дуяшон даъват шудаанд, ки оиди рамаи Худо ғамхорӣ кунанд ва ба он ғизои рӯхонӣ диҳанд. Аммо онҳо ҳеч гоҳ як ҳисобида намешуданд. Эҳтимолан хизмати шубон дар сафар буда метавонад, дар ҳоле ки пир одатан бо як ҷамоати маҳаллӣ алоқаманд аст.

Хизмати пирон муфассал тасвир шудааст:

1. Онҳо Калисои Худовандро насихат медиҳанд ва оиди он ғамхорӣ мекунанд (Аъм. 20,28; 1Тим. 3,5; 1Пет. 5,2).
2. Онҳо тайёранд Калисоро аз ҳучуми берунӣ ва дохилӣ ҳимоя мекунанд (Аъм. 20,29–31).
3. Онҳо на бо фишор овардан, балки бо намунаи шахсӣ роҳбарӣ ва ҳукмронӣ мекунанд (1Тас. 5,12; 1Тим. 5,17; Ибр.13,7,17; 1Пет. 5,3).
4. Онҳо Суханро мавъиза карда, дар таълимоти солим насихат мекунанд ва муҳолифронро рад менамоянд (1Тим. 5,17; Тит. 1,9–11).
5. Онҳо баҳсу мунозира оиди масъалаҳои таълимӣ ва ахлоқиро аз назар мегузаронанд ва ҳал мекунанд (Аъм. 15,5,6; 16,4).
6. Онҳо бо ҳаёти худ ба рама намуна нишон медиҳанд (Ибр. 13,7; 1Пет. 5,3).

7. Онҳо барои барқарор намудани масеҳиёне ки гуноҳе кардаанд, кӯшиш мекунанд (Ғал. 6,1).

8. Онҳо чун онҳое ки бояд ҳисобот диҳанд, оиди ҷонҳои масеҳиён ғамхорӣ мекунанд (Ибр. 13,17).

9. Онҳо хизмати дуоғӯиро ба ҷо меоранд, хусусан барои беморон (Яъқ. 5,14,15).

10. Онҳо оиди масеҳиёни камбизоат ғамхорӣ мекунанд (Аъм. 11,30).

11. Онҳо ба касоне ки Худо ба хизмат даъваташон намудааст ва барои ин бахшоиши муайяне додааст, мадад мерасонанд (1Тим. 4,14).

Равшан аст, ки дар Калисои ибтидоии пиронро фиристагон ё намояндагони онҳо таъин мекарданд (Аъм. 14,23; Тит. 1,5). Аммо ин чунин маъно надошт, ки фиристагон ва намояндагони онҳо дорои қуввае буданд, ки касро пир *карда* тавонад. Барои он ки касе пир шуда тавонад, бо иродаи одам пайваст шудани пешбини Худо лозим буд. Танҳо Рӯҳи Пок касро ускуф ё роҳбар карда метавонад (Аъм. 20,28), аммо шахс бояд ҳудаш ба ин қор шавқу рағбат дошта бошад (1Тим. 3,1). Бояд муттаҳидшавии ҷиҳати илоҳӣ ва инсонӣ ба амал ояд.

Дар замони фиристагон, ҳангоме ки калисоҳо таъсис меёфтанд, дар онҳо пирон набуданд, чунки ҳамаи масеҳиён навбавар буданд. Бо мурури замон Худованд баъзеҳоро махсус барои ин хизмати муҳим интихоб намуд. Азбаски Паймони Навин ҳанӯз навишта нашуда буд, масеҳиён оиди талабот ба пирон ва вазифаҳои онҳо чизе намендонистанд. Танҳо фиристагон ва ҳамсафони онҳо инро медонистанд. Дар асоси ин донишҳо онҳо барои ин хизмат шахсонеро интихоб менамуданд, ки ба талаботи илоҳӣ ҷавобгӯ буданд, ва сипас инро ба ҷамоат эълон менамуданд.

Ҳозир мо Паймони Навини анҷомёфта дорем. Мо медонем, ки пир бояд ҷӣ гуна бошад ва ҷӣ бояд кунад. Ҳангоме ки мо ин гуна одамро, ки хизмати назораткунандагонро ба ҷо меоранд, мебинем, онҳоро мешиносем (1Тас. 5,12) ва ба онҳо гӯш меандозем (Ибр. 13,17). Ин ҷо масъалаи интихоби мо

нест, балки эътирофи онхоест, ки Худо барои ин хизмат тайёрашон кардааст.

Тасвири сифатҳои пиронро дар 1Тимотиюс 3,1–7 ва дар ин ҷо, дар Нома ба Титус, пайдо кардан мумкин аст. Баъзан мо оиди он мешунавем, ки имрӯзҳо пирон нестанд, чунки ба онҳо талаботи саҳт пешниҳод карда мешаванд. Ин гуна ақидаҳо эътибори Навиштаҳо паст мекунад, хусусан вақте мегӯянд, ки онро айнан қабул кардан мумкин нест. Дар талаботи додашуда ҳеҷ чиз баеклона ва ё дастнорас нест. Хангоме ки бо Навиштаҳои Пок ҳамчун бо китоби ғайривоқеӣ муносибат мекунем, мо сатҳи бе ин ҳам пасти инкишофи рӯҳонии худро аён мекунем.

1,6 Пирон одамоне мебошанд, ки *беайбанд*, яъне покии дохилии онҳо шубҳаовар нест. Онҳоро на дар таълимоти бардурӯғ ва на дар рафтори бадахлоқона айбдор кардан имкон надорад. Ин маънои онро надорад, ки онҳо бегуноҳанд, аммо агарчи дар ягон чизӣ камаҳамият хато кунанд ҳам, ҳамеша тайёранд дар назди Худо тавба кунанд, ва аз касе ки ранҷондаанд, узр хоҳанд, ва агар лозим ояд, зарари расондашонро ҷуброн кунанд.

Ҳамчунин вай бояд *соҳиби як зан* бошад. Ба ҳадди ақалл ҳафт варианти тафсири ин суханон ҳаст: 1) вай бояд зандор бошад; 2) вай набояд аз занаш ҷудо шуда бошад; 3) вай набояд баъди ҷудошавӣ зан гирифта бошад; 4) вай набояд баъди марги зани якумаш зан гирифта бошад; 5) вай набояд занҳои бисёр дошта бошад; 6) вай набояд суррияхо ва ё маъшуқаҳо дошта бошад; 7) он чиз муҳим аст, ки вай бояд шавҳари бовафо ва намунаи ахлоқӣ ҳамида бошад.

Агар ибораи “*соҳиби як зан*” маънои онро дошта бошад, ки вай бояд зандор бошад, пас бо ҳамон сабаб вай бояд фарзандон низ дошта бошад, чунки дар ҳуди ҳамон ояту гуфта шудааст, ки *фарзандони* вай бояд бовардор бошанд. Албатта, беҳтар он аст, ки ускуф оила дошта бошад; дар ин ҳол вай метавонад ба мушкilotи оилавӣ дар ҷамоат бо дарки бештаре сарфаҳм равад. Аз эҳтимол дур аст, ки ин ояту ускуф шудани ҳар шахси безанро манъ мекарда бошад.

Зоҳиран, ин ҳамчунин маънои онро надорад, ки вай умуман набояд аз занаш ҷудо шуда бошад, охир, ҳуди Начотдиханда таълим меод, ки аз зан ҷудо шудан мумкин аст, ақаллан дар як ҳолат (Мат. 5,32; 19,9).²

Ҳамчунин ин наметавонад маънои онро дошта бошад, ки дар ҳама ҳолат вай дигар наметавонад зан гирад. Масалан, имкон дорад, ки масеҳии комилан беайб аз зани нобовар ҷудо шуда бошад, ва он зан баъд ба шавҳар баромада бошад. Дар ин ҳолат масеҳӣ побанд нест. Азбаски никоҳи аввал бо ҷудошавӣ ва никоҳи нави зани нобовар гусаста буд, вай ҳақ дорад боз оиладор шавад.

Тафсири ки гӯё агар вай баъди марги зани якумаш боз зан гирад, ускуф шуда наметавонад, дар асоси суханони 1Кӯринтиён 7,39 номақбул аст: “Зан, мувофиқи шариат, то даме ки шавҳараш зинда аст, ба ӯ тааллуқ дорад; пас аз вафоти шавҳараш вай боз озод шуда, ба ҳар касе ки хоҳад, никоҳ кунад, фақат дар Худованд бошад”.

Албатта, ибораи “*соҳиби як зан*” маънои онро дорад, ки ускуф наметавонад занҳои бисёр дошта бошад ва ё дорои суррияхо ва маъшуқаҳо бошад. Аслан, ин маънои онро дорад, ки ҳаёти оилавии вай бояд барои ҷамоат намунаи покӣ бошад.

Илова бар ин вай бояд *фарзандоне дошта бошад*, ки дар *фисқу фучур* ё *беитотӣ мазаммат нашудаанд*. Навиштаҳои Пок аниқ мегӯянд, ки волидон барои он масъуланд, ки фарзандонашон чӣ хел хоҳанд буд (Мас. 22,6). Агар дар оила роҳбарии дуруст бошад, агар он дар Сухани Худо насихат мегирифта бошад, дар ин ҳол *фарзандон* одатан ба намунаи волидонашон пайравӣ мекунад. Агарчи падар масъалаи начоти фарзандони худро ҳал карда наметавонад, вай бо сухани дурусти ҳидояткунанда, интизом ва муҳаббат, дар ҳаёти худ аз риёкорӣ ва бесуботӣ канораҷӯӣ намуда, роҳро барои Худованд тайёр карда метавонад.

Агар фарзандон ба айшу ишрат афтанд ва ё бар зидди эътибори волидон бароянд, Навишта ҷавобгариро ба души падар мегузорад. Мусоҳилакорӣ ва ҳама чизро иҷозат додан ӯро айбдор мекунад. Агар вай оилаи

худро идора карда натавонад, ускуф будан ҳам наметавонад, чунки дар ҳар ду ҳолат ҳамон принцип амал мекунад (1Тим. 3,5).

Саволе ба миён меояд: оё талабот оиди *фарзандони имондор* ба вақти дар хонаи волидон зиндагӣ кардани фарзандон дахл дорад ва ё он ҳамчунин давраеро дар бар мегирад, ки онҳо чудо, яъне берун аз хонаи волидон зиндагӣ мекунанд? Мо аввалиро афзал мешуморем, агарчи дар ёд нигоҳ медорем, ки тарбия дар оила яке аз омилҳои ҳалқунандаи ташаккули хислат аст.

1,7 *Ускуф муваккали Худост*. Чамоате ки вай онро назорат мекунад, чамоати вай нест. Вай меҳнати илоҳиро дар чамъомади илоҳӣ ба ҷо меорад. Бори дуҷум гуфта мешавад, ки вай бояд *беайб бошад*, яъне ба ин дикқати махсус додан лозим аст. Бешубҳа, вай бояд шахсе бошад, ки на дар таълим, на дар ахлоқ сазовори таънаву маломат набошад. Вай бояд *худнависанд* набошад. Агар вай худраъй бошад, ғайр аз ақидаи худ ҳеҷ ақидаи дигаре-ро қабул накунад, чунин ҳисобад, ки ҳамеша ҳақ ба ҷониби ӯст, бетаҳаммул бошад, хоксор набошад, пас, вай роҳбари рӯҳонӣ буда наметавонад. Ускуф ҳақам аст, на ҳукмфармо.

Вай бояд *хашигин* набошад. Агар вай тундмизоч бошад, вай бояд чилавгирӣ наму-дани онро ёд гирад. Оташинии вай ҳеҷ гоҳ набояд зоҳир шавад.

Вай набояд *бадмаст* бошад. Дар маданияти мо ин метавонад хеле оддӣ тобад, ки оиди он сухан рондан зарур нест, аммо бояд дар ёд дошт, ки Навиштаҳои Пок барои ҳамаи халқҳо ва маданиятҳо навишта шудааст. Дар он кишварҳое ки масеҳиён майро ҳамчун нӯшокии оддӣ истеъмол мекунанд, хатарии суиистифодаи он ва рафтори бетартибона вучуд дорад. Дар ҳолати додашуда маҳз ҳамин набудаи худназораткунӣ дар назар дошта шудааст.

Навиштаҳои Пок фарқи байни истеъмоли май ва суиистифодаи онро равшан нишон медиҳад. Ҳангоме ки Исо дар базми арӯсӣ дар Қоно обро ба май мубаддал намуд (Юҳ. 2,1–11), он ҳамчун нӯшоба истеъмол мешуд. Фириста Павлус ба мақсадҳои тиббӣ онро ба Тимотиюс маслиҳат дода буд (1Тим. 5,23;

Мас. 31,6). Суиистифодаи май ва ҳама гуна нӯшокии масткунанда дар Масалҳо 20,1 ва 23,29–35 маҳқум карда мешавад. Агарчи дар Навишта оиди тамоман даст кашидан аз май гуфта нашудааст, он ҷо оиди як ҳолате гуфта шудааст, ки аз истеъмоли он худдорӣ карданро талаб мекунад: хангоме ки истеъмоли май барои бародари сушт монета ва ё васваса буда метавонад (Рум. 14,21). Маҳз ҳамин боиси он шуд, ки бисёр масеҳиён умуман аз истеъмоли май худдорӣ мекунанд.

Оиди ускуфон бошад сухан на дар бораи умуман аз май худдорӣ кардан меравад, балки оиди истифодае ки боиси мастшавӣ мегардад.

Вай ҳамчунин бояд *муштзӯр* набошад. Вай набояд барои ислоҳи дигарон ба зӯрвари чисмонӣ рӯ оварад. Мо оиди баъзе шахсонӣ рӯҳонӣ шунидаем, ки нисбати аъзоёни беитоати чамоати худ баъзан таъсири чисмониро ба қор мебарданд. Ин гуна усули тарсондан барои ускуф манъ аст.

Вай набояд *тамаъкор* бошад ё барои сарватманд шудан саъй карда, қори худро сарфи назар кунад. Самуил Чонсон дуруст гуфтааст: “Ҳирси зар, беҳиссиётӣ ва бераҳмӣ – ин марҳилаи охирини фосидшавии инсон аст”. Ускуфи ҳақиқӣ ҳамроҳи Павлус гуфта метавонад: “Ман ба симу зар ё пероҳани касе чашм надӯхтаам” (Аъм. 20,33).

1,8 Сифатҳои мусбати ускуф инҳоянд: вай бояд *меҳмоннавоз* бошад. Хонаи вай бояд ҳамеша барои ғарибон, барои онҳое ки мушкилоти шахсӣ доранд, барои ситамдидагон ва мазлумон кушода бошад. Он бояд ҷои мушоракати пурмеҳри масеҳиёна бошад, ки он ҷо ҳама гуна меҳмонро чунон қабул мекунанд, ки гӯё Худи Худованд бошад.

Сипас, вай бояд *хайрхоҳ* бошад – дӯстдори ҳамаи чизҳои хуб ва ҳамаи одамони хуб. Сухангӯии вай, машғулиятҳо ва муошираташ бояд аз он шаҳодат диҳанд, ки вай аз ҳама чизи шубҳаовар, ноаниқ ё нодуруст худост.

Вай бояд *боисмат* бошад. Ин маънои онро дорад, ки вай боақл, ботаҳаммул аст ва худро идора карда метавонад. Худи ҳамин калима дар Титус 2,2.5.6.12 воҷеҳӯрад, ки он

чо чунин маъно дорад: “дорои ақли солим, худдорӣ ва хушёрӣ будан”.

Дар муошират бо дигарон ускуф бояд *боинсоф* бошад. Дар муносибат бо Худо вай бояд *парҳезгор* бошад. Нисбати худ *худдор* бошад. Павлус дар Ғалотиён 5,22.23 маҳз оиди ҳамин навишта буд: “Аммо самари Рӯҳ инҳост: ...парҳезгорӣ”. Ин маънои онро дорад, ки чунин шахс ҳама гуна хоҳишро дар итоат ба Масеҳ чилавгирӣ мекунад. Дар ҳоле ки кувваро барои ин танҳо Рӯҳи Пок дода метавонад, бовардор, аз тарафи худ, бояд албатта интизом ва ҳамкорӣ зоҳир намояд.

1,9 Ускуф бояд дар бовар солим бошад. Вай бояд таълимоти рӯҳан солимро пайравӣ кунад, ки Исои Масеҳ ва фиристагонаш ба мо додаанд, ки имрӯзҳо Паймони Навин номида мешавад. Танҳо дар ҳамин ҳолат вай метавонад ба покони ғизои парҳезии мувозинатноки *таълимоти солимро* пешкаш намояд ва муҳолифони ҳақиқатро боздорад.

Ҳамин аст тавсифи роҳбарони рӯҳонӣ дар калисои маҳаллӣ. Бояд зикр кард, ки оиди шучоати ҷисмонӣ, дастовардҳо дар маълумотнокӣ, вазъи иҷтимоӣ ва ё ҷолокии онҳо дар соҳибкорӣ чизе гуфта нашудааст. Фарроши хамидакомат, содда ва бемаълумот аз ҷиҳати сифатҳои рӯҳонияш метавонад ускуфи сазовор бошад. Чунон фикре нодуруст аст, ки гӯё ҳамон чизе ки шахсро дар соҳибкорӣ бобарор мекунад, ӯро дар калисо роҳбар мегардонад.

Гузашта аз ин, сифатҳои зикршудаи пири калисо далели он мебошанд, ки ӯ на он шахсест, ки масъалаҳоро оиди даъвати воизон, фондҳои молиявӣ ва таъмири бино ҳал мекунад. Пири ҳақиқӣ ба таври амиқ ва ҷиддӣ ба ҳаёти рӯҳонии калисо, таълим, насихат, таквият додан, фош кардан ва ислоҳ намудан ҷалб карда шудааст.

III. ИШТИБОҲОТ ДАР ҶАМОАТ

(1,10–16)

1,10 Дар ибтидои масеҳият дар калисоҳо “озодии Рӯҳ” амалӣ мегардид, яъне ҳар кас метавонист бо таҳрики Рӯҳи Пок озодона дар ҷамъомад иштирок намояд. Дар 1Кӯринтиён 14,26 Павлус ин гуна ҷамъомади “кушода”-ро тасвир мекунад: “Пас, эй бародарон, ҷӣ

бояд кард? Вақте ки шумо ҷамъ мешавед, ва ҳар яке аз шумо таронае аз Забур, ё насихате, ё забоне, ё ваҳйе, ё тафсире дорад, – бигзор ҳамааш барои обод кардан бошад”. Вазъияте ки Рӯҳи Пок ба воситаи аъзоёни гуногун дар ҷамъомад озодона амал мекунад, идеалӣ мебошад. Аммо, мутаассифона, одам чуноне мебошад, ки ҳаст. Дар ҳар чое ки ин гуна озодӣ зоҳир шавад, шумо зуд касонеро пайдо карда метавонед, ки аз он бо ворид кардани таълимоти дурӯғин, айбҷӯйҳои барои ободкунӣ хизмат намекарда ва ё гуфтаҳои беохирӣ аз Рӯҳ маҳрум суиистифода кардани мешаванд.

Дар ҷамъоатҳо дар ҷазираи Крит маҳз ҳамин ҳодиса рух дод. Павлус аҳамияти роҳбарии мустақами рӯҳониро, ки суиистифодаҳоро манъ намуда, озодии Рӯҳро ҳимоя мекунад, дарк мекард. Вай ҳамчунин дарк мекард, ки таъин намудани ускуфони сазоворӣ ин ном хеле муҳим аст. Ҳамин тарик, ин ҷо Павлус душворихоеро номбар мекунад, ки қотеона амал намуданро, яъне дар калисоҳо таъин намудани ускуфонро талаб менамуданд.

Бисёр касони беитоат бар зидди ҳукми фиристагон бархоста, таълимоти онҳоро рад мекарданд. Онҳо *ёвагӯй ва фиребгаранд*. Суханронҳои онҳо боиси ҳеч гуна ободии рӯҳонӣ намешуд. Баръакс, онҳо аз одамон ҳақиқатро дуздада, ба иштибоҳ равона мекарданд.

Алалхусус ин одамон аз *байни махтунон* буданд, яъне муаллимони яҳудӣ, ки агарчи даъвои масеҳият доштанд, аммо дар асл хатна ва риояи қонунҳои маросимиро ҳатмӣ меҳисобиданд. Ин амалан рад кардани кофӣ будани кори Масеҳ буд.

1,11 Ин гуна одамонро ба хомӯшӣ водор намудан лозим аст. Онҳо бояд бифаҳманд, ки ҷамъомад демократия нест ва озодии сухан худуди худро дорад. Онҳо *хонаҳои томро* фосид мекарданд. Оё ин маънои онро дорад, ки онҳо таълимоти худро ба хонаҳо маҳфиёна ворид месохтанд? Ҳамин аст усули дӯстдоштаи фирқаҳо (2Тим. 3,6). Сабабҳои водоркунандаи онҳо низ шубҳаовар буданд. Онҳо аз боиси пул амал мекарданд ва хизматро барои пардапӯш намудани мақсадҳои

ғаразноки худ истифода мебурданд. Мавъ-изаҳои онҳо ба торҳои шариатпарастонаи одам расида, ӯро бовар мекунонданд, ки вай бо иҷрои маросимҳои динӣ сазовори хусни тавачҷӯҳи Худо шуда метавонад, дар ҳоле ки тамоми ҳаёташ пур аз фасод ва нопокист. Онҳо аз *рӯи тамаи нангин* таълим меоданд, ки ҳеч ҳуқуқе барои он надоштан.

1,12 Дар ин оят Павлус ба Титус ёдрас мекунад, ки бо чӣ гуна одамон *рӯ ба рӯ* мешавад. Дуруштии беандоза ва тундзабонӣ хусусан ба муаллимони дурӯғин ва умуман ба аҳли Крит дахл дорад. Павлус суханони Эпименид ном шоиреро меорад, ки 600 сол пеш аз Масеҳ мезист. Вай онҳоро “*дурӯғгӯ, даррандагони бадкин, ва шикампарастони танбал*” меномад. Аз афташ, ҳар халқ хусусиятҳои хоси худро дорад, аммо фақат баъзеи онҳо дар фасод аз аҳли Крит пешдастӣ карда метавонистанд. Онҳо ба *дурӯғгӯӣ* одат кардаанд; дар ифлосии ношоиста ва фосикии ваҳшиёна зиста, онҳо ба даррандаҳои бадкин монанд шудаанд. Онҳо ба кор бо нафрат муносибат намуда, аммо ба пурхӯрӣ дода шуда, бо ҳаёти худ эълон менамуданд: ҳама чиз барои ошхона ва ҳеч чиз барои чамоат!

1,13 Фириста ҳаққонияти хислати дар боло зикршударо тасдиқ мекунад. Дар пеши Титус “ашёи хом”-е буд, ки аз он ҳеч чизи хуберо интизор шудан мумкин нест, ва илова ба ин вайроншуда аст — ин барои *рӯҳафта*да кардани ҳар кадом миссионер кофист! Аммо Павлус ин одамонро аз *рӯйхат* берун накарда, ба Титус фармуд, ки онҳоро тарк накунад. Хушхабар ба одами бадтарин умед меорад. Ҳамин тариқ, Павлус ба ёрдамчиҳои худ маслиҳат медиҳад: *онҳоро ба таври ҷиддӣ мазаммат намо, то ки дар имон солим бошанд*. Ягон вақт онҳо на танҳо масеҳиёни намунавӣ, балки дар калисоҳои маҳаллӣ ускуфони такводор хоҳанд шуд. Ин порча пур аз суханони *рӯҳбаландкунӣ* барои қормандони масеҳӣ мебошанд, ки дар қитъаҳои душвори мазрааҳои миссионерӣ (ва кадом чой душвор нест?) меҳнат мекунанд. Дар паси ифлосӣ, дағалӣ, бемасъулияти барои одамон ҳамеша имконияте ниҳон аст, ки масеҳиёни парҳезгор, пок ва босамар шаванд.

1,14 Муаллимони дурӯғинро бо қатъият мазаммат намуда, Титус мебоист онҳоро огоҳ мекард, ки *ба қиссаҳои яҳудиён ва ба аҳкоми одамон ки аз ростӣ рӯй мегардонанд, гӯи наандозанд*. Яҳудиён дар олами тасаввурот ва қоидаҳои диние мезистанд, ки дар хӯроки пок ва нопок, риояи *рӯзҳо*, нигоҳ доштани худ аз нопокшавиҳои маросимӣ марказонида шуда буд. Павлус оиди ин дар Қўлассиён 2,23 чунин навишта буд: “Ҳамаи ин дар ибодати худсарона, хоксорӣ ва озори ҷисм ба назар ҳикмат менамояд, лекин дар чилавгирӣ кардани ҷисм фоида надорад”.

1,15 Суханони баъдинаи Павлусро бисёр одамон нодуруст мефаҳманд. Бинобар ин мо онҳоро муфассал дида мебароем. Вай менависад: “*Барои покони ҳама чиз пок аст; вале барои палидон ва беимонон ҳеч чиз пок нест, балки ҳам хиради онҳо ва ҳам виҷдонашон палид гардидааст*”.

Агар калимаҳои “*барои покони ҳама чиз пок аст*”-ро берун аз матн чун ифодаи ҳақиқати мутлақ барои ҳамаи соҳаҳои ҳаёт гирем, мушкилие ба миён меояд. Ҳатто барои онҳое ки фикрхояшон пок аст, на ҳама чиз пок мебошад. Аммо одамон ин оятро барои сафед кардани маҷаллаҳои зишт, филмҳои бешармона ва ҳатто худӣ бадахлоқӣ истифода мебаранд. Петрус ин гуна рафторро таҳрифи Навишта менамояд, ки “барои онҳо ҳалокат меоварад” (2Пет. 3,16).

Бояд равшан бошад, ки ин оят бо ҳама чизи вобаста ба гуноҳ, ки зимнан онро Навиштаҳои Пок маҳкум мекунад, алоқе надорад. Ин ифодаи маҷозиро бояд зимни матн аз назар гузаронд. Павлус оиди масъалаҳои покии ахлоқӣ, ки дар моҳияти худ дуруст ё нодурустанд, сухан намеронад. Аниқтараш, вай фарқиятҳои ахлоқии вобаста ба онро муҳокима мекунад, ки барои яҳудиёни тахти шариат мезиста нопок буд, аммо барои масеҳие ки тахти *файз* зиндагӣ мекунад, қомилан қобили қабул буд. Намунаи ин истеъмоли *гӯшти хук* аст. Дар Паймони Кухан хӯрдани *гӯшти хук* ба халқи Худо мамнӯъ буд. Худованд Исо ин қонунро бекор кард, вақте гуфт: “... ҳар чизе ки аз берун ба даруни одам дарояд, наметавонад вайро нопок кунад” (Марк. 7,15). Ӯ бо ин суханон

хама гуна хӯрок пок эълон кард (Марк. 7,19). Павлус ин ҳақиқатро бо суханони зерин такрор мекунад: “Хӯрок моро ба Худо наздик намекунад: зеро ки на аз хӯрдан манфиате мебинем, на аз нахӯрдан зиёне” (1Қӯр. 8,8). “*Барои покони ҳама чиз пок аст*” гуфта, вай онро дар назар дорад, ки барои ҳар касе ки аз олами боло зода шудааст, тамоми хӯрдани пок аст, *вале барои палидон ва беимонон ҳеҷ чиз пок нест*. Одамро на он чи ба даруни вай мебарояд, балки он чи аз дили вай мебарояд, нопок мекунад (Марк. 7,20–23). Агар ҳаёти дохилии одам пур аз нопокӣ бошад, агар вай ба Худованд Исо бовар накунад, пас барои вай ҳеҷ чизи пок нест. Риояи парҳез дар ҳаёти вай чизеро дигаргун намекунад. Пеш аз ҳама вай бояд бозгашт намояд, начотро ҳамчун тӯхфа қабул кунад, на ин ки бо иҷрои маросимҳо ё қонунҳо онро ба даст овардани шавад. Ақл ва вичдони одамони бадахлок нопок шудааст. Фикрҳо ва принципҳои ахлоқии онҳо фосид шудааст. Ва ин на масъалаи нопокшавии маросимӣ, балки нопокшавии дохилист.

1,16 Дар бораи муаллимони дурӯғин, яъне яҳудиён, рӯйро сухан ронда, Павлус менависад: “*Онҳо мегӯянд, ки Ҷро мешиносанд, лекин бо аъмолашон Ҷро инкор менамоянд*”. Онҳо худро масеҳӣ вонамуд мекунанд, аммо корхояшон ба изҳороташон мувофиқат намекунанд. Нафрати худро равшантар ифода кардани шуда, Павлус ин одамонро *зишткор ва беитоат* меномад, ки *ба ҳеҷ амали нек қобил нестанд*. Рафтори онҳо нафратовар аст. Дар назари Худо ин беитоати дағалона буд. Онҳо ба амали нек қобил набуданд — на барои Худо, на барои одамон. Оё дар суханони Павлус муҳаббати масеҳӣ нисбати ин гуна одамон буд? Албатта, ҳа! Муҳаббат аз гуноҳ чашм намепошад. Ин одамон Хушхабарро вайрон мекарданд, Худованд Исоро, Шахсияти Ҷро ва кори Ҷро беобрӯ менамуданд, ва ҷонҳои одамонро ба иштибоҳ меандохтанд. Мусоҳилакорӣ нисбати ин гуна одамон — гуноҳ кардан аст.

IV. ВАЗИФАҲО ДАР ҶАМОАТ (2,1–15)

2,1 Ҳаёти муаллимони дурӯғин назар ба шаҳодати неки бовар бештар ба таҳқири бо-

вар мувофиқат мекард. Онҳо бо рафтори худ ҳақиқатҳои бузурги боварро рад мекарданд. Кӣ метавонад зарари ба масеҳият мерасонидаи онҳоеро баҳо диҳад, ки дар сухан покии бузургро пайравӣ мекарданд, аммо дар дурӯғ зиндагӣ мекарданд? Вазифаи Титус, ва низ ҳамаи хизматгорони Худованд, — *муносиби таълимоти солим* таълим додан аст. Вай мебоист номувофиқии дахшатовари байни суханони халқи Худо ва ҳаёташонро бартараф менамуд. Дар асл ин фикри асосии ин нома аст — истифодаи амалии таълимоти солим дар корҳои нек. Оятҳои оянда онро баён мекунанд, ки ин корҳо бояд ҷи гуна бошанд.

2,2 Аввалан, гап дар бораи *пирамардон* меравад, — на усқуфон ба маънои расмӣ, балки мардони аз ҷиҳати ҷисмонӣ ва ақлӣ болиғ. Онҳо бояд *хушёр* бошанд. Асосан маънои ин сухан эътидол дар истеъмоли май аст, аммо ба мулоҳизаҳои дар тамоми соҳаҳои ҳаёт низ дахл дорад. Онҳо бояд *ботамкин*, шоиста бошанд, аммо, илтимос, на бадқавок! Ҳар кас мушкilotи зиёди худро дорад. Пирамардон бояд *боисмат* бошанд, яъне вазнин ва эҳтиёткор. Онҳо бояд *дар имон солим* бошанд.

Бо гузашти солҳо баъзе касон дағал, дурӯғтмуомила, беор мешаванд. Аммо касе ки *дар имон солим* аст, — шукргузор, зиндадил ва ҳамсӯхбати хуб аст. Онҳо бояд *дар муҳаббат солим* бошанд. Муҳаббат худҳо нест, он дар бораи дигарон фикр мекунад ва дар ато кардан ба дигарон зоҳир мешавад. Онҳо бояд дар *тоқат* қавӣ бошанд. Бо гузаштани солҳо нотавониҳо ва беқувватихо меоянд, ки бо онҳо муросо кардан душвор аст. Касе ки дар сабр солим аст, метавонад душворихоро бо шукргузорӣ ва қувваи рӯх таҳаммул намояд.

2,3 Пиразанон низ бояд *рафтори ба муқаддасон муносиб* намоянд. Худо нигоҳ дорад аз занони сабукфикр, ки андешаҳои онҳо ба ҷиҳати беҳуда нигаронида шудааст! Онҳо набояд *ғайбаткунанда* бошанд. Калимае ки Павлус ин ҷо ба кор мебарад, муодили юнонии калимаи “иблис” (“диаболос”) аст. Ин калима бамаврид аст, чунки дар асл ва таъсири худ ғайбат табиати иблисона дорад. Онҳо набояд бандаи бадмастӣ бошанд. Амалан

онҳо бояд ба ҳеч гуна хӯрдани, нӯшокӣ ба ё дору банда нашаванд. Дар ҳоле ки ба чо овардани хизматгузории ҷамъияти дар Калисо ба онҳо иҷозат дода нашудааст, пиразанон бояд дар хона таълим диҳанд. Имкониятҳои ин гуна хизматгузори бағоят васеъ ҳастанд.

2,4 Пиразанон махсусан бояд ба *ҷавонзонон* ёд диҳанд. Солҳои зиёди бо омӯзиши Навиштаҳои Пок гузашта, донишҳои амалӣ ба онҳо имкон медиҳанд, то ин арзишҳоро ба онҳое диҳанд, ки акнун зиндагии худро сар мекунад. Вагарна ба ҳар як насли нав лозим меояд, ки ҳама чизро бо роҳи душвор, бо тақрори хатоҳои гузашта омӯзад.

Дар ҳоле ки нақши насихат ба *пиразанон* вогузошта шудааст, ҷавонон бояд кӯшиш кунанд, ки бо масеҳиёни тақводори калонсол муносибатҳои хуб барқарор намоянд, то дар вақти даркорӣ маслиҳати хуб ва мазаммат бигиранд.

Ҷавонзан бояд таълим гирад, ки *шавҳари худро* чӣ гуна бояд *дӯст дорад*. Ин аз бӯсаи пеш аз ба кор рафтан дида бештар аст. Он бисёр воситаҳои гуногунро дар бар мегирад, ки тасдиқ мекунад, ки вай ҳақиқатан шавҳарашро ҳурмат мекунад: вай сарварии ӯро дар хона эътироф мекунад, бе вай қарорҳои муҳим қабул намекунад, дар хона тартибро нигоҳ медорад, ба намуди зохирии худ аҳамият медиҳад, мувофиқи даромад зиндагӣ мекунад, фавран дар хатоҳояш иқрор мешавад, меҳрубона мебахшад, доим барои мушоракат омода аст, дар назди ҳозирон аз танқид ё зиддият ба шавҳар канораҷӯӣ мекунад ва дар вақти душворӣ ӯро дилбардорӣ мекунад.

Онҳо бояд чӣ гуна *дӯст доштани кӯдакони худро* ёд гиранд — ҳамроҳи онҳо китоб хонанд ва дуо гӯянд, хангоми аз мактаб баргаштани онҳо дар хона бошанд, онҳоро бо қатъият ва одилона интизомнок кунанд, онҳоро на барои ҷаҳон ва дӯзах, балки барои хизмат ба Худованд тарбия намоянд.

2,5 Ҷавонзанон бояд *боисмат* буданро ёд гиранд, яъне онҳо бояд хуб фаҳманд, ки чӣ чиз барои онҳо ҳамчун барои масеҳиён қобили қабул аст, ва бидонанд, ки чӣ гуна аз ифрот канораҷӯӣ кардан мумкин аст. Онҳо бояд *пок*, ба шавҳар вафодор бошанд, аз

нопоки дар фикр, сухан ва ё амал ҳазар кунанд. Онҳо бояд *гамхори хона* бошанд ва дарк кунанд, ки ин гуна хизмат ба Худо чалол меорад. Пиразанон бояд дар онҳо муносибати боэҳтиромонаро нисбати кори хона талқин намуда, ёд диҳанд, ки вай ҳамчун зан ва модар барои Худованд бештар хизмат мекунад, назар ба ин ки дар истехсолот ё соҳибкорӣ кор карда, хона ва оиларо сарфи назар кунад.

Ҷавонзанон бояд *некдилӣ*, барои дигарон зистан, хушмуомилағӣ, меҳрубонӣ ва саховатмандиро ёд гиранд, на ин ки худпарастӣ ва хасисиро. Онҳо бояд ба шавҳар *мутеъ бошанд* ва дарк намоянд, ки шавҳар сарвари оила аст. Агар зан аз шавҳар ғаълтар ва болаёқаттар бошад, вай набояд худро аз ӯ болотар ҳис кунад, балки ӯро рӯҳбаланд карда, ёрӣ диҳад, то ӯ дар хизмати калисои маҳаллӣ ва дар хонаи худ ғаълтар шавад. Агар зан нисбати шавҳар ба васвасаи айбҷӯӣ афтад, бояд ба васваса муқобилат намуда, баръакс, шавҳарро таъриф кунад. Ҳамаи ин боиси он мегардад, ки *Каломи Худо хор дошта* ва ё беобрӯӣ карда нашавад. Дар ин нома Павлус бисёр вақт зикр мекунад, ки ҳаёти ихтилофноки масеҳиён боиси таънаҳо ба Худованд мегардад.

2,6 Павлус ба Титус нафармудааст, ки вай ҷавонзанонро таълим диҳад. Ин хизмат аз рӯи эҳтиёт ба пиразанон вогузор шудааст. Аммо Титус мебоист *ҷавонзонро насихат менамуд*, хусусан дар он ки онҳо бояд *боисмат бошанд* ва худро идора кунанд. Дуруст мегӯянд, ки ҷавонӣ вақти чуръатнокии махсус, қувваи беинтиҳо ва шавку рағбатҳои пурҳарорат аст. Маҳз барои ҳамин онҳо бояд худдорӣ ва ботамкиниро дар ҳамаи соҳаҳои ҳаёти худ ёд гиранд.

2,7 Павлус барои худи Титус низ маслиҳатҳо дошт. Титус, ки ба хизмат дар калисоҳо таъин шуда буд, мебоист барои ҳама *намонаи аъмоли нек* мебуд. Таълим бояд бо рафтор муҳолифат надошта бошад. Ин таълим бояд *пок*, *ботамкин* ва *бенуқсон* бошад. *Пок* дар назар дорад, ки таълим бояд бо боваре ки замоне ба покон дода шудааст, мувофиқат намояд. Павлус оиди *ботамкинӣ* чун оиди таълиме сухан меронад, ки бояд

боэҳтиромона ва боаклона бошад. *Бенуксонӣ* сифатест, ки онро бисёр тарҷумаҳои ҳозиразамон сарфи назар мекунад ва он бояд ба муаллими самимие хос бошад, ки вайро аз роҳи ҳақиқат гумроҳ кардан имкон надорад.

2,8 *Каломӣ солим ва беайб* аз ҳама гуна сабаб барои эътироз озод аст. Он бояд аз мавзӯҳои номухим, навигарии таълимӣ, ғароибот, дуруштиҳо ва чизи ба ин монанд озод бошад. Ин гуна хизмат раднопазир аст. Онҳое ки ба таълими солим муҳолифат мекунад, шармсор хоҳанд шуд, зеро дар зиреҳи кулли бовардор ҷои сустро ёфта наметавонанд. Ҳеч далеле бехтар аз ҳаёти пок нест!

2,9 Акнун ба ғуломон фармонҳои махсусе дода мешаванд. Мо бояд дар ёд нигоҳ дорем, ки Навиштаҳои Пок мавҷудияти вазъияту қоидаҳоеро эътироф мекунад, ки на ҳамеша бо онҳо розист. Масалан, дар Паймони Кухан оиди бисёр нахустпадароне гуфта мешавад, ки бисёр зан доштанд, агарчи зани бисёр доштан ҳеч гоҳ хости Худо барои халқи Ҷ набуд. Худо ҳеч гоҳ беадолатӣ ва бераҳмии ғуломдориро таҳсин намекард, ва дар рӯзи меомада соҳибон барои ин дар назди Ҷ ҷавоб хоҳанд дод. Дар айнаи ҳол Паймони Навин барои озодкунии ғуломон ба инкилоб даъват намекунад. Аниқтараш, бераҳмии ғуломдориро он бо қувваи Хушхабар маҳкум ва бартараф мекунад. Таърих нишон медиҳад, ки дар ҳама ҷое ки Сухани Худо васеъ мавъиза карда мешуд, бераҳмӣ ва нуқсонҳои ғуломдорӣ барҳам меҳурданд.

Дар ҳар ҷое ки ғуломдорӣ дар замони мо ҳам боқӣ мондааст, ғулом аз ҳама чизи бехтарин дар масеҳият маҳрум нест. Вай метавонад шоҳиди қувваи дигаргункундаи Масеҳ шавад, вай метавонад таълимоти Начотдиҳандаи мо Худоро зебу оро диҳад. Паймони Навин ба ғуломон аз ҳокимони халқҳо дида ҷои бештаре медиҳад! Ин далели аҳамиятнокии онҳо дар Подшоҳии Худост. *Ғуломон-масеҳиён* бояд *мутеъ бошанд*, ба истиснои ҳолатҳое ки итоат боиси беитоатӣ ба Худованд мегардад. Дар ин ҳолат онҳо бояд итоат накунад, ва ҷуноне ки шоистаи масеҳиён аст, натиҷаҳои босаброна таҳаммул кунанд. Онҳо бояд ҳамаҷиҳата ба талабот ҷавобгӯ бошанд, яъне ҳам

сифатан ва ҳам миқдоран ғуломон бошанд. Агар онҳо ҳамаи корҳоро чун барои Худованд ба ҷо оранд, Ҷ ба онҳо мукофот хоҳад дод. Онҳо набояд *этироз* кунанд ва ё бераҳмӣ бошанд. Бисёр ғуломон дар рӯзҳои аввали масеҳият соҳибони худро ба шарофати он ба назди Худованд Исо оварданд, ки ҳаёти онҳо аз ҳаёти дигар ғуломон-бутпарастон фарқи кулӣ дошт.

2,10 Фарқи калонтарин дар он буд, ки бар хилофи ғуломони дигар, онҳо *дуздӣ* намекарданд. Ахлоқи масеҳиёна аз онҳо покчинонро талаб мекард. Боиси ҳайрат нест, ки ғуломон-масеҳиён дар бозорҳои ғуломфурӯшӣ арзиши баландтар доштанд. Онҳо дар ҳама чиз зоҳир намудани *вафоӣ некро* ёд гирифта буданд. Ба онҳо пурра боварӣ кардан мумкин буд, ва маҳз бо ҳамин, яъне бо тамоми ҳаёт ва хизматашон онҳо *таълимоти Начотдиҳандаи мо Худоро аз ҳар ҷиҳат зебу оро* медоданд. Он чи дар он давра барои ғуломон-масеҳиён ҳақиқат буд, имрӯзҳо бояд барои меҳнаткашон-масеҳиён низ ҳақиқат бошад.

2,11 Чор ояти оянда тасвири оличаноби начоти моро медиҳанд. Аммо, аз ин гавҳар ба вачд омада, мо набояд онро аз чанбарак ҷудо кунем. Павлус таъкид мекард, ки рафторҳои аъзоёни оилаи Худо бояд муттасил бошанд. Акнун вай мегӯяд, ки яке аз мақсадҳои начоти мо дар покии бенуксон зистан аст.

Зеро файзи Худо зоҳир шудааст. Дар мавриди додасуда таҳти *файзи Худо* Писари Худо дар назар дошта шудааст. *Файзи Худо* ҳангоме *зоҳир шуд*, ки Худованд Исо ба сайёраи мо омад, хусусан вақте ки Ҷ Худро барои гуноҳҳои мо дод. Ҷ барои начот додани *ҳамаи одамон* зоҳир шуд. Курбонии ивазкундаи Ҷ барои начоти *ҳама* кофист. Ба ҳама омурзиши ройгон пешниҳод карда мешавад. Аммо танҳо онҳое ки Ҷро чун Худованд ва Начоткор қабул мекунад, начот ба даст меоранд. Дар ин ҷо ва дар ҳама ҷойҳои дигари Навиштаҳои Пок шумо ягон чизи тасдиқкундаи онро пайдо намекунад, ки дар охир ҳама начот хоҳанд ёфт. Начоти умумӣ дурӯғи иблис аст.

2,12 Файзе ки моро начот медиҳад, низ дар мактаби покшавӣ ба мо таълим медиҳад. Ин мактабест, ки дар он чунин гуфтанро ёд медиҳанд: “Не ва не”. Аввалан, “не” ба маъсият, ва ё нобоварӣ. Сониян, ба *шаҳватҳои дунё* – на танҳо ба гуноҳҳои чинсӣ, балки низ ба ҳирси сарват, ҳукмронӣ, лаззатҳо, шӯҳрат ва ё ҳар чизе ки дунявист.

Чихати мусбати таълими файз — нисбат ба дигарон *бо исмат, адолат* ва дар нури поки хузури *ӯ бо парҳезгорӣ зиндагӣ кардан* аст. Дар ҷаҳоне ки ҳамаи меъёрҳо бекор карда мешаванд, маҳз ҳамин чиз бояд моро тавсиф диҳад. Ин дунё на хонаи доимии мо, балки танҳо ҷои мусофирати мост.

2,13 Дар ин ҷаҳон чун мусофирон зиста, мо бо *умеди* олиҷанобе рӯҳбаланд ҳастем — *зуҳури ҷалоли Худои азим ва Начотдиҳандаи мо Исои Масеҳ*. Оё бо ин гуфтаҳо вақти ба осмон гирифта шудани Калисо дар назар дошта шудааст (1Тас. 4,13–18)? Ё ин ҷо оиди барои подшоҳӣ бозгаштани Масеҳ гуфта шудааст, ки он вақт *ӯ* ба ҷаҳон дар ҷалол зоҳир шуда, муҳолифонашро мағлуб мекунад ва Подшоҳии Худо барпо мекунад (Ваҳй 19,11–16)? Мо бовар мекунем, ки Павлус оиди аввалӣ мегӯяд, яъне оиди бозомадани Масеҳ барои Арӯси Худ, Калисо. Новобаста ба он ки ин чӣ маъно дорад – бозомадани *ӯ* ҳамчун Домод ва ё ҳамчун Подшоҳ, – бовардор бояд тайёр ва интизори *зуҳури ҷалоли ӯ* бошад.

2,14 Дар интизори бозомадани *ӯ* мо набояд мақсади омадани якуми *ӯ* ва фидокоории *ӯ*ро фаромӯш кунем. *ӯ* *Худро* на танҳо барои он *фидо кард*, ки моро аз шармандагӣ ва ҷазои гуноҳ начот диҳад, балки ҳамчунин барои он ки моро *аз ҳар шарорат халосӣ диҳад*. Агар *ӯ* ҷазо барои гуноҳро бекор мекард, ва ҳукмронии он дар ҳаёти мо собит мемонд, начоти мо нимкола ба ҷо оварда мешуд.

ӯ ҳамчунин *Худро* барои он фидо кард, то *барои Худ қавми махсусе татҳир намояд*. Бисёр вақт мо ҳамчун халки махсус рафтор мекунем, аммо на ба он маъно ки *Худованд муқаррар кардааст!* *ӯ* на аз боиси он баҳри мо мурд, ки мо одамони аҷоиб бошем ва ё густохона рафтор намоем. *ӯ* мехоҳад, то мо

қавме бошем, ки на ба ҷаҳон ва ё ба худ, балки ба маънои махсусе ба *ӯ* тааллуқ дорад. *ӯ* *Худро барои мо фидо кард*, то ки мо *дар аъмоли нек гаюр* бошем. Мо бояд кӯшиш кунем, ки ба номи *ӯ* ва барои ҷалоли *ӯ* корҳои нек бикунем. Оиди он андеша намоед, ки одамон ба хотири варзиш, сиёсат, соҳибкорӣ чӣ гуна ғайрат зоҳир менамоянд. Мо бояд бо ҳамин гуна ғайрат барои кардани корҳои нек саъй намоем.

2,15 “*Ин*” он чизест, ки ба Титус барои таълим додан дода шуда буд, ҳамаи он чи дар оятҳои пештара гуфта шуда буд, хусусан он чи ба мақсади азобҳои Начотдиҳандаи мо дахл дорад. Титус мебоист масеҳиёнро ба ҳаёти амалан парҳезгорона *насиҳат* ё водор мекард, ва ҳар касеро ки ба таълимоти фириста дар сухан ва ё дар ҳаёт муҳолифат менамуд, *мазаммат* мекард. Вай набояд барои чунин қатъият дар хизмат бахшиш пурсад; вай бояд инро *бо тамоми қудрат* ва ҷуръат аз Рӯҳи Пок бикунад. *То ки ҳеҷ кас ба ту безътиноӣ накунад*. Титус намебоист аз синну солаш, аслу насаби ғайрияхудияш ва ё ягон белаёқатии табиияш шарм медошт. *ӯ* Сухани Худоро мегуфт, ва ин аз ҳама чизи дигар фарқ дошт.

V. ПАНДИХӢ ДАР ҶАМОАТ (3,1–11)

3,1 Титус ҳамчунин мебоист ба масеҳиён дар калисоҳои Крит оиди масъулиятшон дар назди ҳукуматдорон *хотиррасон* мекард. Масеҳиён эътироф мекунанд, ки ҳамаи ҳокимиятҳо аз тарафи Худо барпо карда шудаанд (Рум. 13,1). Ҳукумат метавонад ғайримасеҳӣ ва ҳатто зиддимасеҳӣ бошад, аммо ҳар гуна ҳукумат аз набудани он беҳтар аст. Набудани ҳокимият анархия номида мешавад, ва одамон дар ин гуна сохт муддати зиёд вучуд дошта наметавонанд. Ҳатто агар ҳоким шахсан Худоро нашиносад ҳам, бо вучуди ин вай ба мартабаи расмии худ “аз тарафи Худо муқаррар карда шудааст”, бинобар ин ба вай бояд рафтори шоиста намуд. Масеҳиён бояд *ба сарварон ва ҳукуматдорон* итоаткор бошанд. Аммо агар ҳукуматдорон аз қоидаҳои муқарраркардаи Худо дур шаванд, масеҳӣ бояд ба онҳо итоат накунад, ва принсиперо ба асос гирад, ки дар Аъмол 5,29 баён

шудааст: “Ба Худо бояд итоат кард, на ба одамизод”. Агар вайро чазо диҳанд, вай бояд чазоро бо фурутанӣ, чун барои Худованд, қабул намояд. Вай набояд бар зидди ҳукумат бархезад ё бо одамоне ҳамроҳ шавад, ки соҳти мавҷударо бо роҳи зӯрварӣ дигар кардани мешаванд.

МАСЕХӢ ВА ЧАӢОН

Масехиён бояд конунҳоро риоя намоянд, ки ин риояи қоидаҳои ҳаракати нақлиёт низ дар бар мегирад, ва сари вақт мувофиқи тартиби муқарраршуда андозҳо ва пули суратхисобҳоро пардозанд. Онҳо бояд қоидаҳоро эҳтиромона ва итоаткорона риоя кунанд. Аммо се соҳае ҳаст, ки ақидаҳои масехиён оиди масбулияташон бо ҳам мувофиқат намекунанд. Инҳо масъалаҳои интиҳобот, амалий гардондани ҳуқуқи интиҳобшавӣ ба вазифаҳои давлатӣ ва иштирок дар хизмати ҳарбӣ бо яроқ мебошанд. Дар мавриди дутои аввал Навиштаҳои Пок принципҳои асосии зеринро барои ёрии мо пешниҳод мекунад:

1. Масехиён дар чаҳон зиндагӣ мекунанд, аммо онҳо аз ин чаҳон нестанд (Юҳ. 17, 14,16).
2. Тамоми системаи чаҳонӣ дар дасти шайтон аст ва бинобар ин аз тарафи Худо маҳкум карда шудааст (1Юҳ. 5,19; 2,17; Юҳ. 12,31).
3. Вазифаи масехиён на дар он аст, ки ин чаҳонро беҳтар кунанд, балки одамнро аз он наҷот диҳанд.
4. Агарчи масехӣ, бешубҳа, шаҳрванди ягон давлат дар замин аст, шаҳрвандии аслии вай дар осмонҳост; вай бояд худро дар ин чаҳон мусофир ва ғариб хисобад (Фил. 3,20; 1Пет. 2,11).
5. Ҳеч гуна сарбоз, агар сипаҳсолори худро норозӣ кардан нахоҳад, худро бо корҳои рӯзгор банд намекунад (2Тим. 2,4).
6. Худованд Исо гуфтааст: “Подшоҳии Ман аз ин чаҳон нест” (Юҳ. 18,36). Мо, ҳамчун намояндагони Ӯ, бояд ин ҳақиқатро ба чаҳон зоҳир намоем.
7. Сиёсатмадорон аз рӯи табиати худ ба бадахлоқӣ ва ришвахӯрӣ тамоюл доранд. Масехиён бояд аз гуноҳ ҷудо шаванд (2Кӯр. 6,17,18).

8. Масехӣ дар интиҳобот одатан барои шахси поквичдон ва боинсоф овоз медиҳад. Аммо баъзан иродаи Худо дар он аст, ки одами пасттаринро пешбарӣ намояд (Дон. 4,17). Мо дар ин гуна ҳолатҳо чӣ тавр иродаи Худоро доништа ва иҷро карда метавонем?

Боз як савол: Оё масехӣ вазифадор аст ба чанг равад, вақте ки кишвар инро фармон медиҳад? Аз ҳар ду тараф мо далелҳои асоснокро мешунавем, аммо ба ман чунин менамояд, ки беҳтар он аст, ки дар амалиёти ҳарбӣ иштирок накунем. Он чи дар боло зикр шуд, қисман ба савол ҷавоб медиҳад, аммо ба он чизе илова кардан мумкин аст:

1. Худованди мо гуфтааст: “Агар Подшоҳии Ман аз ин чаҳон мебуд, мулозимони Ман мечангиданд” (Юҳ. 18,36).
2. Ӯ ҳамчунин гуфт: “Ҳар кӣ шамшер кашад, ба шамшер кушта шавад” (Мат. 26,52).
3. Ва умуман, фикр оиди аз ҷон маҳрум кардани одам муҳолифи таълимоти Он Касест, ки гуфтааст: “Душманони худро дӯст бидоред” (Мат. 5,44).

Касоне ки аз яроқ даст мекашанд, бояд бо шукргузорӣ қабул кунанд, агар дар кишваре зиндагӣ мекунанд, ки дар он ҷо фақат ба қайд гирифтани нагузаштани хизмат аз боиси инсоф ва ё ба ҷо овардани хизмати ҳарбӣ бе яроқ ё хизмати иҷтимоӣ барои ҷамъият иҷозат дода шудааст.

Аммо бояд зикр намуд, ки бисёр масехиён бошарафона дар артиш хизмат мекарданд. Онҳо қайд мекунанд, ки Паймони Навин оиди мирисадҳо (мас. Корнилюс ва Юлиус) сухан ронда, онҳоро аз ҷиҳати хеле хуб нишон медиҳад. Ҳамчунин аз ҳаёти ҳарбӣ баъзе нигоришҳо гирифта шудаанд, ки муборизаи рӯзониро дар ҳаёти масехиёна тасвир мекунанд (Эфс. 6,10–17). Агар хизмати ҳарбӣ дар асли худ нодуруст мебуд, тасаввур кардан душвор мебуд, ки Павлус моро даъват карда тавонад, ки “сарбозони неки Исои Масех” бошем. Новобаста ба он ки тарафдори кадом ақида ҳастем, мо набояд касонро маҳкум кунем, ки бо мо ҳамфикр нестанд. Дар ин бора ҳар гуна ақидаҳо ҳаққи мавҷудият доранд.

Вазифаи дигари шогирд-масехӣ он аст, ки *барои ҳар амали нек тайёр бошад*. На ҳамаи корҳо шоистаанд. Бисёр эълонҳо ва рекламаҳои ҳозира дар асоси дуруғ сохта шудаанд. Баъзе доираҳои соҳибкорӣ маҳсулотеро мефурушанд, ки ба саломатии рӯхонӣ, ахлоқӣ ва ҷисмонии одам зарар мерасонанд. Бо вичдони пок ҳатман аз ин гуна шуғлҳо канора чустан лозим аст.

3,2 Масехӣ бояд *дар ҳаққи ҳеч кас бадгӯӣ накунад*. Навиштаҳои Пок махсусан оиди ҳокимон бадгӯӣ карданро манъ мекунанд (Хур. 22,28; Аъм. 23,5) ва ба ҳамаи масехиён амр мефармояд, ки дар вақти маъракаи сиёсӣ, фишорҳо ва таъкибот инро дар ёд дошта бошанд. Аммо ин суханон ҳамчунин ҳамаи одамонро аз тамасхур, бадгӯӣ, таҳқир, алфози қабех ҳифз мекунанд. Агар масехиён ба қоидаи оддии зерин итоат кунанд, аз ранҷишҳо ва мушкилоти зиёде эмин будан мумкин аст: *дар ҳаққи ҳеч кас бадгӯӣ накунад!*

Мо бояд *чангара набошем*, аз чанҷолҳо канорагирӣ кунем. Барои чанҷол ҳатман ду нафар лозиманд. Ҳангоме касе доктор Айронсайдро аз боиси масъалаи камаҳамияте дар мавъизааш музтариб карданӣ буд, вай ҷавоб дод: “Хуб, бародари азиз, ҳангоме ки мо дар осмонҳо мешавем, ноҳақ будани яке аз мо маълум хоҳад шуд ва, шояд, ин ман хоҳам буд”. Ин гуна рӯҳия ҳама гуна мубоҳисаҳоро ба охир мерасонад.

Мо бояд *соқит* бошем. Оиди ин чихати хислат бе ёдоварии Худованд Исо муҳокима рондан душвор аст. *Ҷ* ҳалим, меҳрубон, фурутан ва сулҳҷӯӣ буд. Ва мо бояд *ба ҳамаи одамон бо қамоли фурутанӣ* (ё “бо адаб”) рафтор намоем. Адаб чунон муҳим аст, ки онро чун яке аз неқӯкориҳои масехӣ ёд додан лозим аст. Дар асл он маънои дигаронро ба ҷои аввал гузошта, бо онҳо муносибати эҳтиромона намудан ва ҳам дар сӯҳбат ва ҳам дар амал раҳмдилӣ зоҳир намуданро дорад. Фурутанӣ пеш аз он ки ба худ хизмат кунад, ба дигарон хизмат мекунад. Он ҳама гуна имкониятро ба қор мебарад, то ягон ёрдаме расонад, ва ҳамеша барои меҳрубонӣ ташаккур мегӯяд. Он дағал, дурушт, таҳқиромез нест.

3,3 Фирита боз як бори дигар, аммо акнун дар қисми ахлоқии равшан ифодаёфта таълимотро оиди начоти мо баён мекунад, ва таъкид мекунад, ки мақсади начот — корҳои некро ба ҷо овардан аст. Тартиби баён кардан чунин аст: 1) ҳолати мо пеш аз начот (о. 3); 2) табиати начоти мо (о. 4–7); 3) натиҷаҳои начоти мо (о. 8). Тасвири илоҳии ҳолати мо то начотёбӣ тамоман таҳсиномез нест. Агарчи мо изҳор мекардем, ки ба ҳамаи саволҳо ҷавоб дорем, дар асл дар қабули ҳақиқатҳои рӯхонӣ ва дар он чи афзал мешумурдем ва ҳам дар қарорҳоямон *бемуроҳиза* будем. Мо ба Худо ва, аз афташ, ба волидон ва дигар ҳукмдорон низ *беитоат* будем. Мо ба сабаби амали шайтон ва фикрронии вайроншудаи худ *гумроҳ* будем, ҳамеша роҳи дурустро гум карда, ба роҳи сарбаста мебаромадем. Ҳар гуна гуноҳҳо содир намуда, *бандагони ҳавасҳо*, одатҳои ифлос, фикрҳои бад будем. Ҳаёти мо гирдгардони доимии *кина ва ҳасад* буд. Дӯст дошта натавониста, худписанд буда, мо тоқатфарсо будем ва дигаронро низ ҳамин гуна менамудем. *Мутанаффири дигарон буда, аз якдигар нафрат доштем*. Ҷӣ гузориши аламовар оиди зиндагонии ҳамсояҳои серғурбат, ҳамкорон-рақибон, соҳибкороне ки “ба гулӯи ҳамдигар дандон мезананд” ва оилаҳои дар душманӣ мезиста!

3,4 Тасвири даҳшатовари таназзули инсон бо яке аз “аммо”-ҳои бузурги Навиштаҳои Пок қатъ мешавад. Мо бояд барои ин калимаҳои хурдакаке миннатдор бошем, ки амали бузурги Худоро тасвир мекунанд, ки дар лаҳзаи ҳалқунанда инсонро ба таври ҳайратовар аз худнобудкунӣ ҳалос мекунад! Касе онҳоро як навъ монетаи Худо дар пеши роҳи одам сӯи дӯзах номидааст.

Аммо вақте ки файз ва одамдӯстии Начотдиҳандаи мо Худо зоҳир шуд... Ин бист аср пеш воқеъ шуда буд, вақте Худованд Исо ба ин ҷаҳон омад. Аз тарафи дигар, файз ва муҳаббати Худо ба мо вақте *зоҳир шуд*, ки мо начот пайдо намудем. Ин зоҳиршавии он ҳақиқатест, ки мегӯяд, *Ҷ* Писари дӯстдоштаи Худро мефиритад, то барои ҷаҳони гуноҳкорони беитоат бимирад. *Одамдӯстӣ* тарҷумай калимаи юнонии “филантропия” аст. Он

мухаббат, раҳмдилӣ ва ҳамдарди ро дар бар мегирад. Калимаҳои “*Начотдиҳандаи мо Худо*” оиди Худо Падар, *Начотдиҳандаи мо*, меғунд ва дар назар доранд, ки \bar{U} Писари Худо ба ҷаҳон ҳамчун қурбонӣ барои гуноҳи мо фирисод. Худованд Исо ҳамчунин *Начотдиҳандаи мо ва Худо* номида мешавад (2,13), зеро \bar{U} нархи даркориро пардохт, то ки мо бахшида ва афв карда шавем.

3,5 \bar{U} моро аз айбдорӣ ва ҷазо барои ҳамаи гуноҳхоямон — гузашта, ҳозира ва оянда — *начот дод*. Ҳангоме ки Начотдиҳанда мурд, ҳамаи онҳо гуноҳҳои оянда буданд, ва марги \bar{U} ҳамаи онҳоро пӯшонид. Аммо ҳақиқати дастрастарин, равшантарини Хушхабар оиди он ки начот бар *корҳои* нек асос намеёбад, барои фаҳмиши инсон душвортарин аст. Ҳеч касе ба воситаи кӯшиши масеҳиёна зистан масеҳӣ нашудааст. Ва на одамони нек онҳое ҳастанд, ки ба осмон мераванд. Навиштаҳои Пок доимо аз он шаҳодат медиҳад, ки инсон бо амалҳо начотро ба даст оварда наметавонад (Эфс. 2,9; Рум. 3,20; 4,4.5; 9,16; Гал. 2,16; 3,11). Инсон наметавонад худро бо аъмоли нек начот диҳад; - дар назари Худо тамоми росткориҳои вай чун либоси чиркин аст (Иш. 64,6). Вай бо кӯшиши ҳаёти масеҳиёна бурдан масеҳӣ шуда наметавонад, чунки вай қуввате надорад, ки масеҳиёна зиндагӣ кунад. Ва ба осмон на одамони хуб, чуноне ки оиди онҳо меғунд, равон мешаванд, балки танҳо гуноҳкороне ки бо файзи Худо начот ёфтаанд!

Начотро бо корҳои нек ба даст овардан имкон надорад. Онҳо натиҷаи начот мебошанд. Ҳар чое ки начоти ҳақиқӣ ҳаст, корҳои нек низ ҳастанд. Ҳамин тариқ, мо хондем, ки *Худо моро на бар тибқи аъмоли одилонае ки мо мекардем, балки ба ҳасби марҳамати Худ начот дод*. Начот на амали доварии одилона, балки амали *марҳамат* аст. Доварии одилона дар ҷазои сазовор исрор менамояд; аммо *марҳамат* имкони дар асоси боинсофона аз ҷазо барканор шуданро медиҳад.

Худо моро *ба василаи ғусли таваллуди дубора* начот дод. Бозгашт намудан воқеан офариниши нав аст (2Қӯр. 5,17); дар ҳолати додашуда *ғусл* маънои аз нав зода шуданро дорад. Ҳангоме Худованд Исо ба фиристагон

мегуфт, ки танҳо як ғусли зодашавии дубора ҳаст, аммо ғуслҳои покшавӣ аз ифлосӣ бисёрранд, худӣ ҳамон тимсолро истифода бурд (Юҳ. 13,10). Ин ғусли зодашавии дубора бо ғӯтаи обӣ ягон муносибате надорад. Ва ин ҷо на ғусли ҷисмонӣ дар назар дошта шудааст, балки ғусли ахлоқӣ бо Сухани Худо (Юҳ. 15,3). Ғӯта ҳатто рамзи ин ғусл нест, он тимсоли бо Масеҳ ба марг дафн шудани мост (Рум. 6,4).

Оиди аз нав зода шудани мо ҳамчун оиди *таҷдиде* гуфта мешавад, *ки аз Рӯҳи Қудс аст*. Рӯҳи Худо дигаргуниҳои тасвирнопазире ба амал меорад. Вай на ба одами кӯхна либоси нав мепӯшонад, балки ба либоси одами навро меандозад! Рӯҳи Пок зодашавии навро ба амал меорад, Сухани Худо бошад асбоби \bar{U} ст.

3,6 Худо Рӯҳи Покро *бар мо ба фаровонӣ бирехт*. Ҳар як масеҳӣ аз лаҳзаи зодашавии нав дар худ Рӯҳи Покро дорад. Ва маҳз Рӯҳи Пок метавонад дигаргуниеро ба амал оварад, ки пештар зикр шуда буд. Рӯҳи Пок ба мо *ба воситаи Исои Масеҳи Начотдиҳандаи мо* ато шудааст. Ҳамон тавре ки фаровонии фиръавн ба оилаи Яқуб ба шарофати Юсуф дастрас гардид, баракатҳои Худо низ, бо зимни баракатҳои тасвирнопазири Рӯҳи Пок, ба мо ба воситаи Худованд Исо дастрас шуданд, Исо “Юсуф”-и мост.

Ҳамаи се Шахсияти Ваҳдати Сегонаи пурбаракат ба начоти мо муносибат доранд: Худо Падар (о. 4), Рӯҳи Пок (о. 5) ва Худо Писар (о. 6).

3,7 Натиҷаи фаврии зодашавии нави мо ин аст: *то ки мо, бо файзи \bar{U} сафед шуда, ба ҳасби умед ворисони ҳаёти ҷовидонӣ гардем*. Ба воситаи начоте ки дар Исои Масеҳ амалӣ гаштааст, Худо моро ба шарофати файзи аҷиб росткор меҳисобад. Ва мо *ворисони* ҳамаи он чи мешавем, ки Худо ба дӯстдорони \bar{U} тайёр намудааст. Умеди мо ҳамаи он чизест, ки бо Масеҳ будан ва ба \bar{U} монанд шуданро дар тамоми ҷовидонӣ дар бар мегирад.

3,8 “*Дуруст аст ин сухан*” гуфтани Павлус ба тамоми матн дахл дорад ё танҳо ба ояти пешина? Ҳақиқати далелҳои вай чунин аст: Ба шарофати начоти бузург аз бадии

бузург халосӣ ёфта, мо бояд муносиби унво-ни баланди худ зиндагӣ кунем.

Дар Крит хизматгузори намуда, Титус мебоист дар гуфтаҳои оятҳои 1–7 исрор мекард, то ки *имондорон саъю кӯшиши намоянд, ки дар аъмоли нек муваффақият ёбанд. Аъмоли нек* ин ҷо машғулиятҳои боинсофона ва шоиста аст, агарчи маънои васеътари онҳо аниқтар хоҳад буд — аъмоли нек дар ҳама чиз. Таълимоте ки ба амалҳои муносиби парастии бовари масеҳӣ даъват мекунад, хеле *хуб ва ғоиданок аст*. Ҳама гуна таълимот бояд дар ҳаёти бовардор татбиқи амалии шахсӣ дошта бошад.

3,9 Албатта, дар ҳаёти масеҳиён домҳое низ ҳастанд, ки аз онҳо канорагирӣ кардан лозим аст. Дар замони фириста Павлус оиди хӯроки пок ва нопок, қоидаҳои риояи рӯзи шанбе, оиди риояи рӯзҳои пок *мувоҳисаҳои аблаҳона* мавҷуд буданд. Оиди *насабномаҳои* одамон ва фариштаҳо мунозираҳо бармеҳестанд. Мунозираҳо дар атрофи муқаррароте ки дертар ба шариат илова шуда буданд, авҷ мегирифтанд. Онҳо боиси нафрати Павлус мешуданд, чунки *беғоида ва ҳечу пуч* буданд.

Имрӯзҳо хизматгорони Худованд бояд ин маслиҳати фириста Павлусро ба дил қабул кунанд, то ки аз ҷидолҳои зерин барканор бошанд:

- ғамхорӣ оиди воқеияти зоҳирӣ, на ин ки рӯҳонӣ; масалан, мувоҳисаҳои дерина оиди истифодаи май ё шарбати ангур, нони беҳамиртуруш ё хамиртурушдор, як зарф ё зарфҳои зиёд, гӯё ки ин масъалаҳо дар Навиштаҳои Пок аз ҳама муҳим бошанд;
- духӯрагии суханон;
- афзалияти як ҳақиқат, ҳангоме танҳо ба як чиз диққат дода, ҳама чизи дигарро аз назар гум мекунанд;
- тафсирҳои маҷозии Навишта то андозае ки онҳо ба сафсата табдил меёбанд;
- хурдагирӣ дар илоҳиётшиносӣ, ки барои панддихии касе хизмат намекунад;
- аз Сухан бераҳа шудан дар ҷустуҷӯи роҳҳои сиёсии давродавр ё дар баромадҳои масеҳиёна бар зидди ин ё он чиз.

Ҷоҷаи бузургест, ки мо ин қадар вақти пурқиматро барои ҳамаи ин сарф мекунем, дар ҳоле ки ҷаҳон сӯи ҳалокат меравад!

3,10 Шаҳсе ки аҳамияти чизи қамаҳамиятро мувоҳиға мекунад, — *бидъаткор*³ аст. Дар ғижжаки вай одатан танҳо як тор ҳаст, ва ӯ то худӣ марг бо он менавозад. Ба зудӣ вай дар атрофи худ гурӯҳи одамони ҳамин ақидаи манфӣ доштаро ҷамъ мекунад, дигаронро бошад пеш мекунад. Вай бознамеистад, ҳатто агар ин боиси ҷудодӣ дар ҷамоат гардад. Ҳеч қадом ҷамоат набояд ба ин роҳ диҳад. Агар ин гуна одам баъди як ё ду огоҳӣ бознаистад, ӯро аз қалисои маҳаллӣ рондан лозим аст ва масеҳиён бояд аз муошират бо вай худдорӣ намоянд. Шояд, ин ӯро ба тавба ва фаҳмиши мавзунтари Сухани Худо меорад.

3,11 Касе метавонад чунин ҳисобад, ки *чунин шахс* шоистаи диққат ё хавотиршавии қалисо нест; аммо фириста ӯро шахсе меномад, ки *гумроҳ шудааст ва гуноҳ карда, худро маҳкум менамояд*. Рафтори вай на инъикоси ҳислати масеҳиёна, балки таҳрифи ҳақиқат аст. Вай фирқае ё хизбе таъсис дода, *гуноҳ* мекунад. Вай *худро маҳкум мекунад*, чунки ҳатто баъди огоҳӣ додани масеҳиёни бозътибор дар амалҳои худ истодагарӣ мекунад.

VI. ХУЛОСА (3,12–15)

3,12 Нома бо якҷанд фармоишҳо ба Титус ба анҷом мерасад. Павлус ба ёрии Титус ба Крит *Артемос* ё *Тухикӯс*ро фиристодани буд. Мо бо *Тухикӯс* аллақай вохӯрда будем (Аъм. 20,4; Эфс. 6,21; Қўл. 4,7), аммо бо *Артемос* бори аввал вохӯредем. Аз 2Тимотиус 4,12 аён аст, ки *Тухикӯс* на ба Крит, балки ба Эфсӯс фиристода шуда буд, бинобар ин, аниқтараш, дар Крит *Артемос* ивазкунанда буд. Баъди омадани вай Титус мебоист ба Никӯпӯлис мерафт, ки он ҷо Павлус *зимистонро гузарондани* буд. Дар он замон на камтар аз ҳафт шахр номи Никӯпӯлисро доштанд, аммо бисёрии тафсиркунандагон чунин меҳисобанд, ки Павлус шахреро интиҳоб намуд, ки дар ғарби Юнон, дар Эпир буд.

3,13 Титус интизори меҳмонон буд — *Зеноси қонундон ва Апӯллӯсро*. Эҳтимол, маҳз онҳо мактубро аз фириста Павлус ба Титус оварданд. Он замон ду навъи қонундонҳо буданд: китобдонон, ки қонунҳои диниро мефаҳмонданд, ва адвокатҳо, ки бо қорҳои шахрвандон машғул буданд. Ба мо ҳуқуқ дода шудааст, то қарор диҳем, ки Зенос ба кадом гурӯҳ дохил мешуд. Шахсан ман маънои якумро афзал медонам, ва тахмин мекунам, ки вай метавонист ба назди Титус барои он ояд, то дар масъалаи ҷидолҳо ва мувоҳишаҳо оиди шариати Мусо ёрӣ диҳад (о. 9). Агар вай адвокати шахрвандӣ бошад, вай ба ҳар ҳол адвокати бовичдон буд! Ягона *Апӯллӯси* дигар, ки оиди *ӯ* дар Инчил меҳонем, дар Аъмол 18,24–28 ва 1Қӯринтиён аст. Эҳтимол, ин ҳамон як шахс буд. Ин ду меҳмонро “*бо гамхорӣ ба сафар тайёр намो, то аз ҳеч чиз камӣ надошта бошанд*” гуфта, Павлус ҳам оиди меҳмоннавозӣ ҳангоми дар Крит будани онҳо ва ҳам оиди сафари минбаъдаи онҳо мегӯяд.

3,14 Титус мебоист масеҳиёни дигарро (*одамони мо*) таълим медод, ки меҳмоннавоз бошанд, оиди беморон ва азобдидагон ғамхорӣ намоянд, нисбати мӯҳтоҷон дасткушод бошанд. На танҳо барои қонун кардани эҳтиётот ва хоҳишҳои худ қор кунанд, балки ҳамчунин нисбати пул назари масеҳиёна дошта бошанд, яъне аз он ба мӯҳтоҷон бидиҳанд (Эфс. 4,28). Ин онҳоро аз даҳшати худпарастӣ ва фочиаи ҳаёти бесамар ҳалос мекунад.

3,15 Хоҳишҳои хотимавино камаҳамият ҳисобидан лозим нест. Дар он кишварҳое ки масеҳиён хеле каманд ва онҳо таъкиб карда мешаванд ва ё нисбати онҳо безътиной меку-

нанд, ин гуна суханон бо худ муҳаббат, дӯстӣ ва рӯҳбаландкунии зиёде меоранд. *Ҳамаи онҳое* ки ҳамроҳи фириста буданд, ба Титус салом расонданд. Титус бошад, дар навбати худ, мебоист ба ҳамаи онҳое ки Павлус ва ҳамкоронашро *дар имон* дӯст мебаранд, салом мерасонд. Номаи худро фириста Павлус бо мавзӯе ба анҷом мерасонад, ки дар ҳаёти вай ҳукмфармо буд — *файзи* Худованд.

Файз бо ҳамаи шумо бод. Омин.

Тавзеҳот

1. (1,1) Муфассалтар дар хусуси таълимот оиди интихоби Худо ниг. Эфсӯсиён 1 ва Румиён 9.
2. (1,6) Бисёриҳо бовар мекунанд, ки сарвари чамъомад ҳуқуқи талокро надорад, агарчи дигарон ин ҳуқуқро доранд.
3. (3,10) Калимаи “еретик” (бидъатқор) аз калимаи юнонӣ бармеояд ва маънояш “чудоиандоз” ё “хурдагир” аст. Шахсе ки дар калисоҳо ҷудой меандозад, одатан дурӯғро, ё таълимоти “бидъатқор”-ро таълим медиҳад, аммо ин аллақай инкишофи дертари калимаи “ҳеретикос” аст.

Рӯйхати адабиёт

Ба рӯйхати адабиёт дар охири Номаи якум ба Тимотинос нигаред.

НОМА БА ФИЛЕМУН

Ҳақиқатан намунаи барҷастаи жанри иншоӣ.
Эрнест Ренан

Ҳамаи мо Онисимусҳои Ҷ (Худованд) ҳастем.
Мартин Лютер

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Шояд, касе чунин меҳисобад, ки мо пурра метавонистем ин мактуби кӯтоҳакаи Павлусро сарфи назар кунем. Аммо онҳо иштибоҳ мекунад. Пеш аз ҳама, ин нома мактуби аслии шахсии фириста шинохта шудааст, ки аз умқи дили ӯ бармеояд. Ва аллақай ҳамин чиз ба он обуранги махсус медиҳад. Номаро баъзан ба мактуби ғайридиние монанд мекунад, ки ба ҳама он мавзӯ – гурехтани ғулом – бахшида шуда, аз тарафи нависандаи румӣ Плинийи Хурдӣ навишта шудааст. Номаи Павлус, ба ғайр аз зебоии санъати сухан, аз ҳамаи ҷиҳатҳо аз он афзалият дорад.

Дар ин Номаи кӯтоҳакак мо боодобӣ, назокат (бо омехтагии ҳазл) ва дили дӯстдори Павлусро мебинем. Агарчи дар он таълимот нест, ба шарофати хоҳиши Павлус: “Инро ба ман ҳисоб кун”, он нигориши олиҷанобест ба таълим оиди “гуноҳ ба дӯш гирифтани”. Айнан ҳама он тавре ки қарз ва рафторҳои ношоями Онисимус ба Павлус ҳисобида шуданд ва нотавонии ғуломи гуреза бо имконияти пулдиҳии фириста иваз карда шуданд, гуноҳҳои масеҳӣ низ ба ҳисоби Худованди мо гузаронида шуда, некӯиҳои начотдиҳандаи Исо ба ҳисоби масеҳӣ гузаронда шудаанд. Ҳайратовар нест, ки ислохотчи бузург Мартин Лютер навишта буд:

Ин ҷо мо мебинем, ки Павлуси пок ба хоҳири Онисимуси бечора тамоми кӯшишҳоро ба харҷ дода, аз соҳиби вай илтиҷо мекунад, ки шафқат намояд; вай чунон рафтор менамояд, ки гӯё ҳамаи Онисимус буда, ба

Филемун зарар расонда бошад. Павлус дар назди Филемун ба хоҳири Онисимус ҳама он кореро мекунад, ки Масеҳ барои мо дар назди Худо Падар кард... Ба ақидаи ман, ҳамаи мо Онисимусҳои Ҷ ҳастем.¹

II. МУАЛЛИФӢ

Ҳама, ба истиснои мунаққидоне ки ақидаи ниҳоят манфӣ доранд, Павлусро муаллифи Нома ба Филемун эътироф мекунад. Гузашта аз ин, Ренан то дараҷае ба ин боварӣ дошт, ки маҷбур буд аз тарафи ҳадаш қабул нашудани Нома ба Қўлассиёнро, ки бо ин мактуб зич алоқаманд аст, зеро шубҳа гузорад.

Азбаски ин нома хеле кӯтоҳ, ва илова бар ин хеле шахсӣ аст, ҳайратовар нест, ки он дар асарҳои масеҳиёни аввалин ин қадар кам иқтибос карда мешавад.

Шаҳодати берунӣ

Иқтибосҳо ва истинодҳо ба Нома ба Филемун дар асарҳои Игнатий, Тертуллиан ва Ориген ҳастанд. Евсевий мегӯяд, ки он ба қатори китобҳои медаломад, ки ҳамаи масеҳиён эътироф кардаанд (“ҳомологомена”). Он ба рӯйхати қонуни Мураторӣ дохил аст. Маркион низ онро ба “қонун”-и худ дохил кардааст.

Шаҳодати дохилӣ

Ҳатто дар чунин номаи кӯтоҳакак Павлус се бор худро номбар мекунад (о. 1.9.19). Оятҳо 2, 23 ва 24 бо Қўлассиён 4,10–17 зич алоқаманданд; як мактуб оиди асли будани дигаре шаҳодат медиҳад. Ҳамин тарик, шаҳодатҳои берунӣ ва дохилӣ ягонагии ҳамоҳангро ташкил медиҳанд.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Мактуб ҳамзамон бо Нома ба Кӯлассиён (тахминан соли 60-уми милодӣ) ё тахминан баъди си соли ба осмон рафтани Худованди мо фиристода шуда буд.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗҶ

Вазъияти пеш аз навишта шудани мактубро мо бо пайвастании мазмуни мактуб ва матни Номаи Павлус ба Кӯлассиён барқарор карда метавонем. Филемӯн, аз афташ, сокини Кӯлассо буд (мук. Кӯл. 4,17 бо Филем. 2), ки ба василаи Павлус ба масеҳият рӯ оварда буд (о. 19). Яке аз ғуломони вай, Онисимус, гурехт (о. 15.16) ва шояд баъзе чизҳои соҳибашро бо худ гирифт (о. 18).

Гуреда дар Рум он вақте пайдо шуд, ки Павлус дар ҳабс буд (о. 9). Бо боварӣ гуфтан душвор аст, ки он вақт Павлус дар зиндон буд ва ё иҷозат дошт хонаеро ба иҷора гирад (Аъм. 28,30). Аз боиси силсилаи ҳайратовари ҳодисаҳо Онисимус дар ин шаҳри серодам бо Павлус вохӯрд ва ба шарофати хизмати

вай ба назди Масеҳ омад (о. 10). Дар рӯзҳои минбаъда риштаҳои муҳаббати тарафайн боз ҳам мустаҳкам гаштанд (о. 12). Маълум шуд, ки Онисимус ёрдамчии хубест (о. 13). Аммо ҳар дуи онҳо ба ҳулосае омаданд, ки беҳтараш Онисимус ба назди Филемӯн баргардад ва зарари расондаашро талофӣ намояд. Павлус ба Филемӯн мактуб навишта, барои Онисимус шафоат мекард ва сабабҳои гуногунро номбар мекард, ки аз боиси онҳо соҳиб бояд ба ғулом ҳусни таваҷҷӯҳи худро бозгардонад (о. 17). Дар ҳуди ҳамин вақт Павлус ба кӯлассиён низ мактуб навишт. Супоридани онро фириста ба Тӯхикӯс вогузор намуда, ҳамроҳи вай Онисимусро ба Кӯлассо фиристод (Кӯл. 4,7–9).

Ин мактуб номаи шахситарини Павлус аст. Номаҳо ба Тимотиюс ва Титус низ ба шахсони муайян навишта шудаанд, аммо онҳо на ба корҳои шахсии мактубгирандагон, балки асосан ба ҳаёти ҷамоат бахшида шудаанд.

Нақша

- I. ДУРУД (1–3)
- II. СИПОСГУЗОРИИ ПАВЛУС ВА ДУО ДАР ҲАҚҚИ ФИЛЕМҶН (4–7)

- III. ДАРХОСТИ ПАВЛУС ОИДИ ОНИСИМУС (8–20)
- IV. ХУЛОСА (21–25)

Тафсир

I. ДУРУД (1–3)

1 Павлус худро на чун фириста, балки чун бандӣ муаррифӣ мекунад. Вай нуфузи худро ба кор бурда метавонист, аммо ба ҳамсӯхбаташ гӯё аз мавқеи номусоид мурочиат мекунад. Аммо ин ҳолати пастро фириста бо ҷалоли осмон зарҳалкорӣ намуд. Вай бандии Исои Масеҳ аст. Вай лаҳзае ҳам ба дараҷаи бандии Рум паст намефарояд! Назари вай на ба қайсар, балки ба Шоҳи шоҳон нигаронида шудааст. Ҳангоме ки вай мактуб менавишт, ҳамроҳаш Тимотиюс буд, бинобар ин фириста номи ин шогирди бовафоро пас аз номи

худ зикр мекунад, агарчи муаллифи нома, бешубҳа, ҳуди Павлус буд.

Вай номаро асосан ба Филемӯн навишта аст. Ин ном маънои “дӯстдоранда”-ро дорад, ва вай, аз афташ ба номи худ пурра мувофиқат мекард, чунки Павлус ўро чун маҳбуб ва ҳамкори мо тасвир мекунад.

2 Азбаски Апия номи занона аст, бисёриро илоҳиётшиносон тахмин мекунанд, ки вай зани Филемӯн буд. Қисман ба вай дахлдор будани нома ба мо ёдрас мекунад, ки масеҳият занонро нексиришт мегардонад.² Дертар мо мебинем, ки он ғуломонро низ нексиришт мегардонад. Мувофиқи тахайюлотии покони зиёд Архипус писари Филемӯн аст. Дар ин боварии қатъӣ нест; аммо мо

онро аниқ медонем, ки вай дар муборизаи масеҳӣ иштироки фаёлона дошт. Павлус ба вай унвони *ҳамсафро* сазовор медонад. Мо ўро чун шогирди вафодори Исои Масеҳ тасаввур карда метавонем, ки дар вай ғайрати пок аланга мезад. Дар Нома ба Қўлассиён Павлус ба вай диққати махсус медиҳад: “Ба Архипус бигӯед: Бохабар бош, то он хизматеро, ки дар Худованд ба зиммаи Худ гирифтаӣ, ба ҷо оварӣ” (Қўл. 4,17).

Агар Филемӯн, Апия ва Архипус рамзи оилаи масеҳии Паймони Навин бошад, пас ифодаи “*калисое ки дар хонаи туст*” дар хотир симои *Калисои* Паймони Навинро чилвагар месозад. Ин возеҳан ба он ишорат мекунад, ки *хонаи* Филемӯн барои гурӯҳи масеҳиён ҷои вохӯрӣ буд. Маҳз дар ҳамин ҷо онҳо барои ҳамду санои Худо, дуо ва омӯхтани Навиштаҳои Пок ҷамъ меомаданд. Аз ин ҷо онҳо барои шаҳодат додан ба ҷаҳон рафтанд, ки агарчи хабари онҳоро бо меҳрубонӣ қабул намекунад, аммо ҳеҷ гоҳ онро фаромӯш карда наметавонад. Дар хонаи Филемӯн ҷамъ шуда, масеҳиён дар Масеҳ ягонагии комилро ташкил медоданд. Сарватмандон ва камбағалон, мардон ва занон, соҳибон ва ғуломон – ҳама аъзоёни баробархукуки оилаи Худо буданд. Аммо ҳангоме ки онҳо ба ҳаёти ҳаррӯза бармегаштанд, фарқҳои вазъи иҷтимоии онҳо боз зоҳир мешуданд. Аммо, масалан, дар Шоми Худованд онҳо дар як зина меистоданд – дар зинаи коҳинони Худо. Филемӯн дар ҳеҷ чиз аз Онисимус афзалият надошт.

3 Таассуроте ҳосил мешавад, ки саломи маъмулии Павлус тимсоли ҳама чизи хубе гардид, ки вай барои дӯстдоштагони худ таманно карда метавонист. *Файз* — ҳамаи он хусни тавачҷӯҳест, ки Худо ба халқи Худ фуру мерезад. *Осоиштагӣ* ин ҷо осудагии рӯҳонӣ ва тамкиност, ки ҳаёти ҳамаи онҳоро, ки аз файзи Ў таълим гирифтаанд, ба эътидол меорад. Ҷар дуи ин баракатдиҳӣ аз ҷониби *Падари мо Худо ва Исои Масеҳи Худованд* бармеоянд. Ин хеле муҳим аст. Ин маънои онро дорад, ки Худованд Исо, ба монанди *Падари мо Худо, файз ва осоиштагӣ* ато карда метавонад. Агар Масеҳ бо

тамоми пуррагӣ ва ҳақиқат Худо намебуд, ба Ў ин гуна арзи эҳтиром намудан куфр мебуд.

II. СИПОСГУЗОРИИ ПАВЛУС ВА ДУО ДАР ҲАҚКИ ФИЛЕМҶН (4–7)

4 Ҷар гоҳе ки Павлус дар ҳақиқати Филемӯн дуо кунад, вай ҳамеша *Худоро* барои ин гуна бародари хуб шукр мегуфт. Мо ҳамаи асосхоро дорем, то бовар намоем, ки вай асари оличаноби файзи Худо буд – шахсе ки ҳар кас дӯст ё бародари ӯ будани ўро бо хушӣ мепазируфт. Баъзе илоҳиётшиносон чунин меҳисобанд, ки Павлус дар оятҳои аввал хеле мулоҳизакор аст, то дили Филемӯнро ба дараҷае “мулоим кунад”, ки вай Онисимусро аз нав қабул кунад. Аммо ин маънои ба фириста нисбат додани мақсадҳои ношоиста ва бадном кардани матнеро медошт, ки илҳомии илоҳӣ дорад. Павлус ҳеҷ гоҳ инро намегуфт, агар ҳамин тавр намеҳисобид.

5 Дар хислати Филемӯн ду ҷиҳате ҳаст, ки Павлусро махсусан шод мегардонанд, – *муҳаббат ва имони* вай, *ки ба Исои Худованд ва ба ҳамаи муқаддасон* дорад. Бовари вай ба Масеҳ онро тасдиқ мекард, ки дар вай решаи ҳаёти илоҳӣ буд. *Муҳаббат ба ҳамаи* покон бошад онро тасдиқ мекард, ки вай самар дошт. Бовари вай самаранок буд.

Дар Эфсӯсиён 1,15.16 ва Қўлассиён 1,3.4 Павлус *Худоро* барои хонандагонаш шукр гуфта, худи ҳамин калимаҳоро ба кор бурдааст. Аммо дар он мавридҳо вай боварро пеш аз муҳаббат гузошта буд. Ин ҷо бошад муҳаббат пеш аз бовар меояд. Ин фарқ барои чист? Макларен ҷавоб медиҳад: “Дар ин ҷо тартиб тартиби анализ аст, ки аз зоҳиршавӣ то сабабҳо таҳқиқ менамояд. Тартиб дар оятҳои мувозӣ — тартиби маҳсул аст, ки аз реша ба гул мебарояд”.

Дар ҷобачогузории калимаҳо як хусусияти шавқовар ҳаст. Фириста ибораи “*Муҳаббат ба ҳамаи имондорон*”-ро шикаста, пас аз муҳаббат “*имон... ба Исои Худованд*”-ро илова мекунад. Инро чунин навиштан мумкин аст: “муҳаббат (ва бовар ба Худованд Исо) ба ҳамаи покон”. Предмети *имон* — *Исои Худованд* мебошад. Предмети *муҳаббат* — *муқаддасон*. Павлус боварро бо муҳаббат “мепечонад”, гӯё Филемӯнро меогоҳонад, ки

ба наздикӣ вай имконияти нотакрори нишон додани ҳақиқӣ будани бовари худро ба воситаи зоҳир намудани муҳаббат ба ғулом Онисимус хоҳад дошт. Бинобар ин ба калимаи “ҳамаи” зада гузошта мешавад — *ба ҳамаи имондорон*.

6 Дар ду ояти пештара Павлус барои Филемӯн ташаккур мегӯяд. Дар худӣ ҳамин чо табиати дуои фириста оиди вай шарҳ дода шудааст. *Муоширати имони* ту — ин ҳамон некии амалиест, ки Филемӯн нисбати дигарон зоҳир намудааст. Мо на танҳо Масеҳро мавъиза намуда, балки гуруснагонро хӯронда, камбағалонро пӯшонда, талафоти вазнин дидагонро тасалло дода, ба гирифтронии фалокат ёрӣ дода, — хатто ғуломи гурехтаро бахшида, бовари худро бо ҳам дида метавонем. Павлус дуо мекард, ки некӯкории Филемӯн ба бисёрихо имкони фаҳмидани онро диҳад, ки тамоми корҳои неки вай аз *Исои Масеҳ* сарчашма мегиранд. Ҳаёте ки муҳаббати Худоро зоҳир менамояд, кудрат ва таъсири зиёде дорад. Оиди муҳаббат дар китоб хондан мумкин аст, аммо дидани Сухан, ки дар ҳаёти инсон чисм гардидааст, то чӣ андоза дилрабоист!

7 Хабарӣ саховатмандии бузурги Филемӯн ва муҳаббати фидокоронаи вай аз Қӯлассо ба Рум расида, ба бандии Масеҳ *шодӣ* (ё сипосгузорӣ)³ ва *тасаллои бузурге* овард. Ба Филемӯн нишон додани роҳ ба сӯи Худованд барои Павлус шарафи бузурге буд, аммо чӣ мукофотест шунидани он ки фарзанди вай дар бовар дилпуруна бо роҳи Худо рафта истодааст. Чӣ чуна шодиовар аст донишани он ки дилҳои *муқаддасон* аз ҷониби ин *бародари* дӯстдошта ва махсусан бо *муҳаббати* вай *осуда шудааст!* Ҳеч кас худ ба худ зиндагӣ намекунад ва намемирад. Ҳамаи рафторҳои мо ба дигарон таъсир мерасонанд. Мо андозаи ин таъсирро баҳо дода наметавонем. Имконоти мо барои неки кардан ва низ барои бадӣ кардан бепоёнанд.

III. ДАРХОСТИ ПАВЛУС ОИДИ

ОНИСИМУС (8–20)

8 Акнун Павлус ба сари мақсади асосии мактуб меояд. Вай оиди Онисимус хоҳиш карданест. Аммо вай инро чӣ тавр мекунад?

Чун фириста, вай пурра ҳақ дошт ба Филемӯн бигӯяд: “Гӯш кун, бародар, чун масеҳӣ ту бояд гурезаро бубахшӣ ва дар вазифаи пештарааш барқарор намоӣ, чуноне ки ман ба ту мегӯям”. Павлус инро ба вай фармуда метавонист, ва Филемӯн, албатта, итоат мекард. Аммо ин гуна ғалаба арзише намедошт.

9 Агар фириста дили Филемӯнро ба даст оварда наметавонист, эҳтимол Онисимус ҳангоми бозгаштан бо қабули сард рӯ ба рӯ мешуд. Танҳо итоаткорие ки дар муҳаббат асос ёфтааст, вазъи ғуломро дар хона тоқатпазир карда метавонист. Шояд, Павлус ҳангоми навиштани ин сатрҳо оиди суханони Начоткор фикр мекард: “Агар Маро дӯст доред, аҳкоми Маро риоя хоҳед кард” (Юх. 14,15). Бинобар ин *аз рӯи муҳаббат* афзал донист, ки фармон надихад, балки *хоҳиш намояд*. Оё муҳаббати Филемӯн аз он сӯи баҳр то он чое ки сафири *пиронсоли*⁴ Исо дар банди занҷирҳо барои Исои Масеҳ азият мекашид, расида метавонад? Оё зории Павлус, ки пиронсол ва *алҳол бандии Масеҳ* низ мебошад, ба дили вай таъсир карда метавонанд? Бо боварӣ гуфта наметавонем, ки он вақт Павлус чандсола буд. Тақрибан Павлус аз 53 то 63-сола буд. Имрӯзҳо ҳеч кас чунин одамро пир наменомад, аммо, аз афташ, Павлус бармаҳал пир шуд, чунки ба Масеҳ хизмат карда, худро беибо месӯзонд. Ва акнун вай *барои Исои Масеҳ бандӣ* шудааст. Инро зикр намуда, Павлус чӯеи ҳамдардӣ набуд, балки умедвор буд, ки Филемӯн ҳангоми қарор қабул кардан инро ба эътибор мегирад.

10 Дар нусхаи асл калимаи “Онисимус” дар охири оят аст. “*Аз Ту дар хусуси фарзанди ман хоҳиш менамоям, ки ўро дар вақте ки дар занҷирҳо будам, ба дунё овардаам: Онисимус*”. Ҳангоме ки Филемӯн номаро хонд, пеш аз он ки то номи ғуломи гурезаи худ расад, комилан бесилоҳ гардид. Ба худ тасаввур кунед, ки ин “қаллоб” тавба кардааст, ва гузашта аз ин, худӣ Павлус ўро ба масеҳият бозгашт кунондааст!

Яке аз хурсандихои аз назари бегонагон пинҳони ҳаёти масеҳиёна дидани он аст, ки Худо ба таври ақлнорас, мӯъҷизаосо меҳнат карда, Худро дар силсилаи ҳодисаҳои алоқа-

манде ки онҳоро тасодуфӣ номидан мумкин нест, аён мекунад. Аввал Павлус ба Филемӯн ёрӣ дод, то роҳро ба сӯи Худованд пайдо кунад. Сипас фиристаро ҳабс карда ба Рум оварданд, то ўро дар он ҷо доварӣ кунанд. Ғуломи Филемӯн аз соҳибаш гурехт ва ба Рум равона шуд. Дар он ҷо вай бо як тариқе бо Павлус шинос шуд ва тавба кард. Ғулом ва соҳиб аз дасти ҳамон як воиз начот пайдо намуданд, аммо дар вазъиятҳои тамоман гуногун ва дар ҷойҳои аз ҳам дур. Оё ин тасодуфи оддӣ буд?

11 Маънои номи “Онисимус” “*муфид*, *фоидаовар*” аст. Аммо ҳангоме ки вай гурехт, Филемӯн аз афташ борҳо мехост ўро “палиди нобакор” номад. Аммо ин ҷо Павлус моҳиятан чунин мегӯяд: “Ҳа, вай барои ту муфид набуд, аммо акнун вай *ҳам барои ту муфид аст*, *ҳам барои ман*. Ғуломе ки ба Филемӯн баргашт, хеле беҳтар аз он буд, ки замоне аз вай гурехт. Чуноне ки зикр шуда буд, дар замони Паймони Навин дар бозорҳои ғуломфурӯшӣ ғуломони масеҳӣ аз дигарон киматтар буданд. Дар рӯзҳои мо низ масеҳӣ бояд дар ҷойҳои кори худ назар ба ҳамкорони нобоварашон фоидаи бештаре оваранд.

12 Дар ин Нома муносибати Паймони Навин ва ғуломӣ равшан аён аст. Мо мебинем, ки Павлус ғуломиро маҳкум намекунад ва онро манъ намекунад. Гузашта аз ин, вай Онисимусро ба назди соҳибаш бармегардонад. Аммо Паймони Навин бераҳмӣ ва таҳкирро, ки ба ғуломӣ хос аст, борҳо маҳкум ва манъ мекунад. Макларен менависад:

*Паймони Навин ... ҳеҷ гоҳ ба масъалаҳои тартиботи сиёсӣ ва иҷтимоӣ рӯйроstd мудохила намекунад, аммо принципҳои тасвия менамояд, ки ба онҳо таъсири азиме хоҳанд дошт ва онҳо тадриҷан ба афкори омма дохил мешаванд.*⁵

Инкилоби зӯрварона ба қатори воситаҳои инчилии ислоҳи норасоии ҷамъият дохил намешавад. Сабаби бераҳмии одамон дар табиати гуноҳолуди онҳост. Хушхабар сабаби асосиро баргараф карданӣ мешавад ва офаридаи наvero дар Масеҳ пешниҳод мекунад.

Пурра имконпазир аст, ки ғуломе ки соҳиби раҳмдил дошт, назар ба озод будан вазъияти беҳтаре дошт. Ин, масалан, ба масеҳӣ-бандагони Масеҳ дахл дорад. Танҳо онҳое ки бандаи Ў шудаанд, аз озодии ҳақиқӣ баҳравар шуда метавонанд. Онисимусро ба Филемӯн *баргардонда*, Павлус бо ғулом рафтори ноодилона намекард. Ҳам соҳиб ва ҳам ғулом масеҳӣ буданд. Филемӯн вазифадор буд, ки ба Онисимус раҳмдилии масеҳӣна зоҳир намояд. Онисимус бошад бояд ба соҳибаш бо вафодории масеҳӣна хизмат кунад. Меҳри амиқи Павлус ба Онисимус аз калимаҳои “*ҳамчун дили ман*” аён мешавад. Ба Павлус чунин менамуд, ки вай ҳамроҳи Онисимус як қисми худро гум мекунад.

Ба он диққат диҳед, ки ин ҷо Павлус мувофиқи принципи муҳими талофӣ намудани зарар амал мекунад. Оё Онисимус акнун, ки начот ёфтааст, бояд ба соҳиби пештарааш баргардад? Ҷавоб аниқ аст: “Ҳа”. Начот аз ҳукми гуноҳ ва ҷазо барои он халос мекунад, аммо он қарзхоро бекор намекунад. Масеҳӣ навбовар бояд тамоми қорҳои аз дасти одам меомадаро карда, пули тамоми суратхисобҳои пардохтнашударо супорад, товони тамоми зарари расондаашро диҳад. Онисимус мебоист ба назди соҳиби худ бармегашт ва тамоми он чизро ки шояд дузда буд, бармегардонд.

13 Фириста *назди худ* дар Рум *нигоҳ доштани* Онисимусро афзал медонист. Ҳангоме ки Павлус барои мавъизаи Хушхабар дар маҳбас азоб мекашид, ғуломи навбовар қори зиёде барои вай карда метавонист. Барои Филемӯн ин имконияти олиҷанобе мегардид, то барои фириста *хизмат* намояд ва ҳамин тариқ ёрдамчии вай шавад. Ин нақша танҳо як норасоӣ дошт: ҳамаи қор бе иштироки Филемӯн ва бе розигии вай иҷро мегардид.

14 Павлус намехост Онисимусро дар Рум бо худ нигоҳ дошта, соҳиби ғуломро маҷбур кунад, ки олиҳиммати зоҳир намояд. Фириста намехост *бе розигии* Филемӯн *қоре бикунад*. Некӣ тамоми зебоии худро гум мекунад, агар на бо муҳаббат ва *ихтиёрӣ*, балки бо маҷбуркунӣ ба ҷо оварда шавад.

15 Яке аз нишонаҳои балоғати рӯҳонӣ — дар қафои вазъи номусоиди ҳамин лаҳза

дида тавонистани он аст, ки Худо ҳама чизро бар нафъи дӯстдорони Худ бармегардонад (Рум. 8,28). Эҳтимол, гурехтани Онисимус барои Филемӯн бисёр дақиқаҳои талх ва хисси зарари молиявиро оварда буд. Оё вай боз ғуломи худро медида бошад? Суханони Павлус чун нурҳои офтоб аз паси абрҳо ба худ роҳ мекушоянд. Онисимус оиларо дар Қўлассо муваққатан тарк намуд, то акнун онҳо тавонанд *ӯро ба сурати абадӣ қабул кунанд*. Ин суханон бояд барои ҳамаи масеҳиёне ки марг онҳоро аз хешовандон ва ё дӯстони бовардорашон ҷудо мекунад, тасалло бошанд. Онҳо муваққатан аз ҳам ҷудо мешаванд, ва чун вохӯранд, ҷовидона ҳамроҳ хоҳанд буд.

16 Филемӯн на танҳо Онисимусро бозпас гирифт — вай *ӯро* дар вазъияти хеле беҳтаре назар ба он ки пештар медонист, гирифт. Дар байни онҳо дигар муносибатҳои одатии соҳиб ва ғулом нахоҳанд буд. Онисимус акнун *аз ғулом болотар* аст — вай *бародари маҳбубе* дар Худованд аст. Бинобар ин вай акнун на аз тарс, балки аз муҳаббат хизмат хоҳад кард. Павлус аллакай аз мушоракат бо вай ҳамчун бо *бародари маҳбуб* ҳаловат бурда буд. Аммо акнун Онисимус дигар дар назди *ӯ* дар Рум нахоҳад буд. Аздастдихии Павлус барои Филемӯн дастовард хоҳад буд. Вай Онисимусро *ҳам ба унвони ҷисм ва ҳам дар Худованд* ҳамчун бародар хоҳад шинохт. Ғуломи пештара дурустии суханони соҳибашро *ҳам ба унвони ҷисм*, яъне бо хизмати вафодорона ба соҳибаш, *ва ҳам дар Худованд*, бо вай чун бовардор дар мушоракат буда, исбот мекунад.

17 Талаби фириста ҳам бо часорати худ ва ҳам бо назокати худ ҳайрон мекунад. Вай аз Филемӯн хоҳиш мекунад, ки Онисимусро *мисли* худи фиристаро қабул мекарда бошад, *пазирой намояд*. Павлус мегӯяд: “*Агар ту маро шарикӣ худ бидонӣ, ӯро мисли ман пазирой нам*”. Ин суханон гуфтаҳои Начотдихандаро ба хотир меоранд: “*Ҳар кӣ шуморо қабул кунад, Маро қабул мекунад; ва ҳар кӣ Маро қабул кунад, Фиристандаи Маро қабул мекунад*” (Мат. 10,40) ва “... он чи ба яке аз ин бародарони хурдтарини Ман кардаед, ба Ман кардаед” (Мат. 25,40). Онҳо

ба мо онро ёдрас мекунад, ки Худо моро дар Шаҳси Писари Худ қабул намуд, ва мо ба андозаи Масеҳ ба *ӯ* наздик ва азиз ҳастем.

Агар Филемӯн Павлусро дӯсти худ меҳисобида бошад, ки бо *ӯ шарик* буд, пас мувофиқи хоҳиши фириста вай Онисимусро низ дар ҳамон асос қабул мекунад. Ин маънои онро надорад, ки Онисимус дар хона мавқеи меҳмони доимиро ишғол карда, ҳеҷ кор нахоҳад кард. Не, вай хоҳ-нохоҳ ғулом мемонд, аммо ғуломе ки ба Масеҳ тааллуқ дошт, ва бинобар ин аз рӯи бовар бародар буд.

18 Фириста намегӯяд, ки Онисимус аз Филемӯн чизе дуздидааст, аммо ин оят ба фикре меорад, ки ин имконпазир буд. Дуздӣ, бешубҳа, яке аз гуноҳҳои асосии ғуломон буд. Павлус тайёр аст товони ҳама гуна зарари ба Филемӯн расондашударо диҳад. Вай дарк мекунад, ки зарар бояд талофӣ карда шавад. Бо он ки Онисимус ба масеҳият рӯ овард, қарзи вай ба ҳеҷ чой гум нашудааст. Бинобар ин Павлус аз Филемӯн хоҳиш мекунад, ки *онро ба* вай *ҳисоб кунад*.

Инро хонда, он қарзеро, ки мо ҳамчун гуноҳкорон чамъ овардаем, ва онро, ки дар Ҷолҷолто ҳамаи ин қарз ба ҳисоби Худованд Исо дароварда шуд, ба ёд наовардан мумкин нест. Ба чои мо маргро қабул намуда, *ӯ* ин қарзро пурра пардохт. Ин ҳамчун Шафоатгари мо хизмат кардани Масеҳро низ ёдрас мекунад. Ҳангоме ки иблис, маломатгари бародарон, моро барои гуноҳҳои кардаамон айбдор мекунад, Худованди пурбаракати мо мохиятан чунин мегӯяд: “*Инро ба ҳисоби Ман даро*”. Ин китоб мусаввараи оличано-бест барои таълимот оиди оштии Рафтори ношоями Онисимус *ӯро* аз Филемӯн дур кард. Мо ҳамаи асосҳоро дорем чунин ҳисобем, ки ба шарофати хизмати Павлус ин дурӣ ва душмани байни онҳо аз байн рафт. Ғулом бо соҳиби худ оштии дода шуд. Мо низ ҳамин тавр ба сабаби гуноҳамон аз Худо дур шуда будем. Аммо ба шарофати марг ва растохези Масеҳ сабаби душманӣ барҳам хӯрд ва масеҳиён бо Худо оштии дода шуданд.

19 Одатан номаҳои Павлусро каси дигар аз гуфтаҳои *ӯ* менавишт, ва танҳо сатрҳои охириро худи фириста *бо дасти худ* мена-

вишт. Бо боварии пурра гуфта наметавонем, ки оё тамоми ин номаро худи ӯ навишт, ва ё ақаллан дар ин чо қалам ба даст гирифт ва бо хусни хати ба ҳама маълум ба худ ӯхдадории пардохтани ҳамаи қарзҳои Онисимусро ба худ гирифт. Ӯ тайёр буд инро бикунад, агарчи Филемӯн, дар навбати худ, дар назди ӯ қарздор буд. Павлус ба вай ёрӣ дод, то ба сӯи Худованд роҳ ёбад. Бо ҳаёти рӯхонии худ вай ба Павлус ҳамчун ба асбобе ки ба воситаи он Худо амал мекард, қарздор буд. Аммо фиришта аз вай пардохти қарзро талаб намекард.

20 Ба Филемӯн чун ба *бародар* мурочиат карда, Павлуси пирамард танҳо оиди хизмате дар Худованд, оиди осудагӣ дар Худованд хошиш намуд. Вай илтиҷо мекунад, ки Онисимусро бо хубӣ қабул кунад, ӯро бубахшад ва ба вай боз ҳамон кори пештараширо супорад, аммо акнун на чун ба ғулом, балки чун ба бародар дар оилаи Худо.

IV. ХУЛОСА (21–25)

21 Фирришта боварии комил дошт, ки Филемӯн аз *гуфтаи вай бештар ҳам хоҳад кард*. Худи вай омурзиширо аз Масеҳ ройгон гирифт. Бешубҳа, барои Онисимус низ вай на камтар аз ин хоҳад кард. Ин мусаввараи равшане барои Эфсӯсиён 4,32 аст: “Ба якдигар меҳрубон ва дилсӯз бошед ва якдигарро афв намоед, чунон ки Худо низ моро дар Масеҳ афв намудааст”.

22 Аммо Павлус аз кучо фаҳмида метавонист, ки Филемӯн бо Онисимус чӣ рафторе хоҳад кард? Вай умед дошт, ки аз Қўлассо дидан хоҳад кард ва дар хонаи Филемӯн меҳмон хоҳад шуд. Фирришта боварӣ дошт, ки дар ҷавоби *дуоҳои масеҳиён* ӯро ба зудӣ озод хоҳанд кард. Барои ҳамин ҳам вай аз Филемӯн хошиш мекунад, ки барояш *хонае муҳайё кунад*. Шояд супориши аввалине ки ба Онисимус дода шуд, ҳамин буд: “Барои бародарамон Павлус хонае муҳайё кун”. Мо наметавонем, ки Павлус ба Қўлассо рафта тавонист ё не. Мо танҳо тахмин карда метавонем, ки барои вай хонае тайёр карда шуда буд ва дар дилҳои ҳамаи аҳли хонавода, ки

ба якдигар муҳаббат доштанд, хошиши калони дидани вай мавҷуд буд.

23 Комилан имконпазир аст, ки маҳз *Эпафрос* дар Қўлассо калисо бунёд карда буд (Қўл. 1,7.8; 4,12.13). Вай акнун, ки ба монанди Павлус дар Рум *бандӣ* буд, ба дурудҳои фирришта ба Филемӯн ҳамроҳ мешавад.

Дар ин хангом ҳамроҳи Павлус *Марқўс*, *Ористархус*, *Димос* ва *Луқос* буданд. Худи ҳамин номҳо дар Қўлассиён 4,10.14 зикр шудаанд. Номи Ешуа, ки Юстус номида мешуд, дар мактуб ба қўлассиён зикр шудааст, аммо ин чо бо қадом як сабабе партофта шудааст. *Марқўс* Инчили дуҷумро навишт. Маълум шуд, ки вай хизматгори содики Худованд аст, агарчи хизмати худро бо хато сар кард (2Тим. 4,11; ниг. Аъм. 13,13; 15,36–39). *Ористархус*, масеҳӣ аз Таслўники, дар баъзе сафарҳои Павлусро ҳамроҳӣ мекард, аз ҷумла дар сафари Рум бо ӯ буд. Дар Қўлассиён 4,10 Павлус менависад, ки вай ҳамроҳи ӯ ҳабс шуда буд. *Димос* дертар “ин ҷаҳонро дўст дошта” Павлусро тарк кард (2Тим. 4,10). *Луқос*, духтури дўстдошта, то худи охир ҳамсафар ва ёрдамчи содиқ буд (2Тим. 4,10).

24 Мактуб бо баракатдиҳии хоси Павлус ба анҷом мерасад. Вай барои Филемӯн хошиш мекунад, ки *файзи Худованди мо Исои Масеҳ бо рӯҳи вай бод*. Дар ҳаёт баракате бештар аз он нест, ки неқӯии Худованд, ки мо сазовори он нестем, ҳар дақиқаи онро фаро гирад. Ҳузури доимии Ӯро эҳсос намуда ва аз Шахсияту кори Ӯ ҳаловат бурда зистан, — бештарин чизест, ки дил хоста метавонад.

Павлус қаламро барканор гузошт ва мактубро печонда, ба Тухиқўс дод, то вай онро ба Филемӯн расонад. Аз эҳтимол дур аст, ки вай эҳсос мекард, то чӣ андоза маънои асосии ин нома ба рафтори масеҳиён дар асрҳои оянда таъсир хоҳад расонд. Ин нома – намунаи муҳаббат ва хушмуомилагӣ – имрӯзҳо ба монанди рӯзҳои навишта шудани он рӯзмарра аст. *Омин*.

Тавзеҳот

1. (Муқаддима) Мартин Лютер, иқтибос карда мешавад аз рӯи: J. В. Lightfoot, *Saint Paul's Epistles to the Colossians and to Philemon*, саҳ. 317–318.
2. (2) Статуси масеҳизанро бо вазъи зан дар олами ислом ва бутпараст муқоиса карда, наметавон иқрор нашуд, ки дар ҳақиқат “озодкунандаи занҳо” Исои Масеҳ аст.
3. (7) Дар бисёрии дастнависҳо ба ҷои калимаи “шодӣ” (“коран”) “сипосгузор будан” (“карин”) мебошад.
4. (9) Калимаҳои юнонии “пир” (“пресбу-тес”) ва “сафир” (“пресбеутес”) ба андо-

зае монанд ҳастанд, ки Бенгли тахмин мекунад, ки Павлус “сафир” навиштааст. Дастнависҳои анъанавӣ ин тахминро, бо вучуди ба матн хуб мувофиқат карданад, рад мекунад.

5. (12) Alexander Maclaren, “Colossians and Philemon”, *The Expositor's Bible*, саҳ. 461.

Рӯйхати адабиёт

Ба рӯйхати адабиёт дар охири Нома ба Қўлассиён нигаред.

НОМА БА ИБРИЁН

Дар Навиштаҳо дигар чунин китобе нест, ки оиди муаллифии он ин қадар муноқишаҳо бошанд ва илҳоми илоҳӣ доштани он ин қадар баҳснопазир бошад.

Конибер ва Ҳаусон

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРЪӢ

Нома ба Ибриён дар Инчил аз бисёр чихатҳо нотакрор аст. Ибтидои он ба жанри номанависӣ тамоман монанд нест, аммо оиди охири он инро гуфтан номумкин аст; пурра возеҳ аст, ки он ё ба Итолиё, ё аз Итолиё фиристода шудааст (13,24) ва ба гурӯҳи муайяне, эҳтимоли кулӣ дорад, ки ба масеҳиёни яҳудӣ навишта шудааст. Тахминҳо пешниҳод мешуданд, ки дар ибтидо он ба калисои хурди хонагӣ навишта шуда буд ва бинобар ин ба ҷамоатҳои калон ва шинохтае ки ривоятҳои оиди пайдоиш ва ба кӣ навишта шудани он нигоҳ медоштанд, маълум набуд. Услуби Нома — аз ҳамаи китобҳои Инчил адабитарин аст. Он шоирона буда, аз Септуагинта иқтибосҳои фаровон дорад. Муаллифи нома захираи луғавии зиёд дошт ва қоидаҳои забони юнониро дар мавриди шаклҳои замони феъл ва ҷузъиёти дигар қатъиян риоя мекард.

Ин мактуб ба маъное ниҳоят яҳудиёна буда (онро бисёр вақт бо китоби Ибодат муқоиса мекунанд), барои олами масеҳӣ чун огоҳкунӣ зидди дур шудан аз моҳияти аслии марги Масеҳ ба сӯи маросими динии ҳолӣ бениҳоят муҳим аст. Аҳамияти бузурги ин китоб маҳз дар ҳамин мебошад.

II. МУАЛЛИФӢ

Муаллифи Нома ба Ибриён маълум нест, агарчи дар баъзе нашрҳои пештараи Навиштаҳои Пок номи фириста Павлус дар сарлавҳаи китоб ҳаст. Дар калисои Шарқии ибтидоӣ (Дионисий ва Климент, ҳар ду аз Искандария) тахмине баён карда мешуд, ки

муаллифи нома Павлус буд. Баъди дудилагиҳои зиёд ин нуктаи назар афзалият пайдо кард (аз Афанасий сар карда), ва дар охир Ғарб низ бо он розӣ шуд. Аммо дар замони мо аз эҳтимол дур аст касе изҳор намояд, ки муаллифи нома Павлус буд. Ориген эътироф мекард, ки мундариҷаи нома, ва низ баъзе ҷузъиёт ба Павлус хос буданд, аммо услуби нусхаи асл ба услуби Павлус тамоман монанд нест. (Аммо ин имкониятеро инкор намекунад, ки Павлус муаллифи он буд, чунки нобиғаи адабӣ услуби худро дигар карда метавонад.)

Дар давоми асрҳо муаллифӣ ба ҳафт шахси мухталиф нисбат дода мешуд: ба Луко, ки услубаш ба услуби нома хеле монанд аст ва ӯ бо мавъизаҳои Павлус хуб ошно буд; ба Барнаббо; ба Сило; ба Филиппус ва ҳатто ба Акило ва Прискило.

Лютер тахминеро баён мекард, ки муаллиф Апӯллӯс буд, шахсе ки китоберо бо ин мазмун ва услуб навишта метавонист: вай Навиштаҳои Паймони Қуҳанро хеле хуб медонист ва маҳорати хушбаёнӣ дошт (вай аслан аз Искандария буд, ки мактаби хушбаёнӣ он шӯҳрат дошт). Далели зидди ин фаразия он аст, ки дар ҳеч қадом ривояти искандариягӣ оиди ин зикр карда намешавад, ки агар зодаи Искандария ин номаро менавишт, ин имконнопазир мебуд.

Бо қадом як сабабе Худованд номаълум гузоштани номи муаллифро зарур ҳисобид. Пурра имкон дорад, ки маҳз Павлус ин мактубро навиштааст, аммо аз боиси он ки яҳудиён нисбати вай ақидаи бад доштанд, дидаву дониста муаллифии худро пинҳон дошт. Бинобар ин ҳеч қас дар давоми асрҳо ба гуфтаҳои зерини Ориген чизеро илова накардааст: “Танҳо Худо бо тамоми аниқӣ медонад, ки ин номаро кӣ навиштааст”.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Агарчи аз тарафи кӣ навишта шудани Нома маълум нест, вақти навишта шудани онро метавон хеле аниқ муайян кард.

Шаҳодатҳои берунӣ далолат мекунад, ки он дар асри якум пайдо шудааст, чунки ин китобро Клименти Румӣ истифода бурдааст (наздикии соли 95). Агарчи Поликарп ва Юстини Риёзаткаш номаро иқтибос мекунад, номи муаллифро онҳо зикр намекунад. Дионисийи Искандариягӣ Нома ба Ибриёнро ҳамчун асари Павлус иқтибос мекунад, Клименти Искандариягӣ изҳор менамояд, ки Павлус номаро ба ибронӣ навишт, Луқо бошад онро тарҷума кард. (Аммо китоб дар худии худ ба тарҷума монанд нест.) Иринея ва Ипполит чунин меҳисобиданд, ки Павлус муаллифи нома набуд, Тертуллиан бошад ақида дошт, ки муаллиф Барнаббо буд.

Дар асоси *шаҳодатҳои дохилӣ* таассуроте ҳосил мешавад, ки муаллиф масеҳӣ дар насли дуум аст (2,3; 13,7), бинобар ин аз эҳтимол дур аст, ки он хеле барвақт, масалан, ҳамзамон бо Номаи Яъқуб ва ё 1Таслӯникиён навишта шуда бошад (муқ. бо 10,32). Азбаски дар ин ҷо ҷангҳои Яҳудия (ки соли 66-уми милодӣ сар шуда буданд) зикр намешаванд ва, аз афташ, ханӯз ҳам дар парастиишгоҳ қурбониҳо оварда мешуданд (8,4; 9,6; 12,27; 13,10), ин мактуб пеш аз соли 66, ва бе ягон шубҳа, пеш аз вайрон карда шудани Уршалим (соли 70-ими милодӣ) навишта шудааст. Таъкибот зикр шудаанд (12,4), аммо масеҳиён “ханӯз на то хун мубориза мебуданд”. Агар мактуб ба Итолиё фиристода шуда бошад, аз боиси таъкиботи хунине ки Нерон сар карда буд (соли 64-уми милодӣ), санаи навишта шудани нома аз ҳама дертараш ба нимаи соли 64-уми милодӣ мекуҷад. Солҳои 63–65 барои мо пурра имконпазир метобад.

IV. МАҚСАДИ НАВИШТАН ВА МАВЗӮЪ

Умуман Нома ба Ибриён ба мавзӯи муборизаи фавкуллодае бахшида шудааст, ки бо гузариш аз як системаи динӣ ба дигаре ҳамроҳӣ мекард. Ин ҳамчунин дард аз қанда шудани алоқаҳои дерина, шиддатнокии

бегонашавӣ ва фишори азиме мебошад, ки ба шахси аз дин баргашта бо мақсади бозгардондани вай расонда мешавад.

Аммо мушкилие ки дар маркази ин нома меистад, на танҳо дар гузариш аз системаи кӯҳна ба навест, ки ба он арзиши баробар дорад. Не, ин ҷо масъалаи гузариш аз яҳудия ба масеҳият меистод ва, чуноне ки муаллиф нишон медиҳад, масъалаи тарк кардани соя ба хоҳири субстансия, маросим ба хоҳири моҳияти ҳақиқӣ, қаблӣ ба хоҳири ниҳой, муваққатӣ ба хоҳири доимӣ — хуллас, хуб ба хоҳири беҳтарин буд.

Аммо ин ҳамчунин мушкилии гузаштан аз маъмул ба ғайримаъмул, аз аксарият ба ақаллият, аз истисморкунандагон ба иштисморшавандагон буд. Ва ин боиси душвориҳои чиддии зиёд мегардид.

Нома ба шахсони аслу насабашон яҳудӣ навишта шуда буд. Ин яҳудиён Хушхабарро, ки фиристагон ва дигарон дар ибтидои Калисо мавъиза мекарданд, шунида буданд, ва мӯъҷизаҳои азими Рӯҳи Покро, ки ин мавъизаро тақвият меод, дида буданд. Онҳо ба Хушхабар ба таври гуногун ҷавоб доданд:

Баъзеҳо ба Худованд Исои Масеҳ бовар карданд ва самимона ба масеҳият рӯ оварданд.

Баъзеҳо изҳор мекарданд, ки масеҳӣ шудаанд, ғӯта қабул мекарданд ва дар ҷамоатҳои маҳаллӣ ҷои худро мегирифтанд. Аммо бо вучуди ин онҳо ҳеҷ гоҳ аз ҷониби Рӯҳи Поки Худо аз нав зода нашуда буданд.

Дигарон хабари начотро қатъиян рад мекарданд.

Дар ин нома сухан дар бораи ду гурӯҳи аввал меравад — яҳудиёне ки ҳақиқатан начот ба даст оварданд, ва онҳое ки танҳо шакли зоҳирии масеҳият доштанд.

Ҳангоме ки яҳудӣ дини аҷдодони худро тарк мекард, ба вай ҳамчун ба маслакфурӯш ва муртад (“мешуммед”) менигаристанд, ба вай як ё якчанд ҷазо таҳдид мекард:

- аз мерос маҳрум шудан;
- аз бародарии динии Исроил берун шудан;
- аз даст додани ҷои қор;
- аз молиқият маҳрум шудан;

- фишори психикӣ ва шиканҷаҳои ҷисмонӣ;
- мавриди масҳараи умум гардидан;
- ҳабс шудан;
- марги риёзаткашона.

Албатта, роҳи ақибгардӣ ҳам боқӣ мемонд. Агар вай аз Масеҳ даст кашада, ба яҳудият баргардад, аз таъқиботи минбаъда халос мешавад. Дар байни сатрҳои ин нома мо оиди баъзе далелҳои меҳонем, ки барои ба яҳудият баргаштан водор намудани “муртад” ба қор андохта мешуданд:

- анъанаҳои ғании пайғамбарон;
- хизмати барҷастаи фариштагон дар таърихи халқи қадими Худо;
- наздикӣ бо қонунгузори машҳур Мусо;
- риштаҳои миллӣ, ки яҳудиҳо бо сарлашқари нобиға Ғушаъ мепайвастанд;
- ҷалоли қаҳонати Ҳорун;
- Поки покҳо, ҷо ки Худо интиҳоб кардааст, то дар байни халқи Худ сокин бошад;
- паймони шариате ки Худо ба воситаи Мусо додааст;
- соҳти аз тарафи Худо муқарраршудаи покҳо ва пардаи олиҷаноб;
- ибодат дар парастигарӣ ва хусусан маросим дар Рӯзи бузурги қафорат (Йом Киппур – рӯзи муҳимтарин дар тақвими яҳудӣ).

Дар пеши назари мо симои яҳудии дар ибтидои солшумории мо мезиста ҷилвагар мегардад, ки тамоми шӯҳрати дини қадимӣ ва аз ҷиҳати маросимҳо ғании худро тасвир мекунад, ва баъд бо лабханди истехзоомез мепурсад: “Шумо чӣ доред, масеҳиён? Мо ин ҳамаро дорем. Шумо чӣ доред? Ҳеч чиз, ба ғайр аз ҳуҷраи бетакаллуф ва миз бо нон ва май дар болояш! Наход шумо гуфтаниед, ки ҳамаи онро барои ин тарк кардаед?”

Нома ба Ибриён — дар асл ҷавобест ба саволи зерин: “Шумо чӣ доред?” Ва ин ҷавоб бо як қалима тасвия шудааст: “Масеҳ”. Мо дар Ҷ Он Касеро дорем,

- ки аз пайғамбарон бузургтар аст;
- ки аз фариштагон бузургтар аст;
- ки аз Мусо бузургтар аст;
- ки аз Ғушаъ ибни Нун бузургтар аст;

- ки қаҳонаташ аз қаҳонати Ҳорун баландтар аст;
- ки дар покҳои хеле беҳтар хизмат мекунад;
- ки паймони хеле беҳтареро ҷорӣ намуд;
- ки соҳти хаймаи ҷомеъ ва парда тимсоли Ҷ буд;
- ки Худро қурбонӣ оварданад, ки як бор барои ҳамеша ба амал оварда шуда буд, аз қурбонии бешумори нарговҳо ва бузҳо баландтар меистад.

Ба монанди он ки ситораҳо дар баробари нурҳои аз онҳо равшантари офтоб хира мешаванд, тимсолҳо ва сояҳои яҳудият дар баробари нурҳои Шахсияти аз онҳо бузургтари Худованд Исо ва қори Ҷ ҳамин тавр хира мешаванд.

Аммо боз мушкилии таъқибот низ буд. Онҳое ки ба Худованд Исо тааллуқ доштани худро эълон мекарданд, бо зиддияти мутаассибонаи бошидат дигар мешуданд. Аз ин сабаб ба масеҳиёни ҳақиқӣ хатари рӯҳафтадагӣ ва ноумедӣ таҳдид мекард. Бинобар ин онҳоро рӯҳбаланд карда, водор намудан лозим буд, ки боварио ба ваъдаҳои Худо гум накунад. Онҳо бояд бинобар муқофоти оянда ҳама чизро босаброна таҳаммул намоянд.

Ба онҳое ки танҳо ба ном масеҳӣ буданд, хатари аз дин баргаштан таҳдид мекард. Боре оиди Масеҳро қабул карданишон эълон карда, акнун онҳо метавонистанд қатъиян аз Ҷ даст кашанд ва ба дини маросимӣ баргарданд. Ин баробар ба поймол намудани Писари Худо, нопок кардани хуни Ҷ ва таҳқири Рӯҳи Пок аст. Барои ин гуноҳи дидаву доништа на тавба буд, на омурзиш. Нома ба Ибриён гаштаву баргашта бар зидди ин гуноҳ огоҳӣ медиҳад. Дар 2,1 гуфта мешавад, ки касе ин гуноҳро мекунад, аз хабари Масеҳ дур мешавад; дар 3,7–19 гуфта мешавад, ки вай бар зидди Худо бармеҳезад, ё дили худро саҳт мекунад. Дар 6,6 ин ҷудо шуда афтидан, ё муртадӣ номида мешавад. Дар 10,25 ин гуноҳ гуноҳи тарк кардани ҷамъомад номида шудааст, дар 10,26 гуноҳи худсарона, ё дидаву доништа номида шудааст. Дар 12,16 дар бораи ин гуноҳ гуфта шудааст, ки ин барои як таом ғуруҳтани нахустзодагии худ аст. Ва ниҳоят, дар 12,25 ин ғуш наандохтан

ба Он Касе номида шудааст, ки аз осмон сухан мегӯяд. Аммо ҳамаи ин огоҳкуниҳо бар зидди чихатҳои гуногуни худи ҳамон гуноҳ – гуноҳи муртадӣ равона карда шудаанд.

Дар рӯзҳои мо Нома ба Ибриён чун дар ибтидои мавҷудияти Калисо муҳим аст. Мо мӯхтоҷи ёдраскуниҳои харрӯза оиди имтиёзҳо ва баракатҳои ҷовидоние мебошем, ки дар Масеҳ ба мо тааллуқ доранд. Мо мӯхтоҷи

онем, то моро огоҳ кунанд, ки новобаста ба душворииҳо ва зиддиятҳо, ба ҳама чиз бо-саброна тоб оварем. Ҳамаи онҳое ки худро масеҳӣ меноманд, мӯхтоҷи огоҳкунӣ ҳастанд, ки пас аз он ки некӯии Худовандро диданд ва чашиданд, ба дини маросимӣ барнагарданд.

Нақша

I. БАРТАРИИ ШАХСИЯТИ МАСЕҲ (1,1–4,13)

А. Бартарии Масеҳ аз пайғамбарон (1,1–3)

Б. Бартарии Масеҳ аз фариштагон (1,4–2,18)

В. Бартарии Масеҳ аз Мусо ва Еҳушаъ (3,1–4,13)

II. БАРТАРИИ КАҲОНАТИ МАСЕҲ (4,14–10,18)

А. Бартарии саркоҳинии Масеҳ аз саркоҳинии Ҳорун (4,14–7,28)

Б. Бартарии хизмати Масеҳ аз хизмати Ҳорун (Б. 8)

В. Бартарии қурбонии Масеҳ аз қурбониҳои Паймони Куҳан (9,1–10,18)

III. ОГОҲКУНИИ ВА НАСИҲАТҲО (10,19–13,17)

А. Огоҳкунӣ оиди аз Масеҳ нафрат накардан (10,19–39)

Б. Насиҳат баҳри бовар дар мисолҳои Паймони Куҳан (Б. 11)

В. Насиҳат оиди умед бастан ба Масеҳ (Б. 12)

Г. Насиҳат оиди некӯкориҳои гуногуни масеҳиёна (13,1–17)

IV. БАРАКАТҲОҶИИ ХОТИМАВИИ (13,18–25)

Тафсир

I. БАРТАРИИ ШАХСИЯТИ МАСЕҲ (1,1–4,13)

А. Бартарии Масеҳ аз пайғамбарон (1,1–3)

1,1 Ҳеч номаи дигари Паймони Навин ин қадар тез ба асли мақсад намегузарад. Бартарииҳои дурудгӯӣ ё муқаддимаро сарфи назар карда, муаллиф фавран ба мавзӯи асосӣ даст мезанад. Таассуроте ҳосил мешавад, ки вай дар оташи бесабрии пок месӯхт, то ҷалоли аз ҳама афзалиятноки Худованд Исои Масеҳро тасвир намояд.

Аввал вай ваҳии Худоро дар *анбиё* бо ваҳии *Ҷ* дар Писараш муқоиса мекунад. *Анбиё* хабаррасонҳои Худо буданд, ки илҳоми илоҳӣ доштанд. Онҳо хизматгорони мӯхтарамии Худованд буданд. Ғановати рӯҳонии хиз-

мати онҳо дар Паймони Куҳан нигоҳ дошта шудааст.

Бо вучуди он хизмати онҳо нопурра ва порча-порча буд. Ба ҳар кадоми онҳо андозаи муайяни ваҳӣ дода шуда буд, аммо ҳар дафъа он нопурра буд.

Гап на танҳо дар он буд, ки онҳо ҳақиқатро дар қисмҳои хурд-хурд мегирифтанд; ҳангоми ба одамон расондани он онҳо усулҳои *гуногунро* ба қор мебарданд. Ҳақиқат дар шакли шариат, таърих, назм ва пайғамбарӣ зоҳир мешуд. Он баъзан дар шакли даҳонӣ ва баъзан дар шакли хаттӣ расонида мешуд. Баъзан ҳақиқат ба воситаи рӯёҳо, хобҳо, рамзҳо ё пантомима расонида мешуд. Аммо сарфи назар аз усул, он чиз асосӣ буд, ки ваҳӣҳои пештараи Худо ба халқи яҳудӣ пешакӣ, тадриҷӣ ва аз чихати пешниҳод шудан гуногун буданд.

1,2 Пайғамбарихои даврӣ, нопурра ва гуногуншакли Паймони Куханро акнун ваҳӣ афзалиятноки ниҳоии Худо дар Шахсияти *Писари Ҷ* тасхир намуд. Пайғамбарон танҳо воситаҳои расонидани Сухани Худо буданд. Худованд Исои Масеҳ Худ ваҳӣ ниҳоии Худо ба одамон гардид. Чуноне ки Юҳанно гуфт: “Худоро ҳаргиз касе надидааст; Писари ягонае ки дар оғӯши Падар аст, Ҷро зоҳир кард” (Юх. 1,18). Худованд оиди Худ гуфт: “Ҷар кӣ Маро бинад, Падарро дидааст...” (Юх. 14,9). Масеҳ на танҳо аз номи Худо, балки низ *ҳамчун* Худо сухан меронд.

Бартарии беандозаи Писари Худоро бар пайғамбарон таъкид карданӣ шуда, муаллиф пеш аз ҳама Ҷро ҳамчун *вориси ҳама чиз* тасвир мекунад. Ин маънои онро дорад, ки мувофиқи қарордоди Худо тамоми олам ба Ҷ тааллуқ дорад ва ба наздикӣ Ҷ бар он ҳукмронӣ хоҳад кард.

Худо *оламҳоро* маҳз ба *воситаи Ҷ ба вучуд овард*. Исои Масеҳ иштирокчии ғабӯли офариниш буд. Ҷ осмони ситоразор, атмосфера, замин, башарият ва нақшаи илоҳии оламро офарид. Ҷама гуна офариниш, ҳам рӯҳонӣ ва ҳам ҷисмониро Ҷ офаридааст.

1,3 Ҷ *дурахшии ҷалоли* Худост; ин маънои онро дорад, ки тамоми камолоте ки хоси Худо Падар аст, дар Ҷ низ ҳаст. Мо дар Ҷ тамоми зебоии ахлоқӣ ва рӯҳонии Худоро мебинем.

Илова бар ин, Худованд Исои Масеҳ — *мазҳари аниқи моҳияти* Худост. Ин ҷо, албатта, сухан на дар бораи монандии ҷисмонӣ меравад, чунки Худо, моҳиятан, Рӯҳ аст. Ин маънои онро дорад, ки дар ҳама ҷиҳатҳои тасаввуршаванда Масеҳ ифодакунандаи аниқи Падар аст. Монандие бештар аз ин буда наметавонад. Худо буда, Писар бо суханон ва рафтори Худ ҷигунагии Худоро ошкор менамояд.

Ва Ҷ оламро *бо каломи қуввати Худ нигоҳ доштааст*. Дар ибтидо Ҷ бо сухан оламро офарид (Ибр. 11,3). Ҷ то ҳол сухан меронад, ва *каломи* пурқудрати Ҷ ҳаётро давом мебахшад, материяро аз вайроншавӣ бозмедорад, тартиби заруриро дар олам нигоҳ медорад. Маҳз дар Ҷ ҳама чиз вучуд дорад (Кӯл. 1,17). Тафсири оддӣ яке аз

масъалаҳои ҷиддӣ илмӣ дар ҳамин аст. Олимон зӯр зада сирри қувваеро, ки молекулаҳоро якҷоя нигоҳ медорад, ошкор карданӣ мешаванд. Ин ҷо бошад мо мефаҳмем, ки тамоми оламро Исо нигоҳ медорад ва Ҷ инро ба воситаи сухани пурқудрати Худ мекунад.

Аммо кори дигари шоёни ҷалоли Начот-кори мо аз ҳама ҳайратовартар аст: Ҷ *татҳири* (поқкунии) *гуноҳҳои моро ба амал овард*. Офаридгор ва Таवони Мутлақи олам гуноҳро ба дӯш гирифт. Барои офаридани олам сухан ба забон овардани Ҷ кофӣ буд. Барои нигоҳ доштани олам ва идора кардани он кофист, ки Ҷ сухане бигӯяд, чунки ҳеч як мушкилии ахлоқиро ҳал кардан лозим намеояд. Аммо барои ҷовидона нест кардани гуноҳҳои мо Ҷ мебоист дар салиби Ҷолҷолто мемурд. Фикр оиди он ки Худованди соҳиб-ихтиёр розӣ шуд, ки то дараҷаи Барраи қурбонӣ паст фарояд, то умқи ҷон ба изтироб меорад. “Ин муҳаббати ҳайратовари илоҳӣ ҷони маро, ҳаёти маро, тамоми вучуди маро металабад”, – навишта буд Исаак Воттс.

Охируламр, мо оиди баланд шудан, ба тахт боло бурда шудани Худованд мехонем: Ҷ *ба ямини Кибриё дар афроз нишаст*. Нишаст — ҳолати оромист. Ин на он оромист, ки аз пайи меҳнати пуршиддат меояд, балки оромии қаноатмандии баъди анҷоми меҳнат аст. Ин ҳолат аз он шаҳодат медиҳад, ки меҳнати начот ба анҷом расидааст.

Ямини Кибриё дар афроз — ҷои ифтихорӣ, ҷои имтиёзхост (Ибр. 1,13). Азбаски Ҷ ғалабаи пурҷалоле ба даст овард, Худо Ҷро ба афроз бардошт. Ҷой дар дасти рост — ҳамчунин вазъияти қудрат (Мат. 26,64) ва хурсандист (Заб. 15,11). Дасти бо меҳ сӯрохшудаи Начотдиҳанда ҷӯбдасти ҳукмрони оламро медорад (1Пет. 3,22).

Аз офариниш ба Ҷолҷолто ва баъд ба ҷалол аз пайи Худовандамон раҳсипор шуда, мо пайғамбаронро аз назар дур гузоштем. Онҳо ҳар қадар бузург бошанд ҳам, акнун ба соя барканор шуданд. Онҳо оиди Масеҳи меомада шаҳодат медоданд (Аъм. 10,43). Акнун бошад, ҳангоме ки Ҷ омад, онҳо бо хурсандӣ аз мадди назари мо рафтанд.

Б. Бартарии Масех аз фариштагон (1,4–2,18)

1,4 Ҳалкаи дигар дар силсилаи далелҳо — нишон додани бартарии Исо бар *фариштагон* аст. Ин зарур буд, чунки халки яҳудӣ хизмати фариштагонро бисёр эҳтиром мекарданд. Охируламр, шариат ба воситаи фариштагон дода шуда буд (Аъм. 7,53; Ғал. 3,19), ва дар давоми тамоми таърих мавҷудоти фариштавӣ ба халки Худо бисёр зоҳир мешуданд. Пурра имкон дорад, ки яҳудиён изҳор мекарданд, гӯё аз яҳудият даст кашада, инсон аз ин хусусияти муҳими мероси миллӣ ва динии худ ҳама гуна алоқаро меканад. Аммо ҳақиқат дар он аст, ки Масехро ба даст оварда, вай Онеро ба даст меоварад, ки чун Писари Худо (1,4–14) ва чун Писари Одам (2,5–18) аз фариштаҳо бартарӣ дорад.

Масех *чӣ қадаре ки аз фариштаҳо бартарӣ пайдо кард, ҳамон қадар аз онҳо исми аълотаре мерос гирифтааст*. Ин ҷо аввал оиди бартарии ба даст омада, сипас оиди бартарии ба Ҷ хос гуфта мешавад.

Бартарии ба даст омада аз растохез, ба осмон рафтан ва чун Худованд ва Масех болобардор шудани Ҷ бармеояд. Барои азобҳои марғ таҷассум ёфта, Ҷ муваққатан аз фариштагон паст шуд (2,9). Аммо Худо Ҷро болобардор кард ва дар ҷалоли олитарин бар тахт баровард.

Бартарии ба Ҷ хос ба муносибати Ҷ чун Писари Худо дахл дорад, ки Ҷ онро аз азал дошт. *Исми аълотар “Писар” мебошад*.

1,5 Акнун муаллиф ду оятро аз Паймони Куҳан иқтибос меорад, ки Масехро бо Писари Худо як меҳисобанд. Ояти якум аз Забур 2,7 аст, ки он ҷо Худо ба Ҷ чун ба Писар мурочиат мекунад: *“Ту Писари Ман ҳастӣ; Ман имрӯз Падари Ту шудаам”*. Аз як тараф, Масех Писари ҷовидонист. Аз тарафи дигар, Ҷ дар таҷассум зода шудааст. Аз тарафи сеюм, вай дар растохез зода шуда буд — нахустзода аз мурдагон (Қўл. 1,18). Павлус ин оятро дар куништ дар Антиохияи Писидия хангоми суҳанронӣ оиди омадани якуми Масех ба кор буда буд (Аъм. 13,33).

Ин ҷо чизи асосӣ он аст, ки Худо ҳеҷ кадом фариштаро *Писари* Худ наномида буд.

Ҳамаи фариштагон дар якҷоягӣ писарони Худо номида мешаванд (Айюб 1,6), аммо дар ин маврид ин танҳо маънои онро дорад, ки онҳо офаридагони Ҷ мебошанд. Аммо хангоме ки оиди Худованд Исо чун оиди Писари Худо гуфта мешавад, ин аз баробарии Ҷ бо Худо шаҳодат медиҳад.

Ояти дуюм аз 2Подшоҳон 7,14 гирифта шудааст: *“Ман ба Ҷ Падар хоҳам буд, ва Ҷ ба Ман Писар хоҳад буд”*. Агарчи метавонад чунин тобад, ки ин суҳанон ба Сулаймон дахл доранд, ин ҷо Рӯҳи Пок ба онҳо чун ба суҳаноне ишора мекунад, ки ба писари бузургтари Довуд дахл доранд. Ин ҷо далел боз ҳам он аст, ки Худо ба ҳеҷ кадом фаришта чизе монанди ин нагуфтааст.

1,6 Исботи сеюми бартарии Масех бар фариштагон чунин аст: Ҷ объекти парастии онҳост, онҳо бошанд — фиристодагон ва хизматгоронаш. Муаллиф барои тасдиқи ин фикр Такрори Шариат 32,43 ва Забур 96,7-ро иқтибос меорад.

Дар оят аз Такрори Шариат оиди вақте ки Ҷ *Нахустзодаро ба ҷаҳон дохил мекунад*, ё, дигар хел карда гӯем, оиди омадани дуюми Масех гуфта мешавад. Он гоҳ фариштагон ба Ҷ дар назди умум сачда хоҳанд кард. Ин танҳо онро ифода карда метавонад, ки Ҷ Худост. Ғайр аз Худо, ба каси дигаре сачда кардан бутпарастист. Ин ҷо бошад Худо амр мефармояд, ки *фариштагон* ба Худованд Исои Масех сачда намоянд.

“Нахустзода” метавонад маънои аввалин аз чихати вақтро дошта бошад (Лук. 2,7) ё аввалин аз чихати мартаба ва иззату эҳтиром (Заб. 88,28). Ин ҷо, ва низ дар Румиён 8,29 ва Қўлассиён 1,15.18 ин калима ба маънои дуюм истифода шудааст.

1,7 Бо Писари аз азал вучуддоштаи Худ монанд набудани онҳоро таъкид намуда, Худо *фариштагони Худро ба бодҳо* (ё рӯҳҳо) *табдил медиҳад ва хизматгорони Худро ба оташи сӯзон*. Ҷ Офаридгор ва Фармондеҳи *фариштагон* аст. Онҳо ба Ҷ бо суръати бод ва бо сӯзиши *оташ* итоат мекунанд.

1,8 Сипас рӯйхати бузургиҳо меояд, ки дар онҳо касе ба *Писар* баробар нест. Аввалини онҳо он аст, ки Худо ба Ҷ чун ба *Худо* мурочиат мекунад. Дар Забур 44,7 Худо Па-

дар Масеҳро бо суханони зерин шодбош мегӯяд: “*Тахти Ту, эй Худо, то абад аст*”. Ин чо боз илоҳияти Масеҳ аён аст ва далел аз матни анъанавии яҳудӣ гирифта шудааст. (Дар ҳар як боби Нома ба Ибриён ақаллан як иктибос аз Паймони Куҳан ҳаст.)

Ҷ Хукмрони ҷовидонист; тахти Ҷ *то абад аст*. Подшоҳии Ҷ ҳақиқатан то ақсон олам тӯл хоҳад кашид.

Ҷ Подшоҳи одил аст. Сарояндаи Забур мегӯяд, ки Ҷ *асои садоқатро* дар даст дорад — ин ифодаи шоирона буда, маънояш он аст, ки Подшоҳ аз рӯи вичдон ва инсоф ҳукм меронад.

1,9 Оиди боинсофии шахсии Ҷ он факт шаҳодат медиҳад, ки Ҷ *адолатро дӯст дошта, аз шарорат* (бадқирдорӣ) *нафрат* дорад. Бешубҳа, ин пеш аз ҳама ба сию се соли ҳаёти Ҷ дар рӯи замин дахл дорад, ки дар давоми онҳо Худо ягон норасоиро дар хислати Ҷ ва ягон хаторо дар рафтори Ҷ ёфта наметавонист. Ҷ исбот кард, ки сазовори Хукмрон шудан аст.

Сифатҳои олии Ҷро ба эътибор гирифта, *Худо Ҷро бо равгани шодмонӣ бештар аз рафиқонаш тадҳин* кард. Ин маънои онро дорад, ки Ҷ ба Масеҳ ҷои бартар аз ҳамаи мавҷудотро дод. *Равган* ин чо чун рамзи Рӯҳи Пок хизмат карда метавонад: Масеҳ беш аз ҳама бо Рӯҳи Пок пур буд (Юҳ. 3,34). *Рафиқони Ҷ* онҳое мебошанд, ки Ҷ ҳамроҳашон амал мекард, аммо ин маънои онро на дорад, ки онҳо ба Ҷ баробар буданд. Шояд, ба қатори онҳо фариштагон низ медароянд, аммо, аниқтараш, ин чо бародарони яҳудии Ҷ дар назар дошта шудаанд.

1,10 Худованд Исои Масеҳ Офаридгори заминро осмон аст. Забур 101,25–27 оиди ин шаҳодат медиҳад. Дар ин тарона Масеҳ дуо мекунад: “Эй Худои ман! Маро... набар” (о. 25). Ба ин дуо дар Ҷатсамонӣ ва Ҷолҷолто Худо Падар ҷавоб дод: “Дар замони қадим Ту заминро бунёд кардаӣ, ва осмон амали дастҳои Туст”.

Ба он диққат диҳед, ки ин чо, дар ояи 10, Худо ба Писари Худ чун ба *Худованд*, яъне ба Яхува, мурочиат мекунад. Ин чо хулоса аён аст: Исои Паймони Навин — Яхуваи Паймони Куҳан аст.

1,11–12 Дар ояҳои 11 ва 12 зудгузар будани офарида ба ҷовидонии Худо муқобил гузошта мешавад. Офаридаҳои Ҷ *фано хоҳанд шуд*, аммо Худи Ҷ *қоим хоҳад буд*. Агарчи ба мо чунин менамояд, ки мох, офтоб, ситораҳо, кӯҳҳо, укёнусҳо фанонашавандаанд, дар асл дар онҳо механизми пиршавӣ гузошта шудааст. Сарояндаи Забур онҳоро ба *ҷома* монанд мекунад: аввал он кӯҳна мешавад, сипас онро чун чизи нодаркор печонида, бо ягон чизи беҳтар иваз мекунанд.

Ба силсилаи қуллаҳои пурбарфи кӯҳсор, ба ғуруби дилпазир, ба осмони ситоразор нигаред. Сипас ба садои бовикори ин суханон гӯш диҳед: “*Мисли пероҳане онҳоро хоҳӣ печонид, ва онҳо мубаддал хоҳанд шуд; валекин Ту айни ҳамон ҳастӣ, ва солҳои Ту тамома нахоҳанд шуд*”.

1,13 Барои тасдиқи бартарии Писар боз як иктибос оварда мешавад (Заб. 109,1). Дар ин тарона Худо Масеҳро даъват мекунад: “*Ба ямини Ман бинишин, то душманони Туро зери пои Ту андозам*”. Саволе дода мешавад: “Ба кадоме аз фариштагон чунин гуфта шудааст?” Албатта, ҷавоб ин аст: “Ба ҳеч кас”.

Ҷой дар *ямини* Худо рамзи мартабаи иззатноктарин ва ҳокимияти номаҳдудро дорад. *Зери пои Ҷ* андохта шудани тамоми душманон рамзи итоати ҳамагонӣ ва ҳукмфармоӣ бар ҳама ва ҳама чиз аст.

1,14 Вазифаи фариштагон на дар он аст, ки ҳукмронӣ кунанд, балки дар он аст, ки хизмат кунанд. Онҳо рӯҳхоянд, ки Худо *барои хизмати онҳое мефиристад, ки вориси наҷот хоҳанд шуд*. Инро ду хел маънидод кардан мумкин аст: ё фариштаҳо ба онҳое хизмат мекунанд, ки ҳанӯз тавба накардаанд, ё ба онҳое хизмат мекунанд, ки аз ҷазо барои гуноҳ ва аз ҳукмронии он наҷот ёфтаанд, аммо аз ҳузури он халос нашудаанд, яъне ба он масеҳиёне ки ҳанӯз дар рӯи замин хастанд.

Ин маънои онро дорад, ки фариштаҳои ниғахбон вучуд доранд. Оё ин ҳақиқат шуморо ҳайрон мекунад? Шубҳае нест, ки рӯҳҳои бад вучуд доранд, ки зидди баргузидагони Худо ҷанги тамомнашаванда мебаранд (Эфс.

6,12). Оё боиси ҳайрат аст, ки фариштагони пок ҳастанд, ки ба *начот* даъватшудагонро хифз мекунанд?

Аммо ба фикри асосии ин оят бармегардем – на ба мавҷудияти фариштагони ниғаҳ-бон, балки ба он факт, ки фариштагон аз Писари Худо поёнтаранд, айнан ҳамон тавре ки хизматгорон аз Худованди олам поёнтаранд.

2,1 Муаллиф худи ҳозир исботи он ҳақиқатро овард, ки Масеҳ беандоза аз фариштагон бехтар аст, чунки \bar{U} Писари Худост. Пеш аз нишон додани он, ки \bar{U} аз онҳо чун Писари Одам бартарӣ дорад, муаллиф диққатро ба дигар тараф ҷалб мекунад, то аз байни як силсила огоҳониданҳо, ки дар ин нома ҳастанд, аввалинашро зикр кунад. Инак он огоҳонидан, ки аз Хушхабар *дур нашавем*.

Азбаски ҳам Атокунанда ва ҳам Атои \bar{U} хеле азиманд, тамоми онҳое ки Хушхабарро шунидаанд, бояд ба он *махсусан бодикқат бошанд*. Дар ҳар қадам онҳоро хатари аз Шахсият дур шудан, аз нав сӯи дини тимсолҳо ғечидан, яъне аз бовар дур шудан, содир кардани гуноҳе интизор аст, ки барояш тавба нест.

2,2 Мо аллакай гуфта будем, ки яҳудиён дар таърихи худ ба хизмати фариштагон аҳамияти махсус меоданд. Мисоли равшантарини ин, шояд, он ҳақиқате буд, ки шариат дар хузури миқдори номаҳдуди фариштагон дода шуда буд (Так. Шар. 33,2; Заб. 67,18). Шариат ҳақиқатан ба *василаи фариштагон гуфта шуда* буд. Он ҳақиқатан эътибор дошт. *Ҳар* кӣ онро вайрон кунад, подоши одилона мегирифт. Ин аз тарафи умум эътироф шуда буд.

2,3 Аммо акнун исбот инкишоф ёфта, аз хурд ба калон мегузарад. Агар вайронкунандагони шариат гирифтори ҷазо мешуда бошанд, пас онҳоеро, ки ба Хушхабар *беъътиной* мекунанд, чӣ интизор аст? Шариат ба одамон нишон медиҳад, ки чӣ бояд кунанд; Хушхабар меғӯяд, ки Худо чӣ кардааст. Ба воситаи шариат дониш оиди гуноҳ меояд, ба воситаи Хушхабар дониш оиди *начот* меояд.

Беъътиной ба *чунин начоти бузург* – чиноятест бештар аз вайрон кардани шариат. Шариатро Худо ба воситаи фариштагон ба

Мусо, ва баъд ба халқ дода буд. Хушхабарро бошад онҳо бевосита аз Худованд Исо шунида буданд. Илова бар ин масеҳиёни аввал мавъизахоро барои *тасдиқи* он аз забони фариштагон ва дигароне шунида буданд, ки Начоткорро *шунидаанд*.

2,4 Худо Худаш ҳаққонияти хабарро ба *воситаи аломат ва мӯъҷизот, ва ҳар навъ қувваҳо, ва бахшоиши Рӯҳулқудс шаҳодат дод*. *Аломат* — он мӯъҷизоте мебошанд, ки Худованд ва фариштагон ба амал меоварданд ва онҳо рамзи ҳақиқатҳои рӯҳонӣ буданд. Масалан, сер кардани панҷ ҳазор (Юҳ. 6,1–14) барои насихат оиди Нони ҳаёт (Юҳ. 6,25–59), ки баъди он омад, асос шуд. Мақсади асосии *мӯъҷизот* – ба ҳайрат овардани шоҳидон аст; мисоли равшани ин — растохези Лаъзор аст (Юҳ. 11,1–44). *Қувваҳо* — зухуроти иқтидори фавқуттабиӣ мебошанд, ки қонунҳои табиатро вайрон мекунад. *Бахшоиши Рӯҳулқудс* ба одамон қобилият меод, ки хеле афзунтар аз имкониятҳои табиияшон сухан гӯянд ва амал кунанд.

Мақсади ҳамаи ин мӯъҷизаҳо — шаҳодат оиди ҳаққонияти Хушхабар аст, хусусан дар назди халқи яҳудӣ, ки аз рӯи анъана, пеш аз бовар кардан ягон аломате талаб мекард. Яқчанд далелҳои тасдиқкунандаи он ҳастанд, ки баробари пайдо шудани имконияти истифодаи Паймони Навини дар лӯлапечҳо навишташуда эҳтиёҷ ба мӯъҷизаҳо аз байн рафтааст. Бо вучуди ин исбот кардан имкон надорад, ки Рӯҳи Пок ин мӯъҷизахоро дар асрҳои оянда ҳеч гоҳ такрор намекунад.

Калимаҳои “*ба ҳасби иродаи Худ*” ба он ишора мекунанд, ки Рӯҳи Пок ин лаёқатхоро ба одамон аз рӯи интихоби Худ ато мекунад. Онҳо атои мустақили Худо мебошанд. Одамон ҳуқуқ надоранд онҳоро талаб кунанд ё чун ҷавоб ба дуо интизор шаванд, чунки Худо ҳеч гоҳ ваъда намодааст, ки онҳоро ба ҳама медиҳад.

2,5 Дар боби якум мо дидем, ки Масеҳ чун Писари Худо аз фариштагон бартарӣ дорад. Акнун нишон дода мешавад, ки \bar{U} чун Писари Одам аз онҳо бартарӣ дорад. Рафти фикрронии муаллифро мушоҳида кардани мо осонтар мешавад, агар ба ёд оварем, ки дар фаҳмиши яҳудиён таҷассуми Масеҳ ба ҳа-

кикат монанд набуд, ва таҳқир шудани \bar{U} бошад шармандагӣ ҳисобида шуд. Барои яҳудиён Исо фақат одам буд ва аз фариштагон поёнтар буд. Дар оятҳои баъдина нишон дода шудааст, ки Исо ҳатто чун Одам аз фариштагон болотар буд.

Пеш аз ҳама зикр шудааст, ки Худо фармоне набаровардааст, ки мувофиқи он тамоми *олами оянда* ба зерӣ назорати *фариштагон* мегузашта бошад. *Олами оянда* ин ҷо — ҳамон асри тиллоии осоиштагӣ ва гулгулшукуфист, ки пайғамбарон оиди он ин қадар бисёр мегуфтанд. Мо онро Подшоҳии Ҳазорсола меномем.

2,6 Барои нишон додани он ки дар оянда ҳукмронӣ бар замин на ба фариштагон, балки ба одам дода мешавад, ин ҷо Забур 8,5–7 иқтибос карда мешавад. Агарчи одам ба як маъное камаҳамият аст, боз ҳам Худо \bar{U} ро ёд дорад. Агарчи одам ба як маъное камаҳамият аст, боз ҳам Худо оиди вай ғамхорӣ мекунад.

2,7 Дар тартиби офариниш ба одам ҷои поёнтар аз фариштаҳо дода шуда буд. Вай на дар дониш, на дар суръати ҷойивазкунӣ ва на дар қувват ба онҳо баробар шуда наметавонад. Илова бар ин вай миранда аст. Аммо бо вучуди ин дар мақсадҳои Худо муқаррар шудааст, ки *ба сари* одам *тоҷи ҷалол ва шавкат гузошта* шавад. Имкониятҳои ками бадан ва ақли \bar{U} хеле васеъ карда мешаванд, ва \bar{U} дар замин сарафроз карда мешавад.

2,8 Дар оянда ҳама чиз ба ҳукми одам тобеъ карда мешавад: беварҳои фариштагон, олами ҳайвонот, паррандагон ва моҳиён, системаи офтобӣ — ҳар як қисми олами офаридашуда таҳти назорати \bar{U} хоҳад буд.

Ҳамин буд мақсади ибтидоии Худо оиди одам. Масалан, \bar{U} ба вай фармуд: “Заминро пур кунед, ва онро тасарруф намоед, ва бар моҳиёни баҳр ва бар паррандагони осмон ва бар ҳар ҳайвоне ки бар замин меҳазад, ҳукмрон бошед” (Ҳас. 1,28).

Пас чаро мо *ҳоло ҳанӯз намебинем, ки ҳама чиз мутеи \bar{U} бошад?* Гап дар он аст, ки одам дар лаҳзаи гуноҳ карданааш ҳукмрониро аз даст дод. Маҳз гуноҳи Одам ба ҳамаи офариниш лаънатро овард. Махлукҳои ки пештар мутеъ буданд, акнун ваҳшӣ шуданд.

Замин ба рӯёндани хору хас сар кард. Ҳукмронии одам бар табиат зерӣ шубҳа гузошта шуд ва маҳдуд гардид.

2,9 Бо вучуди ин, хангоме ки Писари Одам барои бар замин подшоҳӣ кардан бозмегардад, ҳукмронии одам барқарор мегардад. Исо чун Инсон ҳама чизи гумкардаи Одамро барқарор мекунад, ва зиёда аз он. Бинобар ин, агарчи мо ҳоло намебинем, ки ҳама чиз зерӣ назорати одам бошад, мо *Исоро* ва дар \bar{U} ҷавобро ба ҳукмфармоии одам бар замин *мебинем*.

Ба муддати кӯтоҳ, аниқтараш дар давоми сию се соли хизмати заминии Худ \bar{U} аз *фариштагон* паст шуд. \bar{U} аз осмон ба Байт-Лаҳм, ба Ҷатсамонӣ, ба Ҷабто, ба Ҷолҷолто ва ба қабр фаромада, тамоми роҳи таҳқирро гузашт. Аммо акнун \bar{U} *тоҷи ҷалол ва шавкат бар сар дорад*. Болобардор шудани \bar{U} натиҷаи азобҳои ва марги \bar{U} ст; салиб боиси тоҷ гардид.

Худо бо ҳамаи ин як мақсади раҳмдилона дошт, то Масеҳ *зоиқаи мамотро барои ҳама бичашиад*. Наҷоткор барои мо чун ивазкунанда мурд, яъне \bar{U} чун одам ва барои одам мурд. Дар салиб \bar{U} тамоми ҷазои Худро барои гуноҳ дар бадани Худ бардошт, то ҳеч гоҳ барои ҳамаи онҳое ки ба \bar{U} бовар мекунанд, бардоштани он лозим наояд.

2,10 Ба воситаи таҳқир шудани Наҷоткор барқарор гаштани ҳукмронии одам ба хислати одилонаи Худо пурра мувофиқат мекард. Гуноҳ тартиби илоҳиро вайрон кард. Пеш аз он ки аз бетартибӣ тартиб барқарор карда шавад, масъалаи гуноҳро одилона ҳал кардан лозим буд. Он факт, ки Масеҳ бояд азоб мекашид, хуншор мешуд ва мемурд, то одамро аз гуноҳ халос кунад, бо хислати поки Худо мувофиқат мекард.

Лоихақаши Хирадманд чун Касе *ки ҳама чиз барои \bar{U} ст ва ҳама чиз аз \bar{U} ст*, тасвир шудааст. Пеш аз ҳама \bar{U} мақсади тамоми офариниш аст, ҳама чиз барои ҷалол ва хурсандии \bar{U} офарида шуда буд. Аммо \bar{U} ҳамчунин Муаллифи тамоми офариниш аст, ҳеч чиз бе \bar{U} офарида нашуда буд.

Мақсади бузурги \bar{U} дар он буд, ки *фарзандони бисёрро ба ҷалол бирасонад*. Ношоямии худамонро ба ҳисоб гирифта, ҳайрон

мешавем, ки \bar{U} умуман бо мо сару кор дорад; аммо танҳо барои он ки \bar{U} Худои хама гуна файз аст, \bar{U} моро ба чалоли ҷовидонии Худ даъват намуд.

Нархи чалол ёфтани мо кадом аст? *Пешвои наҷоти* мо мебоист ба *воситаи укубатҳо* комил мегардид. Агар сухан дар бораи симои маънавии \bar{U} равад, Худованд Исо ҳамеша бегуноҳи комил буд. Аз ин чихат \bar{U} ҳеч гоҳ комил шуда наметавонист. \bar{U} мебоист чун Начоткори мо *комил* мешуд. Барои он ки баҳри мо наҷоти ҷовидониро ба даст оварад, \bar{U} мебоист хамаи ҷазоҳоеро, ки гуноҳи мо сазовори он буд, аз сар мегузаронд. Ҳаёти бенуксонии \bar{U} моро наҷот дода наметавонист; барои ин марги ивазкунандаи \bar{U} лозим буд.

Худо барои наҷот додани мо воситаеро ёфт, ки лоиқи Худаш буд. \bar{U} Писари ягонаи Худро фиристод, то ба ҷои мо бимирад.

2,11 Дар се ояти оянда таъкид карда мешавад, ки Исо Инсонии комил буд. Агар \bar{U} ҳукмронии гумкардаи Одамро аз нав ба даст овардани бошад, \bar{U} мебоист нишон меод, ки ҳақиқатан Инсон аст.

Дар аввал факт баён карда мешавад: “*Зеро ки ҳам Тақдискунанда ва ҳам тақдисшавандагон, хама аз Ягона ҳастанд*”, яъне хамаи онҳо табиати инсонӣ доранд. Ё ин ки онҳо “*хама аз як сарчашма ҳастанд*”, яъне чун одамон онҳо хама як Худо ва Падар доранд.

Тақдискунанда (Поккунанда) Масеҳ аст, маҳз \bar{U} одамро аз ҷаҳон барои Худо чудо мекунад. Мубораканд хамаи шахсоне ки \bar{U} онҳоро ин гуна чудо мекунад!

Шахс ё предмети покшуда онест, ки доираи вазифаҳои ҳаррӯзаи худро тарк кард, то ба Худо тааллуқ дошта бошад, ба \bar{U} хизмат кунад ва \bar{U} ро шод кунад. Антоними калимаи “пок кардан” “палид гардондан” аст.

Навиштаҳои Пок оиди чор намуди покшавӣ сухан меронад: покшавӣ то бозгашт кардан, покшавӣ аз рӯи мартабаи ишғолкарда, покшавии амалӣ ва покшавии комил. Ин намудҳои покшавӣ дар тафсир ба 1Таслӯникиён 5,23, дар қисми “Покшавӣ”, ки бо диққат омӯхтан лозим аст, муфассал таҳқиқ карда шудаанд.

Хонанда бояд матни Нома ба Ибриёно дар ҷустуҷӯи порчаҳои покшавӣ зикр шудааст, дақиқкорона кор карда барояд, ва кӯшиш кунад, то аниқ намояд, ки дар онҳо оиди кадом намуди покшавӣ сухан меравад.

Маҳз барои он ки Исо Инсонии ҳақиқӣ шуд, \bar{U} *ор намекунад*, ки пайравони Худро *бародар* хонад. Оё имкон дорад, ки Тавоноии мутлақи олам одам шавад ва Худро ба андозае бо офаридаи дастони худ ҳаммонанд созад, ки онҳоро *бародар* номад?

2,12 Ҷавобро Забур 21,23 медиҳад, ки он ҷо \bar{U} мегӯяд: “*Исми Туро ба бародаронам шӯхрат хоҳам дод*”. Дар худи ҳамин оят \bar{U} ҳамчунин Худро бо халқи Худ дар ибодати он ҳаммонанд мекунад: “*Дар миёни ҷамоати Туро мадҳ хоҳам кард*”. Дар ҳолати назъи пеш аз марг буда, \bar{U} оиди он рӯзе фикр мекард, ки бисёриҳои бозхаридашударо дар мадҳи Худо Падар сарварӣ хоҳад кард.

2,13 Барои тасдиқи ҳақиқат оиди табиати инсонии Масеҳ боз ду оят аз Навиштаҳои яҳудӣ иқтибос оварда мешаванд. Дар Ишаё 8,17) \bar{U} оиди умедворияш ба Худо сухан меронад. *Таваккали* беканор ба Худованд — яке аз нишонаҳои бузургтарини табиати ҳақиқии инсонист. Сипас, дар Ишаё 8,18 суханони Худованд оварда мешаванд: “*Инак ман ва фарзандоне ки Худованд ба ман додааст*”. Ин ҷо дар назар дошта шудааст, ки онҳо аъзоёни як оила ҳастанд, ки Падари умумиро эътироф мекунад.

2,14 Онҳоеро, ки мувофиқи ақидаашон, хоршавии Масеҳ \bar{U} ро беобрӯ кардааст, муаллиф даъват мекунад, ки баракати аз укубатҳои \bar{U} бармеомадаро аз назар гузаронанд.

Аввалини онҳо — сарнагун кардани шайтон аст. Ин чӣ гуна ба амал омад? Худо ба маънои маълум фарзандони Худро ба Масеҳ дод, то \bar{U} онҳоро пок намояд, наҷот диҳад ва озод кунад. Азбаски ин одамон табиати инсонӣ доштанд, Худованд Исо низ ҷисм ва хунро қабул кард. \bar{U} зухуроти берунии илоҳияти Худро барканор гузошт ва моҳияти илоҳии Худро ба “*либосе аз фано*” пӯшонд.

Аммо дар Байт-Лаҳм роҳи \bar{U} ба анҷом нарасид. “*Ба хотири ман \bar{U} тамоми роҳро то Ҷолҷолто тай намуд!*”

Бо *мамоти* Худ Исо *соҳиби қудрати мамотро, яъне иблисро нобуд намуд*. Исо ӯро нобуд кард, аммо на ба он маъно, ки аз ҳастӣ маҳрум кард, балки ба он маъно, ки қудрати ӯро ҷовидона барҳам дод. ӯ вайро ба ҳеч табдил дод. Шайтон то ҳол ғаболона зидди ба даст овардани мақсадҳои Худо дар ин ҷаҳон мебарояд, аммо дар салиб ба вай зарбаи ҳалокатовар расонда шуд. Вақти вай кӯтоҳ буда, мамоти вай ногузир аст. Вай душман аст, аммо мағлубшуда.

Ба кадом маъно шайтон *соҳиби қудрати мамот* аст? Ин ҷо, аз афташ, дар назар дошта шудааст, ки қудрати шайтон бар марг дар он аст, ки вай онро талаб мекунад. Гуноҳ маҳз ба воситаи шайтон ба ҷаҳон омад. Покии Худо оиди марги ҳамаи гуноҳкардагон фармон дод. Бинобар ин шайтон дар нақши айбдоркунанда барои гуноҳ ҷазоро талаб карда метавонад.

Дар кишварҳои бутпараст ин қудрати вай дар он зоҳир мегардад, ки намояндагони вай, ҷодугарон, метавонанд ба одам лаънат оваранд, ва он гоҳ ин одам бе ягон сабаби табиӣ мемирад.

Дар Навиштаҳои Пок ягон ишорае нест, ки шайтон бе иҷозати пешакӣ аз Худо ба бовардор маргро оварда метавониста бошад (Айюб 2,6), аз ин сабаб вай ҳамчунин наметавонад қарор диҳад, ки вақти зиндагии масеҳӣ кай ба поён расидааст. Баъзан ба вай имкон дода мешавад, ки ба воситаи одамони бад масеҳиро ба ҳалокат расонад. Аммо Исо шогирдони Худо огоҳӣ дода буд, ки бояд на аз онҳое битарсанд, ки ҷисро кушта метавонанд, балки аз Худо битарсанд, ки метавонад ҳам ҷисро ва ҳам ҷонро дар дӯзах нобуд кунад (Мат. 10,28).

Дар Паймони Куҳан Ҳанӯх ва Илёс маргро надида ба осмон рафтанд. Ин, бешубҳа, танҳо аз он сабаб рӯй дод, ки онҳо, чун бовардорон, дар марги Масеҳ, ки он вақт ханӯз ба оянда дахл дошт, мурда ҳисобида шуда буданд.

Ҳангоме ки Масеҳ дар вақти ба осмон бурдани Калисо меояд, ҳамаи масеҳиёни он вақт мезиста маргро аз сар нагузаронда, ба осмон бурда мешаванд. Аммо онҳо маргро намебинанд, чунки покии Худо нисбати онҳо

бо марги Масеҳ қонеъ карда шуд. Масеҳи аз нав зиндашуда калиди дӯзах ва маргро дорад (Ваҳй 1,18), яъне ӯ бар онҳо қудрати пурра дорад.

2,15 Баракати дуҷум, ки решаҳои дар хоршавии Масеҳ аст, ҳалосӣ аз *тарс* аст. То салиб *тарси мамот* одамонро дар ғулумии якумра нигоҳ медошт. Агарчи дар Паймони Куҳан ҷилоҳои ками рӯшноӣ оиди ҳаёт пас аз марг вомеранд, муҳити умумии он — муҳити номуайяни, даҳшат ва торикӣ буд. Ҳар он чи он вақт дар ғубор буд, акнун возеҳ ва равшан шуд, чунки Масеҳ бо Хушхабарии худ ба ҳаёт ва бефанӣ равшанӣ андохт. (2Тим. 1,10).

2,16 Баракати бузурги сеҷум — пӯшидани гуноҳ аст. Бо омадани Худ ба ҷаҳон Худованд ба *фариштагон* ёрӣ намодааст, ӯ ба *насли Иброҳим* дасти ёрӣ дароз кардааст. “*Дастгирии кардан*” тарҷумаи калимаи юнонии “эпилабано” — “қапидан”, “ба ҷанг гирифтани” аст. Азбаски ин ҷо, бархилофи ҳамаи ҳолатҳои дигар, ин феъл ҷанг заданро ифода карда наметавонад, он оиди ёрӣ ва ҳалосӣ мегӯяд.

Таҳти *насли Иброҳим* авлодони табиӣ — яҳудиён, ё насли рӯхонӣ — бовардорони ҳамаи замонҳо дар назар дошта шуда метавонанд. Ин ҷо он чиз низ муҳим аст, ки онҳо на фариштаҳо, балки мавҷудоти инсонӣ мебошанд.

2,17 Бинобар ин ба ӯ лозим буд, ки *аз ҳар ҷиҳат ба бародарони Худ монанд шавад*. ӯ табиати ҳақиқӣ ва комили инсониро қабул кард. ӯ гирифтори хоҳишҳо, фикрҳо, эҳсосот ва дилбастагиҳои инсонӣ гардид — ба ғайр аз як истисноӣ хеле муҳим: ӯ беғуноҳ буд. Табиати инсонии ӯ идеалӣ буд, ба табиати мо бошад унсурӣ бегона — гуноҳ, зада даромад.

Ба шарофати табиати комили инсонияш ӯ метавонад *Саркоҳини раҳим ва амине ба ҳузури Худо бошад*. ӯ метавонад ба одамони раҳим ва ба Худо амин бошад. Вазифаи асосии ӯ ҳамчун *Саркоҳин* — *гуноҳҳои қавмро кафорат кардан* аст. Барои ин ӯ кореро кард, ки ҳеч саркоҳини дигар ҳеч гоҳ накарда буд ва карда наметавонист: ӯ Худо,

беғунохро, қурбонӣ кард. \bar{U} ихтиёран ба чоӣ мо мурд.

2,18 Баракати чорум – ёрӣ ба *озмуда-шавандагон* аст. Азбаски *Худи* \bar{U} укубат мекашид ва *озмуда шуда буд*, пас ҳамчунин метавонад ба онҳое ки аз озмоишҳо мегузаранд, *мадад расонад*. \bar{U} ба онҳое ки аз ин озмоишҳо мегузаранд, ёрӣ дода метавонад, чунки *Худаш* дар он чо буд.

Ин чо боз тавзеҳот лозим аст. *Худованд* Исо аз берун *озмуда шуда буд*, аммо аз дохил ҳеч гоҳ не. Озмоиш дар биёбон озмоиш аз берун буд. Ба назди Исо шайтон ҳозир шуд ва ба водоркунандаҳои берунӣ рӯ оварда, торҳои чони \bar{U} ро ба ҳаяҷон оварданӣ шуд. Аммо Начоткор ҳеч гоҳ аз дохил бо ҳавасҳо ва хошишҳо озмуда шуда наметавонист, чунки дар \bar{U} на гуноҳе буд, на он чи ба гуноҳ ҷавобе диҳад. \bar{U} аз озмоиш гузашта, укубат кашидааст. Ба мо муқобилат ба озмоиш дард мерасонад, ба \bar{U} бошад худи озмоиш дард мерасонад.

В. Бартариӣ Масеҳ аз Мусо ва Еҳушаъ (3,1–4,13)

3,1 Мусо яке аз муҳимтарин қаҳрамонҳои миллии Исроил буд. Бинобар ин марҳилаи сеюм дар стратегияи муаллиф — нишон додани тамоми беинтиҳои бартариӣ Исо аз Мусо аст.

Ин оятҳо ба *бародарони муқаддас*, ки дар *даъвати осмонӣ шарик ҳастанд*, ирсол гардидаанд. Ҳамаи масеҳиёни ҳақиқӣ дар он чи ба мартабаи онҳо дахл дорад, *муқаддасанд*, ва онҳо бояд дар он чи ба тарзи зиндагиашон дахл дорад, пок бошанд. Дар Масеҳ онҳо аллакай пок ҳастанд, онҳо бояд худ аз худ пок бошанд.

Даъвати осмонӣ онҳо ба даъвати заминии Исроил муқобил гузошта мешавад. Покони Паймони Куҳан ба баракатҳои моддӣ дар замини барояшон ваъдашуда даъват шуда буданд (агарчи онҳо умеди осмонӣ низ доштанд). Дар давраи Калисо масеҳиён ҳозир ба баракатҳои рӯҳонӣ ва дар оянда ба мероси осмонӣ даъват шудаанд.

Ба Исо назар дӯзед. Чун *Расул ва Саркоҳини эътирофи мо*, \bar{U} ҳаматарафа сазовори кӯшишҳои мо барои фаҳмидани \bar{U} ст. \bar{U} ро

чун *Расул эътироф* намуда, мо онро дар назар дорем, ки \bar{U} ба мо Худоро намояндагӣ мекунад. \bar{U} ро чун *Саркоҳин эътироф* намуда, мо онро дар назар дорем, ки \bar{U} моро дар назди Худо намояндагӣ мекунад.

3,2 Як чихате ҳаст, ки дар он \bar{U} , мувофиқи розигии умум, ба Мусо монанд буд. Исо ба Худо *амин буд*, *чунон ки Мусо низ дар тамоми хонаи Худо амин буд*. *Хона* гуфта ин чо на танҳо хаймаи чомаъ, балки тамоми он доирае дар назар дошта шудааст, ки Мусо дар он манфиатҳои Худоро ифода мекард. Ин — *хонаи* Исроил, халқи қадими заминии Худост.

3,3 Аммо бо ҳамин монандии онҳо тамом мешавад. Дар ҳар чихати дигар бартариӣ Исо баҳснопазир аст. Аввалан, *Худованд* Исо *нисбат ба Мусо сазовори ҷалолӣ беишаре* мебошад, зеро созандаи *хона назар ба худи хона эътироми беишаре дорад*. *Худованд* Исо Созандаи хонаи Худо буд; Мусо фақат қисми ин хона буд.

3,4 Сониян, Исо аз Мусо бузургтар аст, чунки \bar{U} Худост. *Ҳар хонаро* касе месозад. *Валекин меъмори ҳама чиз Худост*. Аз Инҷили Юҳанно 1,3, Қўлассиён 1,16 ва Ибриён 1,2.10 мо мефаҳмем, ки *Худованд* Исо дар офариниши олам иштироқи фаъолона дошт. Хулоса возеҳ аст: Исои Масеҳ Худост.

3,5 Сеюм: Исо чун Писар низ бузургтар аст. *Мусо дар тамоми хонаи Худо мисли хизматгӯзор амин буда* (Ад. 12,7), назари одамонро ба Масеҳи меомада равона мекард. \bar{U} аз он *шаҳодат меод*, ки дар оянда *бояд гуфта шавад*, яъне оиди Хушхабарӣ начот дар Исои Масеҳ. Барои ҳамин ҳам Исо боре гуфта буд: “Агар ба Мусо имон медоштед, ба Ман ҳам имон медоштед, чунки вай дар бораи Ман навиштааст” (Юҳ. 5,46). Дар роҳи Аммоус Исо бо шогирдонаш сӯҳбат карда, аз Мусо ва пайғамбарон сар карда, “он чиро, ки дар ҳамаи Навиштаҳо дар бораи \bar{U} гуфта шудааст, ба онҳо фаҳмонда дод” (Лук. 24,27).

3,6 *Масеҳ* бошад дар хонаи Худо на мисли хизматгӯ, балки *мисли Писар* амин буд, ва дар ҳолати \bar{U} мартабаи Писар маъноӣ баробарӣ бо Худоро дорад. *Хонаи* Худо *хонаи* Худи \bar{U} мебошад.

Ин чо муаллиф мефаҳмонад, ки имрӯз *хонаи* Худо гуфта чӣ дар назар дошта мешавад. Онро ҳамаи онҳое ташкил медиҳанд, ки ба Худованд Исо ҳақиқатан бовар доранд: *ва хонаи Ҷ мо ҳастем, ба шарте ки чуръат ва фаҳри умедро то ба охир боматонат нигоҳ дорем.*¹ Дар назари аввал чунин намуда метавонад, гӯё начоти мо ба он вобаста аст, ки то чӣ андоза мо устуворӣ дорем. Дар ин ҳолат мо начотро на ба шарофати коре ки Масеҳ дар салиб ба чо овард, балки бо устувориямон ба даст меовардем. Дар асл ин чо гуфта мешавад, ки мо ба хонаи Худо тааллуқ доштанимонро бо он исбот мекунем, ки робитаро бо он нигоҳ медорем. Онҳое ки боварино ба Масеҳ ва ваъдаҳои Ҷ гум мекунаанд, нишон медиҳанд, ки ҳеҷ гоҳ аз олами боло зода нашуда буданд. Огоҳонидани навбатӣ маҳз ба муқобили ин гуна муртадӣ равона карда шудааст.

3,7 Ин чо муаллиф ба матн огоҳонидани дуноми ин номаро дохил мекунад — огоҳонидан оиди саҳт шудани дил. Ин дар биёбон бо Исроил рӯй дод ва боз рӯй дода метавонад. Бинобар ин имрӯзҳо *Рӯхулқудс* ба воситаи Забур 94,7–11 ҳамон тавре мегӯяд, ки ҳангоми ба сарояндаи Забур додани он гуфта буд: “*Имрӯз агар овози Ҷро бишнавед*”.

3,8 Ҳар гоҳе ки Худо сухан гӯяд, мо бояд дар шунидан бошитоб бошем. Ба суханони Ҷ шубҳа кардан — Ҷро дурӯғгӯй номидан ва ба худ ғазоби Ҷро овардан аст.

Аммо Исроил *дар биёбон* маҳз ҳамин тавр мекард. Таърихи он — рӯйхати аламовари шикоятҳо, ҳавасҳо, бутпарастӣ, нобоварӣ ва исён аст.

Дар Рафидим, масалан, онҳо аз камии об шиква карда, дар миёни онҳо будани Худоро зери шубҳа мегузаштанд (Хур. 17,1–17). Дар биёбони Форон, ҳангоме ҷосусони фиришодашуда бо хабарҳои баргаштанд, ки дар байни исроилиён шубҳа ва ҳаросро ба вучуд меоварданд (Ад. 13,25–29), халқ қарор дод, ки ба Миср, ба замини ғуломӣ баргардад (Ад. 14,4).

3,9 Худо ба ҳашм омада, қарор дод, ки саргардонии халқи Исроил дар биёбон боз чил сол давом хоҳад кард (Ад. 14,33.34). Аз ҳамаи он ҷанговароне ки ҳангоми аз Миср

баромадан бистсола ё зиёда аз он буданд, ба замини Канён танҳо ду нафар дохил шуданд — Колеб ва Еҳушаъ (Ад. 14,28–30).

Он факт низ аз аҳамият холӣ нест, ки чуноне ки Исроил *чил солро* дар биёбон гузаронд, Рӯхи Пок низ тақрибан чил сол пас аз марги Масеҳ бар халқи Исроил меҳнат мекард. Аммо яҳудиён бар зидди хабари Масеҳ дилҳои худро саҳт карданд. Дар соли 70-ум Уршалим вайрон карда шуд, ва халқ дар байни халқҳои бутпараст парешон гардид.

3,10 Ҳашме ки сабабаш рафтори исроилиён дар биёбон буд, Худоро мачбур намуд, то бо ин мазаммати саҳт баромад кунад. Ҷ онҳоро дар он айбдор намуд, ки майли ҳамеша аз Ҷ дур шудан дошта, яқравона *роҳҳои Ҷро* сарфи назар мекарданд.

3,11 Ҷ дар ғазоби Худ қасам хӯрд, ки *онҳо ба оромии Ҷ*, яъне ба замини Канён *дохил нахоҳанд шуд*.

3,12 Дар оятҳои 12–15 он хулосаи амалӣ тасвир карда мешавад, ки Рӯхи Пок аз таърихи Исроил баровардааст. Монанди ҷойҳои дигари Нома ба Ибриён, муаллиф ба хонандагони худ чун ба *бародарон* мурочиат мекунад. Ин маънои онро надорад, ки ҳамаи онҳо масеҳиёни ҳақиқӣ буданд. Ҳамин тариқ, ҳамаи онҳое ки худро масеҳӣ меноманд, бояд хушёр бошанд, то *дилашон шарир* нашавад, ки ин боиси аз *Худои* Зинда рӯй гардондани онҳо мешавад. Ин гуна хатар доим ҳаст.

3,13 Яке аз подзаҳро — насихати якдигар аст. Хусусан дар рӯзҳои фалокатҳо ва душвориҳо халқи Худо бояд якдигарро *ҳар рӯз* насихат дода, илтиҷо намоянд, то Масеҳро ба хотири динҳои ки масъалаи гунохро ҳал карда наметавонанд, тарк накунанд.

Тавачҷӯх намоед, ки ин чо насихат вазифаи на танҳо давраи хурди ходимон, балки вазифаи ҳамаи бародарон ҳисобида мешавад. Он бояд *то даме* давом кунад, ки “*имрӯз*” *гуфта мешавад*, яъне то даме ки Худо начотро аз рӯи файз, мувофиқи бовар пешниҳод мекунад. “*Имрӯз*” — вақти муносиб аст, он вақти начот аст.

Рӯй гардондан — яъне ба *фиребҳои гуноҳ афтода*, *саҳтдил* шудан аст. Аз дур гуноҳ одатан намуди хеле хуб дорад. Он гузарго-

херо пешниҳод мекунад, ки чӣ гуна Масехро хор накарда, талаботи покшавиро на он қадар қатъӣ кардан мумкин аст, маросимҳои аз ҷиҳати эстетикӣ баланд пешниҳод мекунад ва дастовардҳои заминӣ ваъда медиҳад. Аммо аз он гузашта, мо мебинем, ки он то чӣ андоза манфур аст. Он одамро бе омурзиши гуноҳҳо, бе умеди ҳаёт баъд аз марг, бе имконияти тавба мегузорад.

3,14 Муаллиф боз ёдрас мекунад, ки *мо шарикони Масех гардидаем, ба шарте ки асоси эътиқоди худро то ба охир боматонат нигоҳ дорем*. Одатан маънои ин гуна оятҳоро вайрон карда, дар онҳо баёнотро мебинанд, ки гӯё одами начотёфта аз нав ҳалок шуда метавонад. Аммо барои ин гуна маънидод ҳеч асосе нест, чунки дар аксари кулли ҳолатҳо Навиштаҳои Пок таълим медиҳад, ки начот ройгон дода мешавад; он бо хуни Масех харида шудааст, бо бовар қабул карда мешавад ва бо қорҳои нек тасдиқ карда шудааст. Бовари ҳақиқӣ ҳамеша устувор аст. Мо дар бовар на барои нигоҳ доштани начоти худ устувор ҳастем, балки барои исботи он ки мо ҳақиқатан начотёфта ҳастем. Бовар — решаи начот аст; устуворӣ — самари он. Кӣ *шарикони Худо*? Ҳамоне ки бо устувории бовараш исбот мекунад, ки ҳақиқатан ба \bar{U} тааллуқ дорад.

3,15 Муаллиф тасвири хулосаҳои амалиро аз таҷрибаи ғамангези Исроил бо сухано-ни Забур 94,7.8 анҷом медиҳад: “*Имрӯз, агар овози ӯро бишнавед, дилҳои худро сахт накунад, мисли замони ошӯб*”. Ин даъвати пуртаъсир, ки як замоне ба Исроил нигаронида шуда буд, акнун ба ҳар касе ки дар пеши васвасаи тарк кардани Хушхабар ва бозгаштан ба шарият истодааст, мурочиат мекунад.

3,16 Бобро тафсири таърихии муртадии Исроил хотима медиҳад. Дар силсилаи се савол ва се ҷавоб муаллиф таърихи ошӯби Исроил, ситезаҷӯии он ва ҷазоро аз назар мегузаронад. Баъд аз ин вай хулоса бармеорад:

Ошӯб. *Ҳамаи онҳое ки ба тӯфайли Мусо аз Миср берун омада буданд, зидди Худо ошӯб бардоштанд. Истисноии ягона Колеб ва Ехушаъ буданд.*

3,17 Ситезаҷӯӣ. *Ҳамин ошӯбгарон чил сол Худоро хашмгин мекарданд. Онҳо тақрибан 600 000 буданд, ва бо гузаштани чил сол дар биёбон 600 000 қабр парешон гашта буд.*

3,18 Ҷазо. *Ана ҳаминҳо аз боиси беитоатиашон ҳеч гоҳ ба замини Канъон дохил нашуданд.*

Аллакай худӣ садо додани ин саволҳо ва ҷавобҳо мебоист таассуроти фаромӯшнашавандаеро ба онҳое мебахшид, ки ба озмоиши тарк кардани ақаллияти масеҳиёни ҳақиқӣ ба хоҳири аксарияти кулли одамоне ки зоҳиран масеҳӣ буда, аммо қувваи тақводориро рад мекунанд, дучор шудаанд. Оё ҳамеша ҳақ ба ҷониби аксарият аст? Дар ин боби таърихи Исроил ҳақ ба ҷониби танҳо ду нафар буд, ним миллион нафар бошанд дар иштибоҳ буданд!

А. Т. Пиерсон ҷиддияти гуноҳи Исроилро чунин таъкид мекунад:

Гуноҳи нобоварии онҳо ситезаҷӯии қорқарата нисбати Худо буд:

1. Он ҳуҷум ба ростии Худо буд, чунки \bar{U} ро ба дурӯғгӯӣ табдил медоданд.
2. Он ҳуҷум ба қудрати \bar{U} буд, чунки \bar{U} ро беқувват ва барои ба замини ваъдашуда дохил кардани онҳо нотавон меҳисобиданд.
3. Он ҳуҷум ба ҳақиқат оиди тағйирнаёбандагии \bar{U} буд, зеро, агарчи инро нагуфта буданд, бо рафторашон онро дар назар доштанд, ки Худо доимо тағйир меёбад ва наметавонад чун пештара мӯъҷизаҳо ба амал оварад.
4. Он ҳуҷум ба садоқати Падаронаи \bar{U} буд, мисли ин ки гӯё \bar{U} интизориҳоеро хавсаманд мекард, ки онҳоро амалӣ карданӣ набуд.²

Колеб ва Ехушаъ, баръакс, Худоро бо он гиромӣ доштанд, ки сухани \bar{U} ро комилан дурӯст, иқтидори \bar{U} ро номаҳдуд, хусни тавачҷӯхро ба онҳо доимо раҳмдилона, садоқати \bar{U} ро чунон ҳисобиданд, ки ҳеч гоҳ умедҳои иҷро намекардашро бедор намекунад.

3,19 Хулоса. *Маҳз беимонӣ ба фарзандони ошӯбгари Исроил имкон надод, ки ба замини ваъдашуда дохил шаванд ва маҳз беимонӣ ба одам имкон намедиҳад, ки аз ҳамаи ҷиҳатҳо ба мероси Худо ворид гардад.*

Хулоса аниқ аст: аз дили бад ва нобовар барҳазар бошад.

4,1 Якчанд ояти баъдина яке аз чойҳои душвортарини ин нома мебошанд. Дар байни илоҳиётшиносон оиди пешравии мушаххаси далеловарӣ ихтилоф ҳукмфармост, агарчи маънои умумии ин фасл нисбатан фаҳмо мебошад.

Мавзӯи Ибриён 4,1–13 – оромии Худо ва ғайратест, ки барои ба даст овардани он даркор аст. Пеш аз ҳама бояд қайд кард, ки дар Навиштаҳои Пок якчанд навъи оромӣ зикр шудааст:

1. Худо баъди шаш рӯзи офариниш ором гирифт (Ҳас. 2,2). Ин оромӣ на ифодагари хаста шудан аз меҳнати вазнин, балки далели қаноатмандӣ аз кори анҷомдода буд (Ҳас. 1,31). Гуноҳе ки ба ҷаҳон ворид шуд, оромии Худоро ҳалалдор намуд. Аз ҳамон лаҳза ӯ беист меҳнат мекунад. Чуноне ки Исо гуфт: “Падари Ман то кунун кор мекунад, ва Ман низ кор мекунам” (Юҳ. 5,17).
2. Мувофиқи нақшаи Худо, Канъон мебоист барои фарзандони Исроил заминӣ оромӣ мебуд. Аксари онҳо ба ин замин ҳеҷ гоҳ дохил нашуданд, ва онҳое ки дохил шуданд, тавон надоштанд оромие-ро пайдо кунанд, ки Худо барояшон муҳайё карда буд. Ин ҷо Канъон чун тимсоли оромии ҷовидонии ниҳонии Худо истифода шудааст. Бисёри онҳое ки ба Канъон дохил шуда натавонистанд (масалан, Қӯрах, Дотон ва Абиром), рамзи муртадонии ҳозира мебошанд, ки аз боиси нобоварии худ ба оромии Худо ворид шуда наметавонанд.
3. Имрӯзҳо масеҳиён метавонанд бо донистани он ки қарзи гуноҳи онҳо аллақай бо меҳнати анҷомдодаи Худованд Исо пардохта шудааст, аз вичдони ором ҳаловат баранд. Ин ҳамон оромиест, ки Начотдиҳанда ваъда додааст: “Ба назди Ман оед, эй ҳамаи захматкашон ва гаронборон, ва Ман ба шумо оромӣ хоҳам бахшид” (Мат. 11,28).
4. Масеҳӣ дар хизмат ба Худованд низ аз оромӣ ҳаловат мебарад. Дар ҳоле ки оромии пештара оромии начот буд, ин –

оромии хизмат аст. “Юғи Маро ба гардани худ гиред, ва аз Ман таълим ёбед, зеро ки Ман ҳалим ва фурутан ҳастам ва ҷонҳои шумо оромӣ хоҳад ёфт” (Мат. 11,29).

5. Охируламр, оромии ҷовидон ҳаст, ки дар ҳонаи Падар дар осмон интизори масеҳӣ аст. Ин оромии оянда, ки ба таври дигар оромии шанбе номида мешавад (Ибр. 4,9), – оромии ниҳонӣ аст; ҳамаи навъҳои дигари оромӣ тимсолҳо ё пешакӣ ҷашидани он оромӣ мебошанд. Маҳз ҳамин оромӣ мавзӯи асосии Ибриён 4,1–13 мебошад.

Ҳеҷ кас ҳақ надорад чунин ҳисобад, ки ваъдаи *оромӣ* акнун қувваи худро гум кардааст. Он дар гузашта пурра ва ба таври ниҳонӣ иҷро нашуда буд, бинобар ин ваъдаи оромӣ ҳанӯз побарҷост.

Аммо ҳамаи онҳое ки худро масеҳӣ меноманд, бояд боварӣ ҳосил кунанд, ки аз ҳадаф барҳато намераванд. Агар эътирофи онҳо ҳоли (беасос) бошад, ба онҳо ҳатари даст кашидан аз Масеҳ ва рӯ овардан ба ягон системаи диние ки начот дода наметавонад, таҳдид мекунад.

4,2 Ба мо Хушхабар *мавъиза карда шуда* аст — хабари хуш оиди ҳаёти ҷовидон, ки аз рӯи бовар ба Масеҳ дода мешавад. Хушхабар ба исроилиён низ эълон шуда буд — хабари хуш оиди оромӣ дар замини Канъон. Аммо ин хушхабаре оромӣ ба онҳо манфиате наовард.

Вобаста ба он ки қадоме аз вариантҳои хондани ояти 2-ро (ки дар дастнависҳо воমেҳӯрад) пайравӣ мекунем, барои нокомии онҳо ду маънидоди имконпазир ҳаст. Мувофиқи тарҷумаи тоҷикӣ, онҳо аз он сабаб ноком шуданд, ки ин хабар *бо имони шунавандагон напайваст*. Дигар хел карда гӯем, онҳо ба он бовар накарданд ва ё мувофиқи он зистанро сар накарданд.

Дар баъзе дастнависҳо навишта шудааст, ки онҳо “бо ононе ки бо диққат ба он гӯш медоданд, муттаҳид нашуданд”. Ин ҷо дар назар дошта шудааст, ки аксари исроилиён дар бовар бо Колеб ва Еҳушаъ, ки ба ваъдаҳои Худо бовар карданд, муттаҳид нашуда буданд.

Дар ҳар ҳол фикри асосӣ ин чо чунин аст: нобоварӣ онҳоро аз он оромие ки Худо барояшон дар замини ваъдашуда муҳайё карда буд, маҳрум намуд.

4,3 Дар ин оят пайдарҳамиро дар пешравию фикр муайян кардан душвор аст. Таассуроте ҳосил мешавад, ки ин се ҷумла ҳеч алоқамандие бо ҳам надоранд, аммо бо вучуди ин мавзӯи асосии ҳар сеи онҳо оромии Худост.

Аввал мо мефаҳмем, ки *мо*, ки *имон овардаем*, ҳамонҳое мебошем, ки *ба оромии Худо дохил хоҳем шуд*. Бовар калидест, ки бароямон дарро мекушояд. Чуноне ки зикр шуда буд, имрӯзҳо масеҳиён аз вичдони ором ҳаловат мебаранд, зеро медонанд, ки ҳеч гоҳ барои гуноҳояшон доварӣ нахоҳанд шуд (Юх. 5,24). Аммо он низ дуруст аст, ки ба оромии ҷовидонии Худо танҳо онҳое дохил мешаванд, ки бовар доранд. Ва ин чо, аниқтараш, ин оромии оянда дар назар дошта шудааст.

Дар ҷумлаи оянда худи ҳамин фикр бо ёрии инкор таъкид шудааст: «*Ҷ гуфтааст: “Ман дар газаби худ қасам хӯрдам, ки онҳо ба оромии Ман дохил нахоҳанд шуд”*» (иктибос аз Заб. 94,11). Айнан ҳамон тавре ки бовар дарҳоро мекушояд, нобоварӣ онҳоро маҳкам мекунад. Мо, умедворон ба Масеҳ, ба оромии Худо боварии комил дорем; исроилиён нобовар ин гуна боварӣ дошта наметавонианд, чунки онҳо ба сухани Худо бовар намекарданд.

Ҷумлаи сеюм беш аз ҳама душвор аст: «*...гарчанде ки корҳои Ҷ аз хилқати олам анҷом ёфта буд*». Эҳтимол, онро бо ҷумлаи пештара пайваста, маънидод кардан осонтар аст. Он чо, оиди оромии Худ сухан ронда, Худо замони ояндаро истифода бурдааст: «*онҳо ба оромии Ман дохил нахоҳанд шуд*». Замони оянда ба он ишора мекунад, ки имконияти ба оромии Худо дохил шудан ханӯз ҳам вучуд дорад, агарчи баъзеҳо бо сабаби беитоатияшон аз он маҳрум шудаанд. Бо вучуди он ки корҳои Худо аз хилқати олам анҷом ёфта буд, ба ин оромӣ ханӯз даромадан мумкин аст.

4,4 Мақсади ин оят – дар асоси Навишта исбот намудани он аст, ки Худо баъди ба

анҷом расидани кори офариниши олам *ором гирифт*. Номуайянии муаллиф дар таъхир додани порчаи иқтибосшуда ҳеч ба надонистани ӯ далолат намекунад. Ин тарзи тасвири бадеист — иқтибос овардан аз китобе ки ханӯз ба бобҳо ва оятҳо таксим карда нашуда буд. Ба асоси ин оят гуфтае аз Ҳастӣ 2,2 гузошта шудааст: “Худо... дар рӯзи ҳафтум аз ҳамаи корҳои Худ, ки карда буд, ором гирифт”.

Ин чо замони гузашта истифода шудааст, ва метавонад чунин намояд, ки ин ишоратест оиди ба таърих тааллуқ доштани оромии Худо, аммо на ба пайғамбарӣ, ва гӯё он ба мо, имрӯзиён, ҳеч дахле надорад. Аммо ин тавр нест.

4,5 Барои тасдиқи фикр оиди он ки ишора ба оромии Худо пас аз анҷоми офариниш маънои пӯшида шудани ин масъаларо надорад, муаллиф бо андаке тағйирот Забур 94,11-ро иқтибос меоварад, ки он чо замони оянда истифода мешавад: “*Онҳо ба оромии Ман дохил нахоҳанд шуд*”. Моҳиятан, вай мегӯяд: “Оиди оромии Худо фикр карда, кӯшиш накунед, ки онро бо он чи дар Ҳастӣ 2 воқеъ шуд, маҳлуд намоед; дар ёд нигоҳ доред, ки дертар Худо оиди оромии Худ гуфта буд, ки он ханӯз барои одамон дастрас аст”.

4,6 То ин ҳалқаи силсилаи исботҳо мо дидем, ки аз лаҳзаи офариниши олам Худо ба башарият оромиро пешниҳод мекард. Дарҳои даромад кушода буданд.

Исроилиён дар биёбон аз боиси *беитоатияшон* ба оромӣ дохил нашуданд. Аммо ин маънои онро надорад, ки ваъда аз эътибор соқит шуд!

4,7 Қадами навбатии муаллиф — нишон додани он аст, ки ҳатто дар замони *Довуд*, баъди 500 соли ба Канъон роҳ дода нашудани исроилиён, Худо барои ифода кардани вақти муносиб калимаи “*имрӯз*”-ро ба кор бурдааст. Дар Ибриён 3,7.8.15 муаллиф аллакай Забур 94,7.8-ро иқтибос оварда буд. Ин чо вай боз онро чун шаҳодати он иқтибос меорад, ки ваъдаи оромии Худо бо марги исроилиён дар биёбон қуввати худро гум накардааст. Дар замони *Довуд* Ҷ ханӯз аз

одамон илтичо мекард, ки ба \bar{U} бовар кунанд ва *дилҳои худро сахт накунанд*.

4,8 Албатта, баъзе исроилиён ба ҳар ҳол ҳамроҳи *Ехушаъ* ба Канъон дохил шуданд. Аммо ҳатто онҳо он *оромии* ниҳоиро, ки Худо барои дӯстдоронаш муҳайё карда буд, ба даст наоварданд. Дар Канъон ҷангҳо, гуноҳ, бемориҳо, андӯхҳо, азобҳо ва марг буданд. Агар оромии Худо бо ҳамин анҷом меёфт, \bar{U} онро боз дар замони Довуд пешниҳод намекард.

4,9 Ҳамаи он чи зикр шуд, хонандаро ба хулосае меорад: *пас, барои қавми Худо боз оромии шанбе боқӣ мемонад*. Ин ҷо муаллиф барои ифода намудани оромӣ калимаи дигари юнониро (“саббатисмос”) ба кор мебарад, ки бо калимаи “шаббат” (шанбе) хеш аст. Он оромии ҷовидониро ифода мекунад, ки ҳамаи ононе ки бо хуни гаронбаҳои Масеҳ наҷот ёфтаанд, аз он ҳаловат хоҳанд бурд. Ин риояи “шаббат” (шанбе) аст, ки ҳеч анҷом нахоҳад ёфт.

4,10 Ҳар касе ки ба *оромии* Худо дохил мешавад, аз меҳнатҳои худ *ором* мегирад, айнан ҳамон тавре ки Худо дар рӯзи ҳафтум аз *корҳои* Худ *ором гирифт*.

Шояд, пеш аз ба даст овардани наҷот мо кӯшиши зиёд мекардем, то ин наҷотро сазовор шавем. Аммо бо дарки он ки ин кор аз тарафи Масеҳ дар Ҷолҷолто анҷом дода шудааст, мо кӯшишҳои бефоидаи худро қатъ кардем ва ба Раҳонандаи аз мурдагон бархоста боварӣ кардем.

Наҷот ба даст оварда, мо бо муҳаббат, бо эҳтимом барои Оне меҳнат мекунем, ки моро дӯст дошт ва Худро барои мо таслим намуд. Корҳои неки мо самари Рӯҳи Пок мебошанд, ки дар мо сокин аст. Мо бисёр вақт дар хизмати \bar{U} ҳаста мешавем, аммо аз хизмати \bar{U} мо ҳеч гоҳ ҳаста намешавем.

Дар оромии ҷовидонии Худо мо аз ҳамаи корҳои заминии худ осуда мешавем. Ин маънои онро надорад, ки дар осмон мо бо ҳеч кор машғул намешавем. Мо дар он ҷо ба \bar{U} ибодат ва хизмат карда, ҷӣ будани ҳастагӣ, андӯхҳо, таъкибот ва озмоишҳои фаромӯш хоҳем кард.

4,11 Оятҳои пештара нишон доданд, ки оромии Худо имрӯзҳо низ барои одамон

дастрас аст. Дар худӣ ҳамин ҷо гуфта шудааст, ки барои *ба* ин *оромӣ дохил шудан* ғайрат лозим аст. Мо бояд *кӯшиши намоем*, то боварӣ ҳосил кунем, ки умеди ягонаи мо Худованд Исо аст. Мо бояд бо тамоми ғайрат ба васвасаи танҳо дар сухан ба \bar{U} бовар доштан ва ҳамин ки тӯфони таъкибот ва азобҳо сар шавад, аз \bar{U} даст кашидан муқобилат кунем.

Исроилиён сабукфикр буданд. Онҳо бо ваъдаҳои Худо безътиноёна рафтор карданд. Онҳо хоҳиши зиёде доштанд, ки ба Миср, ба замини ғулумии худ бозгарданд. Оиди “аз-худкунӣ”-и ғайратмандонаи ваъдаҳои Худо сухане ҳам набуд. Дар натиҷа онҳо ҳеч гоҳ ба Канъон дохил нашуданд. Мисоли онҳо бояд барои мо чун огоҳонидан хизмат кунад.

4,12 Дар ду ояти баъдина огоҳонидане ҳаст, ки нобоварӣ ҳеч гоҳ ошкорнашуда намемонад. Пеш аз ҳама, онро *Каломии* Худо ошкор мекунад. (Истилоҳи “логос”, ки ин ҷо барои ифода намудани мафҳуми “калима” омадааст, – калимаи маълум аст, ки Юҳанно онро дар пешгуфтор ба Инчили худ истифода бурдааст. Аммо бо вучуди он, ин оят на ба Сухани Зинда, Исо, балки ба Сухани навишта, Навиштаҳои Пок дахл дорад.) Ин *Каломии* Худо

зинда аст – он доимо ва фаъолона зиндагӣ мекунад;

таъсирбахш аст – ба амал водор мекунад;

тез аст – аз ҳар *шамшерии* дудама *тезтар аст*;

ҷудокунанда аст – ба *ҷон ва рӯҳ*, ду қисми таркибии нонамоён ва ғайримоддии одам, рафта мерасад. *Он то бугумҳо ва мағзи устухонҳо рафта мерасад*; *бугумҳо* амали беруниро имконпазир мегардонанд, мағзи устухон бошад — қисми таркибии ниҳонӣ, аммо барои ҳаёт хеле муҳими устухон аст;

санҷанда – *он андеша ва ниятҳои дилро фарқ мекунад ва месанҷад*. Маҳз Сухан моро доварӣ мекунад, на мо Суханро.

4,13 Ба ғайр аз ин, нобоварӣ дар назди Худои зинда низ аён аст. Ин ҷо ба ивази ҷонишини ғайришаҳсӣ ҷонишини шаҳсӣ меояд. *Ва ҳеч маҳлуқе нест, ки аз \bar{U} ниҳон бошад*. Ҳеч чиз аз назари \bar{U} пинҳон наме-

монад. \bar{U} комилан хама чизро медонад. \bar{U} хамеша мебинад, ки дар олам чӣ рӯй медиҳад. Дар матни оят фикре муҳим аст, ки \bar{U} медонад, дар кучо бовари ҳақиқӣ ва дар кучо танҳо розигии ақл бо фактҳост.

II. БАРТАРИИ КАҲОНАТИ МАСЕХ (4,14–10,18)

A. Бартарии саркоҳинии Масех аз саркоҳинии Хорун (4,14–7,28)

4,14 Дар ин оятҳо муаллиф ба фикри хеле муҳим бармегардад, ки таҳлили он дар 3,1 сар шуда буд: Масех чун *Саркоҳини бузург*и халқи Худ. \bar{U} чун сарчашмаи азими қувват ва сарват барои халқи мӯхтоҷи худ муаррифӣ шудааст, ки ба онҳо пирӯзӣ бахшида метавонад. Дар маркази диққат акнун на Суханест, ки ба шумо аз нуктаи назари танқид менигарад, балки Масех аст, ки ба шумо аз самими дил хайрхоҳӣ мекунад. Ҳангоме ки Сухан моро пурра фош кард (о. 12.13), мо метавонем ба \bar{U} барои марҳамат ва файз мурочиат кунем.

Ба сифатҳои олии Худованди аҷоибӣ мо тавачҷӯх намоед:

1. \bar{U} *Саркоҳини бузург* аст. Чамбияти аз рӯи шарияти Мусо мураттабгардида бисёр саркоҳинонро дида буд, аммо ҳеҷ кадоми онҳоро бузург наномида буданд.
2. \bar{U} осмон ва галактикахоро *тай намуда*, ба осмони сеюм, ҷои сукунати Худо, гузашт. Ин, албатта, аз боло рафта ва ҷалолёбии \bar{U} дарак медиҳад, ҳангоме ки \bar{U} дар ямини Худо Падар нишаст.
3. \bar{U} одам аст. *Исо* номест, ки ҳангоми зода шуданаш ба \bar{U} додаанд; ин он номест, ки ба таври махсус бо табиати инсонии \bar{U} алоқаманд аст.
4. \bar{U} Худост. Унвони “*Писари Худо*”, ки нисбати Масех истифода мешавад, аз баробарии мутлақи \bar{U} бо Худо Падар шаҳодат медиҳад. Моҳияти инсонияш \bar{U} ро аз нуктаи назари одамон ваколатдор намуд, илоҳияти \bar{U} — аз нуктаи назари Худо. Ҳайратовар нест, ки \bar{U} *Саркоҳини бузург* номида шудааст.

4,15 Боз ҳам месазад, ки мо диққати худро ба он чи \bar{U} аз сар гузаронд, ҷалб намоем. Ҳеҷ кас наметавонад ба каси дигар

ҳақиқатан *дилсӯзӣ* намояд, агар худаш онро аз сар нагузаронда бошад. Чун Одам, Худованди мо ҳамаи он чиро ки мо аз сар мегузаронем, аз сар гузаронд, ва аз ин рӯ тамоми озмоишхоёро, ки мо аз онҳо мегузарем, фаҳмида метавонад. (Аммо \bar{U} наметавонад ба рафторҳои бади мо *дилсӯзӣ* кунад, чунки Худаш ин гуна чизҳоро аз сар нагузарондааст.)

*Марди ғаму андӯхҳо
дилсӯз ба ҳама дардҳост,
Ки азият медиҳанд
дилҳои одамонро.*

\bar{U} монанди мо дар ҳама чиз озмудаи *вас-васае шуд*, *вале гуноҳ накард*. Навишта бо диққати тамоми камолоти бегуноҳонаи Худованд Исо роҳи ҳимоят мекунад; мо низ бояд ҳамин тавр кунем. \bar{U} гуноҳро наметавонист (2Кўр. 5,21) ва онро содир накарда буд (1Пет. 2,22); дар \bar{U} гуноҳе нест (1Юҳ. 3,5).

\bar{U} на чун Худо ва на чун Одам гуноҳ кардан наметавонист. Одами комил буда, \bar{U} ҳеҷ кореро бо хости Худо намекард; иттиҳоти \bar{U} ба Падар мутлақ буд (Юҳ. 5,19); ва Падар, албатта, ба \bar{U} намефармуд, ки гуноҳ кунад.

Чунин изҳор намудан ғалат мебуд, ки азбаски \bar{U} гуноҳ карда наметавонист, озмудани \bar{U} низ ҳеҷ маъно надошт. Мақсади озмоиш бо тамоми боварибахшӣ нишон додани он буд, ки \bar{U} гуноҳ карда наметавонист.³

Агар шумо тиллоро аз озмоиш гузаронед, аз он ки тилло пок будааст, озмоиш маънои худро гум намекунад. Агар дар он ягон омехтагӣ мебуд, озмоиш фавран инро ошкор мекард. Айнан ҳамин тавр, гуфтан мумкин нест, ки азбаски \bar{U} гуноҳ карда наметавонист, пас \bar{U} одами ҳақиқӣ набуд. Гуноҳ унсурҳои ҷудоинопазири одам нест, не, он бегонаест, ки ба он зада даромадааст. Табиати инсонии мо аз боиси гуноҳ тира шудааст, табиати \bar{U} бошад комил аст.

Агар Исо чун одами дар замин мезиста гуноҳ карда наметавонист, чӣ ба \bar{U} ҳалал мерасонд, то чун Одами дар осмонҳо мезиста гуноҳ кунад? Барои дар ямини Падар нишастан боло рафта, \bar{U} табиати инсонии Худо тарк накард. \bar{U} дар замин бегуноҳ буд, дар осмон низ \bar{U} бегуноҳ монд.

4,16 Ин чо ба хонандагон даъвати меҳрубононае дода шудааст: бо боварӣ ба *тахти файз наздик оед*. Чуръати мо дар донишони он асос ёфтааст, ки \bar{U} мурд, то моро начот диҳад, ва зиндагӣ мекунад, то моро ҳифз намояд. Мо ба пазироии самимӣ боварӣ дорем, зеро \bar{U} моро даъват мекунад, ки биёем.

Дар давраи Паймони Куҳан одамон ба ҳузури Худо омада наметавонистанд. Танҳо саркоҳин ба Худо наздик шуда метавонист, он ҳам танҳо як бор дар як сол. Мо метавонем ба ҳузури \bar{U} дар ҳама вақти шабу рӯз омада, *марҳамат ба даст оварем ва барои мадади саридарвақт файз ёбем*. *Марҳамати \bar{U}* ҳамаи он чиро, ки мо набояд мекардем, пӯшонда метавонад, *файз* бошад қувват медиҳад, то он чиро кунем, ки даркор аст, аммо қувватамон намерасад.

Дар ин бора Морган хеле хуб навиштааст:

*Ман ҳеҷ гоҳ аз нишон додани он хаста намешавам, ки ибораи юнонии чун “саридарвақт” тарҷумашуда аз нутқи гуфтугӯи ғирифта шудааст ва муодили аниқи он ин аст: “айнан дар вақташ”. “То ки марҳамат ба даст оварем ва барои айнан дар вақташ мадад ғирифтан файз ёбем” — марҳамат айнан ҳамон вақт ва дар ҳамон ҷое ки ман ба он мӯҳтоҷам. Туро озмоиш азоб медиҳад. Ҳангоме ки он ҳуҷумашро сар мекунад, назаратро сӯи \bar{U} бардор, ва файз айнан дар вақташ ба ёрӣ меояд. Розатро то вақти дуои бегоҳӣ таъхир надеҳ. Дар кӯча, дар ҷое ки ҳастӣ, вақте ки рӯ ба рӯи озмоиши сӯзон меистӣ, ба Масеҳ бо нидо барои мадад муроҷиат кун, ва файз саридарвақт дар назди ту хоҳад буд.*⁴

5,1 То ин лаҳза Исо чун шахсе муаррифӣ шуда буд, ки аз пайғамбарон, фариштагон ва Мусо бартарӣ дорад. Акнун мо ба мавзӯи муҳими қаҳонат рӯ меоварем, то бубинем, ки саркоҳинии Исо аз саркоҳинии Ҳорун хеле баландтар аст.

Ҳангоме ки Худо ба Мусо дар кӯҳи Сино шариатро дод, \bar{U} ҳамчунин қонуну қоидаҳои қаҳонати одамиро таъсис дода буд, то одамон ба воситаи он ба \bar{U} наздик шуда тавонанд. \bar{U} муқаррар намуд, ки коҳинон бояд аслан аз сибти Левӣ ва аз оилаи Ҳорун

бошанд. Ин тартиб чун қаҳонати левиёна ё ҳорунӣ маъруф аст.

Дар Паймони Куҳан қаҳонати дигари аз тарафи Худо таъсисёфта низ зикр шудааст — қаҳонати нахустпадар Малкисодак. Ин одам дар замони Иброҳим, хеле пештар аз дода шудани шариат мезист, ва ҳам хизмати шоҳ ва ҳам коҳинро ба ҷо меовард. Дар оятҳои оянда муаллиф нишон медиҳад, ки Масеҳ аз рӯи мартабаи Малкисодак коҳин аст ва ин мартаба аз қаҳонати Ҳорун хеле баландтар аст.

Дар чор ояти аввал коҳине дар мартабаи Ҳорун тасвир шудааст. Сипас, дар оятҳои 5 то 10 ботафсил, асосан ба воситаи муқобилгузорӣ, мувофиқати Масеҳ ба мартабаи коҳинӣ тасвир карда мешавад.

Аввалин ҷиҳати ҳоси *коҳин* дар рутбаи Ҳорун он буд, ки вай мебоист аз *миёни одамон интихоб* мешуд. Дигар хел карда гӯем, вай ҳудаш бояд одам бошад.

Вай мебоист *барои одамон* дар ҳузури Худо амал мекард. Вай ба тоифаи махсуси одамоне тааллуқ дошт, ки миёни одамон ва Худо хизмати миёнаравиро ба ҷо меоварданд. Яке аз вазифаҳои асосии \bar{U} — *барои гуноҳҳо ҳадия ва қурбониҳо тақдим* кардан буд. *Ҳадияҳо* тамоми қурбониҳои мебошанд, ки ба Худо оварда мешуданд. *Қурбониҳо* гуфта ин ҷо қурбониҳои махсус дар назар дошта шудаанд, вақте чун кафорати гуноҳ хун рехта мешуд.

5,2 Вай мебоист ба нотаवонии одамии дилсӯзӣ мекард ва бо *ҷоҳилон ва гумроҳон* бо мулоимат ва саҳлгирӣ рафтор менамуд. Ҷисми нотаवони ҳудаш ба вай қобилияти фаҳмидани он мушқилотеро медод, ки халқи вай бо онҳо рӯ ба рӯ мешуд.

Дар ин оят оиди *ҷоҳилон ва гумроҳон* гуфта шудан ба мо ёдрас мекунад, ки қурбониҳои Паймони Куҳан барои гуноҳҳои тасодуфӣ ба ҷо оварда мешуданд. Дар шариат нишондоҳое нестанд, ки барои гуноҳи барқасдона қурбонӣ оварданро пешбинӣ кунанд.

5,3 Дар ҳоле ки табиати инсонӣ доштан барои коҳин афзалият буд, зеро ба вай имкон медод худро бо халқаш ҳаммонанд созад, табиати гуноҳолуди инсонияш коҳинро дар

ҳолати номусоид мегузошт. Вай мебоист ҳам барои қавм ва ҳам барои худаш қурбониҳои гуноҳро тақдим кунад.

5,4 Хизмати коҳин на касбе буд, ки инсон мувофиқи хоҳиши худ интихоб мекунад. Барои ин кор вай бояд аз ҷониби Худо даъват шавад, чунон ки Ҳорун низ. Худо танҳо Ҳорун ва авлодони ӯро даъват намуд. Ҳеч каси ба ин оила тааллуқнадошта дар хаймаи чомеъ ё дар парастиишгоҳ хизмат карда наметавонист.

5,5 Акнун муаллиф ба Масеҳ мурочиат карда, нишон медиҳад, ки ӯ метавонад коҳин бошад, чунки аз тарафи Худо барои ин даъват шуда буд, табиати инсонӣ ва тамоми сифатҳои даркориро дорад.

Агар сухан бар бораи таъин шудани ӯ равад, он аз тарафи Худо бармеомад. Ин даъват соҳибхитиёрони буда, ба насабномаи инсонӣ ҳеч алоқае надошт. Решаҳои он дар муносибат бо Худо аз он чи коҳинони заминӣ ягон вақт доштанд, афзалият дошт. Саркоҳини мо Писари ягонаи Худост, ки аз азал зода шудааст, дар таҷассум зода шудааст ва дар растохез зода шудааст.

5,6 Қаҳонати Масеҳ хеле баландтар аст, чунки дар Забур 109,4 Худо ӯро то абад коҳин эълон намуд, ба монанди Малкисодақ. Ин бартариҳои Масеҳ дар боби 7 муфассалтар фаҳмонда хоҳад шуд. Зикр кардан муҳим аст, ки бар хилофи қаҳонати Ҳорун, ин қаҳонат то абад аст.

5,7 Масеҳ на танҳо Писари бегуноҳи Худо, балки Одами ҳақиқӣ низ аст. Муаллиф чун исбот ба ҳиссиётҳои гуногуни инсоние ишорат мекунад, ки ӯ дар айёми дар ҷисм буданаш аз сар гузаронд. Ба калимаҳои ки ҳаёти ӯро тасвир мекунанд, диққат диҳед, махсусан ба он чӣ ӯ дар Ҷатсамонӣ аз сар гузаронд: *бо фиғони пурзӯр ва ашкрезӣ дуо ва тазарруъ намуд*. Онҳо ӯро чун Одами мутеъ қаламдод мекунанд, ки дар итоат ба Худо зиндагӣ мекунад, ва дорои тамоми ҳиссиёти инсоние мебошад, ки бо гуноҳ алоқаманд нестанд.

Масеҳ на дар бораи начот аз марг илтиҷо мекард; дар ниҳояти кор, мақсади ягонаи ба ҷаҳон омадани ӯ барои гуноҳкорон мурдан буд (Юх. 12,27). ӯ оиди халосӣ аз марг

дуо мекард, то ки ҷони ӯ дар водии марг намонад. Худо ба ин дуо ҷавоб гуфта, ӯро аз мурдагон зинда кард. ӯ ба хотири таъзими тақрими Худ иҷобат карда шуд.

5,8 Боз ҳам дар пеши назари мо сирри бузурги таҷассум чилвагар мешавад — чӣ гуна Худо тавонист Одам шавад, то барои одамон бимирад.

Агарчи ӯ Писар аст — на кадом як писар, яке аз бисёриҳо, балки Писари ягонаи Худо. Новобаста ба ин, ӯ ба василаи уқубатҳо ба итоат омӯхта шуд. Ба ин ҷаҳон чун одам дохил шуда, ӯ мебоист онро аз сар мегузаронд, ки агар дар осмон мемонд, ҳеч гоҳ намефаҳмид. Ҳар пагоҳӣ Парвардигор гӯши ӯро бедор мекард, то ӯ тавонад фармудаҳои Падарро қабул кунад (Иш. 50,4). ӯ итоаткориро дар амал меомӯخت, чун Писаре ки ҳамеша ба иродаи Падар тобеъ аст.

5,9 Ва камол ёфта. Ин ба хислати шахсии ӯ дахл дошта наметавонад, чунки Худованд Исо комил буд. Суханон, корҳо ва роҳҳои ӯ мутлақо бенуқсон буданд. Пас ӯ дар чӣ камол ёфта метавонист? Ҷавоб: дар нақши Начоткори мо. Агар ӯ дар осмонҳо мемонд, ҳеч гоҳ Начоткори комили мо шуда наметавонист. Аммо ба воситаи таҷассум, марг, дафн ва растохези Худ ӯ кореро, ки барои аз гуноҳҳо начот додани мо даркор буд, ба анҷом расонд, ва акнун ҷалоли Начоткори комили ҷаҳонро ба даст овард.

Ба осмон баргашта, ӯ барои ҳамаи мутеони Худ сабабгори начоти ҷовидонӣ гардид. ӯ сарчашмаи начот барои ҳама аст, аммо танҳо мутеони ӯ начот меёбанд.

Ин ҷо итоат ба ӯ чун шарти начот номбар шудааст. Дар бисёр оятҳои дигар бовар чун шарти начот зикр карда мешавад. Мухолифати гӯё ба миён омадаро чӣ тавр ҳал кунем? Пеш аз ҳама ин итоати бовар аст (Рум. 1,5; 16,25–27); “Итоате ки Худо талаб мекунад, бовар ба Сухани ӯст”. Аммо он низ бегумон аст, ки бовари начотдиҳанда ҳамеша самари итоаткорӣ меорад. Мувофиқи Инҷил бовар кардан бе итоаткорӣ ғайриимкон аст.

5,10 Баъди анҷоми пурҷалоли кори асосии қаҳонат Худо Худованд Исоро Саркоҳине ба монанди Малкисодақ ном ниҳод.

Ин чо бояд зикр кард, ки агарчи қаҳонати Масеҳ баробари рутбаи Малкисодақ буд, вазифаҳои қоҳинии \bar{U} бо вазифаҳои қоҳинон дар рутбаи Ҳорун якхелаанд. Гузашта аз ин, хизмати қоҳинони яҳудӣ нишона ё рамзи он коре буд, ки Масеҳ ба чо хоҳад овард.

5,11 Ин чо муаллифро лозим меояд, ки ақиб гардад. Вай мавзӯи қаҳонати Масеҳ дар рутбаи Малкисодақро бо хурсандӣ давом меод, аммо наметавонад. Мувофиқи фармон аз боло вай бояд хонандагонашро барои хомияшон маломат кунад ва дар айни замон онҳоро аз хатари дур шудан аз ҳақиқат огоҳ кунад.

Аламовар бошад ҳам, факт аст: қобилияти мо дар фаҳмидани ҳақиқатҳои Худо ба ҳолати рӯҳонии мо вобастааст. Гӯшҳои *вазнин* қобилияти қабули ҳақиқатҳои амиқро надоранд! Худованд аксар вақт ба мо чизҳои бисёреро гуфтан мехоҳад, ки мо ҳамаи онро дар худ ғунҷонда наметавонем (Юҳ. 16,12).

5,12 Муаллиф ба яҳудиён ёдрас мекунад, ки онҳо он қадар муддати дароз насихат гӯш кардаанд, ки аллақай худашон мебоист дигаронро таълим медоданд. Ҳамаи фочиа дар он аст, ки ҳанӯз ҳам ба онҳо касе даркор буд, ки ибтидои *Каломи Худоро* барояшон таълим диҳад.

Мебоист шумо муаллим мешудед. Худо мехоҳад, ки ҳар масеҳӣ ба он дараҷаи балоғат (таҷрибаноқӣ) расад, ки ба дигарон таълим дода тавонад. Ҳар кас бояд касеро таълим диҳад! Ҳа, албатта, баъзеҳо бахшоиши маҳсули тарбиятгарӣ доранд, аммо он низ бегумон аст, ки ҳар як масеҳӣ бояд ба тариқе дар хизмати насихат иштирок кунад. Кӯшишҳои бо баъзе баргузидагон маҳдуд кардани доираи иҷроқунандагони ин кор ба мақсадҳои Худо муҳолиф аст.

Ба шумо шир даркор аст, на гизои саҳт. Дар олами табиӣ кӯдаке ки дар синну соли муайян аз шир ба хӯроки саҳт нагузаштааст, дар инкишоф ақиб мемонад. Ин ақибмонӣ дар инкишоф дар олами рӯҳонӣ низ ҳаст (1Кӯр. 3,2).

5,13 Касе ки худро масеҳӣ меномад, аммо “парҳези ширӣ”-ро тарк карда наметавонад, аз *каломи адолат беҳабар аст*. Вай Суханро мешунавад, аммо мувофиқи он зин-

дагӣ намекунад. Вай ҳама чизи истифода намекардаашро гум мекунад ва беҳад дурудароз дар синну соли кӯдакӣ мемонад.

Ин гуна одамон дар масъалаҳои рӯҳонӣ бофаросат нестанд, ва “боди ҳар таълим, аз найрангбозии одамон ки бо талбис дар иштибоҳ андохта, гумроҳ мекунад,” онҳоро “мекалавонад ва меронад” (Эфс. 4,14).

5,14 Хӯроки саҳти рӯҳонӣ барои калонсолон аст, барои онҳое ки *ҳиссиёташон ба василаи малака ба фарқ кардани неку бад омӯхта шудааст*. Ин одамон, ки ба нури аз Сухани Худо мегирифташон гӯш медиҳанд, қобилият пайдо мекунанд, ки оиди ҳама чиз ба таври рӯҳонӣ муҳокима ронанд ва дар масъалаҳои ахлоқ ва таълимот аз ҳамаи домҳо барқанор бошанд.

Дар ин матн мушаххас хонандагонро *ба фарқ кардани неку бад* даъват кардан асосан ба масеҳият ва яҳудият дахл дорад. На барои он ки яҳудият худ аз худ бадӣ буд; низоми левизодагонро Худи Худо таъсис дода буд. Аммо мақсади асосии он ба Масеҳи меомада ишорат намудан буд. Тимсолҳо ва нишонаҳо дар \bar{U} иҷро шуданд. Акнун, ки Масеҳ аллақай омад, ба тимсолҳои \bar{U} бозгаштан гуноҳ аст. Бадӣ ин чо ҳамаи он чизест, ки аз дилбастагӣ ва садоқати ба Масеҳ доштаи одамон ақалан андакero кашаида гирифтани мешавад. Масеҳиёне ки ба балоғати рӯҳонӣ расидаанд, фарқ карда метавонанд, ки қаҳонат дар рутбаи Ҳорун аз қаҳонати Масеҳ хеле паस्तтар аст.

6,1 Дар ин боб муаллиф баёни огоҳониданҳоро, ки дар 5,11 сар карда буд, давом медиҳад. Ин яке аз он чойҳои Инчил аст, ки беш аз ҳама боиси ихтилофи назар мегардад. Азбаски дар тафсири он микдори зиёди масеҳиёни тақводор ихтилофи назар доранд, оҳанги қатъият дар ин чо номумкин аст. Мо ба шумо маънидодеро пешниҳод мекунем, ки бо матн ва таълимоти Инчил беш аз ҳама мутобик аст.

Пеш аз ҳама муаллиф хонадагонашро даъват мекунад, то *таълимоти ибтидоии Масеҳро* тарк кунанд, айнан: “сухани ибтидоии Масеҳро” ё: “ибтидоии сухани Масеҳро”. Ин чо, чуноне ки мо медонем, таълимотҳои асосии динӣ дар назар дошта шудаанд, ки

дар Паймони Кухан баён шудаанд ва бо мақсади ба омадани Масеҳ омода намудани Исроил дода шудаанд. Ин таълимотҳо дар қисми дуёми ояи 1 ва ояи 2 номбар шудаанд. Чуноне ки мо нишон доданӣ ҳастем, инҳо таълимотҳои асосии масеҳият набуданд, балки аз ҷиҳати табиати худ таълимоти соддатарин буданд, ки барои бинои оянда таҳкурсӣ мегузоштанд. Онҳо аз Масеҳи аз мурдагон бархоста ва ҷалолёфта ҳамачиҳата камарзиштар буданд. Муаллиф ба тарк кардани ин асосҳо даъват мекунад, аммо на ба он маъное ки чун бекурбшуда партофта шаванд, балки аз онҳо ба боло, ба балоғат баромадан сар карда шаванд. Зермаъно ин ҷо он аст, ки давраи яҳудият замони кӯдакии рӯхонӣ буд. Масеҳият бошад давраи ба балоғат расидан аст.

Пас аз он ки таҳкурсӣ гузошта шудааст, бар он бино кардан лозим аст. *Асоси* таълимӣ аллақай дар Паймони Кухан гузошта шуда буд; онро шаш таълимоти асосӣ, ки дар поён зикр мешаванд, ташкил меоданд. Онҳо нуқтаи сарҳисоб буданд. Ҳақиқатҳои бузурги Паймони Навин оиди Масеҳ, Шахсияти *Ў* ва кори *Ў* хизмати балоғатанд.

Таълимоти аввалини Паймони Кухан *тавба аз аъмоли бечон* аст. Пайғамбарон ва саромади Масеҳ низ ҳамеша оиди ин мавъиза мекарданд. Ҳамаи онҳо халқро даъват мекарданд, то аз корҳои тавба кунанд, ки бечон буданд. Онҳо ба он маъно *бечон* буданд, ки бовар надоштанд.

Аъмоли бечон гуфта, ҳамчунин корҳои дар назар доштан мумкин аст, ки пештар дурӯст буданд, аммо баробари омадани Масеҳ *бечон* шудаанд. Ҳамин тавр, масалан, баъди кори анҷомдодаи Масеҳ ҳамаи хизматгузориҳо вобаста ба паратиш дар паратишгоҳ маъно ва аҳамияти худро гум карданд.

Дуём вай *имон ба Худоро* номбар мекунад. Боз ҳам, оиди он дар Паймони Кухан бисёр гуфта шудааст. Паймони Навин, оиди объекти бовар суҳан ронда, ҳамеша оиди Масеҳ мегӯяд. Ин ба ҳеч вачҳ бовар ба Худоро танг карда намебарорад; аммо бовар ба Худо, ки дар он ба Масеҳ ҷой нест, акнун кофӣ набуд.

6,2 *Таълимоти оид ба таъмидҳо* гуфта, на *ғӯтаи масеҳӣ*,⁵ балки шустушӯи маросимӣ дар назар дошта шудааст, ки дар ҳаёти динии коҳинон ва халқи Исроил нақши бузурге дошт (ниг. ҳамчунин 9,10).

Расму русуми *гузоштани дастҳо* дар Ибодат 1,4; 3,2 ва 16,21 тасвир шудааст. Шахси қурбоникунанда ё коҳин ба сари ҳайвон чун рамзи бо вай ҳаммонанд будан дасти худро мегузошт. Ин ҳайвон ба таври рамзӣ гуноҳҳои шахсонеро, ки худро ба он ҳаммонанд карданд, мебард. Ин маросим рамзи кафорати ивазкунанда буд. Мо чунин ақида надорем, ки ин ҷо ягон ишора ба дастгузориёе ҳаст, ки фиристагон ва масеҳиёни дигар дар ибтидои масеҳият ба амал меоварданд (Аъм. 8,17; 13,3; 19,6).

Оиди *эҳи мурдагон* дар Айюб 19,25–27 ва дар Забур 16,15 гуфта мешавад; он дар Ишаё 53,10–12 дар назар дошта шудааст. Он чи дар Паймони Кухан фақат хира дида мешуд, дар Паймони Навин равшан аён карда шудааст (2Тим.1,10).

Ҳақиқати асосии охирини Паймони Кухан *доварии ҷовидонӣ* буд (Заб. 9,18; Иш. 66,24).

Ин принсипҳои аввалин ифодакунандаи таълимоти яҳудият буданд, онҳо ба омадани Масеҳ тайёр мекарданд. Масеҳиён набояд бо онҳо қаноат намоянд, онҳо бояд ба ваҳйи бештаре ки дар Масеҳ пайдо карданд, саъй намоянд. Хонандагон ба он даъват карда мешаванд, ки аз соя ба субстансия, аз тимсолҳо ба намуна, аз шакл ба мазмун, аз шаклҳои мурдаи дини аҷдодонашон ба воқеияти Масеҳи зинда гузаранд.

6,3 Муаллиф хоҳиши ба онҳо ёрӣ доданро изҳор менамояд, то *инро ба амал оваранд*,⁶ *ба шарт ки Худо изн* (ичозат) *диҳад*. Аммо ба кадом андоза пеш рафтани онҳо ба худашон вобаста аст, на ба Худо. Худо ба онҳо имконияти ба балоғати рӯхонӣ расиданро медиҳад, аммо онҳо бояд Суҳанро бо тамоми дил қабул карда, бовари ҳақиқӣ ва устуворӣ зоҳир намоянд.

6,4 Ин ҷо мо ба худи моҳияти огоҳонидан оиди хатари муртадӣ наздик шудем. Он ба қасоне дахл дорад, ки онҳоро бо тавба аз нав таҷдид намудан имконнопазир аст. Аз

афташ, ин одамон як замоне тавба карда буданд (агарчи ин чо ягон зикре оиди бовари онҳо ба Масеҳ нест). Акнун бошад бо тамоми аниқӣ изҳор карда мешавад, ки тавбаи дубора ғайриимкон аст.

Ин одамон кихоянд? Ҷавоб дар оятҳои 4 ва 5 дода шудааст. Имтиёзҳои азими ба онҳо додасударо омӯхта, бояд дар хотир дошт, ки ҳамаи инро одамони наҷотнаёфта доро буда метавонистанд. Мо ягон изҳороти рӯйростро намебинем, ки онҳо аз олами боло зода шуда бошанд. Чунин чизҳои муҳим низ, ба монанди бовари наҷотбахш, наҷот бо хуни Масеҳ ва ё ҳаёти ҷовидон, ҳеч зикр намешаванд.

Боре фикри онҳо равшан шуда буд. Онҳо Хушхабари файзи Худоро шуниданд. Онҳо оиди роҳи наҷот дар нодонӣ набуданд. Фикри Яҳудои Исқариот низ равшан шуда буд, аммо нурро рад кард.

Онҳо *бахшоиши осмониро чашидаанд.* Бахшоиши осмонӣ Худованд Исост. Онҳо аз \bar{U} чашиданд, аммо ҳеч гоҳ \bar{U} ро ба воситаи амали муайяни бовар қабул накарданд. Чизеро чашидан мумкин аст, бе он ки онро бихӯранд ва ё бинӯшанд. Ҳангоме ки ба Масеҳи дар салиб мехкӯбшуда сиркои бо захира омехтае пешниҳод карданд, \bar{U} онро чашид, аммо нанӯшид (Мат. 27,34). *Чашидани Масеҳ кофӣ нест; то даме ки мо ҷисми Писари Одамро нахӯрем ва хуни \bar{U} ро нанӯшем, яъне то даме ки \bar{U} ро ҳақиқатан чун Худованд ва Начоткор қабул накунем, мо ҳаёт нахоҳем дошт* (Юх. 6,53).

Онҳо *шарикони Рӯхулқудс гардидаанд.* Пеш аз ба хулосаи шитобкорона омадан оиди он ки ин ҳатман тавбаро дар назар дорад, ба худ ёдрас намудан лозим аст, ки Рӯҳи Пок дар ҳаёти одам то тавбаи \bar{u} низ хизматгузорӣ мекунад. \bar{U} нобоваронро пок мекунад (1Қӯр. 7,14), ва ба ҳолати зоҳиран имтиёзнок мегузорад. \bar{U} нобоваронро бар гуноҳ, ҳақиқат ва доварӣ мулзам мекунад (Юх. 16,8). \bar{U} одамро ба тавба мебарад ва ба Масеҳ чун ба умеди ягона ишорат мекунад. Ҳамин тариқ, одамон метавонанд дар некӯиҳое ки Рӯҳи Пок медихад, иштирок кунанд, ҳатто агар \bar{U} дар онҳо зиндагӣ накунад ҳам.

6,5 Онҳо *каломи неки Худоро чашидаанд.* Мавъизаи Хушхабарро шунида, онҳо бепарво намонданд, дилхояшон ба сӯи он майл карданд. Онҳо чун тухмии дар санглох кошташуда буданд: онҳо Суханро шуниданд ва фавран бо хушнудӣ онро қабул карданд, аммо онҳо реша надоштанд. Онҳо муддате бардошт карданд, аммо чун аз боиси Сухан бар онҳо мавҷи таъкибот ва мусибатҳо фуру рехт, онҳо зуд ҷудо шуда афтоданд (Мат. 13,20.21).

Онҳо *қувваҳои олами ояндаро чашидаанд.* Қувваҳои ин чо маънои мӯъҷизаҳоро доранд. *Олами оянда* Подшоҳии Ҳазорсола, давраи меомадаи осоиштагӣ ва гулгулшукуфӣ мебошад, ҳангоме ки Масеҳ бар замин ҳазор сол ҳукмронӣ хоҳад кард. Мӯъҷизаҳое ки дар ибтидои масеҳият ба мавъизаҳои Хушхабар ҳамроҳӣ мекарданд (Ибр. 2,4), пешакӣ чашидани аломатҳо ва мӯъҷизаҳое буданд, ки дар Подшоҳии Масеҳ ба амал хоҳанд омад. Он одамон бо чашмони худ мӯъҷизаҳоро дида буданд ва, шояд, ҳатто дар онҳо иштирок доштанд. Масалан, мӯъҷизаро бо нонҳо ва моҳиён гирем. Баъди он ки Масеҳ панҷ ҳазорро сер кард, одамон аз пайи \bar{U} ба он сӯи баҳр рафтанд. Начоткор дарк мекард, ки агарчи онҳо мӯъҷизаро чашиданд, ба \bar{U} бовар накарданд. \bar{U} ба одамон гуфт: “Ба ростӣ, ба ростӣ ба шумо мегӯям: Маро на ба сабаби мӯъҷизоте ки дидед, балки ба он сабаб ҷустуҷӯ мекунад, ки нон хӯрда, сер шудед” (Юх. 6,26).

6,6 Агар ҳамаи имтиёзҳои ҳоло тасвиршударо гирифта, онҳо *ҷудо шуда афтанд*, онҳоро бо *тавба нав* кардан имконнопазир хоҳад буд. Онҳо гуноҳи муртадиरो содир карданд. Онҳо то ҷое расиданд, ки нур хо-мӯш мешавад ва роҳ ба сӯи дӯзах мебарад.

Оиди гуноҳи азиме ки бар дӯши муртад меафтад, ин суханон мегӯянд: “...онҳо *Писари Худоро ба зарари худашон боз маслуб мекунад ва беобрӯ месозанд*”. Муртадӣ — на танҳо сабукфикрона сарфи назар кардани Масеҳ, балки бошуурона, хашмигона ва таҳқиромез рад кардани \bar{U} ст. Ин дидаву дониста хиёнат кардан, дохил шудан ба қатори қувваҳои муҳолифи \bar{U} , истехзо бар Шахсият ва кори \bar{U} ст.

МУРТАДӢ

Муртадон шахсонеанд, ки Хушхабарро мешунаванд, изҳор мекунанд, ки масеҳӣ шудаанд, ба Калисои Масеҳӣ ҳамроҳ мешаванд, сипас ба бовар пайравӣ карданро тарк мекунанд, қатъиян Масеҳро инкор мекунанд, ҷамоати масеҳиро тарк мекунанд ва ба тарафи душманони Худованд Исои Масеҳ мегузаранд. Муртадӣ гуноҳест, ки танҳо одамони нобовар содир карда метавонанд, ки онҳо на қурбони фиреб шудаанд, балки бошуурона, дидаву доништа, бар зидди Худованд баромадаанд.

Ин гуноҳро бо гуноҳи нобовари оддӣ, ки Хушхабарро мешунавад, аммо ба он ҳеҷ аксуламале нишон намедиҳад, набояд омехта кард. Масалан, одам, бо вучуди даъватҳои бисёри Рӯҳи Пок, ба назди Масеҳ намеояд. Аммо вай муртад нест. Вай ҳанӯз начот ёфта метавонад, агар ба Начотдиҳанда пурра боварӣ кунад. Албатта, агар вай дар нобоварӣ бимирад, ба таври доимӣ ҳалок мешавад, аммо то даме ки вай қобилияти ба Худованд бовар карданро дорад, вазъияти вай илочнопазир нест.

Муртадиро бо ақибравӣ дар бовар низ набояд омехта кард. Масеҳии ҳақиқӣ аз Масеҳ хеле дур шуда метавонад. Гуноҳ ба муносибати вай бо Худо ҳалал мерасонад. Эҳтимол, вай ҳатто ба дараҷае мерасад, ки дигар чун масеҳӣ шинохта намешавад. Аммо вайро аз нав ба мушоракат бо Худо дохил кардан мумкин аст, агар гуноҳашро эътироф кунад ва аз он даст кашад (1Юх. 1,9).

Муртадӣ гуноҳи афвнопазири дар Инҷилҳо зикршуда нест. Он ба мири девҳо нисбат додани мӯъҷизаҳои Худованд Исо буд. Дар асл мӯъҷизаҳои Ӯ бо қувваи Рӯҳи Пок ба амал оварда мешуданд. Ба шайтон нисбат додани онҳо баробар бо куфргӯӣ ба Рӯҳи Пок буд, зеро аз ин бармеомад, ки Рӯҳи Пок шайтон буд. Исо гуфт, ки ин хел гуноҳ ҷовидона омурзида намешавад (Марк. 3,22–30). Муртадӣ бо куфр ба Рӯҳи Пок дар он баробар аст, ки ин гуноҳ ҷовидонист, аммо монандии онҳо бо ҳамин тамом мешавад.

Ман чунин меҳисобам, ки муртадӣ бо гуноҳи дар 1Юҳанно 5,16 зикршуда, ки анҷомаш мамот аст, баробар аст. Юҳанно оиди

одамоне менавишт, ки оиди бовари худ ба Масеҳ изҳор карда, дар фаъолияти калисоҳои маҳаллӣ иштирок менамуданд. Онҳо таълимоти дурӯғини гностикҳоро қабул карда, бо писханди таҳкиромез ҷамоати масеҳиро тарк карданд. Рафтани намоишкоронаи онҳо аз он шаҳодат меод, ки онҳо ҳеҷ гоҳ аз олами боло зода нашуда буданд (1Юх. 2,19). Бо тамоми овоз Масеҳ будани Исоро инкор карда (1Юх. 2,22), онҳо гуноҳе содир намуданд, ки оқибаташ мамот аст, ва оиди барқароршавии рӯҳонии онҳо дуо кардан бефоида буд (1Юх. 5,16).

Боби 6-уми Нома ба Ибриён ва ҷойҳои ба ин монанд дар дили бисёр масеҳиёни самимӣ изтироб андохтааст. Шайтон ин оятҳоро ба кор мебарад, то он масеҳиёнеро, ки дар соҳаҳои зеҳнӣ, ҷисмонӣ ва эҳсосотӣ бо мушкилоти муайян рӯ ба рӯ мешаванд, аз роҳ барорад. Онҳо метарсанд, ки аз Масеҳ ҷудо шуда афтаданд, ва ба барқароршавӣ умед бастан бефоида аст. Он факт, ки ин масъалаҳо онҳоро ба ҳаяҷон меоранд, худ аз худ исботи он аст, ки онҳо муртад нестанд! Муртадро ин гуна тарсҳо азоб намедоданд, вай дилсардона Масеҳро инкор мекард.

Агар гуноҳи муртадӣ ба масеҳии ҳақиқӣ муносибате надошта бошад, пас он имрӯзҳо ба кӣ дахл дорад? Масалан, он ба ҷавоне дахл дорад, ки оиди ба Масеҳ бовар доштани изҳор мекунад, ва, гӯё, муддате устуворона аз пайи Ӯ меравад. Аммо ин ҷо дар ҳаёти вай чизе рӯй медиҳад. Шояд, ӯро бераҳмона таъқиб мекунанд. Ё вай ҳато карда, ба ҷоҳи фиску фучур меафтад. Ё аз далелҳои зиддимасеҳии муаллимони атеистон шасти вай гаштааст. Ҳақиқатро дар тамоми пуррагиаш доништа, ӯ бошуурона аз он рӯ мегардонад. Вай аз Масеҳ пурра даст мекашад ва ҳар як таълимоти поки бовари масеҳиро бадҳашмона зеро по мекунад. Навиштаҳои Пок мегӯяд, ки ин гуна шахсро бо тавба нав кардан имконнопазир аст, ва таҷриба ҳаққонияти онро тасдиқ мекунад. Мо бисёрхоро дидаем, ки аз Масеҳ дур шудаанд, аммо ягон касеро надидаем, ки ба назди Ӯ баргашта бошад.

Мо ба анҷоми ин замон наздик мешавем ва ҳақ дорем интизор бошем, ки мавҷи мур-

тадӣ афзун хоҳад шуд (2Тас. 2,3; 1Тим. 4,1). Бинобар ин бо ҳар рӯзи мегузашта огоҳонидан оиди муртадӣ боз ҳам бамавридтар мешавад.

6,7 Акнун дар ҷустуҷӯи шабоҳатҳое ки масеҳии ҳақиқӣ (о. 7) ва муртадро (о. 8) тасвир мекунад, муаллиф ба табиат рӯ меорад. Дар ҳар ду маврид одам бо замин монанд карда мешавад. Имтиёзҳои дар оятҳои 4 ва 5 номбаршуда ба *борони* ҳаётбахш монанд карда мешаванд, ва ҳосилоте ки замин медиҳад, рамзи ҷавоби қатъии одам ба имтиёзҳои гирифтааш мебошанд. Ин, дар навбати худ, баракатнок ё лаънатӣ будани заминро ҳал мекунад.

Масеҳии ҳақиқӣ ба замин монанд аст, ки *боронро меҳӯрад*, растаниҳои фойданокро мерӯёнад ва аз Худо баракат меёбад.

6,8 Муртад ба замин монанд аст, ки ҳамчунин микдори кофии намиро мегирад, аммо ба ғайр аз *хору хас* чизи дигаре намерӯёнад. Он ҳама чизи даркорино мегирад, аммо ҳеч гоҳ растаниҳои фойданокро намерӯёнад. Ин замин бефоида аст. Он аллакай маҳкум шудааст. Фарҷоми он *сӯхтан* аст.

6,9 Дар оятҳои 9 ва 10 ду ишорати нисбатан мушаххас ба он ҳаст, ки муртадон дар оятҳои гузашта зикршуда нобоваронанд. Аввалӣ зуд тағйир ёфтани ҷонишин аст. Оиди муртадон сухан ронда, муаллиф ҷонишини “онҳо”-ро ба кор мебарад. Акнун бошад, ба масеҳиёни ҳақиқӣ муроҷиат карда, вай ба ҷонишини “шумо” рӯ меорад.

Ишорати дуҷум боз ҳам аниқтар аст. Суханони худро ба масеҳиён нигаронида, муаллиф мегӯяд: “Аммо дар хусуси шумо, эй маҳбубон, мо яқин дорем, ки шумо дар ҳоли беҳтар ва ба наҷот наздике мебошед”. Аз ин бармеояд, ки ҳамаи шахсони дар оятҳои 4–6 ва 8 тасвиршуда ба наҷот наздик нестанд, яъне онро надоранд.

6,10 Дар ҳаёти ин покони ду нишонаи наҷот равшан зоҳир шудааст: *кори* онҳо ва *меҳнати муҳаббати* онҳо. Бовари онҳо ифодаи худро дар ҳаёти некӯкорона ёфтааст; онҳо он чиро низ доранд, ки нишонаи фарқкунандаи масеҳии ҳақиқист — *муҳаббати* амалӣ ба оилаи рӯҳонии худ. Онҳо хизматро

ба халқи Ҷ ба хотири номи Худованд давом медоданд.

6,11 Таассуроте ҳосил мешавад, ки ду ояти оянда ба гурӯҳи дигари одамони дахл дорад — ба онҳое ки муаллиф ба онҳо боварӣ надошт. Инҳо ононе мебошанд, ки ҷуноне ба назар менамуд, ба васвасаи бозгашт ва яҳудият дучор мешаванд.

Пеш аз ҳама муаллиф орзуманд аст, ки онҳо *то ба охир* ҳамин гуна *ғайратро* дар амалӣ гардондани *умеди комил* нишон диҳанд, ҷуноне ки масеҳиёни ҳақиқӣ инро мекунад. Вай мехоҳад, ки онҳо устуворона бо Масеҳ роҳ раванд, то даме ки умеди ниҳии масеҳӣ дар осмон амалӣ мегардад. Ин далели воқеияти он хоҳад буд.

6,12 Онҳо бояд *танбал* нашаванд, ба пояшон истироҳат кардан ва ба рӯҳашон хобиданро иҷозат надиданд. Онҳо бояд ба ҳамаи масеҳиёни ҳақиқӣ, *ки ба василаи имон ва пурсабрӣ вориси ваъдаҳо мегарданд*, тақлид карда, доимо ба пеш ҳаракат кунанд.

6,13 Оятҳои хотимавии боби шаш бо насихат дар ояти 12 вобастаанд: бо боварӣ ва пурсаброна ба пеш ҳаракат кардан. Мисоли *Иброҳим* ба шакли омиле дода мешавад, ки дурустии умеди масеҳиро тасдиқ мекунад.

Таассуроте ҳосил шуда метавонад, ки ба як маъно масеҳӣ дар вазъияти номусоид аст. Ба хотири Масеҳ вай аз ҳама чиз даст кашид, вай ба ҳеч гуна натиҷаҳои моддӣ нарасид. Ҳама чиз танҳо дар оянда аст. Чӣ гуна вай метавонад боварӣ дошта бошад, ки бовараш беҳуда нест?

Ҷавобро ба ин дар *ваъдаи Худо ба Иброҳим* меёбем, ки он ҷо дар шакли чанинӣ ҳамаи он чи Ҷ дертар ба мо дар Шахсияти Масеҳ ато мекунад, мавҷуд буд. Ин ваъдаро дода, *Худо бо Зоти Худ қасам ёд кард*, чунки *бо каси бузургтаре наметавонист қасам ёд кунанд*.

6,14 Ин ваъда дар Ҳастӣ 22,16.17 навишта шудааст: “Ба Зоти Худ қасам ёд мекунам, мегӯяд Худованд, азбаски ту ин корро кардӣ ва писари худро, ки ягонаи туст, дарег надоштӣ, — туро бисёр баракат хоҳам дод ва насли туро бағоят афзун хоҳам кард”. Худо бо Зоти Худ қасам хӯрд, ки ба қавли Худ

вафо мекунад, ва аз ин рӯ ичрои ин ваъда кафолат дода шуда буд.

6,15 Иброҳим ба Худо бовар кард; вай босаброна интизор буд ва ичрошавии ваъдаро ба даст овард. Рост аст, ки Иброҳим ба Худо бовар карда, ҳеч чизеро ба хатар намеандоخت. Дар тамоми олам ҳеч чизе аз сухани Худо боэътимодтар нест. Метавон дилпур буд, ки ҳар ваъдаи Худо ичро мешавад – мисли он ки аллакай рӯй дода бошад.

6,16 Бо ҳаммонандони худ корхоро ҳал намуда, одам бо ягон чизи *бузургтар* аз худ қасам ёд мекунад. Дар маҳкамаҳои Амрико, масалан, одамон ваъда медиҳанд, ки рост мегӯянд, ва баъд илова мекунанд: “Бигузур Худо ба ман ёрӣ диҳад”. Онҳо ба Худо мурочиат мекунанд, то тасдиқ намояд, ки он чи гуфтани ҳастанд, рост аст.

Ҳангоме ки одам барои тақвияти ваъдаи худ қасамро ба забон меорад, ин одатан ба ҳар мунозира хотима медиҳад. Ҳама мефаҳманд, ки ба қавл вафо карда мешавад.

6,17 Худо меҳост, ки халки бовардори ӯ боварии мутлақ дошта бошад, ки ҳар он чи ӯ ваъда додааст, ҳатман ичро мешавад. Албатта, барои ин танҳо як сухан кофӣ буд, аммо ӯ меҳост ҳаққонияти ваъдаро возеҳтар *нишон диҳад*. Бинобар ин ӯ ба ваъда қасамро илова намуд.

Ворисони ваъда — ҳамаи касоне ки бовар онҳоро фарзандони Иброҳими амин кардааст. *Ваъдае* ки ин ҷо оиди он сухан меравад, — ваъдаи начоти ҷовидон ба ҳамаи онҳоест, ки ба Масеҳ бовар доранд. Ваъдаи Худо оиди ба Иброҳим додани насл дар Масеҳ ба таври пурра ва ниҳой ичро шуд, бинобар ин ба ваъда ҳамаи он баракатҳое дохил карда шуда буданд, ки аз иттиҳод бо Масеҳ бармеоянд.

6,18 Акнун масеҳӣ ду чизи тағйирнопазир дорад, ки ба онҳо боварӣ карда метавонад: сухани ӯ ва қасами ӯ. Чизи аз ин боварибахштарро ба худ тасаввур кардан ғайриимкон аст. Худо ваъда медиҳад, ки ҳамаи онҳоеро, ки ба Масеҳ бовар доранд, начот медиҳад; сипас ваъдаашро бо қасам тақвият медиҳад. Хулоса аён аст: масеҳӣ дар бехатарии ҷовидонист.

Дар оятҳои боқимондаи боби 6 муаллиф, ба хонанда тамоми боварибахшии бовари масеҳиро расондани шуда, ба чор тимсол мурочиат мекунад: 1) гурезгоҳ, 2) лангар, 3) пешгузашта ва 4) Саркоҳин.

Дар аввал ҳамаи масеҳиёни ҳақиқӣ чун гурезагоне тасвир ёфтаанд, ки аз ин ҷаҳони маҳкумшуда ба сӯи *паноҳгоҳи осмонӣ* мешитобанд. Онҳоро дар ин роҳ тасалло додани шуда, Худо барояшон *умеди* хомӯшнашавандаеро дод, ки бар сухани ӯ ва қасами ӯ асос ёфтааст.

6,19 Дар тӯфонҳо ва тирарӯзиҳои ҳаёт ин *умед* чун *лангар* барои ҷон хизмат мекунад. Донишгари он ки ҷалолёбии мо ҳатман фаро мерасад, ба мавҷҳои шубҳа ва рӯҳафтадагӣ имкон намедиҳад, ки моро бо худ баранд.

Лангар на ба регҳои равони ин ҷаҳон партофта шудааст, он ба покгоҳи осмонӣ “андармон” шудааст. Чунки мо ба лангар *умед* мебандем, яъне кафили умеди мо худи ҳузури Худо дар паси *парда* аст. Бо аниқ донишгари он ки лангари мо он ҷост, мо бо ҳамин гуна аниқӣ медонем, ки низ дар он ҷо хоҳем буд.

6,20 Исо ба покгоҳи дарунӣ чун *пешгузаштаи* мо низ дохил шудааст. Дар он ҷо будани ӯ гарави он аст, ки охируламр ба он ҷо ҳамаи онҳое ки ба ӯ тааллуқ доранд, мебароянд. Гуфтан муболиға намешавад, ки соддатарин масеҳӣ дар замин метавонад ҳамчунин боварӣ дошта бошад, ки ба монанди покони аллакай дар осмон буда ба осмон меравад.

Д. Андерсон-Берри менависад:

Калимае ки чун “пешгузашта” тарҷума шудааст, дигар дар ҳеч ҷои Инҷил вонамеҳуррад. Ин мафҳум ягон бор ба хотири онҳое ки дар низоми левизодагон мезистанд, намеомад, чунки саркоҳин ба Поки покҳо танҳо чун намоянда мебаромад. Вай ба он ҷое мебаромад, ки ҳеч кас аз паяш рафта наме-тавонист. Пешгузаштаи мо бошад гарави он аст, ки он ҷое ки ӯ ҳаст, мо низ хоҳем буд. Чун Пешгузашта, ӯ

1. *оиди дар оянда ба он ҷо омадани мо ҳа-бар дод;*
2. *аз номи мо ба ҳуқуқи тасарруфи ҷалоли осмонӣ дохил шуд;*

3. *рафт, то ҳамгоме ки мансубонаш меоянд, онҳоро гарму ҷӯшон пешвоз гирад, ва ба ҳузури Молики афлок оварад.*⁷

Тимсоли чорум *Саркоҳин* аст. Худованди мо то *абад Саркоҳин гардид ба монанди Малкисодақ*. Ҷовидонии саркоҳинии \bar{U} гариби бехатарии ҷовидонии мост. Монанди он ки ҳеч хатаре дар он нест, ки марги \bar{U} моро бо Худо оштӣ дод, ҳамон тавр он низ бегумон аст, ки ҳаёти \bar{U} , чун Саркоҳини мо, дар ямини Худо моро начот медиҳад (Рум. 5,10).

Зикри *Исо* чун *Саркоҳин ба монанди Малкисодақ* ба мо ёдрас мекунад, ки ин мавзӯ дар ояти 5,10 қатъ гашта буд, вақте муаллиф бозгашт намуд, то оиди хатари муртадӣ огоҳ намояд. Акнун вай тайёр аст боз ба мавзӯи бартарии саркоҳинии *Исо* аз қаҳонати *Ҳорун* баргардад. Муаллиф моҳирона ба мавзӯи асосии далеловарӣ баргашт.

7,1 Малкисодақ шахсияти пурасрор буд, ки ба сахнаи таърихи инсоният танҳо ба муддати кӯтоҳ пайдо шуд (Ҳас. 14,18–20). Баъди садсолаҳо номи \bar{u} ро Довуд зикр кард (Заб. 109,4). Сипас, боз ҳам бо гузаштани асрҳои зиёд, он дар Нома ба Ибриён пайдо мешавад. Як чиз бегумон аст: Худо ҷузъиёти ҳаёти \bar{u} ро чунон тартиб дод, ки \bar{u} тавонист тимсоли Худованди мо *Исои Масеҳ* шавад.

Дар се ояти аввали боби 7 фактҳои таърихӣ оиди Малкисодақ зикр шудаанд. Ба мо ёдрас мекунад, ки \bar{u} дар як вақт вазифаҳои *подшоҳ ва коҳинро* ба ҷо меовард. Вай *подшоҳи Салим* (ки дертар Уршалим номида шуд) ва *коҳини Худои Таоло* буд. Вай роҳбари сиёсӣ ва рӯҳонии халқи худ буд. Ин, албатта, идеали Худост — ки ҷаҳонӣ аз рӯҳонӣ чудо набошад. Ҳангоме ки кишварро шахси гуноҳкор идора мекунад, ҷудошавии калисо аз давлат комилан зарур аст. Муттаҳидшавии онҳо танҳо он вақт имконпазир мешавад, ки Масеҳ бо тамоми росткорӣ ҳукмронӣ хоҳад кард (Иш. 32,1.17).

Ҳангоме *Иброҳим* бо пирӯзии ҳарбӣ ба хона *бармегашт, Малкисодақ ба пешвози вай баромада, \bar{u} ро баракат дод*. Тамоми аҳамияти ин воқеа дар ояти 7 тасвир шудааст. Агар мо танҳо Паймони Куханро медоштем, ҳеч гоҳ аҳамияти ин ҷузъиёти гӯё қамаҳамиятро намедонистем.

7,2 *Иброҳим* аз ғанимати ҳарбӣ даҳяк чудо карда, ба ин подшоҳи пурасрор дод. Аммо ба мо лозим меояд, то оятҳои 4, 6 ва 8–10 интизор шавем, пеш аз он ки маънои ниҳонии даҳяки *Иброҳимро* фаҳмем.

Дар *Навишта* номи шахс моҳияти \bar{u} ро тасвир мекунад. Мо мефаҳмем, ки маънои номи Малкисодақ “*подшоҳи адолат*” ва маънои унвони \bar{u} (подшоҳи Салим) — “*подшоҳи ошоштагӣ*” аст.

Тасодуфӣ нест, ки *адолат* пеш аз *ошоштагӣ* зикр мешавад. То даме ки адолат пирӯз нагардад, *ошоштагӣ* нахоҳад буд.

Инро мо дар мисоли кори Масеҳ возеҳан мебинем. Дар салиб эҳсон ва *ошоштагӣ* вохӯрда, якдигарро бӯсиданд (Заб. 84,11). Азбаски *Наҷоткор* ҳамаи талабҳои одилонаи Худоро, ки бар зидди гуноҳҳои мо равона шуда буданд, ба ҷо овард, мо бо Худо *ошоштагӣ* пайдо намуда метавонем.

7,3 Шахсияти Малкисодақ боз ҳам пурасрортар мешавад, вақте мо меҳонем, ки вай на *падар*, на *модар*, на *насабнома*, на зода шудан, на марг дошт. Агар мо ин калимаҳоро аз матнашон берун кунем, хулосае ба миён меояд, ки вай меҳмон аз осмон ё аз сайёраи дигар ва ё махлуқи махсуси Худо буд.

Аммо калиди фаҳмиш — таҳлили ин калимаҳо дар матни онҳост. Ин ҷо мавзӯи асосӣ қаҳонат аст. Муаллиф фарқи миёни қаҳонати Малкисодақ ва *Ҳорунро* тасвир мекунад. Барои ба даст овардани ҳукуқи коҳинӣ дар рутбаи *Ҳорун* одам бояд аз сибти Левӣ, аз оилаи *Ҳорун* бошад. *Насабнома* хеле муҳим буд. Ҳаққи вай дар ишғол намудани ин вазифа бо зода шудан сар шуда, бо марг ба анҷом мерасид.

Қаҳонати Малкисодақ тамоман дигар буд. Он ба вай аз аҷдодонаш-коҳинон мерос намонда буд. Худо \bar{u} ро аз байни омма чудо карда, коҳин таъин намуд. Дар он ҷо ба қаҳонати вай дахл дорад, ягон маълумоте оиди *падар*, *модар* ва *насабномаи* вай мавҷуд набуд. Дар ҳолати вай ҳамаи ин ҳеч аҳамияте надошт; агар суҳан оиди зикрҳои хаттӣ равад, дар ҳеч ҷой оиди зода шудан ё марги вай чизе гуфта намешавад, бинобар ин қаҳонати вай бо чорҷӯбаи замони махдуд нест.

Мо набояд ба хулосае оем, ки Малкисодақ волидон надошт, ва \bar{u} ҳеч гоҳ зода нашуда буд ва ҳеч гоҳ намурда буд. Ин чо гап дар бораи ин нест. Оят, моҳиятан, шаҳодат медиҳад, ки дар ҳамаи он чи ба қаҳонати вай дахл дорад, навиштаҷот оиди ин маълумотҳои муҳим мавҷуд нестанд, чунки хизмати коҳинии вай ба онҳо вобаста набуд.

Вай Писари Худо набуд, чуноне ки баъзеҳо барғалат чунин меҳисобанд, аммо аз он чихат *ба Писари Худо монанд* шуд, ки коҳинии \bar{u} бе қатъкунӣ давом дошт.

Акнун муаллиф нишон доданист, ки қаҳонати Малкисодақ аз қаҳонати Ҳорун болотар меистад. Ин исбот се далелро дар бар мегирад: далел оиди даҳяк ва баракат додан, далели дахлдор ба тағйироти рӯйдодае ки қаҳонати Ҳорунро иваз мекунад, ва далел оиди ҷовидонии қаҳонати Малкисодақ.

7,4 Далели якум дар оятҳои 4–10 баён карда шудааст. Онро нидои нисбатан ғайриоддӣ мекушояд, ки хонандаро даъват мекунад, то азамати Малкисодақро баҳо диҳад. Ҳатто *падаркалон Иброҳим* ба вай аз ғанимати ҳарбӣ *даҳяк дод*. Азбаски Иброҳим дар осмони яҳудӣ ситораи дурахшонтарин буд, пас Малкисодақ ситораи боз ҳам бузургтар буд.

7,5 Агар суҳан оиди қаҳонати левизодагон равад, шариат ба онҳо ҳуқуқ меод, ки аз *бародаронашон-яҳудиён даҳяк* гиранд. Насабномаи ҳам коҳинон ва ҳам халқ ба *Иброҳим*, падари ҳамаи масеҳиён, рафта мерасид.

7,6 Аммо аз *Иброҳим даҳяк гирифтани Малкисодақ* кори ғайриоддӣ ва ғайрианъанавӣ буд. Иброҳим, ки даъват шуда буд, то падари халқе шавад, ки аз миёни он Масеҳ хоҳад омад, ба шахсе хирочи эҳтиром ме-супурд, ки бо халқи интиҳобшуда ҳеч алоқаманд набуд. Ҳеч гуна монеаҳои авлодӣ барои қаҳонати Малкисодақ садди роҳ намешуданд.

Он факт низ камаҳамият нест, ки Малкисодақ Иброҳимро *баракат дод*. Вай гуфт: “Муборак аст Абром аз ҷониби Худои Таоло, Молики осмону замин” (Ҳас. 14,19.20).

7,7 Ҳангоме ки як шахс шахси дигареро баракат медиҳад, чунин ҳисобида мешавад, ки бузург хурдро баракат медиҳад. Баракат-

гиранда аз баракатдиҳанда на дар сифатҳои шахсӣ ё ахлоқӣ, балки танҳо аз рӯи мартабааш поёнтар аст.

Ин далелҳои дар Паймони Куҳан асосёфтаре хонда, кӯшиш мекунем аксуламали хонандагони яҳудиёро ба худ тасаввур намоем. Онҳо ҳамеша Иброҳимро чун яке аз бузургтарин қаҳрамонони миллӣ эҳтиром менамуданд, ва ин бесабаб набуд. Акнун онҳо донистанд, ки Иброҳим коҳини “ғайри-яҳудӣ”-ро эҳтиром мекард. Ба худ як тасаввур кунед! Ин чиз ҳамеша дар Навиштаҳои Поки онҳо навишта шуда буд, аммо онҳо инро ҳеч гоҳ пайхас намекарданд.

7,8 Дар қаҳонат аз рӯи рутбаи Ҳорун *даҳяк*ро шахсоне чамъ мекарданд, ки худашон миранда буданд. Ба ҷои коҳини вафоткарда дигаре меомад, ба ҳамзамонони худ хизмат мекард ва сипас вай низ мемурд. Дар ҳолати Малкисодақ бошад дар ҳеч ҷой гуфта нашудааст, ки вай мурд. Ҳамин тариқ, вай метавонад намояндаи қаҳонате бошад, ки бо ҷовидон буданаш беҳамтост.

7,9 Аз *Иброҳим* даҳякро қабул карда, Малкисодақ амалан онро аз *Левӣ* қабул мекард. Азбаски Левӣ сарвари сибти коҳинон буд, ин баробар бо изҳорест, ки коҳинон дар рутбаи Ҳорун ба Малкисодақ даҳяк *доданд*, ва бо ҳамин бартарии \bar{u} ро эътироф намуданд.

7,10 Чӣ гуна аст силсилаи фикрронихое ки имкон медиҳад изҳор кунем, ки Левӣ ба Малкисодақ даҳяк дод? Моҳиятан, ин даҳякро Иброҳим дод. Вай бобокалони Левӣ буд. Агарчи Левӣ он вақт ҳанӯз зода нашуда буд, вай *дар камари* Иброҳим буд, яъне муқаррар шуда буд, ки вай аз авлоди нахустпадар шавад. Ба Малкисодақ даҳяк дода, Иброҳим чун намояндаи тамоми насли худ амал мекард. Ҳамин тариқ, Левӣ ва тамоми коҳиноне ки аз насли вай баромадаанд, аз Малкисодақ ва қаҳонати вай як зина поёнтар буданд.

7,11 Дар оятҳои 11–20 боз як далел ба фоидаи бартарии қаҳонати Малкисодақ бар қаҳонати Ҳорун баён шудааст. Ин дар он аст, ки дар қаҳонат ивазшавӣ ба амал омад. Қаҳонати Масеҳ қаҳонати левизодагонро иваз кард. Агар қаҳонати левизодагон ба мақсади дар наздаш гузошташуда комилан ва ба таври ниҳой мерасид, ба ин зарурате намебуд.

Аммо дар асл *камол ба василаи* низоми *левизодагӣ муяссар* намешуд. Он наметавонист гунохро бартараф кунад, ибодаткунанда ҳаргиз наметавонист фаҳмад, ки вичдони ором чист. Қаҳонате ки ба василаи шариати Мусо муқаррар шуда буд, тавон надошт нуқтаи охириро гузорад.

Аммо акнун қаҳонати навъи дигар амалро сар кард. Акнун Коҳини комил омад, *ва қаҳонати вай на ба монанди Ҳорун*, балки *ба монанди Малкисодақ* номида мешуд.

7,12 Факти *дигаргунии қаҳонат* хоҳнохоҳ ба ҳулосае меорад, ки тамоми маҷмӯи қонунҳои шаръӣ низ, ки қаҳонат бар онҳо асос ёфта буд, дигаргун шудааст. Ин изҳори хеле радикалист! Чун занги соат, он рафтани тартиби кӯҳна ва фаро расидани тартиби навро хабар медиҳад. Мо акнун таҳти шариат нестем.

7,13 Оиди дигаргуниҳо дар шариат он факт шаҳодат медиҳад, ки Худованд Исо *ба сибте мансуб буд*, ки аз рӯи қонуни шаръии левизодагон ба хизмати коҳинӣ роҳ дода намешуд.

7,14 *Худованди мо аз сибти Яҳудо* буд. Шариати Мусо ҳеҷ гоҳ ба касе аз намояндагони ин сибт ҳуқуқи коҳин буданро намедод. Аммо бо вучуди он Исо Коҳин аст. Чаро ин тавр буда наметавонист? Чунки шариат дигаргун карда шуд.

7,15 Муаллиф боз як шаҳодати тасдиқкунандаи онро дорад, ки дар қонун оиди қаҳонат дигаргуниҳои азиме ба амал омаданд. *Коҳини навъи дигаре ба монанди Малкисодақ ба майдон омад*, ва ҳаққи \bar{U} барои ишғоли ин вазифа аз ҳаққи писарони Левӣ фарқ дорад.

7,16 Коҳинони левизода ҳаққи ишғоли ин вазифаро ба шарофати иҷрои талаботи шариат, ки ба мансубияти табиӣ ба сибти муайян дахл дошт, ба даст оварданд. Онҳо мебоист дар сибти Левӣ ва дар оилаи Ҳорун зода мешуданд.

Аммо ҳаққи ба монанди Малкисодақ Коҳин буданро ба Худованд *ҳаёти бепоёни* \bar{U} медиҳад. Ин масъалаи насабнома нест, балки ба қудрат ва қувваи \bar{U} дахл дорад. \bar{U} ҷовидона зиндагӣ мекунад.

7,17 Тасдиқи онро дар Забур 109,4 пайдо мекунем, ки он ҷо Довуд ба қаҳонати Масеҳ ишорат мекунад: “*Ту коҳини ҳастӣ то абад, ба монанди Малкисодақ*”. Ин ҷо зада ба калимаҳои “*то абад*” гузошта шудааст. Хизматгузори \bar{U} ҳеҷ гоҳ анҷом намеёбад, чунки ҳаёти \bar{U} ҳеҷ гоҳ ба охир намерасад.

7,18 Шариат, ки қаҳонати левизодагонро муқаррар карда буд, *ба сабаби заъф ва бефоидагии он*, ботил шуд. Он бо омадани Масеҳ бекор карда шуд.

Шариат ба кадом маъно заиф ва бефоида буд? Оё онро Худи Худо надодааст? Оё Худо ягон чизи заиф ва бефоидаро дода наметавонад? Ҷавоб чунин аст: мувофиқи нақшаи Худо ин қонуни шаръӣ набояд қонуни ниҳоии қаҳонат мешуд. Он зинаи тайёрӣ барои омадани қаҳонати идеалии Масеҳ буд. Он намунаи муваққатӣ ва нопурраи чизи ниҳойӣ ва комил буд.

7,19 Шариат ба он маъно низ заиф ва бефоида буд, ки *он ҳеҷ чизро ба камол нарасондааст*. Одамон ҳеҷ гоҳ тавон надоштанд, ки ба ҳузури Худо ба Поки покҳо дароянд. Ин масофаи байни Худо ва одам доимо ёдрас мекард, ки масъалаи гуноҳ ҳанӯз барои ҳамеша ҳал нагардидааст.

Акнун бошад *умеди беҳтаре ҷои онро гирифт*, ки ба василаи он мо ба Худо наздик меем. Ин *умеди беҳтар* — Худи Худованд Исо аст; ҳамаи онҳое ки \bar{U} барояшон умеди беҳтар шуд, ҳар лаҳза ба ҳузури Худо иҷозат доранд.

7,20 Дигаргунӣ на танҳо дар тартиби қаҳонат ва дар қонуни қаҳонат, балки, чуноне мо ҳозир мебинем, дар тарзи “расман ба вазифа ворид намудан” низ ба амал омад. Ин ҷо дар маркази далеловарӣ он аст, ки дар робита бо қаҳонати Масеҳ Худо ба *қасам* рӯ овард. Қасам рамзи воридшавии як чизи тағйирнаёбанда ва ҷовидонист. Рейнсбери мегӯяд: “Таъсирбахшӣ ва ҷовидонии қаҳонати Худованди мубораки мо Исо на бо чизи дигаре, балки бо қасами Худои тавоно кафолат дода мешавад”.⁸

7,21 Коҳинон аз рӯи рутбаи Ҳорун *бе қасам* таъин карда мешуданд. Бо ин дар назар дошта мешавад, ки қаҳонати онҳо аз

аввал на чун ҷовидон, балки чун мувакқатӣ андешида шуда буд.

Масеҳро коҳин таъин намуда, Худо ба вай бо қасам мурочиат намуд. Ин қасам дар Забур 109,4 оварда шудааст: “Худованд қасам хӯрдааст, ва таассуф нахоҳад хӯрд: Ту коҳин ҳастӣ то абад, ба монанди Малкисодақ”. Ҳендерсон мегӯяд:

*Ҳангоми таъин кардани Масеҳ Худо ба ҳақиқатҳои ҷовидони тахти Худ ва сифатҳои тағйирнаёбандаи табиати Худ чун кафолат ишорат мекунад. Агар онҳо дигаргун шуда тавонанд, қаҳонати нав низ дигаргун шуда метавонад. Вагарна ин номумкин аст.*⁹

7,22 Аз ин бармеояд, ки Исо ба аҳди бехтаре зомин шуд. Қаҳонат дар рутбаи Ҳорун қисми Паймони Куҳан буд. Қаҳонати Масеҳ бо паймони нав вобаста аст. Паймон бо қаҳонат вобастагии ногустанӣ дорад.

Паймони нав созиши пурфайз бе ягон шарт аст, ки Худо бо хонаи Исроил ва хонаи Яҳудо мебандад, ҳангоме ки Худованд Исо дар замин Подшоҳии Худро барпо мекунад (Ирм. 31,33.34). Масеҳиён аллакай имрӯзҳо аз баъзе баракатҳои Паймони нав ҳаловат мебаранд, аммо он то дами чун миллат барқарор шудан ва наҷот ёфтани Исроил пурра иҷро намешавад.

Исо ба он маъно зомини паймони нав аст, ки ӯ Худ аз Худ Кафил аст. ӯ бо марг, дафн ва растохези Худ асоси одилонае гузошт, ки ба Худо имкон медиҳад шартҳои паймонро иҷро кунад. Қаҳонати беинтиҳои ӯ бо иҷрошавии бегумони шартҳои паймон вобаста аст.

7,23 Акнун мо ба далели сеюми хотимавӣ ба фоидаи бартарии қаҳонат дар рутбаи Малкисодақ наздик мешавем.

Дар Исроил коҳинон бисёр буданд. Мегӯянд, ки дар давоми таърихи миллат дар Исроил 84 саркоҳин ва, албатта, миқдори зиёди коҳинони оддӣ буданд. Ин вазифа вақт-вақт ба сабаби мамоти коҳин аз яке ба дигаре мегузашт. Ин таваккуфҳои ноилоҷ ба хизматгузори зарар мерасониданд.

7,24 Агар суҳан оиди қаҳонати Масеҳ равад, ин ҷо чизе ба монанди ин буда наметавонад, чунки ӯ то абад зинда аст. Қаҳонати ӯ ҳеҷ гоҳ ба ҳеҷ касе нагузашта-

аст, ҳеҷ гуна таваккуфҳо таъсирнокии онро паст карда наметавонанд. Он бефано аст ва ба каси дигар намегузарад.

7,25 ӯ ҷовидона зиндагӣ мекунад, ва ба ин сабаб метавонад доимо онҳоро, ки ба василаи ӯ сӯи Худо меоянд, наҷот диҳад. Одатан инро чун ишорат ба кори ӯ оиди аз ҳукмронии гуноҳ наҷот додани гуноҳкорон мефаҳманд, аммо дар асл муаллиф дар бораи кори Масеҳ оиди аз ҳукмронии гуноҳ наҷот додани покони мегӯяд. Ин ҷо ӯ бештар нақши Саркоҳинро дорад, на Наҷотдиҳанда. Ба ҳеҷ як масеҳӣ хатари ҳалок шудан таҳдид намекунад. Бехатарии ҷовидонии онҳо дар шафоати ӯ барои онҳост. ӯ доимо метавонад онҳоро наҷот диҳад чунки хизмате ки ӯ барои онҳо дар ямини Худо ба ҷо меорад, ҳеҷ гоҳ аз боиси марг қатъ намегардад.

7,26 Қаҳонати Масеҳ аз қаҳонати Ҳорун ба сабаби бартарии шахсии ӯ бартарӣ дорад. ӯ дар вазъи Худ назди Худо муқаддас аст. ӯ дар муносибатҳои Худ бо одамон аз бадӣ дур аст. ӯ дар хислати Худ беайб аст. Дар ямини Худо буда, ӯ аз гуноҳкорон ҷудост. Дар шукӯхи ҳозира ва ояндаи худ ӯ аз афлок болотар баромадааст. Мо ба чунин Саркоҳин эҳтиёҷ дорем.

7,27 Ба хилофи қаҳонати левизодагон, Саркоҳини мо эҳтиёҷ надорад ҳар рӯз қурбониҳо тақдим кунад; ӯ инро як бор ва барои ҳамеша кард. ӯро лозим нест, ки барои гуноҳҳои Худаш қурбониҳо оварад, чунки ӯ мутлақо бегуноҳ аст. Сеюм чизе ки ӯро аз коҳинони пештара фарқ мекунонад, он аст, ки ӯ Худро барои гуноҳҳои халқ ба унвони қурбонӣ тақдим кард. Саркоҳин Худро ба унвони қурбонӣ тақдим кард. Файзи хайратовари Исо, ки ҳамто надорад!

7,28 Шариат одамонро коҳин таъин мекунад, ки худашон нокомил ва гирифтори заъф ҳастанд, покии онҳо танҳо маросимист.

Қасами Худо, ки баъди шариат дода шуда буд, Писарро, ки то абад комил шудааст, чун Саркоҳин таъин кард. Муаллиф аллакай ба ин қасам дар ояти 21, ҳангоми иқтибос овардани Забур 109,4 ишора карда буд.

Дар маводе ки мо ҳозир аз назар гузарондем, маъноӣ ботиние ҳаст, ки барои мо аз

аҳамият холӣ нест. Дар ивази каҳонати одамӣ каҳонати илоҳӣ ва ҷовидон омад. Барпо намудани низомҳои коҳиние ки мувофиқи намунаи Паймони Куҳан сохта шудаанд, ва даҳолат ба вазифаҳои Саркоҳини бузурги мо аблаҳона аст!

Б. Бартари хизмати Масеҳ аз хизмати Хорун (Б. 8)

8,1 Дар оятҳои оянда нишон дода шудааст, ки хизмати Масеҳ аз хизмати Хорун бартарӣ дорад, чунки ҳам покгоҳе ки \bar{U} он ҷо инро ба ҷо меоварад (о. 1–5), ҳам паймоне ки \bar{U} инро мувофиқи он ба ҷо меоварад (о. 7–13), беҳтар аст.

Акнун муаллиф дар силсилаи исботҳои худ ба *чизи асосӣ* наздик шуд. Вай ҳамаи гуфтаҳои пештарро чамбаст намекунад, балки тезиси асосии худро, ки аз худ аввали нома хонандаро ба он ҳидоят менамуд, тасвият медиҳад.

Мо чунон Саркоҳине дорем. Дар калимаҳои “*мо дорем*” тантана садо медиҳад. Ин суханон ҷавоб ба он яҳудиён мебошанд, ки ба масеҳиёни аввалин пичинг мезаданд: “Мо хаймаи ҷомеъ дорем; мо каҳонат дорем; мо қурбониварихо дорем; мо анъанаҳо дорем; мо парастигӯҳ ва либосҳои зебои коҳинонро дорем”. Дар ҷавоб масеҳиён бо боварӣ мегӯянд: “Ҳа, шумо сояҳо доред, мо бошем — таҷассуми онҳоро. Шумо анъанаҳо доред, мо бошем Масеҳро дорем. Шумо тасвирҳо доред, мо бошем Шахсиятро дорем. Ва Саркоҳини мо ба *ямини тахти Кибриё дар афлок нишастааст*. Ҳеч коҳине ҳеч гоҳ баъди кори анҷомдодааш нанишаста буд, ва ҳеч кадоме ин гуна мақоми иззат ва қудратро ишғол накарда буд”.

8,2 \bar{U} дар қудси афлок ба халқ хизмат мекунад. Ин *хаймаи ҳақиқист*, ва хаймаи заминӣ фақат нусха, ё тимсоли он буд. *Хаймаи ҳақиқиро*, бар хилофи хаймаи заминӣ, *Худо барпо кардааст, на одамизод*.

8,3 Азбаски яке аз вазифаҳои асосии *саркоҳин тақдим кардани ҳадия ва қурбониҳо* буд, пас, Саркоҳини мо низ бояд инро кунад.

Ҳадияҳо истилоҳи умумиест, ки тамоми намудҳои қурбониҳои ба Худо тақдим мешударо дар бар мегирад. *Қурбониҳо* он

ҳадияҳои мебошанд, ки боиси марги ҳайвон мешуданд. Масеҳ чӣ меорад? Ба ин савол то худ боби 9 ҷавоби рӯйроstd дода намешавад.

8,4 Ин оят ба саволе ки Масеҳ чӣ меорад, ҷавоб надода, ба мо хотиррасон мекунад, ки *дар замин \bar{U}* ҳақ намедошт дар хаймаи ҷомеъ ё дар парастигӯҳ ҳадияҳо тақдим намояд. Худованди мо на аз сибти Левӣ ё оилаи Хорун, балки аз сибти Яҳудо буд. Бинобар ин \bar{U} барои хизмат дар покгоҳи заминӣ мувофиқ намеомад. Ҳангоме дар Инчил оиди он мехонем, ки Исо ба парастигӯҳ даромад (ниг. Лук. 19,45), бояд фаҳмем, ки \bar{U} дар ҳудуди он буд, аммо ба покгоҳ ва поки покҳо надаромада буд.

Табиист, ки ин ҷо саволе ба миён меояд: Оё Масеҳ хангоми дар рӯи замин буданаш ягон вазифаеро аз вазифаҳои саркоҳин ба ҷо оварда буд, ё \bar{U} меҳнати коҳинии Худро танҳо баъди боло рафтан сар кард? Маънои асосии ояти 4 дар он аст, ки \bar{U} дар замин ҳақ надошт хизмати коҳини левизодаро ба ҷо оварда ва дар парастигӯҳи Уршалим хизмат карда наметавонист. Аммо ин маънои онро надорад, ки \bar{U} вазифаҳои коҳинро дар рутбаи Малкисодақ ба ҷо оварда наметавонист. Дар ниҳояти қор, дуои \bar{U} дар Юҳанно 17 — дуои саркоҳин аст, ва дар Қолҷолто Худро чун қурбонии комил тақдим намудан низ, бешубҳа, амали коҳинӣ буд (ниг. 2,17).

8,5 Хаймаи ҷомеъ дар замин нусхаи *хаймаи осмонӣ* буд. Тарзи сохти он нишон медиҳад, ки чӣ гуна халқи паймони Худо дар парастигӯҳ ба Худо наздик шуда метавонист. Аввал дари ҳавлии беруни буд, сипас қурбонгоҳи сӯхтанӣ, баъд ҷои шустушӯӣ. Баъд аз ин коҳинон ба покгоҳ медаромаданд, саркоҳин бошад ба поки покҳо медаромад, ки Худо он ҷо Худро зоҳир менамуд.

Хаймаи ҷомеъ ҳеч гоҳ нақши покгоҳи ниҳониро надошт. Он танҳо *сурат ва соя* буд. Ҳангоме ки Худо *Мусоро* ба кӯҳи Сино даъват намуд ва фармуд, ки хаймаи ҷомеъро созад, \bar{U} нақшаи муфассалеро дод, ки ба он пайравӣ кардан лозим буд. Ин *сурат* рамзи воқеияти рӯҳонии баландтар, осмонӣ, буд.

Чаро муаллиф инро бо чунин ҷидду ҷаҳд таъкид мекунад? Вай мехоҳад ба фаҳми ҳар касе ки дар рӯ ба рӯи васвасаи бозгашт ба

яхудият истодааст, расонад, ки вай ба ҷои аз соя ба воқеият рафтани воқеиятро ба хотири соя тарк мекунад.

Ояти 5 возеҳан таълим медиҳад, ки тамоми муқаррароти Паймони Куҳан рамзҳои воқеияти осмонӣ буданд; ҳамин тариқ, ин ҳаққонияти таълимоти ба рамзҳо таъяс мекардари тасдиқ мекунад, агар он, албатта, ба Навишта муҳолиф набошад ва беҳад ачибу ғариб нашавад.

8,6 Ин оят кӯпрукест байни мавзӯи покгоҳи беҳтар ва муҳокимаи *аҳди беҳтар*.

Аввал муқоиса меояд. Чунон ки хизмати Масеҳ аз хизмати қоҳинон дар рутбаи Ҳорун бартар аст, *аҳде* ки Ҷ Миёнарави он аст, аз паймони пештара бартарӣ дорад.

Сабаб оварда мешавад: ин *аҳд беҳтар* аст, чунки *бар ваъдаҳои беҳтар барқарор гардидааст*.

Хизмати Масеҳ беандоза беҳтар аст. Ҷ на ҳайвонеро, балки Ҳудро ба қурбонӣ овард. Ҷ нархро на бо хуни нарбузҳо ва нарговҳо, балки бо хуни Ҳуд пардохт. Ҷ на танҳо гуноҳоро пӯшонид, балки аз онҳо пок кард. Ҷ ба бовардорон вичдони пок дод, на ин ки ёдраскунии ҳарсоларо оиди гуноҳ. Ҷ ба мо роҳ кушод, то мо дар дурӣ наистода, ба хузури Ҳудо даромада тавонем.

Ҷ ҳамчунин *Миёнарави аҳди беҳтар* аст. Чун *Миёнарав*, Ҷ кӯпруке дар партгоҳи ҷудой барпо намуда, дар миёни Ҳудо ва одам истодааст. Гриффит Томас муқоисаи мухта-сари паймонҳоро меорад:

*Ин аҳд “беҳтар” аст, чунки ҳеҷ шарте пеш намегузорад, чунки он на ҷисмонӣ, балки рӯҳонист, на хусусӣ, балки умумист, на муваққатӣ, балки ҷовидонист, на миллӣ, балки фардист, на зоҳирӣ, балки ботинист.*¹⁰

Ҷ *аҳди беҳтар* аст, чунки *бар ваъдаҳои беҳтар* асос ёфтааст. Паймони шариат баракатро барои итоаткорӣ ваъда карда буд, аммо барои беитоатӣ бо марг таҳдид мекард. Он росткориро талаб мекард, аммо қобилияти ҳосил намудани онро наменод.

Паймони Навин паймони файз аст, ки ҳеҷ шартро ба миён намегузорад. Он росткориро дар ҷое ба ҳисоб медарорад, ки он нест. Он одамро таълим медиҳад, ки росткорона зиндагӣ кунанд, барои ин ба онҳо

қувват медиҳад ва агар ин тавр зиндагӣ кунанд, муқофот медиҳад.

8,7 *Аҳди якум* комил набуд, яъне дар барпо намудани муносибатҳои идеалӣ дар байни одам ва Ҳудо муваффақият нашофт. Аммо он на чун паймони ниҳойӣ, балки чун омодакунанда ба омадани Масеҳ андешида шуда буд. Истинод ба паймони *дигар* шаҳодат медиҳад, ки паймони *якум* тамоман идеалӣ набуд.

8,8 Аммо мушкилӣ тамоман на дар ҳуди паймони якум аст: “Шариат муқаддас аст, ҳукми он низ муқаддас, барҳақ ва нек аст” (Рум. 7,12). Мушкилӣ дар халқест, ки он ба вай дода шуда буд; ба шариат барои қор маводи бекора дода шуда буд. Дар ин ҷо оиди ин гуфта шудааст: “*Зеро ки Ҳудо онҳоро мазаммат намуда, мегӯяд...*” Ҳудованд на паймонро, балки халқи паймони Ҳудро мазаммат мекард. Паймони якум бар ваъдаи итоат кардани одам асос ёфта буд (Хур. 19,8; 24,7), ва бинобар ин тақдири вай тӯлонӣ набуд. Паймони Навин аз аввал то охир — баёни он чи мебошад, ки Ҳудо ӯҳдадор шудааст кунанд; қувваи он дар ҳамин аст.

Акнун муаллиф Ирмиё 31,31–34-ро иқтибос меорад, то нишон диҳад, ки дар Навиштаҳои яҳудӣ Ҳудо додани Паймони навро ваъда дод. Ҳамаи исбот дар атрофи калимаи “*ҷадид*” (нав) сохта мешавад. Агар паймони кӯҳна қофӣ мебуд, наваширо ворид намудан ҷӣ дарқор аст?

Аммо Ҳудо комилан мушаххас ваъда дод, ки *бо хонадони Исроил ва бо хонадони Яҳудо аҳди ҷадид хоҳад баст*. Чуноне ки аллақай зикр шуда буд, Паймони нав пеш аз ҳама на ба Калисо, балки ба халқи *Исроил* муносибат дорад. Он ҳамон вақте пурра иҷро мешавад, ки Масеҳ бозмегардад, то бар халқи тавбакарда ва начотёфта подшоҳӣ кунанд. Дар айни замон аз баъзе баракатҳои паймон ҳамаи бовардорон ҳаловат мебаранд. Бинобар ин, пиёлаи майро ба шогирдонаш дароз карда, Начотдиҳанда гуфт: “Ин коса аҳди ҷадид аст дар хуни Ман; инро, ҳар боре ки менӯшед, ба ёдгории Ман ба ҷо оваред” (1Қӯр. 11,25).

Ҳендерсон менависад:

*Бинобар ин мо байни тафсири асосӣ барои Исроил ва истифодаи дуҷум, рӯҳонӣ барои Калисо имрӯз фарқ мегузорем. Ҳозир бо қувваи Рӯҳи Пок мо аз баракатҳои Паймони Навин ҳаловат мебарем, ва бо вучуди ин, мувофиқи ваъдаҳои Худо, оянда зуҳуроти минбаъдаи паймонро барои Исроил меорад.*¹¹

8,9 Худо аниқ ваъда дод, ки Паймони Навин бо он паймоне монанд намешавад, ки *Ҷ* бо исроилиён дар рӯзе *баст*, ки *дасташонро гирифт*, то онҳоро аз замини Миср берун оварад. Фарқи онҳо дар чӣ зоҳир хоҳад шуд? *Ҷ* инро намегӯяд, аммо ҷавоб, эҳтимол, дар қисми боқимондаи оят дар назар дошта шудааст: “... чунки онҳо дар аҳди Ман қоим набуданд, ва Ман ба онҳо эътино накардам, мегӯяд Худованд”. Паймони шариат ба ноқомӣ дучор шуд, чунки шартҳо ба миён мегузошт. Он итоатро аз халқе талаб мекард, ки итоат карда наметавонист. Паймони Навинро паймони баракати ҳеч шарт ба миён намегузошта карда, Худо ҳар имконияти ноқомии онро истисно намуд, чунки иҷрои паймон танҳо ба Худи *Ҷ* вобаста аст; Худо ноқомихоро намедонад.

Иқтибос аз Ирмиё ба тағйироти кулӣ дучор шуд. Дар матни ибронии Ирмиё 31,32 гуфта шудааст: “...гарчанде ки Ман оғои онҳо будам”. Дар баъзе тарҷумаҳои қадимии Ирмиё навишта шудааст: “ва Ман онҳоро сарфи назар кардам (аз онҳо рӯ гардондам)”. Рӯҳи Пок, ки ба Ирмиё барои ин суханон илҳом бахшида буд ва бе осеб нигоҳ дошта шудани Навиштаҳои Покро назорат мекард, муаллифи Нома ба Ибриёнро ба интиҳоб намудани ин матни алтернативӣ равона кард.

8,10 Ба тақрори калимаи “*хоҳам*” диққат диҳед. Паймони Кухан оиди он мегӯяд, ки одам бояд чӣ кунад. Паймони Навин оиди он мегӯяд, ки Худо чӣ кор хоҳад кард. *Баъд* аз он ки рӯзҳои беитоатии Исроил мегузаранд, *Ҷ* қонунҳои Худро ба афкори онҳо чунон хоҳад андохт, ки онҳоро донанд, ва дар дилҳои онҳо, то ки онҳоро дӯстдоранд. Онҳо на аз тарси ҷазо, балки аз боиси муҳаббат ба *Ҷ* итоат кардан хоҳанд хост. Қонунҳо на дар сангҳо, балки дар лавҳҳои ҷисмӣ дил навишта хоҳанд шуд.

Ва Худои онҳо хоҳам буд, ва онҳо қавми Ман хоҳанд буд. Ин аз наздикӣ дарак медиҳад. Паймони Кухан ба одам мефармуд, ки дуртар истад, файз ба вай мегӯяд, ки наздиктар биёяд. Ин аз муносибатҳои ҷудоинопазир ва бехатарии қатъӣ шаҳодат медиҳад. Ҳеч чиз ҳеч гоҳ ин бандҳои бо нархи хун харидашударо гусаста наметавонад.

8,11 Ба Паймони Навин шинохтани ҳамагонии Худованд низ дохил карда шудааст. Хангоми ҳукмронии пурчалолӣ Масеҳ ба *кассе* лозим намеояд, ки *ёри худро ва бародари худро таълим* дода гӯяд: *Худовандро бишинос*. Дар ҳар кас, аз *хурд то калон*, дарки Худо хоҳад зист: “...замин аз шинохтани Худованд пур хоҳад буд, мисли он ки баҳр пур аз обҳост” (Иш. 11,9).

8,12 Ва аз ҳама хуб он аст, ки Паймони Навин ба ҳамаи одамони гунаҳкор марҳамат ва ҷовидона фаромӯш кардани *гуноҳҳои онҳоро* ваъда медиҳад. Шариат бераҳм ва қатъӣ буд: “Барои ҳар ҷиноят ва беитоатӣ подоши одилона дода шуда бошад” (Ибр. 2,2).

Ба ғайр аз ин, шариат гуноҳро баргараф карда наметавонист. Он имконият меод, то гуноҳҳо кафорат карда шаванд, аммо имкони аз онҳо пок шуданро намедод (калимаи ибронӣ барои “кафорат” аз феъли “пӯшондан” пайдо шудааст). Тақдими қурбониҳо, ки шариат муқаррар намуда буд, одамро ба таври маросимӣ пок мекарданд, яъне имкон меоданд дар ҳаёти динии миллат иштирок кунанд. Аммо ин покии маросимӣ танҳо рӯякӣ буд; он ба ҳаёти дохилии инсон дахл намекард. Он ба одам на покии ахлоқӣ меод ва на вичдони пок.

8,13 Он факт, ки Худо *аҳди ҷадидро* ҷорӣ мекунад, маънои онро дорад, ки паймони *яқум кӯҳна шудааст*. Агар чунин бошад, пас оиди ба шариат баргаштан ҳолати фикр ҳам нест. Ва маҳз ҳамин дар назди баъзе аз касоне ки худро масеҳӣ меномиданд, озмоише буд. Муаллиф онҳоро огоҳӣ медиҳад, ки паймони шариат аллақай кӯҳна шудааст, ба халқ паймони бехтар пешкаш шудааст. Онҳо мебост мақсадҳои худро бо нақшаҳои Худо мувофиқ мекарданд.

В. Бартари курбонии Масех аз курбони- ҳои Паймони Куҳан (9,1–10,18)

9,1 Дар Ибриён 8,3 муаллиф зимнан он фактро зикр намуд, ки ҳар саркоҳин бояд чизе дошта бошад, ки онро баҳри курбонӣ пешкаш карда тавонад. Акнун бошад вай ба таҳлили курбонии Саркоҳини бузурги мо мегузарад ва онҳо бо курбониҳои Паймони Куҳан муқоиса мекунад. Чун муқаддима ба ин мавзӯ вай мухтасар оиди сохти хаймаи чомеъ ва қоидаҳои парастииш нақл мекунад.

9,2 Хаймаи чомеъ иншооте буд, ки чодарро ба хотир меовард, ва Худо дар он аз замоне ки исроилиён дар назди Кӯҳи Сино қароргоҳ доштанд ва то сохта шудани парастиишгоҳ дар байни онҳо сокин буд. Худуди атрофи хайма ҳавлии берунӣ номида мешуд. Он бо девори иборат аз ғӯлачӯбҳои дар байнашон газвори катон кашидашуда чудо карда шуда буд. Ба ҳавлии хайма ба воситаи дарвозаи шарқӣ даромада, исроилӣ ба курбонгоҳи сӯхтанӣ меомад, ки он ҷо ҳайвоноти курбониро кушта, месӯзонданд, сипас ба ҷои шустушӯӣ — зарфи калони мисин пур аз об, ки он ҷо қоҳинон дастону пойҳои худро мешустанд.

Хайма тахминан 15 метр дарозӣ, 5 метр бар ва 5 метр баландӣ дошт. Дар он ду қисм буд. Якум — покгоҳ, ки дарозияш 10 метр буд, дуюм — Поки покҳо, ки дарозияш 5 метр буд.

Худи хайма иборат аз қафасаи чӯбине бо болопӯшҳои аз пашми буз ва пӯсти ҳайвонҳо пӯшондашуда буд, ки аз боду борон ҳимоят мекарданд. Ин болопӯшҳо сақф ва деворҳои қафо ва паҳлуи хаймаро ташкил медоданд. Дармадгоҳро пардаи гулдӯзӣ мепӯшонд.

Дар покгоҳ ин чизҳо буданд:

1. *Миз* бо *нони тақдим*, ки дар он дувоздаҳ нон чун рамзи дувоздаҳ сибти Исроил гузошта шуда буданд. Ин нонҳо “нонҳои хузур” номида мешуданд, чунки дар пешии рӯй ӯ хузури Худо гузошта мешуданд.
2. *Чароғдони* тилло бо ҳафт навдаи ба боло нигаронида, ки бар онҳо нӯкчаҳо буданд.
3. Бухурдони тиллоӣ, ки дар он пагоҳӣ ва бегоҳӣ бухури пок сӯзонда мешуд.

9,3 Дар *паси пардаи* дуюм “*Қудси қудс-ҳо*” ӯ “Поки покҳо” воқеъ буд. Дар ин ҷо Худо хузури Худо бо абри дурахшанда нишон медод. Дар рӯи замин ин ҷо ягона ҷое буд, ки кас бо хуни кафорат ба Худо наздик шуда метавонист.

9,4 Дар қисми дуюми хаймаи ибтидоӣ *сандуқи аҳд* — куттии калони чӯбине буд, ки *ҳама ҷояш тиллоқӯб шуда буд*. Дар дохили сандуқ *зарфи тиллоие пур аз манн, асои шукуфтаи Хорун ва ду лавҳи шариат буд*. (Дертар, ҳангоме ки парастиишгоҳ бунёд карда шуд, дар сандуқ ба ғайр аз лавҳҳои шариат чизе набуд; ниг. 3Подш. 8,9.)

Ояти 4 мегӯяд, ки дар Поки покҳо *бухурдони тиллоӣ* низ буд. Калимаи юнониё ки “бухурдон”¹² тарҷума шудааст, метавонад маънои курбонгоҳ барои сӯзондани бухурро дошта бошад (мувофиқи Хуруҷ 30,6 он дар покгоҳ буд), ӯ *бухурдон*, ки саркоҳин дар он бухурро аз ҷое ба ҷое мебурд. Дар ҳолати додашуда дуомаш бештар имконпазир аст. Муаллиф *бухурдонро* аз чумлаи асбобҳои Поки покҳо меҳисобид, чунки саркоҳин онро дар Рӯзи мусолиҳа аз курбонгоҳи бухур, ки дар покгоҳ буд, ба Поки покҳо мебурд.

9,5 Сарпӯши тиллоии сандуқ чун *кафоратгоҳ* маълум буд. Дар он ду ҳайкали тиллоии маъруф чун *каррубиён* буданд. Онҳо рӯ ба рӯ бо болҳои кушода, бо сарҳои бар сарпӯши сандуқ ҳамшуда меистоданд

Муаллиф тасвири мухтасари худро бо ҳамин анҷом медиҳад. Мақсади вай на шарҳи чузъиёт, балки тасвири умумии асбобу анҷоми хайма ва ёдрас кардани рамзҳои дар онҳо будаи наздикшавӣ ба Худост.

9,6 Курбонии Масехро бо курбонӣ оварданҳои яҳудият муқоиса карданӣ шуда, муаллиф пеш аз ҳама бояд он курбониҳоеро тасвир кунад, ки шариат талаб мекард. Онҳо хеле бисёр буданд, аммо аз ҳамаи онҳо вай муҳимтаринашонро интихоб намуд, ки дар Рӯзи бузурги мусолиҳа оварда мешуданд (Иб. 16). Муаллиф дар ин мувоҳиша танҳо дар он ҳолат ғолиб омада метавонист, ки бартарӣ доштани қори Масехро аз қори саркоҳин дар ин рӯзи аҳамиятноки тақвими исроилиён исбот кунад.

Кохинон ба қисми якуми хайма — ба покгоҳ даромада метавонистанд. Онҳо доимо ба он чо даромада, вазифаҳои маросимии худро ба чо меоварданд. Ба он чо даромадани одамони оддӣ манъ буд; онҳо мебоист дар берун мемонданд.

9,7 Ба Поки покҳо танҳо як кас даромада метавонист — *саркоҳини* Исроил. Ва ин одам, ягона аз байни тамоми халқ, ягона аз байни тамоми сибт, ягона аз оила, дар як сол як бор ба он чо даромада метавонист — дар Рӯзи мусолиҳа. Ҳангоми даромадан вай мебоист ҳамроҳаш зарфи *хунро* мебурд, *ки онро барои худаш ва барои хатокориҳои қавм қурбонӣ мекард*.

9,8 Бо ин амал ҳақиқатҳои амиқи рӯҳонӣ вобаста буданд. Рӯҳи Пок таълим меод, ки гуноҳ одамро аз Худо дур бурдааст, ва одам бояд танҳо ба воситаи миёнарав ба Худо наздик шавад, ва миёнарав бояд танҳо ба воситаи хуни қурбонӣ ба Худо наздик шавад. Ин тасдиқи аёнии он буд, ки барои параситишкунандагон *роҳ* ба ҳузури Худо *ханӯз кушода нашудааст*.

Ин ҳолат то вақте давом мекард, ки *хаймаи якум вучуд дошт*. Дар ҳолати додашуда тарҷумае ки Дарби кардааст, писандидатар менамояд: “Зеро хаймаи якум ханӯз ҳам чой дошт”. Дар солҳои ҳукмронии Сулаймон ба ивази хайма параситишгоҳ омад, аммо он ханӯз то марг, дафн ва растохези Масех чой дошт. Принсипҳои эълонкардаи он оиди чӣ тавр ба назди Худо омадан то дами ду пора шудани пардаи параситишгоҳ амал мекарданд.

9,9 Системаи хайма *тимсоли замони ҳозира* буд. Он рамзи чизи беҳтаре буд, ки холо меояд, ва чун тимсоли нокомили кори комили Масех хизмат мекард.

Ҳадияҳо ва қурбониҳо ҳеҷ гоҳ наметавонистанд *виҷдони* параситишкунандагонро *осуда гардонанд*. Агар онҳо омурзиши пурраи гуноҳоро таъмин мекарданд, пас инсофи *тақдимкунанда* аз айби гуноҳ озод мебуд. Вале ин рӯй надод.

9,10 Дар асл қурбониовариҳо аз рӯи низоми левизодагон *фақат* мушкilotи ҳаромшавии маросимиро ҳал карданд. Онҳо фақат ба чунин чизҳои сатҳӣ, чун *хӯрдани* ва *нӯши-*

дании пок ва нопок, *таҳорати* маросимӣ муносибат доштанд, ки одамонро аз нопокии маросимӣ пок мекарданд, аммо ба мушкilotи ҳаромшавии маънавӣ ҳеҷ дахл намекарданд.

Қурбониовариҳо ба халқе дахл доштанд, ки бо Худо дар муносибатҳои паймон буд. Онҳо барои он дода шуда буданд, то халқро дар ҳолати покии маросимӣ, ки барои ибодат даркор буд, нигоҳ доранд. Аммо онҳо ба начот ё покшавӣ аз гуноҳҳо муносибате надоштанд. Начотро ба одамон бовари онҳо ба Худованд дар асоси кори Масех, ки мебоист ханӯз баъдтар амалӣ мегашт, меод.

Ва охируламр, ин қурбониовариҳо муваққатӣ буданд. Онҳо *то замони ислоҳ муқаррар шуда* буданд. Онҳо ба омадани Масех ва ба қурбонии комили Ҷ ишорат мекарданд. Давраи масехият — ҳамон *замони ислоҳ* аст, ки ин чо сухан оиди он меравад.

9,11 *Масех ҳамчун Саркоҳини некиҳои оянда*¹³, ё “баракатҳои ақлнорас” пайдо шуд, ки Ҷ онҳоро ба ҳамаи онҳое ки Ҷро қабул мекунанд, медиҳад.

Покгоҳи Ҷ *хаймаи бузургтар ва мукамалтар* аст. Он *бо дастии одам сохта нашудааст* ба он маъное ки аз маводи сохтмони ин ҷаҳон сохта нашудааст. Он покгоҳи осмонӣ, чои сукунати Худост.

Ҷ на дар параситишгоҳе хизмат мекунад, Ки дастии одамон сохтаанд.

Ҷ дар ҳуди осмонҳо хизматгузори мекунад,

Каҳонати осмонӣ аз онӣ Ҷст:

Сояҳои шариат дар Ҷ иҷро гашта, човидона гоиб шудаанд.

Томас Келли

9,12 Худованди мо фақат *як бор ба қудс дохил шуд*. Амали *кафоратро* дар Ҷолҷолто ба анҷом расонда, Ҷ боло рафт ва ба ҳузури Худо даромад. Мо бояд барои ин суханон беист шодӣ кунем: *як бор*, барои ҳамеша. Кор ба анҷом расонда шуд. Ҳамд ба Худованд!

Ҷ на хуни нарговҳо ва нарбузҳоро, балки *Хуни Худро* ба қурбонӣ овард. Хуни ҳайвонот гуноҳро шуста наметавонист, он фақат дар он чи ба вайронкунии техникийи мароси-

ми динӣ дахл дорад, қувват дошт. Арзиши хуни Масеҳ бошад беинтиҳост, қувваи он барои шустани ҳамаи гуноҳҳои ҳамаи одамон не ки пеш зистаанд, ҳозир зиндагӣ мекунад ва дар оянда хоҳанд зист, мерасад. Албатта, ин қувва танҳо барои онҳое таъсирбахш аст, ки ба назди Ҷ бо бовар омадаанд. Аммо имкониятҳои поккунии он номахдуд аст.

Ҷ бо қурбонии Худ *кафорати абадӣ пайдо кард*. Коҳиноне ки пеш аз Ҷ буданд, мебоист кафоратро ҳар сол ба даст меоварданд. Ин ҷо ҳақиқатан фарқи азиме ҳаст.

9,13 Барои нишон додани фарқи байни қурбониоварии Масеҳ ва маросимҳои шариат муаллиф ба маросим бо *модагови сурх рӯ* меорад. Мувофиқи шариат, исроилие ки ба часади мурда даст задааст, ба муддати ҳафт рӯз маросиман нопок мешуд. Барои покшудан *хокистари модагово* бо оби чашма омехта, дар рӯзҳои сеюм ва ҳафтум ба шахси нопокшуда пошидан лозим буд. Он гоҳ вай пок мешуд.

Мэнтл мегӯяд:

Хокистар ҷойи гунаҳии ҳамаи хусусиятҳои муҳими қурбонии гуноҳ ҳисобида мешуд, ва ҳамеша бо сарфи ками меҳнат ва бе ҳеч гуна исрофи вақт ба ин тадбир рӯ овардан мумкин буд. Як модагови сурх барои якчанд аср кофӣ буд. Мегӯянд, ки дар давоми тамоми таърихи Исроил ҳамагӣ шаши модагови сурх даркор шуданд, чунки ҳатто миқдори ками хокистар барои он кофӣ буд, то ба оби тозаи чашма қувваи поккунанда бахшад (Ад. 19,17).¹⁴

9,14 Агар хокистари модагов барои поккардани яке аз чиддитарин шаклҳои нопокшавии берунӣ қувват дошта бошад, пас Хуни Масеҳ барои поккардани бадтарин гуноҳҳои дохилӣ то чӣ андоза қуввати бештаре дорад!

Қурбонии Ҷ ба василаи Рӯҳи абадӣ тақдим шуда буд. Илоҳиётшиносон дар тафсири маънои ин суханон ихтилофи ақида доранд. Бисёриҳо онро чун “ба василаи ягон рӯҳи ҷовидон” тафсир мекунад, ки ба рӯҳи ихтиёрии қурбониоварии Ҷ далолат мекунад, бар хилофи рӯҳи маҷбурият дар қурбонкардани ҳайвонот. Дигарон чунин фикр мекунад, ки маънои он чунин аст: “ба василаи рӯҳи ҷовидонии Худ”. Аммо мо чунин ақида

дорем, ки ин ҷо сухан дар бораи Рӯҳи Пок меравад; Масеҳ дар қувваи Рӯҳи Пок қурбонӣ овард.

Ин қурбонӣ ба Худо оварда шуда буд. Масеҳ Барраи беайб, бегуноҳи Худо буд, ки комилии маънавияш ба Ҷ ҳуқуқ меод, то гуноҳҳои моро ба Худ гирад. Талаб карда мешуд, ки ҳайвонҳои қурбонӣ бе ягон нуқсонии ҷисмонӣ бошанд; Ҷ бошад ахлоқан бенуқсон буд.

Хуни Ҷ *вичдонро аз аъмоли бечон* пок мекунад, *то ки Худои Зиндаро ибодат намоем*. Ин фақат покшавии ҷисмонӣ ё маросимӣ нест, балки навшавии ахлоқиест, ки вичдонро пок мекунад. Он аз ҳамаи корҳои бечоне пок мекунад, ки нобоварон барои сазоворшудан ба покшавии худ мустақилона кӯшиш карда, ба ҷо меоранд. Он одамонро аз корҳои бечон барои хизмат ба Худои Зинда озод мекунад.

9,15 Дар оятҳои гузашта бартарии хуни Паймони Навин бар хуни Паймони Қухан таъкид карда мешуд. Ин ба хулосае меорад, ки дар ояти 15 тасвия карда шудааст: Масеҳ *Миёнарави аҳди ҷадид аст*. Вуст мефаҳмонад:

Калимаи “миёнарав” тарҷумаи истилоҳи “мезитес” буда, касеро ифода мекунад, ки байни ду тараф меистад, то ки сулҳ ё дӯстиро барқарор кунад, муоҳида бандад ё аҳдро ба тасвиб расонад. Масеҳ дар байни Худои муқаддас ва одами гуноҳкор чун миёнарав, ё шафё амал мекунад. Бо марги Худ дар салиб Ҷ монепаро (гуноҳро), ки одамро аз Худо дур месозад, бартараф мекунад. Ҳангоме ки гуноҳкор қурбонии Масеҳро қабул мекунад, бори айбдорӣ ва ҷазо барои гуноҳ нопадид мешавад, бандҳои гуноҳ дар ҳаёти ӯ қанда шудаанд, вай табиати илоҳиро қабул мекунад ва дурӣ байни вай ва Худо, ки аз вазъияти мавҷуда ва мувофиқи ҳукми шариат бармеояд, аз байн меравад.¹⁵

Акнун ҳамаи даъватшудагон мероси абадии ваъдашударо гирифта метавонанд. Ба шарофати кори Масеҳ ҳам покони Паймони Қухан ва ҳам Паймони Навин наҷоти абадӣ ва озодии абадӣ ба даст меоранд.

Ба бовардорони давраи пеш аз масеҳият факти мурдани Масеҳ ҳуқуқ ба меросро ме-

дихад. *Мамоти Ү* аз *чиноятҳое* ки онҳо таҳти шариат содир намудаанд, халос мекунад.

Ба як маъное Худо одамони Паймони Куҳанро ба “кредит” начот дод. Онҳо, ба монанди мо, ба воситаи бовар начот ёфта буданд. Аммо он вақт Масеҳ ханӯз намурда буд. Худо чӣ гуна онҳоро начот дода метавонист? *Ү* онҳоро дар асоси он начот дод, ки кори дар оянда мекардаи Масеҳро медонист. Онҳо оиди он чи Масеҳ дар Ҷолҷолто хоҳад кард, ҳеҷ чизро ё қариб ҳеҷ чизро намедонистанд. Аммо Худо медонист, ва ҳангоме онҳо ба он ваҳйе ки *Ү* оиди Худ дод, бовар карданд, *Ү* тамоми аҳамияти кори Масеҳро ба ҳисоби онҳо даровард.

Гуфтан мумкин аст, ки дар давоми давраи Паймони Куҳан қарзи бузурги чиноятҳо чамъ шуд. Масеҳ бо марги Худ бовардорони Паймони Куҳанро аз ин *чиноятҳо* халос намуд.

Воситае ки Худо онҳоро ба шарофати қурбонии ояндаи Масеҳ начот дод, “пурсабрӣ ба гуноҳҳо” ном гирифтааст. Он дар Румиён 3,25.26 тасвир ёфтааст.

9,16 Мероси дар ояти 15 зикршуда ба муаллиф ёдрас мекунад, ки пеш аз тасдиқ шудани ирода ва *васияти* охири бояд далеле пешкаш карда шавад, ки *васияткунанда* ҳақиқатан мурдааст. Одатан шаҳодатнома оиди марг кофист.

9,17 Васияткунанда васиятро чандин сол пеш навишта, онро дар сейф нигоҳ дошта метавонист, аммо он танҳо пас аз марги вай амал хоҳад кард. То даме ки вай зинда аст, моликияти вай дар байни шахсони дар васият зикршуда тақсим карда намешавад.

9,18 Акнун суханронӣ аз васияти одам ба *аҳди якум*, ки Худо ба воситаи Мусо баста буд, мегузарад. Ин ҷо низ бояд марг ҷой дошта бошад. Бинобар ин паймон бо рехтани *хун* тасдиқ карда шуд.

Дар замони қадим ҳама гуна паймон баъди марги ҳайвони қурбонӣ ба ҳукми қонун медаромад. Хун гарави иҷрои ҳамаи шартҳои паймон буд.

9,19 Ба Исроил қонунҳоро хонда, *Мусо хуни говҳо ва бузҳоро бо об ва паими аргувонӣ ва зуфо гирифта, ҳам бар худ китоб*

пошид, ҳам бар тамоми қавм. Ин маросим паймонро ба таври тантанавӣ тасдиқ намуд.

Дар Хуруҷ 24,1–11 меҳонем, ки Мусо хунро гирифта, бар қурбонгоҳ ва *бар қавм пошид*; на пошида шудани хун *бар китоб*, на *об*, на *паими аргувонӣ*, на *зуфо* зикр намешаванд. Ин ду тасвиrho чун пуррақунандаи якдигар аз назар гузарондан беҳтар аст.

Худо, ки ба воситаи қурбонгоҳ ҳузур дошт, ва *қавм* тарафҳое буданд, ки паймон мебастанд. *Китоб* паймон буд. *Хун* ҳар ду тарафро ӯҳдадор мекард, ки шартҳои паймонро иҷро кунанд. Одамон ваъда доданд, ки итоат мекунанд. Худо ваъда дод, ки онҳоро барои ин баракат медихад.

9,20 Хунро пошида, Мусо гуфт: “*Ин аст хуни аҳде ки Худо ба шумо амр фармудааст*”. Одамон бо ҳамин ҳаёти худро дар ҳолати вайрон кардани шариат ба гарав мемонданд.

9,21 Ҳамчунин ба ҳамин тарик Мусо *бар хайма ва тамоми оломе* ки барои парастии Худо истифода мешуд, *хун пошид*. Дар Паймони Куҳан ин расму русум нест. Ҳангоми тасвири поккунии хайма дар Хуруҷ 40 низ хун зикр намешавад. Аммо бо вучуди он маънои рамзии ҳамаи ин фаҳмоист. Ҳама чизе ки одами гуноҳолуд даст мерасонад, нопок аст, ва бояд пок карда шавад.

9,22 *Қариб* ҳама чизе ки таҳти *шариат* буд, *ба василаи хун* пок карда мешуд. Аммо истисноҳо низ буданд. Масалан, ҳангоме ки касе аз саршумории писарони Исроил мегузашт, метавонист ба ҷои хуни қурбонӣ ним сикл “пули фидия”-ро диҳад (Хур. 30,11–16). Танга рамзи фидияи ҷони вай буд, ки ба вай имкон меод ба халқи Худо мансуб дониста шавад. Оиди истиснои дигар дар Ибодат 5,11 гуфта мешавад, ки он ҷо мушкilotи шаклҳои муайяни нопокии маросимӣ ба воситаи қурбонӣ овардани орди гандум ҳал шуда метавонист.

Ин истисноҳо ба кафорат, ё пӯшондани гуноҳ дахл доштанд, агарчи моҳиятан, ҳатто барои кафорат рехтани хун талаб карда мешуд. Агар сухан оиди *омурзиши* гуноҳҳо равад, ин ҷо ҳеҷ гуна истисно нест: бояд *хун* рехта шавад.

9,23 Дар оятҳои боқимондаи боби 9 ду паймон муқоиса карда мешаванд.

Пеш аз ҳама, хаймаи заминӣ мебоист бо хуни нарговҳо ва нарбузҳо пок карда мешуд. Чуноне ки зикр шуда буд, ин покшавии маросимӣ буд. Ин поккунии рамзии покгоҳи рамзӣ буд.

Покгоҳи осмонӣ воқеият буд, заминӣ — танҳо нусхаи он. Аз ин сабаб он мебоист бо қурбониҳои хубтар, яъне бо қурбониҳои Масеҳ пок карда мешуд. Истифодаи шакли чамъ барои ифодаи як қурбонии Масеҳ — тарзи тасвири бадеист, ки чун “шакли чамъи азамат” маълум аст.

Метавонад ҳайратовар намояд, ки покгоҳи осмонӣ ба пок кардан мӯхтоҷ аст. Тафсири ин, шояд, дар Айюб 15,15 ҳаст: “... осмон дар назараш пок нест”. Бешубҳа, ин аз он сабаб аст, ки шайтон гуноҳи аввалинро маҳз дар осмон содир намуд (Иш. 14,12–14), ва аз боиси он ки вай то ҳанӯз ба ҳузури Худо чун тӯхматгари бародарон даромада метавонад (Ваҳй 12,10).

9,24 Масеҳ на ба покгоҳи бо дастони одамон сохташуда, ки *тимсол*, ё рамзи қудси ҳақиқист, балки ба худ осмонҳо даромада аст. Дар он ҷо \bar{U} ҳоло барои мо ба ҳузури Худо зоҳир мешавад.

Фаҳмидан имкон надорад, ки чӣ гуна касе метавонад асло тарк карда, ба нусха баргардад; чӣ гуна касе Саркоҳини бузургро, ки дар покгоҳи осмонӣ хизматгузорӣ мекунад, тарк карда, ба коҳинони Исроил баргардад, ки дар хаймаи рамзӣ хизматгузорӣ мекунанд.

9,25 Худованд Исо қурбониҳои бисёр-карата намеовард, чуноне ки *саркоҳин* дар рутбаи Ҳорун мекард. Вай ба Поки покҳо дар як сол танҳо як бор медаромад — дар Рӯзи мусолиҳа ва на бо хуни худ, балки бо хуни ҳайвоноти қурбонӣ.

9,26 Агар Масеҳ *борҳо* қурбонӣ мекард, пас ҳамчунин мебоист *борҳо* уқубат мекашид, чунки ин қурбонӣ ҳаёти Худи \bar{U} буд. Ба худ тасаввур кардан имкон надорад, ки \bar{U} доимо — аз *ибтидои олам* давра ба давра бояд аз азобҳои Ҷолҷолто гузарад! Ва бе ҳеч гуна зарурат ба он!

Ба Паймони Навин инҳо хосанд:

1. Анҷомёфта будан. \bar{U} як бор ва барои ҳамеша зоҳир шуд. Кори \bar{U} ба такрор эҳтиёҷ надорад.
2. Муносиб будани замон — \bar{U} дар охири замонҳо зоҳир шуд, яъне баъди он ки Паймони Куҳан муфлисӣ ва нотавонии одамро ошкор намуд.
3. Комил будани кор — \bar{U} барои *нест кардани гуноҳ* зоҳир шуд. Ин ҷо зада ба феъли “*нест кардан*” гузошта шудааст. Кафорати ҳарсола маънои худро гум кард. Онро омурзиши ҷовидон иваз намуд.
4. Худро қурбонӣ кардан — гуноҳро \bar{U} бо қурбонии Худ нест кард. \bar{U} дар бадани Худ ҷазои сазовори моро қабул кард.

Зери борони ҳақоратҳо шармандагиамро ба дӯш гирифт.

Ба ҷои ман маҳкум шуда,

\bar{U} бо хуни худ омурзиши маро тасдиқ намуд.

Ҳалелуё! Чӣ Наҷоткори бузург!

Филипп П. Блисс

9,27 Таассуроте ҳосил мешавад, ки дар оятҳои 27 ва 28 Паймони Навин боз ба Паймони Куҳан муқобил гузошта мешавад. Мувофиқи шарият *одамонро насиб гардида-аст, ки як бор бимиранд ва пас аз он ба доварӣ дучор шаванд*. Шарият ба одамоне дода шудааст, ки аллакай гуноҳкор буданд ва онро ба пуррагӣ риоя карда наметавонистанд. Ҳамин тарик, он воситаи маҳкум кардани ҳамаи онҳое гардид, ки таҳти он буданд.

9,28 Дар асоси Паймони Навин қурбонии беинтиҳои Масеҳ аст: \bar{U} *Худро барои бардоштани гуноҳи бисёр касон қурбонӣ намуд*. Сипас оиди умеди мубораки бозомадани наздики \bar{U} гуфта мешавад: *бори дуҷум \bar{U} барои онҳое ки \bar{U} ро интизор доранд, зоҳир хоҳад шуд*. Аммо \bar{U} на барои он бармегардад, ки масъалаи гуноҳро ҳал кунад: Ин корро \bar{U} дар салиб ба анҷом расонд. \bar{U} барои он меояд, ки халқи Худо ба хона, ба осмон барад. Ин нуқтаи авҷи *наҷоти* онҳо хоҳад буд; онҳо баданҳои ҷалолёфта гирифта, ҳамеша барои гуноҳ дастнорас хоҳанд буд.

Ибораи “*онҳое ки \bar{U} ро интизор доранд*” тамоми масеҳиёни ҳақиқиро тасвир мекунад.

Ҳамаи онҳое ки ба Худованд тааллуқ доранд, бетоқатона бозгашти Ҷро интизор ҳастанд, агарчи оиди пайдарҳамии ходисаҳо хангоми бозгаштани Ҷ ихтилофи ақида дошта метавонанд.

Навиштаҳои Пок дар ҳеч чой таълим намедиханд, ки дар лаҳзаи ба осмон бурда шудан фақат як гурӯҳи масеҳиёни махсусан рӯхонӣ гирифта хоҳад шуд. Он ба осмон гирифта мешудагонро “онҳое ки дар Масеҳ мурдаанд”, ва “мо, зиндаҳо, ки боқӣ мондаем” мегӯяд (1Тас. 4,16.17); ин ҷо ҳамаи бо-вардорон дар назар дошта шудаанд — мурдаҳо ва зиндаҳо. Дар 1Қӯринтиён 15,23 гуфта шудааст, ки ба осмон бурда мешудагон онҳое мебошанд, ки аз они Масеҳанд.

Борҳо ишорат шуда буд, ки дар оятҳои 24–28 се зоҳиршавии Масеҳ зикр мешаванд. Онҳоро чунин ҷамъбаст кардан мумкин аст:

Ояти 26: Ҷ зоҳир шуд. Ин ба омадани якуми Ҷ дахл дорад, хангоме Ҷ баҳри он омад, ки моро аз ҷазо барои гуноҳ наҷот диҳад (замони гузаштаи наҷот).

Ояти 24: Ҷ ҳозир зоҳир мешавад. Ин ҷо хизмати ҳозираи Ҷ дар ҳузури Худо дар назар дошта шудааст, ки мақсади он — аз ҳукми гуноҳ озод кардани мост (замони ҳозираи наҷот).

Ояти 28: Ҷ зоҳир хоҳад шуд. Ин ҷо оиди бозгашти наздики Ҷ гуфта мешавад, хангоме ки Ҷ моро аз ҳузури гуноҳ наҷот медиҳад (замони ояндаи наҷот).

10,1 Шариат фақат сояи некиҳои оянда буд. Он ба Шахсият ва кори Масеҳ ишорат мекард, аммо ҳақиқатро бо худ иваз карда наметавонист. Шариатро аз Масеҳ афзал доништан баробар ба он аст, ки касе суратро аз худӣ одами тасвирёфта афзал донад. Ин таҳқири рӯйрости азамати Ҷст!

Оиди нотавонии низоми шариат он факт шаҳодат медиҳад, ки қурбониовариҳо бояд доимо такрор мешуданд. Ин такрор талаботи Худои покро тамоман қонъ карда натавонистани онҳоро аён мекард. Ба ифодаҳои диққат диҳед, ки барои тасвири ин такрори беохир истифода мешаванд: *айни ҳамон қурбониҳои ки ҳамеша, сол ба сол тақдим карда мешаванд.*

Қурбониҳо мутлақо наметавонистанд парастикунандагонро *комил гардонанд*, яъне дар он ҷи ба гуноҳ дахл дорад, ба онҳо вичдони пок диҳанд. Ба исроилиён дарки он ки онҳо барои ҳамеша аз айби гуноҳ пок карда шудаанд, маълум набуд. Онҳо ҷи будани вичдони покро надонистанд.

10,2 Агар қурбониҳо онҳоро пурра ва қатъиян аз гуноҳ озод мекарданд, оё онҳо ҳар сол ба хайма ва ё парастикӯҳ роҳ паймуданро *хотима намедоданд?* Такрори доимии қурбониовариҳо бар қурбониҳо тамғаи бетаъсириро мегузошт. Одамеро, ки барои давом додани ҳаёт бояд ҳар соат дору хӯрад, сихатшуда номидан аз эҳтимол дур аст.

10,3 Ба ҷои осуда кардани вичдон системаи левизодагон бо як зарбаи дарднок онро ҳар сол бедор мекард. Дар паси маросими зебои Рӯзи мусолиҳа ёдраскунии ҳарсола ниҳон буд, ки гуноҳҳо нобуд карда нашудаанд, балки фақат пӯшонда шудаанд.

10,4 *Хуни говҳо ва бузҳо* қудрате надошт, ки *гуноҳро нест кунад*. Чуноне ки гуфта шуда буд, ин қурбониҳо танҳо масъалаи гуноҳҳои маросимиро ҳал мекарданд. Онҳо покшавии муайяни маросимиро медоданд, аммо ба ҳеч ваҷҳ барои табиати фосидшудаи одам ё корҳои бади вай кафорате шуда наметавонистанд.

10,5 Ба нотавонии қурбониҳои левизодагон азамати қурбонии Масеҳ муқобил гузошта мешавад. Чун муқаддима ба мо имкон дода шудааст, то суханронии Наҷотдиҳандаро дар лаҳзаи таҷассуми Ҷ шунавем. Забур 39-ро иқтибос оварда, Ҷ оиди қонъ набудани Худо аз қурбониҳо ва ҳадияҳои Паймони Қухан мегӯяд. Худо худаш ин қурбониҳоро таъсис намуд, аммо бо вучуди ин, онҳо мақсади ниҳонии Ҷ набуданд. Онҳо на барои нест кардани гуноҳ, балки барои ишорат намудан ба Барраи Худо, ки гуноҳи ҷаҳонро ба Худ хоҳад гирифт, муқаррар шуда буданд. Оё Худо дар дарёҳои хуни ҳайвонот ва ё тепҳои ҷасадҳои онҳо қаноатмандӣ пайдо карда метавонист?

Сабаби дигари норозигии Худо дар боварии одамон буд, ки мувофиқи ақидашон, гӯё онҳо бо риояи маросимҳо ба Худо пи-

санд меоянд, агарчи дар дилхояшон гуноҳ ва фасод хукмфармо буд. Бисёрии онҳо дар қурбониовариҳо бе тавба ва пушаймонӣ иштирок мекарданд. Онҳо гумон мекарданд, ки ҳайвонотро ба Худо қурбонӣ карда, Ӯро осуда карда метавонанд, дар ҳоле ки Ӯ хоҳони қурбонии дили шикаста буд. Онҳо намефаҳмиданд, ки барои Худо тимсолҳо чизи асосӣ нестанд!

Худо аз қурбониҳои пештара қонеъ нашуда, барои Писари Худ *бадани одамӣ муҳайё намуд*, ки қисми чудоинопазири ҳаёт ва табиати одамии Ӯ буд. Ин, албатта, оиди мӯъҷизаи ақлнораси таҷассум мегӯяд, ҳангоме ки Сухани ҷовидон ҷисм гардид, то ки чун Одам, барои одамон бимирад.

Шавқовар аст, ки дар суханони “*бадане барои Ман муҳайё намудӣ*”, ки аз Забур 39,7 гирифта шудаанд, боз ду тобиши маъно ҳаст. Дар Забур навишта шудааст: “Ту гӯшҳои маро воз кардӣ”, ва ё варианти дигар: “Ту гӯшҳои маро шикафтӣ”. Гӯши қушода, албатта, ишорат мекунад, ки Масеҳ ҳамеша тайёр буд нишондодҳои Худоро фавран гӯш карда, ба онҳо итоат кунад. Гӯши шикафта ба ғуломи яҳудӣ ишорат карда метавонад (Хур. 21,1–6), ки гӯшаш чун рамзи он ки вай худро бо соҳибаш ҷовидона бо муоҳида вобаста мекард, бо дарафш шикафта мешуд. Начоткор дар таҷассуми Худ, моҳиятан, гуфт: “Ман Соҳиби Худро дӯст медорам... Ман ба озодӣ намеравам”.

10,6 Иқтибос намудани Забур 39-ро давом дода, Масеҳ тақрор кард, ки *қурбонии сӯхтани ва қурбонии хато барои Худо писандида* нест. Ҳайвонот бидуни хоҳиши худ қурбонӣ мешуданд, хуни онҳо покшавиро дода наметавонист. Ва низ қурбониҳо ҳеч гоҳ мақсади ниҳонии Худо набуданд. Ин рамзҳо ва сояҳои мебошанд, ки интизори омадани Масеҳ буданд. Худ аз худ онҳо ҳеч арзише надоштанд.

10,7 Он чи ба Худо ҳақиқатан писанд меояд, омодагии *ба ҷо овардани иродаи Худост*, новобаста ба он ки ин бо ҷӣ қимате ба даст хоҳад омад. Масеҳ Худро қурбонӣ намуда, омодагии ба ҷо овардани иродаи Худоро исбот намуд. Ин суханонро ба забон оварда, Худованд ёдрас намуд, ки аз аввал то

охири Паймони Куҳан ҳама чиз аз он шаҳодат меод, ки Ӯ бо хурсандӣ ва аз тахти дил *иродаи* Худоро ба ҷо меовард.

10,8 Дар оятҳои 8–10 муаллиф маъноии рӯҳонии ин суханрониро баён мекунад. Вай онро чун ба истеъфо рафтани системаи кӯҳнаи қурбониоварӣ ва ба ҳукми қонун даромадани як қурбонии комил, пурра ва ниҳонии Исои Масеҳ аз назар мегузаронад.

Вай боз як бор дар шакли мухтасар иқтибосро аз Забур 39 тақрор мекунад, то таъкид намояд, ки қурбониҳои *ки мувофиқи шариат тақдим карда мешаванд*, барои Худо *писандида набуданд*.

10,9 Муаллиф ба он факт аҳамияти махсус медиҳад, ки дарҳол баъди эълони аз кӯҳна қонеъ набудани Худо Масеҳ қадаме ба пеш мегузорад, ва тайёр аст он чиро, ки писандидаи Падари Ӯст, бикунад.

Хулоса: Ӯ *якумро ботил мекунад*, то ки *дуюмро барқарор намояд*, яъне системаи кӯҳнаи қурбониҳо, ки шариат талаб мекард, бартараф карда, қурбонии бузурги Худро барои гуноҳ ҷорӣ мекунад. Паймони шариат ба паси парда рафт, ба сахна Паймони Навин баромад.

10,10 *Ба ҳасби иродаи* Худо, ки Исо ба он беқайду шарт итоаткор буд, *мо ба василаи қурбонии якбораи ҷисми Исои Масеҳ тақдир ёфтаем*.

Ҷорҷ Ландис менависад:

Ин тақдиси вазъияти мост, ки оиди он дар тамоми Нома ба Ибриён сухан меравад, ба истиснои 12,14, ва он на ба гурӯҳчаи масеҳиёни “хеле рӯҳонӣ”, балки ба ҳамаи масеҳиён дахл дорад (1Қўр. 6,11). Он мувофиқи иродаи Худо ва қурбонии Масеҳ анҷом дода шудааст. Мо аз тарафи Худо, ба Худо ва барои Худо аз ин ҷаҳон ҷудо карда шудаем. Ин покшавиро бо меҳнати тадриҷии Рӯҳи Худо дар боваркарда ба воситаи каломии Худо омехта кардан лозим нест (Юҳ. 17,17–19; 1Тас. 5,23).¹⁶

10,11 Акнун хизматгузориҳои *ҳар* гуна *қоҳин* дар рутбаи Ҷорун бо хизмати Масеҳ муқоиса карда мешавад. Аввалӣ *ҳар рӯз дар* иҷрои вазифаҳои худ меистод. Дар ҳайма ва парастиишгоҳ ягон курсӣ набуд. Қоҳин ҳеч гоҳ оромӣ ёфта наметавонист, меҳнати вай

ҳеч гоҳ тамои намешуд. Вай айни ҳамон қурбониҳоро борҳо тақдим менамуд. Ин расму қоидаи беохире буд, ки ба гуноҳ таъсире намерасонд, вичдонро сабуқ намекард.

Ин қурбониҳо ҳаргиз наметавонистанд гуноҳҳоро нест кунанд. “Агарчи Ҳорун, – менависад А. Б. Брюс, – дар системаи левизодагон шахси амалкунандаи муҳим буд, дар асл вай кори вазнин ва якрангро иҷро карда, маросимхоеро ба ҷо меовард, ки аз онҳо фоида хеле кам буд”.¹⁷

10,12 Худованди мубораки мо якто ва ягона қурбониҳо барои гуноҳҳо тақдим намуд. Дигаре ҳеч гоҳ даркор намешавад!

*Дигар на хун ҳаст, на қурбонгоҳ—
Қурбонӣ аллақай оварда шудааст!
На оташ ҳаст, на дуд,
Дигар хуни барраҳо намерезад.
Охир, хуни наҷибтар аз он рехт,
Доғҳои даҳшатноктаринро шуст,
Ва ҷонро аз гуноҳ пок сохт.*

Горасий Бонар

Кори наҷотро ба анҷом расонда, \bar{U} ба сурати абадӣ ба ямини Худо бинишаст. Вобаста ба ҷои вергул ин оятро чунин хондан мумкин аст: \bar{U} “як қурбониҳо барои гуноҳҳо ба сурати ҷовидон тақдим намуд” ё: \bar{U} “ба сурати ҷовидон бинишаст”. Ҳар ду вариант дурустанд, аммо мо майл ба он дорем, ки ба ҳар ҳол тафсири дуҷумро қабул кунем. \bar{U} ба сурати абадӣ бинишаст, чунки талаботи бениҳоят бузурги гуноҳ барои ҳамеша қонеъ кунанда шуданд. \bar{U} ба ямини Худо бинишаст, ба ҷое ки оиди шараф, қудрат ва нуфуз дарак медиҳад.

Қасе метавонад бигӯяд, ки \bar{U} ба сурати ҷовидон нишаста наметавонист, чунки замоне барои доварӣ хоҳад бархост. Аммо ин ҷо ҳеч ихтилофе нест. Дар он ҷо ба тақдими қурбониҳо дахл дорад, \bar{U} ба сурати ҷовидон бинишаст. Дар он ҷо ба доварӣ дахл дорад, \bar{U} ба сурати ҷовидон нанишастааст.

10,13 \bar{U} интизор аст то даме ки душманонаш ба зери пой \bar{U} андохта шаванд, интизори он рӯз аст, ки дар назди \bar{U} ҳар зону ҳам мешавад ва ҳар забон \bar{U} ро Худованд дар ҷалоли Падар эътироф мекунад (Фил. 2,10. 11).

10,14 Арзиши аз ҳама бартари қурбониҳо \bar{U} дар он аён аст, ки \bar{U} тақдиршавандагонро то абад комил гардондааст. Тақдиршавандагон ин ҷо ҳамаи онҳое мебошанд, ки аз ҷаҳон барои Худо ҷудо карда шудаанд, яъне бовардорони ҳақиқӣ. Комил гардондани онҳо ду чихат дорад. Аввалан, онҳо дар он ҷо ба мавқеашон дар назди Худо дахл дорад, комил шуданд; онҳо дар назди Падар камолоти Писари дӯстдоштаи \bar{U} ро дар бар карда, истодаанд. Сониян, онҳо вичдони комилро дар он ҷо ба айб ва ҷазо барои гуноҳ дахл дорад, ба даст овардаанд; онҳо медонанд, ки нарх пурра пардохта шудааст, ва Худо бори дуҷум пардохтани нархро талаб намекунад.

10,15 Рӯҳулқудс ҳамчунин шаҳодат медиҳад, ки дар Паймони Навин мушкilotи гуноҳ як бор ва барои ҳамеша ҳал карда мешавад. \bar{U} оиди ин ба воситаи Навиштаҳои Паймони Куҳан шаҳодат медиҳад.

10,16 Дар Ирмиё 31,31 Худованд ваъда медиҳад, ки бо халқи заминии интиҳобкардааш Паймони Навин мебандад.

10,17 Дертар, дар худӣ ҳамон ҷумла \bar{U} илова мекунад: “...ва гуноҳҳо ва бадқориҳои онҳоро ба ёд нахоҳам овард”. Ҳайратовар аст, ки дар Ирмиё 31,34 ин ваъдаи омурзиши пурра ва ниҳии гуноҳҳо навишта шудааст; аммо бо вучуди ин, баъзе қасоне ки ҳангоми сар шудани иҷрошавии ин ваъда мезистанд, ба қурбониовариҳои беохирӣ яҳудият бозгаштанӣ буданд.

10,18 Ваъдаи омурзиш дар Паймони Навин маъноӣ онро дорад, ки қурбонӣ барои гуноҳҳо дигар лозим нест. Муаллиф бо суханони “қурбонӣ барои онҳо (гуноҳҳо) дигар лозим нест” фаслери ба анҷом медиҳад, ки таълимӣ номидан мумкин аст. Вай меҳаҳад, ки ҳангоме вай дар назди мо вазифаҳои амалии моро кушода доданӣ мешавад, ин суханон дар ақл ва дили мо садо диҳанд.

III. ОГОҲКУНӢ ВА НАСИХАТҲО (10,19–13,17)

A. Огоҳкунӣ оиди аз Масеҳ нафрат накардан (10,19–39)

10,19 Дар замони Паймони Куҳан халқ мебоист дар масофае аз покгоҳ мезист,

акнун, дар Масех, мо ба *василаи Хуне* ки дар салиб рехт, ба он наздик шудем. Бинобар ин моро ба даромадан даъват мекунад.

Ин насиҳат дар назар дорад, ки акнун ҳамаи масеҳиён коҳинон шуданд, чунки моро даъват мекунад *ҷуръат* дошта бошем ба *қудс ба василаи Хуни Исои Масех дохил шавем*. Дар вақти яҳудият ба покгоҳ ва Поки покҳо даромадани мардуми оддӣ манъ буд; ба хучраи якум танҳо коҳинон даромада метавонишанд, ба дуюм — танҳо саркоҳин. Ҳозир ҳама чиз дигар хел шуд. Худо акнун ҷои махсусе надорад, ки дар он фақат гурӯҳи махсуси одамон ба \bar{U} наздик омада тавонанд. Ба ҷои ин ҳамаи бовардорон дар ҳар вақт бо бовар ба ҳузури \bar{U} даромада метавонанд.

Худо маро даъват мекунад, ки ба паси парда дароям,

Бо роҳи нав, зинда, ва дурахшанда;

Ман набояд дигар биларзам, —

Метавонам бо ҷуръат қадам гузорам.

Ва он ҷо, назди сандуқ дар Поки покҳо,

Дар ҳузури Худое ки тамоми оламро офаридааст,

Дар Масех ҳуқуқи истоданро дорам.

(Муаллифи номаълум)

10,20 Мо ба назди \bar{U} бо роҳи нав ва зинда меоем. “Нав” дар ин ҷо, аз афташ, маънои “навакак сохташуда”-ро дорад. “Зинда”, ба ақидаи мо, ба Масех дар растохез, ба Начотдихандаи зинда ишорат мекунад. \bar{U} ба мо ин роҳро ба *василаи парда, яъне ҷисми Худ* кушод. Аз ин бармеояд, ки *пардаи* байни ду қисми хайма тимсоли ҷисми Худованди мо буд. Барои он ки ба ҳузури Худо роҳ дошта бошем, бояд парда медарид, яъне ҷисми \bar{U} мебоист дар марг мешикаст. Ин ба мо онро ёдрас мекунад, ки мо ба ҳузури Худо на ба шарофати ҳаёти бегуноҳи Масех, балки ба шарофати марги ивазкунандаи \bar{U} наздик шуда метавонем. Мо фақат ба воситаи чароҳатҳои марговари Барра даромад метавонем. Ҳар гоҳе ки дар дуо ва парастии ба ҳузури Худо медароем, бояд дар ёд нигоҳ дорем, ки барои ин имтиёз нархи азиме пардохта шудааст.

10,21 Мо на танҳо бо боварӣ ба ҳузури Худо даромада метавонем; мо *Коҳини муаз-*

зам бар хонаи Худо низ дорем. Агарчи мо коҳинонем (1Пет. 2,9; Ваҳй 1,6), бо вучуди ин ба мо низ Коҳин даркор аст. Масех *Саркоҳини* бузурги мост, ва хизматгузори \bar{U} дар замони ҳозира гарами он аст, ки Худо моро ҳамеша хуш қабул мекунад.

10,22 *Наздик оем*. Ин имтиёзи бо нархи хун харидашудаи ҳар як масеҳӣ аст. Тасвир кардан ғайримкон аст, ки ин чӣ хел мӯъҷиза-осо мебошад — пайдо кардани ҳуқуқи во-хӯрӣ, аммо на бо шахсони машҳури ин ҷаҳон, балки бо Подшоҳи олам! То чӣ андоза бароямон арзишнок будани ин даъват аз аксуламаламон ба он аён аст.

Ин ҷо чор нишонаи симои рӯҳонии масеҳие оварда мешавад, ки ба толори тахти Худо медарояд:

1. *Бо дили соф*. Халқи Исроил ба Худо бо лабҳои худ наздик мешуданд ва \bar{U} ро бо забон эҳтиром мекарданд, аммо дили онҳо аксаран аз \bar{U} дур буд (Мат. 15,8). Аммо мо бояд ба ҳузури \bar{U} бо дили соф биёем.
2. *Бо имони комил*. Мо ба ваъдаҳои Худо бо бовари амиқ наздик мешавем ва боварии қавӣ дорем, ки хуш пазируфта мешавем.
3. *Дилҳои худро бо пошидан аз вичдони шарирӣ мо татҳир намуда*. Танҳо аз олами боло зода шудан инро карда метавонад. Ҳангоме ки мо худро ба дастони Масех боварӣ карда месупорем, тамоми арзиши хуни \bar{U} ба ҳисоби мо дароварда мешавад. Ба маънои маҷозӣ мо онро ба дилҳои худ мепошем, чуноне ки исроилиён хуни барраи фисҳро ба дарҳои худ мемолиданд. Ин моро аз *вичдони* бадкор раҳой медиҳад. Мо метавонем шаҳодат диҳем:

Вичдон дигар моро маҳкум намекунад:

Охир хуни пурқимати \bar{U}

Моро гусл медиҳад ва пок мекунад.

Дар назари Худо мо чун барф сафед ҳастем.

Френсис Бивен

4. *Ҷисми худро дар оби пок гусл дода*. Ин ҷо боз забони маҷозӣ вомерӯрад. *Ҷисми худ* зиндагии моро ифода мекунад. *Оби пок* гуфта, ин ҷо ё Сухан (Эфс. 5,25.26), ё

Рӯҳи Пок (Юҳ. 7,37–39) дар назар дошта шудааст, ки Суханро барои аз нопокшавии харрӯза пок кардани ҳаёти мо ба кор мебарад. Бо марги Масеҳ мо як бор ва барои ҳамеша аз айби бузурги гуноҳ халос шудаем. Рӯҳ бошад ба воситаи Сухан аз нопокшавӣ бо гуноҳ ҳамеша пок мекунад (ниг. Юҳ. 13,10).

Ҳамин тариқ, чор сифатеро, ки барои ба хузури Худо даромадан заруранд, мо метавонем мухтасар чун дили соф, боварӣ, начот ва покшавӣ тасвир кунем.

10,23 Насихати дуум — *этирофи умеди худро собитқадамона нигоҳ дорем*. Ҳеч чиз набояд моро аз *этирофи* бетағйир дур кунад, ки *умеди* ягонаи мо Масеҳ аст.

Ваъдадиҳанда амин аст. Ин огоҳкуниест барои онҳое ки дар наздашон васвасаи ба хотири манфиатҳои ҳозираи дидашавандаи яҳудият аз баракатҳои диданашудаи масеҳии оянда даст кашидан истода буд. Сухани Ҷ дуруст аст, касе ки ба Ҷ боварӣ мекунад, ҳеч гоҳ ноумед намешавад. Начоткор мувофиқи *ваъда*аш меояд, ва халқаш бо Ҷ хоҳад буд ва ҷовидона ба Ҷ шабех хоҳад буд.

10,24 Мо ҳамчунин бояд ҳамеша имкониятеро чувтучӯ кунем, то масеҳиёни дигарро ба зоҳир намудани *муҳаббат* ва *аъмоли нек* рағбатнок кунем. Дар Паймони Навин муҳаббат эҳсосот нест, балки рафторест, ки бо қувваи ирода амалӣ мегардад. Муҳаббат ба мо амр карда шудааст, бинобар ин мо метавонем ва бояд ин корро бикунем. *Муҳаббат* реша аст, *аъмоли нек* бошад — самар. Мо бояд бо намуна ва бо таълими худ дигар масеҳиёнро рағбатнок кунем, то ҳамин гуна тарзи зиндагӣ дошта бошанд.

*Дили пур аз муҳаббат чун богҳост,
Қучот решаҳои афкори пурмуҳаббат,
Гулҳои суханони пурмуҳаббат
мешукуфанд ва самари аъмоли
муҳаббатро меоранд.*

10,25 Ҳамчунин мо бояд якҷоя чамъ шуданро давом диҳем, мо бояд *чамъомади* маҳаллии *худро тарк накунем*, чунон ки *баъзе қасон* мекунад. Ин суханонро чун насихати умумӣ барои ҳамаи масеҳиён хисобидан мумкин аст, то ба калисо мунтазам

оянд. Бе ҳеч шубҳа, парастиишҳои умумӣ ва хизматгузориҳо ба мо қувват, тасалло ва физии маънавӣ медиҳанд.

Аммо ҳамчунин ин оятро чун дилбардорӣ барои масеҳиёне ки дар давраи таъкибот зиндагӣ мекунад, баҳо додан мумкин аст. Дар ин давраҳо васвасаи аз ҳама дури чустан ва шогирди пинҳонӣ шудан барои аз ҳабс, беобрӯӣ ва азобҳо барканор будан хеле калон аст.

Моҳиятан ин оят аз муртадӣ огоҳӣ медиҳад. Ҷамоати маҳаллиро тарк кардан — ин ҷо маънои аз масеҳият рӯ тофтани ва ба яҳудият баргаштани дорад. Дар замони навишта шудани мактуб ин борҳо воқеъ шуда буд. Яқдигарро насихат додан лозим буд, хусусан аз боиси бозгашти наздики Масеҳ. Вақте ки Ҷ меояд, ҳама мебинанд, ки масеҳиёни таъкибшаванда, нафратзада дар ҷониби Ҷолиб истодаанд. Аммо то он дам барои онҳо устуворӣ ва пуртоқатӣ лозим аст.

10,26 Ин ҷо муаллиф огоҳонидани ҷоруми чиддии худро баён мекунад. Чун дар ҳолатҳои пештара, ин огоҳонидан бар зидди гуноҳи муртадӣ равона карда шудааст, ки ин ҷо *гуноҳи худсарона* номида шудааст.

Чуноне ки аллақай зикр шуда буд, дар байни масеҳиён оиди табиати ин *гуноҳ* ихтилофи зиёди ақидаҳо ҳукмфармост. Моҳияти онҳоро мухтасар дар саволе ифода кардан мумкин аст, ки ин ҷо кӣ дар назар дошта шудааст:

1. Масеҳиёни ҳақиқӣ, ки Худоро дидаву дониста тарк мекунад ва аз ин сабаб ба ҳалокат мераванд?
2. Масеҳиёни ҳақиқӣ, ки аз роҳи ҳақиқӣ дур мешаванд, аммо, бо вучуди ин, начот ёфтаанд?
3. Онҳое ки як муддат оиди ба масеҳият тааллуқ доштанишон изҳор мекунад, ба калисо меоянд, аммо баъд дидаву дониста аз Масеҳ рӯ мегардонанд? Онҳо ҳеч гоҳ аз олами боло зода нашуда буданд, ва акнун ҳеч гоҳ начот нахоҳанд ёфт.

Новобаста ба он ки кадом ақидаро тарафдорӣ мекунем, мо бо душвориҳои муайян рӯ ба рӯ мешавем. Шахсан мо чунин меҳисобем, ки нуктаи назари сеюм дуруст аст, чунки он бештар аз дигарон ба таълимоти

умумии Нома ба Ибриён ва тамоми Паймони Навин мувофиқат мекунад.

Ин ҷо, дар ояти 26, оиди муртадӣ чун оиди дидаву доништа гуноҳ кардан *пас аз пайдо кардани дониши ростӣ* гуфта мешавад. Ин Яҳудоро, шахсеро, ки Хушхабарро шунида буд, хотиррасон мекунад. Вай оиди роҳи начот ҳама чизро медонист; вай ҳатто вонамуд мекард, ки онро қабул кардааст, аммо баъд онро бошуурона рад кард.

Барои ин гуна одам *дигар қурбоние барои кафорати гуноҳ намеонад*. Вай бо қатъият ва ба таври ниҳой қурбонии Масеҳро рад кард. Худо роҳи дигари начотро надорад, то онро ба вай пешниҳод кунад.

Ба маънои муайян ҳар гуноҳ қасдан содир мешавад, аммо ин ҷо муаллиф оиди муртадӣ чун оиди гуноҳи барқасд ва ниҳоят чиддӣ мегӯяд.

Дар ин ҷо ҷонишини “мо”-ро истифода бурдани муаллиф ханӯз маънои онро надорад, ки вай худро низ ба он қатор дохил мекунад. Дар ояти 39 вай бо тамоми аниқӣ худро аз онҳое ки ба сӯи ҳалокат рафта истодаанд, ҷудо мекунад.

10,27 Вақте ки ҳеҷ умеде ба раҳой нест, аз *интизории пурдаҳшати доварӣ* дигар чизе намеонад. Муртадро бо тавба нав кардан имкон надорад (6,4). Вай ихтиёран ва комилан бошуурона худро аз ҷайзи Худо дар Масеҳ ҷудо кард. Барои вай *шиддати оташе ки хасмҳоро* (душманонро) *ба коми худ хоҳад кашид*, тайёр карда шудааст. Баҳс кардан бефоида аст, ки ин оташи ҳақиқист ё рамзи чизе. Калимаҳо ин ҷо бо мақсади офаридани тимсоли ҷазои ба таври даҳшатовар саҳт интиҳоб шудаанд.

Диккат диҳед, ки Худо муртадонро ба қатори *хасмҳои* Худ дохил мекунад. Ин на аз бетарафӣ, балки аз душманона будани мавқеи онҳо нисбати Масеҳ дарак медиҳад.

10,28 Ба сифати замина барои тақдирӣ боз ҳам даҳшатовартари муртад тақдирӣ даҳшатовари вайронкунандаи шариат дар Паймони Куҳан оварда мешавад. Касе ки *шариати Мусоро* вайрон мекард ва ба сӯи бутпарастӣ майл мекард, агар гуноҳаш бо шаҳодатҳои *ду ё се шохид* исбот карда

шавад, бераҳмона *ба қатл расонда мешуд* (Так. Шар. 17,2–6).

10,29 Муртад сазовори *ҷазои* боз ҳам *сахттар* ҳисобида мешавад, чунки дорои имтиёзҳои зиёд буд. Тамоми даҳшати гуноҳи вай дар се айбдоркуние тасвир шудааст, ки бар зидди вай пешкаш шудаанд:

1. *Вай Писари Худоро поймол мекунад*. Замоне худро пайрави Исо эълон карда, акнун вай беҳаёна изҳор мекунад, ки бо \bar{U} ҳеҷ чизи умумӣ доштан намехоҳад. Вай инкор мекунад, ки ба Масеҳ чун ба Начотдиҳанда эҳтиёҷ дорад, ва Худованд будани \bar{U} ро рад мекунад.

Дар Япония салибе ҳаст, ки ҳукумат дар замони таъкибот бар масеҳиён онро истифода мебард. Ин салибро, ки мучассамаи Исои маслубшударо дошт, ба замин мемонданд, ва ҳар кас мебоист ба рӯи Маслубшуда пой мемонд. Ғайримасеҳиён инро бе ҳеҷ дудилагӣ мекарданд, масеҳиёни ҳақиқӣ рад мекарданд ва мемурданд. Мегӯянд, ки рӯи Исо аз бисёрии пойҳое ки онро поймол карда буданд, хӯрда шуда, пур аз ифлосӣ гашта буд.

2. *Вай Хуни аҳдро, ки аз он тақдир ёфтааст, азиз намедорад*. Хуни Масеҳро, ки Паймони Навинро тасдиқ карда буд, бефоида ва нопок меҳисобад. Бо ин Хун ба вай бисёр имтиёзҳои берунӣ дода шуда буданд. Ба шарофати муошират бо масеҳиён вай ҳамон тавре пок шуда буд, ки шавҳари нобовари занаш масеҳӣ пок шудааст (1Қӯр. 7,14). Аммо ин маънои онро надорад, ки вай начот ёфта буд.

3. *Вай Рӯҳи ғайзро таҳқир менамояд*. Рӯҳи Худо ба вай фаҳмиши Хушхабарро дод, дар гуноҳи фош кард, ба Масеҳ чун ба ягона паноҳгоҳе барои ҷони вай ишорат намуд. Аммо вай Рӯҳи раҳмдилро бо нафрати пурраи худ нисбати \bar{U} ва начоти пешниҳодкардааш *таҳқир намуд*.

10,30 Дидаву доништа рад кардани Писари Худо гуноҳи бениҳоят азим аст. Худо ҳамаи касони дар ин айбдорро саҳт ҷазо хоҳад дод. \bar{U} гуфт: “*Интиқом ва подош назди Ман аст*” (ниг. Так. Шар. 32,35). *Интиқом* ин ҷо маънои адолати пурраро дорад. Ҳангоме ки

ин калима нисбати Худо ба кор бурда мешавад, дар он нишоне аз қасосири ё баробаркунии ҳисобҳо нест. Ин фақат подоши сазовор аст. Хислати Худоро доништа, мо метавонем боварӣ дошта бошем, ки вай ҳама корро мувофиқи гуфтааш мекунад, ва ба муртад мувофиқи адолат сазо медиҳад.

Ва боз: “Худованд қавми Худро доварӣ хоҳад кард”. Худованд барои онҳое ки ҳақиқатан ба \bar{U} тааллуқ доранд, интиком мегирад ва подош медиҳад. Аммо ин ҷо, дар ояти 30, суҳан, бешубҳа, оиди доварӣ бар исёнкорон меравад.

Агар ин ҷо қавми \bar{U} номида шудани муртадон барои касе мушкилӣ ба миён орад, пас ба ёд овардан лозим аст, ки онҳо мувофиқи ҳаққи офариниш ба \bar{U} тааллуқ доранд, ва худи онҳо низ як муддат инро изҳор мекарданд. Агарчи \bar{U} Наҷотдиҳандаи онҳо нест, Офаридгори онҳост, ва замоне онҳо мегуфтанд, ки ба \bar{U} тааллуқ доранд, агарчи шахсан \bar{U} ро нашинохтанд.

10,31 Дарси ибрат ба ҳама барои ҳамаи замонҳо: дар қатори онҳое набошед, ки барои доварӣ ба *дасти* Худо меафтанд, чунки ин *даҳшатангез аст!*

Ин суҳанони Навиштаҳо тамоман на барои он навишта шудаанд, ки ба ақли онҳое ки ҳақиқатан ба Масеҳ тааллуқ доранд, дарҳам-барҳамӣ ва нооромӣ ворид созанд. Онҳо қасдан бо ин услуби саҳт ва ба таври беамон ошкоро навишта шудаанд, то ҳамаи эътирофкунандагони номи Масеҳро аз натиҷаҳои даҳшатовари аз \bar{U} рӯй гардондан огоҳ кунад.

10,32 Дар оятҳои боқимондаи боб муаллиф се сабаби асоснокро номбар мекунад, ки чаро масеҳиёни яҳудии аввалин бояд дар садоқатшон ба Масеҳ устувор бошанд.

1. Ба ин онҳоро бояд он чи *пейштар* аз сар гузарондаанд, водор созад.
2. Наздик будани мукофот бояд ба онҳо қувваӣ нав диҳад.
3. Тарси боиси норозигии Худо шудан бояд онҳоро аз бозгашт ба қафо нигоҳ дорад.

Ҳамин тариқ, пеш аз ҳама, онҳоро он чи аз сар гузаронидаанд, бояд ба садоқат водор кунад. Оиди ба Масеҳ бовар доштани худ изҳор намуда, онҳо ба ҳадафи таъкиботи саҳт табдил ёфтанд; оилаҳо аз онҳо даст

кашиданд, дӯстон онҳоро тарк карданд, душманон таъкиб карданд. Аммо ба ҷои дар дили онҳо пайдо кардани буздилий ва тарс, *уқубатҳо* онҳоро дар бовар қавитар гардонданд. Бешубҳа, онҳо ба андозае аз дарки он ки онҳоро ба хотири номи Масеҳ сазовори беҳурмати ҳисобидаанд, хурсанд шудаанд (Аъм. 5,41).

10,33 Баъзан онҳо ба танҳои уқубат мекашиданд, хангоме ки ягон кас барои масҳара ва таҳқир дар назди омма гузошта мешуд. Дар ҳолатҳои дигар онҳо ҳамроҳи масеҳиёни дигар уқубат мекашиданд.

10,34 Онҳо аз аёдати маҳбусоне ки ба хотири номи Масеҳ азоб мекашиданд, наметарсиданд, агарчи хатари калоне буд, ки чун шарикони онҳо ҷазо хоҳанд дид.

Хангоме ки ҳукуматдорон *дорои* онҳоро мусодира карданд, онҳо инро *бо шодмонӣ қабул карданд*. Онҳо садоқат ба Масеҳро аз *дорои* моддии худ афзал донистанд. Онҳо медонистанд, ки “мероси бефано, пок ва пажмурданашаванда” доранд (1Пет. 1,4). Чунин муносибат, ки сарвати заминиро ин қадар кам кадр мекард, ҳақиқатан мӯъҷизаи файзи Худо буд.

10,35 Муаллиф сабаби дуҷуми садоқати онҳоро низ баён мекунад: наздик будани *мукофот*. Аз чунин озмоишҳои азим гузашта, онҳо наметавонистанд акнун таслим шаванд. Моҳиятан, муаллиф менависад: “Самарҳои ашкони худро аз даст надихед” (Ф. Б. Мейер). Ҳозир онҳо ба иҷро шудани ваъдаи Худо аз ҳар вақти дигар наздиктар буданд. Акиб гаштан аблаҳӣ мебуд.

Филиппс ин оятро чунин тарҷума кардааст: “Аз умеди худ акнун даст накашед — он бо худ мукофоти бузурге дар олами оянда дорад”.

10,36 Беш аз ҳама онҳо *сабр*, часорати тоқат кардан ба таъкибот эҳтиёҷ доштанд, на ин ки бо нархи рад кардани Масеҳ аз онҳо паноҳ ёбанд. Охир, *иродаи Худоро иҷро намуда*, онҳо мукофоти ваъдашударо ба *даст меоранд*.

10,37 Ин мукофоти оянда дар як вақт бо бозгашти Худованд Исо меояд, бинобар он ин ҷо Ҳабакқук 2,3 иктибос карда мешавад: “*Зеро ки баъд аз андаке он Оянда хоҳад омад*

ва даранг нахоҳад кард”. Дар Ҳабакқук ин оят чунин садо медиҳад: “Зеро ки рӯё барои мӯхлати муайян аст, ва аз фарҷом шаҳодат медиҳад, ва дурӯғ намеғӯяд; агар даранг кунад, онро мунтазир шав, зеро ки ҳатман ба амал хоҳад омад, ва таъхир нахоҳад кард”.

Винсент оиди ин дигаргунӣ чунин менависад:

*Дар матни ибронӣ ҷои мубтадорро дар ҷумла рӯёи нобудшавии калдонӣён ишғол мекунад... Аммо дар матни Септуагинта мубтадо ё Парвардигор, ё Мессия бояд бошад. Илоҳиётишиносони баъдинаи яҳудӣ ин суханонро ба Мессия нисбат меоданд, ва муаллифи Нома ҳаминро ба асос гирифтааст.*¹⁸

А. Ч. Поллок тафсир медиҳад:

Ҳам суханони Паймони Куҳан, ҳам иқтибоси дигаргуншуда дар Паймони Навин як хел илҳомӣ илоҳӣ доранд ва ба андозаи баробар ба Навишта дохил мешаванд. “Он” дар Ҳабакқук ба рӯё дахл дорад ва бо бозгашти Масеҳ барои барпо намудани Подшоҳии худ вобаста аст. Дар Нома ба Ибриён “он” ба “У” табдил меёбад ва ба гирифта шудан ба осмон дахл дорад.

Сипас вай оиди ин мавзӯё якҷанд мулоҳизаҳои умумиро баён мекунад:

Ҳангоме ки ягон муаллиф, таҳти раҳнамоии Рӯҳ, аз Паймони Куҳан иқтибос меоварад, аз тамоми оят танҳо ҳамон қадаре мегирад, ки барои расидан ба мақсадҳои Ақли Илоҳӣ даркор аст, ва дар айни ҳол ҳеҷ гоҳ ба ояти додашуда зиддият пайдо намекунад, аммо аксаран онро дигаргун мекунад, то ки маънои ояти Паймони Куҳанро на таҳтуллафзӣ, балки балки он чиро, ки Рӯҳи Пок дар Паймони Навин гуфтанист, васеътар боз карда, пешкаш намояд. Ҳеҷ кас, ба гайр аз Худо, ҳақ надорад, ки бо Навиштаҳо чунин муносибат кунад. Бисёр вақт ин тавр қардани У боз як далели илҳомӣ илоҳӣ доштани Навишта аст. Худо муаллифи Навиштаҳои Пок аст, ва У метавонад суханони Худо иқтибос оварад, дигаргун кунад, ва ба онҳо он чиро илова кунад, ки барои расидан ба мақсадҳои У хизмат мекунад. Агар Навиштаро касе аз мо иқтибос оварад, онро бо аниқии азим қардан

*лозим аст. Мо ҳақ надорем, ки дар он ҳатто нуқтаеро дигар кунем. Аммо муаллифи Китоб ҳуқуқ дорад ин корро кунад. Ва муҳим нест, ки дар ин маврид У қалами киро ба кор мебарад: Мусоро ё Ишаёро, Петрусро ё Павлусро, Матторо ё Юҳанноро – ҳаммаи ин эҷоди Уст.*¹⁹

10,38 Водорқунандаи охири барои сабри устуворона — тарси норозӣ қардани Худо. Аз Ҳабакқук иқтибос оварданро давом дода, муаллиф нишон медиҳад, ки ҳаёти ба Худо писанд меомада — ҳаёти имон аст: одил²⁰ бо имон хоҳад зист. Ин ҳамон ҳаётест, ки ваъдаҳои Худоро баланд қард мекунад, чизи ноаёнро мебинад, то худи охир устувор меистад.

Баръакс, ҳаёте ки ба Худо писанд нест, — ҳаёти даст кашидан аз Масеҳ ва бозгашт ба қурбонӣҳои кӯхнашуда дар парастиишгоҳ аст; ва агар касе рӯй гардонад, ҷони ман ба вай таваҷҷӯҳ нахоҳад кард.

10,39 Муаллиф ҳамон замон худро ва масеҳиёни дигарро аз онҳое ки *бармегарданд* ва ба ҳалокат мерасанд, чудо мекунад. Вай муртадон ва масеҳиёни ҳақиқиро аз ҳам чудо мекунад. Баъзеҳо аз бовар *бармегарданд* ва ҳалок мешаванд. Масеҳиёни самимӣ *имон доранд*, ва ҳамин тарик ҷонҳои худро аз ҳалокате ки барои муртадон муқаррар шудааст, нигоҳ медоранд.

Бо ин зикри бовар муаллиф барои муҳокимаи муфассалгари ҳаёти мавриди писанди Худо асос мегузорад. Ҳамин тарик, мо ба боби маълуми ёздаҳум расидем.

Б. Насихат баҳри бовар дар мисолҳои Паймони Куҳан (Б. 11)

11,1 Мавзӯи асосии ин боб — фаросат ва устувории имон аст. Он ба мо одамонро аз Паймони Куҳан нишон медиҳад, ки бинии рӯҳонии зиёд доштанд, ва аз беобрӯиҳо ва азобҳои аз ақл берун гузаштанд, аммо аз бовар даст накашиданд.

Албатта, дар ояти 1 на тафсири аниқи бовар, балки тасвири он чи бовар барои мо мекунад, дода шудааст. Ба шарофати бовар он *чизҳое ки мо ба онҳо умед мебардем*, ба ҳамон андоза воқеӣ мешаванд, ки гӯё аллакай онҳоро ба даст оварда бошем; он

этиқоди кавиеро ба воқеият ва бегумонии баракатҳои рӯҳонии нонамоёни масеҳият тавлид мекунад. Дигар хел карда гӯем, он ояндаро ба ҳозира меорад ва нонамоёнро намоён мекунад.

Бовар боварӣ ба он аст, ки ба Худо умед бастан мумкин аст. Ин бовариест, ки ҳамаи гуфтаҳои Худо ҳақиқат аст ва ҳамаи ваъдаҳои Ӯ иҷро мешаванд.

Ба бовар асос лозим аст — ягон ваҳйи Худо, ягон хел ваъдаҳои Ӯ. Он тамоман қадаме ба номаълумӣ нест. Он пешниҳод намудани далелҳои раднопазиртарин дар оламо талаб мекунад ва онҳоро дар Сухани Худо меёбад. Он танҳо бо имконпазир маҳдуд намешавад, балки ба олами ғайриимкон зада медарояд. Касе гуфтааст: “Бовар он чое сар мешавад, ки чизи имконпазир ба охир мерасад. Агар ин имконпазир бошад, дар он барои чалоли Худо чое нест”.

*Боваре ки қавист, ваъдаи Худоро
мебинад ва танҳо ба Ӯ менигарад;
Аз шунидани “Ин ғайриимкон аст!”
табассум мекунад ва мегӯяд:
“Иҷро шавад!”*

(Муаллифи номаълум)

Дар ҳаёти бовар низ душворихо ва масъалаҳои ҳалталаб ҳастанд. Худо бовари моро аз кӯраи санчишҳои саҳт мегузаронад, то бинад, ки он самимист ё не (1Пет. 1,7). Аммо, чуноне ки Ҷорҷ Мюллер гуфтааст: “Душворихо хӯроке мебошанд, ки боварро меҳӯронанд”.

11,2 Қаҳрамонони Паймони Кухан на бо дидан, балки бо бовар мегаштанд ва бинобар ин таҳсини Худоро ба даст оварданд. Ҳамаи оятҳои баъдинаи боб тасвири он аст, ки Худо ҷӣ гуна ба онҳо шаҳодат меод.

11,3 Бовар ба мо ҳисоботи ягона ва бо фактҳо асоснок гардидаро оиди офариниш медиҳад. Худо ягона касе буд, ки дар ин иштирок дошт. Вай ба мо нақл мекунад, ки ин ҷӣ тавр воқеъ шуд. Мо ба Сухани Ӯ бовар мекунем ва бинобар ин медонем. Маккю кайд мекунад: “Нуктаи назар оиди он ки Худо то пайдоиши материя вучуд дошт ва бо сухани Худ онро офарид, аз худуди хулоса-

барорихо ё далелҳои аёнӣ берун аст. Он танҳо бо бовар қабул карда мешавад”.

Бо имон дарк мекунем. Чаҳон мегӯяд: “Агар бубинам, бовар мекунам”. Худо мегӯяд: “Агар бовар кунӣ, мебинӣ”. Исо ба Марто гуфт: “Оё ба ту нагуфтаам, ки агар имон оварӣ, чалоли Худоро хоҳӣ дид?” (Юх. 11,40). Фириста Юҳанно навишта буд: “Ба шумо, ки... имон доред, инро навиштам, то донед...” (1Юх. 5,13). Дар масъалаҳои рӯҳонӣ бовар аз фаҳмиш пештар меояд.

Оламҳо бо каломи Худо тартиб ёфтааст. Худо фармуд, ва материя ба вучуд омад. Ин бо кашфиёти илмии одамоне ки мегӯянд, материя моҳиятан энергия аст, пурра мувофиқат мекунад. Ҳангоме ки Худо гуфт, сухани Ӯ сели энергияро дар шакли мавҷҳои садоӣ ба вучуд овард. Онҳо ба материя табдил дода шуданд ва материя ба вучуд омад.

Аз чизҳои нонамоён чизҳои намоён ба вучуд омадааст. Энергия диданашаванда аст; бо чашмони оддӣ атомҳо, молекулаҳо наонамоёнанд; дар якҷоягӣ онҳо намоён мешаванд.

Факти офариниш, чуноне ки он дар Нома ба Ибриён 11,3 тасвир ёфтааст, аз тамоми эродҳо болотар аст. Он ҳеҷ гоҳ тасеҳ нашуда буд, ва дар оянда низ тасеҳ нахоҳад шуд.

11,4 Одам ва Ҳавво ба рӯйхати фаҳрии қаҳрамонони бовар дохил карда нашудаанд. Ҳангоме Ҳавво мебоист қароре қабул мекард, ки кӣ рост мегӯяд, Худо ё шайтон, вай шайтонро афзал донист. Аммо ин маънои онро надорад, ки онҳо баъд бо бовар, ки рамзи он либос аз пӯсти ҳайвонот буд, начот наёфтанд.

Аз афташ, ба *Ҳобил* ошкор шуда буд, ки одами гуноҳкор танҳо дар асоси хуни рехта ба Худо наздик шуда метавонад. Шояд, вай дар ин бора аз волидон шунда буд, ки мушоракати онҳо бо Худо танҳо баъди он барқарор гардид, ки Ӯ аз пӯсти ҳайвонот ба онҳо либос пӯшонд (Ҳас. 3,21). Дар ҳар ҳол вай *имони* худро бо он нишон дод, ки ба назди Худо бо хуни *қурбонӣ* меомад. Қурбонии Қобил бошад сабзавот ва меваҳо буданд, яъне ин қурбонӣ хун надошт. Ҳобил

мисолест, ки ҳақиқатро оиди начот бо файз ба воситаи бовар нишон медиҳад. Қобил рамзи кӯшишҳои беҳудаи одам аст, ки худро бо амалҳои худ начот додани мешавад.

Қорч Каттинг ишорат мекунад, “ки Худо Ҳобилро на аз боиси бартарии шахсии ӯ, балки аз боиси бартарии қурбонии овардааш ва ба он боварӣ доштаниаш росткор ҳисобид”. Бо мо низ айнан ҳамин тавр аст: мо на аз боиси хислати худ ё корҳои некамон, балки танҳо ба шарофати қурбонии Масеҳ ва Ӯро қабул кардани мон сафед карда шудаем.

Қобил Ҳобилро кушт, чунки шариат файзро бад мебинад. Касе ки худро одил гумон мекунад, ҳақиқатро бад мебинад, ки худӣ вай худро начот дода наметавонад ва бояд ба муҳаббат ва марҳамати Худо таваккал кунад.

Аммо шаҳодати Ҳобил ҷовидона боқӣ монд: *бо имон ӯ ҳанӯз ҳам сухан меронад*. Ба як маъно бовар ба садопардаҳои одам қобилияти медиҳад, ки ҳатто баъди муддати зиёди ба қабр гузошта шудани ҷасадаш амал карда тавонад.

11,5 Ҳанӯх, аз афташ, дар яке аз лаҳзаҳои ҳаёти худ аз Худо ваъдае гирифт, ки вай маргро надида, ба осмон хоҳад рафт. То он дам, дер ё зуд, ҳама мемуранд. Дар ҳеч чой чизе гуфта нашудааст, ки касе маргро надида, *кӯчонда шуда* бошад. Аммо Худо ваъда дод, ва Ҳанӯх бовар кард. Ин кори оқилона-тарине буд, ки Ҳанӯх карда метавонист. Чӣ метавонад начибтар аз боварии офарида ба Офаридгори худ бошад?

Ҳама чиз маҳз ҳамин хел ба амал омад! Ҳанӯх сесад сол дар пеши Худои нонамоён роҳ мерафт (Ҳас. 5,21–24) ва баъд ба ҷовидонӣ қадам гузошт. *Зеро ки пеш аз кӯчонда шуданиаш шаҳодат пайдо кард, ки ба Худо писанд омадааст*. Ҳаёти бовардорона ҳамеша ба Худо писанд меояд. Ӯ дӯст медорад, вақте ки ба Ӯ бовар мекунад.

11,6 Аммо бе имон ба Худо писанд омадан мумкин нест. Ҳеч микдори корҳои нек камбудии имонро пур карда наметавонанд. Баъди ҳама чизи гуфташуда одам ба Худо бовар карданро нахоста, бо ҳамин Ӯро дурӯғгӯй меҳисобад. “Касе ки ба Худо имон надорад, Ӯро дурӯғгӯ донистааст” (1Юх. 5,10).

Одамоне ки Ӯро дурӯғгӯй меноманд, чӣ гуна ба Худо писанд омада метавонанд?

Бовар ягона чизест, ки ба Худо имкон медиҳад чои сазовори Худро ишғол намояд ва одамро ба чояш мегузорад. “Он ба Худо ҷалолӣ азиме меорад, — менависад Ч. Ҳ. Макинтош, — чунки исбот мекунад, ки мо ба тезиҳои ҷашмони Ӯ назар ба ҷашмони худ бештар бовар мекунем”.

Бовар на танҳо бовар мекунад, ки Худо вучуд дорад, балки низ боварӣ дорад, ки Ӯ *ба толибони Худ* мукофот хоҳад дод. Дар Худо чизе нест, то ба он бовар кардани одам ғайриимкон бошад. Ҳамаи гап дар он аст, ки вай инро мехоҳад ё не.

11,7 Бовари Нӯх дар огоҳонидани Худо асос меёфт, ки Ӯ мехоҳад тамоми ҷаҳонро бо тӯфон нобуд кунад (Ҳас. 6,17). Инсоният дар тамоми таърихи худ ҳанӯз тӯфонро надида буд, зиёда аз ин, асосе ҳаст чунин ҳисобида шавад, ки то он вақт дар замин борон ҳам набуд (Ҳас. 2,5.6). Нӯх ба Худо бовар кард ва *кишти* сохт, агарчи, шояд, аз дарёҳову кӯлҳои киштигард дур зиндагӣ мекард. Шояд, пиру чавон вайро масҳара мекарданд. Аммо бовари Нӯх мукофотонида шуд: оилаи вай начот ёфт, *ҷаҳон* бо ҳаёт ва шаҳодати вай *маҳкум* карда шуд, ва вай *вориси адолат гардид*, ки дар асоси имон ба даст меояд.

Шояд, бисёр масеҳиёни аввалини яҳудӣ, ки ин нома барояшон навишта шудааст, бисёр вақт ба худ савол медоданд: агар ҳақиқат дар ҷониби онҳо бошад, чаро онҳо ин қадар каманд? Ва Нӯх аз саҳифаҳои Паймони Кухан мефарояд, то ба онҳо ёдрас кунад, ки дар замони вай ҳақ ба ҷониби танҳо ҳашт нафар буд, тамоми ҷаҳони боқимонда бошад ҳалок шуд!

11,8 Ҳангоме ки боре Худо ба *Иброҳим* зоҳир шуда, фармуд, ки ба чои дигар кӯчад, вай дар Ури Калдонӣ мезист ва, шояд, бутпараст буд. Дар итоаткории имон вай хона ва кишварро тарк кард, *ва наредонист ба қучо меравад*. Бешубҳа, дӯстонаш вайро барои ин кораш масҳара мекарданд. Аммо Иброҳим чунин меҳисобид:

*Ман бо роҳе меравам,
Ки маро сӯи номаълумӣ мебарад,*

*Аммо бо Худо дар торикӣ гаштан
беҳтар аст*

*Аз танҳо гаштан дар роҳи равшан;
Бо имон ҳамроҳи ӯ рафтан беҳтар аст
Аз якка бо биниши худ рафтан.*

Эллен Аннис Кастерлайн

Барои мушоҳидакунандаи бегона роҳи бовар метавонад беақлона ва беандеша намояд, аммо касе ки Худоро медонад, тамоми роҳро пешакӣ надонад ҳам, надида, бо хурсандӣ аз пайи ӯ хоҳад рафт.

11,9 Худо ба Иброҳим *замини* Канъонро ваъда дод. Он ҳақиқатан ба вай тааллуқ дошт. Бо вучуди ин, ягона чизе ки вай он ҷо соҳиб буд, ғоре буд, ки он ҷо мурдагонро дафн мекарданд. Ба ҷои ҳаёти муқимӣ вай бо ҳаёт *дар хаймаҳо*, яъне рамзи мусофират, қаноатманд буд. Як муддате муносибати вай бо Канъон ҷунун буд, ки гӯё он кишвари *бегона* бошад.

Дар ин мусофиратҳо писар ва наберааш ба вай ҳамроҳӣ мекарданд. Намунаи рост-коронаи вай ба онҳо низ таъсире гузошта буд, бинобар ин *онҳо ҳамирсонӣ ҳамон ваъда буданд*, ки замин ба онҳо тааллуқ хоҳад дошт.

11,10 Пас чаро Иброҳим хонаву ҷои муқимиро сарфи назар мекард? Чунки *ӯ мунтазири шаҳре буд, ки таҳкурсии мустаҳкаме дорад, ва меъмору бинокори он Худост*. Вай на чизи моддии муваққатӣ, балки чизи ҷовидониро бо эҳтирос интизор буд. Дар нусхаи асл пеш аз *шаҳр* ва пеш аз *таҳкурсий* артикли муайяни ҳаст (он дар забони тоҷикӣ ба ҷонишини ишоратӣ мувофиқат мекунад) — *ин шаҳр, ин таҳкурсий*. Бовар танҳо як *шаҳреро*, ки сазовори ин ном аст, ягона *шаҳреро*, ки бар *таҳкурсии* пойдор бино ёфтааст, ба назари эътибор мегирад.

Худо *меъмори* ин шаҳри осмонист. Ва низ *ӯ бинокори* он аст. Ин шаҳри намунавӣ аст, бе маҳаллаҳои бенавоён, бе ҳавои заҳролуд, бе оби ифлос, бе ҳамаи он мушкилоте ки шаҳрҳои азими мо аз он азоб мекашанд.

11,11 *Бо имон Соро қувват пайдо кард*, ки дар навадсолагӣ ҳомила шавад. Нақл равшан ишорат мекунад, ки вай аз синни кӯдак зодан баромада буд. Аммо вай медонист, ки Худо ваъда додааст ба вай кӯдаке

ато намояд ва қавли Худо гардонда гирифта наметавонад. Вай устуворона ба он боварӣ дошт, ки ӯ ба *ваъдааш* вафо мекунад.

11,12 Ҳангоме ки Исҳоқ зода шуд, Иброҳим тақрибан 99-сола буд. Аз нуктаи назари одаи вай аллакай падар шуда наметавонист, аммо азбаски Худо ба вай насли сершуморе ваъда карда буд, ин бояд ба амал меомад.

Иброҳим ба воситаи Исҳоқ падари оилаи *бешумор* — халқи яҳудӣ — гардид. Ба воситаи Масех вай падари оилаи рӯҳонии *бешумор* гардид, яъне падари ҳамаи бовардорони тамоми асрҳои минбаъда. *Реги лаби баҳр*, шояд, рамзи насли заминии вай аст, дар ҳоле ки *ситораҳои осмон* ифодакунандаи халқи осмонӣ мебошанд.

11,13 *Ҳамаи* падаркалонҳо *дар имон мурданд*. Дар зиндагии худ онҳо иҷро шудани *ваъдаҳои* Худоро надиданд. Масалан, Иброҳим ҳеҷ гоҳ насли бешумори худро надид. Халқи яҳудӣ ҳеҷ гоҳ тамоми замини ваъдашударо молик набуд. Покони Паймони Кухан иҷро шудани ваъдаро оиди Масех надиданд. Аммо бовари онҳо, ба монанди телескоп, ба онҳо имкон медод, ки *ваъдахоро* тамоман наздик бинанд, ва аз ин рӯ дар Навиштаҳо ҷунун тасвир шудаанд, ки наздикшавии ваъдахоро хурсандона шодбош мегӯянд.

Онҳо дарк мекарданд, ки ин ҷаҳон маскани ниҳонии онҳо набуд. Онҳо бо ҳаёти *мусофирон* ва *ғарибон* қаноат карда, даъватҳои дар ин макон бароҳаттар ҷой гирифтанд рад мекарданд. Онҳо мехостанд ягон хусусияти хоси ин ҷаҳонро қабул накарда, аз он гузар кунанд. Онҳо дилҳои сайёҳонро доштанд.

11,14 Бо ҳаёти худ онҳо возеҳ нишон медоданд, ки *дар ҷустуҷӯи ватане ҳастанд*. Бовар дар дили онҳо иштиёқи ватанеро ҷойгир карда буд, ки тамоми некӯиҳои Канъон наметавонистанд онро қонеъ намоянд. Дар онҳо майл ба замини дигар, бехтаре сокин буд, ки онҳо онро хона номида тавонанд.

11,15 Онҳо ватанеро мечустанд гуфта, муаллиф тавзеҳ медиҳад, ки вай ин ҷо тамоман на он заминеро дар назар дорад, ки онҳо зода шудаанд. Агар Иброҳим ба Байнаннаҳ-райн баргаштани мебуд, вай инро карда

метавонист, аммо он замин аллақай ватани вай набуд.

11,16 Дар асл онҳо ватани *осмониро* мечустанд. Ин хеле шоёни диққат аст, агар ва хотир оварем, ки бисёрии ваъдаҳо ба халқи Исроил ба баракатҳои моддӣ дар замин дахл доштанд. Аммо онҳо умеди осмонӣ низ доштанд, ва маҳз ин умед ба онҳо қувват меод, ки ба ин ҳақон чун ба кишвари бегона муносибат кунанд.

Ин гуна рӯҳияи ғарибӣ ба Худо махсусан писанд меояд. Дарби менависад: “*У* шарм намедорад Худои онҳое номида шавад, ки қисмат ва дилашон дар осмон аст”. *У барои онҳо шаҳре муҳайё кардааст*, ва онҳо дар он осудагӣ, қаноатмандӣ ва осоиштагии комил пайдо мекунанд.

11,17 Мо ба санчиши азими *имони* Иброҳим наздик мешавем. Худо ба вай фармуд, ки писари ягонаи худ *Исҳоқро* ба қурбонӣ оварад. Иброҳим бе дудилагӣ, итоаткорона ба роҳ даромад, то ки гаронбаҳотарин хазинаи дили худро ба Худо қурбонӣ оварад. Наход вай ба он диққат надод, ки ба кадом масъалаи гӯё ҳалнашаванда рӯ ба рӯ шудааст? Худо ба вай ваъда дод, ки барояш насли бешуморе хоҳад дод. *Исҳоқ писари ягонаи* вай буд. Иброҳим аллақай 117-сола буд, Соро бошад 108-сола!

11,18 Ваъдаи насли бешумор мебоист дар *Исҳоқ* иҷро мегашт. Масъала дар ин буд: Агар Иброҳим *Исҳоқро* мекушт, пас чӣ гуна ин ваъда иҷро шуда метавонист? *Исҳоқ* он вақт 17-сола буд, ва *ӯ* оиладор набуд.

11,19 Иброҳим медонист, ки Худо чӣ ваъда додааст, хама чизи дигар муҳим набуд. Вай ба хулосае омад, ки агар Худо аз вай талаб карда бошад, ки писари ягонаашро бидушад, пас ҳамчунин Худо вайро аз *мурдагон эҳё мекунад*, то ки ваъдаи худро иҷро кунад.

То ин лаҳза ягон воқеаи растохез аз мурдагон ба назар нарасида буд. Ҳанӯз ҳеҷ чизе монанди ин дар таърихи инсоният нашуда буд. Иброҳим ба маънои ҳақиқӣ идеяро оиди растохез ихтироъ намуд. Бовар ба ваъдаи Худо вайро ба хулосае овард, ки ба Худо лозим меояд *Исҳоқро* зинда кунад.

Ба маънои маҷозӣ ҳақиқатан *Исҳоқ* ба Иброҳим аз *мурдагон баргардонда шуд*. Вай бо тамоми ҳастии худ ба он ҳақиқат сар фаровард, ки *Исҳоқ* бояд бимирад. Аммо, чуноне ки Грант аниқ қайд намудааст, Худованд “имкон надод, ки дили Иброҳим он дарди сахтеро бичашад, ки дили Худаш хоҳад чашид”. Вай қўчқореро ҳозир кард, ки мебоист ҷои *Исҳоқро* мегирифт, ва писари ягона ба падар баргардонда шуд.

Пеш аз он ки мо ба ин намунаи барҷастаи бовар хайрбод гўем, бояд ду лаҳзаро қайд намоем. Якум: Худо ҳеҷ гоҳ ният нашофт, ки Иброҳим писарашро бидушад. Худо ҳеҷ гоҳ аз халқи Худ қурбонҳои одамӣ талаб накардааст. *У* бовари Иброҳимро санҷид, ва дид, ки он самимӣ аст, сипас *У* амри Худро бекор кард.

Дуюм: бовари Иброҳим ба ваъдаи насли бешумор дар давоми сад сол санҷида мешуд. Ҳангоме ки ба падаркалон бори якум писар ваъда шуда буд, вай 75-сола буд. Пеш аз он ки *Исҳоқ* зода шавад, вай 25 сол интизор буд. *Исҳоқ* 17-сола буд, вақте ки Иброҳим вайро ба қўҳи Мўриё барои ба Худо қурбон кардан бурд. *Исҳоқ* дар 40-солагияш зан гирифт, ва то зода шудани дугоникҳои вай боз 20 сол гузашт. Иброҳим дар 175-солагӣ вафот кард. Дар он вақт тамоми насли вай писари 75-сола ва ду набераи 15-солааш буданд. Аммо бо вучуди ин вай “ба ваъдаи Худо аз беимонӣ шубҳа накард, балки дар имонаш устувор истода, Худоро ҳамду сано хонд, ва бовари комил дошт, ки *У* ба иҷрои ваъдаи Худ низ кодир аст” (Рум. 4,20.21).

11,20 Мо бо тарзи фикрронии ғарбиямон бо душворӣ мефаҳмем, ки дар бовари *Исҳоқ*, *Яъқуб* ва Юсуф, чуноне ки он дар се оянда навишта шудааст, чӣ чиз ғайриоддӣ буд. Масалан, *Исҳоқ* барои он дар толори ҷаллоли қахрамони бовар ҷой ба даст овард, ки боиси баракатҳои ояндаи *Яъқуб* ва *Эсов* шуд. Дар ин ҷо чӣ чизи ҷолиби диққат ҳаст?

Ҳанӯз то зода шудани қўдакони Худованд ба Ривқо эълон намуд, ки писарон асосгузори ду халқ хоҳанд шуд, ва калонӣ (*Эсов*) ба хурдӣ (*Яъқуб*) хизмат хоҳад кард. *Эсов* дўстдоштаи *Исҳоқ* буд, ва чун писари калонӣ

мебоист дар мерос соҳиби ҳиссаи беҳтаре мешуд. Аммо Ривко ва Яъқуб Исҳоқи қариб нобиноро фиреб доданд, ва вай баракати беҳтарро ба Яъқуб дод. Ҳангоме ки забон як кардани онҳо ошкор шуд, Исҳоқ саҳт хашмгин шуд. Аммо вай сухани Худоро фаромӯш накард, ки калонӣ ба хурдӣ хизмат хоҳад кард ва, агарчи Эсовро бештар дӯст медошт, дарк кард, ки Худо бар сустии вай дастболо шудааст, ва ҳама чиз чуноне ки ҳаст, бояд монад.

11,21 Дар ҳаёти *Яъқуб* бисёр саҳифаҳои бешарафона буданд, аммо бо вучуди ин вай чун қахрамони бовар соҳиби шараф аст. Бо мурури замон хислати вай беҳтар шуд, ва вай дар авҷи ҷалол вафот кард. Эфроим ва Менашше, *писарони Юсуфро баракат дода*, вай дастонашро чунон гузошт, ки баракатҳои писари калонӣ ба Эфроим, писари хурдӣ рост омаданд. Ба эродҳои Юсуф нигоҳ накарда, Яъқуб исрор намуд, ки баракат боэътибор доништа шавад, чунки ин тартибе буд, ки Худованд нишон дода буд. Биниши табиӣи вай заиф шуда буд, аммо биниши рӯҳонии вай аз ҳарвақта қавитар буд. Охири чизе ки мо дар интиҳои умри Яъқуб мебинем, симоест, ки ба асо таъя намуда, дар парастииш ҳам шудааст. Ч. Ҳ. Макинтош чунин хулоса мекунад:

Охири роҳи ҳаёти Яъқуб бо хислати ҳаёти пештараи нур аз ҳодисоти вай таъзоди ҳайратоварест. Вай ба мо бегоҳии софери ёдрас мекунад, ки баъди рӯзи бӯронӣ фаро расидааст; офтоб, ки тамоми рӯз дар паси абрҳо пинҳон буд, бо тамоми ҳашамати худ нурпошӣ мекунад; нурҳои охирини вай гарбро тиллоранг гардонда, аз фардои зебо дарак медиҳанд. Бо падаркалони пир низ ҳамин тавр буд. Ҳамаи корҳои ки ҳаёти вайро доғдор карда буданд, тамоми ҳилагарихояш, найрангхояш ҳангоми бастании шартномаҳо, корчаллонихояш, хавфҳои худпарастонааш, самари нобоварияш — ҳамаи ин ҷиҳатҳои торикӣ хислати табиӣ ва заминияш ба гузафта тааллуқ доштанд, ва вай дар пеши назари мо бо тамоми ҳашамати оромии бовар падидор мешавад, баракатҳо медиҳад, бартариҳои писаронашро муайян мекунад, ва дар айни замон зира-

*кии пок зоҳир мекунад, ки онро танҳо дар мушоракати наздик бо Худо дарёфт кардан мумкин аст.*²¹

11,22 *Имони Юсуф дар вақти вафоташ* ҳамчунин қавӣ буд. Вай ба ваъдаҳои Худо оиди аз Миср баровардани халқи *Исроил* бовар мекард. Ба шарофати бовар, ханӯз ҳамон вақт фикран дар пеши назари вай хуруҷ меистод. Вай чунон ба он боварӣ дошт, ки ба писаронаш васият кард, ки *устухон-ҳояширо* гирифта дар Канъон дафн кунанд. “Пас, – менависад Виллям Линколн, – агарчи вай бо шукӯҳу ҳашамати Миср фаро гирифта шуда буд, дили вай на дар он ҷо, балки бо халқаш дар ҷалоли оянда ва баракатхояш буд”.²²

11,23 Моҳиятан, дар ин ҷо ба мо на бовари *Мусо*, балки бовари *падару модари* вай нишон дода шудааст. Ба кӯдак нигоҳ карда, онҳо медиданд, *ки кӯдаки зебост*, аммо ин фақат зебоии табиӣ набуд. Онҳо медиданд, ки барои ин кӯдак тақдирӣ махсус муҳайё карда шудааст, ва Худо вайро барои меҳнати махсус интихоб кардааст. Боварии онҳо ба он ки Худо албатта ба мақсадхояш мерасад, ба онҳо часорат дод, ки ба *амри подшоҳ* итоат накарда, кӯдакро *се моҳ* пинҳон доранд.

11,24 Бо *имон* худи *Мусо* аз бисёр чизҳо даст кашида тавонист. Вай бо ҳашамати дарбори Миср фаро гирифта шуда, ҳамаи он чизҳои дошт, ки одамон бо кӯшишҳои беандоза ба даст меоранд, аммо дарк кард, ки “на соҳиби ашҳо будан, балки аз онҳо даст кашидан осудагии ҳақиқӣ меорад” (Ч. Грегори Мэнгл).

Аввалан, вай аз шӯҳрати Миср даст кашид. Вай *писархонди духтари фиръавн* буд, ва ба ҳамин восита барояш ҷой дар байни аъёну ашрофи кишвар, ва шояд ҳатто тахти фиръавн, таъмин шуда буд. Аммо дар рағҳои вай хуни боз ҳам наҷибтар — хуни халқи заминии баргузидаи Худо — ҷорӣ буд. Ин мартабаро дошта, вай ҳеҷ наметавонист то дараҷаи узви оилаи подшоҳони Миср паст фарояд. Чун вай ба балоғат расид, интихоби худро кард. Вай намехост аз боиси якчанд соли ҷалоли заминӣ мансубияти миллии худро пинҳон кунад. Натиҷа? Хотираи вай на

дар ду-се сатри иероглифҳо дар кадом як мақбара, балки дар Китоби ҷовидонии Худо ҷовидон гардонда шудааст. Ба ҷои он ки чун яке аз мумиёҳои мисрӣ дар музей гузошта шавад, вай чун марди Худо ҷалол пайдо кард.

11,25 Сониян, вай аз *ҳаловатҳои* Миср даст кашид. Имконияти ҳамроҳи *қавми укубаткашандаи* Худо будан барояш аз тағофул ба хоҳишҳо ва ҳавасҳояш аҳамияти бештаре дошт. Шарафи ҳамтақдири халқи укубаткашандаи худ будан назар ба айшу ишратҳо дар дарбори фиръавн қаноатмандии бештаре медод.

11,26 Сеюм, Мусо аз *ганҷҳои* Миср рӯ гардонд. Ба шарофати бовар вай дида тавонист, ки ганҷинаҳои афсонавии Миср дар нурҳои ҷовидонӣ ҳама гуна арзиши худро мекарданд. Бинобар ин вай ба худ ҳамон *хориеро* интиҳоб намуд, ки дертар Масеҳ низ ба Худ мегирад. Садоқат ба Худо ва муҳаббат ба халқи ӯ барои Мусо аз ҳамаи ганҷҳои фиръавн аҳамияти бештаре доштанд. Вай медонист, ки бо фаро расидани маргаш аз ин ганҷҳо нафъе нахоҳад буд.

11,27 Чорум, вай аз ҳокими Миср низ даст кашид. Мардонагиро аз *имон* дастрас намуда, Мусо аз *газаби подшоҳ натарсид* ва кишвари ғуломиро тарк кард. Вай бо ин амал аз сиёсати ин ҷаҳон қатъиян ҷудо шуд. Вай аз фиръавн ин қадар кам метарсид, чунки аз Худо ба ҳамин андоза бештар метарсид. Назари вай ба он Касе дӯхта шуда буд, ки “таборак ва ягона, Подшоҳи подшоҳон ва Худованди худовандон аст, ки танҳо ӯ Зиндаи намиранда буда, дар нури дастнорас сокин аст, ва ӯро як нафар ҳам аз одамон надидааст ва дида наметавонад. ӯро ҷовидона шавкат ва кудрат бод! Омин” (1Тим. 6,15.16).

11,28 Ва ниҳоят, вай дини Мисрро рад кард. *Фисхро* таъсис дода ва *пошидани хунро ба амал оварда*, Мусо кушоду равшан худро аз бутпарастии Миср ҷовидона дур кард. Вай тамоми низоми динии онро ба майдон даъват намуд. Начотро ба вай на оби Нил, балки хуни барра медод. Дар натиҷа *несткунанда* ба *нахустзодагони* исроилиён раҳм намуд, аммо нахустзодагони мисриро кушт.

11,29 Дар аввал таасуроте ҳосил мешуд, ки *бахри Қулзум* ба гурезагони яҳудӣ ҳалокат меовард. Душманон онҳоро аз паяшон таъқиб мекарданд, ва онҳо гӯё ба дом афтода буданд. Аммо онҳо ба сухани Худо итоаткор буданд ва ба пеш ҳаракат карданд, ва обҳо аз ҳам ҷудо шуданд: “...ва Худованд баҳрро бо боди шарқии сахте тамоми шаб ба ҳаракат даровард, ва баҳрро хушк гардонид, ва обҳо аз ҳам ҷудо шуданд” (Хур. 14,21). Ҳангоме ки *мисриён* аз пайи онҳо рафтани шуданд, чархҳои аробаҳои онҳо дар рег банд шуданд, обҳо ба ҷои ҳамешагии худ баргаштанд, ва лашкари фиръавн ҳалок шуд. Ҳамин тарик, баҳри Қулзум барои исроилиён роҳи сангфарши раҳӣ, аммо барои мисриён ҳукми марг шуд.

11,30 Шаҳри *Ерихӯ*, ки бо деворҳои баланд печонида шуда буд, ҳангоми забти Канъон барои исроилиён нуқтаи ҳарбии яқум буд. Ақли одамӣ изҳор мекард, ки ин гуна қалъаро танҳо лашкари бузурге фатҳ карда метавонад. Аммо бовар усулҳои тамоман дигар дорад. Худо барои ба мақсадҳои Худ расидан стратегияеро ба кор мебарад, ки барои одам метавонад аблаҳона намояд. Парвардигор ба халқи Худ фармуд, ки *ҳафт рӯз* шаҳрро давр зананд. Дар рӯзи ҳафтум онҳо мебоист шаҳрро ҳафт бор давр мезаданд. Коҳинон мебоист карнайҳояшонро баланд менавохтанд, халқ мебоист баланд фарёд мекард, ва *деворҳо* меафтанд. Коршиносони ҳарбӣ ин услубро бемаънӣ ҳисобида, аз он даст мекашиданд. Аммо он амал кард! Силоҳ дар ҷанги рӯхонӣ аз ин ҷаҳон нест, аммо дар он барои хароб кардани қалъаҳо қувваи илоҳӣ ҳаст (2Қӯр. 10,4).

11,31 Мо намедонем, ки *Роҳоби фоҳиша* кай парастидани Парвардигорро сар карда буд, аммо комилан равшан аст, ки вай инро мекард. Вай дини дурӯғини Канъонро тарк карда, яҳудиятро қабул кард. Бовари вай ба санҷиши сахте рӯ ба рӯ шуд, вақте аз остонаи хонааш ҷосусони яҳудӣ даромаданд. Вай ба кӣ вафодор хоҳад буд: ба кишвари худ ва ҳамватанонаш ё ба Парвардигор? Роҳоб қарор дод, ки ба тарафи Парвардигор гузарад, ҳатто агар ин маънои хиёнат ба ватани худро дошт. Ба шарофати он ки вай *ҷосусонро* хуш

кабул кард, ба вай ва аҳли оилааш раҳм карданд, дар ҳоле ки ҳамсоғони беитоаташ халок шуданд.

11,32 Ин ҷо муаллиф саволи риторикӣ медиҳад: *Боз чӣ гӯям?* Вай аллакай номгӯи назарраси одамонро овард, ки дар замонҳои Паймони Куҳан бовар ва пурсабрӣ зоҳир намуда буданд. Боз чӣ қадар номхоро зикр кардан лозим аст, то ки ин ҳақиқат ба хонанда расонда шавад?

Вай боз мисолҳои зиёд оварда метавонист, аммо вақт намерасад. Аз нақли дурудароз бо тамоми ҷузъиёт худдорӣ карда, муаллиф фақат баъзе шахсонро номбар мекунад ва якҷанд ғалабаҳо ва санчишҳои боварро кӯтоҳақикат зикр мекунад.

Инак *Ҷидъун*, ки лашкараш аз 32 000 то 300 кас кам карда шуда буд. Аввал бечуръатон, сипас онҳое ки роҳати шахсиро беҳад баланд қадр мекарданд, ба хона фиристода шуданд. *Ҷидъун* ҳамроҳи пайравони ҳақиқӣ мидеъниёро пеш кард.

Баъд *Бороқ* буд. Вай барои роҳбарӣ кардани Исроил дар муҳориба бо лашкари канъониён даъват шуда буд ва танҳо ба шарт ба ин розӣ шуд, ки *Дебӯро* ҳамроҳаш равад. Аммо ба ин зарраи буздиӣ дар хислати вай нигоҳ накарда, Худо умеди бузурги вайро дид ва номашро ба рӯйхати мардонии бовар дохил кард.

Шимшӯн низ аз он исроилиёнест, ки сустихояшон аён буданд. Аммо бо вучуди ин Худо бовареро дид, ки ба *Шимшӯн* қувват дод, то бо дастони холи шери чавонро бикӯшад, сӣ нафар фалиштиёро бо ҷоғи хар бикӯшад, дарвозаи Ғаззаро гирифта барад ва, ниҳоят, парастигарҳои *Дочӯнро* хароб карда, дар лаҳзаи маргаш назар ба тамоми умраш миқдори зиёдтари фалиштиёро кӯшад.

Агарчи *Йифтоҳ* берун аз никоҳ зода шуда буд, вай доваре шуд, ки халқро аз аммӯниён начот дод. Вай намунаи равшани он аст, ки чӣ тавр бовар ба кас қувват медиҳад, то аз насаб ва муҳити атрофаш болотар баромада, баҳри ҷалоли Худо ба равиши таърих таъсир расонад.

Ҷанги *Довуд* бо Ҷолиёт, муносибати наҷибонаи вай бо Шоул, забти Сион ва дигар воқеаҳои бешумор аз бовар пурнур мебо-

шанд. Дар таронаҳои Забур бовари Довуд шакли тавба, ҳамду сано ва пайғамбариро гирифт.

Самуил — довари охири Исроил ва пайғамбари якуми он аст. Дар замонҳое ки касодии рӯхонӣ бар коҳинон сояи даҳшатовари худро афканда буд, вай фиристодаи Худо ба халқ шуд. Ин яке аз шахсиятҳои бузургтарин дар таърихи Исроил аст.

Ба рӯйхати овардашуда *анбиё* (пайғамбарон), хабаррасонони наҷиби Худо, шахсоне илова мешаванд, ки вичдони беандоза ҳассос дошта, назар ба дурӯғ гуфтан маргро афзалтар медонистанд, ва ба осмон бо вичдони пок рафтано беҳтар меҳисобиданд, назар ба ин ки бо вичдони доғдор дар замин монанд.

11,33 Аз номбар кардани одамони бовар муаллиф ба тасвири қаҳрамоноҳои онҳо мегузарад.

Онҳо *мамлакатҳоро мусаххар* карданд. Ин ҷо *Ехушаъ* ибни Нун, доварон (ки дар асл роҳбарони ҳарбӣ буданд), Довуд ва дигарон ба хотир меоянд.

Онҳо *адлро ба амал оварданд*. Сулаймон, Осо, *Ехӯшофот*, *Ехӯш*, *Ҳизкиё* ва *Йӯшиёху* ба таърих ҳамчун подшоҳоне ворид шуданд, ки дар замони онҳо адолат ҳукмфармо буд, агарчи худӣ онҳо комил набуданд.

Онҳо *ба ваъдаҳо муваффақ* шуданд. Ин метавонад маънои онро дошта бошад, ки Худо бо онҳо паймонҳо мебаст, чуноне ки дар мавриди *Иброҳим*, *Мусо*, *Довуд* ва *Сулаймон* буд; ё ин ки онҳо иҷроиши паймонҳои Худоро ба даст меоварданд, ки ин ҳаққонияти суханони Ӯро нишон меод.

Онҳо *даҳони шеронро бастанд*. Намунаи равшантарини ин *Дониёл* аст (Дон. 6,22), аммо мо набояд *Шимшӯнро* (Дов. 14,5.6), ва *Довудро* (1Подш. 17,34.35) низ аз ёд барорем.

11,34 *Онҳо қуввати оташро хомӯш* карданд. Оташи тафсон дар кӯра фақат ҳамин корро карда тавонист, ки бандҳои се ҷавони яҳудиеро сӯзонд ва онҳоро озод кард (Дон. 3,25). Ҳамин тариқ, маълум шуд, ки вай баракати ниҳонӣ будааст.

Аз дами шамшер халосӣ ёфтанд. Довуд аз хучумҳои бадхашмонаи Шоул халосӣ ёфт

(1Подш. 19,9.10), Илѐс аз нафрати марговари Изобал халосї ёфт (3Подш. 19,1–3), Элишоъ аз подшоҳи Арам халосї ёфт (4Подш. 6,15–19).

Аз заъф боқувват шуданд. Дар солномаҳои бовар бисёр рамзҳои сусти ҳастанд. Масалан, Эхуд чаптаст буд ва бо вучуди ин подшоҳи Мӯобро кушт (Дов. 3,12–22). Ёил, намояндаи “чинси заиф”, Сисроро бо фонаи хайма кушт (Дов. 4,21). Ҳангоми ба лашкаргӯҳи мидѐниѐн ҳуҷум карданаши Чидъӯн бо кӯзаҳои гилин мусаллаҳ буд ва ғолиб омад (Дов. 7,20). Шимшӯн ҳазор фалиштиро бо чоғи хар кушт (Дов. 15,15). Ҳамаи онҳо — тасдиқи аѐнии он ҳақиқат аст, ки Худо нотавазони чаҳонро баргузид, то ки тавонгаронро шарманда кунад (1Кӯр. 1,27).

Дар ҷанг қавї гардиданд. Бовар ба одамон қувваи фавқуттабиї дода, имкон меод, ки душмани миқдоран аз онҳо чандин маротиба зиѐдро мағлуб кунанд.

Фавҷҳои бегонаҳоро торумор карданд. Аксаран лашкари бад мусаллаҳшуда ва миқдоран аз душман хеле камтари Исроил душманро ошуфта карда ва ҳамаи дигаронро ба ҳайрат оварда, ғалабаи осон ба даст меоварданд.

11,35 *Занон мурдаҳои худро эҳѐшуда ѐфтанд.* Мисоли ин — бевазан аз Сорѐфот (3Подш. 17,22) ва зане аз Шунам (4Подш. 4,34) мебошанд.

Аммо бовар симои дигаре низ дорад. Бариловаи онҳое ки қаҳрамониҳои фавқулода нишон додаанд, онҳое низ буданд, ки уқубатҳои фавқулода кашидаанд. Инҳо дар назари Худо ба монанди аввалиҳо пурқиматанд.

Аз боиси бовар ба Худо баъзеҳо мебоист аз шиканҷаҳои даҳшатнок мегузаштанд. Агар онҳо аз Ҷ даст мекашиданд, онҳоро фавран озод мекарданд; аммо онҳо афзал мешумориданд, ки бимиранд ва аз нав дар ҷалоли осмонї зинда шаванд, назар ба ин ки бо тамғаи хонини Худо зиндагиро давом диҳанд. Дар замони Маккабиѐн Антиох Эпифан модар ва ҳафт писари вайро яке паси дигар қатл кард. Онҳо пешниҳоди вайро оиди озодшавї қабул накарданд, то ки ба эҳѐи бѐхтаре ноил гарданд, ки аз давом

додани одди ҳаѐти заминї бѐхтар аст. Моррисон менависад:

*Ҳамин тариқ, ин низ самари бовар аст, вақте ки он ба одам халосї намеоварад, балки ҳангоме ба вай раҳонро пешниҳод мекунад, ҷасорати азиме медиҳад, то ин пешниҳодро рад кунад. Замонҳое ҳастанд, ки бовар дар қабул кардан зоҳир мешавад. Аммо замонҳое ҳастанд, ки он чи одам рад мекунад, оиди бовар шаҳодат медиҳад. Раҳоние ҳаст, ки бовар онро ба оғӯш мегирад. Раҳоние ҳаст, ки бовар онро аз худ дур мекунад. Онҳоро шиканҷа ва азоб меоданд, аммо онҳо раҳоние пешниҳодшударо рад мекарданд, ва ин барояшон чун аломат ва мӯҳри бовар хизмат мекард. Дақиқаҳое ҳастанд, ки ба озодї гузаштанро рад кардан чун шаҳодати баландовозтарини бовар хизмат мекунад.*²³

11,36 *Ва баъзеи дигарро ҳақорат карданд, мезаданд ѐ ба зиндон андохтанд.* Барои ба Худо содиқ буданаш Ирмиѐ ҳамаи ин шиканҷаҳои ҷазоро аз сар гузаронд (Ирм. 20,1–6; 37,15). Юсуф низ барои он ба зиндон андохта шуд, ки азобҳоро аз гуноҳ афзал донист (Ҳас. 39,20).

11,37 *Онҳо сангсор шуданд.* Исо ба китобдонон ва фарисиѐн ѐдрас намуд, ки ачдо дони онҳо Закарѐро дар байни парастиишгоҳ ва қурбонгоҳ куштанд (Мат. 23,35).

Онҳоро бо арра ду пора карданд. Ривоят баѐн мекунад, ки подшоҳ Менашше Ишаѐро маҳз ҳамин тавр қатл кард.

Онҳо ба шиканҷа гирифтанд шуданд (ѐ “онҳоро санчиданд”). Эҳтимол, ин чо санчишҳои даҳшатоваре тасвир мешаванд, ки нисбати масеҳиѐн ба қор мебуданд, то онҳоро маҷбур кунанд, ки гузашт кунанд, даст кашанд, гуноҳ кунанд ѐ ба ягон тарзе аз Худо рӯ гардонанд.

Онҳо аз дами шамшер мурданд. Уриѐ маҳз ҳамин гуна кушта шуд, барои он ки ба подшоҳ Ехӯѐким хабари Худоро овард (Ирм. 26,23); аммо ин суханон бештар ба куштори оммави даҳл доранд, монанди он ки дар замони Маккабиѐн буд.

Онҳо нӯстҳои гӯсфанду буз дар тан сарсон саргардон шуда, мӯҳтоҷи, танги ва уқубат кашиданд. Мурҳед тафсир мекунад:

Агар онҳо аз Худо даст кашида, ба дурӯғи ҷаҳон бовар мекарданд, шоҳӣ ва махмалро ба бар карда, дар қасрҳои мирон аз шукӯҳ лаззат бурда метавонистанд. Ба ҷои ин онҳо бо либосҳои аз нӯсти ғӯсфандону бузҳо сарсону саргардон мегаштанд; дар назари ҷаҳон ҳуди онҳо низ аз ин ҳайвонҳо беҳтар набуданд, ва ба монанди онҳо фақат барои забҳ кардан лоиқ доништа мешуданд.²⁴

Онҳо бенавоӣ, маҳрумиятҳо ва таъкиботро мардонавор паси сар мекарданд.

11,38 Ҷаҳон бо онҳо чунон рафтгор мекард, ки ғӯё онҳо ҳукуки дар замин зистанро надошта бошанд. Аммо Рӯҳи Пок ин ҷо мулоҳизае ворид мекунад, ки ҳамаи ин тамоман баръакс буд — ҷаҳон лоиқашон набуд.

Онҳо дар биёбонҳо ва кӯҳҳо, дар мағораҳо ва дараҳои замин овора шуда гаштанд. Аз хонаҳо маҳрум шуда, аз оилаҳо канда шуда, чун ҳайвоноти ваҳшӣ дучори таъкиб шуда, аз чамбият берун партофта шуда, онҳо ба гармову сармо, андӯхҳо ва мусибатҳо тоб меоварданд, аммо садоқатро ба Парвардигори худ нигоҳ медоштанд.

11,39 Худо оиди бовари ин қаҳрамонони Паймони Куҳан шаҳодат медиҳад, аммо бо вучуди ин онҳо чизи ваъдашударо ба даст наоварда, мурданд. Онҳо то он замоне дар қайди ҳаёт намонданд, ки омадани Масеҳро дида тавонанд ё аз баракатҳои ки хизмати Ӯ меорад, ҳаловат баранд.

11,40 Худо барои мо чизи беҳтаре муҳайё намудааст. Ӯ ҳама чизро чунон мураттаб намуд, то ки онҳо бе мо комил нагарданд. Дар он ҷо ба гуноҳ дахл дорад, вичдони онҳо ҳеч гоҳ пок буда наметавонист, ва то даме ки мо барои дар ҳаво пешвоз гирифтани Худованд (1Тас. 4,13–18) ба осмон гирифта нашавем, онҳо аз камолоти пурраи бадани ҷалолёфта дар осмон ҳаловат бурданро сар намекунанд. Ҷонҳои покони Паймони Куҳан аллакай ҳозир дар ҳузури Худованд комил мебошанд (Ибр. 12,23), аммо баданҳои онҳо то дами барои халқи Худ баргаштани Худованд зинда намешаванд. Танҳо ҳамон вақт онҳо аз камолоти ҷалоли растохез лаззат бурда метавонанд.

Дигар хел карда ғӯем, бовардорони Паймони Куҳан на дар он вазъияти имтиёзноке буданд, ки мо дар он ҳастем. Аммо дар бораи тантанаҳои ҳайратовар ва санҷишҳои азими онҳо андеша кунед! Дар бораи қаҳрамониҳо ва пурсабрии онҳо фикр кунед! Онҳо дар он тарафи салиб мезистанд; мо бошем дар нурҳои ҷалоли пурраи он зиндагӣ мекунем. Пас ҳаёти мо дар заминаи ҳаёти онҳо чӣ намуде дорад? Маҳз ҳамин аст даъвати раднопазири боби 11-уми Нома ба Ибриён.

В. Насихат оиди умед бастан ба Масеҳ (Б. 12)

12,1 Мо набояд фаромӯш кунем, ки ин Нома ба шахсони таъкибшаванда ва рондашаванда навишта шудааст. Яҳудиятро ба хотири масеҳият тарк карда, онҳо ба муқобилати саҳт дучор шуданд. Хатарии он ки онҳо укубатҳоро чун нишонаи норозигии Худо маънидод мекунанд, хеле калон буд. Онҳо метавонистанд рӯҳафтада гашта, таслим шаванд. Аз ин ҳам бадтар, онҳо метавонистанд ба васвасаи бозгаштан ба парастиишҳо ва маросимҳои он рӯ ба рӯ шаванд.

Онҳо намебоист укубатҳои худро беҳамто ҳисобанд. Бисёрии шохидони дар боби 11 тасвиршуда аз боиси ба Худованд вафодор буданашон саҳт азоб мекашиданд, аммо бо вучуди ин тоб оварданд. Онҳо, ки ин қадар имтиёзҳои азимро, чуноне ки мо дорем, соҳиб набуданд, чунин пурсабрии устувор нишон дода тавонистанд. Пас мо, ки тамоми афзалиятҳои масеҳиятро соҳиб гаштаем, чӣ чуна пурсабрии азим бояд нишон диҳем?

Покони Паймони Куҳан чун *абри шохидон* моро печонида гирифтаанд. Ин маънои онро надорад, ки онҳо он чиро, ки дар замин рӯй медиҳад, мушоҳида мекунанд. Онҳо бо ҳаёти бовар ва пурсабрии худ ба мо шаҳодат дода, намунае нишон медиҳанд, ки бояд ба он пайравӣ кунем.

Ҳангоми хондани ин оят саволе ба миён меояд: “Оё покони дар осмон метавонанд ҳаёти моро дар замин бинанд ё ҳодисаҳои меомадаро донанд?” Ягона чизе ки бо аниқӣ гуфтан мумкин аст, ҳангоме ягон гуноҳкор начотро соҳиб мешавад, онҳо инро меодо-

нанд: “Ба шумо мегӯям, ки дар осмон барои як гуноҳкоре ки тавба мекунад, шодӣ зиёдтар хоҳад буд, назар ба наваду нӯҳ одиле ки ба тавба эҳтиёҷ надоранд” (Лук. 15,7).

Ҳаёти масеҳӣ мусобиқаи давидани марафонӣ аст, ки аз вай интизом ва пурсабриро металабад. Мо бояд бе таассуф ҳар он чизеро, ки ба ҳаракати мо ҳалал мерасонад, дур андозем. Ин чизҳо дар худии худ метавонанд безарар бошанд, аммо, бо вучуди ин, ба пешравӣ ҳалал мерасонанд: моликият, алоқаҳои оилавӣ, дӯст доштани роҳат, сустиҳаракатӣ ва ғайра. Дар қоидаҳои бозиҳои олимпӣ ба варзишгар манъ нашудааст, ки бо худ хӯрокворӣ гирад, аммо дар он ҳолат вай ғолиб омада наметавонад.

Мо бояд *гуноҳро, ки моро фаро мегирад, аз худ дур андозем*. Ин ҷо ҳама гуна гуноҳ дар назар буда метавонад, аммо махсусан гуноҳи нобоварӣ. Мо бояд ба ваъдаҳои Худо бегуфтугӯ бовар карда, пурра боварӣ дошта бошем, ки ҳаёти бовардорона ҳатман ғолиб меояд.

Агар касе гумон кунад, ки *майдони дар пеш бударо* бе душворӣ тай карда метавонад, ва *гӯё дар ҳаёти масеҳиёна ҳама чиз ранги гулобӣ дорад* (яъне ҳама чиз осон аст), пас вай дар хатари калоне қарор дорад. Мо бояд тайёр бошем, ки аз миёни санҷишҳо ва озмоишҳо гузашта, пеш равем.

12,2 Дар давоми тамоми мусобиқаи давидан мо бояд ҳама чизи дигарро сарфи назар карда, аз *Исо*, пешқадами онҳое ки медаванд, чашм наканем. А. Б. Брюс менависад:

*Дарҳол ба чашм мерасад, ки Яке аз дигарон хеле баландтар истодааст... Одаме ки аввалин шуда идеяи ҳаёти бовардоронаро амалӣ гардонд... бо вучуди шармандавор будани азобҳои солиб ба он сархамона тоқат мекунад ва аз бовар қавӣ мегардад. Ин бовар хурсандӣ ва ҷалоли ояндаро ба андозае баръало мездид, ки дарду шармандагии ҳозираро барҳам мекунд.*²⁵

ӯ *Сарвари имони* мост ба он маъное ки ягона намунаи комили ҷӣ гуна будани ҳаёти бовардоронаро ба мо дод.

ӯ *Комилкунандаи имони* мо низ аст. Вай на танҳо ин мусобиқаи давиданро сар кард, балки низ ба марра аввалин шуда омад.

Ҳатти давидани вай аз осмон то Байт-Лаҳм, сипас ба Ҷатсамонӣ ва Ҷолҷолто, баъд ба қабр ва боз ба осмон буд. Вай ягон бор пешро нахӯрд, ақиб гаштанӣ нашуд. Назари вай ба ҷалоли оянда равона шуда буд, ҳангоме ки ҳамаи начотёфтагон тамоми ҷовидонӣ ҳамроҳи ӯ хоҳанд буд. Ин ба вай қувват меод, ки оиди шармандагӣ фикр накарда, азобҳо ва маргро истодагарона паси сар кунад. Имрӯз ӯ *ба ямини тахти Худо бинишаст*.

12,3 Ин ҷо манзара аз мусобиқаи давидан ба мубориза бо гуноҳ иваз мешавад. Сарлашқари далери мо Худованд Исо аст; ҳанӯз ҳеҷ кас чун ӯ *ба чунин хорӣ тоб* наовардааст. Ҳар боре ки ба мо *хатари дар ҷонҳои худ ҳаста ва сустишудан* таҳдид мекунад, бояд оиди он андеша кунем, ки ӯ чихоро аз сар гузарондааст. Ҳамаи мушқилоти мо дар муқоиса бо ин ҳечу пуч хоҳанд тобид.

12,4 Мо бо *гуноҳ* дар ҷанги беохир ҳастем. Аммо бо вучуди ин мо ҳанӯз *то ба дараҷаи рехтани хун*, яъне то ба марг муқобилият накардаем. Аммо ӯ — то ба марг!

12,5 Ин ҷо нуқтаи назари масеҳиёна нисбати укубатҳо баён шудааст. Чаро ба ҳаёти масеҳӣ таъқибот, санҷишҳо, беморӣ, дард, ғам ва мусибатҳо зада медароянд? Оё онҳо нишои ғазаб ё норозигии Худо ҳастанд? Ё ин ки онҳо тасодуфан воқеъ мешаванд? Мо ба онҳо бояд ҷӣ гуна аксуламал нишон диҳем?

Ин оятҳо ба мо таълим медиҳанд, ки азобҳо қисми ҷудонашавандаи раванди тарбияи фарзандони Худо мебошанд. Агарчи онҳо аз Худо барнамеоянд, ӯ ба онҳо имкон медиҳад, ки ба ҳаёти мо дохил шаванд, ва баъд бар онҳо дастболо мешавад — барои ҷалоли Худ, барои нафъи мо ва баракати дигарон.

Ҳеҷ чиз бо масеҳӣ тасодуфан рӯй намедихад. Мусибатҳо — баракатҳои рӯпӯшшуда мебошанд, ноумедихо — даъват барои ба назди ӯ омадан. Вазъиятҳои номусоиди зиндагиро Худо барои ба тимсоли Масеҳ тағйир додани мо истифода мебарад.

Ҳамин тариқ, муаллиф масеҳиёни аввалини яхудиरो даъват мекунад суханонро аз китоби Масалҳо 3,11.12 дар ёд доранд, ки он

чо Худо ба онҳо чун ба *писарон* мурочиат мекунад. Он чо \bar{U} онҳоро огоҳӣ медиҳад: аз чазои \bar{U} нафрат накунад ва ҳангоми мазаммат кардани \bar{U} мардонагиро гум накунад. Агар онҳо муқобилат кунанд ё таслим шаванд, аз чораҳои тарбиявии \bar{U} ҳеч манфиате нахоҳад буд, ва онҳо чизеро нахоҳанд омӯхт.

12,6 Бо хондани суҳаноне ба монанди “чазо медиҳад”, “чазо” мо дарҳол оиди сазо фикр мекунем. Аммо ин чо бо калимаи чазо танҳо таълим ё тарбияи кӯдак дар назар дошта шудааст. Қисмҳои таркибии ин раванд насиҳат, чазо, ислоҳ ва огоҳонидан мебошанд. Мақсади асосии онҳо — парваридани арзандагӣҳои масеҳиёна ва решақан кардани бадист. Дар оятҳои додашуда чазо на подош барои рафторҳои ношоём, балки тарбия ба воситаи таъкибот аст.

Оятҳои аз Масалҳо овардашуда равшан ишорат мекунад, ки чазои Худо исботи муҳаббати \bar{U} мебошанд, ва ҳеч яке аз *писарони* \bar{U} аз он раҳӣ надорад.

12,7 Чазои Худоро итоаткорона қабул карда, мо ба чораҳои интизомии \bar{U} имкон медиҳем, ки моро мувофиқи намунаи \bar{U} ташаккул диҳанд. Агар мо кӯшиш кунем, ки ба чораҳои интизомии \bar{U} зиддият кунем, ба \bar{U} лозим меояд усулҳои таъсирбахштар, яъне саҳтгарро ба кор бурда, таълим додани моро давом диҳад. Дар мактаби Худо низ якҷанд дараҷаҳо ҳастанд, ва мо ба синфи оянда ҳамон вақте мегузарем, ки маводи таълимии синфи пештарро аз худ карда бошем.

Бинобар ин, ҳангоме ки дучори санчишҳо мешавем, мо бояд дарк кунем, ки Худо бо мо чун бо *писарон* рафтор мекунад. Агар байни падар ва писар муносибатҳои дуруст бошанд, падар писарро тарбия мекунад, чунки вайро дӯст медорад ва барояш хубӣ меоҳад. Худо моро ниҳоят дӯст медорад, ва инкишофи моро ба ҳоли худ намегузорад.

12,8 Дар соҳаи рӯҳонӣ онҳое ки интизомии Худоро дарк накардаанд, *ҳаромзодагон* мебошанд, ки бо *писарони* \bar{U} ҳеч умумияте надоранд. Охир боғбон на алафҳои бегонаро, балки наваҳои токро каллак мекунад. Дар ин маврид олами рӯҳонӣ аз рӯи ҳамон қоидаҳои зиндагӣ мекунад, ки ба олами табиат хосанд.

12,9 Бисёри моро *падарони* *ҷисмонӣ* чазо додаанд. Аммо мо инро ҳамчун ифодаи нафрат ба мо маънидод намекардем. Мо мефаҳмидем, ки онҳо барои беҳбудии мо ғамхорӣ мекарданд, ва онҳоро эҳтиром мекардем.

Пас мо бояд ба тарбияи *Падари* $\bar{r}\bar{u}\bar{x}$ то ҷӣ дараҷа *зиёдтар* эҳтиром зоҳир намоем, *то ки зист кунем!* Худо *Падари* (ё Сарчашмаи) ҳамаи мавҷудотест, ки $\bar{r}\bar{u}\bar{x}$ мебошанд ё $\bar{r}\bar{u}\bar{x}$ доранд. Одам $\bar{r}\bar{u}\bar{x}$ ест, ки дар бадани одамай зиндагӣ мекунад. Ба Худо мутеъ шуда, мо ба маънои ҳақиқии ин калима аз ҳаёт ҳаловат бурда метавонем.

12,10 Чораҳои интизомии волидонии заминӣ аз камолот дур мебошанд. Онҳо танҳо дар давоми давраи маҳдуде таъсир доранд, яъне дар кӯдакӣ ва наврасӣ. Агар дар он вақт онҳо номуваффақ шуда бошанд, баъдтар аз онҳо ҳеч фоидае нахоҳад буд. Волидон ин чораҳоро *ба салоҳдиди худашон*, мувофиқи он чи дуруст меҳисобиданд, меандешиданд. Баъзан онҳо хеле ғалат мекарданд.

Тарбияи Худо ҳамеша комил аст. Муҳаббати \bar{U} беинтихост. Хиради \bar{U} беҳатост. \bar{U} ҳеч гоҳ аз рӯи ҳавою ҳаваси Худ чазо намедиҳад, балки ҳамеша — *ба манфиати мо*. Мақсади \bar{U} — *то ки дар қудсияти \bar{U} ширкат дошта бошем*. Худотарсиро ба ғайр аз мактаби Худо дар ҳеч чои дигар ба даст овардан имком надорад. Ҷоветт меғӯяд:

Мақсади чазои Худо на сазо додан, балки эҷод кардан аст. \bar{U} чазо медиҳад, то мо дар покии \bar{U} ширкат дошта бошем. Дар ибораи “то ки ширкат дошта бошем” ишорат ба самт ниҳон аст, ва он ба ҳаёти покишуда, нексириштишуда ишорат мекунад. Оташе ки \bar{U} даргирондааст, гулхане нест, ки безҳтиёт месӯзад ва чизҳои пурқиматро фуру мебарад, балки алангаест, ки дар кӯра месӯзад, ва дар назди он устои заргар истодааст, ки суботкорона, пурсаброна ва эҳтиёткорона покиро аз бепарвоӣ ва устувориро аз сустӣ гудохта ҳосил мекунад. Худо ҳамеша меофарад, ҳатто ҳангоме ки воситаҳои ториктари файзро ба кор мебарад. \bar{U} меваҳо ва гулҳои $\bar{R}\bar{u}\bar{x}$ ро ҳосил мекунад. Муҳаббати \bar{U} ҳамеша дар ҷустуҷӯи чизҳои зебо аст.²⁶

12,11 Дар холи ҳозир ҳама гуна чазо дард меоварад. *Лекин оқибат ба онҳое ки ба воситаи он таълим ёфтаанд, самари осоиштаи адолатро меоварад.* Бинобар ин шаҳодатҳое монанди эътирофи Лесли Вэзарҳед бисёр вомехӯранд:

Чун ҳама, ман баландиҳои офтобии ҳаётро, ки нур аз саломатӣ, хушбахтӣ ва муваффақият мебошанд, дӯст медорам. Аммо ман дар торикии сарди тарс ва мағлубият назар ба ҳангоми дар нурҳои офтоб гӯтавар шудан чизи беитареро оиди Худо фаҳмидам. Охир ҳазинаҳо дар торикӣ низ нигоҳ дошта мешаванд. Худоро шукр, ки ин торикӣ мегузарад. Аммо он чи ту аз он омӯхтӣ, ҳамеша бо ту мемонад. “Санҷишҳо, – навишта буд усқуф Фенелон, – ки ба фикратон, гӯё байни шумо ва Худо истодаанд, агар аз онҳо бо фурутанӣ гузаред, ба бандҳое табдил меёбанд, ки шуморо бо Ў боз ҳам мустаҳкамтар мебанданд. Ҳамаи он чи моро то умқи ҷон мушавваш мекунад ва ба иззати нафсамон мерасад, назар ба он чи моро ба вачд меорад ва рӯҳбаланд мекунад, бароямон нафъи бештаре мерасонад.”²⁷

Дар бораи шаҳодати Сперчен андеша намоед:

Метарсам, ки ҳамаи он файзе ки ман дар соатҳо ва дақиқаҳои хушбахтӣ ва аз ташвишу изтироб холӣ дарк намудаам, дар тангае мегунҷанд. Аммо ҳама чизи неке ки ман аз замони андӯх, дард ва гам ҳосил намудаам, ҳақиқатан беинтиҳост. Оё ман ягон чизи хубе дорам, ки болға ва сандон бар он меҳнат накарда бошанд? Мусибат ва фалокат ороиши беҳтаринест барои хонаи ман.”²⁸

12,12 Дар ҳаёт бо вазъиятҳои номусоид рӯ ба рӯ шуда, масеҳиён набояд таслим шаванд, бовари сустшудаи онҳо ба дигарон таъсири манфӣ расонда метавонад. *Дастҳои беқувват* бояд барои хизмат ба Масеҳи зинда қавӣ гардонда шаванд. *Зонуҳои бемаҷол* бояд барои дуои боисрор қувват пайдо кунанд.

12,13 *Пойҳои мелангида* бояд ба роҳҳои рости шогирдии масеҳиёна равона карда шаванд. Вилиямс менависад:

Ҳар касе ки аз таҳти дил Исои Масеҳро пайравӣ мекунад, ин роҳро барои бародарони

суст ҳамвор мекунад; аммо он ки на ҳамеша ва на дар ҳама чиз аз пайи Ў меравад, дар ақби худ ноҳамвориҳою чуқуриҳо мегузарад ва маъюбони рӯҳониро тавлид мекунад.”²⁹

Г. Х. Ланг инро чунин тасвир медиҳад:

Роҳгузаре ки аз роҳ хаста ва аз шиддатҳои бӯрон беҳол шуда буд, бо рӯҳафтадагии амиқ фаро гирифта шуда ва аз беиродагӣ қарахт шуда, таваққуф намуд. Китфҳои хамидаанд, дастҳои суст шудаанд, зонуҳои бемаҷол шудаанд — вай тайёр аст таслим шавад ва ба замин нишинад. Мусофири Худо, ба қавли муаллиф, то ин ҳолат расида метавонад.

Аммо инак ба вай роҳгузари дигаре наздик мешавад ва бо боварӣ, табассуми нек ва овози матин мегӯяд: “Зиндадил шав, қоматро рост кун, ба пойҳои мустаҳкам ист, шердил шав. Ту аллақай роҳи дарозро тай кардӣ, аз он чи бо душворӣ ба даст овардаӣ, рӯ нагардон. Дар охири роҳ туро ватани зебо интизор аст. Нигоҳ кун: ана он ҷо роҳи рост ба сӯи он аст; рост бо он роҳ рав; аз Табиби бузург хоҳиш кун, ки туро аз нотавониҳо шифо диҳад... Худованди мо аллақай бо ҳамин роҳи душвор ба сӯи қасри Худо рафтааст; ту танҳо нестӣ. Фақат таслим нашав, бирав, ва ту ба мақсад мерасӣ ва мукофот мегирӣ”.

Хушбахт аст касе ки бо кадом суханон дастгирӣ намудани бемаҷолеро медонад (Иш. 50,4). Хушбахт аст касе ки суханони насихатро қабул мекунад (Ибр. 13,22). Ва се маротиба хушбахт аст касе ки бовараш ба андозае қавӣ ва содда аст, ки ҳангоми сахт будани ҷазои Худованд ба Ў шубҳа намекунад.”³⁰

12,14 Масеҳӣ бояд бо тамоми қувва осоиштагиро бо ҳама ва ҳама вақт пеша кунад. Аммо ин насихат дар давраҳои таъкибот, ҳангоме ки баъзеҳо боварро тарк мекунанд, вақте ки асабҳо таранг шудаанд, аҳамияти махсус пайдо мекунад. Дар ин лаҳзаҳо озмоиши ба озодӣ сар додани ноумедӣ ва тарси худ ва ба азизону наздикон дарафтодан басо азим аст.

Ҳамчунин мо бояд қудсиятро толиб бошем, ки бе он ҳеч кас Худовандро нахоҳад

дид. Ин чо сухан дар бораи кадом покӣ меравад? Барои ба ин савол ҷавоб ёфтан бояд ба ёд оварем, ки оиди покии масеҳиён сухан ронда, Паймони Навин камаш се намуди онро номбар мекунад:

Пеш аз ҳама, хангоми бозгашт намудан масеҳӣ аз ҷиҳати мавқеи худ дар назди Худо покӣ пайдо мекунад; вай аз ҷаҳон барои Худо чудо карда шудааст (1Қӯр. 1,2; 6,11). Ба шарофати ягонагӣ бо Масеҳ вай ҷовидона пок шудааст. Мартин Лютер маҳз ҳаминро дар назар дошт, хангоме ки гуфт: “Покии ман дар осмонҳост”. Масеҳ дар он чи ба мавқеи мо дар назди Худо тааллуқ дорад, покии мост.

Боз покшавии амалӣ ҳаст (1Тас. 4,3;5,23). Ин ҳамон чизест, ки мо бояд ҳар рӯз бикунем. Мо бояд аз бадӣ дар тамоми шакл-ҳояш дур шавем. Ин покӣ бояд афзун шавад, яъне мо бояд беш аз пеш ба Худованд Исо монанд шавем.

Ва охируламр, покшавии комил ё пурра ҳаст. Он ҳамон вақт ба амал меояд, ки масеҳӣ ба осмон меравад. Он чо вай ҷовидона аз гуноҳ озод мешавад. Табиати кӯхнаи вай аз байн меравад, ва ҳолати вай ба мавқеаш пурра мувофиқ мешавад.

Ҳамин тариқ, мо бояд толиби кадом қудсият бошем? Сухан, албатта, дар бораи покии амалӣ меравад. Мо набояд баҳри покии мавқеамон дар назди Худо кӯшиш кунем: онро мо ба таври автоматӣ хангоми аз олами боло зода шуданамон соҳиб мешавем. Мо ҳамчунин баҳри покии комил кӯшиш намекунем, ки онро хангоми дидани рӯи Ӯ мегирем. Аммо покии амалӣ, ё афзуншаванда, бе итоаткорӣ ва ҳамкориҳои мо ба даст омада наметавонад. Мо бояд доимо баҳри ин покӣ меҳнат кунем. Он факт, ки мо бояд баҳри он кӯшиш кунем, далели он аст, ки мо дар ин зиндагӣ онро ҳеч гоҳ пурра ба даст намеоварем. (Тасвири муфассалтари ҷиҳатҳои гуногуни покшавиро дар тафсири ояти 2,11 нигаред).

Вуст менависад:

Муаллиф ба яҳудиёни аз олами боло зодашуда, ки парастиигоҳро тарк кардаанд, бо насиҳате муроҷиат мекунад, ки то ба дараҷае покона зиндагӣ кунанд, бовари нав

*ба даст овардаашонро то ба дараҷае устуворона пайравӣ кунанд, ки яҳудиёни наҷотнаёфта, ки низ парастиигоҳро тарк кардаанд ва зоҳиран ҳақиқати Паймони Навинро қабул кардаанд, қувват пайдо кунанд, ки ба ҷои бозгаштан ба қурбониварихои бекоршудаи низоми левизодагон роҳи худро сӯи бовар ба Масеҳ ҳамчун Саркоҳин давом диҳанд. Вай ин яҳудиёни ҳақиқатан аз нав зодашударо даъват менамояд, ки бо лангидани худ дар ҳаёти масеҳиёна яҳудиёни наҷотнаёфтаре водор насозанд, ки аз роҳи рост баргарданд.*³¹

Аммо хоҳ-нохоҳ душворихо боқӣ мемонанд! Оё мо ҳақиқатан бе покии амалӣ Худовандро дида наметавонем? Ҳа, ба андозае ин ҳақиқатан ҳамин тавр аст; аммо ин суханонро чунон маънидод намекунем, ки гӯё пок зиста, ҳуқуқи дидани Худовандро ба даст меоварда бошем. Рухсатномаи ягонаи мо ба осмон — Исои Масеҳ аст. Худи ҳамин оят мегӯяд, ки покии амалӣ бояд тасдиқи он бошад, ки шахс ҳаёти нав ба даст овардааст. Агар касе дар покӣ афзун нашавад, вай наҷот надорад. Агар дар шахс Рӯҳи Пок зиндагӣ кунад, Ӯ хузури Худо бо дуршавӣ аз бадӣ зоҳир мекунад. Ин чо принсипи сабаб ва натиҷа амал мекунад: он чое ки Масеҳ қабул карда шудааст, дарёҳои оби зинда ҷорӣ мешаванд.

12,15 Дар ду ояти баъдина, аз афташ, чор гуноҳи муайян нишон дода шудаанд, ки аз онҳо канорагирӣ кардан лозим аст. Аммо дар айни ҳол аз матн равшан бармеояд, ки ин боз як огоҳкунӣ бар зидди гуноҳи муртадӣ мебошад ва ин чор гуноҳ ба он муносибати бевосита доранд.

Муртадӣ — пеш аз ҳама худро аз *файзи Худо* маҳрум кардан аст. Шахс метавонад аз ҷиҳати зоҳирӣ, суханон ва ном масеҳӣ тобад, аммо вай ҳеч гоҳ аз олами боло зода нашуда буд. Вай ба Наҷоткор хеле наздик шуд, аммо ўро қабул накард; вай ба Ӯ хеле наздик, аммо дар айни ҳол аз Ӯ бениҳоят дур аст.

Муртадӣ — *решаи талх* аст. Одам индукорона аз Худованд рӯ мегардонад ва аз бовари масеҳӣ даст мекашад. Исёнкориҳои вай сирояткунанда аст. Аз шикваҳо, шубҳаҳо ва

рад карданҳои вай дигарон низ *палид* мешаванд.

12,16 Муртадӣ бо бадахлоқӣ зич алоқаманд аст. Касе ки худро масеҳӣ меномад, ба гуноҳи дахшатовари фосиқӣ афтида метавонад. Ба ҷои эътироф намудани гуноҳи худ вай дар ҳама чиз Худовандро айбдор мекунад ва аз ӯ рӯ мегардонад. Оиди алоқаи муртадӣ бо гуноҳҳои ҷинсӣ дар 2Петрус 2,10.14.18 ва Яхудо 8.16.18 гуфта мешавад.

Нихоят, муртадӣ шакли нобоварист, ки намунаи он *Эсов* аст. Ҳаққи нахустзодагӣ барои вай ҳеҷ арзише надошт; вай бо омодагӣ онро ба рафъи муваққатии гуруснагӣ иваз намуд.

12,17 Дертар *Эсов* таассуф хӯрд, ки ҳаққи писари калониро ба ҳиссаи дучанди мерос аз даст дод, аммо дер шуда буд. Падари вай баракатро бекор карда наметавонист.

Муртад низ ҳамин тавр. Вай ганҷҳои рӯҳониро на он қадар қадр мекунад. Вай тайёр аст Масеҳро инкор кунад, то ки аз таънаҳо, азобҳо ва ё марги риёзаткашона раҳой ёбад. Агар мо чизеро ба даст оварем ҳам, ҳаргиз тавбаро не, балки фақат таассуфро.

12,18 Ҳамаи онҳое ки дар назди васвасаи ба шариат бозгаштан истодаанд, бояд ҳодисаҳои дахшатовареро, ки дар баробари ба исроилиён дода шудани шариат ба амал омада буданд, ба ёд оваранд, ва аз онҳо дарсҳои рӯҳонӣ гиранд. Он вақт ин кӯҳи ҳақиқӣ, *ламсшаванда ва оташифишони Сино* буд. Онро пардае, ё ҳичобе пӯшонда буд, ки аз паси он ҳама чиз норавшан, хира ва номуайян меофт. Дар доманаи кӯҳ бӯрони дахшатнок сар шуд.

12,19 Ба ин офатҳои табиӣ ҳодисаҳои дахшатовари фавқуттабиӣ илова шуданд. *Овози карнай* баланд шуд, ва ҷунон *садои тахдидомезе* ба гӯш расид, ки одамоне илтиҷо мекарданд, то он хомӯш шавад.

12,20 Ҳукмномаи Худо оиди он ки *агар ҳайвоне низ ба кӯҳ бирасад, сангсор ё тирборон хоҳад шуд*,³² онҳоро аз ҳама гуна хунсардӣ маҳрум кард. Онҳо мефаҳмиданд, ки агар ин ба ҳайвони безабон ва бефаҳм марг меоварда бошад, пас оиди онҳое ки инро фаҳмиданд, ҳоҷати гап ҳам нест.

12,21 *Ин манзара он қадар дахшатангез буд, ки ҳатто Мусо тарсону ларзон шуд.* Ҳамаи ин фасеҳона оиди табиат ва хизмати шариат шаҳодат медиҳад. Ин — зоҳиршавии талаботи одилонаи Худо ва хашми ӯ бар зидди гуноҳ аст. Мақсади шариат на додани дониш оиди наҷот, балки додани ҳисси гуноҳкорӣ аст. Он ба партгоҳи байни Худо ва одам, ки аз боиси гуноҳ кушода шудааст, ишорат мекунад. Ин хизматгузори маҳкумият, торикӣ ва зулмот аст.

12,22 Масеҳиён на ба дахшатҳои изтиробовари Сино, балки ба файз, ки аз гармӣ нурпошӣ мекунад, наздик шудаанд:

Кӯҳи дар оташ сӯхтаи стода, ҳичоби пурмуаммо ҳамроҳи дахшат ва гуноҳи мо гум шуданд, ва вичдон оромӣ ва осудагии ҷовидониро дарк кард, чунки он ҷо, дар боло, Барра дар тахт нишаст.

Чеймс Г. Дек

Акнун ҳар фарзанди бо Хун харидашудаи Худо гуфта метавонад:

Инак дахшатҳои шариат ва Худо бо ман алоқае надоранд; Итоаткорӣ ва хуни Наҷотдиҳандаи ман ҳамаи ҷиноятҳои маро пӯшондаанд.

О. М. Топледи

“Моҳиятан мо аллакай ба он ҷое омадаем, ки дар ҳақиқат тамоми ҷовидонӣ он ҷо хоҳем буд. Оянда ба ҳозира дохил шуд. Дар рӯзи ҳозира мо ояндаро соҳиб ҳастем. Дар замин мо осмонро соҳибӣ мекунем” (Мунтахабот).

Мо на ба кӯҳи ламсшаванда дар замин наздик мешавем. Мо сазовори шарафи ба покгоҳ дар осмон даромадан шудаем. Ба василаи бовар мо бо парастииш, ҳамду сано ва дуо ба Худо наздик мешавем. Мо бо як рӯзе дар як сол маҳдуд нашудаем, балки метавонем ба поки покҳо ҳама вақт бо боварии пурра, ки хуш қабул карда мешавем, дароем. Худо аллакай намегӯяд: “Наздик нашавед”. ӯ мегӯяд: “Натарсида биёед”.

Шариат кӯҳи Синои худро дорад, бовар бошад кӯҳи Синои худро дорад. Ин кӯҳи осмонӣ рамзи якҷояшавии ҳамаи баракатҳои файз аст — ҳамаи он чи ба шарофати қур-

бонии начотдихандаи Масеҳ аз они мо шудааст.

Шариат Уршалими заминии худро дорад, бовар бошад шаҳри *осмонӣ* дорад. Ин *шаҳри Худои зинда* аст, шаҳре ки асос дорад, ва Меъмору Бинокори он Худост.

Ҳангоме ки мо ба ҳузури Худо медароём, дар миёнаи чамъомади боҳашамат хоҳем буд. Пеш аз ҳама, моро *фаршистағони* беҳисоб ихота мекунад, ки агарчи бо гуноҳ доғдор нашудаанд, ба суруди мо ҳамроҳ шуда наметавонанд, чунки хурсандиеро, ки аз начот бармеояд, дарк накардаанд.

12,23 Сипас мо ба чамъомади *нахустзодагон* медароём, ки дар *афлок навишта шудаанд*. Инҳо аъзоёни *Калисо*, Бадан ва Арӯси Масеҳ мебошанд, ки баъди рӯзи Панतिकост мурдаанд ва акнун аз ҳузури Худованд бошуурона ҳаловат мебаранд. Онҳо он рӯзеро интизоранд, ки баданҳои онҳо аз қабр дар шакли чалолёфта зинда гардида, бо рӯҳи онҳо якҷоя мешаванд.

Мо бо бовар *Довари ҳамаро* — *Худоро* мебинем. Ӯро дигар торикӣ ва зулмот пинҳон намекунад; барои нигоҳи бовар чалоли Ӯ чашмбар аст.

Он чо покони Паймони Кухан, *арвоҳи одилоне ки ба камол расидаанд*, низ ҳастанд. Онҳо бо бовар сафед гардида, дар покии беайб истодаанд, чунки тамоми арзиши кори Масеҳ ба ҳисоби онҳо дохил карда шудааст. Онҳо низ он дақиқаеро интизоранд, ки қабр чизи асрҳо боз дар он нигоҳ дошташударо бозмедихад ва онҳо баданҳои чалолёфта мегиранд.

12,24 Он чо ҳамчунин *Исо*, *Миёнарави аҳди қадид* ҳаст. Байни Мусо, чун миёнарави паймони кухан, ва Масеҳ, чун *Миёнарави* паймони навин, фарқи зиёд ҳаст. Мусо чун миёнарав танҳо чунин амалеро ба чо овард, ки шариатро аз Худо гирифта, ба халқи Исроил дод. Вай чун намояндаи халқ қурбонии тасдиқкунандаи паймонро тақдим намуд.

Масеҳ ба маънои беандоза баландтар *Миёнарави* паймони нав аст. Пеш аз он ки Худо дар асоси одилоне ин паймонро баста тавонад, мебоист Худованд Исо мемурад. Ӯ мебоист бо хуни Худ ин паймонро тасдиқ

мекард, Худо чун фидия барои бисёриҳо дод (1Тим. 2,6).

Ӯ бо марғи Худ барои халқи Худ баракатҳои Паймони Навинро таъмин намуд. Ҳаёти ҷовидонии Ӯ барои мо гавари ин баракатҳост. Ӯ бо хизмати Худ дар ямини Худо халқашро барои чашидани ин баракатҳо дар мухити душманона хифз мекунад. Ҳамаи инҳо қисмҳои таркибии кори Миёнаравии Ӯ мебошанд.

Худованд Исо бо ҷароҳатҳои Ҷолҷолто нишон карда шуда, болобардор гардид ва ба ямини Худо чун Мир ва Начотдиханда ҷой гирифт.

Оҳ, чӣ хел дӯст медорам нигаристанро ба Ӯ,

Ба Баррае ки бар тахт нишастааст дар баландии само.

Ба наздикӣ покони ҷалоли Ӯро бо ҳам хоҳанд дид,

Ва ҳамроҳи Мир ва Фармонраво ҳукмронӣ хоҳанд кард.

Чеймс Г. Дек

Ниҳоят, он чо *Хуни пошиданӣ* ҳаст, ки аз хуни Ҳобил *хубтар сухан мегӯяд*. Масеҳ, ба осмон рафта, тамоми арзиши *Хуни* дар салиб рехташро ба Худо пешкаш намуд. Ҳеч асосе нест, то чунин ҳисобем, ки Ӯ хуни Худо ба маънои ҳақиқӣ ба осмон овард, аммо дар покгоҳ оиди ҷиҳатҳои арзандаи хуни Ӯ маълум гардид. Ч. Г. Дек ин ҳақиқатро ба шеър гардонд:

Хуни пурқимати Ӯ

Ба тахт пошида шуд;

Захмҳои хабар доданд ба тамоми осмонҳо,

Ки кори начотдихӣ ба анҷом расонда шуд.

Хуни пурқимати Ӯ ба хуни Ҳобил муқобил гузошта мешавад. Новобаста ба он ки хуни Ҳобил гуфта мо хуни қурбонии вайро мефаҳмем ё хуни худӣ Ҳобилро, ки онро Қобил рехт, овози хуни Масеҳ хеле меҳрубонтар садо медихад. Хуни қурбонии Ҳобил мегуфт: “Муваққатан пӯшонда шудааст”, хуни Исо хабар медихад: “Ҷовидона омурзида шудааст”. Хуни худӣ Ҳобил фарёд ме-

кард: “Қасос!” Хуни Исо мурочиат мекунад: “Марҳамат, омурзиш, осоиштагӣ”.

12,25 Дар оятҳои хотимавии боби 12 зоҳиршавии Худо дар Сино бо зоҳиршавии \bar{U} дар Масеҳ ва ба воситаи Масеҳ муқоиса карда мешавад. Бо имтиёзҳои беҳамто ва ҷалоли бовари масеҳӣ сабукфикрона муносибат кардан лозим нест. Худо мегӯяд, даъват менамояд, моил мекунад. \bar{U} ро рад кардан маънои ҳалок шуданро дорад.

Ҳамаи онҳое ки ба овози Худо, ки ба воситаи шариат садо меод, гӯш наандохтанд, ҷазои муносиб диданд. Имтиёзҳо ҳар қадар зиёдтар бошанд, масъулият ҳамон қадар зиёд мешавад. Худо ба одамоне дар Масеҳ зоҳиршавии пурратарин ва хотимавиро дод. Гуноҳи радкунандагони овози \bar{U} , ки имрӯзҳо аз *осмон*, дар *Хушхабар*, *сухан* мегӯяд, аз гуноҳи онҳое ки шариатро вайрон кардаанд, ҷандин маротиба вазнинтар аст. *Аз ҷазо раҳо шудан* имкон надорад.

12,26 Дар Сино овози Худо боиси заминҷунбӣ шуд. Аммо ҳангоме ки \bar{U} дар оянда суҳан мегӯяд, овози \bar{U} осмонро ба ларза меоварад. Пайғамбар Ҳаччай маҳз ҳаминро пешгӯӣ карда буд: “...боз як бори дигар, он ҳам баъд аз андак вақт, воқеъ хоҳад шуд, ва Ман осмон ва замин ва баҳр ва хушкиро ба ларза хоҳам андохт” (Ҳач. 2,6).

Ин ба ларза омадани фавқуллода дар давраи байни ба осмон гирифта шудан ва охири Подшоҳии Масеҳ воқеъ мешавад. То омадани Масеҳ барои барпо намудани Подшоҳии Худ осмон ва замин аз силсилаи офатҳои табиӣ ба ларза меоянд. Сайёраҳо аз мадорҳои худ берун мешаванд, ки ин дар навбати худ боиси тӯфонҳои азим дар уқёнусҳо мегардад ва баҳрро аз соҳилҳояш берун меорад. Сипас, баъди анҷоми Подшоҳии Ҳазорсолаи Масеҳ, гармии даҳшатовар замин, осмон ва коинотро нобуд мекунад (2Пет. 3,10–12).

12,27 “Боз як бори дигар” гуфта, Худо нобудшавии пурра ва ниҳии осмон ва заминро пешгӯӣ мекард. Ин ҳодиса асотириро дар бораи воқеъ будани танҳо он чизҳое ки дида, ламс карда ва идора карда метавонем, ва ғайривоқеъ будани ҳар он чӣ дида наметавонем, ба ҳок яқсон хоҳад кард. Ҳангоме ки ҷунбиданҳо ва ларзиданҳо ба анҷом

мерасанд, танҳо он чизе боқӣ мемонад, ки ҳақиқатан воқеъ буд.

12,28 Ҳамаи иштиққомандони маросимҳои ламсшаванда, дидашавандаи яҳудият ба чизҳое часпида буданд, ки ба ларза хоҳанд афтод. Масеҳиёни ҳақиқӣ бошанд *малакутеро* доранд, ки ба ларза намеафтад. Ин бояд моро ба парастии ва вачди ниҳоят боэҳтимом рӯҳбаланд кунад. Мо бояд \bar{U} ро беист бо таъзиму тақрим ва тарс ҳамду сано гӯем.

12,29 Худо барои ҳамаи онҳое ки ба \bar{U} гӯш андохтан намехоҳанд, *оташи фурӯбаранда аст*. Аммо ҳатто барои халқи Худо покӣ ва адолати \bar{U} чунон бузурганд, ки бояд дар дилҳои мо эҳтироми амиқ ва иззату иқромро тавлид кунанд.

Г. Насихат оиди некӯкориҳои гуногуни масеҳиёна (13,1–17)

13,1 Қисми амалии Нома ба Ибриёнро шаш насихат оиди некӯкориҳои давом медиҳанд, ки дар худ бояд ҳаматарафа инкишоф дод. Аввалини онҳо *бародардӯстӣ* аст. Ба ҳар як масеҳии ҳақиқӣ мо бояд чун ба узви оилаи худ муносибат кунем; ин ҳешутаборӣ бояд дар суҳанҳо ва амалҳои меҳрубонона ифода ёбанд (1Юх. 3,18).

13,2 Муаллиф хонандагонро даъват мекунад, ки ба ғайибон *меҳмоннавозӣ* кунанд. Ин пеш аз ҳама ба масеҳиёне дахл дошта метавонист, ки аз таъқибот гурехта буданд ва ба ҷои хоб ва хӯрок эҳтиёҷи саҳт доштанд. Қабул кардани онҳо маънои ба хатар гирифтани кардани худро дошт. Ин оятро чун даъват ба меҳмоннавозӣ нисбати ҳар як масеҳие ки ба он эҳтиёҷ дорад, қабул кардан мумкин аст.

Дар айни ҳол имконияте ҳаст, ки бо ҷунин рафтор мо худамон нафаҳмида, *фариштагонро* меҳмоннавозӣ мекунем! Ин ҷо, албатта, воқеае дар назар дошта мешавад, ки бо Иброҳим рӯй дод, ҳангоме дар меҳмонию вай се шахс буданд, ки дар асл фариштагон буданд (Ҳас. 18,1–15).³³ Ҳатто агар ба остонаи хонаи мо ҳеҷ гоҳ фариштагон қадам нагузоранд ҳам, мардону заноне омада метавонанд, ки худӣ хузурашон аллақай баракат аст, ва таъсири судманди онҳо ба оилаи мо

барои тамоми ҷовидонӣ натиҷаҳо дода метавонад.

13,3 Насиҳати сеюм — ғамхорӣ оиди масеҳиёне ки дар маҳбас мебошанд. Ин бо тамоми аниқӣ ба онҳое дахл дорад, ки барои шаҳодат оиди Масеҳ ба маҳбас партофта шудаанд. Ба онҳо хӯрок, либоси ғафс, чизе барои хондан ва дилбардорӣ лозим хоҳанд буд. Масеҳиён дар озодӣ ба васвасаи сахте дучор мешаванд, ки худро аз *бандиён* дур гиранд, то одамон гумонбар нашаванд, ки онҳо шариканд. Масеҳиён бояд дар ёд дошта бошанд, ки ба дидорбинии *бандиён* рафта, онҳо Масеҳро дидорбинӣ мекунанд.

Онҳо ҳамчунин бояд ба *ситамкашон* ҳамдардӣ зоҳир намоянд. Бешубҳа, ситамкашон гуфта ҳамчунин масеҳиёни гирифтори таъкибот дар назар дошта шудаанд. Хонандагон бояд ба васвасаи канораҷӯӣ аз хатаре ки барои ҳамдардӣ ба таъкибшавандагон ба сарашон омада метавонад, қатъиян муқобилат кунанд. Барои худ мо метавонем соҳаи истифодаи амалии онро васеъ карда, оиди ҳамдардӣ ба ҳамаи покони укубаткашанда гӯем. Мо бояд дар ёд дошта бошем, ки худамон *дар қисм мебошем*, ва аз ин рӯ ба ҳамон азобҳо гирифтор шуда метавонем.

13,4 *Никоҳро* ҳама бояд эҳтиром кунанд. Мо набояд фаромӯш кунем, ки онро Худо то ба ҷаҳон ворид шудани гуноҳ муқаррар карда буд ва он иродаи поки *Ў* барои инсоният аст. Ба он чун ба як чизи нопок муносибат карданро, чуноне ки гӯшанишинон мекунанд ё оиди он ҳазлҳо карданро, чуноне ки баъзан масеҳиён мекунанд, Навиштаҳо манъ мекунанд.

Онҳое ки дар никоҳ ҳастанд, бояд ба ваъдаҳои ҳамсари худ вафодор бошанд, то ки *ҷойҳои* никоҳашон *беайб* бошад. Бархилофи сабукфикрии худпарастонае ки имрӯзҳо дар ин соҳа васеъ паҳн шудааст, ин факт ҳақиқат аст: ҳама гуна алоқаҳои чинсии берун аз никоҳ гуноҳ аст. Хиёнати ҳамсарӣ на беморӣ, балки гуноҳ аст. Ва ин гуноҳро Худо ҳатман *доварӣ хоҳад кард*. Ягон шакли бадахлоқӣ аз довари *Ў* пинҳон шуда наметавонад. Вай аллақай дар ин ҷаҳон онро ба воситаи бемориҳои ҷисмонӣ, вайрон шудани оилаҳо, бемориҳои асаб ва пастравии шахси-

ят доварӣ мекунад. Агар одам дар хуни Масеҳ омурзиш пайдо накунад, *Ў* вайро бо оташи ҷовидон доварӣ хоҳад кард.

Барои он ки оиди ин ба подшоҳи фосик Ҳенри VIII ёдрас намояд, ислоҳотчию ускуф Латимер усулро интихоб кард, ки таъсирибахш буд, аммо мардонагии зиёдеро талаб мекард. Вай ба подшоҳ Навиштаҳои Покро тӯхфа кард, ки ба ҷилди бо санъати нозук сохташуда андохта шуда буд. Дар муқова чунин суханон навишта шуда буданд: “Фосикон ва зинокоронро Худо доварӣ хоҳад кард”.

13,5 Некӯкории сеюм, ки дар худ инкишоф додан лозим аст, — қаноатмандист. Ба ёд оваред, ки пайравони яҳудият чиро доимо такрор мекарданд; “Мо хаймаи ҷомеъ дорем. Мо қаҳонат дорем. Мо қурбониовариҳо дорем. Мо маросимҳои зебо дорем. Шумо чӣ доред?” Ин ҷо муаллиф ба масеҳиён оромона мегӯяд: “*Хулқатон аз зарпарастӣ дур бошад, ва бо он чи доред, қаноат кунед*”. Албатта! Ҳамаи он чи масеҳӣ дорад, аз чизҳои бехтарини яҳудият хеле афзунтар аст. Пас чаро вай *қаноатманд* набошад? Вай Масеҳро дорад, ва ин кофист.

Зарпарастӣ метавонад дар роҳи масеҳӣ монеаи азиме шавад. Чуноне ки агар тангаи хурдро бевосита дар пеши чашм нигоҳ дорем, офтобро панаҳ мекунад, *зарпарастӣ* низ мушоракатро бо Худо вайрон мекунад ва ба инкишофи рӯҳонӣ монеа мегузорад.

Ганҷинаи бузургтаринро касе дорад, ки *Ў*ро дорад. *Ў* ваъда кардааст: “*Туро тарк нахоҳам кард ва туро нахоҳам партофам*”. Дар забони юнонӣ барои тақвияти инкор якҷанд ҳиссачаҳои инкорӣ истифода мешаванд. Дар ин оят ваъдаи зикршуда маҳсусан боварибахш садо медихад: дар он панҷ инкор ҷамъ оварда шудааст, то таъкид карда шавад, ки мансубони Худо тарк кардани Масеҳ ғайриимкон аст!

13,6 Суханони Забур 117,6 эътирофи бовариноки касест, ки Масеҳро дорад: “*Худованд мададгори ман аст, ва ҳаросон нахоҳам шуд: одамизод бо ман чӣ метавонад бикунанд?*” Дар Масеҳ мо бехатарии комил, химояи комил ва осоиштагии комилро ба даст овардаем.

13,7 Муаллиф ба хонандагон насихат мекунад, ки *сардорони худро*, муаллимонро, ки каломи Худоро ба онҳо *мавъиза кардаанд*, ба ёд оваранд. *Анҷоми рафтори онҳо* чӣ гуна буд? Онҳо ба низоми левизодагон барнагаштанд, балки то охир дар бовари худ устувор монданд. Шояд, баъзе аз онҳо ба хотири Масеҳ бо марги риёзаткашона мурданд. Маҳз ба *имони онҳо тақлид намудан* лозим аст, ба боваре ки Масеҳ ва таълимоти масеҳиро устуворона пайравӣ мекунад, боваре ки ба Худо имкон медиҳад, то ҳар дақиқаи ҳаётро идора кунад. Худо ҳамаи моро ба айни ҳамон хизмат даъват намекунад, аммо ҳамаи моро ба ҳаёти бовардорона даъват мекунад.

13,8 Он қадар аниқ нест, ки ин оят бо ояти пешина чӣ алоқамандӣ дорад. Шояд, осонтар мебуд онро чун натиҷагирии кӯтоҳи таълимот, мақсад ва бовари ин устодон фаҳмем. Моҳияти тамоми таълимоти онҳо ин аст: “*Исои Масеҳ дирӯз ва имрӯз ва то абад айни ҳамон аст*”. Асоси бовари онҳо *Исо* буд, ки *Масеҳ* аст, ки *дирӯз ва имрӯз ва то абад айни ҳамон аст*.

13,9 Сипас огоҳкунӣ оиди хатари таълимоти дурӯғини шариатпарастӣ меояд. Шариатпарастон исрор мекарданд, ки покӣ бо чизҳои берунӣ, ба монанди парастии маросимӣ ё хӯроки пок, алоқаманд аст. Аммо ҳақиқат дар он аст, ки покӣ самари *файз* аст, на самари шариат. Қонунҳо оиди хӯроки пок ва нопок барои покии маросимӣ дода шуда буданд. Аммо ин бо покии дохилӣ як нест. Одам метавонад покии маросимиро нигоҳ дорад, аммо бо вучуди ин пур аз бадбинӣ ва риёкорӣ бошад. Танҳо *файзи* Худо метавонад ба масеҳиён барои ҳаёти пок илҳом бахшад ва қувват диҳад. Муҳаббат ба Начоткор, ки барои гуноҳҳои мо мурдааст, моро водор мекунад, ки “дар ин дунё бо исмат, адолат ва парҳезгорӣ зиндагӣ кунем” (Тит. 2,12). Дар ниҳояти кор, қоидаҳои беохир оиди хӯроки ва нӯшоки ба пайравони он ягон манфиате наоварданд.

13,10 Ба тантанае ки дар суханони “*мо қурбонгоҳе дорем*” садо медиҳад, аҳамият диҳед. Ин ҷавоби бовариноки масеҳӣ ба истехзоҳои доимии шариатпарастон мебо-

шад. *Қурбонгоҳи* мо Масеҳ аст, ва аз ин рӯ ҳамаи баракатҳо дар бар мегирад, ки дар *Ӯ* ниҳонанд. Вобастагони низоми левизодагон *ҳақ надоранд* дар баракатҳои масеҳият иштирок кунанд. Аввал онҳо бояд дар гуноҳҳои худ тавба кунанд ва ба Исои Масеҳ чун ба Худованд ва Начоткори ягона бовар кунанд.

13,11 Мувофиқи қонун оиди қурбониоварӣ *ҳайвонҳои* муайян кушта мешуданд, ва *хунашонро саркоҳин* чун қурбонӣ *барои кафурати гуноҳ ба қудс меовард*. *Ҷасадҳои* ин *ҳайвонотро* ба беруни хаймаи ҷомеъ бурда, дар он ҷо месӯзонданд. “*Берун аз бошишгоҳ*” — яъне берун аз деворе ки ҳавлии хаймаи ҷомеъро ихота кардааст.

13,12 Ҳайвоноте ки берун аз бошишгоҳ сӯзонда мешуданд, тимсоли Худованд *Исо* буданд. *Ӯ берун аз дарвозаи* шаҳр маслуб карда шуд. *Ӯ одамонро бо Хуни Худ* берун аз бошишгоҳи яҳудияти муназзам *тақдис* намуд.

13,13 Хонандагони аввалини нома мебоист аз ин оиди зарурати пурра кандани алоқа бо яҳудият хулоса мебароварданд. Онҳо бояд аз қурбониовариҳои парастиишгоҳ катъиян рӯ гардонда, кори анҷомдодаи Масеҳро чун қурбонии сазовортарин қабул мекарданд.

Мо низ бояд ҳамин гуна хулоса барорем: *имрӯз бошишгоҳ* тамоми низоми диниест, ки оиди начот ба воситаи корҳо, хислати нек, маросимҳо ва ё фароиз таълим медиҳад. Ин низоми ҳозираи калисоӣ бо коҳинони аз тарафи одамон даст гузошташуда, ҳар гуна “воситаҳои ёридиханда”-и моддӣ барои парастииш ва домҳои маросимӣ аст. Ин масеҳияти фосидшуда, калисо бе Масеҳ аст. Исо аз ин бошишгоҳ берун аст, ва мо бояд *хориш Ӯро бардошта*, *берун аз бошишгоҳ сӯи Ӯ бароем*.

13,14 Уршалим ба дили ҳамаи онҳое ки дар парастиишгоҳ хизматгузорӣ мекарданд, азиз буд. Он маркази ҷуғрофии “бошишгоҳ”-и онҳо буд. Масеҳӣ дар замин ин гуна *шаҳр надорад*; дили вай ба сӯи шаҳри осмонӣ майл мекунад, Уршалими наво ки он ҷо ҳама чиз бо ҷалоли Барра партавфишон аст.

13,15 Дар Паймони Навин ҳамаи масеҳиён коҳинонанд. Онҳо коҳинони муқаддасанд,

ки ба покгоҳи Худо барои парастииш мебароянд (1Пет. 2,5), онҳо каҳонати шоҳонаанд, ки ба чаҳон барои шаҳодат додан мебароянд (1Пет. 2,9). Масеҳӣ-коҳин камаш се қурбонӣ меоварад: Аввалан, вай худаширо қурбонӣ меоварад (Рум. 12,1). Сониян, дар ояти 15 қурбонии дуҷуми вай зикр шудааст; *қурбонии ҳамду сано*. Он ба *Худо* ба воситаи Худованд Исо оварда мешавад. Ҳамаи дуоҳо ва ҳамду саноҳои мо пеш аз он ки ба *Худо* Падар расанд, *ба василаи* Исо мегузаранд; Саркоҳини бузурги мо онҳоро аз ҳама гуна нопокӣ ва нокомилӣ пок менамояд ва ба онҳо некӯкории Худо илова мекунад.

*Ба ҳама ҳамду саноҳои мо
Масеҳ накҳати Худо
Ҳатман илова мекунад;
Дар бухурдони муҳаббат сӯхта,
Он бо бӯи хуши нурбаракат
Осмонро фаро мегирад.*

Мэри Б. Петерс

Қурбонии ҳамду сано самари лабҳост, ки исми Ҷро эътироф мекунад. Худо танҳо он суханони парастииро мешунавад, ки аз лабҳои начотёфта берун меоянд.

13,16 Қурбонии сеюм — хайроти молу мулки мост. Воситаҳои моддии худро мо бояд барои *саховат* истифода бурда, бо мӯҳтоҷон бо ҳам бинем. *Ин гуна* ҳаёти қурбониваранда ба *Худо писанд* меояд. Он тазодест бо молпарастӣ, ки барои худ молу мулк чамъ мекунад.

*Қатори коҳинони Худо
Ҳеҷ гоҳ тамои намешавад;
Онҳо пеши назари Худо истода
Шабу рӯз ба Ҷ хизмат мекунад.
Бигзор ақл худситоӣ кунад
Ва нобоварӣ чун дарёи азим ҷорӣ шавад,
Коҳинони Худо ҳамеша хоҳанд буд,
То даме ки анҷом фаро расад.
Халқи баргузидаи Ҷ, мероси Ҷ,
Пур аз рашки пок,
Дар суханони муҳаббати отабини худ
Дилро ба дили Худо боло мебардоранд.
Тамоми парастиигоҳи Ҷ нур аст
Аз накҳати дуоҳои онҳо;
Ва дар ҳама ҷо суруди ҳамду санои онҳо
Ба осмон шодӣ бахшида, садо медиҳад.*

Герхард Терстиген

13,17 Дар оятҳои 7 ва 8 оиди зарурати дар ёд доштани устодони собики худ сухан мерафт. Акнун бошад ба хонандагон оиди итоат ба *сардорон*, ё устодони ҳозирашон ёдрас карда мешавад. Шояд, ин ҷо пеш аз ҳама сардорони калисои маҳаллӣ дар назар дошта шудаанд. Ин одамон чун намояндагони Худо дар ҷамоат амал мекунанд. Ба онҳо қудрат дода шуда буд, ва масеҳиён мебоист ба ин қудрат *мутеъ* бошанд. Чун ёрдамчиёни ҷӯпон, ускуфон оиди *ҷонҳои* рама ғамхорӣ мекунанд. Ягон вақт лозим меояд, ки онҳо ба *Худо ҳисобот диҳанд*. Онҳо ин корро, вобаста ба инкишофи рӯҳонии шахсоне ки таҳти васояташон ҳастанд, ё хурсандона ва ё ғамгинона хоҳанд кард. Агар ин корро ғамгинона карданашон лозим ояд, покони дахлдор мукофоти худро аз даст медиханд. Бинобар ин эҳтиром ба сардороне ки *Худо* додааст, ба нафъи ҳама ва ҳар кас аст.

IV. БАРАКАТҲОҲИИ ХОТИМАВӢ (13,18–25)

13,18 Ба охири мактуби худ наздик шуда, муаллиф ба хонандагон бо хоҳиши шахсӣ оиди дастгирии дуоӣ муроҷиат мекунад. Аз ин оят хулоса баровардан мумкин аст, ки вай дучори хучумҳои саҳт аз тарафи мунаққидон аст. Пай бурдан душвор нест, ки вайро кихо танқид мекунад — онҳое ки одамонро маҷбур мекарданд, то ба парастии Паймони Кухан бозгарданд. Ҷ кушоду равшан изҳор менамояд, ки бо вучуди ҳамаи айбдоркуниҳо *вичдони* вай пок аст, ва мақсадҳояш самимӣ мебошанд.

13,19 Ҳамчунин барои вай оиди он дуо кардан лозим буд, ки *зудтар ба назди* онҳо *баргардонда* шавад. Шояд, ин ҷо аз ҳабс озод шудан дар назар дошта шудааст; аммо оиди ин танҳо тахмин кардан мумкин аст.

13,20 Сипас муаллиф яке аз бехтарин баракатхоҳиҳои Навиштаҳои Покро меорад, ки дар як қатор бо ҷунин ҷойҳо меистад: Ададҳо 6,24–26; 2Қўринтиён 3,14 ва Яҳудо 24.25. Он ба *Худои осоиштагӣ* равона карда шудааст. Чуноне ки зикр шуда буд, покони Паймони Кухан ҳеҷ гоҳ осоиштагиеро, ки онро *вичдони* пок медиҳад, надошанд. Дар

Паймони Навин бошад мо осоиштагиро бо Худо (Рум. 5,1) ва осоиштагии Худоро (Фил. 4,7) пайдо намудем. Сипас дар оят фаҳмонда мешавад, ки ин ҷаҳон самари кори Масеҳ аст. Худо *Худованд Исоро аз мурдагон* чун рамзи он зинда кард, ки амалиёти \bar{U} дар салиб ин масъаларо барои ҳамеша ҳал кард.

Масеҳ, чун Шубони нек, ҳаёти Худо барои барраҳои Худ дод (Юх. 10,11). Чун *Чӯпони Бузург* \bar{U} аз мурдагон зинда шуда, начотро ба анҷом расонд (Ибр. 13,20). Дар Забур 21 мо дар бораи \bar{U} чун оиди Шубони нек мехонем, дар Забур 22 — чун оиди Шубони бузург ва дар Забур 23 — чун оиди Шубони асосӣ.

\bar{U} мувофиқи паймони ҷовидон *аз мурдагон ба по хезонда шуд*. Вуст ин ин ибораро чунин маънидод мекунад:

*Паймони нав бар хилофи Паймони якуми гузаранда ҷовидон номида шудааст. Масеҳ, ки барои инсонияти гуноҳкор мурдааст, маҳз дар соҳаи амали паймони ҷовидон аз миёни мурдагон гирифта шуда буд. Агар \bar{U} аз мурдагон зинда намешуд, аз рӯи мартабаи Малкисодақ Саркоҳин шуда наметавонист. Барои ба гуноҳкори бовардор додани ҳаёт Саркоҳини зинда даркор аст, на коҳини мурда, ки фақат барои гуноҳҳои худ муздро пардохтааст. Ҳамин тариқ, қисми ҷудоинопазири Паймони Навин он буд, ки Саркоҳине ки Худо қурбон кард, аз мурдагон зинда мешавад.*³⁴

13,21 Дуое ки дар ояи 20 сар шуда буд, бо хошиш оиди *дар ҳар кори нек барои иҷрои иродаи Худо комил гардондани* покони давом меёбад. Ин ҷо мо бо омезиши ачиби чихати Илоҳӣ ва инсонӣ вомахӯрем. Худо моро *дар ҳар кори нек* комил мегардонад. Худо *дар мо он чи ба \bar{U} писандида бошад*, ба амал меоварад. \bar{U} инро *ба василаи Исои Масеҳ* мекунад. Он гоҳ мо иродаи \bar{U} ро ба амал меорем. Дигар хел карда гӯем, \bar{U} ба дилҳои мо ин хоширо ворид месозад, \bar{U} барои иҷрои он ба мо қувват медиҳад; баъд мо инро мекунем, ва \bar{U} ба мо мукофот медиҳад.

Дуо бо эътирофи он ба анҷом мерасад, ки Исо *то абад* сазовори ҷалол аст.

*Ту сазовори ҳамду сано ва ҷалол ҳастӣ,
Сазовори муҳаббати ҷамагонӣ ҳастӣ,*

*Ин суруди осмонҳо анҷом нахоҳад дошт:
Ту сазовор ҳастӣ, Худованд, танҳо Ту
сазовор ҳастӣ.*

Ф. Т. Вигрэм

13,22 Акнун муаллиф аз хонандагонаш хошиш мекунад, ки *насиҳати* ин номаро қабул кунанд, яъне дини маросимхоро тарк кунанд ва садоқат ба Масеҳро нигоҳ доранд.

Вай номаи худро кӯтоҳ меномад, ва он ҳақиқатан кӯтоҳ аст, агар ба назар гирем, ки вай оиди низоми левизодагон ва иҷрошудани он дар Масеҳ чизҳои зиёде гуфта метавонист.

13,23 Зикри *озод шудани бародар Тимо-тинос* бисёрхоро дар он ақида кавӣ мегардонад, ки мактубро Павлус навиштааст. Боз як шаҳодат ба ғоидаи ин ақида он аст, ки муаллиф ният дорад бо Тимотиюс сафар кунад. Аммо инро бо боварии комил гуфтан имкон надорад, бинобар ин беҳтараш ин масъаларо кушода гузорем.

13,24 Муаллиф ба ҳамаи сардорони масеҳӣ ва ҳамаи муқаддасон дуруд мерасонад. Намунаҳои зиёди боэҳтиромии масеҳиёнаро дар номаҳо набояд сарфи назар кунем; мо бояд ҳаматарафа ба онҳо пайравӣ намоем.

Дар назди муаллиф якчанд масеҳиён аз *Итолиё* буданд, ва онҳо низ саломҳои худро расондани буданд. Ин ба фикре водор мекунад, ки нома ё дар он ҷо, ё ба он ҷо навишта шуда буд.

13,25 Оҳанги файз: “*Файз бо ҳамаи шумо бод*”, ки ин китоби Паймони Навин бо он анҷом меёбад, бо муҳити умумии он ҳам-оҳангии комил дорад. Паймони Навин паймони файз аст, ки ройгон дода мешавад, паймонест, ки ҳеч гуна шарт намегузорад, ҳусни тавачҷӯҳи номаҳдуди Худоро ба гуноҳкорони нолоиқ ба воситаи қурбонии Худованд Исо эълон мекунад. *Омин.*

ПАЁМИ НОМА БА ИБРИЁН БАРОИ ЗАМОНИ ҲОЗИРА

Оё Нома ба Ибриён ба мо, ки дар асри бистум зиндагӣ мекунем, чизе гуфта метавонад?

Агарчи имрӯзҳо яҳудият на он дини бар-таридошта аст, ки дар ибтидои масеҳият буд, масеҳият бо рӯҳи шариатпарастии он фаро

гирифта шудааст. Доктор Ч. И. Скоуфилд дар брошюраи худ “Касе ки сухани ҳақиқатро дуруст таълим медиҳад” менависад:

Бо боварии пурра гуфтан мумкин аст, ки шариатпарастии яҳудият, ба Калисо даромада, бештар аз ҳамаи омилҳои дигар ба рушди он халал мерасонд, вазифаи онро таҳриф мекард ва рӯҳонияти онро вайрон мекард. Ба ҷои бо роҳи ба он нишон додашудаи ҷудошавӣ аз ҷаҳон рафтани ва ба Худованд дар даъвати осмонии худ пайравӣ намудан он Навиштаҳои яҳудиёро ба қор бурд, то мақсади худро, ки фақат аз маданиятноки кунондани ҷаҳон, ҷамъ овардани сарват, истифодаи маросимҳо ва расму русуми таъсирбахш, сохтани ибодатхонаҳои боҳашамат... ва ҷудо кардани бародарии баробархуқуқ ба “рӯҳонийн” ва “аҳли ҷамоат” иборат аст, сафед кунанд.³⁵

Нома ба Ибриён моро даъват мекунад, то аз ҳама гуна низомҳои диние ки Масеҳро Худованд ва Начотдихандаи ягона намехисобанд, ва дар онҳо кори Ҷ чун қурбонӣ барои гуноҳ, ки як бор ва барои ҳамеша оварда шудааст, эътироф карда намешавад, қатъиян дур шавем.

Нома ба Ибриён моро таълим медиҳад, ки ҳамаи сояҳо ва рамзҳои низоми Паймони Кухан дар Худованди мо иҷро шудаанд. Ҷ Саркоҳини бузурги мост. Ҷ Қурбонии мост. Ҷ Қурбонгоҳи мост. Ҷ дар покгоҳи осмонӣ хизматгузори мекунад, ва қаҳонати Ҷ анҷом нахоҳад дошт.

Он таълим медиҳад, ки ҳамаи масеҳиён коҳинонанд, ва онҳо доимо ба хузури Худо бо бовар дохил шуда метавонанд. Онҳо худашонро, ҳамду санои худро ва моликияти худро ба қурбонӣ меоваранд.

Дэвид Бэрн менависад:

Ба Калисои масеҳӣ ворид намудани модели қаҳонати левизодагон, ҷуноне ки инро тарафдорони маросимнокӣ мекунанд, қӯшиши бо дастони аз гуноҳ нопокишуда аз нав дӯхтани пардаест, ки Худои пурбаракат ва оштишуда бо дастони Худ ду пора кардааст. Ин монанди он аст, ки онҳо ба қасоне ки “бо Хуни Масеҳ наздик шудаанд”, гӯянд: “Дур истед, ҷуръат накунед, ки ба Худо наздик шавед”.³⁶

Нома ба Ибриён таълим медиҳад, ки мо паймони бехтар, Миёнарави бехтар, умеди бехтар, ваъдаҳои бехтар, ватани бехтар, қаҳонати бехтар, моликияти бехтар дорем — ҳамаи ин аз ҳама чизҳои бехтарине ки яҳудият пешниҳод карда метавонад, бехтар аст. Он ба мо боварӣ ато мекунад, ки мо начот ва озодии ҷовидон, паймони ҷовидон ва мероси ҷовидон дорем.

Он бо тамоми чиддият бар зидди гуноҳи муртадӣ огоҳӣ медиҳад. Агар касе изҳор мекунад, ки масеҳӣ аст, ба ҷамоати масеҳӣ ҳамроҳ мешавад, ва баъд аз Масеҳ рӯ гардонда, ба тарафи душманони Худованд мегузарад, вайро дигар бо тавба нав кардан имкон надорад.

Нома ба Ибриён масеҳиёни ҳақиқиро даъват мекунад, ки бо бовар қадамгузор бошанд, на бо бинӣ, чунки маҳз ҳамин гуна ҳаёт ба Масеҳ писанд меояд. Он ҳамчунин моро даъват мекунад, ки азобҳо, санчишҳо ва таъқиботро устуворона паси сар кунем, то ки баъд мукофоти ваъдашударо гирем.

Ин нома таълим медиҳад, ки дар баробари имтиёзҳои бешумор масеҳиён ӯҳдадорӣ маҳсусе низ доранд. Ба шарофати бартарии Масеҳ онҳо одамони имтиёзноктарини замин шуданд. Агар онҳо ин имтиёзҳоро сарфи назар кунанд, дар назди Курсии Доварии Масеҳ мувофиқан ба талафот дучор хоҳанд шуд. Аз онҳо назар ба онҳое ки таҳти шариат зиндагӣ мекунанд, чизи бештареро интизоранд; аз онҳо мувофиқан бештар талаб карда хоҳад шуд.

Бинобар ин “хориҳои Ҷро бардошта, берун аз бошишгоҳ сӯи Ҷ бароем” (13,13).

Тавзеҳот

1. (3,6) Дар матни интиқодии юнонӣ (НА) калимаҳои “боматонат” ва “то ба охир” партофта шудаанд.
2. (3,18) Arthur T. Pierson, маълумоти пурратаре нест.
3. (4,15) Моҳияти таълимотро оиди он ки Масеҳ гуноҳ карда метавонист ё не, илоҳиётшиносон бо ёрии ду ифодаи латинӣ

- ифода мекунанд: “*non posse peccare*” – гуноҳ кардан ғайриимкон аст ва “*posse non peccare*” – гуноҳ накардан имконпазир аст. Таълимоти ҳақиқӣ “*non posse peccare*” аст: Ҷ гуноҳ карда наметавонист.
4. (4,16) G. Campbell Morgan, “Choice Gleanings Calendar”, маълумоти дигар нест.
 5. (6,2) Дар нусхаи асл ду калимаи гуногун истифода шудаанд: барои ифода намулдани мафҳуми “ғӯтаи масеҳӣ” одатан калимаи “баптизма” гирифта мешавад; аммо дар ин ҷо “баптизмой” истодааст — ғусли маросимӣ.
 6. (6,3) Дар бисёрии матнҳо: “Биёед инро бикунем...”
 7. (6,20) D. Anderson-Berry, *Pictures in the Acts*, саҳ. 36 ва ғ.
 8. (7,20) A. W. Rainsbury, “Able to Save to the Uttermost”, *The Keswick Week*, 1958, саҳ. 78.
 9. (7,21) George Henderson, *Studies in the Epistle to the Hebrews*, саҳ. 86.
 10. (8,6) W. H. Griffith Thomas, *Hebrews: A Devotional Commentary*, саҳ. 103.
 11. (8,8) Henderson, *Hebrews*, саҳ. 92.
 12. (9,4) Калимаи “тумиатерион” маънои чиз ё ҷои сӯзондани ҳазориспандро дорад.
 13. (9,11) Дар матни интиқодии юнонӣ “ки омаданд” навишта шудааст.
 14. (9,13) J. Gregory Mantle, *Better Things*, саҳ. 109.
 15. (9,15) Kenneth S. Wuest, *Hebrews in the Greek New Testament*, саҳ. 162–163.
 16. (10,10) George M. Landis, *Epistle to the Hebrews: On to Maturity*, саҳ. 116.
 17. (10,11) Alexander Balmain Bruce, *The Epistle to the Hebrews: The First Apology for Christianity*, саҳ. 34.
 18. (10,37) Marvin Vincent, *Word Studies in the New Testament*, ҷ. 2, саҳ. 1150.
 19. (10,37) A. J. Pollock, *Modernism Versus the Bible*, саҳ. 19.
 20. (10,38) Дар матни интиқодии юнонӣ “Одили ман” навишта шудааст.
 21. (11,21) C. H. Mackintosh, *Genesis to Deuteronomy: Notes on the Pentateuch*, саҳ. 133.
 22. (11,22) William Lincoln, *Lectures on the Epistle to the Hebrews*, саҳ. 106.
 23. (11,35) G. H. Morrison, “Morrison on Luke”, *The Glasgow Pulpit Series*, ҷ. 1, саҳ. 42.
 24. (11,37) William G. Moorehead, *Outline Studies in the New Testament. Philippians to Hebrews*, саҳ. 248.
 25. (12,2) A. B. Bruce, *Hebrews*, саҳ. 415–416.
 26. (12,10) J. H. Jowett, *Life in the Heights*, саҳ. 247–248.
 27. (12,11) Leslie Weatherhead, *Prescription for Anxiety*, саҳ. 32.
 28. (12,11) C. H. Spurgeon, “Choice Gleanings Calendar”.
 29. (12,13) George Williams, *The Student’s Commentary on the Holy Scriptures*, саҳ. 989.
 30. (12,13) G. H. Lang, *The Epistle to the Hebrews*, саҳ. 240–241.
 31. (12,14) Wuest, *Hebrews*, саҳ. 222.
 32. (12,20) Суханони “ё турборон хоҳад шуд” дар аксари дастнависҳо, бо зимни нусхаҳои қадимтарин, нестанд. Шояд, онҳо дертар ҳамроҳ карда шудаанд.
 33. (13,2) Таҳмин мекунанд, ки яке аз ин се нафар Фариштаи Худованд буд, яъне Масеҳ то таҷассуми Худ.
 34. (13,20) Wuest, *Hebrews*, саҳ. 242.
 35. (Ручӯъ) C. I. Scofield, *Rightly Dividing the Word of Truth*, саҳ. 17.
(Ручӯъ) David Baron, *The New Order of Priesthood*, саҳ. 39–40.

Рӯйхати адабиёт

Bruce, Alexander Balmain,
The Epistle to the Hebrews: The First Apology for Christianity,
Edinburgh: T. & T. Clark, 1908.

Govett, Robert,
Christ Superior to Angels, Moses and Aaron,
London: J. Nisbet, 1884.

Henderson, G. D.,
Studies in the Epistle to the Hebrews,
Barkingside, England: G. F. Vallance,
сол номаълум.

Hewitt, Thomas,
The Epistle to the Hebrews. TBC,
Grand Rapids: Eerdmans, 1960.

Ironside, H. A.,
Hebrews and Titus,
Neptune, N. J.: Loiseaux Brothers, 1932.

Kelly, William,
Introductory Lectures to the Epistle to the Hebrews and the Epistle to Philemon.
Oak Park, IL: Bible Truth Publishers,
СОЛ НОМАЪЛУМ.

Landis, G. M.,
Epistle to the Hebrews: On to Maturity,
Oak Park: Emmaus Bible School, 1964.

Lang, G. H.,
The Epistle to the Hebrews.
London: Paternoster Press, 1951.

Lincoln, William,
Lectures on the Epistle to the Hebrews,
Boston: Believers' Book-Room,
СОЛ НОМАЪЛУМ.

Mantle, J. Gregory,
"Better things": *A Series of Bible Readings on the Epistle to the Hebrews*,
New York: Christian Alliance, 1921.

Meyer, F. B.,
The Way into the Holiest,
Grand Rapids: Zondervan, 1950.

Moffatt, James,
A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Hebrews, ICC,
Edinburgh: T. & T. Clark, 1924.

Moule, H. C. G.,
Studies in Hebrews,
Grand Rapids: Kregel Publications, 1977.

Newell, W. R.,
Hebrews Verse by Verse.
Chicago: Moody Press, 1947.

Pfeiffer, Charles F.,
The Epistle to the Hebrews,
Chicago: Moody Press, 1962.

Rainsbury, A. W.,
"Able to Save to the Uttermost", *The Keswick Week*,
London: Marshall, Morgan and Scott, 1958.

Thomas W. H. Griffith,
Hebrews: A Devotional Commentary,
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, 1961.

Vine, W. E.,
The Epistle to the Hebrews,
London: Oliphants, 1952.

Westcott, B. F.,
The Epistle to the Hebrews,
London: MacMillan, 1889.

Wuest, K. S.,
Hebrews in the Greek New Testament,
Grand Rapids: Eerdmans, 1947.

ВАҲӢИ ИСОИ МАСЕХ

Вақте мо суханони ин Пайгамбариро мехонем, дилҳои мо бояд барои файзе ки моро аз ҳар чизи дар ин аср ба вуқӯъ меомада наҷот додааст, пур аз ҳамд ба Худованди мо бошанд. Баракати дигар барои мо дилпурӣ дар галаба ва ҷалали охири мебошад.

Арно С. Габелин

Муқаддима

I. МАВКЕИ МАХСУС ДАР ҚОНУНИ ШАРӢ

Нотакрор будани китоби охири Навиштаҳои Пок аз худи калимаи якум – “Ваҳӣ”, ё дар матни асли, “*Апокалипсис*”, аён аст. Ин калима, ки маънои “*ошкоркунии асрор*”-ро дорад, - ҳаммаънои калимаи мо “*апокалипсис*”, навъи мактубест, ки дар Навиштаҳои Паймони Кухан мо онро дар китобҳои Дониёл, Ҳизкиёл ва Закарё, дар Инчил бошад танҳо ин ҷо меёбем. Он ба рӯёҳои пайгамбаронаи замони оянда дахл дошта, рамзҳо, тимсолҳо ва дигар усулҳои адабиरो истифода мебарад.

Ваҳӣ на танҳо иҷрошавии тамоми пешгӯиҳо ва пирӯзии пурраи Худо ва Барраро дар оянда мебинад, он ҳамчунин анҷомҳои пайвастаншудаи 65 китоби аввали Навиштаҳои Покро пайваст мекунад. Дар асл, танҳо тамоми Навиштаҳои Покро доништа, ин китобро фаҳмидан мумкин аст. Тимсолҳо, рамзҳо, воқеаҳо, ранг ва ғ. – қариб бо ҳамаи ин мо пештар дар Сухани Худо вохӯрда будем. Касе дуруст ин китобро “истгоҳи калони асосӣ”-и Навиштаҳои Пок номидааст, зеро ҳамаи “қатораҳо” ба он меоянд. Чӣ гуна “қатораҳо”? Қатораҳои андешаронӣ, ки дар китоби Ҳастӣ ибтидо ёфта, фикри асосии тамоми китобҳои минбаъдаро оиди наҷот ва тасаввурот дар бораи халқи Исроил, ғайрияхудиён, Калисо, шайтон – душмани халқи Худо, зиддимасех ва бисёр чизи дигар, мавриди баррасӣ қарор медиҳанд.

“Апокалипсис” (ки аз асри IV бисёр вақт сахван “Ваҳӣи Юҳанно” ва хеле кам “Ваҳӣи Исои Масех” номида мешуд, 1,1) – авҷи зарурии Навиштаҳои Пок аст. Он ба мо оиди он нақл мекунад, ки чӣ тавр ҳама чиз ба анҷом мерасад. Ҳатто рӯякӣ хондани он бояд

барои нобоварон огоҳии чиддӣ барои тавба кардан, барои халқи Худо – дилбардорӣ барои дар бовар пойдор мондан бошад!

II. МУАЛЛИФӢ

Худи китоб ба мо мегӯяд, ки муаллифи он Юҳанно аст (1,1.4.9; 22,8), ки мувофиқи амри Худованди худ Исои Масех навишта буд. *Шаҳодатҳои беруни* деринаи боварибахш ва васеъ пахншуда он нуктаи назарро тасдиқ мекунад, ки Юҳанно ки сухан дар борааш меравад – фириста Юҳанно, писари Забдой аст, ки солҳои зиёд дар Эфсӯс (Осиёи Хурд, ки дар он ҳамаи ҳафт калисое ки мурочиати бобҳои 2 ва 3 ба онҳо ирсол шудааст, ҷойгиранд) меҳнат карда буд. Вай аз ҷониби Домисианус ба Патмӯс бадарға шуда буд, ва дар он ҷо рӯёҳоеро тасвир намуд, ки Худованд ӯро сазовори диданашон кард. Дертар вай ба Эфсӯс омада, он ҷо дар пиронсолии неки пурайём вафот кард. Юстини риёзаткаш, Иринея, Тертуллиан, Ипполит, Клименти Искандариягӣ ва Ориген – ҳамаашон ин китобро ба Юҳанно нисбат медиҳанд. Нисбатан ба қарибӣ дар Миср китоби зерини унвони “Апокрифи Юҳанно” (тақрибан соли 150-уми пас аз милод) ёфт шуд, ки қушоду равшан Ваҳӣро ба Юҳанно, бародари Яъқуб нисбат медиҳад.

Аввалин муҳолифи муаллиф будани Юҳанно Дионисиуси Искандариягӣ буд, аммо вай танҳо аз он сабаб намехост Юҳанноро муаллифи Ваҳӣ эътироф намояд, ки худ зидди таълимоти оиди Подшоҳии Ҳазорсола буд (Ваҳӣ 20). Истинодҳои норавшан ва беасоси вай аввал ба Юҳаннои Маркӯс, ва баъд ба “усқуф Юҳанно” чун ба муаллифони имконпазири Ваҳӣ бар зидди ҷунин шаҳодатҳои боварибахш тоб оварда натавонистанд, агарчи аксари илоҳиётшиносони муосири бештар либералӣ ҳамчунин муаллиф будани

фириста Юҳанноро рад мекунанд. Дар таърихи калисо далелҳое нестанд, ки мавҷуд будани ускуф Юҳанно ном шахсро тасдиқ мекарда бошанд, магар ин ки муаллифи номаҳои 2-юм ва 3-юми Юҳанно. Аммо ин ду нома ба худи ҳамон услубе навишта шудаанд, ки 1Юҳанно навишта шудааст, ва ҳамчунин аз рӯи соддагӣ ва луғат бо Инчили Юҳанно монанданд.

Агар шаходатҳои берунӣ, ки дар боло зикр шудаанд, хеле қавӣ бошанд, он гоҳ *шаҳодатҳои дарунӣ* чандон баҳснопазир нестанд. Захираи луғавӣ, аниқтараш, услуби дағали “семитӣ”-и юнонӣ (хатто якчанд баёнотҳое ҳастанд, ки филологҳо онҳоро солесизм, хатоҳои услубӣ номидаанд), ва ҳамчунин тартиби калимаҳо бисёр қасорро бовар мекунонанд, ки нависандаи Ваҳй Инчилро навишта наметавонист.

Аммо ин фарқиятҳо маънидодшавандаанд, ғайр аз ин, дар миёни ин китобҳо монандиҳо низ чандон кам нестанд.

Масалан, баъзеҳо чунин мешуморанд, ки Ваҳй хеле пештар, дар солҳои 50-ум ва 60-ум (замони ҳукмронии Клавдий ва Нерон) навишта шудааст, *Инчилро* бошад Юҳанно хеле дертар, дар солҳои 90-ум навишта буд, вақте дониши худро оиди забони юнонӣ такмил дод. Аммо ин маънидодкунии ягона нест. Имкон дорад, ки хангоме Юҳанно Инчилро менавишт, котиб дошт, хангоми ба Патмӯс бадарға шудан бошад тамоман танҳо буд. (Бо ин ба ҳеҷ ваҷҳ таълимот оиди илҳоми илоҳӣ доштан вайрон намешавад, зеро Худо услуби шахсии муаллифро истифода мебарад, на услуби умумиятноки тамоми китобҳои Навиштаҳои Покро.)

Ҳам дар Инчили Юҳанно ва ҳам дар Ваҳй мавзӯҳои умумиро, ба монанди рӯшноӣ ва торикӣ меёбем. Калимаҳои “Барра”, “Ғолиб омадан”, “сухан”, “амин”, “обҳои зинда” ва ғ. ҳамчунин ин ду асарро муттаҳид месозанд. Ба ғайр аз ин, ҳам дар Юҳанно 19,37, ва ҳам дар Ваҳй 1,7 Закарё 12,10 иктибос оварда мешавад, дар айни ҳол ба маъноии “найза задан” на он калимае истифода бурда мешавад, ки мо дар Септуагинта меёбем, балки тамоман калимаи дигар бо худи ҳамон маъно.¹

Боз як сабаби фарқиятҳо дар лексика ва услуби Инчил ва Ваҳй жанрҳои хеле фарқкунандаи адабӣ мебошанд. Ба ғайр аз ин, дар Ваҳй қисми зиёди фразеологизмҳои яҳудӣ аз тасвирҳои иктибос шудаанд, ки дар тамоми Паймони Куҳан васеъ паҳн шудаанд.

Инак, ақидаи анъанавӣ оиди он ки фириста Юҳанно, писари Забдой ва бародари Яъқуб, ҳақиқатан Ваҳйро навиштааст, асоси таърихии устувор дорад, ҳамаи мушкилоти ба вучуд омадаро бошад муаллиф будани вайро рад накарда, ҳал намудан мумкин аст.

III. ВАҚТИ НАВИШТА ШУДАН

Санаи барвакти навишта шудани Ваҳй, ба ақидаи баъзеҳо, солҳои 50-ум ё охири солҳои 60-ум мебошад. Чунон ки қайд шуда буд, ин қисман услуби на чандон моҳиронаи бадеии Ваҳйро маънидод мекунад. Баъзе қасор чунин мешуморанд, ки рақами 666 (13,18) пешгӯӣ дар бораи қайсар Нерон,² буд, ки - чун баъзеҳо гумон карданд - бояд зинда мешуд. Ин барои тахмин кардани санаи пештар асос медиҳад. Он факт, ки ин рӯйдод ба амал наомадааст, ба қабул кардани ин китоб таъсир накард. (Шояд, он исбот мекунад, ки Ваҳй хеле дертар аз замони ҳукмронии Нерон навишта шудааст.)

Падарони Калисо хеле аниқ ба охири ҳукмронии Домисианус (тақрибан с. 96) чун ба замоне ишора мекунанд, ки Юҳанно дар Патмӯс буда, Ваҳйро қабул намуд. Азбаски ин ақида барвақт, асоснок ва дар миёни масеҳиёни эътиқодманд васеъ паҳншуда аст, барои қабул кардани он асоси пурра вучуд дорад.

IV. МАВЗҶҶ ВА ВУСЪАТ

Роҳи фаҳмидани китоби Ваҳй содда аст – тасаввур кардан, ки он ба се қисм тақсим мешавад. Боби 1 рӯёии Юҳанноро тасвир мекунад, ки дар он вай Масеҳро дар либоси довар, ки дар миёни ҳафт калисо меистод, дида буд. Бобҳои 2 ва 3 давраи Калисоро дар бар мегирад, ки мо дар он зиндагӣ мекунем. 19 боби боқимонда ба воқеаҳои оянда дахлдоранд, ки аз паси анҷоми давраи Калисо меоянд. Китобро ба таври зерин тақсим кардан мумкин аст:

1. *Он чи Юҳанно дида буд*, яъне Масеҳро ба сифати Довари калисоҳо дидан.
2. *Он чи ҳаст*: азназаргузаронии давраи Калисо аз марги фиристагон то замоне ки Масеҳ покони Худро ба осмон хоҳад бурд (б. 2 ва 3).
3. *Он чи баъд аз ин бояд ба вуқӯъ ояд*: тасвири воқеаҳои оянда аз боло шудани муқаддасон то барпо шудани Подшоҳии Ҷовидонӣ (б. 4-22). Агар нақшаи суробӣ тартиб диҳед, мазмуни ин қисмати китобро дар хотир доштан душвор нест:
 - а) Бобҳои 4-19 Мусибати бузургро тасвир мекунанд, яъне давраеро, ки камаш ҳафт солро дар бар мегирад, ва дар давоми он Худо Исроил ва ғайрияхудиёни нобоварро доварӣ хоҳад намуд; ин доварӣ бо ёрии чунин ашёи рамзнок тасвир меёбад:
 - 1) ҳафт мӯҳр;
 - 2) ҳафт карнай;
 - 3) ҳафт коса;
 - б) Бобҳои 20-22 омадани дуҷоми Масеҳ, ҳукмронии Ҷуро дар замин, Довари назди Тахти Бузурги Сафед ва Подшоҳии Ҷовидониро дар бар мегиранд.

Дар давраи Мусибати бузург мӯҳри ҳафтум ҳафт карнайро дар бар мегирад. Карнайи ҳафтум бошад боз ҳафт косаи ғазабро дар бар мегирад. Бинобар ин мусибати бузургро ба шакли нақшаи зерин тасвир кардан мумкин аст:

МҶҶҶҶ

1-2-3-4-5-6-7

КАРНАЙҶО

1-2-3-4-5-6-7

КОСАҶО

1-2-3-4-5-6-7

Дарундостонҳо дар китоб

Нақшаи дар боло овардашуда хати асосии мақсади тамоми китоби Ваҳйро нишон медиҳад. Аммо дар чараёни нақл бисёр вақт гурезҳои воқеаҳои муҳими гуногун ва воқеаҳои Мусибати бузург мебошад. Баъзе нависандагон онҳоро интерме-

дияҳо, ё дарундостонҳо меноманд. Ана дарундостонҳои асосӣ:

1. 144 000 покони мӯҳрзадашудаи яҳудӣ (7, 1-8).
2. Ғайрияхудиёни бовардор дар ин давра (7,9-17).
3. Фариштаи боқувват бо китоб (б. 10).
4. Ду шохид (11,3-12).
5. Исроил ва аждаҳо (б. 12).
6. Ду ҳайвони ваҳшӣ (б. 13).
7. 144 000 бо Масеҳ дар кӯҳи Сион (14,1-5).
8. Фаришта бо Хушхабари ҷовидонӣ (14,6.7).
9. Эълони пешакӣ дар бораи фуруғи ғалтидани Бобил (14,8).
10. Огоҳӣ ба сачдакунандагони ҳайвонӣ ваҳшӣ (14,9-12).
11. Дарав ва чамъоварии ангур (14,14-20).
12. Нобудшавии Бобил (17,1-19,3).

Рамзҳо дар китоб

Забони Ваҳй асосан рамзнок аст. Рақамҳо, рангҳо, канданиҳои фойданок, сангҳои қиматбаҳо, ҳайвоноти ваҳшӣ, ситорагон ва чароғҳо – ҳамаи инҳо рамзҳои одамон, ашё ё ҳақиқатҳои гуногун мебошанд.

Хушбахтона, баъзеи ин рамзҳо дар ҳуди китоб маънидод карда мешаванд. Масалан, ҳафт ситора – фариштагони ҳафт калисо (1,20) ҳастанд; аждаҳои калон – иблис, ё шайтон (12,9). Роҳи фаҳмидани якҷанд рамзҳои дигарро дар қисмҳои дигари Навиштаҳои Пок меёбем. Чор ҳайвон (4,6) қариб айнан мисли чор ҳайвон дар Ҷизкиёл 1,5-14 мебошанд. Дар Ҷизкиёл 10,20 гуфта шудааст, ки инҳо каррубиён ҳастанд. Паланг, хирс ва шер (13,2) ба мо Дониёл 7-ро ёдрас мекунанд, ки дар он ин ҳайвоноти ваҳшӣ ифодагари империяҳои чаҳонӣ мебошанд: Юнон, Форс ва мувофиқаи Бобил. Рамзҳои дигар дар Навиштаҳои Пок шарҳи равшан надоранд, бинобар ин ҳангоми маънидод кардани онҳо хеле боэҳтиёт будан лозим аст.

Вусъати китоб

Китоби Ваҳйро ва низ тамоми Навиштаҳои Покро омӯхта, мо бояд дар хотир дорем, ки дар миёни Калисо ва Исроил фарқ вучуд дорад. Калисо одамоне мебошанд, ки ба ос-

мон тааллуқ доранд, баракоти онҳо рӯхонианд, ва онҳо чун Арӯси Масеҳ барои бо ҳам дидани чалоли Ҷ даъват шудаанд. Исроил халқи қадими Худост, ки дар замин сокин аст. Худо ба ин халқ замини Исроилро ва Подшоҳии воқеиро дар замин зери роҳбарии Масеҳ ваъда намудааст. Калисои ҳақиқӣ дар се боби аввал зикр мешавад, сипас мо онро то базми никоҳи Барра намебинем (19,6-10). Давраи Мусибати бузург (4,1-19,5) аз рӯи хосияти худ бештар давраи яҳудиён аст.

Дар охир бояд илова кард, ки на ҳамаи масеҳиён Ваҳйро он тавре ки дар боло зикр шудааст, шарҳ медиҳанд. Баъзеҳо чунин мешуморанд, ки пайғамбарихои ин китоб пурра

дар давраи таърихи Калисои ибтидоӣ ба амал омаданд. Дигарон бошад таълим медиҳанд, ки Ваҳй ифодагари тасвири давомкунандаи Калисои тамоми замонҳо, аз Юҳанно то худи охир мебошад.

Ин китоб ба тамоми фарзандони Худо таълим медиҳад, ки ҳаётро барои чизҳои фонӣ гузарондан бемаънист. Он моро водор месозад, то ба нобудшавандагон шаҳодат диҳем ва моро дилгарм мекунад, ки бозгашти Худовандро пурсаброна мунтазир шавем. Барои нобоварон ин огоҳии муҳим оиди он аст, ки тамоми радкунандагони Начотдиҳандаро ҳалокати даҳшатангез мунтазир аст.

Нақша

I. ОН ЧИ ЮҲАННО ДИДА БУД (Б. 1)

- А. Мавзӯи китоб ва дурӯд (1,1-8)
- Б. Дидани Масеҳ дар либоси довар (1,9-20)

II. ОН ЧИ ҲАСТ: НОМАҲО АЗ ҚОНИБИ ХУДОВАНДИ МО (Б. 2.3)

- А. Нома ба калисои Эфсӯс (2,1-7)
- Б. Нома ба калисои Исмирно (2,8-11)
- В. Нома ба калисои Парғомус (2,12-17)
- Г. Нома ба калисои Тиётиро (2,18-29)
- Ғ. Нома ба калисои Сардис (3,1-6)
- Д. Нома ба калисои Филоделфия (3,7-13)

III. ОН ЧИ БАЪД АЗ ИН БОЯД БА ВУҚҶЪ ОЯД (Б. 4-22)

- А. Дидани тахти Худо (Б. 4)
- Б. Барра ва китобе ки бо ҳафт мӯҳр баста шудааст (Б. 5)

В. Бардоштани ҳафт мӯҳр (Б. 6)

Г. Онҳое ки дар давраи Мусибати бузург начот ёфтанд (Б. 7)

Ғ. Мӯҳри ҳафтум. Ҳафт карнай ба навохтан шурӯъ мекунанд (Б. 8.9)

Д. Фариштаи боқувват бо китоб (Б. 10)

Е. Ду шоҳид (11,1-14)

Ё. Карнаии ҳафтум (11,15-19)

Ж. Иштироккунандагони асосӣ дар Мусибати бузург (Б. 12-15)

З. Ҳафт косаи ғзаби Худо (Б. 16)

И. Фурӯ ғалтидани Бобили бузург (Б. 17.18)

Й. Омадани Масеҳ ва Подшоҳии Ҳазорсолаи Ҷ (19,1-20,9).

Ў. Доварӣ бар шайтон ва ҳамаи нобоварон (20,10-15)

К. Осмони нав ва замини нав (21,1-22,5)

Қ. Огоҳиҳо, тасаллоҳо, даъватҳо ва баракатхоҳиҳои хотимаӣ (22,6-21)

Тафсир

I. ОН ЧИ ЮХАННО ДИДА БУД (Б. 1)

A. Мавзӯи китоб ва дуруд (1,1-8)

1,1.2 Ояти якум мавзӯи китобро баён мекунад: он чи бояд ба қарибӣ ба вукӯъ ояд. Китоби Ваҳй асосан ояндаро ошкор мекунад. Ин ваҳйи воқеаҳои оянда аст, ки Худо ба *Исои Масеҳ* ато намуд. Худованд Исо, дар навбати Худ, онро ба ба *фариштаи Худ* дод, фаришта бошад онро ба *бандаи Худованд Юҳанно* эълон намуд. Юҳанно онро бо як мақсад навишт: расонидани хабар ба *бандагони Худованд*, яъне ба тамоми бовардорони ҳақиқӣ. Инро ба чо оварда, Юҳанно дар бораи *каломи пайғамбарона*, ки онро Худо ба вай ато намуда буд, ва оиди *шаҳодати Исои Масеҳ*, *гувоҳӣ медод*. Кӯтоҳ карда гӯем, Юҳанно оиди ҳар *чизе ки дар рӯъи осмонӣ дида буд*, шаҳодат дод.

1,3 Албатта, Худо мехост, ки ин китоб дар Калисо хонда шавад, зеро ваъда дода буд, касонеро ки онро бо овози баланд *мехонанд* ва ҳамаи онҳоеро ки дар ҷамоат онро *мешунаванд* ва бо дил қабул мекунанд, ба таври махсус баракат диҳад. *Замони иҷро шудани пайғамбарӣ наздик аст*.

1,4 Юҳанно китобро ба *ҳафт калисое* ирсол менамояд, ки дар вилояти румии *Осиё* буданд. Ин вилоят дар *Осиёи Хурд* ҷойгир буд (Туркияи имрӯза). Пеш аз ҳама, Юҳанно ба тамоми калисоҳо *файз ва осоиштагиро* орзуманд аст. *Файз* лутфи Худост, ки мо сазовори он нестем ва қувватест, ки доимо дар ҳаёти масеҳӣ зарур аст. *Осоиштагӣ* оромии аз ҷониби Худованд меомада аст, ки ба бовардор ёрӣ медиҳад, то ҳар гуна таъкибот, азобҳо ва ҳагто худи маргро устуворона аз сар гузаронад. *Файз* ва *осоиштагӣ* аз Ваҳдати Сегона меояд. Онҳоро Ҷамоне ато мекунад, *ки ҳаст ва буд ва хоҳад омад*. Ин ба Худо Падар дахл дошта, номи “Яҳува”-ро дуруст муайян мекунад. *Ҷ* вочибулвучуд ва тағйирнопазир аст. *Файз* ва *осоиштагӣ* ҳамчунин аз ҷониби *ҳафт рӯҳе ки дар пеши тахти Ҷ* ҳастанд, меояд. Ин ба Худо Рӯҳи Пок дар пуррагии *Ҷ* дахл дорад, зеро ҳафт – рақами камолот ва пуррагист. Тааччубовар

нест, ки дар ин китоби хотимавии Навиштаҳои Пок рақами ҳафт панҷоҳу чор бор во мекӯрад.

1,5 *Файз* ва *осоиштагӣ аз ҷониби Исои Масеҳ* ҳам меояд, *ки шоҳиди амин, Нахустзода аз мурдагон ва Фармонфармои подшоҳони замин аст*. Ин тасвири муфассали Худо Писар аст. *Ҷ* *шоҳиди амин* аст. Чун *нахустзода аз мурдагон*, *Ҷ* аввалин шахсест, ки аз *мурдагон* зинда шуда, дигар намерад, ва дар миёни тамоми онҳое ки зинда шудаанд, то аз ҳаёти ҷовидонӣ ҳаловат баранд, ҷои мӯътабар ва якумро ишғол мекунад. *Ҷ* ҳамчунин *фармонфармои подшоҳони замин* аст. Дарҳол пас аз дуруди худ Юҳанно ба Худованд Исо ҳамдеро мехонад, ки шоистаи *Ҷ*ст. Аввал вай оиди Начотдиҳанда чун оиди Шахсе гап мезанад, ки моро *дӯст* дошт ва *дӯст медорад*,³ *ва моро аз гуноҳоямон бо Хуни Худ халосӣ дод*. Ба замони феълҳо диққат диҳед: *дӯст медорад* – амали ҳозираи давомдор; *халосӣ дод* – амали анҷомёфтаи гузашта. *Ҷ* ҳамчунин тартиби калимаҳоро пай баред: *Ҷ* моро *дӯст медорад*, ва ҳақиқатан муддатҳо пеш аз он ки моро *халосӣ дод*, моро *дӯст* дошт. Ва ба нарх диққат диҳед: *бо Хуни Худ*. Худбаҳоидиҳои боинсофона моро водор месозад эфирроф намоем, ки нархи начот бениҳоят баланд аст. Мо сазовори он нестем, ки бо чунин нархи беандоза баланд халосӣ ёбем.

1,6 Мухаббати *Ҷ* танҳо бо халосӣ додан ба мо маҳдуд нашуд, агарчи ҳамин тавр ҳам буда метавонист. *Ҷ* моро *подшоҳон ва коҳинони Худо ва Падари Худ* гардонд. Чун *коҳинони пок*, мо ба Худо қурбонии рӯҳонӣ меоварем: худамонро, моликиятмонро, ситоиш ва хизмати худро ба *Ҷ*. Чун *коҳинони подшоҳ*, мо оиди камолоти оне ки моро аз торикӣ ба рӯшноии ачиби Худ даъват намулдааст, эълон менамоем. Оиди чунин мухаббат андеша карда, мо метавонем ногузир ба хулосае оем, ки *Ҷ* сазовори ҳамаи он фаровонии *чалол*, шавкат, парастии ва ситоише аст, ки мо барои *Ҷ* ҷамъ карда метавонем. *Ҷ* сазовори он аст, ки Фармонфармои ҳаёти мо, Калисо, ҷаҳон ва тамоми олам бошад. *Омин*.

1,7 Ин Пурбаракат боз дар ароба *бо абрҳо* ба замин меояд. *Омадани Ҷ* маҳдуд ва

ноаён нахоҳад буд, зеро *Ҷро ҳар чаши хохад дид* (мукоиса кунед Мат. 24,29-30). Онҳое ки гуноҳи ба салиб кашида шудани *Ҷ* бар гарданашон аст, ба даҳшат хоҳанд омад. Дар асл, *ҳамаи қабिलाҳои замин* навҳа хоҳанд кард, зеро *Ҷ* барои доварӣ кардани душманони Худо омада, Подшоҳии Худо барпо хоҳад кард. Аммо бовардорон барои омадани *Ҷ* навҳагарӣ нахоҳанд кард; онҳо мегӯянд: “*Оре, биё. Омин*”.

1,8 Ин чо ивазшавии шахси гӯянда ба амал меояд. Худованд Исо Худо *чун Алфа ва Омега* (ҳарфҳои якум ва охири алифбои юнонӣ), *ибтидо ва интиҳо* нишон медиҳад.⁴ *Ҷ* вақт ва ҷовидониро андоза мекунад, ва тамоми захираи луғавӣ барои *Ҷ* намерасад. *Ҷ* сарчашма ва мақсади офариниш буда, Оғозкунанда ва Анҷомдиҳандаи барномаи илоҳӣ барои ҷаҳон мебошад. *Ҷ* ҳаст ва буд ва хоҳад омад, Худои Қодири Мутлақи ҷовидон дар ҳастӣ ва қувват.

Б. Дидани Масех дар либоси довар (1,9-20)

1,9 Боз суҳанро Юҳанно сар мекунад, ки худро *чун бародар ва шарик* тамоми бовардорон *дар андӯҳ ва малакут ва сабри Исои Масех* муаррифӣ менамояд. Вай *андӯҳ*, устуворӣ (*сабр*) ва *малакутро* якҷоя мекунад. Павлус низ онҳоро дар Аъмол 14,22 якҷоя карда, покнро мӯътақид месозад, ки дар бовар устувор бошанд ва гуфт, ки онҳо бояд “*бо мусибатҳои бисёр дохили Малакути Худо гарданд*”.

Барои вафо кардан ба каломи Худо ва *шаҳодати Исои Масех* Юҳанно *дар ҷазираи Патмӯс*, ки дар баҳри Эгей ҷойгир буд, ба зиндон андохта шуд. Аммо зиндон барои вай қабулгоҳи осмонӣ гардид, ки дар он ба вай рӯъёҳои ҷалол ва доварӣ зоҳир шуданд.

1,10 Юҳанно *дар Рӯҳ* буд, яъне дар муносибати поку наздик бо *Ҷ* қарор дошт, ва ҳамин тариқ, қобилияти қабул кардани маълумоти илоҳиро дошт. Ин ба мо ёдрас мекунад, ки одам бояд барои шундан наздик бошад. “Сирри Худованд бо тарсгорони *Ҷ*ст” (Заб. 24,14). Рӯъёи тасвиршуда *дар рӯзи Худованд*, яъне дар рӯзи якуми ҳафта рӯй дод. Он рӯзи растохези Масех, ду зухуроти

минбаъдаи *Ҷ* ба шогирдон ва рӯзи фуруд омадани Рӯҳи Пок ба фиристагон дар рӯзи Панतिकост буд. Шогирдон ҳамчунин барои ноншиканӣ дар рӯзи якшанбе ҷамъ мешуданд, ва Павлус ба кӯринтиён насихат меод, ки дар рӯзи якуми ҳафта хайрот ҷамъ оваранд. Баъзеҳо чунин мешуморанд, ки ин чо Юҳанно ба замони доварӣ, ки дар борааш хоҳад навишт, ишора мекунад, аммо дар матни аслии юнонӣ ифодаи “*рӯзи Худованд*” дар ҳар ду маврид бо суҳанони гуногун баён карда мешавад.

Ногаҳон Юҳанно *аз қафои худ* овози соф, баланд ва монанди садои *карнай шунид*.

1,11.12 Ин Исо буд, ки ба вай фармуд, то он чиро ки дере нагузашта *хоҳад дид*, дар *китоб нависад*, ва чизи навишташударо ба *ҳафт калисо бифиризад*. Юҳанно барои дидани Шаҳси Гӯянда тоб хӯрда, *ҳафт чарогдони тиллоиро* дид, ки ҳар яке аз онҳо таҳкурсии, пояи амудӣ ва чароғи равшанин дар нӯги болоӣ дошт.

1,13 *Дар миёни ҳафт чарогдон касе монанди Писари Одам* буд. Дар миёни *Ҷ* ва ҳар як чарогдон ҳеч чиз набуд: на миёнарав, на табақабандӣ, на созмонҳо. Ҳар як калисо мухтор буд. Худовандро тасвир намуда, Макконки мегӯяд:

*Рӯҳ тамоми мавҷудиятро истифода мебарад, то рамзҳои ёбад, ки ба ақлҳои заиф ва маҳдуди мо оиди ҷалол, ҳашамат ва бузургии Меомада, Ҳамоне ки Масехи Ваҳй аст, каме фаҳмиш дода метавониста бошад.*⁵

Ҷ камзӯли дарози доварро *дар бар дошт*. Камарбанде ки *бар синааш баста шудааст*, рамзи боадолат ва беҳато будани довари *Ҷ*ст (ниг. Иш. 11,5).

1,14 *Сари Ҷ* ва *мӯи Ҷ* *мисли паши ё барф сафед* буд. Ин табиати абадии *Ҷ*ро чун Атикулайём (Дон. 7,9), ҳикмат, ва ҳамчунин покии доварҳои *Ҷ*ро инъикос мекунад. Чашмони *мисли шӯълаи оташ* дар бораи дониши комил, фаросати беҳато ва дар бораи он ки аз нигоҳи озмоишкунандаи *Ҷ* рӯй гардондан номумкин аст, мегӯянд.

1,15 *Пойҳои Худованд монанди мисе ки дар кӯра сурх шуда бошад*, буданд. Азбаски мис рамзи такроршавандаи доварист, пас ба

ин восита ақидае тасдиқ мешавад, ки ин чо \bar{U} пеш аз ҳама бо ваколатҳои довар муаррифӣ шудааст. Овози \bar{V} мисли шувваси обҳои бисёр ё мисли шувваси шаршараи кӯҳӣ, бузург ва сахмгин буд.

1,16 Дар дасти рости худ ҳафт ситора-ро доштани \bar{V} ба доро будан, кудрат, ҳукм-фармоӣ ва ҷалол ишора мекунад. Шамшери дудама, ки аз даҳони \bar{V} берун меомад, Сухани Худост (Ибр. 4,12). Ин чо он ба ҳукмномаҳои чиддӣ ва аниқ нисбати халқи \bar{U} дахл дорад, ки аз номаҳо ба ҳафт калисо аён аст. $R\bar{u}$ \bar{V} мисли офтоби дурахшоне буд, ки ба ниҳояти қиём расида, дар шавкат ва дар ҷалоли ғайриоддии табиати илоҳии \bar{V} чашм-бар аст.

Тамоми ин мулоҳизаҳо муттаҳид карда, мо Масехро дар тамоми камолоти \bar{U} мебинем, ки дорои дараҷаи ихтисоси баландтарин аст ва ин ба \bar{V} имкон медиҳад, ки ҳафт калисоро доварӣ намояд. Дертар дар ин китоб \bar{U} душманони Худо доварӣ хоҳад кард, аммо “вақти он расидааст, ки доварӣ аз хонаи Худо оғоз шавад” (1Пет. 4,17). Аммо бояд қайд кунем, ки дар ҳар мавриди муайян ин доварӣ гуногун аст. Доварӣ бар калисоҳо барои пок кардани онҳо ва бахшидани мукофотҳо ба амал оварда мешавад; доварӣ бар ҷаҳон – барои баровардани ҳукм ва ҷазо додан.

1,17 Намуди ин Довар Юханноро бар пойҳои \bar{U} мисли мурда афтонд, аммо Худованд Юханноро ба худ оварда, Худо ба вай мисли Аввалин ва Охири ошкор намуд (яке аз номҳои Яхува; Иш. 44,6; 48,12).

1,18 Довар Зиндаест, ки мурда буд, аммо акнун то абад зинда аст. \bar{U} калидҳои дӯзах⁶ ва мамотро дорад, яъне назорат бар онҳо дошта, дорои қобилияти нодири аз мурдагон зинда карданро дорад. Дӯзах ё ҳадес (дунёи мурдагон), ин чо ба ҷон дахл дорад, марг бошад ба бадан. Вақте одам мемурад, ҷони вай дар дунёи мурдагон, яъне дар ҳолати бечисм мемурад. Ҷасад дар қабр мехобад. Барои бовардор ҳолати бечисм баробари бо Худованд будан аст. Дар лаҳзаи аз мурдагон зинда шудан ҷон бо бадани ҷалолёфта як шуда, боло ба хонаи Падар хоҳад рафт.

1,19 Юханно бояд он чиро ки дидааст (б. 1), он чиро ки ҳаст (б. 2.3) ва он чиро баъд аз ин бояд ба вуқӯъ ояд (б. 4-22), нависад. Мазмуни умумии китоб аз ин иборат аст.

1,20 Баъд Худованд ба Юханно маъноии ниҳони ҳафт ситора ва ҳафт ҷароғдони тиллоиро фаҳмонд. Ситораҳо – фариштагон, ё қосидони ҳафт калисо ҳастанд, дар ҳоле ки ҷароғдонҳо – худи ҳафт калисо мебошанд.

Калимаи “фариштагон” ҳар хел маънидод карда мешавад. Баъзеҳо ҷунин мешуморанд, ки ин фариштагон ифодагари калисоҳо мебошанд, айнан ҷунон ки фариштагон халқҳои намояндагӣ мекунанд (Дон. 10,13.20.21). Дигарон мегӯянд, ки ин ускуфон (ё шубонони) калисоҳо мебошанд, агарчи ба ҷунин шарҳдиҳӣ асоси Навиштаҳо намерасад. Одамоне низ ҳастанд, ки мувофиқи гуфтаҳои инҳо, ин қосидон одамоне мебошанд, ки аз Юханно дар Патмӯс номаҳо гирифта, ба ҳар калисои ҷароғдони бурда расондаанд. Калимаи юнонӣ “ангелос” ҳам маъноии “фаришта” ва ҳам маъноии “қосид”-ро дорад, аммо дар ин китоб аниқ маъноии якум ба назар мерасад.

Агарчи номаҳо ба фариштагон ирсол шудаанд, мазмуни онҳо аниқ барои тамоми ташкилкунандагони Калисо муқаррар шудааст.

Ҷароғдонҳо нурдигаҳандагон, ва тимсоли мувофиқи калисоҳои маҳаллӣ буда, барои пошидани нури Худо дар миёни торикии ин ҷаҳон муқаррар шудаанд.

II. ОН ЧИ ҲАСТ: НОМАҲО АЗ ҶОНИБИ ХУДОВАНДИ МО (Б. 2.3)

Дар бобҳои 2 ва 3 мо бо номаҳои шахсие ки ба ҳафт калисои Осиё ирсол шуда буданд, шинос мешавем. Ин номаҳо метавонанд дар се самт истифода шаванд. Аввалан, дар онҳо ҳолати ҳақиқии ҳафт калисои маҳаллӣ дар замоне ки Юханно менавишт, тасвир ёфтааст. Сониян, онҳо масеҳиятро дар замин дар ҳар як лаҳзаи таърихи он тасвир менамоянд. Аломатҳои хоси дар номаҳо тасвирёфта, ақаллан қисман дар ҳар садсолаҳо пас аз рӯзи Пантикост вомерӯнданд. Дар ин хусус номаҳои ба таври аҷиб бо ҳафт масали боби

13-и Инчили Матто монанд ҳастанд. Ва ниҳоят, номаҳо азназаргузаронии *пайдарҳами пешакии* таърихи масеҳиятро медиҳанд, ки дар он ҳар як калисо ифодагари давраи алоҳидаи таърих мебошад. Тамоюлотии маъмулӣ дар ҳолати калисоҳо – ба тарафи бадшавист. Бисёриҳо чунин мешуморанд, ки се номаи якум пайдарҳам мебошанду чортои охир аз рӯи вақт мувофиқ омада, ба давраи ба боло бурдашавӣ дахл доранд.

Мувофиқи нуқтаи назари сеюм, давраҳо дар таърихи калисо одатан тартиби зерин доранд:

Эфсӯс: Калисои садсолаи якум, ки, умуман, шоистаи таъриф аст, аммо аллакай муҳаббати якуми худро тарк намудааст.

Исмирно: аз садсолаи якум то чорум Калисо аз ҷониби императорҳои Рум таъкиб мешуд.

Паргомус: дар садсолаи чорум ва панҷум, ба шарофати пуштибонии Константин, масеҳият чун дини расмӣ эълон шуд.

Тиётиро: аз садсолаи шашум то понздаҳум калисои румӣ-католикӣ ба масеҳияти Ғарбӣ таъсири калон мерасонд, то даме ки онро ҳаракати Ислоҳот ба ларза овард. Дар Шарқ калисои православӣ ҳукмрон буд.

Сардис: асрҳои понздаҳум ва ҳафдаҳум давраҳои баъди Ислоҳот буданд. Рушноии Ислоҳот зуд хира шуд.

Филоделфия: дар садсолаҳои ҳаҷдаҳум ва нуздаҳум бедоршавии калон ва ҳаракатҳои бузурги миссионерӣ ба назар мерасиданд.

Лудкия: Калисои рӯзҳои охир чун ширгарм ва аз меъёр дуршуда тасвир ёфтааст. Ин калисои либерализм ва экуменизм мебошад.

Дар соҳти ин номаҳо монандӣ ҳаст. Масалан, ҳар яке аз онҳо бо дуруди шахсӣ ба ҳар як калисо сар мешавад; ҳар яки он Худованд Исоро дар тимсоле нишон медиҳад, ки аз ҳама бештар маҳз ба ҳамин калисо мувофиқ аст; дар ҳар яки онҳо қайд карда мешавад, ки ба \bar{U} аъмоли ин калисо маълуманд, ва калимаи “медонам” оиди ин мегӯяд. Суханони ситоишомез ба тамоми калисоҳо, ғайр аз калисои Лудкия, фиристода шудаанд; ҳамаи калисоҳо, ғайр аз калисои Филоделфия ва Исмирно мавриди сарзаниш

қарор гирифтаанд. Дар ҳар яке аз калисоҳо ба таври махсус панд дода мешавад, ки гуфтаҳои Рӯхро бишнаванд, ва дар ҳар як нома ваъдаи махсус барои ғалабакунонда ҳаст.

Ба ҳар як калисо хислати махсуси худ хос аст. Филлипс унвонҳои зеринро махсус қайд мекунад, ки ин хусусиятҳои бартари доштаре инъикос менамоянд: *Эфсӯс* – калисои бемехр; *Исмирно* – калисои таъкибшаванда; *Паргомус* – калисои аз ҳад зиёд тоқатпазир; *Тиётиро* – калисои созишкор; *Сардис* – калисои хуфта; *Филоделфия* – калисое ки имкониятҳои мусоид дорад, ва *Лудкия* – калисои худписанд. Валвурд мушкилоти онҳоро ба таври зерин тасвир менамояд:

1. аз даст додани муҳаббати якум;
2. тарси азобҳо;
3. иштибоҳи таълимӣ;
4. таназзули ахлоқӣ;
5. қарахтии рӯзонӣ;
6. боздоштани номустаҳкам ва
7. ширгармӣ.⁷

А. Нома ба калисои Эфсӯс (2,1-7)

2,1 Худованд Худро ба калисои *Эфсӯс* чун Шахсе муаррифӣ менамояд, ки дар *дасти ростии Худ ҳафт ситора дорад ва дар миёни ҳафт чароғдони тилло мегардад*. Аксарияти тасвирҳои Худованд дар ин номаҳо ба он чи дар боби 1 оварда шудааст монанд ҳастанд.

2,2 Ин калисо бо *аъмоли* зиёд, *меҳнати* ғайратмандона ва тобоварии *пурсаброна* фарқ мекард. Он дар муҳити худ тоқати дидани *шариронро* (фасодкоронро) надошт. Он фиристагони дурӯғинро фарқ кунонда метавонист, ва бинобар ин бо онҳо мубориза мебуд.

2,3.4 Он ба хотири номи Масеҳ озмоишхому мусибатхоро *пурсаброна* аз сар гузаронда, бемадор нагашта, *меҳнат мекард*. Аммо барои калисои Эфсӯс фочиа ин буд, ки он *муҳаббати аввалини худро тарк намуд*. Муҳаббаташ хунук шуд. Қидду чаҳди пурҳарорати рӯзҳои аввал аз байн рафт. Масеҳиён метавонистанд ба ақиб, ба замони бештар нигаранд, ки муҳаббати аввалини онҳо ба

Масеҳ пур аз оташ, пуррагӣ ва озодӣ буд. Онҳо ханӯз ҳам таълимотро мустаҳкам нигоҳ медоштанд, ва дар парастии фаёлона иштирок мекарданд, аммо мақсади ҳақиқии ибодати онҳо гум шуда буд.

2,5 Онҳо бояд рӯзҳои неки ибтидои бовари худро *ба ёд оварда*, аз он *тавба мекарданд*, ки муҳаббати *аввалини* онҳо суст шуд, ва аз нав бо вафодорие ки хоси ибтидои ҳаёти масеҳиёнаи онҳо буд, хизмат мекарданд. Вагарна, Худованд *чарогдонро* дар Эфсӯс *аз ҷояш хоҳад ҷунбонд*, яъне ҷамоати онҳо аз байн меравад. Шаҳодати он оҳиста-оҳиста барҳам меҳӯрад.

2,6 Сухани навбатии ситоишомез ба нафрати онҳо нисбати *аъмоли николосиён* дахл дорад. Мо аниқ кӣ будани ин одамонро намедонем. Баъзеҳо чунин мешуморанд, ки ин пайравони Николос ном роҳбарӣ динӣ мебошанд. Дигарон ба он ишорат мекунанд, ки ин ном маънои “бар аҳли калисо ҳукм рондан”-ро дорад, ва дар ин ишораро ба пайдоиши системаи клерикалӣ (рӯхонияти касбӣ) мебинанд.

2,7 Онҳое ки барои шунидани Сухани Худо гӯш доранд, барои шунидани он ташвиқ мешаванд, *ки Рӯҳ ба калисоҳо чӣ мегӯяд*.

Сипас ба касе ки ғолиб меояд, ваъда дода мешавад. Одатан ғолиб дар Паймони Навин шахсе мебошад, ки ба Писари Худо будани Исои Масеҳ бовар мекунад (1Юх. 5,5), ё дигар хел карда гӯем, бовардори ҳақиқӣ аст. Бовар ба вай қобилияти бар ҷаҳон бо васва-сахову фиребхояш ғолиб омаданро медиҳад. Шояд, дар ҳар нома ваъда фикри иловагиро маҳз барои ҳамин калисо дар бар мегирад. Ҳамин тавр, дар калисои Эфсӯс шахсе ғолиб буда метавонад, ки пас аз дур шудан аз муҳаббати аввалини худ тавба намуда, самимӣ будани бовари худро нишон медиҳад. Чунин касон *аз дарахти ҳаёте ки дар биҳишти Худост, хоҳанд хӯрд*. Ин маънои онро надорад, ки онҳо ба шарофати ғалаба начот хоҳанд ёфт; ғалаба ин ҷо исбот мекунад, ки онҳо ҳақиқатан бовар кардаанд. Одамон танҳо бо як роҳ начот меёбанд – бар ҳасби файз, аз рӯи бовар ба Масеҳ. Ҳамаи начотёфтагон *аз дарахти ҳаёт хоҳанд хӯрд*,

яъне ба осмон ба ҳаёти ҷовидонӣ дар тамоми пуррагӣ хоҳанд даромад.

Калисои Эфсӯсро бисёр вақт барои тасвир кардани ҳолати умумии Калисо пас аз марги фиристагон истифода мебаранд.

Б. Нома ба калисои Исмирно (2,8-11)

2,8 *Исмирно* маънои “мур” ё “талхӣ”-ро дорад. Ин ҷо Масеҳ чун *Аввалин ва Охири*, *ки мурда буд ва зинда шуд*, муаррифӣ мешавад. Ин тасвир метавонад тасаллоии махсус барои онҳое бошад, ки ҳар рӯз бо таҳдиди марг рӯ ба рӯ мешаванд.

2,9 Худованд бо меҳрубонии махсус ба покони азияткаши Худ мегӯяд, ки *Ҷ* аз *андӯҳи* онҳо пурра огоҳ аст. Зохиран онҳо метавонанд *бенаво* тобанд, аммо аз ҷиҳати рӯхонӣ онҳо *сарватдор* ҳастанд. Чунон ки Чарлз Стенли гуфта буд: “Ҳамроҳи Оне будан, ки барои сар ниҳодан ҷой надорад, ва ба *Ҷ* монанд будан шарафи махсус аст. Ман инро дарк кардам: Исо ҳамсафари махсуси бандагони бенавои Худ аст”.

Дар Исмирно махсусан яҳудиён зидди покони тунду тез баромад мекарданд. Таърихшиносон нақл мекунанд, ки масалан, ҳангоми куштани Поликарп яҳудиён бо майлу рағбати зиёд ёрӣ медоданд. Чун *яҳудиён* онҳо худро халқи Худо меномиданд, аммо бо рафтори куфромези худ нишон медоданд, ки *куншти шайтонанд*.

2,10 Масеҳиён *набояд* аз он чизҳое ки дере нагузашта *бояд ба сарашон ояд, тарсанд*. Баъзеҳояшонро дар *зиндон* хоҳанд андохт, ва онҳо *дах рӯз дар андӯҳ хоҳанд афтод*. Ин вақт метавонад ба *дах рӯзи воқеӣ*, ба даҳ давраи махсуси таъкибот аз ҷониби қайсарҳои Рум, ки пеш аз Константин буданд, ё ба даҳ соли таъкибот дар аёми ҳукмронии Диоклетиан дахл дошта бошад.

Худованд бовардоронро тарғиб менамояд, ки *то дами мамот амин бошанд*, яъне омода бошанд, ки ҷони худро фидо намоянд, назар ба он ки аз бовари худ ба Масеҳ даст кашанд. Онҳо *тоҷи ҳаётро хоҳанд* дошт – мукофоти махсус, ки барои риёзаткашон муқаррар шудааст.

2,11 Боз шунавандае ки бо майли том гӯш мекунад, даъват карда мешавад, то ба

овози Рӯҳ гӯш диҳад. Ба ғолиб ваъда дода мешавад, ки вай аз *мамоти дуҷум* зараре нахоҳад дид. Ин ҷо ғолиб шахсест, ки ҳақиқӣ будани бовари худро бо он исбот мекунад, ки бо вичдони пок ба осмон рафтано афзал медонад, назар ба он ки бо вичдони бад дар замин монад. *Мамоти дуҷум* ба вай зараре нахоҳад расонд, зеро он ҳукми охири барои тамоми нобоварон аст (20,6.14).

В. Нома ба калисои Парғомус (2,12-17)

2,12 *Парғомус* маънои “бурчи баланд” ё “барои ҳамеша пайвастишуда”-ро дорад. Ин нома Худовандро чун Оне ки *шамшери дудам* дорад, ё Сухани Худо (Ибр. 4,12), ки бо он \bar{U} дар калисо бадкоронро доварӣ хоҳад кард, муаррифӣ менамояд (ниг. ба о. 16).

2,13 Парғомус маркази оини парастии қайсар дар Осиё буд, бинобар ин он маскане номида шудааст, ки *тахти шайтон* дар он ҷост. Сарфи назар аз он ки калисоро бутпарастӣ ихота мекард, он ба Масеҳ вафодор монд, агарчи яке аз аъзоёни он, *Антипас*, барои пайравӣ ба Худованд Исо кушта шуда буд. Вай аввалин сокини машҳури Осиёст, ки барои сачда накардан ба қайсар қатл карда шуд.

2,14.15 Аммо Худованд бояд калисоро барои он сарзаниш мекард, ки он ба пайравони таълимоти дурӯғин иҷозат медод бо масеҳиён муносибат дошта бошанд. Дар миёни он *пайравони таълимоти Билъом* ва *николосиён* буданд. *Таълимоти Билъом* хӯрдани *қурбониҳои бутҳоро* ва *зинокориро* маъкул медонист. Он ҳамчунин барои музд мавъиза карданро ба кор мебард (Ад. 22-25; 31).

Таълимоти николосиён аниқ муайян карда нашудааст. Бисёр олимони моил ба онанд, ки ин либертиниҳо буданд, ва мувофиқи таълимоти онҳо, *файзёфтагон* дар ҳаёти худ ба бутпарастӣ ва гуноҳҳои шахвонӣ роҳ дода метавонианд.

Аммо доктор Ч. И. Скоуфилд ин таълимотро бо пайдоши низоми клерикалӣ алоқаманд месозад:

Ин таълимот оиди он аст, ки Худо синфи рӯҳониёнро, ё қоҳинро, чун синфе ки аз қавми калисо фарқ мекард, муқаррар

намуд. Ин калима аз ду калимаи юнонӣ иборат аст: “нико” – забткунанда ё ғолиб ва “лаос” – халқ. Дар Паймони Навин оиди ягон “рӯҳонӣ” ва махсусан оиди қоҳин ҳеҷ чиз маълум нест, гайр аз он ки ҳамаи фарзандони Худо марҳамати махсуси “қаҳонати шоҳона” будан доранд. Дар калисои якуми фиристагон вазифаҳои зерин буданд: шубонҳо (ё усқуфҳо) ва диаконҳо; ва бахшоишҳо: фиристагон, пайгамбарон, муждабарон, шубонон ва муаллимон (Эфс. 4,11). Дорандагони бахшоишҳо метавонианд усқуфон ва ходимон бошанд ё набошанд. Аммо дар давраи дертари фиристагон тамоюлот ба он пайдо шуд, ки танҳо усқуфон ҳуқуқ доштанд маросимҳои диниро иҷро намоянд, ва умуман худро чун миёнарав байни Худо ва одамони таъин кунанд; маҳз ҳаминҳо николосиён буданд. Чунон ки мебинем, он чи дар Эфсӯс, дар давраи фиристагон, “аъмол” буд, дусад сол пас, дар давраи Парғомус ё Константин, “таълимот” шуд.⁸

2,16 Бовардорони ҳақиқӣ ба *тавба* кардан даъват мешаванд. Агар онҳо инро кунанд, он гоҳ метавонанд бомуваффақият бадкорон ва муаллимони шарирро аз муҳити худ бадар ронанд. Дар акси ҳол Худованд Худаш бо ин одамони нобакор *чанг* хоҳад кард.

2,17 Покони итоаткор бояд бишнаванд, ки *Рӯҳ ба калисоҳо чӣ мегӯяд*. Ба ғолиб ато хоҳад шуд, ки аз *манни ниҳонӣ бихӯрад*, ва ба вай *санги сафед* дода хоҳад шуд. Ғолиб дар Парғомус метавонист фарзанди Худо бошад, ки аз муносибати тоқатпазирона нисбати таълимоти дурӯғин дар калисои маҳаллӣ даст мекашид. Аммо *манни ниҳонӣ ва санги сафед* чӣ бошад?

Мани тимсоли Худи Масеҳ аст. Он метавонад бар хилофи қурбонии бутҳо, рамзи ҳар гуна хӯроки осмонӣ бошад (о. 14). *Манни ниҳонӣ*, шояд, “мусохибаи ниҳонии ширин бо Онест, ки чун ранҷур дар ин ҷо ҷалол ёфтааст”. *Санги сафед*ро ҳар хел маънидод мекунад. Дар соҳаи ҳуқуқшиносӣ ин аломати сафед кардан аст. Дар мусобиқаҳои варзишӣ ин рамзи ғалаба аст. Ҳамчунин ин рамзи меҳмондорӣ буд, ки соҳибхона ба меҳмонони худ медод. Фаҳмост, ки ин изҳо-

роти таҳсини шахсии Худо ва мукофотест, ки \bar{U} ба ғолиб медиҳад. Элфорд мегӯяд, ки *исми нав* аломати қабул шудан аз ҷониби Худо ва унвон дар ҷалол аст.

Таърихан ин калисо, шояд, ифодагари замони пас аз Константин аст, ки Калисо бо давлат мустаҳкам пайваст шуд. Ҳазорон одамон ба ном масеҳӣ гардиданду Калисо нисбати зухуроти бутпарастӣ дар миёни он саҳлгир шуд.

Г. Нома ба калисои Тиётиро (2,18-29)

2,18 Номи *Тиётиро* маънои “қурбонии доимӣ” ё “қурбониварии баснашаванда”-ро дорад. Дар ин нома мо Писари Худоро мебинем, ки *чашмонаш мисли шӯълаи оташ, ва пойҳояш мисли миси барроқ аст*. Чашмон дар бораи чашмони тезбин гувоҳӣ медоданду *пойҳои* мисин дар бораи доварии оянда.

2,19 Ин калисо дар якҷанд самт бемисол буд. Он дар *аъмоли* нек, *муҳаббат*, *хизмат*, *имон* ва тобоварии *пурсаброна* камбудӣ нашофт. Аслан на кам шудани *аъмол*, балки зиёд шудани он ба назар мерасид.

2,20 Аммо дар ҷамоат нисбати таълимоти нопок, ки ба амалияи *фиску фучур* ва бутпарастӣ роҳ медод, саҳлгирона муносибат мекарданд. Калисо ба *Изобал*⁹ ном *набияи* дурӯғин имкон дод, ки бандагони Худоро дар иштибоҳ андозад. Чунон ки Изобал дар Паймони Куҳан халқи Худоро бо зинкорӣ ва бутпарастӣ бадахлоқ намуд, ончунон ин зан ҳам таълим медод, ки масеҳиён метавонанд ҳамин хел рафтор намояд, ва ин барои онҳо гуноҳ ҳисоб нахоҳад шуд. Шояд, вай дар хусуси ба иттиҳодияҳои савдогарони Тиётиро дохил шудани бовардорон изҳори ризоиятмандӣ мекард, агарчи ин боиси ситоиш кардани худо ё олиҳаи тичорат ва иштирок дар базмҳое мегардид, ки он ҷо қурбониҳои бутҳоро меҳӯрданд. Бешубҳа, вай ин созишкориҳо бо ҷаҳон дар асоси он сафед мекард, ки гӯё ин ба муваффақияти кори калисо мусоидат хоҳад кард.

2,21-23 Азбаски он аз *тавба* кардан даст кашид, Худованд қарор дод, ки бистари зинкориашро ба *бистари* беморӣ дар андӯҳи бузург иваз кунад. *Онҳое* ки бо вай *зино* мекунад, бар бистари *андӯҳи азим* ва *марг*

андохта хоҳанд шуд, *агар* аз аъмоли вай *даст накашанд*. Он гоҳ *ҷамаи* *калисоҳо* хоҳанд *донист*, ки Худованд бедор аст ва ба ҳар кас мувофиқи аъмолаш подош медиҳад. Шояд, дар Тиётиро ҳақиқатан Изобал ном набияе буд. Аммо муҳаққиқони Навиштаҳои Пок ҳамчунин ин ҷо ишора ба пайдоиши низоми дурӯғини калисо бо бутпарастии он (сачда бурдан ба расмҳо), *фурӯхтани* *кафоро* ратномаҳо ва аз ҷониби *рӯҳониён* бахшида шудани *зино* барин гуноҳҳоро мебинанд.

2,24-25 Дар Тиётиро бақияи амин (*ҷамаи онҳое* ки *ин таълимотро пайравӣ накардаанд*) буд, ки дар таълимот ва маросимҳои нисбати Изобал, ки чун *умқҳои шайтон* маълум буданд, иштирок намекард. Ба онҳо, ғайр аз маҳкам *нигоҳ доштани* ҳақиқат то омадани Масеҳ, *бори дигари* ҷавобгарӣ гузошта намешуд.

2,26-28 Ғолиб дар Тиётиро бовардори ҳақиқие буд, ки *аъмоли* масеҳияти ҳақиқиро маҳкам нигоҳ медошт. Мукофоти вай ин хоҳад буд, ки бо Масеҳ дар Подшоҳии Ҳазорсола ҳукмронӣ хоҳад кард. Ба вай *бар халқҳо* қудрат дода хоҳад шуд, ва \bar{u} онҳоро бо *асои оҳанин* идора хоҳад кард. Ҳар гуна гуноҳ ё муқобилат бедаранг ҷазои саҳт дода хоҳад шуд. Худованд ваъда медиҳад, ки ба ғолиб *ситораи субҳро* ато хоҳад кард. Ситораи дурахшон ва субҳ – Худи Худованд Исост (22,16). Чунон ки *ситораи субҳ* дар осмон то тулуи офтоб намоён мешавад, ончунон Масеҳ низ, мисли ситораи субҳ, зоҳир хоҳад шуд, то Калисои Худро ба осмон барад, пеш аз он ки \bar{U} , мисли офтоби адолат барои ҳукм рондан бар замин меояд (1Тас. 4,13-18; Мал. 4,2). Ҳамин тавр, ба ғолиб иштирок дар болобурдашавӣ ваъда дода шудааст. Вай ба ин бо амалҳои худ комёб намегардад, балки қорҳои вай оиди ҳақиқӣ будани бовараш гувоҳӣ медиҳанд. Азбаски вай ҳақиқатан тавба кардааст, ба вай *ситораи субҳ* ато хоҳад шуд.

2,29 Дар ин ва се номаи минбаъда баёноти “*Ҳар кӣ гӯш дорад, бишнавад...*” на пеш аз ваъда ба ғолиб, балки аз ақиби он меояд. Ин метавонад ба факти зерин ишорат намояд: таҳмин карда мешавад, ки аз ҳамин

чой сар карда, танҳо ғолиб гӯш хоҳад дошт, то *бишнавад*, ки *Рӯҳ ба калисоҳо чӣ мегӯяд*.

Ғ. Нома ба калисои Сардис (3,1-6)

3,1 *Сардис* маънои “раҳоефтагон” ё “таҷдид”-ро дорад. Худованд ин ҷо чун *дорандаи ҳафт рӯҳи Худо ва ҳафт ситора* муаррифӣ мешавад. Рӯҳи Пок қудрати бар калисоҳо ва фиристодагони он назорат карданро дорад. Калисои Сардис калисои бовари мурда буд. Он обрӯи масеҳиёна дошт, аммо асосан танҳо маросимҳои расмии дилбазанро ба ҷо меовард. Он аз ҳаёти рӯҳонӣ лабрез набуд, ва аз худ нури фавқуттабӣ намепошид.

3,2.3 Худованд онро ба ғайрат ва чидду чаҳди нав даъват мекунад, то бақияро, ки барои \bar{U} боқӣ мондааст, *устувор намояд*, агарчи ҳатто аломатҳои мурдан намоеён мегардиданд. Одамон бисёр вақт барои Худо корҳои гуногунро сар мекарданд, аммо ҳеҷ гоҳ онҳоро ба охир намерасонданд. Масеҳ онҳоро огоҳ намуд, ки гавари поки боварро маҳкам *нигоҳ дошта*, дар бечонии худ *тавба кунанд*. Агар онҳо инро ба ҷо наоваранд, \bar{U} ногаҳон *омада*, онҳоро доварӣ хоҳад кард.

3,4 *Ҳатто дар* калисои *Сардис* бақияе буд, ки шаҳодати масеҳиро аз даст надода буд. Ин бовардороне буданд, ки *либоси худро* бо чизҳои дунявӣ *палид накардаанд ва дар либоси сафед бо* Масеҳ *хоҳанд гафт*.

3,5 Онҳо ҳамон ғолибоне буданд, ки рафторҳои дурусташон онҳоро чун бовардорони ҳақиқӣ қайд намуданд. *Либоси сафеди* онҳо оиди ҳаёти росткоронашон гувоҳӣ медиҳанд. Азбаски онҳо худро чун масеҳиёни ҳақиқӣ нишон доданд, номҳояшон аз *дафтари ҳаёт* нест нахоҳад шуд.

Баъзеҳо фикр мекунанд, ки *дафтари ҳаёт* номҳои ҳамаи онҳоро дар бар мегирад, ки ҳаёти ҷисмонӣ доштанд. Мувофиқи ин нуктаи назар, шахсе ки бо ҳаёти худ нишон медиҳад, ки ҳақиқатан аз олами боло зода шудааст, аз дафтари ҳаёт пок нахоҳад шуд, дар ҳоле ки аз рӯи мантиқ тамоми боқимондагон аз дафтари ҳаёт пок хоҳанд шуд.

Дигарон ин китобро чун дафтари номнависи онҳое мебинанд, ки ҳаёти рӯҳонӣ доранд. Ба чунин касон ваъда дода шудааст, ки

номҳояшон аз дафтари ҳаёт нест нахоҳанд шуд, яъне онҳо аз начот маҳрум нахоҳанд шуд. Мувофиқи ин нуктаи назар, факти он ки номҳои баъзе касон аз дафтари ҳаёт нест нахоҳанд шуд, аз дафтари ҳаёт нест кардани номҳои дигаронро талаб намекунад.

Дар асоси таълимоти муназзами Навиштаҳои Пок оиди он ки начот аз рӯи файз аст, на аз рӯи аъмол, ва дар асоси баёноти равшан, ки бовардори ҳақиқӣ амнияти доимӣ дорад (Юҳ. 3,16; 5,24; 10,27-29), ояти 5 дар назар надорад, ки фарзанди Худо ба таври ҷовидонӣ нобуд шуда метавонад.

Худованди мо ваъда илова мекунад, ки \bar{U} номҳои ғолибонро дар ҳузури *Падари Худ ва фариштагони осмонӣ эътироф мекунад*.

3,6 Боз аз одамон даъват карда мешавад, то огоҳии чиддиро шунаванд, ки аз олами боло зода нашуда, эътирофи диниро пайравӣ кардан мумкин нест.

Ҷамоат дар Сардис бисёр вақт барои тасвири давраи баъди Ислоҳот истифода мешавад, вақте Калисо расмӣ, маросимӣ, дунявӣ ва сиёсӣ гардид. Дар ин ҷода калисоҳои давлатии протестантӣ дар Аврупо ва дар мусламликаҳои амрикоӣ дар сафи аввал буданд.

Д. Нома ба калисои Филоделфия (3,7-13)

3,7 *Филоделфия* маънои “муҳаббат ба бародарон”-ро дорад. Худованд ба ин калисо чун *Қуддус ва Ҳақ* зоҳир мешавад, ки *калиди Довудро дорад*, ки *мекушояд* – ва *ҳеҷ кас нахоҳад баст*, ва *мебандад* – ва *ҳеҷ кас нахоҳад кушод*.

Дигар хел карда гӯем, \bar{U} ҳукумати маъмурӣ ва назорати баҳснопазир дорад.

Дари кушод, ки *куништи яҳудӣ ва дину оини бутпарастон барои пӯшидани он оқиз буданд*, - *имкониятест*, ки *Худо барои мавъиза кардан оиди Масеҳ ба ҳар касе ки хоҳиши шунидан дорад*, додааст. *Калиди Довуд* – *истиноди Паймони Куҳан ба он аст*, ки *Худо барои кушодани дарҳо ва бастании даҳонҳо қудрати мутлақ дорад* (ниг. *Иш.* 22,22).¹⁰

3,8 Ҷамоат дар Филоделфия аз Худованд танҳо суханони таҳсиномез мешунид. Ин пок-амин буданд. Онҳо саҳт хоҳони *аъмоли* нек буданд. Дар заъфи одамии худ онҳо ба Худованд таваккал мекарданд, ки дар натиҷа

қобилияти нигоҳ доштани бовар, ва дар амал татбиқ намудани онро доштанд. Онҳо *исми Масеҳро инкор накарданд*. Бинобар ин \bar{U} *пеши* онҳо *дари кушоди* имкониятҳоеро мемонад, ки *ҳеҷ кас баста наметавонад*.

3,9 Ин номдруздҳо–*яхудиён*, ки ба бовардорони оддӣ саҳт муқобилат мекарданд, дар пеши онҳо шарманда хоҳанд шуд. Онҳое ки худро халқи баргузида меномиданд, агарчи дар асл *куншти шайтон* буданд, маҷбур хоҳанд шуд эътироф кунанд, ки масеҳиёне ки барои онҳо манфур буданд, дар асл рамаи баргузида буданд.

3,10 *Азбаски* филоделфиягӣҳо ҳақиқати Худоро нигоҳ дошта, мувофиқи таълимоти он дар пеши одамон зиндагӣ мекарданд, Худованд онҳоро *аз соати озмоиш*, ки барои имтиҳон кардани ҳамаи *сокинони рӯи замин* меояд, *нигоҳдорӣ хоҳад кард*. Ин ваъдаи наҷот додани онҳо аз давраи Мусибати бузург аст, ки дар бобҳои 6-19 тасвир шудааст. Аҳамият диҳед: онҳо аз *соати озмоиш* нигоҳдорӣ хоҳанд шуд, яъне аз тамоми ин давра. Ҳамчунин онҳо аз ин давра (юн. “эк”) нигоҳдорӣ хоҳанд шуд, на дар даруни он.

“*Сокинони рӯи замин*” – истилоҳи махсус барои ифода кардани онҳое, ки ин замиро хонаи худ меҳисобанд, “сафилони дунё, ки аз ин зиндагӣ баҳраманданд...” (Заб. 16,14).

3,11 Омадани Масеҳ барои покони ташвиқ ба устувории пойдор аст. Аз наздик будани он огоҳ буда, онҳо набояд ба ягон кас имкон диҳанд, ки *тоҷи* ғолибонаи онҳоро рабояд.

3,12 Ғолиб дар Поки покҳои *Худо рӯи* хоҳад шуд. Ин ҷо ҷи дар назар дошта мешавад? Бешубҳа, ин қувват, шараф ва амнияти доимиро ифода мекунад. Вай ҳаргиз ин ҷои беҳавф ва хурсандиро тарк намекунад. Ғолиб се номро хоҳад гирифт, ки бар вай *навишта хоҳанд шуд*: *номи Худо, номи Ерусалими нав, ки аз осмон аз ҷониби Худо нузул хоҳад кард, ва номи нави Худованд Исоро*. Ҳамин тавр, вай чун шахсе эътироф хоҳад шуд, ки ба ҳар сеи онҳо тааллуқ дорад.

3,13 *Ҳар кӣ гӯш дорад*, бигзор ин хабари *Рӯхро ба калисоҳо* бишнавад.

Калисои Филоделфия аксаран рамзи растохези инҷилӣ дар асри XVIII ва оғози асри XIX, барқароршавии ҳақиқат оиди Калисо ва

омадани Масеҳ, ва ҳамчунин хизмати миссионерии умумичаҳонӣ мебошад. Дар ҳоле ки масеҳиёни инҷилӣ барои барқароршавии бениҳоят калон дар ин давра хурсандӣ мекарданд, шайтон ба андозаи муайян кӯшиш ба харҷ дод, то Калисо бо рӯи шариятпарастӣ, маросимпарастӣ ва расионализм турш кунад.

Е. Нома ба калисои Лудкия (3,14-22)

3,14 *Лудкия* ё “халқи ҳукмрон” ё “доварии башарӣ”-ро ифода мекунад. Худованд Исо Худро чун *Омин, Шоҳиди амин ва ҳақ, Ибтидои хилқати Худо* муаррифӣ мекунад. Чун *Омин*, \bar{U} таҷассумгари вафодорӣ ва ҳақиқат аст, Оне ки кафили ваъдаҳои Худо буда, онҳоро иҷро мекунад. \bar{U} ҳамчунин Муаллифи тамоми офаридаи моддӣ ва рӯҳонии *Худо* мебошад. Баёноти “*ибтидои хилқати Худо*” маънои онро надорад, ки \bar{U} Шахсияти якуми офаридашуда мебошад. \bar{U} ҳаргиз офарида нашуда буд. Дурусттараш, ин маънои онро дорад, ки \bar{U} ба тамоми офариниш ибтидо бахшид. Ин ҷо гуфта нашудааст, ки \bar{U} ибтидо дошт, балки гуфта шудааст, ки \bar{U} *Ибтидо* аст. \bar{U} Сарчашмаи *хилқати Худост*. Ва \bar{U} аз тамоми офаридаҳо бартар аст.

3,15-17 Калисои Лудкия *на сард* буд, *на гарм*. Он бемаза ва *ширгарм* буд. Худованд мехост, ки он дар бепарвогӣ ё чидду чаҳди худ муайянии бештаре нишон диҳад. Аммо не, он ба дараҷаи кофӣ *ширгарм* буд, то одамонро фиреб карда, онҳоро ба фикр кардан водор намояд, ки он калисои Худост, ва дар айни замон нисбати тамоми муқаддасот нафратоварона *ширгарм аст*. Ин барои Ҳақ Таоло нафратовар аст. Зиёда аз ин, ба ин калисо ғурур, чаҳолат, манманӣ ва худписандӣ хос аст.

3,18 Худованд ба ин одамон маслиҳат медиҳад, *ки аз \bar{U} тиллои дар отаи сурхшударо бихаранд*. Он метавонад ифодагари росткории илоҳие бошад, ки бо пул ё музди дигар намехаранд (Иш. 55,1), балки аз рӯи бовар ба Исои Масеҳ чун ҳадя мегиранд. Ин ҷо бовари ҳақиқӣ низ метавонад дар назар дошта шуда бошад, ки *дар отаи* имтиҳон шуда, дар рӯзи омадани Исои Масеҳ дар

хамд, шавкат ва чалол зоҳир мешавад (1Пет. 1,7).

Ба ин одамон ҳамчунин маслиҳат дода мешавад, ки *либоси сафед* бихаранд, яъне росткории амалиро дар ҳаёти ҳаррӯза. Ва онҳо бояд ба *чашимони* худ *сурма* кашанд, яъне ба воситаи таълими Рӯҳи Пок биниши ҳақиқии рӯҳониро ба даст оваранд. Маслиҳати мазкур хеле бамаврид аст, зеро Лудкия чун маркази фаъолияти молиявӣ, маҳсулоти бофандагӣ, тиб ва махсусан бо истехсоли сурма машҳур буд.

3,19 *Муҳаббати* Худованд нисбати ин калисо дар он зоҳир мешавад, ки \bar{U} онро мазаммат намуда, ҷазо медиҳад. Агар Худованд ғамхорӣ намекард, \bar{U} ташвиш ҳам намекашид. Бо меҳрубонии пуртоқат \bar{U} ин калисои номниҳодро даъват мекунад, ки *гаюр буда, тавба кунад*.

3,20 Дар оятҳои хотимавӣ чизе баён шудааст, ки Скоуфилд “ҷой ва мақоми Масеҳ дар охири давраи Калисо” меномад. \bar{U} берун аз калисои бесадоқат мебошад, ва боадабона тақ-тақ карда, шахсони чудоғонаро (аллакай на тамоми ҷамоатро) даъват мекунад, ки калисои муртадро тарк намояд, то бо \bar{U} мушоракат дошта бошад.

Тренч чунин шарҳ медиҳад:

*Ҳар шахс соҳиби хонаи дили худ аст; он ҳисори вай аст; вай бояд худаш дари худро воз кунад. Вай ҳуқуқи махсус ва бартарӣ дорад, ки аз кушодани он даст кашад. Аммо агар вай даст кашад, он гоҳ дар муҳориба голиби ҳақире мегардад, ки аз худписандии худ кӯр шудааст.*¹¹

3,21 Ба ғолиб ваъда дода шудааст, ки вай дар ҷалоли *тахти* Масеҳ шарик хоҳад буд ва бо \bar{U} бар замин ҳазор сол ҳукмронӣ хоҳад кард. Онҳое ки дар ҳақирӣ, радшавӣ ва укубат шарики \bar{U} мебошанд, дар ҷалол низ бо \bar{U} шарик хоҳанд буд.

3,22 Сипас ба шунаванда бори охирин маслиҳати ҷиддӣ дода мешавад, ки ба овози Рӯҳ гӯш диҳад.

Ҳар тавре ки мо китоби Ваҳйро маънидод намоем, наметавон инкор кард, ки калисои Лудкия возеҳу равшан асреро тасвир менамояд, ки мо дар он зиндагӣ мекунем. Дар ҳама ҷо мо ҳаётро дар ҳашамат мебинем,

дар ҳоле ки ҷонҳо бе Хушхабар нобуд мегарданд. Масеҳиён ба ҷои салибҳо тоҷо мебардоранд. Мо назар ба меҳнат барои Масеҳ, бештар ба варзиш, сиёсат ё телевизион майл дорем. Дарки ками эҳтиёҷи рӯҳонӣ, кӯшиши кам барои растохези ҳақиқӣ. Қисми бехтарини ҳаёти худро мо ба дунёи соҳибкорӣ медиҳем, ва танҳо бақияи ҳаёти масрафшударо ба Начоткор месупорем. Мо хоҳишҳои ҷисмҳои худро ба ҷо меоварем, ки пас аз якҷанд соли кӯтоҳ ба хокистар табдил меёбанд. Мо ба ҷои сарф кардан ғун мекунем, ва ба ҷои дар осмон ганҷ андӯхтан дар замин ганҷ ҷамъ мекунем. Ақидаи қабулшудаи умум чунин аст: “Барои халқи Худо ҳеч чиз бениҳоят хуб буда наметавонад. Агар ман худро дилхуш накунам, пас кӣ мекунад? Биёед дар дунё комёб шавем, бегоҳирӯзиҳои озоди худро ба Худованд бибахшем”. Чунин аст ҳолати мо дар арафаи бозгашти Масеҳ.

III. ОН ЧИ БАЪД АЗ ИН БОЯД БА ВУҚҮЪ ОЯД (Б. 4-22)

Акнун мо ба қисмати сеюм ва асосии Ваҳй мепардозем. Се боби аввал давраи Калисоро аз замони фиристагон то боло бурдан тасвир мекарданд. Аз ҳамин боб сар карда, мавзӯи китоб чунин аст: “Он чи баъд аз ин бояд ба вуқӯъ ояд”.

Дар миёни бобҳои 3 ва 4 катъшавии аён ҳаст. Аз ҳамин лаҳза сар карда дар ҳеч ҷо зикр намешавад, ки Калисо дар замин аст. Пас бо он чӣ рӯй дод? Ба фикри мо, Худованд дар охири боби 3 онро ба осмон бурд.

Азбаски покони ба осмон кӯчонда шуданд, Худованд муносибатҳои Худро бо халқи Исроил барқарор хоҳад кард. Баъд Мусибати бузург сар мешавад. Дар ин давраи ҳафтсола Худованд бо халқи яҳудӣ, ки як вақтҳо Масеҳро рад карда буданд, сару кор хоҳад дошт. Онҳое ки ба Масеҳ дар замони Мусибати бузург бозгашт хоҳанд кард, начот ёфта, ба Подшоҳии пурчалол дар замин дохил хоҳанд шуд, дар ҳоле ки радкунандагони \bar{U} нобуд хоҳанд шуд.

Дар ибтидои Мусибати бузург шумораи зиёди яҳудиён ба замини Исроил дар нобоварӣ хоҳанд баргашт (Ҳиз. 36,24.25). Ҳукумати

чаҳони Рум бо ҳукумати Исроил паймон баста, ба онҳо озодии парастиро кафолат хоҳад дод (Дон. 9,27). Дар асл, сеюним соли аввали мусибати бузург, нисбатан мулоим хоҳанд буд. Худованд Исо ин солҳоро дар Инҷили Матто 24,4-14 тасвир намудааст.

Дар миёнаи Мусибати бузург дар парастигроҳи Уршалим тасвири бут гузошта хоҳад шуд, ва одамон маҷбур мешаванд, ки ба он сачда кунанд, дар акси ҳол онҳо аз ҳаёт маҳрум мешаванд (Мат. 24,15). Ин аломати ибтидои Мусибати бузург, замони фалокатбор барои Яъқуб, давраи чунин укубатҳое хоҳад буд, ки чаҳон то ҳол надида буд, ва бори дигар нахоҳад дид (Мат. 24,21).

Боби 4 моро ба ибтидои Мусибати бузург ворид месозад. Амали аввалин дар осмон рӯй медиҳад, ки дар он ҷо ба Юҳанно ато шудааст, то ҷалоли Худоро бубинад. Худованд бисёр вақт, пеш аз он ки ба пайғамбарон пешгӯӣ кардани ояндаро иҷозат диҳад, ҷалоли Худро ба онҳо зоҳир менамуд (Иш. 6; Ҳиз. 1). Пеш аз он ки ба Юҳанно иҷозат дода шуд, ки таърихи ояндаи Калисоро нависад, вай дар боби 1 ҷалоли Масеҳро дида буд. Акнун ба вай имкон дода хоҳад шуд, ки Худоро бубинад, пеш аз он ки оиди доварихое донад, ки ба Исроили нобовар ва бутпарастон фуруӯ хоҳанд рехт.

А. Дидани тахти Худо (Б. 4)

4,1 Овозе ки Юҳанноро даъват мекунад, то ба осмон боло равад, овози Масеҳ аст (ниг. о. 10-20). Бисёр муҳаққиқони Навиштаҳои Пок чунин мешуморанд, ки даромадани Юҳанно ба осмон ифодагари ба хона бурда шудани Калисост, то дар ин вақт он бо Худованд бошад (1Тас. 4,13-18; 1Қӯр. 15,51-53). Худованд Исо ваъда медиҳад, ки ба Юҳанно *он чиро нишон медиҳад, ки баъд аз ин бояд ба вуқӯ ояд*. Ин суханон бо қисми охиринаи ояти 1,19 монанд ҳастанд, ва дуруст будани интиҳоби ин оятро чун яке аз бандҳои нақшаи китоб тасдиқ мекунанд.

4,2.3 Рӯҳи Пок ба таври махсус Юҳанноро фаро мегирад, ва *ӯ дарҳол* Худои ҷовидро мебинад, ки бар *тахти* Худ дар ҷалол ва ҳашамат нишастааст.

Баъзеҳо ба аксарияти дастнависҳо пайравӣ намуда калимаҳои “*Он Нишинанда... буд*”-ро партофта, *санги яшм* ва *ақиқро* аз Худи Худованд дида бештар барои тасвири тахт истифода мебаранд. Аммо ин сангҳои қиматбаҳо Худи Худовандро низ тасвир карда метавонанд. Дар синабанди саркоҳин санги яшм ифодагари нахустзодаи Яъқуб, Реубен, буд, ақиқ бошад, ифодагари писари охири Бинёмин. Номи “Реубен” маънои “инак, писар”, “Бинёмин” бошад, “писари ямини ман”-ро дорад. Валвурд ин ду сангро чун дарбаргирандаи ҳамаи сангҳои боқимондае меҳисобад, ки ифодагари тамоми халқи Худо мебошанд, Шахсияти дар тахт нишастаро бошад, чун Худо дар иттиҳод бо халқи Исроил.¹²

Рангинкамон, аз афташ, халқии сабзранг, ки *монанди зумуррад* аст – ваъдаи он аст, ки Худо сарфи назар аз доварихои меомада ваъдаҳои Худро дигар нахоҳад кард.

4,4 Мо наметавонем бо дилпурӣ гӯем, ки ин *бисту чор пир* кихоянд. Онҳоро чунин меҳисобанд: фариштагон; наҷотёфтагони Паймони Куҳан ва Паймони Навин, ё танҳо наҷотёфтагони Паймони Навин. Тоҷ доштан ва бар тахтҳо нишастани онҳо асос медиҳад, то тахмин кунем, ки ба онҳо аллакай баҳо дода, онҳоро мукофотонидаанд.

4,5 Маълум аст, ки *тахт* ин ҷо тахти довар аст - бо *барқҳо*, *раъдҳо* ва *овозҳои даҳшатангезаш*. *Ҳафт машъали оташин* ифодагари Рӯҳи Пок дар пуррагӣ ва бузургии Ҷуст. Рӯҳи Худо танҳо яктост, аммо рақами ҳафт ин ҷо рамзи камолот ва пуррагӣ мебошад.

4,6 *Баҳре аз шиша*, *монанди булӯр*, ба мо оиди он мегӯяд, ки тахт дар маконест, ки он ҷо онро ҳамлаҳои хавотироваар ва девонавори ин чаҳон, ё муқобилатҳои гуноҳкорон, ки ба баҳри тӯғёнкунанда монанданд, ба ташвиш намеоваранд.

Назди тахт *чор ҳайвоне буданд, ки аз пеш ва аз пас пур аз ҷашмон буданд*. Ин дар бораи равшанӣ, паҳноварӣ ва қуввати биниш гувоҳӣ медиҳад.

4,7.8 Гуфтан душвор аст, ки ин *чор ҳайвон* кихо буданд. Як чизро мо аниқ медонем, ки онҳо маҳлуқони офаридашуда ҳастанд, зеро ба Худо сачда мекунанд. Ба

назар чунин менамояд, ки онҳо каррубиёнро аз Ҳизқиёл 10 ва сарофиёнро аз Ишаъё 6 дар бар мегиранд. Ояти 7 каррубиёнро тасвир мекунаду ояти 8 сарофиёнро. Ин фариштагон тахти Худоро посбонӣ мекунанд. Шояд, каррубиён бо довари сӯзон ва сарофиён бо поккунии гудозанда монанд карда мешаванд.

Тасвири ки дар ояти 7 дода шудааст бо тасвири Масеҳ дар Инчилҳо ҳамоҳангиҳо доранд:

Шер – Матто – Подшоҳ.

Гӯсола ё барзагов – Марқӯс – Хизматгор.

Одам – Луқо – Писари Одам.

Уқоб – Юҳанно – Писари Худо.

Ҳайвонҳо дар бораи покӣ ва ҷовидон будани Худо суруди тамомнашаванда мехонанд. Дар бисёр дастнависҳо калимаи “қуддус” ин ҷо нӯҳ бор такрор мешавад: усули махсус, ки мақсадаш таъкид кардани сегонагист.

4,9.10 *Ва ҳангоме ки чор ҳайвон ба Нишинандаи тахт, ки ҷовидона Зинда аст, ҷалол медиҳанд, он бисту чор пир пеши тахт афтада, ба Ҷ, ки то абад Зинда аст, сачда мекунанд, ва тоҷҳои худро пеши тахт мегуздоранд.*

4,11 *Сачдаи онҳо онро тасдиқ мекунад, ки Худованд сазовори ҷалол, шавкат ва қудрат аст, зеро Ҷ ҳама чизро офаридааст ва ҳама чиз бар тибқи иродаи Ҷ вучуд дорад.*

Ин рӯъё моро барои он чи хоҳад буд, омода месозад. Худо дар назари мо чун Ҳокими кудратманди олам метобад, ки бар тахти ҷалоли Худо нишаста, Ҷро ҳайвонҳои сар ба сачда бурда ихота менамоянд ва Ҷ омода аст довариҳои Худро бар замин фуру резонад.

Б. Барра ва китобе ки бо ҳафт мӯҳр баста шудааст (Б. 5)

5,1 *Мо ин ҷо Худоеро мебинем, ки дар даст китоберо медорад, ки бо ҳафт мӯҳр баста шудааст. Дар китоб довариҳои тасвир ёфтаанд, ки бояд ба замин фуру резанд, пеш аз он ки Худованд Исо Подшоҳии Худро дар он барпо карда тавонад.*

5,2.3 *Фариштаи қавӣ, хитоб намуда, онеро мечӯяд, ки сазовори воз кардани ин китоб ва бардоштани мӯҳрҳо яке паси дигар*

мебошад. На дар осмон, на бар замин, на дар зери замин ягон каси сазовор ёфт нашуд, ки онро воз намуда, бихонад. На фаришта, на одам, на дев барои ба ҷо овардани ҳукм хикмат ва дониши зарурӣ надоштанд.

5,4 *Юҳанно бисёр гирифт, вақте ҳеҷ каси сазоворе ёфт нашуд. Оё ин маънои онро дорад, ки дар замин ҳукмронии беадолатӣ идома хоҳад ёфт, ки одилон асло сафед намешаванд, ки гуноҳкорон бечазо мемонанд? Оё ин маънои онро дорад, ки Подшоҳӣ намеояд, зеро покшавии зарурии замин ба амал намеояд?*

5,5 *Яке аз пирон Юҳанноро бо хабари хушнудкунанда оиди он тасалло дод, ки Шер аз сибти Яхудо, решаи (Офаридагор ва Асосгузор) Довуд сазовори он шуд, ки ин китобро воз намуда, мӯҳрҳоро бардорад ва, ҳамин тариқ, довариҳои ба амал оварад. Исо ба шарофати хикмати бепоёни Худ, муқаррароти илоҳӣ (Юҳ. 5,22.27), бартарии шахсӣ ва галабае ки Ҷ дар Ҷолҷолто ба даст овард, сазовори Довар будан аст.*

Дар Ваҳй Худованди мо ҳам чун Барра ва ҳам чун Шер нишон дода шудааст. Чун Барраи Худо, Ҷ курбонӣ шуда, бори гуноҳҳои ҷаҳонро бар Худ гирифт. Чун Шер, Ҷ Доварест, ки душманони Худро ҷазо медиҳад. Ҳангоми омадани якуми Худ Ҷ Барра буд. Бори дуюм ба замин омада, Ҷ Шер хоҳад буд.

5,6 *Вақте Юҳанно назар андохт, тахтро дид, ки чор ҳайвон ва пирон ихотааш карда буданд. Дар миёни тахт Барраи хурде меистод, ки гӯё навакак забҳ шудааст. Барра ҳафт шох (тавноӣ) ва ҳафт чаши (ҳамадонӣ) дошт. Ҳафт рӯҳи Худо доштани Ҷ ба мо ёдрас менамояд, ки ба Худованд Исо Рӯҳи Пок бемизон ато шудааст (Юҳ. 3,34). Ҳафт рӯҳи Худо, ки ба тамоми замин фиристода шудаанд, ломакон буданро ифода мекунанд.*

5,7.8 *Ҳамин ки Барра китоби довариро аз дасти ростии Худо Падар гирифт, ҳайвонот ва пирон пеши Барра афтоданд. Ҳар яке барбатҳо ва косаҳои тилло пур аз бухур дошт, ки рамзи дуои муқаддасон буд, шояд, дуои риёзатқашоне ки барои интиқоми хуни худ ба Худо фиғон мекашиданд (6,10).*

Агарчи онҳо дуохоро нигоҳ медоштанд, аз ин хулоса баровардан мумкин нест, ки онҳо дуохоро назди Худо оварданд ё дар ҷавоб ба онҳо ягон хел иштирок намуданд.

5,9.10 Дар *суруди нави* худ онҳо Барраро *сазовори* доварӣ кардан эълон намуданд, зеро \bar{U} кори наҷотро дар салиб ба ҷо оварда буд. Савол ба миён меояд: оё онҳо худро ба шумораи наҷотёфтагон дохил мекунанд (“*моро барои Худо...харидӣ*”) ё чунон ки дар баъзе вариантҳои дастанвис навишта шудааст, “*бо Хуни Худ барои Худо аз ҳар сибт ва забон ва қавм ва қабила харидӣ*”?¹³

Ба ғайр аз наҷот додан Худованд бовардоронро *подшоҳон ва қоҳинон гардонд*, то ки барои \bar{U} хизмат кунанд, дар борааш шаҳодат диҳанд ва дар Подшоҳии Ҳазорсола бо \bar{U} дар замин ҳукмронӣ кунанд.

5,11 Ба *ҳайвонот* ва *пирон* дастаи сарояндагони иборат аз *фарииштагони бисёр* ҳамроҳ шуданд, дастаи сарояндагоне ки миллионҳо, ё шояд, миллиардҳо овозро дар бар мегирифт, ки дар ҳамоҳангии ягонаву комил як шудаанд.

5,12 Бовардорон дар давоми тамоми ҷовидонӣ суруди зеринро хоҳанд хонд: *Барраи забҳшуда сазовори он аст, ки ... биёбад*:

қудрат – бар ҳаёти ман, бар Калисо, бар ҷаҳон, бар олам;

сарват – тамоми нукраи ман ва тамоми тиллои ман;

ҳикмат – беҳтарини қобилиятҳои ман;

қувват – қувваи ҷисмонии ман барои хизмат кардан ба \bar{U} ;

шавкат – хоҳиши ягона ва беғараз барои ситоиш кардани \bar{U} дар ҳамаи роҳҳоям;

ҷалол – ҳаёти дарунии ман, ки барои ҷалол додани \bar{U} бахшида шудааст;

баракат – тамоми қудрати ҳамди маро барои \bar{U} .

5,13 Акнун мусикӣ диапазонро васеътар намуда, мавҷи пурмуҳтаво ва бузурги суруди мавзун мегардад. *Ҳар офаридае ки дар осмон, ва бар замин аст* ба эълони *баракат*, ва *шавкат*, ва *ҷалол*, ва *қудрати* ҷовидонӣ ба Худо Падар ва *Барра* пайваست шуд.

Ин оят бо Филиппиён 2,10.11 шабоҳат дорад. Дар он гуфта мешавад, ки пеши номи Исо ҳар зону ҳам шуда, ҳар забон \bar{U} ро чун

Худованд эътироф хоҳад намуд. Вақти муайян нишон дода намешавад, аммо, шояд, ин пас аз он рӯй медиҳад, ки ҳамаи наҷотёфтагон барои ҳаёти ҷовидонӣ зинда мешаванд, ва сипас баъди он ки ҳамаи наҷотнаёфтагон барои маҳкумияти ҷовидонӣ зинда мешаванд. Бовардорон аллакай Исоро чун Худованд эътироф намудаанд, ва он гоҳ нобоварон низ маҷбур мешаванд \bar{U} ро ҷалол диҳанд. Ҳақиқати кафолатнок аст, ки тамоми олам Падар ва Писарро иззат хоҳад кард.

5,14 Анҷом! Вақте *ҷор ҳайвон* “*омин*” мегӯянд, *пирон афтада*, ба Худованд, ки ба тахт нишастааст ва *то абад Зинда аст*, саҷда мекунанд.

В. Бардоштани ҳафт мӯҳр (Б. 6)

6,1.2 Вақте *Барра* мӯҳри аввалро *бардошт*, яке аз он *ҷор ҳайвон* нидокунон гуфт: “*Биё ва бубин!*” Ҳамон дам саворе пайдо шуд, ки *камон* дошт, шояд, зиддимасех; вай бар *аспи сафед* савор шуда, *ғалабакунон* берун омад, то ғалаба кунад. Шояд, ин ҷо чизе тасвир мешавад, ки имрӯзҳо ба мо чун “*чанги сард*” маълум аст. *Камон* дар бораи таҳдиди чанг мегӯяд, тир бошад зикр намешавад. Шояд, ин ҷо ҳатто рафти чанг бо истифодаи мушакҳо тахмин карда мешавад, зеро камон силоҳи чангиест, ки дар масофа кор фармуда мешавад. Савор дар асл чангро *сар намекунад*; чанг то даме ки мӯҳри дуҷум бардошта нашавад ва аз замин осоиштагӣ гирифта нашавад, оғоз намешавад.

6,3.4 *Ҳайвони дуҷум* дар бораи омадани савори дуҷум хабар дод. Ин савора бо худ *шамшери бузург* дошт, ва бар *аспи куранд* нишаста буд. *Шамшер* барои ҳарбу зарби тан ба тан лозим аст. Ҳамин тавр, мӯҳри дуҷум пешбинӣ мекунад, ки лашкарҳои чангкунанда дар чанги тан ба тан саҳт мубориза хоҳанд бурд. Савори дуҷум *осоширо аз замин* мегирад.

6,5.6 Ба *ҳайвони сеҷум* итоат намуда, саворе пайдо мешавад, ки дар дасти худ *тарозу* дошт, ва бар *аспи сиёҳмушқин* менишаст. Ин тасвири гуруснагист, ки одатан аз ақиби чанг меояд. *Овозе аз миёни он ҷор ҳайвон* эълон намуд, ки *гандум ва ҷав* бо нархи хеле гарон фурухта мешаванд. Та-

розуро барои баркашидани меъёри гандум истифода мебаранд; ҳамин тавр, он рамзи гуруснагист. Баёноти “*вале ба равгани зайтун ва шароб зарар нарасон*”-ро маънидод кардан душвор аст. Баъзеҳо мегӯянд, ки ин хӯрок барои камбағалон аст. Агар онҳо маҳсулоти асосии ғизо ҳисоб мешуданд, он гоҳ бояд ба андозае нигоҳ дошта мешуданд, ки барои зистан лозим буд. Аммо ба назар бештар чунин менамояд, ки ин ҷо ашъи дабдабаноки сарватдорон дар назар дошта мешаванд: таърихан чунин воқеъ шудааст, ки ҳатто ҳангоми гуруснагӣ сарватдорон метавонанд барои ҳаловат бурдан чизи барояшон даркориро дастрас бикунанд.

6,7.8 *Ҳайвони чорум аспӣ самандро* даъват намуд, ки *мамот ва дӯзах* савори он буданд. *Мамот* бо бадан фикран монанд карда мешавад, *дӯзах*, ё ҳадес – бо *рӯх* ва *ҷон*. *Чанг*, *қаҳтӣ*, вабо ва *ҳайвоноти ваҳшӣ чоряки* сокинони заминро ба ҳалокат мерасонанд. Ба назари мо чунин менамояд, ки имрӯзҳо эпидемияҳо ба мо аллақай таҳдид намекунанд, зеро мо антибиотикҳои замонавӣ ва доруҳои олидарача дорем. Аммо бемориҳои чиддии ҳалокатовар мағлуб нашудаанд, балки андак фуру нишонда шудаанд. Онҳо метавонанд аз нав авҷ гирифта, дар саросари замин бо суръати ҳавопаймоҳо паҳн шаванд.

6,9 Ин ҷо мо бо аввалин риёзаткашони Мусибати бузург (Мат. 24,9), бовардорони яҳудӣ, *рӯ* ба *рӯ* мешавем, ки барои мавъиза кардани Хушхабари Подшоҳӣ баромаданд ва *барои шаҳодати худ кушта шуданд*. *Ҷонҳои онҳо дар таги қурбонгоҳ* дар осмон мебошанд.

6,10 Онҳо ба Худованд *Парвардигор* фиғон кашида мегӯянд, ки *интиқоми хуни онҳоро бигирад*. Чунон ки пештар зикр шуда буд, ибораи “*сокинони замин*” ба нобовароне дахл дорад, ки заминро хонаи худ интиқоб намуданд.

6,11 Ба ин риёзаткашон *либоси сафед* – рамзи росткорӣ – дода шуд. Ба онҳо гуфта шудааст, ки каме интизор шаванд, то даме ки шумораи ниҳонии риёзаткашони Мусибати бузург *пурра шавад*.

6,12.13 Бардошта шудани *мӯҳри шашум* боиси дигаргуниҳои чиддии харобиовар дар табиат шуд. *Заминчунбии азим* заминро баҳро ба ларза овард, дар миёни сайёраҳо бошад бесарусомонӣ ба вуқӯъ пайваст. *Офтоб* сиёҳ шуд, ва *моҳтоб* мисли *хун* сурх гашт. *Ситораҳо* ба *замин афтоданд*, мисли *дарахти анҷире* ки аз чунбиши саҳт *анҷирҳои* хоми худро мепартояд.

6,14 *Осмон* нопадид шуд, *гӯё* онро мисли *тӯморе мепечонданд*. *Ҳар кӯҳ* ва *ҳар ҷазира* бо ҷойивазкунии шиддатноки қабатҳои замин аз ҷои худ чунбид.

6,15 Ҳайратовар нест, ки тамоми табақаҳои чамъиятро воҳима фаро гирифт. Бо дарки он ки Худо ғзаби Худо фуру мерезонад, *онҳо дар мағораҳо* ва *дараҳои кӯҳҳо* пинҳон шуданд.

6,16.17 Барои онҳо бехтар буд, ки зери харобаҳои *кӯҳҳо* ва *сангҳои афтанда* нобуд гарданд, назар ба он ки мубталои ҷазои Худо ва *ғзаби Барра* гарданд. Онҳо бениҳоят дер фаҳмиданд, ки ҳеҷ исёнгар ба ғзаби Барра *истодагӣ намуда* наметавонад.

Г. Онҳое ки дар давраи Мусибати бузург начот ёфтанд (Б. 7)

Боби 7 дар байни мӯҳрҳои шашум ва ҳафтум ҷойгир буда, ифодагари ду гурӯҳи маҳсуси бовардорон мебошад. Ин боб ба саволе ки дар охири боби 6 дода шуда буд, ҷавоб мегардонад: “Кист, ки битавонад истодагӣ намояд?” Онҳое ки дар ин боб тасвир шудаанд, ба он маъно истодагӣ менамоянд, ки афв мешаванд, то ба Подшоҳии Ҳазорсола бо Масеҳ дохил шаванд.

7,1-4 Дидани *ҷор фариштаи дар ҷор гӯшаи замин истода* ва *ҷор боди заминро нигоҳ доранда*, маънои онро дорад, ки ба қарибӣ дар ҷаҳон тӯфони бузурги бошиддат рӯй хоҳад дод. Аммо ба ин фариштагон гуфта шуд, ки ин фалокати даҳшатангезро то даме боздоранд, ки *бар пешонии бандагони Худо мӯҳр зада* шавад. Он гоҳ аз ҳар дувоздаҳ *сибти бани Исроил* дувоздаҳ ҳазор нафарӣ *мӯҳр зада* шуданд.

7,5-8 Саду чилу ҷор ҳазор нафар – бешубҳа, бовардорони яҳудӣ ҳастанд, на аъзоёни фалон фирқаи замони ҳозира. Ин покони

яхудӣ ба Худованд дар аввали Мусибати бузург начот ёфтанд. Мӯҳр дар пешонӣ ифодагари он аст, ки онҳо моликияти Худо мебошанд, ва кафолат медиҳад, ки дар ҳафт соли оянда ҳаёти онҳо дар амон хоҳад буд.

Дар рӯйхат ду сибт зикр нашудааст: Эфроим ва Дон. Шояд онҳо аз он сабаб ба рӯйхат дароварда нашудаанд, ки дар бутпарастӣ пешсаф буданд. Баъзеҳо чунин мепиндоранд, ки зиддимасех аз сибти Дон ба вучуд меояд (Ҳас. 49,17). Сибтҳои Юсуф ва Левӣ ба рӯйхат дароварда шудаанд; Юсуф, бешубҳа, ҷои писари худ Эфроимро ишғол мекунад.

7,9 Одамоне ки дар ин қисми боб тасвир ёфтаанд – ғайрияҳудиёни *ҳамаи қабилаҳо, сибтҳо, қавмҳо ва забонҳо* мебошанд. Онҳо дар тан либоси сафед дошта, *дар пеши тахт ва дар пеши Барра* истодаанд (аъмоли росткорои покони; 19,8) ва *шоҳаҳои нахро*, ки рамзи ғалаба аст, ба даст гирифтаанд.

7,10 Инҳо ғайрияҳудиёне ҳастанд, ки хангоми Мусибати бузург начот меёбанд, зеро ба Худованд Исо эътимод намуданд. Дар суруд онҳо оиди *начоти* худ шодӣ изҳор намуда, онро ба *Худо ва Барраи* худ нисбат медиҳанд.

7,11.12 *Фариштагон, пирон ва чор ҳайвон* ба онҳо ҳамроҳ шуда, ба *Худо* сачда карданд, агарчи дар суруди ситоишии онҳо мавзӯи начот нест. Яке аз мураттибони суруди ситоишӣ гуфта буд: “Фариштагон ҳаргиз он хурсандиеро ки начотамон ба мо мебахшад, эҳсос намекунанд”. Аммо онҳо Ҷро чалол дода, эътиборашро бо ҳафт навъи маҳсули эҳтиром эълон мекунанд.

7,13.14 Вақте *яке аз пирон* Юҳанноро пурсид, ки ин *сафедпӯшон кистанд ва аз кучо омаданд*, Юҳанно иқро шуд, ки намедонад, аммо хоҳиши доништанро изҳор намуд. Он гоҳ пир фаҳмонд, ки онҳо *аз азоби азим омаданд ва либосҳои худро шуста, бо хуни Барра сафед кардаанд*. “Вақте мо рӯ ба рӯи асрори маънидоднопазир меистем, - менависад Ф. Б. Майер, – ҷӣ тасаллоест барои мо, вақте мо имконият дорем, то бо бовари мустаҳкам чунин бигӯем: “Ту медонӣ”.

7,15 Пир маънидодкунии ҳолати кунунӣ ва хизматгузории ин одамонро идома дод.

Муҳаққиқони Навиштаҳои Пок дар он боварии қатъӣ надоранд, ки мо ин шумораи зиёди ғайрияҳудиёно дар кучо мебинем: дар осмон ё дар Подшоҳии Ҳазорсола дар замин. Баракатҳои тасвирёфта барои ҳар ҷой дурустанд. Агар Подшоҳии Ҳазорсола дар назар дошта шавад, он гоҳ тахти Худо ва *маъбади Ҷ* – парастигӯҳест, ки дар Уршалим дар давраи Подшоҳӣ хоҳад буд (Ҳиз. 40-44).

Ба баракатҳои тасвирёфта диққат диҳед: Наздикии мутлақ: *бинобар ин онҳо дар пеши тахти Худо меистанд*.

Хизматгузории комил: *шабу рӯз дар маъбади Ҷ ба Ҷ хизмат мекунанд*.

Мушорақати комил: *Нишинандаи тахт дар миёни онҳо сокин хоҳад буд*.

7,16 Қаноатмандии комил: *онҳо дигар гурусна ва ташна нахоҳанд монд*.

Амнияти мутлақ: *онҳоро офтоб ва ҳеч гармо нахоҳад сӯзонд*.

7,17 Роҳнамоии комил: *Баррае ки дар миёнаи тахт аст, онҳоро ҷӯпонӣ хоҳад кард, ва онҳоро ба чашмаҳои оби ҳаёт хоҳад бурд*.

Хурсандии комил: *Худо ҳар як ашкро аз чашмонашон пок хоҳад кард*.

Г. Мӯҳри ҳафтум. Ҳафт карнай ба навохтан шурӯъ мекунанд (Б. 8.9)

8,1 Пас аз дарундостони боби ҳафтум, ки дар он ду гурӯҳи покони Мусибати бузургро дидем, мо ба *мӯҳри ҳафтум*, яъне охирин, омада расидем. Бардоштани мӯҳр чун *хомӯшии* нимсоата *дар осмон*, оромии даҳшатангез, ки қабл аз ҷазоҳои авҷгирандаи доимӣ мебошад, тасвир шудааст.

8,2 Вақте мӯҳри ҳафтум бардошта шуд, дар бораи ҳеч ҷазои маҳсус зикр намешавад. Нақл дарҳол ба доварихои ҳафт карнай мегузарад. Аз ин хулоса баровардан мумкин аст, ки мӯҳри ҳафтум *ҳафт карнайро* дар бар мегирад.

8,3.4 Аксар вақт тахмин мекунанд, ки *Фаришта* дар ин оят Худованд Исост. Дар Паймони Кухан Ҷ Фариштаи Худованд номида шудааст (Ҳас. 16,13; 31,11.13; Дов. 6,22; Хуш. 12,3.4). *Дуоҳои ҳамаи муқаддасон* ба воситаи Ҷ ба ҳузури Худо боло мераванд (Эфс. 2,18). Ҷ *бухури бисёре* мегирад, то бо

дуоҳо онро бар қурбонгоҳ тақдим намояд. Бухур аз он гувоҳӣ медиҳад, ки ҳам Худи Ҷ ва ҳам хизмати Ҷ атри гуворост. Замоне ки дуоҳо ба Худо рафта мерасанд, бенукс ва таъсирбахш мегарданд.

Дар матни мазкур *ин дуоҳо* ба поконе тааллуқ доранд, ки дар миёни Мусибати бузург буда, аз Худованд металабанд, ки ба душманонашон подош диҳад, агарчи тартиби зикршуда барои ҳамаи дуоҳо дуруст аст.

8,5 Дар ҷавоб ба дуоҳои онҳо *Фаришта* аҳгарҳои оташро *бар замин партофт*, ва онҳо боиси тарқишҳои саҳт, *раъдҳо*, *барқҳо* ва *заминҷубиҳо* гардиданд. Чунон ки Х. Б. Свит мегӯяд, “дуоҳои покони ба замин бо ғазаб баргаштанд”.¹⁴ Ҳамин тавр, доварҳои ҳафт карнай бо чунбишҳои саҳт дар табиат сар мезананд.

8,6 Ин ҷо мо ба мобайни давраи Мусибати бузург мерасем. Ин доварҳои карнай моро ба замоне меоваранд, ки Масеҳ ба замин фуруд меояд, ва душманонашро нобуд сохта, дар бораи омадани Подшоҳии Худ хабар медиҳад. Ҷор ҷазои аввал ба муҳити гирду атрофи одам таъсир расонда, сетои охиринаш дар худ одам инъикос меёбанд. Бисёр муфассирон монандиро миёни ин ҷазоҳо ва мусибатҳои Миср қайд мекунанд (Хур. 7-12).

8,7 Вақте *фариштаи якум карнай навохт*, *жоло ва оташ омехта бо хун сеяки дарахтони замин ва алафро сӯзонд*. Агар содда карда фаҳмонем, ин мусибатҳои дахшатнок ҷойҳоеро фаро мегиранд, ки одам аз он ҷо қисми асосии озуқавории худро ба даст меоварад.

8,8.9 Сипас *чизе монанди кӯҳи азими оташ дар баҳр сарнагун шуд*, *сеяки баҳрро ба хун мубаддал гардонд*, *сеяки махлуқоти ҷондори баҳрро нобуд кард* ва *сеяки киштиҳоро зерӣ намуд*. Ин на танҳо боз бештар захираҳои озуқаро кам мекунад, балки одамонро аз имконияти пайдо кардани он дар ҷойҳои дурдаст низ маҳрум месозад.

8,10.11 Бо баромадани овози карнайи сеюм аз осмон *Явшон* ном ситорае афтод, ки аз он *сеяки* тамоми *чазмаҳои об* барои одам *талх* гардид. Эҳтимол, ин оби талх захрнок буд, зеро *бисёре аз одамон мурданд*. Ҷӣ

будани “*Явшон*”-ро муайян кардан душвор аст. Вақте карнай садо медиҳад, ин оятҳо барои сокинони замин хеле фаҳмо хоҳанд шуд. Ҳангоми омухтани пайғамбарӣ дар ёд доштан фоиданок мебуд, ки чизи бисёр то даме ки ба амал наояд, барои мо нофаҳмо хоҳад буд.

8,12 Аён аст, ки *офтоб*, *моҳтоб* ва *ситорагон* чунон зарар мебинанд, ки танҳо сеяки равшании маъмулиро дода метавонанд халос. Карнайи ҷорум бо ториқие монандӣ дорад, ки бо он Миср ҷазо дода шуда буд.

8,13 Уқобе¹⁵ ки дар миёнаи осмон *парвоз мекард*, се бор бо овози баланд нидо карда гуфт: “*Вой бар ҳоли сокинони замин*”, яъне ба онҳое ки ақидаҳои онҳо тамоман дунявист, онҳое ки хонашон замин аст, онҳое ки бо-вардори ҳақиқӣ нестанд. Се ҷазои боқимонда аз боиси оқибатҳои ҳалокатовари худ барои одамон чун се мусибат маълуманд.

9,1.2 *Ситораи аз осмон ба замин афтода* фариштаи *афтода* ё ҳатто худ шайтон буда метавонад. Вай *калиди чуқурии бепоён*, ё *вартаро* дошт. Ин ҷои сукунати девҳост. Вақте вай ҷоҳи вартаро *воз кард*, аз он тӯдаи *дуде* мисли *дуди танӯри* бузург берун омад, ва гирду атрофро торик гардонд.

9,3.4 *Аз дуд шумораи зиёди малаҳҳо баромаданд*, ки мисли *каждум* неш зада метавонистанд. Аммо *қудраташон* маҳдуд буд. Онҳо наметавонистанд ба алаф зарар расонанд. Тӯмаи онҳо *одамоне* буданд, ки *бар пешони худ мӯҳри Худоро надоштанд*, яъне нобоварон.

9,5.6 Агарчи газидани малаҳ ҳалокатовар набошад ҳам, он боиси *азобе* мегардид, ки *панҷ моҳ* давом мекард. Азобҳо чунон саҳт буданд, ки *одамон* мурданро орзу мекарданд, аммо намерданд. Эҳтимол, малаҳ рамзи девҳост, ки аз варта озод шуда, мардону занонро гирифтори девонагӣ мекарданд. Ин гирифтورشудагон азобҳои саҳти ҷисмонӣ ва рӯҳиеро аз сар мегузаронданд, ки шахсе ки дар он фавҷи девҳо буд, аз сар гузаронда буд (Марк. 5,1-20).

9,7 Мақсади тасвири *малаҳҳо* ба амал овардани таассуроти забт ва ғалаба аст. Чун *аспҳое ки барои ҷанг ороста шуда бошанд*, онҳо лашкари ғалабакунанда буданд. *Тоҷҳои*

тиллоие ки бар каллаҳошон буд, ба он ишора мекунад, ки ба онҳо қудрати идора кардани ҳаёти одамон ато хоҳад шуд. *Рухсораҳое* ки мисли рухсораҳои одамон буданд, оиди он гувоҳӣ медиҳанд, ки онҳо махлуқоти боақл буданд.

9,8-10 *Мӯйҳои мисли мӯйҳои занон* онҳоро ҷалбкунанда ва мафтункунанда мекарданд. *Дандонҳои мисли дандонҳои шер* ифодагари қувват ва бераҳмӣ буданд. *Азбаски онҳо ҷавшанҳои гӯё* оҳанин доштанд, ба онҳо ҳамла кардан ё ба шикаст дучор кардан душвор буд. Ба воситаи *болҳое* ки шавшуви баланд мебароварданд, онҳо ба даҳшат ва изтироб меандоختанд. *Думҳои мисли думҳои каждум* ба онҳо имконият медоданд, ки ҷисман ва рӯҳан азоб бидиҳанд. *Қудрати дар давоми панҷ моҳ азоб додани одамон аз азобҳои бепоён дарак медиҳад.*

9,11 *Онҳо подшоҳе доштанд... ва номи он ба забони ибронӣ Абаддун* (ҳалоккунанда), *ва ба забони юнонӣ Апүллийун* (махвкунанда) мебошад. Инро одатан мансуби шайтон медонанд.

9,12 *Аз се мусибат якумаш гузаит.* Аз ҳама чизи бад ҳоло дар пеш аст. Шиддатнокӣ ҷазоҳо афзун мешавад.

9,13-15 *Зикр дар бораи қурбонгоҳи тиллоӣ, ки дар пеши Худо меистад*, ҷазои навбатиро бо дуоҳои халқи мазлуми Худо алоқаманд месозад. *Фариштаи шашуми карнайдор чор фариштаеро озод намуд, ки назди дарёи бузурги Фурот дар қайду банд буданд.* Ин чор фариштаҳо, шояд девҳо, маҳз барои ҳамин лаҳза омода карда шуда буданд, то рафта, *сеяки одамонро бикӯшанд.*

9,16.17 *Аз ақиби онҳо ду бевари беварҳо, ё дусад миллион нафар¹⁶ аспаворон мерафтанд, ки ҷавшанҳое ба ранги оташ* (сурх), *ёқути зард* (қабуд) *ва кибрит* (зард). *Каллаҳои аспон мисли каллаҳои шерон буданд, ва аз даҳони онҳо оташ, дуд ва кибрит* мебаромад.

9,18.19 *Ин се бало – оташ, дуд ва кибрит – ифодагари се мусибатанд, ки аз онҳо сеяки одамон хоҳанд мурд.* Ин аспон на танҳо бо *даҳонҳои* худ ҳалок мекарданд, балки ҳамчунин бо *думҳои* мормонанди худ захмин менамуданд.

Ин порча бисёр масъалаҳои муайяннашударо боқӣ мегузорад. Оё он чор фаришта ҳам дар ояти 14 ва ҳам дар Ваҳй 7,1 ҳамон як ҳастанд? Ин савораҳо киҳоянд: одамон ва ё девҳо, бемориҳо ё дигар қувваҳои харобкунанда? Ин се бало, ки чун *оташ, дуд ва кибрит* тасвир ёфтаанд, чиҳоянд?

Бояд қайд кард, ки на савораҳо, балки аспон ҳалок мекунад. Як муаллиф тахмин мекунад, ки ин лашкари қудратманди савораҳо рамзи “кадом як фиреби иблисонаи рафънашавандаест, ки аз шарқ меояд”. Ҳамилтон Смит мегӯяд:

“*Қудрати аспон дар даҳонашон буд*” *метавонад ба он ишорат кунад, ки ин фиреб хеле боварибахш ва суханварона пешкаш хоҳад шуд. Аммо аз паси ин фиреб қувваи шайтонӣ меистад, ки рамзи он думҳои мисли морон мебошад.*¹⁷

9,20.21 Агарчи аз се ду ҳиссаи одамон аз *балоҳо* зиён надида бошанд ҳам, онҳо *тавба накарданд*, балки парастии *девҳо* ва *бутҳои* дастисохтро, ки мурда ва нотавон буданд, давом медоданд. Онҳо аз *одамкушиҳо, ҷодугариҳо* (ки бо истифодаи доруҳо алоқаманд буданд¹⁸), *зинокорӣ ва дуздихо* рӯй нагардонданд. Ҷазоҳо ва уқубатҳо наметавонанд хислати гуноҳкорро дигаргун созанд; инро танҳо зодашавии нав карда метавонад.

Д. Фариштаи боқувват бо китоб (Б. 10)

10,1 *Акнун Юҳанно фариштаи қавии дигареро мебинад, ки аз осмон нузул мекард.* Тасвири Фаришта бисёриҳоро ба он фикр меоварад, ки ин Худованд Исост. *Бар сараш рангинкамон – рамзи паймони Худо буд.* *Рухсораи мисли офтоб – баёнкунандаи ҷалоли ошкоро буд.* *Пойҳояш мисли сутунҳои оташин; сутунҳо* оиди қувват ва *оташ* оиди доварӣ шаҳодат медиҳанд.

10,2 *Дар дасташ китоби кушодае* ё дастнависи лӯлапеч, бешубҳа, рӯйхати доварихоӣ меомада аст. *Пои росташро ба баҳр, ва пои чапашро ба замин* гузошта, *Ҷ* иддаи ҳукмронии ҷаҳонӣ мекард.

10,3-6 *Вақте Ҷ бо овози баланд нидо кард, ҳафт раъд* бо садоҳои худ сухан гуфтанд. *Аз афташ, Юҳанно фаҳмид, ки ин раъдҳо* сухан мегуфтанд, аммо, вақте вай *хост*

бинависад, Фаришта ба вай ичозат надод. Баъд Фаришта ба Худои Офаридгор қасам ёд кард, ки *дигар* мавқуфгузорӣ (*вақт*) *нахоҳад буд*.

10,7 Вақте карнаи ҳафтум навохта мешавад, *сирри Худо* анҷом хоҳад ёфт. *Сирри Худо* ба нақшаи Худо оиди ҷазо додани ҳамаи бадкорон ва барпо кардани Подшоҳии Писари Ӯ дахл дорад.

10,8.9 Ба Юҳанно фармуда шуд, ки ин *китобро бихӯрад*, яъне вай бояд онро хонда, оиди доварихое ки дар он тасвир ёфтаанд, андеша намояд.

10,10 Чунон ки Фаришта пешгӯӣ карда буд, дастнависи лӯлапеч дар даҳони Юҳанно *мисли асал ширин*, аммо *дар шикамаш талх* буд. Барои бовардор дар бораи нақшаи Худо оиди ҷалол додани Писари Худ дар ҷое ки Ӯ замоне ба салиб кашида шуда буд, хондан ширин аст. Дар бораи ғалабаи Худо бар шайтон ва тамоми хизматгоронаш хондан ширин аст. Дар бораи он ки ҳама чизи бад дар замин ислоҳ хоҳад шуд, хондан ширин аст. Аммо бо омӯзиши пайғамбарӣ талхӣ алоқаманд аст. Талхӣ худмаҳкумкунӣ ки Навиштаҳои пайғамбарона боиси он мешаванд. Талхӣ мулоҳизакунӣ оиди доварихое ки дере нагузашта яҳудият ва масеҳияти муртад ба онҳо гирифтӣ хоҳанд шуд. Талхӣ андешаронӣ оиди ҳалокати абадии ҳамаи онҳое ки Начотдиҳандаро рад карданд.

10,11 Ба Юҳанно гуфта шуд, ки вай бояд *боз дар бораи қавмҳо, ва қабिलाҳо, ва забонҳо, ва подошоҳони бисёр нубувват кунад*. Дар бобҳои навбатии китоби Ваҳй ин фармоиш ба ҷо оварда мешавад.

Е. Ду шоҳид (11,1-14)

11,1.2 Акнун ба Юҳанно амр шудааст, ки *маъбади Худо ва қурбонгоҳро андоза намуда*, касонеро, ки дар он парастӣш мекунанд, бишуморад. Аз афташ, андоза намудан ин ҷо бо мақсади нигоҳдорӣ ба ҷо оварда мешавад. Ӯ намебоист *рӯи ҳавлии халқҳоро* андоза мекард, зеро он дар *тӯли чилу ду моҳ* – нимаи дуҷуми Мусибати бузург аз тарафи ғайрияҳудиён поймол карда мешавад (ниг. Лук. 21,24). *Маъбади* ин ҷо зикршуда парастӣшгоҳест, ки ҳангоми Мусибати бузург дар Урша-

лим хоҳад буд. Шумурдани парастандагон метавонад маънои онро дошта бошад, ки Худо барои Худ бақияи парастандагонро нигоҳ хоҳад дошт. *Қурбонгоҳ* рамзи он воситаҳоест, ки бо ёрии онҳо ба Ӯ наздик хоҳанд омад, яъне коре ки Масеҳ дар Ҷолҷолто ба амал оварда буд.

11,3 Дар нимаи дуҷуми Мусибати бузург Худо *ду шоҳидро* ба миён хоҳад овард. *Палоси дар бар карда* рамзи навҳагарист. Онҳо аз гуноҳҳои одамон ба дод омада, ғазабӣ ояндаи Худоро эълон хоҳанд кард.

11,4 Ду шоҳид бо *ду дарахти зайтун* ва *ду чароғдон* монанд карда мешаванд. Чун *дарахтони зайтун*, онҳо аз Рӯх (равған) пур шудаанд. Чун *чароғдон* онҳо шаҳодати ҳақиқати Худоро ба давраи торикӣ мебаранд. (Барои дар Паймони Куҳан ёфтани чизи ба ҳамин монанд ба Закарё 4,2-14 нигаред).

11,5 Сеюним сол ин шоҳидон ба таври аҷиб аз зиён эмин дошта мешаванд. *Оташе ки аз даҳонашон мебаромад*, душманонашонро нобуд мекард, ва ҳатто кӯшиши *озор додан* ба онҳо оқибати марговар дошт.

11,6 Онҳо *қудрат доранд*, ки ба замин хушксолӣ оварда, обҳоро *ба хун табдил диҳанд ва заминро ба ҳар гуна бало гирифтӣ кунанд*. Ҳайратовар нест, ки онҳоро одатан бо Мусо ва Илёс фикран монанд мекунанд. Қудрати онҳо барои *ба хун табдил додани об ва ба ҳар гуна бало гирифтӣ кардани замин* аъмоли Мусоро дар Миср ба мо ёдрас мекунад (Хур. 7,14-20; 8,1-12,29). Қудрати онҳо бар оташ ва борон хизматгузории Илёсро ба мо ёдрас мекунад (3Подш. 17,1; 18,41-45; 4Подш. 1,9-12).

Макконкӣ мегӯяд:

Онҳо одамони дар парастӣшгоҳ бударо оиди шахси пур аз шарорат, ки онҳо назди вай барои парастӣш омадаанд, огоҳ хоҳанд кард. Онҳо ин одамонро бовар хоҳанд кунанд, ки замони пирузии вай кӯтоҳ аст; ва Исо барои зарба задани вай меояд; ва хатарҳои меоянд, ки боиси азобҳо мешаванд; ва онҳо набояд ҳаёти худро дарег доранд, вақте зарурати интиҳоб оиди мурдан ё зистан ба миён меояд; ва онҳо бояд на танҳо аз оне тарсанд, ки ҷисмро кушта метавонад, балки аз оне ки метавонад ҳам ҷон ва ҳам ҷисмро

ба дӯзах андозад; дар бораи ҷалолат ва наздик будани Подшоҳ ва Подшоҳии Ҷ, ки пас аз уқубати кӯтоҳмуддат фаро хоҳад расид; дар бораи дилпурӣ оиди он ки агар онҳо бо Ҷ уқубат кашанд, бо Ҷ ҳукмронӣ хоҳанд кард; ва дар бораи осоиштагӣ, адолат ва ҷалоли ҷовидонӣ, ки ба онҳое тааллуқ хоҳанд дошт, ки то ба охир сабр хоҳанд кард, ҳатто агар ин ифодагари марғи риязаткашона дар давраи бузурги озмоиш, ки онҳо аз он мегузаранд, хоҳад буд. Шаҳодати онҳо аз Китоб ҳақиқатан қавӣ хоҳад буд.¹⁹

11,7 Вақте онҳо шаҳодати худро анҷом диҳанд, ҳайвони ваҳшӣ, ки аз варта мебарояд, онҳоро хоҳад кушт. Шояд, ин худи ҳамон ҳайвонест, ки дар Ваҳй 13,8 вомехӯрад – сарвари империяи Руми барқароршуда.

11,8 Ҷасадҳои шоҳидон дар кӯчаҳои Уршалим дар давоми сеюним рӯз хоҳанд хобид. Уршалим ин ҷо аз боиси ғурур, хошишҳои ҷисмонӣ, афзудани беҳудагардӣ ва бепарвоӣ нисбати эҳтиёҷоти дигарон Садӯм номида хоҳад шуд (ниг. Хиз. 16,49). Ва аз боиси зинокорӣ, тақибот ва асири гуноҳ ва фасод будан Миср номида хоҳад шуд.

11,9 Мардум аз тамоми қавмҳо ба ҷасадҳои онҳо хоҳанд нигарист, аммо нахоҳанд гузошт, ки онҳоро ба гӯр супоранд – пастравии дахшатангез дар аксари маданиятҳо.

11,10 Сокинони замин хурсанд шуданд, зеро пайғамбарҳои номарғуб хомӯш шуданд, ва одамон ба якдигар инъомҳо мефиристанд, чуноне ки онҳо имрӯзҳо ҳангоми Иди Милод мекунанд. Одамон танҳо пайғамбарони мурдаро дӯст медоранд.

11,11.12 Пас аз се ва ним рӯз Худо онҳоро аз нав зинда хоҳад кард, пеш аз ҳама барои ба ҳарос овардани мардум ва дар пеши назари душманонашон ба осмон бурдани онҳо.

11,13.14 Дар ҳамон соат дар Уршалим заминчунбии азиме рӯй хоҳад дод, ки аз боиси он даҳяки шахр фуру ғалтида, ҳафт ҳазор одам нобуд хоҳад шуд. Боқимондагон ба Худо ҳамду сано хоҳанд хонд, аммо ин на парастии ҳақиқӣ, балки эътирофи мачбурии қуввати Ҷ хоҳад буд. Мусибати дуҷум гузашт.

Ин маънои онро надорад, ки ҳар он чи дар 9,13 то 11,13 тасвир ёфтааст, ифодагари мусибати дуҷум аст. Баръакс, бобҳои 10 ва 11,1–13 – фосила миёни мусибати дуҷум (карнаӣ шашум) ва мусибати сеюм (карнаӣ ҳафтум) мебошад.

Ё. Карнаӣ ҳафтум (11,15-19)

11,15 Садои карнаӣ ҳафтум нишон мебахад, ки Мусибати бузург ба поён расида, Подшоҳии Масех оғоз шуд. *Салтанати*²⁰ ин ҷаҳон салтанати Худованди мо ва Масехи Ҷ гардидааст, ва Ҷ то абад салтанат хоҳад ронд!

11,16.17 Дар пеши Худо ба рӯи худ афтада, он бисту чор пир Ҷро барои он шукр мегӯянд, ки Ҷ қуввати бузурги Худо қабул карда, бо тантана бар тахти салтанат нишаст.

11,18 Ва халқҳо аз Ҷ дар қаҳр шуданд ва мекӯшанд, ки ба тоҷгузории Ҷ монев шаванд. Аммо акнун вақти ғазаби Ҷ фаро расид, вақти доварӣ кардани онҳое ки ҳаёти рӯҳонӣ надоранд, вақти нобуд кардани нобудкунандагон. Ва замоне фаро расид, ки Худованд ба анбиёи Худ ва ба мардум, ҳам ба хурд ва ҳам ба бузургон, подош диҳад.

11,19 Худо аҳди Худо, ки бо халқи Худ – Исроил, баста буд, фаромӯш накард. Вақте дар осмон маъбади Худо воз шуд, сандуқи аҳди Ҷ зоҳир мегардад, ва он рамзи он аст, ки ҳар он чи ба Исроил аз ҷониби Ҷ ваъда дода шуда буд, ба амал хоҳад омад. Баъд барқҳо ва садоҳо, ва раъдҳо ва заминчунбӣ ва жлоли бузурге ба вуқӯъ меоянд.

Ж. Иштироккунандагони асосӣ дар Мусибати бузург (Б. 12-15)

12,1 Аломати бузурге дар осмон зоҳир шуд: зан, ки либосаш офтоб аст, моҳтоб дар зерӣ пойҳояш, ва тоҷе иборат аз дувоздаҳ ситора бар сараш. Зан – Исроил аст. Офтоб, моҳтоб ва ситораҳо ҷалол ва салтанатеро тасвир менамоянд, ки ба мардум дар Подшоҳии оянда ваъда дода шудаанд, айнан чуноне ки онҳо кудрати пурраи Юсуфро бар падар, модар ва бародаронаш таҷассум мекарданд (Ҳас. 37,9-11).

12,2 Зан ҳомиладор буда, мунтазири таваллуди кӯдак аст. Дар ин оятҳо лаҳзаҳои

бисёр аз таърихи Исроил ғунҷонида шуданд, бидуни ҳар гуна ишора ба фосилаҳои байни ходисаҳо ё ба он ки ин ходисаҳо ҳатман дар тартиби замонӣ рӯй медиҳанд.

12,3 *Аломати* дигаре дар осмон *аждаҳои бузурги сурх* аст, ки *ҳафт калла ва даҳ шох дорад*, ва бар ҳар каллааш афсар. *Аждаҳо* шайтон аст, аммо азбаски ин тасвир шабеҳи тасвири 13,1 аст, ки дар он оиди барқароршавии империяи Рум гуфта мешавад, пас, ин ҷо, шояд, шайтон чун оне тасвир ёфтааст, ки ин ҳокимияти ҷаҳониро илҳом мебахшад.

12,4.5 Аждаҳо бо *думи худ сеяки ситораҳоро бар замин* афканд – шояд, ишора ба чанг дар осмон, ки дар миёни Мусибати бузург рӯй дода, бо он ба анҷом мерасад, ки фариштагони афтада аз осмон ба замин сарнагун хоҳанд шуд (ниг. о. 8.9).

Аждаҳо омода аст, ки *Кӯдакро* ҳамин ки *Ҷ таваллуд шавад*, фуру барад. Вакте Хиродуси Бузург, тобеи Рум, кӯшиш намуд, ки Подшоҳи навзоди яҳудиёро нобуд кунад, ин иҷро шуд. *Кӯдаки нарина*, бешубҳа, Исо аст, ки бояд *ҳамаи халқҳоро бо асои оҳанин ҷӯпонӣ кунад*. Ин ҷо тасвир аз зодашавии *Ҷ* ба болобурдашавии *Ҷ* меҷаҳад.

12,6 Давраи ҳозираи калисо дар миёни оятҳои 5 ва 6 ҷойгир аст. Дар миёни Мусибати бузург қисми халқи Исроил маҷбур мешавад, ки ба ҷойи маҳфӣ – паноҳгоҳ дар *биёбон*, гурезад (баъзе чунин мешуморанд, ки ин шаҳри Петра аст). Ин одамоне сеюним сол пинҳон хоҳанд шуд.

12,7 *Дар осмон* миёни *Микоил ва фариштаҳояш*, аз як тараф, ва *аждаҳо ва фариштаҳояш* – аз тарафи дигар, чанг ба амал меояд. Ин дар миёни Мусибати бузург рӯй хоҳад дод. Фариштаи муқарраб Микоил ба халқи Исроил дар корҳояш ёрдам медиҳад (Дон. 12,1).

12,8.9 Аждаҳо тамоман шикаст хӯрда, ҳуқуқи ба *осмон* ворид шуданро аз даст дод. Вай ва фариштаҳои думраваш *ба замин сарнагун шуданд*. Аммо ин ҳанӯз насиби охирини вай нест (ниг. 20,1-3.10). Тавачҷӯҳ намоед, ки Юҳанно аждаҳоро ҷӣ гуна тасвир менамояд: *аждаҳои бузург, мори қадимӣ, иблис, шайтон, ки тамоми ҷаҳонро фиреб мекунад*.

12,10 Рондашавии аждаҳо бо овози *баланде* дар *осмон* ҳамроҳӣ мешавад, ки фаро расидани пирӯзии Худо ва рӯзи ғалабаи халқи *Ҷ*ро эълон менамояд. Ин пешбинии Подшоҳии Ҳазорсола буд. Ба ғайр аз ин, ин рӯйдоди хеле хуб аст – *маломатгари бародарони мо сарнагун шудааст*.

12,11 Хабар идома меёбад. Бовардорони яҳудии таъқибшаванда *бо Хуни Барра ва каломии шаҳодати худ* бар шайтон ғолиб омаданд. Ғалабаи онҳо дар марги Масеҳ асос меёфт, *шаҳодати онҳо бошад* оиди нархи он марг буд. Ба *Ҷ* вафодор монда, онҳо *шаҳодати худро* бо хуни худ мӯҳр заданд.

12,12.13 *Осмон* метавонад оиди набудани аждаҳо *шодӣ кунад*, аммо барои *замин ва баҳр* ин хабари бад аст! *Иблис медонад*, ки *вақташ кам мондааст*, ва ният дорад, ки хашми худро ҳадалимкун бештар фуру резонад. Махсусан хашми вай ба Исроил, халке ки аз он Масеҳ баромадааст, равона шудааст.

12,14 Ба бақияи амини яҳудиён *ду боли уқоби бузург дода шуд*, ки ба он имконият меод, то дар паноҳгоҳи худ, дар *биёбон*, пинҳон шавад. (Баъзеҳо чунин тахмин мекунанд, ки болҳо ифодагари қувваҳои ҳарбии ҳавоӣ мебошанд.) Он ҷо муддати сеюним сол (*замон, замонҳо ва нисфи замон*) ба ин бақия ғамхорӣ намуда, аз ҳамлаҳои мор ҳимоят хоҳанд кард.

12,15.16 Барои садди роҳи гурези Исроил шудан кӯшиш намуда, *мор* аз ақиби халқ *дарёи* калонро равон мекунанд, аммо заминчунбӣ обро фуру мебарад, ва иблис фирефта менамояд.

12,17 Аз боиси чунин хоршавӣ дарғазаб шуда, вай кӯшиш мекунад, то аз яҳудиёне ки дар кишвар боқӣ мондаанд, яъне аз он қисми яҳудиён, ки ба воситаи риояи *аҳкоми Худоро* ва доштани *шаҳодати Исо* ҳаққонияти бовари худро исбот намудаанд, интиқом гирад.

13,1 Боби 13 ба мо ду ҳайвони ваҳший калонро пешкаш менамояд: як *ҳайвони ваҳшӣ*, ки аз *баҳр берун меояд*, ва дигаре, аз замин, ё аз кишвар, яъне аз Исроил. Шубҳа нест, ки ин ҳайвонҳои ваҳшӣ ифодагари одамонеанд, ки дар давраи Мусибати бузург нақшҳои барҷастаро мебозанд. Онҳо хусуси-

ятҳои ҳайвонҳои ваҳшии дар Дониёл 7,3-7 зикршударо дар бар мегиранд. Ҳайвони ваҳшии якум – сардори империяи барқароршудаи Рум аст, ки дар шакли даҳ давлат вучуд хоҳад дошт. Вай аз баҳр, ки тимсоли халқҳои ғайрияҳудӣ аст, берун меояд. Вай даҳ шох дорад. Дониёл пешгӯӣ карда буд, ки империяи Рум дар шакли даҳ давлат барқарор хоҳад шуд (Дон. 7,24). Вай ҳафт калла дорад. Дар 17,9-10 дар бораи онҳо гуфта шудааст, ки ин ҳафт подшоҳ ҳастанд, шояд истинод ба ҳафт ҳокими гуногун ё ба ҳафт марҳалаи гуногуни империя. Бар шохҳои даҳ афсар аст. Онҳо дар бораи қудрате гувоҳӣ медиҳанд, ки аз ҷониби аждаҳо, яъне шайтон, ба вай дода шудааст. Бар каллаҳои номҳои қуфр мебошанд, ва ӯ худро на одами оддӣ, балки Худо эълон мекунад.

13,2 Ҳайвони ваҳшӣ монанди паланг буд, пойҳои мисли пойҳои хирс, ва даҳонаш мисли даҳони шер. Дар Дониёл 7 паланг тимсоли Юнон аст; хирс тимсоли Мод-Форс; шер бошад ифодагари Бобул аст. Ҳамин тавр, империяи Руми барқароршуда ба пешгузаштаҳои худ дар он монанд аст, ки мисли паланг зуд ғолиб меояд; мисли хирс боқувват аст; ва мисли шер носерам мебошад. Кӯтоҳ карда гӯем, он тамоми хусусиятҳои гуногунолуи империяҳои собиқи ҷаҳонро дар бар мегирад. Ин империя ва ҳокими он аз шайтон қуввати фавқуттабӣ мегиранд.

13,3 Яке аз каллаҳои ин ҳайвони ваҳшӣ яраи марговар дошт. Скоуфилд мефаҳмонад: “Боқимондаҳои империяи Руми қадим ҳаргиз чун давлатҳои ҷудогона мавҷудияти худро бас накарда буданд. Шакли давлатдории империявӣ мавҷудияти худро бас кард – як каллае ки ба дарачаи марговар ярадор шудааст”.²¹ Яраи марговар шифо ёфтааст. Дигар хел карда гӯем, империя бо сарвари ҳайвони ваҳшӣ ном қайсар барқарор шудааст.

13,4 Одамон ба ҳайвони ваҳшӣ сачда мекунад. Онҳо на танҳо аз вай ба таачҷуб меоянд, онҳо амалан ба вай чун ба Худо сачда мекунад. Онҳо ҳамчунин ба аждаҳо сачда мекунад.

13,5.6 Ҳайвони ваҳшӣ ҳавобаландона лоф зада, суханони қуфромези ноғуфтани мегӯяд. Ба вай иҷозат дода шудааст, ки чилу

ду моҳ амал намояд, ё чанг кунад. Вай нисбати исми Худо, маскани ӯ ва сокинони осмон беҳурмати дағалона нишон медиҳад.

13,7 Вай зидди халқи Худо меҷангад ва бар бисёриҳо ғолиб меояд. Онҳо мурданро аз таслим шудан ба вай афзал медонанд. Қудрати вай ба тамоми ҷаҳон паҳн мешавад – охири империяи ҷаҳонӣ то Подшоҳии Масех.

13,8 Онҳое ки ҳақиқатан бовардор набуданд, бо камали майл ба ҳайвони ваҳшӣ ибодат мекунад, зеро онҳо ҳаргиз ба Масех бовар надоштанд, номҳои онҳо асло дар дар дафтари ҳаёти Барраи забҳишуда навишта нашуда буданд. Ва азбаски номҳои онҳо дар миёни начотёфтагон ёфт нашуданд, онҳо ба гумроҳии худ дода мешаванд. Онҳо аз бовар қардан ба ҳақиқат даст кашиданд, ва акнун ба дурӯғ бовар мекунад.

13,9 Ин бояд барои ҳама огоҳӣ шавад: то даме ки ҳанӯз имконият ҳаст, нури Сухани Худоро қабул кунанд. Натиҷаи даст кашидан аз нур – дур шудан аз нур аст.

13,10 Бовардорони ҳақиқӣ метавонанд дилпур бошанд, ки таъқибкунандагони онҳо худашон ба асирӣ рафта, бо шамшер кушта хоҳанд шуд. Ин ба муқаддасон қувват медиҳад, то бо имон ва сабр интизор бошанд.

13,11 Ҳайвони ваҳшии дуюм боз як амалкунандаи асосӣ дар Мусибати бузург аст. Вай бо ҳайвонии ваҳшии якум аҳлона амал мекунад, ҳатто барои парастидани ҳайвони ваҳшии якум ва бути калон, ки ифодагари қайсари Рум аст, маъракаи байналмилалиро ташкил медиҳад. Ҳайвони ваҳшии дуюм аз замин, ё аз кишвар берун меояд. Агар кишвари Исроил дар назар дошта шуда бошад, он гоҳ эҳтимоли қавӣ меравад, ки ин ҳоким яҳудист. Вай пайғамбари дурӯғин аст (ниг. 16,13; 19,20; 20,10). Вай ду шох дорад, ки монанди шохҳои барра буда, ба вай шакли олихимматона ва беайб медиҳанд, ва ҳамчунин ба фикри он меоваранд, ки вай таҷассумгари Барраи Худост. Вай мисли аждаҳо сухан гуфта, бо ин нишон медиҳад, ки қувват ва илҳоми вай бевосита аз шайтон мебароянд.

13,12-14 Вай бо тамоми қудрати ҳайвони якум амал мекунад; ин маънои онро

дорад, ки қайсари Рум ба вай қудрати номаҳдудро медихад, то ба ҷои вай амал кунад. Вай дорои қувваи фавқуттабиист, ва бинобар ин метавонад *ҳатто оташро аз осмон* ба замин поён оварад. Албатта, мақсади ин мӯъҷизот фиреб додани халқ аст, то ки онҳо ба одам, чун ба Худо сачда кунанд.

13,15 Вай ба ин *пайкари* калон, карохати нафратовари харобӣ, ҳаёт мебахшад, ва аз хамин сабаб вай ҳақиқатан *сухан гуфта* метавонад. Сазои *сачда* накардан марғ аст.

13,16 Ҳайвони дуҷум бар он истодагарӣ мекунад, ки одамон *бар дастӣ росташон ё бар пешониашон тамға зананд*, ва бо ин вафодории худро ба қайсари Рум исбот кунанд.

13,17 Ғайр аз ин аломат ҳайвони ваҳшӣ *ном* ва *шумораи* махфӣ дорад. Агар одам *тамға, ном ё шумораи ҳайвони ваҳширо* надошта бошад, *харидан ва фурӯхтан* нахоҳад тавонист. Ин кӯшиш баҳри он равона шудааст, то бо усулҳои иқтисодӣ мардумро водор созад, ки ба хоҳири бутпарастӣ ба Масеҳ хиёнат кунанд. Ин озмоиши саҳт аст, аммо бовардорони ҳақиқӣ аз рад кардани Начотдихандаи худ дида марғро афзал хоҳанд шумурд.

13,18 *Шумораи ҳайвони ваҳшӣ* 666 аст. Шаш шумораи одамизод аст. Аз ҳафт як адад хурдтар будани шаш метавонад тахмини он бошад, ки одам аз ҷалол ва камолоти Худо маҳрум шудааст. Се шаш сегонаи гуноҳкор мебошад.

Яке аз масъалаҳои аз ҳама муҳим, ки дар робита бо боби 13 ба миён меояд, ин аст: Кӣ дар асл зиддимасеҳ аст, ҳайвони ваҳшии якум ё дуҷум? Моҳиятан, далел ба фоидаи он ки зиддимасеҳ ҳайвони ваҳшии якум аст, чунин аст: маҳз вай истодагарӣ мекунад, ки ба *ӯ* чун ба Худо сачда кунанд. Онҳое ки мувофиқи ақидаашон зиддимасеҳ ҳайвони ваҳшии дуҷум аст, ба он истинод мекунанд, ки ҳеч яҳудӣ ҳаргиз ғайрияхудиро чун Масеҳ қабул намекард, ва азбаски ҳайвони ваҳшии дуҷум яҳудист, масеҳи дурӯғин низ бояд вай бошад.

14,1 Мо *Барраеро* мебинем, ки *бар кӯҳи Сион истодааст*, ва бо *ӯ* *саду чилу чор ҳазор нафар*, ки *бар пешониҳошон* исми Падари *ӯ* навишта шудааст. Ин дар оянда рӯй хоҳад

дод, вақте Исо ба замин баргашта, дар Уршалим бо хамин гурӯҳи бовардорон аз ҳар сибти Исроил хоҳад истод. *Саду чилу чор ҳазор* – худи ҳамонҳоеанд, ки дар бораашон дар боби 7 зикр карда шуд. Акнун онҳо нияти ба Подшоҳии Масеҳ даромаданро доранд.

14,2.3 Юҳанно аз *осмон* овози мусиқiero мешунавад, *мисли шувваси обҳои бисёр ва монанди садои раъди пурзӯр*, *гӯё овози барбатнавозоне буд*, ки *барбатҳои худро менавозанд*. Танҳо *саду чилу чор ҳазор нафар он сурудро* ёд гирифта тавонистанду халос.

14,4.5 Дар бораи онҳо гуфта шудааст, ки онҳо *бо занон палид нашудаанд*. Онҳо худро аз бутпарастии даҳшатангез ва бадахлоқӣ нигоҳ дошта, аз ақиби *Барра* дар итоат ва вафодории комил мерафтанд. Пентакост ме-гӯяд: “Онҳо *навбарони Худо ва Барра* номида шудаанд, яъне онҳо дар дарави Мусибати бузург аввалин қасон мебошанд, ки ба Подшоҳии Ҳазорсола дохил хоҳанд шуд, то дар он давра заминро маскун намоянд”.²² Онҳо дурӯғи зиддимасеҳро қабул накарда, ба одами оддӣ сачда набурданд. Онҳо беайб монданд, зеро эътирофи онҳо оиди Масеҳ устувор буд.

14,6.7 *Фариштае* ки дар *миёнаи осмон* бо *Инчили абадӣ парвоз мекард*, аз афташ, ба Матто 24,14 мувофиқ аст: “Ва ин Инчили Малакут дар тамоми олам мавъиза хоҳад шуд, то ки барои ҳамаи халқҳо шаҳодате шавад; ва он гоҳ интиҳо фаро хоҳад расид”. Мавзӯи асосии ин Хушхабар дар ояти 7 дода шудааст. Ба одамон фармуда мешавад, ки назар ба ҳайвони ваҳшӣ аз *Худо* бештар *битарсанд*, ва *ӯро ҷалол диҳанд*, на ин тимсол-бутро. Албатта, Хушхабар танҳо яктост – Хушхабар дар бораи начот ба воситаи бовар ба Исои Масеҳ. Аммо ниятҳои гуногуни Худо ҳар хел таъкид карда мешаванд. Дар давраи Мусибат Хушхабар баҳри он равона хоҳад шуд, ки одамонро аз сачда ба ҳайвон рӯйгардон карда, барои Подшоҳии Масеҳ дар замин омода созад.

14,8 Фариштаи дуҷум дар бораи фуруғалтидани Бобил эълон мекунад. Оиди ин дар бобҳои 17 ва 18 гуфта мешавад. *Бобил* ифодагари дини яҳудии муртад ва масеҳияти муртад мебошад, ки як иттиҳоди тичоратӣ ва

диниरो бо сардорӣ дар Рум ташкил медиҳад. *Ҳамаи халқҳо аз шароби пургазаби зинокориши* вай маст хоҳанд шуд.

14,9,10 Мо метавонем муайян кунем, ки замони эълон шудани хабари фариштаи сеюм миёнаи Мусибат аст. *Фаришта* огоҳ мекунад, ки ҳар кӣ барои сачда кардан ба ҳайвони ваҳшӣ дар ҳар гуна шаклҳояш розӣ шавад, *газаби* Худоро имрӯз ва дар ҷовидонӣ хоҳад чашид. *Шароби хаими* \bar{U} ба замин ҳангоми Мусибати бузург хоҳад рехт. Аммо ин танҳо аввали укубатҳои дӯзахи ҷовидонӣ хоҳад буд, ки дар он нобоварон *дар оташ ва кибрит азоб хоҳанд кашид*.

14,11 Ин оят ба мо ёдрас мекунад, ки дӯзах ҷазои ҷовидонӣ ва хисшавандаро дар бар мегирад. Навиштаҳои Пок асло таълим намедиҳанд, ки гуноҳкорони мурда нобуд хоҳанд гардид. *Дуди азобҳои онҳо* ҷовидона баланд хоҳад шуд, ва на рӯз ором хоҳанд гирифт, на шаб.

14,12 Маҳз дар ҳамин вақт аз покон даъват карда мешавад, ки золимии ҳайвони ваҳширо пурсаброна аз сар гузаронанд, ва аз сачда кардан ба одам ё бут даст кашада, имони худро ба *Исо* маҳкам нигоҳ доранд, то ба *Худо* итоат кунанд. Маҳкумияти ниҳони гуноҳкорон (о. 9-11) барои вафодорон чун рӯҳбаландкунӣ дар устувор мондан хизмат мекунад.

14,13 Бовардороне ки дар ин давраи замон *мемиранд*, аз баракатҳои Подшоҳии Ҳазорсола маҳрум намешаванд. Одам мегӯяд: “Хушо зиндаҳо”. *Худо* мегӯяд: “Хушо онҳое ки *дар Худованд мемиранд*”, ва: “...*аъмолашон аз қафояшон меравад*”. Ҳар он чи барои Масеҳ ва ба исми \bar{U} карда шудааст: ҳар некӣ, ҳар атои қурбонӣ, ҳар дуо, ҳар ашк, ҳар калимаи шаҳодат саховатмандона подош дода хоҳад шуд.

14,14 Агар мо ин порчаро бо Матто 13,39-43 ва 25,31-46 муқоиса кунем, он гоҳ мефаҳмем, ки дарав дар замин ҳангоми омадани дуёми *Худованди* мо ба амал хоҳад омад. Ин ҷо гуфта мешавад, ки \bar{U} барои даравидан меояд; дар Матто 13,39 даравгарон фариштаҳоянд. Ҳам ин ва ҳам он дуруст аст; Масеҳ инро ба воситаи фариштагон ба ҷо меоварад.

Ин ҷо мо мебинем, ки Масеҳ дар *абри сафед* фуруд меояд, ва *бар сараш тоҷи тилло*, ва *дар дасташ доси тез дорад*.

14,15 *Фаришта* аз маъбад ба \bar{U} мегӯяд, ки *доси* *Худро* ба қор андозад, чунки *вақти дарав расидааст*. Ин суҳанонро набояд чун фармон ҳисоб кард; фариштагон ҳуқуқ надоранд, ки ба *Худо* фармон диҳанд. Дурустараш, ин дархост ё паёмест, ки аз ҷониби *Худо* Падар фариштода шудааст.

14,16 Дарави яқум ду шарҳ дорад. Он метавонад рамзи чамъоварии бовардорон аз Мусибат барои даромадан ба Подшоҳии Ҳазорсола бошад. Мувофиқи ин нуқтаи назар, дарав ба тухми нек дар Матто 13, яъне ба писарони Подшоҳӣ, мувофиқ аст. Ё ин метавонад дарави маҳкумкунӣ бошад. Дар чунин маврид маҳкумшавандагон метавонанд ғайрияҳудиён бошанд, зеро *Исроил*, аз афташ, дар дарави оянда ифода шудааст (о. 17-20).

14,17 Акнун тасвир ба доварихои даҳшатноки охири бармегардад, ки бар қисми нобовари халқи *Исроил*, чун ба токи ангури заминӣ, фуру хоҳад рехт (ниг. Заб. 79,9; Иш. 5,1-7; Ирм. 2,21; 6,9). *Фаришта* бо *доси тез* мусаллаҳ шуда аз маъбаде ки дар осмон аст, берун меояд.

14,18 *Фариштаи дигар* барои сар кардани дарав ишора медиҳад. Ин фаришта *бар оташ қудрат дорад*, ки ин метавонад идомаи довариро ифода кунад.

14,19 Хӯшаҳои пухтаи ангурро чамъ карда, ба *чархушти бузурги газаби* *Худо* меафкананд. Пахш кардани мева дар чараёни шаробсозӣ ин ҷо чун манзараи доварии ҳалокатовар истифода бурда мешавад.

14,20 Меваҳо дар беруни Уршалим пойкӯб карда шудаанд, эҳтимол, дар водии Еҳӯшофот. Хунрезӣ чунон саҳт хоҳад буд, ки хун ба масофаи 300 км дарозӣ ва баландияш то ҷилави аспон қорӣ хоҳад шуд. Он аз Уршалим то ҷануби Адӯм тӯл хоҳад кашид.

15,1 *Аломати дигаре дар осмон ҳафт фариштаеро ки ҳафт балои охири доранд*, дар бар мегирад, ки ба вукӯъ омадани онҳо ифодагари анҷоми *газаби* *Худост*. Аз ин мо мефаҳмем, ки пеши анҷоми Мусибати бузург истодаем.

15,2 Юҳанно дар осмон гурӯҳи калони одамонро мебинад, ки *бар баҳре аз шиша, ки бо оташ омехтааст, истодаанд*. Дар онҳо вай шахсонро хоҳад шинохт, ки аз сачда кардан ба *ҳайвони ваҳшӣ* ё *пайкари вай* даст кашиданд. Бешубҳа, барои ин онҳо азоб дода кушта шуданд.

15,3.4 Аммо акнун онҳо дар осмон буда, *суруди Мусо ва суруди Барраро* мехонанд, ки қариб пурра аз оятҳои Паймони Кухан тартиб дода шудаанд. Дар интизории он ки Худо бо азобдихандагонанон чӣ кор карданист, онҳо шаҳодат медиҳанд, ки *ӯ дар доварихои худ одил аст*. Онҳо *Худои Қодири Мутлақро* барои *аъмол ва роҳҳои* ҷалол медиҳанд. Аз матн равшан аст, ки аъмоли *ӯ* ҷазоҳо мебошанд, агарчи, албатта, инро ба ҳамаи аъмол ва роҳҳои *ӯ* нисбат додан мумкин аст. “*Подшоҳи муқаддасон*”-ро бояд “*Подшоҳи халқҳо*” хонд.²³

Суруди Мусо Худоро барои начот ёфтани аз асорати Миср ситоиш мекард. *Суруди Барраро* халосшавии пурраро аз шайтон ва тамоми душманони ҳаёти рӯҳонӣ ситоиш мекунад. Ҳамин тавр, чунон ки А. Т. Пиерсон хуб кайд намудааст, “онҳо ду худуди начотро ишорат мекунанд, ки тамоми таърихи халқи бозхаридшуда байни онҳост”.²⁴

Доварихои Худо дар замин нишон доданд, ки *ӯ* *Худои покӣ* аст. *ӯ* *ҳамаи халқҳоро* водор хоҳад кард, ки аз *ӯ* *битарсанд*, *ӯ* *ро ҷалол диҳанд* ва ба *ӯ* *сачда намоянд*.

15,5 Баъд аз ин Юҳанно *маъбади хаймаи шаҳодатро*, ки дар осмон воз аст, дид. Ин, шояд, парастигӯҳи аслии осмонист, ки парастигӯҳи заминӣ нусха, ё тимсоли он буд (Ибр. 9,23). Ин ба Поки покҳо робитаи махсус дорад.

15,6 Сипас *ҳафт фариштае* зоҳир мешавад, ки *катони тоза ва дурахшон дар бар карда, то синашон камарбанди тилло бафта шуда буд*. Онҳо мусаллаҳ гардиданд, то доварии одилонае ба ҷо оваранд, ки ба воситаи он Худо ҷалол хоҳад ёфт. Ин фариштагон ба қарибӣ *ҳафт балои* охирино ба кор хоҳанд андохт.

15,7 *Яке аз он чор ҳайвон* ба ҳар фаришта яктоғӣ коса дод. Дар ин косаҳо доварихои охиринаи Мусибати бузург мебошанд, ки ҳа-

маи душманони Худоро фаро хоҳанд гирифт, на танҳо кадом як қисми онҳоро.

15,8 Он ҳақиқат, ки *ҳеҷ кас* наметавонад ба *маъбад дарояд*, то ин *ҳафт бало* анҷом наёбад, метавонад маънои онро дошта бошад, ки ягон шафоати коҳинон ҳашми Худоро бекор карда наметавонад.

3. **Ҳафт косаи ғзаби Худо (Б. 16)**

16,1.2 *Овози баланд аз маъбад ба ҳафт фаришта* мефармояд, ки *браванд ва ҳафт косаи ғзаби Худоро бар замин бирезанд*. Аз рӯи табиат ва пайдарпайии худ ин доварихо монанди доварихои карнай хастанд, аммо бештар шиддатнок. Косаи якум боиси пайдо шудани *яраҳои бад ва зишти фасоднок* дар онҳое мегардад, ки ба *ҳайвони ваҳшӣ* ва *пайкари он сачда карданд*.

16,3 Ҷазои дуҷум обҳои *бахрро ба хун мисли хуни мурда*, мубаддал мегардонад, ва тамоми махлуқоти ҷондор дар баҳр мемуранд.

16,4 *Косаи сеҷум* тамоми чашмаҳои *обро* ба хун мубаддал мегардонад.

16,5.6 Дар ин ҷо *фариштаи обҳо* одилона будани доварихои Худоро сафед мекунад. Одамон танҳо подоши аъмоли гуноҳолуди худро мегиранду халос. Онҳо бисёр хун *резонданд*, ва акнун ба сифати ҷазо ба ҷои об хун хоҳанд нӯшид. *Ин сазои онҳост*.

16,7 Шояд, *қурбонгоҳ* рамзи ҷонҳои покони кушташуда (6,9) аст. Онҳо муддати дуру дароз ва пурсаброна интизори он буданд, ки азобдихандагони онҳо ҷазо ёбанд.

16,8.9 Ҷазои чорум одамонро маҷбур месозад, ки аз сӯзонидани офтоб ва шуои офтоб азоб кашанд. Аммо ин боиси *тавба кардани* онҳо нагардид. Баръакс, онҳо ба *Худо* куфр мегуфтанд, ки *ӯ* ба онҳо ҷунин гармои сӯзонро фиристод.

16,10.11 *Фариштаи панҷум* малакути *ҳайвони ваҳширо* бо *торикӣ* ҷазо медиҳад. Ин азоби одамонро зиёд мекунад, зеро онҳо имконияти ҳаракат карданро надоранд, то ки аз мусибатҳои оянда гурезанд. Аммо дилҳои онҳо мулоим намешаванд. Нафрати онҳо ба *Худо* боз ҳам бештар ва устувортар мегардад.

16,12 Вақте косаи шашум рехта мешавад, *обҳои Фурот* хушк шуда, ба лашкаре ки *аз ҷониби шарқ аст*, имконият медиҳад, ки ба замини Исроил дарояд.

16,13.14 Юҳанно се рӯҳи ғукмонандро мебинад, ки *аз даҳони аждаҳо, ҳайвони ваҳшӣ ва набии козиб* – ваҳдати сегонаи шайтон - таклиди Ваҳдати Сегонаи Худо – мебароянд. Ин *рӯҳҳои девҳо аломат ба амал меоваранд*, то ҳамаи ҳокимони ҷаҳонро фиреб дода, онҳоро барои ҷанги хотимавӣ дар *рӯзи бузурги Худои Қодири Мутлақ* ҷамъ оваранд.

16,15 Оиди ин ҷанг сухан ронда, Худованд оиди хушиҳо барои ҳамаи покони Мусибати бузург, ки бозгашти Ҷиро интизоранд ва худро аз бутпарастии он даврон дар поки нигоҳ медоранд, зикр менамояд. Барои наҷотнаёфтагон бошад *Ҷ* мисли дузд ногаҳон меояд ва ҳалокат меоварад.

16,16 Лашкарҳои тамоми ҷаҳон дар *мавзее ҷамъ мешаванд, ки ба забони ибрий Ҳармаҷиддун, ё Мачиддун²⁵, ном дорад*. Он асосан бо водии Изреѐил, ки дар қисми ҷанубии он Мачиддун воқеъ аст, монанд карда мешавад. Мегӯянд, ки Наполеон онро арса барои ҷанги ҷаҳонӣ, яъне ҷои хеле мувофиқ барои ҳарбу зарб номидааст.

16,17 Эълоне ки *фарииштаи ҳафтум* кард: “*Ба амал омад!*” – ба он ишорат мекунад, ки ин косаи охиринаи ғазаб аст. Дар хусуси Мусибати бузург бошад ғазоби Худо катъ шуд.

16,18 Вақте косаи охиринаи рехта шуд, дар табиат офатҳои шадиде ба назар мерасанд: таркишҳо, *раъдҳо, барқҳо ва заминҷунбиҳои бениҳоят* пурзӯр.

16,19 *Шаҳри бузург Бобил ба се қисм аз ҳам ҷудо шуда, косаи ғазоби Худоро менӯшад*. Худо бутпарастӣ, золимӣ ва ҳарҷумарчи динии онро фаромӯш накардааст. Дар айни замон тамоми *шаҳрҳои халқҳо* фуру ғалтиданд.

16,20 Дар натиҷаи заминҷунбиҳо *ҳар ҷазира ва ҳамаи кӯҳҳо* нест мешаванд.

16,21 Жолае ки ба вазни як талант (тақрибан 45,5 кг) буд, заминро мепӯшонанд, аммо *одамон*, ба ҷои тавба кардан, ба *Худо* куфр мегӯянд.

И. Фуру ғалтидани Бобили бузург (Б. 17.18)

17,1.2 *Яке аз он ҳафт фарииштагон* Юҳанноро даъват мекунад, ки шоҳиди *доварӣ дар ҳаққи фоҳишаи бузург* бошад. Ин низоми калони динӣ ва тичоратӣ бо сарвари Рум аст. Бисёриҳо ҷунин меҳисобанд, ки боби 17 Бобили диндорро тасвир мекунад боби 18 фаъолияти тичоратии онро. Бобили диндор, албатта, аз масеҳияти муртад иборат аст, ҳам аз протестантҳо ва ҳам аз католикҳо. Онро калисои экумени хуб ифода менамояд. Ба тасвир диққат диҳед. *Фоҳишаи бузург бар обҳои бисёр нишаста*, масоҳати калони ҷаҳони бутпарастонро дар зери назорати худ нигоҳ медорад. *Подшоҳони замин* бо вай *зино мекарданд*; вай бо фитнаҳо ва дасисаҳои худ роҳбарони сиёсиро дучори васваса мекард. *Сокинони замин аз шароби зинокориҳои вай маст шуданд*; шумораи бениҳоят калони онҳо зери таъсири ҳалокатовар афтада, мубталои ҳолати ҳакирона гардиданд.

17,3 Мо калисои муртадро мебинем, ки *бар ҳайвони ваҳшии аргувонӣ нишастааст*. Дар боби 13 аллакай зикр шуда буд, ки ин ҳайвони ваҳшӣ – империяи барқароршудаи Рум (ва баъзан сарвари империя) мебошад. Ҳайвони ваҳшӣ *аз номҳои куфромез пур буда, ҳафт калла ва даҳ шох* дорад.

17,4 Ба назар ҷунин менамояд, ки замоне ин калисои дурӯғин бар империя ҳукмрон аст. Он дар ҳашамати комил нишаста, рамзҳои сарвати калонро дар бар кардааст, ва дар дасташ *косаи тилло*е нигоҳ медошт, ки *пур аз бутпарастӣ ва наҷосати зинокориҳои вай* буд.

17,5 *Бар пешони вай номи сирре навишта шуда буд: Бобили бузург, модари фоҳишагон ва қабоеҳи замин*. Ин калисоест, ки чандин асрҳо хуни риёзаткашонӣ масеҳиро мерезонд ва ҳоло ҳам инро давом медиҳад. Вай хуни онҳоро нӯшида маст шудааст.

17,6 Ҷун бисёриҳо, Юҳанно, хангоми *дидани ин зан*, ки аз хуни муқаддасон маст шудааст, бениҳоят *ҳайрон шуд*. Ин ҷо покони ҳамаи асрҳои таърихи калисо дар назар дошта мешаванд, аммо махсусан риёзаткашон – *шоҳидони Исо* хангоми Мусибати бузург.

17,7.8 *Фаришта* ба Юҳанно *сурри ин зан ва он ҳайвони ваҳширо* фаҳмонданӣ мешавад. *Ҳайвони ваҳши* ки Юҳанно *дидааст*, буд (империяи Рум дар гузашта вучуд дошт), *ва нест* (он завол ёфт ва имрӯз чун империяи ҷаҳонӣ вучуд надорад), *ва ва аз варта хоҳад баромад* (он боз дар шакли махсуси шайтонӣ ба вучуд меояд), *ва ба сӯи ҳалокат хоҳад рафт* (он пурра ва тамоман нобуд хоҳад шуд). Барқароршавии империя ва зоҳир шудани роҳбари қобилиятноки он боиси *ба ҳайрат афтодани* тамоми ҷаҳони нобоварон мегардад.

17,9 *Фаришта* меғӯяд, ки ин ҷо даъват ба *ақлест*, ки *ҳикмат* дорад. *Ҳафт калла ҳафт кӯҳест*, ки он зан бар онҳо *нишастааст*. Ба таври анъанавӣ ин оятро чунин маънидод мекунад; *фоҳиша* дар Рум марказе дорад, ки бар ҳафт теппа сохта шудааст.

17,10 Як қисм тафсиркунадагон мефаҳмонанд, ки *ҳафт подшоҳ* ҳафт шакли ҳукмронии Рум аст, дигарон онҳоро чун ҳафт қайсари воқеӣ тафсир мекунад. Баъзеҳо меғӯянд, ки ин подшоҳон ифодагари давлатҳои бузурги ҷаҳонӣ ҳастанд: Миср, Ашшур, Бобил, Форс, Юнон, Рум ва империяи ояндаи барқароршудаи Рум.

17,11 *Подшоҳи ҳаштум*, аз ҷумла, чун сарвари империяи барқароршудаи Рум ва зиддимасеҳ ифода меёбад. Шояд, маънои аниқи ин пайғамбарӣ то замони иҷро шудани ба мо комилан маълум нахоҳад буд.

17,12 *Даҳ шох* метавонад рамзи *подшоҳони* оянда бошад, ки ба *ҳайвони ваҳши* румӣ хизмат хоҳанд кард. Онҳо танҳо *як соат*, яъне дар давоми давраи кӯтоҳмуддат, ҳукмронӣ хоҳанд кард.

17,13 *Даҳ* подшоҳ якфикрона қудрати худро ба *ҳайвони ваҳши* румӣ медиҳанд. Бо суханони дигар, *даҳ* давлат (ё ҳукумат) соҳибхитиёрии миллии худро аз даст дода, ба вай мутеъ мешаванд.

17,14 Ин империяи иборат аз даҳ подшоҳӣ Ҳангоми дар охири Мусибати бузург ба замин бозгаштани Худованд Исо бар зидди *Ҷ* хоҳад ҷангид. Аммо дар ин ҷанг онҳо бо шикасти шадид (чун дар назди Ватерлоо) *рӯ* ба *рӯ* хоҳанд шуд. Агарчи *Ҷ* *Барра* ҳам бошад, *Ҷ* *ҳамчунин* *Худованди худовандон* ва

Подшоҳи подшоҳон мебошад. Пайравони *Ҷ* *даъватшавандагон*, *баргузидагон* ва *аминон* мебошанд.

17,15 *Фаришта* давом дода, мефаҳмонад, ки *обҳо* дар ояти 1 – *одамон*, *қавмон*, *қабилҳо* ва *забонҳо* ҳастанд. *Фоҳиша* бар обҳо ба он маъно *мешинад*, ки бар қисми васеи аҳолии ҳукмронӣ менамояд.

17,16 Маълум мешавад, ки империяи барқароршудаи Рум якҷанд вақт ба худ имкон медиҳад, ки зери назорат, ё, ақаллан, зери таъсири калисо-фоҳиша бошад. Аммо баъд вай ин бори гаронро аз сари худ соқит намуда, онро нобуд месозад. *Фоҳишаи* нафратангезро ҳайвони ваҳши ки бар он нишастааст, *бараҳна*, *хонавайрон* карда, хоҳад сӯзонд.

17,17 Дар ҳамаи ин воқеаҳо *Худо* паси парда истодааст. Маҳз *Ҷ* водор менамояд, ки салтанатҳо дар зери ҳокимияти ҳайвони ваҳшии румӣ муттаҳид шаванд, ва сипас зидди фоҳиша бархезанд. Ҳамаи ин баҳри *ба ҷо овардани* иродаи соҳибхитиёронии *Худо* равона шудааст.

17,18 *Он шаҳри бузург* Бобил аст, ки *бар подшоҳони замин* ҳукмронӣ мекунад. Аммо, чунон ки мо дидем, зан маркази худро дар Рум дорад.

18,1 Боби 18 асосан суруди мотам дорад, ки барои *фурӯ* ғалтидани Бобил навҳагарӣ мекунад. Чунон ки ишорат шуда буд, ин ба калисо-фоҳиша дахл дорад, ки на танҳо ифодагари системаи васеи динӣ, балки, эҳтимол, муассисаи калонтарини тичоратӣ дар ҷаҳон аст. Аён аст, ки он бар бозори умумиҷаҳонӣ ҳукмронӣ мекунад.

Вақте *фариштаи дигар*, ки *қудрати бузург* дорад, аз *осмон* барои хабар расондан *нузул мекунад*, он гоҳ чароғ даргиронда мешавад. *Ҷалоли Ҷ* *заминро* мунаввар кард.

18,2 *Бобили бузург* *фурӯ* *ғалтид*, ва харобаҳои он *маскани девҳо* ва *ҳар рӯҳи палид* ва *ҳар мурғи палид* ва *кароҳатангез гардид*.

18,3 Сабаби *фурӯ* ғалтидани ин фоҳишаи бузург – бадахлоқии шадид аст, ки вай онро бо халқҳо ва *тоҷирони онҳо* ба амал меовард. Вай ҳамаи халқҳоро бо *зинои* лачомгусехтаи худ сер кард.

18,4 *Овози дигар аз осмон* халки Худоро огоҳ менамояд, ки аз ин низоми маҳкумшуда дар арафаи нобуд шудани он *берун ояд*. Бо он алоқа доштан, - маънои якҷоя бо он дучори *балоҳояш* гардиданро дорад.

18,5.6 *Гуноҳҳои вай то ба осмон* расидааст, *ва Худо зулмҳои вайро ба хотир овардааст* ва ногаҳон подоши онҳоро хоҳад дод. Вай бояд барои бадкорихои худ *дучандон* сазо дода шавад, аммо на аз халки Худо, балки аз фариштае ки силоҳи интиқоми \bar{U} мебошад.

18,7 *Азият ва бадбахтии вай* ба ҳавобаландӣ ва ҳаёти дабдабанокаш мутаносиб хоҳанд буд. Ба фикраш, *маликаест*, ки дар баландӣ нишастааст, ва барои *бадбахтӣ* дастрас нест.

18,8 Чазояш *дар як рӯз ба сари вай хоҳад омад*, ва аз *мамот, мотам ва қаҳтӣ* иборат хоҳад буд. Худи *Худованд Худои* тавоно вайро *бо оташ* чазо хоҳад дод.

18,9.10 *Подшоҳони замин сӯхтори* маликаи собиқи худро дида, *гиря* хоҳанд кард.

Аммо гиряи онҳо беғараз нест. Онҳо барои он ғамгин ҳастанд, ки аз айшу ишрат ва карруфар маҳрум гардиданд. *Дур истода*, онҳо хайрон мешаванд, ки *азобҳои вай* то чӣ андоза бузург мебошанд ва то чӣ андоза анҷоми вай зуд фаро расид.

18,11-13 *Тоҷирон гиря мекунанд*, зеро нақшаҳои онҳо оиди сарватдор шудан ба нокомӣ дучор гардиданд. *Молҳои онҳоро дигар ҳеч кас намехарад*.

Рӯйхати молҳое ки Бобил харид мекард, ба назари кас, бартар аз тамоми тичорати чаҳонӣ мебошад: фулузоти киматбаҳо, зинатҳо, матоҳо, *чӯб, ҳар маснуот аз оҷ* (устухони фил), *мис, оҳан, мрамор*, хушбӯиҳо, рангҳои сару рӯйро ороишдиҳанда (косметика), *шароб, равгани атрафшон, гандум, чорво, аробаҳо, ва ҷисмҳо ва ҷонҳои одамӣ*. Ҳам калисои муртад, ҳам чаҳони тичорат дар тичорат бо *ҷонҳои одамӣ* айбдор ҳастанд, калисо – барои фуруҳтани афвнома, чаҳони тичорат бошад – барои истисмор.

18,14 Ба низоми нокомшуда рӯй оварда, соҳибкорон дар ҳаққи он гиря мекунанд, ки даромаде ки онҳо ба он умед баста буданд, аз

даст рафт, сарвату дабдабанокии Бобил бошад ногаҳон ва барои ҳамеша нест шуданд.

18,15.16 Мисли подшоҳон, *тоҷирон* хайрон *истода, гиря ва навҳа мекунанд*, ки дар як соат чунин даромадҳо аз даст рафтаанд. Онҳо дар бораи он мегӯянд, ки шаҳр то чӣ андоза боҳашамат буда, одамон то чӣ андоза бо нафосат либос пӯшида, бо ҷавохирот *зинат ёфта* буданд.

18,17.18 Акнун тамоми сарват *нобуд шуд*, ва таҳдиди ноумедии бузург ба миён омад. Онҳое ки бо тичорати баҳрӣ машғул буданд, *дуртар истода*, мегиристанд: “*Қадам шаҳр монанди ин шаҳри бузург будааст?*”

18,19 *Онҳо ба сарҳашон хок пошиданд*, ва дар ҳаққи шаҳре гиря ва фиғон мекарданд, ки чаҳонро бо саноати баҳрӣ сарватманд кард, аммо акнун *дар як соат* хароб гардид.

18,20 Аммо замоне ки дар замин ҳамаи ин ашкҳои бехудо мерезанд, дар *осмон* шодии бузург аст. Ниҳоят Худо барои *муқаддасон, ҳаввориён ва пайгамбарони* Худ интиқом гирифт. \bar{U} Бобилро барои рафтораш нисбати халқи \bar{U} маҳкум намуд.

18,21 *Фариштаи қавӣ сангеро монанди санги осӣ ба баҳр* мепартояд, - манзараи аёнии ҳалокати пурраи *Бобил*.

18,22 *Овози* фаёолияти собиқи он, хоҳ мусиқӣ, касб ё истеҳсолоти ордкашӣ, барои ҳамеша хомӯш шуд.

18,23 Ҳар *рӯшноӣ* хомӯш шуда, ва дигар ҳаргиз шодии базми арӯсӣ нахоҳад буд. Барои чӣ? Зеро бо *ҷодуи* худ роҳбарони Бобил *ҳамаи халқҳоро* дар иштибоҳ андохтанд.

18,24 Вай *дар* рехтани *хуни муқаддасони* Худо, ва *ҳамаи* бовардороне ки барои бовари худ *кушта* шуда буданд, айбдор аст. Акнун Худо ба вай бо андозаи пур подош хоҳад дод.

Й. Омдани Масех ва Подшоҳии Ҳазорсолаи \bar{U} (19,1–20,9)

19,1 *Пас аз ин* Юҳанно мешунавад, ки чӣ тавр *издиҳоми бузург дар осмон* Худоро барои довари одилонааш бар фоҳишаи бузург чалол медиханд. Ин суруд \bar{U} ро чун *Худованди мо, ки наҷот, чалол ва қувват* аз они \bar{U} ст, болобардор мекунад.

19,2 Он исбот мекунад, ки *Ҷ* *фоҳишаи бузургро* одилона маҳкум намудааст. Он ҳақиқат, ки *Ҷ* бояд *фоҳишаро* барои *зинокориаш* ва куштори хунсардонаи *бандагони Ҷ* чазо меод, ба хусусиятҳои ҳақиқат ва адолати *Ҷ* мувофиқ аст.

19,3 *Дуде* ки аз гулхани дафн ҷовидона баланд мешуд, боиси чизи дуҷум мегардад: “*Ҳалелуёҳ!*”, ё “*Худоро ҳамд гӯед!*”

19,4 *Бисту чор пир ва чор ҳайвон* бо овози баланд розигии худро бо “*Омин!*” ва “*Ҳалелуёҳ!*”-и самимӣ изҳор мекунанд.

19,5 *Овозе аз ҷониби тахт* ҳамаи *бандагонро* даъват мекунад, ки *Худовандро* ситоиш намоянд, зеро *Ҷ* *Бобилро* нобуд кардааст.

19,6 Акнун аз осмон суруди дигар садо медиҳад, “*мисли шувваси обҳои бисёр, мисли садои раъдҳои пурзӯр*”. “*Ҳалелуёҳ!*”-и баланд ба шарофати бар тахти салтанат нишастани *Худованд* *Худои Қодири Мутлақ* мебарояд!

19,7.8 *Мусибати бузург* ба анҷом расид. *Бобил* маҳкум шудааст. Акнун никоҳи *Барра фаро* расид. *Калисо* – *завҷаи Масеҳ, худро* ба ин ҳодисаи диққатҷалбкунанда омода месозад. *Вай катони тоза ва дурахшонро дар бар кардааст*, ки чунон ки шарҳ дода мешавад, рамзи *адолати муқаддасон аст*.²⁶

19,9 *Фаришта* ба *Юҳанно фармуд*, то бинависад, ки *хушо* ҳамаи онҳое ки ба *базми никоҳи Барра* даъват шудаанд. *Калисо* арӯси осмонист; даъватшудагон начотёфтагони боқимонда мебошанд. *Фаришта* аҳамияти баракатро тақвият бахшида, дар он истодагарӣ мекунад, ки он *суханони ҳақиқии* *Худоро* баён менамояд.

19,10 *Юҳанно* назди *пойҳои* *фаришта* меафтад, то ба вай *таъзим* намояд, аммо *фаришта* ба ин монев мешавад. Танҳо ба *Худо* бояд *таъзим* намуд. *Фаришта ҳамкори* *Юҳанно* ва ҳамаи онҳое, ки *шаҳодати Исо*ро доранд. Баъд *фаришта* илова мекунад: “*Зеро ки шаҳодати Исо рӯҳи нубувват аст*”. Ин маънои онро дорад, ки мақсади асосии пайғамбарӣ аз он иборат аст, ки дар бораи *Шахсияти Исо* ва дар бораи аъмоли *Ҷ* шаҳодат диҳад. *Мувофиқи* гуфтаҳои *Ч. К. Райри* “мақсади пайғамбарӣ кушодани зебоии *Исо* аст”.²⁷

Фаришта меҳост, то одамон ба *Худо* *Писар*, ки дар борааш шаҳодат меод, *таъзим* намоянд.

19,11 *Нихоят* мо ба воқеае рафта расидем, ки тамоми қисми пештари ин китоб бесаброна интизори он буд – ба бозомадани пурчалолӣ *Масеҳ* бар замин барои сарнагун кардани ҳамаи душманонаш ва барпо намудани *Подшоҳии Ҷ*. Ин боло бурда шудани *Калисо* нест; он ҷо *Ҷ* ба осмон (ҳаво) *барои* покони *Худ* меояд. Ин ҷо *Ҷ* ба замин бо покони *Худ* меояд.

Аҳамият диҳед, ки *Худованди* мо чӣ хел тасвир ёфтааст. *Ҷ* бар *аспи сафед* менишинад; ин ҷо, яқинан *аспи чангист*, зеро *Ҷ* барои мағлуб сохтани душманони *Худ* мееравад. *Ҷ*ро *Амин* ва *Ҳақ* меноманд. *Ҷ* дар ваъдаҳои *Худ* *амин* ва аз рӯи хислати *Худ* *ҳақ* аст. *Ҷ* аз рӯи *адолат доварӣ* мекунад ва *меҷангад*. *Ҷ* танҳо бар он мамлакат подшоҳӣ карда метавонад, ки он ҷо мардум меҳоханд зери ҳокимияти *адолат* зиндагӣ кунанд. *Бинобар* ин *Ҷ* пеш аз ҳама бояд ҳар он чиро ки *Ҷ*ро таҳқир мекунад, маҳв намояд.

19,12 *Баёноти “ҷашимони Ҷ мисли шӯълаи оташ аст”* оиди қуввати ба ҳама ҷо воридшавандаи *Ҷ* далолат мекунад. *Ҷ* метавонад ҳар гуна зиддият ва нобовариро ошкор намояд. *Бар сари Ҷ* афсарҳои *бисёр* аст. *Дигарон* метавонанд тоҷи ғалаба бар сар ниҳанд, аммо, чунон ки ин ҷо гуфта шудааст, тоҷи шоҳонаро танҳо *Худованд Исо* метавонад бар сар ниҳад. *Ҷ* *исми* навиштае дорад, ки онро *ғайр аз Худи Ҷ* ҳеч кас наметавонад. *Асрори* бо *Шахсияти Исо* алоқаманде ҳастанд, ки онҳоро ҳеч як маҳлуки зинда дарк карда наметавонад.

19,13 *Ҷ* *либоси хунолуи дорад*, на *Хуне* ки *Ҷ* дар салиби *Ҷолҷолто* резондааст, балки *хуни* душманони *Ҷ*, ки *Ҷ* онҳоро дар чархушти ғзаби *Худо* пахш намуда буд. *Исми Ҷ* чунин аст: “*Каломи Худо*”. *Калом* усули баён намудани фикр аст. Дар *Масеҳ* *Худо* ба одамон *Худро* пурра баён намуд.

19,14 *Ҷ*ро *лашкарҳои осмон, катон дар тан* ва савори *аспҳои сафед* ҳамроҳӣ мекарданд. *Бешубҳа*, ин лашкарҳо аз покони иборатанд, аммо шоёни диққат ин аст, ки иштироки онҳо дар ҷанг талаб карда наме-

шавад. Худованд Исо душманони Худо бидуни кӯмаки онҳо маҳв мекунад.

19,15 *Аз даҳони Ҷ шамшери тез берун меояд, ки ба воситаи он Ҷ халқхоро зарба мезанад. Ҷ меояд, то онҳоро бо асои оҳанин чӯпонӣ кунад ва чархушти шароби хаим ва газоби Худои Қодири Мутлақро пойкӯб намояд.*

19,16 *Бар либос ва бар рони Ҷ навишта шудааст:*

ПОДШОҲИ ПОДШОҲОН ВА ХУДОВАНДИ ХУДОВАНДОН

Исои мо Ҳокими олист, ҳамаи дигарон бояд ба Ҷ тобеъ шаванд.

19,17.18 *Зиёфати бузурги Худо нобудшавии бақияи душманони Худо дар арафаи барпо шудани Подшоҳӣ мебошад. Ба он лошакӯрон даъват шудаанд! Онҳо аз часадҳои ҳамаи онҳое ки Худо зарба задааст, аз одамони ҳамаи табақаҳо, хурдон ва бузургон, серхоҳанд шуд.*

19,19.20 *Ҳайвони ваҳшӣ саҳт кӯшиш мекунад, то ба Масеҳ имконият надихад, ки инони ҳокимиятро ба даст гирад (Заб. 2) ва бо лашкарҳои ҷаҳон паймон мебандад, то бо Худованд ва лашкарҳои Ҷ ҷанг кунад. Аммо ин кӯшиши беҳуда аст. Ҷам ҳайвони ваҳшӣ, ва ҷам набиш козиб дастгир шуда, зинда дар кӯли оташ андохта шуданд, ки дар он кибрит месӯхт.*

19,21 *Исёнгарони боқӣ бо шамшери Худованд кушта шуданд, часадҳои онҳо бошад барои каргасон ғизои фаровон шуд. Шамшер ифодагари Сухани Худост (ниг. Эфс. 6,17; 2Тас. 2,8; Ибр. 4,12; Ваҳй 1,16; 2,12.16).*

Инак мо ба анҷоми Мусибати бузург наздик шудем.

20,1 *Пеш аз сар шудани Подшоҳии Ҷазорсола шайтон бояд маҳдуд карда шавад. Барои амалӣ гардидани ин фариштае аз осмон бо калиди варта нузул мекунад, ва дар дасташ занҷири бузургест.*

Ба як маъно Худованд ҳангоми ба замин фуруд омаданаш аллакай шайтонро занҷирбанд карда буд (Мат. 12,29). Ин зинаи дигари занҷирбанд кардани ӯст.

20,2 *Фаришта шайтонро дастгир намуда, ба муддати ҳазор сол занҷирбанд намуд.*

Юҳанно чор номи васвасакунандаро номбар мекунад: *аждаҳо, мори қадимӣ, иблис* (айбдоркунанда) *ва шайтон* (муҳолифаткунанда).

20,3 *Душмани ашаддӣ дар давоми тамоми давраи Подшоҳии Ҷазорсола дар варта бандубаст шудааст. Ба варта мӯҳр зада шудааст, бинобар ин дигар вай халқхоро фиреб дода наметавонад. Дар охири подшоҳии Масеҳ вай барои исёни охири кӯтоҳмуддат аз нав озод карда хоҳад шуд (о. 7-10).*

20,4 *Акнун дар тахтҳои осмонӣ Юҳанно одамоне мебинанд, ки ихтиёри ҳукм карданро доранд. Ин покони замонҳои Калисо ҳастанд, ки бо Масеҳ чун Арӯси Ҷ ҳукмронӣ хоҳанд кард. Юҳанно ҳамчунин гурӯҳи риёзаткашонро мебинанд, ки тамғаи ҳайвони ваҳширо рад карданд. Аён аст, ки ин покони Мусибати бузург мебошанд, ки барои бовари худ чон фидо карданд. Ҷар ду гурӯҳ дар давраи асри тиллогини осоиштагӣ ва гулгулшукуфӣ бо Масеҳ ҳукмронӣ хоҳанд кард.*

20,5 *Қисми якуми ояти 5-ро бояд чун таваккуф ҳисоб кард. Боқии мурдагон ба нобоварони ҳамаи асрҳо дахл доранд, ки дар охири Подшоҳии Ҷазорсола зинда хоҳанд шуд, то ба довари назди Тахти Бузурги Сафед ҳозир шаванд.*

Баёноти “*ин эҳӣи якум аст*” моро ба ояти 4 бармегардонад. *Эҳӣи якум* воқеаи якдафъаина нест. Он *эҳӣи* одилонро дар замонҳои мухталиф тасвир менамояд. Ба он растохезҳои зерин дохил мешаванд: *эҳӣи* Масеҳ (1Қӯр. 15,23), *эҳӣи* дар Масеҳ мурдагон дар лаҳзае ки Ҷ Калисо ба боло мебарад (1Тас. 4,13-18), *эҳӣи* ду шохид, ки часадҳои он дар кӯчаҳо хоҳанд хобид (Ваҳй 11,11), ва *эҳӣи* покони Мусибати бузург, ки ин ҷо тасвир ёфтааст (ҳамчунин ниг. Дон. 12,2). Дигар хел карда гӯем, *эҳӣи якум эҳӣи* Масеҳро ва ҳамаи бовардорони ҳақиқиро дар бар мегирад, агарчи онҳо дар замонҳои мухталиф зинда мешаванд. Он дар якҷанд марҳала рӯй медиҳад.

20,6 *Онҳое ки дар эҳӣи якум иштирок доранд, хушбахтанд, зеро онҳо иштироккунандагони марги дуҷум, вақте ҳамаи нобоварон ба кӯли оташин андохта мешаванд (о. 14), нахоҳанд шуд. Бовардорони ҳақиқӣ*

коҳинони Худо ва Масеҳ хоҳанд шуд, ва бо \bar{U} ҳазор сол салтанат хоҳанд ронд.

20,7.8 *Ҳангоме ки ҳазор сол анҷом ёбад, шайтон аз зиндони худ озод хоҳад шуд, ва ба чор гӯшаи замин берун хоҳад омад, то халқро, ки ин ҷо Ҷуч ва Мочуч номида шудаанд, ва нисбати Масеҳ адоват доранд, фиреб кунад.* Ин ишораро ба Ҷуч ва Мочуч бо ҳамин гуна истинод дар Ҳизқиёл 38 ва 39 набояд омехта кард. Он ҷо Мочуч кишвари бузург дар шимоли Исроил аст, Ҷуч бошад – ҳокими он. Ин ҷо ин суханон умуман ба халқҳои чаҳон дахл доранд. Дар Ҳизқиёл вазъият то Подшоҳии Ҳазорсола тасвир меёбад; ин ҷо – пас аз Подшоҳии Ҳазорсола.

20,9 Лашкари беҳудоёнро чамъ оварда, иблис ба муқобили Уршалим, *шаҳри маҳбуб* берун меояд. Аммо аз осмон аз ҷониби Худо *отаиш фуromaда*, ин лашкархоро фуру хоҳад бурд.

Й. Доварӣ бар шайтон ва ҳамаи нобоварон (20,10-15)

20,10 *Иблис дар қӯли отаиш андохта шуд, то ба қисмати ҳайвони ваҳшӣ ва набиш козиб шарик шавад.*

Мо метавонем ҳайрон шавем, ки дар охири Подшоҳии Ҳазорсола шайтон лашкари нобоваронро чамъ оварда тавонист. Аммо бояд дар ёд дошт, ки ҳамаи кӯдаконе ки дар давраи подшоҳии Масеҳ зода шудаанд, ба наҷот эҳтиёҷ хоҳанд дошт, зеро дар ҷисмҳои пургуноҳ зода шудаанд. На ҳама \bar{U} ро чун Подшоҳи ҳақиқӣ қабул мекунад. Чунин касон дар саросари замин пароканда шуда, кӯшиш мекунад, ки аз Уршалим ҳаддалим-кон дуртар маскан гузинанд.

Дикқат диҳед, ки пас аз ҳазор сол *ҳайвони ваҳшӣ ва набиш козиб* ҳанӯз ҳам дар дӯзах ҳастанд. Баёнот: “...онҳо шабу рӯз то абад азоб хоҳанд кашид”, таълимотро дар бораи нобудшавӣ инкор мекунад.

20,11 Баъд *тахти бузурги сафед* манзури мо мегардад. Он *бузург* аст, зеро дар он масъалаҳои бузург ҳал мешаванд, ва *сафед*, зеро қарорхое ки дар он қабул карда шудаанд, комил ва бенуқс мебошанд. Худованд Исо бар он чун Довар менишинад (Юҳ. 5,22.27). “Аз ҳузури \bar{U} осмон ва замин мегурехтанд”

ба он ишорат мекунад, ки доварӣ дар ҷовидонӣ, пас аз нобуд шудани офариниши кунунӣ, ба амал меояд (2Пет. 3,10).

20,12 *Мурдагон, хурдон ва бузургон дар пеши Худо истодаанд.* Инҳо нобоварони тамоми асрҳо ҳастанд. Ду навъи *дафтарҳо* *кушода* шудаанд. *Дафтари ҳаёт* номҳои ҳамаи касонро дар бар мегирад, ки бо Хуни гаронбаҳои Масеҳ наҷот ёфтаанд. Дафтарҳои дигар сабти муфассали *аъмоли* наҷотнаёфтагонро дар бар мегирад. Аз онҳое ки ба ин доварӣ ҳозир шуданд, ҳеч кас дар *дафтари ҳаёт* сабт нашудааст. Дар ин дафтар набудани номҳои онҳо боиси айбдоршавии онҳо мегардад, сабти *аъмоли* гуноҳолуди онҳо бошад барояшон дараҷаи ҷазоро муайян мекунад.

20,13 *Баҳр* мурдагонро, ки дар вай буданд, хоҳад дод. Қабрҳо, ки ин ҷо чун *мамот* ифода шудаанд, ҷисмҳои ҳамаи наҷотнаёфтагонро, ки ба хок супурда шудаанд, хоҳанд дод. Дӯзах (“ҳадес” - дунёи мурдагон) ҷонҳои ҳамаи онҳоеро, ки дар нобоварӣ мурдаанд, хоҳад дод. Ҷисмҳо ва ҷонҳо якҷоя хоҳанд шуд, то ба ҳузури Довар истанд.

Айнан чунон ки дар осмон дараҷаҳои мукофот гуногун хоҳанд буд, ончунон дар дӯзах дараҷаҳои ҷазо хоҳанд буд. Ин ба *аъмол* вобаста хоҳад буд.

20,14 Вақте мо мехонем, ки *мамот* ва *дӯзах* (“ҳадес”²⁸) *ба қӯли отаиш андохта шудаанд*, ин дар бораи тамоми шахсият далолат мекунад: рӯҳ, ҷон ва бадан. Матн ба мо мефаҳмонад, *ки ин мамоти дуҷум аст*, яке аз тарҷумаҳо бошад илова мекунад: *қӯли отаиш*.

Миёни ҳадес ва дӯзах фарқ ҳаст. Барои мурдагон нобовар ҳадес – ҳолати бечисм дар азобхост. Ин гӯё бошишгоҳ, ҳолати мобайнист, ки дар он ҷонҳо интизори доварӣ дар пеши Тахти Бузурги Сафед мебошанд.

Барои мурдагон бовардор ҳадес – ҳолати бечисми хушбахтӣ дар осмон ва интизори зинда шудан ва гирифтани ҷисми ҷалолёфта мебошад. Вақте Исо мурд, \bar{U} ба бихиште рафт (Лук. 23,43), ки Павлус онро ба осмони сеюм баробар мекунад (2Кӯр. 12,2.4), ва дар он макони иқомати Худост. Дар Аъмол 2,27 ҳолати бечисми Худованд “ҳадес” номида

мешавад. Худо чони \bar{U} ро дар ҳадес нагузошт, балки ба \bar{U} бадани чалолёфта пӯшонд.

Дӯзах зиндони охирин барои мурдагони гунаҳкор аст. Ин худи ҳамон чиз аст, ки кӯли оташ, чаҳаннам ва марги дуҷум мебошад.

20,15 Дар ин доварӣ омили ҳалқунанда он хоҳад буд, ки оё номи шахс *дар дафтари ҳаёт навишта шудааст* ё не. Дар асл, агар номи одам дар он ҷо навишта мешуд, он гоҳ вай аллакай дар растохези яқум иштирок медошт. Ҳамин тавр, ин оят танҳо ба онҳое дахл дорад, ки пеши Тахти Бузурги Сафед меистанд.

К. Осмони нав ва замини нав (21,1–22,5)

21,1 Савол ба миён меояд: Бобҳои 21 ва 22 танҳо оиди Подшоҳии ҷовидонӣ нақл мекунад ё ҳам Подшоҳии Ҳазорсола ва ҳам Подшоҳии ҷовидониро тасвир менамоянд? Азбаски Подшоҳии ҳазорсола ва ҷовидонӣ аз бисёр ҷиҳат монанд ҳастанд, ачиб нест, ки дар тасвирҳои фириства Юҳанно онҳо баъзан якҷоя мешаванд.

Ин ҷо Подшоҳии ҷовидонӣ *осмони нав ва замини нав* номида шудааст. Онҳоро бо осмони нав ва замини нав, ки дар Ишаёё 65,17-25 тасвир ёфтаанд, омехта кардан лозим нест. Он ҷо Подшоҳии Ҳазорсола дар назар дошта мешавад, зеро гуноҳ ва мамот ханӯз ҳам вучуд доранд. Онҳо аз Подшоҳии ҷовидонӣ ба таври доимӣ нест хоҳанд шуд.

21,2 Юҳанно *шаҳри муқаддас, Ерусалими навро мебинанд, ки аз осмон нузул карда, муҳайё шуда буд мисли арӯсе ки барои шавҳараиш зинат ёфтааст*. Он воқеият, ки дар ҳеч ҷо оиди ба замин фурумадани он гуфта намешавад, баъзеро ба он водор менамояд, ки онро бар замини нав парвозкунанда бинанд. Номи сибтҳои Исроил, ки дар дарвозаҳои шаҳр навишта шудаанд, ба он ишорат мекунад, ки Исроили начотёфта хукуки ба шаҳр даромаданро хоҳад дошт, агарчи он қисми худи Калисо нест. Фарқ дар байни Калисо (Арӯс, Завҷаи Барра, о. 9), Исроил (о. 12) ва халқҳои ғайрияҳудӣ (о. 24) доимо нигоҳ дошта мешавад.

21,3 Ба гӯши Юҳанно *аз осмон хабар мерасад, ки хаймаи Худо бо одамон аст ва \bar{U} бо онҳо зиндагонӣ хоҳад кард*. Ҳамчун қавми

\bar{U} онҳо аз мушоракат бо \bar{U} , ки хеле наздиктар аз он аст, ки як вақтҳо орзу мекарданд, ҳаловат хоҳанд бурд. *Худи Худо бо онҳо ва Худои онҳо хоҳад буд* – дар мушоракати наздиктар ва азизтар.

21,4.5 Изҳороти “*ва Худо ҳар ашкро аз чашимони онҳо пок хоҳад кард*” маънои онро надорад, ки дар осмонҳо ашк хоҳад буд. Ин усули назмӣ буда, ба мо меғӯяд, ки ашк дар он ҷо нахоҳад буд! Дар он ҷо *мамот, гиря, ва дард нахоҳад буд!* Ҳамаи ин аз ҳаёти халқи Худо ба таври доимӣ нест хоҳад шуд.

Нишинандаи тахт ҳама чизро нав хоҳад офарид. *Суханони \bar{U} ҳақ асту рост*, ва албатта, ба амал хоҳанд омад.

21,6 Эълон шудани Подшоҳии ҷовидонӣ ифодагари анҷоми нақшаҳои Худо барои заминест, ки мо бар он сокинем. Чунон ки *Алфа* ва *Омега* ҳарфҳои яқум ва охирини алифбои юнонӣ аст, ончунон Худо низ *Ибтидо* ва *Интиҳо*, Офаридгор ва Мақсади офариниш мебошад; \bar{U} Оғоздиханда ва Анҷомдиханда аст, \bar{U} Он Ҷовидон аст. Маҳз \bar{U} *оби ҳаётро* (начотро) *муфт* ба онҳое медиҳад, ки *ташинаи* он ҳастанд.

21,7 Маҳз \bar{U} ғолибро бо мероси пурра ва наздикии наве ки айнан чун байни Падар ва *Писар* аст, баракат медиҳад. Чунон ки пештар қайд карда будем, ғолиб шахсест, ки ба Писари Худо будани Исо бовар мекунад (1Юҳ. 5,5). Бо бовар вай чаҳонро мағлуб месозад (1Юҳ. 5,4).

21,8 Аммо на ҳама ғолиб ҳастанд. Баъзеҳо *тарсончаканд* – аз эътироф кардани Исо метарсанд; *беимонанд* – намехоҳанд ба Начотдихандаи гуноҳкорон эътимод кунанд; *гуноҳкоранд*²⁹ – дар гуноҳҳои худ мемонанд, хоҳ онҳо дар ин маъсиятҳои ошкор айбдор ҳастанд ё не; *палиданд* – ба бадахлокии нафратовар дода шудаанд; *қотилонанд* – кушандаҳои бадқасд ва бераҳм; *зинокоронанд* – онҳое ки зино ва дигар навъи гуноҳҳои шахвониро ба ҷо меоваранд; *ҷодугаронанд* – онҳое ки бо рӯҳҳои шарир робита доранд; *бутпарастонанд* – онҳое ки ба воситаи парастии бутҳо Худоро таҳқир мекунад; ва *ҳама дурӯғгӯёнд* – фиребгарони ашаддӣ. Насибашон дар кӯли *оташ*, ки он ҷо қисмати охирини онҳост.

21,9 *Яке аз он ҳафт фаришта*, ки косаи доварӣ дошт, ба Юҳанно пешниҳод кард, ки Уршалими навро, ки *арӯс*, *завҷаи Барра* номида шудааст, муфассалтар дида барояд. Ин метавонад маънои онро дошта бошад, ки шаҳр иқоматгоҳи *арӯс* аст.

21,10.11 *Дар рӯҳ ба кӯҳи бузург ва баланде бурда шуда*, Юҳанно аз нав Уршалимро дид, ки аз осмон нузул карда, монанди санги гаронбаҳо, аз *чалони Худо* нур пошида, медурахшид.

21,12.13 Онро *девори* яклухт ихота мекард, ки *дувоздаҳ дарвоза* дошт, ва бар дарвозаҳо *дувоздаҳ фаришта* буд. *Дарвозаҳо номҳои дувоздаҳ сибти Исроилро* доштанд. Ба ҳар тарафи дунё *се дарвоза* нигаронида шуда буд.

Шумораи *дувоздаҳ* дар ин китоб бисту як бор ва *ҳафт бор* дар ин боб зикр карда мешавад. Одатан онро ба сифати шумораи ҳукумат ё идора кардан маънидод менамоянд.

21,14 *Дувоздаҳ таҳкурсии девор дувоздаҳ номи ҳаввориёни Барраро* доранд. Инро метавон бо воқеияти он муносибатдор кард, ки бо таълимоти худ дар бораи Масеҳ онҳо асоси Калисоро гузоштанд (Эфс. 2,20).

21,15.16 Бо ёрии найи ченаки *тилло* фаришта муайян кард, ки *дарозӣ*, *фарохӣ* ва *баланси* шаҳр тақрибан *дувоздаҳ ҳазор стадия аст* (2250-2400 км). Сарфи назар аз он ки шаҳр шакли мураббаъ ё пирамидаро дорад, он берун аз ҳудудҳои Исроили барқароршуда тӯл мекашад.

21,17 Гафсии девор *саду чилу чор зирӯ аст*. Баёноти “*андозаи одамизод, ки андозаи фаришта низ чунин аст*” маънои онро дорад, ки фаришта дар ояти 9 ва 15 аз воҳидҳои ченаки одамӣ истифода мебарад.

21,18 Тасвири *девор (яшм)* ва *шаҳр (зари холис)*, агарчи тасаввур кардани онҳо душвор бошад ҳам, барои он пешбинӣ шудааст, ки ҳашамат ва чалолатро эҳсос намоем. Ва муваффақият ба даст омадааст.

21,19.20 *Дувоздаҳ таҳкурсӣ* бо *дувоздаҳ сангҳои қиматбаҳо* зинат дода шудаанд, мисли онҳое ки дар синабанди саркоҳин буданд ва *дувоздаҳ сибти Исроилро* ифода

мекарданд. Ҳамаи сангҳоро ва маънои рӯҳонии онҳоро муайян кардан номумкин аст.

21,21 *Дувоздаҳ дарвоза – дувоздаҳ марворид*, ёдоварӣ дар бораи он аст, ки Калисо марвориди гаронбаҳое буда, Начотдиханда барояш тамоми чизҳои доштаашро тарк кард (Мат. 13,45.46).

Кӯчаҳои шаҳр – зари холис, монанди шишаи шаффоф аст, ки дар бораи ҷалоли бенукс далолат мекунад.

21,22.23 Аммо дар шаҳр чизе нест. Ба *маъбад* эҳтиёҷ вучуд надорад, зеро дар он *Худованд Худои Қодирӣ Мутлақ* ва *Барра* ҳастанд. Дар он ҷо на *офтоб* ҳасту на *моҳтоб*, зеро ҷалоли Худо ва *Барра* онро равшан мекунад.

21,24 Халқҳо аз зебоии он ҳаловат хоҳанд бурд, ва *подшоҳони замин* ба *Худованд* қоилад хоҳанд шуд.

21,25 Дар он ҷо *дарвозаҳои* басташуда нест, зеро дар он ҷо амниятӣ пурра ва воридшавии озодона ҳукмфармоист. Он ҷо *шаб* нест; ин кишвари рӯзи бепоён аст.

21,26 Чунон ки аллакай зикр шуда буд, *халқҳо* ба ин шаҳр тамоми сарвати худро, *чалол* ва *шавкатро* хоҳанд овард.

21,27 Ба он ҷо ҳаргиз ҳеҷ чизи палид *ворид* нахоҳад шуд, балки *фақат онҳое* ки дар *дафтари ҳаёти Барра* навишта шудаанд.

22,1.2 *Дарёи покизаи оби ҳаёт дар миёнаи кӯчаҳои он аз ҷониби тахти Худо* ва *Барра* ҷорӣ аст. Дар *ҳар ду канори дарё дарахти ҳаёт* бо *дувоздаҳ меваи* гуногун мерӯянд, ки *хӯрдани онҳо* дигар мамнӯъ нест. Ин асос медиҳад, то тахмин намоем, ки *Худо* барои ҳар мавсим ғизо фароҳам меоварад. *Баргҳои дарахт барои муолиҷаи халқҳост* – баёноти маҷозӣ буда, дар бораи он гувоҳӣ медиҳад, ки онҳо доимо солим хоҳанд буд.

22,3-5 А. Т. Пиерсон чунин ҷамъбастро пешкаш мекунад:

“Ва ҳеҷ лаънатшудае дигар нахоҳад буд” – тамоман набудани гуноҳ;

“тахти Худо ва Барра дар вай хоҳад буд” – ҳукумати комил;

“бандагони \bar{U} ба \bar{U} хизмат хоҳанд кард” – хизматгузории комил;

“рӯи Ҷро хоҳанд дид” – мушоракати комил;

“исми Ҷ бар пешониҳошон хоҳад буд” – монандии комил;

“ва шаб дигар нахоҳад буд” – саодати комил;

“ҷовидона салтанат хоҳанд ронд” – ҷалоли комил.³⁰

К. Огоҳиҳо, тасаллоҳо, даъватҳо ва баракатҳоҳои хотимаӣ (22,6-21)

22,6 Фариштаи тафсиркунанда боз ба Юҳанно дар бораи ҳақиқӣ будани тамоми ваҳй ёдрас мекунад. *Худованд Худо фариштаи Худо фиристод, то ба бандагони Худ манзараи воқеаҳоеро, ки бояд ба қарибӣ ба вуқӯъ оянд, нишон диҳад.*

22,7 Омадани пурҷалоли Начотдиҳанда лаҳзаи авҷ, ҳадди камоли ҳамаи ин хоҳад буд. Ҷ моро дилпур менамояд, ки ба зудӣ хоҳад омад. Ин метавонад маънои онро дошта бошад, ки Ҷ ё ба қарибӣ меояд, ё ногаҳон; ин ҷо бештар “ба қарибӣ” мувофиқ аст. Саодати махсус ба шахсе ато хоҳад шуд, *ки суханони нубуввати ин китобро риоят мекунад.* Вақте мо бо умед ба бозгашти Ҷ зиндагӣ мекунем, мо инро ба ҷо меоварем.

22,8.9 Вақте Юҳанно инро дид ва шунид, бар пойҳои фаришта афтод, аммо фаришта ба вай иҷозат надод, ки ин тавр кунад. Фаришта танҳо офарида аст; танҳо ба *Худо бояд таъзим намуд.*

22,10 Юҳанно набояд *ин нубувватро мӯҳр мезад*, зеро вақти иҷрошавии он наздик аст. *Мӯҳр задан* – яъне эълон кардани онро ба таъхир андохтан аст.

22,11 Вақте замони иҷроиши он фаро расад, *золимон* боз ҳам бештар дар нопушаймонии худ устувор хоҳанд шуд. Вақте *Худованд* ба замин бармегардад, *палидон* аз имконияти ислоҳ шудан маҳрум хоҳанд шуд. Аммо *одилон* одилона, ва *муқаддасон* покона зиндагӣ хоҳанд кард.

22,12.13 Боз *Худованд* оиди омадани наздики *Худ* эълон мекунад, ва ин дафъа ваъда медиҳад, ки *ҳар касро мувофиқи аъмолаш сазо хоҳад дод.* Боз Ҷ оиди *Худ* чун оиди *Алфа* ва *Омега* сухан меронад. Касе ки

ҳама чизро офаридааст, дар арсаи замон пардаро хоҳад кашид.

22,14 Ду варианти ин оят ҳаст: “*Хушо онҳое ки аҳкоми Ҷро риоят мекунанд*” ва “*Хушо онҳое ки либосҳои худро шустанд*”. Мо дар ҳеч ҷо намехонем, ки ба воситаи амалҳо сазовори начот шудан мумкин аст; аниқтараш, амалҳо самар ва исботи начот ёфтаи мебошанд. Танҳо бовардорони ҳақиқӣ ҳукуки ба *дарахти ҳаёт* даст расонданро ва ба *шаҳри* ҷовидонӣ даромаданро доранд.

22,15 *Сагон, ҷодугарон, зинокорон, қотилон, бутпарастон* ва дурӯғгӯён ҷовидона аз осмон берун ронда хоҳанд шуд. *Сагон* гуфта, ин ҷо зинокорон (Так. Шар. 23,18), бутпарастони нопок (Мат. 15,26) ё муаллимони шариатпарастии яҳудӣ (Фил. 3,2), дар назар дошта мешаванд.

22,16 *Худованд фариштаи Худро* бо хабаре назди *калисоҳо фиристод.* Ҷ оиди *Худ* ҳамчун оиди *реша* ва *насли Довуд* сухан мегӯяд. Агар гап дар бораи табиати илоҳии Ҷ равад, он гоҳ Ҷ *Офаридагори Довуд* аст. Агар гап дар бораи табиати одамии Ҷ равад, он гоҳ Ҷ *насли Довуд* аст. *Ситораи дурахшонии субҳ* дар осмон то баромадани офтоб намоён мешавад. *Ҳамчун Ситораи дурахшонии субҳ*, Масеҳ аввал пеши Калисо меояд; ин хангоми боло бурда шудан рӯй медиҳад. Дертар Ҷ ба замин чун *Офтоби адолат* хоҳад омад, ва дар шуои Ҷ шифо хоҳад буд (Мал. 4,2).

22,17 Ин оятро ду хел фаҳмидан мумкин аст. Ин метавонад даъвати инҷили ба ҳама бошад, вақте ҳам *Рӯҳ*, ҳам *арӯс*, ва ҳар кӣ мешунавад, ташнагонро илтиҷо мекунанд, ки назди Масеҳ барои начот *биёянд.* Ё ҳар сеи шахсиятҳо, ки калимаи “*биё*”-ро такрор менамоянд, Масеҳро илтиҷо мекунанд, ки *биёянд*, ва пас аз ин начотнаёфтагонро даъват мекунанд, то назди Ҷ *омада, оби ҳаётро* (начотро) бигиранд, ва бо ин роҳ ба омадани Ҷ омода шаванд.

22,18.19 Агар одамон ба он чи дар *ин китоби Ваҳй* навишта шудааст, чизе илова намоянд, он гоҳ аз *балоҳое* ки дар он тасвир ёфтаанд, азоб хоҳанд кашид. Азбаски мавзӯи ин китоб бо тамоми Навиштаҳои Пок зич алоқаманд аст, ин оят ҳар шахсеро, ки

кӯшиши таҳриф кардани Сухани Худоро мекунад, айбдор менамояд. Чунин чазо ба *ҳар касе* эълон карда мешавад, ки *аз ин нубувват чизеро кам мекунад*. Ин на ба тафовутҳои камаҳамият дар тарҷума, балки ба инкори рӯйроستی илҳоми илоҳӣ доштан ва комил будани Навиштаҳои Пок дахл дорад. Чазои ин – марги абадист. *Худо насиби Ҷро аз дарахти ҳаёт кам хоҳад кард*. Ин маънои онро дорад, ки вай ҳаргиз мисли онҳое ки *ҳаёти* ҷовидонӣ доранд, хушбахт нахоҳад шуд.

22,20 Ваҳй бо ваъда ва баракатдихӣ анҷом меёбад. Ваъда аз он иборат аст, ки Худованд Исо *ба зудӣ меояд*. Чунон ки аллакай зикр шудааст, ин метавонад маънои “ба қарибӣ” ё “ногаҳон”-ро дошта бошад. Умед ба бозгашти ногаҳонӣ боиси чунин интизорӣ ва хушёрӣ намешавад, чунон ки умед ба бозгашти *зуд* шуда метавонад. Ҳар шахси начотёфта ба умеди саодатманд ҷавоб медиҳад: “*Омин. Оре, биё, эй Исои Худованд!*”

Чунон ки Ҳастӣ китоби ибтидохост, ончунон Ваҳй китоби анҷомхост. Мавзӯёҳое ки дар китоби яқум пешкаш шудаанд, дар китоби охири амалӣ гардиданд. Ба чизҳои зерин диққат диҳед:

Ҳастӣ

Офариниши осмон ва замин (Ҳас. 1,1).

Оғози ҳукмронии шайтон дар замин (Ҳас. 3,1-7).

Гуноҳ ворида ҷаҳон мешавад (Ҳас. 3,1-7).

Малъун шудани офарида (Ҳас. 3,17-19).

Ҳуқуқ ба дарахти ҳаёт аз даст рафтааст (Ҳас. 3,24).

Ваҳй

Нобуд шудани осмон ва замин (Ваҳй 20,11).
Офариниши осмони нав ва замини нав (Ваҳй 21,1).

Шайтон дар кӯли оташ андохта шуд (Ваҳй 20,10).

Гуноҳ дур карда шудааст (Ваҳй 21,27).

Лаънат бекор шудааст (Ваҳй 22,3).

Роҳ ба дарахти ҳаёт барқарор шудааст (Ваҳй 22,2.19).

Берун ронда шудани одам аз боғи Адам (Ҳас. 3,24).

Марг ба ҷаҳон дохил мешавад (Ҳас. 2,17; 5,5).

Никоҳи Одами аввал (Ҳас. 4,1).

Азоб ба ҷаҳон медарояд (Ҳас. 3,16).

Одам боз (ба бихишт) даъват карда мешавад (Ваҳй 22,1-7).

Марг дигар нахоҳад буд (Ваҳй 21,4).

Никоҳи Одами охири (Ваҳй 19,7).

Азоб дигар нахоҳад буд (Ваҳй 21,4).

22,21 Акнун мо ба баракати охири ин китоби ачиби Ваҳй ва Сухани Худо омада расидем. Ин анҷоми осоиштаи китобест, ки пур аз гулдурросҳои довари илоҳӣ аст.

Юҳанно меҳоҳад, ки *файзи Худованди мо Исои Масеҳ* бо халқи Худо бошад. Дар дастнависҳои қадим се варианти шавқовари ин оят ҳаст:

1. Мувофиқи матни танқидӣ (НА), Юҳанно меҳоҳад, то *файзи Масеҳ* бо *ҳама* бошад. Аммо ин ба мавзӯе мувофиқат намекунад, ки дар Ваҳй оиди ғазаби ба аксарият таҳдид мекарда оварда шудааст.
2. Варианти анъанавӣ беҳтар аст. *Файзи Масеҳ* ба “*ҳамаи шумо*” орзу карда мешавад. Аксарияти шунавандагон ва хонандагони Ваҳй бовардорони ҳақиқианд.
3. Бо назардошти тазодҳои тез миёни покони ва гуноҳкорони дар ин китоб варианти беҳтаринро дар аксарияти матнҳо меёбем: “*Файзи Худованди мо Исои Масеҳ бо ҳамаи муқаддасон бод. Омин*”.

Тавзеҳот

1. (Муқаддима) Дар Инҷил ва Ваҳй феъли “эккентезан” қор фармуда мешавад; дар Септуагинта дар китоби Закарё шакли он “каторхезанто” аст.
2. (Муқаддима) Дар забонҳои ибрий ва юнонӣ ҳарфҳои ададро низ ифода мекунанд. Масалан, алеф ва алфа – 1, бет ва бета – 2 ва ғ. Ҳамин тавр, ҳар гуна номро бо ёрии рақамҳо тасвир кардан мумкин аст. Хеле

- шавковар аст, ки номи юнонии Исо (“Иисоус”) бо рақами 888 ифода меёбад. (Адади ҳашт – адади ибтидои нав ва зиндашавист.) Чунин ҳисобида мешавад, ки ифодаи ададии ҳарфҳои номи ҳайвони ваҳшӣ ба 666 мувофиқат мекунад. Аз ин система истифода бурда, ва андаке имло-ро тағйир дода, “қайсар Нерон”-ро бо адади 666 тасвир кардан мумкин аст. Бо ин адад дигар номҳоро низ тасвир кардан мумкин аст, аммо бояд аз чунин тахминҳои беасос канораҷӯӣ намоем.
3. (1,5) Китоби Ваҳй дар дастнависҳои қадим дар хондан андаке ихтилоф дорад. Сабаб ин аст, ки Эразм, ки аввалин Паймони Навинро ба забони юнонӣ нашр кард (с. 1516), танҳо як нусхаи Ваҳйро дошт, ва он ҳам бо камбудӣ. Бинобар ин фарқи чузъии камаҳамият вучуд дорад. Дар ин тафсир танҳо фарқҳои аз ҳама муҳим, ки маънои ҳалқунанда доранд, қайд шудаанд. Дар он ҷое ки фарқҳо ба назар мерасанд, афзалият ба аксарияти матнҳо дода мешавад.
 4. (1,8) Дар матнҳои НА ва аксари дастнависҳои “*ибтидо ва интиҳо*” партофта шудааст.
 5. (1,13) James H. McConkey, *The Book of Revelation: A Series of Outline Studies in the Apocalypse*, саҳ. 9.
 6. (1,18) Зикри тарҷумон: “*дӯзах*” – дар тарҷумаи тоҷикӣ. Дар асл ин ҷо “ҳадес” (дунёи мурдагон) аст, ки шарҳи минбаъда аз ҳамин бармеояд.
 7. (2,1) John F. Walvoord, *The Revelation of Jesus Christ*, саҳ. 50-100.
 8. (2,14.15) Ella E. Pohle, *Dr. C. I. Scofield's Question Box*, саҳ. 89.
 9. (2,20) Дар матни асосӣ “зани ту Изобал” мехонем.
 10. (3,7) *Daily Notes of the Scripture Union*.
 11. (3,20) Richard Chevenix Trench, *Commentary on the Epistles to the Seven Churches in Asia*, саҳ. 225.
 12. (4,3) Walvoord, *Revelation*, саҳ. 104
 13. (5,9.10) Ҳам матни НА ва ҳам аксари дастнависҳои “аз онҳо” ва “онҳо”-ро мехонанд, яъне пирон на оиди худ, балки оиди дигарон месароянд. Ин имкон медихад, то тахмин кунем, ки онҳо фариштагонанд.
 14. (8,5) Henry Barclay Swete, *The Apocalypse of St. John*, саҳ. 109.
 15. (8,13) “Фаришта” ва “уқоб” дар забони юнонӣ монанданд (“ангелос” ва “аэтос”), пас ин ҷо хатои нусхабардорист. Аз ин ҳар ду “уқоб” дуруст аст.
 16. (9,16.17) Дар аксарияти матнҳо “*сад миллион*” мехонем.
 17. (9,18.19) Hamilton Smith, *The Revelation: An Expository Outline*, саҳ. 57.
 18. (9,20.21) Калимаи юнонӣ ин ҷо “фармакон” – “дору, маводи нашъаовар” аст.
 19. (11,6) McConkey, *The Book of Revelation*, саҳ. 68-69.
 20. (11,15) Дар матни НА ва аксари дастнависҳои “салтанатҳо”.
 21. (13,3) *The Scofield Reference Bible*, саҳ. 1342.
 22. (14,4.5) J. D. Pentecost, *Things to Come*, саҳ. 300.
 23. (15,3.4) Аксари дастнависҳои тарҷумаи “ҳалқҳо”-ро дастгирӣ мекунанд.
 24. (15,3.4) Arthur T. Pierson, *Knowing the Scriptures*, саҳ. 248.
 25. (16,16) “Ҳармачидӯн” аз калимаи ибрии “Нар” (кӯх) Мачиддӯ бармеояд. Дар аксарияти матнҳо танҳо “Мачиддӯ” хонда мешавад.
 26. (19,7.8) Калимаи “адолат”-ро воизон ода-тан ҳамчун *адолати Масеҳ*, ки *барои* покон ҳисоб карда мешавад, тафсир мекунанд. Агарчи ин таълимоти солим аст, калимаи юнонии “дикайомата” чунин фаҳмишро намепазирад. Калима дар шумораи чамъ аст (на дар шумораи танҳои абстрактии “дикайозуне”). Зиёда аз ин, он анҷомаи тарзи мафбулиро дорад, ки *ин ҷо* як чизи кардашударо (дар мавриди мазкур “амали адолат”-ро) ифода мекунад. Дар ин порча наҷот дар назар дошта намешавад.
 27. (19,10) Charles C. Ryrie, *The Ryrie Study Bible, New King James Version*, саҳ. 1953.
 28. (20,14) Зикри тарҷумон: “*дӯзах*” – дар тарҷумаи тоҷикӣ. Дар асл ин ҷо “ҳадес” аст, ки шарҳи минбаъда аз ҳамин бармеояд.

29. (21,8) Дар бисёр дастанвисхо дарёфт ме-
кунем.
30. (22,3-5) A. T. Pierson, *The Ministry of Kes-
wick, First Series*, саҳ. 144.

Рӯйхати адабиёт

Criswell, Wallie Amos,
Exposition of Sermons on Revelation,
Grand Rapids: Zondervan Publishing House,
1962.

Dennett, Edward,
«The Seven Churches», *The Serious Christian*,
ҷ. 11,
Charlotte, N. C.: Books for Christians,
сол номаълум.

Gaebelein, Arno C.,
The Revelation,
New York: Our Hope, 1915.

Grant, F. W.,
The Revelation of Christ,
New York: Loizeaux Brothers,
сол номаълум.

Ironside, H. A.,
Lectures on the Revelation,
New York: Loizeaux Brothers, 1919.

Kelly, William,
Lectures on the Book of Revelation,
London: G. Morrish, сол номаълум.

Lenski, R. C. H.,
The Interpretation of St. John's Revelation,
Minneapolis: Augsburg Publishing House,
1943.

McConkey, James H.,
*The Book of Revelation: A Series of Outline
Studies in the Apocalypse*,
Pittsburgh: Silver Publishing Co., 1921.

Morgan, G. Campbell,
The Letters of Our Lord,
Westwood, N.J.: Fleming H. Revell Co.,
сол номаълум.

Morris, Leon,
The Revelation of Jesus Christ (TBC),
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Co., 1969.

Mounce, Robert H.,
The Book of Revelation (NIC),
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Co., 1977.

Ryrie, Charles Caldwell,
Revelation,
Chicago: Moody Press, 1968.

Scott, Walter,
Exposition of the Revelation of Jesus Christ,
London: Pickering & Inglis, сол номаълум.

Smith Hamilton,
The Revelation: An Expository Outline,
Addison, IL: Bible Truth Publishers,
сол номаълум.

Stanley, Charles,
The Revelation of Jesus Christ,
New York: Loizeaux Brothers Publishers,
сол номаълум.

Swete, Henry Barclay,
The Apocalypse of St. John,
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Company, сол номаълум.

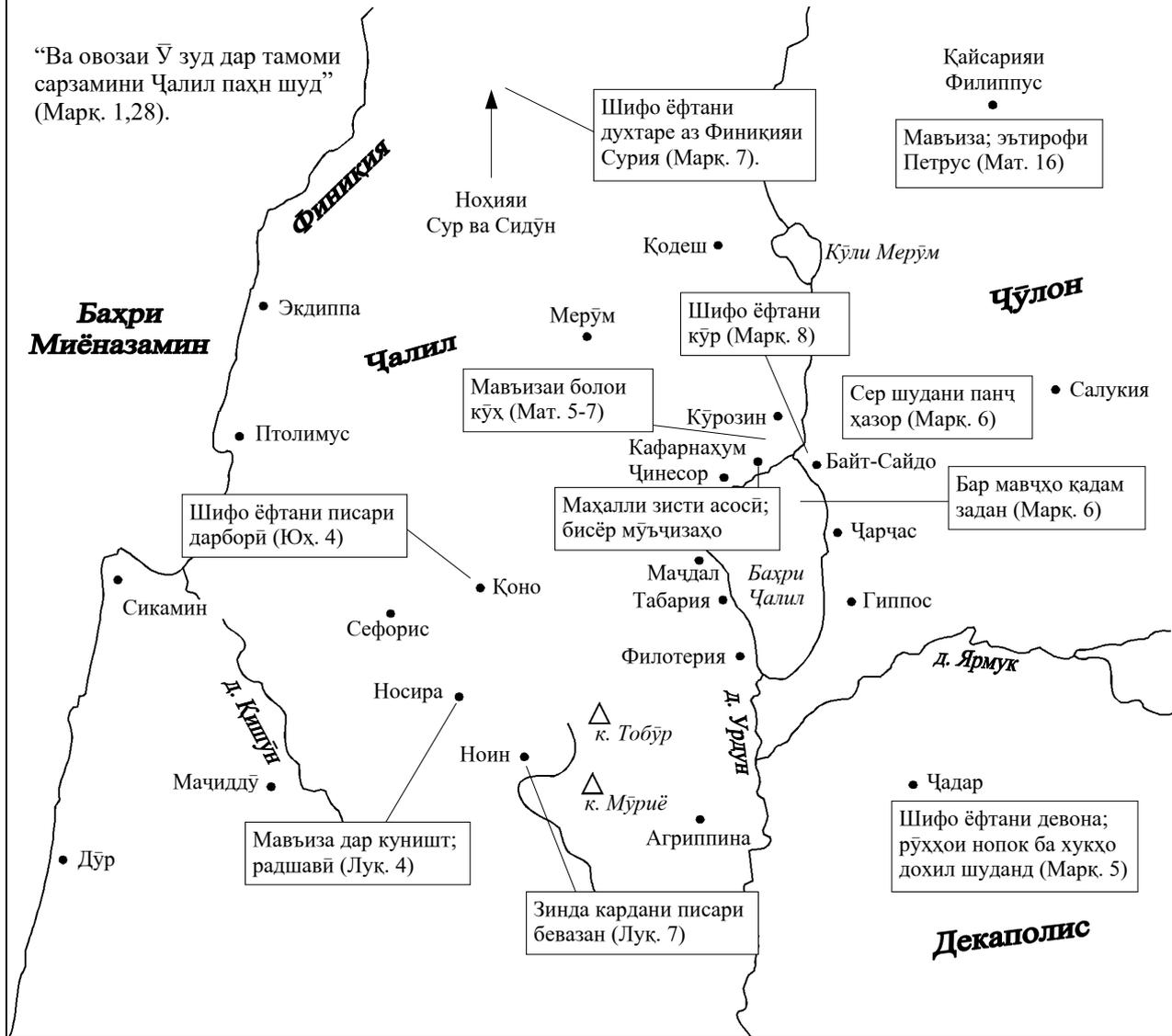
Tenney, Merrill C.,
Interpreting Revelation,
Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing
Company, 1957.

Trench, Richard Chevenix,
*Commentary on the Epistles to the Seven
Churches in Asia*,
Minneapolis: Klock and Klock Christian
Publishers, 1978.

Walvoord, John F.,
The Revelation of Jesus Christ,
Chicago: Moody Press, 1966.

Хизматгузори дар Чалил

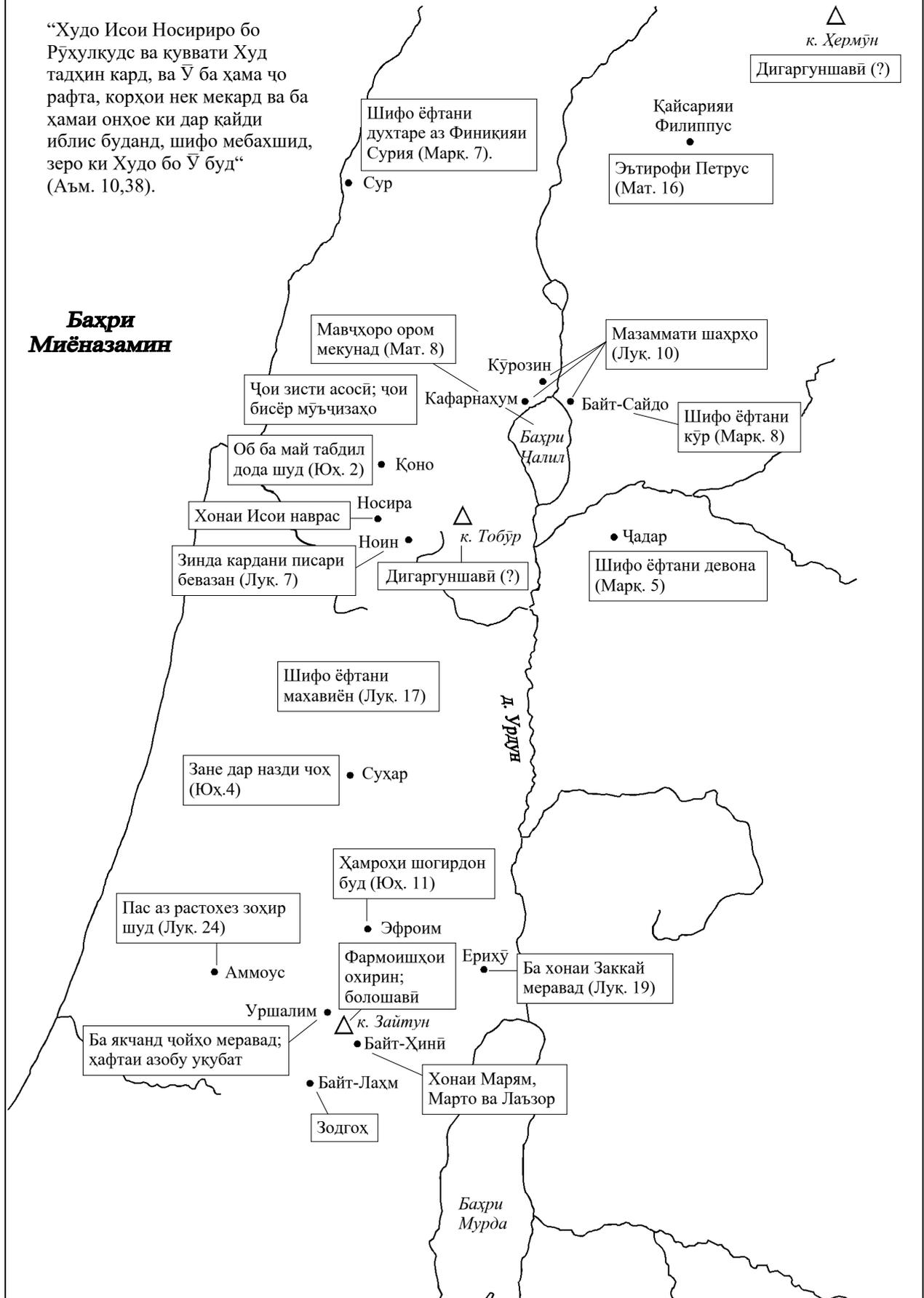
“Ва овозаи ӯ зуд дар тамоми сарзамини Чалил паҳн шуд” (Марк. 1,28).

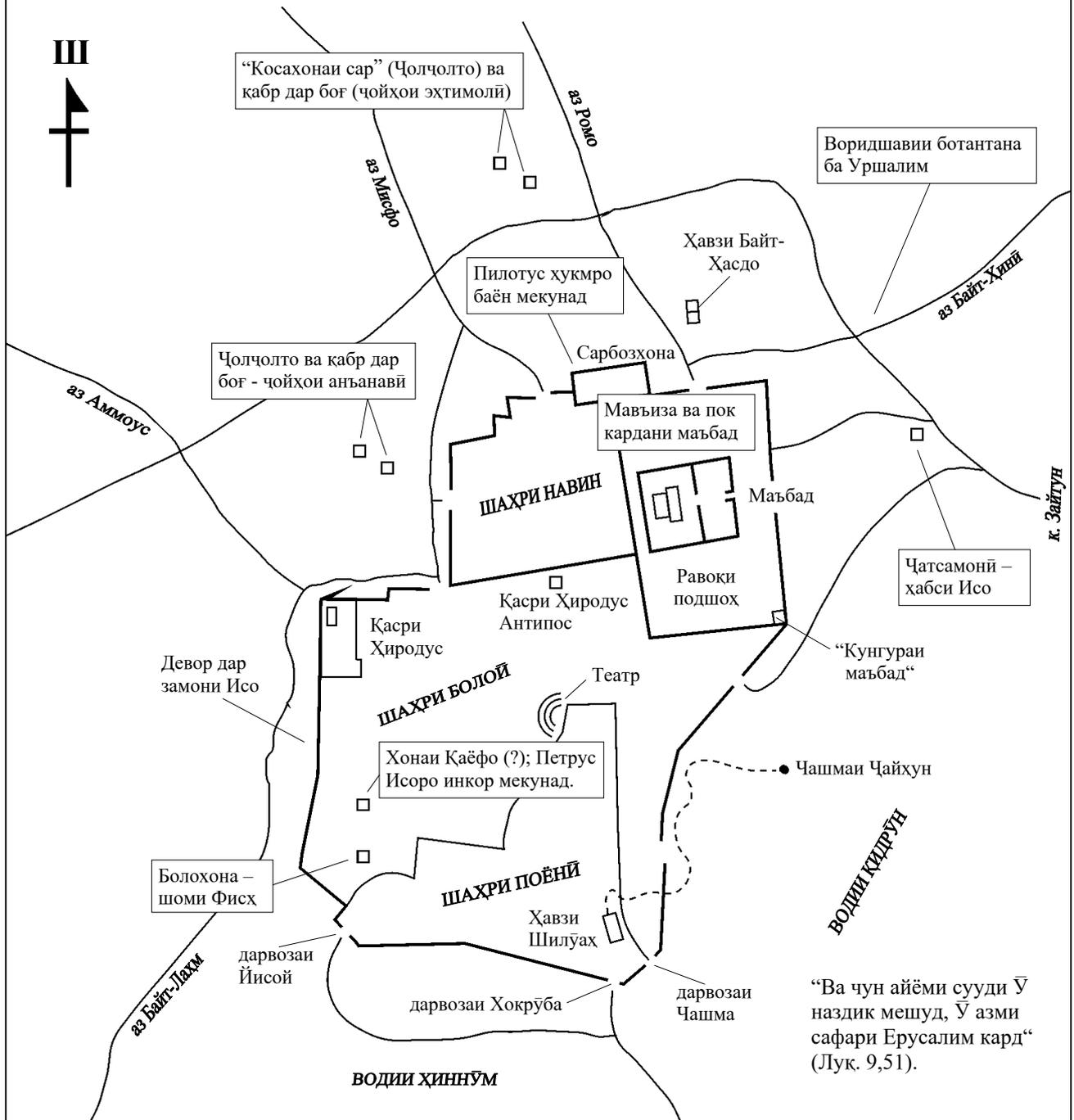
Баъзе лаҳзаҳои хизматгузории Масех

“Худо Исои Носириро бо Рӯҳулқудс ва қуввати Худ тадҳин кард, ва \bar{U} ба ҳама ҷо рафта, корҳои нек мекард ва ба ҳамаи онҳое ки дар қайди иблис буданд, шифо мебахшид, зеро ки Худо бо \bar{U} буд“ (Аъм. 10,38).

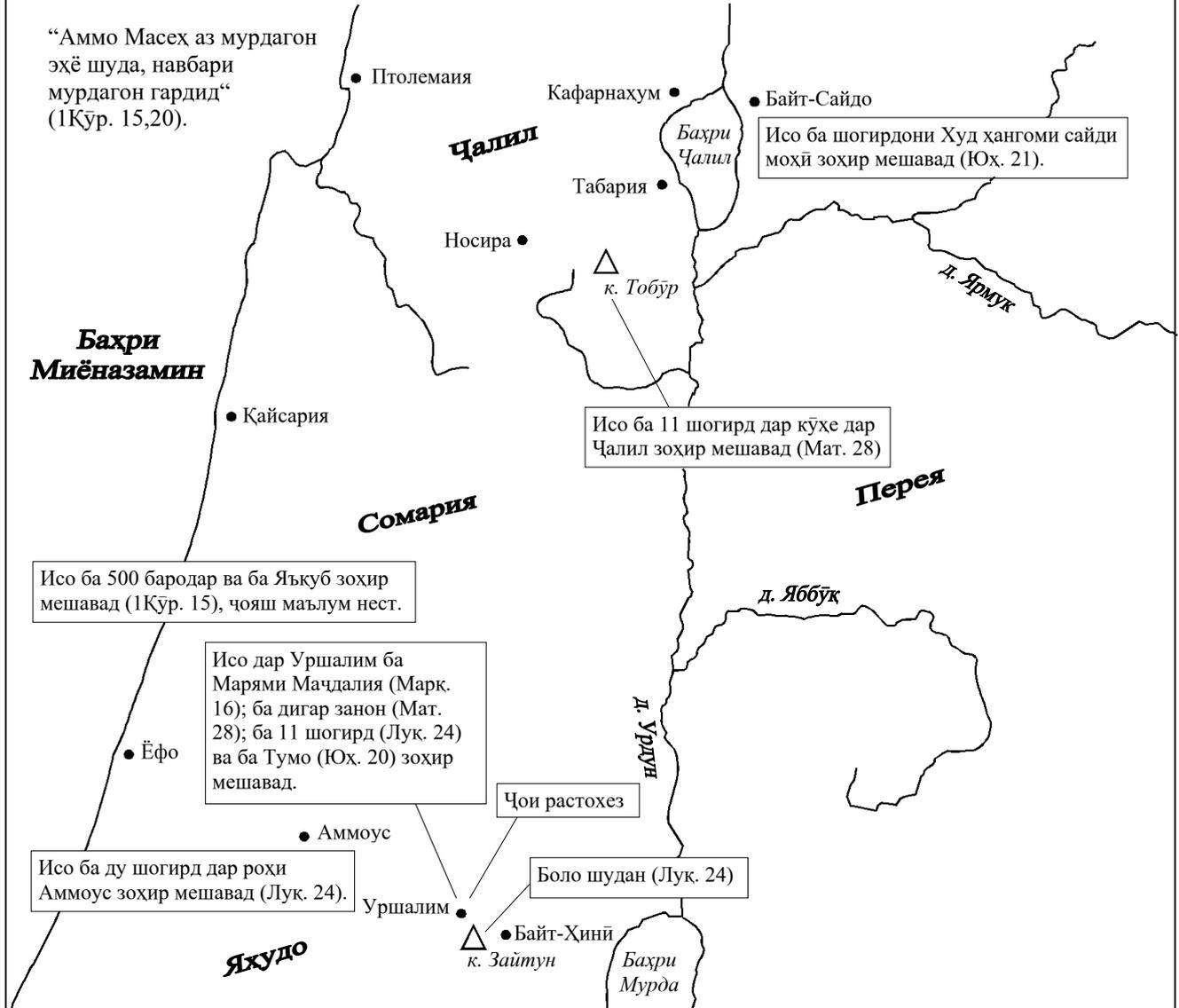
Баҳри Миёназамин

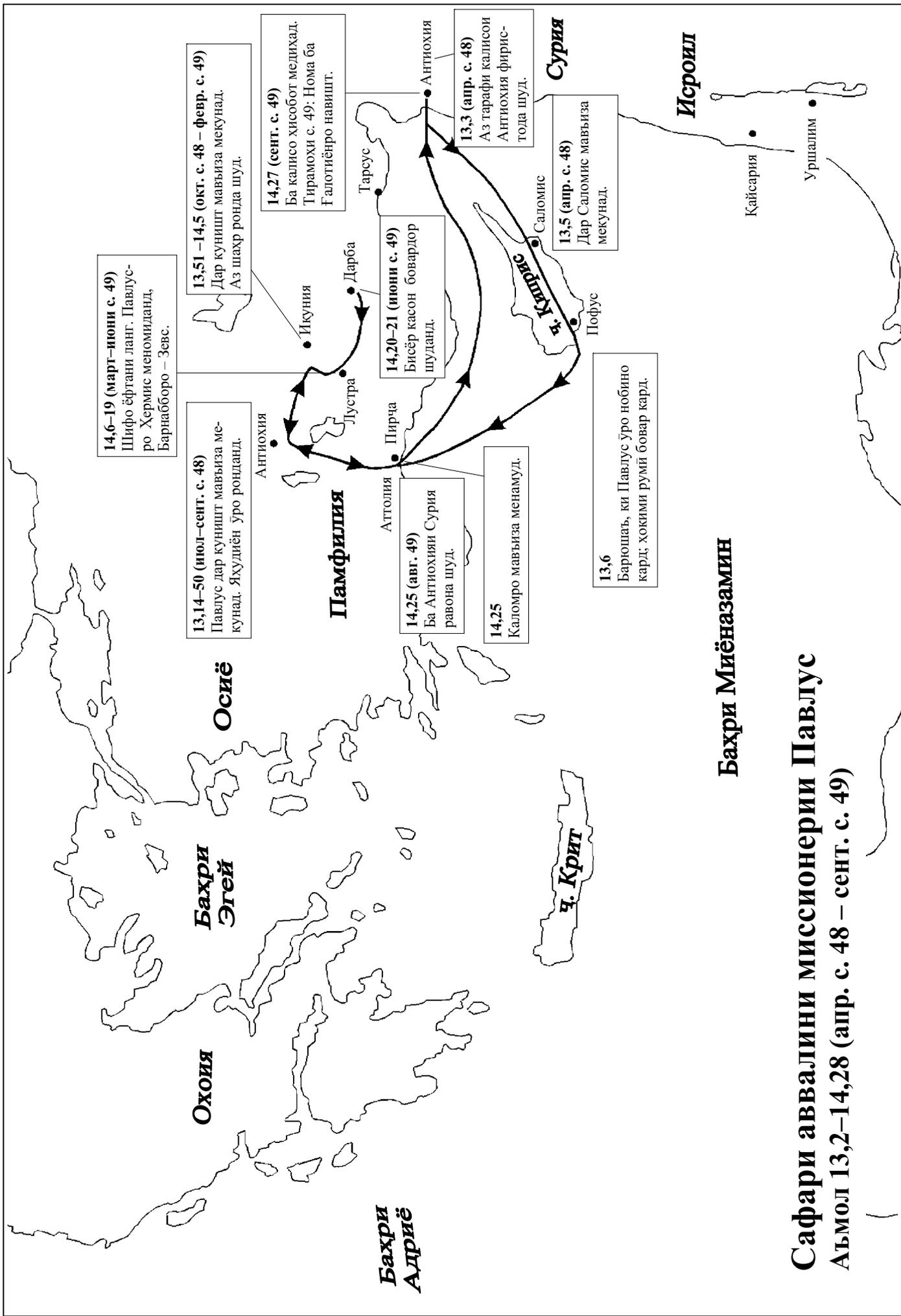

Доварӣ ва ба салиб кашидани Масех - чойхо дар Уршалим

Исои аз мудагон бархоста ба шогирдон зоҳир мешавад

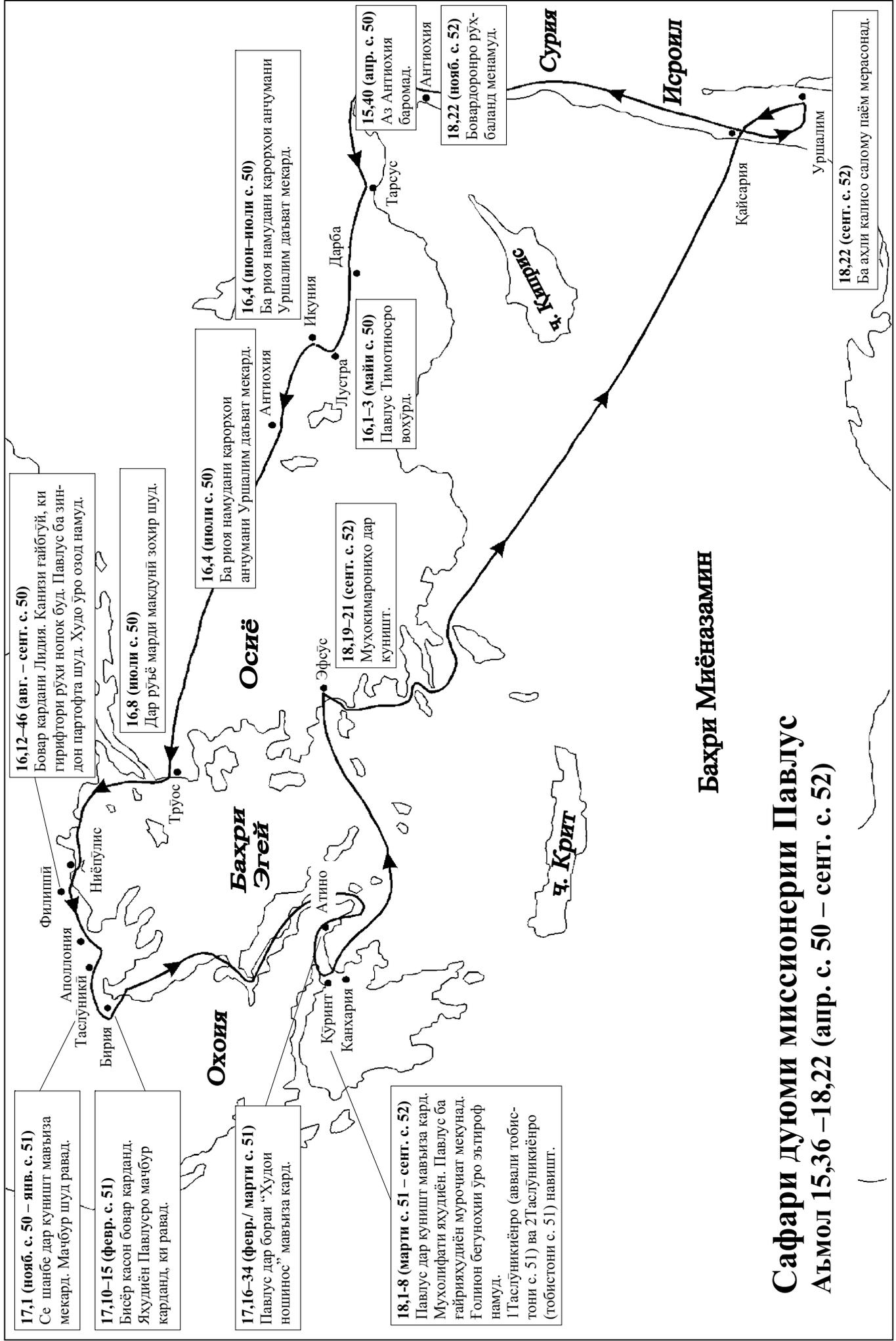

Баҳри Миёназамин

Сафари аввалини миссионерии Павлус

Аъмол 13,2–14,28 (апр. с. 48 – сент. с. 49)

17,1 (нояб. с. 50 – янв. с. 51)
Се шанбе дар куништ мавъиза мекард. Маҷбур шуд равад.

17,10–15 (февр. с. 51)
Бисёр касон бовар карданд. Яхудиён Павлусро маҷбур карданд, ки равад.

17,16–34 (февр./ март с. 51)
Павлус дар бораи “Худои ношинос” мавъиза кард.

18,1–8 (март с. 51 – сент. с. 52)
Павлус дар куништ мавъиза кард. Муҳолифати яхудиён. Павлус ба ғайрияхудиён мувоҷиҳат мекунад. Голион бегуноҳии уро эътироф намуд.
1 Таслуникиёро (аввали тобистони с. 51) ва 2 Таслуникиёро (тобистони с. 51) навишт.

16,12–46 (авг. – сент. с. 50)
Бовар кардани Лидия. Канизги ғайбгӯӣ, ки гирифтори руҳи нопок буд. Павлус ба зиндон партофта шуд. Худо уро озод намуд.

16,8 (июли с. 50)
Дар руъё марди макдунӣ зоҳир шуд.

16,4 (июли с. 50)
Ба рия намудани қарорҳои анҷумани Уршалим даъват мекард.

16,4 (июн–июли с. 50)
Ба рия намудани қарорҳои анҷумани Уршалим даъват мекард.

16,1–3 (май с. 50)
Павлус Тимотиосро вохӯрд.

18,19–21 (сент. с. 52)
Муҳокимарониҳо дар куништ.

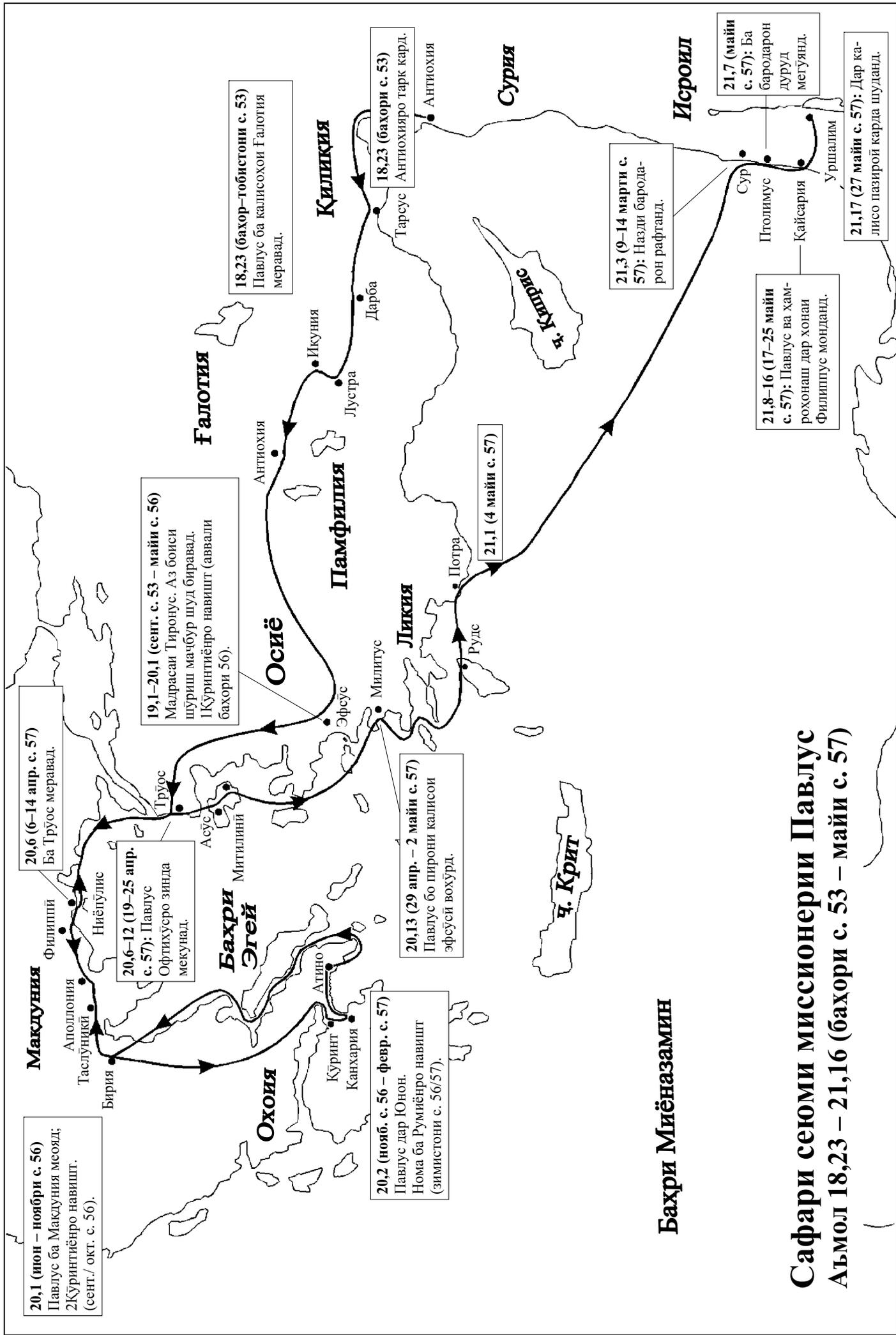
15,40 (апр. с. 50)
Аз Антиохия баромад.

18,22 (нояб. с. 52)
Бовардоронро руҳбаланд менамуд.

18,22 (сент. с. 52)
Ба аҳли калисо салому паём мерасонад.

Баҳри Миёназамин

Сафари дуҷуми миссионери Павлус Амол 15,36 – 18,22 (апр. с. 50 – сент. с. 52)

20,1 (июн – ноябри с. 56)
Павлус ба Мақдуния меояд;
2Қўринтиёро навигт.
(сент./ окт. с. 56).

20,6 (6–14 апр. с. 57)
Ба Трус мееравад.

20,6–12 (19–25 апр. с. 57): Павлус
Офтихусро зинда
мекунад.

19,1–20,1 (сент. с. 53 – майи с. 56)
Мадрасаи Тиронус. Аз бойси
шўриш маҷбур шуд биравад.
1Қўринтиёро навигт (аввали
бахори 56).

18,23 (бахор–гобистони с. 53)
Павлус ба калисоҳои Ғалотия
мееравад.

20,2 (нояб. с. 56 – февр. с. 57)
Павлус дар Юнон.
Нома ба Румиёро навигт
(зимистони с. 56/57).

20,13 (29 апр. – 2 майи с. 57)
Павлус бо пирони калисон
эфусей вохўрд.

21,1 (4 майи с. 57)

21,3 (9–14 марти с. 57):
Назди бародарон
рафтанд.

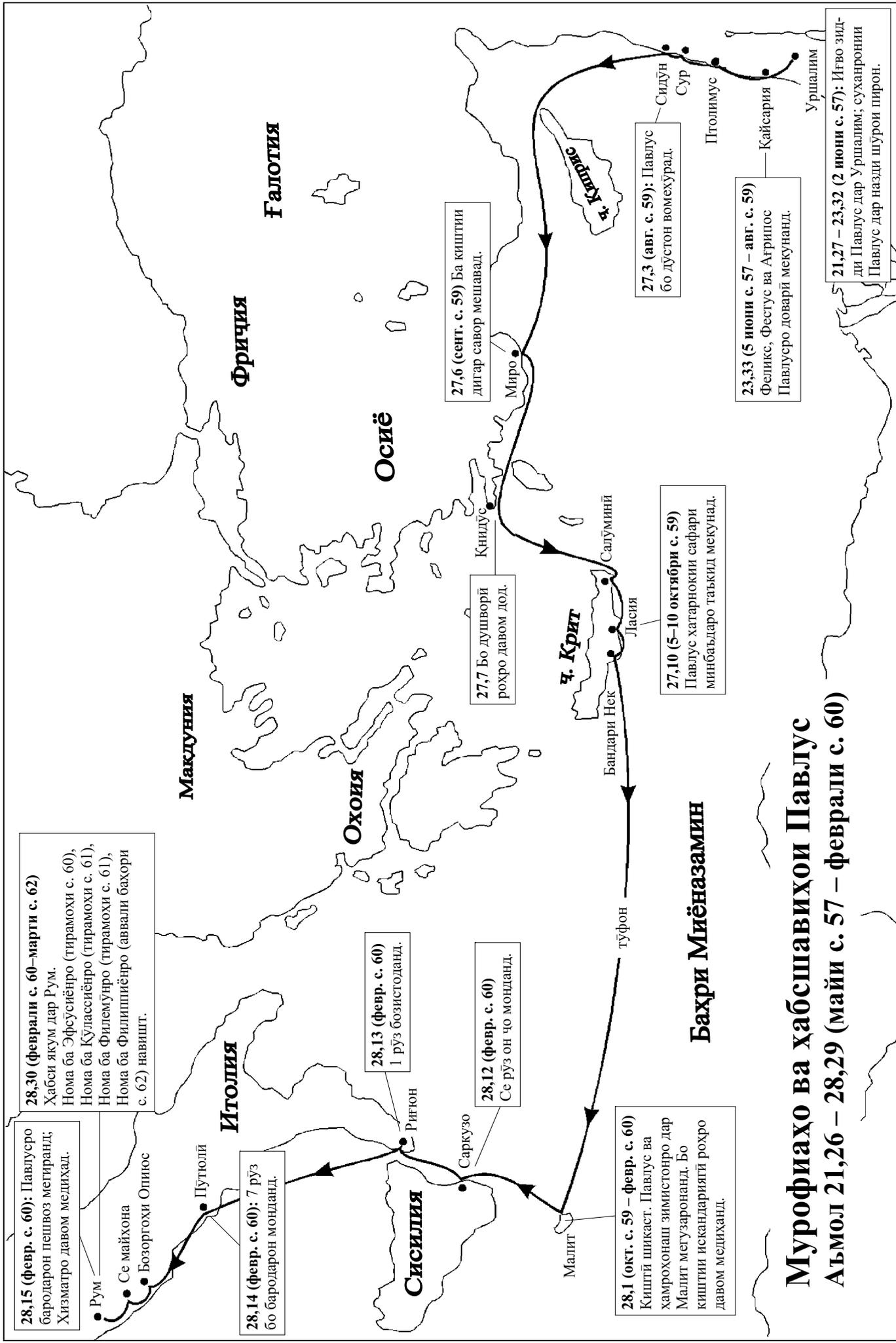
21,7 (майи с. 57): Ба
бародарон
дуруд
мегуянд.

21,8–16 (17–25 майи с. 57): Павлус ва ҳам-
роҳонаш дар хонаи
Филиппус монданд.

21,17 (27 майи с. 57): Дар ка-
лисо пазирой карда шуданд.

Бахри Миёназамин

Сафари сеюми миссионерии Павлус Аъмол 18,23 – 21,16 (бахори с. 53 – майи с. 57)

28,30 (феврالی с. 60–марти с. 62)
 Хабси яқум дар Рум.
 Нома ба Эфсусёнро (тирамохи с. 60),
 Нома ба Кулассиёнро (тирамохи с. 61),
 Нома ба Филемунро (тирамохи с. 61),
 Нома ба Филиппиёнро (аввали бахори с. 62) навишт.

28,15 (февр. с. 60): Павлусро бародарон пешвоз мегиранд; Хизматро давом медиҳад.

28,14 (февр. с. 60): 7 рӯз бо бародарон монданд.

28,13 (февр. с. 60)
 1 рӯз бозистоданд.

28,12 (февр. с. 60)
 Се рӯз он чо монданд.

28,1 (окт. с. 59 – февр. с. 60)
 Кишти шикаст. Павлус ва ҳамроҳонаш зимистонро дар Малит мегузаронанд. Бо кишти исқандариягӣ роҳро давом медиҳанд.

27,6 (сент. с. 59) Ба кишти дигар савор мешавад.

27,7 Бо душворӣ роҳро давом дод.

27,10 (5–10 октябри с. 59)
 Павлус ҳатаринокии сафари минбаъдaro таъкид мекунад.

27,3 (авг. с. 59): Павлус бо дустон вомехурад.

23,33 (5 иони с. 57 – авг. с. 59)
 Феликс, Фестус ва Агрипос Павлусро доварӣ мекунанд.

21,27 – 23,32 (2 иони с. 57): Иғво зидди Павлус дар Уршалим; суҳанронии Павлус дар назди шурои пирон.

Муурофияҳо ва ҳабшавиҳои Павлус

Аъмол 21,26 – 28,29 (майи с. 57 – феврالی с. 60)

Баҳри Миёназамин

Ҷ. Крит

Ҷ. Кипрос